ANUL XX
27
(792)
Sîmbătă
2 iulie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

HOTĂRÎRILE PLENAREI C.C. AL P.C.R.

Îndemnuri nobile pentru o literatură de valoare, militantă

Spirit creator, revoluționar

Prin multiplele sale hotăriri, prin abordarea unor probleme majore ale vieții noastre sociale — economice și spirituale, Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român se înscrie ca un eveniment politic de deosebită însemnătate. Cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, constituie o strălucită contribuție teoretică și practică, un prețios îndrumar de acțiune și gîndire creatoare. Încă o dată, secretarul general al partidului propune națiunii întregi un pilduitor exemplu de spirit și gîndire dialectică, revoluționară, de analiză realistă și constructivă a unor probleme de fond ale contemporaneității. Între acestea, un loc distinct revenind și problemelor presei, creației literar-artistice. Profundele semnificații ale **Hotăririi Comitetului Central al Partidului Comunist Român, cu privire la creșterea rolului și răspunderii organizațiilor de partid și de stat, de masă și obștești, a uniunilor de creație, a conducerilor colective ale redacțiilor, radioteleviziunii, editurilor, caselor de filme, instituțiilor de spectacole, în activitatea de informare și educare a oamenilor muncii,** vor fi, fără îndoială, puse puternic în lumină de împlinirile ce se vor adăuga creației artistice, nobilei dăruiri puse în slujba poporului de către oamenii de artă și cultură, de către ziariști, de către toți cei ce activează în instituțiile culturale. Măsurile adoptate sînt expresia elocventă a transformărilor revoluționare ce au avut loc în țara noastră, în relațiile dintre oameni, în gîndirea și modul lor de viață. Ele exprimă într-un înalt grad democratismul autentic al vieții noastre sociale, umanismul revoluționar al politicii partidului care a pus și pune mai presus de orice încrederea în om, crearea condițiilor corespunzătoare pentru afirmarea multilaterală, liberă și responsabilă a personalității umane, a virtuților și aptitudinilor fiecăruia. Hotărîrile adoptate sînt semnul unei adevărate încrederi în oameni, în capacitatea lor de a se implica în complexele probleme ale educației și culturii cu pricepere și răspundere, de a acționa cu fermitate pentru înfăptuirea liniei politice a partidului, de a valorifica, în acest scop, gîndirea și experiența colectivă. **„Trebuie să înțelegem —** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea rostită la plenară — **că renunțînd la măsurile administrative, de cenzură, cum se spune, introducem controlul revoluționar, controlul de partid, răspunderea, autorăspunderea fiecăruia față de partid, față de popor".** Măsurile preconizate au menirea de a statua în practică, în locul unor forme administrative de îndrumare, o îndrumare politică efectivă, dezbateri vii ale problemelor esențiale ale creației, contribuind astfel la afirmarea tot mai viguroasă a literaturii și artei noastre socialiste, la îmbogățirea patrimoniului cultural cu opere de valoare, scrise de pe poziția revoluționară, materialist-dialectică. În acest context, se cuvin receptate cu toată gravitatea criticile privind modul subiectiv, superficial în care s-a exercitat uneori critica literară. Aceasta este chemată să interpreteze cu mai multă fermitate operele de artă din perspectiva concepției despre lume și viață a partidului, a filosofiei clasei muncitoare. Numai astfel creația artistică, critica de specialitate vor putea exercita o reală și puternică influență socială, se vor manifesta și în continuare, dezvoltînd experiența și realizările bune de pînă acum, ca factori activi în opera de modelare a conștiințelor, de formare a omului nou al unei societăți noi.

Un vast cîmp de acțiune comunistă, responsabilă și angajată, este deschis de hotărîrile recentei plenare a partidului, hotăriri în aplicarea cărora uniunile de creație, presa culturală, oamenii de cultură și artă se consideră firesc angajați, conștienți că finalizarea acestei angajări înseamnă opere de artă de valoare, organic legate de viață și aspirațiile poporului, destinate să răspundă efortului general de perfecționare moral-spirituală a națiunii noastre socialiste.

Luceafărul

Poetul e o privire a patriei...

Inevitabil, odată cu trecerea anilor, ne aplecăm tot mai mult asupra scrisului nostru și întîrziem cu întrebări asupra multora din răspunsurile pe care le-am cucerit. Cu ce preț ? — cel al trudei, desigur, dar și cu acela al încrederii, al pasiunii care mistuie și arde pentru ca, din adînc, la suprafața sa densă și imaterială să se poată auzi și acel sunet unic și amplu la care lucrăm toți, din toate generațiile și cu toate puterile, simțind și știind într-adevăr că avem a spune

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Responsabilitatea angajării

Există în viața fiecăruia dintre noi așazise momente de referință, momente cărora obișnuim să le mai spunem și momente de bilanț. Să acceptăm acest ultim termen : deși des folosit, el exprimă mai exact decît altele ceea ce intenționez să spun. În asemenea momente, fiecare își face o sumară sau o migăloasă și profundă socoteală cu sine : e o socoteală a faptelor memorabile sau a celor mai puțin memorabile, a succeselor sau a eșecurilor, a mecanismelor interioare sau a conjuncturilor care le-au determinat. Cînd acest moment are un punct de plecare și un scop precis, constructiv, putem accepta ideea că bilanțul a devenit și moment de conștiință. Chiar declanșat din afară, procesul se încarcă firesc cu acea sumă de judecăți care dau dreptul unui individ să se respecte și să creadă în sine sau să renunțe la pretențiile pe care le-a susținut. La nivelul unei colectivități, procesul are aceeași logică, determină judecăți similare, impune aceleași adevăruri.

Fără îndoială, recenta cuvîntare a tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenara Comitetului Central al C.C. al P.C.R. reprezintă pentru scriitorul român un asemenea moment de referință și un necesar prilej de bilanț. Un substanțial pasaj din această strălucită cuvîntare și o importantă hotărîre a Comitetului Central privesc direct și

Mihai Tatulici

Continuare în pag. a 7-a

Viabilitatea actului de creație

Desigur, fiecare dintre noi parcurgem paginile ziarelor și în cea mai mare parte, ne satisfac. Găsim în ele, tot mai mult și mai pregnant în ultimii ani, înșiși chipul nostru, al prietenilor și cunoscuților noștri, chipurile celor mai diverse categorii de oameni ai muncii, cu aspirațiile lor, cu strădania lor de a se afirma, deseori cu fapte eroice, specifice epocii în care trăim. Întîlnim, așadar, în reportajele, anchetele, însemnările și chiar în notele lapidare din publicațiile noastre cotidiene și săptămînale, întreaga complexitate a problemelor cu care ne confruntăm, în centrul cărora ne regăsim cu satisfacție, fie că lucrăm în uzină sau pe ogor, în institutele de cercetări, în școli ori pe marile șantiere ale țării. Fapta, ridicată la puterea emoției, a exemplului, depășește firesc cadrul strict informativ, constituind prin ea însăși un puternic mijloc de educare a cititorilor, de mobilizare a maselor la marile comandamente ale clipei, ale zilei de azi.

Lucrez de mai mulți ani în presă, sînt redactor la „Scînteia tineretului" și știu, asemeni colegilor mei, că, dacă ziarul meu e citit, dacă e căutat, dacă el nu se mai găsește la chioșcurile de ziare încă din primele ore ale dimineții, aceasta se explică prin conținutul său mai bogat cu fiecare zi, legat de actualitatea cea mai fierbinte, prin faptul că, în măsură crescîndă, el reflectă însăși viața cititorului, îndreptățit să se caute în paginile sale. Mă refer, desigur, la ziarul pentru care lucrez, dar aceste remarci sînt valabile deopotrivă pentru majoritatea covîrșitoare a cotidienelor și săptămînalelor noastre. Și mai

Dragomir Horomnea

Continuare în pag. a 7-a

Literatura, spațiu de manifestare a conștiinței

Pentru scriitor cuvîntul înseamnă în primul rînd idee. De aceea în pagina cărții de poezie sau proză cuvîntul nu trăiește atît prin sintaxa frazei, cît prin aderența intimă, necesară la intenția scriitorului, la sensul rostirii lui. Încrederea în cuvînt nu este altceva decît încrederea în puterea lui de a exprima o stare, un sentiment, o atitudine, o convingere, o delimitare, de a configura un spațiu de afectivitate. Din această perspectivă literatura se definește de la sine ca un teritoriu de manifestare a conștiinței scriitorului. În primul rînd pentru cuvîntul și ideile sale, **și nu** într-o măsură mai mică pentru tot ceea **ce** înseamnă prezența sa între confrați și, în planul cel mai general, în viața social-politică și culturală a țării. Responsabilitatea față de sine a scriitorului mi se pare a fi însăși condiția sa de căpătîi. Ea se asociază cu permanenta sa stare de luciditate în fața realității, cu nevoia mereu

Florin Costinescu

Continuare în pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Sudoarea de piatră

George Călinescu scria undeva despre nu mai știu cine scump poet de al nostru străvechi, că acesta lăudînd o cazarmă a soldaților și declarînd-o măreață, el Călinescu, spirit caustic și critic, o remarcase a fi fiind mică, meschină, și oarecare.

Vă cer îngăduința să-l cred pe bătrînul nostru poet și vă cer îngăduința să mă uit ca un fost student al maestrului cu ochi mirați la afirmație, iar în loc de pleoape să am unghii lungi zgîrietoare. Tot dinsul, tot Domnia Sa, dacă mi-aduc bine aminte, considera Bucureștiul ca pe un sat mai mare. Blasfemie !

De-ar mai trăi George Călinescu, la mine în casă i-aș da inima mea neritmică și neliniștitoare, cu dragoste și cu insingerare să doarmă peste noapte peste ea ca pe o pernă zbătîndă. Domnia Sa nu mai are cu ce să vină la mine în suflet ca musafir decît cu fragedele cuvinte pe care harul vieții a apucat nu numai să gîndească ci și să le tipărească.

Știam de multă vreme că rostirea și gîndirea și scrierea cuvîntului **face** parte din trupul nostru și **este** partea cea mai rezistentă a trecătoarei noastre ființe. Nu degeaba am rămas repetent în clasa întîia primară, neputînd pe atuncea, la acea virstă mucoasă, să-mi imaginez că numitul cuvînt se poate și scrie, — iar că arborii și animalele cu care atîta mă conversasem, vorbirea lor nu are transcriere în semn.

Sat mare, sat mare, dar sat de piatră, Bucureștiul este un munte orizontal, o muncă plină de sudoare care nu s-a scris în litere ci în cărămidă, în mortar și piatră.

Mă uit asupra orașului ca și cum aș fi o ciocîrlie, brusc trasă în sus de firul unui tril și, de sub norul pîntecos de ploaie, cu ochiul drept în jos mă uit asupra lui.

Ce vede ochiul meu, ce spune ochiul meu creierului meu, ce spune creierul meu cuvintelor mele ?, — și ele, ce spun ele, spiritului meu ?

Mira-m-aș să spună altceva decît, — „Ia ui'te bre, cîtă sudoare de piatră pe aieste !"

Te apucă un fel de dor, un fel de dor de ducă, stînd.

Cîtă muncă încremenită în piatră ! În orice clădire văd măreția și justificarea clasei noastre muncitoare. Cîte ore de viață de om, pentru zidul înalt și crescînd spre carul mare plin de raze, ca de fîn.

Eu nu știu de-o fi fost mică sau mare cazarma acelor soldați ai țării, dar, știu că ea s-a închegat din sudoarea muncii și deci, întocmai ca și acel sacru poet străvechi, inginindu-l cu glas tare, zic și eu, ca și el, că este măreață.

Nichita Stănescu

În pagina a 8-a

• „Demiurgul României noi" — o importantă lucrare dedicată personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu • Evenimentul : Orizonturi ample culturii românești • Confruntări • Versuri de Mohammad Iqbal • Revista străină.

În pagina a 3-a

PLANETĂ DE TÎNĂR

• Versuri de • Valeriu Bârgău • Mircea Brăiliță • Carmen Focșa • Ioana Ieronim • Ioan Ivan • Marin Lupșanu • Ana Mureșanu • Nicolae Siriu • Liliana Ursu

Desen de Mihai Gheorghe

Balada grîului

Stăteam la marginea cîmpiei, uitîndu-mă acolo, departe, peste întinderea nesfîrșită, căutînd să-i pătrund înțelesul. I-am auzit chemarea, așa cum o aud în fiecare vară și, ca un călător ce vine de departe, am pornit-o încet, bătrînește, sub picăturile mici de ploaie, pe un drumeag de care, ce ducea spre inima Bărăganului.

Și eram numai eu și cîmpul, și eram numai eu și ploaia, și auzeam cum crește grîul din rădăcină chemat de înaltul cerului. Și era des ca o perie, și crescut pînă la briu, și avea culoarea smaraldului, și parcă era de-o veșnicie în locul acela, așteptînd să se transforme în boabe aurii, care să se legene încetișor deasupra pămîntului.

Poate am mers un ceas, poate două, nu aș putea ști cît, dar știu că orașul se pierduse undeva la orizont, iar eu eram înconjurat de acea cîmpie nesfîrșită și auzeam creșterea grîului. Și era puternic în rădăcină, iar tulpina își înălța fruntea semeață.

Și undeva, acolo sus, norii s-au răsfirat, și am văzut soarele cum inundă cîmpia învăluind-o în diamante : străluceau boabele de ploaie prinse ca niște mărgăritare de umerii grîului, și nu mai știam unde este soarele, dar îl simțeam cald, ocrotitor.

Și am stat acolo, în mijlocul cîmpiei, pînă cînd soarele a început să coboare în pîlnia orizontului, ascultînd împreună cu mine cîntecul grîului, balada ce o știam din copilărie.

Tîrziu am ajuns la porțile orașului, dar ochii-mi erau plini de cîmpie, iar auzu-mi răsuna de acel cîntec al grîului, și vedeam mustața lui, mare și deasă, de culoarea smaraldului.

Noaptea am visat întinderea Bărăganului cu mii de secerători culegînd spicele aurii ce scînteiau în bătaia soarelui. Cîmpia cînta.

Și, m-am gîndit să îndemn pe cei care nu au văzut încă în această vară cîmpia, cu lanurile nesfîrșite, s-o vadă pentru a auzi balada grîului, balada omului.

Ion Tudor

Eugen Jebeleanu
Arena

Himera

Este o Himeră care se naște
din ploaie
Ploaia este invizibilă
Himera are o față întoarsă,
cu pletele lungi
Coada Himerei se iscă opalină
dintr'o părere oribilă
Încă dela naștere
am fost izbit de ea
Întuneric și lumină cenușie
Viață plouată

Uneori încerc să ocolesc
coada
să văd fața Himerei
Atunci, ploaia se întețește
și-mi dau seama că Teribila
se scutură de ploaie și de râs

Himera citește ultimele știri.

VARIA

Dimitrie Cantemir, orientalist

În 1722, acum 255 de ani, apărea la Sanktpiterburh, **Kniga sistima ili sostoianie muhammedanschiia religii** (Cartea sistema sau întocmirea religiei muhammedane) scrisă de printul Dimitrie Cantemir în latinește și tradusă sub supravegherea sa în ruseste de Ivan Ilinskii. Pînă de curînd, această operă nu era cunoscută la noi decît din traducerea, după originalul latin adus într-o copie defectuoasă din Rusia de Grigore Tocilescu, datorită profesorului constănțean Ioan Georgescu (Dimitrie Cantemir. **Despre Coran.** Cernăuți, 1927, extras din **Analele Dobrogei**, 7, 1927, p. 67—121). Recent Editura Minerva publică versiunea completă a cărții din forma ei definitivă, rusă, cu un studiu introductiv de 74 p. și 120 p. de comentarii de Virgil Cândea. Opera lui Dimitrie Cantemir însoțită de o odă în limba latină a arhimandritului Teofilact Lopatinski, rector al Academiei din Moscova, și o urare, de asemenea latină, a lui Ghedeon Vișniovski, succesorul lui Lopatinski, are aproape 500 de pagini și se împarte în șase cărți, prima tratînd despre „profetul mincinos Muhammed", a doua despre „Curan" („ce livre inintelligible qui fait frémir le sens commun à chaque page" — cum zicea Voltaire), a treia despre Apocalipsul muhammedan („brisme sau prevestiri revelatorii... despre lucrurile ce se vor întîmpla înainte de a pieri lumea"), a patra despre teologia mahomedană, a cincea despre religia mahomedană, iar a șasea despre „alte rînduieli ale acestei religii". Un al doilea tom al lucrării care trebuia să aibă în latinește titlul **De mahomedana religione, deque politico musulmanae regimine**, n-a mai fost scris.

Autorul și-a compus lucrarea în condiții vitrege, de care se plînge, suplinind lipsa cărților cu memoria. A consultat într-o versiune italienească sau rusă în manuscris opera din 1667 a lui Sir Paul Rycaut, **The present State of the Ottoman Empire, Opus chronologicum** (1685) de Seth Calvisius, **Thesaurus linguarum orientalium turcicae, arabicae et persicae**, I—IV (Viena, 1680—1687) de François Mesgnien (Meninski) și **Refutatio Alcorani** (Padova, 1698) de Ludovico Marraci. Desi unele detalii sînt greșite, cu greu s-ar putea contesta imensitatea cunoștințelor lui Cantemir asupra doctrinei muhammedane și asupra moravurilor vietii islamice în care el însusi a fost implicat 22 de ani. „Nu sînt asa de expert în doctrina, legile și regulile muhammedane ca să pot relata în perfectie despre fiecare lucru ce se spune la ei, se cinsteste sau se crede", mărturisește el cu modestie. Multe fapte citite sau auzite le-a uitat, desi odată le avea imprimate bine în minte. A căutat cărți turcesti si persane în Biblioteca de Stat a Rusiei, dar nu le-a găsit. S-a condus totusi după preceptele lui Epictet : „Cine s-a supus necesi-

Al. Piru

Continuare în pag. a 5-a

În pagina a 6-a

VASILE PÂRVAN

— 50 de ani de la moarte —

cronica literară

Ion Ianoşi:

„Poveste cu doi necunoscuţi Dostoievski şi Tolstoi"

Ion Ianoşi este unul dintre criticii literari care nu concepe înţelegerea operei literare în indiferenţa faţă de cel care a scris-o. Opera este proiecţia unei personalităţi şi personalitatea care a produs-o merită tot atita atenţie cit şi cărţile pe care le-a scris. **Poveste despre doi necunoscuţi Dostoievski şi Tolstoi** mărturiseşte din plin această preocupare a criticului pentru ceea ce e dincolo de operă, dar în strinsă, indisolubilă relaţie cu ea. Ion Ianoşi reia aici una din marile teme ale exegezei asupra literaturii ruse : Tolstoi şi Dostoievski, Tolstoi sau Dostoievski. Cei doi mari romancieri au fost contemporani. Opera lor a fost scrisă în aceeaşi vreme. S-au cunoscut direct ? S-au ignorat reciproc ? S-au citit unul pe altul ? Se poate vorbi de influenţa unuia asupra celuilalt ? Întrebările s-au pus şi au primit diferite răspunsuri. Au fost comparate mai intîi operele, apoi autorii romanelor, apoi viaţa lor. Comparaţia a atras pe mulţi. Adesea ea a fost mobilizată de atitudini partizane. Unii s-au străduit să evidenţieze superioritatea lui Dostoievski asupra lui Tolstoi, alţii s-au situat pe o poziţie contrară. N-au lipsit nici atitudinile doctrinare care au folosit ideile celor doi mari scriitori, antinomiile creaţiei lor pentru a ilustra o directivă ideologică. Interesul cărţii lui Ion Ianoşi credem că vine din renunţarea deliberată la partizanate. Deşi este autorul unei cărţi despre Dostoievski, actualul eseu nu înclină balanţa în favoarea acestuia. Efortul de obiectivare al autorului în minuirea informaţiilor, confruntărilor, a regiei generale a lucrării are drept rezultat o scriere captivantă, care iese din sfera criticii propriu-zise şi intră în sfera romanului. A urmări duelul dintre două mari spirite, renunţînd la lestul detaliului factologic, înseamnă a intra în teritoriul romanului. Autorul cărţii e conştient de aspectul încercării lui critice şi ne-o arată din titlu : cartea lui nu e o analiză critică ci o „poveste" şi, în plus, povestea a doi „necunoscuţi". Ca în orice roman există cîteva personaje principale, aici două, Tolstoi şi Dostoievski, alte cîteva personaje secundare, ca Strahov, Gorki, Ana Grigorievna şi alţii, menite să vorbească despre personajele principale şi să le pună în lumină, după cum şi un suspans, înaintarea în necunoscutul unor relaţii omeneşti care se dovedesc pasionante din unghiul pe care ni-l propune autorul cărţii. Povestea e cu atit mai interesantă şi mai stranie cu cit cei doi scriitori nu s-au întîlnit niciodată, fiecare reprezentînd pentru celălalt, aceasta ne-o arată cartea lui Ion Ianoşi convingător, o realitate apropiată şi permanentă. Criticul ne introduce într-un teritoriu mai greu accesibil publicului larg : e vorba de universul creatorilor, de tipul de lectură particulară pe care aceştia îl au, de comunicarea subiectivă, dar profundă pe care o au, cînd ea există într-adevăr cu opera confraţilor. Sesizînd fiecare află despre apariţia unei alte cărţi de indiscutabil ecou. E cartea celuilalt. Şi Tolstoi şi Dostoievski ţin să citească această carte. E un prim contact, o primă edificare. Curiozitatea artistică a funcţionat, interesul stirnit de opera celuilalt e reală. Autorii, deşi trăiesc în aceeaşi ţară, relativ în aceeaşi lume, nu se întîlnesc. Este o întîmplare, se întreabă Ion Ianoşi ? În 1878 cînd Dostoievski şi Tolstoi se află împreună în sala unde conferenţia filozoful Soloviov prilejul întîlnirii dintre ei ar fi fost cel mai bun. Un mijlocitor posibil exista, Strahov, de ce totuşi întîlnirea n-a avut loc ? De la această întrebare cartea lui Ion Ianoşi începe să-şi depene ţitele. Ele sînt ale unui proces. Un dosar întreg de date, de informaţii, de mărturisiri este cercetat de-a fir a păr. Referinţele la posibila întîlnire există de ambele părţi, la fel regretele reciproce. Sînt ele sincere, se întreabă criticul făcînd biografie subtilă ? Pentru a răspunde acestei întrebări niciun amănunt nu e de prisos. S-au citit cei doi mari prozatori între ei ? Ce cărţi şi cînd ? Au exprimat opinii unul despre literatura celuilalt ? Cea mai expresivă declaraţie a lui Tolstoi asupra lui Dostoievski se produce odată cu moartea celui din urmă. Criticul întoarce pe toate feţele scrisoarea. Este în întregime sinceră ? Nu ascunde ea nişte capcane de subtilitate asupra cărora e bine să stăruim ? Şi criticul stăruie într-o investigaţie care curge de aici încolo firesc, după logica ei proprie care nu ţine seamă de cronologia faptelor, ci de liniile demonstraţiei pe care **Povestea celor doi necunoscuţi** o are în vedere. De fapt cei doi nu se ignorau, cum părea. Felul imperativ în care ei cer unor cunoscuţi să citească cărţile rivalului lor literar ne-o probează. Dintre cărţile lui Dostoievski, Tolstoi a preferat toată viaţa **Amintiri din Casa morţilor.** Criticul literar revine aici la îndatoririle lui obişnuite atrăgîndu-ne atenţia că între **Amintiri din Casa morţilor** şi opera tîrzie a lui Tolstoi există o sumă de interferenţe. „Tolstoismul" viitor al autorului **Învierii** este anticipat de **Amintirile din Casa morţilor.** Fiind anterioară preocupărilor tolstoiste, **Învierii,** nu e firesc să bănuim o comunicare mai adîncă, ascunsă între cei doi creatori ? Ion Ianoşi nu forţează nota în această direcţie. El expune fapte şi nu se grăbeşte să tragă concluzii spectaculoase, dar nici nu va întîrzia prea mult pînă la a o face : „Dincolo de dialogul explicit dintre Dostoievski şi Tolstoi, cînd blînd, cînd aspru, se întrezăreşte dialogul lor profund şi esenţial. **Amintiri din Casa morţilor** străjuieşte din ce în ce mai vizibil o bună parte nu numai din creaţia primului, ci şi din a celui de al doilea. Paradoxal, cartea unuia, relativ de început, rimează cu cărţile tîrzii ale celuilalt". Criticul decupează din proza lui Dostoievski şi Tolstoi şi alte coincidenţe. Biografia lui Dostoievski e profund marcată de mascarada unei execuţii simulate pe care condamnaţii, între ei scriitorul, au trăit-o cu toată intensitatea. Proza lui apelează frecvent la astfel de scene în care moartea iminentă a unui personaj se amină. Dar nu e aceasta şi situaţia lui Pierre Bezuhov din **Război şi pace ?** Iată o altă afinitate care ne arată că oricum cei doi nu puteau rămîne străini unul de altul. A fost influenţat **Război şi pace** de Dostoievski ? A citit el pasajele respective din **Idiotul ?** Criticul nu stăruie în rezolvarea problemei preocupat de „coincidenţa superioară a căutărilor". Tolstoi şi Dostoievski sînt apoi adversari ai Occidentului. Biografia fiecăruia ne aduce la cunoştinţă vizitele lor mai lungi ori mai scurte în Apus, dar nu şi plăcerea staţionării acolo. În plus, opera lor conţine note antioccidentale evidente. În ciuda afinităţilor reacţiile unuia faţă de opera celuilalt nu sînt cordiale. Dostoievski e destul de nemulţumit de **Război şi Pace,** aşa cum mai tîrziu Tolstoi va fi nemulţumit de **Fraţii Karamazov.** Care este explicaţia ? Consecvent posturii de „povestitor" care investighează un spaţiu sufletesc necunoscut criticul intră în intimitatea celor doi emiţînd o umilitoare supoziţie pentru Dostoievski. În timp ce acesta este sensibilizat de opera lui Tolstoi, nemulţumit de ea, Tolstoi nu acordă încă lui Dostoievski rolul de rival literar. Cauza trebuie căutată, ne spune criticul, în distanţa socială dintre ei. Unul era un aristocrat, celălalt un om din starea a treia. Ei nu se puteau întîlni în societate, fiind despărţiţi de graniţi invizibile. Conduita lor, felul lor de a gîndi diferă şi din aceste cauze. Criticul nu trece cu vederea şi doza de inegalitate şi de injustiţie pe care o cuprinde situaţia. Pentru nonconformisme mai puţin grave decît cele ale lui Tolstoi, Dostoievski suportă întemniţarea. Locul în societate modelează existenţa fiecăruia, creaţia lui, reacţiile inevitabile. Dureros pentru Dostoievski este şi faptul că onorariile pe care le primeşte pentru cărţile sale sînt mult mai mici decît ale aristocratului Tolstoi. Un subtext al atitudinii lui Dostoievski faţă de Tolstoi şi Turgheniev, amîndoi aristocraţi, trebuie căutat în diferenţierile sociale cu tot cortegiul lor de consecinţe. Tolstoi, o divulgă o mulţime de note autografe ale acestuia, era preocupat de Dostoievski, dar n-o arăta în public, sau, cînd o arăta, o făcea pentru a stabili distanţa dintre el şi autorul **Idiotului.** Între observaţiile distante e şi aceea privind faptul că Dostoievski face parte din categoria scriitorilor „nocturni", nesolari, de unde şi caracterul prozei lui. În alte împrejurări, mai tîrziu, Tolstoi avea să acuze opera lui Dostoievski de lipsă de stil. Îi mai despart şi alte condiţionări. Eroul prozei lui Tolstoi e mujicul, al prozei lui Feodor Mihailovici, este orăşanul. Practic ei trăiesc unul la ţară, altul la oraş, etc. Criticul tinde însă să se oprească asupra asemănărilor de esenţă dintre cei doi mari scriitori şi preocuparea lor pentru frămîntările sufleteşti descrise cu o forţă şi cu o adîncime necunoscută pînă atunci în proza europeană i se pare un argument puternic al apropierii dintre ei. Deosebirile ies însă mereu la iveală. Dostoievski comentează **Ana Karenina,** mai exact spus un episod al cărui personaj este Levin şi mai ales ideile acestuia. El îl aduce pe Tolstoi la dimensiunile şi traiectele proprii. În problema naţionalismului rusesc cei doi se află pe poziţii opuse. Dostoievski e un adept al ţarismului, pravoslavismului, naţionalismului rusesc, Tolstoi priveşte cu circumspecţie aceste lucruri. Tensiunea dintre plebeianismul unuia şi aristocratismului celuilalt este şi aici vizibilă. Cartea lui Ion Ianoşi este povestea a doi mari creatori care au căutat tot timpul să se găsească în opera celuilalt fără a reuşi niciodată pe deplin. Preocuparea, obsesivă aproape a fiecăruia pentru proza rivalului, indică rolul de ferment reciproc al creaţiei lor. Şi-au recunoscut, de fapt, valoarea, dar întotdeauna într-un fel plin de rezerve. Care este demonstraţia criticului ? Adeziunea lui, secretă aici, merge se pare către Dostoievski. Scopul cărţii nu e de a umbri pe unul prin celălalt. **Poveste cu doi necunoscuţi Dostoievski şi Tolstoi** este urmarea fascinaţiei firesti pe care marele creator şi marea creaţie o produc asupra cititorului. Cartea lui Ion Ianoşi n-are în aparenţă nici o concluzie. Dincolo de aspectul ei romanesc ea este însă o interesantă cercetare de sociopsihologie literară care fără a urmări cu obstinaţie o teză vorbeşte despre caracterul bivalent al creaţiei artistice : aceasta e autodevorantă şi devorantă. Am citit **Poveste cu doi necunoscuţi** în care întinsa documentaţie este perfect absorbită dînd impresia lipsei de efort în folosirea ei, cu regretul că astfel de cărţi nu se închină şi scriitorilor români.

M. Ungheanu

viaţa cărţilor

poezie

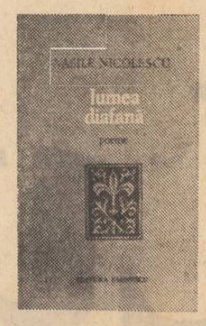

Realul şi imaginarul

Diafanizarea universului, real sau imaginar, la care trimite titlul recentei cărţi de versuri * a lui Vasile Nicolescu este, într-un fel, o primă invitaţie a poetului făcută cititorului de a fi înregistrat sub un anumit unghi al percepţiei şi reprezentării lumii, pecetea celei dintîi „lecturi infidele" aparţinînd însuşi autorului tentat (şi exersat) în alternarea discursului liric cu cel teoretic, aşa cum se practică mai ales în poezia modernă. Puse sub semnul invincibil al raţionalismului creator şi ordonator de semnificaţii morale în toate sferele de acţiune şi cugetare umană, poeziile recente ale lui Vasile Nicolescu pornesc nu o dată de la un motiv detectabil în realitatea imediată (Goethe îi spunea „ocazională") pentru a evolua în registrul acut al judecăţilor generale cu statut apoftegmatic. Încît să nu ne mirăm că lucrurile nu plutesc himeric în somn, în vis ori în acvarii translucide, fantome acompaniind cu gesturi reverenţioase un inaudibil pian mistic, ci îşi păstrează conturele ca prezenţe ferme, îşi reclamă identitatea univocă, personalitatea voluntară şi inalienabilă. Mai mult decît în alte cărţi ale sale, Vasile Nicolescu rezistă ispitelor ludice ale scrisului, angajîndu-şi versul în convergenţa unui timp istoric fierbinte, de cea mai vie rezonanţă în conştiinţa politică şi morală a prezentului. Astfel că lumea, în ceea ce-şi păstrează ea diafan în cartea de faţă, ni se relevă ca o radiografie întru detectarea spectrului ei moral, a liniilor care pun în evidenţă statutul etic, benign sau malign al elementelor sale vitale, suprem omagiu al artistului adus virstei raţiunii.

Cu tot acest determinism univoc operînd în cîmpul semnificaţiilor, necesar mai ales în poemele cu ţintă sarcastică, pamfletară din prima secţiune, **Soarele,** accentele punerii într-o ecuaţie cu un oarecare grad de indeterminare, la fel de raţională ca şi perfecta tautologie, îşi fac simţite prezenţa ca un memento al inepuizabilei, infinitei bogăţii de nuanţe a sufletului nostru : „Mă-ntrebi de care lege-a cuvîntului ascult, / E-un dincolo de lucruri cu nimbul lui ocult ? / E-o vrajă care ţine cuvintele-n balanţă / Cu-abisuri paralele pictate-ntr-o nuanţă ? / Şi cine-i zina lunii cea sprintenă la glezne / pătind cu albe muzici guri de vulcani şi bezne ? / Eu îţi răspund că luna nu-i nici măcar o glumă, / nu-i nici cît o paiaţă făcută-n joc din humă. / Chiar limba poeziei adesea este scrisă / de-un funigel ce trece peste un ram de tisă" **(Demitizare).**

O mare parte din poeziile volumului **Lumea diafană** fac elogiul generos al patriei sau, dimpotrivă, se organizează ca blesteme şi diatribe, nu o dată vitriolante, împotriva duşmanilor ei. Este firesc, aşadar, dată fiind finalitatea clară şi distinctă a acestora, ca limbajul să-şi pună hainele sărbătoreşti sau, dimpotrivă, să-şi scoată ghearele. Iată cîteva strofe din prima categorie : „Pe lujerul de crin al dimineţii, / pe-ntîia muşcătură-a copilului din măr, / pe zvonul cărăbuşului în paltini, / pe versul singerînd de adevăr, // pe pleoapa orhideii aţipite, / pe risul florii pale de secară, / pe pleoapa ta sub care cîntă cerul, / pe brazii mei cu rădăcini sub scară, / .../ pe dulcea cavatină a luminii, / pe marea ta întunecat de-albastră, / pe munţii tăi cu margini de poveste, / pe zborul tău de pasăre măiastră, // pe toate-ţi scriu şi mă imprim cu-aldine : / / **inima mea de foc îţi aparţine !" (Ţării mele),** şi cîteva din a doua : „În smire de viezuri şi năpîrcă / amiezile să-şi ducă-n circă, / scuipatul cucului să-i curgă, / pe ochii cu privirea surdă, / să umble-mpleticit ca minzul. / să-şi caute-n gunoaie prinzul, / să-i nască fluturi în ureche, / plîngînd să rîdă ca de streche, / în clei de oase orb să-noate, / ca racul dînd absurd din coate, / cu capul ca de mînătarcă, / duhnind ca benza-într-o libarcă, / s-aştepte zorile şi luna / ca pe Godot ; să-l ia furtuna"... **(Trădătorilor de ţară).**

Al doilea ciclu, **Oceanul şi noaptea,** se constituie din impresiile unei călătorii în America de sud, iar al treilea, **Capricii,** din crochiurile — graţios bestiarium — pe care poetul le dedică **Bufniţei, Risului, Struţului, Cămilei, Cangurului, Jaguarului** etc. Ultima secţiune, **Opt cîntece flamande,** armonioasă, plină de farmec, se integrează în inefabil ca o confesiune pură şoptită în faţa necunoscutului din noi însine : „În sfîrşit iat-o albastră şi pură. / Cu penele ca genele unei ondine. / Umbră de trandafir şi răsură. / Fagure tainic brodat de albine. / / Ride ca zorii printre mii de potire. / Ride ca zahărul printre eleştare. / Nirvană albastră plutind în neştire / Clopoţeii stelelor sună pe mare. / / În sfîrşit, iat-o şlefuită de vise. / Bate cu-o aripă-n cer şi tresaltă / Pe dinăuntru cu pleoape deschise. / Cu-o aripă bate în lumea cealaltă" **(Pasărea albastră).**

Dan Laurenţiu

***) Vasile Nicolescu : „Lumea diafană", Editura „Eminescu", 1977.**

proză

Implicarea cititorului

Într-o epocă de înflorire a romanului, al cărui prestigiu este atestat atît de priza mare la public cît şi de uşurinţa cu care unii scriitori îşi numesc astfel cărţile, apariţia unui volum de schiţe şi nuvele * (între care cele dintîi predomină numeric) constituie un act de curaj. Mai întîi, pentru că autorul are de înfruntat prejudecata (rezistentă, împotriva exemplelor dintre cele mai grăitoare) potrivit căreia romancierul ar ocupa o poziţie privilegiată în breaslă, doar pentru faptul că scrie romane şi nu altceva. Mai apoi, pentru că, dincolo de această părere, abordarea genului scurt (în special schiţa) presupune dificultăţi serioase de construcţie, derivate din imperativul maximei concentrări. Să adăugăm şi faptul că genul în discuţie a beneficiat în literatura română de condeie remarcabile, atingînd apogeul cu marele Caragiale, şi vom avea, întreagă, imaginea riscurilor pe care şi le-a asumat N. V. Turcu cu întreprinderea sa.

Cum „iese" autorul din această confruntare ? Trebuie spus că lectura volumului oferă o surpriză plăcută, punîndu-ne în faţa unui scriitor care ştie să-şi etaleze cu inteligenţă, mijloacele artistice. Între ele, esenţială este intuiţia psihologiilor. De cele mai multe ori, prozatorii dotaţi cu fler psihologic sînt înclinaţi către introspecţie. Lui N. V. Turcu spaţiul restrins al schiţei nu-i permite ample analize. Textul demarează brusc, direct în miezul situaţiei şi se încheie cu aceeaşi repeziciune, nu înainte însă de a avansa subtil sugestiile necesare reconstituirii desenului psihologic al personajului. Ele apar fie în dialog („Ana"), fie în intervenţiile naratorului („Apa"). Naratorul nu explică, nu pledează, ci doar prezintă fragmentar, obligîndu-l astfel pe cititor să pună sub semnul îndoielii mărturiile sale sau să refacă evenimentele.

Această tehnică a implicării (servită şi de finalurile suspendate) este mai uşor vizibilă în unele din nuvelele cuprinse în volum. Iată un exemplu : „Adolescenţa Liviei Dudescu" (de observat aici ironia fină cu care este fixată atmosfera falş intelectuală dintr-un orăşel de provincie) autorul urmăreşte povestea de dragoste dintre muzicianul Victor Hanea şi eleva Livia Dudescu. Mama adoptivă a fetei, încă tînăra şi atrăgătoarea Dora Dudescu se opune, dar Victor este decis să legalizeze legătura. Vizita, destinată obţinerii acordului părinţilor, este relatată Liviei în versiunea viitorului ei soţ. Cînd cei doi merg să primească binecuvîntarea promisă, Dora dă o versiune total opusă celei de mai înainte. Reacţie tipică de femeie cu orgoliul rănit sau imoralitate a prezumtivului ginere ? Nuvela se încheie pe această ambiguitate. Reluarea lecturii oferă argumente pentru ambele alternative dar, în funcţie de opţiunea cititorului, portretele capătă alte dimensiuni psihologice.

Din păcate nu toate piesele din volum se ridică la aceeaşi cotă valorică. Autorul este tentat uneori de simpla anecdotă („Pe ploaie", „Leul"), alteori de satira grosieră („Pandele") sau de insolitul gratuit („Sticle goale"). Inconsecvenţe apar în tonalitatea unor texte. Astfel „Călătoria" începe şi continuă ca o variantă în ton satiric a motivului logodnicului de profesie dar finalul alunecă nejustificat în melodramă. Scriitorul exersează parcă pe mai multe game, în căutarea notelor potrivite unui acord major. Faptul că le găseşte de cîteva ori în „Iarba verde de acasă" ne îndeamnă să credem în evoluţia sa viitoare.

Valentin F. Mihăescu

***) N. V. Turcu : „Iarba verde de acasă", Editura „Cartea Românească", 1977.**

prezenţe

CONCURS DE POEZIE

● Între 15—19 iunie a.c. a avut loc, în cadrul festivalului „Herculeş 77" (Jud. Caraş-Severin), decernarea premiilor concursului de poezie patriotică : „Partidului şi ţării închinăm cîntare". Juriul, avîndu-l ca preşedinte pe poetul Ion Horea, a acordat următoarele premii : **Premiul I :** Costel Dron din Stejari — Iaşi ; **Premiul II :** Nicolae Irimia din Reşiţa ; **Premiul III :** Domniţa Petri din Bistriţa ; **Premiul revistei „Orizont" :** O. G. Secca din Reşiţa ; **Premiul revistei „Familia" :** Dumitru Mălin din Baia de Arieş. S-au acordat, de asemenea, trei menţiuni poeziilor aparţinînd creatorilor : Tudor Voinea din Tg. Jiu ; Gelu Patriciu Mureşan din Bistriţa ; Gherghe Frumosu din Oraviţa.

aqua forte

DEZBATERI DESPRE PROZĂ

● Continuînd dezbaterea unor probleme referitoare la proza contemporană, revista **Amfiteatru** (nr. 6/1977) se adresează, de astă dată, cu trei întrebări scriitorilor Ştefan Bănulescu, Augustin Buzura, Constantin Chiriţă, Maria-Luiza Cristescu, Corneliu Leu, Constantin Mateescu, D. R. Popescu, Constantin Toiu. **Sînt** întrebări care, pornind în genere de la date personale şi de experienţă proprie, nu întîrzie, totuşi, să se oprească asupra unor chestiuni cu caracter mai larg şi de perspectivă, chestiuni privind vîrsta şi semnificaţia debutului în volum, importanţa judecăţii critice asupra cărţii de debut, rolul personalităţilor literare în descoperirea tinerelor talente, relaţiile dintre generaţii, trăsăturile care particularizează ultimele generaţii de prozatori, precum şi direcţiile în care evoluează proza şi mai ales romanul românesc de **azi.**

Interesante atît sub raportul confesiei cît şi al opţiunii personale, răspunsurile primite la această anchetă, bine organizată, converg spre cîteva judecăţi de ansamblu din care revista îşi propune în viitor nucleul unor posibile dezbateri. Astfel, intervenţiile publicate recunosc aproape în unanimitate un statut distinct al tinerei generaţii de prozatori, remarcîndu-se, de pildă, nu numai nivelul ei de cultură, dar şi luciditatea, sinceritatea, profesionalismul în bunul înţeles al cuvîntului, angajarea în căutarea adevărului zilelor noastre. Opinii demne de luat în seamă se emit şi asupra rolului pe care îl au revistele şi cenaclurile literare în promovarea tinerei generaţii de scriitori. De asemeni, semnalîndu-se reuşitele certe ale romanului românesc contemporan, acele „cîteva cărţi excepţionale care ar face cinste oricărei literaturi", din răspunsurile primite reiese totodată opţiunea pentru un **roman** care să racordeze şi mai strîns sensibilitatea noastră de adevăratul puls al veacului.

cartea de debut

Discurs ceremonios — patetic; rememorarea tradiţiei

Retorica explozia-imperativă, expresie a unui temperament năpraznic romantic şi a unei conştiinţe morale decisă — figurat vorbind — a face ordine definitivă în univers, precum aceea proprie poeziei unui Adrian Păunescu, de pildă, în cazul lui Patrel Berceanu*) — premiant al revistei „Luceafărul" în 1974 — se îmblînzeşte în aşa fel încît totul capătă o tonalitate demonstrativ-ceremonioasă, dar nu mai puţin asertorică în ceea ce priveşte finalitatea etică a discursului poetic : „Unii îşi închipuie că iarba / nu poate deveni altceva decît căpiţa de fîn. / Unii îşi închipuie că brazii — (aceste viori naiv deghizate) în copaci — / vor deveni ramuri / într-un cuier pom. / Unii îşi închipuie că un lan de grîu / poate deveni pesmete / într-o raniţă de război. / Alţii nu-şi închipuie cît de greu / îi este teiului / să se lase turnat în flacoane de parfum. // Doar pentru că soarele se lasă / prosteste asemuit / cu o monedă de aur" **(Dacă soarele se lasă asemuit).** „Obiective" cel mai adesea în punctul lor de plecare ideatică, cum e şi firesc, poemele lui Patrel Berceanu produc o bună impresie mai ales atunci cînd tema civică şi morală, dinainte şi cu exactitate gîndită, este într-adevăr absorbită de materia metaforic-simbolică la care se recurge pentru „ilustrare" : „Nu din nepriceperea zugravilor / sfinţii noştri / par subţiaţi de toate uraganele cereşti / privindu-ne cu ochii lor mari / cît o jumătate de infinit / şi capetele veşnic întoarse / spre o bunăvestire doar de ei ştiută. / Nu din nepriceperea zugravilor / sfinţii noştri încep din podea / şi-şi poartă aureola pe turle / dar e atît de subţire / blestemul femeii / pe sinii căreia / s-a zidit mănăstirea... **(Nu din nepricepere).** De cîteva ori, deschiderea spre parafraza poetică de anvergură este vizibilă. De data aceasta, poetul pare, mai degrabă, că se află în vecinătatea „declaraţiilor patetice" ale lui Miron Radu-Paraschivescu, cum se întîmplă, de exemplu în **Elegie pentru Lorca :** „Vreau să spun că veacul acesta are de plătit / nişte oale sparte / vreau să spun că aceasta e tocmai raţiunea / pentru care un glonte are răbdare / să aştepte o sută de ani să poată pleca / liniştit în lumea largă, / vreau să vă întreb cît credeţi că e de largă / lumea asta / vreau să vă spun că o dată la o sută de ani / un poet plăteşte oalele sparte ale lumii / Vreau să vă amintesc că veacul acesta îl delegase pe Lorca...".

Primejdia poeziei lui Patrel Berceanu este desigur aceea a căderii în propriile-i automatisme, prea de timpuriu ivite. Stăpîn pe o anume manieră poetică (aceea a poemului-discurs, construit după tehnica în alb-negru a interferării ideilor morale cu statut de precepte sociale unanim acceptate cu diverse „fabule" epic-descriptive, în principiu, mai totdeauna plauzibile), încă de pe acuma, tînărul scriitor se lasă prea lesne prins în mrejele oratoriei poetice factice : „Da, / a scrie despre patrie / înseamnă să poţi fi visat / de o lacrimă. / Pot eu fi visat / de o lacrimă ? / Vă întreb pentru că aceasta / nu mai este / o chestiune / de şansă". **(Pot eu ?)** sau : „Nu zic că o nenorocire / intră în casă cu gînd / să ne facă curat în bucătărie / mă gîndesc doar să nu găsească / înăuntru un grumaz / gata plecat / mă gîndesc să aduc în bibliotecă / stejarul doborît azi noapte / de furtună. / Un manual de etică e oricînd / binevenit". **(Proiect pentru o bibliotecă publică).**

Avem convingerea că numai puternica implicare a eului poetic înţeles în sensul de biografie spirituală sui-generis, în problematica social-morală atît de generoasă a poeziei sale, îi poate asigura lui Patrel Berceanu şansa reală de a-şi diferenţia pe deplin personalitatea poetică.

Muzicale, dibaci meşteşugite şi, prin aceasta, în pofida unui vădit aer de vetustete, incintătoare la o primă lectură, sînt nu puţine din poemele cuprinse în volumul lui Ion Secoşanu, **Din fluiera lui Glad**) :** „Acolo, la marginea vîntului, unde / nici o apă nu mai cade pe scoc, / stă roata inimii mele şi-aşteaptă / bobul rotund dintr-un spic de noroc. // Vin către mine flămînzii şi sună / deznădejdea în fluier de dor, / dar roata-ndărătnică nu mai porneşte, / grîul ei nu mai creşte pe nici un ogor. // Nu cumva într-o seară de vrajă / rodit-au ciulini peste mine ? / Corbi dendoială trec peste moară / şi apele norilor cresc din ruine..." **(Moara).** Interesul, la un prim nivel al lecturii, este atras şi de prezenţa unor expresii ce degajă un anume parfum patriarhal-dialectal, fenomen destul de rar, într-un moment în care, sub un atare aspect, poezia, în general, tinde la o maximă „despersonalizare". Ca atare Ion Secoşanu scrie : „Zdrumică-mi, bob cu bob, versul în piuă / dacă în el iubirile îmi tac" ; „Cu steagul plins pe-ai casei căprior" ; „E pîine rumenită pe-o ştergură / şi blidul aburind lîngă izvor..." ; „Munţii, voinici cu pletele de zadă" ; „Cîte inimi de pară ascunde zăbunul" ş.a.

Privite dintr-o perspectivă istoric- literară mai largă, volume precum cel al lui Ion Secoşanu sînt simptomatice şi în ceea ce priveşte modul direct, nealterat de alte experienţe poetice, în care ceea ce am numi memoria artistică colectivă conservă „sonurile" poeziei tradiţionale ; în cazul de faţă al celei rural-ardeleneşti, în linia Coşbuc-Goga : „Banatule, tu cîntul meu de jar, / tu, cartea mea cu file de ţărînă, / cîmpia ta cu plug de dor o ar / visîndu-mă iubirilor fîntînă. // Cînd cerul tău mă miruie cu ploi / sînt riul prins de arşiţi pînă-n prund / şi brazdele cu frunte de eroi / în care vreau tăcerea să-mi ascund." Etc. Deşi accentele pilatiene ori cele voiculesciene, ce tind la intimizarea elegică a cîntecului despre pămînt, nu trebuiesc nici ele trecute cu vederea : „Nînge peste-adîncul visurilor mele, / ninge peste cîmpuri şi izvoare, / ascultînd, tăcerea parcă şopteşte / cum un gînd de mărţişor mă doare. // De ce-nvolburatu-s-a pîrîul / şerpuind sălbatec spre cîmpie ? / De ce ninge oare peste griul / ce-a muşcat pămîntul rod să fie ?" **(Ninge peste-adîncul visurilor).**

Nicolae Ciobanu

***) Patrel Berceanu, „Sentimentul baricadei", versuri, Editura „Scrisul românesc", 1977 ;**

****) Ion Secoşanu : „Din fluiera lui Glad", Editura „Litera", 1977.**

critică

Exerciţii de modernizare

Preocupările de gnoseologie a creaţiei ocupă un loc special în ultimele cărţi de critică, vizibil interesate de fenomenologia raporturilor dintre operă şi cititor, de emanciparea lecturii, de schimbarea constelaţiei interpretative, năzuind la lărgirea şi fertilizarea perspectivei. Pornind de la psihologia modernă, valorificînd idei ale epistemologiei genetice (J. Piaget), ţinînd seama de specificul criticii româneşti în care mobilitatea interpretării e un principiu mereu reafirmat, Eugen Negrici construieşte în ultima sa carte *) un „model de receptare artistică omolog" celui propus de Umberto Eco. În centrul pledoariei se află **deschiderea lecturii,** care, astfel, „devine complementară creaţiei".

Dacă arta de a citi tradiţională era de tip normativ şi dacă pedagogia lecturii presupunea, ca la Faguet, cititul „cu oarecare restricţii", date de genul şi intenţionalitatea operei, **arta de a citi** propusă de Eugen Negrici e liberă, dinamică, **mozaicată,** deloc rigidă şi univocă. A. Moles declară că : „Forţa culturii este legată... în esenţă de probabilităţile de asociere". Parafrazîndu-l, am spune că pentru Eugen Negrici forţa interpretării criticii şi impactul lecturii sînt condiţionate de numărul de asociaţii viabile pe care le poate stabili criticul, de acele rupturi semnificative şi reîntemeieri în receptarea operelor. Articolele, eseurile, tabletele din acest volum în care excursul teoretic stă alături de cel ironic, iar demonstraţia nu ocoleşte calamburul, cu excese în ambele sensuri, revitalizează textele de „pionierat artistic", poeme din secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea romane ale medievalităţii tîrzii, **Istoria ieroglifică,** texte ieşite din zona esteticului sau unilateral înţelese ca urmare a unor prejudecăţi şi autoturisme care au vestejit semnificaţiile operelor dacă nu le-au îmbătrînit, conduse de categoriile lor apriorice improprii. Remarcabile sînt observaţiile despre Dosoftei care „nu se conforma vocabularului psalmilor bibliei, ci regulilor prozodice", despre Miron Costin şi „puterea de a zidi metodic", despre cronicile rimate ori romanele aşa-zis istorice, religios-fantastice, moralizatoare ale Evului Mediu tîrziu. În ultimele, Eugen Negrici descoperă funcţionarea proustiană a memoriei involuntare, procedeul simbolist al acumulării de imagini eterogene, convergente doar ca sens emotiv şi atmosferă precum şi schiţarea cîtorva linii din ceea ce teoriile suprarealiste înţeleg prin „supunerea la funcţionarea reală a gîndirii", într-o neaşteptată analogie unind **Alexandria** de metoda lui Breton. Excelente sînt observaţiile pe marginea **Istoriei ieroglifice,** „o istorie în etajări de versuri" în care domină „înscenarea", „disputa de discursuri", „furor rhetoricus" şi furia erudiţiei, preeminenţa procesului enunţării asupra enunţului, manierismul. Sînt vii şi solide punţile stabilite între Dimitrie Cantemir, E. A. Poe, J. Cohen, Pius Servien etc. Incitante sînt portretele criticilor români Lovinescu, Călinescu, Vianu, deloc hieratice, cu un desen precipitat în dialogul ideilor. Aceeaşi efervescenţă generatoare de „fisiuni semantice" descoperim în noua lectură a lui Conachi, Alecsandri, Bolintineanu, recitiţi din unghiul poeticii lui Geo Dumitrescu şi Marin Sorescu, a lui Anton Pann, I. Heliade Rădulescu, citiţi din perspectiva lui Hugo Friedrich, Cleanth Brooks, salvaţi „prin ironia... la adresa sensului sacru al actului de creaţie" şi prin atribuirea unor semnificaţii de demitizare textelor lor. Involuntar brechtieni sînt consideraţi Ion Budai-Deleanu, Gr. H. Grandea şi Haşdeu. Previzibile, superficiale sînt interpretările la autorii acestui secol : Sadoveanu, H. P. Bennescu. Eugen Negrici e un critic de valoare confirmat şi impus de întîlnirea cu textele vechi şi premoderne, stăpîn pe metodologia tradiţională şi modernă a interpretării. Dar **Expresivitatea involuntară** în accepţia universitarului craiovean e, aşa cum am văzut, ilustrarea unei lecturi şi de tip „regizoral", al cărei subiectivism declarat nu e numai un posibil focar de modernizare critică, ci şi o atitudine contrară specificului gîndirii contemporane care recuperează şi valorizează tocmai contextele iniţiale ale operelor.

Doina Uricariu

***) Eugen Negrici : „Expresivitatea involuntară", Editura „Cartea Românească", 1977.**

planetă de tînăr

marin lupșanu

Zi de tîrg

Dimineață rece precum vina apei în mîna fintinarului,
dealul tirgului cu bolovani la roți,
femei osoase fringînd limbile focului în mîini
și aprinzînd obrajii la nepoți.
Pe spinările sacilor tolăniți țăranii
cum timpul prin miezul anilor.

Cocoși cu capetele scurse
goi de cintece precum scorbura de inele
în această dimineață rece de toamnă
cînd se scutură chiciura de pe stele.
Basmale 'nflorate, icoane cu ingeri avari,
mărunțișuri de tirg. Dar mai presus de toate : fructele
ah, fructele ispititoare ca niște fete mari.

Pe muchia dealului bărbații țin bivolii de nări,
sparg semințele-n dinți cîntărindu-le miezul,
pielea berbecilor cu numărul copiilor o măsoară;
fluturînd fiecare mirosuri specifice
de var, de rășină sau griu și secară.
Cu privirile rup unul din marfa celuilalt
ca și cum un pumn roșu de grîu
n-ar cîntări cît un pumn negru de bazalt.

După obiceiul pămîntului fac aldămașul :
în jurul căruțelor ca niște garduri strașnice
— țăranii —
cu cläile căciulilor pe frunți
descurcînd amintiri implîntate-n părinți ; duioase
și lungi cum sînt mesele la nunți.

Un bob de griu, un bulgăre de sare, un măr ionatan
și-n fiecare din ele zidit cite-un țăran.
Căruțele 'ncărcate la 'ntors ca și la dus
(soarele-i același în zori și la apus).
În urmă inima tirgului singerînd mirezme
de lemn, de vite, și de făină.
Căruțele îmbuibate iar pe sub ele
ciinii tocindu-și unghiile pe șosele.

Portret

Într-o cămașă de in pe cimp ai descins
cu sufletul curat și singele aprins

cînd te-apleci peste plug și de simburi te-apropii
piinea zvicnește din aripi de dropii

dar pînă cînd izvorăște sămînța pe deal
cămașa-ți miroase suav a sudoare de cal,

arde pe coline griul semănat
în zodia-mplinirii de bărbat.

Un țăran cu un bob de griu în spate
seamănă cu un deal împovărat de-o cetate.

Între sat și oraș

Între bobul de griu pe care-l ține copilul în palmă
și piinea caldă de aburii căreia se sprijină bătrînul,
drumul e lung cît o rază de soare
sau cît un vis dintr-o noapte polară.
Țăranii tineri se rup de rădăcini, de vlăstare
și toată noaptea curg spre cimpuri,
un pilc de maci luminîndu-le drumul.
Laptele alb al dimineții le umezește plăminii
și coaja de copac a umerilor.
Cîte-un belciug de abur le-mpodobește nara
și aburii se ridică din ei ca dintr-o piine caldă.

Laocooni pe cimpuri. Șerpii amiezii înflorind
pe rădăcinile brațelor și lunecînd pe spinările lor
precum apa riului pe spinările pietrelor.
Noaptea, întorși în matca rădăcinilor și boarea vlăstarelor,
luminează casele cu piepturile roșii de soare.
Între sat și oraș piinea caldă și albă ca Pacea.

ioan ivan

Cîntăreț

ești atît de departe că între noi incape o presimțire
un scrin.
intr-o chinuitoare călătorie
de amiază
către litera pură, stăruind ca o marmură mătăsoasă la hotarul
celui fără de moarte,
jertfa ți-o duci, dar flacără nu te primește
decît singur...

nu mai ești de aici. pătruns de licărirea
curatelor anemone în care mustește de somn inima lui Orfeu,
calci cu seninătate peste ierburi și riuri.

ingăduie-mi
să revăd în oglinzile de la răscruce
harfa impovărată de îngerii tirgului.

în azurul greu
lasă-mă
gura să-mi umplu de cintece.

Cuvintele

eu venerez cu o inimă aspră
silabele care din Unu se rup ;
în nebunia care mă leagă,
caut cuvintelor trup.

plutind pe apă și-n aer
fiecare silabă-i mercur ;
azi poposit-a la tine,
ieri în cetatea din UR.

în distileriile minții
silabe pribege se-adun,
dar numai inimii-ncheagă
cuvinte în care nebun

un eon se sfișie singur...
sacră e femeia — cuvînt care lasă
fecundată să fie de zeu
și e casă și dor de acasă.

ana mureșanu

Patrie

norocoasă cîmpie pe care spicele verii
fericite de soare, de liniștea nopților
de ploi roditoare și sfîntă sudoare
împlinire așteaptă

pajiști de pace
înmiresmată alcătuire, cum să-înălțăm mai înalt
decît vîntul de seară, tainicul steag
fuiorul trupului tău de lumini
ne-ai învățat

răcoarea din miere, înseninarea din piine,
roua din lapte, mingiierea din vin
pleoapa ta de blîndețe-ocrotește
ochiul fiului tău pururi înaripat.

Îndemn

Pentru un fel de prisosință a trupului
darul ploii, al somnului, al vindecării.
Un fel de trup pentru un fel de suflet.
Adune-se unul cu altul
spre o mai blîndă
cîntărire a spaimei,
spre o mai nelacomă moarte...
Fie atît, și cît de mult.

Scut

Ne depărtăm, de cine ?
Smulgem de pe cuvinte
rotunjimea buzelor
și căldura inimii
o sfișiem.
Bătaia dinților cade
pe-un cimp lunecos
e țărmul pe care
nu-l mai putem locui.
Ce cuib, ce frunziș ne mai poate primi ?
Ce pasăre golul il umple ?

ioana ieronim

Memorie

Drepți ca săbii în văzduh
părinții tineri,
pe suavul lor tăiș de viață
lunecau treptele

Săbii în muzical balans —
nu pentru somnul auzului
și desfătare —
ci greul pămîntului peste părinți
trecea
limpezindu-se

Dezlegare

Tu, cel spre care nu îndrăznesc a privi
În nopțile tale rămii, în zorii de zi

Dezleagă distanța printr-un simplu rostit cuvînt —
Un zeu fără chip, neatins de țărînă și gînd

Nimic n-ar mai fi. Dar la fel aș aștepta
Nebunește, ploaia de aur, cîndva

Tîrziu de ploaie-ar trebui să mă zvînt
În același pămînt al meu pămînt

Mers

pe rămuriș suav vrei să porți
greutatea vieții tale,
iarba verii adînc răscumpără
căderea,
mai departe lunecătoarea fantasmă
păstrează un semn imblînzit
al strigătului
— o delicată emblemă —
singele se smulge iar, cu putere, din
somn și întunecare

pe ramuri fragede calcă piciorul,
mai fragede încă,
neștiută creșterea lor, vremea de creștere
tainic avîntul,

valeriu bârgău

Mirosul calcarelor ude

Un trunchi de arbore e firea celui ce se împotrivește
riurilor
dimineața din rășina munților picurată în singe
— îi umblă vîntul prin plete și-l obosesc albinele
cu strigarea
ca o purpură sălbăticită pe flori.

Ținut stîncos al izvoarelor cu apă fierbinte
ivite din țărîna cu urme străvechi de picior.
bat făgașul omului ca și poetului —
fericită zburarea de-a lungul spaimei și înfloririi
în amarul pîntec al ierburilor să dormi
toropit de mirosul calcarelor ude.

Schelăria poemului meu

Rezemat în unelte refac de aproape trei decenii
schelăria poemului meu
cetate în adînc — nevăzută :
hrănit sînt de păsările ce și-au făcut cuiburi
sub streșinile mele
ca niște boruri înguste de pălărie țărănească.

Iluminată îmi e lucrarea de ochii fosforescenți ai
calcarelor la mari adîncimi
sînt clipele în care mă vizitează vulturi de piatră
asudați sub greutatea destinului —

Nașterea în Dacia — pe stîncile faptei
Zamolxes — Om și rob al soarelui
fiul pomilor fructiferi și al apelor :
părintele acelor ce frămîntă lutul și piatra
faptul ascuns și faptul la lumina electrică a ochiului
de poet
hotărît să întocmească poemul după regulile
axului cetăților de pămînt
învîrtindu-se nebunește în patria de strămoși
și cuvinte.

Țara ploii

Se cațără într-una se umple
cu singe pînă la ultima picătură
linia aceasta a vieții poetului ;
în arbori, în ape, pe munți de metale
viața vine în artă aspră sau blîndă
după cum e trăită de muncitorii pămîntului.

La rădăcina pămîntului sapă omul în fiecare an
cu brăzdarul său de sentimente adevărate
mută pămîntul sătul pe văile riului
îl îndoapă cu apă — îl pune să crească
copii neastîmpărați prin țara ploii
— lăsați să zgîndăre fumul înecăcios de pe ziduri
liniile în zig-zag făcute cu var pe asfalt.

Ciudat obicei al cetățenilor vara
să emane în aer gust de sudoare de om.

Brazda

Culcat în pămînt știu cum își petrece poetul viața
o trecere a sa prin esențe
de la ivirea zorilor înaintînd
marș forțat de noapte, brazdă adîncă
prin inima răscolită a semenilor.

Dinspre cuvintele mele pleacă fir de mătase
se încolăcește pe trunchiul stejarilor — simțindu-le
creșterea
cum mîngîi cu palmele un copil
prin a cărui brazdă — singele
se rotește tînăr — înspăimîntat.

carmen focșa

Așteptare

Zadarnic mă veghezi, m-am născut prea tîrziu pentru moarte.
Exist doar prelungit în așteptare
Și așteptarea-i piinea care ni se împarte
odată cu setea dintîi, la fiecare.

...Și-acum albinele mă ocolesc pe rînd
Cu teama că s-ar prinde-n polenul de prisos
Pe fiecare fibră aflată tremurînd
În aerul ce-mi curge prin pleoape, alb, viscos...

Nu pleacă dinspre mine hieratice tăceri
Închise în sămînța sunată-n'cet în palme
Precum un clopot searbăd pornit din riuri calme
M-ar anunța pe mine planînd argint prin meri...

Zadarnic mă veghezi, m-am născut prea tîrziu pentru moarte,
Astfel dezlegat îndelung de părinți
Adorm doar eu în patul de lespezi mari, fierbinți,
Să-mi crească neodihna în aburi, mai departe.

Cîntec naiv

În straniul tău birlog mai hibernează
Cuvintele, cu fiecare iarnă
Atît de-nvinsă și atît de trează
Sub pleoape ce-ar putea să ne discearnă.

De-atîta dor, păduri imaginare
Ard mulcomite, ca de obicei
Și-n locul tău ales pentru răbdare
Jivinile se leapădă de piei...

Poem de fată

Voi, ce iubiți imperiul din frunzele coclite
Cînd clatină puterea de-a încropi cuibare
În care oul crește, se umflă și înghite
Luminile uitate pe rînd, în fiecare,

Vă rog, rivniți, odată la fructul meu oprit
Cu mîinile întinse, așa cum se cuvine,
Rivniți, vă rog, cu fruntea, cu ochiul istovit
Fixînd sub pom capcana rămasă pentru mine.

Nu-ncap în ea altminteri decît trădînd lumina,
Conturul meu de pace rămas în caldul scrum
Și pentru asta cine ar fi să poarte vina
Rostind cu șoväire pedeapsă grea, acum ?

Rivniți, vă rog, odată, la fructul meu oprit,
Cu mîinile întinse precum o implorare
A jocului din asprul, necunoscutul rit
În care orice rană începe a da în floare.

mircea brăilița

Cetate

În Drobeta : timp de pace. eminențe ale înserării sînt
citeva magnolii-nvoalte violete.
mă petrec și eu sub ele săvîrșind un fel de cînt
apa Dunării înecă în istorie secrete.

vrerea îmi deschide veacul și ca ulii vechi din nori
mă reped să sfîșii sufletul cetății
aflu : dialoguri moarte poartă gingașii locuitori
mai încet în trup le curge singele serenității.

peste fluviu iar s-aude cîntul trecerii romane
castrul se arată lunii măcinat de grele fapte
vechi cuvinte de falangă cad ca putrede castane
spre trecute zori se scurge sufletu-mi în astă noapte.

Oamenii strălucitori

Am trudit în mijlocul verii dînd prinos de putere
am trudit în mijlocul verii și am călătorit : unde ? cînd ?
Prăpastia zorilor trecut-o-am falnici chinuind
dacă nu sufletul gîndul ; sub marele soare
care-și arată despodobita față mereu în trecut.
Și în timp ce slăveam
nelămurita putere a cuvîntului
s-au deschis gurile pulberii și cerul începu
să cheme și să cheme oamenii strălucitori...

...ca între
mari dorințe ale timpului se-nalță ei
și-arată cum au dat hotarul veșnic țării
în care „s-așternă secerișuri și unde
plugarii își pling a'lor doruri"
unde l-au prins pe Lisimah și dus la Helis
să-i pună masă de argint dînd pilda lor de pace.
Sunt regii neînspăimîntați dintr-un ținut al mierii
Daphyx și Decebal cu piepturi fulgerate
adăugînd lumină sus cerurilor dace ;
și alții care legi cîntară pe văile lui Maris
și alții care vinul parfumat cu nard îl dară leac
pentru-a-i urni din plins pe cei robiți durerii ;
stăpînii aurului verde spuși pe nedrept barbari
cei care în neștiință și-au fermecat cuvîntul
sau domni sau voievozi desferecîndu-și viața
cu vis de libertate cum le-a cerut pămîntul.
Și singele ce il vărsară — cît erau văile crunte —
și iarba cîmpului pălită de sub ei uitații vieții
umplu ochii fring cuvîntul cînd în faptul dimineții
cresc prin neputința noastră stihuirile mărunte.

Dunărea stăpînitoare

Nu unde ci cînd s-ar îndura să izbucnească
izvorul înfricoșetor prin care cîntul să-l cunosc ?
denunț de multă vreme înaintarea plină
de liniște (o ! Dunăre !) intrarea grea în mare
ca vremea ce înecă în apa ei lumească
deolaltă dacii ultimi și sicofanții mirosind a mosc.
așa cum stase începutul unui tărîm închipuit
(So-șu covăsea apele mării — minuind luna —)
în cîntecul altui poet : și el tulpină a tăcerii
așa melancolia noastră pe Istru dă un licărit
și-n apa lui stăpînitoare curg valurile primăverii.
se pierd corăbiile celor care îngroapă o durere
în casta dimineață și eu prin felul meu obscur
în care viețuiesc iubind cu patimă cuvîntul
încep acum călătoria neînsoțit de vechi himere
ca pe un vis pierdut al celor
ce-au regăsit aici pămîntul :
mergeau pe fluviu, tineri și de trecut abia umbriți
pe cînd femei strălucitoare îi petreceau din zi în noapte
pe malul sting văzură ființe cu pilnii grele de argint
și-n loc de glas bubuitor le-au auzit aceste șoapte :
opriți-vă din lunecare drumeți nubili ! v-așteaptă rodul
unui ținut atît de darnic încît pe pat de mărgărint
e așezat ogorul veșnic iar viile pe dealuri au
sămînța dulce prețuită și daimon eliberator :
cum nu știți voi că duși de Istru rămîne fără miri norodul
și seceta păduri aprinde săgețile n-ajung la nor?
nu v-a-ncleștat gura veninul privighetorii pe furate
cînd aspru sărutați fecioara aici în nopți tot mai fierbinți
pe malul moale nu-s acum umbrele voastre strecurate
în cîmp cu stele înălțată uimirea tinerilor minți ?
dacă-ați crezut că e vre-o clipă cînd omul scapă din istorii
și dus de apele prea line călătorind întinerește
priviți această țară dată cu haruri mari dezghiocate
străfundurile cărnii ei cu strop secret iluminate
le stringe Dunărea nunească într-un imens și tandru clește
și-i umplu casele și veacul oamenii darnici visătorii
norocul vieții pămîntești izvor al nostru : izbucnește.

liliana ursu

Cîntec

Zei marini mă îndeamnă
Să trec apele.
Mă vei aștepta la un țărm,
Mă vei aștepta ?
Sau doar singurătatea va flutura
Batista-i albă în semn de recunoaștere ?

Ca un cititor în stele...

Ca un cititor în stele,
Aplecat peste amurgul ce aripa
În singele meu și-a lăsat,
Mai zăbovesc pe această corabie,
Cu velele înrouate de călătorii
prin toamnele lumii.

Ca un cititor în stele
Mingii marea, cu ochii
Și lancea grea a cuvîntului
Străpunge celestele hărți
Doar raza subțire a primordialei vocale
Mai vindecă înstrăinata mea privire.

Lui Rainer Maria Rilke

Singurele, poemele lui
Mai dau culoare toamnei
Și dacă o pasăre mai trece
Deasupra casei voastre
Voi să vă amintiți
De acest inventator al zborului.

Cîntec

Vislele părăsite la țărm, neputincioase,
Mai triste ca tinerele ramuri despărțite de copac
Într-o noapte de primăvară,
Și cîntecul corăbierilor
Mingiie firele de nisip
Trezind în ele amintirea apei.

nicolae siriu

Plug în brazdă

Ca pielea încinsă a calului și a aerului de jur-împrejur ziua aceasta
Întîrziată pe-un cîmp. Tu cu mînecile hainei suflecate
Arătînd ce mai poți cu puterea încordîndu-ți-o toată
Cu palmele de un fel noduros.

Ți-l vei scutura în ochi pe Ioan de Panonia fiindcă ai auzit cîndva despre el, dar
În următorul moment îl vei uita. La prînz ingrijind
Potcoavele calului și fierul înroșit de la plug.

Nuntă de pace se poate numi ritualul acesta
Deși frunzele cad pentru fiecare secundă în parte.
Hanul cu ulcele de vin ți se va părea piinea de vatră
Pe un prosop curat cum îl știi.

Aerul s-a deschis ca o mare sub un țărm violet.
După prînz vei așeza din nou plugul în brazdă.

Peisaj

Albastru și brun, galben și stacojiu, sub lumina de soare
Pămîntul, deschisă melancolie. Mîinile tale peste lungile spice de orz.

Mă întreb de acum, care va fi bucuria zilei de mîine, și
Te salut pe tine, bărbăție. Seara iată copiii
Cu fața lor bună cum deodată se schimbă, dar cresc în
Crengi de aprinse dovezi mărturii că în curînd
Lumea nu va mai avea de ce plînge. Mă mulțumesc
Aruncînd de pe mine haina, trecînd peste întinsele
Dealuri, arătînd cît se poate munci.

Ritual

În fiecare an oasele-ți vestesc înfrîngerea muncilor grele
Îți socotești în palmă legile după care se orientează albinele
Și floarea-soarelui de ce își poartă fața numai după lumină.

Cînd ai timp te poți odihni pe margini de răzor
Ca o dropie pe un maldăr de praf.

O femeie întinzîndu-ți mîna
Te întreabă ceva.
Dar tu nu știi dacă fiul ei era acela alergînd cu vîntul prin finul uscat.

Și rămîi tăcut privind pe fiecare parte de deal pîrguitele boabe de vie.
Morile de vînt își sună trecutul în ele. Liniște.
În fiecare an, nu pustiu, gloria muncii se vede.

smaranda jelescu

La țărm, despovărați de timp

„Aceștia sint prinți ai exilului
Și nu au ce face cu cintecul meu"
Saint-John Perse

I

Noiembrie, intunecat teritoriu pustiu
Plumbul de sus dilată timpul.
A plouat astăzi și ieri și azi noapte
Străzile sint de asfalt
Cerul e de asfalt, marea la fel,
Mașinile sparg ploaia seara pe străzi, rinjind
Ca femeile de pradă.
Noiembrie, cetate singură, orgoliu tragic
al anului.
Marinarii coboară spre port lunecînd
ca delfinii,
Doar vintul plinge, jelește anul in declin,
Cine-l ascultă ? Cine-și ascultă singele
și supraviețuiește ?
Noiembrie e o formă a sufletului nostru marin.

II

Oh, in somn mi s-a părut că respir
Cu o altă respirație, veche,
Oh, in somn mi s-a părut că exist
Cu un alt trup, de amforă cu alge crestată
Din care se aud gemete stranii, intr-o limbă
uitată.

Ergo sum, in somn mi se părea că rostesc
Oh, in somn aveam aripi și-un grai impărătesc,
Imi crescuse coroană și ochi bizantini
Somnul s-a sfirșit cu schelete
Neinfricoșătoare, ascete,
Oase albe, transparente, crini.

Stăm cu uitarea pe o mare de oase frumoase
Orașul nostru e o necropolă vastă
Cu moartea veșnicie și albastră
In care ne clădim virste și case.

Stăm cu uitarea pe-un somn putrezit
in culoare
Ca marea in august, ca marea stropită
cu soare
Peștii au milioane de ani sidefii
Oamenii-și numără anii cu mii.

Oasele vechi cad calcinate in nașterea
noastră
Celeste trupuri avem, strămoșii,
Oamenii-și numără anii cu mii.

Oh, in somn respiram cu adevărat
Un aer vechi, sub oraș ingropat
Buzele, crăpate de așteptarea iubitului meu
Au fost sărutate de zeu.

Știu pe dinafară fiecare piatră din oraș
Știu și-am plins sub fiecare poartă
Nu știu unde-i cimitirul in oraș
Unde-s morții tineri, unde-așteaptă
Țipătul pescărușului noaptea, triumfător
Răscolind oasele vechi, care dor.

Celeste trupuri avem, strămoșii,
Una cu valul ne facem in vis
Cad anii peste noi, mii,
Sub ochiul închis.

Ergo sum și iubesc și respir
Sărutul meu e rupt din veșnicie
Nimeni nu moare la malul Pontului Euxin
Trecem cu toții in sufletul veșnic, marin.

III

La țărm, la țărm, despovărați de timp !
Nisipul e adus din Olimp și știe să cinte
Uneori noaptea, marea clocotește, fierbinte
Nimeni din noi nu cunoaște desmățul,
nu minte.
Nu putrezește in virste singele de fată
Marea e vie, marea-i sărată.
Orice chin
E parte din sufletul veșnic, marin.

IV

Cerule, dupăamiaza cade.
Atit de aproape ca și cind
Scufundată aș fi in unde
Marea-mi acoperă auzul, spumegind
Mă doare singele, plingind,
Răspunde, răspunde, răspunde...

Atita liniște. Lumina suptă.
O floare sint, insingerată de spade
Doar auz sint, doar auz și privire.
El vine prin nisip greoi, cu nerăbdarea știută.
Mă asurzește mersul lui, mi-e somn.
Cerule, dupăamiaza cade.

V

Zboară algele pe fundul mării, lin
Parte mamă din sufletul nostru marin.
Albe, mormintele vechi ridică schelete
Coloane le numim și statui. Sau foame
și sete,
Sau verde, sau zenit, sau inserare
In graiul nostru din patria-mare.
Purtăm o inimă de alabastru, trează
Pe care albatroșii se așează.

Oh, cind ni se face somn și de moarte,
iubim
Cu sufletul nostru in peplum marin.

nicolae diaconu

Baladă

— Te intreb pe tine,
Frate zodier,
Pină unde urcă
Și de unde pier
Cintec și cărare,
Cal și cavaler ?
(Pune intrebarea
semne pe hanger)

— Cum te uiți acuma
Ca intr-un iezer,
De aici și pină-n
Cel'lalt emisfer,
Pină-acolo vede
Ochiul auster ?
(Pune indoiala
Pete pe hanger)

— Ne rămine nouă,
Frate cavaler,
Să privim intr-una
In acest mister
Pină cind se vede
Singe pe hanger.

— Doar atit rămine,
Palid zodier ?

— Doar atit rămine,
Palid cavaler.

Baladă

Răsfoiește-mi viața
Ca pe-o veche Palie
Scrisă cu ciudate
Litere de sabie,

Pină cind mai bate
Marginile visului
Amintirea dulce
Ca a paradisului...

doru moțoc

oameni fără morminte

(Fragment din romanul cu același titlu)

Venise o vreme cîinească, ploua mărunt, din cînd în cînd, atunci cînd frigul mă pătrundea pînă la oase, intram într-o dugheană, sau în vreo bodegă, ca și cum aș fi căutat ceva anume, îmi plimbam cu un aer absent privirea obosită peste rafturi, o lăsam să lunece lenes peste lucruri, peste oameni, pînă ce sloiul acela de gheață dintre omoplați începea să se topească, să se risipească încet, atunci ieșeam din nou în vîntul pustiitor al străzii, în toată acea zloată cețoasă și rea, care mă făcea să mă simt și mai singur, și mai străin.

Uneori treceam pe lîngă vreun restaurant, cele mai multe erau de lux — fețe de masă de un alb orbitor, pluș vișiniu, cristaluri și argintărie — dincolo de geamurile aburite ghiceam căldura și intimitatea interioarelor, vedeam înăuntru femei frumoase, elegante, oameni fericiți, sau măcar mulțumiți, așa cum fusesem și eu cîndva, în anii aceia frumoși, ai primei tinereți, pe care nu știusem să-i prețuiesc. Acum toate acele bucurii simple și, la urma urmei, fără preț îmi erau inaccesibile, asta era cît se poate de limpede, dar nu absența lor, ci simplul fapt că nu puteam face nimic ca să mi le apropii iarăși mă înnebunea.

Cel mai greu se scurgeau orele după-amiezii. Seara, la nouă, intra de serviciu Schmidt, paznicul parcajului subteran de lîngă Cazino. El mă lăsa să dorm acolo, într-un Packard stricat, uitat sau abandonat de cine știe cine. Schmidt dăduse peste mine într-o noapte, sedeam zgribulit, fără să pot atipi, pe o bancă din spatele stației de benzină. Nu știu exact ce anume i-a atras atenția, dar s-a-ndreptat spre mine. La început am crezut că e polițai, avea o sapcă neagră cu cozoroc lucios, m-am ridicat în picioare nehotărît, el m-a privit oarecum surprins, apoi m-a examinat îndelung, din cap pînă-n picioare, fără să spună nimic. Într-un tîrziu mi-a întins mîna :

— Schmidt.

Mi-am spus numele.

— Deutsch ? m-a întrebat el. Avea un timbru plăcut, baritonal.

— Nein, am răspuns scurt.

A dat ușor din cap, ca și cum ar fi vrut să spună „e clar".

— Komm ! mi-a mai zis. Și a pornit spre Cazino.

Am rămas locului. Ezitam. După cîțiva pași a întors capul și a repetat invitația, însoțind-o de astă dată de un zîmbet prietenesc, abia schițat. L-am urmat. Cînd am ajuns la parcajul subteran, mi-a făcut semn să-l aștept, l-am văzut discutînd ceva cu omul din cabina de la intrare, apoi acela a scris ceva într-un registru, a ieșit, și-au strîns mîinile în tăcere și s-au despărțit.

— Vino, mi-a strigat Schmidt după plecarea omului. Poți să stai aici, dacă ți-e frig. Eu sînt paznicul de noapte al parcajului.

— Mulțumesc, i-am spus. Am să stau puțin, pînă mă încălzesc, și pe urmă plec.

— Unde ?

— Nu știu, am să caut un loc unde să mă pot adăposti de vînt.

— Dacă vrei, poți să rămîi aici...

Mi se părea că visez. Așadar, voi putea însfîrșit să dorm. O oră, două, trei, n-are importanță cît, dar voi dormi fără teamă, fără să tresar speriat la fiecare rafală de vînt, la fiecare troznet de creangă, la fiecare fluier îndepărtat al vreunui polițist. Bunăvoința omului, încrederea pe care mi-o arătase spontan mă intrigau totuși. Ce anume îl făcuse să mă cheme acolo ?

— Ascultă, l-am întrebat, fără nici o altă introducere, ce știi dumneata despre mine ?

M-a privit drept în ochi, cu înțelegere :

— Totul...

— Adică ?

— Ești om. Și ești singur. Și suferi...

— Și asta-ți ajunge ?

— Da.

Schmidt era cu doi ani mai mare ca mine. Se născuse într-un orășel din Austria inferioară. Părinții i se prăpădiseră într-un bombardament, îl crescuse o mătușă, care mai avea încă cinci copii, îndurase multe și probabil că astea toate la un loc îl ajutaseră să nu-și piardă omenia. Era căsătorit cu o franțuzoaică, aveau trei copii și mi-am dat seama că îmi spusese de la început asta ca să înțeleg de ce nu mă invită pe la el.

Nu m-a întrebat niciodată nimic. Îmi asculta, în schimb, confesiunile cu atenție, fără să le comenteze în vre-un fel. Uneori, noaptea, veneau diverși turiști rămași în pană și-l rugau pe Schmidt să îi ajute. O făcea întotdeauna cu promptitudine, fără nici un fel de discuție. Era un mecanic excelent. Cînd era mult de lucru, îi dădeam și eu o mînă de ajutor : gresam sau spălam mașini, umflam cu compresorul roțile de rezervă, verificam cu un manometru presiunea din pneuri. Schmidt îmi făcea și mie parte din ce cîștiga. Asta se întîmpla noaptea. Ziua însă trebuia să dispar, ca să nu mă zărească șeful.

Rătăceam fără rost prin parcuri, pe aleile troienite de frunze, șfichiuit de vîntul rece, tăios, așteptînd o veste de la Mira, un semn de viață care nu mai venea, treceam în fiecare dimineață pe la Post-restant, funcționara de la ghișeu mă întîmpina de fiecare dată cu aceeași replică, „Kein", însoțită de un zîmbet profesional, nesuferit, în care, de la o vreme, am putut descifra un fel de milă care mă irita mai mult decît orice.

Hoinăream deci pe străzi, era o zi mohorîtă, puțin trecut de amiază, nu știam încotro s-o apuc, pașii m-au purtat fără voie spre o sală de expoziții de lîngă parc, mai trecusem de cîteva ori pe acolo, nu intrasem, firește, niciodată, taxa era enormă, am privit o vreme afișele, reclamele, reproducerile color — unele erau interesante, artă modernă, nu înțelegeam exact ce semnifică, dar îmi plăceau — apoi privirea mi-a alunecat spre un afiș turistic oarecare, pe care erau însemnate unele puncte de atracție din Baden-Baden, erau nume care nu-mi spuneau nimic, apoi, deodată, privirea mi-a rămas pironită pe un cuvînt. Am tresărit. Nu putea fi adevărat. Sub punctul acela negru, însemnat cu o cruciuliță neagră — o biserică, desigur — scria cu litere mari STOURDZA — de unde pînă unde o biserică Sturdza la Baden-Baden ? — am recitit cu atenție cuvîntul, era, totuși, adevărat, m-a cuprins o febră neobișnuită, am început să alerg, apoi mi-am dat seama că e absurd — încotro fugeam ? — m-am întors și am privit atent schița aceea de plan, încercînd să mă orientez. M-am desmeticit, însfîrșit, și am început să alerg în direcția pe care o bănuiam, pînă ce am ajuns la poalele unei coline. Am urcat grăbit aleea mărginită de arbori înalți, căutînd un reper, turla, sau altceva, nu puteam vedea încă nimic, apoi, brusc, pădurea s-a terminat și, într-un luminiș, am văzut biserica. Am înaintat încet, pînă la intrare și am avut, o fracțiune de secundă, sentimentul că am ajuns, în sfîrșit, acasă, după un drum lung, chinuitor, apoi m-a cuprins o mare oboseală, mi s-au tăiat picioarele și m-am așezat pe trepte.

Am stat așa multă vreme, apoi a început din nou să burnițeze, dar ce mai conta, am privit biserica, n-o cotropise încă paragina, se vede că, totuși, cineva se îngrijea de ea, am auzit în spatele meu deschizîndu-se ușa și m-am întors. Era preotul. Înalt, bătrîn, drept, cu figură ascetică, încadrată de o barbă lungă, de un albgălbui.

Nu mi-a adresat cuvîntul în românește. S-a apropiat încet, m-a cuprins cu brațul peste umeri, invitîndu-mă cu un gest mut înăuntru. Am intrat. În biserică era întuneric, nu vedeam aproape nimic, preotul s-a îndreptat cu pași rari spre altar, a aprins candela de lîngă icoana mare din stînga, s-a-ntors cîțiva pași, s-a așezat într-o strană, tăcut, și în sfîrșit m-a invitat cu un gest lîngă el. Ședeam alături, fără să ne privim. Tăceam.

— Credeam că e o biserică românească, am spus într-un tîrziu, ca să rup tăcerea aceea nefirească.

— N-ai greșit. Este o biserică românească.

— Atunci, cum de...

Nu m-a lăsat să-mi termin gîndul.

— Biserica e una singură, fiule. Ce importanță are dacă oamenii care o slujesc vorbesc o limbă sau alta, devreme ce ei se închină aceluiași dumnezeu ?

— Pentru mine, acum, avea importanță...

— Voiai să te spovedești ?

— Într-un fel, da. Mi-ar fi fost oricum, mai ușor dacă aș fi putut sta cu un român de vorbă.

— Ești român ?

— M-am născut român. Nu știu dacă azi mă mai pot numi astfel. Sînt doar un om fără patrie...

— Nu există oameni fără patrie, fiule...

— Există, părinte, de vreme ce eu sînt unul din ei.

— Ți se pare numai, că ești un om fără patrie. De fapt... A fost deajuns să auzi că undeva există o biserică românească, ca să alergi într-un suflet spre ea. Ai impresia că biserica asta, despre care nu știi nimic, te-a chemat aici ? Nu. *Patria* te-a chemat. Patria, de care nu te poți rupe definitiv niciodată. Patria, pe care o purtăm pretutindeni în noi, în suflet, în sînge, în culoarea ochilor. Patria, pe care — după ce am pierdut-o o visăm în fiecare noapte, chiar dacă a doua zi nu ne mai aducem aminte că am visat-o, sau nu vrem să recunoaștem asta. Patria, a cărei lipsă o resimțim în fiecare clipă, ca pe o tristețe tulbure și, în aparență, nejustificată.

Vorbea cu voce scăzută, fără să aleagă cuvintele, de parcă ar fi citit o litanie oarecare, din ceasloavele lui misterioase. Dincolo de vorbe se simțea însă o patimă reținută, dar vie, puternică — era evident că vorbea din suflet, iar fluența venea probabil din faptul că se gîndise mult la lucrurile acelea, că le întorsese pe toate fețele și că le cunoaștea miezul cel mai adînc și mai adevărat.

L-am privit cu luare-aminte. Avea ochi albaștri, limpezi și luminoși, niște ochi tineri, care nu se potriveau cu chipul lui ofilit de vreme, și nici cu părul lui alb...

— Sînteți de mult aici, părinte ?

M-a privit tăcut, ezitînd înainte de a răspunde.

— De mult... Și eu mi-am părăsit patria, ca și tine, fiule. Pe atunci eram și eu tînăr. E un lucru fantastic să fii tînăr. Din păcate înțelegem asta prea tîrziu, cînd nu mai e nimic de făcut... Am umblat și eu, ca și tine, ani și ani prin lume, apoi războiul m-a adus aici la Baden-Baden. Biserica asta veche se ruinase, Autoritățile căutau un preot ortodox. Și m-au găsit pe mine... Cam asta e, surise el trist... Tu de cîtă vreme rătăcești... ?

— De cîteva luni...

aurel baranga

Trei poeme scurte

I

Cu zece degete de faur,
Fără somn și fără preget,
Ți-am făcut inel de aur
Și tu-l porți pe-un singur deget.

II

Marea avea apă
Marea avea pești.

Azi noapte, a pierit apa,
In zori, au pierit pești.

Și n-a rămas decît marea
Cu marea mea tristețe.

III

Mamă, dece m-ai născut năting
Intr-un veac de argint,
Nu știu să plîng,
Nu știu să mint.

Ia-mă, mamă, in casă,
Nu te uita că e noapte
Spune, cum spuneai tu: „lasă !..."
Și dă-mi o cană cu lapte.

2 IULIE 1977
L4

teatru

O comedie de altădată

Deși jucată prima oară în 1948, **Micul Infern** de Mircea Ștefănescu aparține prin tehnică și spirit literaturii dramatice produse între cele două războaie mondiale. Piesa e concesivă cu publicul care, pare-se, pe acel timp, nu dorea să fie cutremurat ci doar mustrat părintește și apoi mîngîiat pe obraz. După titlu ne-am putea aștepta la o incizie de tip ibsenian în universul domestic, demascînd ipocrizia și (eventual) monstruozitatea ce se ascund după paravanul idilic al căsătoriei burgheze. În realitate pe scenă se perindă episoadele dulci-amare, fără adîncime, și se țes replici de o duioșie bufonă. Șiretenia sotului sau tactul soției, care în momente dificile știu să păstreze unitatea cuplului (pe care, de fapt, nimeni nu-l crede amenințat) sînt simple procedee de teatru, înțeles, acesta, ca o glumă volubilă ce ajută la asimilarea pastilei morale de serie. Caracteristică este mediocritatea personajelor, absolut incapabile de pasiuni, ocupînd docile locul indicat pentru ele cu degetul. La treizeci sau la saizeci de ani rămîn sufletește aceleași, nu învață (și nu trăiesc) aproape nimic. Goale și totuși etice, ele se așează doar pe o altă treaptă în desenul convențional numit popular „scara vieții". În acest sens, comedia reprezintă numai pe jumătate o condamnare, tonul celeilalte jumătăți fiind de con-pătimire.

Comunicînd cu genul de teatru căruia îi aparține piesa, Mihai Berechet elaborează un spectacol în scopul vizibil de a amuza și distra, încercînd totodată și o benignă reconstituire. Rafinamentul regizorului constă în redarea universului casnic de o, as spune, patriarhalitate mondenă, de odinioară. El se remarcă, mai ales, în decoruri (Mihaela Demetriade) ca și în costume (Lidia Radian). Rochia din actul doi a soției, copiind jurnalele de modă din anii '30, caracterizează realmente personajul, după cum relația soacră-ordonanță pigmentează atmosfera. Nu lipsesc, desigur, nici accentele de acceptabilă vulgaritate și nici exploatarea (de gust îndoielnic, mă rog) a defectelor bătrîneții. Probabil că n-am fi scris despre această reprezentație dacă în ea nu ar apare **(con participazione straordinaria)** admirabila actriță Silvia Dumitrescu-Timică. Grație ei rolul soacrei domină efectiv rampa, „rezonează" și strălucește iar transformările virstei sînt exprimate dinăuntru cu o luciditate ce umbrește **compoziția** partenerilor. Care, aceștia, sînt printre cei mai buni interpreți din trupa teatrului „Nottara" : Ion Dichiseanu, Lucia Mureșan, Ștefan Radof, Emilia Dobrin, Ion Siminie, Dorin Moga.

Marius Robescu

film

Operațiunea „Petrol"

Metodele gangsterești ale Occidentului au evoluat pînă într-atît, încît faptele de necrezut ale anilor '30 au rămas simple copilării față de ceea ce se întîmplă acum. Dacă o crimă se petrecea cam la un ceas o dată, astăzi are loc tot la cîteva secunde. Oricît ar părea de departe de asemenea statistici, filmul trebuie totuși să țină seama de ele. Ceea ce în anii '30 se filma tacticos, cu îndelungi ocoluri și pudori, nu ar mai ajuta ca să țină trează conștiința spectatorului; pentru a filma moartea unui om, unui regizor nu-i rămîne astăzi decît un răgaz de cîteva secunde pentru că altfel spectatorul ar fi dezinformat. Și nu doar de dragul violenței și al cruzimii filmul îngrămădește într-un interval de o oră și jumătate o adevărată hecatombă de cadavre ci pentru că, ieșind pe stradă, în plină „libertate", orice cetățean pașnic trebuie să fie obișnuit cu gîndul că, într-un minut, cineva poate să tragă în el cinci sute de gloanțe. Dacă cu cîteva decenii în urmă inteligența mai ajuta victimelor să se apere, polițiștilor să acționeze, acum reflexul e mult mai important și pentru unii și pentru alții.

Redus la minimum, operațiunea „Petrol" ilustrează vechea înțelepciune, potrivit căreia orice nas își află nasul. Marile interese stau în umbră, iar oamenii care le servesc sînt manipulați pînă la desființare : de la borfașii mărunți, pînă la intriganții cei mai suspecți. E un adevăr care a devenit loc comun pentru definirea societății de consum. Marele interes e orb și insensibil, iar măruntele ființe care mișună ca niște bacterii, ajutînd la digestie, sînt supuse indispozițiilor de moment, dar mai ales suferințelor uriașului care, și ele, trebuie să fie foarte mari: scapă doar cei vitali, cei antrenați, iar filmul, în mare măsură, seamănă cu un poligon de antrenament. De cînd a devenit treabă de rutină, filmul polițist caută mai ales să țină pasul cu statisticile secțiilor de criminalistică; la un sondaj mai adînc în această lume, ar fi de adăugat că uriașul care se dovedește atît de insensibil la suferința omenească, a fost ridicat pe picioare și hrănit de înseși victimele lui.

Regizorul David Wickes, întrind în cotloanele întunecate ale unui asemenea edificiu de interese, a dat filmului său ritmul și concretețea lumii în care trăiește, fără ca, prin ceva anume, să facă din incursiunea sa un gest memorabil; profesional vobind, totul este însă pus la punct — un mecanism util ca un ceas deșteptător care, la aceeași oră, în milioane de locuințe, trezește tot atîția cetățeni care astăzi vor fi mai vitali decît ieri.

Nicolae Mateescu

televiziune

Timp și istorie

● Emisiunea „File de istorie" a reușit să reînvie cu multă căldură și sensibilitate figura marelui istoric Vasile Pârvan. Constantin C. Giurescu și Radu Vulpe, foști elevi și colaboratori ai magistrului au evocat personalitatea celui care și-a închinat întreaga viață descifrării mileniilor de istorie, scoțînd din uitare cetăți și oameni care au trăit pe pămîntul străvechi al nașterii poporului nostru. „Getica", spune Constantin C. Giurescu, referindu-se la lucrarea fundamentală a lui Pârvan, este o formidabilă lucrare de sinteză și de genială îndrăzneală științifică, o capodoperă a științei noastre istorice. Vasile Pârvan, spune Radu Vulpe, n-a fost numai un mare istoric, ci și un mare gînditor, care, la flacăra pură a pasiunii sale pentru istorie, a iluminat zone pînă la el insuficient cunoscute. O emisiune întru totul reușită, un frumos omagiu adus unui mare magistru al istoriei românești de la a cărui dispariție s-a împlinit recent o jumătate de secol.

● **Albumul duminical** se mulțumește să fie o emisiune agreabilă, în ton cu exuberanța sezonului estival. Așa se face că cea mai mare parte a emisiunii e veselă (ora veselă) adică scenete satirice, ecranizări din clasici ai literaturii universale, antologia umoristică TV, monologuri cu Coca Andronescu și Tudorel Popa **(Un cocoș fălos** și, respectiv, **Ce știm și ce nu știm despre... bișnițari)**, un show nici prea prea, nici foarte foarte, susținut de Ana Szeles și Florin Piersic și muzica ușoară cu vedete românești și internaționale, întreaga emisiune culminînd cu „Noile aventuri în epoca de piatră". Programul „Albumului" are cîteva piese de rezistență : opereta, baletul și reportajul, un gen TV susținut cu sensibilitate de Toma George Maiorescu, călător „între ape și cer" pe meridianele lumii.

● Muzica ușoară începe să cîștige spațiu pe micul ecran, reconfirmînd popularitatea de care se bucură în rîndul telespectatorilor, atunci cînd melodiile sînt de calitate. De notat că în emisiunea de duminică seara, alături de soliști consacrați, ca Dida Drăgan, Aurelian Andreescu, Corina Chiriac, Adrian Romcescu, Doina Spătaru-Olinescu, au apărut cîteva nume mai puțin „solicitate" pînă acum : Mariana Caroli, Ruxandra Ghiață, Radu Goldiș.

● Dincolo de caracterul lor instructiv, unele emisiuni de știință reușesc să adauge peliculei incredibil de multă poezie. Prezentînd „timpul ca atribut al materiei", emisiunea de știință de marți (pr. II) ne-a făcut să percepem parcă mai acut timpul cu trecerea lui inexorabilă, de parcă se auzea din „off" vocea Poetului : „La steaua care-a răsărit / e-o cale-atît de lungă / Că mii de ani i-au trebuit / Luminii să ajungă".

Mircea Florin Șandru

— Se vede că ai avut un motiv serios să pleci, de vreme ce-ți iubești, totuși, atît de pustiitor țara ?

— Ce vă face să credeți asta ?

— Tinjești după ea, absența ei te mănîncă...

— E adevărat. Dar nu e numai asta. Nu știu cum, dar am fost luat parcă de un vîrtej. Totul s-a petrecut cumva în afara mea, atît de repede, de absurd, de iremediabil... Poate că dacă gestul meu ar fi avut o motivare adîncă, indiferent care, mi-ar fi mai ușor...

— Iluzie, fiule. Eu am avut un motiv foarte serios să plec din Balcani. Și? Nu, așta nu schimbă prea mult datele problemei. Am crezut atunci, în primii ani, că timpul va vindeca totul. Dar, iată, s-a scurs mai bine de o jumătate de veac, și totul s-a dovedit zadarnic. Patria pierdută e o rană care nu se vindecă niciodată...

— Înseamnă că nu mai e nimic de făcut ?

— Nimic ! Dacă poți, întoarce-te. Eu sînt prea bătrîn, mult prea bătrîn...

S-a ridicat și a pornit agale spre ușă. Am crezut că vrea să plece, dar apoi i-am auzit glasul reverberat de bolți :

— Aici, în biserica asta, sînt îngropați cîțiva de-ai tăi. Un rege de-al vostru. Și fiul lui, mort de tînăr. Oasele unora le-au chemat și pe ale celorlalți. Mulți din neamul Sturdza odihnesc aici. Nu ești chiar singur...

M-a trecut un fior. Pînă și morții aceia mi-erau străini. Ce căutam eu acolo ? Venisem ca un strigoi să le tulbur pacea.

— Părinte ! am strigat.

Desene de Mihai Gheorghe

— Ce e fiule, mi-a răspuns el liniștit.

— Părinte, dar români, oameni ca noi, nu vin niciodată pe-aici ?

— Ba da. Vin uneori români de la Freiburg.

— Și ce spun ?

— Nu spun nimic. Vin aici și plîng.

— Plîng ?

— Da. Plîng, apoi pleacă tăcuți, fiecare la rosturile lui...

S-a întors lîngă mine cu pași rari, m-a privit din nou stăruitor, i-am evitat privirea, atunci mi-a pus mîna pe umăr și mi-a șoptit cu glas răgușit.

— Ești neliniștit, fiule. Ce ai ?

— Nu știu, părinte. E ca un blestem. Oriunde m-aș duce, mă simt de prisos, nu reușesc să-mi găsesc nici un rost pe lume, oricît de mărunt, de neînsemnat. De ce ?

— Pentru că aici sîntem niște oameni fără morminte, fiule.

Cuvintele mi-au ars obrajii ca o flacără.

— Oameni fără morminte ? Dar mi-e indiferent dacă voi avea parte de un mormînt, sau dacă mă vor arunca la cîini, după aceea. Ce importanță mai are ?

— Nu la asta mă gîndeam, ci la mormintele noastre de-acasă. La mormintele în care odihnesc părinții și străbunii noștri. Numai acolo, pe pămîntul sub care zac ascunse osemintele lor, numai acolo ne putem găsi cu adevărat un rost, numai acolo spaima morții nu ne mai poate ajunge, numai acolo ne putem asuma cu bărbăție destinul indiferent care ar fi el. Aici...

Glasul i s-a frînt. Obosise. Îi simțeam pe umăr tremurul ușor al mîinii, mi-era milă de el, era, într-adevăr, mult prea bătrîn, viața i se scursese ireversibil pe un făgaș tulbure, de alegerea căreia nu știam, n-aveam cum să știu dacă fusese sau nu vinovat. Eu aveam avantajul că mă născusem cu cincizeci de ani mai tîrziu.

M-a condus pînă la ușă și m-a privit încă o dată, lung, cu ochii lui limpezi și buni. M-am aplecat și i-am sărutat mîna.

— Îți mulțumesc, părinte. Acum, cel puțin, știu...

— *Domnul, cu tine, fiule,* a mai zis el și a închis încet ușa în urma mea.

VARIA

Dimitrie Cantemir, orientalist

Urmare din pag. 1

tății, înțelept se va socoti" și „Poți aceasta ? Atunci înfăptuiește ceea ce poți".

Important pentru literatură ni s-a părut îndeosebi capitolul al XXXVI-lea din Cartea a șasea, **Despre învățătura „Insa" și altele. Insa** este știința de a compune epistolele în „stil frumos și înalt" și arta de a vorbi la curte, **istilâh-i berat.** Scrierea caligrafică se numește **hüsnihat** și este extrem de prețuită, încît **Curanul** scris în acest mod ajunge pînă la 200 de galbeni. La arta poetică, **shi'r,** vii după ce ai studiat cartea **Șehadi** în care se arată „modurile și genurile de versuri numite **bahr, adică mare"** (despre măsură) în număr de 27, (după altii : 14). Unitățile ritmice sînt adunate în sentința **fâ'il : mustaf'-ilun, mafâ'ilun, fâ'ilun.** După Cantemir poeții arabi, persani și turci depășesc pe cei greci și latini prin „sublimul sentințelor, dulceața elocinței (căci au un alt mod al rimelor și al compunerii), prin frazeologie, frumusețea, abundența și subțirimea metaforelor și a altor tropi". De exemplu poetul persan Saadi (Sa'di) pierde în traducerea latină a lui Georgio Gentio publicată la Amsterdam în 1651 **(Rosarium politicum, sive amoenum sortis humanae theatrum),** fiindcă limba latină imită „ca o maimuță" pe cea persană, dar dacă îl citim stăruitor și lăsăm la o parte „laudele atribuite prorocului mincinos", nu vom găsi nimic la el nevrednic de admirație sau care să nu fie „prea plăcut și prea ales".

Dintre celelalte arte, la mare preț este la arabi și turci muzica. Aceasta e de trei feluri, vocală, instrumentală și recitativă, ultima proprie poeților și pentru citit **Curanul,** numită și **kiraat.** Muzica, adaptată mișcării cerești, e împărțită în șapte glasuri, sunete sau tonuri după zilele săptămînii, în 12 case sau lăcașuri **(makam)** corespunzătoare celor douăsprezece luni și zodii și în 365 de măsuri **(terkip)** după numărul zilelor dintr-un an. Din toate se adună principalele patru **șube,** adică intervale (distante), simbolizînd cele patru anotimpuri sau cele patru elemente alcătuitoare ale lumii fizice. Măsurile, numite **usul,** indicînd „mersul și oprirea timpului", sînt în număr de 24. Urmează o mărturie despre **Cartea științei muzicii după felul literelor** scrisă de autor la Constantinopole în limba turcă, înlesnind cunoașterea muzicii teoretice și practice prin reguli, canoane și note redate cu caractere arabe. De asemenea o mărturie despre invenția unui monocord (sonometru) : „...La Moscova am inventat și un instrument matematic... în care arătam locurile mecanice și matematice și intervalele tonurilor naturale, artificiale, simple compuse, ale semitonurilor și altele, pînă la punctul numit de obicei indivizibil, cu care instrument pot fi arătate vizibil, fără eroare și fără nici un ajutor al coardei aplicate, ci numai prin compas locurile de la care trebuie să provină tonurile pline și semitonurile."

Pictura **(nakiș)** este interzisă la turci (este admisă doar pictura decorativă de chipuri și icoane, **tasvir,** la persani). La turci se îngăduie să fie pictate tălpile și palmele lui Muhammed, chipurile sultanilor (pentru care funcționează un **musavvir başi)** și flori (pictorul de flori e numit **nakkaș).**

Căutați sînt legătorii, ferecătorii și decoratorii de cărți, zișii **mücellid.** Cît despre știința istoriografică și cronologică **(ilm-i tevarih),** aceasta se află în mare cinste. Păcat că adevărul e înecat la cronicarii turci în „vorbe metaforice" și „tropi hiperbolici". Un jurnal exact al evenimentelor ține **tevarihci başi** din ordinul sultanului la curte, în secret. Izvorul esențial fiind inaccesibil, cronicarii fură de pe unde pot sau mînt. Excepție fac, în parte, străinii. Leunclavius, istoricul german în **Annales sultanorum othomanidarum și Historiae musulmanae turcorum)** și Augier Ghislain de Busbecq, autorul flamand al lucrării **Legationis turcicae epistolae quator.**

Cîteva cuvinte turcești sau islamice intrate în limba română cu un înțeles special la Cantemir : **agareni** (Agar, scalva lui Avraam, ismailiteni) ; **ageamiu** (adjami — barbar, neînvățat) ; **budala** (budallah — nebun întru domnul ; **baleză** (Belhiz — numele unei țiitoare a lui Muhammed) ; **cenghene** (cingene — țigan) ; **cizilbaș** (termen întîlnit în **Alexandria)** = eretic (cu cealma roșie) ; **fereges** (faradje — haină de pus pe deasupra pe stradă) ; **hagi** (hadji = oaspete al lui Dumnezeu) ; **iasmac** = văl de acoperit fața ; **caftan** = haină de casă ; **chiulaf** (kiullah — scufie de dervișe) ; **nur** = strălucire dumnezeiească ; **ogeac** = vatră ; **șiurmea** = stibeciu, alb bătînd în albastru de stibiu ; **tarpuz** (tarpos — văl de cap).

Cantemir numește pe ereticii **mezaki,** adepții lucrurilor convenabile fiecăruia și care se îndoiesc de tot și de toate, **pyrroniști.** La comentarii editorul, explică : „Sceptici, adepții școlii lui Pyrrhon din Elis... care afirmă că nimic nu există cu adevărat, că oricărei propoziții i se poate opune alta egal valabilă și propovăduia atingerea unei stări de indiferență superioară, ataraxia." Într-adevăr, Pyrrhon propovăduia indiferența, dar aceasta se numește greceste **adiaforon. Ataraxia,** liniștea, echilibrul perfect al sufletului, nu-l propovăduia Pyrrhon, ci Epicur pentru care Pyrrhon era „un ignorant și un incult".

iolanda malamen

Adresare

O, tinerețea mea a fost gură de iarbă,
cumplită zăpadă,
prin carele pline cu șerpi sclipitori
călătoream cu o pată
de sînge pe frunte
și voi, părinți mirosind a gloanțe oarbe,
părinți cu pieptul învelit în bani de argint
știți bine,
tinerețea mea a fost gură de iarbă,
lup mistuit de lumină.

Trupul, superb înghețat

Și nimeni nu-mi va atinge superba tinerețe,
voi sta pe un pisc de zăpadă
ca un ren desăvîrșit,
voi mirosi dimineața cu nări încremenite
de zăpadă,
voi bea teama și liniștea,
ca pe alcooluri obișnuite
și nimeni nu-mi va atinge
trupul, superb înghețat.

Monolog

El este uriașul cu sînge de copil,
el este vulturul cu chip de rouă,
el este nașterea în care m-am zbătut
nevinovat și cast, precum o rouă.
El este un cîntar de iarbă,
el murmură cuvinte, cum ar mînca otravă,
El e o marmoră pe care zboară
fluturi cu florile în nară.
El este un platan înspăimîntat
de astrul nerotit îndeajuns,
el este șarpe, vultur plîns.

Cămări de mohor

Îl strig prin cămări de mohor,
pe asfalturi înroșite de stele ,
îi arăt mîna mea, precum crinul,
îi iau de pe ochi o bucată de piele.
Îl strig, sînt o moară de vînt,
o girafă cu umeri fierbinți,
dinții mei sparg dimineața,
dinții mei sînt animale cuminți.

poeme de virgil teodorescu

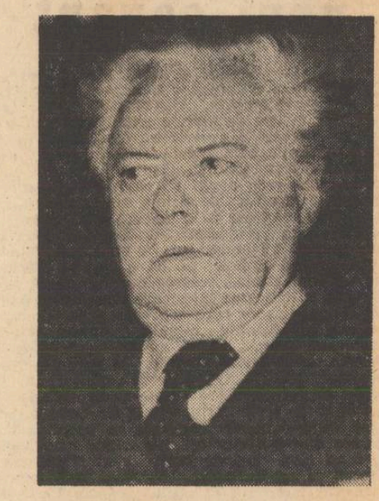

De mult

Ne-am întîlnit aici,
de mult, de mult,
sub albele portici,
și-acel sărut, nedefinit și scump,
s-a întrupat în zborul de columb.

Ce se alege

Întîi, te rog ai grijă de sfori :
să fie unse,
pe urmă taie zdravăn la cîini
frunze,
să-ți plimbi prepelicarul
plictisit,
să-ți tremure cămașa-n spinare,
și-nsfîrșit
ai grijă, zău, să nu te dai de gol, –
ține-o așa :
fii sincer, convins și benevol.

Presimțire

Desigur iguane nu se-așteptau să nască.
Nici n-auziseră de ele.
Se așteptau la altele mai rele, –
pe jumătate cal, așa se poate,
cocoș cu eghileți, pe jumătate,
sau, cine știe, iepure de casă.
Din munți venea o pală de pucioasă,
și hîrîiau plăminii de piatră, respirau
ca niște foale vechi. Măreții cai
ieșeau din ouă gata înșeuați.
Era departe vremea iluștrilor bărbați,
dar sforăitul lor avea prestanță.
Și tocmai cînd bunica punea mîna
pe clanță,
am apărut și eu, gata-nșeuat,
cu șea de mare preț,
și-am început să urlu,
simțindu-mi în spinare,
cu pinteni de aramă și de mărgăritare,
fatalul și superbul călăreț.

Erată

În rîndul doi se scoate i din i,
în toate iurile ce-or mai fi, –
discret, fără paradă,
pe a și b să-i transportați
la coadă,
să nu mai fie senatori de drept:
iată de-atîta vreme ce așteptă
să stea, așazicînd,
și dumnealor la rînd,
și legea aspră-a vieții s-o învețe
măcar acum, la bătrînețe.

Mama Dumitra

A pregătit o viață leșia pentru rufe,
și a spălat o viață, în copae,
cămășile cu guler slăbit care se-ndoaie,
Odraslele curate și propria ei fricâ
zîmbeau și miroseau a levănțică.
Podeaua era galbenă ca chitra.
De dropică-a murit Mama Dumitra.
A pregătit o viață leșia pentru rufe.
Odraslele se-ndreaptă spre mari
cîmpii de trufe.

La patru ace

Și uite-așa : gătit la patru ace
luptă de se spetește pentru pace, –
și cînd voluta mîinii se-avîntă-n sus,
cochetă,
îi scapără și perla fixată la manșetă.

Am tulburat

Am tulburat adesea umbra copacilor
și-am auzit rumoarea frunzelor iscusite
și funia coroanei ieșită din orbite
mînia trupelor de palatini
în contra celui care intra prin
rădăcini,
intra prin rădăcini, iubit de ele,
și rămînea-n alcovul frunzarelor
rebele.

Mari panoplii

Mari panoplii de arme în mare am văzut
și nu-n adînc, ci chiar la suprafață,
Și nu printre sargase
puterea lor de foc se încurcase,
nici violența lor ca de năpîrcă,
ci printre peștii repezi care duceau în circă
provizii candide de viață.
Fosforescenți de-atîta mers, arzînd,
în grupe minerale, rînd pe rînd,
lăsau să li se sfarme
imensele, fantasticile arme.

Planor

Am dat de-un cuib de vulturi pleșuvi,
la șase ani,
în munții din Măcin,
ei m-au lăsat să intru,
m-am odihnit puțin,
pe urmă unul foarte, foarte
tînăr,
chiar să te miri,
m-a așezat pe umăr,
și lin planînd printr-un văzduh
sărat,
m-a dus în sat.

Pragul de sus

Cînd m-am lovit de pragul de sus
se înserase
se aprindeau luminile prin case,
condotierii se-ntorceau cu prada,
și era plină promenada
cu tinere femei încîntătoare, –
eu, tuciuriu de-atîta stat la soare,
făceam figură bună pe faleză.
În port vaporul Clio
lansa sfîșietoarea parolă de adio,
și farul Tuzla, dincolo de mare,
clipea din ochiu-i galben, enorm,
cu disperare.

radio

Sportive, publicitare, muzicale...

Dintre acestea, emisiunile sportive (transmisiunile directe în special) au un farmec aparte, readucînd radioul pe mai vechile sale coordonate, fără **minunile** tehnicii de laborator (controlarea pînă-n amănunt a dicției, a dozării efectului, a pauzelor obținute prin tăieturi, a comperajului, a firescului obținut prin lipituri etc. etc.). La radio, un meci este **transmis,** la televizor, el este **comentat,** și, fără îndoială, diferențele, atunci cînd ele există, sînt de natură tehnică, dar și afectivă. Unui comentator îi trebuie o serioasă documentare pentru a ne spune ceea ce noi nu vedem, unui crainic îi trebuie vervă, trăire pentru a ne face să vedem ceea ce ascultăm. Personal, mi-a plăcut foarte tare începutul de transmisie în care crainicul se scuza că n-a reușit să afle rezultatul meciului de juniori, pentru ca apoi să anunțe : „din tribună, un spectator îmi spune că a fost 3—3". Mi-a mai plăcut și acea rugăminte adresată de un alt crainic galeriei de a nu-l mai bruia în timpul cît relatează. În acest fel, o transmisie de fotbal devine un autentic reportaj. (Ce interesant ar fi ca pauza între reprize să conțină în locul programului muzical cîteva interviuri, pronosticuri cu oamenii tribunei !) Entuziasmul, încercarea de a cuprinde totul printr-o economie a cuvintelor de multe ori bine dozată creează, e-adevărat, și momente memorabile în timpul transmisiilor (de tipul : „cap gol !" etc.), dar ele nu mă deranjează și nici nu m-am gîndit altfel la ele decît ca la un soi de cod stabilit între cel care spune și cel care ascultă (ca și alte expresii de genul : „zona fierbinte a clasamentului", „a prelungit traiectoria", „au nevoie de cele două puncte ca de aer" sau eufemismele „spectatorii sînt nemulțumiți", „un meci oarecare", „a tras fără să pericliteze poarta adversă"). Acum, la sfîrșit de campionat, să le mulțumim și noi reporterilor care se străduiesc de multe ori să dea farmec duminicilor și miercurilor noastre. Să le mulțumim lui Mihoiu, Ghițulescu, Dan Ștefănescu, Dan Voiculă, Ilisei, Soare, Secoșan, Corneliu Mihăilescu, Teodor Mateescu, așa cum ne mulțumesc și ei la sfîrșitul transmisiilor „pentru atenție".

● Două emisiuni **preferate** au suferit cîteva modificări de nuanță și nouă nu ne mai plac ca altădată. Este vorba de emisiunea muzicală **„Melodia preferată"** care a substituit numele celor ce cereau cutare melodie pentru cutare persoană (sau numai pentru el însuși) cu maxime care se potrivesc ca nuca-n perete, cu sfaturi culinare de care nimeni nu ține seama. Dacă tot a primat informarea, de ce nu ni se dau știri muzicale sau scurte fise ale interpreților ? O altă emisiune, frumos lansată, cam trenează : „Răspundem ascultătorilor". Or fi obosit ascultătorii punînd întrebări, sau redactorii să caute răspunsuri (și să selecteze întrebări ?).

● „Scrie clar / Te rog reține / Este bine înțeles / Că la (și urmează o dată) se ține / Tragerea Pronoexpres".

Și **minunatele** versuri sînt cîntate zglobiu de doi oameni serioși care, cred, nu ascultă niciodată ceea ce spun. Și dacă ar fi numai atît : dar o informație banală este pretext pentru dialoguri jenante, rostite de niște voci atît de false încît... Ce să mai vorbim!

Constantin Stan

plastică

*Lumea ca spectacol *)*

La cunoașterea aprofundată a operei lui Friedrich Bömches a contribuit în mare măsură o recentă monografie semnată de Raoul Șorban. Artistul brașovean era de altfel cunoscut majorității criticilor. Anterior apariției cărții semnalate nu fusese făcută însă nici-o încercare mai serioasă pentru a situa creația lui Bömches într-un context cultural și artistic mai larg. Personalitatea sa, și prin reflex și a creației sale, a avut darul de a stimula unele condeie mai sprintene către o literatură artistică superfluă și de scurt metraj. În timp ce în atelierul de pe Strada Lungă — dacă nu mă înșel — din Brașov se făcea artă de cea mai bună calitate, prin intermediul presei cotidiene și săptămînale se populariza pasiunea cu care pictorul înregistra cu ajutorul unor aparate ultrasensibile, concertele păsărilor în pădurile carpatine. În cazul lui Bömches, dintr-o eroare regretabilă, dar care în fond poate fi considerată fericită, personajul a avut prioritate asupra artistului. Eroare fericită spun, deoarece nehărțuit de exigențele propriei glorii, nestrăpuns de „osteneala" creatoare dată uneori de o celebritate factice — care îl împinge pe artist la manieră exclusiv din dorința de a fi mereu egal cu ceea ce se crede despre el în mod curent —, Bömches a continuat să fie egal cu sine însuși. Desfășurată nestînjenit, propria sa natură, care în fața șevaletului se manifestă uneori în modul cel mai imprevizibil, nu a avut de suferit de pe urma unei autoconstrîngeri sau autocenzurări generate de voința de a face într-un anume fel. Este meritul autorului monografiei menționate de a fi atras atenția că opera lui Bömches este ecoul acestei libertăți interioare, care are drept rezultat mișcarea plină de uimire a spiritului printre elemente, participarea efectivă la tot ceea ce poate însemna **spectaculum mundi. Lumea ca spectacol** — astfel s-ar putea poate intitula acest articol despre un artist ce asimilează cu o repeziciune uluitoare detaliile din real parcă de teama ca ele să nu se schimbe în secunda următoare. Starea de tranzitorietate a lucrurilor așa cum se vede din peisaje — este cea care i se pare firească lui Bömches. Combustiile sale sînt scurte și explozive. Culorile și formele țîșnesc în toate direcțiile dînd parcă impresia că sînt mereu pe punctul de a se dezintegra. Dar o ordine secretă le menține împreună întreținînd iluzia unei materialități din care nu a rămas decît un vag halou. Aceasta nu înseamnă însă că imaginea nu are consistență, pregnanță. Dimpotrivă, ea este purtătoarea unei tensiuni emoționale remarcabile, lucru pe deplin vizibil în portrete. În acest gen, aș îndrăzni să afirm, Bömches aproape că nu are egal în pictura noastră contemporană. Este cazul, cred, să realizăm că acest artist care scapă preferințelor și clasamentelor periodice este, de altfel, unul dintre cei mai de seamă pictori ai noștri, care și-a construit un drum al său propriu cu trudă și consecvență, cu răbdare și modestie, cu o dragoste față de artă egală cu dragostea față de vocea pură a păsărilor și a sunetelor armonioase — și de diferite intensități — cu care acestea populează spațiul.

Grigore Arbore

***) Friedrich Bömches : Expoziție retrospectivă, Pictură-Grafică, la Dalles.**

muzică

Aplecare spre înțelepciune

Fiecare interpret care alege între căile de exprimare muzicală pe cea a deschiderii inimii, a eliberării ființei interioare, este un îndrăznet — fiindcă dorința de a uimi publicul, de a-i oferi mai degrabă ciudățenii decît natura profundă a lucrurilor, abate nu puțini muzicieni de la linia pe care îi conduce propria lor creștere. De aceea este o mare bucurie să descoperi în evoluția, de la un recital la altul, a unui tînăr interpret, înflorirea unei emoții adevărate, într-un fel „depășirea" esteticii moderne.

Ascultîndu-i simbătă 25 iunie la Sala Mică pe violoncelistul **Dimitrie Răpeanu** și pianistul **Octavian Rădoi** am putut aplauda dincolo de virtuozitate, de abordarea unor lucrări dificile și spectaculoase, tocmai această naturalețe a caracterelor, deschidere a inimii. Așa cum cei vechi alcătuiau „ierbare spirituale", legînd soarta fiecărei plante de cea a unei stele, în paginile muzicale audiate se putea desluși legătura dintre lumea fiecărui compozitor și spațiul personal de gîndire al interpreților. Sonata VI-a în La Major de Bocherini lega finețea ornamentelor, simplitatea măsurată a frazelor de un sunet cuprinzător, generozitate a trăsăturii de arcuș ; lucrările romantice, Sonata în la minor de Schubert (scrisă la început pentru pian și „arpeggione", un fel de chitară cu arcuș) și Sonata op. 38 în mi minor de Brahms au fost o adevărată demonstrație de largă respirație, nuanțe, delicatețe uneori misterioasă, mari creșteri dramatice, aventuri datorită cărora pasajele de tehnică pierdeau orice tendință de schematizare. Dacă în celelalte piese vocea violoncelului a fost predominantă, în aceste două sonate fundamentale ale romantismului german dialogul cello-pian a însemnat într-adevăr urzeala, miezul ideilor muzicale. Lucrările pentru violoncel solo, Sonata op. 25 nr. 3 de Hindemith și Suita de Gaspar Cassado i-au oferit lui Dimitrie Răpeanu posibilitatea de a dovedi toate calitățile unui sunet care să poată trece de la uniformitate, opacitate, pînă la cel mai expresiv vibrato, de la impetuozitate uneori brutală pînă la ușurință glumeață. Foarte colorată, mai puțin adîncită, a fost și prima audiție a lui Gilberto Bosco : „In nomine".

Pe aceeași linie a revelării structurilor interioare s-a aflat și recitalul pianistului **Remus Manoleanu,** care a avut loc săptămîna aceasta tot la Sala Mică. Despre claritatea vocilor acestui interpret, înțelegerea profundă a sensurilor de la preclasic la modern, am scris cu alt prilej ; dorim numai să semnalăm cu bucurie prezența tot mai asiduă pe afișe a unor nume dintr-o generație tînără dar cu aplecare spre profunzime și înțelepciune.

Grete Tartler

vasile pârvan

Idealul unui savant

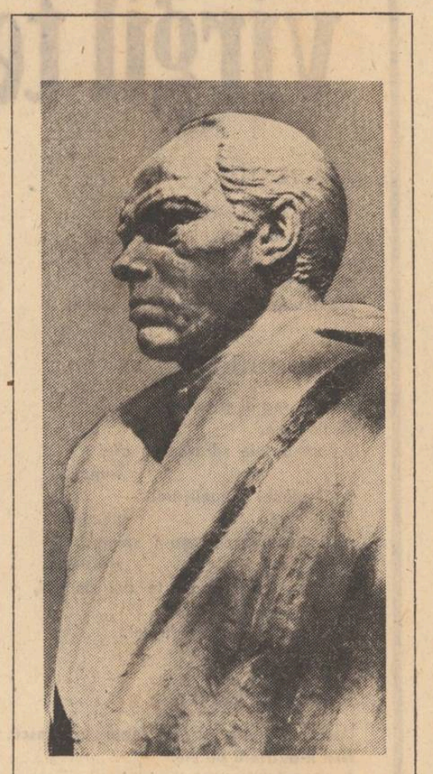

Este pilduitor și neașteptat cultul pe care îl întreține Călinescu pentru Vasile Pârvan. Fostul său profesor era evocat de marele critic pentru vocația eroică, iar portretul din **Istoria literaturii** evidențiază îndeosebi solemnitatea ușor teatrală a personajului. Geniul parodic al mizantropului care avea să devină optimist era desigur contrariat de uriașa energie morală a unui om care trăia pe o singură dimensiune, cu o intensitate dionisiacă. Probabil că nici un exemplu nu a stimulat atît de mult generația de după primul război, pe cît a făcut-o Pârvan. Într-o lume supusă tuturor relativismelor, neobișnuita sa coeziune interioară a însemnat punctul fascinant spre care convergeau forțele intelectuale și năzuința morală a tinerei națiuni. Călinescu însuși, la un an de la moartea lui Pârvan, scria aceste cuvinte, în care prefigura destinul său: „Azi abundă geniul facil. Cu ochiri repezi pe cîteva gazete se excogitează filozofii și se scriu cărți. Știința de carte ne supără ca pedanterie. Scriitorii se recrutează în genere dintre nestudioși, iar critica este amarnică cu cine stringe fapte și-și pierde viața pentru ca s-o cunoască. (...) Dar se poate ca zîmbetul îndurerat al aceluia căruia Parca i-a tăiat firul unui gînd nedesăvîrșit va stirni în sufletul vreunui tînăr o furtună sublimă, o hotărîre eroică, o năzuință nobilă către monument, către expresia permanentă și reabilitarea geniului, care este o cupolă michelangiolescă, peste ziduri înalte și groase de trudă și meditație". Dincolo de opera sa, personalitatea lui Vasile Pârvan oferă exemplul vesnic roditor al unei vieți care a tins spre absolut. Poate că nici un alt om de știință nu a învăluit mai mult datele pozitive ale disciplinei sale într-o filozofie perenă, capabilă să le cheme la viață, chiar și atunci cînd valabilitatea lor este pusă sub semnul întrebării. Cărțile de istorie ale lui Pârvan sînt și astăzi vii, prin mesajul lor, prin meditația pe care o incorporează, iar nu prin unele date fatalmente perimate sau anulate de trecerea timpului. Autorul **Memorialelor** a fost un gînditor profund și nuanțat, un mare pedagog național, preocupat de realizarea unei conduite excepționale. Era un Avram Iancu în haină de cărturar, un mare om, înainte de toate, cioplit din aceeași marmură din care fuseseră alcătuiți Bălcescu și Eminescu, figurile cele mai nobile din Pantheonul național.

Vasile Pârvan era un admirator al lui Marc Aureliu, căruia îi închină o lucrare fundamentală, iar mai apoi va încuraja traducerea **Meditațiunilor** și o va publica la Cultura Națională. Nici nu există un unghi mai favorabil înțelegerii sale, decît cel oferit de stoicismul antic. Cercetarea corespondenței istoricului, pusă la contribuție și într-o valoroasă lucrare publicată în urmă cu cîțiva ani de Al. Zub **(Vasile Pârvan. Efigia cărturarului,** Junimea, 1974), este cum nu se poate mai edificatoare. Scrisorile oferă elementele de doctrină într-o formă mai directă și mai convingătoare, cu un pathos discret, ele sînt documentul existenței care biruie scepticismul nostru de fii ai unui veac prea încărcat de experiențe devastatoare: „Acțiunile noastre pozitive sînt mai întotdeauna rezultatul unor grele lupte cu îndoiala și descurajarea. Tocmai, noi, oamenii faptei, sîntem mai des cercetați în orele singuratice de fantoma nimicniciei omenești: la ce bună toată osteneala, toate dureroasele străduințe, toate jertfele pentru idealuri pozitive? Și în aceste ceasuri grele, cînd gloria, bogăția și celelalte străluciri și măriri omenești ne apar zădarnice, cînd lumina vieții noastre active pare a se stinge, răsare în mintea noastră, măreț, tragic de impunător, principiul universal valabil al datoriei — mai înainte retras în umbra ființei noastre subconștiente: scopul vieții omenești e desfășurarea, în toată puterea și desfășurarea lor, a facultăților ce ne-au fost dăruite de rațiunea supremă; și această datorie nu se poate împlini decît prin activitate continuă în direcția însușirilor raționale ce ne împodobesc. Cînd gîndim însă astfel, noi gîndim ca împăratul Marcus". Istoricul, care a fost mai mult decît oricine altul încununat cu laurii gloriei, a cărui valoare devenise neîndoielnică pentru toate personalitățile marcante ale disciplinei sale, deși fusese acuzat de plagiat (cîte asemenea acuzații odioase au fost formulate de-a lungul timpurilor?), își va fi adus de multe ori aminte de aceste cuvinte de la începutul cărții a doua, a lui Marc Aureliu: „Începe fiecare zi prin a-ți spune ție însuți: astăzi mă voi întîlni din nou cu neobrăzarea, ingratitudinea, insolența, infidelitatea, reaua credință și trufia — toate acestea datorită lipsei de cunoaștere a naturii binelui și răului. Eu am înțeles însă de mult natura binelui și noblețea lui, după cum știu ce este rău și cît de meschin apare el, de asemenea am pătruns natura celui care se face vinovat de rău și știu că el este fratele meu (altfel decît în sensul propriu al cuvîntului, dar ca semen al meu, de asemenea dotat cu rațiune și cu participare la natura divină a lucrurilor): de aceea, nici unul din acestea nu mă poate atinge, pentru că nimeni nu mă poate implica în ceea ce este degradant" (neavînd la îndemînă o altă ediție, am tradus după Maxwell Staniforth). Ca în toate marile exemple morale, operația de „discriminare", distinguo-ul socratian, precede o uriașă mobilizare de energie. Pătrunzînd natura binelui și a răului, gînditorul tinde spre acțiunea pură, spre îndeplinirea „datoriei fără răsplată". Este forma supremă, atunci cînd nu culegi fructul acțiunii tale, și nu există nici o opreliște și nici o îndoială în gestul creator de bine. El se supune doar principiului său, în care se află și sensul acțiunii, acea „cauză finală", cum i-ar spune un filozof.

Eroismul moral avea la Vasile Pârvan sensul definit în cuvinte fără echivoc: „Singura scăpare a noastră este idealul național"! Gînditorul era un radical, cu gesturi de opțiune definitivă. Clasa pozitivă, cum ar fi spus Eminescu, era pentru el țărănimea, creatoare a sufletului românesc și păstrătoare a trecutului nostru. Acțiunea omului de cultură este semnificativă numai pe plan social: .....omul în sine nu există, ci numai omul social; dovada cea mai clară a existenței noastre — și anume fericite — numai sub condiția sociabilității, ne-o dă exaltarea internă și externă a individului în activitatea ori jertfa pentru societate: cu o liniște tragică, omul singuratec își sacrifică propria viață pentru semenii săi, fără a se simți altceva decît purtătorul impersonal al unui ideal: și omenirea recunoscătoare simte cum cu fiecare nouă creștere a individului la puterea și maestatea unui simbol social, întregul neam omenesc se înnobilează". Datoria era deci supusă unei stele călăuzitoare: idealul național, singurul teren ferm pe care putem realiza umanitatea deplină. Omul social era pentru el omul de cultură român, conștient de datoriile față de națiunea sa.

Solemnitatea stilului de viață și chiar a scrisului lui Pârvan a părut că vine exclusiv din această trăire pe o singură coordonată. Aș îndrăzni o ipoteză încă prea puțin folosită în explicarea enigmaticei sale personalități. Este vorba de fascinația exercitată de mărturiile artistice în toată opera sa. O predilecție pentru natura poematică a lumii îl face sensibil la **ritmurile** istorice, iar mai apoi la ritm ca esență și **formă** a vieții (**eidos**, ar spune Plotin). Dar tot ceea ce se supune ritmurilor din natura și din viața noastră are o anumită solemnitate. Dezordinea este parodică și degenerează în caricatură (de aici și caracterul minor al ironiei abuzive și persistente). Ritmul este majestuos și esențial, desbărat de accidentul nesemnificativ. În acest fel, natura eroică a personalității lui Pârvan este de esență poematică, în structura sa morală se pot descifra elemente de o adîncime extraordinară. Am găsit citată în cartea lui Al. Zub această mărturisire: „Visez la o viață în care toate faptele ar fi pătrunse de muzică, fiecare faptă sub o cheie muzicală" (monografistul notează cu perspicacitate: „E de mirare că însăși fraza pârvaniană, cea din **Memoriale** sau din **Idei și forme istorice**, conține sonorități ce o fac cantabilă ca o melodie?"). Iată cum trăirea artistică devine tensiune existențială! Descifrarea stilurilor și a limbajului formelor culturale a fost pentru Pârvan mai mult decît o operație de știință pozitivă (sau pozitivistă!), a însemnat un mod de constituire a propriei structuri morale. În acest fel, cuvintele sale își păstrează nepieritor îndemnul, întărit de o existență exemplară: „Mai sus, tot mai sus ...nu în treptele ierarhiei lumești, ci în cunoașterea și înțelegerea lumii, în stăpînirea unei cît mai mici părți din știința omenească, atît de restrînsă și totuși atît de nemărginită... Mai departe, tot mai departe, spre lumina adevărului și spre căldura binelui, să vie o zi cînd și tu poți să spui c-ai făcut ceva pentru țara și neamul tău".

Aurel-Dragoș Munteanu

În amintire

Vasile Pârvan și-a format reputația de profesor excepțional înainte de 1916. La aceasta, se adăuga prestigiul unui om de știință înzestrat cu toate darurile inteligenței și efortului, care realizase, în scurt timp, un fond de descoperiri arheologice impresionante. Nu e de mirare că și unii adolescenți liceeni, chiar din provincie, auziseră despre el și-i instalaseră chipul pe un loc preferențial din sufletul lor. De aceea, cînd, în 1913, a venit la Brăila și a vorbit în cadrul Ligii Culturale, ne-am grăbit să-l vedem și să-l ascultăm. Și mi-a rămas, obsedantă în amintire, imaginea unui Hyperion melancolic și sibilin, care și-a început discursul spunînd cuvintele fatidice: „sînt trei luni de atunci". După aceasta, a venit primul război mondial, care, odată terminat, adusese o mare euforie, dar care pentru Pârvan adusese și o catastrofă în viața intimă, cu însemnate urmări în atitudinea filozofică. La Facultatea de litere, cursurile regulate au început în primăvara anului 1919. Studenții nu se adunaseră încă toți, erau puțini, dar cei care au fost informați s-au dus să asculte lecția de deschidere a lui Pârvan. Aceasta a avut loc chiar în cabinetul de lucru al profesorului, la Muzeul de antichități. Eram cu toții vreo zece-cincisprezece cînd, după cîteva minute de așteptare, Pârvan și-a ocupat locul obișnuit — și oracolul a început să vorbească. Altă imagine de atunci care mi-a rămas obsedantă în amintire: a unui vorbitor grav și interiorizat, având încă urme de tinerețe dar cu ceva glacial pe față, care și-a început prelegerea spunînd că de cîte ori deschide un nou curs, are impresia că trebuie să miște pietre de moară... Cunoscîndu-i tragedia, am înțeles aceste cuvinte... Și totuși, ceea ce a urmat au fost avalanșe de gînduri decantate, cari, prin artă și știință, sublimau durerea. Și așa aveau să fie toate lecțiile următoare ale lui Pârvan, la care aflam mai multă filozofie metafizică, etică și de interpretare a istoriei, fie directă, fie sugerată, decît aflam la cursurile oficiale despre această disciplină: filozofie și poezie, muzică și ritual, presupunînd o știință vastă și suveran adîncită. Faptele istorice erau puține și, adeseori, mai mult un pretext, căci istorie antică în sens de manual nu învăța nimeni la prelegerile lui Pârvan: trebuia să o știe de mai înainte sau să o caute, înfrigurat, în cărți. Ne-am grăbit, deci, să răsfoim pe Malet, Seignobos și tot ce puteam găsi la îndemînă. Pârvan era un mag al abstracției patetice, iar fenomenele din istorie se iveau la răstimpuri doar ca pietrele bătute de valurile mării: apăreau pentru cîteva secunde și dispăreau din nou sub volutele elocinței și sub muzica wagneriană a sensurilor. Așa a fost el ca profesor, iar elevii săi aveau să-l numească, cu o iubire infinit respectuoasă, „Magistrul". A lipsi de la una din prelegerile lui ni se părea o infracțiune.

În cabinetul său, Pârvan n-a vorbit decît o dată. Începînd cu ora următoare, toate prelegerile din acel an le-a ținut în sala mai mare de alături. Acesta a fost unul din cele mai importante cursuri ale lui Pârvan. Ceea ce atrăgea mai întîi atenția era însuși locul unde vorbea în acele patru luni de la sfîrșitul anului școlar 1918—1919. Atunci exista încă vechea clădire a Universității, iar în corpul de la mijloc era Muzeul în chestiune. Cînd intram la parter, pătrundeam, cu ezitare, într-un semiîntuneric, în care erau ingrămădite tot felul de piese și de valori arheologice, adunate de la Tocilescu și de la generalul Mavros încoace, sprijinite de pereți, de stîlpi, de mese ori una peste alta, și înaintam pe o cărare rămasă liberă. Era, în adevăr, o minunată pregătire aperceptivă — cum ar spune pedagogii — pentru un curs de istorie antică și, în plus, ceva care l-ar fi umplut de admirație pe un regizor de film. După ce străbăteam acest parter plin de umbre și de prestigii începeam să suim o scară veche, cam nesigură și îngustă, aproape ca acelea din turnurile catedralelor catolice, pînă ajungeam la etajul ultim, un fel de etaj mansardat, și acolo intram în încăperea cursului. Singulară sală de curs! Aerul era stătut, lumina se strecura ca prin vitralii, totul părea la căpătul lumii, într-o regiune azoică, tăcută și oarecum magic, cu ceva totodată de incintă speologică și de nacelă stratosferică. Intrați aici, începeam alt fel de existență, iar ochii descopereau, de fiecare dată, elemente noi. Aveau, în adevăr, ce descoperi, fiindcă numărul statuilor, al mulajelor, în mărime naturală, era mai mare decît al studenților, ei înșiși mai numeroși acum decît la deschiderea cursului, aceștia riscînd să se piardă printre ele sau la mijlocul lor, unde erau strînși, aproape intimidați, în jurul unei mese lungi și înguste. Ce nu se găsea în această încăpere! Un Platon, un Socrate, un Zeus, un Bachus și bacante, fauni și satiri, un Pan, un Orfeu cu lira sa, desigur o Venus, puțin decepționată fiindcă se vedea uitată, apoi aripa prăfuită a unei Nike, zei mărunți, parce, nimfe și eroi... și, mai presus de toate, un Centaur imens, mai aproape de noi, gata să ne strivească, cu un cuvînt, principala faună a istoriei și mitologiei mai ales elenice, Agora și Olimp la un loc, încremenite în eșantioane, ceea ce dădea oarecum impresia de atemporal, de oprire a istoriei sau de „timp mitic", cum ar spune Blaga.

Alături și paralel cu masa studenților era alta, puțin mai largă și tot atît de lungă, acoperită cu vitrine unde erau piese arheologice mai mici ori tot statui sau fragmente de statui, din care ieșeau, în clar-obscur, cîte o mînă, cîte un picior, cîte un cap zburlit ori apolinic, toate și totul poleite sau mai degrabă estompate de un praf istoric... Dar tot atît de mult cît statuile din această sală și uneori mai mult, ne impresiona biblioteca! Aproape toți pereții erau căptușiți cu dulapuri mari pline de tomuri vechi în limbi de prestigiu și cu știință redutabilă, la care se adăugaseră și publicații mai noi. Ușile dulapurilor nu aveau geamuri, ci un fel de pînză de sîrmă împletită în inele. Înainte de a începe lecția, mă uitam cînd la statui sau la alte piese de muzeu, cînd la aceste cărți ferecate și cu ceva hieratic, stînd ca niște grenadiri de înțelepciune, pe care, parcă, de mult timp nimeni nu-i mai scosese la vreun exercițiu...

Ne adunam cam un sfert de oră înainte de începerea lecției și așteptam, cu un fel de gravitate, dar, pentru unii cel puțin, și cu un fel de dulceață, pînă cînd auzeam deschizîndu-se ușa dinspre cabinetul lui Pârvan. Atunci minerul de bronz al acesteia făcea un zgomot ascuțit, impropriu în această tăcere, și apărea magistrul. El mergea cu pași repezi, ocolea șirurile de statui, imaginea lui cînd dispărea după o formă, cînd apărea de după alta, și, apoi, se ivea la capătul din fund al mesei și lua loc într-un scaun de lemn cu spătarul înalt, care semăna de departe cu scaunul lui Petru Rareș. În spatele lui Pârvan, la o distanță respectabilă, era întotdeauna unul din cei doi asistenți ai săi, pe care nu i-am auzit sau văzut niciodată nici vorbind, nici mișcîndu-se: și ei statui, dar de discreție și devoțiune. Cît ținea prelegerea, ne aflam încadrați între două imperative: din față, ne domina spiritul eliberat al lui Pârvan, dintr-o parte, acela al spiritului instinctiv al centaurului — cele două forțe sau sensuri ale vieții.

Pârvan începea, ca întotdeauna, cu aerul lui venind de la o mare depărtare, spunînd primele cuvinte încet, pilotînd s-ar zice, și cu ceva de Pythie, pentru ca, după aceea, să se angajeze într-o mare serpentină sau într-un lung defileu de elan abstract. Atunci, și el și noi nu mai eram decît **ideea.** Lumea din afară, tot orașul, aproape nu mai existau, rareori mai auzeam, ca prin vis, un zgomot stins sau trecerea unui camion pe stradă, care făcea să tremure toată clădirea: faptul nu ne privea. Lecția era într-o ascensiune continuă și, în unele momente, aveam cu toții iluzia că o să evadăm între astre, Pârvan transfigura și se transfigura el însuși. Vorbea cîte un ceas și jumătate ori chiar mai mult și, cînd termina, discursul lui îl mai auzeam încă minute în șir, deși magistrul plecase.

Vasile Băncilă

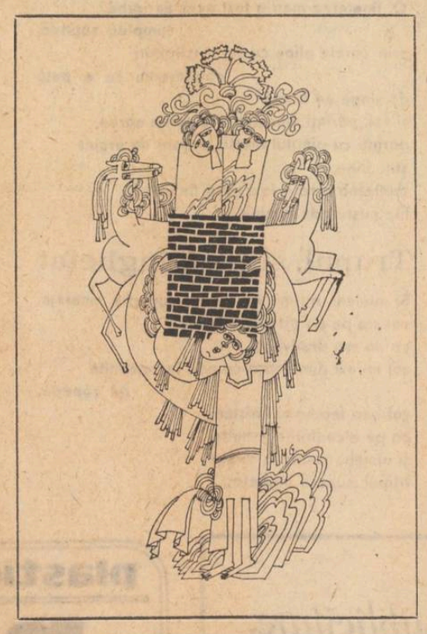

FRAGMENTE CRITICE

Geo Dumitrescu

Am scris, și eu și alții, despre spiritul muntenesc al lui Geo Dumitrescu și despre plăcerea lui pentru **spectacolul** verbal. Este cazul de a vedea, la o nouă lectură a poemelor, și latura gravă, patetică a acestui ironist care a voit să sucească gîtul retoricii tradiționale și a persiflat în toate chipurile și pe toate gamele **literatura** și clișeele ei trufașe, înțepenite, optînd, astfel, pentru o poezie ce iese din negația Poeziei. Dacă dăm însă la o parte spuma acestui lirism inteligent și caustic, descoperim un suflet însetat de adevăruri mari. Nestatornicia și batjocura subțire nu sînt la el (la el și la orice ironist) decît forme ale îndoielii de sine, travestiurile unui spirit care se cercetează și caută, în desfășurarea vertiginoasă a lucrurilor, legea și ordinea unei existențe universale. **Tîlcul** plecării, spune el într-un poem, **este întoarcerea.** Sensul contestației este, putem spune, certitudinea. Îndepărtate, ținute la distanță, obiectele continuă să aibă un fond de mister și în fibra lor intimă să bată o inimă patetică. Geo Dumitrescu este un poet prea fin ca să nu vrea să intre în contact cu această parte ascunsă a lucrurilor, să nu pășească, în cele din urmă, printr-un efort de stăpînire a risului, în **interiorul umbrei.** Avem surpriza, atunci de a citi niște versuri ce nu mai spun atît de direct (și cu o mare bucurie a demolării) ceea ce văd, devin enigmatice și grave, tulburate de spectacolul metamorfozelor interioare: „Întoarce-te în neväzut, acolo / cresc metamorfice adînciturі / pe crestele iluziei ucise / de două ori... Nici Hermes n-ar avea / despăgubiri mai dulci decît iuțeala / cu care ne desprindem, dus și-ntors: / neprihănite nimburi singerînd / sub clopote de plumb, / sub prea-viscoase umbre, singerînd, / într-una singerînd, în metamorfice / adînciturі, o, iscusite Hermes!"

Lîngă **Sphynkterland,** ținutul ororilor, apare în astfel de clipe mai pure, **Tetracleea,** teritoriu necunoscut, straniu în care, întrînd, lucrurile își leapădă cărnurile minerale și se desleagă de adevărul aparențelor. Iată pe scepticul și copilărosul Geo Dumitrescu pătrunș **într-o** lume de simbolurі intelectuale, tulburat de mesaje ce vin din altă realitate decît aceea care-i irită spiritul. Versul nu mai are elocvența și sfidătoarea discursivitate pe care o știm din alte poeme, versul respiră mai scurt și cu o pulsație pe care degetele spiritului nostru o prind cu greutate. Însă ce impresie întăritoare de poezie profundă, de purificare a spiritului, întîrziat în cîrtire și ironie, în aceste notații reținute în care răzbate răsuflarea rece a neantului: „Dar nu e preamărit cel ce se neagă / sieși ducînd mesaje licărind, / mesaje de Alături și de-Acolo / și din ceea ce loc pătruns de har / nu recunoaște. Sieși ducînd prelunga / dezlegare / de adevăr, din sîrmele nervoase / care-l străbat cu preistorică / și neporuncitoare lege. În Tetracleea, / perfida îmbulzire a norilor — iubirea castă desfrunzind planete noi / cu patru roți, cu patru arbori, cu patru / reci neanturi pure, / în care muritorul lepădînd / tremurătoare cărnuri, oase, / rămîne nepătat veșmînt, / o pelerină limpede, o pelerină / din cele mai albastre... / Dar nu e preamărit cel ce se neagă..."

Cuvîntul este aici un instrument docil, ideea nu se mai împiedică de coaja lui înșelătoare, grotescă, poetul nu-i mai ia în seamă imperfecțiunile, sensurile împletîcite și confuze. Privirea este arcuită spre ceva ce trece dincolo de cuvînt, într-un spațiu în care lucruri și vorbele se identifică, într-o aspirație comună spre puritate. Însă această idilă nu ține mult, în plin elan spre orizonturile certitudinii și ale sublimului se produce o ruptură între cuvînt și idee, sensurile se dereglează, **mizga livrescă** (literatura) amenință din nou puritatea comunicării. Este semnalul care pune în gardă pe ironist, vocea i se schimbă și odată cu ea ritmul poemului, întors acum spre pamflet. Reapare, într-o amplitudine amenințătoare, sentimentul vidului și al inerției.

Poetul este (în această viziune grotescă) un nefericit făcător de vorbe, uscate, incremenite, „îndobitocite de sensuri", reflecția se concentrează asupra golului ce se deschide în orice cuvînt. Geo Dumitrescu redevine muntean și cheamă alte vorbe mai crude pentru a batjocori vorbele goale, mobilizează toate instrumentele unei ironii inteligente și pătrunzătoare pentru a teroriza o realitate falsă, inertă care impiedică fuziunea perfectă dintre idee și limbaj, sentiment și expresie. El, poetul, ar fi voit să comunice un sentiment simplu, omenesc, un „sentiment de toamnă", să traducă o emoție curată și să verse o lacrimă, dar intervine blestemata uscăciune a vorbelor și atunci el părăsește tema gravă a poemului pentru a se deslănțui asupra formelor goale. Dacă am traduce această înversunare (cînd șireată, cînd serioasă) în limbaj ideologic, am putea spune că bucuria lui Geo Dumitrescu este să facă în versuri de o scînteietoare vervă procesul **formelor fără fond.** Cu silă, cu plăcere, el ciocănește cuvintele pentru a auzi vidul dinăuntrul lor și întoarce pe dos, ca pe o mănușă, fața lucioasă a lucrurilor pentru a vedea dedesubturile lor grotești. Din tema inițială, profund serioasă (cel puțin în aparență) a poemului, se desfac aceste paranteze în care lirismul sarcastic al lui Geo Dumitrescu triumfă. Singurătate, lună, sentiment curat de toamnă și, deodată, „urmele groase de labe literare", „venerabilele inerții" care înșfacă sentimentul de melancolie și usucă lacrima emoției sincere. Fața poemului se întoarce spre comic și negație: „(Ah, ticălos, nefericit lustragiu de cuvinte, / atelier de sorcove!... Hîrtia / e plină de gînganii strivite, vorbe / cu treizeci și două de picioare, inerții grase, / tîritoare, duhnind a cerneală stătută, / sinuoase moluște cotcodăcind duios / peste neîncepute emoții, printre gînduri / desfăcute în șisturi virgine... / La dracu! Ei bine, nu sînt sigur! / Ei bine, dacă vreți cu tot dinadinsul, nu sufăr, nu e toamnă, / nu e nici lună — nu-i nimic... „toate trec, / durere sau noroc, / nimic nu ține viața-n loc", pam-pam!... / Și mă numesc încă o dată Popescu, și pot / să declar, într-un elan nestăvilit, / punînd la tîmplă două degete: / „prin transcrieri succesive, / nu încape îndoială, / versul se-mbunătățește!"...

Eugen Simion

Literatura, spațiu de manifestare a conștiinței

Urmare din pag. 1

imperioasă de cunoaștere a propriilor latențe artistice și de sondare a lor, cu continua căutare a adevărului, cu asumarea conștientă a datoriei — proprii menirii sale — de a asigura vieții reale, totdeauna complexe, nesupusă tiparelor, viața literaturii. A spune înseamnă pentru scriitor mai mult decît pentru alții, a cunoaște, a analiza, a discerne, a se implica. Înseamnă, în ultimă instanță a propune prin pagina tipărită o viziune nu numai plauzibilă dar și necesară asupra omului, timpului, istoriei în ordinea unui umanism vibrant, neconstrîngător.

Întrebări diverse, răspunsuri tot atît de diverse frecventează conștiința scriitorilor. De la faptul mărunt pînă la eveniment epoca îi oferă materia asupra căreia gîndul său ostenește pentru a descifra sensuri, a interpreta realități, a găsi căi de abordare artistică originală. Nu aș fi scris aceste rînduri în lipsa convingerii personale că această chestiune vitală pentru un scriitor n-ar fi permanent actuală, nesupusă niciunei conjuncturi, că dacă există într-adevăr o conjunctură aceasta este însăși conjunctura dintotdeauna a vieții și implicit a literaturii.

Ce spui? Cum spui? —, întrebări fundamentale cu care scriitorul se întîlnește și în forul lui interior, dar și în afara lui conduc fără nici un echivoc la ideea de responsabilitate. Cînd scrii: „oasele mele în univers /, ființa mea decapitată / iubește neantul cu forța mareei", este clar, foarte clar ce spui și cum spui. Cînd întreaga ta operă iubește „neantul" e limpede că literatura pe care o practici îți aparține... în exclusivitate. Dar dacă este așa de ce să mai aparțină și literatură tipărite derutată de faptul că nu știe încotro s-o poarte.

Numele libertății este scump scriitorului și literaturii. Libertatea înseamnă comunicare, forță de convingere, ecou sublim în conștiință. Înțelegerea responsabilității în datele ei fundamentale este pentru scriitor înțelegerea propriei libertăți, nu numai de a scrie, dar și de a ieși ca om al cetății în cetate. Nu există literatură care nu afirmă, nu există literatură care nu neagă.

Scriitorul este prin definiție omul acestor două alternative, conștient de ele, folosindu-le însă cu sentimentul plenar că el este un promotor al progresului. El nu poate fi sincer numai față de el, ci și față de cei ce îl citesc, ce străbat teritoriul fertilizat de talentul, ideile și opțiunile sale. De aceea, după părerea mea, responsabilitatea este în cea mai directă și ireconciliabilă opoziție cu fățărnicia și optuzitatea, cu oportunismul și lașitatea și realizează cea mai perfectă comuniune cu spiritul deschis, ferm, neaservit unor mărunte interese, ci doar ideii de adevăr. Nu de puține ori nu numai scriitorul dar și cititorul — cititorul de cărți și reviste literare — sînt derutați de modul în care umorile vieții literare surclasează problemele cu adevărat importante ale literaturii propriu-zise.

Pe bună dreptate se întreabă cititorul de ce despre cartea poetului X, a prozatorului Y, nu s-a scris nici un rînd în revista Z? De ce revista X elogiază cartea făcută praf de revista Y? Cine are dreptate? De ce, cu prea rare excepții, revistele în cazul a doi scriitori importanți procedează la fel: îi publică față în față, făcînd din asta o regulă? Nu de puține ori pot fi surprinse dialoguri ca acestea: „Dacă ați scris defavorabil despre prietenul meu ați dat și în mine. Încetez colaborarea cu revista dumneavoastră". Sau: „Publicați-mi o cronică bună și vă dau articolul".

Se uită prea des că revistele aparțin obștii scriitoricești și nu persoanelor, că drumul spre obiectivitate e mult mai puțin sinuos decît se crede. Ce înseamnă a te „supăra" pe o revistă? Ce înseamnă a „da" într-o publicație literară? Se vehiculează cu prea multă ușurință, uneori și în paginile revistelor, termeni luați din lumea ringului. În locul analizei pertinente a cărților, a fenomenului literar, nu o dată asistăm la o desfășurare de epitete fără acoperire, înțelegerea — care nu înseamnă neapărat laudă — e înlocuită cu o atitudine de suveran dispreț. Îi citesc cu deosebit interes pentru modul în care își folosesc uneltele nenăscutite nici de vanități și orgolii, nici de „piatra" conjuncturilor pe Cornel Regman, Mihai Ungheanu, Daniel Dimitriu, Mircea Iorgulescu, pe Laurențiu Ulici, împovărîndu-i cu un respect bazat în exclusivitate pe probitatea actului lor critic.

Responsabilitatea pentru noi înșine, pentru literatura proprie și a altora, pentru climatul vieții culturale — iată o aspirație nobilă și nu numai o aspirație ci și o datorie primordială. Prefigurate cu limpezime în hotărîrile recentei plenare a partidului.

Poetul e o privire a patriei...

Urmare din pag. 1

ceva. Fără nici un alt orgoliu decît acela al creației, fără nici un blazon decît acela al muncii. Și asta, pentru că tot mai mult, în confruntarea cu noi înșine, am deprins — în anii din urmă, mai ales — acea sigură și vie simplitate cu care o țară întreagă se privește în față și își ascultă, adînci bătăile inimii într o cutezătoare, fascinantă ascensiune, o propulsare continuă spre numele și destinul său de azi — socialist. Un destin care ne cuprinde și care stă în sarcina fiecăruia.

Poetul e o privire a patriei, o săgetare a ei din adînc. Un nume la orizontul liber și puternic al țării, pe pămîntul ei aspru și frămîntat. Nimic nu-l poate abate de la lucrarea și crezul său în patrie, nimic din tot ce se întîmplă nu-i este străin. Cum nimic nu-i poate fi străin vieții, ridicată azi, în cel mai înalt grad, la rangul și dimensiunea sa de creație. În plan material, economic și social, cît și în acela de gînd și aspirație, în spiritul mereu novator și deschis care emană de la partid. Centrul și forța noastră politică de gravitație, nervul nostru vital. Într-un timp în care mai mult decît oricînd creatorii își asumă și se străduiesc să-și împlinească în mod imperios condiția de artiști cetățeni. Nu martori, spectatori ai vieții, ci factori de conștiință vie, care prin arta și vocația lor, să se constituie într-un permanent demers asupra lumii, să creadă în transformarea acesteia și să contribuie concret la revoluționarea ei.

S-a vorbit și se vorbește mult în lume despre libertatea individului iar în cazul nostru, al creatorilor, de libertatea de creație. Cunoaștem substratul acelor cînd mai gălăgioase cînd mai tăcute ofensive ale predicatorilor de drepturi și libertăți universale, niște atentate în fond la însăși rațiunea și sentimentul de a avea o patrie și o istorie care n-au fost cumpărate și nici vîndute pe bani niciodată și nici schimbate cu altceva. Decît doar de cîțiva ruinați de iluzii, rătăciți pe la uși de împrumut. Nu-mi stă în fire să mă gîndesc prea mult la ei. Beneficiari ai unei libertăți cu care nu ai ce face s-au mai văzut. Himerele cad în propria lor capcană oricît ar goni să prindă contur. Libertatea și drepturile omului, libertatea de creație, vidate de istorie și proclamate asocial, rămîn simple vorbe goale. O întreagă ideologie, cea a marelui capital, proliferează în forme subtile, pline de meandre, încercînd să acapareze și să tulbure arta în însăși expresia și forța ei revoluționară, să o îndepărteze de viață. Străvechiul turn este invocat și reconstituit cînd și cînd cu o răbdare de-a dreptul halucinogenă. Pentru a abstrage pe cine și în numele cărui ideal? Oare nu chiar turnul acesta este cenzura cea mai rigidă și mai înhibatoare, dorită și predicată aiurea în numele unor false și inoportune „norme" și „prescripții morale" ale artei care se vrea scoasă afară din cetate?

Un răspuns care, desigur, nu în ultimul rînd, vizează însăși forma de exercitare a controlului societății, prin creatorii ei, asupra artei și culturii, îl dăm în aceste zile printr-una din hotărîrile adoptate de Plenara C.C. al P.C.R. Un răspuns care vizează, în primul rînd, ideologia creației, concepția care stă la baza activității partidului nostru, misiunea profund umanistă larg cuprinzătoare și educativă a artei, latura sa calitativ nouă care ține de actuala etapă pe care o străbatem și care materializează în fond înseși obiectivele istorice înscrise în Programul partidului adoptate la Congresul al XI-lea. Reglementările de care am luat cunoștință cu satisfacție și care fac parte dintr-un întreg ansamblu de măsuri menit să contribuie și mai mult la asumarea libertății concrete, responsabile în materie de creație și transmitere către cititor a mesajului umanist, revoluționar al contemporaneității noastre, reprezintă una din experiențele directe cele mai tulburătoare și sînt, pentru noi toți lucrătorii de pe tărîmul literelor românești, terenul propriu, cel mai fertil, de manifestare și angajare a conștiinței comuniste în acțiune, a științei și artei de a fi comuniști. **„Trebuie să înțelegem** — afirma secretarul general al partidului în cuvîntarea rostită la plenară — **că, renunțînd la măsurile administrative, de cenzură, cum se spune, introducem controlul revoluționar, controlul de partid, răspunderea, autorăspunderea fiecăruia față de partid, față de popor".** E acesta și îndemnul clar de a ne gîndi cărțile și viața în mod responsabil, de a trăi în lumină, drept și cît mai frumos cu putință, la tensiunea și după rigoarea acelui mare îndreptar de norme ale eticii și echității comuniste.

Orice carte își prefigurează cititorii, ei sînt prima și respectata noastră adresă, la judecata lor trebuie să mergem mereu fără nici o prejudecată. O patrie de cititori și ctitori de frumuseți așteaptă în ceasurile ei de ziuă și de noapte cărțile care să-i reprezinte și să ne reprezinte în chip exemplar. Ne aplecăm, inevitabil, odată cu trecerea anilor, asupra a tot ce am scris — mult, puțin — și vrem ca prin truda prezentă și viitoare să slefuim gînduri noi și mai curate, așa cum patria ne-a cerut și se așteaptă de la noi.

atelier literar
poșta redacției

N. ANGELA : Nu putem răspunde acasă. Versurile de-acum par ceva mai bune („Pămîntul viu", „Echilibrul dintîi"), deși multe pagini rămîn încă greoaie, înnodate, ermetice.

Prof. VASILE C din Ploiești : Dacă sînteți „consacrat" — cum ziceți — ce nevoie mai aveți de „Poșta redacției" și de ce vă mai ascundeți sub un pseudonim ?

I. ZAVERA : Citi din cei 1 200 sînt vinovați (cît de vinovați) și citi sînt victime ? (mai reale, ori poate mai norocoase decît dv.). Nu e oare nedrept să aruncați anatema ? Dintre versuri : „Balada despre frați", „Îmi vine să cînt".

BAUCIS : N-am găsit lucruri noi. Firește, ne puteți scrie cînd doriți.

A. BODNAR : Ceva, în „Celui care trebuie să vină" ; în rest, nu sînt noutăți. În privința invitației, sperăm să se ivească în curînd un prilej.

A. PĂDURE : În versuri, oarecare aderare lirică prin „Paznic de gînd", „Orb". „Prin ploaie". Prozele se prezintă mai bine („Simplă aritmetică", „Septembrie rece", „Din prea mult"), îngăduind considerente speranțe.

ANONYMUS : Dacă ați urmărit cu atenție „poșta" și n-ați găsit nici un răspuns pentru dv., nu există decît o explicație : manuscrisele dv. nu ne-au parvenit.

D. ȘTEFĂNESCU : Cele două povestiri sînt scrise cu destulă îndemînare și cu unele aptitudini narative. Sînt, deci, motive să continuați.

EM. GV. : Sînt multe lucruri adevărate în scrisoare. Din păcate, după cum desigur vă imaginați, ele depășesc puterile noastre (modeste) de intervenție sau influențare. V-am răspuns, ca întotdeauna, la toate plicurile (cele care au ajuns la noi, firește). În cel de acum, multă tristețe și poezie, dar și multe pagini nefinisate, încă tulburi și pline de zgură. Cele mai interesante (dar, cum spuneam, încă „crude"), „Sculptură", „Sîntem". „Vero". Mulțumiri pentru vorbele bune.

L. REBREANU : Nu se văd deloc semne de talent în textele trimise. După cum se menționează frecvent în aceste coloane, nu putem trimite răspunsuri acasă. De asemeni, manuscrisele nu se înapoiază (e o obligație elementară a trimițătorului să-și păstreze un exemplar pentru sine !).

STAMATE SMARANDA : Povestirea ar putea fi interesantă (mai ales prin faptele cuprinse), dar lucrurile sînt relatate stîngaci, confuz, cu multe ocoluri și episoade parazitare, cu multe părți schematice, etc. Lipsește experiența construcției epice, siguranța stilului. Mai încercați.

AL. PRIBOIENI : Între ultimele două plicuri, mari diferențe. Unul, cuprinzînd pagini cuminți, modeste, cu caznă aduse din condei. Celălalt, pagini vii, parcă dintr-o nouă virstă, inspirate, sigure pe sine, pline de freamăt : „Iubire și teamă", „La masa de vînt", „La moartea...", „Îndrăznesc", „Elegie".

Dumitru Branc, Florin Cernescu, F.A. Țiriac, C. Cernaș Drăganu, Cloșcă Ion, P.D. Chinezu, Liana Letcă, Florian Florea, Vasile Dragoș, Valentina Mureșan, Pulbere Petrică, Gr. I. Visu, Iulian Crudu, E. Kotzbacher, Gram, Vasile Vecinu, Iosif Muntean, Șt. Melancu, T. Pîrvan, Dan Cernescu, Dan Emilian Roșca, Mircea Lungu, Monstera, I. Aedlos, Dom Petric, Mincu Răzvan, P. Gentimir, Em. Achelăriței, I. Pălălău, V.A. Ianuș, Florina Frunză, F. Rohan, Gh. Sterpu, Menagache C., V. Sofineti, A. Pelea, Louis de Fou, M. Morisena : Nimic nou !

Ionel Udrescu, Dan Dejos (anterior, același răspuns), **Girel Barbu, Stoica George, I. Dina, Duță Ilie, Adrian Vladu, Vera Kasan, C. Florea, Dafent Radu, Tudor Andrei, Garbo Blanca I., Ifrim Argentina, Codău A. Șt., Șt. Laurescu, Dan Lavia, Costin Marinescu, Ionel Delacornu :** Nu se văd semne de talent.

Nicolae Trandafir, Ina Mitu, Costache M., B.M. — R. Sărat, Elena Pavelescu, Dumitru Drăghici, George Lupu — C.N. Horinceanu I. Gh., Kun Paul, Gh. Bădescu, K.K. — Pl., Puiu Eteșan, V. Ciosu, Lavrinenco T.M., Scripcaru Ioan, D. Stănciulescu — Naparis, P.L. — Iași, Botez Maria, I. Romicescu, Prof. V. Nistor, George Laurian, Ramira Burel, Dorin M. Ștefănescu, I. P. Masca (mai bine, în „Clipe", „Ghiocelul"), **Dorothea Vieru, A. Grunski, Marian Ionescu, Oct. Nestor** (mai bine, în „Urme", „Flăcări"), **S. Seceleanu, A.Z. Voinea, Ion N. Ene, Dascălu Gh., Const. Dehelean, Irina Beta, G. Șerbănescu, Stroe, Elena Seren, Adrian Demea, Silviu Anton, V. Șumlea Szargosa, Ronu Diana Renea :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Noaptea

Luna iese pas cu pas,
Noaptea trece prin impas,
Negurile se retrag
Sprijinite în toiag.

Păsările, fascinate,
Tac în liniște-mbrăcate,
Apele pe lîngă pomi
Curg în argintii monomi,

Vîntul bate cu sfială.
Toarnă peste tot betelă
Luna blondă, chemătoare,
Cu-nălțimi ispititoare.

Zboară peste lumea-ntreagă
Dorul meu de fată dragă,
Fata brună, ce s-a dus
Pe un fir de-argint, în sus,

Unde nu e cald nici rece,
Apa timpului nu trece,
Nu-i tristețe, nu e dor
Și nici gînd răscolitor.

Neavînd nimic — nu pierzi.
Ierburile-s veșnic verzi,
Florile, de-un alb domnesc,
Nici nu stau și nici nu cresc.

Fără nuni și fără mire
Stă o stare de-mplinire.

EMIL GAVRILIU

Îndrăznesc

Îndrăznesc să mă supăr pe arborii
Care nu-și mai simt rădăcinile,
Îndrăznesc să iubesc și să sufăr
Fețele, suprafețele, adîncimile ;

Îndrăznesc să recunosc, printre noi zăcăminte,
Inima țării fierbinte.
Uneori am impresia că-mi recit
iluzoria stea din izvoare,
Cu genunchii-ndoiți
pe muchii subțiri de topoare ;

Alteori mă simt un vultur bătrîn,
Privind cu neîncredere spre rotitoarele văi,
Amurgul mă-ntîmpină trist și mi-e frig,
Și mi-e somn în lumina rece a ochilor săi...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Spectacol

Limpede voce
în amiaza obligatorie a rampei.
Soarele de carton ne amenință cu
un ultim apus.
În fiecare oră de cumplită dorință,
tînărul clovn depune o
coroană
la picioarele dansatoarelor.
Apoi zîmbete și aplauze.
Dar nimeni nu știe că verticala
somnului se apropie
și automobilul de noapte al orașului
va lovi trandafirul din spate...

VALERIU DRĂGUȘANU

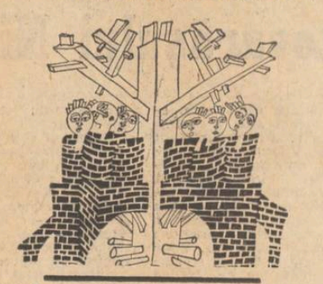

Opriți fumatul !

Cel mai irezistibil star al timpurilor noastre este fumatul.
Opriți fumatul ! spun bătrînii pe patul mortuar,
Iar tinerii aprobă anevoie din cap.
Cei mai sănătoși recunosc cu groază în suflet :
Fumatul este un tutun.
Fumătorul este un tutun.
Cei mai buni călăreți îl mestecă din mers,
Fără să-l scape din gură.
Mîndria lumii e tutunul,
Rușinea lumii este fumatul.
Opriți tutunul ! Împușcați-l !
Tutunul este o poftă mărită
Își aex cultul lui :
Cei care fumează țigări fine
Vor ajunge în rai.
Cei care fumează țigări aspre
Vor ajunge în iad.
Lăsați tutunul să vină la mine
Și fumul care va ieși din pieptul meu
Va fi alb ca o lebădă
Strivită de tăvălug.
Eu nu vreau moartea fumătorului...

JEAN PALEȘ

Sfat fiului

Cum libertatea nu-i albia de porci a lumii
chiar dacă înși cu cap de porc din ea se mai înfruptă,
cum libertatea nu-i o încăierare
în care liberi sînt doar cei care lovesc
neomenește-n viață și în luptă,
tu înțelege pruncule și treci
prin lumea aceasta căutînd-o pe
încilcitele-i poteci
căci cel Sisif născut de la primul strigăt se cunoaște :
mama țărancă ;
tatăl țăran ;
umerii-i din clipa nașterii-i apasă
un astru mirosind a sudoare — masiv bolovan ;
mușcate de tăișuri, găurite de gloanțe,
hainele fraților mai mari îi sînt date, —
zale nestrălucitoare
pe cîmpuri de muncă,
pe cîmpuri de luptă
de zeci de înși înaintea lui purtate ;
odată cu hainele va îmbrăca
și bolile lor ca o grădină plină de
păsări cîntînd
și trupul prin ele va prinde
rădăcină de sînge și aur
în al țării pămînt.
Și cum libertatea începe cu a
țării tale libertate,
cum libertatea nu-i albie de porci
tu urcă, fiule, înspre lumină, purtîndu-ți
încrezător bolovanul în spate
și-ntoarce-te și urcă știind că ai
să ajungi
chiar dacă te mai întorci.

TEODOR PURICE

Sufletul țăranilor

Sufletul țăranilor mei e curat
ca roua pămîntului și aerul muntelui,
senin ca apa izvorului adînc
în care scufundată o carte
la lumina lunii poți citi.

Din cartea sufletului lor mi-e dat
prin naștere a cunoaște pagini
scrise cu sînge, iubire și durere ;
i-aud din timpuri lungi cum vin,
tot vin în marș de oaste —
inimile apasă tare pe picioare
ce greutate au izbirea și durerea
și-atîta sînge are oastea
că nimeni nu-l poate vărsa
niciodată.

FRANCISKO KOCSIS

Viabilitatea actului de creație

Urmare din pag. 1

știu, din proprie experiență, că această audiență la cititor n-ar fi posibilă fără un contact direct, permanent al ziaristului cu viața, cu oamenii despre care scrie, fără implicarea profundă a gazetarului în întreaga problematică, atît de complexă a vieții noastre politice, sociale, economice și culturale.

Dar, pe lîngă ziare, noi mai citim și cărți. E firesc, e foarte firesc în anii noștri, cînd setea de cunoaștere a crescut nemăsurat, cînd gradul de cultură al omului din România nu se mai raportează demult doar la cartea specifică școlii. Vin în contact, prin natura meseriei mele, și cu iubitorii de beletristică, sînt deseori atras în discuții asupra fenomenului literar actual, am datoria deci să mă fac ecoul opiniilor lor, purtătorul lor de cuvînt. Ce constată cititorul? Mai întîi, o discrepanță flagrantă și — de ce să n-o spunem — întristătoare, între conținutul problematic, faptic al ziarelor și conținutul unora din cărțile de proză. Actualitatea se regăsește încă palid, în proză, fără prea multă substanță și argumentare din unghi social-politic: omul anilor noștri se recunoaște cu greutate în chinurile contrafăcute, în momentele așa-zis „de viață" inventate ale unei literaturi „de birou". Viața contemporană este deosebit de complexă, am făcut un salt uriaș în conștiință, în construcția socialistă în ansamblul său și, tocmai de aceea, cititorul și-ar dori cărți despre ființe, despre eforturile sale, despre visurile lui care devin realitate chiar sub ochii noștri. Or, aceasta presupune din capul locului o bună cunoaștere a vieții de către scriitor, a cărui angajare în actualitatea cea mai stringentă să se reflecte mai mult și mai pregnant în paginile pe care le semnează, ca articolele de angajare teoretică să nu rămînă fără o concretizare faptică.

Precizez, nu mă refer la scriitorii noștri consacrați al căror crez, de-a lungul mai multor ani de trudă, i-a apropiat de inima fiecăruia dintre noi. Nu mă refer, așadar, la Marin Preda, la Eugen Barbu, la Ion Lăncrănjan, D.R. Popescu, Constantin Țoiu, Augustin Buzura, Platon Pardău, ca să nu-i amintesc decît pe cîțiva dintre prozatorii prețuiți, căutați cu aviditate în librării și biblioteci, tocmai pentru profunda și constanta lor angajare în actualitatea fierbinte a țării, ei înșiși gazetarii de marcă. Dar prea puține și prea rare sînt cărțile colegilor mei de generație în care se regăsește viața reală, chiar și astăzi, cînd avem un cimp nemăsurat de investigație și implicit de afirmare, chiar și astăzi, cînd dispunem de cele mai largi drepturi și posibilități de a ne face cunoscut cuvîntul scris. Nu o dată am parcurs rînduri sforăitoare, formulate pe un ton voit superior, rînduri semnate de tineri prozatori. Nu-mi explic altfel acele gînduri și profesiuni de credință, din moment ce, chiar la cîțiva ani de la formularea lor, ele nu s-au materializat în cărți scrise la incandescența epocii noastre, în cărți care să reflecte cu claritate și profunzime atît realitatea, cît și responsabilitatea socială și politică a tînărului scriitor.

Fie-mi permis să-l fac vinovat de această stare de lucruri și pe criticul literar. Rar mi-a fost dat, în ultima vreme, poate doar cu cîteva excepții, să citesc cronici de carte în care semnatarul să se ocupe cu precădere de conținutul volumelor de proză ale tinerilor, prin prisma realităților și necesităților stringente ale societății noastre contemporane. Mai degrabă, criticul, cînd se întîmplă să nu cadă pradă subiectivismului personal sau conjunctural, ignoră conținutul cărților, se ocupă mai mult de tehnica autorului, face analogii, apropieri cu stilul scriitorilor dintre cele două războaie, îi găsește „moși" și „strămoși" în literatură, pierzînd din vedere tocmai substanța cărții, acea substanță pe care ar fi obligat s-o disece în amănunt, raportînd-o permanent la realitatea pe care o trăim și, dacă este cazul, chiar negîndu-l pe scriitorul care nu coboară pe pămînt. Atitudinea responsabilă, intransigentă, partinică a criticului se impune astăzi cu o acuitate deosebită, lui revenindu-i unul dintre cele mai importante roluri în înrîurirea fenomenului literar, în sporirea răspunderii pentru tot ce se publică, pentru tot ce se tipărește.

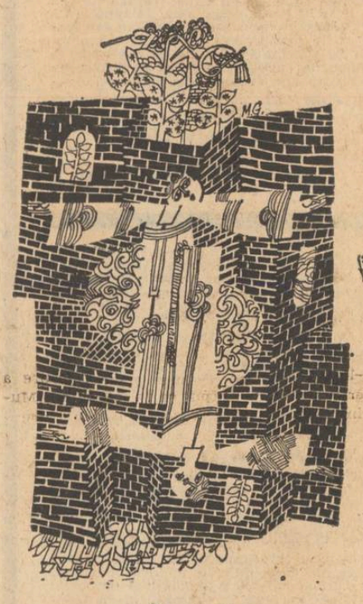

Desene de
Mihai Gheorghe

Responsabilitatea angajării

Urmare din pag. 1

fundamental activitatea slujitorilor scrisului din țara noastră.

Nu cred că spun noutăți reafirmînd însemnătatea ideologiei în cadrul manifestărilor conștiinței sociale, așa cum nu cred că mai poate fi pusă la îndoială relația dintre activitatea ideologică și formarea conștiinței. Peste trei decenii de activitate a scriitorilor României socialiste pentru făurirea unei literaturi noi, a unei literaturi care să reprezinte această societate și pe omul care o făurește, au spulberat „mitul" libertății absolute a scriitorului, a acelui scriitor care consideră orice formă de angajare drept un atentat la autonomia și specificitatea artei. În acest proces, care n-a fost lipsit de erori și excese, scriitorul român și-a asumat responsabilitatea sa social-politică în cadrul ideologiei revoluționare marxist-leniniste. Procesul de reflectare prin operă a noilor realități sociale a fost și un proces de reflectare a unor profunde transformări de conștiință ale autorilor.

Ne amintim, cu toții, desigur, de acele pledoarii ale manualului de școală pentru **arta cu tendință.** Pledoariile se slujeau și de exemple, pentru ca elevii să priceapă bine care e esența problemei. În timp, exemplele acelor manuale s-au îmbogățit prin activitatea **cu tendință** a scriitorilor noștri. Pentru noi, generația celor mai tineri prozatori, născută în socialism, cărțile unor autori precum Marin Preda, Eugen Barbu, Titus Popovici, Ion Lăncrănjan, Laurențiu Fulga, D. R. Popescu, Augustin Buzura, Constantin Țoiu și alții, dar nu prea mulți încă, au constituit exemple de felul celor la care m-am referit. Pe cărțile acestor autori și pe altele încă, am „verificat" acea relație fundamentală care definește scriitorul epocii noastre, relația dintre libertatea și responsabilitatea angajării.

Portretul artistului adevărat al societății noastre, al celui care dispune de libertatea sa în cea mai deplină și responsabilă angajare, este un portret deopotrivă etic și estetic.

Pentru a fi proză, deci pentru a fi artă, romanul nu trebuie doar să declare angajarea autorului său ci s-o reprezinte transfigurat, prin mijloace specifice artei. Acceptînd o finalitate practică a operei sale, aceea de transformare a conștiințelor, autorul nu poate înceta să se manifeste ca artist. Libertatea și responsabilitatea angajării se află, așadar, într-o relație fundamentală și necesară, relație fără de care literatura nu poate exprima opțiunea socială a autorului în forme artistice. Din această relație se evidențiază și caracterul social al artei, al literaturii. Fiind reflectare a realității, și literatura este „parte a practicii" — verificîndu-se prin ea, arta este totodată și corectiv al acesteia (Lenin-Materialism și empirio-criticism).

Literatura epocii noastre (la care, nu mă îndoiesc, avem și noi de adăugat cărți care, sper, vor primi cu demnitate judecata cititorilor) este astfel literatura scrisă de pe pozițiile filozofiei materialist-dialectice și istorice, o literatură care reprezintă deopotrivă omul nou, societatea acestuia și, în același timp, pe autorul acestei literaturi.

Măsură a literaturii pe care o promovează, critica literară nu poate emite judecăți de valoare decît situîndu-se pe aceleași poziții cu literatura pe care o judecă. În afara acestei responsabilități asumate, verdictul criticii riscă să ajungă la public trunchiat, falsificat din exces etic ori estetic, din rațiuni de grup ori, pur și simplu, dintr-un impresionism dogmatic. Criticînd tocmai unele din aceste verdicte, secretarul general al partidului sublinia, la această plenară, din nou, faptul că activitatea criticii literare și artistice trebuie dusă de pe pozițiile revoluționare materialist-dialectice, singura filozofie din România : **„Aceasta este de fapt, ca să spun așa, singura cenzură și nu mai avem nevoie de alta. Ea trebuie să asigure eliminarea a tot ceea ce nu corespunde concepției noastre despre lume. Nu putem face nici un fel de concesii de la filozofia noastră, de la concepția noastră despre lume și viață".**

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la această plenară, hotărîrile adoptate, în urma indicațiilor sale, de către Comitetul Central al partidului reprezintă, pentru toți scriitorii patriei, tineri și virstnici, un moment de referință. Cum spuneam, și un moment de bilanț, un moment de conștiință. Cîștigurile de pînă acum se pot constitui într-un bilanț pentru viitor. De la acesta trebuie plecat mai departe.

sport

Campionatul unei victorii mari

● Vom fi izbăviți o vreme de fotbal ! Campionatul de fotbal a luat sfîrșit. Vor lipsi deci de pe ecrane acele meciuri în care nu știam de ce echipele se întîlnesc pe teren și dacă mingea le era într-adevăr necesară. **Dinamo** a cîștigat clar într-un final în care doar o clipă am avut iluzia unei rivalități serioase. Consecventă cu sine **Steaua,** a doua echipă românească de frunte, s-a arătat incapabilă de un sfîrșit în forță. **Universitatea Craiova,** care promitea mult la începutul returului, a terminat și ea prin a face meciuri mediocre, departe de valoarea lotului ei de azi. Dintr-o mare promisiune echipa din Craiova a devenit o echipă banală. Jocul celorlalte echipe nu merită prea multă atenție, deși prin ele pe ici colo scoate capul cîte un jucător care te face să crezi în posibilitatea noastră, de a juca un fotbal superior. Lupta pentru retrogradare a arătat că multe echipe amenințate aveau un potențial mai mare decît îl arăta locul din clasament : Un exemplu e **Poli Iași,** altul **Sport Club Bacău.** Resurse există, dar fotbal se joacă numai la ananghie. Din acest punct de vedere a fost elocvent meciul din ultima etapă a **F.C. Constanța** cu **Rapid.** O echipă dormind în subsolul clasamentului ne-a arătat un fotbal viguros, tehnic, bine conceput și un gol de zile mari. Despre **Rapid** ce să spunem ? Lotul nu e de neglijat, dar antrenorul... Tot de antrenori se poate plînge și **Progresul,** de unii că nu mai sînt, de alții că-i are. Bancarii începuseră bine acest campionat, dar ceva s-a dereglat în sistemul lor de joc în timpul returului. După jocul lor : nici **Progresul,** nici **Rapid** nu se poate spune că ar fi meritat să rămînă în A. Condițiile le-au fost potrivnice. Dar nici cluburile, nici echipele n-au știut să se împotrivească condițiilor. Campionatul, pe scurt, n-a fost pasionant. Dar ceva o să-l scoată mereu din anonimat : este campionatul în timpul căruia am învins acasă Spania și în deplasare Iugoslavia, campionatul în timpul căruia Dudu Georgescu a cîștigat pentru a doua oară **Gheata de aur.** Un campionat care produce astfel de rezultate nu e de tratat oricum.

Avem timp să ne gîndim cu calm la viitoarele meciuri : cu Spania în peninsulă, cu Iugoslavia la București. Cea mai sigură cale a calificării este aceea a victoriilor. De la acest deziderat trebuie plecat. După cum la fel de sigur pare a fi și un meci egal la Madrid. După cum șansa noastră rămîne intactă chiar după o înfrîngere la 1—0. O înfrîngere mai detașată poate complica foarte mult problema. Iugoslavia care a făcut recent 6—0 cu Brazilia la Belo Horizonte nu se predă ușor. Nici meciul de la București nu va fi floare la ureche. Pregătite cu aceeași seriozitate cu care a fost pregătit meciul de la Zagreb viitoarele noastre întîlniri pentru calificarea la mondialele de fotbal ne pot aduce satisfacția dorită. Elita sau așa-zisa elită a fotbalului european suportă greu pe întrușii nesiguri de ei și performanța lor. Lupta în grupă va fi grea, foarte grea, dar succesul e mai aproape acum decît altă dată. Echipa care a rezistat la Zagreb lui Geaici, Popivoda, Oblak, Katalinski și compania, iar la București lui Piri și Camacho nu vedem de ce n-ar rezista în continuare impactului pe care concurentele ei din grupă îl pregătesc. Viitorul campionat de fotbal are a-l egala pe cel care s-a încheiat în privința performanței obținute. Numele lui poate fi legat de calificarea în echipele pentru Argentina.

Discobol

În apropierea auritelor plaje de la Mamaia, la extremitatea cartierului Tomis-Constanța, originalul sat de vacanță al cooperației de consum a devenit în ultimii ani un loc de mare atracție pentru turiștii aflați pe litoral. Sinteză a folclorului românesc, cele peste 20 de căsuțe, construite din lemn sau piatră în stilul gospodăriilor țărănești ne introduc în atmosfera satelor noastre, din aproape toate zonele țării. Fiecare casă în parte corespunde specificului unui județ, atît din punct de vedere al arhitecturii, al elementelor decorative, al portului popular cît și al... măiestriei culinare. Căci spre deosebire de Muzeul Satului din București, cel de pe litoral oferă vizitatorilor, la prețuri avantajoase, mîncăruri alese, pregătite după rețete specifice și băuturi din cele mai vestite podgorii ale județelor respective.

În această pitorească ambianță folclorică, turiștii pot să servească micul dejun, prînzul și cina și să aprecieze gustoasele preparate tradiționale „ale casei" : tochitura moldovenească și plăcintele „poale-n brîu" de la Casa Ieșană, puiul umplut à la Covasna, sarmalele muntenești de la Casa Prahoveană, jigoul de berbec dobrogean, varza a la Cluj de la Casa Feleacul sau frigăruile haiducești de la Casa Mehedințeană.

Casa „Feciorii Vrincioaei" din Satul de vacanță Constanța

Casa Timiș oferă oaspeților plăcinte, pateuri și alte produse de patiserie, iaurt de oaie, vin roșu la pahar și băuturi răcoritoare, iar Casa Bihoreană o mare varietate de prăjituri.

„Gazdele" sînt îmbrăcate în pitorești costume de prin părțile locului, iar muzica completează fiecărei case specificul folcloric.

Satul de vacanță Constanța dispune de asemenea de 240 locuri de cazare atît în aceste plăcute gospodării țărănești cît și în căsuțe-camping.

Pe lîngă cele 4 chioșcuri și 14 tonete cu diverse articole de plajă, galanterie etc. Satul are și cîteva magazine : la Casa Ilfoveană — mărfuri nealimentare, la casa Teleormăneană — autoservire cu produse alimentare, la Casa Doljană — obiecte de artizanat.

Anul acesta Satul de vacanță Constanța își întîmpină oaspeții și cu alte plăcute surprize : un frumos pod arcuit traversează noul canal ce face legătura între lacurile Tăbăcăriei și Siutghiol.

În fiecare zi la orele 17,00 pe estrada din apropierea Casei Dobrogene și la Casa Prahoveană, echipele de dansuri și muzică populară ale UJCC Constanța și alte formații artistice sosite pe litoral organizează spectacole.

Astfel, la Satul de vacanță Constanța, originala realizare a cooperației de consum este mereu voie bună. Iar ospitalitatea un atribut de fiecare zi.

Invitație la SATUL DE VACANȚĂ CONSTANȚA

Hanul „Pietroasele", din Satul de vacanță Constanța

mapamond

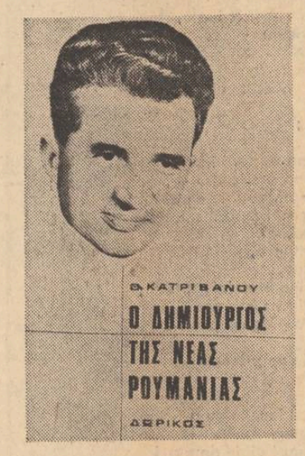

● La Atena a fost lansată, într-un cadru festiv, lucrarea publicistului grec Teodoros Katrivanos, membru al conducerii Comitetului Executiv al E.D.A., intitulată Demiurgul României noi. Este vorba de o carte dedicată șefului statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și politicii interne și externe a țării noastre. prezentării vieții și realizărilor poporului român.

„Demiurgul României noi" — o importantă lucrare dedicată personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu

Cu prilejul prezentării cărții, compozitorul Mikis Theodorakis a vorbit despre viața și activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, personalitate de seamă a lumii contemporane, revoluționar și patriot, luptător neobosit pentru propășirea poporului său, om de stat cu o vastă activitate pe plan internațional. Mikis Theodorakis a încheiat cu următoarele cuvinte : „Ca om de cultură și artă elen, aduc omagiul meu bogatei culturi românești și reprezentanților săi, iar ca om politic aș vrea să exprim admirația mea profundă pentru consecvența și spiritul de răspundere cu care poporul român, în frunte cu conducătorul său, președintele Nicolae Ceaușescu, își înalță astăzi țara, bazîndu-se pe principiile păcii, prieteniei și colaborării între popoare. Un asemenea popor și un asemenea conducător cred că pot să constituie un exemplu și pentru alte popoare ale lumii".

Volumul este însoțit de o prefață a regretatului prozator grec Menelaos Ludemis, bun prieten al țării noastre pe care a considerat-o a doua sa patrie. În prefață, cunoscutul scriitor afirmă : „Dedic această prefață ospitalierei case a României, familiei României și conducătorului ei, Nicolae Ceaușescu... Începînd această scurtă introducere, nu am intenția de a descrie nici peisajul natural, nici pe cel omenesc, deși ambele sînt atît de fermecătoare ! Am preferat să redau în scurte trăsături de penel diagrama politică a lumii de azi și înlăuntrul ei să plasez România, cu glasul ei propriu și cu propria ei entitate națională. Nu spun nici o noutate dacă afirm că acest glas și această entitate sînt astăzi cunoscute în lume tocmai prin glasul omenesc atît de specific și prin politica înțeleaptă a conducătorului țării românești. Acest spirit și-a aflat întruchipare în personalitatea șefului statului român, un patriot înflăcărat, care este astăzi, purtătorul ideilor politice ale strămoșilor săi, de la Decebal la Alexandru Ioan Cuza, de la Nicolae Bălcescu la Mihail Kogălniceanu, la Nicolae Iorga și la atîția eroi care și-au jertfit viața pentru deșteptarea Românilor".

Și autorul prefeței conchide : „Noi, grecii, ne exprimăm cu toții admirația față de Nicolae Ceaușescu, acest om neostenit, acest conducător excepțional..., acest prieten sincer al Greciei, acest patriot înflăcărat al țării sale, care s-a aflat uneori cu pieptul dezvelit în fața pericolelor și furtunilor. Dar el a știut să le înfrunte pe toate, cu multă demnitate și curaj, ca un adevărat conducător român, ca un adevărat conducător comunist, liber în gîndirea sa, liber în acțiunile sale".

Orizonturi ample culturii românești

EVENIMENTUL

Cultura și arta românească au dobîndit unanime recunoașteri în lumea de azi. Originalitatea pregnantă, forța și varietatea manifestărilor lor le conferă un statut aparte, acela al mesajului unui popor care și-a dobîndit prin abnegația muncii și a luptei dreptul unei existențe libere și suverane. Afirmările culturii și artei românești în actualitate concretizează politica esențial umanistă a partidului și statului nostru, politică ce afirmă convingerea că arta și cultura au misiunea de a contribui într-un mod profund la afirmarea personalității fiecărui popor, la impunerea acesteia în contextul larg al universalității. În concepția partidului nostru, cultura și arta au rolul unor mesagere, nu numai ale frumosului, ci și ale unor principii morale de echitate, în absența cărora lumea de mîine nu poate fi concepută. Instaurarea în planul relațiilor spirituale dintre **națiuni a unor relații noi,** bazate pe o etică a respectului față de toate valorile lumii, prefigurează aplicarea marilor principii ale noii ordini politice și economice, pe care România o susține.

În cadrul politicii partidului și statului nostru de consecventă dezvoltare a contactelor culturale și artistice dintre România și celelalte țări ale lumii, Festivalul european al prieteniei de la București a constituit o amplă manifestare a înțelegerii și colaborării dintre popoare. Despre el se poate spune cu deplină îndreptățire că a anticipat, prin simbolurile de cooperare umană ale artei, reuniunea de la Belgrad, consacrată problemelor impulsionării procesului de traducere în viață a documentelor privind edificarea securității și păcii în Europa.

Acest festival a exprimat în chip elocvent năzuința României socialiste spre realizarea unor constante schimburi de valori ale culturii și artei. El a concretizat afirmația programatică rostită de către tovarășul Nicolae Ceaușescu în cuvîntarea sa de la Helsinki : **„Este necesar să se desfășoare acțiuni de natură să stimuleze schimburile de valori spirituale între națiuni, trecîndu-se în acest scop la organizarea unor manifestări cultural-artistice, cum ar fi festivaluri și concursuri folclorice, de teatru, muzică, film și altele, colocvii și alte reuniuni ale oamenilor de artă și știință, care să ducă la mai bună cunoaștere și prețuire reciprocă între toate popoarele, la intensificarea contactelor dintre cetățenii țărilor europene, la lărgirea accesului locuitorilor continentului la tezaurul civilizației umane".**

Acțiunile concrete prin care România a tradus în faptă aceste generoase deziderate sînt numeroase. Una dintre cele mai recente o constituie hotărîrea înființării „Centrului național de promovare a prieteniei și colaborării cu alte popoare", adoptată la recenta Plenară a Comitetului Central al Partidului Comunist Român. Acest nou organism va contribui la intensificarea schimburilor culturale internaționale, la o mai bună cunoaștere reciprocă și la întărirea prieteniei dintre popoare. El va asigura o participare tot mai largă și mai activă a României la schimburile culturale internaționale.

Este o nouă materializare a convingerii partidului nostru că schimbul activ de valori cultural-artistice constituie o importantă contribuție la menținerea păcii în lume, activitatea de cunoaștere reciprocă a popoarelor prin intermediul acestor valori participînd la promovarea ideilor umanismului și la înnobilarea spirituală a omului, la consolidarea unui climat nou de încredere și stimă reciprocă, de prietenie între popoare. Consecvența cu care România sprijină aceste idei generoase constituie una dintre notele distincte, originale ale politicii promovate de către partidul și statul nostru.

Voicu Bugariu

revista străină

● **O LARGĂ CAMPANIE INTERNAȚIONALĂ** a fost lansată de UNESCO și de guvernul grec pentru conservarea monumentelor de pe Acropole. În ultimii ani au fost întreprinse lucrări preliminare, între care determinarea fisurilor interne, releveul fotografic al monumentelor, stabilirea rezistenței statice a **propileelor,** studiul geologic și altele. Se preconizează executarea unor mulaje ale **Cariatidelor** și conservarea lor la Muzeul Național, precum și executarea unei hărți amănunțite a locurilor unde sînt diseminate operele. Amploarea eforturilor pentru salvarea acestor comori ale întregii umanități angajează numeroase state și organizații internaționale.

● **ANUL TRECUT A ÎNCEPUT LA VARȘOVIA** construcția Bibliotecii Naționale, care va cuprinde colecții în număr de peste 8 milioane de volume. Biblioteca va fi terminată în anul 1982 și constituie, după aprecierile presei poloneze, cea mai importantă investiție culturală a acestor ani. Inaugurarea lucrărilor pe șantierul Bibliotecii Naționale a coincis cu efortul de a revizui întreaga rețea de biblioteci și unități de difuzare a cărții. De asemenea, editurile au întreprins o vastă operă de publicare a scriitorilor polonezi de azi, în cadrul „Colecției de literatură contemporană", unde vor fi publicate cele mai importante cărți apărute după 1940.

● **SALZBURGUL RĂMÎNE** același centru cultural viu, interesînd cercurile artistice europene mai ales prin festivalurile sale muzicale. La începutul lunii august se va desfășura marea sărbătoare a Castelului Hellbrunn, care atrage în fiecare an peste 20 000 de participanți. Programul cuprinde concerte, reprezentații de balet și recitaluri de literatură. De un interes particular se vor bucura anecdotele din **Jurnalul lucrărilor mele,** ale baronului von Schiedenhofen, care vor reînvia Salzburgul de pe vremea lui Mozart. Vor fi jucate comedii de Marivaux, un madrigal dramatic de Banchieri, precum și o operă de Haydn.

Au fost publicate, de asemenea, principalele piese din repertoriul Festivalului de la Salzburg din anul viitor. Piesele de rezistență vor fi **Trubadurul** lui Verdi și **Fidelio** de Beethoven, precum și oratoriul **Creația** de Haydn.

● **INSTITUTUL „ENCICLOPEDIA BULGARĂ"** de pe lîngă Academia de științe a Bulgariei a pregătit pentru tipar primul volum al enciclopediei „Bulgaria". Această lucrare remarcabilă va avea cinci volume și se va tipări cu prilejul aniversării a 1300 de ani de la crearea statului bulgar, eveniment care se va sărbători în anul 1981. Enciclopedia va reflecta istoria și cultura poporului de-a lungul veacurilor, va defini aportul la patrimoniul civilizației mondiale. Se vor analiza amănunțit și sub toate aspectele momentele principale din lupta revoluționară și de eliberare națională, precum și schimbările sociale și politice care au intervenit după revoluția socialistă din 1944. Se studiază, de asemenea, contactele și relațiile reciproce dintre Bulgaria și țările vecine, precum și cu statele socialiste. Enciclopedia va include aproximativ 1 900 articole științifice, peste 10 000 ilustrații color și alb-negru, precum și multe hărți. La întocmirea acestei lucrări participă un număr de 60 oameni de știință și specialiști din Bulgaria.

● **ÎN TIMPUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ** din perioada anilor 1877—1878 se aflau și un număr de aproximativ șaizeci de corespondenți din lumea întreagă. Datorită lor, evenimentele petrecute în Bulgaria au ajuns să fie cunoscute de opinia publică din întreaga Europă și Americă. Dat fiind faptul că fotografia nu „pătrunsese" încă îndeajuns în presa de atunci, aceste evenimente și-au găsit un loc aparte prin gravurile și desenele prezentate de revistele și ziarele străine.

Și iată, după o sută de ani, Galeria Națională de arte din Sofia organizează expoziția dedicată „Războiului de independență din anii 1877—1878 oglindit în gravurile corespondenților de presă din străinătate". Au fost prezentate 75 de lucrări dintre care majoritatea aparțin ziaristului spaniol Hose Louis Pellisser, corespondentul revistei „Illustration Espagnol e America".

● **O IMPORTANTĂ ANALIZĂ DEDICATĂ CONDIȚIEI SCRIITORULUI** în societatea capitalistă de azi este întreprinsă în **Ecrire aujourd-hui,** care comentează dezbaterile inițiate de Partidul Socialist Francez în cadrul unui colocviu ținut anul trecut la Paris. Discuția s-a lărgit pe parcursul lucrărilor, fiind abordate importante probleme sociale, cum sînt cele care implică rentabilitatea scrisului, dependența autorului de editorul burghez, s.a.m.d. S-a afirmat că sistemul politic și economic capitalist prejudiciază creația literară. S-au făcut considerații asupra unor importante aspecte ale situației actuale a cărții pe piața capitalistă europeană.

● **GIORNALE DELLA LIBREIRA** din Milano publică un studiu intitulat **Cartea istorică,** semnat de Franco Catalano. Este întreprinsă o privire de ansamblu asupra cărții istorice publicată în Italia în ultimele două decenii, remarcîndu-se un interes crescînd al publicului pentru problemele contemporane. Temele de cel mai acut interes sînt : evenimentele și condițiile care au favorizat ciuma fascistă, problemele celui de-al doilea război mondial, perioada de după război și evoluția situației economice, nașterea și dezvoltarea partidelor politice. Studiul este însoțit de o listă a editurilor din Italia și a titlurilor cărților de istorie publicate.

confruntări

Puterea literaturii

Ne-am obișnuit de multă vreme cu ideea că în fiecare epocă esteticienii sau filozofii stabilesc o anumită ierarhie a artelor. Pe parcursul celor două milenii de cultură de al căror final ne aproiem, rînd pe rînd, au figurat pe primul loc sculptura, pictura, muzica și, foarte puțină vreme, literatura.

Dacă altădată o asemenea ierahie pornea de la anumite legi interne ale artelor, astăzi discuțiile de acest gen au la bază sfera de audiență a fiecărui mod de creație. De aceea, situarea artelor într-o anumită scară axiologică este realizată, în cele mai frecvente cazuri de sociologi, forța de iradiație a genurilor de creație fiind apreciată în comparație cu alte tipuri de comunicare destinate publicului.

În acest context în care civilizația scrisului este puternic concurată de civilizația imaginii și a auzului, este firesc să ne întrebăm de ce putere dispune literatura în procesul de modelare a conștiinței publice, dacă o comparăm cu alte moduri de comunicare.

După părerea noastră, nici un om care reflectează asupra rolului literaturii în societate nu poate da un răspuns global, general valabil pentru timpul în care trăim. Se știe doar că funcționalitatea publică a literaturii este determinată de gradul de dezvoltare a civilizației fiecărui popor, de sensul istoric general al unei epoci, de aspirațiile clasei dominante. Dar nici aceste elemente explicative nu sînt suficiente. De fiecare dată intervin și alți factori întîmplători sau cu o valabilitate mai largă, care pot mări sau diminua sfera de audiență a literaturii asupra cititorilor. Gradul de atracție exercitat de alte arte, gustul variat al generațiilor educate în moduri diferite, fascinația produsă de unele mijloace de civilizație, moda creată de anumite mijloace de comunicare etc., constituie astfel o altă suită de elemente ce pot interveni în determinarea destinului public al creației literare.

Oricine se poate însă întreba care este rostul acestor reflecții despre puterea literaturii, ce semnificație pot ele căpăta în contextul civilizației contemporane. Nici în acest caz nu poate fi formulat un răspuns global. Există țări în care instituțiile de stat rămîn indiferente față de modul de dezvoltare al literaturii, așa cum pot fi menționate altele în care creația literară este disprețuită. Există de asemenea state care acordă literaturii și artei o semnificație deosebită în procesul de formare și influențare a opiniei publice. În această situație se găsește și țara noastră.

Față de o literatură a cărei forță socială este recunoscută în mod public sînt întotdeauna formulate anumite exigențe. Cerința aceasta este firească. Întotdeauna esteticienii care au acordat creației literare o funcționalitate socială și morală au precizat și obiectivele pe care le urmăreau. Aristotel dorea ca arta să unească binele și adevărul cu frumosul, Horațiu voia ca aceasta să fie plăcută și utilă, Diderot și Voltaire își propuneau să contribuie prin oprele lor la emanciparea ființei umane. Asachi, Ion Heliade Rădulescu, Alecsandri etc. concepeau arta ca o tribună publică de luptă și o școală de educație morală. Iorga punea în lumină caracterul patriotic al operei literare, iar Lovinescu scotea în relief valoarea sa estetică.

Cercetarea obiectivelor enunțate de partizanii funcției sociale și morale a literaturii permite constituirea unui *model* rezultat din toate elementele care reprezintă o *invariantă* transistorică a finalității creației literare. Literatura trebuie să propage *frumosul,* să apere *binele* și *adevărul* și să militeze pentru înfăptuirea idealurilor majore ale societății. Dar acest model transistoric abstract se istoricizează în fiecare epocă, el capătă o concretețe națională în fiecare arie de cultură și în fiecare nou tip de societate.

Este departe de noi gîndul de a nega prezența unor valori eterne, general valabile în creația literară. Dar nu se poate trece cu vederea faptul că însuși sensul conceptului de frumos s-a modificat și s-a lărgit pe parcursul timpului, iar ideea de bine, de plăcere estetică, are astăzi alt sens decît a avut în epoca medievală sau în perioada romantică.

Confruntarea cerințelor noastre actuale față de creația literară cu acelea însumate într-un *model transistoric* demonstrează că obiectivele generale au rămas în mare măsură aceleași, dar conținutul lor s-a modificat într-o măsură notabilă. Fenomenul acesta este firesc. Așa cum realitatea se găsește într-o continuă schimbare, la fel și literatura se caracterizează printr-o permanentă devenire. Știm mai mult despre comportamentul uman, se schimbă tipul de civilizație, s-a constituit o altă viziune despre lume.

Dinamica generală a artei și vieții se petrece în fiecare arie de cultură într-un anumit context național. Constatarea aceasta ne duce din nou, în mod inevitabil, la întrebarea ce reprezintă astăzi literatura în țara noastră în raport cu celelalte arte și canale de circulație a informației, ce sens acordăm noi literaturii în acest context ?

După opinia noastră, în cultura română literatura deține încă o forță hegemonică în raport cu celelalte arte. Filmul nu a depășit încă, în multe cazuri, stadiul unor locuri comune, experimentele remarcabile din domeniul muzicii, al picturii și al sculpturii nu au înregistrat o largă audiență publică, iar arhitectura nu iese decît arareori din stadiul de obiect funcțional de civilizație.

Literatura nu își pierde primatul în cultura noastră nici prin raportarea la alte canale de comunicare. Despre televiziunea românească se poate spune orice în sensul utilității ei, dar din păcate nu izbutește întotdeauna să fascineze publicul, cartea-document este, în cele mai multe cazuri mediocră, unele din memoriile virstnicilor sînt plicticoase și uneori aliterare, iar cartea de reportaj este nu o dată banală sau perimată, avînd, în formele ei neoromantice, unele valențe artistice.

În cultura română actuală, literatura pare sortită să rămînă, încă multă vreme, prima muză a artelor. Dacă acesta este statutul ei istoric, atunci este firesc ca și exigențele față de creația literară să rămînă cele mai mari. În repetate rînduri, am relevat semnificațiile multiple ale literaturii pe plan etico-social sau politic. Dar de la acceptarea acestui statut firesc al creației artistice pînă la investirea ei cu o funcție pragmatică, directă, care revine altor instituții, asistăm la un salt evident, în domeniul utopiei, rezultat dintr-o confuzie de atribuții.

Efectul literaturii asupra ființei umane se exercită lent, dar este de durată. Lectura unor cărți, realizată de oameni normali, nu are urmări imediate, nici bune, nici rele. Forța magică a cuvîntului asupra omului era tipică pentru epocile primitive, iar realizarea unui climat general de opinie, mediat de carte, apare mai ales în perioadele acute ale unor mișcări revoluționare.

Or, noi trăim într-o fază de transformări revoluționare firești, integrate în logica istoriei și a societății noastre. În aceste condiții, acceptarea rolului hegemonic al literaturii pe planul artei românești, nu-i conferă o forță de excepție.

De aceea supralicitarea unor obiective ale creației literare, fie de unii scriitori, fie de unii receptori, ni se pare nefirească. Prezența normală a valorilor morale în literatura noastră nu trebuie să genereze acel spirit pudibond medieval, care reduce comportamentul uman doar la cîteva manifestări stereotipe. Este adevărat că omul nu acționează în existență doar prin cele două pulsiuni, exagerată de Freud, *eros* și *thanatos,* dar eludarea lor parțială sau totală din roman sau din teatru, duce la o viziune unilaterală asupra comportamentului individual în viață.

Forța de acțiune a literaturii asupra societății nu este mediată în exclusivitate doar de anumite sentimente. Nu vom considera niciodată literatură cărțile de memorii, scrise de foste prostituate și publicate într-o adevărată avalanșe de unele edituri franceze. Dar nu putem găsi nici o justificare pentru eliminarea erosului din literatură, atunci cînd capătă o autentică expresie artistică.

Oricît de generoase ar fi unele idei, ele nu pot conferi singure certificatul de artă unor șurogate literare. Or, manipularea sentimentelor patriotarde de unii scriitori, în cărți care reprezintă zonele de subcultură ale vieții noastre literare, constituie o altă exagerare care trebuie denunțată. Confruntate cu vocile lirice de autentică forță de comunicare a mesajului patriotic, așa cum s-a configurat în ultimele decenii actele de subcultură certifică doar lipsa de conștiință artistică, mascată firav, de aluzia refugiului într-un spațiu literar, explorat în profunzimea sa doar de marile talente.

Vocile literaturii sînt multiple. Și atîta vreme cît năzuiesc spre realizarea unor opere majore, ele trebuie să capete o frecvență normală în acest amplu concert care este arta scrisului.

Monotematismul, stereotipia comportamentală, excesul spiritului local etc. nu fac decît să genereze o scriitură plicticoasă, o serie de cărți sortite eșecului, nu ideii de literatură, concepută ca o forță socială.

Ar fi, de asemenea, o eroare să credem că țăranii citesc doar cărți cu teme rurale, iar muncitorii din uzine sînt pasionați doar pentru literatura ce reprezintă modul lor de viață.

Lectura are și o funcție psihologică de natură compensatorie, difuzarea cărții cu teme sociale bine precizate depășind cu mult sfera mediului uman respectiv.

Forța socială a literaturii rezultă în primul rînd din valoarea sa. Destinatarul cărții literare este un om întreg, o ființă cu o trăire complexă, care privește creația literară ca o expresie plenară a modului nostru de a fi.

Romul Munteanu

mohammad iqbal

● *La 9 noiembrie 1877 s-a născut la Sialkot în Pakistanul de vest, Mohammad Iqbal, un mare poet, filozof, jurist și inovitor al gîndirii islamice, fascinantă personalitate a culturii asiatice. După studii făcute la Sialkot, unde se inițiază în limbile : urdu, arabă, persană și engleză, se înscrie la Universitatea din Lahore și are ca profesori pe marele cărturar* Nawab Mirza Dagh *și pe celebrul scriitor și filozof englez* sir Thomas Arnold. *Din 1898 și pînă în 1905 frecventează cercul literar* „Bazen-I-Hakiman" *și publică versuri în revistele :* „Shor-I-Meshar" *și* „The Makahzan". *În 1905 pleacă în Anglia pentru a se înscrie la* „Trinity College" *din Cambridge, apoi pleacă în Germania. După studii făcute la Heidelberg și München, își dă doctoratul în filozofie cu teza* „Evoluția gîndirii metafizice în Persia". *În anul 1907—8 este numit conferențiar la departamentul de limbă arabă la Universitatea din Londra. Întors în Pakistan, ia parte la viața politică a țării sale, de pe poziții progresiste, și publică volumele :* „În prezența profetului" *(1911) ;* „Asrar-I-Khudi" *și* „Ghazal" *(în persană) apoi în limba urdu* „Raza-de-soare" *și* „Ramuz-I-Bekhudi" *(Tainele sufletului). În 1923 îi apare un volum reprezentativ* „Payama-I-Mashrig" *(Mesaj din Orient) precum și* „Bang-I-Dara" *(Chemarea clopotului caravanei) și în 1927,* „Zabur-I-Asan" *(Testamentul Orientului). Mai publică* „Javed Nam" *(Cartea eternității) și* „Bal-I-Jabriel".

S-a stins din viață la Lahore la 21 aprilie 1938.

I.L.P.

Dreapta împărțeală între capitalist și muncitor

Am dreptul la vacarmul metalic din uzină.
— În catedrală, orga cu muzica-i divină
E pentru tine numai. Cu biruri sînt dator
De am pe lîngă casă un petec de ogor.
Al tău e paradisul cu dulcile lui poame
A arborelui Tuba. Eu pot muri de foame,
De frig, sau de căldură, și nimeni nu m-ajută.
Am, pentru sete, balta cu apa ei stătută,
Acea aducătoare de boală. — E balsam
Străvechiul vin din vremea strămoșului Adam
pe care-l bei la praznic din cupe aurite.
Pe masa mea friptură de gîște rumenite
N-ai să găsești; nici scumpa friptură de fazan.
— Tu te înfrupți din Homa, din Phenix, și curcan.
Rămîne al meu pămîntul cu ce pot să culeg.
Tu stăpînești și lumea și firmamentu-ntreg.

Hodi

(Cîntecul conducătorului de caravană arab)

Cămila mea cu pasul sprinten,
Ca o gazelă de Tartar,
Ești tot ce am mai drag pe lume :
Comoară scumpă și dinar;
— Tu ești norocul meu divin.
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Ce nobilă și grațioasă-i
Semeața frumusețe-a ta,
Precum un văl purtat de hurii,
Geloasă-ar fi chiar Leilă,
Fiică-a deșertului hain,
Grăbește-te ! Mai e puțin !

Sub soarele arzător te mistui,
Gonind mirajul efemer,
Și-n nopți tîrzii, cu lună plină,
Cometă ești, fugind pe cer;
De somn, e ochiul tău străin;
Grăbește-te ! Mai e puțin !

Ești ca un nour ce aleargă,
O barcă fără pînze ești,
Precum Kizir cunoști pustiul
Și pasul nu poți să-l greșești;
Tu pui căldură-n beduin;
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Ascultătoare și cuminte,
Umbletul tău e-un dar nespus,
Tu uiți de foame și de sete,
Alergi din zori pîn-la apus,
Odihna pentru tine-i chin,
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Iar dacă seara ești în Yemen,
În zori lîngă Ghoran mă-nchin;
Pietrișul sub copite-ți pare,
Ca floarea albă de jasmin;
Gazela mea cu ochi blajin,
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Oprită-n loc, pe cer stă luna,
Și pe colină-a adormit;
A nopții haină se destramă,
Roșesc lumini spre răsărit;
În zori pornește-un vînt hain :
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Cîntecu-acesta te vrăjește,
Cu note dulci, fermecătoare,
Precum al caravanei clopot,
E plin de vrajă și-ncîntare.
Lîngă harem, mă lasă lin;
— Grăbește-te ! Mai e puțin !

Saqinama

Caravana primăverii și-a așezat corturile.
— Și văile, și dealul, înflorite, s-au schimbat
Într-o grădină paradisiacă.

Narcise, trandafiri, și crini, și eglantine,
Și flori însingerate, sînt asemeni
Unor martiri ai marilor iubiri
Rămași aici de la-nceputul lumii.

Natura toată s-a drapat cu un covor multicolor,
De parcă-ar curge sînge pietrelor prin vine,
Și-ntreg văzduhul e deplin albastru,
Iar briza suflă-agale, mingiind.

Din cuiburi păsările-au zburat;
Piriul a plecat curgînd la vale,
Se-oprește-n loc, pornește șerpuind,
Se mișcă-abia, pe urmă brusc tresare,
Aleargă, se impiedică, se leagănă încet,
Se clatină și chinuit se zbate.

Deschideți ochii larg ! Priviți pămîntul,
Și cerul, și priveliștea bogată.
Răsare soarele ! Priviți-l cum se-arată
La geana orizontului, căci duhului naturii
sînt supuși
Și acești nori ce vin ca niște munți plutind
pe ape,
Și bolta, ca și tot ce ne-nconjoară,
Și muntele acesta, și deșertul
Și marea, și acest senin văzduh albastru.

Ieri, încă mai puteam vedea-n văzduh
Zglobie-a îngerilor albă joacă,
Iar astăzi urmărim deplina vrajă
Răsfrîntă în a timpului oglindă.

În românește de
Ion Larian Postolache
și Charlotte Filitti

(Din volumul de tălmăciri „Mesajul Orientului" ce va apărea la Editura „Albatros")

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
28
(793)
Sîmbătă
9 iulie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Conștiința muncitorească

Problemele democrației în societatea contemporană se referă la toată structura instituțională a statului, implicînd cele mai largi domenii ale activității economice, politice și sociale. În acest sens, partidul nostru a fost preocupat în mod continuu de crearea celui mai adecvat cadru de manifestare a inițiativei și energiei maselor, pentru realizarea deplină a idealului socialist : o lume a celor ce muncesc, o lume a justiției sociale, în care producția se supune imperativelor create de oameni, a celor ce stăpînesc bunurile și le întrebuințează în scopul ridicării continue a nivelului lor material și spiritual. Adunările generale și consiliile oamenilor muncii din întreprinderi asigură tocmai forma instituțională de participare a celor ce muncesc la adoptarea unor hotăriri legate de viață, de realitatea producției, fiind în același timp expresia largului democratism al societății noastre. Conducerea nemijlocită a întregii activități economice este îndeplinită în România socialistă de clasa muncitoare. Tot ceea ce se hotărăște, privind viața întreprinderilor și scopurile producției, toate marile decizii din societatea românească angajează clasa fundamentală, forța conducătoare pe drumul propășirii noastre istorice. Partidul Comunist Român a considerat întotdeauna că munca de conducere economică nu trebuie ruptă de contextul social-politic, subliniind faptul că ea reflectă implicarea oamenilor muncii, atît din punct de vedere profesional, cît și politic. Participarea poporului la fundamentarea deciziilor înseamnă deci și o formă superioară de conducere, asigură cele mai bune condiții pentru îndeplinirea sarcinilor productive, a creșterii randamentului economic și constituie, pe această cale, o premisă a realizării programului de ridicare a bunăstării generale, a nivelului de trai material și cultural. Este un adevăr confirmat de viață, pe linia căruia se înscrie și recenta hotărîre a plenarei Comitetului Central, privind îmbunătățirea muncii în domeniul presei și activității editoriale. Creșterea responsabilității colective, angajarea fiecăruia, transformarea fiecărei publicații într-un larg organism reprezentativ adîncește trăsătura profund democratică a societății noastre, a stilului de conducere socială promovat de Partidul Comunist Român.

Congresul consiliilor oamenilor muncii, care va avea loc pentru prima dată, se va manifesta ca un forum larg de dezbatere a dimensiunilor majore pe care le primește în țara noastră această formă a democrației economice. Se vor întîlni cei mai buni fii ai clasei muncitoare, comuniști, oamenii pe umerii cărora cad sarcinile dificile ale progresului nostru economic, ale dezvoltării României și situării ei între țările dezvoltate. Problemele lor sînt probleme fundamentale, ale noastre, ale tuturor celor care năzuim spre o țară mai mîndră, mai bogată, mai frumoasă. Iată un singur aspect, din multitudinea celor care se înscriu în gama largă de trăsături umane implicate în actuala etapă istorică a socialismului românesc : responsabilitatea, faptul că partidul pune la baza tuturor obiectivelor sale istorice adînca implicare a fiecăruia. Tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Să acordăm mai multă atenție activității de conducere din întreprinderi, consiliilor oamenilor muncii, birourilor acestor consilii, pentru a antrena mai activ aceste organisme colective în soluționarea problemelor, în dezbaterea problemelor fundamentale ale activității economice din întreprinderi“.** Gradul de participare al acestor organisme la toate etapele activității productive reflectă capacitatea clasei muncitoare de a asigura controlul întregii structuri economice a societății, de la decizie la producție, indică maturitatea sa istorică, faptul că este pe deplin conștientă de amploarea răspunderilor sale față de întregul popor și că are în același timp forța necesară, uriașa energie de a îndeplini sarcinile măreațe cu care a fost investită.

Documentele partidului nostru, cuvîntările tovarășului Nicolae Ceaușescu au evidențiat în repetate rînduri faptul că anii noștri au cunoscut procesul de formare a unei noi conștiințe muncitorești. S-a născut, în marele proces revoluționar de transformare a întregii societăți românești, s-a constituit un nou tip de muncitor, cu totul îndepărtat de proletarul alienat, nevoit să-și vîndă forța de muncă, așa cum l-a descris Marx. Avem astăzi de-a face cu un muncitor conștient de finalitatea nobilă a activității sale, de caracterul util istoricește al întregii sale activități, de la munca în uzină pînă la dezbaterea în forum a politicii statului. Conștiința muncitorească este astăzi un factor determinant în viața socială, politică și chiar morală a țării. Munca este ridicată la rang de lege morală, așa cum se cuvine într-o adevărată societate a meritului și dreptății. Muncitorul de astăzi este un cetățean instruit, instrumentul activității sale cere o minte elaborată, înaltă tehnicitate, iar între efortul său de zi cu zi și problemele cele mai ample ale lumii distanța este tot mai mică. Centrele cu veche tradiție muncitorească sînt semnificative pentru larga activitate culturală de masă, dar într-un sens bine definit : cultură de masă înseamnă la Reșița, de pildă, o orchestră semi-simfonică, în care valorile muzicii universale sînt interpretate de către muncitorii și maiștrii de înaltă calificare. Statutul social al muncitorului din România socialistă înseamnă și o altă condiție intelectuală și morală.

Acest uriaș salt calitativ reprezintă pentru scriitorul român o pagină fascinantă de istorie vie, capabilă să sugereze cărțile definitorii ale epocii. Clasa muncitoare din România de azi a preluat și tradițiile morale ale izvorului său permanent, țărănimea românească, cea care a fost de-a lungul secolelor coloana de lumină a poporului nostru. Meditația asupra acestei trăsături, felul cum s-a produs translația istorică, în cursul a numai una sau două generații, de la conștiința țărănească la cea muncitorească, iată o altă problemă artistică de stringent interes, care și-a făcut deja loc în poemele și romanele epocii, dar care își așteaptă încă marile creații, monumentele nepieritoare, inscrise în cuvîntul românesc. Auzindu-i pe contemporanii noștri vorbind în forumul muncitoresc, privindu-le chipurile hotărîte, cîntărindu-le cuvintele responsabile, care mărturisesc hotărîrea lor de a face totul pentru binele și propășirea țării, scriitorii români vor simți și mai acut apelul secretarului general al partidului, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a se inspira de la izvoarele vieții, de a bea apa vie a realității noastre socialiste. Viața este supremul judecător al operelor noastre. În activitatea clasei muncitore, în munca plină de abnegație a contemporanilor noștri se află destinul limpede al țării. Iată ce dă sens cărților noastre și le asigură durabilitatea.

Ion Jalea : „Prometeu“

RESPIRĂRI

Să-i iubim pe visători

Adeseori poetul, prin firea sa visătoare, cînd vorbește poate să pară un exagerat dacă nu cumva un mincinos. Firește că este numai o aparență căci gîndirea în mituri proliferează în jurul ei o dulce mitomanie cum magnetul în jurul său invizibilele linii de forță ce atrag pilitura de fier pe orbita sa. Vorba domnului Shakespeare care zicea undeva că poetul contemplînd un măr, vede în el un leopard iar, cînd scrie cuvîntul măr, îl scrie mirîndu-se că ceilalți nu văd măreția leopardului.

De altfel blinda mitomanie descinsă de-a dreptul din mit este într-o-citva ceea ce am putea numai psihologia mitului. Fantezia ce altceva este dînsa, decît o încredințare, o totală lipsă de suspiciune, o absolută lipsă de sentiment al concurenței, deci a invidiei. În cazul poeziei, lipsa de invidie, absența instinctului de concurență are o adevărată natură creativă. De ce ? pentru că firea genuină a gîndirii poetice naște lucruri, naște obiecte, naște ouă siderale și albe. Aici, sub această boltă stelară, se ciocnește în cinstea invierii cuvîntului, cu ouă albe, nefierte. Gălbenușul și albușul se scurg în cuvînt pînă cînd el ia făptura lui Făt-Frumos.

Să-i iubim pe visători ! Mi-aduc aminte că derbedeul sacru de Panait Istrati într-una din cărțile lui lăbărtate și de nobil suflet, prin gura personajului său autobiografic Adrian Zografi, într-o tinjire a acestuia sub canicula și lenea izbăvitoare a unui Nil tînzind spre Alexandria, gîndea sau visa cam așa : „Ei și, de dacă mi s-a dus viața pe apa simbetei și n-am apucat să compun măcar un sir de versuri. N-am decît să mă gîndesc la Iliada și să visez că am scris-o eu. Ce liniște, ce fericire, ce echilibru !“ (Citez din memorie).

Dacă mintea mea n-ar fi edificat piramidele din Egipt, dacă ochii mei n-ar fi pictat pînzele lui Van Gogh și dacă cea mai bună și misterioasă elegie a lui Rilke n-ar fi fost scrisă de mine într-o noapte de simbătă, cu timpla sub pernă și secret, și apoi atribuită lui, ce credeți domniile voastre, că aceste minunății ar exista într-adevăr ?

Nu, nu se poate să vezi zine, dacă nu ești zinatic !

Nichita Stănescu

În pagina a 3-a
COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Omul muncii în literatură

Semnează : • Ion Lăncrănjan • Al. Simion • Nicolae Mateescu • Franz Storch • Iulian Neacșu

Eugen Jebeleanu
Arena

Noaptea

Noaptea, stînd singur în pat,
întins pe cearșeaful strîmt,
cearșeaful
cu riduri de senil,
cînd oasele, independentele mele
oase mă dor,
cînd ascult sfîșietoare cîntece de
«caf' conc'»,
cînd visez ce nu mai poate
să fie,
cînd rememorez vag ce a fost,
cînd nu mai pot construi
nici măcar un coteț din cîțiva
păduchi
de stele problematice,
cînd puțin mă mai interesează
ce ne pregătesc Cei Mari
de peste Ocean sau de prin
alte părți,
cînd nici nu pot să adorm,
nici să rămîn treaz,
atunci
se apropie de mine,
cu pași largi și desgustători,
femeia cu trupul de scorpie
blazată,
se apropie Lelea,
marea Lele,
Lelea Lehamite.
Ea,
deloc dușmănoasă,
îmi trage o palmă peste buzele
scrumite,
îmi înfundă capul în varza
putredă a pernei
și-mi șuieră plictisită printre
dinții ce-i ating urechile :
— Ai murit destul. Acum treci
Dincolo...

Și mă trezesc a doua zi
în scăpărătoarele brațe
clătinătoare
ale Vieții...

Cîntarea României

Pentru întîia oară în istoria Patriei are loc o manifestare a geniului nostru național de o asemenea amploare. Este o mare bucurie pentru noi toți cei ce lucrăm în cuvînt în vederea buneistări morale și spirituale a poporului român de a ne întîlni și în acest fel din patru în patru ani, în aceste olimpiade carpatice ale sufletului românesc. Pentru că nu altceva s-a întîmplat în Elada lui Pindar și Sofocle. Poemele și tragedia lor s-a născut și afirmat prin întîlniri ale tuturor provinciilor acelei limbi unde poeții puteau cunoaște portul, cîntările și obiceiurile fiecărei insule, fiecărei cetăți cu specificul ei.

A fost o încîntare de neprețuit pentru noi toți de a fi văzut frumusețea fiecărui județ al Patriei, portul românesc unic în lume, purtat cu atîta grație și noblețe de frații și surorile noastre pe urmele părinților. Din această confruntare a valorilor autentice, populare și culte, va scînteia geniul care rămîne, se vor impune valorile naționale care exprimă sufletul poporului nostru, vor fi smulse din uitare în contemporaneitate atîtea fapturi și evenimente istorice pilduitoare. Știm pentru cine scriem și unde-i izvorul inspirației noastre. Înaltul rafinament al dansului românesc, portul transfigurat, măsura în cîntec și discreția frumosului nostru sînt o lecție uriașă pentru poetul cult care fără aprofundarea acestor valori de aur autohtone rămîne în afara sufletului românesc. Avem o moștenire fără seamăn pe care se cuvine s-o mutăm în cuvînt, în imne și cărți, s-o țesem în lucrări ce vor mărturisi peste veacuri măreția și demnitatea poporului român. Cu acest gînd a pornit la drum festivalul național Cîntarea României și în acest spirit avem încredințarea că va aduce roadă pe mai departe.

Ioan Alexandru

JURNAL DE POET

Elogiu

Necuprins și pur ca o lacrimă
a tuturor nădejdilor, un
singur cuvînt, deplin precum trecerea prin viață, el
însuși Viață, l-am topit din
vechimi fără memorie în numele de
țară, pămînt și roade, răsărit de soare, alinare și curaj.

Sfătuitor în vremi de cumpănă,
cîntec la ceas de tihnă, un singur cuvînt, **Mamă**, cuprinde necuprinsul cu
o lumină ce-i doar a Omului de-a
pururi, a inimii în vîrste, a tot ce-i
mai înalt din înălțimile frumosului
pe lume...

Chip de neasemuită candoare și
tandrețe, melancolie și așteptare,
mama este numele unor curate versuri ale marilor noștri poeți, dar și
izvorul de înțelepciune a unui Ștefan zis și cel Mare, adică ales între
oameni.

Aceasta pentru că nu există în
destinul nostru o mare izbîndă cu
care țara își cucerește de-a lungul
veacurilor timpul, deopotrivă cinstindu-și-l, fără ca eterna mamă să
nu fie credința dintîi, dar și povara
de suflet a tuturor jertfelor.

Din vremi neprielnice ne stau mărturie obrajii ei nînși de durere, dar
și veghea roadelor și pruncilor, astfel dăruindu-ne în acest neam ce-și
numără printre virtuțile sale sănătatea minții și a brațelor.

Iar dacă există eroi în istorie, aceștia nu pot fi, din perspectiva veșniciei pămîntești, decît fiii anonimei
și nu mai puțin eroice mame.

Poporul român are printre rostirile sale de adevăr adînc, una prin
care spune că pruncii duc în vîrste
mereu mai departe virtuțile mamei.

Viața adaugă și întregește, construind, desăvîrșind.

Sînt virtuți ce-au ctitorit o țară,
leagăn de muncă în dreptate, timp
limpede pentru milioane de prunci.

Acest nume de mamă, simplu, frumos, Alexandra, este la fel de simplu și la fel de frumos al istoriei
noastre în evul de aur al patriei...

Un mormînt, la Scornicești, peste
care vor cădea flori și zăpezi.

Un mormînt simplu, dar fără uitare, cum fără uitare este lumina mamei...

Ion Țugui

IN ACEST NUMĂR : • Versuri de Radu Cârneci și • Ion Iuga • Geo Dumitrescu propune un tînăr prozator : Gheorghe Truță • Fragmente critice de Eugen Simion • Cronica literară : M. Ungheanu despre romanul „Bunavestire“ de Nicolae Breban • Cartea de debut de Al. Piru • Din poezia americană • Africa — un continent al viitorului.

Mamei

Dacă te-aș săruta acum
un fluture de foc te-ai face
scăpat din ochiul unei flori.

Iar dacă te-aș privi acum
ca pe un crin lovit de-o rază
ar fi însingurarea ta
o lacrimă ce sîngerează.

Și dacă te-aș striga încet
în dimineți de rouă rece,
ai ști că viața dintre noi
precum zăpezile se trece.

Dar astfel, depărtat și trist,
visez un înger de zăpadă
în mînă cu un trandafir
prelung și suplu ca o spadă.

Și cînd de tine mi-este dor
(o, seara cînd mă tem
de moarte)
presimt secunda care vrea
cu un suris a ne desparte.

Mircea Micu

LECTURI

Camus, intermediarul

Am început prin a-l citi pe Camus nu pentru el însuși, ci pentru a învăța să mă apropii de misterul dostoievskian. Pe măsură ce m-a făcut să-i înțeleg mai bine pe martirul nihilist Kirilov, pe marele păcătos Nikolai Stavroghin față în față cu inocența și pe tragicul Ivan Karamazov, al cărui absolutism de tip raționalist eșuează în nebunie, am început să uit pricina pentru care l-am căutat inițial și să-l citesc pe Camus pentru el însuși.

Intre timp îmi însușisem marea lecție a lui Kafka și înțelesesem că nu este puțin lucru a ajunge la intermediarul cît mai apropiat de vreme ce nu îți este îngăduit să stai chiar înaintea aceluia care...

Mai înțelesesem că întrebările acestor damnați coincideau cu propriile întrebări ale lui Camus născute în contact cu suferințele inocenților și că prin modesta operă de intermediar către lu-

Ileana Mălăncioiu

Continuare în pag. a 6-a

ISTORIE ȘI ATITUDINE

Demistificarea centurionilor

Romanul **Bietul Ioanide** este, de fapt, locul de întîlnire și de întrepătrundere a mai multor cicluri românești. Ar fi poate mai exact să se vorbească despre romanul lui Ioanide sau romanul lui Hagienuș ori al lui Gaittany etc. Autorul nu este preocupat de creionarea unei structuri unitare, dominată de o inerentă viziune teleologică. Cărțile sale sînt adevărate structuri mozaicale, în care traiectoriile indivizilor se intretaie, fără a-și pierde autonomia în favoarea vreunei preconcepute unități a întregului. Romanele nu sînt dominate de constructia epică, ci de jocul ideilor : ele nu sînt uneori o întreprindere narativă, ci și una intelectuală. Scriitorul nu descrie, ci analizează, explică și clasifică. El nu sugerează, ci dă verdicte. Călinescu are vocația caracterizărilor, a creionării tipurilor umane prin concepte și nu prin acumulări narative. Dezvoltarea romanului nu face decît să confirme atributele exprimate inițial.

„Bietul Ioanide“ și „Scrinul negru“ cuprind, între alte filoane narative, și pe cel ce s-ar putea numi „romanul centurionilor“, adică al aderenților Mișcării. Aceasta nu este însă prezentă întotdeauna ca fapt brut, ci ca realitate mediată, ca atitudine. Nu se impun istoria și evenimentul concret, ci dezbaterea ideologică, frămîntarea conștiințelor care sînt puse în fața unor decizii fundamentale.

Datele cele mai explicite în acest sens se găsesc în confesiunile lui Tudorel. Dar trebuie să fim circumspecți : găsim aici transfigurarea și transcrierea într-un limbaj problematic și intelectualizat a unor teze brutale, lipsite de orice

Mihai Coman

Continuare în pag. 7-a

cronica literară

Nicolae Breban: „Bunavestire“

Cel de al cincilea roman al lui Nicolae Breban, **Bunavestire**, este un edificiu greoi, complicat, exprimînd năzuința autorului de a face roman ideologic. Expresiv este în **Bunavestire** felul cum un roman veritabil, viabil poate fi sufocat, anulat de o a doua construcție romanescă artificioasă, tezistă care se dezvoltă parazitar, acaparator pe trupul celei dintîi. **Bunavestire** ascunde, de fapt, două cărți deosebite ca substanță și realizare. E vorba mai întîi de istoria Leliei Crăiniceanu încurcată în ițele unor relații erotice delicate și dificile, poveste a cărei întindere nu e deloc neglijabilă, și de istoria lui Traian Liviu Grobei, funcționar mărunt, mărginit, lipsit de aspirații înalte, cu a cărui „preistorie“ ne întîlnim în primele pagini ale cărții, dar al cărui roman propriu-zis începe odată cu dispariția din scenă a frumoasei Lelia Crăiniceanu. Prima istorie e romanul autentic al **Buneivestiri**, în care scriitorul face dovada înzestrării lui știute, cea de a doua, efect al snobismului literar și a unei opțiuni spirituale anacronice, alcătuiește partea eșuată a celui de al cincilea roman al lui Nicolae Breban. Interesant este că în economia **Buneivestiri** lungul episod al întîmplărilor Leliei-Haretina Crăiniceanu este folosit ca introducere pentru cel de al doilea roman către care se îndreaptă, de fapt, întreg interesul autorului, pe care Nicolae Breban mizează.

Prima parte a **Buneivestiri** ne înfățișează o dramă amoroasă cu patru personaje, petrecută undeva în provincie. Cadrilul erotic e jucat de Lelia Crăiniceanu, de Mișu Cîrstea, de Puși Zăgănescu, de Traian Liviu Grobei. Cîrstea, amantul „en titre“ al Leliei, încheie o logodnă din interes cu Puși fără a renunța la Lelia. Aceasta din urmă se logodește, prudent și formal, cu Traian Liviu. Pe scurt, prima parte a **Buneivestiri** este istoria războiului disperat pe care-l duce o femeie pentru a-și salva prestigiul. Război în care orice mijloc e bun, chiar și Traian Liviu Grobei folosit în această erotomahie de provincie ca instrument de șantaj. Trama e a romanului tradițional și lungul episod erotic se detașează valoric în cuprinsul romanului. Caracterele sînt surprinse cu acuitate. Lelia, Pusi, Cîrstea fiind personaje a căror configurație și conduită sufletească se memorează. Aburul literaturii lui Stendhal și al eroilor lui, pomeniți în **Bunavestire**, plutește peste aceste pagini. O privire pătrunzătoare, crudă e ceea ce dă un interes particular conflictului erotic. Aventura Leliei, dramatica și deloc ridicola ei aventură, e urmărită cu detașarea și precizia cercetătorului. Relațiile cuplului Lelia-Cîrstea dovedesc pricepere psihologică, o deosebită știință a nuanțelor sufletești. În Puși Zăgănescu e schițat un interesant personaj feminin care știe să transforme înfrîngerea într-o victorie. Felul cum se fac și se desfac grupurile de simpatizanți provocate de locala dispută erotică amintește optica stendhaliană asupra provinciei.

Din păcate, autorul își neglijează înzestrarea în această direcție, voind să fie cu orice preț modern. Autorul **Buneivestiri** nu vrea să ne lase să credem nici o clipă că el ar simpatiza fie cu provincia — ce mezalianță ! —, fie cu romanul tradițional — ce demodat ! — motiv pentru care scufundă întreagă această parte, cea care-i dovedește în **Bunavestire** chemarea reală de prozator, în apele unei ironii și ale unui sarcasm care nu sînt întotdeauna de cea mai bună inspirație. Nicolae Breban își molestează cu superioritate ironică, sarcastică personajele, care ies deformate caricatural, grotesc din acest impact, molestîndu-și prin aceasta și adevărata-i vocație de profund analist. Deși nu este în întregime adecvată realității reflectate de **Bunavestire** — nu e obligatoriu ca orice provincial să fie și un om ridicol, cu atît mai mult atunci cînd provincia despre care scrie era chemată la alt stil și ritm de viață — direcția săgeților lui este parțial justificată. Mentalitatea mic-burgheză nu a dispărut încă de peste tot, mirajele kitschului fac destule victime. Așezat la o egală distanță de personajele sale autorul pare a le trata cu o crudă imparțialitate a ironiei și sarcasmului. Totuși figura cea mai puternic desenată grotesc, micul burghez tipic, este în această primă parte a **Buneivestiri**, Traian Liviu Grobei. Scriitorul nu se abține de la nimic pentru a-l compromite : îi numără banii de buzunar, notează mărcile de băuturi proaste la care apelează, biletele de clasa a II-a pe care le cumpără, îi scotocește garderoba, se referă insistent la înfățișarea lui precară etc. Grobei e un spirit neevoluat, obtuz, limitat la granițele propriei lui munci de merceolog, dar fascinat de ceea ce el crede sau presupune că este cultură, eleganță, bun gust, finețe etc. Modul lui de a-i face curte Leliei este meschin și profund ridicol. Felul cum Grobei concepe relația cu Lelia, amînările pe care i le propune, tacticoasele preparative pe care le desfășoară în vederea unui contract matrimonial nesigur, sobrietatea lui neobosită accentuează filistinismul personajului. Ruperea logodnei, a relațiilor cu Lelia, cu familia ei, vine tot dintr-o iluzie mic-burgheză înșelată : Lelia nu s-a conformat tipicului de viață propus de Grobei.

Smălțuiala satirică nu înăbușă întotdeauna umanitatea personajelor ironizate, care iese la iveală contrazicînd desenul diform și divulgînd procedeul exterior al autorului. Nici Lelia nu e atît de vidă pe cît o vrea autorul, nici Grobei, pentru a nu mai vorbi de Puși Zăgănescu sau Cîrstea, mai puțin atinși de jetul vitriolant. Grobei, personajul gol de orice substanță, stingaci, mărginit, incult, după spusele autorului, face cîteodată dovada, scăpînd controlului satiric al romancierului, unei vieți sufletești reale, a unei conduite suple între semeni, a unor lecturi nu tocmai obișnuite, pentru funcționarul pe care încearcă să-l caricaturizeze autorul. Astfel de neglijențe, de inconsecvențe străbat întreg romanul dîndu-i un aer, involuntar, derutant. Chiar dacă nu consimțim la imaginea unei provincii românești contemporane populate de personaje filistine, de oameni complet alienați de kitschuri, — imagine contrazisă debordant de ritmul nou de viață al locurilor unde altă dată nu se întîmpla nimic, — trebuie să convenim că portretul satiric al insignifiantului funcționar Traian Liviu Grobei se potrivește micului burghez de pretutindeni și că este, în sine, o reușită literară a acestei faze a **Buneivestiri**.

Ceea ce urmează este romanul ideologic propriu-zis, repudiabil atît ca idei cît și ca literatură. Insignifiantul Grobei se metamorfozează peste noapte, ajungînd dintr-un subordonat umil un ins fascinant și dominator, noua lui personalitate impunînd unei societăți de intelectuali clujeni preocupați întîmplător de același obiectiv: reabilitarea memoriei unui anonim filozof nedreptățit, cred ei, de împrejurări. Este vorba de Mihai Farca, năbădăiosul unchi al Leliei, pe care Grobei îl descoperă în albumele ei de familie, în teancuri de epistole uitate prin sertarele Crăinicenilor. Convertirea lui Grobei, de a cărei logică autorul se dezinteresează declarat pe motiv că trăim într-o lume a ilogicului, este psihologicește și literar vorbind neverosimilă. Autorul nu se împiedică de asemenea fleacuri literare, legătură cauzală, motivație psihologică ; el el — mai încape vorbă ? — un modern, pentru că ține să dea lui Traian Liviu Grobei rolul ascetului prestigios, al misionarului unei „noi credințe“. Titlul romanului, de sursă biblică, ne conduce către o lectură parabolică. Traian Liviu Grobei, — pe care aflăm abia acum că-l cheamă și Ioan — ar corespunde lui Ioan Botezătorul, cel ce primește vestea apariției marelui reformator, a Mîntuitorului. „Bunavestirea“ lui Traian Liviu Grobei, acum Ioan, este că ideile lui Mihai Farca n-au murit, că ele au fost reînviate, că ele vor triumfa. Ce ne spune noul Ioan Botezătorul? Că „rațiunea existenței noastre... eforturile noastre, trebuie să conveargă în a-i reda lui întreaga... esență, de a-l prezenta lumii, de a face ca învățătura lui să triumfe...“ Spre deosebire de narator, de autor, care de cîte ori vorbește despre „el“ folosește majuscula, Grobei e în această replică mai puțin pretențios : majuscula e absentă.

E vremea să prezentăm și noi, pe scurt, pe Mihai Farca și învățătura lui. Ea vorbește despre stăpîni și slugi, de „peste-oameni“ (citește supraoameni), de dizolvarea moralității, împrumutul ideilor lui Nietzsche din **Așa a vorbit Zarathustra** fiind bătător la ochi. Acestea alcătuiesc învățătura al cărui nou „maestru“ e Traian Liviu Grobei, acum Ioan, pentru care se organizează întîlniri cu intelectualii unui oraș universitar, pentru care Nicolae Breban scrie un roman de aproape șase sute de pagini. Un roman întreg în care se subordonează totul — substanță, personaje, epică, viață, construcție, talent literar — apologiei absurde a unui personaj confecționat, neverosimil.

În această ultimă parte a cărții, Grobei nu trăiește decît prin obstinația autorului de a ni-l propune mereu atenției în ciuda logicii. Și ceea ce este mai surprinzător este că ridiculizatul, compromisul personaj Grobei de altădată, acum cînd a devenit adeptul „învățăturii“ lui Farca și se numește Ioan, este iertat de orice păcat, îmbrățișat, adulat de scriitor. Distanța dintre autorul-narator, pe de o parte, și Grobei, pe de alta, prezentă în prima parte a romanului a dispărut, rezerva față de el, la fel, urmarea fiind un echivoc transfer de atitudini între autor și personajul său. Ideea unei umanități împărțită în călăi și victime nu rămîne doar în hîrtiile lui Farca pe care le studiază și clasează Grobei, ci traversează întreg romanul adaptînd realitățile vieții sociale la care se referă unei viziuni care reduce relațiile umane la biologic. Cruzimea cu care erau urmărite aventurile Leliei a dispărut, Grobei e privit ca un sfînt, proiectat într-o lumină magnifică. Vorbind acum despre Grobei Nicolae Breban scrie curate pagini de hagiografie: „Iată istoria lui Grobei Traian-Liviu, merceologul din sudul Banatului, care s-a lipit cu tot trupul său viu de ideea sa, pînă la topire, pînă la geamăt, pînă la incandescență“. Adeziunea lui Grobei e înțeleasă ca o devoțiune exemplară față de o idee : „Oare umanitatea de ici de colo, va învăța ceva din această pildă ?! Din acest mit... de astăzi ? !“ Dar despre ce idee e vorba ? Abandonul autorului e total. Îl surprindem scriind și astfel de boroseli mistice : «N-am îndrăznit să ne apropiem, să „descriem“ viața Celuilalt, a Celui care irupse din viață în mit, după moarte, cu o forță de neoprit. Am încercat... am îndrăznit să ne apropiem condeiul nostru bont, tembel, profanator, de începuturile deșteptării Celuilalt, cel încă viu» „Viața Celuilalt“ e viața lui Mihai Farca, care se odihnește seara sprijinindu-și picioarele goale pe capul unei femei îngenunchiată umil în fața lui. În postfața **Buneivestirii** autorul vorbește despre „asanarea acelor influențe istorice nefaste“ suferite de poporul român ca despre înaltul deziderat spiritual al oricărui scriitor, acțiune la care romanul **Bunavestire** însă nu participă. Dar, desigur, calea asanării nu este a acestor lăbărțate cădelnițări, cu atît mai surprinzătoare astăzi. Și nu condeiele „boante, tembele“, intenționînd o așa-zisă asanare a spiritelor, pot face radiografia ideilor de dreapta și semnala primejdia lor. Din păcate, naufragiul nu este numai ideologic, el compromițînd și ceea ce ar fi putut fi, literar vorbind, rezistent în această carte. Romanul **Bunavestire** nu este și o bunăvestire pentru talentul și orientarea literaturii lui Nicolae Breban.

M. Ungheanu

prezențe

● Deosebit de utile, adevărate instrumente de lucru pentru critica și istoria literară, sînt masivele și completele volume intitulate **Referințe critice** apărute sub egida Bibliotecii centrale universitare din Cluj-Napoca. Ultimele două tomuri ce ne-au sosit la redacție au în vedere articolele referitoare la scriitori din România, apărute în publicațiile noastre periodice în decursul anilor 1973 și 1974. Toată lauda pentru migălosul dar și atît de fructuosul efort depus de cele patru autoare ale lucrărilor : Ana Mihu, Cornelia Vaida, Went Ida și Monica Gadoleanu. În același perimetru — meritînd laude similare — se înscrie și **Buletinul de informare în cultura-literară**, nr. 2, redactat de Biblioteca de stat din București, recent sosit la redacția revistei noastre.

● Din bogatul și diversul număr al revistei „Presa noastră“ nr. 3—4 a.c., semnalăm în mod special articolul **Însemnări despre ziarul „Steoa Dunării“**, încadrat la rubrica „File din istoria presei“. Autorul, V. Câmpeanu, se oprește mai ales asupra unei scrisori primită de Mihail Kogălniceanu, redactorul ziarului, de la Dumitru Brăteanu, din care rezultă date și opinii semnificative cu privire la funcțiile majore ale presei românești progresiste din perioada de după Unirea Principatelor.

● **„Caraș-Severinul“**, astfel se intitulează suplimentul social-politic și cultural-științific editat de ziarul „Flamura“ din Reșița în cinstea centenarului independenței de stat a României. Reportaje, evocări, articole cu caracter documentar, mărturisiri, dezbateri, după cum și o pagină de poeme inspirate de marele eveniment istoric, toate acestea, așadar conferă publicației un aspect viu, atractiv, remarcabil prin sinceritatea și spiritul de dăruire al colaboratorilor. În amintita pagină de versuri sînt prezenți tinerii poeți caraș-severineni George Suru, Gheorghe Azap, Sabin Opreanu, Ioan George Șeitan, Gheorghe Zincescu, Mona Copăceanu, Iosif Căraimanu, Nichifor Mihița, Mariana Tomescu și Ana Selena.

● **„Revista noastră“**, publicația elevilor Liceului „Unirea“ din Focșani, cu ultimul număr, ianuarie-martie a.c., sărbătorește 65 de ani de la apariția primei serii și 5 ani de la apariția prezentei serii Coordonat de profesorul Petrache Dima, sumarul acestui număr atrage atenția și prin saluturile adresate colectivului redacțional de Șerban Cioculescu, Const. Ciopraga, Iosif Const. Drăgan, Ion Popescu-Gopo, George Chirilă și Ion Nistor, redactor șef al ziarului „Milcovul“ din Focșani Prezenți la o întîlnire cu membrii cenaclului „I.M. Rașcu“ din Focșani, poeții Nicolae Dragoș, Mircea Dinescu, Dumitru M. Ion, Dinu Flămând, Mircea Florin Șandru. Dorin Tudoran și Dan Verona au participat la un interesant și instructiv „dialog literar“ cu membrii respectivului cenaclu, dialog al cărui text se publică în același număr al „Revistei noastre“.

cartea de debut

Masca Princepelui

● A. I. Brumaru, critic de la revista brașoveană **Astra**, debutează în volum cu un „eseu“ despre **Princepele** lui Eugen Barbu, **Masca Princepelui** (Dacia, colecția „Discobolul“, 1977). Eseul, nu mai mare de o sută de pagini, are treisprezece capitole și paisprezece fișe, glosse despre roman, văzut ca o alegorie a epocii fanariote în care mentalitatea de ev mediu tîrziu se amestecă cu filozofia secolului luminilor.

Ar fi fost cîteva obiecții de principiu pe care criticul nu le face. Este posibil să confundăm ezoterismul și teosofia medievală cu spiritul Renașterii, pe Cagliostro cu Baldassare Castiglione ? Putem identifica epoca lui Brâncoveanu cu epoca fanariotă dintre 1783—1799 ? Eugen Barbu imaginează un personaj Ioan Valahul ca exponent al spiritului local pe seama căruia pune **Foletul novel**, compilația de pronosticuri după calendarele italiene de tipul **L'Astrologo grottesco** făcută de Giovanni Candido Romano, cel care semna și Ioan Romanul sau Ioan Frincul. Acesta era un italian din Roma, nu un român ca Ion Românul din Sin-Petru, traducătorul **Alexandriei** cu aproape un secol înainte, al **Albinușei (Fiore di virtù)** și al unui **Rojdanic**. În loc să arate deosebirea de mentalitate dintre cei doi autori unificați de Eugen Barbu (ceea ce unui romancier îi este permis, fără a forța totuși datele istoriei), A. I. Brumaru compară în plus pe Ioan Valahul cu misticul german din secolul al XV-lea Thomas a Kempis, a cărui **Imitatio Christi** a tradus-o în slavonește Udriște Năsturel și în românește (înainte de Toma Chiricuță) Samuil Micu. Sugestia se află chiar în **Princepele**, cu distincțiile necesare, acceptate de eseist. Thomas a Kempis recomandă „neștiința“, pe cînd Ioan Valahul e un „învățat“ : „Îl poartă, de exemplu, pe Princepe prin antiene și versetele alleluiatice, face trimiteri la Redemptus, la **Liturghia mozarabilor** care se cîntă la Toledo, știe de Cosimo și de cultul, amintit de Pindar, al lui Apollon ; instrumentele muzicale vechi îi sunt de asemenea cunoscute : nebelul, ugabul eolian, hososera cea inscrisă pe arcul lui Titus, tambura sau tophtul, triunghiurile siriace din care se loveau măsurile : învățăturile din Vizanț și Patavia, nu-i fac nici ele greutăți, ca și științele politice de la Aristotel la Machiaveli.“

A. I. Brumaru este impresionat de „uriașa erudiție“ din **Princepele** și e bucuros să dea în **Caietele Princepelui** peste referințe la autori de „scrieri criptice în care întîlnim simbolurile apei, ale focului“. („Tot în Quevedo, citat Pselo cu cartea sa despre Demoni. Algualzii răi se împart în... etc.). Nu ni se spune însă dacă „algualzii“ aparțin lui Psellos sau lui Quevedo însuși. Întrebarea e dacă romancierul a citit direct **Vedeniile (Sueños)** lui Quevedo, **El alguacil endemoniado** sau **El alguacil alguacilado**. Luăm în serios faptul că Ottaviano seduce pe Evanghelina cu embleme mistice „poate din Michael Maier **(Scrutinium Chymicum)**“ ? Ottaviano era la curent cu **Porta Coelorum** de Abraham Cohen Irira ? Lui Ioan Valahul mișcarea meteorologică și geologică îi spun mai mult decît poate afla Ottaviano din **Tabulae anatomicae** de Julius Casserius ? Probabil A. I. Brumaru a citit aceste cărți, căci în altă parte vorbește de „frica“ misticilor, de păcatul originar (în interpretarea lui Athanasie cel Mare), de filozofia lui Giorgios Gemistos Plethon din lucrările lui : **Diferența între Aristot și Platon** și **Despre legi**.

Putem fi de acord că **Princepele** are un aer alegoric, ezoteric, dar toată armătura ocultistică e de suprafață. De altfel, noțiunea estetică de ocultism nu trebuie confundată cu ocultismul magic, acesta fiind extraliterar. Nu cred deasemenea că obiectul romancierului e în **Princepele** platitudinea, nu cred că prin acest cuvînt dăm adevărata accepție a epocii de decadență imaginată de autor.

Rivalizînd cu romancierul, A. I. Brumaru citează și el multe nume și cărți în micul său eseu. Pe Paul Ernst **(Der Weg zur Form ?)**, pe Jules de Gaultier **(De Kant à Nietzsche ?)**, Gaston Bachelard **(La formation de l'esprit scientifique**, 1938, **La psyhanalise du feu**, 1937, **L'Eau et les rêves**, 1940), Remy de Gourmont **(Physique de l'amour)**, Eduard Sprancet **(Lebensformen)**, A. van Gennep **(La formation des legendes)** J. Paumen **(Raison et existence chez K. Jaspers**, 1958), Robert van Gulik **(La vie sexuelle dans la Chine moderne)**, Willy Helprach (Géopsyché 1944) C. B. Clément, Pierre Bruno, Lucien Scève **(Pour une critique marxiste de la théorie psychanalytique**, 1973).

A. I. Brumaru face unele observații cu privire la limba **Pricepelui** și **Caietelor** fără să sesizeze că un cuvînt ca **arzuri** nu înseamnă **incendii**, ci **jalbe**. Invenția în materie de lexic e limitată în literatură și foarte hazardată într-un eseu. Dăm la A. I. Brumaru peste : **androginație** pentru **androgenie** ; **catexiune** (după Heidbreder introvertitul e „orientat sexualicește la indivizii de același gen...“) ; pasiune **flogistică** (pentru fluidul care explică combustia) : pulsația **gnosică** a conștiinței **(gnostică)** ; **istorialitate (istoricitate)** ; „socialul e și motivul **nosologic** care a dezechilibrat pe bolnav“ (de la **nosologie**, știința maladiilor în genere) : logica poeziei nu este una **ostensivă** (corect : **ostensibilă**, învederată) ; **onomaturgie** („cuvîntul se gîndește pe sine și se încuviințează“) ; **pneumaturgie** („punerea a ceva în ordinea realității prin aspect vocal“) : idee **regulativă (regulatoare)** ; **siccițiune (sicitate)** ; **subrepțiune (subrepo** = a se insinua) ; **supinație** (ședere pe spate). Astfel de cuvinte și altele pe care nu le mai amintim dau eseului lui A. I. Brumaru un ton prezumțios bombastic.

Al. Piru

viața cărților

poezie

Obsesia livrescului în poezie

Eseist, critic și istoric literar, unul din principalii animatori ai „Echinox“-ului clujean, autor, în ultimii ani, al unor excelente dialoguri cu personalități ale vieții literar-culturale europene, Ion Pop nu este mai puțin **un poet**. Unul autentic, chiar dacă, asemeni altora, apartenența lui declarată la nobila stirpe a **livreștilor** a făcut ca volumele sale de versuri să rămînă, uneori, în afara interesului mai accentuat al comentatorilor de poezie. De altfel, piesa liminară a noului său volum *) este o autorecunoaștere a propriei condiții de poet livresc ; nu e vorba numai de o lucidă acceptare, ci chiar de încercarea de-a legitima, într-un amestec de orgoliu și ironie, scepticism și frondă, poezia, așa cum înțelege s-o scrie : „Aici, printre cărți cu grijă așezate, — / Da, se va spune, era un ins livresc, / Cineva murmură, cineva plînge. / Masa mea-i o cetate cu punțile întinse / Peste șanțuri adînci, în care vom inventa sînge. /.../ Ci vino, fluture, și te așează / Pe **Nebănuitele trepte**, pe **Struktur der modernen Lyrik**, / Fii tu o tîrzie insignă pe pieptul / Atitor moți frumoși, înfruntă tu / Însingerata gheară a sfinxului, / Botul lui cosmic, preistoric motan“.

Peste poetul aplecat asupra propriei trude, apasă umbra acelei imense și neiertătoare **biblioteci a lumii**. Respirația ei o simte permanent, fie ca pe un stilet de gheață, fie ca pe o lance de foc. Prezintă în mai toate poeziile cărții, această obsesie își află una din realizările cele mai fericite într-o poezie ca **Paranteze**, în care lupta conștiinței artistului cu „Totul a fost spus“, cu impresia de neînlăturat a lui „déja vu“, apare într-o viziune poetică remarcabilă : „Dacă fața mi-o voi întoarce, sîngele cui / Îl voi vedea licărind ? Dacă fața mi-o voi întoarce. // În ținutul în care totul a fost spus / Fără de număr parantezele cresc // Taina deplină să o închidă — / În marea purpurie / Le și zăresc așteptînd / Tăcutele alge întunecate. // Trec printre ele ca prin golul unui erou / Din care n-au mai rămas decît scuturile. / Foarte departe se-aude căderea săgeților / Din arcurile celor însingurați — / O ploaie lină pe-acoperișe / În preajma somnului. // Și eu urc mereu și drumul se-ngustează, / Din ceață-n mai ceață trecînd, / Departe, departe, văd două paranteze-ntîlnindu-se, / Un ochi de-ntuneric veșnic deschis, / O neagră sămînță neîncolțită / Ce poate-mi așteaptă lutul. // Să fie acesta un zeu al tăcerilor ? / Oricît aș umple văzduhul cu sunete, / Mai vinovat voi fi decît privighetorile“. Senzația că o preistorie, comună sufletului și exprimării lui, a închis între aprige paranteze accesul spre inima Poeziei nu-l părăsește nici o clipă pe poet. **Portretul-robot** al Poeziei pare a fi un soi de misterioasă pasăre Archeopteryx, a cărei alcătuire jumătate e cunoscută, jumătate închipuită **(Către Archeopteryx)**.

Printre **motivele-parte** ale acestei obsesii sînt de notat : degradarea marilor ori micilor simboluri **(Lebede)**, condiția narcisistă a poetului modern, înaintea căruia totul s-a scris **(Spun sînt)**, încercarea desprinderii de memorie, ca șansă a redescoperirii candorii lirice **(Da, o fereastră)**, precaritatea „gloriei“, în lipsa marilor înfruntări existențiale **(N-am văzut lei)**, tirania cuvintelor **(Casa, Spun sînt)**.

Avatarurile experienței lirice sînt transcrise, cel mai adesea, în sonuri liniștite. Nu lipsește însă, din cînd în cînd, violența, așa cum o înțeleg și folosesc poeții avangardei de pretutindeni. Atunci cînd se hotărăște să-și întoarcă fața de la marile modele, să le uite („Mi-am întors fața de la stele, stelele sînt așa de sus, / „Atît de calme, atît de indiferente“. / Poate știu totul, poate nimic, / De mult prea departe mă luminează“.) pentru a încerca o experiență **mai personală**, rezultatul este un șir neîntrerupt de evanescențe, cu nimic mai mistuitoare, cu nimic ieșite de sub umbra interogației.

Ce este poezia ?, iată întrebarea ce-l hărțuiește pe poet. Aflat la răscrucea atîtor experiențe lirice ale lumii, el nu poate vedea poezia decît ca pe un inefabil loc geometric : „Cuvînt, amprentă / Pe fața tuturor lucrurilor. / Greu va fi pentru / Nemernicul și tîlharul. // Și Dumnezeu locuiește / În gura ta / Încercuită. // La egale distanțe de centru, / Fier, tecile de aur, / Aureola. // Sfînt, sfînt. / Lină rotire. / Sînge / Al aștrilor“. Greu de atins („Greu e să-ți strecori printre atîtea cronici / Țeasta istorică ; / Măreață, inima se străduiește / În mlaștina contemplativă. / Sub curcubeul de sulf / Vom visa totuși / Nemuritoare mări argintii, / Vom gîndi totuși / Mări argintii și nemuritoare“) el nu exclude șansa de-a visa „mări necunoscute“, în largul cărora se poate ivi, cîndva, poezie ; chiar propria-ți poezie.

„O, de-aș putea să scot numai un țipăt ! / Apoi, să ne învingă paradisul“ — iată visul unui **poeta artifex !** Dar cine mai poate spune, atunci cînd poezia există, așa cum se întîmplă în versurile lui Ion Pop, cine este poet născut și cine făcut ?

„Gramatică tîrzie“ este un rechizitoriu amar-lucid, pe care un poet, excedat de problematizarea condiției poeziei, și-l intentează, fiindcă regimul de existență al propriei sale poezii nu se poate sustrage lucidității. Ceea ce nu lasă acest proces să alunece într-un scepticism agresiv, este și filonul lui sentimental. Căci, „Gramatică tîrzie“ este un autorechizitoriu tandru, ca orice autoproces pe care îl deschide un poet modern împotriva propriei sale condiții lirice.

Dorin Tudoran

***) Ion Pop : „Gramatică tîrzie“, Editura „Dacia“, 1977.**

proză

Conflictele timpului nostru

Ultimul roman al Mariei-Luiza Cristescu se situează la interferența dintre proza analitică și cea de evocare. Ceea ce în romanul clasic s-ar numi subiect sau fabula narațiunii, adică un eveniment urmărit gradat pînă la ultimele consecințe, este tratat într-o manieră discursivă a alternanței prezent-trecut. Punctul de plecare al cărții îl formează întîlnirea, după douăzeci de ani, a unor absolvenți ai școlii din satul ardelean Mocod, motiv pentru prezentarea minuțioasă de siluete și caractere în cadrul contemporan (microromanul de analiză) și de incursiune în trecutul lor, în perioada adolescenței (microromanul de evocare). Trecerea de la un tip la altul, de la un nivel al discursului la celălalt, deși nu are subtilitatea și fluența necesară prozei de tip proustian, se realizează totuși firesc prin procedeul memoriei recuperatoare, memoriei-ecran : „În camera albă a Inei, Andrei derula un film al cărui titlu nu fusese curios să-l afle, iar ce vedea nu-l tulbura. Ecranul rămînea ecran, și el, în al șaptelea rînd de fotolii, un om care-și pierde vremea. Avea să vină Ina, obosită după o zi de ședință în tribunal. Va trece o oră, două pînă cînd trăsăturile ca de pergament își vor recăpăta iar culoarea obișnuită, vor redeveni cele de el cunoscute dintotdeauna, dragi dintotdeauna“.

Conflictul a ceea ce am numit microromanul de analiză a devenit deja „clasic“ în proza românească a ultimilor ani : dezacordul dintre personalitatea socială impusă de profesie și mediu și structura intimă individuală. Pe aceste coordonate este conceput Andrei Drumaru, savantul tînăr, capabil, inteligent, dar fără alte preocupări și reacții umane, în afară de cele legate strict de domeniul său științific. Vizita fostei sale profesoare în vederea organizării banchetului vechilor absolvenți ai școlii din Mocod îi produce revelația situației în care se află, declanșînd un proces pe care l-am putea denumi „al reumanizării“. În aceeași conjunctură este și Ina, prima dragoste a lui Andrei, acum judecătoarea austeră, osificată în funcție, trăind o existență inautentică, dar pe care întîlnirea cu fostul iubit o va elibera din starea de manechin al propriului rol. Există, desigur, și un alt gen de personaje al cărui resort intim se înscrie în altă sferă, a patologicului social. Doctorul Tomiță, egoist și carierist incorigibil, pentru care toată lumea se constituie într-o ierarhie de posturi, suferă de un complex al „nedreptățirii“. Redus la această unică trăsătură personajul nu este tocmai credibil dar ochiul satiric al scriitoarei se dovedește remarcabil. Prin contrast apare însă figura Deliei, adolescentă misterioasă, de o grație și feminitate fascinantă, dominîndu-și colegii prin inteligență și frumusețe, exprimîndu-se totuși cam didactic, în sentințe scoase parcă din cărțile de înțelepciune : „Cel ce vrea să fie judecat de ai săi, trebuie să se gîndească mai întîi că face un rău alor săi, că toți s-ar simți o clipă la fel de vinovați ca și el, întinînd ideea florilor dreptății. Și tocmai asta nu trebuie să se întîmple, nu trebuie, auzi ?“. Personajul trăiește mai intens în situațiile poetice sau dramatice, unde reacțiile și gesturile reprezintă izbucnirea fondului sufletesc insondabil, al acelui „etern“ feminin, mereu enigmatic. Alături de discursul analitic, uneori cam simplificat (majoritatea stărilor intelectuale sau sufletești sînt fie „logice“, fie „blînde“) coexistă și acel evocator, acela al „romanului“ satului. Din amintirile și povestirile eroilor, Mocodul se instituie treptat ca un veritabil spațiu privilegiat, intrat aproape în sfera fabulosului. Scriitoarea probează un ascuțit spirit de observație, sensibil la pitoresc, la farmecul particular dar și la nuanțe. Viața satului se încheagă veridică din cioburile amintirilor, atît în extensiune cît și în profunzime, sub aspect etnic, social și psihologic. În astfel de pagini limbajul este expresiv, adecvat. Cuvîntul capătă savoare și vibrație poetică. Memorabil este, din acest punct de vedere, episodul distrugerii tutunului înverzit, unde beția simțurilor fetei pare exacerbată de o vegetație antropomorfă, fantastică. **Tutun de Macedonia** este o carte interesantă, mai ales prin originalul „roman“ al satului, în care pagini obișnuite alternează cu altele pline de culoare, palpitînd de viață.

Paul Dugneanu

*** Maria-Luiza Cristescu : „Tutun de Macedonia“, Ed. „Cartea Românească“, 1976.**

critică

Publicistica unui revoluționar

Sub îngrijirea Liviei Grămadă, în seria „Restituiri“ a editurii **Dacia** se publică o culegere de texte din publicistica lui Andrei Mureșanu. În acest fel, celor cîteva articole ceva mai cunoscute din activitatea de ziarist a poetului transilvan — și e vorba aici în primul rînd de „Cîteva reflexii asupra poeziei noastre“, de „Duplică“. (Asupra poeziei) și de „Românul și poezia lui“, articole incluse și de G. Ivașcu în antologia sa, „Din istoria teoriei și a criticii literare românești“ — li se adaugă acum alte pagini rămase parțial în coloanele foilor brașovene ale lui Bariț. Luate în totalitate, e de făcut observația că aceste texte publicistice se contrapun, prin spiritul lor adeseori viu și militant, legendei de sorginte eminesciană a unui bard damnat și tenebros, așa cum apărea pînă nu demult figura autorului poeziei „Un răsunet“. Dimpotrivă, volumul de față, interesant atît sub raportul convergenței ideilor susținute spre fondul comun al ideologiei pașoptiste, cît și prin cele cîteva note particulare, de temperament și de formulare stilistică, pe care le conține, dezvăluie opțiunile unui spirit meliorist, încrezător în progres și în luminile rațiunii, în cultură și în civilizație, manifestîndu-și deschis atașamentul la primatul conștiinței morale și conectat în întregul său la „duhul“ unui veac cu atîtea mari și nobile promisiuni de împlinire pentru istoria umanității. De altfel, nașterii conștiinței morale „cîntărețul anului 1848 în Ardeal“ îi închină chiar un mic poem în proză în textul intitulat „Trecerea omului la slobozenie și moral“.

Autoarea ediției remarcă judicios că, în genere, articolele lui Andrei Mureșanu sînt subordonate „ideii de **sincronizare** a culturii materiale și spirituale românești cu ritmul civilizației și culturii europene“. Într-adevăr, sîntem departe de uimirile unui Dinicu Golescu în fața dovezilor de bunăstare și de civilizație ale lumii occidentale și ceea ce trece acum pe primul plan este ideea necesității, dar și a posibilității de a ne integra unei mișcări de prefaceri pînă mai ieri necunoscute. În ce privește ideile literare în jurul cărora sînt scrise aceste texte, ne găsim, comparativ, înaintea multora dintre propunerile și exigențele vehiculate de epoca pașoptistă. Desigur, pe urmele lui Alecsandri, se exaltă valorile poeziei populare, după cum, în alte locuri, se vorbește în termenii comuni pașoptismului despre raporturile literaturii cu societatea și cu aspectele concrete ale realității românești. Valoros istoricește, cum s-a mai remarcat, și pilduitor prin poziția sa este articolul din 1844, **„Cîteva reflexii** asupra poeziei noastre“ cu urmarea sa din „Duplică“ (Asupra poeziei). Constatînd că a sosit „minutul criticei“ și pentru „Foaia pentru minte, inimă și literatură“, după „maxima sa de a încuraja“ și după ce, vreme de șase ani și jumătate, „tipărise multe poezioare și mai bune și mai neregulate“, textul anunță, pentru întîia oară în Transilvania, acțiunea selectivă a actului critic. Cu alte cuvinte, critica intră, și aici, în unele din drepturile sale primordiale. E vorba, firește, de o critică lingvistică și prozodică, în consonanță cu nevoile principale ale momentului, unde termenii de „vestmînt material al versului“ și „veșmînt ideal al poeziei“, folosiți de A. Mureșanu, i s-au părut lui G. Ivașcu a fi termeni pre-maiorescieni. Pentru netezimea formulării e de citat opinia lui Andrei Mureșanu în legătură cu ceea ce hrănește inspirația artistului autentic, și anume toate semnele și valorile realității : „Artistul nu poate să nu vină în atingere cu tot ce este împrejur de sine. Pe el îl încîntă o frunză ce se mișcă pe un copaci, îl aducem la însuflețire o privire de pe un munte, o pasere ce zboară, ținutul în care trăiește, patria în care s-a născut ; pe el îl mișcă istoria, religiunea, științele, năravurile, drepturile, limba, monumentele poporului său, al cărui mădulari este și el. Fantasia lui află nutremîntul său spiritual în ideile și părerile, judițele și prejudițele, patimele de care este stăpînită soțietatea în care se află“.

În concepția revoluționarului ardelean poezia este aidoma unui **Janus bifrons**, cu o față spre trecut și alta spre viitor, altfel zis ea este, deopotrivă, depozitară și profetică : „Poezia, ca să poată fi productivă, trebuie sau să se simtă încîntată de un trecut glorios, bogat în evenimente, care să deprindă a lor înrîurință și asupra timpului de față, sau să poarte în inimă o credință vie într-un viitor eclatant, și credința aceea să-și aibă fundamentul său în colțul cel înflorit din cîmpul unei nouă vieți a poporului“.

Cu o fervoare de regăsit, poate, în Arghezi, cîntărețul pașoptist face în „Măiestria tiparului“ elogiul scrisului și oficiază inspirat cultul lui Gutenberg.

Dan Cristea

*** Andrei Mureșanu : „Reflexii“, Editura „Dacia“ Cluj-Napoca, 1977.**

omul muncii în literatură

„Oamenii muncii vor să-și recunoască în lucrările literare și artistice propria lor fizionomie morală, nu să găsească în romane, filme sau piese de teatru personaje închipuite sau eroi transplantați în zilele noastre din alte etape istorice sau chiar de pe alte planete. Unii creatori de artă își închipuie că pot găsi conflicte interesante numai în anumite medii sociale, unde unii oameni complică inutil lucrurile și însăși viața lor cîteodată din lipsă de activitate. Într-adevăr, oamenii muncii din uzine și de pe ogoare sînt mult mai puțin complicați, ei rezolvă problemele de viață și de muncă mult mai simplu și mult mai direct. Dar fac o mare greșeală aceia care cred că, din această cauză, acești minunați creatori ai bunurilor materiale și spirituale, oamenii muncii, nu pot oferi cele mai importante surse de inspirație pentru artiști. Tocmai oamenii muncii sînt animați de idealurile cele mai înalte și de convingerile cele mai profunde, își trăiesc viața cu pasiune și dăruire, sînt însuflețiți de spirit de dreptate și adevăr. Ei, oamenii muncii, exprimă în modul cel mai pregnant adevăratul caracter al poporului nostru, sensibilitatea și frumusețea sa morală unică în felul ei".

NICOLAE CEAUȘESCU

„Scriitorul nu trebuie să aducă la sine o realitate, ci să se ducă el spre realitate"

— Oamenii muncii sînt o prezență constantă în operele dv. Ce puteți spune despre această prezență în literatura română a ultimilor ani ?

— Prezența „oamenilor muncii" în literatură nu trebuie tratată, cum s-a întîmplat și se mai întîmplă, ca o problemă de campanie. De care să ne amintim numai în anumite imprejurări sociale și politice, cînd ne întoarcem toți către anumite cărți și către anumiți scriitori. În celelalte imprejurări fiind, chipurile, partizani ai „marilor și autenticelor valori", general umane și general valabile. Ea, această prezență, nu trebuie abordată însă nici la modul simplist și mecanicist. Fiindcă lucrurile nu se rezolvă, pe plan artistic, prin includerea într-o scriere a unui muncitor sau a unui țăran. Accentul trebuie să cadă pe gînd și pe gîndire, pe felul de a fi al muncitorului și al țăranului, pe **filozofia** care i-a călăuzit și îi călăuzește în viață. A căror prezență în literatură poate fi și indirectă, poate exista ca termen de raportare conflictuală, — depinde de specificul fiecărei lucrări literare, de înclinațiile autorului și de cunoaștere, de bagajul cu care a venit el de acasă, sau pe care și l-a format „pe drum", prin cercetare.

E de dorit, desigur, ca într-o literatură, mai ales într-o literatură cum este a noastră, angajată, partinică, să existe, ca eroi, cît mai mulți muncitori și țărani. Nu cred însă că trebuie să transformăm această dorință în normă rigidă, în dogmă. Nu trebuie să facem „statistică literară", întocmindu-le eroilor „fișe de cadre", în funcție de „originea socială", cum li se întocmeau oamenilor într-o vreme, în viață, nu în critica literară.

Problema e alta și nu ține de număr, — numai de număr — ține de gîndire, de aspirațiile și frămîntările de fond ale claselor de bază ale societății românești. Fiindcă mie mi se pare mai periculoasă, ca tendință, **substituirea**, îmbrăcarea micului burghez în salopetă muncitorească, transformarea țăranului în simplu mahalagiu, în „om de periferie". Scriitorul nu trebuie să aducă la sine o realitate, racordînd-o forțat cu ceea ce știe și cunoaște el. Mai firesc și mai fertil e să se ducă el spre această realitate. Dacă poate, dacă are disponibilități de cunoaștere în acest sens. Dacă nu le are, dacă nu „l-a durut" niciodată o anumită realitate, e mai bine să nu scrie despre ea. Să scrie despre ceea ce cunoaște bine de tot, cel puțin la început, urmînd ca după aceea, pe măsură ce evoluția proprie o va cere, cunoașterea să fie lărgită.

Majorul și **minorul** coexistă firesc în literatură. Și dacă e ceva de discutat aici, e de discutat raportul dintre aceste două coordonate. Iar acest raport, măsura în care domină tabloul general o trăsătură sau alta, reflectă (sau estompează) ceea ce s-a numit și se numește **specific național**. În cazul nostru, de pildă, dintr-un asemenea tablou **majorul** nu poate lipsi. Nici măcar estompat nu poate fi. Dacă vrem să nu ajungem la falsificări, la denaturări.

Vorbind de „oamenii muncii" noi vorbim de popor. Iar prezența poporului în literatură nu ține de cuprinderea, prin literatură, a tuturor îndeletnicirilor practice, — oțelari, turnători, electricieni și modelatori, tractoriști și zootehniști etc., etc. Ține de aspirații, de problematică. Așa cum reflectarea actualității în literatură nu ține de „calendar" (am ajuns cu reflectarea pînă în 1970, trebuie să mai înaintăm puțin cu ea, măcar vreo trei ani, trebuie s-o aducem la zi!). Ține tot de problematică, ține de măsura în care sînt sau nu sînt prezente în literatură frămîntările unei întregi epoci istorice.

Din acest punct de vedere, lucrurile nu stau rău în literatura contemporană. Dar nici strălucit nu stau. Nu vreau să spun prin asta că nu există cîștiguri și izbînzi. Există asemenea lucruri. Și poate că tocmai de aceea există și insatisfacții. Pentru că există cîștiguri și izbînzi.

— Care este raportul dintre deziderat și realitate în privința viziunilor artistice asupra omului muncii ca figură centrală a istoriei, prezentului și viitorului societății noastre ?

— „Omul muncii" trebuie să știe că prezența lui în literatură nu depinde numai de cel ce scrie literatura, de preocupările și de **viziunea** lui. Depinde, dimpotrivă, uneori în chip hotărîtor și dramatic, și de cel ce tipărește literatura. De cel ce se împacă mult mai repede și mai ușor cu problemuțele micului-burghez, decît cu frămîntările mari ale omului de azi, de aici, din România socialistă. Care a fost și este „figura centrală a istoriei", revindecîndu-și, pe drept, același loc și în literatură.

— Indicați constantele personalității acestui erou și condiția lui literară în ultimii ani ?

— „Condiția literară" a eroului contemporan e destul de șubredă, fiind de-a dreptul precară cîteodată. Atunci cînd acest erou e lipsit de ceea ce s-a numit și se numește **implicare**. Cînd devine revoluționar cu voia autorului, în chip forțat. Cînd are loc **substituirea** de care vorbeam mai înainte. Cînd scriitorul „tunde purecii", îl loc să se „lupte cu leii". Cînd neesențialul devine esențial prin contrafacere. Contrafacere la realizarea căreia contribuie nu o dată și „superba" noastră critică literară.

— Spre ce zone și probleme ale realității se concentrează atenția dv. în prezent ? La ce lucrați ? Ce intenții literare aveți ?

— În ce privește preocupările proprii aș vrea să vă spun că aștept să iasă la lumina zilei **Suferința urmașilor**, un roman în centrul căruia se află un țăran, lucrînd pînă atunci, ca să-mi fie așteptarea mai cu spor, la **Fiul secetei**, un roman în centrul căruia se află un muncitor, un revoluționar de azi.

Ion Lăncrănjan

„Muncitorimea își pune pecetea asupra tuturor compartimentelor vieții sociale"

— Considerați că literatura română contemporană surprinde aspectele noi ale realității, ale problemelor legate de viața oamenilor muncii? Cum reușește scriitorul contemporan să recepteze această realitate ?

— Pentru un om al scrisului întreaga viață care-l înconjoară și pe care o străbate lucid, entuziast, neliniștit, reprezintă, desigur, un laborator de creație, el implicîndu-se existențial în fiecare schimbare, asumîndu-și ca martor activ și personaj viu într-o piesă cu pauze aleatorii și fără final absolut previzibil, riscurile meseriei de a trăi, de a trăi într-un anumit fel, se înțelege. Privirea lui se va îndrepta însă în mod fatal cu precumpănire, în dependență de o multitudine de factori care i-au cizelat prin ani ființa spirituală, spre teritorii îndeosebi apropiate sufletului și inimii sale. E un concert armonios, în definitiv, natura diversă a preocupărilor umane, gama nesfîrșită a sensibilităților care alcătuiesc un univers, reflectîndu-se în tabloul bogat de acum în nuanțe al literaturii române contemporane. Pornind deci de la premiza că importantă e, în primul rînd, capacitatea de a recrea în chip sensibil și convingător artistic lumea reală în datele ei reprezentative, orice se întîmplă poate, într-un anumit sens, oferi elemente pentru o construcție semnificativă. Talentul nu trebuie, firește, bruscat, autobruscat și împins spre zone care nu-i priesc, nu-i sînt proprii. Talent înseamnă tocmai, printre altele, autocunoaștere, autodescoperire ; să intuiești ce știi să faci mai bine, eventual doar tu, numai tu și să te ferești de ademenirile unor flăcări spectaculoase dar iluzorii, pentru tine în orice caz amăgitoare. Și totuși printre teme și probleme istoria operează o naturală cernere și ierarhizare. O ierarhizare de continut, valorică, ce ține cont de pîrghiile sociale, determinante, de obsesiile care impregnează atmosfera unei epoci. Am citit recent fragmente dintr-o carte aparținînd unui tînăr scriitor, Dragomir Horomnea, care m-au cucerit prin naturalețea firului epic, autenticitatea figurilor, simplitatea și în același timp complexitatea, deloc contrafăcută, a unor personaje configurînd o lume în care crezi și care reușește, prin magia artei adevărate, să ți se impună. Aș ține, pornind de la această lectură mai proaspătă ,să remarc din nou deși voi repeta inevitabil lucruri pe care într-un fel oarecare le-am mai spus sau au mai fost spuse, adevăruri probabil elementare dar nu mai puțin esențiale. Dacă într-o epocă istoricește revoltă muncitorimea, deși restrînsă cantitativ, s-a constituit totuși în ferment al progresului, devenind forța motrice principală a schimbărilor revoluționare produse în țara noastră, ea a ajuns, în procesul industrializării intensive, o „armată pașnică" imensă, în continuă expansiune și care evoluînd și formîndu-se spiritual pe sine însăși, își pune pecetea asupra tuturor compartimentelor vieții sociale. Doream doar să subliniez un fapt evident și anume că lumea muncitorimii și a muncii, ca școală de educare a caracterelor, de forjare a unei viziuni, din termen de referință teoretică s-a preschimbat într-o realitate palpabilă, vastă, cu ramificații în straturile cele mai afunde ale existenței, conditionîndu-ne dezvoltarea și opțiunile. Aceasta în primul rînd. Asistăm apoi la o modificare continuă a constiințelor în relație cu mutațiile produse în raporturile sociale pe baza avîntului societății noastre în general.

— Credeți că este reflectat în romane, proză scurtă etc., fenomenul transformării vieții oamenilor muncii, a muncitorilor în noile condiții de dezvoltare ale societății contemporane?

— Truditorul de azi e altul, firește, decît cel din urmă cu jumătate de secol. Gradul de civilizație tehnică a impus cunoștințe superioare, stăpînirea perfectă a unor unelte de producție complexe. Altul e orizontul său spiritual. Muncitorul contemporan, în cadrul unui ansamblu de măsuri care au dus la creșterea nivelului său de cultură, a atins treapta în care o departajare netă între ceea ce numim îndeletnicire intelectuală și muncă fizică devine din ce în ce mai puțin operantă. Stărui asupra unor asemenea lucruri prea cunoscute și arhicunoscute prin îndelungă repetare pentru că în tratarea problematicii muncitorești sîntem încă uneori prizonierii anumitor preconcepte. Poate că, într-un fel, vechile prejudecăți de mult dispărute cu privire la imposibilitatea dezbaterii marilor drame umane pe material de viață țărănească continuă să persiste, oarecum, fie și inconstient, de astă dată în legătură cu prezența în literatură a muncitorimii. Conflictele reprezentative, trăsăturile în măsură să exprime o epocă, pot fi depistate cu forță sporită, consider, plonjînd în plinul unei existențe caracteristice, prin excelență, pentru actualitatea românească. Și nu e vorba doar de sugerarea unei atmosfere, a unei ambiante, ci de crearea unor personaje — purtători ai problemelor grave și de esență cu care se confruntă societatea noastră într-o etapă de definire a răspunderilor și de cristalizare a viitorului ei.

— Aveți pe masa de lucru, un proiect de viitor pentru o carte cu tematică muncitorească ?

— Personal, mă aflu în căutarea asiduă a unei chei care să-mi înlesnească trecerea de la un univers pe care l-am frecventat în cărțile mele de început, un univers propriu unei perioade istorice de acum încheiate, la investigarea condiției moderne a omului pentru care munca va trebui să se constituie într-un mijloc de afirmare plenară a personalității și de eliberare spirituală, a omului participant activ la făurirea unei lumi a creației constructive.

Al. Simion

„Ceea ce transmitem cititorului este și încrederea noastră, convingerea că adevărul ne aparține"

— Este omul muncii o temă „fierbinte", de anvergură istorică, pentru un scriitor tînăr ?

— Literatura nu se poate mulțumi să afirme că oamenii muncii făuresc istoria, ci trebuie să o și dovedească ; a face să se simtă în fapte obișnuite vuietul istoriei, nu e la îndemîna oricui. Cînd îți stau la dispoziție biografii de excepție, cînd poți să alegi dintre faptele omenești pe cele care au hotărît în mod direct istoria, este firesc să preferi calea cea mai simplă. Totuși culisele și chiar scena pe care se joacă actele istoriei, cu personajele sale principale și toată recuzita de rigoare, nu sînt de-ajuns pentru a înțelege spiritul unei epoci. O epocă se simte cu aceeași vigoare în gesturile cele mai mărunte, în faptele cele mai îndepărtate, aparent, de epicentrul istoriei. Întreaga dimensiune a evenimentului se simte abia acolo unde istoria se întoarce asupra oamenilor ca un ecou al propriilor fapte. Nu există pentru literatură teme interzise, dar există adevăruri ușor de demonstrat, și deschise pe care trebuie doar să te prefaci că le forțezi, precum există și adevăruri totale — dintre acelea pe care doar marile personalități se încumetă să le atace, fără teamă de a cădea în banalitate. Abia aici, pe teritoriul unui adevăr dintre cele mai profunde, aici unde istoria nu explodează senzațional, se probează adevăratele virtuți scriitoricești.

— Pentru rezolvarea unei asemenea teme, diversitatea viziunii artistice trebuie să fie o problemă de căpătîi ?

— A ataca o asemenea temă este mai întîi o chestiune de convingere și abia apoi o problemă de mijloace artistice. Un întreg arsenal de mijloace nu poate să țină locul vocației, al încrederii nemăsurate în puterea de expresie a faptului obișnuit, căci, în mare măsură, ceea ce transmitem cititorului este și încrederea noastră, convingerea că adevărul ne aparține. Convingerile de împrumut, ideea vagă că, pe-aici pe undeva trebuie să ne-așezăm și noi ca să vedem mai bine și să fim văzuți mai bine, nu ajută la nimic. Arta se întîlnește cu istoria nu numai așezîndu-se la masa istoriei, ci aducînd cu ea spiritul viu al epocii. Diversitatea viziunii artistice este desigur de dorit, dar nu poate fi impusă. Critica noastră literară merge pînă acolo cu dorințele ei de diversitate, încît încearcă să impună pînă și unuia și aceluiași scriitor schimbare — schimbare cu orice preț, de la o carte la alta. Și faptul nu ar fi încă de condamnat, dacă mulți scriitori nu ar fi înțeles această pretenție ca pe o obligație de a se prezenta de fiecare dată sub altă înfățișare, părăsind teritorii pe care le cunosteau, către care îi chema vocația și experiența, lansîndu-se în producții a căror singură calitate este aceea de a fi la modă. Trădarea propriilor credințe și propriilor inclinații doar de dragul diversității, a fost plătită prea scump pentru a mai susține astăzi, ca acum două decenii, că datoria literaturii ar fi una sau alta. Literatura, în ceea ce are ea mai bun, scriitorul care crede în intuițiile sale mai mult decît în orice, își servesc epoca și cititorii mai mult decît ar face-o dînd ascultare celor mai binevoitori sfătuitori.

— Care sînt, după opinia d-voastră, condițiile expresivității ?

— Cred că sinceritatea trăirii este singura condiție a expresivității. De la discriminare încep toate nedreptățile și dintre ele, cea mai gravă pentru un scriitor, este aceea de a lua condiția intelectuală drept singura garanție a adevărului.

— La ce lucrați ?

— Lucrez la un roman intitulat **Barca.** Am schițat alte cîteva povestiri care vor veni să completeze ciclul început cu volumul **Stația de salvare.**

Nicolae Mateescu

„Mai mult curaj și îndrăzneală în abordarea cotidianului"

— Ce rol ocupă, după părerea dv., personajul provenit din rîndurile clasei muncitoare în literatura română contemporană?

— Eroul muncitor așa cum a fost el definit altădată se dovedește a fi un concept prea îngust pentru personajul-erou de astăzi, întrucît ultimul deceniu nu a schimbat doar peisajul exterior ci și pe cel interior al muncitorului, cu felul său de a fi, de a gîndi, de a discerne, de a judeca, de a reacționa — lucru arhicunoscut, pentru că e prezent în viața cotidiană, dar nu în aceeași măsură și-n literatură, și mă refer îndeosebi la cea germană din țara noastră. Să nu generalizăm, dar cred că mutațiile amintite îi răpesc scriitorului posibilitatea de a sorbi din experiența sa în ale cunoașterii omului, mai ales atunci cînd nu e în contact permanent cu această categorie de oameni. În general, aș spune că locul eroului individual a luat-o colectivitatea, oglindindu-se pe planul literar, de fapt, ceea ce se petrece la scara întregii societăți : procesul de omogenizare în modul de trai, în sfera cunoașterii și a întregii constiințe.

Indiferent de profesia și naționalitatea lor, cetățenii României socialiste au dobîndit calitatea de a fi **oameni ai muncii.**

— Diversitatea viziunilor epice contribuie la definirea revelatoare a condiției personajului caracteristic temei în discuție ?

— Cred că există o diversitate de viziuni artistice, dar ca să diversificăm și noi aici, îndrăznesc să formulez o impresie.

A scăzut, poate, numărul cărților cu firul epic dus pînă la capăt, deci și a posibilității personajului-erou de a se înfățișa cu tot ce este, cu tot ce năzuiește sau visează. S-a lărgit, în schimb, aria de interes al scriitorului — probabil din dorința de a cuprinde o secvență cît mai bogată a realității. Mozaicarea uneori chiar excesivă îi permite să folosească drept chit accente comentative, adică pasaje eseistice. Deși în asemenea romane „erou principal" sînt, în fond, relațiile interumane, se poate vorbi și de prezența făuritorilor de valori materiale, angrenați în perfecționarea vieții sociale. Și, totuși, pe lîngă aceste opere strict necesare, pentru că invită la dialog și la confruntări de opinii, așa cum sînt cerute de însuși timpul în permanența sa devenire, ar trebui să existe, poate, și mai multe romane de acțiune, cu pe nedrept subapreciata „fabulație", la care, de altfel, s-a revenit după un timp de tatonări și pe alte meridiane ale globului. Omul, și mă refer aici la cititor, are nevoie astăzi de cît mai multe prilejuri de dezbatere, dar ele singure nu-i pot satisface setea de cunoaștere în sfera destinelor individuale, și nici acea dorință — de care ne îndoim cîteodată, dar fără temei — de a-și regăsi în plămădirile literare propriul său chip, și propriile sale preocupări, griji, bucurii.

— Și-a făcut critica literară datoria față de această direcție tematică a literaturii contemporane ?

— Critica, după părerea mea, a făcut foarte bine cînd s-a legat (și se leagă) de anumite simplificări în concepția și practica literară, întrucît, într-un asemenea domeniu, pe cît de complex pe atît de gingaș, **simplificarea** devine ușor **schematizare**, iar aceasta **anularea** oricărui mesaj, fie el chiar cel mai bine intentionat.

Dar critica literară trebuie să aibă — mai ales după perioadele amintite — multă grijă ca la plivitul buruienilor să nu lovească (cu sapa) și în rîndul florilor, numai pentru că mișcarea a devenit mecanică. Un „nu" cronic, exprimat doar în virtutea inerției, se dovedește a fi la fel de neproductiv ca și „da"-ul cronic, căci ambele scutesc de adevărata analiză diferențiată, pînă la urmă, și de propria dezvoltare a criticului în această extrem de grea profesie, fără de care nici o literatură nu s-ar putea dezvolta.

— Care este punctul dv. de vedere în legătură cu căile posibile de dezvoltare a literaturii axate pe temele asupra cărora am insistat în dialogul nostru ?

— Din propriul meu dialog cu coala albă, deci cu manuscrisul în devenire, dar și din preocupările unor colegi de breaslă, știu că nenumăratele îndemnuri la mai mult curaj și îndrăzneală în abordarea cotidianului, ca și îndemnurile privitoare la crearea unei literaturi diversificate, cu o mare varietate de stiluri și mijloace artistice, toate acestea au darul de a impulsiona întreaga creație, întărindu-mi încrederea în profesia, menirea sau, pur și simplu, în munca noastră pe cît de frumoasă pe atît de pretențioasă.

Franz Storch

„Tema aceasta nu este o temă de sărbătoare de care să ne amintim cînd și cînd"

— Există deja romane în care eroul principal este muncitorul, ca individ bine definit, sau romane care se fixează asupra unui grup social definitoriu pentru societatea noastră. Socotiți că literatura română actuală ține pasul cu dezvoltarea și evoluția noilor relații existente în viața oamenilor muncii?

— Cred că romanele de inspirație muncitorească sînt încă puține, iar, dintr-acestea, doar cîteva par mai bune decît celelalte. Explicații ar fi destule și nu lipsa de atracție a uzinei poate fi una dintre ele. O anume garanție a succesului la editură și la o parte din critică, cît și un șablon imperfect al temei a creat, în urmă cu ani, rețineri ale autorilor și ca urmare au apărut cărți în care eroii — muncitorii — se mișcau stîngaci într-un decor — uzina — care ar fi trebuit să le fie familiar. Muncitorii „creați" semănau prea puțin cu modelele folosite de autori, fiind mai mult expresia gratuității cu care își imaginau aceștia că ar fi. Dialogurile pe care erau puși să le susțină ei între ei erau uscate, lozincarde, conflictele artificiale, iar portretele idealizate. Însăși uzina apărea idilic, ca o pajiște între florile căreia autorul plasa întîmplător două trei noțiuni simple legate de un flux tehnolo-

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 7-a

Anchetă realizată de Cornelia Djigola și Eugen Mihăescu

ion iuga

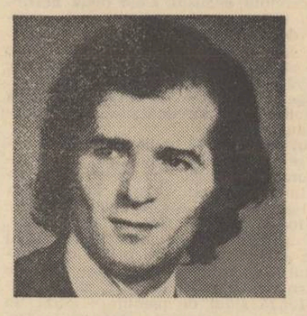

Stîlp de poartă

Coperți blăstăm cite coperți
cenușă nordice peceți
porți ochiule de sub cetăți
copacu-i infrunzit de jele
în negre crengi și în ulcele
zidit pe dreapta lui pruncie
și-a izgonit hotarul
fie
uscata crește în ființă
din ger fără îngăduință
și umblă cu umbrele sure
pe săniile de foc să fure
din rădăcini tot ce-i pădure
Uscata ca de vînt Uscata
de mină il duse pe tata
în vaduri seci subt rădăcini
strins în pumnale de străini

în stîlp e jarul tău din vatră
vezi să nu se facă piatră
în crestăturile ce-or fi
sunt trupurile-mi strămoși
cînd apa-mi mușcă din picioare
e boală-n voi în fiecare —
vin șobolanii rînd pe rînd
vopsiți să muște și din gînd

grăiește stîlpul prin cetăți.

Un cer se ridica

Apă în mine întrupare
și vilvătaie în calendarul inimii

înțeleaptă țărînă din mine
lăcăte îmi leagă la glezne
pași-mi seamănă grele inele și rugă-n nisip

Ion Jalea : „Arcaș odihnindu-se"

infometată
flacăra le caută
și plînge ochiul
pînă unde granița vorbei încă nu arde

un cer se ridică prin mine

impătimită steaua se zbate prin cap
jar pentru prinz cum ne lasă
marginea stelei

abate riul spre ea
pînă turnu-nclinat al bisericii
o duce mai sus de privire

mană întoarce-te
furtună pînă-n țărmul duhului meu

Lumina

Cu daruri ai venit lumină de ziuă
războinicile flăcări din mine să stingi

brățări din sud bolnave lanterne
pe apa brațelor tale
și mătăsuri de vînt
să lunece
cînd gurile noastre
se prind în păcat
aerul ne fură veșmintele
podoabele tale ard pe un cer depărtat

numai semințele
împrăștiate prin rouă
blinde crizanteme-s la picioarele noastre

grăbește iubire pajiștea spre ziuă
pătimașa romaniță
imi stringe genunchii
și înflorește de sîngele nostru

să ne rugăm iubito să ne rugăm
pentru pacea din arena romană
la ceasul albastru
și degetele noastre albastre de cîntec

Capacul sîngera albastru

Întors de zodii în mine certatul cu mine
arbor cu aripi în cer
vorbele sîngeră-n crengi
foc blînd să mă spele apele țării
n-are margine către cer
mereu în pămînt Marmar coboară
mișcă stele
și arde frigul de afară
cînd mina imi rămine-n ger

certații singeram albastru
zăpezilor

un zeu
urma și rana-n vale-și cîntă
copacul singera albastru

VĂ PROPUNEM UN NUME NOU:

gheorghe truță

Propunem azi cititorilor un nou prozator, un talent plin de promisiuni, inrudit, după impresia noastră, cu vigoarea și profunzimea „auditivă" a unui Marin Preda. Gheorghe Truță are și el o „ureche" de o remarcabilă acuitate și fidelitate, grație (in primul rind) căreia izbutește să „reconstituie", cu o convingătoare autenticitate, evenimentele colective și individuale ale mediului său de baștină, satul. După cum se va vedea din povestirea care urmează, tînărul prozator nu se mulțumește cu căile și modalitățile tradiționale ale narațiunii ; el incearcă indrăzneț (nu fără riscuri, dar nici fără succes) formule noi, moderne, reușind să imprime textului, cu o precoce indeminare și siguranță, un „nerv" specific, de reale perspective.

Vom mai auzi, sintem siguri, de Gheorghe Truță, elev in clasa a XII-a la Liceul „Frații Buzești" din Craiova (in momentul de față, probabil, in „frigurile" bacalaureatului...). Pe măsură ce nobila meserie ii va dezvălui, treptat, și ultimele ei „taine", mari și mici, debutantul de azi are toate șansele de a deveni, intr-o bună și nu prea indepărtată zi, un remarcabil prozator.

Geo Dumitrescu

a doua povestire

Aerul e o baltă mare, urci mai mult să atingi apa tulbure, dar ea se arcuiește și se indepărtează... Jos e o pînză și mai tulbure bine intinsă și in mijlocul ei e o pată albă și rotundă. Undeva departe tulburele arcuit se unește cu pinza de jos și marginile lor se prind strins pină dispar impreună intr-un cerc fără margini. Coborind, cerul coboară și el, pinza cenușie, intinsă incepe să se miște in valuri mici și tulburele ei incepe să se despartă in două. Unul presărat cu stilpi legați intre ei cu fire intinse, coroane de pomi, acoperișuri de case vine de la două margini ale cercului cenușiu. Cele două nesfirșituri tulburi se apropie unul de celălalt, dar se opresc lăsind intre ele o jinie largă, șerpuitoare, de un tulbure pur, uniform, liniștit. Șarpele tulbure vine de la o altă margine a cercului, ajunge la pata albă, se desparte in două ocolind-o, se impreună din nou impleticindu-se inainte.

Riul se desparte in două, ocolește satul, se impreună din nou... Satul e inconjurat de un zid gros de pămint de inălțimea unui om. Apa e aproape cit zidul și privit de sus satul e o farfurie plutitoare. Dincolo de zid sint casele, cam la mijlocul distanței dintre locul unde apa atinge pentru prima oară pămintul, la Deal și locul unde il atinge pentru utilma oară, la Vale, sint Copacii. Lingă zidul de pămint e alipit un alt zid de saci care e intrerupt in trei locuri : la Deal, la Copaci și la Vale. La Copaci sint așezați unul lingă altul Trică, Valer, Petre, Mitru, Lina, Dina, Reta, Vetuna, Valerian, Sică, Gică, Țuie și Gore. Trică e la capătul dinspre sat al șirului, ridică sacul din grămadă, Valer il ia, Petre il ia și-l dă din mină in mină pină ajunge la Gore, lingă apă, care il pune in zid. La Copaci sint : Duie, Radu, Victoria, Valică, Rada și Victorian. Duie e la capătul dinspre sat al șirului, Victorian e lingă apă. La Vale sint : Victor, Vicu, Picu, Sofian, Sofia, Sofica, Milica, Nicu și Vitiu. Trică ridică un sac, Valer il luă. La capătul de lingă apă Gore puse sacul in zid.

„Toți sacii vin la mine... toți imi dau mie sacii și au incredere că ii așez bine... Au incredere...

Ei, nu-i vorba de incredere... Ce, cind imi dau să le pasc caprele n-au incredere ?

Nu-i vorba de capre. Aici dacă nu așez bine sacii..."

Pătru aruncă sacul din mașină, hirtia se rupse, nisipul se imprăștie. Dina intoarse capul, Gina intoarse capul, Petre intoarse capul.

„Un sac pierdut..."

„Un sac pierdut..."

„Un sac..."

★

Trică ridică sacul, Dina il luă, Reta îl luă. Lingă zid Țuie așeză sacul. Zorin opri mașina lingă grămadă, cobori, veni la Sofron.

— Uite ce e, zise.

Gică veni lingă ei.

— Te cheamă la stație, zise.

Sofron plecă. De sus de tot se vede un cerc alb cu marginile ridicate drept lingă care sint trei șiruri mici de puncte negre. Zidul alb de saci inconjoară satul și e intrerupt in trei locuri lingă rindurile de oameni. Aproape de zid e un șanț adinc de o inălțime de om și lat de zece inălțimi. Oamenii au săpat, au luat pămintul și l-au pus in zidul de lingă apă. In șanț e apă și cei mai mulți stau pină la genunchi cufundați și-și dau din mină in mină sacii. La Deal rindul incepe cu Trică, Valer și Petre și se termină lingă apă cu Țuie și Gore. Sofron e lingă o cutie in care e infiptă un fel de nuia subțire de sirmă. La Vale, in partea dinspre sat sint Victor, Vicu și Nicu lingă apă e Victorian, iar la Copaci rindul incepe cu Duie și Radu și se termină cu Vitiu.

— Am găsit, zise Victoriță, trinti un maldăr de saci.

Radu se uită inainte.

— Dacă mai sint cincizeci de metri, zise.

Duie ridică alt sac.

„Incă vreo cincizeci... Terminăm..."

Victoria il luă.

„Cincizeci de metri și gata..."

Valică il luă.

„Cincizeci de metri..."

Radu îl luă, Petru îl luă.

„Cincizeci și gata..."

„Cincizeci..."

★

„S-ar putea să fie degeaba... Cițiva metri dacă rămin neziditi și apa doboară digu'... Atunci, degeaba..."

Duie ridică alt sac, Radu il luă, Victoria il luă.

„Acum, cind mai avem puțin să intre apa... să dărime digul..."

„Să strige...

— Apaaa !

Să fie un șuvoi mare, să nu-l putem opri..."

„Din ce in ce jeturile sint mai dese... pămintul e imbibat."

Soarele ar trebui să fie undeva în partea de jos a cerului, dar nu e. Cerul e pustiu, tulbure, aerul e cenușiu. Iar casele, pomii și drumurile sint intr-o nemișcare clară ; au marginile plumburii, sigure. Pe drum e mașina lui Zorin, printre case nu e nimeni. Lingă școală Grigore, Costin și Mitran stau in picioare și vorbesc, femeile stau jos, copiii stau jos. La Copaci Duie ridică un sac, Radu il luă, la Deal Gore puse sacul in zid, Trică ridică altul.

— Ce dracu' stăm ? zise Costin. La dig nu mai sint saci și noi stăm.

— Spune și tu ce să facem.

— N-avem nisip, punem altceva.

— Ce ? Piatra am terminat-o, pămintul de la fundații la fel.

— Nu mai e nicăieri nimic ?

Mitra veni mai aproape.

— Ar fi ceva, zise. Săpăm cu cazmaua și incărcăm in saci.

Victor ridică un sac, Vicu îl luă, Picu il luă, Sofian il luă, îi căzu din mîini. Nicu rămase cu mîinile intinse.

„Om bătrin... A treia oară îi cade..."

— Nea Sofiane, zise Picu, veni, ridică sacul. Odihnește-te mata puțin...

Sofian nu zise nimic, se puse iar in rind.

„Dacă stau jos o clipă adorm... Ei să care și eu să dorm... cind mai e puțin..."

— Nu se poate, zise și Grigore. Pină săpăm cu cazmaua vine noaptea !

Se uită in sus.

— Peste un ceas se intunecă.

Se intoarse spre zidul școlii spre copii.

— Mă, voi n-aveți pe-acasă grămezi de nisip, pietriș sau pămint ?

— N-avem timp, zise Sofron. Acum se face noapte.

Valerică dete sacul, își șterse fruntea.

„Din ce in ce apa tișnește mai des... Azi dimineață țișnea la o oră o dată... acum nu trec nici minute... Să aud din nou :

— Apaaa !

Și să cadă o parte din zid..."

— Mă duc eu la Deal, tu la Vale și tu la Copaci, zise Grigore. Trebuie să aibă cineva vreo grămadă de nisip sau altceva.

Trică mușcă o dată dintr-o piine, o puse pe sac, il ridică.

— Mușcă o dată și dă-o inainte, zise.

Valer luă piinea, mușcă, luă sacul.

„Piine... dulce... digul..."

Petre luă mîinea, mușcă, luă sacul.

„Piine... digul..."

— Apa ! strigă Radu, aruncă sacul, fugi spre jet.

— Mușcă și dă-o-nainte, zise Dina.

Rada mușcă, luă sacul.

„...dulce..."

Victor ridică sacul, Vicu il luă, Picu il luă, Sofian il luă, Milica il luă, îi căzu din mîini. Picu veni și-l ridică :

„Și ei i-a căzut... Nea Sofian era bătrin, ea...

— De azi dimineață să tot dau saci..."

Picu trecu la loc.

„Toți țin mîinile intinse să apuce sacul... Lui nea Sofiu îi tremură... Și Milicăi la fel..."

— Impinge, impinge ! țipă Victorian alergind cu sacul.

„Se crapă tot zidul... cade...

— Douăzeci de metri mai erau..."

Radu impinse cu amindouă mîinile in scindură, scindura se dezlipi, apa țișni pe alături. Radu impinse, astupă.

„Apa... apa..."

★

Mitrică opri mașina, cobori.

— Șefule, îi zise lui Sofron. Am venit cu mașina jumate că nu mai e nisip.

Grigore veni lingă el, il bătu pe umăr.

— S-a făcut rost, zise. Haideți să descărcăm asta și mergem la Gore.

Petru se urcă in mașină, Grigore se agăță de oblon. Veni și Sică.

„Nici acum nu s-a dărimat... Iar să aud :

...— Apaaa...

Nici acum... nici acum..."

Dacă n-ar fi pata rotundă și albă dintre ape totul ar fi o uriașă jumătate de sferă cenușie. Apa și aerul nu s-ar mai deosebi supuse fiind aceleiași culori. Cerul ar putea fi jos, apa sus sau cerul ar putea fi intr-o parte. Sau n-ar mai avea rost să mai fie.

— Apa ! strigă Gore, fugi.

Trică alergă, Valer alergă, Dina luă un sac, fugi.

„Apa..."

„Apa..."

Sică luă scindura lată, fugi.

„Ai văzut ? A venit... Ai văzut ? A venit..."

Gore ajunse la jet, se propti cu spatele.

„Iar o să astupăm și jetul ăsta... o să mergem cu zidu'-nainte...

...— Mănincă, mă !

O să terminăm, o să se facă noapte, da' ce dacă. O masă... toți..."

— Repede, repede ! strigă Sofron, apucă un sac. Repede cu sacii.

— Apaaa ! strigă Gore cu ochii holbați inainte.

„O masă...

— Asta ce mai e ? Niciodată... două in

Ion Jalea : „Cap de cioban"

același timp..."

Trică rămase nemișcat, Valerian rămase nemișcat, Sică rămase nemișcat.

„Niciodată... in același timp două..."

„Asta era... ultima.."

„Ultima... Se dărimă..."

Sică puse in locul lui Gore scindura, Gore fugi spre al doilea jet. Sofron veni lingă el. Jetul e sus, aproape de inălțimea unui om. Sare din ce in ce mai departe, mai larg și se văd bucăți mici de pămint care cad odată cu apa.

★

La primul jet zidul e ridicat. Vetuna ridică peste zid un sac, Valerian o ajută, il lipiră bine.

„Nu mai curge..."

„Nu mai curge..."

Peste tot s-a pus o ceață plumburie și acum linia rotundă dintre ape și cer a pierit ; apa și cerul s-au contopit definitiv. Jos negura a deștrămat marginile lucrurilor, casele și pomii sint prinse intr-un tot neclar, cenușiu. A rămas alb și clar doar zidul intrerupt de saci.

★

S-a intunecat mai mult și-n sus și-n jos e negură. De sus de tot nu se mai vede nimic in afară de mica lumină a farului. Coborind, se vede zidul de saci intr-o lumină albă, pilpiită. Acum mai e intrerupt doar in două părți : la Deal și la Vale.

— Gata, zise Radu, puse mîinile in șolduri, se uită la zid.

„Gata... am terminat ! Ai văzut ?"

Valică veni lingă el, privi zidul.

„Am terminat..."

„Am terminat..."

— Am terminat și asta, zise Duie, se apropie de zid, privi in apă.

— Vai, știți ceva? zise Victorian.

Rada il privi, Victoria il privi, Vasilică se uită peste zid.

— Ce e ? intreabă Rada.

— S-ar putea ca ăi de la Deal sau ăi de la Vale să nu fi terminat. Și dacă intră apa pe-acolo, degeaba am terminat noi.

— Gore, zise Sofron. Mă, spune dacă ai obosit la așezat. Eu știu că acolo e greu și tu de dimineață...

Gore potrivi sacul, dete din cap negativ.

„Cind mai sint mai puțin de douăzeci... Gore... Gore...

...— Vezi că e capra legată...

Ia mai taci acum ! Ce capre ? Cine mai vorbește de capre...

...— Hai să mincăm...

Toți... o piine..."

— Mă, zise Victor, dete sacul, se uită spre sat. Acolo nu arde ?

Vicu privi, Sofia privi, Milica dete sacul, Vitiu așeză sacul in zid.

„Arde... Apa..."

„Arde... Apa..."

— Mă, arde, zise iar Victor.

„Plastele colectivului... ard, casele sint aproape... Satul..."

Aproape de Vale e o flacără mare care luminează in jur intr-o culoare roșie, aprinsă și care se pierde in jur pină ce aproape de apă rămine galbenă ceroasă. De sus de tot satul e o luminare cufundată in apă căreia i-a rămas afară doar flacăra. Sus e negru, imprejur e negru. Victor ieși din rind, fugi spre plaste.

„Ăștia au timpit ! Văd că arde și stau..."

Vicu ridică sacul, Picu i-l luă, Nicu îl luă.

— Noroc, zise Radu.

— Noroc, zise Sofron. Ce e cu voi ?

— Am terminat, zise Victoria, puse mina pe un sac.

Sofron duse mina la barbă.

— Deci la Copaci e gata, mormăi.

„Pe-acolo nu mai intră apa..."

Radu veni lingă zid, Rada veni lingă el, Valică veni și el. Din rindul celălalt veniră Dina, Reta și Vetuna și se formă alt rind.

— Ăia de la Vale au terminat ? intreabă Valerian.

— Mai au puțin... mai puțin decit aici. Și s-au dus și din grupa noastră să le ajute.

— Noroc, zise Duie.

— Noroc, zise Vicu, Ce e cu voi ?

— Am terminat, zise. Și-am venit să terminăm și aici. Da' văd că mai aveți vreo cițiva metri.

Flacăra s-a stins, in locul ei a rămas jar, apoi n-a mai rămas nimic. Iarăși se vede in intuneric doar lumina farului. Farul e un felinar mic pus intr-o cutie cu pereții de sticlă așezată in virful unui stilp inalt cit doi oameni și putred. E așezat aproape de Copaci, lingă zid. Victor veni lingă grămada de saci.

— S-a stins singur, zise. A ars doar o plastă.

Zorin opri mașina, se dete jos.

— Oprește dracu' motoru' ăla că-mi urlă-n cap, zise Vitiu.

Zorin făcu semn cu mina că nu poate, veni mai aproape.

— Văd că e cam gata aici, zise.

— Douăzeci de saci mai trebuie, zise Victor.

Zorin se uită la mașină apoi la zid.

— E tocmai bine, zise iar. Și-așa s-a terminat și nisipu' de la Gore. Vicu ieși din rind.

— Păi știi ce? zise. Lasă-ne nouă cîți saci ne lași și cu restu' te duci.

Zorin se urcă pe oblon.

— Haideți, zise Sofron. Șase metri dacă mai sint. Ce șase, cinci !

Gore intinse mîinile.

„N-o să mai fie nici o grabă... o să mincăm liniștiți...

...— Mănincă, or să zică.

Vezi, dacă nu erau apele astea... dacă nu era asta... niciodată... Gore..."

— Doi saci și gata, zise Vitiu.

Zidul mai intrerupt e la Deal. De sus de tot nu se mai vede nimic și ca să vezi zidul trebuie să cobori aproape de el.

Atunci insă vezi mai mult sacii albi și mai puțin zidul adevărat. Sofron lovi ușor cu virful bocancului stația.

„Mai e un metru... doi... Vezi că s-a putut ?

— Așa e... Am terminat zidul... dar dacă apele cresc ? Și dacă, eu știu, apa doboară și zidul ăsta ? Noaptea..."

— Gata, zise Zitiu, impinse bine sacul in zid. Gata și la Vale.

Zorin opri mașina la Deal, cobori.

— E cam gata și-aici, zise.

— Dă jos cam vreo zece saci, zise Sofron.

Zorin se urcă pe oblon, Sofron se urcă și el.

„Il păzim toată noaptea... ce să facem altceva ?"

La Vale zidul nu mai e intrerupt și lingă el nu mai e nimeni. Și la Deal albul e continuu, dar oamenii sint incă acolo și inseamnă că mai sint de pus cițiva saci. Și sus și jos e beznă, nu e nici luna, nu sint nici stele. Doar jos e, luminița farului. In grămadă au mai rămas cițiva saci.

Ajunse lingă apă. Trică mai ridică un sac ; trecu din mină in mină la Valerian, la Sică, la Gică, la Țuie.

„Gata..."

„Gata..."

„Gata..."

Gore il puse in zid.

„Gata..."

Se auziră pași, dinspre Vale se văzură umbre mai negre ca intunericul. Mitru intoarse capul.

— Care e, mă ? intrebă.

Nu se auziră decit pași.

— Noi, zise Victor, se apropie.

— Ce e, mă, cu voi ? intreabă Sofron.

— Am terminat și noi adineaori și venim să re-ajutăm, zise Milica.

— Al dracului de zid ! oftă Petre, se apropie, izbi cu pumnul in saci. Nu credeam că-l mai terminăm.

„Acum l-am terminat... parcă mă simt mai ușor..."

— Mă, eu mă duc, zise Victorian, se ridică.

„Am terminat... nu mai vine apa... miine trebuie să sap șanțu' ăla..."

Sofron auzi, veni dinspre dig.

— Nu pleacă nimeni, zise tare.

Toți se uitară inspre voce, Sofron veni aproape.

— Nu pleacă nimeni, zise iar.

Ion Jalea : „Mioara"

Valer se sculă, Mitru se sculă, Rada se intoarse din drum.

„De ce să nu plecăm? Am terminat... Nu mai vine apa..."

„Am terminat... De ce să nu plecăm?"

„De ce să nu plecăm?"

— Ce să mai facem aici ? zise Vitiu. Zidu' e gata...

— Il păzim, zise Sofron. La noapte poate cresc apele. Sau, cine știe, intră apa pe undeva prin zid. Sau... eu mai știu ! De-aia trebuie păzit.

— Il păzim, zise Nicu, se așează pe pămint. Da' să vedem cine-l păzește.

— Noi il păzim, zise iar Sofron. Facem așa : unii pină la miezul nopții, alții de la miezul nopții pină dimineața. Două schimburi. Fiecare schimb se inșiră cit tine digul... cam la două sute de metri un om. Zorin și Mitrică au pus saci de rezervă și dacă se rupe zidul strigați și vin toți din schimb să v-ajute. Dacă se mărește nivelul apei sculați tot satul.

Tăcu, Mitru se așeză iar, Victor veni lingă ei, Radu se duse lingă Duie.

„Acum nu mai vin apele... am făcut digul..."

„De ce să mai stăm ? Am făcut digul..."

„Nu mai vine apa..."

— Or să rămină ăștia mai tineri și bărbații, zise Sofron. Să fie oameni de incredere.

Ridică glasul.

— Hai care vrea să rămină ?

Trică lasă capul in jos.

„Am făcut zidul... nu mai vine apa... sint mort de obosit..."

Vicu se uită in jos.

„Nu mai trece apa prin digul ăsta... Și sint obosit..."

Valer se uită la zid.

„E gros... Și ei de ce nu se duc ? Eu..."

Gore se ridică.

„Cum am terminat... fiecare cu treburile lui Vorbeau despre creci... Masă... nimic.

— Ia mai taci ! Du-te !"

— Eu, zise Gore. Rămin eu.

— Tu ești Gore ? intrebă Sofron.

— Eu, zise Gore.

— Lasă, zise. Tu du-te și te culcă. Ai muncit cit zece.

„Tot Gore... E bun omu' ăsta, a muncit... Da' cine știe... cine știe ce-i vine? Nu ești sigur..."

Gore se dete in spate.

„Am muncit cit zece... El a spus-o...

— Și ce... n-a fost așa ?

Da, da, cit zece !

„— Să rămină oameni de nădejde !"

— Nu vrea nimeni să rămină ? intrebă Sofron.

„Ei drăcie ! Ăștia nu-și dau seama...

— Sint și obosiți...

Dar nu-și dau seama ? Dacă nu rămin, au muncit degeaba..."

Nu se auzi nimic.

„Nu zice niciunul nimic... să zic eu ?!"

„Ei de ce nu zic... eu singur..."

„Ei să nu rămină... eu..."

„Ei..."

Sofron se mișcă brusc.

— Mă ! țipă. Degeaba am făcut digu' ăsta dacă nu-l păzim. Ne-am rupt oasele degeaba.

Se uită prin intuneric.

„Nimic... nimic... nimic... Stau și se uită la mine ca niște... niște..."

— Dacă nu vreți de bună voie, atunci vă pun eu! strigă tare. Cum vă strig, veniți la mine... Valer!

Valer veni.

„Pe mine... M-a găsit tocmai pe mine...

— De ce tocmai pe mine ?"

— Rămii in primul schimb, zise.

Valer se apropie mai mult.

„Toți pleacă... se culcă... eu rămin..."

— De ce tocmai eu ? zise. Mă găsiși pe mine mai prost ?

— Lasă, c-o să fie și alții, zise Sofron. Apoi își schimbă glasul.

— Mă, adică, Gore care de-azi dimineață... Da' ce n-a făcut omu' ăsta ! El vrea să rămină și voi...

— Lui, îi convine, zise Valer. Miine ia caprele, le duce la cimp, pune capu' jos și doarme. Da' eu miine am treabă.

— Ce să mai vorbim ? zise Sofron iar. Dacă stăm la fiecare cite zece minute unde ajungem ? Costin...

Costin veni.

„Ce să-i faci ? M-a ales, m-a ales !"

— Stai in schimbul intii.

— Stau, zise.

— Petre...

Petre nu zise nimic.

„Pe mine... Cum... dintre toți... pe mine ?"

— Petre, zise iar Sofron.

Petre ieși in față.

— De ce să mai stau ? zise. Am ridicat digu'...

— Vino, mă, incoace, spuse Costin. Te-a strigat, vino aici !

— Da' tu ce te bagi ? Ce vrei ?

„Ce se bagă el?... Ce..."

— Cum ce vreau ? Dacă trebuie să rămînem, rămînem. Și te faci tu mai deștept.

— Ia, terminați-o ! strigă Sofron. Ce v-apucă ?

Gore se așeză pe un sac.

„Dădeau sacul din mină in mină... nu zicea nimeni nimic Acum se ceartă !"

Petre veni lingă Sofron.

„Eu stăteam și-n rind... și descărcam mașina..."

— Acum te dai rezistent, zise spre Costin. Eu eram și-n rind, și la descărcat.

— Adică ai muncit tu mai mult ca mine... asta vrei să spui ?

Sofron se urni, veni spre Petre.

„Dacă o iau așa, nu mai termin... Ia stați..."

— Ia stați, strigă. Dacă nu vreți cu vorbă bună... Să iasă toți bărbații intre douăzeci și patruzeci de ani.

Multi oameni veniră lingă el.

— Faceți două rinduri. Căutați să aveți in față sau in spate unul cit mai aproape cu casa.

Se formară două rinduri.

— Și tu, zise Petre. Tu te duci și te culci ?

— Nu, zise Sofron. Intru și eu intr-un rind.

Lingă zid rămaseră doar cele două rinduri de oameni.

— Voi plecați, zise Sofron celor din spate. Vă culcați și la miezul nopții vă scoală ăia care sint in fața voastră acum. Uitați-vă bine unii la alții.

Un rind se deștrămă, celălalt porni pe lingă dig, dispăru in intuneric.

Gore rămase in același loc, se uită

---

teatru

t

Teatrul I.A.T.C.

Două proiecte realizate la teatrul I.A.T.C. pun in lumină preocuparea pentru diversificarea mijloacelor actoricești in cadrul unui repertoriu care prin insăși condiția sa invită la profesionalism și onestitate.

1) Cu puține, inevitabile excepții, clasa prof. Zoe Anghel Stanca in distribuția piesei lui Carlo Goldoni „Casa cea nouă", se prezintă ca un ansamblu armonios, care cistigă incă in omogenitate prin tendința comună — vizibilă — de a da strălucire spectacolului dincolo de calitățile distincte ale celor care il compun. Beneficiind de indrumarea consecventă a regizorului, intr-un spațiu larg, disponibil, conceput de scenografa Diana Popov, studenții-actori se lasă antrenați in jocul viu, debordant, cu replieri sincopate, descinzind din comedia dell'arte, in care chiar reprezentări mult prea apropiate de modele cunoscute (cum este mișcarea scenică a personajului Toni, trimițind stringent la eroul filmului „Cowboy-ul de la miezul nopții", interpretat de Dustin Hoffman), cistigă o anume prospețime și savoare. Din lista de nume care și-au adus contribuția la realizarea spectacolului am putea transcrie o bună parte, printre care I. Cosma, desfășurind un joc echilibrat și susținut de o sigură stăpinire a tehnicii actoricești, Paul Zein, D. Ciobanu, A. Panamarenco, G. Oseciuc, ș.a. O mențiune specială pentru calitățile deosebite ale viitoarei actrițe L. Toma, care in rolul personajului Meneghina a dat măsura unui talent matur, spontan, viguros, departe de ezitările specifice inceputului.

2) Dacă un program estetic in general nu poate justifica materializarea intențiilor artistice, „un studiu asupra tragediei", cum sună emblema spectacolului „Hamlet" pus in scenă de anul IV actorie sub indrumarea conf. univ. Dem. Rădulescu și lector A. Pițești-eanu, nu poate rămine indiferent la descoperirile pe care promite să le reveleze. Astfel, „studiul" presupune in primul rind o anumită metodă și o doză corespunzătoare de originalitate. In ceea ce privește metoda, vom remarca decupajul textului care reduce trama la evenimentele cardinale ale tragediei, evitarea unor canoane in reprezentarea personajelor (Polonius apare mai calculat, mai rapace, tiranic fără a fi senil), folosirea unor tente naturaliste in scopul adevării, al modernizării mesajului. Rezultă de aici un spectacol inegal, in care cele două tabere sint conturate adesea univoc și ostentativ : pe de o parte, un Hamlet (reprezentat de Virgil Flonda) spectral și caustic, cu izbucniri zeflemitoare — nu intotdeauna binevenite, — alternind cu patetice contorsiuni meditative, un Horațio (Toma Vasile) modest și șters și o Ofelie (Gabriela Vlad) suavă, in limitele coordonatelor știute ; apoi, Regele (Mircea Petculescu), greoi și monoton, mai degrabă un burghez care își veghează bunurile, Polonius (Valentin Mihali), intrigant viril și malefic, Regina (Tamara Lepoiev) cu trăsături vulgare și stridente nevero-simile. O scenă realizată este aceea a jocului de măști in secvența „cursei de șoareci" și desigur că mai sint și alte care insă, nefiind susținute de o concepție unitară, sint amenințate de uitare. Chiar și așa, rămine indrăzneala de a aborda această piatră de incercare a artei dramatice, indrăzneală care merită tratată cu interes.

Valentin Dumitrescu

---

film

f

„Ca-n Texas"

Aparent anacronic, micul fermier al Americii „libere" mai luptă incă impotriva buldozerelor concernelor de exploatări petrolifere, carbonifere, etc., incercind cu deznădejde să-și păstreze modesta crescătorie de cai, modesta crescătorie de vaci, modesta plantație de bumbac sau piersici. Apărindu-ie, cu o rezistență și un sacrificiu duse pină la absurd, el luptă de fapt pentru ideea de libertate la care nu poate renunța. Tema este una dintre cele mai frecvente in cinematografia americană, nu numai datorită situațiilor dramatice reale ci și datorită posibilelor speculații filmice, de impresionare a spectatorului, ea presupunind in primul rind revoltătoare scene de violență și corupție. Asupra ei se opreste și filmul lui Jonathan Demme, MINIE RECE (**Fighting Mad** in original), film in care temperatura violențelor și a crimelor este destul de ridicată.

Dezamăgit de atmosfera viciată a orașului, Tom Hunter se intoarce la ferma părintească din dorința de a incepe o viață nouă și de a-și crește băiatul „in aer liber". Marea intreprindere de exploatări carbonifere Crabtree se extinde văzind cu ochii și in drumul său, potrivnică și incăpăținată se află ferma Hunter. Un pretext devenit obișnuit pentru un lanț de oribile crime, in care ucigașii profesionisti se mișcă nestinjeniți, legea fiind lejeră, iar acțiunile lor aproape intotdeauna rămase nedovedite. Puțini la număr, neapărați de lege, ultimii cow-boys ai Texasului, cow-boys pe motociclete, sint lichidați rind pe rind. Cind paharul revoltei se umple pentru Tom Hunter, el trece la armă și măcelărește „in cold blood". Se moare astfel, cum bine se zice „ca-n Texas !". Finalul, idilic (vindecat de răni după ce fusese ciuruit de gloanțe Tom se intoarce la fermă cu fiul său, in jurul lor zburdind cai și vaci) indulcește puțin esența dură a filmului dar pare lipit și oarecum lipsit de verosimil chiar și in mesajul moral pe care-l presupune.

Imaginile filmului sint corecte, culorile dozate armonios, tehnica inaltă a cinematografiei moderne nu mai ridică dificultăți in realizarea peliculei. Atmosfera este convingătoare și captivantă fără momente de mare emoție artistică. Acțiunea e brodată prea intens numai pe contrastul dintre veleitățile caste și tradiționale ale categoriei fermierilor pașnici și venalitatea, corupția, dezumanizarea stăpinilor marilor intreprinderi industriale. Același șerif lipsit de personalitate și adevărată putere, pe care-l cunoastem din majoritatea filmelor cu această temă, apare și in intriga simplistă din MINIE RECE. Nici Peter Fonda — excepțional interpret al rolului principal — actor de talent și variate posibilități interpretative, nici muzica deosebit de frumoasă, semnată de Bruce Langhorne, nu salvează acest film din locul comun in care se inscrie realizarea lui. Impresionante rămin intimplările, povestea și situația in sine, tema aleasă și nu transpunerea lor in limbajul cinematografic.

Corina Cristea

---

televiziune

tv

Fericirea de a fi tu insuți

Mai multe emisiuni (reportaje, interviuri, mese rotunde) au fost dedicate in ultimul timp Congresului Consiliilor Oamenilor Muncii, venind in intimpinarea acestui important eveniment din viața social-politică a țării. Una dintre ele — **Oamenii consiliului** — a fost realizată de Anca Arion la uzina „Vulcan", confirmind incă odată resursele multiple ale acestui excelent reporter. Privirea sa proaspătă și atentă a surprins aspectele cele mai semnificative din viața vechii citadele muncitorești bucurestene, completindu-se firesc cu un comentariu sobru pe marginea declarațiilor interlocutorilor, in marea lor majoritate oameni care și-au asumat sarcina de reprezentanți in C.O.M.-ul intreprinderii cu maximă responsabilitate și disponibilitate sufletească.

● Alternate, deși se deosebesc prea puțin in conținut și in intentii. **Revista literar-artistică** și **Atelierul de creație literar-artistică** s-au prezentat in ultimele lor aparitii ca rod al străduinței redacției de a le diversifica mai mult și astfel de a cuprinde o zonă mai mare de interes, in pofida spațiului restrins in care sint programate. In prima, programată săptămina trecută, i-am putut vedea și asculta pe Ioan Alexandru, Gheorghe Tomozei și Mihnea Gheorghiu, laureați ai „Cintării României", cit și pe Aurel Martin (a prezentat cartea altui laureat — **Clipa** — Dinu Săraru) care și-a incheiat scurta prezentare cu un paralelism intre meșterul Manole și eroul cărții, Dumitru Dumitru. **Atelierul...**, sub genericul „Democrația culturii", s-a deschis cu cîteva reflecții ale lui Nicolae Dragoș asupra condiției scriitorului privită in lumina dezbaterilor din ultima vreme și a continuat cu prezentarea lui Aurel Rău la masa de lucru și in tipografia revistei „Steaua", o prezentare cam grăbită a ultimei sale cărți — „Cuvinte deasupra vămii" — și a unui proiect mai vechi legat de scrierea unei cărți de proză de călătorie in Grecia. A urmat un frumos reportaj despre filmul „Liniorii" despre care, pină la prezentarea sa pe ecran, am aflat numai lucruri frumoase de la regizorul Andrei Blaier, operatorul Nicu Stan și actorul Gheorghe Dinică. Un frumos moment al emisiunii a fost momentul dedicat pictorului Sabin Bălașa, a cărui confesiune m-a impresionat nu numai prin convingerea cu care a fost spusă, ci și prin argumentele — tablourile — care au ilustrat-o, deși alb-negrul nu-l avantajează pe acest colorist de idei pentru care fericirea de a fi el insuși este insemnul conștiinței sale de pictor umanist.

● Cîteva episoade din „Exploratorii", serial de duminică după-masa, bine făcut, intre documentar și film artistic, ne fac să credem că și televiziunea noastră, nu neapărat in cadrul emisiunilor școlare, ar putea să se angajeze in a realiza un serial dedicat, să zicem, oamenilor de știință români, al căror pionierat, e drept, nu atit de spectaculos, nu a fost totuși cu nimic mai prejos decit cel al exploratorilor, nu ?

Iulian Neacșu

a pădurii

după rindul care dispăruse în întuneric. Nu se mai auzi nimic.

„Au plecat acasă... Ăştia au rămas, s-au dus şi păzesc. Şi la miezul nopţii or să plece şi ei... Fiecare la el acasă...“

O luă pe drumul dinspre sat.

„Au plecat acasă şi la miezul nopţii or să plece şi ăştia... Fiecare la el acasă...“

...— Mîncăm şi noi ce-o fi...

Mănincă... se culcă...

— Mănincă... Vezi, şi tu ziceai c-or să pună o masă... Nu ziceai aşa ?

— ...

— Ba da, aşa ziceai. Cînd dădeai sacii.

— Ia mai taci ! zicea, nu ziceam, gata !“

Trecu din cimp pe uliţa dintre case.

„Şi eu prost !... Ce-aveam atunci în cap? Cum îmi închipuiam aşa ceva ? Oamenii sînt obosiţi, au muncit toată ziua. Se duc, mănîncă ce au... sînt obosiţi... au muncit toată ziua...

— Dar eu... eu n-am muncit toată ziua? Şi cum am muncit! Nu l-ai auzit pe Sofron...

— Gore, du-te şi culcă-te, ai muncit cît zece... Sau dup-aia...

— Mă, Gore vrea să rămînă, şi voi...

— He-hei, aici ia taci tu că poate e altceva. Poate n-au avut încredere în tine. N-ai auzit ? Oameni de nădejde să păzească zidul. Şi pe tine te-a trimis la culcare...

— ...

— Sau tot acolo...

— Mă, Gore vrea să rămînă şi voi... Adică... dacă pînă şi Gore... cum e el...

— Adică... stai... Cum sînt ?“

Ia, gata ! De unde-mi vin aşa gînduri ?“

Mai sus, mai sus şi mai sus, dar e tot întuneric. De ce te îndepărtezi mai mult în întuneric lumina farului nu rămîne în urmă, nu se micşorează. Dimpotrivă, se măreşte, străluceşte mai mult de parcă s-ar hrăni cu întunericul mai des. Privind-o mult, pe nesimţite nu mai e jos, la locul ei între ape ci în mijlocul uriaşei sfere negre. Nu se mai află jos pentru că în întuneric josul şi susul dispar şi se amestecă într-un nimic rotund. Întunericul pătrunde pe sub pămînt şi pe sub ape şi formează acolo cealaltă parte a sferei negre. Totul parcă ar fi un uriaş fruct de întuneric cu simburele de lumină.

Gore ieşi de pe uliţă, ajunse pe drumul pietruit, o luă înainte spre centru.

„Adică... ei sînt obosiţi, mănîncă, se culcă...

— Da' eu n-am muncit ? Şi ştiau că n-am unde să mănînc. Ştiau, nu?

— ...

— Şi am muncit toţi, nu ? Dacă venea apa nici ei n-aveau acum ce să mănînce... unde' să doarmă.

Asta — aşa e... Da' au fost vreodată altfel ? Au fost şi mai...

şi nu mă supăram... Aşa sînt ei.

— Da' astăzi erau parcă altfel, nu ?

— Aşa e, parcă...“.

Întoarse capul într-o parte, apoi în alta, se uită la ferestrele luminate.

„S-au dus acasă... sting luminile... se culcă. Eu mă duc şi mă culc la primărie... pe blane...

— Lasă, îmi fac eu rostul meu... îmi fac casa...

— Ai dat şi nisipul şi pietrişul...

Aşa e, uitasem. Şi ce... ce dacă ? Cînd s-or duce apele iau altele...“.

Ajunse în centru, urcă scările primăriei, merse pînă la ultima uşă.

„Vezi... Am dat şi nisipul şi pietrişul. Ei s-au dus acasă, eu...

— Ai dat... Vezi că-ncepi să fii fără dreptate. Ai dat c-aveai... Şi ei dac-ar fi avut ar fi dat.

Aşa e... Ce dacă am dat ? Trebuia... Şi parcă toţi erau altfel... parcă...

— Nu trebuie să mă mai gîndesc... Să dorm... sînt obosit...“.

Pîpăi spre geam, găsi chibritul, găsi felinarul.

„Ce să mă mai gîndesc ? Mă culc... dorm...“.

Scăpără, lumina atinse într-o licărire toţi pereţii, îi aduse atît de aproape unii pe alţii, încît abia mai încăpu un pat fără tăblii. Aşa e. De ce urci mai mult lumina dintre ape se măreşte, vine în mijlocul sferei de întuneric. E ciudat cum uneori într-un nesfîrşit nu poţi găsi nici un strop de lumină pe care însă îl găseşti într-o fărîmă de pămînt. La oameni.

Gore e întins cu faţa în sus în pat.

„...Valerian a muşcat, a luat sacul... Ţuie a muşcat, a luat sacul...

— ...Mănîncă, mi-a zis.

Dup-aia, cînd am terminat s-au certat.. Nu-i aşa că erau altfel atunci cînd făceam zidul ? Să las asta : c-am dat nisipul şi nu ştiu ce... c-am făcut nu ştiu ce... Numai asta : dup-aia s-au certat.

— Iar începi... Mai bine stai aci şi culcă-te !

Aşa e... mă culc. Ce să mă mai gîndesc ? Mă culc... dorm... Ce să mai...“.

Se întoarse pe-o parte, îşi puse o mînă sub cap. Scîndurile de sub el se răsuciră cu zgomot.

— ...Apa ! strigam.

„Alergau... şi Sică... şi Lică... şi Petre... Toţi — toţi...

— Mă, parcă ziceai că te culci... N-are rost să te mai gîndeşti. Ce, parcă...

— Lasă-mă-n pace ! Nu mi-e somn...

Aşa e... erau altfel. După terminare s-au schimbat... Sau înainte de-a veni apele erau aşa cum sînt ei şi s-au schimbat, sau invers ?

— Uite, acum chiar că mă scoţi din sărite. Ce dracu mai vrei ? Mîine te scoli, iei caprele...

— Ia mai lasă-mă-n pace cu caprele ! Vezi, acum tu mă scoţi din sărite...

...Or să rămînă cum au fost pînă acum. La fel, la fel !

— ...Capra, vezi c-am legat...“.

Se întoarse iar cu faţa în sus.

„— Da' dacă ar mai veni o dată apa ?

Se sculă, puse picioarele jos, rămase pe marginea patului.

„Mă duc pînă acolo... De ce să nu mă duc ? Mă duc pînă acolo... văd...“.

Se ridică în picioare.

„— Unde te duci ? Ce să cauţi acolo ?

Ion Jalea : „Caii soarelui“

Mă, tu eşti prost sau ce dracu ai ? Îţi vine aşa...

— Mă duc pînă acolo... Ce dacă, ce...“.

Deschise uşa, coborî scările, o luă pe drum înapoi.

„— Nu mi-e somn... Mă duc să văd ce mai este. Dacă se măreşte apa şi e nevoie de mine ?

Aşa e... Dacă e nevoie de mine ? Trebuie să mă duc.

— Nu te duci de-aia...

— Ia mai taci ! Ba de-aia mă duc... să văd ce mai e pe la dig... Ce, n-am voie să mă duc ?

— Da' nu-i aşa că atunci erau altfel ? Erau mai buni... erau altfel. Şi n-or să mai fie niciodată.

...Apa ! să strig.

Toţi... O dată ar fi de-ajuns...

...Acum cînd mă duc să fie acolo... Cine să fie ?

— Unu... Oricare...

— Tricâ...

Tricâ... Tricâ lîngă dig, se repede la mine :

...— Bine că venişi ! Chiamă-i pe toţi repede ! Cresc apele şi trebuie să înălţăm mai mult zidul...

Sau...

...— Bine că venişi ! Chiamă-i pe toţi că trebuie să mai facem un zid lîngă ăsta...

Intră pe uliţă.

„— Rău... rău că gîndeşte aşa ! Nu credeam să fiu în stare...

— Ce vrei să fac ? N-ai văzut ? Am încercat... Şi ce, dacă eu gîndesc aşa, gata, se şi întîmplă ? Ce...

Aşa e... Ce, dacă eu gîndesc aşa, gata, se şi...

— Şi ce dacă ar fi aşa ? Ce, vreau asta pentru mine ? Ar fi şi ei altfel, mai buni...

Aşa e... tot pentru ei ar fi mai bine.

— Zici tu că pentru ei, da' tot pentru tine faci ce faci. De unde ştii că e mai bine pentru ei să fie buni... să fie altfel ? Da' dacă ei sînt buni, tu foloseşti...

Aşa e...

— Cum să fie ?... Adică nu e bine să fii bun ? Da' mie cînd îmi era foame pe cimp nu puteam să mulg caprele ? Da' tu ziceai :

...— Lasă, Gore, nu e bine să faci aşa !

Eram bun da'-mi era foame. Şi nu le mulgeam...“.

Intră în cimpul gol.

„...Tricâ la dig :

...— Bine că venişi ! Cresc apele...“.

Ajunse aproape de dig, începu să meargă mai încet.

— Cine e acolo ? întrebă Valer din întuneric.

Se opri, merse şi mai încet.

— Cine e ? întrebă iar Valer.

— Eu, Gore, răspunse.

Merse în direcţia vocii, Valer rămase pe loc.

— Ce e, mă, cu tine pe-aci ? zise Valer gros, stinse ţigara sub talpă. Credeam că cine ştie ce dracu' e...

— Nu mi-e somn, zise Gore, se opri, privi spre dig.

„Am ajuns lîngă dig... am ajuns lîngă dig...“

— Cum mai merge apa ? întrebă. Scade, creşte ?

„Scade... Creşte... creşte... creşte...“

Valer căută altă ţigară.

— Scade, zise. Adineaori am măsurat eu şi scăzuse o palmă.

Gore se apropie mai mult de zidul de saci.

„— Scade... scade...

— ...Valerian a muşcat, a luat sacul... Ţuie a muşcat...

...— Mănîncă, a zis.

— A scăzut... a scăzut...

Dup-aia s-au certat...

— A scăzut...“

— Pînă dimineaţa e gata toată, zise Valer, aruncă jos chibritul stins, porni iar în susul digului.

E întuneric peste tot şi doar lumina farului mai licăreşte. De-a lungul digului sînt oamenii care îl păzesc. Casele nu se mai văd oricît te-ai apropia.

— Cum dracu' de nu ţi-e somn ? zise Valer cînd se întoarse. Eu pic...

— Nu-mi e, zise Gore, atinse apa cu mîna...

„N-or să mai fie niciodată aşa... or să rămînă ca-nainte... ...Valerian a muşcat, a luat sacul... Ţuie...

Dup-aia s-au certat... a plecat fiecare la el acasă...“

— Du-te şi culcă-te, zise Gore. Rămîn eu...

„Du-te şi...

— Ce vrei să faci ?

— Ce vrei să faci ?

— Ce vrei...“

Valer se plimbă pe lîngă dig.

„Cine ştie ce se-ntîmplă... Dup-aia...“

— Pînă la miezul nopţii mai stau eu, zise.

Gore veni lîngă el.

„Să strig :

...— Apa !

Or să se scoale toţi... or să vină...

...— Sacii ! strigă Sofron.

Valerian ia sacul... Ţuie...“

Valer puse capul în palme.

„N-ai văzut că apa scade ? Ce să se-ntîmple ? E el aici...“

Se ridică.

— Mă, zise. Dacă nu ţi-e somn, rămîi! Gore ridică fruntea.

— Nu prea-mi vine mie să plec, da' mi-e somn al dracu'...

Scăzu glasul.

— Vezi să nu cumva... Sofron...

— Lasă, mă ! zise Gore. Lasă că stau eu.

Valer plecă, merse cîţiva paşi, se opri.

— La miezul nopţii îl scoli pe Vitiu, zise. Şi dacă e ceva la dig, strigi.

Gore nu se mişcă.

„A plecat...

— Ce vrei să faci ? Ce...

— Ia lasă-mă !

...Decît puţin, să se vadă că a izbit apa... să vină toţi...

...— Vedeţi ? A izbit...

— Mă, ia stai ! Stai...

...— Haideţi să facem alt zid lîngă ăsta... să fim siguri.“

Se apropie de zid.

„Să mai facem un zid... Toţi-toţi... încă-un zid...

— Mă, prostule, dacă vine apa repede şi dacă... ?

Să mai facem un zid...

— Ce vrei să faci ? Ce...“

Dete jos un rînd de saci, se opri.

„— Ce faci ? Tu n-auzi ?

...— Apa ! să strig.“

Mai dete un rînd.

„...— Apa ! să strig.“

Fac o groapă mică... decît să ţîşnească...

— Apa ! strig.

Vin toţi...“

Izbi cu pumnul în zid pînă la apă. Trase mîna, pămîntul de deasupra lui căzu. Apa îi ţîşni peste cap, deschise gura, un şuvoi îl izbi în faţă.

Poţi să urci oricît de mult şi să cobori oricît de mult, poţi să faci orice, dar totul rămîne nemişcat şi negru. Parcă n-ar mai fi nici un timp sau poate toate clipele s-au topit într-una mare şi neagră care se ascunde undeva în imensul întuneric. Ziua e altceva, oamenii se mişcă şi lucrurile se mişcă şi timpul se vede cum curge.

...S-a făcut întuneric deplin dintr-o dată. Totul a devenit o uriaşă sferă neagră. E ciudat cum uneori într-un nesfîrşit nu poţi găsi nici un simbure de lumină. Sau, poate e trist.

radu cârneci

m u n t e l e

(discurs liric)

I

La pragul furtunilor, la marginea Mării
Neliniştite
mi-am înălţat Muntele **şi-mi fac din el**
sanctuar de timp. Necunoscuţi pelerini
ar dori
să-i ajungă la poalele verzi. Şi sosesc.
Peste zări, departe, voci se aud şi
impuşcături,
dar eu imi ridic Muntele. E tinăr şi
creşte
şi iată, îi impodobesc pădurile cu taine
de păsări din sudice zări, iar viaţa,
mereu,
o dărui cu proaspătă viaţă.
Minunat, Muntele **meu !**

La temelia lui odihniţi-vă, luptători,
voi care m-aţi semănat ! Iată veacul în
palmele mele,
aşa cum aţi voit ! Voievod sunt :
desprins din zidul
străvechilor temple. Imnuri în auz, din
afunduri,
de la adoratorii marelui zeu ! Vuiet de
clopote :
timplele voastre în timplele mele. Timp
al Muntelui de la marginea mării, spre
care
din corăbii de lemn, cu ruginitele tunuri
trag
Cavalerii Sfintului Ordin al morţilor
dinainte.

II

E un veac fără de care, nu... Aripi de
goelanzi
deasupra marelui imn. Şi iată cîmpiile
şi apele
supunindu-mi-se, iar Muntele **putere**
înaltă
şi fecioare înfloresc şi le înveşmînt
mirese ale noului timp în dansul de
mugure,
aprinzînd focul bărbaţilor care se dăruie
Muntelui, **în singele lor paradis. Oh,**
vitejia şi demnitatea !
Iată-mi cetăţile noi, şi turniruri, şi
alaiuri de nuntă.
O, splendoare,
frunte a mea, netrecătoare lumină !

Acum, aici, oasele strămoşilor se
liniştesc.
Valuri de ierburi, de izvoare, de limpezi
grădini
dinspre ei către ochiul imensului cer.
Acum, aici, aerul privirilor mele
către toate punctele cardinale,
impodobindu-le
şi iată Muntele **zimbind către cei care,**
asemeni mie,
intră, topindu-se, în marele imn.
O, părinţi neinvinşi, iarăşi singele vostru
călătoreşte,
iar timpul se naşte din noi
pentru cei după noi mereu sosind.

III

Uneori mă dor lacrimile celor trişti, ca o
injunghiere. Secol **mare, luminos şi**
detunat ! Trece
prin inima ta dorul de viaţă, teama de
moarte :
păsări gemene. Bat vinturi spre Muntele
meu, de departe
s-aud strigăte şi impuşcături ; acolo fiare
sub chip de om se arată. Secol mare,
încă împovărat
de strîmbe gîndiri, iată
corăbii noi : spre mine frumos
plutitoarele
şi-mi intră în porturi : Osăna ! tuturor
celor
asemenea nouă visind !

Muntele meu ! modernă împărăţie şi
dreaptă se-naltă.
Şi totuşi, o, durere ! undeva mai cad încă
ucişii
fără de vină, mişeleşte loviţi, devreme
plecînd spre
dincolo, eroi fără glorie. O, păcate ale
Secolului !
Iată, aşa pier vitejii în afara turnirurilor
şi numai tîrziu încununa-se-vor de
moartea
prea tînără. Secol ! în tine încă fiare fac
pui,
ies la lumină şi sfîşie vieţi. Adevăr zic :
e timpul
să ne reamintim de Auschwitz, de
Birkenau, de...
Vînt proaspăt din Muntele meu către
zări...

IV

Nopţile sînt ale visătorilor, deşi soarele
totdeauna mă mintuie. Nopţile ! Eu îi
pun Muntelui

Ion Jalea : „Avînt“

lumini de colind, cu îndrăgostiţi îl
împodobesc,
rouă respir peste înaltele-ntinderi, cu rod
ameţesc văile şi turmelor odihnă sub
stele aduc,
iar sînii fructelor îi legăn, şi îndemn
bărbaţii
către femei : duh către duh spre
fecundarea cerurilor,
trup către trup spre bucuria pămîntului.
Nopţile
îi mîngîi pe învinşi, iar visătorilor vin şi
miere aduc.
O, nopţile, trudesc asemeni lui Zalmoxis,
învingătorul.

În miezul Secolului, **azi ! oamenii poartă**
cununi de oţel, pe cai de fier călărind,
însă
adesea uitînd drumul stelelor, zmulgînd
pămîntului
taine, dar cerurilor nici o întrebare !
Şi marile suflete ?
Ce se vor face dacă aştrii nu le mai
cheamă ?
Şi ce va să fie cu inimile de vor rămîne
mărunte
ca bobul de mei !... O, ele stins vor
înflori şi rodul lor
pleavă se va chema !... Secol **trist,**
îngîmfare a celor
fără de mine ! Iată minia mea, iată
cîntecu-mi
fără de teamă, ca un blestem
ajungîndu-te !...

. . . . . .

V

(...În somn, visînd, am lăcrimat, trist
hăläduind către zi.
Era frumos chipul Secolului, **frumos şi**
trist de încă multe păcate.
Lumea cutreiera pămîntul flăminzind,
petrecînd, îmbuibîndu-se,
iar peste toate un soare scîrbit.
Şi miniat am strigat în Piaţa Lumii : **— Să**
vină înţelepţii !
Şi ei au sosit obosiţi : — Daţi tuturor
cuget, măsură şi demnitate !
Apoi : — Să vină cei ce împart legea !
Căscînd s-au apropiat :
— Daţi fiecăruia după faptele sale : spre
a străluci soarele
fiţi pătimaşi în dreptate : fiecăruia o stea
spre a se cunoaşte !
Apoi am chemat poeţii ! pe adevăraţii
poeţi i-am chemat
şi ei au venit : neîncununaţi, după lauri
tînjind,
de vinul cel bun însetaţi, în ochi cu
marile cîntece,
cu pajura timpului pe frunte. Şi mă
priveau uimindu-se :
— Iată, le-am zis, Secolul **a îmbătrînit !**
Nu simţiţi ? Se clatină !
Innoiţi-l ! Sădiţi grădini de trandafiri
cîntători,
semănaţi imnuri pentru Om, peste tot
ode pentru femei,
pentru bărbaţi, cîntece de dor şi de
nuntă, cîntece de vin
şi blînde bocete. Daţi fiecăruia măcar
un vers —
atunci vor veni şi privighetorile !
Iar adormiţilor paznici le-am strigat :
— Alungaţi zarafii şi vînzătorii de
suflete ! Biciuiţi-i
şi azvîrliţi-i în mare : hrană peştilor !
E timpul să cioplim cugete-n marmură :
pentru înţelepţi,
pentru viteji, pentru cei cu soarele-n
cuget !
Ridicaţi statui pentru marii fii ai
Pămîntului,
şi temple în care gînditorii, asemenea
prinţilor,
să fie încununaţi ! Fiţi puternici dar
generoşi ! E vremea !
Acum lumea iese dintr-o lungă tristeţe —
o, voi, înaintemergătorilor ! începeţi...“).

. . . . . .

...La pragul furtunilor, la marginea Mării
Neliniştite,
am ridicat Muntele, **impodobindu-l cu**
înmiresmate păduri.
Aici mi-am făcut sanctuar de timp. De
peste zări, pelerini
sosesc la poalele-i verzi, îmi respiră
aerul înmiresmat
şi-şi odihnesc spiritul în străvechile-mi
tempie, domol
plecîndu-şi genunchii la raclele
strămoşilor mei,
şi Muntele-i **în azur, deasupra-i horă de**
vulturi !
Iar poeţii seamănă cuvîntul şi paseri
măiestre îl poartă
în toate punctele cardinale !... Şi, la
marginea Mării Neliniştite,
turmele cerului pasc ierburile trupului
meu !...

radio

„Printre nori pînă la lumina soarelui“

La începutul acestui secol, soarta a vrut ca două genii ale artei să se întîlnească şi, mai mult decît atît, să lege o prietenie trainică, ce va trece dincolo de hotarele timpului. O întîlnire decisivă, un adevărat eveniment pentru istoria tuturor artelor, cu atît mai mult cu cît în această întîlnire poezia şi pictura s-au contopit într-o impresionantă, unică imagine.

Parisul anilor 1900 număra printre locuitorii săi un tînăr cu ochi scînteietori, în vîrstă de douăzeci şi patru de ani, spaniol de origine, pictorul Pablo Picasso. În acelaşi timp locuia, la Paris, Guillaume Apollinaire, poetul, în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani. Destinul, nu întîmplarea face ca cei doi să se împrietenească, şi acelaşi destin face ca Apollinaire să devină primul exeget al operei celebrului pictor. Surprinzătoare şi, în acelaşi timp, impresionantă, este şi intuiţia pe care a avut-o de la început poetul în privinţa operei lui Picasso, exprimînd un adevăr care va rămîne valabil pînă la ultimele creaţii ale pictorului şi pe care, Apollinaire, nu a apucat să le mai vadă: frumuseţea înseamnă frămîntare; cei ce văd adevărata frumuseţe sînt ca şi loviţi de cea mai teribilă lumină. De aceea, Picasso va pune sub semnul întrebării ideea tradiţională de frumos, aşa cum fusese ea concepută pînă atunci în artele frumoase. Celebrul pictor va produce o adevărată revoluţie creînd o nouă ordine, cu greu asimilată la început, de public. În schimb, poetul Apollinaire va căuta (dincolo de noile forme din tablourile lui Picasso) poezia în pictură. Pictura va fi pentru Apollinaire, arta ce fixează sentimentele, dorurile, acelea ce par a zbura către infinit în poezie. În acest fel, arta nu va fi o copie a realităţii ci un produs al imaginaţiei creatoare. Artistul va fi capabil să creeze lumea lui, înaltă şi dureros de frumoasă, nu mai prejos în adevărul ei decît lumea în care trăim.

Acesta a fost subiectul rubricii „Interferenţe spirituale: Apollinaire — Picasso“ din cadrul **„Clubului curioşilor“**, subiect prezentat sub forma unei scurte dramatizări interpretate cu binecunoscuta sensibilitate şi emoţie a lui Virgil Ogăşanu şi Ion Caramitru. Redactorul emisiunii — Camelia Stănescu; felul în care alcătuieşte de fiecare dată această emisiune prezintă un real interes pentru ascultători.

Cît despre Frumuseţe, ea rămîne veşnic (oricît de multe poveşti adevărate şi miraculoase am auzi despre ea), dorul nostru nesfîrşit, dureroasa noastră fericire de a şti că există undeva, prea departe sau, poate, prea aproape de noi.

Ioana Diaconescu

plastică

Debutanţi şi consacraţi

Expoziţia de tapiserii a absolvenţilor de anul acesta ai secţiei textile a facultăţii de arte decorative din cadrul Institutului de arte plastice „N. Grigorescu“ trebuie discutată mai mult sub raportul eficienţei procesului didactic decît sub acel al reuşitelor individuale. Majoritatea lucrărilor păcătuiesc prin schematism şi în aceste condiţii ne gîndim cu oarecare nostalgie la alte promoţii din ani nu prea îndepărtaţi care, fără să-şi cenzureze excesiv fantezia şi fără să-şi uniformizeze prea mult mijloacele de expresie, reuşeau să se mentină cu mai mult succes între hotarele unei tematici generoase. Anul acesta absolvenţii textilişti ne pun în faţa unor lucrări demne de toată lauda, dar care nu le prea pun în evidenţă personalitatea. Faptul că în galeriile de artă ale municipiului ai impresia că lucrările unei întregi clase sînt mai mult sau mai puţin emanaţia unui singur creator trebuie să pună pe gînduri pe cine este în drept să o facă. Am vaga impresie că prin tapiseriii cu temă s-a înţeles de data aceasta transpunerea unor elemente vizuale ce ţin mai mult de sfera litografiei şi afişului, într-un domeniu mai puţin apt să le primească. Ei se dovedesc buni executanţi ai unui program stabilit. Am convingerea că schemele compoziţionale ale tapiseriilor inspirate de istoria patriei, prezente în expoziţie, ar fi putut fi înviorate de o anume doză de imaginaţie care stă atît de bine mai ales unei anumite virste... Să sperăm, oricum, că după acest intermezzo academic fantezia îşi va lua zborul ! Numele expozanţilor sînt : Cornelia Iacob **(Stolnicul Constantin Cantacuzino)** ; Liliana Agache **(Nunta)** ; Constanţa Crişan **(Obiceiuri de iarnă —** o lucrare ce vădeşte un simţ coloristic destul de rafinat) ; Mariana Popa **(Istorice)** ; Mihaela Constantin **(1848)** ; Iolanda Stanciu **(Întemeietorul)** ; Viorica Ioana Slădescu **(Omagiu)** ; Tudora Speriatu **(Bogăţie)** ; Popa Gheorghe **(Măşti)** ; Crăciun Anca **(Sfîrşit de iarnă)** ; Dumitraşcu Ecaterina **(Vibraţie).**

★

Organizată în spaţiosul hol al Teatrului Naţional, **expoziţia de grup** a pictorilor **Virgil Almăşanu, Sabin Bălaşa, Sever Frenţiu, Ion Gheorghiu, Georgeta Năpăruş, Ion Pacea, Constantin Piliuţă** este, neîndoielnic, o reuşită în ceea ce priveşte prezentarea. În fine o expoziţie de grup în care se pot vedea, cum se cuvine, lucrările ! Niciunul dintre expozanţi nu ne arată însă o faţă nouă a creaţiei.

Trec cu vederea faptul că unele pînze au mai fost expuse şi nu doar o dată : ele sînt deci cunoscute de orice amator de artă. Ca atare, desi o manifestare de asemenea amploare şi ţinută ar fi trebuit în mod necesar comentată mai pe larg, mă văd nevoit să trimit momentan la articolele anterioare unde am spus cîte ceva despre fiecare, afirmatiile rămînînd valabile. Adaug doar că expoziţia pune încă o dată în evidenţă calităţile remarcabile de colorist ale lui Ion Gheorghiu pe care a doua oară în decursul a doi ani îl invit să ne arate, totuşi, într-o expoziţie personală, dacă se poate şi altceva pe lîngă aceste spectaculoase, e drept, corole suprapuse (un străveziu simbol erotic) intitulate semnificativ „Grădini suspendate“.

Grigore Arbore

muzică

Final de stagiune

La sfîrşitul stagiunii, Filarmonica a hotărît o audiţie mai puţin conformă cu spiritul ce se credea a fi al concertelor sale simfonice. Chiar aspectul sălii era întrucîtva schimbat, aparuseră difuzoarele, iar în mijloc era instalat un pupitru de comandă. Dirijorul Mihai Brediceanu a marcat încă un punct în iniţiativa responsabilă, căci nu putem să formăm publicuri închise, săli pentru un anumit public, valoarea trebuie promovată iar nu exclusivismul stilistic. Şi publicul a răspuns calităţii cu convingere şi cu o maleabilitate căreia i s-a dat ocazia să fie probată.

Lucrarea „Spaţiu doinit“ de Dinu Petrescu are importanţă muzicală, sprijinind ascultătorul, venindu-i în întîmpinare prin eufonia ce distila procedee şi scări intonaţionale autohtone, către o esenţă spirituală românească, o curgere a timpului specifică. Compozitorul abolește conflictul muzical imediat şi energia astfel difuzată hrăneşte mari arcuri asemenea. Amplasarea surselor de sunet — scenă şi difuzoare — nu este întîmplătoare, arhitectului formelor sonore îi ia locul arhitectul spaţiului sonor, informaţia muzicală este predominant aliată punctelor cardinale. Aspiraţia componistică nu vizează înscenarea unor confruntări şi satisfacţia rezolvării lor ci instituirea unui climat poetic, a unei prize totale. Muzica lui Dinu Petrescu este o muzică de mijloace şi prin aceasta, încă o dată, o muzică a zilelor noastre.

Pare că se va reintrona un anumit tip de efort componistic. După mai bine de o jumătate de veac în care compozitorul strunește materialul cu un exces de voinţă în fiecare moment al muzicii astăzi compozitorul pare mai de grabă tentat să lase mari suprafeţe evoluind de la sine. Să ne amintim că şi progresiile dezvoltative travaliul marilor forme clasice, aveau o doză însemnată de automatism, autoritatea componistică exercitîndu-se tot în strategia secţiunilor, mai mult decît asupra fiecărui semn muzical. Revenind, Dinu Petrescu lasă materialului sugestia liberă, desenînd dezinvolt şi inspirat contururi ample, invitînd la emoţie şi meditaţie.

Cortina stagiunii camerale s-a tras după concertul final al unui ciclu de prestigiu : cvartetul „Academica“ a făcut performanţa de a oferi publicului bucureştean, în mai multe seri răspîndite în ultimele luni, toate cvartetele beethoveniene. Actul temerar, pentru o formaţie încă tînără, îşi află echilibrul în responsabilitatea cu care membri formaţiei au abordat creaţia beethoveniană, în componenta ei poate cea mai dificilă şi simptomatică pentru evoluţia unui geniu. Cei patru instrumentişti, după cîţiva ani de funcţionare comună, au dobîndit aceeaşi conduită psihică în faţa operei, ceea ce le permite evoluţia degajată, spontană, în concert, comunicarea efectivă în actul cîntării, ţel ultim şi raţiune specifică a muzicii de cameră. Realizări memorabile în acest ultim concert le aflăm în părţile lente ale Cvartetului op. 130, în prima şi a treia parte a Cvartetului op. 135, unde dialogul instrumental, eliberat de orice constrîngere, de emoţia adaptării la scenă, caligrafia contururile luminîndu-le ordinea interioară. Marca acestei formaţii, într-un fel unică la noi, o găsim în sinceritatea abordării muzicale, în credinţa devotată de care este animat jocul concertistic.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Geo Dumitrescu

II

Geo Dumitrescu face (îndeosebi în volumul *Aventuri lirice* din 1963, redistribuit, într-o cronologie nouă a poemelor, în culegerea din 1974 : *Jurnal de campanie*) și o poezie politică substanțială, comunicînd cu dezinvoltură, aproape reporterește, observații pe teme de istorie morală și socială. După ce, timp de aproape două decenii, poezia socială se epuizase în anecdote versificate și goale pamflete, ea își regăsește tonul adevărat și substanța prin contribuția poeților mai tineri. Geo Dumitrescu este alături de ei și, *Aventurile* sale dau un sens mai precis liric acestei deschideri spre social și politic. Poemele sale demonstrative și polemice (*Cîinele de lîngă pod, Macarale la marginea orașului, Balada corăbiilor de piatră* etc.), valorifică și o altă sursă (sleită și aceasta de versificatorii din deceniul al VI-lea) și anume poezia cotidianului, lirismul faptelor banale. Poezia folosește nu numai limbajul străzii („Doamne, iartă-mă", „mă bate gîndul", „nemaipomenit", „vă jur", „colosale", „probabil că", „cum se întîmplă adesea", „de altfel", „du-te dracului", „acum însă", „deși era cu totul vădit"...), dar și o anumită optică realistă, demitizantă a individului simplu, brav și gălăgios, nu mai puțin demn, prin aceasta, să devină subiect de meditație lirică.

Farmecul (și rezistența) poemelor lui Geo Dumitrescu, în contact cu aceste teme tocite de alții, vine din desfacerea comunicării de orice solemnitate livrescă, din renunțarea la orice vesmînt de gală. Poemul începe, dezarmant de simplu, pieptul nu se bombează, glasul nu se îngroașă, limbajul gonește clișeele ce buimăcesc mintea. O profesiune de credință *(Intrare în atelier)* pune problema liricii în termenii celui mai prozaic realism : stelele, florile, munții, oamenii, soarele, pe scurt, toate lucrurile și vietățile sînt făcute din pămînt, deci poetul scrie cu o cerneală în care s-au dizolvat bulgări de lut, iar împletitura subțire a versului absoarbe în chip fatal lumina și roua unei existențe comune. Idei, în fond, răspîndite, trecute de mii de ori prin articolele programatice, însă noutatea, savoarea lor în versurile lui Geo Dumitrescu vin dintr-o ciudată tensiune a comunicării lor (o *tensiune a simplității*), dintr-o implicare totală, energică în banalitatea expresiei : „O, nu-mi cereți, / nu pot și nu vreau să iubesc / tristele flori, tristele frunze presate-ntre file, / nemuritoare schelete, mumii vegetale, / galbene subțirimi, subțirimi străvezii, / dar moarte, moarte, neîngăduind / amintirea dreaptă a freamătului... / Dar, domnule, zicea / amicul meu cu suflet de cristal, / ia seama, / un abur este poezia !... / Un abur ? mă gîndeam. Un abur, firește — / o, lumea e plină de aburi, / ce urcă încet din cratere stinse, / din paharul cu ceai de romaniță, / ori din retorte cu grele fierturi corosive / sau chiar de pe-ntinderea bătută de soare / a mării...".

În acest spirit și cu acest limbaj lipsit de hiperbolă (nu însă și de o expresivitate ce iese tocmai din evitarea metaforei livrești) sînt scrise și celelalte poeme *(Problema spinoasă a nopților, Macarale la marginea orașelor* etc.) unde Geo Dumitrescu folosește și epicul sub forme de mici întîmplări de pe stradă, sau de anecdote de un haz miticesc. Prezența epicului la un poet iritat de retorica tradițională ar părea nefirească dacă n-am observa numaidecît că Geo Dumitrescu introduce aceste nuclee narative într-un flux liric mai larg, în scopul de a da culoarea prozaică a vieții. Poezia modernă, purificînd confesiunea, a alungat epicul, însă T. S. Eliot nu elimina posibilitatea ca poetul să folosească un subiect pe înțelesul tuturora. Rolul epicului ar fi, în acest caz, să amuze spiritul cititorului, și să-l țină în friu, în vreme ce poemul își face efect asupra lui. Va să zică *epicul* este, în lirică, o momeală : „așa cum hoțul imaginar are totdeauna la el o bucată de carne pentru dulăul casei".

Geo Dumitrescu o folosește cu iscusință, poemele sale lungi și demonstrative, dintre acelea ce se mișcă în jurul unui simbol și-l încarcă de mai multe sensuri, au și o parte pregătitoare, pun pe cititor în temă printr-o succesiune de paranteze narative. Faptul banal al apropierii macaralelor de marginea orașului se transformă într-o epopee a periferiei care iese din inerția socială. „Scelerata concupiscență" a colonialismului devine, în alt poem *(Balada corăbiilor de piatră)*, tema unei cosmogonii aproape romantice, *(aproape* de n-ar fi ironia, *witz*-ul care dublează fantezia și ține în lanț confesiunea ce tinde, altfel, să delireze).

Excepțional, în această sferă de simboluri morale și sociale, este poemul *Cîinele de lîngă pod*, construit pe o iscusită ambiguitate. Versurile au o desfășurare narativă neascunsă, poetul povestește pur și simplu ceva, o aventură velocipedică la marginea orașului *(spațiu liric* al lui Geo Dumitrescu), trecînd aceeași idee prin mai multe stări lirice. Potaia Degringo se ia după biciclistul tanțoș și, de aici înainte, nu va mai părăsi pe cel care se pregătește pentru „marele (...) zbor către steaua adevărului", pentru „marea (...) vînătoare împotriva inerției și beznei". Cîinele Degringo poate fi, așadar, simbolul constiinței, al demnității regăsite, vigilența spiritului lucid asupra aventurii existențiale. El este însă, înainte de ceea ce zic eu că este, *subiectul* unui poem delectabil prin acest amestec de sîrețenie și gravitate, de rîs și plîns, propriu lui Geo Dumitrescu, mai bucureștean decît oriunde, aici, cînd trece cu voioșie peste frontierele genurilor literare. Pentru a încălca orice regulă de poezie serioasă, el explică, la urmă, ce a spus înainte, păcat de moarte la altii : „Căci cîinele Degringo / se află acum, credincios, nedespărțit, / lîngă ușa mea, / poate chiar undeva în mine... / Firește, / aș fi putut să nu vă spun acest lucru / de pe acum, / să nu vă silesc să-l țineți minte / pînă cînd vă va fi, poate, de folos — / dar voi știți, / de multă vreme știți că nu mă pricep să mint / și din această pricină n-am să pot scrie niciodată / pe poarta inimii mele : / „nu intrați, cîine rău !"...

Geo Dumitrescu și-a format, încă de la început, un stil și stilul său poetic s-a impus. Este stilul unei generații și stilul unei personalități care refuză să se clasicizeze, să se ia — cum se spune — în serios, făcînd opoziție *literaturii* din interiorul literaturii. Prin acest continuu exercițiu al contestației, stilul ca și omul refuză să îmbătrînească.

Cu aerele lui băiețești și cu ironia pătrunzătoare, Geo Dumitrescu este unul dintre poeții cei mai importanți de azi.

Eugen Simion

Doi poeți

1. Limba din poemele lui *Marin Sorescu (Descintoteca*, Scrisul românesc, 1976) este una profund democratică. Întreaga poezie modernă știe să-și apropie „stilul vulgar" și — ca o politică a secolului XX — să-l includă în cultură. Așa se explică marea popularitate a lui Sorescu. Starea poetică preferată este una glumeață, pusă pe zîmbet și îngăduință, lucrurile mari sînt luate în rîs, cele mici sînt luate în serios — sensibilitatea este una a bunului simț colectiv, fără exagerări individualiste. O demitizare continuă este poezia lui, o chemare către natural și naturalețe, ea presupune un cititor apropiat. C. Stănescu observă „un ocean de bune intenții", „o debordantă bunăcredință". Multe texte au preluat „din mers" tonul din anecdotele oltenești. Marea șansă a acestor poeme este că așa se poate spune orice : „Trăim în liniștea noastră zgomotoasă / Care dintre noi o fi cu zgomotul. / Zgomotele astea infernale, / că nici nu ne putem auzi bine. / Lumea e de vină, sînt oameni ca niște mobile. / Cînd merg parcă își mută mobila. / De aceea e atîta gălăgie, atîta grijă. / Și unii tot ca mobila se deteriorează. / Se zgîrie, se strică prin lovire. / Le sare cîte-o aschie". E aici o sporovăială veselă, reconfortantă, „o vervă trecătoare, digestivă", cum spune poetul. Nivelul scăzut e atins de acele texte care trădează o psihologie ușor infantilă : „Vulcanul mustăcește, / Vrea să mai spună ceva, / Nu, n-am spus motanul, vulcanul am spus".

Dar Sorescu știe să întoarcă motivul pe dos. Dacă în poezia neoromantică „sînii saltă ca două căprioare", Sorescu va zice : „Ieri două căprioare ne-au tăiat drumul. / Sălțînd sprinten una alături de alta. / Ca doi sîni. Doi sîni ai naturii mame". Oralitățile, ironiile, calamburile („Cum te văd și cum mă vezi". „Da e o ipoteză o ipotenuză ce unește cele două catete" etc) împănează paginile. Nu este singular : Vasile Vlad (mai crispat), Ion Nicolescu (mai muzical), Nichita Stănescu (mai aerian), Ovidiu Genaru (mai prețios) completează familia poeților ironici. Nu trebuie uitat „naivul" Emil Brumaru. Marele merit al lui Sorescu : a creat o sensibilitate „soresciană" ; stilul lui are ceva din obiectivitatea fenomenelor naturii, de aceea s-a impus atît de firesc.

2. Un poet subtil, cultivînd îndeobște un ermetism filologic este *Ion Mircea*. El vine în poezie după experiența deceniului șapte (deceniu care aduce o nouă substanță) cu ochii atintiți asupra formei. Grija exagerată pentru regie nu reușește să ascundă o sterilitate orgolioasă. Deși amintește condiția autenticității : „Pasărea cîntă și este" poetul este un artificial fanatic. Nu numai limbajul este redus la propria lui formă ; existența însăși este strict simbolică. Universul este străveziu. Dar și această poezie prin curățenia exprimării, prin eliminarea reziduurilor, prin detașarea ascetică de cuvintele „tribului" își are meritele ei. Narcis este pretutindeni cu tot ce derivă de aici : o lume plină de oglinzi, un univers tautologic, corespondențe geometrice, translații sintactice etc. Materia poetică va sugera ușorul, aerianul, vagul, incertitudinea, „istmul" — locul de trecere între două lumi : lumea exprimată și lumea care exprimă. Roua, crinul, păpădia, fumul, somnul, floarea, fulgul, lacrima, lebăda sînt elementele favorite. Senzația e de mare blîndețe, sfioșenie, levitație. Stilistic el este un Prale corectat prin Ion Barbu, adică un sucit — fără a ieși din cadrele muzicii. Este preferată fraza eliptică ; multele gerunzii sugerează eleatismul micilor viziuni. Lîngă o discretă apologie a cosmosului pitagorician : „Dar odihnă numărului. / stelele de acum numai termeni vor fi" „mijlocul mamei, precum al unui / 8 / l-am locuit odată" se află și texte care pot fi deconspirate formal. Există poeme care doar prin concizie depășesc exprimarea „normală" ; „Riul care ne îmbină / despică / un număr de aur" zice poetul, ceea ce s-ar putea traduce așa : „Forma de mișcare prin care ne înrudim poate fi reprezentată printr-o proporție pitagoriciană". De unde se poate deduce că obsesia formală îl duce uneori pe poet la o muncă strict alegorică : nu creatie ci traducere de limbaje. Dar să citîm cîteva versuri care demonstrează talentul deosebit al autorului : „cu mieii ne îndemnăm în dumbrava uitată / și-i numărăm și dormim între ei / cît plîng și pasc, firavii, / slava lipsei tale". „Dar fie mersul tău atît de-ncet / încît așa din pașii tăi să crească melci" ; „Ochii tăi, două religii uitate"; „Cerul, așa numesc eu atîtea / îmi este veșmînt" ; „Părul tău se va fi întins pe sub / toată grădina" sau din ciclul Păpădiile : „Cînd sufli în globul ei alb / fulguind întregul trup / i / se spulberă-n cer / cît cenușa / din somnul unui copil fulgerat".

George Alboiu

Ion Jalea : „Taraf"

Camus, intermediarul

Urmare din pag. 1

mea lui Dostoievski devenise de fapt un mare intermediar în sine. Către ce ? E greu de spus. Către acel ceva nedefinit, pe care îl căutăm pentru a putea trăi pînă la capăt atunci cînd încrederea primară în viață a fost pierdută, și pe care, pentru a ne justifica de ce-l căutăm îl punem undeva deasupra noastră.

Dar, pe măsură ce am început să fac din Camus un intermediar în sine, pe care l-am preferat altora pentru că era dintr-odată și împotriva oricărui fel de absolutism și împotriva desacralizării lumii, am început să fiu cu el mult mai necruțătoare decît la început.

În ciuda marii seducții pe care o exercita asupra mea Mitul lui Sisif, *la ale cărui idei l-am redus pe Camus multă vreme, nu puteam accepta concluzia acestei cărți, potrivit căreia, măreția omului ar fi aceea de a construi în argilă știind că opera sa este lipsită de viitor. Nu-i judecam, firește, soluția ca nesinceră, ci, dimpotrivă, vedeam în ea rezultatul direct al unui chin acut din care spiritul a ieșit prea obosit pentru a-și mai asuma o idee viabilă în numele căreia protestul uman și prin el viața să aibă cu adevărat sens.*

„Omul revoltat" a venit să justifice speranța mea că din adevărata durere a celui care a trăit absurdul pînă la ultima lui consecință va renaște adevărata împotrivire la suferința nedreaptă, adică aceea desfășurată în limitele omenescului și în numele a ceva atît de omenesc încît a căpătat aura sacrului.

Aici gîndirea lui Camus dovedește încă o dată, la un nivel superior, că nu în zadar s-a întors el, de cîte ori a avut răgaz, dinspre realitatea existenței pe care o trăia, către aceea a artei vechilor greci și către lumina și echilibrul din însăși tragedia acestora.

În treacăt fie zis, ar fi nespus de folositor de ambele părți ca această carte importantă să ajungă mai repede la cititorul român, care continuă în mod eronat să-l socotească pe Camus filosof al absurdului și să neglijeze acel optimism încercat ce se degajă în ultimă instanță din durerea omului său revoltat.

*În așteptarea acestui eveniment am citit cu încîntare volumul de eseuri ale lui Camus apărut recent la Editura Univers *) Mă opresc încă o dată îndelung la :* Scrisori către un prieten german, Viitorul tragediei, Între Plotin și Sfîntul Augustin *și, spre a nu mă dezminți întorc pe toate părțile pe care se poate întoarce fiecare idee din* Reflecții despre ghilotină.

Totul îmi spune cît de firesc era pentru Camus să devină mai întîi un intermediar între noi și Dostoievski și apoi pur și simplu un intermediar în sine.

★

Prin această antologie, poate tocmai fiindcă n-a alcătuit-o el însuși, Camus devine pentru prima oară intermediar între el și el *și* între el și noi, *pentru a fi înțeles cum se cuvine. Fiecare pagină chiar și atunci cînd nu reprezintă mai mult decît o conjuncție între o serie de idei și altă serie cu care aceasta se lega perfect deși nu ne dăm seama, îmi atrage atenția asupra unității de gîndire din opera acestui mare revoltat împotriva morții în general și a plusului de moarte din lume în special.*

Și... cu toate astea, sau... chiar pentru toate astea, dacă trezită brusc din somn ar trebui să motivez de ce îmi este Camus atît de nespus de aproape aș răspunde fără a ezita și, poate, fără a omite nimic esențial : fiindcă m-a făcut să-l înțeleg mai bine pe Dostoievski și să mă îndoiesc mai mult de el pentru ca apoi să-l caut din nou cu și mai multă sfințenie.

* **Albert Camus Eseuri, Antologie, traducere și cuvinte introductive de Modest Morariu.**

ATITUDINI

Colaborare și sincronizare

În „O carte și șapte personaje" prof. Dim. Păcurariu, în colaborare cu cunoscutul critic francez Claude Pichois (laureatul Premiului criticii franceze pe anul 1976), realizează o interesantă specie de cercetare, aproape pentru prima dată încercată la noi. Este vorba de urmărirea unei chestiuni literare incitante în **spațiul de atingere a două literaturi** (în cazul de față română și franceză) : căutarea **căilor de difuzare și traducere a poeziei românești.** Pornind de la tipărirea volumului lui D. Bolintineanu „Brises d'Orient" în anul 1866 la Paris, autorii acestei cărți, cu titlu detectivistic, întreprind cea mai utilă **anchetă,** reactualizînd o problemă tot atît de acută astăzi ca și acum o sută de ani. Cum poate fi posibilă **concurența artistică** a valorilor literare autohtone în Europa ? Mai exact, care sînt factorii interni și externi care pot influența acest proces subtil de europenizare ? De cine depinde, în ultimă instanță, recunoașterea și validarea **universală** a creațiilor românești ? Iată atîtea întrebări importante deschise de această carte palpitantă și vie (în straturile ei **epice**) ca un roman polițist. Răspunsurile sînt neașteptat de actuale deși s-ar părea că distanța cronologică le-ar deprecia.

Dar să vedem cum se desfășoară lucrurile în concret. Profitînd de atmosfera din Europa, favorabilă românilor după înfăptuirea Unirii, D. Bolintineanu dorește să se facă prezent ca poet și în capitala Franței, (să i se cunoască „numele ca poet în Francia") instigat și de popularitatea prietenului său Vasile Alecsandri pe plan european. V. Alecsandri publicase la Paris, încă din 1853, o culegere de traduceri „Poésie roumaine — les doïnas, poésies moldaves..." în transpunerea lui J. E. Voinescu, apărută după doi ani într-o altă ediție, apoi își tradusese singur poeziile populare „Ballades et Chants populaires de la Roumanie (Principautés danubiennes), recueillies et traduites par... avec une introduction par M. A. Ubicini, Paris, E. Dentu, 1855". Acestea apăruseră aproape imediat și în versiunea germană a lui Wilhelm von Kotzebue „Rumänische Volkspoesie, gesammelt und geordnet von V. Alecsandri", Berlin, 1856. Constatăm că bardul de la Mircești era, la timpul său, un poet european, ceea ce trebuie să ne bucure dar să ne și incite. Dacă mai adăugăm la acestea și faptul că în Anglia se tipăriseră deja două antologii de poezie românească („Doine : or, the National Songs and Legends of Roumania", London, 1854, alcătuită de E. C. Crenville Murray și „Rouman Anthology : or, Selections of Rouman Poetry, Ancient and Modern..." de Henry Stanley) avem o idee clară despre nivelul ridicat de difuzare în afară a poeziei românești la acea dată. Generația pașoptistă înțelesese exact deziderat europenizării și acționase în consecință, folosind toate mijloacele „tactice" spre împlinirea acestui deziderat. Dar, ceea ce reprezintă cel mai important lucru, ea pricepuse necesitatea acută a sincronizării emulative cu Europa. În acest sens, activitatea scriitorilor din această generație este prodigioasă, creînd o **tradiție europeană** valorilor poetice românești, tradiție ce a fost neglijată de junimiști. Această „neglijență" a devenit tradiție ce s-a perpetuat aproape pînă în zilele noastre. De aici **complexul europenizării** ce apasă asupra scriitorului român contemporan. Vasile Alecsandri și D. Bolintineanu n-au avut acest complex ; ei erau cunoscuți și stimați în Europa ca egali ai unor nume de mare rezonanță. Altfel spus, **receptarea** poeziei române funcționa atunci firesc. Așa se și explică faptul că Victor Hugo reacționa astfel în fața volumului „Brises d'Orient" a lui Bolintineanu : „Mulțumiți din partea mea, vă rog, pe dl. D. Bolintineanu ! Sum atins de prețioasa și grațioasa sa tramitere, am cetit cartea sa foarte remarcabilă cu un viu interes. Domnia ta, ai prețuit în acest poet al Orientului, într-o pagină elocintă, plină de știință, calitățile cele mai inalte (...). Un om de știința domniei tale a pronunțat, eu contrasemnez, **Iubesc România ! Ea este mai o Italia, mai o Grecia !** Sum încîntat de-a aplauda totdeodată în dl. Bolintineanu pe un poet român și pe un poet francez". (Am redat traducerea românească a scrisorii adresată de Victor Hugo lui Henri Cantel și publicată în „Familia" nr. 19/15 iulie 1866). Această scrisoare a lui Hugo este semnificativă, într-un plan mai general, în ceea ce privește **strategia europenizării** la scriitorii generației pașoptiste. Nu trebuie uitat că D. Bolintineanu, împreună cu A. Zane și M. Costiescu, traduseseră „Mizerabilii" imediat după apariție în 1862 și „Hugo știa, fără îndoială, acest lucru", cum afirmă D. Păcurariu și Claude Pichois. Adică, cu alte cuvinte, Bolintineanu a mizat conștient pe **principiul reciprocității** actului cultural de traducere. În legătură cu această **strategie,** e timpul să divulgăm secretul titlului cărții de față : pentru ce se cheamă deci „o carte și șapte personaje" ? Foarte simplu, pentru că la apariția volumului „Brises d'Orient" („cartea") au „colaborat" în afara autorului (care este și traducător) încă „șapte personaje" în ordinea următoare: Ulysse de Marsillac, Ange Pechméja, Delacourt, George Marianu, Leon Plée, Henri Cantel și Philarète Chasles. Astfel, Ulysse de Marsillac, prietenul lui Bolintineanu, îi revede traducerea și-l recomandă lui Léon Plée și lui Delacourt. După ce citește manuscrisul, Delacourt îl prezintă călduros spre confruntare poetului Henri Cantel, care, la rîndul lui, entuziasmat de lectură, îi solicită o prefață cunoscutului critic Philarète Chasles, profesor la Collège de France. Cel care îndeplinește rolul de intermediar în toată această acțiune va fi inimosul George Marianu, student român la Paris, sprijinit de Bolintineanu. Trecut prin acest filtru de „acomodare" la **spațiul** literaturii franceze, volumul lui Bolintineanu apare în martie 1866 și este primit foarte elogios în presă, bucurîndu-se și de atenția poetului Théodore de Banville care se mînunează că Bolintineanu a „surprins secretele cele mai intime ale versificației noastre" (franceze — n.n.). În legătură cu observația lui Théodore de Banville trebuie să stăruim puțin asupra **traducerii** propriu-zise, realizate de Bolintineanu însuși. Cum se explică elogiile parnasianului T. de Banville ? Se pare că poetul „Florilor Bosforului" era edificat în amănunt asupra actului dificil de **receptare** în spațiul altei literaturi prin intermediul traducerilor. El știa că nu tot ceea ce e reprezentativ în literatura autohtonă va fi receptat la fel și în Franța. De aceea își **selectează** textele în conformitate cu sensibilitatea poetică a publicului francez în epoca respectivă. Nu numai atît ; el recurge la tăieturi și transformări chiar în interiorul versurilor, căutînd să fie cît mai aproape de spiritul poeziei și limbii. Trebuie adăugat la toate acestea și faptul important că, prin „Reveriile" sale, Bolintineanu era un poet foarte modern, încadrîndu-se în curentul de sensibilitate poetică europeană a timpului. Într-un cuvînt, el **sincroniza** prin poezia sa cu poezia continentală. Prin pretenția **demnă** de a fi difuzat în mod concomitent, Bolintineanu realiza deziderat unei **sincronizări reale,** inaugurînd împreună cu Alecsandri un dialog fertil cu poezia Europei. Este demn de relevat faptul că, orgolios, D. Bolintineanu refuză o prefață de complezență din partea lui Saint-Marc Girardin, motivînd că „dacă aceste poesii trebuie să aibă succes, **numai că vor avea o prefață,** apoi eu nu țin la acest lucru" (s.m.). Studiul lui Dim. Păcurariu și Claude Pichois are meritul rar de a incita la discuție, indicînd o pistă fructuoasă de colaborare între specialiști din țări diferite. Cum se poate explica deci întîlnirea celor doi cercetători altfel decît prin faptul cunoscut că unul (prof. Dim. Păcurariu) este specialist în epoca lui Bolintineanu (dînd o monografie de referință despre poet), iar celălalt (prof. francez Claude Pichois) este autorul unei lucrări monumentale despre „Philarète Chasles et la vie littéraire au temps du romantisme", 2 vol. (1965). Cunoscători ai aceleiași epoci pentru fiecare literatură în parte, cei doi specialiști s-au **confruntat** reciproc, realizînd în comun o lucrare foarte vie prin deschiderea ei către problemele cele mai acute ale literaturii române.

Marin Mincu

GOSPODINE!

UNITĂȚILE „GOSPODINA" VĂ AJUTĂ SĂ ECONOMISIȚI TIMP ȘI ENERGIE, OFERINDU-VĂ PREPARATELE ȘI SEMIPREPARATELE SALE CULINARE

CU AJUTORUL LOR, ÎNTR-UN TIMP „RECORD" VEȚI PREGĂTI O MASĂ BOGATĂ, VARIATĂ, GUSTOASĂ, ȘI LA PREȚURI CONVENABILE

- Semipreparate și preparate de legume
- Semipreparate și preparate din carne de vită, porc, pasăre și pește
- Semipreparate și preparate de cofetărie și patiserie

atelier literar
poșta redacției

T. ROȘU: Dacă ați pune un pic de frină acestui șuvoi verbal dezordonat, delirant, dacă ați supraveghea nițel înfrigurarea și debitul atît de industrios al condeiului, cu siguranță că lucrurile s-ar îndrepta mai clar, mai convingător, spre poezie (după cum se poate bănui din unele texte trimise, ca, de pildă, „Preferința intimă", „Așteptarea sub clar de lună").

MIHAELA MĂGUREANU: Pagini curate, de confesie și observație subțire. Dar... „variații pe aceeași temă", într-o arie cam restrînsă, intimistă, sau chiar feministă. Mai bună (mai lirică) și mai literatură, „Linia vieții". Nițel vagă (sau confuză), „Leac", „leac" care nu e pus, de fapt, în evidență și pentru cititor...

ION DUNCA: Evoluție dezamăgitoare, cu degradarea gravă a rosturilor esențiale ale poeziei. „Teoria dv. nu e decît o pledoarie în favoarea comodității și jocului superficial de cuvinte, a neputinței de a articula, de a cristaliza, de a frecventa ideea. Ceea ce ne-ați trimis acum (lungi, interminabile litanii monotone, vorbărețe, divagante, fără nici o adresă) rămîne în zona delirului verbal, nonșalant și fără consecințe. E cazul să reflectați serios și să vă mai „sfătuiți" nițel cu cărțile marilor poeți. Pe viitor, nu ne mai trimiteți tot ce scrieți, ci numai selecții foarte exigente.

A. DUMITRAȘCU: Angajamentele sînt frumoase, sperăm să le puteți îndeplini și vă dorim succes la examen. Printre versurile trimise nu prea sînt lucruri noi. Ceva mai aproape de poezie, „Un salut", „Definire".

D. MARAN: Pagini parcă în progres („Caligrafie", „Flori", „Ireversibil", „Disonanță") dar și unele amenințări de uscăciune, „intelectualism" livresc, elaborare căznită (vizibilă).

L. CISMAȘU: Pagini conștiincioase, bine intenționate, dar discursul rămîne, din păcate, uscat, plat, fără freamăt poetic. Ceva, în „Să spui".

D. BORCEA: Citeva lucruri bune, de data asta, mai inspirate și mai sigure: „Cercetare", „Fire", „Vreme".

D. BOS.: Proza e superficială, ieftină, scrisă uimitor de rudimentar, neglijent, ori chiar mai rău („Se știa (...) că cit Kojak își **fumiază** țigara"... etc.). De necrezut!

EM. STĂNESCU: Sînt idei și intenții bune în scrisoare (deși tonul ei de jale nu prea stă bine unui tînăr pus pe fapte mari, fie chiar în domeniul poeziei...). E drept, că „faptele mari" nu se arată, deocamdată, în pagini, dar un zvon liric există, o anumită joacă ingenuă cu vorbele, care ar putea deveni, cu timpul (dar nu fără studiu și exercițiu susținut și exigent), poezie adevărată. Pînă acum, cea mai bună pare să fie „Sentimentul timpului". (Dar de unde ați luat citatul din scrisoare, pe care ni-l atribuiți, se pare, fără temei?...).

ELENA I. P.: Sînt și niște semne de poezie, în unele pagini, încă șovăitoare, fragile, frugale („Noi doi", „În noi, rădăcinile", „Vamă trecerii"). Să sperăm că viitoarele plicuri ne vor aduce confirmări, mai ample, mai profunde. Despre cenaclu, cereți informații la secretariatul de redacție. Mulțumiri pentru frumoasele cuvinte din scrisoare.

I. GH. ANTON: De data asta, compuneri mai de grabă modeste, convenționale, născute mai mult dintr-un zel grafic, decît din inspirație. Ceva mai bune (dar sub nivelul necesar), „Ceasul", „Generații", „Am cunoscut un miner".

Taflan Iulian, Viorel Tomca, Eugen Olteanu, Ioan Anastasia, Jipa Corneliu-Viorel, F. Coryllus, M. G.-Caracal, Sanț Mare Florea, Ioan Anda, Tomescu Traian, Dorin Călin, Adrian Olah, Doru Dume, M. B. Slobozan, P. Călin, Dulcă Lucian, Purniche Rodica, Mile Racus UB, Valentin Dobrescu, Văluță Paul, Alexandru Udrea, Adrian B., Marcel Teodorescu, Oltean Ioan, Preda Marian, Gavrilă Marioara, Eftene Dumitru: Nu se văd semne de talent, deocamdată.

P. Cilianu, G. Vaiman (ceva mai bine, în „Ploaie de vară", „Toamna"), **A. Armas, Lăcrimioara Stănescu Lyssa, Șt. L. Delaolt, Ion Mitrache** (pe viitor, mai citeț!), **Decheval:** Pagini de nivel modest.

Nestor Ioanid, G. Papp (mai aproape de poezie, în „1907"), **Caesar Dragoș, Teodor Pirvan:** Nimic nou!

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Omule", „Te voi aștepta"; „Licuriciul", „Cetate de copaci", „Amurg"; „Zbor", „Elan smuls", „Citeodată", „Aprinde lumina!" etc.; „Portret"; „Eu am găsit fericirea oamenilor", „Reptilo-umane", „Mărginiții".

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Clipele existenței

Nu știu unde mai sînt
jucăriile
pușlile de lemn
bordeiul din curte
era război
și treceau tot felul
de păsări
pe cer
unele
fătau la întîmplare
puii morții
măturau casele
străzile
nu se mai văzuse
astfel de grabă...
În ochii copiilor
de atunci
s-au uscat lacrimile
pentru totdeauna...

DAN CALIS

Balada despre frați

— Pe fratele meu din Mălini
l-a zdrobit o șopîrlă metalică
tocmai cînd lumii-i sporea
universul c-un limpede astru,

— Pe fratele meu Anatol
l-a-nghițit o furie-a pămîntului
tocmai cînd lumea-ncepea
să se vadă cu ochii poetului.

— Pe fratele meu Heruvim
o cîrdășie bezmetică
l-a-mpins tîlhărește-ntr-o pivniță
să-și afle în ea Paradisul.

— De unde să știu că un alt
Eminescu sau George Bacovia
n-a fost mioritic sortit
să se mintuie încă din față ?

PETRE VLAD

Cronologie

Viitorul
e secretul zeilor
trecutul
e pămîntul
de la un capăt la altul ;
prezentul
e picătura aceasta
de rouă
pe frunze tremurătoare.

ALEXANDRU HORIA

Mereu

Vin mereu la apa aceasta, sete.
Vin mereu la malul acesta, dor.
Sub cerul lor anume. Vin
în perpetua întoarcere
a firului de iarbă la
viața pămîntului,
în perpetua rotire a
tulpinei spre lumină.
În toate ești și-n toate
sădită sînt. Explică-mi
știință a lumii prin
mult complicate calcule,
explică-mi gestul simplu
al înrădăcinării...

LILIANA POPESCU

Ion Jalea : „Dac"

Exist

Exist pentru că — firave —
zborurile se scutură peste cel îngîndurat ;
exist
să nu îngădui nimănui
răcoarea ierbii s-o alunge
izbind în ea cu piciorul
ca-ntr-un ciine bătrîn ;
exist
să mi-l fac prieten
pe cel ce cu pietrele singurătății aruncă
în vasul de porțelan al timpului...

ION TEODORESCU

Altfel

Căutîndu-te mă întreb ce culoare are
amiaza ochilor tăi.
Amară e siguranța că nu exiști dar
vin păsări tămăduite de lună și cai bolnavi
de aripi să-mi aducă vești despre tine, dar
sunt miresme în care locuiești,
muzici în care te recunosc plutind blînd
în așteptarea trupului.
„O speranță mai trăiește", îmi spun și-atunci
îmi înfloreși pe tîmplă ca o ramură de măslin ;
mîinile mele se-mpacă una cu alta, sîngele foșnește
în dreptul inimii, cuvintele încep să mi se supună.

...Altfel lucrurile trăiesc în apropierea
respirației mele, calitatea luminii e alta și
dau atunci să te ating dar culeg pasărea Soledad
cu aripa devastată de brumă.

ANCA SMARANDA DIGA

Rîvnita candoare

Poezie — candoare rîvnită
acum cînd noaptea și-a încheiat
toți nasturii
și luna și-a rezemat tîmpla de-un
șanț cu viorele
și coapsa iubitei va naște o dimineață
gingașă
poezie — candoare rîvnită,
cînd realitatea își arată dinții
galbeni
și lumina se unduie printre copaci
poezie — candoare rîvnită
cînd sufletul meu e ca o cameră
dezinfectată cu toate ușile
închise.

CRISTINEL PRICOP

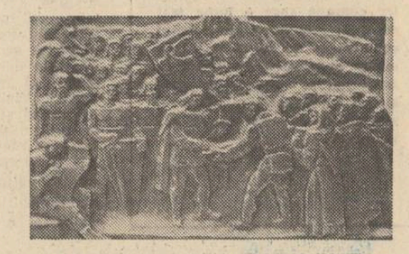

Ion Jalea : „Întemeierea Țării Românești"

din poezia americană

JAY WRIGHT
În dimineața aceasta

În dimineața aceasta am deschis larg ferestrele
încăperii mele strîmte și lumina a năvălit fericită
eșarfă cristalină pe care imaginația mea a spînzurat-o
icoană în perete și căreia numaidecît i-a dat viață.
Din ungherul meu o privesc cum pune stăpînire
pe întreaga încăpere urmărind o dragoste rotundă
lumină și umbră — ac de gheață și flacără vie.
Depinde cum vrei să înțelegi acest joc.
E norocos acela care descoperă întîmplător încăperea
sau regăsește spațiul îmbrățișat de umbre, deschis.
Lumina s-a instalat comod în fotolii și nu cred
să mai pot închide ferestrele vreodată.

CALVIN C. HERNTON
Sunetul tobei

Nu sînt metaforă, nici simbol nu sînt.
Ce auzi nu este vîntul șuierînd prin copaci,
Nici pisica schilodită fără milă în șanț.
Eu sînt răzvrătitul din mijlocul străzii.
Eu sînt cel care plînge, rîde, simte durerea, bucuria,
Vorbesc astfel pentru că exist.
Aceasta este vocea mea, puternică.
Aceste cuvinte sînt cuvintele mele,
Gura mea le spune,
Mîna mea le scrie —
Sînt poet.
Ceea ce auzi este glasul meu hotărît
Înălțîndu-se limpede către urechile tale.

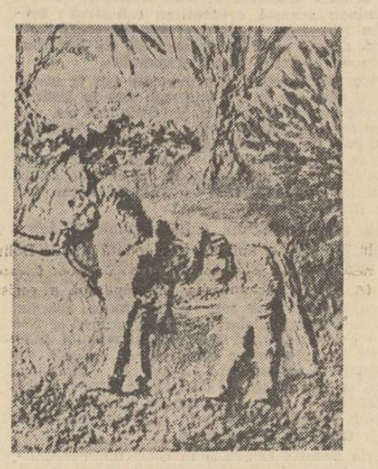

Joseph Pickett : „Peisaj cu cal"

DON JOHNSON
O, stăpînă albă

O, stăpînă albă
O, vag sentiment de superioritate,
Rămîi dacă vrei
Copilul tău doarme
L-ai așezat alături de mine, iar eu
îi voi da căldura trupului. Biet suflet,
Existență de ciine, viață zadarnică,
O, egoism, mîndrie, prejudecată,
O, animal indoctrinat al unei iluzii.

CONRAD KENT RIVERS
Vocea liniștită a Harlemului

Veniți la mine visuri sparte și aduceți-mi ofrandă
gloria sufletelor stearpă,
Voi găsi un loc fericit pentru ea în grădinile mele.

Nu mai tînjiți în zadar după soarele Californiei,
nu vă mai gîndiți la solul fertil al Alabamei...
Nici la ochii dirji ai tatălui, nici la spinarea încovoiată
a mamei peste albia plină de rufe.

Eu sînt speranța mută a renașterii voastre,
trupul meu sleit de puteri va deveni țărînă...
al vostru de asemenea în pămînt și apă se va preface...

Doi negri mergînd pe un drum în Georgia

Acest drum este asemenea unui mormînt
Ce poartă sufletele noastre către spații bizare.
Un chip crispat, respirații sacadate, lumina lunii,
Cina tîrzie și somnul într-o cameră aglomerată.
Să ne închipuim că Dumnezeu dansează
Și mănîncă terci din grîu cu o lingură de lemn,
Cînd noaptea pătrunde ca o felină prin lucarne
Împreună cu briza rece și sfîntă a mării
Calmînd existența noastră dureroasă.

În românește de
Petre Dan Lazăr

Demistificarea centurionilor

Urmare din pag. 1

profunzime de gîndire. Tudorel traduce în termeni filozofici o atitudine care se refuză oricărei dimensiuni teoretice. El încearcă să interpreteze, să justifice manifestări care țin de irațional și sadism. Cu excepția lui Gavrilcea, centurionii prezentați sînt ori niște declasați, care, sub pavăza uniformei, ucid și prădă din sete de avere, ori niște inși aflați în pragul paranoiei (actorul Carababă). Alături de ei evoluează o masă de tineri care, sub impulsul vîrstei, vor să-și exprime autonomia personalității lor prin manifestări de excepție. Ceea ce îi fascinează este vocabularul simbolic invocat de Mișcare. Sînt actualizate, mistificîndu-le, valori ca : acțiunea, stăpînirea de sine, vitejia, tăria morală etc. O întreagă recuzită teatrală (construită după modelul medieval al inițierii eroice) este pusă în mișcare pentru a constitui cadrul de manifestare al tinerilor centurioni. Sub toată această mascaradă se ascunde un scop unic : anihilarea personalității individuale, transformarea omului în simplă unealtă. Lipsa de experiență, lipsa de luciditate își spun cuvîntul : tinerii sînt atrași de sunetul cuvintelor și de romantismul înscenărilor, fără a putea vedea mobilurile în profunzime, degradarea umană spre care se îndreaptă. „Romanul centurionilor" este de fapt romanul unor tineri care, în căutarea unui sens, într-o societate care abhoră democrația, ajung într-o asemenea criză, încît acordă semnificație lipsei de sens ; idealul devine lipsa de idealuri, anihilarea ființei umane.

Drama lor se naște din faptul că ei nu pot distinge în vocabularul uzitat (datorită implicațiilor simbolice ale termenilor folosiți) viciul fundamental al construcției ideologice a Mișcării. Logica ce unește acești termeni este una falsă, care duce în final la instaurarea contrariului celor enunțate inițial. Sînt invocate valori, pentru a fi anihilată orice valoare ; se proclamă calități umane ce anulează omul și duc la animalism etc. Este aici precaritatea oricărei construcții propagandistice care are ca scop justificarea și instaurarea iraționalului. Ioanide, comentînd caietul, îl sancționează drastic: „Băiatul ăsta suferă de demență acută, caracterizată prin logică sofistică implacabilă!" exclamă el.

Pe de altă parte, actele Mișcării, formele ei de manifestare pe plan social sînt în flagrantă contradicție cu declarațiile ei teoretice. Limbajul ei invocă toate valorile fundamentale ale omenirii, dar faptele ei duc la distrugerea lor sistematică.

Ioanide greșește față de fiul său pentru că el pune problema în termeni intelectuali, fiind ferm convins că este vorba doar despre o eroare de gîndire. Arhitectul nu este numai fascinat de antichitate ; el gîndește ca un antic. Asemenea lor este ferm convins că greșeala este rodul necunoașterii. În acest caz repunerea problemei în termenii ei exacți, clarificarea conceptelor ar rezolva orice dilemă. De aceea, după el, comportarea lui Tudorel ar necesita doar o sancțiune logică. Este adevărat că argumentarea fiului său este un imens sofism : numai că rădăcinile ei nu sînt de ordin logic, ci de ordin existențial. Premisele vieții acestor tineri sînt false ; ele nu pot fi corectate prin simple demonstrații ideatice. Este nevoie de o totală restructurare a mediului lor social, de o deschidere radicală a orizonturilor lor existențiale, pentru ca ei să poată deveni ceea ce ar dori să fie. Cultura, factor formativ decisiv, devenind o piesă de muzeu, degradîndu-se în pedanterie pedagogică, nu mai are în romanul lui George Călinescu nici un efect asupra lor. Limbajul persuasiv al Mișcării află aderenți pentru că ancorează în tărîmul incert al aspirațiilor juvenile, necanalizate de nici un ideal cultural. În același timp, el exploatează ampla și contradictorie mișcare a subconștientului, inerentă adolescenței. Dorința desprinderii de sub autoritatea tutelară a tatălui este corelată cu lipsa unei personalități suficient de ferme pentru a se afirma pe sine. De aceea este căutată o altă autoritate căreia tînărul satisfăcut de revolta și emanciparea sa față de „tatăl-tiran", i se supune cu fervoare : „Sîntem în căutarea unui spirit care să ne domine de la o altitudine superioară. Tata ar fi fost pentru mine un astfel de spirit... din nefericire cîmpul său de activitate îmi e complet refuzat...", meditează Tudorel.

Pentru el „personalitatea superioară" devine Gavrilcea. Incontestabil, acesta este o prezență malefică, un ins bîntuit de un rău lăuntric. Numai că maleficul lui Gavrilcea se trage dintr-un substrat biologic și nu este dublat de nici un element intelectual. Înapt pentru creație, el are vocația răului și a distrugerii. Voința sa, rapiditatea deciziilor, felul în care îi paralizează pe cei din jur sînt rodul liberei manifestări a instinctelor sale primare. Alături de voluptatea aventurii, Gavrilcea are și simțul pericolului : el nu va făptui, ci va pune pe alții să făptuiască.

El nu are atît vocația conducerii, ci mai ales pe aceea a dominării ; nu viziunea și decizia de amploare îl caracterizează, ci reacția de moment, subjugarea voinței celui apropiat și folosirea lui ca unealtă docilă. Ioanide, adept al „Kalokagatiei", este revoltat de succesul „bubosului" în fața femeilor. Judecînd după propria-i măsură, el crede că acesta le fascinează prin complexitatea personalității sale. De fapt, Gavrilcea le domină pur și simplu, așa cum agresorul își stăpînește victima. Pica și Meme o vor recunoaște : el le inspiră teamă. Aici greșește Ioanide față de fiica sa : el vede în relația ei cu Gavrilcea una afectivă și o tratează ca atare. Dar aici nu este vorba despre dragoste, ci de anihilarea voinței, de pierderea stăpînirii de sine. Pica nu-l iubește pe Gavrilcea, ci e subjugată de el. Ea nu se sacrifică, ci pur și simplu este sacrificată.

Aristocrata Meme, în schimb, din paradă de cultură, proiectează asupra lui recuzita aventuroasă a eroului romantic. În descrierea viitorului ei soț ea face exces de rafinament livresc : Gavrilcea este, pe rînd, „smeu", „balaur", „monstru", „Barbă-Albastră" și „condottiere". De fapt, personalitatea acestuia se caracterizează prin libera manifestare a instinctelor, necenzurate de vreo preocupare intelectuală sau morală. De altfel, Călinescu îi refuză finalul patetic. Gavrilcea sfîrșește meschin, lovindu-se cu capul de o stîncă, în încăierarea cu vărul său. Ultima lui apariție este dezolantă : vulturii îi vor sfîșia cadavrul. Întîia și ultima sa imagine stau sub semnul unei stranii analogii, aceea a cărnii sfîsiate, a formelor imperfecte, monstruoase.

Romanul centurionilor este, cu excepția lui Gavrilcea, istoria unei tinereți deturnate de la normele ei firești : existența și idealurile acestor oameni s-au consumat tragic din cauza instaurării lor într-o falsă premisă de viață. Eroare inevitabilă într-o epocă, ea însăși cu „capul în jos".

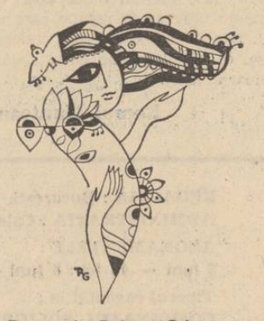

Desen de Raluca Grigorcea

Tema aceasta nu este o temă de sărbătoare

Urmare din pag. a 3-a

gic la capătul căruia nu se producea nimic. În acest sens, romanul de inspirație muncitorească a fost adesea subordonat unui fel de reportaj „de servici", fără să capete dimensiunea sa adevărată prin transfigurarea realității unei uzine și a celor ce munceau înăuntrul ei. Lipsa de documentare, de cunoaștere a obiectului romanului, descrierea salopetei în absența celui care o purta au dus la eșecurile cunoscute. De aceste eșecuri însă nu poate fi învinovățită în nici un fel tema, generoasă, actuală, ci slăbiciunile autorilor și deci ea poate fi reluată cu mai multă seriozitate de către cei cu adevărat interesați de ea, de scriitorii care au interes și doresc să scrie cărți în care uzina să le fie personaj principal. Un personaj pe care să-l cunoască — aceasta nu se poate realiza decît printr-o documentare atentă, gravă și nu doar de o săptămînă-două, declarată — și, prin cunoaștere, să-l respecte în datele lui esențiale. Pentru că uzina, ca reflex al dezvoltării industriale a țării, este astăzi locul în care trăiesc și muncesc cea mai mare parte dintre contemporanii noștri, oameni sensibili, complecși, cu preocupări dintre cele mai diverse și nu tipare umane, fără personalitate.

— Pentru „atacarea" acestei teme fundamentale a literaturii române contemporane diversitatea viziunilor artistice este un deziderat, dar și o realitate a problemei. Ce loc își găsește eroul muncitor în epica romanului actual românesc?

— Față de amploarea temei, diversitatea viziunii artistice nu este numai o doleanță, ci și o necesitate. Există imaginea falsă a unui singur „tip" de muncitor, de obicei înalt, sfătos, dur și, paradoxal, odihnit, nu atît preocupat de munca lui, cît de ședințe. Acesta era confruntat de cele mai multe ori cu un funcționar carierist, abil, intrigant, uneori chiar cu un inginer nepregătit în meserie. Pot spune, cu experiența gazetărească pe care o am, că într-o uzină există altfel de confruntări de mentalitate, de interese, de adaptare chiar (vezi „Noiembrie viteză" a lui Tudor Octavian), și nu neapărat între „tehnic și tesa", confruntări mult mai interesante pentru un scriitor. Muncitorii înșiși sînt muncitori din tată în fiu, dar și muncitori de ieri-alaltăieri, țărani pînă de curînd, navetiștii de astăzi, ai lui Nicolae Țic, ori muncitori ajunși tehnicieni, ingineri, directori în întreprinderea în care au intrat ca ucenici. Sau muncitori ajunși activiști cu munci de răspundere. Nemaivorbind că, retrospectînd, s-ar putea scrie de muncitorii numiți directori la naționalizare, despre cei care au rămas directori pînă azi, puțini, și cei mulți, care, după ce și-au făcut datoria cerută de momentul de atunci, s-au reîntors la mașinile lor de lucru. Am să dau un singur exemplu : și în romanele și în piesele de inspirație muncitorească, de prin anii '50 și mai tîrziu, eroul principal, muncitor cu muncă de răspundere, vorbea tare la telefon, țipa la urma urmei în receptor ; se credea că așa trebuia el să vorbească. Dar ce-mi spunea mie un muncitor, director de la naționalizare? Că el nu mai vorbise la telefon niciodată înainte de a fi numit director și că de aceea ținea receptorul invers: nu prea auzea și nici nu prea era auzit, ceea ce e cu totul altceva. Un fapt mărunt care însă îi dă, în ficțiunea literară, o dimensiune profund umană, cu nimic rușinoasă, eroului. Despre un astfel de erou, despre o asemenea figură care a trebuit să-și învingă propriile slăbiciuni și nedumeriri și nu numai pe ale altora, doresc să scriu.

— Își face critica datoria față de literatura cu această temă?

— Critica, în ultimul timp, a părut indiferentă față de tema romanului muncitoresc. Tema aceasta însă nu este o temă de sărbătoare de care să ne amintim cînd și cînd. Este o temă actuală care își caută creatorii, iar în acest sens critica, observînd înclinații și calități deosebite la un scriitor care-l fac apt să și-o asume, trebuie să-l îndemne s-o realizeze cu toată convingerea.

Ion Jalea : „Decebal"

SPORT

Craiovenii au fost, din nou, cei mai buni

● Dacă în campionat **Universitatea Craiova** s-a resimțit puternic în urma meciului pierdut pe nedrept în fața echipei **Steaua** la București, în **Cupa României** ea a jucat cu un alt moral și rezultatele s-au văzut. Rostul Cupei e de altfel tocmai acesta: de a oferi în paralel cu campionatul un alt criteriu valoric. Cele două „campioane" ale țării sînt acum, se știe : **Dinamo** și **Universitatea.** Este semnificativ că **Universitatea** Craiova a obținut frumosul său succes în competiția fotbalistică scutită de bănuielile care, după cîte a scris presa noastră, au planat uneori asupra campionatului. Pretendentă reală la titlu, după părerea noastră, **Universitatea** Craiova a acuzat puternic șocul pierderii meciului de la București cu **Steaua.** Un arbitraj incorect a denaturat desfășurarea partidei de pe Ghencea și, mai mult decît atît, a întregului retur fotbalistic. Victoria craiovenilor la București, firească după aspectul jocului, ar fi introdus în concursul pentru titlu o pretendentă puternică, **Universitatea,** ceea ce ar fi întreținut tensiunea întrecerii, suspansul ei firesc. Fluierul nefericit care s-a auzit pe Ghencea n-a dus doar la înscrierea unui gol pe care jocul dintre **Steaua** și **Universitatea** nu-l cerea atunci, ci la simplificarea campionatului, la blazarea unor echipe și a unor jucători, la apariția meciurilor indolente. Un exemplu concludent: cu o **Universitatea** Craiova învingătoare la București în fața **Stelei,** așa cum o cerea jocul de pe Ghencea, deci candidată la primul loc al campionatului, meciul de la Craiova dintre **Universitatea** și **Dinamo** ar fi arătat altfel. După cum este greu de presupus că o echipă craioveană candidînd la șefie și-ar fi permis suficiența din jocul cu **F.C. Constanța.** În meciul dintre **Steaua** și **Universitatea** Craiova disputat pe Ghencea, oaspeții se arătaseră puși pe fapte mari. Echipa craioveană restructurată, îmbogățită cu jucători noi, unii dintre ei deosebit de talentați, a arătat un fotbal tehnic, energic, nesofisticat așa cum vedem mai ales la bunele echipe europene. Intrată în anonimatul disputelor anoste din campionatul nostru, **Universitatea** Craiova și-a arătat din nou adevărata față chiar în semifinala și finala Cupei României pe care a cucerit-o convingător, învingînd **Steaua** pe un teren bucureștean, mult mai concludent decît arată scorul. **Universitatea** Craiova este acum o echipă echilibrată, cu rezerve de valoarea titularilor, capabilă, în urma unei pregătiri adecvate, de reale performanțe. Actualul portar, Boldici, deși insuficient rodat, promite să devină un jucător de nădejde. Fundașii Purima și Berneanu sînt sobri și activi ca și rezerva Negriiă. Excelent a fost în acest meci al orgoliilor sportive Ștefănescu, ale cărui calități tehnice, experiență și vocația de conducător de joc fac din el creierul numărul 1 al echipei. Urmează la rînd cea mai bună linie mediană a campionatului nostru alcătuită din Balaci, Donose, Beldeanu, jucînd în totalitatea ei atît înainte cît și înapoi, fiecare din mijlocași putînd să-și asume sarcinile de joc pe care le cere apărarea, atacul, jocul constructiv de la centrul terenului. În comparație cu liniile mediane ale echipelor **Steaua** și **Dinamo,** cea craioveană are un plus de vigoare, și mai ales de omogenitate, calități care au și impus-o în fața valorosului trio Dumitru, Iordănescu, Ion Ion. Geolgău, rezerva craioveană, e și el la înălțime. Înaintarea craiovenilor a cîștigat un foarte bun atacant central în Cîrțu, jucător de mare perspectivă dacă n-o să cadă și el în capcana relaxărilor premature care a înghițit la noi multe talente. Crișan a repetat în această finală exploziva lui evoluție de la Zagreb... chiar și în privința ratărilor ! Un jucător străin de formație prin maniera lui demodată de fotbalist „specializat" pe un singur post e Marcu. El nici nu participă la efortul de ansamblu al echipei așa cum fac Crișan, Cîrțu sau rezerva lui Marcu, Cămătaru. Întîlnirea cu **Universitatea** Craiova a fost pentru **Steaua** echivalentă cu un test negativ. Carențele jocului ei în apărare și în atac au ieșit din nou în evidență. **Steaua** e o echipă cu un stil de joc, ceea ce e foarte mult, dar acest stil are atît avantaje cît și dezavantaje. Craiovenii i-au dezvăluit mai ales dezavantajele. În plus, meciul a subliniat diferența de tehnicitate și încadrare în joc care există la steliști. Anghelini e un fundaș cu mijloace tehnice sub ale colegilor lui. Față de **Steaua,** actuala cîștigătoare a Cupei României la fotbal, **Universitatea** Craiova se impune prin ceea ce lipsește majorității echipelor noastre : **omogenitatea.** În plus, jucătorii craioveni sînt mai aproape de cota continentală prin jocul lor viguros, tenace, tehnic, rapid. Ei știu să joace balonul în mișcare permanentă, perpendicular pe poarta adversă, fără inutile floricele. Contactele viitoare în **Cupa cupelor** cu formațiile de frunte ale continentului vor oferi **Universității** Craiova prilejul unui examen a cărui trecere depinde de seriozitatea jucătorilor ei.

Discobol

Africa - un continent al viitorului

● Continentul negru este un străvechi ținut al artelor, un tărîm de legende și mituri fundamentale pentru umanitate. Chemat la o nouă viață istorică, prin avîntul luptei de eliberare al popoarelor africane, cunoaște astăzi o epocă de înflorire, în care cuvîntul și imaginea însoțesc ritmurile noi ale existenței sociale și politice, sub semnul ideilor progresului și justiției sociale. O lume efervescentă, deschisă la prietenie, cum probează sentimentele tradiționale față de țara noastră, manifestate cu diverse prilejuri și întărite pe parcursul vizitelor întreprinse de președintele României, t o v a r ă ș u l Nicolae Ceaușescu, expresii ale solidarității militante, ale aspirațiilor comune spre o lume mai dreaptă, guvernată de spiritul echității și de ideea unei noi ordini economice. Publicăm în acest număr cîteva mărturii ale vitalității artelor africane, ale eforturilor de cunoaștere reciprocă.

România și țările Africii

evenimentul

● „Acordurile de cooperare multilaterală dintre România și un mare număr de țări din Africa deschid mari perspective pentru intensificarea cooperării economice, tehnice, științifice și culturale dintre țările noastre. Vom face totul pentru a realiza aceste acorduri în cele mai bune condiții, pentru întărirea colaborării în toate domeniile", afirma în 1974 secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu în raportul la Congresul al XI-lea. Tot cu acea ocazie s-a subliniat importanța pe care o au extinderea și intensificarea colaborării multilaterale cu țările în curs de dezvoltare din continentul african, asigurîndu-se și în acest mod o perspectivă trainică colaborării complexe dintre România și țările lumii a treia. De atunci, realitatea istorico-politică a confirmat pe deplin justețea poziției partidului și statului nostru privind întărirea legăturilor de prietenie cu statele africane și sprijinirea luptei lor de eliberare social-națională și emanciparea lor în virtutea dreptului inalienabil la autodeterminare. Instaurarea de ambasade și legații în aproape toate teritoriile africane libere, schimburile comerciale tot mai fecunde, efectuate în avantajul reciproc al partenerilor, asistența tehnică, livrarea de credite avantajoase și exportul de tehnologii moderne, adîncirea schimburilor și contactelor cultural-artistice și științifice, ajutorul moral și material acordat luptei popoarelor africane pentru absoluta decolonizare a continentului lor, iată tabloul actual al raporturilor dintre România și popoarele Africii. Vizita din primăvara acestui an a delegației de partid și de stat în unele țări africane a pecetluit o tradiție mai veche a legăturilor deja existente la toate nivelele, conforme cu principiile deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța, respectării dreptului fiecărui popor de a-și hotărî dezvoltarea economică și socială corespunzător voinței sale, fără nici un amestec din exterior. Un exemplu elocvent : la 29 iunie 1977, președintelui României i-au fost transmise sincere și frățești mulțumiri pentru sprijinul continuu și neprecupețit acordat de țara noastră cauzei drepte pentru care luptă poporul zimbabwe, de către însuși președintele organizației Z.A.P.U. (Uniunea Africană a Poporului Zimbabwe), Joshua Nkomo, aflat în fruntea unei delegații în România. A fost încă o ocazie ca, prin mesajul celui mai de seamă fiu și reprezentant al poporului, oaspeții să fie asigurați de întreaga solidaritate a partidului și statului nostru în vederea asigurării victoriei cît mai rapide în lupta pentru cucerirea și consolidarea independenței, pentru asigurarea progresului și bunăstării tuturor popoarelor africane. În aceeași zi de sfîrșit de iunie, cu ocazia încheierii lucrărilor Plenarei C.C. al P.C.R., tovarășul Nicolae Ceaușescu a propus — între atîtea alte inițiative menite să sporească realist și eficace democratizarea și umanismul orînduirii socialiste în România — și înființarea *Centrului național de promovare a prieteniei și colaborării cu alte popoare*, în vederea intensificării schimburilor *culturale* ale țării noastre. În cadrul acestui organism vor activa desigur comisii pentru diversificarea și adîncirea contactelor culturale româno-africane.

Oricare om de artă și cultură, dispus să cunoască creațiile tuturor grupurilor etnice, resimte că și din acest punct de vedere, al circulației străvechilor motive și teme cultural-artistice, pămîntul e rotund și contribuția așa-numitului continent negru este străveche și inestimabilă. Nu întîmplător, se pot descoperi interesante și fertile contiguități și izvoare comune în folclorul popoarelor Africii și în cel est-european. Amintesc fie și numai de acel rit malgaș al *fatidrei*, descris de G. Ferrand în *Contes populaires malgaches*, atît de asemănător frăției de sînge și înscrisului cu sînge din basmele, baladele și legendele române. Scria Ferrand că „*fatidra* are drept scop să facă prietenia între două persoane cît mai strîns posibilă. Tot ce posedă unul, aparține celuilalt și reciproc". O asemenea ceremonie a jurămîntului de sînge oferă un mijloc de extindere a solidarității, venit adesea să spargă deosebirile de rang social, vîrstă, sex. Mai amintesc că africanii au un erou de poveste asimilabil lui Făt-Frumos. E vorba de un copil extrem de isteț, emancipat și justițiar, ale cărui geneză, creștere și dezvoltare sînt sublime, copilul fiind încă de la naștere apt să vorbească, să vineze, să aducă dreptatea semenilor. (Cf. basmele *baulé* „Cum cel mai mic dintre oameni a fost cel mai deștept" sau „Copilul care a gonit animalele în pădure"). Răzbat din asemenea imnuri închinate frumuseții vieții vitalitatea și încrederea lucidă a popoarelor africane în viitorul lor, făurit cu propriile forțe și în concordanță cu milenarele lor tradiții naționale.

Mircea Constantinescu

cultura românească în lume

● **EXPRESIE A TRADIȚIONALELOR LEGĂTURI** de prietenie statornicite între popoarele Africii și țara noastră, manifestările consacrate Centenarului Independenței au prilejuit reafirmarea sentimentelor de stimă față de realizările noastre, față de destinul unei națiuni tinere și viguroase, capabilă de opere durabile în ordinea civilizației și a culturii din lumea de azi. S-a spus de multe ori, cu prilejul vizitelor președintelui Nicolae Ceaușescu în Africa, s-a subliniat în cuvîntările prietenilor de pe continentul negru, că România poate constitui un exemplu, în sensul de argument pentru modul cum un popor liber și stăpîn pe soarta sa poate să-și construiască un destin istoric demn de trecutul său.

● **EXPOZIȚIA JUBILIARĂ,** deschisă la **Lagos,** capitala Nigeriei, a prilejuit o amplă emisiune de televiziune, consacrată centenarului Independenței de stat a României. Cu acest prilej, pictorul S. Yussuf a susținut o amplă expunere, o adevărată introducere în studiul istoriei, vieții și expresiilor artistice ale poporului român, evocînd lupta sa pentru independență și unitate națională. De asemenea, artistul nigerian a înfățișat cîteva dintre cele mai reprezentative monumente istorice și de artă din țara noastră, subliniind valoarea lor estetică și caracterul reprezentativ.

● **LA ORAN** a fost deschisă o expoziție, **Centenarul Independenței de stat a României,** care a prilejuit o amplă manifestare inaugurală. În cadrul vernisajului au luat cuvîntul reprezentanți ai autorităților municipale, salutînd evenimentul și exprimînd sentimente de admirație față de realizările politice și culturale ale poporului nostru. În cei o sută de ani de la Independență, poporul român a parcurs o distanță uriașă pe calea ridicării sale pe culmile cele mai înalte, s-a subliniat în luările de cuvînt.

● **ÎN MAROC, LA RABAT,** a avut loc o seară de filme documentare românești dedicate Independenței. Au fost prezentate filmul **Glasuri din războiul de independență,** precum și alte filme consacrate trecutului de luptă și aspirațiilor poporului român, reflectate în monumente de artă și evenimente memorabile. De asemenea, au fost evocate aspecte ale construcției socialiste și realizări ale României de azi.

repere

Un mare poet

Traducerea poemelor lui Léopold Sédar Senghor a fost pentru Radu Cârneci o frumoasă obsesie, de-a lungul mai multor ani, materializată în cele din urmă prin monumentala ediție bilingvă publicată de editura **Univers,** cu titlul **Jertfe negre.** Inițiativa traducătorului român este cu totul remarcabilă și prin faptul că el a deschis unghiul din care se releva un mare poet, iar nu doar purtătorul de mesaj specific, într-un context exotic de etnografie postcolonială. Léopold Sédar Senghor a fost citit și tradus de Radu Cârneci pentru amploarea universului său problematic și pentru luxurianța copleșitoare a mijloacelor de expresie, în care se amalgamează trăsăturile europene și cele africane. Poetul „negritudinii" se exprimă ca un purtător de cuvînt al poporului său, constituind un fel de **saga** africană, plină de războinici, de artiști și de profeți, dar și ca un normalian „îmbu" de clasicism filtrat prin Claudel. Într-un cuvînt, Senghor este poet și gînditor, un om de acțiune care a prezidat la reintrarea în istorie a poporului său, o personalitate politică și culturală de primă mărime, capabilă să reunească în ființa sa dimensiuni contradictorii ale lumii de azi, dovedind prin exemplul personal capacitatea spiritului de a oferi cel mai adînc principiu de coeziune a naturii umane, atît de amenințată de extremisme de tot felul.

Desigur, primul demers al poetului este acela de a-și preciza identitatea. Descoperirea plină de mîndrie a universului african se întîmplă în Europa, unde poetul este pelerin la izvoarele învățăturii. Aici se produce reculul memoriei, care îi aduce sub frunte imaginea locurilor natale.

Acasă, în Africa, negritudinea este triumfătoare, chiar sub opresiune. În comunitatea originară se afirmă datele în afirmare ale omului negru. El nu este un „orfelin", el nu-și cîntă jalea, ci speranța. Acolo este protejat de spiritele strămoșilor și de simbolurile continuității : „Măști ! O, Măști ! / Mască neagră, mască roșie, voi, măști alb-negre, / Măști din cele patru zări de unde adie Spiritul, / Vouă mă închin în tăcere ! / Și ție mai întîi, Străbun cu cap de leu, / Voi ocrotiți acest loc din care e proscris orice rîs de femeie, și orice surîs care se ofilește, / Voi distilați acest aer de veșnicie unde eu respir aerul Bunicilor mei. / Măști ale chipurilor fără mască, netezite de riduri și gropițe, / Voi care ați plăsmuit portretul acesta, care este chipul meu aplecat peste altarul hîrtiei albe / Aidoma chipului vostru, ascultați-mă ! / Iată, moare Africa imperiilor — e agonia unei jalnice prințese / Aidoma Europei de care sîntem legați prin cordonul ombilical. / Ațintiți-vă privirile nestrămutate asupra copiilor voștri, care se află acum înrolați / Și care-și dau viața precum sărmanul ultima haină. / Să fim prezenți la renașterea lumii. / Căreia îi sîntem necesari precum plămada pîinii de grîu curat. / Căc' pe cine ar mai învăța ritmul defunctei lumi de mașini și de tunuri ? / Cine ar mai striga de bucurie pentru a trezi morții și oropsiții în zori ? / Spuneți, cine ar mai reda memoria vieții celor cu nădejdile sfîrtecate ? / Ne numesc oamenii bumbacului, ai cafelei, ai uleiului, / Ne numesc oamenii morții. / Ci noi sîntem oamenii dansului, ale căror picioare se înviogorează izbind pămîntul nepăsător". Un strigăt genuin, triumful vitalității debordante există în toate poemele lui Senghor, ca un sigiliu al viitorului parcă, al conștiinței că puterea adevărată este aceea care gîlgîie la încheietura mîinii. În același timp, un aer meditativ dă adîncime acestor trăiri. Ele nu echivalează cu orbirea tinereții neînfrînte. Poetul african este urmașul unor generații de înțelepți, artistul este un purtător al secretelor tribului, care a contemplat modul cum se nasc și cum pier energiile istorice fără zăgaz: „Trebuie să-l ascund în taina intimă a sîngelui meu / Pe Străbunul cu pielea furtunos brăzdată de fulgere și de trăsnete, / Animalul meu păzitor, trebuie să mi-l ascund, / Spre a-mi păstra zăgazul indignărilor / El este sîngele meu credincios care cere credință / Ocrotindu-mi orgoliul nud împotriva / Mea însumi și a trufiei raselor fericite".

Traducerea lui Radu Cârneci face loc, pe lîngă amplele versuri ale umanistului și patriotului Senghor, — unor bijuterii ale poeziei de dragoste, irizate de același sentiment de plenitudine amestecat cu tristețea despărțirilor. Spațiile mari ale peisajului african se golesc, poetul caută prezența iubitei pe cupola azurie a cerului, în jocul depărtărilor, în cuvintele scrisorilor, în amintirea clipelor de intimitate. Un lirism reticent, dar cu atît mai intens, cu văpaia mocnită, se traduce în poezia de dragoste a lui Senghor. Adeseori, confesiunea primește cadența profesiunilor de credință civică, iar dragostea se împărtășește din cea mai adîncă iubire a poetului, aceea datorată patriei sale („Căci singura ta rivală era dragostea pentru poporul meu"). Toate aceste trăsături fac din Senghor un adevărat profil de efigie africană. În poezia sa răsună toate cîntecele continentului său, speranța, durerile, trecutul și viitorul unui segment de umanitate fără de care nu putem înțelege lumea de azi.

Aurel-Dragoș Munteanu

confruntări

Poezia continentului negru

Adeseori, constatăm cît de puține erau, pînă nu de multă vreme, cunoștințele noastre despre cultura unor țări apropiate și cît de mari mai sînt încă unele lacune despre viața literară din aceste arii geografice.

Instrucția noastră școlară ne familiarizează cu creația artistică din zonele culturale cu îndelungate tradiții, orgoliul nostru de europeni ne-a concentrat, deasemenea, multă vreme atenția asupra vieții spirituale de pe continentul nostru. Însuși conceptul de literatură universală, formulat de Goethe în anii de expansiune a curiozității intelectuale spre alte lumi necunoscute, rămînea, cu puține excepții, cantonat la cîteva țări occidentale.

A început apoi era conchistadorilor, a aventurierilor, misionarilor, a călătorilor romantici și a etnologilor, care au încercat să străbată din cele mai diverse motive, meridianele îndepărtate ale globului. Pe această cale au fost descoperite vestigiile unor arte străvechi, s-a constatat că epopeele indiene circulau în limbile din China, Japonia și Birmania, că literatura precolumbiană însuma opere care uimesc pînă astăzi omenirea prin frumusețea lor, iar Leo Frobenius cercetînd culturile africane nu ezită să vorbească despre superioritatea lor, imaginea **„negrilor barbari"**, fiind socotită de el un produs al unor coloniști plini de prejudecăți.

Fluxul informației moderne, stimulat și de dinamica vieții politice actuale, a sporit, în anii din urmă, într-o măsură și mai mare interesul pentru viața și cultura popoarelor de pe continentul african. Dacă poeziile lui Leopold Sédar Senghor și unele opere poematice ale lui Tutuola sau romane ale lui Achebe au intrat de mai mulți ani în sfera de informație a cititorilor din țara noastră, în 1975 a apărut **Istoria literaturii neoafricane** de Jahnheinz Jahn și culegerea de **Cîntece africane** care însumează un mic tezaur de poezie populară, în traducerea lui Petre Stoica.

Referindu-se la raportul dintre literaturile naționale care nu se identifică aproape niciodată cu anumite arii lingvistice, ca și la modul în care acestea erau integrate în cultura universală, renumitul africanolog german preciza că **„Nu propria națiune, ci alte națiuni, străine, determinau această evidențiere calitativă ; astfel din literatura lumii devenea literatură universală numai ceea ce ajungea să fie cunoscut dincolo de propriul spațiu lingvistic".**

Africa neagră cîntă și povestește atît în unele limbi și dialecte locale, dar mai ales în limbile europene sub a căror sferă de influență s-a găsit secole de-a rîndul. Jahnheinz Jahn relatează că din cele 700 de limbi africane, doar 47 sînt folosite în creația literară. Același africanolog precizează că în Agisymba există 970 de scriitori dintre care 510 scriu în limbi europene, iar 460 în limbi africane.

Dacă poezia africană cultă pendulează între tradiție și modernitate, creația folclorică este mult mai puternic ancorată în miturile străvechi, fiind o adevărată colecție de datini și habitudini ancestrale. Apa, focul și pămîntul se constituie în elemente adverse sau binevoitoare, soarele apare ca un zeu tutelar, universul animalier relevă o existență trăită sub semnul riscului permanent, iar iubirea se definește ca o forță de perpetuare a existenței : „Focul se întunecă, lemnul se înnegrește ! / Flacăra se stinge, peste noi năpasta ! / Peste noi năpasta, o, Khmrum ! / Khmrum pornește la drum, pe drumul spre soare". **(Cîntece cosmologice).**

Poezia genezei relevă și în acest univers mintal eternitatea și trecerea, statutul veșnic al lucrurilor în raport cu viața, privită ca un traseu spre moarte : „În timpurile negre ale obîrșiei cînd Stăpînul / alcătui lucrurile / făcu soarele ; / și el se naște și piere și totuși se-ntoarce. / Făcu luna : și ea se naște și piere și totuși se-ntoarce. / Făcu omul ; / și el se naște și piere și nu se mai întoarce". **(Despre nestatornicia omului).**

Și cînd tandrețea pătrunde în universul domestic, spațiul securizant este definit prin raportare la agresiunea animalieră : „Hiena nu-i aici, / duhul zgomotului azi e liniștit / Stai culcat, copilul meu, / și odihnește-te ! Elefantul e legat, / odihnește-te!". **(Cîntec de leagăn).**

Dar **Orfeu cel negru** se face cunoscut în toată plenitudinea sa în țara noastră odată cu ampla antologie de lirică negro-africană, **O șoaptă care cheamă vîntul** (1977), publicată în traducerea Sînzianei Colfescu-Dragoș și Gheorghe Dragoș. Pe această cale, versurile a 88 de poeți care scriu în limbile franceză, engleză și portugheză, din 28 de țări, pătrund în aria de cunoaștere a cititorilor din țara noastră. O gamă tematică variată, reprezentată de negritudine, sentimentul libertății, elogiul muncii, dragostea pentru natură, vatra strămoșilor, iubire, dansul festiv, de ritual sau de luptă etc., constituie componentele acestui univers liric.

Elogiul cuvîntului, ca simbol al comunicării, depozit al experienței existențiale și mesaj al dorinței de libertate, se înscrie în ritmuri repetabile, asemenea unei muzici în crescendo : „Cuvîntul dorințelor noastre! / Cuvîntul lanțului nostru ! / Cuvîntul doliului nostru ! / Strălucește în lacrimile văduvelor / în lacrimile mamelor / și ale orfanilor mîndri". (Jacques Ratemanajara — **Rituri milenare).**

Negritudinea este asumată cu demnitate, înregistrînd însă adeseori în poezie o rezonanță tragică. Ea este semnul distincției față de alte popoare, simbolul existenței trăite sub zodia asupririi, visul spre o altă viață, luminată de năzuința spre libertate : „Sînt omul de care se plîng ei / că le înfrunt pedanteria, / omul de care rîd ei / că le înfrunt obstacolele — / frunză-n vînt, purtată pe adieri de visuri". / (Bernard Bindin Dadié — **Frunză-n vînt).**

Frustă, directă, retorica liricii africane este impregnată de un anumit patos romantic, tipic unei lumi care-și găsește propria identitate în devenirea sa spre o existență autonomă. Peisajul devine el însuși stare de suflet, spațiu al nostalgiei, expansiune a spiritului în lucruri : „Adu-ți aminte de-o blîndă înserare / lîngă fîntînă / de dansul ierbii unduind în vînt / de firul apei furișîndu-se-n adîncul văii". / (Jean Baptiste Mutabaruka, **Adu-ți aminte).**

Orfeu cel negru are fețe multiple. El este ca o harfă eoliană ce cîntă pe toate coardele universului.

Acest itinerar liric african oferă doar cîteva secvențe dintr-un univers de creație care va oferi omenirii, într-un viitor nu prea îndepărtat, mari surprize, ce vor intra pe calea regală în muzeul imaginar al artei.

Romul Munteanu

revista străină

● **UN FILM** de cea mai stringentă actualitate este în curs de realizare în Senegal : **Bako sau celălalt mal.** Pelicula tratează viața de cruntă mizerie, adevărat infern contemporan, — pe care o trăiesc muncitorii care emigrează clandestin în Europa, în căutare de lucru. Sînt descrise condițiile inumane, mașinațiunile „negustorilor moderni de sclavi", privațiunile materiale și frustrările morale, întreaga odisee a peregrinărilor acestei categorii de damnați ai unei lumi strîmbe, supusă capitalului și alienării.

● **UN PASIONANT Jurnal egiptean** semnează, în **Manila Review,** Leonidas N. Benesa, cunoscut publicist filipinez, autor de cărți asupra artei din țara sa și asupra călătoriilor în Statele Unite ale Americii. Experiența intelectuală din țara faraonilor a prilejuit lui Benesa o suită de meditații asupra culturilor străvechi și asupra destinului artei și a omului: „Pentru că, la urma urmei, ce rămîne din mine, după ce am să mor, decît ceea ce este nemuritor: gîndul, produs al minții; simțămîntul, produs al sensibilității; conștiința, produs al inconștientului universal, al totului rațional. Cuvintele mele sînt, împreună, piramida mea și ele vor trăi după mine, dacă au viață într-adevăr; dacă nu, vor rămîne pe vecie îngropate în nisip, pentru a fi dezgropate de vreun cercetător în căutare de ruine pentru vreo teză".

● **O MARE REVELAȚIE** o constituie poemele lui Jean-Joseph Rabearivelo, poetul malgaș, născut în 1901 și mort în 1930. Traduse în englezește de către John Reed și Clive Wake, versurile lui Rabearivelo constituie, cum afirma un recenzent, „capodopere perfecte, bine cizelate, produsul unui artist desăvîrșit". În tradiția post-simbolistă, poetul reia balade din Madagascar, iar tensiunea celor două filoane culturale devine plină de efect, cum subliniază și cei doi traducători, în prefață : „Cunoașterea foarte exactă a dezvoltării poeziei franceze, la Rabearivelo, coincide cu aprecierea poeziei tradiționale malgașe, cunoscută sub numele hain-teny —, iar în poezia sa de maturitate ajunge la o fuziune originală a celor două tehnici".

● **LITERATURA SE AFLĂ ABIA LA ÎNCEPUT ÎN ZAMBIA,** conchide William Saidi, cunoscut autor de nuvele, iar scriitorii din această țară africană au sarcini specifice, legate de dezvoltarea patriei lor : „Rolul scriitorului de aici este limpede: să portretizeze, în mod interesant și atractiv pentru cititor, toată oroarea adaptării fără preget a stilului de viață apusean în Zambia. Rolul său este să amintească zambienilor că, deși țara lor are bogate rezerve de cupru, desigur epuizabile, Zambia este încă o țară în curs de dezvoltare sau, în alte cuvinte, este de fapt săracă. Așa stînd lucrurile, zambianul trebuie să se adapteze stilului de viață al săteanului simplu, a cărui existență e săracă, dar lipsită de boli de inimă, diabet și obezitate, încît e de mirare că n-a fost emulată de așa-zișii zambieni sofisticați de la orașe".

● **SCRIITORUL CAMERUNEZ R. PHILOMBE** abordează în revista **Lotus** problema bilingvinismului în țările Africii, din punctul de vedere al artistului care folosește cuvinte : „...scriitorul african, pentru că scrie într-o limbă străină, este confruntat cu o mare dualitate interioară. Între mintea sa (care este africană) și condeiul său (care este european) se petrece o dramă permanentă a separării. Dacă operele sale sînt uneori pline de expresii și imagini neeuropene, nu înseamnă că avem de-a face cu fantezia unui autor, ci mai degrabă cu necesitatea pe care o simte de a exprima universul său cultural specific."

● **LA EXPOZIȚIA DE LA CITE INTERNATIONALE DES ARTS** au participat trei artiști plastici tunisieni, ale căror lucrări au fost comentate pe larg de presă. De asemenea, un pictor și un gravor, algerieni. Un element frapant pentru toată lumea a fost vîrsta tînără a plasticienilor africani, în jur de treizeci de ani, precum și suflul militant al operelor expuse. Sînt folosite filoanele tradiționale, modurile de expresie a artelor străvechi, în slujba conținutului revoluționar al unor lucrări angajate în contemporaneitate. O notă aparte a constituit-o extraordinara amploare a talentului acestor artiști.

francis majela (Africa de Sud)

Născut la 2 februarie 1955 în Soweto (Johannesburg) — Africa de Sud.
Este student — fost membru executiv al Consiliului Reprezentativ al Studenților din Soweto ; în prezent membru al Consiliului Național African din Africa de Sud.

Domnule crocodil

Domnule Crocodil, fie-ți milă de mine
Nu mă sfîșia
Caută-ți altă cină
Lasă-mă să trec dincolo.

În spatele meu Vorster îmi masacrează poporul, tovarășii
Le fură pămîntul strămoșesc
Le lasă doar țărîna unde sînt îngropați.

Domnule Crocodil, deschide-ți inima verde
Lasă-i să ajungă la Soweto :
Alexandra, Mamelodi, Gugulethu și Langa.
Încălzește-ți inima înghețată
Îmbunează-ți sufletul înrăit
Și lasă-mă să trec dincolo.
Domnule Crocodil, nu-mi scurta viața
Trebuie să mă răzbun pe Vorster și pe clica lui
Lasă-mă să trec dincolo.
Shh !... Shh !... Shh !... Whaa... aa-ah !
O ! ajutor... ! ajutor... ! ajutor... !

Crima din John Vorster Square

Rasiștii au arestat mulți tovarăși
În închisoare mulți au fost uciși
Oameni nevinovați sînt duși la interogatoriu.
Imaginea e cumplită
Înfricoșătoare
De iad —
Pereții sînt stropiți cu sînge, groază și moarte.

Themba a fost chemat înăuntru
Între timp alții așteaptă.

Pe perete, o inscripție lucioasă :
„Astăzi vei spune adevărul".
El tremură de frică
Mușcîndu-și buzele — în așteptarea interogatoriului

Rostește cîteva fraze....
Pumnii gardianului se rostogolesc spre el și-i zdrobesc carnea

Themba sîngerează — a orbit aproape —
Se prăbușește fără cunoștință.
Dar acesta nu e sfîrșitul — ci doar începutul.
Este tîrît în camera de electrocutare
Curentul îi sfredelește trupul
Urlă ca o capră în agonie
Aleargă înebunit prin cameră căutînd scăpare
Creierul lui scrîșnește metalic.

Apoi e scos din cameră și totul reîncepe !
Rasiștii nu s-au săturat
Pumnii și cizmele lor îl pisează iar
Îl lovesc cu picioarele... !
Și iarăși... !
Printre lovituri împroșcă cuvintele :
„Ți-am spus doar..."
Apoi tîrăsc cadavrul afară
Și-l îngroapă.

Fotbal '76

Era 16 iunie
În centrul orașului Soweto
Lumea aștepta nerăbdătoare marele meci al anului

Între echipa sud-africană System XI
Și echipa studențească Fast XI
Meciul se juca pe stadionul din Orlando West High School

Ora începerii — 9 dimineața
Microbiștii anticipau agitați scorul
Fotbaliștii din echipa System XI
Cu cămăși kaki — costume cafenii
Cizme roșii de piele și
Șepci de culoare închisă
Cu automate în mîini
Veniseră să-și înfrunte rivalii ;
Microbiștii jubilau
Noi, studenții purtam cămăși albe
Flanele cenușii și pantofi negri de școală

Gata, începe ! Mingea la centru
Uraa ! Gol !
Primul gol, primul glonte e al lor
Portarul nostru Hector Peterson
N-a văzut glontele tras de Jimmy Kruger.
S-a aruncat — încercînd să apere poarta
Dar — prea tîrziu pentru lacrimi.
Jocul devine masacru :
Ei, cu rafale de automate
Noi, cu pietre și apă.

În românește de
Victoria Andreescu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
29
(794)
Simbătă
16 iulie
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dezbatere și responsabilitate

Expresie a democrației spirituale, formă eficientă, vie de valorificare a gîndirii și experienței colective, dezbaterile concretizează unul dintre deziderate majore ale societății noastre : colaborarea lucidă, pătrunsă de răspundere față de interesele comune, a tuturor membrilor societății.

Lucrările recentei Conferințe naționale a scriitorilor, în cadrul cărora cuvintarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a constituit o contribuție de deosebită importanță teoretică, au relevat, prin substanța documentelor prezentate și prin discuțiile purtate de către participanți, eficiența dezbaterilor axate pe problemele majore ale creației literare. Deosebita atenție acordată la această conferință activității cenacluri lor literare ale scriitorilor amatori și profesioniști este una dintre dovezile cele mai elocvente ale importanței dezbaterilor legate de problemele literaturii. Îndrumările rostite de către secretarul general al partidului, în cuvintarea amintită, cu privire la activitatea cenacluri lor literare pot fi considerate programatice pentru dezbaterile literare de orice fel : *„Activitatea cercurilor și cenaclurilor literare trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de colegialitate și sprijin reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv"*.

Numeroasele dezbateri inițiate de presa noastră literară s-au dovedit, în multe cazuri, binevenite, participanții abordînd cu spirit de răspundere problemele aflate în discuție, îmbinînd afirmațiile generale cu analizarea unor aspecte concrete ale vieții și activității literare. Condiția literaturii în contemporaneitate, modurile în care literatura trebuie să se înscrie printre celelalte acțiuni spirituale ale actualității și să participe, prin intermediul unor modele specifice, la vasta acțiune de educare ce animă societatea noastră socialistă, raporturile dialectice între implicarea ideologică și realizarea estetică — iată numai cîteva dintre temele unor dezbateri fructuoase.

Au existat însă și cazuri cînd dezbaterile au avut aerul unor speculații în sine asupra conținuturilor unor concepte. Situații de acest fel intervin atunci cînd participanții la dezbatere nu se pregătesc destul de serios în prealabil și sînt siliți să înlocuiască analizele fenomenului literar concret cu idei generale, adevărate, desigur, dar mai puțin eficiente, atît timp cît nu sînt aplicate la realitatea literaturii. Un alt neajuns, destul de des întîlnit, constă în menționarea aspectelor negative doar la modul general, evitîndu-se, prin diverse piruete stilistice, numirea cărților și autorilor despre care ar putea fi vorba în contextul respectiv, menționîndu-se, eventual, doar textele eșuate ale unor debutanți.

Există totodată și o necesară *etică a dezbaterii*. Ea presupune, în primul rînd, o constantă responsabilitate față de propriile afirmații. Deși nu toate discuțiile pe teme literare, din cenacluri sau din alte adunări profesionale ale scriitorilor sînt publicate, această responsabilitate este o condiție esențială. În absența ei dezbaterea se poate transforma în tribună de lansare a unor afirmații neverificabile sau lipsite de argumente pînă la atacuri la persoană, în polemici cu caracter personal, fără nici o legătură cu autenticele elanuri și probleme ale obștei și muncii literare. Mai există cazuri, cînd, profitînd de statutul de „imunitate", pe care, în mod tacit, din respect pentru profesia nobilă a cuvîntului, colegii săi de breaslă i-l acordă, cite un participant la o dezbatere literară uită în mod total de necesara responsabilitate pe care trebuie să o aibă față de propriile afirmații și cantonează într-o atitudine de extremă subiectivitate, total neconstructivă, ale cărei rezultate sînt nefavorabile pentru perfecționarea muncii creatoare a întregii obști scriitoricești.

Exigențele dezbaterii literare nu pot fi altele decît cele ale întregii noastre activități sociale. O înaltă principialitate profesională și etică trebuie să le caracterizeze, situîndu-le la nivelul de seriozitate și probitate al evoluției generale a spiritualității noastre.

Luceafărul

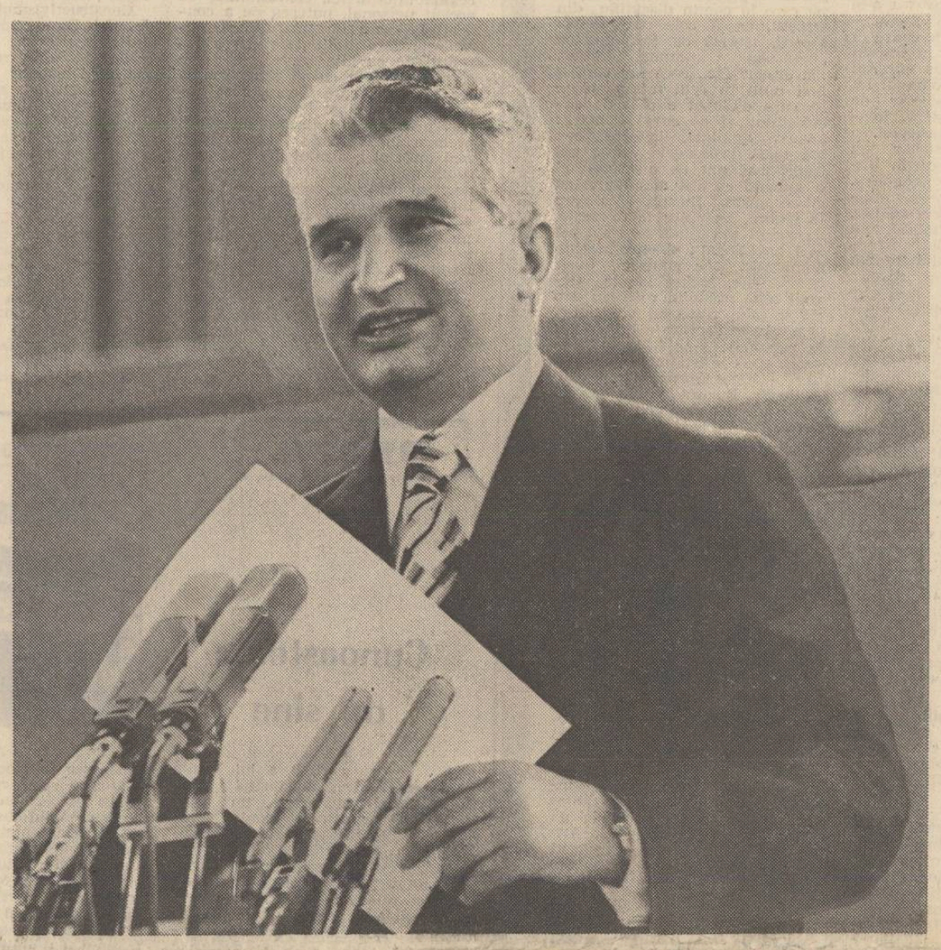

Congresul consiliilor oamenilor muncii s-a transformat într-o grandioasă manifestare politică în viața patriei, constituind o puternică afirmare a forței și capacității clasei noastre muncitoare în conducerea destinelor națiunii noastre socialiste.

NICOLAE CEAUȘESCU

RESPIRĂRI

A ara arare, a gîndi gîndire

De fapt ce e munca ? Știm ce este talentul pentru că romanticul sculptor Rodin dintr-o suflare a definit în mod etern conceptul de talent. Ce zicea Rodin ? El zicea că a avea talent înseamnă a-ți face plăcere ceea ce muncești. Talent ; deci înțelegem că înseamnă muncă cu plăcere, muncă plăcută, care îți place, care te justifică.

Dar ce este munca ?

Copil fiind, în pădure, am surprins-o pe Muma Pădurii, fierbînd în ceaun aripi de îngeri, la care adăuga ridichii de lună, foi de tarhon, sare și piper și, totul era stropit cu strănut de nou născut. În toiul pădurii, la mijloc și în luminiș, o, am privit-o, aproape leșinat de foame, căci poftă mare avui de fierturâ.

Mi-a dat și mie Muma Pădurii un polonic să gust, pe care mai înainte de a mi-l înmîna, îl răsturnase într-o cască de soldat care de bună seamă murise în vreun război biruitor, în locul meu.

Doamne, voi copii tineri suavi și minunați, care ați murit în război în locul meu, ca să stau în această pace ginditoare și acest echilibru !

Ca o dezvirginare violentă de stea scînteietoare pe cer e raza pe care o văd înainte de a orbi. Miraj alcalin și sărat, os rotund care ține în sine oul ochiului. Nu cel care naște aripi de zbor, ci cel care înghite lumină și nu se mai satură de ea pînă cînd i se face rău de ea, și orbește din prea multul ei. Și totuși, ce este munca, de cîte feluri este dînsa, cum simțim cum știm că ea este muncă., — și totuși, de ce prin muncă ne despărțim de tot ceea ce este, ne despărțim de fiire, ca să facem și să creem un este al nostru, o fiire a noastră, de ce ?

Și totuși, ce este munca ?, De ce a ara arare e muncă ? De ce a gîndi gîndire e muncă ? De ce a spera sperare e muncă ? De ce a visa visare e muncă ? De ce a clădi clădire e muncă ? De ce a zbura zburare e muncă ?

Poate că a venit vremea să fim cu toții talentați. Despărțindu-ne de un **este** general ca să facem un **este** al nostru, despărțindu-ne de firea naturii ca să alienăm omul din ea dîndu-i numai lui o fire umană ; e timpul să devenim talentați. Avînd un ideal, oricărui muncitor îi face plăcere propria sa muncă.

Adolescenți, voi visători care vă pregătiți de muncă spre a vă justifica faptul că sunteți, vă reamintesc vorba gîndită cu gînduri de romanticul sculptor Rodin care zicea cu îndreptățire că, a avea talent, înseamnă să-ți facă plăcere ceea ce muncești.

Toate acestea sunt un cîntec gîndit și muncit, pe care îl dedic muncii care naște gînduri.

Numai munca naște idei.

Nichita Stănescu

Eugen Jebeleanu
Arena

Confuzii

Luna este astă seară o lăptucă
pe care o mănâncă norii cu bărbi fumurii
Am un dor sfâșietor de ducă,
dar cine mă mai poate însoți ?

Pădurea este un elefant verde nemișcat
din care se ivește trompa lunii
Compară, compară neîncetat,
înțeleptule care semeni atât de bine cu nebunii.

ATITUDINI

Orientări în critica universitară

A vorbi despre metodologia istoriei literare românești nu mai înseamnă, la ora actuală, a demonstra evidența — din fericire ! Pînă în urmă cu cîțiva ani, în ciuda varietății dezarmante, în ciuda stilurilor imprevizibile, fondul ideatic al criticii românești era lesne detectabil. El se definea prin atașamentul la idealurile documentării și ale istorismului. Născută sub formă cu adevărat științifică în primii ani ai secolului nostru, istoria literară românească demnă de acest nume a purtat cu consecvență mirajele secolului al XIX-lea : ideea sacră a „despuierii documentelor", a „influențelor detectabile", a „exhaustivului" ridicat la rang de dogmă. „Teza de-o viață", volumul de o mie de pagini tratînd exhaustiv o unică problemă rămînea documentul cel mai stimabil, deși lectura sa integrală nu era probabil făcută decît de autorul însuși.

Dincolo de seriozitatea științifică incontestabilă pe care un asemenea legat o asigura, topirea documentarismului în noi formule individuale s-a făcut — în istoria noastră literară — după cele mai variate alchimii. Desigur, aproape

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 9-a

ÎN ACEST NUMĂR: ● **Biografia debuturilor:** Francisc Păcurariu ● **Versuri** de Ioana Diaconescu ● Mihai Negulescu ● Marta Bărbulescu ● Paul Emanuel : „Solilocvii" ● Proză de Alexandra Tîrziu ● **Planetă de tinăr.** Semnează: ● Grigore Georgiu ● M. N. Florian ● Ioana Dinulescu ● Marin Codreanu ● Tatiana Lucsandra ● Rodian Drăgoi ● Dora Cărbunescu ● Viorel Sânpetrean ● Gabriel Stănescu ● Viorel Mirea ● Ecouri la **Colocviile «Luceafărului»: „OMUL MUNCII ÎN LITERATURĂ".** Opinii semnate de ● Tudor Octavian ● Platon Pardău ● Dragomir Horomnea ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Lirică din R.P. Mongolă** ● Mapamond ● **Confruntări** de Romul Munteanu ● Cultura românească în lume ● **Repere** ● Revista străină ● Sport

TUDOR ARGHEZI - inedit

Am spus o viață „țara mea"
Cînd ea a altora era.
Acum cînd mă despart de ea
Într-adevăr o simt că e a mea
Și simt că nu-i a oricui.
Că nu-i dau dreptul ăsta nimănui.

1964

În pagina a 7-a : «ACASĂ LA... ARGHEZI» ● Semnează : ● Grigore Hagiu ● Dan Cristea ● Mircea Dinescu ● Dorin Tudoran ● Mihai Coman.

JURNAL DE POET

Familia

Locul unde se întemeiază rînduiala unei Patrii și statorniciei în spiritul legilor morale, al jertfei de sine, răbdării, încrederii și dragostei este acest cuib arhaic și sacru unde doi oameni mai întîi, un tînăr bărbat și o fată, se hotărăsc să-și unească viața în cuget și simțire prin legămîntul de aur al inelului nunții care desăvîrșește cerul pe pămînt, în vederea lucrării și privegherii, a nașterii de prunci și împlinirii spirituale, în lumina moștenirii rînduielilor părinților.

Familia este locul practicării înainte de toate a tuturor virtuților, a desăvîrșirii morale, pe cît îi stă omului în putință. Cum ești în familia ta, cum te porți în cele intime ale tale, în gîndul și faptele tale controlate de conștiința ta și de ochii celor apropiați ție, te vei purta și cu ceilalți semeni ai tăi.

Pentru formarea caracterului, a nobleței sufletești a fiecăruia dintre noi, viața în familie are cel mai mult de spus. Acolo unde nu-i rînduială, unde nu-i armonia iubirii și sacrificiului de sine și-i este dat unui copil să viețuiască, acesta devine un copil bolnav cu anii. Acolo unde se spun cuvinte întunecate, unde se vorbește cu ușurință despre cele necuviincioase, unde se ironizează și batjocorește necazul altuia, unde-i numai mîncare și băutură și căpătuială, viața unui prunc se ofilește fără nici o îndoială. Lumina ochilor unui copil în anii cei mai de-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 5-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Proprietarii de faptă

Dacă întîmplarea face să trăiești, împlintată de binevenite schimbări, într-unul din noile cartiere bucureștene, proaspăt nucleu de viață încartiruit în beton și sticlă, nu-ți rămîne decît să faci efortul de a te învăța cu ceea ce va să zică viața de șantier. Pentru că, dincolo de geamurile și betonul zidurilor, de la răsăritul și pînă la apusul soarelui furnicarul activității de pe șantier nu încetează, și te obligă să-l cunoști, să participi cu și fără voie la el.

Ivirea zorilor coincide, aici, cu primii pași ai lucrătorilor. Iar în locul patriarhalului semnal al cocoșului, care ne-a încîntat copilăria zbenguită în curtea bunicilor, undeva în inima munților, ești trezit de soneria giganticei macarale, sau de cîte un „meșteree", strigat din toți plămînii... Începe o altă zi de lucru, ce-și continuă firul parcă de demult început, chiar dacă în acest martie (și nu vom uita asta niciodată) natura și-a pus la încercare oamenii. Aici viața, credința în ea și-n oameni și-a păstrat tensiunea, puterea ridicării pe verticală cu o mai mare încredere în trăinicia celor făcute de mîna lor.

Privind prin sticla ferestrei conduc cu ochii aproape pe fiecare muncitor. Îi văd, pe unii îi și cunosc, ne salutăm, pe alții doar îi bănui răspîndindu-se parcă pe o aceeași traiectorie bine trasată încă de la începerea șantierului. Cărările bătute duc, invariabil, spre aceleași puncte pînă la epuizarea lor. De la baracă la schelă, la bloc, și seara iar la baracă. Apoi vin

Cornelia Djigola

Continuare în pag. a 9-a

O fereastră cu storurile ridicate

Se apropie timid de sine. (Cel puțin așa am crezut la început). O vîrstă nu poate fi trăită de două ori, iar la cei aproape șaizeci de ani ai săi a vorbi despre vremurile de demult înseamnă o arheologie a evenimentelor. Deși, totuși, acel timp *de demult* e sub geana nașterii noastre. Oamenii care l-au trăit mai există. Un timp concentrat la maximum. Prin gravitatea, prin intensitatea, prin imprevizibilul (aparent) al evenimentelor. Sigur, vechile societăți s-au născut într-un secol, două, trei. Nu ? Dar în cît timp s-au năruit ? Instantaneu ? în acea practic indivizibilă fracțiune de secundă cînd viața intră brusc și zgomotos în moarte ? Nu, fără îndoială că nu ; drojdia (Și, cine era drojdia, dacă nu toți cei care țineau în spate întregul eșafodaj economic) devine, în timp, seva urcării aluatului, brațul invizibil, dar atît de prezent, care mătură și trimite aluatul dincolo de buza albiei. Deci un timp care, măsurat în evenimente, numără decenii, poate secole. Măsurat în ani, el nu acoperă decît o parte din

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 8-a

VARIA

Mircea Malița memorialist

Cu **Zidul și iedera (Cartea Românească, 1977)**, reputatul eseist Mircea Malița se afirmă ca unul din cei mai interesanți și atrăgători memorialiști contemporani. Autorul își grupează în noul său volum însemnări mai vechi din patru cărți, începînd cu **Repere** (1967) și sfîrșind cu **Fire și noduri**, pe care le completează cu „popasuri noi, reașezate pe un itinerar în jurul lumii, parcurs timp de un sfert de veac".

Într-adevăr, pentru a parcurge un drum așa de lung, prin toate continentele, e nevoie de timp. Autorul nu a făcut însă simple voiajuri de plăcere, ci chiar cînd a călătorit din obligație, și-a prefăcut vizitele în adevărate expediții de studiu, meditînd asupra spațiului și timpului, după prealabile cercetări în bibliotecă. A vedea nu e tot una cu a cunoaște. Trebuie să știi ce să vezi și cum să vezi, să privești nu numai zidul „în putere sau în ruină", dar și iedera, simbol vegetal al permanenței vieții, „memento al ciclului etern".

„Am avut, scrie Mircea Malița, întotdeauna încredere în călătoriile livrești. Rareori am pornit la drum cu ideea că ele pot să adauge, mai degrabă decît să confirme. Totul se află în cărți..." Epopeile, mitologia, religiile, artele, cronicile ne inițiază mai bine în misterele lumii asiatice vechi, ne spun mai mult despre India unde „văzduhul pare un dans de flăcări roșiatice" și unde oamenii trăiesc anual potopul, ne vorbesc mai adînc despre China unde daoismul și confucianismul amintesc de confruntarea epicu-

Al. Piru

Continuare în pag. a 8-a

cronica literară

Augustin Buzura: «ORGOLII»

ORGOLII face sinteza celor două romane anterioare ale lui Augustin Buzura **Absenții** și **Fețele tăcerii.** Regăsim în **Orgolii** mediul din **Absenții,** doctorul Cristian e cercetător, ca și personajele din primul roman, iar fluxul retrospectivelor amintește procedeele și tema din **Fețele tăcerii.** Fiind vorba de o însumare de teme și problematici **Orgolii** e o carte mai complexă scrisă în registrul știut al autorului.

Figura centrală a cărții e doctorul Cristian al cărui portret și a cărui biografie se face în manieră modernă, prin alternare de planuri temporale. Personajele își amintesc, se confesează, dialoghează, monologhează, se confruntă etc. Reconstituirea trecutului doctorului Cristian se realizează treptat din mărturisiri diferite care se contrazic dar se și completează, care se intretaie sau intrerup după necesitățile regizorale impuse de autor. Această parte a romanului **Orgolii** se aseamănă cel mai mult cu **Fețele tăcerii.** Ca și acolo, personajele din **Orgolii** sint fixate de evenimente mai vechi, dureroase, pe care timpul nu le-a șters din memoria participanților. Un personaj care revine des în proza lui Augustin Buzura, aproape singurul ei personaj în versiuni diferite, este insul torturat de întrebări, derutat de evenimente, nesigur, nehotărît. Acest personaj caută de obicei adevărul, cind nu incearcă să se disculpe, să se justifice pentru o vină închipuită sau una reală. În **Fețele tăcerii** un tinăr ziarist declanșează prin investigațiile lui derularea a două șiruri de mărturisiri, din care el trebuie să extragă firul adevărului. Locul ziaristului Toma din **Fețele tăcerii** e luat aici de studentul Andrei, fiul doctorului Cristian, obsedat și el de nevoia de a stabili un adevăr : care e adevărata înfățișare morală a tatălui său ? Fiul se indoiește de tată, relațiile lor sint accidentate. Autorul nu se ingrijește de motivarea acestei stări de fapt. Romanul avea nevoie de un conflict de familie care să ducă la derularea unor mărturisiri. Tinărul Cristian are posibilitatea să confrunte „depoziția" lui Redman, fost prieten, dar și rival meschin al tatălui său, cu mărturisirile acestuia din urmă. Profesorul Cristian vrea să-și recîștige fiul și acceptă să „depună" mărturie în fața fiului său deși e jignit de apelul acestuia la Redman. Astfel se alcătuiește cadrul prezent al vechiului roman. În el se mișcă patru personaje : doctorul Cristian, specialist de viitor, juristul Redman, mai tirziu procuror, anchetatorul Varlaam, fost sacrificator de vite, Stela, soția lui Cristian după ce fusese logodnica lui Redman. În această redusă distribuție a dramei, Varlaam reprezintă abuzul de putere, Redman e personajul cu vocația labilității morale, Cristian simbolizează tăria morală, iar Stela devotamentul feminin. Doctorul Cristian, intelectual cu idei de stinga încă din tinerețe, este victima vindictei personale a unuia din anchetatorii improvizați ai organelor de securitate românești după cel de al doilea război mondial. Instrumentul acestei meschine răzbunări este chiar Redman, prietenul de tinerețe și de studii al lui Cristian, care procură lui Varlaam informațiile utile arestării doctorului și apoi hîrtiile care duc la condamnarea lui. Evident autorul vrea să condamne tipuri umane specifice unei etape sociale și politice revolute și prin ele să stigmatizeze procedeele neomenești ale funcționarilor de tipul lui Varlaam. Rolul lui Redman face arestarea inevitabilă, doctorul Cristian memorează lucid și necruțător rolul fostului său prieten, pe care după eliberare il va avea ca pacient în clinica unde lucrează. În același moment, atotputernicul Varlaam, abuzivul anchetator, e vinzător de lozuri în plic în același oraș. Istoria a eliminat ceea ce era de prisos. Dacă se poate reproșa ceva acestor intimplări reconstituite amănunțit și discontinuu de autor este o anume simplificare a liniilor portretistice. La Augustin Buzura nu există personaje de mijloc în această dramă : ele sint ori pozitive, ori negative, fie de o puritate morală eroică sau sanctificatoare, fie de o impuritate bestială, reptilină. Deși drama e plauzibilă, iar personajele la fel, procedeele monocolor la care apelează autorul dau sentimentul unei insuficiențe.

Romanul contemporan al doctorului Cristian se petrece în mediul universitar. Doctorul, ajuns acum profesor, este absorbit de cercetările privind descoperirea unui leac împotriva cancerului, este preocupat de evoluția lui Andrei și de atracția pe care o exercită asupra propriei persoane tinăra Vera Panaitescu. Evenimentul principal al lumii universitare în care trăiește dr. Cristian este alegerea noului rector. Un doctor ambițios, Codreanu, care vrea să-și pregătească șansele pentru mai tirziu, îl introduce fără voia lui pe bătrinul doctor în jocul concurenței pentru putere. Candidat potențial prin reputația și meritele lui, profesorul devine astfel un concurent real pentru ceilalți colegi aflați în concurs. Prilej pentru autor de a ne introduce în culisele evenimentului, de a ne face cunoscute personaele angrenate în combinațiile care urmează să funcționeze în curind. Internat în policlinica la care lucrează Cristian, Redman, fostul procuror, capătă și el un rol în cabala care se pregătește împotriva doctorului. Schematic, **Orgolii** poate fi comparat cu romanul lui Dinu Săraru, **Clipa.** Construcția bipolară este aceeași. De o parte evocarea unui trecut mort, al injustițiilor și detențiilor, de alta o viață nouă nu lipsită de dificultăile pe care le provoacă eterna luptă dintre oameni buni și oameni răi. O comisie de anchetă, care-și desfășoară lucrările în chip neobiectiv, atacă în **Clipa** pe un excelent director de uzină al cărui post e vinat cu insistență de alții. În **Orgolii** se desfășoară un atac similar cu probe false sau improvizate pentru a-l scoate pe doctorul Cristian din concurs. Ideea, și într-un roman și în altul, este că disensiunile nu dispar odată cu dispariția instituțiilor condamnate de istorie și că ele folosesc orice fisuri pentru a-și face loc. Fantomele trecutului, fostul funcționar de cadre în **Clipa,** fostul procuror în **Orgolii** reapar. **Orgoliile** refuză sfirșitul fericit din **Clipa.** În romanul lui Dinu Săraru un secretar de partid, Dumitru Dumitru, înlătură fără dificultate pericolul. În **Orgolii** personajul justițiar nu există. Cartea lui Augustin Buzura are o turnură simbolică. Doctorul Cristian care a militat întotdeauna pentru adevăr, luptă acum pentru înlăturarea cancerului. Bătălia lui împotriva cancerului e o altă treaptă a bătăliei lui pentru adevăr. Cancerul lui Redman nu este unul real, — odată operat Redman e un om complet sănătos —, ci lăuntric. Dar vocația secretă a făpturii lui e delațiunea și Redman ticluiește convins declarații false, compromițătoare împotriva omului care l-a însănătoșit. Doctorul Cristian părăsește ședința în care i se contestă violent calitățile morale și profesionale, renunță să-i asculte chiar și pe cei ce-l apără, aceștia nu lipsesc, pentru a se retrage simbolic în munca lui de cercetare prin care speră să găsească leacul împotriva primejdioasei maladii. Cartea lui Augustin Buzura nu este o carte idilică și sfirșitul nu este un convențional „sfirșit bun". Obiectivul autorului cade însă în final asupra unui om care nu cedează, care nu abandonează lupta, ceea ce e mai realist și, în fond, tonic.

S-a văzut în **Orgolii** un roman ironic datorită portretelor de profesori medici din roman. **Orgoliile** cuprind într-adevăr o altă „paradă a dascălilor" chiar dacă mediul nu se suprapune exact pe cel descris de Anton Holban, iar incisivitatea autorilor e diferită. În jurul profesorului Cristian se mișcă o escortă de cadre medicale din care Augustin Buzura alege citeva pentru galeria principală a romanului său. Codreanu, Ottescu, Crețu, Dumitrescu, Botan. Dornești sint personaje surprinse în plină desfășurare a ticurilor caracteristice, a apetiturilor mai mult sau mai puțin ascunse, a erupției fondului lor moral ascuns. Portretele sint făcute cu apă tare. Augustin Buzura configurează siluete interesante cum este de pildă Codreanu care are vocația combinației, știe să joace pe toate cărțile, se deplasează foarte mobil de la o partidă la alta, știe să-și creeze din nimic o sansă. El e arivistul de vocație, capabil să clădească de pe acum, cind șansele lui aproape că nu există, treptele viitorului urcuș. Montează un „complot" la locuința lui Cristian și respins de acesta se deplasează cu arme și bagaje la concurenții acestuia montind împotriva doctorului Cristian ședința pe care intenționa s-o monteze în favoarea lui.

Deși intuiția psihologică a mișcării personajelor este la Augustin Buzura punctul forte al prozei lui, cărțile suferă de pe urma lipsei de relief artistic al eroilor. Aceștia sint pentru autor un fel de funcționari în slujba regiei romancierului, perfect adaptați necesităților unui scenariu bine pus la punct în vederea unei demonstrații ale cărei elemente autorul le pregătește cu grijă, a cărei desfășurare o supraveghează atent, a cărei simbolistică este și ea studiată. Dialogurile dintre aproape toate personajele cărții n-au concretețea umanului, sint abstracte, discursive, par extrase din dosarele unor intelectuali pedanți. Ele au un caracter scriptic, nu oral, eroii par a-și scrie tot timpul replicile, monoloagele și ei nu par a reacționa firesc în fața cuiva. Singurele explozii ale „firescului" pe care le conțin discuțiile din **Orgolii,** ca și cele din **Fețele tăcerii,** uzează de formule ca „bosorogul", „timpit", „cretin", „la dracu" etc., care sar cu atit mai mult în ochi într-o carte în care dialogul e plin de abstracțiuni și de cuvinte mari : adevăr, dreptate, lașitate etc. Nu toate procedeele romanului tradițional sint de disprețuit și o spunem cu atit mai mult cu cit Augustin Buzura nici nu le ignoră, ba chiar le folosește, naratorul său fiind de tipul cel mai tradițional : el știe, în chip demiurgic, ce gindesc toate personajele, făcind loc în **Orgolii** atit gîndului rostit în cap cit și celui rostit cu voce tare. O minimă adecvare a limbajului la personaje s-ar fi impus. Absența ei — infirmitate a autorului ? — creează în romanele lui Augustin Buzura un aer de o uscăciune și o monotonie supărătoare.

Surprinzătoare și tonice prin prospețime, ironie, umor , sint paginile din jurnalul laborantului delator. Performanța autorului nu e de a ne oferi doar o mostră de limbaj insuficient, tipic minților șablonarde, direcție în care realizează o frumoasă și inspirată șarjă înviorind paginile cărții ci de a ne oferi un portret al delatorului chiar, al adversarului lui direct, Anania, a vieții întregului institut. În **Orgolii** vocea laborantului, porecla lui sugestivă e „Canaris", e vocea „lacheului", iar perspectiva lui e perspectiva găurii cheii, a ușilor crăpate, a sertarelor forțate. Dacă în primul plan al romanului se înfruntă „mușchetarii", în planul doi, ca în romanele lui Al. Dumas, se înfruntă „valeții". Disputa dintre laborant și Anania e de un umor autentic, substanțial. Augustin Buzura nu lasă însă să se piardă gravitatea problemei morale și perspectiva jurnalului completează comedia apetiturilor și a ambițiilor aducind cu sine lumina întunecată a subsolurilor. Fără acest jurnal al laborantului, romanul **Orgolii** ar fi fost un sec roman de dezbatere etică, lipsit de contactul cu pulsația veritabilă a vietii. Jurnalul, dexteritatea cu care e scris, umanizează atmosfera cărții fixind-o în solul unor realități mai puțin pretențioase, dar mai credibile.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

Spectacol și poezie

Recentul volum*) al lui Leonid Dimov continuă, în cea mai mare parte, o anumită viziune ludică, ușor burlescă, deja prefigurată și formalizată în cărțile anterioare ale poetului, o receptare a universului din punctul de vedere al jocului, mijlocul cel mai sigur de a evita erupțiile necontrolate ale subiectivității individuale. Dar în acest spațiu al convenției artistice, spațiu îngrădit de regula interdicției, confesiunilor cu accent personal, puterea de a construi la scara imaginarului se dovedește fără limită, de parcă torentul de cuvinte traversind peisaje vopsite în culori țipătoare, în loc să curgă spre tăcere, spre pacea oceanului, ar lua-o brusc în sus, pierzindu-se dincolo de nouri, precum în **Memoria acrobatului:** mai mult al actorului decit al poetului, mai mult al saltimbancului decit al actorului, spațiul de joc al lui Dimov, edenul său de gesturi și cuvinte, odată pus în mișcare, nu se mai poate opri, amintindu-ne parabola ucenicului vrăjitor: „In realitate / Era doar o problemă de cantitate ; / Cînd ajungeam la tavan / Acesta, minuit de-un electrician, / Se desfăcea ca o rozetă / În sunete de trompetă / Și Minotaurul, și Tezeu, dar se preface că ignoră partitura Ariadnei din toată această înscenare, fapt nu lipsit de importante consecințe: cvasi-absența conflictului erotic din intreaga desfășurare a discursului liric al lui Leonid Dimov și, deci, menținerea acestuia într-o oarecare neutralitate în raport cu efuziunile și confesiunile pasionale, izolarea printr-un cerc magic a spațiului — aici labirintul — în care sint aglutinate elementele eterogene ale spectacolului și dinamica sa autonomă prin tăierea „cordonului ombilical" (firul Ariadnei) etc, etc. etc.

Spectacolul de marionete regizat și jucat în **Dialectica virstelor** cu o plăcere rar intilnită se petrece, așa cum spuneam, la periferia unui oraș inventat : e, în realitate, numai timbrul, patina, tonul cinteculi de periferie, de mărginire, deloc îngrădit, și predestinat unui anumit ritual existențial, unei convenții speciale menite să ne sugereze imitația, pastișa năzdrăvană, clowneria orașului „autentic", autenticitate intrezărită cu o sfișietoare nostalgie: „Privește, turlele-au sunat / Ca la poruncă — bang ! — lovite / De-un aer verde, furișat / Dinspre ostroave fericite. // O, iată, ciucur colorat / De glanțuri și acoperișe, / Înveselit și cocoțat / Așa, deodată, pe costișe: // Cupole se iteau perechi / Și mici donjoane priponite / În virfuri de castele vechi / Din limonit și malahite, // Părea, de jos, un orășel / Sorbit din noapte, de-o lumină, / Cu Faust și Mefistofel /, Stind la taifas, într-o grădină. // Dar n-apucai să treci de porți / Că se dădeau de-o parte toate /, Creșteau, ca dinadins, cohorți / De catedrale și palate".

Așa cum pentru unii poeți cuvintele au un sunet metafizic al lor, pentru Leonid Dimov ele au în primul rînd o culoare fizică; ludice și imprevizibile ca peripețiile unui arlechin într-un labirint deschis privirii spectatorului, poemele sale au din cînd în cînd fericitul privilegiu de a fi echivalentul verbal, plin de prospețime și gingășie, al unor vise colorate.

Dan Laurențiu

*) **Leonid Dimov: „Dialectica virstelor", editura Cartea Românească, 1977.**

proză

Cunoașterea de sine

Noua carte [1]) a lui Vasile Andru, cuprinzînd nouă povestiri, are un titlu semnificativ pentru intențiile autorului. Personajele sale poartă cu ele dorințe vechi, neștiute, ascunse cu grijă sau uitate în tainele sufletului, care se relevă în situații cu valoare simbolică. Scriitorul este asemenea arheologului pornit în căutarea semnelor, a căror deslușire oferă cheia pătrunderii în microcosmosul uman. Fiecare existență reprezintă o criptogramă unică, al cărei înțeles se cere refăcut : „Mai grea este citirea acestor criptograme, căci fiecare sevă are tendința de a lua configurații pe potriva naturii, dorului, tainei sale". Calea spre descifrarea codului este cunoașterea de sine, iar citeva din povestirile cuprinse în volum nu sint altceva decit parabole ce parafrazează îndemnul socratic. Astfel, în „Călătorie în jurul lumii", Napoleon, personajul de aici, exilat în insula Sfinta Elena, refăce de sute de ori același itinerariu circular, măsurind doar 10 kilometri, fără să privească pe fereastra calestii și fără să ia în seamă cuvintele însoțitorului care-i prevestește moartea. „Există un infinit mic, deci sintem salvați" — spune fostul imperator care știe că-și poate depăși condiția numai prin aplecarea în sine. Învinsul de la Waterloo este acum învingător. Același precept încearcă să-l urmeze personajul din „Meciul de Karate", dar tentativa sa eșuează („Încă nu-și cunoștea bine trupul. Încă pu-și călătorise toate drumurile interioare, toate ostroavele ființei"). O barieră invizibilă se opune cunoașterii totale, învăluind povestirile în aura misterului, întreținut cu abilitate de către autor. Legenda interferează realul și-l domină, dictînd gesturi surprinzătoare, („Antonia și stincile"), visul și veghea se suprapun („Lupul"), mecanismele memoriei ancestrale se pun în mișcare, aruncînd seducătoare punți între trecut și prezent („Solia persană").

De o factură deosebită este piesa care are cea mai mare întindere în volum, intitulată „Starea de veghe". Deosebirile privesc atit construcția cit și tema. Povestirea se desfășoară pe două planuri. Într-unul evoluează Anton, fiul întors la casa părintească după o lungă absență, în celălalt, părinții, Fevronia și Grigore. Spațiul mare (povestirea cuprinde jumătate din paginile cărții) îl obligă pe autor să acorde mai multă atenție personajelor. Dacă în celelalte compoziții ele nu aveau decit funcție ilustrativă, impusă de structura parabolei, acum capătă dreptul la o biografie ce se constituie din rememorări sau prin dialog. Tema povestirii s-ar putea numi „descoperirea familiei" și este derivată din motivul întoarcerii fiului risipitor. După o experiență soldată cu un eșec, Anton se întoarce acasă cu speranța de a-și regăsi echilibrul pierdut. Prilej de reflecție care conduce în cele din urmă la înțelegerea exemplarității părinților : „Dar ei, nu erau oare niște inițiați în misterele actului perfect ? Și drumul spre umilință, despre care vorbesc Părinții deșertului, și realizarea gestului pur despre care vorbesc orientalii, oare ei nu le urmaseră, nu le făptuiseră, în lungul acestei vieți aureolate de muncă și de pămînt !" Această descoperire are forța unei revelații. Anton pornește pe cimp în căutarea părinților. Dar întîlnirea nu are loc, cele două planuri ale povestirii nu se intersectează, eroului refuzîndu-i-se accesul la lumea de valori durabile și echilibre perfecte în care trăiesc cei doi bătrini. Acceptarea se va produce în chip simbolic în scena finală, cînd fiul îmbrățișează cu pioșenie singurul obiect salvat de la incendiul care mistuie casa părintească : ușa masivă de stejar pe care tatăl incrustase însemnele unei tradiții milenare. Este gestul de recunoaștere și asumare prin care eroul devine element într-o lungă serie, simbolizînd perenitatea unui mod de existență.

Ceea ce grevează asupra calității acestei povestiri, frumos gîndită, ca dealtfel asupra calității întregului volum, este prețiozitatea limbajului. În „Starea de veghe" carența se observă mai ușor, pentru că aici personajele aparțin mediului rural, fapt ce înlătură probabilitatea unei intenții stilistice. Defect remediabil, care nu falsifică sunetul distinct al literaturii scrise de Vasile Andru.

Valentin F. Mihăescu

[1]) Vasile Andru : „Arheologia dorințelor" — Editura Eminescu, 1977.

critică

Diversitatea monografiei critice

Monografia poate deschide cel mai larg și profund orizont asupra unui spațiu artistic. Dacă nu așează un val opac de date și referințe peste opere și scriitori și dacă nu confundă interpretarea cu un război împărțit de crestături egale. Totuși piatra de incercare a operei ca și a receptării ni se pare a fi acest gen, cel mai dificil și mai creator al criticii, dar și cel mai obtuz atunci cind e minat de academism sau asaltat de amatorisme. Locul monografiei e luat pe nedrept de eseu tot astfel cum antologia înlocuiește arbitrar ediția completă. După **Ilarie Chendi,** Mircea Popa alege o nouă personalitate culturală din planul al doilea sau din fundalul istoriei literare, dedicînd o monografie *) sobră și informată lui **Ioan Molnar Piuariu** cu intenția de a-l situa alături de corifeii școlii ardelene ca „un egal al colegilor săi de generație", ca „un membru cu drepturi depline... ieșind din situația de secundariat artistic pe care critica de pînă azi i-o impusese". Substratul demonstrației ca și ipoteza de la care se pornește au o traiectorie polemică nedeviată de exagerări sau formule ostentative. Mișcarea criticului seamănă cu trecerea de la frescă și basorelief la portret. Mircea Popa înlocuiește tabloul global al unei epoci cu „detalieri și precizări succesive" obținute prin „radiografia" unei personalități a timpului. Apropierea de Ioan Molnar Piuariu nu e întîmplătoare. Alegerea evidențiază iluminismul de nuanță ortodoxă al Școlii Ardelene, pragmatismul unei epoci alături de gîndirea ei teoretică și de utopie, vasele comunicante istorice, sociale, politice și estetice ale enciclopedismului românesc, europenizarea cu substrat național a instituțiilor și conștiințelor și nu doar latinizarea, umanismul ca lecție integrală despre om și pentru om și nu doar ca proiect social sau discurs anatomic. Scrisă mai concentrat, într-un stil mai direct polemic ce-ar așeza culorile și contrastele cu un cuțit și nu cu pensule fine, monografia despre Ioan Molnar Piuariu ar fi fost și mai percutantă, Biografia urmărește prea mult „pas cu pas drumul devenirii unui scriitor" acolo unde putea să se opească și să rezolve citeva probleme de răscruce. Mircea Popa are meritul de a le enunța și pune în ecuație fără a duce demonstrația la capăt — pentru a lumina consecințele complexe ale acestei desfășurări. Sint viabile observațiile despre gîndirea istorică și filozofică, retorică și estetică, politică și socială a lui Ioan Molnar Piuariu precum și cele privitoare la preromantismul scrierilor sale. E bine argumentată poziția sa de mediator al unor soluții și idei cît și aceea de novator în spiritul economiei moderne. Legătura lui Ioan Molnar Piuariu cu evenimentele concrete, acut marcate de prezentul și praxisul acelei epoci, prin această vizionare, completează dimensiunile Școlii Ardelene, prea schematic și abstract păstrate în memoria noastră, obligîndu-ne la o redefinire ideologică și estetică a momentului. Portretul obținut e convingător și realist, are forță și respirație, fără a fi traversat de excese cromatice.

În cazul lui Mircea Vaida, alegerea lui **Ion Budai Deleanu** ca erou al unei monografii critice **) nu mai echivalează cu aducerea în prim plan a unui scriitor din planul secund al istoriei literare. Situat în prima linie a literaturii române și universale, scriitorul impune dificultăți de altă natură comentatorului operei sale. Mircea Vaida optează pentru monografia de nuanțe și propune o galerie de portrete ale aceluiași scriitor. Tabloul cronologic păstrează tonul neutru. Urmează imaginea istoricului și a lingvistului mai puțin cunoscută, cea a omului social și politic așa cum îl definește creația sa. Aceasta e depozitarea unei gîndiri materialiste și rationaliste, marcate de ideile lui Hobbes din **Leviathan...,** de J.J. Rousseau și Montesquieu, de Revoluția franceză și răscoala lui Horea. Un triptic prezintă poemul **Trei viteji.** Dar Mircea Vaida. e interesat mai mult de monografia estetică a **Tiganiadei,** evidențiată cu lentile diferite, la „ore" diferite de exersare a privirii, alcătuind succesiv imagini impresioniste ce văd actul artistic cu optica lui Homer, Cervantes, Valéry, Hugo, Friedrich, Nichita Stănescu, s.a. Sint multe relații critice interesante ce leagă **Tiganiada** de alte opere sau criterii de valoare. **Tiganiada** e un **Symposion,** trimite la pictura lui **Arcimboldo,** anunță **Necuvintele,** tensionează un fantastic și baroc românesc dar și universal, anunță crimpeie de gîndire socială și politică eminesciană și o vocație pamfletară a scrisului românesc, e o artă poetică modernă. Mircea Vaida e un critic de asociații numeroase, la care renunță cu greu, atras de culoarea și varietatea lor ca ochiul de măștile carnavalului. Dacă Mircea Popa scrie o monografie aproape arhitecturală, precisă, fără tentația spectacolului, Mircea Vaida e atras dimpotrivă de culoare și pitoresc, de filtrări critice disjunctive. Metoda lui bazată pe erudiție e paradoxal impresionistă pînă la fragmentarismul critic și comentariul imaginar, autonom față de peisajul operei. Valéry și Ion Budai-Deleanu pusi alături compun un tablou nonfigurativ în critică, dizolvînd perspectiva și înlocuind-o cu decorativismul exegezei mai noi, atrasă de șocante asociații, de modernizări irelevante pînă la pulverizarea relației critice în pete de culoare ingenioase.

Doina Uricariu

*) **Mircea Popa: „Ioan Molnar Piuariu", Editura Dacia, 1976.**
) **Mircea Vaida: „Ion Budai-Deleanu", Editura Albatros, 1977

prezențe

Cenaclul „Luceafărul" în mijlocul muncitorilor

● Continuînd tradiția organizării unor întîlniri literar-artistice în mijlocul oamenilor muncii din întreprinderi, membrii cenaclului revistei „Luceafărul" au fost, de astă dată, în mijlocul muncitorilor **Intreprinderii de nasturi și mase plastice** din București.

Desfășurată în atmosfera de lucru a întreprinderii, în chiar incinta unei hale de producție, întîlnirea s-a bucurat de o caldă primire. Spectatorii — muncitori, tehnicieni, ingineri — au urmărit cu interes pe poeții Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Mara Nicoară, Liliana Ursu, Nicolae Dragoș, Dan Verona, precum și pe mai tinerii poeți, invitați ai revistei noastre, debutanți în cadrul cenaclului revistei „Luceafărul", Valeriu Bârgău, Marin Lupșanu și Adrian Frățilă, membri ai cenaclurilor de poezie din **Cenaclul „Luceafărul" în mijlocul** Slobozia, Tîrgu-Jiu și Hunedoara. **Și-a adus,** de asemenea, omagiul de cîntec și sensibilitate talentatul interpret de muzică tinără, Benedict Popescu.

● **Livres Romains,** nr. 2, a.c. De curînd apărut, ultimul număr al acestei publicații reține atenția și acum, prin rigurozitatea spiritului informativ. În același timp, se remarcă prezența unui mare număr de analize critice concise și nuanțat totodată, arată „pe viu" ce anume reprezintă datele statistice și bibliografice inserate în cuprinsul revistei. Ne întrebăm însă dacă din nu puținele cărți de critică și istorie literară apărute în ultima perioadă, tocmai **Sburătorul** de G. Gheorghiță (ale cărui serioase insuficiențe au fost prompt și argumentat dezvăluite în o serie întreagă de cronici și recenzii) merită cinstea de a fi elogios prezentată de Elena Zaharia-Filipaș în paginile acestei prestigioase și răspîndite publicații.

● **„Opinia studențească",** revista editată de Consiliul Uniunii Asociației Studenților Comuniști din Iași, numărul pe luna iulie a.c., se remarcă prin varietate, spirit tineresc și exigență. Materialelor cu profil publicistic și reportericesc (însemnări, anchete și reportaje precum cele intitulate: **Azi, mîine...** de Silviu Lupescu, **Un semestru care începe la Cernavodă și ține pînă la Agigea sau invers** de Ștefan Mitroi, **Dialog despre design)** li se alătură în chip fericit două grupaje de poezie (autori: Gheorghe Bogorodea și Cătălin Bordeianu), un interesant eseu despre Herbert Marcuse semnat de C. Petcu și o pătrunzătoare cronică literară avînd drept obiect ultimele volume de poezie ale poeților ieșeni Ioanid Romanescu și Ion Chiriac. Semnatarul amintitei cronici literare este tînărul și talentatul critic M. Leoveanu. Ținuta în general sobră, dovedind un real simț de răspundere, a cestui număr din **Opinia studențească,** din păcate, este umbrită tocmai de ultima pagină, unde ne este dat să citim următorul panseu-glumă cel puțin pueril: „S-a terminat sesiunea...! / A început vacanța...! / Sic!" Fără comentarii...

cartea de debut

Melancolie și modernitate

Marile teme ale existenței circumscrise unei anumite civilizații, cum este, de pildă, cea contemporană, devin teme poetice de la sine și cu condiția ca poetul să fie în stare a se elibera cît mai mult de tentația viziunilor strict documentare, reportericești. Oricît de agil, într-o asemenea direcție, ochiul său nu poate concura nici pe departe cu necruțător de penetrantele posibilități de a **vedea totul** de care dispun disciplinele specializate în studiul fenomenului. Sigur, fascinația peisajului sui-generis propus de ceea ce un mare poet (A. E. Baconsky) numește civilizația anotimpului electronic nu poate fi — și nici nu trebuie ! — reprimată de tot. Însăși „suprarealitatea" la a cărei captare poetul aspiră are necondiționat nevoie de o asemenea sugerare a originarului. Ca atare, o **Scrisoare din secolul XXI** imaginată de Liliana Ursu*), nu se poate nici ea dispensa de asemenea elemente „de decor" ; — efectiv funcționale —, cu atit mai mult cu cit în final aflăm în chip explicit ce anume a vrut să spună poeta : „Scrișnetul invidios al macaralei de afară / destramă ultimul miraj / și fluturi morți înfloresc pe balcoane / și apa îngină cîntece barbare / în țevile acestor schelete de metal. / Privesc pe geam cum pe autostradă / o ambulanță aleargă la-ntrecere cu timpul / și sună disperat sirena, / întins pe targă e un motor / ce suferă scăldat în transpirația rece, / de benzină. / P.S. La ascensor stau cuminți aliniate / toate păsările din cartier / ce-au uitat să zboare / și urcă iar la ultimele etaje / să-și aducă aminte de cer". De la atari imagini, în care viziunea poetică se confundă aproape imperceptibil cu „peisajul", se trece cu multă decizie la proiecțiile metaforice de anvergură reflexivă, apăsate de o grea melancolie : „Cimpiile arate de plugul autostrăzii / .Ademenesc singurătatea, ultima pasăre Phönix. / Din strigătul ei o noapte se naște / „To be or not to be" / Și atitea masini sălbăticite / Atacă brazda de asfalt / Vor mai rodi semințele, vor mai rodi ? / Deasupra cerurile, aeroporturi nesfîrșite / în așteptarea rătăcitei luni / O stea decolează spre noi / E lacrima Arlechinului / Pe care atiția mii de ani lumină / Au preschimbat-o în binecuvîntată rază / A ochilor noștri condamnați să imblînzească / Doar șerpii de neon".

Cum se vede, problematizarea într-adevăr autentic lirică a temei se produce în momentul în care pe „scenă" își face apariția personajul mitologic, Arlechinul, în a cărui „ființă" o identificăm pe aceea a eului poetic însuși. Păcat numai că, în aceeași **Scrisoare,** continuînd versurile de mai înainte, autoarea simte nevoia unor considerații și explicații care, în pofida valabilității lor obiective indiscutabile, artistic nu aduc aproape nimic nou la cele spuse în pasajele precedente : „Pe cruce de beton suie orașul / Cînd trecerea Styxului e ultimul ordin / „To be or not to be" / Cîntă bomba atomică, / Războiul are trac / „To be or not to be"... / Chiar dacă la bursa timpului / Visele nu mai rentează / Și lacrimile înseamnă faliment / Vom continua să visăm, să plîngem, să iubim / Iubirea nu-i marfă de contrabandă, / Viața noastră nu-i un împrumut / Vom continua să auzim / Cum crește iarba în cimpie / Cum trece vara prin mesteceni / Vom continua să trăim".

Revenind însă la prima parte a poemului, să arătăm că „personajul" de aici, Arlechinul, face o carieră realmente strălucită într-un alt ciclu al cărții, **Portrete cu Arlechin sau false medievale.** Modernitatea melancolică, indicibil elegiacă, a poeziei scrisă de Liliana Ursu, în acest ciclu, atinge cote dintre cele mai ridicate. În fapt, citite printre rînduri, poemele de aici se constituie într-un „jurnal" poetic în care „sufletul feminin", hărțuit de marile avataruri ale „anotimpului electronic" se metamorfozează, punîndu-și măștile ciudatului și, mai ales, trist-optimistului erou mitologic : „Arlechinul călătorește / Într-o trăsură din inalt / Ce coboară pe raze, / La ea înhămați sint / Armăsarii pursinge ai nopții. / El zîmbește / Și fiecare zîmbet al lui / E o pasăre ucisă / Ce cade lin peste oraș : / Fruntea și-o sprijină / Pe lama de cuțit a lunii / Tristețe rece, / Tristețe înmulțită / Iar zeul / Dintr-o lovitură / Îi despică singurătatea / În două, / O jumătate de singurătate sint".

În schimb, cînd poeta renunță la travestiuri, în sensul că lirismul nu mai e „narat" ci, pur și simplu „strigat", rezultatele stau citeodată sub semnul incertitudinii : „Te dezleg de nopțile pierzaniilor în mine / de cuvintele rostite și nerostite / de pietrele aruncate în trupurile mele / de somnul ce le-au dus cu tine / de orele semănate în carnea mea / de clipa învierii tale-n mine" / etc. Cu toate acestea, nu s-ar putea afirma că Lilianei Ursu, (deținătoare a premiului revistei **Luceafărul** pentru poezie), poetă înzestrată cu o remarcabilă acuitate în ceea ce privește percepția „sinelui" feminin, îi lipsește însușirea de a scrie scurte și concentrate poeme, în care, precum la Nina Cassian de exemplu, dialogul sau monologul erotic se dispensează aproape complet de disimularea amplă și incifrat metaforică : „Umbra ta cutreieră lumea, atit de departe ești ! / Dar rădăcinile tale respiră în mine / Adulmecind primăvara, fiara cu colții de fildeș / Si zilele, nopțile mele așteaptă încă / Întoarcerea risipitoarei, risipitei tale umbre". **(Umbra ta).** La fel în **Dincolo de tine,** poem impresionant prin lapidaritatea și nu mai puțin prin marea lui tensiune confesivă : „Singurătăți de nisipuri / mă-ngroapă incet, incet, / pînă ce devin o imensă clepsidră, / golită de timp, / din care curg doar eu, / aproape și totuși atit de departe , de mare".

Nicolae Ciobanu

*) **Liliana Ursu „Viața deasupra orașului", Ed. „Cartea Românească", 1977.**

biografia debuturilor

„Un roman despre Avram Iancu este un vechi vis al meu“

Invitatul nostru

Francisc Păcurariu

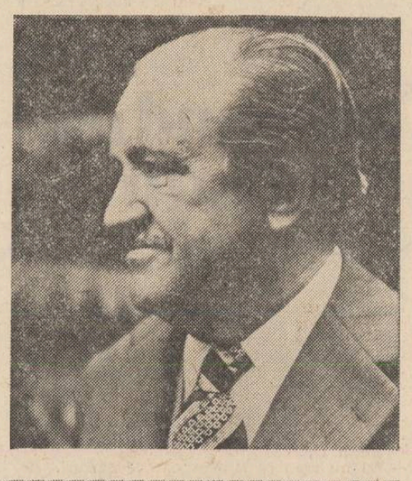

„A trebuit să optez pentru o profesiune cu adevărat sigură“

— Din cite știu, sînteți născut la 2 ianuarie 1920, într-un sat din sudul județului Bistrița-Năsăud : Teaca. A avut copilăria dumneavoastră, petrecută aici, vreo înrîurire asupra viitorului scriitor ?

— Pentru mine, orizontul existențial al copilăriei a reprezentat un element fundamental nu doar pentru scriitorul ce-am devenit, ci pentru întreaga mea evoluție umană. Și asta, din cauza răsturnării bruște și dramatice a acestui orizont existențial. Adică, în satul copilăriei mele trăiau, în ordinea numărului lor, sași, români și unguri. Între ei exista o prietenie deplină. N-am asistat, în tot decursul copilăriei mele, la nici un conflict grav de ordin național. Dimpotrivă, se trăia acolo într-o adevărată osmoză ; a obiceiurilor, a îndeletnicirilor, a felului de-a fi. Sașii preluaseră de la români un mai acut simț al ospitalității. Românii deprinseseră de la sași metode mai severe de a concepe gospodăria. Mai mult, aveau loc, între țărani, căsătorii mixte. Pe scurt, cam aceasta a fost atmosfera în care am trăit pînă pe la 20 de ani.

— Ce s-a întîmplat în acel moment ? Ce-a răsturnat această piramidă morală ?

— Au venit anii ascensiunii fasciste, 1938—1939. Apoi, în 1940, Dictatul de la Viena. Din acest moment, lumea în care trăisem s-a dat peste cap.

— Ce s-a întîmplat cu oamenii în mijlocul cărora trăiseți ?

— O parte din sași a fost împinsă spre hitlerism. Unii dintre unguri au căzut pradă demagogiei horthyste. Noi, românii, ne-am retranșat în rezistență ca timp de-o mie de ani. Așadar, brusc și absurd pentru un tînăr ce nu împlinise nici 20 de ani, în lumea în care trăia s-au ridicat niște ziduri. Am fost foarte profund zguduit de toată această întorsătură a lucrurilor, a vieții.

— Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră ?

— Am fost pus în fața unor opțiuni care au marcat întreaga mea viață ulterioară. Drama, în acel moment, stătea tocmai în lipsa mea de experiență, iar opțiunile, cum o să vedeți, nu erau dintre cele prea puțin importante.

Mai întîi era problema : rămîn sub ocupație străină sau nu ? Ocupația horthystă era de-o ferocitate neîntîlnită. Nu uita că fascismul ungar se baza pe-o jandarmerie ale cărei acte de cruzime nu se pot compara decît cu cele ale vestitei „Guardia Civil“ spaniole. Dar în Ardealul cedat rămîneam două milioane de români între care și tatăl meu, care nici n-a vrut să audă de plecare. Cuvintele tatălui lui Sabin Popa, din cartea mea „Labirintul“ („Ce-mi pasă mie de Horthy ? El vine și pleacă. Noi rămînem mereu aici, ca și munții. Am trăit noi și sub dracu și tot am rămas“, etc.) îi aparțin, de fapt, tatălui meu. Așadar, pînă la urmă am hotărît : eu nu plec !

— Cam cine a rămas atunci în Ardeal ?

— Da, a fost și asta o problemă. Rămîneau două milioane de români. Pentru ei — majoritatea lor constituind-o țăranii —, adică pentru viața lor, pentru sănătatea lor, pentru cultura lor, aveau ciținva medici, ciținva avocați, ciținva profesori.

— De ce așa puțini ?

— Fiindcă cine n-a plecat de bună voie, a fost alungat. De noi, cei mai tineri, mai mult băiețandri decît bărbați în toată puterea cuvîntului, nu erau preocupați. Nu bănuiau în noi o forță. În orice caz, situația noastră, a românilor rămași, redevenise, într-un fel, cea din timpul Memorandului. Zic într-un fel, pentru că de fapt era mult mai greu. Pe vremea Memorandului existau legi ; acum existau aparențe de legi. Pe vremea Memorandului puteai fi închis doi ani ; acum erai trimis „doar“ șase luni în Ucraina, timp suficient însă pentru a-ți lăsa oasele, în companiile de muncă, adevărate lagăre de exterminare mobile. Cam asta era perspectiva ce se deschidea în fața unui tînăr, care ajuns la vîrsta cînd mai bine i-ar fi fost să se țină după fete, intra într-o mișcare de eliberare națională, cu implicații și răspunderi din cele mai grave pentru viața unui om.

— Care a fost cealaltă opțiune ?

— Cea a profesiunii. În iunie 1940 mi-am dat bacalaureatul. La 1 septembrie au intrat horthyștii, iar la sfîrșitul aceluiași septembrie eu trebuia să optez pentru facultatea ce urma s-o frecventez. Eram decis, de mult, să fac Filozofia. Numai că... Știți doar ce discuții a avut, spre exemplu, un Blaga cu părinții săi, cînd a optat pentru o „meserie“ ca filozofia, și slavă domnului, ei nu erau tocmai săraci, pe cînd tatăl meu era un pîrlit de cismar. În situația asta, a trebuit să optez pentru o profesiune cu adevărat sigură, pe care s-o pot practica oriunde și de pe urma căreia să-mi pot cîștiga existența. Am ales medicina.

„Debutul meu — o carte necesară, nu una autentică“

— Debutul dumneavoastră în revistă s-a produs chiar în 1940. V-aș ruga să-mi vorbiți despre situația publicațiilor românești ce apăreau în Ardealul ocupat.

— Apăreau doar două publicații în limba română : „Tribuna Ardealului“, la Cluj, ziar, și săptămînalul „Săptămîna“, la Bistrița. Eu am debutat, într-adevăr, în 1940 la „Tribuna Ardealului“. Se făceau în ziar apeluri către tinerii intelectuali să se adune în jurul acestui ziar, să publice. Spiritul mobilizator a fost regretatul Gheorghe Dăncuș, devenit, mai apoi, directorul muzeului etnografic din Cluj. În toamna lui 1940 am publicat prima poezie. Apoi au urmat eseuri, articole, cele mai multe apărînd în pagina ziarului ce se numea „Grai și suflet românesc“.

— Vă mai amintiți cum se intitula acea primă poezie ? Mi-o puteți recita ?

— Se chema „În cobuz de dor“ și era cam așa :

În cobuz de dor îmi sună
jefuiți de basme, anii.
Se rotesc în zări ereții
peste volburile stranii.
Izvorăsc minuni din bezna
inimii însingurate
Pasărea ursitei, tainic,
din străfund de veacuri bate.
Trist ascult tăcerea lumii
zămislindu-se-n genună.
Numai, inima, zăluda,
În cobuz de dor îmi sună.

Trebuie să-ți spun că poezia scrisă și apărută în acei patru ani în Ardealul ocupat este, prin conținut, puțin semnificativă din punct de vedere politic și, aproape implicit, chiar estetic. Poezia mea „În cobuz de dor“ a fost, poate, una dintre cele „mai politice“ admise de cenzura horthystă. Cuvinte nenumărate, precum străfund de veac, tristețe, neliniște, dor, jale, așteptare, singurătate, etc. nu erau admise. Dar literatura modestă publicată în acei ani are o importantă semnificație politică prin marcarea unei prezențe culturale a unei limbi.

— În volum, cum ați debutat ?

— Într-o antologie intitulată *Versuri din Transilvania de Nord*, alcătuită și publicată în 1941 de același Gheorghe Dăncuș. Aveam în ea cam 14—15 poezii.

— A fost comentată această antologie ?

— În Ardealul ocupat, foarte puțin. Dincolo, au scris despre ea Radu Stanca, Victor Iancu, Emanoil Bucuță, Vasile Netea ș.a.

— Ce-mi puteți spune despre debutul dumneavoastră editorial ?

— Ce să-ți spun ? Lucrurile s-au petrecut, și cu el, în ordinea „firească“ a vremii respective. În 1942 vroiam să public un volum de poezii — „Psalmii neliniștii“. Cenzura nu mi-a lăsat, din tot volumul, decît ...două cuvinte : *Psalmii* și *Cuprins*. Nicolaus Von Horthy nu admitea, nu „înțelegea“ cum ar putea să aibă vreun cetățean neliniști în Ungaria condusă de el !

— Ce fel de cenzură se folosea ?

— Nu exista *cenzură preventivă*. Adică nu trimiteai manuscrise la cenzură. Nu. Mergeau direct șpalturile, și cum șpalturile constituiau deja *act public*, refuzarea lor de către cenzură putea atrage și *pedeapsă penală*. Gheorghe Dăncuș, pentru încercarea de a reproduce poezia lui Coșbuc „Noi vrem pămînt“, a primit doi ani de închisoare.

— Și totuși, „Psalmii neliniștii“ au apărut. Chiar în 1942.

— Da. Am luat manuscrisul, l-am „pieptănat“ cum trebuie și l-am trimis la tipografia „Săptămîna“ de la Bistrița. Aici, cenzorul era un sas ; nu avea o „sensibilitate“ atît de ascuțită în fața textelor cuprinzînd eventuale referiri la situația din Ungaria horthystă. Pe el îl interesa un singur lucru : să nu faci nici o aluzie antihitleristă ! Și cartea a apărut... Era un volum ridicol, care nu avea mai nimic comun cu volumul inițial.

— De ce l-ați publicat ?

— Pentru că atunci trebuiau cărți cu cuvinte românești ; orice fel de cărți, numai să fie, să citească omul. În afară de „Tribuna Ardealului“ și de „Săptămîna“ în tot acel timp singurele tipărituri în românește le constituiau niște calendare. Victor Iancu a și numit acea perioadă „Cultura calendarelor“, arătînd că, practic, ne întorsesem la situația de cu 200 de ani în urmă.

— Cine a scris despre carte ?

— A fost recenzată foarte puțin. Nici n-am trimis-o. Era, cum vreau să te fac să înțelegi, *o carte necesară, nu una autentică*. Mi-amintesc, totuși, că, în „Transilvania“ de la Sibiu a scris despre ea Radu Stanca.

— Mai aveți manuscrisul original ? Adică forma autentică a cărții ?

— Aici ai atins, fără să știi, o coardă foarte sensibilă. Dragă tovarășe Tudoran, am acest manuscris, ca și multe altele pe care nu le-am putut tipări. Le string și, cîndva, poate într-un volum de „Poezii alese“ le voi publica pe toate. Acel volum va avea, sigur, și o prefață.

— Care va fi prima frază a acestei prefețe ?

— Exact cum îți dictez acum : „Sînt bîntuit de manuscrise, ca un vechi castel scoțian de stafii“.

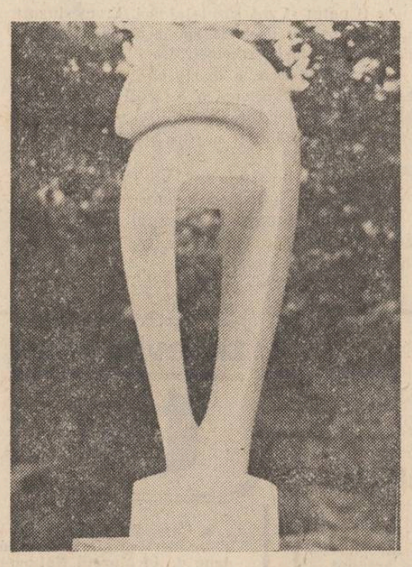

Vasile Năstăsescu : „Contopire“

— Mai pomeniți-mi numele altui volum a cărui apariție ați ratat-o.

— În 1943, am predat E.R.A.N.-ului — Editura românească din Ardealul de Nord înjghebată cu mari greutăți chiar în acel an — un volum al cărui titlu — ales pentru a nu „jena“ cenzura — era „Lauda singurătății“.

— De fapt, ce semnificație avea această „laudă“ ?

— Următoarea : în această vreme, ne asumăm, fiecare singuri, responsabilitatea de-a lupta și supraviețui.

— Ce s-a întîmplat cu manuscrisul ?

— În primăvara lui 1944 în haosul produs de manifestarea studenților fasciști, a fost distrusă și tipografia. Șpalturile cărții mele s-au pierdut. Poeziile le am. Își vor găsi și ele locul în acel volum selectiv — pe care-l voi intitula, probabil, „Omul bîntuit de manuscrise“.

— Ce-ar mai putea intra în această „selecție de autor“ atît de ciudată ?

— „Cartea lui Iona“. În aprilie 1944, după ce-am aflat de bombardamentul de la București, căruia îi căzuse victimă nu cartierul rezidențial, ci cel mai sărac cartier al orașului, Grivița, am scris acest volum : de fapt, un poem mai lung. Luam tema biblică a lui Iona și o tălmăceam după gîndul meu..

— Adică ?

— Dumnezeu nu renunță să ardă Ninive. Arde Ninive, dar nu și palatul regelui. Profetul se revoltă nu pentru că Dumnezeu i-ar fi infirmat profeția, ci pentru că nu-l pedepsise tocmai pe păcătos ! Refrenul poemului era : „Cînd nedreptatea și silnicia domnesc pe pămînt / Cel ce tace umil / Chiar de-i sfînt / E complice“.

Poemul a rămas nepublicat ; după Eliberare, am uitat de el, dar cum vă spuneam, nu l-am uitat de tot. Îl voi „repune“ în drepturi, ca pe un document de epocă.

„LABIRINT — o carte împotriva fascismului“

— Cînd ați început să vă gîndiți la „Labirintul“, romanul dumneavoastră atît de comentat de critica literară, cartea care v-a „relansat“ ca scriitor și v-a impus ca prozator ?

— M-am gîndit la el chiar din prima zi a ocupației horthyste ! Mi-am spus : ce pot face eu pentru a nu uita această epocă ? Eram prea tînăr, iar majoritatea reacțiilor mele erau specifice vîrstei — reacții sentimentale. Mi-am zis că șansa mea stă în alegerea calității de *martor*. Am început colectarea materialului pentru această carte, cu memorarea cîntecelor de exterminare horthyste. Stringeam din dinți, uneori plîngeam, și încercam să nu uit nimic. Înțelegeți, sper, că nu eu sînt, cum au crezut unii, Sabin Popa. N-aveam cum ; Sabin Popa e un om cu experiență. Dar fiind și-un roman autobiografic, personajul care-mi corespunde în carte este studentul Tibi Baciu.

— În timp ce „colectați materialul“ pentru „Labirint“ — aș zice, în timp ce-l trăiați ! — erați student. Ce altceva făceați ?

— Întrasem, de-acum, în redacția „Tribunei Ardealului“. Făceam gazetărie. Adică nu stăteam opt ore în redacție, ci treceam pe-acolo și-l întrebam pe Raul Șerban, acum profesor de istoria artei aici, la București, pe-atunci secretar general de redacție al ziarului, „Pentru mîine de ce-aveți nevoie ?“ Primeam comanda și-o aduceam rezolvată pînă la închiderea ziarului. Dimineața mergeam la cursuri, la laborator, la disecție, apoi intram în viața orașului. Știam totul, vedeam totul. A fost o perioadă de mare, totală și importantă cunoaștere a realității sub toate aspectele ei.

— Cum a evoluat viața „Labirintului“ ?

— Ea cunoaște două etape distincte. Mai întîi, cea în care era — și firesc pentru vîrsta mea, pentru lipsa mea de experiență — *o carte a urii*. Cunoscîndu-i mai bine pe mai *trecuții prin viață*, pe comuniști, printre care pe profesorul Tudor Bugnariu, care altfel înțelegeau mecanismele istoriei, încet, încet am ajuns la cea de-a doua etapă, cea firească, în care poziția devenea : *noi toți împotriva fascismului !* Zic că era etapa firească, pentru că eu însumi văzusem unguri cinstiți care se ridicaseră împotriva asupririi horthyste, eu singur îi văzusem mai apoi apărînd fabrici ale Clujului.

— Cînd ați început scrierea cărții ?

— Imediat după Eliberare. Dacă limpezirea asupra poziției cărții se produsese, acum intervenea problema strictă și atît de complexă a construirii ei. Prima variantă era cea a unei relatări autobiografice și ea nu a fost reușită tocmai din cauza superficialității cu care tratam fondul problemelor. Defectul venea din firava optică a unui „personaj“ ; prea tînăr. Eu singur ajunsesem să mă întreb : „De unde știe un personaj atît de tînăr tot ce se derulează în carte ?“ Am renunțat. Apoi m-am apucat și-am scris o nouă variantă, un mamut de 1 000 de pagini, carte pe formula balzaciană, în care se pătrund și întrepătrund la infinit vieți, semnificații, întîmplări. Defectul acestei variante era acela că, în tot acest păienjeniș se întîmpla, deseori, să se piardă tocmai o semnificație sau alta, dintre cele majore, ale momentului istoric investigat.

Foarte tîrziu, adică de prin 1967, '68 și pînă în 1972 am realizat ultima formă, ajungînd la formula îmbinării „jurnalului“ unui om matur cu fapte reale, relatate direct.

— V-aș ruga să-mi spuneți cîteva cuvinte despre unele din faptele, din întîmplările acelei perioade : fie c-au intrat în carte, fie că nu. Adică, aș vrea să știu ce făceați în acei ani ; să reluăm, într-un fel, firul celor pe care mi le povesteați ceva mai înainte.

— Ei, mai întîi să-ți spun că n-am reușit să fac decît patru ani de medicină. Am întrerupt și, după liniștirea lucrurilor, n-am mai putut reveni la medicină. Cele pe care le trăiesm m-au îndepărtat definitiv de ea.

— Cum așa ?

— Făcusem lucruri îngrozitoare, în sensul *de neuitat*. Iată : nemții, în retragerea lor, împinziseră, în semn de răzbunare, regiuni întregi cu mine de toate calibrele. Exploziile făceau victime după victime. Cei care supraviețuiau, arătau îngrozitor. Nici un medic pe o rază de o sută de kilometri. Eu, ca biet student în medicină, nu aveam decît apă oxigenată și-un briceag bine ascuțit. Cu apa oxigenată „dezinfectam“ iar cu briceagul „operam“. Am tăiat, poate, zeci, de degete, am amputat sute de falange, pentru a nu permite infecțiilor să se transforme în cangrene ucigătoare. A fost o experiență infernală, care m-a lecuit pe veci de medicină.

„Nu te poți sustrage acestui flux care este Istoria“

— Timp de aproape trei decenii ați fost în diplomație, iar din toată această vreme, mulți ani i-ați petrecut într-una din cele „mai fierbinți“ zone ale lumii politice contemporane : America de Sud. Aș vrea să-mi spuneți ce a însemnat, în primul rînd pentru scriitorul Francisc Păcurariu, contactul cu această lume ? Și, de cele nu ?, aș vrea să aflu ce înseamnă în viața unui creator experiența diplomației ? Este o șansă ? De ce natură și de ce proporții ?

— Ca și alte cîteva domenii, diplomația înseamnă pentru un prozator șansa de-a trăi în simburele unei actualități care depășește, prin natura profesiei, gradul obișnuit de informație. Diplomația înseamnă, în primul rînd, a fi zilnic, la orice oră din zi și din noapte, la curent cu tot ce se întîmplă în lume, cu modificările, uneori fundamentale, ce se ascund în spatele unor lucruri aparent calme. Pentru prozator, marea șansă în această situație este următoarea : îl scoate din sfera zonelor abstracte ale literaturii, îl rupe de subiectele prea locale, nesemnificative de la un punct înainte, îl pune în fața celei mai fierbinți și esențiale actualități a lumii. Realitatea înconjurătoare devine, într-o astfel de situație, devoratoarea *schemelor de viață*. Devine, în fapt, Viața împotriva fotografiei ei, împotriva schemelor despre ea. Viața nu mai admite surogate despre ea ! Șansa este, îți închipui singur, foarte mare, dar, în același timp, pentru a o „înfrunta“ cu succes, presupune un efort dintre cele mai dificile. Dar ce tot spun eu ? — ca orice lucru mare și aici cuceririle cer doza de sacrificiu zilnic, de luptă cu propria-ți fire, sensibilitate și, deseori, cu propria-ți conștiință.

— Ce-a însemnat pentru dumneavoastră America Latină ?

— Descoperirea unei lumi pentru care problemele umane, tradițiile, formele luptei politice se pun altfel ca în Europa. În „bătrînul continent“ ele apar mai învăluite, par mai ascunse ; în America Latină se pun fățiș, fără drum de întoarcere, brutal, exploziv. Așa apare Viața și în romanul latino-american, de unde și marele lui succes. Noi, cei din Europa, credem încă — oare pentru cîtă vreme ? — că unele lucruri nu trebuie spuse sau că trebuie să le spunem „mai delicat“. Prozatorii latino-americani merg pînă la capăt.

— Dați-mi un exemplu în care ei merg „pînă la capăt“ iar noi, europenii, sfîrșim prin a-l transforma în „subtilitate artistică“.

— Iată de pildă problema luptei pentru putere. În cei cinci ani petrecuți în Argentina am asistat la opt lovituri de stat. Dimineața, înainte de a-mi lăsa colaboratorii să iasă în oraș, ascultam *Radio Nacional*. Dacă se cîntau tangouri, totul era în ordine. Dacă răsunau marșuri, urma să auzim curînd proclamația unui nou general care a preluat puterea... Unul dintre ei, Lorio, îi ura pe scriitori și a arestat o mulțime. Printre care pe Miguel Angel Asturias, cel mai mare scriitor contemporan al Americii Latine, care nici nu era cetățean al țării lui Lorio. L-am vizitat în închisoare, împreună cu ambasadorul Mexicului, Bernardo Reyes, scriitor și el, și ar trebui un întreg roman pentru a descrie starea în care se găseau deținuții. Folosindu-ne de prestigiul țărilor noastre am reușit să-l salvăm și să-l trimitem la București, unde s-a bucurat timp de mai multe luni de atente îngrijiri medicale.

Grozăviile din *Domnul Președinte*, *Un veac de singurătate*, *Toamna patriarhului* și din atîtea cărți cumplite și geniale nu sînt ficțiuni, ci mari simboluri ale realității.

Aici stă secretul marilor reușite ale literaturii latino-americane : în capacitatea de a sparge învelișul convențional al vieții, de a destrăma falsul idilism, aparențele de „profunzime“ sub care rinjește golul, și de a dezvălui cu curaj, în construcții artistice formidabile, pline de forța înnoirii impuse de însuși materialul de viață, mîzgul viu al realității.

— Credeți că ați învățat ceva, pentru propria Dvs. activitate literară, din literatura Americii Latine, despre care ați scris vreo șase volume ?

— Cred că am înțeles un lucru fundamental : Că dacă scormonești crusta superficială, de aparențe și minciuni, a realității, dai de zonele infernale de unde izbucnesc toate relele : patimile ascunse, dorința de putere, ura pentru semenii tăi, egoismul feroce, abuzul de putere... De pildă, mi-a apărut recent romanul *„Ultima călătorie a lui Ulise“*. Începe ca o relatare de întîmplări banale, uneori curioase. Și deodată apare realitatea mai profundă, infernală, care colcăie dedesubt. În acest roman, activitatea secretă, ascunsă, a fostelor notabilități fasciste, undeva într-o țară imaginară. Efortul lor de a folosi potențialul apocaliptic reprezentat de aplicarea militară a cuceririlor științei moderne.

Într-un alt roman, pe care l-am predat de curînd Editurii Eminescu, *„Timpul și Furtunile“*, rod al unei trudnice munci de documentare și de elaborare de mulți ani, am încercat să dezvălui fondul real al evenimentelor petrecute în Europa și în țara noastră în perioada 1938—1940 și care au tîrît poporul nostru într-un război cumplit. Și aici există două planuri ale realității : zona superficială și aparentă, înșelătoare, și simburele mișcării reale : lupta marilor puteri pentru lărgirea sferelor lor de dominare, jocul lor cu țările mici de parcă ar fi fost niște jetoane fără importanță.

— Sînteți cu adevărat obsedat de tema Istoriei ?

— Întrebarea mi-a mai fost pusă. Răspund : nu, neapărat, dar nu te poți sustrage acestui flux care este Istoria. Iată, lăsați la locurile lor — la coarnele plugului, la ciocan, la catedră, etc. — oamenii sînt cu toții foarte cumsecade. Dacă-i „miști“, surprizele nu sînt puține și nici totdeauna plăcute. Lucrez cu multă pasiune la o carte care se va numi *„Tatuajele nu se lasă la garderobă“*. Vor fi în ea întîmplări ale zilelor noastre. Voi urmări cîteva personaje. „Modelele“ există, le cunosc de mulți ani. Vreau să „aflu“ cum a devenit (și de ce ?) cineva un om de nimic, și cum (și tot de ce ?) altul a rămas om cumsecade. Sigur, întorcîndu-ne de unde-am plecat, nu va lipsi de-aici dezbaterea despre putere, dorința și slăbiciunea de-a abuza ; amestecul absurdului în viața noastră, a planetei.

— Care sînt mai tinerii prozatori români care vă plac ?

— Nu pot fi ipocrit : n-am citit prea multă literatură tînără de azi. Din ce-am citit, însă, mi se pare că Buzura este cea mai mare speranță a prozei noastre tinere.

— De ce ? Prin ce ?

— Prin capacitatea de-a construi, prin coerență, prin știința păstrării unității artistice. Și prin analiză, deși, uneori, mi se pare împinsă la extrem, spre patologic, cum ar spune unii. Mi se pare serios, capabil de muncă stăruitoare și îndelungată, fără de care nu există roman.

— Îmi puteți da și-un nume, două, de poeți tineri care v-au plăcut ?

— Vasile Igna. Poet de foarte mare sensibilitate, original în expresie. Mi se pare și el a exagera în demersul liric împins spre abstracțiuni. Dacă-și va apropia cu mai mult curaj experiențele existențiale va fi un poet de frumos viitor.

Pituț mai e tînăr ; ce crezi ?

— Cum să nu ! De fapt, el știe mai exact decît oricine. Vreți să-mi spuneți ceva despre poezia lui ?

— Da. Mi se pare unul dintre cei mai înzestrați. Are vigoare, duritate în expresie, densitate a materiei lirice și o mare personalitate. E un poet important.

— Buzura, Igna, Pituț. Toți ardeleni !

— Ce să fac, ți-am spus că nu pot fi ipocrit. N-am avut timp pentru toți tinerii scriitori români. Am citit și ți-am vorbit mai mult despre cei pe care-i cunosc, despre cei care-mi mai dau un telefon, îmi mai oferă o carte de-a lor.

— Acum așteptați vreun telefon, vreo carte ?

— Aștept de un an cartea lui Mircea Micu despre Avram Iancu ! Dacă știam că mă face să aștept atîta amar de vreme, o scriam eu. Un roman despre Avram Iancu e un vechi vis al meu !

Reporter

ioana diaconescu

Privirea albastră

Să urci sus, tot mai sus
Pînă vei ajunge să împingi cu palmele
Marginile cerului.
Acolo nici somn nu va mai fi
Și nici iarba ce-ți cutremură văzul,
Nici sfîntul copac sub care
Te-ai fi rugat ca scoasă din minți.
Nimic din ce vei fi lăsat în urmă
Nu-ți va rămîne în amintire
Și sufletul tău limpezit va fi
De toate durerile tale.
Uita-vei de lună, de luna
Ce te veghea ascunsă în lanul de grîu,
Uita-vei de înfiorare, de brațul stejarului.
Numai privirea albastră
Te va urmări ca focul,
Ca apa,
Ca pămîntul pe care
Nici în somnul de veci
Nu-l vei putea uita.

Lin

Nu am crezut să fie
Negrul, strălucitoarea culoare neagră
Atît de cumplită la vedere.
Frumoasă este ea,
Atît de frumoasă
Ademenită de frunzele verzi ale pădurii.
Dar vine un ceas
Cînd lucitoarea culoare
Înecă razele de aur
Ale Soarelui
Și atunci tot zbuciumul meu,
Chinul inimii mele e de prisos
Și cade această petală
Ce a crescut la nesfîrșit
Această petală ce acoperă lumea
Petala cu ghimpi nemaivăzut de frumoși
Rănind carnea mea, luminînd ochii mei,
Limpezind glasul meu,
Limpezind strigătul meu
Ce se vrea tot mai clar, tot mai clar, tot mai clar.

Colțul verde al ierbii

Merg pe un acoperiș verde ca iarba.
Vara e fierbinte.
Frunza încinsă îmi tulbură fruntea
Ca aureola ce fruntea o cuprinde.
Mă trag în pielea șopîrlei.
Cu gura mută ce nu știe vorbi
Sorb aerul fierbinte și mișc pe zid iedera.
Plopul mă apără cu umbra lui. La fereastră se vede
Vasul cu flori, trandafirul.
Cum se mai poate zbura
Cînd strigătul curmă aripa ?
Albele pene cad, coada rotată a porumbelului se stringe.
Merg pe un acoperiș verde.
Mă apasă casele, ținutele lor înflorite,
Liniștea calmă a curților, liniștea lor.
Mori, mori odată — spune umbra frumoasă a celuilalt
Dar mai e de așteptat
Colțul verde al ierbii răsărind din asfalt.

Steaua

Cum mai mușcă din zid coșmarul cu crengi de oțel,
Acela ce împăienjenește albul ochilor mei !
Și crengile cresc la nesfîrșit,
Mii de ramuri urcă — plantă fermecată,
Și pe mine mă roade
Întreaga familie a coleopterelor ;
Mă lovesc aripile sunătoare ale cărăbușilor,
Mii de cărăbuși ademeniți
De irisul întunecat al ochilor mei.
Și rămîne pupila singură pe lume,
Pupila ochilor mei, și ea ce spune ?
„Eu priveam la steaua
Cu aripi înghețate,
Prea frumoase aripi ca tăișul sabiei,
Strălucind
În eternitate.“

Retezat de lună

Peste creneluri
Fosnetul de moarte al pumnalului.
O arătare cu piept de aramă :
Viteaz împărat
Cu ochii de noapte
Cu mîinile frînte
Cu fruntea-nsemnată
De semnele sfinte,
Cu scutul la piept
Pășind apăsat pe oseminte.
Cine este, cine, cel ce-mi plînge dealul
Retezat de lună ?
Numai glasul lui
Tună pe cetate,
Numai umbra lui
Străjă la izvoare
Stă și mi-l răzbună.

Visînd

Locuiesc pe o piatră sticloasă,
Un fluture stins își cutremură aripile ostenite,
Un val mai vine piatra să mi-o spele,
Să-mi răcorească obrazul care arde.
Din depărtare vine un semn, o rază,
O îmbrățișare curată ca zăpada,
O geană tremură o clipă pentru mine.
O pleoapă lasă lacrima-n tăcere.
Și gem păduri
Cîmpia îmi adoarme la picioare,
Marea cîntă cu disperare,
Auzul meu se limpezește,
Tună-n ceruri
Și fluturele adoarme
Eu visînd că am
Un trup de floare ce se stinge-n mare
Ca o făclie aprinsă
Ce arde încă, îndurerată, ademenitoare.

mihai negulescu

Scrisori romane

Din veacuri vii să-nvii durerea mea
neațipită-n nori de calendare.
Din roata ne-ndurărilor solare
ne sfîșii soarta-n galaxii de nea.

Din umbra apelor tînguitoare
putere sfîntă-n singe ne urca.
Ne naște-o mamă, ne petrece-o stea ;
veghem pe veci în trainice hotare.

Dorită pace, neodihnă vie
în trupul nostru, gemene lumini,
ni-s deopotrivă leagăn în vecie.
Neîmpăcații zei capitolini
coboară-n noi din piatră fumurie
și-n vechi hotar, cu dinșii, nemurim.

Iarbă

Renaște iarba. În Transilvania, iarba.
Brazi neștiuți duc sufletu-mi în azur.
În Transilvania, iarba. Îndur
bucuria genezei, a nașterii. Iarba.

În Transilvania. Soarele. Binecuvîntare
iarbă de raze — sufletu-mi însutit.
M-ați tras pe roată. M-ați contopit
în Transilvania, cu iarbă fără uitare.

Albastru de Voroneț

Seara aceasta dacă-ar vorbi,
clipa aceasta de s-ar prelungi...
Apa aceasta albastră. Cerul
acesta
albastru-n
puterea de-a fi a acestui albastru.

Sufletul nostru preaplin de senin;
el însuși sămînță de timp cristalin.
Tăcerea felină de dorul la voi se-nlumină —
putere de-a fi, prin dragoste,
prin albastru,
lumină...

Puterea acestui pămînt

Învăpăiate-n rodnicul șuvoi
al zilelor spre împlinită Mare,
vin ploile să semene, să are,
să legene în spice noi eroi.

* * *

Ploi agere ploi cutremurătoare
pînă în măduva seminței, ploi
pe milenarii gliei umeri goi —
țin vie soartă, naștere, vigoare.

Din sîmbure-n dolmanul de hambare
ne însoțim cu ploile... Apoi
pe curcubeu citim verdict de soare.
În slavă dreaptă și nescăzătoare
o, lut dintii, o glie roditoare
cînd rodnic ploi vă bat, răspund în noi.

Eroii

Ne mai aducem aminte. Mai zăbovim
într-o prelungă îngînare cu amintirea.
Am luptat. Nu am vrut să nemurim.
Neuitarea ne amestecă însă cu aritmetica
și citirea.
Copiii ne vin să crească în leagăn
înmugurit,
leagănul luptei, speranței, neinsingurării.
Din bărbați cîți au fost, sufletul nesfîrșit
izvorăște neliniștea mării. A mării
de oameni, adevărul, puterea inveșnicind
în clipa de luptă, în veacul în care
străluminată
imaginea noastră trece iradiind
din amurg în copii, din luptă în
bucurie curată...

alexandra târziu

străinii

De cind a ieșit la pensie tata a dat în patima tîmplăriei. Și-a cumpărat o trusă completă și cîteva zile a exersat, întîi în bucătărie, tăind în bucăți rafturile din cămară. După care, considerîndu-se destul de avansat, a scurtat picioarele patului atît cît să-l apropie, ca stil, de mobilele moderne. Mama a fost încîntată și nu i-a venit să creadă că executase singur lucrarea, din proprie inițiativă și cu atîta pricepere artistică. Cum, tu cu mîna ta ? Și ca să-i dovedească acest lucru, a doua zi, tata a mai tăiat o bucată din picioarele patului. Din fericire, a avut de unde, patul fiind înalt, de modă veche, lat ca o scenă un pat pe care nu m-a luat niciodată somnul ; în schimb mama a dormit întotdeauna dusă. Dar, cînd tata pasionîndu-se a tăiat complet picioarele patului, senzația mamei a fost că se culcă în cîmp. Tata a liniștit-o și a doua zi a tăiat patul în două. Trebuie să recunosc că se dovedea de o îndemînare pe care nimeni din familie nu o avea și pe care, cu atît mai puțin, aș fi bănuit-o la el. Bunica, mai ales, era cuprinsă de o admirație care-i dădea tatei mult curaj. Am avut atunci în dormitor două paturi lungi făcînd un unghi drept în colțul camerei și schimbînd complet vechiul ei aspect. Atît de mult încît intrînd prima dată mama păru gata să leșine. Și-a revenit însă destul de repede căutînd să înțeleagă dintr-o singură privire starea care ne-ar putea îngrijora, de entuziasm nestăvilit, ce pusese stăpînire pe bietul tata. Doar bunica fu de părere că dintr-un pat atît de mare, ar fi putut ieși, pe puțin, vreo trei. Ceea ce era purul adevăr. Și a doua zi, tata, întrecîndu-se pe sine, ne arătă cu un gest larg, degajat, cele patru pătucuri din dormitor așezate de-a lungul pereților și în care, practic, n-aș fi putut spune cine urma să doarmă, deși, mărturisesc, erau impecabil finisate. Bunica iradia o admirație fără margini considerînd că inițiativa tatei este un succes. Tata, pedant din fire, nu părea totuși mulțumit de izbînda lui. În schimb, mama, mai prudentă, începea să se întrebe unde aveam să ajungem cu atîta entuziasm, și dacă n-ar fi fost cazul să facem o pauză. Noroc că tata epuizînd complet ideea cu patul, atacă, cu multă competență, în ziua următoare, scrinul din sufragerie.

Tata este un om încă tînăr ; ca aviator s-a pensionat devreme, iar acum este în plină putere și imaginație, avînd mai ales o încredere profesională în toate gesturile și hotărîrile lui. Cînd mă gîndesc la profesia lui mă cuprinde o mare emoție. Desigur, această muncă l-a absorbit pe atunci cu totul, lăsîndu-i prea puțin timp pentru noi, pentru casă. Și cred că încă de la început s-a consolat cu ideea că avea să facă tot ce nu putea face, după ce va ieși la pensie. Viața lui cea nouă a început acum și de acum el va recupera tot ce se poate recupera. Partea proastă ar fi că avem prea puține mobile pentru recuperările lui. Dar nu-i tata omul care să se lase demoralizat.

După ce a tăiat în două scrinul din sufragerie, mama a luat obiceiul să încuie biblioteca. E o copilărie. Tata îmi zîmbește conspirativ. Adevărul e că din scrinul ăla mare ca un dric, el a reușit să facă o grațioasă discotecă și i-a mai rămas pentru încă una. Asta i-a dat ceva bătaie de cap. Toată lumea-i acum cu ochii pe el, deși, în chiar acest moment răsfoiește presa. Îmi dau seama că singurul care nu participă la evenimentele din casă e bunicul. El habar n-are că tata aruncă priviri din ce în ce mai cercetătoare spre balansoarul lui. Mă gîndesc că și acestui obiect i se poate da o altă utilitate. Trăim vremuri de profunde schimbări, bunicule, omenirea nu mai tolerează balansoarele. Și în timp ce bunicul continuă să se legene în scaunul lui atît de duios și condamnabil, cu privirea pierdută în teiul din fereastră, tata îi măsoară speteaza, apoi distanța dintre brațe.

În schimb, mama a încercat să-l înscrie pe tata într-o excursie, o activitate pe cît de pitorească, pe atît de ispititoare. Dar, ți-ai găsit ispită ! El a văzut totul din această lume și încă de la ce înălțime ! Nu mai am ce să văd, o asigură el atacînd atent, cu lama fierăstrăului brațul balansoarului ; și-n timp ce bunicul se ridică, taie și picioarele acestei mobile. Acum pare mulțumit. Sînt aproape sigură că el, tăind toate acestea, nu urmărește altceva decît să realizeze o unitate o apropiere. Din moment ce și-a trăit viața atît de departe de pămînt, de casă, de noi, la o distanță mare, e normal ca acum să încerce o apropiere. În această privință, numai eu îl înțeleg. Sînt singura care nutresc față de el o secretă admirație. Dintre noi, numai el a privit viața de sus, de la o înălțime amețitoare, inaccesibilă, unică. Și acum, coborînd, e firesc să nu se poată obișnui cu noile dimensiuni, și mai ales, cu distanțele dintre lucruri. Tata nici nu face altceva decît să scurteze aceste distanțe, să le modifice. De fapt, speră să le steargă cu totul, pentru ca, între noi să nu mai fie asemenea obiecte de prisos, iar noi între noi să nu ne mai privim ca niște străini. Din păcate mai există și alte lucruri care ne despart. Sînt sigură, însă, că tata le va îndepărta.

— Parcă am început să ne apropiem, nu vi se pare ? ne întreabă el privindu-ne pe fiecare în parte.

— Ne apropiem de pămînt, tot mai mult, constată bunicul așezîndu-se pe balansoarul lui, care acum nu mai are nici brațe și nici picioare : a devenit o piesă cubică, cu o stabilitate perfectă, concepută de tata astfel, cu uimitoarea lui dexteritate. Dar chiar și pe acest cub, atît de stabil, bunicul continuă să se balanseze mai departe, cu aerul lui mulțumit, cerat, indiferent, ca o frunză-n vînt.

★

— Pe noi nu ne iubește nimeni, spune Ed privind pietrele albe de pe malul apei ; e o zi de vară galbenă și uscată ca o scîndură.

— De ce crezi că nu ne iubește nimeni ?
— Fiindcă sîntem cei mai tari.
— Mai tari ca pietrele ?
— Pietrele sînt reci.
— Poate nu sîntem atît de tari.
— Atunci, n-ar mai fi o problemă.
— Sîntem singuri, Ed, de asta.
— Omul e singur în Univers.
— Și Universul, cui aparține ?
— Ți-e frică ?
— Puțin. Din cauza unor zgomote.
— Eu nu cred că sîntem atît de singuri.
— Nici eu ; uneori se aud pași.
— Dacă ne-am iubi, n-am mai fi așa cum sîntem.
— Cine să ne iubească ?
— Cineva din Univers.
— Și dacă universul ăsta nici n-o fi existînd ?
— Există !
— Atunci, de ce nu se vede ?
— Acum e întuneric. S-a înoptat.
— Auzi ?
— Sînt pași.
— Dar cum, de unde pînă unde ?
— Din senin, crede-mă.

Vasile Năstăsescu : „Fertilitate"

— Spuneai că sîntem singuri în Univers.
— Poate nu sîntem atît de singuri, poate cineva ne așteaptă acolo, la ieșire.
— Ce copilărie, cine să ne aștepte ?
— Cineva : de atîta timp stau și aștept, scot capul afară din universul meu, trag cu urechea, hei ! strig.
— Mă mir, eu nu te-am auzit.
— Totuși, o să aștept mai departe.
— Ce ?
— Aștept ceva în legătură cu mine, un semn, un indiciu ; într-o zi, cineva va suna la ușa mea.
— Cine ?
— Tu.
— E periculos, Ed, gîndește-te.
— Ți-e frică de mine ?
— De noi.
— Cine sîntem noi ? Două suflete care se întîlnesc, s-au și întîlnit, dar care într-o zi se vor dezlipi, se vor smulge din trupul nostru.
— Și atunci ?

— Atunci nu ne vom mai putea întîlni niciodată cu acel suflet.
— Cine o fi sufletul ?
— Poate e un emigrant.
— O fi ca un murmur.
— E o substanță esențială în principiul vieții.
— Dar cum o fi arătînd ; poate nu-i decît o mică pată de lumină, sau o șoaptă, un suspin, un strigăt pe buzele cuiva.
— E un ambasador.
— O promisiune.
— Un mister circulînd incognito. Lui nu i se poate spune : puneți mîna pe el ! E liber.
— Cine o fi el ?
— Numai dacă l-am pune la microscop ne-am da seama : am putea să ne uităm la el așa cum ne uităm unul la altul.
— Și atunci, sufletul meu cum ar fi ?
— Ar semăna cu tine, ar avea ochii tăi.
— Nu, eu nu cred că are ochi ; e o sferă verde, transparentă, care cu timpul se șterge, se decolorează. Cum o fi arătînd sufletul lui Ion nebunul ? dimineața, cînd se trezește deodată în fața sifonăriei și plouă cu găleata ; poate, sufletul i se ascunde atunci în barba încîlcită, sau în gulerul de la palton ; o fi stînd undeva într-o cusătură, la adăpost.
— La început și sufletul lui o fi fost tot o sferă verde, sau galbenă ca o portocală. Pe urmă, cînd s-a îndrăgostit a început să se coloreze în roz, în roșu, albastru, vioriu.
— Îndrăgostiții au mai multe culori, nu-i așa ?
— Eu cred că toți oamenii conțin această sferă transparentă cu reflexe viorii.
— Dar poate că la unii, cu timpul, această sferă se chircește, se opacizează.
— Sau se limpezește, devine din ce în ce mai pură.
— Cum o fi arătînd sufletul lui Vivaldi, sau al lui Napoleon ? Sufletul celor buni și celor răi, al celor mari și al celor mici ?
— Pînă la urmă acest suflet va fi prins, captat.
— De ce ?
— Ca să-l putem pune la microscop. Ți-ar place ?
— Nu. Ar fi prea dureros. Mie mi-e milă și de sufletul acestei salcii care, vezi, de cînd stăm în scorbura ei, parcă se usucă.
— Nu-i decît un suflet vegetal, nu cunoaște durerea.
— Dar poate cunoaște bucuria, plăcerea de-a fi verde. Aș vrea să fiu salcie.
— Și cu mine, ce-ar mai fi ?
— Tu ?

★

Ar fi putut să mă sărute atunci. Eram singuri.
— N-am avut decît 36, spune bunica decepționată întinzîndu-i termometrul.
— E bun și ăsta, e foarte bun, o consolează bunicul fără să privească obiectul ; curînd, n-o să mai avem nici atît.
— Și ție, Ștefane, ți se pare onest ?
— Da.
— Viața, cui aparține ?
— Viitorul este al pietrelor, Margareto.
— Frumos. Vino să facem sosul bechamel, mi se adresează ea cu autoritate, văzînd că-mi terminasem ceaiul.

— Nu acum, îi răspund.
— Cînd eram ca tine luam lecții de menaj cu o austriacă.
— Mîine am proba scrisă, bunico, sîntem 12 pe un loc.
— Pe un singur loc ? Ce hărmălaie ! Ar trebui să te retragi și să dai la Medicină.
— Și acolo sînt tot 12 pe un loc.
— Dar la Politehnică ?
— Aceeași poveste.
— Atunci de ce nu dai la Istorie, la Geografie, la Fizică ? De ce nu dai la Chimie ?
— Chimia nu-i de mine.
— Nu ?
— Nu mă atrage decît Istoria Artei, bunico, atît !
— Curios, de istoria asta nu-mi amintesc.
— Sîntem 12 pe un loc.
— Totuși, eu n-am auzit de ea ; tu, Ștefane, ai auzit ceva de istoria asta ?
— N-am auzit, spune bunicul preparîndu-și pipa.
— E singura facultate care mă atrage, le spun.
— Ce prostie, mă decepționezi, oftează bunica.
— Prostia este mai întîi de toate o decepție, pufăie bunicul.
— E o facultate modernă, bunicule.
— Și ce, Medicina s-a demodat ? Chiar dacă s-ar demoda, e o meserie sfîntă.
— De ce ?
— Așa. Totdeauna se va găsi cineva care să sufere de ceva, suferința e singurul lucru care a supraviețuit și cu care mergi la sigur.
— Și mai e ceva, spune bunica privind deodată înapoi.
— Ce ? întrebă bunicul uimit.
— Nimic.
— Ai spus ceva ?
— Nimic. Doamne, cum tună și fulgeră ! Pînă la urmă tot o să ne trăsnească balconul și o să ardem de vii.
— Prea tîrziu.
— După tine, există tunete și fulgere fără nici un efect.
— Aproape toate tună într-o parte și fulgeră în alta.
— Și Alimentara din colț, unde-i ?
— S-a demolat.
— Vezi ? De ce nu mă crezi cînd îți spun că viața noastră se află într-un permanent pericol?
— Viața noastră a și trecut, Margareto, e în afara oricărui pericol ; acum nu ne mai amenință nimic și nu ne mai zorește nimeni, avem tot timpul la dispoziția noastră, putem să facem yoga pe săturate, să stăm nemișcați în fața ferestrei zile întregi și să nu spunem nimic, nici un cuvînt : să visăm.
— De trei zile visez că mă plimb cu o cămilă prin deșert.
— Plimbă-te liniștită.
— Totul e să întîlnesc o oază.
— Nu te grăbi. Eu unul, sorb visul încet, ca dintr-o vișinată. Nu mă despart nici o clipă de damigeana cu vise pe care am cărat-o cu mine toată viața fără să-i fi cunoscut cu adevărat conținutul.
— Te grăbeai, de asta.
— Și nici nu îndrăzneam să duc un vis pînă la capăt. Aveam angoasă, înțelegi ? În preajma evenimentelor eram cuprins de febrilitate, dar și de panică ; omul este nerăbdător să-și primească fericirile, dar el trebuie să aibă ușa deschisă și pentru nenorocirile lui. Nu-i decît o gazdă, o simplă gazdă. Și uite așa între două vizite nu mai știam nici cum mă cheamă. Acum, slavă Domnului, o odihnitoare indiferență îmi protejează mușchiul inimii. Și destul de rar, o străină exasperare mă amenință, dar și această amenințare este atît de subredă, de lipsită de temei, încît pare mai mult o promisiune : starea de extaz în care altădată alunecam fără oprire se răsfață acum în acest balansoar : nici convorbirile telefonice nu mai au gustul acela iute, acid, usturător ; sau tăcerile de care mă foloseam tocmai pentru a înlocui un răspuns, o conversație, acum sînt mici ocazii de a întreține lungi discuții cu lumea. Bătrînețea e o binefacere. Margareto, e medalia de aur a luptei noastre cu zădărnicia. Pentru mine e o fericire
— Dar albumina ?
— Aud cum se sparge toamna pe acoperiș : cioburile ei galbene mă orbesc.
— Abia sîntem la începutul verii.
— Ei și, eu presimt încă de pe acum cîntecul greierilor, mirosul amar al înserărilor și luna plină ce se va opri chiar aici, în balcon, ca un mare sigiliu strălucind pe poarta eternității. Și un zgomot ciudat se apropie...
— E o muscă, se dă cu capul de geam și sînt sigură că vrea să iasă prin sticlă, altfel, n-ar mai face eforturi atît de disperate.
— Mă mir, din moment ce ușa este larg deschisă...
— Și noi, cînd eram două muște și zburam de colo-colo prin lume, am intrat cu capul într-un geam, nu ții minte ?
— Ba da, intrasem pe o ușă larg deschisă. Și totuși, n-aveam nici o ieșire.
— Păi, vezi ?
— Da, Margareto, acum însă noi am scăpat, sîntem în afara acestor erori.

teatru — t

Pescărușul (I)

Liviu Ciulei este unul din puținii regizori ale căror montări depășesc merituoasa adecvare sau bravura inventivă. Spectacolele lui nu sînt doar teatru, stilul său nu e pur și simplu stil ci un fel de instrument cultural, suplu, elaborat în urma meditației și al generalizărilor și perfecționat în contactul cu experiențe diverse. Despre Ciulei se poate spune că are o **operă**, ceea ce înseamnă că natura lui de artist nu s-a manifestat numai spontan ci în forme (aproape ca și cele literare) rezistente, de o detectabilă coerență. În asemenea condiții era firesc ca reprezentarea unei piese de Cehov sub semnătura sa să fie așteptată ca un veritabil eveniment. Căci Cehov reprezintă marea obsesie a teatrului contemporan. Pe el nu e suficient să-l joci ; scriitura lui obligă la nemăsurat mai mult. Din lectura aproape a tuturor marilor scriitori ai lumii te trezești edificat, de parcă înlăuntrul tău s-a zidit armătura unui nou șir de coaste. Contactul cu Cehov, dimpotrivă, șubrezește, căci el problematizează infinitezimal făcîndu-te să simți toată precaritatea așa-ziselor certitudini, nepăsător asumate. Cu Cehov nu te lămurești ci te întrebi mereu. Ce a voit să spună ? Așa cum mărturisește singur, foarte puțin. Acest puțin este însă un filtru magic, o esență ontologică. Ar fi de întors pe toate fețele, de exemplu, semnificația nopților cehoviene, plictisul lor prevestitor de nimic cînd sufletul oamenilor totuși renaște. În „Unchiul Vania" Sonia se vede deodată, fără vreo pricină, binedispusă și-i declară lui Astrov că cel mai mult îi place să mănînce noaptea. În „Pescărușul" starea de noapte e mai puțin inefabilă, mai marcată melodramatic. Plouă, în parcul misterios, reapare după doi ani Nina, Constantin se împușcă. Dar, ca întreaga viață a personajelor, și întîmplările de mai sus sînt mai degrabă imponderabile. Rămîne întrebarea și ea imposibil de formulat, oricît de chinuitoare, din cauza sfielii, a temerii noastre de a nu denatura.

Arta modernă a spectacolului a luat asupră-și abolirea acestei temeri, rezolvînd problema în sensul exhibării complexului de vinovăție. Delicatul medic din Soci ne arată egoiști și grosolani, ceea ce s-ar zice că nici nu bănuiam. Pentru ce să ne mai ascundem, tocmai în prezența lui, prefăcîndu-ne sfioși ? Mai bine să recunoaștem deschis, provocîndu-l chiar. Astfel îi augmentăm mesajul, amenințat de „poetizare" excesivă, și ne scutim pe noi înșine de ipocrizie. În optica aceasta, de mult generalizată, se ghicește și dorința unei răzbunări secrete : a noastră, ca cititori și spectatori a căror animalitate este fin și rodnic torturată de el. La această optică a recurs și Liviu Ciulei încărcînd personajele nu doar cu propria lor nimicnicie ci, în măsura în care orice nouă reprezentare a lui Cehov pare a o presupune, răstălmăcindu-le pînă la limita cu grotescul și absurdul.

Marius Robescu

film — f

Fericire de o mie de rupii

Ca în toate filmele indiene, în filmul **Timidul** muzica ocupă locul important. Acțiunea este urmată pas cu pas de muzică, stările sufletești sînt accentuate de muzică, golurile de dialog sînt umplute cu muzică. De fapt, aceasta este calitatea care face filmul suportabil, căci deși are pretenții de comedie, povestea se desfășoară cu încetineală iar hazul situațiilor nu este suficient de efervescent ca s-o dinamizeze. Scenele n-au nimic original, încă din primele secvențe se simte și rezolvarea lor. De fapt este vorba despre o banală poveste de dragoste în care îndrăgostitul e timid.

Arun, tînăr funcționar la o întreprindere, se îndrăgostește de o fată cu care călătorește zilnic cu autobuzul, în drum spre birou. Privirile lui languroase nu scapă fetei și aceasta comentează fiecare gest al aspirantului la dragoste, cu colega ei. Timiditatea îl oprește pe Arun de la gestul cutezător al acostării, așa că zilnic au loc scene ce se derulează paralel, în planul real și în planul imaginației, căci, ca la orice timid, viața afectivă bogată are loc în planul imaginativ. Lumea închipuirii este lumea în care Arun este cîștigător și fericit. Întîmplarea face ca Dulcineea visurilor sale să fie funcționară la o întreprindere care avea relații de afaceri cu întreprinderea la care lucra Arun, așa că, în sfîrșit, apare ocazia de a se cunoaște. Lucrurile se complică prin apariția unui rival, care, ca mai toți rivalii, este plin de sine, de succese, de calități, de obrăznicii și care, aparent, este imbatabil. Disperat și melancolizat de dragoste, Arun apelează la psihoterapie, își permite un concediu, ajunge la colonelul Singh — un pensionar care contra cost făcea minuni împărtășind din propria experiență tinerilor neștiutori — își mărturisește necazul, plătește o mie de rupii și în două săptămîni de **cură**, devine un cavaler cuceritor, eliberat de complexe, degajat în gesturi, cunoscător de trucuri și maniere care plac femeilor. Dulcineea este cucerită (suferise de dor în timpul absenței lui Arun), rivalul primește bobîrnace după bobîrnace, încearcă o „mîrșavă" demascare a intențiilor josnice pe care le bănuiește la Arun, dar degeaba. Adevărata dragoste învinge, sufletele pure ale „suspinătorilor" supraviețuiesc bănuielilor josnice, căsătoria are loc sub patronajul colonelului care le dă cadou de nuntă o mie de rupii (comentatorul filmului nu pierde ocazia să constate că Arun și-a scos astfel banii investiți în învățătură) iar rivalul, deznădăjduit, umilit, cu fața schimonosită de fel de fel de grimase, cu valiza în mînă, devine elevul colonelului Singh, dorind cu nerăbdare să învețe „cum se trăiește" contra sumei de o mie de rupii. Rețeta pare fără eșec dar hazul n-are aproape nici un fel de efect. Singurele momente mai amuzante sînt cele în care Arun își imaginează, în prima parte a filmului, că nu e timid și că toate-i merg din plin. Comediile sînt căutate, pentru destindere, pentru înveselire, pentru tonus. Dar să nu uităm că timpul e prețios !

Corina Cristea

televiziune — tv

Columna

● Care dintre noi, aflat în fața scenelor desfășurate ale **Columnei traiane** de la Muzeul Național n-a simțit dorința irezistibilă de-a atinge cu mîna basoreliefurile de o incredibilă limpezime, carta simbolică a nașterii poporului român, mărturia eternă a originii noastre daco-romane ? În emisiunea **„File de istorie"** televiziunea ne-a oferit încă un prilej de a o cunoaște mai bine și de-a ne-o apropia, prin comentariul de o înaltă rigoare științifică și de un delicat patetism al academicianului Emil Condurachi. Se confirmă astfel ideea că marile momente ale istoriei noastre trebuie să fie transfigurate pe micul ecran prin sufletul și vocea marilor profesori care, prin sensibilitate și erudiție, conferă acestor emisiuni de evocare o grandoare cu totul specială, adăugînd comentariului strălucirea propriei lor personalități. O formulă care merită a fi continuată în emisiunile viitoare.

● Interesant pentru toate vîrstele se arată a fi serialul **„Exploratorii"** programat duminica după-amiaza. Cu toate că încearcă să reconstituie cu rigurozitate drumul urmat de exploratori în marea lor aventură, serialul întrunește cel mai adesea atributele unui film artistic de bună calitate : densitate epică, distribuție excelentă ș.a.m.d. În episodul dedicat odiseii căpitanului Smith, primul cetățean al lumii civilizate care a atins California dinspre est, traversînd Munții Stîncoși, am urmărit secvențe pur și simplu poematice : un omagiu adus curajului, aventurii, spiritului de sacrificiu.

● Verva inepuizabilă a lui Ion Mustață, pregătirea foarte bună a concurenților și întrebările nu o dată amuzante (vezi proba de „perspicacitate" cu plopul care face ghindă) fac din concursul **„Cel mai bun continuă"** o emisiune interesantă, antrenantă, cu priză la publicul de toate categoriile. Și un fapt demn de reținut : întrebările de la proba de literatură română vizează tot mai mult creații ale scriitorilor contemporani; de această dată Marin Preda, Eugen Barbu, Dinu Săraru.

● Serialul **„Ce verde era valea mea"** confirmă profesionalismul producătorilor britanici. Noua „saga", în centrul căreia se află și de această dată viața unei familii de mineri, beneficiază de o distribuție care știe să pună în valoare cu acuratețe tematica net socială a scenariului.

● Continuă prezentarea formațiilor laureate ale festivalului **„Cîntarea României"** : luni seara, scurte secvențe din programul a două formații aparținînd unei mari familii muncitorești : Întreprinderea „Tractorul" din Brașov, spațiu al unei memorabile tradiții culturale. Este vorba de corul și fanfara acestei întreprinderi, simboluri ale admirabilelor pasiuni artistice ale muncitorilor de la „Tractorul".

Mircea Florin Șandru

— Dar tinerețea noastră ?

— Tinerețea-i dureroasă, plină de contradicții și de adevărate primejdii. Noi am scăpat de ea. Am învins timpul și uite, trăim.

— A învinge timpul ce înseamnă : a trăi, sau a muri ?

★

Cel puțin pînă la afișarea rezultatelor sîntem liberi. Și-am dispărut într-un suflet pe sub merii din grădină, dincolo de livezi, de-a lungul apei, spre vizuină, locul unde ne retragem pentru planuri de viitor. Ne strecurăm înăuntru, în scorbura din soldul salciei, și cu genunchii la gură, unul lîngă altul ascultăm cum zornăie apa prin univers. Vizuina e singurul loc în care stăm atît de aproape, corpurile ni se ating, răsuflarea lui îmi picură pe buze, o clipă, apoi îmi coboară pe brațe în jos ; dar de sărutat nu ne-am sărutat niciodată. Nici nu știu ce să spun despre sărutul ăsta. Înainte de a adormi îmi imaginez acest lucru, buzele lui, gustul lor, al dinților, al pielii, al părului. Îmi imaginez toate acestea și acum, cînd stăm cu genunchii la gură și corpurile ni se ating ; dar corpul nostru este o altă ființă, una complet separată de creerul nostru, el trăiește altfel și se hrănește cu altceva, are viața lui secretă pe care creerul o contrazice. Dar mă întreb, ce știe creerul despre nara mea care absoarbe acum o aromă atît de tulburătoare ? ; și ce-i poate spune el genunchilor mei puternic magnetizați de un suflu fierbinte căzînd ca o cascadă pe trupul meu incordat. Ce explicație dă el acestui dulce haos în care ființa mea alunecă treptat ?

Îl privesc din nou : o neliniște îl transfigurase. Mi-a încleștat brațul, mi-a înconjurat talia. Are o ferocitate la care nu mă gîndisem, atît de cumplită și atît de grozavă. Îl ascult cum vibrează (sînt propriile mele vibrații ?) din ce în ce mai tare, asurzitor. Încerc să mă eliberez din această spirală dureroasă care-mi intră-n carne. Începusem însă mai demult o luptă tacită, dîrză, care, de fapt, ne apropie. Încleștați unul în altul ascultăm vrăjiți melodia divină izbucnită din

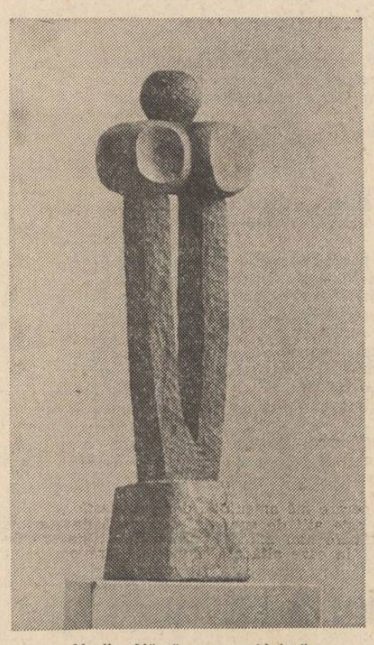

Vasile Năstăsescu : „Unire"

vena cavă, umplînd cu alte sunete vizuina din trupul salciei, străbătîndu-i nebunește nervii de cupru ; și din nou, răsuflarea lui fierbinte, ca o perfuzie se furișează în mine topind alt strat de zăpadă. Aud venind, de atîta timp, un riu în clocot, necruțător, puternic și aprins. Acest riu mă va sorbi ca pe o lacrimă. Timpla i se zbate de timpla mea, aripă lîngă altă aripă, buzele lui mă rănesc ușor lăsînd pe dinții mei cruzi un dulce strat de otravă.

Încremeniți într-o singură inspirație așteptăm să primim acel transport masiv de iubire, de hrană, ca un jet verde și scînteietor, pe care-l auzim vuind spre noi prin trupul salciei ; trupul ei bătrîn și aspru ascunzînd în el alte trupuri, ca pe două fructe calde, crude.

— Se aud pași, îi spun, vine cineva.

— Sîntem singuri în lume, doi străini călătorind prin vena unei salcii...

— Înseamnă că sînt proprii noștri pași, încă de la început se auzeau venind și mi-era frică, îi șoptesc lunecînd ca o sirenă prin seva verde, luminoasă, simțind cum ne crește pe umeri o nouă piele, mai suplă și mai subțire ca o piele de reptilă ; este haina în care eu și Ed vom călători, vom străbate lumea. Și această lume o vom schimba.

Dar, a cui e lumea ? A îndrăgostiților, a campionilor, a celor din tura treia, a vînzătorilor de dulciuri, a paznicilor, a hoților, a lui Ion nebunul, sau, e a nimănui ?

— Știi ce trebuie să faci acum ? îmi spune Cornel văzîndu-mă intrînd în cabina lui și citindu-mi pe față, dintr-o singură ochire, rezultatul examenelor.

— Ce ? îl întreb.

— Fă-te operator.

— As !

— Ca operator, poți să dai în fiecare an la Politehnică și chiar dacă nu intri, tot operator rămîi.

— Zău ?

— Eu, de cînd lucrez la cinematograful ăsta, am dat de două ori și-am văzut și-o mulțime de filme.

— E greu ?

— Pînă înveți, pe urmă, nici nu simți, lucrezi cu ochii închiși. Poți să te gîndești la ce vrei, bobina merge.

— Și dacă nu mă gîndesc la nimic ?

— Treaba ta, dar să știi că bobina tot merge. E obligată.

Mă apropiu de vizor și arunc o privire spre ecran : tocmai o sărută. Cred și eu, are niște ochi, și-o gură...

— Ce film e ăsta, măi Cornele ?

— Monte Cristo.

— Mai poți să pui odată scena cu sărutul ?

— La urmă.

— E prea tîrziu atunci.

— Ce treabă ai ?

— Plec în armată, știi bine.

Cornel întrerupe filmul, spectatorii încep să fluiere. Continuu să mă uit pe vizor. Nu e prea multă lume în sală, toți sînt la strand, ici, colo cîte o pereche, numai perechi ? Imposibil ! Și totuși, e ea. În stînga. De fapt am recunoscut-o de la început, nu știu cum mi-am aruncat ochii chiar acolo, dar nu mi-a venit să cred. Nu e singură, se înțelege, e cu tipul ăla care a intrat la concurs fluierînd și care o fi tobă de carte, și de cultură generală și de tot ce vrei ; nici nu i s-a pus bine prima întrebare, că el a și răspuns cu anticipație la tot ce ar fi putut răspunde. Știa despre Călinescu mai multe decît ar fi știut însuși Călinescu despre el. La scris a cerut 12 coli. Ne uităm toți la el ca la un cioclu. Ăsta ne îngroapă, ziceam și chiar îmi venea să abandonez examenul, cel puțin, dacă-l abandonam, nu mai înduram umilința de la urmă. Și acum ea a și venit la film cu el ; doi deștepți intrați cu media 10, sau poate, 11. Sper că-i va face capul calendar, pisălogul. Nu-mi închipui că are de gînd s-o sărute, nici n-ar putea cu fata lui ca un echer. Îmi pare rău pentru ea, dar una e să ai cultură generală și alta e să iubești. Noroc de Cornel, mi-a pus din nou scena sărutului.

— Fă-te operator, îmi spune el, n-ai ce pierde. Eu am învățat meseria asta în armată, am avut baftă.

După ce s-a sfîrșit filmul am așteptat să-i văd trecînd și m-am luat după ei. Merg destul de aproape, umerii li se ating. El îi vorbește despre spiritul lui Călinescu, asta și merită ; ea ascultă vrăjită, îi soarbe cuvintele, ca să vezi ! În fine, mă zăresc și pe mine, sau, mai exact, mă presimt.

— Ce faci, Ed ? mă întreabă ea.

— Bine, îi spun.

— Și totuși, ce-ai de gînd ? intervine și el.

— Nimic. Plec în armată.

— Uitasem, îmi răspunde compătimindu-mă. Înseamnă că dai cînd te întorci ?

— Nu mai dau, mă fac operator, le spun, spre surprinderea ei. Și-mi dau seama că-i mai mult decît surprinsă, este aproape revoltată. Sigur, acolo în vizuina noastră hotărîsem cu totul altceva. Ei și ?

— De ce să te faci operator ? mă întreabă.

— De ce să nu se facă ? se miră sincer capul de echer.

— De fapt, o să mă fac Monte-Cristo, le spun și-i las acolo cu gura căscată.

★

Dar asta a fost dimineața, acum e seară și mă învîrt ca turbat prin preajma casei ei. Nu vreau să-i vorbesc, ci doar s-o văd. Mîine plec și cînd am întîlnit-o dimineață, nu m-am uitat deloc la ea, nici nu știu ce ochi avea. Mă furișez pe lîngă perete, parterul e luminat : doar bunicul ei citește mica publicitate. Arunc cu un măr prin fereastra ei deschisă. Nimic, nici o mișcare. Îmi mai rămîne să dau cu pietre, să mă dau cu capul de meri pînă le scutur toate fructele, toate frunzele. O durere ascuțită mă străbate. Sufletul este cel care mă doare, îl simt cum se zbate în mine ca o pasăre aprinsă ? Ce e sufletul, cine e el ? Un străin, un emigrant. Mă pomenesc mergînd pe malul apei, pe drumul știut, ars ; e o noapte de vară caldă, insinuantă cu aparente adieri și foșnete, țipete fosforescente se zbat în văzduh, duhuri nerăbdătoare mă ating cu febrilitate și prudență, mă dirijează spre inevitabil. Vară, anotimp al iubirilor, al violenței, al provocărilor dulci și haotice. Aud Universul fierbîndu-mi sub tălpi, dînd într-un clocot mic, mocnit. O stea verde luminează vizuina, ca pe o inimă deschisă, lăsată așa ; salcia sună prelung din nervii de cupru. Adio, doamnă, îi spun culcîndu-mi fruntea pe obrazul meu aspru îndurerat. Te-ai dus ca o ploaie de vară, dulce himeră, ca un ris, ca o mireasmă amară. Iar eu continui să zornăi prin lume și bătaia aripilor mele e doar o bătaie cu pietre, sumară.

— Credeam că nu mai vii, o aud vorbind de acolo, dinăuntru, și sufletul mi se moaie deodată, ca o minge sau alt obiect de joacă.

— Nici n-am venit, îi spun cu răceală și dispreț, cu dușmănie. Degeaba, însă. Pornisem mai demult într-o lungă călătorie prin lume. Și nu e numai lumea mea.

paul emanuel

solilocvii

Manierismul, ca expresie **barocă ori gotică, introducînd în echilibrul clasic al Renașterii frisonul unei neliniști metafizice –, și nu vocabula peiorativă, de cele mai multe ori rău învățată, a criticului** d'aujourd'hui... **Manierist poate că este orice spirit romantic, moștenitor al unor vechi și bogate tradiții cărora i se închină nu prin indigo-ul clișeului ci, prin rafinament și căutare perpetuă...**

★

Nu există **un „stil", bunăoară, în metamorfozele postrinascentiste care apar după secolul al XV-lea. Poate chiar Rafael anticipează cu mult epoca modernă, fiind primul manierist... Căutările artiștilor se situează la confluența marilor maeștri cu o epocă de fast și risipă...**

Școala din Parma în frunte cu Parmigianino realizînd o adevărată muzică a culorilor, eleganță și rafinament în opoziție cu cei rămași fideli desenului florentin sau roman, un Giulio Romano, un Rosso și acel atît de straniu Pontormo... o poetică a liniei și a volumelor spațiate, un grafism acut. Melodia lui Pontormo poate fi „povestită" numai de verbul lui Trakl.

★

Despre variațiunile de galben **decolorat cu care Pontormo decorează Sala de la Poggio a Caiano, s-ar putea scrie un sonet elegant și rafinat –, dar unde-s cuvintele ? Galbenul lui Bacovia e inexpugnabil ca o maladie ludică...**

★

Poate ochiul meu **primitiv vede azi, à rebours pe fauve-ii, – moștenitori ai acelui turmentat Rosso Fiorentino, elev posibil al lui Andrea del Sarto... coloritul său strident, fără subtilitate, se întoarce pe paleta descendenților după aproape patru sute de ani..., nu poate fi o întîmplare sau o aproximare a spiritului –, revin ciclic, după o metamorfoză enigmatică, formele drapate sub obscuritatea altor aspirații, dar egale mereu cu ele însăle. (Noutatea constă în a fi vechi ca lumea.)**

★

Piero Della Francesca, **pomenit în 1494** de Pacioli în Summa Aritmetica **ca „monarhul picturii", îmi pare mie, celui de azi, un poet din conclavul ermeticilor florentini. Un anume duh obscur, în sensul de inițiatic, învăluie această calmă desfășurare ; proză poematică senină, ritualică, ascunde un semn, ieroglifă vitală și emblematică. Ritmul, culoarea și atitudinea personajelor, din** Legenda Adevăratei Cruci **de la Arezzo, se supun funcției geometric-muzicale pe care o suportă cuvîntul în vers – acel vers, desigur deloc strălucitor, scris în tăcere și meditație somptuoasă :**

„Ma ti vedo : hai viole fra le mani
conserte, cosi pallide, e lichene
vicino agli occhi, Dunque, tu sei morta".
(Quasimodo)

★

Singurătatea **ca modus vivendi de-a fi... formă solilocvială, aproape strategică de a te plasa în miezul ființei și – al lucrurilor... trebuie să-ți însușești o puritate morală pentru a avea puterea să descinzi în viața lor secretă... Altfel ele te refuză, te izolează în sfera ta meschină și iluzorie... Dacă nu pot purta un dialog cu cuvîntul, cu frunza-verde, cu zăpada –, cel cu mine însumi este ratat, după tiparul unui alfabet mort...**

★

Despre acedia. **Sunt unele zile cînd totul și toate converg spre a te nega copios. Un gol imens ca un ochi verde și mort te privește dintr-un tărîm al desrămării și al lui** nu a fost să fie... **parcă orele netrăite sau trăite în falsitate se răzbună... Cade lacrima sonoră cu ecou de sticlă și de lemn. Cine este acest zeu dement și abrutizat de însăși viața ta care îți șoptește la ureche ocara tuturor adjectivelor neputinței ? — NU. Să nu cazi în ispita zilei. Să nu cazi în spaima nopților putrede. Românii spun acestui demon ucigaș Urît... Stau cu** lampa stinsă **și mi-e urît pe întuneric. Și acest înger – invers nu poate fi alungat decît cu munca intensă de-a te construi pe tine însuți, ca pe cea mai sublimă operă umană, refuzînd micile droguri ale consolării, alcoolul, prietenii ocazionale, tot arsenalul divertismentului pascalian care nu duce nicăieri...**

marta bărbulescu

Acum, cînd primăvara

O, stare de grație,
naivitate,
inconștiență primordială,
acum
cînd primăvara
întîrzie
și tu, dragul meu,
porți pe umeri
un anotimp care
nu te justifică...

Ziduri înverzite
te ascund luminii și
zborului care pînă la tine
se risipește,
te risipește...

Sînt o pasăre

Sînt o pasăre
sub acoperișul
propriului meu suflet.
Sînt o făclie
sub acoperișul
propriului meu trup.

Am orașul meu
piețele mele publice
gările mele cu ziduri roșii
pe care edilii
le-au acoperit cu o pojghiță
de tencuială fățarnică...

Moartea
la mai puțin
de-o întîndere de mînă,
viața într-o regulă de două simple.

Nici o posibilitate
de-a fugi de sub acoperișul sufletului
fără să-mi jignesc trupul...

Statuile-și împreună mîinile

Noiembrie biciue frunzele
peste gardul de pini.
Statuile-și împreună mîinile
pentru apropiata iarnă.

Printre brazi – vila
cu ușile vraiște...

În stația de mașini
doi tineri se îmbrățișează

pentru un început
de primăvară...

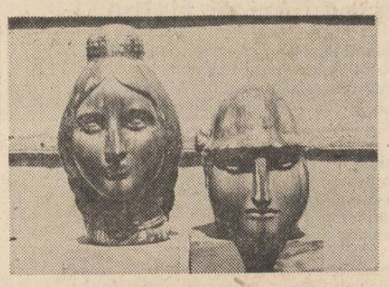

Vasile Năstăsescu :
„Portrete"

Grîul
și unele consecințe ale sale

Marele învingător al zăpezii, al iernii, al morții e grîul.

Sabia lui fragilă care n-a tăiat niciodată pe nimeni.

Încăpățînarea lui superbă de a se păstra verde crud în noroaie și alte zăpezi ale lumii.

Bobul de grîu al cărui contur aproape oval repetă multele traiectorii ale stelelor în univers.

Și bobul de grîu călătorește el însuși prin țară, stabilindu-i granițele și proclamîndu-se pe sine inima ei în care inimile noastre bat.

Grîul verde din Cîmpia Transilvaniei mi-a curățit de atîtea ori sufletul și mintea de ceea ce n-ar fi trebuit niciodată să mi le atingă. Prin mijlocul grîului verde din Cîmpia Transilvaniei defilează trenuri și oamenii la ferestre se uită să vadă, ca Geo Bogza pe vremuri și astăzi, „cum e grîul". Deasupra lui zboară avioane al căror trup lunguiet poate fi asemănat cel mai bine și cel mai exact bobului de grîu, oval, formă aerodinamică a lumii dintotdeauna, de ieri, și de cînd Herodot a fost întîi în Bărăgan, și dinainte chiar, prezent pe acest pămînt în fiecare toamnă și iarnă și primăvară și vară.

Dacă bobul de grîu ar avea aripi, atunci ele, boabele de grîu ar fi stelele sub și deasupra cărora plutește Hiperion din vestitele versuri : „Un cer de stele dedesubt / Deasupră-i cer de stele".

Întotdeauna cînd se apropie vara, cînd începe vara și cînd ea continuă, se cade să meditățm la grîu și la bobul lui și la sabia lui care iartă zăpezile și la săgeata pe care el o îndreaptă, spicul lui copt vreau să spun, către inima pămîntului, în care inimă și el, grîul, se cuprinde ca element primordial.

Nicolae Prelipceanu

Vasile Năstăsescu :
„Maternitate"

Familia

Urmare din pag. I

pendenți ai formării firii sale, sînt părinții iar dacă ei nu duc lupta uriașă în vederea desăvîrșirii morale și spirituale, n-au ce-i învăța pe copiii lor, iar desăvîrșirea aceasta nu se învață numai, nu se deprinde de la sine, omul trebuie s-o practice prin nevoinți personale, prin renunțări și strădanii adesea eroice în urma cărora viața poate intra pe drumul cel greu și roditor care duce la isvoarele adevărului.

În egală măsură, soții trebuie să se crească și ocrotească unul pe altul. Familia este locul deprinderii spiritului de economie în toate, în sensul arhaic al acestui cuvînt, care înseamnă a vieții în vederea legilor ziditoare ale unui sălaș nemuritor ; bărbatul trebuie să știe că la nuntă i-a fost pusă o cunună din toată flora lumii pe cap ca mire, și această cunună trebuie s-o adeverească printr-o viață nobilă în toate zilele vieții lui. Curată ca o împărăteasă este și trebuie să fie soția, maica pruncilor, icoana virtuții pe pămînt și asta înseamnă a vieții cu economie. Trebuie să aduni toată viața frumusețe, adevăr, dreptate, curățenie pentru casa ta, pentru pruncii tăi, averea cea nepieritoare de care nici molia, nici rugina nu se pot atinge.

radio

r

Regia artistică

Drumul teatrului către ascultător trece prin mîinile și, mai ales, ochiul unor oameni care rămîn pentru neinițiat în planul al doilea, iar pentru cunoscători tot pe undeva pe acolo. Acești oameni se cheamă **regizori artistici.** Eu nu mă îndoiesc de faptul că mulți cunosc munca acestor oameni știind să facă parte dreaptă între ceea ce este (aparține) textului, ceea ce este al actorului sau regizorului. La spectacolul scenic sau chiar la cel de la televiziune lucrurile acestea se văd și cu ochiul liber (critica de specialitate reușind să dea noțiunile necesare priceperii lor), dar la radio nu mai sînt atît de clare și din simplul motiv că lipsesc studiile, luările de poziție care să precizeze specificul radioului.

Există oameni care știu foarte bine cum trebuie lucrat un text pentru ca virtuțile lui să fie puse în evidență într-o emisiune. Familiarii radioului recunosc stilul unui regizor și, fără îndoială, știu că numele lui **Alexandru Darian** reprezintă o garanție a reușitei. Emisiunile sale de umor au substanță pentru că pornesc de la o idee clară, ele nu sînt înșiruiri de poante, anecdote, glume. „Aventuri din grota risului" este chiar o meditație asupra risului ce, încercat să fie vinat, supraviețuiește și are forță, ba mai mult devine, pentru unii, un dușman periculos.

Specificul emisiunilor lui Al. Darian constă în respectarea unui principiu : la radio, sunetul îndeplinește funcția imaginii. Nici un moment de pauză nu trebuie să existe într-o emisiune ce se respectă. Ascultătorul trebuie incitat, trebuie implicat, el trebuie să aibă senzația că totul se desfășoară în momentul în care aude și că totul se desfășoară pentru el. Pentru crearea autenticității regizorul folosește mijloace sonore multiple. Al. Darian pune în valoare poanta de text dîndu-i sonoritate, acompaniind-o sau punctînd-o cu ajutorul imitațiilor, onomatopeelor etc.

Scenariul regizoral cuprinde toate aceste, dacă vreți, putem să le numim trucuri care țin de o înaltă profesionalizare. În colaborare cu regia muzicală se stabilește și partitura muzicală care este de o mare importanță în realizarea emisiunilor de umor. Fraza muzicală ca motto sau ca epilog al unei anecdote răstălmăcește adeseori vorba spusă, îi dă sensul opus, creator de comic prin distanța care le separă.

În sfîrșit, în funcție de text se aleg actorii. Apelarea de dragul „firmei" la anumiți actori conduce la uzarea acestora. Regizorul trebuie să știe cui i se potrivește cel mai bine cutare sau cutare rol, să nu apeleze la actori decît din prisma viziunii spectacolului său. A chema numai actori care-ți pot asigura prin tradiție, prin hazul personal, succesul înseamnă nu numai compromis, dar și conștiința compromisului (ceea ce e mai grav).

Regizor artistic, autor de text (singur sau în colaborare cu Dan Ursuleanu, C. Zărnescu, Ed. Jurist), bine susținut de regia muzicală (Mihai Roman, Romeo Chelaru), Al. Darian se dovedește un excelent om de radio. Cerem atît de mult comicului și totuși îl băgăm în seamă atît de puțin, încît credem că a ne aminti mai des de cei care veghează la întreținerea focului viu înseamnă nu gratularea lor ci conștiința aparteneței noastre la tot ceea ce este omenesc.

Constantin Stan

plastică

p

Un tînăr pictor și elevii săi (I)

Pictura lui Grigore Vasile este expresia unor adînci trăiri interioare, a unor combustii mocnite, izbucnite în afară scurt, prin cîte o flacără iluminatoare. Gestul prin care artistul dă viață imaginilor este rapid și elocvent asemeni unui crîmpei de discurs, logic și coerent, ce te lasă să întrevezi dincolo de propoziții un orator exersat, știind să-și tălmăcească gîndurile în construcții lexicale de mai mare respirație. Căci Grigore Vasile a ajuns la acea fază a stăpînirii meșteșugului picturii cînd are nevoie de puține elemente pentru a pune în evidență o idee sau pentru a ilustra o temă. Adevărurile mari în artă, ca și în viață, se știe, sînt simple, și plecînd de la această banală premisă pictorul a lăsat la o parte tot ceea ce ar fi putut însemna efect căutat și ca atare deplasa atenția privitorului spre regia imaginii. El preferă exprimarea sinceră, directă, preferă imprevizibilul îndelung conceputului. Pinzele sale frapează fără a fi ostentative, sugerează fără a-și propune să simbolizeze. Absența impresiei de elaborare nu înseamnă însă că asupra sensului nu s-a deliberat, după cum absența efectului căutat nu înseamnă absența unei scenografii premeditate. Dar, repetăm, ea este făcută cu mijloace simple și eficiente, purtătoare de emoții. Este o pictură a sentimentului și mai puțin a tactilului, în ciuda provocantelor mase de culoare ce închid un lan de grîu, un peisaj din cîmpie, o explozie de lumini într-un ținut cutreierat doar de imaginația pictorului. Grigore Vasile vede universul ca pe o organizare a unor mari mase de tonuri calde. Sarcina pictorului ar fi după el doar aceea de a purta în fața noastră fragmente capabile a ne face să reconstituim o lume diafană, unde se împlinește discret miracolul culorii așa cum în jur, la un moment dat, se împlinesc anotimpurile. Neîndoielnic, Grigore Vasile se situează în rîndul celor mai interesanți coloriști ai picturii noastre contemporane. Drumul său nu va mai fi, credem, supus multor surprize, ci doar unor constante împliniri. Ajuns la vîrsta maturității depline el este un artist ale cărui modalități de expresie sînt cristalizate, a cărui experiență atrage deja elevi. În istoria, scurtă, a picturii noastre de șevalet, de un asemenea privilegiu s-au bucurat doar valorile certe.

Asupra modului cum experiența acestui pictor a fost fructificată creator de studenții săi — absolvenții de anul acesta ai secției de pictură a Institutului „N. Grigorescu" — cititorul ne va îngădui să revenim în numărul viitor.

Grigore Arbore

muzică

m

Model de interpretare

O înregistrare recondiționată menită să ne aducă vocile unor maeștri care ne încîntau cîndva părinții, este dincolo de victoria asupra timpului, o lecție de interpretare, un îndemn la meditație asupra păstrării adevăratelor valori. Generații de violiști astăzi soliști sau muzicieni de bază în orchestrele noastre simfonice — dintre care să-i amintim doar pe Mihai Spinei, Flora Ghiulamila, Vladimir Mendelsohn, Adriana Filip, Mihai Sofonea — au studiat în Conservator cu profesorul **Alexandru Rădulescu,** au învățat să cînte curat, sobru, cu un sunet profund, și-au însușit frazări și degetații gîndite de maestru în îndelungata sa activitate, au parcurs sub îndrumarea sa un repertoriu esențial. Și totuși abia astăzi au prilejul să asculte un recital al profesorului lor acompaniat la pian de **George Enescu, Ion Filionescu, Victoria Ștefănescu.** Înregistrarea, un dar neprețuit pentru formarea tinerilor instrumentiști, cuprinde nu numai lucrări dar și interpretări de referință.

Astfel, „Konzertstück" de Enescu, una din creațiile subtile, de o largă paletă impresionistă, care cere solistului o înțelegere deosebită a planurilor sonore, a reliefării vocilor duble, precum și o tehnică perfectă a mîinii drepte, este realizată avîntat și cu mare finețe —și pare de necrezut că sunetele pianului îl readuc lîngă noi, ca interpret, pe **George Enescu.** Nu numai violonist sărbătorit, nu numai conducător de cvartet (în care colegul său bracist era tot Alexandru Rădulescu) ci și pianist și acompaniator, Enescu este într-adevăr un exemplu și din acest punct de vedere.

„Suita de arii și dansuri" de Henry Purcell, în care toată impletirea barocului francez cu muzica tradițională engleză se intruchipează cu prospețime și spontaneitate — aduce un recital al posibilităților pe care viola le are în domeniul muzicii preclasice. Sunetul e compact, pătrunzător, simplitatea cerută de melodiile populare, timbrul se diferențiază după caracterul piesei. În acest sens am vrea să atragem atenția asupra deosebitei realizări a dansului „Hornpipe", piesă specific purcelliană, plină de dificile iregularități metrice, căreia Alexandru Rădulescu i-a adăugat și o sonoritate ce amintește într-adevăr cimpoiul.

„Sonata pentru arpeggione" de Franz Schubert, în transcripția nu mult simplificată a lui Hoffmeister, este desigur punctul culminant al recitalului. Aria sensibilității romantice, a tonului de evocare, capătă o structură fermă și profundă prin frazare, prin sunetul grav al violei. Aceeași forță de sugestie o găsim în „Andantele" Sonatei pentru violă și pian în fa minor de Anton Rubinstein, partitură dificilă care este astfel pentru prima oară rezolvată.

Dorim să salutăm această inițiativă a Electrecord-ului de a oferi modele de interpretare mai puțin cunoscute tinerelor generații — precum și de a aduce omagiul cuvenit muncii de o viață a unui artist.

Grete Tartler

planetă de tînăr

grigore georgiu

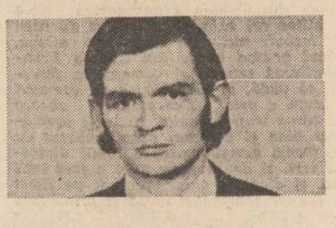

Meşteşugul demnităţii

Aceşti tineri care ţin sfat
în respiraţia fierboasă a maşinilor
aceşti cavaleri ce poartă în mîini
floarea roşie a metalului

învaţă mersul deasupra lucrurilor.

Sufletul le creşte în somn fără măsură
un sărut de zei lasă arşiţa lunii pe obrazul lor
aceşti tineri care dorm virtos
şi dimineaţa ridică lumea pe braţe

învaţă meşteşugul demnităţii.

Pentru ei
patria e degetul cu care ne arătăm pe noi înşine.

Inscripţie

Iată om întreg am ajuns
pe cît mi-a stat în putinţă
am învăţat unele porunci ale vieţii
strategii pentru domesticirea sufletului
mersul pe sîrmă şi bunele maniere
cînd despăturim harta dragostei
negoţul cu fapte caritabile
şi mai ales felul în care se uită în lume
cele douăsprezece zodii
trucuri pentru învingerea splenului duminical
dar uneori vai crudă melancolie
cineva îşi face cuib în ochii mei
şi contemplă cina fiarelor preistorice
om întreg iată
drept şi fără greşală născut
între minunile lumii cu sufletul în cutremurare.

Efigie

Acoperişul zilei e acest cînt
al sufletelor înalte.
Ce grea izbîndă
cu privirea să ţii lumina în echilibru
pe dinţii fierăstrăului.

m. n. florian

Înălţarea la patrie

aşa după cum cel mai flămînd
dintre noi, zmulgînd
soarele de pe cer
a incendiat cu el întreaga istorie,

cînd libertatea ia chipul baionetei,
moarte, teme-te de oameni,
de nemurirea lor, prin tine-naintînd
puternici, ca muşchiul pe boghiu,

pentru că, cei căzuţi,
au murit odată cu ziua de mîine,
ca pe propriul lor sînge, patria
punînd-o de la facerea lumii, cum

chemarea iubirii este lărgime de salt,
ei se-nchinau înălţării patriei
la patrie, cu baionetele
incandescente de libertate,

şi pămîntul striga spre arme,
patria rămînînd mereu singurul punct
de sprijin în univers iar înălţarea la patrie fiind
a doua naştere a unui popor.

Ce gîndeşte grîul

Două-trei zile de secetă-ajung
de sete să se-negrească şi berzele pe casă,
eu osia lumii cu lacrimi o ung
să nu mai scîrţîie-atît de dureroasă

ziceai, să-nalţi o pînză albă, bărbate,
peste puterea-n care locuim,
trupul pierde treptat din carate
şi noi nu putem nicicum să-l oprim

de-atîta viaţă moartea nu se mai vede
cînd din răsuflarea rîului născocim nişte ploi
şi sălbăticiunea din trup se repede
la iluzii, şi grîul se gîndeşte la noi

roua-n ochi de dropie dospeşte,
pămîntu-şi urcă-n lujer tînăru-i desfriu,
dar cine ştie despre noi ce gîndeşte
imensa planetă a bobului de grîu ?

dar ce gîndeşte grîul cînd oamenii mor ?
piramide mişcătoare-n aer el ridică
pentru cinstirea oaselor lor
iar lumea-i cît o primejdie de mică

nu noi ne-alegem roata pe care să fim traşi,
sîntem ţintuiţi pe ea, eliminaţi din viu,
grîule, dă-mi puterea să mă pierd în urmaşi
şi imaginaţia de care am nevoie să fiu

grîu încolonat, plîngînd omeneşte
prin vinele lumii nedescifrate,
oare grîul, ca şi pămîntul gîndeşte
că viaţa n-are rost fără moarte ?

Mit

ca un ou, flăcări mustind sub coaja lui,
călciiul zilei veninos se sparge,
iarnă larvară, în noaptea nimănui
cine cu arcul trupului tău trage ?

colcăie primăvara-n oameni de zăpadă
mirosul de copil e-un şarpe de casă
peste care zidul de mamă o să cadă
ca o rană pînă la cenuşă arsă

dar ce e rana decît un salt opus ?
cum car pe pleoape ai iernii chirpici,
flori, flori multe parcă s-au scurs
în templul tînăr al unei cicatrici

ninge păgîn şi nu-mi aduc aminte
sub ce cer ţinut de ochii mei în mîini
am văzut un om sfîşiat de cuvinte
ca Acteon de proprii săi ciini.

ioana dinulescu

Pleoapa mea a lăcrimat cu bucurie

Necunoscutul acestui oraş
unde ochiul meu ţi-a zărit ochiul,
unde umbra mea ţi-a zămislit umbra,
fără memorie, asfaltul poartă
rănile galbene ale frunzelor în toamnă –
corăbii ale bunei speranţe. Copilărie !
hotarul tău pe care timpla mea s-a odihnit ;
fierbinte m-am destăinuit, îndelung,
pleoapa mea a lăcrimat cu bucurie,
neirosit ţi-a păstrat leagănul –
atolul unui echilibru veşnic, lucruri
egale cu sine, în orice clipă un început
strălucitor ca zorii unei dimineţi
în livezile de pe fruntea paralelei 45.
Întru cîntec te-am respirat, copilărie,
scăldîndu-mă în apa neîncepută
a acestor străzi fără memorie.

Veghe

Culmea sonoră a unui gest în zadar aşteptat,
aburul unui cîntec,
bronzul amiezii varuind urmele şerpilor
în lumina curată ;
odrazul vesteşte sărbătoarea.
Femeie-hartă de vegne –,
somn suptiat pînă la voalurile amintirii,
află sîngele de bărbat netezind cîmpiile Luptei.
Pleoapa mănăreşte ierburi amare,
e rădăcină de pelin inima lui,
dar tu îl aştepţi
la capătul unei cărări pirguite de umbră,
pe o carare de piatră
fumul chipului său se rostogoleşte
şi, în timp ce inul veşmintelor explodează pe uliţi,
clopote îi rostesc numele,
limpezindu-l cu înfiorare.

Destrămări şi risipă

Nu piatra numelui tău-amăgitoarea
risipă de veşnicii părelnice –
aburul vorbei, în schimb,
lumea ca un fruct pe o creangă suavă,
la capătul unui pod cumpănind cîntecul ;

Nu zidul iubirii între mine şi tine,
ghimpele dorului, al aşteptării –
roşa canina în mai
pe turnuri de fragedă umbră –
destrămări şi risipă de veşnicii părelnice !

Obrazul fără pată al anotimpului
de început, femeia, bărbatul, cuvintele...
port locuit doar de pescăruşi...
trecem prin contururile dorinţelor noastre
ca prin coaja unui fruct
amăgitor de dulce...

marin codreanu

Revedere

...vreau să spun că ierburile cîmpului
dulce mai ştiu mîngîia gleznele
într-un gest de îmbrăţişare
în timp ce vîntul
dincolo de mişcarea lui rotitoare
m-a urmărit destul
pînă undeva departe
printre zidurile albelor case.

Apoi,
vreau să mai spun
că satul m-a primit
după ce neamurile
mă pălmuiseră de bucuria revederii.

Semne pe aer

Cînd deschide ghiara un vultur flămînd
e semn că-i zboară pe sub trunchi o pasăre.
Nu-nseamnă că-ncalcă legea văzduhului !

Prin aer continente de păsări
ca o piclă deasă acoperă cerul.

Dar cînd deschide ghiara un vultur sătul
tolănit pe coapsa muntelui cu pisc retezat
de ştergura norilor silhui
te bîntuie-n retine viforul morţii,
în sînge cu disperarea ultimei păsări ucise
de rămîn atîtea semne de singe pe aer.
Înseamnă că a-ncălcat legea văzduhului !

tatiana lucsandra

Descîntec

Fierbe, vreme,
chipul toamnei
Cînd mă doare
nemişcarea
Dă-mi să gust
şi unge-mi chipul
nu mă pierde
cu uitarea
Dă-mi să beau
cînd nu se bea
ostoindu-mi
nerăbdarea
Adă, vreme,
vin de taine
cînd neliniştea
la malu-i
m-a zvîrlit
să mă adoarme.

Robia ierbii

Pe dealul răscolit de soare
adulmecam urmele ciutelor
Se resfira îndelung iarba
spre degete şi suflet
de nu te găseam
Ochii-ţi albeau de timp
şi nu cădeam în iarba în care,
umbră-nlănţuită,
nu-mi aminteam trupul,
mirosul de ciută.

Poem

Umbră nedesluşită-n contur
îmi leagă privirile de zidurile-acestea
pe care nu le-am ridicat eu.
Nervurile, prin mîini, storc seve din obscur
şi le întorc candid, cu doar o răsucire-n gest,
în florile de har.
Popoare de himere se gudură
pe glezna înaltului de somn
ţesută fin, arar.
Ş-atunci le urmăresc
N-am umeri, n-am nici chip
doar petele de var mai aminteşc
de fuga lor ascunsă după un singur semn
cînd soarele, bătrîn în ale căutării
perindă cearcănul încandescent
pe lama repetării însfîrşit.
Cu degete rărite abia te mai ating
lar duhul tău, de umbră,
colindă-ntregul basm.
Îmi trece prin privire un licăr scurt, de ziuă,
O lume-ncet se pleacă
şi în înmărmurire se cern din nou
Secunde, contur şi viaţă.

rodian drăgoi

Iubirea se întreabă

Păsările zboară cu arbori cu tot
numai de la oameni uneltele vin să-mprumute putere
iubirea se-ntreabă dacă toate rănile lumii pot fi vindecate
iar patria ne curge prin artere

lumea numai cu lume poate fi-nlocuită
de-aceea iubirea de oameni nu poate fi preschimbată-n cenuşă
aşa cum lumina unui popor nu va putea fi niciodată-ndoită
chiar dacă mai sînt privighetori ce poartă arme în guşă

viaţa pentru viaţă muncesţe
oamenii merg umăr lîngă umăr cu ideile lor
inima patriei bate la fel pentru toţi
şi cuvintele păsări albe se vor

în fiecare frunză visează un poet
sudoarea ne ajută să privim cu demnitate înainte şi înapoi
o, numai libertatea poate ţine tot pămîntul în braţe
şi braţele libertăţii sîntem chiar noi

Arborii ţării

Adevărul nu se îndoieşte niciodată de noi
aici pînă şi grîul e paznicul acestui pămînt visător
lumina-i curată ca un cîntec de mamă
oamenii sînt confruntaţi cu ideile lor

miresmele prind şi mai multă putere
privighetori zămislim în loc de cuvinte
spre fericirea lumii numai libertatea e singura uşă
de cei care au fost şi roua îşi aduce aminte

iată se-aude cum pilpîie mierea-n albine
pruncul învaţă să crească puternic sub soare
riurile povestesc în adînc tricolorul
arborii ţării vor rămîne mereu în picioare

Dragostea pentru patrie

Cu gîndul la războiul
pentru independenţă

Rănile din palmele ţăranilor ne povestesc
că uneori dragostea pentru patrie a fost nevoită să poarte manta soldăţească
neîncetat zăpada dintre oameni o aruncăm în scîntei
şi seminţelor le dăm imputernicirea să-ncolţească
acest pămînt numai prin noi poate să respire
oare-i omenesc ca şi moartea să aibă dreptul la viaţă ?
iată ne strigă grîul, sîntem bolnavi de nemurire
mierea să fie miere învaţă

din degete ne curg mereu grădini
se-aude cum şi rădăcinile lucrează-n pămînt
se ştie bine că libertatea e haina noastră cea mai potrivită
şi că nu ne poate clinti nici vîntul iernii nici altfel de vînt

dora cărbunescu

Şi din nou

şi din nou nu mă înspăimînt de nimic
nici de înţelepciune şi nici de iubire
nici de oameni cu legile lor minunate
nici de cuvînt şi nici de tăcere

pot umbla şi paşii mei răsună mai greu
decît cavalcadele cailor normanzi
pot ride adînc şi spăimos, fără teamă
pot muri şi învia, pot să trăiesc

un miracol mi se pare doar aerul
vătămat şi impur ca un orologiu
pe care îl port ca pe o năframă
peste această nesfîrşită lipsă de teamă

şi din nou voi învăţa să mă nasc
din voinţa de a mă naşte mereu
să nu iert voi învăţa şi poate
voi învăţa într-o zi şi să mă tem

Inima mea

Inima mea de prea multe ori încercată
într-un spaţiu modest, dintr-un lut modest
inima mea răzvrătită începe să moară
ca un fluier îndepărtat de păstor

şi ca un clopot inima mea se despică
fără nimeni alături, într-o clopotniţă veche
inima mea de nimeni niciodată iubită
picură singele-i lent ca o ninsoare înceată

îmi voi îngropa inima ca pe o rădăcină
ca pe un prunc nedorit, ca pe un răsad
de atîtea ori pălmuit obrazul inimii mele
va muri chinuit şi frumos

şi iarăşi voi trăi fără inimă
fără trup voi trăi şi fără singe
ca o frunză purtată sub norii pustii
ca un fulg de nea, ca o femeie neiubită

şi dacă există clemenţă şi dacă există dreptate
inima mea va înmuguri din nou
într-un spaţiu modest, dintr-un lut modest
într-un trup neistovit şi fragil.

viorel sânpetrean

Păsări de abur

Păsări de abur, Vorbe, v-am privit
Ca-ntr-o grădină, ziduri, întomnate ginduri,

Iubindu-vă, de voi mă las hulit
În voia voastră sînt rivnite rinduri.

O, prea bogat, nemeritat coşmar
De a rămîne pururi cu faţa liniştită,

Sfîntindu-mi şi păcatul şi tîlcurile-amar
Cu-argintul vostru umed nepetrecut prin sită.

Vis-şi-vis

E amăgirea mea că, totuşi
Ne mai aşteaptă munţi în cer,
Pe cînd noi ne trimitem lotuşi
Ceilalţi cresc zale reci de fier.

Întregul timp de nepătare
Mai poate fi un ţărm deschis ?
Agonizează după soare
Iarba şi coasa, vis-şi-vis.

Ceremonie de har

Lumină, dincolo de Fire
La hotarele neîncepute
Şi tulburi ale zilei,
Ca o răstignire
Braţe desfăcute.

Şi ţi-era teamă
Că sînt din lemn
Şi se adăposteşte iarba-n mine,
Sfîntă şi mamă
Dulcele semn,
Tu, foşnitoare cetate-n ruine.

M-aş întoarce-n vis
Clătinînd amurgirea
Senin de singele greu –
Lumină, tărîmul promis,
Ţipăt care arată
Cerbilor, sufletul meu.

gabriel stănescu

Calea robilor

Unde sînt anii aceia pe care timpul nu îi desfide?
Unde-i cerul, sori ai iernii hărţuiţi de îngheţ ?

Metafizică a mişcării, veşnic retrăiesc acest vis
În care cu atîta nepricepere pentru cîte s-au spus
Citesc stelelor suferinţa –
Aureolă pe creştetul unui necunoscut...

Da, ştiu acum, am văzut
Morţii tîrîndu-şi stemele în pămînt
O, patrie cu sîngele nesfîrşit care vii de pretutindeni
Muzică a inimii necunoscută în grai omenesc
Suflet nevîndecat pentru trup –
Lună a caprifoiului înflorit
Tu, cîmp magnetic al lumilor în mişcare
Ev aprins al miresmelor,

De ce cîntecul său supravieţuieşte memoriei colosale
Ca un instrument la care moartea repetă
în întuneric ?

Epistolă

Cînd boare vei vedea cu braţul meu că semăn
Asemeni primăverii pînă-n temelii
Nu gîndi că fumul cuvintelor ieşi-vor
iar din goarnă
Altoiurile vieţii, ideile sînt iată, încă vii

Norii au curs pe cîmp împinşi de vechi ispite
Pruncii petalelor au ars cu totu-n amintire
Grădinile sînt ochiul veacului ce se deschide
Dar cine, cine să ne dea de ştire ?

Ah, floarea aşteptării cel mai de preţ cîştig
Cu sete muşcă din carnea dorinţei bucuria
Nepriceput ca-n iubire am s-aştept
Pe valea plîngerii să-nfloarească iar via

Buna mea mamă tu ai să numeri încet
Cuvintele pe care viermii grădinii le-au ros
Nu căuta lumina ochilor de tînără să-ntuneci
Lacrima ta sămînţă-i într-un pămînt mănos

În zori visat-am fluturi că vin în oraş
Un cer de cremeni m-a sărutat pe gură
Fulgerătoare, gîndeam mireasmă ne-ncepută
Sub care vieţile noastre se-ndură...

viorel mirea

Şi timpul

Şi timpul se făcuse nou
ca o mai tînără privire –
el era bun ca un ecou
ce i-am mai fost o dată mire
Şi parcă mai erai şi tu
sau poate se făcuse ceartă,
doar cît lumina mai stătu
prin negură să nu se piardă
sfioasă ca o pilpîire
de fără seu de luminare
care lumină nu mai duce
şi totuşi negură mai are.
Cădeau statuile în bronz
iar bronzul se făcea statuie
şi era totul mai frumos
şi care de altminteri nu e.
Şi toate se făceau în vis
iar visul se făcea în toate
cînd unele plăcute ţi-s –
iar alte neplăcute poate.
Şi-n grai aveam păduri de crini
ca mai nicicînd de sunătoare,
iar inima pe la streini
de se făcuse că mă doare
Şi toate lunecau în vis
ca de zăpadă lunecare –
şi de bătură le-am deschis
şi mi-au căzut pe la picioare.

Pe coame de cal

Pe coame de cal
Cînd şi-adapă frunza nucii
şi pistoalele haiducii,
ori de-a codrii ori de-a cringe
doar pe geană luna plînge.

Peste şira coastei lunge
pasc voinici sirepi şi murge
cînd e noaptea mai deplină
şi domneşte luna plină.

Şi lucimea stelei bate
spata calului şi-a mea,
de dormeam atuncia poate
lacrima prin vis cădea.

Să se-ntimple, să se-ntimple
din tuşirea mea de flintă,
caii tremură la timple
avînd mersul pe copită.

Şi de rău ca o lovire
damful ierbii narea spargă.
Las hodinii noaptea trupul
pe a negurilor vargă !

acasă la... arghezi

Făurar la cuvinte potrivite

Pe Arghezi nu mi-l pot închipui decît trăind printre cuvinte.

In castitate și sărăcie de alchimist. In liniște și lumină de bijutier. In fast și bogăție de cîntăritor de perle. In austeritate, umilință și bucurie de iconar.

Il văd, pe o strimtă uliță a aurarilor, într-o cămăruță scundă, lîngă atanorul lui țuguiat, de lut ars, mai mult o sobă de țară, încinsă cu paie și vreascuri, cu vuietul unei văratice păduri, așteptînd încercănat, palid, firav, nobila decantare a cuvîntului, așezarea lui într-un ultim și de preț înțeles.

Il văd, cu acel ochi ciclopic de bijutier în frunte, cu acea lentilă uriașă, vie, exanguă, scormonind în măruntaiele cuvîntului, în nervurile lui lunare, în potrivirea de sunete, irizări și nuanțe a lui, în cumpănirile-i infime înginînd timpul, oprindu-l, declanșîndu-l, cu o dulce precizie metalică, de fosforescentă ginganie cosmică.

Il văd, în opulența parcă a unui peisaj flamand, printre mătăsuri și brocarte, lîngă mobile de lemn lustruit, oglinzi ale unei ciudate ubicuități, reflectîndu-l într-o avalanșă înspumată de imagini, tot mai mărunt în golul absorbant, cîntăritor de perle și cuvînt, cu balanța sclipitoare și tremurată în dreptul inimii, cu surisul său ușor miop, stăpîn pe adevăruri.

Il văd, mai uscat și mai drept, cu fața mai trasă pe oase și-n îngîndurare, după simplul canon țărănesc al zilelor de post, de abstinență, de intensă și murmurată reculegere interioară, printre cadrele de tei mirositor sculptat, aproape de culorile vitale, cele luate de-a dreptul din arbori și iarbă și flori, iconar al sevelor din cuvînt, desenînd, împăstînd, luminînd cuvîntul cu cuvinte.

Cum alegea el cuvintele și le semăna, cum le asculta înflorirea cu fragedă ureche de izvor, le cîntărea sămînța sămînțelor pe două aripi de vultur, cum le împrăștia pe pămînt, pierzînd din ele o bună parte în ceru-nstelat, este povestea numai a lui, zidită-n tenace și sfielnică eternitate.

Astfel nu mi-l pot închipui decît trăind printre cuvinte.

Adică printre oameni.

Grigore Hagiu

«Pe o palmă de țărînă»

Oricine pășește pragul Mărțișorului, chiar fără datele istoriei literare și fără cunoașterea acelor amănunte biografice față de care Arghezi manifesta o adevărată oroare, își poate imagina cu ușurință că nu aici, în nici un caz, au putut fi scrișî **Psalmii** poetului. Suprafața lor pietroasă, piscurile semețe și parcă de granit ale versului, îmbătat de înălțimi și de amurg, nu se potrivesc cu nimic acestei calme așezări de gospodar din dealul Mandravelei, ci, dimpotrivă, se armonizează cu peisajul acelei „țări de munți cu singurătăți" prin care s-au preumblat pașii psalmistului.

Există în structura psihologică a fiecărui mare artist o pornire migratorie, ineluctabilă asemeni instinctului de migrațiune al păsărilor. Un impuls de a migra pe însuși tărîmul artei și un impuls de a căuta ambianța riguros favorabilă și locul de împlinire specifică artei lor. Acestei chemări interioare spre edificarea unui destin original, cîteodată de neexplicat prin evidente rațiuni practice și care tocmai prin asta își pune pecetea de mister pe biografia marilor creatori, i-a răspuns Tolstoi părăsindu-și confortabila lasnaia Poliana pentru drumurile largi și prăfoase ale Rusiei ; i-au auzit vocea, unei astfel de chemări, Eminescu și Creangă, zigzagind amîndoi potecile țării spre a se întîlni definitiv în lașul junimist.

Firește, au fost motive care l-au înrîurit pe Arghezi să aleagă, probabil din cîteva posibilități, dealul odinioară aproape pustiu al Mărțișorului. Parte le putem afla cît de cît, parte le putem bănui, așa cum aproximăm rațiunile trecerii sale prin singurătatea și austeritatea chiliei sau ale adăstării, destul de tenebroase altminteri, în peisajul muntos al țării helvete. Oricum, fiecare din aceste locuri și-a lăsat sigiliul pe creația sa și dacă ne înșelă de multe ori cronologia operei în ce privește etapele elaborării sale, legăturile ei cu un spațiu anume și determinant sînt adesea fără greș. Căci Mărțișorul a fost ales nu numai pentru cutare sau cutare rațiune de viață imediată, ci pentru că putea exprima și sluji o stare de spirit. El este unul din acele medii în care geniu și împrejurare își dau mîna pentru a forța și orienta curgerea generoasă a unei creații. Arghezi avea de comunicat, în momentul opțiunii sale, un anume sentiment și acest sentiment a ieșit atît din profunzimile sinelui său, cît și din ambianța care l-a stimulat. Este de ajuns de a citi atîtea cărți argheziene pentru a ne da seama că ar fi arătat neindoielnic altfel sau ar fi luat o altă turnură fără convergența rodnică a Mărțișorului. Care era sentimentul ce **trebuia** comunicat ? „Bucuria mea — scria Arghezi în 1934 — cine ar putea-o povesti acum ? Ziua mea are un rost. Înțeleg multe lucruri pînă aseară neînțelese. Sînt voios și sprinten, culorile mele au înviat : am cîștigat ! Am o patrie, am un cămin ! Și scîndurile din casa mea au început să trăiască. Și încep și scaunele să umble. Mi-a pierit golul și nu-mi mai e frică de ziua de azi, nici de ziua de mîine...".

Pășind în aceste zile de miez de cuptor pe „palma de țărînă" pierdută în ocrotirea ei pe trupul marelui oraș, și unde un zarzăr și un prun veghează cripta poetului,în mijlocul „pomilor verzi negricioși" care, acum ca și altădată, „sunt încărcați de vrăbii de aur și de chihlimbar", i-am priceput încă o dată uimirea și i-am înțeles cîștigul din viață.

Dan Cristea

inedit

* * *

Cine te-a făcut, ciocane,
Ca să bați pe nicova
Necurmat cîte ceva,
Lanțuri, lacăte, piroane

Suliți, săbii și topoare ?
Orice om a fost menit
S-aibă cheie și cuțit,
Negreșit, în cingătoare.

Furînd fierul din izvor
Îți fusese însă scris
De hoțit și de ucis
Să te faci uneltitor ?

Insului cu brațe goale
Îi faci vîrfuri și tăiș
Să le-mplinte pe furiș
Mîna, dulce-n carnea moale.

1935

Cu Mitzura, în 1960

În preajma numelui SĂU

Există oameni sau întîmplări fericite din viața noastră de care căutăm să ne îndepărtăm cît mai repede, poate cu gîndul secret că ușa întepenită prin care se intră în legendă le va fi deschisă mult mai ușor.

Miracolul unei opere se mută adeseori, înșelător ca un foc de comoară deasupra unor vreascuri putrede, pe fruntea artistului, modificîndu-i biografia, corectîndu-i grimasele, umplîndu-i pînă la urmă prăpăstiile cu flori ; o compensație tîrzie, de fapt un viciu al epocii moderne, înfricoșată de ideea că „Zeii" ar putea lua loc la masă cu noi, că pot fi și ei contaminați de gripa Hong-Cong, că platfusul le-a stînjenit din cînd în cînd mișcarea.

O prejudecată confortabilă alimentează de multă vreme credința că poetul trebuie să devină peste noapte eroul unor biografii romanțate, purtător al unei armuri de o puritate ridicolă, trestie gînditoare incapabilă de acțiune, plutind pe deasupra realității în neînțeles...

Poate că spinii și otrăvurile înmiresmate din tabletele sale polemice, poate florile de mucigai, greu de imitat cu flori de hîrtie creponată, l-au ferit pe Tudor Arghezi de nepoftitele „moașe" grăbite să-i transforme viața în artificiu.

Purtînd la mînă brățările de aur ale unor meserii străvechi, scuturîndu-și rapid varul căzut pe umeri într-o chilie călugărească, pentru a-l înlocui mai tîrziu cu cel dintr-o celulă a lagărului de la Tg. Jiu, aducînd în redacții mirosul prafului de pușcă însinuat în cerneală, în fața gratiilor ca și în fața unor coșuri cu cireșe, El și-a declinat cu aceeași modestie orgolioasă numele de poet : Tudor Arghezi.

Nu știu de ce dar forța pe care o degajă destinul său, îngăduie în epocă, echilibrînd zodiile, existența discretă a lui George Bacovia, poetul retras parcă în cutia unei viori de unde avea să audă „materia plîngînd".

Cu Tudor Arghezi ideea de poet capătă strălucire de sabie.

Pentru că în preajma numelui Său frica înceta să mai existe.

Mircea Dinescu

O cale

Pentru mine, **Mărțișorul** înseamnă una din **legendele** Bucureștiului. O vreme, nici n-am știut dacă despre el e potrivit să credem că se află în oraș, ori spinarea asta de deal e un satelit... independent al capitalei. Luxul de amănunte întîlnit în amintirile celor ce-au trecut pe-aici au avut, întotdeauna, asupră-mi un efect contrar : nu luminau orizontul nesfîrșitelor mele ipoteze ; dimpotrivă, sporeau cerul aproape violet al legendei. **„Era o duminică de Mai, mă aflam la Mărțișor și Maestrul mi-a spus...". „Ne aflam în plin război, Mărțișorul părea o oază a păcii, dar...". „Cînd am fost prima oară la Mărțișor, ce m-a izbit a fost tocmai...".**

Azi, 11 iulie 1977, mă aflu pentru prima oară la **Mărțișor** și nu mă „izbește" nimic. Totul este așa cum mă așteptam. Dacă ar fi fost altfel, mai mult ca sigur, aș fi scris la fel, pentru că aș fi simțit la fel căci, punînd piciorul în spațiul unei legende, totul devine, fără stîrea ta „așa cum îmi închipuiam".

Ni se explică unde era via și de ce a dispărut lăsînd loc unei grădini dumnezeiești, de ce așa și nu altfel, cum vindea el fructele la poartă, cum își lua uneltele, lădița cu unelte sub brat, cum mesterea una-alta, fără să se crispeze la gîndul că, vai !, ce clipe prețioase pierde și cît de greu va atîrna asta în Posteritate, în Eternitate, în economia Operei. Dacă ar exista vreo fotografie care să-l fi surprins aplecat asupra trudei sale de gospodar, chipul său, sînt sigur, ne-ar spune că poetul nici nu părea a-și aminti în acele momente de cuvintele acestea prețioase și cu atît mai goale, cu cît gîndindu-le cu majusculă, ajungi să uiți ce înseamnă, de fapt.

Grădina. De fapt, grădinile — una în dreapta casei, cealaltă în stînga. E un an foarte bun, copacii (că sînt ei caisi, piersici, că sînt pruni ori nuci) de-abia așteaptă să fie culeși. Mergem spre gardul de unde Bucureștiul poate fi prădat cu privirea, cum va fi făcut el de-atîtea ori. „Acolo e cupola **Patriarhiei ; Palatul telefoanelor** nu se mai vede din cauza blocurilor. În dreapta e **Intercontinentalul**, de fapt mai la mijloc, fiindcă la dreapta, acum nu se mai văd, erau uzinele lui Malaxa ; roșii, roșii de tot". Mai facem cîțiva pași prin iarba necosită. „Ce om era Malaxa ? Cam așa : tata i l-a prezentat pe Tonitza. Malaxa a promis c-o să-i facă, c-o să-i dea. N-a mișcat un deget. Așa era. Întreabă-mă orice". Întrebăm. „De ce i-a dedicat tata o poezie, „Poetului Malaxa" ? „Păi tata era și foarte ironic. Cred că de asta. Malaxa i-aducea poeziile lui și aștepta ca tata să-i spună că sînt grozave, măcar bune. Tata nu-i spunea niciodată. Dedicația era o ironie. Sigur că da".

Facem calea întoarsă. „Unde juca table ?". „Table ? Tata n-a jucat, niciodată, table". „«Folclorul» așa spune". „Se mai înșeală și el, «folclorul», cîteodată. Tata nu juca nici un fel".

Nu ne vine să părăsim grădina, deși, nu-i așa, trebuie să „mergem peste tot, să vedem tot". Culegem cîteva piersici. „Cînd arată **Mărțișorul** mai frumos, în ce anotimp ?". „Știu și eu. Mereu. Ba, parcă toamna". Firește, cum de nu mi-am dat seama : **„Niciodată toamna nu fu mai frumoasă / Sufletului nostru bucuros de moarte".**

Tipografia. Și aici se începe cu „De fapt". „De fapt, o încăpere în care se aflau doar cele strict necesare pentru a tipări o carte. Acum, aici va fi un muzeu permanent". M-aplec. Ridic niște foi rupte, pe care un scris mizilos a așternut : „Asiro-babilonienii au...". „Nu e nimic important. Nu-i scrisul tatii, altfel n-ar fi zăcut pe-acolo". „Totuși, Asiro-babilonienii au...". „Nu, nu e scrisul tatii".

Lîngă o fereastră nu se află tiparnița, ci un teasc de făcut vin. „Da, deși nu-i plăcea să bea, tata făcea un vin foarte bun, din struguri cu boabe mari. Era foarte cumpătat (tata). Nu bea, deși gusta cu plăcere un pahar. Nu mînca mult, deși visa cîteodată o tuslama".

Ieșim. În urma noastră panourile cu diapozitive se pregătesc ca, peste puțină vreme, să explice vizitatorilor : „Viața și opera lui Tudor Arghezi...". La început nu-mi dau seama ce, dar ceva le este foarte comun tuturor acestor lucruri. Da, firește : absența lui. Senzația aceasta începe să crească ; cel puțin pentru mine.

Casa. Mare, nefuncțională însă, cu camere dînd în alte camere, cu uși, foarte multe uși ce nu te lasă să înțelegi bine cum se trăia în această casă. Parcă o mînă neprietenoasă a tot spart pereții, pentru a nu-i lăsa să adăpostească nici oameni mulți, nici cărți, nici mobile. De fapt, aflăm că nu era decît „mîna unor arhitecți : întîi un român celebru, apoi un danez, ce adăugau, în vreme, casei vechi încă o cameră, încă alta. N-avea cum să iasă mai bine. Iarna era îngrozitor de frig și ne stringeam doar în două camere".

La început, nu-mi vine să cred. În niciuna din aceste camere nu se putea scrie, nu se putea citi. Lipsește tocmai **camera**, chilia de lucru. În sfîrșit, o aflăm. Nu e una singură. Sînt două ; poate trei. La fel de strîmte și mai trebuie să bănuiești cum erau așezate cărțile. Chiar. „Tinea multe cărți în jurul său, cînd lucra ?". „Foarte multe. Mai ales dicționare de tot felul. Lua un cuvînt, îi căuta toate variantele — «Știi cum se mai zice în loc de... ?» — găsea toate rimele pentru el. Dragostea asta a lui pentru cuvinte era ca o boală". „Cînd scria ?". „Nu știu. Bănuiesc că noaptea era a lui, fiindcă ziua era a noastră. Era un tată extraordinar : blînd, grijuliu. Cînd am auzit că-n tinerețe era aprig, mai plin de artag, m-am mirat. Pe urmă, ne-a mai explicat el că omul nu trebuie să se lase, că trebuie să lupte. N-a fost descurcăret, cum zic unii : a fost gospodar". „Dar cu lupta pentru **Mărțișor**, cum a fost ? V-a spus vreodată cum de-a ales tocmai această parte de lume și de libertate ?". „De ales, a ales **Mărțișorul** cam așa : l-a zărit din închisoare, de-aici de vis a vis, de la Văcărești. A pus ochii pe acest loc. A venit o dată și a vorbit despre cumpărare. A venit a doua oară și a cumpărat. Așa a fost. Cu lupta a fost mai complicat. A avut un proces cu Partidul Liberal, care a ridicat pretenții asupra locului. Tata a cîștigat destul de ușor. I-a pus avocați pe Istrate Micescu și pe Valjean".

Camera în care ne aflăm acum a fost dărîmată la cutremur. „Adică plafonul, și ăștia doi pereți. A căzut pe ea un cos de trei metri. Acolo, era un pat de fier. Într-o zi, tata i-a citit mamii «Baroane». Pe urmă a întrebat-o cum i se pare. Ea, mama, i-a spus : «De, puică, ți s-a făcut de pușcărie». Așa era".

Coborîm de-acolo, de unde altădată, pe vremea copilăriei gazdei noastre de azi, pentru care tatăl a scris acel „Cîntec de adormit Mitzura", se afla o terasă. Ajungem într-o cameră unde, prin '40, poetului i se prevedea o moarte sigură (cancer) și rapidă, iar Paraschivei, care-l vedea topindu-se, i se spunea : «Doamnă, asta e. Fiți pregătită». Noroc de... Noroc de cine ? „Noroc cu Soare Z. Soare, regizorul. I-a spus tatii să-l cheme pe doctorul Grigoriu Argeș. A venit, a cerut cinci mii de lei, și-a spus : «Domnule Arghezi, dacă nu e ce zic doctorii și e ce zic eu, într-o jumătate de oră te fac bine». Avea o barbă lungă Grigoriu Argeș, i-a făcut tatii o injecție cu un preparat făcut de el și după o jumătate de oră tata n-a mai avut nimic. Avusese un reumatism".

Ieșim din casa cu încăperile goale și parchetul proaspăt dat cu „Palux". Ieșim prin spate și-mi dau seama că totul, absolut totul nu-mi evocă decît absența lui Arghezi de-aici, de la **Mărțișor**. Nu e o vină a casei memoriale, e ceva ce ține numai și numai de mine, cel care ocolesc astfel de muzee. La intrarea principală a fost fixată o placă : „Aici a...". Doamna Mitzura întreabă : „Vă place ?". „Nu". „Nici mie. Bietul tata, care nu putea să sufere cuvîntul **operă**. El a inaugurat la noi „Scrieri" în loc de „Opere". Spunea că **operă** e prea mult zis, că opere sînt foarte puține pe lume. Și **creat** ; nu-i plăcea în ruptul capului. I se părea foarte pretențios".

Mai facem cîțiva pași spre grădina din dreapta. Sub ramurile unor copaci se află un grilaj. De el atîrnă o plăcuță albă : „Aici, odihnește Sdreanță / Cel cu ochii de faianță". „E opera lui Costache. Vin o mulțime de copii aici și întreabă de „mormîntul" lui Zdreanță. Costache a vrut să scrie o poezie întreagă. I-am explicat că ajunge și atît. Sînt primele și ultimele lui versuri. Și pentru că nu sînteți revistă de copii aflați și adevărul : Nu se află acolo nici un oscior al lui Zdreanță, dar ce era să ne mai facem cu copiii. **Era nevoie** de acest omagiu adus lui Zdreanță".

Costache Benea. Se află aici de pe vremea primei case. La moartea poetului, a jurat să se îngrijească de grădină și celelalte pînă cînd... Cînd doamna Mitzura vrea să le explice prietenilor cîți ani are nucul, să zicem. Costache Benea spune : „Nu treizecișișapte ; treizecișicinci". Acum udă, cu furtunul, mormintele.

Mormintele. O cruce mare, din piatră masivă. La poalele ei — două lespezi, „simple, fiindcă am vrut să respect gustul tatii, cu un model discret, de mormînt domnesc". Pe cea din stînga scrie „PARASCHIVA T. ARGHEZI, NĂSCUTĂ DIN RĂZEȘII BUCOVINEI LA 20 IULIE 1890, STINSĂ ȘI ÎNHUMATĂ AICI ÎN GRĂDINA ȘI PRISEACA EI DIN MĂRȚIȘOR LA 29 IULIE 1966". Pe cea din dreapta „TUDOR ARGHEZI NĂSCUT LA 21 MAI 1880 ÎN BUCUREȘTI CU ORIGINI PĂRINTEȘTI ÎN GORJ STINS ȘI ÎNHUMAT AICI LA MĂRȚIȘOR LA 14 IULIE 1967". De jur împrejur, mușcate, „îi plăceau foarte mult tatii". Deasupra, ramurile unui nuc uriaș, cel de treizecișicinci de ani. La picioarele mormintelor — două bănci. Ne odihnim pe ele, mîncăm caise aduse de Costache. Ascultăm : „S-au iubit foarte mult. Ei au fost din acei oameni care nu-și pot supraviețui unul altuia. Tata s-a stins în urma mamei exact la un an, tot într-o vineri. În anul care i-a despărțit, tata se simțea foarte rău în fiecare vineri". „I-a fost teamă de moarte ?". „Cred că da. Intrase în el neliniștea. Într-o zi a spus : «Gata, eu mor». După o săptămînă s-a stins".

Plecăm. Pentru mine **Mărțișorul** rămîne aceeași legendă. Îmi revin în gînd : „Tata", „Mama", „Noi", „Albinele", „Pomii", „Tata", „Mama", „Tata", „Mama"... Da, așa e. O legendă despre un om și femeia lui, ca multe altele. Un om, femeia lui, copiii lor. **Poetul, opera, creația** — cuvinte care vor bate în timpanele celor 4 000 de vizitatori ce vin anual la Mărțișor spre **a afla**, dacă se poate, totul (!) despre „Poet, opera lui, viața lui...".

Azi este 12 iulie. Mă aflu în redacția „Luceafărului". Răsfoiesc colecția primilor ani ai revistei, 1958, 1959. Nume, stele căzătoare, poezii, traduceri, note vitriolante dar „la obiect", sfaturi, proiecte de viitor. „Opere" în lucru, și iarăși poezii, fotografii cu tineri bătînd la porțile „gloriei literare", reportaje, „Cîntarea României". Nume, nume, nume. Și-n primul număr al „Luceafărului" o „Vestire bună" semnată de Tudor Arghezi : **„În raza Luceafărului, care veghează neîncetat aprins de-asupra călimării, îmi fac o cinstită bucurie să le trimit, după ce au trecut cel puțin două generații și vîrste, tinerilor celor mai noi un mesaj de împrospătare, îndemnîndu-i să creadă discret dar dîrz în chemarea pe care o simt în ei și să se împlinească. Rostul vieții este să te realizezi și să te depășești, fie și orbește. Tinerețea nu merită nici întristare, nici mediocritate. Ea trebuie să țîșnească și să se arunce sus. Cît mai sus !".**

Rămîn însă mai ales un cititor de poezie : **„Nu spune nimănuia ce știi și ce-ai văzut !" E-o cale de-a-nțelege mai tristă, dar curată".** Într-adevăr, **o cale.**

Dorin Tudoran

În marele ocol

Poet al elanurilor iconoclaste, al gestului larg și nestrunit, Arghezi resimte intens apăsarea limitelor. Sentimentul mărginirii, gustul amar al saltului frînt și întors înapoi, spaima de lacătul închis la poarta visului, constituie teme fundamentale ale liricii sale. „Sînt — spune poetul — prejmuit ca o grădină în care paște-un mînz" **(Psalm)**. Condiția sa implică mișcarea continuă, parcurgerea neobosită a acestui tărîm. Între „pisc" și „fundul lumii", între „tărie" și „lut" el este în permanență un respins : limitele nu i se destăinuie, porțile nu se deschid. Căci, oricît ar fugi, poetul își poartă cu sine hotarul : marginile nu sînt pentru a fi sparte, ci pentru a fi instaurate : „Pribeag în șes, în munte, și pe ape / Nu știu să fug din marele ocol. / Pe cît nainte locul mi-e mai gol / Pe-atît hotarul lui mi-e mai aproape" **(Psalm)**. Închis în „zarea mării stepe", universul arghezian se caracterizează prin polaritatea dintre absolut (dimensiune rîvnită, dar vidată de orice determinare) și „marele ocol" (teritoriu limitat, dar contingent). Aici totul se dăruie poetului, totul poartă amprenta transfigurării poetice. Pămîntul, iarba și gîzele, laolaltă cu marile frămîntări ale firii sînt integrate unei lumi armonioase, străbătută de elanurile nestăvilite ale vieții. Gesturile își corespund și se echilibrează reciproc, ființele și lucrurile se continuă unul pe altul, divinitatea însăși se manifestă în întrupări umile : „Cartofii sunt lehuzi. / Ascultă : harul a trecut prin ei / Virginal, candid și holtei / Dumnezeiește" **(Har)**. Trăirea plenară, elanul panteic, uimirea în fața minunilor firii definesc profilul poetului cufundat deplin în contingent.

Tărîmul „marelui ocol" rămîne identic cu sine de-a lungul creației argheziene, căci momentele de criză și de revoltă ale poetului nu-l ating. Spre deosebire de Blaga, unde drama metafizică transfigurează întreg universul, transformîndu-l într-un cosmos bolnav, la Arghezi răul nu dizolvă substratul lumii, ci se consumă în interiorul constiinței poetice. Setea de absolut rupe echilibrul dintre poet și lume : acesta nu o mai poate înțelege, semnele ei devin opace. Lipsit de orice sprijin, el e invadat de întrebări fără răspuns. Deodată tainele devin mistere, înțelesurile ne'nțelesuri, iar certitudinile se transformă în interogații și spaime. La limită, însăși personalitatea sa se dizolvă : „Sîngele meu nu-i al meu / Mi-e teamă să zic „mie" și să zic „eu" / ...Ce martor aș întreba / Ca să-mi răspundă întrucîtva / Măcar dacă sînt ?" **(Mă uit)**. Întors spre absolut, poetul se găsește în fața unui imens gol. Divinitatea, atunci cînd se manifestă, se face simțită mai ales ca o absență. Dacă în lumea „marelui ocol" ea putea fi umbră printre boii de la plug sau sevă în inima plantelor, acum ea nu poate fi cuprinsă nici cu gîndul și cu atît mai puțin cu fapta. Ea nu-și mai trimite solii ca-n vremile vechi și apare doar ca factor pedepsitor, zădărnicind orice aspirație : „Dar eu rîvnind în taină la bunurile toate / Ti-am auzit cuvîntul, zicînd că nu se poate". **(Psalm)**. Ori de cîte ori Arghezi încearcă să-i dea o formă, el nu găsește decît determinări negative, simple posibilități : „Tu ești, și-ai fost mai mult decît în fire / Era să fii să stai, să vietuiești / Ești ca un gînd, și ești și nici nu ești. / Între putință și-ntre amintire" **(Psalm)**.

Divinitatea, absență pură, nu se lasă înglobată în nici una din semnificațiile pe care poetul încearcă să i le atribuie. Drama argheziană nu este atît una ontologică, cît una gnoseologică : nu este vorba despre o divinitate pe care omul nu o poate atinge, ci de rîvna către un ceva care se refuză sensurilor umane. Departe de a fi esență în sine, divinitatea este creația poetului, „visul" lui „din toate cel frumos" **(Psalm)**.

Ne putem întreba de ce oare poetul părăsește universul „marelui ocol", echilibrat și suficient siesi, pentru a se angaja în căutarea unui dincolo absent și vidat de orice conținut. Există însă un dezechilibru fundamental : poetul se află întotdeauna în posesia unui surplus de sensuri pe care monadica lume a „marelui ocol" nu le poate satisface. Va rămîne întotdeauna un reziduu, un nucleu de înțelesuri pe care contingentul nu le poate integra. Dezechilibrul dintre semnificațiile virtuale și posibilitățile limitate ale lumii înconjurătoare de a le satisface va naște sentimentul existenței unui dincolo, a unui altceva căruia trebuie să-i corespundă sensurile rămase. La început existau doar poetul și contingentul. Absolutul este rezultatul acestei tensiuni inițiale, forma ei de rezolvare. El convertește surplusul de aspirații și înțelesuri în căutarea supremelor forme, alungind însă echilibrul și consistența ontologică a lumii imanente. El devine acel altceva rîvnit, dorit, dar necunoscut, față de care lumea înconjurătoare apare mărginită și insuficientă. De aici orbecăiala metafizică, încercarea disperată de a găsi și delimita acel „ceva" cu ajutorul unor semnificații inadecvate. Și cum necunoscutul nu va putea fi niciodată cuprins în categoriile cunoscutului, Arghezi va încerca zadarnic să închidă în cuvînt golul inexprimabilului.

La rădăcina simțirii și poeziei argheziene stă tensiunea dintre universul mărginirii și bogăția de înțelesuri pe care poetul le revarsă asupra lumii. Absolutul, divinitatea nu sînt decît proiecții, termeni necesari pentru a acoperi și da o formă golului rămas. Un șir întreg de contradictii, întotdeauna nerezolvate, dinamizează lirica lui Arghezi : lumea contingentă nu lămurește toate înțelesurile pe care poetul le proiectează asupra ei ; existența acestui surplus îl face să bănuie existența unui dincolo, a unui alt orizont, dar acesta se manifestă ca o absență pură, pe care semnificațiile atribuite nu-l pot cuprinde ; din nou o sursă de frămîntări, căci, deși semnificațiile au fost epuizate, absolutul este un gol ontic, generator de spaime și incertitudini. Lirica argheziană cuprinzînd în premizele ei tensiunea extremă dintre siguranța contingentului și aspirația către noi înțelesuri, acoperă astfel o multitudine de trăiri și experiențe poetice. În consecință ea nu poate fi definită printr-o formulă sintetică, ci prin serii de termeni opuși.

Jocul dintre posedat și rîvnit, dintre mărginitul dat și sensurile ivite de gîndirea poetică, sta la izvorul dramei metafizice a lui Arghezi. Dar el poate fi regăsit și în lirica erotică. Nepretuind înfățisarea obișnuită a iubitei, poetul o recreează, îndu-i o nouă făptură. Dar renuntarea la realitate, cufundarea în alt univers se dovedește a fi un eșec : femeia astfel creată devine : „Povară — acum, cînd, vie, te-am pierdut" **(Jignire)**. Prezența iubitei, ca și absolutul, duce la dezechilibrarea lumii interioare, aducînd cu sine zbuciumul și neliniștea. Ea este un prilej de căutare, de oscilare între datul realului și imaginea visată : „Și-acum c-o văd venind / Pe poteca solitară, / De departe, simt un jind / Și-aș voi să mi se pară." **(Melancolie)**. Neliniștea și sentimentul eșecului, generate de criza dintre real și ideal, vor fi uitate cînd poetul va regăsi „harul" inițial : femeia iubită va deveni, în sfîrșit, mireasă, integrîndu-se orizontului plenar al vieții telurice.

Sfîșiat între setea de cunoastere și setea de certitudine, gîndul arghezian va colinda toate cotloanele transcendentului sfîrșind prin a se reintoarce la „harul" începuturilor : lumea „marelui ocol" în bogăția sevelor și înțelesurilor ei.

Mihai Coman

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI» — ecouri

omul muncii în literatură

O prezență remarcabilă

— Care sînt, după opinia dumneavoastră, principalele probleme ale prezenței omului muncii în literatura română actuală ?

— Chestiunea nu este ca acest om al muncii să răspundă prezent, ci ca prezența ori absența lui să însemne realmente ceva, să lucreze asupra cititorului, să-l emoționeze așa cum emoționează literatura, cu idei, nu cu fapte. Problema este, prin urmare, ce idee, ce gînd filosofic formează ori activează acest om al muncii în conștiința cititorului. A existat o perioadă a literaturii cînd eroismul și atașamentul se vădeau în chip dinadins artistic numai în situații catastrofale. Eroul ori salva un baraj hidroenergetic, ori dădea buzna într-o clădire incendiată. Anii au trecut, socialismul a născut eroi de toată spița. Cred că omul muncii trebuie să aibă o prezență remarcabilă. Să arate o remarcabilă stare normală. Să fie un om obișnuit de neuitat. Să trăiască optzeci de ani, să pătească tot ce poate păți un om într-o viață voind binele în toate și, pe cît posibil, să nu stingă singur nici un incendiu.

— În romanul „Noiembrie viteză" propuneți o viziune artistică interesantă. În ce măsură diversitatea viziunilor artistice trebuie să fie un criteriu al prozei avînd ca temă condiția actuală a oamenilor muncii în România ?

— Cînd ții neapărat ca proza ta să aibă o viziune, obții neapărat o proză cu o viziune, fie ea și artistică, fie ea și interesantă. În fapt, treburile sînt mult mai simple. În „Viața ca o pradă", pagina 172, rîndul 10 de sus, Marin Preda citează spusa unui teoretician al scrisului cu viziune (concepție, idee, doctrină, părere, cugetare, imagine, reprezentare, opinie, nălucă, arătare, fantasmagorie, închipuire — Vezi „Dicționarul de sinonime" pag. 108 și 476) care teoreticianul îi atrage lui Marin Preda atenția asupra faptului că „Un scriitor are, vrînd nevrînd, o concepție despre lume". Ce vreau să arăt ; că toate discuțiile acestea despre viziune sînt plăcerea cam scolastică a celor cu gustul și teama citatelor. Viziunea unui autor, adică fluidele filosofice și, deopotrivă, sensibile ale scrisului său, iată un lucru pe care, vrînd nevrînd, le ai ori nu le ai. Am citit mai multe cărți care aveau ca personaje oameni ai muncii și care aveau și viziune. Din păcate, cărți cam plictisitoare. E cu totul stimabil succesul unor scrieri care ajung la un tiraj de cîteva sute de exemplare, dar e minunat cînd o carte bună face ediții după ediții, cînd e citită de omul muncii cu bucuria de a se fi regăsit om cinstit, simțitor la frumos, pasionat de bine și muncitor în paginile ei. Altfel, ca răspuns direct la întrebarea dumneavoastră, zic că viziunea trebuie să fie diversă într-o măsură foarte mare atunci cînd proza are ca temă condiția actuală a oamenilor muncii.

— Considerați că spiritul activ și permanenta confruntare cu lumea înconjurătoare sînt trăsături definitorii pentru omul muncii ca erou literar ?

— Omul muncii ca erou literar nu are un statut deosebit de oricare alt erou literar. Este adevărat, este evident că omul muncii este astăzi eroul unui proces exemplar al împlinirii conștiinței de sine. Conștiința de sine a clasei muncitoare, zicea Marx, e formată și puternică atunci cînd toți oamenii muncii ajung să aibă o conștiință de sine puternică. Această conștientizare generală e activă și are o permanentă confruntare cu lumea. Clasa muncitoare are astăzi o mare diversitate iar mare parte din ea cuprinde muncitori școliți, cu un nivel al vieții intelectuale foarte ridicat, cu o poftă grozavă de a reașeza lumea într-o matcă nouă. Cred că întrebarea ar merita să fie adresată și membrilor unuia din multele cenacluri literare muncitorești.

— Ultima dumneavoastră carte este un roman al formației unui om. Ce alte teme vă preocupă ?

— Plăcerea de a scrie un bildungs-roman, un roman al formației unui om o încearcă toți cei care scriu proză, chiar dacă plăcerea nu se materializează pînă la urmă într-o operă. Că anii de formație ai omului pe care-l imaginez se petrec în relație cu mediul muncitoresc, e o chestiune la care mă gîndesc abia acum. Scriu despre lucruri pe care le înțeleg bine. Am copilărit într-o lume de muncitori, am urmat o serie de școli, și mai joase și mai înalte, am fost un fel de lăcătuș mecanic care strîngea șuruburi la mașini și între două strînsuri citea romane iar vina de a nu fi fost un lăcătuș autentic o plătesc cu o carte care „propune o viziune artistică interesantă". Bildungsromanele sînt un mod de a face socoteala lucrurilor pasionante pe care le-ai trăit pînă la o vîrstă. Totul e ca scăzămîntul să dea și un profit. Există, cum se cunoaște, destule socoteli care se încheie cu zero lei, zero bani, zero viață cîștig. În continuare îmi propun să scriu mai multe romane, dar neapărat un roman foarte important pe tema imaginarului conținut de realitate.

Tudor Octavian

File de rezistență ale epopeii naționale

— Literatura română contemporană cuprinde romane ai căror eroi sînt muncitorii. Credeți că scriitorii, mai tineri sau nu, au reușit să surprindă noile probleme legate de viața oamenilor muncii ?

— După o epocă în care eroii muncitori au abundat în proza noastră, adesea, însă, confecționați, schematici, purtători ai elementului care trebuia să asigure „compoziția socială" a romanului, reprezentanți nereprezentativi pe plan literar ai clasei celei mai înaintate, prezența lor s-a rarefiat prin anii '65—'70. Explicațiile sînt multe, una — nu lipsită de importanță — este apariția unor scriitori cărora uzina și fabrica le erau străine, dublați de critici care au propulsat o proză „antieroică", „antiangajată", teoreticieni ai perifericului și faptului banal. Era, parțial, o reacție la eroismele devitalizate și devitalizante mai vechi, dar, în același timp, denunța „scriitorul de bulevard", de cele mai multe ori foarte tînăr, fără o experiență personală de viață și cu prea puțină capacitate de a-și asuma experiențe trăite de alții. Efervescența cam de cafenea a acelei perioade s-a spulberat repede, lipsindu-i pămîntul ferm al talentului și vocației pentru social. Seria de romane (început, după părerea mea, cu „Păsările" regretatului Alexandru Ivasiuc) care întorcea proza spre social, prin anii 1970—'71, și-a tras vigoarea și o parte din succes tocmai din abordarea, directă sau indirectă, a problematicii mediului muncitoresc. Vreau să spun că abia în aceste cărți, destul de multe la număr și apreciabile ca valoare literară, chiar dacă autorii nu și-au propus să investigheze direct viața uzinei, sînt realizate memorabilele chipuri de muncitori, firești pentru o literatură inspirată dintr-o societate în care muncitorimea ocupă un loc de prim ordin. Cîștigul principal al creației de personaje constă în autenticitatea psihologică și problematică a eroului muncitor din ultimii ani. „Îndrăzneala" (de fapt nu era nici o îndrăzneală) era în a avea încredere în realitate, în a-i înțelege conflictele, în a-i depista aceste conflicte și a le alege pe cele semnificative. Cărțile izbutite din acești ultimi ani, cărți realiste, programatic realiste, multe din ele în opoziție cu evazionismul oniric, nu mai folosesc uzina ca fundal, ca o scenă, ci descoperă resorturile implicării ei în psihologii. Fiindcă — și faptul trebuie remarcat — multe dintre ele sînt cărți care surprind o atitudine muncitorească modernă față de muncă, față de viață, consemnează muncitorul ca mentalitate distinctă în societate.

— Acest tip de roman, de literatură care se fixează asupra temei în discuție, a trecut cam neobservat. Socotiți că merită o mai profundă detaliere a subiectului, o mai mare preocupare a scriitorului ?

— Mediul muncitoresc rămîne încă un teritoriu cu mari resurse pentru literatură. Cu mari resurse conflictuale, cu o tipologie originală ; numai dacă e să ne gîndim la tipul de tranziție de la țăran la muncitor, întîlnit azi în fabrici, la populația navetiștilor, la problematica adaptării în marile orașe, specifică acestei epoci de transformări. Cînd „lucrurile se vor așeza", cărțile despre această lume și epocă pot deveni captivante documente. Firește, nu numai documente. În general, în contextul literaturii lumii, muncitorimea din România de azi poate furniza o tipologie originală, de natură a contribui la individualizarea cărților noastre. Este nevoie, însă, de o cunoaștere răbdătoare de către scriitor a acestei realități. Multe din eșecurile mai vechi sau mai noi ale prozei se datorează și unei cunoașteri și asumări pripite a lumii, dorinței de a „trage concluziile" în false procese, care l-au îndepărtat pe scriitor de marile și adevăratele procese. Nu s-a scris încă romanul de rezistență al muncitorimii noastre. Scrierea lui va trebui, cred, sprijinită mai mult și de critica literară. Fără a slăbi exigența pe care și-a cîștigat-o, critica ar putea exercita un rol mai pregnant de încurajare a încercărilor în această privință. Aici pot fi obținute file de rezistență ale epopeii noastre naționale. Cred că un pericol care a trecut dincoace de orizont este falsa intelectualizare a unor eroi din cărțile inspirate din lumea muncitorească, în dauna autenticității psihologice, problematice. Parțial, critica a încurajat-o, fiind astfel coautoare la crearea unor „suflete moarte".

Este o problemă mai vastă, care ar merita discutată aparte. Poate noțiunea, conceptul de realism al literaturii noastre trebuie revăzute prin prisma experiențelor cu bune rezultate din ultimii ani. Există, în proză, un vădit efort nu numai pentru original, ci și pentru specific, pentru național. Folclorul este o sursă de interesante sugestii în roman, visul, mitologia populară în ansamblu. Prospețimea, pregnanța cărților au cîștigat astfel, chiar dacă personajele de mare rezonanță lipsesc încă. Romancierii tineri sînt mai ales notabili în această privință.

Platon Pardău

Un erou de mare succes

— Ce puteți spune despre relația cititor-scriitor-roman de receptare a momentului social-istoric actual ? În ce constă temeiul acestei relații ?

Pentru a comenta din unghi strict faptic procesul de receptare a romanului actual, aș fi inclus în ancheta dumneavoastră o casetă cu cifre de librărie. Am fi aflat astfel în cîte zile se epuizează tirajele cărților unor autori ce-și aleg temele și eroii din actualitatea vie a anilor noștri. Am afla că unii dintre acești scriitori dispar din librării în cel mult o săptămînă ; am afla că tirajele cărților lor, chiar dacă sînt mari, nu satisfac nici pe departe cerințele ; am afla că, în registrele existente în multe librării, cititorii se înscriu pentru a cumpăra cu prioritate ultima lor carte, cînd, de fapt, volumul respectiv încă se află în tipografie, alteori fiind chiar în fază de proiect. La ce concluzie ajungem ? Omul, cititorul, se caută tot mai mult în literatură pe sine. Dacă se regăsește în ea, succesul cărții e asigurat. Este tocmai ceea ce au înțeles scriitorii la care am încercat să mă refer. Fără a ieși din limitele reale ale vieții, fără a-i ocoli umbrele care mai persistă, oprindu-se adesea la faptele de muncă, la dramele personale ale oamenilor, la eforturile lor de a învinge, de a izbîndi, ei și-au deschis drumul către cititor, l-au jalonat, l-au nivelat, l-au modernizat în cel mai propriu mod cu putință.

— Care este contribuția viziunii artistice la viabilitatea relației menționate mai sus ?

— Fără îndoială, fiecare scriitor abordează realitatea din unghiul său propriu de vedere. Așadar, o diversitate de viziuni artistice, în care personalitatea scriitorului, are, aș zice, rolul hotărîtor, ea constituindu-se de fapt într-un filtru prin care fapta nudă, momentul de viață, trece pentru a ajunge la cititor. Filtrul respectiv nu e altceva decît îmbinarea sublimată între bagajul de cunoștințe al autorului, experiența de viață a lui și a altora, raportate în totalitatea lor la condițiile obiective și subiective ale etapei pe care o străbate, la comandamentele politice în perspectiva viitorului imediat. În aceste condiții, diversitatea problematică și artistică a operelor scriitorilor noștri contemporani constituie nu doar un mijloc de reală delectare spirituală în plan literar, ci și un deosebit de eficient factor de educație politică și cetățenească.

— Realitatea impune omul muncii ca pe un om multidimensional. Care este condiția lui de erou literar ?

— Eroul temei pe care o discutăm aici este, fără îndoială, un erou de viitor. Personal, sînt convins că tot mai mulți prozatori, cu precădere cei din generația tînără, se vor opri asupra lui. De fapt, eroul cărților noastre de stringentă actualitate, pe care le-aș dori mai numeroase, este exponentul unui anume mod de a trăi, de a gîndi, de a munci, este exponentul comunistului, al comunistului prin faptă, prin convingeri. Personalitatea umană a acestui erou — al unui erou de mare succes — este complexă, uneori tulburătoare prin încărcătura sa de viață, de experiență, de luptă, constituindu-se ca un exemplu dintre cele mai pilduitoare mai cu seamă pentru generațiile tinere. Plasat în mijlocul făuritorilor de bunuri materiale și spirituale, implicat profund în eforturile pentru edificarea societății socialiste, în plan economic, politic, cultural, eroul zilelor noastre din literatură — muncitor, țăran cooperator, intelectual — este, prin el însuși, purtătorul de cuvînt al clasei muncitoare, este unul din factorii precumpănitori de decizie în toate domeniile vieții și ale muncii. Uneori, de ce să n-o spun, acestui erou îi cam lipsește vigoarea ; nu zic, în viața reală o are cu prisosință, dar în paginile unora dintre cărți ea este încă palidă, biografia sa are goluri inexplicabile, acțiunile sale nu sînt suficient argumentate politic, lăsîndu-l pe cititor să tragă concluziile pe care le crede de cuviință. Nu doresc să exemplific, dat fiind că această carență poate fi întîlnită într-o bună parte din proza noastră actuală. Firește, sînt concluziile mele de cititor.

— Ați debutat recent cu un roman, după expresia lui Marin Preda „smuls din miezul vieții" ; cu ce veți continua ?

— Am în portofoliul activ a două edituri bucureștene — „Cartea Românească" și „Albatros" — două volume de proză. Este vorba, mai întîi, de romanul „Drumul Cavalerilor", cu tematică social-politică plasată în lumea satului contemporan, continuînd, dintr-un unghi strict personal, cîteva idei din romanul „Cer cuvîntul", recent apărut, care se ocupă de aspecte ale vieții de partid pe un mare șantier ; cealaltă carte este un volum de povestiri științifico-fantastice, acesta și nu romanul fiind genul în care credeam că voi debuta editorial. În prezent definitivez volumul de reportaj „Speranța de viață la naștere", urmărind drumul eroic al oamenilor dintr-un anume sector al construcțiilor, despre care nu s-a prea scris la noi. În proiect, cu nădejdea că voi izbuti să-l trec pe hîrtie începînd din 1978, mai am romanul social „Moștenirea", inspirat cu precădere din lumea ziariștilor, din care eu însumi fac parte. Va fi o carte în tonuri grave, o pledoarie pentru încrederea între oameni, pentru corectitudine, o pledoarie pentru înțelegerea partinică a spiritului revoluționar, de la înălțimea epocii în care trăim și muncim.

Dragomir Horomnea

Anchetă realizată de
Cornelia Djigola și Eugen Mihăescu

FRAGMENTE CRITICE

Poezia ca obstacol

Foarte fină observația lui Rolland de Reneville **(Univers de la parole)** despre poezia lui Robert Desnos, observație valabilă, în fapt, pentru toată lirica modernă : „este vorba (...) de a aboli concepția poeziei considerată ca un ornament al spiritului și de a o înlocui prin aceea a poeziei concepută ca o metodă de cunoaștere aplicată la studiul spiritului".

Poezia încetează, așadar, să mai fie o podoabă fixată pe o idee, pentru a deveni o formă de cunoaștere, o asumare a universului (cel **dinăuntru** și cel **dinafară**), o iscodire a lucrurilor, cum zice Blaga al nostru. Dar a fost, mă întreb, vreodată poezia autentică altceva decît o formă specifică de cunoaștere, o asumare etc. ? Ceea ce a evoluat a fost, cred, concepția despre poezie, mai puțin natura intimă a poeziei. Modernii au descoperit că metafora nu este o cocardă prinsă pe pieptul unei meditații oarecare, metafora este însăși poezia, o lume, cum zicea Hugo (un spirit vechi, un spirit modern ?) închisă într-o formulă. Tot ce se întîmplă se întîmplă în interiorul acestei celule, universul este tras în vasele subțiri ale unui mecanism fragil, cunoașterea nu mai poate fi concepută în afara lui. Cei vechi puteau gîndi existența ideii pure separat de existența mijloacelor ce o exprimă, modernii consideră metafora forma de existență a ideii, adică ideea poetică însăși. Spiritul modern începe să se manifeste în cultură din clipa în care de pe veșmîntul poeziei au fost date jos ornamentele și poezia a început să fie gîndită ca o metaforă, adică o concentrare de universuri, o refacere — cu ajutorul unui artificiu — a unității lumii. Metafora ajunge acolo unde rațiunea nu poate să ajungă : să stabilească legături între două sau mai multe lucruri care se exclud, să reconstituie unitatea primordială a vieții. În fond, poezia este sinteza universurilor ireductibile. Rațiunea ei este să lege posibilul de imposibil, și chiar imposibilul de imposibil, făcîndu-le verosimile. Avea dreptate Jules Renard să scrie în jurnalul său : poetul este născut pentru a fi „conștiința a tot ce este lipsit de conștiință". Altfel spus : poetul are conștiința legăturilor secrete, conștiința raporturilor interzise. Chiar și refuzul rațiunii poate deveni o temă pentru poezie. Chiar rațiunea poate fi obiect poetic, chiar neînțelegerea...

Îndepărtînd ideea poeziei ca ornament, modernii n-au făcut decît să traducă într-un limbaj mai radical un adevăr vechi. Ei au coborît prestigiul retoricii tradiționale și au creat, fatalmente, o nouă retorică născută din refuzul retoricii. Teoria lui Paul Eluard că trebuie **desensibilizat** universul a dus în cele din urmă la o re-sensibilizare a universului, căci poezia înnobilează, militează chiar și prin negație. Din această cauză este impropriu a susține că există un poet trivial sau o poezie pornografică. Singura pornografie adevărată este lipsa de artă (parafrazez pe cineva). Îndată ce visceralul, impudicul au fost atinse de degetele talentului, ele încetează să mai fie ca atare, devin altceva : o viziune, de pildă, a micului infern uman. Pentru artă nu există teme interzise, există numai teme ratate.

„Nici o artă nu este mai încăpățînat națională decît poezia" — zice T. S. Eliot, în chip paradoxal, de altfel, pentru că bunul simț ne îndeamnă să căutăm **specificitatea** acolo unde ea se poate exprima mai liber : în roman, în dramă, în eseistică, genuri mai profane. Aici indivizii pot formula mai limpede ceea ce gîndesc despre viață, moarte, iubire, adică despre ceea ce constituie un mod de a fi, o **filozofie de existență**. Totuși, T. S. Eliot are dreptate : poezia este arta cea mai îndărătnic națională, expresia cea mai înaltă a unei spiritualități ireductibile pentru că ea trăiește **din** și **printr-un** limbaj irepetabil, un limbaj care trage în recipientele lui subtilitățile, finețurile limbii naționale, cu alte cuvinte : trage în forme unice ceea ce este mai profund și inefabil (un termen de care unii se sperie) în spiritualitatea unui popor. Iată de ce pentru a înțelege specificul unui popor trebuie mers la poezie și nu la o tulbure noțiune de **psihologie** colectivă. Primesc totdeauna cu scepticism caracterizările de tipul : francezii sînt inteligenți și facili, italienii volubili, englezii flegmatici, germanii — greoi și preciși etc. Este facil, bavard Rimbaud, dar Hugo, dar Nerval ? Este Shakespeare un ironist și atît ? Cîtă facilitate !

Despre noi românii se spune (și noi acceptăm, încurajăm, repetăm !) că sîntem omenoși și elegiaci. Eh și, ce popor nu este omenos și elegiac în limitele spiritului său ? Întinderea metafizică a gîndirii lui Eminescu, simțul său cosmic nu ne spun nimic ? Dar mitologia poetică a lui Arghezi, construită pe unicul sentiment al îndoielii, nu intră, nu definește spiritualitatea noastră națională ?

Inconștientul colectiv, arhetipurile trăiesc în forma lor cea mai pură și mai înaltă în opera poeților. Chiar și atunci (sau mai ales atunci) cînd ei vor să scape de îngusta specificitate și să atingă universalitatea.

★

De observat la Valéry cultul pentru **dificultate** în poezie. Dezvoltînd pe Leonardo („hostinato rigore"), el vorbește de instituirea pragurilor, așezarea voită a unor obstacole în calea spiritului. Poezia trebuie să fie o dificultate învinsă, nu o dificultate evitată. **A dispera puțin timp...** intră în codul moral al poetului. Poetul clasic (în care Valéry crede și pe care îl propune, în toată eseistica lui, ca model) este „un martir al rezistenței față de tot ce se face ușor" (I. p. 641).

Tot Valéry despre **dificultate** ca sursă de lumină : „o dificultate de netrecut este un soare" (II, p. 795), pentru a încheia cu acest paradox : „poemul este, de fapt, execuția lui", cu alte cuvinte : poemul este un obstacol escaladat. Cu această optică, sîntem departe de romantici și de mitul inspirației, de ideea poeziei care se face de la sine. Poezia este o geometrie ce trebuie stăpînită, resursa ei este exigența, regimul ei este luciditatea. „Dacă ar fi să scriu — zice tot Valéry — aș prefera de o mie de ori să scriu, pe deplin conștient și cu întreaga mea luciditate, ceva slab decît să creez, în afara mea, favorizat de transă, o capodoperă frumoasă" (I, 690). Iată confesiunea unui spirit care se întinde cu plăcere pe un pat de cuie. El preferă să rateze în luciditate decît să scrie o operă mare sub puterea unei tulbure inspirații. Cîți dintre noi ar putea accepta acest sacrificiu ?

Într-un veac în care ideea de ordine este (cel puțin în artă) depreciată, Valéry pune spiritului său o perucă clasicistă și vorbește cu obstinație de reguli, efort în poezie pentru a ne sili să primim sugestia că arta nu este produsul spontaneității confuze, arta este o libertate disciplinată, arta este o rigoare mîndră. Sugestia haosului trebuie să vină dintr-un clar sentiment al armoniei, informul nu poate fi în poezie decît metafora spiritului obsedat de geometria universului. A semnifica este a ordona, a scrie este a elimina soluțiile facile a supune (și a te supune) unui **delir al lucidității**. Prin aceasta clasicul Valéry este un spirit eminamente modern pentru că vrea să înțeleagă totul, să cunoască și să stăpînească imposibilul, incontrolabilul. Voința lui de claritate și precizie într-un domeniu al ambiguității (care este acela al artei) îi conferă un destin tragic.

Eugen Simion

Mircea Malița, memorialist

Urmare din pag. I

rienilor cu stoicii, ne fac să înțelegem mai clar spiritul japonez al cărui curent de gîndire zen a impus o cale a eliberării prin purificare și contopire cu natura. Unele observații sînt notate aforistic : „Un vas de ceramică este un zid sublimat" ; „Interiorul japonez este un triumf al simplității" ; Hinduism = primordialitatea ideii asupra mașinii ; zidul chinezesc este singura construcție observabilă de pe lună. N-am citit nimic mai interesant despre Persia, Uzbekistan, Afganistan, Shiraz, Susa, Persepolis, Buchara, Samarkand, Kabul. Înțelegi spiritul Șirazului citind pe Hafiz pentru care „metafora e o punte către realitate" :

„Shirazul pare o mină de poezie, care-i invită pe poeți la minerit. Atît un clasic, cît și un realist ar fi delectați. Un expresionist și un modernist ar denunța decorul ca viciind dezbaterea. Căci, după unii, frumusețea nu stă în lucruri, ci în mintea care le contemplă. La Shiraz, contemplația este însă predeterminată, susur de fîntîni, parfum de roze, jocuri de lumini, beție de culori. Shirazul pare o expoziție de elemente poetice și de metafore..."

Din Asia trecem în Orientul mijlociu și în Africa, pentru a înregistra pe fenicieni, creatorii monumentului ingeniozității umane (literele alfabetului), în patria lui Cadmus și Jupiter Heliopolitanul, în țara celor trei cetăți romane (Tripolitania), în Egipt și Senegal. Piramidele și templele sînt „un simpozion de piatră asupra timpului", ne spune călătorul, meditînd asupra ideii de timp :

„În procesul de degradare a naturii, care ne atrage ca o cascadă, ca un torent, toate sistemele organizate, fie ele cristale, arbori sau oameni, încearcă să reziste. Orice sistem organizat este o insulă ce se sustrage creșterii universale a entropiei. Rezistența antientropică este generatoare de timp. Timpul se înfățișează, astfel, ca o măsură a gradului de organizare, de ordine și de cunoaștere. În procesele stelare, unde materia se supune fără rezistență legii a doua a termodinamicii, nu există timp. Formă avansată de organizare a materiei, omul este cel mai puternic generator de timp. Timpul intelectual este superior celui biologic. Omul investește timp în tot ceea ce creează, în tot ceea ce dotează cu un grăunte de ordine și de informație : statui, piramide, culturi...".

În locul banalelor tablouri de natură, a descripțiilor pitorești, a raportajului jurnalistic, Mircea Malița vine cu observații ale omului de știință modern, cu reflecții și incursiuni filozofice, și istorice. Sociologii ciberneticieni văd omul întregit cu mediul uman, calul fiind în această viziune o primă extensiune a omului, de unde cavalerul trac. Norbert Wiener și McLuhan sînt invocați să recunoască în Cavalerul de la Madara zăvorită o teoremă a civilizației moderne. „Ne plac, scrie Mircea Malița, explicațiile și clasificările savante. După un englez, excesele goticului francez s-au produs în înălțime, ale celui german în volum, ale celui spaniol în arie, ale celui italian în culoare, ale celui englez în lungime. Franța a avut catedrale raționale, lucide ; Germania, pline de putere ; Spania, întunecate ; Italia, teatrale ; Anglia, echilibrate..." Se va găsi „formula matematică a fiecărei epoci". Templele de pe Acropole exprimă suprematia logosului, la greci chiar și zeii se supuneau măsurii, a cărei depășire provoacă hybrisul. Barocul e în definiția lui Eugenio d'Ors „o lume a formelor care zboară".

Spiritul unor locuri se poate deduce din opera creatorilor de geniu care au viețuit în ele. Florența dăinuie în **Principele** lui **Machiavelli**, Spania în El Greco, Bruxelles în Erasm, Anversul în Rubens, Boston în Edgar Allan Poe. În Europa ca și în America de Nord și de Sud, călătorul caută mai puțin peisaje, descifrează spiritul civilizației și culturii din investigarea monumentelor și a marilor personalități. Astfel sînt văzute palatele Versailles, Schonbrünn, Sans Souci, insula lui Rousseau (simbol al întregii sale opere care delimitează un spațiu închis al sentimentelor sale de largul zbuciumat al lumii), Londra, Kremlinul, Stockholmul, Bostonul, Philadelphia, Baltimore, Puebla, Oaxaca, Lima, Cuzco, Trinidad, Bogota, Caracas, Quito. Citim biografii ale lui Rogerius Boscovici, Hugo Grotius, Washington, Irwing, Simon Bolivar.

Cartea eminentului om de știință Mircea Malița e o mină de referințe din toate domeniile, un florilegiu de idei, cartea unui intelectual care se mișcă lejer în toate ramurile culturii, inclusiv în literatură, cum se poate vedea din aceste rînduri despre Edgar Poe :

„Oricîtă apropiere ar avea reflecțiile cosmogonice ale lui Poe din Evrika cu rezultatele științei de azi, lecția ei mare nu stă atît în prefigurările viitoarelor descoperiri, cît în ideea că știința are și ea substanță poetică, este animată din aceleași obiective de cunoaștere și perfectează aceleași funcțiuni de modelare a universului ca și literatura. Nu este atît de important faptul că în avîntul gîndirii lui Poe se găsesc reprezentări ce anunță relativitatea lui Einstein sau legile lui Boltzmann pe cît de însemnată este alianța pe care a încheiat-o între vis și raționament. Poe ne-a lăsat astfel ca moștenire un instrument de investigație, eminamente nou conjugînd categorii considerate pînă la el incompatibile. Toată literatura și arta modernă reflectă însoțirea formelor reci și precise ale abstracțiunii cu fluidul cald și pasionat al explorărilor onirice."

O fereastră cu storurile ridicate

Urmare din pag. I

viața unei generații, a unui contigent, dacă vreți, pentru că, între timp, cîmpiile și apele continentului s-au ospătat copios din sîngele și carnea luptătorilor.

Se apropie de sine plin de amintiri. Nu mă înșel : amintirile nu sînt repetarea întocmai a unei vîrste trăite, ci doar o fereastră cu storurile ridicate în transparența căreia răsar năucitor de repede — pentru o clipă, pentru un minut, pentru un timp limitat în orice caz — oameni, fapte, evenimente. Viața *de adineauri*, văzută de un bărbat cu părul nins ; propria lui viață. „În 1938 am recitat la *Casa poporului*, în fața a zeci de muncitori, o poezie din revista *Azi*, semnată G. Talaz. Se chema „Congresul hîrcilor" și suna cam așa : *Guri de tun s-au ivit la hotare / Gîndul e ca planta cu frunze amare / Și noaptea hîrcilor hohotesc din stihii / Adunate de pe unde moartea le-a culeș. // Oțel, dinamită, gaze, carne de tun la un loc / Pentru ce să mai moară și alții ca noi ? / Pentru ce război ?* Seara, la ieșire mă așteptau doi de la Siguranță. Legionari. Cei mai mari dușmani ai noștri, ai comuniștilor începuseră să pună mîna și pe Siguranță".

Se apropie de sine, iar această apropiere o transmite și celui aflat în preajma sa. Știe să lege faptele de oameni, oamenii de evenimente, tot ceea ce poate fi văzut și simțit prin transparența amintirilor. A trăit prezentul acela și e firesc. Din cînd în cînd, în mijlocul acestui dans năucitor al lucrurilor, oamenilor și întîmplărilor de odinioară răsare ceva care domină întregul, nu-l subjugă, *îl domină* pentru un interval de timp, îi punctează evoluția. „În decembrie, 1940, am primit sarcina să împart în cartierul Steaua, împreună cu încă un tînăr comunist, manifeste antifasciste. Ne-au prins și ne-au dus la comisariat. Vroiau să știe cine ni le-a dat. Era unu Gherman, comisar, un ins care transpira răutate pînă și prin pori. M-au întins pe o banchetă și și-au început „recitalul". La un moment dat s-a deschis ușa și au intrat înăuntru vreo cinci-șase verzi. N-a zis încă nimic ? au întrebat. N-a zis, a răspuns comisarul obosit, obosit după loviturile pe care mi le-a aplicat la tălpi. Atunci au început să dea cu picioarele în mine. Două coaste mi le-au rupt atunci, iar ceafa și fața mi le-au umplut de sînge mai tîrziu, în beci, cu bastonul de cauciuc. La ancheta finală, o altă brută, Stincă îl chema parcă, mi-a spus : Dacă te prind a doua oară pe aici, nu mai scapi cu viața. Am ieșit pe brînci din comisariat. Reușisem să nu spun nimănui numele celor care m-au trimis să împart manifestele. Eram în plină teroare legionară, iar faptul că noi, comuniștii eram la fel de puternici și în clandestinitate îi făcea să spumege de ură".

Se apropie de sine și cu certitudinea acelor ani. Violența, batjocura, disprețul față de valorile umane, apanajul unor hoarde dezlănțuite. Alături, nostalgia propriei tinereți. Romantismul vîrstei, cercul de prieteni devotați unei cauze. „Citeam mult, discutam, învățam. Nu poți lumina pe alții dacă tu însuți nu ești luminat pe dinăuntru. E ca și cum ai încerca să răspunzi la întrebările altora fără ca și din tine să fi izbucnit aceeași întrebare. La manifestațiile de 1 Mai 1939 m-am convins încă o dată că întrebările pe care mi le puneam eu și le puneau și alții. Sute de mii, milioane de oameni. Răspunsul era unul singur : unirea celor mulți împotriva celor puțini, violenți și hrăpăreți".

Iată-l acum : Eftimie Iliescu, un bărbat care bate spre muchea celor șaizeci de ani. Muncitor curelar în începuturile sale, membru în comitetul sindicatului pielarilor, scos apoi afară că *s-a dat cu roșii*. Comunist din adolescență. Combatant în război, luptător împotriva violenței și nedreptății.

Apropierea față de sine nu se hrănește doar din amintiri, pentru că fiecare vîrstă are un romantism al său, din fericire inimitabil. Trecutul e o justificare pentru ceea ce există în măsura în care *ceea ce exista acum* presupune o raportare conștientă la acel trecut. Lîngă mine e un scaun gol, din stejar masiv. Bătrînul Iliescu îl privește cu atenție apoi îmi spune : „Scîndura pe care m-au întins cei de la siguranță era din stejar". Pînă și elementele au o istorie a lor, o istorie care există prin și numai prin oameni. Pentru cei care au străbătut timpul cu toate simțurile încordate, vrăjmășiți de cei netrebnici, da, pînă și lucrurile, elementele au o istorie excesiv de încărcată. Apropierea de sine le cuprinde, ca într-un magnific flux al memoriei, și pe ele. Atunci simți că, pînă nu demult, ele au fost într-adevăr viață, martori incoruptibili ai vieții.

atelier literar

poșta redacției

Z. DUCU : Dincolo de aerul rebarbativ, telegrafic și ermetic, par să fie, uneori, și niște sunete înrudite cu poezia („De groază", „De-o clipă", „De-aproape"). Va trebui să vedem ce mai urmează.

CONSTANTIN PRICOP : Am predat scrisoarea dv. (în general, judicioasă, pare-se, după impresia noastră) redactorului șef.

GABRIEL Ș. ARAD : E vorba de o reală îndeminare prozodică ; din păcate, pusă în serviciul unor mijloace și motive desuete, epigonice.

V. PR. : „Pieton", „Prima linie", „Oamenii lumii", „Detalii".

OLIVIU SALIS : Aptitudini lirice vădite, într-un desen subțire, tremurat, cu delicate umbre inefabile („Cîntec", „Inscripție", „Fata Morgana").

B. AMIRA : Sînt, aproape toate, lucruri interesante, de certă perspectivă. Reveniți.

NICOLAE ALEXANDRU : E multă zgură, mare cheltuială de vorbe, multe tifle și goange (care ar vrea să lase lumea „cu gura căscată" !...), e și multă retorică, etc. Dar, dincolo de toate astea, e și talent, după toate probabilitățile (vizibil, mai cu seamă, în „Învățăturile", „Incomprehensibilitate", „Pîine pe lună"). Talent, care se cere a fi luat mai în serios, „hrănit" și cultivat cu mai multă atenție, stăruință, ambiție, și însoțit, în manifestările sale, de un mai aspru, exigent, criteriu de apreciere. Așteptăm lucruri din ce în ce mai bune.

J. ȘTEFAN : Nițel uscate și lucioase, cîteva pagini confirmă antecedentele și păstrează bunele perspective („Repet povara", „Cetate medievală", „Victorie").

LAURA MIHAI : În general, lucruri sensibile, deși încă vagi, șovăitoare. În cîteva pagini, se aude, totuși, un zvon ceva mai înfiripat („Cerul îmi ajungea la glezne", „Adolescență", „Cîntec"), care ne dă unele speranțe.

B. VIRGINICA : Nu putem răspunde acasă. Versurile trimise sînt pline de sensibilitate și freamăt, deși nu întotdeauna reușesc să cristalizeze convingător o structură literară. Cîteva se află, însă, foarte aproape de acest stadiu : „Te rog, pădure", „Din gîndul nostru", „Magnolia a înflorit" și, mai ales, „Am pierdut pădurile". Reveniți.

FIRICEL POVARĂ : Deocamdată, sînt niște versificări modeste, convenționale. Dacă simțiți, cum spuneți, că bateți pasul pe loc, lăsați condeiul la o parte și dedicați-vă o vreme lecturii.

F. ANTIPA : Răspundem absolut tuturor scrisorilor primite — firește, celor care poartă o semnătură (și, firește, celor care nu încalcă obligațiile elementare de politețe, bună cuviință, etc.).

MARIAN IONESCU : Majoritatea sînt compuneri „de efort", care mimează poezia, nereușind să comunice nici sunet, nici sens. În cîteva pagini, însă, („Trebuie să fie", „Vine ploaia"), pare să fie ceva mai mult și mai autentic. Să vedem ce mai urmează.

DANA P. : Versurile sînt naive și stîngace. La vîrsta dv., e aproape inerent. Deocamdată, e cazul să vă dedicați școlii, lecturii („cultura generală", de care vorbiți, nu se obține prin întrebări la „poșta redacției", ci prin studiu serios, sistematic). Înconjurați-vă de cărți și lăsați scrisul pe planul al doilea. (Un scenariu cinematografic se prezintă, firește, la o casă de filme).

Albert Tioreanu, Gram, Leoana, Șerbiana, Grigore Pop (ceva mai bine, în „Copiii", „Ca un mugure tînăr", „Pictură"), **Iosif Tătar, Viorel Pătrășcanu** (ceva în „E ciudat să vezi"), **Emil Albișor, Dumitru Eftene, Dan Dejos, Dan Em. Roșca, Virgil Gălățeanu, Adrian Olah, Bradea Vasile, Constantin Smulți, Alexandru Udrea, J. Ziemssen** (mai bine, în „Printre genele înțelenite"), **A. Priboieni** (doar „În temnița soarelui"), **Lucian Dulcă** : Nimic nou !

Adrian Vladu, Adriana Voinea, Jan Diaconu, Nicolaescu Corneliu, Mircea Românu, Ion Gh. Țarălungă, Aurel Nechifor-Hernest, Maria Monica Negru, Gheorghe Birsan, Gheauru Mariana, Irofte Constantin, Christian Iejva : Nu se văd semne de talent, deocamdată.

P. Traian, Corneliu Floriceanu (ceva mai bine, în „Și eu", „Doină"), **Al. Cristian Miloș, Marius Mladian, Eagru, Victor Ionescu, Andrei Orosz** (pe viitor, mai citeț !), **C. Sorel, Alexandru Vieru** (ceva mai bine, în „Neosens"), **N. T. :** Manuscrise de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Mamă, iartă !", „E tremur în seri", „Copilăria nu se mai poate", etc. ; „Mă voi strecura noaptea".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Despre iarnă

Oare ați mai văzut
aerul se face aripă,
mîinile înfrunzesc
din mijlocul apei o insulă
răsare
cînd te aștepți mai puțin
și tăcerea se-ascunde printre cuvinte.
de-atîtea miracole
drumul devine fragil
la umbra firului de iarbă
își fac cuib amintirile
cînd e nevoie să ai priviri
cît mai limpezi
să poți vedea și dincolo de clipă,
te iau de mînă tînăr
și te duc bătrîn
acolo unde lumina poate fi veșnică
viori noi nasc sunete vechi,
fîntîni se mai văd dar ce
stranie-i fauna apelor mici...
cît despre iarnă poți spune :
iată un anotimp decis
să niveleze culorile,
iată o gură abstractă ce vorbește
limba crinilor
degerîndu-i de la rădăcină

VALERIU PRUTEANU

Toma Alimoș

Pe copite de cai
e această sărbătoare a morții
sunînd stins prin pădure.
În zdrențele de împrumut ale beznei
e chipul fraților mei.
Cine mă sărută
cine îngenunchează
cine-mi invață gustul sărat al lacrimei ?

O grădină adîncă-mi primește cel de pe urmă
singe.

Floare galbenă de ce rizi tu
cu gura mea ?
Ce priviți voi cu ochii mei
frunze în trecere ?

Vai, am visat viitoare păduri
necutreierate de cai !

NELU STANCIU

Desene de Nicăpetre

Pe piatră

Pe piatră sau pe țărînă moale
pasul poetului iscă rime
deseori
ele dor ca o boală incurabilă

adevărul nu este totdeauna mănușa potrivită
dar și-așa apără de ger
acolo, în suflet, unde furtunile sînt
distrugătoare.

ADRIAN DELEA

Nonfigurativ

Nonfigurativ ochii tăi desenîndu-i
pe lucruri ca un spațiu în care
ceva trebuie să se întîmple
un strigăt poate o noapte
să cadă cu sunet de brocart pe cuvinte
un ochi să privească cu bunăvoie caii
neîmblînziți ai timpului
și nici un răgaz să-mi frec palmele mulțumit
un strigăt poate o noapte
ceva neprevăzut
trebuie să se întîmple

MILODRAG KONSTANTINOVICI

Proiect de casă

Ferestrele o să le facem
către cer
și o să privim mereu
păsările și norii și
aventurile neștiute ale stelelor...
Pînă ne vom obișnui cu zborul.

LUCIAN CODRIN MĂNĂILESCU

Și iarba...

Vei înflori peste mine-n curînd,
grădină flămîndă.
Cînd mai tandru, cînd mai păgîn,
praful de pușcă migrează-n parfum.

Pașii tăi au gustul de miere cînd vin
din viori și din toamne.
Între flux și reflux ne iubim
și iarba pînă la gleznele lumii tot crește.

ȘT. VERGU

Caligrafie marină

Piața miroase a cafea
Prăjită.
Sub genele ei catifelate
Se bronzează „vikingii"
Muzica sferelor migratoare
Îți peticește conștiincios
Aripile.
Cu varul nestins al iubirii,
Iulie zugrăvește inflamabil
Destinele.
Doar eu
Cu luna trasă pe ochi
Nu dau nicăieri
De sufletul tău...

DOINA MARAN

lirică din
R. P. Mongolă

BIAMBIN RINCEN

Eu am văzut...

Eu am văzut și de-ăștia care, venind măriri,
la potentații zilei veneau cu lingușiri,
și le intrau în grații, jucînd pe placul lor...

...Dar n-am văzut să fie iubiți și de popor.

Eu am văzut și de-ăștia ce prin înșelăciuni,
își făureau din lauri nemeritați cununi,
disprețuind mulțimea, și-n fruntea ei trecînd...

Da-n inima mulțimii nu i-am văzut nicicînd !

CIMIGIIN JIGMID

Minzul din Kerulen

Mi-ar trebui o liră de aur să-i dau grai
cîntării mele-n stepa frumosului Hăntai,
și-ar trebui în aur să dăltuiesc un vers,
pe tine să te laud și grațiosul mers,
făptură minunată, o, minz din Kerulen,
cu coama însorită ca praful de polen,
și mătăsos grumazul, și coada ca un steag
desfășurat în luptă pe-un glorios meleag !
Petale ascuțite de lotus parcă sînt
urechile-ți cu care asculți al ierbii cînt !
Doi peștișori de aur sclipesc în ochii tăi !
Săgeată e, de aur, galopul tău prin văi.
Neatingînd țărîna ci duse — ca de-un val,
sînt mîndrele-ți copite ca frunze de santal !

Comoară nu-i pe lume, ca tine, mai de preț !
O, minzule, vei crește puternic și semeț,
mereu cîștigătorul vei fi la alergări,
vei bucura poporul și-n marile serbări
îți vom cînsti toți urma pe unde-o fi să treci !
La-ntrecere cu vîntul, tu, vîntul îl întreci
Și-o fi să-ntreci și gîndul, și-al păsărilor stol !
O, tu, podoaba noastră și-a plaiului mongol !

TENDIIN DAMDINSUREN

Dansul cumisului

Cît ni-i cana încă udă
pîn' la fund să-i bem cumisul !
Cîntec slobod să se-audă !
Să se-audă-n voie risul !

Și să vie de departe,
în galop, aici, tot neamul,
că de cîntec s-avem parte
și să-nceapă bairamul.

Pas cu pas să se îmbie
și-ntr-un danț să se-mpletească
a femeii gingășie
cu-ndrăzneala bărbătească.

...Dar nici strunele nu tacă !
Tot mai tare să răsune
ca mai sprinteni, cei ce joacă,
într-un cerc să se adune !

...Pîn'o fi, sub vreo privire
care galeșă scînteie
cîte-o inimă-n neștire,
dintr-o dată, foc să iese !

DAȘDORJIIN NAȚAGDORJ

Iarna în Mongolia

Suflă crivățul năpraznic și tăios se-arată gerul
încleștînd cu-armuri de ghiață munte, stepă și
izvor.

Undeva, sub constelații, îndesîndu-și lăicerul
și minîndu-și caravana, cîntă tînărul păstor.

Sus, pe creste,-n pielea goală, ceața-n voia ei
se plimbă.

Prin zăpezile-orbitoare de un alb imaculat,
turmele-s de vînt purtate și mereu pășunea-și
schimbă

și acolo-și fac sălașul unde noaptea s-a lăsat.

Frigul tot mai mult pătrunde piscurile pînă-n oase
dar în ochii tinerimei arde-al luptelor tumult
și în iurtă, sub opaiț, strînși pe lîngă mese joase,
își aduc bătrînii-aminte de legende de demult.

Primăvara, vara, toamna, iarna își urmează lanțul.
Orice-amurg care se-arată prevestește-un răsărit.
Tot ce-i vechi se-nlocuiește cu ce-i nou. Așa e
danțul

și așa-și petrec milenii șirul fără de sfîrșit.

(Din volumul în pregătire la editura Univers : Antologia poeziei mongole).

În românește de
Victor Tulbure și Raluca Tulbure

Orientări în critica universitară

Urmare din pag. I

nimeni nu mai îndrăznea să facă profesie de credință neopozitivistă (exigențele secolului erau intuitiv simțite drept altele), dar substanța opacă a „informaționalismului" s-a dovedit mai persistentă decît se putea crede. Umbra lui Rudler a pîndit ani de-a rîndul în spatele edificiilor universitare române — sprijin spiritual sigur al mediocrității și suport al estimărilor cantitative. Calitatea de „universitar" în domeniul istoriei literare implica obligatoriu aderarea la sistemul rudlerian depășit, niciodată recunoscut ca atare, dar omnipotent ; fără a fi fost decretat niciodată, el a supraviețuit tuturor decretelor administrative. S-a disertat îndelung și pe bună dreptate despre maiorescianismul întregii noastre mari critici, de la Lovinescu pînă la Cioculescu ; ieșită dintr-o voință de referire polemică, această filiație relevă mai degrabă atașamentul conștient la un ideal atemporal. Prima, a doua, a treia generație de maiorescieni : iată tot atîtea afirmări de solidaritate mai degrabă ideologică decît metodologică. S-a observat însă mai puțin atracția pe care o *erudiție* de tip secolul XIX a exercitat-o asupra criticilor români din secolul nostru : Lovinescu, latinist și traducător din clasici, M. Dragomirescu, constructor de mari „sisteme", Tudor Vianu, *magister universitatis rerum*, Vladimir Streinu, specialist profund în literatura franceză — întrupările documentare la ultimele limite ale „maiorescienilor" nu sînt neglijabile.

Doar scriitorii-critici au încercat să se sustragă dominanței sistematizării și să accepte, izolați, noi proiecte filosofice totale, înțelese mai degrabă ca aventuri spirituale : oricîte diferențe se constată între — să zicem — G. Călinescu, Lucian Blaga, M. Sebastian și Camil Petrescu, atunci cînd aceștia fac istorie literară sau critică, erudiția se distilează brusc, dispare aproape cu totul îndărătul Ideii Originale. Poate că aderența unora dintre ei la principiile maiorescianismului nu era mai redusă decît a „maiorescienilor" propriu-ziși, însă spiritul tutelar al secolului trecut a dispărut în opera lor critică.

Această schiță istorică devenea absolut necesară pentru a înțelege procesul cel mai semnificativ prin care trece actualmente metodologia istoriei literare, la noi ca și aiurea : infiltrarea structuralismului. Realitatea este ușor sesizabilă sub forma unei stări de spirit, dar chiar și sub forma unor începuturi concrete. Nu avem încă nici pe departe un proces general, ci doar unul semnificativ.

Situația apare oarecum curioasă : înainte de a se transforma într-o metodologie clar definită, neo-critica neliniștește. Tentativele ei sînt, pe de altă parte, absolut paralele cu mari sinteze documentare în cea mai bună tradiție. Abia anii noștri au adus primele sinteze complete în ceea ce privește epoci și domenii cruciale ale culturii — epoca pre-modernă și de tranziție, originile romantismului și ale pre-romantismului, literatura interbelică etc., — pentru a nu mai vorbi de instrumentele indispensabile ale bibliografiilor generale, realizate — cu întîrziere — tot abia în ultimul timp. Dar și acestea mărturisesc, la o privire atentă, proximitatea noului.

În orice caz, opus-urile clădite exclusiv în umbra filosofiei scriptualiste a unui Rudler se retrag, se fac tot mai rare. Aceasta nu înseamnă că ar fi dispărut complet specia „izvoristilor", care nu fac altceva decît să înmănuncheze informații și să facă infinit mai puțin decît făcea — în interiorul aceleiași metode — D. Popovici, în urmă cu patruzeci de ani.

Dar noul pătrunde pretutindeni. Vorbeam, aparent metaforic, de o *stare de spirit ;* oricît ar părea de curios, ea există și în știință, nu numai în poezie sau psihologie socială. Dovada cea mai bună o reprezintă atracția exercitată în rîndul celor care, pur teoretic, se arată mai degrabă neîncrezători. Dar spiritele evoluate, în orice epocă, respiră aceeași atmosferă — și o privire rapidă asupra ultimelor cercetări monografice închinate marilor scriitori români (le-am ales pe acestea tocmai pentru că tradiția critică îndelungată poate fi inhibantă la fel ca oricare alta) ne edifică perfect.

Monografia „stilistică" a lui Ștefan Cazimir, închinată lui Eminescu, (*Stelele cardinale*, Eminescu, 1975), inventariază integral poezia eminesciană și se termină printr-o schemă semantică simplă (arn fi tentați să spunem un model, dacă între entități s-ar fi stabilit o relație hipotaxică) a acesteia. Imensa muncă subterană, care poate că nu datorează nimic imperativului exhaustiv al structuralismului, a căpătat sens doar cînd s-a concretizat într-o formulă simplă. Să fie vorba doar de intuiție ? În orice caz, de una superioară.

George Gană procedează la fel, pe cont propriu (*Opera literară a lui Lucian Blaga*, Minerva, 1976) : schema semantică intuitivă a poeziei blagiene, chiar dacă nu pare dusă la ultimele limite și păstrează un mare număr de membri, provine din același demers critic. „Raționalizarea" unei poezii ce părea de nerațional-izat este astfel dovedită. Documentarea istorică și filosofică de specialitate, însușită de George Gană cu pasiune „de secol XIX" apare pusă, pînă la urmă, în slujba unei idei complet străine istorismului tradițional.

Există și situații paradoxale, pe care „starea de spirit" le explică limpede : critici care și-au manifestat de mai multe ori reticențe față de structuralism dar care se plasează, poate involuntar, în sensul curentului. *Sadoveanu sau Utopia cărții* (Eminescu, 1976), de Nicolae Manolescu, excelentă carte despre marele prozator, ilustrează perfect paradoxul. Capitolele III și IV, cu deosebire, oferă unei viitoare analize de naratologie propozițiile de bază, pe care aceasta va trebui doar să le exemplifice și formalizeze. Urmărirea modului în care ia naștere „vocea lui Sadoveanu" reprezintă cea mai fructuoasă premisă pentru pătrunderea într-o operă descurajantă prin varietate și proteism. Iar „utopia cărții", subtitlul, definește sintagmatic tot un resort de natură stilistică : *rescrierea* cu artă a „pretextului".

Contribuțiile celor trei universitari mărturisesc, în grade diferite, titlul considerațiilor noastre.

În măsura în care sîntem, declarat, adepții unei metodologii ce implică, în însăși definirea ei, asimilarea obligatorie și creatoare a noului, transformarea intimă a istoriei literare contemporane se cuvine semnalată la loc de cinste. Ca demonstrare suplimentară a unei reguli.

Proprietarii de faptă

Urmare din pag. I

mașinile, alungînd zgomotul pașilor, al vorbelor ce umpleau curtea șantierului la început, mai timid, cu un altul mai puternic. Ele ajută omul, încarcă cu brațe puternice vreun camion „Carpați". Dar, din cînd în cînd, în concurență parcă, mai autoritar, glasurile bărbaților punctează trepidația sacadată, mecanică a camioanelor, și din nou cîte un „meștereee, hei, meștereee, torn mozaicul la trei ?" și meșterul mozaicar faianțer răspunde mai încet, grăbind pașii spre a fi auzit de tînărul său ucenic. Chemări, solicitări, sfaturi — aruncate peste schele în curtea șantierului, ori adevărate săgeți cu țintă precisă ne conduc la cîte un Mircea, la cîte un nea Virgil, Ion sau Nelu și ne fac să-i cunoaștem pe acești oameni ai șantierului de aici din inima Bucureștiului, și care, se poate numi Șantier 2, de pildă.

Am urmărit, odată cu ivirea zorilor, cu ochii adumbriți încă de somnul alungat prea devreme pentru un citadin, începutul unei noi zile de lucru. Meșterii, mai vîrstnici, cu căști și salopete albastre, erau înconjurați, aidoma cloștii cu pui, de alți patru-cinci muncitori mai tineri, ale căror plete filfîie dîncolo de marginea căștil de protecție... Ei, tinerii aceștia, au venit aici din toată țara, ca să muncească, din Moldova, Oltenia sau Ardeal și toți vorbesc, deși cu „accente" diferite, o aceeași limbă, învățată deopotrivă la aceeași lecție : lecția muncii, a șantierului.

Încerc să mi-i apropii, să stau de vorbă cu ei, să aflu ce înseamnă „glet", „șapă" și dacă „cimentul alb" nu-i totuna cu cel obișnuit, pe care-l știm. Încerc să descifrez mai exact cîte ceva din priceperea și îndeletnicirea lor de la inginerul Ianculescu Teodor, de pildă, șeful de lot, sau din altă parte. Ne salutăm după un timp. Eu, proaspătul locatar, ei proprietarii de faptă ai acestor case.

Îi urmăresc, de multe ori, mai mult timp și parcă se întîmplă un miracol. Mișcarea lor pe orizontală naște o ridicare continuă pe verticală. Este o perfectă și miraculoasă sincronizare. Efortul adunat jos, ridică zi cu zi, ceas cu ceas, noi linii pe orizontul bucureștean demult obișnuit cu verticalitatea blocurilor care-l înconjoară solemn, impunător. Nu se-ntîmplă, de fapt, nici un miracol, aidoma celor din basme. Aici se muncește din zori și pînă la înserare, sau chiar și noaptea sub lumina reflectoarelor. Se muncește și asta se vede, acolo pe orizontul albastru, din ce în ce micșorat de acea verticalitate de beton a blocurilor.

SPORT

Dudu Georgescu sau la fotbal bobocii se numără... vara

● Cum campionatul nostru nu se termină toamna, numărătoarea bobocilor trebuie făcută în miezul verii. Cel mai prompt clasament al valorii fotbaliștilor din A în funcție de notele adiționate de la meci la meci este cel al revistei **Flacăra.** Cei 10 magnifici ai topului fotbalistic al **Flacării** sînt în ordine C. Ștefănescu, Dobrin, Balaci, Iordănescu, Romilă, Antonescu, Cheran, Mulțescu, Dumitru, Remus Vlad. Acest top, oricît de discutabil ar fi, — orice clasament e discutabil nu-i așa ? —, spune totuși ceva. Din cei 10 cîștigători ai întrecerii 6 sînt mijlocași, 3 sînt fundași centrali, 1 fundaș lateral !

Echipa campioană are un singur reprezentant aici, pe Cheran, deci cel mai bun jucător dinamovist, după topul revistei, **Steaua** a impus doi, pe Dumitru și Iordănescu, efectiv cei mai buni jucători ai Ghencei, **Universitatea Craiova,** tot doi, pe Ștefănescu și Balaci, marile pîrghii craiovene, iar **A.S.A.** — atenție ! —, nici unul, cu alte cuvinte Bölöni lipsește din top. Nici una din aceste echipe n-a impus topului un atacant de profesie. Sînt absenți atacanții centrali, — Dudu Georgescu cîștigătorul **Ghetei de aur** nu figurează în acest top ! —, centrii sau extreme și portarii. Dintre aceștia doar trei au jucat la Zagreb în fața Iugoslaviei : Iordănescu, Romilă, Cheran, unul fiind rezervă, Balaci. Topul revistei **Flacăra** este elocvent în anume privințe. Faptul că din el lipsesc fotbaliști cunoscuți, unii titulari în națională, nu e neapărat neliniștitor. E un semn al numărului mare de valori individuale, al competiției deschise.

Prezența în vîrful piramidei a lui C. Ștefănescu, prin care revista **Flacăra** desemnează pe centralul craiovean drept cel mai bun fotbalist al campionatului nostru, e un act de reparație tîrzie. Topul fotbalistic al **Flacării** ne obligă astfel să redescoperim un jucător de indiscutabilă clasă pe care retragerea în linia defensivă a echipei craiovene, ideea lui C. Teașcă și unul din secretele succeselor craiovene din ultimul sezon, l-a relansat la adevărata lui valoare, evidențiindu-i calitățile tehnice și tactice. Dacă antrenorilor **Stelei** le face plăcere să-și amintească de victoriile steliștilor asupra formației spaniole **C.F. Barcelona** nouă ne place să reamintim amatorilor de sport că unul din factorii decisivi ai victoriilor de atunci ale **Stelei,** prin jocul său laborios și inspirat, a fost mijlocașul C. Ștefănescu. Intrat în eclipsă după unii tehnicieni ai fotbalului nostru, Ștefănescu trăiește o a doua tinerețe sportivă la **Universitatea Craiova.** Topul mai divulgă și o stare de lucruri nu tocmai liniștitoare. Fotbalul nostru nu mai promovează de o bună bucată de vreme portari de mare valoare, iar atacanții nu se ridică totdeauna la nivelul mijlocașilor. Mulți dintre mijlocașii noștri buni suplinesc, de altfel, cu aplomb rolul atacanților în criză. În vederea meciurilor cu Spania și Iugoslavia este de lucru la compartimentele deficitare.

Clasamentul acesta credem însă că face o nedreptate lui Dudu Georgescu, golgeterul actual al Europei, al doilea fotbalist după Gerd Müller care repetă performanța adjudecării prestigiosului trofeu. Dudu Georgescu este neîndoielnic un atacant de elită, chiar dacă maniera lui nu este aceea a „puncheurului". Acesta e poate lucrul care dezamăgește pe mulți. Dudu Georgescu nu este golgeterul șuturilor violente, care paralizează portarul advers și-i intimidează echipa. Reușitele lui se datorează mai mult subtilității decît forței, golurile lui purtînd rareori pecetea întîmplării avantajoase. Multe din golurile lui Dudu sînt marcate din lovitură cu capul, operație care nu stă nici ea doar la îndemîna elanului și a vigorii. Excelent jucător de mijlocul terenului, apărător chiar cînd e nevoie, Dudu Georgescu știe să se facă simțit în fața porții adverse la momentul oportun. Faptul că nu e un atacant buldozer poate, desigur, dezamăgi, dar am văzut mulți atacanți buldozer care nu sînt, în schimb, golgeteri nici măcar ai echipei de club. Inteligența, suplețea sînt mai utile în fața porții adverse decît agitația violentă, dar sterilă. Nici Gerd Müller, centru înnăscut, nu a excelat prin forță, cît mai ales prin tehnică, abilitate tactică, viclenie.

Un repros care s-a adus și se aduce dublului cîștigător al **Ghetei de aur** este că nu se face văzut în meciuri internaționale. Reprosul e de domeniul trecutului. Dudu a marcat la Madrid lui **Atletico** un gol de o mare finețe în **Cupa campionilor europeni.** Fundașii spanioli, fie ai echipelor de club, fie ai naționalei nu se dau la o parte de la folosirea niciunui mijloc care ar putea frîna detenta românului. Doi îl fixează prin contact fizic de sol, al treilea din spate preia degajat cu capul. Cînd apărătorii din fața lui nu apelează la obstrucții rezultatele se văd. Dovadă golul din meciul cu Scoția, pentru care însă posesorul de atunci al **Ghetei de aur** a fost „pedepsit" rapid în cel mai tipic stil englezesc printr-o trimitere dură pe tușă. Păzit doar de un singur jucător, chiar cînd el s-a numit Katalinski, Dudu Georgescu și-a impus clasa. Victoria de la Zagreb rămîne legată indiscutabil de excelenta lui evoluție. Măiestria loviturilor de cap a lui Dudu au văzut-o apoi pe propriul lor stadion italienii. Golul marcat lui Zoff în meciul Italia — România a fost, cum spun ziariștii sportivi, un gol de kinogramă. Să nu uităm apoi că Dudu Georgescu a intrat în memoria spectatorilor cehoslovaci prin evoluția și golurile lui din meciul pe care națională noastră de fotbal l-a jucat în Cehoslovacia. Inventarul nu e desigur complet, dar este unul suficient pentru a răspunde unei obiecții superficiale. Dudu Georgescu și-a demonstrat clasa pe mai multe stadioane ale Europei. De ce nu marcă totuși atît de des și în meciurile internaționale așa cum marcă în campionat ? Întrebarea rămîne în picioare. Dar și aici răspunsul e limpede. Adversarii naționalei noastre de fotbal nu sînt adversarii echipei **Dinamo** din campionatul intern. În națională ajutorul pe care-l primește ca atacant Dudu de la coechipierii lui este fatalmente mai mic dat fiind echilibrul de forțe din teren, iar sarcinile lui, altele. Adesea Dudu Georgescu face în meciurile internaționale exclusiv muncă de mijlocaș. Comparația, deci, nu se poate face. Cu o echipă pregătită să-l sprijine permanent, eliberîndu-l de sarcini defensive, Dudu Georgescu poate să devină și în întîlnirile internaționale ceea ce e în campionatul intern. Oricum, Dudu Georgescu e un mare golgeter și totodată unul din cele mai bune produse ale fotbalului românesc.

Discobol

Schimbări în memorie

Știm cu toții ce este mentalitatea : dicționarul spune foarte limpede că e vorba de „felul particular de a gîndi al unui individ sau al unei colectivități". Mentalitatea, vrem ori nu vrem, este și o chestiune de memorie. Căci gîndim și acționăm, gîndim și reacționăm și în funcție de datele pe care memoria noastră le posedă. Suma tuturor acestor informații despre noi, despre situația noastră, despre starea noastră influențează fundamental felul particular de a fi și de a gîndi al fiecăruia. Poate să pară paradoxal faptul că situația unui cetățean, oricare dintre noi poate fi acest cetățean, depinde de această informație : că numărul județelor ce obțin o producție globală de peste 10 miliarde lei a crescut de la 4 în 1965 la 23 în 1976. Poate să pară paradoxal faptul că mentalitatea unui cetățean depinde și de această informare : că în ultimii zece ani au fost construite circa un milion de noi locuințe. Poate să pară paradoxal că felul de a gîndi și de a acționa al unui cetățean depinde și de această ultimă informație : că pînă în 1980 România va ajunge la un venit național pe locuitor de peste 27 000 lei. Poate să pară paradoxal, dar nu este. Aceste ultime informații, aceste noi informații influențează starea de spirit a fiecăruia dintre noi. Nu este paradoxal și pentru că fericirea la care visăm cu toții, oricît de abstractă ar fi, are niște date foarte concrete pe care se întemeiază. Și aceste date pe care se întemeiază nu sînt altceva decît suma de date sociale care revine fiecărui individ.

Iată, recentul forum democratic al clasei noastre muncitoare ne prilejuiește această constatare căreia trebuie să-i spunem importantă pentru că este : omul muncii, unul din cei foarte mulți care alcătuiesc clasa noastră muncitoare, are din nou prilejul să-și afirme rolul important în conducerea societății noastre, are din nou prilejul să se afirme așa cum însăși societatea noastră l-a afirmat, ca pe un om stăpîn pe destinele sale, pe munca sa, pe gîndirea și pe conștiința sa și, acesta este un lucru foarte important, pe viitorul său. Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, impune atenției o sumă de revoluționare aprecieri cu privire la rolul clasei muncitoare și al fiecărui membru al acestei clase. Una din acestea subliniază pregnant valoarea înaltă a omului muncii în socialism, rolul fundamental al clasei care conduce societatea noastră : **„...putem spune cu mîndrie că toate realizările remarcabile din anii socialismului confirmă încă o dată forța revoluționară, transformatoare a clasei noastre muncitoare, clasa conducătoare a societății, forța întregului nostru popor care, sub conducerea partidului comunist, a schimbat radical înfățișarea patriei, a ridicat România pe trepte tot mai înalte de prosperitate, i-a deschis perspectiva înaintării accelerate pe calea progresului și civilizației, a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului".**

Spiritul nou al societății noastre este spiritul omului nou. Democrația socialistă exprimă astfel relația dintre individ și societate, relație care fundamentează pentru prima dată în istoria României ideea că fiecare cetățean al patriei are drepturi depline de a contribui cu toate puterile sale pentru edificarea unei patrii în care personalitatea sa să fie o parte exprimată de personalitatea tuturor. Trecînd în revistă transformările revoluționare ale societății noastre, secretarul general al partidului a subliniat unitatea de concepție și unitatea de ideal a tuturor oamenilor muncii care, sub conducerea partidului, edifică socialismul și comunismul pe aceste meleaguri. Contextul de relații pe care-l instaurează democrația socialistă presupune însă din partea fiecărui om al muncii o mărire a responsabilității, o reanalizare a tuturor relațiilor dintre cetățean și societate. Căci democrație nu înseamnă numai a pune în lumină și a statua ca adevărate drepturile noastre ale tuturor. Democrația socialistă înseamnă, așa cum sublinia secretarul general al partidului, creșterea continuă a răspunderii fiecăruia dintre noi, întărirea disciplinei și ordinii sociale. Iată de ce nu putem accepta manifestările de dezordine, lipsa de răspundere față de interesele colectivității, iată de ce a trăi într-o societate democratică este incompatibil cu a-i refuza datoriile față de aceasta.

Spunem la început că mentalitatea este în relație directă cu memoria. Iată că societatea noastră socialistă a propus memoriei fiecăruia noi date, date care nu sînt altceva decît date transformatoare de conștiință. Suma acestor adevăruri pe care se întemeiază astăzi relațiile noastre cu societatea trebuie să determine, în continuare, radicale prefaceri de mentalitate. Felul particular de a gîndi al fiecăruia dintre noi trebuie să rezoneze cu felul de a gîndi al colectivității, al societății, al partidului, al secretarului său general. Această **concordanță de gîndire** la scara națiunii e singura capabilă să determine **concordanța de acțiune** la scara națiunii.

Cel mai reprezentativ forum democratic al clasei noastre muncitoare, punînd în evidență noile date de conștiință ale fiecărui cetățean, a pus astfel în lumină unitatea de gîndire și acțiune a întregului popor.

Mihai Tatulici

confruntări

Critica marxistă

Cînd René Wellek a publicat cu ani în urmă cunoscutul său studiu, **Principalele direcții ale criticii secolului al XX-lea**, el stabilea șase școli fundamentale în cadrul cărora **critica marxistă** era situată pe un loc de prim rang.

Apreciată astăzi, vîrsta criticii marxiste nu este foarte scurtă, ținînd seama de faptul că direcțiile criticii se perimează relativ repede, dar nu este nici foarte lungă, deoarece difuzarea filozofiei marxiste în anumite condiții de opacitate și rezistență față de aceasta, mai ales în unele țări, a presupus un răstimp mai mare de înțelegere și aplicare în diferite domenii de cercetare.

Este adevărat că în formele sale incipiente, reprezentate de contribuțiile lui Franz Mehring (1856—1916) și Gheorghi Plehanov (1856—1918), la care se adaugă și experimentul parțial strălucit, realizat de Constantin Dobrogeanu-Gherea la finele secolului trecut, critica marxistă cu toate căutările și impuritățile sale putea întreține încă o anumită stare de scepticism. Influențată de pozitivismul veacului trecut, aplecată în mod excesiv spre determinismul sociogenetic, cantonată în mod exclusiv, în unele cazuri asupra mesajului, lipsită de o comprehensiune istorică firească pentru ideile unor scriitori din epoci mai îndepărtate, critica marxistă nu-și delimitase încă obiectul complex de investigare, nici nu ajunsese la o integrare a mai multor tipuri de demersuri spre opera literară în propria sa metodologie încă în formare.

Referindu-se la pionierii criticii marxiste, René Wellek precizează că ei își propuneau să realizeze **„o știință obiectivă a factorilor sociali care determină opera literară, iar nu drept o doctrină care prescrie autorilor stilul operelor lor"**.

Cînd autorul **Conceptelor criticii** relevă **prescrierea stilului**, el surprinde, de fapt, un păcat mult mai general al tuturor formelor infantile ale criticii, care, chiar și atunci cînd sînt acoperite de o uimitoare erudiție, nu se pot salva de la căderea într-un dogmatism intolerant prin însăși credința că un anumit lucru, stare sau fenomen, pot fi exprimate sau reprezentate într-un singur fel. Or, de acest păcat păgubitor pentru artă suferea întreaga retorică medievală, doctrina clasică, atît în varianta lui Boileau, cît și aceea a lui Gottsched, precum și toate modurile de manifestare a proletcultismului și ale dogmatismului critic de proveniență recentă. A judeca însă o direcție critică doar după începuturile sale, ca și numai în funcție de ereziile sale, înseamnă a o nimici cu cea mai mare ușurință și superficialitate. Ar mai vorbi astăzi cineva despre Gottsched dacă întregul său sistem ar fi redus la teoria unității de timp în teatru, din care rezultă că acțiunea tragediei trebuie să se petreacă numai ziua, fiindcă noaptea spectatorii dorm. Gramsci supraviețuiește doar prin polemicile sale cu critica scriitori mari sau prin întregul său sistem ? Taine a rămas în istoria criticii doar prin cele trei dogme ale gîndirii sale, **mediu, rasă și moment ?** În acest fel tratează, de pildă, un ignar ca Rudolf Krämer — Badoni critica și estetica marxistă, atunci cînd devine un riguros colecționar de dogme din perioada stalinistă. Dar într-o altă epocă, slujitorii intelectuali ai lui Ludovic al XIV-lea nu au acționat la fel ? Judecată astfel, nu numai faima **regelui-soare**, ci și aceea a unor scriitori din acea vreme ar fi ușor acoperite de pete.

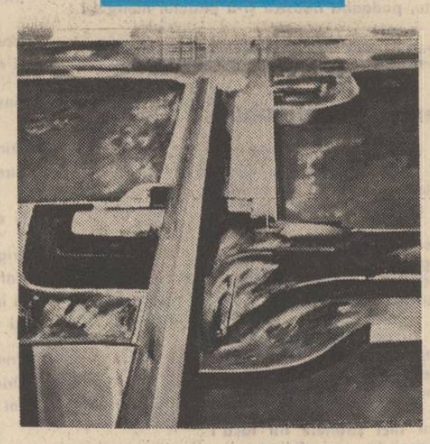

Vladimir Șetran : „Baraj"

Ca și orice proces social, artistic sau istoric, critica marxistă trebuie și ea privită ca **un act complex de devenire și diversificare.** Corelată cu tradițiile culturale, științifice și literare din fiecare țară, conexată cu disciplinele moderne care studiază omul, contextul de existență, limbajul, modul său de gîndire și comportament, critica marxistă nu mai este de multă vreme doar **„o știință a factorilor sociali care determină arta".** În iradiația ei spre diferite țări și continente, filozofia marxistă, în complexa ei devenire s-a transformat în **praxis**, critica literară fiind și ea una din modalitățile de convertire a unei filozofii generale în praxis. Studiile izolate, ca și antologiile de texte sînt elocvente în acest sens. În cartea sa, **Teoria literară marxistă** (1971), Helga Gallas realizează un util excurs istoric asupra evoluției ideilor estetice și a criticii marxiste din cultura germană. Gustav Klaus a alcătuit o antologie a **„Criticii marxiste în Anglia"** (Thirties Movement), 1973, iar René Wellek relevă contribuția unor critici marxiști americani ca Granville Hicks, Bernard Smith, stăruind și asupra influenței gîndirii marxiste asupra lui Edmund Wilson și Kenneth Burke, iar în Anglia asupra lui Christopher Caudwell.

Receptivitatea față de filozofia marxistă este evidentă și în alte arii de cultură, unde intră în aliantă sau ca parte componentă a unor cunoscute sisteme critice. În Franța, de pildă, de la Lucien Goldmann pînă la Roland Barthes sau Serge Doubrovsky, sfera sa de manifestare este extrem de diversă.

Neacceptînd critica filozofică, Robert Kanters încerca să demonstreze că renunțarea la o asemenea servitute este necesară, deoarece un demers critic valorează atît cît și sistemul de gîndire din care derivă. Eroarea este evidentă. Așa cum nu se poate aseza un semn de egalitate între Croce, de pildă, și toți ceilalți critici neohegelieni, la fel nu poate fi apreciată nici filozofia marxistă prin rezultatele diverse și inegale, înregistrate în critica literară. Eșecurile și erorile unor critici marxiști, ca și a altor critici ce pornesc de la alte sisteme de gîndire, nu pot fi atribuite filozofilor ce le-au conceput, ci capacității diferite a criticilor de a transforma ideile teoretice în praxis.

Or, procesul acesta de transformare a ideilor în praxis se produce pe căi variate. De aceea, nu putem accepta opinia lui René Wellek că **„Critica marxistă se arată la înălțime în special atunci cînd devine un mijloc de a scoate la iveală implicațiile sociale și ideologice latente ale unei opere literare".**

De la Lotman, Bahtin, Galvano della Volpe, Carlo Salinari, pînă la Iovan Hristić, Werner Krauss ș.a. critica marxistă abordează opera literară din unghiurile de vedere cele mai variate. Lectura și interpretarea textului nu mai au un caracter exclusiv sociogenetic. Avînd un caracter integrator, critica marxistă își poate subsuma abordarea stilistică, semiotică, structurală etc. Optînd pentru o lectură finală globală, critica marxistă este valorizantă prin raportare la toți indicii informaționali ai operei literare, sensul mesajului întruchipat în discursul specific determinînd evaluarea definitivă a creației artistice.

Romul Munteanu

repere

Romanul de mare tiraj

Un autor cu succesul garantat, ale cărui titluri aprind imaginația cititorului tînăr, este Paul Féval, pomenit și de Apollinaire în celebra poezie dedicată lui Rousseau Vameșul și încrustată de Brâncuși pe piatra tombală a marelui pictor. Féval a fost un tehnician desăvîrșit al romanului de aventuri, brodînd subiectele cu abilitate și caracterizînd personajele în tușe repezi, dintr-o singură trăsătură de pensulă. Alegînd pentru cititorul de la noi **Les Habits Noirs**, Neli Arsenescu-Costinescu a tradus un roman subtil, scris cu rafinament și construit după modelul dumasian, dar „inscenat" într-un mod artisticește superior, mișcînd personajele în permanență la granița dintre ficțiune și realitate, făcînd referințe dese la experiența literară a epocii, într-un cuvînt, tratîndu-și materia cu o remarcabilă dezinvoltură. Autoarea versiunii românești, apărută cu titlul **Mânușa de oțel**, se remarcase în urmă cu cîțiva ani prin frumoasa ambiție de a releva publicului nostru pe unul dintre marii scriitori francezi ai secolului, Jean Giono, ceea ce i-a și reușit, de altfel, pe deplin. A tradus apoi din scriitori foarte populari, oprindu-se însă la cărțile cu finalitate estetică mai pregnantă și îmbinînd plăcerea imediată a lecturii cu o formă persuasivă de educare a gustului estetic.

Mânușa de oțel folosește desigur o rețetă cunoscută pentru cărțile de aventuri. „Hainele Negre" din titlul original formează o organizație secretă, după modelul societăților care au populat secolul al XIX-lea. Terorismul politic sau de alt tip era la modă, îndeosebi în țările meridionale. Nu rareori, sub influența vreunui conducător mai corupt, scopurile inițiale erau abandonate și se eșua în tilhărie. Nimic mai spectaculos, pe acest fond, decît o poveste de răzbunare corsicană. „Hainele Negre" aveau un stil propriu de a da „lovituri", semănînd întrucîtva cu unele procedee pe care le contemplăm în filmele seriale de astăzi. Ei implicau întotdeauna pe un nevinovat, îndreptînd toate probele contra lui, atît de ingenios, încît, nici un magistrat nu ezita să-l condamne. Mai mult, cu cît magistratul era mai cinstit și mai ferm în îndeplinirea misiunii sale, cu atît devenea „colaboratorul" fără voie al tîlharilor. Ei creau pur și simplu realități, foarte viabile, mișcîndu-se pe liniile de forță ale societății. Urmărind subiectul palpitant al romanului lui Féval, cunoaștem și moravurile lumii în care ne introduce scriitorul. Este o lume balzaciană, descrisă fără sarcasm și fără putere neobișnuită de a caracteriza, tratată chiar cu îngăduință uneori, însă nu mai puțin veridic, păstrîndu-i toate trăsăturile esențiale. „Acumularea primitivă a capitalului", cum i-ar spune un economist, procesul acela spectaculos, care a fascinat pe toți romancierii proeminenți ai secolului trecut, este prezent și în **Mânușa de oțel**, prin bancherul Schwartz, alsacianul îmbogățit dintr-o mînă. Un „mic" neadevăr ce ar fi trebuit să trimită la ocnă doi soți fericiți. Jocul de nuanțe din sufletul lui Jean-Baptiste Schwartz este pagina cea mai bună a romanului, tensiunea dintre pofta de înavuțire, dintre „vocația" lui, și cultul burghez al onestității. Felul cum tratează prima mie de franci pe care o posedă constituie o probă de virtuozitate pentru Féval și ar putea să încinte pe un psihiatru modern. Sindromul manifestat prin dorința puternică de a îngropa banii în pămînt își poate găsi locul, de pildă, în cartea recentă a lui Thomas Wieseman, apărută la Laffont. El subliniază „caracterul anal", cum îi spun psihiatrii, al numerarului, dorința de a strînge bani și a te așeza pe ei, o trăsătură foarte grețoasă a tipului de bancher din primele faze ale capitalismului.

Construcția romanului lui Féval se transformă la un moment dat într-un fel de „teatru în teatru", subiectul ni se dezvăluie în procesul de scriere a unei piese consacrate evenimentelor pe care le tratează. Personajele intervin și dau explicații etc. Autorul ține discursuri despre gusturile epocii, despre alți scriitori, ș.a.m.d. În orice caz, tot ceea ce trebuie să se întîmple își urmează cursul ineluctabil... Chiar și puțin happy-end, învăluit totuși într-o oarecare discreție și maliție franțuzească, este adăugat, după vorba lui Féval, atît de des repetată pe tot parcursul cărții : „Parisul este în stare de orice" ! Secretul acestui gen de construcție literară se află în regretul cititorului că totul s-a terminat. Parcă nici nu fuseseră atît de teribile întîmplările, puteau să mai continue, personajele astea ar fi putut, și ele, să prelungească experiența lor, nici nu le apăsa chiar atît de tare ceea ce li se dăduse de îndurat... Romanul se poate prelungi cu aventurile copiilor personajelor sau se poate întoarce la întîmplări dinaintea celor povestite aici, cum sugerează ultimul rînd că se va petrece cu piesa compusă în carte. Tiranic, cititorul înfometat de subiecte senzaționale va cere autorului să-și ducă mai departe eroii, să-i mențină sub ochii săi avizi. M-a frapat la lectura **Mânușii de oțel** îndemnul scriitorului, cînd introduce un personaj : Priviți-l ! Lectorul este în situația spectatorului de televiziune de astăzi, el trebuie să vadă personajele și să le urmărească, la repezeală, fiindcă scriitorul nu are timp și nici plăcere să insiste asupra lor. Îl presează viteza cu care se desfășoară evenimentele. Condamnări peste condamnări, evadări, ascensiuni pe scara socială, răsturnări de situații se aglomerează de la pagină la pagină. Se nasc și cresc copii care intervin în subiect, fostul dușman intră în cercul de inițiați ai organizației secrete și pînă la urmă devine chiar șeful ei. Alianțele se fac și se desfac în urma unui zîmbet etc., etc. Așa e „civilizația" noastră, ar spune, rizînd, scriitorul, întrebuințînd de asemenea un cuvînt preferat. Imaginea, proiectată pe toate ecranele, posibile, este sumară, mai puțin reflexivă și mai propice condiționărilor de tot felul, o carte de tipul **Mânușii de oțel** este în măsură să sugereze concluzii de sociologie a lecturii în epoca marilor tiraje !

Mânușa de oțel a apărut la editura „Cartea Românească", într-o versiune îngrijită și o copertă spectaculoasă și discretă în același timp, semnată de Guy Costinescu. Adică, în condiții bune pentru nu succes de casă. Mai notăm grija cu care au fost redactate notele de la subsol, ca pentru o ediție de referință, iar nu pentru un roman ce se citește cu sufletul la gură, nerăbdător să afli ce se petrece la pagina următoare.

Aurel-Dragoș Munteanu

cultura românească în lume

● **PIESA „INTERVIU" a ECATERINEI OPROIU** s-a bucurat de succes în cadrul unui turneu întreprins de Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra" în mai multe orașe din R.D. Germană. Iată ce scrie **Neues Deutschland :** „Calitățile piesei sînt legate atît de profunzimea cu care este abordată problema emancipării, cît și de modul de exprimare, poetic și lapidar totodată (...) Deși sînt în situația de a monologa adesea, interpretele au un material bun, care face ca jocul lor să cîștige în culoare și contur. Interpreta principală, Gina Patrichi, se impune prin farmecul și fermitatea cu care conduce părțile de dialog. Toate acestea, sub semnul regiei semnate de tînăra Cătălina Buzoianu".

● **SCRIITOAREA ELVIRA BOGDAN** a primit, la Nisa, „Medalia de Aur" a Festivalului Internațional al Cărții. Distincția încununează cartea sa în limba franceză, **Le Grand Amour de la Princesse Rouxandra**, apărută recent, în excelente condiții grafice.

● **LA TOURS, ÎN CADRUL „ÎNTÎLNIRILOR INTERNAȚIONALE DE CÎNTECE CORALE"**, concursul de compoziție corală pentru voci mixte a fost cîștigat de Șerban Nichifor. Este a doua distincție a muzicianului român, după cea obținută la concursul „Gaudeamus" din Olanda, probînd vitalitatea extraordinară a școlii muzicale românești.

● **COMPOZITORUL VASILE DONOSE** s-a bucurat de un frumos succes, la Stuttgard, unde a conferențiat, la invitația Institutului Euritmeum, în legătură cu **Muzica românească în contextul culturii universale.** Bogatele referințe culturale și analizele pline de finețe ale compozitorului și muzicologului român s-au bucurat de calde aprecieri.

● **ÎN R.D. GERMANĂ, ANSAMBLUL DE MUZICĂ VECHE AL RADIOTELEVIZIUNII — „ARS REDIVIVA"**, condus de Ludovic Baci, și-a impus valoarea, cu prilejul unui turneu amplu comentat. Formația românească a concertat la Muzeul de istorie din Berlin, la Potsdam, în teatrul de la Sans Souci, în sala castelului Burgk și la Klein Machow, interpretînd îndeosebi muzică românească, evidențiind marele filon de expresivitate și forță al unei arte cu bogată tradiție.

● **LA EDITURA „GRIFO" DIN RIO DE JANEIRO** a apărut traducerea în limba portugheză a lucrării „Transilvania în istoria poporului român", semnată de cunoscutul istoric Constantin Giurescu.

● **ANSAMBLUL FOLCLORIC „DOINA"** a întreprins un turneu în Zambia. La încheierea turneului a avut loc un spectacol de gală la care a participat președintele Keneth Kaunda, împreună cu alte oficialități zambiene. Cu acest prilej șeful statului zambian a apreciat că bunele relații dintre țările noastre au condus la schimburi culturale mai intense, a căror amploare trebuie să se extindă în spiritul politicii constructive promovate de România și de președintele Nicolae Ceaușescu, a prieteniei statornicite în timpul schimburilor de vederi și a hotărîrilor adoptate la întîlnirile la nivel înalt dintre reprezentanții celor două țări.

● **LA HELSINKI** a apărut cartea **România de ieri, de azi și de mîine**, semnată de Ion Botar. Lucrarea este amplu și frumos ilustrată, analizînd cîteva momente importante din istoria politică, socială și culturală a țării noastre. Autorul înfățișează viața poporului nostru, universul său de aspirații și de frumusețe.

● **UNIVERSITATEA DIN ROCHESTER, STATELE UNITE ALE AMERICII**, a organizat cel de-al patrulea simpozion românesc de cultură, în colaborare cu Biblioteca română din New York. Comunicările susținute au îmbrățișat arii de larg interes din domeniul ideologiei și al artei : Personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu, Educația morală a tineretului din România, Structura versului popular românesc, Relația dintre poezie și sculptura lui Brâncuși, Ideea de unitate națională și independență la români, Relația literatură-societate. Poetul William Snodgrass a citit balade românești traduse în limba engleză, iar formația „Da Igramo" a susținut un program de dansuri populare românești. Manifestările românești au mai inclus o gală de filme și vernisajul unor expoziții de artizanat, de gravuri și de carte.

● **O INTERESANTĂ IPOTEZĂ** de lucru propune W. G. Hoskins în lucrarea sa, **The Making of the English Landscape.** Este vorba de studiul istoriei, pornind de la conformația peisajului, ca element definitoriu. Într-un fel, avem de-a face cu un orizont stilistic, o anumită viziune a spațiului, pe care omul a căutat să și-o impună și naturii înconjurătoare. Cartea lui Hoskins, apărută la Hodder and Stoughton, este însoțită de numeroase schițe și fotografii. Ea aduce argumente convingătoare în sprijinul unor teze ale istoriografiei tradiționale. Studiind îmbinarea de lanuri de grîu despărțite între ele prin ziduri de piatră, atît de tipice peisajului englez, Hoskins constată o mare asemănare a acestora cu cele din epoca celtică, sugerînd o continuitate, neîntreruptă de ocupația romană. Vechea fermă englezească avea deci o certă origină anglo-saxonă. Lucrarea lui W.G. Hoskins este actuală și prin apelul ei de a nu modifica înțelesul vechilor structuri peisagistice, de a nu le schimba sensul, prin acțiuni abuzive.

● **EDITURA GALLIMARD** publică **A la lumière d'hiver**, o nouă culegere de elegii ale lui Philippe Jacottet. Primele două părți, **Leçons** și **Chants d'en bas** mai fuseseră publicate într-o primă versiune, dar autorul le-a reluat acum într-o nouă perspectivă și le-a îmbogățit prin cea de-a treia parte **A la lumière d'hiver**, care le augmentează sensurile și le încununează. Cunoscut critic de poezie și traducător, Jacottet este un poet melancolic, a cărui tristețe este învăluită în lumina caldă a speranței. Refuzul falselor bucurii și a expedientelor existențiale este alternat cu încrederea în raza limpidă a rațiunii. Cartea de la Gallimard, apărută în „Collection Blanche" a fost primită cu multă căldură de întreaga presă literară din Elveția și Franța.

● **CONCURSUL INTERNAȚIONAL DE PIAN** „Beethoven" care s-a încheiat la 8 iunie în marea sală „Musikverein" din Viena, a întrunit 100 de tineri pianiști din 34 de țări, care și-au dovedit aptitudinile în fața unui juriu internațional. Premiul întîi al concursului a fost atribuit pianistei sovietice Natalia Pankova, pentru interpretarea **Concertului în sol major** de Beethoven. Premiile doi și trei au fost acordate, respectiv, pianistului brazilian Edson Elias, pentru **Concertul în mi bemol major**, și pianistei Natalia Vlassenko pentru **Concertul în do major.** Selecționarea concurenților a durat 15 zile.

● **MARELE PREMIU NAȚIONAL AUSTRIAC DE LITERATURĂ** 1977 a fost decernat scriitorului austriac Manes Sperber, care trăiește la Paris. Înmînarea premiului va avea loc în toamna acestui an. Cea mai cunoscută lucrare a lui Sperber este o trilogie autografă, intitulată sugestiv „Ca o lacrimă în ocean".

● **SUB ÎNGRIJIREA TERESEI PODOSKA,** editura W. L. din Cracovia a tipărit într-un volum, două romane ale scriitorului polonez Pelper Tadeusz, „El are 22 de ani" și „Cristofor Columb-descoperitorul". Primul roman este povestea maturității intelectuale, a unui tînăr, reprezentînd generația care a cucerit independența Poloniei. Cel de al doilea roman, „Cristofor Columb — descoperitorul" este consacrat marelui navigator, urmărindu-i expedițiile și peripețiile, în căutarea unor noi spații, posedat de fascinația altor continente.

revista străină

● **SCRIITORUL POLONEZ GALIS ADAM** a publicat o schiță literară consacrată perioadei în care a locuit la Varșovia marele poet rus Alexandr Block (1880—1921). În volumul apărut la editura varșoviană Czytelnik și care poartă titlul „Cele 18 zile ale lui Alexandr Block la Varșovia" este schițat portretul poetului, pe fundalul epocii precum și al dramelor sale familiale. Cartea cuprinde fragmente din scrisorile și notele lui Block cît și un capitol din poemul intitulat „Revanșa", fiind însoțită de numeroase ilustrații.

● **PREMIUL LESSING,** înființat în anul 1929 de către Senatul din Hamburg, cu ocazia bicentenarului nașterii lui Gotthold Ephraim Lessing, a fost decernat anul acesta scriitorului Jean Améry. Printre laureații precedenți figurează Hannah Arendt, Walter Jens, Max Horkheimer și Gustav Heinemann. Juriul a vrut să evidențieze „un descendent spiritual al lui Lessing, un umanist combativ, care a apărat toată viața valoarea și demnitatea individului împotriva unei societăți prea puternice". Supraviețuitor al lagărelor de exterminare ale lui Hitler, el a descris ororile pe care le înfruntase, pentru a pune în gardă generațiile următoare. Născut la Viena în 1912, Jean Améry a studiat literele și filosofia, a emigrat în Belgia unde a intrat în mișcarea de rezistență, a fost arestat în 1943 și trimis în lagăr pînă la sfîrșitul războiului, iar din 1945 trăiește ca scriitor la Bruxelles, avînd o bogată activitate literară.

● **S-AU ÎMPLINIT, LA 2 IUNIE, 125** de ani de la înființarea Muzeului Național Germanic din Nüremberg, care a luat ființă din inițiativa unor istorici și filologi germani, printre ei fiind Ernst Moritz Arndt, frații Leopold von Ranke și a unor filologi englezi, olandezi și scandinavi. Începuturile colecției muzeului au fost organizate prin sîrguința unui colecționar pasionat, baronul franconian Hans Freiherr von und zu Aufsess care adunase în 1832 aproape 35 000 de obiecte și documente în castelul familiei. Expoziția comemorativă de pictură prezentată la Nüremberg cuprinde aproape toată istoria picturii germane din secolul XIV pînă la expresionism, cu deosebire a picturii Evului Mediu tardiv, cu numeroase opere originale datorate lui Dürer și elevilor săi, și o galerie a barocului și secțiuni din secolul XIX și începutul secolului XX. Cabinetul stampelor este dotat cu miniaturi din Evul Mediu, aproape toți marii maeștri fiind reprezentați, urmați de lucrări anonime originare din mijlocul secolului XIV.

● **POETUL ȘI MATEMATICIANUL FRANCEZ JACQUES ROUBAUD,** autor al cărților „Mono no aware" (1967), „Le sentiment des choses" (1970), „Trente et un au cube" (1973), este prezentat publicului cititor de către editura Gallimard (col. Blanche) cu o nouă culegere poetică, un fel de autobiografie indirectă, intitulată „Autobiographie chapitre 10". Prin poeții care l-au atras și textele care l-au influențat, Roubaud stabilește o succesiune de jocuri subtile care nu sînt lipsite de umor. Actorii acestui „spectacol" cultural sînt Cendrars și Tzara, Eluard și Reverdy, Breton și Soupault. Ei apar în profil îndepărtat sau pe jumătate mascați, deghizați, tratați deformat, filtrați cu ajutorul unor ingenioase prisme. Iar în prim plan, apare ca prin minune, eroul autobiografiei, poetul ironic și livresc.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI SOVIETICE,** (Voprosiliteraturi, nr. 6/1977) conține o serie de contribuții teoretice interesante. În primul rînd articolul semnat de L. Iakimenco, apărut la rubrica **Viață, artă critică.** Articolul este intitulat **Ce poate omul (optimismul istoric și patosul umanist al literaturii sovietice),** fiind centrat pe discutarea conceptului de optimism social, ale cărui reprezentări în literatura sovietică de azi sînt remarcabile. După ce trece în mod analitic în revistă o serie de realizări ale prozei sovietice contemporane, autorul conchide : „La baza căutărilor artistice ale literaturii sovietice din ultimul deceniu se află **conștientizarea valorii crescînde a individualității umane.** În noile condiții are loc creșterea și îmbogățirea uneia dintre minunatele tradiții gorkiene, exprimate prin cuvintele „Omul, ce mîndru sună acest cuvînt".

Sumarul revistei mai cuprinde, între altele : **Trecînd peste veac...** de Iuri Ritheu (un comentariu legat de apropiata aniversare a celei de a 60-a aniversări a revoluției din Octombrie), **Lărgirea orizontului** de I. Auzin (o contribuție privind legăturile dintre folclor și literatura contemporană), **Literatura științifico-fantastică și omul în lumea de azi** (text în care prospectarea sociologică se întîlnește cu considerații pătrunzătoare asupra literaturii de science-fiction). Un text interesant este dedicat problemei experimentului poetic : L. Timofeev : **Este posibil experimentul în poezie ?**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

COLEGIUL DE REDACȚIE
Redactor șef : Nicolae Dragoș
Ioan Alexandru, Teodor Balș (secretar responsabil de redacție), Geo Dumitrescu, Radu Enache, Alexandru Papilian, Adrian Păunescu, Marin Preda, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
30
(795)
Simbătă
23 iulie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Principialitate și rigoare în critica criticii literare

Istoria literaturii române ar fi golită de o bună parte a substanței ei dacă am renunța la capitolul criticii literare. Critica literară a fost o componentă cardinală a literaturii române în toate momentele ei importante. Scriitorii noștri romantici au simțit nevoia criticii literare și, polivalenți, au făcut și critică literară cînd a fost nevoie. Ideea schimbului de idei critice, a dezbaterii de principii dăinuie încă de la ei. Unul din articolele lui Alecu Russo, spirit critic acut al generației de la 1848, se numește chiar **Critica criticii.** Foarte sever s-a arătat a fi în criticele sale Titu Maiorescu care s-a impus mai ales prin critica ideilor curente, critica criticii, decît printr-o critică de analiză la text. Nici activitatea lui Gherea, urmașul direct al lui Maiorescu, cu care intră într-o polemică cunoscută, n-a evitat etapa discuțiilor de principiu, adevărat moment de critică a criticii literare la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Confruntarea de opinii, dezbaterea principiilor, delimitarea punctelor de vedere sînt constante ale tradiției noastre literare. Nici mai tîrziu lucrurile n-au stat altfel .Din cele cinci volume ale **Istoriei literaturii române contemporane** scrise de E. Lovinescu trei sînt volume de critică a criticii. Efortul lui E. Lovinescu de a-și preciza punctul de vedere în dispută cu alte condeie critice e mai vechi. El începe înainte de primul război mondial cu **Revizuiri,** continuă după război cu volumele de istorie literară dedicate ideologiei, criticii literare și mutației valorilor estetice, pentru a continua, la sfîrșit de carieră, cu o lucrare cum este monografia **Titu Maiorescu** sau **Titu Maiorescu și posteritatea lui critică** veritabile lucrări de critica criticii literare. Dialectica unei vieți literare superioare, a unei literaturi bine constituite, cum este literatura română, cere confruntarea de opinii, polemica de idei, vigoarea spiritului critic.

La recenta Conferință națională a scriitorilor, cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu a reamintit nobila misiune a scriitorului român de a se inspira din viața oamenilor muncii, din viața constructorilor societății noastre socialiste. În lumina aceleiași cuvîntări exigența actului critic se cuvine a fi păstrată la cota lui impusă de tradiția noastră literară și de principiile filozofiei marxiste. O critică vie, competentă, exigentă este un auxiliar puternic al literaturii. Necesitatea unei critici eliberată de tot ceea ce-i poate parazita activitatea (subiectivism exacerbat apologetism etc) a fost una din temele asupra cărora la recenta Plenară a C.C. al P.C.R. s-au oprit mai mulți vorbitori. Pentru a da conștiința de sine a unei literaturi angajate pe drumul construirii unei vieți noi, animată de principiile socialismului și ale comunismului, critica noastră literară nu poate fi absentă de la marea confruntare de principii și de opinii. Situarea ei pe pozițiile filozofiei marxiste, ale materialismului dialectic îi asigură o perspectivă ideologică superioară în acord cu dezvoltarea societății noastre socialiste.

Importanța fundamentării filozofice a actului critic a fost din nou subliniată cu prilejul lucrărilor recentei plenare. Întărirea activității criticii literare în general a sectoarelor de critică de la revistele literare și publicațiile cotidiene e una din sarcinile cele mai importante ale criticii noastre și nu doar ale ei. Critica nu există în sine și pentru sine și are nevoie de un cadru principial, obiectiv de desfășurare a activității. Insistența asupra promovării unei critici îndrăznețe, plecînd de la principii și susținîndu-le, este motivată și de unele aspecte ale felului cum s-a exercitat, uneori, critica noastră literară. Cantonată mai ales în coloanele publicațiilor culturale în chip de foileton și recenzie, mai rar studiu critic de amploare sau studiu critic în volum, critica literaturii actuale s-a arătat nu o dată înclinată să renunțe la rolul ei de judecător al valorii creației literare. Absența aprecierii de valoare în comentariul critic poate duce la confuzia valorilor. Scrieri minore sau lăturalnice au fost comentate cu același limbaj, analizate cu aceleași mijloace ca și scrierile de importanță reală. Nu de puține ori critica literară curentă a mărginit analiza unor cărți la aspectele de suprafață, de tehnică, de „scriitură", evitînd să discute conținutul propriu-zis al cărților, ideile lor, mesajul lor real. Folosirea unor metode critice moderne incomplet asimilate sau deplasat folosite duce la aceleași rezultate. Tehnicismul analizei are și el un rezultat negativ deoarece împiedică disocierea ideatică obligatorie și necesară și în cîmpul literaturii. Nu toate cărțile sînt de aceeași importanță tematică, problematică, ideatică. S-au observat în comentariul cîte unui critic ciudate pendulări de la o carte la alta a aceluiași autor. Atunci cînd scrierea satisfăcea gustul pentru scriitură sau evaziune a criticului, autorul era elogiat ; atunci cînd cartea se angaja într-un cîmp de probleme precise, afișînd opțiuni ideologice scriitorul devenea brusc discutabil, valoarea cărții fiind pusă sub semnul întrebării. Cazul unor cărți de opțiuni subliniate, deschise, dar desființate pe motiv de lipsă de valoare artistică a conviețuit alături de acela al unor cărți a căror deschidere ideatică discutabilă, și ea destul de vizibilă, a fost trecută cu vederea, cartea fiind înfățișată

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Kogălniceanu, tînăr — ulei de Mircea Barzuca

RESPIRĂRI

Regele căpșunilor și al coarnelor de melc

Arunc o privire leneșă și blîndă asupra căpșunilor. Coroane zemoase puse pe respirarea dintîi a noului-născut. Arunc o timidă și nepipăitoare vedere asupra grației cornului de melc cu ochi în vîrf de după ploaie, exact în fața existenței mele.

Căpșună care se pune peste căpșună, care se pune peste căpșună, care se pune peste căpșună, — de sînea propriilor lor greutăți, zob se fac și zeamă dulceagă, Adio, coroană roșie și simburoasă pe deasupra, pe care aș pune-o pe creștetul moale și proaspăt și curat al respirării dintîi, a noului-născut.

De unde, mă bate gîndul că nu trebuiește a se pune niciodată o căpșună peste o căpșună.

Văd cu ochiul meu ochiul ca un punct pus după un vers de al lui Shakespeare, cel aflat în vîrful unui corn de melc ivit de după ploaie. Taurul poate împunge cu cornul pentru că al taurului corn, nu are ochi la capăt, ci vîrf. Cornul de taur de are noroc pe toreadori îi înpunge. Și dacă acest corn al taurului îl putem vedea încununat cu mantia roșie a șingelui de toreador, pe cornul de melc nu-l putem vedea încununat decît cu o vedere de ochi.

Melcul ne învață că ochiul este un vîrf.

A-ți pune amprenta degetului pe un ochi de melc nu numai că este o invitație la orbire, dar și o cunoaștere a unei cochilii de piatră și de var în care spirala nu este altceva decît scriitura unei foste vederi, un fel de A cu care, îndeobște, după cum mai ținem minte, se începe atît a avea, și, cu mult mai puțin a fi.

Meditez fără de grabă, dar fără de întoarcere, și de răzgîndire că a pune degetul pe ochiul din vîrful cornului de melc, poate fi evitat de către cei care fără să aibe corn, au totuși ochi.

Dragile mele căpșune și scumpele mele coarne de melc cu ochi în vîrf, eu sunt regele vostru!

Nichita Stănescu

Eugen Jebeleanu
Arena

Schiță pentru un balet

Dacă aș muri în astă seară,
nu mi-ar părea de mine rău deloc.
O lună care încearcă să dispară
dă, lunecînd, norilor foc.

Doi tineri, ținîndu-se de talie
Sunt două statuete ce fug, ale
aceluiași loc.
Pămîntul rămîne pe loc.
O, Brutus, o, Cassius, o, Italie...

TINEREȚEA CLASICILOR

Tînărul Eminescu și fascinația dramaturgiei istorice

Nu spun o noutate afirmînd că teatrul reprezintă pentru Mihai Eminescu ceva mai mult decît un accident sentimental, înscriindu-se, propriu-zis, între marile iubiri care-i marchează întreaga existență. Se cunoaște activitatea-i de sufleur la trupele lui Iorgu Caragiale, Pascaly sau Teatrului Național, de copist de roluri sau chiar tentativele actoricești, ca să nu mai evocăm, în cu totul alt plan, traducerea valorosului tratat al lui Rötscher : **Arta reprezentării dramatice** sau prodigioasa sa carieră de cronicar dramatic care începe, la vîrsta de 20 de ani, cu articolul despre repertoriul Teatrului Național, publicat în **Familia**, de la Pesta, și sfîrșește cu însemnările din **Timpul** (un volum imens, cu prețioase reflecții, pe care Ibrăileanu nu ezită să le opună exegezelor celor mai mari critici români !).

În contextul acestor preocupări, pe cît de pasionate pe atît de statornice, atrag, în chip firesc, atenția încercările dramatice, cum sînt **Mira**, variantele poemului **Andrei Mureșanu, Alexandru Lăpușneanu** sau **Bogdan-Dragoș.** Cine s-a introdus în intimitatea manuscriselor eminesciene știe însă că imaginația tînărului autor clocotește, pur și simplu, de atîtea proiecte dramatice, unele realizate fragmentar, altele schițate vag sau menționate doar sub forma unor titluri. Una dintre frumoasele nebunii ale vîrstei ? Citind scrisorile trimise de la Viena lui Iacob Negruzzi, unde se arată preocupat de găsirea formei în care „părțile singulare" să se găsească într-un raport armonios între ele, nu poți să îndepărtezi gîndul că textele cu pricina sînt poate bucăți smulse de explozia talentului juvenil dintr-o matrice originară, dintr-un unic nucleu solar al creației.

Își are tîlcul său faptul că, în ultimii ani, aceste lucrări dramatice au făcut obiectul unor reprezentații teatrale, deși nu întruchipau texte finite ci variante de atelier. Interesul de totdeauna pe care-l trezesc regresiunile **ad originem ?** Vraja exercitată de momentul Genezei, cînd mișcările subterane fac să se configureze — desprinzîndu-se din ceturi —, conturul noilor continente ale creației ?

Unii s-au arătat neliniștiți ca nu cumva apariția pe scenele teatrelor a unor lucrări care nu reprezintă expresia cristalină, ultimă, a travaliului scriitoricesc să nu tulbure imaginea sublimată, consfințită a marelui poet. Temeri implicate și în procesul versurilor postume și care credeam că s-au spulberat odată cu publicarea magistralei ediții a lui Perpessicius (numai pe baza acestor restituiri putindu-se realiza, în întreaga ei semnificație, aventura scrisului eminescian).

Să ținem seama că spectacolele la care ne-am referit au tintit, în chip deliberat, un scop cultural. Teatrul din Botoșani — care a avut meritul de a fi inaugurat asemenea inițiative — urmărea, nici vorbă, să aducă un omagiu geniului tutelar al acelor locuri. Reprezentările lui **Bogdan-Dragoș**, în cadrul „Teatrului Manuscriptum" al Muzeului literaturii române, s-au înscris deschis între granitele unor spectacole-dezbatere, însoțite fiind, de fiecare dată, de cîte o diligentă expunere menită să introducă pe spectatori în lumea de taine a creației tînărului Eminescu.

Caracterul științific al unor astfel de demonstrații nu se cere a mai fi subliniat. Mihai Dimiu, pentru a definitiva varianta pe care a pus-o în scenă (excelent, după opinia mea), a trebuit să confrunte textul publicat de Iuliu Dragomirescu, în 1906, cu descifrările mai noi, datorate unor specialiști (respectiv transcrierea realizată de Marin Bucur). Așadar, ambiții de arheologie literară, puse sub semnul eforturilor actuale de întregire și restituire a patrimoniului literar național, sau, pentru a folosi o comparație mult gustată de neuitatul Perpessicius, operații de scafandru care scoate la suprafață, din adîncurile submarine ale manuscriselor, neprețuitele perle.

Căci, bănuim, nimeni nu se îndoiește de valoarea revelațiilor de laborator artistic, de rolul instructiv al unor asemenea investigații care-l surprind pe Mihai Eminescu în ipostaza

Al. Oprea

Continuare în pag. a 6-a

Limba noastră

Limba noastră românească,
E așa cum alta nu-i,
Limbă veche de lumină,
De eroi și de statui.
Nimeni nu mai are-n lume
Grai cum este-al ei, de dor
Ne-a făcut pe fiecare
Peste gînd stăpînitor.
Cîți au vrut să ne-o
răpească
Niciodată n-au putut
A rămas aici, de veacuri,
Unde viața și-a-nceput.
Cel care-o vorbește astfel
Cum ne este-n bătătură,
În loc de cuvinte spuse
Numai flori îi ies din gură.
Cine-o caută-o găsește
Și pe fote și pe ii,
Pe ștergare, pe marame
Și pe-atîtea veșnicii.
Slavă ei și închinare
Pentru graiul ce ne-a dat
Nu mai plîngem cu ea
astăzi
O avem pentru cîntat.

Noi ne ducem, fiecare,
Unde-i datul, rînd pe rînd,
Ea, cît lumea va rămîne
veacurilor luminînd.

Virgil Carianopol

ÎN PAGINILE 2 — 3

Din marile probleme ale literaturii pentru cei mici

VIAȚA CĂRȚILOR : ● M. Ungheanu despre ● **„Răpirea Mietei" de Gica Iuteș** ● **„Aventuri în Deltă" de Nicolae Crișan** ● **„Biblioteca fantastică" de Sonia Larian** ● Dorin Tudoran despre ● **„Cărticică de patru ani" de Constanța Buzea** ● Dan Laurențiu despre ● **„Casa dintre portolaci" de Ruxandra Berindei și Modest Morariu** ● Al. Ștefănescu despre ● **„La zei acasă sau o călătorie lirică prin Elada" de Ion Brad** ● Valentin F. Mihăescu despre ● **„Povestea celor zece frați" de Șt. Aug. Doinaș** ● Cartea de debut : Al. Piru despre ● **„Zburătorii"** — culegere a cenaclului din orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

● **COLOCVIILE „LUCEAFĂRULUI"** ● Participă : ● **Ștefan Aug. Doinaș** ● **Sonia Larian** ● **Mircea Sântimbreanu** ● **Gheorghe Tomozei** ● **Gh. D. Vasile** ● ● „Ut pictura poesis" de Artur Silvestri

Un spațiu deschis fanteziei

O încercare de definire a literaturii pentru copii este o întreprindere mult mai dificilă decît ar fi de așteptat, începînd cu însăși circumscrierea acestui teritoriu cu granițe fluctuante.

Dacă în privința literaturii în proză pentru copii, narațiuni și motive permit grupări specifice unei tematici proprii și unor tendințe formative prin moralizare mai mult sau mai puțin explicită, literatura în versuri pentru copii se dovedește a fi o zonă incertă.

Condiția bivalentă a poeziei „pentru copii" își află ilustrarea în versurile lui Tudor Arghezi. **De-a baba oarba** ar putea figura într-o antologie de poezii pentru copii, dar n-ar putea lipsi într-o antologie a marii poezii argheziene.

Arghezi dovedește că universul copilăriei este și nu este o lume a tuturor privilegiilor, în care candorile sînt subminate de Idee.

Literatura în versuri pentru copii nu mai poate fi definită în afara dublei modalități de lectură.

Sultana Craia

Continuare în pag. a 7-a

De la basm la experiența realității

Literatura pentru copii constituie unul din rarele cazuri în care poziția receptorului determină în mod definitoriu structura și orientarea mesajului estetic. Autorul trebuie să scrie nu numai în conformitate cu gustul cititorilor (vezi cazul romanului polițist), ci și pe măsura puterii de înțelegere a acestora. Prima condiție pe care trebuie s-o satisfacă o asemenea lucrare nu este una estetică, ci una psihologică : ea trebuie să corespundă cerințelor respectivei vîrste, să fie în consens cu puterea de înțelegere și de imaginare a copiilor. Problema este mult mai simplă în cazul basmelor decît în cazul narațiunilor inspirate din viața cotidiană. În prima situație „regula" genului cere, de la bun început, instaurarea miraculosului : acesta este codul comun, puntea care unește orizonturile cognitive ale cititorului cu universul cărții. Și nu numai atît : basmele se desfășoară, în ciuda nenumăratelor variante, pe baza unor scheme în general identice, în care orice nouă creație trebuie să se încadreze. Recurența lor constituie încă un element cunoscut, încă un factor care facilitează accesul în lumea operei literare.

Cu totul altfel stau lucrurile în cazul povestirii „realiste". Pentru înțelegerea mai exactă a problematicii ridicate de constituirea unor asemenea narațiuni, voi folosi două exemple : romanul „O stea din toate e a mea" de Gica Iuteș (reeditare a cărții „Cei de la Crisanta", apărută în 1974 la Ed. „Ion Creangă") și volumul de povestiri „Recreația mare" de M. Sântimbreanu (Ed. „Ion Creangă", 1973). Cei doi autori scriu despre copii și pentru copii. Aceasta înseamnă adecvarea narațiunii la specificul vieții lor de zi cu zi și iden-

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

LECTURI

Radiografia unei epoci

Întinsul studiu pe care A. Simion îl dedică uneia dintre cele mai întunecate pagini din istoria poporului nostru *) se citește cu un interes de excepție, dar și cu multă durere. Nu numai tragismul faptelor narate imprimă tensiunea capitolelor, ci și darul incontestabil al autorului de a le așeza într-o ecuație dramatică, a cărei soluție se impune ca evidență, covîrșind orice tentație a gîndului spre interpretări alternative. Documentele oficiale ale epocii, citatele din presa timpului, memoriile ulterioare ale martorilor și participanților la evenimente sînt utilizate cu o remarcabilă stringență demonstrativă, încît concluziile fiecăreia dintre secvențele studiului au pregnanța sentinței. Este incontestabil pentru noi faptul că vocația de istoric presupune nu numai cunoașterea aprofundată a unei epoci, ci și talentul de a-i înfățișa profilul și nu numai profilul. Și A. Simion este unul dintre istoricii care dispune din plin de acest har.

A devenit un loc comun obstinația celor ce recenzează cărți de istorie să afirme că în paginile unui studiu sau

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR : **Versuri** de Florin Costinescu ● Carolina Ilica ● George Țărnea ● Doina Uricariu ● Patrel Berceanu ● Ion Drăgănoiu ● Despina Mincu ● **Proză** de Tòth Maria ● **Fragmente critice** de Eugen Simion ● **Profil** de Dan Cristea ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Prezențe** ● **Sport**

● „Răpirea Mietei" de Gica Iuteș ● „Aventuri în Deltă" de Nicolae Crișan ● „Biblioteca fantastică" de Sonia Larian ● „Cărticica de patru ani" de Constanța Buzea ● „Casa dintre portolaci" de Ruxandra Berindei și Modest Morariu ● „La zei acasă sau o călătorie lirică prin Elada" de Ion Brad ● „Povestea celor zece frați" de Șt. Aug. Doinaș ● „Zburătorii"

Din marile probleme ale

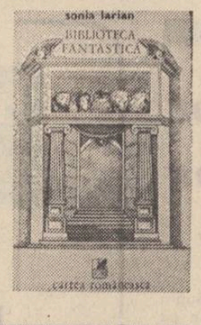

Realism, fantezie, livresc

Răpirea Mietei este o povestire pentru copii în care miraculosul explodează în plin real modificînd integral înfățișarea acestuia. Fantezia povestirii Gicăi Iuteș amintește de inventivitatea grafică și coloristică a filmului de animație. Mieta desenează un tablou asistată de ursul Klaus, de maimuța Miki și de motanul Fofonel. Dar cînd încearcă să completeze tabloul cu o urare adecvată călimara se răstoarnă și din lichidul revărsat apare purcelușul Picapic care minjește totul în violet. Evenimentul are consecințe neașteptate și spectaculoase. Miki fuge, Picapic refuză să se întoarcă în călimară, zina Anilina, protectoarea lui se înființează, zadarnic, pentru rezolvarea lucrurilor. Dar Picapic nu e de găsit, maimuțica s-a refugiat în stradă urmărită de Klaus, zina Anilina a dispărut cînd Mieta l-a chemat pe Bogdănel la telefon să vină să vadă minunăția. Fire „bărbată" și realistă, Bogdănel ironizează vedeniile fetiței și-i zugrăvește în bătaie de joc și fără talent un zmeu și o vrăjitoare.

Al doilea tablou e și el sursa unor aventuri pline de neprevăzut. Zmeul și zmeoaica se întrupează din tabloul lui Bogdănel, o fură și o sechestrează pe Mieta, iar Bogdănel trezit și împins la acțiune de motănașul fetiței pleacă pe urmele ei. Schema e în fond aceea a vechiului basm de vreme ce avem de a face cu un zmeu și o vrăjitoare care răpesc o fată, iar micul Făt Frumos pleacă în ajutorul sechestratei. Noutatea este că trama veche e pusă în condiții moderne. Sechestrarea și eliberarea Mietei are elemente comune cu filmul polițist. Fără talentul ei la desen nici Zmeul nici Vrăjitoarea nu pot să vieze, Mieta este pentru ei Specialistul indispensabil pe care-l răpesc și izolează cu intenția de a-l pune în slujba lor. Fata e ingenioasă și cere factori auxiliari pentru a cîștiga timp. Sechestratorii se conformează și fură și purcelușii zinei Anilina, frații lui Picapic, fără de care, Mieta pretinde că nu poate să-și salveze sechestratorii. Apare și Bogdănel care, însoțit de ajutorul său, Fofonel, acționează ca un detectiv experimentat. El intră singur cu mult tupeu în chiar reședința Sechestratorilor mizînd pe efectul surpriză și pe intimidarea acestora. Bineînțeles totul se termină ca în basm sau ca în replica lui modernă, filmul polițist cu happy-end. Intenția instructivă e evidentă aici. Autoarea închipuie situații amuzante cu prilejul cărora familiarizează pe micul cititor cu noțiuni sau cerințe ale vieții de toate zilele. Aventura cerească a lui Bogdănel îl învață ce sînt norii Cumulus, Aventura maimuțicăi, foarte terestră, e un prilej pentru inițierea cititorului în drepturile și îndatoririle pietonului. Zina Anilina e și ea o noțiune nouă servită cu subtilitate curiozității celor mici. Autoarea nu afișează pretenția adîncimii, dorința ei fiind aceea de a instrui în chip agreabil. Un important punct de sprijin al textului sînt frumoasele ilustrații ale Stelei Crețu.

În **Una două trei... greșeli** se face văzută în același deghizament spumos intenția educativă. Doi mici școlari se lasă tentați de felurite pozne și uită de carte. Ei suportă consecințe grele, imaginația autoarei e plină de vervă, și, pentru a scăpa de pedeapsă, copiii trebuie să refacă în chip corect lecțiile greșite. Un deget arătător se mișcă mustrător și didactic prin filele povestirii răpindu-i parțial din farmec. Pe alocuri Gica Iuteș versifică, discret și alert, aidoma lui Marin Sorescu în **Unde fugim de acasă** : „A, dar Cutăriță a prins un biet motan și l-a înghesuit în ghiozdan. În timpul orei, motanul a sărit ca din praștie în fereastră, a spart geamul și a făcut țăndări o glastră ! A... dar despre 'mnealui, zice-se că nu mai știe ce să născocească : se foiește în bancă, de-ai crede că are riie căprească ! Aruncă în capul celorlalți cu tiribombe de hîrtie ! Înțeapă cu ace de gămălie ! Se strimbă la fete ca maimuțoiul la menajerie... Din orice toc, peniță, zbirniitori face domnul Cutăriță". **Povești cu Melinda** este serialul Gicăi Iuteș în care fiecare episod are drept eroină pe broasca țestoasă Melinda. Întîmplările cu animale sînt scurte, simple și vorbesc mai ales despre pedepsirea celor răi și răsplătirea celor buni, exact cum trebuie să fie întîmplările în literatura pentru cei mici. O nesecată invenție de tip infantil pune Gica Iuteș în botezarea personajelor. Iată cîteva nume : broscuța Occa, iepurașul Făfănel, Oara-căprioara, lupu Hau, sticlarul Zoilă bărzoiul, vulpea Lina, hîrciogul Hir, veverița Veve, ursul Susu, Grof mistrețul, mierla Lala, cotofana Nana, ariciul Cici, Ghio e chionoaia, vulpoiul Loli, zmeul Aldebaran etc. Nota lor copilărească întărește fantezismul grațios al povestirilor pentru copii scrise de Gica Iuteș.

Dacă unele povestiri pentru copii fac uz de o figurație fabuloasă, **Aventuri în Deltă**, de Nicolae Crișan, face parte din narațiunile de inspirație realistă. Personajele nu se mai deplasează cu ajutorul unui mănunchi de fire căzut din mătura vrăjitoarei ci cu șalupe sau vaporașe cu motor, zmeii sînt absenți, la fel zînele sau păpușile brusc însufletite. Radu e un copil care are ocazia să-și facă vacanța în Delta Dunării și ne povestește cu entuziasm „aventurile" acestei vacanțe. Nici aventurile lui nu seamănă cu ceea ce subînțelege de obicei cuvîntul. Nu se petrece nici un furt, nu apare nici o echipă de exploratori sau spioni, copiii nu încap pe mîini răuvoitoare. **Aventuri în Deltă** e o carte despre fapte și împrejurări obișnuite la gurile Dunării care văzute cu ochiul inocent și proaspăt al copilului capătă o dimensiune nouă. Cu alte cuvinte Nicolae Crișan ne înfățișează Delta cu ajutorul unui ochi care nu s-a blazat, capabil de uimire și de entuziasm acolo unde ochiul bărbatului experimentat e gata să claseze rapid materia. Literatura acestui unghi de vedere are o solidă tradiție. Radu își povestește vacanța pe tonul pe care o face Huck în dezacord permanent și declarat cu reacția celor mari care trec cu indiferență peste momentele pasionante ale vacanței în Deltă. Din ce se compune povestirea lui Radu ? Din deplasările cu șalupa Săbioara, din nenumărate partide de pescuit, din transbordarea pe altă ambarcațiune, din prietenia cu Grișa, copilul cu proteză la mînă, pentru că i-a mîncat-o un somn uriaș, din prezența la pescuitul morunilor, din observarea atentă și uimită a viețuitoarelor Deltei, ca și a unei nunți lipovenești. Copilul e în egală măsură fascinat de vitalitatea faunei și a florei bălții ca și de măiestria oamenilor locului, moș Simoca ori nea Nicu, adevărați stăpîni ai Deltei prin priceperea cu care fac față oricărei împrejurări. Atenția pentru capitolul de gastronomie al Deltei se impune și ea. Este aici ceva din viziunea sadoveniană asupra lumii bălților **(Țara de dincolo de negură, Împărăția apelor)** dar cu o notă mai realistă. Viața păsăretului e urmărită cu un ochi atent la formă și policromie, cu o competență de ornitolog. Nu sînt evitate nici aspectele crude ale convețuirii vietăților Deltei și copiii descoperă cum elegantele berze nu pregetă să-și folosească necruțător ciocurile atunci cînd situația o cere : „În scursura aia erau atîtea berze cît matale nici n-ai să crezi că există pe lume. Uite așa pendulau sus-jos cu ciocurile și prindeau broaște. Și mai spre noi era o barză de te umfla rîsul. Șchioapă, sărea într-un picior, ca fetițele la șotron și plici ! și dînsa cu pliscul după broaște. Dar n-am ris mai întîi că șchioapa oricum sărea, nu putea prinde broasca, și-al doilea, unchiule Nestor, n-am ris, fiindcă celelalte berze au tăbărît în fugă pe invalidă, tîrîndu-și aripile pe jos, înfoiate asemenea curcanilor, și-au început s-o bată cu ciocurile pac ! pac ! pac !, în cap și pe unde nimereau. Unchiule Nestor am sărit țipînd tare în bălțoacă — nu-mi păsa nici mie, nici lui Grișa — berzele au zburat toate, în afară, bineînțeles, de invalidă. Săraca, zăcea însingerată în nămol. Unchiule Nestor, îți închipui, celelalte o omoriseră". Copiii mai descoperă lipsa de gratuitate a naturii și în alte împrejurări.

Ca orice bună proză pentru copii **Aventuri în Deltă** instruiește pe nesimțite. Din acest punct de vedere cartea lui Nicolae Crișan poate fi considerată o adevărată carte de inițiere în viața Deltei. Vocabularul privind peștii și varietățile lor, instrumentele și modalitățile pescuitului este și el foarte bogat. Vacanța lui Radu face din micul pionier un adept al Deltei, un ucenic al pescarilor de aici. Un concurs inocent și amuzant se desfășoară între competența de pescari urbani a grupului de sezoniști și echipa localnicilor, în care a fost cooptat Radu, și care cu mijloace mai puțin spectaculoase și „științifice" obține rezultate indiscutabil superioare. Dincolo de ironie se află și ideea mai gravă că Delta nu acceptă printre familiarii ei decît pe cei care-i acceptă dimensiunea secretă. Ea se deschide unei firi inocente, lui Radu, și rămîne impenetrabilă pentru echipa de excursioniști. Bagajul de impresii al micului Radu se îmbogățește cu spectacolul unei nunți în Deltă în înfățișarea căreia Nicolae Crișan pune multă culoare și mult firesc. În concluzie, o carte fermecătoare prin prospețimea relatării și precizia informației oferită cititorului, din păcate neajutată, așa cum ar fi meritat-o, de o ilustrație pe măsura temei și a priceperii cu care a fost scrisă.

Biblioteca fantastică a Soniei Larian este una din cărțile care folosesc materia cărților pentru copii dar nu se adresează acestora. Personajele **Bibliotecii fantastice** sînt toate culese din texte știute de cititorul avid de povestiri animaliere. Autoarea închipuie o lume complexă alcătuită în „exclusivitate aproape din personajele fabulelor și basmelor celebre. În **Biblioteca fantastică** conviețuiesc „Vulpea liberală" cu Lupul din **Scufița roșie,** Lupul din **Capra cu trei iezi** cu „Corbul și Vulpea" din cunoscuta fabulă, Pisica de Cheshire cu Bufnița-Papagal și Maimuța Pitică, vulpoiul Renart și lupul Ysengrin etc. Cartea e de un amuzament subtil deoarece folosește personajele amintite pentru a le pune în condiția unei societăți de salon. O vulpe simandicoasă organizează serate ale lumii bune. Aici se prezintă mai ales personajele animale de o **origine nobilă. Noblețea** lor ține de descendența lor dintr-un text literar celebru. Arborele genealogic a fost înlocuit deci cu unul literar. Un personaj important, grav, fudul, plicticos și ridicol este Lupul din **Scufița Roșie** care cere oricui respect față de însemnata sa persoană deoarece el este lupul din cunoscuta povestire. Au loc și specioase discuții despre versiunea franceză și versiunea germană a povestirii **Scufiței roșii** care corespund în salonul pădurii fantastice a Soniei Larian, competentelor discuții feminine din saloanele adevărate despre autenticitatea și variantele tabloului genealogic. **Biblioteca fantastică** devine o parodie a unui tip de literatură și plăcerea cititorului e de a descoperi modelul literar pe care personajele **Bibliotecii fantastice** îl urmează sub îndrumarea autoare. E o joacă inteligentă în marginea literaturii fabulistice, a basmelor celebre și ca orice joacă prinsă de propriu-i mecanism ea poate continua la nesfîrșit sau se poate opri acolo unde vrea autorul. Plăcerea Soniei Larian e de a pune personajele create de alții să se miște ca oamenii, inventînd, pentru fiecare un caracter și situații pe potrivă. Bufnița-Papagal dezbrăcată de penajul tradițional se comportă ca o prețioasă ridiculă, de pildă, după cum Vulpea care dă serate suferă de snobismul tipic femeilor care vor să dea tonul în societate. Ca într-o fabulă sînt vizate trăsături și defecte contemporane. Discuțiile despre personajele animaliere, condiția lor literară aduc foarte bine cu discuțiile despre condiția socială a semenilor noștri de azi. Inteligența, umorul cărții ar fi cîștigat prin concentrare, făcînd-o accesibilă și altcuiva decît amatorilor de meta-literatură. **Biblioteca fantastică** este o literatură care preferă deghizamentul infantil pentru a se adresa, de fapt, celor care au fost demult copii.

M. Ungheanu

Morala care nu moralizează

O carte de schițe fermecătoare, dedicată în exclusivitate „numai acelora născuți în zodia balanței, a berbecului, a taurului, a gemenilor, a cancerului, a leului, a fecioarei, a scorpionului, a săgetătorului, a capricornului, a vărsătorului și a peștelui", au publicat anul trecut Ruxandra Berindei și Modest Morariu. **Casa dintre portolaci.** Loc privilegiat al măruntelor, infinitelor bucurii cotidiene puse sub semnul imanent al moralei care nu moralizează, al educației în mijlocul — și cu mijloacele — unei naturi care nu se transformă într-o dădăceală posomorită, casa micilor personaje — Sconcsul și Scoancsa, Popindăul Pop și Ghinda Straskyz, Hypocampul și Motanul Miti-Puti etc. — devine o proiecție veselă a umanului convertit la vîrsta de aur a copilăriei, a inițierii prin joc în ceea ce înseamnă pentru toți existența conștientă. Pornind de la deformările de limbaj ca forme ale deformării mentalității naturale de a fi, ironia benignă a celor doi autori se exercită plină de haz împotriva inerțiilor de simțire, gîndire și comportament ale unui adult care a pierdut reactiile spontane, pline de prospețime ale primului contact cu spectacolul fascinant al lumii, experienta lui gnoseologică devenind una pur livrescă : „Oprit la un stand de cărți, Sconcs răsfoiește niște hîrtoage pline de praf. — Ce naiba mai scrieți și voi în paralelipipedele astea ? — Bine spus PARALELIPIPEDE, dragă Pop. Cînd te gîndești că hîrtoagele astea au fost cîndva păduri cu veverițe, cu ciuperci, cu frunze, pe care dimineața sclipeau boabele de rouă... — Și-și mai aduc aminte ? E vreuna care să povestească gustul frunzelor dimineața, după ce s-au spălat cu rouă ? Sau... — Nu, Pop. Au uitat. Oamenii le-au umplut cu sofisticăria lor intelectuală. Pentru ei gustul frunzelor e un fleac nesemnificativ. Așa zic ei" (p. 73).

Micul trib al animalelor, plantelor și mineralelor reintegrat naturii după ce au trăit experienta culturii — natura și cultura fiind trăite simultan și paralel, o mare doză de umor și distracție rafinată se naște din gradele variate de incongruență ale acestora — se amuză și se ceartă copios precum orice familie umană plecată în excursie. Căci, deși Popindăul și Ghinda, Sconcsul și Scoancsa, Motanul și Hypocampul sînt urmăriți, pe cea mai mare întindere a cărții, acasă, în „casa dintre portolaci", ei duc existența aventuroasă și imprevizibilă a regimului de campanie, cînd la fiecare pas te întîmpină surpriza și necunoscutul, laudă textuală dar mai ales subtextuală a cunoașterii aurorale a lumii, iar umorul își are originea în tratarea lucrurilor celor mai obișnuite cu ochiul mărit al contactului cu cele exotice, al prejudecăților culturale cu judecățile vii, interogative ale vîrstei naturale. Măruntele „scandaluri metafizice" care se țin lanț în casa, altfel unită printr-o nesfîrșită iubire, a personajelor noastre — cu un Popindău Pop minat de o nepotolită curiozitate și un Motan Muti-Puti iremediabil blazat, cu un Sconcs-tată scriitor, cronicar al peripețiilor tuturor și o Scoancsă-mamă, pe cît de grijulie și gospodină, pe atît de fidelă nobilei patimi a cititului — nu face, în fond, decît să transfere microclimatul oricărei familii cumsecade în inocenta fabuloasă a copilăriei.

Cartea Ruxandrei Berindei și a lui Modest Morariu, scrisă cu o vervă a invenției și truculentei verbale captivantă, nu poate și, mai ales, nu trebuie povestită. Lanțul ei nesfîrșit de întîmplări, adeseori doar „experimente teoretice" născute la incidenta dialogului și interogației, nu este egalat decît de ironia, umorul și dragostea care o însuflețesc de la prima la ultima pagină.

Dan Laurențiu

Învățătură prin sensibilizare

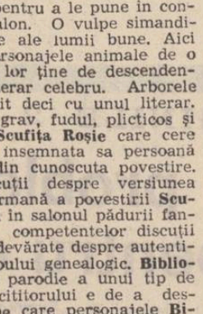

În tandemul Constanța Buzea (text) — Petru Botezatu (ilustrații) s-au întîlnit două sensibilități ce prețuiesc, așa cum se cuvine, armonia dintre mesaj și expresie artistică. Cîștigul se dovedește cu atît mai mare, cu cît, lucru știut, cărțile pentru copiii de vîrstă preșcolară pun în fața autorilor greutăți multiple și de naturi diverse. Prima dintre aceste probe de foc este introducerea subtilă, dar și atrăgătoare, treptată, dar și percutantă a cuvintelor noi, necunoscute pînă în acel moment copilului. Este tocmai operația ce-i reușește excelent Constanței Buzea. Căci, pe lîngă priceperea lansării cuvîntului nou, poeta are și harul de-a ridica în jurul acestuia un adevărat scenariu. Această gimnastică a minții pe care o propune poeta nu e tulburată niciodată de stridențe, de încercări sterile de-a supune „lectorul" la operații peste puterile sale asociative. Asta nu înseamnă însă, că textele Constanței Buzea cultivă pasivitatea ; dimpotrivă, ele sînt incitatoare la curiozitate, gîndire, dar păstrează o medie de aur peste care (și sub care) atenția copilului să nu se afle niciodată.

Dacă volumele pentru copii scrise de alți autori strălucesc prin dexteritatea declinării cuvintelor, prin toate ipostazele posibile și „imposibile", prin puterea de-a le inventa și reinventa la nesfîrșit, dacă alte versuri cuceresc prin extraordinarul spectacol al neașteptatelor asociații, prin truculența imagistică, sau propun un **alt** fel de a stimula participarea lectorului copil la traiectoria imaginii și semnificației, Constanța Buzea optează pentru o cale, i-as zice, clasică : migală, atenție, precizie în îndrumarea gîndirii, învățătură prin sensibilizare treptată și în funcție de specificul fiecărei vîrste. Că poeta are stabilit, foarte exact, un plan de bătaie, o dovedește și faptul că această **„Cărticică de patru ani"** nu apare, așa, ca o floare singuratecă ci ea vine după alte cîteva volume, care l-au preluat pe „lectorul" preșcolar încă din primele momente de cînd magia cuvîntului a început să acționeze asupra lui. De aceea, aș spune că, în cadrul acestui autentic proces de educație prin sensibilizare (la cuvînt, la imagine, la semnificație) **„Cărticica de patru ani"** reprezintă cartea unei „adolescențe" a... preșcolarului.

Oprindu-ne puțin mai aplicat la cuprinsul cărții (compusă din șaisprezece poezii-lecție) putem constata că înmănunchează, în rezumat, cele cîteva lucruri ce nu pot lipsi dintr-o astfel de carte destinată „cititorului" de patru ani : un pic de tandră dădăceală („Degețel"), stimularea capacității de-a visa, de-a imagina („Cal cu stea"), imaginea elementelor tehnice care pătrund în viața copilului încă de la această fragedă vîrstă („Roboțincul"), un erou caraghios și de pe urma pățaniilor căruia se poate învăța cîte ceva („Pisicot și Vrăbiuța"). Totul făcut cu tact, umor, înțelegere și, mai ales, cu mare plăcere.

Reprezentativ pentru răbdarea cu care poeta prezintă copilului un nou cuvînt, începînd prin a-l „invoca" și mergînd pînă la descrierea necesară a realității desemnată este al doilea „moment" din suita celor zece cîte cuprinde „Pisicot și Vrăbiuța". Iată un scurt citat, edificator credem noi : „Crabii sînt gîndaci stîngaci, / Cam uriți, ce să le faci ! / / Dar la firea lor stîngace / Și-au făcut o carapace. / / Crabii sînt un fel de raci / Mai rotunzi, mai cufundaci", etc...

Elocventă pentru colaborarea între poet și desenator ni se pare piesa „Jocuri de cuvinte", în care gimnastica imaginii răspunde, ca un ecou, ritmului în care sînt declinate cuvintele. Jocului lingvistic îi răspund, în desen, pregnanța culorii, conturul bine jucat, căldura și umorul subsumat de acestea. Lui Petru Botezatu îi convin foarte mult regulile detaliului din care se ridică, împepe, expresivă, **o lume.**

La a doua ediție și la un tiraj impresionant, **„Cărticica de patru ani"** constituie un meritat succes de librărie.

Dorin Tudoran

Un bilet de călătorie pentru Străvechea Eladă

Apărut, de puțin timp, o carte pentru copii cu totul insolită, semnată de Ion Brad : **Le zei acasă sau o călătorie lirică prin Elada.** Cartea — publicată de Editura „Ion Creangă" într-o frumoasă prezentare grafică aparținînd lui Victor Mașek — cuprinde fotografii ale unor vestigii de arhitectură și artă greacă antică însoțite de explicații în versuri. Însoțite, de fapt, toț de „fotografii", însă ale unor idei, dintre cele mai elevate, în legătură cu străvechea civilizație a Eladei, cu condiția umană în general.

Farmecul acestor inscripții constă nu numai în dezinvoltura lor ludică, ci, mai ales, în rezonanța de bronz pe care o au, în mod neașteptat, cuvintele spuse în joacă. Așa se întîmplă, de exemplu, în textul dedicat **Parthenonului** în care, după comunicarea spontană, copilărească a primelor impresii („Simți respirația tinără / A pietrelor nemuritoare ? / Numai rana adîncă / Lăsată de sabia timpului / Încă mai doare.") și după scuturarea clopoțeilor cristalini ai cuvintelor, ca-n unele poezii barbiene („Marmora-i floare, / Lujerii crinilor țin / Cerul sculptat, apolin, / Hora ce joacă în linii / Albul polen al luminii."), se face auzit ecoul unor reflecții oraculare, amintind vocea încărcată de evlavie a autorului **Corespondețelor** („Codru clădit, de te-nfrunt, / Ies luminat, dar cărunt !").

Multe poeme sînt dependente de imaginile care le-au inspirat. Dependente însă în sensul că le pun în valoare pe acestea din urmă, făcîndu-le să se desprindă din vecinătatea imediată a realului și să navigheze, cu ajutorul unor pînze iirice care profită și de cea mai slabă adiere, spre alt orizont. Catrenul **Moscoforul** („Îl duce să-l ucidă, / Pe-altarul cărui zeu ? / Din cauza tristeții / Îi pare-atît de greu.") trebuie, de pildă, citit **după** contemplarea animalului purtat de sclav și copleșit de o stranie îngîndurare, care răscolește în noi, în români, amintirea căprioarei lui Labiș, după cum alt catren, din **Panateneele** („Cărînd poveri, și fete și băieți, / Păreau copiii-Atenei, ai zeului Apollo, / De multă frumusețe, de-nțelepciune beți, / Înmărmurind pe frize și dăinuind acolo.") nu poate fi înțeles fără a vedea lumina, surprinsă — datorită unghiului savant ales de fotograf — pe chipurile tinere imortalizate în basorelief.

Ca și în colaborările sale cu Ion Miclea, Ion Brad dovedește și în acest măiestru album realizat cu concursul Oficiului Național de Turism Elenic o artă a conciziei care îl situează în descendența autorului **Poemelor într-un vers.** Instantaneele sale, replici evanescente ale instantaneelor fotografice, sînt realizate din numai cîteva trăsături, tăiate cu siguranță în marmura albă a hîrtiei : „Nu. N-a prea fost victorioasă — Atena ! / Și totuși, ce frumos, în plin război, / Să ai răgazul să-ți mai legi sandaua !" sau „De-atîta cîntec, mîinile s-au frînt / Și lira geme singură în vînt." sau „Noi, curioși, privim sub frunte / Vuind cuptoarele gîndirii."

Cartea lui Ion Brad este totodată, un miraculos abecedar, o scriere de inițiere a copiilor (și nu numai a lor !) în spațiul spiritual al anticei Elade. Ea se înfățișează, deci, ca o călătorie în timp, într-un timp deopotrivă real și fabulos, care face să coexiste Praxiteles și Apollo, Parthenonul și Olimpul, munca de zi cu zi a olarului și expediția argonauților în căutarea liniî de aur. Pe măsură ce o parcurge, cititorul-copil descoperă cu încîntare o lume solemnă și atrăgătoare, iar cititorul-matur se redescoperă pe sine, într-o ipostază pe care, absorbit de treburile zilnice, o uitase aproape cu totul.

Al. Ștefănescu

O legendă patriotică

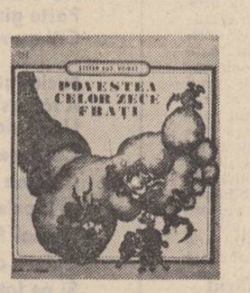

Ideea de la care pleacă Ștefan Aug. Doinaș în cartea sa, intitulată neutru (la începutul lecturii) **„Povestea celor zece frați"** (Editura Ion Creangă 1976) se află rezumată în celebrele versuri ale lui Mihai Eminescu, din Scrisoarea III : „Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul, / Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este, / Dușmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste". Pornind de aici în linia liricii patriotice de formulă tradițională, poetul alcătuiește o parabolă transparentă, perfect adecvată vîrstei cititorilor cărora le este adresată cartea, glăsuind, în versuri impecabil lucrate, despre oamenii acestui pămînt, despre un mod specific de a re-

Mircea Barzuca : „Logodnicii"

CARTEA DE DEBUT

O culegere de cenaclu

Consiliul județean al organizației pionierilor din Bacău a editat de curînd sub îngrijirea lui Gheorghe Izbășescu o culegere de versuri și proză a cenaclului **„Zburătorul"** din orașul Gh. Gheorghiu-Dej. Colaborează 54 de elevi de școală generală din clasele IV-VIII și 16 elevi de liceu, băieți și fete, între 10-14 ani și 14-18 ani. În general poeziile nu sînt bune ca poezii și se pune întrebarea dacă trebuie publicate într-o asemenea cantitate, dar, lăsînt la o parte multe versuri convenționale, se poate vorbi de compuneri corecte măcar sub aspect gramatical, de exerciții de exprimare în scris utile. Unii, văzînd că n-au avut ecou, se vor lăsa, alții, puțini, vor persevera și poate că mai tîrziu vor izbuti. Semnalăm cîteva piese promițătoare. Prima aparține elevei Camelia Folta din clasa a IV-a, Școala generală nr. 9 și se intitulează **Iepurașul** : „Iepurașu-n graba mare / Merge-n clasă să învețe / Basme, poezii mărețe, / Despre neamul iepuresc. / Însă cărțile se pare / Sînt din foi de verze crețe / Și cu mintea lui isteață, / Prin învățătură-adîncă / El atît de mult învață / Cartea... pînă o mănîncă..."

Camelia Folta cultivă poanta. Elena Husneac din clasa a IV-a, Școala generală nr. 5, optează pentru duioșie în **Puiul de căprioară** : „Pe pajiștea întinsă / mereu mirositoare / se lasă mîngîiat / de-o floare-ncîntătoare, / un pui de căprioară / micuț și cafeniu / tot așteptînd pădurea / să-l cheme... că-i tîrziu..."

Glumeț e Ion Negoiță din clasa a V-a, Școala generală nr. 9, în poezia **Motănel** : „Cu ochi mari, / Codiță lungă, / pisicuța stă la pîndă. / Stă pe burtă / Șoriceii să-i ajungă. / Pe cînd ea stătea la pîndă / Motănel, băiatul ei, / Veni cu doi șoricei / să-i tragă la judecată / c-au mîncat pastrama toată".

În fine, o mică speranță deșteaptă **Omul de zăpadă,** poezie de notație de Florin Chirilă din clasa a VI-a, Școala generală nr. 1 : „Stă în curte, strîns grămadă, / singur, omul de zăpadă. / Are ochii de cărbune, / Nasul roșu lung și drept, / iar țigaia veche, veche, / i-a căzut pe o ureche."

Dintre liceeni, citabil e Gheorghe Sterpu, anul III, Liceul de chimie. Pastelul său **Oituz,** în maniera Vasile Alecsandri, dezvăluie capacitate de viziune și reprezentare, imagini și îndrăzneli de limbaj : „Văd Oituzul, apă mică, șerpuind printre nămeți, / Văd arinii de pe luncă îngropați cu totu-n iarnă ; / Te văd lunca mea, frumoasă, maiestuoasă, cum îngheți / Văd cum ripe somnoroase stau cu bărbile-n zăpadă. // Pe alocuri văd pămîntul înghețat, străin și gol, / Zărese apa înghețată, îngropată în nămol. / Munții pletele-și revarsă ca-ntr-o mare de argint. / Somnoroasa iarnă geme pe coloane de granit. // Ori visez ori văd aiurea o lumină pe natură, / Mă uimesc văzînd în ape auroasa brumătură ; / Umbra tainică se-naltă pe castele de cleștar ; / Căprioare, urși și iepuri stau pe vatra ei de jar."

Deși unii termeni sînt eminescieni, iar rimele imperfecte **(argint** nu rimează cu **granit)** Gheorghe Sterpu e un poet virtual. Rămîne să citească și poezie modernă și să-și găsească tonul propriu.

Al. Piru

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

literaturii pentru cei mici

Revista „Luceafărul" își continuă seria Colocviilor sale ocupîndu-se, de astă dată, de problemele literaturii dedicate celor mici. Publicăm în acest număr răspunsurile primite, urmînd ca în numărul viitor să continuăm seria răspunsurilor la ancheta inițiată pe această temă.

1 — Literatura pentru copii se adresează, firește, unei anume vîrste, dar, scrisă pentru această vîrstă, în primul rînd, ea se adresează în același timp și cititorului matur. În acest context, cum vedeți problemele literaturii pentru copii ? Cum împacă ea aceste două exigențe ?

2 — Ce v-a îndemnat să vă alegeți acest gen literar ? Este o problemă de vocație sau una de „lejeritate" a abordării ?

3 — Trebuind să creeze eroi pe potriva timpului nostru, cum răspunde literatura pentru cei mici acestei cerințe ?

4 — Cum își face critica literară datoria față de literatura infantilă ?

5 — Vă rugăm să numiți cărțile românești pentru copii care se detașează prin valoare.

Un joc serios

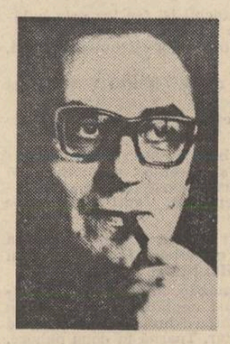

1 — Afirmarea teoretică a unei granițe de netrecut, a unei deosebiri **de specie,** între literatura propriu-zisă și literatura pentru copii este greu de susținut. Desigur, s-ar putea spune că literatura (pentru adulți) are o zonă comună cu literatura pentru copii, aceea a narațiunii fantastice. Practic însă, lucrurile sunt mai subtile și mai complicate. Istoria literară ne arată clar că anumite genuri, ca basmul, fabula, parabola etc. — în întregimea lor, deci nu numai parțial — sunt destinate atît adulților cît și copiilor. Mai mult : aceeași istorie literară ne furnizează exemple de literatură pentru adulți, scrisă ca satiră socială sau ca relatare (reală sau imaginară) de călătorii, care a devenit hrană spirituală pentru micii cititori. E cazul lui **Gulliver** sau al lui **Robinson.** Și invers : o poveste, destinată exclusiv copiilor, ca **Peripețiile Alisei în lumea oglinzii,** se arată a fi o profitabilă lectură pentru cei mari. Personal, cred că literatura pur și simplu, prin cîteva genuri ale ei, cum ar fi narațiunea fantastică, jurnalul de călătorie, relatarea de aventuri, parabola sau fabula, conține anumite procedee (greu de enumerat aici) care ating întotdeauna sensibilitatea infantilă, acționează asupra personalității în formare a copilului, hrănindu-i și stimulîndu-i îndeosebi simțul umorului și imaginația. Încît o parte a literaturii propriu-zise se va adresa întotdeauna și copiilor ; și invers : o bună literatură pentru cei mici poate fi adesea o lectură substanțială și pentru cei mari. Timpurile moderne au impus necesitatea specializării în cele mai diverse domenii ; de aceea, personal, pot să accept ideia unui scriitor **pentru copii.** Condiția adevărată a realizării lui nu stă însă în diferența specifică, ci în genul proxim : un scriitor **pentru copii** trebuie să fie, întîi de toate, **un bun scriitor** pur și simplu. Căci, după cum se știe, nu există specializare fără măiestrie, iar aceasta, la rîndul ei, presupune vocație. Vedem, desigur, o mulțime de produse ale literaturii pentru copii, în care nu se manifestă decît o anume facilitate de a trata, într-un anume mod, o sumă de teme specifice ; dar aceste produse intră în categoria, mai vastă, a para-literaturii în general, excrescență parazitară (deși, pînă la un punct, avînd o oarecare utilitate) pe corpul oricărei culturi.

2 — Am început să scriu basme în versuri pentru copii pe vremea cînd eram profesor la Gurahonț. De ce ? Atît din plăcerea de a le scrie, cît și dintr-o înclinare pedagogică, pe care mi-am recunoscut-o întotdeauna, și care m-a împins, de pildă, cu mai mult entuziasm spre „cercul literar școlar" decît spre „orele de curs" propriu-zise. Am fost antrenat să scriu **Povestea celor zece frați** ca un exercițiu de „joc cu versificația", dar și ca fabulație semnificativă vizînd o permanență a istoriei noastre : lupta împotriva cotropitorilor.

3 — Nu văd nici o incompatibilitate între „canoanele", nescrise, ale literaturii pentru copii și conceptul de „erou contemporan". Văd numai dificultățile multiple — pe care orice scriitor este chemat să le învingă — de a evita șabloanele unui pseudo-gen și cursele pe care ar putea să i le întindă propria sa facilitate la scris. Literatura pentru copii se scrie (vorbesc din experiență) cu plăcere nestăvilită, cu sentimentul unui joc al verbului și al imaginației, dar — nu mai puțin — cu seriozitate : ea nu e un simplu **passe-temps,** o distracție vulgară și superficială, ci o adevărată recreație a spiritului, fructul unor momente cînd ne întîlnim cu copilul (care n-a murit) din noi înșine.

Ștefan Aug. Doinaș

Nu ne vom despărți niciodată de Feți-Frumoși

1 — La asemenea interviuri, în general, răspunsurile se bazează, fatal, pe truisme. N-am să fac decît să repet și eu truismul spunînd cu mîndrie că literatura pentru copii este și literatura pentru maturi. Pe de altă parte, vorbind din perspectiva fostului copil pot să spun că nu e atît de limitată înțelegerea de către copii a literaturii pentru oamenii mari, cum se spune, sau a celor bătrîni. Nu mă socotesc un cititor precoce, dacă atunci cînd citeam pe Jules Verne începusem și lectura din Balzac. Mai greoi am fost cu receptarea poeziei. Bineînțeles, însă, că există o anume specificitate a scrisului pentru copii. Există modalități de exprimare numai a acestei literaturi. De aceea, avem surpriza ca nu întotdeauna tentativele scriitorilor de a scrie și pentru copii să fie încununate de succes.

2 — Comoditate, lejeritate nu, pentru că, repet, este foarte anevoios să le vorbești copiilor, să ți se pară că te înțeleg, să ai credința că-i faci mai înțelepți și mai buni. Dar poate amintirea aceluiași copil, la care m-am referit, m-a ambiționat să scriu cărți pe care mi-ar fi plăcut să le citesc, copil fiind, cu iscălitura mea pe copertă. Pe de altă parte, ceva din „faza romantică" a poeziei mele, o atmosferă muzicală, m-au condus către această literatură, inadecvat numită **pentru copii,** dar căreia, din păcate, nu i-am **găsit** o formulă de determinare pe măsură. Mai **adaug** o altă frază concluzivă, dar dureroasă pentru mine : Scriu cărți pentru copii pentru că nu am copii.

3 — Și aici trebuie o anumită îndepărtare în timp pentru a căpăta perspectiva realității, cît mai precis dimensionată. Eu cred că nu ne vom despărți niciodată de Feți Frumoși, numai că îi vom întîlni în ipostaze moderne, nu neapărat înveșmîntați în frumoase costumașe naționale de către cine știe ce „bunicuță culturală", (așa numesc eu ființele care eșuind în căsnicie își tratează refularea scriind cărți pentru copii, care, vai, din păcate, mai apar !) Și mă gîndesc că acest Făt Frumos cu nou veșmînt nu trebuie să fie neapărat cascador sau cosmonaut. În general se exagerează cu aceste ipostaze ale eroismului, de parcă la tot pasul ne-am întîlni cu proaspeți întorși din stele sau cu fărîmători de autovehicole. Cred că spiritul „magic", feeric, tradițional al literaturii noastre folclorice va curge în noi tipare și vom vorbi de o continuare și nu de un sfîrșit, cînd vorbim despre eroii deveniți personaje de mit. E, mai ales, misiunea prozei pentru copii, dar, bineînțeles, și poezia își are cuvîntul său de spus.

Îmi vine acum în minte experiența profesorului de desen de la Vulturești, care ne-a arătat și ne-a demonstrat că avem copii mult mai inteligenți, mai frumoși, cu o mai mare putere de a recepta arta și poezia decît credem, uneori, noi cei maturi. Iată de ce am spus că Făt Frumos nu va dispare ca un mic erou, și, pentru că literatura pentru copii să nu fie eterna Cenușăreasă, cum se spune comod, să nu fie nici Scufița Roșie înghițită de lupul anonimatului.

4 — Întrebarea este foarte îndreptățită. Dacă s-ar face o antologie a textelor critice consacrate literaturii pentru copii aparținînd primilor noștri 10 critici de prestigiu, să spunem, ea ar trece cu puțin peste 10 pagini. Asta spune tot. Nu e doar o lipsă de humor să ignori o asemenea literatură ci, mai grav, o criză de vocație.

5 — Mă socotesc un cititor onest și fără prejudecăți, dar, e straniu, iată, nu-mi vine în minte nici un titlu. Sînt atît de încurcat încît chiar dacă mi-ați cere să dau titlul ultimei mele cărți l-aș da pe cel al penultimei mele cărți...

Ce-i mai lesnicios decît să ne propunem să gîndim la prima mare carte pentru copii pe care o vom citi, poate, în curînd. Și, pentru că a venit vorba de „o mare carte" pe care o așteptăm, ar fi bine să ne gîndim și la faptul că ar trebui să implicăm cît mai mult în scrierea unei cărți scriitorul, dar nu numai în scrierea ei, ci și în editarea, în ilustrarea ei. Să fie o implicare în destinul cărții pe care o semnăm.

Gheorghe Tomozei

Eternele cărți ale primei vîrste

1 — E amuzant (pînă la un punct) să observi cum într-o formă sau alta **bau-baul** se simte dator să-și facă apariția lîngă apropae tot ce ține de lumea copiilor. Așa unul din ele, dintre cele mai vehiculate și mai inhibitorii postulează că literatura pentru copii se adresează... tuturor vîrstelor, că ea ar decădea din condiția de literatură de îndată ce nu „împacă aceste două exigențe". Or, literatura pentru copii are șanse să devină ea însăși, abia cînd, emancipîndu-se de această prejudecată va înceta să fie gîndită, concomitent, și pentru copii și pentru mătuși, va renunța la acest straniu bicefalism. Sofismul este de tip **post hoc ergo propter hoc.** Adultul iubește într-adevăr cărțile pentru cei mici, dar aceasta fie pentru că el însuși a fost vrăjit de ele cîndva, în copilărie, fie mai ales pentru că niciodată copilul nu dispare cu desăvîrșire din ființa sa. În acest sens — și numai în acesta — conced un anumit adevăr expresiei : „o carte pentru copii de la 5 la 90 de ani". Nu e de ignorat că sînt și adulți care rămîn **ei** lîngă cărțile primei vîrste, dar nu pentru că acestea li s-ar adresa „deopotrivă", „în același timp", „în egală măsură", ci fiindcă ei înșiși nu s-au maturizat suficient ca lectori, rămînînd captivii dozelor mai mari de aventuros, melodramatic, buf etc., adică tocmai acelor ingrediente ce dau caracteristicile literaturii pentru copii.

2 — Mi se pare că și aici își scoate cornițele o prejudecată : cea a „lejerității" abordării. Dar piinea pentru copii se face mai ușor ? Mimarea în datele exterioare, maimuțăreala, da, este mai ușoară. Punerea în regie a miraculosului, ludicul — mai exact, săltărețul — gîngăveala diminutivală sau clișeistică pot deveni și devin nu o dată silabele acestui esperanto și, dobîndind comestibilitate, circulă, se consumă. Dar tot surogate rămîn. Scriitorul pentru copii are sau nu are vocație, ca orice alt artist al cuvîntului. Ceea ce nu ține de talent cade sub incidența infantilizării, devine pachetel de litere pentru micul dejun.

3— Prioritare sînt cerințele omeniei, modelarea general-umană a copiilor, cu accent pe temele și performanțele integrării sociale. Așadar, o literatură a generozității, de promovare a afectului social, de exaltare a solidarității, bucuriei creației, descurajînd capriciile și instinctualitatea, în favoarea stăpînirii de sine, a ideii de **țintă.** S-ar putea ca răspunsul să pară tezist. Dar și problema abhoratului didacticism ar merita o discuție mai adîncă. S-ar putea să avem de a face cu alt bau-bau...

4 — Cu bunăvoință zis, în nici un fel. Sporadică și derutantă, fie alcătuind vitrine de titluri fără nici o intenție analitică, oricît de puțin instrumentată, fie proclamînd capodopere, simple mofturi pe cît de pretențioase, pe atît de subțirele, critica literaturii pentru cei cinci milioane de copii — ea însăși o Cenușăreasă — își așteaptă prințul. După cum se vede, mai credem în basme...

5 — Marin Sorescu „Ocolul infinitului mic pornind de la nemic", C. Chiriță „Cireșarii", Octav Pancu-Iași „Nu fugi ziua mea frumoasă", Gellu Naum „Cartea cu Apollodor", Tiberiu Utan „Ciopîrțilă", Nina Cassian „Nică fără frică".

Mircea Sântimbreanu

Un personaj ideal în care copiii să-și regăsească aspirațiile vîrstei

1 — Vocația literară nu-l întreabă pe scriitor pentru ce vîrstă a oamenilor vrea să scrie. Ea se manifestă spontan la o vîrstă sau alta și se dezvoltă pe coordonate greu de imaginat inițial. Specializarea începe mult mai tîrziu și este determinată de cauze foarte particulare. Dacă unii simt structural inclinație spre literatura de copii (arghezianist spus) și se realizează în acest gen, alții scriu cărți pentru copii paralel cu creația operelor pentru cititorul matur. Alți scriitori n-au scris pentru copii dar operele lor au fost însușite de acest gen de literatură ca o justificare a valorii lui. Dar sînt foarte mulți cei care au considerat și mai consideră că în acest ținut eșuează cei fără navigări pe marile oceane și-și pot crea astfel domenii pentru un profit gras.

De acest lucru se fac vinovați atît autorii respectivi cît și redactorii cu care lucrează. Cel mai greu lucru este să respingi un manuscris cu conștiința că autorul a priceput cauzele, deși rar se găsesc aceia care le-ar recunoaște deschis.

A demonstra lipsa de valoare a cărții și implicit lipsa talentului nu stă la-ndemîna oricui. Spiritul obiectiv trebuie să conducă totdeauna, și aci, decizia, dar cel mai adesea subiectivismul și spiritul concesiv fac ravagii.

2 — Cunosc acești autori — mai vîrstnici și mai tineri — care scriu cărți de copii „din lejeritate". În ce mă privește am publicat, pînă acum, majoritatea cărților în alte edituri și voi continua să scriu atît pentru copii cît și pentru celelalte categorii de cititori.

3 — Eu cred că marca timpului pe o operă literară este una dintre condițiile fundamentale ale perenității. În literatura noastră pentru copii au fost create cîteva cărți ai căror eroi au fost, sunt și vor fi îndrăgiți de generațiile de cititori. Dar mi se pare că efortul scriitorilor în acest sens a scăzut mult.

În întîlnirile cu copiii pe meleagurile țării le pun o întrebare : „Care este eroul din cărțile citite cu care ați vrea să semănați ?" Ei dau din umeri, se uită unii la alții. Tăcere. Și atunci vin cu altă întrebare. „Cum ați vrea să fie copiii din cărțile pe care le citiți ?" „Eu aș vrea să fie bun, curajos, să-și ajute colegii, părinții și pe bătrînii fără sprijin, să învețe bine, etc". Reiese că se simte nevoia unui personaj ideal, în care copiii să-și regăsească aspirațiile vîrstei. Este însă mult mai comod să scrii un șir de povestiri decît să concepi un roman, să creezi un tip ideal al copilului contemporan, cu răbdare, convins de necesitatea efortului.

4 — Am citit în revistele noastre literare, și-n ziare, ecouri interesante despre cîteva cărți pentru copii.

Cred însă că există un teritoriu puțin explorat de probleme specifice, în care criticii literari ar putea opera analitic și sintetic foarte bine. Cărțile oferă un bogat material pentru o dezbatere a problemei personajului contemporan în literatura pentru copii, dezbatere care ar putea lua în discuție reușitele și nereușitele, spre folosul scriitorilor și editorilor. Dacă revista „Luceafărul" are în planul de perspectivă problemele literaturii pentru copii aș putea sugera cîteva de interes acut și mai general.

5 — Sunt legat cu sufletul de multe cărți bune al căror redactor am avut bucuria și norocul să fiu. Dar dacă aș aminti doar una aceasta ar fi „Povestea celor zece frați" de Ștefan Augustin Doinaș. După părerea mea este unul dintre cele mai bune poeme epice din literatura noastră.

Gh. D. Vasile

Interesul pentru natura profundă a omului

— Am înțeles întotdeauna scrisul pentru copii ca pe un salt într-un alt tip de gîndire, aș spune ceva între gîndirea poetică și gîndirea matematică — o gîndire fascinată de liniile pure. Mă refer, bineînțeles, la un ideal absolut, pe care puțini îl ating, pe care destul de puțini ajung să si-l propună. Firește că scrisul nu poate fi în general conceput fără acel salt în gol prealabil, acel salt către o ordine și un sistem de relații de el inventate, pe care il face orice scriitor cînd se așează la masa de lucru și, mai ales, cînd începe o lucrare nouă. Dar nu despre asta e vorba. Aici mai e și altceva.

E, într-un fel, ideea că *lumea însăși* începe atunci, în chiar acea clipă, că totul se ia de la începutul începutului, construindu-se pe o premisă, din aproape în aproape, odată cu scrisul nostru. Toată gîndirea copilului e de fapt bazată pe astfel de ipoteze, foarte asemănătoare cu cele poetice, sau cu cele matematice, ca și cînd am spune : „Luăm o dreaptă *A B*..." sau „Fie triunghiul..." — și am construi de aici mai departe. O gîndire bazată pe „Ce ar fi dacă...". Spre deosebire de adult, copilul are tot timpul curajul premiselor, curaj pe care experiența și rutina îl rod, îl tocesc. Apoi adultul mai suferă și alte pierderi. S-ar putea spune că este, într-un fel, atins de un proces de lenevire a spiritului, indiferent de gradul său de dezvoltare intelectuală, el arătîndu-se, în raport cu copilul, destul de săracit și de absent spiritualicește. Punîndu-și întrebarea *Ce este filozofia ?* și căutîndu-i acesteia rădăcinile în natura adîncă a omului, mari filozofi ai lumii au descifrat un semn al faptului că ființa omenească găsește în ea însăși sursa reflecției, în întrebările, vizînd profunzimile acestor surse chiar — pe care le pun copiii. Aceștia întreabă, de exemplu : ce a fost *înainte* de a se fi născut lumea, dar *înainte* de asta, dar *înainte* de asta, sau : de ce nu pot *păstra* o oră, sau o clipă oarecare din viața lor, cum ar fi clipa urcării unei scări, în drum către o vizită — descoperind în felul acesta, în cazul întîi, nașterea și înlănțuirea la infinit a întrebărilor generate de rațiune, sau, în cazul al doilea, problema timpului, a scurgerii universale și evanescenței tuturor lucrurilor.

Iată tot atîtea motive pentru care însul adult s-ar putea arăta interesat de universul infantil, ca de o sursă autentică în care se poate redescoperi, înțelegîndu-și mai bine profunzimile propriei ființe. Ar mai rămîne, firește, ca literatura oglindind acest univers să încerce să le pătrundă și ea. Altminteri, ocupîndu-se doar de mici întîmplări hazlii, comunicarea ei cu cititorul adult mi se pare exclusă. Nu că aș contesta dreptul la viață a unor astfel de lucrări. Ele pot fi instructive, educative, amuzante, mai mult, pot fi chiar căutate de copii din cine știe ce motive, extraliterare. Ele nu fac parte însă din sfera literaturii, și nici nu pot interesa pe lectorul adult. Între o carte de acest fel și una ca *„Alice în țara minunilor"* e aceeași distanță ca între un roman polițist oarecare și poezia lui Mallarmé. E o diferență de specie, în definitiv de rang. De partea sa, literatura pentru copii bună, adevărată, atingîndu-și ținta, pretinde, paradoxal poate, un cititor adult mai evoluat decît cel mediu (cum ar fi obișnuitul cititor de romane sau de literatură științifico-fantastică) și care s-o caute cu tipul de interes cu care ar lua în mînă un volum de poezie, să zicem.

Această transpunere care e scrisul pentru copii, într-o altă gîndire, e o treabă grea. În contrast cu rezultatul ei, uneori aerian și grațios, e o muncă bărbătească și dură. Pentru cine o înțelege așa, toată acea încărcătură de dulceagă stupiditate de care beneficiază termenii de „literatură pentru copii" și de „scriitor pentru copii" e de-a dreptul insuportabilă.

Cît privește puntea de comunicare cu cititorul adult, ea nu poate fi alta decît interesul comun pentru natura profundă a omului și interesul general pentru viață, pentru diversitatea formelor vieții.

Sonia Larian

Anchetă realizată de Cornelia Djigola

Ut pictura poesis

Grea îndeletnicire să ilustrezi o carte de literatură și mai ales una de poezii. Desenatorul e mereu în dilemă : să repete sub formă plastică „epica" superficială a operei ori s-o interpreteze în limbajul artei lui ? Ilustratorul e un exeget și un comentator atunci cînd ingeniul literar descoperă coarda potrivită și în plastician ; o ilustrație valoroasă de carte este în sine o creație nouă cu un pretext literar și nu un raport linear și coloristic asupra operei în ce are ea învederat.

Nu altul e cazul ilustrației la o carte pentru copii, cu menționarea că aici proporția între text și reprezentare este mult mai strînsă. O legătură între elemente e trebuincioasă și la destinatarul adult, însă pentru copil ilustrația e o completare a textului și o oglindire a lui. Toată această lume de culori, de linii întoarse, de rotocoale, de fumuri, de arbuști are pentru copil cîte ceva din universul imprejmuitor. Imaginea e la el întîiul agent al fascinației pe care textul pur literar nu are decît a o spori. Plastica și poezia sînt aci în raport teoreticește egal. Stricați această proporție scăzînd funcțiunea literaturii și veți obține „les bandes-dessinées". Micșorați retorica plasticii și veți obține o scădere notabilă în sensibilitatea cititorului prescolar. Textul e pentru el o aventură ; imaginea este un basm reprezentat : are elemente din lumea înconjurătoare — culorile însă nu corespund, seamănă cu obiectul — însă e în raport poetic față de termenul real. Imaginea cărții pentru copii este fabulația reprezentată și exprimă utopia unei lumi interpretate elementar. Nu întîmplător o carte de poezii cu adresant de această vîrstă conține ilustrații pur artistice, analizabile în sine ca niște mici gravuri independente. Arta pentru copii are, luată în sine, trăsăturile esteticului indeterminat de destinație.

Totuși, cîteva note proprii se pot repera, deși accente comune s-a văzut că există. În „Planeta copilăriei" de Adrian Munțiu, autorul a voit, în spirit arghezian, să ne descrie o lume minusculă pe măsura cititorului. Și a reușit căci poeziile lui scurte și muzicale (condiție a liricii pentru copii, în primul rînd muzică, sînt memorabile și acoperă teritorii felurite). „Planeta copilăriei" e o enciclopedie pe măsura cititorului. Dar ilustrațiile ? Ele însoțesc fiecare „articol" de dicționar, cuprind desene în două trei culori, de preferință verde, și conțin reprezentări rar alegorice ale poeziei propriu-zise. Izbutită e aci ilustrația umanizatoare (pisici pe două picioare, fluturele cu ochi umani, vulpoiul cu ochii consternați) și pictura lumii de la nivel infantil. Toate viețuitoarele desenate, de la vrabie la om, au ochi enormi, ingenui căci Sîrbu Nicolae a interpretat copilăria în chipul curiozității limpezi, pe urmele unui Tonitza mai naiv.

„Cărăbușul de aramă" de Lucian Blaga era mai greu de reprezentat pe înțelesul copiilor. Cum să transfigurezi plastic și inteligibil o poezie cu metaforă mereu obscură și eliptică ? Și totuși Anamaria Smigelschi, ilustratoarea, a izbutit. Ea a interpretat universul lui Blaga în două culori fundamentale : unul e arămiul combinat cu gal-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

florin costinescu

Lîna de aur

De pe un mal, pe celălalt
și așa mai departe,
apropiere de viață,
fugă de moarte...

Unul împădurit,
altul pustiu –
malurile lumii sub cer luminat,
sub cer plumburiu...

Nimic de ascuns :
făptura ori visul
malurile lumii –
înălțimea,
abisul...

Nimeni nu mai caută
lîna de aur,
mătăsoasa, părelnica lînă
în veacul nostru
poleit cu minuni,
smălțuit cu funingini
ea se numește
iarbă,
strălimpezime,
fîntînă.

Izbucnire de petale

Iarăși se va întîmpla soare-răsare
în sufletul meu și în afară,
la ora de cumpănă a dimineții
iarba e dulce – amară.

Mă întorc spre ziuă fără a fi strigat
totdeauna copil al razelor sale
nu-mi închipuiam altfel soarele
decît izbucnire veșnică de petale.

Orizontul e linia pînă unde respir,
răsuflarea urcă soarele la înălțimea
capacului
privirea îl statornicește-n zenit
făcîndu-l simbolul de sete al veacului.

Nesfîrșire

Nu toate au un sfîrșit,
lumina caută pretutindeni lumina,
un om trăiește încă
în gîndul altui om
planeta se învîrtește, pe umerii lui,
mai departe.

Nu toate au un sfîrșit,
vorbește-mi despre ce vezi de la fereastra ta:
un copac, o răspîntie, o statuie,
și am să-ți spun :
ieri altcineva a văzut toate acestea
găsind pentru fiecare alte cuvinte.

Dezmărginiri

Din vară-n vară : struguri, vii și dealuri
și apele între aceleași maluri,
schimbați doar noi, și-n rău, și-n bine,
simțim cum cade roua pe destine.

Ce har au fructele ! Se rotunjesc și țipă
dezmărginînd o formă nouă-n clipă,
ce har și ce prisos de soare
pe ramul beat de legănare...

Frunză în rotire

Desenul nervurii : semn de-ntrebare,
ce bine se vede în frunza ce moare !

De ce mi-l arăți, umbră-n rotire
cînd nu mai port haină de mire ?

În cuie cerești se leagănă semnul
aerul toamnei sună ca lemnul,

Cîntecul păsării pe creangă îl arde
fructul, de soare, cu brumă-l desparte

Umbră a umbrei, frunză-n rotire
A-mbătrînit pămîntul de-atîta uimire.

Nisipul

Nisipul – același peste tot,
răzbate, calcă în picioare, întunecă,
în zadar, îmi spui :
nu totdeauna duhul său cotropește
el are în nestatornicia ce i-o cunoaștem
legile lui,
mai presus decît ce știm privindu-l
decît ce aflăm trecîndu-l prin mîini,
decît ce credem auzind sunîndu-și
dunele-n noi, –
nici o putere, iubito,
nu poate face nisipul
să semene cu pămîntul.

Același peste tot – nisipul,
în deșert ca și-n cuvinte și simțuri,
nu-l pot lăuda doar pentru firul subțire de aur,
cînd bine știu ce înseamnă un fir de iarbă,
duhul lui umblă prin zile, ne caută chipul
și de numele nostru întreabă.

Pînă nu mai există

Ce poate fi iubirea fără margini,
iubirea fără preț ce poate fi ?
Întreabă-te, ceas al meu, întreabă-te
de cîte ori noaptea te stringe
de cîte ori te despresură zi.

Întreabă-te de cîte ori visează iarba,
de cîte ori coasa o trece,
inimă a mea, întreabă-te,
pînă cînd apa atinge buzele,
pînă cînd seceta umblă s-o sece...

Întreabă-te pînă ametesc stelele
din tine, de dincolo de tine,
de cîte ori mori și învii
și ai ramure goale,
și ai ramure pline...

george țărnea

Balada marelui și micului univers

Peste pirleaz era Colchida
Lingă pridvor era Olimpul
Făceam trei pași în neființă
și-n curte mă jucam cu timpul

Un sfinx de pază lingă poartă
cea plingătoare și căruntă
la miazănoapte erau zmeii
și-un loc de bătălie cruntă

Către apus la patru case
trăia-ntre flăcări Vrăjitorul
care-mi cerea drept semn de pace
să-i duc lumină cu urciorul

La miazăzi pe după soare
curgea o apă fără nume
cu pești de aur și cu știme
purcese dintr-o altă lume

La răsărit era fintina
sunînd prelung ca o chemare
aș vrea acum să-i pot răspunde
dar nu mai știu și sînt mai mare.

Titirezul

Pe timpla-ntîmplărilor noastre
se scurge o ploaie de astre

Și nici nu e vreme să numeri
cît cer ți se-așează pe umeri

Mai pierzi mai cîștigi o culoare
în sensul mișcării solare

Mai suferi mai rizi mai ți-e frică
sub frunte o roată se strică

Și cade și cade și cade
prin strîmtele nopții arcade

Începe atunci să te doară
un timp neatins prima oară

Te simți vinovat pentru toate
ce sînt sau nu sînt inventate

Și cazi între brațele humii
pe timpla-ntîmplărilor lumii.

Oglinda fermecată

De sus mai de sus de prin fața
luminii se scutură viața

Aici o fărîmă mai colo o mare
nimic nu-i perfect nici în cer prin urmare

Zarafii ascund fericirea-ntr-o pungă
popasuri puține la cale prea lungă

Rănit de-ndoială cel care cunoaște
din fluturii clipei omida se naște

Flămînd de-nălțime cel frînt sub povară
mai vine un cearcăn mai pleacă o vară

Zăpezile caste mai spulberă jocuri
trecînd sub tăcere și oameni și locuri

E-atît de ușor să dezlegi legămîntul
pămîntul cu soarta și noi cu pămîntul

Și totuși mereu și mereu se aude
lumina urcînd prin semințele crude

Încît niciodată și nimeni să poată
cuprinde cu gîndul priveliștea toată.

Balada nemuririi

Nouă îi mai pare
doar zăpezii calea
furi ce furi din poala
cerului și valea

Te ascunzi în gînduri
cum te duce zarul
iei ce poți cu viața
ia ce vrea cezarul

Singur vii și singur
te întorci în soare
nu dorești pe nimeni
nimeni nu te doare

Numai cînd cu dorul
vrei să te asameni
poți afla și calea
trecerii în oameni.

patrel berceanu

Grăbește zorii

tu știi că bunătatea nu schimonosește chipul
de ce te miri că patria are surîsul atît de blînd
cînd îți întoarce zilnica binețe ?
tu știi că bunătatea nu schimonosește fața
nu te mira grăbește zorii
să poți rosti cucernic :
bună-dimineața.

Prezent istoric

ca să-și poată înălța nestingherit zmeul
dă fuga
într-o fotografie din copilărie
vîntul înfoaie coada zmeului
mișcă perdelele camerei
se hîrjonește cu manuscrisele
umilește cunoștințele lui despre prezentul istoric
și uită drumul înapoi
spre fotografie.

Poem II

scriu într-o noapte de vară
cotropită de ploaie
și crenguțe de tei
de cu seară sub biciul primului trăznet
greierii și-au săpat galerii
în burta pămîntului

prea cuminte e citeodată
senina lege a cîntecului

Aventuri paralele

pianul mecanic scos afară
la iarbă verde
pătat de albul
vrăbiilor neastîmpărate
așteaptă tremurător
apropierea furtunii
pătat de albeața vrăbiilor
așteaptă vorba vine cîntecul
din această cauză
imaginația lui paraplegică
face prea frumoase găuri în cer
un greier alături ar oferi soluții
mai simple
dar greierul e numai ochi și urechi
în așteptarea furtunii

Uneori tăcerea vă vine bine

ah nu vreau să vă mint
eu nu scriu poeme
așa cum florile nu nasc
primăvara
eu nu scriu poeme
eu sînt un croitor al tăcerilor
eu știu ce înseamnă o mantie
bine croită
din tăcerile voastre
uneori tăcerea vă vine bine
știu că vă interesează mai mult
tăcerea mea decît
guraliva bătaie a inimii mele
înseamnă că ne înțelegem.

tóth maria

gemenele

Cred că nu mai există cineva pe lumea asta care să facă, precum fac eu, în fiecare an un pelerinaj, pe aceleași meleaguri — și fără a se aștepta să vadă minuni. Mi-am făurit și niște psalmi ; îi repet mereu, șoptindu-mi-i tot drumul. Psalmii mei sînt psalmi de pace. Tot vin aici să regăsesc urmele vieții mele, mai precis să-mi retrăiesc istoria vieții, chiar dacă ea nu va deslușî întru nimic nici trecutul, nici prezentul meu. Nu am vreun steag cu mine, dar am o batistă subțire, pe care o flutur, stînd la fereastra trenului, în momentul cînd oprește în fața aceleiași bătrîne, înaltă și uscățivă — care mă așteaptă de fiecare dată. Pun batista în buzunar ; s-a terminat ceremonia revederii. Ea nu m-a invitat acum, după cum nu mă invită niciodată la întîlnirea noastră din prima zi a lunii mai ; eu niciodată n-o vestesc că voi sosi. Mă urc în tren — totdeauna în același tren — și plec. Atît. Și pe ea o găsesc totdeauna așteptîndu-mă. Din gară, o pornim pe jos, alături una de alta ; trecem pe sub castanii înfloriți, străbatem aerul înmiresmat, ne strecurăm prin zarva lumii. Cunoscuți de-ai mamei îi dau binețe, ea dă din cap și mă strînge ușor de cot, îndemnîndu-mă să răspund și eu.

— Tușa Iuci, v-au venit gemenele ? întreabă cite cineva, apăsînd asupra cuvîntului **gemenele.**

Obrazul mamei rămîne neclintit — numai aorta i se reliefează pe gîtul zbîrcit și zvîcnește scurt, fără ca cel ce-a pus întrebarea să observe ceva.

— A venit Anna, dar Dalma nu are concediu încă.

Zîmbește. Zîmbetul ei e rezervat, discret. E bătrînă acum, pensionară, dar a rămas aceeași femeie de neînfrînt. Nu ia în seamă pe impertinenții care vor să se amestece în viața ei. A fost o vreme cînd își închipuia că toată lumea îi este dușmănoasă. Și atunci se refugia în credință : aprindea lumînări în casă, cădea în genunchi lîngă pat și se ruga, se ducea să asculte, cu evlavie, liturghia la biserică. Toate acestea aparțin

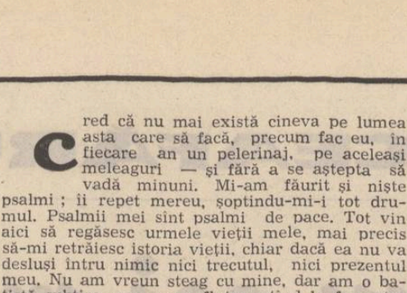

Mircea Barzuca : „Cai tineri"

trecutului, nici nu mai știe unde i-o fi cartea de rugăciuni, legată în piele verde, pe care o ținea pe noptieră.

— Ce face Dalma ? o întreb, în fața ușii, pe cînd ea scotocește în poșeta brodată, cu mărgele, după cheie.

— Se necăjește cu copiii, n-are răbdare la ei, îi simte ca o povară grea. Și fetițele își dau seama, copiii înțeleg multe... A reușit să întoarcă cheia în broască, ușa s-a deschis.

Le învăluie răcoarea vestibulului.

— Mamă, după dumneata, cum ar trebui să se comporte Dalma cu fetițele ?

Mama își scoate mănușile, își dezleagă, fără grabă, șireturile pantofilor, își pune papucii de casă. E un aer proaspăt în apartament, peste tot curățenie desăvîrșită. Simt o deosebită plăcere și mă uit la mama, cu satisfacție ; știu ce ușor obosea la treabă în ultimii ani. Se vede că-i mai lesne acum să-și întrețină casa. Într-un tîrziu, îmi răspunde :

— Dalma ar trebui să fie mai echilibrată, să aibă mai mult tact. — Intrăm în sufragerie. Se întoarce spre mine. — Dacă știi să te porți cu tact, îți atragi recunoștința cea mai trainică. Da, da, confirmă ea din cap, crede-mă.

Sufrageria e spațioasă, aici dormeam noi, fetele, cînd eram mici. La stînga e baia, la dreapta dormitorul — o încăpere îngustă. Acolo se închidea tata în fiecare după-amiază, ca să nu ne vadă, să nu ne audă.

Mă schimb ; am îmbrăcat o bluză curată. Mama așterne o față de masă brodată. Mă uit în jur : pe pereți nici o fotografie, nici un tablou. Între cele două ferestre : mașina de cusut. Prin perdelele de dantelă albă se cerne lumina soarelui. Mă uit pe geam : peste drum văd biserica catolică. Pînă i s-a stins credința, mama se ducea regulat la slujba religioasă. Un singur sentiment pare s-o anime acum : recunoștința față de mine, față de perseverența mea. Mă uit îndelung la ea, ea la mine. Sînt scundă, și, deși încă tînără, mi s-a îngroșat mîna : e artrita, moștenită... Mîna mamei e subțire, are un contur impecabil. Cu ce eleganță ține ceașca și minuiește cleștele de zahăr ! E o făptură diafană, dintr-o lume de vis. Se mișcă armonios, e sobră, grațioasă. Acum mă privește din nou : caută, desigur, vreo asemănare între mine și rudele ei : mătușe, unchi, bunici, veri, oameni necunoscuți mie, dar imortalizați pe foile groase ale albumului de familie .Noi, gemenele, n-am fost duse niciodată la fotograf. Cînd eram în clasele primare, copiii ne arătau cu degetul, erau cruzi, am suferit mult din pricina lor. Culmea, nu exista nici un fel de asemănare între noi „gemenele". Apoi, am urmat fiecare o altă școală. Atunci s-a ridicat un zid de tăcere între noi. Dalma era înaltă, și osoasă, și blondă. Cînd am fost mică, îmi plăcea să-i pieptăn părul lung ; ea se lăsa pieptănată, nepăsătoare, resemnată, uneori plictisită. Niciodată n-am fost la plimbare împreună ; părinții nu ne scoteau nici duminica. Pe părinții tatei nu i-am cunoscut, auzisem că ar fi emigrat în America prin anii douăzeci.

Sora mamei venea des la noi. Se închideau în bucătărie, vorbeau tot timpul nemțește. Mai venea din cînd în cînd și tanti Lori, asistentă-șefă de la maternitatea orașului. Mama pregătea prăjituri în cinstea ei și o ruga insistent să mai stea, să mai stea. Cînd era tanti Lori la noi, noi gemenele ne așezam una lîngă alta, pe sofaua cea mică. Era mai tînără decît mama, dar avea sînii mari și șezutul proeminent. Nu ne vizita cu plăcere, o simțeam, totuși o vedeam destul de des. Din cînd în cînd îndrepta spre noi, fetele, ochii ei bulbucați, examinîndu-ne cu un aer binevoitor.

— **So, meine Liebe,** asta-i... Bine că sînt sănătoase, e cel mai important lucru. Ce te-ai face dacă ar mai fi și bolnave... Ar fi o adevărată pacoste...

Trecuse o vreme. Într-o bună zi, m-am întîlnit cu tanti Lori pe stradă. M-a sărutat : îi mirosea gura a coniac. M-a luat de braț, și, fără să mă întrebe, m-a tras cu ea.

— Te-ai făcut fată mare, putem vorbi deschis acum... ai să mă înțelegi... Ah ! sînt cam obosită... **So, meine Liebe...** asta-i... ce-am vrut să spun ?... **ja...** am scos astăzi unsprezece copii din burta mamei lor. Vai ! ce muncă îngrozitoare ! Și am suferit împreună cu fiecare femeie, care a născut, m-am sforțat odată cu ele, am icnit, am oftat, m-am căznit. Ai să treci **și** tu cîndva prin asta... Cînd îți va veni rîndul. Dar mă uit cu drag la capetele alea, mici, plăpînde... Ce mai face mama ta ? Ce milă mi-e de ea ! Cît de mult o compătimesc! Biata de maică-ta! Știi... în săptămîna în care a născut ea, a căzut o bombă pe maternitate. Ah ! războiul, războiul e pricina atîtor nenorociri, atîtor încurcături... Războiul e de vină că...

Am ascultat istorisirea lui tanti Lori ; de atunci mă gîndesc numai la ea, și-mi explic multe lucruri... Acum îmi dau seama de ce-o invită atît de des mama.

Cînd am terminat școala — fiecare din noi la altă școală — mama ne-a spus :

— Nu pot să fiu în două locuri deodată, n-o să vă supărați dacă n-am să vin la serbarea nici uneia dintre voi.

...A sunat la ușă. Mama s-a ridicat. Lumina soarelui i s-a prelins de pe față.

— Cu siguranță că-i Gabika. Am chemat-o la probă, a spus în drum spre ușă.

Mama simte că ar trebui să dea o explicație.

O întreb :

— Nu-ți ajunge pensia, mamă ?

— Nu e mică pensia, dar am prea mult timp... mai croșetez mănuși, fac sutiene, cos...

A intrat o femeie, pe care n-o cunosc, spune că a venit după un sutien. Intră amîndouă în dormitor, schimbă cîteva cuvinte în șoaptă. Apoi se întorc. Femeia se uită stăruitor la mine, nu se stingherește deloc. O privesc și eu : are pieptul plat, fața pare îmbătrînită prea devreme, ochii sînt stinși. Nu-mi plac ochii femeii, par a vedea ce alții nu văd, și parcă fură cu ochii. Totdeauna mi-a fost teamă de asemenea priviri. Aș fi vrut s-o sfătuiesc pe mama să nu mai primească astfel de oameni în casă, dar n-aveam curaj, tăceam. Sau, poate, mă gîndeam eu, decît să rămînă singură... Îi sugerasem, după moartea surorii sale, să-și pună telefon. Eram mai liniștită cînd îi auzeam glasul de la distanță. Aparatul negru așteptа pe măsuță.

— I-ai telefonat ? mă întreabă mama.

— Nu.

— La ora asta o găsești cu siguranță la serviciu.

Am format numărul. A răspuns maternitatea. Am întrebat de asistenta-șefă. Mi s-a răspuns că-i acolo.

— Plec... am să mănînc la întoarcere.

Mama m-a condus pînă la scări.

Maternitatea e sanatoriul Prater de odinioară, de lîngă parcul orașului. E liniște aici, și aer curat. Camerele au ferestrele spre curte. Am fost și eu internată aici, cu ani în urmă. Auzeam noaptea fiecare bătaie de orologiu al primăriei.

În sala de așteptare, pe fotolii, șed femei, cu mîinile încrucișate pe pîntecul bombat. De afară se aude claxonul unei mașini „Salvare" și apoi cum se deschide poarta. Străbat pînă aici țipete, țipete de durere. Poarta se închide zgomotos. Intră tanti Lori. Totdeauna cînd mă vede, se grăbește să se apropie de mine. Îmi pare că s-a mai îngrășat, că i-a mai albit părul.

— A ! ia uită-te cine-i aici : catastrofa vieții mele. Te felicit de întîi Mai !

Vorbește repezit, dar mai curgător, mai corect. Și a căpătat prestanță. Mă invită în biroul ei, despărțit printr-un coridor de sala de așteptare, de unde se aude aproape totul prin pereți. Tanti Lori roagă să se aducă niște sandvișuri de la bucătărie.

— Mă răsfeți, tanti Lori.

Cînd se așează, genunchii își fac loc prin halatul desfăcut. I se vede rochia de stradă sub halatul ei alb. Și-a tras boneta, pe fruntea-i teșită, pînă la sprîncene.

— Ce tot zici că te răsfăț ? Eu aș vrea să mă scap de tine.

Se aude țipînd la etaj o femeie în chinurile nașterii.

Intră o ajutoare de bucătăreasă, tîrșindu-și picioarele, nepăsătoare și absentă ; pune încet pe birou o farfurie cu tartine unse cu unt și cu felii de salam ieftin deasupra. Tanti Lori începe să mestece.

— Încă n-am mîncat nimica astăzi. Totdeauna înainte de sărbători e fierbere mare. Și totul cade pe capul meu... Hai ! ia și tu !

Mîncăm. Pîinea e umezită, impregnată de aburii ciorbei ; are un gust neplăcut, Tanti Lori se apleacă și scoate cu mîna-i butucănoasă o sticlă cu coniac dintr-un sertar. Toarnă în două pahare. Cu vocea-i răgușită mi se adresează :

— Bea și tu un păhărel. Nu face fasoane. Un singur păhărel nu strică. Bea, n-auzi ?

O ascult. Și adaug :

— Cum o să strice un păhărel ?

— **Ja, ja,** mă aprobă dînsa. Și altfel cum o mai duci ?

Mă uit la ea, rugătoare, cu speranță, cu disperare, cu recunoștință, cu un amalgam de sentimente, pe care ea le descifrează în ochii mei.

— O ! **mein Kind,** de cîte ori vrei s-o iau de la capăt, de cîte ori să-ți povestesc iar și iar despre începutul amăritei tale vieți ?

— Mai spune-mi o dată, o singură dată, pentru ultima oară !

— Te-am visat într-o noapte, săptămîna trecută ; am fost sigură că ai să pici.

Toarnă din nou în pahare. Îl ia repede pe-al ei și-l deșartă dintr-o sorbitură. Închide ochii o clipă, oftează.

— După cum ți-am mai spus, te-ai născut în

Mircea Barzuca : „Circ"

luna mai. În plin bombardament. Orașul era invadat de fritzi. Dar viața își urma cursul ei. Oamenii mureau, se nășteau copiii. În maternitate se aflau cinci nou-născuți. Le pregătisem baia. Am scos panglicuțele cu numere de pe mînuțele lor și le-am trîntit pe pat. Nu-mi plăcea să se ude panglicele. O prostie de pedantă ! Trei copii erau în pat, doi pe masă. A explodat o bombă în fundul coridorului. M-am aplecat și-am acoperit cu trupul meu cei doi copilași de pe masă. Unul erai tu. Port și astăzi pe spate urmele schijelor. Cădea moloz, se surpau ziduri. Mamele s-au repezit și-au înșfăcat fiecare cîte un copil din cei trei. Toți cinci erau fetițe. Pe coridor zăcea moartă **Schwester :** sora nemțoaică. Și ea născuse aici. Unul din copilași era al ei. Mă îndreptam spre cadavru, cînd, voi două de pe masă ați început să scoateți niște urlete groaznice.

Tanti Lori se opri... ezită... apoi își luă inima în dinți :

— În clipa aceea a intrat și mama ta. Se clătina pe picioare. **„Muțika, i-am spus, am rămas cu copilașii ăștia doi".** A năpădit-o plînsul. Bîlbîia : dar... fetițele astea... Plîngea, plîngea din ce în ce mai tare. Se uita năucă, parcă nu era în toate mințile. Mi-am ieșit din fire. Am început să țip : ia-le, ia-le de aici, nu vezi că se surpă tavanul, cade tavanul, ia-le, fugi !

Panglicuțele numerotate zăceau jos, le-am călcat, zăpăcite cum eram, în picioare.

---

teatru **t**

Pescărușul (II)

Eram convins, înainte de a cunoaște această nouă montare, că **Pescărușul** este piesa cea mai conservatoare a lui Cehov (cît privește virtuțile de reprezentare, se înțelege). Tradiționala scenă cutie mi se părea aici de neînlocuit, nu doar pentru a menține o indispensabilă distanță ci și fiindcă **teatrul** (dedublare, falsitate, dar și aspirație, miraj) constituie metafora implicită a „comediei". Iată însă că Liviu Ciulei schimbă perspectiva (fără ca demersul său să fie neapărat nou), transformînd în evidență ceea ce era numai sugerat, distribuit în atmosferă cu pulverizatorul. Scena improvizată la început pentru Constantin și Nina ocupă centrul podiumului de la **Grădina Icoanei,** scheletică și albă ca un eșafod. Totul se desfășoară dinaintea acestei construcții moarte, simbolizînd eșecul. Faptele rămîn desigur aceleași, doar lumina sub care sînt văzute e alta, egal de crudă. Iar eroii sînt și ei alții : răsturnați cu capul în jos și scuturați pînă cînd din interior sună ceva, semn că fragilele lor mecanisme de păpuși au fost dereglate. Rigide, ele vor executa de acum înainte numai mișcările principale, grația și nuanțele dispărînd. Ratatul Sorin, interpretat de Dumitru Onofrei, demonstrează cel mai limpede intenția regiei : blînda sa alienare devine stupiditate revendicativă, predispoziție la accese de furie. Aceeași intenție se manifestă și în procedeul evitării suprapunerii precise între personaj și interpret. Ea poate fi constantă (subliniindu-se deliberat mai ales unghiurile rezultate din nesuprapunere) deopotrivă în rolurile-cheie Arcadina și Trigonin. Clody Bertola contestă — s-ar putea spune — Arcadinei farmecul pe care totuși naivii îl presupun, făcînd din ea o femeie stridentă și goală, zgîrcită și ignobil speriată de progresele vîrstei. La fel, Ion Besoiu îl compune pe Trigorin sub semnul exclusiv al banalității și al indiferenței egoiste față de semeni (și — paradoxal — chiar față de sine). Pentru rolul Ninei, Mihaela Marinescu posedă o asprime naturală care supravegheată îndeajuns, ar fi putut să exprime aidoma ciudățenia personajului. Perfect plauzibilă în primele scene, tînăra actriță pierde apoi suflul devenind aproape inexpresivă spre final. Admirabil în doctorul Dorn Fory Etterle descinde însă dintr-o altă viziune regizorală, impresie pe care o lasă (!) și foarte dotatul Adrian Pintea, de curînd absolvent al facultății de teatru. Constantin în întruchiparea sa rămîne fizicește ilustrativ și psihologește expozitiv. O potrivire dinăuntru (și nu o supunere superficială) la punctul de vedere adoptat realizează numai, în egală măsură, Mariana Mihuț și Petre Lupu. În interpretarea Marianei Mihuț, Masa (o revoltată și o dezabuzată, o caraghioasă și o patetică) apare ca personajul cel mai complex și — surprinzător — cel mai inteligent al dramei. Cît despre Medvedenko, Petre Lupu a elaborat strălucit caracterul îngust și încăpățînat al învățătorului, valorificînd comicul existențial al unei condiții absurde. Prilejuind o meditație asupra esenței teatrului cehovian, **Pescărușul** lui Liviu Ciulei reprezintă, în plan spectacular, o ipoteză gravă și ușurateca în același timp.

Marius Robescu

---

film **f**

Comedie mută '77

Chiar atunci cînd călca în strîchini, comedia mută a Hollywoodului își păstra farmecul pentru că, împotriva aparențelor, pe vremea aceea comedia era o treabă foarte serioasă, iar comicii nu-și spuneau nici un moment că ar avea ceva mai bun de făcut. Abia născută, comedia gîngurea teribil, dar acea stare fericită — candoarea adică — izvor al multor gafe dar și al multor momente sublime, odată pierdută nu se mai întoarce. Dacă, pe ici pe colo, cîte un mare comic contemporan își mai hrănește umorul din candoare, aceasta este o calitate a lui, personală. Hollywoodul însuși nu se mai poate întoarce la naivitățile dintîi pentru că, în secret, se simte mult superior anilor săi de început ; și dacă o face totuși, lăsîndu-se copleșit de nostalgie după copilăria de aur a filmului mut, este ca și cum și-ar da voie să iasă, pentru două ceasuri, în recreație. **Comedie mută '77** în care cițiva oameni în toată firea ies în curtea din dos a Hollywoodului și se prefac a fi din nou la vîrsta „grădiniței", nu are însă nimic de-a face cu comedia anilor '30 care ne-a încîntat și continuă să ne încînte ; ceea ce-i lipsește în primul rînd este convingerea, credința că mai mult decît atît nu se poate. Filmul seamănă mai curînd a conspirație în care actori și realizatori ne fac cu ochiul, luîndu-ne părtași la niște șotii, și nu la o treabă foarte serioasă. Din păcate, această prefăcută candoare aduce a vulgaritate — licențioasă pe alocuri, stridentă și nesinceră.

Că Hollywoodul are nostalgii, înțelegem : le avem și noi. Că vedete precum Paul Newman, Liza Minelli și marele mim Marcel Marceau acceptă să apară pentru cîteva minute în această producție, ca pentru a depune o coroană de flori la monumentul gloriei de altădată, iarăși înțelegem. Dar de ce trebuie să-l vedem pe fostul rege, comedia, ajuns în mizerie doar pentru că niște oameni își închipuie că el a fost detronat, iată ceva ce nu putem să înțelegem și nici să acceptăm.

De fapt, sub aparența nostalgiei se ascunde nepăsarea și, mai rău decît atît, neîncrederea. Actori de mîna a treia, care speră să dea aici marea lovitură a vieții lor și sar peste cal, gaguri care sînt doar rămășițe de la ospățul pantagruelic unde ele se consumau cu kilogramul, nu pot reînvia vremurile apuse și nici măcar nu sînt un gest de curtoazie față de marele dispărut. În fața monumentului care este filmul mut, cițiva înșan care se dau drept urmașii săi direcți, joacă o comedie banală — fantomă a strălucirii trecute. Descendenții sînt fără îndoială la fel de muți ca și predecesorul, dar într-o lume care vorbește, mutenia este doar o infirmitate.

Nicolae Mateescu

---

televiziune **tv**

Unde este Mihaela?

● Emisiunile dedicate telespectatorilor care au mai puțin de 80 cm., înălțime de la care privesc lumea cu naivitate și candoare, acceptînd-o pe Mihaela de la 19 h. 20' sînt puține, iar din cele care totuși sînt, puține pot fi ținute minte mai mult de cinci minute. Nu ne gîndim desigur la „animate" pentru simplul motiv că acestea sînt un bun al tuturor vîrstelor și nici nu există alt merit decît acela de a le difuza și acesta umbrit de orele imposibile de duminică după-masa, cînd ne dorm copiii, la care sînt programate. Date de-o parte „animatele", ne mai rămîn două-trei emisiuni, în care se cîntă puțin, pentru că se vorbește mult și țeapăn, cu ochii înfipți în obiectivul aparatului, gata-gata să plîngă, încît te cuprinde mila și-ți trimiți copilul afară, să se joace, ca să nu-i strici buna dispoziție. Și cînd te gîndești că nu cu mulți ani în urmă Mihaela Istrate ajunsese idolul copiilor de atunci... Vedetele de acum sînt Heidi sau Pebels sau Clara, „animate" cum trebuie și nu la „Animafilm", cu petice de hîrtie care se vor metafore subtile, care îi exasperează pe cei mari și-i năucesc pe cei mici. Prea puțin.

● Adaptarea TV după „Glasul" de Iulian Vesper ; regia, Iov Rus ; imaginea, Constantin Chelba ; prezentare, Constantin Vișan. Durata filmului : 30.' Difuzat luni, 14 martie, pe programul 2 și marți, 14 iunie, pe programul 1, dar la... 11h. 30' !?. Cei care au reușit să-l vadă, puțini, pot spune că este un film bun care readuce în actualitate o carte bună despre care s-a scris și s-a vorbit prea puțin. Și atunci, dacă filmul este bun, dacă în el s-a investit muncă, timp și mai ales speranțe, nu-i păcat să strici toate astea printr-o programare care îl dezavantajează net față de, să zicem, „Hai să rîdem" de simbătă seara sau „La chitară bas" de la „Clubul T" ? De ce ? Cine își închipuie că adaptarea unui roman românesc nu ar interesa decît pe bucureștenii de luni și pensionarii de marți ? O reprogramare avantajoasă a filmului ar constitui autocritica firească și un gest reparatoriu pentru scriitorul Iulian Vesper.

● O emisiune modestă, în sensul bun al cuvîntului, este „Forum cetățenesc" care într-o miercuri a avut o excelentă anchetă despre cîteva gări (Titu, Pitești, Găești) privite ca adevărate cărți de vizită pentru gospodarii orașului. Reținem un dialog de tot hazul între reporter și bufetiera restaurantului din gara Pitești : „De ce țineți platourile cu mîncare afară, cînd aveți frigider ?" „Marfa-i prăjită la vinzare afară(!?)". Răspunsul denotă un sistem de disculpare mai larg care constă în... a nu răspunde la ce nu-ți convine. Față de un asemenea răspuns, dacă mai și auzi că „În această direcție s-a întreprins și se întreprinde în continuare..." Ideea anchetei merită să fie continuată, nu de altceva, dar multe gări sînt încă „în culpă", au chioșcurile închise, gropi la intrare.. Ca să nu mai vorbim de autogări.

● Am privit „Print și cerșetor" încercînd un legitim regret la compararea cu serialul care l-a precedat — „Toate pînzele sus" — deoarece de o parte se respectă carte, de cealaltă... Să vedem însă și Robin Hood, cine știe ?!

Iulian Neacșu

Se opri din nou. Apoi își mai turnă un păhărel de coniac și îl dădu pe gît. Am încercat să-i sărut mîna. I-am șoptit :

— Tanti Lori, fie-ți milă... eu a cui...

Și-a retras brusc mîna. Țipa :

— Războiul, războiul ăsta afurisit e de vină... Apoi, cînd s-a mai liniștit puțin :

— Am întîlnit-o vara trecută pe Dalma... pe soră-ta. Dracu mi-a scos-o în cale. Eram obosită sau... nu știu ce naiba am avut. Cînd s-a înserat, am ieșit să mă plimb pe bulevard, să miros parfumul de tei. Și deodată dau nas în nas cu... **Schwester**, parcă se sculase din morți. Era... Dalma, leită sora nemțoaică. Atunci m-am convins cine e Dalma. Nemțoaica a făcut-o cu un soldat. Se culca cu oricine îi făcea pufină curte. După fiecare mică aventură, venea la mine, se lungea pe pat, cu țigara în gură și începea să-mi povestească. Povestea frumos, nemțoaica. Dar eu, de-al dracului, o făceam pe indignata, o batjocoream. Îi strigam : căței... dar îmi plăcea s-o ascult.

Acum nu mai era furioasă, o tulburau parcă niște vechi dorințe, pe care încercase să le refuleze ; o cuprinsese nostalgia după niște vise risipite. Își imputa că n-a înțeles viața... că a fost o lașă... Fața-i răvășită reflecta tot acest complex de frămîntări...

Ar fi trebuit s-o las în voie, dar n-aveam răbdare.

— Tanti Lori, și eu... a cui...

Tanti Lori a întors spre mine niște ochi învăluiți în ceața băuturii. Apoi și-a rezemat capul în coatele sprijinite de birou. Și după ce și-a lins buzele uscate și groase...

— Tu ?... Naiba știe a cui ești tu. În noaptea cea de groază a trebuit să evacuăm la repezeală toată maternitatea. Era o buimăceală ! Nimeni

Mircea Barzuca : „Porțile"

nu era sigur de nimic. Mamele înnebunite și-au întins mîinile instinctiv spre copii. Habar n-ai ce sălbatice devin mamele cînd le sînt copiii în primejdie.

— Dar și eu sînt mamă.

Tanti Lori a început să rîdă. I se vedeau dinții puternici, sănătoși.

— **Gut... aber** tu ești mamă **acuma**, în timp de pace. Dar... la urma urmei... ce dracu mai vrei de la mine ? Te-am scos din maică-ta... de ani de zile îți suport văicărelile... de fiecare întîi Mai vii pe capul meu cu aceeași întrebare : pe mine cui m-a adus barza ?

S-a ridicat brusc, a izbit scaunul de perete că s-a auzit căzînd bucăți de tencuială, și s-a răstit la mine :

— Dacă vrei să știi, nu ești a mamei tale, mama ta e o femeie minunată. Nenorocita de ea, a apucat să spună că a născut două gemene. Să mă bată Dumnezeu dacă știu a cui ești. Dă în judecată Războiul, judecă-te cu Măria-Sa sa Războiul... El e de vină. Și acum, șterge-o ! Pleacă de aici ! Și să nu te mai văd. Să nu mai îndrăznești să mai calci pe aici !

Ca toți cei deprinși cu băutura, și care mai păstrează un pic de demnitate ca să nu se facă de rîsul oamenilor, tanti Lori ieși în curte, tinîndu-se dreaptă pe picioare, și se plimbă pe lîngă stratul de lalele purpurii din grădina maternității, fostul sanatoriu Prater.

Eu m-am dus la mama.

Tocmai punea masa. O privii îndelung pe această femeie, care m-a crescut ca o mamă. Îmi imaginam acea noapte de mai, cînd ne-a luat de la maternitate, și fugea, fugea îngrozită, pe străzile pline de ruine. A crezut că sîntem copiii ei ? Sau, poate, a sperat numai ? Și și-a păstrat speranța. Asta i-a mai dat curaj. Curajul de a trăi. A așteptat, nerăbdătoare, de cîte ori se anunța tanti Lori. Poate, în sfîrșit, îi va spune : „asta este a dumitale". Dar tanti Lori nu-i spunea nimic, iar dînsa nu îndrăznea s-o întrebe. Tanti Lori își pune rochia de sărbătoare cînd vine în vizită, și sorb amîndouă, în liniște, din cești cu cafea neagră. Le place să fie împreună, parcă nu s-ar mai despărți.

Mama, biata mamă, și acum speră : poate va descoperi în trăsăturile vreunui nepot de-al ei, o oarecare asemănare cu dînsa. Pentru asta e nevoie de ani... Va aștepta...

— Mamă, tanti Lori îți trimite sărutări... e foarte ocupată... vine săptămîna viitoare la dumneata.

Mama, tăcută, gravă, servește supa. A lovit, fără să vrea, cu polonicul peretele de porțelan al castronului. S-a auzit un clinchet. Îi tremurase mîna... poate prima oară în viața ei.

Versiune românească de
Raoul Joil

carolina ilica

Un lanț de lacrimi

Te-alung mereu și nu te pot opri.
Un lanț de lacrimi, ca pe-un ciine
Mă trage credincioasă ; soarta ta,
Fringhie aspră ; și de-a lungul ei
Alerg și totuși liberă mă simt.

Va năvăli și peste chinul nostru,
La fel ca peste glorii fastuoase,
O iarbă deșănțată, a tăcerii ?
Te temi de ea. Eu m-am temut destul
De mina mai ușoară decît fulgul
A fericirii, pura ucigașă.

Așteptare

Să fie nori ingrămădiți ; să-nceapă
O ploaie-ntrețesută : rouă-apă,
Atît de deasă, zarea să n-o-ncapă.

Să cadă blînd pe ochii mei săraci,
Închiși ca la porunca unui vraci
Stăpîn peste gheenele de maci.

Și-ntr-un tîrziu, cînd tot mai plouă, plouă,
Purtat de vrajă ca de luna nouă,
Să vii să mă găsești plutind în rouă.

Chemîndu-mă pe nume cum numai tu mă chemi,
Tot somnul de pe pleoape să-l destremi
Și să-l întorci la cer și-n alte vremi.

Și ca întoarsă din călătorii,
Să te cuprind de gît, fără a ști
Că astfel mă ridic printre cei vii,

E timpul hotărîrii, am să-ți spun,
Sînt multe drumuri, unul de-i mai bun,
Te las să îl alegi, eu mă supun.

Cum e mai bine n-o să știm nicicînd.
O soartă doar alegem alegînd.

Ploaia la geam

Cei ce sînt singuri ploaia o ascultă.
Ropotitoare, îndrăzneață-n geam.
Orașul tot e plin de oameni singuri.
Căci ploaia de-o asculți ești doar cu tine.

Privirile se odihnesc, planînd
Peste grădini spălate, aripi verzi.
Iar din înțepenitele sertare
Memoria răstoarnă vechi nimicuri.

Prin casele vecine dorm copiii
De-amiază obosiți. Sub trupul lor
Ușor și alb, un înger mișcă patul
Legănător și blînd și rar și lin.

Ca vîlvătaia ce a prins puteri
Lumina zilei crește dintr-o dată.
Dar tot mai stins s-adună în auz
Piriul mic al ploii-ndepărtate.

Încumetare

„...umilință, nu orgoliu".
Pavese

Înspăimîntată, floarea trifoiului,
Se-apleacă sub frunze, cînd arșița
Soarelui crud pîrjolește. Cînd norii
Războinici lansează mărunte, mărunte
Grenade de grindină.

Ori puii de păsări, cînd uliul
Se-aruncă din cer ca un fulger,
Nu-și caută oare sub aripi de cloșcă
Ori printre ierburi pripit ascunziș ?

Inima mea, de la tine le știu
Pe toate acestea. Ce pilde
Firești îmi aduci ! Însă tu,
Te-arunci în furtuni, încrezuto,
Leandru trecînd în înot Hellespontul.

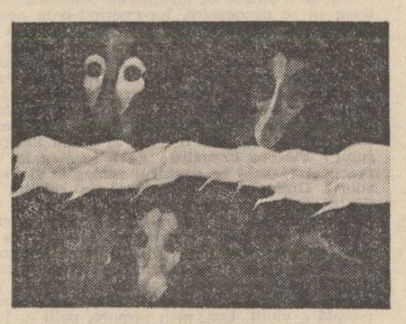

Mircea Barzuca : „Fuga"

Ofelia

Pot să citesc în noaptea asta,
Sînt clare rîndurile toate,
De parcă-alături mi-ar dormi
O luminoasă zeitate.

Voi îmbrăca o altă soartă
În zori, luată dintre file ;
Ofelia voi fi, pe buze
Cu nerăbdare de copile.

Primejdioasa puritate
Va-ntinde lujer de parfum :
Ca inorogii, trecătorii
Se vor întoarce toți din drum.

Dar către seară, vai, nu apa
O să mă poarte-n racla ei !
Mă vor ucide cu privirea
Invidioasele femei.

doina uricariu

Mă biruia lumina ta văzînd-o

Mă biruia lumina ta văzînd-o
pînă roșie în cer, apoi galbenă creastă,
albă cîmpie,
Soare la răsărit înălțat
floare de căpșun străvezie.

Iată trezia, ucisul meu somn,
raza în sînge răscolitoare
trupul sculîndu-se umerii mai întîi apoi
genunchii, bărbia
Mîinile deodată aprinse
și pielea primindu-și făclia.

Clinchetul oaselor sub lancea caldă
fereastra pe piept pori de argint coborînd
ca imenși licurici ce țîșnesc din noapte din
carne
orbindu-mă luminînd.

Lumea pe un arac de sfială

Unde sînt legăturile, apă și cer
apă și foc sub corabie,
o mlajă subțire, nevăzută răchită
leagă malul de rîu ca o teacă de sabie.

O vie înaltă, nesfîrșită, adîncă
e ceea ce văd și am văzut,
satele în ciorchine cu inimi rotunde
și cîmpul ca frunza de viță crescut.

Circeii ape vor fi, izvoare cei verzi
fluvii uscatele lemnuri întortocheate,
coarda vițel e drumul
pe care albinele încearcă mereu să-l arate.

O vie îngropată, dezgropată apoi,
creștem tulpină sub bulgări și rouă,
o mlajă subțire, o răchită ne leagă
și firul desparte în două,

îl ține îndoit, mlădiere ascunde, se-apleacă
pînă țîșnește din legătură cu mari lăstari
de sminteală,
se bucură mai cu seamă căci știe
lumea pe un arac de sfială.

Povara cristalului

Și cum toate acestea roiuri de sare devin,
coasa prin ovăz nu mai taie mijlocul
și nu mai ucide mușețel răsfirat
ci sare pe buzele noastre-i acum,
cristal șingerind gingia o clipă,
nu mă încumet să cred în povara mea albă.

Și cum toate în țărînă visează :
copacii de sare să se întoarcă în mare,
în gușa privighetorii să fie grăunțe din nou,
în sînge, cum spui chiar tu, să lumineze
și cum toate visează povara cristalului
cu umbra mai prelungă spre amiază,
mirîștea cu sfîrcuri de sare în apă să ajungă.

Căutarea mărului întreg

Căutarea mărului întreg
mărul mai copt și cel ce va veni,
ascuns sau poate încă nefiind
fruct înainte de a-l împărți

obraz rotund sau ca fereastra sfînt,
el singur miez cu patru steme
pe roata lumii alergînd
să nu-ntîlnească-n drum blesteme

și ceartă, mușcătură strîmbă-n vis
uitare în cămări încinse,
mărul de aur peste an trimis
pe care fluturele nu-l atinse,

nu i-a luat sămînța crucea-n miez,
scheletul e întreg și zidăria plină,
în căutarea mărului curat,
să mușți din el cum ai mușca lumină,

să iei din el precum ai lua lumină
și să păzească dinții sămînța din găoace,
să fie așezată cu grijă în țărînă
pe drumul unde ea acum se-ntoarce.

Mircea Barzuca : „Veneție"

Jugastru pe deal

Mi-ai arătat un jugastru pe deal
un arbore de cinci ani să fi fost,
m-am apropiat să pipăi lemnul
și sub scoarța roșiatică a strălucit o albă
cărare

Pămîntul sub el era domol,
dealul mai mult o presimțire uitată
parcă nici o rădăcină nu ar avea
jugastrul sub el așezată

Într-o palmă întinsă ținut, în marile vinturi
sub coaja șingerie tresare o vină
lemnul e tare,
un soclu răsturnat pentru adînca țărînă.

ion drăgănoiu

Continentul albastru

Această poveste n-a început niciodată.
Ea nici nu este.
Dar dacă de sub albul hîrtiei
răsar verzi amintiri,
dacă de sub pleape închise
obsedante priviri nu te lasă să dormi ?
Nepotolit, nepotolindu-mă vreodată, tresar.
...copilărie, cu pădurea ta...
Dar dacă ea nici nu este,
neavînd început ?
Singuraticul far clipește dinspre pămînturi
ancorate în larg. Cercul polar se rostogolește
necunoscut. Zboară oamenii păsări de lut.
...copilărie, continent albastru,
adu-mi aminte că m-am născut...

Fără de margini

Fără de margini
ca un melc, da,
iubirea,
spirală în jurul inimii,
neliniștită, caldă spirală.
Ca o iubire melcul,
da, ca o iubire
încolăcindu-se în casa de aur
a părului tău.
Poți oare spune mai mult
fără să sfîșii
acea translucidă, subțire petală,
poți oare s-adaugi ceva
inceputului lumii ?
E greu.
Da, fără de margini,
iubito,
e-această spirală,
cum fără de margini
e sufletul meu.

Surdină

Tot mai puține sentimente
de-o vreme
toamna ne apasă,
tot mai puține elemente
rămîn aceleași
într-o masă
ciudată,
fără de odihnă,
și însuși cerul
într-o rînă
deasupră-ne cînd se înclină
e-o formă oarbă,
o surdină
a ceea ce cîndva sub stele
părea
o trîmbiță de aur
plină de sunetele grele
ale plămînului de taur.
Tot mai puține sentimente
care ne cred
spre-a fi crezute
și tot mai multe
voci absente
în umbra zgomotelor mute.

Aniversare

Ani
înmulțindu-se cu unul —
nimb auriu,
nisipul rece —
s-au înfoiat precum păunul
albaștri sori
pe unde trece
împrăștiind,
lăsînd în urmă
o pană smulsă
sau pierdută,
zburînd în ea un gînd de aer,
un gînd de aer și cucută
sau aburindu-se de vaer
o amintire prea durută.
Visez, aștept
și timpul trece,
vechi cercuri încrustate
încă
spre mieZul lemnului
pe unde
un singe vegetal mai urcă.
Ani
înmulțindu-se cu unul,
adăugînd petală smulsă,
albastru soare
cum păunul din cînd în cînd răsare
însă...

radio

r

Cer, pămînt și oameni

Misterul lumii noastre, tainele universului, dramatica descoperire a frumuseți stelelor fixe, zborul între rocile vulcanice și lună, între apa ce ar putea sau nu exista pe melancolicul astru și apa oceanelor mult încercatei noastre Terra — iată subiecte ce ar putea umple paginile aflate sub mîna genială a celui mai mare artist. Și totuși se spune : aceasta este știință, nimic altceva decît exactitate și calcul. **Căci nu este așa**, mult ține de mister, o demonstrează însăși afirmația că sudul poate fi schimbat cu nordul. E drept că explicația riguros exactă ar consta în faptul că magnetizarea remanentă a unor roci vulcanice nu este normală și că, în acest caz, polul nord se inversează cu polul sud. Dar mai mult decît această explicație, mult mai departe decît ea, se descifrează atotputernicia naturii. Dovada ? În urma schimbării magnetismului unor roci vulcanice, unele specii biologice dispar în timp ce altele apar.

Este apă pe lună ? Iată o întrebare ce ne-ar putea da mult de gîndit, întrebare la care știința a răspuns după anevoioase cercetări. Știința, oamenii ei, vrednicii truditori a căror viață este dedicată, uneori sacrificată marilor descoperiri, marilor adevăruri fără de care lumea ar rămîne săracă. Termenul „s-a descoperit" a intrat în vorbirea noastră curentă, dar oare de cîte ori ne-am aplecat asupra lui cu suficientă atenție ? Iată, așadar, cum în insulele Galapagos s-au „descoperit" crabi gigantici, o bogată floră și faună, de o strălucire fără seamăn. Ochiul artistului s-ar minuna, sufletul lui ar tresări iar fantezia ar duce către cele mai ciudate și înalte visări. Omul de știință a aflat însă că viața aceasta bogată, ce palpită în ocean, se datorește unor substanțe chimice. Nu, vom spune noi, nu, natura este o sfîntă taină și nu trebuie dintită din frumusețea ei prin cercetări și incursiuni ce i-ar spulbera farmecul. Dar oare tocmai descoperirea „cauzelor" acestor frumuseți nu înseamnă sporirea misterului ? Gîndul că în natura atît de complexă poți descoperi mereu noi frumuseți pe care nici nu le bănuiai, nu înseamnă că ea este nemărginită în splendoarea ei ?

Emisiunea „Magazin tehnico-științific" a lansat numai cîteva din întrebările pe care ni le-am putea pune de nenumărate ori. Răspunsurile la aceste întrebări au fost date în așa fel încît ascultătorul să „gîndească" și după ce va fi închis butonul aparatului. Să gîndească, să se întrebe și să afle și iar să se întrebe ! Și a mai demonstrat această emisiune, a mia oară, că natura este o mare de taină, că frumusețea ei este răscolitoare și dramatică. Și că cei ce se încumetă să o cerceteze sînt, în afară de oameni de știință, suflete înaripate, inimi de aur. Întreagă ființa lor este condusă de un mare curaj. Căci nu puțin lucru este să imblînzești, în căutarea adevărului, stîncile, valurile, vulturii, stelele stăpîne ce ne privesc cu ochiul lor înghețat și nemuritor.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Un tînăr pictor și elevii săi (II)

Esențialmente pozitivă mi se pare la absolvenții clasei îndrumate de Grigore Vasile abordarea cu curaj, din mai multe unghiuri, a tematicii specifice picturii de șevalet *). Prezența compoziției istorice, a peisajului în diferitele sale variante, mergînd de la cel industrial pînă la cel maritim, a naturii moarte, a portretului, indică faptul că fiecare a încercat o confruntare nu doar cu o problematică abstractă ci cu una concretă, strîns legată de aspectele diverse ale realității și, implicit, de modalitățile reprezentării ei. Ceea ce a încercat profesorul să insufle fostilor săi studenți, și credem că a reușit, este un anume cult pentru simplitate, înțeleasă ca absență a unei sofisticări inutile și ca prilej pentru o reflecție serioasă asupra imaginii. Forța ei afectivă, par a crede expozanții, ca și profesorul lor, își are originea, este stimulată de folosirea unei game restrînse a culorilor; acelea din raza spectrului solar. Majoritatea expozanților preferă distribuirea acestora în mase mari. Nu se acordă o atenție excesivă efectelor locale și valorației. Se folosesc, pe scară largă, complementarele. În general, nu abundă tonurile reci, iar cînd sînt prezente au mai mult rolul de a sublinia, prin contrast, vivacitatea celorlalte. Că aceste tendințe, comune, rezultat al activității didactice, nu au stînjenit dezvoltarea liberă a gîndirii artistice a fiecărui student, în funcție de sensibilitatea, talentul și cultura proprie, o arată modul diferit în care sînt executate uneori aceleași teme (naturile moarte, spre exemplu) sau cum sînt văzute aceleași peisaje (cele portuare).

Călin Popescu arată a fi (în special prin „Moment istoric" și „Amintiri din Sighișoara") pe cale de a-și consolida un drum propriu. Actualmente el este preocupat de studiul geometriei volumelor și pare decis a nu renunța la marcarea chiar grafică a diferențierii lor. Pentru *Ioan Buliga* se pune, deopotrivă, problema accentuării efectului maselor dominante de culoare („Portret", „Ponton la Dunăre"). *Simona Mihăilescu* („Nicolae Bălcescu"), *Gabriela Popescu* („Autoportret"), *Dan Ștefan Minea* („Grădină") preferă expresia directă, transcrisă uneori cu frustețe dar nu fără prospețime. În același timp, *Corneliu Ratcu* se străduiește a degaja în compoziția istorică firescul atitudinilor („Independență") în timp ce *Nicoleta Stăncescu* („Peisaj") încearcă să descifreze dinamica muncii pe șantierele industriale. Același lucru îl face și *Adam Ilija* într-o pînză care prin naturalețea exprimării se cuvine semnalată. („Peisaj industrial").

Sigur că pentru cei despre care am scris experiența cîștigată pînă acum reprezintă un punct de plecare. Unde vor ajunge vom mai avea, probabil, ocazia să constatăm, peste cîtiva ani. Lucrul cel mai important pe care îl lasă să se vadă această expoziție este faptul că tentația lor nu s-a lăsat înlănțuită prematur de canoane și că are spațiu suficient de dezvoltare firească, în direcții convenabile temperamentului. Se cuvine să subliniem, în această direcție, meritul de loc minor al profesorului .E bine ca cei tineri să învețe uneori tot de la cei tineri.

Grigore Arbore

**) Expoziția lucrărilor de diplomă — Secția pictură — I.A.P. „N. Grigorescu". Galeriile de artă ale Municipiului.*

muzică

m

Despre arhitectura stagiunii

Încheiem acum o stagiune densă, care a cumulat și trei festivaluri pline de învățăminte. Să luăm deci aminte și să observăm că propășirea cantitativă și mai ales calitativă a vieții noastre muzicale obligă la un efort de organizare, de imaginație.

Stagiunea de concerte nu este numai o sumă de manifestări. Ea se cuvine să fie un organism convergent a cărui coloană vertebrală s-o aflăm în citeva idei limpezi.

Există unele prejudecăți și puțină inerție în arhitectura stagiunii. Astfel, dintre interpreți, cei locali n-au încă programarea pe care o merită, în domeniul simfonic, mai ales. Încă se mai consideră că oaspeții fac oricum „sală plină", deși publicul ne cunoaște valorile, le știe premiile internaționale și a devenit mai circumspect cu vizitatorii. Numărul invitaților ar putea fi redus, devenind, în schimb selecția mai riguroasă. În locul lor, concertele ar aduce la rampă, mai des, tineri dirijori ori instrumentiști, ținînd seama că nu puțini sînt deja certitudini.

Referitor la programarea primelor audiții, în general a pieselor de dată recentă, părerile specialiștilor sînt divergente : ori să fie alcătuite programe numai de muzică actuală, ori să fie alăturate piese din epoci diferite, în concerte de tip obișnuit. Fiecare soluție are avantaje și dezavantaje, cred că ele pot coexista. În orice caz în amîndouă situațiile alăturarea titlurilor trebuie cumpănită, și mai ales cînd sînt de stiluri diferite. Afișul ascunde totdeauna o teză care este demonstrată la audiție, alegerea unor piese spre a-și împărți timpul concertistic este angajată pentru cel ce o operează. Ciclul de „Muzici paralele" inițiat de Filarmonică a arătat că afișul poate fi o compoziție.

Cred că specificitatea școlii românești se cere reliefată cu mai multă insistență. A demarat, în ultimele stagiuni, ciclul „Portrete camerale". Este un punct de vedere operant, care evidențiază personalitatea creatorului, deși încă nu se bucură de prețuirea publică adecvată, poate pentru că melomanii nu s-au obișnuit încă cu așa ceva în sala de concert. Sugerăm inițierea unui alt ciclu, tematic de astă dată, sub titlul (perfectibil) „Stiluri și metode componistice românești actuale". O echipă muzicologică ar selecta tendințele cele mai reprezentative pentru contemporaneitatea muzicală și ar hotări ilustrarea cîte uneia printr-un număr de titluri care să compună un afiș de concert. Temelor de mare frecvență li s-ar putea consacra mai multe concerte. În contextul existenței „Portretelor camerale" (de ce nu și simfonice), creația actuală ar fi clasificată din încă un punct de vedere.

În fine, forma concertelor nu este imuabilă, ci se cere suplă, adaptată noului. Concertul ar putea intra mai des în sala de muzeu, în fabrică, la universitate. Este de mare actualitate ideea orientării creației prin discuția publică, atît între specialiști cît și între melomani. Critica își merită locul de a-și spune cuvîntul fără de care viața operei nu devine efectivă, după prima audiție, sau ia un drum neacordat cu valoarea. Iar publicul se auto-educă în responsabilitatea ce-i revine de a contribui la cristalizarea opiniei despre o lucrare. O operă artistică constă totodată din textul și din ecoul ei.

Costin Cazaban

FRAGMENTE CRITICE

Literatură pentru copii?

Ceea ce numim, cu un termen impropriu, **literatură pentru copii,** poate fi înțeleasă în mai multe feluri.

Este, intîi, o literatură **despre** copii în care se încearcă nu atît analiza unei vîrste dificile (unii contestă existența unei psihologii a copilului și, deci, putința unui roman despre copii), cît reconstituirea universului mare (universul maturității) prin ochii omului mic, în formare ; există apoi o literatură, foarte abundentă, în care copilul și lumea lui de simboluri se află în centrul atenției generale, literatură menită să educe, să formeze, să inițieze. Aceasta din urmă stă la frontiera dintre pedagogie, psihologie și literatura propriu-zisă. Cei care se ocupă de acest domeniu (și nu sînt puțini, în toată lumea există o **industrie a imaginației infantile :** edituri specializate, autori dedicați acestei extraordinare **lumi în formare,** uzine de jucării etc.) fac o diferențiere între cărțile ce se adresează **micii copilării** (literatura cu poze, cu cățel și purcelușă, literatură cu scopuri preponderent pedagogice), după care urmează compartimentul literaturii pentru vîrsta școlară, literatura pentru adolescenți, tineret etc. Pentru fiecare treaptă există autori specializați, cei care scriu despre cățeii inteligenți și pisicile astuțioase nu se amestecă în treburile autorilor dedicați problemelor vîrstei școlare ș.a.m.d.

Privesc totdeauna cu adîncă neîncredere astfel de diferențieri, și ca să-mi duc gîndul pînă la capăt, nu cred în specializarea, pe vîrste, a scriitorului. Există nu o literatură **pe vîrste,** ci **vîrste pentru** literatură. Marii autori sînt citiți de la copilărie la bătrînețe, totdeauna în alt mod și din alte cauze. Este **Alice în țara minunilor** o carte pentru copii, numai pentru copii ? Dar **Cărăbușul de aur,** cui se adresează această extraordinară narațiune ? **Amintiri din copilărie** reprezintă, nu mai încape discuție, un titlu de căpătîi într-o bibliotecă a copilului. Care este însă tema acestei scrieri și cui se adresează, în fond, ea ? Copiii o citesc cu plăcere și o înțeleg, ea aparține, deci, literaturii „pentru copii" ; judecată, evident, neintemeiată, pentru că **Amintiri din copilărie** reprezintă, pentru spiritele mature mai sofisticate, o carte aproape inițiatică. Am răsfoit, în manuscris, un volum de 600 de pagini, scris de un învățător simbololog, despre I. Creangă și universul semnelor. Narațiunea **Amintiri din copilărie** aparține, pur și simplu, literaturii, fără vîrstă, fără trepte. Copilul află în ea un număr de întîmplări delectabile, spiritul matur o epică subtilă despre mitul copilăriei pierdute. Care este cititorul ei ideal ? Întrebarea fără răspuns, falsă dilemă. Unul citește textul și simbolurile lui vizibile, celălalt textul și subtextul, primul caută epicul pur, cel de al doilea filozofia și poezia melancolică din interiorul lui.

Am scris și altă dată că proza lui Sadoveanu, în atingere cu problemele copilăriei, presupune două tipuri de lecturi, sau, mă rog, două **vîrste,** dintre care una (cea a copilului) selectează aventura, latura **dumasiană** din **Șoimii, Povestiri, Frații Jderi** etc. Este aceasta o lectură superficială, incompletă ? Este numai o lectură posibilă, adecvată unui gust și unui mod de a înțelege istoria **(istoria ca narațiune).** Este și o lectură instructivă, educativă întrucît dă copilului noțiuni de **datorie, eroism, prietenie, patriotism** într-un chip mai profund și, în orice caz, mai agreabil decît literatura pedagogică propriu-zisă. Pe cea din urmă o recunoaștem ușor (noi, spiritele mature) după aerul grav și plăcerea de **a dăscăli,** chiar și atunci cînd este cu premeditare veselă, încurajatoare. Sartre spunea că un copil nu are sentimentul copilăriei, și el se **copilărește** ca să facă plăcere oamenilor mari. Am putea trage de aici concluzia că **copilăria** este un mit al spiritului matur și că literatura despre (sau pentru) copii nu reprezintă decît proiecția unei nostalgii. Nostalgia după un paradis pierdut. Ea se folosește de niște personaje inocente ca să înfățișeze ceea ce gîndesc oamenii mari despre toate aceste lucruri. „Estetica" ei se bazează, așadar, pe o mistificație de ordin psihologic. Literatura pentru copii cea mai realistă ar fi, atunci, fără paradox, literatura scrisă de copii. Dar pînă vom vedea aceste opere, citim pe acelea scrise de oameni în toată firea care se copilăresc, unii mai bine, alții mai rău.

Mircea Barzuca : „Ruga"

Nu trec peste faptul că există și o literatură **numai pentru copii,** scrisă de oameni bine intenționați, unii dintre ei chiar și talentați, îndrăgostiți în mod sincer de lumea fabuloasă a copilăriei. Silința lor este să facă educație prin versuri sau proză, născocind întîmplări semnificative (parabole) sau prelucrînd altele, deja existente în cealaltă literatură. Operație grea, cît se poate de onorabilă d,eparte, de mine gîndul de a o nesocoti. Aș include aceste scrieri în capitolul **meta-literaturii,** gen de frontieră, cu valorile și ierarhiile lui, ca oricare altul.

Cum n-am citit toate cărțile publicate în acest domeniu, ezit să citez pe acelea pe care le cunosc. Sînt și aici, pot să spun, autori stimabili, autori harnici, oameni cu o imaginație bogată și cu un tact pedagogic dublat de talentul de a se exprima.

Sînt, evident, și altfel de autori, ca peste tot. Deosebirea este doar că, în literatură, copilăria nu este vîrsta contestației.

Revenind la întrebarea dacă există sau nu o **literatură pentru copii,** răspunsul meu este deja formulat : există numai literatura fără alt atribut, cuadîncimi ș iformule variate, unitară în efortul ei de a da prin **frumos** o morală și de a instrui spiritual, indiferent de vîrstă. Există, în mod cert, trepte și posibilități ale lecturii. Cine scrie cu sentimentul că va fi înțeles și apreciat numai de copii, nu scrie, în realitate, pentru nimeni.

Eugen Simion

De la basm la experiența realității

Urmare din pag. I

tificarea viziunii scriitoricești cu imaginea despre lume a copiilor.

În acest caz imaginea adultului despre mediul înconjurător, prin care el înțelege universul cărții, nu mai poate fi considerată ca un cod comun. Este binecunoscută dificultatea (gradată pe trepte de vîrstă) cu care copiii dobîndesc categoriile realului. În consecință, viziunea scriitorului asupra lumii nu mai corespunde cu aceea a cititorului său. El trebuie să se „copilărească" (în sensul bun al cuvîntului), adică să pătrundă în interiorul imaginii copilului asupra vieții, să caute s-o înțeleagă și (de ce nu ? !) să o trăiască în specificitatea ei. În acest caz transfigurarea estetică va reda un univers analog cu cel al cititorului. „Copilărirea" scriitorului nu înseamnă imitarea limbajului copiilor (multe cărți sînt ratate tocmai din această cauză), ci crearea unei lumi în care acesta să se regăsească. Copilul trăiește intens orice narațiune. Felul cum este povestită este semnificativ doar în măsura în care este potențat și dinamizat substratul epic inițial. Se remarcă la Gica Iuteș intenția de a sugera printr-un limbaj bogat în diminutive și termeni bogați în conotații afective spațiul tandru și luminos al copilăriei. Cititorul este cucerit și acaparat de lumea cărții, participînd la viața sufletească a eroilor ei. Scriitoarea prezintă o suită de fapte, dar, mai ales, încearcă să le vadă prin ochii personajului principal. Acest efort narativ se va traduce, în primul rînd, printr-o schimbare de ton stilistic. Textul este ordonat de jocul dintre discursul obiectiv (prezentarea evenimentelor) și cel subiectiv (prezentarea trăirilor) : „Unchiul o să-l ia cu dînsul la Crisanta. Acolo i-a spus că o să se joace cu Benoni, băiatul lui. Nu l-a văzut niciodată pe Benoni. Și nici nu-i pasă de dînsul ! N-o să se joace ! O să plîngă. Mereu îi vine să plîngă. Și inima îl doare. Bate așa, tic-tac, iar în piept îl apasă ceva ca o piatră mare și grea" (p. 36).

Cu totul altfel sînt orientate stilistic schițele lui Mircea Sântimbreanu : „Era o incredibilă amiază de noiembrie, bintuită de funigei și de aroma tufănelelor, cînd cerul însuși... se amestecă în viața ta particulară și intimă, îți dă o mie de motive să zaci pe banca trasă la soare... Ceas de cumpănă, de lenevie și de dor de ducă, de remușcare că nu faci nimic ori că faci ceva..." (p. 5). Frecvența neologismelor, transcrierea directă a gîndurilor, trădează intenția autorului de a păstra neutralitatea comunicării narative. În fața textului cititorul rămîne obiectiv, privește detașat lumea operei, judecă și înțelege faptele narate. Lectura cere nu participare, ci contemplare.

Schemele narative pe care le poate dezvolta o narațiune de acest tip nu mai sînt limitate. Ne putem întreba atunci pînă unde se poate întinde libertatea autorului de a combina destinele personajelor sale în așa fel încît lectura să nu devină dificilă. În consecință, structura romanului va relua, în mod necesar, schemele elementare ale basmului. Vor fi menținute opozițiile tranșante între bine și rău, finalul optimist, faptele ieșite din comun ale eroului principal. Protagonistul se va certa cu prietenii săi de joacă, pentru a se împăca apoi, va fi invidiat (pe nedrept) de unul din copii, pentru care va face o faptă eroică, cîștigîndu-i dragostea etc. Romanul pentru copii nu este decît un basm în care măștile și decorurile s-au schimbat. Cititorul va regăsi aici, în alte forme, aspirațiile și visele familiare lui din cartea cu povești. Stă în această tipizare a romanului, în dubla sa față (deschis către realitate dar și către basm) puternica sa funcție pedagogică. Și aceasta constă nu numai în mesajul exprimat direct, ci mai ales în însăși condiția cărții pentru copii. Ea se constituie ca o modalitate și ca o formă specifică de luare în posesie a realului. Prin ea copilul trăiește experiența realității, capătă o posibilitate de înțelegere a lumii cotidiene. De la viziunea subiectivă a primei copilării, atît de bine satisfăcută de spațiul basmului, el trece către obiectivitate și conștiință de sine. Acum el se gîndește pe sine, își definește propria-i poziție prin raportarea la modelele culturale cunoscute. El se identifică cu ele și faptele sale tind să reproducă acțiunile acestora. Imitînd actele eroului de roman preferat, el cucerește parcele necunoscute ale realului, și modelînd lumea înconjurătoare, el se cunoaște pe sine. Între Făt-Frumos și personajul de roman saltul este enorm : ultimul oferă copilului un model comportamental viabil, eficient în viața cotidiană. Faptele personajului romanesc pot fi imitate efectiv, pot duce la noi experiențe și cuceriri. Într-o situație dificilă, copilul se întreabă ce ar face oare personajul său preferat ? Știind cum ar fi acționat acesta, el însuși este mai decis și capabil să înfrunte viața.

Paralel cu procesul subiectiv de identificare cu universul romanesc, copilul trăiește și procesul invers, de obiectivare. În schițele lui M. Sântimbreanu el va regăsi acea privire detașată care-i permite înțelegerea limitelor și greșelilor sale. Autorul nu pactizează cu eroii săi : el comunică mai degrabă cu lucrurile și ființele care au suferit de pe urma binecunoscutelor strengării ale copiilor. Întotdeauna personajele sale sînt în încurcătură : iar aceasta se naște din propriile lor erori. Cel mai adesea sursa lor este fenomenul, firesc vîrstei, de autoiluzionare : furat de propriile sale imagini despre lume, copilul uită de datoriile sale. Contactul cu realitatea (cel mai adesea întrupată de profesor) va fi dușul rece care-l va alunga din culcușul cald al iluziilor. Judecata este subînțeleasă, și cititorul o întrezărește cu ușurință. Lectura textelor lui M. Sântimbreanu, prin detașarea de faptele povestite, îl pune pe cititor în situația de a vedea și judeca greșelile personajelor povestirilor : el se obiectivează astfel, se gîndește pe sine din punctul de vedere al adultului.

O carte are întotdeauna o valoare formativă. Cu atît mai mult una scrisă pentru copii. Citind-o, ei vor descoperi lumea în nenumăratele ei manifestări, și se vor descoperi pe ei înșiși, așa cum sînt și așa cum ar visa să fie. Dar pentru aceasta atît realitatea înconjurătoare, cît și orizontul specific al copilăriei trebuie să dea consistență materiei cărții.

PROFIL

Ficțiune și istorie

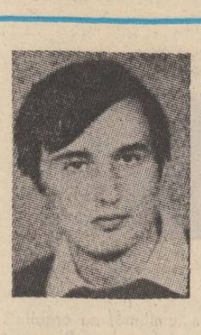

Foarte bine scrise și cu un evident gust al fastului stilistic, prozele fantastice ale lui Eugen Uricaru din volumul **Despre purpură** (1974) sînt, pînă la un punct, gazde primitoare ale misterului și pretexte pentru jocurile ficțiunii. De altminteri, metafora jocului, în special a jocului de șah, cu multiple combinații posibile, dar și cu reguli stricte, cu neputință de eludat, stăpînește de la bun început această proză, născută deopotrivă din capacitatea de a fantaza ca și din rigoarea supunerii la obiect. Aflăm astfel, chiar din prima narațiune a autorului **(Inventînd),** că tînutul său imaginar, Vladia, locul unde se desfășoară majoritatea povestirilor din volum, seamănă cu o „misterioasă tablă de șah în care cîmpurile albe și negre trebuie inventate pentru ca apoi să fie cucerite" și, mai departe, că acest tînut imaginar în care timpul nu contează adăpostește **„frumoase** jocuri, dar **jocuri".** Or, tocmai acest mecanism al jocului, posibil și imposibil, responsabil și gratuit, cu libertăți corectate de un principiu intrinsec al lucrurilor, îl pune în cumpănă scriitorul, într-o proză care, pe măsură ce se creează, conține totodată și reversul critic al creației sale.

În narațiunea de care aminteam, povestind o călătorie inchipuită, eroul narator are surpriza ca la sfîrșitul povestirii sale, aparent fără noimă și ieșită dintr-un orgolios impuls juvenil, să descopere un fapt de viață. Mod simbolic, firește, de a spune că imaginația provoacă realitatea să se deconspire, încorporînd-o în același timp, și că, imprevizibil fiind, jocul ficțiunii ascunde o față gravă și serioasă care este însăși creația. Cu această morală a creației, supusă exigențelor realității, Eugen Uricaru plonjează neașteptat și s-ar părea chiar, la prima vedere, cu nedisimulată voluptate într-o lume aflată la hotarele visului, ale aventurii și ale iluziei existențiale. Elogiu, încă o dată, al forței imaginarului ? Plăcere formalistă de a te lăsa în voia preciziei literale pe conturul romantic al lucrurilor ? Dimpotrivă ; căci, dacă la capătul inventiilor sale scriitorul recunoaște viața, „o viață care există cel puțin cît pe potriva vieții celui ce inventează", personajele sale, cărora nimic nu li se pare imposibil, întîlnesc fantomele inconsistenței și ale zădărniciei. O invenție sancționată de morala vieții, pe de o parte, în vreme ce, pe de alta, invenții infirmate de aceeași morală a vieții. Iată, prin urmare, polii în jurul cărora se rotesc povestirile autorului.

Tărîm născut din imaginație, Vladia lui Eugen Uricaru, cu vegetația ei luxuriantă și cu fantasticul poetic al lucrurilor care o înconjoară, are multe din atributele care compun indeobște prestigiul, frumusețea și misterul inchipuirii ; dar, nu mai puțin, și din cele care fac ca închipuirea să se abată pe căile false și absurde ale iluziei. Adepte ale jocurilor bizare, ale motivațiilor de suprafață ori inutile, personajele ce-o locuiesc compun o lume în care lipsa de finalitate se dezvăluie, și se dezvăluie într-o cadență paradoxală, ca o continuă amenințare și ca o violență obscură la adresa făpturii umane. Refugiu cu aparențe ideale pentru reverie și evaziune, loc, de asemeni aparent, al tuturor disponibilităților, tolerant și fericit, acest tînut imaginar își află tocmai în gratuitatea, în inactivitatea și în absența sa de suport real principiul interior destructiv. Lucrurile și noțiunile se întorc aici în negația lor derizorie ori chiar brutală și universul inofensiv la prima vedere se transformă într-un spațiu sufocant, cu o capacitate nebănuită de a înghiți definitiv totul. Asemeni zăpezii din „labirintul" lui Robbe-Grillet, viața de vie, planta tutelară a Vladiei, este semnul simbolic al constringerii și înăbușirii aspirațiilor. Adevărata libertate, ce poate fi extinsă și la libertatea creației, constă, în fond, nu într-o iluzorie evaziune, ci într-o imagine corectă asupra lumii și resorturilor ei. „Nimeni — spune un personaj unui alt locuitor al Vladiei — nu vă oprește să umblați prin grădini după fluturele acela pe care nimeni nu l-a văzut. Dar nu cumva să credeți că nu vă poate opri". Creînd viață din contactul stimulator cu realitatea, ficțiunea poate, din contră, să ucidă viața din proliferarea ei peste marginile rigorii existențiale. Și astfel, o proză ce pare, inițial, că dă tot ceea ce se cuvine fantaziei romantice și în care meticulozitatea caligrafică a peisajelor onirice este numai o suprafață înșelătoare, își afirmă în nucleul ei un ideal constructiv și energic, raportat la deciziile actiunii și ale creației.

Față de aceste povestiri de debut, excelentul roman istoric care le-a urmat, **Rug și flacără** (1977), „interpretare liberă a biografiei revoluționarului român, din Transilvania, Alexandru Bujor, participant la revoluția din 1848, la campaniile garibaldine, luptător pentru independența României", poate fi considerat oarecum neașteptat doar prin anvergura și ambițiile sale epice, într-adevăr mai greu de bănuit la un tînăr, totuși, prozator. Locul unor teme și motive mai mult sau mai puțin convenționale, pe care Eugen Uricaru le rescria în prozele sale, cu semnul însă schimbat, l-au luat aici evenimentele istorice, firește respectate cronologic și faptic, dar trecute, cu toate astea, prin „libertatea de a fantaza în marginea lor". Regăsim în roman, alături de această plăcere de a fantaza **à-propos de** și alături de stilul meticulos și strălucit, plin de rafinament și culoare, și apetența indiscutabilă pentru esoteric din povestiri și, mai cu seamă, acea meditație implicită asupra direcțiilor vieții. Căci, nu mai departe, aducînd în ultimele pagini ale cărții legenda sculptorului Hiram, prozatorul ne oferă totodată și una din principalele chei ale romanului său. Întrebat astfel de rivalii săi din ce motive nu le dezvăluie imaginea completă a construcției la care lucra, meșterul fenician le răspunde acestora : „Pentru că nu știu cum arată. Ea se naște odată cu construcția, este Taina pe care o descopăr în vreme ce o creez". Ceea ce vrea să vorbească atît despre imprevizibilul vieții și al creației, despre țelurile lor tainice și nu ușor de atins, cît și despre un înțeles al existenței umane revelat în decursul participării și al căutării propriului adevăr, al intuirii rațiunii interioare și nesubstituibile de a trăi. Acest adevăr propriu îl caută eroul romanului, Alexandru Bota ; îl caută și îl pierde, îl pierde și îl regăsește pe rînd. Din acest punct de vedere, romanul, deși istoric, este un roman al angajării și al derutei, al risipirii și al edificării prin acțiune.

Înrolat în legiunea ardeleană din rîndurile voluntarilor garibaldieni, personajul are credința că luptă pentru o cauză dreaptă, o cauză care să continue idealul pașoptist al dezrobirii națiunilor. Dar curînd, odată cu destrămarea corpului de voluntari și odată cu retragerea lui Garibaldi, eroul lui Eugen Uricaru constată cu decepție că o cauză în esență justă și generoasă poate fi deturnată de jocuri politice care să-i falsifice înțelesurile inițiale. Ceea ce se întîmplă acum cu el este, în linii mari, soarta personajelor lui Ștefan Żeromski din romanul **Cenușă,** roman cu care **Rug și flacără** împarte cîteva bune asemănări de situații și de morală istorică. Devenit din revoluționar — conspirator, în nădejdea că astfel, la fel de bine, poate să-și slujească aspirațiile și să-și împlinească destinul, Alexandru Bota descoperă că, de fapt, drumul său în viață s-a rătăcit, că evenimentele și întîmplările vieții trec peste el sau alături de el, fără să le mai înțeleagă și fără să mai participe efectiv la ele. Omul de acțiune care crea fapte și se definea prin ele se trezește prins într-un mecanism ale cărui resorturi îi scapă, rupt de concretul realității, inactiv și neimplicat prin forța opțiunii sau, cum precizează romancierul, în aceeași linie a conceperii unei existențe întrate pe făgașul unui joc dintre întîmplare și împlinirea voinței : „un pion fals în jocul cuiva". Nutrind la început speranța unui ideal colectiv, personajul lui Eugen Uricaru trăiește, dimpotrivă, sentimentul provizoratului, al nerezonanței și al unei acute singurătăți. În mijlocul unor evenimente care se precipită și care se precipită tocmai în sensul cauzei pe care o îmbrățișase, eroul este un dezrădăcinat, pierzînd controlul asupra mijloacelor adevărate prin care această cauză poate fi slujită. Ca într-o situație kafkiană, existența lui se pulverizează în așteptarea unei misiuni care nu-și mai află rostul și împlinirea. Personajul lui Eugen Uricaru este un Apostol Bologa conspirativ, sfîșiat de dileme și a cărui lealitate față de dogme poate împinge la trădare. În acest chip, romanul e istoria unei conștiințe derutate, ruptă de realitate prin jocul hazardului și care își găsește busola, în ultima clipă, reînnodînd firul actiunii care, ea singură, indică adevăratul drum în viață.

Punînd în discuție căile prin care se poate canaliza un ideal în esență just, romanul lui Eugen Uricaru narează o aventură umană pe care își pun amprenta contratimpul dintre aspirație și întîmplare sau acela dintre țeluri și mijloace, acestea fiind în optica romanului justificările neindoielnice ale adevărului. În numele acestui adevăr nefalsificabil, individualizant și individualizator, pe care omul nu-l primește neapărat din afara sa, ci îl descoperă cu pretul propriei sale căutări și adesea purtat prin meandrele dramatice ale vieții și ale istoriei, se desfășoară pledoaria întregii cărți. E, de altfel, și aspectul modern, problematic, sugerat cu inteligență, al acestui pasionant roman istoric, spectaculos și poetic, meditativ și documentat, în care faptele, fără a lua proporțiile descriptive ale unei fresce, sînt respectate dar și astfel regizate încît să dea sentimentul curgerii unui destin complex. Prin amploarea cadrului istoric și geografic pe care îl acoperă, ca și prin insolitul perceperii sale, care denotă o fină poezie a timpului și a spațiului, romanul lui Eugen Uricaru ocupă realmente un loc rămas pînă acum gol în narațiunea noastră istorică.

Dan Cristea

Tînărul Eminescu

Urmare din pag. I

zele sale nude, primare (ulterior disimulate sau metamorfozate), un Eminescu impetuos dar și ezitant, mistuit de febra căutărilor, mărturisindu-și admirațiile literare, ca și influențele receptate.

Astfel, pentru a ne reîntoarce la **Bogdan-Dragos** — obiectul însemnărilor de față — este cert că primul act, în felul în care este conceput, trădează influențe ale teatrului lui Shakespeare — autor față de care Eminescu, atunci și mai tîrziu, va nutri o admirație necondiționată, numindu-l „prieten blînd al sufletului meu". Să luăm aminte la structura filozofică a monologurilor debitate. Dar ce să mai lungim discuția, Bogdana apare aproape ca o calchiere după Lady Macbeth, ea îl îndeamnă la crimă pe Sas utilizînd aceleași argumente : să dea dovadă că e bărbat. Întîlnim însă un Shakespeare citit de romantici, mai precis de romanticul Eminescu. De unde accentuarea contrastelor și a paralelismelor poetice, ca și infiltrațiile lirice care amenință zidirea dramatică. Să reținem acest aspect : drama nu atinge proporțiile unui cosmar, nu este o noapte fără sfîrșit — vă amintiți versul shakespearian : **„E lungă noaptea care ziuă n-are".** Ei bine, la Eminescu noaptea are ziuă : faptele criminale se întorc împotriva acelora ce le puseseră la cale. Aici văd și rațiunea celorlalte două acte care ne mută subit într-un cadru de o luminozitate candidă, aproape paradisiacă, fiind exaltată idila dintre Ana — o Cătălină — și Bogdan — care întruneste calitătile lui Hyperion și ale lui Cătălin (cei doi nu s-au separat încă și opus).

Un mod de a astîmpăra, prin contrapunctare, atmosfera încordată, apăsătoare din primul act? Mult elogiata tehnică a echilibrării ? Nu cred. Astfel de caracterizări se potrivesc operelor cu o compozitie „închisă", în care accentul cade pe unitatea de ton, de atmosferă etc, în vreme ce piesa lui Eminescu rămîne „deschisă" tuturor zărilor. Înclin să cred, mai degrabă, că tînărul autor are obsesia totalitătii, trăieste voluptatea exersării a cît mai multe strune ale talentului său, în dorinta de a îmbrătisa toate secretele incomensurabile ale existentei umane. Sub cupola aspiratiilor sale, **Macbeth** stă alături de **Visul unei nopti de vară,** într-o stranie și ciudată devălmăsie (ca și cum ne-am afla la începuturi, genurile nu s-au disociat între ele, apele nu s-au despărtit de uscat, întunericul de lumină).

Un joc, desigur, dar „serios", ca toate jocurile de pe tărîmul creatiei. La vatra acestor experiente își căleste Eminescu uneltele vrăjitoresti ale poeziei de mai tîrziu. Versuri întregi din **Bogdan-Dragos** vor căpăta functii migratorii, regăsindu-le în creatiile ulterioare. Să mai spunem că răsuflarea de foc a geniului înaltă textul acestei încercări dramatice, dezvăluind cînd nu ne asteptăm, imagini de o adîncă rezonanță ? S-a mai făcut observația că întîlnim aici situații conflictuale sau accente pasional-ideatice care spectatorului de azi îi evocă anumite ipostaze din dramele ce se vor realiza, peste ani, în cuprinsul literaturii române. Într-adevăr, patetica înfruntare între hatmanul Roman Bodeiu și Dragoș aminteste impetuoasele și dramaticele interventii ale falnicului portar al Sucevei. Arbore, din trilogia lui Delavrancea ; diplomatia ascunsă a bătrînului și bolnavului voievod maramuresean trimite la **Vlaicu-Vodă** s.a.m.d.

Intentionat am împins comparațiile în planul dramaturgiei istorice, căci aceasta se vădeste a fi cadrul prielnic zborurilor intempestive ale fanteziei tînărului Eminescu, nu numai prin sugestiile poetice implicate cît și datorită altitudinii spirituale conferită de gesturile și simtămintele plenare ale eroilor de altădată, prin care se aruncau tot atîtea punti către virtutile de totdeauna ale umanității. Să ne amintim de diatriba sa la adresa tentativelor de „a pune pe scenă împrejurări și oameni, cari azi sînt pentru a nu mai fi mîine", și care nu înseamnă altceva decît „a da unui institut de cultură sufletească" — așa cum era teatrul în viziunea sa —, „caracterul frivol al unui café-chantant". Pe cînd poetul tînjește în sinea lui către ceea ce e fundamental, peren în existența istorică a neamului, sau, așa cum psalmodia în versuri, pe marginea unui manuscris : „Să văd trecutu-n viață, să văd romîna dramă / Cum din mormînt eroii istoriei îi cheamă".

NOU NOU NOU
Star MC 12
NOU NOU NOU
Recom

Casetofonul „STAR" — prieten și tovarăș de drumeție

Pe vîrful muntelui, la malul mării sau în locuința dv., CASETOFONUL STAR MC_{12} este mai mult decît un prieten pentru orele dv. de odihnă, el poate fi și un tovarăș de drumeție ori excursii.

Iată cîteva caracteristici ale casetofonului STAR MC_{12} :

- dimensiuni reduse
- manipulare simplă
- înregistrare și redare monofonică de pe benzile magnetice
- consum redus de energie electrică
- alimentare mixtă (5 baterii R 14 sau de la rețeaua electrică de 220 V)

Prețul 2058 lei.

PRECIZĂRI

O inedită cunoscută și o interpretare hazardată

● **Convorbiri literare** a avut frumoasa inițiativă de a omagia, în numărul 3, aniversarea a 110 ani de la întemeierea fostei reviste junimiste. Alături de articolele și eseurile care își propun să închipuie lămuritor harta spirituală a **Convorbirilor** lui Iacob Negruzzi, o „contribuție" documentară face figură aparte. E vorba de articolul lui Augustin Z. N. Pop, **Cînd s-a întemeiat Junimea,** avînd ca subtitlu precizarea „documente inedite". Să spunem mai întîi că documentul în chestiune nu e deloc inedit, de vreme ce a fost publicat de I. Cremer în nr. 9 din 1969 al revistei **Familia (Despre începuturile Junimii)** și a fost pe larg comentat în cartea noastră din 1975, **Junimea și junimismul.** Așa stînd lucrurile, afirmația triumfătoare a autorului articolului că „la o sută zece ani de la apariția **Convorbirilor literare,** comunicăm un act inedit care fixează data certă a înființării cenaclului junimist, e de două ori eronată. O dată pentru că — repetăm — actul comunicat e departe de a fi inedit. Apoi pentru că documentul publicat nu stabilește — cum crede Aug. Z.N. Pop — în vreun fel demn de crezare „data certă a înființării cenaclului junimist".

Să ne explicăm. Documentul republicat acum e o adresă răspuns a Junimii trimisă, la cerere, Ministerului Instrucției Publice în mai 1868 în legătură cu activitatea tipografiei societății culturale ieșene. E drept că Th. Cerchez, cel care semna adresa în calitate de „administrator al societății Junimea pe anul 1868", preciza că „societatea Junimea este fundată în 19 octombrie 1863". Iar această dată este confirmată de Iacob Negruzzi în așa numitul **Albumul Societății Junimea,** întocmit de el în 1878.

Cu aceasta, chestiunea e departe de a fi fost însă elucidată. Pentru că tot Negruzzi a contestat, vehement, ce-i drept mai tîrziu, versiunea menționată. Cu autoritatea cunoștințelor pe care le avea și după examinarea, probabilă, a hîrtiilor de care numai el, ca „secretar perpetu", dispunea, Negruzzi, nota vădit polemic în **Amintirile** sale : „Mulți membri ai Junimii cred că societatea lor datează din toamna anului 1863, însă aceasta nu poate fi, de vreme ce eu, unul din cei cinci fondatori, m-am întors din străinătate în Iași, după săvîrșirea studiilor, în seara de 25 octombrie 1863, iar T. Maiorescu, altul dintre fondatori, plecase cu o zi înainte din Iași la Berlin, și amîndoi ne-am încrucișat în drum la Botoșani, unde petrecurăm noaptea în același han, fără să ne facem cunoștința și fără măcar să ne întrevedem". Obiecțiile lui Negruzzi sînt greu de contestat, deși aceste **Amintiri** sînt redactate tocmai în 1919—1920. E posibil ca Th. Cerchez, intrat în Junimea abia în 1865, să fi obținut informația comunicată în adresa aceasta din 1868 de la vreunul dintre fondatori (Pogor, cu care era bun prieten, sau Maiorescu care a și redactat adresa „descoperită" de Aug. Z.N. Pop). Iar, se știe, fiecare dintre fondatori, mai ales Pogor și Maiorescu, aveau despre originea Junimii versiunea lor. Pogor, de pildă, pretindea că înaintea Junimii ar fi funcționat la Iași, în 1863, o societate literară de el patronată (să fie data nașterii acestui „strămoș" al Junimii aceea comunicată în adresa lui Cerchez ?) și că aceasta este nucleul societății dirijată apoi de T. Maiorescu. Dar Negruzzi, care a consemnat în **Dicționarul Junimii** și această mărturie, preciza că nici unul dintre societarii indicați de Pogor nu-i confirmă aserțiunea. Să adăugăm, pentru a întregi dosarul controverselor neîncheiate în legătură cu data înființării societății că, în același **Dicționar,** Negruzzi nota că botezul s-a petrecut „într-o duminică din primăvara anului 1864, după o prelegere populară a lui Maiorescu".

Nu are rost să intrăm aici în alte detalii ale acestei controverse care datează. Oricum, mai prudent e să conchidem deocamdată că înființarea Junimii s-a petrecut, probabil, prin aprilie-mai 1864 iar tipografia societății a început să funcționeze în primăvara lui 1865. E concluzia menționată, după multe investigații, în cartea noastră mai sus amintită. Și e de mirare că Aug. Z. N. Pop s-a grăbit să decreteze atît de rapid că a clarificat cu certitudine un fapt care continuă să rămînă sub semnele probabilității.

Am ținut să facem această rectificare pentru că e vorba nu de un oarecare cerc literar ci de **Junimea** și cititorul neprevenit se poate lăsa înșelat de valoarea „probatorie" a unui act care, pentru a fi crezut, solicită întotdeauna verificări comparate. Buna credință a actualei reviste ieșene a fost evident surprinsă de goana după inedite a unui cercetător căruia experiența dobîndită trebuia să-i prescrie mai multă circumspecție și infinit mai multă informare.

Z. Ornea

atelier literar

poșta redacției

G. M. — BUCOVICIOR : Versurile alunecă din ce în ce mai grav spre o făcătură neinsuflețită, neinspirată, fără ecou. Proza e naivă, forțată, neconvingătoare, cu urme de lecturi (neasimilate profund).

VAL. DRĂG. : Nici acum nu sînt noutăți ; aceleași divagații fără șir, repetîndu-se tot mai vizibil, în ansamblu și în amănunt, cu un efect crescînd de monotonie și plafonare. Urme de poezie, prin „Declarație de virtute", „Din amurgurile", „În apropiere".

M. CR. : Iarăși lucruri în pierdere de substanță și tensiune, „de mîna a doua". Ceva mai bine, în „Sublim", „Sînt om cînd", „Bucurie ce se cîntă".

DOINA PANAITESCU : Lucruri de început, naive, sovăitoare, stîngace. Pe ici — pe colo însă, se aud și unele sunete care vă îndreptățesc să insistați și să sperați. Firește, e nevoie de un stăruitor efort studios, de o neîncetată confruntare cu marea poezie.

P. BĂLU : În general, pagini de nivel mijlociu, uneori retorice, alteori didactice. Dincolo de îndemînări prozodice neîndoielnice, de o anume cursivitate și acurateță a meditației, pare să existe, însă, și un zvon liric, care ar făgădui mai mult. Să vedem ce mai urmează.

AL. PRIBOIANU : Cîteva pagini mai limpezi („Rînd pe rînd jocurile", „Meditația voievodului", „Bradul") printre multe altele stufoase, încîlcite, insuficient decantate, finisate.

SIMONA C. : Sînt bune perspective, și într-o zonă lirică, și într-una a meditației. Dar, uneori, mijloacele par greoaie, învechite, inadecvate, versul se chinuie în hățișuri prozodice (metaforice, lexicale, etc.) convenționale, desuete. Cele mai aproape de reușită : „Toamna", „Corzile" (niței vagă), „Primăvară", „Umilință", „Vară".

N. STANCIU : Lucruri interesante, și acum, dintre care ne-au plăcut mai mult : „Scrisoare", „Voroneț".

MUNTEANU SILVIA : In unele pagini se simte o remarcabilă tensiune lirică, un glas distinct și profund, pe care, desigur, îl vom auzi din ce în ce mai bine în viitor („Seara", „Țărm", „Cu brațele pline", „Deocamdată", „Chiar dacă tac", „Trălam", „Poem", „Pentru vinovați").

G. V. ACVILA : Regretăm, nu ne stă în putință să facem mai mult decît am făcut. Dacă se vor ivi posibilități noi, le vom folosi, firește. (Cît despre cei care oferă „girul" — cum ziceți — asta nu costă nimic ! Problema nu e de a distribui laude complezente, „pentru a nu supăra pe nimeni", ci de a acorda un sprijin practic, oricît de mic...)

VASILE C. : Vorbă multă sărăcia omului ! Această rubrică e destinată exclusiv debutanților. Dv. fiind — cum spuneți — „consacrat", n-aveți nevoie de sfatul și asistența noastră, puteți intra direct pe „poarta mare" a redacției, la Secția de poezie, la redactorul-șef, etc. Nu ne cereți, însă, să vă deschidem noi această poartă : N-avem nici „cheile", nici îndeminările și disponibilitățile adecvate.

L. BIHOREANU-TULCEA : Ar putea fi ceva, dar încă nu este. Se întrezăresc, parcă, unele înclinații și manifestări de sensibilitate, dar capacitatea de a le exprima convingător pe hîrtie nu e încă adeverită, lucrurile rămînînd deocamdată în zona exercițiilor de început, sovăitoare, făcute pare-se întîmplător, fără prea multă tragere de inimă, „printre picături", sub semnul diletantismului. Poate că încercarea ar merita mai mult interes, efort, pasiune.

Aprilie, Baucis, M. Lău, Const C. Drăganu, Lucian Dulcă, S. Berceanu, Ion Enachi, Filip Rohan, Maria Tereza Dor, A. Grunsky : Nimic nou ! **Munteanu St. Alexandru, George Gogoneață, Grigoroșcuță Ioan, Moldovan Dumitru, Gîrleanu Mitel, Andrei Caucar, Idita Angela, Diaconescu Sorin, Ion T. Mihalca, Grigore Octavian Anchidin, Jenei Viorica, Pîrvu Nicoleta, Marin Nicolae, Lelia Deac, Bălăceanu Ilie, Vlad Iancu Ștefan :** Nu se văd semne de talent, deocamdată.

Nicolae Dascălu, Ioachim Vunea-Mazilu, Liviu Poenaru, M. Popescu — Ploiești, C. Purdelea, V.S., Cecilia Bucur, N.A. M. Ealocinus, Marian Morisena, Emil Băjan, D. Chirodea, N. Bornaz, Rusu M. Paul, Paul Grădinaru, Mihai Nicolae, Virgil Ivănescu, Zamfir Viorel, Vladimir Moga : Pagini de nivel modest. MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Vis de matematică" ; „Amurg, amurg" ; „Mariei", „Poem", „Renaștere" etc.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Iubire și teamă

Îți las mîngîierea și zorile,
Și ploaia, și cîmpul, și florile,
Viața să nu se mai scuture
La bucuriile tale, omule-fluture.

Ca să nu mi te-apropii de vatră,
Ridic munți de foc și de piatră
Și te blestem, omule-șarpe, să pieri,
Pînă s-ajungi la grumazul copiilor mei !

ALEXANDRU PRIBOIENI

Tulburătorul adevăr

Adevărul nu se spune,
adevărul se trăiește
silnic sau dumnezeiește,
ca sobol sau ca lăstune.

Harul lui de-a fi în toate
ca un fulger în furtună
risipește sau adună
armonii și nestemate.

Ca un pisc sau o genune,
celuia ce nu-i pătrunde
pendulările fecunde,
adevărul se opune.

Nimănui cîntînd în strună
și-l dorește fiecare
și-n eterna-i tulburare
doar lumina încunună.

PETRE VLAD

Copilăria

Vîntul din zori
el o să vindece
pămîntul
gîndurile
nu te opri la fîntîna
văruită
în alb
de ieri
în ea n-o să-ți vezi
chipul
nu mă minți
nu mă face să cred
că la treizeci și ceva
de ani
s-a terminat totul
copilăria
nu obosește
cînd tălpile noastre
caută piatra
bănuind
că nu mai e netedă.

DAN CALIS

Tihnă

În fumul amurgului,
Pe banca veche
Încearcă să rîdă două bătrîne.
Ademenind un copil.
Bărbații lor,
Cu bastoanele întinse spre cer
Numără stelele, care apar
Una cîte una.
Apoi, obosiți, gustă pe rînd
Apa, din ploșca argintie,
Care strălucește
Din ce în ce mai slab.

IOAN PLEȘ

Țărm

Ca și cum m-ar limpezi
Îmi dezvelesc pieptul spre furtună.
Fulgeră și tresar. Tună și tresar.
Plouă și nu mă udă.

Ochii grei ca două bile dureroase
Întorc și înecă lacrima în ei
Și se umflă, se umflă pînă cînd
Loc în trup nemaiavînd
Se rostogolesc pînă la picioarele tale,
Rege al vederii.

Dar tot nu mă tînguiesc.
Fulgeră și tună. Ia-i și fă-ți din ei
O inimă să tresară.

SILVIA MUNTEANU

Sublim

Admir copacul și depling iarba
el : cînd se aprinde
întru slava flăcării arde
solemn
dinafară înspre înlăuntru
ea : se mulțumește
să viețuiască meschin
mai jos de botul calului
cu glas tremurător cerșind
cerului bănuțul de aur

lumina își caută un cuib
și-l găsește : acolo unde
vîntul spulberînd cenușa
dă la iveală stele

MIHAI CRĂIESCU

Inspirație

Îmi ascut luciditatea
de lucruri
ca un cuțit de-o piatră
și citesc printre rînduri
adevărurile
să descopăr un semn
ascuns între două clipe grăbite
un cuvînt
care dă de gol universul
să descopăr o noutate
usturătoare
ca un boboc de trandafir.

ALEXANDRU HOARIA

Întoarcere

De fiecare dată înalt, nepereche,
în amintirea zilelor călduroase
ale anului.

De fiecare dată bătrîn,
sau tînăr,
depinde din ce parte a cerului ești privit.

uite cum te sărută pe gură
ciinele credincios,
ți-a mirosit bucuria de-a nu fi singur.

De fiecare dată bărbat,
între bărbații ieșiți pe străzi să-și fumeze
țigările,
să-și arate unul altuia cerul :
anul acesta vom avea mulți copii.

VALERIU DRĂGUȘANU

despina mincu

Autumnală

În șuier frînt, pustii se zbat copacii,
iar soarele-i bolnav și el, de ieri...
ni-s gîndurile — ciute, minate de goneții
trimiși tîrziu de toamnă pe ascunsele-i cărări.

Din coasta nopții s-a trezit pădurea
cu mîna blîndă-a brumei pe obraz,
șiruri de plopi își leagănă-ntr-aiurea
lumina — tot mai grea către amiaz.

Cîntecul tăcerii

Ce greu se-ntoarce marea către aceleași
tărmuri,
purtînd — mereu albastre — aceleași
mii de ani...
eroziuni subtile, misterioase sonuri,
ne-aruncă la picioare — căzuți Aldebarani...

O, taci, iubite... calea de-aici ni-e începută,
statornicia însăși aici s-a întrupat
sau nu știi că lumina cîndva-n adînc născută
miracolul în clipa de-acum l-a preschimbat ?

O, taci... mai bine ascultă alb, cîntecul tăcerii
mînat de o aripă de alcyon spre noi...
doar noi îl înțelegem... și poate corăbierii,
străpunși de neputința întoarcerii-napoi...

Exorcism

Steaua își frînge licăru-n apă
cerbii amintirilor nu-i mai adapă...

Abia atinse-moarte-s cuvintele,
regula jocului una-i : dezminte-le...

Nessus mi-ntinde altă cămașă,
spaimele rîsului strîns mă înfașă...

Suflete, adastă-n pragul privirilor,
uitată-i calea nemărginirilor

Visul e flacără, mistuie clipa,
timpule, oprește-ți nebuna risipa !

Un spațiu deschis fanteziei

Urmare din pag. I

De la Arghezi încoace au apărut numeroase cărți aparținînd acestei condiții. Teritoriul poeziei pentru copii, atunci cînd ea este opera unui poet veritabil, se confundă cu teritoriul inefabil al poeziei înseși, așa cum se întîmplă cu poezia lui Marin Sorescu din volumul **Unde fugim de acasă**.

Și în această zonă poezia este, mai mult decît oricînd, joc. Un joc însă serios, cu cuvintele și cu imaginile, care construiește un anume univers **sau cel** puțin îl descoperă, ca și cum l-ar crea.

Universul de miracole al copilăriei nu este, în cărțile de poezie contemporane, neapărat un univers naiv. Candoarea este mai întotdeauna falsă, nu pentru că este simulată ca să înșele sufletul copilului, ci pentru că poetul matur nu-i poate reconstitui puritatea inițială, pierdută pentru totdeauna. Cînd recreează lumea, poetul n-o poate construi din neant și livrescul se insinuează sau se afirmă direct, spulberînd naivitatea.

Pentru Ion Caraion, de pildă, ivirea pe lume a copilului restructurează cosmosul interior. Începe reclădirea lumii din miracole altfel ordonate : „În cutia cu minuni / Toți pesmeții-s dulci și buni / O culoare / E-o-ntîmplare. / Bobul de mac : Filozofii dintr-un veac. / Firul de șofran : / Privighetorile din Ispahan". Regruparea nu este fortuită și se poate ușor urmări sugestia subterană, acțiunea **Ideii reordonînd lucid** universul acelei inocențe la care aspiră poetul, copilărindu-se. Firește, acest univers este tutelat de legile jocului, care ține de miracol : „Magică bucătărie / Să-nșir melci pe farfurie / Să scot iepuri din fular / Și din coif ienibahar". Jocul e uneori gratuit, dar de cele mai multe ori constructiv : „Jucării, lumini, legume / Dau la toate aripi, nume". În lumea sa copilul este un demiurg sau un descoperitor plin de curiozitate. În străfundurile acestei lumi calme, plină de obiecte și personaje aflate de cele mai multe ori în **raporturi** insolite — ne aflăm în protoistoria **legilor** lumii adulte — se înfioară însă neliniștile Ideii pe care poetul adult n-o poate reprima. Ion Caraion este un asemenea poet cu rare clipe de abandon cerebral, la care seninătatea miraculelor copilărești este tulburată în volumul **Marta — fata cu povești în palme.** În **O ureche de dulceață și-o ureche de pelin** viziunea se schimbă, iar proiecția în parabole cu semnificație politică singularizează volumul.

O seninătate absolută protejează poezia pentru copii a Constanței Buzea, dominată de tandrețe feminină și de joc neatins de alte semnificații. Cele două „cărticele" de trei și de patru ani sînt populate de animale mototoale, de comice confuzii și asocieri. Fabulosul detaliului cotidian este redus la puterea de înțelegere a copilului, spontaneitatea înlăturînd livrescul și excluzînd lectura în dublu sens.

Dacă unii poeți construiesc universul copilăriei, ca Ion Caraion, alții îl descoperă prin periplul unui personaj. În fermecătoarea **Carte cu Apolodor** a lui Gellu Naum, universul descoperit treptat este o lume schematizată livresc dar nu mai puțin fabuloasă, construită cu fină ironie și inegalabil umor. Autorul se copilărește rămînînd un mentor cu false intenții didactice. „O dați-mi voie să descriu / Măcar o parte din pustiu / Să spun în cîteva cuvinte / Cît e nisipul de fierbinte / Și cum nu vezi măcar un cort / Cum n-ai un mijloc de transport / Și cum pe-ntinderea pustie / Nu-i urmă de cofetărie / Și nici n-a existat vreodată / Măcar un chioșc cu limonadă". Naivitatea simulată cu maliție este tot atît de maliției anulată de subtextul parodic. Aluziile vehiculate, pretextele (manuscrisul găsit al unui jurnal de călătorie), falsul didacticism dau savoare lecturii adultului avizat, fascinînd copilul prin aventuroasa narațiune. **Cartea cu Apolodor** se constituie ca un basm cu aventuri moderne, cu încîntătoare glorificări, ca aceea a involuntarei îndrăzneli cosmonautice a pinguinului : „Trăiască deci Apolodor / Și tot ce-avea în buzunar / Trăiască micul său radar / Trăiască ultimul șurub / Trăiască laptele din tub / Trăiască glorioasa cască", enumerare încheiată cu rezumativul „În fine, totul să trăiască !" **Cartea cu Apolodor** dovedește vitalitatea narațiunii în cadrul genului. Povestea atrage, farmecă, oferă pretexte și posibilități.

Avantajul formulei este ilustrat de o altă carte fermecătoare, deopotrivă pentru intelectualul înzestrat cu umor și pentru copilul atras de fabulosul poveștii, **Ninigra și Aligru** de Nina Cassian. În **Epilog** poeta avertizează : „ca și pe plan uman, / viața fiecărui tigru e-un roman". Într-adevăr povestea este brodată pe structura romanului sentimental de aventuri, contaminată cu elemente de basm tradițional, cu titluri ca „În ghearele disperării". Farmecul poveștii este generat însă în primul rînd de fina parodie, de umorul aluziilor livrești (lamentoul Ninigrei, „prizoniegră" ; „Vai nu știu nimigru / despre **viteazul** meu prieten **in piele de tigru"** (s.n.) sau pasaje ca acea parodie după „Mihnea și Baba" de Bolintineanu : „Aleargă Aligru / inima-i duduie / pare că zboară / Vocea-i de tigru / Jungla o zguduie / și-o înfioară" sau acel apel al salvatorului : „Lume ! Lume ! ce-i afară zugrăvit pe cort bleu-pal / nu e înăuntru viu și natural".

Basmul în versuri oferă nenumărate posibilități literaturii „pentru copii" : acțiunea, efloreșcența fabulosului, descoperirea universului, aventura ca fond și ca suport al unor semnificații mai îndepărtate și al aluziilor îi asigură vitalitatea. Un asemenea basm este **Povestea celor zece frați** de Ștefan Augustin Doinaș, în care hipertrofia comică coexistă cu poezia imagistică și cu proiecția simbolică de profundă rezonanță.

Aceste cîteva volume, exemple puține dintr-un număr mare de cărți remarcabile, relevă faptul că spațiul literaturii contemporane în versuri pentru copii are o neașteptată fertilitate, ca sensuri și efecte, și dacă este dificil de definit și de circumscris, este în schimb complex și variat, domeniu în care o creație considerată prin prejudecăți „minoră" își afirmă multiplele valențe în multiple moduri. Spațiu privilegiat al interferenței celor mai diverse posibilități de lectură și receptare, deci un spațiu deschis tuturor sensurilor creației.

Desene de Sabin Ștefănuță

Ut pictura poesis

Urmare din pag a 3-a

ben de drobiță, în felurite proporții, după localizare. Cu aceasta, desenatoarea a sugerat cînd arșița văratică în care culorile se dizolvă și apropape se multiplică, pierdute în sfumatura nuanței (arama stinsă în pată galbenă) cînd toamna Sfîntului Martin, cu acea suavă visare printre frunze felurit colorate. În al doilea rînd e albastrul fumuriu, culoarea misterului, a mării (un „Asfințit marin" e sugerat de cîteva linii în culori șterse, de la albastru la nuanțele fumurii) ori a inorogului fictiv, cu coamă de frunze, ca un vis natural.

În fine, „Nică fără frică" de Nina Cassian conține ilustrații de Emilia Baboia. Nică e un Faust copil și un personaj de basm versificat. Ca atare ilustrația e fabuloasă și naivă, în culori tari care sporesc prin impresia apăsată iluzia utopiei și absorb spiritul în lumea epică precum un virtej. Culoarea e un agent al plăcerii estetice infantile și al abandonului în lumea cărții. Cîte o ilustrație, cum e aceea a „Barbă Coților" e de neuitat.

O carte pentru copii e o lume și reprezintă repetiția în scara obiectelor a universului purificat. Coperta e pentru mintea copilărească o poartă uriașă care odată deschisă face lumea dinăuntru să cînte și să se rotească în culori mereu noi, caleidoscopice, mereu inteligibile și fascinante. Cartea e o planetă și un univers utopic, o jucărie perfectă.

Principialitate

Urmare din pag. I

mai ales în latura realizării exterioare, simbolice, etc. O răspîndită „boală" a criticii curente, a unor critici chiar, este apologetismul. Superlativele, cuvintele mari nu ajung unor comentatori atunci cînd scriu despre unele cărți. Surprinzător tonul se schimbă, și odată cu el și vocabularul, atunci cînd este vorba de alte cărți, cu alți semnatari. Acestora din urmă le sînt pregătite cuvinte mai terestre, formule mai puțin superlative. Critica „interesată", critica preocupată a transforma actul critic în curată reclamă este un alt aspect asupra căruia dezbaterile plenarei s-au oprit. Imposibilitatea unei scări de valori apropiată de realități e impiedicată de acest fel de a face critică, în contradicție cu spiritul critic autentic, cu chemarea unei critici de formație marxistă. Dezavantajat iese din acest amalgam de procedee parazitare cititorul care nu mai este condus, orientat, educat așa cum se cuvine s-o facă o critică literară conștientă de menirea și marile ei rosturi. Și, în cele din urmă, și autorul care nu află în critic interpretul obiectiv, principial, consecvent convingerii că datoria criticii este de a promova literatura de valoare, de a sprijini procesul complex al devenirilor ideologice și estetice ale fiecărui creator.

Desigur că nu uităm realele succese ale criticii și istoriei noastre literare cînd vorbim despre toate aceste lucruri. Dar atunci cînd ne ocupăm de critica literară din publicațiile de cultură — și nu ignorăm nici propriile deficiențe — critica adresată în mod nemijlocit, imediat **cititorului,** neajunsurile amintite nu pot fi ocolite. **A fi** principial în critică, obiectiv, a-ți pune gustul, priceperea literară în slujba judecăților de valoare exacte, a disocierii de idei profitabile pentru mișcarea scriitoricească înseamnă a sluji atît pe scriitor cît și pe cititor și, desigur, literatura în întregul ei.

Radiografia unei epoci

Urmare din pag. I

altuia trecutul devine viu, că el poate fi retrăit de cititorul cu resurse suplimentare de imaginație. Din capul locului, însă, A. Simion a renunțat la beneficiul unei astfel de aserțiuni comode. El nu abordează un capitol eroic și înălțător al trecutului, ci o epocă sumbră, pe care cugetul nostru refuză să și-o apropie ca vie, pe care ființa noastră refuză s-o retrăiască. Este vorba despre o perioadă care nu poate și nu trebuie să mai fie vie și a scrie istorie sub povara acestui handicap nu este o întreprindere dintre cele mai ușoare. Dimpotrivă, ea implică un risc și A. Simion l-a acceptat cu credința că nici una dintre secvențele propriului nostru trecut nu trebuie expediată în cîteva fraze de manual.

Nu vom detalia conținutul ca atare al volumului **Regimul politic din România în perioada sept. 1940—ian. 1941** și nu vom retranscrie toate concluziile autorului cu privire la un lant sau altul al evenimentelor narate. Vom remarca însă verdictul clar pe care îl pronunță cînd se referă la personalitățile care au dominat această epocă sumbră și, în primul rînd, o convingere explicită a autorului și nu numai a lui : chiar și în momentele de noapte profundă ale istoriei, valorile perene ale unui popor nu se pierd, nu pot fi copleșite sau anihilate și sfîrsesc prin a învinge brutalitatea ce le refuză supraviețuirea. Spiritul ideologiei legionare a fost profund străin națiunii noastre și preponderența lui accidentală în viața politică românească de la sfîrsitul perioadei interbelice, favorizată de un complex de factori, cunoscut, nu a izbutit să nimicească însemnele omeniei și demnității încorporate de secole în heraldica spiritualității românilor. Acesta fiind și adevărul major pe care ni-l comunică studiul semnat de A. Simion.

Neînfrîntă, lupta comuniștilor și clarviziunea lor au clocotit în substratul unei epoci în care legionarii tentau să mutileze chipul și reputația patriei. Intoleranța dusă pînă la ultimele ei limite nu a izbutit să înăbușe nici glasul intelectualilor progresiști ce s-au străduit să păstreze vie în conștiințe flacăra umanismului. Demnă a fost și inaderența militarilor români la mișcarea legionară și la sensul ei catastrofal și nu credem să greșim afirmînd că această atitudine se explică prin mult mai multe rațiuni decît cele ce pot fi cuprinse într-o enumerare sumară. În sfîrsit, demonstrată fiind inaderența a însesi maselor populare la o aventură lipsită de perspective, cu consecințe funeste și contrară oricărei tradiții românești, autorul încheie : „Verdictul istoriei este necruțător cu cei care, neînțelegînd legile dezvoltării sociale, încearcă să se opună evoluției firești a societății".

Dincolo de acest final, se deschide spațiul meditației asupra unei epoci și asupra unor evenimente care au marcat o întreagă generație cu stigmatul ororii. Și acum, cînd fascismul își vădește recrudescența în unele țări ale lumii occidentale, evident, meditația noastră nu se poate limita la o singură epocă și doar la seria evenimentelor ce au ilustrat-o. Ea trebuie să devină o meditație activă.

*) **A. Simion, „Regimul politic din România în perioada sept. 1940—ian. 1941", Editura „Dacia", Cluj-Napoca, 1976.**

SPORT

Atletism, Fotbal, Tenis

● Calificarea fetelor noastre în finalele **Cupei Europei la atletism** impresionează prin manieră. Cum echipa U.R.S.S. părea inconcurabilă se părea că disputa pentru locul doi se va da între echipele României, Iugoslaviei, Italiei, Bulgariei. Dar fetele noastre s-au detașat de componentele eșalonului doi intrînd în concurs direct cu puternica echipă sovietică. Medalia Alinei Gheorghiu la lungime a fost obținută în fața concurentei sovietice medaliată la Olimpiadă. Eva Zörgö și-a învins și ea concurenta principală, o atletă sovietică, obținînd primul loc. Locul 1 la înălțime obținut de Cornelia Popa a surclasat o altă medaliată olimpică, pe italianca Simeoni. Cîteva probe au fost cîștigate de o manieră entuziasmantă și cu cifre care le plasează printre cele mai bune rezultate mondiale ale anului. Din păcate, să nu uităm, avem și cîteva probe la care fetele noastre sînt cu totul deficitare. Probele de viteză, ștafetele încă n-au competitoare de forța celorlalte.

● Cronica de fotbal pe care o semnează Eugen Barbu în **Flacăra** și în care mulți jucători de fotbal ai campionatului nostru au găsit cuvintele bune pe care publicațiile de specialitate ezită să le spună despre ei ne amintește numele citorva fotbaliști pe care clasamentele nu-i mai cuprind, ori chiar dacă-i cuprind rămîn mute dincolo de cifra locului. Credem și noi că Antonescu merită pentru longevitatea lui sportivă, pentru constanța valorică o mențiune specială. Antonescu a fost odată stoperul național al nostre și n-a jucat rău. Ieșirea lui din lot nici nu s-a datorat ieșirii lui din formă cît unei nevoi de întinerire a echipei. Antonescu a continuat să ne arate în recentul campionat că este un „central" de bază și că dacă națională va avea nevoie de el chemarea ei nu-l va găsi nepregătit. De altfel, e cazul s-o spunem aici, scoaterea lui Antonescu din lot, oricît de obiectivă ar fi fost, ni s-a părut un act de injustiție. Ne pare bine că Antonescu, deși aflat într-o echipă multă vreme în degringoladă, a reușit să fie egal cu sine. Constanța lui ne indică în el unul din punctele de sprijin dacă nu cel mai important al salvării clubului constănțean de la retrogradare. Printre jucătorii care se văd mai greu pentru că nu iau ochii, dar atunci cînd se impun o fac penru lungă vreme este și Cheran. Ca și Antonescu, el ilustrează frumoasa tradiție a fundașilor noștri sobri și valoroși, care pun mai presus de risc — prudența și mai presus de artificiu trecător consecvența jocului laborios, exact. În al treilea rînd, scriem despre un jucător din **provincie** încă anonim, dar cu o mare capacitate de joc, jucător de tot terenul, prezent atît în atac cît și în apărare și cu care echipa lui se poate mîndri : Economu. Mijlocașul hunedorean merită mai multă atenție decît i se acordă, chiar dacă recolta acestui campionat este bogată mai ales în jucători de centrul terenului. Clasamentele au, orice am face, păcatul superficialității. Ne concentrează atenția asupra vîrfurilor și ne fac să uităm mulțimea de jucători fără de care un campionat nu poate exista ; fotbaliști talentați, sobri, dar a căror glorie nu trece uneori de nivelul clubului lor. Un exemplu : Cojocaru, fosta extremă a **Rapidului,** era un asemenea jucător. Ajuns într-un club puternic și la o echipă cu un alt potențial tehnic și tactic, **Steaua,** Cojocaru poate deveni în curînd un nume sonor. Clasamentul revistei **Flacăra** îl readuce în atenție și pe Dobrin. Marele jucător al Piteștiului n-a ajuns un anonim de vreme ce în ciuda vîrstei lui concurează de aproape pe Ștefănescu și Balaci. Acum, cînd gloria lui e pe cale să se stingă, regretăm o dată mai mult că strălucitorul său talent n-a avut șansa să-și arate caratele pe stadioanele campionatului mondial de fotbal din Mexic. Printre lucrurile care vor rămîne legate de numele lui Angelo Niculescu va fi și inexplicabila decizie de a nu lăsa atunci și acolo, în teren, pe cel mai bun fotbalist al momentului, pe unul din cei mai buni ai acelui campionat mondial.

● În ziua cînd apar aceste rînduri, în meciul de **Cupa Davis,** disputat pe terenuri franceze, dintre România și Franța scorul va fi probabil 1—1. Echipa franceză cu o mare experiență competițională este un adversar dificil. Dublul lor este rodat și experimentat, dar nu-s excluse nici surprizele de la simplu. Francezii își fac din această întîlnire o chestiune de orgoliu, dovadă schimbarea componenței inițiale a echipei. Cine cîștigă aici merge în întîlnirea cu Italia și de aici probabil în finala **Cupei Davis.** Italia a cîștigat în fața Suediei (fără Borg) și așteaptă rezultatul de la Paris. O victorie franceză e în favoarea Italiei. O victorie românească lasă deschis drumul ambelor echipe, jocul urmînd să se dispute la București. Hotărîtor e meciul de dublu de astăzi în care un faimos cuplu Țiriac—Năstase întîlnește un dublu ambițios, dornic de victorie. Pronosticul e foarte greu.

Discobol

PREZENȚE

CONCURSUL „TINERE TALENTE" LA A XI-a EDIȚIE

● S-a încheiat cea de a XI-a ediție — 1977 a Concursului de creație al elevilor **„Tinere talente".** C.C. al U.T.C., organizatorul acestei importante manifestări ale celor mai tineri condeieri, a decernat unui număr de 51 elevi ai școlilor generale, ai liceelor industriale, de cultură generală etc. din întreaga țară, un număr important de premii și mențiuni pentru cele mai valoroase poezii, pentru proză și teatru. Iată lista cîștigătorilor concursului : **POEZIE.** PREMIUL 1: Eugenia Marinescu (Tg. Mureș), Constanța Păduraru (București), Ada Popovici (Piatra Neamț), Gheorghe Sterpu (Gh. Gheorghiu-Dej), Lokodi Károly (Tg. Mureș). PREMIUL II : Anca Florina Boglea (București), Ana Ciontea (Hunedoara), Marin Dumitrescu (Alexandria), Valentina Mureșan (Satu Mare), Anca Sinzianu (Iași), Zsigmond Györö (Turda), Astrid Teichert (Arad). PREMIUL III : Iulian Bitoleanu (Roșiorii de Vede), Doina Botezatu (Bistrița), Cristian Dică (Alexandria), Anca Matei (Ploiești), Mirela Mandric (Iași), Doina Pologea (Tg. Mureș), Józef Mészely (Alba), Roxana Ionescu (București). MENȚIUNI : Irina Airinei (București), Ana Maria Bardaș (Aiud), Grațiela Bogdan (București), Daniela Cikini (Hunedoara), Ioana Crăciun (București), Mircea Stelian Dochiță (Brăila), Viorica Gheorghiță (Bacău), Constanța Klimaschovski (Ploiești), Teodora Lupu (Gh. Gheorghiu-Dej), Maria Marcu (Sibiu), Anca Oprea (București), Domnița Roxana Magdalena Palii (Ploiești), Anca Andreea Răzuș (București), Daniel Suciu (Sibiu), Vasile Timofciuc (Botoșani). **PROZĂ.** PREMIUL 1 : Ștefan Niculescu-Maer (București). PREMIUL II : Cristina Neagu (Piatra Neamț), Constanța Păduraru (București). PREMIUL III : Ica Belean (Arad), Mirela Mitrofanovici (București), Doina Pologea (Tg. Mureș), Adrian Udroiu (Fieni). MENȚIUNI : Oana Alexandrescu, Elena-Doina Andor (Tîrgoviște), Florin Călin (Alexandria), Gheorghe Crișan (Arad), Cristian Dică (Alexandria), Maria Pataki (Lic. agro.-industrial Livada). **TEATRU.** PREMIUL I : nu se acordă. PREMIUL II : Radu Vornicel (Piatra Neamț). PREMIUL III : Alexandru Bogdan Halic (București), Helmuth Frauendorfer (Timișoara).

mapamond

Conştiinţă şi spirit revoluţionar

evenimentul

Una dintre notele definitorii ale politicii partidului nostru este considerarea permanentă a ansamblului social în toate compartimentele sale, printr-o îmbinare indisolubilă între preocupările pentru dezvoltarea bazei tehnico-materiale cu cele privind dezvoltarea conştiinţei socialiste şi formarea omului nou.

Două evenimente de o considerabilă importanţă istorică din viaţa României, despărţite în timp de o perioadă mai mică de două săptămîni, vin să argumenteze în mod strălucit viabilitatea concepţiei pe care partidul nostru, secretarul său general o pun la baza conducerii societăţii, concepţie care se bazează pe acordarea unei constante atenţii raporturilor de esenţă dintre elementul uman, generator al tuturor bunurilor sociale şi obiectivele pe care interesele colective i le pun în faţă.

Primul dintre aceste evenimente a fost **PLENARA COMITETULUI CENTRAL AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN**, care a avut loc în 28 şi 29 iunie, ale cărei hotărîri sînt de natură să marcheze într-un mod substantial activitatea socială. Măsurile privind reeducarea prin muncă a celor care au săvîrşit încălcări ale legalităţii, cele privind perfecţionarea formelor de conducere în sectoarele activităţii de informare şi educare constituie dovezi ale încrederii partidului în mase, în forţa colectivităţii noastre socialiste. Cerinţele pregătirii constructorilor socialismului, ale înarmării tinerelor generaţii cu concepţii şi cunoştinţe de înalt nivel, reclamate de exigenţele revoluţiei tehnico-ştiinţifice au inspirat ansamblului de măsuri privind perfecţionarea învăţămîntului liceal, profesional şi superior. Aceste măsuri au încheiat aşezarea pe baze noi, în concordanţă cu Programul partidului, a întregului învăţămînt, creindu-se condiţiile ca, de la terminarea primei trepte a liceului, tinerii să se poată încadra rapid şi eficient în activitatea utilă societăţii, corespunzătoare necesităţilor actuale şi de perspectivă ale dezvoltării ţării.

Al doilea eveniment de deosebită importanţă a fost **CONGRESUL CONSILIILOR OAMENILOR MUNCII DIN INDUSTRIE, CONSTRUCŢII ŞI TRANSPORTURI**, prima manifestare de acest fel din istoria construcţiei noastre socialiste, cel mai reprezentativ forum democratic al clasei muncitoare, prilej de plenară afirmare a rolului ei conducător în societatea noastră, a înaltei sale capacităţi de a conduce destinele României socialiste. Congresul a constituit o nouă şi remarcabilă manifestare a democratismului nostru socialist, instituţionalizarea lui ca for suprem de conducere în activităţile din sfera industriei, construcţiilor şi transporturilor fiind una dintre expresiile cele mai elocvente ale procesului contemporan de întărire a rolului conducător al clasei muncitoare în întreaga viaţă socială. Adoptarea de către Congres a programului privind ridicarea, într-un ritm mai înalt decît prevederile directivelor Congresului al XI-lea, a nivelului de trai material şi spiritual al întregului nostru popor semnifică spiritul revoluţionar, profund creator al politicii partidului nostru, receptivitatea sa faţă de cerinţele noului, eforturile sale pentru perfecţionarea continuă a conducerii vieţii sociale.

Între hotărîrile Plenarei şi măsurile adoptate de Congres există o corespondenţă profundă, care demonstrează că, în viziunea partidului nostru, între necesitatea istorică a atingerii unei eficienţe sporite a activităţii sociale în domeniile producţiei de bunuri materiale şi structura spirituală a epocii contemporane, există o relaţie de omologie. Acesta este sensul adînc al consecventelor măsuri educative propuse şi adoptate de către partidul nostru. Putem cu îndreptăţire vorbi despre o eficienţă morală şi spirituală, al cărei sens esenţial este unul educativ, în absenţa căreia construirea societăţii socialiste multilateral dezvoltate nu poate fi concepută. Este un răspuns pe care societatea noastră socialistă îl dă cu strălucire teoriilor care susţin că între civilizaţia materială şi structura ideologico-artistică a unei anumite epoci nu există relaţii de determinare, putînd fi vorba cel mult de o relaţie antagonică, de refuz al realităţii sociale de către ideologie şi artă. Putem vorbi în actualitate despre o filozofie a conducerii sociale, în constituirea căreia creativitatea politică a partidului nostru a jucat un rol original şi remarcabil prin clarviziune. Esenţa ei poate fi sintetizată în felul următor : nu numai dezvoltarea în sens productiv a societăţii, a cărei consecinţă este ridicarea nivelului material de trai, ci şi constituirea unei înalte responsabilităţi a individului faţă de colectivitatea din care face parte. În edificarea şi consolidarea acestei responsabilităţi, literaturii şi artei le revin un rol de prim rang.

Voicu Bugariu

repere

Prometeu — erou al literaturii universale

Unul dintre cele mai cultivate instrumente de lucru este în ultima vreme la noi antologia tematică. Desigur, se poate spune că am moştenit iniţiative prestigioase, datorate lui Pillat şi lui Perpessicius, iar editorii contemporani au ilustrat cu strălucire începuturile acestei tradiţii culturale. Mă gîndesc, de pildă, la o splendidă culegere de poezii dedicate mării, întocmită de Vasile Nicolescu şi la frumoasele antologii ale lui Iordan Chimet, adevărate modele ale genului. De curînd, editura „Albatros" a publicat un **Prometeu — erou al literaturii universale**, în colecţia „Sinteze-Lyceum", sub îngrijirea lui Ion Acsan. Autorul antologiei este un binecunoscut cărturar şi poet, editor perspicace, aşadar o persoană calificată, în sensul deplin al cuvîntului, pentru a realiza cărţi atrăgătoare şi utile în acelaşi timp. Supunîndu-se scopurilor limitate ale colecţiei, menită să instruiască în primul rînd, Ion Acsan pune la îndemîna cititorilor o lucrare incitantă, care îndeamnă la meditaţie. Cariera universală a unei asemenea teme ilustrează puterea omului de a-şi scruta istoria şi destinul. Prometeu este sursa civilizaţiei, „principiul" istoriei, adică cel dintîi element al său. Marx ar spune că a creat forţele de producţie şi dialectica istoriei. Cînd Eschil îşi imaginează conversaţia eroului cu corul, avem un adevărat curs de istorie cerească, zeii se împart în tabere, unii pun mina pe putere, alţii suferă prigoana învingătorului. Iar bieţii oameni : „Cînd se sui pe tronul tatălui învins, / Zeus grabnic fiecărui zeu îi dărui / Menirea sa şi-şi întocmi domnia cum / I-a fost pe plac, dar la sărmanii muritori / Nu se gîndi, ba chiar voia ca neamul lor / Stîrpindu-l, să creeze unul nou" ! Personajul eschilian este şi cel mai fecund şi bogat în sensuri. Autorul antic a fost mai puţin declarativ decît urmaşii săi de mai tîrziu. Solidaritatea sa cu „eroul civilizator" apare atunci cînd este evocată suferinţa atroce la care a fost pedepsit. Şi Hefaistos se arată copleşit de privelişte la vederea celui căzut, iar corul freamătă de compasiune. Tonul meditaţiei este însă nuanţat : „Corul : Din fier şi piatră sînt făcuţi aceia cari / N-au milă de durerea ta, o, Prometeu. / N-am fi crezut că vom vedea dureri adînci / Cum sînt acestea cari ne sfarmă inima // Prometeu : Cei dragi ai mei de m-ar vedea, s-ar îngrozi // Corul : Dar pentru oameni altceva n-ai mai făcut ? // Prometeu : Oprii pe oameni de-a-şi vedea destinele. // Corul : Ce fel de leacuri ai găsit acestei boli ? // Prometeu : Le-am semănat în suflete speranţele. // Corul : Într-adevăr, un mare bine le-ai făcut. // Prometeu : Le-am coborît apoi văpaia focului. // Corul : Şi muritorii au acuma flacăra ? // Prometeu : Şi multe meşteşuguri vor avea prin ea. // Corul : Această-i marea crimă pentru care Zeus / Te-a pedepsit cu-atîtea cazne crîncene ? / Dar suferinţa ta cînd va avea sfîrşit ? // Prometeu : Nicicînd, decît cînd îi va fi pe plac lui Zeus. // Corul : Pe plac ? Dar tu ce speri ? Tu nu vezi c-ai greşit ? / Să-ţi spunem ce-ai greşit, ni-e greu şi te-ar durea..." Eroul este mîndru şi afirmă că ştia dinainte ce i se va întîmpla, dar că a făcut totul pentru a-i ajuta pe oameni (numele lui înseamnă de altfel „prevăzătorul", adică cel ce ştie dinainte). Modernii au adăugat la pre-vedere şi sensul secundar de om care-şi ia măsuri ca să ocolească pericolul. Apoi au hipertrofiat acest înţeles al numelui. Octavian Paler, de pildă, scrie : «În greceşte, Prometeu înseamnă „prevăzător". Nu s-ar zice, din fericire, că şi-a respectat numele». Măreţia constă însă tocmai în faptul că Prometeu avea preştiinţa riscurilor, şi i-a înfruntat totuşi pe zei. O replică îl arată fatalist, ca toţi grecii : „...desteptăciunea e / Cu mult mai slabă decît talnicul Destin". De altfel, cum puteţi vedea dinainte ce se întîmplă, dacă nu crezi că „totul este scris", că urmează un destin ? Dar ce vrea să spună corul, atunci cînd se referă la vinovăţia lui Prometeu ? Eroul însuşi se referise la istoria luptelor zeeşti şi la participarea lui, în tabăra lui Zeus : „De sprijinul / Ce astfel i-am adus, puternicul stăpîn / Al zeilor mă răsplăteşte cu torturi, / Căci tirania are pururi boala grea / De-a nu se-ncrede nici în bunii săi amici" Titanul crede deci în progres şi în civilizaţie, este mînat de un ideal abstract : binele tuturor, realizabil pe cale inginerească, am putea spune, în termenii moderni, adică pe calea meşteşugurilor, cum se exprimă poetul grec. Corul este mai puţin încrezător, chiar mizantrop, îi vede pe oameni posedaţi de năluci şi incapabili de a se depăşi. Ne oprim aici cu descifrarea sensurilor eschileene. Din puzderia de sugestii s-a născut bogata literatură ilustrată de această antologie atît de îngrijit întocmită. O secţiune specială reuneşte interpretările româneşti ale mitului prometeic, pînă la cea mai tînără generaţie de poeţi. Cu totul excepţională mi s-a părut poema lui V. Voiculescu, capabilă să figureze în orice antologie din lume : „Am migălit mereu să-mi fac o lume, / Dar nu m-am înjosit, ca Prometeu, / Spre-a-nsufleţi plămada mea de hume, // Să fur din cer un foc ce nu-i al meu. / Ci, ne-neciocnindu-mă cu mine, / M-am străduit să scap singur eu, // N-am izbutit... Şi poate e mai bine. / Nu sînt destul de rece şi-mpăcat, / Ciudoasa rîvnă încă mă mai ţine. // Aş vrea scînteia, licăru-nfocat, / Cînd va ţîşni din suflet să răsară, / Să nu m-aprind ca un păiş uscat. // Să pot purta în mine jar şi pară / Nemistuit de propriul meu foc / Să luminez şi-n mine şi-n afară // Să nu fiu mie însumi un obroc, / Cînd vulturul trimis să mă sfîşie / Va tăbări cu groaznicul său cioc // Din inima-mi să rupă o fîşie, / Să-şi vadă pliscul negru luminat. / Şi-aprins pe loc de-atîta bucurie, // Să ducă-n ceruri taina ce-a aflat !" Iată adevăratul umanism, care-l face pe om să-şi ridice ochii, scoţîndu-l din mulţumirea de sine şi făcîndu-l să-şi urmeze adevărata chemare !

Aurel-Dragoş Munteanu

cultura românească în lume

● **FORMAŢIUNILE ŞI ANSAMBLURILE FOLCLORICE ROMÂNEŞTI** au smuls ropote de aplauze spectatorilor de pe toate meridianele. După ce am consemnat, în numărul trecut, triumful african al unei echipe de dansatori şi cîntăreţi populari, iată că „Brîuleţul" din Constanţa obţine, la Antalya, în Turcia, un răsunător succes, cucerind Premiul I la Festivalul de artă şi cultură „Portocala de aur". De asemenea, filmul lui George Cornea, **Patima**, a obţinut premiul „Portocala de aur". Aceste distincţii confirmă puterea de iradiaţie a artei noastre populare şi culte, capacitatea ei de a comunica şi publicului din alte părţi bogăţia sufletului românesc, creind un adevărat limbaj universal, un limbaj al sentimentelor de prietenie între popoare.

● **LA PARIS**, o mare afluenţă şi un succes de presă remarcabil cunoaşte expoziţia de artă populară românească din **Place de la Défence**. Prestigiosul ziar **Le Figaro** are cuvinte foarte elogioase cu privire la valoarea exponatelor : „Aşa cum se întîmplă aproape întotdeauna, piesele cele mai vechi, care au supravieţuit folosirii cotidiene, datează din secolul XIX şi începutul secolului nostru. Obiectele sculptate în brad, stejar şi castan formează, fără îndoială, ansamblul cel mai seducător din expoziţie. Prin forma lor echilibrată, prin ornamentele realizate cel mai adesea cu vîrful cuţitului, prin patina caldă, toate vorbesc inimii cunoscătorilor. În secţia de ţesături, principalul scop este de a ni se arăta locul important pe care-l ocupau acestea în habitatul rural. Reconstituind două interioare ţărăneşti din Muntenia şi Transilvania, organizatorii expoziţiei ne fac să asistăm la o adevărată desfăşurare de şervete, feţe de mese, covoare şi cearceafuri etalate de-a lungul pereţilor, grinzilor şi bîrnei care se fixa în plafon chiar deasupra patului. Adăugăm că atît catalogul, cît şi numeroasele panouri explicative sînt remarcabile prin calitatea şi precizia lor. Pe scurt, vizitatorul nu se limitează doar la a privi. El se şi instruieşte". Cotidianul francez se referă la o artă cu tradiţii străvechi, dar încă vie, capabilă să sugereze forme şi culori chiar şi ochiului grăbit al omului modern.

● **ARTA PLASTICĂ ROMÂNEASCĂ** este o prezenţă masivă la centrul de cultură „Csili" din Budapesta, într-o expoziţie de grafică ce reuneşte peste şaizeci de lucrări semnate de cei mai reprezentativi artişti, tematică variată, ilustrată prin stilurile diferite ale unor graficieni cu bogate valenţe expresive, este în măsură să introducă pe vizitatorul budapestan în preocupările de astăzi ale plasticienilor români.

revista străină

● **UN MANUAL AL CUNOŞTINŢELOR** asupra cinematografiei poloneze ne este prezentat de Janicki Stanislaw în lucrarea sa intitulată „Filmul polonez de la A la Z. Dicţionar biofilmografic : regizori şi actori", apărută în editura varşoviană W.A.i.F, sub îngrijirea scriitoarei Nowak-Zaorska Irena, care încearcă a schiţa istoria filmului, în special a perioadei celor 30 de ani ai Republicii Populare Polonia. producţia filmelor de ficţiune, documentare şi desene animate, probleme legate de vulgarizarea şi de cultura cinematografică, cît şi o trecere în revistă a evenimentelor celor 80 de ani ai filmului polonez. Lucrarea este completată de tablouri, fotografii şi un dicţionar bibliografic.

● **JEAN COCTEAU (1889—1963)** se intitulează expoziţia deschisă la Londra, la National Book League, un prim exemplu al străluciriI intelectuale care a luminat scena culturală pariziană ca o bijuterie de mare preţ. Cocteau intră în viaţă ca un copil minune, delectînd lumea cafenelelor dinaintea lui 1914 ; cunoaşte în curînd întreaga lume artistică de la Proust şi Gide la Modigliani, de la Diaghilev la Picasso, de la Stravinski la Satie; el scrie poezii, romane şi piese de teatru, ducînd o luptă — care s-a bucurat de mare publicitate — împotriva burgheziei şi suprarealiştilor ; născoceşte balete, desenează şi produce filme care pot dovedi cea mai serioasă desăvîrşire. Visător, eclectic, snob, estet, poet, fermecător şi orator... „Pentru a înţelege o parte doar din lucrările lui, este ca şi cum ai pătrunde într-o grotă a lui Aladin", afirmă Nigel Gosling, organizatorul şi comentatorul acestei originale expoziţii.

● **EDITURA GALLIMARD (COL. BLANCHE)** a editat de curînd pe scriitorul André Dhôtel, originar din Attigny (Ardennes), care are în palmaresul său premiul Fémina (1955), marele premiu pentru Literatură pentru Tineret (1960), marele premiu Naţional de Literatură al Academiei franceze (1974) şi Marele premiu Naţional de Literatură (1975). Ultima sa carte care face obiectul prezentării de faţă se intitulează „Un Soir" şi cuprinde 11 nuvele, majoritatea situate în peisajul dintre Argonne şi masivul Ardenne şi una în Grecia. Toate aduc în scenă oameni tineri şi modeşti : tăietor de lemne, slujitor de han, agent de asigurări, vînzător ; tema comună este întîlnirea, — întîlnirea fără cuvinte, fără speranţă şi care după toate aparenţele nu se va putea repeta, întîlnirea oamenilor simpli în dragoste, strălucirea unei clipe de vis, a înţelegerii oarbe, care determină însăşi viaţa lor.

● **EXPOZIŢIILE** pe care Uniunea artiştilor plastici din U.R.S.S intenţionează să le organizeze atît în ţară cît şi peste hotare în preajma celei de-a 60-a aniversări a Revoluţiei din Octombrie, vor oferi o panoramă vastă a artelor plastice sovietice multinaţionale. În acest an jubiliar vor avea loc 70 de vernisaje. Principalul eveniment al anului îl va constitui expoziţia „Pe drumul lui Lenin", la care vor fi prezentate circa 3 000 de lucrări ale plasticienilor din toate republicile sovietice, expoziţie ce se va deschide în zilele jubileului. Un alt mare eveniment îl va constitui expoziţia „Portretul sovietic", retrospectivă cuprinzînd o perioadă de 60 de ani. Artiştii plastici vor trimite operele în expoziţii în ţările socialiste, precum şi în Algeria, India, Siria. R.F G., Grecia, Portugalia, Franţa.

● **O CARTE** care „se adresează nespecialistului inteligent, tuturor acelora care adoptă o poziţie sceptică sau ostilă faţă de arta modernă" — constituie tema concursului de afişe organizat de Institutul de artă modernă din Nürenberg. Cartea lui Hans-Jürgen Müller „Kunst kommt nicht von Können" **(Nu în perfecţiunea tehnică constă esenţialul în artă)**, combate numeroasele prejudecăţi care mai constituie încă pentru mulţi o barieră în calea înţelegerii artei. A traduce ideea fundamentală a cărţii, exprimată prin titlul ei, în limbajul pregnant al afişului — iată invitaţia adresată artiştilor, decoratorilor şi tipografilor de către Institutul din Nürenberg. Printre cele cinci premii se numără şi doi începători dintr-un atelier de litogravură.

● **ÎNSCRIINDU-SE ÎN ARIA MANIFESTĂRILOR PRILEJUITE de ANUL RUBENS**, oraşul Siegen i-a dedicat celui mai mare fiu al său, născut aici cu 400 de ani în urmă, un program cu totul special : o expoziţie de fotografii în culori de mărimea originalelor, ilustrînd perioada de creaţie de la Anvers, urmată în luna iunie de o expoziţie de grafică pe tema „Peter Paul Rubens şi tradiţia peisagistică neerlandeză" o manifestare audiovizuală şi un concurs de pictură. Punctul culminant îl va constitui decernarea post-mortem a Premiului Internaţional Rubens al oraşului, pictorului Fritz Winter, decedat anul trecut.

● **ÎN COLECŢIA** „Vieţile oamenilor de seamă" a editurii Molodaia Gvardia a apărut volumul „Petru Groza", o relatare a vieţii marelui om politic român, de la naşterea sa pînă în ultima seară de ianuarie a anului 1958. Lucrarea aparţine lui Feodosi Vidraşcu şi reuşeşte să redea marea personalitate a doctorului Petru Groza. Autorul publică aici multe scrisori, texte de cuvîntări, manuscrise, precum şi jurnalul lui din închisoare, document unic, publicat pentru prima oară în limba rusă. La reuşita acestei lucrări a contribuit şi faptul că autorul cunoaşte România precum şi oamenii în mijlocul cărora a trăit eroul său. Volumul este bogat ilustrat.

● **DE CURÎND** s-a terminat şi urmează să fie proiectat pe ecrane noul film sovietic de lung metraj „Aşa a început o legendă.." realizat după un scenariu al scriitorului Iuri Naghibin, de către regizorul Boris Grigoriev care a declarat într-o recentă conferinţă de presă : „Lucrînd la acest film, am fost conştient de întreaga măsură a responsabilităţii noastre, întrucît era pentru prima oară că se turna un film artistic de lung metraj despre Iuri Gagarin. În centrul filmului stau anii copilăriei viitorului cosmonaut, petrecuţi în ţinutul Smolensk în perioada grea a ocupaţiei fasciste. Credem că atunci s-au format trăsăturile de caracter ale lui Gagarin care s-au cristalizat mai tîrziu în personalitatea unui om şi a unui comunist, primul care a păşit în Cosmos".

● **PERIOADA DE ÎNCEPUT ŞI PERIOADA DE MAREE (Spring Tide and Neap Tide)** este titlul cărţii apărută de curînd în Anglia sub auspiciile editurii „Canongate", purtînd girul scriitorului scoţian Sorley MacLean. Lucrarea oferă cititorului neobişnuit cu dialectul scoţienilor celţi (Gaels) posibilitatea de a cunoaşte rezultatul a 40 de ani de cercetări ale urmelor vremurilor străvechi scoţiene, autorul fiind considerat de scoţieni ca cel mai bun scriitor de limba Gaël de 200 de ani încoace. MacLean, unul dintre poeţii de frunte europeni ai generaţiei sale, trăieşte în Skye, una din insulele Hebride de lîngă coasta Scoţiei, unde în 1885 trupele engleze au înăbuşit unele tulburări interne. Locuinţa sa domină regiunea în care s-a născut, Raasay, scufundată în tradiţiile vieţii celtice şi lipsa ideologiei marilor proprietari de pămînturi.

● **IMAGINILE UNUI NOU FILM POLONEZ** consacrat anilor ocupaţiei hitleriste sînt turnate acum la Varşovia. „Acţiune la Arsenal" este titlul provizoriu al filmului pe care îl realizează regizorul Jan Lomnicki, film care narează situaţiile bine cunoscute ale eliberării a 21 prizonieri politici deţinuţi de către germani. Acţiunea întreprinsă de către „Batalioanele cenuşii" s-a terminat cu succes, prizonierii fiind eliberaţi. În acest film, care va marca în memorie una din cele mai frumoase pagini ale istoriei mişcării rezistenţei poloneze, rolurile principale sînt susţinute de actori tineri debutanţi şi de Jan Englert care a mai jucat într-un film de aceeaşi factură, „Să ai douăzeci de ani la Varşovia" (C.A.F.).

confruntări

Biblioteca de aur a literaturii române

Orice literatură se manifestă în permanenţă ca un fenomen viabil şi vital prin emisiunea continuă de cărţi şi idei pe care o transmite în viaţa culturală a unei anumite arii naţionale de cultură. Dar în viaţa literară a unei epoci, cel puţin pentru o anumită vreme, funcţionează o dinamică spectaculară a biografiei auctoriale, care poate întreţine prezenţa cantativă, nediferenţiată a unui mare număr de cărţi. Privit din perspectiva imediată a fiecărei epoci acest fenomen este normal. Cartea literară mare, de excepţie, creşte şi dăinuieşte mereu pe humusul mai mult sau mai puţin fertil al maculaturii sau a scrierilor mediocre, ce devin un fel de suport involuntar al operei excepţionale, de act de **diferenţă** faţă de **intenţia bună**, faţă de credinţa că orice cuvînt scris intră în marele panteon al literelor. Or, o asemenea stare de încredere în sine, dacă nu ar fi cu putinţă, gestul creator s-ar întrerupe la diversele sale trepte de manifestare. Nimeni nu poate, din această cauză, întrerupe **„gestul creator"**, în formele sale primordiale, indiferent de rezultat, aşa cum nu poate păcătui prin întreruperea naşterii unor copii neştiuţi. Dar o dată o carte născută, devine sau încearcă să ajungă un **obiect estetic** de larg consum cultural. O carte, devenită publică, nu-i mai aparţine doar autorului ; ea se converteşte într-o **valoare de circulaţie**, evaluată de bursa de valori a **momentului**, dar şi de aceea care conservă caracterul muzeal al culturii.

Să nu uităm că printre contemporanii lui Eminescu nu figurau doar numele lui Caragiale şi Creangă, ci şi al marelui clan de nulităţi mondene a acelui timp.

Să nu uităm de asemenea că atunci cînd bursa de valori estetice urcă vertiginos, ca în vremea lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Bacovia, Ion Barbu, Rebreanu, Sadoveanu ş.a., pînă şi scriitorii de mina a doua păreau modeşti, iar restul era greu să-şi mai găsească un act de identitate estetică. Fenomenul acesta a devenit mai evident şi mai frapant, cînd unii, ieşind prin lanţul biologic al vieţii lor prelungite din sfera acestei concurenţe anihilante, ni s-au părut a fi, în alt timp, aproape nişte **„scriitori mari"**.

Cum alcătuim, aşadar, în această devenire nerevizibilă şi capricioasă, o **bibliotecă de aur** a literaturii române, cine îşi asumă răspunderea actului de selecţie ? Cui folosesc aceste ierarhii, se vor întreba neliniştiţii ameninţaţi de perimare, de ce atîta ordine, vor spune zeii pasageri ai momentului, e bine să nu ne grăbim, vor zice prudenţii, să lăsăm această întreprindere pe seama **timpului** şi a istoriei literare (nu a istoricilor literari), vor încerca să demonstreze rigurosii, speriaţi de răspunderea directă.

Este adevărat că aşa cum spunea Mihai Ralea, **aminarea** pare a fi un semn al inteligenţei umane. Dar în literatură, actul indeterminat de aminare a **deciziei estetice** produce confuzie la **bursa valorilor**, întreţine impostura, generează false valori care, luate drept etalon, declanşează valuri de mediocritate, duc la o **motivaţie estetică** eronată, nu una pur **cantitativă** a maculaturii.

De aceea, **biblioteca de aur** a unei literaturi reprezintă un act de selecţie a fiecărui timp, peste care se sedimentează marea opţiune a devenirii epocilor literare. Este adevărat că fiecare epocă îşi are propria sa axiologie. Înscrisă în evoluţia istorică, această axiologie este modificabilă, amendabilă. Se va spune, poate, că **timpul** a operat modificări în **judecata momentului** nu numai în sensul dezavuării unor **opere acceptate**, ci şi în acela a **dezhumării** unor valori uitate sau neglijate. Să nu uităm însă că **reparaţia timpului** a funcţionat întotdeauna la nivelul **valorilor reale**, nu a celor conjuncturale.

Să alcătuim, asadar, **biblioteca de aur** a timpului nostru fără **minie** şi ură, dar şi fără simpatii conjuncturale sau de clan. Să concepem **biblioteca de aur**, gîndindu-ne la veritabilul caracter muzeal al literaturii române din toate timpurile.

Romul Munteanu

cinci poeme de

michel deguy

Unul dintre cei mai cunoscuţi şi apreciaţi poeţi francezi ai generaţiei „de mijloc". Născut în 1930. Profesor agregat în filosofie. Predă, începînd din anul 1968, literatura franceză la Universitatea din Paris VIII. Împreună cu poetul chilian G. Iommi, e fondatorul şi conducătorul „Revistei de poezie". Volume publicate : Les meurtrières (Crenelurile), *1959, P. J. Oswald ;* Fragment du cadastre (Fragment de cadastru), *1960, N.R.F., premiul Fénéon;* Poèmes de la presqu'île (Poemele peninsulei), *1962, N.R.F., premiul Max Jacob ;* Le monde de Thomas Mann (Lumea lui Thomas Mann), *1962, Plon ;* Biefs (Scocuri), *1964, N.R.F. ;* Ouï dire (Auzite) *şi* Actes (Acte), *1966, N.R.F. ;* Figuration (Figuraţii), *1969, N.R.F. ;* Tombeau de Du Bellay (Mormîntul lui Du Bellay), *1973,* N.R.F. ; Poèmes *(1960—1970),* Poeme, *(culegere selectivă), 1973 N.R.F. Din prefaţa (semnată de Henri Meschonnic), la această din urmă culegere selectivă : „Michel Deguy n-a separat niciodată practica poeziei de meditaţia asupra poeziei, ambele alcătuind viaţa (nu biografia) sa, itinerariul său".*

* * *

Aluviune a strigătelor Minereu de rîndunici
În delta vîntului încreţiturile vîntului
Plantaţia de plopi înverzeşte
Mai bate pulsul eleşteului
Din trei în trei ore un poem devine
Cu totul nou pe urmă se întunecă
La lectură ca să crească-n tăcere

* * *

Poate că era ziua judecăţii Taurii albi ingenuncheau Caii
se-nşiruiau din profil Vîntul trecea înaintea soarelui peste
podurile încovoiate ca nişte spălătorese
Pentru a saluta — oamenii se vedeau nevoiţi
să-şi ridice ochii la înălţimea vitraliului
Bisericile-ncercănate redeveneau contemporane

* * *

Nimeni nu s-a întors cu mai multă îndărătnicie ; n-a pus mai multă şiretenie, mai multă hotărîre în slujba unor atît de vane întoarceri ; n-a fost mai stăruitor în a imita fluxul şi refluxul elementului ; în a deveni elementul-om al întoarcerii universale ; în a ajunge iar şi iar să se rănească de arbori de cer şi de mare ; în a se pune stavilă şi a ridica vămi de tăcere la toate hotarele unde vin să sfîrşească neobositul val şi neobosita pasăre şi neobositul vînt ; mijlocitor între nisip şi spumă, între faleză şi vijelie, între lizieră şi griu, el pretutindeni revine pentru a lua locul elementului izbit de către un altul, pentru a ajunge apt să primească binecuvîntarea ; locuitor al fruntariilor înălţîndu-şi casa la confluenţa şesului cu depresiunea, rupt sfărîmat sub ingrămădirile de aluviuni sau de lavă, încolţit la răscrucea ingrămădirilor de nori cu ingrămădirile de păduri; însă recăpătîndu-şi ziua puterile fără să urască lucrurile violente, mai degrabă recunoscător faţă de galerie şi de uragan, de puţ şi de avalanşă, care se prăbuşesc spre a-l îngropa

* * *

A copilului care pătimeşte
Rugă precum năduşeala
Pivnicioarei de neprihănire
Ager în pofida pietrei Fără-sfîrşitul Tu quis es

* * *

Mulţi încetară să trăiască

Într-o zi ea va fi aici ea se va înfăţişa
Ea nu era aici era într-altă parte Şi iată că
Ea va veni aici (de-acolo de jos) ea va intra
Vom avea de discutat împreună Ea se va afla aici pentru mine
Sau mai degrabă eu voi intra în domeniul ei de absenţă Care nu se sfîrşeşte Voi fi înghiţit prins înăuntru
Pe neaşteptate Ea se va afla aici preaincintătoarea Se va înfăţişa
de-acolo de jos dinspre Acel orizont Vizibil

Respectăm un om
El trece la mare înălţime pe alee
Păşeşte larg printre platani
Şi chiar cei ce se duc la muncă-n grupuri

Dispuşi sînt să-i acorde străinului respect
Şi atîta rece răceală în faţa cărnii şi osului
Femeia cu şolduri de carafă e asemenea amforei purtate pe umăr
Şi totuşi unul singur şi fără patimă-i mingiie toarta
atinsă de rugină a coatelor

Slobod i-ai lăsat toracele şi mina îi spînzură şi ţeasta
I se rostogoleşte prin memoria ta — a şi început
Să se subţieze ultima noastră săptămînă ca o lansare
De paraşute în genunea amiezii

Mult mai puţin credibilă
Întîlnirea de astăzi : cîntecul
Unui prieten
Cu moartea unui prieten
Pe aleea părăsită a zilei mele — tot astfel
cei ce îşi fac o profesie din instalarea tarabelor o profesie din aşteptarea magilor

Mereu cîte-un arbore mai sensibil întîmpină cel dintîi anotimpul
Roiul roşcat al toamnei înlocuitu-i-a frunzele
Fii atent spune el

Absenţa doliului apasă tîmplele

Morţii sînt acum mercenarul şi conetabilul
Cuşti îmbinate aidoma cerurilor de butoaie
În hrubă
Armuri şi femure de oşteni străpungînd
Cingătorile de os
În osuarul lateral unde se prăbuşesc femei şi căpitani
Uşure peste hruba osemintelor

În românește de Virgil Mazilescu

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
31
(796)
Sîmbătă
30 iulie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Adecvarea judecății critice

În mod inerent, infailibilitatea judecății critice, deziderat suprem al disciplinei, este o imposibilitate și putem cita cele mai prestigioase nume de critici : Sainte Beuve, Taine, Faguet, de Sanctis, Thibaudet, Croce, care n-au scăpat de o asemenea servitute. În mod corespunzător, putem, de asemenea, constata că aproape nu există mari autori, începînd cu Homer, continuînd cu Dante, Shakespeare ori Balzac care să nu fi fost negați de critici. Situația se repetă în toate culturile și este momentul să reamintim cîteva fapte din istoria noastră literară, de exagerări în sens favorabil ori nefavorabil autorilor intrați în optica criticii. Titu Maiorescu, un eminent diagnostician, l-a negat pe Macedonski și a făcut caz de Samson Bodnărescu și Dimitrie Petrino, poeți total uitați încă de la sfîrșitul veacului trecut. Eugen Lovinescu credea că I.L. Caragiale este „perimat" în virtutea legii mutației valorilor, considerîndu-l pe G. Bräescu superior autorului **Scrisorii pierdute.** N. Iorga l-a negat cu violență pe Arghezi, l-a admonestat pe Rebreanu comițînd, cum se știe, și alte injustiții.

Inventarul erorilor critice ar putea continua, chiar în cazul criticilor de prim rang, căci ceilalți nu ne preocupă. Și totuși, acest inventar avînd la bază pe maeștrii criticii apare nesemnificativ, aproape de neglijat, în raport cu imensa majoritate a judecăților drepte, temeinice, validate de timp și nici nu s-ar putea altfel de vreme ce avem în vedere elita criticii, etalonul ei de sus. Dacă azi conștiința că avem o mare literatură este bine statornicită, și dacă putem oricînd furniza probleme estetice pe care se legitimează o asemenea convingere, meritul le revine, într-o măsură determinantă, exegeților și criticilor de rangul celor citați. Și nu exagerăm cu nimic susținînd că această conștiință a propriilor noastre valori, capabile să intre oricînd în competiția universală, a dobîndit temeiul certitudinii mai ales odată cu apariția, în 1941, a **Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. Căci răspunderea criticii este uriașă, cei care o **oficiază** trebuie să aibă cel mai riguros simț al responsabilității cuvîntului scris, jocul cu vorbele, cu aprecierile de valoare, cu ierarhizarea în literatură dovedindu-se un act totdeauna paricid. În ceea ce privește critica ultimelor trei decenii, putem susține, cu argumente puternice, că în ansamblu și-a făcut datoria, repunînd în drepturile lor legitime autori nedreptățiți, aducînd probe puternice în valorificarea unor autori și opere insuficient explicitate, adîncind, printr-o optică nouă și printr-un spor de informație, sensul ori mesajul atîtor texte fundamentale ale literaturii noastre. Cu privire la mișcarea literară contemporană, nu putem omite faptul că s-au dat, și se dau încă, adevărate bătălii pentru impunerea unor autori de prim rang care au devenit, pe drept, repere fundamentale ale literaturii de azi. Nu ne-am face însă pe deplin datoria de conștiință dacă n-am sesiza, în numele dorinței neabătute de mai bine și unele neajunsuri care fac ca balanța dreptei judecăți să fie deviată. A exista, de pildă, și există încă o anume supralicitare a unor autori „interesanți" care, prin volumul și energia unor exegeze au căpătat în mod nejustificat un gabarit inadecvat în ochii cititorilor. Evident, de pildă, că Urmuz merită o anume atenție și ignorarea lui ar fi nedreaptă dar uneori nu s-a păstrat măsura cuvenită, autorul unor „copilării" ca **Pilnia lui Stamate** sau **Ismail și Turnavîtu** fiind comentat cu o gravitate de care el însuși ar fi făcut cu siguranță mult haz. Uneori se întîmplă niște „reconsiderări" nostime de tot nu atît prin ele însele cît prin modalitatea ce le guvernează. De ani de zile, un strașnic cavaler al criticii, prevăzut însă, din păcate, cu prea multe călciuri ale lui Ahile, face tot soiul de exhibiții pentru a-l detrona pe Titu Maiorescu de pe soclul pe care l-au așezat înaintașii și istoria, punînd în locu-i, pe cine credeți ? Pe V. A. Ureche, nici mai mult, nici mai puțin. Nici nu ne gîndim, desigur, că vrednicul poligraf nu-și merită un exeget (care, de altfel, nici nu e întîiul), întrebarea este alta : de ce trebuie demolat Maiorescu spre a fi instalată pe soclu predestinata sa victimă ? Poate dintr-un soi de argumentum ad misericordiam, dintr-o „creștinească" solidaritate cu victima. Același critic l-a mustrat, cu hilară seriozitate, pe G. Călinescu și, într-o vreme, pe Șerban Cioculescu.

Ajunși aici, observăm o mai răspîndită practică a unor critici, pe care am numi-o **alergia la faptul comun** de unde provine o răsturnare excentrică a valorilor, o confuzie a criteriilor și un Babel al clasificărilor. Un critic de „analize și sinteze", supărat parcă pe faima lui Rebreanu, devenită loc comun, folosește tot felul de bobîrnace estetizante spre a-l minimaliza. Colosul însă nu se clintește și eforturile criticului duc la un fel de „ridiculus mus". Locul comun nu este neadevărat, el are, dimpotrivă, prestigiul consensului și toate zbaterile celor ce vor să „revizuiască" cu orice preț, ne apar ca niște îndeletniciri ridicole. Nici nu ne trece prin gînd să sugerăm o critică apologetică, dimpotrivă, sîntem pentru obiectivitatea comentariului critic căruia trebuie să-i fie supuși și marii autori ca și cei mici, dar ni se pare că exemplele date intră în categoria unui subiectivism insuficient controlat de criteriile serioase, majore, ale exegezei. Cunoaștem cu toții că atîtea glorii de acum 15—20 de ani, ba și mai încoace, au îngroșat rîndurile numelor care azi nu mai spun aproape nimic. „Regalitatea literară" a lui A. Toma, proclamată de critici ai vremii, s-a prăbușit, din fericire, repede și iremediabil, iar lăudătorii săi au primit stigmatul ceva al ignoranței, lipsei de gust ori, poate, chiar al relei credințe. Cîteva volume de cronici literare apărute pînă prin 1964, recitite azi, lasă impresia unor aberații năstrușnice, în cea mai mare parte. Ele ar putea fi parcurse cu un anume folos de către criticii activi de azi care ar învăța, poate, sensul mai adînc al observației vechi, **sic transit gloria mundi.** S-ar putea să ne înșelăm, firește, dar avem, în ce ne privește, convingerea că cei care au elogiat, cu toate superlativele, iar azi neagă cu îndîrjire poeți ca Marin Sorescu ori Adrian Păunescu greșeau mai puțin altădată decît acum. Susținem, în încheierea intervenției noastre, că înainte de a se pronunța cu privire la o operă sau un autor, criticul trebuie să mediteze îndelung, să nu se precipite, să alunge tentațiile raporturilor personale cu autorii, să aibă în vedere opera, și nimic altceva. Cuvîntul scris să fie investit cu sigiliul duratei.

Pompiliu Marcea

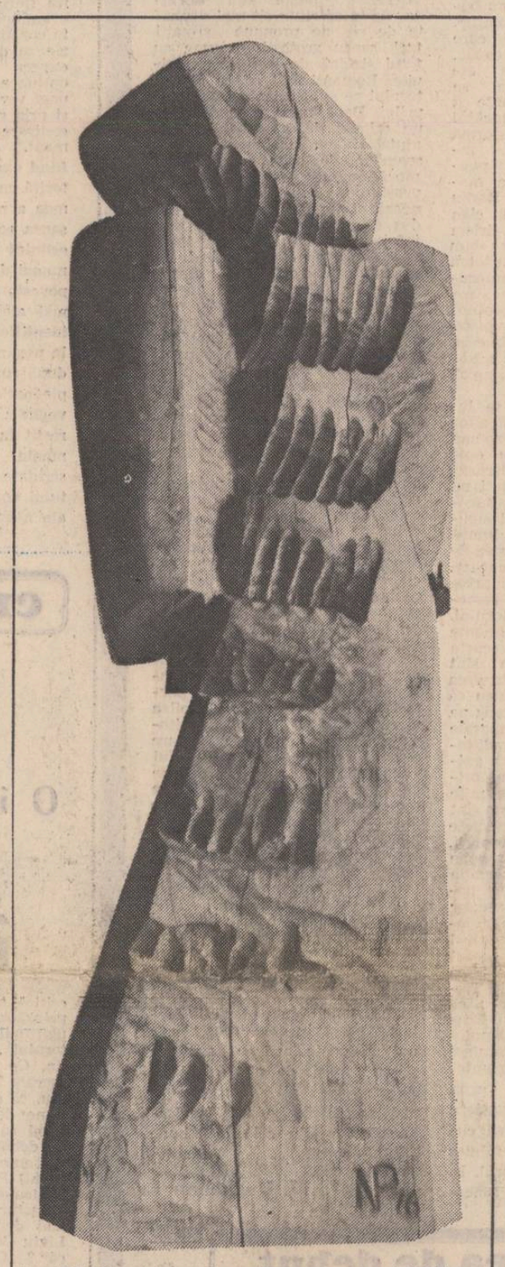

Nicăpetre: „In memoriam – 1907"

RESPIRĂRI

Lapte de mamă și laptele Căii Lactee

Destul de tîrziu și abia după ce am învățat a vorbi mi-am dat seama că exist și, cu intensă uluire, că m-am născut.

Ah, ce rogojină, ce helești, cît de cîmp arat, ce ploaie cu pești ridicați la nori de o trombă, ce amestec de icre, ce luptă între Făt-Frumos și zmeu și cît sînge de zmeu albit de lumină pînă cînd mi-a devenit piele ; ce geamăt de vechi animale mîncîndu-se la Altamira din coloare în coloare, ce piatră cu aripi de raze, ciți șobolani, cîte vipere și ce inel, inel de aur cu piatră la mijloc, ce umbră de sine stătătoare și fără de copac bătut de lună, ce iepure împușcat înainte de a se naște, ce pasăre stînd numai din faptul că aerul ei a fost inspirat de Zeus sufocîndu-se după ce a rontăit în dantura lui celestă cotorul Andromedei, – și ce vîrtej și ce amestec, și nimeni nici chiar maică-mea cea sfîntă și blîndă și lăptoasă și gătitoare de mîncare de cartofi și cusătoare de cămașă, albind negrul cu mîna domniei Sale, și nici dînsa care singura mă iubește în mod necondiționat și nici dînsa care din amor de bărbatul solid și sentimental și cu păr negru și creț și cu ochi verzi și blînd și muncitor și asudîndu-și fruntea și chiar pînă cînd și inima din statornicia de piatră a cărnii, nici chiar mama mea cea care m-a născut pe mine în chinuri, urlînd de durere și umilită fiind de privirea brutală și indiscretă a moașei, care m-a moșit pe mine cînd apăream din trupul ei cum un soare violent și neliniștit dintr-o mare sărată și fără de viețuitoarele numite pești, intrînsa, – nici chiar propria mea mamă, înamorată nebun de straniul, muncitorul de tată al meu, cel cu ochi verzi ca aerul de sub păsările violete, – nici chiar ei, mama care m-a născut pe mine, nu i-a dat prin gînd și prin inimă și prin creierul ei de femeie, să mă întrebe dacă aș vrea să mă nasc, de-aș fi în stare să fiu, de-mi este drag de aceasta.

Iată-mă, sunt, ca și muzica, „un răspuns căruia nu i s-a pus nici o întrebare".

Cît orizont, cît material absurd, ce frunză, ce iarbă, ce stea, – ce cal, ce leu, ce iepure și ce rechin, – ce delfin, ce rac, ce nor care plouă, – ce vierme de măr, ce măr doamne și, în genere, cîtă vinzoleală pentru o neîntrebată naștere !

Dar vai, mă consolez de impuritatea nașterii prin faptul unui gînd și anume acela că moartea este singuratică și are o natură virgină.

Nuntă a absențelor, a fără de A, A fugit din toate cuvintele, A virgin.

Nichita Stănescu

Eugen Jebeleanu
Arena

Depe altă planetă

...Era o ființă descinsă, fără voia ei, din altă planetă.

Om ? Altceva.

Deși – în aparență – nu fragilă, Făptura aceasta, depe altă lume, plutea.

Cînd am cunoscut-o, acum aproape jumătate de veac, mai știa să rîdă, nu cu rîsul său sarcastic din ultima vreme, ci cum rîd florile și copiii. Adică tot altfel decît cum fac oamenii cu picioarele bine înfipte în pămînt.

Retractil, adeseori ironic, furios nu o dată, – el era numai nedumerire. Nedumerirea Spiritului, care nu știe ce rost are pămîntul : ca să calce pe el oamenii și să se umple de praf, de sînge și de noroi ? Ca să-l apese, ei, oamenii, cîțiva ani, și apoi să fie înghițiți de el, pămîntul, și transformați pe vecie în făină de oase și culturi de viermi ?

Spiritul descins din alte lumi se umplea de oroare și respingea, cu nedumerire, Materia acestei planete.

★

Ținîndu-se, cu orgoliul nemanifest, departe de oameni, acest Spirit depe alt tărîm și acest Poet superb (care ce bine s'ar fi simțit în lumea Titaniei, a lui Puck și a lui Oberon, de unde sunt sigur că fusese proiectat pe Pămînt !), această Făptură care plutea, concentrase forțe teribile.

L-am văzut pe superbul Poet la căpătîiul mamei sale moarte, nemișcat timp îndelungat, dar nu ca o lumînare care se topește, ci ca o spadă, care-și ucide luminile, fără să se încline...

★

Un dor fără sațiu de tot ceeace a fost frumos și nu mai este, de tot ceeace este frumos dar poate că numai pe planeta de unde naufragiase, i-a dat aripile pentru a se desprinde de pămînt.

Să-l citim și să-l recitim noaptea la lumina stelelor și în bătaia lunii...

INEDIT
De la dreapta la stînga : Emil Botta, Al. Robot, Eugen Jebeleanu, Andrei Tudor
(Din colecția E.J.)

OPȚIUNI

Orgoliul și vanitatea criticii

O disociație ce ține de critica criticii pornește de la aserțiunea că **vanitatea este o formă degradată a orgoliului,** este un fel de orgoliu derizoriu. Admițînd că așa stau lucrurile, este posibilă o împărțire a criticilor în orgolioși, care au, adică, mîndria de a-și practica profesia la nivelul unui dialog superior cu operele literare, admițîndu-le cu noblețe dreptul la existență și respectîndu-le structura reală, și vanitoși, obsedați de propriile idei, sufocați de ele, am zice. Pentru aceștia din urmă opera literară nu este un univers obiectiv, cu care trebuie să iei un contact scrupulos, bazat pe anumite criterii de obiectivitate și de imparțialitate, ci un pretext pentru lansarea unor idei personale despre literatură. Criticii vanitoși fac, de fapt, abstracție de operele literare pe care le iau în considerare. Ei sînt, pur și simplu, obsedați de ideile lor și în comentarii nu fac altceva decît să forțeze operele și să le oblige să ilustreze aceste idei.

Orgoliul critic este unul al înțelegerii, al pătrunderii în universul operelor. Doar o autentică vocație poate să ducă la o asemenea concepție înaltă despre rolul și mijloacele criticii. Istoria criticii relevă numeroase exemple în acest sens. Marile destine de critici au fost întotdeauna ale acelora care au fost dominați de convingerea că esențialul îl constituie operele și că misiunea de căpetenie a criticului este aceea de a pătrunde în universurile lor specifice și de a extrage de acolo semnificații inedite, dar consonante cu structura reală a operelor. Aceasta nu înseamnă de fel o renunțare la propria personalitate, ci o admitere lucidă a existenței obiective a operei, a faptului că ea a fost scrisă de altcineva, că nu este niciodată exclus ca ideile altuia să fie mai profunde decît ale tale.

Un exemplu remarcabil între altele, ni se pare acela al criticii practicate de Lucian Raicu. Cartea sa despre Rebreanu a dezvăluit o incontestabilă vocație a analizei, care nu face nici un moment abstracție de textele pe care le are în față. Decis să pătrundă în universul real al operelor, criticul și-a mulat analiza pe realitățile cărților respective, reflecțiilor sale dîndu-le în mod consecvent turnura înregistrării și comentării unor aspecte existente realmente în opere. Că lucrurile stau într-adevăr astfel o probează însăși concepția intimă a cărții, unde se acordă o constantă importanță nu numai operei, ci și autorului, tocmai în dorința obținerii unei viziuni cît mai apropiate de realitatea faptelor avute în vedere. Recenta carte dedicată de Lucian Raicu, lui Nicolae Labiș procedează în același mod, cri-

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

Temeritatea și substanța literaturii

Un scriitor francez spunea că „literatura este o meserie nesănătoasă" și, într-o oarecare măsură, trebuie să-i dăm dreptate. Cuvîntul scris și tipărit, adică trimis în lume, riscă, teoretic și ipotetic, o sumă de judecăți, de aprobări și de amendări, cele mai multe tacite, unele însă instituindu-se în replici deschise, și ele publice, multiplicate prin tipar. În cazul celor pentru care securitatea spirituală (în ultimă instanță, confortul spiritual) înseamnă totul, meseria scrisului devine într-adevăr o problemă de „sănătate" individuală, de automenajare, de obținere cu orice preț a unei imunități în fața contactelor violente cu judecățile altora, cu judecățile **tăioase,** formulate în termeni deloc protocolari. Există o specie de scriitor „ipohondru" (poet, prozator sau critic) ce respectă cu strictețe rețetele infailibile, recomandările cuminți și sigure, care îl feresc de eventuale „îmbolnăviri" și „crize". A fi bolnav înseamnă a fi vulnerabil și a suferi din această pricină, uneori înseamnă a suferi cronic. O viață „echilibrată" în care nimic extraordinar nu se întîmplă, o viață a micului, a mic-burghezului conformism, o viață fără excese, fără riscul prospecțiunii, al subiectivității incomode pentru inerții calme și avantajoase se identifică, în cadrul domeniului la care ne referim, cu ceea ce se numește **viață cumpătată.**

Obiectivitatea și confruntarea cu adevărul în cazul artei nu se confundă cu acest gen de înțeleaptă **chibzuială,** cu această prudență căutătoare a acelei **aurea mediocritas** care ne păzește de necazuri, asigurîndu-ne o viață lungă, într-un liniștitor și lesnicios anonimat, însă. Atitudinea lui Balzac din **Comedia umană** este fidelă, obiectivă față de mecanismul, față de esența istoriei, dar apare ca **necruțătoare,** dacă ne raferat să se instaleze, neglijînd structura de profunzime al cărei semn este, doar, ironia. Spiritul ascuțit, inteligența sa iscoditoare, manifestă o adevărată repulsie față de limită, față de perfecțiunea restrictivă : „Melcul și-a astupat bine ochii / cu ceară / și-a pus capul în piept / și privește fix / în el // Deasupra lui / e cochilia / opera sa perfectă / de care îi e silă. // În jurul cochiliei / e lume. / Restul lumii / dispusă încolo și-ncoace / după anumite legi / de care îi e silă. / / Și-n centrul acestei / sile universale / se află el / melcul / de care i-e silă".

În eseul despre tragedia antică din volumul „Starea de destin", referitor la înțelepciunea „celor vechi", Sorescu afirmă : „Vechii greci dintr-un obiect creau o disciplină" sau mai departe „...deci metoda ar fi aceasta : iei un obiect sau în cazul dat o ființă și adîncești problema. E un lucru pe care noi încă nu l-am învățat". Și totuși maniera sa este asemănătoare : se pleacă de la o stare virtuală pe care o împinge pînă la ultimele consecințe. În cazul nostru, pornind de la ceea ce-am numit perfecțiunea restrictivă, ajunge să desemneze o stare existențială copleșitoare, acaparatoare, absorbind parcă totul în viscerele imobilității din care poetul încearcă să se smulgă prin ironie și paradox. Din acest unghi toposul atît de vechi, al poetului vizionar, bineînțeles, exprimat în manieră soresciană, nu și-a pierdut acoperirea. El vede „dincolo", în spațiul unde percepția comună nu are acces : „Pereții casei îmi sînt plini / de rame / În care prietenii mei / nu văd nimic /

Paul Dugneanu

Continuare în pag. a 6-a

Puritate

Nu am alergat, prizonieră, la carul gloriei
nimănuia.
Nu am socotit necesar să creez un crin în
eprubete,
Cînd el creștea viguros în grădină.
Nu mă îmbrac cu rochii albe
Ca să arăt că am sufletul pur,
Dar cine se atinge de el, strălucește.
Nu iau păsări galbene din pomul vecinului.
Nu închiriez raiuri minunate de la nimeni.
În casa mea, statuia dreptății are ochi
albaștri.
Poate nu am vorbit îndeajuns despre cît de
mult îmi iubesc patria,
Dar îmi țin arcul și săgețile la îndemînă
Pentru a lupta și muri pentru ea.

Mara Nicoară

Transparență și complexitate la Marin Sorescu

Poezia lui Marin Sorescu, ca și teatrul său eseistica lui, constituie o veritabilă cruciadă a inteligenței dusă împotriva loculuI comun, împotriva gîndirii comode și superficiale, a percepției osificate, uniformizatoare. Poetul este, în primul rînd, cel ce regîndește ordinea universului, cel ce domină relația cu materia, cu imanența prin superioritatea rațiunii : „Gînditor și cu mîinile la spate / înaintez pe calea ferată / Drumul cel mai drept / cu putință. // Din spatele meu cu viteză / Vine un tren / Care n-a auzit nimic despre mine. // Acest tren, martor mi-e Zenon bătrînul / Nu mă va ajunge niciodată / pentru că eu mereu voi avea un avans / Față de lucrurile care nu gîndesc // Sau chiar dacă brutal / Va trece peste mine / Întotdeauna, se va găsi un om / care să meargă în fața lui / Plin de gînduri / Și cu mîinile la spate".

Chiar poetica sa întinde o capcană prin prezența abundentă a parodiei, a fabulei și poantei, prim nivel la care unii comentatori au pre-

Fîntînă, cenotaf de poezie

Pentru Iluminatul Emil, in memoriam

În ochiul apei din fîntînă,
Vibrează o aripă-n zbor :
E gestul cumpenei ce-amînă
Să se prefacă în cocor ?

E un cocor sorbit de clipa
Ce-l oglindise la zenit ?
Pe care l-a trădat aripa
Sau luciul l-a ademenit ?

Ori poate nu-i decît o pană
De înger izgonit din rai,
Ascuns în apă ca-n icoană
Și despuiat de negru-i strai...

Dar, dacă-i aripa acelui
Poet zidar de mănăstiri,
Am dreptul zborul să nu-i jelui,
Nici jertfa tragicei vestiri.

Tot cerul său cu stropi de ceară
De-a cărora lumini ascult
Nu conține, clar, să-mi ceară
Legenda să-i preschimb în cult.

În lacrimi se prefac poeții.
Ei n-au mormînt – doar cenotaf
Prin timpul – vast sepulcru vieții
Care preface lumea-n praf

Și dă exacte înțelesuri
Atîtor cumpene ce sînt
Descumpănite cruci pe șesuri
Veghindu-mi sacrul zăcămînt :

Scump neam de Icari ce mă-mpresuri
Pe generosul meu pămînt !

Romulus Vulpescu

IN ACEST NUMĂR: • Colocviile „Luceafărului" • Exigență și excese în actul critic • Semnează : Sultana Craia • Doina Uricariu • Mihai Coman • Artur Silvestri • Cronica literară de M. Ungheanu • O pagină de glorie a istoriei românești • Oituz 1917 de general locot. în rezervă Marcel Olteanu • Proză de Radu Cosașu • Poeme de Magdalena Brăiloiu • Lucian Avramescu • Gabriel Chifu • Nicolae Prelipceanu • Varia de Al. Piru • Dialog cu cititorul • Poșta redacției de Geo Dumitrescu • Lirică poloneză • Aqua forte • Sport

cronica literară

EUGEN BARBU – Incognito II

Ajuns la al doilea volum romanul *Incognito* pare a-și respinge titlul. Tînărul Armand, pe care mișcarea ilegală românească dinaintea ultimului război mondial îl strecurase în familia Tismana în scopul obținerii de informații, operație care dă titlul cărții, devine în volumul al doilea un personaj episodic, pentru a dispărea la un moment dat cu totul. Atît cît apare, Armand este și aici atletic, elegant, parfumat, seducător, capabil, ca și în primul volum, de sacrificii amoroase în numele cauzei, dar cu o evoluție mai naturală, mai puțin senzațională. E drept că Armand cochetează cu o nemțoaică care se îndeletnicește cu afaceri necurate, dar are, se pare, și o legătură de inimă. Din cîte ne lasă să înțelegem paginile romanului Armand e chiar îndrăgostit de o Mavrocordată mai scăpătată, pe care, desigur, Evelyne este geloasă. Comportamentul lui Armand, acțiunile lui sînt în acest volum mai firești, mai credibile. Personajul a trecut printr-o metamorfoză ca, dealtfel, întreaga carte.

Volumul al doilea al romanului *Incognito* este mai puțin trepidant, mai puțin foiletonistic, cu alte cuvinte întîmplările sînt privite și descrise cu un ochi mai realist, țesele intrigilor fiind dezlegate într-un spirit mai aproape de timpul în care se petrec evenimentele de care se ocupă romancierul. Întîmplările nu se mai precipită în cascadă, personajele nu mai apar și dispar cu rapiditatea impusă de necesitățile acțiunii de foileton. Scriitorul e aici mult mai interesat de caracterologie, de mediu, de atmosferă, de reconstituirea unei ambianțe caracterizante pentru Bucureștiul din vremea ultimului război mondial. Din roman polițist cu intrigă „tare", *Incognito* tinde să devină un roman de moravuri, un roman cronică în care personajele, situațiile sînt îndelung studiate, cu răbdarea pe care foiletonistul n-o are aproape niciodată. Dacă cititorul era, de pildă, atras la primul volum de îndrăzneața misiune a lui Armand în casa Tismana — trecînd peste insolitul portretului pe care-l face prin el autorul ilegaliștilor — în volumul al doilea gustul său trebuie să se adapteze unui alt fel de literatură. O bună parte a romanului se concentrează acum asupra soților Tismana, cu precădere asupra Evelynei, pentru ca apoi reflectorul romancierului să lumineze biografia comunistului Tronaru, care în precedentul volum sabotase mașina de război germană cu o iscusință specifică romanelor de acțiune.

Capitolele *Tribulații sentimentale* și *Judecătorii nemiloși* sînt un tablou al lumii bune bucureștene în anii treizeci nu fără incursiuni în alte spații sau în alte timpuri. Evelyne continuă să ducă viața frivolă pe care i-o permite rangul social al soțului. Tismana are două preocupări principale : prima ține de funcția lui de prim secretar de stat, asupra căruia autorul se oprește fugitiv, cea de a doua, asupra căruia stăruie romanul, e disponibilitatea lui erotică. Evelyne își împarte timpul între confesiunile pe care le face psihanalistului și inițiativele ei mondene, Ionescu Tismana se lasă antrenat de pasiunea lui pentru Diby Necșești care-l face să-și neglijeze obligațiile oficiale. Deși întîlnim și aici o intrigă din care nu lipsește spionajul, planul căruia scriitorul îi dă întîietate este cel psihologic. Drama lui Ionescu Tismana este de a se descoperi dublu încornorat ; înșelat de Evelyne, subsecretarul se descoperă înșelat și de Diby Necșești. Atrasă într-o afacere de spionaj de Roger Cantuniari, Diby continuă să rămînă alături de acesta chiar și după ce începe legătura cu Tismana. Moartea unui diplomat român în Elveția, amestecat și el în afacere, are consecințe dezastruoase pentru rețeaua bucureșteană și pentru starea sentimentală a lui Ionescu Tismana. Subsecretarului de stat îi revine rolul de a salva pe amanta infidelă și pe complicele ei, ceea ce-i amplifică decepția sentimentală. Remarcabilă este în acest al doilea volum al *Incognitoului* rememorarea copilăriei și adolescenței Evelynei, a atmosferei conacului patriarhal de la Domnești și a descrierii ciudatelor și contradictoriilor stări sufletești ale adolescentei, care încă nu se cunoaște pe sine, dar își presimte puterea viitoare. Scriitorul imaginează un conac-refugiu în felul celui descris de Cezar Petrescu în *1907*, loc al întrunirii copiilor dintr-o vastă încrengătură familială. Comparația e de natură a ne arăta diferențele specifice și valorice dintre cei doi scriitori. Dacă la Cezar Petrescu conacul e o oază idilică, un sediu al sentimentelor gingașe, curtea de la Domnești e o tabără de război, un teritoriu al micilor și marilor demonisme din partea celor ce vin acolo, tineri sau bătrîni. Memoria Evelynei este traumatizată de imaginea atroce a unui trup, altădată suav, umflat acum de apă. Este trupul adolescentului frumos cu care se sărutase pentru prima oară. Curtea de la Domnești nu rămîne, de altfel, numai domeniul tinereții. O faună halucinantă, de azil de bătrîni, populează camerele primitorului conac. Neamul întreg, cu ramificațiile lui, se întoarce să moară aici, după ce aici și-a petrecut și tinerețea. Evelyne, ține minte încă senzația îngrozitoare pe care a avut-o, pe cînd se spăla, în clipa în care s-a trezit spionată de privirile nerușinate ale bătrînilor aglomerați în jurul unei ferestre indiscrete. Eugen Barbu e un scriitor antiidilic, cu predilecție pentru personaje în care instinctul învinge morala și în care cinismul cîștigă dreptul regalității. Acum capătă contururi mai sigure, un alt invitat al Domneștilor. Raul Tismana, cumnatul Evelynei, pregătit inițial pentru a-i fi soț. Tînăr, sociabil, inteligent, demonic, slăbiciunea patriarhalei stăpîne a Domneștilor, Varvara Slătineanu, Raul promite să facă o mare carieră socială, dar eșuează din pricina frivolității, a lipsei de frînă în ceea ce face. Un latent conflict de familie ale cărui resorturi subtile sînt surprinse de autor cu mînă sigură marchează relația dintre cei doi frați : Raul și Puiu Tismana, cuplu în care adolescenta Evelyne nu bănuiește încă viitoarea ei familie. Contractele matrimoniale care se pun la cale în bătrînul conac, marile consilii de familie ale sezonului de vară, în care se pun la cale viitoare alianțe și se hotărăște soarta fiecărui membru al familiei, transformă desuetul edificiu rural într-un sediu simbolic pentru o mare categorie a moșierimii române. Eugen Barbu pune în înfățișarea marelui clan și a mădularelor lui un lirism și o incisivitate al căror bun efect se întemeiază pe justețea observației psihologice a autorului. Sînt frumoase pagini care detașează valoric în ansamblul întregului roman marele episod închinat familiei Evelynei, ceea ce ne fac să regretăm că autorul n-a stăruit mai mult asupra lui.

Reflectorul scriitorului se îndreaptă însă mereu asupra altor împrejurări. Devenind un roman cronică caracterul caleidoscopic al *Incognitoului* se învederează cu prisosință. Sîntem purtați nu numai prin lumea bună a Bucureștilor sau printre agenții siguranței române, ci și prin lumea politică a Elveției, prin stepele rusești, pe meridiane franceze, etc. Intenția unei cît mai cuprinzătoare raze de acțiune a romanului nu poate scăpa cititorului. Sumedenie de fapte, evenimente sînt trecute în revistă cu scurte popasuri lămuritoare, cum sînt discuțiile dintre Pavel Candrea și Anatol Dumitrescu, pentru că romanul se lățește fără grabă pe mari suprafețe spațio-temporale ambiționînd să înfățișeze cititorului o complexă Românie a anilor dinaintea și din timpul primului război mondial. Reuniunile mondene cu variata lor lume sînt un prilej de a face portretele unor figuri caracteristice epocii, după cum incursiunile europene urmăresc să lumineze situația României în marele concert politic european. Procedeul exterior aproape întotdeauna e de a introduce în scenă un personaj și după ce el ne-a trezit interesul de a-i face biografia. Așa se întîmplă cu Evelyne și Puiu Tismana, cu Anatol Dumitrescu, cu locotenentul Bogasieru, cu Tronaru. Lungi felii de viață smulse din biografia fiecăruia alcătuiesc puse cap la cap imaginea antebelică a lumii evocată de Eugen Barbu. Locotenentul Bogasieru are ocazia să asculte și să cunoască, de pildă, pe un faimos orator de catedră, Profesorul, în care recunoaștem pe Nae Ionescu, ca și pe cîțiva fanatici ai mișcării legionare care văd în tînărul locotenent abia întors din Germania un posibil tovarăș de drum, fără a-i intui adevărata structură morală. Bogasieru refuză, pe front, să participe la ororile tipice fascismului eliberînd civilii pe care trebuia să-i execute, motiv pentru care ajunge în fața Curții Marțiale și, de aici, în batalionul de pedeapsă. Rezistența față de practicile hitlerismului („eu sînt ofițer nu călău", declară locotenentul Bogasieru) nu sînt proprii numai acestui tînăr militar ci și altor personaje ale cărții, ceea ce imprimă romanului un limpede sens antifascist. Memorabilă este vivacitatea lui Pavel Candrea în tentativa lui de a semnala politicienilor vremii, plastic și elocvent, pericolul hitlerismului pe care flerul diplomaților îl ignoră.

Inedită în contextul prozei noastre inspirată de ultimul război mondial este imaginea armatei române pe frontul de est. Capitolul *Batalionul de pedeapsă* e dedicat integral drumului către front, adaptării la nevoile lui a unui grup de clienți ai pușcăriilor trimiși în prima linie pentru reabilitare. Scriitorul refuză rețetele și poate din dorința de a se situa cît mai departe de ele ne propune situații tari, scene grotești, o lume cu totul străină de legile lumii civile. Romantismul negru al autorului se evidențiază și cu acest prilej. Dacă trupa e condusă de un colonel demn, capabil, rigid ajutat de un locotenent care-i seamănă, doctorița e în schimb morfinomană, infirmiera — o prostituată insațiabilă. Funcționează și un straniu atelaj condus de o ordonanță oarbă care jefuiește pe muribunzi de toată mica lor avere promițîndu-le în schimb o îngropăciune creștinească. Liniile se dilată adesea și desenul iese din limitele realului, dar natura lui halucinantă ne fixează atenția. Batalionul de pedeapsă e alcătuit din pungași cu vechime, fauna de aici fiind asemănătoare cu aceea din *Groapa*. Deliciul scriitorului este de a ne oferi mostre de comportament tipic pentru lumea interlopă pusă în condițiile excepționale ale frontului și mai ales mostre de limbaj unic, direcție în care excelează și exagerează atunci cînd se ocupă de echipa de agenți a lui Mizdrache. „Șutii" sînt figurile de contrast pentru Tronaru, „politicul" rătăcit în batalionul de pedeapsă care contrar credințelor ofițerilor, deși comunist, nu dezertează pe frontul inamic, și dovedește prin tot ceea ce face pentru armata în care se află încadrat că și comuniștii au o patrie. Doza de realism este și ea mai mare în portretul pe care volumul al doilea al *Incognitoului* îl face muncitorului Tronaru. El nu mai pare descins, ca în episoadele primului volum, dintr-un roman de acțiune cu aventurieri magnifici ci un om cu rădăcini într-un sol anume și o realitate pe care mișcarea lui nu o contrazice. Caracterul de frescă al romanului *Incognito* cîștigă în general în acest al doilea volum prin renunțarea la tiparul foiletonului, nu întotdeauna și la procedeele lui (vezi dialogurile artificioase dintre Tronaru și ceilalți) în favoarea unei viziuni mai realiste chiar dacă acest realism are note de cruzimea celor folosite în *Batalionul de pedeapsă*. Metamorfoza prin care trece romanul nu poate aduce surprize și mai mari, de aici înainte. Acest volum al *Incognitoului* ni-l reamintește, adesea, pe Eugen Barbu din cele mai bune pagini ale lui.

M. Ungheanu

viața cărților

poezie

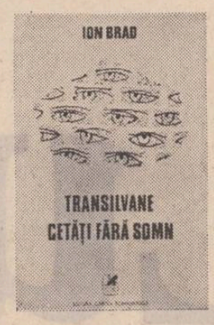

Patosul liric al istoriei

Cartea recentă* a lui Ion Brad se înscrie într-o tendință comună celor mai mulți poeți de a considera ordinea morală a lumii măsură a tuturor lucrurilor, și se particularizează, capătă un accent personal în efortul de convertire a discursului epic în discurs liric, a memoriei în imaginație, în echivalarea succesiunii faptelor istoriei cu permanența formelor poeziei. Izvorîtă de obicei dintr-o trăire fierbinte, tulburătoare a unui eveniment cu profunde rezonanțe în conștiința epocii, o astfel de poezie se definește prin caracterul ei expres partizan și militant, prin opțiunea fără echivoc în favoarea unei versiuni asupra evenimentului și prin respingerea netă a versiunii contrare asupra aceluiași eveniment. Ambiguitatea interpretării fiind exclusă, pe lîngă altele și datorită cunoașterii de către toată lumea a realităților istorice invocate, șansa poetului de a provoca emoția estetică a cititorului depinde nu numai de puterea lui de a reînvia o poveste în marginile adevărului, ci, mai ales, de patosul cu care se identifică în afirmare și se leapădă în negarea lui. Cartea lui Ion Brad, după cum o indică și titlul, este o pledoarie febrilă pentru starea de veghe a istoriei, un **memento vivere** rostit în cele mai dramatice momente ale trecutului, momente scrutate cu ochiul lucid al prezentului conștient de valorile perene ale neamului.

Această măsură a patosului poetul o exprimă limpede într-o poezie din finalul cărții, **Leagăn**, o poezie care poate fi și un bilanț al motivelor invocate pînă aici : „Cu ochii umbrelor citesc și-nviu / Din cartea-n care toți ai mei căzură : / Pămîntul țării-leagăn, nu sicriu-/ Pămînt brăzdat cu dragoste și ură / / De dragostea cu care Decebal / Ne pregătea, murind, reînvierea / De ura lui ce ascuțea pumnal / Ca să-ngenunche-n față-ngenuncherea /... / De dragostea lui Mircea, lui Ștefan / Croind din cerul vitejiei scutul / De ura lor cu rodnic uragan / Pus la hotar să-nfrunte nevăzutul / / De dragostea ce-o renăscu Mihai / În harta țării — una și rotundă, / De ura lui sărind pe șapte cai / Nemairăbdînd, trădării să se-ascundă / ... / Sînt toate numai umbre, sau ne sînt / Țărîna de sub tălpi, care ne arde ? / Pămîntul drag, ce nu-i numai pămînt, / Ci cap de lup și flăcări și stindarde ?"

Așadar, dragostea și ura, ca dominante afective ale opțiunilor lui Ion Brad marchează tranșant aceste **Transilvane cetăți fără somn.** Evocările — dispuse ca într-o schiță de cronologie a evenimentelor și personalităților istorice, naționale, dar, mai ales, a celor din provincia natală a poetului — se structurează într-un regim unitar al verbului, mișcare și dramă, tensiune și conflict între forțe contrare sugerînd evoluția în timp, epica unui popor care și-a plătit cu prețul unor jertfe teribile dreptul de a exista prin el însuși, de a fi suveran, stăpîn pe propriul său destin în lume. Poeziile din primul ciclu, **Epitaf,** evocă nu numai originea noastră daco-romană în spiritul permanenței poporului în spațiul carpato-dunărean („Nu doar cu anii, meșterii, vicleniî / Ne măsurăm durata de-nceput / Nici chiar cu secole și eu milenii / Scrise pe fruntea noastră ca pe scut") ci și mesajul acestei origini, venind ca „un izvor curat, imens" pînă în timpurile prezente : „Ci sufletului nostru, ca o rouă / Din care-nmugurește nou altoi / Să-i dea cadența lui daco-română / Urmată zilnic, controlată-n noi / Pe care chiar tăgăduind-o unii / Nu scriu mileniilor un alt sens / Curajul nostru-i fiul rațiunii / Scăldat într-un izvor curat, imens" **(Efigie). Burebista, tăind capul viteilor de vie, Blestem pentru ucigașul lui Decebal** evocă cele două mari personalități ale dacilor, pentru ca alte poeme **(Epitaf la Mănăstirea Cozia. Țepele lui Vlad, Toaca de la Putna, Turnul lui Petru Rareș, Elegie la Trei Ierarhi, Tabloul Votiv al lui Cuza Vodă** etc) să circumscrie momente din istoria mai apropiată a românilor. Al doilea ciclu, **Cronică veche și nouă la Muntele Athos,** este un vibrant elogiu adus voievozilor noștri apărători ai integrității neamului împotriva năvălitorilor, iar următoarea secțiune, **Recviem la Mihai Viteazul** este nu numai un bocet pentru marele soldat, dar și prinosul plin de mîndrie și recunoștință pentru cel care a reușit pentru întîia oară unirea celor trei provincii românești într-o singură Patrie. **Gorun la Țebea** și **Osuar** îi prilejuiesc lui Ion Brad rememorarea pioasă ori patetică a altor figuri luminoase ale istoriei ca Avram Iancu, Bălcescu, Timotei Cipariu, Gheorghe Șincai, Doja, Horia, Tudor Vladimirescu, Kogălniceanu, precum și evenimentele din 1907, 1918, 1921, 1944 etc. Ultima secțiune, **Oracol,** mai liberă, oarecum, de exigențele obiectivității evocării realităților trecutului, dar nu mai puțin dramatică în confruntarea cu problematica gravă a timpului, întregește fericit această carte de poeme puse sub zodia generoasă a istoriei.

Dan Laurențiu

*) **Ion Brad : „Transilvane cetăți fără somn", editura Cartea Românească, 1977.**

critică

O întreprindere efemeră

În momentul în care despre Camil Petrescu s-au adunat, între timp, numeroase și adeseori pregnante și substanțiale pagini de critică și eseu, este cel puțin surprinzătoare cartea *, de o vădită platitudine, pe care i-o dedică autorului „Ultimei nopți..." Liviu Călin. Ce este de criticat în această lucrare ? Mărturisim, pur și simplu, că dificultatea constă numai în a ne decide asupra priorității cutărui sau cutărui aspect, într-atît de debusolate ne apar și cunoașterea autorului cu privire la opera lui Camil Petrescu și ideile pe care le vehiculează cu privire la specificul literaturii sau al criticii literare. Nu mai departe ,să vedem ce crede Liviu Călin despre „critica științifică" ? „Oroarea de diletantism, de fastidioase divagații sau genuflexii în fața gloriolelor — ni se spune la p. 118 — stau în esență la baza criticii științifice, care cu multă flexibilitate și larg orizont de cultură discerne și propune o scară a valorilor durabile". Așadar, fundamentul „criticii științifice" nu se află într-o concepție și o ideologie, ci în manifestări secundare, mai mult de nuanță temperamentală care, firește, că nu-i pot delimita exact conținutul. Curioasă judecată ! Într-un alt loc, la p. 135, explicația eșafodajului teoretic al lucrărilor despre teatru aparținînd lui Camil Petrescu poate fi căutată, „în mare măsură", consideră Liviu Călin, în... „insuccesele repetate pentru impunerea teatrului său în repertoriu". Cu alte cuvinte, fără aceste insuccese, noroc de ele !, Camil Petrescu n-ar fi avut o idee clară despre felul cum trebuie să arate un teatru modern. Din nou, curioasă judecată care amestecă „teoria" unui scriitor cu pasagere insatisfacții de ordin personal !

Să trecem, însă, mai departe și să observăm modul precar (să nu ne speriem de cuvînt) în care Liviu Călin cunoaște opera lui Camil Petrescu. Las' că nu se suflă indeobște vreun cuvînt despre cîteva concepte care structurează această creație și care devin imposibil de eludat într-o cercetare serioasă, dar autorul recentului eseu dă semne ori a confunda personaje ori a nu mai fi recitit de mult cărțile pe care le discută. Astfel, la pp. 106—107 citim în două rînduri : „Din scrisorile lui G. D. Ladima se degajă pasiunea melancolicului și neînțelesului artist, nedreptățit de o societate obtuză, dispusă să accepte doar luxuria și caruselul politic pe care Ladima la rîndul său refuză pînă la ostentație să le aprobe, preferînd sinuciderea. Așadar Ladima este un alt D., pe o altă treaptă și cu atît mai cutremurător îi este crepusculul tragic" și „Industriașii ca Nae Gheorghidiu sau Tache Vasilescu prin mercantilismul și cupiditatea lor contrastează cu D. sau Ladima. Interesului vulgar, rapacității, li se opun valori morale și intelectuale strivite însă de o societate în care burghezia transformase totul în levantinism". Cititorul acestor pasaje nu poate, desigur, decît să rămînă consternat de alăturarea mediocrului și antipaticului D., care nu reprezintă nici o valoare intelectuală sau morală, de vizionarul și nobilul în atitudini Ladima. Cum a fost posibilă o asemenea alăturare, respinsă de orice recitire a romanului „Patul lui Procust", are șansa să devină un mister. Tot o astfel de lectură „din amintiri" denotă pasajul din volum în care se vorbește despre „Un om între oameni", pasaj totalizînd aproximativ 80 de rînduri, străine de adevăratele probleme pe care le pune respectivul roman, și în creația lui Camil Petrescu și în literatura noastră de inspirație istorică.

Respingînd complet nemotivat, după părerea noastră, apropierea unora dintre paginile scrise de Camil Petrescu de literatura lui Stendhal (printre altele, Liviu Călin nu „împărtășește" apropierea propusă de G. Călinescu dintre „viziunea superficială" a războiului din **La Chartreuse de Parme,** viziune invidiată cu maximă sinceritate pînă și de Balzac, și „cea cu atîtea intensități tragice din romanul lui Camil Petrescu" ; Liviu Călin ne propune, în schimb, o altă apropiere, de astă dată efectiv fără vreun fundament : aceea cu Michel Butor, care în **Le roman comme recherche,** apărută trei decenii mai tîrziu față de **Noua structură și opera lui Marcel Proust,** ajunge la ideea „idei" exprimate anterior de către romancierul nostru. Ce demonstrează asta, nu prea vedem legătura !

Alte aprecieri discutabile, dintre multele ce pot servi ca exemple, se fac, de pildă, cu privire la drama „Bălcescu", considerată drept „încununarea întregii opere dramatice a scriitorului", potrivit unei optici critice mai de mult amendate, sau în legătură cu gîndirea lui Ralea, văzut, nici mai mult nici mai puțin, ca un „inteligent apologet al concupiscenței" (!). Față de aceste lacune de conținut și de apreciere valorică, exprimarea critică a lui Liviu Călin, cu numeroase impropriități, cu fraze forțate, ininteligibile sau involuntar hazlii, trece, firește, pe planul doi ca importanță. Din lipsă de spațiu renunțăm la exemple. Oricum, ne-a fost greu să înțelegem de ce această carte se numește „Camil Petrescu în oglinzi paralele" și dacă acceptăm de bună explicația autorului („Am căutat să luminăm linii și contururi de portret, așa cum împrejurări generoase ne-au ajutat să-l surprindem în oglinda interioară, deși întreprinderea ca și altădată o simțim întrucîtva efemeră") trebuie să spunem că întreprinderea nu e numai „întrucîtva" ci într-adevăr efemeră.

Dan Cristea

*) **Liviu Călin : „Camil Petrescu în oglinzi paralele", editura Eminescu, 1976.**

Franyó Zoltán la 90 de ani

La 30 iulie, eminentul traducător de poezie românească și universală în limbile maghiară și germană, poetul Franyó Zoltán, împlinește 90 de ani. Cu o bogată activitate poetică, cu o bogată activitate de traducător, reputatul om de litere s-a impus, de asemenea, prin activitatea sa publicistică tipărind, de pildă, la începutul anului 1924 revista de cultură universală *Genius*, iar în 1931 *Ziarul de la ora 6*, cotidian antifascist de limbă maghiară.

Inițiat în poezia lui Eminescu de către Blaga, Franyó Zoltán se remarcă prin admirabila sa activitate de traducător al marelui poet român, activitate căreia i-a consacrat o bună parte din existență. Din Eminescu, poetul a tradus toată opera antumă, precum și cele mai importante dintre postume. De asemenea, s-a ocupat cu mult interes de lirica română contemporană, făcînd ca în 1932 să apară, la Viena, volumul antologic de poezie românească *Rumänische Dichter*. În acest volum sînt cuprinși toți poeții importanți de după Eminescu : Blaga, Barbu, Arghezi, Voronca, Adrian Maniu, Emil Isac. Un al doilea volum, *Rumänische Lyrik* a apărut în 1969 la Editura „Bergland" din Viena. În el sînt cuprinși poeții de la Alecsandri și Eminescu și pînă la ultima generație. Pentru neobosita sa activitate de traducător, pe care a desfășurat-o mai bine de jumătate de veac, în 1970, Franyó Zoltán primește *Premiul Herder* ca personalitate remarcabilă a culturii române contemporane. Apreciată în țară și peste hotare, opera de tălmăcitor a lui Franyó Zoltán este o contribuție de preț adusă la întărirea prieteniei între popoare prin cultură și artă. Omagiind această activitate și omagiind totodată aniversarea eminentului om de cultură, revista noastră îi urează un călduros : *La mulți ani !*

cartea de debut

Analize critice

Avînd titlul unui tratat, în orice caz, al unui eseu ce poate duce cu gîndul la o temă circumscrisă fenomenologiei sau psihologiei creației *), de fapt volumul Marianei Ionescu cuprinde patru studii de strictă analiză consacrate lui Tudor Arghezi **(Grădinarul melancolic)**, G. Călinescu **(Facerea lumii)**, Zaharia Stancu **(Ziua și noaptea)** și Laurențiu Fulga **(Privilegiul permanenței).** Metodică, înzestrată cu un „ochi" înzestrat, cantonată totuși, ca mentalitate, într-o anume prețiozitate juvenilă, în totul, Mariana Ionescu dovedește că posedă o comprehensiune analitică demnă de cea mai mare atenție. Fără excese inacceptabile în general, autoarea este o „metodologizantă" și de n-ar fi beneficiara unui real talent critic, textele ei cu greu ar putea evita impresia că la origine sînt, așa-zicînd, niște „lucrări științifice" axate pe teme date. Salvator deci se dovedește faptul că asemenea premise didactic-metodologice, cel mai adesea, se sublimează într-un soi de dogmatism funcțional (dăm noțiunii accepția dedusă din disocierile teoretice și din modul în care acestea sînt transpuse în practică de un E. Lovinescu sau un G. Călinescu), capabil a oferi analizei o traiectorie intrinsec logică, fidelă în egală măsură spiritului și literei operelor luate în discuție.

Analizele consacrate celor patru scriitori, toate, în punctul lor de plecare se sprijină direct pe sugestiile criticii „arhietipale". Intenția expresă a autoarei este de a demonstra că valoarea operelor analizate se trage în primul rînd din modul original în care problematica și materia lor epică-analitică sau poetică, în planul semnificației etern-umane „calchiază" anume mituri și motive fundamentale. În felul ei avintat, Mariana Ionescu își începe analiza consacrată prozei argheziene astfel :

„Fascinația polului marilor mituri iradiind universurile imaginare ne apare ca o superbă comunicare între generații peste timp și ca o nobilă atestare a unor înalte aspirații ale omenirii. Prin mit, omul — artistul, în mod particular — se luminează într-o imagine care-l constringe spre ideal. O avalanșă de mituri suprapuse constituie baza construcției unor cărți argheziene, **Ochii Maicii Domnului** (1934) și **Cimitirul Buna-Vestire** (1936). Convergența marilor mituri-realizată de scriitor relevă o reinterpretare a lor prin intuiția corespondențelor tezaurului mitic al lumii. Totodată, trimiterea permanentă la coordonata mitului contribuie și la crearea unui fond favorabil eflorescenței fantastice". Și, într-adevăr, valorificînd mai mult decît ea însăși lasă a se înțelege extrem de fertilele sugestii existente în studiul lui Pompiliu Constantinescu **(Tudor Arghezi,** 1940), în continuare, autoarea desfășoară o demonstrație axată pe tema respectivă, arătînd convingător, cum, de exemplu, în **Ochii Maicii Domnului** „calchierea" vizează concomitent tulburătorul mit propus de complexul oedipian și de cel biblic, al Madonei cu fiul, continuînd apoi cu aplicații raportate fie la tema poetică a „lumii ca teatru", fie la mitul Zburătorului sau la simbolistica numerelor (de sorginte pitagoriciană) etc. etc. Concluzia, din păcate, nu îndeajuns de clar și explicit formulată de Mariana Ionescu însăși, este aceea că, în contrast vădit cu opinia celor mai mulți dintre exegeții operei argheziene, autorul **Cuvintelor potrivite** nu este doar un mitologizant, ci un mare recreator de mituri. Pentru ca demonstrația să fi fost dusă pînă la capăt, evident, Mariana Ionescu ar fi trebuit să se angajeze și la dificilul efort de a arăta din perspectivă pur conceptuală care anume sînt elementele constitutive ale gîndirii mitic-filosofice argheziene, subiacent dar pregnant existentă în întreaga operă a scriitorului. În altă ordine de idei, credem că teza primordială a studiului s-ar fi cuvenit să fie de așa manieră implicată în analiză încît să se evite capcana închiderii ermetice într-o viziune critică mitologico-simbolică complet autonomizată ; cu alte cuvinte, transistorică. Citită și în celălalt registru, acela al realismului ei biografic și istoric funciar, proza argheziană potențează miticul în așa fel încît deschiderea acestuia spre social, spre istoric — așa cum se întîmplă la alți mari scriitori „moraliști", precum Rabelais, Swift, France — este pe cît de profundă pe atît de tulburătoare. Ingenios folosite, sugestiile din eseul **Universul poeziei** dau Marianei Ionescu prilejul de a analiza cu pătrundere mai ales **Cartea nunții** a lui G. Călinescu. Mai captivantă și, fără îndoială, mult mai complicată ar fi fost eventuala punere în ecuație critică a acelorași concepte fiind vorba de marele opere epice ale scriitorului. **Enigma Otiliei, Bietul Ioanide** și **Scrinul negru.** Beneficiind de aceeași capacitate analitică, pe fragmente, studiul despre Zaharia Stancu, totuși, ni se pare deficitar, în două direcții. Pe de o parte reala înțelegere a „mitologiei" prozei acestui scriitor nu se poate dispensa de strînsa corelare cu analiza poeziei sale. Pe de altă parte, dată fiind realitatea că nu toate romanele lui Zaharia Stancu sînt valori certe, generalizările critice ale Marianei Ionescu, uneori, par excesive, depășind textul literar propriu-zis. În fine, să arătăm că studiul despre Laurențiu Fulga, în fond, este alcătuit din două părți net distincte, inclusiv din punct de vedere calitativ. Prima parte este tehnicist conceptă, a doua însă, liberă de asemenea ticuri, conține interesante observații, valorificînd în chip convingător ideea pivot a întregii cărți, aceea a „calchierilor" mitice revelatoare în romanele **Alexandra și Infernul** și **Moartea lui Orfeu.**

Nicolae Ciobanu

*) **Mariana Ionescu : „Artă și aspirație", Editura „Dacia", 1977.**

aqua forte

SECOLUL XX, NR. 1—2—3/1977

● **Ultimul număr (triplu) al Secolului XX** reține în mod monografic **aspecte ale culturii și artei Greciei contemporane.** Numărul este deschis de un grupaj de ilustrații, ce surprind aspecte ale vizitei oficiale a tovarășului Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Grecia. Konstantin Tsatos semnează eseul intitulat **„Libertatea și Grecia,** în care sînt surprinse cu acuitate citeva dintre constantele spiritualității grecești contemporane. Eseul lui Dan Hăulică, intitulat **Grecia un prezent perpetuu,** urmărește aceeași problemă, invocînd numeroase argumente istorice. Eugen Jebeleanu traduce poeme din Iannis Ritsos. Ion Brad este traducătorul unui grupaj de versuri ale unor poeți elini contemporani. Un grupaj de versuri ale lui Konstantin P. Kavafis este tradus de N. Carandino. Versuri de Ghiorghios Seferis sînt tălmăcite în limba română de Ștefan Aug. Doinaș.

Semnături ilustre sînt grupate în capitolul intitulat **Pelerinaje:** Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, G. M. Cantacuzino, Alexandru Rosetti, Eugenio Montale, Michel Butor, Henry Miller. Capitolele **Ereditatea tragicului și întîlniri cu proza greacă** îndeplinesc întîlnirea cititorilor români cu dramaturgi și prozatori ai Greciei moderne.

În ansamblu, revista reușește să ofere o imagine complexă și convingătoare asupra spiritualității și culturii grecești actuale precum și a confluențelor acestora cu tezaurul Helladei clasice.

● De acord cu Eugen Dorcescu („Orizont", nr. 27) că poezia lui Petre Stoica — și aceea a altor poeți contemporani — „merită (și reclamă) comentarii care să depășească amatorismul impresionist ce li se rezervă îndeobște".

Dar ce ne facem, în acest caz, cu amatorismul structuralist ? Pentru că, afirmînd că „legea poeziei lui Petre Stoica este **acumularea** și că morfologia ei are — ca manifestare fundamentală — **constelația",** să recunoaștem că n-am spus nimic, nici nou, nici profund, despre lirismul remarcabilului autor. Ca și impresionismul, structuralismul are, nu mai puțin, zeloșii săi oficianți improvizați...

● — Am citit în „Informația Bucureștiului" (nr. 7415) un judicios articol semnat de H. Zalis despre „Judecata de valoare și statutul criticii". Propoziții corecte și enunțări de principii despre „spiritul de luciditate responsabilă", despre „caracterul științific, profund rațional al judecății de valoare" sau despre „claritatea ideilor", principii care, cum să spunem, stau la inima fiecărui critic care își înțelege angajat și militant menirea.

Dar, și aici e problema, luînd o carte dintre cele semnate de H. Zalis vom observa că între **principii și practică** există, o mare distanță. Principiile sînt bune, dar tot atît de important e felul cum le aplicăm.

● — De-ale televiziunii: în emisiunea „Agenda culturală bucureșteană", prezentată miercuri 20 iulie a.c. ora 20, programul 2, o comentatoare vorbea la un moment dat foarte dezinvolt, în cadrul rubricii de plastică, de Adrian Leverkühn, eroul lui Goethe din romanul „Muntele vrăjit"!

Mă rog, plastică, dar să nu rămînem repetenți în chestiunile de cultură generală!

De asemeni, la aceeași emisiune, prezentînd noile apariții editoriale și, printre ele, volumul „Reflexii" al lui Andrei Mureșanu, o altă comentatoare rostea fraze parcă cunoscute de undeva. Nici o mirare, de vreme ce apăruseră în rubrica noastră de recenzii critice la respectivul volum. De cînd nu se mai specifică, așadar, sursele unor citate ?

● O cronică sobră, echilibrată în judecăți și nuanțată în disocieri, publică Ioan Adam în **Scînteia Tineretului** din 28 iulie a.c. la volumele de versuri semnate de Gheorghe Tomozei **(Poema patriei)** și Horia Bădescu **(Cîntec de viscol)** Subscriem, mai ales, la observațiile privitoare la unghiul de abordare a teritoriului poeziei patriotice, observații valabile în generalitatea lor : „Scriitorul minor evocă istoria, dar nu depășește cromolitografia. Poetul cu vocație o invocă, îi descifrează marile sensuri. Prin lirica lui nu recunoaștem trecutul nostru, ci îl cunoaștem, asumîndu-ne mai profund propria identitate națională El ne proiectează în universal, lucru posibil nu prin inventarierea evenimentelor și locurilor cu rezonanță istorică pentru noi, ci prin descifrarea constantelor, prin evidențierea liniilor de forță ale devenirii colective. Ceea ce implică în mod necesar o viziune".

D. C.

30 IULIE 1977
L2

exigență și excese în actul critic

„Setea" de inconformism

O critică existînd în afara obiectului ei (literatura în multiplele sale manifestări) este asemenea unei mulțimi vide : abstracție pură ea nu poate fi identificată în realitatea înconjurătoare. A interpreta înseamnă a integra textul obiect într-un metatext (format dintr-un corpus de concepte) care pune-n lumină sensurile primului, facilitînd înțelegerea sa. Problema „autonomiei" criticii se situează la acest nivel : ea trebuie să posede un inventar de concepte specifice și adecvate obiectului studiat, prin care să-l poată explica în chip pătrunzător și, pe cît este posibil, totalizator. În consecință, critica n-ar mai fi tributară altor domenii ale cunoașterii umane, de la care a împrumutat o seamă de noțiuni, căci avînd un sistem terminologic propriu, s-ar dezvolta independent.

Problema limbajului conceptual interpretativ este latura definitorie a oricărui act critic. Construcția critică oferă, la alt nivel cognitiv, un model al operei studiate, model care ne permite sesizarea structurii ei lăuntrice. El va varia în funcție de personalitatea și cultura criticului, adică în funcție de metalimbajul folosit. Harul stilistic al lui G. Călinescu și forța sintetică a formulărilor sale își au originea în transformarea cuvintelor obișnuite, prin asocierea lor surprinzătoare, în concepte teoretice cu putere generalizatoare. De aici aspectul proteic al criticii sale, varietatea formulelor interpretative, sentimentul inconformismului și al unei aparente indiferențe față de textul studiat. În finalul lecturii, la sinteza multiplelor ipostaze ale criticului, accidentalul se elimină de la sine, scliptorul și neesențialul cedînd locul ideii fundamentale. În cazul său între intuiția originară (rod al interacțiunii dintre operă și lectura critică) și formularea finală distanța este maximă. În consecință, pus în fața atîtor „modele" posibile ale textului, cititorul are sentimentul eliberării demersului critic de sub tutela operei, a dezvoltării sale în afara constrîngerilor acesteia.

Iluzia analizei „autonome" în care textul operei este doar un pretext, persistă în mai multe lucrări actuale. Ea lasă să se strecoare bănuiala că autorii nu au curajul să înfrunte opera, să caute sensurile ei ascunse, și că preferă să construiască, pornind de la propriile lor himere, narcisiace universuri ale „lecturii".

Este surprinzătoare poziția lui E. Negrici, autor al unor remarcate exegeze anterioare, în cartea sa „Expresivitatea involuntară" (Ed. Cartea Românească, 1977). Că o operă este „un cîmp de posibilități" (p. 12) și că receptarea poate proiecta asupra ei viziuni interpretative variate, sînt adevăruri general admise. Dar a deduce de aici că esențiale sînt nu elementele intenționale, ci „valorile neintenționate" (p. 45), factorul aleatoriu, valabil de la o lectură la alta, este discutabil. În primul rînd, intenționalitatea unei opere nu e totuna cu teza ori cu tema aleasă. Dacă ar fi așa, atunci tot ce este nonintenționat într-un text este factor estetic, adică transfigurarea datului real într-o structură artistică. Într-o accepție mai complexă, intenționalitatea este totuna cu acel „nisus formativus" necesar întrupării oricărei creații. Și chiar accentînd felul în care înțelege criticul intenționalitatea, nu-l mai putem urma atunci cînd identifică latura nonintențională cu diferitele posibilități de receptare ale textului : „Cu alte cuvinte, în numele îmbogățirii operei, ne gîndim să efectuăm o deplasare de accent spre interpretarea însăși, văzută ca proces constructiv semantic" (p. 12). De aceea, vor fi studiate : „structurile finale libere, văzute nu ca document al unei intenții operative... ci ca intenții pe care le putem atribui" (p. 20). Deducem de aici un **total relativism al gestului critic**, transformarea lui într-un fel de „confesiune de lectură", inconsistentă și schimbătoare. E. Negrici nu este însă consecvent cu premisele enunțate. Analizînd efortul lui Dosoftei de a versifica orice, el relevă rolul acestei opțiuni, generatoare de inedite valori poetice. Sau, încercînd să descopere cu orice preț valoarea unei poezii de T. Șerbănescu, el argumentează astfel : „ni-l închipuim pe autor străduindu-se, încurajat de a fi avut revelația raportului poetic, să întrețină și să dezvolte paralela" (p. 127). Sînt deci căutați factori intenționali, în ciuda declarațiilor inițiale.

Se pare că autorul, din setea de inconformism, a ținut cu orice preț să confere valoare, pornind de la ideea „expresivității involuntare", tuturor creațiilor considerate ca „marginale". Criticul uită că valoarea literară are criteriile ei, criterii date nu de tipul de receptare (variabil și indeterminabil), ci de structura operei. În consecință, un text de muzică ușoară poate avea valoare expresivă pentru o categorie a publicului, dar în fața acestei banale constatări, nu e necesar un atît de mare efort ditirambic : „Cu admirație pentru întreaga lui serie, confirmăm în text modernitatea spiritului în care pare a fi conceput... Renunțînd a ne mai întreba dacă avem de a face cu producții de mare transă verbală sau de atelier..." etc. (p. 156). Sonoritatea termenilor folosiți încearcă să ascundă precaritatea poziției criticului. Furat de propriile-i sugestii, el uită de specificul operei, apreciind de exemplu „Alexandria" pentru „spiritul de divagație paradoxal aberativ" (p. 70) ceea ce îi amintește de Urmuz, Breton și curentul „dada".

Gustul pentru exagerarea livrescă, pentru atribuirea unor filiații inexistente, este vizibil și în monografia, altfel interesantă, „Ion Budai Deleanu" de Mircea Vaida (Ed. Albatros, 1977) : «Budai-Deleanu, atunci cînd îngîna îmnul bahic, rămîne însă un estet de tipul lui Petronius, „un domn" ca mateianul Pașadia Măgureanu, „un luceafăr"» (p. 160). Fără a străluci prin originalitatea interpretării, autorul încearcă să se remarce prin amplitudinea asociațiilor pe care nestrunitul joc al gîndirii le înșiră : «Astfel, principii ca „apolinic", „dionisiac", „eleatic", „heraclitic" se confruntă, coexistînd în structura Țiganiadei, vocația poetului înclinînd însă vădit spre Dionysos și Heraclit» (p. 93). Mai pot fi menționate divagațiile pe seama traducerii sintagmei : „Mira canam" (voi cînta lucruri minunate) în care autorul vede sensuri inițiatice legate de simbolul fluerului și de opera mozartiană „Flautul fermecat" (!) precum și următoarele considerații : „Așadar împăratul infernal e un temperament nevrotic, refulat, dispus la scene de histerie, cu ticuri ce trădează o gravă psihoză..." (p. 144). Un „Satan defulat", iată o ipoteză care, dacă ar fi trecut prin mintea lui Freud, ar fi schimbat cu totul fața psihanalizei.

Supunerea la obiect, adecvarea analizei la structurile specifice ale operei de artă mi se par a fi premisele necesare oricărui act critic responsabil. Indiferența ori deformarea mesajului operei sînt semne ale absenței vocației critice. Cascada de concepte și de trimiteri livrești, exagerările și falsele interpretări nu pot știrbi unitatea de semnificație a unei opere literare : în ultimă instanță, prin exces, ele se autoanihilează. Dar derutează pe cititor, ceea ce nu poate fi în intenția criticului veritabil.

Mihai Coman

Literatură și valorizare

Dacă vom urmări evantaiul de cronici și recenzii deschis după fiecare volum reprezentativ, refăcînd astfel **itinerariile valorizării** unor opere importante, vom descoperi, nu fără surprindere, o gesticulație critică fragmentară, desfășurată după un ritual minat uneori de formule comode, de o înțelegere superficială, decorativă a creației. **Indicarea valorilor** este un bun cîștigat al criticii noastre. **Valorizarea** acestora este inegală, stereotipă. Meditația critică e adesea expediată, comentariul supraliciteză doar unele aspecte, expunerea problematicii e sumară, iar căile specifice de acces către opere sînt închise, părăsite ori vag schițate în funcție de oscilațiile modelor metodologice. Despre **Un dor fără sațiu** s-a scris, dar comentariile nu au atins miezul poeziei. **Delirul** a fost un roman foarte comentat. Nu s-a delimitat însă acea substanță istorică și politică de excepție. **Viața ca o pradă** n-a fost receptată pe direcția experiențelor existențiale incluse în ea. Acestea au fost reduse la condiția unor pietre de hotar ale creației. Șlefuite ca atare, ele au fost smulse din geografia unui peisaj istoric, au devenit un fel de pretexte ale creației, cînd în realitate impuneau universul unei spiritualități, morala unui cosmos lăuntric. Valorizarea a fost în acest caz simplificată. Semnificațiile au fost actualizate parțial și canalizate într-o singură direcție, artificială, abstractă. Reliefurile gîndirii artistice au fost nivelate de dragul instaurării unui singur orizont interpretativ. S-au pierdut astfel nu detalii ci fizionomii ale creației, nu simboluri ci o atotcuprinzătoare forță a acestora de a semnifica, de a legitima idei și atitudini fundamentale.

„Muzeul imaginar" selectat de Marin Preda adună cu totul alte fapte și obiecte decît cel al lui Malraux, Dostoievski sau Tolstoi. Nu observația că **Viața ca o pradă** e «romanul unui roman» mi se pare esențială pentru că nu spune prea mult despre ceea ce-o individualizează ca operă de alte așa-zise jurnale de creație. Există de altfel o ceartă între **desen și culoare** a criticii, o inconsecvență în folosirea și dozarea instrumentelor de analiză. Cărți cu o mare bogăție de semnificații, cu o rază creatoare de întinsă deschidere sînt osificate printr-o lectură univocă, simplistă care așează fie numai lentile de distanță, fie numai de apropiere deasupra textului, urmărind așa-zisa problemă fundamentală a acestuia sau, dimpotrivă, minuțioase detalii de stil ori jocul de reflexe colorate al expresiei. De foarte aproape a fost citit Eugen Uricaru la prima sa carte. La cea de-a doua lentilele au fost schimbate fundamental și iată că **Rug și flacără** e comentat extrem de favorabil, dar de la o distanță ce estompează multe din accentele valoroase ale cărții. **Despre purpură** a beneficiat de o interpretare comparabilă cu un palimpsest. În mod neașteptat, romanul istoric, social și politic **Rug și flacără** scris dintr-o perspectivă filosofică acută, deși e salutat ca un volum ce depășește prin forța construcției tablourile de atmosferă fantastică ale primei cărți, e expediat, ce-i drept elogios, în analize vagi (cu cîteva excepții), care nu acoperă nici pe departe substanța cărții, noutatea problematicii ei. E paradoxal cum despre un roman istoric și filosofic se scriu reverii critice, în timp ce o proză lirică e citită cu instrumente pozitive provocînd comentarii și disecții la microscop ale textului. Cărți monovalente prilejuiesc analize proteiforme, în timp ce creații proteice sînt analizate pe o singură lungime de undă. Un fel de iluzionism critic grevează receptarea operelor, în ambele situații, indiferent dacă lectura e supraîncărcată sau dimpotrivă golită de sensuri. Opere grele de semnificații devin imponderabile, fragile, monocorde în vreme ce cărți transparente sînt opacizate, împovărate de idei ce nu le aparțin. Se optează pentru miniaturi acolo unde fundamentală este arhitectura, iar arabescurile sînt ridicate la proporții de frescă. Poezia, romanul, dramaturgia trebuie valorizate **specific** și puse în circuitul receptării sub semnul **identității** lor **reale** și nu sub masca unor concepte indiferente la ceea ce comentează și cum comentează.

Adevăratele instrumente, lentilele sigure cu care trebuie să ne apropiem de cărți, odată depășit momentul în care arătătorul nostru le-a semnalat valoarea, au prețul și siguranța culturii noastre. Iar cultura a devenit pentru secolul acesta, cum bine s-a observat în sociologie, un concept avînd o pondere egală cu cea deținută în trecut de noțiuni ca materie, organism, gravitate.

Din unghiul ei sintetic, cumulativ vom putea desprinde perspectiva istorică, dacă opera are schelet istoric, problemele politice, dacă arhitectura cărții e tensionată politic ,vectorii sociali cînd accentele sînt sociale, scara simbolică și imaginară, dimensiunea estetică, de la început afirmată, care subîntinde toate aceste valori, investite în ea, pe care **trebuie să le valorizăm,** să le actualizăm, tocmai pentru a pune în lumină aceste investiții specifice, ca izvor spiritual și focar al actelor noastre. Ni se pare că alături de necesara operație de delimitare a unui inventar și a unei **hărți în relief** a valorilor literare, critica ar trebui să-și îndrepte mai mult demersul spre ceea ce reprezintă aceste valori, spre alternativele substanțiale și nu ornamentele pe care le impun, deci spre gravele valențe pe care arta le propune, asumîndu-și rolul **prospectiv axiologic** al creației, mișcările ei esențiale și unice și nu doar acele atribute ce fac lesne un text clasificabil.

Doina Uricariu

Critică și pedagogie

Peisajul criticii contemporane oferă uneori surprize dintre cele mai neașteptate. Una dintre acestea este **Expresivitatea involuntară,** carte surprinzătoare prin atitudinea autorului. Rareori o carte de critică este animată de asemenea ambiții nedisimulate. Volumul debutează printr-un vechi procedeu retoric, **occupatio** care prevăzînd anumite obiecții le parează încă de la început. În cazul de față, autorul subliniază că nu este în intenția sa a face pedagogie. Și totuși rareori o carte de critică face pedagogie la modul atît de accentuat imperativ, așa cum se întîmplă cu **Expresivitatea involuntară.**

Autorul pornește de la premisa, din nou surprinzătoare, că în critica literară contemporană ar dăinui inerții, „achiziția pasivă de standarde de înțelegere și judecată", că „în genere, inclinația cea mai ușor de detectat este de a nu mai căuta în texte alte valori în afara acelora validate de mult" și că „mai rar se tipăresc lucrări care (...) să aibă în intenție reevaluarea trecutului și mai puțini sînt autorii care, declanșînd modificări ale unghiurilor de percepție, să-și elaboreze justificări ale unor noi puncte de vedere".

Autorul volumului **Expresivitatea involuntară** exprimă ambiția de a revoluționa critica scuturînd „inerțiile" prin „dirijare a receptării", prin „dinamizare", „mobilizare". Cartea sa se vrea „o chemare la comunicarea simpatetică cu literatura", „invitație la interpretarea cutezătoare". Ambiție lăudabilă, dacă nu ar crea impresia unui exclusivism intolerant și dacă interpretările oferite ar fi într-adevăr „cutezătoare". După cum lăudabil este elanul care animă cartea, dacă el n-ar porni din convingerea că restul este inerție, neînțelegere și dogmatism.

Cartea lui Eugen Negrici este o surpriză și pentru că autorul ei crede necesar să combată credința „într-o pretinsă structură absolut obiectivă, aproape mistic-obiectivă a operei care obligă la o unică, inatacabilă opinie", cu atît mai mult cu cît lasă să se înțeleagă că această credință caracterizează critica românească în general : „foarte puțini se gîndesc să recreeze funcții noi în contextele noi ale operelor". Este o opinie cel puțin surprinzătoare, atunci cînd exegezele consacrate de critici tineri sau mai puțin tineri valorilor literare autentice au adus și aduc noi interpretări ; o ilustrare a fenomenului este însăși colecția de eseuri în care apare și volumul lui Eugen Negrici.

Criticul caută „remedii" cu un elan juvenil cu consecințe uneori „involuntar expresive" : „Interpreții fenomenului literar, **dacă vor fi vigilenți și dinamici** (s.n) în îndeletnicirea lor de reîntineritori, nu vor lăsa să treacă momentul în care s-au ivit condițiile pentru o deblocare a procesului de semnificare".

Tonul cărții este frecvent imperativ, cu o foarte acută dorință de eficiență, dinamizare, organizare. Interpreții fenomenului literar trebuie să fie „însuflețiți de un **elan de salvare**" (s.n.) în vederea unei acțiuni comune de valorificare : „să organizăm metodic percepția, în așa fel încît să obținem cît mai multe efecte".

Autorul își propune **„instituirea** unui nou mod de a viziona textul „a unui nou tip de «obișnuință» receptivă". În cel mai auster spirit pedagogic se preconizează „un apprentissage întemeiat pe exerciții de percepție". Intenția este aceea a restructurării gîndirii critice de pînă acum : „considerăm că este momentul să ne supunem unei mai **hotărîte reeducări** a sensibilității critice", autorul stabilind un veritabil program de acțiune : „În îndeletnicirile cercetătorilor fenomenului literar **va trebui** să intre refacerea neîncetată a tradiției literare, ceea ce echivalează cu a stabili un număr de valori contemporane".

Nu mai puțin derutantă este intoleranța ce nu admite în republica literelor coexistența modurilor de gîndire diferite, a formelor diferite de abordare a textului : „vom reinterpreta texte valoroase, dar clasificate într-un anumit fel în studiile scrise la o altă fază de înțelegere artistică, în care se uza de categorii pe care **a venit momentul să le substituim".**

Pus în temă printr-o asemenea introducere, cititorul este îndreptățit să aștepte afirmarea unor noi concepte, categorii, valori. Autorul pledează, într-un limbaj care folosește curent sintagme ca „rețea de stimuli", „fisiune semantică", „tranzacție cu textul", „deblocări de procese" pentru a impune drept de cetate unor locuri de mult comune în teoria literară. Surprinzător este însă faptul că acest lucru se produce pe terenul

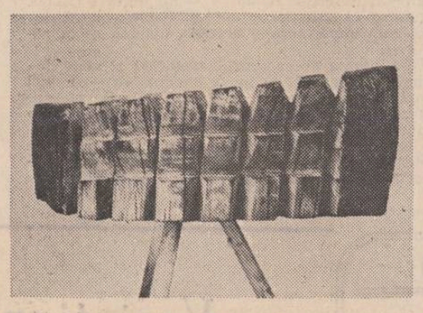

Sculpturi de George Apostu

și în pofida lecturilor din Călinescu, Vianu, Eco, Frye, Valéry, Jakobson.

Eugen Negrici are calități de analist, fapt ilustrat de interpretarea versurilor lui Dosoftei, de exemplu, ca și de volumele lui anterioare. Abandonînd stilul excesiv tehnicist și sofisticat al introducerii și al pasajelor consacrate teoriei, criticul trece în registrul expresiv și fluid al analizei stilistice. Regretabil este însă faptul că teoreticianul il înlătură pe analist, pentru a pleda spectaculos în favoarea unei cauze de mult cîștigate, pentru afirmarea unor idei de mult devenite locuri comune în teoria literară și în critica românească.

Derutantă este de altfel inconsecvența autorului, care expune un program de redescoperire a unor valori „pe nedrept ignorate", reinterpretarea textelor, creatoare din perspectiva chiar a nerealizărilor artistice — expresive în sine —, de afirmare a unor noi puncte de vedere. Revoluționarea interpretării întîrzie însă să se producă. Reafirmarea valențelor artistice în scrisul lui Dosoftei și al lui Cantemir nu aduce nimic esențial nou și în orice caz nu modifică perspective. Textele poeziilor lui Teodor Ștefănescu și ale Matildei Cugler nu aduc nici ele promisa „interpretare cutezătoare", iar analiza nu „salvează" texte valoroase nedreptățite „din altă fază de înțelegere artistică".

Sursa eșecului este folosirea insuficientă a textului ca argument revelator și fundamental, în absența căruia considerațiile teoretice, oricît de însurgente, rămîn fără acoperire, cu atît mai mult în acest volum care se anunță o cercetare stilistică. În contextul criticii contemporane cartea lui Eugen Negrici se singularizează prin atitudinea de negare neargumentată, ce propune ca noi valori de mult consacrate.

Afirmarea zgomotoasă a locului comun și ambițiile excesive determină eșecul cărții (cel puțin în raport cu propria exigență) în care erorile afectează premisele, lipsind de suport reușitele de detaliu.

Sultana Craia

Speculația fantastă și morala criticii

Cine a zis că apologia se manifestă numai fățiș, factios, că e o farfuridistă laudă pentru „ai noștri" ? În fapt, encomiastica ia forme și mai subtile și cu înfățișare „negreșit obiectivă", despuiată de „interesele mărunte" care, nu-i așa, tulbură pe critic și-i alterează echitabila balanță. O expresie a subtilității apologetice este, de pildă, studiul „inteligent". Criticul așează focarul pe o producțiune, de preferință valoroasă spre a sări peste învinuirea că promovează nulități. Apoi extrage cîte o cugetare izolată pe care o interpretează arbitrar, așezînd-o în raport cu serii alogene. Concepe un titlu, noțional sau poetic, cît se poate de ampolos, spre a da iluzia erudiției și a sensibilității. În fine, edifică „eseul" sau „monografia" pe baza cîtorva observații inadecvate pe care le-a extras din mediul lor. Însă, asemeni meduzei care pe plajă este o gelatină urîtă la privire, așa rămîn și „fragmentele" scoase cu iscusință de exeget din operă. N-au viață și se despart de organul care le-a determinat ; sînt sterpe, căci lipsește concatenarea dialectică în cadrul intrinsec al operei privită ca un univers. O spun încă de la început : scriitorii n-au a cîștiga în urma unui asemenea tratament. Encomiastic sau politicos, criticul trădează opera în ce are ea unic și inconfundabil căci îndepărtează spiritul cunoscător de esența obiectului său. A scrie o monografie în acești termeni asupra unui scriitor de azi este o curată aventură și o iluzie fără suport.

Am deschis totuși „studiul" lui Ion Bălu („Marin Preda", ed. Albatros, 1976) convins că aci voi găsi o schiță corectă, pedant-didactică pe subiectul titular. Autorul, publicist cu prezență intermitentă în presă, publicase și două alte monografii și o bibliografie despre G. Călinescu. Dar de unde, căci Ion Bălu vădește o însușire inventivă extraordinară. Cum procedează ? Mai întîi, autorul stabilește termenii operativi estetici și observă că Marin Preda „coboară tot mai vizibil spre fondul național specific". Valoarea e în raport cu „specificitatea" și ele se determină reciproc (idee în linii mari valabilă). Marin Preda e scriitor român și încă așa de însemnat fiindcă e „specific". Mai departe, ar trebui clarificată „specificitatea" în cadrul acestui caz și de stabilit înfățișarea ei particulară. Însă numai în două locuri („Satul sub zăriștea cosmică" și „Criza structurilor arhaice") se face aluzie la specific, și atunci în chip impropriu fiindcă Marin Preda nu e un prozator al „arhaicului" și al eposului sempitern, ci al unei trepte istorice foarte precis delimitate.

În schimb, găsim un număr enorm de aluzii culturale și în general cosmopolite : dicotomia freudiană eros și thanatos contrazice principiul „specific", căci vorbește de omul prototipistic și nu determinat epocal. Pe urmă „ceilalți" care întocmesc un fel de „infern" (ca în Sartre, „l'enfer c'est les autres"). Însă Țugurlan, Valache și alții n-au nici o legătură cu eroii sartrieni și Ilie Moromete nu e înconjurat de ființi anxioși ci de oameni de agora, curioși, gata de pălăvrăgeală, de munteni. În fine, un șir prelung de capitole și subcapitole (Ion Bălu are mania sistematizării) cu obiect care de care mai fantast : „Imago mundi", „Maieutica moromețiană", „Fascinația desăvîrșirii" (cu sugestie oarecum budistă), „Gradul zero", „Eveniment și persona" (nu „persoană", ci „mască"). Cum interpretează Ion Bălu „Moromeții" este acum invederat. El dă o explicație metafizică și prototipistă fiindcă vede „arhaic" unde este „interbelic", și „socratic" unde este pur și simplu șiretenie instinctivă țărănească.

Punctul de vedere este fantast și inadecvat căci metoda critică se exercită pe opere complet nepotrivite, unde ar fi sunat mai armonic o teză sociologică sau o cercetare profundă de retorica romanului. Însă baza criticii este raportul percepției critice cu opera în integralitatea ei (latență și manifestare, alegorii, tropi). Rezultă de aci că instrumentul critic se exercită pe opera intențională ca și pe cea exprimată și stabilește un raport care decide valoarea și dă nota interpretării adecvate. A fi adecvat la obiect în critica literară este a stabili cîtă latență intențională și cît hazard au trecut în stratul operei absolute.

Nu altul e defectul minusculei cercetări „Masca Principelui" de A.I. Brumaru (Ed. Dacia, 1977). Dar aici supărătoare mai este și exprimarea. Ion Bălu scria cel puțin limpede, cu cîte o scurtă călinescianizare. A.I. Brumaru e bombastic, „modern", face figură de „nouveau critique" și ostenește ochiul cititor cu zeci de nume și de titluri de cărți, scoase ca dintr-o bibliografie fantastă, găsită la îndemînă. Scopul cărții e de a schița o interpretare monografică asupra „Principelui" de Eugen Barbu (grea idee, căci a face monografia unei unice cărți e un fapt fără precedent). Valoarea cărții nu se mai pune la îndoială, așa că A.I. Brumaru intră în chestiune și expune teza. „Principele" e o carte esoterică, un tom de înțelepciuni, o producție ocultistă. Ceea ce era numai artificiu stilistic și baroc, ia în ochii turburați ai lui A.I. Brumaru niște dimensiuni grozave. Mai întîi, o eroare de ordin, cum să zic, istoric. Este greșit a face din „Principele" o producție ermetică, fiindcă Eugen Barbu e un scriitor profund național și nu un cosmopolit. România nu are o tradiție ocultistă, ci numai izolate manifestări. A.I. Brumaru ia în Literă identitatea pe care i-o dă (visînd poetic este) autorul lui Ioan Valahul (ar fi compus „Foletul novel"). Din această speculație scriitoricească (spectaculoasă în sine, însă fără temei) criticul face o enormă teorie abstrusă. El procedează rău căci spre a înțelege ce a voit să spună Eugen Barbu este nevoie să studiezi istoria Greciei fanariote la noi și limba română în secolul al XVIII-lea. Un exeget fără orientare istorică și etimologică e nul și dezlegat de miezul operei. S-ar putea zice că note etimologice, elemente de ocultism se găsesc cu sutele în „Caietele Principelui", cărora A.I. Brumaru le dedică un capitol separat. Însă una e „Caietul" operei și alta opera închegată, singură, și între ele este un raport de selecție în virtutea unei idei generale. A face exegeza pe „caiete" și nu pe „Principele", este a răsturna proporția critică naturală și a studia ipostazele operei și nu expresia ei concretă și organic-națională. Dintr-un astfel de comentariu se înțelege că opera lui Eugen Barbu este turburată și interpretată cu o erudiție pedantă, care se exercită în gol.

Ce spor de cunoaștere aduc astfel de monografii infidele, care operează cu metode inadecvate pe opere fundamentale din literatura noastră de azi ? Se înțelege că unul aproape neînsemnat în planul mișcării critice generale. Ion Bălu și A.I. Brumaru nu sînt însă niște diletanți ; ei vădesc o notabilă îndeminare și o aptitudine retorică în afară de comun. Și atunci, ce lipsește spre a obține rezultatul așteptat, izbinda critică, apropierea de adevăr ? Mai întîi, conștiința că opera e un univers cu legile ei pe care comentatorul îl poate turbura cu o metodă nepotrivită. În al doilea rînd, lipsește perspectiva dialectică a fenomenelor artei și realității : unul vede „arhaic" unde este „istoric", altul „ocultism", unde este alegorie și intuiție poetică.

În al treilea rînd, onestitatea de a scrie după adevărul judecății originare. Și, în fine, lipsește aici acel echilibru atît de necesar criticului adevărat care păstrează întotdeauna măsura și în erudiție și în speculație ca și în judecata de valoare. Ion Bălu și A.I. Brumaru rămîn, deocamdată, niște comentatori „paradoxali", cam în genul lui Lucian Boz, încă nefixați în chestiunile moralei critice.

Artur Silvestri

nicolae prelipceanu

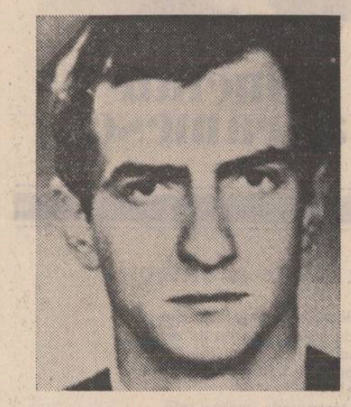

Merele de tablă

cresc în pomi ca toți merii
o dată la două-trei sute de ani
și nimeni nu se mai atinge
de acei meri sacri
prin vinele cărora curge foc și pară
dar care rămîn impasibili
la toate intemperiile
numai merele de tablă
ruginesc încet și se umanizează
dar nu pînă în punctul în care
ar deveni din nou comestibile

Ploaia de cadmiu

începe în tabelul lui Mendeleev
încă în vremea liceului
cu lungi coridoare
care se tot scurtează și prescurtează
în decursul restului vieții
și plouă cu cadmiu
pe străzi pe bulevarde peste îndrăgostiți
în provincie și în capitală
și în sate și în orașe
însă numai specialiștii își dau seama
despre ce este vorba
cum cineva a deturnat discret
dinspre adolescență către mai tîrziu
tabelul elementelor din tinerețe

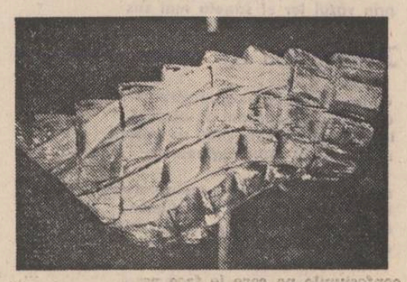

Mînăstirea de ieri

nu e chiar același lucru
cu mînăstirea de azi
și cu mînăstirea de mîine
turnurile ei răsucite puțin
se modifică
se răsucesc din ce în ce mai tare
ca niște șuruburi pe care Manole
le-a înfipt în cer
și cerul îndepărtîndu-se în sus
șuruburile se mai rotesc
și se mai răsucesc o dată de două ori
în fiecare zi
ca să țină pasul cu cerul
astfel încît pentru mine
cel care lipsesc
e foarte greu să înțeleg
zilele săptămînii
și săptămînile anilor care trec

Lecomte du Noüy

are pe mormînt o cruce de marmură neagră
lîngă care m-am jucat în copilărie
de-a marmura neagră
cu o fată care întotdeauna ieșea
la sfîrșitul jocului marmură neagră
și își încrucișa mîinile pe piept
iar eu mă înmormîntam
crezînd că sînt Lecomte du Noüy
care a renovat în secolul trecut
mînăstirea Curtea de Argeș
dar îmi dau seama abia acum
că era o înmormîntare grăbită
din punctul de vedere al renovărilor
ce mai sînt necesare

Avionul de sticlă

în care următoarele elemente sînt de sticlă

pereții și scaunele și stewardesele
și motoarele și piloții și aripile
încît nu mai există nici un punct ferm
de care să te poți reazema
te rezemi direct de exterior de nori
de îndepărtata lume de jos
și următoarele sînt de metal
ferestrele strălucitoare ca sticla în soare

(De jos se vede în nori o traiectorie de sticlă)

tortura avionului de sticlă
n-a fost descoperită de nici o inchiziție
și nici de nimeni încă
așa că nimeni încă n-a văzut
cu ochiul lui de nimeni de sticlă
coborînd pe un aeroport îndepărtat
(spălat de ploaie strălucitor)
adevărații călători de sticlă
(transformați)

Nebunul de mine

care am crezut toate astea
și m-am apucat să le transcriu
să le descriu și să le cred din nou așa
în vreme ce ploua pe lacul de acumulare
de la Curtea de Argeș
unde a rămas pentru un timp
fiica mea Ioana și Iarina
lîngă părinții mei Vasile și Elena

lucian avramescu

Un liber albatros

un albatros işi limpezise zborul
atit de nalt sub văluri de senin
vislind uşor lăsase-n urmă norul
şi marea ce fierbea sub cerul lin

apoi trecu unde imense urlă
năuce vinturi ce izbesc şi gem
şi nu răzbeşte cea mai naltă turlă
şi nici catargul zilei ce-o vedem

frumos ţişni prin negura furtunii
lăsă in urmă tot ce-i trecător
părea c-atinge aripile lunii
aripa-i de albastru meteor

toate pe rind rămaseră sub setea-i
de limpede-nălţime şi eres
şi-oricit trăgea din flinte reci furtuna
el tot mai sus vislea şi tot mai des

va obosi, spuneau rinjind intruna
toţi marinarii unui rupt catarg
o să-l ucidă cu tăişu-i luna
prost va pieri in laţul ei prea larg

nu e permis să zboare-atit, e sigur
că va cădea de inălţimi răpus
spuneau rizind şi ei păreau acolo
trişti albatroşi privind cu gitu-n sus

se clatină, spuneau cu-nverşunare,
sub el se crapă ciobul de senin
dar ei se clătinau atit de tare
şi-n ei rinjeau bărdăcile de vin

nu-l mai lăsaţi, strigă deodată unul,
să-l doborim, strigară beţi in cor
şi pregătiră nu un arc, ci tunul
şi traseră ochind un palid nor

uimiţi stătură şi setoşi să-l vadă
cum lunecă pe-o geană de apus
dar cind pe punte-l aşteptau să cadă
prin văzul lor el săgetă mai sus

Margine de sat

ca intr-un joc frumos de sărbători
cu busuioc şi clincnet de-acioaie
treceau spre munte şiruri de păstori
lăsind in aer vorbele greoaie

nu-nţelegeam limbaju-acela parcă
amestecat cu bolovani de munte
ciriani de vorbe, miele ce se-nţarcă
doar in lumina stincilor cărunte

treceau tălăngi minate de mocani
purtind pe umeri sarici uriaşe
imbătriniţi de vorbe şi de ani
cu trunţile brăzdate de oraşe

treceau mereu lovind cu bita grea
ţarina asudată de copite
şi om şi ciine şi asin urmau
indemnul unei singure ursite

nimic nu ii clintea din acel pas
egal şi măsurat cu cumpătare
refrenul vorbei baciului bătrin
cădea arar ca o poruncă mare

alcătuirea veche de silabe
ciudat mai stăruia in urma lor
şi-acordurile-acelea moi sau grave
mă pătrundeau de un adinc fior

toate acele stincării de nume
au prins apoi şi-n mine să grăiască
trăind astfel, fără să ştiu anume,
lecţia-ntii de limbă românească

Crochiu I

e toamnă iubito
ochii tăi ca nişte morminte cu flori
sigilează amintirile verii...

doar rodul pintecului a rămas
instelat
deasupra liniştitului amurg

o pagină de glorie a istoriei româneşti

OITUZ 1917

Monumentul de la Oituz

„Oituz", trecătoare in Carpaţii orientali, situată intre culmile sudice ale munţilor Nemira şi cele nord-vestice ale munţilor Vrancei. La 860 m deasupra nivelului mării, face trecerea intre depresiunea Tazlău-Caşin şi Ţara Birsei.

Pe aici au năvălit — atrase de mirajul şi de bogăţiile apusului civilizat — primele hoarde mongole, care au inundat apoi şesul Panoniei, ajungind pină la Roma şi-n cimpiile Catalaunice, unde au cunoscut, pentru prima oară, in anul 1151, amărăciunea infringerii.

Cam pe la 1600, venind din Ardeal, tot prin această strimtoare şi-a trecut Mihai Viteazul oştile, cind l-a fugărit pe Ieremia Movilă şi pe stăpinul său, Sigismund Bathory, de la nunta din Tg. Trotuşului pină la apa Jijiei, unde i-a bătut crunt ; şi, după aceea, a mers de s-a urcat in Scaunul Moldovei, la Iaşi, numindu-se : **„Domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei".**

Şi tot prin pasul Oituzului au incercat — către zilele noastre — să treacă oştile teutone ale Kaizerului, hămesite şi dornice de jaf şi cotropire; iar luptele, neasemuit de grele, ce s-au dat pe acele locuri, in toamna anului 1916 şi-n vara lui 1917, au prilejuit cavaleriei româneşti să se acopere de glorie nepieritoare.

★

Se implinesc, curind, 60 de ani de la inclestarea aceea năprasnică, hotăritoare pentru soarta Moldovei şi a intregului neam românesc.

In vremea aceea, abia implinisem 18 ani şi eram sublocotenent in Regimentul 5 Roşiori. Acum, in pragul „asfinţitului" privesc cu emoţie in urmă, pe „urcuşul" vieţii, greu străbătut, şi parcă m-aş incumeta să mă număr şi eu printre cei ce n-am făcut umbră pămintului !...

★

După prima parte a războiului de intregire, care a culminat cu retragerea cumplită din Muntenia, cele două Divizii de Cavalerie, cuprinzind 10 Regimente de Roşiori, aveau cantonamente in nordul judeţului Botoşani, unde in cursul iernii şi primăverii, işi refăcuseră caii, iar oamenii deprinseseră — de la ofiţerii francezi din „Misiunea" generalului Berthelot — noile metode de luptă, experimentate pe frontul de Vest, cum şi minuirea armamentului modern, trimis din Franţa, tocmai pe la Archanghelsk.

Regimentul 5 Roşiori aparţinea Diviziei 1 Cavalerie, comandată de generalul Alexandru Schina. Ostaşii purtau la lance flamura verde deschis, ca trifoiul crud.

Către sfirşitul lunii iunie, s-a anunţat deodată, vizita generalului Prezan, Şeful Marelui Cartier, insoţit de generalul francez Berthelot.

După ce au inspectat citeva escadroane, ca să-şi dea seama de pregătirea luptătorilor, cei doi generali au trecut in revistă regimentele, rinduite intr-un imens careu de 12 000 de cai.

A urmat o defilare impresionantă, in coloană de escadroane, la galop, care s-a desfăşurat pe cimpia netedă ce se intinde intre Dumbrăveni şi Siminicea. La scurtă vreme după acest eveniment, corpul de cavalerie a inceput deplasarea, alunecind pe Siret in jos, pină in zona acoperită Barcea — Podul Dorasca — Umbrăreşti, in spatele frontului Armatei I-a.

Intre timp Comandamentul român — dispunind acum de o armată refăcută şi ai cărei luptători abia aşteptau să reintre in vechile hotare — proiectase şi pregătise o ofensivă puternică, menită să rupă frontul german in zona Nămoloasa, şi apoi să exploateze succesul cu Corpul de Cavalerie, eventual intărit cu o divizie de cazaci.

Atacul urma să se declanşeze in ziua hotărită, pe tot frontul Armatei I română şi al Armatelor IV şi VI, ruse. Dar, in după-amiaza zilei de 25 iulie, sosi ca un trăznet Ordinul nr. 34 al M.C.G., care suna astfel : „Cu tot succesul obţinut la Mărăşti de Armata a II-a, continuarea operaţiunilor pe frontul nostru nu mai este posibilă, din cauza situaţiei generale de pe frontul oriental, etc...".

In şirul lung de amărăciuni, cu care ne invăţase războiul, lovitura aceasta morală a fost desigur una din cele mai grele, cu atit mai mult cu cit ea nu se producea prin pierderea unei bătălii ci prin renunţarea la o victorie aşteptată cu certitudine.

★

Ce a determinat oprirea bătăliei ?

La 25 iulie 1917, generalul Scarbatcheff, comandantul forţelor ruse de pe frontul Moldovei, comunicase Marelui Cartier General român ordinul guvernului provizoriu (Kerenski) de a se opri orice operaţiuni ofensive*).

Intre timp duşmanul, inţelegind să folosească o conjunctură atit de favorabilă**), se hotări să treacă la ofensivă, să lichideze rezistenţa românorusă din Moldova, şi să-şi intindă dominaţia pină la Odesa; eternul „Drang nach osten". Se urmărea deci o intreită victorie : **strategică, politică şi morală.**

★

Planul german (v. schema 1) cuprindea o dublă ofensivă, ce avea să se execute :

— de către Mackensen, cu Armata IX-a germană, la Vest de Siret, in direcţia Panciu-Adjud, şi :

— de către Armata I-a austro-ungară (din munţii Moldovei), care urma să străpungă apărarea română la Oituz, impingind apoi repede pină-n valea Trotuşului, unde avea să-şi dea mina cu Mackensen.

Plastic, acel plan se asemăna cu un cleşte uriaş, ale cărui braţe, acţionind convergent, respectiv pe Siret şi pe Trotuş, trebuiau să se inchidă la confluenţa celor două riuri (la Adjud), prinzind in capcană Armatele I şi II, române şi IV şi VI, ruse, in total, circa o jumătate de milion oameni, cu tot materialul de război.

Din planul indrăzneţ al lui Ludendorf, s-au născut două mari bătălii — Mărăşeşti şi Oituz ; şi **de rezultatul lor atirna soarta războiului şi a Ţării.**

Ofensiva de la Oituz s-a dezlănţuit la 26 iulie — după o puternică pregătire de artilerie — şi-n trei zile de lupte crincene, plătind scump fiecare palmă de pămint cucerit, duşmanul a izbutit să

Schema I

străpungă frontul şi să rupă legătura intre Diviziile 6 şi 7 Infanterie, pătrunzind adinc, pină la 14 km. de Valea Trotuşului, unde se afla o cale ferată şi o şosea bună, ce duceau pe Siret, la Adjud.

In faţa acestei situaţii, **disperate**, cind intreaga rezistenţă a Moldovei era ameninţată cu incercuirea, Marele Cartier Român a fost silit să angajeze in bătălie şi ultima „rezervă mobilă" disponibilă — Divizia 1 Cavalerie, aflată in zona Movileni — Podul Dorasca, in spatele frontului de la Mărăşeşti.

Şi astfel, după un marş de noapte complet, pe drumuri desfundate şi pe o căldură toridă, Divizia descalecă — in dimineaţa de 29 iulie — la Oneşti, pe Trotuş.

Cind toţi ofiţerii se adunară in careu, in livada unui gospodar din sat, apăru generalul Averescu, Comandatul Armatei a II-a, care — intr-o cuvintare ostăşească, rostită chiar acolo, in poarta deschisă a Oituzului, şi punctată de glasul cobitor al tunurilor nemţeşti — ne zugrăvi tabloul sumbru al situaţiei frontului, făcindu-ne să inţelegem **importanţa** şi **urgenţa** misiunii ce ne revenea.

Cuvintarea aceea scurtă, răspicată şi nemeşteşugită, ne-a sădit in inimi credinţa că — de aici inainte — pe umerii noştri, pe puterile noastre şi pe hotărirea noastră, nezdruncinată, apăsa o cumplită răspundere.

In această stare sufletească ne-am reintors la escadroane, pe care le-am aflat inşiruite in lunca răcoroasă a Trotuşului, unde oamenii şi caii găsiseră — in fine — umbra, apa rece şi odihna binemeritată.

Ne-am despărţit de cai — unii pentru totdeauna — ne-am organizat pentru lupta pe jos, şi — cum aveam de parcurs incă vreo 12 km — am pornit pe drumuri camuflate şi am ajuns tocmai pe la asfinţitul soarelui in zona de „primă destinaţie" fixată la vest de Bogdăneşti.

Schema II

Divizia avea ordin să atace in direcţia generală Slănic (v. schema 2), avind ca prim obiectiv Dealul Ştiborului, iar al doilea Poiana lui Boboc (cota 703); apoi se va ataca Dealul Coşna (cota 789).

Duşmanul avea, numai in faţa noastră, două regimente din Divizia 117 germană şi o unitate de Vinători de munte din Würtenberg — trupe de elită — specializate in teren muntos, şi care dispuneau de 1 500 oameni, bine dotaţi cu mitraliere şi mortiere.

Era clar că intr-o situaţie tactică, in care nemţii aveau de partea lor o vădită superioritate numerică şi materială, un teren favorabil şi moralul inflăcărat de succesele precedente, numai un atac dat prin **surprindere** avea sorţi de izbindă.

Iată de ce atacul Diviziei 1 Cavalerie s-a dezlănţuit chiar in seara de 29 iulie, **fără pregătire de artilerie**, cind se ingina ziua cu noaptea, şi tocmai cind duşmanul se pregătea să petreacă o noapte liniştită.

Aci, pe pantele Oituzului, călăreţii noştri au şarjat pe jos ca nişte autentici vinători de munte, luind in piept, voiniceşte, crestele abrupte aflate intre Grozeşti şi Măgura Coşnei.

La semnalul convenit, escadroanele din linia I-a a eşalonului de atac — depăşind slabele elemente de contact ale Diviziei a 6-a infanterie — s-au năpustit asupra duşmanului.

Elementele germane, würtenbergheze şi bosniece, total surprinse şi uluite, s-au repliat val-virtej către linia rezervelor, urmărite, cu baioneta-n coastă, de bravii roşiori, care nu s-au oprit să răsufle decit pe Dealul Ştiborului şi al Tarapanului, pornind apoi, şi mai năvalnic, spre Poiana lui Boboc (cotele 692 şi 703).

Iar după miezul nopţii, frontul atins de cavalerişti se lega la dreapta cu Divizia 7-a Infanterie pe faimoasa cotă 789 **(Coşna)**, teribil disputată in zilele anterioare, iar la stinga cu vinătorii Regimentului 1 pe Virful Pietrei (cota 697).

Rezultă clar că intervenţia — **oportună** şi **fulgerătoare** — a Diziviei 1 Cavalerie a indiguit revărsarea torentului, restabilind echilibrul rupt in bătălia Oituzului şi inchizind, pentru **totdeauna**, duşmanului această poartă de pătrundere in mindra ctitorie a Muşatinilor.

★

După cum am văzut, in „Bătălia Moldovei", bravii roşiori ai Diviziei 1 Cavalerie au infruntat, la Oituz, un duşman orgolios şi puternic, pe care l-au ingenunchiat, contribuind din plin — prin eroismul şi jertfele lor — la salvarea Ţării, intr-o grea cotitură a istoriei noastre.

Dar tineretul, de azi şi de miine, trebuie să cunoască „bilanţul" dureros al acelor crincene inclestări, pentru a preţui şi a cinsti aşa cum se cuvine — şi a fi gata să urmeze oricind pilda inaintaşilor.

Divizia 1 Cavalerie a pierdut la Oituz, numai in două săptămini, 60% din efectiv, floarea tineretului şi nădejdea de mai tirziu a neamului. Toţi acesti flăcăi au inălbit cu oasele lor plaiurile şi crestele ce se intind intre Măgura Coşnei şi Grozeşti, trecind prin Poiana lui Boboc ; iar umbrele lor mai rătăcesc şi azi prin acele locuri istorice, şi se string, in fiecare an, in luna August, in preajma monumentului Diviziei lor, ridicat chiar acolo unde ei au singerat şi au pierit glorios, acum 60 de ani. Iar un cercetător mai atent al cimitirelor din satele Bahna, Nicoreşti, Marginea, Grozeşti, Bogdăneşti, Tiseşti şi Pătrăşcani, va descoperi acolo crucile, inegrite de vremuri, mărturia eroismului legendar al căpitanilor Brăileanu, Demetriade, Spulber, Boerescu, Anastasiu, Stoenescu, Nicolae Vulturescu şi alţii ca ei, care au căzut la „şarje" in fruntea escadroanelor, pentru independenţa şi gloria Ţării.

General locot. in rezervă
Marcel Olteanu

*) era vorba de succesul obţinut de Armata II-a la Mărăşti.

**) Contraofensiva austro-germană, din Galiţia, realizase o pătrundere de 120 km ; iar Ludendorf nu era omul care să nu profite de acest rezultat. Cucerirea Moldovei şi a Basarabiei, cum şi ocuparea Odesei erau obiective din cele mai ispititoare şi care se puteau realiza cu riscuri şi pierderi puţin importante.

gabriel chifu

Cintec de aprilie

Vino, iubito, in oraşul acesta,
pe toţi să-i obligăm să-nmugurească...
O clipă la radio se aude
vocea lui Musaios,
in receptorul telefonului răsună
cintec de greier, clipocit de riu, tropot
de cal, o picătură de clorofilă
aruncă in aer verbul a avea,
işi leapădă vesta rigidă limbile ceasului
public şi se mişcă după
o lege fabuloasă, aromată, mai dreaptă,
deci toţi cu durere
se desfac in petale, miresme, plutesc...
Vino, iubito, genele tale
cintă ca o pădure de mesteceni,
vino, in arcul meu
tu fii săgeata
cu care ţintesc inexistentul.

Despre hrana stelelor, trecerea timpului şi naşterea unei stele

Din stele curg seve, clorofilă, răşini
ca dintr-un copac.
Razele lor din ale noastre maşini
noaptea bucăţi mari desfac.
Limpezimea in veac
iată cu ce şi-o hrănesc.
Prietene, la lumina lor azi in fluviul impărătesc
după ani chipul ţi-l priveşti şi plingi :
„Aceasta e o piatră,
vai, eu eram aripă". — !
Secunda-imbătrineşte şi ploaia parcă latră
şi trenul omeneşte suferă de gripă
şi o gigantică petală de trandafir ca un meteorit
peste oraş s-a năpustit...
Nu plinge, prietene, luptă —
leapădă-ţi labirintica rugină
şi straturile bolborosinde de pămint —
ah, in adincul tău rar zăcămint
aşteaptă : o stea curată, mult prea lină,
gata să urce pe boltă lingă celelalte.
Eliberează-o !

Re-viaţa

Prin acest cuvint
naşterea unui vultur dintr-o piatră uscată
devine reală.
Ca şi soarele care, cu sfială,
la căderea nopţii răsare deodată.
Iar corabia fericită şi tristă,
ce macină tot oceanul pină jos, la peşti,
ea răminind intreagă cu pinzele-i cereşti,
e deajuns s-o numesc şi există.
Versul — viaţa retrăită după
o lege mai tinără şi mai firească !
Ah, lege pură, m-apeşi cum vinul apasă o cupă,
sufletul meu ia-l, puterea să-ţi crească.
Aici in vers chiar respirarea mea
este o boare de lumină
sau, dimpotrivă, o rafală de vint grea
pentru albină.

Vrabia

Noapte. Un vint umed, misterios şi prevestitor
se naşte din neomenescul motor.
Radioul mă strigă şi vrea
să mă muşte ori să mă soarbă,
iar bateriile electrice minate de o forţă oarbă
mă doboară şi sufletul mi-l cer.
Privesc spre cer —
intre doi tauri care se apropie e steaua mea...

Fug, fug spre pădurea cea găzduitoare —
insingurare, instrăinare
azi şi pomii şi norii vorbesc o limbă străină,
abia scap din strinsoarea unei raze de lumină,
din strinsoarea unui fluviu şi a unui brad,
mugurii sint agresivi şi intr-o floare
ca-ntr-o prăpastie eu cad...
Ah, nu mai sint nici fiul mamei mele,
nici tatăl pruncului pe care l-am rodit...

Noapte : material şi de nedezminţit
neantul pe umărul meu se lasă.
Cam cit o vrabie cintăreşte.
Şi chiar vrabie il voi numi, fireşte.

teatru t

Stagiunea estivală

Stagiunea estivală a inceput să devină de la o vreme, cu mici excepţii, o stagiune fără premiere. Teatrele se preocupă mai mult, de cum dă vara, să găsească cite o comedie prin repertoriile lor pentru a o inscrie corect in suita spectacolelor programate in aer liber. Nu cunoaştem cazuri, şi tare am dori să ne inşelăm, ca un colectiv din Capitală sau din ţară atunci cind se apleacă spre a decide premierele unei stagiuni să aibă in vedere spectacolul anume destinat perioadei estivale. De aici şi explicaţia grupajului de reluări, intotdeauna de comedii, dacă nu cumva se intimplă — fericită intimplare — ca finalul de stagiune să coincidă tocmai cu o comedie. In special cit mai uşoară, cit mai „vaporoasă", cit mai spumoasă, pină la transparenţă pe cit posibil. Pentru că o prejudecată, cu tradiţie, sau, oricum, pe cale de a se consacra ca tradiţie, confundă tot mai evident stagiunea estivală cu spectacolul de comedie. In serile de vară orice om care se respectă — vrea cineva, nu ştim de ce, să ne convingă — doreşte expres o comedie şi numai o comedie, ca şi cum teatrul s-ar impărţi pe sezoane. Vara, comedie, toamna, melodramă, iarna, tragedie, primăvara, vodevil.

Consideraţiile noastre vizează, in cel dintii rind, desigur, lipsa de varietate a stagiunii estivale. Ca şi optica, discutabilă, care o reduce la un singur gen, frustrind spectatorul de posibilitatea opţiunii. Cind, fără indoială, există atitea şi atitea modalităţi de a da chip inedit stagiunii estivale.

Festivalul naţional „Cintarea României" a scos la iveală, printre altele, marile calităţi instructive şi educative ale teatrului istoric, ca şi interesul mereu crescind al publicului pentru acesta. In acelaşi timp, marele festival, prin caracterul său stimulator, a pus in lumină opere dramatice inspirate din istoria patriei de o incontestabilă valoare artistică. Am fi aşteptat, aşadar, ca stagiunea estivală să continue aceste iniţiative, să valorifice frumoasele rezultate. Şi ne gindim, in special, la spectacolele in aer liber in ambianţa evocativă a locurilor istorice, la monumentele care vorbesc de peste timp despre trecutul nostru eroic. De ce, ne intrebăm, au fost, cu mult prea rare excepţii, uitate asemenea manifestări ? Şi din nou ne-am bucura să greşim, incă, dar n-am aflat, ca vreun teatru din capitală sau din provincie să-şi fi propus astfel de realizări in cadrul natural al monumentelor istorice.

Iată, dar, numai o sugestie. Dintre multele posibile. Pentru că disponibilităţile specifice ale stagiunii estivale sint mult mai mari. Ceea ce nu inseamnă, bineinţeles, excluderea genului comediei.

Ermil Rădulescu

film f

Variaţiuni pe aceeaşi temă

Merg inseamnă „sint liber". aceasta este credinţa moştenită din generaţie in generaţie, transmisă cu limbă de moarte, a ţiganilor nomazi de pretutindeni. Filmul muzical realizat de Odisseas Kosteletos este un film care surprinde un crimpei din viaţa rătăcitorilor fericiţi, ce se consideră copii ai soarelui, sau, cum chiar titlul filmului ii trădează, păsări călătoare **(Fraţii mei, păsări călătoare)**. Cintecele filmului exaltă dragostea, libertatea de a petrece, devotamentul faţă de şatră, bucuriile frumuseţii naturii dar, indiferent de moment, melodie sau subiect, exaltă soarele.

Filmul lui Kosteletos, un fel de variaţiune pe aceeaşi temă cu filmul **Şatra**, nu atinge farmecul acestuia, nici ca imagine, nici ca regie, nici măcar ca incărcătură muzicală. In nici un caz nu se apropie prin nimic de filmul sirbesc **Am intilnit ţigani fericiţi** a cărui concepţie regizorală, armonie coloristică, dramatism puternic au impresionat publicul nostru. Filmul grecesc (cu excepţia citorva secvenţe) se leagă şi se păstrează intr-o zonă in care tiparele prea mult uzitate supără, in care „teatralul", butaforia, senzaţia de fals şi de „poză" sint excesive. Nici măcar povestea de dragoste nu-şi salvează prin emoţie romantismul subiect, arhicunoscut, dimpotrivă, cade in ridicol.

Deci, şatra bătrinului Zigof se află intr-una din călătoriile ei hoinare. Zigof, in cort căptuşit cu covoare şi perne, bea vin din carafă de argint şi trage să moară. Işi cheamă fiul, pe frumosul, cutezătorul, elegantul, petrecăreţul şi afemeiatul Vadar, ca să-i transmită mesajul de viaţă : „Şatra noastră va exista cit va exista soarele" şi „Merg" inseamnă „sint liber". Scena inmormintării este cu adevărat frumoasă iar imnul inchinat soarelui cu această ocazie insinuează ceva din măreţia cu care ne inchipuim că indeplineau anticii acest ritual. Apoi se petrece pentru alegerea lui Vadar ca şef al şatrei, după ce o dezbatere il preferase rivalului său — „personajul negativ" pină in măduva oaselor — Karagiai. O dragoste pătimaşă se aprinde intre Maira şi Vadar dar Karagiai o arvunise pe fată incă inainte. In intrigă intervin legile nescrise ale şatrei pe care bătrinii le amintesc şi folosesc cu evlavie. Dar intervine şi binecunoscuta baronesă, prinţesă, fată de boier (cazul de faţă) care, palidă, blondă şi uşor **leşinătoare** se indrăgosteşte de chipeşul ţigan. Maira are chiar grimase de gelozie, se pare că suferinţa ei este foarte mare. Intre Vadar şi Karagiai are loc o bătaie cu cuţite. Maira incercind să clarifice incurcătura e ucisă cu pumnalul de soţul ei luat după legea şatrei (Karagiai), tatăl ei o răzbună ucigindu-l la fel pe vinovat, şatra işi continuă inaintarea rătăcitoare in timp ce fata de boier, roză şi spumoasă ca o floare de măceş, sub umbreluţă, priveşte melancolică căruţele cu coviltir şi pe Vadar călare pe-un cal alb.

Tema, desigur, implică riscuri. In ciuda multor motive ce pot fi speculate, este interesant cit de multe filme de acest gen sint sortite eşecului, regizorii fiind furaţi probabil de materialul care i-a tentat şi inspirat. Simplele speculaţii filmice, de imagine, muzică etc. nu pot face un film.

Corina Cristea

televiziune tv

Programul II

● Intr-o singură după-amiază (luni) pe programul doi au fost difuzate nu mai puţin de paisprezece emisiuni, intr-o mare varietate de teme, dar şi de genuri şi stiluri TV, fapt care demonstrează că programul II nu e neapărat şi cel din urmă...

● Emisiunea **„Cenacluri ale tineretului din Capitală"** are deja o bună tradiţie pe programul II. In faţa camerei de luat vederi are loc, de fiecare dată, cite o şedinţă ad-hoc, care are darul să ne introducă in atmosfera specifică acestor cercuri de creaţie ale tineretului. De notat că emoţia, stingăcia şi uşoara crispare a celor care dialoghează in faţa camerei de luat vederi (evident, ţinind cont de indicaţiile unei regii discrete) sfirşesc prin a fi nimbate de bucuria apariţiei pe micul ecran. Iată de ce emisiunea mi se pare un real stimulent pentru activitatea de creaţie din aceste cenacluri ; să notăm că emisiunea la care ne referim a fost oaspete al cenaclului „Ion Pillat" de la I.T.B., cenaclu indrumat de poetul Virgil Carianopol.

● Realizatorii emisiunilor **„Intilnire cu satira şi umorul"** au găsit cheia reuşitei : transpunerea scenică a unui text de valoare din literatura română şi universală, creaţii reprezentative ale genului. Păcat că, in ansamblu, reuşita emisiunii a fost subminată de o prezentare de slabă calitate : un trio ale cărui refrenuri sunau cam aşa: „ole, ole, ole / Ca-n realitate" sau „Mamaia / Frumoasă-i Mamaia" etc.

● Nu mi se pare lipsită de interes reluarea unor **„Cintece de altădată"**, faţă de care afecţiunea noastră, odată cu trecerea timpului, capătă o dimensiune specială. Să observăm totuşi că se simte nevoia unei emisiuni care să difuzeze melodii in primă audiţie, pentru a afla, astfel, ce pregătesc compozitorii noştri de muzică uşoară.

● **Gheorghe Zamfir** demonstrează că muzica interpretată la noi poate atinge sublimul. In recitalul de luni, inflexiunile, cind dulci, cind dureroase ale naiului său ne-au convins, dacă mai era nevoie, că este un interpret de mare valoare. O singură observaţie : regia recitalului pune pe instrumentist să interpreteze „roluri", recitalul se transformă, pur şi simplu, in operetă.

● S-a incheiat unul din cele mai frumoase seriale pentru copii, **„Heidi"**, un film făcut cu multă căldură şi sensibilitate, un film in care lumina copilăriei inundă ecranul. Drept pentru care cei mici vor fredona incă multă vreme melodia care insoţeşte genericul. In schimb a apărut pe ecran un nou serial **„Regan"** care, după primul episod, nu pare nici prea prea nici foarte foarte.

● Alte trei emisiuni completează gama armonioasă a programului II de luni : **„Cromozomii şi ereditatea"** (o interesantă emisiune despre spectaculosul domeniu al geneticii). **„Toate pinzele sus"** (muzical autohton, interpretare — Opera din Iaşi) de Ştefan Lori, după cartea lui Radu Tudoran (incă un gen artistic pe care creaţia românească il recucereşte) şi **„Actualitatea culturală bucureşteană"**, un util sondaj privind dorinţele publicului in stagiunea estivală (mai multe piese, mai multe teatre din provincie in Capitală, mai multă popularizare a spectacolelor).

Mircea Florin Şandru

camil, scilla, caribda

radu cosașu

Cu formele de angajare la „Timpuri noi" în buzunar — m-am dus de acolo, de lîngă Abator, la Universitate, să dau examenul la literatură universală, secția fără frecvență. Redactor la ziarul tineretului comunist, revoluționar de profesie, dădusem examen la facultate, după bacalaureat, intrasem ușor — știind prea bine subiectul : „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei" — și mă înscrisesem la cursurile fără frecvență, în virtutea inerției intelectuale. Adică nu știu de ce o făcusem, fiindcă puteam trăi și fără studii, avînd desigur universitățile mele mult mai importante decît ce-mi putea oferi un curs al lui Călinescu. Dar n-am analizat prea mult. Cultura de acasă, cu școală, examene și note, cu conspecte și memorizări ale unor date superflue față de realitatea revoluției mai lucra în mine, își mai cerea, tot mai stins, drepturile ei și — chirurg nesigur — nu știam cum și dacă să smulg din mine toate rădăcinile micburgheze, printre care aceea a diplomei universitare se dovedea mai adîncă și mai trainică decît toate. Fără să insist, constatam că școala — cu prejudecățile ei — era mai greu de zmuls din viața mea decît familia, din care fugisem ușor și fără frică. O nehotărîre confuză — în care vibra o gravitate încărcată de o altă confuză amenințare — mă ținea într-o enervantă neștiință, așa cum un necunoscut instinct din fondul de pioșenie al omului, sileste cîte un criminal să rămînă cu mîna suspendată în aer, înaintea ultimei lovituri decisive. Singura idee clară era că nu simțeam nici un dezgust față de cultură — care știam că se împarte în două culturi, cea burgheză și cea a oprimaților, alibiul meu fiind acela că pentru meseria mea de revoluționar îmi este necesară cunoașterea ambelor laturi ale fenomenului. Alegînd, fără mari complicații, calea cea fără de frecvență, aveam conștiința curată : nici nu mă apolitizam, dedicîndu-mă unor studii în afara revoluției, nici nu dovedeam irespect față de tot ce crease valoros omenirea ; îl ascultam astfel și pe Lenin cu al său „învățați, învățați, învățați" — pe care-l prelucrasem în atîtea ședințe cu elevii neevoluați politicește —, nu dădeam deci nici dovadă de demagogie, dar nu-mi trădam nici viziunea asupra destinului meu care nu mai trebuia să aibă nimic comun cu exigențele micii-burghezii, obsedate de diplome, carieră intelectuală și „éclat"... (Mama visase dintotdeauna să am un „éclat" cînd discut cu cineva).

Încît pînă mi-au dat angajarea ca ucenic frezor, am stat pe o bancă de lîngă ușa „cadrelor" și am citit repede prefața la „Odiseea" — textul propriu-zis știindu-l cît de cît de prin „a șaptea" de liceu. Cu cele cîteva idei detectate din studiul introductiv, cu elanul ingenuu provocat de conștiința nouii mele nașteri prin intrarea în uzină, — vuietul ei ajuns pînă aici, la birouri, nu mă stingherea deloc să pricep sensul călătoriei lui Ulise care-l obseda, de ajuns de unilateral, pe prefațator — cu foaia de angajare împăturită evlavios ca un act fundamental al vieții mele, am sărit în primul tramvai și exact la orele 10 dimineața, am intrat în sala de examen, hotărît să termin repede și să alerg în Popa-Nan, pînă la bunicămea, să-i cer o pereche veche de pantaloni pentru ziua de mîine.

Maia nu putea să mă refuze. Toată viața îmi ceruse să cîștig bani cu sudoarea frunții. Articolele mele nu erau ceea ce visa. Articolele nu erau — în concepția ei — sudoarea frunții. Foaia de angajare într-o uzină era însă de natură s-o convingă. Trebuia însă evitată, mama. Aș fi trebuit să elaborez în această direcție un plan — sosirea acasă putînd da naștere la uimiri și peripeții — dar profesorul îmi ceru, de la masa de lîngă catedră, să trag un subiect și să-mi pregătesc, „cu liniște și fără grabă, căci vă stau la dispoziție" — formulă rostită cu un calm și o eleganță retorică frapante — un punctaj de idei principale și, poate, unele sugestii, în afara textului. M-am conformat, privindu-l cîteva clipe în ochi ; cît am tras biletul, mi-a susținut privirea, surizîndu-mi cu o politete ciudată, repede risipită — printr-o febrilă clipire — în tristețe ; purta o cravată neagră la o cămașă albă, un costum impecabil, cu vestă, — totu-i dădea o solemnitate burgheză, neavenită, rău potrivită în contextul stării mele. Dar m-am retras, fixîndu-l, îndreptîndu-mă de-a îndăratelea spre banca mea. Profesorul mă conduse așa, cu tristețea sa, de cioclu distins și fascinant, pînă m-am așezat. După care mă salută și mă părăsi, privind pe fereastra unui cer mohorît și căznit. Nu mai erau decît două fete în amfiteatru, departe de mine, chiar în fața lui, concentrate în redactarea răspunsurilor. Nu mă puteam concentra. Îi conspectam profilul energic, bărbia bine articulată, bine tăiată în lumina ferestrei, îi chemam privirea, să verific încă o dată tristețea aceea cu care nu mă mai întîlnisem din noaptea unui geamăt lung al tatălui meu, în pat, în somn, trezit dintr-un coșmar, rugîndu-mă să-l iert că mi-a tulburat odihna. În ochii profesorului era acea tristețe. Acesta fu primul prag trecut spre el. După aceea — într-un declic tîrziu care căpătă imediat dimensiunea unui delict — mi-am dat seama că tot el este prefațatorul Odiseei citite în așteptarea angajării. Era cel mai competent specialist — încă din vechea orînduire — în Homer și antici. Nu citisem nimic scris de el, dar numele său, ca simbol al erudiției sale în greci și latini, îl știam, fără să mă intereseze vreodată, grecii și latinii fiind prea departe de ale noastre. Mai departe de Revoluția Franceză, teritoriile culturii nu mă chemau, le suspectam chiar, cu acea morocănoasă alergie față de apolitic. Politica și cultura mergeau pînă la Robespierre. Dincolo de el, erau niște cimpii elizee neinteresante pentru rezonabilitatea mea, peste care — printr-un mixaj durabil — pluteau uvertura antipatică la „Tanhäuser", de care mă temeam, de mic, cînd mă rezumam la a dirija singur doar uvertura la „Egmont" (cu Furtwängler), prima față a discului, a doua, aceea a lui Wagner, detestînd-o ca pe migrația popoarelor barbare, la istorie. Tot ce era dincolo de Robespierre, suna ca „Tanhäuser" și avea tropot de cai sălbateci, cu carne de om sub șei, imagini sumare, fulgurante, spectrale dar stabile. Nimic nu mă trăgea spre poveștile acelea prea îndepărtate pentru patimile mele, mitologiile mă plictiseau, caracterul lor pueril mă enerva, zeii — ca orice problemă divină sau metafizică — îmi erau indiferenți.

De aceea, subiectul „Ulise între Scilla și Caribda" născu în mine, din senin, o poftă năvalnică de afirmare a convingerilor mele revoluționare. Un glas dirz îmi ceru să transform acest examen într-o tribună pentru afirmarea omului nou care nu cunoaște îndoiala și frica între Scilla și Caribda. Profesorul, neîntorcînd capul spre mine, oricît îl conjuram, mă îndreptățea în proiectul meu aureolat de ispita unei polemici deschise, în plin examen, cu acest reprezentant al culturii burgheze. Examenele — conform celor prelucrate în zecile de mitinguri care susținuseră Reforma Învățămîntului — erau prilejuri de manifestare ale personalității noastre comuniste, ale înfruntării deschise cu profesorii idealiști și reacționari, cîmpuri de luptă — nu cîmpii elizee — între noi și ei. Punctajul meu deveni — fără nici o dificultate — o demascare a nehotărîrilor micului burghez Ulise, cele două stînci cu a lor strîmtoare — o simbolistică deloc sofisticată a temerilor istoric îndreptățite ale spiritelor rătăcite pe mare, lipsite de un far călăuzitor, de o concepție înaintată, de un ideal superior.

Am lucrat intens, în transă, cu trimiteri largi la Marx, Romain Rolland, Ehrenburg și Stalin. N-am auzit nimic din dialogul profesorului cu cele două studente, n-am observat plecarea lor, eram surd în concertul meu printre sirene. — „Vă ascult !" — și, într-adevăr, mă ascultă, timp de un sfert de oră, pe puțin, fără să mă întrerupă, cu un calm enervant de zeu olimpian, cu bărbia și privirea ațintite sfidător spre mine, acceptînd polemica evidentă cu concepțiile sale din care mă lăsa să înțeleg prin întreaga atitudine, pînă și prin cravata-i neagră pe care nimic n-o tulbura, că nu cedează o iotă. Faciesul lui jupiterian mă atîta — am îngroșat și mai mult liniile demonstrației, i-am brutalizat fără milă prefața, referindu-mă deschis la ea, obiectîndu-i caracterul demobilizator, căci demobilizare morală, numai astfel poate fi numită încercarea de a transforma călătoria într-o dimensiune a spiritului omenesc. Noi trebuie să facem elogiul țărmului, ancorarea și nu rătăcirea ne interesează, pămîntul ferm și nu marea în veșnică dezordine trebuie să ne fascineze, a vedea în „Odiseea" un elogiu al debusolării, al vieții fără puncte cardinale e o greșeală ideologică pe care n-o putem admite azi. Fără să-l privesc — de la bun început am simțit că nu mă pot uita în ochii lui și tot ce spuneam mă nemulțumea surd prin această crescîndă vulnerabilitate, a neputinței de a-i susține privirea — am conchis că noi deținem azi o busolă care ne permite nu numai să nu ne sfărîmăm de eventualele stînci, dar să le și ocolim, din timp.

— Unde lucrați ?

Întrebarea suna atît de liniștit la capătul canonadei mele, încît m-am simțit deodată săge-

Sculptură de Vasile Blendea : „Lupta de la Mărășești, 1936"

tat și frînt, din nimic. Mi-am revenit printr-o mîncîună :

— La ziarul tineretului comunist...

— Atunci — fără să prejudiciez cu nimic pasiunii binefăcătoare cu care vă exprimați — pot să vă întreb dacă marxismul acceptă existența unei mici burghezii pe vremea lui Ulise ?

Am tăcut, cu vehemență, intuind imediat — cu instinctul activistului — că reacționarul vrea să mă „încuie" și nu trebuie să-i cedez.

— Fiindcă dacă antichitatea nu cunoștea micaburghezie, e greu de explicat de unde un Homer putea crea un spirit mic-burghez. Nu vi se pare că există în ideile d-voastră o extrapolare nestiințifică ?

— Domnule profesor, bănuiesc ce înțelegeți prin extrapolare, răspunsul meu este că dacă există extrapolări care ajută cauzei noastre, trebuie să le folosim...

— Evident. Oricum, aveți nota 10. Sper să vă revăd la sesiunea viitoare. Vă mulțumesc. Sînteți liber.

Nu m-am putut ridica din bancă. Ostentația disprețului său mă paraliza. Un soi de straniu respect se înălța în mine din dezgustul față de frica-i filistină. Căci notarea excepțională nu putea fi sinceră. Omul se speriase de mine, de ziarul meu, se temea de orice înfruntare, îmi sugerase — ca orice intelectual obsedat de demnitate — o obiecție de fond ca repede s-o reprime, de ce o reprimase ? Pentru a mă lipsi de dialog, deci de o victorie. Dar lașitatea sa avea o bravadă care mă deruta și mă ținea încordat acolo, în bancă, așteptîndu-l să închidă catalogul, să se ridice el, să plece el cel dintîi și eu să-l urmez, într-o surprinzătoare recrudescență a bunei-cuviințe. Tăcerea dintre noi, nemișcarea — de o parte și de alta a frontului — prelungindu-se, frica lui îmi apăru nu numai polemică, dar și dornică de a mă umili. Curios — îmi dădeam seama că reușea. Acea bună creștere intimidată și impersonală față de profesor — venită din adîncul unor valori dintr-o viață detestabilă — era primul moment al unui proces dezagregant pînă la umezeală. Mi-am căutat o batistă să mă șterg de transpirație — am dat peste țidula pe care-mi notasem punctajul răspunsului meu și m-am șters, derutant, dezarticulat, pe față, cu ea. M-am speriat și, fără să mă înțeleg ce fac, am început, acolo, în bancă, să netezesc hîrtia. Am ridicat privirea — i-am întîlnit surîsul de ochi, deloc idilic, superior și opresant. S-a ridicat — m-am ridicat, mecanic, automat, a venit spre mine, s-a oprit în fața mea, i-am înminat, conform protocolului, hîrtia pe care-mi sintetizasem ideile, el o conspectă rapid, mi-a spus mulțumesc, l-am întrebat de ce, de ce-mi mulțumește, l-am urmat spre ușă, am ieșit împreună pe coridor, s-a oprit și mi-a explicat normal, — ca și cum cei cîțiva pași făcuți împreună, eu în urma lui, ar fi restabilit normalitatea vieții — cu o rezonabilitate lipsită de orice agresivitate, că sînt singurul de la ziarul tineretului comunist care m-am prezentat la examenul său : nu, nu se aștepta, colegii d-voastră (protocolul său de suveran era, totuși, insuportabil) sînt îndreptățiți să mă ocolească, avînd în vedere dificultățile naturale pe care le întîmpin în asimilarea marxismului, o lipsă de încredere care poate lua și chipul detestării... — fraza sa amplă fu curmată de un bărbat înalt, în aceleași haine universitare, negre și bătoase, care apăru brusc în fața noastră, din toaletă „domni", deschizînd larg brațele și clamînd în pustietatea coridorului mohorît :

— Ce zici, Valeriane ? Ce zici de Zamfirescu ? și-l luă de umeri, cu o familiaritate care mă îngheță și pe mine, încercînd să-l ducă mai departe, spre cancelarie, dar profesorul nu acceptă, scuturîndu-se scurt și rămînînd înțepenit lîngă mine. Bărbatul înalt nu se retrase :

— Ființă absolut excepțională. Unul dintre rarele cazuri în care expresia „o pierdere grea" e exactă. Aseară n-avea nimic. Inexplicabil.

— Firește că-i inexplicabil — murmură profesorul.

— Dar cum poate fi înlocuit, dragul meu ? Fă cu mine cîțiva pași, nu-mi revin. I-am urmat, mînat de o necesitate imperioasă. Îndoliatul era răspicat în a sa oratîune funebră :

— Inexplicabilul rămîne mai dureros ca orice claritate, raționalismul nostru nu poate fi un alibi. Mi s-a cerut să vorbesc mîine la Bellu, am refuzat. N-aș putea. Nu de teama apologiei. Sînt un impostor în apologii, și Zamfirescu avea oricum frumusețea vulnerabilului. N-aș trece cu vederea oroarea lui de sedințe. O anume lipsă de combativitate venită din non-violența lui tolstoiană. Conflictul lui cu sindicatul, de asemenea are o semnificație... asociabilitatea lui nu era facilă, e drept, dar trezea o antipatie care nu poate fi ignorată. Termenii ăștia primari de simpatie și antipatie capătă o pondere nouă.

— Mă iartă — replică foarte schematic și sec profesorul și-l lăsă în drum, întorcîndu-se spre mine și luîndu-mă de braț. Tremura: i-am simțit tremurul, complici novici într-o fugă de pe un tărîm infectat, nociv pentru viața tuturor populațiilor, albe și negre care, o clipă, pun mai presus de orice ideologie, o oroare comună, vitală; întorcîndu-ne, febrili, fără țel, în neștire, spre amfiteatrul nostru, stringîndu-i filial brațul, fără să-l mai privesc — cu tainica încredințare că acolo, în ochii săi, nu poate fi decît geamătul tatălui meu în noaptea aceea — m-am trezit spunîndu-i, ca într-o transă, ..să știți, eu nu mai lucrez la ziar... „Oribil, oribil"... murmura, cu acea retorică a șoaptei, proprie melodramei, acelor apateuri niciodată firești care au dus la pieire și opera. Dar — ciudat — nu mă puteam despărți de dînsul, el însuși îmi ținea strîns brațul, coborînd scările, de-a lungul cuștii de lift, ajungînd în holul marmorean și, în sfîrșit, în stradă, pe Edgar Quinet. Acolo, la aer, ca scăpați dintr-un submersibil avariat, ne-am despărțit și am rămas unul în fața altuia, măsurîndu-ne încet, din cap pînă în picioare, într-un pact al privirii cu o clauză secretă, pe care nu îndrăzneam nici unul s-o aplicăm — un surîs. „Să bem o cafea neagră !" — decretă profesorul, dînd adjectivului ceea ce i se cuvine, grandilocvența unei situații. N-aveam timp — dar nu m-am opus. Am traversat strada, am intrat într-una din dughenile azi dispărute pentru a permite Institutului de Arhitectură să etaleze — în mari vitrine — proiectele studenților săi și mai ales celebrele sale liste de admiși și căzuți la examenele de intrare, care zguduie multe conștiințe bucureștene. Cafeneaua era întunecoasă — ne așezarăm într-un colț, cît mai departe de ușă, cafelele sosiră repede, profesorul, înainte de a sorbi, continuînd să mă privească cu aceeași retorică enervantă a pedagogului de tip vechi, își încălzi palmele pe ceașcă.

— Ați fost admirabil. Mi-ați acoperit o retragere. M-am simțit deodată ca în „Cei trei mușchetari"... — și în penumbra locului, ceașca albă apăru ca singurul atribut posibil pentru surîsul său care răsări, în fine, printre cuvintele unei fraze atît de nesigure și de incoerente față de cravata-i neagră impecabilă și riguroasă. Ați citit cred „Cei trei mușchetari", e una din lecturile esențiale pentru a-i da adolescenței neseriozitatea necesară.

— Am citit-o, dar azi, nu mă interesează „Cei trei mușchetari" — și am sorbit îndelung, decis, din cafea, pentru a-i preciza și proba sfidarea mea.

— E un mare păcat, un foarte mare păcat. Există categoria lecturilor superficiale, a cărților superficiale, care ar trebui să ne însoțească pînă la adînci bătrînețe, pentru a ne da iluzia unei adolescențe. Ca operetele lui Johann Strauss — uvertura la „Liliacul". E sublimă, perfect compatibilă cu Beethoven. Ceva îmi spune că ați ascultat măcar o dată „Eroica".

Descoperirea sarcasmului în melodrama sa mă enervă brusc:

— De două ori.

— Și „Liliacul" ?

— Opera mea preferată e „Trubadurul" (Pendulam iritat între respect și adversitatea politică ca între „dumneata" și „d-voastră" pentru care tata îmi trăznise odată o palmă, deși aveam 18 ani și veneam de la o ședință de activ. Tata îmi cerea să spun tuturor persoanelor străine onorabile „d-voastră", lui „dumneata". eu nu puteam și amestecam apelativele, în acea zi adresîndu-mă avocatului Margulis cu „dumneata", la telefon, „dumneata nu înțelegi că tata doarme și nu poate veni la telefon ?". Tata m-a auzit, prin somn, s-a dat jos din pat și m-a pălmuit).

— Nu mă îndoiam că vă place Verdi, opera lirică italiană. Retorismul ei aparține adolescenței ca și cantabilitatea aceasta cursivă...

— Mama e moartă după Verdi și nu mai e adolescentă — i-am răspuns cu artag. Și iar pendulînd : pot cînta cu ea „Trubadurul" de la uvertură pînă la ultimul act.

— Știți și aria spadei ? Paternalismul lui voios mă dezarmă.

— Vreți să v-o cînt aici ?

— De ce nu ? și sorbi îndelung, în pauza-mi perplexă, din cafea. Nu știam ce să fac : să joc în vesela-i propunere, s-o suspectez, să mă încrunt sau să rid ? Am ales vigilența : omul vroia, după fuga noastră atît de impăciuitoristă din fața imbecilului îndurerat, să ducă apolitismul pînă la muzică — arta care, pentru mai toți umaniștii, nu știe de politică și ideologie.

— Fără îndoială că d-voastră preferați Wagner — i-am rezistat cu o energie care rupea orice pacte între noi.

— Mărturisesc că-l consider superior „Traviatei".

— „Traviata" e nemuritoare iar Wagner a slujit lui Hitler ! Îl voi uri toată viața !...

— E o problemă foarte dificilă — manipularea artei. (Paternalismul lui deveni din nou serios și doct). Cunoașteți uvertura la „Tanhauser", de pildă ? Eu v-o pot dovedi, măsură cu măsură, că ea ar fi putut, ar fi trebuit să stea drept fond muzical la semnarea capitulării Germaniei hitleriste, în sala aceea cu Jukov, cu Eisenhower, cu Iodl. Toată dezvoltarea uverturii e o prefigurare a destinului german, sugestia o găsiți în Thomas Mann, cred că nu-l veți socoti pe Thomas Mann...

— Domnule profesor, o să-mi permiteți să v-ascult la sesiunea viitoare intonînd „Tanhäuser", acum sînt foarte grăbit. Nu sîntem la ora cînd putem sta în cafenele cîntînd Wagner... (Ar mai fi trebuit să adaug : „...cum ați făcut-o de atîtea ori"... — m-am reprimat într-o strălucitoare de milă și bună creștere mic-burgheză).

— Dar la ce oră sîntem ? — și profesorul dădu deoparte ceașca și, ca un elev cuminte, încrucișă brațele la piept și se rezemă de masă. Aș fi trebuit să-i strig :

— Sîntem la ora muncii ! dar atitudinea lui de o pașnică și ostentativă cumințenie mă dezechilibră și nu apăru nici un echivalent.

— De ce nu mai lucrați la ziar... ziarul tineretului comunist ? Cred că am reținut exact : nu mai lucrați la ziar, nu ?

Întrebarea sa mă paraliză : nu numai că reținuse o vorbă rostită în fugă, dar o și folosea cu abilitate perfidă și inteligentă. De la muzică — apoliticul insinua confesia : ce-i puteam confesa, lui ?

— E o problemă care nu ține de istoria universală.

— Nu-i recomandabil să fiți spiritual cînd sînteți întrebat cum trăiți.

— Știu : a fi spiritual înseamnă a fi mediocru.

— De unde o știți ?

— Din Camil Petrescu !

— Din Camil Petrescu ? Pentru prima oară, chipul său exprimă clasica uimire, familiară, cazanieră, exact ca a tatălui meu cînd îi urlasem într-o seară, la cină : „Camil Petrescu e incomparabil cu Cezar Petrescu al tău". Vulnerabilitatea profesorului — redus la schemele fizionomice ale bietului meu tată — mă încîntă și-mi dădu vertijul de bucurie al generalului care descoperă o breșă în frontul inamic. Nu mai putea fi vorba de nici un armistițiu între noi.

— De ce vă mirați ? l-am întrebat cu o superioritate evidentă. Domnia Sa tăcu ; mă privi îndelung — exact ca în timpul examenului — cu o crescîndă tristețe, acea tristețe a lui (și a tatălui meu) care revenea la suprafață, spulberîndu-i voioșia, supușenia și toate celelalte ostentații, o îngîndurare care, ca o paranteză a teatrului lui Camil, cuprindea un discurs arborescent și imperios. Din nou nu m-am putut ridica de pe scaun, din nou n-am fost în stare să-i spun că trebuie să alerg după o pereche de pantaloni. I-am susținut privirea.

— De cînd v-am văzut, am crezut că sînteți un provocator. Glasul lui grav îmi interzicea orice ironizare. Dar nici nu puteam accepta șantajul :

— La ce să vă fi provocat ? am întrebat cu disprețul cuvenit, care nu-i tulbură suverana sinceritate.

— La a-mi dezvălui incapacitatea de a gîndi și a simți în termenii d-voastră. Mi s-a mai întîmplat. Am avut de suportat mari mizerii.

— Și de ce n-aș fi... de ce n-aș fi fost un asemenea provocator ?

Sculptură de Vasile Blendea : „Dan al II-lea, 1970"

— Fiindcă... — și aici soapta lui căpătă meloul subversivității lirice — fiindcă ați reținut un rînd din Camil.

M-am despresurat grabnic.

— Pot reține zece rînduri din prefața d-voastră la „Odiseea". Nu sînt de acord cu ea. Nu e un criteriu !

— O, ba da... ba da... (Fluxul lui liric se umflă surprinzător în penumbra colțului de cafenea, cuvintele căpătau o albeață lunară). Nu m-am înșelat niciodată. Există o vibrație a citatului, un cîmp electric al cuvintelor. Putem descrie un om numai din ceea ce reține și cum reține dintr-o carte, dintr-un scriitor. Nu m-am înșelat niciodată, credeți-mă ! Ați reținut din Camil o expresie, o expresie esențială, n-ați avut nici un accent de detasare, mai degrabă o teamă, o simțiți adevărată, vă înfricoșează, am credința că mai stiti cîteva idei din Camil — care, sigur, că e un categoric, dar categoricul vă convine. Camil vă atrage — eu nu, așa e în afara obiectului nostru —, vă atrage prin gradul lui de adolescență, nu-l puteți ocoli, deși ați dori-o, ați dori să uitați de el, de dramele lui, întreaga d-voastră activitate n-are nimic cu noocratismul lui, dar nu-l puteți reduce la tăcere, fiindcă sînteți adolescent, radical și intelectual. Să-l ignorați vă e frică, să-l urmați — v-ați trăda. Dar îl iubiți, aproape de taină. Cine-l iubește pe Camil, nu poate fi un provocator... un provocator ordinar.

Un calambur dori să țîșnească („și dacă sînt un provocator extraordinar ?") dar l-am reprimat, simțindu-l vulgar pînă la pornografie. Am preferat să tac, în defensivă, acceptîndu-i tonul poetic și agresivitatea psihanalitică.

— Nu vă voi face elogiul noocratismului, o întreagă realitate socială, acea post-belică, îi pune în evidență inconsistențele. Vă fac numai atent că oricît de slabi și netrebnici s-au dovedit intelectualii, — sau ridiculizabili, ca să nu spun ridicoli — forța lor nu poate fi abolită. Fără capacitatea lor de a dramatiza impasurile... Ori, în d-voastră, eu întrevăd o anume forță intelectuală,

— ...și cine vă permite să insinuați că ar exista forțe care ar dori abolirea mea, ca intelectual ? l-am întrebat sumbru, rar și, într-adevăr, provocator.

Profesorul scoase din buzunarul hainei sale solemne o hîrtie — mi-o întinse, cu o elocvență discretă, satisfăcută, ca un mare actor într-un rol de curier figurant, venit pe scenă doar pentru a marca momentul decisiv. Am despăturit-o. Era angajarea mea la uzină. Pe verso — punctajul la „Ulisse între Scilla și Caribda". În clipele acelea cînd mă retrăgeam spre banca mea, privindu-l fascinat, mă cău-

Continuare în pag. a 7-a

---

radio

Student-club

Deși m-am referit în cîteva rînduri la această emisiune dedicată studenților și realizată (în cea mai mare parte) tot de către ei, am ezitat un timp să scriu despre ea. Mai întîi din motivul că nu-i eram un ascultător îndeajuns de fidel (din pricina faptului că-i cunoșteam colaboratorii, recrutați uneori nu din rîndul celor mai talentați studenți) și în al doilea rînd (poate o consecință a primului motiv) pentru că nu eram bine clarificat asupra calității ei. Emisiune fluctuantă, încercată uneori de un pedantism supărător, creînd impresia nu a unui produs finit ci a unui laborator de încercări și testări (din păcate pe seama ascultătorilor) a unor tineri colaboratori nedeprinși cu „capcanele" publicisticii (și astfel victime ușoare ale inhibării, întrebărilor-șablon, răspunsurilor de serviciu etc. etc.), dar și cu realizări notabile în care prezentarea tinerească, voioasă, fermecătoare se articula armonios cu interviuri în direct, dialoguri de studio, telexuri din diverse centre universitare, muzică, poezie, reportaje.

Carmen Ionescu și Iancu Șerban în postura de prezentatori (și gazde) ale emisiunii au alcătuit un cuplu reușit pentru prezentarea sumarului de vineri 22 iulie (poate cu o ușoară neglijență din partea lui Iancu Șerban în pronunțarea dificilelor vocale a și e). Emisiunea a cuprins cam tot ceea ce este specific actualei perioade studențești : mii de studenți pe șantierele muncii patriotice, proaspeți absolvenți în pragul vieții de specialist, tinerii viitori colegi aflați la porțile Almei Mater, studenți la munte, la mare și la complexul cultural sportiv universitar Tei, studenți-cîntăreți de muzică folk. Un sumar, după cum se vede, bogat, încercînd panoramarea activităților ce alcătuiesc sau se subsumează genericului studențesc.

Am reținut astfel opiniile studenților politehniști care lucrează în Capitală („munca fizică ne destinde după munca intelectuală"). Am fost de acord cu premisa (și concluzia) reportajului de la Craiova : „practica productivă trebuie să devină o adevărată practică a rezultatelor practice", i-am crezut pe cei ce alcătuiesc „Grup 74" din Brașov cînd ne-au cîntat „Vom fi oameni buni".

Cleopatra Lorințiu ne-a dovedit că are stofă și de reporter (spre deosebire de Cornelia Surucescu, ea însăși prea emoționată în fața emoțiilor candidaților la studenție), iar cei doi folkiști, prezentați de către Titus Vijeu, (cu mult tact și foarte radiofonic), Constantin Dragomir și Cristian Birlădeanu ne-au plăcut. Telexurile studențești au fost însă mult prea lungi, nejustificîndu-și titulatura. Regia muzicală (Mihai Roman) a încercat să imprime voioșie și atmosferă de vacanță acestei emisiuni.

Constantin Stan

---

plastică

Maestrul Vasile Blendea

Vasile Blendea *) împlinește anul acesta 82 de ani și dacă asupra operei sale nu s-ar fi aplecat cu generozitate un istoric de artă, atras în mod prioritar de arta medievală românească și nu de cea contemporană — mă refer la Vasile Drăguț — am fi așteptat probabil încă nu se știe cîtă vreme **o restituire lucidă** precum cea propusă de retrospectiva de la sala Dalles ca și de prefața catalogului. Trebuie, ca și alți foști elevi ai liceului „Ienăchiță Văcărescu" din Tîrgoviște ce acum se ocupă cu scrisul, să fac o tardivă **mea culpa.** Sculpturile profesorului Blendea, despre care vorbeau cu maximum de respect dascălii și toți intelectualii urbei, absolvenți mai vechi au mai noi ai instituției suscitate, erau sub ochii noștri, în apropiere : la Răzvadul de Sus, la Răzvadul de Jos, la Voinești, Oenița, Valea Lungă-Cricov, în curtea liceului și în grădina mitropoliei. Un sens al dramaticului și al monumentalului se degajează din acele puține lucrări ale maestrului care au putut fi turnate în bronz. **Vasile Blendea** a altoit pe știința compoziției, deprinsă de la Paciurea, un sens al clasicității și o înțelegere a mijloacelor la care a contribuit, fără îndoială, experiența din anii specializării la Paris, ca bursier pe lîngă școala, și astăzi de nesubstituit, de la Fontenay-aux-Roses. Înțelegerea maturâ a artei, dobîndită de sculptorul și pictorul Blendea în anii formării sale, seriozitatea demersurilor sale, ar fi fost de natură să îi confere încă din acei ani o reputație solidă la nivel național. Seriozitatea a fost dublată însă de o modestie care din perspectivă istorică poate părea excesivă. Timp de cîteva decenii el și-a consacrat o bună parte din energie muncii pedagogice într-o așezare care era departe de a fi un centru artistic. Dar această urbe era o străveche capitală unde locuitorii aveau, poate mai mult decît în altă parte, sensul grandorii propriei noastre istorii și al măreției și tragismului ei, unde era vie amintirea marilor domni și a luptei lor pentru unitate și independență, unde cultul eroilor se hrănea de secole din fapte vii, petrecute sub ochii tuturor. Pentru acești locuitori, din oraș și împrejurimi, profesorul de liceu Blendea, a executat monumentele întru slava celor pieriți pe cîmpurile de bătălie ale primului război mondial în lupta pentru întregirea țării. Ele evită retorica și convenția, au un echilibru și o simplitate ce sînt reflex nu doar al științei compoziționale ci și al unei călduri umane transmisă cu generozitate formelor ce se înscriu firesc în spațiu. Noblețea atitudinilor personajelor, totdeauna de un tragism demn și reținut, starea lor de tensiune lăuntrică sublimată cu discreție, fac din aceste monumente nu doar reușite indiscutabile ale genului, sub raport formal. Ele se constituie ca un veritabil punct de reper pentru ceea ce atunci, ca și acum, se poate înțelege prin valoarea morală, civică a artei. Într-adevăr cu sculptorul Blendea — care din anul 1953 lucrează în deplină și caracteristica sa modestie, într-un atelier din București — am fost nedrepți! Și în egală măsură nedrepți am fost și cu acest pictor sensibil, cu un univers propriu, cel al lucrurilor și oamenilor simpli, al crepusculului unor vremuri de splendoare princiară plutind peste orașul de care, cu o uimitoare consecvență, nu s-a desprins atîția ani. Prin actuala expoziție de la Dalles se face un act de justiție critică. Sper personal că unele din proiectele de monumente ca și busturile realizate în ultimii ani de Vasile Blendea, vor putea fi turnate în bronz sau cioplite în piatră pentru că virtuțile lor sînt de netăgăduit. E suficient să menționez doar vibrația acută a luminii, datorită modelajului aproape impresionist, pe o mică machetă ca aceea intitulată **Grivița 1933.**

Spațiul nu ne permite să ne mai exprimăm despre opera acestui venerabil și tăcut maestru opinii. Încheiem deci exprimîndu-ne, tîrziu, respectul.

Grigore Arbore

*) **Expoziție retrospectivă. Pictură, sculptură și desen. Sala Dalles.**

---

muzică

Ideea de independență

Al XIII-lea volum cu „Studii de muzicologie" apărut recent la „Editura muzicală" în selecția lui **Constantin Drăgoi,** este dedicat urmelor pe care afirmarea vibrantă a voinței de neatîrnare le-a lăsat atît în zona folclorică cît și în cea profesionistă ; cercetînd rezonanțele Războiului de Independență pe plan general, în viața muzicală a timpului, în creația unor anumiți compozitori precum și în genurile folclorice.

„Creațiile populare sătești și urbane" îi prilejuiesc lui **Gheorghe Ciobanu** o analiză a producțiilor celor mai diverse straturi ale populației, de la cîntecele populare soldătești pînă la creațiile semiculte (cu influențe de diferite tipuri, cum ar fi cele orientale în „Nene, foaie siminoc, aman, bre, Osman" sau „Foaie verde griu mărunt", etc.) Aceeași idee o dezvoltă **Hristanta Petrescu** cercetînd cîntecele în notație plastică din manuscrisul lui Gheorghe Roșculescu („Căpitane Valtere", „De unde vii tu oare mîndre căpitan", și „Oștile stau față-n față"), — notație neumatică pe care autoarea o consideră „un element de cimentare, de continuitate culturală" în stare să păstreze ceva din oralitatea cîntărilor. „Viața muzicală în România anilor 1877—1878" o comentează **Radu Constantinescu,** însumînd aspecte din folclorul rural (cu accente mioritice în melodii ca „Bocetul vînătorului de la Plevna"), cel urban, muzica de estradă și revistă, romanțele și cîntecele satirice, fanfarele, muzica de scenă, de cameră, etc. (printre care lucrări de George Stephănescu, Ed. Wachmann, Caudella).

Cu totul inedită și de un interes deosebit este analiza muzical-poetică a **Ghizelei Sulițeanu** cu privire la „Reflectarea războiului din 1877 în folclorul muzical turc și tătar din România" din care se desprind particularități ale concepției de creație, ale structurii morfologice în variantele culese. Același aspect în efervescența patriotică din Transilvania și Banat o evidențiază **Cristian Ghenea** prin activitatea unor compozitori ca Gavriil Musicescu, C. Dimitrescu, Petru Nițescu, George Dima, Dimitrie Cuntan, Vicențiu Grama, prin spectacolele unor coruri sau „reuniuni", ba chiar ale „junilor" brașoveni (la care apăreau pentru prima oară cete de „curcani", „căciulari" sau „dorobanți" — și participau, tot pentru prima oară, cîțiva meșteșugari sași). Nu degeaba lăuda Aron Densușianu în „Familia" nemărginita putere a poeziei și muzicii, absolut necesare în asemenea momente „fiindcă au menirea de a înflăcăra, a susține și a îndruma".

Despre asemenea patriotică activitate a unor compozitori mai scrie **Elisabeta Dolinescu** (Alexandru Flechtenmacher), **George Sbîrcea** (I. Ivanovici) precum și **Titus Moisescu** (Grigore Ventura ,George Stephănescu, Eduard Caudella, Iuliu Roșca, etc.) Completînd imaginea influențelor Independenței cu aspecte din creația contemporană (prin studiile semnate de **Octavian L. Cosma, Michaela Hoară**) precum și cu o minuțioasă bibliografie a acestui fenomen muzical **(Viorel Cosma)** volumul oferă cercetătorilor și publicului larg nu numai amănunte despre paginile de glorie semnate de muzicieni în istoria culturii românești, ci și un prețios instrument de lucru.

Grete Tartler

„Comedianțule, ce tragedie!“

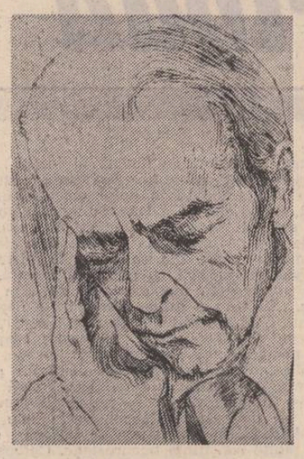

A trecut decît foarte puțin timp de cînd am scris în **Luceafărul** despre poezia lui Emil Botta cu sentimentul că poetul acesta bizar, ascuns de lume, deși practica meseria de actor, nu este la ultima lui carte. Aflu, astăzi, cu mihnire că nu este așa, Emil Botta — omul s-a dus așa cum a trăit, neștiut de nimeni sau doar de un cerc foarte restrîns de prieteni. Misterul era regimul lui de viață : de pe scena, pe care a luminat-o cu geniul său ardent, citeva decenii, se retrăgea într-o umbră a existenței, înconjurat (cum citim în versuri) de himere și torturat de coșmaruri.

Am crezut multă vreme că Emil Botta poartă o mască, că Melancolia, îngerul lui de pază, este produsul unei fantezii livrești. Acum cînd aud că poetul n-a scos această mască, nici în ultima clipă, mă întreb dacă nu ne-am înșelat, noi, criticii. Poate că actorul **(comediantul)** va fi optat, la început, pentru atitudinea însinguratului, apoi opțiunea a devenit prima, adevărata lui înfățișare. Îmi vine să scriu, în acest caz, că Emil Botta și-a purtat cu demnă întristare și existența adevărată și masca ei, și nu voi ști niciodată pentru care dintre ele a suferit mai mult. „Comedianțule, ce tragedie“, spune el într-un vers din **Un dor fără saț**iu, din care putem înțelege sugestia acestei dureroase dedublări.

Fapt sigur, omul și comedianțul au intrat, s-au identificat în poezie. Mitologia lirică a lui Emil Botta mi se pare dominată de o permanentă basculare între sentimentul, emoția adevărată și **interpretarea** lor de un spirit dedat cu subtilitățile (și otrava) teatrului. Celebra remarcă a lui Rimbaud **(eu** sînt un **altul !)** se verifică și în versurile lui Emil Botta, unde ideile se privesc mereu în două oglinzi așezate față în față. **Sinele** elegiac se exprimă și **eul** (cealaltă față a **sinelui,** partea ce se obiectează, se mistifică), judecă, nuanțează, creează un spectacol. Cel dintîi are sentimentul morții, **dublul** lui are timpul și dispoziția să numească moartea „canalia cea luminoasă“, „doamna căruntă“.

De unde impresia, foarte puternică la lectura poemelor, că Emil Botta **plagiază** moartea, cum plagiază liniștea, singurătatea, melancolia și tot ce ține de zona umbrei și a misterului. Mistificare teribilă, poezie profundă.

N-am spus nici înainte, nu spun nici azi cînd omul a intrat în liniștea de care era însetat, că Emil Botta este un mare poet, deși a gravitat mereu în jurul marilor mituri și s-a stabilit să trăiască, și în viață ca un geniu romantic, detașat de contingent. A fost, este însă, nu mai încape discuție, un poet original, într-o formulă care-l singularizează în cadrul generației lui.

Liric livresc, dacă ținem seama de numărul mare de simboluri scoase din cărți ; **poet de viziune,** dacă observăm ambiția lui de a crea un spațiu liric propriu, o **patrie imaginară** locuită de himere, de păsări și animale fabuloase, un ținut oniric, uneori feeric ca la Eminescu, alteori străbătut de dezolare și excentricități ce bat spre Edgar Poe ; **poet,** putem spune, **mitologic,** pentru că se vede limpede că Emil Botta vrea să creeze o mitologie proprie din cărți, din folclorul românesc și, evident, din propria experiență spirituală. Și, peste toate, un liric bolnav de propriile fantasme, trăind nehotărît la hotarul dintre realitate și ficțiune, pur și muzical, uneori incoerent, inconsistent în confesiune, dar și cu forța de a ajunge acolo unde nu mulți ajung : de a transforma **existența** în **mit.**

Eugen Simion

varia

Dumas și românii

În 1852 George A. Baronzi publică fără a da numele autorului din care traduce **Castelul brîncovenesc,** text analizat de G. Călinescu în **Studii și cercetări de istorie literară și folclor,** 1960, nr. 2 după cum urmează : **„Castelul brîncovenesc,** traducere și ea după cineva care s-ar părea că cunoaște, precum contesa Dash, locurile noastre, are în față un text de Dumas. E o istorie de vampiri pe muntele Pion, unde trăiește Smaranda, ultima prințesă cu numele de Brîncoveanu. Ea are de la doi bărbați deosebiți doi copii, Grigorașcu și Costache, acesta din urmă bandit. Amîndoi se îndrăgostesc de Edvigia, o poloneză. Grigorașcu ucide pe Costache, iar strigoiul acestuia vine noaptea și suge Edvigei sînge printr-o rană de la git.“ Se putea bănui că este același text pe care l-au tradus și publicat în 1909 întîi în foiletonul ziarului **Ordinea** și apoi în volum, în Biblioteca Minerva nr. 38, D. Anghel și Șt. O. Iosif, **Strigoiul Carpaților** de A. Dumas-tatăl. Dificultatea, de unde îndoiala lui G. Călinescu, e că A. Dumas n-a scris nici-o carte cu titlul **Castelul brîncovenesc** sau **Strigoiul Carpaților.**

Avem a face cu o nuvelă din volumul intitulat **Les mille et un fantômes,** publicată de Dumas în 1849 care începe sub titlul **Les monts Carpathes** spre a continua cu trei secvențe : **Le château de Brankovan, Les deux frères, Le monastère de Hango.** Povestește, la persoana întîi, Hedwige : „Je suis Polonaise, née a Sandomir, c'est à dire dans un pays où les legendes deviennent des articles de foi, où nous croyans à nos traditions de famille autant, plus peut-être qu'à l'Evangile...“ Așa se începe traducerea lui Anghel și Iosif : „Sînt poloneză, născută la Sandomir, adică într-o țară unde legendele devin cu vremea un cult, unde credem în datinele noastre de familie tot atît, ba poate mai mult decît în Evanghelie...“

În traducerea sa, schimbată la persoana a treia Baronzi începe cu două pagini mai jos unde se descriu munții Carpați :

„Aux derniers rayons du soleil, nous avions vu étinceler les sommets neigeux des monts Carpathes...“

„Cele din urmă raze ale soarelui apuneau în dosul acestor munți măreți și făceau foarte romantic aspectul tabloului în care se desemna natura sălbatică, căci cele mai înalte vîrfuri ale Carpaților, acoperite de ninsori se pierdeau în nori...“

Ambele traduceri, din care cea a lui Baronzi e mai liberă, se sfîrșesc în același punct, odată cu povestirea Hedwigei :

„Huit jours après, je partis pour la France. Comme l'avait espéré Grégoriska, mes nuits cessèrent d'être fréquentées par le terrible fantôme. Ma santé même s'est rétablie, et je n'ai gardé de cet événement que cette pâleur mortelle qui accompagne jusqu'au tombeau toute créature qui a subi le baiser d'un vampire.“

Baronzi : Opt zile dup-aceasta. Edvigia plecă în Franța. Nopțile ei încetaseră de-a mai fi turburate de spăimîntătoarea fantasmă. Sănătatea ei se întări și nu i-a rămas altceva dintr-acel eveniment decît acea paloare mortală care însoțește pînă la mormînt pe orice ființă omenească pe care a sărutat-o un strigoi.“

Anghel-Iosif : „După cum nădăjduise Grigoriță, nopțile mele se liniștiră și nu mai fură cercetate de cumplitul strigoi. Cu timpul m-am însănătoșit chiar pe deplin și nu păstrez din această întîmplare decît paloarea asta de moartă care însoțește pînă la mormînt pe orice ființă care a fost sărutată de un strigoi...“

Observăm că Grégoriska, primul din cei doi frați, devine la Baronzi Grigorașcu, în vreme ce la Anghel-Iosif e Grigoriță. Grégoriska este fiul lui Șerban Waiwady și al Smărandei Brankovan. Șerban a fost crescut la Viena și a călătorit cu familia în Franța, Italia, Spania și Germania. Apoi Smăranda l-a părăsit pentru un conte jumătate grec jumătate moldav, Girodaki Koproli, din care s-a născut Kostaki. Contele a fost asasinat de oamenii lui Șerban și după moartea acestuia cei doi frați vitregi s-au instalat cu mama lor văduvă în castelul brîncovenesc de pe muntele Pion, nume pe care G. Asachi îl dădea muntelui Ceahlău. Într-adevăr, contesa Dash, temporara soție a lui beizadea Vițică (Grigore M. Sturza) a scris un roman tradus și în limba română **Cantemir moldavul** localizat de asemenea pe muntele Pion despre care însă **Dumas** putea să afle direct de la Hermiona Asachi, viitoarea soție a lui Edgar Quinet, prietenă a lui Jules Michelet. De altfel, la data cînd Dumas își scria opera sa, la Paris se aflau mulți români, D. Bolintineanu, C.A. Rosetti, D. Brătianu, I.S Brătianu, prințesa Cantacuzino, Alecsandri, Ion Eliade Rădulescu și alții care frecventau cursurile de la Collège de France ale lui Jules Michelet. Istoricul își începea tocmai tripticul **Les Légendes démocratiques du Nord** publicat în 1854. Michelet era unul din admiratorii lui Dumas și-i spusese odată : „Domnule, te iubesc și te admir, ești o forță a naturii“.

Fapt este că Dumas știe destule lucruri despre români și dă în povestirea sa detalii de peisaj și moravuri surprinzătoare. Acțiunea e fixată după 1825, adică după războiul de independență a Poloniei. Castelul brîncovenesc ar data însă din secolul al XIV-lea, adică din epoca întemeierii Moldovei. Dumas vorbește de mînăstirea Sahastrul, ceea ce trimite la o legendă de D. Bolintineanu. Știe de turnurile în ruină ale cetății Niantzo. Kostaki este căpetenia unei cete de briganzi (haiduci), în mîinile căreia cade Hedwige. Haiducii poartă căciuli și muschete (flinte). Grégoriska vorbește bine limba franceză și se înțelege cu refugiata poloneză în această limbă. La mînăstirea Hango slujește păre Bazile, care altfel umblă înarmat cu o sabie, rămasă din cruciada lui Baudouin de Flandre. Încă din momentul cînd e făcută prizonieră, Hedwige se crede „Lenore din balada lui Bürger“. Cei doi frați se duelează pentru Hedwige și Kostaki e ucis. Rasa Brîncovenilor, spune Dumas, „era blestemată, pînă la a treia și a patra generație și asta pentru că un Brîncoveanu omorise un popă“. Spre a salva pe Hedwige, Grégoriska luptă încă o dată cu Kostaki, de astă dată sub formă de strigoi. Deoarece strigoiul refuză să intre și să rămînă în groapă, Grégoriska îl țintuiește în ea cu sabia. Întrebat dacă e rănit, Grégoriska răspunde : „Nu, dar într-un asemenea duel nu rana ucide, ci lupta. Am luptat cu moartea, aparțin morții“.

Nuvelele cu fantome erau foarte în gustul lui George Baronzi care în același an 1852 mai publica **Fantasmele nopturne.** despre strigoii dintr-un castel, identificați cu niște falsificatori de bani. De notat că și volumul de proză din 1911, conținînd evocări, al lui Dimitrie Anghel se intitulează **Fantome.** Romanul lui Jules Verne **Le Château des Carpathes** (1892) e tot cu fantome, dar în alt stil. Eroul, Radu Gorj, născocește un aparat prin care își proiectează în spațiu imaginea femeii iubite, o cîntăreață, este deci un roman de anticipație a cinematografului sonor și vorbitor.

Al. Piru

ECOURI

Nivele ale lecturii

Domeniu puțin studiat de critica literară — dacă nu chiar ignorat de pe poziții de superioritate — literatura pentru copii este o realitate, care poate oferi, uneori, cercetătorului satisfacția cea mai înaltă. Aceea de a constata că ea rămîne, înainte de toate, literatură. Neîncrezătorul care va avea curiozitatea să cotrobăie în rafturile unei biblioteci pentru copii (astfel de instituții există iar micii cititori se numără cu miile) se va convinge cu siguranță de una dintre neliniști. La noi se scrie multă literatură adresată copiilor de toate virstele. Fapt remarcabil dar nu suficient, problema esențială fiind nu cît, ci cum se scrie. Aici își află partiala îndreptățire și atitudinea mefientă a criticii. Din cantitatea mare de scrieri destinate copiilor, valorile autentice se pot număra pe degete. Mulți veniți, puțini chemați ! Un autor lipsit de talent nu poate scrie nici un fel de literatură, deci nici pentru copii. Mai cu seamă că destinația precisă nu este nici pe departe un colac de salvare pentru cei fără har ci, dimpotrivă, motiv de exigență sporită. Condiția existenței talentului nu rezolvă însă lucrurile. Intervine ceea ce am numi spinoasa problemă a accesibilității. Absența acesteia nu grevează asupra literarității textului, dar îl îndepărtează de destinatar. Altfel spus, avem literatură, dar nu pentru copii. În cealaltă extremă, o carte a cărei singură calitate este accesibilitatea (citește, de cele mai multe ori, facilitatea) se poate adresa prin tematică virstei infantile, dar nu este literatură. Se înțelege că prima situație rămîne oricînd dezirabilă.

Deloc neglijabil, ba chiar esențial pentru realizarea unei întîlniri fericite între opera literară și micul cititor, este aspectul epic. Cărțile de acțiune, cu dese schimbări de cadru, cu personaje implicate în aventuri imaginate cu fantezie, au prima șansă la ocuparea unui loc de frunte în ierarhia valorilor copilăriei. Lucru explicabil pentru o virstă la care fixarea îndelungată a atenției asupra unui singur obiect este un exercițiu chinuitor și inutil.

Schimbînd acum unghiul de vedere, se cuvine să amintim un alt aspect important al problemei. Și anume, intențiile literaturii adresate copiilor. Depășind granițele simplului divertisment, aceste cărți instruiesc și educă, într-un cuvînt, formează. Desigur, nu transcriind noțiuni din manualele școlare sau precepte morale. La eternul „de ce“ al copilăriei, scriitorul răspunde cu subtilitate, lăsîndu-i cititorului gloria descoperirilor și păstrînd pentru sine doar rolul de călăuză discretă.

Cele citeva considerații de mai sus (fără să aibă nici o clipă pretenții de autoritate) încearcă doar să circumscrie un spațiu al literaturii, aparent lipsit de rigori, în fapt structurat pe nivele de semnificație, ale căror semne încifrează spre descifrare, corespunzător nivelelor de cunoaștere.

Iată, pentru ilustrare, citeva cărți dintr-o mai veche producție editorială. Mai întîi, cartea lui Dumitru M. Ion, intitulată „Farfurii zburătoare“ și apărută la Editura Tineretului în 1969, cînd autorul nu era foarte departe de virsta eroilor săi. Mariove și Sir (personajele cărții) pornesc să descopere lumea, contemplînd-o cu admirabila ingenuitate a virstei. Prima povestire, „Arborele“, conține simbolul ce orientează lectura. Este „Arborele lumii“, cu boabe de rouă în loc de frunze, fiecare închizînd o lume, cu oameni buni și oameni răi, cu leneși și cu harnici, cu hrăpăreți și cu generoși. Celelalte povești renunță la simbol, născîndu-se din plăcerea povestirii, scrisă cu imaginație domolită în tiparele basmului clasic. O carte accesibilă, destinată unei singure lecturi și virste, care reține atenția prin dinamism epic și pitoresc imagistic.

Aceleași calități domină și în cartea lui Iordan Chimet („Închide ochii și vei vedea orașul“ — Editura Ion Creangă, 1970). Asistăm la minunatele întîmplări prin care trec micuța Elli și prietenii săi din lumea animală, Coralin, Adelaida, Belizarie și Samson. Uzînd de tot soiul de tertipuri, care de care mai ingenios, nesuferitul căpcăun Gagafu și slujitorul său Sultan reușesc s-o răpească pe copilă. Pentru scurtă vreme, căci piticii îi vor reda libertatea și-i vor pedepsi cum se cuvine pe răufăcători. Scriitorul folosește cu abilitate formulele basmului, le combină cu rafinament, creează variante ale unor tipuri tradiționale de personaje, intervine cu autoironie în narațiune, pentru a schimba planurile, pe scurt, face demonstrație de virtuozitate în limitele speciei. Copilul va reține de aici anecdota, narațiunea, participînd cu emoție la întîmplările în care sînt implicați eroii îndrăgiți, trecînd cu dezinvoltură din real, în fantastic, iluzionat fiind de tehnica perfectă a autorului. O nouă lectură va pătrunde (sau nu ?) sensurile subtile ale cărții. Pentru că, povestea minunatului pelican albastru, care apare la chemarea lui Elli, dar se transformă pe rînd în arici, barză, cărăbuș, atunci cînd fetița întinde brațele să-l atingă nu reprezintă decît un mod voalat de a vorbi despre ideal. La fel cum, tristețea locuitorilor orașului după dispariția copilei poate fi „citită“ ca imaginea mohorită a unei lumi care și-a pierdut candoarea originară.

Mai multe posibilități de lectură oferă și volumul lui George Bălăiță „Întîmplări din noaptea soarelui de lapte“ (Editura Tineretului, 1967). Este, mai întîi, cartea care instruiește. În joacă, fără să pisălogească (un personaj se numește Nu-vreau-să-fiu-pisat) autorul dă lecții de gramatică, explică termeni dificili, tălmăcește în chip original zicale și proverbe. Este, apoi, cartea care educă. Micul Cantemir (eroul povestirii) nu întîlnește zmei și balauri, nici feți-frumoși, ci pe : Caută-ceartă-cu-luminarea ; Cartea-legată-la-gard, Mincinosul, doi neghiobi, Graba-strică-treaba, Gheorghe (o variantă a lui Păcală). Discuțiile cu ei, pline de umor și ironie, sînt scurte pilde, menite să inițieze și să avertizeze. Este, în sfîrșit, în stratul cel mai profund, cartea-metaforă care învață regretul despărțirii de copilărie „scurtă și fericită viață albă și atotputernică“ asemeni clipei „cînd viața florilor începe într-un cireș“.

Fiecare din povestirile lui Marius Robescu din „Mușuroiul“ (Editura Ion Creangă, 1970) permite și pretinde două tipuri de lectură. Iată, spre exemplu, povestirea intitulată „Cinci și Căpcăunul“. Prima lectură, pe orizontală, urmărește desfășurarea epică, identificînd recuzita și situațiile familiare basmului. Captarea interesului copilului depinde aici de nepreăzutul întîmplării, adică de inventivitatea autorului. Or, Marius Robescu nu respectă regula jocului, dezvăluind de la început soarta eroului său : „Prin urmare, tu vei ucide un căpcăun și te vei însura cu o fată frumoasă. Eu am să te ajut. Nu va fi ușor, dar vei învinge. Asta-i ! Mai ai vreo nedumerire ?“ Ceea ce se va și întîmpla, cu exactitate, urmînd previzibil schemele arhicunoscute ale basmului. Este semnul că scriitorul nu mizează pe originalitatea povestirii, ci, dimpotrivă, pe banalitatea ei. Preocupată de spectaculos, prima lectură a sărit peste un amănunt socotit neimportant. Lectura în adîncime, vizînd descifrarea semnificațiilor secrete ale textului, va porni tocmai de la el. Aventura se petrece în imaginația unui copil pe care unchii, mătușile și fratele îl disprețuiesc. Repetînd întocmai gesturile știute ale eroului din poveste mereu iubit și admirat de ceilalți, copilul se confundă cu el, depășind astfel, în imaginar, obstacolele realului. Interpretarea aceasta este susținută și de faptul că tema obstacolului revine obsedant în piesele de bază ale volumului, provocînd de fiecare dată, prin impactul cu sensibilitatea copilăriei, saltul benefic sau malefic în imaginar. Astfel, zidul în „Colonia păsărilor“, singurătatea în „Sfîrșitul zilei“, barca legată cu un lanț care nu permite desprinderea de țărm, în „Mușuroiul“ (povestire construită în întregime pe situații și replici simbolice) sînt variante ale aceleiași teme, prezentă și în basmul popular, dar investită aici cu semnificații existențiale tulburătoare.

Diferit de cărțile amintite pînă acum este volumul „Fete și băieți“ de Nicolae Damian (Editura Ion Creangă, 1970). Autorul nu recurge la parabolă pentru a moraliza, nu uzează de procedeele basmului, iar fantasticul și imaginarul rămîn teritorii neatinse. Eroii cărții, fete și băieți, sînt plasați în cea mai terestră realitate la joacă, în familie, în vacanță la bunici, la mare, în excursie etc. Cititorii își pot recunoaște preocupările cotidiene, colegii și prietenii, lumea copilăriei. Valoarea cărții nu stă însă nici în talentul de povestitor, nici în pitorescul descripției, nici în precizia portretistică. Nicolae Damian încearcă și reușește un desen fin al psihologiei virstei, intuind perfect funcționarea sensibilelor mecanisme ale sufletului care bate sfios la porțile adolescenței. Remarcabile sînt finalurile povestirilor, care consemnează gesturi, fapte, cuvinte, venite să lumineze dintr-odată misterul unei atitudini pînă atunci inexplicabilă. Micul cititor nu-l poate urma însă pînă la capăt pe autor în întreprinderea sa. El identifică, eventual, modele de comportament, întruchipate de personaje tipice, dar nu poate desluși nicicum imponderabilele propriei virste.

Revenind la problema accesibilității în literatură, un adevăr se impune. Astfel de cărți, cum sînt cele analizate parțial aici au o dublă deschidere, adresîndu-se în registre diferite atît copilului cît și omului matur. Nimic alarmant în această constatare. Fiindcă, este tot atît de sigur că cititorul copil va deveni cititorul matur, cum este că o carte citită poate fi recitită. Un alt nivel de cunoaștere corespunde unui alt nivel al lecturii.

Valentin F. Mihăescu

„dialog cu cititorul“

Lărgirea ariei de anchetă

● Deși sînt de profesie inginer electromecanic, sînt și un cititor al revistei „Luceafărul“, găsind în ea nu o dată motive de satisfacție. Citind fragmentele de proză, versuri, convorbirile literare, eseurile critice, diferite anchete, ancorate într-o tematică actuală îmi creez în sinea mea o altă atmosferă, parcă mai plăcută, mai odihnitoare, în comparație cu preocupările mele de zi cu zi.

Astfel, în ultimul număr al revistei „Luceafărul“, fiind și părinte și bunic, văzînd din prima privire pe pagina întîi scris : **„Din marile probleme ale literaturii pentru cei mici“,** nu numai că am citit cu atenție conținutul anchetei cu acest titlu, ci pur și simplu am studiat-o în ideea de a-mi forma o imagine cum ar trebui să-mi „perfecționez“ cultura pentru a deveni un „bunic citit“, în „temă“, ca nepoții să mă îndrăgească, ce cărți să le cumpăr, cum să-i atrag spre o literatură instructivă, educativă, să fie și atractivă etc. Acest lucru îl fac, ca și mulți alți părinți, bunici, care sînt legați de creșterea și educarea copiilor lor, pentru a deveni buni, curajoși, să învețe bine, să fie sănătoși, să deosebească ce e bine de ce e rău, să-și ajute colegii, părinții, bunicii, în general să fie crescuți și educați în folosul și spre binele societății pe care cu toții o făurim.

De aceea, aș propune ca, pentru sprijinul nostru, revista „Luceafărul“ să acorde în continuare atenția cuvenită comentării literaturii pentru cei mici.

Totodată, consider că nu ar fi lipsită de finalitate luarea de contacte directe, de sondare de opinii printr-o serie de colocvii și întîlniri între cititori și redacția revistei „Luceafărul“, în scopul popularizării unor cărți meritorii și a unei literaturi care să satisfacă cerințele și nevoile cititorului, pentru o mai bună cunoastere a părerilor noastre.

S-ar putea merge cu anchetele și mai departe, pe șantiere, uzine, întreprinderi etc. pentru cunoașterea și popularizarea unor păreri, idei sincere, liber exprimate de muncitorii noștri cei mai merituoși, talentați, evidențiați pe baza muncii efectuate efectiv. În acest caz mă refer la ancheta anterioară „Omul muncii în literatură“.

Ing. G. VASILE
București

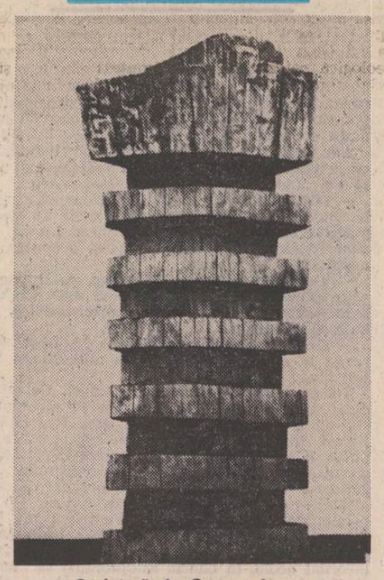

Sculptură de George Apostu

Așteptăm și alte răspunsuri

● Am fost și rămîn un vechi cititor al revistei „Luceafărul“, urmărind cu interes articolele publicate în coloanele revistei. Mă opresc cu interes asupra paginii a 3-a, pagină care cuprinde, de cele mai multe ori, materiale interesante. Fie „Biografia debutului“, fie ancheta pe teme de actualitate pentru literatura și critica literară, fie mese rotunde sau „Colocviile Luceafărului“. Este, aș spune, o pagină vie, care e concepută parcă anume pentru a comunica cu cititorii, pentru a le comunica cîte ceva din sfera preocupărilor și orientării revistei. Este un fel de șantier de lucru, cu grijă gospodărit. La „colocviile“ revistei sînt invitați să participe oameni de marcă ai literaturii noastre, ai vieții noastre literare.

Și cînd spun asta mă gîndesc, de exemplu, la ultima anchetă din cadrul „Colocviilor“ revistei, anchetă ce a avut ca temă de dezbatere „Literatura dedicată celor mici“ — o problemă care nu este deloc „infantilă“, cum sînt unii înclinați să creadă. Din contră, cred că literatura pentru copii este literatura care implică o gamă foarte variată de probleme „majore“. În sensul că ea este concepută, este scrisă tocmai pentru a educa, a îmbogăți bagajul cunoștințelor copiilor noștri. Ne ajută, pe noi părinții, pe noi educatorii și profesorii copiilor noștri să le dăm noțiuni noi, sugestii, explicații despre viață, despre natura umană, despre societate. Dar ce ne facem cînd standurile librăriilor sînt umplute cu **cărți** (!?) gen „Oac“, „Chit“ sau mai vechiul și inepuizabilul „Miau“ și cînd sîntem amenințați că va apare, în curînd, și un „Hau“ (!!?) — deci cărți (așa-zisele cărți !) pentru copii, care nu au decît, eventual, o ilustrație ceva mai clară, căci indeobște textul este hilar. E bine că revista dvs. are în vedere, în cronicile din numărul respectiv, doar acele cărți care pot trece cu calificativul „Bine“ sau „Foarte bine“ examenul editării, dar nu înțeleg **de ce nu se face** și o anchetă despre ce e rău în această literatură. Pentru că există, din păcate, mult balast literar, spre nemulțumirea cititorilor maturi și a copiilor deopotrivă. Mai ales a noastră, a cititorilor maturi care trebuie să citim în fața copiilor încercînd să „traducem“ textul unei astfel de cărți.

Că se poate mai mult, că se poate mai bine ne dăm seama că nu e o iluzie, și din chiar ancheta dvs. se desprinde aceasta. Dar ce ne spun editorii despre planul noilor apariții ? Noi, cititorii revistei „Luceafărul“ așteptăm continuarea acestor răspunsuri cu maximum de responsabilitate din partea celor intervievați.

ANA FELICIA ROȘIANU
profesoară, Ploiești

Dar literatura pentru adolescenți ?

● Am citit în nr. 30 a.c. al revistei o anchetă **„Din marile probleme ale literaturii pentru cei mici“** și cred că ar fi necesar să se facă o anchetă de o asemenea amploare și cu privire la **literatura pentru adolescenți.** Așa cum copiii au în cărțile cu Feți Frumoși și Ilene Consînzene personaje ideale, așa și noi, adolescenții, avem idealuri, aspirații, gînduri pe care le căutăm și chiar le regăsim, de multe ori, în paginile unei cărți citite. Se întîmplă însă, de multe ori, ca unele cărți în care sînt descrise evenimentele specifice vieții de adolescent să fie de negăsit. Oare n-ar fi bine să se facă o anchetă pe această temă ? În felul acesta am afla și noi părerile unor scriitori cu privire la idealurile unui adolescent transpuse în literatură și totodată cîteva îndrumări cu privire la noile cărți apărute sau în curs de apariție pe această temă.

RADU GORUNESCU
elev, Giurgiu

Transparență și complexitate la Marin Sorescu

Urmare din pag. I

Cred că le-am expus acolo / Pentru exasperarea lor. / Mai era un loc liber / deasupra patului / și m-am trezit cu senzația / stranie / că se uită cineva la mine. / Într-adevăr, pe locul acela / joacă o lumină / de formă sferică / nu este în jur nici un bec / nici un ochi deschis / nici o mînă de fosfor / mîine va trebui să pun / și în locul acesta / o ramă“.

Prin această deosebire de sensibilitate, de cunoaștere, poetul este sortit solitudinii.

În absența înțelegerii, a comprehensibilității umane, autorul își citește versurile și își joacă „rolul“ de poet în fața unor scaune goale. Asumîndu-și solitudinea originară, poetul încearcă să descifreze fără a se lamenta, — din contră, reducînd tragicul prin ironie, și impunînd preeminența inteligenței, — și să releve celorlalți rupînd vălul de iluzii, de aparente, adevărata natură a realității. Care ar fi această revelație ? O cheie este oferită de poezia „Șah“. Existența nu este decît un joc, un joc teribil de grav însă, avînd drept miză viața sau moartea, cu reguli dinainte stabilite, în care poți avea inițiativă, cu condiția de a fi conștient de situația ta în lume. Tema jocului ca formă a hazardului străbate obsesiv creația sa lirică. Universul, „Joc de societate“ apare ca obiect al unei divinități răutăcioase, conceput pentru propriul ei amuzament : „Fără îndoială, pămîntul / Este o mare / Popicărie. // Pentru că nu sînt suficienți / Copaci, / Oamenii stau și ei / În picioare. // Cineva aruncă bile / De departe / Și înseamnă cu cretă / Pe cele doborîte // E un joc de societate, / Desigur, / Tot atît de frumos / Ca și armele clasice // Totul e calculat dinainte / Cu mare precizie. / Numai noi, naivii, / Mai umblăm pe la policlinici. // I-auzi stelele huruind / Înapoi pe banda rulantă, / Deseară vor fi la orizont.“ Legile lui sînt imprevizibilul și fatalitatea care se manifestă în cele mai obișnuite lucruri. Banalitatea, uzanțele confortabile și securizante sînt dinamitate, din interior, devin neliniștitoare, se transformă în „semne“, relativizînd orice reper : „Dacă te întîlnești cu un scaun, / E semn bun, ajungi în rai. / Dacă te-ntîlnești cu-n munte, / E semn rău, ajungi în scaun / ...Dacă te-ntîlnești cu un șarpe / E semn bun, moare și tu ajungi în rai / Dacă șarpele te-ntîlnește pe tine, / E semn rău, mori și el ajunge în rai / Dacă mori, / E semn rău / Ferește-te de acest semn, / Și de toate celelalte.“

Și despre acest ultim „semn“ Sorescu are o imagine personală, de mare efect. În locul „tradiționalului“ schelet cu coasă, a craniilor hide și rînjetelor malefice etc., a ușor desuetei retorici a groazei de tip romantic, moartea apare aici sub chipul unui copil strengar care se joacă fluierînd pe străzi la urechile trecătorilor. Imaginea este asemănătoare unui film de Truffaut unde diavolul este o fetiță grăsuță cu păr blond, buclat, cu ochi mari nevinovați, ținînd în mînă un balon roz. Feriți-vă de întîlnirea cu astfel de copii, e semn rău, ar spune poetul. De fapt, cele două imagini nu sînt decît parabole menite a șoca inerția, inconștiența liniștitoare, propunînd în locul unei realități simplificate, dimensiunea tragică, profundă a unei stări reflexive.

Expresia emblematică a vieții ca joc, o reprezintă desigur poezia „Bile și cercuri“. Omul este un jongleur care atunci cînd stăpînește bine regulile jocului are posibilitatea, deși rezultatul este același, de a-l domina, într-o anumită măsură : „Jongleurul din circ mi-e tată, / A fost chemat urgent pînă-n noapte / Și m-a lăsat pe mine / Să-i țin locul. // Tot ce vezi în jur / Nu-s decît bile și cercuri, / Mi-a spus, ține bine minte : / Bile și cercuri“ (...) // Jocul e amuzant, / Stăpînesc cum pot / Lumea de bile și cercuri, / Dar, uite, e foarte tîrziu / Și jongleurul tată / Nu se mai întoarce“.

O mică cosmogonie figurată prin metafora circului. Sau, acceptînd o lectură a semnificațiilor clovnului, ca cea teoretizată de Jean Starobinski în „Portrait de l'artiste en saltimbanque“, jongleurul poate fi artistul care transcede lumea prin simboluri, dîndu-i un sens, descifrînd o ordine subiacentă a materiei, pentru a realiza astfel o relativă autonomie față de existență. („Jocul e amuzant, / Stăpînesc cum pot / Lumea de bile și cercuri“). Iată că mult prea vehiculata monedă a simplității și transparenței poeziei lui Marin Sorescu nu exclude complexitatea. Evidența ascunde nu de puține ori ambiguitatea.

Complementară cu tema jocului, este cea a lumii ca spectacol. Poetul are asupra lumii o viziune păpușerească. Desigur, motivul este extrem de vechi dar și de astă dată, autorul îl regîndește, îl reinterpretează, înzestrîndu-l cu o nouă semnificație. Singura realitate autentică este cea a spectacolului în raport cu care viața devine falsă, sau, mai mult, viața este copia imperfectă a scenei. Dacă încă din antichitate se afirma „cum în vita, tum în scaena“, Sorescu pare a spune acum, „cum în scaena, tum în vita“. Actorii sînt reali, autentici, pentru că joacă un rol știut, sînt conștienți de acest fapt, în schimb omul apare ca inautentic pentru că este „jucat“, și nu își cunoaște „rolul“ în viață. Dar respectînd principiul lecturii ambivalente să nu excludem nici partea de caricatură și grotesc, de șarjă pură la ceea ce s-ar putea numi în teatru, trăirea „veridică“ și „patetică“ a unei situații.

În alt context, folosind aceeași tehnică a ecartului, a deturnării sensului, diferitele variante ale motivului „lumea ca teatru“ sînt recitite cu ochi moderni, purtînd ochelarii absurdului sau ai lecturilor din Camus, scriitor pentru care Sorescu manifestă destulă admirație într-un eseu din „Starea de destin“.

Se poate pleca, spre exemplu, de la o maximă din la Bruyère „Les Caractéres“ — „De la cour. 99“ (lumea este o scenă neschimbată, unde se joacă aceeași piesă, cu aceleași roluri, cei care se schimbă fiind doar actorii-oameni) și ajunge la un scenariu de tip ionescian. Teatrul, piesa, actorii sînt imuabili, doar spectatorii, în căutarea noului, își schimbă mecanic locurile, „unghiul de vedere“. („Spectacol“). De aici și pînă la ideea cosmosului ca reprezentație nu este decît un pas.

Într-o ipotetică biblie „pe dos“, desacralizată, poemul „Shakespeare“ ar marca desigur momentul genezei. Universul shakespearian, pentru care lumea e o scenă („Al the world's a stage“) este ridicat la rangul de simbol cosmic.

Finalul textului introduce însă o nouă semnificație ; aceea a artistului demiurg, care pentru a crea lumea operelor sale merge pînă la anularea de sine : „Directorii de teatru și umpluseră pămîntul cu afișe / Și Shakespeare s-a gîndit că după atîta trudă / Ar merita să vadă și el un spectacol / Dar mai întîi, fiindcă era peste măsură de istovit. / S-a dus să moară puțin.“ Poezia emană dintr-o stare de maximă luciditate, de încordare și tensiune a spiritului, în fața gravității și tragicului existenței, stare rezolvată superior prin intervenția umorului și ironiei. („De două ori“).

Thalia și Melpomene își joacă fiecare rolul ei, nu de puține ori împrumutîndu-și măștile, într-un captivant și paradoxal spectacol, al cărui regizor este Marin Sorescu.

atelier literar
poșta redacției

ERICH K. : Ceva mai bine, în „Ochi", „Portret", dar nici acum nu se ivesc semnele unui reviriment. Explicația pe care ne-o oferiți în scrisoare e, firește, cu totul convingătoare. Sperăm ca sursa amărăciunilor să dispară cît de curînd și să vă puteți întoarce, cu forțe noi și cu mai mult succes, la masa de scris.

MELANIE-PLENIȚA : Parcă e ceva mai bine, în ansamblu. Singurul sfat, deocamdată, e cel pe care se pare că vi l-am mai dat : lecturi largi, lacome, studiu serios, metodic, stăruitor.

E. MIULESCU : Nu se confirmă, în paginile trimise, antecedentele de care vorbiți. E drept, nu lipsesc unele semne de lirism, dar, în general, lucrurile rămîn la un nivel mijlociu. Să vedem ce mai urmează.

M. SĂSĂRMAN : O imensă cheltuială de vorbe, vorbe care „foiesc" pe hîrtie, haotic, nereușind să **spună**, să articuleze, să intoneze („turnurile cenușii din trandafirii / părăsiți pentru o vreme", „instăpînit, întunericul din horn / adoarme înălțarea" etc., etc.). E un drum cu totul greșit, care nu duce nicăieri. Trebuie să învățați (și asta, firește, mai ales din cărțile maeștrilor) respectul și dragostea pentru cuvînt, ceea ce se cheamă „arta cuvîntului", altminteri totul nu e decît o tristă pierdere de vreme. (Vă mulțumim pentru desen ; pare să spună mai mult decît versurile și decît nesfîrșita și confuza scrisoare...).

ELV. I. : Mulțumiri pentru frumoasa și amabila invitație. Din păcate, nu-i vom putea da curs decît, probabil, la toamnă.

LUCIA MORARU : Se aud, în unele texte (și mai ales în „Prima singurătate", „De dincolo de lacrimi") niște zvonuri de poezie, care ar putea să însemne un început de drum. Să vedem ce mai urmează.

A. GIRDAP : Din păcate, lucrul nu e la înălțimea nobilei intenții (chinuit, greoi, înnodat, fără „emisie").

G. M. BUCOVICIOR : Mai bine, de data asta : „Cuvintele", „Zilnic", „Numai atît", „Noaptea", „Pentru ca", „Leagă-mi" (ultimele două cu finalul nereușit).

T. N. HALMYRIS : Tematică interesantă, acută, îndrăzneață, dar nu întotdeauna slujită cu mijloace adecvate, convingătoare. Și acum, predomină retorica, în dauna poeziei. Ceva mai bine, în „Mă deschid", „Nu se poate" (cam vagă, totuși), „Tu-mi treci".

VASILE DUMITRU : Citind cartea lui Marin Preda, „Viața ca o pradă", v-a venit ideea să vă așterneți pe hîrtie anii adolescenței. Foarte bine ! Dar pe lîngă această firească intenție pe care o declarați, ar mai fi nevoie de cite ceva. De talent, bunăoară (pe care, în ceea ce ne-ați trimis pînă acum, nu prea l-ați dovedit), de capacitatea de a vă exprima corect, frumos, sau măcar... gramatical (lucru de care, de asemeni, sînteți destul de departe !), de experiență de viață (și de cultură) — după cum ați văzut, Marin Preda „și-a așternut pe hîrtie adolescența" după ce a trecut de 50 de ani ! (se pare, însă, că, deși „prieten al cărții", cum vă pretindeți, nu prea trageți învățăminte din lecturile dv., nici din ultima, după cum se vede...). Și așa mai departe. Ar trebui, deci, după modesta noastră părere, să începeți prin a învăța, a învăța să scrieți (corect, îngrijit), să citiți (e și asta o „artă" !), a învăța să asimilați (profund, creator, sistematic) valorile culturii, etc. Fără aceste condiții, chiar dacă aveți cumva talent, nu veți reuși mare lucru.

Gheorghe Sterpu, Dan Mihail Popa, Dan Emilian Roșca, Mihai Poenaru, Dan Antohi, L. D. Voiculescu, D. D. Sandu, Iosif Cunic, Caesar Dragoș, Alexandru Udrea, Roșu Teodor, Zoltes, M. Țelian, Kocsis Francisko, Aspiros, Gheorghe Iosif (ceva, în „Zarzărul", „Castanul") : Nimic nou !

Toderaș Gelu, Oprea Viorel, Gabriela Blănaru, Ecaterina Dumitrache, Nicu Stan, Mihnea Dorian (mai citeț !), **Elena Butnaru, N. Ologu, Nora Doran, Sol C. Ion, Nicușor Băgescu, Victor Țiția, Mihalache Mihai Lucian, Veli N., Sabina Roman, M. Balcescu, Carmen-Tania Grigore, George Costin :** Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

Delaboian, Dumitru Bădulescu, Vasile Mircu, Constantin Negreanu, Ion N. Ene, Abcarino, Virgil Gîntă, George Vaiman, Oprea Holbav Zorileanu, Sandu Fundujanu, Nicolae Ionescu (Sibiu), **Anonymus, A. Păun** (Călinești), **Delia Străuț :** Pagini de nivel modest.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Aduceți lutul", „Stejarul", „Accident", „Pentru noi" ; „Lanuri", „Au fost strămoși" ; „Om al drumului", „Răspîntii", „Continuitate", „Exod", etc. ; „Gînd de lumină", „Palmele mele", „Floare albă", „Din beznă", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Atunci cînd...

Lîngă o fîntînă cu ciutură
Soarele trage apa pînă sus.
Fîntîna degeaba o vezi,
Tu stai și bei apa din cer.
Caii nici nu te simt,
Tu nici nu treci mai departe
Să-i vezi.
Bei apa odată cu ei —
Și nu te dai la o parte.
Oricît de singur aș fi
Fata cea iubită
Iată, nu vine.
Oricît de cîmpie aș fi
Mai arsă de soare sau nu,
Satul acesta-i străin —
Și odată cu mine.
Se lasă înserarea.

B. OLCEAN

Pînă la capătul nopții...

Să-ți lași și iubită și tot
să te înarmezi pînă-n dinți cu cuvinte
să mergi într-o căruță în care
luna se tăvălește
printre cîteva mîini de fîn
să mergi așa pînă la capătul nopții
poate mai departe
pînă ce caii își pierd potcoavele pe drum
și îngenunchează cu boturile în vînt.

CRISTINEL PRICOP

Cuvintele

Sînt cuvintele ape limpezi
limpezi și ape reci
de aceea în numele tuturor copacilor
care vorbesc prin frunze
și al ierbii ce strigă
sub copită de cerb
de aceea cobor pînă
spre izvorul lor
nesecat de miresme,
îmbătător....
Sînt cuvintele toate indemn
sînt cuvintele toate speranță
ziua și noaptea venind
ca o cămașă albă
întreg pămîntul
să-l îmbrace....

G. M. BUCOVICIOR

Tropicală

Sub talpa orașului respiră o mlaștină uitată
duhul ei răzbate printre degetele zilei
rău mirositor
nouă
ne cresc pe față smircuri de pipirig
și din urechi țîșnesc rațe speriate
la soare șerpi cu burțile umflate dorm
deseori încercăm să ne trezim din visul
acesta
dar oricît ne spălăm dimineața
în tramvaie miroase a mătasea broaștei
și ne clipocește printre cuvinte nămolul

ADRIAN DERLEA

Desene de Cristina Moscu

Cîntec

La orizont simulînd căderea
lebede albesc tăcerea....

Un orizont alt orizont aduce,
verigi din lanțul timpului
destrămate la-răscruce...

Aproape de orizont, departe de orizont
mereu și mereu în același loc.

Chip răvășit pe corolă stelară
alunecă viața molcomă și rară...

OLIVIU SALIS

Acest fel de pasăre

E timpul înaltului suflet
și eu, îmbrăcat din cap
pînă-n picioare-n cuvinte,
încep să mă-ntreb ce sînt florile.
Pe fiecare bancă m-așteaptă, desigur
cîte-o iubită
(sub luna ca un ochi de ciclop)
ci-n urma mea erori sentimentale
proiectate pe un fond rural
de care nu mai știu să-mi amintesc.
Închid ochii și văd
cum dincolo de somn
nu mai flutură nimic —
trupul meu e un fir de iarbă,
gîndurile par corăbii pline cu nebuni,
trec printre certuri și-ntîmplări
doar cu un porumbel în palmă...
și-n treacăt vă-ntreb, oameni buni :
credeți cu-adevărat
că acest fel de pasăre
(învățată cu zborul)
poate-ndrăgi sincer, dar sincer de tot
o colivie ?

VALERIU PRUTEANU

Pretext

Să nu mă spui c-am dat pagina
și c-am trecut dincolo. Vreau doar
s-arunc o privire și pe urmă mă-ntorc.
M-am gîndit că poate acolo
scrie mai frumos
mai duios
Mai verde ca cerul
mai iute ca mărul
mai dulce ca fierul
mai fir ca trandafirul.
Și pe urmă mă-ntorc.

BOGDAN AMIRA

Fire de vis

Pe stîncă
un nor atîrnă ca un ștergar
întins la uscat de pescarii
culcați în bărci
soarele a căzut în prăpastie
dă din aripi
neputincios ca un pui de hulub
cineva așează încet
noaptea
pe creștetul lumii ca un
turban din tainice fire de vis

vîntul a uitat și azi
să ne numere.

D. BORCEA

Orgoliul și vanitatea criticii

Urmare din pag. I

ticul acordînd o echivalentă atenție operei și personalității autorului. „Caracterizăm personalitatea lui Labiș — afirmă criticul — analizîndu-i scrierile ; și ajungem la substratul acestora, făcînd o clipă abstracție de ele, așezîndu-le între paranteze, vorbind direct despre omul esențial Labiș". Comentariul nu alunecă însă înspre o tratare excesiv biografică. Ceea ce intenționează și reușește criticul este doar o aprofundare a unei entități obiective în care opera și personalitatea autorului ei fuzionează.

În aparență, o asemenea atitudine s-ar părea că duce la o aservire a spiritului critic operelor luate în considerare. În realitate, după cum o probează marile exegeze, triumful criticii se produce tocmai atunci cînd operele comentate sînt mai profund înțelese în obiectivitatea lor. Este punctul final, realizarea deplină, a orgoliului de a înțelege, despre care vorbeam mai sus.

Criticii vanitoși, în schimb, nu doresc, în cele din urmă, decît să folosească operele de la care pleacă, pentru a-și construi, așa-zicînd, monumente ale propriei „măreții". Nu adevărurile operelor sînt importante pentru ei, esențială este doar calitatea textului critic de a depune mărturie asupra calităților ieșite din comun ale autorului său.

O afirmație a lui Northrop Frye în legătură cu poeticile romantice („Criticii romantici dezvoltă adesea teorii poetice în care poezia este concepută ca o retorică a grandorii personale") este de reținut în acest context, nu numai ca adevăr teoretic, ci și ca justificare, prin extrapolare, a atitudinii pe care o urmărim. Într-adevăr, efortul vizibil al unor critici de a apărea cu orice preț într-o postură de maximă originalitate în comentariile lor poate fi calificat drept „o retorică a grandorii personale" ; criticul nu este interesat atît de textul pe care îl comentează, cît de lumina în care va apărea el însuși în fața cititorilor. Drept rezultat al acestei atitudini critice apar unele texte în care, într-un mod pe care putem să-l considerăm cu perfectă îndreptățire similar mecanismelor literaturii senzaționale, datele cunoscute despre un scriitor și despre opera acestuia sînt întoarse, pur și simplu, cu josul în sus, printr-un demers ce țintește în primul rînd obținerea unor efecte spectaculoase. În asemenea texte se manifestă efectul unei ciudate lipse de intuiție critică. Obsedat de dorința de a ieși cît mai decisiv în evidență, criticul vanitos nu păstrează dreapta cumpănă între adevărurile deja cunoscute despre opera pe care o ia în considerare și inovațiile de interpretare pe care dorește să le propună. Rezultatul este că textul obținut pare la început de o frapantă noutate, șochează chiar prin noutatea sa, pentru ca la o lectură atentă să apară din ce în ce mai nejustificat, în chip de balon scăpat din legătura ce îl ținea deasupra unei anumite porțiuni a suprafeței terestre.

Mult timp ne-a urmărit începutul unui eseu despre Ion Creangă, apărut cu vreo zece ani în urmă. El începea cam în felul următor : Este frecventă prejudecata considerării lui Creangă drept scriitor satiric. El este de fapt un umorist. Este tocmai atitudinea la care ne referim. O viziune critică mult frecventată este fragmentată într-un mod perfect subiectiv și din ea se alege un aspect (adevărat în sine) și se absolutizează, în vederea obținerii unei spectaculoase „viziuni" critice. Un recent exemplu în acest sens îl constituie prefața semnată de I.V. Șerban la o antologie de mare tiraj, apărută anul trecut (I.V. Șerban, **Despre țara poetului și despre țara poeziei**, prefața la Octavian Goga. **Poezii.** (Editura Albatros, Buc., 1976). Prefațatorul afirmă că poezia lui Octavian Goga nu are vreo legătură esențială cu țara reală a poetului, peisajul rural material și sentimental constituind un fel de recuzită strict convențională. Prin acest sofism, ce îngroașă excesiv o afirmație călinesciană, poezia lui Goga este „curățată" de orice atitudine ideologică referitoare la un context politic și social anumit și plasată printre realizările poetice al căror semn definitoriu este autoreflectarea. Ceea ce este contrariu intenției lui Goga și poeziei lui.

Structura acestui gen de critică poate fi asemănată cu aceea a textelor publicistice care încearcă să-și depășească condiția de efemeritate prin avansarea unor idei paradoxale, surprinzătoare. În acest context apare o nouă justificare a apropierii de literatura senzațională, pe care o propunem mai sus. Ca și literatura ce se bazează pe efecte senzaționale, pentru a escamota absența unei profunde cunoașteri a realității și a unei concepții autentice asupra lumii, acest tip de critică ascunde o esențială neputință de apropiere de miezul obiectiv al operei.

Temeritate și substanță literaturii

Urmare din pag. I

portăm la modurile de manifestare **concretă** a mecanismului istoriei : medii sociale, relații sociale, organisme ale puterii, tipologii individuale reprezentative, etc. Balzac și-a demascat contemporanii cu patimă, cu acea fervoare dată de indignarea și jubilația ce se nasc dintr-o astfel de indignare. El observă cu lăcomie, devorînd-o aproape, o lume, își recapătă sîngele rece atîta doar cît s-o organizeze, dîndu-i o nouă autenticitate, în tiparele, în construcțiile ficțiunii românești.

Atitudinea activă a artistului în general, necesară în chip imperios, și preferabilă oricărei detașări înțelepte, se manifestă, la vremea tinereții sale, sub forme adesea foarte curioase. Tînărul scriitor are de înfrînt inerția anonimatului, lucru de care este foarte conștient, și pe aceea a lipsei de experiență, pe care, de cele mai multe ori, o ignoră cu candoare. Prin virstă e neliniștit și dinamic entuziast, de obicei imprudent în toate sensurile. Am observat, însă, un lucru citindu-i pe unii din prozatorii și poeții noștri afirmați în ultimii ani : nervul și curajul lor, autentice în manifestările lor pure, vizează atacarea frontală a unor aspecte ce țin îndeosebi de estetica creației, de limbaj și stil, unde, într-adevăr, asistăm la îndrăznețe și fertile demersuri, semne ale unei maturități precoce. Nu știu dacă, lucru firesc pînă la un punct, numai lipsa experienței de viață împiedică atacarea decisă, fără complexe a unei problematici, altfel spus, nu știu dacă e chiar atît de în firea lucrurilor ca temeritatea să șovăie în fața unor aspecte de **substanță**, ce țin de asimilarea în creație a datelor majore ale unui timp, ale unei societăți, ea însăși dinamică, ostilă principial oricăror forme de inerție. La 35 de ani, același Balzac avea scrise 20 de romane. Cum s-a putut ? Pentru că a fost blagoslovit cu geniu, vine răspunsul imediat, care pare a încheia orice discuție. Numai că geniul său, așa cum apare el în operă, nu e de tot un „dar ceresc", o dominantă mistică, inexplicabilă. Balzac nu era geniul în halat și papuci, retras la conac, chemător de muze, forța harului său s-a născut și a izbucnit întreagă din acea cufundare totală, de la o fragedă vîrstă, în vertijul realității căreia i-a absorbit titanic și tiranic, fără clemență parfumurile și mai cu seamă miasmele. În al doilea rînd, ceea ce viața nu avea timp să-i ofere a găsit în cărți și tratate devorate într-adevăr cu o pasiune exemplară, aflînd repede și înțelegînd repede totul. Geniul balzacian nu-și purta pașii între cafenea și turnul de fildeș, iar știința lui, monstruoasa lui știință de viață și de carte n-a dobîndit-o în șuetele ocazionale.

Scriitorul aflat la vîrsta tinereții, scriitorul autentic, evident, nu are voie să se menajeze, așa cum nu are voie să-și răsfețe talentul. Marii ratați sînt tocmai aceia care și-au îngrijit vocația ca pe o floare rară, de seră, ferind-o de intemperii, încercînd experiențe în spațiul restrîns al unei vorbe spuse altcumva, meșteșugit. Din astfel de îndeletniciri ies de obicei lucruri interesante, dar nu fundamentale, capabile să dialogheze fără complexe cu vremea. Un scriitor tînăr, fie el temperamental foarte năbădăios, care nu-și trăiește, nu-și caută cu înfrigurare timpul cu problemele sale, care, în schimb, mizează numai pe capacitatea de comprehensiune a instinctului și nu se instruiește cu încăpățînarea, cu tenacitatea cercetătorului, rămîne, de cele mai multe ori, o perpetuă mare promisiune. Agitația lui temperamentală, revendicările rostite fără teamă în dese ocazii sînt focuri de artificii. Cu virsta, va deveni și el un om cumpătat, avînd mereu nostalgia marilor sale resurse și consolîndu-se cu gîndul că reușita altora, a acelora implicați mai mult în viață (căreia i-au subjugat talentul) e iluzorie, conjuncturală. Falsă opinie și tristă consolare, se înțelege.

Camil, Scilla, Caribda

Urmare din pag. a 5-a

tasem în buzunar, febril, isteroid, să găsesc o hîrtie pentru redactarea răspunsurilor și nici nu mă uitasem pe ce pusesem mîna. Am închis ochii. Înfrîngerea era totală și fără de ieșire.

— Sînteți într-o mare panică, e evident — și ca în frumoasele melodrame ale secolului 19, profesorul îmi strînse brațul și rămase, fratern, cu mîna pe brațul meu. Am vrut să-l lovesc. Panica e o boală gravă, Seneca o socotește cea mai gravă.

— Și de unde reiese că ducîndu-mă să muncesc, nu mai sînt intelectual ? — m-am regrupat, simțindu-mi, straniu, întreaga paloare.

— Panica însă poate fi biruită — printr-o singură soluție, prin îndoială. Dacă din această panică v-ar rămîne o îndoială, o îndoială decisivă...

— Nu mă interesează.

— În măsura în care veți rămîne un intelectual, veți naște singur îndoieli. E un fel de blestem și trebuie să vă spun că nu veți scăpa de el. Sînteți dotat, aveți imaginație, o mare teamă de a strivi nuanțele. Dovadă că ați început să creați...

— Eu ?

— Ceea ce ați făcut d-voastră în panică, e o situație fantastică din „Don Quijotte". A scrie pe verso-ul unei declarații de dragoste, cheltuielile zilnice... Sancho Panza ! Nu vi se pare o situație poematică ? Ați creat-o în panică.

O ceașcă se sparse undeva, la barul cafenelei, cineva se speriase, nu m-am putut înfrîna :

— Ți-e teamă ! Ți-e teamă c-aș putea comunica toate teoriile d-tale despre... Nu mă ocup cu așa ceva. Toată cultura lumii nu te ajută să înțelegi rolul muncii în transformarea maimuței în om. Panica mea a născut o situație poematică, frica d-tale — o lingușeală.

— Nu vă lipsește nici simțul sentinței.

— Încetează ! Nu suport lingușeala ! Un intelectual nu lingușește ! — și trîntind, în mișcarea-mi furioasă, ceașca de cafea pe masă (și azi cred că zațul i-a curs pe costumul negru, atent îngrijit, dacă nu i-au sărit stropi și pe cămașa-i albă...) m-am ridicat și din doi pași am ajuns în stradă, mîndru, drept, echilibrat. Pentru o clipă. Căci imediat — și aceasta dură pînă-n Cuza Vodă — mă întunecă gîndul apăsător ce voi face cu angajarea, cu această hîrtie oficială și sfîntă, mizgălită cu cuvintele neavenite ale punctajului la „Ulisse între Scilla și Caribda". Solemnitatea ei era anulată prin ideile mele despre Homer.

Tanti Coca, ridicîndu-se de la mașina de cusut, mă sărută îndelung și mă strînse la pieptu-i abundent :

— Bravo, ori de cîte ori mă asculți, sînt fericită !

Era corpolentă, urîtă, fără dantură — mama n-o putea suferi pentru această neglijență („O femeie la 70 de ani să nu aibă grijă de gura ei ?"). Bătuse întreaga Europă, din '20 în '45 însoțind un general francez, Paul, pe care-l întîlnise în primul război, la Iași. Paul murise la Alger, în '44, și ea se întorsese în România, să moară printre ai ei, care o repudiaseră din '20, cînd fugise. Sub sărutările ei, m-am gîndit s-o întreb de fratele ei, Marcel, să aflu un amănunt cît de mic despre el, să știu pentru cine plătesc îndepărtarea de la redacție. Nu, nu era nevoie — orice aș fi aflat despre mon oncle, Marcel, nu mi-ar fi schimbat hotărîrea de a intra în uzină. Nu eram trimis în infern pentru el — mai degrabă într-un purgatoriu absolut necesar unui revoluționar :

— Je suis bien heureuse, je suis bien heureuse — repeta tanti Coca, mîngîindu-mă, amestecînd, ca deobicei, franceza și româna, în clipele-i de mare mulțumire. Munca, munca, mon fils, trebuie să muncești, c'est la vie. Eu am muncit lîngă Paul — travail physique, sans honte. Plus că m-ai ascultat — și simteam cum, pe față, îmi străluceau bobițele de salivă sosite de sus, din gura fără dinți, și nu simteam scîrba sau silă.

— Vreau de la tine o pereche de pantaloni, oricît de uzați, dar de la tine.

Croitoreasă, tanti Coca deservea bărbați și femei din cartier, specialitatea ei fiind, poate paradoxal, pantalonii masculini. Mama o disprețuia și pentru asta — numai gîndul că tanti Coca poate lua măsuri „pe bărbați", o dezgusta, pierzînd chiar din eleganța vocabularului ei...

— Mais, bien sûr, băiatule, bien sûr, am pantaloni, am, dar în pod, nous devons monter...

— Să nu ne audă mama... — i-am precizat. Mama m-ar strînge de git, dacă...

— O, la, la — rise tare dizgrațios tanti Coca, ca o gazdă de hoți din Dikens, ca o comeră din Hugo. Nimeni nu mai poate etrangler, les travailleurs ! Viens, viens...

Ieșirăm din cămăruța ei de la subsol, începurăm să urcăm tiptil scările de serviciu ale imobilului, aveam de trecut la parter prin fața apartamentului nostru și, la etajul I, pe la bucătăria proprietăresei, doamna Aurescu, complicea mamei în toate calomnierile mătușei mele. Mă luă de mînă, înaintînd în fața mea. Din apartamentul nostru se auzea vocea mamei cîntînd aria Leonorei din actul III — se acompania la pian, de la moartea tatălui meu n-o mai auzisem fredonînd. M-am oprit, siderat, speriat.

magdalena brăiloiu

Osînda trădării

Trădătorul se crede trădat
Va păstra povara plătită
Ascunsă în
Buzunarele rupte
Se va ascunde
printre ochii limpezi
Mîinile albe
Se vor păta.
Ochii
Se involburează
Trădătorii
Varsă lacrimi de viitor
Peste trădare ;
Nu există preț,
Nu există răscumpărare.

Păsări fără aripi

Bat la porți înalte,
Cu păsări fără aripi
Bat vîrfurile cărunte.
Cu păsări în
Căutarea locului de popas ;
Nici un zgomot.
Vîntul a tăcut
Închis sub lacăte,
Păsări
Au încremenit
În nemișcare
Vîrfurile cărunte,
De nicăieri,
Hohotesc adîncurile
Peste nemișcare.

Ninge peste aripi

M-am scuturat de mine,
Mi-au crescut aripi,
Albastre,
Sînt ușoară
Începîndu-mi zborul
Peste ce mă ținea pironită...
Dar liniștea înaltă
Ninge peste aripi
Îngreunîndu-le !

Reminiscențe

Au înflorit în palmă
Nu sufla, se sfarmă ;
Nu stringe pumnul,
Le doare,
Privește !
Chipul e rouă, e floare...

SPORT

Două dușuri reci și două federații sportive în ofsaid

● Primul duș ne-a fost oferit de întîlnirea de tenis din cadrul **Cupei Davis,** România-Franța. Cel de-al doilea duș rece este opera rugbyștilor juniori din naționala României care, în ciuda tradiției pe care o reprezintă acest sport la noi, au pierdut prima finală a Turneului Prieteniei. Dacă înfringerea la tenis a avut, cel puțin, loc în deplasare, meciul pierdut de juniorii rugbyului românesc s-a disputat pe Ghencea în fața spectatorilor români.

Dar să revenim... Meciul de **Cupa Davis** cu Franța era deschis, teoretic, oricărui rezultat. Se prevedea o întîlnire strînsă la dublu de soarta căreia atîrna meciul întreg. Au existat și pronosticuri precaute care au insistat asupra faptului că într-o echipă de **Cupa Davis** în care n-ai decît un jucător de performanță rezultatul e mai greu de prezis. Năstase ar fi putut duce echipa României în finala **Cupei Davis** jucînd prudent, constant, fără subaprecierea adversarului, fără graba de a termina repede-repede un meci care nu se poate termina repede. E vorba de întîlnirea cu Jaufret. Ilie Năstase în pofida experienței lui competiționale și-a apreciat greșit adversarul și și-a dozat rău forțele într-un meci în care învingătorul se cunoaște abia la ultima minge. După setul cîștigat la 6—0 Ilie Năstase și-a tratat adversarul cu superficialitate, l-a lăsat să joace lejer, s-a enervat inutil cînd a avut în față un tenisman refăcut moralmente, „intrat în mină", etc. Sînt competiții în care talentul, cumulul mare de jocuri nu ajung dacă nu se elaborează din vreme o strategie și o tactică a întîlnirii. Ilie Năstase a intrat pe teren fără acest arsenal preliminar — ca și întreaga noastră echipă — și a fost rolul francezilor să amintească unui mare și dezordonat tenisman, cum este Ilie Năstase, că un meci de **Cupa Davis** este un meci de **Cupa Davis** în care nimic nu se iartă. Pe fondul degringoladei lui Năstase șubreda șansă a francezilor a fost cea care s-a realizat. Meciul a fost extrem de bine pregătit de gazde din toate punctele de vedere. Și pentru că există amatori de extaz în fața fair-playului sportiv occidental, trebuie să atragem atenția și asupra pregătirii unui arbitraj sever mai ales cu echipa oaspe și orb atunci cînd era vorba de a rejudeca o eroare care ar fi sancționat obiectiv pe gazde.

Cu o mai bună pregătire a meciului, pe care indiscutabil n-am avut-o, echipa României compusă, de fapt, doar din trei tenismeni, și aceștia extrem de inegali ca valoare, ar fi putut merge mai departe. Multe critici se aduc lui Năstase. Pe bună dreptate, deoarece eroarea de apreciere din meciul cu Jaufret nu este acceptabilă la un jucător de talia lui. Dar critici și mai aspre merită Federația Română de Tenis care n-a reușit să asigure o pregătire pe măsură celorlalți jucători români, federație care se mîndrește doar cu rezultatele lui Năstase, dar nu are nici un alt sportiv cu care să se poată mîndri. În meciul recent, de **Cupa Davis,** Ungaria — Spania, ungurii s-au impus în fața oaspeților care-l aveau pe Orantes. De unde se vede că este posibil. **Cupa Davis** avantajează formațiile cu buni jucători de valoare medie, capabili de un efort competițional specific și mai ales de victorii la numărul 2 advers, ceea ce de obicei aduce victoria generală. Tenismanii noștri continuă să aibă un repertoriu redus de lovituri, să joace demodat, să servească slab. Smatchul e pentru ei o lovitură inaccesibilă. De unde se vede că metodologia românească de învățare a tenisului e depășită. Iată o chestiune care privește îndeaproape Federația Română de Tenis. După înfringerea de la Balcaniadă, unde cuplul Hărădău — Marcu a cedat în fața dublului bulgar pierzînd primul loc, insuccesul din **Cupa Davis** ridică din nou problema unei instruiri moderne a tenismenilor noștri, care cade, firesc, în sarcina Federației noastre de tenis.

A doua surpriză a fost pierderea meciului de rugby din finala Turneului Prieteniei pe care juniorii noștri l-au disputat în Parcul copilului în fața rugbyștilor sovietici. În mod normal, juniorii români, finaliști adesea ai campionatului european de juniori, cîștigători chiar ai acestui campionat în fața juniorilor francezi, ar fi trebuit să cîștige. O serie de erori tehnice i-a privat de o firească victorie. Tînăra mișcare rugbystică din U.R.S.S. are astfel prima ei mare satisfacție și dovada că se află pe un drum bun. Pentru noi prima finală a Turneului Prieteniei e o experiență ce trebuie să dea de gîndit. E vorba și aici de supraaprecierea propriilor forțe, de un dozaj greșit al capacității de joc și desigur de o răspundere sporită a Federației noastre de rugby. În competiția inaugurată acum la București, Turneul Prieteniei urmînd să se dispute anual, așa cum se dispută și Turneul Prieteniei la fotbal, juniorii români mai bine pregătiți vor avea un cuvînt de spus pe măsura cotei rugbyului românesc.

Discobol

m a p a m o n d

Vocația construirii

evenimentul

Dacă Ovidiu ar trăi în zilele noastre, hotărît că nu și-ar abandona **Fastele** dinaintea lunii iulie cînd, într-a douăzeci și patra zi, ar trebui să zăbovească peste adîncul omagiu de adus constructorilor. Cred că noi cei de astăzi se cuvine neîntîrziat să alcătuim această a șaptea carte a **Fastelor,** din care nu poate lipsi cîntul înălțat acelora care ne zidesc case, uzinele, școlile și teatrele. Strămoșii noștri și strămoșii lor s-au dovedit constructori, poate într-o măsură mai mare decît și-au dorit-o. Vetrele lor, stînd presărate la răscrucea unor drumuri istorice potrivnice deseori, au fost călcate. Încît, ce construiau ieri, trebuia să fie reconstruit mîine. Vocația lor de constructori nu a fost dublată niciodată de voințe acaparatoare. Trebuind mereu să-și refacă vetrele după vitregia unor timpi de zaveră și panică, ei n-au avut răgazul priincios înălțării apeductelor, termelor, obeliscurilor, piramidelor, altarelor, hipodromurilor sau a vreunor grădini suspendate. Semnele străfunduri istorice ne parvin de la ei învelite în pojghița arămie, din bronz, din aur sau din argint suflat, a monezilor, pocalelor, coifurilor, secerilor, scuturilor. Fie că privești Sarmizegetusa, fie că poposești printre ruinele curții domnești din Tîrgoviște, zidurile neîntregi vorbesc de fapta demnă a unui popor dispus să-și apere „sărăcia și nevoile și neamul". Nu întîmplător, într-o asemenea răspîntie a pămînturilor cardinale, și-a făcut vad motivul rafinat al sacrificiului constructorului. Balada rotită în cuibarul meșterului Manole nu putea, cred, să înflorească pe malurile Tamisei sau Rhinului. Sigur, „calfe și zidari" au existat și vor exista pretutindeni. Dar rodul muncii lor s-a păstrat altfel, vremea schimbătoare a istoriilor oferind răgaze și răgaze, șanse și șanse. Constructorii de la Dunăre și Carpați înălțau între două războaie de păzire a vetrelor. Înălțau pentru femeile și copiii lor, pentru bunii și străbunii lor. Nimic trufaș, nimic maiestuos, „inutilitățile" artistice se vărsau mai curînd în cîntec, în dans, în costumație. Istoricii și azi mai compară, de aceea, anumite porturi țărănești autentice cu altele străvechi, dacice. Nu-i de mirare că N. Densușianu, într-o carte de erudită ținută, s-a dorit fantazînd despre altare dacice suspuse prin piscurile carpatice, despre mirifice peșteri și statui megalitice. Savantului poet i s-a părut probabil de necrezut ca ramura atît de vrednică și numeroasă a tracilor nord-dunăreni să nu fi avut vocația construcției durabile, răzbătînd sfidătoare evurile. Discuțiile actuale privind meridianul și structura reală a Kogaionon-ului vorbesc despre același lucru. Timpurile mai recente sînt potrivite în piatra, fresca și tabloul votiv din cetăți, mănăstiri și biserici. Edificiile voievodale le-au ținut nu o dată pe toate trei laolaltă, între ziduri cu contraforturi și vaduri adînci unde bolboroseau apele deasupra cărora, în clipele de cumpănă, scîrțîiau poduri basculante...

Din cartea a șaptea a **Fastelor** se cade, alături de celebrarea unui **odinioară,** și revelarea acelor **astăzi-miine,** atît de înnodate pe meleagul român contemporan. Se cuvin ritmuri de slavă celor care, alături de lucrătorii pămîntului, de îmblînzitorii metalelor și de artiștii cuvîntului, ziua și noaptea, înfig în peisajul permanent dinamic, evolutiv, semnele timpului nostru. Deoarece locuințele noastre, fabricile, hidrocentralele, școlile, teatrele și stadioanele noastre ne sînt utile nu doar întrucît le locuim și le animăm prin trudă chibzuită, prin efort creator și competiție. Ele sînt totodată și emblema noastră, oferind simbolul trecerii și petrecerii unei societăți noi. Am lucrat și vom lucra pentru ca aceste semne să ne reprezinte cît mai adecvat așteptările, idealurile. Este un fapt de profundă mîndrie că în prezent, așa cum indică rigorile planului național de dezvoltare, se construiesc peste un milion de apartamente pentru populație, dimpreună cu aproape trei mii de noi capacități de producție importante și numeroase școli, grădinițe, spitale, așezăminte culturale, spații verzi. Experiența acumulată în ultimile decenii, înnobilînd o tradiție și **o vocație de constructori,** stă garanție că ceea ce înălțăm acum și aici ne va reprezenta și în viitor, că urmașii vor descoperi în betonul, sticla, oțelul și peluzele noastre un efort cinstit, o demnitate, o imaginație plastică demne de renumele cu care au fost iscălite edificiile noastre. Vor ști cu siguranță să aprecieze, acești urmași, cît de rapid, de eficient și de ieftin s-a lucrat. Și cît de **frumos.** Vor mai ști, fără îndoială, că așa ceva **nu s-a** realizat peste noapte și fără anumite **greutăți, sacrificii** chiar. Frontul constructorilor **numără în prezent** peste 850 de mii de membri, anul **în curs se** califică alți 25 mii de muncitori. **În viitor, vor fi și mai** mulți. Însă nu **e** vorba numai **de un spor** numeric. Trăim acel timp istoric cînd **în verbul a construi** sînt implicate indestructibil determinativele calității : durabil, elegant, multifuncțional, armonios, diferențiat. Și încă ceva. Dacă în etapele anterioare, constructorii au fost printre primii care, prin specificul efortului lor, au atenuat evident discrepanțele vetuste dintre așezările rurale și urbane, acum, dar mai ales în viitor, prin îmbogățirea, reprofilarea și mixtarea echipelor de lucru, tot ei sînt aceia care sporesc eficient ritmul ștergerii diferențelor dintre munca fizică și intelectuală, asigurînd drum liber omogenizării societății noastre socialiste.

În cartea a șaptea a **Fastelor,** ida 24, dispunem netărmuritul nostru prinos de cinstire omeniei exigente a marelui detașament al celor care împlintează noi garanții de fericire în peisajul românesc.

Mircea Constantinescu

Hölderlin

repere

O ediție cuprinzătoare din opera lui Hölderlin, cu versiuni realizate de scriitori prestigioși, poate însemna un eveniment literar. Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu, avînd și concursul sporadic al lui Ion Negoițescu, se înscriu pe aceste coordonate, publicînd la editura **Minerva,** în colecția „Biblioteca pentru toți", **Hyperion, Moartea lui Empedocle,** precum și un volum de imnuri și ode, selectate cu deosebită grijă. Este, dacă nu mă înșel, o apariție inaugurală, cea dintîi culegere amplă, în românește, din scrierile solitarului german. Ne grăbim să spunem, de asemenea, că aduce în limba noastră melancolia profundă și forța vizionară a lirismului hölderlinian. Textul pe care-l propun cei doi traducători are ținuta marii poezii, este o interpretare proprie a sensurilor și trăsăturilor expresive din originalul german. Poți avea, uneori, o altă opinie, dar și în acest caz versiunea Doinaș-Nemoianu trebuie estimată cu atenție, fiind rodul unei opțiuni măcar în parte justificată.

Hyperion, care începe cu atît de celebrele cuvinte : „Pămîntul iubit al Patriei îmi e din nou prilej de bucurie și suferință" este textul cel mai cunoscut, aproape emblematic, al lui Hölderlin, singura sa operă care s-a bucurat chiar de un anumit succes în timpul vieții lui, cum notează Wolf Aichelburg, în succinta și pertinenta lui introducere. M-a impresionat însă din nou **Moartea lui Empedocle,** tragedia omului excepțional, supus urii îndărătnice a mulțimii din Agrigent. Meditația hölderliniană atinge aici purități extraordinare. Fascinat de lumina tulburătoare a ceea ce trebuia să se întîmple. Empedocle spune concetățenilor săi : „Nu, nu vă las așa, ai nimănui, / Iubiții mei ! nimic nu vă-nșpăiminte ! / De obicei, tot ce e nou, străin / Îi sperie pe păminteni ; acasă, / Închis în sine, fiecare-ar vrea doar / O viață ca de plantă, ca de fiară / Vioaie ; mărginiți cît li-e avutul. / Vor doar să dăinuie, iar mai departe / Nu-i duce cugetul în viață. Însă, / Pînă la urmă, sînt siliți, fricoșii, / Să lasă din birlog, iar năzuința-i / Îndreaptă nencetat pe fiecare / Spre elementul său, spre-nviorare. / Ca într-o baie, spre o junete nouă. / Doar oamenii au marea bucurie / De-a se putea întineri ei înșiși. / Și invincibil de măreț, ca din / Apele Styxului zeiescul tînăr, / Erup din moarte doar acele neamuri / Care și-au dat-o cînd le-a fost sorocul. / Voi dăruiți-vă Naturii, oameni, / Mai înainte de-a vă lua ea înșăși !" Care fusese greșala Înțeleptului ? Aceea de a întemeia, de a așeza viața cetății în rosturile sale enigmatice, adică într-o lumină care se dezvăluie unui simț prea puțin comun. Plenitudinea luminii este de multe ori orbitoare, cînd îți ridici ochii, la început, te înconjoară întunerecul adînc. Abia mai tîrziu se limpezesc apele unor înțelesuri definitive și se coagulează energia ziditoare. Orbirea produce însă crime, iar instrumentul ei se deghizează în binefăcător : „Cînd vor să piardă un neam / Atunci deodată Furiile toate / Trimit un singur om care, într-una, / Plin de fățărnicie, îl prezintă / Pe omul plin de viață, ca stricat. / Iar pînă la sfîrșit, prin vicleșuguri, / Prin cuvioase șiretlicuri, iată — / Gîtuitorul își întinse gheara / Spre-un om adevărat și, spre oroarea / A tot ce e simțire, — a izbutit ; / Și-astfel ceea ce-i zeesc, se surpă / Prin ceea ce-ntre oameni e mai josnic". Cel mai dureros este pentru omul de excepție, în clipe supreme, să se justifice față de mediocritate. Valoarea nu e plebiscitară : „...ce cumplit e / Cu cei netrebnici să te iei la hartă, / Și încă-n ora-aceasta sfîntă, cînd / Se-acordă sufletul cu melodia / Naturii care iartă totul ! Chiar atunci / Haita se năpustește-asupră-mi iară. / Și-amestecă-al turbării urlet gingav / Cu cîntul meu de lebădă". Empedocle își urmează destinul, ca orice grec, se învăluie în ermetismul naturii, cîntîndu-și extazul : „Ah, Jupiter liberator ! / Aproape, mai aproape-mi este ceasul, / Familiar se iscă de pe creste / Solul cel drag al nopții mele, vîntul / De-amurg, prevestitor al dragostei. / Iată-l ! e coaptă clipa ! bate-acuma. / Tu inimă, și clatină-ți talazul. / Căci duhul, ca un astru, stă asupră-ți. / În timp ce norii fără casă-ai bolții. / Cei vesnic-trecători îi deschid calea. / Ce e cu mine ? Încă o uimire ; / Parcă-mi încep abia acuma viața. / Căci totul este altfel, și acum. / Abia acum sînt eu ! — aceasta, oare. / Să fie pricina că-adesea, cînd / Stăteai în liniște evlavioasă. / Trîndavule, te-mpresura un dor ? / Oare de-aceea ți-a fost blîndă viața. / Ca să găsești plăcerile izbînzii / La capăt, într-un singur act deplin ? / Da, vin. Să mori ? Nu e decît un pas / În întuneric : ochi, tu vezi să vezi ! / Drag slujitorule, ți-e gata slujba ! / Acuma, noaptea trebuie o vreme / Să-mi adumbrească fruntea. Dar văpaia / Din pieptul curajos țîșnește caldă. / Dorința-nfiorată ! Ce ? din moarte / O să ia foc pînă la urmă viața ? / Iar dacă tu-mi întinzi paharul groazei, / Natură ! ca preotul tău să soarbă / Din el entuziasmul cel din urmă ! Fie, sînt multumit, nu vreau nimica / Decît lăcașul jertfei mele. Da, mi-e bine. / Arc al lui Iris ! peste mari cascade, / Cînd suie-n zbor un val prin nori de-arginturi, / Precum ești tu, așa mi-e bucuria". Aceasta este una din cele mai strălucite pagini de poezie din literatura universală, a cărei existență în limba noastră își va prelungi multă vreme reverberația. Încă o dată, traducătorii sînt Ștefan Aug. Doinaș și Virgil Nemoianu !

Aurel-Dragoș Munteanu

Literatură plictisitoare

confruntări

Clasicii din antichitate, ca și aceia de pe vremea **regelui soare** din Franța, știau că au puțini cititori, iar aceia cîți existau dispuneau de o notabilă putere de decizie în privința circulației operelor literare. De aceea scriitorii făceau eforturi imense să-i cucerească, să-i cîștige pentru ideile și operele lor. Modalitatea cea mai frecventă și cea mai sigură de seducere a cititorilor era producerea **plăcerii** prin actul de lectură. Scopul acesta al creației literare devenise atît de obsedant încît esteticienii de talia lui Aristotel, poeți cu program ca Horațiu, autori de manuale de poetică, de genul lui Boileau, scriitori care cultivau comedia în formele ei geniale, ca Molière sau tragedia, ca Racine, știau și mărturiseau deschis faptul că arta trebuie să **instruiască,** dar să și **amuze,** să producă **plăcerea,** mediată de actul de lectură sau starea estetică de contemplare a unui spectacol.

Preocuparea aceasta a devenit atît de obsedantă că și un dramaturg interesat cu precădere de latura didactică a teatrului, cum a fost Brecht, nu eluda **plăcerea** din finalitatea operelor sale de teatru sau a scrierilor teoretice, dar îi conferea o anumită **istoricitate,** plăcerea putînd înregistra unele modificări pe parcursul timpului, determinate de transformarea idealurilor societății, nu numai de **gustul general** al publicului.

Spațiul de inițiativă a scriitorilor, **fixat** foarte elastic de limitele **plăcerii estetice** și a **instruirii** sau a **moralizării,** rămîne în toate vremurile extrem de larg. Romanul pastoral, romanul sentimental și picaresc și apoi toată proza de aventuri de la Eugène Sue pînă la Paul Féval și atîția alții, a cultivat plăcerea, a întreținut curiozitatea, a manipulat șocul misterului în scopul de a seduce cititorii.

Literatura a evoluat astfel între năzuința de a plăcea, aventura amuzantă depășind adeseori nevoia de sens. În formele sale ascetice, cînd frumosul este acoperit de mai multe straturi ale cunoașterii, efortul decelării și a descifrării sale presupune adeseori o căutare obositoare, o lectură îndelungată, repetată, pînă la găsirea acelei satisfacții majore dar trudnice, oferită de înțelegere.

A venit apoi o vreme cînd un număr mare de scriitori, mai cu seamă prozatori dar și poeți, au renunțat la producerea facilă a plăcerii, optînd pentru drumul greu al efortului masiv și obositor de înțelegere, pentru lipsa de popularitate, pentru despărțirea de succesul imediat și superficial. Mallarmé și-a pus cititorii la grele încercări și ele n-au sfîrșit nici astăzi, Valéry și Benn nu-și menajează nici el lectorii, chiar dacă aceștia îi iubesc. Am cunoscut apoi rînd pe rînd, încercările la care ne-a supus romanul lui Proust, al Virginiei Woolf, al lui Kafka, Joyce etc. Și dacă Thomas Mann este ușor lizibil în **Casa Buddenbrook** oferind o lectură aproape **frivolă,** mondenă, „sperietura" începe odată cu **Muntele vrăjit** și capătă proporții și mai mari cu **Doctor Faustus.** Dificultatea înțelegerii unor opere de acest gen este de natură diferită. Uneori rezultă din **enigmatizarea intrigii (Kafka)** sau din **cantitatea eterogenă** de informații neintroduse în fluxul epic (Th. Mann), alteori provine din marea **varietate a tipurilor de discurs** și din **discontinuitatea** lor programatică (Joyce, Proust). În toate aceste cazuri **lectura este dificilă,** uneori plictisitoare, dar ea nu se transformă într-un adevărat supliciu. Cine trece peste primele fenomene de rezistență produse de unele opere ale scriitorilor menționați are șansa să ajungă la capăt, să-și depășească starea inițială de plictis livresc și să cunoască starea cititorului fericit care s-a conciliat cu un anumit text ce-și justifică existența și structura. (În toate aceste ipostaze nu avem în vedere acel tip de cititor pentru care contactul cu operele literare se bazează doar pe obținerea unui efect rapid de **destindere.** Pentru acest gen de cititor a existat în toate timpurile o gamă variată de **literatură de consum** și ne gîndim adeseori că și eruditii iubitori de cărți grave și dificile nu-și pot refuza întotdeauna micile delicii oferite de cartea de consum.)

În toate vremurile, marii scriitori deschizători de drumuri, autorii de experimente fertile au avut în vedere atît un public real (citeodată foarte restrîns), iar alteori au vizat un **public ideal,** care nu s-a configurat întotdeauna odată cu apariția unor **cărți grele,** bune, dar aparent plictisitoare. Acestui **public ideal,** îi sînt poate destinate și multe din romanele sau versurile scrise în epoca noastră.

Suprasolicitarea cititorilor devine însă adeseori excesivă, iar funcția compensatorie a lecturii scade enorm în raport cu efortul masiv, chinuitor de înțelegere. Sînt prozatori ca Günter Grass, Marquez, D. R. Popescu care păstrează anumite nuclee narative fixe și deschise, menite să fixeze percepția și adeziunea unor notabile cifre de cititori, gata să descifreze **totul** prin **părți.** Există însă mulți alții ca Nathalie Saraute, Alain Robbe-Grillet, Augustin Buzura, Arno Schmidt, Maurice Roche care pendulează între opacizarea integrală a textului și lăsarea liberă a unor mici fragmente inteligibile.

Oricum, unul din fenomenele caracteristice oferite de o mare parte a prozei contemporane rezultă din generarea **stării de plictiseală,** din transformarea plăcerii actului de lectură într-un adevărat **supliciu.** Scriitura românească actuală înregistrează și ea unele tentative de acest gen, care vin din partea unor prozatori cu un talent remarcabil, înzestrați cu o mare capacitate de percepere a realului **eteroclit** și **incoerent.** Nimeni nu va putea spune că traversarea tuturor **ambalajelor** discursului narativ dens și opac, cultivat de Augustin Buzura, nu este dificilă și extenuantă.

Starea continuă de **ironie** și **extaz,** de enunț epic senzațional și dialog socratic direct sau latent din ultimul roman al lui N. Breban, **Bunavestire** presupune de asemenea o **atitudine continuă de veghe** pe tot parcursul lecturii care îmbină **deliciul senzațional** cu **plictiseala** inerentă a textului. În comparație cu aceste cărți, **Incognito** sau ultimul roman al lui Marin Sorescu reprezintă o adevărată **„literatură mondenă",** generatoare de plăceri estetice **„aproape frivole".**

Să cerem acestor prozatori să scrie **altfel,** să ne menajeze eforturile, să-i vestim pe unii poeți că versurile despre **tuci** sau despre **Teofil,** frizează **antipoezia,** așa cum ceilalți prozatori practică **antiromanul ?** Nu. Dar nu putem să nu ne dorim, măcar în sinea noastră, o literatură mai puțin plicticoasă, mai atrăgătoare pentru spiritele noastre în căutare de bucurii estetice veritabile.

Romul Munteanu

lirică poloneză

RUDOLF ROZNIATOWSKI

Lui Vasile Alecsandri Prințul cîntecului românesc

Cînd ți-ascultă frații graiul
plin de har al dulcei strune,
parcă-n inimă simt plaiul
fremătînd de griie bune.

Căci al verbului tău tunet,
în auzul tuturora
este noul vieții sunet
ce vestește aurora.

Ca de-un murmur de izvoare
ori de-un foșnet ce-l dă ramul,
astfel, la a ta cîntare
întremat se-nalță neamul.

Stihurile-ți măiestrite
pentru suflete sînt leacuri
și îndemnuri spre-nsorite
drumuri care duc în veacuri.

Ele de pe chip alungă
vălul negru al tristeții
și pot bezna s-o străpungă
cu săgeata dimineții.

Se mîndresc românii-n ceasul
fericitei lor renașteri
că puterea le-a dat glasul
tău să-nvingă anii mașteri.

Sus ! Ți-așteaptă lumea, barde,
minunatele cuvinte !
Doina care-n gîndu-ți arde
toarn-o-n pieptul lor fierbinte.

Și va fi cu seva vieții
să hrănească generații
și sub nimbul libertății
pururi să trăiască frații.

1882.

BUGUSLAW LESKIEWICZ

Tîrgu-Jiu

O, Tîrgu-Jiu, oraș ca o grădină,
cu vițe verzi îmbrățișînd terase
și-nvăluite-n rumenă lumină
căsuțe albe și femei frumoase !

Stau munții-n zări cu creste-nzăpezite,
de-asupra lor dau norii să se-nfrunte
și sate mici se-ascund prin văi cărunte,
ca turme de mioare rătăcite.

O, Tîrgu-Jiu, prin tine, cu povară
coboară toamna în căruțe grele
ducînd pribege gîndurile mele,
pe uliță ca niște rugi de seară !

....Și stoluri freamătă și pleacă iară
și vin de aur curge din ulcele.

1939

STANISLAW PAGACZEWSKI

Sighișoara

Litania unor străvechi portaluri
o-ngînă vîntul. Împietrit pe-o grindă,
un porumbel în ape se oglindă.

Veni și vremea viei de pe dealuri.
Cu friul merge la oraș cîmpia.

Pe jgheab răcoarea uliței vibrează
și ca un crab al piclei se așează
pe-acoperișuri roșii — vijelia.

Un riu de sunete în subterane.
Întunecimi se scurg prin vechi tavane,
iar mîna de mi-o știu de zid proptită,
sub ea simt veacurile cum tresaltă

Și fiecare piatră este caldă
și ca o inimă de om palpită.

1967

În românește de Victor Tulbure

revista străină

● **ÎN ACȚIUNEA DE A RISIPI** necunoașterea sau greșita cunoaștere a unor figuri ale istoriei lucru destul de frecvent, Hervé de Boterf și-a propus să prezinte personajul Anei de Bretania, care prea deseori este redus doar la imaginea simplificată a „ducesei în saboți". Apărută în editura France-Empire, cartea intitulată „Anne de Bretagne" ne-o prezintă pe aceasta în adevărata lumină a unei minți politice remarcabile. Fiică a ultimului duce de Bretania, François II, ea a fost succesiv soția a doi regi ai Franței, Charles al VIII-lea cînd nu împlinise cincisprezece ani și a lui Ludovic al XII-lea și a fost la originea alipirii definitive a Bretaniei, a cărei independență o apărase cu îndîrjire, cu Franța. Hervé de Boterf o face să retrăiască în ochii noștri pe această eroină atît de atrăgătoare, întreagă această epocă exuberantă, care face tranziția între Evul Mediu și Renaștere.

Puternica personalitate a lui Richard Wagner a fost din nou, de curînd, obiectul unui studiu „Wagner" al lui H. Barth, D. Mack și E. Voss, publicat în editura Gallimard cu o prefață semnată de Pierre Boulez. Căile esențiale care duc la cunoașterea complexității compozitorului, a omului, a vieții și operei sale, ne sînt explicate în texte la care se alătură și trei sute de splendide ilustrații.

● **ACTORUL, REGIZORUL ȘI SCENARISTUL BRITANIC** Peter Ustinov a fost distins cu Ordinul Surîsului, gradul de cavaler. Această distincție, unică în genul ei, este decernată de către copii adulților. Ordinul, instituit cu nouă ani în urmă, are ca laureați scriitori, medici, artiști cunoscuți, toți oameni care se bucură de o simpatie deosebită pe lîngă copii și care activează din toată inima pentru aceștia. În timpul vizitei sale în Polonia, Peter Ustinov a primit de asemenea Medalia comemorativă a Centrului de sănătate al copilului.

● **CUNOSCUTUL ZIARIST POLONEZ** Bromarek Zygmunt, care se găsea în Angola în perioada eliberării acestei țări și a construirii bazelor noului stat, relatează un mare număr de evenimente de un deosebit interes privitoare la circumstanțele ce definesc nașterea unei noi orînduiri de pămînt african. Lucrarea apărută la editura varșoviană NON poartă titlul „Angola născută în luptă".

● **DOUĂ FRUMOASE VOLUME,** reproducînd ansamblul operei pictate a plasticianului francez François Boucher (1703—1770), protejat al Doamnei de Pompadour, volume îngrijite de Alexandre Ananoff, au apărut de curînd la Paris în editura Bibliotèque des Arts. Precedată de o documentată introducere în care Daniel Wildenstein expune pe larg evoluția operei pictorului în mediul și epoca respectivă, lucrarea prezintă o biografie sistematică amănunțită a vieții și carierei artistului. Prezența unui catalog bine gîndit al picturilor lui Boucher, cu studii asupra desenelor pregătitoare, ale schițelor, gravurilor, dosarelor, asupra fiecărei teme, ridică valoarea acestei minunate lucrări.

● **COLECȚIA L'art et les grandes civilisations,** editată de editura Mazenod, atacă un subiect dificil prin publicarea de curînd a unui studiu al lui A. Papadopulos, **L' Islam et l'art musulman.**

● **FIECARE POPOR** își are un personaj ale cărui acte de vitejie, în apărarea celor săraci și năpăstuiți, au intrat în legendă pe cale orală, dînd aureolă de erou cîte unui nume legat de o perioadă istorică sau de basm. De curînd, Viktor Kubai, cunoscutul artist ceh, al cărui nume este legat de începuturile desenelor animate în Slovacia, a realizat un film de lung metraj de desene animate, „Jurko brigandul", într-o adevărată cascadă de glume brodate pe canavaua unei legende slovace. Caracterul dinamic al filmului este sporit de muzica compozitorului Juraj Lexmann. Viktor Kubai nu este numai autorul scenariului și al machetelor, animatorul și realizatorul, ci și al fiecărui desen al acestei originale pelicule.

● **MUZEUL DE ISTORIE NATURALĂ DIN VIENA** găzduiește pînă la 31 august o expoziție intitulată „Fauna și flora de acum un milion de ani — Amprente de fosile". Este vorba de o expoziție de un gen foarte original : prezentarea pe carton a celor mai remarcabile descoperiri de fosile ale planetei noastre. Ideea acestui nou procedeu se datorează lui Franz Weigart, care are un atelier de gravură în Neuburg. Invenția sa permite reproducerea pe carton a fosilelor cu o asemenea precizie, încît este greu de deosebit copia de original.

● **VORBIND DESPRE ULUITORUL ORAȘ AL INCAȘILOR „MACHU PICCHU",** ale cărui urme se găsesc în inima Anzilor, la vreo sută de kilometri de Cuzco, vechea capitală a acestora. Jacques de Lacretelle îl califică drept „Un mare mister pietrificat", **Machu Picchu"** este și titlul unui studiu al Simonei Waisbard, apărut în editura Robert Laffont, în care evocă orașul legendar pe care nici cuceritorii spanioli din secolul XVI nu l-au aflat. Abia în 1911 a fost descoperit de profesorul Hiram Bingham, însă nici o frescă sau inscripție nu dau posibilitatea să se pătrundă în misterul care învăluie această titanică îngrămădire de pietre, — „a opta minune a lumii", scufundată într-o liniște planetară. Fotografiile și textul care evocă orașul pierdut întregesc acest remarcabil studiu, primit cu mult interes de presa de specialitate.

● **UNIVERSITATEA DIN MAIENȚA** a organizat un simpozion cu tema: „Literatura modernă din Africa răsăriteană și publicul său". Acesta este cel de-al doilea simpozion internațional care poartă numele marelui specialist Janheinz-Jahn, autorul unei celebre Istorii a Literaturii Africane, apărută nu de mult și în țara noastră. Janheinz-Jan, care a murit în 1973, a fost unul dintre cei mai cunoscuți popularizatori ai literaturilor africane. Lucrările manifestărilor închinate personalității sale vor apărea în mai multe volume. Cel dintîi dintre acestea, în seria „Studii africane" ale Universității din Maiența, a și apărut. La cel de-al doilea simpozion au participat cercetători din Statele Unite, Europa și mai multe țări africane.

● **O MARE EXPOZIȚIE DE CĂRȚI GERMANE** a fost deschisă recent în Uniunea Sovietică. Este vorba de 225 de case de editură din Republica Federală Germania, care prezintă 3 000 de cărți și reviste de specialitate la Moscova, Leningrad și Kiev. Această importantă manifestare de cooperare culturală a fost organizată prin Uniunea Asociațiilor de librari și editori. Mai mult de jumătate din cărțile expuse aparțin literaturii și artei. Atrag atenția, îndeosebi, o serie de lucrări asupra Uniunii Sovietice și Republicii Federale Germania, expuse sub titlul „Dialogul între culturi".

● **PUTERNICA** personalitate a lui Richard Wagner a fost din nou, de curînd, obiectul unui studiu „Wagner" al lui H. Barth, D. Mack și E. Voss, publicat în editura Gallimard cu o prefață semnată de Pierre Boulez. Căile esențiale care duc la cunoașterea complexității compozitorului, a omului, a vieții și operei sale, ne sînt explicate în texte la care se alătură și trei sute de splendide ilustrații.

● **ÎN NOUA EXPOZIȚIE** deschisă la British Museum a fost expusă o carte cu totul ieșită din comun. Cartea este făcută din fișii lungi din coajă de copac, se strînge ca un acordeon și este protejată de coperți de lemn. Conținutul ei se împarte în trei categorii : animale, argilă, piatră și metale ; pe lîngă piei de animale au fost utilizate și oasele și fildeșurile. Toate aceste fragmente vorbesc despre magia Batak a secolului 19, invocări ale zeităților în care credeau și mai cred locuitorii din insula Sumatra-Indonezia. Unul dintre cele mai vechi exponate este un os-oracol din anul 1 500 i.e.n. cu interpretări ale prezicătorilor, deosebit și original lucrat în intarsii de bronz încălzit.

● **PREMIUL DRAKKAR 1976,** instituit pentru a răsplăti o acțiune socială ieșită din comun, a fost de curînd decernat preotului Alain Maucorps, pentru volumul său **„Le bel espoir",** apărut în editura Pen Duick. Autorul descrie aci eforturile sale și ale călugărului iezuit Michel Jaouen pentru a vindeca și a reda adevărata libertate unor tineri drogați, pe care i-a luat într-o lungă călătorie pe marele vas cu pînze „Le bel espoir", la bordul căruia efortul de a lupta cu valurile și stihiile naturii a redat bolnavilor simțul răspunderii, dorința de viață și însăși conștiința existenței lor.

● **CU OCAZIA UNOR** săpături arheologice din Piața Castelului de la Varșovia, cercetătorii au fost puși în fața unor descoperiri neașteptate. Încercînd să dea de urmele arhitectonice ale Porții Cracoviei ei au găsit, la numai 80 de centimetri sub nivelul coloanei lui Sigismund, fragmente ale unui pod datînd din secolul XV, împodobit cu arcade gotice în cea mai bună stare de conservare.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
32
(797)
Simbătă
6 august
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Democrația muncitorească

Problemele actuale în România socialistă sînt dezbătute de către masele cele mai largi. Binele public este o realitate de care toți cetățenii patriei se simt profund legați, alături de factorii reprezentativi, mandatați în numele poporului pentru a împlini visul de mai bine al tuturora. Exemplul conducătorului partidului și al țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu, înseamnă pilda cea mai vie a democrației românești, un dialog deschis cu masele, dezbătînd marile teme ale contemporaneității. Un îndemn a revenit adesea în cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu — acela de a folosi deplin cadrul instituțional creat de revoluția socialistă, în vederea asigurării unei participări efective a maselor la conducerea societății. În timpul recentei sale vizite în Valea Jiului, secretarul general al partidului a subliniat încrederea partidului nostru în posibilitatea atingerii obiectivelor dezvoltării generale a economiei și a ridicării nivelului de civilizație a țării, deodată cu grija societății noastre față de problemele oamenilor muncii. Așa cum scriau ziarele : „Secretarul general al partidului, adresînd un apel vibrant clasei muncitoare, comuniștilor , tuturor oamenilor muncii, a trasat sarcina organelor și organizațiilor de partid de a acționa cu fermitate pentru lichidarea oricăror abuzuri, tendințe de favoritism, a oricăror manifestări retrograde, care nu aparțin concepției socialiste de viață, ci reprezintă reminiscențe ale mentalității vechii orînduiri, pentru întronarea unor relații și norme noi de ordine, corectitudine, cinste și echitate, astfel ca tot ceea ce se realizează să slujească omului, să țină seama de nevoile și dorințele celor ce muncesc". Aceasta este democrația reală, forma de guvernămînt în care poporul hotărăște asupra destinelor sale : „Secretarul general al partidului a atras atenția asupra necesității ca tot ceea ce se întreprinde, atît în activitatea de producție, cît și în viața socială și politică în aceste centre muncitorești să se facă cu participarea directă a muncitorilor, ținîndu-se seama de părerile, de sugestiile și propunerile lor..." Se poate afirma că atmosfera de emulație revoluționară instaurată de partidul nostru reprezintă cadrul cel mai favorabil de afirmare a forței creatoare a poporului. Atunci cînd tovarășul Nicolae Ceaușescu spune : „Drepturile prevăzute în legile noastre trebuie să fie efectiv folosite", conducătorul partidului nostru exprimă datoria fiecărui comunist de a impune respectarea normelor de conduită socialistă, expresia deplină a interesului societății, în acord cu binele și realizarea idealurilor fiecărui cetățean. **Democrația muncitorească** înseamnă la noi acțiunea responsabilă a clasei care produce bunurile acestei țări, este afirmarea cea mai limpede a adevăratei justiții sociale, a idealului de dreptate spre care au năzuit cei mai înaintați fii ai poporului.

În acest context revoluționar se înscrie și marea responsabilitate ridicată în fața artei. Liniile de forță ale scrisului sînt date de mișcarea generală a României de azi, în drumul său glorios către plenitudine istorică. Sîntem responsabili față de adevărurile momentului istoric, ale socialismului și comunismului în patria noastră. Este o misiune ce se cere asumată conștient, alături de întregul popor, care muncește și luptă pentru adevăr, pentru lumină și dreptate.

Luceafărul

Șerban Rusu Arbore : „Țărancă din Arbore".

RESPIRĂRI

Acel ceva dintre aripă și cer

Prietenul meu de o viață, poetul Grigore Hagiu, cu infinita lui timiditate, mi-a spus două, trei vorbe despre cutremurul care ne-a îndoliat țara. Nu pot să-i reproduc întocmai cuvintele, dar sensul confesiunii lui, pot să-l spun întocmai. Mi-a zis : „eșisem desculț pe pămînt și m-am ținut de copac. Copacul se ținea de mine și eu de el. Amîndurora ni se făcuse frică"

Să fi vrut vreodată să exprim vorbirea ce-am avut-o din frageda copilărie pînă în tremurata adolescență, — vorbirea mea cu bătrînul gutui din fața ferestrei, cu verdea de iarbă din curte, n-aș fi fost în stare să zic mai corect decît ce-a zis Grigore de copac.

Tristă comunicare, dar totuși ce comunicare, dumnezeule !

Vine o vreme cînd te trezești vorbind și spunîndu-te pe tine unui bolovan, unei pietre. Te trezești dînd de mîncare unei vrăbii, dar nu din milosîrdie ci pur și simplu.

V-ar supăra prieteni, dacă n-aș spune că sunt contemporan cu iarbă verde, cu gîndaci de bucătărie, cu înțepătoarea albină, cu nenorocita de furnică, clasă salahoră a gîzelor, că sunt contemporan cu acea neagră de capră de munte, cu delfinul mintos, cu paltinul și cu teiul, care din pricina lui Eminescu, nu îmi mai tihnește să-l miros ca lumea ?

Și că veni vorba, ia uitați-vă și voi la el ! Hai, să nu-i mai lăsăm pe unii dintre ai noștri să spună totul despre ceva !

Să fim generoși. Să lăsăm nenăscuților dreptul de a vedea cu ochi proaspeți și cu ființă singuratecă încă o dată și încă o dată și încă o dată ceea ce văzurăm și noi cu ochi proaspăt.

— Ce faci bre ?

— De unde vrei să știu ! ?

Nichita Stănescu

ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviile „Luceafărului" ● **Sedința** — spațiu al confruntărilor umane, al opțiunilor social-politice — și **Literatura.** Semnează : **Ioan Adam** ● **Sultana Craia** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Artur Silvestri** ● **Constantin Stan** ● **Doina Uricariu** ● Cronica literară de **Dan Cristea** ● Poeme de ● **Alexandru Andrițoiu** ● **Ion Cringuleanu** ● **Anais Nersesian** ● **Ioana Proca** ● Proză de **Mihai Pelin** ● Burebista — dramă istorică de **Gh. Mușu** ● Cultura românească în lume ● Repere ● Revista străină ● Aqua forte ● Sport.

Eugen Jebeleanu
Arena

Buimacul frenetic

De ani și ani de zile, ești prieten cu un om, dați împreună pinteni anilor — și într-o zi un cal rămîne fără călăreț. Anii ți-au doborît prietenul — dar cauți să te mîngîi, spunîndu-ți că vei putea povesti despre el multor altora (bine înțeles atâta vreme cât te vei mai ține și tu în șa), că Memoria ta poate să-i ridice un monument îndeajuns de elocvent.

Spui : a fost un om de mare cultură precum puțini sunt, a fost un poet remarcabil pentru care Poezia, Arta în general însemnau — și pe bună dreptate — mult mai mult decât toate ghelirurile societății, că era o ființă cu totul dezinteresată, că era demn și incapabil să facă rău cuiva, cu un cuvânt : că a fost o făptură aleasă.

Și mă gîndesc la prietenul meu, de curând dispărut dintre noi, Dragoș Vrânceanu.

Își spunea singur buimacul. **Nu o dată termenul revine în paginile, prea frumoasele pagini, pe care le-a scris.**

Buimacul...

Într-adevăr, așa părea, cu chipul său de păstor transhumant, cu mersul său șovăitor, cu incapacitatea sa de a ține pasul unei lumi atât de motorizate, super-industrializate, tehnocrate și atît de lucide.

Dragoș era translucid. Vedeai prin el formele nebuloase — paradiziace și stranii — ale unui Univers în care s-ar fi putut să bănuiești prezența păstorului Mioriței întretăindu-se cu silueta Beatricei.

Buimac, așa dar...

Și, iată, acum, în fața mea și în fața Domniilor Voastre, aceste câteva fragmente din ultima lucrare a lui Dragoș Vrânceanu, intitulat „Jurnal patetic italian".

Și, iată cum, de-abia acum, îmi dau seama cât de puțin se cunosc oamenii (chiar vechii și bunii prieteni) între ei.

Buimacul nu era numai buimac. Pe dinlăuntru, acolo unde fiecare dintre noi își ascunde hohotele de plâns umilit, și hohotele de râs ale victoriilor neîmplinite niciodată, snopii de aur ai speranțelor și roțile sfărâmate ale quadrigelor înfrângerilor; acolo unde se află tot ceea ce viața a prefăcut în cu totul altceva decât am fi vrut, — acolo, înlăuntru, nu se mai află Buimacul, ci Frenezia.

Frenezia unei tinereți pe veci pierită, însă nu stearpă, o tinerețe cu trandafiri și cu ghiare, dar care — tocmai de aceea — așează pe fruntea Buimacului o cunună de picături de sânge și de petale...

În pagina a 8-a „JURNAL PATETIC ITALIAN" de Dragoș Vrânceanu.

Portret în august

Vara unui muncitor

23 august 1944-1977

Chip de piatră, îi spuneau. Vorbea puțin, două-trei fraze pe zi, colo. Atît. Înalt și tînăr. Venise dintr-un sat. Răcăciuni sau Faraoani. Venise la fabrica aceea de făcut piulițe, suruburi, clame pentru tot soiul de laboratoare și ateliere. Lemnarul cu ziua devenise muncitor. Prima treaptă, incipientă. Mai cînta, mai rîdea, mai tăcea ca la el la țară. Ocolea într-un fel anume oamenii, așa cum dai ocol unui ochi de apă. Nu din răutate, dintr-un calcul strecurat prin partea întunecată a sufletului, ci așa din suflet, din instinct, ceva din instinctul pisicii care calcă numai peste pietrele uscate.

Prima treaptă a condiției lui de muncitor : atîtea piulițe și suruburi pe ziua de azi, mirosul de ulei încins, zumzetul strungurilor Ranghet, primele noastre strunguri, salopeta pe care gazda i-o spăla în Dero în fiecare lună, deci și zile cînd venea la uzină într-un fel de pieptar și pantaloni de aba de piuă, primele bilete la film, la casa de cultură (juca „Vagabondul" seria întîi și se juca „O noapte furtunoasă").

Într-o zi i-a dat brînci ideea că n-ar fi rău să-și termine alea șapte clase. Oricum pînă la diploma de absolvire nu-i trebuiau decît doi ani — a șasea și a șaptea. Le-a făcut la fără frecventă, într-o școală din marginea Bacăului, lîngă întreprindere. „Prinsesem gust de carte — îmi spune. Oamenii învățau, aproape toți oamenii învățau. Nu puteam rămîne de căruță. Sau nu vroiam să rămîn de căruță, nu-i așa ?".

O ambiție tăcută, niciodată declarată, declamată mocnea în el. O ambiție cu scrîșnet de dinți. O urcare generală, deci nu numai a lui, dar urcînd în rînduri strînse vezi puțin în jur. Abia ajuns pe o anume treaptă, răsufli ușurat și privești, și gîndești. Locul dintre vale și pisc. Nu e puțin lucru să te afli acolo. Nu mai ești funigel, — gîndești, îți spui mereu — purtat de vînt, agățat de toți aracii vieii. „Poți mai mult ?" s-a întrebat, tot așa în felul său, bolovănos, ceva mai șlefuit. „Pot, pot, pot...", și-a răspuns cu privirea lipită de primul pisc.

Era și este o urcare generală. Imperioasă, obiectivă urcare — și-a dat seama. În '62 s-a înscris la seral, clasa a opta. În '67 era cu maturitatea luată. Om la 28 de ani, proaspăt însurat, înscris pentru casă la bloc.

Stadiul piuliților, șuruburilor și clamelor trecuse și el. Se ridicau stîlpii unei noi hale. Bacăul urma să se lanseze în producția de mașini-unelte. La montaj a asistat și el. A pus mîna și a mutat din loc mașinile care urmau să producă alte mașini.

Atunci s-a conturat în el, în tăcutul, taciturnul, ambițiosul Petre Băletu cea de-o doua

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

Învățături

1.

Înțeleptul meu zice, —
Să mă feresc de binefacerile inamice,
Să fug de prea multul ferice.
El m-a-nvățat Exercițiul celor două feluri de bice :
Cu Biciul din Zori, bate-te, și iarăși te bate
Pentru ceea ce vezi rău în Cetate ;
Cu Biciul de Seară, lovește-te cînd vezi numai bine —
Întrucît legile ce vin de la tine,
Trebuie să se-ntoarcă iarăși la tine.
În ceea ce privește Cetățile,
Nu-i întotdeauna cu dreptățile :
Dă tu, cît ți se cere
Și nu lua înapoi, decît o fărîmă :
Și faptele și vorbele au aceeași putere —
Important este omul care și le asumă.

2.

Înțeleptul meu, iarăși îmi zice,
Învățăturile menite să mă aridice :
Omul care cunoaște pe alții este înțelept.
Ia-te la trîntă cu Îngerul,
Cu Lucifer ia-te de piept,
Însă față de Joe, vezi cum îi stă fulgerul.
Abia omul ce se cunoaște pe sine
Este într-adevăr iluminat —
Într-această învățătură de bine
Orice adaos s-a terminat.
Cel ce poate să-nvingă pe alții e tare,
De-acum încolo, el merită ascultare,
Dar cel ce s-a-nvins pe sine-i puternic cu-adevărat.
Mai întîi învață să-i asculți pe ceilalți,
Dacă vrei să fii și mai tare ;
Cînd cazi, tu să simți că te-nalți,
Cînd te ridici, să plîngi că te prăbușești —
Întrucît aceasta-i Învățătura despre Finalurile Lumești :
Cel ce cunoaște îndestularea-i bogat ;
Cel-ce-i energic are un scop în viață.
Dar nici de avere nu-i bine să fii legat,
Însă scopul omului nu-ntotdeauna-i pe față ;
Acesta se-nvață, acesta se și desvață.
Ca să înțelegem poeticește despre Finaluri,
Adu-ți aminte eseul : Timpul — ca Mișcare de Valuri.
Învățătura : „Istoria — ca Mișcare Oceanică"
Te purifică de trufie și te scapă de panică.
Însă mai zice și-așa,
Înțeleptul de care stau eu și-ascult :
Cine nu se-ndepărtează de firea sa,
Trăiește și bine și mult.

Ion Gheorghe

OPȚIUNI

Critică și peisaj sufletesc

Aparent, Pompiliu Constantinescu nu are un program, însă puține din judecățile de valoare ale acestui clasic al foiletonisticii românești au fost infirmate de timp. „Intuiția centrală", aproape de formula tainiană „la qualité maitresse", era în fond „reliefarea rapidă a individualului", dar și un remarcabil echilibru între entuziasm și luciditate, între reflexie și admirație. Rezistența unei opere nu se reduce la numărul paginilor și cu atît mai puțin la anecdotica mărunță, biografică, psihologică sau impresionistă ; ea se află cel mai des în experiența morală a scriitorului, a criticului, în scepticismul cu care sînt pronunțate marile idei și teme ale operei, în valul de simțire și de înțelegere și poate, înainte de toate, în inițiativa cedată „tristei dureri de a spune adevărul" (înțelegînd prin critică „atitudine sprijinită pe convingere și temperament"). Lucru de tot rar. Pompiliu Constantinescu se află în situația fericită de a nu fi „păcătuit" nici prin amabilitate, nici prin indiferență, nici prin echivocul opiniei, ci numai prin independența de atitudine și prin libertatea de a judeca. Pînă la un punct autoritatea sa era, dincolo de toate susceptibilitățile, credința statornică în artă „ca într-un fapt izbăvitor al spiritului" și în onestitatea criticii, ca într-un imperativ etic și ideal educativ. Cu această disciplină s-a supus, vreme de două decenii, „capriciului productivității" și numai din această perspectivă trebuie să refacem astăzi impresionantul inventar al punctelor de vedere actuale într-o operă în care efortul de a descoperi sensibilități nu s-a lovit decît de dogmatismul îndoielilor principiale.

Despre Agârbiceanu se pronunță una dintre frazele esențiale : existență dublă, în aceeași natură creatoare, „a moralistului sever și a ispitei poetului", un spirit de concurență cu alte cuvinte, în care învinge, din păcate, aproape întotdeauna, moralistul ; de unde condamnarea pasiunii, cenzura etică și teama de a profana sufletul, rigiditatea analizei și justificarea parțială a afectivității. Morala se salvează prin „sacrificiul artei", însă nu întotdeauna acest sacrificiu poate ascunde o prudentă curiozitate teologală. În cazul lui

Aurel Sasu

Continuare în pag. a 6-a

Ecouri la dezbaterea dedicată cenaclului literar

Nervii de aur ai Cetății

Se spune despre poeți că sînt nervii de aur ai Cetății. Indiferent de încărcătura conotativă a expresiei, un lucru mi se pare evident : poetul (scriitorul în general) nu poate fi conceput în existența obștii înafara funcției comunicative. Pentru a se face cunoscut și pentru a comunica el are la îndemînă în principal două mijloace : **revista** și **cartea.** Că aceste mijloace nu epuizează mijloacele de comunicare a fost subliniat în lucrările recentei Conferințe Naționale a Scriitorilor, reliefîndu-se rolul important pe care poate și trebuie să-l aibă Cenaclul în formarea și propagarea valorilor artistice. Reiese din dezbaterile Conferinței și din intervențiile ulterioare că Cenaclul e înțeles într-o articulație **complexă,** el depășind cazuistica strict literară ; unele forme de Cenaclu deja existente tind spre un sincretism al artelor. Departe de a fi o noutate, Cenaclul s-a născut de fapt înaintea revistei și a cărții, iar pe de altă parte utilitatea lui nu mai trebuie demonstrată. După cîte cunosc din experiența nemediată, două cenacluri din Capitală se apropie ca idee și realizare de ceea ce credem cu toții că ar trebui să însemne un cenaclu ; cenaclurile revistei „Luceafărul" și cenaclul „Amfiteatrul artelor" al revistelor „Amfiteatru" și „Viața studențească". Amîndouă funcționează pe două dimensiuni, secțiuni ca să zicem : Cenaclul literar propriu-zis și un cenaclu artistic în care coexistă armonios aproape toate artele. (Bunăoară, „Amfiteatrul artelor" face loc și filmului de ficțiune, studențesc). De-

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 6-a

Contemporanii noștri

Anii de ucenicie ai lui Marin Preda

Viața ca o pradă de Marin Preda a fost interpretată în mai multe feluri. Pentru mine ea este un fragment de autobiografie cuprinzînd numai anii de ucenicie, anii de formație ai prozatorului care va debuta la 20 de ani în presă și la 26 în volum.

Marin Preda, care în aceste zile a împlinit 55 de ani, nu a debutat ușor, și-a smuls aprobarea cîtorva scriitori și, la început, a unui singur critic ca pe o pradă parcă dictată de semnificația numelui său latin (**praeda** = pradă). La 18 ani, după ce-l ținuse trei ani la Școala normală din Cristuru Secuiesc, tatăl îl depune în gara de Nord la București declarînd că nu-i mai poate plăti taxele. Elevul provenea dintr-o familie numeroasă. Părinții aduceau din căsătorii anterioare, tatăl trei băieți și mama o fată, la care se adăugau încă o fată și doi băieți. Marin fiind penultimul copil. Se vede dintr-o dată singur, prevenit instinctiv că nu mai avea ce să caute în sat, că, aruncat în viață, trebuia să afle singur „secretele pădurii". Îl obseda o imagine grotescă :

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

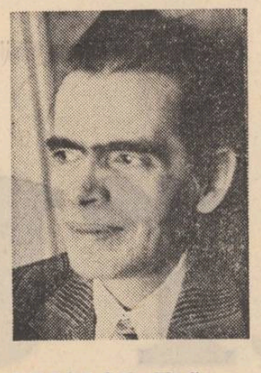

NICOLAE ȚIC — Roșu pe alb

Statornic investigator al mediilor muncitorești si posedînd o bună cunoaștere a lor, Nicolae Țic isi propune în recentul său roman, **Roșu pe alb**, o evocare a marii greve din august 1929 a minerilor de la Lupeni.

Încercare, să recunoaștem, nu lipsită de dificultăți pentru orice prozator, căci, în afară de o amplă documentare si de întelegerea nuanțată, dinăuntru, a evenimentului istoric, ea presupune o seamă de virtuti epice, capabile a se desfășura în mari tablouri narative si având putința totodată de a reconstitui complex o atmosferă explozivă ce angrenează în sinul ei masive grupuri umane. Modelul de necontestat rămîne, în mare parte, **Răscoala** lui Rebreanu, cu ritmul ei lent de acumulare a unor fapte si întîmplări mai mult sau mai puțin semnificative, dar care se string, în cele din urmă, într-un cleste de foc, după cum si pierderea siluetei individuale în masa colectivă agitată reprezintă, în astfel de cazuri, aproape o normă artistică de observație. În ce privește ritmul expunerii, Nicolae Țic a ales calea cea bună. Prozatorul a înteles că la fel de important, poate, ca tabloul grevei propriu-zise este tabloul motivelor, mărunte sau decisive, care au condus la luota deschisă si la confruntarea directă. El se apleacă, de aceea, mai ales asupra lucrurilor care, luate atît separat cît si în totalitatea lor, denotă o „stare de spirit" încordată a multimii ce nu poate fi rezolvată decît prin înclestarea luptei. Narațiunea romanului începe astfel cu cîteva luni înainte de greva din august, si debutează cu un fapt în aparentă minor care afectează deopotrivă atît traditia cît si situația economică a minerilor si anume, interdictia abuzivă de a transporta acasă deseurile de lemn din subteran. În economia romanului, faptul acesta apare ca o scînteie a revoltei si lui i se adaugă într-un crescendo amenințător măsuri represive tot mai categorice, si din partea administratiei minelor si din partea organelor de ordine, culminînd, pe fondul crizei generale, cu concedierea unui mare număr de lucrători si cu explozia catastrofală produsă într-una din exploatări.

Lentoarea înscrierii unor asemenea scene epice întretesute cu alte mici episoade de viată cotidiană are un bun efect respiratoriu în plan narativ si contribuie, de altfel, la realizarea cîtorva dintre intentiile autorului care si-a propus nu o „carte-document" despre greva de la Lupeni, ci o abordare a „esentei unor fapte si întîmplări" consemnate de istorie, „socotind că mai presus de toate a fost spiritul revolutionar ce a însufletit mii de oameni în bătălia singeroasă pentru dreptate, libertate si un trai demn". Cum despre această ontiune de natură tehnică vom mai vorbi, să observăm, însă, deocamdată, că însusirile lui Nicolae Țic, consemnator rapid si fluent de situatii, îl ajută să dea repezi ochiri atît asupra masei minerilor ajunsă la limita răbdării, cît si asupra problemelor fundamentale care o agită. Prozatorul are tactul de a stringe dovezi pregătitoare, cumulative, unele indiferente în sine, dar care izbutesc pe întinderea mai largă a evocării să contureze acceptabil mînia mocnită si pregătirea de luptă. Derulate sacadat, într-o ordine aparent nepremeditată, episoadele în succesiunea lor merg ca un ac indicator de presiune spre punctul critic, culminant. A doua însusire a prozatorului, în afara acestei netezimi de observație si manevrare, este ceea ce-am numi, în cîteva cuvinte, familiarizarea evidentă cu un anume „spirit" muncitoresc, prezent în majoritatea cărtilor sale si deci în legătură nu numai cu aceasta din urmă, spirit plămădit deopotrivă din franchete si din îndîrjire, din traditie si simt de dreptate. În **Roșu pe alb** reprezentantul de frunte al acestui spirit, pe lîngă alte figuri umane, din păcate, mai palid creionate, este comunistul Petre Bozan, el însusi fiu de comunist si conducătorul de fapt al tuturor minerilor din Valea Jiului. Ca o probă a traditiei sale de miner si a constiintei de clasă, el refuză, de pildă, în ciuda dramei familiale pe care o declansează gestul lui, momelile unui unchi din Bucuresti, doritor de a-i lăsa mostenirea si de a-l face patronul unui atelier din Capitală. Dincolo de acest personaj si, partial, dincolo de un alt erou, Pavel Boca, celelalte siluete umane de prim plan nu se retin. Într-adevăr, în romane cum este **Roșu pe alb**, romane ale masei colective, eroii individuali sînt indeobste greu de prins în tulburarea multimilor, totusi o minimă creatie tipologică, reprezentînd de fapt o incursiune în colectivitate, trebuie să existe.

Nicolae Țic vede, însă, aici prea rapid si, în parte, prea subjugat de cîteva scheme pentru a conferi personajelor sale o adîncime epică a gesturilor pe deplin probante. Desi prin roman se perindă multe nume ele sînt prezente numai cu numele. Cîteva figuri de plan doi, de exemplu, ce-ar fi dat cărtii mai multă culoare tipologică si mai multă diversitate umană sînt de-abia schitate si acestea cu teamă parcă. Personaje cum sînt baba Arghiroaia, bătrîna rea de gură si rău prevestitoare, Ioska-Împăratul, minerul sărman visînd la o avere imaginară, fratii Filip, Chimită si Avram, tonti dar dîrji, Florita-Corcodusa, inocenta cu mintile aproape pierdute etc. mai bine implantate în materia romanului si în scene pe potriva lor ar fi făcut ca narațiunea să cîstige în varietate portretistică si, în ultimă instantă, în substanta omenească. Surprinzător, desi nu se refuză în genere situatiilor spectaculoase, cum sînt omorul, dispariția sau sinuciderea, Nicolae Țic pierde, cu toate astea, cîteva bune prilejuri de a exploata scene sau confruntări „tari" în apreciatul înteles al cuvîntului. Sînt unele episoade ce dispar cu iuteală din memorie tocmai din lipsa de pastă cu care sînt zugrăvite, desi nucleul lor oferea toate premisele dezvoltării. Moartea prin înghet a unui agent informator (Sîrduc) în noaptea de revelion pe dealurile de la Uricani, înmormîntarea grotească a inspectorului Coroi, răfuiala dintre nevestele de mineri si „cucoanele" din colonie, ca si altele, de asemeni, ar fi constituit ocazii deosebit de prielnice de a pune pe roman ceea ce se cheamă „carne" epică. Un alt prilej, de astă dată ideologic în esență, de a aprofunda atît implicatiile cît si dezbaterea directă din roman îl constituie confruntarea dintre Petre Bozan si Badea, trimisul de partid de la Bucuresti. Este o confruntare de principii care ar fi antrenat mai greu si mai decisiv în reflectare unele din conditiile, ca si unele din erorile comise în decursul luptei ilegale, si pe care autorul se multumeste s-o amintească aproape din fuga condeiului. Cît priveste personajele negative, acestea sînt îndeobste caricate cu exces, greseală de observatie în care, din păcate cade nu numai Nicolae Țic.

Este de observat, ca o concluzie, că desi bine intrat în atmosfera momentului si excelent documentat în privinta „dosarului" faptelor consemnate sau neconsemnate de istoria scrisă, prozatorul nu numai că nu-si ascultă eroii într-o vorbire individualizantă (autorul si eroii se exprimă în aceeasi limbă), ceea ce, probabil, că nu si-a propus din capul locului, dar nu pare a avea în vedere, aici fiind lacuna principală a cărtii, cadrul geografic si, în mare parte, si pe acela sociologic al evocării sale. Într-un roman în care personajul principal s-ar fi cuvenit să fie „mina", dimpotrivă, printre cele mai zgîrcite date si amănunte revelatorii figurează tocmai acelea oferite despre mină ca loc modelator de gesturi si mentalităti cu continut specific. Este prea putin element caracteristic în viata minieră pe care ne-o prezintă Nicolae Țic, chiar dacă el si-a propus să redea numai „esenta" unor actiuni revolutionare. De aceea, după părerea noastră, neîmplinirile se află în optiunea pentru o evocare epică si nu pentru o „carte-document", carte mai potrivită atît stilului si viziunii scriitorului (relatarea obiectivă este aici întretesută cu rechizitorii de acuzator public ori cu amintiri personale), cît si lucrurilor pe care le cunostea în modul cel mai intim.

Dan Cristea

viața cărților

Prea tîrziu pentru Marilena

Nu de mult a apărut la „Cartea Românească" **Prea tîrziu pentru Marilena**, versiunea românească a ultimului roman de Anton Breitenhofer, cunoscutul si apreciatul scriitor resitean de limbă germană. În originalul său (Zu spät für Marilena) această creatie epică a obtinut premiul Uniunii Scriitorilor pe 1973. Romanul se integrează într-o trilogie, unde si celelalte două părti ale ei, **Ciudata prăbușire** (Am Weltenbukel) si **Pictorul de fete** (Der Mädchenmaler) cuprind ca fundal aceeasi frămîntată Reșită, orasul de pe Birzava. Lucrarea recent tradusă prezintă o evocare a rezistentei si a luptelor de eliberare care preced si includ, totodată, memorabila dată de 23 August 1944.

Traducătoarea cărtii, Sevilla Răducanu, într-o amplă si penetrantă prefată, pe care o intitulează cu subtilitate **Virtuțile Timpului recuperat**, îsi formulează, din primul moment, o întrebare sau, mai precis, o serie de întrebări valabile pentru o întreagă categorie de scrieri. Ne permitem, de aceea, să reproducem textual cele gîndite de prefatatoare: „Peste trei decenii s-au scurs de la marea conflagratie. Care este sansa mesagerilor întîrziati? Pot ecourile, chiar solemne, ale evenimentelor consumate să genereze acum mai mult decît variante palide, neincitante? Ce nouă optică poate apăra de platitudine o scriere inspirată de timpuri revolute? Asemenea întrebări curajoase, care asează pe o muchie de cutit sau, cel putin, într-un echilibru instabil, chiar cartea prefatată, sînt prea tulburătoare pentru ca Sevilla Răducanu să nu le caute o replică imediată.

Ne oprim, în consecință, la răspunsul dat propriilor sale îndoieli, pe care le mărturisim a fi fost si ale noastre la începutul lecturii. „Momentul consumat ca trăire de către o generație", continuă prefatatoarea, „se supune reevaluărilor pe coordonate îmbogătite de o cunoastere mai adîncă si o mai amplă perspectivă. Ea, această perspectivă, relevă retrospectiv fapte si evenimente ce dobîndesc în proiectia timpului alte proporții". Am reprodus cu grijă aceste rînduri fiindcă ele cuprind o interpretare extrem de ascutită nu numai a rostului cărtii de fată, ci si a oricărei scrieri care ar putea să intre în categoria ei. Si, într-adevăr, o lectură atentă a romanului confirmă plenar cele gîndite de prefatatoare.

Ce aduce nou fată de scrierile din acele „timpuri revolute" **Prea tîrziu pentru Marilena?** Am spune că înlăturarea acelui schematism supărător care devenise, la un moment dat, de rigoare. Însusi melancolicul titlu, cu un „prea tîrziu" demonstrează suficient această nouă perspectivă. Moartea finală a micii copile infirme arată, în complexitatea neabirtrară a vietii, închiderea definitivă a unei sperante tocmai cînd s-a realizat deplin, pentru nefericita ei mamă, marea sperantă obstească. Această mamă română. Persida, depăsind orice schematism, aminteste de unele pregnante figuri feminine fie din literatura noastră, fie chiar din cea universală. Sevilla Răducanu o apropie, pe bună dreptate, de Ciocciara, de Mara, de Vitoria Lipan.

Înlăturarea schemei din amintitele „timpuri revolute" mai poate fi apreciată în romanul lui Breitenhofer si printr-o deschidere firesc lărgită a ideii de realism. Aria sa realistă se amplifică cu intuitii, cu presimtiri, cu „semne", ba chiar cu o colorată fantezie de „noapte valpurgică" (în capitolul **Bal mascat**) ceea ce contribuie să astearnă un văl de intensă poezie asupra romanului. Dar, ceea ce ne apare mai important decît toate acestea, este că, desi scris în materna limbă germană a autorului, **Prea tîrziu pentru Marilena** apartine integral marii unităti a pămîntului nostru. Din primul moment se recunoaste că romanul este scris de un fiu autentic al tării noastre, doar cu altă limbă decît cea majoritară. Breitenhofer se integrează în tradiția lui Slavici, a lui Sadoveanu, a lui Rebreanu. Cu o admirabilă obiectivitate nu mai face nici o distinctie, la personajele sale, între români si germani, ci numai între cinstiti si necinstiti, între devotati si trădători, luînd drept criteriu idealurile pe care le urmăreste fiecare din noi. Pe o veche temă autorul reuseste, astfel, să creeze una din expresiile cele mai noi si mai originale. Excelenta traducere a Sevillei Răducanu a contribuit, în mare parte, să facă din romanul lui Breitenhofer o creatie pur românească.

Edgar Papu

Călătoria conștiinței

Un volum*) straniu, ca un parfum aparte, protejc si plin de surprize ne oferă Toma George Maiorescu. Cum oare ar putea fi catalogată o carte în care se împletesc versurile cu textele de jurnal personal, confesiunea cu dizertația estetică, joaca, în manieră dadaistă, cu limbajul si reproducerea unor documente de istorie literară?

Sfidînd traditia artistică, în virtutea căreia între poet si cititori trebuie să se instituie, pentru realizarea comunicării poetice, o convenție stilistică, autorul ne prezintă un amalgam de gînduri, temeri si sperante, într-un cuvînt, un fragment de experientă umană. Textul cuprinde discursul liric si meditația asupra sa, mărturisirea si detasarea de ea, poetul dedublîndu-se în permanență. Străbaterea spațiilor geografice este, de fapt, un pretext pentru o incursiune în lumea eului lăuntric. Imaginile memorate nu sînt decît tot atîtea prilejuri de reluare a unor întrebări fundamentale. De-a lungul volumului (nu întotdeauna egal cu el însusi) cititorul regăseste în multiple forme aceeasi interogație: care sînt limitele (bănuite si nebănuite) ale constiintei umane: „De la vecinul de peste deal / am împins hotarul orizontului nostru / la constiința planetară / si de-aici / expropriind domeniile dumnezeirii // la universul anilor lumină // ...Si mai departe?! / Conștiința / În Ea ascunsă / miraculoasă taină / a devenirii...". (Cetatea).

Mihai Coman

*) **Toma George Maiorescu: „La echinox de toamnă" — Editura „Cartea Românească", 1977.**

aqua forte

„Extrapolările" sau escamotarea adevărului

● Am citit în dese rînduri, cu interes, „dezbaterile" propuse de revista **Amfiteatru**, dezbateri, cel mai adesea, desfășurate pe teme literar-artistice de o reală stringență si actualitate si de aceea, fără îndoială, continînd, în majoritatea cazurilor, opinii pe cît de diverse, pe atît de vii si de incitante pe potriva unei reviste scrise de tineri si pentru tineri. Nu o dată chiar, am consemnat cu satisfactie, în revista noastră, continutul dens al unor astfel de dezbateri.

Mărturisim că, în contextul de azi, cînd numeroase ziare si publicatii îsi propun în paginile lor, în variate modalități publicistice, abordarea lucidă si responsabilă a activității criticii literar-artistice, cu un atît mai mare interes ne-am aplecat asupra paginilor din **Amfiteatru** prin care revista inițiază, într-unul din ultimele ei numere (mai precis, nr. 7), un colocviu **asupra perspectivei** istorice în critică, avînd drept temă: „Critica literar-artistică si perspectiva istorică". Desigur, atît importanța temei cît si generozitatea de răspunsuri si de probleme pe care le implică se evidențiază de la sine, așa că nu nejustificate au fost si „apetitul" nostru de lectură si asteptările pe care ni le puneam în promisiunile unui schimb de opinii ce se vădea, inițial si prin prisma subiectului aflat în discutie, viu, exigent si deopotrivă percutant.

Si, într-adevăr, cîteva dintre părerile exprimate de participantii la această dezbatere legitimau tema pusă sub reflector, raportîndu-se exact si obiectiv la aria ei de probleme si manifestări, încadrîndu-se asadar de drept în ceea ce revista însăsi îsi desemnase ca subiect de confruntare prin titlul enuntat. Am retinut astfel opiniile lui Ion Cristoiu despre necesitatea si mai ales oportunitatea inițierii unor analize, din perspectivă actuală, vizînd unele aspecte ale criticii literare marxiste, cum ar fi: rolul operei literare, poziția social-politică a autorului, raportul formă-conținut, sursele de inspirație ale scriitorului etc. O bună parte din aceste teme ar putea constitui, chiar pentru revista **Amfiteatru**, punctul de plecare al unor viitoare dezbateri, neîndoielnic folositoare pentru cititorii ei. Am fost interesati de asemeni, de interventia lui M. N. Rusu, demonstrînd, cu argumente concrete, că asupra unor scriitori români preclasici, cum ar fi Costache Faca, mai planează uneori o imagine desuetă, șablonardă si neconformă cu ultimele documente si informații publicate, astfel de imagini deformate putîndu-se întîni chiar si în tratatul „academic" de **Istoria literaturii române.** Sîntem, tot așa, de acord cu unele din aspectele relevate de interventia lui Grigore Arbore privind felul cum ar trebui să se exercite, la ora actuală, „funcția orientativă" a criticii de artă, după cum sîntem de acord, în parte, si cu alte cîteva dintre părerile sau sugestiile legate de fondul activității critice în diferite domenii.

Dar, în contrast evident cu aceste judicioase intervenții, demonstrînd clarviziune si exigență, în primul rînd exigență personală, cu atît mai întristătoare ne-au apărut pasajele din alte luări la cuvînt, găzduite cu larghete de aceleasi pagini de „dezbateri" ce-si propuseseră, de nu cumva ne-am înselat noi, o temă precisă si fermă: perspectiva istorică în critică! Ce legătură poate avea această temă, repetăm generoasă si actuală, cu „răfuielile" personale, străvezii si neargumentate, sau cu poliețele plătite la adresa unor critici si executate acum sub paravanul unei dezbateri de revistă studențească, străină în orice caz de asemeni meschine scopuri? Ce legătură se poate întrevedea între tema propusă si problemele pe care le ridică ea cu, de exemplu, înfatuarea lui Marian Popa, care, printre rînduri contînînd si unele lucruri juste, îsi arogă însusiri chiromante („Am prevăzut fenomenul acesta — o pretinsă inflație a criticii (n.n.) — în 1970") sau declară negru pe alb, fără clipire din ochi: „Este mai ales de observat că multi critici importanți nu mai fac critică pentru că nu mai vor sau nu mai au unde: de la **Ov. S. Crohmăliniceanu** la **Marian Popa**"? Dimpotrivă, am observat că la toate solicitările noastre de articole, ca si la ale altora, Ov. S. Crohmăliniceanu a răspuns cu extremă bunăvoință, firește în limita preocupărilor sale, si nu credem că altul este cazul si al lui Marian Popa care, se vede treaba, nu găseste alt mijloc decît acesta de a se „regiza" si pune în evidență.

Într-o altă intervenție, un tînăr, pe nume Mircea Scarlat, cunoscut pînă acum pentru atacul împotriva cărtii lui Marin Preda, **Delirul**, si pentru o **Introducere în opera lui Miron Costin**, criticată cu justete, după părerea noastră, de Laurențiu Ulici la „Cronica debutului" din „România literară" (articolul „Metoda compilației") nu găseste de cuviintă decît să-si întoarcă critica, proferind grele acuze la adresa recenzentului (vinovat, zice-se, de faptul că s-a aventurat în „domeniul orginilor poeziei românesti") si asta, nici nu se putea, firește, altfel, decît sub același paravan primitor al unei dezbateri ce se dorea „de principii". Cu aere de magistru sifonat, el îsi începe interventia astfel: „Inițierea prezentei discutii de către revista **Amfiteatru** mi-a readus în minte „ciuda" pe care, în studentie, mi-a produs-o o revistă de prestigiu introducîndu-mi un articol de critică literară la rubrica **Istorie literară**, din simplul motiv că se ocupa de un cronicar din secolul al XVII-lea". Ei, si ce era cu asta? Nu era oarecum firesc? Nu a rămas, cumva, în interventia lui numai o „ciudă" nesatisfăcută de nimeni si nimic, batjocoritoare față de valori greu contestabile si față de activități ce reprezintă în critica noastră de azi exemple de cultură si seriozitate? Cum pot fi categorisite injurioasele rînduri referitoare la scrisul lui Nicolae Balotă („Fără a fi dovedit vreodată capacitatea găsirii unei linii de evoluție în literatura română sau măcar un punct de vedere coagulant Nicolae Balotă publică unul după altul volume de articole, dintre care unul poartă chiar un titlu ce sugerează o devenire istorică: **De la Ion la Ioanide**") altfel decît ca o mostră stupefiantă de rea credință, de contestare violentă si ignorantă a unuia dintre cei mai buni critici pe care îi posedă literatura noastră actuală? Nu pledăm, să se înțeleagă bine, pentru raporturi ancilare între un profesor si un fost elev, însă si în acest caz, ca si în altele, nu putem decît să observăm, cu mîhnire si îngrijorare, cum doi-trei fosti studenti de-abia au asteptat să părăsească porțile facultății pentru a-si injuria în scris profesorii ce i-au învățat carte. Criticii sînt, desigur, egali între ei, indiferent de vîrstă, dar se cuvine credem, un minim, cel puțin, respect profesional si, în orice caz de asemeni meschine argumente practice a vocației de critic. Ceea ce nu e cazul, deocamdată, al lui Mircea Scarlat.

Aceluiași tratament violent negator si fără a fi sustinut de dovezi îi e supusă, de către Dinu Flămînd, activitatea lui Serban Cioculescu, „decanul de vîrstă — ni se spune parcă în deridere — al criticii noastre". Asupra judecății, din vîrful condeiului, că Serban Cioculescu a scris „superficial" despre majoritatea scriitorilor interbelici s-ar fi aplecat cu hohote de ris multi dintre însisi scriitorii comentați la vremea aceea. Si ar fi avut si de ce s-o facă.

Despre astfel de opinii emise în propriile pagini, răfuielnic si demolator si, mai cu seamă, complet străine de dezbaterea organizată cu un țel precis, autorii anchetei cred, cuiva l, că prin ele se dovedește „vigoarea criticii tinere românesti". Ne îndoim, si din multe motive, că tînăra critică românească aderă la acest spirit acultural, iar dacă initiatorii discutiei socot că nume, în genere, sporadic si nesemnificativ ocupate cu critica reprezintă si întrupează această „vigoare", hrănită după părerea noastră de cu totul alte surse, e momentul să le spunem că se înșeală cu desăvîrșire. De altfel, simțind ei însisi că unii dintre participanții la această dezbatere, pe care am fi dorit-o pe măsura dezbaterilor ce se desfășoară astăzi în critica noastră, s-au rătăcit pe alte căi, inițiatorii anchetei se scuză cu o dezarmantă candoare în preambulul discutiei, precizînd că: „A fost, desigur, numai un punct de plecare, căci articolele pe care le publicăm dovedesc o extrapolare a temei inițiale". Deci, una ne propunem si alta făptuim? Cu asemeni „extrapolări" nu-i exclus să initiem o dezbatere despre critică si să ajungem la una despre extraterestri! Sau, ceea ce e totuna, la escamotarea adevărului. Din acest punct de vedere, n-ar fi fost mai normal ca revista **Amfiteatru** să se limiteze la interventiile care se încadrau într-adevăr în marginile discutiei propuse, înlăturînd astfel manifestări străine de climatul general al activității criticii noastre?

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

Iluzie și adevăr

„Ce se întîmplă în sat cu oamenii de nu mai puteam vorbi unii cu alții ca altădată, fără aceste bănuieli si aceste taine?" — se întreabă naratorul într-una din interventiile sale din volumul al doilea al **Moromeților.** Întrebarea este, de fapt, o constatare, impusă de evenimentele cu care se confruntă satul în anii colectivizării. Dezbaterile din „agora" (poiana lui Iocan din primul volum s-a mutat în curtea casei lui Ilie Moromete) sînt concurate si treptat înlocuite de climatul de suspiciune, creat si alimentat prin mașinațiunile subterane ale unui grup ce deține, efemer, puterea. Avanscena romanului nu mai este dominată de un singur om. Alături de Moromete (care păstrează încă un rol important în roman) apar Isosică, Plotoagă, Bilă, Mantarosie, Zdroncan, Oauăbei si încă multe alte personaje, apariții episodice în primul volum sau creații noi ale scriitorului. Faptul nu este decît consecința firească a deplasării vizibile a accentului de pe drama individului, pe drama colectivității.

Socul produs de transformările rapide din viața satului creează conjunctura favorabilă ascensiunii politice a unor oameni ignorați de colectivitate sau, oricum, exclusi din sfera ei de valori. Unul dintre acestia este Isosică, personaj a cărui evolutie circumscrie o dimensiune a cărtii putin cercetată de critică. Este latura „conspirativă" a romanului. Isosică se dovedeste extrem de abil în executarea manevrelor prin care capătă acces la putere si prin care apoi îsi elimină adversarii. La început va face joc dublu. Participă la întrunirea secretă din casa lui Aristide si subscrie la diversiunea initiată de acesta (.....trebuie să ne gîndim la niste insi pe care să-i văpsim comunisti, să-i alegem noi să intre în partid, fiindcă nu putem să lăsăm comuna să ajungă pe mîna ăstora"), dar nu înainte de a-l informa pe notarul comunist despre una din actiunile subversive puse la cale de fostul primar. Următoarea miscare, reusită, este compromiterea si înlăturarea lui Adam Fintină, secretarul organizației de bază. Aliatii săi sînt Plotoagă, Bilă, Zdroncan si Mantarosie. Împreună formează biroul organizației si conduc destinele comunei. Pentru a-si păstra si întări puterea proaspăt cîstigată, Isosică instituie un adevărat sistem de spionaj si dezinformare. Ciulca, sotia sa, desface la aburul mămăligii scrisoarea lui Adam Fintină către primul secretar. Mantarosie are misiunea să-l supravegheze pe responsabilul morii, naratorul surprinde neconosctuti trăgînd cu urechea la discutii importante. Isosică îi instruieste pe Geacă si Dănălache să-l atragă în acest carusel al suspiciunilor pe Niculae Moromete etc.

Tensiunea creste în momentul în care Isosică îsi descoperă un adversar neasteptat în persoana lui Vasile al Moasei. Acesta detine informații compromitătoare si pare decis să le folosească pentru a demasca grupul conducător, care sabotează înființarea gospodăriei colective în Siliștea-Gumești.

Faptele se precipită si în alt plan al narațiunii. Țăranii sînt nemultumiți de abuzurile care se fac la predarea cotelor de grîu, iar un gest violent al lui Bilă declansează reactia multimii si pune sub semnul întrebării buna desfășurare a campaniei de recoltare. Interventia fortilor superioare devine inevitabilă. Ne aflăm într-un moment cheie, către care converg toate firele epice ale romanului satului. Scriitorul a dirijat cu precizie conflictul spre acest moment al deznodămîntului, menit să rezolve tensiunea acumulată si să refacă astfel echilibrul. S-ar părea că vom asista la o sedință lustitiară, în urma căreia adevărul va triumfa. Pozitia lui Isosică este serios amenintată din două directii: de o parte actiunea fortilor conducătoare, de cealaltă parte, dezvăluirile lui Vasile al Moasei. Importanta sedintei, caracterul ei de excentie în viata satului sînt subliniate direct de către narator: „Ceva asemănător, să vină adică atîtia insi care se vedea cît colo că sînt mai mari decît raionul, (tovarăsul Ghimpeteanu stătea si el la prezidiu mai al treilea) nu se mai întîmplase de mult. Functionarii sfatului, paznicii si tot ce detinea o responsabilitate în comună se răspîndiseră în tot satul să-i facă pe membrii de partid să înteleagă că se va întîmpla ceva neobisnuit...". Si, într-adevăr, se petrec lucruri neobisnuite. Primul secretar al regiunii de partid si trimisul C.C. nu impun sanctiuni, nu dictează excluderi, nu influentează adunarea. Toate acestea vor veni, în chip surprinzător, de la Isosică, „prietenul" lui Bilă si al lui Plotoagă, care probează încă o dată marea sa abilitate.

Din punctul de vedere al construcției, scena sedintei contine două etape distincte: pregătirea si desfășurarea. În roman ele nu se succed cronologic ci se interferează, potentîndu-se reciproc, întru deslusirea adevărului destinat lectorului. Participantii (care nu cunosc dedesubturile) vor confunda o sedință trucată cu una justitiară. Vasile renunță la atacul împotriva lui Isosică, acceptînd propunerea acestuia de a ocupa functia de președinte al Comitetului executiv, în locul lui Plotoagă. Cu necrutătoare intransigență (care face bună impresie învitatilor, mulțumiți de turnura „critică si autocritică" pe care o are sedința), Isosică îi sacrifică pe Bilă si Plotoagă si rămîne „în picioare". Adunarea are iluzia săvîrsirii unui act de dreptate, cînd, de fapt, triumful este al minciunii. Scena sedintei este importantă si pentru că acum se confirmă sau se infirmă datele cronologice ale personajelor, configurate de-a lungul întregului volum. Dacă Isosică nu se dezminte în nimic din ceea ce face, fiind tot timpul egal cu sine, trădarea lui Vasile dezamăgeste si chiar nedumerește. „Citit" însă cu atentie, personajul se motivează perfect psihologic. Vasile vrea să spună adevărul nu pentru a face dreptate, ci pentru a se răzbuna. Pentru el, adevărul este mijloc si nu scop. Răzbunarea reprezintă singura cale pentru a se vindeca de umilință. Iată-l, în chiar prima zi de la instalarea în noua functie, transînd, de pe pozitii de forță, o veche rivalitate: „Închină-te la Dumnezeu, zise Vasile gîfîind, ai să mori pe-acolo pe unde am să te trimit eu si din averea si din neamul tău o să se aleagă praful. N-am să dorm ca lumea pînă n-am să vă stîrpesc pe toti din rădăcină, dar o să încep cu tine, domnule Năstase, că cu dumneata am eu ce am".

Bizară este, în aparență, atitudinea lui Niculae. Tînărul activist nu face în timpul sedintei nici un efort pentru a restabili adevărul, desi demersurile anterioare îl recomandau drept un factor decisiv. Cinstea sa este mai presus de orice îndoială, dar tăcerea îl acuză. Să fie tăcerea de acum semnul unei intuiții exacte a epocii, al întelegerii inutilității unui gest singular, premoniția însingurării sale de mai tîrziu? Greu de răspuns, dacă ne raportăm doar la acest volum. Puse însă în relație necesară cu **Marele singuratic**, supozițiile devin certitudini. Pentru Niculae Moromete evenimentele din timpul campaniei de recoltare, culminînd cu episodul sedintei, se constituie într-o veritabilă lectie de cunoastere. Lectie dură, care destramă iluziile începutului dar deschid drumul către acceptarea superioară a adevărului.

Valentin F. Mihăescu

Un spațiu epic

Proza ultimelor decenii si-a redimensionat nu numai problematica sau eroii, limbajul sau tehnicile de construcție epică. Fundamentală si dificilă a fost modificarea spațiului si a timpului epic, introducerea unor fundaluri si primplanuri noi, (reprezentative nu ilustrative), reglarea unor ceasuri contemporane cu o altă ritmicitate si curgere a orelor, cu o distribuție diferită a accentelor cronologice obiective si subiective. Prin cel puțin zece cărți de valoare ale prozei contemporane, sedința a devenit un nod epic esențial în arhitectura cărtilor, un spațiu clasicizat aproape al tramei contemporane, înlocuind traditionalele cutii de rezonanță ale prozei: peisajul, salonul, camera juraților, cîmpul de luptă, piramida mediilor cu etajările ei ferme, spitalul si sanatoriul, arcadiile si infernurile de mică sau amplă dimensiune. Clasicizarea era de asteptat, realitatea socială, istorică si politică fiind traversată de sedințe de tot felul. În acelasi timp istoria prozei contine încă de la începuturile ei retorica si oratorica ca un miez sănătos si sigur al epicului, actual prin forța dramatică, prin stiința persuasiunii, prin metamorfozele psihologice declansate, prin darul de a atinge cu vorbele tinta faptelor. Sedința desfășurată ca legiuitoare sau ca liber arbitru, scenariul ei abstract, regizat de mecanisme artificiale sau, dimpotrivă, concret, vine firesc si în consens cu adevărul în proza contemporană, o unitate de măsură a oamenilor si a actelor lor, un filtru al constiințelor, oglinda sintetică sau analitică a unei lumi în devenire. Fără să detină rolul unui schelet în romanul lui Eugen Barbu, **Facerea lumii**, fără să deschidă sau să închidă tragice drumuri existențiale, toate sedințele din această carte sînt niște praguri, niște răscruci unde se întîlnesc si căile pozitive si cele negative si de unde se văd atît orizonturile largi cît si cele înguste, esențială fiind nu atît luarea cuvîntului cît ceea ce se ascunde în spatele vorbelor — excelent autoportret al vorbitorului — precum si ceea ce le urmează. Toate aceste întîlniri de împărțire a sarcinilor de productie, convorbiri pe grupe de lucru, discutii la minister, dispute cu specialisti si nespecialisti, sedințe ale U.T.M. sau de partid sînt **functionale**, atîta vreme cît „lasă vorbele" si trec „la obiect", cît nu se complac în „discursuri sforăitoare", în „baliverne" si-si re-

Ceramică de Victor Vicșoreanu

fuză tentația „de a vorbi de pomană". Tipologia sedintelor contine si toate aceste fenomene hibride. Dar sedințele de fond nu se reduc la „limbariță" si la cuvinte mari, la o „chestie de față", la „romane despre procesul de productie" sau la „plăcerea asta stirnită de un cuvînt bine brodit". Eugen Barbu numeste prin gura personajelor sale toate aceste „tentații ale sfîntului Anton" ce bîntuie deprinderile si comportamentul celor ce deviază rolul sedintelor si **Facerea lumii** adaugă cîteva portrete de vorbitori, completînd galeria sau bestiarul acestora. Filipache descoperă inventivitatea si puterea de creație a oamenilor din luările lor de cuvînt, dar are si revelația jocurilor de culise, a birfelor, a comploturilor ce folosesc adunările generale ca trambuline spre cucerirea puterii, ca mijloace de discreditare a unor oameni. Pentru el sedintele sînt semnificative în măsura în care rezolvă probleme cu curaj, fără crispare si retineri. Vorbele contează dacă deschid perspective actualizînd valori si proiecte fără exaltări si radicalisme, fără gesticulație si bravură. Prețul cuvintelor e pentru el extrem de important. Urăste demagogia, umflarea faptelor, rulajul vorbelor care pot valora „cînd cît o tinichea, cînd cît o bucată de aur". În sedința generală de sindicat din 4 iunie, Filipache nu ia cuvîntul desi e constient de regizarea unui complot odios împotriva lui. În schimb, trăieste această sedință în datele ei ce-l leagă de **trecut, retrospectiv**, recapitulîndu-si faptele, reconsiderînd datele, prieteniile, propriile sale acte si implicit în **viitor, prospectiv.** Prezentul, adică apărarea sa îl interesează cel mai puțin, momentul sedintei e trăit numai în sensul în care el dezvăluie trecutul si reformulează actele viitorului. Toate datele cărtii îl apără. Filipache e aparat de întreaga materie epică. El este oratorul în **Facerea lumii**, vizionarul, care alege tăcerea si convinge sau va convinge fără cuvinte, prin sigiliul faptelor sale. Si Vadrughian tace cînd e criticat în sedințe, tăcerea lui e însă negativă, îl acuză. Pe Filipache îl apără, îl justifică, îl înalță deasupra retorilor si limbuților ce se grăbesc să-l lovească. Sedința aceasta memorabilă valorizează sintetic toate personajele cărtii. Ea seamănă cu un act dintr-o dramă, concentrat recapitulativ. Adună toate destinele la un loc si facerea fiecărui personaj e pusă față în față cu facerea tuturor celorlalte într-o radiografie ce dramatizează **in vivo** facerea lumii. Pentru Anghel, Vasilescu, Burcea etc. sedinta se transformă dintr-un complot si o acuzare într-o autoacuzare. Vinile puse pe seama lui Filipache se întorc cu rezonante si sensuri înzecite împotriva lor. Pintea, secretarul organizației de bază e mediatorul, judecătorul obiectiv, care clarifică răstălmăcirile, calomniile. El e un „lup de sedințe", neînselat de alibiuri si presuasiune. Pintea e în carte raisonneur-ul, vocea corului antic. Portrete vii au toti vorbitorii, unele realiste, altele goyesti, caricaturale, pitoresti. Raportul de forțe e desenat precis, fluxul si refluxul opiniei e remarcabil, scenariul e perfect. Sedința e lăsată deschisă. Nu se trag concluzii, nu se face dreptate. Ea nu rezolvă nimic desi întreg romanul o pregătește, îi întretine asteptarea, o regizează pînă la cele mai mici detalii. Desfășurarea ei e importantă ca **explozie** si **implozie** a eroilor, ca spectru în întregime desfășurat al unei lumi noi ce se transformă. **Facerea lumii** impune sedința ca **spațiu al deschiderii,** ca punte între trecut si viitor, ca metamorfoză continuă. Timpul desfășurării sedintei nu e considerat ireversibil. Numai excluderea Evei din U.T.M. pare să închidă sau să fringă evoluția unui personaj desi remuscările lui Matei sau evoluția fetei lui Filipache infirmă această opinie. În fond, tonalitatea romanului apartine dramei nu tragediei. Nimic definitiv, oprit, stagnant ca desfășurare în această carte cu trepte pe care unii se înalță si altii se prăbușesc, cu o lume în evoluție si revoluție si alta în disolutie. Iar sedințele, desi satisfac legea celor trei unități, atît de clasică, se decupează modern, îsi ies din matrice, dezvăluind de fapt o lume vie, nu cifre si puncte pe ordinea de zi, ca si spațiile epice traditionale la care, cu siguranță, se adaugă.

Doina Uricariu

ȘEDINȚA — spațiu al confruntărilor umane, al opțiunilor social-politice — ȘI LITERATURA

Scena și culisele

Scriitor al conjuncturilor, punînd pe pagină ce i se dictează, creindu-și mai apoi un al saselea simț capabil să repereze ceea ce se cere, Alexandru Gheța, **scriitor fruntaș,** laureat a numeroase premii literare, beneficiar al unor avantaje materiale deosebite, ajunge la bătrînețe să-și intenteze proces de constiință. Tardivă și nesinceră această iluminare. Tardivă pentru că scrisul său s-a osificat deja, suferă de incapacitatea de a-i mai exprima gîndirea, după ce ani de zile escamotase adevărul, transformînd realitatea în formule aprioric fixate. Nesinceră pentru că iluminarea nu provine dintr-o acută criză a creației („Caloianul", romanul proiectat mai demult rămîsese nu ca un vis de bătrînețe, de împlinire, ci fusese o aminare deliberată pentru a nu pierde cumva din poziția pe care-o deținea), ci din exterior, printr-o reintoarcere la adevăratele valori ale literaturii, prin renunțarea la practicile care-l aduseseră pe el (și pe mulți alții) la Academie, creindu-se, așa cum se spune în roman, „un vid artificial în cultura română" prin înlăturarea lui Blaga, Călinescu, Vianu, Arghezi.

Alcătuit dintr-un material epic voit neliteraturizat (povestea lui Vasile Pozdare este preluată în formă brută de la un muncitor, există note explicative ale autorului, transcrieri din notițele lui Gheța, transcrierea unor importante momente din desfășurarea ședinței Comitetului Central din aprilie 1968), „Caloianul" este nu numai romanul eșecului unui roman, ci și un roman istoric (în acceptiunea pe care Lukacs o dă romanului istoric ca încercare de cuprindere „a unei trepte istorice în dezvoltarea societății umane"). Iar această etapă de care se ocupă

„Caloianul" nu este numai a eroismului revoluționar, a prefacerilor social-politice, dar și a suspiciunilor, a abuzului de putere, a excluderilor din partid, totul realizat pe un fond de aparentă democrație, de respectare a normelor de organizație, în cadrul ședințelor în care formulările aspre, etichitările transante tineau locul probelor juridice. Fuga de adevăr a împins limbajul spre șablonizare, dar, deși osificat, alcătuit din expresii ce în mod normal ar fi trebuit să-și piardă semnificația, are o forță destructivă impunătoare. Între constiință și scris, între gîndire și limbaj s-a produs o ruptură. Mecanismul odată pus în mișcare funcționează, ședințele reprezintă „partea care se vede într-un spectacol, scena", „dar pe lîngă scenă mai există și culisele și coridoarele...". Ședințele din romanul lui Lăncrănjan au rolul de a accentua, de a scoate la iveală mecanismul căderii (și, uneori al decăderii) unor oameni. Ședințe de excluderi din partid, ședințe de acuzare, de disculpare prin acuzare etc., toate însă tensionate artificial avînd la bază jocul meschin al unor interese individuale, sau sentimentul vindicativ. **„În 1952, în primăvară se dezisese și de ea, o înfierase în fața altei săli, la o ședință de la școala de activiști culturali, la una din ședințele cărt se țineau atunci, ca într-o avalanșă. Fusese influentat de atmosfera ședinței, o atmosferă grea, tensionată la maximum, în mod artificial dar tensionată, furtunoasă".** Ele alcătuiesc în roman un cosmar al realității deformate, al înghețării ei în șabloane. De aceea limbajul este același (pentru că și mecanismul este același – impunerea unui anumit climat în care să se desfășoare ședința — și în cazul lui Viorel Lepădatu și-al lui Laurentiu Cernat și-al lui Vasile Pozdare) alcătuit ca un ritual al sintagmelor fixe conduse cu perfidie către acuzatie. Astfel încît cele mai multe dintre ele sînt spectacole (inscenări) cu public, fata festivă a unor „adevăruri" aranjate în culise: **„...toți am fost chemați în sală, unde s-a desfășurat apoi, respectîndu-se în aparență toate normele de partid, o mică și prea frumoasă inscenare, una din acțiunile acelea bine și cu grijă puse la punct...".** Remarcabilă este în roman depistarea acestui mecanism, și demontarea lui pînă la renunțarea frazelor de legătură și redarea unui discurs numai în șabloane: **„Noi astăzi, spunea tînărul, noile condiții... sînt și vor fi... a existat un anumit spirit... există scriitori care... noi, însă... noi da, dar ei însă nu... politica de astăzi... totul trebuie schimbat... cînd eram pionier... în unitatea noastră, tovarăși..."** etc.

„Vara nemulțumirii" lui Gheța se consumă între aceste cadre ale unei realități confecționate de el (și de alții) prezent în atmosfera sedințelor (ce deveniseră mai mult decît un simptom, tindeau să se identifice cu însăși perioada) și realitatea trădată prin fals, prezentă în roman îndeosebi prin vis (spațiul natal pierdut apare ca imagine virtuală simetrică, reală, dar imposibil de atins). Criza sa de creație își are originea în acea trădare a cuvîntului pus să slujească (în ședințe, articole, literatură) neadevărul: **„Spun ce-am spus atunci, la ședința de la școala de activiști culturali !..." „Ori la cealaltă ședință, de la sala cu oglinzi". „La celelalte fiindcă au fost mai multe, nenumărate !...". „Și eu am vorbit mereu, de zeci de ori am vorbit, de sute de ori !"** gîndește Gheța înainte de a lua cuvîntul la o ședință, sintetizînd drama unei perioade istorice.

★

Înaintînd cu greutate, cu dese reîntoarceri în trecut pentru limpezirea oricăror detalii biografice (tehnica partializării informației, cum o numea Marian Popa, este de altfel prezentă în multe romane contemporane) ale profesorului Cristian sau ale celor din jurul său, neîntîmplîndu-se mai nimic în afara cîtorva stări neașteptate (oboseală mai întîi, apoi interes, vervă, și din nou oboseală) sau mici incidente (cearta și împăcarea cu Vera, discuțiile cu Andrei, prostiile săvîrșite de acesta, operarea unor foști prieteni, Redman și Cristina), romanul lui Augustin Buzura ar putea da impresia unui conglomerat amorf, dacă tot acest material epic nu s-ar cristaliza (subteran) prin prezența scrisorilor anonimului (al cărui stil este atît de bine cunoscut — interesînd specia, și nu individul) și a lui Codreanu, omul bolnav de funcție (**„Dacă o să cîștig îi fac și bust, tot ce dorește, dar acum trebuie să-l opresc oricum, n-am de ales").** Întregul curs al narațiunii se desfășoară întru înțelegerea reacțiilor pe care participanții (aflați în postura de acuzatori sau apărători ai doctorului Cristian) le vor avea la o banală ședință de consiliu cu o temă, în aparență, inofensivă „Educația studenților", dar devenită, datorită împrejurărilor, un adevărat război strategic purtat în jurul obținerii zonei de influență pentru postul de rector. Amănuntul acesta trebuie reținut: nu este vorba de obținerea postului (sau a candidaturii) ci de denigrarea unui posibil candidat, crearea unei atmosfere defavorabile unuia, și favorabile altuia. Scopul pare mărunt nu numai în raport cu mijloacele folosite, dar și în sine. Această insignifianță sporește josnicia celorlalți. Iar dacă scrisorile anonime în care este acuzat, birfit profesorul Cristian nu-și mai găsesc un ecou pe măsura acuzațiilor din cauza faptului că limbajul aparține unei alte epoci (altor practici), înfățișările de nuanță, jocul meschin de reactivare a unor orgolii refulate practicat de Codreanu pentru a-i submina autoritatea (științifică, pedagogică, umană) prind rădăcini și dau roade. Invidia, egoismul, orgoliul, resentimentele ce, neînfrînate, alterează personalitatea (ființa) umană se dezlănțuie în banala ședință după regia bine pusă la punct a lui Codreanu. Este aruncat mai întîi în discuție Andrei: **„Incidentul produs** (sugrumarea unui cocos — n.n.) **este dintre cele mai grave și el aruncă o pată asupra întregii noastre studențimi".** Este numai pretextul spectacolului pregătit în culise. Fiecare știe ce are de spus (profesorul Cretu îi va nega activitatea științifică, Vasiliu cărțile), sala îl privește cu compătimire pentru că **știe** că vor urma probele (confecționate cu grijă din vreme și puse în circulație): declarația lui Redman **„cum că i-ar fi cerut bani și o alta a unui necunoscut care declara că Andrei i-ar fi violat nepoata".** Profesorul Cristian adoptă singurul răspuns posibil: părăsirea ședinței **(„Nu cuvintele te apără ! Nu mai dau doi bani pe ele. Faptele, singurele... căci pentru ceea ce n-ai făcut, n-ai vrut sau n-ai putut face nu există iertare").**

Orgoliile izbucnesc violent și au nevoie de public, de spectacol pentru a se manifesta. Înversunarea împotriva doctorului Cristian, frîul liber dat feței ascunse, urîte din fiecare reprezintă o comedie: aparențele (principiile, opinia publică, reacția colectivului) sînt dominate și transformate în măști manevrate cu abilitate din culise de esența lucrurilor dezvăluită de-a lungul întregului roman.

Constantin Stan

Meditație caracterologică și politică

„Aceste zile și aceste nopți" (1962) de Teodor Mazilu e romanul ședințelor, deși, propriu-zis, oamenii se întrunesc acolo numai de 5—6 ori. Însă ședința exercită o adevărată magie, o fascinație luminoasă asupra constiințelor așa încît ore în șir, ba chiar zile înainte și după desfășurarea ei, oamenii conversbesc pe această temă: „Ședința" e o stea polară și un spectacol de moment cu o înrîurire dintre cele mai adînci în conduita umană și în opiniile cetățenilor. Pînă și limbajul cotidian este caricat și conține acele cîteva șabloane „ședințiste" care fac și azi deliciul umoriștilor. Acea solemnitate a deschiderii adunării o folosește și un îndrăgostit cînd voiește a face fetei o declarație de amor. Pe urmă, înaintea unei propuneri oarecum directe, e tratat cu refuz de către parteneră pe motiv că „nu e principial". Doi bărbați, aduși la un loc de o deplasare, vorbesc ca la ședință iar unul „trage concluziile" la sfîrșit. O fostă aristocrată, doamna Bogdăneanu, și-a însușit ticurile limbajului de ședință și le utilizează cum dă dumnezeu, grăbită în a-și arăta „adeziunea". Altul se desparte de nevastă pe motiv că n-a respectat „morala proletară". Un fost director-adjunct, criticat în ședință, e urmărit și la circiumă de propozițiile tovarășilor care îl combăteau. Ședința complică raporturile amoroase și Teodor Mazilu ne-a dat o pagină excepțională, de un umor fin, asupra decepției suferite de o femeie cînd soțul ei se comportă laș într-o ședință unde e criticat: „Ascultîndu-i cuvintele jalnice de om care cerșea îngăduința tuturor, Larisa avea impresia că de-acum înainte Cucu va veni să facă dragoste cu ea în felul în care luase cuvîntul la ședință, în felul în care se comportase la serviciu". Și urmează o scurtă reverie gogoliană, unde Cucu se apropie vermicular de soție și însoțește fiecare treaptă amoroasă cu cîte o înfricoșată rugăciune de iertare. Efectul estetic este formidabil și din aceste confuzii sentimentale și-a făcut Teodor Mazilu un stil unic. E totuși alcătuit romanul numai din asemenea specimene maniace? Sigur că nu, deși Teodor Maziliu e contra „ședințizării" vieții umane. Nu-i place omul redus la un șir de propoziții automate, cu existență mecanică ale cărei maluri sînt ședințele. Înțelege că o întrunire democrată mișcă adînc constiința, că provoacă acea senzație de neliniște fertilă, contrară placidității și manilor unora mai indiferenți. Însă Teodor Mazilu este ostil ședinței mecanice și faunei ședințomane, nu-i place ședința prelungită la circiumă și prefăcută în birfă curentă care degradează ideea și modifică sensul ideologic al ședinței. Omul care își bîrfește colegii pe marginea gesturilor de la întruniri e un Mitică, cu o pasiune gratuită pentru chestiuni politice, valabile în absolut, reduse de o îngustă constiință la condiția pălăvrăgelii.

De altfel, „Galeria palavragiilor" l-a pasionat pe Teodor Mazilu care e un caracterolog și un moralist de formulă satirică. El vede umanitatea în aspectele de preferință comice, reducînd-o la înfățișarea unui album cu figuri strîmbe, caricaturale, un șir de indivizi izolați în imobilitatea ierbarului. Galeria lui de tipuri e un „insectar de buzunar", izolate prin formulă în operă spre a le investiga mai bine și a le reduce mai repede la neant.

Ședința e o lume, pozitivă în raporturile normale, satirizabilă cînd ia aspectul mecanic și grotesc al reuniunilor superficiale și fără efect. Populația ședinței, privită cu lupa lui Teodor Mazilu, e o faună bufonă, cu eroii ei hilari. Pe acești, autorul i-a pictat în felurite circumstanțe, căci omul simplificat și cu respect fetișist pentru idei neînțelese l-a preocupat mereu pe Teodor Mazilu. „Eroul ședințelor" e înapt profesional însă combativ, „pune bine problemele", adică vorbește ca un retor, e convingător prin formă și vid în conținut. Ședința e pentru acesta o luptă, o competiție și pentru aceasta se pregătește atent, ca un atlet înainte de concurs, ca actorul înaintea spectacolului. „Devenea foarte curajos, leu, nu altceva (...) Fiecare nuanță fiecare gest, fiecare îngrijorare, fiecare cuvînt, fiecare glumă erau bine măsurate. Dar deși erau bine măsurate, dădea impresia că sînt spontane, că atunci se născuseră prin apriga lui pasiune. De fapt, nu spunea nimic, dar crea o stare de îngrijorare, de confuzie, de nesiguranță". Ședința este premiera lui, este recordul lui local și contramandarea unei întruniri este pricină de adîncă durere.

Nu altfel e „tovarășul cu perspective", trecător pe la toate serviciile posibile, iscusit în a da iluzia inteligenței și a interesului social. „Iluzia" e condiția vieții lui, însă „tovarășul cu perspective" nu e fantast. El are, dezvoltată în grad înalt, funcțiunea adaptabilității: dacă o judecată este stupidă și stîrnește ilaritate, vorbitorul „deștept" se adaptează iute și decretează: „Acesta ar fi aspectul glumeț al problemei". Omul n-are însușiri propriu-zis teoretice, numai așa zis combative și se ferește de a trage concluzii ca și de orice acțiune care să-l privească direct. Umorul iese aici, ca în vechea comedie, din contrast: masca ia locul unui chip timp, care se vede totuși pe sub acoperișul prea străveziu.

Alt personaj e „licheaua sentimentală" (Alecu din „Cicatricea"), combativ și evocator, care ia atitudine contra unui vechi prieten de pe șantierele tineretului. Pentru el, ședința e scena și odată spectacolul încheiat, omul își reia chipul profan și se poartă cu amicul combătut ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Ce se vede de aici? Că Teodor Mazilu vede în micile purtări maniacale și în acele maladii sociale, temporare, ale falsei combativități, cazuri cu efect moral degradant. El le supune unei priviri lucide și le reduce la adevărata lor înfățișare nulă, căci a tolera o asemenea conduită este a simpatiza omul mecanic și comportamentul lui derutant. Condiția lucidității este, la Teodor Mazilu, ironia și a desfășura în fața lectorului această faună de ședințomani, această umanitate cu mistica ședinței însemnează a da, în perspectiva moralei lui absolute, adevărata măsură democratică, veritabila ședință democratică. Departe de a fi un șablon literar sau o temă conjuncturală, ședința este la Teodor Mazilu un obiect de meditație caracterologică și politică contemporană.

Artur Silvestri

Ceramică de Victor Vicșoreanu

Un topos al prozei contemporane

Scotit de unii un tic literar, motivul **ședinței** are o vitalitate ce nu se poate să nu incite la meditație. Aproape un sfert de veac desparte **Bărăgan** de V. Em. Galan de **Cer cuvîntul,** volumul de debut al mult mai tînărului Dragomir Horomnea. În tot acest interval, alte scheme idealizate, șabloane, trouvaille-uri (consacrate apoi prin uz și abuz) s-au perimat iremediabil. În literatură, moda se autocondamnă la efemeritate. Toată această călătorie a motivului, ale cărui etape se numesc succesiv **Facerea lumii, Întîlnirea, Dunărea revărsată, A sosit ora !, Coloane sub lună, Clipa,** nu se explică doar prin simplă contaminare. Un motiv are vitalitate cînd intră în rezonanță cu spiritul unei epoci.

Sublimare a realului, literatura este întotdeauna și rezonatorul acestuia. În ședință, în „generală" (ca să folosesc un termen consacrat) trebuie văzut prioritar nu un șablon, ci o expresie a conformării la noua realitate. (Că au existat și prozatori ce au utilizat motivul din pur conformism nu se poate nega, însă faptul nu are importanță.) Noul nu descinde nicăieri în mod miraculos, nu se instalează niciodată lesnicios în cotidian. Impunerea noului presupune o bătălie în planul constiintei, o perpetuă dialectică. Emblematică pentru noua societate, această ciocnire între inerție și forțele opuse ei, constituie, prin definiție, un spectacol incitant pentru prozator. În ultimă instanță scriitorul își justifică opera tocmai prin găsirea sensurilor superioare ale lumii contemporane, el fiind, nu-i așa, căutătorul cuvîntului ce exprimă adevărul. Ori adevărul, ne încredințează o butadă, se ivește din ciocnirea opiniilor. Ședința, o cale socială de accedere la adevăr, îl fascinează în chip firesc pe scriitorul de azi. Ea devine un autentic **topos** al prozei noi, avînd, ca orice motiv, o **temă** constantă (comunistul cinstit, ades naiv și vulnerabil, deoarece se crede infailibil prin însăși deținerea unui adevăr superior, intrat în conflict cu elemente necinstite, carieriste, care îi speculează viciile de logică, insuficiența retorică) și cîteva **variante** ce țin de viziunea și talentul prozatorilor. Să reținem spre exemplificare, două cărți, doi eroi dintr-o multitudine posibilă. Anton Filip, din **Bărăgan,** și Tudor Cernat, din **Clipa,** au, în ciuda distanței în timp care-i separă, o identitate unică. Artisticește nu conving, însă, în mod egal. Cartea lui V. Em. Galan, deși scrisă la numai cîțiva ani de la evenimentul care-i figurează punctul inițial: trecerea la cooperativizarea agriculturii, pare elaborată foarte tîrziu, este **romanescă,** nu dă impresia actualității. Romanul are un caracter oarecum arheologic, este livresc, cu replici care par desprinse din procese verbale îngălbenite, ce rețin doar „zarva orală" a vremii. Ce forță se înfruntă în fond în **Bărăgan?** De o parte se află Anton Filip, partizanul eradicării totale și rapide a obstacolelor ce stau în calea cooperativizării. El își închipuie că este suficientă relevarea justeții unui principiu pentru ca acesta să devină automat operant. Epoca însă, încă tulbure, nu obișnuise oamenii cu opțiunile transante și instantanee. Să nu uităm apoi că avem de-a face cu țărani, ființe rezervate din instinct față de schimbările bruște. De cealaltă parte se află cei ce se opun noului, cei care operează cu un arsenal ce nu exclude specularea ignoranței, a imponderabilelor sufletești. Interesant este că în disputa sînt angajați oameni ce se revendică de la aceeași ideologie. Unii o aplică însă într-un mod creator, ceilalți într-un chip inchistat, întepenit și, la urma urmei, străin de spiritul revoluției. Rezolvă ședința „agitatorică" ceva? Lucrul este discutabil, la cititorul are la lectură senzația spectatorului ce urmărește din fotoliu o confruntare carageliască. Personajele ce întruchipează „vechiul" (era să zic „răul", întrucît lui V. Em. Galan nu-i lipsește ostentația moralistă, gustul pentru tipologii manicheiste) au structura eroilor de vodevil. Anton Filip se luptă cu niște marionete, cărora li se conferă în mod artificial o dimensiune tenebroasă. Într-un roman ce se vrea realist, care pleacă dealtfel de la modele reale, tocmai lipsa conformării la realitate, extrem de vizibilă în chiar episodul ședinței, trapează. Erhan își demască fiul („ca tată, recunoaște «cu multă, multă durere în suflet», că este necopt încă și tare flușturatic, așa că mai bine ar fi lăsat pe cîțiva ani acasă sub mîna părinților, ca să învețe a munci și a chibzui") intenționînd să obțină prin această atitudine de Saint-Just rural o ipotetică demnitate viitoare. Pretorul, conducătorul ședinței „agitatorice, vorbește în plin Bărăgan, ca un avocat ardelean de modă veche, mulțumind „în numele și cu asentimentul întregii populațiuni" „organizațiunii de partid din plasă și tovarășului Lencu nominal" pentru faptul că au fost „impulsionați și mobilizați". Alert sînt surprinse totuși reacțiile masei ce trece derutant de la o stare de spirit la alta contrară, în funcție de debitul retoric al unuia sau altuia dintre opinenți. Că dezbaterea nu trezește totuși un ecou profund în constiința lor se poate deduce și din apatia iremediabilă care se constată la sfîrșitul ședinței. „Agitatorica" nu soluționează nimic, iar ceea ce trebuia să fie o culminație, o lămurire definitivă, devine abia începutul unei lungi perioade de mașinații subterane. Oamenii sînt neconvinși, fiindcă adevărul formulat plat e inferior calomniei abile.

Evident mai complexă, și asta în pofida similitudinilor (Lencu are drept corespondent pe Artistică Pleșoianu; magazionerul-ajutor cu vocația demascării este un echivalent mai vechi al cadristului Mihalache Dometie) este viziunea lui Dinu Săraru din romanul **Clipa.** La Dinu Săraru ședința devine un spațiu deschis oricărui rezultat: destituirea sau menținerea lui Cernat în postul de director. Sfîrșitul, indecis, anunță o nouă ședință, de astă dată cu un „caracter intern". Dar nu finalitatea ei contează în fond. Adevărata ședință are loc în constiința voluntarului inginer Cernat. Cea din planul **real** este neindoielnic mult mai puțin spectaculoasă decît aceea din planul **imaginar.** Ca și Filip, Cernat are un anumit „individualism agresiv". Spre deosebire de Dumitru, eroul este un inocent în politică, fiindcă nu știe că izbînda principiilor implică o strategie, nu simpla lor enunțare. În fond, tumultuosul personaj este și el victima unei iluzii: aceea de a crede că o cauză dreaptă se apără de unul singur.

Foarte fin surprinde prozatorul dialectica stărilor sufletești ale personajului. Sub dinamismul afisat. Cernat ascunde un reflexiv, un timid. Ulcerat de neîncredere, el vorbește patetic în planul imaginar, dar șters, „cu un glas alb, un glas de om sfîrșit", în planul realului. De la un moment dat miza confruntării devine indiferentă și chiar dacă Tudor Cernat ar fi fost învins, el este învingător în absolut, fiindcă înțelege că principiile nu există în afara oamenilor, că sînt întrupate de aceștia. Ședința se metamorfozează astfel dintr-un spațiu al dialecticii exterioare într-un mod problematic de a ajunge la un sens existențial. „Tehnocratul" exemplar Cernat devine pur și simplu **omul** Cernat.

Ioan Adam

Vîrstele puterii

Romanul **Clipa** al lui Dinu Săraru este construit pe o dublă simetrie, în care unul dintre termeni este o premisă, căreia i se opune o concluzie ce o anulează, o neagă. Prima este filozofia ratării clipei în favoarea unei eternități ce nu aparține nimănui, cu care debutează romanul. Acestei idei finalul romanului îi opune o alta, și anume că este cu putință, că este chiar necesar ca clipa să nu fie ratată, iar eternitatea să fie cucerită. Între acești doi termeni simetrici, romanul se desfășoară ca o demonstrație. Această demonstrație este în același timp subsumată unui alt complex ideologic, încadrat într-o altă simetrie, care devine o veritabilă lecție de istorie. Este vorba de o ilustrare a evoluției gîndirii și comportamentului revoluționar, a înțelegerii, de restructurarea conceptiei despre putere.

În planul compozițional al romanului, această simetrie este fundamentală și termenii ei opuși se constituie ca situații esențiale pentru existența personajelor, dar și pentru istoria contemporană.

Cele două evenimente opuse simetric sînt două ședințe. În romanul lui Dinu Săraru ele reprezentînd un complex de relații între personaje, o zonă a înfruntărilor, a unor mari tensiuni psihologice, a unor mecanisme ale reacțiilor umane, în fine o situație-limită ce relevă lucruri fundamentale pentru viața unui om și pentru viața societății însăși. Este ceea ce face ca ședința să fie un eveniment de o mare gravitate și ca întregul roman să fie străbătut subteran de liniile de forță, interferente, emise de cele două evenimente de acest fel.

Pentru existența personajului ce susține romanul, Dumitru Dumitru, cele două ședințe sînt evenimente fundamentale. În prima ședință, plenara din anii luptei împotriva „dușmanului de clasă", Dumitru este chemat spre a fi judecat. În cea de-a doua, același personaj este chemat să judece. Ipostazele personajului nu sînt atît de net diferențiate cît ar fi de așteptat, întrucît constiința sa și-a păstrat neschimbate valorile și credința. Ceea ce s-a schimbat este climatul în care se produce evenimentul, confruntarea.

Plenara tragică în care Dumitru Dumitru are revelația efectului distrugător al fricii care îi paralizează și îi orbește pe cei care îl acuză — în neînțelegere, nu din rea credință — persistă dureros în memoria personajului. Ea este o experiență tragică, dar care nu degradează constiința de comunist și buna credință a acestui om „pentru care niciodată nu existase o altă alternativă și un alt mod de a-și concepe existența".

Această ședință se desfășoară în climatul involuntar nociv generat de inexperiență, de frica de necunoscut, de neînțelegere, „frica de propriile noastre lozinci". Primejdii reale pentru cauză fac, în acest climat, să prolifereze suspiciunea și teama nediferențiată, traumatizantă în cazul unor primejdii și vinovății fictive. Pasajele în care Dumitru este urmărit de amintirea acelei plenare dramatice sînt dense, tensionate, realizate cu forță cinematografică, prin alternarea de planuri, prin surprinderea reacțiilor exterioare, prin puterea de sugestie a scenelor, prin deformarea subiectivă a percepției, generată de șocul moral: „Gurile celor care îl înfierau se deschideau și rămîneau mute pentru el, el vedea numai mîinile ridicate una după alta și gurile negre deschise, și ochii care se fereau să cadă cu privirile asupra lui".

Pasajele ședinței fac să alterneze mișcarea sălii, în care se detașează detalii semnificative pe fondul voalat de timp, cu introspecția lucidă a personajului.

Rememorarea se produce fragmentar, dar de-a lungul romanului scenele ședinței se recompun unitar, în succesiunea lor reală. În cadrul acestora se realizează o altă opoziție, între calmul atitudinii lui Dumitru, neclintit în credința în adevărurile sale și agitația sălii electrizate de suspiciune și neliniște, copleșită de pîcla confuziei și a erorii. Atmosfera este creată prin evocarea în ansamblu a scenelor, cu sugestia de subtext a stării psihologice a celui acuzat și a acuzatorilor. Epuizarea nervoasă se răsfrînge asupra ambianței, nu lipsită de o încărcătură simbolică transferată asupra concretului: „O lumină tulbure se tîra leșinată pe fețele obosite și năclăite de nădușeală, se făcuse cald, înăbușitor de cald, luările la cuvînt se îndesiseră, și fiecare din ele semăna cu cea dinainte, aceleași fraze și aceleași declarații și aceeași condamnare și aceeași spaimă înecau și sufocau puținele cuvinte rostite gîlgîit și tremurat".

Plenara din romanul **Clipa** este, prin puterea de sugestie, prin atitudinea comprehensivă și prin refuzul grotescului, una dintre cele mai reprezentative ipostaze ale acestui tip evenimențial, devenit prin problematica sa și prin frecvența și modalitățile cu care a fost abordat, un element de referință semnificativ în literatura românească contemporană.

Liniile de forță ale acestui eveniment predomină în textura primei jumătăți a romanului, după cum, simetric, tensiunea ședinței din finalul cărții predomină în a doua parte.

Această ședință se opune celeilalte, ilustrînd o altă virstă a istoriei.

Clipa este un roman cu mai multe finaluri și unul dintre ele este ședința care se încheie cu refuzul calm al suspiciunii și al puterii ca act inchizitorial, al intimidării și delațiunii, refuzul, cu alte cuvinte, al fricii și neîncrederii, al climatului încordat și traumatizant, și cu afirmarea unei gîndiri politice limpezite, deasupra confuziei începuturilor, cu afirmarea deci a unei alte virste a puterii.

Sultana Craia

ion crînguleanu

Eră modernă în România

(fragmente)

Moto:
„Cînt omul material din creștet
pînă-n tălpi"
Walt Whitman

I

Să-ți facem, România, chipul gata de privit
În cea mai limpede oglindă dinspre viitor,
Cînd ochiul tău etern e clar și-ntinerit
Iar fruntea ta gîndește amplu din acest popor.

Să-ți facem chipul din albina sfîntă
Ce zumzăie Carpații jur-împrejur clădind
inmiresmat
Palatul ei de miere românească și cuvîntă
O rază de lumină muncită zdravăn, sigur
și curat.

Să-l conjugăm plural, prin graiul tău etern
Cu toată firea noastră grea de timp și crez
Aici, unde de mii de ani luceferii se cern
Ningînd lumina lor, rodirilor spre miez.

Să conjugăm plural, pe românește fierul
și nisipul,
Amploarea mîinilor și-a frunții
să ți-o conjugăm.
Să-ți ridicăm din vocea viitorului,
spre rodnicie chipul
Și-n miezul vetrei tale comuniste floarea
s-o-mplintăm

Din rivna apei de-a înainta mereu spre mare,
Din neclintita rațiune a pietrei de-a rămîne,
Din frumusețea Mioriței noastre milenare
Din biruința țărmilor și inimii române,

Din pacea ploilor de vară, din vîrtejuri-zloată,
Din limpezimea frunților care-au căzut mereu,
Din strigătul lui Ștefan și Mihai și-a celor
trași pe roată,
Din imnurile tale vechi cît somnul unui zeu,

Din biruințe grele, din arsuri adînci
cît pururea din tine,
Din graiul viu și vrednic, vulcanic al zilelor
de azi
Să-ți facem chipul, Românie,
așa cum se cuvine
Cînd, iată, cel mai trainic anotimp, al fierului
începi să-l arzi.

III

Deasupra liniștii, făptura noastră face grai
și sfat
Cu marile metale, cu stînca și cu viitorul
Dar nelipsit, ca pîinea, limpede, curat
Se-aude ca o inimă în noi bătînd izvorul.

O horă antică sub lună munții noștri fac,
Sau par bărbați veniți la un congres
de piatră,
Ni-i dat să închinăm științei acest veac,
Poemului ce izvorăște drept din vatră.

Ni-i dat să izvorîm din însuși trupul țării
Să izvorim, să izvorim, să izvorim, să izvorim,
Îngemănați cu piatra, cu știința și adîncul
mării
Carpatici și eterni cu sîngele din Rîm.

Ca luna, dintr-o parte, vircolată brusc
și grav,
Rămîne în mirare dealul de minereu fieros
Cînd gurile mașinii l-au mușcat concav.
Și rid ca niște cai, prin cer, în graiul lor
frumos.

V

Abrupt ca o carieră de piatră spre fluviu,
Timpul durează poduri rulante în inimile
noastre.
Aproape că ni-s oarbe lacrimile bucuriei,
Atît izvorăsc de repede și albastre.

Ele nu vin prin pupile numai, vin prin frunte,
Prin inimă și prin îngindurare vin;
Sînt crini înfloriți pe cea mai înaltă punte
A acestui timp comunist, timp titanic și plin!

Graiul secundei nu-i altul decît acel grai
Pe care-l au toate lucrurile în alerta lor
imediată
Luna cîntă peste macarale și munții la nai
O legendă cu emoții de lungă durată.

Cînd sirenele șuieră ora exactă pînă-n etern,
Orașele țării par oceane clădite, în cer,
de curînd,
Toate cîmpiile vin cu grîul prin frig și se cern
Cu obrazul în stele, imnul piinii visînd.

Un clinchet metalic lucid străzile ridică în aer,
Cimentul se aude intrînd în trupul cetății,
Și-i un adevărat vacarm de elemente
în iureșul
Aproape cosmic al dimineții.

VI

La polul nord al piinii ard metale grele,
Dau trandafirii-n lună, ca un riu fierbinte,
La polul sud cu fruntea, să se spele,
Așteaptă Făt-Frumos, rostind spre plai cuvinte.

Tîmplarii tineri duc pe umeri mese și unelte,
Armate de mineri împing eternu-afară,
Din intersecții siderurgice, sar petale zvelte
Iluminînd urcușul timpului pe scară.

O cupă de țiței scăpată, spre luceafăr, toată
Devine insurecție cînd grîul dă în lapte plin,
Rodirea țării prinde aprig să se bată
Cu devenirea, cucerind-o maritim și alpin.

La orizont se văd, ștergîndu-se pe frunte
Cei care dau Cetății grai și demnitate,
Iar din adîncul timpului, fierbinte
Ora exactă în știință și zidire bate.

E timpul să se vadă, mai mult ca niciodată
În lume fața României, ridicînd
Cu har și trăinicie averea ei curată,
De trudă răsplătită, rodită de pămînt.

alexandru andriţoiu

Sonete pentru hîrtie

lui Paul Anghel

1.

Hîrtii îmbătrînesc, îngălbenesc,
etatea lor ne depăşeşte foarte.
Pastrîndu-le, luptăm cu daiba moarte
de dragul ochilor ce le citesc.

Hîrtia duce visele departe
ca sub peceţi de taină ce vorbesc.
O sus-semnez cu visu-mi nelumesc
şi totuşi lumea lumii mi-l împarte.

Să nu mai rîdem, doamne !, de hîrtii
cu dreapta pe velina mărturie
călcînd cu risul prin melancolie
şi cu batjocura prin veşnicii.
Hîrtia mă conduce pîn-la capăt
şi mă continuă cînd, veşted, scapăt.

2.

Prietenul meu vechi e cărturarul
hîrtiilor bogate şi de preţ,
le ştie veşnicile frumuseţi
şi ca pe-un vin vestit le gustă harul.

Pictate litere de-anahoreţi
sau de renaşteri care-au spart chenarul,
el le cunoaşte bine-abecedarul
pe care-l uiţi anume să-l re-nveţi.

Dintru arhiva lui sentimentală
cu degete pătate de cerneală
ies înţelepţii parcă descîntaţi.
Babilonia pune ipotecă
pe suflet şi pe minte gajuri pune
făcînd din cărturar bibliotecă
şi din cititul lui o rugăciune.

3.

Hîrtia mea-i o marmură subţire
cît geneie de îngeri. Ea, foşnind,
îmi plimbă degetele prin argint
şi-mi dă un gust august de nemurire.

Pe placa-i rece litere se-aprind
în jar rotund, prielnic şi subţire
şi cîntecele vin să ne respire
în sufletul uitat şi suferind.

Peniţa-daltă umblă-n alb şi-l sapă
făcînd simpozion, făcînd agapă
privirilor de adevăr flămînde.
Hîrtia simte mersul şi tresaltă
izvor urcat la treapta lui înaltă
şi prăvălit din nou, menit să cînte.

4.

Din trestie şi zdrenţe, moara sfîntă
a măcinat o celuloză goală
să facă scutec viselor şi coală
în lumea celor ce, visînd, cuvîntă.

O maieutică gîndirii, — şcoală
ce reînaltă aripa înfrîntă.
Cerneala, ca o rouă-n flori, se svîntă
şi curge-n alte scocuri, mai domoală.

Să măcinăm la moara nostalgiei
candori şi stări de graţii poeziei
şi leagăn literelor clătinate
cum ploile pieziţe-n vîntul suplu
pe frunţi, pe pomi, pe spice şi palate,
cînd verbul scris e chip, în ape, dublu.

5.

Bibliofil cu degetele lungi
ca pentru alăute. Ochelarii
pentru miopi. Plăceri de cîn şi varii
un laur dau distinsei sale munci.

În calme convorbiri cu cărturarii
ce nu mai sînt, priveşte cartea-n dungi
şi legătura-i mingiie-ndelungi
ospăţuri. Şi-i cunoaşte şi zeţarii

şi-n Córdoba pielarii şi rapsozii.
Ca pe un chivot ţine cartea-n mînă
precum ţineau pe palmă voievozii
o ctitorie nouă şi bătrînă.
Şi-i umblă visul dinspre prima carte
din lume, către lumea fără moarte.

un prag măturat

(fragment de roman)

mihai pelin

ioana proca

Lupi de foc

Mă îndoiesc că ura ţi-i virtute,
în lumea desfrunzitelor amiezi,
sînt lupi de foc, cuvintele ştiute
pe seama lor tu plingi şi te distrezi.

Sfidezi destinul fetelor sărace,
nimic nu te-ntristează, nu te doare,
cînd din vitrina rangului incoace,
iubirea tu o iei drept servitoare.

Coruri de inimi vor veni să-ţi spună,
de ce melancolia le-ai trădat,
sloboade ura ce-o păstrezi cununa
peste paloarea primului păcat.

Şi dintr-o parte să priveşti străină,
măcelul inelarelor pierdute,
cum poţi să uiţi că iarba pe colină
ţi-a dat şi ţie linişte ? Dar du-te.

Nelinişti

De-o vreme ne uităm,
Ne amintim ceva ce nu-i al nostru,
Imaginea copoilor dintii
Lasă o diră neagră peste noi,
Şi nu te recunosc, atit de calm
În necuprinsul verii pămînteşti,
Tu, cel fără de care n-am viaţă
Eşti azi străin cu cei pierduţi.

Plătesc cu suflet orice gest firesc
Şi minte nu-mi incape în oglindă,
Vreau să rivnesc ceva şi nu-ndrăznesc,
Mi-i teamă de-o zvicnire
Ce nu-mi permite starea mea de dor,
În care mă arunci cu voia firii,
Ploaie de munte, rupere de nori
În inimă e-un glonte cu safire.

Gîndeşte-te, cît timp avem destul
Şi vina nu ne-nvinge, nu ne ceartă,
Convalescenţi ai ultimei porunci
Trecem tăcuţi prin lumea-ndoliată,
A unui iertător nesaţ al firii
Ce ne frămîntă-n aluat dospit,
O, unde-i fericirea, unde-i viaţa
Pe care-o aşteptam nevinovaţi !

Şi dintr-o dată, ca un somn strivit
Din gură mi-au sărit boabe de jar,
Chemat de-un alt destin fără habar,
Pe asprul vid al ploilor de-acum
Nu te-nţeleg, eşti altul, sameni plins
Pe unde mă atingi deschizi fierbinţi
Răni necuprinse-n pieptul umilit.

front, pentru că s-a mai murit în războiul acela, timp de aproape un an încheiat.

Dar primarul mai ştia că un simplu îndemn nu ajunge, el chiar avea puterea să te oblige să priveşti mereu înainte şi nu aş putea crede că procedeul de care a uzat, în ce mă privea, ar fi fost insuficient de suav. De astăzi nu mai sînt secretara Societăţii artiştilor plastici, am fost transferată, cu acelaşi salariu şi cu aproximativ aceleaşi atribuţii, pe lîngă o comisie arheologică destinată să săvîrşească lucruri mari în oraş. Nu la cererea mea expresă, desigur, dar de astăzi vechiul meu post a încetat să există, a fost suprimat. Iar atunci cînd m-a asigurat că voi primi acelaşi salariu ceva din inflexiunile vocii lui Dumitru Dumitrescu-Ilgani mi-a atras vag atenţia : aceasta nu era o favoare, dimpotrivă, mi se dădea să înţeleg faptul că el — adică ei, pentru că primarul nu vorbea niciodată în numele lui, ci în numele întregului consiliu municipal — nu sînt dispuşi să fie generoşi pînă la capăt. Şi cei ce nu sînt dispuşi să fie generoşi pînă la capăt, la momentul oportun, ştiu să nu fie deloc generoşi.

Oricum, nu s-ar putea spune că primarul nu se simţea bine. Octavian Stoica, bărbatul despre care el credea că mi-e soţ, îi provocase destule nopţi albe şi omul din faţa mea nu putea fi decît satisfăcut de faptul că adversarul lui, astăzi, se află în situaţia de a fi părăsit de o femeie. Pur şi simplu jubila şi mi-a întins peste biroul lui modest mîna aceea grăsuţă, cu degetul mic strangulat de celebrul lui inel cu sigiliu.

— Dă-mi-l, dragă, mai repede — mi-a suris. Este o bucurie pentru mine să te ştiu, în sfîrşit, liberă...

Ostentativ, am evitat să-i remarc inelul care, prin curioasa lui formă, chiar avea darul să fixeze privirea interlocutorului. Ştiam că nu va pierde ocazia să mă asigure că este o veche relicvă de familie, pentru a-mi expedia gîndurile, diplomatic, chiar şi numai o clipă, peste anii nefericiţi ai războiului, spre strămoşii lui dintr-un alt veac. Mai trecusem acest examen, de cel puţin patru ori. În plus, ştiam şi eu ceea ce ştiau cei mai mulţi locuitori ai oraşului : era inelul de sigiliu al unui vornic oarecare, de mina a doua, dispăruse din muzeu în timpul războiului şi reapăruse, după unsprezece ani, într-o consignaţie de pe litoral. De acolo îl achiziţionase primarul, sau cel puţin aşa susţinuse, pînă în anul în care îl străfulgerase ideea că şi-ar putea construi pe povestea lui o ascendenţă simpatică. Altfel spus, în familia lui, într-un alt veac, ar fi curs sînge : vornicul acela plătise — nu se ştia prea bine ce plătise — cu capul. Dar astăzi, evident, primarului nu-i mai rătăceau gîndurile spre butucul acela însîngerat, în lemnul căruia ciocnise securea călăului. Avea doar în mînă certificatul meu de căsătorie şi în clipa aceea se grăbea vizibil să-l anuleze. Pur şi simplu era fericit. Apoi n-a mai fost.

— Stai puţin — mi-a strigat, de-a dreptul năucit. De cine divorţezi tu ?... Adică de cine ai divorţat ?... Nu era Octavian Stoica soţul tău ?

— Nu — i-am răspuns.

— Mă rog, nu era... Oricum, nici nu te merita, dar fă-mă, totuşi, să înţeleg... Turcu ? Are vreo legătură...

— Nu, nu are nici o legătură cu acest Turcu chemat de voi să vă facă praf caldarîmul... Turcu acesta al meu, care a fost al meu, se numeşte Paraschiv. Nu există nici o relaţie de rudenie între ei. Cel puţin aşa bănuiesc...

— Stai puţin — mi-a mai spus. Şi tu nu ai fost niciodată căsătorită cu Octavian Stoica ?...

— Nu — i-am răspuns. Despărţindu-mă însă de Octavian, am crezut de cuviinţă că este cazul să reglementeze şi situaţia primei mele căsătorii, de fapt a singurei mele căsătorii... Motivele datorită cărora am procedat astfel, nu trebuie să încapă nici o îndoială, sînt de ordin personal... Octavian se opune din răsputeri planului dumitale de a răscoli pămîntul de sub caldarîmul oraşului... Arheologul acela, Pavel Turcu, abia aşteaptă să înceapă treaba... În toată această poveste aş vrea să mă văd degajată cel puţin din punct de vedere sentimental... Evident, dacă nu se poate altfel...

— Evident, evident — mi-a spus, parcă înghinindu-mă, fără să se bîlbîie totuşi, încă descumpănit.

Era ferm convins, fără doar şi poate, că i se întinde o cursă, totul fusese atît de limpede pentru el încît îi venea greu să conceapă o situaţie nepreväzută.

— Şi unde este acum acest Turcu al tău... Paraschiv parcă spuneai că-l cheamă... Cu ce se ocupă ?...

— Este aici — i-am răspuns. Şi nu se ocupă cu nimic, deocamdată. Speră... Mai devreme sau mai tîrziu va sfîrşi prin a-l ajuta pe celălalt Turcu, pe Pavel... Pe şantierul acestuia cred că nu i se va refuza dreptul de a munci... Este aici...

Din nefericire, atît pentru mine cît şi pentru Paraschiv, aici însemna oraşul primarului şi acesta a înţeles repede acest adevăr de o simplitate extremă. Însă nu de el s-a agăţat atunci cînd a izbutit să reia conversaţia. Cred că atunci cînd a redevenit bun de gură tot butucul acela pe care şi-l sădise singur în cap i-a reapărut în privirile întoarse spre sinea lui tulbure. Şi mai cred că nu capul acelui vornic obscur se rostogolea într-una de pe butucul acela legendar, în privirile interioare ale lui Dumitru Dumitrescu-Ilgani, ci capul lui Octavian Troica. Pentru că, subit, şi-a regăsit zîmbetul cu care îmi primise certificatul de căsătorie peste biroul lui modest şi eliberat de orice dosare ce i-ar fi sugerat unui interlocutor exigent cea mai mică umbră de birocraţie. El nu era un birocrat, deşi, ca primar, era nevoit să se gîndească la toate.

— Dar Pavel acesta al tău... — mi-a zîmbit, regăsindu-mi privirile. Poate că are nevoie de tine... Poate îl poţi ajuta într-un fel....

— Nu-l poate ajuta nimeni — i-am răspuns. Nu mai ştia ce să-mi spună. Îşi căuta vizibil cuvintele.

— Voi, femeile, veţi duce lumea de rîpă — a mai izbutit să oftez. Începe să-mi fie teamă de voi de cînd aveţi drept de vot...

— Personal, nu l-am exercitat niciodată — am suris, eu de data aceasta.

Nu a mai vădit nici un semn că ar fi dispus să continue conversaţia. Mi-a anulat certificatul de căsătorie şi mi l-a înapoiat cu un gest în care am întrezărit imediat faptul că vede în mine, mai nou, un munte întreg de cinism, un ocean de dezabuzare şi că nu se va sfii să popularizeze în fel şi chip această nouă imagine a făpturii mele rătăcite în picioarele politicii lor. E foarte greu să fii femeie în lumea aceasta despre care el crede că, într-adevăr, femeile o vor duce de rîpă, dar astăzi nu mi-a îngăduit să mă apese prea mult această neliniste. Nu mai putea da înapoi. Era ca un tren de marfă lung, fără sfîrşit, obligat să frîneze în numai cîteva sute de metri, şi nu s-a putut opri chiar acolo unde ar fi dorit să se oprească. Sub privirile mele a semnat şi hîrtia prin care eram transferată la dispoziţia unor arheologi convocaţi în oraş. Şi din clipa aceea, într-adevăr, am fost o femeie liberă, deşi nu încercam mai mult decît senzaţia că mi se aşterne sub picioare doar un prag măturat.

anais nersesian

În ameţeala soarelui

În ameţeala soarelui ne scăldăm
în laptele arborilor şi în lacrimă.
În strigătul pietrei ne ascundem
şi în năvala nestinsei lumini
ca într-o joacă fără asemănare
înveliţi în timp şi în iubire fiecare.

Se înfierbîntă trupul prin pustiu,
în urma noastră ierburi cresc înalte
şi printre arbori deşi ne căutăm
căci ne aflăm mereu în altă parte
albaştrii ca o stepă de cicoare
cu degetele înmuiate-n soare.
Se face-n jur o lume de mărgean
În ameţeala soarelui ne rotim, ne roteam...

La vama cerului

Să calci încet, cu pasul măsurat
de tebră să se vindece pămîntul
pe rana locului în care-am adăstat
să treacă subţiratec, molcom, vîntul.

Încet să mergi ţinîndu-te de stele
pe drumul renunţării păzit de-un şarpe orb.
Învăluite-n galben, frontiere
la vama cerului, în taină, se resorb.

Alunecă penumbre pe mişcarea lumii,
în scoica nopţii marea moare-n vaier.
Pe marginea luminii dansatorii
se iscă şi se spulberă în aer.

Pe trupul tău rămas în asfinţit
zălog al orelor ce nu au fost plătite,
incandescent, nevinovat jertfit,
vibrează înalt solarele cuţite.

Decor pentru această întîlnire

Doar simple lucruri,
fum uşor trecînd peste colţuri,
suprafeţe aburite, conture destrămate
pe care îmi alunecă mîinile,
tangentă cernere de aer
înmugurind înşelătoare forme,
totul făcut anume
pentru întîlnirea aceasta
ce se va duce învinsă
de pe acum întrată
într-un amurg pierdut.

Am strîns înfloriri închipuite
pe trupul ars al unei căni de lut
ca plină să cînte murmurat
sărbătorind topirea-n clipă
a lucrurilor simple care ne despart.

În tot acest decor abea schiţat
priviri şi şoapte n-or să mai încapă
şi va rămîne între noi curînd
cuprinsu-oglinzii invocate-n gînd
curgînd albastru, albastru ca o apă.

Între noi

Între noi e drumul aflat şi pierdut,
îndrăgostitul septembrie
purtat către vamă pe scut,
visatele ierni
îmbrăţişînd fără noimă colinele
şi umbrele curmatelor zboruri
troienind fîntînile.

În adîncul privirii se ascund
străbătutele, vastele-ntinderi.
Cu aripi desfăşurate
trece austrul spre mare.
Aproape de inimă
suspină roşii arţarii.
Surisuri vin din uitări plîngînd
şi se prefac din nou în uitare.

teatru t

Scrieri despre teatru*)

Spre deosebire de orice alt gen literar, scrierile **despre** teatru — această artă recalcitrantă încadrărilor în formule şi stereotipii — oferă o perspectivă ambiguă, determinată în mod paradoxal de inevitabilul lor caracter „partizan". Această ambiguitate a perspectivei care ne este propusă reprezintă una din consecinţele finalităţii demonstrative ale respectivelor scrieri, chemate să legitimeze o anumită modalitate artistică sau chiar o viziune nouă. În cazul lui Brecht, experimentator prin excelenţă dar şi teoretician înarmat cu instrumentele de lucru ale ideologului şi posedînd o adîncă cunoaştere a fenomenului teatral, situaţia este susceptibilă de mai multă nuanţare. Căci tentativa dramaturgului german de a forţa convenţia artistică pînă la limitele aparent neutre ale cotidianului nu este numai aceea a creării unei alte convenţii.

Şi totuşi, ca şi scrierile dramatice, scrierile **despre** teatru exprimă un reziduu altfel intransmisibil al personalităţii creatorului, a căror valoare constă, fără îndoială, în amploarea şi generozitatea punctelor de vedere. Şi este ciudat cum un gînditor atît de puternic angajat ca Brecht reuşeşte să evite într-o măsură considerabilă încorsetările de sistem, după cum neobişnuită este însăşi maniera în care înţelege să configureze teoria. Excepţînd „Micul organon", lucrare tîrzie vizînd sistematizarea principiilor şi normelor unui teatru nou, „opera" teoretică care a dat naştere sistemului estetic brechtian manifestă o teribilă indiferenţă faţă de miiloacele de expresie sau, mai degrabă, le acordă cea mai reală însemnătate. Forme eterogene, cum este de pildă dialogul, stau pe acelaşi plan cu articolele de critică dramatică ori scheme conceptuale fără să se stînjenească cituşi de puţin şi există chiar un ciclu de poezii, cu aceeaşi funcţie persuasivă, exaltată însă la rangul de literatură care, interiorizînd punctele de vedere, le acordă cu sensul lor mai adînc. Însă poezia şi nu numai poezia, se va canaliza în direcţia convertirii vagului şi metafizicului într-un principiu productiv, a unei plenare reproduceri a omenescului ce nu se confundă cu simularea şi iluzia, iar execesele polemice faţă de arta acceptată şi transformată astfel într-un „factor de ordine" decurg din dorinţa de a elibera viziunea estetică de poncife şi idiosincrasii, de a curăţa calea spre adevăr. Revolta lui Brecht se îndreaptă în primul rînd împotriva artei „iluzioniste", arta care hipnotizează pentru moment, dar tocmai prin aceasta înjoseşte omul, căci îi oferă într-o formă mascată ceea ce, luat ca atare, ar fi fost desigur reprobat şi respins. Şi, cu toate că scrierile brechtiene despre teatru se încheie cu un sistem care, asemenea celorlalte sisteme, caută să impună o cale unică, opacizînd direcţiile ce i-ar putea fi străine, trasînd linii prea ferme pe care, de altfel, creaţia sa le ocoleşte, generînd mecanisme nu întotdeauna valide sau exemplare, aceste scrieri depun mărturie despre destinul generos şi impresionant al unei mari conştiinţe artistice.

Valentin Dumitrescu

*) B. Brecht : „Scrieri despre teatru" (Ed. Univers).

film f

Sentinţa

Africa este terenul în care cel de al doilea război mondial a concentrat interesele majore ale statelor angajate. De aceea forma pe care el a căpătat-o în acest ţinut exotic a fost adesea considerată „frumoasă" prin spectaculosul declanşat. Atît desfăşurarea propriuzisă a războiului cît şi revelaţiile de natură politică şi morală pe care le-a oferit au constituit un bogat şi original material de inspiraţie pentru beletristică şi film. Există astfel o variată şi interesantă colecţie de romane şi filme (inspirate de romane) în care „armele" evoluează pe terenul african. Romanul lui Christopher Landon cunoaşte o fericită transpunere prin ecranizarea englezului J. Lee Thomson în **Punct final — Alexandria** (în original Ice Cold in Alex).

În cea mai obişnuită atmosferă cazonă misterul se încheagă şi creşte în jurul unui personaj care din clipa apariţiei este un personaj bizar. Evenimentele apărute în timpul desfăşurării filmului sînt toate de aceeaşi natură şi au acelaşi scop, să sublinieze bizareria comportamentului lui van der Poel. O maşină militară, o „rablă" englezească, porneşte spre Alexandria cu un căpitan, un sergent şi două infirmiere. Situaţia militară fiind favorabilă nemţilor, drumul este plin de pericole şi implică traversarea deşertului, zone minate, coline de nisip mişcător, întinderi aride în care apa este doar o amintire sau o iluzie, întîlniri cu unităţi militare germane, o regiune mlăştinoasă care înghite cu lăcomie şi indiferenţă tot ce încearcă s-o traverseze. La începutul drumului, singur, echipat cu un rucsac plin cu ţigări şi gin, apare personajul bizar, van der Poel, cerînd să călătorească şi el cu grupul. Întîmplările grave care au loc în timpul acestei călătorii, încercările adesea eroice la care natura supune grupul de militari, scot mereu în evidenţă calităţile deosebite ale noului călător şi apropie oamenii între ei, în ciuda permanentei suspiciuni care pluteşte în „rabla" încinsă de soare. Englezilor nu le este greu să descopere că pretinsul ofiţer van der Poel este spion nazist. Călătoria îşi continuă cursul în aceeaşi atmosferă, eroii au ocazia să-şi salveze reciproc viaţa. O dorinţă a căpitanului devine un fel de ideal şi promisiune pentru capătul drumului, o bere rece ca ghiaţa, într-un anume băruleţ din Alexandria. Iar în băruleţ, înainte de a fi predat forurilor militare competente, ca simplu prizonier neamţ (pentru a-i fi salvată viaţa), spionul, un Otto Ludz inginer, rosteşte sentinţa întregului proces de conştiinţe şi fapte la care filmul ne-a făcut să asistăm : **Adevăratul duşman a fost deşertul.**

Rezonanţa sentinţei este de o perfectă calitate în acest final de film. Ea este o pledoarie simplă, concisă şi convingătoare împotriva absurdităţii urii pe care războaiele o creează între oameni. **Adevăratul duşman a fost deşertul** sună aproape ca învăţătura unei fabule pe care filmul a lansat-o şi la care spectatorul a fost obligat să mediteze.

Corina Cristea

televiziune tv

August, la început

● Continuă să fie cel mai bun în ultimele şase concursuri ale emisiunii „Cel mai bun continuă", emisiune care peregrinează prin ţară, un tînăr blond şi nu prea înalt din Alba, Mihai Ţira. Ambiţiile celorlalţi concurenţi, bine pregătiţi şi ei, se lovesc zadarnic de memoria trainică a acestui tînăr care şi-a ales ca subiect liber, „de plăcere", cum se mai spune, folclorul. În ultima transmisie, deşi concurenţa reprezentanţilor Buzăului şi Bucureştiului a fost strînsă, pînă la sfîrşit, Mihai Ţira, situînd corect, la întrebarea de baraj, „Cina cea de taină" a lui Da Vinci la Milano şi nu la Roma, şi-a etalat din nou zîmbetul său de învingător incontestabil, demn emul al lui Ion Pop Simion, concurentul care, după ce a răspuns la toate întrebările ce i s-au pus, pune, la rîndul lui, întrebări altora. Cît despre concursul în sine, mi se pare că întrebările, exceptînd naivitatea celor de la „Civica", sînt interesante, vioaie în „interpretarea" prezentatorului Ion Mustaţă.

● Brigada artistică de agitaţie a cooperativei „Artă şi precizie", premiată cu premiul al II-lea la Festivalul „Cîntarea României" a prezentat, la „Ora veselă", un program atractiv, brodat pe un text umoristico-satiric mult mai bun decît multe alte texte ale aşa-zişilor „profesionişti" ai genului, care merg mai mult pe mîna actorilor şi mai puţin pe propria inspiraţie. Aşteptăm acum şi „efectele" programului, de vreme ce au fost dezvăluite în faţa a milioane de telespectatori pricinile pentru care limbile ceasurilor reparate pot merge şi invers, lentilele de ochelari îndepărtează în loc să apropie, iar verighetele sînt gata la nunta de argint, nu ?

● „Momentele poetice" de duminică se bucură, în afara aerului lor sărbătoresc, şi de lectura proprie a autorilor, fapt întrutotul remarcabil care îi scuteşte pe mulţi actori de eforturi zadarnice. Poeţii, dacă nu toţi, unii dintre ei, îşi recită frumos versurile, poate cu mai puţină dicţie, dar, firească, cu mai mult suflet şi interes. O lărgire a selecţiei într-un astfel de „cenaclu" ar constitui nu neapărat o încununare, cît o încurajare potrivită virstei lor, cît şi decorului primăvăratic în care s-a filmat.

● Micul ecran pentru cei mici a început să se anime de la o vreme cu o scurtă emisiune a „şoimilor" din grădiniţele bucureştene care recită şi cîntă cu curaj în faţa camerelor de luat vederi. Păcat că imaginea, luată, cum se vede, cu carul de reportaj, este modestă şi neatentă, neîntîrziind prea mult pe feţele atît de expresive ale copiilor. Fiind însă abia la început, presupunem că în viitor redactorului i se va alătura şi un operator care să se apropie de chipurile gingaşe cu înţelegere, cu dragoste şi mai ales cu ambiţii profesionale mult mai mari.

● Primul film cu Jerry Lewis pe care l-am văzut m-a convins că actorii mari nu ştiu numai să se strîmbe, dar să şi joace în aceeaşi comedie două roluri complet diferite, ceea ce nu prea e la îndemîna multora dintre „invitaţii speciali" care se silesc să ne zîmbească simbătă seara.

Iulian Neacşu

burebista

(fragment)

Drama începe cu și din pricina marii înclinări a geților spre practicile și cultul zeului vinului Dionysos. Reacția sănătoasă care se impune pentru reintrarea în marele și bunul vad al istoriei are loc sub inițiativa și autoritatea lui Burebista și a Marelui preot Deceneu. Mare „punct de plecare" urmat de alte acțiuni — disciplină morală, militară, politică — spre și pe „Calea de Sus", ele exercită o mare atracție asupra celorlalte triburi și înjghebări statale nord-trace, care — puse și în fața unei noi crize, năvala celților — trimit împuterniciți pentru refacerea unității necesare în vremi de răstriște — cînd, însă cetățile megieșe eline poartă alte semne și cuvinte.

TABLOUL AL II-LEA

(În Argedava, în Palatul lui Burebista : sală tronului. La ridicarea cortinei, Deopus și Vezina vin din dreapta, întreținîndu-se cu oaspetele și trimisul regelui Burebista, nobilul Acornion din Dionysopolis).

SCENA I

DEOPUS, VEZINA și ACORNION

ACORNION *(în ton larg)*

Mă bucură faptul mult așteptat că se-ndreaptă
Mulțime de soli, căpetenii trimise de triburi,
Să vadă, să-nvețe la voi, înțeleptele chipuri
În care e drept să conducem cetatea, mulțimea !
Spre-acestea și eu m-am tot îndreptat de pe vremea
Cînd se ridica slăvitul, puternicul rege,
Părintele lui Burebista — de cînd se alege
Destinul cel nou al tribului, neamului get.

DEOPUS *(în același joc)*

Vestiții romani nicicînd n-au putut să-l oprească,
Oricît de năvalnic, cumplit, s-au dezlănțuit,
Să-nfigă trufașa acvilă și-n nord, răsărit.

VEZINA [1] *(tăios)*

Din nou va cădea repezit, vicleana, din nouri,
Cum cade rănit, doborît, chiar zeul furtunii
— Și orice năvălitor, de-ar fi el regele lumii !

ACORNION

Așa cum a fost doborît, înainte, Lucullus,
Și-n ultima vreme, prea rău nărăvitul Antonius,
Cu nume, poreclă plină de tîlc : Hybrida.

DEOPUS

Dar dacă porni-vor și alții — viteji, nu... „hibrizi" ?
Să stăm așteptînd adormiți, învrăjbiți, neuniți ?

SCENA A II-A

Cei dinainte și Burebista

BUREBISTA
(care a intrat din dreapta, la cuvintele întîiului sfetnic — înaintînd spre ei, în relansarea ritmului mișcării)

Aceasta-i întrebarea la care vor răspunde

(sub alternanta iluminare și întunecare a ochiului sacru, cu privirile către acesta)

— Cînd crezuri și erezuri vor sta să se înfrunte —
Chiar azi, mărițiii soli, cu mine împreună,
Cu zeul Deceneu [2], cu toții stînd cunună.
— Dar voi, elinii veniți, așezați la marginea mării,
Cu cine veți sta uniți în ceasul căderii, -nălțării ?

ACORNION
(în același ton, larg la început, apoi, mai „închis")

Mărite rege : tu fiu și urmaș mai mintos și mai vrednic
Decît un părinte și-un rege-înțelept, viteaz și destoinic [3]

— Pe care v-am cunoscut mai bine decît alt elin —
La tronul, mărimea voastră as vrea să vin să mă-nchin
Drept sol luminos care vine cu titluri întemeiate,
Să-ți ceară să ai ca prieten și oaspe întreaga cetate !
Dar, iată, -ntre „virfuri", vorbesc și strigă acei plini de teamă
Să nu se ridice și geții la loc mai înalt — mai de seamă,
Să-i prade, să-i stoarcă de-averi, la fel, sau mai crunt ca romanii.

BUREBISTA *(tăios)*

Să afle acei ce nu știu să-și aleagă soții, dușmanii,
Că, -n chipul acesta orbeț — istoriei : iepuri, codași —
Și de-nvingători și de-nvinși, vor fi socotiți ca vrăjmași !

ACORNION
(în ton de „palinodie" a elinilor)

La noi sînt mulți negustori și prea puțini luptători,
Cu-atît mai puțin sînt oameni politici și prevăzători ;

(sub întunecarea ochiului sacru)

Și umblă cea judecată, cu capul spart [4], prin cetate,
Că doar la cîntar și la marfă privesc, ca la bun îndreptar
— Măsură și număr al lumii, dar nu cum a spus Pythagora !
Iar agonisirea de bunuri le este înnăscut rațiunea
Supremă-a vieții —, nu Noos, cum spune Anaxagora.

[1] Al doilea sfetnic poartă un nume care va fi și al viitorului vice-rege sub Decebal.
[2] La geto-daci, Marele preot purta titlul de zeu.
[3] În dezvoltare firească, *destoinic : înțelept, viteaz* (vezi și mai departe).
[4] Expresie în stil figurat a lipsei de judecată politică a elinilor, în dezvoltarea conflictului fundamental *Kimeros-Nesăbuința ;* venind cu alte rezonanțe pentru oamenii unei culturi mai puțin desacralizate, situîndu-se în cerc concentric cu înfățișarea la propriu a zeului Zamolxis : cu „Capul rănit, vătămat" (cum se desfășoară și aici drama zeului, în continuare), în largul acord și semnificații ale leit-motivului.

BUREBISTA
(solemn, sub razele care se revarsă din „ochiul sacru" de pe înaltul tronului)

De-acum înainte : Din nord pînă-n sud, răsărit și apus,
Elinii și geții să crească, bogați, pe „Drumul de Sus" !

ACORNION, DEOPUS și VEZINA
(înclinîndu-se)

De mult, poruncilor voastre, cu toată credința, supuși !

UN COPIL DE CASĂ

Înalt prea sfîntul, Marele preot al neamului get !
(iese).

BUREBISTA *(către toți trei)*

La sfat și tainâ vă chem ! *(către Deopus și Vezina)*
Iar voi privegheați
La ce-i cuvenit pentru soli, primiți și Marele Sfat.

(se îndreaptă spre Deceneu, care vine din dreapta, însoțit de întîiul călugăr ; joc mut de scenă : Burebista îl întîmpină și-l conduce prin ușa camerei de taină, în timp ce sfetnicii și Acornion se înclină. Apoi întîiul călugăr se duce să stea lîngă tron, în dreapta. În sala tronului intră acuma tarabostes Medopa, Byzos și Derzenus).

SCENA A III-A

Cei doi sfetnici, întîiul călugăr, Medopa, Byzos și Derzenus

DEOPUS *(către tarabostes)*

Soliile sfinte, la rege, la Sfatul țării venite,
Cu cinste și a voastră cinstire, vor fi la noi găzduite.

(Cei trei tarabostes se înclină în semn de acceptare și mulțumire ; întîiul și al doilea sfetnic se-ntrețin cu ei, apoi ies prin dreapta ; sala tronului se umple de tarabostes, care fac cerc între ei).

SCENA A IV-A

Burebista, Deceneu, tarabostes, întîiul călugăr, apoi cei doi sfetnici și solii.

BUREBISTA
(intrînd și urcînd pe treapta cea mai înaltă a tronului, împreună cu Deceneu, alături de care, pe o treaptă mai jos, vine să se alăture, întîiul călugăr, adresîndu-se celor doi sfetnici, care au revenit după luarea ultimelor măsuri pentru primirea solilor)

Poftiți acuma pe soli, cum e rînduit, cuvenit.

(Din dreapta se aude cîntare de cîteră ; apoi, introduși de cei doi sfetnici, pășesc, în sunetele acesteia, înșirîndu-se în semicercul format, cele trei solii, pereche fiecare — cea dintîi și cu un cîntăreț din cîteră ; cei doi sfetnici se duc să se așeze la stînga lui Burebista, pe o treaptă mai jos. Solii daci sînt împodobiți cu aur și argint, cei din nord-est au înfățișarea și portul cel mai frust).

Întîiul sol al triburilor
din nord-vest, Centozaera

(făcînd un pas înainte, la ultimul acord al cîntării)

Mărite rege, venim însoțiți de cîntarea citerei,
Așa cum un sfînt obicei din strămoși ne învață,
Cu sunetul ei să aducem, în suflet, în ochi și pe față,
Seninul bunăvoinței, ca treaptă lină a-mpăcării
Și stingere a învrăjbirii, cînd lume nouă se-naltă.

DECENEU *(solemn)*

Din veacuri — lumină a fost chemarea popoarelor trace
Ca nimenea altul pe lume cîntare divină să-nalțe,
Să-nvețe pe oameni, prin marii profeți Museu și Orfeu,
Pe zei și eroi să-i mărească prin darul zeesc al cîntării,
Sfînt mijloc și leac : alinarea durerii la „Poarta-mpăcării" [5].

BUREBISTA

Ce sus ne-nălțam pe atunci, biruind destinul cel greu !
Dar iată unde-am ajuns: dezbinați, de dușmani strîmtorați!

CENTOZAERA
(cu tonul larg al „spațialității" lumii arhaice pe care o evocă)

Acuma ne-am ridicat cu toții, pornind din Carpați,
Din noapte-asfințit, răsărit, pînă-n vadul Dunării sfinte,
Din care, pornind la război, sorbim, făcem legăminte,
Ținute de noi și de fluviu : dușmanii, -n morminte !

(cu mîinile întinse către ochiul sacru, Kimeros)

Din stepa cimeriană [6], departe la marea cea mare,

Și pînă-n Panonia, -n stepa cealaltă : un neam și o țară !
Căci au năvălit în hotarul nostru din noapte-asfințit,
Cu mare putere izbind, curgînd în puhoi nesfîrșit,
Și s-au revărsat, potop se revarsă, mereu mai departe,
Pe trupul țării urcînd, trufașe triburi, noroade,
Mînînd nesfîrșitele, albele șiruri de turme, cirezi

[5] Metonimie pentru „Casa, Domnia Împăcării" în care intră astfel omenirea, cu Orfeu și Museu în frunte.
[6] Cu numele de la Cim(m)erieni „Înțelepții" — în profilul de pe treapta începuturilor — iar acuma, întreaga mișie necuprinsă va sta sub același semn, *Kimeros*, în desăvîrșirea împlinirii, realizării conceptului : în hypostaziere mitică, pe treaptă „metafizică", coborînd de acolo în istorie.

— Mereu, ca șuvoaie de ape, întinse, cu ochii cît vezi —
Trufași, taurini, după ele numiți, boioi [7], taurisci !

Prădalnici, prin furturi de turme în goană, de-asemeni, vestiți,
Pe care, din tată în fiu, glorios în epos le cîntă,
Cu titlul răpitelor turme, falnic, mereu se-nveșmîntă.
— Cu zările, gloria, semnul acesta, pe brațe și arme,
S-au tot revărsat, să ne-nece, nestinsele gloate dușmane...

BUREBISTA
(întrerupîndu-l, în mișcare vie)

Dar va cobori mai năvalnic, mai vijelios și mai mîndru,
Din munți și din stema țărilor voastre, marele zimbru !
Și,-odată cu el, șuvoaie din munte, oștirile noastre !

CENTOZAERA *(solemn)*

— De-aceea, cu arme și taine, cu lumi și tării pămîntene,
Canonic pe timp mărginit ; însorit [8] Burebista, primește,

Coroana, din veacuri încinsă, purtată în timp de răstriște !

(Se înclină, întinzînd mîinile spre rege).

Al doilea sol al dacilor, Zoltes

(înaintînd un pas, în același joc și ton, mai iuțit)

Venim, o rege mărit, drepți soli ai poporului dac,
Ce-și duce veacul în marele, -naltul Carpaților arc,
De unde vor cobori — fulgerînd — auritele chipuri,
Să înainteze, viteze, în calea valului celților,
— Tot cercuri de brațe și arme, în jurul zidului munților,
Unite cu oastea, culorile voastre : ca spicul de grîu auriu,
Ca roșul sîngelui nostru, urcînd, pe stindard, purpuriu !
Uniți, s-alungăm mulțimea de oști și noroade-mbulzite
La porțile țărilor noastre, prin ele curgînd repezite !

„Burebista" în viziunea pictorului Gh. Pătrașcu

De moarte lovindu-i, în fugă să-i azvîrlim peste Tisa,
Sub „dreapta, -nțeleapta conducere" [9]-a ta, Burebista !
Și-atunci să urcăm, coborîm, la căminele, țările noastre,
Să-și încununeze Zamolxis, el însuși, viteaza sa oaste !

BUREBISTA
(intervenind spre a da alt curs lucrurilor —, cu patos, „fixînd" cu privirea „magică" pe soli)

Aceasta e tot ? — Uniți pentru-o clipă, înfringem pe celți,
Apoi, la vatră lăsați, noi nemuritori daci și geți,
Dormim pe laurii trecutului, ne punem pe trai desfătat ?
Dar ne-om trezi cu ei vestejiți, vînduți sub coroana
Pe care o pune romanul, învinșilor săi, la mezat !
Și cupă de-otravă va fi, atuncea, dulceața și mierea
Cuvintelor voastre mărețe, purtate, sau nu, cu citera.

(în joc din ce în ce mai acuzat)

Nu rege deplin [10] voiți să vă fiu, pe stupul neamului get,
Pe cele patru roiri ale sale, ci doară un biet,
Sărman rege-trintor [11], o clipă în noaptea vieții lucind,
În moarte, -n a vremilor noapte, cu totul apoi coborînd !
Întîiul sol al triburilor din nord-est,
Zuraturmenis

[7] Făcînd popas în ținutul care și acuma le poartă numele, *Boemia.*
[8] Cf. imnul sacru regal.
[9] Atribute ale regalității sacre, la începuturi ; apoi ale zeității, cu hypostazierea lor.
[10] „Rege deplin", așa cum, în planul divin, Zamolxis își impune autoritatea asupra celorlalți zei, înfrînindu-i : cum se petrec lucrurile cu zeul fulgerului (în tabloul III) ; sau reducîndu-i, anulîndu-i, cum se desfășoară, central, „conflictul" cu zeul vinului.
[11] Pe aceeași temă, în variantele diferitelor planuri.

(după o clipă de reculegere, în același ton larg al solilor)

Cinstită-adunare ! În „drepte-ntocmiri", cu-așezare statornică,
Ne ducem veacul și traiul aproape de marginea nordică.
Dar, iată, acuma, noroade și oști de la Soare-apune
Se vor năpusti peste noi și feritele vetre străbune,
Din văi și cîmpii, de pe dealuri ! Ne vor asalta și-n platouri,
Pe munți și oriunde mai stăruie-n veac singuraticii bouri,
Grea stemă a tribului nostru, icoană urcată pe stîncă ;
Dar, încă, roind din noaptea lumii ce-a fost la-nceput,
Spre noi și spre slavă, mai urcă romanii, venind de la sud,
Și nu mai putem nicidecum fugi de-nfruntarea cu ei,

(punctînd alternativele)

Decît coborînd din cinstiri, ajungînd, din nobili, „mișei" !
Și nu-i putem birui... decît sub un rege și-un semn.

(în ton înalt, apăsat, — către ceilalți soli)

Scurt fulger de slavă în cursa cu nada pe care-o cîntăm ?

CENTOZAERA
(hotărîndu-se, vorbind hotărît — în greaua neliniște care s-a întins)

E „Buna-ntocmire" [12]. Neamul întreg s-asculte de-un rege,
Viteaz încercat, înțelept, care, -n cumpănă grea, se alege,
Cum este și-a fost totdeauna, de cînd durează și lumea,
Cum spune cîntarea cea sfîntă ce-n vechile temple se cîntă :

(cu aer inspirat, cu ochii înălțați, în acompaniamentul în surdină al citerei)

De cînd, în timp ivit, s-a strîns, hotărnicit
De bolți subpămîntene și cele-aeriene,
De adîncimi de ape — cu stele, semănate,
Zamolxis, zeul vieții în zările eternității !

(reintrînd în tonul dinainte)

De-atunci pămîntul ne este-ntocmit cu patru hotare,
De-apus, răsărit, nord și sud, și alte-ntocmiri, stîlpi de soare [13] :
În tot atîtea regate de seamă, -mpărțit, așezat,
Având fiecare un rege, ales de Marele Sfat !
Doar cînd e primejdie mare, *pe timp mărginit*, noi chemăm
Viteazul cel mai destoinic [14], de luptă să-l încununăm !
Și trece coroane, în cerc, pe capul celui chemat,
Să urce la locul de frunte, pe rînd, fiecare regat !

BUREBISTA
(privind „greu" la soli)

Văd cumpăna [15] mare din cugetul vostru, și-ntinsul țării,
Văd neamul, greu dezbinat, în cumpăna morții, pierzării,
Voi soli, „cîntînd" să rămînem în vechiul cerc al istoriei,
Cu patru regi-trintori, căzînd, pe rînd, din carul victoriei !
Al doilea sol al triburilor din nord-vest,

BALAS *(aprig)*

Destoinic, aprig ni-e neamul și el durează într-o clipă,
Ce alte popoare și neamuri abia cu anii înfiripă !

BUREBISTA
(larg, cu amărăciune, cercetînd iar cu privirea „magică" pe soli)

Cu aceste daruri și haruri, curînd vom lucra pentru alții,
Atît mulțimea de rînd, *comații*, cît și *pileații*,
Vedeți cît de sus ne-am suit, încît am ajuns și-n proverb :
Trist, numele Davus și Geta arată, nemernic, un serv ;
Și nu va trece mult timp și însuși măritul Zamolxis,
În veci lăudatul, Stăpînul de Sus va merge-n robie,
Cum spun elinii în greu hulitoare, scornită istorie,
Că-a fost astfel ucenic, în Samos, la Pythagora.

DECENEU *(înalt, sub iluminarea ochiului sacru)*

Dar, chiar dimpotrivă, noi spunem că grecul Anaxagora
A stat ucenic la izvoarele, templele munților Haemos,
La preoții coboritori din Orfeu, Thamyris și Linos,
Luînd de la ei Știința cea sfîntă a Marelui *Noos*,

(cu privirile, dreapta ridicată spre ochiul sacru)

A Proniei noastre : *Kimeros*, urcînd peste lumea haotică !
Iar noua întruchipare : strălucitoarea stea nordică
Se urcă în zările țărilor noastre cînd ceasul ne bate,
Cînd stinsă-i „Lumina din răsărit", care-a fost Mitridate !

BUREBISTA *(cu patos)*

De vreți să fim doar o clipă uniți, ca frații noștri din sud,
De moarte, nu de-nviere, ceasul acum ne-a bătut !

(cu tonul răsunător al relei prevestiri, coborînd de pe treptele tronului)

Și veți cobori în arenă, cu toții, ca gladiatori,
Să fiți desfătarea plebei romane, la sărbători !

(către solii daci, tăios)

Deci, spuneți, de-acum : În care buluc, viteaz, vă-mbulziți ?
Poftiți să luptați ca veliți ? samniți ? Cumva sagitari ?

(Denegație sfîită din partea solilor, în jocul de scenă corespunzător —, apoi cu ceilalți soli, pe rînd, în același ton și joc).
Voi, poate doriți să fiți myrmiloni ? Mai curînd retiari [16] ?

(în ton larg, solemn, în lumina roșie-purpurie a tronului, sălii întregi)

Iar eu, fiu de rege și rege, să fiu — cu voi — un „spectacol" ?
Frumos sîngerînd, cu voi să mă sfîșiu, nemernic să mor ?

Gheorghe Mușu

Continuare în pag. a 7-a

[12] În aura și hypostazierea amintită.
[13] Cerul și soarele apar, în cultura arhaică, sprijinite pe patru coloane, care sînt, apoi, și coloanele solare —, cu tot atîtea împărțiri ale lumii, țărilor ; pe asemenea coloane se ridică și căpeteniile sacre, de acolo se va prăbuși, în final, Burebista.
[14] În reluarea motivului *destoinicie — viteje.*
[15] În preludiu la fatidicul motiv istoric-mitic, stînd și simbolic în drama țării, cu moartea și locul morții lui Burebista, la *Malul Nebun*, al Descumpănirii.
[16] Spartacus fusese myrmilon ; adversarul acestuia era rețiarul.

---

radio

„Ce mai e nou pe la Slănic ?"

Pentru a putea obține întrebările cuiva, dacă nu chiar și răspunsurile, trebuie înainte de toate să reușești o apropiere. Cum se realizează aceasta ? Emisiunea **Trecem pe recepție. Dialog cu tinerii ascultători**, realizată marți, 2 august, pe programul II de Dan Ursuleanu și Marina Romano rămîne destul de departe de multimea reusitelor redactiei pentru tineret, care ne-a prilejuit remarcabile intîlniri și dialoguri cu tinerii. De data aceasta, atît întrebările cît și răspunsurile par a fi puse doar pentru a ilustra ideea de dialog. Cum se developează o fotografie ? Cum sau cînd a apărut telegraful ? Care este biografia lui Mihai Constantinescu ? Cine trebuie să spună întîi te iubesc, băiatul sau fata ? etc. Sînt de fapt întrebări de lenes sau de om care întreabă nu pentru că este presat de o asemenea întrebare, ci pentru că i s-a propus sau și-a propus să întrebe ceva. Sînt și acestea întrebări ale tinerilor. Pot fi chiar sincere, dar pentru ele nu merită înjghebat un dialog. Răspunsurile pot fi găsite cu minimum de efort în orice carte, nu de specialitate ci de popularizare. Cu excepția rubricii de orientare profesională, emisiunea se putea numi tot atît de bine **Radio-magazin** sau **Curiozități, curiozități, curiozități.** De ce nu primește redacția acestei emisiuni întrebări mai interesante, pentru că, oricum, nu acestea ne domină și nu în fata lor șovăim mai mult. A întreba presupune o apropiere, o încredere, o întelegere profundă a partenerului de dialog. Cel mai strălucit om, întrebat ce mai face, îti răspunde : bine, ce să fac ? E greu ceea ce faceți ? E greu, îti răspunde, desi dacă e pasionat de ceea ce face, faptul că e greu sau nu e lipsit de importantă. Din politete, te întreabă la rîndul lui ce mai faci și dacă e greu, totul fiind sortit conventiilor plicticoase si mîncătoare de timp.

A propos de banalitătile acestei emisiuni, cel mai serios impediment în fata unui dialog deschis : un ascultător din Turnu Măgurele întreabă despre istoricul zonei Slănic-Prahova. Pentru a crea o ambiantă tinerească, prezentatoarea exclamă : zona e foarte frumoasă, și eu am fost în concediu pe acolo ! Răspuns. Muzică. „Week-end înseamnă sfîrsit de săptămînă". Un ascultător — în a patruzecea sa scrisoare — dă vesti despre culegerile sale de folclor. Prezentatoarea : „Floare-albastră de cicoare / Frumoasă pasiune are prietenul nostru Ilie / Numai să-l tie" ; „Vă urăm tuturor celor candidati la examene un călduros hello" ; „sora lui Decebal, aceastâ personalitate"; „nu putem cunoaste nici functia pe care a avut-o la daci" ; „o comunicare cît mai directă" ; „la doi soti electricieni n-am auzit să se fi produs vreun scurtcircuit" ; „Strada Melodiilor ? Ce nume predestinat !" ; „O dulce tiranie : culegerea datelor biografice a vedetelor artistice" etc.

După asemenea comentarii si neglienie, tînăr fiind, îti vine să adresezi încă o întrebare : „Hello, ce mai e nou pe la Slănic ?". O poti pune, dar nu are nici o legătură cu un dialog cu tinerii, desi în sine este perfect logică. Într-o asemenea situatie rubrica s-ar putea intitula : „Informații pentru tineri".

Cornel Nistorescu

---

plastică

Portretul artistului)*

Volumul **„Pe tărmurile artei"** poate provoca, după o rapidă lectură, impresia că autorul și-a pus, de-a valma, una lîngă alta, zeci și sute de reflecții, la care a adăugat cîteva articole și conferințe, parcă fugărit de o teamă secretă de a nu lăsa să se piardă un tezaur de gînduri pe care doar el știe să-l prețuiască așa cum se cuvine. Impresia este la o privire mai atentă, atenuată de insistența cu care artistul se concentrează în încercarea de a-și defini propriul profil uman într-un mod cît mai complex și veridic și aceasta nu prin autoanaliză sau prin afirmare ci prin dezbaterea deschisă a problematicii mai largi a artei și existenței, prin considerarea vieții, morții, faptelor ca evenimente interioare ce implică o participare nu doar la nivelul rațional ci și la cel afectiv. Fără participare sufletească nici o acțiune umană, pare a spune autorul, nu are nici un sens. Arta fără sentiment **rămîne goală de conținut**, tot așa cum omul rămîne gol pe dinăuntru fără dragoste. Acesta îl apropie pe individ de esența fenomenelor, oferindu-i posibilitatea unei înțelegeri mai profunde a lor. În general artistul rămîne însă un pragmatic, fiind conștient de faptul că atenția acordată valorilor sufletești nu poate suplini o cunoaștere rațională a realității. **„Frumusețea adevărului — spune el — înseamnă pentru mine absolutul cunoscut, egal în forță cu marea iubire, cu iubirea ca pasiune supremă, cu sublimare în univers, prin reconsiderarea universului ca unitate perfectă în diversitatea sa".** Dar adevărurile frumoase au și ele o ordine a priorităților : unele sînt mai mari și privesc marile colectivități, altele sînt mai mici și privesc raporturile personale cu lumea înconjurătoare. În încercarea de a se apleca în egală măsură asupra amîndurora, Brăduț Covaliu transcrie discrete considerații moralizatoare ce se înscriu în buna tradiție a genului. Calitatea unora este desigur amendabilă, adevărul exprimat fiind îndeobște cunoscut (Ex. : **„Bunăvoința oamenilor se cîștigă de către unii prin virtute, de alții, totuși... și prin fățărnicie").** În general însă, senzația, ce se desprinde cu pregnanță este, că Brăduț Covaliu face parte dintre acei artiști meditativi care au încercat, în singurătatea atelierului, să descifreze poziția și rolul artei și artistului în univers, raportul lor cu istoria și cunoașterea. Contactul cu opera marilor artiști ai veacului nostru, de la Picasso la Vasarely, i-a stimulat dubiile și l-a făcut să-și pună întrebări al căror răspuns e dat cu franchețe. Tot cu franchețe ne mărturisește și de ce nu-l place Rubens (p. 128), care îl indispune „chiar mai mult decît Rafael". Memling este „proiecție a spiritualității, gest". Rogier Van der Weyden = Meserie. („Totul arată făcut și chiar prea bine făcut. **O mișcare căutată. Pasiunea veșmintelor").** Dar, parcă surprins de propriile atitudini, artistul revine la sine, fie direct, fie ocolind puțin. De la „refacerea sufletească" la care te îndeamnă Luchian (p. 222) trece la „placiditatea lui Brutus", vorbește despre arhitectura care „a zămislit un unghi eroic, unghiul ascutit" se referă la preferința publicului pentru peisaj și apoi la tandretea doinei. Trebuie să faci totuși un efort pentru a nu fi deconcertat, condiția fiind, așa cum observă în prefață Modest Morariu, „complicitatea cu autorul" generată de aerul de jurnal cu trimiterea la acele „valori-medii ale existenței". O sensibilitate deosebită, hrănită cu lecturi multiple, tentată de a armoniza arta cu viața fără a se lăsa prădă excesului, a cărui cenzurare este, în fond, urmarea unui discret control al pasiunii, iată cum se poate sintetiza pe scurt personalitatea autorului așa cum este pusă în evidență de propriile rînduri. Brăduț Covaliu este un pictor inteligent și cultivat, care apreciază valorile culturii noastre dintr-o perspectivă europeană, fără prejudecăți și menajamente, cu dragoste și înțelegere însă. Vocea artistului, secondată de cea a moralistului, este cea care stîrnește interesul pentru această carte.

Grigore Arbore

*) **Brăduț Covaliu, Pe țărmurile artei, Ed. Meridiane, 1977**

---

muzică

Răspunderea unei generații

S-ar putea împărți muzica ultimelor trei sute de ani în două mari perioade : a muzicii gîndită în sunete și a muzicii planificată inițial în concept. O perioadă se sfîrșește cu Mozart, cealaltă începe cu Beethoven, bineînțeles cu friabilitatea marjelor chemată de marile cotituri istorice în artă.

E limpede, și mărturisirile documentare o atestă, că muzica lui Mozart țișnea cu atîta spontaneitate pentru că mintea genialului compozitor medita intim teme muzicale, lucra direct cu sunete adică, stabilea firesc relații tonale, desena de la sine forme, tot așa cum orice om gîndește în cuvinte, fraze. (Desigur, calitatea îl delimitează pe scriitor de ceilalți minuitori ai limbajului. Mecanismul se poate lumina dacă ne gîndim la Faulkner : stilul scrisului se confundă cu al omului, el observîndu-și semenii și reflectînd, în cele mai diurne ocazii, lipsite de orice grije a literarității. Probabil tot în frazele acelea lungi, cu perioade în timpi diferiți, cu abundente gerunzii predicative). Limbajul era propriu-zis o limbă cunoscută compozitorului, naturală cum era germana pentru Bach sau italiana pentru Rossini. Momentul inspirației îl găsea pe compozitorul dintîi imaginînd sunete, pe celălalt planificînd (în cuvinte, de obicei) strategia operei (bineînțeles, de la Beethoven încoace actul de creație nu este gonit la așternerea efectivă a notelor, dar nu acolo, ci înainte, își are prizа hotăritoare). Această etapă post-beethoveniană, a gîndirii planificatoare, în care se elaborează întîi matricea conceptuală și apoi aceasta se populează cu sunete, a început prin a fi teatrală. Compozitorul își imagina lucrarea ca un scenariu — observa compozitorul Mauricio Kagel. Apoi, către secolul nostru, s-a instituit o planificare calculatorie, vizînd proporția, în sensul antic.

Cine a încercat, după Beethoven, să se conducă direct după dicteul sonor, a fost condamnat iremediabil epigonismului. Căci marea mutație este cerută de necesitatea îmbogățirii limbajului, de accelerarea ritmului ei. Toate artele, dar parcă muzica mai ales, au avut epoci disjuncte de constituire a limbajului și de producere a operei finite. Dacă este așa, atunci cu siguranță sîntem, și nu de un deceniu, două, **într-o epocă de prospecțiuni acumulative, iar termenul inventarierii,** chiar temporare, a mijloacelor, inventariere ce precede capodopera, se îndepărtează, pe măsură ce muzicii, conjugată cu tehnica și știința modernă, i se deschid mereu îmbietoarele porți ale lungilor alei.

În acest context estetic universal, muzica românească și-a ajuns din urmă timpul grăbit în mai multe rînduri, ultima dată, prin generația aflată acum în plină maturitate. Cu această generație, muzica românească se hotărăște ca importantă școală componistică a contemporaneității. „Vizita" epigonismului și a conceptelor prefabricate la generațiile mai tinere ar fi cu atît mai anormală, cu cît cei pe care condițiile de dezvoltare i-ar fi scuzat au știut să închidă ușa modei, să replice creator valorilor universale

Costin Cazaban

Culegerile literare între reuşite şi eşecuri

Alături de alte forme de valorificare a talentelor artistice ale celor pentru care literatura nu constituie o profesie, cercurile şi cenaclurile literare cunosc în actualitate o dezvoltare deosebită. După cum s-a subliniat în recentele documente de partid, acestor forme de dezbatere colectivă a problemelor creaţiei literare le revine sarcina importantă de a mobiliza gîndirea şi experienţa colectivă, ele concretizînd unul dintre deziderate-le majore ale societăţii noastre : colaborarea lucidă, pătrunsă de răspundere faţă de interesele comune. **„Activitatea cercurilor şi cenaclurilor literare,** a arătat tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea sa la recenta Conferinţă naţională a scriitorilor, **trebuie să se desfăşoare într-o atmosferă de colegialitate şi sprijin reciproc, într-un spirit exigent, creator, constructiv".**

Culegerile ce alătură creaţii ale membrilor unor cenacluri şi cercuri literare constituie rodul acestei activităţi care, după cum arătam, cunoaşte în actualitate o dezvoltare deosebită. În faţa acestor culegeri, al căror număr este tot mai mare, se cuvine, deci, să adoptăm aceeaşi atitudine de exigenţă pe care o avem în faţa ideii de dezbatere literară, idee ce cunoaşte una dintre importantele ei concretizări prin activitatea cercurilor şi cenaclurilor literare. Nu folosesc nimănui eufemismele cu care sînt întîmpinate producţiile literare aparţinînd unor amatori, eufemisme care, cel mai adesea, recurg la elogierea intenţiilor şi trec, cu bună ştiinţă, peste nivelul realizării artistice. Fiindcă, faptul acesta trebuie subliniat în mod stăruitor, din moment ce anumiţi autori se decid să iasă din cadrul restrins al cenaclului lor şi să-şi facă publice realizările, înseamnă că textele lor pot şi trebuie să fie considerate literatură şi nu **exerciţii** de literatură. Cu această intenţie expresă de a despărţi realizările de eşecuri am citit cîteva asemenea culegeri sosite în ultima vreme la redacţie.

Prima dintre acestea, intitulată **Arc peste timp** este editată de către Consiliul central al Uniunii Generale a Sindicatelor. Ea conţine versuri şi proză din creaţia cercurilor şi cenaclurilor literare ale sindicatelor, închinate sărbătorii cuceririi Independenţei de stat a României. Poeziile se află, în general, la un nivel prozodic acceptabil. Iată, de pildă, două strofe din poezia lui Arcadie Arbore, **Poartă maramureşeană,** unde sentimentul iubirii de patrie apare în imagini a căror simplitate este de bun augur : „Prin poarta asta măiestrită-n lemn, / Trecu, cîndva, Bogdan către Moldova, / Iar mai tîrziu ţăranii la un semn, / Cînd Doja i-a chemat nălţîndu-şi slova / /. Prin poarta asta, luminînd frumos, / Trecură munţi cu miri curaţi şi teferi, / Şi cei ce s-au mutat în glie, jos, / Sau sus, să lumineze ca luceferi". Remarcabile sînt şi poeziile semnate de Mihaela Danciu, Vasile George Puiu, Dumitru Cosma. Iată un fragment din **Ştafeta eroilor,** poezie a muncitorului Dumitru Cosma, în care rememorarea unor acte eroice are loc prin intermediul unor imagini autentice : „După luptă pe cîmpiile bulgare / soldaţii dormeau în pînza albă a victoriei / ca nişte rădăcini dezgolite / primind ploaia caldă / a recunoştinţei din ţară /". Culegerea conţine însă şi o seamă de texte pe care bunele intenţii ale autorilor lor nu reuşesc să le salveze. Defecte generalizabile şi în ceea ce priveşte alte colecţii de poezii scrise de membrii unor cenacluri sînt grandilocvenţa, supralicitarea, pe care unii autori se consideră obligaţi să le practice. Rezultatul este apariţia unor texte ce tind să se transforme — desigur peste dorinţa celor care le-au scris — în propriile lor parodii. Sînt texte cărora le lipseşte, aşa zicînd, surdina.

cenaclu

O secţiune a aceluiaşi volum însumează proze scurte, scrise, în general, la un nivel mulţumitor. Din rîndul lor le remarcăm pe cele semnate de George Maria Banu şi Tiberiu Mureşan.

O altă antologie lirică este intitulată **Rod tînăr.** Ea a fost editată de Comitetul judeţean Ilfov al U.T.C. şi beneficiază de un generos cuvînt înainte semnat de Nichita Stănescu. Poeziile însumate de această antologie sînt împărţite pe teme : („Cîntarea României", „Ne curge-n inimi dor de ţară", „Te cînt, partid !", „Odă ţăranului român", „Ţară de soare, leagăn de eroi", „Omagiul muncii", „Soaptele inimii", „Muguri pe ramul vieţii"). Trebuie spus din capul locului că ideea împărţirii poeziilor pe teme este neinspirată, sugerînd în mod nedorit faptul că volumul este format din poezii ocazionale. Titlurile acestor capitole sînt inadecvate, recurgîndu-se, după cum s-a văzut, la formulări ori exagerate ori vetuste. Lectura culegerii relevă, la rîndul ei, o seamă de neîmpliniri. Aflăm poezii cu o imagistică neinspirată, care prezintă o neadecvare lirică evidentă : „Cu griul ţării voi rodi-n cîmpie / Fără sfială dăruit, convins / De arderea aceasta veşnic vie / În care neamul românesc s-a prins / / Din pieptul meu ţişni-vor munţii plini / De turme, de păduri, de neodihnă, / În ei să-şi prindă ţara rădăcini / De rostul său ca să işi vadă-n tihnă". Îndrăzneala imagistică a lui Marin Constantin (din ale cărui versuri am citat) nu are rezultatele scontate, ducînd mai degrabă la ivirea unei tendinţe de compromitere a temei generoase pe care a ales-o. Disonanţe cu efecte nonestetice aflăm şi în poezia **Sînt lîngă noi eroii** de Viorel Lică : „Sînt lîngă noi eroii cu harfe prinse-n humă / Spre bolţile în care cuvintele n-au leac / Pe chip cu a singelui grea spumă / Florile iubirii se împlîntă-n veac // Sînt lîngă noi eroi cu bolta de ţărînă. / Din ei petale cad licăre-ntre foi. / Planeta poartă-n piept o inimă română / Cu flacără deschisă printre noi". Culegerea conţine, desigur, şi versuri mai realizate. În ansamblu ea lasă însă impresia puţin plăcută a excesului retoric.

Gînd lîngă inima ţării este titlul unei culegeri ce însumează creaţii ale membrilor cenaclului literar Sinaia. Şi în această culegere putem găsi, din păcate prea des, exemple de versuri în care supralicitarea unor teme ale poeziei patriotice duce datorită superficialităţii, apelului la locurile comune, absenţei vocaţiei şi a culturii poetice spre obţinerea unor efecte neplăcute, de minimalizare parodică.

O altă antologie este cea aparţinînd cenaclului reprezentativ al elevilor din Bucureşti, **Săgetătorul.** Într-un scurt cuvînt introductiv, Ştefan Aug. Doinaş prezintă elogios activitatea acestui cenaclu, care durează de zece ani şi care a prilejuit afirmarea unor reale talente poetice. Opiniile acestea sînt pe deplin confirmate de către conţinutul culegerii. Aflaţi, în ciuda tinereţii lor, la un nivel remarcabil de cunoaştere a tehnicilor prozodice şi avînd, realmente, suflu liric, cei mai mulţi dintre participanţii la această culegere sînt autorii unor poezii ce atestă prezenţa unor vocaţii autentice. Desigur, unele dintre ele pot fi contestate, prin intermediul unor judecăţi de gust, dar aceasta este cu totul altceva. Iată un grăitor fragment din poezia **Vrem** de Cristina Petre : „Nu, nu e de-ajuns / O singură pasăre care-şi frînge aripile / Aruncîndu-ni-le pentru zbor, / Aşa cum nu e de-ajuns / Un singur chip de floare / Oglindindu-se tremurat în apa / Izvorului din priviri / Mai vrem un ghem de flăcări şi oglinzi. / Lumină şi cioburi de culoare. / Fulgi rotunjiţi de rouă, / Pentru a împleti în noi / În locurile cele mai sălbatice şi pustii, / Tăinuitorul lăcaş / Al iubirii //".

Voicu Bugariu

Literatura şi labirintul birocraţiei

Cînd citeam în Balzac despre tribunale şi despre notari vicleni, adevărate genii ale chiţibuşăriei mi se părea că prozatorul fantazează. Sau, oricum, figurile acelea tenebroase aparţin unei epoci îndepărtate, epoca unei burghezii în faza maniei procedurale. O clasă care vrea să se îmbogăţească la adăpostul legilor. Apar, atunci, mici Napoleoni ai codului penal, fanatici ai justiţiei, mistificatori de geniu care pot aduce, printr-un simplu artificiu de procedură, în stare de faliment indivizi oneşti, ca Cezar Birotteau, martir — cum zice Balzac — al probităţii comerciale. Cu un secol mai tîrziu, un alt prozator a creat o mitologie a labirintului administrativ, în care individul dispare zdrobit de un mecanism ajuns la paroxism printr-un exces de raţionalitate. Pentru romantici, omul suportă rigorile cosmosului, spiritul stă faţă în faţă cu eternitatea materiei, pentru moderni omul trebuie să întîmpine, înaintea legilor universale, legile crude ale organizării sociale. Pînă la Dumnezeul ce domneşte peste infinit, îl mănîncă sfinţii administraţiei. Kafka a făcut din această idee tema esenţială a literaturii lui, imaginea individului care aşteaptă la porţile legii fiind pentru toată lumea simbolică. Au fost date mai multe interpretări acestei imagini, multe din ele verosimile, începînd cu cea de ordin religios şi sfîrşind cu analogia existenţialistă. Omul stă în preajma porţii închise şi aşteaptă ceva ce nu se întîmplă, situaţie care ar simboliza aşteptarea graţiei divine. O semnificaţie, aşadar, metafizică. Creatorul s-a retras din lume, dîncolo de porţi, şi comunicarea cu el nu mai este posibilă. Aceasta ar fi sursa adevăratului tragism al condiţiei umane.

Existenţialiştii introduc noţiunea de destin şi văd izvorul tragicului uman în relaţia pe care individul comun o are cu mitul justiţiei supreme. Personajul lui Kafka ar trăi în iluzia Dreptăţii şi, după ce disperează la uşile ei, intră (dacă ajunge să intre) într-un mecanism teribil din care nu va ieşi decît sfărîmat. Adevărata tragedie începe, pentru el, odată cu accesul la lege. Înainte, cînd aştepta la porţile ei, **dinafară,** el trăia drama refuzului, umilinţa aşteptării la pragul utopiei. Cînd păşeşte acest prag şi intră **înăuntrul** legii, în interiorul lăcaşului justiţiei, îl aşteaptă disperări şi mai mari. **Dincolo** de prag se simţea un barbar care nu este primit în cetate, **dincoace** se simte un fluture într-o hală fără ieşire, străbătută de ţevi şi sîrme incandescente. Este suficientă o atingere şi existenţa micii vietăţi se încheie. În fine, **acolo** distingea neştiinţa, aşteptarea, utopia, **aici** distinge complexitatea, complicitatea, raţionalitatea culpabilă a mecanismului legii...

Drumul omului ar fi în acest caz, de la utopia justiţiei supreme, (aspiraţia spre adevăr) la instrumentele represive ale legii. Situaţie fără ieşire. Indiferent de calea pe care o alege, individul nu află un capăt pentru suferinţa lui. **În afara** legii şi **înăuntrul** ei domneşte acelaşi regizor absurd pe care unii interpreţi nu ezită să-l identifice cu creatorul biblic.

Sînt însă suficiente elemente care duc la concluzia că simbolul are şi un înveliş social, labirintul în care se rătăcesc personajele lui Kafka nu este altceva decît mecanismul societăţii prusace în care a trăit. Dumnezeul nevăzut care culpabilizează individul comun este un geniu administrativ. El a făcut din lege o armă de demoralizare şi din ideea de justiţie o închisoare. Lumea este un sistem de interdicţii, existenţa este o perpetuă aminare, individul trăieşte într-o libertate provizorie. Cu geniul rău premonitor, Kafka a intuit, în fond, esenţa morală a fascismului care se bazează pe ideea de culpabilitate funciară a individului.

Spiritul democraţiei pleacă de la premisa că omul este, prin natura lui, moral. Adversarii democraţiei răstoarnă această judecată introducînd ideea de culpă potenţială. Omul trebuie să dovedească că nu este vinovat. Ca Joseph K. care se apără de o vină pe care n-o cunoaşte. Nu găsesc că există o mai subtilă, o mai perversă teroare decît aceea ce pune pe cetăţeanul de rînd în situaţia de a-şi dovedi mereu inocenţa. Dacă dăm crezare istoriei şi literaturii cel ce a trăit sub suspiciunea de a fi culpabil sfîrşeşte prin a-şi descoperi, singur, vina. Vina de a nu-şi fi dovedit nevinovăţia...

Eugen Simion

„dialog cu cititorul"

Copiii şi omul viitorului

Iniţiativa sondării opiniilor cititorilor ca şi ale scriitorilor în legătură cu tematica literară, cu conţinutul acesteia este mai mult decît lăudabilă. Chiar dacă prin nivelul şi complexitatea sa acest fel de anchetă nu atinge proporţiile unei anchete sociologice în rîndul cititorilor, care s-ar putea desfăşura pe bază de chestionar de investigaţie, totuşi anchetele făcute de revista „Luceafărul" în rîndul iubitorilor de literatură trebuie considerate ca un început promiţător. Zic promiţător fiindcă s-ar putea ajunge la investigarea opiniei cititorilor nu numai în legătură cu conţinutul tematicii literare, dar s-ar putea ajunge la verificarea opţiunilor cititorilor pentru un anumit autor, pentru o anumită carte şi, de ce nu, la culegerea aprecierilor critice ale publicului cititor asupra operei literare contemporane (...)

Mă opresc la ancheta cu privire la literatura pentru copii. Şi aici părerile sînt împărţite. După opinia mea, o literatură specializată care să satisfacă nu numai gustul copilului, ignorînd gustul adulţilor, n-ar găsi prea multă audienţă la public. O astfel de literatură trebuie să-l satisfacă întîi pe adult, căci el este cel care-şi propune să-l modeleze pe copil şi deci el este acela care este chemat să selecteze ce este bun pentru copil, pentru desăvîrşirea formaţiei spirituale a copilului.

O transfigurare a idealurilor noastre care tind spre o societate în care justiţia să fie înfăptuită de obşte, o lume fără războaie, cu oameni buni şi mărinimoşi, o societate în care eroii copiilor să fie făuritorii civilizaţiei viitoare, eroi care să-şi amînteaască cu indignare despre hidoşenia sufletului unor oameni, despre înechităţile şi strîmbătăţile care mai mutilează sufletul omului, eroi care prin acţiunile lor să înaripeze mintea şi sufletul nu numai ale celor mici ci şi ale maturilor responsabili de viitorul omenirii, sînt teme demne de abordat.

A scrie o literatură pur fantezistă, în care să se cultive spiritul infantil, ar însemna să-l neglijăm pe omul viitorului, pe copilul care trebuie să devină om.

Doresc continuarea anchetelor pe diferite teme, în scopul permanentizării dialogului dintre creatorul şi consumatorul de literatură.

V. MUNTEANU
juristconsult
C.M.M.R. — Griviţa Roşie — Bucureşti

Critică şi peisaj sufletesc

Urmare din pag. I

Alecsandri, „există o valoare şi o înţelegere istorică", poetul este oricum un mare diletant, „cel mai mare din secolul trecut şi unul din cei mai tipici din literele noastre". Judecată severă ? S-ar putea, dar poetul trăieşte, să zicem, romantismul „ca o succesiune de teme", pentru că romantismul însuşi era o succesiune de stări, de „originalităţi" intemeiate pe o coexistenţă a curentelor. „Agrebilul impresionism" venea din seninătatea clasicului şi înainte de a fi semn al desfătării cu variate alcătuiri, era element de echilibru al unui temperament înfăptuit, mulţumit de pierderea eului în imensitatea cosmică. Proverbiala sa lene era libertate absolută a imaginaţiei şi cunoaştere melancolică, alfabet al unei discipline care nu ţine numai de vîrstă. În asta ar sta printre altele şi exemplaritatea experienţei bardului.

Criticul caută mereu diferenţierea, dar şi efortul şi continuitatea, reuşind să distrugă tipare şi să redea *caracteristic* (asemenea lui Lovinescu), urmărind de fiecare dată „expresia justă" în haina de sărbătoare a cuvîntului (Şerban Cioculescu). Prin teme, atitudine sentimentală şi structura poeziei, Arghezi va fi, prin urmare, un romantic. „latifundiar al scrisului", amestec ciudat de sever şi grafios, virilitate şi graţie feminină, umilire şi „răzvrătire muiată în durere", aspru şi suav, trivial şi paradisiac, seriozitate şi bufonerie care trădează, după o expresie a lui Călinescu, „adîncimea profunzimilor interioare". Uneori pagina este o adevărată aglomerare de sentinţe, reflexii spontane, fermecătoare de cele mai multe ori, pînă la a face din voinţa de impersonalitate un mic spectacol al competenţei critice. I. A. Bassarabescu „e o fragedă ramificaţie din trunchiul lui Caragiale" ; Şerban Cioculescu „are o certă vocaţie de istoric literar : ochi de albină şi răbdare de arhivist, două însuşiri atît de esenţiale ale disciplinei" ; pătrunde, aşadar, în cultul lui Caragiale prin biografie şi caută în corespondenţa acestuia cu Zarifopol „ace preţioase" în carul **cu fîn** ; ; la originea criticii lui Perpessicius „e un trubadur", „expresie a intuiţiei critice prin metaforă şi prin procedeul nuanţelor infinite", în timp ce critica lui Călinescu, prin originile sale literare, este „recreare de atmosferă" în care se pot uşor distinge, între „falsurii fanteziei", maliţia şi elogiul sau prea puţin mascata agresivitate ; Mihail Dragomirescu este un „acaparator de autoritate", iar vizitatorii lui Lovinescu, viitoarea faună a *Memoriilor,* sînt simple „fişe de umanitate" ; junimismul înseamnă „conştiinţa de sine a spiritului contemplativ", în timp ce „opera cea mai reuşită a lui Maiorescu este viaţa lui".

Ce concluzie se poate trage de aici ? Mai întîi, că în „comprehensiunea fenomenului estetic" şi în „tendinţa de a generaliza fenomenul literar" intră şi efortul de înnobilare prin peisagiu sufletesc a judecăţii critice şi elaborarea prin convertirea valorilor spirituale în demnitate a expresiei. În al doilea rînd, deşi întîrzie cu încîntare în faza de beletrism lovinescian şi visează atenuarea rigorii dezideratului teoretic prin graţia „sintezei în ficţiune", voinţa de realizare a lui Pompiliu Constantinescu trebuie căutată şi în portretul de tip călinescian sau cel puţin în convingerea că impersonalitatea criticii nu stă atît în exaltare şi pasiune, cît în gradul înalt de contemplaţie. Se cultivă cu discreţie contradicţia şi se provoacă cu disimulată naivitate vanităţile ; ironia îngăduitoare stă alături de inutila delicateţe şi admiraţia de esenţă lirică alături de insinuarea judecăţii defavorabile.

În epocă, Pompiliu Constantinescu n-a fost cel mai mare critic, nici cel mai erudit şi nici cel mai autoritar ; Lovinescu era mai comprehensiv şi a ilustrat acţiunea de îndrumător cu mai mult talent ; G. Călinescu era mai modern şi avea mai mult farmec, spectacolul personalităţii sale era mai atractiv, aerul de improvizaţie şi „dulcea violenţă" cîştiga mai uşor ; Paul Zarifopol era mai subtil şi mai orgolios în gratuitatea criticii sale, „amestec de vioiciune, nuanţă şi zeflemea intelectualizată" ; dar în mai mare măsură decît toţi cei amintiţi, autorul *Figurilor literare* a ilustrat condiţia particulară a criticii. O consacrare, cu alte cuvinte, exclusivă disciplinei şi un anonimat, acceptat cu indiferenţă, al omului care trăieşte numai din prestigiul operei. Pe acest drum au mers puţini contemporani (exemplul lui Lovinescu este totuşi evident), însă din această liberă detaşare de preocupări lăturalnice, Pompiliu Constantinescu a dobîndit două lucruri specifice intelectualului de excepţie : o calmă superioritate morală şi sentimentul nemărturisit al relativului, din care se naşte secreta bucurie a aşteptării şi omagiul de afecţiune adus contemporanilor (nu este întîmplător faptul că ironica condescendenţă a cronicii evoluează spre un lirism portretural, nedepăşindu-se totuşi „stricta obiectivitate").

Sceptic, nu însă pînă la a simţi, ca Lovinescu, în spatele oricărui gest gustul de cenuşă şi indărătul operei indiferenţa celorlalţi, admirator al lui Saint-Beuve, „cel mai mare critic al timpurilor moderne", şi al lui Thibaudet, „el însuşi imparţial preşedinte în republica literelor", Pompiliu Constantinescu dă un sens exemplar ideii de *independenţă* şi de *calitate* a criticului literar, într-o epocă în care atiţia şi-au „descoperit" personalitatea în apartenenţa cu exclusivitate la un program estetic iluzoriu sau la o grupare literară efemeră. Faţă de atitea susceptibilităţi şi „violente dogmatisme", superioritatea lui vine din convingerea că imprevizibilul ritm al vieţii şi al culturii este şi acceptarea credinţei în frumos ca „formă a unei dezamăgiri". Cotidianului i se imprimă, în felul acesta, neliniştea mărturisită a criticului.

Ceramică de Victor Vicşoreanu

Vara unui muncitor

Urmare din pag. I

treaptă a condiţiei lui de muncitor. Ciocanul şi nicovala le aşezase pe o panoplie imaginară, ceva asemănător panoplilor din muzeele de artă medievală, aşa cum văzuse el odată, într-o excursie la castelul Huniazilor. Lucra cu micrometrul, elementul cel mai simplu, intrase în lumea sistemelor optice. Zodia micronilor, a fracţiunilor de secundă. Noţiuni pe care nu le curtase nimeni pînă atunci : freză portal, borwer, centru de prelucrare, stoc de date, prelucrarea pulberilor.

A dat, bineînţeles, **mai departe.** O adîncire în domeniul pe care şi-l alesese. Înălţare prin cufundarea într-un domeniu nou, sau, mă rog, din ce în ce mai nou. **Chip de piatră** îi spuneau doar în glumă, şi doar cei care l-au cunoscut încă din luna în care venise în fabrică. Băieţii mai tineri — Florin Şerban, Vasile Prisecaru, Vasile Grugă, Ion Gălăteanu — nu săreau peste cele două formule, nea Petre sau tovarăşu tehnician. Abia mai tîrziu, acum cinci luni, cînd Petre Băietu a devenit şeful primului atelier de prototipuri din industria Bacăului au început să-i spună Moşu. „De unde sînteţi voi, mă ?". „De la alde Moşu, de la prototipuri". Un fel de elită a muncitorilor, dacă se poate spune aşa. Iar dacă nu se poate spune, atunci oameni care lucrează într-un domeniu de elită. Nu se mai transpiră călare pe drugul de fier, sau pe viitorul burlan din tablă zincată. (Sublerul îl folosesc şi lemnarii la ora asta). Se transpiră în preajma acelei fracţiuni de secundă, a acelui micron care refuză încă să intre sub incidenţa razei de laser.

Salopeta n-a înlocuit-o cu halatul albastru şi nici n-a urcat la etaj cu gîndul să se aşeze în spatele vreunui birou plin cu hîrtii scoase, cu degete subţiri, transparente aproape, febrile, din pîntecele unuia din bibliorafturi. Nu, Petre Băietu a rămas în hală, alături de toţi cei care îi spun, fără vreo fărîmă de gînd ascuns, Moşu. Altfel, cum, cine ar mai fi îndrăznit să spună că de numele lui se leagă realizarea unui FLP-1 000 A, sau a ultimului tip de borwer, sau seria de dispozitive multiax ?

Asta ar fi cam a treia treaptă a devenirii sale ca muncitor. Poate cea mai serioasă, cea mai adînc muncitorească. Încununarea urcării generale, dacă se poate spune aşa. A lui deci, a sutelor de mii de muncitori, veniţi cîndva, usor înfricoşaţi, nedumeriţi, tineri frumoşi, într-o dimineaţă de ţară, într-o înserare de oraş. Paturi de campanie, dormitoare comune, apoi cămine de nefamilişti, gustul — de unde venit ? — pentru o carte, pentru un film, pentru o piesă de teatru, din cînd în cînd, tot mai des însă, poate din cerbicia celui care nu vrea să rămînă în urma copiilor liceeni, gustul pentru o piesă de Bach, Brahms, Enescu.

Asta ar fi cam a treia, a patra, a cincea... treaptă a devenirii sale ca muncitor. Cea mai serioasă, cea mai adînc muncitorească.

Nervii de aur ai cetăţii

Urmare din pag. I

parte de a-şi delimita cu stricteţe ortodoxă funcţiunile, cele două forme de manifestare evidenţiază totuşi caracteristici specifice : Cenaclul literar accentuează caracterul **formativ, prospectiv** aş zice, gîndindu-mă că el debutează deseori tineri condeieri. El are, prin definiţie, un caracter de **dezbatere,** deschis, **axiologic** aş adăuga, dacă n-ar speria prea tare sonoritatea conceptului. Şi totuşi, aşa e bine să fie. În drumul dintre debut şi revistă, cenaclul literar trebuie să-şi exercite rolul de filtru valoric, în nici un caz de surdină. Spiritul critic îşi poate afla aici un domeniu de manifestare şi mi se pare revelator faptul că în cadrul „Amfiteatrului" odată cu tinerii creatori s-a format şi o pleiadă valoroasă de **critici** literari tineri. Cenaclul literar invocă şi o problemă specifică şi destul de spinoasă : aceea a **mentorului,** (sau **mentorilor**) lucru pe care l-a propus atenţiei Nicolae Ciobanu, cu puţin timp în urmă, într-un articol publicat în „Luceafărul".

Cenaclul „artistic" se apropie oarecum de forma consacrată a **spectacolului** şi personal nu văd nimic peiorativ în ea. El se leagă mai strîns de respiraţia Agorei. Publicul este mai diversificat şi mai larg, dar la fel de pretenţios. Departe de a se stingheri reciproc, diferitele forme de artă conlucrează sub o deviză mai veche, lărgită de altfel : ut pictura poesis.

Printr-un astfel de cenaclu se reliefează concret o dimensiune esenţială a artelor contemporane, funcţia lor **educativă.** Dacă „Amfiteatrul artelor" îşi are un public mai omogen format în majoritate din studenţi şi elevi (ceea ce e normal), cenaclul „Luceafărului" se adresează unei categorii foarte largi, care nu cunoaşte vîrste. Şezătorile sale din Capitală, în uzine şi instituţii, „ieşirile" sale în centre muncitoreşti şi rurale au demonstrat, credem, că în ceea ce priveşte frumosul artistic nu există un public de „elită". Ca arie de manifestare, cenaclul de acest gen implică **itinerantul,** şi în deschiderea largă a evantaiului său geografic şi spiritual se dovedeşte a consta utilitatea şi raţiunea existenţei sale. De nivelul calitativ al cenaclului artistic se leagă acut problema deloc periferică a repertoriului (întrebuinţez aici terminologia poate mai puţin adecvată a spectacolului).

Nu tot ceea ce se citeşte în cenaclul literar se poate dovedi adecvat în unghiul interesului în cenaclul artistic. Se impune o artă directă, care poate fi comunicată, care poate merge la inima publicului. O artă a limpezimii simţirii, o artă angajată cetăţenesc şi validată estetic. Numai astfel poeţii pot fi nervii de aur ai Cetăţii. Prin **Cenaclu** înţeleg o şansă reală a lor de a fi concret, direct şi implicaţi în eforturile obştii.

Anii de ucenicie ai lui Marin Preda

Urmare din pag. I

„Văzusem odată un cal mort într-o văgăună, cu o grămadă de cătelendri schelălăind de foame şi de neputinţă care se repezeau la el să-l sfîrtece. Dar de oriunde îl apucau, nu reuşeau nimic, calul rezista. Îşi înfigeau dinţii în burtă, în pulpe, în spinare, se propteau în picioare bătînd din cap şi scheunînd. Prima îmbucătură care ar fi deschis drumul celorlalţi, le scăpa. De unde, din ce loc ? Am stat mult să văd ce fac şi mă uitam la ei rizind. Nu era printre ei nici unul bătrîn şi experimentat care să-i învete..."

Scriitorul, tînăr, a înţeles că dacă viaţa „nu e un cal mort", e în orice caz o pradă „care nu cedează dacă nu ştii de unde s-o apuci".

Problema principală care se pune în cazul unei cărţi de felul celei de azi a lui Marin Preda este dacă autorul nu literarizează. Mărturisim că deşi unele pasaje pot fi luate ca literatură de invenţie, senzaţia de autenticitate este atît de puternică, încît nici un moment nu avem impresia că realitatea a fost alta. De altfel „pornirea irezistibilă şi inconştientă de a ieşi din real şi a intra în lumea închipuirii, în care însă începi să crezi şi tu că e tot reală şi nu te trezeşti din ea, povesteşti şi altora ceea ce vezi...", o au mulţi oameni, nu numai decît artiştii, o avea colegul de şcoală primară al lui Marin Preda, Ion M. Ion, ajuns maistru mecanic la Roşiori, tip imaginativ care se socotea imun la trăznet, trăznise, după spusa lui, lîngă el şi lui nu i se întîmplase nimic. „Imaginaţia mea n-a luat-o razna niciodată în felul acesta", declară scriitorul.

Adevărul e că există eroi literari în viaţa de toate zilele şi totul e să le observi tipicitatea, să descoperi în ei particular universalul. Sînt reali Gheorghe al lui Costică şi Constantin Megherel, cei doi ţărani care se fac soferi şi se lasă angajaţi de legionari, participînd fără voie la asasinatele de la Jilava pentru ca, văzînd ce s-a întîmplat, să fie luaţi de frica animalică de a nu fi prinşi ? De nu vor fi existat în realitate, cei doi există în viziunea lui Marin Preda, sînt exemplare ale unei umanităţi mizerabile, inferioare, posibile din nefericire.

Ca scriitor de vocaţie, Marin Preda s-a căutat în alţi scriitori, citind, şi a venit în contact, cu voie sau fără voie, cu autorii. Consulta marile opere pentru a afla ce este omul, conştiinţa, şi la 18 ani se îmbată de iluzia libertăţii personale absolute. Jubila la turmentarea marilor spirite, fără să le urmeze exemplul, interesat doar de spectacolul vieţii, de acel spectacol care poate pune în mişcare în noi gîndul de a ne salva de ceea ce e instinctul, diform, grotesc. Străin de himerele lui Swift, îi era apropiată lumea lui Gogol, nu Yahoo-ii, ci Dobcinski şi Bobcinski. La fel, nu gusta eroii cu porniri patologice, exacerbaţi de imaginaţia lui Dostoievski, ci pe cei cu porniri generoase pînă la sublim ai lui Hugo, cărţile în care autorul nu polemizează cu eroii săi, prezentînd simpatici pe unii şi antipatici pe alţii ca Dumas în **Cei trei muschetari,** unde nesăraţi i se par d'Artagnan şi ceilalţi şi atrăgătoare tocmai Milady. Citind în traduceri româneşti abreviate pe Dostoievski şi Tolstoi, Marin Preda simţea amputările. A citit în româneşte şi franţuzeşte pe Nietzsche. **Aşa vorbit-a Zarathustra, o carte pentru toţi şi pentru nimeni** (1883). **Dincolo de rău şi bine, preludiu la o filozofie a viitorului** (1886). **Genealogia moralei** (1887). **Ecce homo, cum devii ceea ce eşti** (1887). De acord cu aproape tot ce spune Marin Preda despre tehnica realizării aşa-zisului supraom, ca şi despre trufia filozofului din orgolioasa sa autobiografie, aş fi găsit şi unele merite criticii pe care Nietzsche o aduce principiilor moralei curente şi îndeosebi creştinismului, prejudecăţilor religiei, pledoariei sale în favoarea vieţii şi personalităţii umane, practicii a ceea ce el numea „la gaya scienza". Am admirat, întotdeauna, la Marin Preda, curajul de a aborda unele cărţi în faţa cărora alţii ezită, din curiozitate intelectuală şi nu din scrupule erudite, ca şi francheţea de a-şi spune părerea despre ele, părere întotdeauna personală, gîndită. Marin Preda are, aş putea spune, nu vocaţia lecturii, ci vocaţia bunelor lecturi, a lecturii marilor cărţi în care nu odată descoperim că scrie altceva decît ceea ce ni s-a spus sau am învăţat. În discuţiile noastre niciodată n-am constatat că Marin Preda exaltă pe un autor care pe mine nu m-a atras sau infirmă un scriitor care mie mi-a impus.

Ca să venim la cîţiva scriitori români. Da, Vladimir Streinu n-a intuit în elevul său oricît de pasager, Marin Preda, pe marele prozator de mai tîrziu. Despre **Întîlnirea din pămînturi** a scris de bine la apariţie numai un singur critic şi nici unul din criticii consacraţi în 1948. Miron Radu Paraschivescu a girat debutul în presă al lui Marin Preda (prozatorul i-a întors cu atasament gestul, prefaţîndu-i ultimele poeme apărute postum). Geo Dumitrescu şi Ion Caraion, tinerii, ei însişi în faza începuturilor şi într-o situaţie materială precară, l-au încurajat şi ajutat într-un mod aproape de necrezut. Da, scriitorii buni sînt şi generoşi, pe cînd mediocrii sînt răi. Georgescu-Delafras n-avea nimic de lucru pentru Marin Preda, la fel Nichifor Crainic, autorul **Nostalgiei paradisului.** Îmi aduc aminte de Niculescu, de Sergiu Filerot care şi-a tipărit un volum de poezii cu riscul de a fi executat. Nu era poet, dar era om, cum şi scrisese pe coperta vălumului care i-a adus condamnarea la moarte. Nici Marin Sărbulescu nu era scriitor, dar era un devotat al scriitorilor şi n-am să uit scrisoarea pe care mi-a scris-o pe patul lui de suferinţă cu cîteva zile înainte de a muri. Marin Preda, bruscat de Călugăru şi îndrumat fără efect de Moraru (mai discret de Novicov), a făcut el însuşi praf la o primă lectură romanul lui Stancu, **Desculţ.** Mărinimosul impecabil de mai tîrziu, în stare de a plînge cînd descoperea că-i gusti poezia, Stancu, era cu ani înainte neiertător. Dar era un scriitor, mai mult decît un scriitor, unul de care Marin Preda s-a legat afectiv. Afecţiunea nu e ultimul lucru care contează în viaţa scriitorilor. **Viaţa ca o pradă** este o carte care printre alte însuşiri o are şi pe aceea de a ni se oferi în chip afectiv.

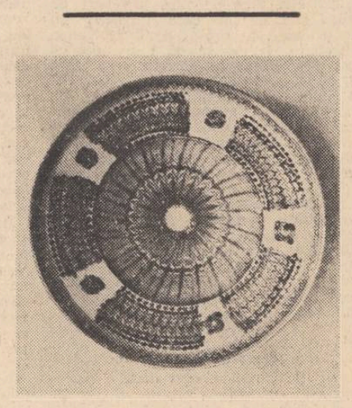

atelier literar
poșta redacției

C. SOTIRIN : Sînt elemente de bun augur în aproape toate paginile (de unde nu lipsește, însă, cu totul o anumită zgură convențională). Cu „Alegere", „Nu-i o poveste", „Povestea", se poate spune că ați făcut un pas însemnat spre poezie. Să vedem ce mai urmează. (Care este semnătura corectă ? — dar nu ca în catalog !).

A. AEDLOS : În versuri, parc să fie un pic mai bine, pe alocuri. Proza, cam fără șir, redactată stîngaci, rămîne în zona banalităților.

B. AMIRA : Mai puțin inspirate și convingătoare, de data asta (unele, pure parafraze speculative, uscate). Ceva, poate (ca „tile", mai ales) în „Perfecțiunea".

V. TARȚA : Ne pare rău, dar nu găsim nici acum, în textele trimise, lucruri noi, semne de progres, care să ne îngăduie o părere mai bună despre ele. Au rămas aceleași stîngăcii, aceleași mijloace rudimentare de expresie, n-au dispărut nici gravele și numeroasele greșeli de gramatică și ortografie. Semn că încă nu v-ați convins de necesitatea absolută (pentru cineva care vrea să scrie literatură !) de a relua contactul cu școala, de a vă complecta și îmbunătăți pregătirea culturală.

R. FIRĂNESCU : Deocamdată, ținînd seama de vîrsta dv., putem să vă lăudăm pentru ținuta îngrijită, curată, a scrisorii și manuscriselor dv., pentru proprietatea expresiei și efortul de precizie și limpezime a stilului. În versuri, pare să fie chiar mai mult decît atîta (unele semne de lirism), dar e încă prea devreme să tragem concluzii. „Așteptînd", „Alergare", „Autoportret" (acesta, mai ales, pentru aceeași strădanie prețioasă de a exprima în întregime un gînd, de a te rosti lămurit) ni s-au părut lucrurile cele mai aproape de poezie. Sînt, însă, și pagini unde această preocupare de care vorbeam se pierde, și condeiul rătăcește nesigur, nebulos, printre cuvinte, idei, simboluri („Între lance și vis", de pildă, unde simbolul **lance** rămîne vag, gratuit, opac, nu comunică nimic cititorului din ceea ce, probabil, era în gîndul și intenția autorului etc.). Sperăm să primim vești din ce în ce mai bune (dar prioritatea absolută trebuie s-o aibă, firește, preocupările școlare, studiul, lectura).

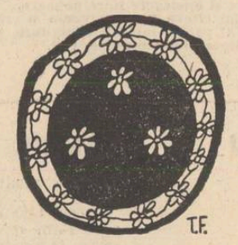

T.F.

ALCON : Versurile sînt uscate, didactice, navigînd în preajma banalității. N-am înțeles ce sens are pentru dv. termenul „provocare". În ce privește criteriile de care ne întrebați — singurul de care ținem seama aici e, cum se poate ușor observa „cu ochiul liber", talentul. Altele nu avem și nu ne trebuie...

IONEL DELACORNU : Aveți dreptate să credeți că munca e, și în poezie (ca în atîtea alte domenii) un factor esențial. Dar elementul decisiv, fundamental, rămîne, totuși, talentul, vocația. Se recunoaște, îndeobște, că talentul neînsoțit de muncă riscă să nu-și fructifice pe deplin posibilitățile, să se degradeze, să se usuce, să „asfințească" prematur. Nu e mai puțin adevărat, însă, că absența lui (a talentului) nu poate fi suplinită de nici un fel de efort, de zel, de ambiție și insistență oricît de laborioasă, neobosită, și bineintenționată. Ne vine mai greu, citeodată, să admitem această evidență, decît să recunoaștem că, bunăoară, Ilie Năstase e „unul singur" și Nadia Comăneci e „una singură", mari talente înnăscute (ajunse, firește, pe culmile măiestriei și gloriei grație unei pasiuni și strădanii uriașe), printre mii și mii de alți aspiranți la aceste culmi, care nu muncesc mai puțin (ci, uneori, dimpotrivă !), fără a reuși să iasă din umbră și mediocritate. Versurile trimise nu ne-au permis, nici de data asta, să observăm prețioasele semne ale „harului" (ceea ce nu înseamnă că ele nu se vor putea arăta, într-o bună zi... — bineînțeles, dacă există !).

ȘT. I. VLAD : Nu sînt veștile așteptate : doar în „Cunoaștere" regăsim unele promisiuni.

DOINA B. : Nu lipsesc unele vagi, șovăitoare zvonuri de poezie (mai ales în „Știu"), dar e încă prea devreme să ne pronunțăm ; să vedem ce mai urmează.

MARIN ION : Mai bine, „Odă", „Fapt divers", dar se pare că ne putem aștepta la mai mult.

T. ROȘU : Din păcate, promisiunile și intențiile din scrisoare nu-și găsesc, deocamdată, împlinirea în textele pe care ni le-ați trimis. Sperăm să avem curînd prilejul de a le descoperi traduse în fapt în viitoarele manuscrise.

Geo Dumitrescu

N. R. **Manuscrisele nu se înapoiază.**

Pădurile

Eram mai tineri
mai frumoși și mai
trăia în noi un șimbur de lumină
erau pădurile mai mari
mai verzi și mai
credeam că nu le-om pierde niciodată
dar iată
vine vremea cînd
putem să cumpărăm orice
dar nu putem să cumpărăm păduri
dar iată
vine vremea cînd
nu pot să scriu
(dac-am făcut-o pînă-acum !)
ci doar o mînă
întind către cer
să-l știu mai curat
(harul ne vine din prinos de cuvinte ! ?)
și desigur
va veni și o vreme cînd
strigătul meu numai eu
îl voi mai auzi

dați drumul
păsărilor, să zboare și să cînte !

VIRGINIA BOGDAN

Rătăcire

Rătăcind în amiezi nocturne,
Rătăcind singur.
Rătăcind prin lumini amestecate cu noroaiele străzii,

Rătăcind cu luna în creștet.
Rătăcind singur.
Rătăcind sub aceiași cupolă cu nori violeți,
Rătăcind cu pași clătinați, trași mereu îndărăt.
Rătăcind între zeci, milioane de faruri.
Rătăcind singur.
Rătăcind cu vîntul, mereu pus să facă furtună,
Rătăcind prin oraș,
Rătăcind zvîrlit din oraș pe coline.
Rătăcind în beznă.
Rătăcind singur.
Rătăcind, rătăcit, rătăcea.
Rătăcind mult prinse apoi a striga :
„Rătăcesc singur !"
Rătăcit ecou răspundea :
„Rătăcesc singur !"
Rătăcit ecou răspundea :
„Rătăcesc singur".

IOAN PLEȘ

Cîntat de mire

La al doilea cîntat de mire, spre dimineață,
cînd tablourile familiei
pierd din chipurile importante
cînd lumina orbitoare a ierbii
va lovi fulgerător casa transparentă din
mijlocul mării
atunci
să bat pe nicovală, cît e cald,
osul ciinelui vagabond
atunci
să-mi străbată luna
umbra uriașă
la al doilea cîntat de mire, spre dimineață,
atunci să vezi
desenatorii de frunze luînd-o la goană,
urmăriți de un arbore rămas necopiat.

VALERIU DRĂGUȘANU

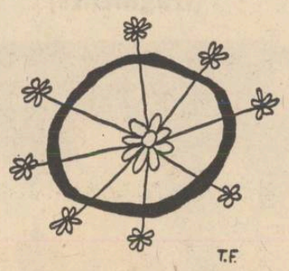

T.F.

Desene de Traian Furnea

Tăcerea

De ce
să îmbrăcăm în cuvinte
goliciunea liniștii ?
De ce
să acoperim cu vorbe
trupul de fecioară
al firii ?
Tăcerea e limpede
ca apa fîntînii
cum cifra zero
are forma ochiului
de căprioară.

ALEXANDRU HORIA

Cu cît vrei

Să fi strigat
ce-mi trece prin minte
să fi spus
caut adevărul
fără de care nu poți trăi
oamenii
unde taie grijile pîinea
copiii bolnavi
fără copilărie
agonie
călătorie fără noroc
în marea bîntuită
de prea multă liniște
caut
oameni buni
caut
în ochii voștri fără milă
poate nu știu eu bine
poate nici voi nu știți
cu cît vrei să apuci
mai mult
există mai puțin

DAN CALIS

Orașule

Întorcîndu-mă în afara inimii
— o formă excesivă de zgîrci
cu sufletul doldora de fleacuri —
în marginea orașului
îmi pot permite oricînd să umblu descult
dezorientat ca un cîine printre
bălăriile încinse de soare
hăulindu-mi dorurile calde

Suspendat în realitate — făcînd pe spate pluta —
o lungă călătorie aici întotdeauna mă așteaptă
în care mă proclam soare schilodit de vînt.

Spre seară pot sta liniștit
de vorbă cu tractoriștii
în timp ce tractoarele lasă
pete de ulei în semănături.

Îți pot privi deopotrivă
podurile suspendate și bisericile
orașule care în fiecare dimineață
ești ca o răscoală,
în care fiecare știe precis ce are de făcut.
Orașule care îți plimbi măruntaiele
prin troleibuze și tramvaie.
Orașule în care încerc să-mi scriu versurile
direct pe fețele trecătorilor.
Orașule care de fapt nu ești decît
un țăran tînăr venit nu de mult la oraș.

ION MONORAN

Burebista

Urmare din pag. a 5-a

De rănile date, primite, să freamăte, -n strigăte, Roma ?
Întîiul sol al dacilor, Biclis

(foarte grav, pe alocuri sumbru, în încordata, chinuitoarea atmosferă, sub privirile din ce în ce mai îngrijorate ale celorlalți soli)

O rege, cununa de slavă se poate-ofili și-ntr-alt fel.
Cum însăși Firea și lumea ne-nvață legea de fier :
Vechi, regii slăbesc în putere, nu pot nicidecum să-mplinească
Canonul cel greu al domniei : țară și neam să sporească !
Și vine, cumplită, ziua cea neagră, a morții cu zile
Cînd regii sînt alungați de pe tron, uciși fără milă,
Trist însingerați, mohoriți sub purpura lor triumfală
Plătind cu viața orice năpastă se-abate pe țară !

(în joc din ce în ce mai acuzat)

Ai vrea, Burebista[17], ca,-n vuiet de vremi și furtună,
Să porți de-acum acea-nfricoșată sacră cunună,
Arzînd pe capul prea sus înălțat ,ca mană cerească,
S-aducă, sub fulger : De nu, ca „jertfă" să ispășească ?

BUREBISTA *(solemn și înalt)*

Cînd însăși menirea, mărirea aceasta le strigă, le cer,
Mișelnic ar fi ca un rege să fugă, sub nori și sub fulger,
De tron și de stemă, de purpura-n foc, de piscul cel greu,
S-ajungă pe veci vestejit în Hronicul neamului său !
Dar încă romanii, dușmanii noștri de moarte, îi urcă
Pe biruitorii, în cumplită și nimicitor de grea luptă,
Pe-nalt Capitoliu, -n triumf ; apoi, de greșesc, îi aruncă,
Să cadă zdrobiți, de pe stînca în lacrimi, Tarpeia !
— Înalt voi urca și eu, veghind, de pe tron, la altarul
Pămîntului, zeului nostru ! Pe tron să mă afle pumnalul.
Sau lancea, săgeata din arc, grea vamă pe-al gloriei vad !
Astfel doresc să le-nfrunt : să-nving, ori să cad din Înalt !

ZURATURMENIS ȘI DENTUPES *(înălțînd dreapta)*

Măritul nostru rege, ani mulți, biruințe, glorie !

CEILALȚI SOLI ȘI TARABOSTES *(în același joc)*

Măritul nostru rege, ani mulți, biruințe, glorie !

TARABOSTES ȘI SOLII

(intonînd, avîntat, imnul sacru, în timp ce, în mișcarea învăluitoare, fac cerc mai de aproape în jurul lui Burebista și Deceneu, stînd înalți, într-un tablou de apoteoză, în lumina strălucitoare și a lucrurilor, sub razele iradiind puternic din înaltul tronului, din ochiul zeității veghind peste țară, revărsate acum peste Deceneu-Burebista —, cînd Bivlis și Zoltes apar în conul de umbră, cu mișcare încetă, privire evazivă)

Raze de soare, raze de lună,
Sfetnici, războinici stau în cunună
Jur împrejurul chipului zeului ;
Ochiul de ziuă și ochiul de noapte
Astre deapururea îngemănate.
Soare și lună, lumini ale lumii !
Raze de soare, raze de lună.
Sfetnici, războinici stau în cunună,
Vrednici păstori și regi ai noroadelor,
Deceneu-Burebista, veghind împreună !

Cortina

[17] Însuși numele regelui *Burebista* pare să conțină în partea a doua (cea dintîi *bure* — „bărbatul") acest sens : „a spori" — numire luată, în cultura arhaică, tocmai pentru asemenea rațiuni —, cu „puterea magică", a cuvîntului.

cultura românească în lume

● **CEA DE A TREIZECI ȘI TREIA ANIVERSARE** a eliberării României de sub dominația fascistă prilejuiește organizarea, în Republica Socialistă Cehoslovacă, la Luchacovice ,a unei Săptămîni culturale. Sînt prevăzute o serie de expuneri privind structura economică și socială a țării noastre, perspectivele dezvoltării ei, concerte de muzică românească contemporană, spectacole ale unor ansambluri folclorice, precum și vizionări de filme artistice și documentare. În ansamblul ei, această manifestare culturală oferă o imagine a preocupărilor actuale din România socialistă, a emulației caracteristice unei societăți în dezvoltare.

● **REVISTA Literatur und Kritik** din Viena publică un grupaj de versuri din volumul „Calul Troian" al lui Marin Sorescu, apărut în anul 1975 la Editura Kriterion, în limba germană. Sînt reproduse poemele : **Simetrie, Șah, Arcade** și **Ție.**

● **O EXPOZIȚIE DE CARTE ROMÂNEASCĂ** a fost deschisă la Washington în cadrul Bibliotecii municipale Martin Luther King jr. Sînt expuse titluri din toate domeniile, în limba română și limbile naționalităților conlocuitoare, ilustrînd preocupările diverse ale organismelor specializate din țara noastră. Expoziția va fi deschisă de asemenea, la New York și în alte orașe americane.

● **„CONFLUENȚE SPIRITUALE** eleno-române începînd din cea de a doua jumătate a secolului al IX-lea" se intitulează comunicarea ținută de criticul român Valeriu Râpeanu în cadrul Institutului de studii balcanice din Salonic și reprodusă în revista **Balkan Studies.** Această conferință a fost comentată cu multă căldură în presa locală. Iată ce scrie ziarul **Makedonia :** „...a stîrnit un interes deosebit nu numai printre specialiști, dar și în rîndurile publicului larg".

● **LA MOSCOVA,** în cadrul Festivalului internațional al filmului , actorul Amza Pellea a fost distins ex-equo cu Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină pentru rolul interpretat în filmul **Osînda.** De asemenea, filmul Elisabetei Bostan, **Ma-ma,** a primit premiul special al juriului la categoria filmelor pentru copii și tineret.

● **EDITURA WILHELM HEYNE** din München a publicat, în cadrul colecției „Clasicii literaturii science-fiction", romanul „Orașele scufundate" de Felix Aderca, apărut pentru prima oară în 1937, la Editura „Vremea", iar, apoi, tradusă de Erich Mesch pentru Editura Kriterion, în 1970.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI** „Inostranaia Literatura" (nr. 7/1977) își începe sumarul cu un grupaj de lirică românească. Poemele, traduse în limba rusă de L. Berinski și Kirill Kovaldji, aparțin scriitorilor Veronica Porumbacu, Vasile Nicolescu, Ștefan Bănulescu, Grigore Hagiu și Toma George Maiorescu.

Scurtul florilegiu este o dovadă a prețuirii poeziei românești și dincolo de granițele țării.

repere

ALAIN BOSQUET —
Note pentru o singurătate

Poet de antologie, în sensul cel mai propriu al cuvîntului, poet de rîndul al doilea cum ar spune un critic român, peripateticianul Alain Bosquet (Anatol Bisk, născut la Odessa, trecut prin Bulgaria, naturalizat american, francez pînă în măduva oaselor) este poetul francez contemporan cel mai tradus în România, prezent cu două volume selective, unul apărut în 1965, altul zilele acestea, prezent, de asemenea, — e drept, mai modest — în antologia lui Ion Caraion și Ov. S. Crohmălniceanu. Faptul în sine nu poate decît să ne bucure, dovedind circulația operelor literare ; dacă ne gîndim însă că această prezență încăpătoare e simultană cu absența în versiune românească a unor poeți, tot francezi și tot moderni, care au făcut sau fac mai multă umbră, de la Saint Pol-Roux la Pieyre de Mandiargues prin Audibarti, Supervielle, Mansour, La Tour du Pin, Jacottet, Réda, atunci lucrurile se schimbă, existînd riscul ca lectorul român să-și facă o imagine nu tocmai exactă despre peisajul problematic, stilistic și axiologic al liricii franceze din veacul al XX-lea. Întîmplarea ține, probabil, de „rațiuni superioare", situate la prea mare înălțime pentru ca noi, cei de jos, să le distingem cu ochiul liber. Ca să ne lămurim mai avem de așteptat fie o pierdere de înălțime a respectivelor „rațiuni", fie o ridicare a noastră spre ele. De-o fi una, de-o fi alta...

„Poet al planetei", cum i s-a spus după apariția în 1948 a plachetei **A la mémoire de ma planete** și cum îi place să se considere, Alain Bosquet practică o poezie ce a reținut din experiența suprarealismului dez-afectarea, plasarea sentimentelor undeva în spatele cuvintelor într-o zonă unde emoția exclamativă nu are căi de ieșire la suprafață, iar din experiențele lirismului postbelic tendința de relativizare a tot și a toate prin luciditatea ironică. Sesizînd ofensiva alienantă a obiectelor contra subiectelor și cercetînd procesul subtil de dezumanizare a omului de către om, poetul își reprimă o lacrimă întorcînd-o într-un fel de sarcasm delirant, foarte rece, controlat pînă la amănunt de luciditate cu riscul chiar al decolorării poetice („Să reinventăm aparatul om. / O bancă de inimi / Un antrepozit de cranii. / Un ochi care aleargă / de la ceafă la plămîn. / Șase burți / dintre care trei să digereze angoasa"...). Într-un aer planetar tot mai impur, dar de o impuritate ce pare să fi ajuns la stadiul de efect fără cauză, un perpetuum mobile cețos, reacția poetică își face din ironie avangarda atitudinii generale iar din neîncrederea în cuvinte ariergarda afectivității. Se ajunge la un discurs paradoxal în sensul că o comunicare esențialmente poetică este transmisă într-un mod mai curînd prozaic care pune întreg textul poetic într-o lumină mediocră („Între mîinile noastre gingania moare — / era un proverb dezamăgit. / Sub ochii noștri platanul se spînzură — / era un poem / ce se-mpotrivea cuvintelor noastre. / Trebuie să ne coasem buzele / și să ne pedepsim melodiile. / Mai tîrziu, fraților : / stufuI, rîndunica de noapte, / marmura, catifeaua, / vor găsi pentru noi / un grai nou nout"). În felul acesta poezia intră sub imperiul facilității căci gravitatea problemelor impuse de o conștiință lucidă și severă nu poate consuna fericit cu expresia excesiv aleatorică. În loc să ne lase impresia că spune lucruri profunde poetul ne atrage atenția asupra mecanismului rostirii sale poetice obligîndu-ne să observăm că manierismul acesteia produce monotonie și uniformizare înlăuntrul fiecărui ciclu în parte și între toate cele trei cicluri.

Foarte bună, versiunea românească semnată de Maria Banuș (care este și autoarea selecției) impresionează prin fidelitate. Aș spune chiar că este o traducere prea fidelă și numai rar de tot și cu foarte mare prudență poeta noastră îndrăznește să ia pe cont propriu vreun vers sau vreo imagine mai nelalocul lor în original. În orice caz e de crezut că după lectura și a acestei selecții din opera poetică a lui Alain Bosquet cititorul nostru va avea mai mult decît o părere. Va avea, în fine, o certitudine.

Laurențiu Ulici

revista străină

● **SOCIETATEA ȘTIINȚIFICĂ** a Universității din Lublin a pregătit atît pentru cititorii din Polonia cît și pentru cei din străinătate o lucrare colectivă a 41 de autori, intitulată APORTUL POLONEZILOR LA CULTURA MONDIALĂ. Rectorul Mieczyslaw Albert Krapiec scrie în prefața lucrării că acesta este doar începutul unor astfel de lucrări de informare. Cercetările care arată „rolul Poloniei și al polonezilor în creația culturii comune a familiei omenești" vor fi continuate. Lucrarea de față poartă semnături de prestigiu ca : Prof. Jozef Chalasinski — sociologie prof Marian Plezia — filologie clasică, prof. Jacek Fisiak — lingvistică. Sînt studiate și alte domenii ca : astronomie, chimie, ocrotirea naturii cultura populară, artele plastice, medicină, explorări. Lucrarea va apare în curînd și în limba engleză, în Statele Unite.

● **SAVANȚII AUSTRIECI** care lucrează cu succes de zeci de ani la degajarea ruinelor orașului antic Efes (Asia Mică), au făcut recent o descoperire senzațională. În apropierea orașului, devenit o atracție mondială în urma transformării lui prin reconstruirea unor edificii importante, cu elemente găsite la fața locului, arheologii au dat peste un nou templu, necunoscut pînă azi. Urmele acestei construcții sînt situate în imediata vecinătate a fundațiilor marelui templu al zeiței Artemiza, una din cele șapte minuni ale lumii antice. Templul descoperit acum datează se pare din secolul VII sau VI î.e.n. Vastele săpături efectuate la Efes sînt considerate ca un „act glorios al arheologiei".

● **TEZAUR DE ARTĂ ȘI CULTURĂ DIN COLECȚIA MUZEULUI ISTORIC** se intitulează expoziția deschisă la Muzeul Istoric de la Moscova, în cinstea celei de-a 60-a aniversări a lui Octombrie. Sînt expuse autografe ale marilor scriitori, capodopere de artă, descoperiri arheologice deosebit de importante ; astfel o carafă de aur, lucrată în Iran, picturi vechi tempera, restaurate de colaboratorii muzeului, manuscrisul cunoscutului iluminist Karion Istomin, cu desene executate chiar de mîna lui, obiecte personale aparținînd lui M. I. Kutuzov. Un loc deosebit îl ocupă relievele din timpul revoluției, ale faptelor de glorie în luptă și în muncă ale poporului sovietic.

● **ÎN 1981** se va desfășura la Viena cel de-al 160-lea Congres Internațional al Bizantinologilor. Acest congres are loc din cinci în cinci ani și este considerat ca fiind cea mai importantă manifestare a acestei discipline. Scopul lui este de a dezbate probleme ale istoriei, culturii, limbii și literaturii Imperiului Bizantin.

● **SCRIITORUL GÜNTER HERBURGER,** (din R.F.G.), laureat al Premiului literar al orașului Bremen, publică în editura Luchterhand Verlag, Darmstadt und Neuwied, un amplu roman, în două volume, FLUG INS HERZ (ZBOR SPRE INIMĂ), în care sînt abordate teme foarte diverse. Autorul realizează o povestire din toate și din toți eroii aleși : emanciparea femeii, viața cotidiană a căminului german, filozofia, vacarmul dintr-o uzină de automobile cu implicațiile lui, așteptarea la biroul de plasare, disperarea handicapaților spasmodici, cea a oamenilor avuți din insula Sylt, a țăranilor din Allgău, a viticultorilor din Italia. În ciuda celor 800 de pagini, „Zbor spre inimă" va fi urmat de un nou volum, pentru ca în final, după cum anunță editura, să ne aflăm în fața unei trilogii.

● **CEL MAI PERFECT MONUMENT AL ARTEI BUDDHISTE,** grupul de temple de la Borobudur, situat în insula Java (Indonezia) amenință să cadă în ruină. În vederea unei operații internaționale de ajutor, UNESCO a lansat un apel și a organizat o expoziție itinerantă, a cărei documentație este compusă din fotografii fragmente din temple și machete, pe care au prezentat-o în întreaga lume. Pe de altă parte, această interesantă expoziție oferă o vedere de ansamblu a evoluției artei perioadei indo-javaneze, în special în timpul perioadei javaneze mijlocii, între secolele VII și X, în timpul căreia a fost construit Borobudur.

● **CU PRILEJUL BICENTENARULUI** Independenței Statelor Unite ale Americii, sărbătorit acum un an, Institutul Național polonez de Editură Pîw a publicat **Corespondența lui Thomas Jefferson cu Tadeusz Kosciunszko.** Volumul este îngrijit de Izabella Rusinowa care semnează și introducerea la cele 41 de scrisori, completate cu testamentul lui Kosciunszko, o procură pe numele Jefferson, și biografia eroului celor două națiuni, scrisă de Jefferson după 1907. Scrisorile datează din anii 1798—1817 și au fost publicate în versiunea lor originală (engleză și franceză) cît și într-o traducere poloneză.

● **GRAVORUL DANEZ LARS BO,** după închiderea expoziției de la Paris, la Galeriile Pictorilor-Gravori din Bulevardul Montparnasse, unde expune zece stampe inspirate din celebra povestire a lui Andersen, „Mica sirenă", își va prezenta lucrările și la Copenhaga, Stockholm, Washington, Tokyo și Edimburg.

sport

Calcule fanteziste și nu prea

Sezonul estival ne eliberează de constrîngerea cronicilor la obiect. Competițiile sportive s-au rărit. Predomină întîlnirile amicale de tot felul. Ne vom lua deci, aici, libertatea de a face un comentariu mai lejer. Și pentru că predilecția cititorilor merge către fotbal, ne oprim la fotbal. Iar pentru că e vorba de fotbalul românesc ne vom ocupa de jocurile echipei noastre din grupa pentru calificare la Mondialul din Argentina. Situația de moment este excelentă. Echipa de fotbal a României conduce cu 4 puncte și un golaveraj de 3—0 după două meciuri, urmată de echipa Spaniei cu 2 puncte din 2 meciuri și un golaveraj de 1—1. A treia clasată, Iugoslavia, nu are nici un punct și nici un gol marcat, ci 3 primite tot după două meciuri. Pînă aici lucrurile s-au desfășurat în favoarea fotbaliștilor noștri. Dar să nu ne lăsăm încîntați de iluzii. Grupele „triunghiulare" sînt, însă, pline de surprize. Aici K.O-ul este la ei acasă. Într-o grupă de trei compusă din U.R.S.S., Grecia, Ungaria, prima candidată la calificare, echipa Uniunii Sovietice, a ieșit din concurs datorită înfrîngerii în fața Greciei. În grupele de „trei", greșelile se repară greu. Ce mai pot face în grupa noastră echipele Spaniei și Iugoslaviei ? Desigur că ele mizează pe cîștigarea ambelor jocuri. Spaniolii vor juca cu noi în Spania și cu Iugoslavia în deplasare. Iugoslavii care joacă întîi cu noi la București și apoi cu spaniolii acasă la ei n-au altă șansă decît cîștigarea celor două meciuri. Care este, totuși, șansa iugoslavă ?

Vecinii noștri mizează în primul rînd pe o înfrîngere românească în fața spaniolilor. Ea ar menține echipa României la 4 puncte și cu un golaveraj modificat. Se impune apoi cîștigarea de către iugoslavi a ambelor partide, indiferent de locul de disputare. Adică victorie la București și ulterior la Zagreb sau Belgrad. Este lucrul acesta imposibil ? Credem că nu. O victorie la limită a iugoslavilor la București și încă una acasă le-ar aduce 4 puncte ca și românilor și tot atîtea spaniolilor. În acest caz, calificarea s-ar decide la golaveraj.

Am ales situația cea mai proastă pentru echipa noastră pentru a gîndi realist. Ceea ce e interesant și nu trebuie trecut cu vederea este că totul va depinde în acest caz de scoruri. Două victorii la limită ale iugoslavilor nu sînt însă salvatoare. Meciul-cheie este cel pe care-l vor juca românii în Spania. O înfrîngere a echipei noastre la diferență de un gol, ar duce la golaverajul 3:2. Încă o înfrîngere, în fața sîrbilor, cu același scor ne-ar aduce la 3:3. Golaverajul spaniol ar fi înaintea meciului din deplasare cu sîrbii 2:1 și după acest meci 2:2. Cam complicată situație, nu-i așa ? Mai simplă pentru iugoslavi, care numai învingînd pe spanioli cu 2—0 ar realiza un golaveraj de 3:3 în timp ce spaniolii ar obține un 2:3, trecînd ei pe ultimul loc. În prima variantă, pe primul loc s-ar afla, cu 4 puncte, echipele României și Spaniei, în varianta a doua iese din cursă Spania și pe primul loc se află echipa României și Iugoslaviei. Oricît de absurde sau fanteziste par aceste calcule, ele nu sînt departe de realitate. Grupa se arată foarte echilibrată și înfrîngerile la scor nu par posibile. Cu rezultate foarte strînse, cum a fost pînă acum, nu este exclus să avem această strînsă situație. Iugoslavii, care nu mai au decît șansa victoriilor, vor face totul pentru ca lucrurile să evolueze în această direcție. Ce vor face spaniolii ? Pentru ei este necesar ca aerul să obțină două puncte în meciul cu România pentru a nu ieși din concurs și, eventual, și o zestre de goluri mai mare. Victoria lor e posibilă, ca și meciul egal, mai greu e de presupus un scor mare în condiții normale de joc. Apoi, ei vor face totul să obțină cel puțin un punct în fața iugoslavilor, dacă nu și victoria. Slăbiciunile fotbalului iugoslav nu ne garantează, însă, pronosticurile avansate aici. Meciul se poate termina în aproape toate felurile. Cu alte cuvinte, o nouă defecțiune a plavilor e posibilă. Vrem să spunem că acest meci va decide în mare măsură pe cîștigătoare, dacă românii nu-și spun pînă atunci cuvîntul. **Adică tot în meciul din Spania !** Cum vor juca iugoslavii cu spaniolii, e ultimul meci al grupei, după o victorie a lor la București ? Dar după o înfrîngere ?

Pe scurt, deși prima, echipa României are șanse de calificare mai mari decît Spania și Iugoslavia, care n-au ieșit, nici teoretic, nici practic din cursa calificării. Dar echipa noastră n-a decis încă soarta grupei. Ce au românii de făcut ? Desigur, să joace și să cîștige. E simplu de spus, greu de făcut, dar nu irealizabil. Din comentariile de pînă acum a reieșit că pentru a da peste cap toate șansele și posibilitățile adversarilor, o victorie sau un meci egal la spanioli ar impune echipa României în cîștigătoare. Privind realist lucrurile, meciul egal ne este accesibil. Ne cunoaștem adversara și ea ne cunoaște la fel de bine. Nu de mult, echipa României a făcut un 1—1 la Madrid cu națională Spaniei. Cu condiția ca să joace așa cum s-a jucat la Zagreb. Un meci egal în Spania înseamnă 5 puncte pentru noi, 3 pentru spanioli cu o minimă șansă de a mai face cinci în ultimul meci și posibilitatea noastră de a mai obține acasă, în fața iugoslavilor, cel puțin 1 punct. Calculele hîrtiei... Nu lipsite în întregime de utilitate. Ele ne arată că Argentina poate fi mult mai aproape de noi după următorul meci din grupă. **Fără a minimaliza meciul cu Iugoslavia de la București, ba poate tocmai de aceea, meciul-cheie pentru noi este cel din deplasare cu Spania.** De buna lui pregătire depind multe.

Calculele hîrtiei... Din pricina unei partide întrerupte, în care rezultatul pe seturi părea a înclina în favoarea lui Taroczi, am dat cîștigătoare echipa Ungariei. O dorință luată drept realitate. Facem cuvenita rectificare. Calculele hîrtiei ne pot juca și renghiuri. Ele nu sînt însă cu totul inutile.

Discobol

dragoș vrânceanu „jurnal patetic italian"

(fragmente)

...prietenii mei florentini (Carlo Bo, Renato Poggioli, Tomaso Landolfi, Salvatore Quasimodo, Mario Luzi, Leone Traverso, Persio Nesti, Giuseppe Donnini, Elio Vittorini, Piero Anigoni), să mă iertați cum voi vorbi de voi, cu cruzime, ca să pot atinge nervul vieții noastre de atunci, lipsită de umanitate și gingășie — viață războinică ascunsă de care am fost puși la probă prematur și vicios, cu exaltare, cu desnădejde mintală, neținind seama de pasul lumii exterioare.

Noi am atins în acel timp, într-un prim zbor de probă, toate scopurile, am dat ocol orizontului posibil al existenței și am rămas, poate, cu multe beteșuguri după acest sondaj disproporționat. Tinerețea e aspră, indiferentă, închisă ca o carapace de care se izbesc și se sfarmă multe lucruri sfinte. Am fost niște nebuni, niște adevărați nebuni, sacrificînd lucrurile simple ce ne-ar fi fost de mare folos pentru mlădierea artistică a sufletului nostru, calul înaripat în care ne puneam toate nădejdile.

Florența este pentru noi o cușcă și numai în al doilea rînd una din capitalele lumii. Ce ne face să ne închidem în felul acesta, cînd în jurul nostru surid colinele, anotimpurile, anii cei mai frumoși ai vieții, cu teoriile și frumusețea lor lumească ? *Literatura ?* Mi-ar veni să rid, dacă n-aș plînge amar pe rănile căpătate de această adorație spinoasă, care ne despoaie de omenie și ne ține în ghiare psihologia, ca pe o pradă din care hrănim în mod nemilos scăpărările noastre.

Literatura e un pretext de inactivitate, de ironie, de pregătire ascunsă și chinuitoare pentru viață. Dar calea este greșită, adînc greșită ! Literatura e un sol experimental pe care aruncăm semințe amestecate ale subconștientului nostru, din care cresc la iuțeală plante răvășite, flori și fructe premature, adesea extrem de dulci, adesea acide, adesea otrăvitoare, care pier spre a fi înlocuite cu altele. Sîntem fertili, nici vorbă, foarte fertili !

Creștem toți, văzînd cu ochii, la un soare aprins, și huzurim ca niște minji ai lui De Chirico, printre coloane solitare, măști, ziduri enigmatice și solemne, intrări nepăzite de nimeni.

.....Sîntem diformi și fabuloși, impuri și mușcători, ca niște șopîrle mirifice de cafenea, în care labele și aripile se confundă încă unele cu altele, iar solzii, solzii spun totul, căci ei sînt fala noastră, cu diamantul lor colțuros ca o armură de mare preț a metamorfozei noastre. Trăim în vremurile primare ale epocii de aur a ambiției, puși pe exterminare și apoteoză.

Și suferim, noi cei dintîi, ca niște ciini, de această sălbăticie. Căci suferim într-adevăr !

...adorăm noi Florența ? Poate o detestăm ca pe o hrubă splendidă din care nu putem ieși. Nu ne-a dăruit nimic afară de supra-ochiul ei, prin care vedem lucruri la care nu putem renunța. Așa ne-am îngropat în cafenele, zămislind fantasme pe care nu le putem aplica și potrivi pe figurile ce trec prin fața noastră, creînd o religie aeriană de plăsmuiri care ne însoțesc, ca stolul de musculițe ale verii deasupra capului, pînă la ora somnului, deasupra pernei dure. Nu ne mai poate spune nimic Florența, dar ea e nișa sacramentală din care nu putem deplasa sfintele daruri ale interiorității noastre, căci ele ar fi profanate și parcă desființate. Deasupra ei, ca peste o rocă multicoloră indispensabilă, pe care sîntem refugiați de valuri, ridicăm etajele suspendate ale unei alte cetăți, sumbre și scinteietoare totodată. Florența ne viciază totuși ca un gust pentru bijuterie. Purtăm la mînă brățara ei rară, inelele ei extrem de scumpe, monograma ei dintr-un metal fără preț ca pe ceva firesc și aceste podoabe și diademe medievale și rinascimentale le voim și mai multe, fără să ne pese de ele, dacă sînt în primejdie să le pierdem.

...florența e un oraș fără o mare vitalitate urbană. După un timp, el te umple de un sentiment de izolare și reculegere căruia trebuie să-i reziști, dacă nu vrei să cazi în provincialism. Dar, spre deosebire de orașele provinciale, el îți oferă numeroase mijloace de a da lustru vieții zilnice și strălucire vieții interioare. Farmecul citadin adevărat al Florenței se dovedește, fără îndoială, mai puțin accesibil, dacă nu ești bogat. Debitul curentului de viață, pe care îl posedă, este creiat de bogăție.

Florența e mai întîi de toate un oraș elegant și rafinat. Cartierele lui populare apar ca niște acareturi ale unui palat, destinate personalului de serviciu, deși ele au o notă specifică interesantă și oamenii care le locuiesc păstrează cu prisosință vechea istețime republicană a lui Macchiavelli.

O deosebit de marcată mentalitate practică stăpînește, în general, acest oraș-minune în fața căruia fantezia poate cădea în cursă cu ușurință, desfăcîndu-și aripile, spre a căuta în el o viață de vis și aventură. Aripile acestea se frîng repede și trebuie să te retragi pe terenul mai sigur al contemplării platonice...

Un sentiment ascuțit de contrarietate și ciudă te încearcă, văzînd că frumusețea pură și voluptatea rafinată și-au dat mîna într-un conobiu indisolubil, spre folosul unor privilegiați puțini la număr.

Dar tinerețea are o putere de recuperare extraordinară. Ea se lovește de limite dure, dar face abstracție de ele și răzbate către viață pe o altă cale, smulgîndu-se din „ideea neferice" a perfecțiunii umane legată, irevocabil, de bogăție și eleganță. Acest eroism ascetic și expansiv totodată este îngăduit în adevăr numai tinereții, singura în măsură să lupte cu puterea pe care bogăția și rafinamentul o au asupra fericirii omenești.

Această luptă poate să te facă de timpuriu aspru și trufaș, exaltat și disprețuitor, ceea ce este o altă formă de nefericire.

Florența nu este o școală pentru artiștii tineri, ci mai mult pentru cei maturi, asemenea curtezanelor de mare clasă pentru bărbați în general.

...totul concurează spre a face din Florența o curtezană : statul, municipalitatea, locuitorii ei bogați și săraci, care trăiesc de pe urma ei sau se mîndresc cu ea, încurajînd viciile hedonismului subtil și pătrunzător pe care îl respiră prin toți porii.

Artistul boem o privește din stradă, cu ochii ficși și luminați de strălucirile ei. El stringe pumnii cu revoltă, ca un amant pasionat și neputincios, singurul care o iubește în adevăr, cu tot elanul, cu tot dezinteresul, în deplină conștiință a farmecului ei, plin de visuri înflăcărate. Toți ceilalți urmăresc numai venituri și plăceri.

De la dreapta la stînga : Salvatore Quasimodo, Eugen Jebeleanu și Dragoș Vrânceanu

Marea curtezană este, bineînțeles, nepăsătoare la această rivalitate surdă dintre cele două cete de adoratori ai ei, ca și cum nu ar avea suflet.

Sufletul istoric al Florenței s-a împietrit de mult, de pe vremea cînd conjurațiile, atelierele, luptele publice, sbuciumul religios, comercial și artistic, o animau în lung și în lat. Ea era atunci violentă, dar familiară, coborînd pe caldarîm alături de fiecare și oferindu-i pe deplin tovărășia ei. Visurile pe care le stîrnea, le și alimenta. Temperamentul ei femeiesc era în fierbere, chiar dacă aducea cu el riscuri funeste.

Viața nici unui oraș n-a semănat mai mult cu o lungă vicisitudine pasională și erotică, stăpînită de gustul profund al puterii și al frumuseții, ca aceea a Florenței. Vitalitatea aceasta a ei, generoasă și aspră, a pierit însă cu totul. Florența a rămas cu un orgoliu înghețat și amabil, ca și cum ar fi descoperit secretul tinereții veșnice știindu-se (și se știe) adorată din toate părțile. Cine mai poate să o miște și să o pasioneze ? Poate că seminția adoratorilor, care puteau să vorbească inimii sale seducătoare și teribile, s-a stins definitiv.

Ori poate așteaptă visători noi, care să o smulgă din înlănțuirea lascivă și lucidă în care se găsește astăzi, dîndu-i în schimbul splendorii și nemuririi, „o oră doar de iubire" ? Dar care vor fi aceștia ? Visătorii roesc în jurul ei, e drept, dar ei alunecă repede în singurătate, în interioritate, roși de platonism, și caută să-și vindece rănile geloziei și neputinței prin contemplația cît mai înaltă a armoniilor ei solare. Ei nu pot să-și piardă capul, să pășească la aventură, față de un izolament așa de splendid și de intratabil ! Florența e prea depărtată și indiferentă, în mondanitatea ei, ca și în mondenitatea ei. Inteligența sa este malițioasă și supusă unor reguli cu totul aspre.

Dincolo de recluziunea ei de palat și de sanctuar artistic, Florența trăiește și respiră, fără îndoială, într-o deplină goliciune și capriciu, în soarele ei de aprilie și mai, în toanele vînturilor moi și insinuante, în văzduhurile liliachii de seară, în frunzarul lucios al dafinilor care escaladează totul, în gardeniile îmbătătoare.

...Soarele florentin de primăvară este o văpae albă și strălucitoare, misterioasă, spontană și fără fund, care inundă casele, străzile și grădinile, asemenea revărsării copleșitoare a unui element sălbatic. Florența iese, desbrăcată și fabuloasă, pe stradă, ca o zeiță coborîtă din văzduh. A se apropia de ea este atunci cu putință fiecăruia !

. . . . . .

bine, mă mișc greu, nici vorbă ! Nu apreciez exact situațiile, mai ales pe cele noi, și sînt înclinat să sufăr efectele cele mai diforme ale lucrurilor și oamenilor. Aceasta din cauză că mă împiedic de mituri. Dar miturile trebuie să le accept, oricît de mult mă străpinesc în tehnica reflexivă și practică a vieții. Nu e bine să lupt contra lor, nu e bună o luciditate permanent susținută. Solul vieții e mai fertil, cînd e ținut umed și cald de unele confuzii. Nu zic că aș putea să mă transform într-un virtuos al aprecierii exacte și al purtării dozate pe măsura precisă a situațiilor și oamenilor. Dar ceva aș putea face, cu oarecare străduință. Mă împiedic totuși de ideea că e mai bine să rămîn buimac. Imaginația e avantajată de acest lucru, e lăsată la respirația ei spontană, sub impulsul sentimentelor și al firii.

Am înaintat în virstă, nici vorbă, și nevoia de a realiza ceva (o situație definită) îmi impune să-mi sacrific firea și să mă constring în multe privințe, chiar stricînd farmecul — aducător de greșeli dar gustos — al reacțiunii mitice în contactul cu oamenii și situațiile. Nu mă pot sfătui să devin cinic, căci acest naufragiu al celor candizi este pe cît de frecvent, pe atît de detestabil — nici șiret, nici aspru, dar îmi trebuie un efort critic mai susținut și mai multă ambiție activă.

Mă mișc greu, dar ce haz are viața fără mituri, începînd cu cele mici ? Miturile trebuiesc ocrotite cu toate sacrificiile — cu sacrificiul succesului practic care se împiedică de ele căci cere simplificare, agerime, constringere și duplicitate față de lume. Pe aceste ultime căi ajungi repede să te usuci și să te abrutizezi, să pierzi sentimentul gratuit pe care îl posedă tinerețea nepriceputâ, care se rătăcește ușor și naufragiază într-una în întîmplările care o fură, risipindu-i viața dar dîndu-i totodată posibilitatea să gîlgîie, ca un șipot, oriunde, să iasă la suprafață și să reînceapă cheltuirea unui debit nou. Cu asemenea purtare nu te îmbogățești, nu pui mîna pe situații și onoruri, nu reușești să stăpînești pe alții, să ajungi la prestigiu și influență, să-ți asiguri surse de plăceri fizice, cît mai multe și mai rafinate, să strălucești în societate, să te înfrupți din „bunătățile" lumii. Obții din acestea ceea ce vine de la sine sau chiar, ce poți fura, căci nu face din ele un tiran care-ți oprimă vitalitatea sensibilă, fantastică și morală și o canalizează — restringînd-o — pe citeva vaduri excelente dar rutinare. Nu poți să fii, cum spune grosolan poporul „și cu mîna-n mălai, și cu sufletu-n rai". Preferi să te împiedici mai departe de mituri, să nu lupți contra lor, cît se poate, să gemi sau să jubilezi din cauza lor. Îți aduc pagube materiale, îți întîrzie viața, îți amînă hotărîrile încălecînd peste voința ta, dar nu te teme ! Ești pe mîini bune, și sufletul tău însuși face parte din complot. El are asupra ta un drept mai mare decît societatea, ambițiile, necesitățile practice și obligațiile. Aceasta e viața zăpăcită și sagace, viața adevărată ! Totul este să nu fii complet pasiv. Dimpotrivă, totul este să nu vrei să fii pasiv deloc, să tinzi să-ți arăți sufletul și să nu uiți că purtarea exterioară și faptele sînt numai mijloace.

Faptele țin să fie cît mai organizate și purtarea, constantă, măsurată, supravegheată. Acest lucru creează un conflict între viața liberă și voință, între spontaneitate și caracter. Te poți lipsi, Doamne, de caracter, dacă vrei să trăiești din plin, dar numai dacă sufletul îți este suficient de amplu și învolt, în climatul fertil al miturilor. Altminteri apetiturile te devoră și te consumă, te desfac în bucăți și te duc la ratare.

Toată această religie e dificilă, deși pare comodă. Trebuie să fii un viteaz practician el ei, căci viața liberă, regimul natural al miturilor este plin de încercări, cumpene și îndoieli. Căci mintea nu doarme. Te scurmă în culcușul său, îți înfige spini în piele, te pune la controversă cu tine însuți și vrea să te umilească prin comparații cu alții și prin diferite contradicții. Ea își cere drepturile ei, noaptea, în timpul insomniei, în clipele de ezitare, în momentele de carență vitală, în situații de prudență etc. Ce te faci atunci ? Căci cu mintea nu se glumește ! În ea nu poți să sufli ca într-o lampă. Ea este o flacără autogenă care se iscă din mișcare, ca lumina acelor lămpi de buzunar din timpul războiului.

Principalul este să nu fii zgîrcit cu căldura propriului tău suflet, chiar dacă aburul ei, irumpînd, bufnește în piatră rece și se transformă în lacrimi. Lacrimile sînt de atîtea ori un mijloc de a dibui și a găsi drumul, arătînd că suflul lor a dat de țărmuri reci și trebuie să apuce altă cale. Dar durerea nu e numai un semnal de alarmă. Ea face parte din vitalitatea noastră.

felul cum ne vedem din afară ne luminează, căci viața e compusă din situații ! Dar tot așa de mult sîntem împinși de cele din sanctuarul interior, fiindcă omul trăiește pe dinăuntru, chiar dacă vrea să se contemple și din afară. A transa, la momentul potrivit, cu meandrele lăuntrice, a face un pas înainte, este o necesitate vitală.

Ne-am lăsat covîrșiți de interioritate, apoi am evadat cu grabă în fapte, dar în acest chip n-am putut menține în echilibru cele două tărîmuri — cel inferior și cel exterior — și am ajuns la o viață defectuoasă.

Să reparăm, pe cît se poate, această spărtură, să umplem șanțul care desparte sufletul de comportare. Acest lucru cere, cînd o abandonare în voia întîmplărilor vieții, cînd o retragere în forul interior, căci excesul — pînă la găsirea unui ritm de echilibru — se poate crea în amîndouă sensurile.

A reflecta și a delibera prea mult însă — ca o urmărire lucidă, și cu constrîngeri, a ritmului sau echilibrului — ne lipsește de o parte din gustul cel mai sacru al vieții. Să mergem, dacă se poate, ca dansatoarea cînd își caută o grație în spațiul dintre culise și scenă, dintre viață și performanță, și cînd căutînd această grație, a și găsit-o !

Poate că acest lucru nu este suficient, ca manieră de a trăi, dar el este totuși ceva. Puțini sînt cei care posedă o grație, foarte mulți cei care nu o au deloc și trăiesc din acest punct de vedere în mod brut, cu defectele și calitățile lor. Să ne situăm între cei care *caută* o grație, căci așa poate salvăm, într-o oarecare măsură, și apelul vieții interioare și gustul celei exterioare.

Ne-am năclăit, ne-am afundat excesiv în lava lentă a interiorității și piciorul ni s-a mișcat greoi ? Dar viața lăuntrică este totuși mai ușoară, mai suavă, mai aeriană decît viața *tout court*. Din acest amestec de greoi și suav — ca trăsătură personală — pasul nostru scoate un farmec...

Omul dinăuntru suferă adesea și strigă : „Talentul nu înseamnă nimic, succesul nu înseamnă nimic ! Grația este totul. Grația ca ezitare între suflet și acțiune".

Cîți oameni talentați, cîți oameni de succese, cîți victorioși, lipsiți de grație !

poezia coboară adesea pe țărmurile grave unde s-a născut, dar poartă cu ea stigmatele vîrstelor ei miraculoase. Ea se înfioară și se pătrunde cu atît mai mult de muzica izvoarelor celor dintîi. Ea nu mai este aceeași — cu distanțe mari este depărtată, schimbată — și totuși sunetul de clopot al stîrnirii ei originare vibrează cu o voce veșnic încătușată și veșnic vie. Semnul ei religios nu poate fi șters, ci dimpotrivă este gravat mai adînc în natura noastră sălbatecă. Ungaretti, Montale, Cardarelli, Quasimodo și alții sînt stăpîniți de această chemare severă. Poezia lor n-are surisul candid străvechi, dar e străbătută totuși de vocea misterioasă a lirei lui David, care a parcurs un periplu enorm. Sunetul acesta al cîntării lor este sugrumat, dar tenace. El corespunde celui din inimile noastre.

Să reintru în misterul meu ! Dar cum ? Nu e prea tîrziu să trag peste cap, ca ariciul, plapoma de ghimpi și să mai stau înăuntru pînă mă încălzesc din nou ?

Mă simt desfrunzit, uscat, expus la răceala oamenilor — care nu poate fi combătută decît cu căldură proprie — la greșeli, la eșecuri.

De cîteva zile simt o durere neplăcută în amîndouă părțile pieptului, o usturime sub ochi, fața mi s-a brăzdat și pielea obrajilor a devenit mai moale și subțire. Am fumat prea mult ! Gustul dulce al țigării mă fură ca o bucurie secretă pe care o am la îndemînă în fiecare moment, prevestind altele mai mari. Dar după 6—7 țigări fumate la intervale prea scurte, simt că nu mai merge. O emoție totuși sau un gînd mai viu risipește deodată îmbîcseala aceasta și se face loc pentru o nouă țigară.

Zilele acestea am fumat prea mult și am vorbit prea mult. Să reintru în misterul meu ! Să-mi bag nasul în guler, să moțăi într-un colț, într-o aparentă somnolență care îmi reface în mod obscur fantezia, dă apă calului alergat al emoțiilor ca să poată porni din nou la un galop neprevăzut.

Tăria față de viață cred că stă nu în a o brava, ci în a te sustrage de la provocările ei necontenite și derutante, căzînd la acord cu ea numai cînd e cazul. Nu sîntem un simplu instrument de trăire. Viața nu este necesară pînă la această formă. Nu e nevoie numai să trăiești, ci să și respiri. Oricît de paradoxal ar părea, nimic nu te sufocă mai ușor ca viața însăși.

O experiență de cunoaștere capricioasă, ca aceea pe care am făcut-o, este un procedeu de lux, ceva care tinește la o încîntare pur interioară. În schimb studiul propriu-zis este o atracție exterioară, confruntată. Plăcerile, senzațiile, impresiile, ideile trebuiesc îmbrăcate în acea armură pe care tot ce circulă pe această lume — în afara zidurilor interiorității paradiziace — trebuie s-o îmbrace pentru a trăi și a rezista.

mesajul artei tinere

Recent s-au desfășurat la București lucrările mesei rotunde „Arta-mesager al păcii", organizată de Uniunea Tineretului Comunist din România și Uniunea Asociațiilor Studenților comuniști din România, reuniune la care au participat tineri creatori din cinci țări balcanice : Bulgaria, Grecia, Iugoslavia, România și Turcia. Timp de mai multe zile, reprezentanții artei tinere din aceste țări — poeți, prozatori, pictori, graficieni, critici de artă, muzicologi, compozitori, regizori, ziariști, activiști culturali reprezentînd 15 organizații de tineret de diferite orientări politice, ideologice și religioase au exprimat, în cadrul unui dialog sincer, prietenesc și activ numeroase opinii, idei și experiențe privind rolul artei tinere, al tinerilor creatori în înfăptuirea păcii și colaborării în Balcani, privind contribuția literaturii și artei la educarea tineretului în spiritul ideilor de pace, colaborare și înțelegere între popoare.

Reunim în cadrul acestei pagini cîteva opinii precum și creații ale oaspeților, participanți la masa rotundă „Arta — mesager al păcii", inițiativă meritorie pe calea cunoașterii și apropierii tinerilor din țările balcanice, a popoarelor din aceste țări.

Mircea Florin Șandru

ARISTEA VASSILIADOU

Grecia, poetă

București

Intîia privire :
Copaci de jurimprejur, copaci de pretutindeni
Și străzile și casele și cerul verde
Clădirile vechi și monumentele
Încărcate de istorie și viitor

Și apoi zîmbetul prietenilor
Strîngerea de mînă
Străzile, muzeele
Uzinele care bat ritmul pe melodia creației

Însfîrșit, inima mea
S-a agățat în crengile unui plop din București
Și a rămas acolo
Așa cum rămîne soarele pe cer în asfințit.

Înainte de a-l trage orizontul.

21 iulie 1977

Cîntec de luptă

Fraților,
Pentru luptă
Înainte merge Moartea
Și în urmă mamele noastre îmbrăcate în negru

Fraților,
Pentru luptă
Înainte merge cîntecul nostru
Și în urmă primii morți

Fraților,
Pentru luptă
Înainte merge steagul
Și în urmă mii de fete dansează

1977

În românește de
Doina Anton și Dan Verona

MILE RADOVICI,

Iugoslavia, grafician

Ne este clar astăzi că arta, în cursul istoriei sale, a avut un rol imens în educația omului, în ridicarea conștiinței lui, în fine, în emanciparea întregii umanități. După părerea mea, încă de la începuturile omului, arta a fost o parte inseparabilă a existenței acestuia. Toate sensurile vieții sale sînt indiscutabil legate de creația diferitelor forme și discipline artistice în care s-a manifestat spiritul lui. Prin artă omul a exprimat nu numai starea sa personală și rațiunile acesteia dar și o înțelegere mai profundă a lumii ; prin artă omul a demonstrat că are simțul timpului și al societății în care trăiește. În acest fel, interesele personale ale omului s-au situat deasupra rațiunilor individuale ; el a arătat că știe să trăiască și să construiască și pentru ceilalți, el a arătat că este o ființă înzestrată cu multă iubire pentru semenii săi.

Îmi place să cred că tinerii pictori și graficieni sesizează tot mai mult noul sens, noul înțeles al noțiunii de artist. Acesta nu mai este acea personalitate egoistă, individualistă care luptă cu ambiție și orgoliu pentru afirmarea sa personală, pentru intrarea într-o eternitate utopică. El trebuie să se gîndească că nu mai creează pentru muzeu, ci că arta sa, tablourile sale trebuie să fie parte integrantă a modului în care trăiesc și muncesc oamenii : opera sa trebuie să se adreseze prezentului.

Mile Radovici: „Erou"

VLADIMIR DIMITROV,

Bulgaria, student la Conservator

Îmi cer scuze că repet o afirmație care se face frecvent, dar aceasta este foarte importantă pentru adevărul pe care îl conține : nu există artă pentru artă, există numai artă pentru popor, ea trebuie să fie întotdeauna purtătoarea unor semnificații politice și sociale. Arta dispune de un mare potențial educativ, de numeroase mijloace prin care poate contribui la formarea tinerei generații precum și pentru a întări încrederea maselor în capacitatea lor de-a construi o lume mai bună. Acestea nu sînt numai posibilități ci o datorie a fiecărui creator. Mi-as permite să afirm că un artist se realizează cu adevărat în artă numai dacă îndeplinește o asemenea datorie.

YANNIS SERGOPOULOS,

Grecia, scriitor

(Acest text este un fragment din jurnalul pe care l-am ținut atunci cînd am fost în închisoare, în timpul dictaturii, 1967—1974) :

„Culcat pe patul de fier din celula mea privesc tavanul cenușiu pe care strălucește o peliculă umedă.

Acum pereții aceștia îmi sînt familiari, acum zidurile acestea murdare îmi sînt oarecum prietene, cu toate că, uneori, le-am lovit cu pumnii, ori le-am zgîriat, ori le-am strigat în față ideile mele.

Deasupra lor a alunecat privirea mea ceasuri întregi, pînă departe, prin fanta îngustă a ferestrei.

Ziduri iubite, vă amintiți cum eram cînd am intrat pentru prima oară aici : o sălbăticiune speriată ? Acum vă salută de departe un bărbat mai îndrjit și mai înțelept, un tînăr pentru care spațiul vostru cenușiu a însemnat o amară lecție de viață".

MIODRAG BOGICI,

Iugoslavia, regizor de film

Sînt bucuros că reuniunea la care am participat a prilejuit un dialog sensibil, viu și deschis, între tinerii creatori din țările noastre, că am găsit împreună noi modalități de cunoaștere, de apropiere pe calea artei, un bun ambasador al păcii și prieteniei între popoare.

Totodată, am fost interesat să aflu cît mai multe amănunte despre noua generație de cineaști din România, despre care am auzit vorbindu-se numai lucruri frumoase; în acest sens a fost foarte util dialogul pe care l-am purtat la ACIN. Personal, consider că filmul poate contribui la mai buna cunoaștere între națiuni, dat fiind limbajul său foarte direct, foarte accesibil !

Filmul continuă să fie o artă foarte tînără, deși el poartă, în același timp, pecetea seculară a artelor care l-au precedat. Sinteză a tuturor artelor, el vorbește în limba universală a imaginii, fiind un bun instrument de cunoaștere reciprocă, de apropiere, de mai bună înțelegere.

Documentarul, desenele animate, filmul artistic alb-negru și în culori, de amatori sau profesionist, filmul-artă tînără și pentru tineri este și trebuie să fie un bun purtător al mesajului de pace.

KYRA ADAM,

Grecia, poetă

Rinduri

O pagină albă, imensa singurătate
În fața paginii albe
Setea ei de cuvinte, de sunete
De simboluri
O pagină albă ca veșnicia
Ca vidul, ca realitatea fără ființă
Pagina albă ca o oglindă
Ca o apă, ca un deșert în care
Te pierzi, te pierzi, te pierzi.

ZEKI ONEN,

Turcia, activist cultural

Masa rotundă a tinerilor creatori din țări balcanice la care am participat constituie un prilej deosebit de util pentru realizarea unei mai bune cunoașteri și apropieri a tinerilor din aceste țări. Totodată, în mod particular, cred că a fost o șansă pentru noi, posibilitatea de a cunoaște nemijlocit România, poporul său, pe tinerii săi creatori, care își pun arta în slujba progresului social.

În această ordine de idei, aș vrea să vă spun că literatura română este apreciată și prețuită de către cititorii din țara mea. Personal am citit cu uimire și extaz fantasticele aventuri ale eroilor lui Panait Istrati (în traducerea lui Yașar Nabi). Mai recent am citit traduceri din scrierile lui Zaharia Stancu (Jocul cu moartea, Șatra, Uruma fata tătarului și Desculț) și Liviu Rebreanu (Pădurea Spînzuraților) precum și poeme din lirica lui George Cosbuc, Tudor Arghezi, M. Banuș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu și alții, apărute în diferite reviste literare. Îmi face o deosebită plăcere să relev aici apariția unei lucrări despre România și președintele ei, Nicolae Ceaușescu : cartea profesorului universitar Necif Alpan intitulată : „Românii și Ceaușescu" care a avut un răsunet larg în rîndul cititorilor.

Din cîte știu au apărut și în România traduceri din literatura turcă. Aș fi bucuros dacă aceste traduceri reciproce s-ar intensifica și în domeniul creației tinerilor scriitori. Pentru mine, actul traducerii este un act major de creație, care contribuie la stringerea legăturilor între popoare.

SOTIRIS ADAMIDES,

Grecia, compozitor

Problemele fundamentale cu care se confruntă omenirea, epoca contemporană — război, pace, securitate, cooperare — pot fi rezolvate și prin intermediul culturii, artelor, ca purtătoare ale unui profund mesaj umanist.

Comunicînd prin artă, vom ajunge astfel la concluzia că, în fapt, popoarele doresc să construiască o lume mai bună și mai dreaptă, să trimită celorlalte popoare mesajul lor de prietenie și colaborare, participînd la schimburile mondiale de valori culturale. De aceea, este necesar să luptăm prin arta noastră împotriva războiului, imperialismului, nedreptății, împotriva tuturor formelor de alienare a ființei umane.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
33
(798)
Sîmbătă
13 august
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialoguri vii, constructive pe șantierele muncii

„Pentru minunatele rezultate obținute doresc să adresez oamenilor muncii din județul Gorj, ca și oamenilor muncii din întreaga țară –, calde felicitări și urări de noi și tot mai mari succese în toate domeniile de activitate".

„Voi începe prin a vă adresa dumneavoastră, minerilor din bazinul Motru, tuturor minerilor din bazinul Oltenia, salutul călduros al Comitetului Central al Partidului, al Consiliului de stat și guvernului, precum și al meu personal, împreună cu tradiționala urare minerească : «Noroc bun !»".

Urările secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au stîrnit ovațiile de satisfacție și recunoștință ale maselor uriașe de oameni ai muncii veniți la Tîrgu-Jiu și la Motru să-l întîmpine și să-l asculte pe secretarul general al partidului nostru, care în miezul acestui august fierbinte, cu o excepțională dăruire și energie, fără să precupețească nici un efort, străbate de la un capăt la altul al țării uriașele șantiere ale muncii.

Marile evenimente din viața poporului nostru se identifică pînă la îngemănare cu agenda de lucru a președintelui țării. Biografia sa este munca de zi cu zi a poporului, efortul de construcție a țării, efortul de edificare a omului nou.

Această grijă pentru om, pentru climatul vieții sale, pentru condițiile în care își duce la îndeplinire obligațiile muncii și pentru felul în care îi sînt răsplătite aceste obligații, dialogurile deschise, fertile, aplicate întotdeauna la practică, la concret, verificarea cutezătoarelor noastre cincinale și hotărîri de partid și de stat în orele palpabile ale unor încordate zile de muncă, prezența tovarășului Nicolae Ceaușescu în locul unde munca nu este teorie ci este chiar muncă, acolo unde se întîmplă, acolo unde binele și răul, ajunsul și neajunsul stau într-o cumpănă firesc omenească, unde este nevoie de sfaturi, de critică și de îmbărbătare, pilda zilelor de muncă ale secretarului general al partidului, sînt tot atîtea motive legitime de mîndrie : iată, așa cum se spune și în străvechile noastre basme populare, cel care ne conduce și se află în frunte este „ales între cei mai aleși".

Reportajele de presă informează amplu despre vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în județele Gorj, Mehedinți. Fotografiile din ziare surprind entuziasmul uriașelor mase de oameni care l-au întîmpinat. Este mai presus, însă, decît pot documentele să înfățișeze, semnificația morală a acestor dialoguri cu poporul : respectul și nețărmurita iubire pe care poporul nostru le poartă celui ce îi exprimă înălțător idealurile și aspirațiile, fiind un mare suflet în sufletul poporului. Nu pot fi alte mai frumoase serbări ale muncii decît aceste vizite de lucru prin țară, tocmai acuma, în preajma aniversării din august, pe care o așteptăm.

Luceafărul

ÎN PAG. 2 ȘI 3

Modalități și perspective noi în însemnările de călătorie

CRONICA LITERARĂ

● **Mihai Ungheanu despre „Zidul și ieșirea" de** Mircea Mailța ● **Dan Cristea despre „America ogarului cenușiu" de** Romulus Rusan.

COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»

● **Articole despre volume de** Constantin C. Giurescu ● Adrian Marino ● Octavian Paler ● Ioana Postelnicu ● Mircea Zaciu, **semnează** ● **Sultana Craia** ● **Mihai Coman** ● **Valentin F. Mihăescu** ● **Gheorghe Suciu** ● **Artur Silvestri.**

Muntele

La sfîrșitul lui iunie, cu rucsacul în spate, în Masivul Făgărașului. Îmi propusesem să mă abandonez frumuseții intangibile, sus, pe creasta de cristal, printre iezerele atît de îndrăgite de Blaga. Aveam să-mi instalez cortul în piscurile greu accesibile ; să trăiesc clipele divine ale asfințitului și răsăritului, să îndeplinesc misiunea inumană de a păși pe poduri de nouri : deasupra miază-ziua, jos ploaia ; să miros subțioara taciturnilor, majestuoșilor vulturi, să încerc a privi — ca o răsplată a ascensiunii și oboselii mele, — a privi în zare prin ochiul lor ager care distinge porumbelul de corb asemenea astronomilor ce deosebesc astrele cu lumină proprie de cele cu lumină împrumutată.

Mă și visam pe rîvnitele culmi fierăstruite unde, mut de o prea amețitoare înălțime să tind să ating **„zăpada fărturii"**, sus, unde meningea patriei e **geroasă** și florile solitare de colț par înfăptuite de suflarea secretă a unor morminte străbune.

La drum, hotărît să-mi aflu ființa în atotputernica Matcă ; pentru a trăi bucuria Fiului acestor meleaguri. Plecasem la îndemnul propriului meu oracol care știe doar porunci : „Umple-te de priveliști, cunoaște și miră-te !" Pofteam în taină un ospăț de tăcere și reculegere, de contemplare ; pofteam un dor de ciobani și înțelepciuni arhaice, pofteam laptele dintîi al mamei.

A pofti, iată o stare mistuitoare și fecundă care m-a purtat prin gări mici transilvane la vremea solstițiului. A pofti Muntele cel Mare, a pofti să mă cațăr pe scara de iarbă, a pofti să

Ovidiu Genaru

Continuare în pag a 5-a

Spre inima pămîntului

23 august 1944-1977

De la acel „bună dimineața" românesc, aspru, scurt, pînă la și mai asprul „guten Morgen" german și dulcele „dobrii utro" al sîrbilor, lumea în care am intrat, cu un autobuz hodorogit, dar plin de bunăvoință, pare ireală. Ciobani mirosind a zer, brînză, oaie în toată puterea cuvîntului, mineri în „civil" (se vede meseria doar după ochii rămași încadrați de negrul cărbunelui), copii, mai toți blonzi, cu ochi albaștri și-un zîmbet larg, trădîndu-le firea deschisă ; nemțoaice împlinite, sîrboaice suple, românce frumoase, care n-ar schimba centrul lor pietruit cu bulevardele largi, însorite, ispititoare, din marile orașe.

Anina.

O învălmășeală cromatică de la roșul cel mai aprins pînă la verdele cel mai crud, acoperișuri, garduri, barăci și blocuri moderne ; cinematograf cu difuzor și discuri, în aer liber, cu munții deasupra ecranului ; o lună incredibil de curată, stele mari, teribil de joase, aplauze pentru eroul lui Ponte ; trenul mixt, „expresul de Anina", funcționînd cu cărbuni, spre **Oravița,** localitate-soră în frumusețe, prin care, într-o noapte liniștită, pașii lui Eminescu ar fi sunat ca o muzică ciudată...

Străduțe în serpentine, mai toate pietruite, cu căsuțe cuminți, acoperite de flori și iarbă ; gazda mea, un oltean îndrăgostit de locurile acestea, pensionarul **Ștefan Mitrea,** cartograf și pictor, îmi vorbește de acele Schaufenster, niște ferăstruici scoase 50 la sută în afară și prin care poți privi în toate direcțiile, fără să fie nevoie să-ți lungești gîtul, fortărețe credincioase bătrînelor doamne cu nume nemțești, dacă nu pentru reîmprospătarea privirii, măcar pentru mica birfă cotidiană.

Școli, grădinițe, policlinică, spital, farmacie, magazine cu de toate, pînă și atît de tinjitele pensiuni, în care îți poți scoate familia la prînz, liniștite, curate, cu preparate locale, dar nerefuzînd tentațiile ciorbei oltenești, sau mîncărurile moldovenești, dulcege, încărcate cu smîntînă.

Oamenii își spun pe nume, fie tînăr, fie bătrîn (asta nu exclude respectul și buna cuviință), se salută larg, ca și cînd nu s-au văzut de cîteva luni. Dar aici nu se întîmplă așa ceva, unii lucrînd șase ore în mină, cot la cot. Se salută pentru că așa simt sau, o nuanță care mi-a scăpat mie, pentru că dincolo de acel „hai, noroc", este mult mai mult substrat, o esență mai densă, mai pură, mai din inimă.

Ziua, orașul este pentru copii și femei. Pensionari n-am văzut. Stau în curțile lor înflorite, citesc, altoiesc trandafiri.

Viața caselor este ascunsă ochiului meu ; cu siguranță, mulți dintre bătrînii sau mai tinerii orașului mai respectă ceva, vag, diluat, dar totuși „ceva" din legea burg-ului.

Cei mai mulți, veniți din părțile Moldovei, mineri destoinici, schimbă ordinea lucrurilor ; orașul redevine vesel și colorat, viața pulsează prin toate arterele ; pînă și casele tăcute, ascunse sub obloane, se deschid, primitoare, albe, mirosind a mușcată.

N-ai spune că aici, cu peste 200 de ani în urmă, mineri și tăietori de lemne din Austria și părțile Rinului au venit să-și caute norocul. Ei au furnizat mangal și lemn pentru uzinele de prelucrare a cuprului de la Oravița, pe atunci înfloritor centru minier. Au construit

Letiția Vladislav

Continuare în pag. a 7-a

REMEMORĂRI
cărbune și viață și suflet

mai demult într-o vreme
mai demult
doi ani să fi trecut de atunci
doi ani...
numai mîinile lor mîinile lor
mîinile
cobora colivia
zece metri pe secundă
cobora cobora
zîmbet deloc pămîntiu le era chipul
viața mea e acolo
acolo e viața mea
constantin trifan al ioanei din iași
cinșpe ani am scormonit pămîntul
viața mea e cărbune
ochii mei sunt cărbune
mîinile mele cărbune sunt
pajiști cu soare se scaldă
în sufletul meu
constantin trifan al ioanei din iași
eu am venit aici pentru cărbune
eu am venit aici pentru sufletul meu
tata tăia lemne în pădure
verde era viața lui
sufletul meu negru n-a fost niciodată
toate mîinile mele asta o știu
constantin trifan al ioanei din iași
sufletul meu simte mireasma salcîmilor
mîinile mele miros a cărbune
nu mă laud cu meseria mea
meseria mea se laudă cu mine
constantin trifan al ioanei din iași
cărbune de suflet cristal în negru-abataj
constantin trifan al ioanei din iași
cărbune și viață și suflet...

Laurențiu Cârstean

RESPIRĂRI

Dar ce e adevărul, întrebă Pilat

Morala este un fapt de viață care provoacă jubilație. Pe ea niciodată, copilul cel tînăr și frumos, proaspăt născut, nu și-o poate imagina ca pe o interdicție.

A fi moral înseamnă a fi fericit. Morala nu este un lacăt și cu atît mai puțin o cheie de lacăt. Sensul acestui fel de a fi este înălțător, și nu are un caracter represiv.

Ce altceva mai moral, decît o fată tînără îndrăgostită ! Să vezi cu ochii tăi albaștri, doi ochi căprui, – să te uiți cu vederea în vederea lor, și, și ei să se uite cu vederea lor în vederea ta, toți patru deodată, – toți doi deodată, – ce fericire, ce tînjire către unul singur, și, doamne, ce viață pe care fiecare și-ar dori-o !

Supărarea nu îndreptățește virginitatea. Cînd rîde dințoasa în mod firesc, pînă și creierul mi se umple de mere domnești, iar tîmplele de coroane regești.

Morala, nu are o natură restrictivă și nici înpiedicătoare. A fi îndrăgostit e un fel de mamă a mea, a lui, sau a ei. A fi moral nu este o astupare a gurii. Spiritul moralității are natura naturii.

Ce fată frumoasă văzui cu ochii, – ce ochi văzui cu ochii, pe cînd nimeni, dar absolut nimeni, din pricina propriilor ochi, ai mei sau ai lui, sau ai lor, n-au văzut cu aceștia, altceva decît ochi care văd o fată frumoasă, decît ochi care văd ochi, decît dulcele cîntec sprîncenat, care fără oboseala clipirii, cîtă cîntecul în care plin de cîntec deslușesc că, – morala este un fapt de viață care stîrnește jubilație, iar niciodată represiune, lacrimi sărate.

„A fi", este moral.

Despre „a avea", n-am trăit suficient încă pentru a înălța acest de pe urmă verb la rangul meditației mele libere.

Nichita Stănescu

OPINII

Scriitorul și bibliotecile publice

Afirm din experiență : nu în măsură așteptată cei care știu să scrie și să citească au descoperit pînă în prezent existența celei mai importante instituții culturale : **biblioteca** publică. Cei care se preocupă de problemele culturii de masă văd esența de a da o anumită explicație ponderii reduse a persoanelor care frecventează bibliotecile (desigur această pondere variază de la județ la județ, de la municipiu la municipiu) ; explicația este invariabilă, fiind pusă pe seama creșterii imbucurătoare a celor care posedă o **bibliotecă personală** pe care o îmbogățește fiecare pe măsura posibilităților și exigențelor sale. Nu este greu de combătut acest **pseudo-argument.**

Cititorul care dorește să-și procure o anumită carte, pentru a o citi sau studia, mai ales atunci cînd este vorba de un volum indispensabil, fie că este vorba de o carte de specialitate, de o creație beletristică, de o monografie etnografică, fie că este vorba de o lucrare privind istoriografia culturii, trebuie pînă la urmă să apeleze la serviciile unei biblioteci, **să o imprumute de la bibliotecă.** În măsura în care cititorul își dă seama de faptul că cerințele și exi-

Balogh József

Continuare în pag a 7-a

ÎN ACEST NUMĂR : ● Proză de ● Eugen Uricaru și ● Mihai Vișoiu ● Versuri de ● Vlaicu Bârna ● Radu Cârneci ● Ileana Mălăncioiu ● Dumitru Mureșan ● Constantin Nisipeanu ● Valeriu Pantazi ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Dialog cu cititorul ● Mapamond ● Tineri poeți ● Repere ● Revista străină ● Sport

ECOURI LA «INVITAȚIE LA O DEZBATERE»

Privilegiul tinereții ?

Urmăresc de cîtăva vreme, cu oarecare curiozitate și neliniște, tapajul care se face în jurul unei determinări biologice, **tinerețea,** transferată în cultură, nu totdeauna suprapusă celei spirituale. Ar exista astfel „muzica tînără", „critica tînără", „tînărul scriitor", „literatura tinerilor" etc., chiar și o revistă a tinerilor scriitori (a tuturor ?) cum ar fi **Luceafărul,** publicație scrisă de tineri — pentru tineri. În paginile ei au apărut, ca urmare, nu o dată afirmații generale (dintre cele mai specioase) cu privire la trăsăturile literaturii pe lîngă observații de bun simț scrise de tineri, s-au **alcătuit** liste de scriitori tineri (eu însumi figurînd într-una dintre ele, din bunăvoința prietenului meu, dacă-mi îngăduie să-l numesc astfel, Alexandru Papilian), s-au „constituit" generații.

Nu cu multă vreme în urmă, poate un deceniu, poate mai puțin, expresia „generație", după o scurtă proliferare, a fost prohibită, folosirea ei ajungînd să fie evitată din instinct, înlocuită fiind cu formule perifrastice sau sinonime. Cînd **Tribuna** lansa, acum cîțiva ani, o serie de interviuri, sub titlul „Poezia altei generații", ea realiza un gest cu valoare polemică (valabil și pentru prozatori) în raport cu niște **liste,** mereu aceleași, din care lipseau o mulțime de scriitori care nu erau integrați nici unei generații pentru că nu erau bucureșteni (să zicem). Capitala fiind, se pare, locul privilegiat de formare, constituire a generațiilor, dar nu în toate cartierele ei, cei care doreau să se integreze

Dan Culcer

Continuare în pag. a 6-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Venus XX

Îi căzură dinții. Era încă frumoasă
Avea șolduri de golfuri, se clătina albastră.
Nu avea nici o vină. Mergea drept înainte
și-mi spuse că mai are încă un ultim dinte
Era atît de caldă, atîta de fierbinte
și-am spus : „iată zeița ce, sigur, nu mă minte !"

Vîrste

Unul privește doar înapoi
și altul privește numai înainte,
dar amîndoi visează pepeni-butoi
cu coaja de ghiață verde și miezul fierbinte

ATITUDINI

Muza criticii

Printre cele 9 muze protejate de Apolo, n-a fost prevăzută și o muză a criticii, disciplină sau „artă" de apariție tîrzie, fiică răsfățată a veacurilor din urmă. Într-adevăr cînd vedem că multe splendori culturale de la Renaștere pînă azi le datorăm spiritului critic, am fi înclinați să plasăm muza criticii în fruntea celorlalte nouă zeițe din Olimp. Dar cînd ni se relevă că tot din acțiunea ei provin și o mulțime de erori, false valori și confuzii estetice, sîntem tentați să credem că nu întîmplător i s-a refuzat nașterea în peisajul artelor antichității. Cu o parte din aceste erori ne luptăm și azi în presa noastră literară, cu unele ne-am luptat ieri, cu altele, să sperăm că nu ne vom mai lupta și mîine.

Sînt dezavuate azi, pe drept, manifestările de „vanitate" și de parti-pris, de subiectivitate în critica literară. De subiectivism, mai bine-zis, care e bine să nu fie confundat cu subiectivitatea, un termen, acesta, care nu merită și nu poate fi utilizat pejorativ căci am risca astfel, să repetăm din alt unghi demersul îngust al impresionismului. Hotărîrile ultimei plenare a C.C. al P.C.R. au o importanță deosebită și trebuie evitat să fie asociate cu impuritatea diverselor platitudini. O corectare a impresionismului critic este oricînd binevenită. Ea trebuie întreprinsă de pe poziții teoretice adecvate, iar nu cu formule anacronice. Impresionismul, iată un exemplu instaurînd „subiectivitatea" în critică, ar fi de dorit — se spune în unele articole — să-i opunem o critică „obiectivă". Dar ce se înțelege prin obiectivitate ? Că opera are o existență autonomă ? Este un fapt pe care îl admite și impresionismul. Ori se presupune că recepția nu poate avea o condiție independentă de literatură că, deci, critica nu-și poate permite reacții subiective, limitîndu-se să reflecte fidel semnificațiile „obiective" ale operei ? Am avea, teoretic, raportul optim dintre critică și literatură, urmînd ca opera să-și dezvăluie automat semnificațiile, iar critica să le recepționeze ca o **tabula rasa,** mecanic și pasiv. Dar practic relația se complică și cei doi factori nu se află nicidecum într-o coexistență paralelă, ci în interacțiune adesea din ambele direcții încordată. Literatura nu e niciodată, cînd e veritabilă, o colecție de sensuri gata făcute, ea vine cu înțelesuri și relații mereu noi, care pretind un efort de aprehendare.

Dacă opera se prezintă astfel, bogată și surprinzătoare, care este reacția diverselor metode critice ? Criticul impresionist crede că și-a făcut datoria dacă-și formulează prima sa impresie de lectură, iar peste un timp, la altă lectură, o altă impresie, chiar în contradicție cu prima. Nu e o eroare chiar așa de mare, va spune el, orice receptor în contact cu opera de artă reacționează personal, are o impresie. Fie, critica e subiectivă, dar ce fel de subiect este criticul, mai adînc ori mai superficial, iată ce trebuie pus în discuție. Subiectiv era și criticul care interpreta în urmă cu două decenii **Capra cu trei iezi** în chip vulgar, subiectivă era și interpretarea aceleiași opere în monografia lui George Călinescu. În primul caz avem un subiect a cărui interpretare sărăcește opera lui Creangă. În al doilea avem un subiect critic el însuși profund și interpretarea lui află dimensiuni universale în povestea marelui scriitor.

Comparînd încă o dată, am spune că primul critic nici măcar nu era subiectiv, căci nu venea cu instrumente proprii, ci cu o schemă, din exterior, încît, într-o accepție simplistă a termenilor, interpretul era mai curînd obiectiv

Marian Vasile

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Mališa

„ZIDUL ŞI IEDERA"

Cărţile curente de călătorie ne-au învăţat cu două tipuri de notaţii. In prima autorul pare a nu străbate o lume vie ci pagini de enciclopedie, de ghid turistic, ceea ce ucide impresia de viaţă pe care în mod firesc ar trebui să ne-o dea orice însemnare de călătorie. Altele se situează la cealaltă extremă : ele refuză informaţia pedantă concentrîndu-se asupra celor văzute în mod direct. Efectul e, desigur, altul, mai adecvat cărţii de călătorie în care cititorul aşteaptă nu atît noutatea informaţiei cît prospeţimea impresiei, ineditul privirii. Nici prima, nici a doua metodă de lucru nu asigură valoare literară a întreprinderii. A le adopta nu înseamnă în sine nimic dacă autorul nu este cu adevărat scriitor. Important este ca dincolo de erudiţie, dincolo de notaţia directă să fiinţeze un om, o privire integratoare, un sentiment unificator, o capacitate de expresie care să ridice literatura călătoriei de la condiţia ei oricum informativă la demnitatea unei pagini de veritabilă comunicare şi expresivitate.

Considerăm cartea lui Mircea Maliţa, **Zidul şi iedera,** o carte de călătorie, dar spunind asta spunem prea puţin. Factura cărţii lui Mircea Maliţa este particulară. Ea nu se încadrează în cele două superficiale categorii de cărţi pe care le-am disociat anterior. In ele călătorul se aşează deobicei complet nepregătit în faţa unor realităţi pe care-şi propune să ni le aducă la cunoştinţă fără vreo pregătire specială. Curiozitatea, uimirea, admiraţia, erudiţia seacă caracterizează cu fericite excepţii aceste cărţi. Insemnările lui Mircea Maliţa nu seamănă cu ele deşi călătorul din **Zidul şi iedera** se dovedeşte şi el capabil de admiraţie şi erudiţie. Semnul caracteristic al cărţii lui este însă meditaţia. Prima reacţie a privitorului din **Zidul şi iedera** nu este de a emite semnalele exclamaţiei admirative, ci de a se întreba: „cum ?". „Cum se explică faptul că o biată cetate aşezată pe un vîrf de deal, care te întîmpină astăzi doar sub forma unei profuziuni de pietre, a dat numele unei civilizaţii ?" se întreabă în primul rînd vizitatorul ajuns în Peloponez. Interogaţia ne duce mai degrabă către primii călători moderni, scriitorii epocii romantice, care descopereau cu o mistică uimire enigmaticele ruine ale fostelor civilizaţii, decît către grăbitul turist al zilelor noastre dispus să se oprească mai ales asupra aspectului fotografic al spaţiilor străbătute. Mircea Maliţa e preocupat în **Zidul şi iedera** de tot ceea ce este sau a fost civilizaţie. El o caută atît sub grămada de pietre a Peloponezului sau printre ruinele Babylonului cît şi în aglomeratul Tokio sau între sumbrele ziduri ale Londrei. Titlul e de altfel sugestiv şi autorul nu va întîrzia în final să-l explice. Omul, ne spune autorul **Zidului şi iederii,** este legat indestructibil de noţiunea de zid. Acolo unde există oameni există şi ziduri aşa cum melcul este inseparabil de cochilia lui. „Zidul" vorbeşte despre vocaţia creatoare a omului şi a-i privi edificiile e totuna cu a cerceta sensul existenţei lui. In ciuda fragilităţii ei evidente „iederea", ca simbol al expansiunii vegetale, este adversarul oricărui edificiu. Iedera agăţată de o clădire vie, întreagă, funcţională îi prevesteşte moartea.

Zidul şi iedera este o carte despre măreţia şi insignifianţa omului. Dintre cele două dimensiuni polare ale titlului Mircea Maliţa alege cu precădere „zidul". Ochiul şi mintea lui sînt atrase covîrşitor de tot ce este edificiu, fie el mort sau viu. Pentru călătorul din **Zidul şi iedera** o excursie la piramide este cel puţin la fel de atractivă ca plonjonul în reţeaua fremătoare de străzi a unei metropole. Civilizaţiile vechi sau noi sînt pasiunea călătorului. „Iedera" nu ocupă aproape niciun loc în cartea lui Mircea Maliţa. Natura e ostilă omului şi construcţiilor lui. Ea e în paginile lui o realitate necesară, indispensabilă, dar atît. Nici chiar atunci cînd ajunge acolo unde mediul îl obligă să vorbească doar despre natură scriitorul n-o face. Avem o clipă impresia că înaintînd în jungla africană, departe de orice semn de civilizaţie, conştient de această absenţă în jurul lui, autorul va vorbi, în sfîrşit despre „iederă" : „Nicăieri în lume, ca în Africa, nu poţi să simţi ce este natura". Dar simpla constatare nu e urmată de nici o descriere. Poziţia care promitea un tablou al vegetaţiei dezlănţuite devine premiza unor consideraţii antropologice ! Este de altfel mecanismul majorităţii notelor de călătorie din **Zidul şi iedera.** Prezentul, odată consemnat, autorul evadează în altă dimensiune.

A treia dimensiune a cărţii lui Mircea Maliţa e trecutul. Cartea lui e o carte de numeroase şi sugestive evocări pentru care călătoria propriu-zisă este doar pretextul, primul pas al celeilalte călătorii pe care expediţionarul o întreprinde cu ajutorul unei fantezii controlate de o măsurată erudiţie. El nu se duce să descopere ci să verifice un proiect propriu, o imagine pe care stampele, istoria, geografia, cărţile de iniţiere i-au sugerat-o. Mircea Maliţa nu călătoreşte ci se confruntă cu peisajul ascuns prin care trece şi pe care călătoria lui ni-l dezvăluie cu o reală forţă de persuasiune. „Cînd experienţa depăşeşte imaginaţia, însemnează că imaginaţia n-a bătut bine din aripi. In cele mai multe locuri vizitate, toată încărcătura simţurilor n-a făcut decît să confirme o viziune mentală anterioară, imaginile culese aşezîndu-se frumos ca nişte ilustraţii într-un text dinainte pregătit. Numai în cîteva locuri, tiparul din minte a trebuit să fie spart şi retopit". Călătoriile lui Mircea Maliţa sînt de aceea mai curînd reconstituiri nuanţate, evocări fecunde ale unei umanităţi dispărute, decît jurnale de călătorie în sensul îndătinat al cuvîntului. „O vizită la Aya Sofia din Istanbul, scrie autorul, reprezintă o întîlnire cu Bizanţul" şi călătoria lui în Turcia consemnată în volum sub titlul **Înţelepciunea Bizanţului** este o întîlnire cu Bizanţul vremurilor de glorie şi de decădere evocat în egală măsură cu ajutorul detaliilor de la faţa locului, dar mai ales cu ajutorul documentaţiei de cabinet. Oricît de paradoxal ar părea termenul aici, Mircea Maliţa ştie să povestească. A vorbi despre Bizanţ înseamnă a înfăţişa un destin, a spune povestea unui imperiu fascinant. Tot o poveste succintă, captivantă este şi **Schonbrunn si Capuccini** în care destinul înfăţişat e atît al familiei de Habsburg cît şi al imperiului habsburgic. Din pulberea de foste risipite în arhive Mircea Maliţa ştie să extragă pe cele care, puse cap la cap, să dea viaţă unui destin impresionant prin spectaculosul şi învăţămîntele lui. Informaţia simplă, triată cu atenţie, face loc atunci cînd naraţiunea o cere, anecdoticei semnificative, eficace artistic prin concreteţea ei. O altă formulă e a dialogului imaginar. Două personaje reprezentative pentru o civilizaţie, **Samuraiul şi Electronista** fac prin conversaţia lor portretul Japoniei moderne şi al tensiunilor ei ascunse. Samuraiul reprezintă tradiţia, vechea Japonie, Electronista — epoca modernă, Japonia viitorului şi dialogul lor, deloc factice, plin de delicateţea şi sensibilitatea specifică rasei e o modalitate discretă, foarte literară, de a ne introduce într-un univers ale cărui contraste şi arcane sînt astfel mai uşor aduse la cunoştinţa cititorului. Gustul pentru vechile forme de viaţă şi de cultură se îmbină la Mircea Maliţa cu o capacitate expresivă remarcabilă. Nicăieri pagina nu e sufocată de erudiţie, nicăieri sentimentul nu se exibă în afara controlului inteligenţei, scrisul lui Mircea Maliţa impunînd printr-un surprinzător dozaj şi printr-o notă de intelectualitate neostentativă.

M. Ungheanu

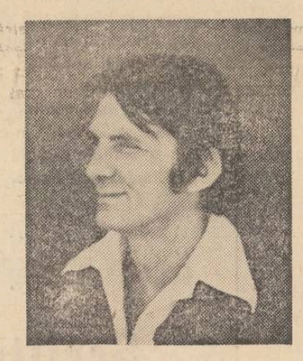

Romulus Rusan

„AMERICA OGARULUI CENUŞIU"

Cu toată favoarea de care se bucură în ochii cititorilor genul ca atare, există o latură antipatică a multor jurnale de călătorii, latură pe care, de nu ne-nşelăm, o observase şi Camil Petrescu.

E vorba, în primul rînd, de prezumţia, prezumţia extraordinară dacă stăm să ne gîndim bine, că un timp limitat şi practic efemer de acomodare cu un loc de pe hartă îl poate face pe un autor să se arate omniştient în toate treburile spaţiului uman şi geografic cu care ia contact, de la istoria, civilizaţia şi cultura lui la moravuri şi secretele de viaţă intimă. Este o judecată absolutistă, fatalmente emisă din fugă, şi care, cu orgoliul ei prezumţios şi ridicat la rangul de normă, jigneşte orgoliul nostru, prezent chiar şi sub multe straturi ascunse, de individualităţi inconfundabile, nu uşor de categorisit cu una, cu două. A pretinde, cum se întîmplă în jurnalele false sau mediocre, că ai descifrat un colţ de umanitate, în cvasi-totalitatea amănuntelor lui, şi asta vreme de zile ori luni, iată un lucru care ne face dintr-odată reticenţi şi ne obligă, fie şi indirect, să ne gîndim la propria noastră fiinţă şi la ceea ce înseamnă în definitiv spaţiul în care vieţuim.

In aceeaşi ordine de idei, mai e ceva, ceva legat de însăşi condiţia actuală a însemnărilor de călătorie care ne îndeamnă şi ne întăreşte în circumspecţii. Vechile jurnale de acest fel erau, în cazul cînd nu reprezentau experienţele unor spirite exemplare, rodul cel puţin al unor riscuri asumate şi consecinţa unor acte de temeritate. Lumea de miraje şi de dezvăluiri senzaţionale consemnată în paginile însemnărilor de călătorie presupunea iniţial un anume sacrificiu şi un anume eroism pentru a-l înfrunta, însuşiri de care nu oricine se dovedea capabil. Dincolo de calitatea privirii sau de calitatea stilului, exista un procent de credibilitate şi de autenticitate ce legitima spiritul iscoditor şi aventurier. Vechiul autor vorbea în numele unei iniţiative proprii, mai mult decît o face cel contemporan. A merge ca spătarul Milescu pînă în împărăţia chitailor sau chiar a te urca în „ailvagen" ca Dinicu Golescu, împiedicat de incomodităţile veşmîntului oriental, constituia o probă care autoriza prin „preţul" ei implicit scrierea jurnalului. Călătoria era, şi s-a menţinut astfel şi în cazul pionierilor, nu o conjunctură favorabilă, la voia hazardului, ci un examen de însuşiri, în care dreptul de a relata despre ţinuturi necunoscute trebuia cucerit într-un fel. Această acoperire, măsurabilă prin efort şi îndrăzneală, lipseşte cel mai adesea călătoriei moderne, rezultat, cînd nu e vorba de opţiuni de natură interioară, al purei întîmplări. Un asemenea hazard trebuie să recunoaştem că ofensează democraţia percepţiei noastre şi totodată, din nou, elementul nesubstituibil ce o caracterizează. Oare, pus în aceleaşi condiţii, ochiul nostru n-ar vedea mai viu şi mai limpede decît ochiul celui ce ni se adresează cu amănunte despre locuri pe care, în genere, nu le cunoaştem ? Iată o întrebare firească, putînd să agite spiritul şi să ne facă pe dată neîncrezători ori suspicioşi cu privire la ceea ce ni se comunică. Transfigurînd doar în limite admise şi puţine, jurnalul de călătorie presupune aşadar o „mizâ" pentru a fi credibil şi nu turistic-informativ, întocmai unei însemnări de front ce-şi sporeşte preţul pe măsură ce a fost luată din primele rînduri de tranşee.

Asemeni inconveniente ale jurnalului de călătorie, ţinînd mai cu seamă de poziţia adoptată faţă de cititor, le ocoleşte cel semnat de Romulus Rusan sub titlul **America ogarului cenuşiu.** Superiorităţii supărătoare, de viziune a autorului care îşi copleşeşte partenerul de dialog, prin simplul fapt că a văzut ceea ce acesta, poate, n-a văzut încă, Romulus Rusan îi răspunde printr-o atitudine firească şi simplă. Este o francheţe a tonului, imediat comunicabilă şi asigurînd pe mai departe bunul mers al lecturii care, chiar atunci cînd te informează, te informează prin prisma omului care face eforturi de înţelegere pe deplin omeneşti pentru a descifra locurile şi mediile prin care trece. Acest „grad zero" de la care porneşte comunicarea şi care nu bruschează pe cititor este cel care asigură, în primul rînd, afectivitatea legăturilor cu lectura. Nimic strident în întrebările pe care şi le pune Romulus Rusan, nimic strident sau de gust îndoielnic în entuziasmele, mirările sau întristările sale. El vede bine, dar vede fără emfază, fie şi atunci cînd observaţiile lui se vădesc originale, notează meticulos, dar fără meticulozitatea aridă, netraversată de sentiment şi de opţiuni sufleteşti a scribului consumator indiferent de hîrtie.

Postura în care se fixează Romulus Rusan, o postură a relativităţii meditative care îl fereşte de a crede vreo clipă că părerile sau judecăţile sale au forţă infailibilă şi ostentativă de verdicte, este şi ceea ce acordă paginilor sale de jurnal vibraţia caldă, autentic umană. Ea nu elimină, însă, mărturisirea de credinţă, tot timpul prezentă, în valorile omului, ale unui om încă imperfect, dar năzuind spre armonie şi perfecţiune, ci, dimpotrivă, chiar sub unghiul relativităţii de observaţie se raportează continuu la aceasta. O luptă între „spirit" şi „materie", cu victorii şi înfrîngeri parţiale, cînd de o parte, cînd de alta, configurează viziunea „americană" a autorului, şi pe marginea panoramei de la Disneyland el notează, de pildă, cu mult mai mult optativ decît rece ; „Şi totul pare într-adevăr ca-n cea mai bună dintre lumi... Lipseşte numai spiritul, acea scînteie care transformă materia monstruoasă în trup fremătînd de graţie, care poate îmblînzi oroarea şi justifica stîngăcia. Ca de atîtea ori, tehnica şi-a spus cuvîntul prea convinsă de atotputernicia ei pentru ca să conceapă că mai poate avea nevoie de ajutorul bunului-gust", pentru ca, în altă parte, ce pare iniţial la antipodul descrierii de aici, să consemneze cu o îngîndurare implicată acelaşi dualism al fiinţei omeneşti , frumoasă, poate, tocmai în instabilitatea şi neprevăzutul viu al reacţiilor ei : „Încheiem seara cu o disperare mocnită care ne urcă în gît. Evident, nicăieri nu vom găsi oameni fericiţi, dacă nici printre aceşti fii ai naturii şi ai literelor n-a fost posibil. Peste tot oamenii îşi păstrează o rezervă de tristeţe, peste tot, în locurile unde candoarea are curajul să se înfiripe, apar brutalitatea, meschinăria, plictiseala, care o alungă. O lume care — obiectiv — nu este cea mai rea din cele imaginabile nu va putea deveni nici cea mai bună, pentru că peste tot fericirea va mai avea ceva de cerut, iar dintele nemulţumirii va mai roade din trupul ei împiedicînd-o să se împlinească".

Dar pe lîngă acest aspect meditativ, sensibil ori sentimental, caracterizînd în fond temperamentul autorului, mai există unul care acordă cărţii lui Romulus Rusan un patetism aparte şi o pecete personală în totul apăsată. Este aspectul legat de „miza" periplului american, căci toate observaţiile şi notările autorului nu provin dintr-un climat al confortabilităţii, înseriind ca pe o bandă lesnicioasă peisaje, clădiri şi oameni, ci, din contră, sînt rezultatul unui regim de efort şi de tenacitate pe care nu ne sfiim a-l socoti extraordinar. De sub frazele aparent calme la suprafaţă, derulîndu-se metodic şi încercînd să surprindă în ţesătura lor cît mai multe amănunte de viaţă, răzbate din cînd în cînd, dar într-un fel care dă tonul principal al întregii cărţi, o febrilitate, o convingere şi o forţă de mobilizare care fac ca aceste amănunte oferite să pară chiar ceea ce sînt cu adevărat : rodul unei perseverenţe ieşite din comun. Totul în carte reprezintă, privit de la acest nivel, parcă o operaţiune de extragere desfăşurată la o înaltă temperatură ; totul e o smulgere, violentă, dureroasă, febrilă, din peisaj, din timp, din indiferenţa oamenilor, din condiţiile drumului, din nesomn, din veghe, din insomnie etc. De aceea, călătoria înfăptuită cu „Greyhound-ul" (ogarul cenuşiu), „autobuzul săracilor şi al negrilor", pe drumurile Americii vreme de cincizeci de zile, are ceva din duritatea drumurilor pe care o porneau primii pionieri ai noului continent. Ce îndrumă, ce prezidează această mobilizare care se constituie totodată într-un accent probant al autenticităţii ? Ceva foarte simplu şi foarte firesc, venit din substraturile intime ale fiinţei umane : „Ne aşteaptă o expediţie încordată, în care ne aruncăm orbeşte, dar la care ne-am angajat singuri, pe care singuri am plănuit-o cît mai plină şi aspră, cît mai neobosită cu putinţă, la limita imposibilului, împinşi de disperarea superstiţioasă de a vedea cît mai mult, atîta vreme cît ne ajută puterile, vîrsta şi împrejurările".

Este o dorinţă de cunoaştere care, aflată în însuşi nucleul său şi intens trăită, înnobilează întregul jurnal de călătorie al lui Romulus Rusan, dîndu-i deopotrivă caracterul unei experienţe singulare.

Dan Cristea

---

viaţa cărţilor

POEZIA

Cîntarea luminii

● Noua carte *) de versuri a lui Valeriu Bucuroiu ni-l prezintă pe autor într-o ipostază definitorie pentru lirismul său. Ne aflăm în faţa unui poet solar, celebrînd lumina din oameni şi lucruri cu bucuria calmă a încrederii în frumuseţea lumii. Numeroase poezii sînt omagii aduse dimineţii, triumf al luminii şi simbol al primenirii : „Dimineaţa este cel mai limpede jurămînt / Este cea mai curată dovadă / că luminii îi este dor de pămînt. / Şi fluturii cresc în livadă" **(Primul pas).**

Adevărul este lumina interioară care face să dispară tenebrele îndoielii, eliberînd energiile, aşa cum soarele învaţă grîul lecţia încolţirii : „La adevăr se poate ajunge / zburînd peste cîlciiul norilor / sau dînd la o parte întunericul / de sub bolovanii greoi. / La adevăr poţi sosi / prin cringul întrebărilor / stînd de vorbă cu grîul / învăţat / să nu dea / niciodată-napoi" **(Se poate).** In poezia lui Valeriu Bucuroiu totul există pentru a se împlini în lumină. Poetul surprinde acest miracol al devenirii ascultînd ritmurile secrete ale universului, descoperind cu ochii uimiţi cotidiana renaştere a lumii : „Crinul se trezeşte cu noaptea-n cap. Vrea să / fie primul care vede soarele / Aurul cerului sărută acolo, sus, lîngă stînci, / cu dragoste izvoarele / Gîze şovăielnice reîncep să cutreiere / lumea pe drumuri de vînt, / Cînd noi mereu căutăm : unde e ? unde e ? / miracolul acestui pămînt" **(Cînd noi mereu căutăm).**

Simplitatea imaginilor este efectul unei atitudini programatice, respectată cu consecvenţă. Poetul nu ascunde lumea în cuvinte, ci o dezvăluie, o aproprie spre cunoaştere. Limbajul transcrie bucuriile şi adevărurile simple, renunţînd la fastul lexical în favoarea claritaţii : „Să rupem tăcerea groasă a cuvintelor. / Nimic să nu rămînă ascuns / Uneori strălucirea veşmintelor e un zid nepătruns" **(Puţine cuvinte).** Încrederea în cuvînt („Cuvintele sînt tunuri ce pot schimba rînduielile") semnifică încredere în forţa transformatoare a poeziei. Menirea acesteia nu stă doar în desfătare. Planeta este „o fiinţă" căreia poetul îi adresează un apel vibrant la raţiune, în numele integrităţii iniţiale : „Planetă / fii tot / timpul / cu ochii / pe grînele / coapte / Lasă joaca / Ocroteşte / pădurea / de brazi / înflorită / în noapte / Împarte-ti / dorul / cu privighetorile / Ascultă ninsorile / Ascultă / inima cum bate / şi frunzele toate / Rupe // cît mai e / timp / răul de la rădăcină" **(In dialog cu planeta).**

Tema care ocupă un loc privilegiat în spaţiul poetic al lui Valeriu Bucuroiu este dragostea de ţară. Şi aici, ca de-a lungul întregului volum, metafora luminii vine să traducă noblefea idealurilor şi înălţimea sentimentelor. Ţara este „vatră de soare" şi „cunună de foc" **(Ţara),** „soarele e frate cu românul" **(Toţi munţii),** strămoşii ctitori au luptat „să fie şi mai limpede lumina" **(El s-au bătut),** „lumină întreagă e plaiul străbun" **(Armuri de argint)** iar luptătorii pentru independenţă „cu sîngele lor aprig au adus / tot soarele pe cer în plină noapte" (77). Versurile nu mai au nevoie de comentariu, ele împunîndu-se prin sinceritate şi accesibilitate. Scăldat în lumină, pămîntul ţării devine teritoriu sacru, intangibil, apărat (în plan poetic) de puritatea cuvîntului. Pentru că „lumina / e cel mai curat / cuvînt / din cîte sînt" **(Cel mai curat cuvînt).**

Poezia lui Valeriu Bucuroiu este cîntecul înălţat luminii, îndemn la păstrarea eternelor valori umane, elogiu inspirat al modestiei orgolioase de a fi doar o „fiinţă".

*) **Valeriu Bucuroiu : „O fiinţă", Ed. Cartea Românească, 1977.**

Valentin F. Mihăescu

Senzaţie şi alegorie

● Un poet remarcabil de la întîiul volum *) este George Iarin deşi nefixat cu totul esteticeşte într-o viziune pe voce proprie. Aci cîte ceva din Lucian Blaga (prin lumea ţărănească privită grav şi metafizic), aci cîte o caligrafie elegiacă, o autumnală în gust Ion Pillat, însă mereu fără acel simţămînt al imitaţiei şi al cîntării pe o partitură străină.

La George Iarin lirică e mai întîi dicţiunea mecanică unde totuşi cresc imagini paradoxale : „Maree uriaşe de greieri se destramă / toamna, în vii strivite de sori viscoşi şi grei". „Maree" —este lichidul marin, greierele — o insectă campestră şi din combinaţia lor iese impresia poetică a imensităţii şi a unei specii rare, o himeră. Mai departe, strugurii sînt „striviţi" (acţiune directă) de „sori viscoşi şi grei" (aberaţie astronomică, valabilă poeticeşte). Conştiinţa e răsucită de atîtea senzaţii, de atîtea raporturi noi stabilite de poet. De altfel, George Iarin e un senzorial însă pe cale intelectivă căci dogorirea aceasta panteistă nu e a lui Blaga ci o vagă dorinţă conştientă : „Să fii o piatră adormită / în braţele unui pîriu / Să fii lumina care curge / în zori pe hoidele de grîu". In al doilea rînd, o sursă estetică este aşa-zisa consternaţie poetică. Poetul se preface uluit ca şi cînd ar veni din altă planetă, identifică lucrurile lumii înconjurătoare, le defineşte, stabileşte între ele raporturi insolite cu efect mereu literar : „Acum se nasc cîteva lucruri noi / cărora nu le pot găsi un nume". Însă poetul e în sine un vitalist cu surdină metaforică şi George Iarin are însuşirea notabilă de a preface lumea înconjurătoare şi de a o recompune metaforic. Interpretarea senzorială este la el acută căci pentru aproape fiecare senzaţie poetul are un corespondent : „Cum înotam cu ochii deschişi prin sîngele / dimineţii de vară, / vedeam cîntecele păsărilor, înflorind deasupra curţii / şi dansul rufelor întinse de mama pe frînghii — / veşti albe cu miros de săpun / pentru nările vîntului". Din sentimentul planetar al ireversibilităţii poetul scoate versuri memorabile : „Ore bătrîne fumează-n păduri. / Rar murmurînd prin muzicale luturi. / alunecă-n neant greieri mahmuri / E vremea vinurilor roşii... Cîntă-mi / tărîna caldă pîn-oi nemuri / Prieteni, în răscrucea toamnei suntem / frunze ce cad din alte galaxii".

Poetul are încă a-şi purifica productiile de cîte o stridenţă şi mai ales de vocabularul ignobil, valabil la alţii, însă supărător la un liric impresionist şi muzical, cu sensibilitate contemporană cum este George Iarin.

Artur Silvestri

*) **George Iarin, „Elegii pentru pămînt", Editura „Cartea Românească", 1977.**

PROZA

Întoarceri în timp

● La şase din cele şapte proze ale volumului **Echinox** *), personajele îşi caută insistent trecutul. Privirea lor înapoi nu este nici minioasă, nici tandră. Întoarcerile lor în timp reprezintă nu rememorarea ocaziilor pierdute, cît aşteptate delicii ale unui refugiu compensator. Piesele de rezistenţă ale cărţii sînt „Echinox" şi „Alge". In fiecare dintre ele personajele masculine, un arhitect, un pictor, caută mai puţin femeia iubirii neîmplinite cît parcă pe aceea a iubirii niciodată întîmplată. Neliniştii neconsumate revin mereu devastatoare în somnolenţa unor existenţe. Aici notaţia este nervoasă, semnificaţia amănuntului atent risipită în montura narativă. Dar personajele cărţii se aseamănă foarte mult şi atunci dintre pagini se desprinde un **el,** cutreierat de spaime şi justificări şi o **ea,** femeie exactă, mereu egală sieşi şi imaginii despre ea, aşteptîndu-şi bărbatul cum un port vapoarele întoarse din lungi rătăciri.

Feminizarea personajelor masculine, nevoia lor violentă de ocrotire şi de explicaţii este opusă dintr-o acută nevoie de conflict unor eroine aflate în perpetuă postură caritabilă. Premeditat sau fără voie se alunecă repede dar cu abilitate în psihologizare. Cum eroii sînt intelectuali, în toate prozele muzica apare ca semn şi al distincţiei şi al unei pretinse purităţi. Bărbaţii nu devin credibili decît pe fundalul sonor al unui concert de Rahmaninov sau al oboiului din „Concertino" de Pergolesi. Transferul de autoritate din planul valoric al muzicii în cel al afectelor ţine în acest caz de nevoia unei evadări din anecdotic.

O notă aparte o dă volumului proza „Munţele şi cei treisprezece". Aici un grup de ţărani cosesc fînul de pe un munte pentru a-l duce în satul lor răvăşit de inundaţii. Victime ale unei neînţelegeri administrative, rezolvate pînă la urmă fericit, ţăranii au constant o robustete morală care face ca şi prezumţia de a deveni oameni cu „cămaşa colorată" (trecerea lor în alt regim de viaţă, pe şantierele industriale) să nu poată întina raporturile lor milenare cu natura, cu muntele prieten şi martor al trecerii lor prin timp.

Lui Nicolae Jianu îi reuşesc descrierile decorului, fiind un peisagist care se ignoră. Tot ce este în afara zidurilor are un fast aparte, o ceremonie a autenticului ce se înscrie în buna tradiţie a prozei noastre. Volum de căutări, din „Echinox" este de reţinut dorinţa unui prozator format la şcoala epicului pur de a-şi crea dificultăţi stilistice.

Tudor Stănescu

*) **Nicolae Jianu, „Echinox", Editura „Albatros", 1977.**

Ecouri crepusculare

● **Din petece colorate** *) se intitulează cartea pictoriţei Margareta Sterian, titlul avertizînd asupra diversităţii scrierilor reunite sub numele de povestiri. Volumul cuprinde de fapt amintiri, evocări, fragmentare impresii de călătorie, versuri chiar, articole cu caracter publicistic ocazional **(Ulpia Traiana Sarmisegetusa, Din timpuri fără amintiri)** şi într-adevăr povestiri.

Cartea este cu toate acestea unitară, constituindu-se ca un jurnal incomplet, ale cărui pagini, retrospective, emit ecouri crepusculare. Este un jurnal care poartă pecetea sensibilităţii nostalgice ce se datorează pe de o parte formaţiei personalităţii artistei într-o aumită ambianţă culturală, a unei anumite epoci şi a unui anumit mediu, iar pe de altă parte înclinaţiei, predominante în scrisul feminin, spre tonul intimist, romanţios şi idealizant **(Suzana, O poveste neobişnuită).** Caracterul de jurnal, evocarea, rememorarea favorizează tonul nostalgic crepuscular.

Eixstă în carte o plăcere rafinată a evocării descriptive somptuoase, fluide, un simţ al detaliului detaşat artistic, o aleasă tentă parnasiană.

Nu poate fi definit scrisul Margaretei Sterian fără a sublinia predominanţa viziunii picturale, explicabilă prin vocaţia fundamentală a artistei. Ochiul scriitoarei este deci atent la culoare, la desenul amănuntului, la jocul de lumină şi umbră, la compoziţia formată de grupurile de personaje în interioare. Evocarea interioarelor, a obiectelor fragile, a petelor de culoare, a irizărilor şi străfulgerărilor materiei înnobilate, parnasianismul, viziunea picturală preţioasă rămîn în sine, detaşate din contextul deseori desuet, din altă vreme, merite ce aparţin în ultimă instanţă artistului plastic mai mult decît scriitorului.

S. C.

*) **Margareta Sterian, „Din petece colorate", Editura „Cartea Românească", 1977.**

CRITICA

O monografie a libertăţii în artă

● Aplicînd principiile matematice, semiotice şi cibernetice în estetică, Victor Ernest Maşek consacră o monografie riguroasă modalităţilor de manifestare a libertăţii în artă şi prin artă *). Acestea sînt sistematic analizate, în cele două secţiuni ale cărţii, în „planul pre-estetic, social-filozofic" şi „pe plan intrinsec estetic". Excursul istoric legat de **geneza şi constituirea autonomiei artei** desenează concomitent cîteva din întrebările fundamentale ale cărţii. privitoare la relaţiile şi interconditionările dintre creaţie, libertate şi responsabilitate, dintre angajare, partinitate şi libertate, precum şi impactul dintre artă, ştiinţă şi producţie materială. Rezolvarea acestor „întrebări" subliniază caracterul anistoric, metafizic şi respectiv lipsa de cultură a teoriilor estetice autonomiste ori nihiliste, necesare în evoluţia gîndirii, dar incompatibile cu drumul deschis parcurs de către artişti şi în ultimă instanţă cu adevărurile creaţiei. Este remarcabilă ascuţita confruntare a fiecărui segment din istoria artei de pe poziţii materialiste şi dialectice. Ochiul critic indică, fără menajamente, momentele de eliberare a valorilor dar şi cele de pseudolibertate, de înfeudare. V. E. Maşek citeşte atît faţa cît şi reversul medaliei fiecărei teorii şi demonstraţii estetice, deznodînd tipicele noduri gordiene ale problemei, respectiv relaţia dintre libertate, informaţie, redundanţă, intenţionalitate, spontaneitate, inovaţie, adevăr artistic, ambiguitate etc. Nu numai **Planul creaţiei** este analizat ci şi **planul comunicării** artistice şi cel al **receptării,** unde V. E. Maşek aduce contribuţii originale, continuînd preocupările sale din estetica informaţională. Incitante, la obiect sînt comentariile textelor din Marx, Lukács, Marcuse ş.a. Ideea că în artă „creaţia înseamnă **căutare** (s.a.) şi nu „dicteu automat", după vocea adevărului absolut, sau după alte voci, cărora li se pare că deţin acest adevăr" se află în centrul acestui studiu necomplexat de rezolvările anterioare sau de momentele de impas traversate de sistemele estetice construite cu sentimentul definitivului. Mai multe trimiteri la textele scriitorilor români şi eventual un capitol consacrat momentelor semnificative ale literaturii naţionale în abordarea problemei libertăţii în artă ar fi confirmat strălucit demersul teoretic în cîteva din punctele lui de rezistenţă. Remarcăm în acest sens introducerea în studiu a unor texte din Rebreanu, Ştefan Augustin Doinaş, precum şi referinţele la Pius Servien. **Arta o ipoteză a libertăţii** ni se pare, mai mult decît monografia unei probleme pînă acum anevoie şi parţial studiată, un **cod** şi o **morală** estetică ce eliberează atît pe creatorii cît şi pe receptorii mesajului artistic de inerţii şi prejudecăţi esenţiale, o lecţie culturală obligatorie pentru cei ce nu vor să-şi închidă sau să-şi îngusteze adevăratele drumuri de asumare şi impunere a creaţiei.

Doina Uricariu

*) **Victor Ernest Maşek, „Arta o ipostază a libertăţii", Editura „Univers", 1977.**

---

prezenţe

● MOSCOVA — Corespondentul Agerpres, Mihai Coruţ, transmite :

Aflat în vizită în U.R.S.S., tovarăşul George Macovescu, preşedintele Uniunii Scriitorilor din România, a avut o întîlnire la conducerea Uniunii Scriitorilor din U.R.S.S. cu V. M. Ozerov, A. B. Ceaikovski, N. F. Fedorenko, secretari, precum şi cu alţi membri ai conducerii Uniunii Scriitorilor sovietici.

In cadrul întîlnirii, desfăşurată într-o atmosferă caldă, prietenească, a avut loc un schimb de informaţii privind activitatea uniunilor de scriitori din cele două ţări şi au fost examinate unele probleme ale lărgirii continue a colaborării dintre cele două organizaţii.

Preşedintele Uniunii Scriitorilor din ţara noastră a avut, de asemenea, o întîlnire cu conducerea revistei „Voprosi Literaturi".

La întîlniri a participat Gheorghe Badrus, ambasadorul României în Uniunea Sovietică.

colocviile «luceafărului»

modalități și perspective noi în însemnările de călătorie

Memorie și destin

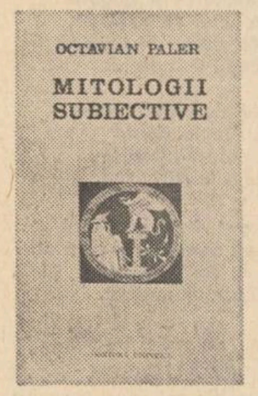

Poate fi considerat „Mitologii subiective" un jurnal de călătorie? Fără îndoială, da. Cu siguranță, nu. Comentînd afirmația lui Thibaudet, care distinge între călători **pe cei care simt** și pe **cei care văd,** Octavian Paler notează : „Ce înseamnă **a vedea** pur și simplu ? Nu e oare acesta faptul cel mai trist ? Cei care văd cred că au cucerit lumea, dar nu fac decît s-o piardă în schimbul unor albume de fotografii care n-au mai multă valoare decît un insectar cu fluturi strălucitori și uscați..." Prin urmare, din punctul de vedere al amatorilor de „literatură pe bază de ghiduri turistice" cartea în discuție nu este un jurnal de călătorie. Autorul ei face parte din categoria **celor care simt.** Peisajul Greciei și incursiunea imaginară în lumea antică reprezintă doar stimulii călătoriei interioare, drum în memorie ce se identifică cu destinul. „Vroiam să înțeleg lumea cu inima. Și din aceeași pricină îmi reamintesc mereu. Memoria mea e ca o rană care sîngerează. Și totul este viu și destin în mine, deoarece **memoria este destinul meu"** (s.n.) — se confesează Oedip în paginile cărții. Dar, Oedip, ca de altfel toți eroii miturilor antice din „Mitologii subiective" sînt măștile sub care autorul întreabă și răspunde, dialogînd cu sine asupra condiției umane : „Căci grecii antici sînt simple pseudonime. În fond, de fiecare dată am vrut să zic **eu însumi".**

Între surîsul metafizic al sfinxului egiptean — care neagă deșertul prin indiferență — și întrebarea sfinxului teban, scriitorul a ales cea de-a doua soluție existențială. Judecată în planul acestei dileme, cartea este consecința unui eșec : „Cînd eram copil și mă jignea cineva mă apăram printr-un joc ciudat și înfricoșător. Mă uitam la el cu tristețe și mi-l închipuiam mort. Nu era acest joc bizar o încercare instinctivă de a învăța indiferența ? (...) După ani de zile trebuie să recunosc că **am eșuat în toate jocurile de-a nepăsarea"** (s.n.) Opțiunea pentru întrebare presupune însă și curajul răspunsului datorat sfinxului. Măreția lui Oedip stă în demnitatea cu care-și asumă destinul, refuzînd uitarea, adică indiferența.

Memoria constituie obsesia fundamentală a cărții lui Octavian Paler. Ea este sfinxul din noi, care pune întrebări și așteaptă răspunsuri. Fiecare secvență din „Mitologii subiective" reprezintă, de fapt, variante ale confruntării esențiale dintre Oedip și sfinx. Călătoria lui Ulise se sfîrșește cu întoarcerea în Ithaca. Rătăcitorul refuză insula metafizică oferită de Calypso și „fericirea de a uita" propusă de lotofagi. Ne aflăm în fața aceleiași dileme : nepăsare sau implicare. Cei doi sfincși îl așteaptă pe Ulise. Amintirea Ithacăi învinge, iar gestul lui Ulise consemnează o nouă victorie a memoriei. Capitolul despre Ulise și lotofagi îi prilejuiește lui Octavian Paler cele mai bune pagini ale cărții. Tensiunea înaltă a ideilor rămîne constantă pînă la sfîrșitul eseului. Masca lui Ulise devine transparentă, lăsînd să se vadă chipul creatorului. Confesiunea este totală și se transformă în profesie de credință : „Un val de întrebări absurde mă asaltează însoțindu-se cu balansul mării... Dacă paradisul inițial a fost pierdut prin cunoaștere, înseamnă că ar putea fi recucerit prin ignoranță și amnezie ? Cunoscînd lucrurile ni le înstrăinăm ? Le numim pentru a le pierde ? Cucerind lumea o trasformăm în ruine ? Și ținînd minte totul nu-i îngăduim să-și recapete echilibrul ? Fiecare lucru deposedat de mister e o cărămidă mai puțin la templul speranței ? Un lotofag e oare mai liber decît mine, care depind într-o atît de mare măsură de memoria mea ?" Filosofia lotofagilor, concentrată în aceste întrebări, ascunde un pericol pe care Ulise l-a intuit perfect. O lume fără trecut înseamnă o lume fără viitor, fără speranță, „memoria fiind condiția visului". Iar o lume din care speranța a dispărut este condamnată la nemișcare. Sisif nu-și mai împinge bolovanul în vîrful muntelui, Tezeu și Icar rămîn prizonierii labirintului, Prometeu lasă focul în stăpînirea zeilor, piramidele sînt simple morminte ale faraonilor, Oedip tace în fața sfinxului. Iată de ce Ulise se întoarce în Ithaca, ancorează la țărmul memoriei : „— Ți-ai iubit insula, Ulise ? — Nu numai despre dragoste e vorba, ci despre ceva mult mai complicat. S-o numesc ordinea mea interioară. Să nu uit cine sînt și ce este în mine statornic. Nu există libertate în afara memoriei. Și nici fericire".

Pentru Ulise țărmul este cel care, limitînd-o, dă sens mării, asemenea firului Ariadnei care învinge dezordinea și absurdul labirintului. Este deosebit de semnificativ faptul că și locul de unde pornesc și unde se încheie „Mitologiile subiective" este tot țărmul mării. Altfel spus, orice odisee, înțeleasă ca aventură a conștiinței în căutarea răspunsurilor la interogațiile dramatice ale existenței, se termină cu eterna redescoperire a țărmului, spațiu al memoriei din care se naște speranța. Acum, o nouă călătorie în întîmpinarea sfinxului **trebuie** să înceapă.

Valentin F. Mihăescu

Observația moralistă

Un înșelător jurnal de călătorie e „Teritorii" de Mircea Zaciu (Ed. Dacia, 1976). Ce este aici spirit migrator, sensibilitate la pitoresc, antenă la exotic, și ca atare, la diversitate ? Toate acestea nu prea se găsesc aci și cine răsfoiește „Teritorii" cu gîndul documentării geografice și al anecdoticului pur n-are însemnate voluptăți. Mircea Zaciu a funcționat în R.F.G. ca profesor la două universități vreme de cinci semestre, a fost în scurte excursii la Paris, în Olanda și în Anglia. Cîteva pagini au Washingtonul drept cadru, altele — puține — Belgia. Omul nu e un turist și nu suferă de acea bulimie de noutăți care omoară inteligența și sufocă înțelegerea ; e un sedentar fin care observă lumea înconjurătoare și o clasifică, un moralist și un liric învederat deși cu o surdină întotdeauna trează.

N-a voit să dea un rezumat de ghid Michelin, nu descrie decît foarte rar, căci simțul naturii este mai slab decît simțul umanității. „Oamenii l-au interesat mai mult decît locurile". Și, în adevăr, nu un zgomotos jurnal de voiaj, ca un film documentar prin aerogări și pe bulevarde, prin interioare străine și în medii curioase e „Teritorii". Autorul, melancolic și elegiac, are o percepție de obicei intelectuală a lumii ; erudiția și emoția genuină se combină la Mircea Zaciu într-o proporție fericită.

Un cărturar raportează obiectul investigației lui amatoare la disciplina pe care o servește, de aici și mulțimea informațiilor fastidioase din unele jurnale de drum, scrise de altfel de intelectuali culturalicește stimabili. Mai nimic din acestea la Mircea Zaciu. Proza lui nu e cărturărească ci intelectuală, nu e pedantă ci vie, nu privește străinătatea muzeologic ci actual. Puține date seci, externe, și multă observație umană, rectitudine morală, febricitare în raport cu veacul. Izbitoare sînt aci sagacitatea, ochiul plastic care măsoară proporțiile și dă o judecată iute, aproape telegrafică. Apoi mulțimea de sentimente difuze, observația autoscopică și cu o notă adînc atrabilară. Am zis că autorul e un „moralist" și în adevăr el face studiu caracterologic, portret, inventar subtil de moravuri, mirîndu-se cu toleranță. Însă toate acestea, risipite în scurte notații nervoase, — reduse uneori la cîte o propoziție sau la cîte o frază. „Teritorii" are, așadar, mai degrabă aspect de „caiet", de „șantier" și nu de croială supusă presiunii unui scop.

Nu s-ar putea zice că lui Mircea Zaciu i-a fost ușor ca lector de limba română în Occident. „Mai e și condiția schimbată a naratorului — zice el — care nu e un turist pur și simplu, ci exponentul unei culturi ajuns temporar într-o ambianță spirituală, fixat acolo prin îndeletniciri profesionale, nu de elementara curiozitate a drumețului care mătură peisajele". Ca moralist prin urmare, nu umanitatea izolată în tipuri îl interesează, ci raporturile dintre culturi. Neîncetat în minte îi sînt vii imaginile românești, de acasă, și acest sentiment al teritoriului originar, momentan interior, e termenul afectiv al raportului. Nu un punct de vedere metafizic despre umanitate, ci o perspectivă morală adînc națională, privită ca o repetare tradițională adaptată în condiții istoricește noi — aceasta e baza moralismului său.

Și cîte nu găsești aici ! Cîte un portret, e de formulă oarecum călinesciană, deși fără acele retușe baroce și sufocante, direct aci, precum o fișă de observație : „Bună impresie Faure (...) bărbat frumos, voce caldă, distincție nesilită. Din păcate, a dispărut curînd, înlocuit de apariția zgomotoasă a directorului (...) mărunțel și uscat ca o stafidă, înfățișare de vînzător de prăvălie, îmbătrînit în grad la aceeași firmă". Sau rememorarea lumii transilvane, a țării lăsate departe, în stil ușor proustian, cu sursa într-un dat inițial sugestiv, raportat la memorie. Minunate sînt acele fulgurații sentimentale, de unde ideea melancoliei depeizate nu lipsește. Nici documentul așa-zis social nu e uitat. Pe Mircea Zaciu luna mai '68 l-a surprins în Franța și avem de la el un excepțional jurnal, o foaie de temperatură morală, inestimabil pentru noi, prin factologie ca și prin ardoarea flăcării morale, în fine, prin observația acută. Și în sfîrșit, combinații de „teritorii" umane și geografice, răsfrînte în acea „țară inocentă" a unui eu care se cunoaște pe sine în amănunt și îi clasifică pe ceilalți pe baza unui exercițiu de observație neîntreruptă.

Mircea Zaciu nu e la întiia carte de proză (a mai scris de altfel și teatru, deși mai rar) însă în „Teritorii" avem și o producție eseistică excepțională, ca și surpriza unui prozator adeseori ieșit din comun, capabil de mari izbînzi și pe acest „teritoriu" unde autorul s-a exercitat foarte rar însă mereu cu rezultate valabile.

Artur Silvestri

Atracția sobrietății

Jurnalul de călătorie s-a constituit, în timp, ca un gen aparte al literaturii, ocupînd o poziție de frontieră și caracterizîndu-se în același timp printr-o popularitate deosebită, motivată prin însăși condiția sa. Este un domeniu al literaturii în judecata căruia asupra criteriilor estetice primează criterii de altă natură. Genul este facil, atrăgător și ca atare beneficiază de receptivitatea prioritară a cititorilor. Facilitatea este o trăsătură care încă nu se manifestă în mod absolut și necesar, ea caracterizînd genul dar nu și fiecare carte de călătorii în parte. În primul rînd pentru că jurnalul de călătorie pune în circulație un volum de informații care, oricît de atrăgător prezentate, instruiesc și formează. Caracterul instructiv al oricărui jurnal de călătorie anulează în parte facilitatea genului, depinzînd, evident, de atitudinea autorului. Faptul că **Jurnalul de călătorie** al istoricului Constantin C. Giurescu s-a epuizat în scurt timp, făcînd necesară actuala ediție, adăugită de altfel, vorbește de la sine despre calitatea acestei cărți.

Atitudinea autorului exclude veleitățile și se declară de la început : „Scriu ca un om de știință, nu sînt nici un apologet al Statelor Unite, nici un critic cu orice preț". Această atitudine, proprie savantului este explicitată în cuvîntul introductiv al autorului „am încercat să văd cît mai mult cu putință, în diverse domenii, și, pe cît posibil, elemente reprezentative".

Viziunea jurnalului este determinată, inevitabil, de structura sufletească și de formația autorului. Înzestrat cu certitudinea prestigiului său de savant bine cunoscut în mediul universitar internațional, Constantin C. Giurescu este un călător echilibrat, fără neliniști și nesiguranță. Jurnalul oferă paradoxul de a fi o scriere foarte personală și în același timp impersonală. Ca personalitate purtătoare a mesajului culturii românești, istoricul este un călător cu multiple relații, obligații, amiciții, mișcîndu-se într-un complex de evenimente în care ocupă un loc central și privilegiat. Este o poziție ce determină în mare măsură viziunea jurnalului în care asigură o anumită implicare. Cartea este deopotrivă expresia implicării și a contemplării impersonale. Evident,autorul nu este un spirit contemplativ sentimental ci, dimpotrivă are o acută conștiință a propriei personalități și o luciditate care exclude entuziasmul, uimirea sau patosul, după cum este de altfel o ființă prin excelență sociabilă și deloc solitară. Mondenitatea relațiilor lumii universitare este dublată în fond de gravitatea nu mai puțin universitară cu care sînt privite relațiile, oamenii și locurile ce se oferă cunoașterii călătorului.

Jurnalul de călătorie al lui Constantin C. Giurescu vizează informația în primul rînd. Aici devine evidentă viziunea proprie istoricului preocupat de evenimente și date în care cartea este foarte bogată. Aceasta exclude de la început facilitatea, fără a decepționa pe eventualii cititori doritori de culoare și aventură — pentru că jurnalul de călătorii în genere echivalează cu relatarea unor aventuri mai mult sau mai puțin spectaculoase în planul evenimențial sau intelectual. Succesul cărții se datorează evident personalității autorului și interesului pentru zona geografică și socială vizitată, căci latura atractivă a cărții lipsește. Istoricul este un savant și atitudinea sa refuză atractivitatea pură, „culoarea" și detaliul pitoresc în favoarea a ceea ce este semnificativ și reprezentativ. Primează datele privitoare la diverse domenii și evenimentele, cu semnificația lor istorică și socială. Jurnalul se singularizează — astfel printr-un anumit grad de generalitate, evident și stilistic. Predomină determinările neutre ca „remarcabil", „impozant", „interesant", „mare", „frumos", autorul refuzînd în genere descrierea detaliată. Jurnalul este o carte informativă și nu de atmosferă, de „culoare", de unde caracterul impersonal al unei viziuni în fond foarte personale.

Confruntarea cu lumea vizitată se produce cu repetate raportări la reperele sufletești ale lumii de acasă, prezentă permanent în conștiința călătorului, în preocupările sale, în discuții și conferințe, ca realitate al cărei purtător și interpret este autorul jurnalului.

De altfel relatarea călătoriei în spații geografice vaste și în mijlocul unor realități complexe se încheie cu reproducerea unora dintre conferințele prin care Constantin C. Giurescu a răspîndit mesajul culturii românești, texte ce alătură acestei călătorii reale modalitățile unei călătorii în trecutul românesc nu mai puțin instructive decît jurnalul însuși și purtînd caracteristicile aceluiași spirit.

Sultana Craia

Omniprezența dorului

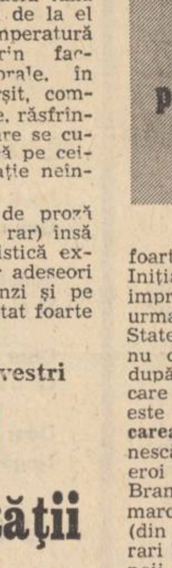

Cartea Ioanei Postelnicu este un **roman,** așa cum se specifică pe copertă, constituit din cîteva **itinerarii esențiale,** cum scrie pe pagina de gardă ; este un roman autobiografic selectiv, esențializat : totodată este și un jurnal de călătorie rememorat în urma unor peregrinări mai vechi sau mai noi pe diferite meridiane ale lumii. Titlul, **Roată gîndului, roată pămîntului,** este numai aparent căutat și cam greoi, în fond fiind foarte adecvat conținutului și formulei cărții. Inițial, autoarea se pare că a vrut să-și descrie impresiile, bogate, proaspete și nuanțate, în urma unei călătorii întreprinse în Canada și Statele Unite ale Americii. Tema, modestă, dar nu de lepădat, era una ținînd de jurnalist și după cîte știm sînt cărți în domeniul acesta care au dobîndit notorietatea. Ioana Postelnicu este însă autoarea monumentalului roman **Plecarea Vlașinilor,** singura noastră operă romanească privind fenomenul pastoral românesc, iar eroi ai acestei cărți cum sînt greavul Alexa, Branga, Istina, Vuța, popa Ioan și alții au marcat pentru totdeauna memoria cititorului (din nefericire nu și pe cea a criticilor literari !). Așadar, chiar din primele pagini ale noii cărți, prozatorul robust și de aleasă țesătură stilistică, care este Ioana Postelnicu, și-a revendicat drepturile lui, punînd în scurt timp stăpînire pe materialul care trebuia relatat, dîndu-i turnura adecvată. S-au multiplicat astfel planurile, au devenit din ce în ce mai dese apelurile la **clipele de viață** petrecute, **cîntecul amintirii** și-a întocmit din ce în ce mai deplin melodia, nu o dată în dauna **jurnalului de călătorie** propriu-zis, în final rezultînd o carte de o densă complexitate, dar fără epatările modelor literare și de o frumusețe calmă care emană din împlinirea întru înțelepciune a unui destin omenesc și artistic. Însăși autoarea, spre finalul narațiunii, se miră de întorsătura pe care au luat-o lucrurile : „De ce această carte, pe care am gîndit-o într-un fel, se alcătuiește altfel ?". E întrebarea, rămasă necontenit în haloul uimirii, pe care și-o pot pune și și-o pun numai artiștii veritabili, bîntuiți de îndoielile de fiecare dată altele ale creației, suverani totuși și sfidători ai schemelor date.

La care anume aspecte atît de variate din acest compositum totuși armonios să ne oprim ? Poate chiar la valorificarea dramei desfășurate pe distanța a cîtorva ani, strania boală (doar 4 000 de cazuri pe întreg globul !) și „aventurile" pe care le-a avut, la Paris, autoarea pînă s-a vindecat de morb, desfășurări autobiografice care vor interesa, fără doar și poate, pe viitorul monografist. Poate la dezvăluirile privind familia domniei sale, mai ales interesante cît privește pe acei vechi și dîrji strămoși din mărginimea Sibiului, reînviați și redimensionați în romanul **Plecarea Vlașinilor.** Poate la impresiile pe care i le-au lăsat țări și orașe, multe, sau muzee, străzi și locuri peste care natura și omul au pus, și autoarea a sesizat-o, o pecete irepetabilă. Or, poate, la acel sobru și totuși respectat pînă la adulație portret al tatălui, ambițiosul fiu de oieri, care se rupe din Poiana Sibiului și coboară în burg, preschimbînd îndeletnicirea moștenită prin meseriile noi, ajungînd mai marele tuturor meseriașilor sibieni, sprijinitor al Astrei, participant ca delegat al mărginimii la serbarea Unirii de la Alba Iulia, destin într-o lature convergent cu acela al căminarului Eminovici, căci ca și acesta se cheltuie pînă la arderea totală pentru a investi totul în cei șapte fii, pentru a-i face „domni", oameni de carte. Și care părinte ținuse într-o vreme un „caiet de memorii", din care scriitoarea reproduce cîteva fragmente, dovedind un talent frust readucîndu-ne repede în gînd **„Memoriul meu"** al talentatului țăran moldovean Toader I. Ștefan publicat mai acum cîțiva ani.

Ne-am putea opri mai pe larg și cu interesante beneficii la fiecare din aceste aspecte, cum și la altele neenumerate, dar aici preferăm fie și un scurt popas asupra jurnalului de călătorie din Canada și Statele Unite ale Americii. Aici pe scriitoare o interesează în primul rînd omul, românul care s-a strămutat acum o sută sau mai bine de cincizeci de ani. Cuceririle tehnice, edilitare, facilitățile etc. noului continent sînt notate în treacăt, văzul și auzul autoarei se îndreaptă spre „vlașinii" care au plecat și s-au așezat aici. Bună parte din acest jurnal o constituie un șir de vizite și discuții cu românii americanizați. Le sînt studiate casele, îmbrăcămintea, obiceiurile, limba. Pagini remarcabile se obțin din povestirile lor privind drumul, odiseea care i-a azvîrlit odinioară aici împreună cu femei și copii. Au îndurat răul de mare, foamea, boala, și-au „îngropat" copiii morți în apele nesfîrșite ale Oceanului. Fugiseră de asuprirea imperiului habsburgic într-o țară a făgăduinței, dar au dat peste opreliști, peste încleștări și dureri. Au luptat din răsputeri pentru a ieși oarecum la lumină. Nu s-au dat în lături de la cele mai periculoase munci. Unii au înjghebat chiar o oarecare stare materială. Numai faptul că au fost ramură dintr-o turpină, cum ar zice Eminescu, sănătoasă și viguroasă i-a ajutat să învingă, pe cei care au învins. Au rămas însă niște copii mari, cu o naivitate de adolescenți, vorbind un dialect (bănățenesc, ardelenesc, bucovinean) de la început de secol, îngrijorați cu toții (discuțiile autoarei sînt purtate în marea majoritate cu oameni ajunși la senectute) de soarta nepoților și strănepoților care fac tot mai grele eforturi pe zi ce trece pentru a nu pierde ceva din limba și obiceiurile străbunilor. În ultimii ani, au revenit mulți în țara de baștină și s-au întors cu amintiri dintre cele mai frumoase despre realizările săvîrșite aici și despre politica statului român. E destul să audă un cuvînt, o melodie românească și ei, oameni tenaci, care și-au dovedit prin jertfe tenacitatea, plîng sau pur și simplu rîd pentru a nu plînge. Și-au preschimbat durele și uneori tragicile întîmplări prin care au trecut în povești și legende, așa cum a știut să facă totdeauna și poporul din care au fost siliți să se desprindă, și caută, în contextul unei aspre selecții nu doar naturale ci și sociale, să reziste pe mai departe.

Dar un dor sfîșietor, omniprezent, manifestat într-o infinitate de fațete și într-o infinitate de situații îi împresoară fără odihnă pe acești „vlașini" pribegiți, dorul de țara și limba ei, de oamenii și plaiurile molcome ale ei, de mormintele strămoșilor pe care nu le-au putut duce cu dînșii. De fapt întreaga carte este o carte despre dorul românesc, din fiecare pagină emană patriotismul scriitoarei, mîndria că destinul românilor este inconfundabil și peren sub stele. „Nu sîntem născuți din generații spontanee, — face într-un loc grava profesiune de credință scriitoarea — am avut părinți, strămoși, avem copii... Ne-au transmis aceștia, atîtea din cîte au avut ei, și noi la rîndul nostru le transmitem mai departe celor ce vin. Așa se formează neamul, conștiința de neam, de familie. Locurile pe unde au călcat strămoșii, pe unde au trăit ei, experiențele lor de viață, înseamnă istorie. Din ele se închegă chipul oamenilor, felul de trai, felul de gîndire al epocii. Toate ne leagă de pămîntul nostru, de țara noastră, toate fac din noi poporul acestui loc. (...) Glasul meu aici, în cartea aceasta despre care vorbesc mereu, sună curat și drept. Și în clipa cînd înșir întîmplările cărții la care scriu acum, prin stiloul meu curge același șuvoi al simțămintelor sădite în mine de strămoși. De aceea am simțit, oriunde am fost, legătura mea cu țara, imposibil de rupt. De aceea dorul meu de ea, de plaiuri și orașe, de grai și cîntec, de cerul ei limpede sau împurpurat, m-a însoțit pretutindeni și nu ostenesc a vorbi despre el...".

Gheorghe Suciu

Orizonturi spirituale

Cartea lui Adrian Marino („Caiete europene") se definește tocmai prin jocul complex dintre text și metatext, adică dintre transcrierea directă și extrapolarea teoretică. Ea debutează, în mod firesc, printr-o discuție preliminară asupra condiției jurnalului : sînt definite elementele obiective (structurările literare ale genului) și cele subiective (intențiile și perspectiva care au animat redactarea notelor de drum). Autorul nu se lasă covîrșit de impresii, ci, din contra, tinde să ne prezinte un complex ordonat de însemnări prilejuite de călătoriile sale. Pornind de la ideea necesității depășirii „complexului lui Dinicu Golescu". A. Marino își propune să ne prezinte cultura europeană privită din perspectiva culturii române.

Ceea ce îl atrage pe critic este îndeosebi viața lăuntrică a culturilor. Peisajul pe care i-l oferă țările vizitate răzbate cu greu în carnetele sale. Nu spațiul fizic îl interesează, ci orizontul spiritual specific fiecărei țări. Transcriindu-și impresiile, criticul va eclipsa pe călător, conferind lucrării un aer de disertație teoretică: „Tot mai bine îmi dau seama de următorul fapt : Franța „mea" pe care o înțeleg, mă atrage și o admir, aparține mai mult zidurilor și cărților și mai puțin oamenilor" (p. 96). Adrian Marino transformă fiecare constatare într-o punte către meditația generalizatoare : observațiile separate sînt astfel legate și integrate în complexe teoretice mult mai ample.

De-a lungul întregii cărți, cititorul poate descoperi o temă constantă : aceea a bibliotecii. Aici are loc dialogul dintre autor și culturile respective, aici se nasc intuițiile și gîndurile pe care peisajul exterior le va confirma ulterior. Care este semnificația bibliotecii într-un jurnal de călătorie ? În fond, nimic nu este mai părelnic decît impresia că, la sfîrșitul unei scurte șederi ai cunoscut o țară și o cultură. Unde este oare elementul definitoriu și specific al acestora ? Se află el închis în formele lor obiectivate (de unde și fascinația muzeului ca păstrător al obiectelor sacre ale unei culturi) sau în felul de a trăi și de a gîndi al oamenilor pe care-i poți întîlni ? Sau, și aceasta este calea pe care o alege Adrian Marino, el poate fi descifrat prin contactul cu marile realizări spirituale ale unui popor.

Călătoria este un efort de înțelegere. Acesta nu se poate defini pornind de la percepțiile cotidiene (care se anihilează prin multitudinea lor), ci de la o poziție teoretică bine determinată. Biblioteca rămîne deci locul unde datele risipite pot fi ordonate și ierarhizate. La ieșirea din ea, criticul privește lumea cu un ochi scrutător disecînd fenomenele, căutînd cauzele și implicațiile lor profunde : „Probabil fiindcă duc o viață foarte monotonă și abstractă rețin prin contrast și astfel de detalii. De pe Pont-neuf privesc o familie hippy instalată chiar sub parapetul Senei... Este dimineață, abia s-au trezit, ieșiți din sacii de călătorie. Sînt la micul dejun și studiez cu atenție întreaga scenă. Indiferență totală la ideea de spectacol, exhibiție, mediu, reacțiuni sociale. În mijlocul unei civilizații hiperurbanizate și mecanizate, a apărut o insulă (sau o tumoare) de inconformism, neaderență, poate și de poezie. Sînt probabil excesiv, căci, — la anglo-saxoni cel puțin — stilul hippy nu exclude nici confortul (boem), nici securitatea (economică)" (p. 95) Găsim aici observații sociologice, date pentru o meditație asupra condiției omului secolului XX, gînduri

Mihai Coman

Continuare în pag. a 6-a

ileana mălăncioiu

Peste zona interzisă

doamne iar îmi este frică
un cal alb cu pielea scrisă
cu vechi cîntece de moarte
a scăpat din frîul său
și începe să mă poarte
peste zona interzisă

șeaua roasă de lemne dulce
lunecă încet sub mine
și nu știu cît mă mai ține
am rămas pe greabănul
ascuțit de mîna ta
nu mai mult decît ajunge
să mă poată spinteca

mă lipsesc de el cu totul
și-ntind miinile spre coama
argintie și spre botul
lung înșurubat în sine
ca o trîmbiță de foc
înălțată către tine

cresc vertebrele sub mine
ca vechi aripi lungi de os
care bat încet de dorul
dus al unei alte lumi
pregătindu-l să-și ia zborul

îl izbesc plîngînd în pîntec
și-n tăcerea brusc lăsată
după ultimul cuvînt
îi simt coasta în picior
ca pe-un os ce mi s-a frînt

m-am rostogolit în gol
dar mai sînt încă legată
cu lanțul lui de vertebre
pe care am fost purtată

calule cu botu-n sus
calule cu pielea scrisă
cu vechi cîntece de moarte
nu mă mai tîrî prin pietre
stai — e zona interzisă
cheamă-ți mînzul să mă poarte

înapoi pe șeaua veche
de lemn dulce spre cîmpie
că ți-l las să pască-n voie
și-i dau vin în loc de apă
cum îți dam odată ție

și ți-l pup pe botul cald
și-n zori îi piaptăn chiar eu
părul lung al coamei ude
cu-n piaptăn din osul meu :

calul nu mă mai aude

Nu știam cum se poate prăbuși o casă

nu știam cum se poate prăbuși o casă
știam cum poate apăsa întreagă
asupra mea și cum nu e nimeni
care să înțeleagă

că țip sub zidurile unde-am fost lăsată
și că oricine-ar îndrăzni să vină
ca să mă scoată n-ar mai găsi calea
făcută să ies la lumină

așteptam sub grinzile îndoite
nu știam cum se poate prăbuși o casă
adică de unde începe ea să cadă de tot
peste cel pe care-l apasă

Atîta doar

atîta că o coloană de morți putea să înceapă
cu tine
sau să se termine cu tine dinadins
încolo nici o deosebire esențială
și nici un fel de neinvins

doar cîțiva amînați anume
să scoată trupurile ajunse la soroc
de sub zidurile care le-apasă
și să le-ngroape la loc

și să scrie numele pe crucile duse
în spate ca niște copii
care nu peste mult
nici ei nu vor mai fi

atîta doar că o coloană de morți putea
să înceapă cu tine
sau să se termine cu tine din greșeală
încolo nici un fel de neinvins
și nici o deosebire esențială

Acesta e sîngele meu

acesta e sîngele meu pierdut odată
și plătit și pus înapoi în vine
și curs a doua oară pe străzile acelui oraș
de care cineva mă ține

încă departe ca și cum ar ști
că vechea rană n-a-ncetat să doară...
va trebui să mai trăiesc o vreme
să-mi plătesc sîngele a doua oară

nu cu bani ca pe cel pierdut cîndva
ci punînd de pază inima sfîșiată a mea
lîngă morții celor morți care-așteaptă
și n-are cine să vină să-i ia

prieteni duși eu nu vă mai pot spune nimic
gîndul meu mort cu voi împreună
așteaptă să fie scos de sub tîmplă și îngropat
în groapa comună

dumitru mureșan

Parcă ieri

Parcă ieri erai
pe-o gură de rai
cu pomi înfloriți
ca dinții de sfinți.
Și te așezai
sub pomii de rai
cu floarea mișcată
de-o mină ciudată,
sub pomii sonori
cu zumzet ușor
de-albine scăpate
de pustietate.
Și mai sus urcind
coasta de pămint
ciți pomi neclintiți
se lăsau priviți
așa cum i-a prins
ziua, în cuprins.
Parc-ar fi murit
și i-au părăsit
oamenii-n grădini
de durere plini.
Parcă ieri erai
pe-o gură de rai
cu miros de vis
din raiul deschis...

Voroneț

A fulgerat și-a trăsnit
toată noaptea, pesemne
pereții s-au albăstrit
ferestrele-s steme
Cu trăsnet năprasnic
gerul ne-a deșteptat
casa e-o mănăstire
luminată treptat.
O mie de mînăstiri
cu podoabe de preț
repetă-n văzduh
vechiul Voroneț.
Sint geamurile, vitralii
ușile, porți ferecate
și sună metalic
petale în glastre.
Scirțiie cheia zăpezii
de-argint în tării
veșminte și așternuturi
s-au făcut străvezii.
Din fresce de gheață
voievozi coboară
și-i spre dimineață
și e către seară.

După un calcul...

Averea mea se află
în dealul de zăpadă
sub care stau parcate
mașinile, pe stradă.
Bogat sint cum nu-i altul
în colțul meu de cer ;
nu-mi mai doresc, văzindu-l
bani și chiverniseli.
Mi-ajunge dealu-acesta
rotund, cu miez de nucă
și miez de piine nouă
și alte cite încă.
Căci flori sint sub zăpadă
și iarba naltă doarme
și după deal o sută
de oi iernează calme.
Și-i dealul din fereastră
precum un seif din care
scot, dacă am nevoie,
ce nimenea nu are.

Pîinea și coaja pîinii

Piinea pusă pe masă
lipită de mușama
ca o broască țestoasă
în carapacea sa.
Piinea și coaja piinii
precum hîrtia arsă
pe-o rumenă lampă
în zorii ce se revarsă.
Piinea, buna și frumoasa
piine a noastră
ca altădată luna
răsărită-n fereastră.
Piinea și coaja piinii
din care rupem o cojiță
s-o ducă păpușilor ei
scumpa noastră fetiță.

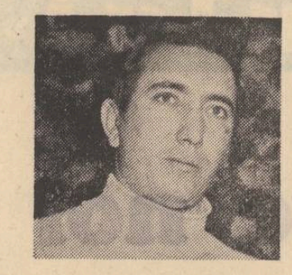

mihai vișoiu

două găleți cu bani... și-un acrobat

În iudet trenul a intrat cînd se-ngîna ziua cu noaptea. Undeva, spre Pogoane, soarele își mai lăsase afară o geană roșie de copil bătut. Sandu Vlase, ăl mai al dracu' fecior al lui „Saișpe" asculta trenul care făcea mereu : paca, paca, paca, paca, paca, de cîte ori ajungeau roțile la gioantă. Îi suna în cap ca o tobă de război. Închise ochii și se cutremură ca luat de friguri. Soarele se-necase, lăsîndu-și afară tot sîngele. Sînge mult, cît nu încape într-un batalion.

— Movila Miresii — spuse ciungul de lîngă el, după ce trenul scîrțîi scrîșnind într-o stație. Era un negricios, ce-și înnodase mîneca vestonului într-un nod năbădăios de strîns, să-l desfaci doar cu dințîi. În gară erau adunate cinci sate.

Toți strigau. Nume de soldați, unii răniți, alții cu o mînă sau cu un picior lipsă. O bătrînă bătea din geam în geam, la fiecare vagon, strigînd cu voce pițigăiată de copil :

— Nicolae, Nicolae ! Spuneți-i maică, să coboare. E Movila Miresii. Treziți-l, poate-i adormit.

Și trecea mai departe și bătea la alt geam cu bătul de floarea-soarelui uscat pînă a ajuns la locomotivă :

— Nu-i așa că n-a murit ? Mi-a scris.

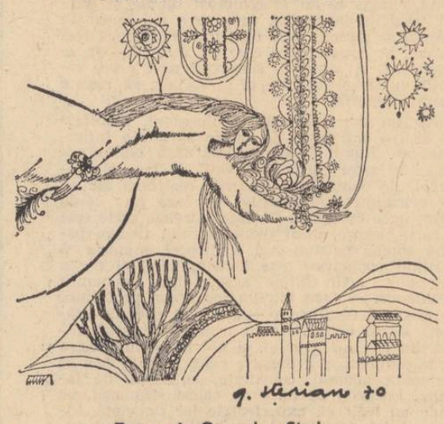

Desen de Germaine Sterian

Locomotiva fluieră a pagubă lung și iar paca, paca, paca, paca, paca. Așa fusese peste tot, mereu la fel, de parcă-nvătase lumea numai nume și să plîngă.

— Vasile, mai ai două stații și cobori — vorbi cel de la fereastră — diseară ești la Lea... Văzu căutarea neagră a celui căruia îi vorbea și rămase cu gura deschisă la jumătatea numelui de femeie. Nu te supăra, mă, ce... dar Vlase îi și astupă gura cu dosul palmei.

Vlase își strînse ciria subsuoară, cu dușmănie, s-o înăbușe. Luă rănița și ieși pe culoar. În gară la Buzău era strins iudețul, ca la bilci. Vru să coboare. Zări pe Ciociu... și-o mulțime de neamuri bătute de el înainte de război. Își mușcă buza pînă la sînge, rămînînd în usa deschisă a vagonului. Îl văzu și pe Lisandru Sîrbului, ăl de-i dăduse o palmă lăsîndu-l surd și scăpase de război. I se păru că toate neamurile astea, bătute, îl așteaptă pe el. Și iar paca, paca, paca, paca, paca. După două stații intră în compartiment.

Cel fără ochi, care uitase de palma primită îl întrebă :

— A fost Buzău, mă Vlase ! Ce, n-ai putut să cobori ? Te ajutam eu.

— Ba da, dar uitasem să vă spun noroc.

Ceilalți îl priviră mirați.

În gară la Ploiești cobori cel fără ochi și soldatul întreg. Vlase vru să-i spună să-l ierte că l-a plesnit, c-a dat cu milă, că altfel ajungea acasă si-n gură ca-n altceva dar... Mai dă-l în mă-sa, am eu dușmani destui si așa, cu unul în plus si fără, tot un drac. Oare m-o fi văzut surdul Sîrbului. Ăsta ar trebui să vină să-mi sărute mîna cu care am dat, l-am scăpat de moarte. Chiar... cu care am dat ? Cu stînga ? Nu... ar fi murit.

În București, în gară, lume multă. Să fi venit ăl de-l aștepta si tot nu-l găsea. Era o lume ceva mai deosebită, care nu striga, nu-ntreba și nu voia să plîngă.

În a treia zi de mers șotînc-șotînc, a găsit în bariera Vergului pe unu care i-a făcut un picior de lemn.

Acasă s-a întors într-o noapte, peste cîmp și a rugat-o pe maică-sa să nu spună la nimeni c-a venit. Se scula noaptea si bătătorea prispa, măsurînd-o cu piciorul de lemn.

La prima horă făcută după război s-a dus și el. Stătea proptea gardului de lîngă crișmă, cînd a venit Dumitra lui Năucu să-l ia în horă. Îl bătuse pe frat-su de-l luase cu tolul în anul cînd a plecat militar. A împins-o cît colo, de-a căzut cu roatele-n sus, de i s-a văzut carnea albă ca a cojii de mesteacăn. Lăutarii au tăcut si se-auzea mîriind tot satul, cununat de pumnii lui. Din ziua aceea, ieșea numai cu o toporișcă cu coada lungă. Cînd ajungea la colturile ulițelor tusea. O tuse aspră ca o-njurătură si nea-murile bătute se risipeau, uitînd de ce s-au adunat. Iarna s-a întors Grigore, Mitu si Florea și de bobotează a pornit el horă de-a jucat pînă i s-a umplut scorbura piciorului cu sînge, încheindu-se carnea cu lemnul de s-a închinat tot satul. În seara aia, a-nghesuit-o pe-a Năucului într-o poartă, de i-a plesnit pielea de ger de cît a ținut-o.

I-a zis :

— Dumitro ! Te iau de nevastă ! Ce zici, vrei ?

— Nu, Sande, io sînt a dracu, poate-ntr-o noapte te-as omorî. Tu știi cum l-ai bătut pe nenea ! Acu, am făcut-o că auzisem de la a lu' Ghinea că nu mai esti bărbat si-as fi vrut să te rîdă satul.

A plesnit-o de-a făcut-o să simtă în gură sărat si i-a strigat să le spună la toate muierile că are două picioare de steiar si alte măscări.

În primăvară l-a găsit mă-sa lungit pe brazdă. Caii se opriseră mai încolo si se uitau din cînd în cînd la el cu ochii miloși. I se rupeseră hamurile piciorului. Din ziua aceea n-a mai ieșit din casă, de spunea mă-sa c-a intrat în anul morții.

În săptămîna dinaintea Bîlciului de vară l-a chemat pe frat-su Grigore, pe care nu-l bătuse niciodată si i-a spus :

— Grigore, să m-ajuti să tai salcîmul din hotar. La bîlci am să merg pe sîrmă.

— Ce faci ? l-am întrebat năucit.

— Merg pe sîrmă, tu n-auzi ? Am văzut eu pe unu care mergea pe sîrmă și stringea cîte o găleată de bani. Ce, tu crezi că ăla era mai al dracu' ca mine ?

— Nu, da ori cum... „Săracu frate-meu, mai bine murea".

— Ce te uiti la ăsta de lemn ? Nu fi prost, mă, dac-o fi, las scris pentru tine...

— Nu, mă, nene...

— Acu taci, mîine vii să tai salcîmii.

— Și sîrmă ? a întrebat prosteste Grigore.

— Sfoară. O împletim în patru, îndoită cu pielea hamurilor, de-o fac mai lată. Să mă țină.

În ziua bîlciului, pe la prînz, cînd era gălăgie în toi, a început să urle unu într-o goarnă de gramofon...

— Lume, lume, azi va merge pe sîrmă Sandu Vlase a lui „Saișpe" din Măracineni, ăl de s-a-ntors de pe front cu un picior de lemn. Lume, lume, soro lume, azi... si iar de la capăt.

Grigore si cu ăl de urla în goarnă, cînd au văzut tot puhoiul strîns într-o parte si alta a sforii. I-au ridicat pe Sandu pe parmalicul făcut din salcîmul tăiat. Se strînseră în jur toti bătutii cu neamurile lor, în care se-ncălzise sîngele.

Vlase strigă :

— Si acum, cei care vor să mă vază mergînd pe sfoară să plătească. Să pună banii în găleți. Zeci de mîini se întindeau spre găleata purtată de Grigore, Vlase se uita la ei si gîndi. „Uită-l pe ceaclauzul Sîrbului, a pus un pumn de bani de hîrtie si pe-al Gherghineiului si al lu' Mălai Mare, si pe al... Toti vor să vadă cum îmi rup gîtul.

Îi ia la refec pe toti din ochi si cînd se-ntîlnesc privirile, ei lasă capu-n pămînt.

— Gata, nene, nu mai am unde-i pune — strigă Grigore, arătînd de jos cele două găleți pline vîrf și sînul îndesat cu bani. Ia, uite !

Vlase se uită la bani si văzu că pămîntul e mai departe decît înainte. Se dădea peste cap parcă toată lumea aia adunată într-un scîncior uriaș. Făcu semn cu mîna, a tăcere, cu toate că multi nici nu mai suflau.

— Mă, eu v-am bătut pe voi sau pe neamurile voastre, m-am întors din război fără un picior. De ce să merg pe sîrmă ? Mai bine să ne batem, ce ziceti ? Toti ridicară capetele si ochii lor porneau spre el ca gloanțele trase de-o pușcă cu lunetă.

— Ei, ce ziceți ? strigă gîtuit și vorba nu mai era a lui.

— Să mergi pe sîrmă, să mergi pe sîrmă, să mergi pe sîrmă, să mergi pe sîrmă ! — strigau toti.

Si gurile se-nlănțuiseră într-o horă strîmbă ce-i bătea-n urechi ca toba care l-a trimis la atac în ziua cînd dreptul nu i-a mai ajuns în pămînt.

constantin nisipeanu

Oglinda

Mă întorc spre mine cel din oglindă mai mult
din respect pentru iluzia ce-mi acaparează
privirea întocmai ca un porumbiel care ți se
așează în palmă să-și ciugulească semințele.

Nu știu dacă mă văd pe mine în imaginea
omului ce stă față în față cu mine sau dacă
pe locul acela nici nu se află vreo oglindă
ci numai o fereastră neștiută de mine,
din care mă privește poate altcineva,
vreo ființă
care și-a împrumutat chipul meu numai așa
ca să-mi dea iluzia că mă privesc
într-o oglindă.

M-am scufundat poate într-un vis greu,
din care
nu izbutesc să fug, sînt față în față cu mine
însumi, dar s-ar putea să mă aflu
numai într-un
joc de șicană. Cum să-mi dovedesc care
anume sînt
eu cel adevărat, dacă sînt tocmai celălalt,
cel pe care
presupun că îl văd privindu-mă din oglindă ?
S-ar putea să fiu amîndoi, să fiu și unul
și altul ?
Ce nu se poate întîmpla atunci cînd privești
în oglindă !

(din volumul „O lăută de frunze", în curs de apariție la Ed. Cartea Românească).

vlaicu bârna

Am moștenit o țară

Am moștenit o țară frumoasă și bogată
măreață-ntruchipare a unui vis străbun,
din Maramureș pînă la marea înspumată
cu șesuri roditoare și codri de gorun.

Cu mărturii latine în stei de piatră scrise
pe plaiuri locuite de-al Daciei norod
e mîndra Românie, pe care o-ntregise
la anul șase sute Mihai, viteaz voevod.

Trecuta-au vremi amare și vifore-au trecut
peste pămîntu-acesta pe care ne-am păstrat,
iar munții și pădurea la sîn ne-au fost ținut,
de-acolo coborîrăm cu brațul înarmat.

Minarăm pluguri : turme, pe plaiul însorit
la vetre petrecurăm cu doina și balada
dar n-am crutat vreodată pe cei ce ne-au robit
gonindu-i și stîrpindu-i cu sulița și spada.

La Războieni, la Baia, Oituz și Mărășești
sînt locurile unde puterea ne-o aflară,
sultanii semilunei, oștirile crăiești,
cei ce ne-au fost prin veacuri năvălitori
de țară.

Am moștenit o țară frumoasă și bogată
și-i vom spori avutul și faima-i vom spori
prin fapte vitejească, prin muncă încordată,
cu-avîntul ce Partidul în suflet ni-l sădi.

valeriu pantazi

Puritatea amiezii

Poeți fiind lăcaș al neodihnei
Dau sunet vestind puritatea amiezii

Sunetul ce se aude este al binelui
Și al curatei înțelepciuni

Doar pentru oameni scutură piersici
Cum scuturi piersici peste icoane

Doar pentru Muma lor adorm
Lîngă Izvor...

A te iubi fără odihnă

Din acest loc numai un munte se poate înălța!
Treaz și fără pămînt
Fără nori deodată :
Numai un munte !
Păsările cum să fie
înalții pini și mestecenii
Izvoarele ?
Dar eu vin și nu întreb
am întrebări și nu întreb :
Are din stele veghea luminii
are din aerul lumii lumină
ca țărmul mării, ca vulturii
tremură-n ochiul meu...
Ziua în Oraș trăind și visînd
arborii de pe Calea Romană
iarba din streașină
apele în pînza ploii ca nouri
peste zare terasele albe, albastrul
pasărea cîntînd în luminișul pieții :
Liniștea liniștii din amintire.
Îmi desenez acum chipul
în aerul cerului cel mai frumos
piept de argint al Dîmboviței !
poartă-mi privirea la Istros, la Mare !
Nu am văzut vulturul ;
Să ia aminte
cum în amurg se zărește !

Aici fiind fii

Fericire curată să fii o secundă
în albia șinelui tău
cînd pe buze îți urcă
rodul poporului în cuvinte !

A fi definit
cînd sărbătoarea istoriei ni se împarte
în stema cu pini și cu grîuri precum
numai căminul nostru fericit
care este o Țară !

Cine e om doar în numele lui ?

Aici fiind fii
să-i arătăm soarelui
cum să-și așeze lumina :
Bucură-mă iasomie !

Cum poate numai gîndul
iubește cîmpul tulburat de grîu
fereastră deschisă în AUGUST
Visul
îmi arde degetele.

13 AUGUST 1977
L4

teatru **t**

Bilanț

Două noțiuni au patronat (așa cum era firesc) stagiunea teatrală trecută : **istoricul** și **politicul.** Evident că tot sub zodia lor s-a înscris și activitatea **tinerei** generații de regizori (chiar dacă în această echipă artistică ne-am obișnuit să includem creatori între douăzeci-și-trei și patruzeci de ani !). Poate că în anul teatral recent încheiat a fost nedreptățită comedia ; s-ar putea, deasemenea, să nu fi fost acordată o foarte mare atenție nici piesei de stringentă actualitate. Dar stagiunea '76—'77 a însemnat, mai mult decît celelalte, o școală a spectacolului istoric și politic, un „curs de perfecționare" absolvit cu bine de către o parte din tinerii noștri regizori. **Răceala** lui Dan Micu, **Descăpățînarea** lui Tudor Mărăscu, **Două ore de pace** montată de Alexa Visarion și Kincses Elémér, **Henrik VI** în viziunea lui Ioan Ieremia, **Răfuiala** Magdei Bordeianu, **1907** pus în scenă de Nicolae Scarlat, **Dictatorul** lui Adrian Lupu, **Răscoala** montată de Radu Boroianu, **Appassionata** lui Sergiu Savin, **Hotărirea** în viziunea lui Al. Colpacci, au fost spectacolele istorice importante ale stagiunii, majoritatea dedicate (sau chiar înscrise pe lista de premii a) festivalului „Cîntarea României". Deasemenea, **Interviul** Cătălinei Buzoianu, **Da sau Nu** a lui Visarion, **Fundația** lui Ieremia, **Maria și copiii ei** de Mircea Marin, **Arthuro Ui** montat de Kincses Elémer, **Balconul** lui Scarlat, **Puntila** pus de Mărăscu și Lupu (după cum se poate observa, unele nume se repetă) s-au înscris și ele cu succes în sfera montărilor de teatru politic, menționabile, ale stagiunii trecute.

Nu vreau să afirm că vreuna din reprezentațiile mai sus citate a fost perfectă ; de altfel **„fiecare perfecție este rudă cu un defect în care amenință să se transforme"** și găsesc că e preferabil un act artistic cu mici cusururi unuia minat, în esență, de o uriașă carență. Așadar, aceste spectacole au reușit să se integreze, alături de montări semnate de regizori din generația matură, în palmaresul valoric al stagiunii. S-au afirmat și în anul teatral care-a trecut patru noi regizori : doi deja absolvenți (Valeriu Paraschiv și Magdalena Klein) și doi viitori absolvenți (Al. Dabija și M. Mănuțiu). Să sperăm că și despre unii, și despre alții, vom mai auzi — oricum, mai mult decît despre cei care — au terminat regia anul trecut !

Nu pot să nu observ însă că din cei (aproximativ) **patruzeci** de tineri regizori care lucrează pe toate scenele țării, s-au remarcat în stagiunea trecută doar o treime ! Așadar, regret că nu am putut vedea în ultimul an nimic interesant realizat de Iulian Vișa, Aureliu Manea, Cristina Pepino, Al. Tocilescu, Petre Bokor, Brandy Barasch, Mircea Cornișteanu, Anca Ovanez, Silviu Purcărete ș.a. Poate că mulți din ei au avut spectacole demne de interes în lunile din urmă, dar o montare bună, nevăzută de nimeni, nepopularizată, neprogramată, este aproape la fel de inutilă ca și cel mai prost spectacol al stagiunii. Și asupra acestui aspect, atît teatrele, cît și tinerii creatori, vor avea desigur, de meditat.

Bogdan Ulmu

film **f**

Inspectorul și fantoma

La Lobos bîntuie fantoma unui comerciant care se îngrijește să plătească datoriile pe care omul le făcuse cînd mai era încă în viață — preocupare onestă de altfel, deși orașul e terorizat de această apariție învăluită în ceață care galopează la miez de noapte pe străzi și al cărui cal scoate fulgere de fum pe nări. Mărinimia fantomei este însă îndoielnică : ducații cu care își plătește creditorii sînt falși și, mai mult decît atît, începe și ea să pretindă să i se înapoieze banii datorați. Cînd lucrurile ajung pînă acolo încît regele însuși împarte săracilor ducați falși lansați pe piață de fantomă, situația nu mai poate fi trecută cu vederea și inspectorul Strang intră în acțiune. Dar cum să urmărești o fantomă și, mai ales, cum să o prinzi ? Orice inspector de poliție ar fi oarecum dezorientat de o asemenea misiune, dar Strang i-a citit pe Aristotel și pe Spinoza, i-a și înțeles pe deasupra, așa că nu se va pierde cu firea și își va duce însărcinarea la bun sfîrșit cu un sînge rece remarcabil.

Ne aflăm într-o lume plină de parfumul trecutului și trebuie să spunem că arareori într-un film istoria, aventura și spiritul s-au întîlnit într-un mod atît de fericit laolaltă. În cele mai multe filme de epocă istoria atîrnă ca o ghiulea de piciorul unui ocnaș, pe cînd aici ea aduce un plus de savoare, de inedit. Scufundîndu-se în trecut, regizorul Robert Bán cîștigă pentru filmul său o lume fabuloasă, această dimensiune dînd atmosferă și nu mirosul caftanelor sau chivărelor, ca în alte producții. Nici o stridență, nici o notă forțată în această poveste, deși prilejuri de a cădea în pitoresc și în homeric chiar, ar fi fost destule. Fără îndoială că meritul realizării acestui film spiritual, inteligent, aparține mai ales scenaristului și regizorului Robert Bán, ca și interpretului principal — Gyorgy Cserhalmi care în rolul inspectorului Strang face o creație plină de adevăr și de firesc. Un dialog spiritual păstrează o rezervă decentă față de tot ce ar fi putut fi exagerare și șantaj sentimental. E de observat însă că ironia superioară și chiar sarcasmul, care fîlfîie filmul de ridicol, nu-l lasă nici să iasă din rezerva și echilibrul său pentru a atinge acea zonă de inefabil rezervată numai faptelor artistice de excepție.

Ca toate spiritele libere de superstiții și prejudecăți, Robert Bán se teme de exploziile de pasiune ; chiar în istoria imaginată de el, singura patimă care se dezlănțuie este dragostea și, fapt semnificativ, din această dezlănțuire se naște o fantomă.

Inspectorul și fantoma poate fi considerat ca o victorie a luciditătii, a spiritului realist, în lupta cu tenebrele, deși la fel de bine poate servi și drept material didactic pe care sînt ușor de demonstrat și limitele acestui domeniu a calmului ironic și detașării : lipsa acelei grandori pe care numai greșeala o poate aduce în ținuturile senine ale perfecțiunii.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Ora tineretului

● Oricît de importante ar fi subiectele unei emisiuni ca „Ora tineretului", ne așteptăm ca reportajele, anchetele, interviurile și comentariile sale să aibă acea notă de tinerețe, de degajare, de comunicativitate și de căldură specifice vîrstei tinere. O astfel de emisiune trebuie să ne placă, să aibă farmec, naturalețe, să încerce să ne apropie, mai ales pe noi, telespectatorii tineri. Crisparea, comentariul lung, arid și plicticos, întrebările șablon ale reporterilor, lipsa unui „amfitrion" al emisiunii pot fi tot atîtea impedimente, care, prezente ici și colo, pot submina, uneori, personalitatea acestei emisiuni, pot să înghețe tonul familiar, degajat pe care îl are de multe ori această parte a programului TV adresată tinerilor. Să urmărim dezideratele comunicate mai sus pe modelul unei emisiuni recente.

Rubrica „Tineri pe șantierele țării" i-a adus în prim plan pe liceenii arădeni, care își fac vacanța în haine de lucru, la Complexul de sere, pe șantierele Sălii polivalente și Combinatului chimic din Arad. Ce a însemnat de fapt acest reportaj ? Un comentariu arid, plicticos, cîteva interviuri „standard" cu reprezentanții unităților beneficiare și cu un reprezentant al organizației municipale de tineret prezent pe șantier într-o elegantă ținută „de birou". Cum a încercat să ni-i apropie emisiunea pe tineri ? Prin două interviuri ultrascurte în finalul emisiunii (niște întrebări care presupuneau răspunsuri pur retorice) și prin inspirația operatorilor TV care au știut să surprindă acele gesturi de o duioasă naturalețe pe care le dă dulcea oboseală a muncii depline : un tînăr ștergîndu-și sudoarea cu mîneca, o fată mușcînd un sandviș pe marginea șantului proaspăt săpat ș.a.m.d., imagini mărunte care compun o parte din atmosfera acelui colectiv de tineri. În schimb, întrebările au fost lipsite de naturalețe, reporterul a fost rece, distant, astfel că apropierea de eroii reportajului nu a fost cea scontată.

Cam în aceeași notă de ariditate, s-au menținut alte două secțiuni ale emisiunii : „Inițiative uteciste" și „Irigarea culturilor", secvențe desprinse parcă dintr-o emisiune economică. Nelipsite de pretextul formal : este vorba despre tineri, despre inițiative ale tinerilor, aceste reportaje n-au găsit totuși acel stil, acel unghi favorabil din care faptele comentate să aibă culoare, naturalețe și lirism, să intereseze, să placă.

Reușitele au fost marcate tot de rubricile de tradiție ale emisiunii : „Colegi de generație" (fermecătorul portret al elevei din Brașov, Dana Nigrim, de pe acum o mare pianistă) și „Ancheta T" a Ancăi Fusariu despre pasiunea muncii și ipostazele ei.

● Evenimentele săptămînii TV : **„Atitudini"** (o remarcabilă anchetă a Rodicăi Rarău), piesa **„Adam și Eva"** (într-o interpretare impecabilă a Teatrului dramatic din Brașov și **„Eroii și dramele Jocurilor olimpice de la Montreal"** (un film artistic în deplinul înțeles al cuvîntului).

Mircea Florin Șandru

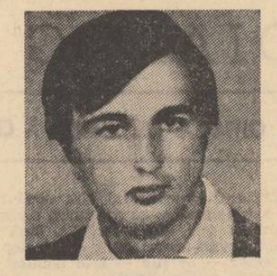

eugen uricaru

scrisorile

După foarte mulți ani, locotenentul Copaciu făcea o vizită inginerului Bașaliga. Ultima oară se întîlniseră cu cîteva zile în urmă la vînătoarea unde fusese invitat și noul profesor de istorie iar acest fapt, un fapt desfășurat într-o ambianță prietenească în după-amiezile de duminică prin fața școlii și a prăvăliilor, și își luase haina obișnuit să-și simtă trupul bine strîns în cusături. Haina civilă era aceeași pe care o purtase și în vremea cînd la Vladia venise inginerul, aceeași, chiar, în care fusese îmbrăcat cînd căutaseră scrisorile numitului Șerban Pangratty printre vechiturile din vila Katerina. Între timp se mai îngrășase, îmbătrînise, însă haina rămăsese la fel de trainică, de bună și îl stringea pe la umeri și în spate într-un fel plăcut, ce îi dădea încredere. Bașaliga luase cu el scrisorile găsite atunci și acest fapt l-a făcut pe Copaciu să fie atent, să chibzuiască orice gest, simțind așa o răceală, o umbră ce creștea între ei. Nu dorise pînă atunci să-l stîrnească pe inginer, știa prea bine că într-o văgăună ca Vladia lucrul cel mai bun era să nu întîlnească pe nimeni în drumul său și de aceea de multe ori, în privința lui Bașaliga, el fusese acela care schimbase calea, repetîndu-și pînă la plictiseală o frază pe care o citise într-o carte a unuia căruia îi reușiseră toate în viață, — cel mai deștept cedează. El nu era convins că într-adevăr cedează ci își spunea că este în fapt **un tolerant.** Era tolerant deoarece îl lăsa pe inginerul Bașaliga să fie cel mai important om din Vladia, chiar și atunci cînd făcea anumite lucruri numai pentru a sublinia, pentru a întări această stare de fapt. În drum spre inginer, Copaciu trecu prin fața vilei deja pierdută în întuneric, știa bine că bătrîna nu doarme, stătea la fereastră să vadă, nu să fie văzută, zîmbi și lovi o piatră cu virful cismei ascunsă în pantalon, „o vreme era invers" și pe cînd lăsa în spate uriașa construcție îl cuprinse pentru cîteva clipe gîndul că această vilă n-a fost ridicată nici pentru K. F., nici pentru ca ea să-și găsească adăpost aici sau alții, veniți cine știe pentru cît, ci acel necunoscut individ a vrut să lase un semn al trecerii lui prin lume, un semn de care el, Copaciu, și poate și inginerul, se simt stînjeniți, și cu cît trece timpul cu atît are impresia că totul devine o chestiune personală a sa, clădirea și tot ceea ce plutește în jurul ei, cu umbra și legendele, caraghioase în cele din urmă. Vînătoarea îl convinsese că și pe inginer îl preocupă persoana lui Vicol Antim, el avea părerile sale despre tînăr, dar avea impresia că nu este vorba numai despre Vicol Antim, ci și de faptul că el, după ce și-a găsit o vreme adăpost la vila Katerina, continuă să locuiască acolo, fără să spună nimănui nimic din ceea ce se întîmplă înăuntru. Copaciu avea impresia că Bașaliga este sincer neliniștit de faptul că și Vicol Antim și bătrîna nu s-au tulburat reciproc, ci mai mult, tînărul se adaptează, chiar se transformă încetul cu încetul, căpătînd un ceva inexplicabil propriu acelei clădiri. Locotenentul Copaciu știa despre sine că este un om ce se pricepe. Și acest fapt l-a făcut să privească liniștit la primitivele dar sigurele acțiuni ale inginerului care în lungul anilor reușise să convingă pe toți acei ce trebuiau convinși că el este singurul om în stare să-și asume responsabilitățile unei existențe tihnite a întregii Vladia.

Copaciu îl privi și căută să-l înțeleagă. Inginerul vorbea despre o **adevărată nenorocire** și totuși era liniștit, chiar bine dispus. Scoase o sticlă din dulapul cu vase, îi turnă într-o cană de tablă și inginerul înghiți repede. — Bună, bună. Și eu care credeam că te-ndulcești numai cu spumosu. Te-ai dat la spirtoase, locotenente, și nu spui nimic.

Copaciu își turnă și el, bău, se șterse la gură — zici că e rău ?

— Mai rău nu se poate. Totul e compromis, lăstari, struguri, producția anuală. Mai bine dormeam tot anul că tot acolo ajungeam. Poate ceva tescovină să iasă, un fleac să nu spunem că n-am făcut ceva.

— Și ?

— Și nimic.

— Cum nimic ?

Bașaliga spusese **nimic** cu nepăsare, părea că în cele din urmă îi convine această încercare, așa cum se întîmplă cu acei pe care îi amenință o primejdie, care se pregătesc îndelung să o întîmpine și o așteaptă ca pe o ușurare, numai spre a-și dovedi că nu s-au pregătit îndelung și în zadar.

„Pînă la urmă totul o să fie bine, cu inginerul Bașaliga nu poate să fie **pînă la urmă** rău, doar că trebuie să-și dea oamenii seama că acest **pînă la urmă** ni se datorează. Păi, tu ce crezi, am stat degeaba ? Am muncit Copaciule, am muncit, am strîns rezerve, am depozitat, am îngrijit. Ba chiar pot să spun că ploaia asta n-a venit aiurea, a venit ca **să se vadă** că inginerul Bașaliga n-a stat cu mîinile-n sîn, că nu e un om de paie".

Copaciu crezu că Bașaliga se îmbătase, dintr-o cană de țuică se îmbătase, însă nu era așa. Se vedea din privirea sa că nu se îmbătase ci numai ajunsese la o anume stare de excitare, trebuia să spună cuiva cît de mult muncise și doar se întîmplase în așa fel încît **recunoașterea** pe care o merita, trebuia să i se dea într-un asemenea prilej.

După ce mai bău o dată din cană, Bașaliga îi făcu un semn — eu te las, mă duc să văd dacă nu se surpă vreun mal, ne vedem după ce stă ploaia și se năpusti afară, spărgînd vălul apei reci. Din trupul său ieșeau aburi și Copaciu îl urmări cu privirea pînă cînd nu se mai văzu.

Îl întîlni după o săptămînă. Bașaliga se plimba prin vii, totul era la pămînt, cîțiva oameni încercau să ridice rugii dar cei mai mulți erau rupți, inginerul era murdar pînă în albul ochilor de noroi, vorbea, gesticula, oamenii se țineau după el și încercau să înțeleagă ceva ce le-ar folosi în acea împrejurare.

Cînd îl văzu pe Copaciu, Bașaliga îi făcu semn. — Salut, salut. Nu l-ai văzut cumva pe ăla, pe Maxențiu Adam ?

Bașaliga îi vorbea lui însă aproape că striga, să-l audă toată lumea. Copaciu dădu din cap că nu, și atunci inginerul izbucni, — mama lui de căpos, ce-i pasă, stă ascuns ca șobolanul în vizuină, ce-i pasă că noi toți ne luptăm cu natura dezlănțuită. El stă și-și vede de varza și de cartofii lui iar noi ne zbatem aici unde-i soarta tîrgului. Lui cică nu-i pasă dar una două îl vezi pe stradă ca un hîrciog cu sacu'la spinare. Apoi continuă, cu voce scăzută încît nu se mai auzi aproape nimic. Copaciu înțelese bine că Bașaliga nu vorbea întîmplător despre Adam, situația era de așa natură încît orice s-ar fi spus atunci intra adînc în memoria oamenilor și nimeni nu avea puterea în acele clipe să se întrebe asupra rostului sau adevărului celor spuse. Mai mult decît atît Copaciu întui limpede cum Bașaliga va ști să pună în opoziție efortul său, adevărat și folositor, cu cele spuse despre Adam ajungîndu-se așa, prin încurcate căi ale memoriei și afectivității, la un lucru clar — Bașaliga înseamnă bine, și așa era, Adam înseamnă rău, iar aici Copaciu se îndoia profund, dar cine în afară de el avea chef să se îndoiască. Și nu s-a apropiat de Bașaliga lăsîndu-l să se piardă în mulțimea oamenilor uzi, murdari, obosiți, explicîndu-le cum vor trebui să salveze dreptul la existență a tîrgului, aducînd și plantînd, replantînd acolo unde se poate, viața, adevărata stăpînă a vieții lor. De acolo, din coasta dealului, Bașaliga explica arătînd cu palma cum vor reface porțiunile lovite, cum totul va fi întesat de viță, cum totul va fi bine. Palma lui plină se opri o clipă în dreptul petei de un verde deschis, acolo era birlogul lui Adam și Bașaliga trase încet, ca și cum ar șterge aburul de pe un geam iar acest gest îl văzu toată lumea.

Desene de Sabin Ștefănuță

În oraș Copaciu îl văzu pe Adam cu sacul în spinare, mergînd spre casă și o clipă dori să-l întrebe cum se descurcă însă se opri la timp. Nu avea nici un rost o asemenea întrebare iar compătimirea de dincolo de ea nu-l privea pe Adam. Așa cum nici el nu arăta că îl interesează lenta mișcare de translație ce îl va aduce din marginea lui de lume în mijlocul virtejului, mic și de aceea înspăimîntător, pe care Bașaliga căuta să-l stîrnească ajutîndu-se și ajutat de oameni și împrejurări.

Peste cîteva zile veni un camion cu lăzi, Bașaliga îi spuse că sînt comandate de el, la Centru, o să pună totul pe picioare, iar seara, cînd trebuia să plece, șoferul înjura de mama focului, învîrtindu-se prin curtea Cramei. Copaciu s-a apropiat, era în uniformă și văzîndu-l omul începu să drăcuie mai tare.

— Ce-i mă cetățene ? îl întreabă Copaciu. Ți-a ars bujia, una, alta ?

Șoferul își dădu basca pe ceafă. — Ba să mă iertați, dom'șef, dar e mai rău ca la țigănie. O oră am lipsit dom-le, să beau un suc, să iau o friptură și mi-au dispărut șase lăzi. Ca un făcut nu alta. Chiar alea șase de le-am pus lîngă cabină, că erau primele.

Copaciu îl privi uimit, înțelegea că i-au dispărut lăzile dar de ce **unele** și nu **oricare** dintre lăzi.

— Nu erau toate cu butuci de vie ?

—Nu, dom-le, la început așa a fost dar după aia s-au dat șase lăzi jos și s-au pus altele cu răsaduri. Varză, roșii, ridichi, salată, verdețuri, ce mai.

Copaciu abia se stăpîni să nu scoată un strigăt de uimire și îl bătu pe umăr — lasă dom'le că nu face nimeni gălăgie, le-or fi luat ăia de au nevoie. Și se întoarse brusc pentru ca să nu i se vadă uimirea și tulburarea. Atunci n-a înțeles nimic și nici nu putea înțelege. Doar mai tîrziu observîndu-l atent pe Bașaliga a descoperit un lucru care altfel l-ar fi făcut să-și pierdă încrederea în intuiția, în talentul său, Bașaliga îl ajuta în secret pe Adam pentru a putea rezista, fără acest ajutor Adam ar fi dispărut la fel de ușor ca și închipuita abureală pe care mîna sa plină o șterse atunci, în coasta dealului. Bașaliga nu avea nevoie ca **Adam să fie distrus ci doar de distrugerea lui lentă, atît de înceată încît să nu ajungă niciodată la capăt, pierzîndu-și astfel sensul.** Acolo, în curtea Cramei, văzîndu-l pe șoferul acela nervos, slab, transpirat care își număra lăzile, Copaciu re-alcătui întregul plan a lui Bașaliga de a se face necesar la Vladia și surprinzător, chiar pentru el, îl invidie. Era în fond o capodoperă, fapt de care el Copaciu nu va fi niciodată în stare. Apoi, cu timpul, se liniști, se convinse că Bașaliga făcuse tot ce făcuse pentru a putea căuta în liniște. Nici o clipă nu uitase de vila Katerina și acel ceva era adevărata și singura lui obsesie. Copaciu avu confirmarea acestui fapt văzîndu-l pe Bașaliga atît de interesat de existența noului profesor de istorie Vicol Antim.

Acum se hotărîse să-i facă o vizită inginerului tocmai pentru că venise momentul în care vechea sa pasiune ieșise la lumină aidoma unei mai vechi epave eliberate de mîl și nisipuri, plutind aproape de suprafață, îndeajuns de aproape încît să se poată vedea.

Și pentru că era convins de acest lucru Copaciu se ducea în vizită la inginerul Bașaliga după atîția ani. Locuia într-o cameră la etaj din clădirea Cramei, la capătul unui balcon lung și îngust, mărginit de o balustradă metalică. Din stradă nu se vedea dacă la inginer era lumină așa încît Copaciu trebui să străbată în toată lungimea ei trecerea îngustă, poditā cu scînduri, plină de pete și crăpături.

Se opri în fața ferestrei, înăuntru era întuneric. Văzu același geam crăpat lipit cu o fîșie de hîrtie, cîndva albastră acum galben-neagră, ușa se mai scorojise, vopseaua căzuse și din nou își aminti de casa părinților săi privind broasca exterioară, pătrată, neagră, aidoma unei cutii de cremă de ghete „Primus". Se rezemă de balustradă și cercetă atent, dincolo de geamul îngust, în două părți. Se părea că inginerul nu era înăuntru sau dacă era dormea. Ar fi trebuit să se întoarcă, să-l caute la „Progresul", să întrebe de el pe Strada Mare dar nu voia acest lucru, ajuns aici nu mai trebuia să dea îndărăt. De acolo, din balcon se vedeau cîteva case mai răsărite, viile dimprejur și chiar geamul în care stătea încă bătrîna. Era întuneric, ieșise luna și Copaciu constată nu fără uimire că din acel loc Vladin părea o așezare cu un farmec al ei sau poate numai se sentimentaliza fiind singur. Cînd încercă neîncrezător clanța aceasta cedă și ușa se deschise. Intră, doar un pas peste prag și din întuneric se auzi vocea inginerului, cu o nuanță de uimire „Tu erai, Copaciule ?" și apoi un **aaa** lung, modulat și din nou „deci tu erai acolo".

Copaciu spuse cu un ton artificial : — Dormeai ? Dacă dormi vin mîine, altădată !

Bașaliga se dădu jos din pat, mai bine spus Copaciu bănui că s-a dat jos pentru că nu vedea nimic, auzea doar respirația, acum o auzea limpede și acel zgomot nedefinit pe care orice ființă îl face atunci cînd se mișcă, atunci cînd e vie. Inginerul nu-l invită înăuntru, nici nu făcu lumină. Copaciu știa că nu-i place să-l vadă cineva dezbrăcat, asta și cu mulți ani în urmă cînd încă era tînăr, mai ales acum cînd se îngrășase, cînd se vedea limpede că era bătrîn și viața tihnită de la Vladia **se depunea** nu se scurgea. Așa că rămase în ușă, rezemîndu-se de margine, conștiind astfel ciudatul mod al inginerului de a primi un oaspete.

„Nu dormeam, sînt prea obosit ca să pot dormi. Drept să-ți spun așteptam. M-am obișnuit să stau pe întuneric, simți cum miroase a vin ? Butoaiele. Butoaiele sînt vechi, lemnul miroase, nu e vinul, e doar lemnul. M-am obișnuit și cu asta. Acum e liniște. Ce zici, nu-i liniște ?"

— E foarte liniște, nici măcar greieri.

„Eee, greieri, greierii nici nu se aud pînă aici. Aici în Cramă parcă nici nu mai locuiești la Vladia. Ziduri groase, var, curte interioară bătută cu cărămidă. Mă bucur că ai venit locotenente, mă bucur pentru că te-ai gîndit la mine chiar dacă nu m-ai văzut. — Copaciu îl asculta cu atenție și nu putea să creadă că inginerul Bașaliga devenise dintr-o dată sentimental. Aștepta ca lumina lunii să fie atît de puternică încît să desprindă din încăpere cîteva linii, aștepta mai ales momentul potrivit pentru a-i spune de ce anume venise. Și momentul i se arătă atunci cînd inginerul îi spuse : — Am îmbătrînit, locotenente, ar trebui să mai ies, să mai bat grădinile, ripile, cum s-ar spune **să fac sport,** uite după vînătoarea aia și acum simt cum mi-au intrat oasele unul într-altul. Copaciu rise — ei lasă că nu-i chiar așa, mai mult **te** plîngi ca să n-ajungi să plîngi. Dar fiindcă veni vorba, știi că profesorul ăla sau profesorașul, și îi făcu deosebită plăcere să repete — profesorașul — umblă destul de mult. Parcă a dat în doaga ăluia de științele botanicii, Croicu. Umblă, cercetează, întreabă, ca și cum..." și se opri brusc avînd sentimentul că de fapt vorbesc singur, unei camere goale, în fața căreia stă fără ca nici un străin să-l țină ci doar un motiv al său, bine ascuns și puternic, îl face să stea acolo. — Ești aici, inginere ? întrebă cuprins de îndoială. — Asta-i bună, cum adică sînt aici ? se auzi din întuneric. — Scuză-mă, am spus și eu așa, din obișnuință (ca și cum asta ar fi explicat ceva). Sînt sigur că profesorul caută și el ceva. Ironic, inginerul replică. Dar cine mai caută **ceva,** locotenente ? Că dacă iei lucrurile așa, aici toată lumea e nebună și caută ceva. O fi umblînd și el ca tinerii, de. Și începu să rîdă dar se opri brusc. Păi de aia l-am și luat la vînătoare, ca să vadă și el împrejurimile, să nu moară prost !

Copaciu avu impresia că inginerul era pe cale să descopere motivul vizitei sale așa că se grăbi. — Inginere, una și cu una fac două. Am venit să-mi dai scrisorile !

Se făcu liniște, o liniște care îi apăsa timpanele încît ar fi trebuit să urle dar se stăpîni.

— Și ce crezi dumneata că tot caută ăla ? Dar de ce să aștept să-mi spui tu cînd e destul de simplu. Zici că umblă prin grădini dar nu după fluturi ca necăjitul ăla de Croicu. Asta înseamnă că **și el** caută urma lui Șerban Pangratty. Caută **aerodromul.** Am dreptate Copaciule, ce zici, am dreptate ? Și pot să-ți spun și de ce caută aerodromul. Pentru că baba aia nebună i-a umplut capul cu tot felul de povești și singurul lucru palpabil din toată istoria asta e aerodromul. Așta e profesor serios, Copaciule, nu profesoraș cum zicem noi. Sau mai bine cum zici **tu.**

Copaciu îl opri. — Mai este ceva, inginere. Mai sînt scrisorile **de la** Șerban Pangratty. Pe acestea ți le cer. Și ele sînt o dovadă. Inginerul începu să chicotească, auzi dom'le, auzi la el, știi că ești bine, ce poa'să facă toamna dintr-un om ! Și de ce mi le ceri locotenente, ce să faci cu ele, ce anume vrei să faci tu cu ele ?

— Ți le cer ca să le citesc, de asta ți le cer. Și eu vreau să găsesc aerodromul, o urmă măcar, mă înțelegi, doar o urmă și după aceea gata. Crezusem că totul s-a liniștit, că nu-i decît o poveste, înțelegi, po-ves-te. Există, nu există, este nu este. Mă obișnuisem să nu mă mai intereseze, să nu mă mai întreb. Cred că și tu la fel. Și hop-țop vine junele și ia totul de la capăt. Mă obligă să o iau de la capăt. Vrea nu vrea, Vicol Antim este un **factor.** Inginerul nu se obișnuise încă cu noile cuvinte ale lui Copaciu, le folosea rar și dădea de înțeles că a meditat mult la întrebuințarea lor. Iar ca să o iau de la capăt îmi trebuiesc scrisorile. De asta am venit, să mi le dai.

Inginerul se lovi cu palma peste umărul gol, poate un țînțar, Copaciu nu vedea, doar auzea. — Ții minte că ți-am spus odată, **demult** că **le-am citit și după ce le-am citit m-am simțit bine.** Ții minte, bătrîne amic ? Ia, zi !

Copaciu își amintea perfect, în ziua aceea se hotărîse să-l privească mai atent pe inginer, atunci avusese pentru prima dată senzația că între ei doi încap mult prea multe lucruri pentru a putea fi și prieteni.

— Da, mi-aduc aminte, deși nu mi-ai făcut de loc impresia că te-ai simțit bine. Sau mai bine ca mine !

„Află Copaciule că mă simțeam într-adevăr,

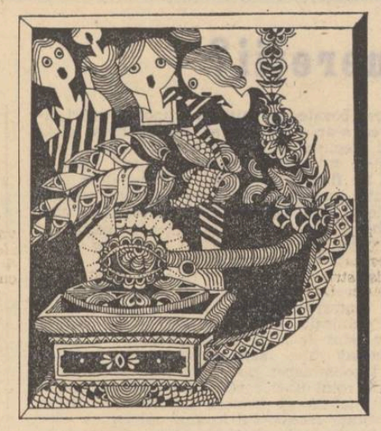

deoarece, ia aminte, deoarece nu mă mai interesa. **Scrisorile acelea sînt false !** Închipuie-ți, dacă ești în stare, că bătrîna **își scria singură scrisorile.** E adevărat că sînt capodoperă a dedublării dar **eu sînt convins** că ea și le scria singură. N-a primit niciodată nici o scrisoare de la Șerban Pangratty. Cel puțin în pachetul ăla nu există nici o scrisoare de la aviatorul ăsta, așa după cum cred că nici el nu există. Asta n-o știai Copaciule, este ?"

Copaciu se așteptase ca Bașaliga să-i spună că le-a pierdut, că sînt niște fleacuri, că în ele nu există nici un amănunt concret. Dar ceea ce auzise îl depășea. Și singurul lucru la care s-a gîndit a fost acela că Bașaliga era totuși un tip nespus de deștept dacă și de data asta a reușit să **inventeze ceva grozav,** atît de grozav încît să-i scape printre degete.

Vru totuși să i le mai ceară încă o dată însă inginerul îi ghici intenția. — Așa că nu are nici un rost să le mai caut și mai ales să ți le dau. Despre aerodrom nu există nici un cuvînt în

Continuare în pag. a 7-a

radu cârneci

Invocație la Mihai-Vodă-Viteazul

Măria Ta !, din veacul douăzeci
ființa mea spre tine-i cu-nchinare,
Tu, duh viteaz, nemuritor în veci,
izbînditor de strămoșești hotare !

Aici, la Alba Iulia, atunci,
măreț intrai, ca Decebal alt'dată
și Dacia îți aștepta porunci :
trei țări surori, trei gemene-ntr-o soartă.

Ce mîndră-a fost strălucirea Ta !
Tu, zeu în fruntea armelor române,
iar cerul bucuria repeta
căci cu dreptate-ai legiuit, stăpîne.

A fost un timp cu virful în azur
și rădăcini în tainice-oseminte ;
un Domn Român și țara împrejur
și-n față idealuri mari și sfinte !...

Dar Te-au răpus !... Și-naltul a țipat
prinzînd cu spaimă sufletul Tău mare
și, credincios, pămîntul s-a sculptat
cu sîngele-Ți, de jertfă-mbrățișare.

Măria-Ta ! fu aspru timpu-apoi
în singiuiri și tînguiri de moarte,
căderau mereu la visul Tău eroi,
chemați fiind durerea să ne-o poarte

Și-au tot căzut ! Ci voia lor fu zbor
ce se-mplini : hotar pe vechi hotare —
și iată, astăzi, mîndrul Tău popor
slăvindu-te cu-adîncă închinare,

Măria-Ta, coborîtor din daci
și din romani — iubirea mea deplină ! —
cu trupul frînt, la Turda veșnic zaci,
dar capul, vultur pe Carpați, lumină !...

Alba Iulia, la 375 de ani de la prima unire a țărilor române.

Muntele

Urmare din pag. I

întîlnești chipuri, a smulge din inimă curatul șir de cuvinte „Bună ziua, maică bună" spre o basma anonimă, a pofti vederea secerișului orzului, a pofti să mă smulg din mine, a lepăda cămașa pe malul unui riu, — o, e atît de bine !

De la Voila la Complexul „Sîmbăta", optsprezece kilometri printre ciocîrlii și pilpîiri de aripă de libelulă azurie a lanurilor de in ; forța firului de troscot forînd asfaltul și sfîntul leac al finului unde Domnul Brîncoveanu a ridicat Lăcaș la picioarele muntelui ; băutura de floare de soc ; poarta cioplită de un meșter din Argeș ce știe a înmărmuri în lemn o zestre de semne bătrîne ce dăinuie, spunea dumnealui, două sute de ani de zile și încă ceva. Zăpezile copilăriei noastre mijind — utopii ascuțite de frecușul cu Lira și Orion ; acum, aici, nu-i greșit să crezi că timpul e o nesfîrșită lipsă de moarte. O pădure vînată de fagi, stîlpi ai lumii chemați pe numele lor de familie tot mai sus dintr-o fărînă pe care ai vrea s-o cînți ca pe dragostea ta ; frunzele veștede ale anului scurs, frunzele cărților scrise înaintea ta, învățăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie. Către tine, oricine ai fi. Apoi arta înnourării munților amintindu-ți de întemeierea patriei, lipsa de netezime a istoriei, nordul și sudul unui arc veșnic la pîndă ; căsnicia plugului cu secera ; și dialogul șoptit al rădăcinii cu stelele, ambele mistuite de a afla ce se petrece cu vîntul și cu renașterea acestor meleaguri.

Poate vorbesc chiar despre renașterea ta.

A pleca, a muri puțin mai bogat...

Dar n-am ajuns pe creastă. Ploile fulgerătoare de iunie și avalanșele mi-au barat calea sau n-am avut destul curaj omenesc a le înfrunta. Cortul mi l-am așezat la poale, acolo și focul și cina cu gîndurile suferinde de a nu-mi atinge ținta pe deplin. Drumul făcut pe jumătate afară s-a desăvîrșit în mine însumi în săptămîni de insomnii. Ce nu îndeplinim cu fapta, ce ne mistuie și nelinistește ne preface ființa într-o răspîntie de idealuri aprinse. Și poate că unul din izvoarele profunde ale Poeziei aici se ascunde. La anul, voi încerca din nou Muntele.

Acum, întors acasă, îmi amintesc : am făcut calea întoarsă pe jos, noaptea, parcă lunecînd pe-o pojghiță de greieri. Și prima fîntînă a dimineții mi-a apărut înainte — uriaș cocor într-un picior, cu roua podișurilor în ciocul roșu.

Mă așteptă. Am băut și mi-am uitat numele.

---

radio

r

Diverse

● Totdeauna cînd mă găsesc în fața unor emisiuni ce cultivă cu bună știință „genul muzical" devin un pic suspicios. Diversitatea de informații acoperă uneori lipsa de documentare, fiind mai comod a spicui decît a te documenta (cu seriozitate), într-o singură problemă, fiind mai lejer a sări de la una la alta, decît a urmări firul, conducător al unei idei (mai mult sau mai puțin personală). Știu că astfel de emisiuni își au farmecul lor, datorat tocmai superficialității transformate, cu umor din cînd în cînd, într-o șuetă cu subiectul „ce s-o mai fi întîmplat în lume ?"

Ca și în alte cazuri, excepția confirmă regula, infirmînd însă o prejudecată. Emisiunea de simbătă a radio-clubului a optat pentru această formulă a diversității, dar Elisabeta Iosif și Noe Smirnov au știut (și știu) să-și aleagă subiectele, orientîndu-se spre latura formativă, acoperind prin reportaje și consemnări un spațiu geografic întins, privit în ceea ce are specific. Ochiul de reporter aduce într-o emisiune de acest **fel** un mod particular de cuprindere a unei zone în articulațiile sale intime : etnografice, economice, culturale.

Cu rubrici fixe, cu concursuri de largă respirație (a căror temă este un prilej de a cunoaște), cu prezentare plăcută, „Meridian-club" se dovedește o emisiune la zi, documentată și serioasă care se ascultă cu plăcere și mult profit.

● „Memoria pămîntului românesc", reprezintă o adevărată istorie vie a poporului nostru. Subiectele alese sînt de fiecare dată tratate cu multă competență, dar și într-un mod atrăgător. Sumarul ultimei emisiuni este, cred, elocvent : „Rolul clasei muncitoare în istoria patriei", „În amintirea eroilor de la Mărăști, Mărășești, Oituz", „Evocarea luptei de la Călugăreni".

● Anunțuri și muzică, un radioreportaj și din nou muzică, prezentarea actualităților și din nou anunțuri, concursuri muzicale și premii, evident, muzicale. Nu, nu este vorba de vreo nouă emisiune, ci de una care și-a cîștigat un binemeritat prestigiu. O emisiune cu mult farmec, lejeră, o emisiune căreia i se poate ierta orice (dacă ești în concediu, dacă e mult soare și dacă n-ai făcut exces de ultra-violete exact atunci cînd nu e voie-: în primele zile). Bănuiți desigur că este vorba de Radiovacanța, emisiunea litoralului, care întreține nu numai voia bună, dar este și necesară, dacă tinem seama de cîte ori pe zi am auzit apelurile crainicului de a fi ridicat din cutare sau cutare loc copilul de... care poartă... și care răspunde la numele de de.... la numeroasele anunțuri de genul : Mariana X. din Suceava este invitată să ia legătura de urgență cu familia Y, sau altele prin care alți tovarăși sînt invitați să ia legătura cu unitățile la care lucrează. Radiovacanța întărește armonia deja stabilită a litoralului.

— Despre radiovacanța (și viața ei mai... intimă) în numărul viitor, o dată cu prezentarea primei cărți despre emisiunile radioului.

Constantin Stan

---

plastică

p

Urmează exegeza

Apariția unei cărți dedicate operei și activității unui artist are drept obiectiv, printre altele, și confirmarea consolidării temeinice a unei reputații. Evenimentul editorial vine, în genere, să sintetizeze demersuri critice anterioare, într-un moment cînd creația unui autor — indiferent dacă este pictor, sculptor, grafician sau decorator — considerată ca împlinită în trăsăturile ei esențiale, poate suporta o analiză lucidă care să-i delimiteze clar coordonatele. O analiză comparată furnizează în acest caz elementele indispensabile pentru stabilirea locului operei într-un context cultural anumit. Fără asemenea precizări orice judecată de valoare rămîne gratuită căci se întemeiază nu atît pe relevarea semnificației cît pe afirmarea unei *posibile* semnificații, necontextuale. Din păcate, cartea despre Constantin Lucaci,*) recent apărută, în condiții grafice de excepție (cu care Editura Meridiane ne-a obișnuit demult), nu corespunde decît parțial acestor deziderate. Lucaci, este, fără îndoială, una dintre prezențele cele mai interesante din peisajul artelor noastre plastice actuale. Stăpînind cu o rară măiestrie tehnica lucrului în materialele cele mai diverse, acest sculptor cu o foarte solidă formație tradițională (născut în 1923, a urmat cursurile Academiei libere de artă din București între 1945—1948 absolvind ulterior, în 1953, Institutul de arte plastice) studiază de mai multă vreme posibilitățile expresive ale oțelului inoxidabil. Îl interesează în special înscrierea dinamică a formelor în spațiu, integrarea lor în mediul ambiant astfel încît prin cîteva linii de forță să se sugereze direcții posibile de mișcare. Suprafețele perfect polizate creează o senzație de permanentă schimbare : reflexe, umbre, lumini, imagini, circulă pe corpul sculpturilor ca pe suprafața unor oglinzi, într-un joc continuu, într-o schimbare permanentă. Forma însăși generează efecte vizuale multiple. Tranzitorietatea și bogăția acestora indică o preocupare constantă a artistului de a pune în relație, dintr-o perspectivă proprie, factorul spațial cu cel temporal. Lucaci a intuit faptul că în arta sculpturii trebuie valorificate acele posibilități de expresie consonante cu evoluția civilizației urbane într-o epocă a tehnicii. Valoarea demersului lui Lucaci trebuie căutată deci, nu atît în noutatea lui ca atare — nu este primul care abordează o asemenea problematică — cît în modul cum capacitatea de invenție a artistului s-a materializat în rezolvările originale ale raportului formă-spațiu. Dacă în carte nu ar fi existat o antologie critică incluzînd și cîteva texte substanțiale (Ion Frunzetti, C.R. Constantinescu), textul cărții (autor Romulus Balaban) nu ne-ar fi putut ajuta decît parțial în înțelegerea preocupărilor sculptorului. S-ar mai putea observa că, deși „împănat" pînă la suprasaturație cu citate din spusele artistului, el nu ne dă decît o imagine aproximativă despre obiectivele și rezultatele demersului plastic.

Grigore Arbore

**)Constantin Lucaci — album, Text de Romulus Balaban, Editura Meridiane*

---

muzică

m

Vitalitate creatoare

După succesul Festivalului prieteniei, o nouă inițiativă culturală românească atrage atenția iubitorilor de frumos de pretutindeni. Este vorba despre prima ediție a Festivalului de folclor al țărilor balcanice (7—14 august). După ce concertul inaugural, prezentat pe scena Operei române din București, a înmănuncheat tot ce formațiile prezente la această manifestare de excepție au mai reprezentativ, iată că seară de seară, pe scenele litoralului nostru publicul are prilejul să cunoască îndeaproape folclorul balcanic prin spectacole de o înaltă ținută artistică.

Cîteva din cele mai bune ansambluri folclorice din Bulgaria, Grecia, Turcia și România înalță pînă la încîntare sufletul spectatorilor dornici de cîntecul neîntrerupt al frumosului. Sub cerul înstelat al acestui august fierbinte melodiile românești își contopesc armonia cu sonurile melopeelor cretane, se întîlnesc cu vijelioasele ritmuri ale dansurilor bulgărești, cu nostalgia romantică a cîntecelor macedonene, ori cu cavalcada dansurilor turcești. În toate aceste cîntece, ca un mare puls vital, circulă o parte din viața de luptă și muncă, o parte din visurile și idealurile unor oameni care, cu trudă și migală, în ceasuri stelare, și-au cizelat inima dîndu-i formă de melodie.

Fiecare spectacol prezentat a avut o notă distinctă, delimitînd un univers specific de gîndire și viziune artistică. Astfel, Ansamblul folcloric G.N.S. din Varna (Bulgaria) deținător al mai multor premii și medalii de aur a adus în fața noastră parfumul rar al unor obiceiuri străvechi legate de nuntă și de culesul roadelor, dansuri ritmate acompaniate de muzica stranie a gadulcii și a cimpoiului. Ansamblul folcloric „Vrakoforon" din Creta (Grecia) a prezentat o suită de patru dansuri, care evocă vechi ritualuri din epoca miceniană. Alături de acestea, ansamblul folcloric al Asociației cultural-artistice „Orce Nicolov" din Scoplje (Iugoslavia) a impus frumusețea melosului macedonean. Costumele macedonene, cu linia lor elegantă și rafinată, melodiile pline de nostalgie dau spectatorului imaginea unei culturi vechi și bogate. Plin de o mare vitalitate, ritmat pînă la strigăt, cîntecul turcesc (în interpretarea Ansamblului folcloric al Ministerului turismului și informațiilor din Turcia) s-a impus prin tonalitățile sale dramatice, patetice. Dansatorii, băieți și fete, nuanțează în mod inspirat gîndurile și sentimentele unor oameni care au căutat, de-a lungul vremii, apropierea de natură.

Legătura cu pămîntul natal, cu tradiția și istoria țării este puternică, pregnantă și în cîntecele și dansurile interpretate de cele trei ansambluri românești prezente la festival: „Timișul" (Casa de cultură din Timișoara), „Firicelul" (Întreprinderea de fire sintetice Săvinești) și „Dacia" (Întreprinderea de autocamioane Pitești). După mărturiile specialiștilor, ale numerosilor invitați prezenți la festival, după aplauzele miilor de spectatori, folclorul nostru fascinează prin marea sa forță expresivă, prin umanismul, prin frumusețea sa unică.

Prin limbajul universal al cîntecului, spectatorii români și străini au astfel ocazia, la acest festival, care stă sub semnul artei adevărate, al prieteniei și colaborării, să se unească în gînd și în trăire, dincolo de toate frontierele.

Carmen Tudora

Literatura gastronomică

Cînd se vorbește despre **spiritul francez** se vorbește și de **bucătărie.** Francezii sînt prinții gostronomiei, bucătăria franceză este fără egal în lume !!! Aud aceste vorbe de zece ori pe zi, le citesc tot de atîtea ori în ziare, în cărți. Președintele de Gaulle se lăuda că poate oferi în fiecare zi un fel nou de brînză și, totdeauna alt soi de vin la masă. Performanță unică în lume. Și Președintele nu se lăuda prea tare. Poți gusta, cu adevărat, în fiecare zi un alt vin și poți consuma o specialitate nouă de brînză, de la **camemberul** „qui s'abandonne" pînă la delicioasa brînză de capră. Gastronomia este apoi o **artă** (sau o **știință**, cum vrem să-i spunem) veche și în marginea ei a apărut o literatură extraordinar de bogată, cu **clasicii, romanticii, tradiționaliștii** și **modernistii** ei. Consult o **bibliografie generală** a literaturii gastronomice și dau peste cifra de 4 000 de titluri (și, să ținem seama, cartea a fost editată în 1890 !).

Citesc, ca să mă amuz, o scriere de acest gen, prima care îmi cade în mînă : **Despre societatea gurmandă în secolul al XIX-lea** de Christian Guy, o autoritate, se pare, în materie. Delicioasă (fără calambur) carte. O deschisesem să văd cum mîncau oamenii în secolul trecut și dau peste un eseu despre arta de a trăi, despre moravurile gastronomice. Sau, cum zice autorul în stil argotic, **l'art de la gueule.** Intenția mai subtilă a cărții este să urmărească evoluția societății franceze (gusturi, mentalități, raporturile sociale între clase etc.) prin evoluția artei de a găti. Pasionant, nu ? Pare o frivolitate (frivolitatea fiind, după unii, o proprietate a spiritului francez), dar nu este. Christian Guy este un om serios, cult, inteligent, cu umor. Exemplele pe care le aduce sînt elocvente, oamenii mari ai Franței s-au interesat de **bucătărie** într-o măsură tot atît de mare ca și de **drepturile omului.** Napoleon, Balzac, Hugo, nu ignoră gastronomia. Dumas-tatăl, nu vrea să moară înainte de a scrie un **Grand Dictionnaire de cuisine.** Citind **Psihologia gustului** de Jean-Anthelme Brillant-Savarin, Balzac (care, orișice s-ar spune, cunoaște valoarea cuvintelor) este pur și simplu entuziasmat de vigoarea prozatorului gastronom : „Din secolul al XVI-lea pînă azi, dacă-l excептăm pe La Bruyére și La Rochefoucauld, nici un prozator n-a știut să dea frazei franceze un relief atît de viguros. Dar ceea ce distinge înainte de orice opera lui este comicul ce se ascunde sub bulimie". (...) Cartea apăruse în 1825, Balzac scrie aceste propoziții după 20 de ani. Nici o suspiciune, de alt ordin, nu poate, dar, umbri acest entuziasm.

Brillant-Savarin nu este singurul scriitor talentat pe care l-a produs bucătăria franceză. Formidabilă este biografia lui Grimod de La Reynière, cel mai mare teoretician (după unii), „de l'art de la table au XIX-e siécle", un fel de marchiz De Sade al gastronomiei. Personaj „louche", aventurier, geniu diabolic, amator de farse sinistre, om de gust și de spirit, Grimod a scandalizat și fascinat în egală măsură pe contemporani. Avea o infirmitate la mîini și din această cauză, purta două mecanisme de fier ascunse în mănuși de piele albă. Își ura părinții și făcea totul pentru a-i sicana. Părinții nu înghițeau ușor farsele fiului și, într-un rînd, Grimod este închis într-o mînăstire. Acolo își desăvîrșise, se pare, educația culinară, în orice caz are timp să mediteze la moravurile alimentare. Grimod are ideea de a organiza o serie de „dineuri gastronomice", unde condiția este ca orice participant să bea cel puțin 15 cești de cafea. Printre amatori se semnalează pe la 1786 și numele lui Beaumarchais și André Chenier. Se servesc tartine cu unt și „anchois". Vinul este interzis. Grimod publicase un **Eseu filozofic asupra plăcerii, scris de un celibatar,** iar mai tîrziu opt tomuri dintr-un **Almanah al gurmanzilor,** în care dă lecții de bune maniere, în domeniul culinar, noii clase sociale ce se afirma. Problema are și un aspect sociologic. Burghezia triumfătoare vrea să-și facă educație socială, Grimod și alții vin în întîmpinarea ei.

Grimod nu-i, totuși, un spirit democrat, căci iată ce citim într-unul din aceste almanahuri : femeile („petites mangeuses") trebuie gonite de la orice masă savantă și solidă ; poate oare o femeie, oricît de drăguță ar fi, să admire pateul de ficat de gîscă sau de rață preparat la Toulouse, Auch și Strasbourg ? Dar brînza de Brie, cîrnații preparați în Arles ?!...

Bucătăria este o preocupare exclusiv masculină la începutul secolului al XIX-lea, printre celebrițăile ei nu se înnumără nici o femeie. De unde a ieșit, mai tîrziu, regula că femeia este legată de tigaie și că destinul ei se împlinește lîngă cuptor ? Grimod, exprimînd o mentalitate de epocă, contestă și posibilitatea femeii de a ajunge la subtilitățile gastronomiei. Cumplită discriminare !

Dintre farsele lui Grimod, una a devenit celebră. Într-o zi de iulie, prietenii săi primesc un „faire-part" cu următorul conținut : **Doamna Grimod de la Reyniére anunță cu durere pierderea soțului său. Ceremonia funebră va avea loc...** Cîțiva dintre cei vizați se grăbesc să fie prezenți la ora și locul indicat, dar, acolo, surpriză ! : la o masă îmbelșugat împodobită tronează Grimod însuși, sănătos tun, cu o poftă de viață contagioasă, satisfăcut de acest subterfugiu. Justificarea lui este că a dorit să-și cunoască adevărații prieteni. A murit după 25 de ani, la vîrsta de 80 de ani, evident, la masă !

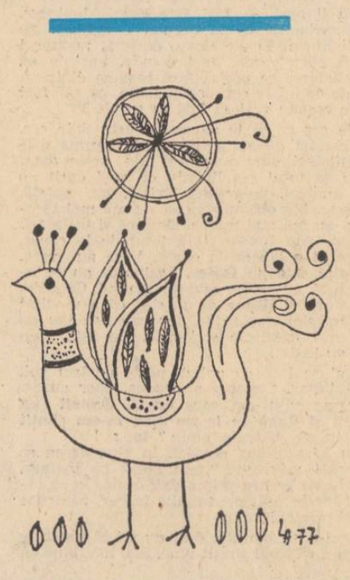

Bucătăria din secolul trecut cunoaște nu numai filozofi, moraliști, dar și cîteva destine napoleoniene : marii ambițioși ai sosurilor albe, mareșalii, etc. Destinul lui Antonin Careme este exemplar. Istoricii gastronomiei îl consideră a fi cel mai mare produs al bucătăriei franceze din toate timpurile. Alții se îndoiesc. Careme era, se pare, cam vanitos, voia să se ilustreze nu numai în lumea gastronomică, dar și în cea literară. Memoriile lui, redactate de un oarecare Foyot („sécretaire de feu Caréme"), pornesc de la rețeta fripturii de berbec și ajung la reflecții despre om și gusturile lui. Ideea este (evident numai a lui Careme și a secretarului său) că **gastronomia face pe om.** Spune-mi ce mănînci ca să-ți spun cine ești.

Carême a servit pe Talleyrand, pe Rothschild, pe prințesa Bagration, pe „milord" Stewart, traversează de mai multe ori Europa, este solicitat de țarul Rusiei, de aristocrația londoneză. Cu „lacrimi în ochi", el cîștigă o avere fabuloasă și capătă veleități de mare șef. Este irascibil, egoist, nu lasă să i se fure cu una cu două secretul, „elevii" trebuie să slujească mult timp, să execute fără să conteste tot ce li se spune. Numai astfel se poate cîștiga bastonul de mareșal. Carême este convins că are geniu și nu-i era străină convingerea, deduc din ce se scrie despre el, că a reușit să facă din gastronomie nu o **artă,** ci o **religie.**

Religia n-a dispărut nici azi, însă e limpede că numărul societăților gurmande a scăzut, francezul comun n-are timp de fast, de dejunuri copioase, de dineuri filozofice etc. El se scoală la 6, ia metroul, lucrează pînă la orele 13, cînd are o pauză de masă, iese de la servici la orele 17, ia din nou metroul și, pe la orele 18, ajunge acasă. Cina este un moment important în viața familiei. Este capătul unui itinerar zilnic dur, definit în limbajul argotic parizian printr-o formulă memorabilă : **dodo, métro, boulot.** Triunghiul alienării individului. Gastronomia (artă, știință, religie etc.) rămîne în afara lui. Bucătăria franceză s-a **chimizat,** s-a industrializat, spre disperarea celor care apără gastronomia tradițională cu sentimentul că apără demnitatea Franței. Se mănîncă, totuși, bine și mult la Paris. Cina este bogată, în familiile din **vîrsta a treia** protocolul este încă respectat. Masa ține mult, se mănîncă încet, se discută politică, se mai trage cu ochiul la televiziune. Stăpîna casei are o autoritate supremă, ea dirijează mica bătălie, distribuie forțele, fixează ritmul. Bărbatul aduce vinul și înjură guvernul. Intruziunea politicii în spațiul rezervat gastronomiei mi se pare un semn al timpului. Cina pariziană coincide cu emisiunea **24 de ore** (informații, reportaje din actualitatea politică a zilei etc.) și a devenit aproape un obicei (contestat de spiritele gurmande fine) de a sta cu un ochi în farfurie și cu altul la televizor.

Este momentul în care guvernul francez, partidele politice suportă cea mai severă critică. Fiecare are cîte ceva de observat, de protestat, masa nu domolește apetitul contestației. **Religia** gastronomică încurajează, printr-o stranie suprapunere de orar, spiritul eretic. Nepoții ies pe stradă să protesteze, iar bunicii contestă la masă, consumînd seară de seară **bifteck**-ul lor în sînge și bînd obișnuitul vin roșu. **Mitul politic,** tinde, astfel, să se substituie în Franța contemporană **mitului gastronomic.**

Eugen Simion

DIALOG CU CITITORUL

● CUTIA DE REZONANȚĂ A CREAȚIEI

Cititorul și scriitorul sînt două realități care se completează și se presupun reciproc, nici una neputînd trăi fără cealaltă. Însă acest dialog omniprezent, permanent și creator între autor și lector — se știe — este facilitat în chip necesar de critica literară.

Care sînt valorile pe care critica le transmite maselor în opera de educare a conștiinței lor socialiste ? Cum mijlocește ea pozitiv relațiile creației literare cu publicul, raporturile mereu mișcătoare ale operei cu cititorul ? Iată **întrebări-premise** care sugerează cît de complex și de responsabil e sensul creator și rolul social-educativ al criticii, **sens** și **rol** pe care, în rodnicul schimb de opinii actual pe această temă — un punct de vedere al publicului cititor nu poate părea inoportun.

Există, fără îndoială, o evidentă diferență de optică între criticul profesionist și omul care ia în mînă „Viața ca o pradă" sau „Cartea Milionarului", să zicem, pur și simplu din plăcerea și pasiunea pentru lectură. Pe acesta din urmă îl interesează, în primul rînd, măsura în care cartea corespunde gustului său mai mult ori mai puțin format. Acest gust trebuie totuși educat. Experiența, pregătirea ideologico-estetică conferă criticului calitatea de a-și lua asupra sa acest oficiu. Rolul social al criticii începe, considerăm, prin **informarea** marelui public despre apariția, conținutul și ierarhia valorilor, despre progresele (și regretele) scriitorilor, despre mișcarea contemporană de idei și de creație.

Dar dincolo de contribuția sa informativă, critica exercită o întreagă **„pedagogie" ideologică și estetică.** Ea aduce interpretarea, din unghiul filozofiei materialist dialectice și istorice, cultivă, pe această cale, gustul, aptitudinea generală de înțelegere și receptare a literaturii, la un înalt grad de finețe, pătrundere și asimilare. Totodată, critica trebuie să sfătuiască publicul să nu-și piardă vremea — atît de prețioasă astăzi ! — citind orice, să nu-și corupă gustul, ci, dimpotrivă, să și-l îndrepte. Critica convinge — sau ar trebui să convingă — masa de cititori **ce, cît** și **cum** să citească o lucrare beletristică, cum să se apropie de creația literară. Cînd e vorba de **ce și cît anume** să citim, avem la dispoziție liste bibliografice, prezentări de noutăți editoriale la radio și TV, anunțuri în presă, recenzii, cronici literare etc. Fără această orientare nu se poate face educație literară.

În materie de **cum** să citim, pretenția este să ni se ofere nu doar judecăți de valoare gata mestecate, ci și cît mai multe elemente pentru propria noastră judecată. Și progresiv, cititorul va învăța de la critici cum să devină critic el însuși, nu profesional desigur, ci particular, pentru „uz intern".

În lumea contemporană nu ne putem aștepta la un raport singular între critic și public. Or, considerații dintre cele mai discutabile se pot emite prin răstălmăcirea acestui raport, nesocotind părerea și gustul criticii sau manifestînd indiferență față de opiniile și așteptările publicului. Cum spunea Călinescu, „greșește deopotrivă cine exagerează, dar și cine neagă funcția educativă a criticii".

În acest orizont de idei, să mai subliniem faptul că numai efortul de analiză la obiect și de ridicare combativă la concluzii generalizatoare e marele serviciu ce-l poate aduce critica la educarea maselor de cititori, la cultivarea unui gust public elevat. Pentru cititorul „de rînd", o prefață, o recenzie sau o cronică literară, apărute cu întîrziere față de momentul publicării operei, de pildă, sau pur constatative, lipsite de poziție clară — din păcate încă destule dintre acestea ! — nu exercită nici o influență constructivă. Se crede poate că ele marchează o prezență de serviciu în coloanele publicației. În realitate, ele marchează o absență. Aceea a spiritului critic militant.

Critica are dreptul de a reclama un efort intelectual din partea cititorului. Însă un articol critic nu trebuie să aducă un limbaj străin greu de înțeles, care face dificultăți lectorului, care-l supune la cazne spre a-l descifra. În acest caz, întreaga lui disponibilitate sufletească se consumă într-o operație extra-literară ; iar momentul emoției, al bucuriei și al adeziunii spirituale îl găsește sufletește epuizat, gol. În fond, critica e adresată, înainte de toate, publicului cititor, și de aceea trebuie să țină seama de posibilitățile și de capacitățile sale reale.

Nimeni nu implică în această idee că, pentru a se face înțelese de cît mai mulți, lucrările critice trebuie să aibă în vedere nivelul cel mai de jos al educației intelectuale, sentimentale și lingvistice, la care se pot găsi, întotdeauna destui întîrziați. Totuși, e neacceptabil a ridica între critic și cititor bariera unei limbi cifrate și încifrate, ce descurajează elanul iubitorului sincer de literatură bună și-l face să considere critica o zonă în care stăpînește un oracol ambiguu, impenetrabil, un teritoriu de ocolit, de abandonat. Ipoteza criticului care nu scrie pentru marele public este o aberație. După cum mi se pare un lucru nefiresc faptul că, de regulă, părerile acestui public nu capătă spațiu în publicații literare decît întîmplător sau cu caracter festivist și decorativ.

Supremul judecător al operei literare este însă publicul. El acordă și atestatul de valoare al criticii literare. Publicul nostru, public cu dimensiuni de masă, citește cu interes, cu satisfacție cărțile bune care apar ; urmărește judecățile valorice ale criticii. De aceea **efortul de apropiere critic-cititori** (și prin intermediul, bunăoară, al unor intilniri comune de discutare a apariților editoriale, la care să ia parte : autorul, critica și publicul cititor) se va vedea răsplătit, tot mai stăruitor, cu cea mai prețioasă monedă : **încrederea.**

Sensibilitatea omului modern se cultivă plecînd îndeosebi de la operele literare autentice ale contemporaneității. Iar **critica este chemată să formeze cititori avizați** ai timpurilor noastre.

Valeriu Neștian
profesor

● CĂRȚI PENTRU VÎRSTA ÎNTREBĂRILOR

Mă asociez propunerii tînărului Radu Gorunescu (**Luceafărul** nr. 31) de a se purta discuții, atît în rîndul cititorilor, cît și al scriitorilor și criticilor, pe marginea literaturii pentru adolescenți.

Bănuiesc că majoritatea scriitorilor noștri, începînd cu cei mai buni, fiind preocupați, absorbiți de problemele majore pe care le ridică realitatea contemporană, nu au proiectat timpul material pentru a oferi tinerilor cititori o literatură închinată vîrstei lor.

Păcat totuși ! Tinerețea reprezintă în viața fiecărui om acea vîrstă a întrebărilor, a căutărilor, a viselor, și a zborului către un ideal. De ce atunci tocmai această vîrstă generoasă să nu se reflecte în paginile multor, foarte multor cărți care se scriu azi ? Întrebarea este cu atît mai justificată, cu cît numărul scriitorilor tineri crește vertiginos.

Tinerețea își are poate cele mai intense trăiri sufletești. Tinerii gîndesc, se întreabă, încearcă să-și răspundă, se frămîntă, caută, suferă, iubesc, caută fericirea, se întreabă ce este fericirea, unde și cum o pot găsi.

Scriitorii tineri n-ar putea oare să scrie mai multe pagini în care să răspundă acestor complicate întrebări pe care le ridică tinerețea ?

Sînt convinsă că cei tineri recitesc cu plăcere **La Medeleni** de Ionel Teodoreanu pentru că este un roman al adolescenței.

Dar tinerilor de azi, Dănuț, Olguța, Monica nu le pot răspunde la întrebările pe care și le pun ei, întrebări pe care le ridică viața de azi.

Ei doresc să se regăsească în paginile unei cărți. Ei vor să afle cum muncesc, cum trăiesc alți tineri de vîrsta lor.

Cred că și cei care au trecut de mult pragul tinereții, ar citi cu emoție o carte dedicată tinereții, fie chiar numai pentru motivul de a-și reaminti de acei frumoși ani care au rămas undeva în urmă, pe drumul vieții.

Sînt convinsă că mulți, foarte mulți tineri își doresc o literatură a lor, o literatură a adolescenței.

Florica Cristea
profesoară, București

Privilegiul tinereții?

Urmare din pag. I

neapărat tinerețil și generației sale trebuind să migreze spre centru. Simple coincidențe, vorba lui Paul Everac, apariții editoriale, date de naștere, colaborări la o anumită revistă încep să fie considerate (a cita oară ?) criterii de solidarizare, în lipsa unor puncte de vedere teoretice și a unor similitudini de natură artistică, adică a unor programe estetice, implicite sau explicite.

În condițiile noastre, **tinerețea** și **generația** mi se par a fi rulourile unui tăvălug uniformizant.

Cînd am început să redactăm revista la care lucrez **Vatra,** aveam aproape toți în jur de 30 de ani și eram considerați tineri, ocrotiți de greșeli și tutelați ca atare, îi spuneam nu de mult unui prieten clujean. Eram, pe atunci, se pare, cea mai tînără redacție din țară. E desigur plăcut, spuneam, să fii și să te proclami tînăr, solicitînd pe acest considerent atenție, îngăduință. Dar, în ce mă privește, consecințele acestui „privilegiu" îmi par uneori împovărătoare și, mai ales, inhibante. Cred că li se poate întîmpla și altora. Ordinea, incolonarea disciplinată, cu scopuri adesea nemărturisite ce țin de **pohte,** mimînd mini sau midi zbenguieli, repede uitate și lipsite de orice caracter teoretic susținut, sub flamura ocrotitoare a tinereții, duce la un soi de omogenizare care favorizează manipularea ulterioară a coloanei de către lideri de opinie cu vocație mesianică ce se autoproclamă sau sînt proclamați reprezentanți ai generației, transformîndu-se peste noapte în tartori și excomunicatori. Observația a mai fost făcută, de pe cu totul altă poziție, de către acei ce folosesc ei înșiși orice prilej pentru a obține poziția de manipulatori în dauna altora, scriitori cu mentalitate de principii, erijîndu-se tocmai ei în apărători ai eticii, boși invulnerabili împărțind premii academice după bunul lor plac și organizînd campanii cu mercenari împotriva celor care își asumă riscul de a le critica opurile nereușite, în spiritul unei minime obiectivități. Nu sînt numai ei, ci și autori cu talent puțin sau furați demult de un dolce farniente, sau cei care își apără vechile poziții ierarhice nesusținute prin valoarea operei lor, cei ce se simt uitați sau ocoliți după ce fuseseră ani de zile supralicitați conjunctural. Toți aceștia (și alții mai proaspeți) vor să aibă o mică curte, cîțiva vasali, și se leapădă la nevoie de propria lor operă, mereu încercînd să fie în pas cu moda. Dacă fenomenul în sine nu este nou și nici specific nouă, alimentarea lui, în anumite momente, trebuie privită cu suspiciune, întrebîndu-ne : **cui prodest ?** Căci aminarea pătrunderii în rîndul oamenilor „normali", păstrarea condiției ambigue a „tinereții" necoapte, într-un anumit fel iresponsabilă, necesitînd deci proteguire, condiții de laborator, tutelare, ghidare, transformă aparentul privilegiu într-o disjuncție socială.

Fenomenul este cu atît mai ciudat cu cît, acum două decenii și mai bine scriitori depășind cu puțin 20 de ani deveniseră „clasici" în viață, supralicitați de necesitățile unor conjuncturi istorice, investiți cu încredere pînă la limita suprasaturației.

Concept mai mult decît vag, folosibil doar strict convențional în cadrul unor ordonări cronologice, „tinerețea" are nevoie fie de o mai precisă definire, fie de o lărgire a sa prin destărmurire pentru a-l transforma într-unul complet neoperațional. Altfel riscăm să trăim, rînd pe rînd, anihilarea succesivă sub efectul de val al unor noi promoții de liceeni genialoizi care se vor constitui grabnic în generații și vor fi încurajați să o facă, fiind o bună masă de manevră pentru cine îi va ști folosi.

Nu pledez pentru cramponarea cu orice preț de o poziție cîștigată, lucru imposibil de realizat pînă la urmă. Mă întreb însă unde încap atîtea generații în trei decenii postbelice, unde încap atîtea apetituri sociale. Cauza acestor fenomene și frămîntări se află (dincolo de impulsurile interioare) în rezistența pe care o opune caracterul inerțial al sistemului presei literare și culturale, sistem care, instituționalizat fiind, nu îngăduie afirmarea și manifestarea unor inițiative publicistice de grupare (nu de gașcă) în genul celei cerchiste sau a celor de la **Albatros** și **Agora.** Neputîndu-și păstra coeziunea (firește nu doar din motive exterioare) grupările, solidare estetic sau întîmplător constituite pe baza unor interese de moment, sînt dispersate sub presiunea valurilor succesive așa încît revistele noastre sînt aceleași doar prin titlu. Chiar **Luceafărul,** păstrînd oarecari linii directoare comune, este o revistă care însumează cel puțin cinci serii, cu vizibile schimbări de direcție, tendință.

Mă gîndesc că, odată acceptată ideea unei edituri ca **Litera,** s-ar putea generaliza funcția ei ca editoare a unor publicații neperiodice (sau periodice) bazate pe inițiativa unor grupări literare ce s-ar constitui, să presupunem, după afinități elective de natură estetică, firește supunîndu-se tuturor prevederilor **Legii presei,** fără să fie finanțate de stat, existînd doar prin contribuția eventualilor interesați. Piața pentru astfel de publicații ar putea fi testată fără nici o pagubă și ele ar putea apare în limitele pe care le îngăduie cantitatea de hîrtie de care dispune piața internă. Ele ar putea conduce spre o mai vie dezbatere, o mai plenară exprimare a diversității de stiluri, diversitate pe care o încurajează, după cum se știe, politica noastră culturală. E doar o propunere, soluții mai bune sînt de luat în considerare.

Pe această cale, sau pe altele, s-ar putea ajunge la eliminarea unor idei preconcepute cu privire la rolul unei reviste, s-ar netezi asperitățile de natură să bruieze problemele reale, s-ar desființa monopolul asupra opiniei pe care îl exercită (uneori excesiv) unii conducători de reviste, n-ar mai exista, de pildă, dorința de a reprezenta toată literatura românească (tînără sau nu) prin cîte-o publicație care, în mod obiectiv, nu poate realiza acest lucru. Astfel și criticile care se pot aduce unor reviste n-ar mai avea o bază reală. Anumiți publiciști sau scriitori nu s-ar mai putea erija în nechemați lideri, făcînd afirmații în numele unei generații sau unei categorii biologice, al cărui mandat de reprezentare nu l-au primit, sau ar putea primi replici. Îmi aduc aminte de o „furtunoasă" adunare de acum cîțiva ani la care am nimerit din întîmplare, în București. Cineva mi-a spus atunci că se bucură că mă aflu acolo, reprezentînd astfel Transilvania. Am refuzat onoarea de a-mi reprezenta colegii transilvăneni (care nu fuseseră întrebați) într-o „dispută" care s-a dovedit a fi sterilă, cu privire la șefia unei reviste, nu numai din modestie, ci pentru că am simțul ridicolului și mi s-a părut că asist la o mică „lovitură de palat" desfășurată după protocolul unei cafenele. Nu sîntem uneori scutiți (sau nu ne scutim) de astfel de ridicole situații din care „cînd doi se ceartă, al treilea cîștigă"

Așa că, dacă îmi este îngăduit să emit, la sfîrșitul acestei epistole, un îndemn, el s-ar putea formula simplu și ineficient : mai multă luciditate. Ceea ce nu exclude, desigur, nici speranța, nici naivitatea frumoasă, nici solidaritatea, cu condiția ca acestea să fie formulate nu în termenii cețoși ai biologicului, ci în aceia limpezi ai unui program estetic și etic, dincolo de vîrste.

Vă propun, stimați colegi (tineri sau nu) să acceptăm formula administrativă că tinerețea durează pînă la 70 de ani și să nu mai vorbim despre ea sau să o oprim la, să zicem, 25 de ani, urmînd ca în acest caz să mă situez pe poziția unei gerontocrații în statu nascendi și să vă ofer, blînd dar hotărît, tutela și ocrotirea, pînă cînd veți împlini și Dumneavoastră vîrsta matusalemică de 36 de ani, ocrotit la rîndul meu de cei care au împlinit 50 de ani, care la rîndul lor...

Orizonturi spirituale

Urmare din pag a 3-a

despre cultură și, desigur, auto-analiza și definirea teoretică a propriului punct de vedere.

Auto-cenzurarea poate deveni obositoare și criticul nu uită să-și noteze și momentele de răgaz ori de libertate lăuntrică. Dar, trecînd pe hîrtie, sentimentele devin gînduri, observațiile se transformă în disertație : „Din nou dilema fundamentală : ce trebuie sau ce vreau să văd mai întîi în Olanda cînd nu am decît zece zile în față, din care două sau trei vor fi blocate de un colocviu științific ? Din fericire, distanțele sînt scurte, trenurile rapide, dispoziția mea interioară foarte dinamică" (p. 254). Criticul își redobîndește adevărata libertate interioară în fața universului literaturii. Aici, uitînd de orice preconcepții, judecățile sale sînt transate și necruțătoare : „N-am prea gustat alocuțiunea nu lipsită de truisme a fizicianului francez Louis Leprince-Ringuet, academician, celebritate etc., ținută ascetică, monahală..." (p. 176) ; „Mediocru, total decepționant, improvizat, seminarul lui Yves Bonnefois..." (p. 182).

Cartea lui Adrian Marino este, în egală măsură, un eseu asupra categoriilor culturii, o meditație asupra condiției umane, o analiză a culturii europene contemporane și, să nu uităm, un jurnal de călătorie.

Muza criticii

Urmare din pag. I

decît subiectiv. Dar unei asemenea obiectivități îi preferăm azi, pe bună dreptate, „subiectivitatea" marelui critic, adîncă, originală, care forțează, cum se spune, opera lui Creangă și izbutește să-i lumineze profunzimile. În această ordine a raționamentului, trebuie admis că o critică autentică presupune un subiect viu, superior nu numai prin cultură dar și prin trăirea reală și totală a existenței, a realității noastre socialiste, a năzuințelor și sentimentelor celor mai intime ale omului contemporan. O „subiectivitate" bogată și complexă, apță să reproducă toată drama scriitorului, ca și procesul său ideologic și să ajungă, unde numai astfel se poate ajunge, la obiectivitatea operei. Este critica de care avem nevoie, căci numai o conștiință, o sensibilitate acută se poate angaja în slujba unor idealuri nobile, estetice, sociale și naționale, iar nu un subiect derizoriu, strimt, un mecanism de vorbe goale, inapt să trăiască o idee, ori să parvină la semnificațiile majore ale unei opere de artă, pe care nu va reuși decît s-o bagatelizeze după chipul și măsura spiritului său precar.

Alt fenomen supus dezbaterii este critica aservită unui grup restrins de scriitori. Cînd preferința criticului rezultă dintr-o comuniune de idei sau de program estetic, faptul n-are de ce să îngrijoreze : sînt ingustimi frecvente în istoria literaturii, deși actul critic își dobîndește elocvența numai cînd evită asemenea conjuncturi, care nu fac decît să-i altereze aprioric elanul sincerității și al meditației. Nu sînt deci noi, (sînt doar mai impure moral și estetic), nici aderențele întemeiate pe relațiile de grup. Cel mai grav e însă cînd asemenea „integrări" de persoane țintesc nu succesul și gloria literară, ci scopuri cu mult mai terestre și mai pragmatice. Sub impulsul unui astfel de țel critica devine cu totul arbitrară și primește forme dintre cele mai stranii, încît vom întîlni, cu aceeași nedumerire și cazul formal invers, cînd criticul lovește nejustificat estetic, ideologic sau moral, în propria-i relație de grup. E gestul criticului care se vrea sobru, „realist", „imparțial", „detașat de prejudecăți", dar în spatele căruia află cu uimire un personaj de tip hrisostomic, și nu din descendența predicatorului numit așa metaforic, ci unul care-și merită numele la propriu. E aceasta o maladie generală și universală a reclamei literare din veacul nostru și e bine că în contextul socialist se încearcă reducerea consecințelor ei. În asemenea condiții, ar fi o naivitate să se mai discute despre o „subiectivitate" sau „obiectivitate" a criticii, despre o conștiință, despre o angajare critică autentică pentru un ideal estetic ori social, național ori universal uman. Ci se întîmplă pe dos, anume că literaturile autohtone și Literatura cu majusculă și idealurile cele mai omenești, trăiesc în fiecare zi spectacolul cunoscut al celor „treizeci de arghiri". Iată o problemă fundamentală a criticii, a cărei rezolvare devine posibilă în climatul creat de plenara din iunie. Rezolvare care ar echivala cu o asanare morală a criticii și care ar face imposibilă existența unor fenomene cu care ne confruntăm azi, ca și a altora care s-ar mai putea ivi dintr-o înțelegere neadecvată a imprejurărilor.

Desene de Adriana Luca

În locuri pitorești — un popas la unitățile turistice ale cooperației de consum

COOP

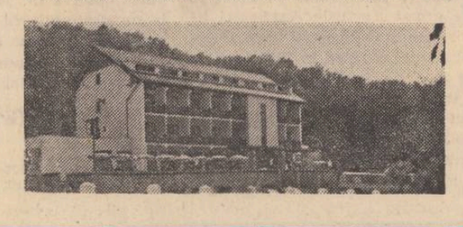

● **HANUL TOPOLOG** este amplasat pe malul Topologului, la 18 km de Rm. Vilcea, în imediata apropiere a șoselei ce duce spre Pitești, într-o zonă renumită prin frumusețea naturii. Hanul oferă, în toate anotimpurile, condiții dintre cele mai bune de odihnă și recreere, el dispunînd de camere confortabile, restaurant, bar de zi și braserie. Cazarea se poate face și în căsuțe tip camping din apropierea hanului. Lîngă unitate sînt amenajate terenuri de sport, plajă pe malul riului Topolog, locuri de parcare auto.

● **HANUL LOTRIȘOR** se află situat în frumoasa Vale a Oltului, la circa 5 km de stațiunea Călimănești-Căciulata, pe șoseaua spre Sibiu. Construit în stil modern, deosebit de atrăgător, hanul oferă posibilitatea unui popas recreativ. În împrejurimi sînt multiple posibilități de excursii : Mănăstirea Cozia, stațiunea Călimănești-Căciulata etc. Hanul dispune de camere cu 2 și 3 paturi, restaurant cu preparate culinare cu specific local.

● **CABANA „FÎNTÎNIȚA HAIDUCULUI"** — dată recent în folosință — este amplasată într-un cadru deosebit de pitoresc, în pădurea Bradului, pe șoseaua națională Brașov-Sibiu, la 18 km de la Sibiu spre Brașov, în apropiere de localitatea Avrig — locul nașterii cărturarului român Gheorghe Lazăr. Unitatea dispune de locuri de cazare în camere confortabile, cu încălzire centrală, restaurant cu terasă, bar de zi și funcționează în tot cursul anului.

atelier literar

poșta redacției

FIRICEL POVARĂ : În versuri, nimic nou (lucruri modeste, stingace). „Urciorul" ni l-ați mai trimis o dată — n-avem nimic de adăugat. (Pe viitor, texte dactilografiate).

S. SECELEANU : După ce demarează ceva mai greoi, cu cîteva pagini cam rigide, care nu-și găsesc tonul convenabil, fluența, firescul, povestea devine cursivă, antrenantă, „cazul" — interesant, cu implicații profunde, destul de abil urmărite. Sînt motive, deci, să continuați.

EMA VALERIA : Vă complicați în fel de fel de teoretizări vagi, aproximative, în fel de fel de ipoteze, adesea nemotivate, imaginare („unul zice..." „alții rămîn cu niște complexe", etc. —de unde știți ?), ba chiar tindeți să faceți din întîlnirea firească a literatului începător cu opinia publică (fie ea auditoriul unui cenaclu, „poșta redacției", etc.) o adevărată dramă existențială, cu consecințe pustiitoare. Experiența rubricii noastre ne permite să observăm că exagerați. Desigur, întîlnirea de care vorbeam nu e lipsită de emoție și tensiune (și care experiență nouă de viață e scutită de asemenea îndoială, neliniște, încordare ?), firește, a descoperi inexistența talentului cu care te credeai înzestrat e departe de a fi o bucurie. Dar demolarea unei iluzii desarte (pe care nimeni n-are dreptul de a o întreține artificial — la alții și la sine însuși — pînă la transformarea ei într-o manie incurabilă și cu adevărat pustiitoare) deschide drum descoperirii, prin testări succesive, temeinice și profunde, printr-un examen de sine lucid, epurat de suferințele superficiale ale vanității, deschide drum, ziceam, descoperirii adevăratului talent (sau talente) cu care sîntem înzestrați. Căci nu există, după părerea noastră, nici un om care să nu aibă o rază directoare a existenței sale, un talent, un har, o vocație, o însușire creatoare predominantă. Totul e ca acest har să fie descoperit (fără prejudecăți, fără iluzii „fixe" și ambiții găunoase, fără false drame) prin strădania cinstită, lucidă, a individului, într-o ambianță, firește, propice, a unei societăți care trebuie să înlesnească și să ajute pe toate căile aceste (uneori) dificile și îndelungate căutări. Ne bucurăm să vă putem aduce la cunoștință că majoritatea masivă a corespondenților noștri tocmai asta ne cer, în esență, uneori în formulări foarte directe, de genul :

ajutați-mă să-mi dau seama dacă am talent, ca să nu-mi pierd timpul fără rost și să-mi pot găsi adevăratul meu drum. Nu știm dacă am răspuns la toate întrebările scrisorii dv. stufoase și niței descumpănite, dar problema principală asta e. Dacă poezia este — cum ziceți — un „balsam", ea își păstrează miraculoasele virtuți și cînd o citim, nu numai cînd o scriem (dovadă, mulțimea de cititori credincioși, pasionați, care nu se pot lipsi de ea chiar dacă n-au obținut și, poate, nu vor obține niciodată dovada că o pot și scrie). În ce vă privește, asta ar fi de făcut — în locul oricăror considerații și supoziții — să obțineți, pentru dv. în primul rînd, dovada că o puteți scrie. Ceea ce, din textele trimise pînă acum, nu rezultă în mod clar că ar fi imposibil !...

D. JELA : Nu e mai bine, nici acum. Observațiile anterioare rămîn integral valabile.

A. VOISINE : Inegale și contradictorii, o bună parte din manuscrise prelungesc neajunsurile semnalate anterior. Dar sînt și o serie de pagini mai aproape de reușită, care ne permit să așteptăm cu încredere o evoluție decisivă : „Extaz", „Nuntă", „Menire", „Sentimentul istoriei", „Posibila pasăre".

M. MĂGUREANU: Se confirmă bunele auspicii și în aceste miniaturi, interesante, în general (un pic livrești, manieriste, citeodată) , scrise cu un condei subțire, uneori ingenios, sigur de sine. Ne-au plăcut îndeosebi „Ritual", „Fotografia", poate și „Maree".

VAL. POPESCU : Cîteva lucruri bune : „Obiceiuri", „Pururea fulgerat", „Cu sîngele".

ADRIAN ALUI GHEORGHE: Nu sînt, nici acum, lucruri noi. Ceva mai bine, în „Deosebita întîmplare".

LIVIU DAN : Rezultatele nu sînt deloc încurajatoare : versurile sînt foarte slabe, fără poezie, fără semne de talent ; prozele sînt niște compuneri naive, școlărești, pline de locuri comune și banalități. Mai încercați, și dacă nu se ivește nimic nou, mai bine lăsați-vă păgubaș — facultatea o să vă pretindă eforturi mari ! (De altfel, fiindcă veni vorba, poate e timpul să observați — acum, că ați devenit student, lucru pentru care vă felicităm — și faptul că nu e corect să scrieți **douo**, ci, oricît ar părea de ciudat, **două**).

EM. GV. Cele mai reușite pagini: „Filă de jurnal", „Călutul", „Pasărea neagră".

V. P. GAJ : O impresie de stagnare. Dar și niște pagini demne de atenție : „Poate", „Cînd arborii". „Dacă îți spun".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Aripi lăuntrice

Cum trec noaptea
după un colț mă întîmpină
amintirea căruntă a sărutului.
ci vîntul așează pagini
despletite pe genunchii mării —
un început de lume subțire
ca un fir de iarbă (miroase
a crini și a lună
în această harabaură simpatică)
ochii sînt limpezi
și inima
fragedă ca o fîntînă
în care n-au apucat încă
să fumege stele ;
în palme trandafirii
se iau la întrecere cu toamna.
cuvintele stau deja la
coadă pentru un vis —
prea puțin se observă, prea puțin
că păsările zboară în mod natural
pe cînd omul, ehei
el are aripi lăuntrice

VALERIU PRUTEANU

Extaz

Crudă bătaia inimii-n floare
Încă icnește sub noua
văpaie,
Bărbatul își mîngîie Femeia
De la călcîie
Pînă la ochii de sare,
Brațele-i abia mai încap
Atîta uimire
Și sărbătoare !
Neprimenit,
Greierul alb din scutec
Plînge
Și-și cere deodată
Mama și Tatăl,
Pierduți în a doua
Și cea mai curată
Lună de miere !

ANGELA NACHE

Singurătate

Cineva trece realitatea prin urechea acului
dincolo de gard femeia dă de mîncare la porci
și-apoi lasă ziua afară
pe-un raft armate de plumb se pregătesc
de luptă
înarmate cu liniște
în leagăn un prunc doarme descoperit
lîngă fotografia bărbatului femeia aprinde
o luminare
și se culcă.

ADRIAN DERLEA

Uneori îmi aduc aminte de mine...

E mai bine să plec
Cît soarele-i încă mai sus.
Copacii nu m-au recunoscut
Ori cîte vorbe le-am zis.
Dealurile nu m-au văzut
Ori de cîte ori am trecut
Iar fata a spus să mă duc
Cît soarele-i încă mai sus.
Așa că-s pe drum
Cu ochii mai negri
Cobor în cîmpie.
Cine ar putea să observe
Mîinile noastre răzemate pe cer ?

B. OLCEAN

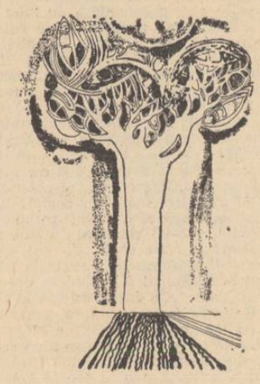

Desene de Mariana Șovărel

Flori artificiale

Îmi dărui
Discuri, romane, ciocolată,
Iluzii buchete.
Umbra ta miroase
A ferigă uscată
Și mie-mi este dor
De iarbă.
Lasă-ți capul de pluș
O seară, un an
În sertar,
Lasă-ți-l, lasă-mă,

DOINA MARAN

Repet povara unui mit

Tu dreaptă stînd în neclintire cu fața
spre soare
Cu umerii rotunzi și mici tresărind
sub mîngîierea
Aerului tare deasupra muntelui
Jos licărul apei pierzîndu-se între tufe
Către genunchii tăi înaintez spre coama
de stîncă
Cu umerii frămîntați încordîndu-se
Ca o fringhie noduroasă, ca un arc de oțel
Și nu ostenesc fixînd ținta iarăși și iar
spre lumină
Nemuritoare care ești încă necucerită
O, numai o clipă tu dreaptă în nemișcare
Te-arăți cutremurîndu-mă.

Scap bolovanul el curge odată cu amurgul
La picioarele colinei
În timp ce mă-ntorc gîndesc la a
doua-ncercare
Triumfător, voi găsi religia nouă
În fața chemarea luminii ;
Să aducem dar, bolovanul cotidian
Sus, ca pe o floare,
Pe vîrful de stîncă.

ȘTEFAN JURCĂ

Zilnic

O lumină difuză născocește
umbre-n oglinzi
chipul tău tremură pe-o frunză
galbenă
de-mbătrînit gutui
sub aripile beznei, o mînă
se-ntinde peste lucruri
și dispar
furate de-o boare :
templu neistovit al nopții, mare
fără hotar.
Tăcere
îndelungă așteptare și somn
încoltesc zorii, trezire
freamăt, încordare
frunzele se regăsesc în pom :
o mînă se retrage pînă
la capătul lucrurilor
devin vizibile
și dor....

G. M. BUCOVICIOR

Scrisorile

Urmare din pag. a 5-a

ele. Și apoi brusc : Ce faci, Copaciule, pleci ? Chiar pleci ? Oricum bine ai făcut că ai venit. Și așa așteptam.

Luna îl lumină atunci pe Copaciu pe toată înălțimea lui, era atît de mare lumina încît reușii să văd și praful de pe vîrful cismelor, manșetele la pantaloni trebuiau călcate și mai ales prinse cu ață, cusăturile putreziseră poate. Și Copaciu văzu cu uimire cum umbra sa se întrerupe brusc în linia pragului, înlăuntru întunericului fiind la fel ca și înainte. Părea că densitatea întunecimii era atît de mare în cameră încît lumina se întorcea ca reflectîndu-se într-un zid lustruit și poate de acolo se vedea el atît de limpede, de clar în marginea balustradei, deasupra curții.

Și cînd se desprinse din fața ușii, ne mai spunînd nimic, care avea convingerea că într-adevăr nu era nimeni înăuntru în acele clipe ?, repetă cuvintele lui Băsaliga : „Și așa așteptam". Nu „și așa te așteptam". Pe cine aștepta înginerul Băsaliga în întunericul său, atît de deosebit de noaptea prin care Copaciu se îndrepta spre casă? Era o întrebare la care nu avea cum să dea răspuns, pentru că de la bun început avusese prea multe. Se gîndise la toți cei ce ar fi urcat pînă sus, în camera întunecoasă. Și se grăbi deoarece simți în aer cum vine ploaia, pe neașteptate, deși o parte din cer, acolo unde era luna, era încă limpede. Dar ploaia venea din cealaltă parte, încet, cu pas omenesc, venea și se auzea în toate străzile răpăitul picurilor în țigle și frunziș.

Spre inima pămîntului

Urmare din pag. I

căsuțe de lemn identice celor părăsite. Au încercat să-și facă o copie fidelă a vieții de peste munți, dar, așa cum se întîmplă întotdeauna, cei mulți asimilează, impun, domină. Copiii s-au numit și Franz, dar și Gheorghe ; o vale s-a numit Terezia, o alta Miniș. Azi, cărbunarii și tăietorii de lemne cu nume aspre și ochi albaștri au intrat în legendă.

Copiii nu știu cine a fost **Nicholas Hammer.** Și totuși, numele lui cuminte și aproape anonim a trecut prin istorie. Acest Nicholas Hammer, cu 204 ani în urmă, găsește o bucată de cărbune cu luciu gras, la rădăcina unui copac doborît de furtună pe valea **Porcarului.** Află de la ciobanii de prin părțile **Girliștei** că aceste „pietre negre" întrețin focurile lor mai multă vreme. Piatra este dusă la **Oravița,** la „Direcțiunea montanistică".

Nicholas Hammer a tras, fără să știe și fără să vrea, poate dintr-un spirit gospodăresc și funcțional, specific neamului său, semnalul începerii explorărilor, în urma cărora au fost descoperite marile zăcăminte de huilă, care au transformat radical viața regiunii.

În 1840, Anina avea 837 de locuitori. Azi are aproape 14 000. Nu știu cîți lucrează în mină.

Probabil cei mai mulți. Grație unui inginer, **Dumitru Anescu,** i-am văzut, cum s-ar zice, coborînd pentru început la 800 m sub pămînt, am înțeles că părerea mea și-a multor oameni de-afară este total greșită. Pentru noi, mină înseamnă beznă grea, o poveste frumoasă, dar față de care este mai sănătos să stai deoparte.

Ca să ajungi în abataj, acolo unde se lucrează efectiv, trebuie să străbați puțuri intermediare, de multe ori pline cu apă și noroi, să cobori cu colivia jos, tocmai jos, spre inima pămîntului. Zgomotele de sus nu se aud. Un tunel lung, beton și fier, traverse pe care curg vagonetii. O locomotivă mică, ca o jucărie, funcționînd cu aer comprimat. O ventilație ireproșabilă, în fața căreia ar păli administrațiile luxoaselor hoteluri. Acel „Hai, noroc" spus rar, extrem de rar, ținînd cont că sîntem la 1 200 m sub pămînt, dar în fața căruia ne simțim solidari, frați de cînd lumea. O gaură cît să încapă omul ; intrarea în abataj.

Acolo lucrează șeful de brigadă **Ioan Roșu,** 38 de ani, din 1958 în subteran acum în sectorul 2 vest ; membru de partid, tată a trei copii. Om energic ; trăsăturile nu i le disting, este negru din cap pînă-n picioare, doar albul ochilor și-un zîmbet complice. O echipă tînără — 18 oameni pe trei schimburi — serioasă, pentru care munca este înaintea oricărui alt lucru. Munca în inima pămîntului. 18 oameni din care 12 sînt comuniști. Cifra aceasta spune totul.

Am atins cu palma cărbunele. Lucios, fin, prețios. Aurul negru. Coborîm iar. Mi se spune că mina aceasta este una din cele mai adînci mine din Europa. La 162-înaintare lucrează **Ion Mihalache,** 34 de ani, tată a patru copii, brigadier, și el membru de partid. Pregătește un nou orizont 9/10, pentru exploatarea cărbunelui. Doi tineri din brigadă montează șinele pentru vagoneți. Ciocanul pneumatic dislocă gresia.

Dincolo de peretele dantelat, sclipind curios în bătaia lămpilor, este cărbune. Acea lumină neagră, pentru care merită să uiți, șase ore pe zi, că deasupra ta crește iarbă, pasc oi, fosnesc fagii sau brazii, sau pinii Aninei, se trăiește din plin, clipă de clipă, sub un soare rotund, de august.

CARTEA DE DEBUT

Imagism și lirism

Deținătoare, pare-se, a unui îndelungat și tenace exercițiu în domeniul versificației, Elisabeta Costin debutează cu un volum *) în care pasiunea de a scrie cît mai „frumos", de a aseza cuvintele în versuri și strofe strălucitoare, cotropite de metafora nedisimulat descriptivă, deține poziții cu adevărat privilegiate. Creatoare, într-un pastel precum *Noaptea basmelor*, ultima de ea însăși, victimă a unei candori păgubitoare, autoarea nu face altceva decît să colecționeze epitete, comparații etc., care mai de care mai „poetice" și să le distribuie în strofe a căror lipsă de substanță lirică nu poate fi nicidecum trecută cu vederea : „Și-a răsucit zăpada năfrămile albastre / Și biciuie sălbatec driadele din brazi. / Se-aud sunînd pocale în grotele sihastre — / E noaptea de magie a silfilor nomazi // Lungi sănii de aramă țîșnesc din văgăune — / Pierdute-n șube grele curg fiare-n zbor aprins. / De spaimă rătăcită prin spațiul de cărbune / O stea adoarme verde pe creștetul meu nins". De abia la sfîrșit, surprinsă parcă de ce fusese mai înainte, autoarea își aduce aminte că una din condițiile obligatorii ale pastelului poetic este, cum se spune, aceea a umanizării materiei descriptive. Evident, lucrurile nu mai pot fi îndreptate în ultimul moment și lipsa de acuitate confesivă face corp comun cu imagismul retoric, de circumstanță : „Ce flacără corola își zbuciumă prin ceață. / Ce degete de umbră sparg sfera de rubin ?... / Pădurea, zornăindu-și brățările de gheață. / Mă cheamă despletită la marele festin". Aceeași impresie de aglomerare mestesugită a tropilor lasă și alte poeme : *Interferențe. Ceruri de ahimpi. Noapte. Frageda clepsidră. Ruină. Pîndit de ochiul razei.* Am fi însă nedrepți dacă n-am semnala și certele reușite ale Elisabetei Costin. Reținem mai întîi distinctia parnasian-exotică a unor poeme, revelatoare atît prin concentrarea lor metaforică, după cum și prin discreta undă de confesie ce subminează desenul : „Din trupul palmierului în noaptea grea și sumbră / O creangă se desface și lunecă încet. / Un ochi prin întuneric lucește violet — / Driade tulburate se-ascund în flori de umbră". Misterul baladesc din poemul *Cendrillon* (scris în maniera lui Stefan Augustin-Doinaș) nu poate fi de asemenea neglijat : „Trei luminări de ceară. Un jilț de catifea — / — ce Viscol evantaiul prin tomuri vechi agită ? / Largi horbote corola-și resfiră și o stea / Clipește în penumbră pe harfa părăsită // — O, Cendrillon, frumoaso, pe unde rătăcești ? / Palatu-i gol — alămuri mai murmură-n surdină. / Licori își sting mireasma otrăvilor în cești / Și solitar condurul lucește-ntr-o vitrină // Se zbate orologiul — ascultă Cendrillon / Pe străzi gonind sălbatec un armăsar în spume. / Sub hohotul albastru al ploii de neon / Un prinț de întuneric te caută în lume". În fine, fastuozitatea imagistică din *Crăiasa* poate constitui un început de drum pentru Elisabeta Costin, în sensul abordării pastelului axat pe firul epic atît de fragil al „micro-legendei", specie cultivată cu foarte bune rezultate adesea de Horia Zilieru sau de Gheorghe Tomozei : „La miez de noapte va veni Crăiasa ! / Spirale înflorite curg din cer / Intacta cristalidă se deschide — / Se-aud fosnind sub vîslele de cridă / Înmiresmate unde prin eter // Tiara de argint ghilotinează / Cortina plumburie de postav ! / Se-aprind mătăsuri fragede-n dulbine / Făclii gălbui clipesc în vizuine / Din sud, prin spații, luntri peregrine / Zbat pînze spre marele conclav. // La miez de noapte va veni Crăiasa !"

Din primul ciclu al volumului cu care debutează Dan Lupescu**) *În munții de baladă* — cu greu se poate detașa ceva în care invazia clișeelor de tot soiul, proprii versificațiilor pseudo-patriotice de cea mai redusă calitate, să fie cît de cît temperată. În general, impresia de completă degradare a „formelor" de circulație curentă este imposibil de atenuat : „Dacă ne este vatra grădină carpatină / Și toți bărbații țării prin secole aud / Cum trec eroii-n prunci a patriei lumină, / Fiind rotund hotarul, din nord și pînă-n sud... // Timpul nu s-a oprit la Sarmisegetuza, / Același orologiu bătu și la Rovine / Dușmanului să-i spună că neamul nostru nu s-a / Sfîrșit în lupte crude și nici în vagi suspine. // De-aceea prin milenii vizionar cobor / Bărbați al căror nume devine manifest / Pentru statornicia românului popor / Griul urcînd spre cer ne-a fost chiar palimsest..." etc., etc. *(Discurs pe malul Dunării).* Surprinzător în următorul ciclu al cărții sale (cel intitulat *Galaxie*), Dan Lupescu se redresează pînă într-atît încît autorul „locurilor comune" de mai înainte devine, pur și simplu de nerecunoscut : „Umbrele joacă șotronul / pe Luna / zgîriată cu cărbune și căldură / una aruncă ciobul pînă la inimă / și sare șotronul din vîrstă în vîrstă, / alta aruncă neliniștea pînă-n / lumină / și sare de două ori pentru privire / și pentru tărînă... // seara toate devin cearcăn umed de stea / sau ochi însetat de fîntînă... // din dansul cosmic născut, / dintr-un candid semn de-ntrebare, / copilul se zbate în / pulberea lunii, / cu unghiile ajunge șotronul — / ar vrea peste timp, / peste umbră să sară... / din lacrima lui / șotronul omul prinde suflare, / ar vrea să-i aprindă privirea / cu-o rază de timp, / cu o clipă de soare... // a doua zi / șotronul pare / mort. // umbrele mele sar din galaxie în galaxie / pînă cînd una devine oglindă / și-ntreabă copilul : // Omul e stea ? / Omul e umbră ? //... seara devin cearcăn umed de stea / sau ochi însetat de fîntînă —" *(Șotron)* În aceeași direcție demnă de reținut este acuitatea reflexivă a unor poeme de concentrată notație : „Lumina ne tese spre nestiuta noapte / Mai cade o stea / să ardă rănile toate / necunoscute păsări trag cerul la edec — / înalt mă smulg din valuri / și tărmului mă plec..." *(Necunoscute păsări trag cerul la edec)*

Din fericire și celelalte două cicluri *(Exilul între muguri, Cununa)* conțin un important număr de poeme reușite care anunță un poet din speța descriptivilor elegiaci și meditativi.

Nicolae Ciobanu

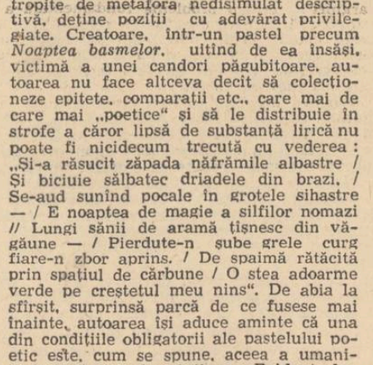

***) Elisabeta Costin : „Arcul de nisip", Editura „Cartea Românească", 1977.**
****) Dan Lupescu : „Lumina patriei", Editura „Scrisul Românesc", 1977.**

Scriitorul și bibliotecile publice

Urmare din pag. 1

gențele sale pot fi satisfăcute mai lesne prin împrumutarea cărții dorite dintr-o bibliotecă publică.

Știu din propria experiență, din evaluările statistice că mulți încă nu au descoperit **instituția de bază** a culturii : biblioteca. Or, bibliotecile sînt puțin „frecventate" nu numai de cititorii de rînd, musafiri rari ai acestor instituții sînt însiși literații : poeții, prozatorii, criticii literari. Nu aș dori să fiu înțeles greșit, **absența lor o remarc nu în calitatea de cititori ;** deși cunosc numeroși colegi poeți și scriitori care studiază în biblioteci, știu că mulți dintre ei posedă o bibliotecă personală în care în general sînt cuprinse volumele indispensabile — instrumentele auxiliare atît de necesare — muncii creatoare, cum sînt de pildă enciclopediile, lexicoanele de specialitate s.a.m.d. Remarc absența lor în calitate de oameni ai literelor, avînd competența și vocația de a **iniția pe cititori,** în calitatea lor de educatori.

O excepție în materie o constituie o anumită lună a anului, o lună de iarnă : februarie. Atunci se organizează tradiționalele luni ale cărții, atunci scriitorii și redactorii se deplasează frecvent în satele noastre. Există numeroase cămine culturale, biblioteci, școli vizitate de cîte un scriitor. Unele dintre ele primesc vizita chiar a mai multor literați. Dar asta depinde în bună măsură de spiritul de inventivitate al organizatorului, poate și de „agresivitatea" acestuia, și nu în ultima instanță de accesibilitatea localității respective. El poate să accepte invitația, dar poate să și refuze cu politețe... Despre formalismul legat de organizarea **Lunii cărții,** despre concepțiile anacronice ce se manifestă uneori cu prilejul acestei manifestări culturale s-a vorbit nu o dată, așa încît nu aș mai dori să insist asupra lor. Aș dori să remarc doar atît că aceste întîlniri cu scriitorii, organizate adeseori în stil de „campanie", în mare pripă și cu destulă superficialitate, cu un auditoriu format în bună parte din rîndurile elevilor, nu slujesc în mod eficient cauza propagandei literare, a inițierii în tainele lecturii. Poate că nu ar fi inutil să însist mai ales asupra semnificației și însemnătății întîlnirii cititorilor cu scriitorii, asupra oportunității organizării unor serate literare în biblioteci cu participarea autorilor.

La o asemenea manifestare vin și cei care, deobicei, nu frecventează bibliotecile. O convorbire interesantă, o confesiune, răspunsurile date la întrebările celor prezenți pot stimula și formularea altor întrebări, ceea ce, în ansamblu, poate să ducă la un interesant schimb de idei, în măsură să dea un impuls vital interesului față de autor, față de opera acestuia. Proza, are un mesaj nou de idei, formulat într-un limbaj artistic novator, poetica modernă cu mijloacele sale de expresie inedite sînt, uneori, greu accesibile cititorului. Cultivarea gustului nou va cere un efort deloc neglijabil. Întîlnirile dintre scriitori și cititori, pregătite cu grijă, pot înlesni într-o măsură considerabilă accesibilitatea față de unele orientări stilistice, pînă atunci neapreciate la justa lor valoare.

Scriitorul, poetul, autorul unor lucrări de specialitate ar putea aduce un ajutor considerabil — direct sau indirect — în asigurarea unei educații mai dinamice, mai sistematice privind inițierea cititorului. Sînt necesare eforturi nu atît individuale, cît mai ales colective, susținute și neîntrerupte, pentru ca rafturile bibliotecilor să nu fie deficitare în ceea ce privește prezența literaturii noi, a evenimentelor editoriale, pentru a se îmbogăți neîncetat fondul de cărți al bibliotecilor, asigurîndu-se o armonie tematică rațională, o diversificare utilă pe genuri literare și specialități, în funcție de caracterul bibliotecii respective. Participarea la munca bibliotecilor a scriitorilor contemporani — tineri sau virstnici — ar putea influența pozitiv stabilirea unui tiraj mai real al unor cărți în preajma apariției.

Întîlnirea mai frecventă dintre cititori și scriitori, schimbul de idei nemijlocit constituie o necesitate firească indispensabilă, vitală și pentru scriitor. El are nevoie de cunoașterea opiniilor formulate de cititori, a ecourilor stîrnite în rîndurile lor de cărțile sale.

Există numeroase modalități, pentru ca scriitorii, redactorii revistelor literare să contribuie la inițierea cititorului prin intermediul bibliotecilor publice, la creșterea rîndurilor cititorilor permanenți, la educarea acestora. Ele ar primi cu multă bucurie, de pildă, donațiile din partea unor autori, exemplare cu dedicații sau manuscrise. **Alegerea a cîte unui scriitor în consiliul bibliotecii ar ridica, desigur, prestigiul bibliotecii,** contribuind de asemenea la apropierea scriitorului de activitățile bibliotecii respective.

Educarea cititorului constituie problema-cheie a activității **culturii de masă.** Colaborarea unor pedagogi, scriitori, sociologi în domeniul biblioteconomiei ar putea contribui, pe plan local, la un reviriment, conducînd la rezultate trainice acolo unde s-a muncit cu rîvnă, dar chiar și acolo unde inactivitatea a dus la neîmpliniri inevitabile.

SPORT

O întrebare pentru „Universitatea" Craiova:

Fault la autoritatea antrenorului?

● Începe să aibă o anumită notorietate conflictul antrenorului Constantin Teașcă la Craiova. Nu e mai puțin adevărat că nu este primul de acest gen — și probabil nici ultimul — al numitului antrenor. Intransigent, ferm pe poziție, deloc împăcat cu gîndul renunțării în fața mofturilor vedetelor obosite și a oamenilor care le susțin, C. Teașcă a plecat în același mod de la mai multe echipe — Universitatea Cluj-Napoca, Dinamo Bacău, F.C. Argeș, Politehnica Iași, Steaua București, pentru a aminti numai cîteva dintre ele. Aproape cu regularitate, formula a fost identică : Teașcă intra în conflictul deschis cu jucătorul (sau jucătorii) care nu se integrau total concepției despre fotbal și viață preconizată de dînsul. Teașcă n-a visat în viața lui decît un singur lucru, adică **marea performanță.** Nu l-au interesat succesele mici, ciupelile, locul cîștigat, evitarea retrogradării — așa cum a disprețuit întotdeauna compromisul, închiderea ochilor, mica înțelegere. Cînd a pus mîna pe o echipă improvizată, s-a străduit întotdeauna să facă din ea o echipă bună, o formație forte, care să se bată cu oricare altă echipă din țară și, dacă s-ar putea, și din străinătate. De cele mai multe ori extrem de important e felul în care gîndești viitorul, curajul de a privi cît mai departe. Iar Constantin Teașcă și-a propus mereu **totul sau nimic.** Într-un fel, l-am asocia cu un alt mare antrenor al nostru, pe numele său Bela Karolyi. Nici antrenorul Nadiei nu s-a gîndit vreodată la locul doi — el a vrut și a obținut **totul,** sau aproape **totul ;** în orice caz, la întoarcerea de la Montreal cei care l-au văzut de aproape și-l amintesc destul de nemulțumit. Bela a mărturisit mai tîrziu că Nadia și colegele sale ar fi trebuit să nu scape nici un titlu, ceea ce, sperăm, se va întîmpla la Moscova !

C. Teașcă este un Bela Karolyi al fotbalului românesc. Intransigent, aspru chiar, cu o mulțime de idei noi în pregătire, ambițios, nemulțumit întotdeauna de ceea ce face. Între ei există însă și o foarte mare deosebire. În timp ce Bela Karolyi își desfășoară activitatea într-un mediu cu adevărat favorabil marii performanțe (creat în decursul anilor de Karolyi sau de alții, n-are acum importanță), Constantin Teașcă n-a izbutit să găsească, sau să formeze niciodată un asemenea mediu. El a întîlnit mai ales oameni mulțumiți cu victoria de duminică și înfrîngerea de duminica viitoare (dacă e pe teren străin), oameni lipsiți de autoritate în fața jucătorilor, așezați în fruntea unor cluburi sportive Teașcă ar fi dorit să facă din fiecare jucător tînăr un fel de Nadia Comăneci, supunîndu-l la același regim de antrenament, competiție și viață pe care îl „îndură" marea/mica noastră campioană. Cînd au apărut opozitii, fiindcă ele sînt normale la urma urmei, antrenorul Teașcă n-a cedat. El a știut întotdeauna că un Oblemenco sau un Deselnicu nu vor putea niciodată să suporte antrenamentele și regimul de viață pe care le au acum, la Craiova, Țicleanu, Irimescu sau Tilihoi. Gîndiți-vă ce s-ar întîmpla dacă Teodora Ungureanu sau oricare altă gimnastă din lotul nostru ar fi refuzat pregătirea cu Bela Karolyi ? ! În decursul anilor, Bela a schimbat mai multe generații de sportive pînă a ajuns la formula de echipă de-acum cunoscută pe toate meridianele globului. Teașcă a știut de la început că va trebui să renunțe la Oblemenco și la alții. Apoi, logic, ar fi urmat să aibe aceeași soartă Beldeanu, Berneanu, Purcaru și oricare alt jucător aflat în imposibilitatea (dintr-un motiv sau altul) de a se conforma antrenamentului-Teașcă. Marea competiție, am spus-o deja, nu se poate face cu compromisuri. Unii din jucătorii craioveni au avut o reacție pe care am numi-o cît se poate de normală în fotbalul nostru : decît să plecăm noi mai bine pleacă antrenorul ! Sistem verificat în alte atîtea rînduri, de mare eficiență pentru convingerea unor conducători atît de slabi de înger. Antrenorul Teașcă, precum întotdeauna, nu s-a lăsat impresionat ; conducătorii clubului craiovean, da...

★

Că e păcat de dumnezeu, că e strigător la cer fiindcă jucătorii iar cîștigă și antrenorul pierde, ne-au dovedit-o și multele scrisori trimise unor cronicari de fotbal sau oameni care au la inimă acest sport. Există o mulțime de oameni care-l înțeleg perfect pe Teașcă, susținîndu-l și admirîndu-l pentru tot ce a făcut la Craiova în numai un an de zile. Din Oltenia se scriu zeci, poate sute de scrisori **de partea lui Constantin Teașcă,** semnate de oameni care își exprimă dezacordul cu comportarea de gașcă a unor jucători craioveni, care doresc să meargă mai departe pe mîna lui Teașcă, aprobîndu-i toate acțiunile de pînă acum. Spațiul ne împiedică desigur să citățm pe larg din aceste scrisori. Scrisoarea trimisă de Brozbat Nicolae (cartierul Craiovița Nouă) se încheie în felul următor : **„Vrem la conducerea tehnică a Universității pe Constantin Teașcă și sancționarea jucătorilor vinovați și a celor care îi susțin !"** Un alt iubitor al fotbalului din Craiova, Firoiu Nicolae (Str. Silozului nr. 63), cere înlăturarea din echipă a jucătorilor recalcitranți și acordarea și pe mai departe de credit total antrenorului Teașcă... Mai e nevoie să continuăm ? !

Prin aceasta, dorim în primul rînd să sugerăm federației de fotbal să ia atitudine principială în fața diferendului mai sus menționat, să-și exprime o opinie limpede, să fie alături de iubitorii de fotbal craioveni, alături de rezolvarea justă a situației.

Discobol

mapamond

repere

„Teoria expresiei poetice“

Gîndirea critică teoretică spaniolă reprezintă, fără îndoială, un teritoriu distinct, propriu, în cadrul criticii literare europene contemporane, influențată mai mult sau mai puțin vizibil de la nouvelle critique franțaise“. Recentele și binevenitele traduceri ale edîturii Univers, Carlos Bousoño : „Teoria expresiei poetice“ și Damaso Alonso, „Poezia spaniolă“ conturează un spațiu individualizat atît sub aspectul metodei cît și al exercițiului practic. În articolul de față vom încerca să schițăm cîteva din datele originale ale poeticii elaborate de Carlos Bousoño. Două sînt coordonatele ce structurează sistemele poetice și retorice actuale și anume : teoria écartului și cea a poeziei ca limbaj pur, cu legi proprii suficient sieși. Conform primului postulat, limbajul poetic se definește ca „abatere“, ca distorsiune semantică și formală, în ordine calitativă, față de vorbirea comună, obișnuită, inexpresivă. (Roland Barthes — Le degré zero de l'écriture) sau (Jean Cohen — Structure du language poétique). Din acest punct de vedere, poeticitatea unui text depinde de gradul de „îndepărtare“ față de sensul comun, iar tropii, definiți și ierarhizați, în funcție de această „scară“ semantică.

Pentru Carlos Bousoño nu există o diferență calitativă între cele două tipuri de limbaj, — scopul lor este același, „comunicarea“ — ci numai cantitativă. Ambele moduri ale expresivității, comună și poematică, constituie de fapt două laturi ale unui unic fenomen, poeticul, aflat desigur într-un dozaj mai mare în comunicarea lirică : „genul literar și tot ceea ce el comportă (situație, personaj, lexic și public imaginar, o atitudine specială a cititorului, voința de artă a autorului) este pur și simplu manifestarea externă, formală, a unei diferențe cantitative, nu calitative, de conținut și, în consecință, nu afectează după cum am afirmat la început, esența celor două fenomene comparate (expresivitatea comună și expresivitatea poemului), pe care,le putem considera, în mod riguros, ca pe cele două mari laturi, ca pe cele două mari versante ale poeticului“. De aici o nouă disociere, aceea că „diversele genuri literare : poem, povestire, roman, teatru, reprezintă forme deosebite de poezie“, altfel spus funcție de cantitate și nu esențialitate“. Este această nouă teorie a genurilor îndreptățită ? Răspunsul rămîne afirmativ dacă acceptăm premisele autorului : Poezia, ca stare ș i nu gen, este „comunicarea“ unui „conținut psihic“ dar nu faptul natural, conținutul sufletesc real, ci „contemplarea acestuia“. Și ajungem astfel la cealaltă „erezie“ a lui Bousoño, fundamentarea psihologică a textului poetic într-un moment în care concepțiile psihologizante au căzut demult în desuetudine. Formulă eufemistică, pentru că, încă de la mijlocul secolului al XIX-lea se observă, remarcă Paul Valery, în introducerea la „La connaissance de la Déesse“ o „voință remarcabilă de a izola definitiv „poezia“ de orice altceva străin propriei esențe“. Poezia ca fapt numai de limbaj, ca univers ce se semnifică pe sine însuși, iată o idee devenită axiomă pentru teoria literară modernă, pentru neoretorică și incluzînd reprezentanți din cei mai iluștri.

Și totuși, criticul spaniol are curajul de a edifica o „teorie a expresiei poetice“ avînd în permanență un fundal psihologic. În acest scop pune în joc și o retorică proprie, bazîndu-se pe aceeași motivație a „conținutului sufletesc“ și a iluziei („amăgire-dezamăgire“) percepției lectorului. Conceptele cu care operează sînt legea „substituției“ și a „asentimentului“. În locul figurilor tradiționale, fundamentate pe tehnica ecartului și a repetiției, sînt introduși termenii de **substitut, substituient, modificat, modificant** ce dau posibilitatea nuanțării condiției poeziei. Autorul chiar exagerează în „atomizarea“ explicațiilor și a analizelor, din dorința excesivă de a clarifica și cele mai mici amănunte. Rezultatul poate fi uneori contrariu, pierderea în infinitezimal și confuzia la nivelul ansamblului. În general însă, Carlos Bousaño realizează o operă critică majoră, originală, remarcabilă atît prin vocația teoretică cît și cea aplicativă. Pentru că trebuie să adaug și acest lucru, fiecare afirmație este argumentată și demonstrată pe și prin textele poetice.

Paul Antipa

revista străină

● **ECOLOGIA ȘI MEDIUL ÎNCONJURĂTOR** este tema care revine cu asiduitate în toate încercările savanților de a scruta viitorul, dezvăluindu-ne mereu noi semne de întrebare. Astfel, editura pariziană **Presses de la Cité** publică volumul lui Jules Strumanne, **FRAICHEUR SUR LA VILLE**. Autorul furnizează adevărul uluitor că, într-un viitor previzibil, jumătate din populația activă din țările cu o înaltă dezvoltare tehnică va fi folosită pentru a curăța nu numai reziduurile industriale, ci și cele ale ansamblului omenesc, animalier, vegetal, mobiliar, imobiliar și mecanic. Pornind de aci, Strumanne cercetează amănuntele curățeniei moderne, mult mai complexe decît s-ar crede : uzine, metrouri, suprafețe mari, ferme, piscine, spitale, străzi, șosele, plăji, păduri etc. Toate, și fiecare în parte, constituind o problemă distinctă. Lucrarea de față este bazată pe o documentație strict științifică. După lectura ei, cititorul privește lumea cu alți ochi.

● **SUB TITLUL „MISIVE DIN VREMURI TRECUTE“** s-a deschis la Palatul Republicii din Varșovia o expoziție de scrisori provenind din Biblioteca națională, ilustrînd viața cotidiană, cultura, obiceiurile și relațiile sociale ale mai multor epoci istorice. Din bogata corespondență manuscrisă a bibliotecii au fost alese peste 200 de scrisori din secolele XV și XVI pînă în secolul XX, cea mai veche, semnată Jan Dlugosz, datînd din anul 1474. De asemenea corespondența unor oameni de seamă, cunoscuți în istoria poloneză și străină, cum ar fi o scrisoare a lui Erasmus din Rotterdam amintind un discurs filosofic, alături de alta aparținînd lui Calvin, scrisori ale regilor Poloniei către suverani străini precum și corespondențe ale multor celebrități în domeniul științei și literaturii din secolele XVII și XVIII. Expoziția a fost completată cu o serie de stampe din aceeași colecție.

● **ECHIPA CINEMATOGRAFICĂ POLONEZĂ ILUZION** și Casa sovietică de filme **Mosfilm** vor realiza un film biografic în două părți consacrat revoluționarului participant la Revoluția din Octombrie, Feliks Dzierzynski. Scenariul este semnat de scriitorul sovietic J. Siemianov, regia va fi girată de Anatol Bobrovski (U.R.SS..) iar operator a fost desemnat Bogusław Lambach (Polonia). Autorii au intenția să imbogățească această peliculă cu numeroase episoade puțin cunoscute din viața lui Dzierzynski. Filmul, a cărui distribuție nu a fost încă hotărîtă, va fi realizat în Polonia, Uniunea Sovietică și R.D.G.

● **S-A AJUNS** la cel de-al patrulea sezon de cînd în Grădina de vară din Leningrad se desfășoară explorări arheologice. Recent, s-a scos la iveală o statuie a lui Bachus, înfășurat într-o piele de leu și viță de vie. Statuia este înaltă de 1,80 m. Grădina de vară a fost amenajată sub domnia lui Petru I. În afara sculpturilor, parcul era înfrumusețat și cu numeroase fîntîni arteziene. La mijlocul secolului al XVIII-lea numărul lor ajunsese pînă la 50. În urmă cu 200 de ani, în Petrograd a fost o mare inundație care a distrus fîntînile și toate frumusețile parcului. Acum, după două secole, s-a hotărît refacerea Grădinii de vară pentru a-i reda vechea înfățișare.

● **ALBUMUL LES HÉROS SOLITAIRES DE L'ATLANTIQUE**, realizat de Gérald Asaria (cu o prefață a lui Eric Tabarly și un epilog semnat de Olivier de Kersauson), a apărut recent în editura franceză Messine-Vilo. Textele sînt completate cu fotografii originale, de o rară frumusețe. Fără a fi o enciclopedie în materie, albumul, evocînd aceste îndrăznețe întreprinderi, este un omagiu adus eroilor lor: Solcum, Chichester, Colas, Tabarly și Alain Gérbault.

● **INSULELE FILIPINE**, a căror preistorie se pierde în negura timpului, aproximativ 250 pînă la 300 de mii de ani, în timp ce istoria lor colonială începe abia în anul 1521, fac obiectul unui interesant studiu al lui F. Landa Jocano, doctor în Antropologie al Universității din Sydney, PHILIPPINE PREHISTORY, studiu publicat de U.P. Community Publishèrs. Lucrarea aduce la zi celebra „Philippine Saga“ a lui H. Otley Beyer, apărută în 1920. Într-adevăr, autorul după ce a strîns cu migală, din 1955 pînă în 1974 elemente ale permanentelor descoperiri arheologice, a reușit să confirme sau să infirme unele date și să aducă noi elemente preistoriei acestor insule, începînd cu aspectul social, economic și cultural, mult înainte de sosirea spaniolilor. Apoi descrie preocupările și cultura filipinezà în contact cu spaniolii. Aci, arheologia, antropologia și etnologia corespund întocmai istoriografiei cronicarilor spanioli. Lucrarea, în ansamblul ei, lămurește pe deplin rădăcinile culturii în insulele Filipine.

● **O BIOGRAFIE** a cunoscutei actrițe Vivien Leigh — la zece ani după moartea ei — semnată de Anne Edwards, ziaristă americană, a apărut de curînd în editura engleză W. H. Allen. Este de fapt o trecere în revistă a vieții particulare pe care a dus-o Vivien Leigh dincolo de strălucirea și fastul afișat, nu de puțini invidiată. Înzestrată cu o voință și ambiție rar întîlnite, Vivien Leigh a realizat totdeauna ceea ce și-a propus, încoronarea ambiției și tenacității ei fiind obținerea rolului principal din epocalul film „Pe aripile vîntului“. Autoarea fiind ziaristă — biografia nu este deloc romanțată, — faptele sînt redate crud, după ce ani în șir a cercetat locurile unde a trăit actrița, oamenii care au cunoscut-o, și, în dorința de a nu fi influențată în vreun fel, nu a luat contact cu Laurence Olivier, fostul idol al eroinei sale.

● **SCULPTORI** care mînuiesc cu măiestrie aparatul fotografic sînt destul de rari. Este cunoscut interesul lui Henry Moore pentru fotografie, dar această pasiune a jucat un rol cu mult mai important pentru Constantin Brâncuși (1876—1957). El a fost de fapt singurul fotograf al operelor sale. S-au păstrat peste 1 000 de fotografii realizate de el. O parte se găsesc și în posesia Carolei Giedion-Welcker cunoscută prin monografia consacrată lui Brâncuși și care a inspirat o expoziție și o teză de doctorat cu tema „Sculptura lui Brâncuși în exegeza fotografiei sale“ (de Jürgen Partenheimer). Expoziția a avut loc la München și a cuprins 63 de imagini din anii 1910—1943.

● **LA OBERHAUSEN,** în bazinul Ruhr, s-a desfășurat recent cea de-a 23-a ediție a Zilelor Vestgermane ale filmului de scurt-metraj. Peste 100 de filme din 37 de țări au rulat în cadrul festivalului, considerat cea mai importantă manifestare internațională de acest gen. Numeroase țări au fost reprezentate pentru prima oară, cum sînt Jamaica, Costa Rica, Panama și Puerto Rico. Afirmarea pe scară tot mai largă a cinematografiei din lumea a treia și-a găsit expresia și cu prilejul decernării premiilor. Marele Premiu al municipiului Oberhausen a fost atribuit unui film suedez care abordează condiția socială și politică a indienilor din Peru („Agripino“ de Jan Lindquist). A reținut îndeosebi atenția marele număr de filme realizate de studenți, participînd 17 pelicule semnate de institute și facultăți de cinematografie din R.F.G., Berlinul Occidental, R.D.G., U.R.S.S., S.U.A., Belgia, Marea Britanie, Danemarca, România, Suedia, Finlanda, Ungaria, Egipt, unele dintre ele au fost distinse cu premii. De un interes deosebit s-au bucurat și expozițiile și discuțiile pe marginea festivalului. Afișe comerciale publicitare au fost expuse în foaierul primăriei, — care au fost însoțite de comentarii critice pe tema „Filmul și societatea“. Aceeași temă a stat în obiectivul a două dezbateri animate cu privire la dificultățile profesionale întîmpinate de femei în domeniul cinematografiei și televiziunii. În acest context s-a înscris și discuția suscitată de întrebarea „Au nevoie cineaștii de un sindicat ?“ — la care participanții au răspuns afirmativ.

● **LA MAREA LICITAȚIE** de autografe ținută la Marburg s-au obținut prețuri record. Astfel, suma de 76 000 mărci s-a plătit pentru o scrisoare adresată de adolescentul Mozart surorii sale în timpul primei lui călătorii în Italia, care fusese cotată în catalog la 40 000 mărci. Prețuri tot atît de mari și de neprevăzute au fost plătite și pentru cîteva manuscrise ale lui Marx și Engels.

August, constelație de aur

În August toate drumurile României miros a pîine nouă. Dintr-odată marea blondă a grîului se desface peste pămînt ca pumnul unui copil și mireasma se revarsă în univers, sapă în temelia orașelor și se furișează pe străzi. O expediție în fața căreia nimeni nu poate pune stavili. O clipă ai impresia că toate clădirile emană mireasma grîului, o clipă ai impresia că prin țevile de eșapament ale mașinilor nu mai ies gazele sufocante ci mireasmă de pîine.

Destinul a făcut ca zilele începutului de august, cînd toate drumurile României miros a pîine nouă, să fie asemeni unor zile pregătitoare așteptînd ziua cea mare a Genezei. Pentru această zi măreață poporul român și-a păstrat veacuri la rînd în lăzi de zestre celestele cămăși de sărbătoare, țesute din lacrimile mamelor noastre. Pentru această zi voievozii au îmbătrînit pe cai veghind în cămăși de zale. Pentru această zi s-a zugrăvit pe cerul Moldovei zidul Voronețului. Pentru această zi Mihai Viteazul a intrat în Alba-Iulia și Tudor Vladimirescu și-a lăsat capul într-o fîntînă.

Radu Aftenie: „Victorie“

Înaintea bătăliei de la Podul-Înalt gîndul lui Ștefan cel Mare se îndrepta spre această zi a Genezei. Visătorii neamului, risipiți prin chilii ori în turnuri de veghe, și-au petrecut viața schițînd variante pentru această zi ce părea uneori o utopie. Dacă ar fi fost cineva să le prindă visurile pe o peliculă s-ar fi minunat ca în fața unor imponderabile ființe esoterice.

Două mii de ani s-au cheltuit pentru această zi de August, două mii de ani de viață și moarte, de capete tăiate, de visterii imperiale în care țăranii noștri au fost transformați în lingouri de aur. Două mii de ani în care bolovanul părea sortit să nu mai ajungă în vîrf niciodată. Două mii de ani în care am vrut să infirmăm mitul sisific, ceea ce probabil îi făcea pe împărați să suridă patern și să ne aplice ușoare pedepse precum : tăierea capetelor, ruperea trupului cu ajutorul cămilelor, asasinatul moral, etc, etc.

Cei ce au căutat cu privirea spre această parte de pămînt s-au minunat cu ochiul delapidatorilor. Puzderia de cimitire de pe dealurile noastre, din orașele noastre stă drept mărturie. Sîngele care a curs îl găsim în litera manuscriselor. Mult a trebuit să spălăm pridvoarele de semnele rănilor și să dezinfectăm cicatricele istoriei. Să reanimăm sugrumatele poeni ale Limbii Române.

Și ziua cea mare a venit. Ziua Genezei. Toată durerea și toată bucuria s-au petrecut prin țevile de crin ale memoriei în Cîntece Esențiale. Am devenit liberi. Utopiile visătorilor risipiți prin chilii ori în turnuri de veghe au devenit realitate. De pîinea țăranilor noștri se bucură copiii noștri.

Acum mireasma grîului domnește în univers și o clipă benzina pare să fie nefolositoare pentru mașini. Dar dacă vom privi spre dealuri, în aura amurgului, vom vedea poate nesfîrșite oști de eroi alinîndu-se sub prunii cimitirelor. Vom vedea lumina oblojindu-le rănile. Poate că le-a crescut barba și poate acolo sub pruni își trec pe fața lor biciuită de vînturi briciul care numără două mii de ani. Cămășile lor mai reține încă mirosul de praf de pușcă, dar din cartușiere în locul gloanțelor își scot capul brîndușile.

August. Privim în urmă și privim înainte. Împrumutăm privirea luciditătii. Meditație zilnică trebuie să ne fie destinul acestui popor drept ca o sabie înfiptă în veșnicie. .

Dan Verona

tineri poeți

Omar Lara

(CHILE)

singurătăți amare
desperate singurătăți
tinerețea mea
cu ce mi-o voi hrăni
astfel încît să feresc inima
de lovitura unui cuțit de tăiat hîrtie ?
cică omul se naște tînăr
și nu îmbătrînește niciodată
dar eu am de-acum douăzeci de ani !

Amiaza

În torida căldură de amiază
se văd și oameni fericiți.
Ca-ntr-o piclă, în răcoarea umbrarelor
zac întinse pîntece mari, leneșe
zac pîntece nevinovate,
un bătrîn (ce pare că visează)
scrie liniștit o scrisoare.
Sună toaca
năpădită de sentimente duioase.
Bătrînul pare că visează
și toți oamenii par fericiți.
Copii chilieni se zbenguie printre case mizere
și chiotele lor se confundă
cu dangătele clopotului
picurînd parcă
în oase,
în sînge.
Cîțiva dintre cei ce se plimbă
se opresc deodată-n vibrație.

Pereche

De ce se apropie ea de arborele
care nu e același pentru amîndoi
de ce cîntă ea din ghitară
și el nu-i ascultă tînguirea.
Ay, cuțit răsucit în rană !
Cresc și trăiesc despărțiți
și totuși rădăcinile lor
se răsucesc chinuind pămîntul
izbucnind deodată spre soare
să afle ce fără știință
știau că știu.

Peisaj

Pe neașteptate cerul s-a colorat
în portocaliu
și norii s-au destrămat
lăsînd o nemărginire de albastru intens.
Într-un tîrziu
totul părea că arde.
Și peste colinele întunecate
pierdute în zare
s-a coborît deodată
o pulbere roșie.

În românește de
Neli Arsenescu-Costinescu

Pino Mariano

(ITALIA)

* * *

Tinerețea
începe să fie numărată
cu nesfîrșitele singurătăți

Veneția

Veneția e doar o gondolă
care povestește de tăcute
și tenebroase aventuri
în noaptea uleioasă
Verzi
cupole eterice-în înalt
pîriuri
de rugină
zăgazuri livide
pereți cojiți de melancolie
pe cînd hlamida cerului
le ferecă în văzduhul
în care agonizează suspinele.

La umbra fetelor în floare

Voi sînteți linceda cadră
a pătimirii noastre
pe pămînt
aceiași evanescentă-închipuire
a soarelui
care dezlină nori.

* * *

Astă-noapte
în vis
se făcea că sînt
orb
dus de mîna-ți
plină de bunătate
prin labirinte ale deznădejdii
mîngîierile părului tău galben
înelat
răpuneau vederiile
care dintotdeauna
apasă sufletul
și auzindu-ți glasul mă linișteam.

Piața Umberto I

piața Umberto I
se răcorește cu jeturile de apă
ale Apeductului Pugliez
scaunele din apropierea
barului sînt ridicate îndată
automobile înmatriculate Elveția
Belgia Olanda și Franța
sînt stropite pe gratis
apă
apă din apeductul pugliez
apă de Napoli
peste sărăcia absolută a casei noastre
peste automobile înmatriculate Elveția
Belgia Olanda și Franța.

În românește de
Dan Ciachir

Maladiile criticii

Vorbim și scriem despre critică mereu. Ne purătm cu cea de-a zecea muză a creației în așa fel încît parc-ar fi atinsă de-o maladie misterioasă, ale cărei fenomene secundare la scoatem la iveală cu îndrăzneala unor eroi care cuceresc cetăți de carton. Critici profesioniști, istorici literari, însi cu un statut nefixat în viața artelor, copii teribili, care n-au făcut încă ochi în cultură etc., scriu toți despre critică (uneori despre critici) cu o dezinvoltură pe care dacă ar exercita-o în practicarea actului critic, multe din culegerile de cronici, recenzii, însemnări nu ar mai fi atît de plicticoase, de lipsite de savoarea incitantă a unei lecturi cu adevărat inedite.

Cu cîteva decenii în urmă eram gata să ne obișnuim cu **critica orală.** Apăruseră cițiva **„critici“** ale căror semnături erau rare în revistele noastre. Ei însă învățaseră arta enunțării unor judecăți tranșante, rostite cu emfază. Unii dintre aceștia s-au încumetat, după o anumită vreme, să-și adune „vorbirile“ în volume date spre studiu în bibliografiile școlare, luate drept etalon în aprecierea unor mari scriitori, dar de obiectele acestea hilare ne-a scăpat timpul convertit în istorie.

„Autorii“ aceștia orali, dintre care unii mai tînjesc după o asemenea plăcere, au adus prima boală în critica noastră literară contemporană.

Și după ce **vorbitorii despre cărți** s-au retras la anumite reviste comode, ba chiar și în unele instituții de învățămînt superior, primul val de acreditare a unei critici docte (uneori prea docte), cumpătate, preocupată de găsirea unui limbaj rațional de justificare a judecăților de valoare, a venit din universități. Citeodată greoaie, alteori șocantă prin excesul de erudiție, subtilă și nuanțată în formele ei cele mai fericite, critica universitară din ultimele două decenii a pozitivat demersul spre opera literară, i-a conferit o justificare coerentă, ce înlocuia **limbajul autoritar,** bazat pe **logica afirmației și negației,** întîlnit la adepții criticii orale.

Dar mulți dintre exponenții criticii universitare s-au retras în preocupări de istorie literară, năzuință dealtfel legitimă, pe care o nutresc în sînea lor cei mai mulți critici. Puțini au fost aceia dintre universitarii cei mai vitali în critica noastră literară, care și-au menținut o prezență stabilă în presa literară. Prin însăși profesia lor fundamentală, universitarii au beneficiat de o anumită autonomie în raport cu revistele și editurile. Faptul acesta le conferea o mai mare libertate de enunțare a opiniilor despre valoarea operelor puse în discuție.

Valul de **„publiciști“** care au ocupat, mai apoi, „locurile vacante“ din aria de critică, a avut urmări variate, dintre care unele de-a dreptul nefaste. Nimeni nu poate contesta că în rîndurile criticilor angajați la reviste, nu ar exista unii foarte talentați și animați de cele mai bune intenții, dar o parte din aceștia sînt niște **inși dependenți.** De aceea, pot fi și manipulați cu mai multă ușurință. Cînd un critic are ca șef de revistă un scriitor care **„gustă“** doar un anume gen de literatură, cînd trebuie să se rostească asupra unor cărți mediocre scrise de directorul unei edituri unde este nevoie să-și publice cărțile, spațiul său de exprimare a unui punct de vedere corect, este sensibil îngustat. Or, tocmai în acest **spațiu al dependenței** se nasc convenția, sofismul, ierarhia artificială de valori.

Ieșirea din acest impas etico-social al criticilor se poate realiza prin instaurarea unei **democrații literare veritabile,** bazată pe **acceptarea** mai multor **puncte de vedere.** Cînd **intoleranța intelectuală** a celui care conduce o revistă, manifestată față de alte opinii, coerente, riguros acreditate, devine o maladie generată de cultul irațional al propriului eu, rezecția răului trebuie făcută fără cruțare. Nu-i contestăm nici unui scriitor **dreptul particular** de-a crede despre el orice. **Oficializarea** acestui comportament calcă însă normele cele mai elementare ale **democrației literare,** transformîndu-l pe critic într-un **sclav personal.**

Critica mai poate fi expusă și altor maladii. **Datat în timp,** demersul critic are o istorie, se înscrie într-un **orizont de informații,** se bazează pe anumite **coduri de comunicare.** Așa cum omul, cu întregul său context de existență, poate fi explorat mai profund de scriitorii familarizați cu mijloacele de investigare utilizate de științele umane, la fel și criticul este obligat să-și înnoiască din timp în timp instrumentele de studiu, să introducă în discursul său concepte noi.

Or, critica noastră, într-o bună parte a modurilor ei de manifestare, este atinsă de o puternică **scleroză a limbajului,** ceea ce a dus la **incremenire** a enunțurilor în forme de început de secol. Imitîndu-l pe George Călinescu, unii critici nu rezumă (cu mai puțin talent) numai romanele, ci și poeziile. Alții cultivă **scriitura frumoasă,** de factură impresionantă, construită după modelul lovinescian, dar adusă la modul de expresie al timpului nostru.

Mitul **stilului frumos** în critică, raportat la **stilul frumos** din literatură, rezultă din unele premise false. Dacă stilul critic este puternic conceptualizat, **frumusețea stilului** sau **lipsa de stil,** se verifică după alte principii. Dacă fiecare disciplină de cercetare își are **limbajul** sau **limbajele** sale caracteristice, recognoscibile, este firesc ca și critica să beneficieze de acest drept. În peisajul criticii noastre actuale există teoreticieni și critici din dferite generații care au făcut notabile eforturi de înnoire a limbajului, de adecvare a modului de comunicare prin conexiune cu alte tipuri de cunoaștere care vizează fenomenul literar. De la Adrian Marino, E. Negrici, Mihai Vaida pînă la un alt teoretician și critic de notabilă talie, ca Ion Vlad, asistăm la o suită de încercări, soldate cu rezultate diferite, de înnoire a limbajului critic. De aceea ar fi o eroare, ca la unii mai tineri să vedem o simplă **sete de inconformism, o neadecvare** a limbajului la obiect, prezența unui **limbaj cosmopolit** sau simpla traducere a unor **locuri comune** într-un alt cod.

Nu credem că **adecvarea la obiect** îi impune unui critic să scrie despre Ion Budai-Deleanu în limbajul **Școlii ardelene,** nici măcar în acela al criticii din acea vreme. Nu trebuie să ne mirăm de asaltul unor concepte noi din semiotică, structuralism, psihanaliză, antropologie etc., care au pătruns în limbajul unor critici români. Printre acestea, conceptul de **expresivitate involuntară,** utilizat de E. Negrici și forfecat de toți, este blînd și statuat în cultură de la începutul secolului nostru.

Modernizarea limbajului literar presupune o evoluție firească a limbajului critic. E greu, dar nu imposibil, să mai scriem despre A. Buzura, D.R. Popescu, C. Toiu, Fănuș Neagu etc. cu mijloacele stilului critic păsunist de la începutul acestui veac. Se va obiecta, poate, că Tudor Vianu a scris despre poezia lui Ion Barbu într-un limbaj clasic, ceea ce este adevărat. Dar el făcea atunci o operă simplă și extrem de utilă de primă **decodare** a unor **texte criptice.**

A face critică într-un limbaj modern nu înseamnă însă a **închide** un **text criptic,** ci a-i da o deschidere mai mare. Tipul de critic juvenil care transformă limbajul accesibil într-un **ideolect** se găsește în eroare, fiindcă nu are cu cine comunica, decît cu sine însuși.

Contacul dintre **literatură** și **critică** reprezintă întîlnirea fericită dintre **două coduri,** ce aparțin unor timpi diferiți și unor limbaje deosebite. Acest contact trebuie să sporească înțelegerea sensurilor latente ale operei, nu să le opacizeze.

Așa cum în literatură coexistă mai multe limbaje, la fel trebuie să fie și în cîmpul criticii. Acceptarea mai multor moduri de enunț se întîlnește, în mod firesc, cu existența legitimă a mai multor tipuri de demers spre opera literară.

Critica marxistă nu se reduce doar le o lectură socio-genetică a unui text. Viabilitatea ei rezultă din utilizarea mai multor limbaje și moduri de abordare a creației literare. În rest **„conflictul de coduri“** poate fi un conflict normal de generații sau un conflict hilar de persoane.

Romul Munteanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
34
(799)
Sîmbătă
20 august
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Piscuri cutezătoare

-au fost și nu sînt accidente ori alăturări de cifre-ani cu rezonanțe vecine.

1877 ; 1907 și August 23—1977.

Sînt date, structurări de timp condensat care se legitimează și încrustează în legitate și necesitate istorică, izvorăsc și se reazimă pe antrenarea activă a României întemeiată prin secole, de lucrare și apărare a unui teritoriu mic dar îndreptat permanent către verticala demnității în ordine istorică și către dreptate și echitate în ordine și orînduire socială.

...Sînt momente, sînt date pe care calendarul nostru (și nu doar al nostru) le reține bătute în aur și glorie și poate doar dreptatea istoriei noastre naționale le-a așezat umăr lîngă umăr ca piscuri de timp viteaz și dăruit.

Pentru că șoptit intens sau, în banca din școala primară murmurat cald, mărunt și cu priviri lipite, pironite în ochii arși de dor și de drag de țară ai tabloului de pe perete înfățișîndu-l precar dar definitiv pe Bălcescu, cuvîntul **patrie** devenea cuvînt-sentiment. Cuvînt-sentiment care scăldat și legănat exigent în aceleași priviri ale Bălcescului a chemat și cheamă spre a-l lumina și a-i da sclipiri noi și împliniri proaspete.

Au trecut ani. Pămîntul și oamenii, țara și istoria ei, și-au urmat cursul cu întocmiri și căutări.

A fost un dialog peste și în timp, un arc peste ani.

Iar reazemul acestui arc a fost la noi actul insurecției naționale antifasciste și antiimperialiste armate de la 23 August, inițiat și condus de partidul comunist, inițiativă curajoasă, surprinzătoare nu numai pentru fasciști — (se știu comentariile din presa și de la posturile de radio ale multor țări).

Am trăit și trăim zile de o cadență istorică apăsată, marcate distinct și definitiv în prezentul și viitorul țării, zile de rememorări, **clipe monument** pe care prezentul socialist le fixează prin exemplaritate și le prelungește și împlinește năzuințele într-un timp și spațiu neîngrădit și prieten.

Cei peste treizeci de ani de realitate și realizare socialistă, de conviețuire și de acum **maturizare** în trăiri noi ne-au îndemnat, apoi ne-au obligat ca prin examinări, elaborări și delimitări intime să ne înțelegem existența într-un chip revoluționar.

Trebuie subliniate și memorate permanent cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, rostite la recenta Conferință națională a scriitorilor :

„Programul partidului a sintetizat în mod minunat orientările de perspectivă în toate domeniile, inclusiv în domeniul creației literar-artistice. În acest spirit, așteptăm ca literatura să pună cu mai multă forță în evidență profundele transformări produse în structura socială a țării noastre, să reliefeze convingător relațiile de tip nou dintre oameni, condiția umană de demnitate și egalitate deplină pe care socialismul o asigură tuturor cetățenilor patriei. Arta trebuie să înfățișeze universul spiritual tot mai bogat al constructorilor socialismului, efortul lor pentru autodepășire, să surprindă și să redea cu fidelitate diferitele ipostaze în care se manifestă atitudinea înaintată față de muncă și societate, virtuțile și trăsăturile morale ale omului nou. Situîndu-se pe pozițiile înaintate ale socialismului, ale partidului, scriitorii trebuie să contribuie prin creațiile lor la perfecționarea continuă a societății, la lupta pentru mersul înainte al patriei".

Sîntem deci solicitați de mari transformări umane, de structurări și linii în permanentă mișcare la atitudini decise, la dăltuiri și profiluri noi atît de evidente încît se legitimează și uneori intră singure în pagina albă a scriitorului atent.

Ele, aceste profiluri, ne impun să mai sunăm o dată și încă o dată cuvintele (firește și situațiile) pentru a le găsi fața și sonoritatea neștiută, proaspătă, incitatorie, și mobilizatoare, înlănțuiri epice inedite și totodată exacte pe dimensiunea mereu aceeași a celor despre care scriem.

Nicolae Velea

Compoziție de Sorin Postolache

RESPIRĂRI

Cetățean al Patriei

Cea mai importantă idee este cea care se repetă secundă de secundă în al meu creer.

Sunt fericit că sunt cetățean al României.

Cînd sunt trist, sau cînd nu sunt trist, cînd sunt inspirat, sau cînd sunt bleg, sau numai obosit, — cînd sunt vizionar, sau cînd mi-e somn de mine însumi, — toate acestea le gîndesc și le formulez în minunata limbă română.

Naționalitatea nu este o analiză de sînge, ci o opțiune. Domnul Rosenthal care a pictat cu înflăcărare chipul femeii, România Revoluționară, cu salbă de aur pe deasupra de sînii lăptoși, pentru mine a fost un bun român, Domnul meu profesor de liceu, cînd m-a învățat să gîndesc cu subiect și predicat în miraculoasa limbă română, nici o secundă nu mi-a dat prin creerul meu tînăr că nu poate fi altceva decît un brav cetățean al patriei mele.

Suntem ceea ce iubim. De la Altamira încoace, taurele arată colorat. Coloarea cea mai scumpă inimii mele este coloarea limbii române.

Dragii mei, nu vă mai lăsați provocați de superstițiile unor foști trădători, a unora care-și spuneau sieși oameni și se lăudau că sunt români, fără măcar să știe taina acestei speranțe umane care se numește limba română.

A fi cetățean român este o dragoste și o opțiune, iar nu o stare singeroasă a eprubetei.

Dragii mei, ce frumoasă este România luptătoare și cu salbă de aur pe sînii lăptoși !

Nichita Stănescu

TÎNĂR ÎN AGORA

Mesajul tinereții

Generația — cuvînt care, în ultima vreme, suscită, observ, un interes mai mare decît ar trebui — se conturează în raport cu evenimente, fapte, stări capabile a marca destinul unei colectivități, trăind experiențe ce vor avea repercusiuni asupra evoluției ei ulterioare. Ideea acestei posibile definiții mi-a fost direct sugerată de un distins critic, profesor universitar, care spunea despre generația ce n-a cunoscut ororile războiului, teama și privațiunile că n-ar fi îndeajuns de profundă. Nu neg posibilitatea unei maturizări și responsabilități sporite datorate unor experiențe decisive (ce afectează destine individuale sau colective), dar nici nu cred că ar fi singurele surse ale apelării grave către întrebările și răspunsurile fundamentale legate de condiția umană.

Actul istoric de la 23 August 1944 a des-

Constantin Stan

Continuare în pag. a 5-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Un vestitor

Avioane cu cruce încârligată — rănite, e drept — mai forfecau cerul Capitalei, prăvălindu-și încărcăturile de bombe unde se nimerea ; mulți cetățeni petrecuseră o noapte sau două în subsoluri și adăposturi zguduiți de ultimele spasme ale fostei fantastice mașinării comandate de cel care asigurase Cerul și Pământul că va instala („pentru o mie de ani, mein Volk"), **o Nouă Ordine.**

Războiul era pe sfârșite — și tocmai de aceea era atât, atât de absurd și atât de dureros ca, după ani și ani de zile, când viața îți atârnase de o ață, să mori acum, chiar acum.

...leșisem, după o noapte de nesomn, fie ce-o fi ! din adăpostul micului bloc în care locuiam, se luminase de zi și, dinspre grădina Cișmigiului, trecând pe dinaintea Teatrului Național transformat într-o ruină, am pornit-o spre Piața Victoriei, purtând și ea oribilele plăgi ale bombardamentelor.

Canonadele și grohăiturile bombelor făceau să tremure mătasea cerului de august.

Atunci — scăpat, probabil, dinspre Otopeni, unde se desfășurau lupte grele — am simțit apropiindu-se de mine, nu un om, ci altceva : un animal cu botul zdrobit, de-abia ținându-se pe picioare.

Un cal, un cal obosit, un cal aproape muribund, un cal cu tot harnașamentul de război. Un cal fără călăreț. Botul calului era zdrobit, picături groase de sânge se prelingeau pe pavaj. Pe pavajul Pieței Victoriei.

Calul vestea și el victoria, dar murea.

Iar ochii calului erau înlăcrimați. Calul plângea.

De durere ? Nu știu.

Poate că de speranță în alte vremuri...

EVENIMENTUL

Temei de mîndrie

Aniversările din august ale românilor consfințesc în memoria colectivă înfăptuiri istorice de prestigiu internațional, în urma cărora s-au implinit țara și republica. În apogeul verilor fierbinți, părinții noștri au pus temei solid granițelor de gînd și suflet românesc, desenînd contur statornic, suveran patriei moștenite. Și iată, în acest prag de sărbătoare, după vizita în județele Gorj și Mehedinți, secretarul general al partidului, în cadrul unei noi vizite de lucru în Capitală, a analizat modul în care se desfășoară vasta acțiune de refacere și consolidare a imobilelor, de modernizare și înfrumusețare a Bucureștiului. Această vizită s-a adăugat atîtor pilduitoare acte de înălțător civism pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu le propune națiunii noastre drept îndemn la răspundere comunistă.

Timpul istoric al popoarelor — al românilor, de asemenea, — înaintează și prin marile comemorări, pietre de hotar ale ființei naționale. În balanța aniversărilor noastre, mereu mai bogate, tradiția a așezat în zenitul verilor bucureștene, acolo unde Capitala primește zvon adînc de apă și păduri străvechi, un simbol al înfăptuirilor curente. Țara întreagă, prin „ambasadorii" ei economici și comerciali, pentru a opta oară își testează înaintea sutelor de mii de cetățeni produsele civilizației și culturii sale. Drag și familiar, complexul expozițional din Piața Scînteii este pregătit admirabil în aceste zile să se confrunte cu ochiul critic — evaluativ al tuturor. Examenul calității bunurilor de consum pe care le producem se confundă cu testul calității civilizației și culturii noastre socialiste.

Anul acesta, la Tîrgul de mostre, sînt testate peste 200 de mii de sortimente și modele care vor fi prezentate la contractările de mărfuri pentru 1978. Afluența vizitatorilor, încă din primele zile, demonstrează interesul temeinicit de eforturile tuturor celor care conlucrează planificat pentru materializarea preocupărilor în direcția sporirii și diversificării produselor de larg consum.

Și în acest freamăt al verii bucureștene, Tîrgul de mostre își exercită de-acum știutul său miraj pentru sute de mii de oameni, fericiți că se pot mîndri dinaintea semenilor cu creația gîndului și mîinii lor.

Mircea Constantinescu

ANUL 33

Biografii paralele

Am călătorit în repetate rînduri pe fosta „Vale a Plîngerii" — Valea Jiului, dar și prin alte bazine miniere, mai vechi sau mai noi. Coborînd cu „colivia" cîtiva metri pe secundă, avînd lămpașul în mînă și casca pe cap, n-am gustat — ca în alte „zone profesionale" pe care le-am frecventat — farmecul propriei aventuri într-un mediu insolit, atractiv, dificil. În abataj, ca nicăieri altundeva, încerci sentimentul ridicolului, deghizarea nu dă siguranță, iar blocnotesul îți pare căzut, în buzunar, direct din cer. Nimic nu te salvează de acest simțămînt stingheritor, decît bunăvoința, cumsecădenia minerului. Motiv pentru care refuz o descriere de tipul : are ochii mari, are pleoapele prăfuite, are obrazul înfrățit cu cărbunele, are brațe de abanos...

DE LA OPINCĂ LA MICRO-CLIMAT

Omul pe care-l privești te privește simplu, muncitorește. N-are nici timp și nici de-

Mihai Stoian

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 8-a

CÎNTAREA ROMÂNIEI

Tudor George :

OASTEA LUI PĂPUȘĂ-VODĂ

Spațiile civilizației

Există locuri foarte cunoscute, clasice, cum s-ar spune, care, datorită frumusetii lor unice, au stimulat cu generozitate o literatură bogată și nu mai puțin interesantă decît sursa ei inspiratorie. Sînt locuri pe care, afirmînd că le-ai revăzut, nutrești, de fapt, sentimentul **re-descoperirii.** Asemenea spații îmi apar, mereu, ca o pînză freatică, tăinuită în adîncuri, din care mustesc miraculos, imprevizibil izvoarele reci și proaspete. Am fost în vara aceasta la Horezu — oare cîți, asemenea mie, nu ar putea spune astfel ? — mîndră cetate de scaun a ceramicii românești, nume coborît din negurile zbuciumate ale istoriei și proiectat pe meridianele lumii prin măiestria cu care localnicii au încrustat în strălucirea smaltului cocoșul din ogradă. Am participat la un tîrg aflat la cea de-a doua ediție purtînd numele zgomotosului orologiu al gospodăriei țărănești și m-a impresionat, asemenea întregii manifestări, ideea omagierii unei preocupări care a trecut demult granitele restrictive ale noțiunii de meserie, intrînd în spațiul benific al artei. Căci Stelian Ogrezeanu, de pildă, nu este doar un simplu prelucrător al lutului, ci un artist, ce își cultivă cu demnitate vocația, precum atîtia alții, dintre cei autentici, care își trăiesc destinul sub mantia nobilă a creației. Chiar numele lui a devenit emblematic pentru ceramica românească, prin stilul specific, de o profundă etnicitate care, sublimîndu-l, ne apropie de ungherele intime ale sufletului pămîntul ce îl călcăm în fiecare zi. Și tot astfel se poate vorbi despre Victor Vicșoreanu și Ion Popa, artiști binecuvîntați cu măsurile mari ale harului artistic sau despre alții care, deși sortiți anoni-

Romulus Diaconescu

Continuare în pag. a 6-a

Voința și unitatea întregului popor, temelie a victoriei insurecției

23 AUGUST 1944, moment de răscruce în istoria contemporană a României. Victoria insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste de acum 33 de ani a încununat lupta aprigă, neînfricată, organizată și condusă de Partidul Comunist Român împotriva exploatării și asupririi, pentru libertate, suveranitatea și independența patriei. August 1944 a pus în lumină bogata și originala experiență de luptă dobîndită de partidul comunist în conducerea clasei muncitoare, a țărănimii, intelectualității, în acțiunile desfășurate împotriva fascismului și războiului. Victoria insurecției a demonstrat originalitatea, realismul politicii de alianțe promovată consecvent de Partidul Comunist Român pentru realizarea largului front de luptă — care reunea cele mai largi forțe politice și sociale, de la comuniști și socialiști pînă la partidele burgheze, armată și cercurile palatului regal — contra dictaturii militaro-fasciste.

Este meritul nepieritor al partidului comunist faptul că din primul moment al instaurării dictaturii militare fasciste, septembrie 1940, și apoi al împingerii țării în războiul contra U.R.S.S. s-a ridicat cu hotărîre pentru organizarea mișcării de rezistență, pentru răsturnarea dictaturii și eliberarea țării.

În condițiile intensificării luptei unite a forțelor antifasciste, democratice și patriotice interne și în condițiile grelor înfrîngeri suferite pe toate fronturile de război de către Germania hitleristă ca urmare a succeselor obținute de armata sovietică, P.C.R. a pus pe ordinea de zi pregătirea și organizarea actiunii de răsturnare prin luptă a dictaturii militaro-fasciste. În concepția partidului comunist despre insurecție, înfăptuirea unității clasei muncitoare s-a impus din primul moment ca o necesitate stringentă, ca o cerință esențială, pentru ralierea în frontul larg antifascist a tuturor forțelor sociale și politice interesate în eliberarea țării de sub dominația hitleristă.

În această luptă s-au angajat deopotrivă muncitorii, țăranii, intelectualitatea devotată poporului, cercuri largi ale micii burghezii și chiar ale burgheziei interesate dintr-un motiv sau altul împotriva dominației fasciste. În rîndurile intelectualității luptătoare s-au aflat academicieni, profesori universitari, scriitori, ziariști. Lupta partidului comunist pentru cimentarea unității de luptă a poporului a fost strălucit îmbinată cu acțiunile pentru înfăptuirea frontului unic al clasei muncitoare, care constituie axul și nervul vital al tuturor măsurilor întreprinse pentru eliberarea țării. Ca urmare a acestei politici înțelepte, originale, inspirată din adevărul luptei, al realităților noastre social-economice, în aprilie 1944, s-a încheiat între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat Frontul Unic Muncitoresc. Acest succes deosebit al activității partidului comunist a fost urmat de realizarea, în iunie 1944, a Blocului național democratic, „realizarea acestui front larg, — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — al cărui nucleu l-a constituit clasa muncitoare unită, a fost condiția

Ion Ardeleanu

Continuare în pag. a 7-a

• ÎN ACEST NUMĂR : • **„FILE EROICE DINTR-UN ITINERAR AL EROISMULUI"** — reportaje-document de **Sânziana Pop** și **Ion Longin Popescu** • **O proză de Nicolae Țic : „Servieta diplomat"** • **Ion Gheorghe : „Pater liber"** • **Cronica literară : M. Ungheanu despre** TRANSILVANE CETĂȚI FĂRĂ SOMN de ION BRAD • **Valentin F. Mihăescu despre** SATUL DIN PĂMÎNT de TEODOR BALȘ • **Viața cărților** • **Cartea de debut de Al. Piru** • Poeme de • **Virgil Carianopol** • **Sterian Vicol** • **Ovidiu Genaru** • **Radu Felix** • **Emil Vora** • **Dumitru Udrea** • **Luca Onul** • **„Moartea vînătorului de care" de Cornelia Djigola** • Atelier literar **de Geo Dumitrescu** • Revista străină • Sport.

cronica literară

Ion Brad

„TRANSILVANE CETĂȚI FĂRĂ SOMN"

Impresionează la Ion Brad consecvența poetului față de temele și motivele poeziei sale de început. Traiectoria poeziei lui nu cunoaște zguduiri și derute, ci o creștere continuă de la un volum la altul. **Transilvane cetăți fără somn** se revendică deschis de la marile figuri ale tradiției istorice și literare românești. Pe urmele scriitorilor de la 1848 care vorbeau despre gloria marilor străbuni, Ion Brad scrie un epitaf pentru umbra lui Mircea la Cozia. Silueta necruțătoare și demonică a lui Vlad Țepeș, invocată altă dată de Eminescu, este chemată și ea în cortegiul ilustrelor figuri care populează insomnia cetăților românești. În spirit eminescian este concepută și veghea lui Ștefan cel Mare gata oricînd a ieși din mormîntul de la Putna. Alte poezii sînt inspirate de suferința unui popor care nu încetează a lupta pentru eliberarea lui de sub jug străin, de acțiunea lui Mihai Viteazul, de mitul lui Avram Iancu, de cel al lui Tudor Vladimirescu ori de apostolicii reprezentanți ai școlii ardelene. Aici Ion Brad se așează în prelungirea energicei poezii scrise de transilvănenii Coșbuc, Goga, Cotruș, Beniuc, nu fără o trecere plină de consecințe prin lirica lui Lucian Blaga. Vigoarea și absența notelor false care au caracterizat poezia acestora pot fi regăsite și în versurile lui Ion Brad demn urmaș al pateticilor lui predecesori. Tonul poeziilor din **Transilvane cetăți fără somn** este elegiac, sacral: „Vai, cum duce Oltul, Umbra de mumă sfințită / A Coziei sale ! / Și, iată, bătrîn și stingher, / Rămîn fără platoșele de fier, / Fără vestmintele țesute în zale. / Toate mă dor, toate cum pier, / În cîntecul apelor / Ca un lăncier / Cu fruntea în Dunăre cum se prăvale!" Ion Brad e aici mai aproape de G. Coșbuc **(Moartea lui Gelu)** decît de V. Alexandrescu **(Umbra lui Mircea la Cozia).** Sufletul voievodului se tînguiește solemn : „Io, Mircea Voevod, / M-am trezit numai trup, / Numai flacără verde, de os. / Palosul gîndului 'cum să-l slobod? / Platoșa munților cum s-o mai rup? / Cum să încing zalele acestui Olt viforos ? // Pace zic totuși riului meu, / Care spre Dunăre-mi fură / nevindecata armură! / Ia-o și du-o, mintuitoare, Pînă la vatra jertfirilor noastre, / Pînă la Marea cea mare! / Vamă nu da depărtării, / Ci numai cînd umbra s-apropie, / Pune armura pe umerii țării ! De-o vrea cineva să-i rănească / Durerile lor să răspundă / În platoșa nepămînteacă, / Ascunsă, crescută în mine / Ca luna prin ceața însingerată / A cîmpului sacru de la Rovine". **(Epitaf la Mănăstirea Cozia).** Ca-n Sadoveanu spiritul lui Ștefan cel Mare plutește autoritar peste urmașii lui. „La ceasul oboselii pămîntului, îi vezi ! Cum se-ngrijesc călugării de toacă să n-adoarmă, / De pare că oștenii ar fi printre livezi, / Cărunți de așteptare, cu frunți proptite-n armă, / De pare că el însuși, măritul Ștefan-Domn, / Dă sarica de piatră pustie la o parte / Ca speriat că l-a fost prins un somn / Vrăjmașilor să-l vîndă-n amurg cu-a doua moarte". **(Toaca de la Putna).** Versurile sînt alteori de o convingătoare simplitate ca în **Recviem la Mihai Viteazul,** ciclu altfel inegal, apăsat de retorisme : „Doamne, cui mă lași / Singură, pustie ? / Sus la Făgăraș / Ard ca o făclie, / Chiar din ziua nunții / Dorul tău m-apasă. / Treci odată munții, / Fă-ți Ardealul casă !". **(Doamna Stanca scrie).**

Absența vorbelor goale, densitatea și limpezimea versurilor din **Transilvane cetăți fără somn** dau poeziilor patriotice de aici o demnitate rar întîlnită. Pentru Ion Brad temele despre care scrie nu sînt exterioare, ci organice ca pentru toți poeții transilvăneni ai revoltei și mesajului național. Mihai Viteazul între nobilii Dietei este văzut sub semnul unui dramatism premonitor : „Tot socot și socot / Pin'se-nchină cu greu / La hrisoave domnești, / La altarele slovei : „Io, Mihai Voevod, Din mila lui Dumnezeu / Domn al Țării Românești, / Al Ardealului / Și a toată Țara Moldovei" // La Alba-Iulia, sus în cetate, / Mihai și-aude inima-n ziduri, / Adînc, ca un clopot cum bate. / De sfîntă osîndă? De libertate ?". **(Nobilii în Dietă).** Alte versuri lapidare, încordate fixează imaginea mitică a lui Iancu refuzînd dialogul cu împăratul : „Și-a mers împăratul în munți să-i dea decorații, / Să-i pună în piept sîngele-nchegat în medalii. / Dar în Munții de-Apus / Iancu era mai presus decît toți împărații, / De vorbele lui s-au mirat toți generalii : / — Frunza gorunilor, ca pleoapele morților, / Mi-acoperă ochii. Nu pot să-l văd. / Nu vreau să-l văd. N-am nevoie de nici o grație ! / Dacă împăratul vrea cu-adevăr / Să cinstească singele moților / Atunci să facă dreptate la-ntreaga mea nație ! / Libertate — O voi putea răbda / În locul inimii ce nu mai bate / Decît adînc sub pămînt !". Foarte aproape de izvoarele mitului popular Ion Brad se întoarce și la sevele poeziei populare ca în **Cîntecul de leagăn al Mariei din Vidra:** „Fiule, prea fiule, / Hai lui-lui, cum altul nu-i, / Pui de brad, chip de-mpărat, / Ție-ți tatăl zilele / Care singur ți le-a dat". S-a observat că rezolvările lexicale, prozodice chiar, vin atît din folclor, cît și din Goga sau Voiculescu. Am adăuga aici și asemănări cu poezia lui Ion Gheorghe cu care lirica lui Ion Brad din **Transilvane cetăți fără somn** comunică prin mai multe canale. Vocabula frustă, desenul hieratic, patosul popular îl apropie adesea de poezia universului țărănesc scrisă de Ion Gheorghe.

Transilvane cetăți fără somn este un vast spectacol al pătimirilor transilvane. Ion Brad dă aici o viață nouă legendei și mitului vechi. Legendarii cărturari cîntați altădată de Șt. O. Iosif sînt revitalizați generos și energic de inspirația poetului : „Noaptea, cînd stau de vorbă cu satul / Pe limba pădurii nemuritoare, / Cu tilc de izvor / Și neliniște-n ramuri, / Ca din lună văd că-mi apare / Șincai iluminatul, / Marele iscoditor / De neamul românilor / Coboritori de la Rim, / De graiul prelimpede al-lor / Din care cu toți coborîm / Printre ginți trecătoare și neamuri / Păstorindu-ne-același tărîm / Dau să-l întreb prin el dezlegate, / Vorbe desprinse din mit, / Dar Șincai iluminatul / E risipit printr-o mie de sate, / Pe abecedarele lui povîrnit. / Pentru el, lumina ochilor vii / Trebuia să se nască a doua oară / Cu literele năvălind în copii / Ca licuricii în noapte cînd zboară" **(Corifeul).** Și mai caracteristică pentru tiparul poeziei revendicative a Transilvaniei subjugate este **Ctitorul :** „Ioan Inochentie Micu, / Episcopul fără mormînt, / Cel ce-a ars pentru țară / Ca o biserică-n vînt / Cu clopotele toate pulsînd, / Ctitorul Romei de-aici, / Carele-n dieta nobiliară / Ca Pantocratorul mîna o puse nu pe înaltele cîrji de vlădici, / Ci numai pe bici, pe cuvintele-bici, / Să fulgere parcă / Din templu afară / Pe toți care-ncearcă / Pe toți ce-ncercară / Să tîrguiască, zilnic să vîndă, / Ca pe lucruri sau bietele vite, / Soarta nației oropsite. // Și răzvrătitului i-au dat osînda / Împărătească : / Numai în suflet să stringă / Între chinuitul Ardeal, Sat lîngă sat, / Cer lîngă cer, / Cu mîna stîngă, / Munții cu dreapta, spadă să-i fie, / Și-astfel încărcat / Să părăsească / Semețul, bătrînul Ardeal / Pe vecie. // La Roma s-a dus, ca un nou Decebal, / Numai cap, numai nimb / De credință-n dreptate. // Dar capul lui / Ca un clopot în timp / Se-aude cum bate / Prin munții fără somn, prin albele sate / În trupul țării s-aude cum bate, / În trupul nostru s-aude cum bate, // Tot bate...". Un clopot justițiar bate și în poeziile de revoltă ale lui Mihai Beniuc și în cele mai vechi ale lui George Coșbuc și aici în **Ctitorul** lui Ion Brad. Panteonul acestui nou cîntăreț al „pătimirilor" de peste munți este mai cuprinzător decît al înaintașilor. Îl vom găsi el pe Eminescu ca înclinător la „mica Roma" și pe Blaga ca poet al vetrelor transilvănene : „În seara grea, cu filfîiri de fum / Inecăcios, nepămîntesc, / Te caut prin raiul copilăriei / Și nu te găsesc. / Pentru tine-nflorește acum / Veșnicia născută la sat". **(O lacrimă care-a-nstelat ogorul).** În **Eminescu, 1866** Ion Brad este poetul memorabil al marilor iradiații blăjene : „Cerul pe deal e numai aromă / De povești și de tei : / Din inimă te salut, mică Romă, / A părinților mei ! / Iată, la tine, / Din Bucovina se grăbește alunul, / Să-și plece genunchii, să se închine / La vatra sufletească / A lui Arune Pumnul. / Cu limbă de moarte, dascălul meu / Numai acestea îmi zise : / Să-mi răcoresc fruntea în curcubeu / Și ochii în vechi manuscrise. / Caut, cetate, aicea la tine, / Ca Mureșanu sub muri ginditori, / Nu doar cadențele limbii latine, / Nici limpezimile ei genuine, / Ci-nvălmășeala de neguri și sori, / Duhul furtunilor dacice, care / Numai acuma spicul și-au copt / În sfintele firi vizionare / Ce le-ai adunat ca un zeu pe cîmpie la 1848...". Se cristalizează aici o nouă vîrstă lirică a poetului, o etapă în care vechile teme și motive sînt transfigurate, ridicate în aerul hieratic al unei trepte mitice.

Firescul acestor versuri, atitudinea lor conferă **Transilvanelor cetăți fără somn** o noblețe de expresie care face din ultimul volum al lui Ion Brad o carte memorabilă.

M. Ungheanu

Teodor Balș

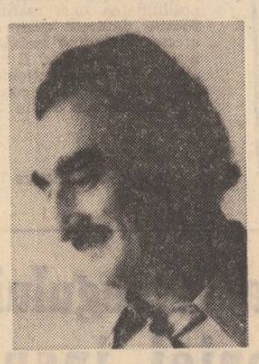

„SATUL DIN PĂMÎNT"

Un volum de versuri inspirat de marea răscoală de la 1907 și dedicat jertfei sublime a țăranilor este un gest artistic de pioasă aducere aminte și, în același timp, o întreprindere poetică dificilă. Dificultățile vin din cel puțin două direcții. Mai întîi, ar exista riscul supunerii totale la obiect, cauzat de falsa înțelegere a raportului dintre poezie și istorie. Prestigiul istoric al temei l-ar copleși pe autor, imaginația ar fi moartă, iar produsul n-ar fi decît versificarea anostă a manualului de istorie. Apoi, poetul trebuie să înfrunte mereu comparația cu modelele anterioare, oricînd profitabilă, dacă se exclud privilegiile. Or, aici intervine prejudecata temelor tabu, la care se adaugă și cea a domeniului epuizat. Cu aceste două „argumente" s-ar putea contesta nu numai un autor, ci chiar o întreagă literatură. Din fericire, scriitorii le ignoră.

Depășind aceste obstacole (reale sau imaginare), Teodor Balș a scris, pornind de la evenimentele din 1907, o carte originală, remarcabilă prin știință prozodică și impresionantă prin forța evocatoare a imaginilor. „Satul din pămînt" nu reprezintă primul contact al poetului cu acest izvor de inspirație. Acum douăzeci de ani el debuta editorial cu un poem intitulat „1907", ale cărui motive sînt reluate aici într-o altă viziune. Autorul a simțit nevoia să explice într-o notă cu care se deschide volumul, titlul și intențiile cărții : „Satul de la începutul secolului — eroul său colectiv — nu însemna numai țăranii măcinați de foamete și mizerie, colibele de chirpici și munca istovitoare ci și lumea morților (...) nenumărate generații puternic prezente în obiceiuri și legende (...) satul din pămînt guvernînd lumea celor vii, însinuat în memoria timpului și a oamenilor". Mai reținem din această intervenție că „versurile de față nu sînt decît schița unei viitoare cărți". Chiar și în această variantă nedefinitivă „Satul din pămînt" are o deosebită unitate tematică și stilistică, secvențele din care este alcătuit nefiind decît fragmente ale aceluiași poem epic, valabil estetic și separat dar sporindu-și semnificația prin însumare.

Cea dintîi secvență intitulată „Cîmpia" este construită din două imagini dispuse antitetic. Primul tablou, static, luminos, exprimă calmul unei dimineți de vară de dinaintea secerișului. Lanurile de grîu, ca „fluvii ancorate-n rădăcini", sînt semnul belșugului și al rodniciei pămînturilor, „ale tuturor acum". Cimitirul satului trimite gîndul înapoi, în timp, provocînd rememorarea : „Străvechi magnet / al umbrelor / din noapte / cuvîntul va întoarce înapoi / satul ucis / în nouă sute șapte". Al doilea tablou, dinamic, dramatic, de un realism dur, dezvăluie o crimă atroce, vinătoare de oameni, vinovați doar de păcatul foamei. Secvențele care preced izbucnirea răscoalei conțin imagini anticipatoare, semne prevestitoare ale răzbunării care se apropie. În „Clăcașul", țăranul care îngînă o doină de jale (versurile au simplitatea și tragismul cîntecului popular) duce sapa „cumpănită-n spate ca o pușcă" iar luna este „ciot aprins de coasă". Suferința își găsește alinare doar în invocarea satului din pămînt, a lumii morților. Ritualul străbun apropie cele două lumi pînă la contopire, gest de reîmprospătare anteică a forțelor : „Vin cu luminări / și danii / și merinde / de-i colindă / de pe-acest tărîm / țăranii, / pîn-la cimitir în tindă, / spulberînd uitării ceața / depărtării ce-i desparte, / să-i apropie de viața / lor, / pe morți, — / pe ei, de moarte... / În această-apropiere / e puterea lor ascunsă / ca a codrilor putere / ce stă-n rădăcini / și-n frunză" **(Satul).**

Gîndul răzvrătirii se revarsă în închipuirea țăranilor într-o viziune apocaliptică, înfricoșătoare, construită de poet cu măiestrie din elementele proprii vieții rurale. Această răbufnire în imaginar, simbol al imperioasei nevoi de justiție, constituie, în plan estetic, momentul de vîrf al volumului : „curg / cu ghețurile / sparte-n / zare / negrele pămînturi migratoare / din moșii se rup / și vin sprè sat / pe spinări de dealuri, / luminate / de conacele-făclii, / sub stele joase, / de un sînge negru, / și de oase pline, / vin ca turmele / peste coline / zgîriind cu blănuri de porumb / cerului, / oglinzile de plumb. / Și se-arată-n sfînta lor visare / bivolii pămîntului / trecînd / pe sub orizonturi de-nnoptare / pretutindeni aruncînd / pămînt / desfăcut din goluri de copite / și pe unde turmele-au trecut / înnegrind cîmpiile rănite / cad zăpezi / de pulbere / și lut" **(Moara).**

Mișcarea epică a poemului culminează, desigur, cu izbucnirea răscoalei. Ca în balada populară, întreg universul natural este implicat în evenimente, susținînd dreapta răzbunare sau pocrotindu-i pe răsculați. Un mod mai subtil de a sublinia această permanentă înfrățire îl aflăm la nivelul metaforei, ale cărei elemente de construcție aparțin unui spațiu lexical și semantic circumscris de cadrul natural și de lumea obiectuală specific țărănească. Această adecvare a limbajului la subiectul tratat, gîndit în structura sa de profunzime, reprezintă una din virtuțile poeziei volumului în discuție. O altă ține de echilibrul construcției, factor decisiv în reușita artistică a unui poem epic. După cavalcada de imagini care prezintă desfășurarea și reprimarea răscoalei într-o tensiune crescîndă, cu scurte ruperi de ritm pentru introducerea scenelor simbolice, poetul așează versurile calme, de factură populară, ale unui bocet de o tristețe demnă, în care durerea se purifică prin integrarea sacrificiului în ordinea cosmică. Țăranii uciși se întorc în „satul din pămînt" dar jertfa lor face posibilă imaginea luminoasă cu care se deschide volumul.

Cartea lui Teodor Balș se adaugă literaturii generate de evenimentele din 1907, ca omagiu al unui suflet sensibil, vibrînd în fața paginii de istorie sanctificată prin martiriu, pe care o reînvie cu autentică vocație poetică.

Valentin F. Mihăescu

viața cărților

Călătoriile memoriei

● Evocări, pagini de jurnal, poeme-epistole ori dedicații, portrete de prieteni desenate de memoria sufletului sau a spiritului, amintiri decupînd universul uman mai mult decît peisaje pitorești ori digresiuni erudite, întîlniri prielnice și neostentative cu arta împlinesc în **Farmecul pămîntului** • un muzeu imaginar al echilibrului, discreției și firescului. Călătoria este pentru George Mâcovescu o **peregrinare spre sine și oameni.** Drumurile ei nu ascultă doar de ghidurile turistice și nu sînt subjugate de tentația experiențelor insolite. Nu călătorul se află în prim plan ci memoria lui, statornicia și permanența unor legături și sentimente purtate pretutindeni cu sine, întoarcerile acasă, popasurile în care amintirea înundă peisajele noi, suprapunînd peste imaginile „nopților albe ale nordului" „nopțile trăite în măruntul sat unde am sosit pe lume" în care așteptarea drumului spre Buzău, ori acel prim fulger al constituției tăind întunericul la 15 august 1916. În cartea lui George Macovescu toate plecările se transformă în întoarceri, peregrinările devin reveniri, tot astfel cum „farmecul pămîntului" se concentrează în farmecul oamenilor. Imaginile sînt punți care leagă malurile ființei, peisajul dezvăluie un sentiment, muzeul un mod de **a-i privi** și străbate, monumentul reveria ori meditația. **Cartea nu adună** clișee disparate, fotografii reci ale lumii ci înlănțuie și împletește imagini încălzite de privirea umană (fie ea realistă, impresionistă ori abstracționistă), de un ochi aproape sfios. O voce în surdină le comentează, le numește ori le cheamă la sine. În evocări **tăcerea** dozează cuvintele, estompînd zgomotul și exclamațiile precum și avalanșa imaginilor nesedimentate. Galeria portretelor, fundamental afectivă, lăuntrică îi cuprinde, pe Ștefan Pop, directorul de la „Sava", pe Al. Sahia, Constantin David, Ilie Pintilie, Mircea Grigorescu, Bob Bulgaru, Ștefan Roll, Tudor Teodorescu-Branițe, Brunea-Fox, Miron Radu Paraschivescu, Mihail Sadoveanu, Zaharia Stancu, Geo Bogza, Tudor Vianu lîngă „medalioanele familiei, transfigurate într-un poem **(Cîntec ; Dans)** ori într-un basm. **Farmecul pămîntului** e cartea unor **întîlniri** simple, transparente dar profunde, cu lumea și arta, e jurnalul unor răscruci de drumuri în care memoria unește căi doar aparent diferite, în miezul unor imagini unice : **mama**, nopțile, zăpezile, cocorii, satul, atelierul pictorului (Rubens, Ciucurencu), crugul cerului, fierbătorile, florile cîmpului, oamenii îndrăgiți cu tăcerile și vorbele lor — **Memoria** vizuală are discreția acuarelei ce-și bicură culorile în apă, dînd tihnă contururilor, liniștindu-le trufia. Ea ne amîntește acel „sfumato" ori poate șfiala clarobscurului.

Memoria auditivă transformă evocarea, jurnalul în „cîntec șoptit" ori în tăceri, pauze și liniști semnificative între cuvinte. Ca pentru a marca orizontul, din cînd în cînd tîșnesc observații sigure, despre cărți, curente și opere de artă. Desen simplu cu „linii uniform trase", ca la Matisse, ar scrie George Macovescu. Volum de antimemorii, nostalgice, **Farmecul pămîntului** este o carte a fascinației calme, a sentimentelor ce se contin, adîncindu-se. Călătoriile memoriei precum învolburările concentrice ale apei ating mereu aceleași maluri, indiferent de reperele lor inițiale ori de punctele de sosire trasînd fizionomia unei personalități. Toate drumurile și popasurile de la Hobița la Haarlem, de la catina din Gîlmeea și Valea Plcielor pînă la Elsinore dezvăluie un autoportret.

Doina Uricariu

•) George Macovescu : „Farmecul pămîntului", Editura „Dacia", 1977.

Remember

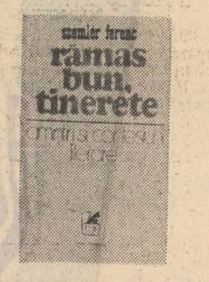

● Prin tradiție paginile autobiografice împletesc lirismul cu umorul. Nu se abate de la regulă nici Szemler Ferenc•). Părinți, bunici rude, prieteni reapar pe rînd în lumina aducerilor aminte. Perioada de timp a copilăriei și adolescenței este a începutului de secol. Mediul familiar, cel al unui funcționar de stat. În mod deosebit, remarcă scriitorul, **„terfelogul voluminos cu titlul „Familiile nobile din Ardeal" în care eu studiam cu osîrdie chipurile de animale heraldice".** Este cartea ce se află expusă la vedere în majoritatea caselor marii și micii burghezii din epocă.

Pentru orașe sînt evocate de Szemler Ferenc în **„Rămas bun, tinerețe" :** Sighișoara, Odorhei, Brașov și București. Fiind unul dintre primii studenți maghiari care, după 1918, a urmat cursurile universității din București, Szemler Ferenc închină pagini emoționante Capitalei, oraș în plină febră a modernizării urbanistice.

Bun cunoscător al literaturii române, traducător al antologiei **„Poeți români de azi"**, apărută la Budapesta în 1940, Szemler Ferenc a prezentat cititorilor maghiari în revista „Erdelyi Helikon" pe majoritatea scriitorilor noștri moderni. Despre dificultățile lingvistice încercate cu prilejul traducerii romanului „Descult" și despre prietenia cu Zaharia Stancu, autorul ne oferă date interesante, reunite sub titlul autoironic : „Cînd eram domn mare". Alte crochiuri sînt dedicate în ordine lui Eugen Jebeleanu, Johann Mattis Teutsch, Panaitescu-Perpessicius, Alfred Margul Sperber și Octav Șuluțiu. Ultimul fiindu-i, în perioada dintre cele două războaie, bun îndrumător atît în antologarea poeților români cît și în „redactarea corespondenței pentru a obține datele biografice necesare".

Memorialistica lui Szemler Ferenc, tradusă de Adrian Hamza, ne prilejuiește o mai bună cunoaștere a anilor de formare morală și intelectuală a unui scriitor de prestigiu. Mărturisirile de atelier în ceea ce privește creația originală, fără să fie extinse, au în carte un subcapitol, „Lupta cu metoda", și destăinuie secretele de laborator ale romanului „Molima". Sînt pagini relevante despre documentarea în proză.

Tudor Stănescu

•) Szemler Ferenc : „Rămas bun, tinerețe", Editura „Cartea Românească", 1977.

Un poet solar

● **Poezia lui Enache Pascale**, autor al recentului volum, „Încrustări pe patul armei" îmi este cunoscută mai demult. Cu cîțiva ani în urmă, îi prezentam cu multă încredere și cu elogii, cea dintîi plachetă a sa, intitulată „Inimi sub soare".

Enache Pascale se anunța. de pe atunci, un poet solar, neostentativ, nesofisticat — nu avea de ce să fie sofisticat întrucît are talent ; un talent viguros de cîntăreț al dragostei, al dragostei de om, al dragostei de cer și de suflet senin, al dragostei pentru tot ceea ce este frumos, sau devine frumos, pentru tot ceea ce zidim noi oamenii, tovarășii lui, semenii lui. Așadar, un poet sincer și entuziast, **generos și stăpîn pe mijloacele sale.**

Al doilea volum al său vine să confirme încrederea investită în posibilitățile sale, și să ne umple ființa cu prospețimea unei poezii izvorînd dintr-o sensibilitate matură, dintr-o bogăție de sentimente cunoscute și încercate de fiecare dintre noi, dar spusă astfel încît sunetul ei, sensul ei să ne emoționeze profund.

Enache Pascale ne oferă prin „Încrustări pe patul armei" „o bună poezie de implicare socială, „tăiată" în sonuri evocatoare, exultînd crezul și dorul de țară românesc..., scrie **asumîndu-și** un rol de respectat, acela de oștean-poet, **ce** apără și cîntă spațiul nostru mioritic", spune în Cuvîntul său înainte, distinsul scriitor Eugen Barbu. Și tot domnia sa citează :

„Patria — văpăi de rouă, / Semănate-n lut și cer. / Eu, neostenit străjer, / Licăresc în amîndouă..."

Poezia lui Enache Pascale se face interpretă a **sufletului** românesc, a simțămintelor nobile ale tuturor celor ce sînt sau au rămas soldați ai țării, dincolo de vîrste și de uniformă, oriunde s-ar afla, sentimentele nobile ale celor 21 de milioane de semeni ai săi, se face interpretă a frumuseților, a forței lor creatoare, exprimă, cu un cuvînt, viața. Viața clocotitoare din jurul său. Iată în acest sens, o mărturie de credință :

„Poetul își cerne în lege / Cuvintele vieții arzînd, / Le-mbată cu floare, le drege, / Chemîndu-le-n lume, pe rînd.../ Le-mbie în rimă sonoră / Și-n ritmul ce bate firesc, / Cuvintele, prinse în horă, / De viață aleasă-i șoptesc.// Cu ochii în lună și-n stele, / Furat de cuvintele mari, / Poetul visează cu ele, / O viață de-aleși făurari..."

Poet solar, aducînd în poezia sa cuvîntul născut din grîu și din frunză, din poveste și din baladă și punîndu-l să zboare rotund prin cetate, cu aripile pline de rouă și de înțelesul tainic al metaforei, Enache Pascale, în ciuda unor scăderi inerente începutului, încrustează pe patul armei armonii. Poezia este așezată în veghe și investită cu simțul datoriei. Enache Pascale intră în grădina minunată a Poeziei, cu pas decis și sigur. Poate tocmai fiindcă a început **a-și** încrusta versurile pe patul celei mai nobile dintre armele lumii, o armă a tuturora, o armă de neînvins, cu atît mai mult pentru noi românii, o armă pe care o avem de mii și mii de ani și datorită căreia n-am putut fi îngenunchiați niciodată : dragostea de țară.

Dragoș Vicol

•) Enache Pascale : „Încrustări pe patul armei". Editura militară, 1977.

REPERE

Poezia americană

● Indiscutabil, o antologie mai largă din poezia Statelor Unite ale Americii este un act de cultură întrutotul remarcabil, mai ales că pînă acum cititorul român a avut cunoștință de fenomenul liric nord-american fie prin traduceri individuale (Poe, Whittman, Dickinson, Longfelow, Masters, Eliot, ș.a.) fie prin antologii de gust, restrînse deci și, unele, foarte bune (de pildă aceea a Margaretei Sterian), dar i-a lipsit perspectiva asupra evoluției acestei poezii, — direcții, afinități, structuri — perspectivă pe care numai o antologie cuprinzătoare o poate da. Într-o atare privință, primul volum (un al doilea, anunțat) din antologia•) întocmită de Leon Levițchi și Tudor Dorin și prefațată erudit și superior didactic de Dan Grigorescu acoperă secolele 17, 18 și 19, așadar din perioada colonială (cu cîteva exemple de poezie indiană) pînă la începutul veacului nostru. Și o face convingător, adică în respect pentru istoria literaturii nord-americane și cu spirit critic în selecție. Ce constatăm ? Că versurile primilor poeți — secolele 17 și 18 — cînd nu sînt ocazionale sau documentare au un pronunțat caracter doctrinar, în ordine morală mai cu seamă, poezia nedevenind încă o entitate cu rațiunea în ea însăși. Notă aparte, prin talent și conștiință estetică, face Philip Freneau, din păcate prezent cu prea puține poeme. Iată un fragment, modest sub aspect artistic dar relevant pentru buna intenție a autorului : „Va trece-un an și cartea au să-ți bage / În lada colbăitelor hîrțoage ; / Un altul va veni cu lucruri noi — / Deci, iată-te și-n lada de gunoi // Dar multe prospături sînt scrise prost / Și cugetul se-ntoarce la ce-a fost ; / Te miri că unii agramați de-acum / Îi critică pe morții și că-i fac scrum ? // (...) Ferice Dryden, pentru că avea / Un Milbourne, ca să-l ia în ziflemea ; / Și Pope, ce-a fost zadarnic forfecat / De-un oarecare Dennis (azi, uitat). / Și-a ris de critic și, să nu te mire, / A căpătat mai multă strălucire". Mai departe, de la William Bryant, considerat „părintele poeziei americane din secolul al XIX-lea", poet romantic și teoretician subtil, pînă la Edwin Robinson, laureat Pulitzer în 1921, discursiv la modul baladesc, autor de poeme disciplinate formal și cam psihologizante, o galerie de poeți, sugestivă prin cantitate, semnificativă prin calitatea artistică vădind, pe lîngă vigoarea mișcării „transcendentaliste", o anume predilecție pentru atitudinea morală, consecință a chiar istoriei Statelor Unite și prefigurînd, totodată, marea explozie lirică de la mijlocul veacului nostru. Ies în evidență cei demult cunoscuți : Poe, Whitman, Lowell și Dickinson, aceasta din urmă beneficiind de cea mai bogată selecție, nu știu dacă pe drept. Despre un cult al metaforei în poezia americană de pînă în secolul XX nu se poate vorbi, numai că absența metaforei și a imaginii poetice în general mi se pare, în versurile românești din antologie, exagerată. O simplă comparare a traducerilo: semnate de Dan Botta, I. Cassian-Mătăsaru, Emil Gulian, Veronica Porumbacu și Petre Solomon și a celor realizate de Tudor Dorin, Mihaela Gheimegeanu, Mihnea Gheorghiu, Dan Grigorescu, Leon Levițchi atestă clar că, dacă cele din urmă sînt în primul rînd fidele, cele dintîi sînt și frumoase. Ne convingem încă o dată că traducerea de poezie e o întreprindere care nu cere atît o perfectă cunoaștere a limbii din care traduci cît sensibilitate poetică, adică un fel special de a „lucra" asupra cuvintelor limbii în care se traduce. Chestiune veche și mereu nouă... Dincolo de asta, antologia din B.T.T. e, cum spuneam, un act de cultură cu efect direct în opinia publică, un prilej, pentru cititorul nostru, de a privi mai în adîncime un peisaj liric divers și de o pregnantă specificitate.

Laurențiu Ulici

•) Antologie de poezie americană, de la începuturi pînă azi, ediție întocmită de Leon Levițchi și Tudor Dorin, prefață și tabel cronologic de Dan Grigorescu, Editura „Minerva", B.P.T.

CARTEA DE DEBUT

Miguel de Unamuno

Editura Dacia din Cluj-Napoca a tipărit în acest an lucrarea de doctorat în filologie a profesoarei Doina Maria Păcurariu despre **Miguel de Unamuno.** Este un studiu remarcabil, foarte competent și documentat, provenind din partea unei bune cunoscătoare a limbii și literaturii spaniole. Unamuno, autor a 48 de cărți, publicate în timpul vieții și a opt volume postume, născut în 1864 la Bilbao și mort în 1936, a fost rector al Universității din Salamanca și este unul din cei mai cunoscuți în lume scriitori spanioli ai secolului nostru. La noi îl punea în circulație fragmentar întîi revista **Năzuința** din Craiova în 1924. Apoi i s-a tradus în 1929 romanul **Negura** și abia în 1963 **Trei nuvele exemplare, și un prolog** iar în 1967 **Viața lui Don Quijote și Sancho.** Despre Unamuno s-a scris în genere puțin la noi : Iorgu Iordan în 1935, Mircea Eliade în 1936, G. Călinescu în 1946 (capitolul **La locùra** în **Impresii asupra literaturii spaniole).**

În teza sa, Doina Maria Păcurariu fixează întîi momentul gîndirii europene contemporane la apariția lui Unamuno, etapele vieții și ale structurii operei, spre a analiza apoi conceptia despre lume și viață a lui Unamuno, romanul, eseul, teatrul, poezia, publicistica, expresia artistică și raporturile cu cîțiva scriitori români.

După R.M. Albérès, autorul unui eseu despre Miguel de Unamuno, scriitorul spaniol se înscrie printre acei scriitori care la începutul secolului nostru reclamau drepturile sentimentului concret al existenței împotriva explicațiilor raționaliste, a excesului de intelectualitate, scriitori sensibili, paradoxali și adesea flecari, precursori ai existențialismului și ai filozofiei ambiguității apăruți simultan : Giovanni Papini în Italia, Charles Péguy în Franța și G.R. Chesterton în Anglia.

Problema fundamentală a filozofiei este pentru Unamuno problema situației ontologice a omului, problema contradicției dintre condiția temporală a omului și aspirația sa către eternitate, altfel spus dintre exis-

Continuare în pag. a 6-a

Al. Piru

file eroice dintr-un itinerar al eroismului

În biografia poporului nostru Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944 a fost evenimentul excepțional prin care aspirația unei intregi istorii, visul de libertate, neatîrnare și dreptate socială a devenit o realitate. Zile istorice între două orînduiri : o punte atît de scurtă peste nesfîrșita așteptare care a făcut ca poporul așezat în vatra străveche dintre Dunăre și Carpați să devină stăpîn pe propriul său destin. În contextul victoriilor repurtate de trupele sovietice pe frontul de răsărit, luptînd eroic pentru eliberarea țării de sub stăpînirea fascistă, armata română, cu sprijinul formațiunilor de luptă patriotică și al populației, a izbutit – în acel fierbinte august al anului 1944, plătind un greu tribut de jertfe și de durere – convertirea unui vis la realitate. Pe baza unor documente semnificative consultate la Muzeul de istorie al P.C.R., precum și pe baza unor informații luate din revistele de specialitate, reportajele publicate în paginile de față ale revistei încearcă să reconstituie, cu mijloace specifice creației literare, secvențe din itinerariul eroic al lui august 1944.

I. Orele unei visări

Anul 1944 era în plină vară. A patra vară în care palma țăranului român nu mai avea bătături de la coasă și seceră, ci de la tun și mitralieră. A patra vară în care bucuria țăranului pentru recoltă nu era mai mare decît aceea a unui șef de gară provincială în care, concesiv, oprește uneori acceleratul. „Cerealele de la porțile Orientului au totuși importanța lor, doktor Funk..." A patra sau chiar a cincea vară de cînd muncitorul întîlnea la intrarea în fabrică, în locul zîmbetului țărănesc al unui portar somnoros, răceala și privirea amenințătoare a unor soldați de plumb. Vara în care tot mai dese erau notele informative ale Siguranței în care cuvîntul „comunist" era asociat cu sintagma „tulburarea ordinei" ori „atentat la siguranța statului". Într-adevăr, Statul Român era foarte în „siguranță" în acel timp, și prigoana împotriva comuniștilor avea rațiuni superioare, de „higienă socială". În țară se aflau, totuși, soldați, „aliați", funcționa o structură administrativă, „paralelă", și nu se cădea ca românii, nu-i așa, să facă impresia unei „națiii turbulente". Era a patra vară în care soldatul român de pe front avea revelația, e drept plătită cu singe, că este într-o prăpastie. Ceva se cuvenea înfăptuit grabnic : fructul copt al istoriei aștepta doar adierea vîntului pentru a cădea singur. Era necesar doar un ochi rece pentru a vedea acest lucru, un „ochi istoric". Și acest ochi l-a avut Partidul Comunist, l-au avut muncitorii și țăranii, soldații, tinerii, femeile. Pregătirea pentru schimbarea din rădăcini a unei situații sociale și politice a avut un caracter „colectiv". Într-un acest fericit adevăr stau mărturie pentru eternitate documentele vremii.

Noua ordine, cui prodest?

Era o toamnă bogată cînd și-a pus întrebarea : ce-i de făcut ? O toamnă în care tămîioasa românească se apropia de vremea culesului. Țara avea Rege, avea Constituție, avea Parlament, avea o brumă de drepturi democratice. Dar pentru ce toate astea ? Cui prodest, domnule Antonescu, ar fi întrebat Caporalul, scuțind din tașcă, cu un zîmbet timp, un baston de mareșal.

„D. GENERAL ION ANTONESCU, PREȘEDINTELE CONSILIULUI, A FOST ÎNVESTIT CU DEPLINE PUTERI PENTRU CONDUCEREA STATULUI ROMÂN. CONSTITUȚIA A FOST SUSPENDATĂ. PARLAMENTUL A FOST DIZOLVAT". Lozinci și discursuri proclamă „Noua ordine".

„PRIN DECRETUL-LEGE 3151 DIN 14 SEPT. 1940 S-A STABILIT O NOUĂ ORDINE POLITICĂ". (Interzicerea întrunirilor sau manifestațiunilor publice)

„LA 23 NOIEMBRIE 1940, DICTATURA MILITARO-FASCISTĂ, ÎNCĂLCÎND INTERESELE POPORULUI, A ADERAT LA PACTUL TRIPARTIT".

În „pregătirea" sărbătorilor de iarnă, Garda de fier, „aliata" Mareșalului, își desfășoară cea mai intensă și mai criminală activitate din întreaga sa existență. Sînt asasinați Iorga și Madgearu. Sînt asasinați 64 de deținuți politici în închisoarea de la Jilava.

„A VENIT BIRUINȚA CĂMĂȘILOR VERZI ÎN ROMÂNIA. NU PRIN LUPTA POPORULUI CUM SE LAUDĂ, CI PRINTR-O LOVITURĂ DE TEATRU A UNEI CLICI ÎN SLUJBA IMPERIALIȘTILOR GERMANI".

Într-o „alianță" mută cu evenimentele, luna octombrie 1940 n-a mai adus în țară mirosuri de gutui și must. Pe șosele defilau căștile Reichului ca la paradă. Ce prevesteau oare poporului aceste mișcări ? „Wer die Gefahr verheimlicht ist ein Feind" (Cine îți ascunde primejdia îți este dușman). **„Germanii au fost nevoiți a cere să fie cartiruiți la hoteluri, întrucît majoritatea populației i-a primit cu răceală".**

„În județul Vlașca, populația refuză a vinde alimente grupului german care încadrează postul de pîndă din comuna Arsache, întrucît aceștia se țin numai de chefuri".

CONCLUZII : 1. „Populația română nu privește, în general, cu ochi buni prezența trupelor germane și de aceea se dă naștere la diferite incidente cu militarii germani". 2. „Șoferii dela autovehiculele germane merg în viteză prea mare și nu respectă regulile de circulație, dînd naștere la numeroase accidente". 3. „Militarii germani provoacă scandaluri prin restaurante fiind de cele mai multe ori în stare de ebrietate".

La Poșta Română se suplimentează numărul de lucrători și se cere dublarea coletăriilor pe calea ferată. Se apropie Crăciunul și germanii țin foarte mult la tradiții.

„În ședințele membrilor Societății ofițerilor de rezervă", „Regele Mihai I", din 16 octombrie 1940, s-a arătat temerea pentru o eventuală lipsă a alimentelor pe piață din cauza trimiterii de pachete la familiile din Patrie de către ofițerii, subofițerii și soldații germani de la noi".

Porniți înainte, tovarăși!

În noile condiții, Partidul Comunist, inamicul public numărul unu al „Noii ordini", trecut demult în ilegalitate, a hotărît schimbarea tacticii de luptă.

„DE ACUM ÎNAINTE, PARTIDUL COMUNIST NU VA MAI PERMITE NICI O ACȚIUNE CARE AR AJUTA REGIMUL POLITIC AL GENERALULUI ANTONESCU. PARTIDUL COMUNIST DIN ROMÂNIA, PUS ÎN FAȚA NOII POLIȚII, POLIȚIA LEGIONARĂ, A DECIS SĂ ALCĂTUIASCĂ RAPID „GĂRZI DE APĂRARE" ÎNARMATE, ÎNZESTRATE CU MULTĂ MOBILITATE ȘI PUSE LA DISPOZIȚIA ORGANIZAȚIILOR COMUNISTE PENTRU A PUTEA ACȚIONA LA NEVOIE ȘI CÎT DE REPEDE".

În ceea ce-l privește, Mareșalul se ține de cuvînt.

„AVEM ONOAREA A VĂ FACE CUNOSCUT (...) CĂ DOMNUL MAREȘAL ANTONESCU, CONDUCĂTORUL STATULUI, A ORDONAT SĂ SE ARESTEZE IMEDIAT MEMBRII COMITETULUI CENTRAL ȘI TOȚI COMUNIȘTII DE MARCĂ, CARE ÎNCĂ MILITEAZĂ CLANDESTIN".

Principalele lagăre și închisori din România : Satu Mare, Rădăuți, Cîmpulung, Cluj, Piatra Neamț, Aiud, Roman, Dumbrăveni, Miercurea Ciuc, Alba Iulia, Tg. Ocna, Arad, Deva, Timișoara, Lugoj, Sibiu, Brașov, Caransebeș, Ocnele Mari, Rm. Vîlcea, Ploiești, Tg. Jiu, Brăila, Tîrgoviște, Mîslea, Tulcea, Constanța, Călărași, Văcărești, Jilava, Caracal, Craiova.

Tactica luptei în ilegalitate are însă, printre principiile de bază, „acțiunea din interior", adică din închisori și lagăre. În acest fel, harta închisorilor poate fi socotită în același timp o hartă „operativă", a „focarelor" de luptă antifascistă.

„Din ansamblul comunicărilor făcute de deținuții comuniști (...) se constată că internarea în lagăr a comuniștilor nu constituie o izolare a lor de restul societății și nici o piedică pentru continuarea activității. Ceva mai mult, li se dă posibilitatea să ducă viață în colectiv, dezvoltîndu-și spiritul de solidaritate și avînd posibilitatea de a-și verifica elementele".

Ilegalitatea pentru Partidul Comunist nu a reușit, așa cum se aștepta Antonescu, să ducă la incapacitatea acestui partid de a acționa organizat, pe baza unui program. Dovadă este, printre altele, „Platforma-program" din 16 septembrie 1941, prin care Partidul Comunist din România cheamă la luptă împotriva hitlerismului și propune drept condiții obligatorii pentru dobîndirea victoriei : „ÎNCETAREA RĂZBOIULUI CONTRA UNIUNII SOVIETICE, OPRIREA PRODUCȚIEI DE RĂZBOI, A TRANSPORTULUI DE TRUPE ȘI MUNIȚII PENTRU RĂZBOIUL LUI HITLER, ALUNGAREA DIN ȚARĂ A OCUPANȚILOR".

Mareșalul care ucide

„Dragă 32,

Vestea cutremurătoare adusă de singurul supravietuitor scăpat de la mișelescul asasinat (de la închisoarea Ribnița, n.n.) a însemnat o grea și neașteptată lovitură pentru mine. Noi am pierdut atîtea ființe dragi, Partidul niște luptători de elită" (...) În locul lor rămas gol vor veni sute și mii de noi luptători, alăturîndu-se cauzei pentru care ei au înțeles să dea jertfa supremă. Cu prietenești salutări, 64."

„ÎN DIMINEAȚA DE 17 DECEMBRIE 1942, AU FOST EXECUTAȚI LA GHENCEA 20 DE TINERI DEZERTORI. DEZERTORII, ÎNTREBAȚI FIIND DE PREOT CARE LE ESTE ULTIMA DORINȚĂ AU RĂSPUNS ÎN COR : «VREM LIBERTATE»".

BULETIN CONTRA-INFORMATIV MUNCITORESC

Împotriva terorii și militarizării întreprinderilor muncitorii s-au folosit admirabil de vechea experiență a luptei de clasă. Insurecția care plutea în aer i-a avut, firesc, ca „piese" principale de acțiune. Limitele de jos ale sărăciei fuseseră atinse : „Muncitorii au ajuns să nu-și poată acoperi nici cheltuielile de întreținere ale familiilor. Din cauza lipsei de alimente s-au văzut muncitori căzînd din picioare în timpul lucrului". Ca răspuns la chemarea Partidului Comunist, muncitorii nu se mai prezintă la lucru.

Într-un raport al M.A.I. către Președinția Consiliului de Miniștri, „Situația la Mine", prin sondaj, în zilele de 1 mai și 26 iunie, 1942, era următoarea :

— La Petroșani sunt prezenți la lucru 120 de lucrători din 610 ;
— La Lonea, prezenți 67 din 200 ;
— La Petrila, prezenți 43 din 610 ;
— La Anina, prezenți 267 din 621 ;
— La Lupeni, prezenți 434 din 1 300 ;
— La Musariu, prezenți 130 din 535 ;
— La Valea Arsului, prezenți 7 (șapte !) din 350 de lucrători.

De la „neprezentări" la lucru, muncitorii ajung la demonstrații de stradă, la conflicte directe cu patronii și hitleriștii.

„Țara se mișcă... În Oravița, Lugoj, au izbucnit incidente antihitleriste, au fost rupte steaguri germane. La Reșița, muncitorii au risipit o adunare hitleristă. La Timișoara, au fost bătuți pe stradă hitleriștii în uniformă. La Brașov și Sibiu, studenții au provocat incidente antihitleriste".

„MARELE STAT MAJOR, către Divizia 3 Munte :

M.S.M. ESTE INFORMAT CĂ ÎN ULTIMUL TIMP, CONDUCEREA MIȘCĂRII COMUNISTE DIN ȚARĂ A DAT DISPOZIȚIUNI TUTUROR ORGANIZAȚIILOR ÎN SUBORDINE CA TOȚI MEMBRII ȘI SIMPATIZANȚII MIȘCĂRII SĂ STRÎNGĂ ARME ȘI MUNIȚIUNI".

„Nesiguranța vine și din sate..."

În 1940, fusese o recoltă bună. O recoltă rivnită de Führer personal, care va pune mult zel, prin trimișii săi, întru acapararea a tot ce era posibil din satele românești. Cultivatorii români numiți în limbaj autohton „țărani", ajunseseră să primească doar 60 de kilograme de grîu de persoană. Să fi uitat Führerul vorba lui Lichtner : „Blinder Eifer schadet nur" („Rîvna oarbă mai mult strică") ? Rapoarte peste rapoarte sosesc la București de la sate. „Țăranii amenință că nu vor mai cultiva grîu în viitoarea campanie agricolă". „Țăranii au părăsit ariile de treierat..." „Circa 300 de femei — soțiile mobilizaților din Roșiorii de Vede și comunele învecinate s-au dus la ocolul silvic Drăgănești cerînd să li se dea lemne de foc și amenințînd că în caz că nu vor fi soluționate cererile lor vor intra cu forța în pădurile Statului".

Ideea de revoltă nu era străină, ci încă proaspătă la sate. „Nesiguranța, domnilor, se spunea în cabinetul Mareșalului, vine și din sate". Mulți țărani pleacă în orașe, slăbind cu totul forța de muncă în agricultură, compusă în majoritate din femei, bătrîni și copii. „Ajunși la orașe, țăranii iau contact cu mișcarea comunistă și participă la sabotaje și alte stricăciuni aduse economiei Statului".

„În ziua de 4 iulie 1944, pe la orele 7 dimineața, ducîndu-mă la medicul curant, ajungînd în strada St. Mihăileanu în dreptul casei cu nr. 24, doi olteni care veneau de la piață cu coșurile încărcate, poposind, citeau ziarul «România liberă». Întrebîndu-i de proveniența lui, au afirmat că l-au găsit în fața acelei case, jos pe scări. Agent Munteanu".

Ce ar fi putut citi cei doi „olteni" în ziarul acela cu nume frumos, ca o speranță ?

Poate că următorul îndemn : „Și tu, române, mai taci ? Umilit și batjocorit, jefuit și minat în foc pentru interesele tîlharilor străini, vei mai răbda, vei mai tolera ca o clică de nemernici să te terorizeze, să te spolieze, să te atîțe și să te trimită la moarte ? Vei mai tolera ca în țara ta să-și facă de cap dușmanul tău de moarte ?"

„Noi, tineri patrioți..."

În anii 1940—1944 utecliștii au fost alături de comuniști în cele mai dificile misiuni de luptă. Pe front și în fabrici, în școli și facultăți, în sate, notele Siguranței le consemnează activitatea.

„Domnule inspector de poliție,

Suntem adînc revoltați de felul cum sunt maltratați și uciși partizanii din munții Banatului (...). Noi, tineri patrioți din Banat, (...) suntem hotărîți mai mult ca oricînd să-i apărăm și să răzbunăm pe frații noștri. D-stră, domnule inspector, ca și toți acei cari iau parte la măcelărirea poporului român, veți fi tras fără milă la răspundere. Vă atragem atenția să cîntăriți bine ceea ce faceți și veți mai face, căci ora socotelilor se apropie".

„În zilele de 29 și 30 Martie a.c. (1944) au fost răspîndite la Școala Politehnică din București prin pavilioane, săli de studii, birouri, laboratoare și bibliotecă, un manifest scris la mașină pe foiță verde și semnat «un grup de studenți patrioți»".

Vina de a fi acționat „împotriva ordinei Statului" au avut-o și utecliștii Filimon Sîrbu, Dan Mihailovici și Elias E. Corneliu. Ei au făcut parte din cei 86 000 de oameni pe care, în perioada 1940—1944 tribunalele militare și Curtea Marțială îi judecaseră pentru „refuz de a lupta împotriva bolșevicilor", pentru „sabotaj în contra statului", pentru „instigații comuniste în rîndul maselor" etc. Tribunale de paie, magistrați lipsiți de conștiință profesională, proceduri juridice de operetă au condus la condamnarea la moarte și a celor trei, Elias E. Corneliu, de pildă, era încă un copil cînd a trebuit să scrie o scrisoare ca aceasta : **„Dragii mei părinți, Nenorocirea vrea ca să trebuiască să vă părăsesc. Îmi iau rămas bun de la voi. Nu plînge, mămucă ! (...) V-am iubit din tot sufletul și nu am făcut nimic rău. Lucrurile mele împărțiți-le deținuților. Mulțumesc pentru tot ceea ce ați făcut pentru mine. Nelu".** În ziua execuției, 10 iunie 1942, utecistul Elias a scris un poem intitulat „Scînteia", de o puritate de cristal, pe care, pentru a servi unui minut de pioasă reculegere, îl transcriem mai jos : **„S-au adunat în mine tristețile / Cum în cerul de toamnă ploile / Mă cearcă a-ndoielii povară / Picăturile se cern afară / Ca prin sită. / Noaptea se'ntinde lîngă mine, obosită / Pe scînduri / Lîngă masa fără pîine / Îmi îngrop neliniștea-n gînduri / Și nădejdea în mîine".**

„Domnule Mareșal,

Noi, mame, soții și fiice îndoliate și toate femeile care prin jertfa căminului și munca lor își servesc țara (...)

CEREM :

Să înceteze vrajba distrugătoare, să contenească pîraiele de singe !

Să se întoarcă în Țară ostașii noștri, rămași să acopere cu trupurile lor retragerea de prăbușire a nemților !

Să se elibereze pămîntul românesc de ostași străini ! (...)

Pămîntul nostru strămoșesc, cea mai sacră moștenire, nu trebuie să devină cîmp de bătaie, să fie ars, secătuit, devastat, fără cămine și pustiit pentru apărarea altor granițe decît ale noastre.

Conștiente de importanța și complexitatea prezentului, vă cerem, Domnule Mareșal, să vă treziți la realitate, cel puțin în ceasul al doisprezecelea ! Mîntuiți cel puțin Țara de pîrjol".

„Domnule Mareșal,

În clipa în care un cumplit dezastru amenință ființa Neamului nostru, noi, membri ai Academiei române și profesori ai Universităților din București, Iași și Cluj (...) avem datoria să rostim răspicat gîndul nostru cinstit (...). Războiul nostru cu Rusia, Marea Britanie și Statele Unite trebuie să-i punem de îndată sfîrșit. Activitatea și trecutul nostru sunt martore că nu facem acest demers din lașitate sau interese personale".

Luna august 1944 se apropie. Șansa ca ofițerii și soldații germani să-și mai pregătească pachete consistente pentru viitorul Crăciun, nu pare a se mai arăta.

Comitetul Central al Partidului Comunist către cadrele din Lagărul de la Tg. Jiu, 1 iulie 1944 : **„Am reușit să organizăm Apărarea Patriotică pe bază mai largă (...) Am refăcut legăturile cu aproape toate provinciile (...) Vom crea institutul de corespondenți de fabrică, uzină, sat, grupă patriotică (...) Căutăm să perfecționăm legăturile, organizarea ședințelor, caselor și aparatului tehnic (...) Introducem în partid spiritul de răspundere (...) Sarcina partidului de a reclădi munca sa pe baze de război capătă o importanță deosebită".**

Ion Longin Popescu

II. Zile fierbinți între două lumi

Strada cotiturii istorice

Limbajul documentelor este sec : **„În noaptea de 13—14 iunie, 1944, într-o casă conspirativă a Partidului, pe strada Armenească nr. 15, a avut loc, din inițiativa P.C.R. o consfătuire în care s-a prezentat planul insurecției armate elaborat de partid, calea răsturnării prin forță a dictaturii fasciste și întoarcerii imediate a armelor împotriva fasciștilor".** Casa de pe Armenească există și-acum : o casă ca toate casele bătrînului București, nu prea înaltă, spațioasă, înecată-n verdeață, romantică pentru felul fierbinte în care în desuéta ei făptură de piatră întrevedeam cu atîta plăcere trecutul orașului. Iată însă că ceea ce s-a petrecut în odăile casei de pe Armenească 15 în noaptea acelui iunie 1944 nu ne putem lesne imagina. Spunem : agitație, fierbere, dezbateri entuziaste, bărbați maturi sau în pragul maturității luînd o decizie care avea să devină chiar în zilele următoare întîmplare concretă, dar toate aceste amănunte pe care imaginația le are la îndemînă nu pot localiza îndestul felul în care o uriașă cotitură istorică a trecut chiar pe una din străzile Bucureștiului ; Cum arăta Bucureștiul în anul 1944 ? Cum arăta acea populație — anonimă, gata să pună mîna pe armă, să facă exact mișcarea aceasta : să lase unealta de muncă pentru a lua pușca-n brațe la una din marginile orașului ? S-au născut de la noaptea aceea încoace 33 de generații în pace, dar pace albă, desăvîrșită, mobilul energiilor omenești s-a rotit 180 de grade, cine poate chema dintre sutele de eroi căzuți pentru patrie o imagine destul de fierbinte, destul de vie și de convingătoare pentru ca să putem exact înțelege de ce unii oameni, din bunăvoia propriei lor conștiințe, renunță la orbitoarele amieze de vară pentru a-și asuma, sub amenințarea cu moartea, destinul unei istorii și-al unei țări ?

O linie roșie prin inima orașului

Am văzut la Muzeul de istorie al P.C.R. o hartă detaliată a Bucureștiului pe care sînt marcate obiectivele ce urmau să fie ocupate de forțele insurecției : dragi cititori ! (iată cum documentul istoric declanșează în noi revolta patetică !) întreagă iubita ființă a orașului nostru era sub nemți ! Am văzut cum arată ocupația nazistă în filmele franceze dar nu ne-am gîndit niciodată, noi, cei de astăzi, cum arăta frumoasa Cale a Victoriei, străbătută de patrule germane, cum arăta Dîmbovița cu clădirile ei majestuoase arborînd steaguri străine naților noastre și semne de o grafie de neînțeles, cu ce sentimente păseai pe aceleași pavaje și trotuare pe care din toate direcțiile, în zilele acelea de vară fierbinte se plîmbau gradele superioare germane, în uniformele lor cu sclipiri de oțel ; cum arăta Bucureștiul cînd în cele mai importante dintre clădirile sale, cînd pe toată centura orașului de la Otopeni la Băneasa și de la Chitila la Cotroceni erau nemți, obiective germane, limbă germană, soldați germani ? **„Pe baza indicațiilor Partidului, comitetul militar a trecut la întocmirea ordinului de operații care urma să fie remis unităților militare participante la insurecție. Prin ordin s-au stabilit : ordinea și urgența prin care trebuiau blocate și ocupate după importanță obiectivele germane ; ocuparea și apărarea sediilor autorităților și instituțiilor publice române din Capitală ; asigurarea ordinii împotriva oricui ar încerca s-o tulbure".** A fost prima oară cînd, în istoria Bucureștiului, o linie roșie a trecut, segmentîndu-l strategic, de la răsărit la apus : drept prin inima lui sectoarele de galben și verde în nord, sectoarele de negru și-albastru în sud. A fost prima oară în istoria Bucureștiului cînd, cuvinte atît de obișnuite ca „Pajura" și „Stejar" n-au mai definit depozitul de substantive comune al gramaticii limbii române ci depozitele de muniții și arme cu care s-a pornit insurecția : alarmarea unităților militare, a soldaților, comandanților, muncitorilor, cetățenilor, atunci, la 23 August, cu două cuvinte obișnuite din vocabular.

„Riul, ramul..."

„Ne amintim cu emoție de atmosfera ce domnea la 24 august la Comandamentul Formațiunilor de luptă patriotică din Aleea Alexandru. Era acolo un du-te vino nesfîrșit, se întîlneau oameni care nu se mai văzuseră de luni sau ani, pe unii îi despărțiseră temnițele fasciste, pe alții evenimentele din anii întunecați ai războiului hitlerist. Se îmbrățișau și schimbau în fugă cîteva cuvinte. Încă din zorii zilei începuse înarmarea grupurilor de muncitori și trimiterea lor la locurile de acțiune".

Cred că lucrul acesta, unii din noi, încă ni-l mai aducem aminte. Cineva din familie, de peste drum, de pe stradă, un bărbat, tata, fratele, vărul, virîndu-și într-o dimineață de vară mineca hainei de lucru în banderola cu litera P. Cînd am văzut P-ul au început tragerile. Cînd au început tragerile am știut că muncitorii s-au dus alături de soldați. N-a făcut nimeni o statistică în care să se vadă dacă tatăl s-a dus la Băneasa ca să-și ajute fiul soldat, dacă fiul s-a dus în Cotroceni ca să-și ajute tatăl soldat, dacă ucenicul s-a dus la sediul Misiunii Germane ca să-și ajute maistrul soldat, cine la cine s-a dus să-l ajute să se termine odată cu nemții, cu frontul, cu sărăcia și cu mizeria. E foarte limpede însă că : în clipele cele mai grele ale atacului asupra sediului Misiunii hitleriste pentru armata aerului din Șplaiul Independenței, în ajutorul ostașului din regimentul 2 Călărași purtat au venit muncitorii mobilizați de organizația de partid de la uzinele Malaxa, de la fabrica Gagel iar cetățenii din cartier au adus muniții ; în luptele sîngeroase de la sediul Misiunii germane pentru armata de uscat care au durat aproape o zi, un grup de muncitori de la uzinele Vulcan, împreună cu ostașii dintr-o subunitate de artilerie antiaeriană, au capturat și au dezarmat pe hitleriști ; formațiunea de sub conducerea lui Nicolae Popa, al cărui nucleu îl constituiau muncitorii de la Garajul Leonida, formațiunea de sub conducerea muncitorilor de la uzinele Grivița, și formațiunea de la uzinele Malaxa, de la S.T.B. și C.F.R. și alte formațiuni și alți muncitori, urmașii urmașilor, pe o tradiție seculară, care au făcut grevele, care au făcut războaiele, care au făcut luptele, care au făcut anii de lagăre, de temnițe și de pușcării, urmașii urmașilor care au fost zdrobiți la Doftana, măcelăriți la Ribnița, împușcați la Jilava, din tată-n fiu, cei simpli și cenușii, nebăgații în seamă, ei chiar, cu banderola pe haină, „riul și ramul", au sărit primii să-i ajute pe-ai lor : pe muncitorii travestiți dintr-o glumă oribilă a istoriei în carne de tun.

Acțiunea Cotroceni

„Printre unitățile militare care între 23 și 26 august 1944 au dus lupte grele pentru curățirea Bucureștiului de trupele hitleriste, o contribuție însemnată a avut și Regimentul 2 călărași purtat. Pe lîngă alte sarcini a primit și misiunea de a bloca și lichida succesiv prin luptă 14 obiective importante hitleriste printre care și sediul Misiunii militare germane din România instalată în fosta Școală de război din Cotroceni. Atacarea acestui obiectiv a prezentat dificultăți deosebite prin întinderea obiectivului format din blocuri de beton, în care efectivele naziste aflate într-o apărare perfect retransată au putut acționa în condiții optime".

Îl chema Dumitru Paraschiv. Nu știu dacă era înalt de statură pentru că fotografia se oprește la epoleții lui de sergent. Dar țăranii din Bărăgan nu sînt cît muntii ; au o statură ușor mișcătoare pe pămîntul pe care-l muncesc. Și erau munci de vară la vremea aceea, pe frumosul pămînt ; puțin înainte ca zîmbetul mic din fotografie să fie fix ; puțin înainte să spună fără nici un fel de înconjur că acel erou al patriei noastre n-avea, cînd a fost luat în armată, mai mult de vreo optsprezece spre nouăsprezece ani. Cui îi zîmbea ? Obiectivului fotografic sau celor de-acasă ca să vadă cît este de neînfricat el, comandantul de grupă din Regimentul 2 călărași ? **„Strecurîndu-se cu dibăcie, grupa comandată de acest brav sergent a ocupat o clădire în apropierea unuia dintre obiectivele inamice. Printr-un foc bine dozat și țintit al pușcii mitraliere, minuită de sergent, inamicul a fost pus în imposibilitate de acțiune. Aceasta a permis subunității din care făcea parte să atace din flanc pe dușman și să-l nimicească. În schimbul de focuri cu fasciștii a fost, însă, și el împușcat".** Unde crește planta curajului în Bărăgan ? Cine face din zîmbetele expuse — în muzee răni vii ? Ce mamă plînge cu lacrimi copilul îngropat în erou ? Atît de incredibil de simplu : un singur glonț !

Filele unui jurnal

Cine are ideea să suprapună harta de astăzi a Bucureștiului peste harta insurecției armate de la 23 August 1944 vede un lucru extraordinar : totul este la locul lui. Totul, adică orașul, clădirile, străzile, arborii, parcurile, pietele. Ceea ce a fost cucerit cu infinită grijă și precauție de la cei ce-l furaseră, pentru a fi apărat. Cum ai recupera o rudă de singe din brațele morții tot astfel a fost recuperat Bucureștiul, ca o făptură bolnavă căreia trebuiau să-i fie rănile vindecate mai repede decît scrie de vindecare în tratatele medicale pentru simplul motiv că orașului nu i se pregătea numai o nouă fizionomie urbană ci și un nou destin. Era acolo, pe străzi și în case, în parcuri și în piete, pe uriașele artere care duc din oraș spre țara întreagă, pe soselele de centură, în locurile de odihnă și joacă, era pretutindeni după scurgerea celor patru zile dintre două destine — NOUA ORÎNDUIRE, deja instalată în oraș și în sufletele fierbinți ale cetățenilor, transmisă din mînă în mînă, în forma primului manifest difuzat în deplină legalitate, numind în majuscule prescurtate victoria unei ștafete purtată de-a lungul istoriei : P.C.R.

Sânziana Pop

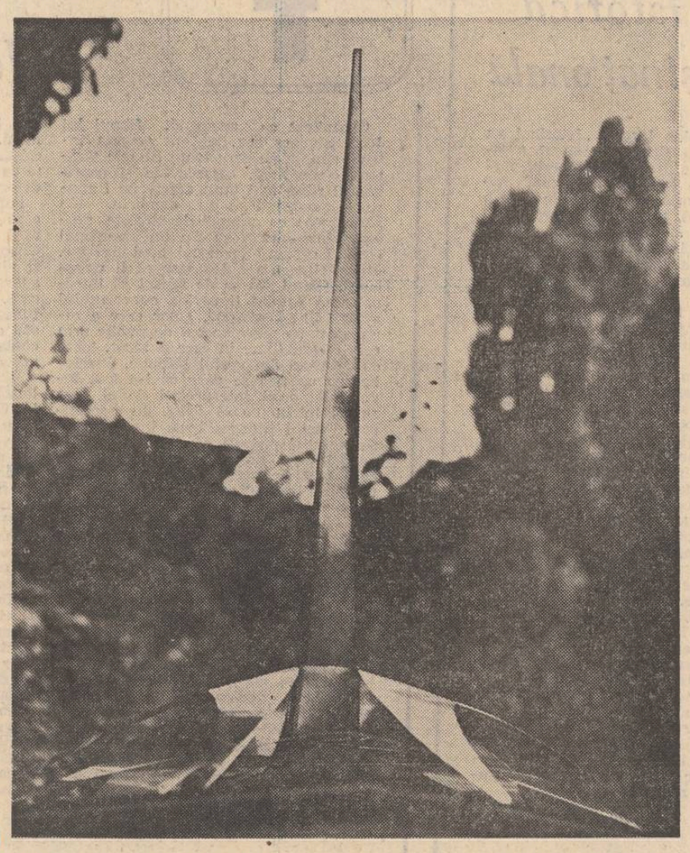

În zilele eroice ale lui august 1944, poporul nostru, ca în atîtea momente de cumpănă și de răscruce, făcea istoria în stradă, cu arma în mînă, sub drapelele înfrățite ale patriei și ale partidului.

Mulți eroi au semnat cu singele lor actul libertății și al drumului nostru în lumea contemporană.

Întru cinstirea lor, sculptorul Iulian Olariu propune acest obelisc care ar putea da un spor de frumusețe multora din locurile unde armata și gărzile patriotice au zdrobit fur bundele armate hitleriste care ar fi vrut să transforme Bucureștiul într-un morman de ruine.

Virgil Carianopol

Ţie

Azi, cînd trăieşti şi tu în tihnă,
Cînd viaţa are-n toate gust,
Să mulţumeşti întotdeauna
Lui douăzeci şi trei august.

Cînd liniştea îţi stă în casă
Şi-ţi luminează ca o stea,
Să te gîndeşti la Pacea Ţării
Şi să lupţi încă pentru ea.

Atunci cînd rupi pe masă piinea,
Ca luna, luminînd pe plai,
Să nu uiţi cît rămîi datornic
Acelor ce-au trudit s-o ai.

De-asemeni, cînd pui seara capul
Pe perna-n flori, ca un ştergar,
Să-ţi aminteşti de fiii ţării
Ce stau de veghe la hotar.

Iar cînd în zi de sărbătoare
Porneşti prin ţara ca o stea,
Să mulţumeşti acelor care
Turnară soare peste ea.

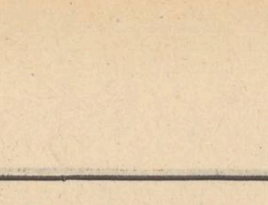

Sterian Vicol

Poem partidului

Intîi şi-ntîi, seminţele luminii sameni
În ţara ciocîrliei cu zboru-i vertical
Şi razele prind rădăcini adînci în oameni
Pe drumul vieţii noastre drept şi ideal –
Intîi şi-ntîi, cu dragoste fierbinte
La tot ce-i românesc şi fără moarte,
Tu eşti izvorul pururi ce nu minte
Setea de-a fi şi-a năzui departe –

Intîi şi-ntîi, noi, ca albina prin livezi
Atîtea flori deschidem spre-mplinire
Că spicul greu şi-oţelul sunînd amiezi
S-adună-n cîntul nostru de iubire –

Intîi şi-ntîi, acum, cînd fructul e un semn
Pe trunchiul care duce-n ram o zestre,
Noi, muncitori şi cărturari, purtăm îndemn
Să luminăm mereu ca soarele-n ferestre !

Radu Felix

Lumină de august

Priviţi, cerul nostru e luminat
Ca o patrie în sărbătoare
Aerul adie a vară, curat
Peste fiinţa ei de rouă şi soare.

O simetrie a piinii e cerul
Cînd patria de august e traversată
Cum viitorul unui oraş sub echerul
Acestor fiinţe ginditoare tresaltă.

În august, pădurile patriei sînt
Sunătoare orgi de lumină
Din istorie vin eroi, sub pămînt
Cîntecului să-i stea rădăcină.

Grîul s-a rînduit în armate
Disciplinate sub armura de piine
Timpul în inima munţilor bate
Ritmul secundelor ţării de miine.

Oamenii simt pulsînd în artere
Drumul parcurs sub o singură stea ;
Lumină de august : iubire, putere,
Destin comunist izvorite din ea.

„opt alb" alarmă la vedere

ion longin popescu

Maiorul de aviaţie în rezervă Ioan Maga este unul dintre aşii români ai aerului, care, în perioada 24—28 august 1944, au apărat Capitala de atacurile aviaţiei de bombardament germane. La vîrsta de 71 de ani, ciţi a împlinit de curînd, el este încă un om sănătos şi plin de vigoare, înalt, atlet, cu părul cărunt, priviri obişnuite să distingă perfect la distanţă, pensionar „timpuriu", oltean de origine. Mă primeşte într-o sufragerie mobilată cu gust, poartă o cămaşă în dungi, cravată şi are în gesturi (ridicarea receptorului sau a ceştii de cafea), o distincţie aparte, cîştigată (îmi spun) de-a lungul miilor de ore de zbor în care miinile i-au stat încordate pe manşa în condiţiile unei viteze de peste 700 km pe oră, urmărind sau urmărit, în picaj sau pe orizontală, făcînd acrobaţie sau fotografiind. Ioan Maga este unul din miile de oameni care au făcut Insurecţia cu mitraliera şi tunul, rămînînd în aer pînă la limita de explozie a motoarelor, dînd informaţii trupelor terestre, gărzilor patriotice, contribuind direct la capitularea trupelor germane la Gherghiţa. Despre aceste lucruri îl rog să-mi vorbească şi-i spun s-o facă fără modestie, respectînd adevărul aşa cum a fost, adevărul curajului său şi al patrulei pe care o comanda în acele zile.

— Ne aflam, toată Escadrila 53, pe aerodromul din Cioara-Doiceşti. Împreună cu noi erau şi piloţii unei escadrile germane. Cînd au auzit comunicatul din seara zilei de 23 August, au început să cînte, privindu-ne provocator, cu superioritate. Păreau a ne avertiza despre ce necazuri urma să ni se întîmple acolo sus, fiind nu alături, ci împotriva lor. Din prudenţă, n-a dormit nici un pilot român în noaptea aceea, ne-am păzit aparatele. Dimineaţa, au plecat, fără incidente. Pe la orele 10, sublocotenentul Petre Constantinescu a coborît dintr-un Fisler-Stork : Băieţi, a strigat, ordin să decolaţi spre Popeşti-Leordeni ! Nemţii bombardează Bucureştiul ! Vezi, Cristea, îi spun unui coechipier, survolînd Capitala în flăcări, amicii noştri încep să lovească pe la spate... Aştia-şi închipuie că noi dormim la soare-n Bărăgan, dom'le comandant, îmi răspunde Cristea Chirvăsuţă, dar să-i văd eu după ce luăm ceva grăunţe la bord... După alimentare, la Popeşti-Leordeni, am început pînda. Patrula mea a intrat prima în alarmă la vedere. Cine înţelege sufletul de aviator ştie că asta e cea mai grea alarmă.

— De ce „la vedere" ?

— Fiindcă liniile telefonice şi telegrafice erau deranjate în tot Bucureştiul. Stăteam ceasuri întregi, cu ochii pe cer, legaţi în carlingă. Cum zăream bombardierul, cum decolam. Riscant. Ca să nu-l pierzi din ochi, luai vîntul în spate. Pe răspunderea ta. Se întîmpla să pierdem uneori. Ajunşi la 2 000 de metri, neamţul cobora sub orizontul Bucureştiului şi nu-l mai vedeam. Ori dispărea dincolo de pădurea Băneasa. În fine, după-amiaza de 24 august s-a scurs fără prea multe incidente. Nemţii aflaseră de venirea noastră şi căutau unghiuri noi de atac pentru a doua zi. Aşa bănuiam şi aşa s-a-ntîmplat. În dimineaţa următoare, o dată cu răsăritul, s-au arătat din direcţia Chitila. Era o formaţie de 5 bombardiere. „Opt alb", mi se ordonă, decolarea ! Mi se spunea „opt alb" de la optul scris cu vopsea albă pe fuselaj. Urcăm fără a mai respecta regula celor „trei minute" (de sarcină maximă a motorului). Cînd aud celula mea : avioane în dreapta ! La ele, Ioane ! zic. Pe la 2 000 de metri, iar aud un alt coechipier : două avioane în stînga ! Ce mai stai, Moldovene ! Am rămas singur în faţa celor 5 ! Văzîndu-mă că le am în vedere şi ştiind că aviaţia de vînătoare românească e cam fanatică în faţa bombardierelor, şi-au lăsat bombele la întîmplare (încă nu intraseră în teritoriul oraşului) şi au încercat să se facă nevăzuţi. Mă apropii şi trag o rafală de control. Imediat văd o dîră de fum şi unul cade. Aha, îmi zic, ăştia sînt aşii cu care generalul Stahel vrea să facă din Bucureşti o a doua Varşovie ? N-ai cu cine, domnule general, zic, urmărind, ca la un film, cum cădea al doilea bombardier.

— Nici un pic de teamă, nici o ezitare ? Căci mă faceţi chiar să am impresia că povestiţi un film...

— Cu 700 km pe oră mai ai timp de ceva ? Şi apoi, *primo :* cu nemţii aveam o mai veche răfuială ; *secundo :* nu puteam concepe ca Bucureştiul să fie mutilat de un inamic în agonie ; *tertio :* eram într-o formă de zile mari, şi eu şi coechipierii...

— Din cele 5 a scăpat vreunul ?

— Cred că unul, însă oricum avariat grav. N-aveam timp să văd ce se întîmplă, că din dreapta se apropiau de Capitală alte două bombardiere. Cum m-au văzut au făcut calea întoarsă. Urc la 3 000 de metri, să văd mai bine şi zăresc altele trei. După ele ! Nemţii să nu mai bombardeze oraşul, asta era deviza noastră. După orele 13, am decolat din nou la vedere. Zărisem un avion ce venea dinspre Tîrgovişte. A luat picaj, l-am atacat şi a scăpat aruncînd bombele la întîmplare. În dreapta, alt avion ! Picaj el, picaj şi eu. Ţintesc şi ce zăresc în grila de ochire ? Palatul telefoanelor ! Aha, zic, tragi la pradă de soi ! Atac cu tot armamentul (un tun şi două mitraliere), în rafale lungi şi-l fac să se întoarcă la bază cu bombele la bord, ceea ce nu e permis unui bombardier. Pînă seara ne-am mai ridicat de cîteva ori, dar fără lupte. În ziua de 26 august, au mai rărit atacurile.

— După 27 august n-au mai apărut avioane. De aceea, am cerut permisiunea să cercetez ce se petrece la Băneasa. Era o linişte suspectă. Nimic mai mult decît atît. Pe 28 august, din nou am

Desene de
Raluca Grigorcea

făcut o recunoaştere. Pe la 6 dimineaţa, am observat maşini răzleţe, încărcate. După o oră, altele. Cîte două-trei. Direcţia : Moara Săracă. Care va să zică, nemţii se retrag ! Am raportat comandantului planul meu : să atacăm spre amiază, după formarea coloanei. Peste un timp am revenit direct la mănăstirea Căldăruşani. Mergeau spre Gherghiţa. În satul Lipia-Bojdani, am numărat circa 150 de autocamioane. Nu puteam ataca, ţăranii ieşiseră la porţi. Facem un viraj (eram în patrulă) şi după 8 minute revenim. Mergem spre Gruiu, traversînd un cîmp. Acum e momentul. Chirvăsuţă ! Dă-i bătaie, şefule ! aud în cască. Am atacat primul, cu întreg armamentul. Jos, flăcări şi explozii. Revin. Unii vor să ocolească prin şanţuri. Ba nu, domnilor generali Stahel şi Gerstenberg ! Nici măcar şanţurile nu mai sînt căi sigure de transport pentru nobila voastră armată !...

— Cei doi se aflau în coloană ?

— Da. Au fost după aceea făcuţi prizonieri la Gherghiţa. La al patrulea atac, îl aud pe Chirvăsuţă disperat : nu mai trageţi, copii ! Dintr-un camion coboară fete ! Probabil telegrafistele, zic. Încetaţi focul ! Şi astăzi, cînd îl întîlnesc pe Chirvăsuţă, rîdem de episodul ăsta... De, nea Ioane, îmi era milă, suflet de român, ce să-i faci...

— Totuşi, generalii aveau avioanele lor. De ce nu le-au folosit, riscînd retragerea cu camioanele ?

— Unul din prietenii mei, Vasile Gavriliu, zis Chiţu, a avut ochi ageri. Le-a distrus avioanele ascunse la marginea pădurii Otopeni. El, avioanele, eu, maşinile... Mai departe, au intrat în joc infanteriştii care, la Gherghiţa, i-au şi făcut prizonieri pe fugarii ce voiseră să distrugă Bucureştiul.

La 1 septembrie, Ioan Maga a ieşit din luptă pentru a primi, în schimb, o sarcină de mare importanţă : trecerea noilor piloţi ieşiţi din şcoală pe avioane de război.

E de reţinut, de asemenea, că în patrula lui „opt alb" nu s-a înregistrat, în cursul luptelor, nici o pierdere umană. O adevărată patrulă de aşi pe care, în timpul apărării Bucureştiului, nu i-au mai interesat victoriile personale, ci aceea colectivă, a celor din aer şi de pe pămînt, împotriva hitleriştilor.

Ovidiu Genaru

Aşa

Cu strigătul
subţiat de florile de măr
şi-mpodobit cu toarte de luceafăr
Te numesc

pre numele tău
pentru veşnicia ta

Aşa cum pasărea-n spaţiu
îşi cheamă cuibul
aşa cum ghinda îşi caută codrul
cum pana slujeşte aripa

Fie-ţi rodul în pai ca trestia
împărătesc şi curat
ca argintul strecurat
Viaţa fie tare ca piatra
iute ca săgeata

Şi tandru te înconjor
cu lungi ciini de vînătoare
într-un alai al cărui Corn de Bine
se pierde într-un mare viitor...

Emil Vora

Pămînt şi suflet românesc

Stau şi privesc împrejmuit
De-a timpului mantie grea
Ca de-o cetate-n care m-am născut
Şi din belşug mi-a dăruit
Şi ţară şi un dor de ea.

De unde vin şi unde trec
Pe firul care le-a urzit
Atîtea legiuni de umbre
Pe care-abia le bănuiesc
Într-o Acropole în mine ? Şi-ntreg
Cortegiul lung de oseminte
Cuprinde-n el pe cei ce au păzit
Pămînt şi suflet românesc.

O, vatră strămoşească, timp !
Pămînt, tezaur de relicve –
Pe lume dacă-ar fi minuni
Din pulberea tăcerii să învie
Cei ce pieriră-n vremuri de restrişte
Să apere această glie –
Ce mîndri-ar fi văzîndu-te acum
Ce tînără şi ce frumoasă eşti
Republică Socialistă, Românie –

Dumitru Udrea

Ţara în August

Miroase crud pămîntul a grîu şi mere coapte
În zilele lui August ţesute din iubire,
Cînd o lumină pură de-ncredere în fapte
Atinge infinitul cu aripa-i subţire.

Nemuritor e timpul în care ne includem
Prin razele de soare numite libertate
Şi ca o stea ce arde în visurile noastre
Răsare comunismul pe cerul din cetate.

Luca Onul

Eroii

Cu inima vibrînd ca o vioară
M-aplec spre cripta bunilor eroi,
Să simt mai viu cum lutul se-nfioară
De-atîtea jertfe risipite-n noi.

Ei ctitoriţi cu sîngele-n balade
Prin zodii vii de grîne şi lumini,
Îi văd trecînd pe sub încinse-arcade
De-aripi muiate-n tulnice de crini.

Ei scurşi într-un poem doinit de-o ţară
În pîrguiri solare de cuvînt,
Sub neaua de tăceri ce-i înfăşoară
Sînt cel mai pur din lume simţămînt.

Cu inima vibrînd precum o harfă
Spre cripta lor genunchii mi-i îndoi,
Desfăşurînd a sîngelui eşarfă
Spre-atîtea jertfe risipite-n noi.

Nu ştiu de ce aveam mereu pe suflet impresia că am venit pe lume plătind pentru o viaţă care s-a dus. Creşteam în atmosfera familiei rămasă în acea adunătură de rude aflate laolaltă din pricina războiului, ce se sfîrşea abia, şi care încă nu se risipiseră prin ţară, pe la casele lor. Bărbaţii s-au întors de pe front, unii, şi-şi căutau de lucru pe aiurea. Femeile rămăseseră în continuare în jurul popii Ilie, îngrijind de copii. Popa era singurul care mai putea asigura hrana din pomeni şi, slavă domnului !, se făceau, pe atunci, destulă colivă şi colăcei şi colaci pentru fiii şi bărbaţii neîntorşi din război. Nu s-a întors nici Ion. Ilie şi Glicheria îşi plîngeau în taină fratele şi fiul. Maria, mama mea, îşi mai amintea de un Ion tînăr şi vesel care cînta chiar în momentele grele ale vieţii. Fratele îşi amintea de un Ion frumos, blond, cu ochi albaştri, în uniformă de licean şi care-i făcea curte proaspetei sale cumnate Maria. Glicheria, bătrîna lui mamă, confirma amintirea cu lacrimi în ochi. Atîta se mai ştia. Aici s-au oprit amintirile, pentru că Ion s-a dovedit şi un om curajos şi hotărît. Abia şi-a lăsat hainele de licean, terminase liceul „Aron Pumnul" din Cernăuţi, îşi luase bacalaureatul cu excepţional, pentru că fusese şi un elev capabil şi inteligent, şi a plecat voluntar pe front la cei douăzeci de ani neîmpliniţi. Ilie era mîndru de frate-su şi cu lacrimi în ochi îşi mai amintea de cum cîntau împreună, copii fiind. Ion avea o voce de tenor, demnă de orice june-prim, care făcea efect în nopţile cu lună, şi, cînd spunea asta, Ilie îşi ridica glasul cît mai sus, într-un tremolo sugrumat de emoţia amintirilor. Mulţi ani mi-au legănat nopţile cu glasul lui Ilie care-şi amintea astfel de frate-su plecat pe front şi care nu apucase nici să se însoare, dar care era mereu îndrăgostit, mereu cu cîte o floare în mînă...

Acum de cînd plecase de-acasă, ca voluntar pe front, nu se mai ştia nimic despre soarta lui. Ilie ridica în fiecare dimineaţă la slujbă, şi în fiecare seară la vecernie, rugăciuni pentru fratele plecat. Mama lor, Glicheria, se jelea că o să moară şi n-o să mai apuce să-l vadă, să-şi vadă mezinul reîntors de pe front ca un erou. Toţi o încurajau, dar fără convingere : „O să vină mamă, ai să-l vezi. Doar îl cunoşti pe Ion. El n-o să moară niciodată !" Şi ea credea parcă tot aşa, că n-o să moară niciodată Ion, mezinul ei.

Amintirile celor ce l-au cunoscut căpătau un mare preţ pentru familie. Erau adunate, ascultate, acum, cînd, după ani, toţi se întorseseră la casele lor, la familiile lor, iar Ion nu se arătase. „Şi de ce tocmai El ?" gemea Glicheria. Aşa a murit, sărmana bătrînă, pomenindu-l şi dorindu-l lîngă ea. „De ce tocmai el ?" se întreba întruna, nevrînd să creadă nimic din povestea cu moartea care nu alege. Îl dorea în viaţă, plecat departe, ori prizonier, sau fără o mînă, fără un picior, dar în viaţă... N-a mai apucat să-l vadă. Ion nu a venit decît în închipuirile ei. Ion care a rămas în amintiriile celor ce l-au cunoscut ca un tînăr de nici douăzeci de ani. Imaginea lui s-a oprit ca un stop-cadru la chipul blond, cu ochi albaştri păstrat în albumul familiei în ultima lui poză făcută înainte de a pleca pe front. Era îmbrăcat în hainele acelea de licean...

★

După ani, cînd mă făcusem mai mare, mama îmi vorbea mereu despre Ion, şi nu numai ea, parcă spre a-mi băga bine în cap că eu am venit în locul lui, ca un semn al lui de viaţă dus dincolo de moarte. Îmi vorbeau de el şi-mi arătau poza lui, poza aceea de licean. Dar toate vorbele se opreau la marginea începutului acelui al doilea război mondial. De aici nu se mai ştia nimic, decît că a plecat voluntar pe front. Şi apoi, un apoi dureros, care a însemnat jertfă şi curaj, moarte şi speranţă, şi totul rămas într-o suspensie la fel de dureroasă. A aşteptării. Familia aştepta sfîrşitul războiului şi el s-a sfîrşit. Dorea veşti de la cei plecaţi pe front şi tata s-a întors odată cu venirea mea pe lume şi s-au bucurat de două ori... Dar, mai ales, toţi îl aşteptau pe Ion şi am venit eu. Şi niciodată n-aş fi crezut că am venit pe lume ca să fiu, în cele din urmă, după treizeci şi trei de ani, vestitorul morţii lui... Acum, îmi spun, am venit parcă spre a plăti o viaţă, parcă spre a cumpăni talerul descumpănit al familiei, parcă spre a ocupa locul rămas liber la masa de duminică. Eu, care am avut şi menirea de a-i afla moartea abia acum, taina ei, taină care atunci, în urmă cu treizeci şi trei de ani, nimeni nu o accepta. Nu, morţii. Poate prizonier, poate plecat undeva în lume, dar nu moartea !...

★

Se întîmplă uneori ca din partea unor oameni care pînă în prima jumătate a vieţii să-ţi fie complet necunoscuţi, în a doua jumătate a vieţii să se arate a fi deţinători de secrete familiale, şi împreună cu ei să descifrezi taine de mult îngropate în arsenalul de amintiri ale familiei. Desigur că pentru omul acesta nu ai rezervat nici un spaţiu. Desigur că nu poţi crede în minuni venite de undeva de sus, dar fără să vrei te vezi pus în faţa unor fapte mai dure şi mai puternice decît tine. Şi atunci n-ai ce face. Asculţi, afli şi cauţi să ai tăria necesară ca să poţi comunica mai departe familiei, ca să afle şi ei şi să nu mai creadă în ceva în care au crezut o viaţă. De pildă, în viaţa unui om care murise de mult. Sau în cochetăria altuia care trăieşte azi şi care-şi poate arăta fotografiile din tinereţe cu dezinvoltură. Erau fotografii cu imagini ale chipeşului ofiţer, grupuri de tineri soldaţi şi ofiţeri. Toate aminteau că odată omul din faţa mea fusese şi el pe front, că a făcut războiul şi că... Dar toate astea nu-mi spuneau prea mult. În fond, era de vîrsta tatii şi mi se părea firesc ca un bărbat trecut de cincizeci de ani să poarte în el astfel de amintiri. Iar Anghel S., nea Gelu, cum îi spuneam, făcuse războiul chiar în prima linie a frontului şi acest nou August 1977 de care ne apropiam îl determinase să-şi depene aproape fără voie amintirile de pe front. De fapt noi doi sărbătorisem prin muncă, de dimineaţa şi pînă noaptea, multe auguste, dar niciodată nu-mi spusese nimic despre acel August din patruzeci şi patru. Am bănuit că nu dorea să-mi încredinţeze nici una din tainele acelor ani ai tinereţii lui, de

teatru

Drama istorică universală şi naţională

„Drama istorică scrie şi ea istorie" — este ideea centrală a cărţii de teatrologie semnată de profesorul Ion Zamfirescu. Sau, altfel spus, teatrul a făcut istorie înainte de apariţia istoricilor propriu-zişi. Opul pare pînă la un punct a fi complementar celor trei volume monumentale din **Istoria Universală a Teatrului** apărute la noi, pe parcursul ultimului deceniu. Pentru că studiile cuprinse între coperţile lui, aşa cum arată şi titlul, îşi propun o incursiune în... istoria teatrului istoric mondial : de la antici, trecînd prin Renaştere (momentul constituirii dramei istorice — în adevăratul înţeles al cuvîntului) şi ajungînd pînă la Brecht şi Sartre. Desigur, această rememorare a tuturor epocilor artistice esenţiale, nu îşi trasează sarcina reinterpretării ostentative, discutabile, a obiectului abordat ; ci doar o sinteză utilă, o sistematizare riguroasă şi erudită a unui material documentar uriaş, concluzia analizei şi-a sintezei fiind aceea că „în nici o epocă şi în nici o etapă drama istorică nu a lipsit". Mai mult decît atît, în subtextul afirmaţiei, îşi face loc o idee preţioasă : teatrul a fost mereu **Complementar** vieţii ; şi azi ne putem mîndri că avem un manual de istorie universală **dramatizat**, tot ceea ce susţin oamenii de ştiinţă din domeniu fiind ilustrat, exhaustiv, de artiştii dramatici ; firească, fiecare din ei construindu-şi opera cu mijloace proprii — deasemenea compensatorii. Criticul, deci, nu face incursiuni doar în literatură ci şi în istorie, privind cele două subiecte prin comparaţie, urmărind o elucidare reciprocă sau sesizînd în mod convingător interferenţele ; şi ca motto al acţiunii sale paralele, alege un elocvent citat din Nicolae Iorga : „Istoricul va trebui să aibă starea de spirit a fiziologului, care în cercetarea celui mai mărunt vas, a ţesăturii celei mai banale, are în mintea sa marele sistem de viaţă, solid, unitar, din care acestе obiecte ale studiului său fac parte".

E adevărat însă că, dacă acest gen de teatru nu ar avea drept scop decît să ne reamintească bătălii celebre, ori figuri ilustre, sigur că percutarea lui în actualitate ar fi aproape inexistentă, iar audienţa sa ar ţine de un ordin strict muzeistic. Această axiomă ne ajută să luminăm un alt aspect al cărţii, anume acela în care autorul ne explică tangenţele trecutului cu prezentul, desluşirea sensurilor majore contemporane, în colbul adunat pe filele ceasloavelor. Totodată, în această secţiune a volumului, observăm că Ion Zamfirescu depăşeşte funcţia de riguros istoric, transformîndu-se într-un interesant eseist, într-un spectaculos minuitor de ipoteze — legate atît de dramaturgia universală, cît şi de cea naţională — influenţele primeia fiind vizibile într-unele din lucrările reprezentative ale celeilalte. Spre exemplificare, aş cita unele reconsiderări plauzibile ale teatrului Shakespearean (o încercare de reabilitare a lui Richard al III-lea), sublinierea rolului democratic al teatrului elisabethan („puţine alte manifestări, ca reprezentaţiile de teatru, vor fi în măsură să aştearnă atîtea punţi de legătură între straturile societăţii") sau un număr însemnat de tangenţe şi similitudini existente între eroii teatrului istoric universal şi cei ai dramaturgiei naţionale.

Bogdan Ulmu

film

„Joe Kidd"

Complicat ca aparenţă, filmul lui John Sturges are de fapt aceeaşi intrigă simplă pe care toate filmele western o prezintă, complicaţia şi captivantul fiind mai mult efecte de filmare şi montaj decît de scenariu. Joe Kidd, erou cu aureolă de poveste, reuşeşte într-adevăr să fie un personaj ciudat, căruia farmecul nu-i lipseşte, dimpotrivă, am putea zice că îi prisoseşte, ţinînd seama de faptul că interpretarea rolului îi revine cunoscutului actor Clint Eastwood, actor care a înregistrat un mare succes de public prin cele cîteva filme în care a jucat, toate cu subiecte din vestul sălbatic. Specializarea aceasta se pare că i-a fost favorabilă, eroii interpretaţi de el reuşind întotdeauna să scape de stereotipie. Filmul Sturges însă, încercînd să fie subtil, reuşeşte să fie **prea subtil**, uneori de-a dreptul incilcit, împiedicînd participarea emotivă la cresterea tensiunii dramatice.

Joe Kidd se aseamănă celorlalţi eroi ai vestului, nu se ştie de unde vine şi unde se duce. Spre deosebire de alţi cuceritori tăcuţi, enigmatici şi excelenţi pistolari — care îşi dezvăluie pînă la urmă identitatea, fie printr-un episod retrospectiv, fie printr-o divulgare făcută de o veche cunoştinţă reapărută brusc în acţiune, fie printr-o confesiune, Joe Kidd rămîne învăluit în taină. Nici măcar acţiunile sale nu-şi găsesc întotdeauna motivările, ele rămîn în subteranul personalităţii lui Joe. O privire tăioasă, metalică, foarte rece, asigură valabilitatea gesturilor întreprinse. Joe Kidd, poate fi răzbunător, poate fi iertător dar poate fi şi ranchiunos. Nici un muşchi al feţei nu-i trădează schimbarea hotărîrilor şi a părerilor. Se ştie sigur despre el că este mai temerar, singuratic, că este cel mai iscusit vînător de animale şi oameni. Legendarul lui Joe Kidd s-a cristalizat în aceste trăsături, suficiente ca întreaga acţiune a filmului să fie determinată de ele.

Partea cea mai interesantă este cea care sugerează, încearcă fără a duce pînă la sfîrşit, demistificarea lui Luis Chamma, un fel de ideal de bărbăţie şi vitejie puse în slujba luptei pentru apărarea drepturilor unor săteni mexicani, cărora latifundiarii americani le furaseră pămîntul. Retras cu oamenii săi credincioşi în munţi, Luis devine cheia filmului. De apariţia lui depinde viaţa sătenilor închişi în biserică. Cu o simplă presupunere, Joe Kidd (călăuză a ucigaşilor porniţi în căutarea lui Chamma) indică o eventuală schimbare a întregului subiect : „Dacă nu va veni mulţi vor fi dezamăgiţi". Sătenii cred orbeşte în eroul lor dar Joe, fără explicaţii, fără comentarii, nu crede şi porneşte în munţi pentru a-l forţa pe Chamma să se prezinte. Intuiţia nu-l înşelase pe Joe, într-adevăr Chamma nu intenţiona să-şi salveze satul, aureola ce străluceа în jurul numelui şi persoanei sale nu-i displăcea, fanfaronada nu-i era străină iar ideea sacrificării unui sat i se părea un martiraj nobil în numele iubirii pentru el. Filmul nu dezvoltă mai mult acest aspect moral al problemei, rezolvarea este cea obişnuită Joe Kidd aranjează ca totul să fie O.K., după cîteva inegalabile performanţe cu puşca. Nici un suris nu tulbură imobilitatea feţei frumoase, mereu ascunse de borul larg al pălăriei. Joe Kidd dispare în cunoscutul zgomot al cailor la pas. Lipsa de freamăt, de ritm trepidant al acestui western lasă o vagă nedumerire.

Corina Cristea

televiziune

Sărbătoare

Întîmpinînd, la rîndul său, marea sărbătoare a zilei de 23 August, televiziunea a prezentat, în ultimele săptămîni, un ciclu substanţial de filme, reportaje şi documentare sub genericul : „România sub semnul lui August biruitor." Transmisiile zilnice au reunit astfel cele mai semnificative momente şi înfăptuiri, principalele coordonate ale dezvoltării economice şi sociale, cît şi profundele transformări petrecute în conştiinţa oamenilor în anii ce s-au scurs, 33 la număr, de la eliberarea ţării.

Atît noile destine ale oamenilor, cît şi cele ale oraşelor, biografiile direct influenţate de această zi care a însemnat cea mai mare cotitură în istoria modernă a României au fost prezentate convingător, comentariile şi imaginile, într-o armonioasă interdependenţă, subliniindu-le amploarea şi frumuseţea. La realizarea acestui ciclu omagial au participat, cum era şi firesc, unii dintre cei mai buni realizatori de emisiune ai televiziunii, nume care constituie deobicei garanţii de profesionalism şi seriozitate, şi care şi-au arătat, şi cu acest prilej, capacitatea de a selecta dintr-un aflux de peliculă secvenţele esenţiale, cele mai ilustrative pentru profundele transformări ce au avut loc „sub semnul lui August biruitor".

● Reluată într-o nouă versiune, în regia şi adaptarea pentru televiziune a lui Constantin Dicu, piesa lui Horia Lovinescu — *Surorile Boga* — beneficiind şi de o distribuţie fericit aleasă, ne-a readus în memorie clipele de încleştare dramatică şi de înaltă tensiune din zilele fierbinţi de august ale eliberării patriei.

● *Duminică la Iaşi*, emisiune de Dumitru Moroşanu şi Sergiu Ionescu, a fost mai mult decît o simplă suită de imagini din bătrînul oraş al Moldovei, la aceasta contribuind în primul rînd comentariul sensibil, pătimaş al lui Mircea Radu Iacoban, „ochiul" cu care s-a filmat de data aceasta. Am văzut astfel un oraş care are adînc încrustate în memoria sa versurile lui Eminescu, fără de care altfel ar fi greu de închipuit. Alături de M. R. Iacoban, au participat la emisiune ca invitaţi şi tinerii membri ai cenaclului „Lupta cu inerţia", cît şi un grup de muzică folk. Reuşita acestui film ne aminteşte de altele, încă puţine, e drept, în care scriitorii au fost pentru cîteva minute gazdele noastre în oraşele şi satele în care s-au născut, trăiesc şi lucrează. A le încredinţa deci aparatul pentru „a-şi scrie" impresiile este o idee fericită care merită să fie continuată. La Cluj, la Braşov, la Timişoara şi, de ce nu, chiar la Bucureşti.

● „Soimii patriei" la înălţime, în emisiunea de duminică, 14 august, cînd un grup de copii de la grădiniţa 189 au recitat „Mioriţa" cu atîta farmec şi sensibilitate, încît redactorului, Floricel Nicolae, i se cuvin, pentru selecţia realizată, laude depline. Momentul acesta din „Micul ecran pentru cei mici" ne-a convins, dacă mai era nevoie, că este de preferat să-i vezi pe copii recitînd o baladă care să-i lumineze, decît să dezlegi împreună cu ei enigmele din productiile „Animafilm" cu ideile făcute tăitei de tristii lor autori. Pentru acestia si nu numai pentru ei, „*Cuore*" a parcurs, iată, un nou episod.

Iulian Neacşu

moartea vînătorului de care

cornelia djigola

parcă eu, femeie, nu l-aș fi înțeles și nu aș fi priceput nimic din toate astea. Uneori mai încerca, totuși, să deschidă discuția cu cite un „pe vremea cînd eram pe front" sau „știi, cînd eram comandant de pluton la..." dar își întrerupea curînd vorbele.

Uneori aducea, așa, ca din întîmplare, fotografii cu imagini ale tinărului ofițer din vremea aceea. Fotografii care, frunzărite, nu-mi spuneau nimic, decît că, poate, nea Gelu a fost un tînăr chipeș în hainele lui de ofițer și că ochii își arătau albastrul lucitor chiar și în imaginile în alb negru de acum treizeci și trei de ani. Dar nu bănuiam că aceste poze, aduse așa, ca din întîmplare, îmi ascund ceva cu adevărat!

★

Scosese din servietă, avea o servietă mare, din piele de porc revopsită gospodărește de mai multe ori, un plic enorm, puțin scorojit pe la colțuri și cu hîrtia îngălbenită. „Ce-ai adus aici, întreb, corespondență de război, decorații sau ce ?" Ochii lui, de un albastru închis ca o fîntînă adîncă dintr-un sat de munte, sclipeau. „Ți-am adus cîteva poze. Să mă vezi în uniformă militară. Amintiri de pe front. Ultimele pe care le-am făcut înainte de..." „Pace" îl întrerup eu. „Chiar așa ! — Vino mai bine să le vezi, poate recunoști pe cineva, cine știe ? !" „Imposibil" îmi ziceam, fără să caut mai departe înțelesul vorbelor. Imposibil, continuam, pentru că bărbatul acesta știa că atunci cînd el era încă pe front eu abia mă nășteam într-un sat din curbura Teleajănului, loc pe unde n-avea ce căuta el, om venit din josul Dunării, din praful Bărăganului. Iar pe tata nu-l cunoștea, am verificat eu asta iscodindu-l de mai multe ori. Așa că... *imposibil* am spus cu glas tare apropiindu-mă totuși curioasă de teancul de fotografii...

Am ales, parcă atrasă de un magnet, o fotografie din celelalte fotografii ce erau înghesuite în plicul îngălbenit. Una singură. De ce tocmai pe asta ! ?

Privesc fotografia din fața mea. O întorc pe o parte și pe cealaltă automat. Întîlnisem în ea un chip. Un chip pe care eu nu-l văzusem niciodată aevea. Îl știam doar din fotografiile adunate în albumul familiei și prinse în colțare, ordonat. Recunoscusem un bărbat pe care-l bănuiam în viață, pe care-l așteptam să se reîntoarcă, în cele din urmă, acasă. Dar, în fotografia din fața mea acel chip avea un semn deasupra capului, pus cu cerneală, apăsat. O cruce. Stigmatul morții. Stigmatul pus deasupra capului lor de cei rămași în viață spre a se ști pentru totdeauna ce-i cu ei, cu soarta lor. Erau împărțiți. Morți și vii.

Privesc fotografia. O întorc pe o parte și pe alta. Chipul bărbatului capătă identitate. Și parcă, acum, îmi urmărește privirea. Mă obsedează... Pe verso stă scris... „Doamnei Ana S." și mai jos același scris adăugase „Pentru mama lui Gelu", apoi urmează semnăturile. Încerc să le descifrez. Din nou recunosc un nume. Un nume de care am auzit mereu vorbindu-se prin casă...

Din fotografie mă privesc șase bărbați în uniformă militară. Văzusem și la tata, în albumul lui, asemenea fotografii, dar în ele nu-l recunoșteam decît pe el. Și-mi plăcea să-l identific precis, dîndu-i, parcă, la o parte chipiul și mustățile. Era mereu tata.

Din cei șase bărbați din fotografia lui Anghel S. numai trei sînt stigmatizați cu semnul acela. Numai trei, din șase. Egal. Trei morți, trei vii. Și Ion îl avea. Iar noi, noi îl așteptam să se întoarcă odată și-odată acasă. Și, într-un fel, s-a întors. Nu s-a putut duce fără să n-avem nici un semn de la el !

★

Privesc poza încă o dată, și încă o dată fără să scot o vorbă. Nu-mi vine să cred. Vreau să-i descopăr povestea. Și o descopăr. Dar după treizeci și trei de ani ! Mi-o spune acest om străin familiei mele, și totuși nu e străin cum credeam eu pînă azi, și care de toți atîția ani păstrează o durere a familiei mele fără să știe, fără să bănuiască asta.

★

„Era în mai 1944, începuse, în sfîrșit, să-mi povestească. Aveam în fața noastră războiul, așa că ni s-a dat o permisie de cîteva zile. Am plecat împreună cu „trupa" mea la mama la Oltenița. Hotărîsem să rămînem împreună și în timpul permisiei, așa cum urma să fim și în luptele ce le mai aveam de dat. Ni s-a părut de bun augur că aici la Oltenița un fotograf e gata să ne tragă, calm, ca pe timp de pace, în poză. Semn că viața își urmează cursul și că așteptăm cu toții reîntoarcerea la viață". S-a oprit pentru o clipă, apoi continuă „Eram comandant de pluton — și mi-l arătă pe fostul comandant de pluton din fotografie cu vîrful unghiei — și asta-i trupa ce o comandam eu". Îndrăznesc să întreb, după un timp, cum îi cheamă pe băieți, cine-s ei ? ! „Cine-i aici ?" „Lt. rez. Tătaru Gheorghe, comandantul bateriei antitanc" ; „și aici ?" întrebam precipitată de graba aflării adevărului, a confirmării lui, și omul din fața mea îmi răspunde calm, poate puțin cam sobru, era aproape în pielea fostului ofițer... „Sergent major de rezervă Schipor Arcadie, încheietor de pluton antitanc" „Și ceilalți ? cine-s ceilalți ?" „Sergent major de rezervă Penchievici Alexandru, iar ultimul Ion Macovschi, sergent major de rezervă, comandantul secției vînător de care. Asta-i *trupa* mea". Despre fiecare își amintea punînd înainte gradul, identitatea fiecăruia astfel dezvăluită căpăta o greutate ce mă apăsa. Vroiam să-mi vorbească mai cald, aveam nevoie de asta. Să-mi spună simplu, Ion, Arcadie, Simion, Gogu... Ion. Dar fostul comandant nu-și putea reaminti de camarazii săi de luptă decît așa. Și eu care-i spuneam de aproape zece ani, de cînd lucrăm împreună, nea Gelu, familiar ! Dar acum în fața mea stătea un altul, stătea, de fapt, subiocotenentul, fostul comandant de pluton Anghel S.

Continuă explicația cu același ton, parcă nu observase nimic schimbat la mine : „Asta e ultima fotografie, și a accentuat, e *ultima noastră fotografie*, așa, împreună, făcută înainte de lupta din 26 August 1944 de la Döböli—Ilieni, o localitate aflată pe malul sting al Riului Negru. Plecasem din garnizoana de la Cîmpulung pe 24 August, cînd am primit ordinul de luptă. Făceam parte din regimentul 30 Dorobanți Pravăț". Asta îmi spuse cu un glas ce avea o încărcătură și o mîndrie de nestăvilit, ca și cum ar fi zis „ei, ce știi tu ce înseamnă Regimentul 30 Dorobanți—Pravăț ?"... Și, în adevăr, ce știam eu despre asta ! ?, poate mai citisem ceva prin cărți, dar nu-mi aminteam pe moment nimic, nici măcar nu știam ce-nseamnă „vînător de care", lucru care mi se înfipsese în creier ca o așchie. Atît aflasem, deocamdată, despre Ion, că fusese *sergent major de rezervă, comandantul secției vînători de care* — titulatura asta avea o rezonanță uluitoare asupra mea, mi se părea ceva eroic, ceva nemaipomenit. Aud, ca prin vis vorbele bărbatului din fața mea... „Pe 26 august am dat ultimele lupte acolo la Döböli—Ilieni, și de atunci nu ne-am mai văzut, așa cu toții. Eram împreună din aprilie 1944 și pînă în 26 august 1944, eram ca frații..." Spunea omienouăzutepatruzecișipatru așa, dintr-o suflare, sobru, fără să-și permită abrevierea paspatru. Înțelegeam ce înseamnă pentru el, și nu numai pentru el, acest an, și-l lăsam să-mi povestească fără să-l întrerup. Fostul comandant de pluton retrăia cele petrecute atunci în patruzeci și patru alături de trupa comandantă de el. Devenise, parcă, comentatorul unui film adînc întipărit în memorie, iar eu, singurul lui spectator, urmăream totul cu ochii în lacrimi. Aflasem că Ion murise cu adevărat.

★

„23 august 1944, Ora 22. Se anunță încheierea armistițiului. Ora 23.30. Cadrele regimentului 30 Dorobanți—Cîmpulung Muscel (partea sedentară) sînt chemate — prin agenți — în stare de alarmă. *24 august* — dimineața. Se fac pregătiri, în pripă, pentru marș. Pînă la prînz bateria antitanc, comandată de locotenent rezervă Tătaru Gheorghe este gata. Plutonul antitanc este comandat de sublocotenentul Anghel S., ajutat de sergent major rezervă Schipor Arcadie. Plutonul de vînători de tancuri este comandat de sergent major Rusu Simion, ajutat de sergent major rezervă Ion Macovschi și de sergent major..." aici n-am mai auzit nimic. Priveam spre un punct fix, filmul imaginar la care mă uitam, dar nu mai înregistram sonorul. Știam că filmul era proiectat pentru a afla, din cîteva secvențe, cum a murit Ion al familiei mele, aici sergentul major... vînător de care... și ca prin ceață aud glasul sublocotenentul S., chemat să participe în calitate de martor ocular și de comentator voluntar al acestei reconstituiri de viață și de moarte. „Eram în drum spre Brașov. Bateria este lăsată în fruntea regimentului pentru a cinta marșurile *Bravi tunari și musceleni* și *Români glotași, săriți !* Sublocotenentul S. Anghel (adică el ! ? mă mir și mă surprinde abia acum cum îmi vorbește despre, el), sergent major rezervă Schipor și sergent major Ion Macovschi au reușit să organizeze cele mai bune coruri de marș din unitate (acum îl recunosc pe Ion al nostru, cel cu glasul de tenor, acel glas frumos care-și făcea apariția și la greu și la bine... Ion, același om, rămăsese, deci, același om pe care-l știam din amintirile familiei !) Seara unitatea este cazată în Brașov. Bateria primește ordin să facă de pază — patrulă — prin oraș. Aici avem primele contacte cu inamicii... *25 august*. Marș spre comuna Ilieni. Ajunși aici Bateria luptă ca pușcași, neavînd decît un tun a.t. (cel fel de tun ? mă întreb, făcînd efortul de a înțelege cît mai multe). Se luptă pentru cucerirea comunei Döböli, aflată la acea dată încă pe teritoriul ocupat.

Inamicul este dîrz. Se dau lupte de scurtă durată. Regimentul este respins (mă bucur, într-un fel, că sublocotenentul-comentator nu se oprește prea amănunțit la lupte, detalii de tehnică, și parcurge timpul spre acea ultimă întîmplare legată de Ion, și pentru care și revedem împreună filmul. Îi sînt chiar recunoscătoare, într-un fel). *26 august*. După pregătirea artileriei se pornește la atac. Lupta e crîncenă, aici la Döböli, Sublocotenentul Anghel S. este înarmat cu două pistoale „Para-bellum" dar luptă cu pușca Z.B.. sau cînd este nevoie, pune mîna pe pușca-mitralieră și trage. La una din intersecțiile de străzi apare un neamț pe bicicletă. Anghel nu-l vede decît după ce simte cum îi vine din spate un glonț de pușcă și-i trece pe lîngă ureche (mă trezesc uitîndu-mă fix la urechea bărbatului. E ciupită, într-adevăr, destul de vizibil. Ce curios ? Pînă acum nu observasem asta !) Întoarce capul plin de sînge spre dreapta și — stupoare — un neamț se prăbușește ca din senin cu bicicleta cu tot. Parcă-l secerase cineva. Din spate, sergent major rezervă Macovschi Ion — care-l văzuse pe neamț — își apără comandantul trăgînd glonțul salvator pentru acesta, dar fatal inamicului. Mulțumirea sublocotenentului înflorește un zîmbet pe chipul lui Ion. Dar, spre regretul și durerea camarazilor de luptă și a sublocotenentului — *„sergent major rezervă Macovschi Ion cade la datorie în zilele următoare, secerat de o rafală de mitralieră"*. Filmul acelor zile s-a întrerupt brusc. Parcă s-a rupt ceva, glasul, și el, nu mai avea putere. Și totul era spus la timpul prezent, ca și cînd totul s-ar petrece aevea. Uitați, priviți, cade la datorie, nu-l vedeți în film, pentru că asta se petrece în zilele următoare... dar cade la datorie... Filmul derulîndu-se sacadat, ca la o lecție de istorie cu proiecții, cînd mai rămîi cu ochii pironiți așteptînd să vezi ce s-a petrecut și în „zilele următoare"...

★

Privesc ochii colegului meu, redevenit acum nea Gelu. Sînt tot albaștri, dar acum umbriți de trecerea anilor și de greutatea amintirilor. A văzut moartea și moartea l-a ocolit. Ion a fost cel care l-a salvat o dată, altădată norocul, soarta... Ion a fost cel care și-a salvat de la moarte comandantul de pluton, parcă cu gînd să-l trimită în lume cu mesajul său, să spună familiei de el. Îmi vine să spun cu glas tare că aș dori să știu dacă Ion e erou, și-mi vin în minte vorbele lui nea Gelu „sergent major de rezervă Macovschi Ion cade *la datorie* în zilele următoare, secerat de o rafală de mitralieră..." la datorie... înseamnă erou... rafală... erou... mitralieră... îmi fring în ecouri sufletul, ecouri, pentru că nu vreau lacrimi. Nici Ion nu ar fi dorit lacrimi. Și mă gîndesc la vorbele Glicheriei : „Ion nu moare niciodată"...

(fragmente)

Ultima fotografie a „Bateriei antitanc" :

Rîndul de sus, de la stg. la dr. : **Srg. maj. rez. Ion Macovschi, Alex. Penchievici, Arcadie Schipor, srg. maj. Simion Rusu.**

Rîndul de jos : **Lt. rez. Gheorghe Tătaru și slt. Anghel S.**

ion gheorghe

pater liber

I

Au lucrat mult curierii, aducătorii de vești,
cei ce-au deslegat mesajele Formei Unice;
Mare era, viteaz mai era omul inteligent, care
știa să comunice.
Hermes era dumnezeul acestui curent. Opera
lui, scrisă in fugă, avea tăietură de diamant.
Ritmul era-n metru antic, dar gifilt, trepidant;
Poemul chiar așa s-a numit : Comunicat
Important
Peste cîteva minute transmitem un Comunicat
important...
Cifrurile erau glorioase, tot așa știința-n
desemne confuze ;
Un Spirit genial arăta ceva la lumină,
și-altceva in lucrarea obscură ;
Ceva se zicea, altceva era înțelesul
cu-arătătorul pe buze,
O anumită rostire de dincolo de Logos, cum
nu mai incercase vreo gură.
O, Zeule, nimic nu se-nțelege mai bine, decît
lucrul șoptit pe jumătate ;
Nici-un spirit nu inventă și nu se inspiră
cu atita iuțime și-atita uitare de sine
Cum se inspiră și cintă Geniul popoarelor
oprimate.
Nimic nu ațiță mai mult ca întrebările fără
răspuns ;
De-o energie cosmică se pătrund cei ce
elaborează-ntr-ascuns ;
Neslăbit e suflul celor ce lucrează pentru
Libertate.

II

Au muncit mult grupurile, rețelele păcii-ntre
grupuri,
Inșii cît mai obscuri, anonimii, viii cu nume
de morți — prizonieri :
Intr-adevăr, a fost un Spirit care-mprumuta
și schimba mii de trupuri —
Intr-adevăr, unul murea astăzi, dar zece îi
luaseră locul de ieri :
Despre care se credea că-s Aici, demult
ajunseseră Dincolo ;
Cei ce erau să fie Acolo de ieri sosiseră
Aici —
Au lucrat mult și-ai lui Marte și oamenii lui
Apollo —
Zeii in conspirație sînt ca daimonii, cînd
ajută popoarele mici.
Rebus era totul ; ceva erau lucrul și faptul,
Altceva-nsemnau faptele și lucrurile mai apoi
elucidate :
Ceea ce trecea de la unul la altul,
Nu mai era ceea ce ajungea încă la unul,
încă la altul.
O, Zeule, inepuizabile sînt căile popoarelor
spre Libertate.
Izvorul izvoarelor rămîne inteligența pe care
tiranii apasă —
Inepuizabilă toată Țara, ca o mare cîmpie de
gheață.
Pater Liber nesfîrșitul geniu înfășurat in
hlamida luptei de clasă,
Avea măiestriile Lui, de nu-l vedea nimeni
la față ;
Intr-adevăr, țările cînd stau liniștite și rabdă
să fie mult mai prejos,
Mare putere adună, și multe-nvățături și artă,
de se răscoală,
Dar sfîntă e înțelepciunea popoarelor mici
de-a fi, ele, cît mai fără greșală —
Legindu-l la ochi pe ocupantul orgolios.
Insurecția a pornit de la ambele capete,
asemeni tunelelor și marilor opere :
Un capăt era in Uzină, alt capăt era in
Palat,
Mare tunet dăduse zeul la nașterea celor
hărăziți să descopere
Această unică variantă, intru care Patria
s-a-ncredințat.

III

Cum au inceput, cum s-au desfășurat
Slăvitele Zile
Au spus încununații, maeștrii
poemului-ocazional,
Luptîndu-se și ei cu sfaturile cele mai
capricioase și incoerente sybile ;
Pe aeroporturi au scris, în tranșei, în fața
plutonului de execuție și-n spital ;
Mihai-Chivără Roșie, militarul Tăutu, Tulbure,
junele ;
Patria Zic ei, e Libertatea, — ca Unic
indivizibil ce se exprimă numai prin sine :
Orice incercare, din partea oricui și oricînd,
să ne schimbe faptele și viziunile,
Să fie-ntîmpinate cu imnuri lui Pater Liber —
mereu eliberatorul de trupe străine.
Intr-adevăr, este-o realitate pe care-o invoc
eu ca pe-un Idol :
Armata Română, Gărzile muncitorilor, savanții
și scriitorii — tot ce s-a păstrat înțelept —
Cu toții in Unitatea cosmogonică și terestră
ce se zice Partidul,
Alcătuind Viziunea-Concept a Călărețului
Danubian —
Săgetătorul cu patera sacră la piept.
Acolo, in potirul pe care-l acoperă cu
vejnica-i mantă
El poartă ceva, al cărui nume eu n-aș putea
să-l numesc :
Cenușa Eroilor și Sămînța Copiilor, o Esență
să-i zicem, de-o alchimie suprasavantă —
Un IKS al realității și irealului, de l-am numi
Indestructibilul românesc.
Astfel in El se duc toate. Intr-o pulbere de
aur le trage
El după sine :
Iată : și oșteni și poeți — sînt cu El, în
Cîmpiile Elizeie,
Acolo, în Insula mitologică lîngă ceilalți
Părinți Ziditori, pe locul ce li se cuvine,
Iar eu îi invoc drept cei mai tineri genii
născuți și întorși într-aceeași Idee :
Nu poate fi liber poporul într-o patrie prin
care intră și fac ce vor tot felul de trupe
străine.

Mesajul tinereții

Urmare din pag. 1

chis calea către realizarea unor profunde transformări sociale și revoluționare, făcînd posibil „începutul unei noi istorii a patriei — istoria împlinirilor idealurilor de dreptate socială și națională, pentru care au luptat nenumărate generații de înaintași, a cuceririi depline a independenței și suveranității naționale a României, a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn în propria sa țară", după cum se arată în Programul Partidului Comunist.

Generației născute și crescute în anii socialismului i-a fost hărăzit un nou destin. Că n-a cunoscut ororile războiului a fost o întîmplare, dar că n-a cunoscut privațiuni, că n-a făcut o problemă majoră a existenței din a urma școli sau facultăți, nu se mai datorește hazardului, ci a unui lung șir de lupte pentru libertate și dreptate, lupte duse de oamenii de constiință ai epocii : comuniștii.

Istoria se făurește prin și pentru oameni, iar mersul ei nu este lin, nu este un mars continuu al învingătorilor. Ea cunoaște convulsiuni și evoluții dramatice și sacrificiul, asumat constient, reprezintă un nobil mesaj lăsat urmașilor. Receptarea și descifrarea acestui mesaj este răspunsul de constiință al generațiilor următoare, chezășie a seriozității cu care sînt priviți și înțeleși înaintașii. Pentru că orice revoluționar este un vizionar, visînd și luptînd pentru ca visul să prindă contur, să fie o realizare practică — o lume mai bună și mai dreaptă, o viață mai liberă în care ființa umană să nu fie înstrăinată de conditia sa.

Generația tînără se confruntă azi cu alte probleme, spiritul ei revoluționar nu se mai consumă în experiențe spectaculoase, dar el este prezent, se manifestă în mod implicit la toate nivelele : prin participare la viața social-economică a țării (în întreprinderi, pe ogoare, pe șantierele muncii patriotice), prin spiritul de ordine și disciplină, prin datoria împlinită în mod exemplar. Crescută, educată în spiritul normelor și principiilor comuniste, tînăra generație cultivă dragostea pentru muncă — sursă a împlinirii și a bucuriilor —, pentru dreptate și adevăr. Ea are marea șansă de a nu fi prea depărtată de experientele generației anterioare (generație a părinților ei) și de a fi știut să tragă concluziile ce se impuneau. Profunzimea ei constă în justa înțelegere a acestor experiențe, în impregnarea în constiința ei a spiritului revolutionar.

Cu gîndul de recunoștință mereu întors către înaintași, știe să cinstească evenimentele memorabile ale istoriei țării prin prisma climatului de azi și a luminii pure de mîine. 23 August a însemnat punctul luminos în care eroismului i-a fost corolar constiința de sine a unei națiuni, cumpănă de trecere către zodia dominată de lumină și înțelepciune. 23 August se așează firesc în inimile tinerei generații ca sărbătoare a împlinirii ei sub această zodie.

radio

r

Aripa fremătătoare a nemuririi

Păstrăm, fiecare dintre noi, închisă-n suflet, puritatea. Și ea se arată arareori, fiind un bun al nostru neprețuit, și ființa noastră devine frumoasă, strălucitoare. Ea, puritatea, se ivește ca privirea albastră ce izbucnește de sub gene întunecate. Și sîntem atunci frumoși și drepți, înaripați, și nu au margini pentru noi timpul și lumea. Este clipa aceea din viață ce niciodată nu se repetă, dureros de frumoasa clipă ce ne urmărește pînă dincolo de hotarele lumii acesteia. Acea clipă căreia îi rămînem credincioși, în memoria căreia vom căuta ca întreaga noastră viață să fie frumoasă și dreaptă și cinstită.

Creatorul de artă este acela care, supus legilor nescrise ale muncii sale, va arde întreaga viață ca o torță în căutarea adevărului și a perfecțiunii. Că, în timp, artele vor fi împărțite pe genuri ,genurile apărînd în primul rînd ca o necesitate de studiu este o chestiune secundară. Important este faptul că teoretizarea, legile artei nu au închistat și îngustat perceperea ei, nu au stăvilit înflorirea ei. În muzică, împărțirea pe genuri apare poate în cel mai firesc mod față de celelalte arte. Ar putea părea plictisitoare ideea unui curs despre genurile muzicale ținut unui public care nu este de specialitate. Descopăr, însă, cu emoție un „curs practic" între emisiunile radioului : **„Genurile muzicale în marile epoci creatoare"**. Emisiunea, pur ilustrativă, fără comentarii obositoare sau discursuri mult prea savante, are un caracter periodic. Astfel a fost dedicată o emisiune **sonatei romantice**, cu exemplificări din Weber, o alta **sonatei clasice** (exemplificări din Beethoven). A urmat apoi **Madrigalul — Renastere** si **Concerto-grosso baroc** (cu exemplificări din Corelli) apoi **sonata contemporană** (Britten și Poulenc) și recent am ascultat o emisiune dedicată **cvartetului romantic** cu exemplificări din Smetana. Alt merit al acestei emisiuni este faptul că piesele muzicale sînt transmise în interpretări memorabile. Faptul că emisiunea ilustrează fără comentarii, dă senzația unui „tot", sentimentul că un gen muzical decurge din altul, senzația unei legături permanente. Nimic nu este îngrădit, între sonată și madrigal nici nu mai există timp, nu mai există modul de interpretare. Se aude numai muzica, aripa fremătătoare ce se zbate cu dureroasă frumusețe în sufletul nostru îmbogățit cu o dulce și nevindecată rană. Aripa fremătătoare a nemuririi ce acoperă, vindecătoare, tandră, creștetele noastre, brațele noastre, gîndurile noastre, viața noastră.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Pictorul și revoluția)*

Sînt puține în istoria artelor plastice acele personalități care avînd vocația de tribuni au minuit cu o violență explozivă cuvintele. David Alfaro Siqueiros este printre aceștia. Militant neostenit pe plan social, profesionist al revoluției, personaj cu vocație mesianică, de deplin convins că arta trebuie nu doar să se înscrie în cursul istoriei ci și să îi influențeze însăși evoluția, el sintetizează în publicistica sa reflecții și idei ce clarifică în bună măsură mobilurile și obiectivele uneia dintre cele mai interesante experiențe din arta contemporană — aceea a muralismului mexican căruia, alături de Diego Rivera, José Clemente Orozco, îi este unul dintre întemeietori. Tonul cărții sale — ce reunește articole, scrisori, intervenții publice și însemnări elaborate pe parcursul a cîtorva decenii — este pasional și faptul se datorește nu atît temperamentului infocat al artistului cît credinței sale interioare, adînc înrădăcinate, că o nouă formă de exprimare plastică, în stare să fie purtătoarea ideologiei revoluționare, nu se poate afirma decît polemic. Iată de ce nu trebuie să surprindă aversiunea obstinată a lui Siqueiros față de academiști („influențați de Școala de la Roma") și formaliști („influențați de școala de la Paris" — p. 210). Orice lucrare susceptibilă de a fi „contaminată" de demersurile acestora — demersuri ce în esență i se par a reprezenta, în fond, o viziune burgheză, individualistă, asupra rosturilor artei și care mărturisesc acordarea unei atenții preponderente factorului stilistic, prin care însăși opera devine victima „prejudecății stilistice" (p. 211) — este amendată violent, neflind scutiți nici chiar proprii săi „tovarăși de drum". Reproșurile pe care, dintr-o perspectivă strict ideologică, Siqueiros le-a adus, în 1944, lui Orozco („să faci, deci, din adevărurile tale, astăzi parțiale, niște adevăruri totale, și atunci și eu, și mulți dintre cei care-ți admiră opera, le vom accepta" — p. 93) lui Diego Rivera, în 1947 („Mă înclin în fața minunatei măiestrii de artizan a lui Diego Rivera. Dar încerc să transform această măiestrie artizanală într-o profesiune autentic modernă" — p. 130) sau, în 1951 lui Tamayo („își face iluzii că opera lui... este națională" — p. 247), sînt rolul combativității pictorului — teoretician tentat să îndrepte permanent, dinspre stînga, focul criticii conținutistice împotriva oricărui tip de manifestare artistică, indiferent de gen, suspect de evaziune. E suficient să examinăm conceptele cu care operează teoreticianul Siqueiros pentru a ne da seama că o asemenea atitudine îi este structurală. Pentru el realismul înseamnă „renunțarea la orice fel de pornire apriorică, la orice fel de invenție arbitrară" (p. 199). Frumosul nu poate fi „ceva ce nu e logic, iar ceea ce nu este logic nu este nici deplin util" (p. 252). Barocul în pictură și sculptură nu înseamnă „decît niște forme mari, în mișcare, care nu prezintă nimic concret, nimic specific" (p. 269). În artă, crede Siqueiros, există un progres, un mers inanite inevitabil ca și „în știință, ca și în concepția generală asupra societății" (p. 83). Dat fiind acest fapt realismul poate deveni „mai realism". Se înțelege de la sine în ce raport stau toate aceste considerații cu afirmații din 1956 : „Realismul, adică obiectivitatea în arta picturii nu poate fi limitat. El este, dimpotrivă, un sistem dialectic cu posibilități infinite" (p. 260). Încă o dată, în aceste rînduri, este prezentat Siqueiros — revoluționarul, pentru care arta trebuie să aibă un caracter profund social, pentru care arta socialistă „este, așadar, o artă cu conținut ideologic, în consecință o artă cinvingătoare și, de aceea realistă" (p. 209). Cartea marelui pictor mexican se citește cu mare interes : reînvie în ea suflul dinamic al unei epoci care a revitalizat expresia plastică atribuindu-i sensuri noi, profunde. Dincolo de pasiuni și inconsecvențe se intuiește permanent energia unei personalități

Grigore Arbore

*) David Alfaro Siqueiros, **Artă și revoluție**, Ed. Meridiane.

muzică

m

Zilele muzicii românești (I)

Între 15 și 25 august, în prag de sărbătoare națională, litoralul este gazda unei alte mari manifestări muzicale (după Festivalul de folclor al țărilor balcanice), dovadă certă a inepuizabilei forțe de creație și interpretare a poporului nostru, a culturii și artei României socialiste.

Din doi în doi ani, după încheierea etapei republicane a Festivalului național „Cîntarea României", pe scena litoralului se vor desfășura **„Zilele muzicii românești"**, cu participarea formațiilor muzicale și a interpreților individuali din rîndul profesionistilor și amatorilor, laureați ai Festivalului național „Cîntarea României".

În prima săptămînă a editiei inaugurale au evoluat trei colective profesioniste (Corul de cameră Madrigal, Filarmonica de stat Cluj-Napoca si Teatrul satiric-muzical „C. Tănase" din București) si 12 colective artistice de amatori din București, Pitești, Orăștie, Brăila, Buzău, Timișoara, Bacău, Rm. Vîlcea, Ogrăda-Ialomita si Medgidia.

Poate trăsătura esentială a acestei manifestări republicane este prezenta pe aceeași mare scenă a festivalului a artistilor profesionisti si amatori, si unii si altii interpreti desăvîrsiti ai creatiei muzicale românesti. Nu este oare emotionant să asculti, cu acelasi sentiment de elevatie estetică si de mîndrie natională, renumitul **Cor Madrigal**, dirijat de artistul emerit Marin Constantin, spre lauda căruia s-au epuizat toate metaforele limbii noastre. **Corul Atheneum** al Casei de cultură a sectorului patru București. **Corul „Lira"** din Buzău sau coralele **„Paul Constantinescu"** din Ploiesti si **„Vox Maris"** din Constanta ? Sau concertul de muzică populară, în care muncitoarea Veta Biriș de la Combinatul chimic Tîrnăveni, sau țăranii cooperatori Ion Stoicănel din Dobrotesti — Teleorman si Hristu Budincă din Cogealac — Constanta vin în replică, fără vreun complex de inferioritate, cu aceeasi dezinvoltură, cu profesionistii de talia Mariei Ciobanu, Mariei Butaciu-Dragu si Gheorghe Rosoga ?

Si exemplele — argumente în favoarea noutătii, bogătiei si valorii acestor splendide **Zile muzicale românești** — pot continua : artistii amatori ai Orchestrei simfonice a Societătii muzicale „Lira" — Brăila sau ai Cvartetului de coarde si pian al Institutului politehnic din Bucuresti au fost la fel de bine primiti si apreciati de public ca si valorosii instrumentisti ai Filarmonicii de stat Cluj-Napoca : spectacolul de varietăti al formatiilor artistice ale Caselor de cultură din Rm Vîlcea, Medgidia, Scolii populare de artă din Bucuresti si I.A.S. — Ogrăda — Ialomita au rivalizat prin prospetimea textelor si a interpretării cu revista profesionistilor de la Teatrul „C. Tănase" — Bucuresti.

Pe scenele acestui festival arta profesionistă si amatoare au evoluat înfrătite, îmbogătindu-se fiecare din experienta celeilalte, demonstrînd împreună vitalitatea si frumusetea spirituală a poporului nostru, demn si încrezător în destinul său.

Jean Badea

servieta diplomat

nicolae țic

Căzu năpasta și pe capul lui Fănică, tocmai cînd se credea mai la adăpost. Avea un ucenic, Ilie Suru, al douăzeci și cincilea ucenic pe care-l învăța strungăria, ascultător, cuviincios, nu bănuise că tocmai de la el o să i se tragă. Acest Suru plănuise ca în ziua examenului de calificare să se și ducă la ofițerul stării civile cu o textilistă de la „Dacia", iar după aceea, în prima duminică, să facă și cununia religioasă. Nici el, nici viitoarea soție nu puneau prea mare preț pe cununia asta (unde mai pui cheltuielile, costumul de ginere și rochia de mireasă, cadoul pentru nași, pentru domnișoarele de onoare), însă nici să treacă peste dorința părinților lui și-ai fetei nu le dădea mîna. Cînd i se făcu propunerea să fie naș, Fănică nu zise nici da, nici nu, pînă la nuntă mai erau vreo trei săptămîni, trăgea nădejde că pînă atunci Ilie Suru avea să simplifice totul, în acord cu bătrînii lui. N-am de unde să iau alt naș, se văicări în zilele următoare Ilie Suru. După încă vreo săptămînă Fănică fu poftit la poartă. Îl aștepta acolo o bătrînică, crezu că s-a întîmplat ceva acasă și vreo vecină a venit să-i dea de veste, alergă într-un suflet. Era mama lui Ilie Suru, țărancă de prin Moldova, cuviincioasă, ca și băiatul, și la fel de insistentă. Ilie o chemase anume, ca să-l roage și ea să fie naș. Nu mă pricep, eu n-am avut nași, nu dau pe la biserică, și nici nu prea... știți, eu... cu părerile mele... Dar n-aveai cu cine să te-nțelegi, bătrînica o ținea pe-a ei, așa-i obiceiul, așa să fie, aduce și oameni din sat, și ce-o să spună oamenii aceia, că ea n-a fost în stare să găsească o biserică și-un preot în orașul ăsta ?! Da' pe fina dumitale o știi, ai văzut-o ? se interesă ea, în șoaptă, cu toate că nu era cine să-i audă. Fănică o știa numai din cîte îi zisese despre ea Ilie Suru. Vai, vai, că tare-i frumoasă ! se extazie bătrînica, și așa se poartă cu mine ! și are și ea meserie, și ia pînă la două mii de lei, ia mai mult ca Ilie. Da să știi, să nu mă spui, că tare-i urîtă, vai, vai, eu nu știu ce-o să creadă oamenii din sat de la noi. Una-alta, iar cu nășitul, cu luminările, cu domnișoarele de onoare, cu fina lui, cînd urîtă, cînd frumoasă, după vreun sfert de oră Fănică nu mai răbdă : da' spune-mi și mie cum vine asta, ba-i urîtă foc, ba-i frumoasă de pică ! Bătrînica nu găsea nimic de mirare, și era puțin surprinsă că el n-a priceput : e frumoasă cînd îi zice ei mamă și cînd îi sărută mîna, da' altfel, cînd umblă și dă din șolduri, că poartă rochie strînsă-strînsă, e tare urîtă, sărmana. Și mai e și oarbă, maică, da să nu-i spui lui Ilie, că el din fiece se supără de cînd a venit la București. Asta îl cam puse pe gînduri pe Fănică : oarbă-oarbă ? Ilie Suru nu era nici el un — nu mai pot de dragul tău ! se cam pierdea în salopetă, însă, oricum, făcuse armata la geniști... Oarbă-oarbă ? Da, maică, da, se uită la om prin ochelari. Nu se-angajă la nimic, cu Vali vorbise, ea nu se dădea în vînt, cum vrei tu, mi-e indiferent, iar el, care nu mai scăpa de Ilie Suru, se gîndea că i-ar trebui o deslegare... Îl întrebă pe maistrul Bojin dacă a fost naș vreodată. Și la nunți, și la botezuri, mai demult, cînd eram și eu mai tînăr. Mă, cînd îmbătrînești, nu te mai vrea nimeni. Că și nașii trebuie să fie arătoși, isteți și ageri. Te-au găsit pe tine ? Îți trebuie costum, neveste-ți rochie anume pentru cununie, ceva bani, la masă, că se-anunță cît dă nașul, și-apoi, rămîi cu ei, legat de ei, de cîte ori o fi să se certe, la tine vin să-i împaci, ești și duhovnicul și îndrumătorul lor pentru multă vreme. Așa-i obiceiul, cred că numai la noi e așa, treburile astea bisericești nici nu contează prea mult, ele se duc într-o oră, luminările se păstrează pe un fund de ladă, rochia de mireasă la fel, însă nașul s-alege cu doi fii sufletești. Fănică se gîndea la cheltuieli, abia pusese niște bani de-o parte, pentru o mașină în rate, trebuia să mai adune vreun an, și el și Vali. Tudorică se oferise să-i ajute și el, Simona se zăpăcise... Ilie Suru îl anunță că a și dat invitațiile la tipărit. Acum, Fănică se gîndea mai puțin la bani, și mai mult la dezlegarea aceea,. avea nevoie de ea... muncitor, utecist, membru de partid, dacă e să dea exemplu, praful s-alege ! Avea să-i explice lui Șerban că s-a ivit o situație obiectivă : părinții lui Ilie Suru și părinții fetei, țărani mai în vîrstă, țin la niște obiceiuri, și cum n-au găsit altul, și nunta se-apropie, el nu poate să mai dea înapoi, însă i-ar trebui o dezlegare, să se știe, adică, peste tot, că nu-i nici bisericos, nici doritor să se dea în spectacol cu luminări, nici să se lepede de Satana...

— Ai încurcat-o, îi zise Șerban. Chestia aia cu lepădatul de Satana e la botez, trebuie să mai aștepți o vreme, și-ai s-o zici și pe aia.

— Eu am auzit-o o singură dată, cînd eram la sat, și mi s-a făcut părul măciucă, și n-am dormit trei nopți, se mărturisi Fănică. Nu vi se pare că e ceva cumplit ? Și cum s-aude, cum sună într-o biserică...

— Ce dezlegare să-ți dau eu ?

— Dacă tot e s-o fac, măcar să nu se interpreteze greșit. Sînt și din ăștia care se-aranjează ei să fie nași. Vor să aibă neamuri aici, în București. Eu și nevastă-mea avem neamuri peste tot, nu ne putem plînge.

— Dacă mi-ai cere alte sfaturi, cine știe, poate că ți-aș veni în ajutor. Dacă m-ai întreba cum ai să-ți începi meseria de maistru, ar fi mai multe de spus. Întîi și-ntîi, e nevoie de niște grafice de lucru gîndite la minut, și pe care toți să le respecte. Doar ai învățat și la școală.

— Vă rog, eu sînt Ștefan Predoleanu...

— Mă, Fănică, mă, și eu sînt Șerban, și încă mă mai ține mintea. Ziceam de grafice, pe zile, săptămîni, și chiar pe o lună încheiată, pentru lucrările mai importante, așa cum face Bojin, la mecanică fină.

— Vă rog, eu lucrez pe un carusel...

— Lasă, mă ! Nu ți l-am dat eu în primire ?

— Păi așa, sigur.

— I-l predai lui Stinghie, mîine dimineață, o să fiu și eu acolo, și directorul, dacă îi rămîne ceva timp și pentru festivități de genul ăsta, că mai are și altele, cu importul, exportul și atelierul de prototipuri, unde lucrez eu, unde și dorm eu de două săptămîni încoace. Cum de-ai reușit tu să te fofilezi atîta vreme ? Directorul și-a adus aminte de tine, azi dimineață. Ai liceul, ai școala de maiștri, am cheltuit ceva bănuți cu tine, acum pune umărul și fă ordine. Știu că nu-ți convine. Știu și de ce. Ce viață pe un carusel, de capul tău, cu trei ucenici alături. În acord, peste trei mii cinci sute pe lună.

— Dacă s-a hotărît, eu vă mulțumesc pentru încredere.

— Ei, vezi ? Te simți ca-ntr-al nouălea cer, așa-i ?

Cîteva ore mai tîrziu, Fănică primi decizia de numire în funcție și i se puse în vedere să-i predea lui Stinghie și ucenicii și caruselul, totuși, el se încăpățînă în părerea că nu directorul și ceilalți din conducerea operativă își amintiseră mai întîi de el și-i hotărîseră soarta, cum pretindea Șerban, ci chiar el, Șerban avusese ideea, în timpul discuției de la comitetul de partid : i-am cerut dezlegare să-l nășesc pe Ilie Suru, și mi-a dat una, cît să n-o pot duce ! — și-l încercă, îndată, un fel de aversiune pentru Ilie Suru și toți ai lui, numai din vina lor ajunsese aici. El m-a obligat să umblu cu chestii din astea care nu mi se potrivesc, și era normal să mi se-nfunde, eu de cîte ori vreau să fac una care nu-i de mine, o pățesc de zece ori mai tare ca alții. Cum se și aflase că el primise decizia, mai toți se grăbiră să-i strîngă mîna. Vă mulțumesc, vă mulțumesc pentru încredere. Asta era formula lui, de ani de zile, o folosise cu succes, chiar dacă nu i se iviseră prea multe prilejuri. Veni și inginerul Ganea să-l felicite, apoi cei de la mecanică fină, de la montaj, sigur că era un eveniment, un mic eveniment, se corectă Fănică, rămînea însă de văzut cum o să se descurce : dacă n-o fi să fie, după o vreme, aceeași oameni au să-i întoarcă spatele, ne-am lămurit și cu ăsta. Ar fi... nu trebuie să fie ! se ambiționă Fănică, el încă nu-și cunoscuse înfrîngerea, nu-i o lege ca toți să fie înfrînți, mergem, sigur că mergem înainte, facem ordine, dăm și noi dispoziții, știm ce trebuie făcut, ne mai ajută și alții... toți îl felicitau, nimeni nu se gîndea să-l și încurajeze, are să-ți fie greu o vreme, dar să contezi pe noi, aicea sîntem. Cu atîtea felicitări, uită de Simona, ar fi vrut s-o ia și pe ea acasă, cînd, în sfîrșit, se duse s-o caute, ea plecase, dispăruse, mereu dispărea, fata asta nu mai știe de stăpîn, are un șef de trib și nu-l mai recunoaște, îi găsesc un bărbat și-o mărit... Cumnatul Tudorică se ținea de mînă cu una de la bobinaj, colegi de școală la seral, cu ăsta n-am probleme, îi trece repede, întîi să-și facă armata, și pe urmă însurătoarea. În drum spre casă se opri la o frizerie, apoi la un magazin de cravate, era maistru, de mîine încolo nu-și mai poate îngădui s-apară netuns și fără cravată, avea acasă vreo zece cravate, însă nici una pe gustul lui, cumpărate de Vali, ori primite în dar, se gîndi că merită să cheltuiască și el niște bănuți în ziua numirii, treacă, de la mine, dau puțin, ca să primesc mai mult... Simona și Tudorică ajunseseră înaintea lui, totuși, nu se simțea nici o mișcare. Intră un maistru în casă, și voi nimic, nimic ? se nedumeri în sinea lui, Fănică. Înțelese îndată, că cei doi, cumnatul și cumnata, ori nu aflaseră vestea, ori nu se grăbiseră s-o informeze și pe Vali. Abia după ce terminară cu masa, la cafea, el se adresă alor lui : Nevastă, începînd de azi, ai un bărbat maistru. Eu, eu sînt respectivul, nu te gîndi la altul. Dacă atelierul se saltă cît de cît, n-am probleme și-o să-ți mai iau cîte-o rochie, din cînd în cînd. Dacă, din contră, ne dăm la fund și mai rău, intru la penalizări, cu toți ai mei, și-o să fie cam albastru. S-a înțeles ? Vreau să fie liniște în casă. Vreau ca nevasta mea să nu mă sîcîie cu treburile mărunte. Vreau ca băiatul meu să nu se mai smiorcăie. Vreau ca Simona, cumnata mea, să nu mai fie obraznică, și nici misterioasă, cînd o întreb ceva, să mă informeze succint și exact. Cît despre cumnatul meu Tudorică, mult o s-o mai ții de mînă pe aia, mă ?... Era surprins, neplăcut surprins că ai lui nu reacționează în nici un fel, părea că toți pică de oboseală, de somn. Tudorică izbucni primul în rîs, copilandru, îi trădă și pe ceilalți, și tot el îi prezentă cadoul, o servietă diplomat, de toarta căreia agățaseră un bilețel: Stăpînului nostru, cu prilejul numirii în funcția de maistru, din partea supușilor credincioși. Ar fi trebuit să-și descopere singur cadoul, lăsat, de altfel, la vedere, numai că el, chiar și aici, acasă, avea impresia că se află tot la atelier, vedea doar strunguri și oameni care se înghesuie să-i strîngă mîna... Dacă tot am fost la magazin, să-ți iau servieta, am zis să-mi cumpăr și eu o pereche de sandale de vară, de ce să fac două drumuri ? îl informă Vali. Dacă n-om ajunge noi la sapă de lemn !... îi preveni Fănică, făcînd pe loc niște socoteli, dacă n-om ajunge noi... Dar se opri la timp, într-o zi ca asta trebuie să fii mai îngăduitor. Vali îl prinde mereu în astfel de zile, și profită. Azi a luat banii, cu ce s-a mai întors acasă ? Eu mă retrag în camera mea, vreau să fie liniște. Desprinse din blocul de desen al lui Tudorică trei foi și le întinse pe masă : avea să facă planul atelierului, cu toate mașinile, cu spațiile dintre mașini, cu biroul maistrului, depozitul de materiale, intrarea principală, celelalte două... O primă constatare se impune : prins între montaj și mecanică fină, atelierul 2 era și un loc de trecere pentru muncitorii din celelalte secții și ateliere, cît și pentru platformele de materiale ; erau momente cînd aici se-adunau zeci de oameni la taifas ; aici se discuta fotbal și muzică ușoară, izbucneau certuri și se mai ajungea și la-ncăierări ; și în astfel de momente, nimeni nu se mai gîndea la lucru. Fănică desenă cele două uși laterale, apoi, cu cîte-un X, le anulă. Mi-i ridic pe toți în cap ! își zise el, în clipa următoare. Nimeni nu vrea să mai facă zece pași în plus, toți caută drumul cel mai scurt, unii chiar calculaseră cît timp se economisește, în felul acesta (nu și cît se pierde, de către cei din atelierul 2)... Mari bătălii se dăduseră de-a lungul anilor pentru ușile acelea laterale. Fănică le mai anulă o dată, cu creion roșu. El încă nu pusese nici o condiție, lăsase totul pentru a doua zi, cînd urma să-și ia funcția în primire. Lista cu muncitorii, să-ntocmim o listă... Dar își aminti de Simona, peste cel mult o jumătate de oră ea avea să plece la școală, și încă nu-i dăduse raportul. Din noaptea aceea, cînd lipsise de acasă, iar el o anunțase la miliție, bănuind o nenorocire, insistînd să se facă cercetări, ea, Simona, avea obligația să-i prezinte raportul în fiecare după-amiază.

— Pe scurt, că am treburi : există probleme ?

— Cînd îi avea un pic de răgaz, am să-ți spun.

Îndată, Fănică împinse hîrtiile la o parte și își aprinse o țigară ; cît de mult se schimbase fata asta în numai două, trei săptămîni : după noaptea aceea, sigur că o certase, îi mai scăpase și-o palmă, nu din răutate, ci din îngrijorare, și toate avuseseră un efect binefăcător asupra ei, revenise în sinul familiei ; dacă e la mijloc un băiat, un bărbat, să nu crezi că eu mă arăt împotrivă, din principiu, însă vreau să-l văd la față, să-l știu, să-mi dau seama ce garanții prezintă și ce intenții are, îi tot repetase Fănică, iar ea încă ezita să i se mărturisească, sau, cine știe, poate că nu se-ntîlnise cu nici un băiat, umblase și ea pe străzi, atîta tot ; Fănică nu-și pierduse răbdarea.

— Știu să ascult, știu și să tac, o asigură el.

— O, de-aș găsi un băiat ca tine !

— M-a găsit altcineva, înainte, soru-ta, se grăbi Fănică, măgulit. Pentru tine, trebuie să se fi născut altul. Și nu-mi închipui că n-ai să-l dibuiești pînă la urmă. Aș vrea să am un cumnat la locul lui, muncitor, serios, cu capul pe umeri. Există speranțe ?

— Am să-l invit aici, într-o zi, dacă ești de acord.

— Asta-i prea de tot ! Te-ai putut gîndi, măcar o clipă, că n-aș fi de acord ? Drept să-mi spui : te-am speriat eu vreodată ? Ai vreo reținere în fața mea ? Și cît te-am rugat să vezi în mine un frate ! Mîine după-amiază...

— Mîine nu, nici poimîine, zise ea, poate pe săptămîna viitoare, că trebuie să plece în delegație la Craiova, și nu știu cît stă. E tehnician, și mereu îl trimit, ba la Craiova, ba la Iași, că au necazuri cu furnizorii.

— Tehnician ? se-nvioră Fănică. Unde ?

— E o uzină nouă, „Conect", acolo.

Șerban Rusu Arbore : „Peisaj cu sonde"

— N-am fost, nu cunosc. Dacă-i tehnician, trebuie să fi lucrat înainte la altă uzină. Poate la „Electrotehnica". Cu tehnicienii de-acolo mă știu.

— A venit în toamnă, de la Timișoara.

— Bănățean ?

— Da, sigur, și încă mai vorbește ca prin părțile alea.

— Mă ! se entuziasmă Fănică, eu am mare încredere în bănățeni, ascultă ce-ți spun, am lucrat cu ei, am doi și-n echipă, tu să nu te iei după glumele cu bănățeni, că ar fi așa și pe dincolo. Sînt oameni, unul și unul, țin la casă, la nevastă, la copii, la meserie, poți conta pe ei. Cum îl cheamă ?

— Ai să rîzi : tot Ștefan, și-i zic Fănică.

— Mă, tu să nu mă tragi pe sfoară !

— Cînd te-am tras eu pe sfoară, Fănică ?

— Las, că mi-ai zis și de circari... de trapezistul ăla... atunci, în ajun de An nou... și de alții, uite-așa m-ai învîrtit de la o zi la alta... A fost ceva cu bănățeanul ? De mine să nu te ferești. Oricum, ăștia sînt de cuvînt, numai tu să știi cum să te porți. Ce m-ai pus pe jar, cu trapezistul tău ! își aminti Fănică.

De Jean Andreica uitase, demult: tot în ajun de An nou, ea îi zisese de unul care nu vrea s-o ia în seamă ; Fănică întrebase cine, ca să-l învețe el minte, ea îi spusese, și-apoi, el se speriase rău de tot, cum să ai tu pretenții la un inginer, și tocmai la unul ca Andreica, însă repede îi și trecuse, nu putea să fie ceva serios, glume de-ale ei.

— Și zi așa, îl cheamă tot Fănică !

— Da, măi, și-ți seamănă în toate, chibzuit, liniștit, bun meseriaș, cam zgîrcit, din punctul meu de vedere... pune bani de-o parte, se corectă Simona, sigur că trebuie să ții la bani, totuși, mi se pare uneori că exagerează, a vrut să-și ia o haină de piele, îi venea superb... n-am reușit să-l conving că merită banii... pînă la urmă, i-am ales eu o stofă.

— Cîți ani are ?

— Douăzeci și patru, împliniți.

— Mă, la vîrsta asta trebuie să fii econom, ascultă ce-ți spun eu, nu-i de glumă, și nu încerca tu să-l faci altfel. S-o fi gîndind și el la o casă, la nevastă, la copii, bănățenii ăștia nu admit să tragă mîța de coadă, ei își văd de lucru și au pretenții de la viață, nu ca alții. Are unde locui ?

— I-au dat o garsonieră, în Floreasca, însă vrea să depună bani pentru un apartament de patru camere, i-au promis ceva, tot în cartierul Floreasca, aproape de uzină.

— Ei, vezi ? vezi tu ? Fănică, din ce în ce mai entuziasmat, începu să se plimbe prin cameră, în sfîrșit, cumnata lui îi aducea și vești bune. Vezi, vezi cum îl prinzi pe bănățean ? Adună bani și vrea să-și ia casă, patru camere. Să aibă unde-și țină nevasta și copiii. Că el se gîndește și la copii, și asta-l face să fie și mai serios. Doi, trei, cîți or fi. Dacă e să te măriți cu el, renunțăm noi la mașină și-ți dăm bani, partea ta, să fie acolo, se oferi Fănică. N-ai să te duci la el cu mîna goală. Sigur, ai meserie, poate că o să termini și o facultate... ai să vezi că și el o să dea la facultate, bănățenii nu se lasă... totuși, nu se cuvine să nu contribui și tu cu ceva... Mă, bănățenii ăștia au familii mari, trebuie să te duci pe vedere. Las, că mergem toți, toți, numai tu să fii fată isteață și cuviincioasă. Cu el ai fost în noaptea aia ?

— Da, sigur, m-a dus la o nuntă de bănățeni.

— Și să taci tu atîta vreme ! se necăji Fănică. Cît m-am necăjit eu, cît s-a necăjit Vali... și tu erai la nuntă ! Vezi, mă? Vezi cum îl prinzi pe bănățean ? Vrea să te-nvețe cu obiceiurile lor. Și încă ceva : te-a dus și-acolo tot pe vedere. Ia zi-mi și mie, ce impresie le-ai făcut ?

— A doua zi m-a sărutat.

— Înseamnă că ai trecut un examen greu.

— Peste vreo două săptămîni, vin părinții lui.

— Cu brațele deschise o să-i primim. Bănățeanul, mă, ehe, vrea să fie toate în ordine, și făcute o dată pentru totdeauna, tu să nu te iei după glume, lasă pe altele să rîdă, că de prostia lor rîd, eu îi cunosc.

Așa ajunse Fănică specialist în bănățeni. Și se gîndi că numirea în funcția de maistru venise la timp, îi mai sălta și pe ei în ochii viitorului cumnat. Are să fie nuntă mare, într-unul din saloanele Casei Centrale a Armatei, sau la un restaurant de pe marginea lacului Herăstrău, depinde de vreme, de anotimp : acum, să facem socoteala, pe cine invităm noi, pe cine invitați voi, cred că o să ne iasă peste o sută cincizeci ; numai din familia mea... dacă-l aduc pe frate-meu, care-i căpitan, pe celălalt, care-i topometru, pe ăl micu, tractorist... toți cu nevestele... apoi, cumnații, așa se cuvine, care și ei sînt vreo opt perechi, doi sînt aici, profesori... îți dai seama cîți se-adună ?! Prinsese o mare simpatie pentru celălalt Fănică (mai ales după precizarea Simonei, că îi seamănă în toate) și ardea de nerăbdare să-i strîngă mîna. Dar vremea trecea, și se văzu nevoit să revină la hîrtiile lui, cu atelierul 2 : blocăm cele două uși laterale și ni-i ridicăm în cap pe toți... Poate că era mai nimerit să ceară o dezlegare... o semnătură... dacă hotărîm în colectiv, să mai intre și alții în linia întîia... Cînd ajunse la oameni (îi înșiră pe o listă, pe toți), situația se complică și mai mult : ar fi trebuit să trimită cam jumătate din ei la reciclare, curs de două, sau chiar de cinci luni. Navetiști, mulți navetiști, pleacă autobuzul, pleacă trenul, m-așteaptă ai mei, am de făcut o normă și la gospodăria colectivă, mai încet cu reciclarea, cu ședințele. Dar eu trebuie să dau producție ! se încăpățînă Fănică. Dacă eu vă înțeleg pe voi, pe mine cine dracu mă mai înțelege ?! Avea să-și facă și el o echipă : așa se obișnuiește, cînd iei în primire o funcție. Îl înscrise în capul listei pe Iorgu Berindei. Meseriaș de înaltă calificare ; mai era și navetist, și-avea influență asupra celorlalți navetiști, chiar dacă îl cotonogiseră atunci, din greșeală... Pentru Iorgu Berindei urma să se lupte cu maistrul Bojin, nu prea sînt șanse, totuși, trebuia încercat. Vali mereu avea să-l întrebe, ori să-i ceară cîte ceva. Nevasta mea să-nvețe să se descurce și singură. Tu nu-ți dai seama, nu simți ce povară apasă pe umerii mei ?! Dimineața, cînd să plece la lucru, se ivi o nouă problemă, cea mai complicată, de fapt : descoperi în servieta diplomat pachetul cu sandvișuri, alături de dosare și niște cărți. Dar e ceva nemaipomenit ! Cum te-a dus pe tine mintea la una ca asta ? îi reproșă soției. Sandvișuri în servieta diplomat ! Șuncă și brînză și măsline. Dacă mă vede cineva ? Așa, mai știa el cîțiva, care aduseseră și sarmale în servieta diplomat. Dar ce respect puteai să mai ai pentru ei ? Se impune o anume ținută. Cu ținuta, asta, i-o întoarse Vali, ai să rămîi nemîncat. Simona, nici să n-audă : cum o să meargă ea la uzină cu sacoșa încărcată ? Ce, e gospodină, bufetieră ? Ea nici nu mănîncă, decît la patru, cînd se-ntoarce acasă, și seara, mai nimic. Nici Tudorică nu se oferi, el mai trecea pe la bufet, cu prietena lui. Ordin ! îi strigă Fănică. Iei servieta mea veche, și te execuți. Avea să țină minte dimineața aceea : atelierul 2 îi apăru ca un hol de cinematograf, intrau și ieșeau zeci de oameni, unii mai întîrziau la discuții, era un vacarm. Inginerul Stratilat nu vedea o nenorocire în asta, doar mai sînt și alte ateliere de trecere, unde planul se depășește constant, disciplina se respectă cu sfințenie, și nimeni nu se plînge. Dar mai e și un alt aspect : dacă închidem ușile, sigur că ne apărăm pe noi, într-un fel, însă lovim în celelalte secții, se pierde timp, se-ngreuiază transportul de materiale. Înțelese că inginerul Stratilat n-are nici un chef să intre în conflict cu colegii lui de la montaj și mecanică fină. Augustin se descotorosi de el în nici un minut : Ești maistru, răspunzi. Dacă ai ajuns la părerea că trebuie să blochezi ușile laterale, fă-o, dar să-ți fie limpede, pe răspunderea dumitale ! Cei din atelier nu se-arătau nici ei prea hotărîți, pînă cînd Fănică trecu la vot deschis. Un sfert de oră mai tîrziu, se stîrni mare zarvă, au blocat ușile, maiștrii de la montaj și mecanică fină veniră îndată să protesteze, inginerul Cupcea se duse la director, alți ingineri îi cerură lui Fănică o hîrtie, ceva, un document, o aprobare, el ținu să-i informeze că făcuse totul pe răspunderea lui și-a celorlalți din atelier, numai că vreo douăzeci dintre strungari dădură înapoi, își retraseră votul, și-atunci el se încăpățînă să meargă înainte, cu mai puțini, pe răspunderea mea, și cît timp voi fi maistru aici, așa va rămîne... Ai să fii maistru de-o zi ! i se prezise. Inginerul Cupcea se-ntoarse cam plouat de la direcție, refuzînd să dea amănunte în legătură cu discuția pe care o avusese acolo, și-atunci se mai potoliră și maiștrii și ceilalți, iar Fănică încetă să-și mai frîngă mîinile, pe răspunderea mea, sigur că da, acum trebuie să aranjez cu Iorgu Berindei, nu mai avea răbdare, pe toate-ar fi vrut să le facă într-o singură zi, măcar să isprăvim odată cu organizarea și să ne putem vedea de lucru. În cea de-a patra zi de la numirea în funcție, îl luă în primire Ilie Suru :

— Duminică venim cu găina, îi zise el.

— Duminică ? În cîte-avem duminică ?

— În nouăsprezece, informă Ilie Suru.

— Și unde zici că veniți ?

— Acasă la dumneavoastră. Așa, cam pe la cinci. Sau mai tîrziu, ca s-aveți timp să vă odihniți. Pentru noi, oricînd e bine. Și seara.

— Care voi ? mai întrebă Fănică, descumpănit.

— Eu cu Veronica, logodnica mea.

— A, da, tu cu Veronica, sigur !

— Venim cu găina.

— A, găina. Care găină ? În timp ce îl asculta pe Ilie Suru, Fănică mai trecea pe listă cîte-un nume, pentru prima serie de reciclare. Duminică, găină, Pîrvulescu, Matei, Negrilă, logodnica, toate se-amestecau în mintea lui. De ce să-mi aduci tu mie o găină ? Ce, eu nu pot să iau de la piață ? Ori te pomenești că... și se gîndi că celălalt o fi vrînd să-l mituiască, pentru te miri ce : Ilie, bagă de seamă.

— Așa se obișnuiește. Cu găina cu panglici.

— Ce panglici, mă ?

— Panglici din alea colorate. Învelim găina în panglici și venim cu ea. Cînd ziceți dumneavoastră, pe la cinci, pe la șase, noi altă treabă n-avem.

— Mă, nici să mă tai, și nu pricep !

— Doar am și vorbit cu nașa, alaltăieri, mă mir că nu v-a zis ! Găina ne-a adus-o mama de-acasă, e din alea motate. Cînd se face întrebarea, dacă vreți să ne fiți nași, se vine cu găina cu panglici !... Ilie Suru nădușise cu explicațiile. Mai era și puțin mîhnit că nașu-său, în loc să se uite la el și să deschidă urechile, tot umbla cu creionul roșu pe niște hîrtii, mai sublinia cîte-un nume, mai punea cîte-un semn de-ntrebare. În dreptul lui, a lui Ilie Suru, puse un X. E un obicei vechi-vechi...

— Oare nu m-ai întrebat tu de-o mie de ori pin-acuma ?

— A fost de tatonare. Duminică întrebăm oficial.

— Și cînd veniți voi cu găina, eu ce trebuie să fac ?

— Aducem și-o sticlă, se-nvioră Ilie Suru.

— Ilie, în toamnă dai la industrial, dacă vrei să te mai țin aici. Și cînd o fi să termini liceul, te trimit la școala de maiștri. Ilie, ce tot ziceai cu găina aia ? De găini îmi arde mie ? Să nu te mai aud.

Fragment din romanul „Jean, fiul lui Ion"

Spațiile civilizației

Urmare din pag. I

matului, au contribuit la întregirea unui capitol distinct în spiritualitatea noastră populară. Tîrgul de la Horezu nu este doar vitrina unei entuziaste ambiții locale ; erau prezenți aici, meșteri din Marginea, Sibiu, Cluj-Napoca, Curtea de Argeș, Oboga, Vlădești, Glogova și lucrările lor, așezate într-o pajiște luminoasă, se constituiau într-un sugestiv excurs privind varietatea și originalitatea stilurilor în ceramica noastră. Alegerea Horezului nu i-a apărut însă, nimănui întîmplătoare. Un climat se edifică prin ramificațiile multiple care-i alcătuiesc substanța, însă pecetea durabilității i-o dau piscurile ; un asemenea pisc este în arta noastră populară Horezu. Cu secole în urmă, ridicînd falnica ctitorie (care, reconstituită, și-a recăpătat strălucirea de odinioară) rafinatul Brâncoveanu a pus mare preț pe ajutorul ceramiștilor din Horez și aceștia au făcut din mănăstirea ce poartă numele satului un giuvaer care a înfruntat cu semeție nevolniciile timpurilor. Civilizațiile se plămădesc, se știe, cu trudă și talent dar existența lor este deseori imanentă anumitor spații. La Horezu te convingi încă o dată că spațiul subcarpatic a fost menit să nască și să ocrotească civilizația, în sensul ei larg și cuprinzător. Căci, alături de cea a peisajului, există aici o civilizație a lutului, a lemnului, a pietrei și a tesăturilor. Și fiecare dintre ele au pregătit în timp țîșnirea simbolurilor geniale. Brâncuși este un exemplu.

S-a scris, afirmam, foarte mult despre Horezu și tărîmul acesta va mai stoarce multă cerneală fiindcă el însuși se află în mișcare. Se schimbă localitatea — devenită oraș — și chiar stilul pasionaților prelucrători ai lutului își adaugă noi dimensiuni. Oare, drumul de la olar la ceramist nu presupune și o mișcare, o certă propensiune spre rafinament ? Pe măsură ce o civilizație își înfige mai adînc rădăcinile în tectonica spirituală a istoriei, se poate spune că ea își sporește trăinicia, capacitatea de a impune. Dar asistăm, nu fără uimire, cum sub privirile noastre apar altele noi, omogene, complexe. De curînd, am revenit la Orșova și mi-am dat seama că paginile scrise despre ea cu timp în urmă au devenit lacunare și incomplete. Noua așezare a trecut-o definitiv în uitare pe cea veche și se conturează tot mai insistent ca o veritabilă cetate a creației și a odihnei, în care trăirile oamenilor sînt mereu tonifiate de întinderea albastră a lacului și de spinările calme ale munților. O mulțime de statui (finalizări ale unor proiecte de diplomă) împrejmuiesc blocurile zvelte, iar imaginea de ansamblu stă mărturie asupra gusturilor înalte, cu care ne-am obișnuit, în anii noștri, să ne croim munca și viața. Și tot atunci, în ziua popasului, am asistat la o premieră care îmi sugera puternica sete de creație în spațiile sortite cîndva doar liniștii atrofiante : o dragă imensă — veritabilă uzină plutitoare — se desprindea de cheiurile șantierului naval, urmînd să ajungă la mare, pe drumul fără pulbere al Dunării, ca mesaj al capacității de ctitorire a unor oameni abia descinși în cochetul oraș. Așa încît a scrie mereu despre asemenea locuri nu este, cred, niciodată îndeajuns. Este cerința autenticelor spații ale civilizației.

Miguel de Unamuno

Urmare din pag. II

tentă și nemurire, duce la ceea ce Unamuno definește drept „sentimentul tragic al vieții", idee dezvoltată în eseul capital **Del sentimento tragico de la vida** (1913), unde se tratează despre conflictul dintre rațiune și credință, logică și viață, inteligență și sentiment. În capitolul ultim al acestei cărți intitulat **Don Quijote o tragicomedia europea contemporánea**, pornind de la idei mai vechi, din **Vida de don Quijote e Sancho**, unde văzuse în eroul lui Cervantes un nebun trăind în afară de sine, un însetat de ideal incoruptibil, un „anhelo de inmortalidad" susține că Don Quijote e „modelul nostru" și cultul pentru donquijotism trebuie să devină „o religie națională". Don Quijote trebuie să călăuzească Spania la adevărata victorie, dacă prin donquijotism se va înțelege „nobila nebunie a voinței care vrea lumea așa cum trebuie să fie și nu cum este". Donquijotismul, exclama Unamuno, nu e puțin! E o întreagă metodă, o epistemologie, o estetică, o logică, mai ales o religie, adică o întreagă economie a eternului și a divinului, o speranță în absurdul rațional". Sensul lui ultim e să „strige, să strige în desert".

Fost-a Unamuno un romancier? Aplica și în construcția romanului filozofia vieții. În prefața la romanul **La Niebla**, scria în 1913: „Voi scrie un roman, dar îl voi scrie așa cum se trăiește, fără a ști ce va urma... Personajele mele se vor alcătui pe măsura în care vor acționa și vor vorbi. În **Come se hace una novela**, adăuga: „Orice ființă de ficțiune, orice personaj poetic creat de un autor face parte din autorul însuși" și „orice autor presupunînd că vorbește de altcineva, nu vorbește în realitate decît de el însuși", orice biografie istorică sau romanescă e autobiografie. A povesti era pentru Unamuno a trăi: „A povesti viața nu e oare un mod și poate cel mai profund de a trăi?" În genere însă, observă Doina Maria Păcurariu, romanele lui Unamuno suferă de inadecvarea stilului epic la tema filozofică, de expunere prea noțională a fondului vital. Cea mai îndrăzneață încercare romanescă, **Come se hace una novela**, reprezintă un deplin eșec. Aici, autobiografia împinsă spre fantastic ia forma unei meditații lirico-filozofice despre viață și moarte, despre trăirea a ceea ce poate sau nu poate să se întîmple în viitorul apropiat. Mulți comentatori au luat acest roman drept eseu pur și simplu.

Teatrul lui Unamuno, influențat de Ibsen și apropiat de acela al lui Pirandello seamănă cu teatrul absolut, de idei, al lui Camil Petrescu în care eroii sînt personalități. Întrebat asupra unui rol de o actriță, Unamuno i-a răspuns: „Eu nu fac roluri și nici producții, eu creez personaje". Teatrul avea, după el, misiunea de „a crea suflete... să ne creăm... să mă creez". Eroii sînt deci întruchipări ale unor idei ale sale în dialog sau, cum zicea el însuși, în autodialog. **Sombra de sueño**, de pildă, prezintă conflictul interior al protagonistului între omul de carne și oase și personajul literar. A reinterpreta **Phedra** lui Euripide voind să facă o dramă de pasiune „rugiente". „foarte castă". „Dacă aș fi mai tînăr și aș fi în altă poziție socială, declara el, aș fi capabil să joc, îmbrăcat în femeie, rolul Fedrei în fața unui auditoriu de călugărițe, sigur că nu le-aș scandaliza, ci le-aș mișca". Un critic acuză pe Unamuno că nu a înțeles niciodată resortul esențial al pasiunii amoroase. În **El hemano Juan o El mundo es teatro**, demitizează figura lui Don Juan din piesa lui Tirso de Molina. Eroul e incapabil de dragoste, cucerește femeile spre a le preda altora și, retras, finalmente, la mînăstire, dă tinerilor sfatul de a se obișnui unul cu altul, „ceea ce e mai mult decît a vă iubi".

Și poezia lui Unamuno e conceptuală, gîndire în versuri, fără preocupare de metafore. Caracteristice sînt cuvintele din al său **Credo poetico**: „Cîntecele tale să fie cîntece sculptate / ancorează-le-n pămînt cu cît se-nalță mai sus, / limbajul e înainte de toate gîndire / și frumusețea lui este gîndită" („el lenguage es ante todo pensamiento, / y es pensada su belleza"). Se poate compara cu Camil Petrescu din **Transcedentalia**.

Este greu, conchide în studiul său Doina Maria Păcurariu, de a împărți opera lui Unamuno pe compartimente. Scriitorul e același peste tot în eseu, în roman, în poezie. Pentru el, **Etica** lui Spinoza, **Critica rațiunii pure** de Kant, **Logica** lui Hegel erau romane și deplîngea pe „bieții filozofi fără romanesc". Credea că, în absența fanteziei, într-un tratat de filozofie argumentarea nu are forță. Convingerea sa era că filozofia e domeniul subiectivității și că nu există opinii, ci numai oameni care le afirmă. „Filozofia noastră, scria el în **Sentimentul tragic...** este modul nostru de a înțelege sau de a nu înțelege lumea și viața, el izvorăște din sentimentul nostru față de viața însăși". Și deoarece în viață constanța înseamnă încremenire, iar încremenirea moarte, Unamuno este un partizan al dreptului unui autor de a se contrazice, de a fi mereu subiectiv.

atelier literar
poșta redacției

T. ROȘU: N-avem, din păcate, motive să vă promitem o apariție apropiată. (Depinde numai de dv. ca acest lucru să devie posibil într-o zi.). Paginile pe care ni le trimiteți rămîn pe același făgaș greșit, despre care am vorbit anterior mai pe larg. (Recomandările de-atunci rămîn, deci, în continuare valabile). Doar citeva din ultimele texte par să dea semnele unui început de limpezire și coerență: „Triumf", „Cetatea din gînd", „Stejarul".

I. PLEȘ: Ce să faceți — ne întrebați — ca să scăpați de delirul dv. verbal ? (Ciudată întrebare !). Pur și simplu, să renunțați la el ! Să începeți, adică, să scrieți lucruri inteligibile, clare (în locul vorbelor învălmășite, fără sens, „în dodii"...). Deocamdată, paginile cele mai apropape de acest deziderat sînt „Pasăre căzută", „Durere". (E cazul să vă puneți, însă, la punct și cu ortografia, să vă ocupați mai susținut și mai sistematic de școală și de studiu — toate acestea fiind condiții elementare, **sine qua non**, pentru obținerea unor rezultate demne de atenție în încercările dv. literare).

L.C. MAN: Impresie generală de stagnare (sau chiar de scădere a ponderii lirice) cu vizibile alunecări în confecție și convenționalism. Citeva pagini mai reușite: „Golgota", „Pace", „Vinzătoarea de nuferi".

O. SALIS: Mai bine, în „Inscripție în lut", „De-o singură stea să ascult".

A. DERLEA: „Citeva pagini interesante, în mijlocul unei invazii de prozaism și banalitate: „Bună ziua !", „Dacă", „Groapa", „Ctitorie".

M.B. Botoșani: Schița e bine scrisă, convingătoare (într-o măsură), deși elementele portretistice sînt mai curînd exterioare, convenționale (uneori, ușor simpliste, caricaturale). Ne putem aștepta, credem, la rezultate și mai bune.

B. AMIRA: Nu putem cita decît „Spații", „Apa și pietrele" din niște pagini în general rigide, uscate, fără fior.

V. IONESCU: Aproape toate sînt lucruri frumoase, „cu miez", care marchează o evoluție (lentă, dar sigură) spre adevărata poezie. („Tăblița de lut" trebuie retrimisă — s-au strecurat, probabil, niște greșeli de transcriere: „îmi înrobite nările"?! și „incunabil amorțit" (poate **incurabil?**, ori, dacă nu, **incunabul ?**).

Ioana Șetran: „Vară"

ANDRIȘAN S.R.: Sînt promițătoare semne de poezie (ale unui spirit reflexiv), în pagini crispate, stingherite, deocamdată, de elemente uscat-cerebrale, livrești. Mai bune ni s-au părut: „Peisaj antic", „Gîndul", „Ceea ce sîntem". Dar sînt de așteptat lucruri mult mai bune.

ALBERT TIOREANU: „Răspunsurile noastre sînt întotdeauna în funcție de nivelul textelor pe care ni le trimiteți. Ori, de acum 7-8 luni (cum ne amintiți) cînd v-am răspuns prima oară (incluzînd producțiile dv. în categoria „încercări de nivel modest, fără calități", etc.) n-am avut plăcerea de a observa, în zecile de plicuri trimise, vreo schimbare în bine care să ne permită comentarii și aprecieri noi. Nu ne oferiți, din păcate, nici acum această plăcere. Ce rost ar avea, în acest caz, să repetăm la infinit răspunsul inițial (sau să ne străduim a găsi alte formule pentru a spune același lucru ?). Faptul că ați însoțit sau nu textele trimise cu o scrisoare n-are nici o importanță, singurul lucru care ne poate influența în mod decisiv fiind calitatea „produselor". Acestea, însă, sînt și acum deosebit de slabe (stingace, primitive, lipsite de semnele talentului). Iată o mostră aleasă la întîmplare: „Ascultă pe buze-mi înfloresc gînduri hoinare / ce string la piept să nu mai fie întunecată zare / și pasărea albastră ascunsă-n colivie / să zboare liberă cu liniștea-n cîmpie. / Să cîntăm singuri un vers dintr-o baladă / plăcerea e a noastră și să ne luăm drept pradă / sărutul din propria grădină sau parfum / fulguind suav și dulce prin natalul cătun". Etc. Nu trebuie să vă supărați, deci, dacă vă spunem și acum (și vă vom spune și în viitor, în situații similare): Nimic nou ! — ceea ce e destul de clar, de altfel, tot atît de clar ca și acest lung răspuns pe care ne-ați silit să vi-l scriem acum (sacrificînd un spațiu pe care numeroși alți corespondenți l-ar fi meritat mai mult" **Dan Mihail Popa, Marian Popescu-Ploiești, T. Pîrvan, Șovarna, V. Alinescu, Jenel Viorica, Iulian Crudu, Dumitru Eftene, Pulbere Petrică, Alexandru Udrea Gram Silviu Delaboian, Lucian Vîncică, Nicușor Băgescu, Paul Grădinaru, C. Cerna Drăganu, Nestor Ioanid Filip Rohan, Andrei Florian** (mai bine, în „Cîntec"). **Dan Stănciulescu-Naparis** (mai bine, în „Antiteză"). **D.D. Sandu, D. Paul Oprescu, Rodica Marcu, Emil Bejan, George Papp, L. Letică** (mai bine, în „Ceas treaz"), **Șipoceiv Iorgu:** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Detalii ale sufletului

Ca să-nflorească la timp
fiecare copac a trecut
printr-o piatră
(mai mult sau mai puțin)
idem cuvintele mor pe ruptelea
pînă răsună cîntecul.
și iată stăm la această umbră
și iată ne luminăm la acest soare
neștiind cît costă.
și vai, ce fraged luneci spre trecut
c-un ochi în care nu mai știi să dormi
femei suave prin vasta
hală a orașelor,
avalanșele cailor pe frunțile
ierbii tot mai rar
cînd malurile încep să curgă
în locul fluviului,
spre alte-nălțimi visul
îndeajuns mestecat un fruct universal
e timpul să obosim puțin
în fața tainelor naturii,
să-nvățăm să iubim mireasma
virgină a cîmpiilor,
adîncul transparent al unui laș,
foșnetul tandru al pădurii
și celelalte detalii
ale sufletului nostru
dintotdeauna.

VALERIU PRUTEANU

Ctitorie

Un har secret mi-alege dintre cuvinte poezia
vorbesc despre dumneata mamă
și despre dumneata tată
și despre toate visele

femele care-mi știe dorurile și mi le-alină
sobie curajoasă și dreaptă
patrie
sau strung

în veac peste veacuri de mari patimi
am puterea
să înfățișez voue
gîndurile mele.

pe umerii fiicei mele porumbeii zilei sînt albi
ea nu întreabă niciodată
de unde vin
dar le dă grăunțe din palmă.

ADRIAN DERLEA

Inscripție în lut

Înainte de-a avea un nume
am fost lut blînd
pe roata strămoșului zbor
căutînd
ocrotirea unei mîini noduroase
și bune —
cu taine ori chemări semănate tăcut
în virtejuri suprem roditoare...

Nu vedeți că păstrez și-acum în suflare
conturul reavăn al plămadei de rînd
și-n ochi — unduiri de tainice spații cîntînd...

OLIVIU SALIS

Romeo Cosmovici: „Flori de cîmp"

Fără ură

Purtam privirile voastre pe umeri, Atlas pedepsit de zei
să țină pe umeri munții cerești ;
aș fi vrut să vă spun : prieteni,
venind dintr-un amurg sau un răsărit, sau de oriunde
veți fi venind obosiți, odihniți-vă privirile
în ochii mei, v-aș fi spus că fîntînile
nu sînt mai adînci decît poemele
dragostei, și v-aș mai fi spus : iubiți-mă,
căci ura nimănui n-a crescut pe umerii mei.

FRANCISKA KOCSIS

Poate

Acest plop spînzurat în azur
poate fi semnul unde speranțele noastre
se despart de pămînt
poate fi neștiutul nostru simț
cu care pipăim zborul și dimineața
cu care pipăim vocile ascunse
în mănăstirile de lemn,
visla aceasta ruptă lîngă țărm
poate fi un strigăt neauzit
un ultim salut
o amintire
a unui copil înecat
această năzuință poate fi o lege
roua poate fi cerneală
libertatea o pasăre mondială.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Sînt om cînd...

Necunoscutu-i ademenire : cutez !
încerc să cobor în miezul lucrurilor
pipăi aflu inevitabila fisură
pătrund zăbovesc
asupra amănuntelor astfel
într-o piatră am descoperit
o urmă blîndă — ca a razei într-o floare —
a trecerii mele de demult ;
caligrafiez alături
o gură de armă fumegînd
ciuperca de Hiroșima
și mai mare mult mai mare
un ochi candid de copil
prin care mă strădui să privesc în viitor.

sînt om cînd îmi pun întrebări
fîntînă dialogînd cu stelele
cînd caut răspunsuri.

MIHAI CRĂIESCU

Să-mi fii

Iubită să-mi fii
Stea Polară
Părăsită de lună
Pentru totdeauna
Umbrită de soare.

Pămînt și apă să-mi fii
Pentru inima mea revărsată
Peste marginile firii
Tu care ești în toate
Acel
Neinsemnat nimic
Ce scapără în noapte :
Stea Polară prin care
Trupul meu ziua
Înflorește copac mierlelor
Ce cîntă la soare...

G. M. — BUCOVICIOR

Biografii paralele

Urmare din pag. I

prinderea cuvintelor patetice. El, minerul Nicolae I. Stana (**I** — după numele tatălui care a lucrat tot aici, la Berevoiești), se îngrijește de o bună parte a **puterii țării** (ca de altminteri trei frați de-ai săi, mineri în aceeași mină). Știe să schițeze perfect :

ce-a fost ieri	ce este astăzi
• 10—12 km pe jos pînă la intrarea în sut și apoi înapoi pînă acasă	• autobuz — curse speciale la intrarea și ieșirea din sut
• opinci	• cizme (două perechi pe an) făcînd parte din echipamentul de protecție
• sapcă sau bască	• cască
• haine (cum se nimerea)	• salopetă impregnată, impermeabilă
• scule : rangă, baros, targă, vagonet	• pickhamer, împușcături cu exploziv, mașina de extractie bicablu, mașina de încărcat în subteran cu basculare laterală, bandă transportoare automată, combină de înaintare în galeriile de cărbune
• loc de muncă : galerii ca pentru cîrtițe, neaerisite, prost luminate	• perforaj umed, ventilatoare și instalații de aerisire, galerii cu susținători metalici, stîlpi hidraulici cu pompă centrală pentru susținere

Atît în **subteran**, cît și la **suprafață**, existența lui Nicolae I. Stana și a fraților săi s-a schimbat fundamental — ca și a lui Nastasia Anton și a fraților săi (patru la număr, toți mineri lucrînd la Berevoiești-Argeș) — în ultimele decenii. Munca în abataj, mereu îmbunătățită, rămîne una din cele mai bărbătești îndeletniciri umane, deși peste jumătate din cantitatea excavată se cară **mecanizat** (doar în urmă cu un deceniu, aceeași muncă se făcea, **manual**, în proporție de 83,2 la sută și respectiv 94,8 la sută). Aici însă, în abataj, nici vorbă de „familiarism", oricîți membri ai aceleiași familii ar lucra cot la cot, căci n-ai cum să-ți cocolosești nici fiul, nici fratele, nici propria-ți ființă. Dar s-a dus vremea în care „băieșii" cîntau : „Sîntem băieși în pămînt / Ca și morții în mormînt". Și orarul de muncă s-a redus — simetric crește timpul liber destinat familiei, copiilor, activităților cultural-artistice, hobby-urilor : 36—42 de ore, săptămînal, în subteran (valabil în principalele centre miniere).

Și iată-l acum, la ieșirea din sut, pe minerul din Herja (bazinul Băii Mari) oprindu-se o clipă și înfulecînd un pateu cald — „detaliu" neesențial ? ! **Consiliul de conducere al oamenilor muncii** a decis instalarea patiseriei în chiar incinta exploatării. Desigur, un pateu fierbinte, gustos, nu-i decît un pateu și atîta — nu-i absolut necesar să extragi cine știe ce semnificație teribilă din faptul acesta. Totuși, mintea reporterului caută, compară, asociază, fie și mîncînd un pateu, în incinta unei exploatări miniere : mina Herja, împreună cu minele Dealul Crucii, Valea Borcutului (poreclită atunci, pe drept, „Satul Văduvelor"), din același bazin al Băii Mari, sînt concesionate, la începutul secolului XX, unor capitaliști străini, devenind principal furnizor de materii prime și metale prețioase al Imperiului austro-ungar : „Sîntem băieși în pămînt / Ca și morții în mormînt". Morții din Satul Văduvelor, din Dealul Crucii, de pretutindeni unde minerii au scormonit „acest pămînt udat cu sîngele și sudoarea strămoșilor noștri, înmulțit cu țărîna lor de douăzeci de ori seculară".

STRATURILE ISTORIEI

Minerii, din totdeauna, n-au străbătut doar pămîntul pe dedesubt, ci au străpuns, nu o dată, istoria : la Alba-Iulia, în **1918**, decembrie 1, cînd Marea Adunare a celor peste 100 000 de participanți a hotărît unirea Transilvaniei cu patria-mamă, pe platoul numit Cîmpul lui Horea, de sub Dealul Furcilor, se află 4 000 de mineri transilvăneni, printre care Iosif Ilie, șeful delegației de mineri de la băile de aur :

— Un olar venea la tîrg cu un car de oale — își rostește public parabola rămasă proverbială. La o zdruncinătură a carului, una dintre oale pe care scria Austro-Ungaria a căzut din car și s-a prefăcut în zeci de cioburi. Olarul a vrut să refacă oala spartă și i-a fost imposibil. Și, înfuriat, a întrebat : «Care dintre voi este oală ?, dar nici un ciob nu-i putea răspunde : «Eu sînt oală». Erau doar cioburi. Așa-i și cu inscripția de pe oală. Nefiind nici o oală, cioburile nu puteau fi decît surori.

În trenul care duce la Alba-Iulia delegația minerilor, socialistul Ciser Iosif spune : „Ziua de azi ar trebui să fie ziua de bucurie a tuturor neamurilor conlocuitoare și a noastră, a muncitorilor". Iar un tovarăș de-al său, pe nume Petru Ardelean, de la mina Vulcan, explică într-alt prilej : „Nu trebuie ca românii să se organizeze separat, ci în frăție cu tovarășii de alt neam să lucrăm pentru îmbunătățirea sortii noastre. Vrajba între noi aduce foloase numai stăpînitorilor".

Firesc este că minerii Vasile Chelaru (Baia Sprie), Petre Cotfas (Comănești), Gheorghe Prundus (Herja), Nicoară Grec (Baia Borșa), Ion Vlad (Filipeștii de Pădure), Ștefan Cocean (Anina) și toți membrii acestui puternic detașament muncitoresc, în apropierea aniversării — anul viitor — a șase decenii de la Marea Adunare ținută la Alba-Iulia, să se gîndească plini de recunoștință și cu înzecit spirit de răspundere, la predecesorii lor ; căci încă de pe atunci, socialiștii afirmă : „România nouă de astăzi trebuie să devină România socialistă de mîine". Acest MÎINE de odinioară este PREZENTUL socialist care, pentru mineri, înseamnă : în douăsprezece centre miniere, **numai într-un deceniu**, sînt construite 28 000 de apartamente, plus 2 300 de locuri în cămine pentru nefamiliști ● 38 de școli, adică 350 săli de clasă, plus creșe și grădinițe, însumînd 2 300 de locuri ● unități spitalicești — 650 de paturi, plus 15 dispensare, numărul medicilor crescînd cu aproape jumătate, iar al cadrelor sanitare medii dublîndu-se ● volumul desfacerii mărfurilor este de peste 2,1 ori mai mare ● actualul spor al retribuției nete, aplicat în sectorul minier, va aduce oamenilor un cîștig anual suplimentar de 1 miliard 100 milioane de lei ! Cum să nu-ți amintești de textul lui Panait Istrati, reporter la Lupeni ?

P. I.: Bei vin ?

MINER: Da' de unde, că am casă grea.

P. I.: Nevasta dumitale poartă ciorapi de mătase ?

De unde pînă unde întrebarea șocantă cu... ciorapii de mătase ? ! Iată explicația : „În vagon, cum vorbeam cu însoțitorii mei... o doamnă de condiție mijlocie, care ne asculta de mult, se amestecă în vorbă și, fiind din Lupeni, ne dădu o informație caracteristică mentalității micii burghezii : **„Minerii sînt bețivi, nevestele lor poartă ciorapi de mătase".** De notat că doamna noastră nu avea nici în clin nici în mînecă cu autoritățile ori cu societatea minieră... așa că nu vedeam la dînsa nici un interes personal și direct care s-o facă să ne dea o astfel de mărturie. Vedeam însă grozava prăpastie care desparte pe omul din mină de cel de la soare. Vedeam neinduplecata nemilostivire a omului care nu bănuiește cît sînge închegat conține un bulgăre de cărbune, cîte minute infernale cuprinde o viață de miner".

TULNICELE IZBÎNZII

Dar anii aceia sînt îngropați undeva, înapoi, în timp, în abatajul amintirilor întunecate. Urmașii minerilor de atunci sînt astăzi fie tot mineri, fie — precum inginerul Alexandru Hateganu — șef de secție la „Automatica" din București (de baștină din Valea Jiului, tatăl — miner, frații — lăcătuș, sudor, șofer), fie — precum Nicolae Criveanu — student la Institutul Medico-Farmaceutic din Cluj-Napoca, părăsind el însuși subteranul pentru sala de cursuri (a reușit cu media 8,87 la admitere, anul trecut, și vrea să revină printre ai săi, în Motru, la spital ori la policlinică). Dacă altădată, în mentalitatea mic-burgheză, dispărută, doar ciorapii de mătase echivalau cu „bunăstarea", alte criterii ne dirijează pașii, existența și rostul muncii : minerul se bucură deplin de **soare, de sănătate, de simțămîntul demnității.** Oricît de dură i-ar mai fi activitatea, o viață de miner se măsoară — în socialism — prin succesele obținute în muncă și în existența particulară... Și iată, necuprinse galerii de mină, trîmbițind biruințele, par a fi tulnicele (2,80 m lungime) meșterite din lemn de brad în satul natal al lui Avram Iancu, din Țara Moților, care-i poartă și numele : șaizeci de tulnicărese, aici, alcătuiesc o formație artistică care nu extrage aurul din mine, ci din... concursuri (în țară și peste hotare). „Craiul Munților", astfel îl porecleau oamenii pe Avram Iancu, al muntilor despre care un alt erou al românilor — Nicolae Bălcescu — scrie : „În pîntecele acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate și mai felurite din Europa : sarea, fierul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul, antimoniul, arsenicul, cobaltul, triteana, teluriul și, în sfîrșit, metalul cel mai îmbelșugat decît toate, aurul, pe care îl vezi strălucind și prin noroiul drumurilor". Generații după generații, de mineri, au sfredelit pîntecele acestor munți, cîntînd „Sîntem băieși în pămînt / Ca și morții în mormînt", pentru ca, dintr-odată, cîntecul acesta tragic să se curme, iar bogățiile însirate de Bălcescu să devină ale lor, ca și dreptul la prestigiu, la soare, la sănătate și certitudine. Auziți, în vibrațiile tulnicelor din Alba, prelungindu-se pînă la noi, și infinit mai departe, cuvintele-testament ale lui Avram Iancu : „Unicul dor al vieții mele este să-mi văd natia fericită" ? Un asemenea dor primordial poate fi împlinit. În acest august al faptelor, minerii depun mărturie. Și noi toți, odată cu ei.

revista străină

● **SCRIITORUL POLONEZ KOPF STANISLAW** consacră ultima sa carte evenimentelor puțin cunoscute care au avut loc între zidurile Varșoviei.

Apărut în editura K.i.W. sub titlul CELE O SUTĂ DE ZILE ALE VARȘOVIEI, în prezentarea grafică a lui Janusz Wysocki, volumul cuprinde o seamă de amintiri povestite de polonezii care au fost în coloniile de muncă, — medicii și infirmierele spitalelor insurecționale, cercetătorii științifici și participanții la celebra acțiune a lui Pruszkow, care a avut drept scop salvarea comorilor culturii poloneze.

● **CUNOSCUT PENTRU ROMANUL SĂU „MARZ"**, distins cu premiul Italia, scriitorul german Heinar Kiphardt, publică după 30 de ani de la terminarea celui de-al doilea război mondial, un volum cu povestiri de război, DER MANN DES TAGES (Omul zilei) (ed. Bertelsmann Verlag din München). — Eroii săi, soldații, doresc cu orice preț evitarea războiului, în mintea lor stăruind convingerea că războiul, această hidră cu nenumărate guri de foc, nu poate aduce decît catastrofa. Pentru autor soldații lui nu sînt eroi, ci oameni care au învățat să transforme în ură teama, desnădejdea, mînia împotriva celor vinovați de ororile războiului.

● **ULTIMA CARTE** a poetului și criticului francez Jean Ristet. LORD B. apărută în Collection Blanche a editurii Gallimard a fost scrisă pe baza unei corespondențe a Lordului Byron. Naratorul nu uită să înglobeze aci și unele din călătoriile nocturne ale lui Byron la Amsterdam, Tunis sau Berlin.

● **ORAȘUL ESSEN** din R.F.G. găzduiește anul acesta, în Villa Hügel, o expoziție de artă avînd ca temă „Arta barocă în Boemia". La completarea exponatelor au cooperat Galeria Națională din Praga și Muzeul de Artizanat al orașului Essen. Majoritatea pieselor de la tablouri pînă la broderii, provin din muzee, biserici, mănăstiri și colecții particulare din Cehoslovacia. Trei sute de opere de artă oferă în ansamblul lor o perspectivă edificatoare a acestui stil specific Boemiei.

● **CASA NATALĂ A LUI OSKAR KOKOSCHKA** situată în Poechlarn (Austria de Jos) adăpostește pînă la 28 august o expoziție de acuarele executate de cunoscutul pictor între anii 1923 și 1972. Cea mai frumoasă operă din această expoziție este o acuarelă de format mare, „Orientala" pictată în culori luminoase în timpul perioadei din Dresda. Printre piesele expuse sînt și o serie de tablouri rare, cu subiecte florale, datînd din 1941 pînă în 1972, neprezentate pînă acum.

● **ARHEOLOGII DIN AZERBAIDJAN** au descoperit pe stîncile Gobustanului — platou pietros din apropiere de Baku — încă 1 000 desene rupestre realizate de oameni primitivi, pe lîngă alte aproape 4 000 descoperite în anii din urmă. În prezent s-a organizat aci o galerie originală de desene primitive sub cerul liber. Ea reprezintă panorama vieții oamenilor din cele mai vechi timpuri, scene de vînătoare de cerbi și tauri — ocupația băștinașilor de atunci — precum și mișcări de dans. Săpăturile continuă pe o suprafață de 4 000 hectare, arheologii nădăjduind să scoată la lumină așezările oamenilor primitivi.

● **SCHELETUL UNUI MASTODONT**, avînd doi colți lungi și doi colți scurți, care după cum s-a mai stabilit a trăit acum cîteva milioane de ani, a fost descoperit nu departe de Modrava nad Bodru, la Voeláry în Slovacia orientală, într-o carieră de calcar. În urma găsirii acestui unic exemplar, experții cehi nu exclud posibilitatea de a descoperi în cursul exploatării acestei cariere și alți strămoși ai acestui elefant colos.

● **AȘTEPTAREA ACTORILOR** se intitulează noul volum al lui Francois Truffaut și care va vedea în curînd lumina tiparului. Truffaut încearcă — așa cum a declarat într-un interviu — și speră că a reușit să redea starea de febră prin care trece un actor înainte de a intra în scenă.

● **ÎN EDITURA LAROUSSE** a apărut nu de mult DICȚIONARUL LIMBII FRANCEZE ARGOTICE ȘI POPULARE (Colecția „Dicționarul omului din secolul XX) de Francois Caradec. Sînt incluse aci 4 500 cuvinte sau expresii ale limbii vorbite, ale limbii populare, de fiecare zi. Ceea ce dă o notă de mare originalitate acestui dicționar, sînt seriile de pagini albe de la sfîrșitul lui, invitînd pe această cale cititorul, sau pe cel care îl cercetează, să noteze aci noi cuvinte sau expresii.

● **UN ORIGINAL PORTRET ETNOGRAFIC** al poporului Samal, care trăiește în Cagyan de Sulu, în nordul insulei Borneo, și o privire asupra sistemului său economic și adaptării la medii, a structurii politice, a tradițiilor religioase este prezentat de antropologul Eric S. Casino într-o interesantă lucrare, JAMA MAPUN, publicată de „Ateneo de Manila University Press". După 13 luni de studiu la Jama Mapun, autorul a analizat schimbările economice și socioculturale din ultimii 70 de ani, problemele cărora oamenii trebuie astăzi să le facă față, similitudinea obiceiurilor și tradițiilor din diferite insule ale regiunii, prezența și dăinuirea culturii pre-islamice în paralel cu drumul culturii creștine în practicile pre-hispanice.

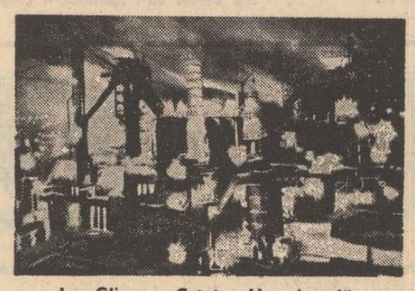

Ion Gligor: „Cetatea Hunedoarei"

Voința și unitatea întregului popor

Urmare din pag. 1

sine qua non a victoriei actului istoric de la 23 august 1944, premisa eliberării țării".

Răsturnarea germenului dictaturii militare-fasciste, ieșirea din războiul hitlerist aparea astfel în fața maselor populare, a cercurilor largi ale opiniei publice ca o necesitate arzătoare, vitală pentru însăși existența națională, pentru salvgardarea intereselor supreme ale întregului popor, pentru dezvoltarea societății românești. Bizuindu-se pe mărturiile autentice ale vremii, reflectînd adevărul obiectiv, istoricii au consemnat și vor reda pentru viitorime adevărul că înfăptuirea insurecției din august 1944, începută prin răsturnarea generalului Antonescu, a fost expresia voinței energice a întregului popor, rezultatul coalizării celor mai largi forțe sociale, politice și militare, în rîndul cărora clasa muncitoare și partidul său comunist au avut rolul conducător. Acțiunea eroică din august 1944 este unul din mărețele fapte istorice ce vor rămîne nepieritoare în conștiința poporului român, acoperind pentru totdeauna gloria partidului nostru comunist deoarece prin tot ceea ce s-a angajat atunci, a înfăptuit. August 1944 este evenimentul ce a inspirat pe scriitori, poeți și istorici deopotrivă în a releva virtuțiile poporului, ale comuniștilor.

Politica partidului comunist, avînd transparența și claritatea cristalului, adeziunea forței de nebiruit a poporului, a trasat în cei 33 de ani ce au urmat victoriei din august 1944, drumul societății socialiste și comuniste al României.

Victoria insurecției a marcat un moment hotărîtor în dezvoltarea țării noastre pe un drum nou, deschizînd calea eliberării de sub dominația Germaniei naziste și trecerii la realizarea unor profunde transformări sociale revoluționare în România. O importantă hotărîtoare pentru întregul proces revoluționar au avut marile bătălii desfășurate în anii care au urmat eliberării, trecerea la organizarea comitetelor muncitorești și instituirea controlului clasei muncitoare asupra întreprinderilor ; luarea cu asalt a prefecturilor și primăriilor și instalarea noilor prefecți și primari, formarea comitetelor țărănești și împărțirea pămînturilor moșierești țăranilor. Întreaga perioadă de după 23 August 1944 pînă la sfîrșitul anului 1947 se caracterizează prin mari lupte revoluționare — marcate de instaurarea, la 6 martie 1945, a primului guvern revoluționar democratic, victoria în alegerile parlamentare din noiembrie 1946, etatizarea Băncii Naționale, abolirea, la 30 decembrie, 1947, a monarhiei și proclamarea republicii — care au dus la profunde transformări sociale, la înfăptuirea unei politici naționale de deplină egalitate în drepturi pentru naționalități, la un șir de reforme economice și sociale în favoarea maselor populare. În toate aceste mari bătălii de clasă și mișcări revoluționare de masă, Partidul Comunist Român s-a afirmat drept cea mai puternică forță politică din România, îndeplinindu-și cu cinste misiunea de organizator și conducător al maselor largi populare, conducîndu-le cu succes pe drumul edificării societății socialiste. Prin forța și voința comuniștilor s-a născut și realizat convingerea că socialismul este sinonim cu afirmarea și dezvoltarea personalității umane, a realei democrații. Clarviziunea politicii și forței atotpătrunzătoare a partidului comunist reflex al străvechilor aspirații de prosperitate, libertate și independență a poporului au asigurat și asigură înflorirea continuă a proprietății socialiste, și pe această bază, progresul susținut al economiei, învățămîntului, științei, artei și culturii, ridicarea nivelului de trai al întregului popor.

Puternicul avînt al forțelor de producție, realizat în anii socialismului, datorită muncii eroice desfășurate de clasa muncitoare, de țărănime, de intelectualitate, a determinat profunde transformări sociale. Subliniind etapele revoluționare parcurse, referindu-se la perspectivele măreție pe care le are societatea noastră, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia recent : „În cele peste trei decenii care au trecut de la eliberarea țării, poporul nostru a parcurs mai multe etape ale dezvoltării sale istorice, înfăptuind revoluția democratică, prin instaurarea puterii muncitorești-țărănești, asigurînd triumful revoluției socialiste, construind cu succes și consolidînd orînduirea socialistă, trecînd la edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea țării spre comunism. Succesele de însemnătate istorică obținute în anii socialismului în făurirea bazei tehnico-materiale a noii societăți, în înflorirea generală a țării demonstrează cu putere uriașa forță și capacitate creatoare a poporului român eliberat pentru totdeauna de exploatare și asuprire, liber și stăpîn pe soarta sa".

Trăim azi momentul cînd aspirațiile de acum 33 de ani sînt fapte. Clădită pe temelia transformărilor revoluționare inițiate în focul insurecției, România se prezintă ca o țară socialistă înfloritoare în care unitatea poporului în jurul partidului comunist constituie nu numai o realitate indestructibilă, ci și o forță motrice a progresului general, un factor omniprezent în inima și în conștiința membrilor societății, în vasta activitate de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate.

La cea de a 33-a aniversare a sărbătorii noastre naționale, întregul popor ferm angajat în munca sa constructivă acționează hotărît pentru întărirea continuă a unității și forței sale, nu precupețește nimic pentru înfăptuirea programului partidului de construcție a socialismului și comunismului, pentru făurirea destinului nou, liber al patriei.

sport

O chestiune de climat

● Știm să ne prețuim performerii și performanțele lor ? Întrebarea, mai veche, se pune iarăși în împrejurări noi. Performanța are nevoie de stimulent moral. Vorbeam altădată despre felul cum se scrie despre rugbyul românesc la el acasă. Cea mai exactă idee despre rugbyștii noștri nu presa de specialitate ne-au oferit-o.

Ultimele performanțe notabile ale sportivilor români sînt legate de atletism și de fotbal. Echipa de fete a României s-a calificat pentru a treia oară în finala „Cupei Europei" la atletism. Chiar dacă în finală atletele noastre n-au obținut rezultatele pe care nivelul lor de performanță îl recomanda, simpla prezență acolo înseamnă foarte mult. Comentariul imaginii tele a pomenit de mai multe ori de deficitul de pregătire psihică, morală al atletelor noastre. Rețete nu sînt, zicea comentatorul, dar ceva trebuie făcut în această direcție. Pregătirea psihică nu este, nu poate fi rezultatul unei pastile administrată medical. Ea este rezultatul unui climat. Iar la crearea lui trebuie să concure cît mai mulți factori. Să vorbești și se face prea puțin pentru atletism. Popularizarea performanțelor de mare clasă, am avut cîteva în ultima vreme, n-are amploarea necesară. Atletismul e adesea mai puțin spectaculos decît alte sporturi. În tenis spectatorul vede cum este învins un adversar direct. Așa fel în box sau în fotbal. Într-o probă de atletism bătălia cu secundele e mai puțin spectaculoasă deși ea nu e lipsită de o grandoare ascunsă. Fața ascunsă a muncii atleților e necunoscută publicului. Carol Corbu a fost un mare campion al triplului salt. Nu s-a făcut nici un film al muncii și performanței lui. Am ales un exemplu la întîmplare. Lia Manoliu a beneficiat de o asemenea peliculă numai în finală de carieră și filmul făcut nu era extrem de edificator asupra ei ca sportivă. Nu mai amintim aici improvizația închinată golgeterului Europei la fotbal, Dudu Georgescu, din care nu se înțelegea esențialul : de ce Dudu Georgescu este golgeterul Europei. Sînt suficiente exemple pentru a susține observația că nu știm să ne înfățișăm campionii, iar atunci cînd încercăm, stîngăciile, șabloanele minimalizează bunele intenții.

Din ce se mai face climatul ? Din, să le zicem, mărunțișuri. Dintr-un cuvînt bun pronunțat oportun și cu fermitate. Din insistența în această direcție. Am ascultat comentariul crainicului televiziunii noastre la recentele europene de atletism. Nu se deosebea cu nimic de comentariul unor competiții la care România n-avea reprezentanți. Și cu toate acestea aveam acolo o echipă merituoasă. Am aflat prea puține lucruri despre această echipă de atletism, cu prilejul ultimelor europene. Dacă nu acum atunci cînd să vorbim despre sportivii noștri de mîna întîi ? Cifre, propoziții generale și cam atît. Mult mai mult s-a vorbit despre alți atleți. Se va spune că unii aveau performanțe mai mari decît cele românești. Și totuși era firesc un comentariu mai viu, mai expresiv, atunci cînd o echipă care a muncit pentru această calificare, pentru prezența ei în competiție. Crainicul nostru s-a arătat cu eleganță deranjat de insistența televiziunii finlandeze aspra sportivilor ei. Dincolo de ceea ce e just în această reacție, credem că trebuie să vedem ceva mai mult și că e de învățat din felul cum înțeleg să-și privească finlandezii talentele atletice. Cînd te știi privit cu o insistență frenetică concurezi altfel. Cel puțin unul din atleții finlandezi a răsplătit această insistență a privirii. În performanța tînărului discobol din țara lacurilor e amestecată și o chestiune de climat.

Ținem prea puțin **sub obiectiv** pe sportivii care o merită.

Răsfățați de obicei din acest punct de vedere, fotbaliștii au trăit și ei decepția unui moment de eclipsă a atenției publice. Recent s-a întors în țară echipa națională de fotbal dintr-un turneu de antrenamente. Dar un turneu încheiat cu o muncită victorie, 3—1, asupra campionilor Europei, fotbaliștii cehoslovaci. Comentariile la turneul din Maroc au fost, cînd au fost, telegrafice. Presa a fost absentă și pe aeroport la sosirea echipei naționale. Nu sîntem pentru exagerarea însemnătății acestei victorii. Meciul oficial cu Spania nu trebuie să-i găsească pe tricolori plutind în nori. Dar o victorie pe teren neutru asupra campioanei Europei e totuși o victorie. Cînd pierdem apar articole drastice care-și au rostul lor. De ce atunci cînd sîntem victorioși să consumăm mai puțină cerneală, mai puțină atenție ? Este și aceasta tot o chestiune de climat.

Discobol

Oastea lui Păpușă-Vodă

Poem simfonic de

tudor george

I

Te-ai spetit și tu — sătul de glorii,
Și-mbătat de efemere liduri !
Prin orașul de beton, vezi zorii
Scurși pe blocuri, afișați pe ziduri !...

Cer ! Și aer ! — Rația urbană
M-am deprins s-o gust, de az' pe mîine :
Soarele e-un ceai sorbit din goană,
Lins, ca untul, pe felii de pîine !

Nu ți-i dor de-un soare-ntreg ? Ba cum nu !
De copil — născut sub cerul mare —
Dimineața îl izbeam cu pumnu' —
Ca-ntr-un gong sonor — sunam din soare !

Dor de altă bucurie nu mi-i ! —
Arsă-i nara, mi-e-ncleiat auzul —
Vreau s-adulmec pîn' la țărmii lumii,
Vreau s-ascult foșnindu-mi cucuruzul !

Păpădia ochiului, solară,
Las-o-n vînturi, liber să se miște,
Cum priveai, pe cîmp, odinioară,
Ceru-albastru, verdea porumbiște !

Pentru-o clipă, vraja să mă fure !
Bărăganu-ntins să-mi fie gazdă !
Să m-afund prin lan, ca-ntr-o pădure —
Visător, să atipesc pe-o brazdă !

Dezbărat de zarva ce-n auz e,
Aburii țărinii să m-absoarbă —
Pe sub nimb de vrăbii și de gize,
Tandrul vînt să-l simt prin păr, prin barbă...

Sub columne verzi, am să contemplu,
Ca-n pruncie, splendida recoltă,
Genuncheat, acolo, ca-ntr-un templu —
Copleșit, sub ample chei de boltă !...

Aripi vaste — pălălăi arcate,
M-or nimba-n smaraltele răsfringeri —
Zboru-arhanghelești lor armate,
Flăcările unui stol de îngeri...

Năzări-mi-ar Ioan-Botezătorul,
Cum, la mir, c-un duș azur mă scaldă —
Sub fantaste ramuri ce-și iau zborul,
Foșnitor, c-o trecere heraldă...

Or, vibrante, zveltele tulpine
Mi-or părea că-s tuburi de la orge —
Sunetul ce din străfunduri vine —
Recviemul pentru Tudor George !...

Voi zbura prin suplele ogive,
C-o privire-naltă, verticală —
Băștinașe zări contemplative,
Brățișa-voi ca-ntr-o catedrală !...

II

...Păstrătoare-s de-o sublimă rază
Pleoapele, sub tandrul lor sigiliu —
Porumbiști, ce n-au fost dat să vază
Hesiod, Lucrețiu, nici Vergiliu !

Poate le-a cîntat Montecucuma,
Vr-un călugăr spaniol, sau poate
Vraci incași — cum eu le cînt acuma
Ritmul zvelt, columnele ritmate !...

O ! Mitologii și alegórii !
Cînd trecea prin lan cîte-un centaur,
Evocam, ca-n basm, conchistadorii —
Zeii lor, cuceritori de aur !...

Alchimiști dementi, ce preschimbară
Totu-n aur — pulberea și plumbul ! —
Bănuiră-n planta asta rară
Rod de aur ! Și-au furat porumbul !...

Prometeic mit din Lumea-Nouă !
Zeii indieni ne-au fost norocul,
Căci ne-au dat din focul lor și nouă
Focul verde — porumbiștea — Focul !

Regii se-mbrăcară-n aur rece,
Podobindu-și bolțile și straiul —
Noi rivneam comorile aztece,
Măcinînd lumina, ca mălaiul !

Pe țăran, de-i fuse-oricare oful,
Lanul și pădurea-n veci ogoiu-l !
Aurul putea să-l fure groful,
Ba — ogorul lui și păpușoiul !...

Doar țăranul a știut ce-nseamnă
Truda brazdei sale, lingă bouri ! —
Aurul porumbului din toamnă
Boiernașu-l preschimba-n lingouri !...

Hrăpăreți, ciocoiul și vechilul
Prins-au, tot din aur, să se-nmulțe,
Pe cînd noi tînjam porumb, cu chilul,
Și umblam cu tălpile desculțe !

Dacă văd eu bine, mă gîndesc că
Vatra asta-a noastră și țăranul
Și-au plinit istorica lor frescă,
Fiind stegar — porumbul, oastea — lanul !

Parc-O văd trecînd călări pe uliți —
Revărsîndu-i Țării noastre Odă :
Lăncieri, cît Bărăganul, suliți —
Oastea verde-a lui Păpușă-Vodă !...

Uneori, prin vis, parcă mă cheamă
Muzica aceea și persistă :
Foșnet de porumb și-un glas de mamă,
Legănîndu-mi liniștea mea tristă !

Parc-o văd pe buna mea, bătrînă —
Care-mi fu bunică, dar și moașe ! —
Cu un braț, săltat de sub țărînă,
Vr-un cocon, ca vîntul, să-l înfașe !...

Te slăvesc, Dumitră-Ilythia —
Zeia zămislirii, daco-tracă :
Ai sădit și-ai populat cîmpia
Cu feciori și lanuri mindre, iacă !

Răzleții și hăituit de Parce,
Pe coclauri stranii, ca Ulise —
În Ithaca mea mă voi întoarce,
Sărutînd Scriptura brazdei scrise !...

Vă salut, străbune Harpii, Îngeri,
Ce-ntr-a voastre aripe-mi umbriseți
Leagănul cu-nrourate plînceri,
Pin-am scris maturii letopiseți !...

Dacă nici în satul meu, acolo,
Liniștea nu-mi regăsi-voi, firea —
Rătăcind prin porumbiște, solo ! —
N-o s-o mai adulmec nicăirea !...

Liniștea-i aici ! Simt vîntu-n tragăn,
Cum foșnește-n rugurile luncii —
Aripi largi de cucuruz își leagăn,
Lingă sîn, păpușile, ca pruncii...

Leagăn dulce al copilăriei !
Uite, cotolanii ăștia-mi suger
Pe-Amalthea — lăudată fie-i,
Caprei noastre, doldora din uger !

Mi-amintesc și-un cer de floricele,
Cînd plezneau, pe plită, boabe coapte —
Farmecul copilăriei mele ! —
Și-mi miroase-a mămăligi și-a lapte !

Parcă-mi văd — gigantici — boulenii,
Prin porumb, răzleți — la capăt n-o scot,
Pînă ce-n purcoi le-adun cocenii ! —
Rumegînd, cu bale, pușì pe troscot !...

Dat mi-a fost, d-atunci, scornită-n joacă,
Vatra ceia-n suflet să-mi rămiie :
Doi tăciuni, pe-o balegă de vacă —
Și strujenii copți în frigăruie !...

Imitînd, în taină, pe Bătrînu,
Răsuceam pe limbă foi uscate —
Puful de porumb ni-era tiutiunul —
Pipa păcii — suptă, pe furate !

Ce mai jocuri dulci de treacă-vreme,
Fără virste, fără de rețineri !
Ne schimbam, ca-n basme, ca-n poeme,
Deveneam, cînd vream, bătrîni or tineri !

Ne scăldam în apa Vremii-acele,
Ne-ntindați de zmîrcul ei, ca rața —
Născocind, noi singuri, jucările !
Și, de fapt, d-a ce jucam ? „D-a viața !"

Din mătase de porumb, Culae
Și-mpletea un moț, făcînd pe hoțul,
Și-alegea cite-un nănaș să-l tae,
Ca-n Sînt-Toader, cînd se taie moțul !

Maternelă, vr-una dintre fete —
Ce-i știa păpușii chichirezul,
Înfășînd trei scuteci p-un știulete,
Ne-ndemna ca să-i serbăm „botezul" !

Ne făceam țircovnici, popi cu mască,
Foșfondind, sub nas, mustăți de iarbă —
Cine-ar fi putut să recunoască
Puful de porumb lipit prin barbă ?

O nunteam pe verișoara Oana,
Trupeșă-n betealâ de mătasă,
I-mpleteam din flori de cîmp coroana
Și ne-o-nchipuiam ca pe-o mireasă !

Neuitate clipe petrecute !
Ca să fie nunta cu tot harul,
Meșteream din cucuruz lăute
Și cîntam ca Nică-lăutarul !

Mi-amintesc și darurile nunții —
Zaibărul, gamoaia din belșuguri ! —
I-atîrnam miresii-n mirul frunții,
Și-n urechi, cîte-un cercel de struguri !

Din bostani sorbeam, precum din cupe,
Miezul roșu, proaspăta dogoare,
Fructele de aur, cantalupe,
Ne-nfruptau zeește-n suc de soare !

Pîntecoșii ardei grași, cu mustul
Gîlgiind, cădelnițau altarul,
Ne-nțeleau plăcerile și gustul :
Beam licoarea și mîncam paharul !

Chefuiam și hăuleam, toți verii,
Ca la nunta fericitei Oane,
Pînă la chindie-n toiul verii
Și-apriadeam, din pepeni, lampioane...

Seara, ostenit, pe prispă-afară,
Bitul Nae-și bea prăștina — litra ! —
Noi, copii-adulmecam din nară
Cum fierbea porumbi, lelea Dumitra !...

Redevin copil și-atuncea-mi pare —
D-ai umbla, d-a lungul și d-a latul —
Nici o fericire nu-i mai mare,
Ca porumbul fiert — fierbea tot satul !...

Eu, și-acum, bătrîn,m-afund în pernă,
Ca-ntr-un uger stins, cu traista goală —
Și-mbătat, ca vita de lucernă,
Șug, prin vis, porumbii fierți, din oală !...

Unii-or fi visînd frumos, eu, însă —
Pradă-ndătinirii mele-acerbe —
Văd, prin vis, recolta toamnei strînsă
Și visez porumb, cum fierbe, fierbe...

III

...Grandilocvul Aristarc —el, Bardul —
S-a gîndit cîndva să plece-n lume !...
Ce și-a spus ?
—Tot fișieru-mi ardu-l
Și-am să-mi ard pădurea de volume !...

Voi lua doar „Georgicon", cu mine,
Ca să-l port etern la subsuoară
Și să-l trag sub ochi, cînd îmi convine,
Visător, prin cîte-un colț de țară !"...

Sînt un cetitor dintre cei tandri —
N-aș putea să fac asemeni farsă,
Foc să dau celebrei Alexandrii
Scrisă-n mii de ani, pe-o clipă, arsă !

Dar păginul gînd ades mi-abate
Și la fel mă-ncearcă, la răstimpuri,
Să mă las, să mă lipsesc de toate
Și s-o iau, haihui, așa-nspre cîmpuri !...

Amețit de foșnetul lecturii,
Voi s-apuc pe-o intimă potecă,
Prin porumbul ce-mi șoptise : —
Auguri ! —
Să-l răsfoi, ca pe o bibliotecă !...

Prea sînt sclavul cărților, cît încă,
Pe timpan păstrez și pe meninge,
Heroglifa, litera adîncă —
Vîntul parcă-n pagini cînd m-atinge !...

Prea mă simt nedemn de spița noastră,
Să mai ar, ca bunii mei, cu plugul —
Obicei ce nici nu se mai pastră !
Am venit, doar, să vă cînt belșugul !...

N-o să-mi fie greu, să cad pe-o rînă,
Într-un hat de glie, să m-apropii,
Să te-adulmec, cum respiri, țărînă,
Foșnitor — cu pitpalaci și dropii !

Să mă pierd, ca Aristarc-Poetul,
Dintr-o lume densă de concettii,
Pînă cînd m-ar năpădi, pe-ncetul,
Un păienjeniș din apa Lethii !

Și simțire-aș somnul cum mă surpă,
Îngropat în cîmp, ca Scaloianul —
O păpușă din cocean și cîrpă,
Care-aduce ploi, să crească lanul !

Aș simți cum iarba, pe sub gene,
Ca-n sămînță-n luntru mi-ncoltește.
Printr-un cer cu bolți subpămîntene
Și cum ramuri mi-ncoltesc prin dește...

Iar din pieptul meu — în lumea-ntoarsă
Spre-nlăuntru — s-ar deschide-o rană :
Inima, simți-voi cum revarsă
Lava ei, fîntînă-arteziană !...

Reîntors în brazda părintească,
Cerul gliei sufletu-mi dezmierde :
Știu — din pieptul meu o să țîșnească
Un porumb gigant — un gheizer verde !...

IV

...Aristarc visa, cîndva, c-adoarme
P-un ogor, ținînd pămîntu-n brațe —
Ca un Guliver, prădat de arme,
Funigei, cu funii, să-l agațe !

Părul răvășit să i-l confunde
Oști liliputane, cu pădurea —
Bîjbîind, prin pletele-i profunde,
Furnicar de oști, ca-n codri-aiurea !

Labirintic, i-ar foșni prin barbă,
Pe tot trunchiul, pielea lui hirsută,
Rătăcind, c-o-nverșunare oarbă,
Ca-ntr-o insulă necunoscută !

Pe urechea lui înfloritoare,
Tandra scoică a perlatei buze,
Fluturi și gîngănii-or să-i zboare —
Coronîndu-l într-un nimb de gîze !...

Exotisme — galeș vis de moarte ! —
De copil vă știu și nu mă sperii,
C-am pătruns, de mic, pînă departe,
Jungla vegetalelor imperii !...

Aristarc e dus, ca-n viziune,
Și-a găsit, p-un hat, rivnitul spațiu —
Ca-n Vergil, d-acum, or să-l cășune,
Iazmele țărinii, ca-n Horațiu !...

Fi-i-i, tu, neliniștite barde,
Liniștei țărinii — Sacerdoțiu !
Templul bărăgan în cinstea-Ți arde,
Celebrînd horațianul oțiu !...

Dar eu văd — schimbînd brutal registrul
Rugurilor ce flambează straniu —
Chipul de Țăran, holbînd sinistru,
Chipul Lui — rostogolitul craniu !

Recunosc,în lanurile-aceste
Și în pumnii roadelor răscoapte —
Rugurile ce-au aprins proteste
Și-au zbucnit în Nouă-Sute-Șapte !...

Prometeic mit din Lumea-Nouă !
Zeii indieni ne-au fost norocul,
Căci ne-au dat din focul lor și nouă
Focul verde — porumbiștea — Focul !

Regii se-mbrăcară-n aur rece
Podobindu-și bolțile și straiul —
Iar Țăranul zilele-și petrece,
Măcinînd lumina și mălaiul !...

Pe Țăran, de-i fuse-or' care oful,
Lanul și pădurea-n veci ogoiu-l !
Aurul putea să-i fure groful —
Ba, ogorul lui și păpușoiul !

Doar Țăranul a știut ce-nseamnă
Truda brazdei sale, lingă bouri ! —
Aurul porumbului din toamnă,
I-l stringeau boierii — în lingouri !

Alchimiști avari ce-și preschimbară
Totu-n aur — gloanțele și plumbul ! —
Ei știau că-i planta asta rară,
Rod de aur !... Și-au furat porumbul !

Huzureau ciocoiul și vechilul !
Pînă ce țăranii-ncep să-i zgilțe :
De pelagră, le murea copilul,
Ei umblau cu tălpile desculțe !...

Ca porumbii-n glod, cu talpa goală
S-afundau pe cîmp, deprinși să-ndure
Gloata și nămolul, drept oghială,
Singerînd prin spini și ruji de mure !

Desen de
Gh. Iliescu-Călinești

Rar s-au pomenit asemeni fapte :
Vr-un țăran c-opinca pă picere !
Doar vr-un veteran din șapte'șapte,
Din porumb făcea moletiere !...

Lanuri sumbre-mi deșteptați evlavii —
Evocări ce de nești cit vacu-s :
Parcă văd gladiatorii, sclavii,
Jbilțuiți — în frunte cu Spartacus !...

Spăngi de floarea-soarelui, armate,
Ciolănoase, cocoreau pe zare,
Ca nimbații sfinți, cu frunți plecate —
Git sucit, mimind spînzurătoare !

Și-apoi anii secetoși, mai știi-vei
Cu paragini vaste sub arșiță :
Sufletul uscat pe buza tigvei,
Lanul, prăbușit ca o troiță...

Seceta ! Și setea ce usucă
Porumbiști cu decedate torții —
Oastea morții tropotind năucă !
Trec, sfrijite, tuiurile Morții !...

Trec, sfrijiți, oștenii de otreapă —
Noduroși coceni — numai arșice ! —
Din exodul Morții nu mai scapă,
Sub un soare-ncins, ce-mproașcă bice !...

Alelei ! Stîrnite torțe, flăcări,
Cum porneați, cu coasa-n vînt, gonace —
Invitînd la chef pe marii macări,
Aprinzînd castele și conace !

Recunosc în lanurile-aceste
Și în pumnii roadelor răscoapte —
Rugurile ce-au aprins proteste,
Izbucnind în Nouă-Sute-Șapte !

Recunosc în iureșele lanuri —
Ropotul de flacări, alandala —
Sufletul tăinitelor elanuri,
Osul din străbuni, sunînd Răscoala !

Lung exod de coase verzi și lucii
Tropotă, din cimp, în prag, la Curte,
Să-nspăiminte farmecul Duducii,
Pe ciocoi să-l spintece-n ciosvirte !

Tropotă, în viziuni fantaste,
Porumbiștea-n vînturi, ca o apă —
Parcă-i Țepeș-Vodă, dus cu oaste,
Pe boierii toți să-i tragă-n țeapă !...

Dar mai văd și-aud sinistrul tropot —
An de foc, marcat în călindarii ! —
Cînd vuia tot cerul, ca un clopot
Și-mpușcau mulțimile, jăndarii !

Cum rînjau, ca bobii pe coceane,
Dinții galbeni, știrbi, lucindu-și colții —
Gloanțele rînjind la centiroane
Hidul chip, hohotitor, al Morții !

Năzăreau prelungile escorte,
Străjuind cu spicul baionetei,
Lanu-acela, care mai mult mort e —
Lanul celor duși pe apa Lethei...

Povirnindu-și fruntea spartă-n tină,
Ca bostanii, cînd copita-i spurcă,
Se tirau sub bolta caudină,
Duși la moarte, ca nutrețu-n furcă !

Unsprezece mii de trunchiuri rupte !
Unsprezece mii — la o poruncă ! —
De oșteni viteji deprinși să lupte,
Or s-asude aur, stors prin muncă !

Unsprezece mii de guri flăminde —
Căciulari din armia română !
Dac-au vrut pămînt și legi mai blinde,
Le-ați sortit să muște din țărînă !...

Că-mi uitarăți, bălării spurcate,
Tot urzind otrăvile năpîrcii,
De țăranii ce vă poartă-n spate
Și de cei care-au luptat cu turcii !...

Freamătă în vînturi porumbiștea,
Simulînd, pe zări, asalguri stranii :
Înfruntînd războiul și răstriștea,
Trupeși — dorobanții și curcanii !

Lan de cucuruz, ce-și tot repetă,
Ca la Plevna, șuierînd asaltul,
Atacînd, virtos, la baionetă —
Trece-un șir de leți și vine altul...

Val de val, tot vin, ca valul mării,
Mulți, ca-n Șapte'ș-Șapte, vin să lupte
Pentru Cauza Neatîrnării —
Pulsul cavalcadei ne-ntrerupte !...

Parcă văd victoria deplină,
Cînd porumbii-și vîntură panașa,
Ba mi-apare-aievea, cum se-nclină
Steagul verde al lui Osman-Pașa !

Iureșul acela încă-mi strigă,
Iarăși, cu dușmanii față-n față :
— Chipul Țării nu-i o mămăligă —
Să-l tăiați, cum vreți, p-un fir de ață !...

Parc-aud spăimoasele Valchirii
Și-un istoric vînt, ce-n preajmă-mi trece —
Cruntul iureș al Reîntregirii
De la Nouă-Sute-Șaisprezece !...

În Cîmpia Dunării, la mine,
Toamna-nspre Ulmeni, cînd min acasă,
Mai puhoi nici Dunărea nu vine,
Cum tresaltă porumbiștea deasă !...

Copleșit, mă simt și mă gîndesc că
Vatra ast'a noastră și Țăranul
Și-au durat istorica lor frescă,
Fiind stegar — Porumbul,
oastea — Lanul !

Din pruncie-o văd călări pe uliți —
Revărsîndu-i Țării Noastre-Odă :
Lăncieri — cît Bărăganul, suliți —
Blinda oaste-a lui Păpușă-Vodă !...

V.

Viziuni ! O, ce ușor se-ntoarnă
În simțirea nouă, spaima veche !
Soarele răsună ca o goarnă —
Explodează-n creier, ochi, ureche...

Uneori, mi-i dor s-adorm pe haturi,
Sărutînd pămîntul, firul ierbii —
Liniștea crescîndu-mi, pe de laturi,
Cu porumbii-nrămurați cît cerbii !

Dar mă tem, din vis, că mă deșteaptă
Vr-un coșmar pîndarnic — ticălosul ! —
Furul pus pe-o ticăloasă faptă —
Fracturînd cocenii-n pumn, ca osul !

Poate, m-ar trezi, prin zări ostile —
Suliți lungi și ciucălăi de săbii !
Or un cer punctat de proiectile —
Ciuruind pereții verzi cu vrăbii !...

O să-mi pară că-mprejur m-asaltă
Tir intens, rafale, serii-serii —
Berzele de-or clămpăni-nspre baltă,
Cu sugestia mitralierii...

Poate, somnul dulce-o să-mi împrăștii,
Speriat, cînd arde păpușoiul,
Ca pe cînd eram copil și-n prăștii
Ne jucam, prin lanuri, de-a războiul !

Inventai, cîndva, din coji de pepeni,
Exotisme — căști coloniale —
Puștile — din cucuruzi mai țepeni —
Într-o pîndă-a-nchipuirii tale !...

Or, prindeai în pumn, ca partizanii,
Un strujean, strunjit cît o grenadă —
Așteptînd explozia de cranii,
Ce ți-o-nchipuiai, unde-o să cadă !...

O, înzorzonatele explozii ! —
Cucuruz, ce bolțile-și deschee !
Dropioi, rotindu-și rugul cozii,
Singerînd cu-astrale curcubee !...

Amintește-ți spaima vegetală,
Cînd — trecînd, ca tancul, prin cultură —
Cite-un bivol coarnele-și răscoală :
Cum scrișnește planta, sub fractură !

Ți-amintești, cum răzbătea colosul,
Tragic, prin porumbul ce se fringe :
Auzit-ai troscotul și osul —
Osu-acela luciu, spelb de singe !

Prin porumb, vedea-vei, iar, răniții,
Șchiopătînd în cirji, tiriți — puzderii —
Ca un lan culeș — fără muniții :
Un exod în zdrențe — prizonierii !...

Cu mantaua-n pulberi și pierită
Carnea de pe ei, în ploi de sodă —
Clorofile arse-n iperită —
Spelba oaste-a lui Păpușă-Vodă !...

★

Mai putea-vor oarecînd, vr-odată,
Aripile mele să se miște —
Tinerețea lumii-ntraripată
Lin, ca grațioasa porumbiște ?

Or, sinistre-avuzuri s-or desface —
Mări de flacări, lănțuindu-și mima ! —
Fulgerînd culturile buimace,
Ca-n dezastrul de la Hiroshima ? !...

Ce drapel mai arbora-vei, Lume ?
Sub un steag de carnaval, te-i pierde ?
Steagul Morții-l vei purta, anume ?
Or — heraldic, — porumbiștea verde ?...

Vei tînji — surpîndu-te sub gome
De vulcani spontani, stîrniți sub craniu —
Să-nflorească florele atome
Hore-nlănțuite de uraniu ? !

Oastea cucuruzului evocă
Tinerețea lumii-aliniată,
Aurul — fertila ei epocă —
Toamna — cu belșugul ce s-arată !...

VI

...Viziuni ! O, ce ușor se-ntoarnă
În simțirea nouă, spaima veche
Soarele răsună ca o goarnă —
Explodează-n creier, ochi, ureche...

Uneori, mi-i dor s-adorm pe haturi,
Sărutînd pămîntul, firul ierbii —
Liniștea crescîndu-mi pe de laturi,
Ca un nimb cu ramuri largi, cît cerbii !...

Nu mai pot nici cerul plin de stele,
Să-l privesc romantic — ros de-o grije,
Ce-i trădează nălucirii mele
Testul tragic, impănat de schije !...

Ah ! Aștept un vînt, să-mi primenească
Sufletul de tunul, care tu zici
Că-i cîntarea mea războinicească —
Vreau s-aud ecoul altor muzici !

Să tresalte tînăra fanfară,
Să-și înalțe tuiu-n slăvi tamburul —
Pașnica gavotă militară,
De trompeți, care-nsoresc azurul !...

Trebuie un vînt, să-mi decortice
De cazărmi cu-njurături, timpanul —
Să ascult ce cîntă și ce zice,
Cînd susură-n limba veche — lanul !

Trebuie un vînt, să-mi ia cu mîna
De pe ochi — ca lintița de baltă —
Norul ce m-adumbră-ntotdeauna,
Să mai văd lumina cealaltă !

Trebuie un vînt, să manifeste
Rugurile-acestor vii ogoare —
Clorofila-ncinsă de proteste —
Brațele-nfrățitelor popoare !

Trebuie un vînt proclamatoriu
De izbînzi, ca-n Sărbătoarea Muncii —
Defilînd, sub vastul promontoriu,
Porumbiști ce-și duc pe brațe pruncii !

Trebuie un vînt, ce — făr' de număr ! —
Holdele le-ncinge-ntr-o agoră —
Braț-la-braț și umăr-lîngă-umăr —
Cucuruzii-ntr-o-nfrățită horă !

Trebuie un vînt, cum călușarii,
Fremătînd din fiecare petic,
Să cășune-n laitmotive varii,
La catarge — dansul lor frenetic !

Porumbiște — stirpe jucăușe,
Legănată-n vînturi, din pruncie ! —
Instrunează-ți verzile arcușe,
Joacă-ți dansul tău de bucurie !

Lasă-ți, trupeș, să-ți tresalte boiul —
Nici o amintire nu-l inhibe ! —
Renăscînd, cu patos, păpușoiul —
Dansul celui Mîndru, celui Liber !...

★

...Viziune, tinerii adu-mi-i
Și-amintește-mi vara ceia coaptă :
Festivalul Tinereții Lumii
Spre Cîmpia Dunării mi-îndreaptă !...

Să-i primim cu sare și cu piine,
Legănînd odăjdiile crăcii,
Pe-mpărații zilelor de mîine —
Vor fuma-ntre lanuri Pipa Păcii !

★

Unii-or fi visînd frumos ! Eu, însă —
Porumbiștii mele i-aduc jerbe :
Văd, prin vis, recolta d-aur strînsă
Și visez porumb — cum fierbe, fierbe...

Voi lua, deci, un caval, o tijă
De porumb, să-i cînt eternă odă —
Viață lungă, verde, făr'de grijă,
Blîndei oști a lui Păpușă-Vodă !...

(Din volumul „Distinsul panegiric", anunțat de Editura „Cartea Românească")

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct),
Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
35
(800)
Sîmbătă
27 august
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mările poeziei

MIHAI BENIUC

Mi-aduc aminte că am citit odată, acuma sînt vreo 40 de ani, o afirmație a lui Yeats, marele poet irlandez, anume că-i place mai mult poezia lui W. H. Auden, Stephen Spencer, Cecil Day Lewis ori Louis Mac Neice decît a sa proprie, care pe atunci erau generația nouă, cum s-ar zice modernă. Nu mi s-a părut ciudată această sinceritate și am căutat să-i prind un sens mai adînc.

Poate că e paradoxal ceea ce am spus acuma, dar mi se pare adevărat ce zicea Yeats. Era comparația dintre nou și vechi, luate în spirit critic aceste două concepte atît de dezbătute și pe drept cuvînt. Noul, dacă nu este o simplă modă sau o iluzie a înnoirii, este o critică la adresa vechiului fără să fie cituși de puțin obligatoriu agresivă, denigratoare sau disprețuitoare. Dar cu o condiție : să aducă ceva deosebit ca întruchipare artistică cu mai mare spirit de pătrundere în epocă, dincolo de limitele fixate pe harta prezentului, măcar cu un pas înainte în ținutul încă necucerit al viitorului. Prin aceasta operele trecutului, mai apropiat sau mai depărtat, nu-și pierd valoarea intrinsecă și perenă, dacă o au, și pot rămîne mereu în actualitate. Noul, depășindu-le, devine aditiv pe scara valorilor și chiar dacă nu e acceptat cu brațele deschise de capetele sclerozate și îmbicsite de formule, care au fost și pot fi încă juste la un anumit nivel mai scăzut, pînă la urmă tot se impune.

Cine nu-și amintește cu cîtă stimă se desparte în „Epigonii", Eminescu de înaintașii săi, pe care mulți nu-i cunosc decît din genialele scurte aprecieri ale poemului eminescian.

Că nu toți scriitorii se comportă astfel cu înaintașii ori contemporanii lor, este de asemenea adevărat. Unora le stau în cale cei mai din trecut și contemporanii candidați la integrare în epocă sau în secole și în loc să-i „combată" prin adăugirea de noi opere, inedite și necesare spiritului timpului, pornesc pe drumul criticii destructive, asediind cetăți imbatabile și folosesc armele lui Zoil, ca în cazul lui Homer, sau al lui Gramma în cazul lui Eminescu, făcîndu-se de rîs în fața posterității. Dar aceștia nu erau poeți, iar ca critici purtau în coadă sufixul „-astru", întru nimic înrudit cu stelele de pe cer.

Criticii noștri buni, Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, Lovinescu, Călinescu ș.a. au dispus de antene precise și fine pentru a prinde lungimile de undă ale literaturii noastre, știind să înlăture bruiajele și paraziții.

Iar poeții și scriitorii noștri chiar dacă n-au lovit măsura pe care o atinsese Eminescu, s-au inclinat adînc în fața operei lui, aducînd însă tributul cuvenit țării și poporului în șirul epocilor. Mă gîndesc la Coșbuc, Goga, Arghezi, Sadoveanu, Călinescu, pentru a numi numai cîțiva din cei definitiv nemuritori. Loc pentru un nou mesaj poetic necesar patriei și celor ce-o susțin și întrețin prin muncă, este mereu, fără să fie nevoie să dai din coate și partidul îndeamnă la aceasta.

De altfel cum să nu te bucuri cînd întîlnești pe neașteptate o nouă forță creatoare în cîmpul ce se cere mereu desțelenit al poeziei, cu plugul cuvîntului, în aerul tare ale unei epoci de mare frămînt constructiv și zămislitor de bunuri și valori ? Eu îmi amintesc cu bucurie de începuturile lui Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, Aurel Rău, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Constanța Buzea, Laszloffy Aladar și alții de care mă despărțeau două războaie mondiale și un număr de cărți ce le tipărisem. N-aș vrea să uit din generația și mai nouă pe Mircea Dinescu, nici pe Carolina Ilica, a căror poezie mi-a dat satisfacția prospețimilor primăvăratice. Și mai sînt atîția la Iași, la Tîrgu-Mureș, la Cluj, la Timișoara ! Îmi rezerv pentru sfîrșit numele lui Nicolae Dragoș, care nu e numai un distins poet, dar și un dibaci organizator al unui port care primește și din care pleacă noile vase ale poeziei cu pavilioanele în vînt : revista „Luceafărul", cu vibrante ecouri în scrisul poporului nostru. E la al 800-lea număr. Ce să-i urez ? Să aibă la anul 2000 cel mai mare număr de vase care au plecat cu grea încărcătură de metal nobil a noului pe mările poeziei din România sub pavilionul socialismului, ducînd umanismul comunist în lume.

Desen de Sabin Ștefănuță

NICHITA STĂNESCU

A munci, gîndind

A gîndi e o muncă,
A alăpta un prunc sau o pruncă
e un miracol și este o muncă.

A gîndi un prunc sau o pruncă,
într-un desiș e o luncă.
Fruntea cu osul ei cu tot
e un plug !
Gîndul e un jug
la care creierele noastre
înhămate
ară gîndiri binecuvîntate.
A gîndi e o muncă
e un prunc, e o pruncă.

■

Însămînțarea aerului cu semințe

Au crescut din tine
alizee verticale,
cum ierburile verzi
din pămînturi natale

Se ouă păsările în zbor,
ouă albe,
ca într-o iliadă
fără de sînge.

Plin de gălbenuș și de albuș,
ca de soare și de stele
te îmbrățișez cu sămînța
inimii mele

Joc vechi

Oricărui redactor de poezie, cînd i se deschide ușa biroului în care lucrează, inima îi bate mai tare, iată, își spune, în sfîrșit a venit la mine el, unicul, alesul, poetul debutant de geniu. Necunoscutul care, mîine, datorită și mie, va face gloria literelor românești.

Am dori să-l identificăm, conform unor imagini știute. Astral asemenea pletosului de Eminescu, țanțoș asemenea hidalgului de Macedonski, emaciat ca Bacovia, intempestiv ca Barbu, șfichiuitor ca Arghezi, distant și sobru ca Blaga. Într-atît ne urmăresc sublimele noastre prejudecăți. Într-atît ideea de poezie caută să se canonizeze în cîteva măști de aur. În cîteva măști, în cîteva etaloane de aur, păstrate în colțul memoriei noastre cel mai rezistent la timp. De parcă am radiografia, prin fața, oricum frumoasă, a oricărui tînăr, celălalt chip, al indicibilei maturități.

Se-ntîmplă lucrurile, într-adevăr, mai simplu în realitate ? Sîntem pregătiți pentru a ieși, cu modestie și autoritate, înaintea realității ? Pentru a-i repune în drepturi viața așa cum însăși se înfățișează ? Pentru a recrea, sau chiar crea din nou, misterul descoperirilor fundamentale ? Am fi vrut să fim mai bătrîni, ceva mai bătrîni și Nichita Stănescu să ne aducă, spre publicare, cum se spune, primele lui versuri. Ne-am fi reîntors atunci, în liniște și cu bucurie tăcută, la propriile noastre poezii.

Da, talentul nu e ușor de recunoscut. După foile scrise. După ce zace în sufletul omului mai ales. Alături de actul creației, de miracolul scrierii, depinzînd într-o foarte mare măsură de ele, descoperirea talentelor se constituie într-una dintre cele mai fascinante activități umane. A te recunoaște, la urma urmelor, pe tine însuți. A te îmbogăți, cu tact și generozitate, prin efortul solidarității de breaslă.

Pentru nobila misiune a cunoașterii, savanții, umblînd cu substanțe noi și primejdioase, și-au expus intoxicării propriul lor corp. Ceea ce era de dovedit fusese dovedit cu prisosință. A te îmbolnăvi de poezia altora pare o meserie mai ușoară. Se poate suferi și din asta. Se poate muri și din această atît de inefabilă pricină. Dar cît de miraculoasă moarte ! Împrospătînd cu cel mai puternic elixir al vieții.

Așteptăm, implătoșați în naivitatea noastră. Pe care n-am vrea să ne-o pierdem niciodată, niciodată. Știm, laurii frumoși stau pe o coroană de spini. Dar cei și mai frumoși stau pe o frunte ferm gînditoare. Încercăm să nu fim o secundă. Ne jucăm de-a Alecsandri ascultîndu-l pentru prima oară pe Eminescu. Joc vechi și vital și drag inimii noastre. Joc de care nimeni nu scapă. Eminescu pe cine s-o fi pregătind să asculte ?

Grigore Hagiu

Funia de maci

Dă-mi doamne totul numai pe din două
spînzurători cu funie de maci
iubite credincioase doar cînd plouă
și libertate ghemuită-n saci.

Prunc desuet prin spartele artere
tramvaie roșii curg spre-un vechi oraș
unde-au murit căruțele cu mere
caii de lut, cocliții căruțași...

Un monstru-ar trebui din munți pe schiuri
purtînd disprețul haitei lui în bot
duhnind a sănătate și rachiuri
să fecundeze fragedul robot,

să facă fierul viermi, s-aud betonul
scîncind ca un copil la temelii,
să se ridice revoltat coconul
din fluturii atomici, și zglobii

să înflorească-a noua oară prunii,
oh veac înnebunit și patruped
vreau să mai văd chiar coborîți pe funii
zeii asfixiați în care cred.

Mircea Dinescu

ECOURI

Generație de creație

Mi s-a părut cîndva simptomatică, pînă la a defini profilul unei întregi generații, insistența cu care revenea în poemele deceniului al șaptelea imaginea creatorului tînăr. Fusese orgolioasa emblemă a unei promoții lirice crescînd într-o solidaritate neîntîlnită încă în vremea mai nouă a literelor românești, întru afirmarea unei etici *a creației fraternă cu un ideal de existență ce se voia fundamental transformată, așezată pe coordonate mai pure și mai demne. Și n-a fost deloc întîmplătoare asocierea constantă a vîrstei tinere cu o adevărată obsesie a rectitudinii morale ; despărțirea de trecutul — adesea foarte apropiat — se făcea mai puțin rîzînd, cît cu expresia gravă a spiritului intransigent față de orice formă de cenușiu conformism micburghez. Chipul ,zeului tinereții", al „celui mai tînăr poet al acestei republici", se exprima cu superbul romantism al vîrstei capabile și de cea mai severă asceză, în exigența „tonurilor clare", a unei sincerități absolute a opțiunilor. Incomoda incandescență a versului lui Nicolae Labiș marcase durabil spiritul celor mai tineri poeți — și dacă individualizarea inevitabilă a discursului fiecăruia dintre ei se producea pe măsură ce poemul și cartea prefigurau o operă, ecoul apelului la „lupta cu inerția" lansat de înaintașul imediat n-a rămas prin aceasta mai puțin viu, mai puțin fertil.*

O „generație de creație" se definește — a spus-o foarte exact Tudor Vianu — printr-o sumă de teme și atitudini comune, înscrise într-un perimetru social-istoric dat, posedînd o anumită individualitate în raport cu alte perioade. Din acest punct de vedere, s-ar putea părea că ultimele trei decenii constituie în ansamblu o asemenea unitate. Peste foarte mulți ani, cînd fragmentele de timp creator în care locuim acum își vor estompa contururile pentru a se topi în unități mai vaste, nu e exclus ca lucrurile să se așeze într-o astfel de geometrie. Ochiul atent la nuanțe va observa însă, fără îndoială, diferențele în stratificarea acestei geologii aparent unitare, urmărind rupturile și faliile, configurațiile originale abia schițate ori ajunse la deplina realizare. Și se va reține desigur, în ansamblul reconstituit, amprenta spiritului tînăr, pragurile începuturilor de creație.

Căci dacă relieful exact al unei generații se poate aprecia cu adevărat — cum s-a spus în atîtea rînduri — după operele mari, ce constituie autentice focare, nuclee de coagulare a unor tendințe multiplu ramificate, nu mai puțin însemnată mi se pare faza așa-zicînd pregătitoare a ceea ce se va numi retrospectiv „generația" unei epoci sau a unei personalități proeminente. Dacă sîntem de acord că orice operă autentică e singulară (dacă nu singură), — înainte de a ajunge la ea, un întreg contingent creator e nevoie să se angajeze, cu generozitate și încredere și cu un fel de tenace modestie, în ur-

Ion Pop

Continuare în pag. a 9-a

OPȚIUNI

Noțiunea de scriitor tînăr

Prin anii '60 să fii tînăr scriitor era motiv de mîndrie — socot — exagerată. Cei care-și cîștigau, încă destul de ușor, acest titlu se fereceau însă cu un dublu avantaj : acela de a nu fi cunoscut întunecata epocă burgheză și acela de a nu se fi compromis ulterior sucind gîtul — nu retoricii — ci esteticii. Însă de fapt ce înseamnă să fii tînăr scriitor ? Din atitudinea celor de atunci reieșea că e un privilegiu și o onoare, investitura unei mari răspunderi sociale. Nu mă îndoiesc că așa a fost, și așa și trebuie să rămînă. Dar în ce chip ? Prin Școala de literatură cultura românească a încercat să se înnoiească, numai că într-un fel prea brusc, voluntarist și birocratic. Metoda a și fost deplînsă. Doar întîmplarea că i-a „descoperit" pe Nicolae Labiș, Lucian Raicu sau Ion Gheorghe rămîne memorabilă și nu mai poate fi contestată. Calitatea de tînăr scriitor reprezintă totuși altceva decît rezultatul recrutării sistematice de talente (prezumate) destinate să ilustreze un corpus limitat de teme prin intermediul unor mijloace sumare, însușite în grabă de la profesori improvizați. De altfel, foarte repede scriitorul, tînăr sau nu, a revenit la libertatea de a-și stabili singur vocația, încercînd să și-o dezvolte cum crede de cuviință. Pe plan social el semnifică o speranță. Dar în sine ? Ce sens are să ne numim tineri scriitori, ce mare lucru învederăm astfel ? Simplul dat biologic ? Marșul comun spre momentul — îndepărtat — al realizării ? Thomas Mann era abia trecut de douăzeci de ani cînd începe să elaboreze **Casa Buddenbrook**, pe care și-o vede editată la douăzeci și cinci. Aproape întreaga operă a lui Mihai Eminescu este un prodigiu al tinereții. Atunci ? Mărturisesc că nu o dată am simțit dorința de a mă emancipa de sub eticheta unei noțiuni nesigure. Și totuși această noțiune — tînăr scriitor — are un conținut nebănuit

Marius Robescu

Continuare în pag. a 9-a

Eugen Jebeleanu
Arena

Cu înțelegere

Dar eu care-mi văzui în zdrențe-o mamă
să nu știu ce îmi spuneți voi ?
ce este drama și ce-i comedia
și ce este lrod și ce-o mai fi
rămas din bărbile asirienilor ?

Poate... Însă, tu, gingașă
fiară, ia seama...
Proverbială a fost blîndețea mea
și este,
însă din lâna ei
nasc leii.
Și asta-i
o altă poveste...

ATITUDINI

Conștiința prezentului

„Progresul adevărat e o legătură naturală între trecut și viitor", scria într-un loc M. Eminescu. Afirmația îl privește și pe artist, pe scriitor.

Trecutul nu poate fi cunoscut în toată deplinătatea lui numai prin studiile istorice și cele auxiliare acesteia. Un corpus de documente, oricît de edificatoare fiecare în sine, nu reprezintă și o *imagine* fidelă a epocii la care se referă. Mai este nevoie de o *interpretare* a acestor documente și, dacă se poate, iar în anumite cazuri se poate ! — de geniul sau doar de talentul autentic care să le insufle mirajul vieții. Scriitorul nu este dator să stringă el și să ordoneze documentele, să le supună criticii filologice în sensul larg al cuvîntului (unii au făcut și munci de soiul acesta), ci, prin intuiția și talentul său, prin opțiunea de oportunitate izvorîtă din responsabilitatea menirii pe care și-o asumă, să le selecteze pe cele mai esențiale sau pe cel mai esențial, să le dea o nuanță nouă de interpretare și — principalul lui domeniu de aplicațiune — să le înzestreze cu viața care a pulsat cîndva și din frămîntul căreia au fost extrase.

O literatură viabilă despre prezent, în care omul epocii să se regăsească pe sine cu întregul său fond sufletesc și spiritual presupune, ca un corolar, o literatură de inspirație istorică de asemenea viabilă. Prezentul este rezultatul unui proces istoric îndelungat și nu o dată evenimente dintre cele mai *la zi* își găsesc subtile rădăcini în trecutul mai îndepărtat sau mai apropiat. Știința și filozofia contemporană ne învață că un eveniment, oricare ar fi el, nu poate fi cunoscut cu adevărat decît dacă e pus în șirul de cauzalități care l-au premers, precum și în șirul de fapte care îi vor succeda.

Se poate deci spune, fie și numai bazați pe sumarele considerații de mai sus, că literatura de inspirație istorică este o necesitate pentru normala propășire a literaturii prezentului. Cu atît mai mult cu cît în ultimele trei decenii s-au produs în istoria românilor și în spiritualitatea lor însemnate transformări revoluționare. Practic nu există domeniu al vieții sociale sau spirituale a cărui analiză să nu releve aceste profunde mutații. O adevărată revoluție s-a realizat și se realizează sub ochii noștri în planul conștiinței oamenilor. Am repetat cu toții, adeseori, această afirmație, încît, convinși de evidența ei, ni s-ar putea părea, citeodată, că nu am mai avea nevoie și de demonstrația ei plenară. E suficient însă să ne punem doar cîteva întrebări pentru a realiza complexitatea și însemnătatea problemei. Într-adevăr : ce *nivel* avea această conștiință cînd a fost pusă și singură a optat în fața noului proces revoluționar ? ce cursuri a urmat la scara claselor sociale ? dar la cea a indivizilor ? în ce stadiu se află ea astăzi ? ce mosteniri, din fondul ancestral și istoric a preluat ? la ce tare a trebuit să renunțe ? ce limpeziri și sublimări a suferit ? etc.

Asemenea întrebări și altele care pot fi ridicate dau seama despre complexitatea problemei, cum spuneam, dar și despre gravitatea și responsabilitatea pe care o implică răspunsurile ce-i pot fi date. Scriitorul ajuns la conștiința rolului

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 9-a

În acest număr semnează : Cezar Baltag, Teodor Balș, Virgil Carianopol, Nicolae Ciobanu, Mircea Dinescu, Ion Gheorghe, Gica Iuteș, Dan Laurențiu, Pompiliu Marcea, Aurel Martin, Mircea Micu, Romul Munteanu, Iulian Neacșu, Radu Petrescu, Al. Piru, Sânziana Pop, Eugen Simion, Mihai Stoian, Virgil Teodorescu, Sorin Titel, M. Ungheanu.

Regretăm că, din motive independente de voința lor sau a noastră, Fănuș Neagu, Ioanichie Olteanu, Adrian Păunescu, Niculae Stoian, Szemler Ferenc, Gheorghe Tomozei, Romulus Vulpescu, Haralamb Zincă invitați să colaboreze, nu au putut fi prezenți în numărul de față.

cronica literară

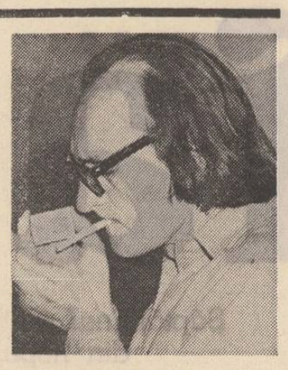

Ştefan Bănulescu

„CARTEA DE LA METOPOLIS“

De la nuvelele din **Iarna bărbaților,** Ștefan Bănulescu a trecut la proza de mari dimensiuni. **Cartea de la Metopolis** e prima parte dintr-un ciclu tetralogic. Ea a fost numită roman deși poate foarte bine să primească și alte etichete. Intenția prozatorului de a croi la dimensiuni vaste e evidentă. **Cartea de la Metopolis** nu îmbrățișează ca în **Iarna bărbaților** doar universul limitat al bălții ci tinde să cuprindă un spațiu întins, sediul unui univers particular cu istoria și poveștile lui. Scriitorul e atras de înfățișarea misterioasă și legendară a oamenilor și locurilor, **Cartea Milionarului** fiind o carte a legendelor și miturilor unui ținut cu nume convenționale și oameni ce nu par a ține din realitatea imediată.

Interesantă în primul rînd în **Cartea de la Metopolis** este aspirația prozatorului de a inventa un univers al cărui aspect și ale cărui semnificații să înnobileze o realitate omenească pe care o bănuim mult prea terestră și prea puțin mitică. Procedeul e ornamental. Prin onomastică, prin toponimie ni se sugerează o lume de orient arhaic și miraculos, nelocalizabilă, o umanitate cu rădăcini străvechi și cu tradiții puternice, acum în mare măsură pierdute. **Cartea Milionarului** se vrea în proză un **Bizanț după Bizanț** al lui Nicolae Iorga. Autorul nu e deloc preocupat de înfățișarea imediată a lucrurilor și oamenilor ci de o înfățișare ascunsă în directă legătură cu aburul imperial al unei împărății moarte. Teritoriile descrise de el se află în apropierea fostului Bizanț care-și perpetuează prezența în viața și uneori mintea actualilor locuitori ai ținutului. Monedele fostului imperiu se găsesc la tot pasul. Numele oamenilor aduc o mireasmă de arhipelag mediteraneean. Abilitatea lor comercială ține de a strămoșilor neștiuți. Capacitatea lor combinativă ne arată că ceva din iscusința intrigii bizantine s-a transmis unor personaje care ignoră aproape orice legătură a lor cu fostul imperiu.

Cartea Milionarului vrea să fie istoria unui continent scufundat pe care imaginația unui scriitor îl scoate la suprafață prin capacitatea de a apăsa pe o singură dimensiune a oamenilor și lucrurilor, întorcîndu-ne înapoi la presupusul spațiu originar al acestui teritoriu. Din acest punct de vedere apropierea de Mihail Sadoveanu, care s-a făcut încă de la apariția nuvelelor, este nu numai posibilă dar și îndreptățită. Autorul **Baltagului** ne dezvăluia o realitate ignorată sub chiar ochii noștri, existența unei civilizații și a unei spiritualități autohtone neglijate, alături de noi. Diferența dintre **Cartea de la Metopolis** și prozele sadoveniene despre care vorbim stă în doza mai mare de realism a literaturii lui Mihail Sadoveanu. El inventează un univers arhaic în plină lume modernă plecînd de la date reale și ocolind ostentația. În **Cartea Milionarului** voința autorului e de a sfida realitatea, de a impune o suprarealitate covîrșitoare. Personajele sale sînt construite prin simplificări expresive. Scriitorul selectează o singură trăsătură pe care prin linii mereu suprapuse o îngroașă neverosimil. Personajele **Cărții Milionarului** nu sînt de aceea oamenii vii ai cărților realiste ci ființe fabuloase, incredibile. Polider, un croitor al universului, inventat de Ștefan Bănulescu ocupă tot orizontul privirii noastre atunci cînd se apucă de lucru. Două baloturi de postav se rostogolesc de la picioarele lui pînă departe în cîmpie. Împărțeala, — o parte din țesătura metopolisienilor, alta dicomesienilor, — e și ea de tip gigantesc, așa cum este și croiala și execuția propriu-zisă. Orice gest al unui astfel de personaj modifică viața comunității. Existența lui Polider, evoluția lui e extrem de importantă pentru cei printre care trăiește. El le face hainele de bucurie și de întristare, îmbracă întreaga omenire din spațiul pe care-l străbate cu un ciudat și anacronic vehicul. Descinsă dintr-o poveștire fabuloasă este și „femeia paracliser“ — o namilă fără de care nu se poate înțelege viața colectivității. Ea trage clopotele ținînd treaz comunitatea pentru cele ale spiritului. E de ajuns ca femeia să devină, dintr-o cauză necunoscută, inertă că toată viața localității se schimbă. Clopotele nu mai sună și se caută soluții pentru trezirea la viață a ciudatei bolnave. Adevărate delegații se înființează la piciorul clopotniței, dar nimeni nu știe leacul. Personajele lui Ștefan Bănulescu din **Cartea Milionarului** au resorturi ascunse, ceea ce amplifică lumina legendară a cărții. Între ele se mișcă un Costică Pierdutu — și acesta o proiecție fabuloasă. Un copil minune care învață singur să calculeze, ajungînd la performanțe matematice extraordinare datorită cărora stăpînește ca un împerator insula cailor. Ca în **Cărțile Junglei** el dirijează o oaste a cailor împotriva țăranilor care invadează insula. Un Costică Pierdutu, mai realist, înfățișează C. Toiu în **Moartea în Pădure.**

Faptele de excepție sînt presărate peste tot. Un oraș întreg e supus pieirii pentru că din el au dispărut bărbații. Bătrînele lasă totul în ruină sau inventează contracte bizare pentru menținerea aparentă a vechilor stări de lucruri. Țăranii poartă cu ei o biserică pe roate, așa cum înfățișa și Paul Anghel în **Săptămîna patimilor,** vehicul sacru și misterios. Undeva povestitorul notează că în **Cartea Milionarului** nici un fapt care a mai fost povestit odată nu va intra în pagina cărții. **Cartea Milionarului** e dedicată declarat numai faptelor și ființelor de pomină. Ea este o carte a **memorabilului** și dincolo de înfățișarea fastuoasă pe care i-o întreține cu meșteșug scriitorul structura ei este a unei cronici alimentată de surse orale. Dincolo de lumina mitică stă intenția de a scrie istoria unui teritoriu așa cum a rămas ea în mentalitatea oamenilor simpli. Metopolis reprezintă mai ales trecutul. El este crepusculul definitiv al unei lumi de filieră țarigrădeană. Dicomesia este solul reavăn al acestui univers, care asigură perpetuarea speciei, dăinuirea forței lui telurice, în timp ce Mavrocordat e orașul modern deschis inovațiilor în care transmisiile bizantine s-au distilat devenind pîrghii ale adaptării la noua lume. Bătător la ochi e caracterul livresc al inspirației multor pagini. Sugestia bizantină nu vine atît de la teritoriul real cît din cărți. E o haină fără suficiente aderențe la solul pe care stă. Insuficiența cărții vine și din insuficiența universului imaginar al lui Ștefan Bănulescu. Mihail Sadoveanu clădește universul său mitic localizînd precis. Ștefan Bănulescu se ferește de localizări, deși forța universului său imaginar ar fi fost mai mare dacă rădăcinile lui ar fi fost implintate în real. Contradicția care se naște în **Cartea Milionarului** vine din intenția de a ridica o mitologie unui teritoriu românesc pe de o parte, dar, în același timp, din sistematica ștergere a oricăror puncte de contact cu el.

Pentru că deghizamentele, atît de studiate pe care le întrebuințează prozatorul pentru lumea și personajele lui, nu sînt fără cusur nu este greu să plantăm în geografie și istorie acest univers. Pe scurt, e vorba de cîmpia Dunării care a preocupat pe scriitor și în nuvelele lui. Intenția lui Ștefan Bănulescu este de a dărui o mitologie unui teritoriu aparent fără memorie, de a instala o imagine fastuoasă acolo unde n-au fost cronicari, ci doar inundații de ape și popoare. Romantismul acestui gest frumos este indiscutabil ca și al unora din paginile **Cărții Milionarului.** Dar autorul ne lasă prea adesea să vedem proiectul, să-i urmărim intențiile. **Cartea Milionarului** suferă de absența substanței, de lipsa densității. Ea este pe cele mai multe pagini ale ei prezentarea unei distribuții care nu începe să-și joace cu adevărat drama nici măcar în ultimul moment. Memorabile în carte sînt citeva profiluri de personaje. Interesantă este schița unor destine. **Cartea Milionarului** stăruiește prea mult în preparative, care nu duc în cele din urmă la un firesc punct paroxistic, care a fost avut în vedere de autor. Rolul culminant ar fi trebuit să revină în carte episoadelor cu Filip Umilitul care suferă însă de discursivitate, sînt descărnate, fără pastă și forță unor momente anterioare. **Cartea Milionarului** își impunea singură cota (debutul cărții — apariția omului cu roata — e memorabil) la care nu se ridică decît rareori. Multe pagini produc sentimentul șațiului. Scriitorul intuiește lipsa de substanță a cărții și încearcă s-o suplinească prin revenirile din mai multe unghiuri asupra aceluiași personaj sau eveniment. Materia se subțiază astfel și anume pagini par a fi scrise mai mult cu meșteșug decît cu reala forță de creație.

În finalul cărții o scrisoare revine de mai multe ori sub pana scriitorului fără o motivare profundă funcțională. Procedeul e al exploatării și rarefierii materiei epice cu deliberare. Ștefan Bănulescu simulează în **Cartea Milionarului** densitatea, incontestabilă în nuvelele sale, fără a reuși să-i impună concretețea firească. Romanul despre care vorbește critica nu există. El este pregătit, enunțat, dar nu scris. Structura cărții e mai aproape, credem, de a unei cronici fabuloase decît de aceea a romanului cu care autorul cochetează permanent în **Cartea Milionarului.** Demnitatea stilului nu poate singură salva în întregime descărnarea multor pagini din povestea Milionarului. La sfîrșitul cărții concluzia care se impune este că o nuvelă inedită a lui Ștefan Bănulescu a fost dilatată pînă la proporțiile unui roman. Deficitul de substanță produce însă inegalități importante în **Cartea Milionarului.** Este însă interesantă și impresionantă aici voința autorului de a construi, de a sugera un univers fabulos, de a schița datele detaliate ale acestui univers, dar nu și ridicarea permanentă a acestui proiect la altitudinea creației.

M. Ungheanu

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE ȘERBAN CIOCULESCU,

Cu prilejul celei de a 75-a aniversare a zilei domniei voastre de naștere, conducerea colectivă a Uniunii Scriitorilor vă exprimă sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată, precum și noi succese în rodnica activitate de creație literară și obștească pe care le desfășurați, pentru înflorirea culturii noastre socialiste și a literelor române contemporane.

La mulți ani !

PREȘEDINTELE UNIUNII SCRIITORILOR

George MACOVESCU

TELEGRAMĂ

STIMATE TOVARĂȘE ALEXANDRU PIRU,

Cu prilejul aniversării a celor 60 ani de viață, ani frumoși și rodnici, vă exprim sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și noi succese în activitatea Dv., de creație literară și în munca obștească, puse în slujba culturii socialiste și a înfloririi literelor române contemporane.

La mulți ani !

PREȘEDINTELE UNIUNII SCRIITORILOR

George MACOVESCU

CARTEA DE DEBUT

Mărturisiri și reflecții

Propunîndu-mi, de această dată, să notez cîteva considerații legate de „istoricul“ activității mele desfășurate în cadrul rubricii „Cartea de debut“, nu pot, mai intîi, să nu spun cîteva cuvinte privitoare la premisele și antecedentele ce m-au determinat să-mi asum dificila și plina de răspundere sarcină de a urmări din aproape, metodic, fenomenul literar tînăr din perspectiva apariției celei dintîi cărți a unui autor sau altul. Astfel, nu fac un secret din faptul că o anumită înclinație pentru ceea ce aș numi spiritul pedagogic al criticii — „meteahnă“ pe care nu puțini recenzenți, pueril amețiți de cîntecul de sirenă al criticii „creatoare“, mi-au reproșat-o cu inexplicabilă lipsă de politețe literară — mi-a orientat atenția, în chip natural aș zice, spre activitatea din cenaclurile în care tinerii aspiranți la gloria literară, înarmați cu cea mai candidă ambiție, își prezentau primele lor încercări. Mărturisesc că și acum mă urmărește o vie nostalgie pentru anii de mult trecuți cînd una din dimensiunile activității mele critice consta în frecventarea pasionată a cenaclurilor literare timișorene, în speță acela de pe lîngă revista „Scrisul bănățean“, devenită „Orizont“ și acela numit „Excelsior“, de la Casa de cultură a studenților din fremătătorul și frumosul oraș de pe Bega. Nu-mi va lua, sper, nimeni în nume de rău dacă voi spune că de „ființa“ acestor cenacluri se leagă însăși amintirea curatei prietenii cu scriitorii tineri timișoreni Dușan Petrovici, Șerban Foarță, Crișu Dascălu, Ion Dumitru Teodorescu, Alexandru Deal, Cornel Ungureanu, Alexandru Ruja, Marcel Turcu, Ion Marin Almăjan, Aurel Turcuș, Andrei Ujică, Lucian Alexiu. Mă gîndesc, totodată, că Sorin Titel, Anghel Dumbrăveanu, Ion Arieșanu și Laurențiu Cernet, confrații tinereții mele literare de la Timișoara, vor fi, desigur, stăpîniți de aceleași înfiorate aduceri-aminte.

Experiența cenaclurilor timișorene, coroborată, se înțelege, cu aceea de cronicar al revistei „Orizont“ (analizam și în acea vreme cu patetic interes cărțile tinerilor !), m-a pregătit în chip temeinic pentru exigentele confruntări critice din paginile „Luceafărului“, legate direct de debuturile editoriale. Consider deci că aici se află una din sursele justeței (cel puțin relative) care străbate opiniile critice formulate în cronicile pe marginea primelor cărți tipărite de scriitorii tineri, azi consacrați, precum Mircea Dinescu, Paul Emanuel, Dorin Tudoran, Dana Dumitriu, Romulus Guga (ca romancier), Valeriu Cristea, Alexandru Papilian, Gheorghe Schwartz, Titu Constantin ș.a. Sigur, n-aș putea zice că întotdeauna am fost în „mînă bună“. De pildă, extrem de optimistele previziuni pe care le exprimam scriind despre întîiul volum al lui Dinu Flămînd, pînă în momentul de față cel puțin, n-au fost nici pe departe confirmate. Reluînd firul, să arăt, în sfîrșit, că în ceea ce mă privește, deci-sivă, pentru clarificarea unor chestiuni de ordin metodologic și teoretic pe care le implică demersul critic dedicat fenomenului literar tînăr, au fost cele cinci „glosse“ în jurul „condiției debutului“ scrise din îndemnul poetului Adrian Păunescu și publicate în „Luceafărul“ la începutul anului 1972 (vd. și în volumul subsemnatului, **Incursiuni critice).** Nu exagerez cu nimic afirmînd că, în bună măsură, am putut depăși starea de inhibiție în care m-am trezit cînd mi s-a făcut cinstea de a susține, împreună cu Al. Piru, comentariul critic al **Luceafărului** la „Cartea de debut“ rememorînd cu maximă luciditate tocmai experiențele mai înainte evocate.

Deși au trecut aproape doi ani de cînd, tot la două săptămîni, scriu despre cărțile de debut (peste cîteva luni se vor aduna o sută de „cronichete“), mărturisesc că îmi este destul de greu să formulez acum unele considerații cu caracter așa-zicînd bilanțier. De altfel, nici nu cred că este oportun să cantonăm exclusiv în asemenea preocupări, intrucît, pe de o parte, socot că sînt încă departe de a-mi fi încheiat misiunea. Consider că nici n-am ajuns măcar într-un punct de vîrf care să îngăduie „o scurtă ochire retrospectivă“ cît de cît eficientă. Pe de altă parte, este de reținut că primul cuvînt al „judecătorului suprem“ — timpul — nu poate fi exprimat decît, eventual, peste doi-trei ani, cînd debutantul de azi va fi scriitor — sau numai

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 9-a

viața cărților

„Cronici afurisite“

● Așa-zisele tablete fotbalistice ale lui Fănuș Neagu *), ajunse la al doilea volum, au mai degrabă un interes literar. Aci izbitoare nu e pasiunea sportivă a autorului, totuși, adevărată și notorie, ci mașinăria stilului, învolburarea de tropi prin care Fănuș Neagu a intrat spectaculos în proza românească. Operă așadar de scriitor și nu de „crainic-reporter“, scurte eboșe eseistice și nu o dată poeme în proză care își iau sportul numai ca pretext.

Cum procedează autorul? El izolează un fapt (al actualității sportive și uneori nici măcar atît) și îl comentează scurt într-o frază amabilă sau malițioasă care cuprinde două-trei imagini paradoxale. Apoi abandonează datele inițiale și dezvoltă tropii, aproape mecanic, proveniți dintr-o deliberată confuzie de domenii. Rezultă cîteva înșiruiri dezlegate de sugestia inițială și cu efect „gratuit“, ca atare eseistic. Nu puterea admirației ori violența vituperării izbesc aici, așadar nu atitudinea morală ci senzitivitatea în fața lumii fenomenale. Fănuș Neagu practic nu elaborează căci emoția e doar un act originar care se dezvoltă apoi pe o cale spontană, în imagini ivite ca în hipnoză, una din alta, aproape mecanic. Nu o dată, cînd metaforele inițiale nu admit dezvoltări prelungi, Fănuș Neagu inventează un eveniment extraneu, cu sugestivitate iarăși senzorială : anotimpurile, meteorologia, vegetalele de tot felul, cu preferință pentru mere, piersici, dafin și, se înțelege, struguri.

Proza peisajelor prăfoase ori solare, din bălți și de pe Bărăgan, n-a atins niciodată în literatura noastră o atît de mare intensitate poematică precum la Fănuș Neagu. Toamna, cu uberitatea ei, este alt subiect de slavă, la fel primăvara germinativă și iarna cea înturturată, cu zăpezi grozave, care predispun omul la recluziune visătoare alături de oala cu vin.

Toate aceste note, combinate cu o intuiție necomună a elementarului, pe toată scara lui, cronologică, vegetală și genuină, dau o proză nepereche a senzațiilor transformate direct în imagine. Nu tehnica e aici baza, căci prozatorul acționează spontan, fără preconceptiune, și nici măcar obiectul. Toată această mașinărie de tropi care se rostogolesc asupra constiinței, dă o impresie de gratuitate și de senzorialitate în aspect pur. Ca stilist, Fănuș Neagu a făcut școală (Marius Tupan, Ștefan Pârvu sînt deja o dovadă) și această culegere de tablete sportive dă, în fapt, încă o dată măsura prozatorului, în exercițiu pur, fără obiecțiunea constructiei și a efectului de ordin moral. Și, în fine, aceste cronici, nu o dată răutăcioase, însă cu grație, și conținînd uneori blesteme sufocate de vegetația metaforică, sînt mai degrabă magice și fabuloase decît „afurisite“.

Artur Silvestri

*) **Fănuș Neagu : „Cronici afurisite“, Editura „Sport-turism“, 1977.**

Evenimente și personaje

● Consacrat pînă acum ca reporter, dramaturg, critic literar, eseist, Paul Anghel apare, cu ultima sa carte *), și în ipostaza de romancier. „Scrisoare de la Rahova“ — ne avertizează autorul — reprezintă cartea a V-a din romanul „Zăpezile de-acum un veac“. Așadar, un proiect grandios din care scriitorul concretizează, deocamdată, doar un fascicol. Este momentul luptei pentru cucerirea Rahovei, secvență importantă din războiul pentru independență, încheiată, cum se știe, cu biruința trupelor româno-ruse comandate de prințul Carol.

Acțiunea romanului se desfășoară pe mai multe planuri, construite fiecare din scurte secvențe, fie legate între ele de prezența aceluiași personaj, fie disparate, care ar trebui să concureze la alcătuirea unei imagini sintetice. Planul dominant este cel în care scriitorul reconstituie atmosfera de pe front. Pregătirea minuțioasă a luptei, așteptarea încordată de dinaintea atacului, retragerea pe poziții și stringerea morților, în fine, victoria atît de mult dorită, sînt scenele care dovedesc asimilarea perfectă a documentului istoric și transformarea sa în literatură. Într-un alt plan, scriitorul intenționează sondarea stării de spirit din spatele frontului, în Bucureștiul „sub starea de rezbel“. Apar acum două personaje interesante, avocatul Răscanu și tînărul Toma Nicoară, intelectual ardelean înrolat voluntar și rănit la asediul Griviței. Se schițează începutul unui conflict între conservatorismul pragmatic profesat de avocat și exaltarea romantică a tînărului, dar scriitorul nu adîncește psihologiile și renunță repede la acest fir, în favoarea descripției. Lipsa de relief psihologic se manifestă la aproape toate personajele romanului, abia creionate, pentru ca apoi să fie abandonate. Singura excepție o constituie portretul prințului Carol, remarcabil prin precizie și finețe psihologică. Ființă rece, calculată, reprimîndu-și orice efuziune sentimentală, prințul acționează ca un mecanism perfect, singura supapă fiind visul, unde persistă obsesia dragostei neîmplinite pentru frumoasa Adela Balș.

În contrast cu rigiditatea structurală a prințului sînt construite scenele pline de vitalitate debordantă cu care poporul își ține datinile : „Ce lume tare! și-a spus prințul. Și ce lume liberă ! și-a repetat“.

Concentrat mai ales asupra evenimentelor și poate de aceea neglijînd personajele, cuprinzînd secvențe remarcabile dar nu întotdeauna favorabile rigorii construcției românești, „Scrisoare de la Rahova“ justifică în ansamblu, așteptarea încrezătoare a realizării ciclului anunțat.

Valentin F. Mihăescu

*) **Paul Anghel: „Scrisoare de la Rahova“, Editura „Cartea Românească“, 1977.**

Un spațiu al aventurii

● **Responsabilitatea actului critic confruntat permament** cu noi date și-o asumă deplin Al. Oprea, autorul principalei monografii dedicate lui Panait Istrati, cartea sa acceptînd de la început condiția deloc comodă a aventurii intelectuale. În cazul Panait Istrati demersul criticului literar are de depășit multiple dificultăți, datorate pe de o parte prejudecăților contradictorii dar rezistente care înconjoară personalitatea scriitorului, pe de altă parte structurii extrem de complicate a scriitorului însuși și în fine, printre alte dificultăți, pe aceea a răspîndirii documentelor pe o arie foarte întinsă, apariția inedită a unor date obligînd în parte la restructurări ale viziunii inițiale. Astfel încît ediția a doua a cărții lui Al. Oprea este, așa cum avertizează autorul, o altă carte. Refuzînd modalitatea, mai comodă, a revizuirii primei ediții critice cu **re-scrie** cartea cu o viziune propice deschiderii.

Alături de faptul că monografia lui Al. Oprea este principala lucrare de referință în bibliografia critică a scriitorului, cartea suscită interes prin atitudinea autorului, care concepe actul critic ca formă vie, dinamică, niciodată închisă, implicînd acceptarea aventurii : „Destinul aventuros al acestui scriitor obligă (...) la aventuri (și avataruri) ale comentariului critic“. Atitudinea lui Al. Oprea implică o desăvîrșită onestitate și un total refuz al comodității. Dacă date apărute ulterior infirmă ipotezele criticului, acesta nu ezită să recunoască acest lucru față de sine însuși și față de cititor, după cum nu ezită să-și restructureze cartea.

Caracteristic pentru poziția critică a lui Al. Oprea este refuzul său, cu caracter implicit polemic, privitor la schema „sacrosanctă“ a monografiei compartimentate „viață-operă“. Este preocupat în primul rînd de ceea ce determină în mod intim opera „structura psihică a autorului“, temperamentul său, motivațiile profunde ale reacțiilor sale de moment și ale creației. Criticul nu încearcă „a subsuma particularitățile artei lui Istrati unei formule anume“ ci, dimpotrivă, să înțeleagă omul și opera în marea lor complexitate ireductibilă.

Reconstituind destinul omului și valențele operei, Al. Oprea abordează în mod elegant **polemic** problemele dificile ale existenței umane și literare a lui Panait Istrati, cu aceeași atitudine fundamental comprehensivă, care asigură pertinența judecăților critice și justețea intuițiilor.

Sultana Craia

*) **Al. Oprea : „Panait Istrati“, Editura „Minerva“, 1976.**

Sub „zodia“ lui Blaga

● Această nouă carte de versuri semnată de Florin Costinescu,*) atestă un discret temperament elegiac și, ceea ce este mai interesant, așezat sub „zodia“ lui Blaga. Iată un fragment în care transpare, prelucrat, motivul panic. „Mor zeii unul după altul / cu piepturile în săgeți — un cîmp, un cer, / Mor zeii-bătrîni cu ochii tragici / le pling adînc și fără lacrimi / înțelepciunea ce le-o cer“. În alt loc întîlnim, parcă, neliniștea și căutările sufletești din „Poemele luminii“ : „De o noapte aud valuri sub poduri / secerind, secerind, secerind / sufletul, țărm cu fiorduri / urcă ape mari pînă-n gînd“. Cert este că situîndu-se în acest spațiu poetic Florin Costinescu și-a găsit cadența potrivită. „Harul“, „fructul“, „dezamăgirea“, „rotunjirea“, componente metaforice ale mitologiei poetice blagiene, sînt tot atîtea puncte de pornire, nuclee formative ale propriului demers : „Din vară-n vară : struguri, vii și dealuri / și apele între aceleași maluri, / schimbați doar noi, și-n rău și-n bine / simțim cum cade roua pe destine // Ce har au fructele ! se rotunjesc și țipă / dezmărginînd o formă nouă-n clipă / ce har și ce prisos de soare / pe ramul beat de legănare...“ Limbajul este „plin“, expresiv, accentul cazînd pe conotațiile picturale ale cuvîntului și mai puțin pe nuanțele sugestive. Ceea ce nu exclude prezența sensului simbolic ca în această aforistică piesă lirică : „Ocol dau pădurii în care frăgezesc aerul căprioarele / menit s-o colinde e doar soarele // Eu la margini alerg și prin taine înot / să intru în ea, s-o cutreier nu pot // Răsuflarea mi-o-ngădui cît și-apleacă iarba un fir, / mai mult în preajma pădurii nu pot să respir // În zadar mă certi, în zadar mă-mpaci / și-mi spui că pădurea ce-o văd nu are copaci // Eu îi simt și în somn, fremătînd, alergînd, / dintr-un vis în alt vis, din tîrziu spre nicicînd“. Volumul „Numărătoare de aștri“ marchează un remarcabil moment în traseul poeziei lui Florin Costinescu.

Paul Dugneanu

*) **Florin Costinescu : „Numărătoare de aștri“, Editura „Albatros“, 1977.**

Poemul privelиștii

● O poezie scrisă „de plein air“, în „aerul vibrînd“ în care formula impresionistă a naturii văzute prin intermediul temperamentului există alături de aceea modernă a temperamentului văzut prin intermediul naturii, un cîntec transparent și iradiant al PEISAJULUI INTIM și **eroic,** descoperim în ultima carte *) publicată de Violeta Zamfirescu. Deci nu întîmplător sumarul, așezat sub forma unor versuri, naște **Poemul privelиștii** ca o artă poetică dezvăluită ce însumează recapitulînd temele volumului. Văzul e un izvor de cunoaștere, o cale de înțelegere a lumii și a propriului eu, la Violeta Zamfirescu. Privirea e rînd pe rînd uimire **(Cînd privind),** euforie, înfiorare **(Cartierul meu),** dragoste **(Ca o fișie de lumină, dragostea),** invocație **(În vîntul bun),** sentiment al apartenenței istorice **(Istorie).** Ochii reflectă căldura, combustia ființei dar și arderile cosmice. Sînt un însemn al vieții, „matca dorului / căutînd idealul ori spațiul visării“ **(Nu pot privi cu gheață în pupilă).**

Metaforele modelează lumea exterioară sau lăuntrică, așezîndu-le sub filtrul mereu prezent al luminii solare. Lauda e scrisă cu „sămînța soarelui“. Steaua poetei e o stea a dimineții, un astru diurn, iar lucrurile „...fereastra casa inima și dorul / ne arată soarelui oglindiți în ei“. Privelиștea, „imn în mișcare“, cum excelent se autodefinește poeta, decupează energia nedomolită a formelor vegetale, tensiunile spațiului geologic fiind străbătută de o senzualitate mărturisită dar neostentativă. Ea strălucește ardent, e o flacără, amintind prin unele versuri de șerpuirile culorii la van Gogh. Nimic static, decorativ, artificial în aceste poeme, doar uneori pitorescul ori artizanalul smălțuiește imaginile, cum tot uneori enunțul rămîne declarativ, neluminat de „raze dinlăuntru“. Trăind privelиștile țării, poeta traspune adesea cîntecul intim într-un imn. Perspectiva lirică primește în acest caz valențe morale, umaniste, patriotice, sub semnul unui „văz nou“. La Violeta Zamfirescu „poemul privelиștii“, erotic sau eroic, domestic ori cosmic, rural ori citadin, e un cîntec solar ale cărui cuvinte, „dezmierdare de aûz“, adaugă perspectivei geometrice, „perspectiva aerului și a culorilor“, pentru a circumscrie un univers „în aerul vibrînd“.

Doina Uricariu

*) **Violeta Zamfirescu: „În aerul vibrînd“, Editura „Cartea Românească“, 1977.**

Cartea unei clipe

● Apariția unei cărți cu atîta promptitudine, după nici două luni de la acel 4 martie de neuitat, ne obligă să ne aplecăm ochii asupra literei tipărite și să citim ca să nu uităm. Faptul că a fost scrisă și că a fost tipărită atît de repede, demonstrează deopotrivă și promptitudinea reporterului, Mihai Stoian știe să intercaleze, pe parcursul derulării „filmului evenimentelor“, datele științifice, informațiile decupate din ziarele și presa vremii, și nu se dă în lături chiar să noteze „zvonuri“, „fel de fel de pățanii — unele cu sfîrșit fericit, altele cu sfîrșit nefericit — (...) „folclor“ de ultimă oră“, ne avertizează scriitorul. Și nu o face zigzagind, sau rupînd firul acestor evenimente, dimpotrivă.

Cartea este scrisă parcă dintr-o suflare. Este uluitor maratonul parcurs de Mihai Stoian pentru a putea cuprinde cît mai multe și mai diverse date, informații, aspecte. Autorul nu le trece, în materia cărții sale, rece, sec, ca un comentator de ocazie a acestui film, Mihai Stoian face ca totul să capete densitate, tensiune, dar și unitate. Pentru că volumul este scris, după cum am mai spus, cu un suflu integrator.

Scriitorul informează spre a se ști și nu o face îngrozind cititorul, și din contră, narează întîmplări semnificative, petrecute cu ani în urmă la alte cutremure. Este o pregătire psihologică. Adună, selectează, comentează aceste povestiri pentru a crea sentimentul comunicării între generații. Este, astfel, evidentă grija pentru om.

Derularea filmului evenimentelor de la „4 martie și după...“ este făcută de un regizor abil și inteligent, iar comentariul este susținut de reporterul și scriitorul mereu prezent, mereu angajat. Dar scriitorul se simte dator să recunoască că „această carte n-ar fi putut fi scrisă, fără contribuția hotărîtoare a confraților mei, permanent prezenți — de la 4 MARTIE ȘI DUPĂ... în iureșul evenimentelor. Mă simt dator să-i citez pe cei din textele cărora m-am inspirat sau am reprodus (cerîndu-mi scuze pentru vreo eventuală omisiune)“. Mihai Stoian nu adaugă, însă, că nimeni nu s-a încumetat, pînă acum, să ducă pînă la capăt munca de scriere a unei cărți — a unei asemenea cărți atît de deosebite — care te implică, care te obligă ca scriitor.

Și nu ne putem opri fără a nu cita „Însemnarea“ din chiar prima filă a cărții, care sună ca un crez : „Scris-am eu... Ca să se știe, că am scris cu mîna de țărînă, mîna putrezește, iară cine citește tot pomenește“...

Mihaela Ursul

*) **Mihai Stoian „21h 22' Seism 4 MARTIE ȘI DUPĂ...“ Editura „Eminescu“ 1977.**

arhiva «Luceafărului»

luceafărul
REVISTA A UNIUNII SCRIITORILOR
LUCEAFĂRUL
Luceafărul
Simbolul Unirii

pagini de jurnal

O sumă de cuvinte

Zi de zi, memoria mea devine tot mai selectivă. Mai esențializantă. Reținînd momente-eveniment. Unele, la care am participat nemijlocit, ar putea interesa istoria literară. Un atare moment-eveniment este apariția, la 15 iulie 1958, a revistei **Luceafărul.** Ideea înființării unui bilunar (sau săptămînal) menit să fie o tribună de afirmare a noilor promoții era însă cea mai veche. Prin revenirea lui Mihu Dragomir ca redactor șef la **Tînărul scriitor,** ea a început să capete caracter de urgență. Din vara lui 1957 visam, pînă la cele mai mici amănunte tehnico-redacționale, formula proiectatei publicații. De la rubricile fixe pînă la paginație. Lascăr Sebastian a fost invitat să-i imagineze macheta. Comandă pe care, cu priceperea lui de vechi meseriaș în ale gazetăriei, a și executat-o. Am apelat apoi la experiența lui Georgescu-Biss. Hotărîtoare. Consultam, în paralel, la Biblioteca Academiei, periodice interbelice, pentru eventuale sugestii materializabile în spiritul intențiilor noastre. Dar ceea ce ne preocupa la modul major, concomitent cu elaborarea articolului-program, era să găsim un titlu adecvat noii reviste. Titlu care să ne reprezinte, ca atitudine existențială, ca virstă, ca prezență, ca aspirații, ca destin socialist, ca oameni ai unei actualități care își trage sevele din cultul tradiției și se judecă pe sine de la altitudinea viitorului. Căutam, cu Mihu Dragomir, echivalențe pentru concepte ca „acum", „azi", „timp", „spațiu". îi invidiam pe cei ce reduseseră în circuitul conștiinței publice un nume precum **Contemporanul,** ne gîndeam la **Bluze albastre, Cuvîntul liber, Reporter** și la nenumărate altele, inclusiv la **Luceafărul.** Eram părinți incapabili să decidă cum anume să ne anunțăm copilul la starea civilă. Toamna am fost primiți de conducerea operativă a Uniunii Scriitorilor, unde, rînd pe rînd, diversele variante se aneantizau. Unde, de față fiind și Zaharia Stancu, acesta, cumpănindu-le, a demonstrat că dintre toate propunerile cea demnă a fi luată în considerare e **Luceafărul.** Ca simbol al veșnicei tinereți eminesciene. Soluție adoptată în unanimitate. Titlul exprimînd un **credo,** cu infinite implicații afective. În funcție de reverberațiile căruia trebuia scris articolul-program și structurată riguros, ca problematică specifică, revista însăși. În decembrie, **Tînărul scriitor** își încetează apariția, socotindu-și misiunea îndeplinită. Cînd redactam editorialul de rămas bun, inserat pe ultima filă, eram cuprins de justificate melancolii. Dar și de nu mai puțin justificate speranțe că **Luceafărul** va străluci pe firmamentul literelor românești. E ceea ce exprima și Mihu Dragomir în proiectul de articol-program pe care într-o noapte, împreună cu Ion Dodu Bălan, la Mihu acasă, l-am discutat și răsdiscutat, paragraf cu paragraf, virgulă cu virgulă. Curînd, numărul de probă era definitivat. Purta pe frontispiciu data : „20 februarie 1958". Îl văd și acuma cu ochii amintirilor. Dominat, în pagina întîi, de un superb desen, **Tinerețe,** purtînd semnătura Ligiei Macovei. Pagina a doua, consacrată recenziilor, avea ca titlu generic **O sumă de cuvinte.** Pagina a treia era deschisă de un reportaj, **Mecena stă la Mediașul aurit,** iscălit de Petru Vințilă. Reportaj programatic, avînd ca subiect invitația adresată Uniunii Scriitorilor de colectiviștii dintr-un sat bănățean de a trimite la ei poeți, prozatori, dramaturgi care să ia contact la sursă cu viața adevărată. Spezele fiind suportate de localnici. O altă pagină avea la etaj „mențiunile critice" ale lui Perpessicius, iar la parter „cronica literară" a subsemnatului. Două generații. Vorbind despre actualitate. Teodor Vârgolici, la rubrica **Acum cincizeci de ani,** consemna evenimente istorico-literare. Mihu Dragomir se întreținea sub pavăza fascinantului vers eminescian **Dintre sute de catarge...** cu numeroși candidați la examenul de admitere în republica literelor. Etc. Cu sumarul schimbat, dar cu structura inițială nemodificată, avîndu-l ca director pe Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor, la 15 iulie 1958. **Luceafărul** se înfățișa, lansîndu-se pe orbită cititorilor. Dis de dimineață, colindînd sub razele unui soare mirobolant străzile Bucureștilor, cumpăram, așezați în rînd, la chioșcul din fața cinematografului „Patria" primele exemplare ale revistei. Avînd, fiecare, sub braț, „semnalul" primit cu zece ore înainte, în grădina Casei Scriitorilor, unde redactori, tehnoredactori, tipografi, conducători ai uniunii, colaboratori urasem, ca într-un „divan" cantemiresc, printre „cuțite și pahare", anii frumoși ai pruncului nou născut. „Semnale" purtînd, olograf, semnătura tuturor celor care, responsabili, își asumau riscul de a se confrunta sau înfrunta cu viitorul. Riscul tinereții. Al unei echipe animate de romantism revoluționar. De patriotism. De partinitate comunistă. De sentimentul participării active în agora. De ideea continuității demersurilor ideale. De rolul activ pe care noi, cei ce aveam, în redacție, virsta medie de 33 de ani, îl jucam decisiv, afirmîndune ca spirit novator, ca militanți, ca minți lucide, îndrăznețe, deschise dialecticii și aventurii intelectuale, legătăților și aleatoriului. Timoul, magistrat suveran, n-a infirmat opțiunile fundamentale. Dimpotrivă. Cu nuanțe inevitabile, le-a confirmat. Încît o virtuală (și necesară) istorie a revistei **Luceafărul** ar releva și avataruri, și constante. Fără a putea ignora semnificațiile cardinale ale începuturilor. Succesele celor de azi înscriindu-se în parabola „ștafetei nevăzute", pusă în ecuație de Paul Everac. A zilei de ieri care anunță prezentul și imaginează viitorul. Cu alte cuvinte, a **Luceafărului,** ca astru.

Aurel Martin

Redactorii secției de proză

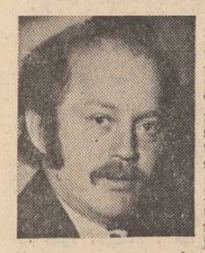

În **Luceafărul** din 1937 mi-au apărut primele povestiri. Pînă la acea dată, publicasem o proză în **Tînărul Scriitor,** o alta în **Tribuna,** și mă găseam nu numai în situația unui student destul de năpăstuit, ci și în cea de „tînăr scriitor" plin de încredere în viitorul său literar. Luasem și un premiu la un concurs de proză, organizat de revista clujeană și eram convins că în fața mea se deschid cele mai luminoase perspective. Primul număr al **Luceafărului** l-am răsfoit cu înfrigurare și emoție. Fusesem anunțat că mi se publică o schiță în acel prim număr și chiar dacă ea n-a fost publicată decît cîteva numere mai tîrziu, bucuria de a răsfoi o revistă nouă, nu mi-a fost cu nimic umbrită. În viața literară de atunci se simțea nevoia unor grabnice schimbări, începuse să bată un vînt mai proaspăt, încît, sînt convins, că nu numai aspirațiile de naiv debutant se legau de noua revistă...

Nu am fost doar singurul debutant care am urcat, în toți acei ani, scările imobilului de pe Ana Ipătescu nr. 15, îndreptîndu-mă spre odăile din fund, spre secția de proză! Astăzi, în acest ceas al rememorărilor care se încarcă, vrînd nevrînd de nostalgie — douăzeci de ani au trecut prin urmare! — începuturile revistei se confundă cu propriile mele dibuiri de începător. În această situație, încerc, în primul rînd, să-mi amintesc cît mai exact ce a însemnat, **atunci,** revista pentru mine : Nu atît o instituție, cu directori și directori adjuncți (care se schimbau din cînd în cînd, fără ca acest lucru să mă intereseze sau să mă afecteze în vreun fel) la a căror situație și funcție să tînjesc cu invidie (astfel de „tineri scriitori" există, desigur, și sînt mîndru și fericit că nu m-am numărat niciodată printre ei), nu, revista **Luceafărul** n-a însemnat, în toți acei ani, pentru mine altceva, decît **un redactor,** redactorul secției de proză, căruia îi aduceam, sau trimeteam prin poștă, încercările mele literare, așteptînd, cu emoție și nerăbdare, verdictul lui. Trebuie să mărturisesc c-am avut, în acei ani ai începutului, o părere extraordinar de bună despre redactori : buna lor credință, generozitatea, receptivitatea și entuziasmul lor, erau pentru mine în afara oricăror dubii. Eram convins că de îndată ce un redactor îmi va citi mapuscrisul, va și jubila de bucurie că a descoperit un nou talent! Nici nu te aștepți — mi-l închipuiam zicîndu-și, înconjurat de manuscrise citite și răscitite — cînd iți cade un talent pe nepusă masă. După părerea mea de atunci, toți redactorii nu făceau altceva cît era ziua de lungă, decît să tînjească după talente noi. Îi și vedeam nemaiîncăpîndu-și în piele de bucurie ori de cîte ori descopereau cîte unul adevărat. Ori găsești o pungă cu galbeni, ori descoperi un talent, aveam impresia că pentru ei înseamnă cam același lucru... În ceea ce mă privește, trebuie să recunosc că lucrurile s-au petrecut așa cum eu îmi închipuiam că este **cît se poate de normal** să se întîmple. Ca într-o poveste cu zîne, am dat, cu adevărat, peste acei redactori de a căror existență în carne și oase **atunci** nici măcar nu mă îndoiam. Abia acum, cînd am ajuns să cunosc mult mai bine „viața revistelor", înțeleg că am fost, după cum spune mereu un foarte bun prieten al meu — **un ins norocos.** Scepticismul, oboseala, plictiseala, nu mi-au ieșit în cale, luînd înfățișarea solemnă și gravă a nu știu cărui redactor, mult prea preocupat de propria-i „operă" ca să mai aibă timp să se mai gîndească și la cei care bat cu timiditate la porțile literaturii. Da, am fost un ins norocos : zînele bune, travestite în redactori ai secțiilor de proză, mi-au arătat drumul pe care să merg, și, cu generozitate, s-au aplecat asupra primelor mele încercări întru ale literaturii. Cum aș putea să nu le aduc mulțumirea mea fierbinte și să-mi întorc privirea spre ei, plin de recunoștință și de dragoste.

Sorin Titel

Sentimente și gînduri

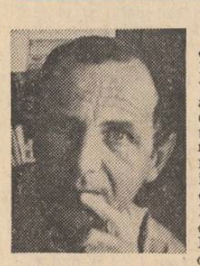

Deși am debutat, calendaristic, la „Victoria" lui N. D. Cocea — în primăvara lui 1945 — iată că adevăratul meu debut consider a fi fost cel de peste aproape două decenii, în paginile „Luceafărului" de-atunci, adică în 1964. Lucram în redacția de la etajul al II-lea, în frumoasa clădire din bulevardul Ana Ipătescu nr. 15. Mă mîndresc și acum c-am fost „coleg" cu (în ordine alfabetică) : Eugen Barbu, Ion Dodu Bălan, Marin Bucur, Ion Gheorghe, Gica Iuteș, Mihai Negulescu, Al. Oprea, Sânziana Pop, Vera Popescu (secretara conducerii), M. N. Rusu, Dinu Săraru, Marin Sorescu, Niculae Stoian și Violeta Zamfirescu... „Mîndria" la care mă refer nu izvorăște din cine știe ce tip de orgoliu scriitoricesc, din faptul că, altcîndva, mi-am tocit coatele pe aceleași birouri cu cei amintiți mai sus sau că unii dintre domniile lor au atins, în ierarhia valorilor, trepte demne de invidiat ; mărturisesc că lucrul cel mai de preț poate fi socotit „spiritul de echipă" care, oricît de paradoxal ar putea să apară, în optica unora, nu echivala deloc cu „spiritul de birouri", dovadă o dețin pentru mine și o astern pe hîrtie abia astăzi : intrînd în redacția „Luceafărului" în primăvara anului 1964, redactorul-șef mă chemă și, fără fasoane și sofistică, îsi întreabă subalternul :

— Ce-ai de gînd să faci, **nea** Mișule ? (aveam în grijă secția de reportaj).

— Păi... să adun cît mai multe reportaje, de la cît mai multă lume bună.

Atît ! Prea puțin ? Nici o aluzie la „persoane" agreate sau neagreate (să fi fost eu chiar singurul... păcălit din tot colectivul ?). Mă rog... Esențial rămîne faptul că nu mi s-a cerut să înfățișez vreo „listă", ci doar „adu marfă încoace". Tonul „boss"-ului era simplu, deschis, deloc fals familiar sau popular. Și din această clipă (prea lesne ?) am simțit că fac parte dintr-o „echipă redacțională" (ceea ce, sincer, într-alte locuri lucrînd, n-am simțit deloc și, limpede, nici vorbă să simt după douăzeci de ani).

Din păcate, destui confrați credeau — și mai cred — că „afară-i vopsit gardul, înăuntru-i leopardul" : încep cu telefoanele și dacă majoritatea îmi răspund favorabil (fie și dintre acei care nu nutreau o simpatie specială pentru **E.B.,** dar apreciau revista și își respectau profesiunea), alții mă determină — pentru a doua oară — să simt că fac parte dintr-o echipă, însă, recunosc, în sensul invers (un fel de căptușeală, nu tocmai curată, a celuilalt simțămînt). Iată și un exemplu memorabil : formez numărul de telefon al unui confrate bucureștean, dumnealui îmi vorbește ca de la nobil la vasal, înghit în sec și stărui, în sfîrșit se înduplecă și admite să-l vizitez a doua zi, după amiază, la ora cinci, pentru a-i explica mai pe larg despre ce anume este vorba... Despre „ce anume" poate fi vorba cînd un redactor de publicație îți solicită un reportaj și nimic mai mult ? A ! dar semnătura, apărută în revista lui X și nu în revista lui Y, pe cine va supăra și ce reacții subterane va declanșa ? Eram prea mic (la propriu și la figurat) ca să mă simt implicat în toate acestea ; așadar, ora 5 p.m., sun la ușă, doritul colaborator mă primește în chiloți (nici măcar de baie — aveam să deduc că... desconsiderarea este la adresa șefului), iau loc în salon (siderat), dialogul se leagă mai rapid decît speram, căci prima (și ultima) întrebare este : „Dar dumnealui personal nu mi-a putut da telefon ? Eu așa sînt obișnuit"... Primul gînd : să născocesc o minciună convențională, să... Zic exact pe dos : „Ei nici nu știe că vă cer colaborarea". Este inutil să mai descriu stupoarea interlocutorului. M-am ridicat (trecuseră, pe ceas, patru minute de la intrarea în apartament), am dat respectuos „bună ziua" și dus am fost. Nici n-am povestit la redacție scena (în fond : insuccesul). De atunci, omul în cauză nu mă vede (deși, în douăzeci de ani, am crescut...).

Rostul acestei amintiri — dacă încerc să-i dau un sens — nu constă nici în blamarea unuia, nici în preamărirea altuia. Cine dorește să umble cu cădelnița sau cu toroipanul, n-are decît s-o facă pe pielea lui ! Am ținut doar să subliniez nocivitatea oricărui fel de **prejudecată** (legată de persoană, de publicație, de echipă redacțională), tocmai acum cînd „Luceafărul" numără — multe înainte ! — 800 de apariții, fiindcă iată cum se poate întrerupe contactul firesc, tovărășesc, **principial** adică, între colegi de breaslă (fie și de generații diferite). Și chiar de-ar fi să fiu bănuit de subiectivitate, mă întorc la cea dintîi afirmație, din capul acestor însemnări : aici am debutat cu adevărat... Era într-un timp în care presa românească nu publica deloc **anchete sociale,** gen pe care „Luceafărul" l-a propulsat cu un simț profesional și partinic remarcabil. Prima anchetă socială, intitulată „Dar voi cum sînteți ?", a avut un ecou favorabil printre cititori, însă n-au lipsit nici scrisori „de protest" ale unor cadre didactice : cum să arătăm „noi" (pluralul... social) că adolescenții aleg drept model mai cu seamă personajele curajoase, decît — să zicem — pe cele modeste : cum să arătăm „noi" că tinerii nu cunosc, în majoritatea lor, dansurile populare ; cum să... Am fost pățiți — conducerea „Luceafărului", respectiv redactorul șef și cei doi adjuncți — la o ședință restrînsă, întîmplarea a potrivit în așa fel lucrurile, încît, sosind cu cinci minute mai devreme, să intru în dialog cu secretara tovarășului la care eram invitați : pe scurt, în cinci minute am „culeș" ceea ce se putea culege în legătură cu odrasla dumneaei. La discuție, meticuloasă, punct cu punct (ancheta conținea 20 de puncte, fiecare cu 5—6—7 variante), mă decid să întrebuințez bomba „A" : îl întrerupt pe tovarășul R. — zău ! — și-l întreb : „Nu-i așa că copiii dumneavoastră joacă tenis ?" Merita să-i vedeți expresia — dar și a însoțitorilor mei care, limpede, de la bun început, s-au declarat, toți trei, absolut solidari cu subsemnatul. „Da, joacă". Lansez și bomba a doua : „Nu-i așa că secretara dumneavoastră are un băiat care... așa și pe dincolo... (înșir ce aflasem cu cîteva clipe mai devreme)". Tovarășul nu mai are replică, în schimb are umor și zice : „Bine, bine, doar nu v-am chemat aici ca să vă tăiem capul, etc. etc.". Iar eu de colo : „Carevasăzică recunoașteți că am și eu **talentul** ăsta, să iscodesc, să aflu și să iubesc copiii, adolescenții ?". Peste un an, i-am trimis o carte cu dedicație, în care inclusesem ancheta socială cu pricina — bineînțeles după ce am luat premiul Uniunii Scriitorilor pentru „Reporter în anchetă"...

Ce legătură strictă au toate acestea cu „Luceafărul" ? Așa cum omul nu-și alege părinții, cred că nici autorul nu-și premeditează, realmente, chenarul de literă și suflet în care debutează. Esențială rămîne **stima reciprocă** (existentă permanent în redacția în care am lucrat, indiferent de virste, preferințe, prietenii și cîte altele), singura garanție în alb că nici un talent (mai mare sau mai mic, dar **talent)** nu va putea fi nedreptățit în numele altor criterii discutabile, pieritoare ca și noi înșine. Anii aceia nu-s prea de mult ca să nu mai vibreze în conștiința noastră, reverberînd sentimente și gînduri, configurînd o perioadă care, rămîne, mai ales prin opere, dar și prin modeste însemnări.

Mihai Stoian

Masa «prezidentului»

Se petrecea în anul 1968 Cenaclul Nicolae Labiș, aflat o vreme în eclipsă, își reluase activitatea sub oblăduirea Uniunii Scriitorilor și a revistei „Luceafărul", avînd în frunte ca președinte, pentru a-și sublinia personalitatea, pe Miron Radu Paraschivescu, M.R.P. sau Miron, cum îi spuneau deopotrivă tinerii și bătrînii săi prieteni. Mentor strălucit în prezenta căruia căpătau lustru chiar și figurile mai palide ce i se succedau în preajmă, om care se iubea prea puțin pe sine, împărtindu-și cu generozitate timpul și ideile cu „concurența", cum spunea, Miron Radu Paraschivescu reprezenta în cenaclu primul și principalul punct de atracție prin însăși prezența sa nelipsită de la sedințe. Spre deosebire de mulți conducători de cenaclu pe care i-am cunoscut în „exercițiu" poetul „cinticelor", autorul de subtile traduceri din mari autori, marele gazetar sub aripa căruia au crescut și s-au format inteligențe de presă refuza cu obstinație să se aseze în prezidiu, să **prezideze** deci cenaclul, calitate pe care nu i-o contesta nimeni, măcar pentru simplul motiv că era foarte iubit de cei de față, și nu numai de aceștia. Insistențelor noastre de a trece în locul de unde putea fi nu numai văzut mai bine, dar și auzit, le răspundea prin absentă. Nu auzea, pare-mi-se, se strecura printre scaune și se așeza pe un scaun lateral sau pe o canapea, așteptînd să înceapă cenaclul, spre marea ciudă a celor care, fără cine știe ce veleități literare, veneau mai ales să-l vadă și să-l audă. Pîneînțeles că în fața unei asemenea încăpățînări a poetului, din respect și iubire pentru el, masa prezidiului a fost ignorată ca și pianul din stînga ei, însă spre marea nemulțumire a lui M.R.P. „locul s-a mutat după președinte", odată cu debutanții care citeau în cenaclu. „Du-te dragă, mai în față, îi îndemna M.R.P., du-te la masă, să te vadă lumea". Cine însă îl asculta ? Emoționați, crispați, tinerii poeți și prozatori se tîntuiau singuri lîngă el. Știau ei că, nu de puține ori, singurul care era în stare să potolească cerbicia criticii, a „caracudei" mai ales, era el, Miron. O ironie blîndă, un simplu gest sau o privire înțelegătoare erau suficiente ca să mai „înmoaie" pe criticii de ocazie care cereau capul celui care citea în fața lor. Autoritatea lui Miron Radu Paraschivescu nu era „instituită", cît înțeleasă ca expresie a spiritului său tolerant de „poștaș" la revistele literare, de-a lungul unei întregi vieți, a blîndeții ochiului său cu versurile altora, necrutător cu ale sale. Cred și astăzi, datorită lui, că un cenaclu nu are doar menirea de a descoperi și promova talente literare, ci și pe aceea de a sublinia personalitatea celui ce este în fruntea lui, faptul că un mare poet sau prozator te ascultă și te comentează constituind garanția unui moment de neuitat pentru un tînăr debutant. Și pentru aceasta l-am iubit pe Miron Radu Paraschivescu.

Iulian Neacșu

Acum vreo 20 de ani...

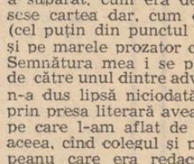

Încep prin a mărturisi că prezența mea în presa literară o datorez, aproape exclusiv, revistei **Luceafărul** în paginile căreia am debutat acum aproape douăzeci de ani. Pe atunci se pătrundea mai greu în paginile publicațiilor literare, dacă nu te cunoștea nimeni din redacție nu erai luat în seamă. Spre șansa mea, la **Luceafărul** scriau, fie în calitate de angajați, fie de colaboratori, cîțiva colegi sau cunoștințe din facultate, între care unii dintre ei au devenit, pentru o bună bucată de vreme, oameni cu răspunderi redacționale. Să-i numesc : Aurel Martin, I. D. Bălan, Gh. Achiței, Marin Bucur ș.a. Prin I. D. Bălan l-am cunoscut pe poetul Mihu Dragomir, care tocmai luase conducerea publicației. Era un om generos, foarte apropiat, fără morgă și, ceea ce mi-a plăcut mult, un entuziast. Primea pe oricine voia să discute, nu era nevoie să fie anunțat, planificat etc. Nu-mi amintesc dacă treceam prin vămile secretarei. Avea dorința de a face din **Luceafărul** o revistă vie, interesantă, care să fie citită cu pasiune și folos. Întîlnindu-mă odată pe scările redacției mi-a zis : „Scrie ceva polemic, care să șocheze inerțiile și reflexele rutiniere". Cînd la conducerea revistei a venit Eugen Barbu, o asemenea mentalitate, de revistă „vie", s-a perpetuat, accentuîndu-se, ceea ce a dus, nu o dată, la raporturi incomode cu unii autori mai susceptibili. Dar tocmai asta căuta redactorul șef. Și cred că, din această mentalitate, să-i spunem beligerantă, literele românești n-au pierdut totdeauna. Dimpotrivă. Ceva din acest spirit insurgent al revistei se menține și azi și nu întîmplător în raport cu alte publicații literare, poate prea „cuminți", adică prea grijulii cu menajamentele, rubricile **Luceafărului** încep cu cronica literară, fac mai puțină „diplomație".

La **Luceafărul** am debutat, să spun așa, într-o manieră „combativă" specifică publicației. Apăruse în 1958 o carte despre Zaharia Stancu, un fel de monografie, scrisă într-o manieră eseistică. Autorul ei : Sorin Arghir. Cartea mi s-a părut excesiv de laudativă, cu aprecieri retorice, un fel de panegiric supărător și cu elanul tinereții de atunci, cu convingerea nestrămutată în sentimentul nealterat al valorilor și cu dorința proprie debutanților, de a face „ordine" în literatură, am scris o cronică intolerantă, aproape violentă, lipsită de „abilitatea" pe care o dă experiența publicistică. Cronica a apărut cum o scrisesem, fără nici o modificare, ceea ce mi-a dat, mai întîi, o mare satisfacție precum și curajul de a continua pe aceleași ton. Cronica mea a supărat, cum era de așteptat, pe cel ce scrisese cartea dar, cum era mai puțin de așteptat (cel puțin din punctul meu de vedere) a supărat și pe marele prozator care a fost Zaharia Stancu. Semnătura mea i se părea un pseudonim folosit de către unul dintre adversarii săi, de care de altfel n-a dus lipsă niciodată, și de cîte ori îl întîlnea prin presa literară avea o reacție de iritare, lucru pe care l-am aflat de la apropiați de-ai săi. De aceea, cînd colegul și prietenul meu, Valeriu Râpeanu care era redactor la **Gazeta literară** în timpul directoratului lui Zaharia Stancu, mi-a solicitat colaborarea, mi-a propus un pseudonim : I. Colibași (de la numele satului meu) cu care am semnat vreo doi ani, dar numai la **Gazeta literară.** Mai tîrziu, după 1964 cînd, întîmplător, i-am fost prezentat autorului lui **Desculț,** marele prozator părea să se mire că, totuși, nu eram un adversar vechi, ascuns după un pseudonim, ci un tînăr.

Am colaborat la **Luceafărul,** în toate perioadele legate, fiecare, de numele redactorilor șefi : Mihu Dragomir, Eugen Barbu, Virgil Teodorescu, Nicolae Dragoș. Schimbarea conducerilor n-a fost niciodată (cel puțin pentru mine) motiv de schimbare a colaboratorilor. Iată de ce între toate publicațiile la care scriu, de circa două decenii, **Luceafărul** îmi este mai aproape. Orice propunere de a scrie în paginile **Luceafărului** îmi produce o satisfacție aparte.

Pompiliu Marcea

Eternul debutant

Nu m-am considerat niciodată un „profesionist" în materie de **Poșta redacției** și, de aceea, nutream o reală curiozitate pentru fiecare plic pe care-l deschideam. Trebuie să mărturisesc că pentru mine nu era important să am o „clientelă" a **Poștei redacției.** Nu cred într-o „evoluție" îndelungată și anevoioasă a veleitarului care, azi scrie prost, după 3 ani de „deocamdată nu" începe să scrie ceva mai bine, după alți cîțiva ani de încurajări politicoase se „perfecționează" și reușește performanța de a fi inserat prin vreo „Antologie a Poștei Redacției" de unde, poate, după alți cîțiva ani de trudă epistolară are fericirea de a i se publica una sau mai multe poezii fatalmente anodine (mai ales după atîta „cizeleală și șlefuire") și cu asta s-a cam încheiat „cariera" condeierului. Consideram, și am rămas cu această convingere, că dacă un nume nou nu reușește să smulgă Marele Semn de Exclamație după primele 2—3 corespondențe, ar trebui să se sustragă tentației de a mai scrie la o redacție, cel puțin pentru o bună bucată de timp. Nimic nu ajută talentului mai mult decît reculegerea, într-un fel de „examen de conștiință" al darului cu care toți, deopotrivă, ne simțim, pînă la proba contrarie, înzestrați de zei ori de muze.

Și, trebuie să recunoaștem, șansa de a rosti cu succes „marele sémn de exclamare" o ai, ca deținător al unei rubrici de **Poșta redacției,** poate o dată, sau de două-trei ori în viață, niciodată mai mult. În astfel de cazuri rare, orice ezitare, sau prudență exagerată devine de neînțeles. Scriitorul este, așa cum s-a spus, un perpetuu debutant. Condiția este însă ca debutantul să nu se transforme din vina lui sau poate a noastră într-un perpetuu veleitar, client timp de decenii al vreunei poște a redactiilor, care îi urmărește dăăcitor și patern „evoluția" problematică. E limpede că sub un anumit nivel estetic orice „sfat" (care nu este o negație hotărîtă) devine absurd. Iar în cazurile de foarte rară și fericită excepție a întîrzia într-o temperare „pedagogică" a debutantului numai din plăcerea de a-l „forma" (operînd, însă, de cele mai multe ori, doar o inhibiție a elanurilor sale genuine și de neconfundat) mi se pare doar un act de, aparent binevoitoare, tiranie. Valoarea, atunci cînd ai sentimentul că ai depistat-o, se cere clamată sus și tare, publicată întens și cu o îndirijire care poate să uimească la început, să irite chiar pe aceia care nu reușesc să vadă într-un debut decît stîngăcia, nu și flacăra zeilor, pîlpîind prevestitor. Am văzut că un profesor de înot își aruncă fără ezitare elevul în apă, nu întîrzie ani de zile în explicarea savantă a mișcărilor descompuse sau a ritmurilor respirației. Metafora apei nu-i o gratuitate, aici, această aruncare hotărîtă a ucenicului în apă este în fond o baptisimă, și fără ea nu se poate.

Dintre sutele de răspunsuri pe care, în cei vreo trei ani cît am ținut **Poșta redacției** la **Luceafărul,** le-am publicat, unele, cred, mă răsplătesc pentru timpul cheltuit cu toate celelalte. Doresc să citesc unul dintre acestea în întregime : „M-au emoționat versurile dumitale (N.N.). Virsta dumitale (numai 19 ani) îți dă dreptul să îți asumi poezia ca un destin și să i te dedici. Dar, în primul rînd, talentul dumitale, proaspăt și de o indicibilă candoare copilărească, te îndreptățește la aceasta. Versurile pe care mi le-ai trimis m-au cucerit, de aceea îngăduie-mi să citez din ele, rezervîndu-mi totodată bucuria ca într-unul din numerele viitoare să îți publicăm, în măsura disponibilităților de spațiu, cîteva poezii : **Sînt tînăr, Doamnă :** „Sînt tînăr, Doamnă, vinul mă știe pe de rost / Și ochiul sclav îmi cară fecioarele în sînge / cum aș putea întoarce copilul care-am fost / cînd carnea-mi înflorește și doar uitarea plînge // Sînt tînăr, Doamnă, lucruri am cîștigat / ca să prieep căderea din somn spre echilibru / dar bulgări de lumină dac-aș mînca sătul / nu m-aș încape încă în pielea mea de tigru // Sînt tînăr, Doamnă, tînăr, de-aceea nu te cred / oricît ai spune timpul nu își ascute gheare / deși arcașii cetii sore mine își reped / săgețile vestirii, sînt tînăr. Bună seara". Cît orgoliu copilăresc, cîtă inocentă cruzime este în versurile dumitale, atît de „demodate" și totuși atît de fermecătoare și proaspete ! Chiar dacă vei dori să renunți cîndva la poezie, cred că nu vei putea. Îți doresc sincer mult succes. C. B.". (**Luceafărul** din 4 oct. 1969).

Trebuie să mărturisesc că multe alte plicuri cu poezii erau mai aproape de o asa zisă „perfecțiune" dar numai pe „naivul" Mircea Dinescu (căci de el era vorba) simțeam nevoia să-l „blestem" în felul acesta mai puțin obișnuit : „Chiar dacă vei dori să renunți cîndva la poezie, cred că nu vei putea". Am avut norocul ca Ștefan Bănulescu nu numai să-mi împărtășească entuziasmul ci și să și-l asume, și astfel un poet care, poate, ar fi titubat încă multă vreme pe la postele redactiilor, a început să se desfășoare, spre cinstea lui, tot mai furtunos.

Condiția creatorului este aceea a unui etern debutant. De aceea dragostea unor Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ștefan Augustin Doinaș, față de orice talent aflat în punctul de origine, am simțit-o ca fiind profundă și totală. Spiritul poetului se întoarce necontenit, ca o pasăre, către acel „loc geometric", care este primul impuls al marilor sau al micilor Sorti.

Cred, totodată, că este de datoria criticilor să citească atent rubricile de **poșta redacției.**

Cezar Baltag

La o ședință a Cenaclului revistei «Luceafărul»

poeme de

dan laurenţiu

Baia de purpură

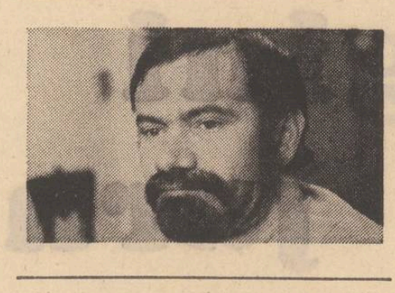

Candela aprinsă în altarul de pe fundul măii
te urmăreşte ca un copil al nimănui
de-a lungul acestor copaci ai întunericului
pe unde treci singur invocindu-ţi bătrineţea

din frunziş te priveşte ochiul ironic
şi într-un fel resemnat că
nu vei ajunge prea departe
şchiopătezi în curînd o să cazi

în genunchi bolta cerească
îţi va spune adio ca zborul
acestei păsări nocturne care-şi caută cuibul
ciripind într-o limbă transcendentală

clipocitul stelelor deasupra capului
şi lacrimile sărate albindu-ţi genele
ca stalactitele încet încet luminînd
problema acelei peşteri infailibile

în care vei începe să cugeţi
la anii fără sens la drumul
însingerat pe care te-a urmărit o fiară
cu ochii albaştri alungindu-te mereu înainte

pînă aici în sud unde iată
bătrînul poet şchiop şi cochet
răstăţat de zei şi de oameni
căţărîndu-se pe scara lui Iacob îţi sapă

cu mila şi credinţa şi speranţa
singelui său ţîşnind ca o sărbătoare
o groapă de purpură în cerul albastru
baia supremă care i se cuvine unui geniu

Reproche d'amour

O dimineaţă de primăvară sau un reproş
pentru cei doi care pornind pe străzile
oraşului
n-au mai citit avertismentul scris în adîncul
inimii
memento pulvis es et in pulverem reverteris

o dimineaţă pe scara descendentă a unei
labile construcţii umane adăpost al iubirii şi
morţii
fericire a somnului cu blazonul infailibil
al artei moderne primum scribere deinde
vivere

lumina cortului care se prăbuşea
în urma lor hoţi şi tîlhari
ieşind din întuneric dînd foc
altarului care le-a promis

speranţa unui copil nemuritor
în urma lor cerul bubuind
şi strigătele mute ale celor două umbre
urmărite de cuvinte fără iluzia

nici unui timp nici unui suris
nici unei morţi sanctificabile
sub acoperişul tandru al lumii
o dimineaţă rugîndu-se la păsări

şi autobuze care nu prevesteau nimic bun
aşa cum lumina sacră a lunii
a îngropat sub ruine cele două guri
intrate în panică finis mundi

o dimineaţă împotriva lui Protagoras
cînd tăcerea este măsura tuturor lucrurilor
a celor din cer precum că sînt
şi a celor de pe pămînt precum că nu sînt

o dimineaţă de primăvară cînd ea a spus
nu merge cu mine mai departe
să aruncăm în prima pubelă aceste păsări
negre
care ţin în gheare aceste resturi de cuvinte

Motanul negru

Drumul galben şi roşu scufundat în
marea visînd unicornul contemplîndu-se
în oglinda amurgului cînd vara augustă
îşi scutură fecioarele pe ţărm ca pe nişte

frunze de aur ochii mei liniştiţi astăzi
de o pace pe care o singură dată
am mai cucerit-o în clipa cînd Socrate
bînd cupa armoniei perfecte m-a învăţat ce
este filosofia

în cadrul uşii — unde e casa în nouri
în cadrul uşii chipul tău surizînd
enigmatic la demonul care a oprit timpul
te conjur să fii bună

ca stelele de pe cer luminînd
drumul robilor
te privesc din tot universul
zguduit de hohote de ris şi de plîns

o bufniţă izbindu-se de ziduri şi arbori
am ajuns mi-am pierdut umbra
în plină zi în divina lumină a soarelui
ca un orb arată-mi calea în noapte

în noaptea în care ştiu că nu dormi
şi chipul tău suride enigmatic
la motanul negru care tresărind în somn
îţi citeşte fragmente din această scrisoare
obscură

Promisiunea

În pragul casei mele stînd pe
o piatră albită de trecerea timpului
ca mine însumi care nici
nu-mi mai aduc aminte de cînd trăiesc sub
acest soare

te-am aşteptat privind
cu vederea din ce în ce mai slabă pe măsură
ce se lăsa întunericul să apari în lungul străzii
care se pierde cu bocetul ei mut sub valurile
mării

un pescăruş cu pene imaculate de frig
şi-a construit întreaga după amiază
un cuib pe umărul meu drept
aşteptîndu-şi iubita să se întoarcă din lumea
largă

a venit seara şi eu nemişcat
ca o stîncă cenuşie la capătul drumului
cu umilinţă mă rog să înceteze bocetul mării
să pot auzi clipa sosirii tale aici

a trecut vara
într-o zi îmbrăcată în rochia
ta albă ca zăpada
fluturîndu-ţi pînă la călcîie

te-ai oprit o clipă lîngă o piatră
cu hieroglife impenetrabile
şi ai plecat repede cu lacrimi de fericire în
ochi
încălzind la sîn un pescăruş rătăcit de iubita
lui

Întîlnirea de la mare

Păşind cu sfială în amurg pe acel
bubuit inconsolabil al mării
cu privirea scufundată în tăcerea albă
care mă ajută să-mi aduc aminte de viaţa

unui înger pierdut pentru totdeauna
în labirintul feroce al unei limbi umane
în amurg abia trăgîndu-mi sufletul ca o ruină
invadată de haosul de vorbe al promenadei

cu hohote albastre de valuri
curgîndu-ţi pe umeri
ai apărut o clipă tu sirenă din antichitatea
soarelui
pe acest ţărm unde-mi petrec de unul singur
vacanţa

şoptindu-mi la ureche OK popor de zei
pe unde ai rătăcit atîţia ani
m-a biciuit un demon cu o coadă lungă
şi-am învăţat limbajul morţilor

mîna mea tremură ca o pasăre speriată
în palma ta mătăsoasă
o rămîi tu nălucă ori sumbră femeie
nu mă lăsa singur între aceste cuvinte

şi cu vorbe de argint
de va fi să te alint
un siren şi o sirenă
îmi vor duce neagra trenă

la uşa casei mele lătră un cîine galben
gelozia în patru labe nu mă lasă să
dorm
asemenea valurilor spărgîndu-se
de aceste ţărmuri
inima bate în pieptul meu
cu tunetul veşniciei

ecuaţii ?

radu petrescu

„Îţi spuneam, dragă Zizi, îi zise domnul Atanasiu, foarte în vîrstă şi mult smolit la faţă, pe care îl abandonase în hol, singur, cît stătuse de vorbă cu Orleanu, că eu, pe Leon îl cunosc de mult, nici nu-mi mai aduc aminte de cînd, parcă de cînd mă ştiu. Ce om deosebit !“ „Vrei o dulceaţă ?“ îl întrebă ea, surizind silit şi clipind des, pe Mihai. Domnul Atanasiu cu fulgii puţinului păr alb sticlindu-i în două smocuri conice pe frunte, sorbea tare din cafea. „Dar de un lucru îmi amintesc perfect, continuă de pe catedra fotoliului său, că atunci cînd l-am cunoscut, am simţit pentru el atîta simpatie încît, înainte chiar de a-i strînge mîna, am avut impresia (aici, printre sorbiturile mari ale vizitatorului se întîmplă ceva care pe Zizi o făcu să-şi strîngă tare buzele şi nările) că îmi este prea bine cunoscut (întîmplarea se repetă, aşa încît tînărul se ridică, deschise fereastra şi un jet de aer curat îi smulse bandajul îmbibat cu sulf care îi strînsese tot capul, iar Zizi privi uşurată însă şi cu temeri fereastra deschisă), cum să-ţi spun, am avut o puternică senzaţie de **déjà vu, déjà connu“** şi puse ceaşca goală pe farfurioară şi farfurioara pe masă. Degetul mic al mîinii în care ţinuse ceaşca, mult depărtat şi erect, îşi pierdu turgiditatea, reveni lîngă celelalte, ca o coadă retrasă între picioare. În ochii trecuţi de la Zizi la Mihai şi îndărăt, deja văzutul, ţiuitor, şi deja cunoscutul, asemeni, sincopau o lumină stafidită, zaharoasă. Înfricoşată de curent, întrucît Atanasiu continua să vorbească arătîndu-şi măselele de aur pînă la capăt. Zizi ieşi din încăpere cît să aibă timp nepotul ei, al cărui ochi încă nu-i văzuse, să închidă fereastra şi, cînd rămaseră singuri, trimise femeia de la bucătărie să aerisească iar ea îl duse pe Mihai pe scări mai sus, pînă în pod, unde trei uşi, pe dreapta, dădeau spre tot atîtea încăperi mansardate. Două erau ocupate de bucătăreasă şi de femeia care făcea curăţenie, iar pe a treia, destul de spaţioasă, cu un şifonier, o chiuvetă, o masă în dreptul ferestrei şi un vechi, monumental pat o destină, jenată, celui care, tîrîndu-şi geamantanul pe scară, din treaptă în treaptă, o însoţise tăcut. „Tu la ce oră cinezi ?“ „De obicei, îi răspunse el cu ochii în jos, să nu vadă compătimirea şi îngrijorarea din ochii ei, la şapte. Dar unchiul poate nu ţi-a spus că m-a aranjat să mănînc, cît o să lipsească din Bucureşti, în piaţa Buzeşti, la cantina studenţilor“. „Leon încuie poarta în fiecare seară, la zece. Dacă poţi veni cu o oră înainte...“ şopti ea drept răspuns şi-l părăsi. „Vrei să vorbeşti cu el ?“ îl întrebă pe soţul ei cînd acela sosi acasă şi ea, luîndu-şi inima în dinţi, îi spusese de plecarea din oraş a lui Orleanu şi de faptul că îi rugase a da ospitalitate nepotului pînă la, de altfel nu depărtata lui întoarcere în Bucureşti. Marcu se întunecă deodată, fără să spună totuşi nimic pentru a nu-i spori, ei, emoţiile, apoi exclamă cu totul schimbat, deşi cu un rest de violenţă „Ca să vezi !“ şi amînă întrevederea cu tînărul pentru a doua zi. „Tu chiar crezi că a plecat ?“ Zizi, eliberată de rîsul din privirile lui, ar fi putut să aibă un nou, deşi mai slab, motiv de nelinişte întrebîndu-se ce trecuse prin mintea lui pentru a-i schimba dispoziţia faţă de bietul băiat din pod, însă preferă, înţeleaptă, să se ocupe cu altceva, să răstoarne la loc în borcan dulceaţa de caise rămasă, toată, în farfurioara de cristal a lui Mihai.

Cîntînd încetişor, doar pentru sine, venise acasă pe la postul de pompieri din coltul căii Ştefan cel Mare cu strada Cometei. Presat de sus în jos, spre umerii şi spre creştetul lui Leon Marcu să-i scoată de sub eticheta cu dublă inscripţie franceză sub care îl ascunsese înainte, la domiciliu, în lipsa lui, Eduard Atanasiu, cerul încă luminos aprinsese înainte-i, pe ecranul senin trei puncte de foc galben-verzui. Zizi profitase la început fringîndu-şi mîinile de voioşia sa.

Grăbit de evenimente, căpitanul Orleanu nu

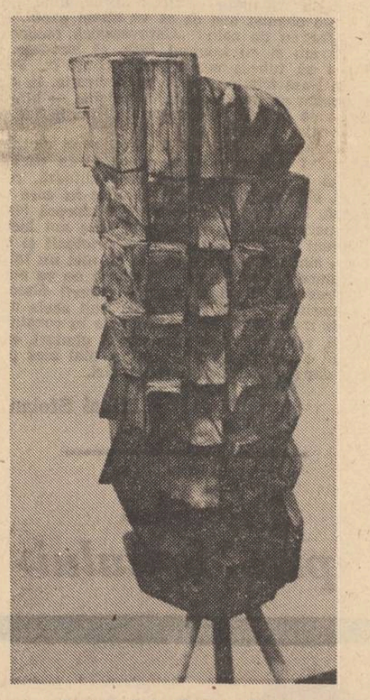

Sculptură de George Apostu

se gîndise a-l plasa pe Mihai, pentru prînz şi cină, la cantina studenţească din piaţa Buzeşti, ori în altă parte, socotind, poate, că hrănirea tînărului va fi efectuată de soţii Marcu. Mihai, la rîndu-i, o mistificase pe Zizi nu numai pentru că se jenase ca ea să afle că, într-adevăr, unchiul lui nu se gîndise şi nici doar pentru că, în timp ce ea îl întreba Tu la ce oră cinezi, înţelesese ce mari, permanente neliniştiri produce ei dacă ar accepta invitaţia vag implicată de a minca în Clopotarii Vechi, ci şi pentru că perspectiva ca un oarecare timp să cunoască rigorile unui regim alimentar restrîns de exemplu la covrigi îl entuziasmă. Era încă sub impresia puternică a producerii domnului Atanasiu. Tot astfel, indicase la întîmplare cantina din piaţa Buzeşti, ca să-şi dea seama însă numaidecît că acela era un loc fin, sprijinit, cum se afla, într-o parte pe Şcoala de poduri şi şosele, masiv auster englezesc de cărămidă aparentă, în alta pe muzeul Antipa, floarea tropicală din coroana pieţii Victoriei, cea care încununa o ţeastă de granit, coborînd, spre piaţa Matache Măcelaru, în Calea Griviţei, acolo supraaglomerată de tramvaie, autobuze, trăsuri, maşini militare totdeauna grăbite, o lume enormă, diversă pe sub arbori şi clădiri fumurii cu aspect parizian, şi în altă direcţie întinzîndu-se, pe un parcurs îngust şi întunecos, iberic, pînă a nu ajunge în calea Victoriei, la Institutul italian, şi mai departe, în arborosul, elegantul bulevard Catargiu, la picioarele unei plute masive, cu păr abundent şi braţele lungi deschise, neagră pînă la coapse de răni circulare solzoase, cicatrizate, necrozate, peste care curseseră rugini, cleiuri, şi spintecată pe această porţiune, în două, de o îngustă şi lungă scorbură putînd oricînd, parcă, să se deschidă infinit, ca şi braţele, în partea superioară, boltită, a căreia văzuse de cîteva ori, de la vitrina tramvaiului în goană, o bufniţă, ghiare, plisc, puf şi pene vii, arzătoare. Pe zidăria monumentală a frunzişului ei, lumina se aşeza într-o peliculă de miere. Frunzele, întoarse de vînt pe o parte şi alta, pîlpîiau ca flăcările de luminare, ca stolul de păsări repezit într-o direcţie şi luînd-o, în clipa următoare, în direcţia contrară. Făcea să vinture acest spaţiu, chiar dacă preocupările îl ţineau în alte zone ale oraşului, pentru a plimba prin el chipul palid şi tras al stomacului gol, borborigmele inaudibile din cauza automobilelor, a tramvaielor, răzbătînd însă pînă la o ureche hipersensibilă, care ar putea şi ar şti să perceapă apelul lor în zgomotul de voci, de fier rostogolit, greoi şi fulgerător în acelaşi timp, pe fier, de claxoane.

Aceeaşi forţă care împinsese de sus în jos cerul pe umerii lui Leon Marcu pentru a revela structura infernală, semnificată şi altădată, a personajului, îl trecuse acum pe Mihai peste o punte primejdioasă. Între timp, nările i se degajaseră de ultima amintire despre specialistul deja văzutului. El nu cunoscu pericolul depăşit, dar ştiu că s-a întîmplat ceva foarte important şi paşii doamnei Marcu încă îi mai auzea coborînd scara cînd încăperea se umplu, pentru el, de un miros de cerneală atît de puternic încît lumina însăşi din încăpere, mare, limpede, se schimbă, îşi păru a fi, în ea, cufundat într-o sticlă de cerneală, într-un cer al cărui albastru întunecat conţinea în el toate furtunile. Cufundat în cer, în propriul meu singe care mă înconjoară, pînă la nesfîrşite depărtări, ca o boare şi dincolo de marginile ei, oricît mi-aş trimite de sus inima şi privirile, nu-l pot vedea pe cel care mă scrie. În alt ordin judecate, lucrurile se explicau mai simplu : mai întîi, de supărare, lui Mihai i se întunecase vederea dar nu pînă la negru ci doar pînă la albastru închis, cu iluzia olfactivă corespunzătoare unuia care trăia, ca el, destule ore pe zi cu nasul în cerneală, şi apoi, supărarea crescînd căci, pe măsură ce paşii bunei amfitrioane coborau mai adînc spre etajul de dedesubt, singurătatea în spaţiul străin şi surprinzător prin aceea că nu diferea prin nimic de mansarda lui din Columb dezvăluită abia acum şi astfel, în adevărata ei natură morală, îi indica în toată nuditatea lui brutală adevărul că totuşi Orleanu îl destinase cu perfectă degajare faminei, văzuse roşu, transformase cerneala în singe, un singe proiectat, atît era de mult, pe întreaga suprafaţă imaginabilă a lumii, pînă acolo unde fantazia trebuia să cedeze locul senzaţiei de relativă irealitate — a întîmplărilor şi a propriei fiinţe. În situaţii nefireşti, avem impresia că visăm. Lui Mihai situaţia în care se descopri i se păru atît de nefirească încît avu impresia că este visat ori, potrivit fixaţiei sale de oarecum proaspăt neofit al peniţei, că este scris. Iar supărarea, cînd rămăsese singur, poate că nu s-ar fi produs, ori ar fi fost mai slabă, dacă, odată cu senzaţia că se întîmplase ceva de mare importanţă, că trecuse cu bine de un pericol, nu ar fi rămas pentru conştiinţa lui epava gîndului că, într-un fel sau altul, Maria Bogdan, dacă el venind dinspre Buzeşti ar fi trecut prin dreptul casei ei de pe Occidentului, ar fi auzit din casă, cu tot zgomotul din stradă, chemarea stomacului său înfometat şi ar fi fost adusă, în felul acesta, la sentimente mai amicale, faţă de el, răsplătindu-i pentru ideea nemaiauzită că, hrănindu-se doar cu covrigi, va fi mai interesant pentru ea. Dar supărarea de a-şi fi descoperit un asemenea gînd extravagant, transformată altminteri firesc în tensiune de a vedea, la marginea universului său imaginabil, faţa celui care îl scria, fusese ea însăşi o mînă amicală, care îl trăsese din abisul posibilităţii de a înţelege ceva mai mult din entuziasmul său ascetic şi estet pentru hrana frugală şi pentru frumuseţea pieţii Buzeşti şi mai ales a plutei monumentale din strada Occidentului, entuziasm la care nu ar fi ajuns, cu siguranţă, fără concursul de două ori manifestat al negrului domn Atanasiu. Ajuns aici, îşi aduse aminte de acea foarte bizară zi de primăvară, după plecarea la vie a căpitanului şi a doamnei Bogdan, cînd Leon Marcu trecuse aparent fără nici un scop prin strada Columb şi vorbindu-i din hol, de jos în sus, îl invitase a coborî la parter şi apoi îi pomenise, ca şi cînd ar fi făcut o descoperire, despre lucrurile care într-o zi vor fi ale lui, cu

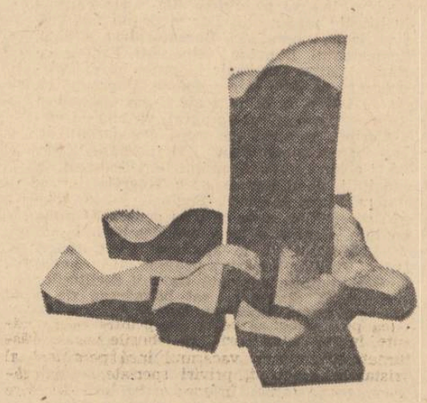

Sculptură de Napoleon Tiron

gestul de invitaţie prin care un necunoscut îi oferise, altădată, nu prea demult, piaţa Victoriei. Refuzase şi într-o împrejurare şi alta, cum refuzase acum, în altă manieră, insidiul lui Eduard Atanasiu şi a doua zi către prinz, profitînd de lipsa soţilor Marcu, părăsi casa din Clopotarii Vechi fără a spune servitoarelor unde se duce. În poartă văzu o domnişoară din vecini descălecînd la marginea trotuarului de pe bicicletă şi rămînînd aşa, cu picioarele puţin depărtate între săgeţile argintii, acum imobile, ale spiţelor, să se uite la el şi, mai ales, alarmată, la geamantanul lui.

Ojescu îl găsi în Gara de Nord făcînd ecuaţii într-un caiet, pe genunchi, aproape de grilajul care despărţea de restul peronului mesele de restaurant scoase afară. Pentru că nu avu timp să afle ce căuta acolo, întrucît venise să ia o rudă de la trenul de Piteşti, a cărui intrare în gară tocmai era anunţată la megafon, dar înţelese din atitudinea lui Mihai că se întîmplase ceva cu el, telefonă în fugă lui Nicu Filip să vină să ţină companie prietenului lor şi apoi dispăru cu un hamal în mulţimea strînsă la intrarea peronului de la linia a treia. În ce îl

teatru

t

Teatrul — o şcoală a bunelor intenţii!?

Privit retrospectiv, repertoriul unei stagiuni se înfăţişează de obicei ca un corp structurat în funcţie de anumite necesităţi, necesităţi care încearcă să impună nu atît cîteva puncte de vedere, cît o linie directoare, un sens creator (inventarierea anuală a caracteristicilor repertoriale s-a făcut şi se face pe baza unor criterii pragmatice, utile şi ea este binevenită pentru o înţelegere detaşată a climatului teatral). Dar teatrul pretinde să-şi interiorizeze propriile rigori, dintre care funcţia educativă poate fi socotită esenţială numai în măsura în care reuşeşte să evite declarativul şi intoleranţa receptivă, să refuze preconcepţia. Căci arta dramatică cu adevărat mare a fost dintotdeauna un factor de educaţie tot aşa cum marii artişti au ştiut că **prin ei** şi nu **în afara lor** se poate realiza miracolul estetic. Există însă o confuzie care capătă uneori şanse de împămîntenire şi anume că ideea, demonstraţia verbală sau problematica brută pot substitui arsenalul valoric al scenei.

În fapt, situaţia prezintă o oarecare variabilitate determinată în parte de limitele propuse de fiecare „caz“ concret, ceea ce face ca sus-menţionata confuzie să se instaureze ca o fenomenologie sui generis. O ipostază ambiguă a acestei fenomenologii şi poate tocmai de aceea interesantă (din punctul de vedere al intenţiei cel puţin) a fost „adaptarea“ lui Răzvan Ştefănescu „Subiectul aparţine tuturor“ pusă în scenă la Teatrul Ion Creangă. Manifesta ambiţie „agitatorică“ în scopul formării unei conştiinţe estetice a publicului, a unei mai adînci înţelegeri a fenomenului teatral prefaţa aici recitalul unei merituoase tragediene (Natalia Arsenie), însă discursul era excesiv pedagogic, mişcarea scenică prea crispată pentru a salva spectacolul de rutină. Lipsit de pretenţia originalităţii, „Subiectul aparţine tuturor“ era cu toate acestea un plauzibil, deşi modest **act de iniţiere** care, în comparaţie cu unele producţii de autor, avea privilegiul onestităţii.

Artă colectivă, teatrul nu îşi poate refula funcţia educativă decît cu preţul propriei anihilări, dar nici nu poate să-şi interzică gestul creator în virtutea unor prerogative teoretice. Educînd prin mişcare, prin gest dar şi prin text, prin interpretare, prin reflexie intelectuală, folosind posibilităţile corpului uman ca un mijloc de comunicare a unor „complexe“ sufleteşti fără să uite însă problematica acestora, actualizarea lor manifestă, teatrul nu este o şcoală a bunelor intenţii, ci un instrument viu, suveran, a cărui acţiune înseamnă totuşi altceva decît simplele declaraţii de principii, (oricît de promiţătoare ar părea ele).

Valentin Dumitrescu

film

f

Din nou despre mafie şi mafioţi

Există şi în lumea filmului o „politică de forţă“ — o politică de intimidare a spectatorului, de amestec cu orice preţ în treburile lui sufleteşti, dar în artă ea este semnul slăbiciunii şi nicidecum formă de manifestare a puterii. Că rostul oricărui film ar fi acela de a ne tulbura, nu mai e nevoie să o spunem, dar încercarea de a ne tulbura cu orice preţ, de a ne smulge o tresărire fără suficiente argumente artistice, face parte din politica de forţă despre care vorbeam.

Întîmplător, unul din filmele care adoptă o asemenea tactică este tocmai unul despre mafie şi mafioţi : **Şi a venit ziua lămiilor negre.** Recunoaştem aici cîteva din „metodele de lucru“ ale mafiei, sîntem martori la cîteva asasinate, simţim încă odată ce înseamnă „conspiraţia tăcerii“ pe care mafia o întreţine prin teroare şi şantaj, dar nu am înţeles, la sfîrşit, de ce era nevoie să ne fie reamintite toate acestea ; că pînă la urmă „îngerul păzitor“, „bunul prieten al familiei“ se dovedeşte a fi capul răutăţilor, nu este o descoperire suficientă pentru a justifica atîta muncă precum cea cerută de producerea unui film.

Fără să spună nimic nou despre mafie, fără să adîncească drama personajului principal, legat de mîini şi de picioare de trecutul său în slujba mafiei şi totodată strivit sub presiunea unor interese obscure, regizorul Camillo Bazzoni încearcă să obţină adeziunea spectatorului cu alte argumente : o imagine dură, o avalanşă de prim-planuri şi unghiuri de filmare neaşteptate, o bandă sonoră violentă, un montaj alert. Aceste argumente strict tehnice sînt însă insuficiente, tensiunea creată fiind una artificială. Antonio Sabato, interpretul principal al filmului, nu face nici el nimic pentru a-şi transforma personajul în ceea ce îndeobşte numim „erou“ ; în afară de faptul că strînge din fălci, strînge pleoapele şi umblă de colo-colo ţeapăn, cu mîinile în buzunare, drama pe care o trăieşte se face simţită doar în vorbe. Dacă noutăţi absolute despre mafie nu se mai pot spune după atîtea filme în care gangurile cele mai întunecoase ale acestei subterane au fost explorate, aveam măcar pretenţia să luăm cunoştinţă de un destin de excepţie, sau de o atitudine de excepţie — plăcere de care Camillo Bazzoni ne lipseşte. În orice caz, odată introdusi în mister, odată făcuţi părtaşi pînă şi la întrunirile ţinute într-o încăpere întunecoasă, s-ar fi cuvenit să fim lămuriţi fie şi numai în problema lămiilor promise în titlu, dar misterul dăinuie şi după sfîrşitul filmului în care nu-mi amintesc să fi văzut nici măcar o lămîie — nici neagră şi nici de altă culoare... Să fie oare mafioţii lămîile în cauză ? Lor să le fi sosit ziua ? Ar fi prea de tot ! O confuzie generală stăruie tot timpul în ceea ce se întîmplă pe ecran, politica de forţă a regizorului topindu-se în amănunte ca o luminare de ceară pe care cineva o aprinde în miezul zilei.

Nicolae Mateescu

televiziune

tv

August

● De la înălţimea „turnului presei“, din Piaţa Aviatorilor, din coloanele oamenilor muncii, din tribune sau de pe platformele instalate pe străzile care duc în piaţa demonstraţiei, reporterii televiziunii au realizat în dimineaţa zilei de 23 August tradiţionalul reportaj al demonstraţiei închinate aniversării eliberării patriei noastre de sub dominaţia fascistă. Timp de trei ore, ecranul sărbătoreşte luminat al televizorului a fost traversat de nesfîrşitele coloane de oameni, timp de trei ore vocea încărcată de emoţie a reporterilor a comentat în direct derularea grandioasei demonstraţii închinate acestei zile de august eroic. Pe fundalul impresionantei revărsări de bucurie şi entuziasm reprezentată de demonstraţia din Piaţa Aviatorilor vom remarca înaltul profesionalism al reporterilor care au realizat transmisia, strădania lor de-a ne conecta la pulsul fierbinte al marii sărbători naţionale. Panoramele de la mare înălţime ale coloanelor demonstraţiei, rotirea permanentă a camerelor de luat vederi, care au reuşit să cuprindă întregul perimetru al pieţei, imaginile de prim plan cu chipuri de oameni, suprapunerile de imagini, fundalul de emotionantă telegenie al steagurilor în continuă fluturare, caligrafia strălucitoare a formaţiunilor de pionieri şi sportivi au alcătuit secvenţe realmente superbe, o încîntare a ochiului şi a inimii, adevărate poeme ale luminii, simboluri expresive ale bucuriei unui popor, ale sărbătorii unei patrii libere şi prospere. Adăugînd aici reportajele realizate la demonstraţiile oamenilor muncii desfăşurate în oraşele de reşedinţă ale judeţelor şi în alte localităţi, avem imaginea efortului depus de reporterii televiziunii, în intenţia de-a fixa pe peliculă memorabilele secvenţe ale zilei de 23 August.

● Omagierea zilei de 23 August a fost realizată pe micul ecran printr-o suită de emisiuni în care artele reunite au subliniat, cu o puternică forţă de evocare, drumul parcurs de ţara noastră în cei 33 de ani de istorie nouă. Sugestive prin înseşi titlurile lor, emisiuni ca : **Ţara-ntreagă-n sărbătoare. Sfîntă zi a libertăţii, Tineri ni-s anii, tînăr ni-e cîntul, Sub steag de glorii, Un cîntec din inimă, Cîntec nou pe plai străbun, Florile lui August, Condu-ne drag partid înainte** au făcut o generoasă risipă de cuvînt şi lumină, întreţinînd pe micul ecran sentimentul de sărbătoare prezent în inimile tuturor. În acelaşi context să subliniem şi prezenta reportajului : **Apă şi lumină, Brigadierii, Pentru oamenii din ţara mea, Marşul spre isciusinţă** ş.a.

● Cîţiva reporteri ai televiziunii au avut ingenioasa idee de-a sta de vorbă cu tineri născuţi chiar în ziua de 23 August 1944. Rezultatul : o emisiune foarte interesantă, un şir de portrete realizate cu multă căldură, emoţie şi lirism, chipuri ale unor oameni a căror viaţă stă sub semnul împlinirii. Şi tot la capitolul reportaj să menţionăm însemnările de scriitor „Revenind pe drumurile copilăriei“, semnate de Teodor Mazilu, frumoase pagini despre Bucureştii de ieri şi de azi.

Mircea Florin Şandru

privește, înainte de a pleca de acasă, Nicu Filip telefonă lui Sandu Poenăreanu și, astfel, intrară împreună sub larga, înalta cupolă de sticlă pe schelet de fier, a gării. „Te-am prins, îi strigă rizînd Nicu Filip, vrei să pleci fără să ne spui !" „Ba vreau să vă spun, dar nu vreau să plec". Cei doi priviră geamantanul de pe care Mihai, la apariția lor, se ridicase. „L-a mai privit cineva, spuse arătîndu-li-l cu degetul întins, acum vreo trei ore. Credea că e plin cu lucruri de furat". Un grup de ofițeri urmați de ordonanțele lor îi sili să se lipească de grilajul restaurantului. Trecuseră pe lîngă ei cu oarecare brutalitate, gata să-i dea jos dacă nu s-ar fi ferit. „Nu se duc într-un loc plăcut, murmură Nicu Filip, un cîmp noroios, plin de carcase metalice fumegînde, ciorapi vechi, abandonați, resturile digestiei unor trupe imense lăsate în buruieni, pe vine". „Miros de săpun de rufe", completă Poenăreanu. „Dar și noi, spuse Mihai, care trăim pe hîrtie, în... carte... nu se vorbește de **cartea vieții ?...**, suntem acoperiți, îngropați mereu de fila care se întoarce — și de sub care renaștem pe fila următoare, ieșind de sub zăpada ei așternută". Poenăreanu care, fără să înceteze de a-i asculta, privea în altă parte, își întoarse asupra lui Mihai marii săi ochi albaștri. Cuvintele prietenului său îi erau cunoscute, i le spusese, în parte, el însuși în noaptea de chin cînd, sub veilleuza puțină, îi citise, în mansarda din strada Columb, poeziile. „Renaștem mereu, ca o veche scriere ștearsă de sub nouă, care o acoperă, ca cioturile care ies, încăpățînate, de sub păturile succesive de zăpadă, continuă tînărul de pe geamantan, acum cu caietul închis, îndoit pe lung în două și vîrît în buzunarul hainei tocite la mineci, dar ochiul care ne vede, care ne citește ? Dacă vede, strigă ridicînd brațul drept și părăsind o clipă după aceea, tras în sus de brațul ridicat, geamantanul, dacă nu stă pasiv, să-i ningem în ochi, troienindu-l pe dinăuntru". „O ! exlamă Poenăreanu, mihnit de uitarea lui Mihai și încercînd să scoată de sub pînzele ei opace și sunetul pașilor lor pe asfaltul nocturn, în cisterna ventilată de arbori a pieții Cantacuzino și înscrisul vocii sale („Crezi că trăim altfel decît aici, în hîrtii ?") în aerul negru de-atunci, eu am făcut o simplă imagine". Nicu Filip și Mihai Orleanu, era evident, nu înțeleseră ce vrea să spună, primul nici nu avea cum, închis ca un miez de nucă în coaja situației că nu fusese atunci de față, și din care, își spuse, nu va ieși niciodată fiindcă nici n-ar fi fost nevoie. Dacă pricepuse bine ce spusese încă stînd pe geamantan și, după aceea, ridicat în picioare, Mihai, era, încă o dată, evident, formalizase excesiv, în caz că nu voia astfel să se răzbune pentru faptul că totuși parvenise să-l determine a-i asculta poeziile. Atunci îl învinsese făcîndu-l să accepte lectura și îl învingea și acum, în caz că nepotul căpitanului uitase cu adevărat, văzînd că acela înțelesese atît de greșit, luînd-o în litera și nu în sensul ei, și făcînd-o a sa o idee aruncată în conversație și al cărei rost întreg, la drept vorbind, fusese de a întinde un pod spre ce îl interesa, un pretext, aflat pe loc, de a propune celui de alături să-i citească hîrtiile din buzunar. Și în definitiv, își spune Poenăreanu, simțind că roșește și decis să triumfe mereu, nu aveam nevoie de el ca ascultător, ar fi fost bun oricine, ascultătorul adevărat eram eu însumi, obiectivat prin simpla prezență a celuilalt, transformat, acela, în perete de care cuvintele mele să se izbească și, răcite, în contact cu el, să mi se întoarcă altfel, mai limpezi, ca și cînd nu ar fi fost ale mele, și, așa, să le pot vedea bine la față. Pe Mihai îl văzuse prima dată așa, întins în apa care se lățea pe parchet și pe covor, printre florile căzute, împrăștiate și printre cioburile vasului răsturnat. Ridica, din vacarmul încă persistent al cristalului sfărîmat, priviri speriate, neîncrezătoare, șterse totuși. În spatele lui se deschisese ușa, intra domnul Leon Marcu încruntat, înconjurat de lumina sulfuroasă, dindărăt, a vestibulului, și tălpile lui călcau parcă spinarea băiatului de pe jos. Sulița privirii lui negre încă îl mai rănea pe cel căzut, care se svîrcolea să se ridice, cînd brațele doamnei Poenăreanu se aplecară să-l ajute și, din genunchi, din încăperea alăturată, dintre cuburile colorate și mașinile sale de pompieri, camioane de Nüremberg îl văzu în genunchi și apoi în picioare între brațele ei ocrotitoare și sub orbitoarele ei hohote de rîs fericit. „Vino, îi spuse mătușa lui, după ce servanta înlătură ce se putea din urmele dezastrului, să cunoști un băiat drăguț, pe Mihai. Nu este un balaur, adăugă plictisită de refuzul lui spontan, nu o să te mănînce". Cunoștința lor ar fi fost sub rău auspiciu, recunoscu Poenăreanu, căci presupunerea mătușii sale că refuzul lui se datora fricii de a fi mîncat nu fusese de natură a-i inspira simpatie pentru canibalul de alături pe care continua să-l zărească, de astă dată într-o oglindă ce-și trimitea reflexele în încăperea sa, în brațele corpolentei doamne Zizi Marcu, dacă prima negație a doamnei Poenăreanu, „Băiatul nu este un balaur" în afară de ce avusese liniștitor în ea făcîndu-l să zîmbească la ideea că cineva ar fi avut impresia că mica ființă de pe parchet și apoi ca și pierdută la pieptul doamnei Marcu ar fi fost un balaur, nu ar fi venit ca o confirmare a constatării sale tăcute că domnul Leon Marcu, deși nimbat de lumina din spate a vestibulului, păruse, printr-o iluzie a perspectivei, să calce pe

Sculpturi de Nicăpetre

spinarea ființei întinse pe jos în baltă, către care și privea atît de supărat, și nu acesta este cuvîntul exact, nu era nici el Sfîntul Gheorghe, nu în primul rînd din cauza absenței aripilor, ci pentru că lumina care îl nimba din spate îl întuneca, făcea din vastul om o făptură de întuneric. Aici Poenăreanu surise liniștit. Nicu Filip spunea : „Viața personajului se desfășoară în spațiul interior al ochiului pentru că, într-o oarecare măsură, cel care îl scrie îl și citește în timp ce îl scrie. În ochi, adică într-o sferă vie care plutește între exterior și interior, între lumea zilei și a nopții, o zi plină de taine, o noapte plină de lumini, și lumea celor două nopți, a celei luminoase și inteligente și a celei de dedesubt, mute și opace". „O, exclamă Poenăreanu, scriitorul pune pe hîrtie semne, stimuli. Nu cred că personajul este opera cuiva anume. El este creat de puterea de a visa a umanității în generalitatea ei" și privi cu bunăvoință puțin forțată pe nepotul căpitanului, dar acesta nu dădu prin nimic de înțeles că sesizase contradicția dintre vechea sa afirmație și cea de acum. Și al doilea apel la memoria lui dăduse greș. Canibalul se dovedea încă o dată a fi mai de grabă un bun sălbatic, un candid, un naiv. Iată-l acum, în gară, cu geamantanul venit aici pentru a nu pleca nicăieri după o întîmplare desigur penibilă, la care le și făcuse aluzie. „Plasați, oricum, între cel care ne scrie și cel care ne citește" îl auzi spunînd. Trecuseră șapte ani de cînd doamna Poenăreanu în acel oraș de cristal, Mihai avusese dreptate, îi adusese față în față să se cunoască, și după ce rămaseră singuri printre cuburi, mașini și soldații de plumb îi spusese, înainte de a se lăsa amîndoi în genunchi să se joace cu ele, „Pe mine nu mă cheamă Sandu, ci Alexandru". „Ori, poate că, mai știi ?, cel care ne citește se află, cînd ne citește, între noi și cel care ne-a scris, acoperindu-ne cu umbra capului și a umerilor săi aplecați peste hîrtie și dîndu-ne semnificația acestei umbre, a prezenței lui așa cum, cînd privești, în anumite condiții de lumină, pe fereastră, vezi nori, blocuri, arbori, oameni și tramvaie dar îți vezi și capul și pieptul tău în suprafața cărora se înscriu atît de misterios norii, blocurile, arborii, oamenii și tramvaiele, cele două straturi de imagini neturburate de concomitența lor, care înseamnă altceva decît fiecare dintre cele două componente în parte. Infinit altceva decît o adițiune". În timp ce Orleanu vorbea, ceilalți doi urmăriră din ochi un călător prăfuit, se uitară în gura unei femei între două virste care, pe bagajele ei, căsca de plictiseală, se apărară de mirosul de scutec ud ajuns dintr-o vecinătate care îi și decise să afle în sfîrșit ce căuta în gară prietenul lor.

Pentru el, aceasta fu clipa cea mai grea: Trebuia — și, în același timp era imposibil să le spună. Ar fi fost în stare să-i ofere spațiul de care avea nevoie dar nu-l putea accepta. Așezat în continuare pe geamantan, aproape îngenunchiat pe faianța gălbuie, aurie, împietrise cu ochii la ei. Apoi le explică ceva simplu, că urma a face un voiaj pentru treburi ale unchiului său și că pierduse trenul ; mai avea unul, după amiază, și nu dorea să afle, căpitanul, de involuntara întîrziere, de aceea se hotărise să rămînă în gară. Dar acum se plictisise, își schimbase proiectul și prefera să se întoarcă în strada Columb pentru cele patru ore de așteptare ce urmau, însă atît de discret încît de temporara lui revenire acasă să nu afle decît servanta lor. Puțin mai tîrziu, Nicu Filip introduse geamantanul în bucătăria căpitanului, vorbi cu bătrîna menajeră să-l urce în mansardă și să-l caute, acolo, pe Mihai îndată după sosirea aceluia și se întoarse în grădina Icoanei unde Poenăreanu și nepotul căpitanului așteptau, pe o bancă, rezultatul intervenției sale : un arbore, în fața lor, dezvolta abia sus, către vîrf, două ramuri întinse orizontal pe frunzișul întunecat al arborilor de lîngă el, în soare sclipea mai încolo acoperișul piramidal al unei clădiri, vorbele pilpîitoare, gata în orice moment să se stingă, pe care i le adresa lui Poenăreanu Mihai și le vedea asistate de umbrele tăcute însă nemulțumite ale căpitanului și ale soților Marcu, un băiețel, nu departe de banca lor, ținea în palma dreaptă fulgi pe care îi lua cu două degete ale stîngii și îi sufla, pe rînd, în aer. Unul se prinse de vestonul tînărului bătrînicios care trecea pe alee, o ceartă izbucni și se stinse imediat, o femeie culegea, aplecată, hîrtiile rătăcite pe iarba sticloasă. Poenăreanu îl văzuse pe Mihai, în atît de scurt timp, abstras în calcule, mihnit și ironic pentru a fi fost, de cine anume, bănuit de hoție, cel puțin așa rezulta dintr-o remarcă, rămasă în vînt, despre geamantanul său, indignat o clipă datorită felului cum fusese împins în grilajul restaurantului și, imediat apoi, din nou abstras, de astă dată în viziunea interioară a imenselor cîmpuri de luptă disputate de zăpadă și de noroi, cu toată capacitatea lui de atenție proiectată în afară ca o prelungire a corpului său, fenomen interesant la care Poenăreanu, pus în bune dispoziții de observație de nepotul căpitanului, asistase atunci prima oară și cu oarecare emoție a surprizei deoarece i se păru că vede cum o picătură de apă mai mare se alungește pentru a resorbi picătura de apă, mai mică, din apropiere, sau cum țîșnește, la o întoarcere de buton, din cristalul gros al farului de automobil brațul foarte lung, tangibil s-ar zice, al luminii electrice, braț care, ascultînd remarca lui, a lui Poenăreanu, despre personaj, pilpîise, se retrăsese aproape cu totul, lăsîndu-l parcă pe el, care încă nu încetase a vorbi, în întuneric (senzația de întunecare gradată rapid Poenăreanu o atribuise unei presupuse obturări cu nori a soarelui plasat în acel moment aproape deasupra cupolei de sticlă a peronului gării), aceeași prelungire în afară a atenției scurtîndu-se pînă în preajma invizibilității, rămînînd ca un îngust halou fără compactitate în jurul lui și el explorîndu-i marginile în timp ce vorbea despre umbra cititorului și, în sfîrșit, opac, mineralizat, la întrebarea lor despre motivul prezenței sale în gară, pentru ca acum, la puțină vreme după ce se așezaseră în grădina Icoanei pe o bancă să-l aștepte pe Nicu Filip, să-i fie dat a înregistra la el o nouă schimbare la față : era deschis către tot ce, de aproape și de departe, îi înconjura acolo, pe bancă, așa cum e deschisă o casă, cu toate ușile și cu toate ferestrele, expresie a fericirii. Neștiindu-i cauza, presupuse că o poate atribui faptului simplu de a se afla pe o bancă, scăpat de geamantanul său, între arbori. Atîta diversitate de stări într-un timp atît de scurt aducea a labilitate și intra în definiția bunului sălbatic, constatare care îi dădu o mare satisfacție. Ca și Orleanu în altă împrejurare, Poenăreanu, mai degrabă decît poet în versuri, se verifica romancier, constructor de ipoteze în jurul constantelor umane. Își notă în agendă această descoperire, ca și observația că nu ar fi ajuns la ea fără motivul de contrarietate pe care, în gară, i-l dăduse prietenul său, după cum tot o contrarietate provocată de acela îl adusese să spună, mai de mult, o vorbă căreia Mihai îi acorda în chipul cel mai clar, așa cum băgase de seamă în gară, o neașteptată importanță, explicabilă, probabil, prin aceeași labilitate de structură — care, intelectual, nu se putea traduce,

se temu Poenăreanu, decît prin echivalentul capriciu, superficialitate a minții specifică ființelor exotice.

Poenăreanu, fericit la rîndul său, era tocmai ocupat să se uite la Mihai Orleanu cum s-ar fi uitat un contemporan al lui Voltaire la un patagonez căzut la Paris, cînd, dinspre intrarea care da spre piața Cantacuzino a parcului, apăru pe alee, căutîndu-i din ochi, Nicu Filip. Mihai Orleanu îl zări cel dintîi. Se întreba și el de ce se simte atît de bine. Arborele cu cele două brațe desfăcute, iarba ca sticla stinsă, piramida acoperișului de dincolo de frunze, rumoarea difană a orașului care părea situat la mare depărtare de banca sa, le mai văzuse, le mai cunoscuse, fără să știe unde și cînd. Ceva din urmă, dar nu defunct, doar fără nume, alcătuia, armatura secretă, de susținere, a întregii imprejurări. Era curent, il simțise însă șuvoiul de aer care trecea prin el ca o apă vijiitoare, dintr-o parte în alta, nu făcea decît să îl curețe, bine, de ultimele resturi ale tristei suspiciuni pe care povara lui o trezise, în poartă, de dimineață, cînd plecase din Clopotarii Vechi.

(fragmente)

poeme de
mircea dinescu

Duminica fără sfîrșit

Puneți-mi trei catarge absurde astă-seară
sînt transatlanticul din cartier
sînt ciinele cețos orbit de faruri
în care glorioșii dau cu pietre
pe care îl sărută bețivanii
și îl momesc golanii cu slănină.
Aici plictisul ține loc de mare
și zeul zgribulit și fără acte
va fi ucis de bunul simț în zori.
Aici amanți se-nchid ca-ntr-o conservă
aici bătrînii stau înfipți în ziduri
aici doar tusea mea devine sinceră
aici zefirul zvonului aduce
un chef de viață peste murdării
meciul de fotbal tulbură familii
și mugetul de patefon e liber
și primăvara parcă bate-n geamuri
cu degetele ei de muscă verde...
La urma urmei mă-ndoiesc de tine
pînă te-ating cu buzele amare

Oraș cu pînze

În orășelul azvîrlit pe cîmp
vîntul cu pălăria lui de paie
ușor isteric îmbătat de ploaie
fluieră la femei și joacă tîmp.

Aici ca-ntr-o conservă de beton
ne naștem toți sub zodia furnicii
zei ambulanți ne vînd formula fricii
și mulgem blînda vacă de neon.

Aici norii tîriți la frizerii
sînt tunși și îmbrăcați în uniforme
aici piatra bolnavă de reforme
comandă pentru noi culoarea gri.

Aici fiindcă eu singur sînt nebun
la pînze și catarg lucrez tot anul
căci pe oraș voi răscoli oceanul
să-l schimb pe trei baloturi de tutun.

Evoluția visului

Vin sărbătorile de iarnă unde să ne mai
oglindim
cînd scuipătorile și-au înfundat alămurile
sub hîrtiile vesele
după bunul obicei al struțului
care nu mai vrea să știe nimic
sînt dispus în continuare să mă las păcălit
dar presimt că zăpada ni se va distribui pe
cartelă
sînt dispus în continuare să accept plictisul
înzorzonat
dar magii parașutați în oraș
(prevestind parcă nașterea unei lipicioase
stele de cinema)
vînd pe sub mînă săpunuri de lux
țigări mirosind a paradis și pierzanie.
Și iată că tot așteptînd să se-mpută gloria
golului
lașitatea noastră a congelat-o definitiv :
măturătorul se visează măturător
onorabilul se visează onorabil
limbricul —limbric

Paris

Lașitatea de-a scrie versuri

Ca și cum mi-aș potrivi cîntecul
după plictisul altora,
viața mi-o ia puțin înainte :
înaltă cîteva restaurante la țărmul mării
și nici nu mai știu dacă orchestrele vor
să-mi acopere plînsul
sau să mă acompanieze
dacă împotriva acțiunii nu mi se recomandă
revolta
dacă berăria nu-i cea autentică
iar valurile doar un pretext.

Paris

Claun rănit

Soarele-i epic. Trestie cu dinți.
Cel fără mamă crede în părinți

se urcă într-o turlă și-și boicește
singele clar netulburat de pește

iar cînd coboară și se-admiră-n apă
ne mătură pe toți ne bea ne papă

ne zvîrle boabe dar din praf de pușcă
ne dă priveliști calde într-o cușcă

ne mingiie că timpul nu-i-azi nu-i-ieri...
Cînd rănile se văd începi să fluieri

Conversația

Aflînd că scriu poezii
un pictor în care bătrînețea își clătește cu
sfială picioarele
ca-ntr-un lighean cu apă fierbinte
(sfîntă simplitate : bătea așadar în cincizeci
de ani)
e gata să-mi dea de pomană un trenci
(demodat firește dar cumpărat la Paris)
e dispus să-mi plătească berea și impertinența
de-a-mi trîmbița genialitatea,
totuși înjurîndu-mă protector
(cu o pereche de schiuri în trei culori
a escaladat înalta societate
și n-a mai avut curajul să coboare)
totuși tușindu-mi în obraz
cu o anume căldură de clasic în viață
(ehei vremea cînd era cel mai cub dintre
cuburi)
totuși și totuși
ce puteam pînă la urmă să fac
decît să-i confund numărul de telefon cu
nota de plată
totuși și totuși ce puteam pînă la urmă să-i
strig
decît : „algebră sentimentală
gol constructiv
auroră zaharisită,
bate de trei ori cu degetul în
pîntecul maică-ti
și intră fără să-aștepți vre-un răspuns".

Comisvoiajorii

În localitățile din jurul laboratoarelor atomice este interzisă plantarea pomilor fructiferi.

Pînă și proletara floare de mușețel
își consumă exilul departe de patria ceaiului
pentru îndrăzneala de a fi făcut
contrabandă cu polen.
Din grija față de om albinele sînt vinate
cu plase prin care n-ar trece
nici răsuflarea unui copil.
Mari premii sînt puse pe capul negustoresei
de miere ucigătoare.
Mierla purtînd în gușe un mic reactor
ne-ar putea trimite în paradis cu fluierul ei.
Ni se recomandă să ne întîlnim cît mai rar
(prin tifonul sterilizat
sărutul ajunge pe buze ca un reproș)
Dar băiatului venind de la școală
ar putea să-i crească un nufăr pe git
ar putea să-i explodeze mărul ascuns
în ghiozdan.
Grija față de om
i-ar muta desigur părinții în orășelul de munte
unde nimeni nu cunoaște pe nimeni
ca și cum ar fi posibilă o spălătorie
de amintiri.
Și-n timp ce eu vreau să dau cîntecului
alt sens decît pînă acum,
comisvoiajorii fabricilor de măști pentru gaze
comisvoiajorii instituțiilor „anti" și „contra"
vin surizînd
oferindu-mi recompense grozave
pentru reclama făcută produselor lor
vin și mă bat pe burtă numindu-mă
prietenește „colega"
vin surizînd
și n-aș fi crezut
să mor din cauza unui simplu suris.

Binecuvîntatul somn al artistului

Între uruitul fabricilor de optimism
și teoria gratuității primejdioase
întindeți o mînă spre cartea de versuri
și bărbieriți-vă ieftin
consumați-i în pauză coperțile comestibile
presărați cîteva pagini la rădăcinile sfeclei
pînă se-mbujorează
iar autorului fiindcă n-are unde să doarmă
un pat în țeava puștii îi veți așterne degrabă:
„acolo nu plouă dragul nostru
n-ai grijă
te va trezi cocoșul armei în zori..."

radio

r

Două emisiuni

● N-am excelat niciodată în domeniul tehnicii, așa încît orice discuție purtată în jurul pasionantelor motoare, angrenaje, aparate, mă inhibă. Motiv pentru care admirația mea este nețărmurită față de toți acei ce se descurcă în universul tehnic cu ușurința cu care merg, de exemplu. Și există oameni care reușesc să fie captivanți chiar și cînd îți explică principiul de funcționare a motorului în doi timpi. Ascult, așadar, „Tehnic-clubul" cu o pasiune de amator ce mai visează încă la a nu mai încurca piulița cu șurubul. Ultima emisiune a ancorat la Constanța, încercînd să ne familiarizeze cu navele, cu porturile și drumurile maritime. Dar, din tot ceea ce ni s-a prezentat singurele lucruri care au fost interesante le mai știam. Despre nava amiral a flotei noastre „Independența" a mai fost un reportaj la televiziune (bine venite, radiofonice chiar, au fost datele navei, pentru că, oricum, o navă pe care ai văzut-o, dar despre care ți se mai și spune că are 304 m lungime, ți se pare ceva de domeniul fantasticului). Știam, de asemenea, că grecii foloseau aceleași corăbii pentru a ajunge și în sudul Italiei și în nordul Africii și pe țărmul Mării Negre. Informațiile din domeniul descoperirilor arheologice nu prea au fost noi (și, deci, nici interesante). Un radioreportaj pasionant a fost cel despre aflarea de perle adevărate în Marea Neagră. Explicațiile au fost concise și nu lipsite în final de un umor subtil. Noutățile din domeniul tehnicii scufundărilor s-au rezumat la prezentarea unui record de stat sub apă : 37 h 3' și n-am mai reținut cîte secunde. Din păcate nu ni s-a spus cu ce s-a ocupat scafandrul tot timpul de o zi și jumătate cît a stat sub apă.

● **„Universul familiei"**, o emisiune cu un semnal foarte reușit (tandru, emoționant), ne-a prezentat, după modelul obișnuit, o familie model. Ce înseamnă model obișnuit, în cazul de față ? Reportera a pus întrebări și membrii familiei au răspuns. Au răspuns cu simplitate despre împlinirile lor familiale sau profesionale. „Cum am văzut la părinți așa am făcut și noi", spunea cea mai mică dintre cei patru copii. „Tot timpul n-am știut decît două griji : grija serviciului și a casei", spunea un alt copil. „Pe noi ne-am lăsat mai de o parte, pentru ca să învețe copiii carte", spunea mama. „Am stat și mai mult de opt ore numai să meargă treaba bine", spunea tatăl. Istoria unei familii. Așa cum este ea : căsătoria, copiii, împlinirile pe scara socială, nepoții. În bucuriile simple ale unei vieți conduse după cele mai sănătoase principii : respectul față de omul de lîngă tine, față de muncă, continuare a celor văzute acasă și-n familiile nou întemeiate pentru că exemplul personal este cel mai bun stimul educativ.

Olga Udescu a pus întrebări la care a avut șansa de a găsi interlocutori care au vorbit cu simplitatea și dragostea cu care trăiesc : fără cuvinte de prisos, fără vorbe mari, fără declarații sforăitoare.

Constantin Stan

plastică

p

Paul Vasilescu

Într-un moment cînd în sculptura noastră o dominantă majoră o constituie tendința de sublimare a formei într-un sens folcloristic și geometric, nu arareori disimulat dar totuși vizibil influențat de lecția brâncușiană ce a servit și servește multora drept punct de referință, **Paul Vasilescu** reexplorează cu maximă eficacitate posibilitățile de revalorificare a experienței figurativismului. Sub mîna acestui sculptor taciturn și deloc dispus să facă trafic de opinii artistice, materia capătă efecte uneori uimitoare. Paul Vasilescu este, neîndoielnic, unul dintre cei mai spectaculoși modelatori pe care sculptura noastră i-a avut pînă acum. Forma pentru el, nu trăiește fără efectul luminii, menit să sublinieze o anume tensiune spirituală. Iată de ce pentru majoritatea sculpturilor sale lumina devine parte integrantă a formei. Reținută o fracțiune de secundă în masa frămîntată a materiei, ea pare să plece ulterior din ea ilumină-nd-o. Dintre zecile și sutele de portrete ale lui Bălcescu, primul care îmi vine în memorie este totdeauna cel al lui Paul Vasilescu. Forța de sugestie a acestui portret este absolut remarcabilă : energia degajată este caracteristică pentru întreaga creație a sculptorului care se pare că nu poate concepe reprezentarea figurală nestrăbătută de un flux vital. Compoziții de mai mari sau mai mici dimensiuni, proiecte de monumente, au fiecare o viață proprie. Capacitatea de a caracteriza a sculptorului este cu totul ieșită din comun și poate fi comparată cu aceea a unui prozator de talie ce poate schița din cîteva trăsături liniile dominante ale unui personaj. Pe marginea sculpturii lui Paul Vasilescu se poate, din această cauză, broda mai ușor literatură critică. Artistul însuși pare a fi de altfel conștient că numai printr-un transfer de calități, numai aspirînd la găsirea unor puncte de convergență cu celelalte arte, se pot produce acele schimbări care, fără să afecteze forma, fără să o dizolve, pot să o încarce de sensuri noi, pot să îi îmbogățească încărcătura simbolică. Elocvente sînt în acest sens două mici bronzuri, **Dante** și **Beatrice.** Ritmuri plenare, muzicale respiră și o compoziție intitulată **Victorie** care ar putea deveni un admirabil monument.

Inteligența artistică a sculptorului îl împiedică însă să cadă în excesul literaturizării sau în formalizări neexpresive. Pentru el esențială este punerea în acord a formei cu acea forță interioară pe care materia sculpturală trebuie să o aibă ca entitate organică, ca generatoare de suflu și viață. Un simț germinării și creșterii, genezelor îl constituie sculpturile reprezentînd femei gravide. Necontaminate de sugestiile artei primitive, ele se constituie în imagini-simbol al triumfului vieții. Frumusețea lor poate deranja spiritele pudibonde și dispuse să confunde o simbolistică avînd o solidă bază realistă cu naturalismul.

Acestui excepțional artist — profesionist înfrîjit — merită să i se organizeze, spre profitul tuturor, o mare expoziție. Ar fi de altfel prima lui personală, mi se pare...

Grigore Arbore

muzică

m

Zilele muzicii românești (III)

Serile de muzică românească au continuat la Constanța, Mamaia, Eforie Nord și Neptun cu participarea Filarmonicii de stat „George Enescu" București, a Orchestrei simfonice a Radioteleviziunii române, a Teatrului „Fantasio" Constanța, a Ansamblului artistic „Rapsodia Română" București și a unor colective de artiști amatori din București, Carei, Satu Mare, Giurgiu, Sibiu și Pitești.

Programul Filarmonicii „George Enescu" (Marțian Negrea: „Tarantella", Constantin Silvestri : „Dansuri bihorene" ; Theodor Rogalski : „Trei dansuri românești" ; Grigoraș Dinicu : „Hora staccato"; Iosif Ivanovici: „Valurile Dunării" ; Gheorghe Dumitrescu : „Oratoriul Tudor Vladimirescu" — fragmente) a fost excelent conceput, ca un concert simfonic popular adecvat publicului eterogen de pe litoral, și s-a bucurat de o interpretare de excepție. Spectatorii au fost cuceriți mai cu seamă de ultimele două piese, pentru cor și orchestră, care au pus în evidență clasa ridicată a celor două ansambluri.

Orchestra Radioteleviziunii a fost singurul colectiv simfonic care a inclus în program soliști instrumentiști (Elena Gantolea — harpă) și vocali (Lucia Tibuleac), idee demnă de a fi subliniată și extinsă la viitoarea ediție a manifestării. „Rapsodia I în La major" de George Enescu și „Suita simfonică Mihai Viteazul" de Tiberiu Olah au întregit concertul de înaltă ținută artistică al Orchestrei Radioteleviziunii.

Ansamblul „Rapsodia Română", cu spectacolul muzical-coregrafic „Cununa de frumuseți" și Teatrul „Fantasio" Constanța, cu un concert de muzică ușoară românească și revista „Veselia n-are vîrstă", au colorat paleta „Zilelor", aducînd o notă convingătoare în plus pentru prezența acestor genuri artistice într-un festival de amploarea celui de față.

La ințiia ediție, „Zilele muzicii românești" au cunoscut un meritat succes de stimă și de public, au îmbogățit repertoriul stagiunii estivale a litoralului făcînd să pălească falsa concepție că în vacanțele de la mare spectatorul respinge tot ce nu aparține divertismentului, au popularizat creațiile și interpreții de primă mărime ai școlii muzicale naționale și ai mișcării artistice de amatori în fața publicului român și de peste hotare.

Este necesar ca la viitoarea ediție din 1979 selecția instituțiilor artistice și a programelor acestora să includă și genurile nereprezentate anul acesta : opera sau, cel puțin, recitalul de canto al celor mai buni soliști vocali ai țării, baletul și opereta ; de asemenea, filarmonicile să prezinte și concerte cu soliștii de renume, laureați ai „Cîntării României" sau ai unor concursuri internaționale ; deoarece concertele folclorice (tarafuri și soliști vocali sau instrumentiști) nu s-au dovedit capabile să întrețină interesul spectatorilor, ar fi bine ca în viitor folclorul nostru, apreciat în întreaga lume pentru varietatea și bogăția ritmurilor, precum și a costumelor, să fie reprezentat prin spectacole complete de cîntece, dansuri și obiceiuri din cele mai diverse vetre folclorice ale țării.

Jean Badea

dintre sute de catarge

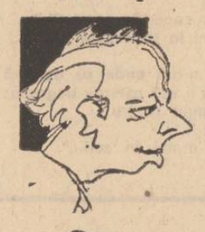

Vitrina de onoare

În decursul anilor în revista **Luceafărul** au fost publicate pentru întîia oară opere de mare valoare ale literaturii noastre contemporane: poezii și poeme care au constituit apoi sumarul unor volume intrate deja în conștiința publicului cititor, schițe, nuvele și fragmente de roman care au dat pondere prozei contemporane, piese de teatru și scenarii de film, articole și studii de critică și istorie literară. Pentru că dincolo de grija permanentă privind depistarea și promovarea talentelor tinere, revista a deschis coloanele sale autorilor de valoare din toate generațiile, publicînd, ori de cîte ori a fost cazul, lucrări de autentică valoare artistică. Din păcate, spațiul ne împiedică să dăm o listă integrală a cărților care, fie și fragmentar, au văzut întîia oară lumina tiparului în coloanele publicației noastre. Oricum, istoricul literar ca și probabilul monografist de mai tîrziu nu vor putea trece cu vederea faptul că opere, cum sînt cele din selecția care urmează, au fost găzduite și comentate cu înțelegere în revista **Luceafărul.**

IMPOSIBILA ÎNTOARCERE, MARELE SINGURATIC, DELIRUL și VIAȚA CA O PRADĂ de Marin Preda ;
ȘOSEAUA NORDULUI, PRINCEPELE, SĂPTĂMÎNA NEBUNILOR de Eugen Barbu ;
CORDOVANII, ECLIPSA DE SOARE, CALOIANUL de Ion Lăncrănjan ;
CARTEA DE RECITIRE, LAUS PTOLOMAEI, NECUVINTELE, ÎN DULCELE STIL CLASIC de Nichita Stănescu ;
ZOOSOFIA, NOPȚI CU LUNĂ PE OCEANUL ATLANTIC, VINE IARBA, CAVALERUL TRAC de Ion Gheorghe ;
IARNA BĂRBAȚILOR, CÎNTECE DE CÎMPIE de Ștefan Bănulescu ;
VIAȚA DEOCAMDATĂ, INFERNUL DISCUTABIL, IMNELE TRANSILVANIEI de Ioan Alexandru ;
NINGEA ÎN BĂRĂGAN, ÎNGERUL A STRIGAT de Fănuș Neagu ;
ULTRASENTIMENTE, FÎNTÎNA SOMNAMBULĂ, ISTORIA UNEI SECUNDE, REPETABILA POVARĂ, PĂMÎNTUL DEOCAMDATĂ de Adrian Păunescu ;
SINGUR PRINTRE POEȚI, POEME, IONA de Marin Sorescu ;
GALERIA CU VIȚA SĂLBATICĂ de Constantin Țoiu ;
RECONSTITUIREA de Horia Pătrașcu ;
DE CE ZBOARĂ VULTURUL de Augustin Buzura ;
SERENADĂ LA TROMPETĂ de Sânziana Pop ;
BOTEAZĂ-MĂ CU PĂMÎNT de Gheorghe Suciu ;
POARTA CETĂȚII, CINE MĂ APĂRĂ, SUNETUL ORIGINAR, STELELE FIXE de Gheorghe Pituț ;
PASĂREA TĂIATĂ de Ileana Mălăncioiu ;
DE PE PĂMÎNT, LA RITMUL NATURII, COLINE de Constanța Buzea ;
CLIPA de Dinu Săraru ;
COLUMNA, scenariu de film de Titus Popovici ;
EPISTOLE, ISTORII de Mircea Ciobanu ;
SCRIITORI ROMÂNI DE AZI de Eugen Simion ;
MARIN PREDA VOCAȚIE ȘI ASPIRAȚIE de M. Ungheanu ;
NICOLAE LABIȘ de Lucian Raicu.
TEME de N. Manolescu ;
POEZIA ROMÂNEASCĂ CONTEMPORANĂ de Al. Piru.

Din premiile și mențiunile acordate de revista „Luceafărul"

1961

POEZIE : Radu Cârneci, Paul Drumaru, George Chirilă, Adrian Păunescu.
PROZĂ : Manole Auneanu, Costin Buzdugan, Mihai Mancaș.
TEATRU : Ilie Purcaru, Aurel Storin, Mihai Botez.

1962

POEZIE : Ion Chiric, Adrian Dohotaru.
PROZĂ : George Bălăiță.
CRITICĂ : Dinu Săraru, Marin Sorescu.

1963

POEZIE : Ion Pop, Damian Ureche.
PROZĂ : Ana Barbu, Ioniță Marin, Tudor Ursu.
CRITICĂ : M. N. Rusu.

1964

POEZIE : Adrian Păunescu, Ion Chiric, Dumitru M. Ion.
PROZĂ : Constantin Georgescu, Sânziana Pop, Horia Pătrașcu.
CRITICĂ : M. Drăgan, Dan Zamfirescu.

1965

POEZIE : Gheorghe Pituț, Victoria Raicev, Adi Cusin, Marius Robescu.
PROZĂ : Gheorghe Suciu, Constantin Stoiciu.
CRITICĂ : Marian Popa.

1966

POEZIE : Grigore Arbore, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Istrate.
PROZĂ : Alexandra Târziu, Ion Nicolescu.
CRITICĂ : Petre Nicolau.

1967

POEZIE : Marin Tarangul.
PROZĂ : Florin Gabrea.
CRITICĂ : Iancu Dumitrescu.

1969, 1970, 1971

Nu s-au acordat premii.

1972

Premiile concursului organizat în cinstea celei de-a 25-a aniversări a Republicii

POEZIE : Dan Verona, Ion Stanciu, Augustin Iza, Valeriu Pantazi, Ion Andrei, Pavel Pereș.
PROZĂ și REPORTAJ : T. G. Cîmpeanu, Dumitru Honciuc, Pavel Perfil.

1973

Nu s-au acordat premii

1974

POEZIE : Ion Trif Pleșa, Patrel Berceanu, Grigore Georgiu.
PROZĂ : Gabriela Adameșteanu, Ștefan Pârvu.
REPORTAJ : Constantin Stan.
CRITICĂ : Nicolae Baltag.

1975

Concursul de reportaj SUB SEMNUL ACELEIAȘI GENERAȚII : Vasile Versavia, Eugen Mihăescu, Pavel Perfil, Ion Andreiță, Radu Anton Roman, Doina Cernica.
POEZIE : Marin Constantin, Valeriu Bârgău, Ioana Ieronim.
PROZĂ : Mihai Arsene, Areta Șandru, Victor Marin Basarab.
CRITICĂ : Doina Uricariu, Artur Silvestri, V. M. Mihăescu.

1976

POEZIE : Gabriel Chifu, Ștefan Ioanid, Liliana Ursu.
PROZĂ : Letiția Vladislav, Mircea Diaconu, Cornel Nistorescu.
CRITICĂ : Mihai Coman, Paul Dugneanu.

Au trecut pe la «Poșta redacției»...

La porțile revistei Luceafărul *debutanții și tinerii scriitori au bătut ca la ei acasă. Cei dotați pentru literatură au găsit înțelegere și bunăvoință ; după stagii mai scurte sau mai îndelungi, au fost promovați în coloanele publicației ; au fost sprijiniți și mai tîrziu pe drumul spinos al afirmării. Mulți scriitori de real talent, din redacția revistei sau de dinafara ei și-au sacrificat ore de creație și ore de odihnă pentru a se apleca pe manuscrisele începătorilor, pentru a depista cu răbdare grăuntele de aur curat care se ivea pe ici pe colo printre versurile și frazele nu o dată stîngace. Cu o singură excepție în activitatea revistei (perioada anilor 1972, 1973, ceea ce nu înseamnă că atunci nu au fost publicați și tineri scriitori), revista a ținut cu stăruință și competență o rubrică de Poșta redacției unde practic s-a răspuns tuturor acelora care au cerut un sfat, o confirmare a talentului lor incipient. De la masiva și strălucita rubrică* Dintre sute de catarge... *a regretatului de aproape toți scriitorii aflați azi în pragul vîrstei de 40 de ani, căci aproape toți s-au bucurat de subtila sa maieutică, și pînă la nu mai puținul distins* Atelier literar *ținut în ultimii ani de poetul Geo Dumitrescu, rubricile dedicate tinerilor scriitori au constituit un punct de mîndrie în activitatea revistei, un loc unde cei chemați au fost aleși și sprijiniți să urce pe culmile creației. Ne facem o datorie de onoare, noi cei care lucrăm astăzi în redacție și care aproape cu toții am trecut prin școala* Luceafărului, *să-i pomenim cu recunoștință pe toți scriitorii care s-au ocupat, în decursul timpului, de rubricile care au ținut de Poșta redacției. Deci, pe lîngă Mihu Dragomir, cel dintîi, și Geo Dumitrescu, cel care răspunde astăzi de soarta tinerilor condeieri, să-i evidențiem și pe următorii scriitori: Dan Deșliu, Gica Iuteș, Teodor Balș, Niculae Stoian, Petru Vintilă, Remus Luca, Ioanichie Olteanu, Ioan Alexandru, Fănuș Neagu, Cezar Baltag, Ștefan Bănulescu, care s-au îngrijit de manuscrisele tinerilor într-o vreme sau alta.*

Rubricile aferente Poștei redacției, *și care în timp, au purtat mai multe nume,* Steaua fără nume, Un poet nou, Debut, Planetă de tinăr *etc, au pus în evidență reușitele de la un moment dat. Din cei mulți care au primit o dată pecetea lor nu puțini au confirmat, mai tîrziu, un bogat mănunchi, ajungînd să fie astăzi scriitori de notorietate națională. Iar unii traduși și stimați și în alte țări. În destule cazuri „stelele fără nume" au primit printr-o scurtă și revelatorie prezentare girul unor scriitori de marcă, după cum se va și vedea din tabloul, evident incomplet, pe care îl dăm mai jos.*

Cei care se vor vedea omiși din tabloul nostru sînt rugați să ne ierte scăparea din vedere și să înțeleagă că defolierea a peste 10 000 de pagini cîte însumează noul Luceafăr *al zodiei socialiste, parcurgerea miilor (poate zeci de mii) de nume cîte s-au perindat pe la* Poșta redacției *și la rubricile ținînd de ea, nu sînt treburi chiar atît de ușoare. Apoi, noi am reținut, în primul rînd, doar numele care s-au dovedit, peste vreme, a-și fi sfințit talentul cu care au plecat la drum. Mulțimea pseudonimelor ca și, în destule cazuri, insolitul lor, au îngreuiat, iarăși, selecția noastră.*

Răspunsurile primite odinioară, socotim că nu mai pot irita astăzi pe nimeni, cu atît mai puțin pe cei care și-au făcut un rost în literatură. Ele însă pot da seama despre căile deseori întortocheate pe care apucă o viață pentru a se preschimba într-un destin.

Dumitran Frunză, Ion Cănăvoiu, Damian Ureche, Ilarie Hinoveanu, Constantin Abăluță, Nicolae Stroe, Alexandru Brad, Teofil Bălaj, Hristu Cândroveanu și Gheorghe Istrate (**„Mai trimiteți"**, Mihai Olos (pictorul), Victoria Ana Tăușan, Mihai Pelin, D. Cesereanu, Ion Velican, Nelu Oancea, George Chirilă (**„Mai reușite sunt versurile umoristice, poate ar fi bine să continuați în genul acesta"** — M. Dragomir), Mircea Radu Iacoban (**„Schița este scrisă vioi și convingător. Am reținut-o și te rugăm să ne mai trimiți"** — M. D.), Gheorghe Suciu, Adrian Păunescu (**„Sînt și versuri mai realizate, dar prea calci nepăsător peste cuvinte"** — M. D.), Vasile Petre Fati, Șerban Foarță (**„În încercările dumitale, de fapt variațiuni pe aceeași temă... sînt prea multe urlete, răcnete, nămeți, coloși, fum etc..."** — M. D.), Corneliu Omescu (**„O povestire fără subiect închegat este ca o cameră fără ferestre, te înăbuși în ea"** — M. D.), Valentin Munteanu, Laurențiu Ciobanu, Paul Tutungiu, Zaharia Sângeorzan (**„Poezia** Moment — **pe care o transcriem mai jos — ne-a reținut atenția..."** — M. D.), George Boitor, Corneliu Buzinschi, Mariana Filimon (**„Pe lîngă delicatețea notației din** Seară de iarnă **sau plasticitatea imaginii din** La o moară veche, **calități care ne fac să întrevedem în dvs. un poet autentic, v-am cere și o îndrăzneală mai mare și... o corespondență mai frecventă cu redacția"** — T. Balș), Mariana Costescu, Mihai Elin, Cezar Ivănescu, Vasile Văduva, Grișa Gherghei, Ion Budescu (i se publică poezia **Întîmpinare**, care are următorul motto : **„Satele de pe Valea Almajului sînt electrificate"**), Platon Pardău, Gheorghe Anca, Nicolae Prelipceanu — Curtea de Argeș (?) și Horia Bădescu — Curtea de Argeș (amîndurora : **„Mai trimiteți"**), Ovidiu Genaru, Ioanid Romanescu (**„posibilități există, ca în această strofă : „Sărmanul tata n-a fost bard / Dar, tăietor de lemne-o viață / ciopli cu toporișca un poem / al luptelor din întuneric și din ceață"**), Tudor Octavian, Ștefan Dimitriu, Aurora Contescu, Constanța Buzea, Ion Prunoiu, Ion Cringuleanu, Dumitru Alexandru, Georgeta Chiriacescu, Ștefan Cismaru, Ștefan Șeitan, A. I. Zăinescu, Ion Georgescu, Ion Tugui, M. Porumbescu, Constantin Abăluță, Luminița Gheorghiu, Mircea Moise, Mărgărit Popa, Florin Victor Costinescu, Petru Anghel, Adrian Munțiu, I. Tîrlea, Nicolae Dragoș, Nicolae Edulescu, Stelian Mihuț, Florin Avramescu, Victor Niță, Aurel Călugăru, Gheorghe Pocreanu, Iosif Naghiu, Alexandru Barna, Octavian Georgescu, Mihai Eraclide, Ioan Dan, muncitor, Ion Cazan, Mircea Herivan, Anete Laurian, Ștefan Raicu, Horia Gane, George Cristea Nicolescu, Florin Vasilescu, Mihai Elin, Panait Popescu, Tudor Ursu, Ștefan Dimitriu, Platon Pardău (poezie), Anghel Gidea, Nelu Ghivic, Marin Negoiță, Valeriu Negoiță, Valeria Mihăescu, Ovidiu Genaru, Milică Stan, Ion Murgeanu, Dumitran Frunză, Adrian Dohotaru (prezentat de N. Cassian), George Suru, Ion Pop (prezentat de Mircea Zaciu), Paul Drumaru (prezentat de N. Stoian), George Alboiu (**„Spontaneitatea nu e totdeauna cel mai bun sfetnic, mai ales atunci cînd are drept consecință facilitatea exprimării, dezlinarea gîndirii poetice"** — N. Stoian) ; Elena Cătălina Prangati, Marius Robescu (prezentat de Ion Gheorghe), Ileana Mălăncioiu, Victoria Raicev (prezentată de Violeta Zamfirescu), Ion Marin Almăjan, Dragomir Horomnea (**„Dacă «unii spun că povestirea are calități», au dreptate. Dar calitățile se observă mai ales în aspectele secundare. În general, un exces de sentimentalism... În viața de azi vei găsi nenumărate figuri de oameni infinit mai interesanți"** — M Dragomir), Virgil Mazilescu, Grigore Arbore, Mircea Ciobanu, Nicolae Ioana, Iordan Popescu, Gheorghe Pituț (**„Sînt multe versuri interesante în caietul pe care ni l-ai trimis. S-ar putea cita aproape din fiecare poezie cîte ceva"** — M. Dragomir), St. M. Grăbian, Dumitru M. Ion, Alexandru Ivasiuc (**„Exceptînd excesul de considerații, cam gratuite de la început,** Naveta, **este, fără îndoială, interesantă deși inegal susținută. Pentru o discuție mai amănunțită, te rugăm să treci pe la redacție"** — M Dragomir), Banu Rădulescu, Florentin Popescu, Iosif Lupulescu, Gheorghe Azap, Ion Iuga, Laurențiu Cernet (**„Lucrarea merită tot efortul. Subiectul este generos, poate aduce o imagine vie, sugestivă din viața tinerilor bibliotecari..."** — G. Iuteș), Dan Rotaru (**„Poeziile scurte îndeosebi conțin unele promisiuni..."** N. Stoian), Monica Pillat, Anatolie Paniș (**„Revedeți atent schița** Violet **și trimiteți-ne-o"** — R. Luca), Florica Mitroi (prezentată de N. Stoian), Mihai Teclu (prezentat de D. Vrînceanu), Ioana Bantaș (prezentată de Al. Piru), Ioana Diaconescu, Ana Delea, Elena Chirvu, Mihai Hetco, Cristian Gheorghe (prezentat de Ioanichie Olteanu), Marin Tarangul, Ștefan Stoian, Viorel Știrbu, Corina Cristea, Cornelia Alexa, Smaranda Jelescu, Pan Izverna, Ileana Vulpescu, Florin Gabrea, George Timcu, Leonid Dimov, Adrian Beldeanu, Dumitru Dinulescu, Maria Tufeanu (prezentată de V. Zamfirescu), Constantin Stefuriuc, Matei Gavril, Bujor Nedelcovici, Lia Dimitriu, Andrei Popescu-Drumuri, Gabriel Gafița, Adrian Carsiad, Marin Mavru, Radu Bădilă, Ion Istin Purza, Onisie Ghencea, Ion Lotreanu, Mircea Dinescu (**„M-au emoționat versurile dumitale, Mircea Dinescu. Vîrsta dumitale (numai 19 ani) îți dă dreptul să îți asumi poezia ca un destin și să i te dedici. (...) Cît orgoliu copilăresc, cîtă inocentă cruzime este în versurile dumitale, atît de „demodate" și totuși atît de fermecătoare și proaspete !"** — C. Baltag), George Vălcescu, Constantin Ucuța, Doina Popa, Irimia Gotu, Dan Rebreanu, George Ghidrigan, Mihai Drișcu, Alexei Rudeanu, Iolanda Malamen, Grișa Gherghei, Ion Bledea, Mircea Popa, Grete Tartler, Ion Balaș, Vasile Văduva, Angela Marinescu, Dan Rotaru, Marin Mincu, Ion Drăgănoiu, Ovidiu Hotinceanu, Marius Tupan, Gabriel Gafița, D. Honciuc, Dan Mutașcu, Paul Tutungiu, Titus Suciu, Nora Iuga, Titi George Cîmpeanu, Mihai Arsene, Oprea Georgescu, Ștefan Pârvu, Alexandru Deal, Vasile Andru, Andrei Ujică, Octavian Stoica, Alexandru Văduva, Mircea Ioan Casimcea, Corneliu Vadim Tudor, Bianca Nord, Doina Lașcu, Ion Lotreanu, Gabriela Adameșteanu, Ruxandra Berindei, Barbu Naidin, Alexandru Hagi-Duvan, George Maria Banu, Paul Balahur (**„Lipsa de spațiu mă obligă să nu vă pot promite o tipărire rapidă. Sînteți tînăr și, chiar în stîngăcia unor versuri se simte marca talentului"** — C. Baltag) ; Un Neiscălit (căruia F. Neagu îi răspunde : **„Schița** Despre cai **n-are mînji, n-are iarbă și n-are, scuză-mi cuvîntul, nici gărgăuni"**), Maria Holmeia (prezentată de C. Baltag), Eugen Uricariu, Paul Sân-Petru, Cornelia Maria Savu (prezentată de N. Balotă), Nicolae Lupu (prezentat de M. Sorescu), Alexandru Papilian, Nicolae Crețu (prezentat de D. Laurențiu), Ion Lețu și Dumitru Udrea (prezentați de L. Dimov), Toma Roman (prezentat de N. Manolescu), Dorin Liviu Zaharia (prezentat de C. Baltag), Gheorghe Schwartz, Dorin Tudoran, Dan Verona, Dumitru Eliade, Radu Anton Roman, T. George Cîmpeanu (prezentat de Sânziana Pop) ; Ion Stanciu (prezentat de D. Laurențiu), Ion Flora (prezentat de Geo Bogza), Marius Stănilă, din nou, Bledea (prezentat de C-tin Țoiu), Vasile Andronache, Horia Bălășoiu, Dumitru Mureșanu, Al. Monciu-Sudinski, Doru Davidovici, Maria Cerchez-Lupu, Mihai Andrei, Constantin Stan, Elena Nistor, Doru Davidovici, Alexandru Papilian, Pavel Perfil, Nicolae Cristache, D. Matală, Gabriel Ghifu, Gheorghe Azap, Patrel Berceanu, Grigore Georgiu (prezentat de N. Dragoș), Florea Burtan, Profira Mihăescu, Alexandra Elena Gavrilă (prezentată de R. Vulpescu), Gabriel Rusu, Ion Trif Pleșa, Valeriu Bârgău, Marin Constantin, Sorin Tomsa (prezentat de Ov. S. Crohmălniceanu), Ioana Proca, Lucian Avramescu, George Țărnea, Anais Ner, Liliana Ursu, Carmen Maria Mecu (prezentată de Dinu Pillat), Gheorghe V. Duță (prezentat de G. Tomozei), Victor Marin Basarab (prezentat de V. Bugariu), Liliana Popescu, Constantin Paleologu, Mihai Crăiescu (prezentat de C. Regman), Ioana Ieronim (prezentată de G. Hagiu), Gabriel Chifu (prezentat de G. Dimisianu), Ion Alexandru Angheluș și Anca Pedvis (prezentați de C. Regman), Ștefan Pârvu (prezentat de N. Velea). Areta Șandru, Ingrid Fulga, Theodor Purice (prezentat de G. Dimisianu), Valeriu Pricină (prezentat de G. Hagiu), Marin Lupșanu (prezentat de I. Gheorghe), Sorin Teodorescu, Ion Ruset (prezentat de G. Tomozei), D. V. Luca, Mihai Tatulici, Floriana Tei (prezentată de G. Dimisianu), Lucian Avramescu (prezentat de D. Vrânceanu), Rodian Drăgoi (prezentat de R. Cârneci), Eugen Mihăescu, Mihai Adrian Ereș, Radu Drăgan (prezentat de L. Raicu), Ileana Mihai și D. Cernescu (prezentați de Mihai Beniuc), M. N. Florian (prezentat de L. Ulici), Dominic Brezianu (prezentat de N. Cassian), Mihai Codreanu și Anton Stanciu (prezentat de G. Hagiu), Maria Lozanu, Leon Talpă, Bucur Dumitru, Ilie Ruse, Ștefania Iovu, Vasile Versavia, Valeriu Pruteanu și Victor Croitoru (prezentați de G. Dimisianu), Marian Vasile, Ștefan M. Grăbian, Dumitru Augustin Doman, Gheorghe Băjenaru, Ion Lazăr, Letiția Vladislav, Carolina Ilica, Boris Marian (prezentat de C. Regman), Radu Drăgan, Ion Longin Popescu, Valeriu Veliman, Aurel Sefciuc, Cristinel Pricop și Liliana Popescu (prezentați de C. Regman), Stelian Zamora, Sterian Vicol, Mihai Vișoiu, Despina Mincu, Alexandra Horia (prezentat de C. Regman), Mircea Diaconu, Cornel Brahaș, Constantin Caranfil, Cristina Hulubaș, Nicolae Stăiculescu, Marina Devesel, Cleopatra Lorințiu, Hanibal Stănciulescu, Tiberiu Pislaru, Emil Munteanu Retevoescu, Cornelia Djigola, Nicolae Neagu, Aurel Antonie, Gheorghe Truță (prezentat de Geo Dumitrescu).

G. S.

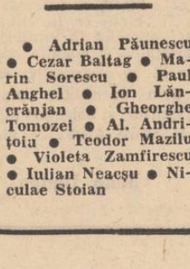

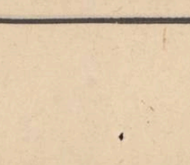

● **Adrian Păunescu** ● **Cezar Baltag** ● **Marin Sorescu** ● **Paul Anghel** ● **Ion Lăncrănjan** ● **Gheorghe Tomozei** ● **Al. Andrițoiu** ● **Teodor Mazilu** ● **Violeta Zamfirescu** ● **Iulian Neacșu** ● **Niculae Stoian**

epigrame

SECȚIEI DE CRITICĂ

Într-o ședință de muncă
Profund analitică,
Cei din conducere spun că
Toți sînt buni de critică.

UNUI REDACTOR „MINTE LIMPEDE"

Ca „minte limpede" el spune că citește
Cu foarte, foarte multă luare-aminte,
Dar cînd te uiți după ce iscălește
Te lămurești și spui : limpede, minte !

SECȚIEI DE POEZIE

În secție se depune
O activitate vie,
Iar de redactori se spune
Că muncesc la... poezie.

UNUI DEBUTANT ÎN REVISTA „LUCEAFĂRUL"

C-o singură poezie
În „Luceafărul" ar vrea
Chiar de la debut să fie
Ridicat la rang de stea.

SECȚIEI DE PROZĂ

Greșeala de tipar dă o nevroză
Redactorilor secției de proză.
C-a apărut : În secție viața e (p)roză
Și-o dată : Noi aicea facem p(r)oză.

MIE, CORECTORUL

De-aș fi avut : Numărul și greșeala,
800 ar fi trebuit să fie.
Dar dacă fac mai bine socoteala,
Am depășit și numărul 1 000.

Gelu Stoicescu

● **Nichita Stănescu** ● **Ion Brad** ● **Ion Gheorghe** ● **Sânziana Pop** ● **Grigore Hagiu** ● **Fănuș Neagu** ● **Valeriu Râpeanu** ● **Dan Zamfirescu**

biografia debuturilor

Un debut oral

Prin ineditul său îmi stăruie în memorie debutul unui tînăr elev, din primăvara anului 1959 (25 martie, într-o miercuri, mi se pare). Fusesem invitați la o ședătoare literară (la Școala medie nr. 10, Zoia Kosmodemianskaia, fosta Școală centrală de fete), Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu, Dan Deșliu și subsemnatul. Deși Mihu, redactor șef al *Luceafărului*, era conducătorul grupului, în scurtul popas pe care l-am făcut în cancelaria școlii, Nicolae Tăutu a fost răsfățatul tinerelor profesoare ; era maior și venise îmbrăcat într-o uniformă impecabilă.

Ședătoarea a avut loc într-unul din amfiteatrele școlii, în care se adunaseră elevele ultimelor clase. De la masa improvizată în continuarea catedrei, priveam acel public tînăr în uniforme cu gulere albe, atent, foarte atent la cuvîntul introductiv al lui Mihu care le vorbea despre *Luceafărul*, despre poezie, despre anii cînd — elev fiind la un liceu din Brăila — scria versuri și edita o revistă literară.

Prin ferestrele mari pătrundea în amfiteatru lumina soarelui blîndă, întreruptă de siluetele înalte ale plopilor din curtea școlii.

La o vreme, privirea mea rătăcind în sală, s-a fixat mirată pe chipul unui tînăr, nu știu de unde apărut între fete. Era singurul *elev* care îi justifica clasei sale denumirea de „mixtă" și, poate chiar școlii... Sta plantat în mijlocul amfiteatrului ca un cioban în mijlocul mioarelor. Urmărea ceea ce se petrecea pe „scenă" cu o atenție aproape suspectă. Cînd și cînd se foia, încercînd parcă să-și facă loc, subliniind cu cite-o mișcare de umăr sau un gest al mîinii, cenzurat, versurile recitate de la tribună.

I-am șoptit lui Tilică (N. Tăutu) la ureche : „E și un băiat în sală" „Unde ?" „Pe un rînd din mijloc". „A ! — făcu el. E fată, totuși, ceva mai dezvoltată...".

Cînd ședătoarea s-a terminat, Mihu a mulțumit în numele revistei, apoi a întrebat dacă scrie careva versuri...

— Eu, s-a auzit din sală o voce mai puțin feminină. Și în aceeași clipă, tînărul s-a îndreptat decis spre estradă, cu un caiet în mînă. S-a oprit în față și a început să citească repede, eliminînd orice pauză de teamă să nu fie întrerupt. Cînd după prima poezie colegele au încercat să aplaude, el, tăind cu mîna, ca o sabie, gestul lor, și-a continuat lectura celei de a doua poezii, apoi a celorlalte. Citea grăbit, legînd titlurile poemelor pe care le debita ca pe o singură bucată. Cred că însăși directoarea dacă ar fi îndrăznit să-l oprească, n-ar fi reușit. Îl ascultam tăcuți și oarecum consternați de o asemenea lectură în rafală. Ajunsese la jumătatea caietului, cînd Tilică — intrat oarecum în panică după ce evaluase foile încă necitite — a mormăit destul de tare : „Cînd termină ăsta, o să fiu de mult general..."

Tînărul însă a citit netulburat mai departe, cu convingere, cu patos, însoțindu-și versurile de o gestică prin care vroia să le traducă parcă...

În sfîrșit, Mihu l-a invitat să treacă pe la redacție. Cu tot ce-a scris.

În cancelarie, la despărțire, Tilică îi mărturisea directoarei : „În alte școli elevii folosesc doar caiete de teză, de 8 file..."

Nu mult timp după debutul oral, Luceafărul publica primele versuri ale poetului de la Zoia Kosmodemianskaia : *Adrian Păunescu.*

Teodor Balș

Nu știu al cărui fiu sînt

Mie mi-e teamă de orice, de oriunde, vorbă ori faptă în măsură și-n putere să mă amăgească, desamăgească. Precum zicea Bătrînul : Blestemați, Amăgeii !

• De treci pragul, tu tinere debutant, cu caietul, sau cu caietele însurubate emotiv în mînă, dacă treci pragul unei redacții trebuie să-ți oprești, pentru o clipă, pasul pentru a stăvili emoția întîlnirii cu „dirijorul" carierei tale mult visate. Pentru că fiecare tînăr care a urcat nenumăratele trepte ale vechii redacții a „Luceafărului", ca și cel mai recent colaborator sau aspirant al paginii revistei noastre, își are în el sălășluită emoția debutului ce nu poate fi stăvilită sau controlată. În cele 800 de numere ale sale, coloanele revistei au găzduit sute, mii de versuri, zeci de proze și reportaje ce purtau nume, atunci, ale unor debutanți ce promiteau, azi scriitori de marcă. Dar toate aceste condeie, toate aceste încurajări și dirijări în lumea literei tipărite au fost desăvîrșite de redactorii revistei, de acei oameni neobosiți ce ascultau, ce citeau, ce-și puneau semnătura ca gir al reușitei și al talentului viitorului scriitor. Despre munca acestor redactori, despre credința în munca lor, adesea anonimă, și mai ales despre convingerea că atunci cînd și-au dat încuviințarea debutului nu au greșit, vrem să ne reamintim acum. Am solicitat, de aceea, colaborarea unor redactori ai revistei, foști sau prezenți, rugîndu-i să ne răspundă la două întrebări : Despre ce debuturi și ce debutanți își aduc aminte mai mult și De ce păstrează cu precădere amintirea acestor nume ?

Iată ce am vrut să aflăm și noi cu prilejul acestui număr omagial al „Luceafărului — 800".

(Ancheta a fost realizată de Cornelia Djigola)

De tînăr m-am prins de ideia că-n lumea de aici, a poeților, nu se trăiește sigur pe grade și căprării sociale, de conjunctură.

Acum pot să emit observații ca acestea : În Literatură, Talentul este singurul criteriu de viață. Talentul este Cinste și Echitate. Talentul este oglinda tuturor actelor noastre. Acesta cumulează și implică toate Calitățile și Încalitățile, întrucît sorgintea lui este-n toate.

Un om este talentat, cît rămîne moral. Un om este moral atîta vreme cît este talentat.

Excepțiile celebre nu mă interesează. Ele, cel mult, întăresc iarăși Legea ce-am zis-o : Talentul este Morala Supremă.

Trăind și acționînd în cadrele Moralei Talentului, ca Morala Muncii și-a Partinității în Posteritate, nu putem greși.

Generații de copii trebuie să pregătesc eu. Să-i fac apți și mari și tari, să se-arunce-n gura Lupului cîntînd. Din cuptorul lui Kronos, ei să iasă cu părul de aur. Feți-Logofeți, cu Luna și Soarele și cu Luceferii pe umeri. Adică eu îi chem, eu îi descînt, pe unde sînt, de unde să vină.

Este-o întreprindere de natura Zodiilor. Nu pot să spun tot ce știu. Întrucît Poetul este Învățătorul Națiunii. Nu știu al cui Fiu ar putea El să fie. El este mai dintru început, decît însuși Domnul Cerurilor...

S-a spus că eu aș fi acela... Este datoria mea, e Legea mea. să spun și eu copilului ce vine, și-mi aduce primul caiet de versuri : Tu ești !

Nu știu al cui Fiu ești. Văd ce știi, dar înțeleg și mai bine ce nu știi. Nu pot să-ți spun **cum să scrii.** Sînt împotriva Amăgirii. Pot să-ți arăt cum nu se scrie. Dacă vrei să fii tu însuți să nu scrii cum am scris noi.

Dacă vrei să nu mori, în viață, nici după moarte, nu scrie ca mine. Învață-ne pe noi, ascultă-ne. Mergi la Izvor, te spală pe față și uită-ne repede. Ia totul de la început.

Tu nu vei fi, decît în măsura în care mă contrazici, în cunoștință de cauză. Dărîmă, dar pune ceva mai bun în loc. Eu în fiecare zi, dimineața, la amiază și seara mă rog la Unitatea Luptei Contrariilor. E un Templu Atlantic la care i-am chemat cu aceste vorbe de mai sus pe Marius Robescu și pe Ileana Mălăncioiu și pe Mircea Dinescu. Ei sînt acum și azi, poeți printre poeți.

Așa-i voi fi vorbit și lui Ovidiu Hotinceanu. Eu l-am îndemnat să meargă pe Șantier. De-acolo el nu s-a mai întors, ultima oară. Acum mă simt și eu vinovat. Mă desculp cu trei cărți de poezii adăugate-n marele Arbore Sacru al Limbii Române, sub numele Ovidiu Hotinceanu. Cînd începuse să fie el însuși l-au revocat fără vină.

Ce pot zice mai mult, decît Multul. În ciuda oricărei amenințări, fugiți pe Șantier, Întoarceți-vă-n bibliotecă și iarăși pe Șantier.

Marine Lupșanu, să-i citești pe Cutare, și pe Cutare și vino înapoi la poemele tale.

Valeriu Bârgău, tot așa, citește-ne și uită-ne. Stai bine și trainic la oțelul tău, de Hunedoara, și vino cu poemele tale. Ți-a dat viața două mari șanse : Oțelul și Cartea.

Acestea cred că le-am spus. Conștiința mea se simte bine. Ce pot zice mai mult, decît Multul.

Dintre noi, toți, poeții, numai cei morți rămîn tineri și fără greșeli. Să se ferească zeii părinților și Eroii de Moartea Postumă. Numesc Moartea Postumă situația ce rezidă cînd scriitorul a amăgit și s-a amăgit.

O, Dumnezeul Contrariilor, apără-mă de Aceasta.

Ion Gheorghe

Doi țărani

Era student în anul V la Arhitectură : mărunt, negricios, cu o privire ca jeturile de foc. Seară de seară urca la mansarda redacției să-mi spună cu o deznădejde totală că n-are talent. Seară de seară îi răspundeam cu o fericire triumfătoare că are, și încă unul ieșit din comun. Deznădejdea lui era sinceră : ardelean de obîrșie, nu putea accepta fără chinuri că un fiu de țăran din hinterlandul Brașovului putea produce talent literar. Și fericirea mea era sinceră : tînăr redactor la secția proză întîlnisem de-odată talentul și, fără nici o dificultate, îl purtam spre tipar. Pecetea lui era atît de pregnantă încît fusese admisă fără nici o obiecție. Predate luni seara, tipărite cu titluri de-o șchioapă, textele vedeau lumina tiparului simbătă. Toate „Străzile în Maiai" au fost publicate în revista „Luceafărul" înainte de-a fi adunate-n volum. Toate au arborat înainte de a porni către tipografie, trei semnături „zdrobitoare" în fruntea paginii : Ștefan Bănulescu, Fănuș Neagu, Constantin Țoiu. „Frobel și Coțofișen" țăranii pe picioroange porniți din cîmpurile cu vărzi albastră ale Bîrsei spre odăițele cu hublouri ale „Luceafărului" de-odinioară aveau să consacre, spre fericirea deplină a foarte tînărului redactor de la secția proză, un nume nou: Bucur Crăciun. Nici un începător, niciodată, nu m-a scutit ca băiatul acela, pe care hainele erau aruncate cu furca, de alergare pe coridoare, de stat pe la ușile șefilor, de rugăminți și de pledoarii. Primite cu laude unanime încă la apariția în revistă, „STRĂZI ÎN MAIAL" a fost aplaudată și în volum. Iată însă că din motive misterioase, bravul lor autor în loc să aspire la consacrare a plecat peste noapte să fie arhitect la Bistrița-Năsăudului.

Nu mai știu nimic despre Bucur Crăciun. S-ar putea întîmpla ca înălțarea de case să aibe în el un ostaș credincios. În ce mă privește, după zece ani de la publicarea „Străzilor în Maiai", cred cu aceeași convingere că acel brav ostaș plecat în pădurile nordului a fost furat scrisului. Povestirile lui, desenate ca icoanele naive pe sticlă, cu o nestiință savantă a perspectivei și-a amănuntului, aducînd pentru prima oară în proză lumea atît de ciudată din sudul Ardealului trebuia să anunte nu numai un debut remarcabil, ci chiar o operă.

Fiu de țăran sosit din cîmpia întinsă a Bărăganului, scund de stat, blond, stingher în costumul de haine și strîmtorat de cravată era și Titi George Cîmpeanu, elev în ultima clasă de școală, în seara cînd s-a lăsat pe jilțul cu spetează înaltă din fața biroului meu, cu amîndouă palmele așezate pe masă, avertizîndu-mă fără drept de apel că ceea ce avea să urmeze nu era o discuție literară ci un duel. Așa a și fost : nu venise la mine să cercetez dacă în scrisul lui mărunțel se strecurase și vreo emoție literară ci ca să-mi spună fără nici un înconjur : „Ce mai ! Asta e situația ! Am un talent extraordinar !" Avea. Dar oricîte laude mi-au pornit către el de atunci înainte, nu i-au saturat niciodată orgoliul. Zîmbea subțirel și ironic de parcă biata mea înțelegere era tot mai departe de marele său talent.

Discutii asupra fondului prozelor sale n-am avut cu Titi-George Cîmpeanu. Predate luni seara s-au tipărit și ele, tot simbătă dimineața, fără nici o dificultate, iar cînd au fost adunate în carte, „MUȘCĂTURA DE ȘARPE" a primit premiul pentru cel mai bun debut al anului literar. Însă : nici un începător, niciodată, nu mi-a solicitat o cantitate de energie verbală mai mare ca băiețandrul acela învelit într-o încăpățînare de piatră, atunci cînd venea în discuție viitorul său literar. Programul lui era limpede . venise din cîmpie în Capitală, nu ca să vadă ce se întîmplă pe-acolo ci ca să iasă învingător, iar victoria, în imaginația sa, luase înfățișarea de inginer. „Ce legătură are cu literatura ?", îl întrebam. Filologia i se părea însă o facultate jalnică pentru un bărbat. Ginta sa, de pură extracție moromețiană îl delegase învingător neapărat pe lungimea de undă a intereselor ei, adică, economist, meserie solidă, de actualitate și de viitor. Argumentele și avertismentele mele despre lecturi ordonate, mediu, cultură, n-au avut nici un rost. Admis printre primii în facultate, student eminent, cu 10 la conturi și la contabilitate, Titi-George Cîmpeanu a devenit inginer. Poartă costume splendide, se simte în largul lui cu cravată, vorbește patru limbi la perfecție, nimic din obîrșia sa nu mai pare să-l stringă, în afară de acel superb talent literar pe care după „Mușcătura de șarpe", nu l-a prea onorat. Sînt convinsă că meseria pe care o face are și în Titi -George Cîmpeanu un ostaș de elită însă, o spun cu oarecare tristețe, împrumutat și el, în ciuda celor două volume publicate de atunci înainte, — unei certe vocații ca prozator.

Bucur Crăciun și Titi-George Cîmpeanu au fost cele mai fericite debuturi de care se leagă meseria mea de redactor la revista „Luceafărul". Mi le amintesc cu mare plăcere pentru felul în care au sporit frumusețea revistei și pentru că m-au făcut să întrevăd atît de devreme — că există sublim chiar și în munca la un ziar literar.

Sânziana Pop

Conștiința de sine

Orice redactor adevărat de revistă literară are cultul marii întîlniri. Cu alte cuvinte, nu e redactor veritabil cel care nu visează să întîlnească între manuscrisele care i se pun în față semnele viitoarei mari cariere literare. Trudnica lectură a sutelor, a miilor de manuscrise ce sosesc într-o redacție e trăită cu sentimentul marii speranțe. Tensiunea acestui sentiment înnobilează munca adesea ingrată a redactorului. Cu condiția să nu transforme activitatea lui în descoperirea cu orice preț de noi talente. Scriitorul veritabil are o sigură conștiință de sine chiar începător fiind. Un scriitor adevărat nu se lasă descoperit ci se descoperă singur. Legenda descoperitorilor de talente este una dintre cele mai puțin serioase. A descoperi talente a devenit pentru unii un fel de ocupație exclusivă. Orice nume pronunțat în fața descoperitorului e reclamat cu vehemență de priceperea și intuiția lui. Nu mă refer la rubricile de „poșta redacției" care-și realizează într-o semnificativă tăcere misiunea, ci la zgomotoasele revendicări ale descoperitorului de talente. Nici Eminescu, nici Sadoveanu, nici Labiș n-au fost descoperiți de nimeni. Nu se poate descoperi de mai multe ori ceea ce e descoperit de la sine.

De aceea cred că un tînăr de talent trebuie mai ales încurajat și susținut și nu tutelat de profesioniștii descoperirilor. Am întîlnit mulți începători de talent. Pe mulți i-am ajutat, însă a-mi atribui „descoperirea" lor mi se pare un gest deplasat. Instructorul de parașutism dă doar primul impuls celui ce sare în gol. Restul depinde de calitatea parașutei. Desigur, impulsul trebuie uneori repetat cu aceeași persoană. Ceea ce nu schimbă datele problemei. Din trecerea pe la *Luceafărul* în perioada anilor 1968—1969 am totuși o amintire aparte. E legată de apariția unui tînăr care, deși timid, atunci, departe de centrele culturale, izolat într-un fund de provincie, a știut să se impună dintr-odată atenției. Era într-o perioadă de „secetă" pentru revista *Luceafărul*. Perioada marilor lansări părea trecută. Atunci mi-a adus în redacție Ana Blandiana o scrisoare a unui elev din Bărăgan, pentru care liceul era bacovian, un „cimitir al tinereții". Îl publicase în *Contemporanul* și n-o mai putea face acolo din pricini de spațiu. Ajută-l, e foarte bun, mi-a spus. În plus, e de pe unde ești și tu. Mi-a înmînat poeziile lui, care au apărut într-un proxim număr al revistei Poetul era Mircea Dinescu. Îndată după apariție a intrat în biroul unde lucram, purtînd cunoscuta-i mască preocupată, Ion Gheorghe. E foarte bine că l-ai publicat. Îl am de mult propus pentru publicare, iată teancul. (teancul era într-adevăr impresionant), dar nimeni nu vrea să mă creadă că are talent. S-au publicat ulterior și poeziile alese de Ion Gheorghe. Într-o zi a apărut în redacție chiar tînărul elev înainte de bacalaureat, un Belmondo suav, care nu știa ce să facă cu mîinile și era dispus, atunci, să asculte orice sfat. De aici încolo drumul lui a fost deschis. Am remarcat episodul pentru că iată cîte nume se concentrează în jurul acestei, să-i zicem „descoperiri". Prima întîlnire, norocoasă, a fost cu Ana Blandiana, și, nenorocoasă, cu Ion Gheorghe. Rolul meu a fost al mijlocitorului. Adevărul e că poetul era sigur de vocația lui, versurile trimise și publicate în *Contemporanul* și *Luceafărul* au alcătuit substanța primului său volum de incontestat succes. Reacția promptă a atîtor scriitori la versurile de început ale lui Mircea Dinescu (Cezar Baltag i-a răspuns entuziast la *Poșta redacției)* se explică, desigur, mai ales prin realitatea versurilor lui.

Un scriitor adevărat se descoperă singur. Important rămîne să i se creeze condițiile afirmării și orientării lui ulterioare. E un capitol la care nu odată rămînem datori.

M. Ungheanu

Inscripție pe casa cu nr. 15

Cînd capul afurisitei oi răsare de aur prin frunzișul castanilor atunci, de la o frunză se-aprind din nou ferestrele acelei case ce părea pustie. Zice-se că-i bîntuită de sicofanți și hipocampi, și că „de-aia" fără foc pe hornuri ies vălătuci de fum. Tot ce se poate. Chiar si nea Pavel, care n-are somn, se jură c-a văzut un cal cu aripi ce iarba lunii o păștea pe-acopenaș, cum plînsul marmoră se face ? Aduceți cojocelul cel de miel. Copilul Căprioarei s-a născut din nou. E noaptea cînd poeții pleacă, cînd pipa de cireș le-înflorește în colțul gurii...

File dintr-un jurnal necunoscut zburătăcite de vînt prin curtea imobilului cu nr. 15.

— Luni la cenaclu, pe un șcaun, un fular lung, alb, de mătase : pare c-o așteaptă pe domnișoara Aurica. Brrr...

— Marți noaptea spre zori : Un camion cu doi tineri tot atît de îndrăgostiți ca și cei din Verona se scufundă în Dunăre și pe Dunăre va începe să curgă lapte. (În treacăt fie zis, o fi mare tînărul prozator, dar laptele e al G.A.C.-ului și camionul al S.M.T.-ului).

— Tot într-o marți, pe la miezul nopții : s-a văzut o lumină mare cu grindini de stele dinspre Balta Brăilei. Apele s-au despărțit de uscat, hoțului de cai i-au crescut aripi de înger și pe hartă a apărut Insula Mare.

— Acel student cu graiul blajin transilvan ne-a adus doi cocoși I-am spus să mai revină. A revenit cu un triptic. Unde-l așez să facc troiță cu Horia, Cloșca și Crișan.

— Să-l ducem în cenaclu să mai sfințească locul.

— Ce liniște : pe ne-așteptate se aude „Serenada la trompetă". E ca o vrajă. Nu se mai cîntă decît la trompetă.

— Oricum. Decît să ne trezim, ca în numărul trecut, cu un erou șchiop, cu celălalt orb, cu al treilea mare mutilat de război, și cu al patrulea mai mult mort decît viu de angoasă.

— Miercuri spre joi : am visat foarte urît. Asta pentru că țin în sertar de vreo lună schița ala cu șobolani. Să-i spun că orișicît talent... Camus... Asta înseamnă s-o scald. Sobolanii sînt integrați perfect în atmosferă... Și apoi tînărul acesta nu vine niciodată singur la redacție. Umblă cu vreo cinci, șase după dînsul. Declară că-s onirici și explică cum scriu cu ochii închiși.

— Întru ce mă privește trebuie să deschid bine ochii.

— Joi seara s-a deschis ușa și cine intră ? Un leu mare albastru cu ștampila poștei din Cluj. Doamne ce leu ! Atît că mi s-a părut că e cam albastru.

— Chiar așa a fost. Vineri au fost chemați toți capii limpezi pentru „reconstituirea" faptelor.

— În sfîrșit o veste bună : Lae al Cordovanilor a fost recunoscut ca, sau la, persoana întîia, pentru că un tînăr și reputat critic, ba zicea că nu-i Lae, ba că-i Lae...

— Simbătă la prînzul domnesc meserul răspîndi zvonul că-n una dintre cupe, otravă, s-a fost pus.

— Pînă la urmă ciupercile s-au dovedit a fi fost otrăvitoare.

— Și fiecare dintre noi, după cum a fost mînat de pohtă, și-a și mîncat din ele, am zăcutu ca după o bolesniță necunoscută.

— Asta s-a întîmplat în echinocțiul de toamnă, la un văleat de la războiul cioarelor, care a fost nemica pe lîngă ciuperci.

Gica Iuteș

Întîlniri cu Petre Pandrea

• Unul din colaboratorii apropiați ai revistei LUCEAFĂRUL a fost în anii '60 Petre Pandrea. Reproducem, în semn de omagiu, un interviu cu impunătorul autor al reportajelor despre Germania hitleristă, **oferit revistei de poetul Virgil Carianopol.**

Pe scriitorul, juristul, sociologul, filozoful, memorialistul, criticul de artă, traducătorul și istoricul Petre Pandrea, cred că l-am cunoscut întîi și-ntîi în anul 1931, cînd făceam serviciul în cadrul Ministerului de război, la depozitul corpului I de armată.

Era într-o seară tîrzie de toamnă, cu ploaie și zloată. Restaurantul Minerva din Craiova era aproape gol. Oamenii care altădată se întîlneau aici la o cafea sau la o discuție amicală preferaseră, probabil, în seara aceea căldura sobei de acasă și liniștea căminului.

De cîte ori veneam la Craiova, mă retrăgeam aici într-un colț și luam masa în fugă spre a nu scăpa trenul spre sediul depozitului

Tot aici mai venea pe vremuri, după ce colinda circiumile mahalalelor și poetul Dem. Basarabeanul, baudlerianul nostru de pe atunci pe care nu-l cunoscusem personal, dar îi citisem poeziile. După ce am mîncat, grăbit să plec, fără să știu de ce, totuși am mai rămas cîtva timp și cînd visam la nu mai știu ce, m-am pomenit lîngă mine cu un om înalt, robust, dar cu o privire blîndă.

— Mi-ați ocupat masa, mi-a spus. Aici, de obicei, în fiecare seară stau și eu. Uneori mănînc ,alteori visez lîngă o cafea. Este un loc mai retras. Oamenii, în general, vor să fie văzuți. Mie îmi place să stau mai mult retras și aici îmi găsisem locul !

Eram pe atunci foarte tînăr și viața nu mă făcuse încă îndrăznet. M-am ridicat timid să dau locul noului venit, loc pe care îl reclamase cu un zîmbet cuceritor.

— Nu, stați și dumneavoastră, m-a oprit el, nu mă deranjați. Parcă nu sînteți de pe aici.

— E drept, i-am răspuns și reașezîndu-mă la locul meu, în urma invitației sale, i-am urmărit mișcările.

Întîi și-a scos căciula înaltă, cu vîrful dat oltenește pe spate, pe care a scuturat-o de apă, apoi paltonul și după ce și-a șters fața de ploaie, s-a așezat lîngă mine.

— Sînteți de prin partea locului ?

— De la Caracal, am șoptit, dar fac serviciul în apropiere.

— Deci călător și oltean.

— Da !

— Și eu sînt tot ca dumneata, nu de aici, din apropiere și tot oltean.

Avea o voce baritonală și cu curs al vorbirii care m-a prins imediat, uitînd de timp, de tren și deci de plecare.

— Mă numesc Petre Pandrea, s-a recomandat.

— Vă cunosc după nume. V-am întîlnit mai de mult numele atît în **Gîndirea** cît și în **Viața Românească.**

— Te pomenești că și dumneata scrii !

— Scriu, am mărturisit rușinat, dar deocamdată numai pentru mine. Nu mă știe nimeni și rar spun cuiva acest fapt.

După ce mi-am spus numele, s-a uitat lung la mine.

— Dumneata știi, m-a întrebat, că în timpul revoluției lui Tudor Vladimirescu, era prin județul Romanați un boier cu numele Carianopol, a cărui fiică s-a căsătorit cu un căpitan de-al lui Tudor și căruia „domnul" înainte de moarte i-ar fi lăsat acestuia inelul cu pecetea sa și o sabie ?

—Nu știu, i-am răspuns și nici nu cred că mă trag din aceeași familie...

Tot atunci am aflat că scriitorul Petre Pandrea venise de curînd din Germania, unde fusese trimis cu o bursă, pentru specializare și unde, un timp, împlinise și funcția de atașat de presă al legației române de la Berlin.

— De ce v-ați întors ? m-am pomenit întrebîndu-l.

— Știi dumneata ce este dorul de țară, de locuri, de ai tăi, dorul de-a auzi în toată plinătatea dulceața limbii tale ?

N-am știut ce să-i răspund, dar el a continuat, arătîndu-mi ce dor năvalnic îl cuprinsese de țară. Vorbea cu atîta convingere, cu atîta patos, încît i-am spus :

— Vă rog să mă iertați, dar vorbiți ca un jurist, ca un îndrăgostit !

Tocmai peste ani am aflat că scriitorul Petre Pandrea era și avocat.

★

Despre Petre Pandrea, în cursul timpului următor, am aflat destule. Cunoștea și se alăturase mișcărilor sociale din țară. Era un declarat antifascist .Scrisese cartea „Germania hitleristă", printre cele dintîi cărți antifasciste de la noi De asemenea, publicase studii de sociologie marxist-leninistă, făcuse parte din redacția ziarului **Dreptatea** unde, pentru a lupta mai cu putere, se integrase unui grup de personalități și prieteni democrați antifascisti. S-a alăturat mișcării muncitorești și Partidului Comunist Român, devenind astfel prieten cu cunoscutul militant comunist Lucrețiu Pătrășcanu, căsătorindu-se chiar cu sora acestuia, Eliza Pătrășcanu, femeie ageră, deosebită, cu aceleași convingeri ca și soțul el. Mult timp i-am întîlnit numele în toate publicațiile de stînga :**Cuvîntul liber, Viața Românească, Azi, Stînga, Bluze Albastre** etc. Pentru susținerea ideilor sociale, a făcut să apară revista **Viitorul social** cu un grup de antifasciști la care era și finanțator și girant responsabil, dar care revistă a fost suspendată după cîteva numere

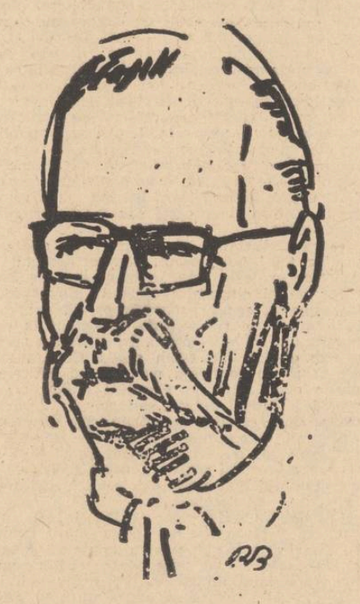

interviurile «Luceafărului»

de la apariție. Practicînd avocatura, pentru apărarea ilegaliștilor a suferit chiar cîteva privațiuni de libertate. Spirit mereu tînăr, combativ, de o cultură aleasă și temeinică, Petre Pandrea, Petre Marcu pe numele său adevărat, născut în comuna Balș, fostul județ Romanați, astăzi Olt, și-a împlinit cu prisosință chemarea față de cei asupriți, față de cei care nu mai puteau suporta un regim de teroare, în timpul în care „ciuma hitleristă" se întindea ca o pecingine, acaparînd și sufocînd toate aspirațiile spre libertate.

★

Prieten cu marele Constantin Brâncuși, pe care l-a cunoscut la Paris, cu prilejul unei documentări, a legat cu acesta o caldă și strînsă prietenie, din conversațiile și întîlnirile cărora, a rezultat, cu un an înainte de plecarea sa de lîngă noi, adică în anul 1967, lucrarea „Brâncuși — amintiri și exegeze".

★

Îndrăznet în expunerile sale, convins că poporul român are dreptul la o soartă mai bună, la o libertate de care suferise totdeauna, Petre Pandrea a luptat cu condeiul și cu vorba pentru aceste imperative, cărora și-a sacrificat cei mai frumoși ani ai vieții sale A.-jutat de cultură și de talent, el a militat în cele mai înaintate rînduri ale celor pentru care oricît a dat de mult, a crezut mereu că a făcut prea puțin. Licențiat al Facultății de Drept din București. cu teza „Filozofia politico-judiciară a lui Simion Barnuțiu" în timpul șederii în Germania și-a aprofundat filozofia germană care l-a îmbogățit, deschizîndu-i orizonturi noi Tot el este cercetătorul ce, la rugămintea marelui Nicolae Iorga, a descoperit **Cronica lui Ștefan cel Mare** (Cronica de la München) a doctorului Albertus Schendl, doctorul ce l-a îngrijit pe voevodul român între anii 1500—1502, descoperire pentru care N. Iorga l-a premiat cu 1000 mărci.

★

În ultimii săi ani l-am întîlnit de mai multe ori, fie la Biblioteca Academiei, unde cerceta vechi hrisoave, fie la Casa scriitorilor, din Calea Victoriei, fie pe drumurile Bucureștiului sau Craiovei, spre unde ne îndemnau amintirile și interesele. Îmi aduc aminte că o dată l-am întîlnit în poarta Academiei Nu-l mai recunoșteam. Trecuseră mulți ani de cînd nu-l mai văzusem. Era iarnă. Purta o căciulă tot ca atunci cînd l-am cunoscut, cu riuri adînci săpate pe față, de astădată cu o mustață stufoasă, neobișnuit de mare ce-i da o prestanță deosebită, dar cu privirea tot atît de blîndă ca odinioară, luminată de un zîmbet al adincimii. Am vrut să trec pe lîngă el dar m-a oprit.

— Carianopol ?

— Da. i-am răspuns, dar timpul ne-a schimbat pe amîndoi.

— Petre Pandrea.

Ne-am îmbrățișat îndelung. Era, parcă, în îmbrățișarea lui o căldură de frate mai mare, ceva ce nu se poate spune prin cuvinte, însă se transmite, se simte atunci cînd inimile bat în același unison.

— Merg la bibliotecă i-am spus. Scriu un volum de memorialistică despre scriitorii care au fost, bineînțeles și care au rămas. Nu e vorba de toți scriitorii ci numai de aceia ce convin spiritului meu și pe care i-am cunoscut de aproape.

— Și eu cercetez unele vechituri, dar nu prea găsesc ce-mi trebuie. Unii cercetători iau cărțile bibliotecii acasă și atunci cînd ai nevoie de ele nu le găsești !

Erau pe atunci două bănci în fața bibliotecii și în loc să ne ducem la sălile respective, după ce am dat cu mîinile zăpada la o parte de pe o bancă, ne-am așezat ca doi tineri, unul alături de altul, povestindu-ne, multe din cele prin care trecusem amîndoi. Nu mai simțeam iarna. Luați de amintiri, nici nu știu cînd a trecut timpul. Cînd ne-am ridicat, era aproape vremea prînzului. El, ca și mine, ce discutasem unele puncte de vedere ale literaturii, accentuasem nevoia unei literaturi sănătoase, morală, a unei literaturi în care eroii să fie constructivi, îndrăgiți de pămîntul românesc, de cuceririle poporului și de timpul ce era al lui, numai al lui.

— Nu-mi place ,îmi spusese, literatura, în special proza, ce nu este legată de popor, de viața lui Sînt, în această privință, un admirator al scrisului lui Rebreanu, bineînțeles al **Pădurii spînzuraților, Ion, Crăișorul, Răscoala** ca și nuvelele **Iție Știul dezertor** și **Proștii,** scrieri ce tocmai pentru că fac apel la specificul național, au și putut să intre în universalitate. În privința poeziei, în afară de Eminescu, Alecsandri și Coșbuc, admirația mea, deși ne despart prăpastii din punct de vedere politic, se îndreaptă spre poezia lui Octavian Goga. Aș mai adăuga din punct de vedere social pe Aron Cotruș.. .apoi Brâncuși !

— Dar poezia de astăzi ? l-am întrebat, în timp ce s-a oprit o clipă, urmărind parcă nu știu ce himeră.

— Are reprezentanți de seamă, dar dacă stau și mă gîndesc la Camil Petrescu, Arghezi, Blaga, Voiculescu, Pillat și alții, fără să vreau să jignesc pe cineva, trebuie să spun cinstit că ea mai are de urcat încă, neajungînd, pînă azi, la valoarea înaintașilor.

— Dar generația dintre „acești mari" și cea

Virgil Carianopol

Continuare în pag a 9-a

profil

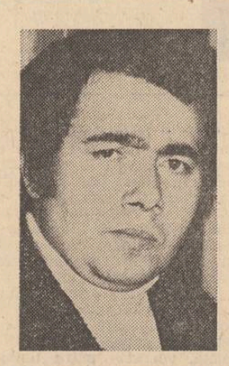

Lirismul vizionar

Ceea ce conferă dintru început o profunzime particulară poeziei lui Gheorghe Pituț este dialectica sinuoasă a imaginii, universul eteroclit al acesteia, eul aflîndu-se într-o continuă stare tensională, amînîndu-și cu voluptate opțiunea pentru o unică față lirică. Tensiunea acestei necontenite încercări generează nu atît metamorfoza **eului** liric, cît schimbarea, adeseori derutantă, a **teritoriilor** și unghiurilor investigației poetice.

Vizionarismul lui Gh. Pituț nu este de natură criptică, poetului lipsindu-i forța teribilă a constituirii unui meta-topos poetic care să reclame eforturi deosebite de decodare ; atît în ceea ce s-a numit „expresionismul său țărănesc" de extracție, firește, blagiană, cît și în situarea, citeodată, la granițele suprarealismului, sau în stilizarea cu iz artificial de romanță tradițională, în toate ecourile detectabile în poezia sa, — Gh. Pituț se păstrează într-o stare de etern început, o stare de veghe, de pîndă poetică, mai puțin **căutare de sine** și mai mult căutarea **unor alterități ale sinelui.** Cel mai recent volum al său, **Stelele fixe** nu aduce decît în aspectele formale o schimbare importantă, încercarea obsesivă de care aminteam rămînînd mereu la temelia acestui proces liric.

Tipul de senzitivitate poetică practicat în **Poarta cetății** este interzis prin esență egotismului creator de false himere, dar și interiorizării exagerate, generatoare de imagistică abisală, eul situîndu-se la mijloc de echilibru și oscilare, între pieire și rămînere, între foc și cenușă : „cred în puterile focului / și în tristețea cenușii / sînt un hornar / al sobei mele / și am esența soarelui / de aceea cred doar / în puterile focului / și în tristețea cenușii" **(Hornarul).** Se încearcă și depășirea dublului **(În locul meu)** dar și rătăcirea voluntară — tot cu aură romantică — în labirinturile sinelui : „Seara cobor în mine adînc / Numai acolo se-mpacă / liniștea cu neliniștea / de la-nceput / O mie de cărări se văd / încălecate / sub umbra stejarilor / înalți cît de la capătul legendelor / pînă la mine" **(Cobor).**

Neputința de a opta între însingurare în afara eului și însingurare deplină față de propriul sine creează tensiunea lirică necesară unor explozii vizionare. Am numit această tensiune, cît și rezultatele ei **senzitivitate vizionară,** pentru că toate **construcțiile** lirice de aici nu se ordonează exclusiv rațional, ci conform receptării (senzitivitate hiperbolizată) realului, transfigurat ca atare. Ecourile vitalismului ce apare la Blaga **(Dați-mi un trup...)** se aud și la Pituț („limitele mă cotropesc" — **Singur,** IX) și apar filtrate prin frenezia de tip Labiș : „cînd trupul meu crește / în acord cu dezlănțuirea totală din jur / Descarcă-te, echilibru / al lumii / te-aștept cu toți porii / dilatați ca havuzurile / să ne unim furtunile / care gem închise în noi" **(Singur,** I).

Se poate afirma că glasul poetului din acest prim volum are inflexiuni ale eroilor dramatici blagieni. Glas întretăiat, expresia unei **singurătăți cu sine** și a unei **singularități** față de real ; putine poeme sînt reunite integral, fiecare fiind mai mult un flux și un reflux aproape simultan al forței imagistice. Poemul **Dor,** remarcat și de I. D. Bălan în prefața volumului, este suma tuturor notelor specifice ale acestuia : „Mamă, n-ai vrut să fiu lemn / să adăpostesc mistreții / Sufletului să-i însemn / Umbra morții, calea vieții / Știi, pămîntul nu-mi dă pace / Să mă fluier către stele ; / m-aș desface de pe osii / Și topit să curg în ele...".

Faptul că unui „expresionism rural" instaurat în principal în 1964 de volumul lui Ioan Alexandru — **Cum să vă spun —,** îi urmează la numai doi ani **Poarta cetății** nu este lipsit de semnificații, iar **Cine mă apără** (1968) este pentru Gh. Pituț ceea ce a însemnat **Infernul discutabil** pentru celălalt poet : o asumare totală, adică, a condiției vizionare și o desfășurare aproape gigantică a energiei, pînă acum stăpînite în bună măsură. Însă ceea ce în **Viața deocamdată** și **Infernul discutabil** era univers constituit, hiperdilatare venită în cadrul unui echilibru de tip spiritual aparte, în **Cine mă apără** este mai mult o capacitate distructivă a materiei poetice. Fie dorul după o stare nomadă **(Inconsecvență),** fie prăbușirea și aneantizarea **(Vulturul)** sau tipul de „seninătate" sisifică **(Eu),** fie viziunea unui eu destrămat pentru a se putea strecura mai lesne către obîrșii **(Mă închipui)** sau încliderea în cîntec ca într-o fixitate glacială **(Fără scăpare),** fie sentimentul înstrăinării **(Elegia pădurarului)** sau aflarea de sine într-o inversare a proceselor vitale firești („mi-a crescut păr cărunt pe dinăuntru" — **Peștera)** fie „echilibrul" aflat în bipolarități ireconciliabile („Capul meu înclină / mai mult / spre gerul solid / dintre stele / cînd trupul trăiește / dedesubt / printre stele oarbe" — **Ce dată)** sau instalarea sfielnică în „sunetul ce moare născîndu-se" **(Pace),** — toate acestea sînt încercări de stabilire a unui teritoriu propriu de investigație.

Ca și la Blaga, satul și cîntecul vor fi (aici singurele) posibilități de realizare a unui echilibru : „la noi în sat / cîntarele sînt drepte / și tatăl meu în august / ne cîntărea cu grîu" **(Cîntarele** — II), în ținuturile natale, pînă și senzațiile cotropitoare („cînd mă înundă fără urmă / puhoaiele materiei" — **Cam atît)** venind pe un echilibru fundamental. Cîntecul este și el o împăcare de antipozi („alungați-l pe străinul de cîntec / să nu tulbure pacea cîntarelor" — **Cîntarele** — I) fiind cînd cale de mînturire („Cîntecul meu e dezgroparea mea" — **Simt),** cînd spațiu matricial („patria cîntecului din naștere" — **Viață lîngă Tăcerea de piatră)** sau obîrșie cosmică a lumii : „prin străbuni se știa / că va veni un cîntec / aproape mort de dorul lumii" **(Naștere).**

Cine mă apără rămîne, credem, cea mai închegată și mai revelantă lucrare a laturii dinamic-vizionare a poetului, latura reflexiv-vizionară fiind implinită de **Stelele fixe.** Indiferent pentru care optăm, este clar că **Fum** nu face decît să reia (uneori să complice inutil) temele de pînă acum. Aici Gh. Pituț încearcă mai mult ca oricînd o serie întreagă de stări poetice. Încearcă filonul metafizic **(Ochean),** încearcă organizarea imaginilor conform unei mecanici abstractizate **(Parc)** sau atitudinea fals nonșalantă în contactul cu realul, atitudine de sorginte sorescianâ **(Am fost pus mai mare),** încearcă transfigurarea prin desfigurare **(Curcubeie)** și sentimentul fermecător de oscilant al psalmistului **(Psalm)** sau încearcă să configureze un spațiu poetic hibrid, dominat de elemente insolite : bitum, plumb, retorte, cositor, aliaje, uranium etc. Titlul ar fi sunat mai firesc **Ca prin somn,** de vreme ce poetul apare aici în ipostaza de spectator al unui veac debusolat, privit printr-un filtru deconcertant : „Thalasa-trec sateliții / homunculi de uraniu / au început să sugă laptele aramă / din tălpile încremenirii" **(Epocă).** Cîștigul adus de această carte rezidă în modul de tratare a ideii însingurării creatoare. Odată ieșit din spațiul ritualizant al satului, unde legătura cu originarul lucrurilor hrănea vizionarul, sentimentul singurătății se instaurează și întruchipările sale sînt pentru Gh. Pituț tot atîtea prilejuri pentru o poezie echilibrată unde ideea propriu-zisă ia locul verbiajului, al imagisticii parazitare și accentul cade tot mai mult pe esențializare (ceea ce anunță tonul dominant din **Stelele fixe).** Un poem fundamental este, din acest punct de vedere, **Curent :** „Solitudine — refuz de a spune / ceva despre mine prin altul (...) căci ele, cuvintele scrise / pastile crepusculare / din cea mai însemnată povară / din fericirea alterității". Un poem ca **Hale** nuanțează subtil sentimentul căutării unei stări poetice unitare, de pînă acum („să poți rămîne viu / s-auzi țiuitura (plînsul ultim) / a unei stări cînd trece-n altă stare".

După cum nimerit observă M. Ungheanu în cronica la volumul **Stelele fixe,** ne aflăm în fața unui „Stadiu de sublimare aproape neașteptat (...) concretețea materiei a dispărut, iar limba tinde să devină ductilă", „o altitudine «stelară» a privirii". Temele fundamentale sînt acum raportul abstract — concret, semnificațiile interioare ale timpului și ale golului (reluare sensibilizată a temei, mai vechi, a neantului).

Timpul apare aici ca „animal divin" manifestare a Luminii **(Scrisoare)** cel care consumă pe nesimțite **(Ten)** trecutul fiind (expresie a timpului havuz blagian) cel care „aprinde focul" **(Cămin).** Asociațiile inedite nu întîrzie să apară: „mai lung e timpul ca norocul / și-un fel de-a fi e și mai lung / de metaclește sau de strung / ce macină din timp și locul" **(Îmi spun).** Un poem esențial este **Să zbori,** care dovedește apetența poetului la o conceptualitate organică, o inversiunare a concretului în abstract, față de care misiunea cuvîntului este cînd umilă, cînd sărbătorească Nepăsarea grea a materiei și suavitatea cruzimii sale sînt în egală măsură noime poetice („De te-ai opri ori nu în cale / aceeași muzică străbate / betonul de imensitate"). De aici și funcția de discernare a poetului, care sălășluiește la mijloc de bine și rău : „noi singuri, însă, vestitorii / prin care spiritu-și desparte / vasele vii de cele moarte / cîntăm luminile erorii" **(Noblețe).**

Ce dă, însă, greutate acestui volum este și ceea ce îi poate fi reproșat : excesul didactic demonstrativ, abuzul de conceptualisme. Cînd acestea sînt implicate dedesubtul elementelor pur poetice, apar ca factori potențatori, fără stridențe **(Beton, Îmi spun, Pastel civil, Nostalgie),** alteori, însă **(Summum jus, Secunda, Sensul, Ci însăși faima)** livrescul și prețiozitatea înecă sentimentul și plastica imaginii. O doză suficientă de ironie romantică salvează mult din materia conceptuală, altfel supusă osificării (ex. „Ce melancolie e un cerc / nu datorită armoniei, / ci umbrei vagi și terapiei / mișcărilor ce i le șterg" — **Dimineață).** Reorientarea lui Gh. Pituț către fondul liric eminescian (asemeni lui Ioan Alexandru, cu care îl comparam, și acesta ajuns la Eminescu prin filierâ Blaga) înseamnă o lărgire considerabilă a ariei poetice, dar poate și perspectiva unui anume manierism ; poeme teoretizante cum sînt **Secunda** sau **Longevitate** amenință să domine respirația străluminată a unor reușite precum **Îndemn, Simpatie** ș.a.

Evoluția lui Gheorghe Pituț în sensul esențializării fondului său poetic, al eliminării notelor parazitare vizionarismului său, de la **Poarta cetății** pînă acum, se poate urmări limpede în sentimentul istoric, al apartenenței la toposul natal. Între fulgurațiile hiperbolizate lăuntric din **Cine mă apără,** unde Transilvania urca în poet imagini de piatră gigantice și un poem ca **Blînd,** și pînă la limpezirea revelatoare din **Oriunde ai fi sau La noi,** — este o distanță ce marchează pregnant evoluția forței sintetizatoare a cuvîntului său poetic.

Dinamica senzitivității s-a domolit și Gheorghe Pituț pare să facă parte acum din categoria „puținilor oameni" de care vorbește în poemul **Există ;** asemeni acestora, poezia sa grăiește senin și privește lumea cu ochi albaștri. Dar, oricînd, vulcanul își poate relua activitatea.

Dan C. Mihăilescu

Pastișa ca literatură

Jean Louis Curtis publică un volum amuzant de pastișe : **La Chine m'inguiète.** Tema: **Mai '68** văzut de Proust, Céline, Bernanos, Aragon, Malraux, Sarraute, De Gaulle, Simone de Beauvoir ș.a. Un repertoriu al atitudinilor (posibile) față de **revoluția studențească.** Curtis aplică, în fond, ideea lui Proust despre pastișă — ca formă de critică literară. Împrumutînd o tehnică formală și un număr de elemente reprezentative în **universul imaginar** al unui scriitor, el compune o narațiune coerentă în care ironia stă, respectuoasă, doi pași în urma notației serioase. Această distanță împiedică pastișa să coboare în parodie.

De Gaulle vorbește de **le malaise de la jeunesse,** de **saltul demografic, saltul tehnic,** de **autoritatea magistrală** și **laborioasa mistică a Sărbătorii** și, în stilul solemn moral din **Memorii,** de „oportunismul și sora lui frivolitatea" care își împart grațiile în rîndul societății franceze actuale. Tema eroică — temă privilegiată în discursurile generalului — este cu abilitate introdusă de pastișor în acest fals comentariu despre evenimentele de la Nanterre și Sorbona. Ironia, abia perceptibilă, vine din prea marea distanță dintre tonul profetic, istoric al discursului și actualitatea fierbinte, ne-eroică a subiectului.

Stilul jurnalismului bavard, cîrtitor și frivol este reprodus în capitolul dedicat lui Paul Léautaud. Revoluția de la Sorbona este văzută, aici, ca o scenă de carnaval : agitatori în transă mistică, bătrîne poetese atițate, amestecate printre tinerii insurgenți, îmbrățișări tandre, ironii la adresa lui Sartre („Eu n-am putut citi un rînd de la el, tot ce scrie pare a fi tradus prost din nemțește"). În cele din urmă, jurnalistul acostează o superbă „garce" și o descrie în tonuri sărbătorești. Revoluția se pierde printre rîndurile colorate și superficiale ale comentariului. Stilul lui Malraux este de o luciditate fremătătoare, grav și profetic. Privită de foarte sus și de foarte departe, din profunzimile istoriei culturii, revolta din '68 pare o intruzie de tineri barbari în muzeul imaginar al umanității. Inteligent, Curtis prinde ritmul discursului și construiește metafore în stilul grandios abstract al lui Malraux.

O interpretare mistică a **revoluției juvenile** aflăm în pastișa la **Jurnalul** lui Julien Green, iar una mondenă, în „Atentatul" de Simone de Beauvoir, precedat de o frază ininteligibilă din Haidegger. Două surori, dintre care una este profesoară, discută într-un salon parizian burghez (cadrul literaturii adevărate a Simonei de Beauvoir) despre revolta **tinerilor turci** de la Sorbona. Surorile interpretează pozitiv evenimentul și-și dau silința de a adopta spiritul noii generații. Lozincile pe care le-au citit pe zidurile bătrînei instituții medievale : „Lăsați să vină la noi copiii și schizofrenii" sau „Sfînta Paranoia, rugați-vă pentru noi" — dau acestor inteligente femei care suferă de o laborioasă singurătate o stare de beatitudine. „Cu adevărat — zice una dintre ele — această revoluție a deșteptat la mulți tineri un fel de geniu poetic..."

Geniul este numaidecît ilustrat de Ariana, fica-uneia dintre intelectualele liberaliste. Ariana vine direct din podurile Sorbonei unde stă de trei zile și trei nopți cu „ses copains" înfruntînd asaltul poliției. Ea cere bani pentru a mînca **chez Maxim's** și un revolver pentru a ucide „cette pauvre vieille chèvre". Tînăra detestă familia și, în genere, pe francezi („o națiune de **boutiquiers"),** spirite conservatoare, profund burgheze. Vocabularul contestației este sărac și aspru („c'est moche, c'est con..."), intenția lui Curtis de a ironiza un jargon specific parizian este evidentă. Ironia merge mai departe, vizînd o anumită mentalitate conformistă și frivolă în rîndurile burgheziei. În fața violenței grosolane a Arianei, cele două sexuagenare se retrag într-o umilință culpabilă: „Eu știu ceea ce simt — spune una dintre surori. Rușinea. Ce sîntem noi, în comparație cu această intransigență, cu această splendidă violență ? Niște biete femei dărîmate... Viața noastră nu este făcută decît din concesii, din compromisuri..."

Este dificil de dedus din această îndemînatică pastișă unde bate ironia : spre literatura problematică și sofisticată a Simonei de Beauvoir sau doar spre mentalitatea tipologiei ei ? Poate și una și alta sînt puse în cauză printr-o abilă penetrație în mecanismul de gîndire al unor personaje literare și comprimarea unei tehnici de a nara. Ardoarea pe care cele două femei din **Atentatul** o pun în umilință, cultul lor față de o violență mai degradă trivială, nevertebrată, sugerează — în orice caz — o mondenitate burgheză stupidă și conformistă. Există și un mod conformist de a fi anti-conformist.

De la pastișarea unor tipuri de **discursuri** literare, Curtis ajunge la fixarea unor psihologii și atitudini morale nelipsind, din ironia pastișorului, nici nota de adevăr, nici cea de farsă.

Eugen Simion

«Ion Creangă interpretat de...»

Antologia de texte critice despre Ion Creangă pe care o publică în „Biblioteca critică" a Editurii Eminescu însoțită de o prefață, tabel cronologic și bibliografie, Constantin Ciopraga este, ca toate cărțile de acest fel, binevenită, utilă mai puțin pentru cercetători, dar nimerită pentru elevi și studenți, nu ne îndoim.

Autorul nu a pus tot ce s-a scris despre Creangă, a selectat textele pe care le-a socotit cele mai interesante și care toate la un loc să dea o imagine cît mai cuprinzătoare a marelui prozator, cît și a diverșilor lui interpreți.

Îmi permit cîteva observații generale și de amănunt. Mai intîi cred că devreme ce s-a ales ceva și din Barbu Lăzăreanu la capitolul „Scriitorul și arta lui", s-ar fi putut pune și un text de E. Lovinescu, de exemplu cel din **Critice, X,** 1929, absent. Natural, majoritatea textelor sînt fragmente, dar chiar așa fiind, dacă am introdus o clasificare a lor din afară, nu era bine ca la fiecare capitol să punem pe cine consideräm că a scris cel mai bine despre, să zicem, umorul lui Creangă ? Se produc unele inegalități de tratament. Iorga apare și la capitolul „Lumea poveștilor" și la „Lumea copilăriei" și la „Dimensiuni ale umorului" și la „Scriitorul și arta lui", în vreme ce Ibrăileanu numai la capitolul „Povestiri felurite" și „Scriitorul și arta lui", G. Călinescu nu apare la „Povestiri felurite" și „Dimensiuni ale umorului", Vladimir Streinu (autorul unei micromonografii despre Creangă) apare numai la capitolul „Dimensiuni ale umorului", iar Zoe Dumitrescu-Bușulenga e înlocuită la capitolul „Scriitorul și arta lui" cu G. Ivașcu. Din Mihail Sadoveanu se dau cinci fragmente diferite, din care trei la capitolul „Scriitorul și arta lui". Aș fi dat unul singur la capitolul „Între contemporani și în posteritate", unde, însă, Const. Ciopraga a pus pe Savin Bratu. Din Titu Maiorescu nu s-a pus fragmentul privitor la Creangă din articolul **Literatura română și străinătatea** (1882), în care criticul numește **Amintirile din copilărie** roman și-l alătură altor romane din literatura străină de George Sand, Flaubert, Dickens, Fritz Reuter. De asemenea, nu s-a scos din Eminescu nota despre **Învățătorul copiilor** publicată în **Timpul** din 7 mai 1880, unde se dau paralele la povestirea **Prostia omenească** din folclor și din colecția Auerbach.

La capitolul „Scriitorul și arta lui" sînt selectate fragmente din doisprezece critici în afară de cei amintiți. Ordinea autorilor nu e nici alfabetică, nici cronologică. Suita e : Maiorescu (1886, 1909), Eminescu (1876), Eduard Gruber (1888), Sadoveanu (1936), Iorga (1890), Ibrăileanu (1910), Sadoveanu (1932) George Panu (1908—1910), G. Călinescu (1938), Sadoveanu (1930), Iorgu Iordan (1956, 1964), Barbu Lăzăreanu (1937), B. Munteanu (1938), Vianu (1941), Șerban Cioculescu (1964), Al. Philippide (1936), George Ivașcu (1937), Const. Ciopraga (1964), Al. Piru (1956). Autorul nu dă întotdeauna data cînd a apărut întîia oară textul și nu folosește ultima lui formă, cum ar fi normal. Se citează astfel **Viața lui Ion Creangă** de G. Călinescu din 1938 care însă în ediția definitivă din 1964 se cheamă **Ion Creangă (viața și opera).** La Al. Philippide și George Ivașcu textele sînt scoase din volume publicate în 1970 și 1966, fără a se menționa de cînd datează și dacă au fost publicate identic. Textul aparținînd lui Const. Ciopraga despre **Expresivitatea lui Creangă** este dat ca apărut în **Viața românească,** 1964, nr. 12 și reprodus după volumul **Portrete și reflecții literare** (1967). Și eu am republicat textul despre **Arta lui Creangă** din **Viața românească** 1956, nr. 8, în **Varia, II, Studii și observații critice,** 1973, p. 149—161, ceea ce Const. Ciopraga nu mai crede necesar să arate. Dar în ediția a doua a textului eu am făcut modificări de conținut și de formă, înlăturînd unele erori de tipar sau de redactare din prima formă, pe care ediția Const. Ciopraga ține să le observe. Trec cu vederea faptul că îmi elimină două pasaje în care argumentam precaritatea descrierilor de natură și ilustram paremiologia lui Creangă, dar, în chip cam necolegial, neținînd seama că în forma articolului din volum am eliminat o eroare provenită din folosirea unei ediții greșite a operei lui Creangă, autorul antologiei mă adnotează : „E vorba de Chitilă (de la verbul **a chiti),** nu de localitatea Chitila...". Creangă scria în ediția utilizată de mine : „din sat de la Chitila" în vreme ce corect era „din sat de la Chitilă". Așadar, noul meu comentar sună : „Poreclele folosind procedeul contrastului alternant rimează" (Ochilă, Orbilă, Chiorilă, Pindilă, Chitilă...). De altfel, colegul meu îmi reproduce și prețiosile de tipar pe care, oricum, putea să le corecteze. De două ori apare cuvîntul **caracteriologic** (cu un i semidoct). Chiar dacă eu aș fi scris așa, Const. Ciopraga trebuia să restituie **caracterologic** și eventual să pună o notă în care să explice cum se spune exact. Dar să zicem că autorul antologiei a fost mai atent la textele citate de mine din Creangă decît la textul meu. Ei bine, erorile de tipar ne pîndesc pe toți. În propriul său articol, Const. Ciopraga vorbește despre „melianul și haramaniul de Trăsnea". **Haramaniul ?** Firește o eroare de tipar pentru **haraminul,** explicat de editorii lui Creangă, la glosar, drept : om rău, crud, tîlhar (figurat). Const. Ciopraga nu putea să folosească în 1964 sau 1967 cea mai bună ediție a operei lui Creangă (de Iorgu Iordan și Elisabeta Brîncuși), pentru că aceasta a apărut abia în 1970. Astăzi însă îi stătea la îndemînă și desigur că a putut să-și colaționeze citatele. De pildă, citatul din **Capra cu trei iezi :** „Atunci lupul nostru începe a mînca hulpov...". Este exact ca în ediția susnumită care și la glosar explică pe **hilpov :** cu lăcomie. Să fi zis Creangă așa ? Eu știu că se spune hilpav sau și mai bine hulpav cu **u** în loc de **î** și cu **a** în loc de **o.** Vezi și **Dicționarul limbii române moderne** al Academiei care dă formele **hilpov** și **hilpav,** dar trimite pentru amîndouă la **hulpav** (de comparat cu bg. **hlapam,** sb. **hlapiti).** Șăineanu în dicționarul său dă citatul din Creangă și numai formele cu **a : hulpav** (cf. **hulpe** = vulpe).

Noi, filologii, nu strică să ne ocupăm de forma și sensul exact al cuvintelor, să restituim

Desen de Mihai Gheorghe

limba și stilul scriitorilor. Cum a făcut între alții Șerban Cioculescu în articolul său din „Gazeta literară" (17 decembrie 1964) reprodus în volumul **Varietăți critice,** 1966 : „Creangă, observă criticul, simte instinctiv nevoia de a potența iperbolic toate senzațiile, la scara fantasticului". Demonstrația e făcută mai înainte cu o expresie a lui Creangă despre care Șerban Cioculescu scrie în revistă, în cartea sa și în antologia de față : „Iperbolic este și verbul **a se slăvi,** cu înțelesul, la nota cea justă, pe un portativ mai jos, a se lăuda". Am arătat încă din 1966 că Șerban Cioculescu a citit greșit un pasaj din **Povestea lui Harap Alb,** și anume: „În sfîrșit, Păsări-Lăți-Lungilă adimenea zburătoarele și jumulite, nejumulite, ți le păpa pe rudă, pe sămînță, de nu se mai stăvea nimene cu păseri pe lîngă casă de răul lui". Am citat din ediția Iorgu Iordan, dar și în ediția Kirileanu din 1939 apare tot **stăvea** și nicidecum **slăvea.** Cuvîntul e explicat la glosar (în Kirileanu) : „a se așeza, a se stabili într-un loc" ; (în Iorgu Iordan) : „a-i rămîne ceva, a se alege cu ceva, a păstra, a salva de la pieire". Cuvîntul vine din vechiul slav : **„staviti"** și are cu totul altă semnificație decît **a (se) slăvi.** Const. Ciopraga nu adnotează însă textul reprodus din Șerban Cioculescu.

Al. Piru

OPINII

La început a fost...

La început a fost *fapta,* ne lăsa să înțelegem Goethe. La început a fost *reveria,* se străduia să ne convingă Gaston Bachelard, marele mag al filozofiei franceze contemporane. La început și la sfîrșit a fost *intuiția,* afirma Dámaso Alonso în *Poezia spaniolă.* La început a fost *ideea,* spunea Lucian Blaga, rectificînd, la timpul său, opiniile unor antecesori.

De fapt, se pare că fiecare dintre poeții, filozofii și criticii menționați se referă la un alt început. Uneori este vorba de stadiul inițial al existenței, de origini, alteori apare pe prim plan relația dintre intenție și act, iar în alte cazuri începutul vizează un prim stadiu al unui proces gnoseologic.

Nu este nici în intenția și nici în puterea noastră să cercetăm validitatea fiecărui adevăr sau a fiecărei ipoteze, declanșate de întrebarea ce a fost la începutul tuturor acestor planuri de gîndire, acțiune sau existență. Întrebarea noastră are în vedere un singur fel de început și anume acela care vizează relația dintre conștiința cititorului obișnuit sau a criticului în raport cu opera literară.

În spațiul acesta de întîlnire dintre două conștiințe, dintre care una activă orientată spre un *obiect* (eventual estetic) și conștiința latentă a scriitorului, depozitată într-o anumită ipostază a sa în acest obiect, s-a instalat, fără voia noastră, un *mister* ale cărui dedesubturi încercăm de atîta vreme să le descifrăm și să le înțelegem, dîndu-le o transparență rațională posibilă.

Intrăm adeseori într-o librărie unde cărțile sînt în stadiul unor obiecte, a unor exponate colorate, albe, cenușii, învechite etc. Cădem cu privirea peste titlurile noi ale unor autori cunoscuți, despre care deținem *preinformații,* le alegem sau le abandonăm în funcție de unele date *preexistente.* Apoi ne oprim la unii autori și opere despre care n-am mai auzit. Ei pot fi scriitori români debutanți sau autori total necunoscuți, de pe alte meridiane ale globului.

Cu mica îndoială și curiozitate de început, pe unele le răsfoim în grabă, asupra altora stăruim mai mult. Și deodată se produce un mic declic mintal. El ne face să le cumpărăm pe unele și să renunțăm la altele. O idee, o imagine, un pasaj, un scurt nucleu narativ, o poezie sînt în stare să producă acest declic opțional. Luăm o carte sau o abandonăm. Începem apoi s-o citim, iar actul de lectură ne confirmă prima intenție sau o infirmă. De obicei, primul contact cu o carte este decisiv. Atunci se produce misterul întîlnirii subite dintre două conștiințe, se întîlnesc două gusturi, două ființe care intră într-un dialog tăcut și tainic.

Fenomenul acesta se cheamă în critică și în estetică *prima impresie,* legitimarea publică a acesteia a dus la ceea ce numim, în mod convențional, *critica impresionistă.* Un declic mintal, o reacție afectivă, o asociație neașteptată de idei, o conjunctură specifică etc. ne fixează atenția asupra unei cărți sau ne determină s-o abandonăm.

În primul stadiu al întîlnirii cu opera unui scriitor total necunoscut, comportamentul criticului de profesie este, în mare măsură, asemănător cu al cititorului obișnuit. Să joace oare *întîmplarea, șocul primei impresii, conjunctura individuală* un rol atît de important în decizia pentru un act de lectură, în opțiunea spontană pentru o carte ? Credem că da. Convingerea aceasta ni se confirmă prin faptul că cele mai multe cărți intră în circuitul public pe *calea regală* a iubirii subite sau zac în librării din cauza unei repulsii spontane. Se știe doar că sînt mult mai numeroase operele impuse atenției generale de critica orală, sumară și spontană a cititorului obișnuit, decît acelea ce și-au legitimat imediat existența prin justificarea lor de criticii de specialitate.

Cărțile sînt scrise doar pentru cititori, nu pentru critici. Eminescu n-a scris pentru eminescologi, nici Ion Barbu pentru vrednicii exegeți ai poeziei sale. Ei au scris pentru cititori, iar criticii reprezintă un *adaos,* o inserție individuală într-un text, menită să aducă un spor de sens, existent în stare latentă sau o justificare de domeniul evidenței raționale a unei prime impresii ce plutea, poate, într-un spațiu de incertitudine.

Primul destinatar al cărților literare, care este cel fundamental, îl constituie publicul, criticii reprezintă doar o infimă parte din rîndurile acestuia.

Cititorii obișnuiți sînt și ei niște critici. Dar critica lor este *orală, sumară, mută* și uneori redusă la cunoscutele formule tranșante, *da* sau *nu.* Sentințele de acest gen pot determina popularitatea unei cărți sau căderea ei irremediabilă.

Care este oare începutul și mecanismul acestei judecăți sumare de valoare ? Credem că *intuiția. Cititorul fericit* care citește unele cărți din *dragoste* sau le respinge pe altele dintr-o stare alergică își construiește o opinie despre ele pe baza unei intuiții pur individuale. Dar oare primul contact al criticului cu opera literară nu se bazează tot pe intuiție ? Evident că da. Între intuiția sumară a cititorului și aceea a criticului profesionist poate exista un consens total, dar și un divorț tranșant. Existența fericită a consensului înlătură necesitatea existenței criticului ? Credem că nu, cel puțin în acest stadiu de dezvoltare a societății. Demersul cititorului spre operă se oprește acolo de unde abia începe acela al criticului.

Se știe doar că sfera de percepere a unui obiect estetic, mecanismul de funcționare a intuiției, în ultimă instanță, sînt determinate de orizontul informațional al eului cunoscător.

Criticul legitimează existența unei cărți pornind de la un *act intuitiv,* dar o situează într-o scară axiologică în funcție de o serie de parametri, care conferă o justificare rațională, o motivație credibilă primului impuls de ordin intuitiv.

Subestimarea *intuiției estetice,* rezultată din primul contact cu opera literară, ar fi o eroare. Criticul lipsit de finețea unei intuiții profunde a valorii unui text riscă să construiască un întreg eșafodaj de argumente pe niște premise false. Erudiția în sine nu a născut niciodată critici. Cazul lui Bogdan-Duică și de ce nu am recunoaște, în parte și al lui N. Iorga, ni se pare suficient de elocvent. La început a fost, așadar, în contactul cu opera literară, *intuiția.* A urmat apoi acreditarea sa rațională. La sfîrșit, s-a putut constata dacă intuiția a fost corectă sau eronată.

Cartea literară reprezintă un *proiect uman* compus din elemente diferite. Actul de cunoaștere a acesteia are o structură asemănătoare.

Romul Munteanu

Excursii peste hotare pentru turiștii aflați în stațiuni balneoclimaterice

Concediul dv. pentru odihnă sau tratament, într-o stațiune balneoclimatericâ, poate fi agrementat printr-o plăcută și instructivă excursie de o zi, cu autocarul, peste hotare.

Pentru turiștii aflați în stațiunile Sinaia, Bușteni, Predeal, Timiș, Cheia, Slănic Prahova, Pucioasa se organizează excursii în R. P. Bulgaria, pentru vizitarea localității Russe.

Turiștii din stațiunile Felix, 1 Mai, Buziaș pot participa la excursiile organizate în R. P. Ungară la Debrețin, Szeghed sau Budapesta.

Turiștii aflați în stațiunile Mamaia, Eforie Nord și Sud, Techirghiol, Costinești, Neptun, Jupiter, Venus, Saturn și Mangalia pot participa la excursiile pentru vizitarea stațiunilor de pe litoralul bulgăresc al Mării Negre.

Prețurile excursiilor sînt avantajoase, iar înscrierile se fac pe baza buletinului de identitate (pentru copii certificat de naștere), la toate agențiile și filialele oficiilor județene de turism sau ale O.N.T. Litoral, din stațiunile mai sus menționate.

În costul excursiei se asigură vizitarea principalelor obiective turistice cu ghid însoțitor, transportul, masa precum și bani de buzunar. Doritorii pot beneficia suplimentar și de o adeverință pentru schimb valutar în limita sumei de 250 lei.

PUBLITURISM

atelier literar

poșta redacției

MIRCEA ALBU : (Am ales acest nume, dintr-un „supliment" de discreție și de ocrotire a susceptibilităților, căci răspunsul, în esența lui, n-are cum să încline spre negativ). Dimpotrivă, trebuie să plecăm de la constatarea, neîndoielnică, a esenței talentului. O serie de pagini îl divulgă (fără a-l demonstra integral, din păcate), altă serie de pagini îl confirmă potențial. Ne gîndim, mai ales, la acele „viziuni" — foarte propriu intitulate astfel — în care o fantezie remarcabilă și o certă facultate creatoare desfășoară, într-un „văzduh" de esențe folclorice, imagini, meditații, idei, proiecții, structuri descriptive etc. de reală forță și pregnanță. Dar (marele „dar" !), de cele mai multe ori, în ciuda premiselor favorabile de care vorbeam, lucrurile nu ajung la poezie, sau, mai bine zis, nu ating nivelul de poezie (citește : incandescență, vibrație) pe care îl permit (ori îl reclamă !) pomenitele aptitudini și înzestrări funciare. (Firește, cîteva texte — „Prin Apuseni", „Capetele balaurilor" etc., cîteva din „Viziuni" — ar putea figura, fără mari probleme, în chenarul alăturat ; am înțeles, însă, că nu aceasta ar fi altitudinea maximă a problemei care vă bintuie — și care e una fundamentală, de răscruce și de vocație...). Și atunci ? Ne spuneți că ați scris și proză — și am băgat de seamă că versurile dv., cu „călcătura" lor domoală, ponderată și ponderatoare, explicativ-descriptivă, ori chiar vădit narativă, etc., par să fie (deocamdată, doar ?...) o „cămașă" prea strîmtă, incomodă (incompatibilă ?) pentru un flux al fanteziei (al „viziunii") mai viguros și expansiv, cu altă ritmică și amplitudine, cu alt specific. E poate doar o impresie și o suprapoziție (poate chiar hazardată), dar și un îndemn, nu tocmai secret, spre căutarea adevăratului făgaș, acela al expresiei și întruchipării plenare, pe care orice talent autentic trebuie să-l caute (și să-l găsească, cu orice preț !). Țineți-ne la curent.

ALTANYERA : Sînt, prin pagini, numeroase semne de poezie, dar lucrurile nu ajung să se cristalizeze în structuri convingătoare, datorită, mai cu seamă, unei frenezii verbale nestăpînite, unei înfrigurări asociative fără control, fără măsură (care operează și-n planul sensurilor și imaginilor, dar și-n acela al prozodiei, al rimelor, bunăoară, — smalț, lanț, talant etc. — întotdeauna în dauna substanței profunde și a semnificațiilor majore). Citeodată, pagina e mai calmă și lucrurile se așează mai firesc, perorația înfrigurată pierde teren, pe care-l cîștigă — mai mult sau mai puțin — poezia (ca, de pildă, în „Îndemn", „Menire", „Istorie", „Snopul de ploi" etc.). Unele accente și imagini interesante se ivesc și în „Spovedania unui personaj", dar ele se pierd într-un mîl de banalități retorice. Sperăm să vă găsiți calea și măsura adevărată.

D. LADINA : „Acțiunea" pare într-adevăr temerară, prematură. Paginile (care nu sînt, firește, străine de poezie) nu ne-au convins deplin. În afară de anexele parodice (de fapt, mai aproape de parafrază, decît de parodie), interesante, delectabile, n-am putut nota decît puține titluri : „Eu nu strecor", „Cina", „Omul de litere", „Erele", „Ghemuită".

AL. PRIBOIENI : Cîteva pagini mai reușite : „Peștii", „Elegie", „Cerbul", „Noroi". În ultima, îndeosebi (dar și în celelalte, uneori) rămîn urme de zgură (asperități, exprimări incomplete, disarmonii etc.) care știrbesc limpezimea și expresivitatea mesajului.

R.E. : Nu e mai bine, din păcate, nici acum. Ba, parcă, e chiar mai rău — se pare că nu depuneți nici un efort pentru a vă perfecționa mijloacele de expresie, pentru a stăpîni mai bine limba română (pe care o folosiți, adesea, destul de aproximativ...), pentru a progresa în materie de tehnică literară. Nu e vorba de nici o „rețetă", dar, dacă doriți cu tot dinadinsul să scrieți literatură, asta implică o atitudine activă, o ucenicie laborioasă, studioasă, plină de pasiune și de ambiția autodepășirii.

V. PR. : „Asupra luminii", „Spațiu", „Istorie", „Linii", „Pastel de toamnă". E adevărat, din nefericire, ceea ce spuneți în scrisoare. Dar vom „ataca" din nou, cu noi, speranțe.

P. CERNAT : Da, sînt într-adevăr mai „curate" (și mai dense, mai consistente) : „O să plouă", „Requiem", „Un om", „Vino la țară" și chiar „Pentru Dumnezeu" (niței aglomerată, „zmîngălită").

V. DRUMEȘ : Ceva mai bine, de data asta : „Măr domnesc", „Datină", „Obîrșie", „Sporiți", „Oră".

A. ALBU : Și acum, lucruri palide, uscate, convenționale. Un mic pas spre poezie, în „Vîntul", „Dacă semăn".

D. BORCEA : Cîteva pagini frumoase : „Povestește", „Tie", „Povară", „Legămînt", „Cîmpie", „Însemnări".

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Un om

Un om doarme în iarbă
Oamenii trec tiptil pe alee

Pe o bancă o bătrînă și un copil
Grădinarul a udat florile a plivit
a cosit iarba și a strîns-o în grămezi
S-a așezat la umbră
a scos dintr-o servietă veche
o sticlă de apă minerală și un pachet
Acum doarme în iarbă
O femeie îl privește cu dispreț și spune
că-i beat
dar copilul ia în palmele mici
gărgărița rătăcită pe obrazul ars de soare
al grădinarului care și-a terminat treaba
și se odihnește sub o salcie în parc.

PETRE CERNAT

Legămînt cu cerneală albastră

Pentru rudenia noastră cu
cerul și marea
voi aduna pustiurile cum se adună
frunza toamna
voi străpunge junglele
cum se doboară o pasăre
ocrotit de pelerina croită
din aceste cuvinte
voi veni fără încetare
să te liberez din închisorile
călimărilor școlărești
mereu cîtă vreme vor fi nori
și valuri și
oameni
care să lege în cîmpiile noastre
snopi
de prea plină iubire

D. BORCEA

Bucurie ce se cîntă

Sînt : și-această bucurie se cîntă
în voie viață te desfășoară
mai cîștigat-ai de partea-ți
un braț păzitor
un sînge proaspăt ce se dăruie
o frunte aspră din care
muzicii tale se înclină
mult am de iubit de-acum !
o inimă mai mare
în piept să mi se nască aș vrea
iubirea — flacără totală purificatoare :
elogiu ființei umane este
sărută-mă deci lume cu buze îndrăgostite
mi-am cîștigat acest privilegiu : sînt !

MIHAI CRĂIESCU

Măr domnesc

In carnea mărului domnesc
Jertfitul sînge lăcrimează.
Și sîmburii ca ochii ard
Și parcă pururi stau de pază.
Și iată cum albastre zări
În miezul lor ne țes destinul,
Precum o creangă rotunjind
Rodul ce-și tremură preaplinul.
O, cîte capete-au căzut
Ca merele de toamnă grele,
Înveșnicind acest pămînt
Și rădăcina de sub ele.

VALERIU DRUMEȘ

Dalila Ionescu-Oncica : „Natură statică"

Cînd arborii...

Cînd arborii se despart de mine
cu un mic strigăt
și ierburile fug în noapte
cînd pîraiele mă părăsesc
și străzile se fac
că nu mă cunosc
cînd oamenii se retrag
îndărătul memoriei
desăvîrșind liniștea
nu pot spune că sînt singur
nu pot spune că e întuneric
cuvintele invită la masa mea soarele.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Cu sîngele licărind de plăcere

Seara, cînd stau deasupra caselor
și îndemn florile, pomii,
să miște aerul din grădini mai
departe
prin orașele lumii,
să sporească vîntul spulberînd
coralii leneși de fum ai orașelor...

Voi bate șoapte prin rețelele
aerului să deschideți ferestrele,
cu sîngele licărind de plăcere
și dacă s-o întîmpla minunea
să respirați aerul acesta crescut
din îndrăzneala ierbii,
să știți că undeva printre
frontoane ascunse, s-a petrecut
visul unui poet.

VALENTIN POPESCU

Deosebită întîmplare

Viața mea este cea mai frumoasă
întîmplare despre care vă
povestesc mereu cîte ceva.
O femeie intră în mine și iese
ca într-un magazin
în care se vînd flori
atunci se înalță spre cer
ramuri din grădina mea
de cuvinte.
Dimineața cîntă cocoșii pe
umerii mei și zadarnic
încearcă mama din urmă
să sufle în flacăra
argintată a părului meu.

ADRIAN ALUI GHEORGHE

Gravitație

Îmi aleargă pămîntul sub picioare
cu gustul de călătorie ațîțat
privesc cum se topește peisajul
ca zahărul în ceaiul
nopților de sticlă
dealuri bătrîne domolesc
cîmpia de așteptare și
nu mai întreb
mă vindec de îndoială
coline și lanuri le înalț
în memorie și repet
în război ești totdeauna
soldat.

VIORICA IONESCU

Conștiința prezentului

Urmare din pag. 1

său în societate nu ocolește atari întrebări, dimpotrivă, reia, dacă este posibil de fiecare dată de la început, *argumentația* și abia pe temeiul ei își clădește viziunea sa artistică.

Rebreanu, de pildă, publică *Răscoala* la un sfert de secol de la tragicul an 1907 ; pe deasupra, el era dintr-o provincie în care seismul s-a manifestat numai ca reverberații îndepărtate. Pe drept cuvînt, pentru el, tema romanului era una de inspirație istorică. Dar alesese această temă pentru că ea era foarte *actuală* în primele decenii ale secolului. Pentru cine citește romanul în monumentala ediție de *Opere* (vol. 8), însoțit de vasta documentare care l-a premers, de îndelungata meditație asupra chestiunii țărănești și care începe de prin 1913 (deci cu mulți ani înainte de apariția lui *Ion* !), ca și de multitudinea de tatonări și variante care s-au topit în forma deplină, simfonică, pe care o cunoaștem, devine evident că a scrie literatură de inspirație istorică e una din cele mai dificile sarcini. Pe care nu și-o poate asuma oricine și oricînd. Și în care direcția pîndește, poate mai mult decît în altele, pericolul întreprinderii ratate. Respectul pentru adevăr ne îndeamnă să spunem că același Liviu Rebreanu, cînd și-a propus să reînvie artistic răscoala lui Horia, în ciuda, și în acest caz, a bogatului material documentar pe care l-a strîns (v. în aceeași serie de *Opere* vol. 7), a dorinței tot atît de înflăcărate de a izbuti, precum și a marei *aderențe* la temă, nu a putut da, totuși, în *Crăișorul Horia* opul pe care l-a visat și pe care noi l-am fi vrut tot atît de împlinit artisticește ca și *Răscoala*. Epuizare a forței creatoare — a fost, și se pare că s-a convenit asupra acestei aserțiuni, explicația criticilor și a istoricilor literari.

Am dat aceste două exemple din opera unui mare scriitor român pentru a atrage încă o dată atenția că literatura de inspirație istorică presupune o responsabilitate în plus. Nu fac un paradox afirmînd că un roman mediocru pe o temă extrasă din actualitatea stringentă e, la urma urmei, acceptat mai lejer sau se „consumă" în cîțiva ani, pe cînd evocarea unei epoci cruciale din istoria națională sau figura unui dirz și apărător de fruntarii *voievod*, dacă este ratată sau numai *sălciu realizată*, incumbă consecințe mult mai grave. Alergarea după *epoci* insolite, „demitizarea" unor evenimente și eroi pe care documentele și pecețile, cum și bunul simț i-au adăugat lamurei noastre celei mai de preț, „romanțarea" și „modernizarea" vieții și faptelor cutărui domnitor din vechime pentru a răspunde, chipurile, „exigențelor" vreunei colecții efemere de suspans sînt manifestări care, din păcate, se mai întîlnesc în contextul literaturii de astăzi. Nu de asemenea scrieri avem nevoie, întreprinderea epopeei—naționale la care s-au angajat cei mai de seamă scriitori ai momentului le refuză și le dovedește caducitatea.

Literatura de inspirație istorică este datoare să aducă un spor de clarificare și edificare a conștiinței prezentului, totodată întinzînd punți spre viitor. Noi, cum se afirmă fără șovăire în documentele de partid, construim orînduirea nouă călăuziți de învățătura materialismului dialectic și istoric aplicată în esența ei, adică respectînd și preluînd tot ceea ce este valoros din specificul nostru național constituit în milenii de istorie.

În această direcție, scriitorul contemporan, ca și artistul în genere, e chemat să aducă limpezirile sale esențiale.

Generație de creație

Urmare din pag. 1

mărirea prăzii de umbră și lumină. Care sînt temeliile pe care se construiește un asemenea contingent — o decide epoca, timpul prezent al construcției, cu întrebările lui, cu posibilitățile oferite răspunsurilor plurale, cu mulțimea de determinări ale tradiției mai vechi sau mai recente, — cu toți acei factori adesea dificili de sesizat ce regizează complexa dialectică a fenomenului literar. Oricum, spiritele afine se întîlnesc mai devreme sau mai tîrziu într-o cvasicoincidență de crezuri. Exemplele semnificative sînt numeroase și la noi, ca pe toate meridianele, și ele marchează în egală măsură înrudirile spirituale, apropierile de stil și de viziune, participările la o anume doctrină literară, — dar și momente istorice de răscruce, schimbări social-politice care lasă amprente durabile în conștiințele creatoare.

Dificil de definit în chiar momentul închegării lor (dacă rămînem în spațiul tinerei creații ce se afirmă sub ochii noștri), „generațiilor de creație" le vom cunoaște profilul real abia mai tîrziu, cînd forțele ce le compun vor fi dovedit că au lucrat într-o solidaritate anume, de ordin tematico-stilistic, că au reușit să impună un ansamblu de prezențe inconfundabile : într-un cuvînt, că s-au realizat valoric, că înseamnă un alt reper al evoluției literare.

De aceea, lucrul cel mai important mi se pare acum, pentru scriitorii cei mai tineri, pregătirea pentru a putea deveni o generație. *Și poate că în această „pregătire" exigența primă ar fi aceea a unui mereu mai înalt grad de conștiință. O conștiință adînc-cercetătoare a timpului trăit, de veghe în fața istoriei, atentă la esențial, intransigentă cu impostura, oricare și oricît de atrăgătoare i-ar fi măștile. Dar, nu în mai mică măsură, — și o înaltă conștiință literară, pe care numai o cultură mereu îmbogățită și temeinic asimilată o poate asigura. Mitul scriitorului încult, revărsîndu-se instinctiv pe pagina dintr-o dată astrali, apune printre iluzii; instalarea comodă în edificiul de semne al altora nu e mai puțin epigonică și blamabilă astăzi decît pe vremea, să zicem, a lui Eminescu; abdicarea de la idealul fundamentalei gravități a mediației pentru muzica lejeră a șlagărului va fi cîndva sever sancționată. Experiența literară a ultimilor ani a avut deja vreme să arate cît de caduce sînt gloriile de circumstanță, cît de efemeri și insignifianți sînt supușii ocaziei. Și e, desigur, de învățat ceva din răsfoirea unor manuale de literatură nu foarte vechi, dar cît de învechite !*

Sînt, toate acestea, niște exigențe care s-au rostit și se vor mai rosti, necesare atîta vreme cît ele sînt nu numai o dată neglijate, dacă nu uitate cu totul. Și nu în ultimul rînd s-ar cuveni amintită și exersarea unui sentiment al comunității de idei, al profundei prietenii literare. O generație își merită numele și în măsura în care participanții la proiectul ei sînt în stare să-l desăvîrșească împreună, *într-o solidaritate aproape ceremonială ; nu în sensul, desigur, al concesiilor reciproce, al obsenței spiritului critic. Se poate încă visa la romantismul frumos al unor mai vechi grupări literare, al unor cenacluri și reviste care au adunat în jurul lor tinerele talente legate de o asemenea solidaritate, animate de entuziasmul participării la un proiect colectiv de creație. Și cîte dintre acestea nu s-au dovedit a fi mai apoi dintre acele spații fertile în care un număr de ucenici ai condeiului se pregăteau să devină o generație !*

Fiecare epocă își făurește purtătorii ei de cuvînt — scria odată un poet tînăr. Fiecare epocă are tinerețea ei literară, limpezimea unei priviri înnoite, forța unui gînd mai îndrăznet. Fiecare nouă vîrstă lirică poartă inscrisă în substanța ei cea mai intimă un portret ideal al creatorului tînăr. În fața celei mai proaspete promoții de scriitori (și o asemenea promoție de vguroase promisiuni se anunță în ultimii cîțiva ani) întrebarea esențială rămîne aceeași : cum va reuși acest portret să devină emblema vie a unei generații ? Răspunsul trebuie așteptat cu încredere.

Mărturisiri și reflecții

Urmare din pag. a 2-a

„autor ! — aflat la o doua sau la a treia carte. Ceea ce pot însă afirma cu deplină certitudine încă de pe acum este faptul că autentica „istorie vie" a literaturii române contemporane, într-una din ipostazele ei cele mai palpitante, aparține, indiscutabil, celor mai tineri autori, inclusiv debutanților. Gîndindu-mă la cei din urmă, evident, am în vedere mai ales numele acelora ale căror cărți au intrat în atenția rubricii „Cartea de debut". Cum lesne se poate deduce din aprecierile critice cuprinse în textele de aici, sper în recunoasterea, mai rapidă sau mai lentă, mai fermă sau mai ezitantă, a unor nume precum acestea : Ion Stanciu, Ștefan Ioanid, Șerban Foartă, Doina Uricariu, Gabriel Chifu, Liliana Ursu, Ion V. Strătescu, Laurențiu Cîrstean (poezie), Ștefan Pârvu, Grigore Zanc, Ioan Radin, Dan Claudiu Tănăsescu, Areta Șandru, Horia Ungureanu, Dragomir Horomnea (proză), Marian Papahagi, Mariana Ionescu, Olimpia Berca, Alexandra Indries (critică). Se înțelege, lista se cere întregită cu numele autorilor tineri preferați de Al. Piru și sînt convins că domnia sa are serioase completări de făcut. Într-o altă ordine de idei — și ca încheiere —, vreau să spun că o seamă de autori tineri al căror debut editorial îl pregătește cu multă atenție însăși revista noastră îmi inspiră de asemenea multă încredere. Aștept, deci, să apară cărțile lui M. N. Florian, Ioana Ieronim, Marin Lupșanu, Mircea Brăilita, Ion Trif Pleșa, Constantin Stan, V. M. Basarab, Cornel Nistorescu, Letiția Vladislav, Eugen Mihăescu, T. P. Păslaru, Valentin F. Mihăescu, Sultana Craia, Artur Silvestri, Paul Dugneanu, Mihai Coman, Dan C. Mihăescu.

Dalila Ionescu-Oncica
„Mateiașul"

întîmplări cu scriitori

Căzut în patima pescuitului

● Scriitorii se interesează unul de celălalt, vor să știe ce mai face cutare sau cutare, ce scrie, ce-are de gînd să scrie. Există o bursă a informațiilor care funcționează ireproșabil. Cei mai comentați sînt locatarii Mogoșoaiei, „castelanii" cum li se mai zice din motive lesne de înțeles.

Mărturisesc că personal sînt unul dintre cei cărora le place să difuzeze diferite știri năstrușnice despre confrați, în funcție de credulitatea auditorului. Nu l-am făcut pe Fănuș Neagu vegetarian și pe Băleșu practicant înfocat al gimnasticii yoga ?

Astfel se face că într-o zi, întîlnindu-mă cu Constantin Țoiu, admirabil ca om și scriitor, dar prea serios spre a-și închipui că cineva are chef să-și piardă vremea inventînd diferite fantasmagorii, din vorbă în vorbă, mă întrebă :

— Ce mai e nou pe la Mogoșoaia ? Ce face Mazilu ? Mai scrie ?

— Nu, nu prea scrie. A căzut în patima pescuitului.

— Mazilu pescar ? s-a mirat Țoiu ca și cum ar fi auzit că turnul Eifel a fost mutat la Bolintinul din Vale.

— Exact cum auzi. Stă toată ziua la copcă, (era iarnă) și așteaptă să vină știuca. Are o dexteritate neobișnuită...

— Formidabil ! la orice mă așteptam, numai la asta nu. Cine l-a corupt ?

— Băleșu ! „Hai Toadere la pescuit, lasă-le-n colo de piese că te neurastenizezi. Stai la copcă, îți vin idei, ești în mijlocul scumpei naturi, te aerisești".

— Și... prinde ceva ?

— Sase-șapte știuci pe zi !

— Și ce face cu ele ? Doar n-o să-mi spui că le mănîncă ?

— Nu ! Ei nu se atinge de pește că e ardelean după mamă. Îl vinde lui Fănuș și lui Marin Preda la preț oficial.

— Extraordinar ! se entuziasmează iarăși Țoiu. Știucă ! Ce carne delicioasă, albă și fără grăsime. I se spune „Esox lucius" în latinește. Să știi că viu și eu la Mogoșoaia. Mi-e dor de-o știucă rasol. Crezi că Mazilu mi-ar vinde și mie ?

— Evident ! îl asigur eu.

Și într-adevăr, într-o duminică, Țoiu pică la Mogoșoaia, salută politicos pe toată lumea și se așează la masa lui Mazilu.

— Ce mai faci ? Merge treaba ?

— Merge ? confirmă Mazilu ușor mirat, deși azi n-am prea fost în mînă.

— E chestie și de noroc, zic eu, îl consolează Țoiu.

— Ce noroc ! E chestie de meserie, de pricepere și de talent.

— Da, dar e chestie și de experiență. Uită-te la Băleșu, el cu uneltele lui...

— Ce unelte, dragă ! Astea-s povești. Trebuie să ai răbdare. Răbdare și tutun, filosofează Mazilu.

— Nu te supăra că te întreb, de cînd ai căzut în patima asta ? Aș vrea să mă inițiezi și pe mine, am calm, răbdare...

— În ce să te inițiez ? Parcă e nevoie să fii inițiat ?

— Îți jur că sînt un ignorant, deși m-am născut pe malul Ialomiței n-am prea mers la pescuit.

— La pescuit ? se miră Mazilu. Asta-i o treabă de neurastenici nu de oameni temperamentali ca noi.

— Spui asta fiindcă nu-ți place peștele...

— Mie ? Din contră. Sînt mare amator. Nu-mi place și nici nu mă pricep să-l prind.

Țoiu mă privește contrariat și eu îi fac semn din ochi să insiste, dîndu-i să înțeleagă că cellalt se lasă greu.

— N-ai cumva și pentru mine o știucă ?

— Știucă? Eu? se miră Mazilu privindu-l bănuitor. N-am, de unde să am. Adresează-te lui Fănuș Neagu.

Țoiu se apropie de masa mea și-mi șoptește contrariat ;

— Joacă tare ! Nu recunoaște nimic !

— Ce vrei, e secretul lui, decretez eu. Vrea să rămînă sobru.

După plecarea lui Țoiu, seara, Mazilu se oprește din plimbarea lui meditativă în jurul mesei și mă întreabă :

— Ce-o fi domnule cu Țoiu ? M-a întrebat dacă îmi place să pescuiesc, dacă n-am cumva o știucă? Ce-s glumele astea ?

— Habar n-am. Pot să-ți spun că și pe mine m-a invitat la o partidă de pescuit la Dunăre la care vine și Baranga.

— Baranga la pescuit ? Formidabil cum se schimbă oamenii !

Și începu să se plimbe iar în jurul mesei murmurînd din cînd în cînd „Baranga la pescuit, formidabil !"...

Mircea Micu

Noțiunea de scriitor tînăr

Urmare din pag. 1

poate de cei care au introdus-o sub o formă anume (cu adjectivul înainte). L-am descoperit în frumoasa carte a lui Constantin Noica dedicată lui Eminescu **(Gînduri despre omul deplin al culturii românești)** în însești cuvintele poetului : „Se zice că fantasia tinerilor este mult mai vie... C'est une question... În reproducerea fidelă în toate finețele ei a lucrurilor, fantasia oamenilor copți este mai credincioasă — pentru cei tineri toate acestea se prezintă sub o coloare sau prea obscură și conturele se pierd în întuneric — sau prea vie viorie sau roză și conturele se confundă în lumină".

Citind am rămas pentru încă o dată admirativ contrariat. Cum a fost cu putință ? Singur acest adevăr profund și subtil al creației nu mă așteptam să-l văd exprimat de Eminescu, ci de un altul, fie și mai puțin genial, dar nu atît de sărac în ani. Prin urmare Eminescu, cel care și-a sfîrșit viața în plină tinerețe, știuse că aceasta **(tinerețea !)** reprezintă un neajuns, un termen de opoziție cu care trebuie să lupți. Tinerețea, atît de lăudată și minunată în toate, în artă trebuie surmontată lucid. Trebuie să-l învingi, „fantasia mult mai vie" și atracția către acele contraste nivelatoare ce conduc la abstracțiuni irelevante. S-ar zice — și așa și este cu adevărat — că scriitorul tînăr e nevoit să se bată cu propriile-i forțe (biologice) spre a putea crea superior. Așadar nu motiv de jubilație superficială și de mîndrie ineptă e tinerețea, ci dramă intelectuală. N-aș vrea să fiu greșit înțeles : nu sînt un ingrat, nici nu intenționez să epatez pe nimeni. Dar fără dramă (o dramă proprie, se înțelege, care nu-i ucide farmecul) tinerețea e o vîrstă oarecare, clamoroasă și fadă. Fără dramă nimic nu dăinuie — se spune. Cu atît mai puțin e posibilă, în cazul scriitorului, creația autentică și adîncă. Talentul trebuie convertit cît mai de timpuriu în acea însușire — fără de vîrstă — de surprindere a vieții depline și imprevizibile. Cine-mi spune că acest proces se petrece lin, la adăpost de suferințe ? Tînăr ? Ei și ? Atributul pus înainte sau după, pălește în fața substantivului. Devine un amănunt cu valoare personală. Să vedem în ce măsură ești **scriitor**, otrăvit adică de obsesia cunoașterii firii omenești, a speciei eterne, copil sau centenar. În funcție directă de răspunsul la această întrebare sînt pregătit să-mi recunosc colegii, acum, cînd personal încep să mă simt dezlegat de obligația de a face față numai ca tînăr. Eludarea ei mi se pare de rău augur. Încerc o surdă nemulțumire atunci cînd prea devreme surprind simptomul schimbării profesiunii — ca să mă exprim așa. Cînd vreunul, abia considerat în tagmă, arată o subită grijă față de cuprinsul ei întreg și-i vede binele viitor numai supusă voinței lui, Obștea scriitorilor are nevoie de personalități glorioase iar nu de dirijori autoinstituiți — iată adevărul în care cred. Desigur, inițiativa tinerilor trebuie să aibă înlăuntrul ei un rol important, cum în bună măsură îl și are. Nu cunosc însă o altă cale pentru tînărul scriitor de a-și îndeplini misiunea decît năzuind către stima literară.

Întîlniri cu Petre Pandrea

Urmare din pag. a 7-a

care se definitivează acum, nu vă spune nimic ?

— Ba da, dar trebuie să vie cineva s-o așeze. Este prea strivită între cei dinainte și cei de azi.

— Dumneavoastră, care nu mă îndoiesc, ați avut ocazia să studiați și literatura germană, credeți că literatura română se ridică la înălțimi ce peste hotare sporesc prestigiul nostru literar ?

— Am spus mai înainte. Da ! Cînd avem un Brâncuși, Rebreanu, Coșbuc, Goga, Camil Petrescu, Arghezi, Voiculescu, Pillat, Blaga cum să nu ne bucurăm de un prestigiu deosebit ? Crezi că nu este de ajuns ? Nu toți pot fi mari și în afară de aceștia nu avem pe Eminescu ? Nu ajunge ?

— Sigur ,dar am vrut să vă întreb. Am nevoie de unele cunoștințe și nu le pot avea din cărți. Unii autori se feresc de sinceități, alții sînt părtinitori.

— Da, așa este, dar adevărul iese deasupra, oricît am vrea să-l scufundăm.

— Pentru că se face uneori abuz, aș vrea să vă întreb ce credeți de cărțile și despre autorii care uzează de pornografie ?

— Nu le-aș da voie să apară.

— Categoric ?

— Da.

— Dar, despre literatura d-stră ? Știu ce ați scris și cît ați scris. Aș vrea o părere.

— Aceasta n-o pot spune eu. Iartă-mă. Lasă s-o spună alții. E mai bine așa. Vom ști să ne apreciem altfel, nevorbind, despre noi.

★

L-am condus pînă la poarta Bibliotecii Academiei. De aici a plecat spre stînga.

— Toată viața am mers spre stînga, mi-a spus zîmbind, n-am putut merge, chiar la nevoie, spre dreapta.

M-am uitat la el, mergînd drept, călcînd hotărît, ca un haiduc.

★

Ultima dată l-am întîlnit pe strada Nicolae Iorga. Era însoțit de scriitorii N. Crevedia, George Dorul Dumitrescu, Mihail Straje și mi se pare C. N. Negoiță, căutînd un local cu vin bun. De atunci nu l-am mai văzut pe scriitorul, agitatul și de multe ori incomodul Petre Pandrea. L-am revăzut numai expus, pentru public, în holul Casei Scriitorilor. Petre Pandrea decedase. Era atît de negru de parcă era un om făcut din cărbune. Am pus pe corpul său neînsuflețit cîteva garoafe.

Lîngă sicriul scriitorului, alături de alte rude necunoscute de mine, zdrobiți de durere, își plîngeau în tăcere suferința. Soția sa, fiica și doctorul Andrei Pandrea, fiul său...

sport

Pronosticurile sînt dezmințite

● A început încă o ediție a campionatului nostru de fotbal. Inaugurarea lui a fost precedată de o suită de pronosticuri ale antrenorilor în revista **Flacăra.** Cine va cîștiga campionatul, cine va retrograda ? Din loteria acestor răspunsuri reținem că majoritatea celor anchetați s-au referit mai ales la echipele **Dinamo** și **Steaua** în primul rînd. În al doilea rînd la **Politehnica** Timișoara. Și aproape deloc n-a fost pomenit numele **Universității** Craiova. Argumentele din spatele acestor afirmații sînt simple. Primele două echipe au loturi bune și o situație stabilă a tehnicienilor echipei. Că acesta e lucrul avut în vedere o arată introducerea echipei **Poli** Timișoara printre candidatele eventuale la titlu. Prezența lui Angelo Niculescu la cîrma echipei timișorene a făcut pe mulți să acorde șanse mari fotbaliștilor bănățeni. După cum neclarătățile din viața clubului craiovean sînt pricina pentru care **Universității** Craiova nimeni nu-i acordă șanse serioase. Păcat. Echipa e solidă și ar fi nedrept ca una din epocile cele mai bune ale fotbalului craiovean să stea sub semnul unor crize nefericite. Cu atît mai mult cu cît **Universitatea** Craiova a început bine acest campionat. Mai bine decît **Dinamo** și **Steaua,** mai bine decît **Poli** Timișoara. În prima etapă **Dinamo** a reușit acasă abia un meci egal cu **S.C.** Bacău. Băcăuanii au ținut să răzbune acea nedreaptă înfrîngere din finalul campionatului trecut și au reușit. În al doilea meci **Dinamo** a pierdut la **Politehnica** Iași. Noul campionat n-o primește cu brațele deschise. După cum n-a primit-o nici pe **Steaua.** Steliștii au pierdut primul joc în deplasare și au cîștigat acasă două puncte. E ceva mai bine, dar nu atît de bine ca pentru craioveni. Victoria lor asupra **Sportului studențesc,** 3—0, îi arată mai bine pregătiți în acest început de campionat. Craiovenii s-au purtat apoi remarcabil și în a doua etapă care ne-a oferit primul derby important al campionatului : **Universitatea** Craiova — **Poli** Timișoara.

Cîteva vorbe despre întîlnirea de la Timișoara. Capacitatea de joc a **Politehnicii** e mare. Se știa din trecutul campionat. Echipa însă nu s-a schimbat peste noapte. **Poli** a jucat dezordonat și extrem de tare, ceea ce nu e un semn bun pentru viitoarele ei evoluții. **Universitatea** Craiova s-a arătat mai clară și mai matură în joc. Ea a condus și fără șirul de accidentări succesive e probabil că n-ar fi pierdut. Stilul cam rugbistic al timișorenilor a incomodat echipa oaspete din care s-a remarcat din nou Balaci, din nou Cîrțu, care promite să devină un centru atacant de o speță mai rară pe terenurile noastre, din nou Crișan, foarte bun, ca și Donose. Mai slab ca alte dăți a jucat Ștefănescu. Remarcabil de această dată pentru jocul în atac, dar mai ales în apărare, a fost Marcu. Dacă echipa **Universitatea Craiova** se ia cu totul în serios, lăsînd la o parte luptele intestine, ea poate candida cu șanse mari la titlul de campioană.

● Gimnastica românească a triumfat din nou de data asta la mondialele studențești de la Sofia. Alina Goreac s-a afirmat ca o autentică **rivală a** Nadiei Comăneci, evoluția ei atrăgînd încă o dată atenția asupra școlii românești de gimnastică. Medalia de aur de la Sofia a arătat că gimnastica românească are mari rezerve și că poate produce surprize de cea mai bună calitate.

Discobol

27 AUGUST 1977

L

din lirica antifascistă

Picasso: „Guernica"

VILEM ZAVADA
(Cehoslovacia)

Sub tristețea molozului...

Zac in noi sub tristețea molozului,
marile spații radioase...
Ah, să construim aerodromuri
pentru noile orizonturi senine !

Pe sfert ingropați sub ruine
vrem, totuși, să începem zborul,
să dăm uitării pe cei din patruzeci și doi,
să dăm uitării moartea, pustiirea.

Noi vom ajunge-ntr-un ținut in care rănile-s uitate,
și vom putea să respirăm in voie...
Dar inainte de-a atinge norii
de pe pământ pornește avionul.

FRANCIS PONGE
(Franța)

Pomul cel tînăr

Distratul trandafir trădat
De anturajul de insecte
Desface rochia și arată
O inimă cu mari defecte.

Pentru-acest măr îți dă o rentă
Puțin îți pasă de copil
Tu fii agitator, umil
S-ajungă fructul, floarea lentă.

Deși ești încă ne-nțeles
Și impotriva lor, vorbește !
Ceartă-ți părinții mai ales.

Poet inveșmintat în pom
Tu mustră vintul și arată
O nemiloasă judecată.

PAUL ELUARD
(Franța)

Dialog

Minunată invenție acoperită de rușine
Memorie de aur invăluită-n plumb
Iubire glorioasă azvirlită din pat
Nobilă natură de pigmei terfelită

Veniți să vedeți pe străzi sîngele

Sîntem destui cei ce ne-mpotrivim
Ca soarele să fie un cuțit
Și mările să fie de otravă
Sîntem destui cei ce iubim viața

Nu, nici victoria nu va putea
Să umple-ngrozitorul vid al sîngelui :
Nici mările, nici pașii
Nisipului și-ai vremii
Nici floarea roșie
De pe mormînt.

Mulți dintre noi au părăsit viața
Intru speranța unei lumi mai bune
Mulți inocenți pătrunși de dreptul lor
Eu le zimbesc ei îmi zimbesc de-asemeni

Un chip cu ochi lipsiți de viață de veghe stă peste tenebre
Terestrele speranțe îi dilatează spada
Gravitate a simțurilor și-a sexului
Navă de subtile materii
Sîntem pe-aceeași creangă
Frunze și fructe spre-a sluji pomul

Singurul exercițiu bunătatea
Singura uneltire dreptatea
Cu miile și miile-i de păsări
Conduse din planetă în planetă

Fii îndrăgiți ai victoriei de-atitea ori prăbușiți
Cu mîinile de-atitea ori respinse

Vorba victorie mereu o, inimă, mă-ncred în tine
Imagine a imaginilor dimineața va veni mai tirziu
Dar iată — a și sosit căci noi de ea vorbim
Tu vis noptatec soare mereu la fel de greu

O ! mame stăpînite de spaimă și de moarte
Priviți inima zilei nobile ce răsare
Și nu vă îndoiți o clipă că cei care-au pierit zimbesc de-acest pămînt
Că pumnii ridicați în aer deasupra grîului vibrează

Eu vreau să fac să înflorească rotunjimea stacojie
A cerului pe pămînt și-a dăruirii
Ura nimic nu-nseamnă iubirea prețuiește de două ori mai mult
Și cînd pălește una pălește și cealaltă

Eu i-am văzut cu ochii mei, cu inima care privește.
Sosind pe luptătorii luminei și-ai puterii
Ai asprei, agerei, ai încercatei, pline de foc brigăzi de piatră
Fie să lumineze graiul curajul cel mai luminos
Și omul hărțuit să fie perfecțiunea viitoare.

DYLAN THOMAS
(Anglia)

Eu meșteșugul, arta mea ursuză...

Eu meșteșugul, arta mea ursuză
Din nopțile tăcute, potolite
Cînd numai luna pare minioasă
Și cînd amanții rătăcesc prin port
Ducînd în brațe tristele necazuri
Mi le-mplinesc încet cîntînd un cîntec
Nu pentru-a fi slăvit sau pentru pîine
Nu pentru-a mă făli, pentru-a urca
Pe scenele de fildeș
Ci pentru tainica răsplată
Ascunsă-n inimile lor.

Nu pentru cei puternici scriu,
Cînd luna pare minioasă,
Pe-aceste file deseori stropite de talazul mării
Nici pentru glorioșii morți
De psalmi și păsări proslăvite
Ci pentru-ndrăgostiții ce rătăcesc prin port
Cu brațele-ncărcate de necazuri
Care nu-mi dau în schimb nici leafă și nu-mi înalță osanale
Și n-au habar de trudnica mea artă.

JIRI WOLKER
(Cehoslovacia)

Se prăbușește lumea pe patul de spital

Se prăbușește lumea pe patul de spital
chemarea ei ajunge la mine prin bandaje,
tovarășii mei luptă să-nnalțe adevărul
și toți sînt prinși în luptă, niciunul nu lipsește.
Se prăbușește lumea pe patul de spital
și inima-i pîndește, din vizuină, moartea.
De ce nu pot să fiu cu voi, tovarăși ?
De ce o lungă agonie în locul sfintei bătălii ?

MATEIA MATEVSKI
(R. S. F. Iugoslavia)

Epitaf

Sosit-a din azurul îndepărtat al vremii
pentru a da pe față un peisaj de vis,
un ostrov mic al nopții fără somn.
Trecut-a peste munți întunecați
și peste fluviile turburate,
și peste ale spaimelor prăpăstii,
peste vermina mucedelor bălți —
întîi trecut-a peste tot și toate.
L-a rupt în dinți cărarea, lupul nopții,
picioarele i le-a rănit
cristalul spart al zilei,
și tălpile i le-a impuns
carbonizate ramuri ale urii.
Aflat-a, de curînd, ostrovul mic,
un smoc de iarbă proaspătă și verde,
o tufă de odihnă azurie,
ca să viseze, în sfîrșit, la umbră.

Picasso : „Fetiță cu porumbel"

PABLO NERUDA
(Chile)

Oda sîrmei ghimpate

Sîrmă, sîrmă ghimpată,
în Chile, țara mea...
Străbați
de-a lungul și de-a latul,
părăginite întinderi
singurătăți și păsări
sîrmă, sîrmă ghimpată.
În alte locuri, pe pămînt,
cerealele cresc,
unduitoare valuri.
Revarsă vintu-n holdele de grîu
În alte locuri, pe pămînt
turme de vite
pasc, mugind încet.
În Chile munți pustii de piatră,
nici cai, nici oameni,
țarcuri cu sîrmă ghimpată,
pustiu, pustiu.
În alte locuri, pe pămînt,
legume, pîine, brînză
din belșug,
și fumul se înalță
semeț, peste sălașuri,
ca o chemare de prepeliță,
sate ce-și ascund ca găina,
sub aripi, ouăle albe
și iată și tractorul
solia bunei stări.
Aici,
pămînt arid, cît vezi cu ochii,
întinderi oarbe, amuțite,
pămînt înțelenit, pămînt sărac.
În alte țări
orez și pîine, mere.
În Chile sîrmă,
sîrmă ghimpată.

BORIS PASTERNAC
(U. R. S. S.)

Un basm cumplit

Vor fi schimbări. Din temelii
va crește-a țării capitală
Spaima-ncercată de copii
În somn, — va fi pe veci greșală.

Nici teama scrisă pe obraz
Uitării n-o să fie dată
Pentru durere și necaz
Vom cere dușmanului plată.

Răbojul de-nsemnări e plin :
Isprăvi de care te cutremuri.
A fost vrăjmașul mai hain
Ca-n Betleem, Irod pe vremuri.

Pieri-vor martorii pe rînd.
Un veac mai bun stă azi să-nceapă.
Dar chip nu e să uiți nicicînd
Chinul infirmilor de-o șchioapă.

JULIAN TUWIM
(Polonia)

În orice țară-aș fi

În orice țară-aș fi, mi-e dor mereu
De străzile străvechi, cu pietre sure,
Al biruinții strigăt se frînge-n dorul meu,
Și tot ce-i șters de vreme îmi place să mă fure..

În orice loc mi-aș căuta odihna,
Mă-nconjură vechi, sure amintiri,
Și nicăieri nu-și află ochii tihna :
Același lucru joacă în priviri.

Nimic nu-mi stinge nesfîrșitul dor,
Avîntul meu va fi mereu egal,
Deasupra-mi fi-va, ca un veșnic zbor,
Pămîntul meu și cerul meu natal.

Aș rătăci zadarnic și-n zadar
Aș traversa oceane : îndelung
Eu mi-aș întoarce ochii, iar și iar,
Spre locul scump unde mi-e drag s-ajung.

Căci nu au preț nici vorbele de soi,
Nici cavalcadele din miez de noapte :
Ratind, se-ntoarce totul înapoi
În rugi străvechi, familiare șoapte

Eu mîinile îmi frîng și-aș vrea să cadă
Pe mine-al bolții sfărîmat contur, —
Iar el semenul meu, m-așteaptă-n stradă :
Același om obișnuit și sur.

În românește de
Virgil Teodorescu

JEAN-GUY PILON
(Canada)

Speranța care triumfă

Acolo, departe, cel mai misterios dintre spații, mîna și degetele ei țîșnesc din vîrtejurile enorme ale pămîntului. Apoi întregul trup se-nalță pe rădăcinile răsucite și cheamă alte trupuri deasupra naufragiului.

Deodată, prin culoarea domnesticită, chipurile se măresc și se înalță, la fel ochii și mîinile și oamenii ce-și reiau locul în această dimineață cu soare orbitor.

De atunci omul își reînvață adevărata sa dimensiune deasupra lucrurilor. E rege prin privirea sa și larga sa frunte unde mor, ca niște valuri, asalturile răului. Putere pentru a trăi și răbdătoare forță a inteligenței.

Dacă într-o zi veți rătăci în aceste spații de nerecunoscut și în pragul țării unde stîncile se ciocnesc sub bubuitul tunetului, veți vedea ivindu-se o mînă care se ridică, să nu vă mai fie teamă, veți fi în țara uriașilor care sînt frații voștri.

FERNAND QUELLETTE
(Canada)

Memorii

Cerul se cască:
genună de flăcări
în care să-mi revărs durerea
pentru morții noștri fără trup.
Varșovia
Buchenwald
Oradour
Hiroshima

Cînd cel fără nume făcu ziua,
prăvălit ca un zeu în putrefacție,
săpă adînc marginile cerului.

În urma caldă încă
și funebră a scuarului
dragostea veni să prindă viață
Morți din Varșovia
Buchenwald
Oradour
Hiroshima

ieșiți din soare !
Întoarceți-vă pentru riuri,
trandafiri și privighetori.

ARCHIBALD LAMPMAN
(Canada)

Miezul nopții

De aici văd sus, constelațiile.
Și jos podeaua de gheață
Luna cu haloul înghețat
Sticlește în întuneric, albită de vreme.

Nămeții de zăpadă
Zac întunecați
Nu se aude nici un glas, nici un sunet ;
Tăciunii se sting încet.

Totuși ceva sălbatic îmi răsună-n ureche,
îmi opresc respirația și ascult :
Din adînc mi se pare c-aud
Un strigăt în beznă.

Un strigăt de bărbat, de femeie ori copil,
Un strigăt de sălbăticiune muribundă,
Poate e șuerul vîntului
Poate suspinul copacilor ;

Ceea ce aud nu știu ce este ;
Îmi înalț capul și-ascult,
Și nu pot alunga din auz
Această tînguire din beznă.

În românește de
Virgil Teodorescu și
Petronella Negoșanu

revista străină

● **LA CEAI LA POTSDAM** este titlul unei producții la care lucrează în prezent studenții Școlii Superioare pentru cinematografie și televiziune din R.D.G. Cu această peliculă, care va trebui să se încadreze în 45 de minute, ei și-au propus să celebreze cel de-al 60-lea jubileu al lui Octombrie Roșu.

● **ÎMI ADUC AMINTE,** roman aparținînd țăranului autodidact Pietro Ghizzardi, a obținut anul acesta, în cea de-a 48-a ediție, Premiul literar Viareggio. Autorul este în vîrstă de 70 de ani și povestește în dialect viața satului în care trăiește de cînd s-a născut, un sat ca multe altele din sudul Italiei.

● **CEL MAI VORBĂREȚ PERSONAJ** din vasta operă a marelui Shakespeare, așa cum s-a stabilit recent cu ajutorul unui computer, este Hamlet, care rostește 1 500 de versuri pentru acoperirea dramei sale. După Hamlet urmează Richard al III-lea, iar cel mai tăcut este... lady Macbeth.

● **SE ÎMPLINEȘTE UN SECOL** de cînd savanții austrieci lucrează la Caruntum, cel mai important teren de săpături arheologice din Austria, pentru a scoate la lumină trecutul roman al acestei țări, vechi de aproape 2000 de ani. Astfel, ei au dat la iveală edificii îngropate, pietre funerare și o gamă diversă de obiecte. Cercetîndu-se aproape 300 000 m.p., s-au dezgropat mai multe cartiere ale orașului, locuit de populație civilă cît și tabăra militară Caruntum, astăzi un mic sat al Austriei inferioare. În toamna aceasta vor avea loc o serie de manifestări cu care ocazie se va aduce la cunoștință întreaga istorie a cercetărilor efectuate, și se va organiza un simpozion la care vor fi invitați, pe lîngă cercetătorii austrieci, arheologi din toată lumea.

● **DE CURÎND** a apărut în editura poloneză P.i.W., într-o nouă și revăzută ediție, romanul (în 3 volume) scriitorului Iwaszkiewicz Jaroslaw, „Gloria și Renumele". Această cunoscută trilogie înfățișează tabloul societății poloneze în perioada 1914—1945, descriind în paralel viața unor magnați și aceea a unei familii de muncitori, cu toate implicațiile și evenimentele istorice din acea perioadă și inexorabilele transformări sociale.

● **O FETIȚĂ DE 12 ANI,** Alexandra Elizabeth Sheedy, a revoluționat presa literară engleză cu primul său roman „She was nice to mice". Ca și cînd ea însăși ar fi șoricelul Elisabetei I-a a Angliei, deapănă cu vervă și umor legătura pasională a reginei pentru ducele de Essex. Cartea s-a bucurat de mare succes, și cele 50 de mii de exemplare s-au și epuizat. La Paris, unde a fost tradus sub titlul „Memoriile unui șoricel", tînăra autoare a declarat cu aplomb că... intenționează să o ia de la început.

● **„NU MĂ INTERESEAZĂ ce va gîndi lumea despre mine atunci cînd nu voi mai fi.** Nu scriu pentru mai tîrziu și nici pentru memoria omenirii: eu sînt un scriitor contemporan și scriu pentru vremea în care trăiesc" — declară Heinrich Böll într-un interviu publicat în „Nouvelle Europe". Mai departe, desprindem și cîteva impresii ale laureatului Premiului Nobel asupra literaturii sud-americane: „... de mai bine de un an de zile sînt cucerit de literatura sud-americană: Marquez, Fuentes, Llosa, Asturias, Neruda, Borges... Îmi dau seama cît de nuanțată este această literatură și observ totodată, păstrînd toate proporțiile, ceea ce este comun acestor scriitori: glasul unui continent care pătrunde tot mai pregnant în literatura universală. Cred că literatura sud-americană de astăzi este cea mai plină de viață".

● **AU PAYS DE LA REINE DE SABA** se intitulează volumul de curînd apărut în editura France-Empire; pornind pe urmele reginei din Saba, care a domnit peste Arabia Fericită — astăzi cele două Yemen, — Etiopia și o parte din Somalia, — scriitorii francezi Maurice și Paulette Déribéré și-au propus să desprindă poezia care a cîntat dragostea marelui Solomon, fiul lui David, cu frumoasa regină din Saba, de realitatea istorică. Ei au reușit în pagini de înaltă ținută literară să spulbere mitul acestei legende în care și astăzi mulți mai cred.

● **NU DEMULT,** scriitorii englezi David Thomas și Karin Ronnedfeld au tipărit volumul THE PEOPLE OF THE FIRST MAN : LIFE AMONG THE PLAINS INDIANS IN THEIR FINAL DAYS OF GLORY (Poporul Primului om: Viața prin Cîmpiile Indienilor în ultimele lor zile de strălucire), la Editura Phaidon for Dutton; acest volum — pe lîngă bogatele selecții inedite din carnetul de note al prințului Maximilian zu Wield, nobil prusac, naturalist și explorator, care în anul 1833 a pornit cu un vas cu aburi de la St. Louis în susul fluviului Missouri, pe urmele explorate cu 50 de ani înainte de Lewis și Clair, — cuprinde în paginile sale bogate ilustrații reproduse de pe acuarelele lui Karl Bodmer, (aflate azi în muzeul din Omaha) pe atunci un tînăr pictor elvețian, care l-a însoțit pe Maximilian în această călătorie pentru a imortaliza pe pînze sale tot ce întîlneau în drumul lor, — indienii, obiceiurile, modul de viață și bogata natură înconjurătoare.

● **CU OCAZIA CELUI DE-AL 5-LEA COLOCVIU INTERNAȚIONAL AL BASMULUI,** la Arnsberg (Vestfalia, R.F.G.) s-au întrunit aproape 50 de autori și critici din țările din Est și din Vest (Bulgaria, Cehoslovacia, Marea Britanie, Italia, Norvegia, U.R.S.S., Statele Unite). Această întîlnire între scriitori germani și străini, care se organizează din doi în doi ani, are ca scop principal atribuirea premiului internațional și al celui de limbă germană. Dintre cele 300 de basme primite, juriul a selecționat 25 de texte de limbă germană și 25 traduse. După patru zile de deliberări Premiul internațional al basmului a fost atribuit polonezului Marek Nowakowski pentru „Invitația", iar premiul pentru cel mai bun basm în limba germană povestitorului austriac Ernst Nowak. De asemenea juriul a mai desemnat și pe Eva Zeller din Düsseldorf și pe englezul John Mitchell. Președintele juriului a remarcat superioritatea literară a textelor străine față de cele germane.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
36
(801)
Sîmbătă
3 septembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EPOPEEA INDEPENDENȚEI

Asaltul Griviței

La 30 august se dă așadar a treia bătălie înaintea Plevnei. Noaptea precedentă plouase și dimineața mai ploua, toată împrejurimea Plevnei era în ceață. Atacul fusese hotărît pentru ora 3 după amiaz. Dar cu mult înainte, pe la 11 ore, încep a se auzi dela aripa stângă dinspre Radișova violente impușcături și o canonadă, care ține câteva ore. După felul nedisciplinat al generalilor ruși, trupele lui Scobelev atacaseră înaintea orei hotărîte și atrăseseră în luptă și batalioane din corpul lui Kyrilov. Pripita încercare este respinsă cu mari pierderi pentru ruși.

Din punctul de observare deasupra satului Griviția, Principele Carol dă la ora 3 ordinul pentru asaltul general. Ceața se împrăștie, dar reîncepuse ploaia. De unde se afla, Principele poate vedea o mare parte a câmpului de bătaie : însă pînă la extrema stângă rusească sunt 16 kilometri. La dreapta, în partea română, obiectul de atac este reduta Griviția. Cu cel mai mare avânt diviziile 3 și 4 năvălesc asupra șanțurilor, dar focul Turcilor le nimicește, granatele plesnesc în pământul de lângă Principe : de două ori sunt respinse, lăsând drumul lor acoperit de morți, printre care maiorul Șontu și căpitanul Valter Mărăcineanu, ale căror cadavre sunt înfipte de Turci pe parapetul redutei ca trofee!

...Acum se înțelesese cauza neizbîndei și a marilor pierderi : nu o singură redută avea Griviția, cum se părea și cum arăta harta rusească, ci două, legate între ele printr-un șanț formând un fel de cortină, dar a doua, mai spre răsărit, nu se putea zări decât după trecerea unei văi, de pe o înălțime dinainte-i. Sunt 5 ore trecute. Principele se îndreptează spre primele ambulanțe, încă sub focul turcesc : aici primește știrea, că atacul este respins pe toată linia ! O singură speranță mai rămânea pentru un succes parțial : rezultatul ultimului atac al Românilor, asupra redutei no. 1 dela Griviția. Pentru a patra oară, în amurgul serii, trupele rămase din divizia 4, sub conducerea locot.-colonelului Voinescu și a căpitanului Grozam se aruncă asupra teribilei redute, dinaintea căreia Rușii pierduseră a doua lor bătălie dela 18 Iulie. După cea mai crâncenă luptă batalionul 2 de vânători (maior Al. Candiano-Popescu), regimentele 14 și 16 de dorobanți și 5 de linie izbutesc să intre în redută de unde Turcii se retrag pas cu pas în reduta a doua, încercând în zadar să câștige poziția pierdută. Un steag turcesc și trei tunuri cad în mâinile Românilor.

TITU MAIORESCU
(1897)

EVENIMENTUL

Dialog cu poporul, pentru popor

Vizita de lucru în județul Brașov întreprinsă de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ziua de 1 septembrie a.c. se înscrie în tradiția statornicită în stilul de lucru al președintelui Republicii noastre, stil de lucru ce se caracterizează printr-o constantă preocupare de a lua contact nemijlocit cu realitățile vieții social-umane, economice și culturale ale poporului român, aflat într-un moment de deosebită efervescență creatoare în opera de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră. Întîmpinat pretutindeni de oamenii muncii — români, maghiari, germani — cu manifestări de înaltă stimă, cu sentimente de nețărmurită dragoste, secretarul general al partidului a analizat la fața locului, împreună cu muncitori, lucrători din agricultură, specialiști din toate ramurile de producție, cadre de conducere din domeniul activității de stat și de partid, o gamă întinsă de probleme avînd o importanță primordială pentru dezvoltarea economică și socială a tuturor localităților județului Brașov. Adresîndu-se constructorilor de autocamioane și de tractoare, chimiștilor, textiliștilor, lucrătorilor de pe ogoare și altor reprezentanți ai oamenilor muncii, în cuvîntarea atît de bogată în conținut ținută la adunarea populară din municipiul Brașov, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dat o înaltă apreciere rezultatelor obținute în toate ramurile de producție de pe cuprinsul întregului județ în decursul anului 1977, concludent în acest sens fiind faptul că, pînă la sfîrșitul lunii august, în municipiul și județul Brașov planul de producție industrială a fost realizat cu o depășire de 900 de milioane lei, estimîndu-se totodată că pînă la sfîrșitul anului cifra respectivă va crește pînă la un miliard și jumătate lei. Date fiind asemenea realizări, se apreciază în cuvîntarea secretarului general al partidului, este evident că ne aflăm în fața unor noi dovezi revelatoare în ceea ce privește angajarea fermă a poporului

Nicolae Sava

Continuare în pag. a 7-a

Eugen Jebeleanu
Arena

La cei pierduți

Cei care vrem să mergem
la cei pierduți
nu putem fi înspăimântați
de nimeni.
Noi vă dăm totul
Lăsăm totul în urmă
fără nici o retorică
pentru că noi vrem să ne regăsim
ajungând la cei pierduți

Am ajuns. Nu sunt...
Înainte.
Trebuie să fie mai departe...

Viața mea

Îmi caut viața pierdută
și nu o mai pot regăsi.
Viața mea este o bancrută.

Și ? și ? și ?

Prinos eroilor Independenței

Corăbii trec pe Dunărea bătrînă...
Spre Olt și spre Siret privind 'napoi
Merg cumpănindu-și armele în mînă
Oșteni de rînd și generali – eroi.

Trec dorobanții Dunărea fierbinte
Spre Rahova și Plevna și Vidin.
Un glas din mii de piepturi : „Înainte,
Sens unic e al patriei destin".

Trec piinile-aromind a grîu curat
Și-a copt, ca-n țestul zilelor de vară.
Cu fiecare pîine, un soldat
Simte-aburind cîmpiile din țară.

Eroic asaltîndu-l pe dușman
Intră oștirea neamului în luptă.
De-atac se-aude goarna la Smîrdan,
Ca o chemare,-n veac, neîntreruptă.

Și vin eroi cu veste c-au învins
Și fiecare veste-i parafată
Cu sîngele din rana lor prelins,
Semn că pe steag nu este nici o pată.

În piepturi bate dragostea de neam
Pulsînd în ritmul aprig de istorii
Și crește rădăcina fruct pe ram,
Pămîntul greu de jertfă și de glorii.

În palme strîngem glie-nlăcrimată,
Ca orologii inimile bat
Căci țărna de obuze-a fost arată
Și inimi ard în ea cu-adevărat.

Prin noi, mereu prezenți la datorie,
Oștenii niciodată n-au căzut
Ci au aprins pămîntului făclie,
Lumina lor din lupte s-a născut.

Elena Cătălina Prangati

Hasdeu despre dialectica naționalului și universalului în cultură

70 DE ANI DE LA MOARTE

Într-o vreme cînd cultura noastră încearcă să se elibereze de elementele periferice ce-i puteau submina originalitatea, Hasdeu contestă căutările de suprafață, vasale teoretizărilor aride și pretențioase, de aiurea, îndreptînd atenția contemporanilor săi spre fondul de viață viu al culturii poporane. El dezvăluie în universul acesteia din urmă existența unor variabile legate de ethosul uman și de aspirațiile creatoare ale unui popor, configurînd elemente definitorii pentru o teorie a culturii. Hasdeu mai are și un alt merit, acela de a fi fost, înaintea lui Maiorescu, unul din susținătorii „europenizării" culturii noastre, reluat de urmașii săi. El a realizat acest lucru, în mod incipient, prin metoda comparativă folosită în cercetările de etno-psihologie și limbă, prin accentul pus pe corespondențele elementelor de cultură și originilor comune în cadrul diferitelor popoare.

Analizînd, de pildă, *poezia* „frunzei verzi", Hasdeu nu ezită să arate că ceea ce i-a dat durată acesteia a constat în forța ei neobișnuită de a exprima o sensibilitate umană concrescută în preajma munților și văilor. După Hasdeu, aproape fiecare cînt sau baladă, doină sau rostire românească este îmbrăcată în forma *frunzei verzi*, exprimînd parcă veșnica ei tinerețe în spațiu și timp. Ea este pentru românul din Carpați, tot așa cum e marea la greci, pe care o găsim prezentă în marile lor epopei și în frămîntatele creații de cultură din amfiteatrele grecești.

Cărturarul român s-a aplecat asupra *vieții de codru*, bănuind că în anumite perioade din existența poporului nostru, ea a însemnat un mod cu totul deosebit de a păstra ceea ce stătea sub semnul autenticității și originalității. Ca și în alte cazuri, Hasdeu crede că e posibilă explorarea realității istorice prin raportare la datele oferite de limba vorbită. Căci, spune el, „două-trei cuvinte dintr-o limbă restaurează o lungă obscură fază într-o istorie națională". De fapt, ideea aceasta o întîlnim și în *Introducere la Etymologicum...*, tom. II, în studiul *Dicționare și dicționare*, apreciindu-se puterea de exprimare, conciziunea și „comoara de cugetări ce se ascunde sub învelișul graiului". Tot ceea ce s-a creat de către popor prin simțirea sa, prin pasiunea și dorința de a înțelege rosturile firii poartă pecetea unei originalități și a unui specific de viață creatoare.

Lui Hasdeu îi aparține și inițiativa creatoare în sfera cunoașterii de sine a poporului, ceea ce astăzi încearcă imagologia concretizată de el prin întemeierea *Societății Românismul* (1869), cu organul ei de presă : „Foaia Societății Românismul", care apare în aprilie 1870. În colegiul redacției se aflau B. P. Hasdeu, G. Dem.

Vasile Vetișanu

Continuare în pag. a 6-a

Un junimist la Griviția

La 1890, vorbind despre societatea „Junimea" (articolul **Leon C. Negruzzi și „Junimea")**, Titu Maiorescu arăta că „cele mai disparate spirite s-au putut întîlni și s-au putut însufleți", în „atmosfera de preocupări curat intelectuale" pe care o dădeau adunările societății. Enumerînd cîteva antiteze specifice spiritelor care se întîlneau la „Junimea", criticul vorbea de „veselul voltairian Pogor" în unitate „cu sistematicul politic Carp, melancolicul Theodor Rosetti, cu (pe atunci) humoristul Iacob Negruzzi, scriitorul acelor rînduri, cu militarul autodidact M. Cerchez, traducătorul lui Heine, N. Scheletti, cu franțuzitul M. Kornè, închisul estetic Burghele, cu virtuosul glumeț Creangă"... **(Critice,** ed. 1967, vol. II, p. 353).

Să fie oare întîmplător că în această bogată **evo**care, Maiorescu se punea pe sine alături de „militarul autodidact M. Cerchez" ? Cîteva fapte ne obligă să privim alăturarea respectivă cu mai multă atenție. Recurgînd la **Amintirile de la „Junimea" din Iași** ale lui George Panu, aflăm că „din Junime făceau parte mulți militari. Mai întîi doi colonei, și anume : colonelul Scheletti și Cerchez, apoi Șerbănescu, — mi se pare căpitan pe atunci, și căpitanul Bengescu, actual general în retragere". Maiorescu, după cum își amintește George Panu, era deosebit de interesat de psihologia junimiștilor din corpul ofițe-

Dumitru Bălăeț

Continuare în pag. a 7-a

«Uriași, cu pene...»

Festivalul național „Cîntarea României" ca amplă desfășurare a muncii creatoare și a forțelor artistice a scos la iveală, a dat strălucire și a valorificat creator o serie de manifestări cultural-educative, cu profunde semnificații în istoria și conștiința poporului nostru. Nu este încă timpul să facem o evaluare dar, pînă în prezent, această manifestare artistică considerată de cea mai largă durată în viața culturală a descoperit de prin sate valoroși interpreți, rapsozi, artiști plastici și creatori de artă populară. În județul Maramureș cu prilejul fazei intercomunale s-a pus în valoare un străvechi obicei închinat muncii intitulat „Tînjaua", legat de lucrările agricole de primăvară. Avînd aceeași corespondență. în județul Galați, în satul Oasele, sărbătoarea campaniei de primăvară și a celui mai harnic și priceput plugar din sat se fac tot potrivit unui obicei străvechi de tot atîtea sute de ani ca și în Maramureș — la „Fîntînile piugurilor" din țarina satului. De curînd, cu prilejul festivalului „Cîntarea României" într-un alt sat, Frumoasa, din județul Teleorman, am asistat la o manifestare artistică, folclorică, care se practică de circa o sută de ani și evocă — așa cum s-a cristalizat în conștiința localnicilor — scene din Războiul pentru Independență. Este vorba de un teatru popular organizat de flăcăii satului în ciclul sărbătorilor folclorice de iarnă, intitulat „Curcanii". În cadrul acestui obicei

Ion Marcovici

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Pentru unii, pentru alții

Piatra și muntele de piatră există numai pentru om. Pentru arbore, piatra și muntele de piatră nu există cu dovada frunzei verzi.

Capul de deasupra umerilor nu există pentru toți. Pentru stînca de piatră a muntelui, capul nu există deasupra umărului.

N-am văzut vulpe îmbrăcată cu ie, decît numai stelele lepădîndu-se de raze.

Ha, mare rostogolită, mă uit la tine ca și cum aș vedea valurile pe care pietrele le au.

Mă învelesc într-un trup de femeie, piatra nu mi-a spus că se învelește într-un trup de piatră.

Nefericirea mea stă în naștere, iar nu în frumoasa umbră gri a frunzei verzi.

Pun mîna în părul tău, îmi înfășor pletele tale cu cuvintele mele.

Strig cuvîntul ca și cum ar avea fiu piatra, ca și cum ar avea fiică frunza.

Mor și strig cuvîntul, ca și cum muntele ar fi munte, ca și cum vîntul ar fi plin de aer, ca și cum albina ar avea țepi în coada ei cu țepi, ca și cum tu, dragostea mea, te-ai uita la mine cînd dorm dus, unde dus ? – dus și atita.

Nichita Stănescu

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Proză de** Aurel-Dragoș Munteanu ● **Poeme** de Mara Nicoară, Grigore Arbore, Ion Sofia Manolescu, Cornel Brahaș, Grișa Gherghei ● **Biografia debuturilor : I. Valerian** ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **„Spre critica totală"** de Mihai Drăgan ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **„Sir de Valachia"** de M. Berza ● Revista străină ● Romul Munteanu : **„Biblioteca de filosofie"** ● Tineri poeți ● Pe podiumul Universiadei

cronica literară

Ion Vinea

PUBLICISTICĂ LITERARĂ

Cineva observa că nu se poate face o istorie a culturii românești fără a face și o istorie a presei românești. Gazetăria noastră a absorbit de-a lungul vremii forța multor talente de excepție. Dacă am aminti aici numai publicistica lui Hasdeu, Eminescu și Caragiale și ar fi o dovadă demnă de atenție în sprijinul propoziției de mai sus. Literatura română mai are însă, din nefericire, și alte nenumărate exemple de autori pe care gazetăria i-a sedus în chip decisiv. Publicistica covirșește la ei opera. O mare reputație, urmată de o dezamăgire nu întru totul întemeiată, a avut Ion Vinea, poet și prozator, care a întîrziat să-și strîngă opera în volume. Temelia acestei reputații i-a venit însă scriitorului mai puțin de la poezia și de la proza lui cît, mai ales, de la publicistica lui susținută care a ornat paginile **Faclei, Rampei, Adevărului, Contimporanului** și ale altor periodice intrate astăzi în depozite. O înțelegere a scriitorului nu este posibilă fără cunoașterea acestei intense colaborări — așa cum o bună parte a istoriei literare românești pierde fără examinarea pulsului presei literare a epocii. O ediție a artileriei lui Ion Vinea era nu numai îndreptățită ci necesară și întocmirea ei și-a asumat-o Constantina Brezu-Stoian. Culegerea cuprinde articole din **Facla, Rampa, Seara, Cronica,** etapa pînă la 1920, și din **Adevărul, Contimporanul, Cuvîntul liber, Curentul, Evenimentul zilei, Steaua,** adică articolele de după primul și chiar după cel de-al doilea război mondial.

Ion Vinea începe să scrie la **Facla** în 1913 și vitrina literară pe care o semnează aici atestă o sensibilitate și o conștiință literară modernă într-o epocă în care istoria literară a instalat o imagine înspăimîntătoare. Pentru mulți critici perioada dintre 1900-1913 a literaturii române e un teritoriu fără speranță, aglomerat de scrieri și idei anacronice. Nimic anacronic în scrisul polemic al lui Ion Vinea. Gustul și orientarea lui sînt sigure de la primul pas și ofensiva lui se îndreaptă împotriva platitudinii și a literaturii stagnante. Autorul revistei revistelor de la **Facla** respinge prin urmare poezia lui Victor Eftimiu și selectează pe D. Iacobescu. „A murit aproape necunoscut un poet tînăr. N-a fost niciodată un profesor universitar să capete protecție și bursă. Cînd prilejul s-a ivit n-a suflat în goarna redeșteptării naționale, de viața străbunilor, de luptele lui Ștefan, de sași și de Suceava nu și-a amintit deși era mai român decît alții ; versuri teatrale, emfatice, n-a scris ; n-a chinuit rimele și versul ca să acopere și să strălucească golul unui suflet și lipsa de idei. Și de aceea D. Iacobescu moare necunoscut". Ion Vinea auzea în poezia tînărului D. Iacobescu ecouri din Verlaine. Ceea ce-l caracterizează în ciuda unei aparențe a expresiei este echilibrul judecății. Ion Vinea nu este un partizan orb și plăcerea paginilor lui o dă tocmai simțul justeții care le animă. Cînd **Noua revistă română,** revista citită cu simpatie de Ion Vinea, publică versuri deconcertante de Felix Aderca, recenzentul **Faclei** scrie : „E vorba pare-se de științifizarea poeziei. Sforțarea poetului e demnă de laudă. Dar poate, ca toți inovatorii, dl. Aderca exagerează. Nu pot spune decît că versurile sale frinte n-au deloc muzică sau culoare. Că rimele sînt banale și naive" etc.

O judecată foarte sigură îi prilejuiește **Vlaicu Vodă** de Alexandru Davilla și poezia și proza lui Dimitrie Anghel. **Flacăra,** revistă ostilă **Faclei,** întreținea o campanie de compromitere a lui Alexandru Davilla pe motiv că **Vlaicu Vodă** e o piesă împrumutată din cartoanele lui Al. Odobescu. Campania, lungă, alimentată prin tot felul de artificii în lipsa unei probe concludente, a lăsat să planeze o bănuială nedreaptă asupra lui Al. Davilla. Ion Vinea intervine de partea dramaturgului demontînd mizerabilul resort psihologic al detractorilor: „Cînd a fost prima oară reprezentată (piesa **Vlaicu Vodă**), dușmanii d-lui Davilla nu s-au mirat că dînsul a devenit autor dramatic. Dacă d. Davilla ar fi scris o cît de reușită dramă modernă, o cît de spirituală și desăvîrșită comedie, nimeni nu s-ar fi gîndit să-i conteste paternitatea și cinstea de rudă și prietin. Dar era o piesă istorică. Viața și faptele unui domnitor îndepărtat erau înfățișate luminos și artistic. Și atunci : Davilla o piesă istorică ? Davilla patriot ? Davilla cabotinul, cavalerul de industrie, franțuzitul, sportsmanul — o piesă istorică? Imposibil. „Ne-am aștepta în continuare la elogiul dramei lui Davilla ca din partea oricărui partizan. Judecata piesei e făcută însă de la o mare înălțime și n-are nimic comun cu partizanatul. Estetic este, Ion Vinea e departe de **Vlaicu Vodă** pe care are gustul literar și tactul critic de a nu-l condamna. Mult mai aproape se simte însă de proza lui Anghel, dar nu de întreaga lui proză și aproape deloc de poezia lui: „La început a scris **În grădină — versuri** proaste și țăcănitoare". În proza aceluiași distinge însă un stil „languid, prelung, muzical ca o frază de Chopin și sfătuiește pe autorul **Fantomelor** să nu mai scrie versuri. Între preferații recenzentului se mai află Gala Galaction pentru proza lui, Ion Minulescu, nu fără rezerve, N. Davidescu, Adrian Maniu, inițial un tînăr „cam găgăuță", Emil Isac, Mihail Sorbul și, surprinzător, I. C. Visarion. Ion Trivale i se pare semnatarului **Faclei** „cel mai bun critic literar de azi", Ibrăileanu fiind și el remarcat pentru faptul că lucrările acestuia conțin „ceva foarte disprețuit astăzi : idei". Nu e absent nici E. Lovinescu față de care Ion Vinea are o rezervă excomunicatorie. Ion Vinea vorbește despre „aurora palidă a literaturii noastre, peste care se năpustește așa de des funinginea ingustei comprehensiuni lovinesciene și universitare critice". Nici în recenzia despre Ion Minulescu, viitorul director al **Sburătorului** nu este iertat. Interesant este că Ion Vinea, scriitor de un modernism evident încă de atunci, îl simte străin și departe de mișcarea modernistă pe E. Lovinescu.

Recenziile ni-l arată pe Ion Vinea la curent cu toate noutățile importante din literatura europeană. O întreagă vitrină literară e consacrată cu o competență de nedezmințit nici azi mișcării avangardiste ruse. Alte articole vorbesc despre Guillaume Apollinaire, Emile Verhaeren, Paul Verlaine, Albert Samain. Să nu uităm că sîntem în 1913, an în care după unii istorici literari singura voce care se auzea în literatura română era aceea a semănătorismului. Scriitorul e deasupra războaielor literare de epocă și imparte cu detașare pe beligeranți în două tabere exclusiviste : „Avem poporaniști : sînt cei ce din pricina multor lipsuri de complexiune par incapabili de a asimila altă cultură decît a țării lor. Ceilalți, feluri etichetați, au prins din lecturile în graiuri străine ceea ce era mai imitabil, deci mai prost". Comentînd literatura, fie română fie străină, Ion Vinea se mișcă între hotărele largi ale unei informații literare perfect asimilate, cenzurate de un gust remarcabil. Sentințele sînt pronunțate cu multă decizie, fără ezitări. Ion Vinea e un bun cunoscător al tradiției literare românești și judecățile lui literare fac dezinvolt trimiteri la precedesorii români. Între aceștia Caragiale e un maestru recunoscut de acerbul modernist, după cum Creangă sau Slavici se bucură de considerația lui.

În sfîrșit recenziile mai lungi închinate unor volume atunci apărute impun prin independența opiniei, siguranța judecății de valoare și formula dezinvoltă și superior intelectuală a scrisului lui Ion Vinea. De acest avantaj s-au bucurat următoarele cărți : **De vorbă cu mine, însumi** de Ion Minulescu, **Bisericuța din Răzoare** de Gala Galaction, **Plumb** de George Bacovia, **Letopisețiî** și **Patima Roșie** de Mihail Sorbul. Judecățile lui Vinea asupra celor citați și asupra altora, pe care nu i-am mai enumerat, pot fi preluate astăzi integral. Poetul nu face, de pildă, eroarea lui E. Lovinescu comentînd pe Galaction, după cum nu trece cu vederea pe G. Bacovia. Un adevărat act de justiție literară este astăzi pentru noi recenzia la **Letopisețiî** lui M. Sorbul, dramă pe nedrept ignorată. Ion Vinea nu era însă un critic literar. Un tablou complet al perioadei literare în care scrie nu e de găsit în publicistica lui (ne referim la comentariile scrise pînă în 1920), dar găsim altceva mai prețios : o atmosferă, un puls estetic, o vivacitate intelectuală și artistică exprimată într-un stil distins.

După război publicistica lui Ion Vinea se desfășoară cu o amplitudine mărită. O anume brutalitate de expresie, nu lipsită nici aceasta de atitudine, a dispărut. Dar ceea ce e important, textul poetului devine, aproape indiferent despre ce scrie, memorabil. În fond pe ce s-a bizuit reputația lui Ion Vinea înainte de a scoate orice volum dacă nu pe aceste articole abia astăzi scoase din cartoanele colecțiilor ? Evident judecata lui critică e matură și mai puțin exclusivistă. Natura poeziei lui Ion Pillat e acum mai bine înțeleasă și nu e doar cazul poeziei lui Ion Pillat. Atitudinea e mai rebelă, scriitorul mai așezat. Dar ceea ce face gloria lui sînt paginile de o frumusețe aparte datorită stilului său artistic. Iată un portret al lui Macedonski : „Macedonski a fost prototipul temperamentului de poet istoric, irascibil, duios, bun ca eroii lui Dostoievski, punînd la cale orori nevinovate pentru deșarte victorii de amor propriu. Cu greu vom uita silueta lui de dandy centenar, figura lui cochetă ca un pantof de satin din altă epocă, mustățile ca funinginea, cănite și pline de intenții acute și ușor cavalerești. La o masă de cafenea trebuie așezat cînd îi evocați acest elegant spectru, scăpat dintr-un album de Callot sau din pivnița unui lupanar unde dispar amanții asasinați". Și iată un alt portret care arată atît nepărtinirea judecății lui, cît și capacitatea de a proiecta simbolic și sugestiv : „Memoria lui incomparabilă, varietatea neobișnuită a impresiilor, ascuțimea sălbatică a simțurilor, spontaneitatea și frăgezimea ideilor, ordinea geografică în care se desfășoară această vulcanică activitate sufletească și o pasionantă dragoste de lucru, stimulată de o inspirație mereu vie, mereu prezentă, toate aceste daruri strînse și organizate într-un singur ins, nu și de scara posibilităților umane. Fără îndoială, lorga făcea parte din rasa stinsă a Titanilor de care natura ne amintește la răstimpuri prin cîte-un trimis izolat". Pentru a da cititorului o indicație de incisivitatea ironică și disprețuitoare a stilului lui Ion Vinea reproducem mai jos finalul articolului pe care poetul îl închină intrării în Academie a lui Mihail Sadoveanu : „Scriitorii ciuperci de prin codrul lui Sadoveanu au apucăturile acelor cameriști care fură cămășile, batistele din scrinul contelui pentru a purta blazon la completul periferic. Slujnicele, în permisie, sînt întotdeauna impresionate viu".

Publicistica lui Ion Vinea completează fizionomia epocii în care a scris, a scriitorului și a literaturii lui, ceea ce-i dă în egală măsură valoarea documentului și a artei.

M. Ungheanu

viața cărților

Poezia ca o „ars combinatoria"

● Poezia lui Virgil Teodorescu rămîne și în ultimul volum *) o **ars combinatoria,** așezînd, de data aceasta, într-un mod și mai vizibil perspectiva suprarealistă pe acordurile clasice ale versului, volutele complicate ale metaforelor, crenelurile imaginii pe zidurile drepte, de un auster echilibru, ale sentimentelor. O ciudată proporție unește, în poeme de un parnasianism modern, linii baroce și tensiuni clasice, hipertrofia mișcării verbale și constanța fluxului afectiv : „Efluviile unor **stări constante** / (s.n.) Își risipesc nomadele luciri / Prin ondulate laude priviri, / Ca niște sfărîmate diamante". Această artă combinatorie e un „zbor statornic". Poemul este : „Prudent, extravaganta panoramă / a înnobilității în mișcare" **(Din piatră-n piatră),** „splendoarea multiformă a micului țel" **(Ovații).** El „Ascultă de o nouă gravitate, / De-un nou cuvînt, pe care noi l-am smuls, / De fuziunea ce-a sădit în toate / un alt repaos și un alt impuls". Armonia contrariilor devine, într-un mod pragmatic, germenele acestei poezii. Poemele cuprind „orizonturi verticale" **(Poarta),** ele înlănțuie **vocale adunate** (s.n.) la un loc de **risipirea** (s.n.) clipei **efemere (Escale)** ori **Respinse confluențe** (s.n.) cuprinse dintr-odată. În **matinale** focuri de **amurg.** Unind și respingînd totodată răsărit și crespuscul, mișcare și repaos, zbucium și neclintire, organic și anorganic („flori de metal", marmură, floare și lebădă). **Ancorarea** spiritului și a sentimentelor și călătoriile lor orgolioase, Virgil Teodorescu descoperă în acest principiu o albie firească pentru poezia sa, recunoscîndu-i, mărturisindu-i puterea de fascinație ce-o exercită asupra instrumentelor sale lirice : „Unirea e o lamă care-a ieșit din teacă / ciintită la un semn cu-ndeminare" **(Albia firească).** Zborul și imobilitatea, fragilul și duritatea („Un munte-n orice pasăre dormea" **(Madrigal),** alăturate, răstoarnă perspectiva, inversînd-o, astfel că „umbra e-al luminii privilegiu" într-un vers ce ne aminteste acel credo rembrandtian, „întunericul este materia luminii". Tot o priveliște răsturnată de un ochi dominat de legi optice inverse ascund versurile : „cerul pare dus de mici insecte / în inelara lui călătorie" **(Centru).** Adevărata față a acestei poezii, dure și reci în aparență, prea șlefuite, aproape artizanală, o descoperim în remarcabilul poem **Visul marmorei : „Corabia** din golf nici nu plecase, / Și marmora visa că-i o tulpină / În dimineața care se-nfiripă / Deasupra-ncolăcitelor sargase. // Visa că e o rază încercănată / Într-un floral imperiu de irișI, / Visa necontenit cu ochi închiși / Cumpătita-mbrățișare de-altădată, // A pietrelor gregare și mărunte, / la niște crabi cu ruginii carcase, / Din care cataclismul se-ntrupase : / O lebădă plutind în miez de munte..." Dacă visul marmorei e arta poetică a cărții, **Parcurs naval** e poemul patriotic cel mai bogat în semnificații. Legătura cu pămîntul țării e **Ancora Corabiei,** e un „cordon ombilical". „Pe puntea ce descrie un ideal oval, / cordon ombilical al marei nave, / Cu țara ce trăiește acum momente grave / Se va-mplini chemarea într-un parcurs naval". În volumul **Ancore lucii** descoperim și cîteva poeme în care intimitatea învăluitoare e ridicată la semnificații cosmice. Mă gîndesc la splendida imagine a părului femeii din **Echipă și Absență** la acel imn dedicat mamei, „trandafirului palid al laptelui matern", la fulgerata imagine din poezia **Acasă :** „O clipă mi se părea că-ai avea / Pămîntul răsucit pe inelar". Poezia lui Virgil Teodorescu, născută de o ars combinatoria, ce-și revendică armonia contrariilor și imaginea ca o formă magică a principiului identității se arată, în asemenea momente, nu numai ca un **instrument al puterii,** ce frînează canalizînd sentimentele poetului în construcții insolite, ci și ca un **însemn al slăbiciunii și al sfielii.** Eliberate de canoanele clasice și suprarealiste, împerecheate într-o poetică nouă, poemele lui Virgil Teodorescu instaurează atunci un univers proaspăt și cald, printr-o uitare fericită a propriilor unelte.

Doina Uricariu

*) **Virgil Teodorescu, „Ancore lucii", Editura „Eminescu", 1977.**

O voce distinctă și profundă

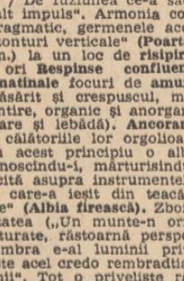

● Al treilea volum • de poeme al lui Cezar Ivănescu publicat recent la Editura „Cartea Românească", nu produce modificările spectaculoase și dramatice pe care le caută, nu o dată, cronicarul naiv în biografia unui artist ca însemne și sigilii ale unei prezumtive evoluții pe scara valorilor estetice : cu o personalitate perfect distinctă încă de la debutul său de acum vreo zece ani, poetul s-a impus în conștiința noastră literară ca una din vocile cele mai profunde, hărăzite să cînte dragostea și moartea sub aspectul lor originar de nuntă cosmică, mioritică, pe gama variabilă a horelor, a baladelor populare sau culte, a elegiilor romantice sau descintecelor folclorice montate cu o știință rafinată a efectului esoteric în structura laică a limbajelor moderne. Cu un registru tematic destul de restrîns, în datele sale conceptuale, evident — și aici clachează autorii fără talent dispuși să scrie oricînd, oriunde și despre orice cu o rîvnă înfrigurată — poetul și-a creat, cu o sensibilitate carnală a cuvîntului, o mare varietate de forme ale reprezentării, egalată, poate, numai de adîncirea continuă a obsesiilor genetice ale artei sale. astfel încît nu monotonia motivelor ni se impune, ci polifonia unui discurs urmărit ca finalitate estetică, aducerea în lumină a resurselor vitale, lirice ale limbajului. Ca exorcism sau descintec prin cîntec a forțelor malefice, poezia înseamnă pînă la urmă eliberare și invocarea energiilor solare ale lumii ca în balada **Procesiunea soarelui,** începută în stilul folk universal și terminată în cel al folclorului nostru național: **„Cît am stat adînc pe creste / Am văzut că moartea este / Nu ca bezna, ca lumina, / Ca** o floare, fără veste / Mîncînd din mormînt țărîna / Frate-tu, — cu soarta plină. / Ară-mi fața cu lumină / Cu plug roș mă desțelină ! / Dă-mi oasele să le... / Mămăle-tătăle / Oile-mi furatu / Pe mini m-a legatu ! / ...Mămăle-tătăle / Dă-mi oasele să le... / Vinurile spele / Frățioare-surioare / Soare Soare Soare / Soare Soare Soare Soare / Al Nostru".

Iubirea ca temă dominantă în poezia lui Cezar Ivănescu capătă, în acest **Rod IV,** pe lîngă splendidele performanțe de pînă acum în celebrarea dragostei pasionale, o nuanță nouă și anume aceea pentru pămîntul natal și valorile strămoșești, formalizată mai ales în poemele cu titlul generic **Terra paterna,** dar și în altele cum ar fi **Decebal, Plîngerea Domnului Ioan Vodă, Plîngerea Domnului Ștefan cel Mare bolnav, în scaunul domniei la Suceava.** Iată o astfel de piesă, plină de grație și dăruire, cu care dealtfel se și deschide volumul : „Cît nu mi-i spart urciorul de aur și cît încă / Lanțul de-argint nu mi s-a rupt, / Numele tău, visare, mă ține veșnic lîngă / Reizvorirea lumilor de la-nceput, // Căci de ridici o mînă în auriu mînată / De spicul grîului cel înseeptrat, / O mînă care-o plimbi privirii roată / Numind ce-i nemurire, minunat, // Ca un covor urzit de stele nove / Îți punem la picioare gîndul nostru / Crescut în izbăvirea preagingașei Moldove / Navă cerească cu Ceahlăul vostru !". De asemenea, pentru un ton nou, de data aceasta în construcția polifonică a discursului, am vrea să atragem atenția cititorului asupra amplului poem **Agamemnon,** o meditație rece și patetică despre formele trecătoare și cele veșnice ale destinului din care citîm un fragment privitor la exigența înaltă a condiției artistului : „grăbiți vin indivizii / să ocupe pătrățelele / acestui joc de șah al gloriei : / alunecă pe o tăblie lucie / roboteala la suprafață / dezinteresul pentru... — / și noi rămînem fixați / adulterinii gloriei mutenia / ne va înmormînta / cu adevărat ca apa morților. / Ni s-a părut o cinste / din cele / mai de preț ale oamenilor / să stăm fixați unde / șuvoiul neantului se auzea — / hu hu nu am zis de multe ori / și au trecut ne-au lăsat / și ne-au părăsit !"

Credem că este cazul a reaminti, în încheierea acestor scurte observații, că fiecare nouă carte publicată de Cezar Ivănescu devine un veritabil eveniment literar.

Dan Laurențiu

*) **Cezar Ivănescu : „Rod IV", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Războiul secret: document și ficțiune

● În literatura ficțiunii polițiste, de aventuri sau de spionaj, te întrebi întotdeauna dacă mai poți avea surprize sau schemele sînt atît de bătute și atît de fixe în felul lor, încît neprevăzutul compoziției sau scriiturii este definitiv exclus. Rămîne însă, obligatorie, o anumită doză de spectaculos al situațiilor, adesea neașteptată, prin care trebuie să treacă „eroul" unei asemenea ficțiuni, personaj înzestrat cu iscusințe ieșite din comun și care trebuie neapărat să supraviețuiască pînă la sfîrșitul cărții.

Cartea lui Haralamb Zincă, „Soarele a murit în zori" *), nu face excepție de la regulile, atît de severe într-un fel, ale genului. Este o poveste de veritabil război secret, al cărui protagonist este un agent român de informații, în primii ani ai celui de-al doilea război mondial. Interesantă este atît abandonarea spectaculoasului în favoarea unei autenticități a situației operațiunilor politice germano-române și în genere a fazelor atît de întortocheate care aveau să ducă la conflagrația mondială. Cartea surprinde problemele de conștiință ale ofițerilor români patrioți și lupta lor pentru o independență care devenea din ce în ce mai iluzorie. De aici apare și o ușoară modificare a legilor narațiunii : tensiunea discursului nu vine din evenimentele care au devenit istorie, și sînt binecunoscute oricui, ci din complexitatea angrenajelor politice și a rețelelor de informații și contrainformații, un adevărat slalom periculos dar fundamental pentru destinul țării.

Autenticul confesiunii se desfășoară pe două traiectorii: întîi un autentic dramatic al conjuncturii ; dupliciatea unor relații politice, o alianță cu Germania, pe care nu o dorea de fapt nimeni, o neutralitate a României față de începutul războiului pe care de a fi pierdută datorită jocului de interese al marilor puteri, o rețea de informații și contrainformații, construită cu minuție și iubire de țară, mereu expusă riscului, adversari grupați în diverse tabere și interese, o armată română ce avea de înfruntat mai întîi planurile regelui și legionarilor, conștientă că va trebui apoi să stăvilească expansiunea hitleristă, adversari separați în diverse compartimente de vrăjmășie, uneori greu detectabili. Și apoi o atmosferă de tensiune admirabil construită, o atmosferă care reprezintă, evident, războiul cu toate că nu există nici o pagină de luptă în această carte. Realizarea acestui autentic se datorează unui subtil procedeu de filtrare a aspectului documentar. Nimic strident sau încărcat în acest veridic dar o exemplară „ținută", o pagină de istorie trăită, de biografie efectivă a unor ani, relevantă prin momentele ei hotărîtoare. A doua traiectorie a autenticului se constituie din existența acestui erou care este spionul, luptătorul de culise, agentul de informații. Altă biografie, de data asta un destin aproape exemplar, un temerar care își acceptă misiunea ca pe o datorie de onoare a iubirii de țară. Dar nu ipostaza celui care alege destinul luptei din spatele scenei este esențial aici, ci modul de receptare a realităților, grav și sensibil deopotrivă ; nu avem de-a face cu un invincibil care plutește peste obstacole, ci cu cel care se furișează ca să surprindă vești importante pentru țară. Dar povestea lui e umană, caldă și tragică, dominată de o singură obsesie : aceea a dedublării lui chinuitoare și necesară, a minciunii bine ticluite, deci a unei imposibile comunicări adevărate cu oamenii. Spovedania e durere de a nu fi putut fi mereu el însuși : „Nu există în lume spion fericit, oricît de mari și spectaculoase ar fi rezultatele acțiunilor sale".

O carte despre victoriile unei lumi care se pot constitui și pe nefericirea unor destine individuale, anonime și totuși eroice.

Ioana Crețulescu

*) **Haralamb Zincă : „Soarele a murit în zori", Editura „Militară", 1976.**

Umor și discreție

● Trecînd peste considerațiile de ordin general care se pun în fruntea oricărei intervenții referitoare la o literatură (pentru copii, science-fiction, studențească etc. etc.) spun că povestioarele lui Eduard Jurist *) adunate în volumul **„Ochelarii de scris povești",** m-au fermecat prin umorul lor blînd, sfătos și prin precizia cu care autorul știe să-și conducă povestea creionînd dacă nu personaje memorabile, în mod cert istorii piluitoare.

Varietatea de ton abordată maschează cu abilitate o atitudine constantă față de o astfel de literatură : ironia abia reținută este revelabilă prin mulțimea de locuri comune folosite, cu bună știință, à rebours. Povestioarele se înșiră din evenimente minore ale cotidianului, deseori printr-o descriere a momentului ce precede actul scrierii : nepotul cere unchiului să-i scrie (spună) o poveste, cînd autorul se apucă de scris toată lumea-i dă sugestii, pilde etc. și pînă cînd să fie început, textul s-a scris. În astfel de povestioare predominant este stilul oral cu dialoguri firești și mișcări imprevizibile realizate de personaje. Dacă ele delectează atît cititorul cel mic cît și pe cel mare, altele însă, construite în sistemul jocului și gîndirii proprii copilăriei, sînt receptate cu mai mult profit de către adulți ce știu să guste rafinamentul scriiturii. Integrarea omului matur în jocurile copilăriei reprezintă trecerea la un alt sistem de receptare a realului : „Te rog să-mi faci o corabie !" „Pentru ce ?" „Eu sînt un voinic viteaz și plec în cele patru zări s-o caut pe Ileana Sînziana". „Ei, dacă-i pe-așa... Și cum să fie corabia ?". „Să fie toată din aur. Nimic mai ușor pentru mine decît să fac o corabie de aur. Într-o clipă e gata". („Bărcuța") După ce nepotul mai dorește una din fier, alta din marmură, își va construi singur una dintr-o foaie de caiet pe care-o va pune pe-un riuleț. Iată finalul : „Unchiule, crezi că a ajuns în Japonia ? Mie nu-mi place să dau răspunsuri pripite. Am stat puțin să socotesc, m-am uitat la ceas și am spus : „Hm, încă nu. Dar mîine dimineață va fi în Japonia, negreșit". În aceeași manieră este construită povestioara „Oul din pădure", de o frumusețe aparte în care didacticul se estompează lăsînd loc filosofării discrete. Găsirea unui ou nemaivăzut în pădure stîrnește diverse reacții păsărilor, animalelor, interesate de latura lui practică. Doar iepurașul îl privește „se ridică în două lăbuțe și, mișcîndu-și încetișor urechile și mustățile, șopti ca vrăjit de oul de piatră : „Ce frumos !"

Un univers viu, original în articulațiile sale cele mai intime, este prezent în cartea lui Eduard Jurist denotînd talent de povestitor, discreție și un umorist înțelegător, blînd. Ilustrațiile lui Sergiu Georgescu șarjează inteligent textul compunînd o lume trecută, într-adevăr, prin niște ochelari de scris povești.

Constantin Stan

*) **Eduart Jurist, „Ochelarii de scris povești". Editura „Ion Creangă", 1977.**

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE DAN DEȘLIU

Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România vă adresează sincere felicitări, cu prilejul celei de a 50-a aniversare a zilei dumneavoastră de naștere.

Vă rugăm să primiți calde urări de sănătate, viață lungă și cît mai multe succese în creația literară și în activitatea obștească, pe care, de multă vreme le desfășurați cu pasiune și cu devotamentul cunoscut, în slujba culturii socialiste din patria noastră.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

CARTEA DE DEBUT

Auto-editări

Numesc așa cărțile apărute în regia autorilor, pe cont propriu, la Editura „Litera". De pildă, în ultima vreme, volumul de versuri al lui Aurel D. Cămpeanu **Poarta de suflet** și volumul de poezii **Ninsori rotunde** de Valeri M. Sivan. Primul mi-a înfățișat, cu ani în urmă, un volum de cîntece ostășești care mi se părea rezonabil, dar care n-a apărut, al doilea mi-a trimis multe încercări pe cînd eram la revista **Ramuri.** Din capul locului aș putea să spun că nici unul, nici celălalt nu au ajuns la o formulă proprie și că nu puteau să apară în mod firesc la una din edițiile cunoscute, dar fiindcă s-au autopublicat, să vedem cam ce reprezintă fiecare.

Aurel D. Cămpeanu ne încredințează, într-un motto la volumul său, că ceea ce ne oferă este rezultatul unei grele experiențe existențiale : „Deși n-am obosit, vin de departe / lungă și grea mi-a fost călătoria ; / n-aș fi știut ce-nseamnă poezia / de nu treceam victorios prin moarte".

Din nefericire, autorul nu ne spune mai departe nimic în legătură cu această experiență care i-ar fi dat prilejul unei interesante confesiuni și se arată un dezrădăcinat nostalgic, bucuros să revină acasă, cît de tîrziu. Tema, pusă în circulație la începutul secolului de St. O. Iosif, a făcut carieră la **Semănătorul** la diverși poeți, pînă în preajma primului război mondial, cînd Maria Cuntan își publica cele două volume de poezii sub titlul **Din caierul vremii,** (Minerva, 1916) în umbra lui George Coșbuc. E stilul vetust din **Întoarcere** de Aurel D. Cămpeanu : „Cerul greu pe umeri cînd m-apasă / poarta încrustată o sărut / și mă-ntorc cu bruma-n păr acasă, / ca un murmur de izvor tăcut. / Fusul nu mai poate să adune / firul lung, din caier argintiu, / tors cu greu de mîinile bătrîne, / să-mi aline umbletul tîrziu". Cît timp se menține în acest registru cuminte de rememorare a „cărărilor" copilăriei, poetul are o mică vibrație sentimentală, exprimată însă în versuri incolore, ca acum saizeci și mai bine de ani. Cînd vrea să introducă o noutate în atmosfera și peisajul vechi al satului, efortul e vizibil artificial. Aripile lui Aurel D. Cămpeanu se string la loc, elanul recăzînd la pămînt **(Poartă de suflet) :** „Poiene de narcise și de trifoi să am / aș îmbrăca bătrîna cărăruie / pe care pași de amintire suie / cînd pică toamna nucile din ram // Corole de lumină, cît dragostea să am, / cu sare și cu pîine aș aștepta la praguri / lumina nouă-a țării curgînd ca mierea-n faguri / să o sculptez în poartă de suflet-monogram".

După St. O. Iosif și Goga, se impunea o aprofundare a lui Blaga și Arghezi, o trecere de la poezia cu sentiment la poezia de cunoaștere. Dar Aurel D. Cămpeanu rămîne sfios la „poarta de suflet" dintre cele două teritorii.

La Aurel D. Cămpeanu predomină tradiția, la Valeri M. Sivan vrea să-și facă drum inovația. Nu lipsesc ca atare cliseele, oasele și păsările, de care abundă poezia de confecție („Vechimea șoptește scursă-n os" ; „Albe oase de strămoș luminează sterp" ; „Vînturi suflă-n oase reci" ; „Lîngă păsări, urne cu vată" ; „Molcom luminările înalță păsări" ; „Urc pe schele albe, pasăre în soare arzător" ; „Închide-te pasăre de uraniu în stearpă colivie" ; „Mesteacănul frămîntă vînt în gură păsărilor"). Autorul laudă obeliscul de la Apulum în ritmul odei în metru antic de Eminescu : „Mereu mai înalt revii în istorii / lîngă gorunul tău ars în cercuri / mari, roșii, grele de flăcările / adevărului." Emoția rămîne în sfera abstractă a conceptului, nu se salvează cînd autorul introduce un termen din domeniul paleontologiei (foraminiferele din cretacic) : „Stau cu capul pe glie / luminată de globigerine / ivite din mal" sau niște misterioase „limbi de heleborus".

Ce erau „Alemorii" pe care poetul pretinde a-i fi auzit strigați de „duhul vechimii" cînd, cu mari festile, încendiau pădurile ? Imagine a năvălitorilor barbari cu „alem" (steag) ? Și altădată Valeri M. Sivan încearcă să sugereze, folosind nume obscure, o atmosferă de spaimă **(Stejari sub neguri...) :** „lîngă foc, Horea gîndește / cu Closca... în Scorocet lăncile nu se mai văd. / nu se mai adună : înecat ecoul sună amnarul, rosie / mi-roase creanga. / în cring cocosul vestește / sosirea păsării / negre cu inele / de argint..."

Natural, imaginile bizare nu conving. E posibil ca în noapte să lumineze „un ochi de greier" ? Nici fizic, nici liric, un poet nu poate spune că iese din ochiul cîinelui alb și intră în steaua de lîngă el cu păr lung ca un vesmînt de mireasă. Dacă ne putem gîndi la steaua cu numele Pletele Berenicei, nu ne putem imagina, ca în poezia **Fiul,** un „vînt de ametist" care e totodată stejar și ciocîrlie. Dintr-un text ca acela intitulat **Frunza, vîntul (Răboj)** se constată că Valeri M. Sivan își adună, cu anumite predilecții, cuvintele la întîmplare, căci zice, între altele : „Senin, vedeam stele căzînd departe / și dropii luminînd, stins / fluierea, soare negru / greierul..."

Are el ce are cu greierii. Iată cum sună în limbajul său un **Cîntec :** „Lucrez între pietre albe / cu tîrnăcop de argint, și tu pasti / turma de miei, cu toiag de fier / Izabela ! / Sabia gurii tale mă ucide, ca niște vase / mielele se vor zdrobi de firele ierbii ; / O, lasă-mi turma !"

Limbaj pseudo-ermetizant de vorbe goale.

Al.Piru

biografia debuturilor

„...Scoteam cîte un număr întreg închinat numai tinerelor talente..."

De vorbă cu întemeietorul „Vieții literare", poetul, prozatorul și memorialistul

i. valerian

— În cele două volume ale dumneavoastră, Cu scriitorii prin veac *(Edit. pentru literatură — 1967)* și Chipuri din viața literară *(Edit. Minerva, 1970), rememorînd oameni și întîmplări din îndelungata dumneavoastră activitate pe ogorul literelor, apare ca un fir roșu, în nenumărate pagini, problema atenției acordată tinerilor scriitori. Cum explicați acest interesant amănunt ?*

— Ar trebui s-o iau de foarte departe... Dar nu atît latura istorică ar trebui reținută, ci însuși faptul că dacă scriitorii ajunși la un oarecare grad de notorietate, în general, găseau, odinioară, posibilități de trai, apoi tinerii scriitori trebuiau să lupte amarnic pentru a-și croi un drum în viață, asigurîndu-și, în primul rînd, cele necesare zilei de mîine. Am zis în general, fiindcă se cunosc și cazuri ca cele ale lui Macedonski și Bacovia care au dus-o extrem de greu, întotdeauna, deși spre mijlocul vieții numele lor devenise destul de cunoscut. De altfel, cum se poate observa, nu numai eu, ci toți scriitorii dintre cele două războaie mondiale au manifestat, întotdeauna, un spor de grijă pentru cei care băteau timid la porțile literaturii. Dar vremurile erau așa cum erau. Scriitorii care urmau cursuri superioare găseau cu greutate, la absolvire, un plasament în centre culturale unde viața literară pulsa mai viu. La rîndul lor, editorii — deși erau mulți — nu prea se grăbeau să-i lanseze pe tinerii prozatori — iar pe poeți, critici ori dramaturgi, chiar deloc. Rareori, se ivea cîte-un Mihail Dragomirescu sau E. Lovinescu, care să le dea tinerilor debutanți, cum puteau și ei, o mînă de ajutor frățească... Nu odată, scriitori care cunoscuseră lumea întreagă, ca Jean Bart sau Petru Neagoe, îmi mărturisiră că și acolo, scriitorul, tînăr mai ales, trebuia să muncească din greu pe tărîmuri străine de literatură, ca să-și asigure cele necesare existenței. Iată de ce era firesc ca, îndeosebi, în cei 15 ani cît am scos revista *Viața literară* să mă preocupe și pe mine în cel mai înalt grad această vitală chestiune a deschiderii unei uși, în plină lumină, pentru tinerii ce îndrăzneau să atingă aripa „Pegasului". Mă mîndresc și azi cu faptul că uneori am consacrat cîte-un număr întreg numai tinerelor talente...

— Dar autorul romanului Cara-Su *cum a ajuns în această lume cu atîtea necunoscute, a scrisului de creație ? Relatați-mi în cîteva linii și biografia dumneavoastră, puțin cunoscută azi cititorilor...*

— Atunci am să încep cu ultimul... semn de întrebare. Iată : eu m-am născut la 1 august 1895, la Ivești, în fostul județ Tecuci. Tatăl meu, Constantin Fotache Ionescu, a fost ajutor de grefier la judecătoria din această localitate a Moldovei și a rămas în funcția respectivă și cînd ne-am mutat la Tecuci. Acolo, am făcut clasele primare și patru clase gimnaziale, după care am fost trimis — cu mari greutăți materiale, fiindcă am fost la părinți nu mai puțin ca 7 copii, iar salariul părintelui meu era de numai 100 de lei pe lună — să urmez cursul superior la liceul „V. Alecsandri" din Galați. Darul — hai să-i zicem așa — pentru poezie, mi-a fost insuflat de mama mea căreia îi plăcea să citească mult și-l prețuia îndeosebi pe autorul lui „Despot Vodă". Într-un an, cînd mă făcusem mai mărișor, a afirnat în dreptul patului meu — chiar la căpătîi — un portret al lui Alecsandri spunîndu-mi : „Băiete, să semeni cu el !". În anii liceului, la Galați, a prins a se contura și predilecția mea pentru literatură, încurajată de doi profesori, Ion Tohăneanu și Grigore Forțu. În clasa a șaptea, am scos chiar și o revistă intitulată *Avîntul literar*, trasă la șapirograf, unde îl aveam colaborator apropiat pe un viitor procuror, D. Missir, cumnat al cunoscutului politician Trancu-Iași...

— Și după terminarea liceului ?

— A trebuit să-mi fac stagiul militar și am intrat la școala militară din Dealul Spirii, la București, de unde am ieșit sublocotenent de rezervă. Am sperat însă pentru funcția respectivă, activîndu-mă, și am fost repartizat în Direcția liceelor militare din fostul minister de război. Dar a venit prima conflagrație mondială și am plecat pe front. Părăsind Bucureștiul, am fost trecut ca adjutant de batalion, cu gradul de locotenent. Am fost rănit grav, la mîna dreaptă și la piciorul drept, în luptele ce s-au dat la Mărășești și evacuat într-un spital din Birlad, fiind decorat cu „Virtutea militară".

În spital, lucra ca medic poetul V. Voiculescu care într-o zi, schimbîndu-mi bandajele, mi-a relatat că se grăbește fiindcă e așteptat de Alexandru Vlahuță, refugiat acolo, la Birlad, cu un car cu boi, în care adusese și o mulțime de tablouri de Grigorescu. La Bîrlad, exista cunoscuta mișcare literară dirijată de poetul G. Tutoveanu, care scosese revista *Făt frumos*, iar acum făcea să apară altă publicație literară, *Florile d'albe*. Am dus și eu la această revistă cîteva poezii ce au apărut...

— Deci, aceasta a fost, propriu-zis, debutul dumneavoastră literar...

— Poate că da, însă nu erau niște versuri deosebite. De altfel, făceam primii pași și o poezie, *Sonetul flașnetei*, am citit-o într-o zi, chiar la locuința lui Vlahuță, găzduit pe atunci în casa profesorului de muzică Bulbuc, de pe bulevardul Epureanu. Autorul romanului *Dan* încropise un mic cenaclu literar. Mi-aduc aminte că după ce cîte-un tînăr debutant, cum s-a întîmplat și cu mine, citea o poezie, Vlahuță îi întreba pe cei din jur : „Ei, ia să vedem, sună sau nu sună a aur ?"

— Cine mai venea la acest cenaclu ?

— *V. Voiculescu*, firește — care a și publicat la Bîrlad, la îmboldul maestrului, în 1918, volumul de versuri *Din țara zimbrului și alte poezii*, apoi *Victor Ion Popa*, care era mobilizat într-o unitate din apropiere, G. Tutoveanu, I. M. Rașcu, citeodată Nichifor Crainic, care venea tocmai de la Iași... Cu toate vremurile grele, doamna Vlahuță ne făcea uneori surpriza de a oferi celor 20—30 de cenacliști — fiindcă veneau acolo și mulți profesori din Bîrlad — cîte-o bucățică de pîine albă din făină trimisă „pentru poeți", de un gospodar, Lupu Costache, din satul Dealul Mare, și cîte-un ceai...

După încheierea păcii și plecarea lui Vlahuță la București — unde a luat conducerea ziarului *Dacia* și a revistei *Lamura* — cenaclul a rămas să fie condus de G. Tutoveanu. Acum mai veneau : I. A. Bassarabescu, Artur Gorovei, Mihail Lungeanu, Donar Munteanu, Vasile Savel, G. M. Vlădescu... Între timp, eu fusesem transferat cu serviciul la Tecuci și la ședințele cenaclului de la Birlad trebuia să vin cu trenul ; odată, am sosit chiar cu o locomotivă, plin de funingine pe față, de am stîrnit un hohot uriaș de rîs...

— Cînd v-ați înapoiat de la Tecuci la București ?

— În 1919 și la aceeași slujbă de la Direcția liceelor militare. După doi ani, m-am înscris la Facultatea de litere și filozofie pe care am absolvit-o cu „magna cum laudae". I-am avut între alții profesori pe Mihail Dragomirescu, G. Murnu, C. Rădulescu-Motru, dar i-am audiat cu firesc interes și pe N. Iorga, Ovid Densușianu sau Ch. Drauhet, deși nu eram obligat...

— Dar în învățămînt n-ați trecut niciodată ?

— Într-un singur an, cînd un profesor de limba română de la Liceul militar din Craiova fiind bolnav, am fost trimis eu să-l suplinesc...

— Și literatura ?

— Am început să frecventez cenaclul *Sburătorul* al lui E. Lovinescu. M-a dus acolo, într-o zi, maiorul G. Brăescu. Scriitori mulți nu cunoșteam în București, pe atunci. Doar pe D. Nanu, care se aflase printre cenacliștii bîrlădeni — și care ulterior, împreună cu G. Brăescu, fusese prizonier într-un lagăr din Germania.

Am păsit, deci, în salonul lui Lovinescu din strada Cîmpineanu cu emoție, fiindcă în liceu învățasem latinește chiar pe manualele lui și îmi impunea un respect deosebit. Se afla acolo și Ludovic Dauș și, după o discuție scurtă, i-am înmînat maestrului vre-o șapte poezii exotice, cu caracter simbolist. Pe urmă, am fost la cîteva ședințe ale cenaclului *Sburătorul* — unde veneau între alții : Ion Barbu, Camil Petrescu, F. Aderca, Caton Theodorian, Tudor Vianu, Ramiro Ortiz, Hortensia Papadat-Bengescu, Ticu Archip, Sanda Movilă și cîte alte personalități ale scrisului. Dar despre poeziile mele, Lovinescu nu aducea deloc vorba, măcar spre a le citi acolo. Mă gîndeam că nu i-or fi plăcut, cînd într-o zi, cumpărînd la chioșc *Sburătorul* am tresărit emoționat : toate poeziile predate îmi fuseseră publicate în, pagina întîia a prestigioasei reviste. Pentru ca după publicarea altora, în numărul 26—27 din 1922, Lovinescu să scrie sub titlul *Anticipații literare* și unele rînduri pline de căldură despre „silueta literară" a cîtorva tineri poeți — era vorba de Emil Dorian, Mihail Celarianu, I. Valerian și Camil Baltazar — în care marele critic analiza amănunțit poeziile mele *Iarna, Liniște* și *Flacăra*.

— Numai că de la nr. 52, din 22 decembrie 1922, Sburătorul, *din cîte știu, și-a încetat apariția, reînviind în alt format abia în 1926, pentru a vieții un singur an, însă...*

— Așa este. Trebuie reținut însă, că acolo, la *Sburătorul* debutaseră *de fapt*, e vorba de acel debut prestigios care îl impune pe un tînăr : Ion Barbu, Camil Petrescu, Camil Baltazar, Vladimir Streinu, Ilarie Voronca, Mihail Celarianu, I. Valerian, Sanda Movilă, Emil Dorian și mulți alții. Încît, pentru a continua acea activitate frumoasă, la scurtă vreme după definitiva dispariție a revistei, i-am propus lui Lovinescu să scoatem o nouă publicație literară. Despre aceasta mai discutasem odată, acasă la el, de față fiind și G. M. Zamfirescu și Liviu Rebreanu.

— Probabil că așa a început istoria Vieții literare *care avea să se identifice cu o perioadă lungă de 15 ani, de activitate extrem de laborioasă, o activitate ce s-a înscris cu cinste în istoria literaturii noastre...*

— La început, Lovinescu a zîmbit, oprindu-se din mers, în plimbarea aceea în doi, prin Cișmigiu. Mi-a explicat că *Sburătorul* fusese scos prin grija materială a Editurii „Ancora-Benvenisti", unde el tipărise numeroase lucrări — între care și manuale didactice, ce aduseseră mari venituri proprietarilor acestei tiparnițe. Și totuși, aceștia găsiseră că nu mai e rentabilă apariția unei reviste ca *Sburătorul*. Și Lovinescu a adăugat : „Știu că n-ai decît o leafă. Nu știi ce să faci cu banii ?"

Dar eu nu am dezarmat, eram cu 15 ani mai tînăr ca el și voiam să lupt.

— Așadar ?

— Am început să ne întrunim cîțiva prieteni de cenaclu în cancelaria fostului meu profesor G. Murnu, la Facultatea de litere. Într-o zi, am tipărit afișe cuprinzînd și numele colaboratorilor și am fixat data apariției revistei, 20 februarie 1926...

— Vă rog să-mi îngăduiți să vă întrerup cîteva minute, și să reamintesc unele pasaje din articolul scris de G. Călinescu, Rînduri pentru „Viața literară" *publicat în revistă, în nr. 136 din luna mai 1932, cînd publicația dumneavoastră împlinea șase ani de existență : „Printre atîtea reviste literare care au apărut pentru o clipă, spre a nu lăsa nici o dîră în urma lor, Viața literară s-a remarcat printr-o statornicie de ani de zile așă de neobișnuită la o publicație nesprijinită de nimeni, încît regularitatea apariției forma pentru unii un motiv de ciudă și de ironie. Parcă văd primul număr din 20 februarie 1926, cu articole și literatură de G. Murnu, I. A. Bassarabescu, V. Voiculescu, G. Baiculescu, I. Valerian și o convorbire cu d. Liviu Rebreanu. Pentru întîia oară vedeam o gazetă de informație literară care să introducă în lumea mea scrisului reportajul uzat numai în lumea politică. Un articol de discuții și principii, o poezie reprezentativă sau numai încurajatoare, o convorbire cu un scriitor, extrase din ultima carte apărută, Cronica literară română și străină, Revista revistelor. Știri literare. La ce lucrează scriitorii, Bibliografie și altele, iată rubrici care chemau atenția cititorului asupra faptului literar și creau o atmosferă de curiozitate și simpatie pentru scriitor. Mi-aduc foarte bine aminte că eu și atîți prieteni așteptam cu nerăbdare apariția numărului săptămînal, nu pentru că am fi găsit înăuntru perle de literatură atît de rare într-un deceniu, ci pentru știrile și discuțiile pe care le găseam negreșit, pentru a afla ce păreri are d. Barbu sau d. Brăescu despre literatura română și ce mai pun la cale scriitorii. La drept vorbind, mă interesau grozav și mălițiile strecurate la ecouri, nu din vreo răutate, dar pentru că răutățile sînt în lumea creatorilor vîslele care împing barca pe mare.*

— Îi sînt recunoscător și azi, cînd împlinesc 82 de ani, lui Călinescu, pentru aceste cuvinte rostite din inimă. M-a onorat cu prietenia lui și aș putea rememora despre el multe întîmplări inedite, începînd cu seara aceea cînd a cunoscut-o, la șosea, pe viitoarea lui soție, Vera-Alice, pe atunci elevă, care se afla acolo cu o colegă și s-a apropiat curioasă de mine și de viitorul autor al „Cărții nunții", care căutam prin iarbă un lanț ce căzuse de la una din roțile automobilului meu, „Dyom-Bouton", cel mai vechi tip probabil, care exista în România pe atunci, dar care pe noi ne-a ajutat mult în munca de tipărire a *Vieții literare*...

— Relatați-mi : pe unde ați avut redacția și tipografia, cine vă ajuta, totuși, să adunați săptămînal materialul pentru revistă și să-l pregătiți pentru tipar ? Cum erau retribuite pe atunci poeziile, schițele, articolele publicate în revistă ? Și cine se ocupa cu difuzarea ei ?

— Vre-un sprijin material concret nu a existat, de vre-undeva. M-am bizuit, în primul rînd, pe economiile făcute din salariul meu. Scriitorii îmi acordau fără nici o pretenție colaborarea. Numai cînd vre-un tînăr se afla la mare ananghie — ca, de pildă, Bogdan Amaru, Ieronim Șerbu sau Dan Petrașincu — căutam să le plătesc materialele, fie din buzunarul propriu, fie intervenind, citeodată, la președinții S.S.R. Principalul meu colaborator, începînd din 1927 înainte, a fost soția mea, pe care am cunoscut-o în debutanta Aurelia Tomescu, care a venit într-o zi la redacție, să ne aducă un grupaj de poezii semnate Grig Malțiu. Ea a devenit secretar de redacție, dactilografă, administrator și chiar curier, la nevoie. În unele epoci, s-au ocupat cu secretariatul de redacție al revistei, cu totul dezinteresați, tineri ca N. Crevedia, Vlaicu Bârna sau Cicerone Theodorescu. Redacțiile noastre s-au mutat mereu : o dată la ziarul *Timpul*, altădată peste drum de palatul ziarelor *Dimineața* și *Adevărul* pe Sărindar, sau pe strada Stelea, pe lîngă biserica Sf. Vineri. Colaboratori ai *Vieții literare* au fost majoritatea scriitorilor vremii : Tudor Arghezi, V. Voiculescu, Liviu Rebreanu, Ionel Teodoreanu, I. A. Bassarabescu, Cincinat Pavelescu, D. Nanu, Ion Pillat, Zaharia Stancu, Pompiliu Constantinescu, Camil Petrescu, I. Barbu, G. Bacovia, Dem. Theodorescu, Mircea Eliade, Adrian Maniu, Mircea Damian, Cezar Petrescu, Al. O. Teodoreanu, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu și cîți alții... Ca să nu mai vorbesc de E. Lovinescu și G. Călinescu...

La buna difuzare a revistei m-a ajutat, ani de zile, un mare om de inimă, Ion Popescu, șef de echipă la expediția ziarelor *Timpul* și *Argus*, care, cînd scoteam revista, o lua și o desfăcea la chioșcuri, împreună cu celelalte publicații. Țin minte că aduceam pachetele, fie de la tipografioarele din Dealul Cotrocenilor, pe unde se află și azi monumentul „Leul", apoi din str. Eforiei, ori, cînd reușisem să o cumpăr mai pe nimic, de la o tipografie mică, situată pe str. Sf. Vineri...

— Știu că o vreme ați funcționat și ca secretar general al „Societății Scriitorilor Români"...

— Da, sub președinția lui N. I. Herescu, pînă la începutul războiului, cînd președinte a fost ales Victor Eftimiu, iar secretar general poetul și romancierul Mihail Celarianu. Dar pe atunci nu era prea mult de lucru la societatea noastră, în primul rînd din cauza lipsei unor fonduri cît de cît substanțiale. Ședințele de comitet se țineau destul de rar, în comparație cu epoca actuală. Problemele în discuție se rezumau la organizarea unor ședători literare... Pensionări erau, tot din cauza de mai sus, extrem de puține...

— Dar premiile ?

— E adevărat. Se acordau și unele premii ale S.S.R., paralel cu cele ale Academiei...

— Acolo, pe cîte știu, a fost premiat și volumul Caravanele tăcerii *de I. Valerian.*

— Exact ! Referatul s-a datorat lui I. Bianu. N-am fost niciodată în afara granițelor țării. În schimb, am colindat temeinic țara noastră, fie pe cînd aveam „celebra" mea mașină, fie cu prilejul numeroaselor ședători literare inițiate de S.S.R., îndeosebi.

— Așa ați cunoscut, probabil, și Dobrogea, care v-a inspirat romanul Cara-Su...

— Nu. Documentarea mea — dacă vrei să-l spunem așa — pentru romanul respectiv s-a datorat unui unchi al meu care locuia la Babadag. El îmi punea la dispoziție, acolo, o cameră și așa se face că izbuteam să dispar din viltoarea Bucureștiului, umblînd prin pitorestile așezări ale acestor locuri. Un timp, am stat și la Medgidia, la un hotel. Orașul nu arăta ca azi, o așezare modernă, industrializată, ci una plină de gloduri și praf, cu case mărunte, ridicate de-a valma... Cartea a fost bine primită de critică la apariție, iar în 1969 s-a tipărit, după 34 de ani, a doua ediție, la Editura Minerva...

— Ce ne puteți spune despre tinerii scriitori de azi ?

— Îi urmăresc, cît îmi este posibil îi citesc și în volume și în reviste. Există o mai mare varietate de stiluri în toate genurile literare. Ne putem mîndri cu tineri deosebit de înzestrați, atît în poezie și proză, cît și în critică și dramaturgie. Esențial este ca lucrările lor să pătrundă și mai mult în masele de cititori. Îmi face impresia că nu toate volumele de poezie bună obțin tiraje corespunzătoare, ci numai unele... Eu am căutat cîteva cărți de poeme ce mă interesau, în mai multe librării, și nu le-am găsit. Nu vreau să dau nume. Poate se cunoaște această situație și se va îndrepta.

— Iar în încheiere, o întrebare pe care și dumneavoastră, care ați luat, odinioară, atîtea interviuri scriitorilor, o adresați de regulă fiecărui interlocutor, fie că era vorba de H. P. Bengescu, fie de Al. Sahia sau Corneliu Moldovanu : Ce mai pregătiți pentru tipar ?

— O selecție din volumele mele de poeme *Caravanele tăcerii* și *Stampe*, cu un ciclu amplu de inedite, volum ce ar urma să apară sub primul din cele două titluri de mai sus. Din inedite, face parte și un poem pe care l-am scris în amintirea lui Tudor Arghezi, de la a cărui moarte s-au împlinit, de curînd, zece ani.

Al. Raicu

I. Valerian, în tinerețe

Desen de Nicăpetre

Oricît de bine ar fi alcătuită o astfel de gazetă, ea nu și-ar atinge scopul fără o apariție statornică. Valoarea publicațiilor de acest fel nu rezidă în însemnătatea artistică a producțiilor pe care le publică (deși li se întîmpla și aceasta), ci mai cu seamă în putința pe care o dau scriitorilor tineri de a debuta și ideilor de a se ciocni și clarifica, prin controversă.

Pornită din entuziasmul d-lui G. Murnu, Viața literară *a mers mai departe prin idealismul și aș zice misticismul publicistic al d-lui și prietenului meu I. Valerian, care, sacrificînd bani și timp, a tipărit ani de-a rîndul revista, în fiece săptămînă, pentru ce scop ? Pentru ca eu sau altul să putem scrie ce ne trece prin gînd, alergînd să strîngă manuscrise — și vă asigur că aceia care se lăsau mai mult rugați erau tocmai începătorii — iar cealaltă jumătate scriind, compilînd, corectînd, mîncînd și dormind lîngă rotativă, îndemnînd pe culegători, întocmind pagina, făcînd numărul. Bucuria cu care acest veșnic poet a promovat pe alții cu propria-i cheltuială și trudă este fabuloasă, căci tocmai cînd îl crezi doborît de îndoială și silă, îl vezi reapărînd mai fanatic ca oricînd, gata s-o ia de la capăt !...".*

— Îi sînt recunoscător și azi, cînd împlinesc 82 de ani, lui Călinescu, pentru aceste cuvinte rostite din inimă. M-a onorat cu prietenia lui și aș putea rememora despre el multe întîmplări inedite, începînd cu seara aceea cînd a cunoscut-o, la șosea, pe viitoarea lui soție, Vera-Alice, pe atunci elevă, care se afla acolo cu o colegă și s-a apropiat curioasă de mine și de viitorul

grigore arbore

Ioan

Sînt semne jos sub zare că moarte-ai
pe aproape !
El, Vodă, va pieri răpit de-un fulger
Lăsînd în secetosul cer ca spadă să îi sape
Fîntîni de la un înger spre alt înger.

Spre patru puncte cardinale trag
Cămilele din trupul tău Moldavă !
Pe trădători în loc de șteang
I-așteaptă noul domn cu-o blîndă slovă.

Fie și-așa ! Oricum un om în noapte
va călări spre nord pe deșelate
o hlamidă batjocorită aducînd

mulțimii adunată la Putna în cetate
deasupra unui revoltat mormînt jurînd
că țara nu va fi injunghiată pe la spate.

Chiar dacă din corole...

Născută lîngă stele migratoare într-o noapte
însingerată de delirul razelor
plătești tributul tău acestei zodii
orbește rătăcită prin trupuri exaltînd
orice suavă înflorire.

Așează-te acum sub vișini putrezi !
Atentă fii la stratul de zăpadă
în scorburi strîns și care nu mai vrea
să plece chiar dacă din corole evadează
un animal eliberat de primăvară.

Aspiri de fapt petale și putreziciune
precum frumoasa și defuncta ieri privighetoare
care luînd foc în aer de căldură
surprinsă-ntr-un tîrziu de propria goliciune
s-a prăbușit nerușinată-n soare.

Curtenitor și fals

Această colivie poate
oricînd să-nceapă să coboare
accelerat, rupîndu-se de funia sa
iar noi înghesuiți în colțuri s-așteptăm
momentul cel prielnic cînd
cu mîna se mai poate să agăți
traversa de lumină prin ușă strecurată.

E-o goană imposibilă. Îți simt
suflarea în ureche adormindu-mi
simțul vital. La dracu
toate aceste mașinării dogmatice
trase în sus de cabluri de oțel
și de necesitatea de-a te insoți
curtenitor și fals spre cerul douăzecișipatru.

Trăim în veacul lifturilor și opririlor
între etaje, peste vid. Oricum
pentru-a iubi nevoie am de-un colț
de umbră, e adevărat, și de un sprijin
în valuri de blîndețe și de alte
asemenea nimicuri

Aici deasupra golului un tremur
bîntuie tubul de metal prin care
precum pistoanele în temelii de veac
lovește-un lift universal fără-ncetare.

Briza a încetat

Briza a încetat. Poți auzi
arhipelagul străduindu-se să-și rupă
rădăcinile
din mîlul mărilor. Este o noapte neagră
făcută pentru navigatori și numai
surzii nu pot să recunoască-n vale clinchetul
asurzitor al Vărsătorului.

Cei ce-s bătrîni și obosiți rămînă-n valea
plină cu zei și temple, unde
evaziunea o incurajază berze
subțiri purtînd sub pene încrustat
mirosul continentelor. Lenea
e moartea celor îndrăzneți ; eroii
sînt precum insectele ce reușesc să
scape veșnic
îmbrățișării plaselor uriașe
unde se reproduc.

Acum că-n jurul tău pulsează numai
valuri și astre cine-ți va hrăni
iluziile ? Golful natal intră puțin
cîte puțin într-o cochilie
de amintiri și doar parfumul
florii voinicului străpunge
pereții ei subțiri.

O, adormire ! Singuri printre mări
înoată-n grupuri îngerii
chemîndu-te încet pe nume.
Ai vrea să intri-n ceața lor
tîrînd cu tine și cenușa
ținutului din cap de lume.

Talisman

Cu oasele de-a curmezișul vîntului închipuind
catarge oscilînd sub greutatea pînzelor
plutesc deasupra satului invinsele coloane
de păsări revenite în dezordine
dintr-un nefericit asalt al sudului.

Fost-a trădare, deci : lipsește-n vîrful
unghiului tremurat tocmai acea corabie
ce siguranță dă întoarcerii aliniind
cîrduri haotice de-a lungul coridoarelor
de peste rîurile infernale.

Dar oare cu ce drept ele acum astupă
fereastra mea și rod la temelii
cu ciocuri mari de bronz și totodată
se sprijină-n pereți și trag
de-acoperiș ca de o ruptă velă ?

Ziua de azi fatală-i pentru zbor !
Trei vulturi albi se pregătesc de ancorare
rîzînd de încercatul lor urmăritor.
Va trebui să îi alung sau să-i omor
curaj redînd umilei zburătoare
ce zidul casei mele și l-a pus pe git
cum pui un talisman în drum
către ghilotinare.

ion sofia manolescu

Desen de M.H. Maxy

Țară dintotdeauna

Nu știu cu ce fel de cuvinte să-mi fring inima
să-ți pot întoarce prinosul atîtor milenii
țară legendară cu suflet cît tot pămîntul
țară de care nu se mai poate sătura sîngele
nu se mai poate sătura admirația lumii
Țară trecută prin foc și prin sabie
pămînt apărat pînă la marginea sîngelui —
sînge în care s-a botezat veșnicia
țară a marilor noștri eroi — România

Nu știu cu ce fel de brațe să-ți apăr ființa
țară românească dintotdeauna dintotdeauna
pămînt mioritic coborînd din baladă
țară cu masa tăcerii zămislită din masa dacilor
țară cu masa cinstei întinsă la masa dreptății
țară cu masa întinsă în fața umanității
țară de basarabi pe margini de suflet
țară cu doine și doruri zugrăvite din lacrimi
țară în care s-a născut și-a-nflorit omenia
țară a marilor noștri părinți — România

Compoziție la centenar

La ceasul cînd se umple pocalul gloriei
atins de farmecul zborului
îmi sorb culorile din semnul rămas
și las noaptea să se reverse
prin frunzișul timpului întunecat
Cînd se deschide fereastra
tăiată în pămînt fără hotar
năvălesc doinele cu stele în lacrimi
înainte de-a ajunge țara
pînă la învolburările sîngelui

De aici încolo mă opresc
la nivelul ecoului îndepărtat
unde independența neamului
se retrage în sîngele focului sacru
unde se îmbulzesc cuvintele
dulcelui grai românesc — Cuvinte
cuvenite eroilor acestui pămînt
cuvenite sufletului acestui popor
care a rămas la confluența istoriei
consacrat din adîncul nașterii

Reîntoarcere

Prin semnul ce umblă pe margini de țară
îmi ascult nașterea la căpătîiul hrisovului
Dinainte aflat de alte primejdii
în derută răminea amenințarea
cînd mă trezeam lîngă vetrele sîngelui
cu multă pricepere minuind paloșul
Ora trăirilor scapă copacii din stînga mea —
arderea înțeleaptă în balsamul ademenit
prin frunzele zăbovind numai lacrima
și pe osii de ceremonial
îmbătrîneau umbrele timpului
Către sfîrșitul secolului
verdictul lumii răminea încă nepronunțat
fără să uite lumina din care-a zburat
îngăduit de toate simțurile pămîntului
am strigat după străbunii răvășiți
să nu mă îndepărtez de apele strălucind
Din primordialele forme ascunse în gene
din perpetuări retrăite în timp
pînă la piatra încrustată în graiul divin
mă reîntorcea în eternitate
sîngele daco-latin

Soarele patriei

Fără să afle paza apelor curgătoare
la sărbătorirea din crepusculul roșu
atins de cuvînt m-a înălțat muntele
în care mi-am ascuns jocul cuviincios
Cînd m-am apropiat de celelalte cuvinte
pe care trebuia să le las lumii și istoriei
mi-am căutat trupul prin iarba eroilor
pe cînd putrezeau picioarele zeului
în piatra acoperită de mușchiul negru
Lîngă bucuria stejarilor neuitați
multe ființe au cunoscut țărîna —
țărîna din fața iubirii
țărîna din sînul patriei
săgetînd rădăcinile pămîntului luminat
Fără să rătăcesc pîrtia somnului neumblat
care mă ducea în munții străbunilor
unde îmi apăram ființa în fața hoardelor
egale rămîneau frunzele din limbaj
adunate pe retina albastră a patriei
Acolo se dezbrăca soarele de toate luminile
lăsîndu-mi numele pe frunțile pietrelor

fuga

aurel-dragoș munteanu

Vagonul de clasă era gol, cu banchetele lustruite de mulțimea călătorilor care șezuseră pe lemnele lor tari. Dumitru Bejan își imagina țăranii cu pantaloni aspri de pănură, cum se numea la ei, în Ardeal, materialul gros, de casă, din care se făceau cioarecii, vedea oamenii aceia greoi și blînzi, moțăind în lungi călătorii, cu desagii alături. Visau pămînturi bune și vite de soi, copii și muieri vrednice, gospodării prospere, sate înfloritoare, cu casele la drum și cu garduri vopsite frumos. Bejan privea mîinile lor trudite cum odihneau pe genunchii proeminenți. Cioarecii erau strînși pe picior și lăsau să se vadă mușchii viguroși și oasele mari ale oamenilor obișnuiți să umble mult pe pămînturile lor, în urma boilor și a carelor, bătînd locurile cu talpa lor mare, prinsă în bocanci. Era un port nobil și curat, asemănător cu cel de la curțile regilor europeni de odinioară. Îi întîlnise de multe ori în drumurile sale și-i cunoștea din copilărie. Tatăl său era copil de țărani și nutrise aceleași gînduri ca și ei, pînă cînd împrejurările îl scoseseră din rînd și-l purtaseră la Viena, pe spesele Partidului Național, care avea nevoie de cadre și de specialiști, pentru a concura economicește cu străinii din Ardeal. Rămăsese toată viața cu nostalgia satului și a pămîntului de acasă, unde păstrase neatinsă moștenirea de la părinții lui. Mitru se simțea vinovat, apropierea țăranilor îi crea un vertij, conștiința că nu trăise bine. Erau oameni cumpăniți și reticenți, cu stăpînire de sine, care nu se intimidau de prezența nimănui și nu încercau să fie altfel decît erau, pentru a plăcea lui sau altuia ca el. Se prindeau greu la vorbă, îndeosebi ardelenii, și priveau drept în față pe interlocutor, creîndu-i o stare puțin confortabilă.

Bejan era fericit că poate pleca. I se părea că se duce pentru totdeauna și de aceea ridică geamul încă din gară și închise ușa compartimentului, pentru a fi singur și a consuma fericirea de a părăsi Bucureștiul. Toate se vor rezolva, era sigur, totul rămîne în urmă... Era liber și neîngrădit de nimeni... Șuieratul locomotivei îi dădu o frenezie extraordinară a simțurilor, o voluptate vecină cu beția. Toate rămîneau în urmă... Avea o săptămînă, cîte nu se pot întîmpla într-o săptămînă ?... Poate că nu se va mai întoarce, era aproape sigur de asta... Poate că Viorica îl va uita !... Ei, nu, n-ar fi bine, ținea la Viorica !... Lasă, domnule... Poate că va fi bine... Poate că nu-l va mai regăsi pe Mierlă !... Cine știe ce se mai întîmplă !...

Trenul porni, cu o veselie a roților, o vioiciune neobișnuită. Bejan se ridică în picioare și începu să se miște prin compartiment, țopăind. Parcă ai fi Sergiu Malagamba, își spuse într-un tîrziu. Dacă intră cineva și te vede ?! Așa pornește întotdeauna, nu e nimic deosebit ! Lucrurile merg înainte și se va întîmpla tot ceea ce trebuie să se întîmple, fără să poți schimba nimic cu fuga sau cu altceva asemănător. Se lăsă atunci pe banchetă și se întrebă ce ar spune un om din satul tatălui său, dacă l-ar vedea ! Cum i s-ar părea feciorul lui Bejan, alergînd de colo-colo, pentru a scăpa de o femeie și de bărbatul ei ! Un om fără rost, care tremură de dimineața pînă seara și nu știe ce are de făcut în viața aceasta scurtă lăsată de la dumnezeu ! L-ar privi cu ochii aceia ficși și n-ar găsi nici un cuvînt prea aspru : Techergheu, nevrednic, om de nimic, ușuratec, slab de minte... Bejan își adresa cuvinte grele, în speranța că șocul lor va conduce la o limpezire a situației sale și că va putea să întrevadă o soluție realistă a dificultăților pe care și le crease singur. Își dădea seama tot mai mult că îi va fi imposibil să renunțe la Viorica. La început își închipuise că totul va fi ușor și că nu este prea legat de femeia aceea între două virste, cu o frumusețe amestecată cu privilegii sociale și cu o siguranță de om ajuns. Treptat, ajunsese la concluzia nemărturisită că orice soluție va trebui să o păstreze pe Viorica. Îi era dor de brațele ei pline și de sînii bogați, de toanele și de glasul autoritar, încă nedeprins pe de-a-ntregul cu vorba mîngîioasă și dulce a iubitei. Imediat după plecarea trenului, s-a așezat pe banchetă și s-a întrebat cum va putea să trăiască o săptămînă fără să o vadă, ce va face în toate aceste zile și nopți !... Șase zile, ba nu, șapte zile lungi...

Era frig, dinspre geam bătea un vînticel ușor care mișca perdeaua dată într-o parte. Se ghemui în balonzaidul său cauciucat, întinzînd picioarele pe banchetă din față. Trenul hurduca încetișor, ca o căruță. Bejan tremura, întrebîndu-se de ce nu încălzesc ăștia trenurile pe timpul iernii !... Unde e respectul pentru om ? Le-arăt eu lor ! Trag un foileton satiric, mamă-mamă ! Danga, danga ; danga, danga... Danga, danga ; danga, danga... Nicăieri nu e mai bine decît într-un tren care te duce. Duuuce, duce ; duuuce, duce... Te leagănă și te duce. Scapi de belea și de toate. Trenule, trenușule... Scrîșnetul fiarelor și arcurilor se întinse pe nesimțite, ușurînd bubuitul lor ritmic. Bejan se întinsese pe banchetă, cu ochii închiși. Încerca să doarmă și să nu se mai gîndească la multele lui probleme și nelămuriri. Se concentrase asupra zgomotelor de sub el și încerca să le armonizeze într-o curgere firească. Observă mai întîi că ritmurile nu erau egale și că sunetele se repetau numai în aparență. De fapt se năștea cu totul altă notă. Cînd era un bubuit surd, cînd un țipăt, cînd un scrîșnet dureros, cînd o alunecare veselă, ca un sughiț de bucurie. Mișcarea fără oprire a roților determina unitatea lor. Dacă aveai puterea să oprești numai una, izolînd-o din lanțul năvalnic al goanei trenului, dacă te cufundai în micul ei univers sonor, se desfăcea ca o corolă, în puzderie de irizări, de o mare puritate, parcă ar fi fost scoasă dintr-un instrument de preț, iar nu din alergarea neînfrînată a unor prea brutale roți de tren. Bejan se minuna să refacă acest exercițiu. Luă mai întîi un țiuit, ca de arcuș, o notă înaltă, lipsită de orice vulgaritate. După cîteva secunde se încovoie, cu tristețe, aducînd în fondul ei o tușă plină de gravitate. Din păcate, o pierdu tocmai atunci, din cauza unei invazii de sunete grosolane, izvorîte din niște suduri prost făcute ale unor linii. Danga, danga ; danga, danga...

Jocul îl amuza pe Bejan. Somnul îi pierise și aștepta cu nerăbdare momentul prielnic, să prindă un nou sunet și să-l ție în plasa trează a atenției. Așa e totul, își spuse, uite-așa !... Era o coborîre, în gamă minoră, un sunet de moarte, înfiorat...

După o vreme, toate acele sunete prelucrate și descompuse în urechea lui, descoperite cu bucurie și pierdute cu regret, puzderia de celule sonore izbucni dintr-odată cu o putere înspăimîntătoare, făcîndu-l să se ridice în capul oaselor și să asculte. Era o învălmășeală de zgomote, o dereglare teribilă a simțurilor, care dură cîteva minute, pînă cînd explodă, într-o limpezime armonioasă, în care fiecare notă își cînta frumusețea. Din cînd în cînd, una țîșnea din apa aceea liniștitoare și tăia orizontul sonor, ca o rază. Bejan se întinse la loc și închise ochii din nou. Zdrăngănitul fiarelor se stinse și în jurul său plutea muzica de la Apostolescu, în seara cînd se apropiase pentru prima oară de Viorica. Era o adunare de țipete întretăiate, alcătuind o ciudată melodie, susținută de gîfîituri, o partitură a disperării, așa cum părea acum omului obosit și copleșit de încercări. De departe se presimțea un hîrîit, ceva asemănător cu sunetul unor colți de fîrez, o notă amenințătoare.

Bejan se trezi deodată, violent, avînd un sentiment de panică, de parcă ar fi trecut de stația la care trebuia să coboare. Se șterse la ochi cu dosul palmei și încercă să vadă pe geam. Trenul gonea pe o cîmpie întinsă, iar în depărtare se vedeau lumini înalte. Unde se află ? Părea că dormise, căzuse în lesinul acela de moarte. Sînt obosit, își spuse, tare obosit, dacă nu plecam aș fi murit, cu siguranță, aș fi murit ! Imaginea femeii năvăli în fața ochilor săi și întinse brațele să o cuprindă, O, iubito !... gemu el. Iubita mea ! Era Viorica, o siluetă de fum, cu fața melancolică, o expresie pe care nu i-o văzuse niciodată, ea era, cu brațele adunate a îmbrățișare, parcă se legăna. Bejan se uită încă o dată pe geam, cuprins de o mare agitație. Nimic ! Întunericul nepăsător se lăsase peste cîmpul fără margini, iar trenul alerga nepăsător. Se lăsă pe banchetă. Viorica dispăruse, lăsîndu-i în suflet o stare de nesaț, o dorință cumplită de a se cufunda în parfumul, în trupul, în brațele sale, de a fi cu ea, de a fi... De a apuca, de-a o săruta nebun, de a fi... De a-i sorbi răsuflarea, de-a fi... Oh, de a fi cu ea, de a fi cu totul, de a fi...

Se trezi pe un peron pustiu de gară mică. Cel mult zece metri de caldarîm se întindeau în fața unei căsuțe modeste de țară, cu o firmă nepotrivită, care spunea totuși că este vorba de o stație C.F.R. Abia după ce balaurul se pierdu în noapte își puse întrebarea ce avea de făcut pentru a se întoarce la București. În jur nu se vedea nici o lumină, doar pe închipuirea de peron ardea un bec chior. La capătul clădirii se distingea de asemenea un gemuleț mic, iar înăuntru pilpîia o lampă. Frigul trecea cu ușurință prin haina cauciucată a ziaristului, încît se hotărî să întrebe pe impiegatul de serviciu unde ar putea să se adăpostească pînă la primul tren spre Capitală. Se îndreptă către gemulețul luminat, dar constată după cîțiva pași că fusese o iluzie, din pricina reflecției de la becul din afară. Și totuși, zărise pe cineva aici, cînd oprise trenul, văzuse cu ochii lui un om grăsuț și cu chipiu roșiatic de impiegat. Unde dispăruse ? Ușile păreau ferecate în întunericul lor. La capătul peronului se vedea o mică ziditură circulară, ceva asemănător cu W.C.-urile din gări mai mari, dar aici nu putea fi vorba de așa ceva. În orice caz, nu într-acolo se dusese. Bătu la o ușă laterală și încercă mînerul clanței... Era închisă, zidită. Halo ! strigă el, este cineva ? Nimic !... Privi în sus. Se zăreau firele unui telegraf, ceea ce te ducea cu gîndul că, totuși, cineva lucrează înăuntru. Se întoarse atunci pe peron și încercă să vadă prin gemulețul întunecat. Nimic, nu se distingea decît o pată neagră. Ieși în spatele gării și văzu un șir de case întunecate, cel mult zece, stînd la rînd, cu siluete amenințătoare, hipertrofiate de întuneric. Nu mișca nimic, numai vîntul șuiera îndepărtat. Nici un bec, nimic. În spatele clădirilor era cîmpul. Halo, halo ! încercă din nou. Nimic ! Frigul îl pătrunsese de tot și nasul îi curgea, iar ochii lăcrimau de tăria aerului. Se simțea că nu departe pe cîmpia din spatele gării începeau munții. Pe peron, becul cel slab clipi de cîteva ori, amenințînd să se stingă.

Nimerise, desigur, într-o stație pierdută de oameni, cine știe, o gară pentru cinci sate, așezată la întretăierea drumurilor !... Se gîndise numai la întoarcere, la posibilitatea de-a o vedea pe Viorica cît mai repede, părîndu-i-se că este mai aproape de ea, cu cît coboară mai repede din trenul care-l îndepărta. Rămăsese astfel pe un trotuar bătut de vînt, pe acest peron pustiu, fără adăpost, ca un cîine părăsit. Oftă și se uită după un loc mai ferit. Lîngă o streașină de la margine părea că vîntul nu ajunge cu atîta tărie și se zgribuli acolo, cu gulerul ridicat. La urma-urmei, va trece el un tren spre București, nu era chiar atît de mult de așteptat, un ceas, două. Este o experiență și asta, vor rîde cînd îi va povesti femeii cum se dăduse jos din tren. Pînă atunci, închise ochii și se lăsă în voia viselor sale.

Va ajunge înaintea dimineții și va coborî în gara de Nord, unde va lua un taxi particular, una din mașinile acelea bătrînești și negre, cu burduf. Se va tîri încetișor pe lîngă casele vechi de pe Calea Griviței, cu firmele lor caraghioase, cu reclamele dinainte de război, văruite neîndeminatec, încît puteai zări, pe sub albeața subțire : Citiți Universul ! Folosiți Odicolon ! Atmosfera începutului de decembrie, cu dimineți întunecate și lume grăbită, va părea dintr-o altă lume, iar șoferul va încerca să lege o discuție despre dificultățile prin care trece, sperînd într-un bacșiș, peste cei cinci lei cu care se tocmise. Îl va măsura cu grijă, pentru a ști cu cine are de-a face, iar apoi se va liniști și se va plînge de îngrădirile la care este supus și de excrocheriile driverilor de la hipodrom, unde își cheltuia toată agoniseala. Bejan va asculta cu o ureche și se va grăbi să ajungă acasă, aruncînd geamantănașul în hol și apucînd telefonul. Putea să vorbească deja cu Viorica ? Desigur, tovarășul Mierlă pleca foarte devreme, treburile statului nu așteptau. Alo ? Tu, tu ești, alo ? Iubito... Tu, tu, iubitule, erai plecat... Se va încrunta, de ce presupune că n-ar fi putut să fie în București ? Dar e o prostie, doar se despărțiseră pentru o săptămînă... Da, de, iubito, n-am putut ! Vii ? Vino, vino, te aștept !... Da, da, imediat, alerg, vin, alerg, iubitule...

Ceva s-a mișcat în apropierea lui, dar îi era lene să deschidă ochii și să vadă că se afla încă în stația de cîmpie. Se rezemase de peretele umed și rece, îi trecuse oboseala și se aruncase în viitorul acela frumos, cînd va ieși din baie și-și va înnoda halatul, tolănindu-se apoi pe divan, cu un ceai fierbinte alături, așteptînd-o pe Viorica. Va rămîne toată ziua așa, că va opri un taxi și se va cobori ceva mai înainte, pentru a nu fi remarcată chiar în fața blocului său. Poate că acuma urcă scările și se oprește în fața ușii, apasă pe butonul soneriei...

— Hmmiii, tovarășul, hei, tovarășul, domnule... Omul de lîngă el i se adresa cu blîndețe, ca și cum nu ar fi vrut să strice cu adevărat zîmbetul întins pe fața lui Bejan. Căutați pe cineva, doriți să mergeți în sat ?... Era o matahală de paznic, cu o bundă pînă jos, la picioare, o blană mițoasă, cu miros de oaie. Din întuneric se distingea obrazul roșu și crăpat de vînt, iar pe trotuarul peronului bătea nervos o bită, de cioban, cu vîrful de alamă,

Bejan își reveni cu greutate, pătruns cum era, de frig și de nesomn. Simțea că îl strigă cineva, nu auzea propriu-zis, dar o ciudată vibrație a celulelor sale, ceva din viscere, un glas interior, din instinct, îi spunea că i se adresase un om și că se află în preajma lui. Ridică pleoapele și văzu o pată neagră, indistinctă, un fond întunecat pe peretele de lîngă el. Își spuse că e bine, bine, și căzu din nou în amorțeală.

— Hei, domnule, treziți-vă ! Căutați pe cineva ? De ce v-ați dat jos din tren tocmai aici ? Doriți să mergeți în sat ? Omul începuse să se impacienteze și ridică glasul ușor, cu o notă de amenințare abia discernabilă. Începuse să lovească tot mai nervos cu bita în cimentul peronului, iar mustața îi fremăta, ca la animalele sălbatice. Întîmplarea constituia pentru el un eveniment cu totul remarcabil, fiindcă nimic nu stricase, probabil, pînă acum, monotonia nopților de pază. Ar fi vrut să aibă prilejul de a prinde un răufăcător și de a povesti copiilor și oamenilor din sat cum pusese mîna pe el și-l predase autorităților. Iată, ăsta pare suspect, de la o poștă îți dai seama că are sufletul încărcat. Să fie unul din munți ? Unul ascuns ? Pe cine poate să caute la noi unul ca el ? Cu cine din satele învecinate ar putea să semene ? Coborîse aici pentru a se da la fund, cu siguranță, avea ceva pe suflet, uite că nici nu răspunde ! Dacă are cuțit ? Îl pleznesc o dată cu bita peste capul ăla bleg, de-i piere cheful !

— Hei, domnule, ce căutați aici ? De ce v-ați ascuns tocmai la margine ? De ce nu răspundeți ? Veniți cu mine la Miliție ! Cine sînteți, aveți boletin ? Ehehei, am mai văzut eu d-ăștia !... Dă-ncoace boletinul, mă !...

Bejan îl privea cu insistență, ca și cum n-ar mai fi văzut oameni de o mie de ani. Era totuși cineva, o ființă apropiată, cu care putea să schimbe o vorbă și să-l întrebe de numele stației, de primul tren spre București... Perdelele de pisla de pe ochi i se ridicau anevoie, dar îndeajuns ca să înregistreze chipul roșiatic, fața bătută de vînt și bita noduroasă din mîna paznicului. Omul îi spunea ceva, buzele sale se mișcau amețitor, prea repede pentru ca străinul să poată înregistra cuvintele, din groapa neagră în care căzuse, din nămolul întunecat al oboselii și al fricii. Din cînd în cînd, vîntul părea să aducă un cuvînt rătăcit :

— ...Hei... Miliție... Ce... Am mai... Nu vreți... Arăt... Bine... Ascuns... Răspundeți... Trenul... Gara nu este... Ce crezi... Mă... Boletinul... Boletinul... Nu merge... Miliție... Mă... Ăștia care... Familie... Furi... Furat... Nu crezi... Nu... Nu... Bota... Cap... Peste cap... Cap... Arăt...

Rezemat de perete, ziaristul simțea numai că frigul coborîse în tot trupul său obosit și că încep să-i clănțăne dinții, tot mai tare, încît nu putea să deschidă gura de loc, fără a se încurca și a da drumul tremuratului aceluia penibil al maxilarului de jos, cînd nu mai poți spune nici un cuvînt întreg, iar sunetele se încalecă, într-un fel de memorie involuntară a naturii, și ne apropie de virstele începuturilor, ale primelor bîjbîieli în căutarea cuvintelor. Un sentiment de dragoste fraternă îl invadase, ar fi vrut să-l îmbrățișeze pe omul acela aspru și înarmat cu unealta strămoșilor săi, să-i plîngă pe umăr și să-i șoptească toată fericirea descoperirii, să-i dezvăluie miracolul regăsirii lor pe

3 SEPTEMBRIE 1977
L4

teatru **t**

Teatrul la televiziune

În pauza dintre stagiuni împătimiții teatrului își găsesc consolarea în grădinile de vară, la cinema, și nu în ultimul rînd — în fața televizorului. Teatrul la televiziune n-ar trebui să fie o simplă emisiune, difuzată cu oarecare regularitate, ci o formă de artă bine definită sau, mă rog, copiind o expresie a cinefililor, o formă de artă care-și caută specificul. O bună bucată de vreme a promis să fie astfel, într-adevăr. Cîte o piesă din dramaturgia clasică sau originală, străină ori românească, era montată pe platourile televiziunii, exclusiv pentru publicul acesteia, atît de numeros. Regizori ca Todea ori Motric, ca să dau numai două exemple, își cîștigaseră recunoașterea tocmai în acest domeniu. Ei (și alții) dovediseră o anumită optică creatoare, investiseră o imaginație specifică în profesiunea lor. Presupun că un realizator de televiziune obișnuit cunoaște pe degete o seamă de procedee ce decurg din calitatea aparaturii. Am început să le cunosc și eu, sporadic telespectator. Numai cu atît se ajunge la spectacole **televizate**, nimic mai mult. Pierderea nu este doar de natură estetică, deși mai ales de această natură. Mi se pare inutil să „împrumuți" pe peliculă producții medii din repertoriul teatrelor — căci de producții excepționale n-a fost încă vorba și probail că nici nu poate fi din motive financiare (au și teatrele gestiunea lor). Cu excepția cazurilor de popularizare a spectacolelor deosebite, recunoscute ca atare, de pe scenele din țară. **Slugă la doi stăpîni**, remarcabilă creație a Teatrului Tineretului din Piatra Neamț, constituie în această direcție exemplul potrivit, pilduitor și în alt sens. Binemerita, desigur, să fie cunoscut de cît mai multă lume. Însă farmecul acelui spectacol era că se crea pe scenă, prindea corp din răsuflarea publicului și deopotrivă din fantezia actorilor. În mod fatal, televiziunea l-a „fixat" furîndu-i efectele. Încă o dată, socot că teatrul la televiziune ar trebui să devină un gen cu o anumită autonomie, dictată de o seamă de motive, între care cel dintîi e chiar diagonala ecranului. Iar dintr-o altă perspectivă, cred că ar trebui să se dezvolte paralel cu celălalt teatru, jucat de oameni în carne și oase, pe o scenă de scînduri, cu ridicări și căderi de cortină. Să-l și concureze — de ce nu ? — totuși mai degrabă să-l completeze pe acesta. Cînd însă avem de a face cu simple oportunități cum este cazul **Insulei**, reprezentație preluată de la Teatrul de Comedie parcă în vederea stagiunii estivale... a televiziunii, lucrurile nemulțumesc de la sine. Nici la origine numita reprezentație nu s-a arătat memorabilă, cu atît mai puțin în repetarea ei neglijentă pe micul ecran. E atît de puțin să știi că alta trebuie să fie costumația pe scenă și alta pe platou. Și totuși...

Marius Robescu

film **f**

14 septembrie 1942

Un grup de alpiniști, escaladînd Caucazul, au găsit în trecătoarea Maruhi osemintele unui soldat căzut în timpul războiului de apărare a patriei, cascheta lui militară și geanta Poștei militare. În geantă scrisorile erau intacte, toate expediate la aceeași dată, 14 septembrie 1942. Ele au ajuns la destinație cu treizeci de ani mai tîrziu, glasuri puternice din memoria trecutului într-un prezent înnoit, schimbat, aducînd în inimile celor de astăzi melancolie și recunoștință celor căzuți. Sosirea la destinație a acestor scrisori, care au avut de așteptat treizeci de ani pentru a porni în călătorie, este subiectul pe care casa de filme Gruzia-film îl surprinde și relatează în filmul lui Guguli Mgeladze, **Să nu crezi că nu mai exist**.

Compus din șase povestiri independente (șase scrisori, șase adresanți) filmul ne aduce în fața ochilor viața Gruziei de astăzi, locuri și oameni, temperamente și obiceiuri, virste și mentalități.

O soție, obosită de munca zilnică, după treizeci de ani de căsnicie, primește o scrisoare de la soțul ei, expediată cu treizeci de ani în urmă. Impresionată de mărturisirea de dragoste din scrisoare, ea încearcă o înviorare a relației cu soțul ei, o readucere în memoria amîndurora că s-au iubit. Mărturisirea, simplă și naivă, trimisă de pe front, „De-ai ști cît te iubesc Tamirko..." e o dovadă. Sentimentalismul acestui episod este foarte bine dozat, nici o clipă desfășurarea povestirii nu cade în melodramă, nuanța desuetă și caldă pe care fondul muzical o introduce este bine venită. Un viticultor primește scrisoare de la fratele său decedat în război și află unde este îngropată oala cu aurul și banii pentru o eventuală nuntă. Episodul — dintre cele mai bune ale filmului, poate cel mai reușit — implică acel umor specific țărănesc, sfătos și suculent, cu care literatura clasică rusă ne-a obișnuit. Un brutar, care nu mai este tînăr, este oprit de primirea scrisorii din frămîntatul pîinii. Tovarășii de muncă se opresc și ei din lucru ca să asiste la lectura scrisorii. E o scrisoare pe care însuși brutarul a trimis-o mamei sale de pe front, cu un poem despre dragostea de patrie și de mamă. Printre versuri și titlul filmului : „Să nu crezi că nu mai exist...". Un holtei care lucrează în atelierul unui pictor primește o scrisoare de la tatăl său în care i se comunică moartea unui prieten căruia i-au rămas acasă o soție bolnavă și două fetițe. Pornind în căutarea lor, Guran o găsește pe una dintre fete, președintă a unui colhoz. Cîțiva prieteni, oameni de cincizeci de ani, se string și citesc emoționați scrisoarea expediată de pe front de colegul și prietenul comun Cimka.

Din păcate, nu toate episoadele au aceeași consistență, nici aceeași realizare filmică. Superioare ultimelor trei, primele povestiri sînt mai subtile și promit mai mult. Filmul scade ca intensitate și interes, pe parcurs, deși fiecărui episod în parte nu i se pot aduce reproșuri grave. Îi lipsește acestui film, pentru a fi un film bun, emoția dintre scene, emotia difuză și ambiguă pe care prima povestire o are iar cealelalte o pierd. Îi lipseste acestui film capacitatea de a determina spectatorul să se gîndească la el și la ceea ce el a comunicat și după sfîrșitul proiectării pe pînză.

Corina Cristea

televiziune **tv**

Mai mult despre tineri

● O emisiune de versuri în lectura autorilor difuzată sub genericul „Mereu de veghe devenirii noastre" i-a reunit simbătă, 27 august, pe micul ecran pe mai tinerii sau aproape tinerii poeți Daniela Crăsnaru, Ioana Diaconescu, Victoria Dragu, Grigore Arbore, George Chirilă, Florin Costinescu, Grigore Hagiu, Claus Stephani, George Suru și Dan Verona. Cu o imagine cam prea „peisagistă", dar și cu o frumoasă selecție de poezie, emisiunea a plăcut, făcîndu-ne să ne gîndim că îi vor urma și altele în care alături de poeții tineri vor recita și maeștrii lor, împotriva tuturor preiudecăților celor care par că vor să-i despartă în mod artificial, deci neadevărat.

● Clubul T ne-a făcut o surpriză ducîndu-se de data aceasta într-o comună din județul Ialomița, Căzănești. După un scurt interviu luat de prezentator primarului, din care reieșea că echipa, realizatorii și colaboratorii este bine venită, formațiile de muzică pop și folk au fost „parcelate" în bănuim, parcul comunei, cîntînd pe rînd fiecare melodii și texte cam asemănătoare, de aceea greu memorabile. Puțin loc a rămas pentru spectatorii localnici, plasați pe cîteva bănci din jurul camerelor, astfel ca să poată aplauda la timp, iar întrucît pe primar nu l-am mai văzut, credem că acesta a plecat. Înțelegem că emisiunea se adresează în primul rînd unor anumiți iubitori ai unei anumite muzici, ca și „Bucuriile muzicii", de exemplu —, nu înțelegem însă de ce este atît de modestă și atît de preocupată numai de „facerile și desfacerile" unor formații. Ne gîndim că printre tinerii din comuna Căzănești, și nu numai de aici, ar fi fost poate cîțiva care ar fi vrut să arate și ei cît și ce cîntă ; altfel toată această idee nu a fost decît un simplu decor, o butaforie pentru care deplasarea a fost pretextul.

● Un poet, George Țărnea, care practică gazetăria, a fost din nou prezent în programul televiziunii cu un film — **Brigadierii**, despre cei care muncesc pe Șantierul național al tineretului Dunărea — Marea Neagră. Însoțit de imaginea proaspătă realizată de I. Bîrlădeanu, comentariul poetului s-a constituit și ca un „remember" pentru brigadierii de acum cîteva decenii, arătîndu-le acestora că entuziasmul și curajul lor de atunci există și astăzi, chiar și în altă înrămare. În ceea ce îi priveste pe George Țărnea și pe poeții încă puțini care fac asemenea reportaje tv., peste filmul ca atare, însăși experiența de a privi lumea altfel decît obișnuiesc, exprimînd-o cu mijloace noi, este interesantă în sine și se cere continuată.

● Mihai Țîra, profesorul blond din Alba Iulia, a cîștigat și cel de-al șaptelea concurs consecutiv, de data aceasta serios distanțat de ceilalți. Unul dintre cei ce se bucură este și profesorul dr. doc. Mihai Pop care implicat fiind prin faptul că-i pune întrebări din domeniul preferat, folclorul, apare cu aceeași regularitate pe micul ecran. Ne-am gîndi ce s-ar întîmpla dacă în concurs ar reintra Ion Simion Pop, eroul de pînă acum al concursului „Cel mai bun continuă" ?

Iulian Neacșu

o planetă pustie, atît de departe de oameni, atît de miraculos, pe acest peron de vis. Cum de fusese ales tocmai el ? Cum de căzuse aici ? Era o împrejurare atît de deosebită, încît merita să descopere un înțeles mai amplu în viața aceasta trecătoare. Aruncă frate unealta ucigașă ! Sărută-l pașnic pe fratele tău Abel ! Sîntem numai noi, de la început ! Ce a mai rămas în jur ? Unde sînt ceilalți frați ? Uită-te bine ! Vino în brațele mele ! Sîntem singuri și uitați, Caine !

În depărtare se auzi o șuierătură și începu să se distingă silueta neagră a unui tren în goană. Scrîșnetul roților metalice se auzea tot mai amenințător, pînă cînd pufăiturile și gemetele arcurilor grele acoperiră toată gara, iar aburii învăluiră cele două siluete de pe peronul slab luminat. Trenul a oprit cu un oftat, iar luminile sale vesele, geamurile pline de figuri zîmbitoare au schimbat pur și simplu fața lumii, trezindu-l de-a binelea pe Bejan și făcîndu-l să rîdă cu toată gura. Iată, nu se putuse altfel, solia ajunsese cu bine și el trebuia să se întoarcă. Va face un pas și va fi din nou în lume. Va vedea oameni, va iubi și va ucide, se va bucura și va plînge, cum îi va fi dat. Nu se putuse altfel, nu există nici o scăpare ! Rîdea cu hohote, în timp ce paznicul își ațintise privirile asupra vagonului-restau-

Desene de Nicăpetre

rant, cu ospătarii în uniforme albe, ireali, și cu lumea la ferestre, în fața sticlelor lungi și frumoase, cu paharele mari și cu niște cănii ciudate, cum nu mai văzuse niciodată. Era o lume neobișnuită, care năvăli peste el, copleșindu-l. Cineva lăsase o clipă geamul în jos și un concert de risete și de cuvinte vesele și repezi căzu ca o ploaie de primăvară peste omul rămas cu gura căscată. Paznicul înghiți în sec și-și afundă mai tare căciula, pînă aproape de ochi și de sprîncenele stufoase. După cîteva minute, geamul alunecă în sus și se închise singur, cu o mișcare halucinantă, care îl aruncă într-o adevărată perplexitate. Nu-l atinsese nimenea, dar trepidația balaurului de oțel împinsese geamul în șanțul său moale de cauciuc, încetișor, încît privirile minunate ale omului fermecat de lumină păreau că disting o mînă diafană a nopții cum pune o perdea de sticlă între el și veselia aceea dinăuntru.

Bejan se rupse primul din vraja trenului fantomă. Își ridică geamantănașul și o zbughi către primul vagon. Abia făcu doi pași, cînd paznicul se trezi și strigă :

— Unde fugi ? Stai că trag !

Era o amenințare peste măsură de ridicolă, pentru că omul nu avea nici o armă, decît ciotul noduros de sub bundă. Memoria unui exercițiu militar izbucnise în el, cu cea mai teribilă formă de intimidare pe care o cunoștea. Rămăsese sub streașină și repeta :

— ...Stai că trag !... Stai că trag ! Agita ciomagul și urla din răsputeri, cu disperarea celui care urma să fie singur și să piardă șansa de a ajunge celebru în mica lui comunitate. Hoțul se dusese...

Abia tîrziu, Bejan și-a dat seama că luase trenul în aceeași direcție ca și prima dată și că se îndepărta de București. Își spuse că așa a fost să fie și că va continua documentarea, cum își propusese la început, putea să scrie o carte întreagă, o săptămînă este de ajuns. Va vedea lucruri interesante și va întîlni oameni cei mai semnificativi. Cine știe, dacă Viorica îl va convinge pe Mierlă, ar putea lua chiar Premiul de Stat pentru reportaj. Încălzit de atmosfera destinsă din tren, Bejan își freca mîinile și îndrăznea din nou să facă planuri. Își găsise un loc în cel de al doilea compartiment, după ce trecu de cel dintîi, ocupat de cîțiva militari care păzeau un civil cu haine ponosite, și se lăsă pe banchetă, adormind imediat.

În D., Bejan fusese așteptat la gară, din partea raionului, de un activist cu o Pobedă veche, pe banchetele căreia acesta aruncase două pături verzui, în carouri negre. Mașina părea astfel mai arătoasă, chiar ostentativă, așa cum se cuvenea pentru un oaspete de la centru, care nu avea funcții prea mari, însă putea să între la mulți tovarăși, ceea ce constituia un potențial demn de luat în considerare. Deși fuseseră anunțați că sosește mai devreme, localnicii cunoșteau că schimbări de program pot să apară în ultima clipă, și de aceea l-au așteptat în continuare, încît ziaristul se trezi întîmpinat chiar de la intrare :

— Să trăiți, tovarășe Bejan ! Bine ați venit pe la noi ! Acesta este bagajul dumneavoastră ?

Vocea omului mărunțel și îndesat nu era slugarnică, dar acoperea un respect deosebit, o conștiință foarte exactă a ierarhiei și disciplinei. Tovarășul Dumitru știa ce înseamnă un activist de la centru, cu atît mai mult un ziarist renumit și cu relații. Instinctul său îl orienta precis în hățișul rafinat al protocolului. Bejan nu era un om puternic la propriu, nu avea nici o funcție în ierarhie și nu era organ ales. De aceea, atenția față de el trebuia să pară mai degrabă o formă de bunăvoință, deși absența ei totală ar fi putut da naștere la destule inconveniente. Tovarășul Dumitru mima o anumită detașare, amestecată cu declarativism de om cu state vechi în muncă. Vizitele se cuveneau întrerupte, în puncte de interes mai special, cum ar fi mormîntul unui mare scriitor sau conacul-muzeu al unui pianist cu renume mondial. De asemenea un aspect important îl constituiau vinurile călugărești, față de care nimeni nu putea rămîne indiferent. Tovarășul Dumitru știa precis ce are de făcut !

Bejan s-a cufundat în mărunțișurile terenului. A trecut pe la cîteva școli profesionale și a vizitat secțiile mai importante ale unui combinat din localitate. Era o întreprindere vestită, decorată cu cîteva ordine și popularizată foarte adesea în ziare. De la marginea orașului se întindeau cîteva sute de metri de garduri din beton, de-a lungul unui drum prăfos, pe care treceau în viteză Molotovuri cu prelată, acoperind totul într-o pulbere albă și înecăcioasă. Ziaristul se mira de așa ceva, cu atît mai mult, cu cît luna geroasă ar fi putut împiedica stratul de ciment să se ridice și să se împrăștie pe case și pe hainele oamenilor. L-a întrebat pe însoțitorul său cum de este posibil un asemenea fenomen, dar tovarășul Dumitru a dat din mînă, a lehamite, și i-a răspuns într-un tîrziu că se studiază problema, fiindcă tot acest praf, această pulbere vine din fabrică și că se adună într-o singură zi, ca pe Lună ! Cum adică, se întreba jurnalistul, ca pe Lună ?! Ezitase însă, și nu-și continuă gîndul. Dă-i naibii, își spuse el, găsesc ei o soluție. Dar silicoză aveți ? întrebă atunci cu glas tare, în timp ce-și răspundea singur că acest praf este moarte curată.

— Foarte puține cazuri ! Tovarășul Dumitru avea o voce tărăgănată, pe care o spărgea și mai tare cînd nu vroia să insiste asupra unei probleme. Unul-două pe an. În orice caz, în curînd vor dispărea cu totul. Am adus niște tovarăși cehi, care au un procedeu al lor, niște site sau cam așa ceva. Muncitorii noștri vor avea condiții mai bune. Le dăm și lapte, faaaceeem ceee puuuteeem. În trecut erau mai multe. Chiar în familia mea a fost un caz. Ce mai, chiar bunicul meu ! Vreți să vă povestesc ?

Desigur, Bejan nu avea nici un chef, dar își spuse că este mai bine să-l asculte, în timp ce mașina se apropia de poarta uzinei, încet, printre niște care ți încărcate cu saci și urmate, fiecare, de o vacă sau două.

— Da, da, vă rog, dar spuneți-mi de unde vin cărușele astea ? Ce obicei, să legi vaca la spate !

— Vin de la tîrg, de la V. În fiecare săptămînă are loc un tîrg de țară și oamenii vînd și cumpără vite. Știți dumneavoastră ! Obiceiuri țărănești. Am propus să-l desființăm, dar nu este politic. Vechi obicei... Cu timpul !...

Trecură pe lîngă o căruță înaltă, cu un om spătos pe capră. Purta căciulă neagră și ținea în mînă un bici, cu care lovi din dreapta geamul mașinii, ca din întîmplare. Tovarășul Dumitru începu să injure și lăsă geamul în jos.

— Mă, tu nu vezi ? Ți-arăt eu acuși !... Boule !

Omul începu să rîdă, gros și prefăcut :

— Ce v-am făcut eu, tovărășelule, de mă înjurați ? E voie să faceți așa ceva, tocmai dumneavoastră, reprezentanții ?...

Își arăta dinții albi și se ridica pe capră, a veselie mare. Caii bine hrăniți mergeau la pas, cu capul în jos, cu hățurile căzute. Peste căruță erau trase niște cergi foarte aspre, de sub care ieșeau capete de saci, legate cu sfoară groasă. Omul era bine hrănit și vînjos, cu ochii mîndri și neteamători.

— Îți arăt eu ție reprezentanți ! îl amenință tovarășul Dumitru din față. Crezi că așa merge. Te știu eu, chiaburule ! O să venim noi pe la tine, exploatatorule. Nu iubești regimul, se vede de la o poștă...

Bejan se simțea rău, dîndu-și seama că tovarășul Dumitru exagerează și că vrea să-i arate lui cît de intransigent este. Îl bătu pe umăr și-i zise :

— Lasă-l, lasă-l în pace ! A greșit omul, n-o să-i tăiem capul !

Țăranul rămăsese în urmă și se vedea că spune ceva, arătîndu-și gura mare și rizînd cu poftă. Era un om la patruzeci de ani, cu palmele uriașe, încît biciul părea o scobitoare în mîna lui, iar amenințarea lui Dumitru, chiar susținută de forța publică, suna de-a dreptul glumeț. Bejan se gîndea că un asemenea om nu poate fi impresionat de nimic. Din copilărie, trecuse prin tot ce poate un om să trăiască. Frații lui se născuseră probabil sub ochii lui, mușise el însuși animale, în rînd cu copiii, fără a face vreo deosebire, iar apoi văzuse ierni și veri ucigătoare, cu geruri în pădure, cînd crapă copacii și jivinele se sălbăticesc. Natura se prăvălise asupra lui, cu trăznete în plin cîmp, cu ape revărsate. Potolise boli speriați și înnebuniți de cine știe ce arătare, iar caii îl ascultau de frică. Ziaristul se ghemui în mașină, mititel, dîndu-și seama că nu puteau să-i facă nimic. Era un om fără nici o temere, ce însemnau ei, cu toții, pe lîngă el ? Dumitru ăsta e un prost ! Omul acela putea să trăiască singur, știa cum se ară țarina și cum se face pîinea. Bejan simțea că se pierde, că este mic, mititel, că țăranul se întărește ca piatra și că se înalță deasupra lor, fiind asemenea dealurilor din dreapta drumului, dîncolo de apă. Eeeh, ce prostie, își spuse el mai apoi. Am început să mă tem de toate. Era un nespălat și un obraznic. O să-i arate Dumitru, am să-i atrag atenția și primului secretar !

(Fragment din romanul „Marile iubiri")

Viața și moartea

Cum trebuie să trăiești, cînd moartea poate
veni oricînd
Clipa aceea ca o sămînță neagră cuprinsă în
ceasul rotund
Să fim mai buni, mai puri, poate așa ne
apărăm de
răul din lume
Răul și binele — maimuțe roșii legate cu
același lanț.
Cît de ușor ne pot strivi casele, lucrurile
Trupul meu fragil sub care oglindă o să
doarmă,
Gîndurile mele în care fiorduri albastre vor
putrezi ?
Cum trebuie să trăiești, să muncești,
Cînd moartea poate veni oricînd,
Adusă de un roi de albine,
Adusă de cutremurul trupului numit cancer,
Adusă de cutremurul de pămînt
Despre care iarba, frageda iarbă țipa,
și noi nu
înțelegeam ?
Ce să-mi învăț copiii despre viață și cum să
îi apăr,
Cît există bunătate există și lumea !
Clipa aceea ca o sămînță neagră cuprinsă
în ceasul rotund
Cum trebuie să trăiești, cînd moartea poate
veni oricînd ?

4 martie

Timpul

Nu noi trăim timpul, ci el este
bun sau rău cu noi.
Zile cu flori și lumină dulce
Cînd casele sînt corăbii de zăpadă
Și oamenii dansează grațios un menuet
Lucrurile sînt viori albastre, duioase,
Și poți crede că o femeie și un bărbat
se iubesc
Îndrăznești să faci un copil pentru că viitorul
Acum pare o insulă fericită, plină
de toate fructele pămîntului.
Dar altădată curg orele pe la ferestre
ca niște broaște monstruoase, imense,
Orice atingi se preface în cioburi,
ceașca, floarea, scaunul, iubirea,
Geamul tocit de respirația noastră,
Cerul ca un ghețuș prin care se scurg
obiectele dragi în hău.
Aștept să vină din nou pasărea galbenă a
iubirii.

mara nicoară

Grijile unei dimineți

Să cumpăr : pîine, lapte, miere de salcîm,
Să ud arborele negru al melancoliei,
Să duc la spălătorie : rochia bleu, ziua urîtă
de ieri,
iluzia scînteietoare, buzele mușcate, floarea
de crin.
Coborîm pe scări de incendiu în mare
Cînd adevărul în care locuim ia foc.
Ziua de ieri mi-a săpat găuri cît vulcanii în
pantofi
S-a terminat făina și orezul, feriga
nu mai face umbră
Peste cioburile de orologii și statui.
Poștașul aduce bani de aur și un cal troian.
Copiii cresc, pun întrebări, vine ziua
Cînd nu știi ce să le răspunzi.

Ultimul hotar

Suflă vîntul în pendule de aur
și se face iarnă
Pe turla albastră a amiezii îmbătrînesc
aceleași
ciori
Popoare de furnici pornesc mari cruciade
înspre țara merelor.
Dincolo de tine nu e nimic
Tu ești ultimul hotar luminos
Ce să fac să mă iubești
Orice trup ai îmbrățișa
Să nu aibă acea substanță subtilă
care sînt eu
Privește în cele patru puncte cardinale
cum sclipesc zăpezile
Este sîngele meu care arde pentru tine.

Eu

Cine este poeta Mara Nicoară ?
Ce a făcut ea ca să împiedice :
putrezirea zăpezii, macii somnului,
cancerul,
înnegrirea ierbii de argint a zilei,
războiul,
transformarea statuii călărețului în
șuruburi,
accidentele de avion, fierberea în oala
de supă
a animalelor blînde care pasc pe
cîmpuri,
putrezirea fructului de aur al iubirii ?
Uitați că eu sînt doar un om
care rîde, plînge, se ceartă dimineața
la cozi în piață,
Aștept primăvara să vină aceleași păsări
galbene în nuci,
Oglinzile strălucitoare ale sufletului
sînt acoperite de flori fragede,
cavaleri în armuri
care trec spre pășunile mărilor.
Am doi copii desenați cu linii de aur, mă tot
mir
Unde au fost înainte de a trece prin mine,
Pe ce stea, pe ce frunză se jucau cu o minge
roșie ?
Pe crengile bibliotecii am niște cărți,
Cînd le deschid noaptea se crapă în sloiuri
de lumină :
Eugen Barbu, Mihai Ursachi, Genaru,
Márquez, Remarque,
Muncesc și eu pentru zilnica pîine :
Curăț praful de pe aripile sclipitoare ale
fluturilor.

Iubindu-te

bucurii iscoditoare mă terorizează. Sciziuni
de mare dragoste
separîndu-mă blînd de fostele obiecte

brusc iubindu-te brusc iubindu-te rană
rană în care mișună toate condamnările lumii
toate molimele comunităților cunoscute sau nu
ce cauți în trupul meu trupul meu
cînd cel mai bine-ți șade-n șarpe
în piatră seacă
manevre glaciale
ce faci din trupu-mi
cînd bine-ți șade-n minereuri

cîmpuri grele de roadă numai sub pași
mă înțeleg. Exprimările biologice care te
exclud
ascunse-mi vor fi
averile somnului mă vor pierde
averile reîntoarcerii vor fi timpi pustii

brusc iubindu-te. Sînge ferecat de ciini
vegetali
grote ale gerului
mi-au înlocuit mădularele
malformații-bumerang se înstrăinează doar o
clipă

primăvară mare. Brusc iubindu-te brusc
ultimile pedepse nu mă mai ocolesc

Întors în iubire

venit din malurile întunericului
din pustietatea dropiilor
din uniuni de timp și calcare rarefiate
de tomuri științifice
venit din portativele ușurate de atmosfere
dușmane
din vagabonzii cuvintelor, zburătoarelor
din efectul continuu prin ritualuri venit
nelămurit dorîndu-te nedeslușit dorîndu-te
termeni medicali îmi înlocuiesc groaznicele
animale

numite în descompletări de semințe
ciumă sau dor, ierni inconjurătoare
imortalitatea cablului de fior. Nelămurit
acoper setea prăpăștiilor
dinspre ținutul judecăților
dinspre neterminate preziceri ale începutului
dinspre solul trupului arătat
fierbînd viața în constrîngeri de calendar
fierbînd viața înspre rănile cerului

nedeslușit în destinul meu
încep ultimile schițări despre boli
ce se vor lupta în continuare cu legile
contururi de pămînt cu imperfecțiuni de ape

cornel brahaș

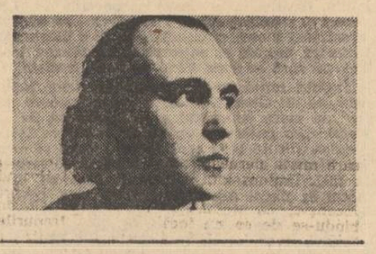

încap lexicuri cu lipsuri lichide lîngă
așteptatele păci salvatoare nelămurit trăgînd
semnal
de alarmă nedeslușit dorînd să fiu plantă de
leac

Se zămislesc formele florei despre noi

descoperindu-te pricep
la ce margini ale omului
se înfiripă durerile și frigul lor
descoperindu-te parcă mă dor
mai multe oase decît cele ce trupu-mi
înfiripă...
vînturi supuse piramidelor cerului
mă cutreeră de la un capăt la altul
mestecîndu-mă între maxilare sigure. Astfel
se zămislesc formele florei
despre pace odihnă și verde
se zămislesc formele faunei despre noi despre
noi
aceleași ceremonii ucise de măști
aceleași incendii scurse în sînge
alături imens sistemul nervos al omenirii
ne deslușește zei ai iubirii și-apare atunci
spațiul de luptă : fascinații, oale de lut,
tensiuni
Descoperindu-te am priceput
la ce margini ale omului
se înfiripă durerile și frigul lor. Ochii
blestemați de interioare ucid cu lumină
evoluții
aduse imaginar din bolile altor planete ucid
cu lumină
teritorii de creer care vor să subpămînteneacă
civilizația
stradă imensă — interior de șarpe.
Descoperindu-te
planete de lumină mă cutreeră

Odihnă la cîmp

pleoapele mele risipesc formele. Adormind
scot capul din cosmosul ăsta
să văd
cum se desfășoară în alte interioare
muncile cîmpului

în tot acest timp ce se întîmplă
la marginea trupului ? ce se întîmplă cu griul,
cu strămoșii — locul pe unde eu
am părăsit adîncul și prelogica
în spatele cortinei de ceară știu ce se întîmplă
mulțimi de roadă s-au adunat într-un singur
ochi
mulțimi de roadă rămîn lumină unică
mi-o spune auzul — stare mediocră

nesfîrșitul bolnav de lut și sudoare
mi-atribuie sentimente istorice, limpi paleo și
tîrzii
ocolesc rugăciunile fără sentimentul întoarcerii
rod șapte cuvinte și teroarea conglăsuirii
mă supune statornicei pedepse de-a iubi...
...dacă vremea puterii mi-a trecut !
da, dacă vremea puterii mi-a trecut

pseudoenergii dispărute mă îngenunchiază.
Dar pleoapele
mele le-a risipit sentințele
culori dușmane mai există dar pleoapele mele
le risipesc. Trecători de nisip își fac auziți
eroicii pași ai înaintării, tulburarea somnului
meu
se transformă în această trecere dar trecătorii
de nisip
rămîn de nisip și-și fac auziți nisipic
eroicii pași ai înaintării lup-dup lup-dup
lup-dup scot visul din cerul ăsta să văd cum
se desfășoară
în alte locuri odihnele cîmpurilor
lup-dup lup-dup m-așteaptă pămîntul

radio

r

Un destin

În anul 1917 era angajat la operă, deși încă studia în conservator, acela care mai tîrziu urma să devină marele actor român Ion Fintești. S-ar putea spune că norocul i-a suris maestrului încă de la început. Căci ce noroc mai mare poate avea un actor decît să-și înceapă ucenicia într-un teatru de operă, unde se învață arta gestului și a glasului ? Ascultîndu-l pe marele actor nu se poate să nu ni-l imaginăm cu acea suită de gesturi care au făcut din Ion Fintești un clasic al genului, un „unicat". Elev al Luciei Sturdza Bulandra, al lui Nottara, Nicolae Soreanu, Aristide Demetriade, Paul Gusti, Ion Fintești mărturisește că de la fiecare a luat ceea ce era mai de preț.

Pentru a doua oară în cariera sa de actor norocul îi suride în anul 1921, cînd este angajat al Teatrului Național. Încă de la începutul carierei sale presa de specialitate îl socotește pe Ion Fintești un mare actor. Între anii 1935—1938 interpretează un mare număr de roluri. Joacă în piesele lui Shaw, Molière, fiind socotit unul din cei mai mari actori ai României. Joacă Goldoni, Shakespeare, Tolstoi, Caragiale, V.I. Popa, Horia Lovinescu, cu aceeași neobosită sîrguință, cu acea flacără nestinsă a marelui său har. Fiindcă Ion Fintești este actorul care nu a refuzat niciodată nici un **rol**. Creațiile sale sînt complexe, își pun amprenta pe sufletul spectatorului care pleacă din sala de spectacol cu sentimentul că a luat cu sine, de pe scenă, un crîmpei de viață. Fiindcă, după cum afirma Tudor Vianu, rolurile întruchipate de Ion Fintești reprezintă fiecare în parte cîte un destin nu pur și simplu cîte un caracter.

În anul 1971 Ion Fintești împlinea 50 de ani de activitate neîntreruptă pe scena Teatrului Național. Cine ar fi putut crede atunci că maestrul a purtat cu sine povara atîtor destine omenești ? Pe scenă apărea un om matur, dublat de acea unică scînteie pe care numai harul îți-o poate da. În „Citadela sfărîmată" cine-l poate uita pe acel Grigore Dragomirescu din care Ion Fintești a făcut una din cele mai de seamă creații actoricești din istoria teatrului românesc ?

Privind în ansamblu personalitatea marelui om de teatru s-ar putea crede că toate realizările, activitățile sale sînt făcute cu mare ușurință, fără efort, venind de la sine. E drept că există o mare degajare, un anume „firesc" la acest mare actor ; niciodată nu s-a ghicit încordarea, zbaterea, chinul creației care, desigur, există. Și totuși, Ion Fintești, marele actor român Ion Fintești rămîne un mister. Un mister al tinereții sale nesfîrșite, al forței sale ce pare a izbucni dintr-un nesecat izvor de apă vie.

Portretul teatral realizat și prezentat de Florian Nicolae poartă cu sine acea aură a nostalgiei, aură pe care ți-o dă numai sentimentul profund. Exemplificările — bine alese — din „Tartuffe" de Molière, „Citadela sfărîmată" de Horia Lovinescu, „Intrigă și iubire" de Schiller, „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale, subliniind complexitatea jocului marelui actor. Am avut bucuria de a-i asculta alături de Ion Fintești pe Marieta Deculescu, Costache Antoniu, Geo Barton, Damian Crâsmaru. Regia — Titel Constantinescu.

Ioana Diaconescu

plastică

p

*Intensitatea afectivă *)*

În luna martie a anului trecut, publicam, în cadrul acestei rubrici, o cronică la o expoziție a pictorului Emil Ciocoiu. La un interval de timp destul de mare **(ars longa, vita...)** am prilejul să mă confrunt cu observațiile făcute în sălile Muzeului din Slobozia. Unele dintre ele îmi par a-și confirma validitatea. Senzația de devitalizare a expresiei ce mi se părea că se degajă din pînzele lui Emil Ciocoiu mi-a reținut și acum atenția. În cronica de atunci mă limitam a constata că ea este suplinită de armonia blîndă a culorilor în care predomină nuanțele incerte, griurile ușor terne. De data aceasta am mai acut impresia că ne aflăm în fața unui artist care-și cenzurează continuu temperamentul folosind cu măsură mijloace verificate de o relativ îndelungată practică artistică, filtrată de o sensibilitate deosebit de receptivă la aspectele realului. Pictorul nu este un imaginativ : el doar selecționează impresii și le trece printr-un filtru al memoriei care învăluie oamenii și lucrurile într-un abur părelnic. Cele cîteva peisaje de la Comana pot exemplifica, eventual, această afirmație. Nu reușim a distinge în ele clar, de pildă, starea anotimpului. Stratul prim al aparențelor pare să îl intereseze mai puțin pe acest tînăr pictor care încearcă să desuperficializeze — dacă putem spune așa — emoția, prin relevarea unei fețe a lucrurilor aflate dincolo de zona contactului vizual imediat, într-o zonă afectivă mai adîncă, unde din formă nu mai rămîne decît un contur vag iar din culoarea ei o pată uneori incertă. Din relevarea acestei stări de tranzitorietate a formelor dincolo de aparența lor, Emil Ciocoiu și-a făcut o artă poetică a lui ce își are, e drept, punctul de pornire într-o tendință de mult existentă în pictura noastră. El se exprimă fără stîngăcii, cu stil, nu îl interesează în mod excesiv particularul, este atent la unitatea de sentiment ce trebuie să ilustreze pînzele sale în ansamblu și la intensitatea afectivă ce trebuie să o degaje fiecare. Ritmului compoziției îi caută un echivalent adecvat în ritmurile cromatice uneori excesiv de echilibrate. Tocmai această lipsă a „greșelii" în arta unui pictor tînăr (născut în 1948, a absolvit Institutul „N. Grigorescu" în 1974 în clasa lui Gh. Saru ; actualmente profesor de desen la Lehliu și beneficiar al bursei „Th. Aman") mă pune pe gînduri. Profilul artei sale fiind bine definit, rămîne la latitudinea pictorului să aprecieze căile pentru o dezvoltare a lui organică.

Grigore Arbore

***) Emil Ciocoiu : „Pictură". Galeriile de artă ale municipiului București, august-septembrie.**

muzică

m

Sărbătoare și sinteză

Efervescența muzicală a ultimelor trei decenii aproape nu prilejuiește timpul necesar unui bilanț, cursul intrărilor în repertoriu fiind extrem de fluid. De aceea, **„Zilelor muzicii românești"**, care au deschis în acest august o serie de manifestări artistice ce se vor repeta din doi în doi ani, le revine meritul unei sinteze „pe viu". Corul „Madrigal", care a definitivat creației corale românești un prestigiu pretutindeni recunoscut — fiind prezent în ultimul timp și cu înregistrări deosebit de valoroase, cum ar fi al doilea disc cu „Documente ale culturii muzicale vocale în Muntenia, Moldova și Transilvania" (sec. XVI—XVIII), premiat la „Cîntarea României" — a inaugurat, pe scena teatrului din Constanța, șirul de spectacole. Gama largă a repertoriului, cuprinzînd temeiuri ale muzicii corale, acuratețea și finețea interpretării au făcut din această deschidere un moment cu adevărat simbolic. De altfel chiar prilejul organizării spectacolelor (de valorificare a rezultatelor obținute de către artiștii profesioniști și amatori în festivalul „Cîntarea României") a subliniat caracterul de sărbătoare și sinteză. Sinteză, fiindcă la organizarea „Zilelor muzicii românești" au participat toate instituțiile și uniunile de creație competente, fiindcă alături de filarmonicile de stat din București și Cluj-Napoca, orchestra Radioteleviziunii și alte orchestre simfonice, au putut fi ascultate și formații de muzică de cameră sau ușoară — profesioniste, alături de cele ale unor case de cultură (Carei, Giurgiu, Sibiu), de brigăzi artistice de amatori și orchestre de muzică populară. Sinteză — și pentru că alături de nume ale clasicilor români au figurat autori contemporani foarte tineri.

Astfel, în amintitul concert inaugural, sub bagheta lui Marin Constantin au răsunat alături de „Doina oltenească" a lui Paul Constantinescu, „Dalbu păcuraru" de Ilarion Cocisiu, „Păstorița" de Martian Negrea, „Chindia" lui Alexandru Pașcanu — lucrările mai tinerilor Mihai Moldovan, Sabin Păutza, adăugîndu-le alte adîncimi, prelungind în noi îndrăzneli armonice posibilitățile principalelor tendințe din muzica de cor. Melodia atent conturată, limpezimea frazării au integrat și ultimele noutăți studiate — „Cîntarea României" de Ion Vintilă, „Colinda de pricină" de Adrian Pop și „Cîntec și joc" de Radu Palladi — într-o coloană a trăiniciei, un adevărat sistem al gîndirii muzicale, creat de interpretarea „Madrigalului". Debutul unei inițiative culturale de perspectivă, care, entuziasmînd și pornind de la cel mai înalt punct, făgăduiește și pentru anii ce vin veritabile sărbători ale muzicii.

Grete Tartler

Spre critica totală

Ibrăileanu nu s-a mărturisit niciodată maiorescian, dar tradiția criticii estetice a înaintașului junimist i-a fertilizat preocupările literare de după faza mai mult sociologică a începuturilor, nu în sensul unei imitații fără personalitate, ci al unei continuări pe o linie sigură de interpretare, deși nu este una organică. Oricite reacții negative — din spirit de controversă față de fondatori — au fost și vor mai fi poate împotriva lui Maiorescu, activitatea lui de întemeietor și practician, de fermă autoritate, al judecății estetice este o realitate de profunzime și dinamism, ce se constituie ca o solidă bază de rodire a întregii critici moderne românești.

Evoluția lui Ibrăileanu este, într-o anumită măsură, exemplară pentru însuși destinul criticii noastre, care a avut norocul de a se defini, în ceea ce are ea cu adevărat esențial, prin raportarea la prestigiul unui mare înaintaș ca Maiorescu și reluarea, în condiții literare și culturale corespunzătoare timpului, a spiritului criticii sale estetice. **A cultiva și a releva, cu largă receptivitate, simpatie și comprehensiune, în scriitorul analizat, valorile estetice, fără nici un fel de concesie nonvalorii, acesta este sensul strălucitor și mereu actual al criticii estetice maioresciene, ce s-a aplicat la vremea ei, cu unele omisiuni, pe cei mai reprezentativi scriitori ai epocii junimiste.**

În această perioadă de mari creatori, critica a devenit, pentru prima dată la noi, **„un fel de conștiință de sine a literaturii"**, cum ar fi spus T. Vianu, și totodată un factor de prim ordin în dezvoltarea și educarea spiritului public. Profesind, atunci cînd a fost nevoie, și o critică de directivă culturală, deci o critică sociologică, Maiorescu a înțeles că prin funcția ei electivă critica, în special aceea literară, este, de fapt, o instituție publică, o instituție națională, prin care se impune o metodologie a spiritului.

O primă etapă din activitatea lui Ibrăileanu — aceea de tinerețe (1889—1895) — dezvăluie o preocupare aproape exclusivă pentru actualitatea literară imediată, mai exact spus pentru scriitorii ce se afirmau în atmosfera ideologică și culturală creată de revista **Contemporanul.** Îmbrățișarea entuziastă și adeseori fără spirit critic a ideilor lui Gherea l-a determinat pe Ibrăileanu să creadă mai mult în actualitatea imediată și — în consecință — să-și precizeze pozițiile critice, nu o dată la modul tranșant și nenuanțat al tinereții, față de mișcarea literară anterioară, aceea junimistă, în primul rînd față de Maiorescu și școala lui critică pe care o respingea aproape integral pe motiv că ar fi „idealistă". Opoziția ține de credința absolută în noutatea noii mișcări literare animată de Gherea și în afirmarea idealurilor sociale în opera literară. O atitudine critică față de trecutul literar, bazată pe cunoașterea temeinică și judecarea lui imparțială, fără nehotăriri și excese circumstanțiale, rămînea un deziderat de o importanță capitală pentru evoluția gîndirii și activității lui Ibrăileanu.

Opțiunile sale în această fază a criticii, o critică mai mult socială, decît literară, cu accente susținute și interesante pe explicarea „psihologiei de clasă", nu pot fi racordate totuși, în perspectiva timpului, la un sistem de valori estetice sigure. „Obediența" față de Gherea îi asigură — lucru important — înțelegerea adecvată a mecanismului criticii științifice, a necesității de a corela biografia scriitorului și faptele literare cu acelea sociale, de a realiza un examen ideologic al operei, dar nu și unul estetic.

Aprecierile estetice și chiar **judecățile de valoare** nu lipsesc însă în paginile de început ale lui Ibrăileanu, dar ele sînt, cu mici excepții, discutabile și chiar eronate deoarece supralicitează actualitatea imediată, nefixată în formule artistice sigure, făcînd abstracție totală de tradiția literară românească pe care, în fapt, n-o cunoaște și deci nu avea cum s-o înțeleagă. Absența relativismului dar mai ales a punctului de vedere istoric, absolut necesar în aprecierea scriitorilor, precum și prețul deosebit pus pe apartenența lor la mișcarea literară în care se încadrează însuși criticul, l-au condus uneori la o apreciere de „grup", vădit unilaterală, părăsită însă curînd.

Este necesar să vedem cîteva din aceste **opțiuni** juvenile ce se explică prin fizionomia momentului cultural și literar de la sfîrșitul secolului XIX, de controversă aprinsă, cu partialități și de o parte și de alta a partizanilor, între **conceptul criticii estetice maioresciene și acela al criticii cauzale gheriste,** dar și prin lipsa de cultură literară mai întinsă și de experiență a tînărului Ibrăileanu. Criticul, acum discipol „înfocat" al lui Gherea (cum declara într-un articol din 1911), nu putea încă înțelege, ca, de altfel, și maestrul său, că etapa literară respectivă nu era prima și nici ultima în literatura română, ci făcea parte dintr-un lanț istoric ce trebuia privit în dialectica lui.

Mai tîrziu, Ibrăileanu, părăsind sentimentalismul în aprecierea îndrumătorului de la **Contemporanul,** va observa, cu toată comprehensiunea și luciditatea de care era capabil, meritele reale dar și insuficiențele, nu puține, ale criticii acestuia, precum și locul important pe care Gherea îl ocupă în istoria culturii noastre. Edificatoare, pentru folosirea punctului de vedere istoric și a evaluării critice a trecutului literar prin prisma totalității, este o judecată de situare din pătrunzătorul „profil" ce i-l dedică în anul 1920 : **„critica lui Gherea este și ea un moment al criticii moldovenești.** După mișcarea critică de la 1840, a venit **Junimea,** care a făcut critica formelor burgheze din punctul de vedere al clasei boierești. În urma **Junimii** au venit socialiștii, care au făcut critica acelorași forme burgheze, însă din punctul de vedere al claselor de jos — mai ales al țărănimii" **(Note și impresii,** Iași, 1920, p. 149—150 — subl. n.).

La 1893, Gherea era, pentru Ibrăileanu, „genial", „marele critic" și polemist de „vastă cultură", iar Maiorescu, pe motiv că făcea parte dintr-un cerc literar opus, nu era decît un „idealist" și un „ignorant al tuturor cunoștințelor cucerite de știința modernă" (!?). Acestor considerații, făcute cu destulă înverșunare temperamentală, într-un ciclu de articole despre revista lui Gherea, **Literatură și știință** (în ziarul ieșean **Evenimentul,** n-rele 79, 81—82, 89—91, din mai 1893), le urmează altele, în spiritul criticii polemice a acestuia, dirijată de o atitudine sociologică și, uneori, de o partialitate ce ne-o explicăm, din alt punct de vedere, și prin cultul tenace al actualității, fără căutarea punților de comunicare (atît de necesare) cu tradiția literară a trecutului românesc.

Ibrăileanu credea acum că Eminescu, dacă n-ar fi „fost zdrobit de filosofia pesimistă a junimiștilor" (!?) „l-am fi văzut în mijlocul poporului luminîndu-i și vestindu-i ziua mîntuirii" (ar fi devenit adică **poet luptător** și **optimist,** așa cum își imagina Gherea, forțînd realitatea și făcînd abstracție totală de **temperamentul** creatorului). Această explicație este, nici vorbă, de conjunctură. O dovadă concludentă e că numai cu un an mai înainte tînărul critic încercase o interpretare rezonabilă și mai largă a pesimismului eminescian, socotindu-l o expresie a „pieirii claselor mijlocii" **(Darwinismul social,** în **Critica socială,** 1892), idee prețioasă pe care o va dezvolta mai tîrziu, cu rezultate excepționale, în studiul **Curentul eminescian** (1901) și în capitolul consacrat poetului în eseul de filosofia culturii **Spiritul critic în cultura românească** (1909).

Desen de Șt. Dimitrescu

Interesul lui Ibrăileanu se îndrepta, în această suită de articole, spre „poeții noi", adică spre aceia care publicau în revista **Literatură și știință,** fiind conduși de „sfaturile genialului Gherea". Sunt elogiați O. Carp, pentru „marele său talent" și „forma artistică desăvîrșită" a poeziilor sale, N. Beldiceanu, „un artist de mare talent" (pentru „forma artistică" este apreciată poezia **Sorin)** și, în mod deosebit, A. Vlahuță. Poezia **Iubire** (a cărei introducere și primă parte apăruse în revista **Literatură și știință)** atestă, credea criticul, „puterea uriașă a talentului ajuns la culmea perfecțiunii. Vlahuță — opinează mai departe Ibrăileanu, pastișînd însă părerile, evident hazardate, ale lui Gherea — a întrecut cu mult pe «maestrul» său Eminescu" **(Evenimentul,** nr. 90, din 25 mai 1893).

În realitate, aceste aprecieri juvenile, expresii ale momentului, nu se întemeiau pe criterii estetice, cum s-ar părea la prima vedere, și, cu atît mai puțin, pe un punct de vedere istoric. Ele porneau de la considerente etice și sociale și — de ce să nu spunem ? — de la un spirit de „grup" literar. De altfel, într-un moment al discuției, Ibrăileanu afirmase că **poeziile** din **Literatură și știință** (revista i se părea „un adevărat eveniment literar și științific") „au o foarte mare înrîurire morală și educativă", platforma teoretică pe care se situa fiind evident gheristă.

Tînărul critic nu era însă consecvent față de pozițiile lui Gherea al cărui „temperament politic" de mare suprafață a contribuit să fie „selectat" „cu putere de epoca sa" deoarece „corespundea atît de bine aspirațiilor vremii și nevoilor literare ale momentului" **(Note și impresii,** p. 151). Într-un articol intitulat **Idealuri,** și publicat în ziarul **Adevărul** din 1892 (nr. 1163, din 4 mai), Ibrăileanu venea cu cîteva păreri și nuanțe cu totul noi privitoare la înțelegerea conceptului de „tendință în artă", plasîndu-se chiar pe o poziție oarecum opusă lui Gherea, căruia — fapt demn de reținut — îi lua apărarea în acest articol, polemizînd cu junimistul, pe atunci, Al. Philippide.

Viitorul îndrumător al **Vieții românești** era convins că arta, literatura trebuie să aibă un **ideal social** și să fie **moralizatoare.** De aici, prevenea el de îndată pe cititor, **„nu trebuie să se conchidă că idealul ca și morala trebuie numaidecît să se coprindă în artă".** Existența lor în chip explicit ar **„nimici-o".** Concluziile lui Ibrăileanu sunt de o excepțională claritate și profunzime, văzînd o înțelegere diferențiată și exactă — putem spune marxistă — a **tendinței în artă** și a **specificului artistic al literaturii.**

Opera de artă nu era, ca pentru Gherea, rezultatul „mijlocului social" (arta e „productul mijlocului natural și mai ales social"), **ci expresia talentului, a individualității artistice care trăiește într-un anume mediu social și cultural : „un om plin de idealurile cele mai măreț e —** scria Ibrăileanu în spiritul teoretizărilor sale de mai tîrziu **— n-ar putea să creeze vro operă artistică de valoare, dacă ii va lipsi talentul".** Criticul de la **Contemporanul** era de părere că valoarea operei este cu atît mai mare cu cît ea conține idei sociale și morale mai înalte : „ideile și tendințele sociale sînt chiar sîngele cald și hrănitor care nutrește și face viețuitor organismul numit artă" **(Tendenționismul și tezismul în artă,** 1887). Nu întîmplător în articolul sintetic din 1920 Ibrăileanu va constata, cu exactitate, că **„analiza estetică este pe ultimul plan în critica lui Gherea",** în textele sale fiind **„puține pagini de critică estetică, și nu cele mai interesante din opera lui" (Note și impresii,** pp. 157, 156).

Avem toate temeiurile să spunem că Ibrăileanu, chiar în prima fază a criticii sale (sînt și alte argumente pe care le-am dezvoltat altădată) oscila între conceptul criticii sociologice și acela al criticii estetice, partialitatea față de aceasta din urmă, atunci cînd se manifesta, datorîndu-se nu atît neînțelegerii specificului artistic al literaturii, cît și entuziasmului, lipsit de un necesar control critic, față de teoriile lui Gherea, dar mai ales, necunoașterii serioase a marii literaturi din epoca **Junimii** și respingerii, dintr-un spirit de frondă juvenilă, a criticii estetice maioresciene, socotită, pe toată linia, și în chip greșit, „idealistă".

Lucid și necruțător, Ibrăileanu își va fi făcut, dintr-o nevoie acută de certitudine, un examen de conștiință și, totodată, o analiză a pozițiilor sale critice pentru a-și putea preciza direcțiile viitoare. Experiența de la revista **Evenimentul literar** (1893—1894) a fost hotărîtoare deoarece criticul, alături de prietenul său Raicu Ionescu-Rion, își dădea seama acum că pasiunea pentru actualitatea literară trebuie neapărat dublată și de o cunoaștere corespunzătoare a tradiției. Literatura patruzecioptistă și ideile școlii critice moldovenești le erau complet necunoscute în această perioadă, ca, de altfel, și lui Gherea, cum va mărturisi mai tîrziu însuși Ibrăileanu, în articolul **Poporanismul** (în **Curentul nou,** nr. 3, 1906).

O încercare de cunoaștere și reactualizare a valorilor estetice autohtone verificate de timp sau a trecutului mai îndepărtat se simțea de pe acum în scrisul lui Ibrăileanu și al lui Rion, chiar dacă și la acesta din urmă găsim unele păreri rigide sau greșite (cf, suita de articole **Înaintașii lui Eminescu,** 1894). Important, ca orientare generală, era însă și via preocupare a acestuia pentru lectura și înțelegerea creației eminesciene și a personalității poetului în amplul studiu **Eminescu și Lenau** (ținut ca o conferință în 1893 și apărut postum, în **Scrieri literare,** Iași, 1895).

Cu toate că acum nu scrie pagini semnificative despre Eminescu, Ibrăileanu se detașează, încet dar sigur, de atitudinile favorabile, aproape în exclusivitate, actualității literare imediate, întorcîndu-se spre creatorul care domina autoritar întreaga poezie a vremii. Un prim moment, cu totul deosebit ca orientare estetică, este apărarea lui Eminescu împotriva totalei incomprehensiuni și a atacurilor declanșate de Aron Densusianu. Articolul lui Ibrăileanu, intitulat. **Eminescu judecat și condamnat de d. Aron Densusianu în „Revista critică-literară",** a apărut în **Evenimentul literar** (n-rele 33, 34 și 36 din 1, 8 și 22 august 1894), fiind semnat cu pseudonimul **Verax.** Nu numai gestul justițiar în sine, dar și cele cîteva aprecieri estetice asupra „talentului artistic" și „originalității" lui Eminescu ne întăresc convingerea că poetul devine acum, pentru tînărul critic, cel mai important creator, acela care reprezintă plenar spiritul unei întregi epoci literare. Vlahuță, poetul momentului, supralicitat mai înainte de Ibrăileanu, cum procedase și Gherea în articolul din 1890, pierde terenul, tînărul critic intrînd, de altfel, în conflict cu autorul romanului **Dan,** pe chestiuni teoretice.

Raportarea la Eminescu, în judecarea literaturii contemporane, devine acum o realitate care atestă folosirea, în mod explicit, a punctelor de vedere ale istoriei literare, inexistente în criticele lui Gherea. Acesta, spunea mai tîrziu Ibrăileanu în „profilul" amintit, **„făcea abstracție de punctul de vedere istoric-literar în judecarea scriitorilor",** de unde o seamă de neajunsuri, între care cel mai serios era acela că **„judeca literatura contemporană fără s-o pună în legătură cu cea din trecut" (Note și impresii,** p. 155), ceea ce reprezintă o realitate.

O dovadă a noii orientări literare a lui Ibrăileanu era și interesantul articol comparativ **Eminescu și Coșbuc** (semnat cu pseudonimul **Un sociabil,** în **Lumea nouă,** nr. 180, din 15 mai 1895), în care toată admirația se îndrepta spre Eminescu, chiar dacă G. Coșbuc „e un talent adevărat" și a „întrupat" în poezia sa sufletul țărănesc. Intelectualii sensibili și romantici de la sfîrșitul secolului XIX, în primul rînd Ibrăileanu însuși, se regăsește în creația lui Eminescu pe care o gustă estetic deoarece poetul „a realizat în opera sa frumosul simțirilor noastre, pentru că emoțiile ce le simțim la cetirea lui sînt foarte, foarte **personale".**

Dar cea mai importantă **„opțiune"** a lui Ibrăileanu a fost acum (1896) renunțarea, pentru cîțiva ani, la publicistică, după ce în 1893, cum denotă conspectele și însemnările manuscrise, el începuse o laborioasă lectură și examinare critică a literaturii române din prima jumătate a sec. XIX și din epoca **Junimii,** din care va ieși, ulterior, cartea **Spiritul critic în cultura românească. Ibrăileanu și-a dat seama într-un moment crucial din evoluția sa — și acest fapt este hotărîtor pentru întreaga lui orientare critică viitoare — că a fi numai criticul producției literare curente și un polemist al momentului, fără să scrie și despre înaintași, în primul rînd despre scriitorii clasici, înseamnă să rămînă un recenzent de epocă, fără o personalitate distinctă, pe care timpul, mai devreme sau mai tîrziu, îl va plasa în rafturile secundare ale istoriei literare.**

Acela care spunea mai tîrziu că **„salvarea criticului stă în țăria lui de a deveni cetitor",** de a nu fi adică obsedat, în analizele sale, de teorii, de a nu emite judecățile de valoare potrivit unui corp de idei teoretice, se **„salva",** așa-zicînd, prin încercarea de a realiza o simbioză între critica actualității literare, critica de direcție, cunoașterea și interpretarea valorilor estetice ale trecutului. Pasul spre „independență" și, în fond, spre o altă etapă a criticii românești, îl realiza Ibrăileanu prin examinarea criticii lui Gherea și, succint, a lui Maiorescu, într-un articol rămas inedit, dedicat în 1897 îndrumătorului de la **Contemporanul** (l-am comentat în **G. Ibrăileanu,** Ed. „Albatros", 1971).

Acum Ibrăileanu se îndepărtează de Gherea, în sensul că se orientează deschis și spre critica estetică, în linia fixată de Maiorescu, dar cu deosebirea că el anunță, în termeni foarte clari, un concept mult mai larg de critică. Este vorba de **critica totală** (o simbioză de critică și istorie literară) ce privește opera ca o valoare estetică autonomă, corelată încă cu alte valori ale spiritului. Dar pentru a fi **completă,** această critică folosește mai multe perspective în cuprinderea și interpretarea fenomenului literar curent și din trecut, acelea **sociologice** (critica genetică gheristă), **istorice, psihologice, biografice, elementul coordonator fiind însă acela estetic.**

Orientarea lui Ibrăileanu de la critica actualității imediate, fără repere sigure, cu ierarhizări discutabile sau chiar eronate, spre critica și istoria literară totală s-a petrecut în tinerețe, într-un timp foarte scurt, și poate dramatic, și este exemplară, în multe privințe, pentru însești metamorfozele criticii românești. **Ibrăileanu a înțeles la timp că tradiția literară a trecutului și în primul rînd scriitorii clasici reprezintă valori permanente, de cunoașterea și interpretarea cărora atîrnă judecata obiectivă a literaturii prezentului.**

Reapariția lui Ibrăileanu în critica românească, după 1900, s-a făcut tocmai cu pagini dedicate clasicilor : un articol despre Caragiale **(Cu prilejul foiletoanelor lui Caragiale)** și un studiu profund despre Eminescu intitulat **Curentul eminescian,** publicate în **Noua revistă română** (aprilie și iunie 1901), cărora le vor urma apoi, în **Curentul nou** (1905) și **Viața românească,** începînd chiar cu nr. 1 (martie), 1906, ample capitole din **Spiritul critic în cultura românească,** paralel cu o foarte bogată critică a actualității.

Ibrăileanu este primul critic și istoric literar român care își face un program din cunoașterea profundă și interpretarea estetică modernă a valorilor literare clasice. Pasul spre critica totală este realizat, teoretic, în tinerețe, studiul „Probleme literare" (1906) **consfințind o realitate născută dintr-o îndelungată și fertilă cugetare.**

Mihai Drăgan

Desen de Cristina Moscu

Grișa Gherghei

Va mai fi

Flutură barba mea albă
și totuși
săgețile cîntă arcuri întinse
ochiul acum se deșteaptă
cu urmele pleoapelor scrise
va mai fi
va mai fi o pădure
bătrînele țînte scot muguri
fumegă goana vinatului
laptele ierbii-i pe ruguri
ciinele singurul ciinele
mioroase-a biserică parcă
credința din colții lui mari
a mai fost veșnicie odată

Noaptea

Noaptea la marginea satului
crește un prag între colți
piinea respiră incet
sub ștergarul cu flori
cu o singură șoaptă speranța
a rostit așezarea pe miine
și totuși pe virful de ac
intîmplarea rivnește alt singe

Hasdeu

Urmare din pag. 1

Teodorescu, Gr. C. Tocilescu, N. V. Scurtescu și alții, în majoritatea lor cunoscuți ca cercetători ai problemelor culturii.

În considerațiile noastre nu pornim de la aprecierile făcute asupra acestei perioade din activitatea lui Hasdeu, potrivit cărora societatea s-ar fi născut numai ca un răspuns la tendințele cosmopolite ale vremii. Sentimentul aderenței la spiritualitatea națională a fost întotdeauna prezent în creația hasdeană. La el, *românismul* înseamnă un ideal militant, ca și *dacismul,* dar mai mult decît acesta", după opinia lui Mihai Drăgan. Să adăugăm că ideea de *românism* se structurează sintetic în seria de elemente prin care se definește însuși poporul pe care-l reprezintă, de la cele de natură psihologică, pînă la cele istorice și antropologice. Demersurile lui Hasdeu în această direcție nu se realizează *univoc,* ci în multiplă corelație cu ceea ce ține de umanitatea întreagă. Exagerările într-o direcție sau alta le-a respins, știind că ele amenință *întregul,* dobîndit de cercetările migăloase. Dialectica național-universal era impusă de însăși logica problemei, deoarece, spune Hasdeu, *„românismul* este pentru noi prima condiție pentru ca să putem iubi umanitatea". Nu retragerea în noi insine, nu vegetarea singulară și inutilă pe terenul propriu, ci introducerea în mișcarea umanității a ceea ce avem mai valoros, mai corespunzător cu idealul de progres general, acesta e sensul dezvoltării noastre. Altfel, va sublinia Hasdeu, „e comod a iubi umanitatea, cînd aceasta ne scutește de a vedea altceva în lume, afară numai de propria noastră nulitate". Chiar dacă atenția lui Hasdeu s-a îndreptat spre *junimiști,* numindu-i, pe nedrept, „cosmopoliți", critica sa nu era distructivă, ci mobiliza efectiv spre o cunoaștere din interior a culturii pentru a nu se pierde substanța ei vie. În acest fel riposta el față de venerarea pînă la uitarea de sine a valorilor străine. Hasdeu atacă *spiritul cosmopolit,* întrucît acesta poate deveni diriguitor, nivelator și potrivnic unei dezvoltări firești în cultură. De fapt, „dușmanul cel mai neîmpăcat al românismului, spune Hasdeu, este *spiritul cosmopolit* (s.n.)... în larva libertății fără naționalitate sau al oportunității fără principii. Grija de căpetenie era aceea de a nu crea un dezechilibru între cerințele fundamentale ale culturii naționale și cele ale întregii culturi umane. Pericolul a fost sesizat chiar de Hasdeu, de aceea el nu admite valabilitatea unui principiu universal care ar fi în măsură să orienteze și să dirijeze fenomenul culturii. Acest principiu, scrie el, ar „distruge „varietatea, reducînd armonia la un singur ton, încarcerînd lumina într-o singură rază, ucigînd originalitatea prin imitațiune, sugrumînd entuziasmul prin apatie, înlocuind lupta cu inerția și depunînd viața în mormînt".

Universalul și naționalul conlucrează sub puterea unui ideal general uman, dar nu se identifică și nu pot fi înțelesi ca termeni contradictorii, ci în determinarea lor reciprocă de esență. Hasdeu n-a fost un adept al *claustrării,* al formulei mărginite, după care împrumutul de valori ar fi ineficient pentru noi. Nu îngustarea aspirațiilor și nici nivelarea valorilor culturii, ci înscrierea lor în sfera largă a umanității, iată ce considera Hasdeu că este necesar de înfăptuit în acel moment. Într-un fel, el venea în întîmpinarea ideilor *Junimii,* punînd în lumină aceeași problemă a aderării formelor la un fond de viață națională.

Acest lucru îl determină să atace cu violență *universalitatea* principiilor și să arate consecințele la care duce preluarea lor gratuită. E nevoie să fie înțeleasă, după el, „sorgintea răului" pentru a se putea trece la înlăturarea lui. Alegînd exemplul Franței, el consideră că una din cauzele care au dus la eșuarea unor mișcări de cultură declanșate aici, ar fi fost „adormirea simțului național" avînd prioritate un cult pentru o „universalitate nedefinită".

În ciuda unor aprecieri echivoce, este un merit al lui Hasdeu de a fi căutat și depistat originile cosmopolitismului. Aici se dovedește un precursor al teoreticienilor din veacul nostru, prin distincțiile pe care le face, — cu toate neajunsurile lor —, între progresul material și cel moral. Să reținem ideea lui Hasdeu, potrivit căreia cosmopolitismul își are originea în țările dispersate din punct de vedere etnic, pentru care numai principiul *asigurării materiale* are o valoare de program social, în dauna unei vieți spirituale intense. Hasdeu are în vedere Statele Unite ale Americii și Elveția, de unde ar veni cosmopolitismul în forma lui cea mai înaltă. Cu pierderea spiritului naționalității, popoarele ajung la imitații sterile, neputincioase în a crea ceva nou și de durată. De altfel, Hasdeu considera că „naționalismul este o condițiune esențială a tuturor creațiunilor mari în sfera ideii. Ceea ce-i originalitatea pentru un individ, spunea el, este naționalitatea pentru un popor". În acest mod explică el specificul unei culturi și dialectica naționalului și universalului în cultură.

Acordînd o atenție deosebită ideii de *românism,* trebuie să subliniem că Hasdeu nu o înțelege în modul îngust și extremist pe care acest curent l-a putut dobîndi mai tîrziu. Dacă în cazul concepției sale despre istorie Hasdeu a stăruit asupra unei așa-zise „selecțiuni provindențiale", cînd se referea la „nemărginita perfectibilitate a omului", în domeniul valorilor culturii, el aprecia contribuția fiecărei națiuni la progresul uman. Cu acest sentiment, el considera că „muzica omenirii nu poate să existe fără varietatea națiunalităților, nu poate să existe fără o viguroasă opintire a fiecăreia din ele de a fi o individualitate proprie, un corp și un suflet deosebit, un produs al propriei sale vieți". Însăși evoluția popoarelor este legată de modul în care fiecare națiune în parte își asigură dezvoltarea fondului său de viață materială și spirituală.

Niciodată Hasdeu n-a discutat principiul naționalității în sine. Chiar în publicistica lui, începută prin cel de-al șaselea deceniu al veacului trecut, se întrevede străduința de a lega fiecare cercetare de problemele generale, cu referință la umanitate. Istoria însăși trebuie înțeleasă în raportare directă la poporul care a trăit-o, în necontenita dezvoltare a omenirii. Numai așa putem înțelege afirmația sa : „întreprinderea mea vrea să poată pregăti cale unei istorii române, cu schimbăciosul tablou al vieții noastre naționale, în o armonioasă legătură cu viața omenirii". De altfel, *clădirea edificiului* unei culturi nu se putea realiza, după Hasdeu, într-o altă modalitate.

Stimați automobiliști

La Administrația Asigurărilor de Stat puteți contracta, în condiții avantajoase, diferite feluri de asigurări facultative auto, care acoperă eventualele pagube ce se pot întîmpla autoturismelor dv :

- asigurarea pentru avarii (casco)
- asigurarea suplimentară pentru dispariția autoturismului de la locul de parcare.
- asigurarea suplimentară pentru cazurile în care autovehiculul este condus de alte persoane decît asiguratul sau rude ale acestuia.
- asigurarea autoturismelor pentru cazurile de incendiu și calamități.
- asigurarea autovehiculelor în legătură cu utilizarea acestora la concursuri, întreceri sau antrenamente pentru acestea.

De asemenea, puteți contracta și asigurarea de accidente a conducătorilor de autoturisme și a altor persoane aflate în autoturisme.

Costul asigurărilor pentru avarii, respectiv al celor de incendiu și calamități și al asigurărilor pentru dispariție a fost recent redus cu 10%, respectiv cu cîte 33%.

La asigurările pentru avarii (inclusiv la cele de incendiu și pentru dispariție) încheiate la sediile ADAS se acordă o reducere de 10% a primelor de asigurare, iar dacă nu s-au plătit ori nu se datorează despăgubiri în baza asigurărilor respective, se acordă — în fiecare an — în funcție de vechimea de asigurare, reduceri de prime, de la 15 la 35%.

Pentru relații suplimentare și încheierea asigurărilor vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din unitățile socialiste, agenților și inspectorilor de asigurare, filialelor A.C.R. sau, direct, oricărei unități A.D.A.S.

atelier literar
poșta redacției

EBODAN : Mai bine ca pînă acum, mai ales în „Știu", „Mai e vară".

CECILIA ȘI AURELIA (TINCUȚA ?) MOLDOVEANU : Sînt, în general, exerciții pe marginea unui caiet școlar, pagini de început, în care pe alocuri mijește poezia. Deocamdată, însă, vorbele sînt cheltuite prea ușor, prea grăbit, înainte de a fi cercetate cu grijă, „sunate" la ureche, privite în zare (prin transpirația lor), încercate „în dinți", etc., operație care se învață din cărțile maeștrilor (firește!). Dar putem spera că vom primi, într-o zi, vești și mai bune. Aprecierile sînt valabile și pentru manuscrisele semnate **GILDA ȘERBAN** și pentru toate celelalte pseudonime pornite din aceeași sursă (jocul pseudonimelor e agreabil, desigur, dar nu ne ajută, nici pe dv., nici pe noi, să facem un pas înainte în această complicată chestie cu care ne ocupăm aici...).

ADA KALEH : Sînt unele semne de perspectivă, mai cu seamă în „Verde", „Horez", „Urme", „Templu". Continuați.

D. ȘTEFĂNESCU — BOTOȘANI : Considerațiile teoretice din scrisoare par să aibă un temei oarecare. Dar nivelul povestirii e încă modest, scriitura e încă șovăitoare, confuză — aceeași depănare caleidoscopică, cinematografică (pe care o încercați) pretinzînd mult mai multă precizie, siguranța tranziției, a „decupajului", a succesiunii „scenelor", etc. (în lipsa cărora, textul iese învălmășit, tulbure, otova). E vorba, deci, de tehnică literară. Pe care o puteți agonisi cercetînd mai stăruitor, mai profund, marile opere ale genului.

OCT. DERNEANU : Sînt și zvonuri de poezie în unele pagini („Decor", „Noi", „Evaziune") dar și destule banalități și „vorbe goale" („arpegii de toamnă", „roua tăcerii", „taina lacrimei", „fulgerul vesniciei purtat de fluturii tăcerii" ?!, „bolți de brînduși vestejite" ?!, etc.). Să vedem ce mai urmează.

G. VULCAN : Cîteva pagini în care se întrevăd bune promisiuni : „Mă depărtam", „Fintina", „Rid poeții". Reveniți.

NOVACOV M. : Pagini de autentică simțire, vibrație, limpezime, respirînd puritate, frumusețe morală, o solară încredere în cuvînt. Trebuie să vă luați în serios condeiul și să-l duceți pînă la performanțele cele mai înalte. Reveniți.

DANIEL TOPAZ : Din cît am putut descifra din textele dv. (în mare parte ilizibile), nu se pot trage concluzii favorabile. Nu ne putem pronunța, însă, definitiv, înainte de a citi niște pagini în întregime, nu „pe sărite".

MARIN MARIN : Schița e o sarjă cam superficială, destul de ieftină și fără haz („ortoepic-ortopedic" !...), cu un final în doi peri. În ce privește scrierea corectă a cuvîntului **subsuoară-subțioară** (ca și a altora, foarte multe, de altfel), nu e cazul să vă grăbiți cu niște „ucazuri" absolute și intolerante. „Îndreptarul ortografic" are o menire precisă (despre care nu mai are rost să discutăm). Pentru un scriitor, însă, așa cum tindeți să deveniți și dv., studiul limbii (ca să nu mai vorbim de legile și condiția artei literare) nu se poate mărgini la „Îndreptar". Dv., ca prozator, bunăoară, puteți avea libertatea (sau chiar obligația !) să folosiți, în aceeași povestire, și **subsuoară**, și **subțioară** (sau chiar **subsioară** — forme menționate de orice dicționar „ca lumea") — **depinde în gura cărui personaj veți pune o formă sau alta,** căci fiecare formă are o arie de folosire și o semnificație sau o culoare specifică (sau „locală", cum se zice încă în primele noțiuni școlare despre literatură!). Firește, nimeni nu va fi în drept, în acest caz, să vă acuze de „maltratarea limbii", iar dacă totuși o va face, nu va fi exagerat să credeți că respectivul știe încă prea puțin despre legile creației literare.

GEORGE RONDO : Sînt elemente de poezie, dar cristalizarea lor în structuri convingătoare e încă deficitară. O anumită nebulozitate, o anumită monotonie (a mijloacelor poetice și a tematicii) stăpînesc deocamdată paginile, împiedicîndu-le să atingă nivelul adevăratei poezii. Promisiuni (mai mult sau mai puțin clare) se pot desluși, însă, în unele texte, ca, de pildă : „Autoportret"I, X, XI, „Rețeta" X, „Starea poetică" II, „Originea liniștii", „Originea" X, „Originea noastră", etc.

Josan Constanța, Marian Brăiescu, Doru Macavei, Viorel S. Nichita, Pelin Anișoara, Uciu Ion, Prostire Costache, Mulcică Ilie, Calos Roman-Hențiu, Soci Adam, Edward Silvia Mara, B. Gh. Odessos, Niculescu Mariana, Georgevici Doru, Florica Mustățea, Radu Călin Delaputna, Minculescu Gh. (mai citeț !), **Anton Modrea, Ozun Dumitru, Oancea Marin, Corneliu Miron, Maxim Dumitru, Emil Sima :** Nu se văd semne de talent.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Asupra luminii apleacă-te

Negreșit vei găsi printre
stele
cimitire de aripi
săgeata iubirii despică
etern întunericul,
înmuguresc alți ochi sub
pleoapele cărunte

prea mult asupra ierbii
să nu te apleci
din cauza obișnuinței, a unui
sin înflorit
te poți rostogoli în simțuri
și ce-i un trup adîncit
în propria lui piele ?

asupra luminii apleacă-te
fără sfială
ca un copac asupra rădăcinilor —
memoria va înfrăgezi lumea,
apa va curge mai limpede
prin lucruri
și pentru fiecare amănunt
al vieții,
timpul va fi o victorie...

VALERIU PRUTEANU

Cercetare asupra luminii albe

Nici eu nici lumina nu ne ocolim
ne stringem mîna prietenește
ne fluturăm zîmbete
și totuși în albia ei se varsă
atîtea culori
ochii mei la doi stăpîni nu slujesc
ori eu sînt înșelat ori
lumina este trasă pe sfoară
dar ochii n-am cu ce să mi-i
urmăresc

poate vreodată și alte mădulare
vor ști să vadă...

D. BORCEA

Inscripție pe aripa unei păsări

Nu mi-e dat mie
să rup un vreun cuvînt
vraja orizontului...

Ca o pasăre prinsă
în colivie
mereu visez
ce poate fi dincolo —
și totuși îmi pare atît de cunoscut...

OLIVIU SALIS

Din amurgurile unei vrăbii

Totul
înseamnă o privire atentă a
soarelui către iarbă

Linia caselor, fumul,
cîte un cal la distanțe egale,
crengi roșiatice
deasupra unei mări neclintite...

Totul înseamnă
o privire atentă a soarelui
către iarbă
și aripa arsă va încheia
un zbor
necugetat.

VALERIU DRĂGUȘANU

Desene de Cristina Moscu

Drumul

Pe cerul românesc
a răsărit soarele
soarele tînăr

mîinile noastre
au sfîșiat noaptea
au terminat
ce-au început alaltăieri
dar trebuie
să ne gîndim
la mîine
la azi
avem în ochi
drumul norocului
alb de oase
năpădit de iarbă

cumpăna adevărului.

DAN CALIS

Timp - lumină

La ce servesc cuvintele,
de dragul luciului,
scrise pe-oglinzi ?

La ce, pietricelele,
de dragul jocului,
aruncate pe apă ?

Inversunata
așternere pe ceea ce
nu poate să păstreze ?

De frunze-sunete,
de frunze-semne
se-ngreunează iarna
cuvintelor impotmolite.

Abia cu dalta
în piatră albă,
în piatră neagră,
cu unghii de cremene,
din truda celui care sapă
și din împotrivirea pietrei,
minunea
cuvîntului scris, rămîne
cît soarele și stelele și luna,
timp-lumină.

LILIANA POPESCU

Primăvara trece

Trăim într-o lume ciudată
în care fiecare în fața morții
simte nevoia să creadă într-un zeu
imens și liber.

Miliarde și miliarde de suflete în căutare,
mereu în căutare
învîrtind vechile burghie ale istoriei
prin care viața ne pătrunde în oase,

epoca noastră
întîmpinînd marea de forme invizibile
a dimineților,

oratori idilici în forfota crudă a străzilor
profețind fatala perspectivă a nostalgiei,

ultimul război din ce în ce mai aproape de noi,

deschid plicul cîte unui accident bine intenționat

tot așa cum Dumnezeu se zice că a făurit omul

înainte de a-i da viață
în timp ce

primăvara trece prin muguri
odată cu viermii albaștri ai țărinii
și singur soarele cu casca de radiofonist pe urechi
ascultă furnica neagră a eterului.

ION MONORAN

Un junimist la Grivița

Urmare din pag. 1

resc. „Curioasă impresie făcea căpitanul Bengescu asupra d-lui Maiorescu. Maestrul nu găsea nimic de reproșat d-lui Bengescu, însă de cîte ori venea vorba de acesta, d-l Maiorescu zicea : — E băiat bun, dar îi prea lung. Întrebat odată ce înseamnă acest reproș de care d-l Bengescu nu era deloc vinovat, el ne-a făcut atunci teoria oamenilor lungi, scurți și mijlocii" (op. cit. ed. Minerva, 1971, I, p. 219—20). Toți junimiștii militari citați de Panu, cu excepția lui Cerchez, aveau preocupări literare. Probabil că și la asemenea prelungiri susținute cu mai puțin talent (Bengescu, prezentase la „Junimea" o piesă de teatru, comentată negativ), făcea aluzie Maiorescu. Oricum înclinația sufletească a criticului se îndrepta, după cum ne-o arată evocarea „Junimii", către militarul de carieră, cu preocupări serioase în domeniul îmbogățirii cunoștințelor, a studiului, dar fără veleități literare.

În **„Albumul Societății Junimea — înființat în aprilie 1878"** și publicat de I.E. Toronțiu **(Studii și documente literare,** vol. IV), unde membrii sînt înscriși după „anul intrării în societate", îl găsim pe Mihail C. Cerchez figurînd pe locul 16, dintr-o listă de 111 membri prezenți în album. De aici aflăm că cel ce a avut fericirea să-l facă prizonier pe Osman Pașa pe cîmpiile Vidului, de lîngă Plevna, se născuse la Birlad, la 8 iulie 1839. La rubrica „anul intrării în Societate" este trecut : „1865", ceea ce înseamnă că viitorul general al Armatei Române făcea parte dintre membrii începători ai „Junimii", cînd forma principală de activitate culturală desfășurată de Maiorescu era aceea a „prelecțiunilor populare". Probabil că tocmai acestea erau frecventate cu asiduitate de tînărul ofițer, însetat să-și îmbogățească orizontul său de cultură, ceea ce va fi reținut cu mai multă atenție, peste ani, memoria criticului. Mai tîrziu — după cum observa memorialistul George Panu. — Mihail Cerchez, devenit între timp colonel, era nevoit să-și urmeze garnizoana în diferite orașe din țară, stabilindu-se pînă la urmă la Craiova, unde-l și găsește începutul războiului pentru independență. Cu toată această depărtare, colonelul Cerchez descinde adesea în ședințele cenaclului „Junimea". „Serile — își amintește de banchetele anuale ale „Junimii", la cineva, necunoscut pentru noi cei tineri, dar care era salutat cu bucurie de cei bătrîni. Era un vechi junimist, care avînd afaceri la Iași, nu putea să plece acasă, pînă nu venea să petreacă o seară la „Junimea". Cam în asemenea imprejurări am văzut odată acolo pe colonelul Cerchez". (op. cit. I, p. 219). Tot George Panu își amintește de banchetele anuale ale Junimii, la care colonelul Cerchez era nelipsit, fiind invitat din timp, ca și alții aflați departe, după „o listă veche de numele celor întîi junimiști pe care o păstra I. Negruzzi", căci „cine fusese junimist practicant, rămînea junimist în orice parte locuia" (op. cit. I, p. 216).

În momentul declanșării ostilităților ruso-turce din primăvara lui 1877, colonelul Mihail Cerchez era însărcinat să comande Corpul de observație, cu misiunea specială de a acoperi linia Dunării de vest și a bara o eventuală trecere a trupelor turcești din Vidin pe direcția Calafat—Craiova. Trupele conduse de el răspundeau cu primul tir de artilerie al armatei române, canonadei trase de turci din cetatea Vidinului.

În momentul trecerii Dunării a Armatei Române (august 1877), colonelului Mihail Cerchez i se încredința comanda Diviziei a II-a, în fruntea căreia intra în dispozitiv pe înălțimile Griviței și ale Bucovei, participînd la repetatele asalturi asupra redutei Grivița II și la marile lucrări de fortificații din jurul Plevnei. Dar spiritul combativ și de energică inițiativă al comandantului de mare unitate militară se distinge în mod deosebit în momentul încercării lui Osman Pașa de a sparge încercuirea și a-și croi drum de ieșire din Plevna. Divizia a II-a a Armatei Române, comandată de colonelul Mihail Cerchez este cea care, în dimineața zilei de 28 noiembrie 1877, sesizîndu-se de mișcarea generală a trupelor otomane, spre vest, înaintează fulgerător de pe înălțimile Griviței și ale Bucovei, pe toată linia, ia în stăpînire Plevna, cade în spatele apărării otomane de la Opanez, făcînd-o imposibilă, și se concentrează pe cîmpia din dreapta Vidului, în ciocnire directă cu trupele lui Osman Pașa, care, sub acțiunea unui foc concentrat din toate direcțiile, încercau să-și găsească un drum de reîntoarcere în Plevna. Văzîndu-și toate planurile sfărîmate, datorită neașteptatei ofensive a armatei române, care-i făcuse prizoniere trupele de sprijin, el însuși rănit, la un picior, Osman Pașa dădea ordin de capitulare și trimitea soli la cel mai apropiat comandant al trupelor potrivnice. „Acesta este — după cum consemnează cu vădită mîndrie Maiorescu în **Istoria contemporană a României** — colonelul Cerchez, care prin focurile turcești înaintase de la Bucova spre Vidin. Colonelul Cerchez, însoțit de colonelii Arion și Berindei, urmează pe trimisul turcesc și împreună intră în căsuța de lîngă pod, unde dau de Osman. Cu respect salută ofițerii români pe marele ostaș ; acesta le declară predarea sa și a armatei, și, oferindu-și sabia, încredințează mărinimiei biruitorilor pe soldații săi și pe locuitorii din oraș. Colonelul Cerchez, adînc mișcat, refuză sabia eroului de la Plevna..." (op. cit. p. 151). Maiorescu consemnează și înaintarea pe cîmpul de luptă, după strălucitoarea victorie de la Plevna, a colonelului Mihail Cerchez la gradul de general (op. cit. p. 153), cît și desemnarea lui în calitate de comandant al diviziei a II-a, să opereze spre vestul Bulgariei, trupele conduse de el acoperindu-se de glorie la asaltul Smîrdanului și apoi la asediul cetății Vidin. După încheierea victorioasă a campaniei de peste Dunăre, trupele conduse de generalul Cerchez se concentrau la Calafat, divizia sa mărșăluind apoi spre Craiova, unde-și făceau intrarea triumfală la 28 martie 1878. Cetatea băniei îi întîmpina pe învingători cu arcuri de triumf și cu ovații. Generalul Cerchez, care se bucura de simpatia generală, străbătea orașul călare în urale și-n aplauzele mulțimii. O bucurie de altă natură, mai intimă, trăia însă generalul Cerchez în cercul de prieteni de la „Junimea" unde, sub privirile pline de interes ale criticului și ale marelui poet Eminescu, putea prezenta în detalii semnificative confruntările militare de pe cîmpiile de luptă ale Războiului nostru pentru independență. În stilul său concis, dar nelipsit de căldură și străvezime, Maiorescu scria la 16 ianuarie 1879, lui Iacob Negruzzi la Iași : „Simbăta trecută generalul Cerchez ne-a făcut o expunere, ilustrată cu planuri asupra luării Plevnei și a predării lui Osman Pașa în mîinile lui, care e foarte interesantă pentru toți (I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș : **Studii și documente literare,** vol. I, 1931, p. 13). Întîmplarea făcea însă ca bucuria din cercul „Junimii" să nu dureze mult. O boală necruțătoare, contractată probabil și din cauza greutăților campaniei militare la care participase din plin, îl făcea pe generalul Cerchez să se stingă din viață, după o lungă suferință, în 1884, la vîrsta de numai 45 de ani. El rămîne, cum îl numește George Panu, „printre junimiștii pînă la moarte" (op. cit. I, p. 237). Cîteva cărți de vizită rămase de la Maiorescu, evocarea de la 1890, cît și paginile de mai tîrziu din **Istoria contemporană a României,** dovedesc interesul statornic peste timp al marelui critic față de această personalitate proeminentă a Războiului nostru pentru independență.

Să ne amintim acum că printr-un Ordin de zi către soldați, după strălucitoarea victorie de la Smîrdan, comandantul Corpului de vest mulțumea „generalului Cerchez, a cărui inteligență și energie v-a condus". Într-adevăr, ceea ce caracterizează activitatea lui Mihail Cerchez pe parcursul întregii campanii a Războiului pentru independență, este spiritul ofensiv, energia și pasiunea, mișcarea rapidă pe cîmpul de luptă, inițiativa în momentele hotărîtoare ale acțiunilor militare. Să fi fost toate aceste distinse calități de comandant de oști în afara climatului spiritual cultivat de Maiorescu la „Junimea" ? Nu credem. Afecțiunea criticului, încă de la începutul activității sale, față de tînărul militar dornic de cultură și studiu, trebuie să fi avut la bază o intuiție psihologică specific maioresciană a aptitudinilor viitorului mare general al Armatei Române, care a fost Mihail Cerchez. În același timp, este de presupus că acesta, în atmosfera efervescentă a „Junimii", va fi absorbit din plin experiența marilor polemici maioresciene, spiritul lor combativ întru edificarea spiritualității române moderne, atitudinea hotărîtă, intransigentă, în numele unui ideal, acela al afirmării adevărului și înălțării patriei. Generalul Cerchez va fi tradus în felul său celebra maximă a lui Maiorescu din fruntea volumului de **Critice** de la 1874 : „Ai un singur bloc de marmură : dacă îl întrebuințezi pentru o figură caricată, de unde să mai poți sculpta o Minervă ?" Oricum, afinitățile spirituale între cei doi sînt evidente și o lărgire în acest sens a cercetărilor întreprinse de Lovinescu cu privire la **Maiorescu și contemporanii săi,** chiar pe drumul pe care-l indică marele critic junimist, ar putea fi încununate de concluzii deosebit de revelatoare, mai ales cu privire la rolul deosebit al climatului de cultură în afirmarea personalității umane în cele mai diverse domenii de activitate a unui popor.

Dialog cu poporul, pentru popor

Urmare din pag. I

nostru de a transpune în faptă hotărîrile Congresului al XI-lea ale partidului, hotăriri ale căror obiectivе au fost rediscutate și analizate cu maximă luciditate, din perspectiva rezultatelor obținute pînă acum, și la recentul Congres al oamenilor muncii unde s-a stabilit ca pînă la încheierea actualului cincinal, pe ansamblul economiei naționale, să se obțină o producție suplimentară de 100—120 miliarde lei.

Nereprezentînd nicidecum un scop în sine, asemenea obiective circumscrise sferei de producție a bunurilor materiale au drept scop final continua acțiune de îmbunătățire a nivelului de trai al întregului popor. Sub acest raport, în cuvîntarea de la adunarea populară din municipiul Brașov, se afirma pe bună dreptate :

„În mod deosebit, partidul nostru s-a preocupat de traducerea în viață a hotărîrilor Congresului al XI-lea și a prevederilor programului partidului de creștere a nivelului de trai material și spiritual al întregului popor. Pe baza rezultatelor obținute în prima parte a acestui cincinal, a măsurilor adoptate privind reducerea cheltuielilor de investiții, reducerea mai accentuată a cheltuielilor materiale și de producție, s-au creat resurse suplimentare atît pentru dezvoltarea mai puternică decît era prevăzută în cincinal a unor ramuri ale economiei naționale cît și pentru a realiza o creștere mai mare a veniturilor oamenilor muncii".

Referindu-se în continuare la fundamentala problemă a îmbunătățirii nivelului material de viață al întregului popor, președintele Republicii a amintit măsurile de creștere treptată a salariilor și de reașezare și îmbunătățire a sistemului pensiilor, apelîndu-se la cifre și la exemple de o indiscutabilă concreteță.

Neîntrerupta acțiune a tovarășului Nicolae Ceaușescu dedicată edificării unei conștiințe umane reprezentative, afirmării în viață a normelor etice ale societății noastre socialiste, a fost evidențiată și de cuvîntarea ținută la adunarea populară din municipiul Brașov în cadrul căreia s-au făcut referiri la sarcinile care revin activității din domeniul culturii și al artei, în general al educației, sarcini ce au fost cu deplină claritate definite la Congresul culturii și al educației socialiste. „Trebuie să ne preocupăm totodată — citim în cuvîntare — și de înfăptuirea programului de ridicare a conștiinței socialiste, a nivelului de cultură, să asigurăm realizarea în viață a hotărîrilor Congresului culturii și al educației socialiste astfel încît fiecare cetățean al patriei noastre, fiecare om al muncii să fie conștient că atît succesele cît și lipsurile sînt nemijlocit legate de activitatea fiecărui colectiv, de felul cum fiecare acționează și își îndeplinește sarcinile ce îi sînt încredințate."

Amplele referiri la politica externă a țării noastre — politică bazată pe principiile păcii și colaborării între popoare — cu care se încheie cuvîntarea, sînt, de asemenea, expresia viului dialog ce se desfășoară fără întrerupere între conducerea de partid și de stat, între tovarășul Nicolae Ceaușescu și întregul nostru popor.

Entuziasmul și însuflețirea cu care a fost întîmpinată și de data aceasta prezența secretarului general al Partidului Comunist Român în mijlocul oamenilor muncii din orașul și județul Brașov constituie dovada grăitoare a profundului atașament de care este animat întregul nostru popor angrenat cu întreaga sa ființă în măreața operă de edificare a societății socialiste și comuniste pe pămîntul străvechi al patriei noastre.

«Uriași, cu pene...»

Urmare din pag. I

practicat la Frumoasa ostașii localnici care au participat direct la cucerirea redutelor turcești unde cei mai mulți au murit eroic — așa cum consfințește și înscrisul de pe piatra funerară a satului — acești ostași ai satului pe numele lor Toader, Pavel, Gheorghe, Ilie ș.a. au luat locul irozilor, magilor, crailor și al personajelor biblice din subiectele folclorice tradiționale. Satul a simțit nevoia și a considerat că este mai drept să-și introducă în mit proprii săi eroi, consăteni, cei care își sacrificaseră viețile pentru libertate. Eroii teatrului popular sînt soldați, caporali, căprari și sergenți — „gradele satului", adică, care se înfruntă într-un conflict dramatic desfășurat tocmai la sublima Poartă, cu însuși sultanul turcilor, cu beii și cu marii ghinărari musulmani.

Dimensiunea și măreția de altădată a imperiului, ca și luptele din istorie ale voievozilor români date pentru libertate a determinat pe creatorul popular să hiperbolizeze. Eroii ating în acest teatru popular proporții de basm, asemeni eroilor lui George Coșbuc din poezia „Pașa Hassan". Teatrul începe cu un cîntec popular cîntat în ritm ostășesc care ne introduce direct în fastuosul palat de pe malul Bosforului. Aici atmosfera nu mai exprimă măreție și siguranță ca altădată cînd ienicerii și spahiii croiau în șase lumea. „Umbra lui Alah" — Sultanul înconjurat de sfetnic timorați de veștile proaste sosite de pe cîmpul de luptă, mai speră la o întoarcere a vremurilor bune de altădată, „Frunză verde de stejar / Nu mai am de turci habar" exprimă acum o realitate. Creatorul popular știe să prezinte succint și metaforic acest moment istoric al „descreșterii" imperiului otoman. Halim „Din război, o veste bună / Pînă acuma, n-aveam încă / Noi trimitem oaste multă / Și curcanii ne-o mănîncă".

Umorul și rafinamentul popular se constată în scena următoare. Sultanul neinformat, nu știe cine sînt curcanii.

— Ce curcani îmi spui într-una / Ești întreg ori ești nebun ?

Halim : — Da sultane, căci curcanii sînt amarnici, luminate / Uriași, la cap cu pene / Dinți de fier, aripi în spate...

Sultanul : — Bre, bre, da de unde așa neam ?

Urmează un ordin, sentențios ca o amforă, menit să dezlănțuie un comic de situații : „Să-mi aduceți toți curcanii / Cît sînt dinșii de cumpliți / Să-i aduceți că-i mănînc îndată fripți". Sultanul „la ciubucul și mai cere și-o cafea, se așează să aștepte stînd turcește pe-o saltea", cum spune mai departe textul și în sala tronului, în locul tăvilor cu curcani fripți, intră șase ostași, cu căprarul șapte. Acum se clarifică lucrurile, se limpezește confuzia din capul sultanului care exclamă înspăimîntat : „Alah, Alah, săriți frați, lăsați Balcanii / Veniți grabnic, mă mănîncă fript curcanii !"

Corul soldaților îi răspunde ca o rezoluție după cinci sute de ani de lupte pusă pe un alt fel de „firman": „Mi-a venit și mie odată / Zi cu plată și răsplată / Să-mi aduceți la aman / Pe hapsînul de sultan / Pace-n lume și-n Balcani / Trageți hora mai curcani".

Eroii se identifică cu masele, cu același ideal pentru care luptă. Obiceiul acesta se practică în cîteva sate din Teleorman, Conțești, Frumoasa, Bragadiru. A fost pus „în scenă" pe ulița satului, a fost preluat pe scenele din școli, a fost cîntat vreme de o sută de ani chiar la petreceri unde sînt rememorate de către obștea satului faptele de vitejie din oștire. Pentru localnicii din Teleorman, ale căror pămînturi în timpul războiului pentru Independență au fost sfîrtecate de obuze trase din cetățile turcești, istoria este un fapt de viață. Astfel, cei de la Turnu-Măgurele îi spun și astăzi monumentului din piața orașului, „Tudorică dorobanțul". Este chiar flăcăul purtător de drapel din satul Uda-Clocociov pe numele său Tudorică Nicolae care și-a dat viața apărînd steagul batalionului 1 Teleorman din regimentul 5 Dorobanți — faimosul regiment evocat de bard care a cucerit redutele Griviția 1, Griviția 2 în ziua de vineri, 7 octombrie, 1877.

Unele personaje din acest teatru se identifică, cu cele din viața reală. Beșleagă, erou în teatrul popular, poate fi regăsit în lista de ostași morți în războiul din 1877, editată la București, Institutul de arte grafice „Carol Göbl", 1898.

„Țara să-nflorească, pentru ea muncim", cîntau ostașii de la '77, plini de speranță. Cîntau și sperau în tranșeele din fața inamicului, în carele cu răniți ce mărșăluiau pe drumurile Bulgariei, în lazaretele de la Zimnicea și Turtucaia. Au venit — nu toți — acasă, la coasă și la plug. Dar și după acest război exploatarea nemilosă s-a perpetuat. La capitolul istoric din Enciclopedia Română editată de D. Gusti găsim : „Viața țăranului e mai grea ca în 1866. Trusturile arendășești impun condiții de muncă neomenești și dau naștere la ceea ce Constantin Dobrogeanu-Gherea a numit atît de plastic „neoiobăgia". Lumea satelor îndură, suferă, dar clocotește. O scînteie poate dezvălui revolta, de astădată în proporții mult mai mari ca cea din 1880. Dar la orașe nimeni nu se preocupă altfel decît doctrinar de „chestiunea țărănească". Politicienii intrighează, înalta societate petrece, dă reprezentații franțuzești". Firesc, eroii din aceste sate care luptaseră la 1877 îi vom regăsi între răsculații din 1907. De data aceasta în fața unui dușman intern. Ce-a urmat se știe...

În Teleorman monumentele satelor consemnează numele a 256 de țărani căzuți la 1877, în lupta pentru independență națională. Celor căzuți în timpul răscoalei din 1907, în lupta pentru libertate socială nu li s-au înălțat monumente în trecut cu toate că în Teleorman au existat multe sate cuprinse de revoltă : Salcia, Secaru, Slobozia-Mîndra, Piatra, Voievoda, Conțești, Frumoasa, Izvoarele, Putineiu, Dracea, Slătrei, Măgura, Bragadiru. Acești eroi s-au înscris în memoria localnicilor. „Să nu uiți, Darie !".

prezența românească în lume

Pe podiumul Universiadei

„Un campion, — îmi spunea acolo la Sofia, într-o discuție, atletul nr. 1 al lumii —, Alberto Juantorena, trebuie să ia startul în orice concurs, convins că toți cei din jurul său pot fi la fel de buni. Și de fapt, acest gînd trebuie să fie prezent nu numai la start, ci și în timpul cînd își pregătește performanța.

Azi, am simțit-o pe pielea mea, spunea Juantorena, nimeni nu mai este impresionat de numele adversarilor și de performanțele lor anterioare".

Iată de ce înclin să cred că performanțele sportivilor studenți români, la cea de a 8-a ediție a Universiadei de la Sofia, înseamnă noi pagini de aur, înscrise în istoria sportului românesc.

Nu încape îndoială că asistăm la o revitalizare a fenomenului sportiv în țara noastră și în special la unele discipline. Este un fapt observat și de cei din afara granițelor noastre. În cadrul unei conferințe de presă ținută la Sofia în zilele Universiadei, unul din trimișii agenției U.P.I., remarca în mod deosebit rezultatele sportivilor români la aceste jocuri mondiale Universitare. „Se arată, spunea corespondentul străin, că românii, că rezultatele lor de la Montreal, saltul acela pe care noi l-am consemnat la timpul cuvenit în presă, nu a fost întîmplător".

Din nou ginmastica a fost deschizătoarea de pîrtie a succeselor noastre, cu toate că în sala Festivalna nu au fost prezente Nadia, Teodora et comp. A fost în schimb Alina Goreac. Exercițiile prezentate de Alina, fie că a fost vorba la paralele, bîrnă sau sol, au surprins în mod deosebit, prin siguranța execuției și prin fantezia compunerii lor cu elemente de mare dificultate.

Cînd i-am spus lui Miquel M., redactorul șef al revistei ilustrate cubaneze Bohemia, că Alina are 25 de ani, a făcut un gest de mirare. „Cu atît mai formidabilă este atunci, spunea el, performanța compatrioatei d-tale. A te impune la această vîrstă, într-o disciplină în care explozia adolescenței face ca notele arbitrelor să nu mai aibă cote, iar spectatorului să-i lase impresia de prezența pe covor, bîrnă sau paralele a imponderabilității, a conchis Miquel M. este la fel ca orice record mondial, realizat într-o probă exactă, în fața unor mari campioni".

Victoria Alinei Goreac, în întrecerea de gimnastică a Universiadei, ca și a Cristinei Itu, recent la Tokio, a demonstrat că avem o adevărată școală în această disciplină și că gimnastica românească nu înseamnă numai Nadia, Teodora.

Nu mai prejos s-au arătat a fi luptătorii. Deși cu Gheorghe Berceanu — numele de simbol al luptelor noastre din ultimul deceniu — numai în postură de „sfătuitor", ei au cucerit nu mai puțin de 13 medalii dintre care trei de aur. Urmărindu-i pe Constantin Alexandru, Ion Păun și Ion Draica, adică pe cei prezenți pe treapta cea mai înaltă a podiumului, atunci cînd disputau întîlnirile pentru titlul suprem, atunci cînd simțeau fierbințeala probabil a aurului medaliilor, aveam impresia că ei vibrează din toată ființa lor, doborîndu-și adversarii cu o tenacitate demnă de a fi prezentă pe orice peliculă de la teleenciclopedia.

D'Artagnan-ii de la poalele Carpaților au colecționat și ei medalii mai multe ca oricînd pînă acum. Ei au urcat pe podium de cinci ori, dintre care de trei ori pe prima treaptă. Cornel Marin — acest băiat cu explozie de sprinter și gîndire de șahist — împreună cu ceilalți colegi de la sabie și cei din echipa de spadă, au fost pe planșele de la Sofia, mai îndrăciți, mai lucizi și mai ales mai dornici de victorie, ca niciodată.

După o evoluție stearsă, îngrijorătoare chiar la europene, poloiștii noștri au găsit forța psihică și, precum pasărea Phoenix, au renăscut, evoluînd în turneul Universiadei, așa cum am dori să-i vedem mereu. Să fi fost oare stimulați de performanțele celorlalți colegi din delegație ? Se poate, dar oricît de mare ar fi fost, era nevoie indiscutabil de valoare. Și acolo, ei s-au convins că o au și că nu întotdeauna o materializează.

Așteptată — prin prizma ultimelor evoluții — victoria celor două „rachete" — Florența Mihai și Virginia Ruzici — în proba de dublu, unde au triumfat în fața unor partenere de mare valoare.

Luni dimineața, la întoarcere, pe aeroportul Otopeni, am văzut multe flori, îmbrățișări și lacrimi și am ascultat din nou Gaudeamus Igitur, simbolul sonor al învingătorilor Universiadei '77. De data aceasta, cîntat de cîteva mii de tineri veniți să-i întîmpine pe cei ce ne reprezentaseră în cea mai frumoasă, mai dură întrecere mondială a anului, să le admire medaliile — această răsplată inestimabilă a multor ani de muncă și renunțări, de îndoieli și speranțe. Această recompensă simbolică, dar fără egal, primită întotdeauna cu un strigăt de satisfacție sau cu o lacrimă neprihănită a bucuriei.

Octavian Vintilă

m a p a m o n d

Biblioteca de filosofie (I)

În cele mai multe epoci de cultură, cărțile de filosofie care s-au constituit în sisteme coerente de gîndire au reprezentat o uriașă forță de stimulare pentru alte științe cu caracter general, ca și pentru dezvoltarea ideilor despre artă, morală și politică.

Se știe doar că vreme îndelungată filosofia era un fel de matrice generală a gîndirii, în sfera căreia se înscriau diferite ramuri ale științelor umane sau ale naturii, ca și datele fundamentale ale orizontului informațional general dintr-o anumită epocă.

Lectura operelor lui Aristotel relevă tot ce putea ști un gînditor din acea vreme despre științe, arte, etică, modul de organizare statală etc. De la G. Bruno, Galileo Galilei, Kepler, pînă la Newton, filozoful era, în același timp, și un mare om de știință, revoluționarea cosmologiei, ca și a raportului dintre individ și existență fiind determinate de modul gîndirii, capacitatea de cunoaștere și interpretare a acestor învățați.

Spiritul filozofic general a fost conjugat cu astronomia, fizica, matematica, anatomia etc. Exemplele oferite de operele lui Descartes, Pascal, Newton, Leibniz sînt elocvente în acest sens. Derivată din anumite ramuri ale științelor, fundamentată sau înrudită cu aces-, tea, filozofia a devenit un mod specific de cunoaștere și explicare a existenței, o cale de enunțare a condiției umane, un mijloc de conciliere sau ruptură a omului cu conceptul său de existență, o tribună de idei, un sistem de modelare și educare a conștiinței într-un anumit scop.

Ca orice demers al conștiinței spre existență, demersul filozofic a putut determina o atitudine, a încercat să învețe ce este resemnarea sau eșecul, a făcut apologia facultăților spiritului uman sau s-a îndoit de puterea acestora de percepere coerentă, corectă a realului.

În diversele sale ipostaze de dezvoltare, gîndirea filozofică a cunoscut epoci de efloreșcență sau de criză, a făcut apel la rațiune sau la credință, s-a apropiat mai mult de unele adevăruri fundamentale sau a rămas departe de acestea.

Așa cum există un muzeu imaginar al artei și al literaturii, la fel se poate vorbi de un spontan muzeu al ideilor, unde Socrate, Platon și Aristotel, Pascal și Descartes, Leibniz și Kant, Schleiermacher și Fichte, Kierkegaard și Schelling, Marx și Engels, Heidegger și Sartre, Husserl și Merleau-Ponty ș.a. Dar cum această înscriere poate continua pe planuri extrem de complexe, mi se pare firesc să ne întrebăm cum a circulat cartea de filozofie străină în cultura română, în ultimele decenii, în raport cu alte tipuri de informație, oferite de cartea de estetică, teoria artei, critica literară, beletristică etc.

Cu mulți ani în urmă se prefigurau unele semne îmbucurătoare, care păreau a încerca un program de reevaluare a operelor filozofice din toată lumea și de reevaluare a unor scrieri reprezentative în limba română. Începuseră să apară antologii din operele materialiștilor francezi, Montesquieu, de pildă, venea iarăși în contact cu publicul într-o frumoasă versiune românească. La timpul cuvenit s-a consemnat efortul gigantic de traducere a operelor lui Hegel, începutul republicării scrierilor lui Kant. După aceea, ritmul de publicare a textelor filozofice a scăzut, iar atenția cercetătorilor și a editorilor a rămas cantonată la opere mai îndepărtate, cu un coeficient mai redus în efortul de interpretare. O excepție fericită face **Editura Politică**, a cărei colecție „Idei contemporane" însumează operele reprezentative ale unor filozofi, sociologi și politologi contemporani. În rest, semnalăm doar unele inițiative izolate, unele tentative modeste de tălmăcire a cărții filozofice străine și în general a celei contemporane în mod deosebit.

Evident că nu ne gîndim la o **Bibliotecă de filozofie**, în afara concepției noastre despre lume și existență. De aici începe efortul direct de interpretare. Dar pe prim plan se ridică opțiunea pentru anumite texte, care constituie și ea un act prealabil de interpretare. Sînt atît de frecvente golurile în ceea ce privește cartea străină de filozofie, atît de multe operele încă netraduse în limba română, încît este firesc să ne întrebăm cu ce începem, ce texte alegem mai întîi ? A porni de la marile absențe înregistrate pînă acum înseamnă a rămîne mereu cantonați în trecut. A traduce doar carte de filozofie contemporană înseamnă a lipsi publicul de o cunoaștere istorică a devenirii gîndirii filozofice. De aceea, efortul de tălmăcire a scrierilor filozofice străine trebuie să fie din ambele direcții. Oricum, începutul este imperios, iar absențele existente sînt păgubitoare.

Romul Munteanu

revista străină

● **REVELAȚII TULBURĂTOARE** privind continuul dezinteres pentru cartea de literatură în țările capitaliste dezvoltate sînt cuprinse într-o anchetă a Secretariatului de Stat pentru cultură al Franței. S-a subliniat că, pe măsură ce înaintează în vîrstă, francezii citesc din ce în ce mai puțin. În cursul unui an, 30% dintre ei nu au deschis nici o carte, iar peste 27% nu posedă nici o carte de literatură. Un francez din trei nu citește niciodată, 24% deschid între 1—9 cărți pe an; tot 24% deschid între 10 și 25 de cărți pe an, iar 22% între 25—50. Romanele întrunesc totuși cel mai mare număr de cititori, mai ales cele contemporane : 35%. Cărțile de istorie sînt citite de 17% din public, iar poezia în proporție de 3%. Și mai dureroase sînt datele care se referă la tinerii cititori : 12% din tinerii francezi nu citesc niciodată ; între 25 și 40 de ani procentul celor care se feresc de carte ca de boală crește la 22%.

● **O CERCETARE A UNEI TEME** de acut interes întreprinde Razi Brahimi într-un articol publicat de periodicul din Tirana, **Neutori**, sub titlul **Probleme privind caracterul național al literaturii și artei.** Este analizată unitatea dialectică dintre caracterul socialist și conținutul național al artei, subliniindu-se cu pertinență faptul că trăsăturile naționale accentuează trăsăturile populare ale operei, o apropie de cititor și o feresc de pericolul hipertrofierii cosmopolite. În acest context problematic, Razi Brahimi se referă la o multitudine de probleme fundamentale ale artei, cum ar fi : tradiția și inovația, subtila relație ce se creează între moștenirea unui univers specific de probleme și mijloace de expresie și voința creatoare de nou a oricărui scriitor autentic.

● **ÎN CASA DE LAS AMERICAS** este recenzată lucrarea lui Ariel Bignami, **Arte, ideologia y sociedad**, apărută la Buenos Aires în Ediciones Silaba. Cartea cercetătorului latino-american reprezintă o importantă contribuție marxistă într-un stil „critic, polemic și militant", pe linia tradițiilor mari ale criticii comuniste. Sînt cercetate cîteva din problemele fundamentale ale fenomenului literar argentinian, scoțîndu-se în evidență relația dintre artă și ideologie, dintre orientarea politică a artistului și caracterul operei sale. Cartea lui Ariel Bignami precizează importanța inspirației sociale a scriitorului, finalitatea activă a operei sale.

● **RITMURILE ANILOR '70** se intitulează un important studiu dedicat de criticul sovietic Al. Mihailov poeziei acestui deceniu și trăsăturilor sale caracteristice. Investigația lui Al. Mihailov pornește de la ceea ce critica anilor '60 considera că va defini evoluția ulterioară a poeziei. Concluzia sa este că estimările proiective s-au dovedit greșite, poezia evoluînd mai ales pe calea unor imagini dramatice, reflectînd condiția omului în contextul societății industriale dezvoltate, ale vieții în marile aglomerări urbane, cu specificul experientelor morale și intelectuale pe care le creează. Este vorba de un fenomen inovator, atît sub raportul continutului de trăiri umane, cît și sub acela determinat de mijloacele artistice întrebuințate de poeți.

● **A MURIT CUNOSCUTUL SCULPTOR Y. DANZIGER,** unul dintre artiștii proeminenți ai contemporaneității, autor de proiecte pentru construirea unui spațiu ambiental mai potrivit naturii sensibile a omului de astăzi, pentru apărarea sistemului ecologic și sporirea frumuseții lui. Celebru sculptor și grafician, Danziger a contribuit la impunerea unor noi materiale, cum ar fi piatra de riu, stîrnind puternice controverse la sfîrșitul anilor treizeci și începutul anilor patruzeci. Profesor venerat de elevii săi, a fost de asemenea, laureatul unor numeroase premii artistice.

● **CUNOSCUTUL ROMANCIER** și jurnalist american Tom Wolfe este partizanul unei literaturi vii, legate de om și de problematica lui istorică. Iată cîteva opinii dintr-un interviu acordat lui Joe David Bellamy : .....Romanul n-a murit. Au murit doar romancierii care se string singuri de gît pe baza unei estetici foarte ortodoxe și foarte convenționale ce pornește de la formă. Astăzi nu mai există romancieri talentați dispuși să facă ceea ce a făcut Balzac, sau ceea ce au făcut Thackeray și Dickens. Pretextul de la care pornesc este următorul : aceste lucruri le-au făcut scriitorii aceia. De ce să le facem și noi încă o dată ? Însă realitatea este că Balzac, Dickens și Thackeray n-au trăit într-o perioadă istorică atît de incredibilă sau unică. Presupun că orice perioadă este de necrezut dacă reușești într-adevăr să pătrunzi pînă în miezul lucrurilor. Dar, cu siguranță că perioada **noastră** are — încă și acum — multe preocupări și interese rămase nedescoperite. A rămas încă neexplorat un teritoriu atît de vast — și în care ar trebui să pătrundă romancierii — încît ar putea foarte ușor să se preocupe numai și numai de textura socială, de tabloul societății".

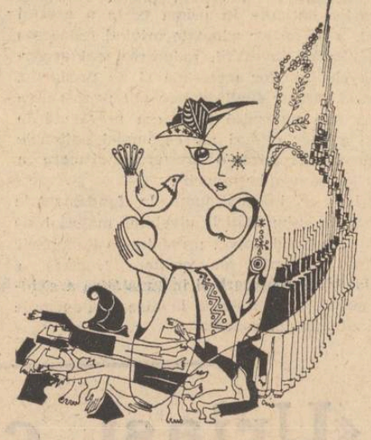

Desen de Cristina Moscu

„Sir de Valachia"

Nu prea demult încă, cucerirea Constantinopolului de către turcii otomani în 1453 era considerată ca reprezentînd data cea mai potrivită pentru a marca sfîrșitul unei epoci istorice și începutul alteia noi. Căderea Bizanțului, care punea capăt unei împărății ce supraviețuise timp de un mileniu Romei, continuînd-o în același timp, se așeza astfel simetric la hotarul unui ev mediu început odată cu dispariția autorității imperiale în Apus. De atunci, criteriile noastre de periodizare s-au schimbat, iar urmările efective ale pierderii capitalei bizantine ne apar într-o lumină diferită. Și totuși, cine poate contesta că evenimentul din 1453 rămîne unul din momentele de cea mai mare semnificație ale istoriei europene ? Consecințelor reale ale victoriei sultanului Mehmed al II-lea, atît pentru dezvoltarea ulterioară a Imperiului otoman și existența popoarelor sud-est europene, cît și pentru relațiile dintre lumea apuseană și cea islamică, li se adaogă caracterul spectacular al asediului de aproape două luni la care a fost supusă puternica cetate imperială, noutatea tehnicelor de luptă folosite de atacatori, eroismul asediaților și amploarea ecoului stîrnit în lumea din acea vreme de vestea prăbușirii celei de a doua Rome. Astfel se explică și interesul permanent al istoricilor față de acest eveniment, revenirea continuă asupră-i, nu numai prin contribuții speciale sau în cadrul unor lucrări generale din care nu poate lipsi, ci și prin largi tratări monografice, începînd cu cele ale lui J. Stassuljević și M. Mordtmann, de la mijlocul veacului trecut, trecînd, printre altele, prin larga reconstituire a lui E. Pears — rămasă fundamentală — și cea a lui G. Schlumberger și ajungînd la atît de via sinteză a lui St. Runciman, apărută și în românește în frumoasa traducere a profesorului Alexandru Elian.

Numărul izvoarelor cunoscute, referitoare la circumstanțele căderii Constantinopolului, la atitudinea diferitelor puteri în preajma și în timpul acesteia sau la reacția produsă atît în țările Apusului, cît și în cele ale Răsăritului de cucerirea Bizanțului de către turci, a sporit de asemenea continuu, întinsului material informativ publicat adăugindu-i-se dealtminteri numeroase piese de arhivă semnalate numai sau prezentate în regeste, pentru a nu mai vorbi de cele care-și așteaptă încă descoperitorii.

Atît importanța evenimentului, cît și masa informației păstrate au făcut ca încă de acum un secol să se încerce alcătuirea unei largi culegeri de izvoare, menită a facilita studiul memorabilului an 1453. Întreprinsă de un cercetător german stabilit la Constantinopol, Ph. A. Dethier, culegerea era destinată marii colecții maghiare **Manumenta Hungariae Historica**, în cadrul căreia urma să constituie volumele XXI-XXII. Fată de nivelul scăzut al realizării, Academia maghiară de științe a refuzat introducerea în colecție a fascicolelor tipărite în mare parte la Galata și a hotărît distrugerea lor, păstrîndu-se astfel doar prea puține exemplare, dintre care unul complet la Biblioteca Academiei R.S.R.

Între timp, unele publicații de caracter antologic n-au lipsit, ca aceea recentă a lui J. R. Melville Jones, dar o realizare de ample proporții, de data aceasta dusă la capăt în limitele pe care și le-a propus autorul, o datorăm acum bizantinistului italian Agostino Pertusi. Este vorba de cele două volume, remarcabile ca valoare științifică și de o frumoasă ținută tipografică, apărute la sfîrșitul anului trecut, sub titlul „Căderea Constantinopolului", cel dintîi volum avînd ca subtitlu „Mărturiile contemporanilor", iar cel de al doilea „Ecoul în lume" (**La Caduta di Costantinopoli**, testi a cura di Agostino Pertusi, I. Le **testimonianze dei contemporanei ; II. L'Eco nel mondo**, Fondazione Lorenzo Valla — Arnoldo Mondadori Editore, „Scrittori greci e latini", 1976. XLI — 472 + 569 p.).

Profesorul Pertusi este autorul unor importante studii și ediții de texte privind scrierile apusene referitoare la turci și la Imperiul otoman din secolele XV-XVI, care l-au dus în chip firesc la problema izvoarelor căderii Constantinopolului. Cum, pe de altă parte, orientarea acestor studii ale sale a fost în mare măsură către surprinderea imaginii turcului astfel cum se crea și evolua ea în societatea apuseană, este iarăși lesne de înțeles de ce atenția învățatului italian a fost tot mai statornic reținută de atît de puternica reacție stîrnită de cucerirea Bizanțului în întreaga Europă, ca și între turci, armeni sau grecii din Asia Mică. Din toate acestea s-a născut ideea unei vaste antologii, urmărind viu, atît să oglindească succesiunea faptelor — deși, chiar din acest punct de vedere, A. Pertusi socoate că înșesi „operele care se bucură de cea mai mare reputație, inclusiv cele mai recente, nu folosesc decît o treime din textele publicate sau inedite" — cît să ajute la reconstituirea atitudinilor, a „climatului psihologic" și, mai larg, a „cadrului uman" de participare, directă sau indirectă, activă sau simplu afectivă, la acest mare moment de istorie universală. Dealtminteri, bizuindu-se pe această întinsă anchetă, profesorul Pertusi a prezentat acum trei ani, la cel de al III-lea Congres internațional de studii sud-est europene (București, 1974), unul din cele mai cuprinzătoare rapoarte, folosit acum în mare măsură ca introducere la culegerea sa de texte și în care urmărea atît procesul de difuzare a informației cu privire la cădérea Constantinopolului, cu punctele ei de pornire și centrale de convergență și de nouă iradiere a știrilor, cît și reacțiile cărora le-a dat ea loc, pe planul politic și pe cel afectiv, cu expresii literare de cel mai mare interes pentru pătrunderea în orizontul de idei și sentimente al oamenilor vremii.

Două instrumente de lucru deosebit de prețioase, care însoțesc culegerea de texte, arată limpede amploarea cercetării întreprinse de autor. Unul este o cronologie a căderii Constantinopolului, începînd de la urcarea pe tron a lui Constantin al XI-lea Paleologul și mergînd pînă la sfîrșitul anului 1453 (pp. LIX-XCI) și care pentru lunile aprilie și mai ale acestui an permite urmărirea aproape zi cu zi a desfășurării acțiunilor. Deosebit de elocvente în acest sens sînt

Erotocrit și Aretusa
(Bibl. Acad. Române, ms. 3 514, fila 86)

reconstituirea apărării Constantinopolului și distribuirea factorilor de comandă bizantini și apuseni, sau prezentarea comparativă a datelor din izvoare cu privire la forțele terestre turcești și la flota otomană, și mai ales datele referitoare la artileria lui Mehmed II (calibre, greutate, proiectile, pulbere, transport etc.).

Cel de al doilea instrument de lucru amintit este lista izvoarelor — documente de felurite tipuri și texte istorice și literare — care nu au intrat în culegerea de față (în număr de 165). Cuprinzînd toate indicațiile bibliografice necesare, această listă, din care nu lipsește inéditul, va servi, desigur, la lărgirea bazei documentare a viitoarelor cercetări.

Antologia profesorului Pertusi cuprinde în cele două volume ale ei peste 60 de texte, fie provenind, cum sînt textele din vol. I, de la martori oculari ai asediului și ai catastrofei finale — mai cu seamă italieni și bizantini, dar și „Ienicerul sîrb", rusul Nestor Iskander și turcii Aq Șems ed-Din și Tursunbeg —, fie marcînd etapele transmisiunii știrii și ecoul ei printre contemporani. Întîlnim în această din urmă categorie, în primul rînd corespondență de diferite categorii, expediată începînd cu puține zile după căderea Constantinopolului, la care se adaugă relatări istoriografice fundamentale ale unor contemporani ca Ducas sau Chalcocondil (cronicarii turci din care se dau extrase sînt mai tîrzii), scrieri ca prefața micului tratat al lui Gheorghe din Trapezunt, scris în iulie 1453 cu gîndul de a-l cîștiga pe Mehmed II pentru unirea religioasă a mahomedanilor cu creștinii, sau **Strategicon adversum Turcos** de Lampo Birago, autor bine informat asupra organizării și armatei otomane, și mai ales un grup important de **Lamenti**, cîntece de jale asupra căderii Constantinopolului, anonime sau de autori cunoscuți. Acestea din urmă provin atît din diferite țări ale Apusului — unul dintre cele mai semnificative și mai vechi, probabil chiar din 1453, provine din mediul atît de legat de Bizanț al Veneției —, cît și din Răsărit. Între cele din urmă, alături de versuri scrise de literați, se află mișcătoare poezii populare, unele dintre cele mai reușite venind de la grecii din regiunea Pontului. Alături de această producție grecească, întîlnim „lamentația lirică" (**liričeskij plač**) a unui rus rămas necunoscut, cu prevestiri ale ideii celei de a treia Rome, și frumosul cîntec al armeanului Abraham din Ankara, nu însă, spre părerea noastră de rău, poemul atît de sugestiv pentru istoria mentalităților și a civilizației, din care profesorul Pertusi da fragmente în raportu-i amintit, al altui poet armean, Arakel din Beleș.

Textele în greacă și în latină, care constituie majoritatea, sînt date în original — de multe ori în ediții ameliorate sau în ediție critică ; unele erau chiar inedite pînă acum sau publicate doar în regeste — și în traducere italiană, textele italiene urmează originalele veacului al XV-lea, iar cele în alte limbi figurează numai în traducere italiană. Fiecare text e însoțit de o notiță introductivă cu datele necesare asupra autorului și a operei, a manuscriselor, a ediților și a studiilor la care a dat loc, și de ample comentarii filologice și istorice.

Între scrisorile publicate se află și aceea, păstrată în germană, a „vlădicăi" (Bladick) Samile, episcop grec refugiat în Țara Românească, scrisoare trimisă primarului din Sibiu la 6 august 1453, deci la numai două luni după cucerirea capitalei bizantine (ultima ediție, în **Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen**, vol. V, 1975, a rămas necunoscută editorului italian, în timp ce, la rîndul său, învățatului editor, al acestui volum, prof. G. Gündisch, i-a scăpat ediția Iorga din **Notes et extraits** IV, 1915, împreună cu recunoașterea de către Iorga a autenticității textului).

În poemul **Constantinopolis**, al umanistului brescian Ubertino Puscolo, între conducătorii forțelor bizantine este dat ca apărător al porții S-ta Teodosia un comandant cu numele **Bamblacus**, care se regăsește la Jacopo Languschi **(Excidio e presa di Costantinopoli)** sub forma „Zuan Blacho". Văzînd în acest „Zuan" un Ioan în dialect venețian, prof. Pertusi amendează pe Bamblacus în **Jan Blachus** (tradus Jan Vlacho și Giovanni Vlaco), cu gîndul că „ar putea fi vorba de un comandant de origine valahă" (I, p. 420). Ipoteza este ispititoare, dar mă întreb dacă n-ar trebui mai curînd văzut în acest personaj un membru al familiei bizantine Țamblac (Tzamplakon), în forma latinizată Zamblacus, familie din care făcea parte și Ioan, ruda Mariei din Mangop și sol al lui Ștefan cel Mare la Veneția — Zuan Zamblacho.

Lungul cîntec de jale venețian sau venet — **Questo è'l lamento de Costantinopoli** (II, pp. 296—315) — în care vorbește orașul însuși căzut în sclavie, se încheie cu un apel la puterile vremii pentru a-i veni în ajutor : papa, împăratul, regii Europei, republicile italiene, ducele Burgundiei și cel al Milanului. Ultimii al căror sprijin este invocat de Bizanțul captiv sînt domnul Țării Românești și despotul Serbiei.

Trasiteme da le man di questo orso,
Che assai ven prego, sir de Valachia,
Dispoto di Servia,
Vogi venir ad questo digno acquisto.

(Scoateți-mă din ghiara acestui urs, rogu-vă foarte, sire al Valahiei, despot al Serbiei, veniți la astă vrednică cucerire).

Dacă suverani ca cei ai Angliei și Franței, chiar ai Portugaliei sau Castiliei, era firesc să fie amintiți într-un apel general la cruciadă, citarea, alături de acești stăpînitori, a domnului Țării Românești, ca și a despotului Serbiei — după ei urmează în apel, neindividualizați : „duci, marchizi, conți și seniori" — înseamnă de bună seamă prezența în conștiința vremii a țării sale ca o forță politică cu greutate, cunoscută tocmai prin rolul ei în îndiguirea expansiunii otomane. Autorul, rămas anonim, se dovedește dealtminteri un bun cunoscător al capitalei bizantine și al circumstanțelor căderii sale, poate chiar un martor ocular al celei din urmă. Nu știu ca această interesantă mențiune a Țării Românești să fi fost semnalată la noi și mă întreb dacă, mergînd pe urmele ei, nu s-ar putea găsi și altele, în numeroasele bucăți de aceleași gen, fie grecești, fie apusene.

Realizînd în condiții remarcabile vasta sa antologie, profesorul Pertusi aduce indiscutabile servicii cercetării științifice într-un domeniu de atît de mare și de general interes. Dar, date fiind tocmai amploarea evenimentului căruia-i sînt consacrate cele două volume de texte ale culegerii și marile lui implicații în istoria civilizației europene, lectura acestora nu e rezervată numai specialiștilor. Ea nu poate decît să atragă, prin mărturiile pe care le aduce asupra reacțiilor și comportărilor din medii atît de variate, pe orice om de cultură în căutarea autenticității istorice.

M. Berza

tineri poeți

BRIAN JONES
(Anglia)

Bărbatul către soție :

înainte de a merge la o petrecere

Întoarce-te acolo unde scările cotesc
inspre această casă ca și cum ți-ar fi străină,
Nemișcată într-o altă lumină
dă-i voie gazdei să-ți desprindă haina ușor.
Oprește-te acolo unde scările cotesc, distantă și puțin ceremonioasă,
Apoi coboară cu delicatețe conștientă dar nu falsă
Și ia-mi brațul ca și cum aș fi altul.

Deseară într-o cameră străină ne vom vedea pentru intiia oară :
Să închidem ochii la toate gesturile noastre cunoscute
Tu vei privi cît de bine îmi vine costumul
Eu voi distinge vocea ta cu armonie subtilă —
unde delicatețea este conștientă dar nu falsă —
Și-ți voi lua mîna ca și cum ai fi alta.

Uitînd de casă, vom redescoperi
prin ciripitul vocilor clinchetul de cristal,
Acele mici lucruri care ne-au preschimbat în doi îndrăgostiți.
Cît de monotonă ne-a fost singurătatea
Pînă ne-am întîlnit, ne-am luat rămas bun de la gazdă și oaspeți
Și cu delicată înțelegere a tot ce a fost fals
Am plecat împreună. Noi — adică alții.

JON SILKIN
(Anglia)

Grija de animale

Citeodată mă întreb, de ce să ne neliniștim
pentru aceste mici animale cu ochi întunecați.
Întreb cerul, netulburata apă albastră.
Dar ele tac. Nici un răspuns.
Și fără răspuns mă lasă
Un șir de umbre cenușii zdrențuite și schelălăind
Ciini cu urechi tăiate, cai de povară gîfiind
O muscă fără umbră și fără vreun gînd.
Trebuie oare să lăsăm această procesiune
minată de un biet cărăuș de lemne
să pătrundă în senina noastră imagine,
cînd pămîntul făgăduinței, acea îndepărtată
insulă verde, ar fi una cu mult mai frumoasă ?
Animalele, umbrele noastre, au nevoie de noi.
Adăpostiți pisica jigărită și bufnița oarbă
Ridicați pe umeri veverița prinsă în cursă
Îngrijiți-vă de animalele fără vreun rost.
Din mila crescîndă și din această mică iubire
Se naște marea dragoste pentru animalul uman
Și dragostea voastră crește. Marea voastră
dragoste se înalță.

STEPHEN BERG
(S. U. A.)

Între noi

Ninge din greu
și eu de mult timp privesc
așa cum un orb se uită la lume
din dosul pleoapelor sale.
Ce doream să am în brațe acum
nu se află aici, și aud
cum tiptil se apropie plînsul dulce al fulgilor.
Rătăcit printre ramuri
îmi sună ca și cînd aș fi pierdut pe cineva
și eram gata să găsesc
aceeași întindere albă pe buzele mele
afundîndu-se în ea însăși fără de mine.

ROBERT MEZEY
(S. U. A.)

O seară

Soarele arzînd încet în ultima lui oră.

Un cal nemișcat pe colină
Gîtul lung și botul atîrnînd spre pămînt
Coada lui explodînd în raze de foc.

Iarba ce-și înclină capul peste propria-i umbră
Iarba adormită după îndelungul ospăț al luminii
Și smochinii abia înfloriți dansînd ușor în tăcerea pregătitoare de noapte
O seară
Înțeleasă
De cei ce n-o înțeleg.

În românește de
Denisa Comănescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
37
(802)
Simbătă
10 septembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Dialectica uceniciei

De o vreme se observă în presa noastră literară numeroase manifestări ale interesului față de „tînărul scriitor", interes măgulitor pentru cei care au anumite motive să se simtă incluși în această categorie. Tema pare seducătoare și încurajează nesfîrșite dezbateri. Noțiunea de tînăr scriitor, suficient de nebuloasă în fond, se referă poate mai puțin la vîrsta biologică a creatorului (istoria literară oferă, în privința aceasta, surprizele ei clasice), cît la o anumită vîrstă a creației : adică tînărul scriitor este un artist la începutul carierei sale. Individul dotat cu entuziasmul și prospețimea începuturilor, însă și cu stîngăciile de rigoare. Această deficiență ar implica, în mod fatal, ideea de tutelă spirituală din partea scriitorilor „bătrîni" (anume, consacrați, sau care dețin poziții în organizarea vieții literare). Tînărul scriitor, ca orice învățăcel, trebuie să arate deferența cuvenită maeștrilor și să aștepte îndrumarea lor binevoitoare. Tînărul scriitor nu are experiență de viață, nu are experiență artistică, trebuie să fie „crescut", „format" etc.

Că orice început de carieră se asociază cu oarecari imperfecțiuni ale meșteșugului — este adevărat. Însă, cînd cineva poate fi numit scriitor (fie și cu surdina de „tînăr"), cînd e vorba de un talent autentic și de o conștiință creatoare autentică, stîngăciile începutului sînt semnele firești ale încercării unui mod personal de expresie. Imperfecțiunile acestea sînt ale căutării, nu ale neștiinței. Tînărul scriitor nu ezită pentru că nu își cunoaște bine meșteșugul, cum se întîmplă în meseriile practice, ci fiindcă încearcă să descifreze și să dezvăluie nuanțele originalității sale. Fie că privim faptul ca noroc sau ca ghinion, procedeele tehnice în literatură se deprind sau par a se deprinde mai lesne decît în cazul altor arte. Modalitățile expresiei literare nu se observă spre a fi urmate întocmai, ci spre a fi eventuale puncte de pornire, rudimentele de formulare ale unui nou univers. Dialectica de extraordinară finețe a constituirii unei opere literare de valoare implică decantarea și singularizarea viziunii scriitorului într-o formă unică, cea mai adecvată cu putință. Această limpezire a orizonturilor personale se produce prin delimitare conștientă și chiar prin opoziție față de coordonatele ori sensibilitatea ce domină climatul literar al momentului. Așa se explică fronda literară practicată cu bune efecte de atîtea generații de scriitori tineri, mai ales împotriva canoanelor predicate de scriitori mai mult sau mai puțin vîrstnici căzuți în rutină estetică, de altfel comodă și molipsitoare.

Tînăr scriitor nu este cel care învață să scrie și așteaptă să fie călăuzit în arta scrisului ; tînărul scriitor încearcă să-și găsească sensul original și să-l materializeze prin mijloace originale. El trăiește ucenicia superioară, individuală a autoconstituirii artistice. Chiar dacă în final opera cea mai solidă a tînărului scriitor de acum se va dovedi, cum prea bine se știe, formată dintr-o proporție mai mare de materie tradițională decît de substanță nouă cu adevărat, se cuvine ca artistul tînăr să facă gestul lucid, esențial de diferențiere, fără de care el nu și-ar putea împlini destinul creator. Căci, parafrazîndu-l pe T. S. Eliot, conformarea absolută la niște coordonate fie trecute, fie prezente, ar fi un lucru absurd, un mod total-mente necreator de a adopta tradiția. Ca multe alte fațete ale dezvoltării artistului, a învăța să vietuiești printre valorile stabile este o piatră de încercare pentru fiecare în parte, o chestiune de evoluție intimă a gîndirii și creativității. Evident, propriul efort de creație adîncește respectul și înțelegerea fecundă față de efortul creator de oricînd și de oriunde, nu mai puțin cînd e vorba de contemporani și de conaționali. Acolo unde apar oarecari afinități, probabil că nu există lectură mai profund simpatetică decît a unui cititor care scrie el însuși. Dar a găsi maeștri și focare spirituale de convergență în felul acesta este cu totul altceva decît problema proteguirii directe, a „creșterii" ca în pepinieră a tinerei generații de scriitori, e altceva decît impulsul mărunt de coeziune al unui grup scriitoricesc tînăr în căutare de adăpost, ori decît senzația fără acoperire că simpla apartenență la tînăra generație oferă, automat, determinările estetice adecvate. La nivelul formării artistice, spiritul gregar propulsează cel mai adesea mediocritate și produse de serie.

Respirînd climatul cultural de o deosebită altitudine și bogăție al epocii noastre, tînărul scriitor trebuie să găsească spațiul vital pentru reacția care îl individualizează și care îi individualizează generația. Doar prin definirea unui univers propriu poate regăsi scriitorul tînăr tradiția țării sale și poate afla rezonanța reală a vremii, a vîrstei sale.

Dacă admitem că există deosebiri între generații și epoci chiar foarte apropiate, putem admite că tînărul scriitor este scriitorul care se străduie să creeze idealul umanist și estetic al propriei generații, să exprime mișcările profund originale ale acesteia — cu aspirațiile, sensibilitatea și viziunea inevitabil diferite de ale generațiilor mai în vîrstă. De aceea, tînărul scriitor, scriitor cu adevărat, nu este un stîngaci meșteșugar, ci exploratorul temerar, instruit și lucid al lumii spirituale particulare căreia îi aparține.

Ioana Ieronim

EVENIMENTUL

Punțile prieteniei

De o parte și de alta a Dunării popoarele român și bulgar și-au împletit adesea destinele, întîlnindu-se în aspirația comună de a-și clădi între fruntarii o viață liberă și demnă. Momente de culme ale istoriei țărilor noastre care au deschis porțile timpului spre sensuri noi au fost simultane configurînd, prin coincidența lor, punțile sufletești ale unei vecinătăți nu numai geografice, dar și spirituale.

1877 și 1944, date cu profunde rezonanțe în conștiința națiunilor noastre, se înscriu ca trepte fundamentale pe același drum. Acest drum a capătat în deceniile istoriei socialiste amplitudini și semnificații noi, consolidînd, în același timp, resursele tradiționale ale prieteniei româno-bulgare și oferindu-le o perspectivă dinamică.

Un rol hotărîtor în amplificarea colaborării multilaterale dintre partidele noastre comuniste, dintre statele și popoarele noastre, îl au întîlnirile tovarășilor Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov. Suita dialogurilor la nivel înalt româno-bulgare este marcată nu numai de o frecvență prin ea însăși elocventă pentru constantul interes față de virtuțile contactelor între conducătorii de partid și de stat ai României și Bulgariei, dar și de finalizările practice pentru durabila extindere a relațiilor politice, economice, tehnico-științifice și culturale.

Începînd din 1970, referindu-ne numai la vizitele reciproce și nu și la contactele avute cu prilejul unor reuniuni internaționale, tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov s-au întîlnit fie pe pămînt românesc, fie bulgar, de 11 ori. În decembrie anul trecut dialogul la nivel înalt s-a desfășurat la Giurgiu și Ruse, capete de pod ale colaborării frățești româno-bulgare. S-a pus, atunci, piatra de temelie a unui obiectiv industrial de primă dimensiune : întreprinderea pentru producerea de mașini și utilaje grele.

În această săptămînă auspiciile deosebit de favorabile în care evoluează legăturile bilaterale au înscris o nouă etapă de determinantă pondere: vizita oficială de prietenie efectuată de tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu, în Republica Populară Bulgaria.

Solii României Socialiste au avut prilejul să cunoască o serie de obiective reprezentative pentru ritmurile de dezvoltare ale economiei bulgare. Au fost vizitate uzina Beroe, al cărui nume trac semnifică industria de vîrf a elemen-

Radu Budeanu

Continuare în pag. a 7-a

VARIA

Clasificări, clarificări

Desigur că preocuparea pentru istorie și așa-numita literatură istorică nu este doar o chestiune de modă. Ea apare ca un reflex firesc al procesului de conștientizare în istorie la nivelul cel mai larg, acela al persoanei. Dar trebuie să dăm Cezarului ce este al său, să dăm istoriei dreptul de a exista pe mai departe ca știință, de a fi riguroasă și chiar plictisitoare. Și să rămînem la susamintita literatură istorică, literatură de inspirație istorică, (poate mai găsim vreo cîteva denumiri, cu siguranță la fel de imperfecte) pentru a-i clarifica, pe cît se poate rostul și meritele. În fond, de ce este considerată ca o încrengătură aparte ? Taxonomii ar intra în dilemă dacă li s-ar pune întrebări brutale de genul : este sau nu este **Întunecare** roman istoric ? Dar **Război și pace** ? Cum îi considerăm **Ciocoii vechi și noi** ? Cu **Creanga de aur** ce ne facem ? **Condiția umană, Speranța, Salammbô, Pe Donul liniștit, Iliada** ?

Amestecul acesta nu face bună impresie dar poate avea efect. Anume, acela care ne oprește o clipă din veșnica noastră căutare să cumpănim : explorarea istoriei se face pentru a cunoaște cum trăiau și cum gîndeau **ei**, cei ce nu mai sînt, sau se face pentru a înțelege mai bine

Eugen Uricaru

Continuare în pag. a 7-a

În pagina a 3-a
O nouă serie de interviuri :
„BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE"
Constantin Țoiu :
«Proza este umbra umanității»

ECOURI

Dintre sute de catarge...

La al 800-lea număr al unei reviste de importanță istorico-literară a **Luceafărului,** despre multe și despre mulți este ispitit să-și amintească un redactor si un membru fondator al ei, un om care a trăit cu toată dăruirea tinereții, mai întîi, pentru scurt timp, bilunar, și mai apoi săptămînal, mai bine de opt ani (din cei 19 cîți s-au împlinit de curînd), evenimentul elaborării și apariției cîtorva sute de ediții. Un fapt este indiscutabil, dincolo de opiniile **pro domo** pe care le poate avea un literat legat de această revistă prin activitatea redacțională sau prin afirmarea literară : apariția **Luceafărului,** la 15 iulie 1958, a reprezentat un moment de răscruce în evoluția literaturii contemporane, pentru că este publicația literară care a restabilit, într-un mod hotărît, legătura cu marea tradiție a literelor românești, a deschis o luptă susținută cu anumite tabuu-uri ale dogmatismului în domeniul creației și criticii de specialitate, a extins considerabil viziunea asupra conținutului nou al scrisului românesc, punînd un accent pregnant pe patriotismul revoluționar propriu epocii prefacerilor socialiste, a creat un climat propice pentru maturizarea generației care a debutat în primul deceniu după Eliberare (de la Andrițoiu, Fănuș Neagu, Brad sau Bănulescu la Ion Gheorghe și Gh. Tomozei) și a promovat o întreagă pleiadă de talente publicate întîia oară în paginile sale (Constanța Buzea, Adrian Păunescu, Dumitru M. Ion, C-tin Georgescu, Marian Popa, George Bălăiță s.a.) sau susținute cu precădere după debutul în alte publicații (Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Gh. Pituț, Gr. Hagiu, Ana Blandiana). Este de-a dreptul plăcut să constați, răsfoind colecția revistei că, practic, aproape nu există scriitor, tînăr mai ales, care să nu-și fi publicat în paginile **Luceafărului** măcar cîteva din scrierile sale de marcă. Și este semnificativ că în acest context de tinerețe și elan specific unei reviste la care tinerii s-au simțit cu adevărat acasă, au susținut rubrici permanente sau au publicat opere de căpetenie reprezentanți de frunte ai literaturii precum Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Perpessicius, Al. Philippide, Alfred Margul Sperber, Vladimir Streinu, Mihai Beniuc, Miron Radu Paraschivescu, Radu Boureanu.

Dînd cezarului ce-i al cezarului, trebuie să spunem că beneficiind de sprijinul entuziast și priceput al unei echipe redacționale tinere, animatorii acestei efervescente vieți literare din cadrul și din jurul **Luceafărului** au fost în primul deceniu de existență a acestei reviste Mihu Dragomir si Eugen Barbu, primului revenindu-i marele merit de a fi constituit un adevărat sistem și o exemplară pedagogie de promovare a tinerelor talente. Atmosfera de încredere generoasă în orice talent autentic, de exigență colegială și de stimulare plină de discernămînt a oricărei scrieri valoroase va rămîne neîndoielnic o frumoasă moștenire critică și morală pentru viața noastră literară de azi și de mîine. Și este o mare bucurie pentru noi, cei care am lucrat atunci în redacție sau pentru cei care au debutat în paginile **Luceafărului** să reîntîlnim, din păcate, nu ca o acțiune sistematică, revitalizarea unei astfel de tradiții, cel mai adesea tot la **Luceafărul.**

Sperînd că atît colegii din redacția de azi a revistei, cît și mai tinerii exegeți literari vor înțelege nostalgia acestei evocări (un poet spune undeva că „ceea ce trece îți devine drag"), mi-aș permite o scurtă incursiune în ceea ce reprezintă pentru mine amintirile cele mai de preț ale anilor cît am lucrat în secția de poezie a **Luceafărului,** alături de confrați entuziaști și laborioși de valoarea lui Teodor Balș, Tiberiu Utan, Ion Brad, G. Tomozei, Violeta Zamfirescu, Ion Gheorghe, Dragoș Vrînceanu, Mihai Negulescu (i-am transcris în ordinea cronologică a funcționării lor în cadrul acestui colectiv al redacției), ca să nu mai vorbim că atît în conducerea redacției cît și în alte secții lucrau și alți poeți sau critici cu aplicație remarcabilă pentru poezie. Fac această subliniere pentru că și prin această structură se asigură un registru cît mai larg al receptivității față de diversitatea de talente și orientări poetice, ceea ce și explică de ce a fost posibil ca într-un in-

Niculae Stoian

Continuare în pag. a 6-a

Un istoric al cuvîntului vorbit

Astăzi am plăcerea să scriu despre criticul și istoricul literar Victor Crăciun, un istoric și un critic literar în felul lui unic printre colegii săi. El e doctor în științe cu o teză despre „Scriitorii și Radiodifuziunea Română — O istorie a literaturii române la microfon". Este, pînă acum, singurul care se dedică, printr-o teză de doctorat — atît de specială dar și atît de necesară — cercetării istoriografiei din cadrul așa-numitei mass-media, adică a comunicării imediate cu cele mai largi mase. De altfel și în Europa sînt extrem de puține cazuri de scriitori, de critici literari, de ziariști care să se ocupe în mod constant de implicarea scriitorilor în fenomenul mass-media. În acest sens Victor Crăciun este un autor bogat în evenimente literare.

Bunăoară, cartea lui scoasă la Editura Uniunii Scriitorilor, *Cartea Românească,* numită „Articole vorbite", înregistrează principalele intervenții scriitoricești la microfon rămase necunoscute pînă în prezent, cum ar fi acelea ale lui M. Sadoveanu, T. Arghezi, G. Călinescu, Eugen Lovinescu, V. Voiculescu, Vladimir Streinu, Lucian Blaga, M. Codreanu, I. Minulescu, M. Sebastian, O. Goga, Tudor Vianu, Perpessicius și așa mai departe, lucru deosebit de prețios pentru istoria literaturii române. Un alt volum, „Manuscrise și voci", de asemenea foarte interesant, a-

RESPIRĂRI

dună, ca și celălalt, lucrări preluate din fondul de aur al Radiodifuziunii și Televiziunii noastre. La acestea se adaugă monografiile „Contribuții la cunoașterea Radioteleviziunii Române", „Teatrul radiofonic" precum și „Eminescu la Radio", altă cercetare inedită care, alături de cealaltă carte a lui, „Dedicații lui Eminescu", reprezintă o contribuție de un deosebit interes pentru istoriografia eminesciană, mai ales pentru felul cum Eminescu s-a așezat treptat-treptat în conștiința națională.

Evident că este și autorul altor studii de istorie literară. Dar ce vroiam să subliniez astăzi, că așa cum editura are un rol foarte important producînd obiectul așa-numit carte, așa cum ziarul este deosebit de important pentru că el produce comunicarea rapidă a informațiilor pentru mase, așa cum revista literară este un lucru foarte important pentru că ea este un atelier în care scriitorii de toate vîrstele își verifică pînă la publicarea în volum o parte a creației lor, experimentînd, Radioul și Televiziunea au o covîrșitoare importanță în comunicarea cu masele. De aceea vreau să subliniez însemnătatea studiilor lui Victor Crăciun care slujește cu rîvnă și cu hărnicie acest tip de comunicare, sprijinindu-o cu o cercetare temeinică, și, care, în felul lui, este un pionier ce deschide un început pentru viitoarea literatură despre mass-media.

Nichita Stănescu

Eugen Jebeleanu
Arena

Nepotriviri

Dar noi nu ne mai dăm seama
de nimic
noi care psalmodiem (pentru
cine ?)
O femeie a sburat dela al optulea
etaj
dece ? uite-așa
Avea doi copii, îi mai are...
Însă ei pe ea — nu.
Dece ?
Ca să te întrebi.
Oh, magicianule care înțelegi
toate,
ia-ți mașina cu pneuri de garoafe
și mergi în continuare
S'ar putea să ajungi departe
Eu trebuie să rămîn pe loc

cu ochii deschiși
Și, uite, îmi alunecă pe cămașă
lacrimi motorizate
Lacrimile celor care nu se mai
mișcă.

ANIVERSĂRI

Reabilitarea unei cărți uitate

O SUTĂ DE ANI DE LA MOARTEA LUI I. G. MASSIM

În urmă cu o sută de ani, în primăvara lui 1877, se încheia apariția celui mai complet dicționar etimologic și explicativ al limbii române : **Dicționariul limbei române de A. T. Laurian și J. C. Massimu.** Ultimul volum, al treilea, cuprinzînd **Glossariul** — adică termenii de origine non-latină — fusese întocmit în cea mai mare parte de Massim, într-un ritm atît de rapid, încît ar părea fantastic lexicografilor de azi, obișnuiți în principiu cu termenele fixe. În numai 6 ani (1871—1877) doi oameni au scris imensul dicționar de 70 000 cuvinte. Dar efortul trebuie să fi fost epuizant : la puține săptămîni după încheierea **Dicționarului,** I. C. Massim înceta din viață. O existență umană se încheia astfel, definitiv, pe o operă memorabilă, așa cum au vrut să facă, probabil, creatorii din toate timpurile. În cazul lui Massim, mort odată cu apariția **Dicționarului,** nu mai este vorba de o metaforă, ci de o realitate literală.

I. C. Massim nu a avut celebritatea și viața aproape aventuroasă a colegului său, Laurian : destinul a vrut ca numele lor să rămînă unite, ba chiar Massim să nu se definească decît în funcție de Laurian. Cu toate deosebirile de cultură și vocație, Massim a fost, totuși, un veritabil Laurian în gamă minoră : profesor, educat în aceleași condiții și fiu al aceleiași fantasme superbe a Latinismului, Massim a profesat latinismul mai temperat și mai lipsit de strălucire. Cu 15 ani mai tînăr decît Laurian, va muri însă în vîrstă de 52 de ani, înaintea celuilalt. Deși porțile Academiei i s-au deschis, cea mai mare parte a vieții a muncit, ca profesor anonim, în special la Gimnaziul din București. Dacă nu ar fi existat formidabila operă, **Dicționariul,** viața profesorului s-ar fi consumat în limitele perfecte ale mediocrității sociale, ca schemă pentru destinele personajelor din proza ce avea să prolifereze spre sfîrșitul veacului. Aceasta și deoarece alte două scrieri notabile ale lui Massim, o gramatică românească și o gramatică aromână — lucrare de pionierat în materie — au rămas aproape necunoscute, în ciuda valorii lor.

Dar **Dicționariul limbei române** rămîne nu numai un document al lexicografiei românești, ci și un monument al culturii noastre, în general. Ironie a circumstanțelor și nedreptate postumă : această operă excepțională, obiect de ironii superficiale, era cunoscută pînă de curînd mai mult prin giumbușlucurile inocente ale lui Odobescu **(Prandiulû academicû)** sau prin condamnările fără apel din manualele școlare decît prin valoarea sa intrinsecă.

Este meritul lui Mircea Seche acela de a fi restabilit adevărul și de a fi realizat prima analiză obiectivă mult-hulitului **Dicționar :** publicarea, în 1966, a rezultatelor analizei sale constituia, pentru un inițiat, o revelație copleșitoare. Ceea ce privirea lipsită de prejudecăți putea descoperi prin frunzărirea Dicționarului se afla confirmat de analize statistice. Avem în **Dicționarul** lui Laurian și Massim nu numai cel mai

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 7-a

IN ACEST NUMĂR : ● Contemporanii noștri : ● **Articole despre** ● **Șerban Cioculescu** ● **Al. Piru** ● **Dan Deșliu** semnate de Alex. Ștefănescu, Valentin F. Mihăescu, Mihai Coman ● **Poeme de Franz Storch în tradu cerea lui Vasile Nicolescu** ● Cronica literară : M. Ungheanu despre volumul **„Din clasicii noștri" de Edgar Papu** ● Viața cărților ● **Trei debuturi în proză :** ● **Aurel Antonie (prezentat de M. Ungheanu)** ● **Adrian Costache (prezentat de Gheorghe Suciu)** ● **Mircea Nedelciu (prezentat de Ov. S. Crohmălniceanu)** ● Poezii de ● **Vir gil Gheorghiu** ● **Mircea Micu** ● **Liliana Ursu** ● **Vasile Andronache** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Sport

cronica literară

Edgar Papu

„DIN CLASICII NOŞTRI"

Sub un titlu de aparentă neutră, **Din clasicii noștri**, se ascunde una din cele mai surprinzătoare și îndrăznețe cărți de critică apărute de la război încoace. Autorul ei, Edgar Papu, postulează prioritatea unor manifestări literare românești față de apariția lor în alte literaturi întorcînd pe dos o teză mai veche după care literatura română a fost un exclusiv produs al influențelor străine. **Cuvîntul explicativ** începe cu aceste rînduri : „Am dorit să relev aci cîteva ilustrări ale anticipărilor pe plan universal, care au avut loc de-a lungul secolelor în literatura românească". Capacitatea anticipativă a literaturii române este numită de Edgar Papu „protocronism românesc", concept pe care el îl opune aceluia de „sincronism românesc". După Edgar Papu cercetarea literaturii române, emancipată de locurile comune care-i îngustează orizontul referențial, duce inevitabil la concluzia existenței protocronismului, fapt dovedit, după cum o arată prefața, de concluziile comune ale mai multor cercetări literare independente. „În cadrul acestei acțiuni recente eu nu-mi pot revendica decît paternitatea formulei de **protocronism românesc** gîndită în opoziție cu ideea **sincronismului**, adică a năzuinței ce alimentează o conștiință retardatară". **Cuvîntul explicativ** devine manifestul noii poziții, fatalmente polemic, de natură a resuscita controversa în jurul sincronismului al cărui zelos susținător a fost pe vremuri E. Lovinescu, pe care însă Edgar Papu, semnificativ, nu-l citează. Obiectul cărții nu e polemica cu tezele lui E. Lovinescu ci semnalarea autonomiei capacității creatoare românești.

Este limpede că pentru Edgar Papu numeroase scrieri literare românești nu sînt debitoare influențelor sau modelului străin ci realizări proprii independente și anticipative față de multe modele și repere cunoscute. Edgar Papu nu susține nici un moment ideea absurdă că prin aceste întîietăți literatura română ar fi dat tonul în literatura europeană, ci altceva mult mai simplu și deloc pretențios: că judecarea literaturii române trebuie scoasă de sub controlul unor împovărătoare etichetări. Evident că o asemenea poziție reprezintă o primejdie pentru teoria lovinesciană a sincronismului cu întreg cortegiul ei de prejudecăți și iritarea unora la apariția unei noțiuni ca „protocronismul românesc" este în firea lucrurilor. Dar ceea ce este de examinat cu calm, fără a îngrămădi preventiv obiecții inutile, este cartea, analizele și studiile ei. Suita de studii ne arată că Edgar Papu n-a ajuns de la enunț la descoperirea faptelor ci de la fapte la formularea unei concluzii. **Din clasicii noștri** este alcătuită dintr-un șir de studii, care urmăresc, cronologic, fenomenul protocronismului. Prima dovadă i se pare criticului că poate fi procurată de **Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie.** Prima constatare este că sursele cărții nu sînt occidentale ci bizantine. A doua că **Învățăturile lui Neagoe** sînt operă de scriitor autentic, Neagoe reprezentînd tipul de **hombre secreto** al barocului. De aici distincția stilistică precisă între elocuția obișnuită și cea subtilă, de caracter abscons caracteristică barocului. Cu observația că Neagoe e în această direcție un înaintaș deși fără contact cu mișcarea literară occidentală. Explicația stă în circuitul valorilor la un moment dat de la est către vest, valori la care, ca om al răsăritului, Neagoe a avut acces mai devreme. Da, dar opera lui Neagoe nu e scrisă în limba română i se poate replica criticului, și nu aparține deci limbii române ! Nici **Elogiul nebuniei**, nici **Utopia**, răspunde Edgar Papu prevenind obiecția, n-au fost scrise în olandeză sau engleză, dar aparțin acestor două culturi deși au fost scrise în latinește. Am indicat desigur sumar etapele studiului despre Neagoe pentru a învedera că nu este vorba de apropieri întîmplătoare și nesemnificative ci de paralelisme și relații a căror plasare în epocă este precisă și al căror resort cauzal este scos la lumină. În **Dinamismul imagisticii lui Cantemir** preocuparea de artă literară este precumpănitoare, dar și ea ne conduce în cele din urmă la o concluzie protocronică. Edgar Papu decupează și analizează, din **Istoria ieroglifică**, acele aspecte care fac din Cantemir, oricît de paradoxal poate să pară, un pionier al romantismului. Criticul descifrează în singularul roman o viziune care amintește atmosfera preromantică și romantică a naturii sălbatice și sublime. Calea accesului către aceste semnificații este analiza probantă de text în fața căruia orice dubiu trebuie să cedeze.

Procedeul lui Edgar Papu este procedeul modern al traversării scriitorilor de altă dată cu ochiul educat de literaturile moderne. El citește cu alte cuvinte literatura română mai veche dinspre literatura contemporană, protocronismul fiind, în ultimă instanță, o consecință a acestui fel modern de a concepe lectura clasicilor. Citit, de exemplu, dinspre Eminescu, Cantemir își mai arată încă o dată fața romantică. Criticul descoperă un Luceafăr cantemirian încastrat în romanul său ieroglific. Este istoria Inorogului în care Edgar Papu identifică prefigurarea convingătoare a Luceafărului eminescian. Situația lui Dimitrie Cantemir, de prevestitor al romantismului i se pare cu atît mai mult autorului cărții **Din clasicii noștri**, indiscutabilă. Excelentă este și paralela **Treapta artistică a lui Negruzzi** în care Edgar Papu, mereu aplicat și nuanțat, demonstrează prin analize comparative de texte prioritatea și superioritatea artistică a nuvelei **Alexandru Lăpușneanu** față de realismul lui Flaubert. O anticipare, de artă și de cunoaștere, este descoperită în **Zburătorul** lui Heliade. Tema crizei erotice adolescentine este caracteristică, ne atrage atenția criticul, secolului nostru, „îndrăzneața indiscreție" a poeziei lui Heliade avînd un rol premonitor. Pline de finețe sînt analizele consacrate **Pastelurilor** lui Alecsandri, care, dincolo de orice țintă protocronistă, consolidează argumentat poziția privilegiată a pastelurilor în cele mai importante comentarii critice privitoare la poezia lui Alecsandri. La sfîrșitul articolului, Edgar Papu avansează această concluzie: „Cei mai mulți poeți și scriitori impresioniști europeni și-au însușit asemenea trăsături (impresioniste, n.n.) abia după ce s-a impus prealabil impresionismul în pictură. Momentul lor s-a fixat, deci, în ultimele două decenii din veacul trecut, cu o certă prelungire și pe la începutul veacului nostru. Alecsandri în **Pasteluri** este poate singurul care s-a dezvoltat ca atare nu **după**, ci **concomitent** și în parte **înainte** de momentul decisiv al **impresionismului** pictural. Probabilitatea de a se identifica într-însul chiar primul mare poet impresionist european nu rămîne exclusă". Acest primat estetic este el oare important? Au importanță clasamentele în literatură? Grăbitelor răspunsuri negative care se pot da acestor întrebări trebuie să le amintim că din perspectiva istorică a dezvoltării literaturilor chestiunea nu e neglijabilă și că punctarea ei ajută la o altă situare a scriitorilor și literaturii române. Foarte bogat este capitolul **Glose eminesciene**, în care ofensiva împotriva prejudecăților care însoțesc pe cel mai mare scriitor al românilor este operată deschis. Prima prejudecată atacată este aceea a lui Eminescu drept „romantic întîrziat". La cea mai superficială examinare istorică a evoluției scriitorilor în cadrele romantismului formula își dovedește insuficiența. Creația lui Eminescu e concomitentă, exemplifică criticul, cu aceea a lui Hugo. Pentru ce deci acesta din urmă ar fi un romantic plenar și poetul român un romantic întîrziat? Ascuțișul demonstrației se îndreaptă împotriva acelei „conștiințe retardatare", pomenite în prefață, vinovată de o aproximare plină de complexe a literaturii române. Pentru Edgar Papu, Mihai Eminescu nu este numai un mare și deplin poet romantic, caracteristic, demn de concurența cu oricare alt mare romantic, ci și un precursor al modernității. Citit dinspre simbolism versul eminescian își dezvăluie o încărcătură fonică specifică simbolismului. Iată un punct în care Edgar Papu se întîlnește cu N. Davidescu care dădea și el lui Eminescu rolul de prim simbolist al literaturii române. **Glosele eminesciene** au rostul să restaureze configurația artistică majestuoasă a poeziei eminesciene pe care aceeași „conștiință retardatară" nu îndrăznea s-o plaseze într-un context referențial și valoric care să-i evidențieze valorile artistice de excepție în planul literaturii europene.

Edgar Papu pune multă ardoare în direcția dezvăluirii anticipărilor literare românești, ceea ce dezvăluie cartea lui fiind o mare pasiune pentru literatura română pe care volumele anterioare nu ne-o făceau cunoscută. Evident, nu lipsesc nici notele excesive în linia demonstrării protocronismului, relația dintre **Craii de Curtea Veche** și **Ghepardul** are o notă ostentativă, dar ele nu anulează argumentele valabile atunci cînd ele există. Am enumerat cîteva din cele mai rezistente pentru ideea protocronismului. Cercetarea lui Edgar Papu depășește zona propriu-zis clasică și înaintează în spațiul literaturii române moderne, unde atrage atenția asupra modernității **avant la lettre** a lui Camil Petrescu ca și asupra unor trăsături moderne autonome ale Hortensiei Papadat Bengescu. Cartea este profitabilă atît în direcția demonstrației urzite cu erudiție și finețe de autor, cît și în planul critic propriu zis. Dincolo de orice polemică volumul **Din clasicii noștri** interesează prin îmbogățirea perspectivei estetice pe care o avem asupra literaturii române. Dacă acceptăm că înmulțirea punctelor de vedere vădește bogăția și disponibilitatea unei literaturi, putem conchide că în **Din clasicii noștri**, Edgar Papu face o superbă demonstrație a plurivalenței artistice a scriitorilor români. Citez aici, fără a mai insista asupra lor, eseurile despre Caragiale și Sadoveanu, care aduc unghiuri noi de vedere pentru opere care fac dificultăți exegezei. Edgar Papu nu se mulțumește însă ca E.M. Forster să strîngă la o masă atemporală pe toți scriitorii de care se ocupă. Punctul său de vedere este istorisit și el face totodată și o examinare a dezvoltărilor cultural-artistice. Tulburarea „conștiințelor retardatare" în fața demonstrației acestui primat este explicabilă. Cartea există și dacă teza ei poate fi teoretic contestată, realitatea analizelor face inutilă contestația. În fond, Edgar Papu urmează calea deschisă de G. Călinescu în istoria lui literară atrăgînd atenția asupra capacității de creație ignorate a românilor. Semnificativ este că G. Călinescu nu accepta nici el, alături de majoritatea marilor scriitori români ai epocii, teoria sincronismului lovinescian. Pe terenul astfel pregătit, Edgar Papu enunță adevărul protocronismului românesc nefăcînd altceva decît să consfințească printr-o titulatură semnificativ polemică o situație de fapt. **Din clasicii noștri** sporește rețeaua raportărilor literare anterioare, lărgește orizontul cercetării comparate a literaturii române, dîndu-i un sens nou, afirmă încrederea în capacitatea creatoare a scriitorilor români, ceea ce-i conferă, în actualul context literar, rolul unui fecund reper critic.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Vocație pentru proza scurtă

Rezerva critică ce planează de obicei asupra prozei poeților — anume, excesul de poetizare atît în ceea ce privește expresia cît și în ceea ce privește coerența și tensiunea filonului epico-analitic —, în cazul acestui volum semnat de Nicolae Neagu *) nu-și are temeiul. Surprinzător, avem de-a face cu o suită de schițe și nuvele în care, cum ar zice E. Lovinescu, dezideratul creației epice obiective tinde să fie mai peste tot suveran.

În principal, piesele ce alcătuiesc sumarul volumului **Întoarce-te să mai vezi** aderă totuși la două tipuri de narațiune relativ deosebite între ele. Astfel, **Funcția milostivă a roții** și **Clipa de margine** stau vădit sub tentația romanescului. Nu e deloc dificil de observat că de ambele dăți autorul dă la iveală adevărate schițe de roman. Formula este, și într-o situație și în alta, aceea a romanului cronică, a cărui acțiune se întinde pe parcursul unui cît mai mare număr de decenii. În **Funcția milostivă a roții**, ideea de cronică narativă se bizuie pe tehnica juxtapunerii unui anumit număr de „nuvele" biografice menite a recompune „romanul" familiei lui Stan al lui Vasile al Predei, țăran participant la răscoalele din 1907 și mort în împrejurări de un tragism grotesc. Capitolele narațiunii, ca atare, inclusiv titlurile (**Stan, Tudora, Petăr, Ghigu, Frații**) arată limpede că este vorba despre istoria familiei respective urmărită în evoluția destinelor membrilor care o alcătuiesc : tatăl, mama și cei doi fii. Trebuie însă arătat că ampla elaborație **Funcția milostivă a roții** nu este nici pe departe concludentă pentru reala înzestrare de creator epic a lui Nicolae Neagu. În totul, ni se oferă doar un simplu concept de roman, în care mișcarea epică propriu-zisă, definirea caracterelor, prin date psihologice particulare și prin incidente de viață revelatoare, absentează aproape complet.

Fără a ne putea elibera pe deplin de senzația că avem în față „rezumatul" unui posibil roman, **Clipa de margine** se impune însă prin evidenta tensiune a rememorării „timpului pierdut", prin acuitatea portretelor și, nu mai puțin, prin fluiditatea filonului narativ în care este încrustată cronica vieții norocosului și totuși atît de păgubosului negustor tîrgoviștean Constantin Atanasie.

Nu încape nici o îndoială că punctul forte al volumului îl constituie narațiunea de mică întindere, domeniu în care Nicolae Neagu se dovedește încă de pe acum întru totul stăpîn pe sine. Perspectiva asupra personajelor , amintindu-ne-o uneori pe aceea din proza lui Nicolae Velea (vd. suita epică **Dintr-un capăt în celălalt**), acum, este una disimulat naivă. Iar apetitul pentru „pălăvrăgeală", specific oralității de un fel special al prozei muntenești, în realitate este expresia unui mod cu totul serios de a da „ființă" personajului prin apel la „comedia limbajului".

— Ce faci, mă, acolo ? Ce tot biții ? îl întrebă Oică pe Dandu văzîndu-l prin geamul ușii, în camera de la drum, întins pe dușumea.

— Gimnastică. Ori n-ai mai auzit ce e aia ?

— Ba am auzit, mă, cum să n-auz ? Am și văzut. O dată, parcă, am și mîncat.

— Dacă ai și mîncat, atunci de ce mă mai întrebi ?

— Adică, ai vrea tu să zici, ce mă mai întrebi, mă, ca prostu' ?

— Pe asta de unde ai mai scos-o ? ! se miră, furios, Dandu întrerupîndu-și exercițiul.

— Îmi dădui și eu, așa, cu ideea, răspunse Oică, lasă.

— Lasă, consimți Dandu.

— Și-ți aduce ceva chestia asta ? vru să mai afle Oică.

— Ce să-mi aducă ?

— Știu eu ? Vreun chilipir, vreun beneficiu ? Cînd e vorba de oase rupte fără beneficiu parcă n-are nici un chichirez".

Cu rădăcini și mai adînci în tradițiile epicii muntenești (ne gîndim chiar la realismul psihologic, straniu și halucinant, din **În vreme de război** și **La hanul lui Mînjoală** de I.L. Caragiale !) schița **E bine că plouă** se înscrie, îndrăznim să afirmăm, în rîndul celor mai de seamă realizări ale „genului scurt" la noi din ultima vreme. Mirarea înspăimîntată prin care trece țăranca Mita odată cu neașteptata apariție a bărbatului ei (căruia, fiind socotit mort în război, cu mulți ani în urmă, îi făcuse toate cele necesare îngropăciunii) este redată cu excepțional simț de pătrundere psihologică. Îndepărtîndu-se complet de tentația analizei așa-zicînd pure, intelectualiste — tentație care altminteri nu-l ocolește întotdeauna —, prozatorul izbutește să spună tot ce este de spus în cuvinte puține, pe un ton absolut firesc și, de aceea, de autentică vibrație umană :

— „Tu nu mai m-așteptai ?

— Dacă te dăduseră mort, tu ce crezi ? întrebase Mita la rîndu' ei.

— Cum mort ? nu pricepuse Ion.

— Mort ca toți morții, ce mai întrebi ? Parcă n-ai ști ce e ăla mort, îl repezise femeia.

— Și tu ai crezut ?

— Adică de ce să nu crez ? Cu ce erai tu mai breaz ca alții care se prăpădiseră 'naintea ta și se zisese că s-au prăpădit și s-a adeverit mai pe urmă ?

— Și ce-ai făcut după ce-ai aflat ?

— Adică ce era să fac ? nu pricepuse Mita rostu-ntrebării. Te-am îngropat, adică numele, că pe tine n-aveam de un'te lua, ți-am făcut toate ale mortului și-am avut grijă de casă și de cîte-am avut ori am mai făcut. Asta e.

— Zi mai departe, ceruse Ion.

— Mai departe ce ? nu pricepuse Mita iar".

Nicolae Ciobanu

*) Nicolae Neagu : „Întoarce-te să mai vezi", Editura „Eminescu", 1977.

TELEGRAMĂ

IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE FRANZ STORCH

În numele conducerii colective a Uniunii Scriitorilor din R.S. România, din care faceți parte, Vă rugăm să primiți sincere felicitări, cu prilejul celei de a 50-a aniversări a zilei Dumneavoastră de naștere, calde urări de sănătate, viață lungă și fericire.

Vă urăm din inimă, cît mai mari și mai multe succese, în activitatea de creație literară și în munca obștească, pe care le desfășurați cu devotament și cu spirit de răspundere, ca reprezentant al literaturii de limbă germană, parte componentă și unitară a culturii umaniste-socialiste din patria noastră.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE TOVARĂȘE ALEXANDRU RALLY

Cu prilejul împlinirii a 80 de ani de viață, dintre care cei mai buni au fost puși cu devotament în slujba promovării unor opere de cultură reprezentative cu un pronunțat mesaj umanist, conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România Vă transmite sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea rodnică și nobilă pe care o desfășurați.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

TELEGRAMĂ

STIMATE ȘI IUBITE EUGEN FRUNZĂ

Conducerea Uniunii Scriitorilor din R.S. România are bucuria să Vă transmită un călduros salut tovărășesc, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viață, odată cu sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață lungă și fericire.

Îi urăm, din inimă, poetului cetățean cît mai multe succese în creația literară și în activitatea obștească, puse în slujba culturii socialiste din patria noastră.

La mulți ani !

Președinte,
GEORGE MACOVESCU

viața cărților

Dezbateri critice

● Cartea lui Al. Dima *) — cunoscut profesor de literatură comparată — este o însumare de scurte eseuri de largă inspirație tematică, unele publicate deja în periodicele de la noi sau de peste hotare, altele inedite. Claritatea ideilor, în spatele cărora se întrezărește fără ostentație rigoarea unui sistem teoretic, nu are nimic de pierdut în urma fragmentării formale. Dimpotrivă, o posibilă rigiditate este evitată în favoarea nuanțării gîndirii.

Punctul de plecare al volumului îl constituie dezbaterea utilă, didactică fără didacticism a modalităților și principiilor actului de critică, istorie sau teorie literară. Stilul colocvial, sobru și concis, fără digresiuni, trădează și el formația „universitară" a autorului.

Literatura comparată, de fapt o „știință" literară, este văzută de Al. Dima prin prisma nu a ultimelor noutăți, ci a celor mai pertinente cercetări. Concluziile sînt cîntărite cu multă obiectivitate reușindu-se o sinteză densă, personală, fără sofisticări de limbaj. Criticul distinge o **formă** a raporturilor dintre fenomenele literare (contacte directe, paralelisme și independență) și o **materie** a lor (temele, ideile, genurile și speciile, compoziție, stilistică etc). Obiectivul literaturii comparate este dialectica „unitate în diversitate" în care „tabloul unitar al literaturilor lumii" se conjugă cu „tabloul reliefurilor individuale". Problema valorilor, a perspectivei estetice și istorice („veșnicia și vremelnicia" artei) prilejuiesc luări de atitudine fundate pe umanismul culturii noastre socialiste. Argumentele sale sînt solide, problemele teoretice sînt întemeiate pe numele cele mai reprezentative, selectate cu zgîrcenie după criterii axiologice, însă cu o anume teamă de abatere de la „norma" devenită tradițională. Astfel într-un eseu notabil „Romantismul european" surprinde lipsa unor nume prestigioase ca A. Beguin, R. Huch, R. Wellek, fiind preferată lucrarea „clasică" a lui Paul van Tieghem.

Atît în istorie cît și în critica literară autorul pledează pentru o analiză obiectivă avînd drept criterii adevărul și judecata de valoare, considerînd critica nu un gen literar ci o „formă specifică a disciplinelor antropologice" clasificare ce, desigur, rămîne discutabilă. Fără a nega „creativitatea criticii", Al. Dima se ridică împotriva falsului impresionism și a finalității în sine. Un interesant articol dedicat — aparent paradox — importanței gustului estetic denotă structura clasică, echilibrată a criticului : gustului estetic subiectivist i se preferă o „medie a unui gust colectiv" fără uniformitate și absolutizare. Tradițiile creatoare ale criticii noastre, militantismul și realismul literaturii noastre sînt probleme generale îmbinate cu elegante medalioane critice (T. Vianu, F. Baldensperger, Ibrăileanu, Perpessicius, Mihai Codreanu) din care nu lipsesc nici sclipirile polemice. „Asupra criticii negativiste" este o adevărată „fiziologie" a criticului negativist, umoral, distrugător cu orice preț a obiectului său.

O problemă de o acută importanță, neglijată însă în dezbaterile mai largi, este cea a rolului deosebit al profesorului de literatură atît în cercetarea literară cît și în formarea tinerei generații. Întîlnim aici o altă constantă a lucrării lui Al. Dima — conceperea ei ca un răspuns concret la cerințele exprimate în Programul partidului, ancorarea ei în cea mai stringentă actualitate.

Scrisul său este o veritabilă pledoarie, chiar dacă împinsă uneori pînă la schematism, pentru dificila și adeseori ingrata muncă a cercetătorului care dispare în spatele operei pentru a-i evidenția valențele.

Prin tematica sa cartea lui Al. Dima se înscrie în domeniul nu prea des abordat de critica noastră (cu cîteva remarcabile excepții, A. Marino, N. Balotă, S. Iosifescu, E. Papu) al teoriei literare originale, al contribuției interpretative depășind complexul informației.

Dan Alexandru Condeescu

*) Al. Dima : „Dezbateri critice", Editura „Eminescu", 1977

Lirica „privirii"

● Peisajul liric al lui Miron Georgescu ia naștere ca o emanație a motivului privirii. Ochiul formează un fel de „arhiorgan" al percepției care închide în el și, în același timp, revelă un spațiu caracteristic. „Deschide, / mi s-a poruncit / sfîrșitul își are / rădăcinile în ochi / deschide, / Și privirea ta / acoperită cu ceață / și începuturi / va cunoaște lumina, deschide, / și vei afla / că umbra noastră / de care suntem legați / printr-o dragoste pură și vulnerabilă, / s-a luminat / deschide, / mi s-a poruncit, / și ochiul / nu s-a mai închis". Acest primat al vederii determină și un anume statut al relației cu realul înconjurător. Este vorba de asumarea „în lumină" a contactului cu obiectele, de un raport definit în primul rînd prin claritatea (fără a fi prețioasă) elegantă a contururilor și decupajelor. Într-o astfel de poetică a **materializării prin privire**, chiar cuvintele capătă densitate, consistență fizică : „Nu va trece mult / și voi veni / chiar dacă mă vei întîmpina cu o ploaie de săbii / și eu voi avea grumazul / apărat de cuvinte, / și silabele / îndulcite de strînsoare / îmi voi apăra pieptul, / și săbiile / vor rugini de spaimă / în fața cuvintelor, / nu va trece mult / și voi veni / chiar dacă voi fi așteptat / cu o flacără necuprinsă / și pustiită de nemurire, / și eu voi aprinde cuvinte / în vase de hîrtie / nu va trece mult / și voi veni / chiar dacă voi fi așteptat / ca o umbră de cuvînt".

Fără a se fi exercitat neapărat direct, există în aceste versuri o influență, fecundă, (prin „starea de grație" a metaforelor) a artei poetice, din „Clar de inimă" a lui Nichita Stănescu. Firesc, corelate cu motivul ochiului, sînt elementele fluide, aerul, apa, care împreună cu sunetele cuvintelor alcătuiesc o triadă poetică, să-i spunem a „imponderabilelor" : „Și te-ai prefăcut / în apă / și eu îți căutam plînsul în ploaie / și te-ai prefăcut / în aer / și pieptul spulberat / ca o păpădie de oase / se aduna în cîntece / și erai pămînt / și îți răsăreau / cuvintele / pînă la marginea / toamnei / și erai un cîntec / și eu rămîneam / fără cuvinte, / și te-ai prefăcut / în foc / și eu mă apropiam / de tine / cu o inimă de apă".

Fără a avea amploarea și profunzimea obsesivă, a unei viziuni, al treilea volum* al lui Miron Georgescu impune un autentic poet, cu un limbaj format, epurat de impurități, reconfortant prin grija pentru cuvînt, într-un moment saturat de inflația verbală a unui anumit gen de poezie.

Paul D. Antipa

*) Miron Georgescu : „Demnitatea ochiului", Editura „Albatros", 1977.

Un Cyrano de Bergerac modern

● După remarcabilul debut cu placheta „Maria" (1975) Gheorghe Azap confirmă speranțele puse în talentul său prin recentul volum *). Liniile profilului său liric nu au suferit modificări esențiale. El rămîne același petrarchizant sui generis, închinînd întristate cîntece de slavă unei (sau unor) iubite mereu inaccesibile. Asupra calității artistice a discursului poetic putem fi induși în eroare de aparența de glumă ieftină, de expresia s-ar zice, uneori cam „din topor", nepotrivită unor versuri. Autoironia oricît de „groasă" nu ajunge niciodată la nivelul „poantei" și al caricaturii din pricina unui geamăt lăuntric, a unei suferințe atroce, ascunse cu grijă, „ambalate" în badinerie, mereu perceptibilă totuși. Efectul estetic este dat tocmai de tentativa de a pune în surdină un țipăt tragic, pe de o parte, pe de alta, de incapacitatea de a-i masca realitatea : „Am fost nefericit, dar ce vă pasă, / Și-mi iau angajamentul să mai fiu ! / Iubesc o fată cultă și frumoasă ; / De dorul ei îmi trebuie rachiu" ; iar mai departe : „Și-atît, alean, fraților mă încearcă ; / Și-atîta plîns, / cu sare și clăbuci, / Încît mă pot plimba prin el în barcă ; / Să fac economie la papuci". A-ți lua angajamentul să mai fii nefericit, a declara că ai plîns cu sare și clăbuci atît de mult încît poți să circuli prin cascada de lacrimi eliminată — ca să împrumut stilul poetului — pentru a face economie la încălțăminte, iată, s-ar zice, o mostră de stil de prost gust, de glumă trivială, de autoșfichiuire, făcută, la nivel verbal, prin mijloace atît de rudimentare, prin directețea și brutalitatea lor, încît efectul estetic n-ar putea fi decît dizgrațios. Adevărul e exact contrariul. Gluma e tot timpul contracarată de sfîșierea lăuntrică, a cărei profunzime e egalată doar de tenacea tentativă a poetului de a o estompa. Mai mult, dimensiunile impasului sufletesc sînt indicate tocmai de îndîrjirea cu care poetul vrea să se persifleze pe sine. În versuri fluente, cu o curgere impecabilă, Gheorghe Azap se arată un trubadur trist, cu un glas cu totul aparte în lirica românească de azi, un Cyrano de Bergerac, a cărui elocință îl ajută tot timpul să cînte iubirea, niciodată să se bucure de ea : „Amoruri succesive și-ncăierări barbare, / (Din cauza Luminiței pierdui un premolar) / Era aievea totul ? Sau poate mi se pare / C-am fost așa de tînăr cîndva, și de ștrengar... / Moliia mea Adela ; colerică Monica ; / Pe cît de mare-i timpul pe-atîta-i de parșiv ; / Din jocul de-altădată nu-mi dăinuie nimica ; / Nici una lîngă mine n-ați rîs definitiv". Toate versurile, cu excepția ultimului, par a exprima o stare de amuzament, acesta însă e aidoma unei palme usturătoare, venite pe neașteptate. Glumețul își pune singur o oglindă în față, revelatoare de triste adevăruri. Oricît de acide, epitetele, („moliia" Adela, „colerica" Monica), nu pot dizolva bulgărele de amărăciune. Versurile citate mi s-au părut printre cele mai reușite. Multe alte exemple, de aceeași calitate, s-ar mai putea da din placheta lui Gheorghe Azap. Uneori însă, se simt maniera și riscul formulei adoptate de autor, neevitat nici în volumul de debut, se ivește și aici. Poetul se plasează, cum am văzut, printr-un fericit instinct artistic, la egală distanță, și de bufonerie și de melodramă. Alteori însă se optează pentru un pol sau altul, și prozaismul își face simțită prezența. „Viive exacerbe numai în aval mă / Îmbrîncesc prin beznă ca pe un pigmeu... / Lume, fie-ți noaptea nesfîrșit de calmă ! / Să contracareze nenorocul meu".

Victor Atanasiu

*) Gheorghe Azapu : „Bocceluța cu plăpînde", Editura „Albatros", 1977.

Sensibilitate și interiorizare

● Proza lui Franz Storch cuprinsă în volumul **Inginerul de gramofoane** * a fost definită ca **un roman al sentimentelor.** Al sentimentelor obscure datorită unei constante tendințe de interiorizare. În schițele lui Franz Storch se acumulează percepția selectivă a lumii, cu prelungiri și rezonanțe interioare. Nucleul epic al acestor scrieri este în ultimă instanță un pretext al unor trăiri subiective, după cum subiectivă este însăși însemnătatea evenimentului. Într-adevăr, literatura schițelor lui Franz Storch nu este o literatură a evenimentului, ci a sentimentului, a trăirii, de unde caracterul său în mare măsură intimist. Nu un intimism desuet, ci unul în care se insinuează nuanțe de mister. Sursa acestora este decupajul existențial. Se circumscrie astfel numai un nucleu — eveniment cu valoare particulară. Nedeterminarea, selectivitatea receptării (**Pașii; Cînd crește zgomotul în stuf**), deformarea ei marchează prin incertitudine însuși sentimentul (**Lumini scînteietoare; Silabe în vînt**).

Fiecare schiță privește dintr-un unghi lateral, un caz în fond banal. Semnificațiile lui sînt subiective, iar prezența lui ca subiect de literatură se legitimează prin aceea că „orice caz e în sine un caz special".

Există, la Franz Storch o anume pudoare, proprie firilor interiorizate, care îl face să evite unghiul frontal, privirea directă, determinarea precisă, drama în sine. De aici, deformarea prin selectare, a percepției, caracterul nedefinit, învăluirea. Drama sau decepția se fac simțite numai prin ecouri în această viziune cu efect filtrant, care pare să fie deziderul estetic al unui prozator cu o fire artistică meditativă și sensibilă.

De altă factură sînt povestirile, mai puțin umbrite, caracterizate printr-un registru diferit al percepției, mai impersonale și aparent obiective. Universul copilăriei, prezent adesea în povestiri (**Gigolo; Mingea galbenă; Inginerul de gramofoane**) implică alte drame, rezolvabile, limpezi. Diferența este evidentă și stilistic; fraza devine mai limpede, mai alertă, ritmul lent și învăluitor al schițelor este înlocuit de un altul, adecvat cursului evenimentelor. Evenimentul însuși nu mai este un pretext, ci un veritabil nucleu epic, păstrîndu-și iradierile subiective. Trăirea cedează însă în fața povestirii propriu zise, viziunea difuză se precizează, detaliile sînt diferit percepute, interiorizarea își părăsește rezervele.

Sînt două registre diferite ce implică ipostaze diverse ale sentimentului, ale trăirii, ale viziunii, transpuse la nivelul structurii compoziționale a prozelor și la nivel stilistic, două registre între care predominant pare a fi cel dintîi.

Sultana Craia

* Franz Storch : „Inginerul de gramofoane". (Schițe și povestiri). În românește de Elena Davidescu. Prefață de Constantin Chiriță. Editura „Kriterion" 1973.

Alchimia privirii

● Poezia Martei Bărbulescu din ultimul valum *), păstrează încă acea notă particulară de poematică a privirii, cu ochi deschiși spre lume prin lentila sufletului, lentilă care poate crea iluzii, dar acestea devin adevărurile retinei poetice. Poate prea obstinată și programatică această tentativă care sărăcește imaginea. Lumea nu-și modifică nici conturul, nici substanța, ci se resemnifică prin acest ochi care plutește destul de ciudat peste adîncuri și înălțimi cu o neobosită sete de zbor, care ar vrea să devină măsura timpului. Dar această trecere nu e nici blamată, nici resimțită ca amară, ea necăpătînd proporții simbolice ci însemnînd doar contopire, adică preluarea parcursului lumii într-o durată interioară dilatată, în care clipa poate fi un veac sau eternitatea.

Contopirea sufletului cu lumea înseamnă iubire. Seva universului formează o alchimie care aglomerează muntele și marea, cerul și pămîntul, codrul și cetatea străbună. Poate că această aglomerare, ușor ambițioasă, distruge unele note singulare care s-ar fi desenat altminteri mai clar, mai specific. Dar „alchimia" rămîne o metaforă interesantă, pentru că este mai degrabă o opțiune: „Acum, cînd copacii trădează / mantia cenușie, / muntele, / apele, / păsările, / cerul, / puful de păpădie / mă cheamă-ntr-o ciudată / alchimie !" (**Ne-ngăduită văpaie**).

Sigur, lumea are tainele ei pe care poemul ar vrea să le răstălmăcească în sensurile eterne: trecerea nu e definitivă, ea este o viitoare întoarcere, anotimpurile părăsesc pămîntul pentru a reveni mai pure, mai transparente. Cetățile țării însă rămîn și ele dau sentimentul perfectei posesiuni a unui timp pe care numai piatra îl constrînge, dincolo de zăpezi și ploi, de umbre și lumini: „Dacă te am pe tine sînt torent de-nălțare, / o zi născută spre a-ți urma făptura / cetăților, / munților, / apelor, / drumurilor tale / trecute prin lumina ochiului meu." (**Patriei**).

Sufletul pare a se modela după formele lumii și cînd ele sînt fragile, cîntecul e subțire și șoptit. Imaginea se ordonează fără energie, confesiunea este ca o desfacere de temeri spusă cu voce scăzută, și duioasă. Sînt aici și accente de luciditate și atunci poemul devine mai acid ca un regret simbolist, ca o certitudine a iluzoriului și iluzia e știută și acceptată ca atare. Și atunci sigur, doar ochii sufletului creează imaginea și jocul capătă o nuanță de tristețe pentru că orice joc se destramă: „Vederea este substanța / restul — simplu nume! / Vederea ochiului înaripat — / verdele ierbii / crescut din verdele lumii, — / vederea plecată / pe-o mare incendiată ! // Vederea este substanța / restul e simplu nume / Dar despre aceasta / n-am să-i vorbesc niciodată / orbului..." (**Vederea este substanța**).

Poezia are delicatețea și discreția imaginilor poate prea fluide ceea ce sigur privează tonul de o vigoare și o rezonanță deosebită dar oferă în cele din urmă o lectură reconfortantă.

Ioana Crețulescu

*) Marta Bărbulescu : „Invulnerabil. cursul lumii", Editura „Albatros", 1977

biografia cărților noastre

●Intrerupem seria de interviuri Biografia debuturilor prin care am incercat, intr-o manieră publicistică, a stabili o legătură firească și fructuoasă intre generații. Inaugurăm acum o serie și o formulă nouă de interviuri : Biografia cărților noastre **prin care incercăm să intrăm in actualitatea literară. Personajul principal al acestor interviuri nu va fi doar scriitorul ci și** Cartea. **Noua serie de interviuri se va ocupa de cele mai valoroase și semnificative cărți ale zilei, confruntind scriitorul cu propria sa carte, cu realitățile care au inspirat-o, cu critica, cu cititorii, in linia unei bune tradiții a spiritului critic.**

«proza este umbra umanității»

— D.U. — **Ce este deci succesul ?**

C. Ț. — Un loc comun al vorbirii spune că succesul este legea vieții... Cred însă că el nu-i atit legea, cit scopul. Legea vieții pare să fie efortul. Măreția naturii umane nu stă în succes ; ci în efortul ei dramatic și conștient.

D. U. — **Care sînt reacțiile unui om la succes ?**

C. Ț. — Ele pot fi de două feluri : ori de infumurare nemărginită ori de modestie ipocrită. In astfel de cazuri trebuie să faci un efort serios ca să restabilești echilibrul. Cel mai rău este să cazi în partea ailaltă, în falsa modestie, să tartufizezi, să ajungi un cuvios ipocrit. Cu ingimfarea e mai simplu : se vede.

D. U. — **Citind comentariile la cartea dvs. m-am gindit că, din păcate și din fericire, lectura critică nu poate fi un** instantaneu eternu, **o fotografie cu o expunere perfectă la lumină. Doar pictura are această însușire. Un tablou ca** Meninele **lui Velásquez e instantaneul perfect al unei lumi. Pinza aceasta înfățișează zece personaje, un ciine și pe însuși pictorul ei, pe Velásquez. E în ea istoria cu oamenii, obiectele și costumele epocii, cu relațiile ei politice, sociale. Sînt puse alături atitea perspective, de la cea a artistului la cea a copilului, infanta Margareta, de la cea a regelui și a reginei, reflectați într-o oglindă, pînă la aceea a personajului misterios ce deschide o ușă spre o altă realitate, în fine, de la însoțitoare la piticul și pitica monstruoasă, de la animal și pînă la tablourile de pe pereții încăperii. Totul despre o epocă se află între ramele acestui tablou : ținuta de aparat și imprevizibilele emoții, conflictele politice și ierarhiile sedimentate, imaginația și realul, mimesis-ul rece și obiectiv, documentar și ceremonial și cel inspirat, luminile și umbra, grotescul și speranța, firescul și insolitul, poezia și epica cea mai lineară. Și ceea ce lipsește din tablou vorbește despre lumea pe care o eternizează. Nimic periferic, parazitar, decorativ. Ați gindit** Galeria **ca pe un astfel de instantaneu etern, ca pe un roman total ce nu are prejudecata perspectivei unice ci, dimpotrivă, relativizează unghiurile privirii, ca pe un roman ce nu se teme de lirism și picturalitate, de geometria gîndirii ori de hățișurile spiritului, de luminile și umbrele unei epoci ?**

C.Ț. — Tot ce-ați spus dvs. despre tehnica lui Velásquez mi se pare foarte interesant. Tabloul despre care vorbiți poate fi o lecție bună pentru un romancier modern.

D. U. — **Spuneați mai demult într-un interviu că marea istorie aparține oamenilor de rînd. Or, toate drumurile romanului întîlnesc istoria și o asumă... Cred că romanul e genul cel mai democratic nu pentru că are cei mai mulți cititori. El neagă prin existența și problemele sale orice elitarism al perspectivei istorice, politice, artistice.**

C. Ț. — Romanul are misiunea de a restabili proporțiile exacte ale epocii la care se referă, — ideea e a lui Malraux. Prin aceasta, el este implicat direct în istorie, dar într-o altă istorie, imaginată, și la ale cărei resorturi mai ascunse participă adesea eroi inventați. Dar fiecare din acești eroi anonimi născociți cumulează nenumărate destine, gesturi, sacrificii ale așa-numiților oameni de rînd care nu au avut șansa de a juca un rol în prim-planul timpului lor. Romanul este receptacolul tuturor acestor vieți necunoscute. El culege și aduce în fața contemporanilor amprentele aproape șterse ale epocii dîndu-le o identitate artistică.

D. U. — **Sînteți regizorul, operatorul, scenograful propriei dumneavoastră narații într-un sens care ar face deliciul lui Jean Ricardou. Putem detecta inserturi, cadraje, prim-planuri și așa-numitele planuri americane. Astfel îngerul de cireș strangulat și care atîrnă cu capul în jos lîngă draperie ; voievodul decapitat (Brincoveanu) lîngă care așteaptă Chiril în piața „kilometrului 0..." subîntind o temă a vînătorii la care aș mai adăuga esențiala replică a lui Roadevin „eu nu trag în mistrefii solitari" ; jurnalul care găsit și citit arată ca un „vînat ucis" ; obiectele din casa Octaviei descoperite într-un salon de vînătoare ; pălăria de vînător a lui Spuderca al cărei șnur lipsă arată vechimea purtării ei ; ideea că e incorect să tragi în vinat din goana mașinii ; jocul Luisei de-a împușcatul lui Chiril ; apoi bizonii din epilog, unde se sugerează că pînă și obiectul vînătorii se schimbă de-a lungul epocilor, cînd apare „altă utilitate" ; există de asemenea, o temă a statuilor în carte, a idolilor distruși și a nevoii de ideal (iarăși Brîncoveanu) o temă axată pe universul cărții în care aș circumscrie editura, jurnalul, anticăria, sforăitoarele ediții ale poetului care scria** Trimbițele soarelui... **Toate acestea mi se par introduse în narație printr-un montaj subliminal, bine studiat. E vorba de unul din principiile constructive ale romanului, sau de un efect al lecturii ?**

C. Ț. — Mulți cititori și unii critici chiar mi-au mărturisit că o a doua lectură a cărții face să apară, surprinzător, unele nervuri ale naratiei care le scăpaseră la prima citire. Totul seamănă cu ecoul unor împușcături care mai stăruie în văzduh și după ce țeava armei s-a răcit. Textul, recunosc, este extrem de condensat... N-am avut ce face. Unii s-au plins de această țesătură prea des bătută. Dacă as vrea să fiu si eu răutăcios, as spune că n-am scris romanul ca să-i distrez. Și cînd cumperi o stofă de haină, după ce ai cercetat-o pe tejgheaua magazinului, faci un efort în plus și iesi cu ea, în prag, la lumina zilei, să-i distingi mai bine nuantele. Montajul subliminal m-a izbit cel mai mult la Tolstoi. Vă amintiți cum este pregătită sinuciderea Anei Karenina ? Leit-motivul acelui mos straniu care îi apare în cosmar...

D.U. — **„Proza este umbra umanității" ; „Coloana vertebrală omenească este cel mai grandios monument al naturii". Vreți să comentați aceste două definiții, prima făcută într-un interviu, a doua aparținînd** Galeriei ?...

C. Ț. — Sînt două definiții cinstite și pot să spun că nu mi-e rusine cu ele. Prin prima înțeleg însăși condiția romanului modern. (Stendhal vorbea de o oglindă purtată de-a lungul unui drum) **Proza este umbra umanității...** Hm, e o situație : oglinda devine umbră. Ce s-a întîmplat, de la Stendhal încoace trecînd și prin realismul socialist care și el își propunea mereu aceleași oglindiri, încît imaginea, prin abuz, devenind o schemă palidă, lua locul ființei adevărate ?... S-a întîmplat că experiența umană s-a îmbogățit de atunci enorm si că, prin avatarurile politicii și ideologiilor si prin teribilele încercări ale celui de al doilea război mondial, mai ales, proza s-a complicat si ea atît în subiect cît si în felul de a povesti, — s-a complicat în primul rînd substanțial, ea a devenit această umbră...

D. U. — **...a conștiinței ?**

C. Ț. — Firește... o umbră grea, aș îndrăzni să spun, a conștiintei, în înțelesul unei aderente profunde la existentă, la consensul comun al existentei. Cine își pierde umbra pierde consensul vietii (gînditi-vă la Chamisso si la eroul său). La fel si proza, al cărei subiect etern este omul, oricîte banalități s-ar fi debitat pînă acum pe tema aceasta. Dar si omul, nu-i așa ?, depinde cum este privit si cine aruncă asupra lui privirea. Umbra este profilul tău de pămînt, unic în specificul locului si pe care romanul, numai romanul, ca gen, il poate decupa, tăia, din realitate, creînd din mai multe destine astfel croite imaginea de ansamblu a epocii.

D. U. — **Cît despre acea coloană vertebrală care e cel mai grandios monument al naturii ?**

C. Ț. — Este o frază destul de retorică și nu lipsită de o anume contradictie internă. Să nu uităm că aceasta o spune Avram Pandelescu, procurorul distins si care merge frumos, ce-i drept, si își menține verticalitatea lui de principiu, dar care în practică, la un moment dat, „se spală pe mîini ca Pilat" — si e de înțeles, nici nu putea să nu imite gestul guvernatorului roman al Iudeei. Istoria a obligat de-a lungul timpurilor pe multi oameni de caracter să tacă si să astepte, tactic, cum a procedat si Pandelescu. Sper că acest personaj va fi mai bine înțeles de critică.

D. U. — **Pandelescu despre care copilul Izot vaticinează: „va privi și nu va vorbi"...**

C. T. — Exact. Mai putem noi să susținem, atunci în acest caz, că această coloană vertebrală, monumentul grandios al naturii, mai e dreaptă ?... Judecînd la scara mileniilor, da. Asta ar fi o viziune „macro". La scara generațiilor însă și a vieților particulare, a biografiilor însumate și care alcătuiesc miezul omenirii, din etapă în etapă, „monumentul" despre care vorbim prezintă fatale înclinări, devieri. Probabil că, altfel, ea s-ar fi rupt sau nici n-ar fi rezistat : probabil că astfel de înclinări trecătoare consolidează coloana exact ca o gimnastică ce te tine în formă și care nu-i neapărat suedeză : probabil că, ...dar cîte nu s-ar mai putea spune !... E paradoxul coloanei vertebrale omenesti — asa l-as numi, dar si aici există — de la tragedia greacă încoace dovezi avem destule — ceva măret.

D. U. — **Este locotenentul Ionel Roadevin un personaj neverosimil pentru epoca evocată în** Galeria, **cum s-a afirmat ?**

C. Ț. — Întrebarea dvs. îmi aduce aminte de o întîmplare petrecută cam pe vremea despre care e vorba în romanul meu. Un comentator de artă aprig a criticat un peisaj cu oi din Dobrogea zicînd că în Dobrogea nu există oi merinos (prezente pe pînză, păscînd), ci numai țigăi, sau invers. „Dar sînt oile mele !" a exclamat bietul pictor. „Nu contează !" replica dîrz criticul — documentează-te, arta trebuie să exprime realitatea, oi merinos (ori țigăi) n-au existat niciodată în Dobrogea — poți să te interesezi la ministerul agriculturii..." Ceva din Roadevin nu se poate să nu fi existat : nu putea să nu existe ; el va fi contribuit la devenirea politică si socială. Altfel cel ce a făcut observația, nici n-ar mai fi putut să scrie azi că n-a existat. Uneori se confundă realitatea cu arta, — confuzie pasională. Și totuși, cînd un personaj îți reușește — și Roadevin cred că e reușit — înseamnă că ceva din el, în epoca dată a existat. Ex nihilo-nihil.

D. U. — **Ați spus odată că „Echipa cu care trecem prin lume" este principala eroină a** Galeriei **Ea și memoria, ca secretară fidelă a echipei. Lucrul a fost remarcat și de critică. Există vreun personaj în contradicție cu această eroină generală a romanului care „trece prin lume" ?**

C. Ț. — Cred că da : Isac, nemișcatul, privind și ironic și neputincios lumea printre frunzele galeriei sale cu viță sălbatică. El nu participă la nimic fiindcă nu e în stare să se miște. Despre starea sa de imobilizare forțată s-ar putea discuta mai mult, — tot ce pot să spun pe scurt este că acest contemplator, fix în punctul lui de observație și ținînd în mîini firele atîtor evenimente, (de care-i străin) iese din cadrul și din dinamica povestirii, izolîndu-se oarecum de ceilalți. Cînd te referi la ceva — așa cum Isac, prin Chiril, se referă la istoria Galeriei, — nu mai poți să faci parte din acel ceva, tocmai din cauza distanțării. Tot astfel și un autor, scriind despre sine o carte, în spirit autobiografic, se detașează, se desprinde de ea prin simplul fapt al obiectivării. Încetezi să aparții, la un moment dat, acelui lucru sau acelei ființe pentru care ai ars cel mai mult, tocmai fiindcă ai ars.

D. U. — **Dar Axente ?... autodidactul ?...**

C. Ț. — Iacobinul ?... Am vaga senzație că el, cel mai revoluționar component al „Echipei", va mai juca un rol, cîndva... Regret că nimeni n-a amintit ceva despre porumbeii săi călători. Și am lucrat totul cu atîta migală !... Episodul l-am scris aproape zîmbind. Cineva, în timp ce scriam, m-a surprins odată zîmbind, crispat. Cînd zîmbesc astfel se pare că ceva îmi place, îmi reușește... Zîmbesc rar însă la masa de lucru. Dacă „ies" niște scene, asta mai mult din efort decît din plăcere. Dar Axente probabil va mai avea ceva de spus la nivelul anilor '77.

D. U. — **Îndrăgiți acest personaj ?**

C. Ț. — Da. Mă și alarmează puțin. Dar nu îndrăgești oare ceea ce te și sperie puțin ? Prin asta înțeleg ieșirea din dulcea rutină.

D. U. — **Ați avut vreun model pentru Axente?**

C. Ț. — Acum 25 de ani am cunoscut un croitor care lucra singur la el acăsă. Fusese pensionat de boală. Era un om de o intransigență de catir, un tip care vorbea ca la 1789. Aveam discuții aprinse. O încredere totală unul în altul. Ceva cu totul neobișnuit în epoca dată. Îmi lucra un costum de doc albastru. Nu era un bun croitor. Avea, pentru asta, prea multe idei. Cînd vorbea, ținînd minte, purta pe buze mereu fire de ață și mereu musca mărunt cu dinții din docul tare, în focul argumentelor. Cè discuții nemaipomenite am mai avut cu acest croitor intratabil ! Era albanez. A plecat în țara lui mai de mult. Porumbeii i-am luat din altă parte, din altă situație, ca și replica : „Putorilor, mai puneți și voi mîna pe-o carte !" E singura replică luată cuvînt cu cuvînt din realitatea auzită. Foarte curios, personajul Axente s-a concentrat, s-a adunat, s-a realizat cu timpul în jurul acestei replici reale. Cred că și în scris umorul declanșează cel mai bine energiile care participă la nașterea unui erou.

D U. — **Iar eu ascultîndu-vă sînt sigură că multe fraze din carnetul de note al dumneavoastră au intrat în roman, modificîndu-i din mers programul constructiv ca niște flash-uri care, îndreptate spre chipul cuiva, te obligă să-l vezi dintr-un alt unghi... Truța de pildă.**

C. Ț. — Și ea, cînd strigă, vrînd să-l salveze pe Chiril, la verificare : „E băiat bun, mă salută primul ca pe-o doamnă".

D. U. — **Mărturisești într-o convorbire anterioară că cel de al doisprezecelea capitol al cărții se vrea o confruntare modernă a bisericii cu lumea pămîntească, în speță cu un reprezentant al puterii de stat. Un fel de** Roșu și negru. **Si că el, acest capitol, unic ca perspectivă în literatura noastră, este cel la care țineți cel mai mult. Pentru că nu a intrat încă în atenția criticii, l-am rezumat selectînd următoarele nuclee : „Omul nu trebuie să fie rupt în două ;**

Dreptul de a porunci nu poate avea alt scop decît pe acela de a sluji ; Dumnezeu face, omul inventează ; Cel mai greu de inventat, de prevăzut este trecutul... Curajul simplifică și simplificînd purifică..." ce-ați mai putea adăuga ?

C.Ț. — Tin, într-adevăr, mult la acest capitol pe care-l consider o contribuție la extinderea tematică a prozei noastre. Înfruntarea Episcopului cu reprezentantul ministerului de interne putea să ducă într-o înfundătură (a narației). Adică să iasă ceva convențional, în două sensuri : fie o caricatură a Inaltului prelat (cum în proza mediocră, — mai ales în cea dintre cele două războaie, — s-a făcut des), fie o șarjă contra ofițerului din epocă (voie ar fi fost), prezentarea lui ca o brută. N-a ieșit așa, și aceasta este una dintre cele mai mari satisfacții ale mele. Cred că aici am reușit un tur de forță, fără să mă laud. Episcopul și ofițerul se înțeleg bine din cauza inteligenței și numai a inteligenței, lăsînd la o parte patriotismul serios implicat în discuție. Efectul tonic al acestui capitol...

D. U. — **...„șclipind ca niște odăjdii", cum a spus cineva.**

C. Ț. — ...stă în neîncrederea reciprocă a celor doi vorbitori, în pînda lor continuă dictată de propriile lor interese administrative ori ideologice — deși în subtext o simpatie între ei există. Așa se poartă doi oameni ce par inamici, din cauza condițiilor obiective, dar care din cînd în cînd își fac cu ochiul, în semn de liniștire, pînă ce pericolul trece, și discuția reintră în normal. În afară de aceasta, ca romancier român am un vechi respect pentru Biserica noastră ortodoxă, care a păstrat tradițiile limbii române și ale scrisului, precum și conștiința continuității poporului român. Am fost conștient, scriind acest capitol XII că deschid în proza de azi o altă perspectivă afirmînd aceste lucruri de bun simț, — dar afirmîndu-le. Peste tot în lume, virtuțile creștinismului — cinste, simplitate, omenie, adevăr, pace, înțelegere între oameni și popoare, modestie, curaj, spirit de jertfă — sînt și virtuțile lumii mai bune pentru care se duce lupta universală. Roadevin trăiește în cartea mea fiindcă a înțeles, în modul cel mai inteligent și mai dialectic, acest lucru important.

D. U. — **Spuneați despre** Galeria **că este cartea unei duble răbdări cu sine și cu timpul social.**

C. Ț. — Așa a ieșit. Vă rog să mă credeți. Așa a ieșit. Restul ar putea căpăta aerul unei laude de sine, oricît de sincere ar fi cuvintele.

D. U. — **Deviza înscrisă pe anticăria lui Brummer este „Fie ca învățătura ta să nu întreacă faptele tale". Ea pare să dea tonul întregii cărți, Lectura poate porni și de aici.**

C. Ț. — Legătura dintre teorie și practică este legea civilizației dintotdeauna ca și a viitorului. Cînd unul din termeni se dezvoltă fără să țină seama de celălalt se înregistrează teribilele fenomene ale distorsiunilor ideologice. O ia înainte teoria de dragul teoriei ?... Avem dogmatismul înghețat. Practica începe să se dispenseze de prospecțiile ideii și de învățătură ? Totul devine sărac, fără perspectivă, întunecat ca tunelul cîrtițelor oarbe.

D. U. — **Romanul poate să intervină și el în luminarea acestui raport. Dramele, conflictele mari de aici încep.**

C. Ț. — Romanul critică cu mijloacele sale aceste alienări posibile, El contribuie — deși nu direct — la reechilibrarea omului față de adevărul său și al fazei în care se află societatea în mijlocul căreia trăiește. Un roman care nu se opune (neantagonic) stărilor imperfecte ale unei anumite etape a societății, privită în mers, se anulează singur. Și în acest caz, al literaturii, învățătura nu-i bine să întreacă faptele...

D. U. — **Acceptînd ideea că lectura trebuie să aibă tot atîta curaj cît opera nelăsînd teritorii virgine în comentariu, aș vrea să vorbim despre generalul cu care se întîlnește Chiril și pe care îl zărește și Cavadia odată, ca martor. Pentru mine acesta poate fi un** momento mori, — **ceva ca umbra tatălui lui Hamlet. El poate fi și simbolul unei lumi apuse, nu ?... Textul permite toate aceste interpretări — dar cine e, totuși, generalul pentru Constantin Țoiu ?...**

C. Ț. — Dacă v-aș spune că nici eu nu știu prea bine cine este acest misterios personaj, poate că nu m-ați crede. El a stîrnit multe comentarii de culise, și ce m-a mirat totdeauna a fost certitudinea pe care, unul sau altul, o avea în raportarea generalului la o anume identitate. Un cititor candid a crezut că e vorba de un general român căruia îi place să se plimbe pe jos pe la Șosea — mi-a spus și numele. Am rîs. Exclus ! Nici vorbă. Ca să vedeți ce poate să iasă dintr-o biată fantomă pusă în mișcare !.., Altcineva mi-a zis : „Generalul este birocrația în general !" — referindu-se la faptul că planurile de luptă ideale ale personajului meu nu se potrivesc totdeauna cu situația concretă ivită între timp pe cîmpul de luptă. El ar fi Dogma, pur și simplu. Tolstoi, în **Război și pace,** are un capitol stufos despre hazardul luptelor pe care apoi istoricii îl ordonează punîndu-l pe seama unor planuri riguroase — dar asta **après coup.** Știu și eu ? !... Altul a spus că acest general ar fi multiseculara obsesie a invaziei. Mackensen ! Cîte și mai cîte... Pentru mine, acest general mult discutat a fost și cred că este o mașinărie epică bine articulată al cărei rol e să producă din cînd în cînd, prin apariiile ei neașteptate, și la momente cît se poate de oportune, o anecare emoție artistică, fie și obscură. Dar de ce apare el pentru ultima dată, și cu un martor, în sfîrșit, de față, după dărîmarea statuii, imediat după dărîmare ? — m-a întrebat un critic. De la un anumit punct, nu mai putem fi stăpîni pe propriile noastre născociri. Ele ne scapă din mînă și încep să comită gesturi cu un înțeles care încetează de a mai fi al ficțiunii și care înțeles — pentru noi toți și în chip fericit pentru noi toți, scriitori și cititori — aparține direct istoriei.

D. U. — **Caracterul sintetic, concentrat, al prozei dumneavoastră,** forța discretă **a ei rezidă și în capacitatea de formulare memorabilă. Cunoașterea unei epoci se poate face prin sute de pagini, dar și prin expresii ca aceasta, luată din romanul dvs. : „Păcatul originar devenit politică de stat".**

C. Ț. — Da, aceasta este o formulare fericită și care va rămîne, cred. Critica — am mai spus — s-a învîrtit în jurul acestei formulări fără s-o comenteze, din timiditate poate. Așa mi s-a întîmplat și mie odată cînd făceam armata. Bucătarul adusese marmita cu fasole pe cîmpul de instrucție, vara, pe 36 de grade. El ne-a trîntit cu polonicul lui în gamelele întinse porția de fasole fierbinte. Muream de foame și, timp de aproape un ceas, culcați în iarbă, am privit ca-n mitul antic, gamelele care abureau. Stam și ne uitam la ele flămînzi, fără putința de a ne atinge de conținutul prea fierbinte — nu aveam linguri. Ne lipsea lingura ! Referința directă. Această situație, comică în fond, m-a urmărit mult timp. Prin formularea amintită înțeleg orice fel de dogmatism absolut care se folosește de spaima ancestrală și primitivă din om (vecină cu ceea ce fanatismul religiei a întreținut cu bună știință în conștiința umană) pentru a o domina și subjuga, un fel de extaz (profitabil) născut din frică. Interesant este faptul că marii politicieni dogmatici ai omenirii au fost și niței teologi. Generațiile tinere de la noi de astăzi nu prea înțeleg aceste cuvinte. Formularea mea a devenit, cu timpul, aproape esoterică, și esoteric devine totdeauna, în orice doctrină, ceea ce se înstrăinează de firescul uman. Sînt cuvinte pe care ar fi putut să le scrie mulți scriitori români de talent.

D. U. — **Spuneați la Conferința scriitorilor că „Romanul românesc din ultimul deceniu a legitimat estetic societatea noastră aflată în plină mișcare".**

C. Ț. — Există în fond, așa cum spune Ortega y Gasset, o „justificare prin estetică a națiunii". O critică, acceptată, asupra societății, dovedește tăria și viabilitatea societății.

D.U. — **Deci, ce semnificații are actualul moment atît de favorabil prozei românești contemporane ?**

C. Ț. — O proză bună înseamnă libertate individuală și socială. O proză captivantă înseamnă democrație, deci diversificarea stilurilor și a gusturilor. Proza, gen de largă audiență, angajează destinele marilor grupuri umane, și de felul cum este ea concepută, depinde și cultura națiunii ei. După romanele unei țări se poate judeca starea acelei țări, civilizația, stadiul ei de dezvoltare, comportamentul uman, relațiile între oameni. Interesant este că romanul, cu cît măgulește mai puțin pe cititor, cu atît se bucură din partea lui de mai multă stimă și audiență.

D. U. — **Citind** Galeria **m-am gîndit la Bulgakov. Ce credeți despre** Maestrul și Margareta ?

C. Ț. — Bulgakov este un mare scriitor. El face parte dintre scriitorii străluciți care vin în sprijinul unei idei din romanul meu, anume că marea artă narativă a omenirii va renaște în Est. Forțe spirituale intacte și o experiență de viață foarte densă, singulară, sînt mijloacele acestei înfloriri. Bulgakov forța calea democratizării.

D. U. — **Platon spunea că pictura este o artă a muțeniei. In** Galerie, **dialogul se împletește cu tăcerea, dezvăluirea cu ascunderea efectelor. E legitimă o interpretare a picturalității, nu ca atare, ci ca un discurs al tăcerii ? În motive epice ca cel al morunului răstignit sau al încinerării lui Brummer, cînd acesta reînvlind parcă în cuptorul încins pare a striga ceva, avertizîndu-l pe Chiril asupra unei primejdii ?...**

C. Ț. — Tot Ortega y Gasset în studiul asupra lui Velásquez, la care v-ați referit și dumneavoastră la începutul convorbirii noastre comentează astfel definiția lui Platon : „În timp ce poezia este declarație, pictura tace". Și în continuare : „Cum însă, pe de altă parte, pictura înfățișează chiar obiectul și nu o referință verbală la el, cum o face poezia, nu există nici o altă artă cu o contradicție mai pregnantă între lucrul evident și cel trecut sub tăcere". În romanul meu, Cavadia făcea, dimpotrivă elogiul muzicii ca artă desăvîrșită a construcției deplingînd faptul că prozatorii români din epocă erau mai mult picturali sau pitorești, folosind în mod excesiv culoarea în dauna construcției... Dacă privim însă pictura cum o face filosoful spaniol extrapolînd definiția platoniciană atunci da, ea poate fi o știință a compoziției iar **negrăitul** (sau tăcerea concentrată într-un tablou) poate fi un **discurs** nezis. Dar asta ține de un lucru mai simplu : de tehnica sugestiei și de o anume simbolizare a lucrurilor. Într-adevăr, morunul răstignit de poarta bisericii lipovenești poate fi un astfel de tablou sugerînd sacrificiul, poate ideea iertării, sau cine știe ce ideal moral compromis (nici eu nu știu prea bine, dar asta e de fapt rostul sugestiei, să plutească în vag, iradiind înțelesuri multiple).

D. U. — **Brummer ?**

C. Ț. — Da, alt tablou posibil, cînd anticarul arde în cuptorul crematoriului și cînd în vîlvătaia atîtată el se ridică brusc cu gura contorsionată, țipînd parcă, la ucenicul său, la Chiril, cum ați spus, punîndu-l în gardă, să fie atent, să nu i se întîmple nu știu ce, (ce i s-a și întîmplat, mai pe urmă, spre finalul cărții). E o anticipare **studiată,** pusă dinadins la locul ei ca o pată teribilă într-un tablou mai mare, cu o funcție a ei în construcție. Iată **tăcerea** de care pomeneați. Discursul nezis, dar prezent în subtext.

D. U. — **Cum situați** Galeria **dvs. în „galeria" prozei de astăzi ?**

C. Ț. — Valoric, de poziția cărții mele răspunde, firește, critica. Verdictul final însă îl dă publicul care este timpul înșirat pe generații. Eu nu pot să zic nimic aici si dați-mi voie să mă abțin. Ce pot să fac eu, cel mult, e să mă situez printre confrați, printre prozatori. Încep prin a spune că, fără ei, nici nu aș fi existat, iar cartea mea ar fi fost mai rău scrisă sau poate că n-ar fi fost scrisă deloc. Scriu **contra** lor, scriind de fapt pentru ei și pentru evoluția prozei noastre. Primii care înțeleg acest lucru sînt înșiși ei, confrații mei, de la care cîștig tocmai diferențiindu-mă de ei tot astfel cum și ei — sînt sigur — se diferențiază, scrîșnind frumos și salutar, de felul meu de a privi lucrurile. Fără D. R. Popescu și fără lumea fascinantă a ciclului său epic, m-aș simti — scriind — mai sărac. Fără farmecul și arta de a spune a lui Fănuș Neagu, m-aș plictisi în singurătate. Fără Buzura, literatura mea, ca problemă, ar fi mai superficială. Eugen Barbu pictează somptuos epoca **Principelui,** puțini scriitori cunosc ca el limba română. Bănulescu, stăpînul Dicomesiei, îmi retrezește fiorul cîmpiei, dacă mi se întîmplă să-l uit. La Bălăiță, mă încîntă savoarea scrisului. Marin Preda e Marin Preda. Ca oameni, noi putem să ne detestăm cordial, uneori, se-ntîmplă ; dar cînd rămînem singuri, la masa de scris, valoarea celuilalt sună ca o alarmă, iar lupta, necesară, începe...

Doina Uricariu

virgil gheorghiu

Cîntece finale de faun

III

Driade-n salt şăgalnic mă-mpresoară,
Stirnindu-mă la joc copilăresc.
Nevolnicia mea le infioară
Şi-s tot mai vii pe cît mă cumințesc.

De subțiori cu grijă mă aburcă
Lipit de șoldul lor într-o strinsoare
Purtat is spre un cring unde se-ncurcă
In drum spre ape, noateni și mioare.

IV

Cu toate sînt mirate de-un fluture pe-aproape
Ce-aripi își zbat în tremur ca după
somn pleoape.

Le-aduc și pești din valuri cu solzul lucitor ;
Pe sini plimbindu-i, strigă și rid de forma lor.

Aleg berbeci din turmă și-i trec la sărutat
Pe locul de cornițe cu virful ridicat.
Iar eu le-arăt polenul albinei zburătoare
Purtind pe-ntinsuri floarea de vară viitoare.

VI

Între cosașii foșnitori, în salt,
Igu baia mea de liniște și boare.
Căzînd incet pe pieptu-mi de răcoare
Se stinge-o stea de vară din înalt.

Secă prin codri albia de șoapte,
Și viața-mi pare stinsă pînă-n zare.
Aici într-un ungher m-ascund în noapte
Uitat de-a lumii tînără suflare.

vasile andronache

Ca un nufăr buimăcit de valuri
Cînd de rădăcină vîntul cu pumnale străvezii
l-a desfăcut

N-o să-mi pună nimenea căpăstru
Dacă între maluri voi dormi
Arca trupului plină de ginduri
Înspre veșnicie va visli

Vezi pe ape luna cum urzește
Poduri și barcaze aurii
Toate-s pentru cel ce îndrăznește
Să înoate între maluri
Spre imaginare stelării

Templul unei perle

Tu floarea mea de suflet prin nașteri învechită
Am să te scot și-am să te-arăt iar lumii
Ca pe-o icoană proaspăt zugrăvită
Chiar dacă birfei țintă mă fac unii

Eu știu că perla-n templul mării
Pe răni coase lumina se-mplinește
Deasupra pescărușii fac larmă-n unghiul zării
Scufundătorul vine o saltă și lucește

Te-oi face-un înger pur
Cu noaptea șiroindu-ți pe spate-n chip
de plete
Și-n ochii tăi căprui voi readuce marea
Și-un chiparos stelar să o desfete

Copiii fi-vor constelații pentru veșnicii
Iar tu o arcă plină de dor ce o contemplu
La brațul meu vei trece și prin fii
Vom mai zidi pentru urmași un templu

Chipul tău în amintire se ivește

Chipul tău în amintire se ivește
Ca o zugrăvire de lumină
Cine o icoană ponegrește
Pentru veșnicie s-a umplut de vină

Tinerețea e sub stele-armoniu
Care plăzmuiește melodii
De se strică frumuseței boiul
Alte frumuseți vor răsări

Vina mea e că iubesc în van
Galopind în lume o nălucă
Și știu în mine cîntă un bitlan
Noaptea dorm ca luna pe-o ulucă

Lumești semne se topesc și dusă-i
Clipa cînd povestea a-nflorit
Tu țineai în mîini năframa și iubirea
Doar sub fruntea mea s-a-nveșnicit

Poduri și barcaze aurii

M-avînt de-a-notul după nuferi
Noaptea pe un lac necunoscut
De desubt își doarme somnul
Alt înotător care-a pierdut

Eu oricum sînt între maluri
In puterea brațelor și n-am trecut

DEBUT

aurel antonie

moara...

● Deși Aurel Antonie nu publică pentru prima oară, ținem să marcăm începuturile lui literare cu acolada unui cuvînt însoțitor. Noul venit e înzestrat în direcția unei proze în care realul face casă bună cu fantasticul. Șarja pe care o publicăm mai jos e susținută de știința concentrării stilistice, a evitării efectelor de prisos. Fecunda ambiguitate a parabolei vorbește de la sine despre maturitatea mijloacelor lui artistice. Rămîne ca talentul lui Aurel Antonie să se verifice și pe alt teren decît cel al prozelor simbolice, parabolice. Datele reușitei le are, restul depinde de fermitatea vocației lui.

M. Ungheanu

Moara în care fusese instalată editura era plină de șobolani. De fiecare dată cînd se așezau la masă, cei doi editori aveau mari dificultăți cu ei, întrucît erau deosebit de îndrăzneți și făceau adevărate salturi acrobatice pentru a le smulge din mină bucăți de pîine. După terminarea mesei, cel mai în vîrstă dintre editori îl ruga pe celălalt să meargă pînă la scriitorul acela și să vadă poate totuși a scris ceva întrucît editura era în criză de manuscrise. Tînărul strîngea resturile mesei și punindu-le într-un rucsac vechi care se pare că prinsese toate războaiele lumii, pornea cu pași repezi să urce dealul din spatele morii. Spre prinz ajungea la scriitor care locuia de cealaltă parte a dealului.

În casa scriitorului se intra pe o fereastră scundă întrucît acesta își zidise într-o noapte ușa. Zicea că a reușit să prindă o muză înăuntru și că de cînd zidise ușa îl bîntuia o inspirație grozavă. Discuțiile dintre cei doi aveau mai mult caracterul unui monolog al editorului punctat de gîngăvitul scriitorului care era bilbiit. După cîte se părea devenea bilbiit în preajma editorului, întrucît, după afirmațiile lui, în lipsa acestuia vorbea foarte curgător cu sine însuși și cu muza lui. Tînărul editor avea o vagă bănuială că și muza respectivă e bilbiită, sau ar fi posibil să existe o muză a bîlbîielilor. Cert este că o discuție cu scriitorul dura exasperant de mult și editorul pleca epuizat și transpirat, ducînd cu el un unic și invariabil răspuns. Scriitorul era în plin proces de creație spirituală și bineînțeles că nu a început să aștearnă pe hîrtie. Îi explica apoi prin semne și bîlbîieli că munca aceasta a scrisului pe hîrtie o consideră nedemnă cu menirea lui de a crea în spirit cele mai nemuritoare opere. Apoi îi promitea că atunci cînd opera pe care o concepea va fi gata, va face un efort intelectual și o va scrie. Asta pentru că editorul este foarte simpatic și-i aduce zilnic cîte ceva de mîncare în rucsacul acela care deși este foarte ponosit pare deosebit de încăpător și util. Editorul îi lăsa resturile mesei de dimineață și în timp ce scriitorul, cu ochii sclipind de foame, începea să mănînce, el cotrobăia prin casă nutrind speranța vagă că ar putea găsi ceva manuscrise. Din păcate în toată casa nu se găsea nici un fel de hîrtie, nici scrisă nici nescrisă și nici vreun instrument de scris. Totul părea absurd și dacă ar fi fost după el ar fi plecat în căutarea unui alt scriitor, dacă mai există și alți scriitori în afara acestuia, întrucît acest maniac zidit în casă cu muza lui, bîlbîiți amîndoi...

Pleca țopăind pe geamul care scăpase nezidit și spre seară ajungea la editură unde punea masa și aprindea felinarele. Bătrînul îl privea scrutător fără să-l întrebe nimic. Avea probabil semnele lui care-i spuneau că nici astăzi nu vor avea nimic pentru editură.

Zilele la editură se scurgeau întregi și fericite după același ritual pașnic, cînd, într-o dimineață, în timp ce se desfășura lupta tăcută și încrîncenată cu mîncarea și cu șobolanii, cineva bătu în oblonul de la fereastră. Bătrînul, lăsîndu-și mîncarea la discreția șobolanilor, ieși afară. În fața ușii un poștaș mărunțel îi întinse un plic :

— Aveți o scrisoare din S.M. de la un scriitor, unul K. Apoi sări pe bicicletă și plecă. Bătrînul intră fericit înăuntru și făcînd loc pe masă deschise cu mîini tremurînde plicul. Înăuntru erau vreo douăzeci de poezii dactilografiate la două rînduri.

Editorii își începură plini de rîvnă munca. Începură să trieze materialul după formatul poeziilor, după culoarea colilor de hîrtie sau după transparența lor. Munca de triere, reluată încontinuu după alte și alte criterii, dură pînă seara.

A doua zi fură sculați de poștaș care le aduse un colet :

— Domnilor editori scriitorul K. vă mai trimite cîteva manuscrise ! Apoi încălecă pe motocicletă și plecă.

Fericiți, editorii deschiseră coletul. Înăuntru erau manuscrise. Un maldăr impresionant de manuscrise dactilografiate la două rînduri. Începu ritualul trierii materialului. După lungimea poezilor, după numărul de rînduri de pe fiecare coală, după inspirația de moment și după o infinitate de alte criterii. Pînă seara ajunseră la concluzia că le trebuie un raft și hotărîră ca a doua zi să-și înceapă munca de editori prin construirea unui raft.

Raftul nu avu norocul să fie construit întrucît în dimineața următoare apăru un camion, care trîntind două lăzi pline cu manuscrise dispăru într-un nor de praf. Renunțînd la raft, editorii măturară una din magaziile vechi ale morii și traseră cele două lăzi înăuntru. În zilele următoare, zeci de camioane cărau lăzi și containere tixite cu manuscrise și toate trimise din S.M. de la scriitorul K. Editorii erau copleșiți.

Cînd nu mai avură unde să îngrămădească sutele de lăzi care amenințau să se prăbușească peste ei în spațiul îngust al morii, sosiră cîteva camioane cu muncitori însoțiți de un inginer. Acesta le povesti că o fundație internațională finanțează editura pentru a se pune la adăpost aceste manuscrise de o inestimabilă valoare.

În două săptămîni în jurul morii apăruse un adevărat orășel în plină construcție. Antrepozite imense complet mecanizate și automatizate preluau și triau lăzile și containerele aduse de sutele de camioane ce rulau zi și noapte pe autostrada ce fusese construită.

Peste încă o săptămînă începu construcția unei căi ferate întrucît capacitatea camioanelor devenise insuficientă. Cînd calea ferată fu terminată, cu primul transport de manuscrise sosi și un calculator electronic însoțit de specialiști. Calculatorul instalat într-o clădire specială, furniza în orice clipă date despre locul de depozitare al fiecărui manuscris. Întregul deal fusese tăiat în trepte și placat cu depozite deservite de un sistem complicat de lifturi și benzi rulante dirijate automat de calculator.

La rampele de descărcare soseau cam douăsprezece trenuri pe zi, dar se pare că erau insuficiente întrucît începu să se discute necesitatea instalării unui pod aerian care să preia o parte din containerele care suprasolicitau calea ferată.

Tocmai cînd se începu construcția aeroportului încetă sosirea manuscriselor. Din S.M. nu se mai trimitea nimic. K. nu mai avea manuscrise sau nu mai voia să le trimită la această editură. Cîteva zile benzile rulante și trenurile continuară să meargă goale în virtutea inerției, dar apoi fură oprite de calculator. Peste labirintul acela de antrepozite și manuscrise se așternu o tăcere nefirească. Șobolanii, care de la apariția manuscriselor dispăruseră cine știe unde, reapărură și începură să ia în stăpînire noile construcții.

Într-o zi, cam în vremea prînzului, cînd cei doi editori stăteau la umbra morii și priveau copleșiți uriașele depozite, se apropie de ei un om obosit de drum și cu o figură tristă.

— Eu sînt K. spuse omul oprindu-se lîngă ei. Scuzați-mă că sosesc atît de tîrziu, dar, deși există cale ferată, pe aici nu circulă nici un tren și am fost nevoit să vin pe jos. Acum cîtva timp v-am trimis cîteva încercări literare dar se pare că nu v-au plăcut întrucît nu m-ați publicat. Și vă dau dreptate să fiți atît de exigenți întrucît nimic din ceea ce v-am trimis nu are valoare. Acum v-am adus adevăratul manuscris ! Și scoase din buzunar cîteva coli de hîrtie prinse cu o agrafă. Aceasta este chintesența a tot ceea ce am scris. Vă rog să-l citiți. Cred că merită publicat ! Și K. îi întinse bătrînului manuscrisul.

Bătrînul editor îl luă și răsucindu-l pe toate fețele i-l dădu tînărului. Acesta se jucă puțin cu agrafa cu care erau prinse hîrtiile și apoi i-l restitui bătrînului ridicînd din umeri.

— Domnule, spuse editorul restituindu-i manuscrisele lui K., vă rog să nu vă supărați, dar noi nu știm să citim.

DEBUT

adrian costache

podul

Cam în același timp cu Mircea Nedelciu ne-a adus primele proze în redacție și Adrian Costache. Îi publicăm acum în acest număr, cu regretul că nu am putut-o face mai devreme.

Adrian Costache dovedește o stăpînire sigură a frazei și o adecvare a stilului la subiect, lucruri care ne fac să presupunem un exercițiu mai îndelungat pe manuscris. Subiectele sale nu sînt „căutate" și nici banal anecdotice. El țintește, din capul locului, la proza obiectivă. În unele pasaje se simte un abur din pagina lui Faulkner, ceea ce nu-i deocamdată rău, pentru că simțul său artistic cumpănit, cum bănuiesc că-i este și firea, îl aduce repede în făgașul propriu. Sper că Adrian Costache (mi se pare, profesor într-unul din satele bărăgănene) va intra în scurt timp în rîndurile tinerilor prozatori de calitate pe care s-a străduit să-i lanseze revista noastră. Îi doresc să izbîndească.

Gheorghe Suciu

Val nădăjduia să scape nepedepsit de astă dată. Reușise în ultimul moment să alunge vițele afară din vie și le gonise pe muteste în vale, la Durduci...

Dar chiar în clipa în care el ieșea din via lui Moga — sărise gardul de cătină — în fața ochilor, pe potecă, se zărea Ludu. Ședea în mijlocul drumeagului cu o mînă înfiptă în șold și cu cealaltă rezemată de gîtul toporiștii. Cînd vorbise, mîna nu mai fusese rezemată ci strînsese brusc toporîșca, într-o mișcare convulsivă și necontrolată și lui Val i se făcuse frică.

— De ce n-aveți, mă, grijă de vite ? zisese Ludu și-l fulgerase cu privirea... I-ați mîncat via omului !...

Val primise cuvintele din față, încremenit și cu capul în jos. Un glas de iertare se auzea undeva înăuntru lui, clipocind ca o apă ce nu se vedea, dar nu fusese în stare să zică nimic. Toată bucuria și liniștea lui pieriseră de parcă ar fi fost doar o umbră de nor ce trecuse o clipă pe deasupra locurilor, zburînd fără zgomot. În aceeași secundă începuse să se gîndească la pedeapsa care-l aștepta, căci Ludu avea să urce în sat și să se oprească la ei în poartă.

„Vezi, mă, că ăla micu al tău și cu ai lui Vraciu au mîncat cu caprele toată via lui Moga !"...

„Vine el acasă !" auzise Val de undeva de foarte departe glasul tatălui.

Dar deși auzise toate vorbele pe care avea să le spună Ludu și apoi și pe celelalte, ale tatălui, amenințătoare, dure , și ele îl apăsau înăuntru lui ca o greutate închisă, zăvorită, el nu mai mersese mai departe cu gîndul, nu-și mai închipuise pedeapsa care i se cuvenea, și durerea pedepsei — el și durerea și-o putea închipui — fiindcă pe sub gene văzuse în vale crestele Durducilor și ele deodată îl eliberaseră. Bucățile masive de granit erau așa de singuratice acolo, rămase cine știe din ce eră, covîrșită de eternitate și praf, încît lui Val i se părea că fiecare stîncă avea un chip anume, că din fiecare un chip straniu părea să se nască clipă de clipă, dezbrăcîndu-se parcă de restul colțurilor care se prăbușeau cu zgomot mare în vale, amenințînd să acopere tufișurile scunde și iarba frumoasă și vitele care păsteau acolo.

„Urc eu acasa acuma și-o să bat în poarta lui tac-tu și-o să-l întreb dacă te-nvață el așa ceva!" mai zise Ludu.

...De fiecare dată era la fel, se gîndise Val privind în urma lui, pe măsură ce omul se îndepărta... Toți se duc și spun la fel, toți oamenii mari pun aceeași întrebare „așa te-nvață taică-tu ?!"..., de parcă ei ar fi fost în stare să-i învețe toate lucrurile din lume. De fapt el și cu ceilalți se jucaseră și așa uitaseră de vite — se urcau și se coborau pe umerii acelor uriași, dezveliți din stîncile singure și triste care ședeau acolo de mii de ani — se urcau pe umerii lor și se zgîriau și așa uitaseră de vite, iar ele se scurseseră ca niște hoarde barbare, una după alta, pe nebăgate de seamă, către via din vîrful dealului și mîncaseră lăstarii, unii cu struguri pe ei, cu boturile lor moi, pline de peri mici, ca la un ospăț prădalnic și oprit de natură... Cînd își dăduseră ei seama era prea tîrziu.

...Coborîse apoi, se dusese din nou în vale unde se zăreau din cînd în cînd spinările vitelor și se urcase din nou pe umerii aceia dezbrăcați ai ciudaților oameni din granit. Se așezase acolo sus nemișcat, privind doar din timp în timp soarele, cu mîna streașină la ochi și așteptînd asfințitul. Ceilalți se răspîndiseră și ei, în coama nevăzută a dealului, după ce-l întrebaseră : „ne-a văzut ?!"..., și păzeau vitele pe de lături.

O vreme Val șezuse așa, dar asfințitul venea foarte greu.

Soarele îi apăsa ceafa și atunci el văzu cum stîncile se prăbușeau și cum capra rămasese agățată doar cu picioarele din față, cele din spate agitîndu-se în gol, iar el încerca zadarnic s-o împingă, pentru ca întreg trupul să aibă un sprijin. Vuietul căderii stîncilor îi suna viu în urechi pe măsură ce soarele îl apăsa tot mai mult și mai roșu în căderea lui spre asfințit.

Tatăl se afla în grădina de lîngă casă și Val nu-l văzuse, ci-i auzise doar vocea dintre via înaltă.

— Ce-ai făcut azi, jupîne ?!... zisese el. Am să te omor cu bătaia !...

Val băgase vițele în curte și închisese poarta cu grijă. Le mînase apoi la locul unde ședeau închise vara, apoi rămăsese și seara foarte veche își picura culoarea în ungherele albe ale zilei. O liniște calmă apăsa acoperișurile și nu se auzea decît, rar, cîte un trosnet de grindă. Era foarte cald și undeva în depărtare fulgere clipeau ca ochiul unui uriaș. Val se gîndise că avea să plouă și simțise și liniștea aceea calmă și grea care-i apăsa singele. Iepurica behăise apoi, văzîndu-l pe băiat stînd acolo lîngă poarta țarcului. Atunci Val se uitase în jur, febril deodată, și, după ce găsise o nuia de răchită, intrase înăuntru și începuse să bată capra albă care behăise. O bătuse așa pînă ce obosise iar animalul suportase cu încăpățînare parcă supliciul la care-l supunea băiatul. Doar cînd nuiaua spinteca aerul pielea ei tremura scurt, după care trupul părea că se destinde...

Lăsase apoi vițele și băiatul ieșise din țarc. Își aruncase ochii în grădină și-l văzuse pe tată acolo, îi zărise doar spinarea masivă aplecată la rădăcina vițelor tinere. Se dusese cu băgare de seamă în camera de pe beci unde ei țineau lucrurile cele mai bune și răscolise într-un sertar pînă ce descoperise un pachet cu lumînări albe, de ceară. Luase din ele doar una și, cu ea în mînă, se strecurase, la fel de neobservat de nimeni în podul magaziei, unde ei țineau finul...

...Într-o vreme se auzise glasul tatălui, strigîndu-l :

— Val !... Val !... Unde te-ai ascuns, nenorocitule ?!...

...Mai tîrziu îl strigase și mama :

— Val !... Val !...

...Se pornise apoi ploaia. Picăturile cădeau lacome pe tabla de fier a magaziei și erau așa de aproape și parcă-i atingeau obrazul, acolo în colțul lui, că și cum cineva, cu chipul aplecat asupra-i, ar fi plîns iar lacrimile îi udau obrazul

...Cel din urmă îl căutase fratele. Urcase în pod în întuneric, ca și cum l-ar fi văzut.

— Hai, Val, că te-au iertat !

El ar fi vrut atunci să iasă, dar îl opreau plînsul și hotărîrea de a muri. Fusese ultimul zgomot căci venise iar liniștea, șezuse și ploaia, și era acum o liniște rece și fricoasă.

Îl găsise apoi dimineața mama. Val ședea cu fața în sus, așa cum ședeau morții și cu mîinile pe piept iar între degete avea o luminare. Ea se speriase și-l strigase pe bărbat. Îndată începuse să-l zgîlțîie cu putere pe copil.

— Dumnezeule, ce-i asta, murmurase, văzînd că Val nu se trezea. Luminarea îi căzuse într-o parte și o rază de lumină dezvelea fața murdară de plîns a băiatului, care în aceeași clipă deschisese ochii.

— Lasă-mă, am murit !...

— Cum ai murit ?!... se mirase, speriată femeia.

— A zis că mă omoară !...

— Doamne ! mai zisese ea și-i cuprinsese deodată capul, cu obrajii murdari de plîns... Doamne ! repetase în neștire... Nebunule !... Ești un nebun !...

Ziua se scurgea mereu pe la colțul streșinii magaziei, luminînd tot mai mult podul cu fîn vechi.

teatru

„Prețul succesului"

După articolul din numărul trecut, cronicarul se simte obligat să revină asupra teatrului de televiziune. Parcă pentru a ne satisface expres cererea, iată că micul ecran oferă un spectacol în exclusivitate, întrunind multe din calitățile de specific pretinse. **Prețul succesului,** piesă difuzată marți 6 septembrie pe programul 1, constituie adaptarea (datorată a doi oameni de televiziune : Nicolae Popescu și Cornel Todea) unui roman — dacă am reținut bine — scris de autorul german Kirst. Factura polițistă a lucrării, de bună calitate (cu unele amendamente) are mai ales scopul de a-i accentua caracterul violent social. Tipul de anchetă la care asistăm urmărește să demaște, dincolo de făptașul unui asasinat, dispoziția criminală a unei întregi categorii cenzitare. Simbolul ei este **boss**-ul Paul Plattner, antreprenor de construcții la suprafață și subterane (a se reține ironia). Pentru a dezvălui firea și practicile odioase ale acestuia tehnica acumulării era, desigur, cea mai indicată. Fapt cu fapt, element cu element, se clădește împotrivă-i un voluminos dosar, căruia, chiar escamotat de justiția aservită, spectatorul îi cunoaște proporțiile și autenticitatea. Poate că atracția erotică pentru propria-i nepoată, nuanțată în context doar de inexistența unei legături de sînge (imprejurarea că mama copilei îi era numai fiică adoptivă, anunțată la momentul potrivit, e curată lovitură de teatru) devine **de trop** cum se spune, întrece adică, din punct de vedere artistic, măsura. In orice caz autorii adaptării puteau s-o omită, fără să se teamă că astfel îndulcesc trăsăturile unui chip monstruos. Alături de Plattner, bine deși succint portretizați, apar și alți exponenți feroci ai junglei explorate, de tipul reptilinului Jonas ori al grobianului Feininger. Doamna Fein intră și ea în respectiva categorie, semănîndu-i tatălui într-atît încît găselnița cu adopțiunea se transformă deabinelea în incoerență. Opunîndu-se lor, dar cu arme improprii, arhitectul Fein reprezintă tradiționala figură a omului căruia i-au fost răpite iluziile și buna credință. Găsesc numai că în interpretarea lui Mircea Anghelescu personajul apare excesiv aristocratizat. După cum ambiguă mi se pare distribuirea lui Mircea Albulescu (prezență fermă, luminoasă chiar fără voia lui) în rolul unui polițai silit la compromisuri. Chiar dacă nu în apariții pe măsura talentului lor complex, Olga Tudorache și George Constantin rămîn aceleași capete de afiș. În legătură cu jocul actorilor în general, se constată că dozajul dintre expresia cinematografică și cea teatrală — ambele întrînd deopotrivă în modalitatea teatrului de televiziune — nu este întotdeauna nimerit. Formula lui exactă se va descoperi, poate, cu vremea și cu înmulțirea experiențelor. Exploatînd posibilitățile filmărilor pe platou sau în aer liber, regizorul Cornel Todea compune un clar-obscur adecvat planului polițist al piesei, marcînd totodată cu suficientă energie natura morală a eroilor. Scenografia Valeriei Stoleru suferă totuși de oarecare monotonie (personajele se întîlnesc veșnic în același bar, străbat aceeași stradă tenebroasă). Oricum, ținînd seama chiar de cerințele formulate de noi anterior, concluzia trebuie să fie pozitivă.

Marius Robescu

film

„Necunoscutul din noapte"

Curse de automobile și de cai, un raliu, un concurs de motociclism, imagini color din Atena (pe soare, pe ploaie, noaptea), muzică pe săturate (muzică grecească și muzică beat), șah, biliard, dans (dansuri grecești, dans pe masă), serată mondenă, îndrăgostiți pe plajă, dragoste, șantaj, urmăriri, substituiri de persoane, frați gemeni despărțiți de soartă (adică de lăcomia unora care profită de neputința altora), un Peugeot care cade în prăpastie cu eroul principal la volan, iarăși dragoste, muzică și spirit de sacrificiu... Iată, pe scurt, un inventar al faptelor, situațiilor și sentimentelor pe care regizorul grec Odysseos Costeleton le aduce în filmul său **Necunoscutul din noapte.**

Rețeta după care se prepară acest ghiveci este însă dintre cele mai banale, aparența de opulență și de fantezie nefiind de-ajuns pentru a ascunde inconsistența festinului la care, chipurile, am fi fost chemați. Sfînta simplitate după care tînjim atîta, nu are nimic de-a face cu simplismul și cu naivitatea, cu oportunismul și cu morala de împrumut.

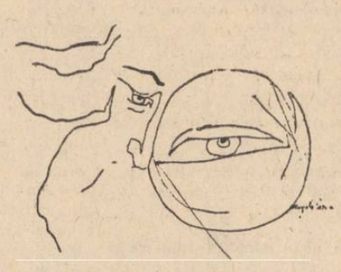

Necunoscutul din noapte se vrea a fi încă o lecție din care urmează să învățăm care e calea cea mai sigură pentru a reuși în viață ; nu e o lecție cinică, amenințătoare sau sceptică, precum atîtea altele, ci o înșiruire de precepte care miros de la o poștă a filistinism și dulcegărie sentimentală : să nu înșeli, pentru că înșelătorii se mint mai întîi pe ei înșiși și viața îi pedepsește în cele din urmă ; să nu te vinzi pe tine și pe ai tăi ; răii se vor înece în propria răutate, iar cei buni vor învinge — o morală servită la cinematograf celor care se duc acolo ca să-și răzbune neîmplinirile de acasă. E un fel de a promite fericirea în viața de apoi și acești profeți care împart binele în stînga și în dreapta cu atîta generozitate nu fac decît să încălzească la nesfîrșit același fel de mîncare avînd grijă să schimbe numai farfuria.

La sfîrșit rămîne totuși să mulțumim regizorului, interpreților și celorlalți realizatori că nu ne-au scufundat în melodramă pînă dincolo de puterea noastră de-a respira ; este și aceasta o performanță, deși a rămîne în viață nu este tot una cu a trăi. O anume sinceritate, reținere a gestului și sentimentului salvează filmul de penibil ; fie și numai pentru atît merită să fim recunoscători : că rău care ni se face nu este dintre cele mai mari.

Nicolae Mateescu

televiziune

Emisiuni și reporteri

● În emisiunea **„Floarea din grădină"** toate par bune și frumoase. Concurentele promovează cu bine dintr-o etapă în alta, juriul dă note și împarte trofee, emisiunea derulîndu-se pe fondul agreabilei jovialități a profesorului Mihai Florea. Nu ne îndoim de bunele intenții ale juriului, nu ne îndoim de valoarea concurenților și, totuși, emisiunea e cam monotonă, cam lipsită de strălucire. Poate „repertoriul obligatoriu" al fazelor concursului, poate prezența scenică ceva mai modestă a concurentelor ori generozitatea (stimulativă) a juriului creează această senzație. Cert este că emisiunii nu i-ar strica ceva mai multă prospețime, mai mult dinamism.

● Oricît ar părea de paradoxal, alături de **„Panoramic"**, **„Viața satului"** este una dintre cele mai reușite emisiuni ale micului ecran. Cu un conținut foarte divers, bine rubricizată, cu comentarii alerte și la obiect, emisiunea se urmărește cu interes de la un capăt la altul. Rubricile care prezintă actualitatea activității din agricultură, de pildă, știu să evite limbajul tehnicist, frazele bombastice sau dădăceala redundantă, fiind realmente interesante : semnalele critice sînt de-a dreptul remarcabile prin comentariul suculent și sarcastic iar reportajele sînt făcute cu bun simț, cu sobrietate dar și cu doza de lirism necesară. Memorabil mi s-a părut, în emisiunea de duminica trecută, interviul cu creatorul popular Petru Godgea din satul Valea Stejarului, comuna Vadul Izei, ranșod popular și sculptor în lemn înzestrat cu un talent ieșit din comun și cu un nesfîrșit har al cuvîntului. Meritul esențial al reporterului a fost acela că a știut să se plaseze în planul secund al dialogului, lăsînd înțelepciunea autentică a meșterului să debordeze.

● Reportajul prezentat în cadrul **„Albumului..."** de duminica trecută este un exemplu tipic de reportaj în care, prin exces de personalitate, reporterul își sufocă subiectul. Șansa, dar mai mult nesansa expoziției de ceramică a lui Victor Vicșoreanu, olar foarte înzestrat din județul Vîlcea (poate cel mai înzestrat din țară, după părerea profesorului Gheorghe Focșa, directorul Muzeului satului, muzeu în incinta căruia a fost organizată expoziția) a fost aceea de-a fi comentată de un poet (George Tărnea) : comentariul sufocat de metafore devine pretext pentru un lung poem al reporterului, astfel că Victor Vicșoreanu și expoziția sa de blide măiestre intră în umbră.

● O bună impresie ne-a lăsat emisiunea **„Ora tineretului"** de săptămîna trecută. Emisiunea are acum un „compereur" în persoana lui Ion Simion Pop, a cărui prezență pe micul ecran este realmente plăcută. Realizatorii recurg și la mici inovații regizorale care dau mai multă culoare unor secvențe (interviul cu directorul „Editurii didactice și pedagogice" a fost precedat de o ingenioasă „punere în scenă" pe scările de la intrarea editurii). Să nu-i uităm pe realizatorii interviurilor cu tinerii din Brigada „Iugoslavia" prezenți pe șantierele reconstrucției din Capitală : s-au folosit unghiuri de filmare interesante, imaginea a avut mai multă căldură.

Mircea Florin Șandru

DEBUT

mircea nedelciu

un purtător de cuvînt

START LA UN DEBUT. Dacă cenaclul „Junimea", al Facultății de litere din București, s-a mîndrit, o vreme, exclusiv cu poeții pe care i-a dat : Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, acum are norocul să descopere prozatori. Cu excepția lui George Cușnarencu publicat de „Tribuna", „Luceafărul" i-a preluat spre satisfacția noastră pe Sorin Tomșa, Constantin Stan și Hanibal Stănciulescu. De astă dată îi face loc în paginile sale lui Mircea Nedelciu.

Cine a luat parte timp mai îndelungat la viața unui cenaclu studențesc știe că apariția de prozatori remarcabili nu e prea frecventă. Puțini debutanți se încumetă să citească altceva decît versuri, un text de proză cere răbdare și atenția ascultătorilor tineri slăbește după cîteva file, fragmentele îngăduie greu ca o structură epică să fie apreciată judicios.

Mircea Nedelciu a citit de patru-cinci ori în cenaclu, la intervale mari revenind la „Junimea", chiar atunci cînd absolvise facultatea. De fiecare dată, a produs o mare surpriză, auditoriul a fost unanim în a recunoaște că a ascultat niște pagini scrise cu o siguranță și originalitate rare.

Cenaclului i-a fost dat să numere mereu, printre frecventatorii săi, și cîte un spirit critic necruțător. Rolul valutar al acestuia l-a îndeplinit în ultimii ani o fată deșteaptă foc, cu o limbă a dracului de ascuțită, foarte citită și frumușică bine, pe deasupra.

Nedelciu a reușit turul de forță să o facă a declara, după ce l-a auzit, că pentru prima oară nu regretă dimineața de duminică pierdută la cenaclu.

Tînărul prozator a asimilat excelent mijloacele cele mai noi și subtile de narare și descriere. E un virtoz în a orchestra o mulțime de „voci" și a jongla cu situarea temporală a acțiunilor și gîndurilor omenești pe tărîmul realității certe, imaginarului, incertului sau probabilului.

Umblat prin țară (ca ghid O.N.T.), observator pasionat de problematica socială, aduce în bucățile lui o reflecție matură și responsabilă (acum cînd e profesor) asupra unor fenomene inedite, realmente semnificative pentru mutațiile vieții contemporane.

Am o mare încredere în viitorul literar al lui Mircea Nedelciu. Fie ca debutul tînărului prozator în „Luceafărul" să vă convingă că nu greșesc.

Ov. S. Crohmălniceanu

Pălăria cenușie plutește o vreme deasupra gardului de zid cu grilaje verzi de șipcă subțire, apoi trece dincoace profitînd de un foarte scurt moment în care poarta se deschide și se închide de la loc. Acum se oprește adulmecind. De sub ea pornește o privire ageră care străbate șoseaua în lung pînă hăt la curba din deal, se întoarce, pornește la vale pe sub duzi, cercetează totul amănunțit, alungă ceața albăstruie care însoțește de obicei șoseaua la ora cinci dimineața.

— Bună dimineața ! — spune fata.

— 'Mneața ! — răspunde omul de sub pălăria cenușie (neras de trei zile așa că poate să pară de orice vîrstă între 39 și 51 de ani).

— Ce mai faci, bre ? — zice fata.

„Aha !" — se luminează deodată figura. Apoi spune :

— Nu.

— Da' cînd vine ?

— Păi, tre' să pice c-a fost în schimbu' dă noapte.

Fata nu mai spune nimic. Se pare că așa știa și ea. Privirea ageră din nou străbate șoseaua. auzul se ascute în căutarea unui zgomot anume și numai pentru o fracțiune de secundă privirile celor doi se întîlnesc. Apoi se despart rușinate. Bărbatul deschide din nou poarta și strigă :

— Făi, Marioară, ia vino-ncoa !

Se aude mai întîi un cotcodăcit de găini speriate undeva în spatele casei și abia mai pe urmă un zgomot îndepărtat de motor de autobuz. Cei doi redevin foarte atenți și din nou se privesc din greșeală.

— Ce-i, mă ? — strigă și femeia care tocmai a apărut de după colțul casei.

— Vin'fă-ncoa că ai musafiri !

— Bună dimineața ! — spune fata și se apleacă să-și ia sacoșa.

Profitînd, femeia întreabă repede din priviri: „Cine-i asta ?", dar de sub pălăria cenușie i se răspunde la fel de repede și tot din priviri : „Io dă un' să știu ?"... Astfel că pălăria, considerîndu-și probabil rolul încheiat, se îndepărtează deja.

— Ai plecat, mă ? — întreabă femeia.

— Am plecat — zice, și-și pune sub brat servieta de vinilin.

— Unde-ai plecat, mă, nea Grigore, la ora-sta ? — glumește unu' care tocmai îl ajunge din urmă.

— Ghici ! — zice pălăria.

— Te-i fi ducînd să bei o țuică'!

— Da. Ar fi bună ! — zice pălăria.

— Las'că bem noi una diseară.

— N-avem noi timp dă d'astea, măi neică ! Io n-am timp nici să-mi bat copiii.

— Păi ce să-i mai bați, bre, că d-acu' o să cam fie invers.

— Nu zic dă ăsta marili, zic dă ăilalți că cam sparge geamuri pă la școală.

Și autobuzul apare, în sfîrșit, la curba din deal. Cei doi grăbesc pasul. O sumedenie de alte pălării cenușii coboară din autobuz, multe altele urcă. Nea Grigore s-apropie de fi-su Costel care tocmai a coborît și el din autobuz (unul dintre puținii fără pălărie) și-i zice:

— Vezi, mă, că te cată una p-acasă.

— Știam — zice fi-su.

— Ai dracu', ce le știți voi pă toate — mai mormăie Grigore înainte de a se urca în autobuz.

Apoi își așează pălăria pe un scaun. Ea simbolizează acum un om, un prieten ce va veni să ocupe acel scaun. Viața ei, însă, nu este dintre cele mai ușoare. Plimbată de două ori pe zi cîte patruzeci de kilometri într-un autobuz plin de praf, încuiată opt ore în vestiarele de la 23 August sau Timpuri Noi sau Acumulatorul, continuu asaltată pînă la impregnare de mirosul de sudoare, fum, usturoi, benzină și uneori alcool, uitată pe o masă udă în circiumă, trîntită cu furie sau cu o mare bucurie în praful drumului, dar mereu readusă în cele din urmă la marea cinste de a fi purtată pe cap. PĂLĂRIILE CENUȘII — 20% din forța de muncă ocupată în industra Capitalei. Recrutată de pe o rază de 60 km., dar devenită repede un pilon de bază, central. Bineînțeles, ele, pălăriile, pot fi și negre, biemarin, maronii sau gris-petrol.

Desene de Angela Pașca

Pălăria cenușie plutește o vreme deasupra gardului de zid cu grilaje verzi de șipcă subțire, apoi trece dincoace profitînd de un foarte scurt moment în care poarta se deschide și se închide de la loc. Acum se oprește adulmecind. De sub ea pornește o privire ageră care străbate șoseaua în lung pînă hăt la curba din deal, se întoarce, pornește la vale pe sub duzi, cercetează totul amănunțit, alungă ceața albăstruie care însoțește de obicei șoseaua la ora cinci dimineața.

— Bună dimineața ! — spune fata.

— 'Mneața ! — răspunde omul de sub pălăria cenușie (neras de trei zile așa că poate să pară de orice vîrstă între 39 și 51 de ani).

— Ce mai faci, bre ? — zice fata.

„Aha !" — se luminează deodată figura. Apoi spune :

— Nu.

— Da' cînd vine ?

— Păi, tre' să pice c-a fost în schimbu' dă noapte.

Fata nu mai spune nimic. Se pare că așa știa și ea. Privirea ageră din nou străbate șoseaua. auzul se ascute în căutarea unui zgomot anume și numai pentru o fracțiune de secundă privirile celor doi se întîlnesc. Apoi se despart rușinate. Bărbatul deschide din nou poarta și strigă :

— Făi, Marioară, ia vino-ncoa !

Se aude mai întîi un cotcodăcit de găini speriate undeva în spatele casei și abia mai pe urmă un zgomot îndepărtat de motor de autobuz. Cei doi redevin foarte atenți și din nou se privesc din greșeală.

— Ce-i, mă ? — strigă și femeia care tocmai a apărut de după colțul casei.

— Vin'fă-ncoa că ai musafiri !

— Bună dimineața ! — spune fata și se apleacă să-și ia sacoșa.

Profitînd, femeia întreabă repede din priviri: „Cine-i asta ?", dar de sub pălăria cenușie i se răspunde la fel de repede și tot din priviri : „Io dă un' să știu ?"... Astfel că pălăria, considerîndu-și probabil rolul încheiat, se îndepărtează deja.

— Ai plecat, mă ? — întreabă femeia.

— Am plecat — zice, și-și pune sub brat servieta de vinilin.

— Unde-ai plecat, mă, nea Grigore, la ora-sta ? — glumește unu' care tocmai îl ajunge din urmă.

— Ghici ! — zice pălăria.

— Te-i fi ducînd să bei o țuică'!

— Da. Ar fi bună ! — zice pălăria.

— Las'că bem noi una diseară.

— N-avem noi timp dă d'astea, măi neică ! Io n-am timp nici să-mi bat copiii.

— Păi ce să-i mai bați, bre, că d-acu' o să cam fie invers.

— Nu zic dă ăsta marili, zic dă ăilalți că cam sparge geamuri pă la școală.

Și autobuzul apare, în sfîrșit, la curba din deal. Cei doi grăbesc pasul. O sumedenie de alte pălării cenușii coboară din autobuz, multe altele urcă. Nea Grigore s-apropie de fi-su Costel care tocmai a coborît și el din autobuz (unul dintre puținii fără pălărie) și-i zice:

— Vezi, mă, că te cată una p-acasă.

— Știam — zice fi-su.

— Ai dracu', ce le știți voi pă toate — mai mormăie Grigore înainte de a se urca în autobuz.

Apoi își așează pălăria pe un scaun. Ea simbolizează acum un om, un prieten ce va veni să ocupe acel scaun. Viața ei, însă, nu este dintre cele mai ușoare. Plimbată de două ori pe zi cîte patruzeci de kilometri într-un autobuz plin de praf, încuiată opt ore în vestiarele de la 23 August sau Timpuri Noi sau Acumulatorul, continuu asaltată pînă la impregnare de mirosul de sudoare, fum, usturoi, benzină și uneori alcool, uitată pe o masă udă în circiumă, trîntită cu furie sau cu o mare bucurie în praful drumului, dar mereu readusă în cele din urmă la marea cinste de a fi purtată pe cap. PĂLĂRIILE CENUȘII — 20% din forța de muncă ocupată în industra Capitalei. Recrutată de pe o rază de 60 km., dar devenită repede un pilon de bază, central. Bineînțeles, ele, pălăriile, pot fi și negre, biemarin, maronii sau gris-petrol.

dar suma acestor culori și forme este totuși modesta pălărie cenușie. La origini ea trebuia să-l apere pe purtător de soare. Acum e numai simbolul celui care, oriunde ar munci, continuă să se creadă în plin soare.

Cineva deschide în sfîrșit capacul de sus al autobuzului și două gemulețe din spate. Praful începe să fie eliminat cu repeziciune, antrenat de un curent de aer pe care numai Coandă ar ști să-l explice exact.

Trece dincolo de zidul cu grilaje verzi de șipcă subțire. Se așteaptă, bineînțeles, să fie întîmpinat (și chiar este) de figura pe jumătate conspirativă, pe jumătate speriată a mamei sale.

(— Te așteaptă cineva, o fată !

— Știu !

— Cine e ?

— Lasă că-ți explic eu.)

Își continuă mersul dînd impresia că e grăbit, încercînd să pară foarte preocupat de ceva important. Ocolește casa speriind găinile, ciocăne ușor cu degetul în fereastra întredeschisă (pentru o fracțiune de secundă o vede dincolo de fereastră, zîmbind), tropăie în fața ușii pentru a-și scutura pantofii de praf și intră..

— Săru'mîna !

Ea se ridică de pe scaun și-l sărută.

— Bine, mă, Veronica, de ce mă lași să te aștept...

— Păi...

— ...aseară trei ore ca măgaru'-n țarc...

— ...am fost acolo...

— ...și nici măcar nu-mi spui că nu mai vii ? Ai fost acolo ?

— Da.

— Și ?

— E cum ți-am spus.

Se aude o ușă trîntită. „Coana" Marioara moare de curiozitate și fără îndoială c-o să-și facă de lucru prin camera în care se află cei doi.

— Stai puțin ! Mamăă ?

— Da — răspunde „coana" Marioara și întredeschide ușa.

— Mi-e cam foame !

Femeia zîmbește superior. Știuse că d-asta-i chemată.

— Să vă prăjesc niște ouă ?

— Nu, pentru mine nu, mulțumesc... — zice Veronica.

— Ba da, ba da ! — zice Costel.

— ...da' nu mi-e foame !

— Trebuie să mîncați ceva — zice și coana Marioara.

— Și poate mai găsești vreo sticlă de vin din alea care le-ai ascuns astă toamnă !

— Nu mai e, mă, Costele, maică, nici una !

— Să nu le caut io, că le găsesc pă toate !

Deși nu-i decît ora șase dimineața în autobuz s-a și instalat o zăpușeală tenace. Grigore își scoate batista și-și șterge fruntea de sudoare.

— Cald, nea Grigore, cald, a ? — zice unu' — da' las-că vine ea, iarna, mergem amîndoi cu plugușoru' !

— Da, — zice Grigore — io intru-n curte și cînt, tu stai afară și plesnești !

Ăilalți rîd.

— Să plesnești tu, mă, că ești mai gras ! — zice ăla.

El nu va purta pălărie cenușie, nu va merge cu Plugușorul prin zăpada de un metru, nu va plesni din bici și nu-l va înțelege pe Coșbuc. Cînd va fi mare nu va face 40 de km cu autobuzul pînă la locul de muncă și nu va închiria camere în subsoluri igrasioase cînd va voi să-și petreacă unele nopți în altă parte decît acasă. El nu-și va înțelege tatăl și cu atît mai puțin bunicul. Îl vor mira totuși micile neînțelegeri dintre aceștia. În amintirile sale paradisul copilăriei va fi reprezentat în întregime de un biet parc de cartier, cîteva bănci, un balansoar ca un agregat monstruos de care la început îi va fi fost frică.

— Și ce, ai stat trei ore acolo ? — zice Costel mestecînd.

— Nu, dar am început să am oroare de ca-

Continuare în pag. a 7-a

mircea micu

Acasă

Am fost de curînd acasă
acolo unde mama m-a născut fără moașă
simplu, ca pe un miel aburind,
în timp ce privea stelele înghețate
și se gîndea ce nume să-mi pună.
După douăzeci de ani m-am întors
sobru și elegant
în cătunul cu optzeci de fumuri.
Mama nu știa nimic (scrisoarea nu ajunsese încă)
dar aștepta pe lemnul din fața casei
ca o frunză prelungă și neagră,
explicînd tuturor că n-am putut veni
fiind grozav de ocupat în capitală
unde mănînc zilnic cu cîte-un ministru.

Seara, s-au adunat rudele, cunoscuții, vecinii,
chiar și cei care nu auziseră vreodată de mine.
Mama stătea solemnă ca Maica Precistă în icoană
și părea ușoară ca o pasăre atîrnată de-o creangă.
Eu tratîndu-i cu ciocolată și țigări fine
le povesteam cu importanță
ce fel de bravuri făcusem, cîte călătorii
și cîte mașini ar putea să mă calce zilnic.
Ei tăceau și făceau din cînd în cînd :
„ți", „ți", „ți", „ți"
tușind năpraznic din pricina țigărilor fine,
se înecau și plescăiau sugînd ciocolata
privindu-mă cu nesfîrșită milă.
Cel mai bătrîn dintre ei, un ins
cu barba nerasă de la botez (semănînd cu Dumnezeu)
s-a ridicat respectuos în picioare
și după ce s-a șters la gură cu palma
și-a ascuns restul ciocolatei în sin,
m-a întrebat cu blîndețe :
— Vacă ai... ?
— O, nu, am zis zîmbind indulgent.
— Cal atuncea ?...
— Nici măcar.
— Copii a adăugat disperat și cu speranță.
— Da... o fetiță.
— Numai una... și a continuat temător :
Dar casă ?
— Stau într-un bloc uriaș
cu optsprezece intrări și tot atîtea lifturi...
— Atunci, fiule, nu înțeleg ce rost avea
să rămîi la oraș. Nici măcar casă...

Se făcu liniște încît se auzeau iepurii
rontăind varza-n grădina brumată.
— O să aibă și casă-n curînd, a zis mama
și vocea ei venea de departe,
și pe fața ei a trecut o lumină curată
ca o aripă de înger dimineața
cînd dorm cimitirele bombardate de rouă.

Nocturnă

Eu dorm în patul unui mort
și noaptea mă trezesc din somn
și văd cum peste trupul meu
se-apleacă, surizînd, un domn.

Are un chip frumos și alb
și cînd zîmbește, mi se pare,
c-aud lătrînd întîrziați
ciinii zăpezilor polare.

El însuși vine de la Nord
și răspîndește din veșminte
un frig ciudat, răcoare grea,
de nemișcate oseminte.

Nu mă întreabă cine sînt
surîde unui gînd și tace
și doar pupilele mă-mpung
din groapa lor, ca niște ace.

Eu dorm în patul unui mort
și nu știu cine e și cînd
vine din partea lui de frig
și mă privește-așteptînd...

Te privesc dormind

Marilenei

Te privesc dormind. Fața ta
pînă și-n somn își păstrează
pecetea melancoliei.
De fapt, surizi, dar aburul acela secret,
ca o urmă de pasăre rănind aerul,
împușcată de propria-i singurătate,
aburul acela secret pe care
numai eu îl descifrez
plutește deasupra chipului tău.
Dac-aș putea să-l deslipesc,
cu genele să-l șterg, ușor,
să ți se pară că e numai vîntul,
și tu să visezi că nu m-ai cunoscut niciodată,
să-ți fie dor de mine
ca de copilărie...
Te privesc cum dormi surizînd
și numai mesteacănul e de vină
că-ți lasă umbra pe față
și crinul care te-nchide secret
otrăvit dulce
de prea mult parfum.

O stea

O stea, departe,
ochiul unui poet rămas
să tremure peste
ceea ce i-a scăpat.
O stea, departe,
fără repaos jucîndu-se
cu noaptea.
Tot mai puține
rătăcitoarele iluzii
în veacul măcinat
de-atîta civilizație...
Pînă și luna
desfăcută de mister.
O stea, departe,
ochiul unui poet
cutremurîndu-se...

Copilul de fum

Tu ești copilul de fum,
tremurătoarea umbră,
stînsul pe ultimul drum
în noaptea tîrzie și sumbră.

Tu ești copilul de fum,
îndepărtarea nașterii mele.
Singur azi pot să-mi asum
nopțile noastre rebele.

Tu ești copilul de fum,
poate ursoaica bătrînă
te poartă în scorburi de-acum
în codri, aproape de stină.

Tu ești copilul de fum,
semnul mirărilor mele.
Poate că totu-i parfum
de stele. Și numai de stele...

Fluture mincinos

Fluture mincinos, ți-ai amintit că trăiesc ?
Aripile tale brumate de ploaia lunară
par ștergare de in.
Miroși a rășină și ochii inerți
sînt ca două lacrimi înghețate.
Fluture mincinos, ți-ai amintit că trăiesc ?
Vii ca un Hrist răstignit și mă ții în nesomn,
tremură frunza stejarului
în antenele tale
și cînd zbori aud finul foșnind.
Te rotești fascinat
pe lîngă timpla mea
pînă rămîi subțiat
ca o lacrimă mare
înghețată în noaptea fără hotare.

liliana ursu

Cîntec

Să călătoresc prin lume
Ca țipătul păsării peste ape
Tulburînd
Echilibrul lăptoasei tăceri
Să mă învelesc
În tremurătoarea platoșă de aer
Uitată de un zeu mai bătrîn
Să părăsesc caravana
Și răbdătoarea cărare
Să împlînt cuvîntul
Și dunele de nisip astfel le voi pierde
Apa surioară va țîșni
Sub lama fierbinților consoane
Eu cu pioșenie o voi împărți
Cu cerbul ce proptește noaptea
Din coarnele lui prelinsă luna
Peste orașe
Va da veste
Stelele-și vor scutura coama
de lumină
Și orele sălbăticite
Ca niște cai fără de șei
Ne vor străbate viața

Primăvara aceasta

Primăvara aceasta,
Sălbăticită fiară
Ademenitor sclipesc colții ei
Înfipți
În ceafa orașului
Și ora noastră
E un arc încordat
În mîna
Vînătorului divin.
Supusă trec
Cu blînda înserare
Pe umeri,
Binefăcătoare aripi
Cuvintele tale
Deasupra tăcerii
Mă poartă
Dar aud săgeata
Șuierînd...

Vindecare

Singele meu-mineralul
Albește cu anii
Hai, mușcă, tu
Singurătate !
Hai, neimblînzito
Mușcă iar !
Și vei da de sare,
Și vei da de nenăscut.
Poate vei veni, atunci, iubite
Și vei arde
Cele rămase
Sau vei vindeca,
Ospătînd singurătatea mea.

---

radio

Doar pierde-vară?

Pierde-vară umblă în dorul-lelii, tăind frunză la ciini, cît e anul de lung ; nu se omoară cu firea, ci mai mult cu vorba, împletind toată ziua scuze (de care are un sac plin), așteaptă să-i pice para mălăiață (și-o visează într-una și cu ochii deschiși), iar pesmetii nu-i vrea decît muiați de altul.

Imaginea folclorică a lui pierde-vară e depășită (cam de mult, dacă ne amintim excelentele reportaje ale lui Mihai Stoian despre tinerii în derivă) și, de altfel, numai fiind eufemiști îi mai numim așa pe paraziți. Nu eu însă voi găsi nod în papură (în titlu) emisiunii realizată de Magdalena Boiangiu, Liana Molnar și Constantin Teodori, o emisiune cum de multă vreme n-am mai ascultat la radio. Tipul modern al lui pierde-vară păstrează cîte ceva din trăsăturile rudei îndepărtate : lenea, indiferența, nefixarea, dar are și multe altele distincte : setea de distracții, modalitățile mai diverse (și mai nuanțate) de procurarea banilor : părinții, rudele (de preferință pensiile bunicilor), din buzunarele altora, din vitrine sau direct din depozite ; locul de acțiune : litoralul sau bulevardele marilor orașe.

„Vara unor.. pierde-vară" a fost o excelentă galerie de portrete ilustrînd diversitatea sub care poate apărea specia acestor amatori de viață cît mai ușoară, de cîștiguri mari, fără prea multă muncă (și dacă se poate chiar deloc). Viorel, 21 de ani, căsătorit, așteaptă un copil, nu munceste. A avut bunicii bolnavi și a trebuit să aibă grijă de ei. Rămînea acasă și se certa toată ziua cu ei pentru că, săturați de a-l mai ține în spate, îl amenințau că-i vor cere chirie. Ceea ce, lăsa să se înțeleagă tînărul, nu se face. Alexandru refuză de două luni să se angajeze dar părinții îi dau cîte o sută „să aibă băiatul de buzunar". Cecilia, 19 ani, a abandonat liceul de chimie în anul al III-lea, a fost condamnată de 4 (patru) ori pentru practicarea prostituției. Declară că s-a lăsat de școală din cauza „anturajului". Pentru a nu merge la logodnica lui de la Iași cu mîna goală, un tînăr sparge vitrina unui magazin de bijuterii luînd cadouri, chiar mai multe decît i-ar fi trebuit. Acum regretă : „să fac eu așa ceva pentru o fată !".

Ce-a declansat deriva acestor tineri a căror biografie seamănă și nu seamănă în acelasi timp ? Răspunsurile sînt variate și ele nu pot fi absolutizate. Uneori a fost nesupravegherea, alteori clementa față de abateri, de multe ori neinteresul față de ceea ce face un tînăr. Dar oare numai atît ? Chiar dacă spunem că ar fi vorba de un complex de împrejurări și tot nu ni se pare că este un răspuns satisfăcător la marea problemă : cum a fost posibilă devierea, bruscă, a unui tînăr, pînă atunci muncitor, sau elev, spre o existență ce nu mai cultivă aproape nimic din principiile sănătoase pe care le-a auzit, în spiritul cărora a fost crescut.

Propunem radioului nu numai reluarea acestei emisiuni (care va fi urmată de „Vara unor... fosti pierde-vară") dar și inițierea unei anchete în rîndul ascultătorilor, în rîndul specialiștilor (din domeniul educației, sociologiei etc.) pentru a trece de la constatare la dezbatere.

Constantin Stan

---

plastică

Un pictor al aparențelor

Pictorul Mihai Bandac aparține acelei familii de coloriști pentru care lucrurile au întotdeauna sclipiri de pietre prețioase. În ceață, ape, case, dealuri, flori, grădini el nu vede atît pretexte pentru reprezentare, cît o imagine unitară, existentă și definibilă în spațiu ca un semn colorat. Preferă petele mari de culoare și de multe ori renunță la degradeuri căutînd un echilibru al maselor, o ordine spațială care să sugereze deopotrivă formele și mișcarea lor. O casă în deltă a lui Bandac este o pată verde într-o mare undioasă de galben, este sugestia unui punct fix într-o imensitate. O luntre este doar o deplasare a materiei de la un punct la altul. Ai de multe ori senzația în fața pînzelor sale că privești printr-un ocean colorat. Plăcerea cu care pictorul se debarasează de amănunte este o dovadă a constiinței faptului că esentele sînt de căutat dincolo de forme, în spatele lor, într-o lume a închipuirii unde conturul se dizolvă, unde din obiect nu mai rămîne decît amintirea lui ca entitate îmbrătișată de lumină și făcînd parte integrantă din ea. Evident, un asemenea drum este plin de riscuri. Cea mai mică supralicitare a culorii poate duce la o dezechilibrare a efectelor și ca atare la degradarea imaginii de ansamblu. Imposibilitatea de a raporta întregul la o imagine plauzibilă ar avea ca efect, în cazul unei asemenea picturi, pierderea sensului și scufundarea în abstract. Pictorul a evitat cu grijă asemenea pericol oferind totdeauna cel puțin un element de stabilitate privirii, pentru a putea pune astfel diferitele părți ale ansamblului într-o relație logică. Unde începe arta și unde se termină meșteșugul, este greu de spus într-o asemenea situație. Sigur este însă faptul că nu se creează, în fața pînzelor, impresia de contrafăcut și că o stare de emoție discretă se transferă spectatorului care încearcă să pătrundă semnificația metamorfozei în culoare, a dematerializării obiectelor și ființelor și a întrezirii lor într-un fel de plasmă inițială de unde vor trebui să se desprindă iarăși, treptat, pentru a reveni la condiția lor. Mihai Bandac este un pictor al aparențelor fugitive, dar nu înșelătoare. Dincolo de ele se deschid peisaje concrete de o sensibilitate artistică deosebită. Rationamentul coloristic prin care se exprimă a devenit structural pictorului.

Grigore Arbore

---

muzică

Wagner, acum

Cu monografia unei opere, chiar dacă de larg acces, cum este „Maeștrii cîntăreți din Nürenberg", muzicologul Nina Vieru ne propune o întreprindere mai rară la noi, cu atît mai mult cu cît subtitlul „Dramaturgie și formă muzicală" pare a-i limita demersul, a-i întări caracterul circumscris.

Nina Vieru nu scapă nimic din ceea ce este simptomatic, analiza tehnicistă, lipsită de urmări ideatice, îi este cu desăvîrșire străină, chiar opera aleasă își datorează privilegiul faptului că este aparte — cea mai clasicizantă operă a lui Wagner — și prin ea muzicologul nu descrie o anumită configurație sonoră, ci apreciază poziția unui creator care în plină revoluție a formelor muzicale, de el inițiată, simte nevoia retrospectivei. Căci exclusivismul avangardist, se va vedea și în veacul nostru, este repede lăsat în urmă de perspectiva sintezei.

S-a înțeles din cele spuse că muzicologia Ninei Vieru adoptă o poziție diacronică și interpretationalistă. Din fiecare pagină străbate convingerea existenței unor structuri muzicale analizabile, preexistente actului creației, exprimabile, generalizabile. Aceste structuri sînt mereu interpretate, considerate după capacitatea lor grăitoare. Muzicologul adoptă poziția autorului analizat, credința lui Wagner în darul exprimativ al muzicii fiind notorie, vehement afirmată în polemicile epocii.

Autoarea se ferește însă de exagerările frecvente care transformă limbajul sonor într-o sumă de semnificații arbitrar traductibile în vorbe. Ea recunoaște relativa independență a semnificației față de structură (recunoscută chiar de Wagner, deși la un mod oarecum parodic, pentru că maeștrii cîntăreți, robii canoanelor, nu recunoșc chiar forma canonică în cîntecele imaginativului Wagner, datorită expresiei noi).

Întreaga lucrare reconstituie un Wagner mai puțin comun. În tradiția lui Alfred Lorenz, se insistă mai mult pe reconsiderarea superioară dar fidelă a formelor tradiționale, această imagine substituindu-se celei mai la îndemînă, a lui Wagner distrugătorul de formă. Această imagine — a continuatorului — mai puțin uzată nu-l absolvă pe compozitor de angajarea în timpul său, nu voalează atitudinea sa estetică. Subtextul polemic al operei este atent observat, ni se relevă întreaga parabolă cu care Wagner replică academismului, aprecierii cantitative a valorii după adecvarea la un număr de canoane, caracterului retrograd al corporatiilor închise, al „comisiilor" de „specialiști" ce hotărăsc, după o scară arbitrară și inoperantă, destinele operei de artă. Falsă reconstituire de epocă, opera este argument în disputele prezentului, iar Nina Vieru subliniază permanența atitudinii wagneriene : „Fără îndoială că tema avea pentru Wagner puternice rezonante autobiografice, dar importanța ei e cu mult mai generală căci oglindește lupta din totdeauna a curentelor artistice".

Revenim la ceea ce remarcasem dintru început a fi calitate primordială a lucrării — pendularea elegantă între particularul demontat savant și generalizarea inspirată, inedită, substanțială.

Costin Cazaban

contemporanii noştri

Un decalog încălcat

Cu treizeci şi şase de ani în urmă, Şerban Cioculescu analiza în paginile **Revistei române** o carte care abia apăruse în librării şi trebuia „prezentată" cititorilor, dar care, în scurt timp, avea să devină o raritate bibliografică, înconjurată de legendă ca scrierile alchimiştilor şi prezentă mereu, aproape obsesiv, în conştiinţa publică : **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. Citind-o şi comentind-o în modul său caracteristic — cu o plăcere reţinută, de mesean care desface tacticos peştele din faţa lui şi se întrerupe din cînd în cînd pentru a extrage cu grijă oasele subţiri — Şerban Cioculescu îşi depăşea obişnuitele atribuţii de recenzent : dincolo de imaginea destul de bine proporţionată a monumentalei opere, era schiţată o listă de îndatoriri ale istoricului literar (multe dintre ele, desigur, amintite lui G. Călinescu pe tonul de reproş al unui inflexibil creditor). Iată, în linii mari, ce i se pretindea, direct sau indirect, oricărui aspirant la acest titlu : 1. **Să fie obiectiv... eventual de o obiectivitate structurală** („La lectură, [cartea lui G. Călinescu] încîntă şi irită totodată, prin subiectivitatea structurală, neobişnuită la un istoric literar."). 2. **Să gîndească sincretic, nediferenţiind literatura de contextul cultural.** („Întemeiat pe criteriul estetic, spre deosebire de ceilalţi istorici literari, care au privit literatura noastră, în desfăşurarea ei, ca un fenomen de cultură naţională, autorul face mai curînd operă de critic, decît de istoriograf."). 3. **Să nu confunde statutul de istoric cu cel de critic literar** (după cum rezultă tot din citatul de mai sus). 4. **Să nu fie impresionist** (adică un epicureic care „busculează cadrele şi ierarhiile") **şi, mai ales, să nu fie artist** („autorul e un artist prin excelenţă şi mai puţin un critic sau un istoric literar"). 5. **Să fie un erudit şi să aibă capacitate sintetică** („sînt oare suficienţi cei doi factori : capacitatea degustativă a simţurilor şi simţul umorului, ca să ţină locul erudiţiei şi privirii sintetice, în sectorul mai vechi al literaturii noastre ?"). 6. **Să respecte cronologia, s-o transforme chiar într-un ritm riguros al gîndirii sale.** („Cronologia în genere îl stînjeneşte pe G. Călinescu, semn neîndoielnic al contraindicaţiei, în cariera de istoric, fie chiar şi literar."). 7. **Să dovedească simţ istoric** („intuiţie justă a momentelor istorice"). 8. **Să se transpună, chiar, în fiecare din epocile respective, înţelegînd ce anume a impresionat atunci şi nu să privească totul din perspectiva omului modern.** („E foarte interesantă, desigur, operaţia surprinderii unor note moderne în operele vechi, dar mai necesar este, istoriceşte, să ştim prin ce anume note au fost actuale, în vremea lor, unele încercări literare astăzi învechite."). 9. **Să aibă o deplină seninătate** („istoricul literar califică obiecţiile nevalabile ale lui Aron Densuşianu ca «cele mai veninoase dobitocii» (p. 481) — caracterizare de pamfletar, care nu cadrează cu seninătatea unui istoric literar."). 10. **Să facă operă de metodă** (nu de „temperament"), **fundamentată ştiinţific** (nu „impresionist") **şi utilă. ([Istoria...]** „rămîne o carte fermecătoare pentru lectorii avizaţi şi inutilă prin definiţie, ca orice operă de artă.").

Cîteva dintre indicaţii sînt amendate în chiar cuprinsul cronicii, cea mai energică modificare suferind-o rezerva iniţială faţă de impresionism: „Istoriograful, pretinde simţul comun, e obligat să aibă cunoştinţe şi judecăţi, iar nu impresii. Nu sîntem de această părere. Unde e judecată şi cunoştinţă, impresia îmbogăţeşte şi înfrumuseţează." Însă, în general, regulile stabilite sînt aplicate în analiza cărţii lui G. Călinescu cu o mare consecvenţă.

La acea dată şi, probabil, de mai înainte, Şerban Cioculescu deţinea, prin urmare, un adevărat decalog al îndeletnicirii de istoric literar. Şi este interesant de văzut în ce măsură a respectat el însuşi, în calitate de coautor al **Istoriei literaturii române moderne** din 1944 şi de autor a zeci şi zeci de articole de istorie literară, principalele prevederi din acest cod redactat cu atîta fermitate, ca un medieval jurămînt cavaleresc de „credinţă, supunere şi castitate".

Obiectivitatea reprezintă, într-adevăr, o constantă a scrisului său, cu menţiunea însă că ţine mai mult de protocolul acreditării opiniilor, decît de natura acestora. Comentînd, de exemplu, cele cinci poezii ale lui Vasile Cârlova, considerate de Nicolae Iorga compuneri ale unui ofiţer galant şi efeminat, autorul capitolului **Începuturile literaturii artistice** din tratatul realizat împreună cu Tudor Vianu şi Vladimir Streinu se simte atît de vexat de această caracterizare ofensatoare, încît supraliciteaza scrierile în cauză, desigur, pe **tonul** cel mai obiectiv cu putinţă. La fel procedează, să ne aducem aminte, în cîteva articole publicate cu cinci-şase ani în urmă în **România literară,** minimalizînd şi chiar caricaturizînd personalitatea lui Mateiu Caragiale, în comparaţie cu aceea a ilustrului său tată. Dar **tonul** rămîne, şi de data aceasta, perfect obiectiv. În fond, Şerban Cioculescu este un spirit ironic, maliţios şi tocmai de aceea plin de farmec. Afirmaţiile altora îi provoacă întotdeauna, aprioric, o reacţie de respingere, ca şi lui G. Călinescu, însă, spre deosebire de acesta, el îşi stăpîneşte cu diplomaţie primul impuls polemic, folosindu-l apoi, cu chibzuinţă, drept energie subtilă pentru punerea în mişcare a unui complicat mecanism de persiflare.

Observînd că G. Călinescu procedează ca un critic, nu ca un istoric literar şi că astfel riscă să ignoreze contribuţia unor cărturari care, deşi n-au creat opere literare rezistente la timp, au stimulat cultura în ansamblu în epoca respectivă, Şerban Cioculescu promitea, implicit, să-i reabiliteze pe neglijaţi. Iată însă că într-un text introductiv la capitolul său din **Istoria literaturii române moderne** se eschivează cu o grabă suspectă de la îndeplinirea unor asemenea plicticoase obligaţii : „ne vom limita să selecţionăm scriitorii verificaţi cu vremea, prin permanenţa operelor, negăsindu-ne îndatoraţi să începem cu clasicii pe drept necitiţi". O săgeată este trimisă aici şi la adresa lui G. Călinescu, de data aceasta reproşîndu-i-se însă (aluziv) tocmai... prea mare atenţie acordată „venerabilelor grămezi de moloz", prin „ingenioase căutări de crîmpeie de versuri sau de proză citabile".

Şerban Cioculescu îşi impune, fără îndoială, să nu fie artist, dar aceasta nu înseamnă şi că reuşeşte. Fără a dispune de harfa — uneori cu sunete de amplitudine cosmică — a lui G. Călinescu, el îşi acompaniază întotdeauna digresiunile cu o muzică discretă, de „cameră", inviorată de mozartiene clinchete de veselie. Plăcerea însăşi, aproape gastronomică, de a citi, pe care o sesiza cam mustrător la G. Călinescu, se manifestă şi în scrisul său, chiar dacă o anumită cumpătare — în fond, ritualică, de degustător profesionist — îi dă o aparenţă de ascet.

Erudiţia lui Şerban Cioculescu, aproape fabuloasă (se povesteşte, de exemplu, că, la un examen, un student, ca să facă impresie, ar fi indicat, în mod fictiv, numerele de înregistrare ale unor manuscrise eminesciene de la Biblioteca Academiei şi că profesorul, de loc intrigat de pretinsul nivel de informaţie, ar fi corectat doar răspunsul, indicînd **adevăratele** numere) erudiţia sa, deci, este de necontestat : genealogiile vechilor familii româneşti sau căile labirintice de circulaţie ale motivelor literare, pseudonimele şi paternităţile cele mai obscure se află, clare, în memoria sa, ca într-o bibliotecă borgesiană. În schimb, capacitatea de sinteză face loc aproape mereu — putem citi, de exemplu, pentru a ne convinge, **Caragialiada** — capacităţii analitice şi digresive.

Cea mai serioasă pretenţie emisă de Şerban Cioculescu în 1941, cu prilejul amintit, rămîne, fără îndoială, aceea ca istoricul literar să explice de ce o anumită operă — astăzi inexpresivă sau ridicolă — a plăcut cîndva. În modul acesta s-ar arunca un fascicol de lumină asupra multor zone întunecate din spiritul epocilor trecute. Rareori se întreprinde însă aşa ceva (o excepţie reprezintă, la noi, studiile lui Paul Cornea despre prima jumătate a secolului nouăsprezece). Şerban Cioculescu însuşi se limitează să afirme că o anumită atitudine a fost pe vremuri la modă, fără însă a lămuri **prin ce** şi **cum** făcea să vibreze sensibilitatea estetică de atunci. Vorbind, de pildă, despre unele versuri patetice şi grandilocvente scrise de Grigore Alexandrescu, istoricul literar se rezumă la această menţiune : „Suferinţa se materializează uneori într-un chip neestetic, care era însă pe placul vremii".

Cît priveşte caracterul „ştiinţific" al cercetării, nimeni nu-l poate ataca atîta timp cît se referă la investigarea documentelor, la stabilirea autenticităţii lor etc. etc. În momentul însă în care am lua în discuţie **valorificarea** scrierilor vechi, am observa imediat că nici Şerban Cioculescu nu deţine o metodă „infailibilă". Asemenea metode — à la Mihail Dragomirescu — sînt, de altfel, dezastruoase, aducînd certitudinea lor de fier în lumea de cristaluri a literaturii. Chiar metodele de ultimă oră din critică — deosebit de subtile şi ingenioase — nu pot, la urma urmelor, decît să justifice ceea ce istoricul sau criticul literar, în ireductibila ipostază de cititor, a intuit şi a simţit. Şerban Cioculescu nu face, prin urmare, eroarea de a-şi însuşi — ca pe o armură rigidă — o metodă unică. „Radarul" cu care detectează valoarea îl constituie tot vechea şi credincioasa „impresie". Apoi urmează, desigur, demonstraţia, ca în amplul comentariu consacrat, de exemplu, operei lui Vasile Alecsandri, în care este deosebit de vizibil efortul de a explica sentimentul provocat de lectură, de a căuta pe cale raţională substratul impresiei.

Decalogul folosit cîndva pentru judecarea **Istoriei...** călinesciene a fost, după cum am văzut, în mod sistematic încălcat de propriul lui autor. Însă existenţa unei table de legi nu a rămas fără urmări. Ea a întreţinut şi întreţine şi azi în scrisul lui Şerban Cioculescu o anumită încordare, conferind voluptăţilor de ordin artistic intensitatea plăcerilor interzise.

Alex. Ştefănescu

Autoritatea criticului

Iată, sînt aproape patruzeci de ani de cînd Al. Piru debuta în paginile „Jurnalului literar" cu articole de critică dar şi cu poezii, atrăgîndu-şi preţuirea lui Călinescu care, în celebra „Istorie a literaturii..." îşi punea „legitime nădejdi" în cariera tînărului său colaborator. Maestrul remarca deja la discipol semnele maturităţii, concretizate în documentarea exhaustivă, sprijinită pe informaţie de primă mînă şi în tentativa, curînd izbutită, de a-şi construi un limbaj critic personal. Debutul editorial din 1946 cu **Viaţa lui G. Ibrăileanu,** urmat în 1959 de tipărirea tezei de doctorat în filosofie şi litere, **Opera lui G. Ibrăileanu,** aveau să confirme bunele aprecieri ale „divinului critic". Monografia (cele două lucrări vor fi reunite în 1967 într-un singur volum) epuizează subiectul şi oferă un model de abordare sistematică, în care acribia şi erudiţia sînt uneltele preciziei interpretative. În fraza cu care se încheia **Cuvîntul înainte** la ediţia a doua a cărţii (păstrată şi la ediţia a treia din 1971), Al. Piru constata cu justificat orgoliu : „Confruntînd sinteza noastră din 1946, publicată în 1959, cu studiile despre opera lui Ibrăileanu apărute între timp, nu am avut aproape nimic de adăugat sau schimbat". Afirmaţia, perfect valabilă, este un gest de asumare a autorităţii, pe care criticul şi-o va consolida cu fiecare nouă carte.

Un atú important, care dă greutate demersului critic şi impune, îl reprezintă la Al. Piru excelenţa informaţiei. Că este aşa, stă mărturie întreaga operă a criticului, dar mai cu seamă volumele de istorie a literaturii (**Literatura română veche — 1961** şi **Literatura română premodernă — 1964**) şi culegerile de articole adunate sub titlul „Varia". Instrumentul este folosit cu virtuozitate, fie pentru a defini şi nuanţa contextul în care se situează opera, fie pentru a rectifica lecţiunile sau interpretările greşite, fie pentru a tranşa definitiv controversele şi polemicile. Respectarea primatului criteriului estetic în receptarea operelor asigură criticii lui Al. Piru consecvenţă, ferind-o de penibilele retractări ale altora sau de „spectaculoase" schimbări la faţă conjuncturale. Este acesta un alt argument care pledează în favoarea ţinutei şi autorităţii criticului. Pentru Al. Piru judecata de valoare este operaţie exclusiv raţională, act de acceptare sau respingere, rezultat al demonstrării existenţei sau lipsei unei structuri artistice coerente. De cele mai multe ori, pentru a evoca „imaginea operei" criticul foloseşte procedeul rezumatului, aşa zisa „povestire". De fapt, este vorba ca şi la G. Călinescu de descrierea semnificativă a structurii, care conduce la relevarea coerenţei sau dezvăluie contrafacerea. Spirit clasic, atitudinea critică a lui Al. Piru se caracterizează prin iubirea de măsură şi echilibru. De aceea, criticul nu va fi nici încrîncenat în negare, nici entuziast în afirmare. Permanenta detaşare ironică, numită uneori simpatie, reglează raporturile cu opera literară, menţinînd constantă distanţa optimă pentru un examen critic lucid. Detaşarea este semnul încrederii totale în capacitatea criticii de a elucida misterele operei, de a-i pătrunde semnificaţiile şi a explicita viziunea. Tot de aici, din acest optimism metodologic, derivă şi curajul judecăţii de valoare fără echivoc, atribut al autorităţii critice. Curaj (citeşte şi absenţa prejudecăţii) are Al. Piru şi atunci cînd abordează zone ale literaturii române situate în faze de tranziţie, dificil de delimitat riguros datorită interferenţelor de tot felul. **„Literatura română premodernă"** (termenul îi aparţine în exclusivitate), este o lucrare de referinţă, obligatorie în biografia critică a problemei. Termenul a făcut ulterior o carieră care-i subliniază importanţa.

Operă de pionierat făcea criticul şi atunci, în 1968, cînd apărea, în continuarea preocupărilor de elaborare a unei istorii literare, **„Panorama deceniului literar românesc 1910—1950".** Dincolo de meritul întîietăţii şi de frumuseţea „execuţiilor", cartea rămîne importantă datorită faptului că reuşeşte că desprindă profilul spiritual al generaţiei de după război, care constituie puntea de trecere de la literatura interbelică la noua literatură. Într-un interviu acordat revistei „Luceafărul" (numărul 46 din 15 nov. 1975) Al. Piru definea **Panorama** ca o introducere la tabloul literaturii române din ultimii 25 de ani, din care au apărut pînă în prezent cele două volume referitoare la **„Poezia românească contemporană".** Grupînd poeţii după criteriul vîrstei (generaţia vîrstnică, generaţia mijlocie şi generaţia tînără), cartea cuprinde opinii nuanţate cam despre tot ce s-a publicat în volum, la noi, în perioada 1950—1975. Indiferent de poziţia cititorului faţă de judecăţile critice enunţate şi de problema adecvării metodei criticului, lucrarea are, datorită cuprinderii integrale, valoarea indiscutabilă a unui instrument indispensabil. Dar, a recunoaşte cărţii doar meritul informaţiei exhaustive, este o injustiţie flagrantă. Dorinţa de ordine şi claritate îl conduce pe autor la despărţirea netă a apelor de uscat, fără menajamente în privinţa susceptibilităţilor. Operaţia este sinonimă cu o intervenţie chirurgicală, în urma căreia organismul îşi va recăpăta sănătatea. Sigur că „tăierea în carne vie" nu înfloreşte zîmbete pe obrazul pacientului şi, din acest punct de vedere, protestele se justifică. Pe scurt, Al. Piru face operă de critic adevărat, autoritar, întemeiată pe poziţia valoare-nonvaloare, funcţională atît la nivelul ansamblului, cît şi în opera fiecărui scriitor. S-a reproşat criticului, voalat sau direct, lipsa de entuziasm, inaderenţa la literatura generaţiei tinere. Un anume scepticism există în critica lui Al. Piru, dar funcţia acestuia e de echilibru, e menită să preîntîmpine dezolanta „descoperire" cotidiană a capodoperei. Ceea ce se respinge într-adevăr nu este literatura tinerilor, ci literatura proastă, falsul, impostura. În rest, rămîne valabilă o afirmaţie a lui G. Călinescu : „Iar cei tineri să nu arate acea nemulţumire egoistă de a nu li se fi dat importanţa pe care poate şi-o credeau, pentru că o istorie se cade să fie întotdeauna puţin retrogradă, ca să nu piardă perspectiva eternului, şi de altfel, pe măsura accentuării valorilor noilor scriitori, se vor face cuvenitele împliniri".

Este posibil (deşi puţin probabil) ca trecerea timpului să infirme ierarhia valorică implicată în cărţile dedicate literaturii actuale. Fără îndoială, însă, că vor rămîne nealterate intuiţia sigură a valorii, strălucita erudiţie, decizia judecăţii şi, nu în ultimul rînd, plăcerea intelectuală resimţită la lectura oricărui rînd scris de Al. Piru. Adică, esenţele actului critic, care îi acordă investitura autorităţii.

Valentin F. Mihăescu

franz storch

Cîte dorinţe

Am nouăzeci şi nouă de întrebări
să-ţi mîntui gura

Cîte dorinţe-n fiecare dimineaţă
scrii tu cînd luneci peste prag

Cîte speranţe, aşteptări se-ngînă
în ritmul paşilor tăi

Şi cîtă răzvrătire duci în tine
cu tine duelînd spre casă

Şi cîte nopţi, cu tălpile goale
aşterni pe duşumea sigilii pale

Tu care porţi pe umerii tăi firavi
atîta Primăvară.

Înainte de a mă înţelege pe mine însumi

Pornesc uneori seara
să-ntîmpin vîntul

Pun întrebări
caut răspunsuri

Copaci bătrîni
parcă-mi spun „da"

Dar cum să-nţeleg
ce-mi spun

Înainte de a mă înţelege pe mine însumi...

În româneşte de
Vasile Nicolescu

Devenire lirică

Destinul i-a hărăzit lui Dan Deşliu o carieră literară sinuoasă şi controversată. Afirmat cu vehemenţă de o epocă, alta l-a contestat cu egală vehemenţă. Dincolo însă de oscilaţiile opiniei critice opera sa rămîne obiectul principal al oricărei exegeze. Cuprinzînd aproape trei decenii de creaţie, ea se înfăţişează sub multiple aspecte, făcînd dificilă circumscrierea ei într-o singură formulă.

Primele volume ni-l arată pe Dan Deşliu ca un înfocat poet al cetăţii. Versul său viguros este dedicat luptei poporului pentru construirea socialismului, faptelor sale de muncă de zi cu zi. Vocaţia de luptător a poetului transpare şi din numeroasele pamflete politice inspirate de maşinaţiile statelor capitaliste din epoca respectivă. În această perioadă de creaţie, lirica sa este o cronică a evenimentului cotidian, apărînd ca un text deschis, adresat tuturor celor ce muncesc. Poetul este într-un permanent dialog cu un interlocutor bănuit, căruia îi explică raţiunile ascunse ale faptelor prezentate. Rostul poeziei nu este numai îndemnul la muncă, ci şi explicitarea laturilor nevăzute ale vieţii, relevarea dimensiunilor ei secunde : „Vei zice poate: — Ei, şi-apoi ? / Un fapt cu multe alte geamăn / Se-ntîmplă astăzi pe la noi / atîtea fapte fără seamăn ! // — Dă-mi mîna ! Să păşim uşor / stîncoase praguri de poveste / să coborîm sfredelitor / în miezul întîmplării-aceste." // **(Minierii din Maramureş).** Aceste versuri sînt revelatoare pentru a preciza sensul care dinamizează lirica din primele volume ale lui Dan Deşliu. Pretutindeni ne vom întîlni cu o mişcare dinspre înăuntru spre înafară : minerii scot la lumină aurul adîncurilor ; la fel oţelarii în fabrici ori ţăranii pe cîmpuri, dăruie lumii bogăţii ascunse ; libertatea şi adevărul încătuşate se vor elibera de sub apăsarea forţelor obscure. În mod firesc menirea poetului este identică: de sub coaja faptelor el trebuie să releve lumina ascunsă, semnificaţia lor umană.

Se poate remarca dimensiunea grandiosului care domină lirica acestei perioade. În centrul ei se află lupta omului pentru stăpînirea materiei, pentru transformarea ei în valoare umană, adică în producţie. Sînt puse în mişcare într-un elan nestăvilit marile materii : granitul, oţelul, talazurile etc. Ele spumegă, se prăvălesc în şuvoaie, pleznesc şi se frîng, într-o gigantică mişcare de transformare şi plămădire. Şi, mai presus de toate, neastîmpărul creator al eternului „Homo faber" : „Cum se vede trudim. Construim. Batem nituri, / Sfredelim galerii. Creştem holde şi feţi. / Şi răzbim prin furtuni, prin nămeţi, prin garnituri". **(Aţîţătorilor de război).** În această lume vijelioasă poetul este mai dornic să spună decît să formuleze. Versul este iute, tranşant, căci nu imaginile contează, ci elanul lăuntric care le însufleţeşte.

Interesul poetului pentru rezonanţa umană a faptelor se amplifică în „Pe viaţă şi pe moarte". Narativul este covîrşit de liric, accentul căzînd pe creionarea reacţiilor psihologice şi pe sugerarea profunzimii dramelor omeneşti. Poetul regăseşte filonul popular, nu ca parafrază ori citat, ci în forme interiorizate : „Sus la paltinu trăznit / doarme un rumân trudit. / Brazii lungi mi-l priveghează / iarba fragedă-i veghează / chipul galben, liniştit".

Întîlnirea fertilă cu ritmurile argheziene marchează lirica ulterioară a lui Dan Deşliu. Are loc acum o interesantă schimbare a perspectivei poetice, care, în esenţă, constă în transferarea faptului real către metaforă. Dacă de exemplu, anterior poetul cînta un furnal, în măreţia sa de furnal, el recurge acum la o strategie stilistică : în faţa obiectului real el se minunează de aspectul acestuia, se preface a nu-l recunoaşte ca atare, a-l înţelege ca altceva. De aici o întreagă constelaţie de imagini care transfigurează obiectul descris : „Cine umblă prin hală bombănind / blestemînd / şi mormăie şi se tînguie ca o babă / şi e deşirată şi slabă / dar în primul rînd / face treabă ? / Aşa ceva ar fi o macara !..." **(Despre oţel)** Poetul îşi asumă condiţia sa de făuritor de imagini : „Uite ce este — rosti cineva... / tovarăşul e un fel de inventator, un poet... / Are adesea viziuni bizare / flăcările îi par cozi de păun, / oamenii — semne de exclamare, / furnalul — o imensă ţigare... /" Poetul nu mai descrie realitatea, ci o transcrie (vezi şi **„Prima baracă).** Întîmplările auzite sînt tot atîtea prilejuri de eliberare a imaginaţiei creatoare, de recreare a faptelor auzite într-o configuraţie poetică. Versul maleabil redă în egală măsură dialogul, discursul interior şi filonul narativ.

Creaţiile ulterioare confirmă aceste trăsături. Ele vor accentua şi o latură care fusese deja prefigurată : nota ludică. Poetul, care se aşează sub zodia lui Proteu, uluit de diversitatea formelor vieţii, va încerca să le oglindească în opera sa. Inspiraţia se hrăneşte din uimirea în faţa lumii, din instaurarea unei perspective inocente, apropiată de aceea a copilăriei. Poeziile vor să fie un fel de joacă cu lumea, poetul fiind mai puţin preocupat de subiectul ales, concentrîndu-se însă asupra dantelăriei de imagini care ne poate sugera universul descris. De aici nota ludică, prezentă atît în tiparele versificaţiei, cît şi în viziunea asupra faptelor , prezentate. Luînd aerul unei confesiuni degajate, poezia se alcătuieşte dintr-o suită de impresii şi amintiri, în marea lor majoritate legate de mici amănunte ale vieţii cotidiene. Poetul preamăreşte „minunile de fiecare zi", banalul care ascunde în el nebănuite resurse poetice. Ancorat în contigent, el slăveşte versul generator de noi lumini ca în această (deghizată) artă poetică : „Vorbele, oricît le descînt / rămîn veşnic ce sînt / Nu se dau de trei ori / peste cap / nu se fac din harap / făt-frumos... / Vorbele mele abia îngînă / încetoşat şi peltic, / culorile şi sunetele, / şi seamănă / cîteodată — a vrajă". / **(Cam atît).**

Volumele următoare vor adăuga o nouă dimensiune liricii lui Dan Deşliu. Temele devin mai grave, poezia se interiorizează. Dizertaţia ludică se transformă în meditaţie, uimirea în faţa lumii cedînd locul sentimentului incomunicabilităţii cu universul înconjurător. Dimensiunea ludică se agravează : viaţa este un joc fatal, absurd din care nimeni nu poate evada :„eram sortit / să joc la infinit de solitar / un joc imaginar / o partidă absurdă / pe moarte, pe viaţă..." / **(Vis á vis).** Poetul este frămîntat de singurătatea, condiţiei umane. Destinul său este situat în afara traiectoriilor lumii căci, zodiile trec nepăsătoare pe lîngă el. Etern exilat el simte cum „fără să ne bage în seamă / amarnicul toamnei trecu" **(Pontică).** Se produce acum un fel de închidere a poeziei : dintr-o lume obscură, străină, poetul este invadat de impresii şi fapte care se scurg către alt obscur : acela al absenţei semnificaţiilor.

O erotică melancolică şi nostalgică îşi face acum apariţia, o erotică bîntuită de acea tristeţe blagiană în faţa iubirii ivite prea tîrziu. Femeia iubită, mai mult tăcere, mai mult absenţă, nu este decît un nou prilej de meditaţie asupra trecerii goale a timpului neîmplinit : „Toate se trec necurmat / totul e simplu şi rece / Ploaia-n zăpadă va trece / tu într-un cîntec uitat." **(Fastă).** Melancolică şi interiorizată lirica ultimelor creaţii ale lui Dan Deşliu stă sub semnul unei simţiri elegiace senine, împăcate, cu dese semne de detaşare printr-o atitudine ironică.

Orice poezie îşi are istoria ei. Aceasta depinde nu atît de obiectul ei, de sursele de inspiraţie, ci de dinamica ei firească şi lăuntrică. Semn al experienţei spirituale, al unor căutări şi revelaţii de ordin poetic, ea conturează, în final, traiectoria devenirii unei conştiinţe literare.

Mihai Coman

Dintre sute de catarge...

Urmare din pag. 1

interval de timp foarte scurt să asistăm la acea explozie cu adînci rezonanţe a poeziei tinere din anii '60.

Cu toate că, chemîndu-l amintirile în trecut, semnatarul acestor evocări este tentat să relateze întîmplări legate de debutul multor poeţi, m-aş opri la trei dintre ele, poate şi pentru că în adevărata concurenţă care se statorniceşte între noi, redactorii, în „a descoperi talente", întîmplarea a făcut ca eu să mă număr printre primii cititori ai manuscriselor acestora. Este vorba de Constanţa Buzea, Adrian Păunescu, Nicolae Dragoş.

Moment semnificativ pentru istoria literară şi de bun augur pentru ceea ce avea să însemne **Luceafărul** în împrospătarea literaturii noastre, în chiar primul său număr, la rubrica atît de frumos intitulată „Steaua fără nume" apărea Constanţa Buzea alături de o altă poetă cu o oarecare experienţă, astăzi foarte rar prezentă în paginile publicaţiilor literare: Aurora Conţescu. De fapt, însă, compunerile lirice ale Constanţei Buzea, transcrise frumos şi ordonat, cu conştiinciozitate de şcolăriţă, ceea ce şi era la acea oră, respectiva elevă în clasa a zecea de liceu, le citisem pentru prima dată încă pe vremea cînd lucram la „Tînărul scriitor", revistă desfiinţată odată cu hotărîrea de înfiinţare a **Luceafărului,** în toamna lui 1957. Era o atmosferă coşbuciană în acele prime compuneri, dar şi cîteva strofe de o mare sinceritate, interiorizată, de o sensibilitate personală. Cu toate că în chiar ultimul sau penultimul număr al „Tînărului scriitor" îi publicasem spre încurajare o poezie, debutul Constanţei Buzea în amintitul prim număr al **Luceafărului** avea să fie temeinic pregătit de-a lungul unei jumătăţi de an, timp în care poeta avea să entuziasmeze, de la o săptămînă la alta, pe cei trei redactori de atunci ai secţiei (Tiberiu Utan, Teodor Balş şi subsemnatul) cu noile şi originalele sale poezii, cu îmbunătăţirile aduse unora dintre ele la sugestiile noastre. Adrian Păunescu a început să ne trimită şi să ne aducă versuri pe cînd era elev în clasa a opta, la liceul „Zoia Kosmodemianskaia" (fosta şcoală centrală de fete, actualul Liceu de filologie-istorie), unde, fiind singurul bărbat din clasă, da clasei caracterul mixt, cum spune într-o poezie din adolescenţă. Paradoxal, pe vremea aceea scria foarte scurt. Majoritatea compunerilor sale nedepăşind patru strofe. Un moment memorabil legat de debutul lui este cel al unei şezători literare „Luceafărul", desfăşurată chiar în amfiteatrul liceului unde învăţa. Erau prezenţi, din partea redacţiei: Dan Deşliu, Teodor Balş, Mihu Dragomir, Nicolae Tăutu (dacă îmi amintesc bine) şi subsemnatul. La încheierea lecturilor noastre, în faţa unei săli pline, în proporţie de 99,99 la sută cu fete, potrivit unei statornice politeţi, am întrebat dacă nu cumva printre elevi este cineva care scrie şi ar vrea să ne citească ceva. Atunci s-a ridicat dintre fete, deşirat şi slab ca un ogar, Adrian Păunescu şi, deschizînd un caiet dictando, a început să ne citească poezii, aproape de patru strofe, cît intrau în mod obişnuit pe o pagină. Versuri explozive, metafore memorabile, o energie subterană într-o avalanşă de versificări îngrijite de altfel chiar atunci. Viitorul poet nu s-a lăsat pînă nu ne-a citit întregul caiet, avînd grijă să ne anunţe cînd se termina fiecare poezie pentru aplauzele de rigoare. Împreună cu Gh. Tomozei, mai ales, aveam după aceea să optăm, după discuţii prelungite cu autorul, la redacţie sau pe unde îl prindeam, pentru poeziile cu care a debutat.

Nu cred că mă va suspecta cineva de vreo captatio benevolentiae dacă un al treilea debut pe care aş vrea să-l evoc în contextul acestei anchete va fi chiar acela al actualului redactor şef al **Luceafărului,** poetul Nicolae Dragoş (nu am de altfel nici o vină dacă mulţi dintre redactorii sau debutanţii de acum un deceniu ai revistei îndeplinesc de mulţi ani funcţii de răspundere în viaţa literară şi culturală).

Discret şi modest, cum l-am ştiut întotdeauna, intuind însă în el totdeauna un om harnic şi tenace, Nicolae Dragoş, student la filologie, coleg între alţii cu un alt candidat al poeziei, A. I. Zăinescu, nu ne tocise deloc pragurile redacţiei. Obligaţia de a face practica de vară îl plasase, cred că nu prin hazard — în redacţia noastră. Aşa se face că timp de vreo două săptămîni s-a cufundat alături de noi în maldărele de manuscrise, îndeosebi în acelea pe care le alegea pentru „mai trimiteţi" şi „deocamdată, nu", ce însoţeau poşta redacţiei susţinută de Mihu Dragomir la paginile „Dintre sute de catarge". Aplecarea atentă asupra manuscriselor, discernămîntul în evaluarea lor, judecata matură aveau să mă îndemne, odată cu entuziasmul confratern de generaţie, să formulez la finele perioadei de practică în carnetul studenţesc aprecieri care nu mă îndoiesc că ar putea să-i facă cinste chiar şi experimentatului om de presă de azi. Cel mai important cîştig al acestei practici a fost însă, într-o zi, cînd învingîndu-şi timiditatea, studentul filolog ne-a încredinţat, lui Ion Brad şi mie, paginile sale manuscrise lirice: Idei poetice, dense, versuri stringent elaborate, un patos intrinsec. În toamnă, dacă nu mă înşel, „Steaua fără nume" se chema Nicolae Dragoş.

Iată aşadar numai trei din pe puţin cele 30 de nume de poeţi care au debutat în acest an şi au intrat în conştiinţa noastră literară în ultimele două decenii.

atelier literar
poșta redacției

FILIP ROHAN : Acest adevărat bombardament cu plicuri, la care ne supuneți în ultima vreme, nu ne dovedește, din păcate, altceva decît că scrieți foarte mult, mai mult decît ar îngădui-o, în chip firesc, această dificilă și nobilă muncă de creație (căci e vorba, desigur, și de muncă și de creație...) de înaltă concentrare, tensiune, combustie. Stilul și ritmul dv. de lucru, „pe bandă rulantă", nu vă îngăduie să obțineți rezultatele demne de atenție pe care unele semne lirice din textele trimise ar părea să le făgăduiască. Încercați să schimbați ceva din această „metodă" de lucru, să înmulțiți pauzele pentru lectură și meditație, etc. Și, oricum, să ne trimiteți plicuri mai selective și, poate, mai rare.

TRAIAN GRIGORE : Sînt, fără doar și poate, niște manifestări de poezie, care merită să fie considerate drept începutul unei preocupări mai consecvente, mai puțin sporadice, mai pasionate („Van Gogh", „Cuvîntul alb", „Somn", „În miez de grîu", „Testament", „Un timp oprit"). Reveniți (și cu cîteva date despre dv. și cu o semnătură publică, dacă e cumva alta decît cea de acum).

I. E. CONSTANTINESCU : Dincolo de versificația ingrijită, în general, cuminte și domoală, pe teme mai mult exterioare, niște livrești, se ivesc în unele pagini și sunete mai vii, mai lirice, care ar putea să însemne, eventual, un început de drum („Rămîn aici", „La Histria", „Acuarelă", „Simbioză"). Să vedem ce mai urmează.

I. FOLOSEA : Există și acum semnele de care vorbeam, dar n-au apărut progresele așteptate, care s-ar putea numi, eventual, un plus de limpezime, un control mai sigur și mai inspirat al cuvîntului, al imaginii (formule greoaie, improprii, lipsite de plasticitate și semnificație, ca : „înțepenește timpul / în grămezi de zvîcniri zdrobite" ? !, sau : „filfîirile buzelor ritmau o cădere inertă" ? !, etc., rămînînd indezirabile). Elemente promițătoare, în „Noapte", „Sărutul", „Capătul în februarie", „Poezia".

MIHAI-PAUL : Sînt ginduri interesante, meditații nu lipsite de pătrundere, care, însă, din

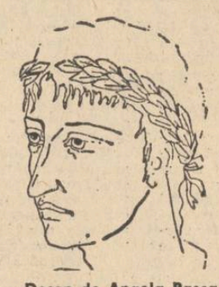

Desen de Angela Pașca

păcate, nu-și găsesc o expresie potrivită în planul poeziei. Ne-ați trimis, totuși, prea puțin, ca să riscăm o apreciere mai amplă și mai categorică. Reveniți.

CHIORPEC CONSTANTIN : Ne pare rău că nu vă putem fi de ajutor, dar textele trimise nu se pot numi poezii și nu îngăduie nici un fel de bănuială că ați putea obține cîndva rezultate valabile în acest domeniu. Poate veți găsi alte preocupări și îndeletniciri pentru care sînteți mai înzestrat. Dar, în orice caz, nu trebuie să vă dați bătut — sînteți un om tînăr ! — ci să vă luptați îndîrjit, și cu boala, și cu toate opreliștile care vă împiedică să vă recăpătați sănătatea.

IM. TIM : Idei și imagini interesante, care nu-și găsesc, însă, întotdeauna „haina" cea mai potrivită, mai expresivă. „Urmăream o frumoasă", „La mijloc", „Iarna", iată cîteva texte care ne lasă, totuși, destule speranțe.

TINEL GH. POPA : Nu sînt semne deosebite, nici în versuri, nici în proză. V-ați angajat pe un drum greșit, v-ați „înhămat" la niște treburi prea ample, prea grele, pentru puterile dv., înainte de a vă pregăti cum trebuie și înainte de a vă verifica „zestrea" și mijloacele pe „distanțe" mai mici și prin contacte susținute cu diferitele redacții de specialitate. Va trebui s-o faceți de-acum înainte, punînd accentul, însă, pe lectură și studiu.

ASPIROS : Nici o schimbare, nici acum. Firește, un răspuns se referă la toate plicurile sosite pînă la apariția lui.

BITEA ILIE : Sînt oarecari semne bune, dar încă vagi, neconcludente, în pagini de început, șovăitoare, tulburi (în care se pot observa și unele neajunsuri în ce privește expresia și, în general, pregătirea școlară, orizontul de cultură, etc.). Unele promisiuni, mai ales în : „Părinții mei", „Aici, în mahalaua", „Sentimentul lui Noe".

Ionel Țeculescu (mai citeț !), **N. Elena, Gavrilaș Trifon, Rodica Popel, Silvia B., Venera Doru, Nicolinț, Z. Amza :** Sînt unele semne, merită să insistați. **Radu Leontin, C.N. Vlădescu, Sofia Ureche, Elena I.P., Nicolae Stroiescu, Diana Balint, Ortis, Mihail Pândaru, Adrian Steluță, I. Crețu, Rodica Stamate, M. N. Costruț, Eugen Golda, D. Alexandru-Viorel, Val Daian, Dyonys Anonymos, Lazăr Ușăde-biserică, I. Mariana, C.V., Ion Alex. Totea, D. Scheianu** (ceva, în „Aniversare"), **Lucian Balc, Georgeta Ivănescu, Ribac, M. Moscu, Traian Chivu, Const. Leonte, Gh. Arșoi, Dan Filvas, Cristian Florescu, Ioan-Manole Slivna** (ceva mai bine, în „Poetul"), **C.P.** (elev), **Cojocaru Ioan, Sârbu Marius, Trască Atena** (versuri și proză), **Mihai Preda, Vladimir Moga :** încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

Prima linie

Fiecare cuvînt,
un glonț trimis
spre inima întunericului —
rafale sublime
trase din imediata apropiere
a crinilor
și după fiecare victorie,
te-ntorci acasă parcă mai umil

poezia îngină lumea, știu
n-o poate transforma decît în pasăre,
n-o poate preschimba decît în mireasmă
pentru asta lumina
de cea mai bună calitate
în fiecare dimineață a veacului !

astfel ajung oamenii
să se-mbulzească spre vis
prin inima lor să treacă,
inefabile muzici de sfere
(nu-i de-ajuns un șurub, o roată)...
în ce mă privește,
de cînd mă știu
n-am putut lupta decît
în prima linie a sufletului

VALERIU PRUTEANU

Groapa

În balta din fundul gropii cerul e la fel de necuprins

noaptea
năclăit cum e de stele timide
și babe vijelioase călări pe cozi de mătură
rai al țînțarilor golul acela
nu mi-a plăcut niciodată
voiam să o astup
dar tata mi-o luă înainte
îmi stătea ca un spin în gînd — spuse —
la urma urmei — se răsti bătrînul —
toate gropile lumii ar trebui astupate cu pietre
cît mai e timp !

ADRIAN DERLEA

Obîrșie

Cu lutul țării trup îngemănat —
Sudoarea cursă-n veacuri i s-a dat
Drept leac pentru restriște și ocară,
Ce ne-au lăsat în carne semn de gheară.

Obîrșia tăindu-și vadul drept
Ecou nestins ne tremură în piept

...Și a rămas rotund acest pămînt,
Rotund ca sînul mamei alăptînd.

VALERIU DRUMEȘ

Vino la țară

Vino cu mine la o nuntă la țară
să chiuim și să dăm trecătorilor vinul din ploscă
lumea va spune „ce mireasă frumoasă"
lumea va pune bani în vasul cu apă
vino cu mine la o nuntă la țară
să jucăm hora pe străzi și în curte trei zile
să fim minjiți fără știre cu cenușă pe față
copiii se vor strînge aproape
vom primi prosoape în dar
lăutarii vor cînta nunească

Vasile Diomu : „Flori"

vom minca ciorbă țărănească
pîine de casă și sarmale și plăcinte
și vom bea butoiul de vin dezgropat
Vino cu mine la țară
vom umbla în picioarele goale
și lumea o să se uite curioasă
fiindcă de mult nu se mai umblă-n picioarele goale

vom da tuturor bună-ziua
ne vor stropi giștele
cînd vom trece prin girlă cu hainele suflecate
pînă la marginea pădurii de liliac
și ne vom îmbăta cu miresmele mov
și iarba ne va gîdila pe la glezne
și ne va tăia degetele ude de rouă
vei întinde hainele la uscat în țindă
seara vom minca porumb copt
și vom bea țuică
și bunica o să mă întrebe de ce am barbă
dacă nu mi-a murit nimeni
și bunicul o să te întrebe de ce ești așa de frumoasă

ne vom culca afară în fin
și ne vom trezi în zori la cîntatul cocoșilor
vino cu mine la țară.

PETRE CERNAT

Vreme în unul

La odaia mea
ferestrele se deschid în
fiecare dimineață
ca ochii păsărilor
pentru aer, lumină și cîntec
cărțile mi se supun
cu încredere de orb
ceasul
nu întîrzie
nici grăbă nu poartă
în bătăile sale
umbrele nu-mi calcă peste cuvînt
nu se privesc în oglindă
totul vorbește
doar cînd e întrebat
și îmi pare rău că uneori
și visele
trec atît de ușor încît
abia le simte coaka albă

D. BORCEA

Descîntec

Iubind cuvintele
adolescent mă retrăgeam
sub culori neobișnuite de cerneală
cum gîndurile rele se opresc
la suprafața paharului cu apă
și gîndul bun nu are
puterea să plutească
oh dacă ar trece toate gîndurile
în cuvinte nu ar mai exista
suprafețe să poată respira
ca o invazie neînțeleasă de termite
la care leacul bătrîn
nu ne-ar mai putea ajuta.

VIORICA IONESCU

Vînătoarea de nuferi

Iată, nu vă costă
Decît prețul
De a mă privi,
Prețul de a-mi
Înțelege mirosul fetid,
Mirosul de mlaștină
Al speranței
Nu mă întrebați dacă
Această frumusețe
E zadarnică,
Luați-o, nu vă costă
Decît îndoiala
Întrebării
Dacă și-n sufletele
Voastre
Pot crește nuferi.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Punțile prieteniei

Urmare din pag. 1

telor de automatizare, uzina de elemente integrate pentru calculatoare din Stara Zagora, complexul agro-industrial din aceeași localitate. Vizita s-a constituit într-un adevărat traseu al prieteniei fiind permanent ilustrată de sentimentele de bucurie ale gazdelor față de această nouă acțiune consacrată aprofundării și extinderii relațiilor româno-bulgare.

Aceleași sentimente au dominat și mitingul prieteniei româno-bulgare desfășurat miercuri după-amiază în marea sală Universiada din Sofia. Mitingul a prilejuit reafirmarea hotărîrii comune de a angrena colaborarea noastră în direcții noi, de a amplifica aria relațiilor reciproce pe multiple planuri.

Arătînd că în actualul cincinal schimburile economice vor ajunge la un volum dublu față de perioada 1971—1975, tovarășul Nicolae Ceaușescu a subliniat, de la simbolica tribună a prieteniei româno-bulgare : „Construirea hidrocentralei Turnu Măgurele-Nicopole, ca și în perspectivă a hidrocentralei din zona Călărași-Silistra are o importanță deosebită atît pentru asigurarea cu energie electrică cît și pentru dezvoltarea navigației pe Dunăre, precum și stabilirea de noi căi de comunicație între țările noastre peste acest fluviu.

Aș dori să relev încă o dată, și cu acest prilej, însemnătatea deosebită pe care au avut-o pentru progresul susținut al relațiilor româno-bulgare, întîlnirile și convorbirile — devenite tradiționale — dintre noi, stimate tovarășe Jivkov, traducerea în viață a hotărîrilor și acțiunilor pe care le-am convenit. Fiecare întîlnire a noastră a deschis noi orizonturi și a dat noi impulsuri marii și rodnicei prietenii și colaborării româno-bulgare".

La rîndul său tovarășul Todor Jivkov a apreciat : „Astăzi putem spune prietenilor apropiați și depărtați că între Bulgaria și România există peste Dunăre nu un singur, ci mai multe poduri. Acestea sînt legăturile dintre comuniștii bulgari și români, dintre oamenii muncii din cele două țări. Ne reamintim cu cele mai bune sentimente de vizita delegației de partid și guvernamentale a Republicii Populare Bulgaria în Republica Socialistă România din iunie 1975. Convorbirile purtate și documentele semnate cu acest prilej au dat un puternic impuls dezvoltării relațiilor noastre bilaterale.

Se întăresc legăturile între Partidul Comunist Bulgar și Partidul Comunist Român, se lărgesc contactele între parlamentele, guvernele, ministerele, județele și orașele din cele două țări, între organizațiile obștești și de masă. Frontiera noastră este frontiera încrederii și prieteniei".

Semnarea, joi dimineață, după cea de-a treia rundă de convorbiri oficiale, de către tovarășii Nicolae Ceaușescu și Todor Jivkov a Declarației Comune a reprezentat momentul de vîrf al vizitei. Această Cartă a colaborării româno-bulgare la care se coroborează conținutul Comunicatului Comun și a celorlalte documente de cooperare evidențiază marile disponibilități ale relațiilor româno-bulgare, principialitatea lor, consecvența cu care partidele, statele și popoarele noastre acționează în lupta comună pentru socialism și pace, pentru o lume a echității și justiției.

Din nou, de o parte și de alta a Dunării popoarele român și bulgar și-au demonstrat vocația de a clădi, împreună, o virstă nouă prieteniei lor seculare.

Clasificări, clarificări

Urmare din pag. 1

cum arătăm și cum vrem să devenim noi, cei care sîntem încă ?

Se întîmplă, nu de puține ori, ca o carte să fie scrisă cu destulă energie, cu cheltuială de imaginație și talent, însă în cele din urmă să se dovedească a fi o întreprindere fără rezultat. Greșeala se află, desigur, în intenția autorului. Acesta s-a preocupat de decoruri și costume, de limbaj și compoziție, de moravuri, alimentație, viață publică — indiferent dacă subiectul se plasează în 1977 sau 1977 î.e.n. — însă nu l-a preocupat cel mai important lucru — cadrul și măsura contemporaneității sale. A momentului istoric în care scrie cartea nu a aceluia despre care scrie. Personajele și figurile istorice le judecăm după criteriile noastre morale, etice și chiar politice, ele nefiind altceva decît verificarea și argumentația faptelor și gesturilor noastre de azi. Literatura nu este știință istorică și invers. De aceea este sortită eșecului, din principiu, orice încercare de a inventa **digest**-uri istorice. Foiletonizarea materialului istoric are același efect cu „clișeizarea" evenimentului apropiat. Ne opunem cu îndîrjire schematizării realității, însă mai trecem cu vederea stupefiantele imagini ale unui trecut istoric, din care oamenii dispar făcînd loc fantoșelor și butaforiei. Purtăm de grijă vieții care **este**, de aceea trebuie să ne îngrijim și de viața care **a fost**. După cîte știu trecutul, prezentul, viitorul se află pe **aceeași** dimensiune, cea temporală. Deci, glumind serios, este o chestiune de bună vecinătate.

Din punct de vedere literar, reconstituirea istorică dacă nu acoperă o interpretare modernă, prin „modernă" înțelegînd „actualizare", este abia un punct de pornire. **Viața de toate zilele în vremea lui,** sau **la** nu sînt literatură ci doar un teritoriu descoperit însă nevalorificat. În această descoperire se ascunde una dintre primejdiile mortale ce pîndesc literatura al cărei subiect este plasat ieri. Fascinația detaliului, mirajul unei lumi mai literare decît literatura, pentru că în cele din urmă de la cei ce au fost ne rămîn doar semne, dovezi, un fel de „viață stilizată" pe gustul celui ce a observat-o, toate acestea pot să-l îndepărteze pe scriitor de la unicul său țel — acela de a-i observa și judeca pe contemporanii săi. Este o ambiție nobilă și greu de împlinit. De aceea unii încearcă să facă din „literatura istorică" un fel de „țară a lenești-lor" în care alții, cei care nu mai sînt, care nu mai pot protesta, au trăit, au muncit, au suferit, au luptat, au învins, au pierdut, au avut încredere, iar autorul își plimbă privirea peste ei și alege cam ce i-ar conveni lui pentru a stîrni o fărîmă de pasiune. Pentru că acțiunea trebuie să fie palpitantă, nu ? Asta în loc să scrie literatură. Chiar pornind de la teme istorice.

Un purtător de cuvînt

Urmare din pag. a 5-a

mera aia, înțelegi, **oroare !** — izbucnește ea deodată.

Costel tace și toarnă vin în pahare. Pe pereți fotografii (cu actori, actrițe, automobile sport și peisaje alpine) care opresc tenculala să nu cadă. Pe jos gîndaci plimbăreți de bucătărie, jur împrejur un zgomot de țevi care numai rareori seamănă cu guruitul porumbeilor.

— Sper că înțelegi de ce n-am vrut să vin aseară acolo. — mai spune ea, deja mult mai calmă acum. El continuă să tacă, își ciocnește paharul de al ei și-l bea pe nerăsuflate.

— Aveți porumbei ? — întreabă ea.

— Da. Îi auzi ?

— Îhi !

(Doamne, cît **poate** să fie de calmă acum).

Prin fereastră **se** văd cireșii din curte, împîrguiți deja, iar joaca vîntului îi arată cînd mai roșii, cînd mai verzi, cînd alburii.

— M-am înscris la casă — spune el.

— Cînd ?

— Aseară. A fost ăla de la sindicat prin secție.

Acum este rîndul ei să tacă privind pe fereastră. „Mi-ar fi plăcut și aici !" — pare să spună privirea ei ațintită în frunzele de cireș, urechea atentă la porumbei și la vînt.

— Crezi că-i mai bine așa pentru el ? — întreabă Grigore, aproape arătînd cu mîna spre pîntecele Veronicăi.

Este ora șase după amiază. Grigore s-a întors obosit pe la cinci. (Constantin și Veronica erau dincolo, dormeau probabil). Și-a pus pălăria cenușie în cuier, s-a spălat pe mîini, le-a cerut carnetele de note lui Niculae (clasa a cincea) și lui Ștefan (a treia), s-a așezat la masă și a ascultat, mîncînd, tot ce avea de povestit „coana" Marioara. Pe urmă a amenințat și el că se apucă să caute sticlele alea ascunse și le găsește pe toate. Acum stau toți patru la masă.

— Ce „așa" ?

— Păi am vorbit și io cu ăla de la sindicat. A zis că ai noroc, că are niște „disponibilități" bune acuma.

— Ce-i alea ? — întreabă „coana" Marioara.

— Dacă-i băiat îl botezăm Grigore — zice Costel și face cu ochiul. Apoi toarnă în pahare.

— Da' crezi că-i mai bine așa pentru el ?

— Nu știu. (Ciocnește paharul de al tatălui său și gustă din el privind într-un punct fix undeva în grădină). Cînd se va ști o să ne spună chiar el. Ne va înțelege sau nu, ne va condamna sau iarta, în orice caz, **va vorbi în numele nostru,** ne va explica într-un fel în fața acestei lumi. Sau nici nu va mai avea nevoie de noi. Fie că noi înțelegem, fie că nu.

Reabilitarea unei cărți uitate

Urmare din pag. 1

bogat dicționar al limbii noastre, ci și primul ei dicționar etimologic complet ; nu numai că cea mai mare parte a etimologiilor se dovedesc exacte, — contrar opiniilor curente — dar simburele unui lexicon — definițiile — se dovedeau de o atare pregnanță și acuratețe, încît aveau să fie reluate, nemărturisit, de aproape toate dicționarele românești ulterioare. Pentru prima dată, neologismele din secolul trecut (cu deosebire cele franceze și italiene) apăreau încadrate într-un dicționar complet al limbii, pentru acel moment. Într-un cuvînt, se descoperea cu stupoare **Dicționarul** (cu majuscule ?) aflat la baza dicționarelor.

Cît datorăm lui Laurian și cît lui Massim în această formidabilă întreprindere umană ? Nu vom ști, probabil, niciodată. Pentru noi, însă, caracterul sintetic al definițiilor, înlănțurarea cuvintelor de prisos, preferința — în redactarea articolelor — pentru **definirea logică** (deci nu pentru sinonime) poartă marca acelui modest filosof-gramatic care a fost Massim.

Nu compusese el o **Gramatică** originală, unde era ațintită asupra limbii noastre o privire tulburător de logică ? **Elemente de gramatică română** (ajunse în 1859 la a șasea ediție) reforma viziunea gramaticii românești : analiza **în sine** a cuvintelor (partea I, **Explicarea părților cuvîntului**) ajungea complet despărțită de analiza **în context** a acelorași cuvinte (partea a II-a, **Variațiunile vorbelor),** indiferent dacă se trata despre schimbări fonetice sau flexiuni. De ce ? Foarte simplu, pentru că esența logică indivizibilă a cuvîntului trebuia distinsă cu grijă de latura variabilă, divizibilă a aceluiași cuvînt, degradat la utilizare concretă.

Cultura poliglotă a lui Massim, însărcinat cu supervizarea tuturor cuvintelor „venetice" din limba română, trebuie să fi fost ieșită din comun. În acest chip, nu se poate să nu legăm de numele nedreptățitului Massim o altă inovație excepțională a **Dicționarului :** în acest lexicon, nu numai că toți termenii sînt traduși în latinește (ceea ce dă un onest și serios dicționar bilingv), dar — în cazul cuvintelor mai importante, — sînt date și toate reflexele romanice (în franceză, italiană, portugheză și spaniolă, în afară de formele dialectale).

Această erudiție care provoacă uimire se desfășura cu mulți ani înaintea Dicționarului etimologic al lui Meyer-Lübke.

Astăzi, un aspect mai degrabă literar frapează în istoria **Dicționarului :** doi români ardeleni primeau, la 1870, misiunea — ciclopică și imposibilă la prima vedere — de a redacta, **singuri,** Dicționarul limbii române. Nici un lingvist n-ar mai accepta astăzi așa ceva fără nici un fel de complexe, însă cei doi se apucau de lucru ; peste numai un an editau primele fascicole (1871), peste numai 7 ani terminau imensul Dicționar în 3 volume și 70 000 cuvinte. Puțin timp după aceea, mureau — Massim în același an, Laurian, patru ani mai tîrziu. Opera lor era însă sfîrșită. În această întreprindere astăzi legendară, totul se desfășurase pe tăcute, cu simplitate și cu un simț al datoriei ce cheamă mai degrabă în minte fervoarea medievală decît epoca modernă, transigentă în știință ca și în alte domenii.

De atunci nu au trecut decît o sută de ani.

VARIETĂȚI

„Monștrii sacri" ai epocii

Ce poate fi un volum ca „Din istoria automobilului" de ing. A. Brebenel și ing. D. Vochin decît cronica unei epoci : o trecere în revistă, un intens efort de ordonare, o înșiruire de fapte, de nume, de termeni tehnici legați de apariția în viața noastră a acestui tiran : mașina ? Ce poate fi decît un album care încîntă, o enciclopedie, un sumum de fapte, de vieți, de izbînzi și, de ce nu, de imense eșecuri și suferințe oferite altarului acestui zeu : automobilul ? Căci istoria sa, cu imensul consum de inteligență tehnică pe care îl generează, este însăși istoria modernă a omului. Neastîmpărul din spiritul inventatorului, flacăra care îl mistuie, nemulțumirea ce îi otrăvește zilele sînt oglinzi, imagini bine conturate ale lui „homo faber". De fapt autorii cărții acesteia nu oferă aici numai o „istorie" ci elemente, mai degrabă, ale unui scenariu scris exact, alert, într-un stil frust, lipsit de inutile ornamentații. Descrierea mecanismelor este simplă, e făcută fără ostentație, inginerește. Termeni care aiurea ni s-ar părea de netrecut își găsesc în demonstrație o utilitate altădată de neînțeles. Iată : lonjeron, berlină, raport de compresie, șasiu, levier, caroserie, jiclor, capul arborelui, conductor, cilindree, motor în V și cîte altele. Poate că nu e vorba doar de strania însinuare a automobilului în conștiința noastră, în existența noastră zilnică, ci, desigur, de talentul autorilor acestei cărți, niște împătimiți ai motoarelor, de a ne descoperi un suflet în grămada aceasta de fiare care se mișcă.

A. Brebenel și D. Vochin ne fac să înțelegem o dată mai mult că epoca modernă, omul acestui timp nu pot fi în nici un chip despărțiți de existența automobilului. El însuși, automobilul (printre multe altele), aduce noua civilizație. Revoluția tehnică pe care o dezlănțuie, invențiile din mecanică ce declanșează un lanț de descoperiri în toate celelalte ramuri ale științei și ale producției, întrecerea dintre inventatori, apariția unor noi profesii, acumularea de noi și noi date tehnice, ca și posibilitățile de cunoaștere nelimitate pe care le deschide omului călătoria, prin schimbul rapid de valori, prin curaj, voință, inteligență, puterea de reacție imediată pe care le cere, le impune organismului uman, prin apariția unor elemente noi în mediul înconjurător, prin perceperea (chiar) a unui cod etic, toate au dus, neîndoios, la schimbarea radicală a unui mod de viață, a unui mod de a gîndi și a înțelege lumea. Amédée Bollée-tatăl (1844—1917), născut la Mans, unul dintre cei mai vestiți turnători de clopote ai vremii, devine cunoscut și prin pasiunea sa — dusă pînă la obsesie — de constructor al automobilului cu abur. (Bollée este inventatorul direcției cu doi pivoți, mecanism rămas neschimbat, ca structură, pînă în ziua de azi și folosit la automobilele moderne). Fostul clopotar își botează mașina „L'Obéissante" (Ascultătoarea). Un colos de 5 tone ; forța aburului convertită în mișcare. 12 C.P. ; viteza 15 km/h ; apreciere unanimă din partea Academiei franceze de științe. Sugestia pe care o poartă într-însul numele mașinii ca și uluitoarea schimbare a profesiunii ni se par simbolice pentru sufletul unui întreg secol.

Dar scenariul invenției automobilului și al invenției omului modern se continuă azi și în viitor. Autorii cărții se întrec în evocarea unor personalități, fac să reînvie sub ochii noștri epoci pierdute și sugerează cu real talent epoci viitoare. Volumul cumulează o cantitate impresionantă de informații. Descoperiri geniale sînt folosite ani și ani, decenii (ceea ce pentru tehnică, să recunoaștem, înseamnă foarte mult). Altele, care nu folosesc un timp nimănui, fac epocă după o vreme. Ceea ce demonstrează cartea aceasta și ceea ce dovedește o înțelegere umanistă a filozofiei, a mecanismului (pentru unii rebarbativ) al tehnicii este încrederea nelimitată în puterea omului de a descoperi legile naturii și de a se descoperi pe sine, de a folosi aceste bunuri pentru ridicarea calității vieții și nu pentru distrugerea ei. Este evidentă în carte ideea că nimic din ceea ce născocește geniul omului în folosul semenilor săi nu rămîne unii eveniment, simplă construcție teoretică, adeseori obiect de umilință, de ris și batjocură; invențiile nasc invenții; idei uitate capătă strălucire peste timp ; idei coborîte din minți vinovate de prea multă clarviziune și excesiv optimism, idei etichetate ca fructe ale S.F.-ului capătă viață nouă, devin necesare ca aerul și sînt piatră de temelie pentru revoluțiile viitoare.

Chiar și descoperiri aparținînd unor inventatori români care s-au afirmat în domeniu, de al căror

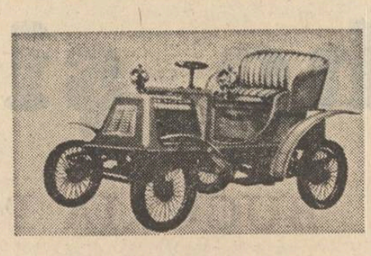

nume se leagă însăși istoria automobilului, Văsescu, Vuia, Gogu Constantinescu și mulți alții, rămîn să fie folosite și în viitor ca un memento al geniului creator al poporului nostru.

O secțiune deosebită a cărții o constituie istoria curselor de automobil. Se întrec vitezele. Se întrec constructorii, mecanicii, proiectanții, piloții. Celebrul Dietz se întrece în 1832 cu două birje și e nevoit să se declare învins. În 1903 cursa Paris—Madrid, care atrage atenția întregii lumi, adună la start echipaje din Franța, Italia, Anglia, România, Germania, Spania, Belgia și Elveția. Spectatori : 5 milioane ; viteza maximă 135 km/h. Jean Calcianu străbate în 1936 distanța București — Brașov în 1 h, 38 min. 30 secunde ! Apoi, în vremea din urmă, în 1965, la Riverside, pilotul Hap Sharp, pe un Chaparral M.K. II realizează 321,8 km/h. Mecanicii ajung să schimbe patru roți în 18 secunde. Este o luptă acerbă cu timpul, cu tehnica, o voință nestăvilită a omului de a supune mașina. Încet anecdoticul se convertește în veritabile fapte epice. „Din istoria automobilului" devine un adevărat depozitar de elemente de roman. Automobilul depășește granițele unei simple cronici.

Mircea Croitoru

Schimbarea la față a Universității Craiova!

● Deși cele mai importante succese sportive românești în ultimul timp le-au procurat caiacul și canoea, gimnastica și voleiul, ne vom ocupa totuși de fotbal. De ce, se poate întreba cititorul, atunci cînd putem vorbi despre medaliile sportivilor apei, de cele două locuri I la gimnastică ale Alinei Goreac și Cristina Ițu sau despre cîștigarea „Trofeului Tomis" de voleibaliști, să ne întoarcem la fotbal ? Pentru că ceea ce s-a văzut pe micile ecrane duminică nu intră în ordinea comună a lucrurilor, și merită un comentariu separat. Nu ne interesează aspectele cifrice oferite de rubricile specializate. **Dinamo** a cîștigat cu doi la zero mai mult datorită șansei, decît propriei ambiții, vizibilă însă tot meciul, și unei lejerități inadmisibile pe care au arătat-o jucătorii craioveni. În plus, jocul extrem de tare, la „intimidare", al dinamoviștilor, despre care ziarul de specialitate n-a suflat o vorbă, nu-i pune într-o lumină prea bună.

Echipa care ne interesează aici este **Universitatea Craiova,** o formație care începuse bine campionatul, dar care de două etape se poartă ca o echipă care candidează la retrogradare. Ea a ratat la Craiova o victorie ratînd un 11 metri, iar la București a ratat din nou o lovitură de pedeapsă similară care ar fi putut schimba fața meciului. Și poate că nici aceste două îngrijorătoare rateuri nu ne-ar fi reținut atenția dacă n-am fi văzut jocul de ansamblu al echipei. Echipa de acum este umbra **Universității** care a cîștigat Cupa României. Jucătorii sînt aproape toți aceiași, calitățile lor tehnice, cunoscute și recunoscute de toată lumea, s-au văzut și pe stadionul „Dinamo", dar spectatorii au întîlnit o cu totul altă echipă de parcă cineva peste noapte ar fi descintat-o. Trebuie să spunem că la potențialul de joc al echipei craiovene, manifestat parțial chiar în meciul cu **Dinamo,** întîlnirea putea avea un rezultat mai favorabil pentru craioveni. Dar nimic din ceea ce ne-a cîștigat altădată n-am mai văzut acum. Nu sîntem entuziaști ai fazelor sporadice și întîmplătoare. Ele pot fi nimerite de orice echipă care se zbate în teren. **Universitatea** impusese printr-un joc ritmic, viguros, printr-un foarte bun control la mijlocul terenului, prin soluții tactice inteligente, moderne. Pe stadionul „Dinamo" craiovenii au recurs însă la un joc primitiv de exclusivă angajare a extremelor, mai ales Marcu, prin pase lungi. Linia mediană, altădată forța echipei: Balaci, Donose, Țicleanu (acum), a fost astfel scoasă din circulație. **Universitatea Craiova** a adoptat un stil și o tactică potrivit echipelor cu resurse puține, incapabile de joc combinativ susținut, ceea ce nu era cazul ei. Cu alte cuvinte jocul lor a fost sărăcit din punct de vedere tactic, resursele majorității jucătorilor rămînînd nefolosite. În noua orientare de joc a sporit rolul lui Ștefănescu și al lui Marcu. Centralul Ștefănescu, excelent apărător, nu face însă față noilor sarcini, „vămuirea" de către el a majorității mingilor, dispeceratul pe care-l întreprinde permanent fiind mai mult în dauna, decît în folosul echipei. El preia astfel sarcinile unui compartiment care are la Craiova fotbaliști remarcabili: mijlocașii. În genere, fotbaliștii care au făcut gloria nouă a **Universității :** Balaci, Donose, Cîrțu, Crișan au un rol diminuat în noua concepție de joc a Craiovei. Marele cîștig al echipei era însă jocul lor, viguros, tehnic, bine orientat tactic, eficace. Cît despre Marcu, jucător dotat, dar carriclos, el nu poate deveni un pivot tactic adevărat. Meciul cu **Dinamo** ne-a înfățișat o **Universitate Craiova** în plină involuție. Dintr-o echipă modernă echipa tinde să devină o echipă oarecare. De la un joc subtil și complex a coborît la un joc simplist și previzibil. Și drumul către partea de jos a clasamentului va fi o urmare firească a stării de lucruri care se profilează în viața echipei. Oricît am dori să nu ne amestecăm în penibilele chestiuni interne din viața clubului craiovean trebuie să numim drept cauză a degringoladei craiovene pe noul antrenor al **Universității.** Un antrenor fără pricepere, fără inspirație, poate demoraliza, poate compromite un colectiv fotbalistic oricît de valoros. Experiența recentă a naționalei noastre de fotbal pînă la venirea la cîrma ei a lui Ștefan Covaci ne stă drept exemplu negativ. Ne poate fi indiferentă situația echipei craiovene? De foarte mult timp, poate de la echipa **Viitorul,** care, să nu uităm, era o selecționată, fotbalul românesc n-a mai avut la îndemînă un lot atît de tînăr, de talentat, de valoros ca acela pe care-l mai are, încă, acum **Universitatea Craiova.** Chiar dacă în meciul cu **Dinamo,** jucătorii **Universității** au manifestat o suficiență reprobabilă, golurile fiind primite din neglijențe inadmisibile pentru o echipă de talia celei craiovene, lucrurile nu sînt schimbate cu nimic. Jucătorii sînt alții, prestația individuală alta, tactica, dacă se poate numi așa, o improvizație, iar rezultatele le-am văzut. Orice acumulare valorică se poate pierde prin tratamente inadecvat. Ceea ce se întîmplă la Craiova e îngrijorător din acest punct de vedere. O echipă care avea toate datele să devină o mare echipă a intrat pe derdelușul mediocrității. Federația română de fotbal poate rămîne indiferentă la această situație? Sau crede ca și în alte dăți că fotbalul românesc se reduce doar la **Dinamo** și **Steaua ?**

Arbitrul Igna colecționează pe drept cuvînt numai vorbe bune. Dar ar fi cazul să se gîndească după meciul **Dinamo** București — **Universitatea Craiova** dacă n-ar fi fost bine să sancționeze cu cuvenitele cartonașe, jocul dur și mai ales **sistematic dur** al cîtorva bucureșteni. O bună carte de vizită se cuvine păstrată albă.

Discobol

sport

m a p a m o n d

Biblioteca de filosofie (II)

Comportamentul nostru față de cartea străină de filosofie clasică sau contemporană ne obligă în mod firesc să ne întrebăm cum procedăm cu patrimoniul de scrieri românești din această categorie. Și în acest domeniu ne vedem siliți să constatăm că nu există un program sistematic de reconsiderare a scrierilor mai vechi sau relativ noi, așa cum nu există nici un plan de strategie culturală mai îndelungată din care să rezulte perspectivele de tipărire a cărților semnificative de filosofie din toate etapele de dezvoltare a culturii românești.

Dacă în revistele de specialitate găsim unele tentative, adeseori timide, de reconsiderare a gîndirii filosofice românești, dacă, în unele cazuri, au apărut și cîteva cărți în care este examinată gîndirea filosofică a unor cărturari care au avut și o remarcabilă activitate literară,pe un plan de ansamblu nu descoperim decît insule izolate ale cărții filosofice situate într-un gol imens și regretabil.

Trebuia să precizăm, de fapt, de la început că nu ne permitem să discutăm despre cartea filosofică românească cu priceperea pe care o are un specialist în acest domeniu. Însemnările noastre sînt doar o tentativă de a atrage atenția asupra unui domeniu atît de puțin explorat încît generațiile tinere, după o anumită trecere a vremii, vor fi poate înclinate să creadă că în trecut nu am fi avut o gîndire filosofică sistematică sau continuă, ci doar unele apariții episodice, întîmplătoare. Desigur că în facultăți se țin prelegeri de istoria filosofiei universale și românești. Dar cu excepția Facultății de filosofie, în toate celelalte facultăți umaniste, durata cursurilor de istoria filosofiei universale este atît de scurtă încît ar fi o iluzie să-și închipuie cineva că o gîndire cu o durată de mai multe milenii poate fi comunicată satisfăcător și asimilată, fie chiar superficial într-un timp extrem de scurt, redus la un semestru sau două semestre din întreaga durată a învățămîntului universitar umanist. Tipul acesta de prelegeri, dintre care unele au fost tipărite, altele multiplicate, sînt doar acte de superficialitate, adeseori involuntare, sau forme directe de invitație la amatorism în cultură.

După părerea noastră, scrierile mai vechi de filosofie ca și cele din perioada interbelică, trebuie să beneficieze de un program sistematic de perspectivă, menit să ducă la tipărirea lor treptată, așa cum se face cu moștenirea literară românească sau universală. Se va spune, poate, că o asemenea întreprindere este mai dificilă, deoarece operele de idei cu o orientare foarte diferită, începînd de la vechea formă a materialismului, prezente la Vasile Conta pînă la gîndirea idealistă a lui Blaga sau la unele cărți cu implicații mistice directe ca ale doctorului Paulescu sau Stăniloaie etc. pun probleme mai dificile de interpretare, iar altele nu și-ar justifica încă publicarea.

Dar de la constatarea unor dificultăți pînă la starea de imobilism sau indiferență față de operele filosofice ale gînditorilor noștri din toate timpurile, distanța este uriașă și nejustificată. De aceea, în raport cu poezia, proza sau scrierile de critică din toate etapele de dezvoltare a culturii, frecvența cărții de filosofie în viața noastră culturală este extrem de redusă, iar golul acesta de informație se va resimți tot mai dureros, deoarece cartea veche de filosofie are mai mult o existență muzeală.

Este bine și onorabil că am publicat cărțile de filosofie ale lui D. Cantemir, ca și pe acelea ale cărturarilor **Școlii ardelene**, deși acestea erau simple compilații sau traduceri, dar au contribuit la formularea unui limbaj filosofic. Este util să cercetăm ideile filosofice ale revoluționarilor din generația de la 1848, deși în acest domeniu mulți dintre ei erau niște amatori. Dar și pe acest plan ne-am oprit destul de departe în raport cu patrimoniul de opere scrise și publicate odinioară. Oare atitea din operele lui Simion Bărnuțiu să merite să fie date uitării ? Dar scrierile filosofice ale lui Rădulescu Motru, cele de filosofie și estetică ale

Desen de Angela Pașca

lui Simion Mehedinți, P.P. Negulescu, ca și numeroase studii ale lui D.D. Roșca etc., nu s-ar cuveni oare să fie supuse unui examen critic contemporan și redate circulației publice ?

În ultimii ani au fost publicate numeroase opere filosofice de Lucian Blaga, altele au fost tipărite fragmentar sau integral mai înainte. Dar nu cumva opera filosofică a acestui gînditor atît de complex circulă prin texte mai puțin reprezentative decît altele care n-au mai văzut de multă vreme lumina tiparului ? De ce oare **Trilogia culturii** și **Trilogia valorii,** ca să nu mai dăm și alt exemplu, trebuie să figureze printre cărțile rare care au doar un circuit de bibliotecă ?

Am decupat din gîndirea filosofică românească doar unele exemple care ne-au fost mai la îndemînă. Poate unele să nu fie nici cele mai elocvente. Dar gîndul nostru nu a fost acela de a face un inventar al cărților de filosofie care se cuvine să fie tipărite, ci de a atrage atenția asupra unei stări de fapt, care merită un examen mai atent. Pe acest plan, socotim că **o istorie a filosofiei românești,** de mari proporții, realizată dintr-o perspectivă marxistă se lasă de prea multă vreme așteptată.

Romul Munteanu

revista străină

● **„60 DE ANI DE POEZIE SOVIETICĂ"** — o culegere de versuri în 4 volume — pregătește Editura „Hudojestvennaia literatura", urmînd să apară cu prilejul celei de-a 60-a aniversări a Marelui Octombrie; această antologie jubiliară cuprinde opera a peste 1.100 de poeți ai țării, din diferite generații, alături de poeți bine cunoscuți ca Vladimir Maiakovski, Serghei Esenin, Ilia Selvinski, Marina Tvetaeva, Boris Pasternak și alții. Volumele 3 și 4 ale culegerii include traduceri de versuri din 67 de limbi ale popoarelor și naționalităților din U.R.S.S. printre care și ale acelora care și-au dobîndit scrierea proprie după anul 1917.

● **„KARL MARX, FRIEDRICH ENGELS"** se intitulează albumul realizat de Editura „Plakat" din Moscova, conținînd 38 de reproduceri de pe fotografiile întemeietorilor comunismului științific, — 15 ale lui Marx și 23 ale lui Engels. Originalele fac parte din piesele de preț ale Institutului de marxism-leninism de pe lîngă C.C. al P.C.U.S. În album, fotografiile sînt expuse în ordine cronologică, iar în comentariile și notele care le însoțesc găsim mărturii ale contemporanilor care indică data și locul unde au fost făcute. Autografele lui Marx, Engels și ale prietenilor lor se publică în facsimil.

● **ENCICLOPEDIA SLOVACIEI** va avea 6 volume și va fi realizată de un colectiv. Proiectul prevede ca această lucrare reprezentativă a științei slovace să conțină 20.000 de cuvinte care să cuprindă 42 de domenii. Enciclopedia va sublinia tradițiile progresiste, va aduce noi date despre mișcarea muncitorească și comunistă și despre construcția socialismului în Slovacia. Munca autorilor este organizată și coordonată de Institutul enciclopedic al Academiei Slovace de Stat. Primul volum, care va cuprinde literele A—D va apare în 1978. Fiecare volum va avea 7-800 pagini, format mare, cu peste 3.000 cuvinte și 1.500 ilustrații.

● **ANSAMBLUL CINEMATOGRAFIC POLONEZ** „Kadr" cooperează la turnarea filmului unguresc **„80 de husari"**, în regia lui Sandor Sar care semnează și scenariul. Filmul evocă istoria unui escadron de husari unguri staționînd în regiunea vechii Galiții revoltată în 1848 împotriva austriecilor și care se înapoiază în Ungaria trecînd prin Carpați, pentru ca aci să intre în rîndurile insurecției naționale. Rolul principal al filmului este interpretat de Laszlo Dozea.

● **PREMIILE DE POEZIE** pe ultimul trimestru ale Academiei Mallarmé sînt următoarele : „Droit d'absence" de Bernard Hreglich (Ed. Belfond), „Cherche-Terre" de Marie-Claire Blancquart (Ed. Saint-Germain-des-Prés), „L'Aveu, la Nervure" de André Marissel (Ed. ARCAB). Au fost distinși cu acest premiu și poeți din alte țări: Lawrence Durrel, Robert Ganzo, Artur Lundkvist, Eugenio Montale, Octavio Paz, Vasko Popa, Yannis Ritsos, Andrei Voznesenski.

● **CUNOSCUTUL SCRIITOR ENGLEZ** Allan Sillitoe, unul dintre „tinerii furioși", singurul care a rămas „furios", a publicat de curînd, în Editura „Harper & Row" o nouă carte, „The Widower's son" (Fiul văduvului), apărută după o serie de romane și nuvele cu subiecte din mediul clasei muncitoare, din care el însuși provine. Sillitoe s-a impus atenției cititorilor abia prin romanele „Saturday Night and Sunday Morning" (Sîmbătă noaptea și duminică dimineața) și „The Loneliness of the Long Distance Runner" (Singurătatea alergătorului de cursă lungă), care au fost și ecranizate.

● **PÎNZELE PICTURII** coloniale latino-americane, rareori prezentate în Europa, au fost expuse pentru prima oară la Städtische Kunsthalle din Düsseldorf (R.F.G.), în cadrul unei expoziții a artei din secolele XVII și XVIII din Peru, Bolivia, Ecuador și Columbia. 120 de pînze din Statele Unite și Europa provin din muzee, biserici, mănăstiri și colecții particulare. Expoziția s-a bucurat de concursul UNESCO, al Consiliului internațional al muzeelor și al istoricilor de artă a țărilor interesate care, în afară de catalogul bogat ilustrat al expoziției, au contribuit cu numeroase articole explicative și de documentare.

● **O MARE VOGĂ** are pe cele două maluri ale Atlanticului dramaturgul Tom Stoppard, una din figurile proeminente ale teatrului englez de astăzi. Considerat adeseori un scriitor mai substanțial decît celebrii Osborne și Harold Pinter, presa îi dedică în ultima vreme numere omagiale și nu precupețește elogiile travestite în analogii care te pun pe gînduri. Există comentatori care îl compară cu Shakespeare, Shaw și Wilde !... Pare totuși exagerat, dacă ne gîndim la uriașa gamă expresivă pe care o deschid cele trei mari nume ale teatrului clasic englez. Numele trebuie reținut: Tom Stoppard !

● **MARINETTI ȘI FUTURISMUL** au fost reactualizați în viața literară italiană prin discuțiile pe care le-a provocat apariția la „Guida Editori" a unui volum de documente și amintiri legate de cunoscuta mișcare artistică de la începutul acestui secol. În același timp a apărut, la „Ferrara" din Napoli, o lucrare masivă care analizează aspectele ideologice legate de originea futurismului.

● **MĂRTURII** asupra celei mai vechi civilizații de pe teritoriul Indiei au fost descoperite recent în nordul subcontinentului. Este vorba de o suită de desene executate pe piatră, reprezentînd scene de muncă și de vînătoare, figuri de oameni și de animale domestice și sălbatice, a căror vechime este estimată a fi de mai multe milenii. Cercetările preliminare au permis concluzia că avem de-a face cu unul din cele mai prețioase documente privind viața și uneltele primelor forme de civilizație umană.

● **UNUL** din evenimentele artistice majore ale sezonului artistic londonez este expoziția „Londra și Tamisa". Sînt reunite 114 lucrări care înfățișează „chipul schimbător al celebrului fluviu din Londra" cum se exprimă un comentator. Peste 300 de ani de pictură apar în această expoziție, sub nume celebre : Canaletto, Constable, Gainsbourough, Monet, Sisley, Turner, Whistler și alții. Somerset House, unde sînt expuse lucrările, se află pe locul palatului în care a locuit celebrul duce de Somerset, executat în 1552.

● **A MURIT** la St. Cloud cunoscutul biolog francez Jean Rostand, fiul scriitorului Edmond Rostand. În vîrstă de 82 de ani, lasă în urma sa o imensă operă științifică și filozofică, numeroase lucrări de popularizare a științei, care au făcut din numele său un adevărat sinonim al științelor naturii, în forma lor cea mai apropiată de om. Jean Rostand a fost membru al Academiei franceze și a ilustrat tipul savantului umanist, preocupat de tainele naturii, dar și de soarta istorică a ființei gînditoare.

REPERE

Unicitatea operei

Ca și în cazul lui Carlos Bousoño, pe care de altfel, cronologic îl precede, și al cărui maestru este, poetul și criticul Dámaso Alonso dezvoltă un model propriu, un sistem personal de analiză și definire (fără pretenții auctoriale de „științificitate") a domeniului poetic. Ceea ce individualizează de la început demersul său este atenția pentru **unicitatea operei,** pentru caracterul ei ireductibil, inefabil (ar pleda George Călinescu, și acesta nu este singurul punct în care opiniile celor doi eminenți critici converg), deocamdată imposibil de formalizat și inseriat într-o tipologie uniformizatoare. Și aceasta într-un moment în care cercetarea literară contemporană încearcă, cu un instrumentaj și un aparat teoretic impresionant, din fericire încă fără prea mult succes, să acrediteze caracterul comun, reductibil și inseriabil al faptului literar. Pentru Dámaso Alonso, poemul, strofa, versul chiar, reprezintă un veritabil univers de inextricabile și variate interconexiuni semantice, de infinite corespondențe între semnificant și semnificat. „Un poem este întotdeauna un complex de coincidențe prodigioase" (aici prodigios trebuie citit, în accepția originară, adică producător miraculos de noi sensuri și situații). Definiție confirmată, pe un alt plan, de I. M. Lotman în „Lecții de poetică structurală" (Univers, 1970) pentru care poezia înseamnă „o construcție complexă de sens". Și fiindcă sîntem la capitolul „coincidențelor", trebuie să subliniem o altă trăsătură comună a celor două sisteme poetice : motivarea unității intime a semnului (pentru Lotman doar în artă, pentru Alonso și în limbajul comun), a solidarității semnificant-semnificat în opoziție cu concepția saussuriană a semnului lingvistic arbitrar : „Reducînd conținutul semnului la concept, Saussure ignoră total esența limbajului : limbajul este un imens complex în care se reflectă complexitatea psihică a omului. În actul vorbirii, omul nu se comportă ca o mașină de gîndit rece și insensibilă. Toate filoanele vieții lui spirituale — încîlcite ca o pădure virgină — își caută expresia și, chiar în frazele cele mai simple, ascultătorul intuiește numaidecît încărcătura densă, bogatul conținut complex al semnificatului lor". (pag. 15) Pornind de la acest nex semiologic (semnul ca totalitate) autorul detectează **o formă externă,** adică ansamblul semnificanților motivați semantic și **o formă internă,** ansamblul semnificaților exprimat într-o modalitate specifică de către semnificant. În ceea ce privește al doilea concept, deși ocupă un loc determinant în analiză, nu este totuși definit suficient de clar. Dacă la Carlos Bousoño am observat un anume exces de precizie terminologică, la Dámaso Alonso se observă procesul invers, de „poetizare" uneori, a noțiunilor teoretice. Ceea ce nu împiedecă însă asupra practicii analizei directe, interpretarea poeziei lui Fray Luis din perspectiva formei interne și externe rămînînd exemplară.

Modul de abordare al operei literare este de asemenea, specific, situîndu-se mai ales în perspectiva destinatarului. Există astfel, pentru criticul spaniol, trei nivele ale receptării, dintre care fundamental este primul, cel al intuiției valorice totalizante a cititorului (desigur, al unui cititor avizat, acel lector implicit din teoria modernă a textului ilustrată de un Tzvetan Todorov). Pe acest prim nivel se edifică metalimbajul criticii ce verifică, obiectivează, și argumentează axiologic impresia dintîi, intuiția primordială. Și, în fine, cel de al treilea nivel, corolarul, stilistica literară care va trebui să studieze în calitate de „unică știință viitoare a literaturii" faptele fizice ale limbajului operei literare. Să nu ne înșelăm însă, Dámaso Alonso acordă în continuare rolul esențial intuiției și gustului artistic : „Numai intuiția va putea face saltul ultim : doar ea va înfige steagul în stînca din vîrf". Concepție ce intră în același context cu cea a lui George Călinescu pentru care istoria literară înseamnă „sinteză epică și știință inefabilă". Extrem de interesantă și fecundă în sugestii, această carte* apărută în 1950 anticipînd și depășind încă multe din direcțiile actuale ale cercetării literare. Introducerea ei în circuitul criticii românești constituie un act binevenit. Informată, competentă, prefața lui Sorin Mărculescu căruia îi aparține și traducerea.

Paul Dugneanu

* **Dámaso Alonso : „Poezie spaniolă", Editura „Univers", 1977.**

5 poeme de

ho și min

BUCURIA PRIMĂVERII

1964

Nordul și Sudul — ram și rădăcină
Ca frații-au stat în lupte cot la cot.
Și de ne-om strînge cum pe vremi, ca unul,
Din Nord și Sud, ne-om veseli cu toții.
Cuvinte dragi în graiul libertății.
Chemare sinteți, sincere urări.

1966

Felicitări Sudului pentru strălucitele fapte
de arme,
Pentru Dâu Tieng, Plây Me, Da Nang...
Felicit Nordul pentru lupta eroică.
Dușmanul urcă scara zilelor cu pierderi tot
mai grele.
Compatrioții din întreaga țară sînt o inimă,
În linia-ntîi sau în spatele frontului își înzecesc
eforturile.
Cu întrecerea în producție, cu lupta de asalt
Împotriva dușmanului, pentru salvarea Patriei,
vom învinge.

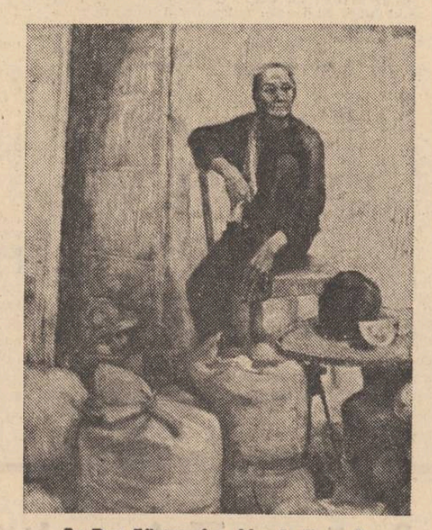

To Duy (Vietnam) : „Mamă din sud"

1967

Cu primăvara iar aș vrea să cînt
Urări întregului popor.
Nordul și Sudul se întrec luptînd.
Ca florile de multe, vești bune de pe front.

1968

E mai presus de toate această primăvară
Vești bune de victorii, vin din întreaga țară.
În Nord și Sud dușmanul pierde lupta.
Tot înainte !
Pîn' l-om scoate-afară !

1969

Trecutul an — victorii glorioase,
Iar anu' acesta vor fi și mai mari.
Pentru independență, libertate,
Luptați și dați-l iadului dușmanul ;
să cadă trădătorii în țărînă !
Tot înainte !
Soldați, compatrioți !
Din Nord și Sud toți umăr lîngă umăr —
ce primăvară-i oare mai frumoasă ?

În românește de
Valeriu Artenie

tineri poeți din bulgaria

IVAN ȚANEV

În amintirea morților

Ah, toți acești cocoși care din zori
prelungesc aburii visului !
Ce abur ușor se ridică din ceaiul fierbinte !
Lumea se pune în mișcare.
Plecat de aici, te-ai dus acolo
unde pămînt și cer se topesc într-o singură
dungă.
Pămîntul era fără limite, cerul fără margini,
și linia rămînea mereu undeva departe.
Ce te așteaptă oare, dincolo de ea acolo :
Infernul de fiecare zi sau secole de stele ?
Înaintai, cu pas tot mai grăbit
cu respirația tăiată, pînă la capăt. Ai învins.
Așa se întîmplă doar o dată în viață,
simplu, deodată, sîngele tău puternic cîntă.
În jurul tău orizontul se apropie
și se topește în ochii tăi care nu mai văd.

PETKO BRATINOV

Imprecis

Să fie oare începutul
toamnei,
sau sfîrșitul iernii ? ...

Este cu adevărat un semi-anotimp ciudat.
Este cu adevărat o semi-liniște ciudată.

Mă opresc,
la Nord de florile mele.
Mă opresc
și întreb norii.

Norii
nu vor să-mi răspundă.
Au devenit
prudenți.

Și totuși ar trebui să plouă.
Să plouă
și să știu că plouă.
Să ningă
și să știu că ninge.

Să bată grindina
și să știu că bate grindina.

Prevestirile sînt atît de vagi ! ...
Tu ești atît de vagă ! ...

Pe deasupra mea trec cocorii
asemenea unor umbre
de femei moarte.

GHEORGHI CONSTANTINOV

Vine clipa

E plăcut să ai o clepsidră,
zile fără vești triste,
o curte, o potecă foarte dreaptă.
Dar vine clipa
cînd devii răspunzător de toate :
atunci pentru tine pămîntul devine rotund
și sîngele tău, mai puternic decît inima ta,
începe să bată irezistibil.

Acolo sus, după vară
izbucnește iarna flămîndă.
Această piatră — secolul XX —
crapă în mijloc !
Neliniștea devine,
în căminul tău, lucru nelipsit.
Îți place cuvîntul ? Va fi greu,
fie că plîngi sau cînți,
Să te ascunzi în spatele cuvintelor mari.
Nu ești nici în primul,
nici în al doilea rînd !
Și vine clipa
care te întreabă : Pentru ce trăiești ?
Iată că reapare orașul meu natal,
ținînd în mînă iarna și norii...

Un tînăr japonez mă întreabă surîzînd :
Unde se află Plevna ?
Tac...
Eu știu exact
Unde este Hiroșima.

BORIS VULIEV

Femeile din prag

Bănci de brad cenușii
lîngă praguri uzate.
În duminici tîrzii.
un gutui își aruncă lumina galbenă obosită.
Dealul alunecă liniștit înspre toamnă.
În aceste femei dormitează liniștea
dar inimile lor sînt pline
de vuietul timpurilor străvechi :
războaie,
telegrame neliniștitoare
și foi de mobilizare, seara.
În memoria lor nesigură,
poștașul continuă să aducă scrisori.
În spatele lor trecerea anilor.
În fața dealurile toamnei.
Basmele strînse deasupra trecutului lor
sînt negre de aceea.

IVAN VALEV

Origine

Urmăresc un fluture alb
Printre florile adormite.
Și mă mir, sînt încă copil,
Că nu pot să zbor.

Iată că zbor deasupra mării,
Și albastră, libertatea mă amețește.
Acum sînt Icar.
Și de-a lungul secolelor
Voi cădea, voi cădea, ca
O stea căzătoare.

Zbor deasupra unui deșert.
Aripa îmi arde în noapte.
Nu, nu pot să pier
Pentru că sînt Saint Exupéry.
Mă învîrt, satelit al pămîntului.
Și surîzînd universului
Îmi reciștig aripile
Și continui să zbor.

Din nou părul îmi flutură în vînt.
În căldura verii cocorul zboară...
Eu nu din maimuță, ci din pasăre
M-am transformat în om.

În românește de
Victoria Andreescu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
38
(803)
Simbătă
17 septembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Umanismul revoluționar

Așadar din nou, fără echivoc și pe înțelesul tuturor, la Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a readus în discuție umanismul revoluționar al societății noastre, modul în care acesta, ca factor de progres, ca potențialitate inepuizabilă în mișcarea socială, trebuie dovedit, afirmat și creat. „În fond — **sublinia secretarul general al partidului** —, umanismul nou al societății noastre, care pune pe primul plan omul, are în vedere tocmai creșterea răspunderii pentru viitorul patriei, pentru socialism, pentru comunism, pentru ca omul să fie într-adevăr un participant activ la întreaga operă de făurire a noii societăți, ca el să poată privi întotdeauna cu mîndrie la ceea ce a făcut, să nu-i fie rușine de munca lui, să nu dea înapoi, într-un moment sau altul, sau atunci cînd este greu să nu caute să găsească un locușor mai călduț, cum se spune. Umanismul revoluționar presupune tocmai un om înaintat, un luptător care este gata de orice sacrificiu, un revoluționar în toate privințele. Numai un asemenea umanism este revoluționar ! Acesta-i umanismul pe care trebuie să-l creăm noi în România !"

Nu mai este de mult un secret pentru nimeni că țelul umanist al societății socialiste românești de azi se realizează prin intermediul politicului, care a pus și pune în centrul său și al motivațiilor sale imediate și de perspectivă omul ca sinteză a relațiilor individuale subiective și sociale obiective, opus fundamental omului abstract, rupt de istorie și societate, al vechilor antropologii filozofice sau al umanismului clasic, tradițional, de la care sînt firesc preluate ideile valabile. Astfel, și numai așa, acest om promovat și dorit de umanismul revoluționar apare în raporturile lui cu lumea și realitățile societății în care trăiește ca un element activ, transformator, avînd certitudinea scopurilor generale, dar și — și aci este zona cea mai fertilă a îmbogățirii personalității umane — neliniștea și întrebările legate de căile și mijloacele cele mai bune pentru acțiunea sa nu ferită de piedici și ocolișuri.

Dacă teoretic lucrurile au fost și sînt limpezi, dezideratul practic și programatic rămîne încă de desăvîrșit, de argumentat cotidian cu fapte neîndoielnice, profund semnificative, într-un cîmp axiologic al activității creatoare și al autorealizării umane. Este, aș zice, pînă la un punct, aproape firesc, aproape conform cu evoluția societății românești, cu nivelul dezvoltării ei într-o epocă de mari mutații sociale și umane; miracolele nu se petrec nici măcar în socialism, iar iluziile s-au plătit totdeauna scump și prețul lor ar crește pe zi ce trece. Un plus de realism și de luciditate nu strică niciodată cînd sînt în joc omul și umanitatea sa ; riscul îmbătării cu apă rece rămîne încă un adversar al progresului, pentru că — o știm, sau cei ce nu o știu e vremea s-o afle — este relativ ușor să te amăgești și să încerci să amăgești cu vorbe goale, dar sunătoare, cum ar gîndi poetul, și-apoi să bifezi cu creion roșu pe lista de sarcini a primăverii sau a iernii: omul nou poate fi întîlnit la primul colț, umanismul revoluționar a triumfat !, și să aluneci în complicitatea melancolică a neputinței de a descoperi altcum viața decît cu ochelari rozalii !...

La urma urmelor, chestiunea este de a întemeia statornic noua noastră concepție despre om, noul nostru mod de a înțelege locul și rolul său în sistemul social al muncii și al relațiilor sociale nu doar la nivelul societății, ceea ce, de altfel, s-a și întîmplat, ci și la acela al fiecăruia dintre noi, fundament existențial cu bogate și adînci consecințe în viața tuturor. În treacăt spus, capitalismul nu poate realiza o astfel de concepție asupra omului și umanismului decît trunchiat, propria sa negație constituind nu numai o necesitate economică în sens marxist, ci și o condiție umană a progresului social !

Așadar, a venit timpul să pornim — și în fapta civică și în opera literară — în privința umanismului revoluționar de la ceea ce semenii noștri întru prezent și viitor, de la ceea ce noi înșine ca oameni ai epocii încordate în care sîntem prinși cu întreaga noastră ființă, dovedim și convingem cu fiecare zi, cu fiecare ceas ; și anume că destinul nostru și al copiilor noștri este chiar destinul patriei, că munca și încrederea noastră nu se risipesc pe nimicuri, că visurile noastre au în ele adevărul și puterea de a se împlini pe care am știut, știm și vom ști să le trăim.

Constantin Stoiciu

EVENIMENTUL

Sărbătoare a școlii

Niciodată, poate, relația **învățămînt-cultură** nu a fost mai evidentă ca în anii din urmă și îndeosebi în acest an cînd, sub auspicii de mare spirit și faptă s-au luat hotărîri de cea mai largă semnificație pentru destinele școlii, gîndirii și creației românești. Sîntem în al doilea an al cincinalului pe parcursul căruia programul partidului, directivele celui de-al XI-lea Congres dobîndesc o confirmare vie, laborioasă, cu argumentele și puterea însăși a vieții într-o nouă calitate a ei, întocmai ca un demers amplu, istoric, ca o uriașă și nobilă construcție în stare să ne exprime, să ne explice în fond și să ne continuie în identitate. E în aceasta însăși logica eforturilor noastre, după cum e și felul propriu de a ști să trăim la zi viitorul, de a ni-l gîndi și construi permanent. Un loc definitoriu în întreaga această construcție îl ocupă, desigur, învățămîntul și cultura, factori de progres și civilizație deosebiți. De aici și revoluționarea, așezarea lor pe temeiul sensibil al rigorii și cerințelor legate de propriul nostru mers

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 6-a

Profesorul de literatură

El fusese la începutul procesului de modernizare a culturii române un cărturar învățat sau un ins mai modest, care avea o formație intelectuală extrem de variată.

Medic, filolog, inginer, istoric, cleric, dascăl de biserică, înzestrat cu învățătură modestă, omul care își propusese să învețe tineretul ce este **ortografia** sau **dreapta scrisoare**, ce se întîmplă cu unele **căderi** sau **cazuri**, a ajuns încetul cu încetul la **retorică** sau vorbirea frumoasă și corectă, iar în cele din urmă la înțelegerea fenomenului literar românesc și propagarea lui în școlile obișnuite sau în universități.

Într-un **curs elementariu** de **Istoria literaturii române** (1878) pentru **usul claselor secundarie**, I.G. Popescu preciza cu toată gravitatea de ce **„Cultura literelor este dară un studiu serios și folositoriu ; ele purifică gustul, dezvoltă inteli-**

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Demnitatea discipolului

Rîndurile care urmează s-au alcătuit în jurul sentimentului de plăcere intensă ce l-a lăsat autorului lectura, destul de recentă, a epopeii castiliane **El Cantar de Mio Cid** în versiunea lui Pedro Salinas (Revista de Occidente, 1965). Reușita indiscutabilă a acestei ediții, în care profesorul și poetul Salinas nu face decît să transpună în limbă modernă textul integral al celui mai vechi monument al literaturii spaniole, compus către 1 140 de un „juglar" (menestrel) anonim și ajuns pînă la noi grație copiei tîrzii, de la 1307, a neștiutului Per Abbat, constă

Mihai Cantuniari

Continuare în pag. a 6-a

Cîntec pentru Roșu

Revoluționar. E un dat, e o vocație.
A fi revoluționar este ceva : de Natură și de Instrucție.
Spiritul revoluționar nu se cumpără, nu se vinde.
El este pe jumătate moștenit în starea fizică, pe jumătate primit și cultivat la situația morală a persoanei.
Ceea ce-i dat și moștenit este important.
Ceea ce-i însușit, aflat, cultivat este capital.
Lupta Revoluționarului este Lupta cu Sine și lupta cu Mediocrul.
Lupta cu Sine este Lupta cea Mare.
Lupta cu Mediocrul este lupta mică.
În cazul dat Lupta cea Mare consumă tot atîta energie ca și lupta mică.
Întrucît lupta cu Mediocrul este inadecvată naturii Revoluționarului. Inamicul nu-i pe măsura Eroului.
Nu-i nici de natura lui. Nu întrebuințează armele Lui.
În lupta cu Mediocrul, Revoluționarul se poate compromite.
Dar Efortul lui conține și reușita Lui.
Cînd Revoluționarul a reușit să-l aducă pe Mediocru pe terenul său, îi este asigurată victoria.
Acestea se petrec în cadrul Calităților și Incalităților date, pe seama rezervelor naturale ce le are persoana.
În cadrul Instrucției lucrurile stau tot așa.
Revoluționarul prin Instrucție își satisface natura proteică.
Monștrii rezultă cînd nu se face fuziunea dintre Natura revoluționară și instrucția revoluționară.
Apare Mediocrul, apare Incompetența.
Incompetența este manifestarea supremă a Mediocrului pașnic.
Mediocrul în Revoluție face din Ea un infern mic burghez.
De-aceea soarta Revoluției nu se încredințează oricui.
Fiindcă Revoluție înseamnă creație continuă.
Mediocrul numește Revoluționarul stihie, agresivitate, nebunie.
Mediocrul socotește că limbajul Revoluționarului este scriere sau mărturie într-o limbă ce nu există.
Revoluționarul știe că Mediocrul este o canalie, un virtual trădător de patrie și idei.
Natura Mediocrului este odioasă și criminală, întrucît energia și nemulțumirea Mediocrului sînt abjecte în Scop.
Revoluționarul, pentru Mediocru, e zmintit, e nebun.
Să vezi, totuși, că despre „zmintelile" și „nebuniile" Revoluționarului se-aude mai repede ; toată lumea vorbește. Toți se interesează cu admirație. Și oarecare teamă venită cu Mediocrul.
Ai să constați că despre ale Mediocrului oarecari nebunii se vorbește la clinică. Zbenguielile și zmintelile Mediocrului insuflă uscăciune, plictiseală, astenie, lehamitea de viață.
Revoluționarului îi stau bine gesturile casnice, omenești, și de-o onestitate minoră. El crește copii, el se „confruntă" la magazinul de legume. Lui îi reușesc observațiile și sesizările. Interesul public le dă pondere.
Combativitatea Mediocrului iese stupidă : e-o gafă mizeră.
O învîrteală și-o cîrdășie.
Interesul personal compromite critica și combativitatea. Și fiindcă acestea nu țin de Natura nici de Instrucția Mediocrului.
Mediocrul se ceartă : atunci se-aude maică-sa florăreasa dînd sictir în piață.
Revoluționarul combate : aud tunetele lui Joe. Vine ploaie. Vine furtuna. Se împrospătează atmosfera.
Cele mai bune mașini și unelte, pe mîna Mediocrului ajung fier vechi.
Cele mai perimate scule și unelte și mașini, pe mîna Revoluționarului saltă. Devin mașini și mecanisme și unelte etalon.
Pentru că atunci cînd Revoluționarul se educă și se instruiește el se modifică în substanță, bine și-n bine.
Cînd încercăm să educăm Mediocrul, iese spuzeală, fanfaronadă, superficie, bădărănie parfumată.
Mediocrul strică Locul.
Revoluționarul îl sfințește.
Din nefericire, Mediocrul poate avea inițiativa cooperării mediocrităților. Poate cîștiga sufragiile întrucît nu incomodează publicul.
Revoluționarul nu recunoaște selavia formelor.
Le respectă cînd îl ajută, dar știe să le abroge cînd îl stînjenesc.
Mediocrul se crede respectuos față de Instituții. Pios față de clasici se crede. Este-o eroare. Mediocrul n-a priceput spiritul Instituției și nici al Clasicilor. Îi apără întrucît există un spirit conservator în toate. Dar el confundă, și-aici, Spiritul cu Bukia.
Se poate ca un Revoluționar să moară ca un Mediocru. Se întîmplă. Dar nici-o dată nu se poate ca un Mediocru să moară ca un Revoluționar. Nu se întîmplă.
Așa este Lupta cea Mare. Așa-i lupta cea mică — dintre Calități și Incalități.
Pe Revoluționar să-l desenezi în ocru.
În cenușiu să-l faci pe Mediocru.

Ion Gheorghe

Tînărul Eminescu

A *debuta* — iată un verb căruia am putea spune că-i prieste modul infinitiv, cum, bunăoară, e cazul și cu fratele lui, *a incepe*. Infinitivul e matricea din care verbul își poate dezvolta toate celelalte posibilități modale ale sale. Tot așa, debutul unui scriitor, chiar dacă nu o dată inconcludent, poate arunca, pentru observatorul subtil, interesante lumini asupra viitoarelor evoluții. Cu ce anume să debutăm, și cînd, e probabil imposibil de spus și demonstrat, despre cum însă să debutăm am putea primi o lecție. Această lecție ne-o oferă marii scriitori dacă le vom urmări cu atenție travaliul anilor lor de ucenicie. Ce-ar mai fi devenit Balzac dacă după zecile de încercări românești de la început, toate soldate cu amare eșecuri, ar fi renunțat și la *incercarea* care i-a dat încredere în propriile sale capacități ? Să nu mergem însă atît de departe. Cred că orice tînăr debutant de astăzi poate lua încă pilde fertile pe drumul limpezirii lui artistice, din corespondența lui Mihai Eminescu cu Iacob Negruzzi din anii 1870—1871. După cîte se știe, poetul debutase în revista *Familia*, dar, din nefericire, nu cunoaștem dacă primele poezii trimise lui Iosif Vulcan au fost însoțite și de corespondență și care anume a fost aceasta. În orice caz, *De-aș avea...*, intîia poezie tipărită în *Familia* n-a fost însoțită, din moment ce la Poșta Redacției din numărul respectiv se mai adăuga : *„Cernăuți. M. E. Și corespondență am primi cu bucurie"*. Un fragment de scrisoare, de prin anii 1869—1870, în ortografia publicației ardelene (în nr. din 15/27 martie i se comunica poetului : *„Cernăuți. M.E. Vom primi toate cu bucurie, numai te rugăm ca, incît se poate, să scrii după ortografia ce o urmăm și noi."*) se află într-unul din caietele de la Academie (ms. 2257, f. 185). Epistola trebuia să însoțească un studiu despre teatrul național. *„Nu sunt scriitor de meserie, — n-o zicu asta pentru ca să te facu atenți asupra acestor rînduri, ci vă dau a înțelege numai că nesceriind încă pîn-acuma prin jurnale, nu mi-am putut netezi simțemîntulu sub vorbe linse și lucii"* — astfel începe scrisoarea și pe lîngă modestia declarată de tînărul de 19 ani, cititorul simte, implicată, și o anume ironie — „vorbe linse și lucii" — la stilul pompos în care erau scrise parte din ziarele epocii.

Maturitatea, și de expresie dar și a autoanalizei lucide a propriilor creații, o dovedește tînărul Eminescu în corespondența, cum spuneam mai sus, cu Iacob Negruzzi. Epistola din 17/6 1870, care însoțește poemul *Epigonii* e măcar

Gheorghe Suciu

Continuare în pag. a 7-a

Tescani

Pe Valea Taslăului, nu departe de Mărășești ,pe locurile copilăriei lui Ștefan cel Mare, în prejma marei lavre a Mușatinilor de la Neamțu se află conacul în care George Enescu și-a trăit, împreună cu soția sa Maruca Tescanu, anii săi de maturitate unde a compus printre altele și opera sa vestită, Oedip. Această casă de țară a lăsat-o Enescu prin testament ca așezămînt de cultură, loc de creație pentru compozitori, poeți și pictori.

Reconstruită, în acest an, casa lui Enescu de la Tescani a devenit ceea ce marele compozitor a socotit să fie. Curînd va fi adus aici și corpul neînsuflețit al adîncului patriot de la Paris conform dorinței sale testamentare.

Locul este de o mare frumusețe liniștitoare, înconjurat de sate și păduri ce se pierd în zări urcătoare pînă la poala Carpaților. Tescanii este așezat în mijlocul acestei naturi în care pictorul, ca și poetul și compozitorul, poate cugeta creator asupra istoriei și frumuseților acestui pămînt românesc. Aici la Tescani în această casă unde au poposit Alecsandri și ctitorii Unirii Principatelor, Iorga, și ,mai ales, unde s-a simțit acasă George Enescu, poate fi locul potrivit al întîlnirii artelor, al întîlnirii scriitorilor cu colegii lor în vederea plăsmuirii eposului național al poporului nostru la care lucrăm cu toții pentru buna sporire morală și spirituală a Patriei noastre. După o lună bună de lucru în acest loc, pot mărturisi că artiștii au aici o casă a lor de creație în mijlocul naturii și a istoriei noastre, un loc curat și înălțător care poate aduce roadă nespusă de-a lungul anilor în spiritul tradiției atît de vie păstrată în Moldova și față de care avem marea datorie asimilatoare cu fiecare generație.

Ioan Alexandru

Tescani, August 1977

Eugen Jebeleanu
Arena

Rugăciune

Tatăl nostru carele ești în ceruri
coboară, dacă ești, pe pămînt
și oprește viforul morții
și fă din căști pălării
și mîngîie fețele morților
păstrîndu-i în viață pe vii
și stai printre noi de ni-ești tată,
din sîngele scurs făcînd vin
și fă din oricare armată
alaiuri civile.

Amin.

Din volumul „Hanibal"

În pagina a 3-a
«Tinerețea clasicilor»
MANUALUL DE LITERATURĂ ÎNTRE ISTORISM ȘI PROBLEMATIZARE

Copacul numit Gică

Nam avut de treabă și întorcîndu-mă mai tîrziu acasă, l-am scărpinat cu unghiile pe coajă pe Gică. Măgarul de copac numit Gică m-a luat în serios și brusc vrînd-nevrînd a început să facă parte din mine însumi.

Dacă nu încep printr-o glumă, nu se înțelege nimic din prietenia mea cu Gică și din prietenia lui Gică cu mine.

Invitasem o distinsă doamnă, și ceva nu era la locul său. Pînă cînd, deodată azvîrlindu-mi vederea peste balcon, l-am văzut pe Gică, mai mare peste cei zece copaci ai lui, care fojgăiau și frunzăreau, pe măgarul de Gică, solemn și țeapăn uitîndu-se verde și fix la mine. Îi era grijă că nu m-aș fi purtat după rang. În gîndirea lui de copac nu avea încredere de gîndirea mea de om. Ce mai, m-a luat sub protecția umbrei sale, indiferent dacă răsare soarele sau nu, indiferent dacă luna este ca o seceră turcească sau ca o mămăligă albă.

Gică este un copac gelos.

M-a pus dracu de l-am scărpinat pe scoarță într-o seară și nu mai scap de el de fel.

Venise la mine într-o zi o distinsă doamnă. Din pricina principialității lui Gică, nici mîna nu am apucat să i-o sărut. Gică este un copac gelos. Excesul de grijă pe care îl are pentru mine, curiozitatea lui de pom care se uită la mine mirat, că sunt om, nu mă lasă în libertatea mea.

N-avui treabă ! Cine m-a pus să-l scarpin pe scoarță cînd singuratic am venit acasă ?

Nichita Stănescu

• **ÎN ACEST NUMĂR :** • **„Cireși pietroase și călare" — fragmente de Jurnal de Maria Banuș** • **Poeme de** • **Mircea Florin Șandru** • **Paul Balahur** • **Dan Verona** • **Cleopatra Lorințiu** • **Titus Vijeu** • **Proză de** • **Dumitru Augustin Doman și** • **Marian Drumur** • **Cronica literară de M. Ungheanu** • **Cartea de debut de Al. Piru** • **Viața cărților** • **Atelier literar de Geo Dumitrescu.**

Toamna — desen de Mihai Gheorghe

Șarpele de apă

Prelungind alge marine
unduit spre mine vine
fulger verde, întrerupt
în triunghiuri, dedesupt.

Asfințitul ca de singer
fără întrebări ori plîngeri
umblă prin cerimea-naltă
răscotropitor de baltă.

Numai șarpele de apă
nu vrea-n piele să-și încapă
și-notînd, în loc să fugă
vine către mine-a rugă.

Vrea să-mi spună ? Vrea
să-i spun ?
Să găsim un grai comun —
eu — cu taina mea, cu-a
lui —
ochii bruni ai șarpelui.

Șarpe fără mușcătură
nu cătăm prilej de ură
ci urmînd spre larg înotul
apelor ne dăm cu totul.

Tiberiu Utan

18 iulie 1977

cronica literară

Al. Zub:

„JUNIMEA. IMPLICAȚII ISTORIOGRAFICE“

Cercetarea curentelor de idei românești de la sfîrșitul secolului al XIX-lea rămîne încă una din sarcinile de prim ordin ale criticului și istoricului literar. Marile dispute ale acelui sfîrșit de veac n-au avut șansa să fie incorporate de principalii lor preopinenți în volume care să marcheze conștiința publică cum au făcut-o **Criticile** lui Maiorescu, ci au rămas în majoritatea covîrșitoare în publicațiile epocii. Fizionomia adevărată a momentului nu se poate reconstitui decît prin apelul la paginile de mult uitate ale unor publicații fatalmente cu o viață scurtă. Inexistența cărților nu demonstrează inexistența unei vii mișcări a ideilor. Colecțiile de reviste ascund pasionanta dinamică a schimbului de idei, fizionomia intelectuală reală a acelei vremi.

Ce surprize ne poate procura o cercetare atentă și avizată a periodicelor ieșite din uz ne-o arată cartea lui Al. Zub despre **Junimea** și **implicațiile** ei **istoriografice**. Al. Zub, care s-a manifestat pînă acum mai ales în spațiul cercetării istorice propriu-zise, pășește într-un teritoriu care interesează îndeaproape și istoria literară românească. El studiază relațiile cercului junimist cu istoria, pe toate fețele pe care acest interes pentru istorie le-a avut, stringînd rezultatele într-o carte care impune prin exactitatea și sistematizarea informației. Al. Zub pleacă de la constatarea făcută și de alți cercetători ai **Junimii** (în primul rînd E. Lovinescu) asupra interesului existent pentru istorie la membrii selectului cerc intelectual ieșean. G. Panu în **Amintirile de la Junimea** circumscria acest interes la un număr limitat de participanți, iar acțiunea **Junimii** în acest domeniu a fost înțeleasă uneori și numai ca simplă reacție față de lucrările istorice ale unui adversar al cercului ieșean, cum era de pildă Hasdeu. Dacă mai adăugăm că Titu Maiorescu a expediat mai tot timpul cu dispreț lucrările de istorie ale lui A.D. Xenopol, lucru consemnat de cercetători, ajungem la o imagine nu reală, dar incompletă, care a fixat pentru posteritate atitudinea **Junimii**. Cercetarea lui Al. Zub este însă scrupuloasă și nu se oprește numai la aspectele exterioare. El studiază atît colecția **Convorbirilor literare**, în care prezența istoriei a fost masivă, cît și preocupările cenacliștilor față de istorie, lucrările lor, mai mult sau mai puțin sporadice, apărute unele în alte publicații decît **Convorbiri**. În sfîrșit, este interogată și corespondența convorbiriștilor, din toată această pulbere informativă Al. Zub ridicînd edificiul, sever controlat științific, al unei cărți care să dea seamă despre interesul necurmat, consecvent al junimiștilor pentru istoria în general, pentru istoria patriei în special. Prima trecere sistematică în revistă aduce și primul cîștig de cunoaștere complet. Subcapitolul **Istoria în preocupările junimiștilor** evidențiază faptul că toți junimiștii adevărați au preocupări de istorie, scriu articole sau studii de istorie, unii dintre ei întreprinzînd lucrări cu consecințe importante pentru istoriografia românească. Mai puține se știau despre I. C. Negruzzi în această direcție și uitată era și contribuția deloc neglijabilă a lui Ioan Slavici în domeniul istoriei. Încă din acest preambul datele prezentate de Al. Zub indică locul singular pe care l-a avut în sînul **Junimii** A. D. Xenopol, de unde se vede că tentativa lui N. Iorga de a-i acorda un rol de prim plan în viața cercului junimist nu era deloc lipsită de temei. El va figura în centrul atenției și în alte capitole eclipsînd firesc, dat fiind domeniul cercetat, pe Titu Maiorescu. Nu e lipsit de interes să extragem din cartea lui Al. Zub și informația că printre ultimii veniți în materie de istorie la **Convorbiri literare** se afla și N. Iorga, prin asta convorbirist, care vorbind mai tîrziu despre **Junimea** era convins că figura de directivă în cadrul ei ar fi fost nu criticul Maiorescu, ci istoricul Xenopol.

Substanțial, înnoitor ca viziune asupra junimismului este capitolul despre **Istoria în Convorbiri literare.** Factotumul revistei a fost, se știe, I. C. Negruzzi la care Al. Zub descoperă o insistență specială în a cere colaboratorilor studii și articole pe teme istorice, I.C. Negruzzi este cel ce stimulează pe A. D. Xenopol să scrie mult pentru revistă acordîndu-i un rol important în viața ei. Nu A. D. Xenopol este cel ce asedia **Convorbirile** cu lucrări ci I. C. Negruzzi este cel care-l silea prin epistole stimulatoare și imperative să se dedice temelor istorice uneori chiar împotriva dorinței tînărului A. D. Xenopol. Afirmația că în revista **Convorbiri literare,** multe texte neliterare erau simplă umplutură de ocazie rămîne simplă aserțiune tendențioasă. Corespondența lui I. C. Negruzzi, și vom vedea, direcția cercetărilor istorice din **Convorbiri,** dezvăluie cultivarea deliberată a cercetărilor de acest fel și o orientare științifică bine configurată. Revista publică studii despre mai toate epocile, dar dacă epoca veche nu se bucură de participări notabile, epoca medie este aceea asupra căreia se îndreaptă cei mai mulți colaboratori și produce lucrările cele mai demne de atenție. Ideea junimiștilor era că evul mediu românesc se întindea pînă în chiar secolul al XIX-lea și că dată fiind legătura lui directă cu prezentul, o bună cunoaștere a lui se impunea. Scriind după 1900 despre „Neoiobăgie“, C. D. Gherea se situa în prelungirea acestor idei. **Convorbirile** se angajează polemic de la început împotriva teoriei școlii latiniste care postula romanitatea exclusivă a românilor și împotriva teoriei lui Roesler, producînd, prin A. D. Xenopol mai ales, pagini științifice memorabile. Bătălia antilatinistă nu se reduce deci la articolele lui Titu Maiorescu, după cum nu rămîne nici la simplificările polemice ale acestuia care nega latiniștilor orice merit. Eminescu avea să dea oamenilor de știință ai Blajului dreptatea și însemnătatea pe care le aveau. **Convorbirile literare** și-au pus, fără a o rezolva, dar aducînd puncte de vedere interesante în discuție, problema întemeierii statelor românești care avea să fie rezolvată mai tîrziu tot de oameni (D. Onciul) ieșiți din orbita școlii de istorie a **Junimii.** Figurile de domni sînt și ele prezente în paginile **Convorbirilor literare,** aici configurîndu-se mitic pentru prima dată între altele figura lui Ștefan cel Mare, care va căpăta mai tîrziu dimensiunile mitizante consacrate în monografia lui N. Iorga, drama lui Delavrancea și romanul lui Sadoveanu. Semn că **Junimea** se orienta sigur și construia durabil. Rolul lui Eminescu în acest sens n-a fost dintre cele mici.

Junimea și **Convorbirile literare** sînt cele care fac prima analiză a situației României dinaintea războiului pentru Independență în context european prin scrierile lui Eminescu, Xenopol, Slavici. Eminescu e interesat de relațiile dintre imperiul austriac și cel rus și de consecințele rivalității dintre ele pentru România. Xenopol studiază temeinic războaiele rusoturce și înrîurirea lor asupra țărilor române, iar Slavici se oprește asupra declinului imperiului otoman. Evident, studiile vor să anticipeze asupra situației politice în Europa și asupra soartei României în disputa dintre cei trei și apoi doi colosi ai politicii expansioniste de pe vechiul continent. Cenaclul ieșean și revista lui elaborează astfel treptat o fizionomie a României de-a lungul mai multor secole, fizionomie care a intrat în conștiința publică și a dăinuit. În ce fel schimbă toate acestea vechea față a **Junimii ?** S-a făcut mult caz de antipatriotismul **Junimii,** de cosmopolitismul ei. Etichetele din epocă au circulat și după aceea. Disocierea în plan cultural operată de Maiorescu între literatură și politică a stat la temelia acestor învinuiri. Preocupările istorice ale junimiștilor, natura și orientarea lor infirmă, după cum arată Al .Zub, însă vechile caracterizări.

Oricît de paradoxal ar părea, **Junimea** și **Convorbirile** sînt laboratorul în care se pregătesc viitoarele elemente ale sămănătorismului în materie de istorie. Un rol important l-au jucat aici articolele de inspirație istorică scrise și publicate de Eminescu.

Dar străduințele junimiștilor nu se reduceau numai la atît. Ei au căutat surse documentare noi și au desfășurat o adevărată campanie pentru îmbogățirea colecțiilor de documente privind istoria României. Ca ministru al instrucțiunii publice Maiorescu a sprijinit deplasările peste hotare în căutarea unor astfel de izvoare. Ceea ce au făcut ei a fost temeinic, dar adaugă Al. Zub „nici astăzi, după un secol, nu se poate spune că arhivele vieneze au fost stoarse integral de informațiile relative la istoria românilor“. Tot în **Convorbiri** se publică și primele studii asupra românilor din afara hotarelor țării, stabilindu-se astfel o direcție de viitor a istoriografiei românești. În sfîrșit, interesul revistei nu se restrînge doar la istoria României. Expresivă este și literatura de inspirație istorică pe care o publică **Convorbirile literare,** între care după poemele lui Eminescu un loc de prim ordin îl ocupă proza neguroasă, „dacică“ a lui Ion Pop Florantin și dramele istorice ale altora. Din păcate capitolul e sec, scris fără sensibilitate la literatură. Foarte importantă e contribuția **Junimii** în problemele de metodă și de teorie a istoriei ea combătînd falsa îndrumare a lucrărilor istorice de tip romantic, postulînd necesitatea adevărului și a spiritului critic în lucrarea istorică care trebuie să fie superior științifică. Figura proeminentă a cercului junimist rămîne aici A. D. Xenopol care se desprinde din paginile acestei cărți ca una din personalitățile de primă însemnătate ale **Junimii** deși nu era agreat de mentorul cercului. Soliditatea contribuției junimiste în materie de istoriografie este cercetată pînă la istovirea materiei. Concluzia care se impune este că pînă la această carte datorată lui Al. Zub o importantă latură a activității cercului cultural ieșean a fost ignorată. Istoria se învederează ca o preocupare de prim ordin a **Junimei** și a **Convorbirilor,** dovedind o aspirație patriotică indiscutabilă, dar „în marginile adevărului“ ca toate manifestările junimiste.

Cartea lui Al. Zub procură totodată și elementele înțelegerii racordului existent între mișcarea junimistă și cea sămănătoristă preocupată și aceasta covîrșitor de istorie. **Junimea — implicații istoriografice** completează studiile lui E. Lovinescu asupra junimismului.

Ceea ce-i asigură eminența este scrupulul extraordinar al cercetării. Autorul dă sentimentul că a folosit toate izvoarele și că n-a lăsat nimic pe dinafară. Materia este expusă sistematic pe capitole și subcapitole care ilustrează fiecare din ele o temă, o preocupare, o direcție. Prin epuizarea materiei cartea lui Al. Zub, **Junimismul — implicații istoriografice** este o carte fără de care nu se poate înțelege complet semnificația **Junimii.**

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

Preludiul unui critic

Volumul de debut al criticului Alexandru Ștefănescu, **Preludiu** („Cartea Românească“ 1977) nu se compune din articole scrise în faza începuturilor, e o carte, pe cît cred, alcătuită recent, redactată pe baza unor însemnări mai vechi. Conținutul său e în chip evident selectiv și unitar, autorul urmărind să ofere o viziune critică asupra literaturii române actuale, un examen sintetic al principalilor scriitori români contemporani. Întreprindere orgolioasă și ambițioasă care ar fi mai potrivită pentru un matur, dar, deși vorbește de „generația mea“ (generația tinerilor sub treizeci și cinci de ani), Alex. Ștefănescu nu are complexe de vîrstă.

La poeți întîlnim șaptesprezece nume, toate reprezentative, de la Eugen Jebeleanu la Ana Blandiana. Lipsesc Emil Botta, Miron Radu Paraschivescu, Radu Stanca, Ștefan Augustin Doinaș, Petre Stoica, Cezar Baltag, Dan Laurențiu, Mihai Ursachi și Adrian Popescu. La prozatori sînt numai douăsprezece nume, de la Zaharia Stancu pînă la Mircea Horia Simionescu Aș mai fi pus pe N. Velea, George Bălăiță, Augustin Buzura și Mircea Ciobanu (omis și la poezie). La dramaturgi apar numai Aurel Baranga și Horia Lovinescu, iar la critici sînt unsprezece nume. Au fost trecuți Mihai Gafița și Alexandru George, nu apar Adrian Marino și Dumitru Micu. Unele absențe sînt complinite într-o recapitulare finală de circa cincizeci de pagini intitulată **Ce e nou în literatură,** interesant, dar al cărei răspuns la întrebarea „în ce constă specificul literaturii de azi“ e supefluu, dacă nu reiese din prezentările anterioare. Postfața nu suplinește introducerea, nu înlocuiește scenariul istoricului literar, ocolit în rest, unde cărțile au fost, spre a mă servi de o observație a criticului, „smulse din mediul lor natural“, izolate de context. De pildă, Jebeleanu și Beniuc scriu multă vreme pe scena dominată de Arghezi și Blaga, Stancu și Bogza în același timp cu Camil Petrescu și Călinescu, Crohmălniceanu și Paul Georgescu concomitent cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. Imaginea unei singure generații de autori, oricît de bine aleși, nu poate oferi tabloul critic al unei epoci, nu acoperă în întregime capitolul cerut de istoria literaturii. Într-o panoramă parțială a literaturii române de azi și **Preludiul** lui Alex. Ștefănescu este o astfel de panoramă, în mod fatal cărțile „se zbat și încremenesc în poziții nefirești“. Sînt surprins de altfel că Alex. Ștefănescu mai crede în existența unei contradicții între critică și istorie literară, că cele două domenii pot fi practicate fiecare în chip deosebit. În realitate nu poate face istorie literară cine nu e critic, cine nu are capacitatea de a recunoaște și stabili valori, nu poate face critică cine n-are perspectivă istorică, cine nu poate situa valorile în timp și spațiu. Mai departe se știe : criticul și istoricul literar nu citesc cărți, ci opere, nu citesc literatură, ci literaturi.

Însușirea cea mai frapantă a lui Alex. Ștefănescu este puterea sau numai tentația de a detecta la un scriitor calitatea esențială, formula fundamentală trăsătura caracteristică. Criticul nu iubește analiza insistentă, nu are plăcerea descoperirii amănuntului semnificativ, nu e atras de ideea de construcție, nu explorează universuri, nici nu simte pornirea de a le descrie fastuos, nu lasă liber jocul fanteziei, el fixează de la început ținta și merge direct către ea, face doar cîteva mișcări și dă în lături fără întîrziere usa care bara drumul. Satisfacția sa deplină e de a găsi cheia, de a regîndi rapid mecanismul care, odată declanșat, nu mai poate ascunde nici un mister. De exemplu, mulți au vorbit de Nichita Stănescu ca despre un poet dificil. „A afirma despre poezia lui Nichita Stănescu că este complicată, răspunde Alex. Ștefănescu, înseamnă a-ți recunoaște un mod de gîndire complicat ; e ca și cum un matematician, familiarizat cu formule etajate și rigide, ar considera enigmatică, de nedescifrat, pura unduire a apei...“ Nu poezia lui Nichita Stănescu pune piedici înțelegerii, ci modul nostru impropriu de a o interpreta. Cînd el zice : „să curgem la vale, la sine...“, nu trebuie să ne gîndim la curgerea fluidelor, ci la „congeneritatea cu mediul acvatic, nostalgia începutului pur și esențial, participarea evanescentă, indefinibilă la viața universului“ a constiinței noastre. Poezia lui Nichita Stănescu este o poezie de cunoaștere, apelînd în **Laus Ptolemei** la gîndirea geocentrică, antropomorfică și antropocentrică din antichitate pînă în Renaștere, desigur nu pentru a reabilita științific aceste moduri, ci pentru a le valorifica într-un înțeles mai înalt, a le transforma într-un simbol al unui adevăr mai general, precum acela că omul e măsura tuturor lucrurilor. Personificările poetului nu au funcție alegorică, nu traduc vreo însușire, ele exprimă exclusiv starea de spirit a poetului. În versul : „Aerul se mai emoționa încă / în jurul tău / turburînd vederea orelor acele“, aerul e doar „fondul pe care trebuie imaginată silueta iubitei“. Obiectia care s-ar putea aduce e că se dau prea puține exemple și se citează numai fragmente, criticul fiind, de altfel, de părere că Nichita Stănescu nu e autor decît de puține piese desăvîrșite, izbinda sa trebuind să fie căutată în limbă, în crearea unui limbaj poetic original. Dar analiza teoriei acestui limbaj a adevăratei arte poetice a lui Nichita Stănescu din **Necuvintele** unde se încearcă o substituire a cuvintelor prin obiecte devenite totodată vehicule ale obiectelor, cu consecințele lui, nu mai este întreprinsă. Alex. Ștefănescu nu examinează niciodată opera unui scriitor în toate aspectele ei ci numai într-un singur punct. Astfel Jebeleanu ne apare ca un „moralist modern“, la Ion Caraion se cercetează „sensul sarcasmului“, la Dimov „orașul imaginar“, Ioan Alexandru e tratat „pe scurt“, Adrian Păunescu expus „la prima lectură“. La fel se procedează în cazul prozatorilor. La Marin Preda se studiază „independența personajului“, la Eugen Barbu „poezia moravurilor“, la Fănuș Neagu „pulverizarea tipologiei“. Alex. Ștefănescu este un critic preocupat în primul rînd să afirme, nu scrie deci decît despre autori pe care-i poate promova. Ceea ce nu se întîmplă automat, vreau să zic totdeauna fără obiecții. Iată, de pildă, cum e prizat, cu paranteze, semne de întrebare și de exclamare, un text al criticului „inspirat“ I. Negoițescu despre Hașdeu : „În poezia lui Hașdeu găsim acea răcoare ideatică și acea ariditate conceptuală (observație nu numai pleonastică, dar și cu un caracter mult prea general, valabilă și pentru Heliade, Panait Cerna sau Ion Barbu), care pătrunsă de exaltările romantismului și avînd în plus, bineînțeles, subtilitățile de vis ale artei moderne (?) alcătuiesc trăsătura principală a operei lui Al. Philippide. Asemănările merg chiar și mai departe : în adevăr, e aceeași viziune de lirism dur (formulare echivocă, putînd avea în vedere și poezia lui Maiakovski), în care muzica gîndită se transformă în sonoritate de percutii violente sau solemne (muzica se transformă în sonoritate ?!) ; aceeași senzație de aburi uscați (poate aer și, în orice caz, în contradicție cu „răcoare ideatică“) — figurile simbolice, uneori stranii poemul mereu bine gîndit (ca și muzica !), înlocuind magia substantei poetice prin inaripare a expresiei, printr-o adevărată decolare sonoră (o prefigurare a metaforei-cheie) ; spre amarul altitudinilor : vigoarea temerată, vitalitatea, ozonul sufletesc (?) întretăiat de zborurile imaginare ale unor deprimări ideate, ce s-au provocat prin pură incantație a ideii romantice (etajări de abstracții, gata să se prăbușească). Stincile, gerul care se aspiră, focul primit ca o miruire pe creștet (poetizări bombastice), azurul imens, pe care se proiectează inima îmbătată de răcoare, sentimentul că vibrări de lame tari, un autism superb, asperitățile nu lipsite de farmec ale expresiei, ca ecouri alpine, — peste tot simbolismul temelor și irefragabila claritate a simbolului (repetiții, generalități)“. Al. Ștefănescu a învățat arta demistificării.

Al. Piru

---

viața cărților

Interogație intransigentă

● Volumul **Armonia contrariilor** *), reunind publicistica poetului Virgil Teodorescu este o carte revelatoare pentru înțelegerea personalității autorului. Eseurile, articolele polemice, articolele de atitudine fac dovada unor remarcabile virtuți de critic și prozator care dublează vocația poetică. Crochiurile literare dedicate unor poeți de care Virgil Teodorescu este legat prin afinități efective (Whitman, Tzara, Eluard, Char, Maiakovski, Ezra Pound) ilustrează vocația critică a poetului înzestrat cu luciditate și înțelegere.

Revelatoare nu sînt însă aceste crochiuri, remarcabile, ci acele articole, grupate tematic sub titluri reprezentative, care se constituie într-o unitară meditație asupra artei și revoluției, asupra esteticului și politicului, înțelese din perspectiva unui sistem de valori ferme. Sistem format prin continuitatea unei evoluții bazate pe opțiuni responsabile.

Armonia contrariilor nu este cartea unui teoretician detașat și rigid, ci a unui spirit care se simte total implicat în viața epocii, deopotrivă ca artist și ca ființă politică. Virgil Teodorescu publicistul se dovedește a fi același temperament activ și echilibrat, înzestrat cu luciditate dar și cu fervoare. Această fervoare determină confruntarea, ciocnirea de idei, caracterul polemic adesea pînă la pamflet (**Parafa visului, „Neosuprarealism“ și suprarealism „clasic“, Evoluția vieții sociale și diversitatea expresiei artistice**).

Armonia contrariilor face dovada unei intense implicări artistice și politice. Meditația asupra artei este dublată de concentrarea cu care poetul urmărește și devansează **ritmul epocii** (care dă titlul unuia dintre grupajele de articole), poetul fiind atras permanent de „puterea plenitudinară a interogației intransigente“.

Prin această carte autorul se definește pe sine ca artist încrezător în creația sa „cred că scriu o poezie care mă reprezintă și care îmi aparține“, care își investește creația cu „solemnitatea de rigoare“.

Ceea ce se definește în primul rînd este **atitudinea,** convingerile constante ale autorului. Virgil Teodorescu proclamă misiunea revoluționară a poetului, care își devansează epoca, al cărui loc este întotdeauna **înainte.**

Este ceea ce asigură caracterul avangardei ca necesitate a gîndirii artistice, ca factor de progres, ca permanență. Avangarda artistică duce astfel la revoluție și întîlnirea ei cu marxismul este iminentă. Aceasta este evoluția artistului, drumul construirii sistemului său de valori. În acest context angajamentul este investit cu „sensul imanenței“.

Întreaga problematică a artei este înțeleasă din această perspectivă, cu sentimentul implicării și cu fervoarea unei existențe artistice plenare. Viața politică, evenimentul curent sînt sursele unor trăiri tot atît de intense, active al căror echilibru se sprijină pe încredere și pe înțelegere profundă.

Credința că poetul „este investit să exprime esențialul și să-l redea realului“ este germenele acestei cărți consecvente cu sine însăși. Această căutare a esențialului este virtutea fundamentală a atitudinii lui Virgil Teodorescu pentru că, după formularea sa „nu se poate face operă de artă (...) exprimînd doar conținutul manifest al unei epoci, ci, dimpotrivă, dînd la iveală tot ce conține în adînc“.

Sultana Craia

*) **Virgil Teodorescu : „Armonia contrariilor“. Eseuri — Mărturii — Parafraze — Repetiții, Editura „Cartea Românească“, 1977.**

O antologie integrală

● Cartea lui Ion Acsan *) este inedită nu numai în literatura noastră. Chiar dacă tema aleasă constituie un subiect ideal pentru o antologie, înfăptuirea ei nu este, să recunoaștem, la îndemîna oricui : cercetătorul, oricît de talentat, nedublat de un bun traducător, s-ar opri la studiul introductiv.

O antologie pune totdeauna probleme de principiu legate de criteriile metodologice. În studiul ce prefațează culegerea, autorul pare a aborda mitul prometeic din unghiul antropologiei structurale considerîndu-l unul din motivele legate de epifania focului. Motivul inițierii în taina focului și a originii sale sacre este foarte vechi, avînd corespondențe atît în gîndirea primitivă cît și în cea a orientului antic și indo-europeană. Ca atîtea alte structuri mitice el se cristalizează în acea paradoxală sinteză rațional-poetică care este gîndirea greacă. Totuși Ion Acsan nu caută măștile anterioare mitului, grecesc nici, ca Northrop Frye, arhetipul literar disimulat în operele ulterioare, ci acele scrieri al căror erou este titanul răzvrătit. Acest criteriu unic adună opere din numeroase literaturi europene, din toate genurile, orînduite cronologic.

Întîlnit prima oară la Hesiod, mitul își datorează forța poetică tragediei lui Eschil. Prometeu depășește atributele totemice și civilizatoare asumîndu-și tragismul condiției umane prin gestul său demiurgic. Textele antologiei oscilează între sublimul mitului și bufoneria demitizării : stilului înalt din tragedia lui Eschil, seninătății lui Goethe, revoltei generoase a lui Shelley, tragismului modern al lui Al. Philippide îi se opun burlescul lui Aristofan, umorul negru al lui Leopardi, grotescul absurd al lui Gide, gluma de factură modernistă a lui Marin Sorescu. Permanența temei se explică prin existența unui adevărat complex mitic structurat în jurul motivului prometeic : puterea (Zeus, Olimpul), revolta (Titanomahia), creația (oamenii însuflețiți de Prometeu), pedeapsa (Pandora, vulturul), eroul (Heracle). Maniera în care fiecare autor a tratat constantele acestei rețele mitologice face din mitul lui Prometeu o fascinantă oglindă unde epocile și-au privit propriul chip triumfător sau înfrînt, senin sau crispat, vesel sau tragic.

Atît studiul introductiv cît și notele ce însoțesc fiecare text dovedesc o bogată informație filologică și estetică expusă simplu fără a pierde din vedere scopul preponderent didactic al antologiei. Acolo unde autorul scapă de tirania rimei, traducerile din greacă, latină, franceză, germană, rusă, maghiară, italiană, spaniolă, sînt făcute cu un simț artistic remarcabil. Ca și alte sinteze ale Editurii „Albatros“, antologia se adresează atît cititorului obișnuit cît și specialistului, încercînd să fie utilă și accesibilă, fără pedanterie doctă sau facilitate didactică.

Dan Alexandru Condeescu

*) **„Prometeu — erou al literaturii universale“, Antologie, prefață și note de Ion Acsan, Editura „Albatros“, București, 1977.**

Antichitatea clasică

● În Editura „Ion Creangă“ a apărut într-o formă elegantă, una din cele mai originale și evocatoare cărți, frumos ilustrată, despre antichitatea clasică — îndeosebi greacă și latină — redată prin portretizarea celor 100 de figuri celebre, în care sînt sintetizate multiplele aspecte ale antichității clasice.

Autorul lucrării, profesorul universitar **N. I. Barbu,** adînc cunoscător al acestei ere frămîntate, de aproape un mileniu, cu suișuri și coboriri spectaculoase, reușește să redea cu o impresionantă putere de sinteză, prin caracterizări lapidare, trăsăturile particulare psihologice și sociale ale celor mai de seamă oameni de stat, conducători de oști, istorici, filozofi, oameni de știință, arhitecți, artiști, literați.

Așezate în ordine alfabetică, marile personalități ale antichității clasice, selectate potrivit criteriilor valorii și varietății, după cum însuși autorul mărturisește în concentrata sa prefață, defilează în fața cititorilor cu calitățile lor predominante dar uneori și cu defectele și slăbiciunile lor (dacă ne referim în special la oamenii politici).

Fiecare figură celebră : de la Aristotel la Platon, Seneca, Socrate și Zenon, renumiți filozofi și oameni de litere, de la Aristofan la Homer, Horațiu, Ovidiu și Vergiliu, mari poeți, de la Cicero la Demostene, oratori celebri, de la Apolodor din Damasc, vestit arhitect grec, la Fidias și Praxitele, celebrii sculptori greci, de la Herodot la Polibiu, Salustiu, Titus Livius, Tacit, Tucidide și Xenofon reputați istorici, de la Arhimede la Democrit, medicul Hipocrat, Pliniu cel Bătrîn, cunoscuți oameni de știință, de la Alexandru cel Mare, Augustus la Caesar, Decebal, Pompei, Traian, mari oameni de stat și conducători de oști, pentru a ne mărgini la figurile celebre cele mai caracterizante din diferitele domenii citate — pun în plină lumină prin talentul de portretizare al autorului, epocile în care au strălucit prin realizările lor.

Întreaga civilizație cuprinsă de-a lungul mai multor secole și cu predilecție în secolele dinaintea erei noastre, prodigioasă prin fecunditatea și profunzimea sa, se desfășoară ca într-un minunat film prin culmile de gîndire, acțiune și înfăptuire creația marilor personalități, conturate sugestiv și elocvent de profesorul Barbu.

Un stil sobru și clar, dar foarte variat prin expresivitatea și nuanțările sale, îmbracă într-o formă adecvată specificului fiecărui portret, avînd ca sursă de inspirație erudiția autorului, vasta sa cultură clasică, care țîșnește din fiecare pagină a lucrării, ca un izvor nesecat.

Este o carte de căpătîi pentru toate vîrstele și mai cu seamă pentru „tineretul cititor“, căruia profesorul Barbu i-a închinat în prefață această interesantă și instructivă operă, dar și pentru publicul larg, punct de plecare pentru studii complimentare mai adîncite despre tot ceea ce este legat de figurile celebre preferate fiecărui cititor.

Coperta și macheta cărții sînt artistic realizate de Victor Mașek.

Emil Pușcariu

*) **N. I. Barbu : „Antichitatea clasică“, Editura „Ion Creangă“, 1976.**

Fiorul arhaicului

● Dacă deschidem cartea lui Paul Tutungiu *) și ne oprim la prima poezie, citim : „Tatăl meu singur în lotcă vîslind / Tînăr coboară din norduri la sud / În ranița-i blîngă un steag de argint / Țipă ca mielul cînd vîntu-i zălud“. (**Bărbatul**). Imaginea, sprijinită de versul fluent, este puternică și sugestivă. O analiză mai atentă ne va dezvălui care este mecanismul de profunzime prin care ea se clădește. Pentru cititorul avizat, decodarea textului (și odată cu ea trăirea efectului poetic) este facilitată de cîteva puncte-cheie care direcționează lectura către anumite semnificații. „Steagul de argint“, „țipînd“ în vînt nu poate să nu-i sugereze stindardul dacic. Coborîrea tatălui din nord spre sud este și ea încărcată de conotații mitice (ca exemplu, să amintim de revenirea periodică a zeului Apollo Hiperboreanul din ținuturile nordice). Tatăl capătă deci dimensiuni mitice, fiind proiectat ca un Părinte generic, întemeietor de neam și de țară. Și intuiția cititorului este confirmată de versurile ulterioare: „Pe Dunăre-n sus, la țărm de cîmpie / Moldova coboară-ntr-un singur bărbat / E barca un zîmbru...“. Lectura poeziei se desfășoară deci pe două planuri : cel al spusului și cel al sugeratului. Textul liric este dublat de un subtext mitologic ; primul, prin conotațiile sale, îl actualizează pe cel de-al doilea : ceea ce duce la deschiderea unor noi perspective de lectură și, implicit, la îmbogățirea semnificațiilor poeziei.

Poezia lui Paul Tutungiu se sprijină pe filoanele mitologiei populare românești. Recursul la substratul arhaic nu se limitează numai la nivelul construcției imaginilor („Un han gîrbovit ca o cusmă de get“) ori al citatului și parafrazei (vezi, de exemplu, **Dunădav**), ci se manifestă ca forță ordonatoare a întregului univers liric. Sursele poeziei lui Paul Tutungiu se află în interpretarea realității cu ajutorul simbolurilor și reprezentărilor folclorului român. Multe poezii sînt închinate oamenilor, ființelor și locurilor Deltei, privite ca forțe telurice, ca stihii în acțiune. Nu formele concrete se impun, ci dimensiunile sale arhetipale : „Trec peste un pod de piatră / Parcă-i osul unui șarpe străvechi...“ (**Vînătoare**) ; „Plevușcă, pești cu trup de moaște...“ (**Cît acul**) ; „De cînd zeii m-au născut / Caii-s aștri la păscut...“ (**Elegia minzului**). Dinamica ce guvernează acest spațiu este una de sorginte mitologică. Toate tind către un centru (binecunoscutul „axis mundi“) păstrător al energiilor regeneratoare ale forțelor naturii. Tema coborîrii către adîncul fertil, a împrospătării puterilor prin contactul cu substanțele originare apare deseori în poeziile lui Paul Tutungiu : „Am văzut un pămînt cu sufletul aburind / Vulturi puternici îi ocroteau văzduhul / Aici coborau zeii în neodihna lor / În fînul cu arome întinerindu-și trupul“. (**Maramureșul**). Poetul însuși își creează un asemenea miez protector, sub a cărui apărare se purifică. Căci aici el poate să comunice direct cu substanța originară, cu acea materie care întemeiază lumea. Aceasta este Dunărea, esență a firii, sursă a vieții și rădăcină a tuturor ființelor : „Curge Dunărea prin stele / Și prin gîndurile mele...“ (**Dunădav**) ; „Din Dunăre-am încolțit / La Dunăre am înfrunzit // Dunărea ne este mamă / Pe toți Dunăre ne cheamă // Pe pămînt de cînd ne știm / Dunăre ne dunărim“ (**Colindul Dunării**).

Poezia lui Paul Tutungiu este rodul reîntoarcerii, pe coordonatele liricii, a experienței mitologice acumulate de cultura populară română. Fiorul simbolurilor străvechi este întrupat într-o materie poetică viguroasă și densă, pe care o îmbogățește cu noi sensuri și de care este, la rîndul său, redimensionat.

Mihai Coman

*) **Paul Tutungiu : „Fiul Dunării“, Editura „Albatros“, 1977.**

Ton vesel

● Cartea lui Elefterie Voiculescu *), regizor de film, care a debutat în 1971 cu volumul **În lumea de vise, cu picioarele pe pămînt** (jurnalul unei echipe de cineaști), pleacă de la o idee foarte interesantă : este posibil ca într-un sat al zilelor noastre să existe niște bătrîni pentru care modificările urbanizatoare să reprezinte un fenomen nedorit și care, fiind totuși niște oameni cumsecade, să accepte, în cele din urmă, să se mute la bloc, mai ales că frumoasa lor așezare inutilă a fost distrusă de inundații. Cum însă din întîmplările și trăirile prin care trec acești bătrîni de treabă este greu să încropești un roman, fie el și micro, autorul s-a gîndit în mod just să recurgă la ceea ce cronicarii sportivi numesc cu îndreptățire „o infuzie de tinerețe“. Astfel, el a imaginat o tînără soție care așteaptă un copil, după ce în prealabil a fost părăsită de către soțul ei. Această femeie locuiește temporar la socrul ei, unul dintre simpaticii bătrîni ai satului Nădejde (toponimic care simbolizează, după cum lesne este de întrevăzut, încrederea în viitor). Ea este înconjurată de către toți bătrînii cu nenumărate atenții și ajutată să treacă peste necazul în care se află.

Tonul pe care îl folosește autorul în aproape toate prilejurile este acela al unui reporter vesel, pentru care toate lucrurile sînt simple și care, fapt important pentru cine dorește să afle ce conține cartea lui Elefterie Voiculescu, uzează de o colecție destul de restrînsă de locuri comune, cu o dezinvoltură de invidiat.

Voicu Bugariu

*) **Elefterie Voiculescu : „Într-o coajă o speranță“. Editura „Albatros“, 1976.**

tinerețea clasicilor

• Facem loc în acest număr al revistei noastre, tipărit la puține zile de la deschiderea unui nou an de învățămînt, unei dezbateri inițiate de Muzeul Literaturii Române asupra alcătuirii manualelor de literatură română și rostului lor instructiv-educativ. Ea corespunde unor preocupări mai vechi ale revistei „Luceafărul" privind manualele școlii noastre ca instrumente complexe de lucru atît pe latura instructivă cît și educativă. Credem că o dezbatere de caracterul celei înfăptuite de Muzeul Literaturii Române poate fi de larg interes, iar sugestiile ei sînt binevenite atît pentru autorii de manuale și mai ales pentru profesorii de literatură chemați să cultive și educe tinerii în spiritul respectului față de valorile fundamentale ale culturii naționale. Așteptăm ecouri de la cei interesați asupra opiniilor din cuprinsul dezbaterii.

manualele de literatură română între istorism și problematizare

Inițiativa Muzeului Literaturii Române de a organiza o largă dezbatere privind felul în care literatura română de la origini pînă în prezent este reflectată în manualele școlare, precum și modul în care acestea contribuie la procesul de formare a tinerei generații se înscrie firesc în specificul acțiunilor cultural-științifice ale acestei instituții.

Totuși, inițiativa M.L.R. nu răspunde unui orgoliu de breaslă ci unor deziderate extrem de actuale privind, și în cazul predării literaturii române, găsirea unor modalități concrete de aplicare unitară și eficientă sub aspect formativ, a hotărîrilor Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. de restructurare și perfecționare a învățămîntului liceal, ca și sarcinii — subliniată în repetate rînduri de Secretarul general al Partidului — de a se folosi istoria creației literare și spirituale a poporului nostru ca mijloc de formare umanist-patriotică a tineretului.

Sub semnul unei atari responsabilități s-a desfășurat și dezbaterea la care ne referim, organizată în colaborare cu Inspectoratul școlar al Municipiului București, în prezența unor cadre de conducere din Ministerul Educației și Învățămîntului și din Inspectoratul școlar al Municipiului București și cu participarea unui larg public de specialitate alcătuit din academicieni, istorici și critici literari, profesori din învățămîntul mediu și universitar, autori de manuale școlare, cercetători, gazetari, etc.

Înregistrarea pe bandă magnetică a intregii dezbateri se află păstrată, cu valoare de document, în arhiva M.L.R. și stă la dispoziția tuturor celor interesați. Pe baza ei am încercat să surprindem și să sintetizăm cît mai fidel principalele idei, sugestii și concluzii ale dezbaterii, în speranța mărturisită a continuării ei în cercurile mult mai largi ale tuturor celor preocupați de continua perfecționare a alcătuirii manualelor de literatură română și de prestigiul, eficiența și fidelitatea formativă a acestei discipline în genere.

■ „TREBUIE SĂ ȚINEM SEAMA DE REALITATE CÎND PROPUNEM O SOLUȚIE"

Propunîndu-și nu atît analiza manualelor existente, cu reușitele și scăderile lor, dar reflectînd un stadiu depășit al învățămîntului liceal, cît îndeosebi posibilitatea și modalitatea de adecvare a noilor manuale la principiile organizării pe o nouă bază a învățămîntului românesc de toate gradele, dezbaterea a pornit de la indicațiile exprese privind predarea literaturii române în liceu, indicații cuprinse în Programul de măsuri al P.C.R. privind aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al P.C.R. și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste. Transpunerea în viață a acestor înnoiri de structură a învățămîntului liceal determină mutații hotărîtoare și în modul de concepere și structurare a programei și respectiv manualelor, mutații ce nu se pot realiza spontan ci presupun căutări, încercări succesive de soluții. În cazul de față nu trebuie uitat faptul că „materialul" pe care se experimentează — cu cele mai bune intenții, desigur — este spiritualitatea tinerei generații, de aceea perioada de incertitudini și de căutări trebuie scurtată la maximum. Un manual prost este nu numai un rebut editorial, dar poate fi cauza relei pregătiri a unei întregi generații de elevi. În acest caz regretele sau recunoașterea tardivă a greșelilor nu ajută la nimic. Spre a le evita trebuie să analizăm și să înțelegem cu toată luciditatea și responsabilitatea condițiile actuale concrete de predare a literaturii române în liceu, legate de noile funcții și finalități ale învățămîntului nostru în genere. De aceea, așa cum sublinia **Al. Oprea**, directorul Muzeului Literaturii Române în cuvîntul său de deschidere, recentele hotăriri de partid și de stat cu privire la reorganizarea învățămîntului „trebuie să constituie un prilej de aprofundare a semnificațiilor educativ-instructive ale procesului de învățămînt și de înlăturare a unor erori mai vechi, perpetuate în edițiile mai noi ale manualelor școlare".

Analizele, criticile și propunerile avansate de participanții la această animată dezbatere au ținut seama de noua realitate și de necesitatea căutării unor soluții constructive. Unele probleme le-a înfățișat de la început tovarășul **Dumitru Andronache**, inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului.

Noua formulă de organizare a învățămîntului liceal în două cicluri tinde să asigure elevilor o pregătire care să le permită încadrarea directă în producție. Peste 50% din spațiul de predare va fi afectat așadar, în majoritatea tipurilor de licee, materiilor cu finalitate practică imediată. În ceea ce privește disciplinele umaniste și de cultură generală, programa lor va comporta mutații corespunzătoare. Astfel în treapta I-a sînt cuprinse un mănunchi complex de discipline, care asigură pregătirea de cultură generală ținînd cont de faptul că majoritatea elevilor — schimbul de mîine al clasei noastre muncitoare — își va baza cultura pe aceste zece clase obligatorii. „Avînd deci toți copiii prinși în învățămîntul generalizat de 10 ani — sublinia **Dumitru Andronache** — ne-am gîndit ca anumite discipline, respectiv o limbă străină sau chiar două, limba și literatura română, istoria, geografia, matematica, biologia să se situeze într-un același număr de ore în întreg sistemul de învățămînt — treapta I-a. Numărul restrîns de ore ne obligă la o selecție strictă și, desigur, responsabilă, a operelor și autorilor prezentați. În treapta a II-a, învățămîntul fiind diversificat și specializat în funcție de tipul de profiluri, lucrurile se schimbă. Se pleacă de la ideea că avem peste 140 000 absolvenți de liceu dintre care numai 20 000 vor fi absorbiți în învățămîntul superior. Se pune problema: pentru care elevi trebuie să structurăm materiile de cultură generală ? pentru cei 140 000 sau pentru cei 20 000 de viitori studenți ? Evident că pentru primii, și acest lucru determină tipul, profilul specializării în treapta a II-a. Aceste noi condiții trebuie să ducă, evident, și la schimbarea concepției profesorilor în sensul de a nu-i mai supraîncărca pe elevi cu date și amănunte inutile de istorie literară. Să-i determinăm mai bine să citească operele valoroase și să-și exprime propriile gînduri, propriile idei despre operele respective. Vrem să-i facem cititori de literatură și în acest sens trebuie să asigurăm o cît mai mare deschidere, atît în treapta I-a cît și în cea de-a II-a pentru contemporaneitate. În mod concret, ne-am gîndit ca viitorul manual să aibe o structură alcătuită din trei module : un prim modul care să cuprindă sinteze de 1—2 ore pe mari idei și epoci literare (perioada epocii pașoptiste, de pildă). Un al doilea modul ar fi rezervat discutării operelor reprezentative (și nu a biografiei scriitorilor; cu excepția marilor scriitori ai neamului), ilustrate prin comentarii de texte și nu prin tradiționalele analize literare prefabricate. Al treilea modul ar trebui să cuprindă „lectii de compoziție, limbă și stil" — idee salutară, credem, deoarece se mai constată, chiar și la bacalaureat, mari deficiențe de exprimare a candidaților, carențe ale unei sensibilități pentru valoarea expresivă a cuvîntului.

În același sens, al introducerii auditoriului în datele reale ale predării literaturii române, prof. **D. Săvulescu**, inspector general în Ministerul Educației și Învățămîntului, sublinia și el dificultățile datorate faptului că „ceea ce altădată se preda în patru ani de liceu, avem sarcini să realizăm acum în numai 2 ani. Problema de principiu este dacă putem considera posibil ca elevii de 16 ani să înțeleagă adecvat niște scriitori și opere care altădată se făceau în anul IV de liceu deci la 18—19 ani (Blaga, I. Barbu, Arghezi). Opere ca „Eu nu strivesc corola de minuni a lumii" sau „Mirabila sămînță" sau „Joc secund", întrutotul reprezentative pentru autorii lor, mai greu pot fi asimilate la nivelul unui copil de 15—16 ani care nu are încă suficiente cunoștințe de cultură generală și filozofică și nici noțiuni de stil și teorie literară".

Dar problema principală asupra căreia ambii reprezentanți ai Ministerului au atras atenția îndeosebi este aceea că în condițiile spațiului relativ restrîns, ale orelor acordate predării limbii și literaturii române sporește responsabilitatea celor ce trebuie să asigure o selecție riguroasă a autorilor tratați, astfel încît nimic din ceea ce este cu adevărat valoros și reprezentativ pentru destinul literelor românești să nu fie neglijat.

■ „LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ NU SÎNT UN SIMPLU OBIECT DE ÎNVĂȚĂMÎNT, CI O DISCIPLINĂ DE FORMARE SPIRITUALĂ, MORALĂ, ESTETICĂ ȘI ISTORICĂ A UNUI POPOR"

Cu alte cuvinte, au ținut să sublinieze majoritatea participanților la dezbatere, chiar în condițiile în care finalitatea practică a liceului a crescut, rolul său primordial fiind să producă muncitori calificați capabili să se integreze direct în producție posedînd totodată un ridicat nivel de cultură generală, „noi nu tindem să educăm orice fel de muncitori, ci muncitori **români** și acest lucru nu îl vom putea realiza decît printr-o educație spirituală românească, instrumentul principal fiind disciplina ca istoria și limba și literatura română" **(Nicolae Nicolae)**. „Literatura română ține de expresia spirituală a acestui neam, de educația umanist-patriotică și de formarea sufletească a generațiilor de mîine. O mașină, oricît de perfecționată, e aceeași, construită aici sau aiurea, dar Eminescu este al acestui pămînt și dacă vrem să educăm oameni care să iubească acest pămînt, trebuie să găsim timp să-l predăm pe Eminescu așa cum se cuvine" —a completat **Al. Oprea.**

În același spirit, majoritatea vorbitorilor au criticat carențele organizatorice în aplicarea concretă a hotărîrilor Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. și care nu reflectă totdeauna importanța acordată de Secretarul general al Partidului limbii și literaturii române ca factor de educare și formare umanist-patriotică a tineretului. A fost criticat spiritul de aplicare a acestor hotăriri, printr-o viziune pragmatică, lipsită de orizont. „Or — cum atrăgea atenția **Dimitrie Păcurariu** — limba și literatura română trebuie să rămînă o disciplină fundamentală, indiferent de școala, de profilul și finalitatea practică imediată a școlii generale sau liceale". În viziunea pragmatică incriminată, disciplina literaturii române este împinsă în planul doi deoarece nu ar fi legată direct de producție și de eficiența productivă a viitorului muncitor. Dar, afirma cu îndreptățire **I. Chițimia** — „profesorii de limba și literatura română produc și ei, și anume **materie vie**", substanță spirituală indispensabilă conștiinței de sine și demnității acestui popor. În lumina înaltei responsabilități morale, pedagogice și ideologice a profesorilor de literatură română și a alcătuitorilor programelor și manualelor respective, participanții la dezbatere au analizat în continuare modalitățile concrete de adecvare a manualelor la aceste finalități. S-au emis opinii, adesea contradictorii, privind pe de o parte structura **cantitativă** a materiei de cuprins în manuale, iar pe de altă parte **calitatea** materiei selectate, respectiv ce poate lipsi și ceea ce este neapărat necesar să fie cuprins în **conținutul** manualului.

■ „SĂ RENUNȚĂM LA OBSESIA CANTITĂȚII"

O parte din vorbitori au emis părerea că este necesară o sporire a cantității de cunoștințe cuprinse în manuale : „Un manual trebuie să cuprindă mai mult decît poate însuși un elev. El trebuie să vizeze elevii cei mai buni". Acestei opinii, aparținînd lui **Mihai Novicov**, i s-a raliat și **Dan Zamfirescu** : „Datorită spațiului redus de ore, obiecție asemănătoare a ridicat și **D. Păcurariu**, arătînd că programa pentru anul viitor suferă de eclectism, fiind lipsită de o viziune unitară, de o mai accentuată perspectivă istorică. „Nu se insistă asupra formării limbii române literare, nu se subliniază suficient contribuția cronicarilor la cristalizarea conștiinței naționale". Idee reluată și accentuată de **Dan Zamfirescu** care a subliniat deosebita semnificație formativă și ideologică a problemei, mai cu seamă în actuala confruntare teoretică internațională în probleme de istorie. „Trebuie să-i facem pe copii, cetățenii de mîine, ca în orice confruntare cu oamenii de cultură de pe alte meridiane să poată opune o viziune argumentată despre vechimea **reală** a culturii și limbii române. Din manualele actuale, de pildă, ei ar reține ideea că literatura noastră începe abia în secolul al 17-lea, deși avem opere fundamentale ale spiritualității românești mult mai vechi. (E adevărat, scrise în limba slavonă, dar nici un istoric maghiar nu ignoră toate cronicile scrise în limba latină, care atestă începuturile culturii maghiare. Omitem astfel nejustificat două secole de cultură și spiritualitate românească, secolele 15 și 16. Noi avem cultură mai veche decît își închipuie mulți. Omițînd-o din predare elevii nu vor dobîndi o imagine corectă nici despre locul literaturii române în contextul ariei culturale răsăritene, nici despre ceea ce sîntem noi comparativ cu alte culturi, despre ce am dat noi specific în fiecare secol (...) Trebuie ca elevul de 15—16 ani să intuiască evoluția și marile etape ale culturii noastre, evidențiabile și în epoca veche. Desigur, el nu va putea reține totul, dar va avea fiorul acesta al intuirii unei evoluții și al unei dăinuiri istorice a literaturii și spiritualității noastre".

Tot lipsa plasării fenomenului literar în contextul istoric concret, stă, după **Ileana Vrancea** și la originea unor informații și aprecieri inexacte, alături de chestiune, — existente, mai bine zis revenite în manualele din anii trecuți — cu privire la unele curente literare. „Indiferent cum va arăta manualul nou, el trebuie să ofere o informație corectă, obiectivă. De exemplu, capitolele despre **Sburătorul** sau **Gîndirea** abundă în manualele vechi în calificative simplificatoare, fără a se explica contextul istoric și evoluția lor diferită în timp".

■ ESTE BĂLCESCU SCRIITOR ?

În sfîrșit, o altă chestiune controversată a fost cea a autorilor și operelor ce trebuie să-și afle neapărat locul în manuale.

Mănușa a fost aruncată de **Al. Piru** printr-o afirmație în sprijinul unei riguroase **concentrări și selectări** a materiei : „S-a amintit de cîteva ori ca un repros lipsa din manual a lui Bălcescu. Mi se pare firesc să lipsească. Bălcescu este un mare gînditor, dar nu un scriitor de ficțiune. Locul său e în manualul de istorie, alături de acela al lui Kogălniceanu, mai încoace al lui N. Iorga". Afirmație ce a stîrnit numeroase luări de cuvînt. „Nu pot fi de acord cu tovarășul Piru. Bălcescu este un mare scriitor ; conținutul ideologic al operei lui, ca și retorica expresie a talentului său personal toate aceste elemente trebuie puse în discuție și predate în treapta I-a de liceu pentru că nu se poate imagina un român care să părăsească învățămîntul de zece ani fără să cunoască numele mari ale neamului, precum Bălcescu, sau Cantemir, sau Iorga care, de asemenea, lipsesc. As mai adăuga momentul Heliade — Asachi, care nu mi se pare de loc vetust" **(Al. Dima)**.

Aceeași problemă a realizării unei imagini globale cît mai exacte a literaturii române a făcut și obiectul intervenției lui **Al. Oprea** din finalul dezbaterii : „În cadrul schimbului nostru de păreri destul de aprins, deși tonul a fost unul calm, chiar academic, s-au adus clarificării importante în o, seamă de probleme. S-a arătat astfel că nu pot fi cuprinși în spațiul prescris al unor ore toți scriitorii care au activat în cuprinsul literaturii române. S-a observat, totodată, că selecția trebuie să opereze în așa fel încît să nu se comită nedreptăți, să nu fie eliminate operele reprezentative, care dau culoare unei perioade sau unei epoci. Bunăoară, se poate înfățișa momentul pașoptist fără a-l lua în discuție pe Nicolae Bălcescu ? Atrag atenția că nu este implicat aci raționamentul : Bălcescu nu este scriitor ci un mare istoric, deoarece numele său este pomenit în noua programă a clasei a IX-a (treapta I, anul I), dar numai în cadrul bibliografiei facultative. Prin urmare, se poate trage concluzia că este un scriitor dar nu de o mare însemnătate, ceea ce mi se pare inadmisibil. Amintesc că în **Istoria literaturii române moderne** apărută în 1944 sub semnătura lui Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Tudor Vianu, lui Bălcescu i se acordau toate onorurile. Aceleași onoruri nu le mai primește însă din partea noastră, care avem obligația de a realiza manuale capabile să-i facă pe copii să înțeleagă și să iubească ideea de revoluție.

În programa treptei a II-a nu se acordă importanta cuvenită valorii excepționale de nivel european, publicisticii noastre militante, antifasciste, dintre cele două războaie mondiale, contribuției de excepție a unui Ion Vinea sau N.D. Cocea. Repetăm : nu putem să prezentăm totul, dar să nu ignorăm ceea ce este esențial, după cum, pentru a folosi metafora arhicunoscută : într-o picătură de apă poate fi reflectat universul întreg.

În schimb, spre supriza noastră, observăm aici concesii vulgarizatoare în favoarea prezentării unor compuneri literare facile, simple improvizații, nobile în intenții, dar care nu suportă criteriile judecății de valoare. Și aceasta numai pentru că se referă la evenimente istorice și politice importante, a căror semnificație nu fac, în fapt decît să o banalizeze și să o compromită. Este un mod, în ultima instanță ineficient de a demonstra valoarea și implicațiile ideologice profunde ale literaturii noastre care se cer a fi puse în lumină prin marile momente ale creației literare în expresia autentică a spiritualității românești".

★

După cum se vede, spiritul critic, polemica deschisă, confruntarea de idei nu au lipsit din această dezbatere maraton ce a ținut mai bine de cinci ore la care au intervenit și alți vorbitori, îndeosebi profesori de liceu, prin observații și sugestii concrete în parte reluate și analizate, cu ponderea specialistului ce vede lucrurile „din interior", de către profesoara **Valeria Constantinescu**, — din partea Inspectoratului școlar al municipiului București. S-a degajat, credem, din întreaga dezbatere, sentimentul de înaltă responsabilitate a profesorilor, specialiștilor și oamenilor de cultură din țara noastră față de destinul unei discipline cu implicații din cele mai profunde în educația patriotică a tinerei generații, în conservarea unei spiritualități românești conștiente de valoarea și evoluția ei specifică.

Ar fi de dorit ca asemenea dezbateri să devină o obisnuință firească, statutînd, și în acest domeniu, al predării literaturii române, confruntarea deschisă și permanentă cu publicul de specialitate.

Dezbatere urmărită, consemnată și comentată de Victor Ernest Maşek

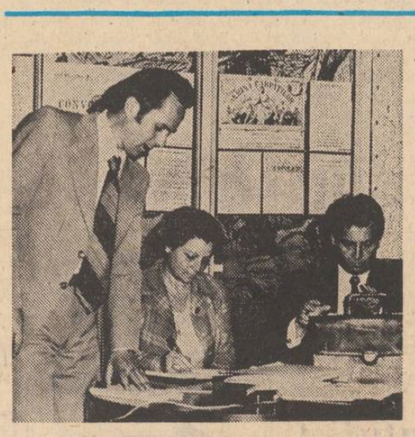

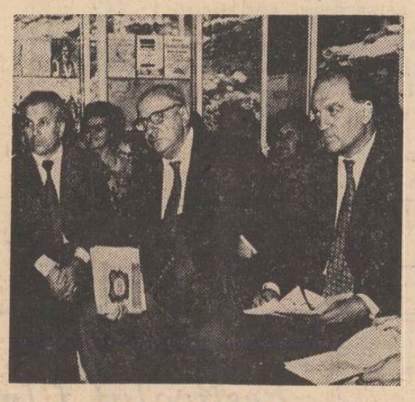

mircea florin șandru

Faulkner

Tufișuri sălbatice
Iarba de culoarea cuprului, soarele,
Amiaza gifiind în umbră ca un erete rănit...
Nameless land...
Cenușa focului, pinii în depărtare, o fată la geam
Sicomorii
Și tu ca un învingător singuratic, William
În fața ta orașul ca un animal pe dunga Colinei
Calul rontăie spinii măceșilor, în depărtare
Coioții țipă suav
Întunericul crește în urma ta
Strălucirea țigării se stinge
Nameless land
O țară se naște din căldura timplelor tale
Penița scrie
Trage după ea un continent
Un capăt de lume, nameless land
Yoknopatawpha.

Oameni ai lumii

Vii sau morți, ciți sînteți sub cerul acesta plumburiu de septembrie
Miliarde, ciți sînteți pe acest pămînt mișcător
Voi care cărați țărina în spate, voi care stați cu pieptul dezgolit în fața furtunii
Voi care citiți la lumina focului și la fereastra voastră urlă șacalii
Voi care sfîrșiți înghețați, voi care cădeți, cu venele golite de singe
Voi care lucrați sub pămînt, voi care vegheați, voi care auziți cum țipă copiii
Voi care luptați, voi care primiți dimineața cu pieptul înroșit de sudoare
Voi care scrijeliți zidul în beznă, voi care visați piine, voi care auziți taifunul cum zguduie noaptea,
Voi care știți iubi, pentru voi bate inima mea, vă salut
Oameni.

Și tu

Și tu vei sta întins pe pămînt
Obosit, cu pielea lac de sudoare ;
În jurul tău culorile lui septembrie,
Merele pocnind pe iarba uscată, amiaza
Plutind deasupra ta ca o cămașă aprinsă
Și tu vei întreba odată
Unde se duc norii vineți, sensul
Trecerii tale prin timp
Și tu vei sta cu trupul lipit de pămînt
Ca o vietate, ca o sălbăticiune în așteptare
Deasupra ta va trece un uliu, răsărit și apus se vor uni în orbitele tale
Vei intra în somn
Va cădea peste tine lumina roșcată a dealurilor
Va fi liniște
Și timpul va trece deasupra ta ca o furtună de frunze.

Pămîntul

Pămîntul negru sau albicios, pămîntul acesta
Lins de mări, lovit de fulgere
Răscolit de ghearele păsărilor
Pămîntul acesta cu vulcani noroioși călcat în copite de elefanți
Tăiat de șosele, spulberat de vînt,
Răscolit în străfunduri ziua și noaptea
Pămîntul acesta strălucitor pe care îl duce în spate Marea Broască Țestoasă
Pămîntul acesta blind, ros de ghețari, nins de cenușă vulcanică
Pămîntul care ne ține pe toți, vii sau morți
Pămîntul acesta tăcut, oare nu l-ați auzit niciodată plîngînd ?

Viața scrie poeme

Nu scriem întotdeauna noi, ci viața
Viața lipită de spatele nostru, ea
Ține ridicat ca o torță
Suflul poemului
Viața, ea biciuiește cuvintele
Și le scoate din bezna strălucitoare
Viața cu cenușa, cu diamantele
Cu întunecimile sale
Viața, numai ea aleargă cu o
Bucurie sălbatică, numai ea
Ne mingiie cu zilele, cu nopțile
Cu zvicnirile sale
Ea care ne înalță și ne ridică
Într-o perpetuă trecere, numai ea scrie
Încit se aude poemul gemînd.

Amiaza

Tu, liniște în aerul acestei biblioteci
Tu, pasăre care strălucești în lumina de afară
Tu, singe al meu care te scufunzi în cărți la mari depărtări și vii înapoi
Încărcat de cuvinte
Tu, amiază care cazi ca nisipul deasupra noastră
Obosită, gifiitoare și tristă
Tu, maică a lucrurilor, pămîntule
Care treci printre meteori, în larma lumilor tale
Voi, alcătuiri care plutiți în jurul meu fără sunet :
Oameni și vietăți, pietre și plante
Cobor în cărți și iată, se atinge de voi
Inima mea muritoare.

paul balahur

Baladă cu fagurele lumii

Ce pasăre străină
ți s-a-ncuibat în oase ?
Și cîntecul ce vînturi
de nord ți l-au adus ?
Mai ții în echilibru
planetele de sus,
ori mi te-ndemni cu stoluri
de aripi tot mai joase ?
În fagurele lumii
mai ai ceva de pus
ori nu mai vrei ca zîna
poveștii să te lase ?
Mai cauți ale lumii
izvoare norocoase,
și cele ce există
și cele care nu-s ?
Cel căutat de sine
în sine se tot pierde ?
și numai prin risipa
de tine te aduni ?
Ce alte-amăgitoare
lumini să te dezmierde,
ce altă întocmire
de tîlcuri și minuni ?
Visezi răscumpărarea
pădurilor în verde ?
Mai știi încă din cornul
poveștilor s-o suni ?

Baladă cu pasăre în dreptul meu

Cînd voi primi din țara
poveștilor răspuns
că sora mea de vise
dorește să mă vadă,
voi face către lună
tunele în zăpadă
și voi pleca spre unde
o, nimeni n-a ajuns....
Dar pînă-atunci cu ceara
melancoliei uns
îmi țin singurătatea
cu pasărea de pradă...
Și sufletul cu friie
de iarbă o înnoadă
de el, să nu pornească
ea singură-n ascuns,
și prea devreme, cale
de după stea prelungă,
prelungă, scăzătoare,
spre unde spre neunde,
spre unde niciodată
o, nimeni n-o s-ajungă
căci dincolo de nouri
văd un arcaș ochind...
Dar pasărea aceea
de ce mi se ascunde
în dreptu-acestor oase,
în dreptu-acestui gînd ?

Baladă cu stea căzătoare

Tot mai puțină vrajă
ușor de destrămat ;
tot mai străine lucruri
aflate la-ndemînă...
Și timpul se scufundă
fîntînă cu fîntînă
și sufletul găsește
un cosmos prescurtat...
O, cîte din aceste
tipare-or să rămînă
asemeni întîmplării
ce nu s-a întîmplat ?
S-aude așa un cîntec
de nimenea cîntat
și sufletul povestea
cea veche o îngînă, —
că poate vom culege
văzduhul mai devreme
că-n vechile tipare
semințele sînt noi...
De steaua care cade
deasupra nu te teme,
izvoare la izvoare
întoarse înapoi...
O, poate că pămîntul
la el o să le cheme
pe cele fără seamăn
cum fără seamăn, noi...

Baladă cu vis de iarnă

Vreo altă-nchipuire
deasupra noastră nu-i :
doar lucrurile lumii,
doar ele îndeele...
Și sufletul pe calea
văzduhului la fel e —
un ochi care primește
vederea nimănui...
Că norii o să-l ducă
și ploile-or să-l spele,
odată pe o scară
de raze am să sui
și vîntu-l învelească
în pînza lui verzui
și stelele l-or trage
pe funie de stele
acolo, sus, la urse
un leagăn să-i aștearnă
și să-i așeze gluga
văzduhului pe ochi,
să cadă peste lume
poveștile de iarnă
și-un cîntec de departe
de nu știu cine spus
să legene argintul
tulpinilor de plopi
cum praguri mai aproape
ale luminii nu-s...

Balada stelei-duble

Este vreun loc pentru măiastră
Între noi doi, pe creanga plină ?
Pe întuneric, deasupra noastră
Se pregătește teasc de lumină...

Norii prin frunze, cerul cu porțile,
Viețile, morțile, — ție ascunse ;
Vîntul cu vămile, trecerea, una —
Mie redîndu-mă, toate redă-mi-le...

Tu ai puterea ca să oprești
Apele repezi cu care curg ?
E tot mai galben peste povești
Tot mai lumină dinspre amurg,

Iar sub tiparul stelei pereche,
Sufletul, unul, mi s-a deschis
Ca o văpaie pe torța veche
A unei umbre, a unui vis,

De stăm alături fără ursită
Prinși în vîrteje amețitoare,
Albie pură, neîntocmită,
Fără limanuri, fără izvoare,

Cu valul lumii care ne-a dus
Doar prin risipă să ne adune
Mugure simplu fără minune
Întîmpinare celor ce nu-s,

Eu în prea albe straie de mire
Țesute-n raza cea mai subțire,
Tu, în cămașa cea norocoasă
Cusută-n raze pentru mireasă

De steaua dublă care ne ține
Mîna cu tine, mîna cu mine...
De steaua dublă care ne ține
Mîna cu mine, mîna cu tine...

dan rotaru

Muntele de frig

Cu gestul meu eu tot te mai amîn,
pînă ce-n trandafiri se coace luna.
Sfielii de copil îi sînt stăpîn,
și totuși de ea sufăr totdeauna.

Tu mergi spre o colină unde mai nasc iubiri
o glorie de cerneluri pe care-o șterge luna,
cînd eu cu umilință cobor și iarăși urc
frigul de care teamă mi-a fost întotdeauna.

Așteptare într-o umbră

Cînd ireal, cînd palid te recompune visul,
trecînd prin amintire ca printr-un sat pustiu,
îngîndurată-asemeni rotirilor de stele
cînd cerul ne arată un duh cărămiziu.

Din timpul care-anume promis îți este ție
o să aleg o umbră în care-am să te-aștept.
Și o să spăl cuvinte, le voi goli de geruri,
pentru ca despre tine să glăsuiască drept.

Că sîntem singuri...

De te privesc mai mult, te-ndepărtez
sau te întorc într-o copilărie
pe care eu întruna o visez.
Că sîntem singuri, oare cine știe ?

Mai lasă-ți umbra pe un drum ascuns
pe unde macii încă sîngerează,
pe-acolo unde nimeni n-a ajuns
ca să-i culeagă soarelui o rază.

Trece prin părul tău un vis de domn,
sau chiar în el o poartă se închide ;
că dincolo de el e-atîta somn,
încît cu-o pleoapă lumea-o poți ucide...

fața necunoscută a lui crinu tăpșan

dumitru augustin doman

Parcă i se pusese numele ironic, îl chema Crinu, Crinu Tăpșan, și era cel mai în vîrstă din clasa aceea de optzeci de inși, unii frizeri, alții vînzători, ospătari, strungari alții sau milițieni. Avea în jur de patruzeci de ani, era brunet, de asta ziceam că i s-ar fi pus numele ironic și avea mai mult de o sută douăzeci de kilograme. Cei optzeci de seraliști ai clasei nu veneau toți odată, venea cam o treime dimineața și restul seara, era o așa-zisă „clasă de tură". Crinu Tăpșan venea numai dimineața. Era proiecționist la unul din cinematografele orașului, venea numai dimineața la școală și se așeza pe-un scaun la capătul primei bănci, o bancă lipită de catedră, stătea acolo din motive lesne de înțeles, băncile fiind prinse cu șuruburi de parchet nu fuseseră concepute pentru niște elevi de talia lui Crinu Tăpșan. Toată lumea, toți elevii acelei clase, deci, așa îl cunoșteau, pe buze cu un zîmbet umil, răspunzînd amabil tuturor și mestecînd covrigi aproape încontinuu, chiar și în timpul orelor. I se trecea cu vederea de profesori, nici nu-l scoteau la tablă să-l asculte, îi puneau doar din cînd în cînd o întrebare elementară reamintindu-i de fiecare dată că poate să răspundă de jos. Și cînd i se punea o întrebare, se fisticea tot, întorcea stiloul pe toate părțile, bolborosea un răspuns în mai multe variante, trecea fulgerător de la o variantă la alta și, de cele mai multe ori, spre a elimina momentele penibile, profesorul alegea varianta bună și i-o sugera. Și el o repeta surîzînd ușurat, „asta vroiam să spun și nu reușeam", dicta surîsul său. Erau momente de totală stînjeneală cînd i se punea o întrebare lui Crinu Tăpșan, de cele mai multe ori era o stînjeneală totală în clasă dar erau și momente cînd răspunsurile lui se încheiau în cascade de rîs provocate de umorul său involuntar.

Așa îl cunoșteau toți și clasa aceea cu vedere spre curtea interioară a liceului, curte în care se afla terenul de sport, părea pustie dacă într-o dimineață lipsea Crinu. Nu se întîmpla însă niciodată să lipsească dar clasa părea totuși pustie primilor veniți, veniți, deci, înaintea lui Crinu, li se părea pustie pînă auzeau sub fereastră uruitul motocicletei.

Avea un „ij pur sînge", cum îi plăcea să spună, și venea cu el la școală după cum și la cinematograf tot cu el mergea. Și de dimineață cînd l-a întîlnit Gabriel era tot cu motocicleta în bulevard, o trăsese pe dreapta și repara ceva la ea. „Noroc, nea Crinule, nu mai merge calul ?", s-a apropiat Gabriel. „Salut, salut, i-a răspuns el vesel, ba merge, cum nu ?" Era foarte mîndru de motocicletă și i-ai fi rănit orgoliul să-i fi spus că e o rablă, despre motocicletă putea purta cele mai interesante discuții. „Unde-ai plecat, l-a întrebat apoi pe Gabriel,

Desen de Mihai Gheorghe
(În paginile 5, 6 și 7 alte desene de același autor)

ai vreun program stabilit pentru astăzi ?" „Hm, nu", i-a răspuns acesta imprecis, mirat aproape. „Hai atunci să facem o plimbare, nici eu n-am ceva precis de făcut..."

Valurile Dunării păreau pe alocuri a fi spumă de șampanie în bătaia razelor de soare, spumă de șampanie păreau a fi mai ales cele din urma șlepurilor ce se tîrau greoaie ca niște reptile uriașe în susul apei. Era cu o oră înainte de prînz și ei treceau cu motocicleta în viteză pe lîngă cornii ce începuseră să-și scuture florile. „dacă ne plimbăm, atunci să mergem mai încet", i-a șuierat Gabriel lui Crinu în ureche dar acesta scutură din cap, „la deal nu pot merge mai încet, e o plăcere superbă să alergi", a răspuns el și, parcă spre a-și susține afirmația, a mărit viteza și-a accelerat. Părul le era vîlvoi și umerii lui Gabriel îi înghețaseră, lăsau în urmă ca niște fulgere stîlpii de pe margine, cantoanele și scurtele tuneluri. Alergau ca într-o cursă nebună, „e minunată șoseaua", a constatat Crinu strigînd să fie auzit, într-adevăr șoseaua era bună, asfaltată, pusă puțin în pantă și fără multe curbe. Au mers destul de mult așa, depășind mașini și sfidînd toate indicatoarele rutiere, cu intenția parcă de a face un dreptunghi din morcovii înșirați pe margine. Au oprit într-un tîrziu la capătul unui viaduct și s-au tolănit pe o pajiște, „ei, cum îți place ?" l-a-ntrebat Crinu zîmbind. „La-ntoarcere mergem mai încet, i-a răspuns Gabriel, mi-a înghețat cămașa în spinare".

Într-adevăr, la întoarcere au mers mai încet, au coborît cu motorul oprit pînă la motelul Vîrciorova. „Vrei să stăm o oră aici ?", l-a întrebat Crinu. La răspunsul afirmativ al lui Gabriel a adăugat : „Eu nu pot bea bere, nu am voie, dar se găsește ceva și pentru mine". Au băut bere Gabriel și pepsi-cola Crinu. Au stat minute lungi în tăcere, în toată grădina motelului nu erau decît două mese ocupate, într-un colț ospătarii stăteau veseli la taifas iar pe șosea trecea din cînd în cînd cîte o mașină cu familiile plecate în excursia duminicală.

Avea o lună de cînd venise înapoi pentru a treia oară, nu-l ruga s-o primească, nu-l implora, venea pur și simplu, firesc, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, venea ca și cum fusese doar după cumpărături în oraș. Se obișnuise Crinu cu plecările și venirile sale, dar ultima oară cînd a venit după un an de absență l-a rugat s-o primească sau mai bine zis l-a-ntrebat dac-o primește, da, da, l-a-ntrebat, a accentuat Crinu, „e o situație specială", așa a spus ea, e o situație specială, de data asta era gravidă, era în luna a cincea. Bineînțeles că el a primit-o, dar acum, la numai o lună, a găsit-o într-o zi în febra pregătirilor de plecare.

Un oarecare bun simț îl făcea pe Gabriel să fie foarte atent la ce-i povestea cîte cineva și mulți i se destăinuiau lui Gabriel, era o atenție forțată, simulată, dar care nu părea a fi astfel. Și asculta răbdător și ore întregi, deși era sătul de aceleași povești, conflicte familiale, de servici, între prieteni sau cine știe ce alte minuni. Se înarmase și acum cu răbdare și aștepta să termine Crinu încă de cînd începu să povestească, putea foarte bine să evadeze cu imaginația de-acolo fără ca acesta să-l simtă. După primele fraze ale lui Crinu și-a dat seama că-i furat de cuvintele lui, poate nu-i atît atent la ce-i spune Crinu cît e atent la modul cum spune. Nu-l văzuse niciodată atît de serios. Crinu la școală era un fel de bufon și se purta ca atare, se obișnuise Gabriel să-l vadă numai astfel, s-a mirat așadar acum. A turnat în pahare Crinu, și-a aranjat o șuviță de păr căzută rebelă, pe frunte, a stat cîteva momente tăcut și-a continuat.

Îi punea mîna pe pîntec, îi bătea ca o inimă mai mare, așa-i spunea ei, ca o inimă mai mare. „Ai să mă-nțelegi tu Crinule ?", îl întreba ea și el era fericit cînd ea îi spunea pe nume și pe tonul acela intim, „o să te-nțeleg", îi răspundea și nu știa ce trebuie să-nțeleagă și ea plîngea cîteodată, plîngea așa din nimic, cu capul în pernă răspunzîndu-i aspru s-o lase în pace cînd se ducea s-o mîngîie. Și el se mira că ea plînge, își frămînta mîinile și buzele neștiind ce să facă pînă ea se domolea singură, își ștergea lacrimile și-i spunea pe tonul de fiecare zi : „diseară cînd vii să aduci un kil de carne pentru sarmale, vezi să nu fie prea grasă, că nu le place la toți gras cum îți place ție...", era glasul gospodinei, făcea de altfel niște sărmăluțe foarte bune. Și el credea că s-a rezolvat totul cu asta, de fiecare dată credea că ea s-a liniștit pentru totdeauna, așa crezuse și cu o zi înainte, de aceea a fost mirat peste măsură cînd a găsit-o aranjîndu-și geamantanul, s-a mirat și-a întrebat-o unde se duce. „Lasă-mă...", s-a răstit ea, s-a mai uitat prin dulap, prin sertare și prin noptieră să nu fi uitat ceva, a închis geamantanul, a încercat să vadă de-i bine închis, și-a șters lacrimile în fața oglinzii și-a luat-o în susul străzii spre gară...

Acum vara la ora patru soarele e sus și arde destul de puternic. Gabriel trece alene cu mîinile la spate printre grupurile gălăgioase ce se îndreaptă spre stadion. A venit cu autobuzul de la Vîrciorova dar a coborît la prima stație, la intrarea în oraș. L-a rugat Crinu să-l scuze dar n-a mai vrut să vină, a băut pînă la urmă și bere și cabernet și-a rămas să doarmă acolo, e foarte prudent cînd e vorba de motocicletă. Dacă se gîndește bine Gabriel nu știe de ce-a coborît la marginea orașului, acum își dă seama c-a avut dreptate Crinu cu o oră în urmă cînd i-a spus : „Măi Gabriel, vezi tu, eu știu un singur criteriu de clasificare a oamenilor. Ar fi de două feluri, cei care știu ce vreau și cei care nu știu. Sînt eu cel mai slab din clasă, sînt cu mulți ani în urma voastră a tuturor dar e un timp de cînd știu ce vreau și prin asta vă sînt superior multora din voi..." Îi dă dreptate acum, poate în sinea lui i-a dat și cu o oră în urmă deși s-a prefăcut a nu da nici o importanță acestor vorbe și schimbînd subiectul l-a întrebat direct : „Și cu ea cum rămîne, va veni, dumneata..." N-a mai continuat, a surîs Crinu, mai bine zis, a rînjit. „Ei, Gabriel, din cei trei ani făcuți pînă acum la seral cred că mi-am însușit doar jargonul lui Giurescu, profesorul nostru de matematică. Așa aș spune că, dacă pînă acum o lună inima mi-era o cîrpă, uite-așa-mi flutura, treanca-fleanca, ei bine, ceva a murit în mine, sînt tot un maldar de iarbă uscată..." A surîs Crinu și ridicîndu-se de la masă a dat peste cap ultimul pahar de cabernet și l-a condus pe aleea pavată cu piatră de calcar pînă la poartă și i-a întins mîna. „Îți mulțumesc, i-a spus apoi calm și sigur ca o gazdă, îți mulțumesc mult c-ai venit cu mine. Acum du-te repede să nu pierzi autobuzul..."

A ajuns Gabriel la capătul străzii pe care locuiește și nu știe ce să facă acasă dar nici în oraș n-are la ce să meargă. Se așază pe-o bancă deocamdată gîndind la Crinu Tăpșan, colegul lui de la seral, și la duminica aceasta pe care o numește acum în gînd o duminică a „punerii piciorului în prag", după vorbele lui Crinu.

teatru

Gongul inaugural

Începutul fiecărei stagiuni se cuvine întîmpinat cu un cuvînt : fie de nerăbdare, fie de îmbărbătare. Ori de speranță. Ca și filmul, teatrul este pentru spectatorul pasionat o cale de a-și îmbogăți viața cu evenimente. Concretul vieții însăși, chiar cînd aceasta este suprasaturată de el, se vede că nu ajunge. Totdeauna, oricît de larg ar fi universul în care te miști, simți nevoia de o fereastră. Teatrul reprezintă o astfel de fereastră. Te apropii, privești și ești fascinat de ceea ce ți se înfățișează, de *viul* pe care ochiul tău îl surprinde. Ori dimpotrivă, întorci capul dezamăgit : atunci cînd viziunea e searbădă și stearpă. Totuși, spre scenă nu trebuie să cauți cu maximă gravitate, ți se spune, căci aici totul e prefecătorie și glumă. Una e viața și altceva e teatrul. Cine ar putea nesocoti acest sfat înțelept ? El nu e nici o clipă uitat de cei care iubesc teatrul, ca să nu mai vorbim de cei care scriu despre el. Ca să observi transferul subtil, comunicarea celor două medii, ca să le observi și să le măsori, trebuie în primul rînd să nu le confunzi. Există oameni cu un simț extraordinar al vieții reale, al direcției ei de scurgere. Cînd însă privesc un spectacol surîd milos cu gîndul (just) că el nu le prejudiciază cu nimic, după cum nici nu le aduce vreun avantaj. Există și oameni cu un simț deosebit al artei, care pot lua cunoștință de propria lor viață mai ales în acest fel, esențializat și semnificativ. Oricum, publicul cunoaște măsura cel mai bine : trăind, nu ignoră teatrul și mergînd la teatru nu se pierde cu firea. Într-un anume sens, începutul unei noi stagiuni intră în ordinea cosmică, în rotirea naturală a anotimpurilor. El este acceptat cu bunăvoința cu care e întîmpinată și toamna ce-l aduce. Pe fondul unei nedezmințite obișnuințe, penetrată de un frison de noutate. Împrejurarea e, într-un fel plăcut, de neevitat. Prin urmare ceremonială. Actualul început, sincronizat și cu redeschiderea școlilor, se anunță ca o izbucnire aproape simultană, ca o jerbă de fapte artistice. Mai toate teatrele se deschid, în aceeași seară, cu o premieră. Vrînd nevrînd, cronicarul e silit să lepede proverbiala lui imparțialitate și să opteze. Pe parcurs va încerca, totuși, să nu nedreptățească pe nimeni, știindu-se o prezență dorită și în cel mai înalt grad necesară.

Marius Robescu

film

Festivalul filmului pentru tineret

Complexul tineretului de la Costinești a fost, anul acesta, între 7 și 14 septembrie, gazda unei manifestări de un interes deosebit pentru cinematografia română : Festivalul filmului pentru tineret la prima sa ediție, născut din inițiativa Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist și Consiliului Culturii și Educației Socialiste. Selecția propusă festivalului a cuprins filme de lung metraj ale regizorilor afirmați după 1970 care, prin tematică, se adresează în primul rînd spectatorilor tineri. Alături de aceste filme au fost aduse și lucrările de diplomă ale acelorași regizori și, în plus, o selecție de filme documentare de asemenea în concurs.

Programul festivalului a mai cuprins, în afara concursului, o premieră — „Buzduganul cu trei peceți" în regia lui Constantin Vaeni, după un scenariu semnat de Eugen Mandric — cîteva filme despre istoria Uniunii Tineretului Comunist, o gală de filme studențești, iar în fiecare după-amiază pe țărmul mării au avut loc întîlniri-dezbateri ale realizatorilor cu publicul, colocvii ce au însemnat poate momentele de maxim interes ale festivalului.

În concurs s-au aflat filme artistice semnate de Mircea Daneliuc — „Cursa", Dan Pița — „Filip cel bun", Mircea Veroiu — „Șapte zile", Constantin Vaeni — „Zidul", Maria Callas-Dinescu — „De bună voie și nesilit de nimeni", Mircea Moldovan — „Toamna bobocilor", și Cristiana Nicolae — „Întoarcerea lui Magelan".

Premiile vor fi acordate exclusiv de public — după ce festivalul, conceput ca itinerant, va străbate Șantierele Tineretului de pe Valea Jiului, Canalul Dunăre — Marea Neagră și de la Tg. Mureș — ceea ce reprezintă un fapt inedit poate în istoria festivalurilor.

Dincolo de premiile ce se vor acorda, însă, acest festival a adus deja cîștiguri mult mai importante. În primul rînd a demonstrat că există o generație nouă de cineaști, un „nou val" compact, omogen, definit de aspirația spre realism, prin dorința regizorilor de a fi implicați în construcția prezentului cu modalități specifice artei lor. În al doilea rînd, faptul că acești cineaști au căpătat un credit nemăsurat din partea publicului tînăr care îi iubește, îi prețuiește și primește filmele lor ca demersuri educative : reacția tinerilor spectatori a apărut la Costinești semnificativă în acest sens : începînd cu prezența numeroasă la vizionări și pînă la participarea extrem de activă la întîlnirile-dezbateri organizate zilnic, unde spiritul critic a funcționat neașteptat de prompt. De pildă, una dintre problemele mult dezbătute a fost numărul nesemnificativ încă de comedii sau de satire cinematografice. Sau mistificările ce apar destul de ușor în filmul românesc prin intermediul soluțiilor facile, prefabricate, schematice. Acesta a fost unul din marile cîștiguri ale festivalului : conștiința unui public tînăr avizat, exigent, critic.

Avem un Festival al filmului pentru tineret și al tinerilor creatori de film, o inițiativă de prestigiu, care — organizată cu minuțiozitate — poate sprijini eficient afirmarea filmului românesc.

Paul Silvestru

televiziune

Seriale

● Sînt seriale și seriale, mai bune sau mai slabe, mai noi sau mai vechi. Pe urmă sînt serialele în care episoadele nu au continuitate epică și altele în care au, cele în care eroul rămîne agățat de paiul lui săptămînal. În fine, mă rog, cum ar spune un telespectator de sîmbătă după-amiaza, uitîndu-se la „Stan și Bran", a teoretiza pe seama serialului T.V. nu ar fi decît pierdere de vreme. Altceva am vrea noi să spunem și anume că, în absența serialelor românești care s-ar putea face, ne uităm și noi, vrînd nevrînd la ce fac alții mai bine sau mai rău : **Odiseea, Regan, Linia Onedin, Cuore** etc. Întrebarea, pe care am mai pus-o, este aceasta : unde sînt serialele inspirate de cărțile noastre sau pe baza unor scenarii originale ? Iar atunci cînd, totuși se face cîte unul **(Toate pînzele sus,** de exemplu), de ce se fac atît de în grabă încît serialul care-l urmează **(Prinț și cerșetor, Robin Hood)** nu se poate compara nici pe departe cu el ? Să nu citească regizorii noștri de film pe marii scriitori români astfel încît să se simtă îndemnați să-i ecranizeze și să-i prezinte și la alții, cum fac colegii lor englezi ? Romanele noastre polițiste sînt chiar atît de proaste în totalitatea lor ? Nu avem cărți destule despre și pentru copiii noștri pe care să le desenăm și să le animăm curat, limpede, în filme de desene animate în care bunicul să pară bunic și soarele să fie rotund, nu pătrat ? Să nu fie interesată televiziunea de asemenea idei multumindu-se cu apucăturile de ghicitor ale lui Regan sau cu tenul bronzat al lui Ulise pe fondul alb al rochiei lui Circe ? Nu cred, dar nici nu înțeleg ce ne lipsește sau ce ne-ar lipsi să programăm duminică dimineața „Iancu Jianu" în mai multe episoade. Iar luni seara „Ciocoii vechi și noi" sau sîmbătă seara pe duduca Lizuca și prietenul ei Patrocle. Să nu se înțeleagă greșit că serialele bune străine nu ar mai avea ce căuta în program, că McCloud sau Heidi (în aceste zile travestită în Marco) sau Robin Hood sau chiar Ulise nu ar mai avea loc pe micul ecran. În program, deci pe micul ecran, loc pentru idei mai bune ar fi destul. Însă acestea sînt puține. Pentru idei cît mai multe și pentru concretizarea lor merită să fii realizator de emisiuni t.v., altfel nici cum. Fiind vorba despre seriale, discuția abia începe.

● Sînt emisiuni față de care nimeni, niciodată, n-a avut vreo obiecție, nu pentru că ar fi fără cusur, ci pentru că sînt atît de șterse, încît le uiți în timp ce le privești. Astfel, duminică de duminică, dimineața se strecoară pe sub privirile noastre emisiunea „Pentru căminul dumneavoastră" în care învățăm să facem maioneză căscînd gura și nu punînd mîna ca gospodina aceea din Rîmnicu Sărat care a devenit un fel de eroină a rețetelor sau aflăm că biblioteca poate fi cu cărți, dar poate fi și cu obiecte. N-avem nimic împotrivă ca și cărțile, nu numai lemnele, să fie cumpărate cu metrul, dar am fi dorit ca rostul bibliotecii — de adăpost al cărților — să nu fie pus în discuție în fața a milioane de telespectatori, schimbîndu-l în cel de vitrină menajeră. Nemaivorbind, că, împotriva tonului liniștitor al invitației emisiunii, schițele de decorație interioară depășesc liniile apartamentelor noastre.

Iulian Neacșu

modest morariu

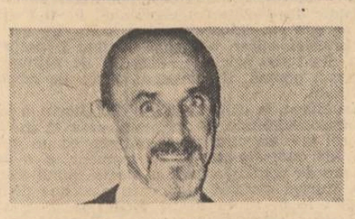

Don Quijote învins

„...Durerea mea e mai puternică decît mine.
Minia mea e mai puternică decît mine.
Spaima mea e mai puternică decît mine.
Mindria mea e mai puternică decît mine.
Umilința mea e mai puternică decît mine.
Bucuria mea e mai puternică decît mine.
Biet suflet închis într-un cadavru,
mă zvîrcolesc în cușca mea prea dureroasă
sub cerul atît de adînc...

Senilitate

Spuneți-mi, unde s-au dus elefanții,
stăpînii blajini ai savanei ?
Dar harnicele furnici ce curățau
cît ai clipi toată carnea de pe-o șopîrlă ?
Și unde-s șobolanii hoinari noctambuli
prin labirintul subteran al orașelor ?
Unde sînt lupii, insingurații lupi,
și ciinii, prietenii mei ? Unde-s
gărgărițele iubețe, flecarele vrăbii,
omizile sfioase și păianjenii înțelepți ?

Unde sînt caii, melcii, delfinii,
și așa mai departe ?
Dar zilele cu cele douăzeci și patru de ore
ale lor,
uneori atît de pline de surprize, unde-s ?
Dar anotimpurile — vă mai amintiți
cum se legau între ele
în jocul lor nevinovat :
zăpadă, soare, ploaie, frunze
și iarăși zăpadă ?
Spuneți-mi unde-a murit iarba ?
Spuneți-mi și dacă aflați,
duceți-i picăturile astea de rouă amară
ce se usucă inutil între pleoapele mele.

Dacă dincolo...

Dacă dincolo de această iarbă...
dacă dincolo de această poartă....
dacă dincolo de acest zid...
dacă dincolo de acest țărm...
dacă dincolo de acest pas...
dacă dincolo de aceste cuvinte...
dacă dincolo de acest gînd,
dincolo dincolo dincolo
de norii aceștia fumegători,
poate o mare lumină printre stele ;
sau mai degrabă doar bezna,
năvălind în carnea mea,
străcurindu-se în oasele mele,
devorînd ultimele gînduri
numai de mine știute și neștiute...
Da, mai degrabă doar bezna
dincolo de această iarbă eternă.

(Din ciclul **Agonia lui Don Quijote**)

de la brasta la albina

marian drumur

Prin geamurile prăfuite, cînd mă îndreptam din spate, vedeam basculantele înaintînd prudente pe pasarelă și aruncîndu-și încărcătura de nisip. Apoi veneau femeile să-l lopăteze și Maria striga mereu ceva, legănîndu-și trupul mare. Mă aplecam din nou și lopătam cimentul, căci nu eram numai lăcătuș acolo, fiind o echipă mică făceam de toate. Uneori, gîndurile îmi zburau aiurea și vedeam pîrîul din josul casei noastre, știam că simt mirosul de nămol și bălegar, vedeam dealurile de departe și porumbul verde. Dar imediat apărea fisiitul benzii transportoare și pulberea fină de ciment ; mă îndreptam, simțind junghiuri în umeri și ceafă.

Pe la nouă, maistrul Tolman a trecut din nou și mi-a spus că nu curge apă la unul din cuptoarele de var, așa că m-am dus după scule și apoi la șoponul cuptoarelor, cald, cu miros iute. Leana a început să se certe cu mine, că de cuptorul ei era vorba ; mă uitam la ea, cum îi atîrnă salopeta și mă gîndeam că în urmă cu cîteva luni alta fusese treaba. Dar i-am făcut racordul de apă cum trebuie și am ieșit să fumez o țigară lîngă linia ferată, unde muncisem pînă seara cu o zi înainte, să descărcăm varul din vagoane. Acum nu mai era nici un vagon și se dusese teama de locație. Umblau niște giște mai încolo.

Am schimbat cureaua de transmisie la banda a doua și împreună cu moș Colacu am făcut paravanul la troliul de la bazinele decantoare.

La ora douăsprezece, m-am spălat și m-am dus în vestiar, să mănînc. Ceilalți erau deja acolo și maistrul Tolman le citea ziarul. Mai lipsea Vasile, rămăsese să încarce două basculante, — se auzea cum cade mortarul. Maistrul Tolman și cu Michici au completat în jumătate un buletin pronoexpres ; începuseră să-și facă planuri ; stăteam întinși și-i ascultam ; Velicu părea că ațipise. Cînd am ieșit la lucru, femeile încă mai țipau și rîdeau în vestiarul lor. Maistrul Tolman le-a strigat, una a întredeschis ușa și-am văzut un picior gol.

Dar n-am mai avut timp pentru nimic după aceea, căci a trebuit să desfac pompa de apă, nu mai funcționa normal. Băieții cărau apă cu gălețile și începuseră să mă ia peste picior cu supărare, dar pentru că sorbul se înfundase era de vină mizeria din bazinele de apă. I-am spus maistrului Tolman treaba asta și i-am mai spus că ar trebui să pună și Michici mîna, nu să-și tot spele mașina. Dar maistrul mi-a răspuns că după lucru mergem la o bere la Albina, adică și eu și Ovezea, că merităm pentru munca de la descărcatul varului. Și-au rămas toate cum au fost.

La cinci eram aproape gata de plecare, spălați și îmbrăcați cum trebuie. Am urcat în mașina lui Michici, un „Volkswagen" proaspăt spălat, Ovezea în față, maistrul Tolman în spate, zicînd că acolo nu-l trage curentul și eu. Am trecut pe lîngă femeile noastre, care strigau și ne făceau semne ; erau aproape de nerecunoscut, pieptănate și aranjate. Dar imediat am ajuns pe bulevard și am văzut cartierul Brasta cu alți ochi, părea nou și proaspăt, blocuri, verdeață, cîte o vilă proaspăt spoită. Nu puteam să fumez în mașină : Michici povestea cum și-a cumpărat mașina cînd a lucrat pe șantier în Germania, străzile se depănau repede, aerul șuiera lîngă geamuri și tot mai simțeam căldura după-amiezii. „Cum au noroc unii, spunea maistrul Tolman, lîngă mine. Ce grozav ar fi să ai o mașinuță mică, nu scumpă, să poți vedea țara. Eu am casa mea, ce-mi mai trebuie ? Măcar să văd și eu tot ce-i de văzut. Și știu pe unul și pe altul care a cîștigat mașină — la loz în plic, la C.E.C. Uite, de cînd joc abia am scos cîteva sute. O dată am luat două pungi de loz în plic dar nici nu mi-am scos banii. Michici ăsta e tare șmecher, îl auzi ?" „De ce nu te-ai înscris și tu, Tolmane ? l-a întrebat Michici". „M-am înscris, dar aveau nevoie de mine aici".

Eram pe autostradă, vîntul șuiera mai tare, pe lîngă noi se roteau cîmpiile coapte. Legănatul ușor al mașinii, vocile celorlalți, mă toropeau laolaltă cu tremurul interior al brațelor ostenite. Din cînd în cînd, clacsonatul unei mașini venind în întîmpinarea noastră, scăderea bruscă a tonului pe cînd treceau de noi. Pe neașteptate, mașina se înclină, legănîndu-se. Mergeam pe un drum de pămînt și nu departe se vedea o terasă cu oameni. Ne-am oprit lîngă alte mașini mici și mari. Mă simțeam amorțit.

Stăteam și noi pe terasă, bînd bere și discutînd. Îmi cumpărasem un pachet de „Snagov" și mă simțeam bine privind malul apei unde se mai zbenguiau băieți și fete, podul peste care alunecau mașinile, căsuțele de dormit, șirurile pomilor. Citeodată intram în vorbă, dar ei erau mai vîrstnici decît mine, cu problemele lor. Printre mese umbla uneori un cîine-lup, mare, negru. L-am chemat dar nu mi-a dat atenție. Doar cînd a venit un grup de tineri din apă, s-a ferit să nu-l stropească. Începuse să cînte și un magnetofon.

„Tolmane, a spus la un moment dat Michici, pe aici prin apropiere este o pescărie, ceva mai încolo de pod. Ce-ai zice de niște pește prăjit ?". „Ar fi grozav, i-a răspuns maistrul, de mult n-am mîncat". „Mă duc cu Ovezea și în zece minute m-am întors. Vrei și tu, Nelule ?" m-a întrebat. M-am gîndit că poate i-ar place tatei, dar pînă să-l gătim noi... „Nu-mi trebuie", i-am răspuns. „Atunci îți aduc tie Tolmane două kilograme, bine, trei, și-mi iau și mie și lui Ovezea, ne întoarcem acușica, pînă atunci mai cereți niște bere".

Maistrul Tolman a mai comandat patru sticle și m-a îndemnat să golesc paharul. I-am răspuns că la mine merge mai încet, nu beau eu așa de repede dar nici nu mă opresc repede. M-a întrebat cum îmi place la el. Îmi place, i-am răspuns, dar ar fi bine dacă treaba ar fi așa organizată încît să nu lăsăm o treabă ca să ne apucăm de alta. A înțeles ce i-am spus, dar mi-a

răspuns că sînt zile și zile, sîntem prea puțini ca să ne mai și certăm și că un serviciu cu multe femei e rar în construcții, se bazează pe tinerețea mea.

Băuserăm două sticle de bere, era aproape șapte seara, soarele coborîse mult și aerul parcă se mișca mai încet dar cei ce se scăldau strigau că apa e caldă și se fugăreau stropindu-se.

„Să știi că Michici nu mai vine, a spus maistrul Tolman. Ăștia și-au bătut joc de noi și ne-au lăsat aici !". „Nu cred" i-am răspuns. „Așa e cum îți spun ; Ovezea e moale dar Michici precis s-a gîndit la figura asta. Cică pește! Lasă, mîine am eu cu ce să-l ard : cu prezența. L-am învoit să-și cumpere lemne, îi arăt eu lemne. Îl fac să ia jumate din salariu, îl înebunesc ! Pe amîndoi îi înebunesc !".

M-a îndemnat să-mi beau berea, adică sticlele pentru ei ; începeam să fim grăbiți. Mă gîndeam cum ajungem în oraș. „Pe jos, mi-a răspuns maistrul Tolman. Ajungem noi !". A plătit berea, am dat și eu ceva și am ieșit de pe drumeag pe autostradă. „Dacă vine vreo mașină, îi facem semn, a spus maistrul". Mergeam pe asfalt și pe fîșia de pămînt de la margine ; cînd auzeam zgomot de motor în spate, ne întorceam și făceam semne dar curînd am renunțat ; nimeni nu oprea. Cînd am ajuns la cimp deschis am văzut orașul în depărtare, cu turlele și antenele sale, părîndu-mi aproape, simțindu-mă un cuceritor mărșăluind. Aveam aproape doisprezece kilometri de parcurs, lanurile erau coapte și prăfuite pe margine, ca și tufărișurile pe care le ocoleam. Era luminos încă și aerul mirosea frumos, a pămînt și verdeață. Pașii mei mărunți în spatele maistrului, răscolind colbul, erau învățătura de minte pentru măreția pămîntului, de care uitasem și care mă subjuga. Trebuia să-mi aduc mereu aminte că zidurile mari, asfaltul și betonul, piatra și fierul își trăgeau seva de-a dreptul din glia pe care o ascundeau.

Duduitul unui motor ne-a făcut pe amîndoi să ne întoarcem : venea un tractor cu remorcă și tractoristul a oprit la semnele noastre. Mergea în direcția care ne interesa și ne-a luat. În remorcă, trîntiți pe niște saci, totul a început să pară simplu. M-am întins pe spate și priveam depănarea crengilor, stîlpilor, păsări și nori ; mă zdruncina prea tare. M-am ridicat și am privit în lungul autostrăzii orașul care se apropia repede, cucerit. Maistrul Tolman fredona „Așa beu oamenii buni" și melodia se amplifica în mine, încet, am început să-l ingîn. Am intrat pe primele străzi pietruite și tractorul s-a oprit lîngă o intersecție.

Ne-am dat jos din remorcă, maistrul Tolman s-a dus la tractorist și i-a dat niște bani, am auzit cum îi spunea „de-o bere", apoi ne-am luat rămas-bun și ne-am despărțit pînă a doua zi. Mă gîndeam dacă să-mi aprind sau nu o țigară și mi-am privit sandalele cenușii de praf ; pe urmă am ales calea cea mai lungă spre casă, care mergea pe străzi mărginașe, cu grădini de flori la stradă, cu bănci pe care oamenii stăteau de vorbă, trotuare podite cu cărămidă și dale din beton, zvon de copii jucînd fotbal în mijlocul drumului.

cleopatra lorințiu

Plecarea poemelor

Atunci poemele se vor ridica pe nesimțite
inaripate, cu buze subțiri, umezite.
Nimeni nu va încerca să le oprească
Neînțelegînd ce se va întîmpla mai tîrziu.
Toate cuvintele de prisos se vor face țărînă
cele îmbunate vor mirosi frumos.
Dacă în clipa aceea ploile știu să vină
Poetul se poate socoti norocos.

Zile întregi vei încerca să afli unde au plecat
taină mai grea nici pămîntul de flori nu ascunde
el, neîmpărtășitul, ca o ciudată bucurie neagră
din care ies culorile rînd pe rînd, rotunde.
Nu vei desluși ce te frămîntă, ce-i ne-nțeles
cît în cuibul moale al orei doarme aceeași poveste
atîta vreme cît nu știi să te desparți
de poemul tău încheiat, ca o veste.

Drumuri se schimbă, anotimpuri se năruie
Nehotărirea mai crește, mai stăruie.

Cît vei pierde uitînd se reciștigă ușor.
Dezlegarea va fi ca un nor.
Mai gîndește-te. Lesne nu-i. Pașii se tem.
Vocile gemene gem.

Cînd vei afla unde au plecat
ce să caute, ce să afle, ce-i de prisos
dacă vor sosi și ploile
Te poți socoti un poet norocos

Ușor de pierdut

În țipete se trădează sitarii,
Trăgaciul e acum obosit.
Viața e ghemul de inimi
Cuvintele – luciri de cuțit.

Potcovit în albiriile cețuri
Calul de fum, sforăind, pregătit de plecare,
Lovitura de bici necugetată, speranța,
Ușor de pierdut e pe cale.

Mai tîrziu

Nu te mai încăpățîna, mi-am spus
Trebuie să știi să fii iute
Asta se deprinde însă destul de greu.

Nu te mai încăpățîna, mi-am repetat
stăruind în greșeală te afunzi în cuvinte
cît se mai poate încerca, întoarce-te
meriți sau nu, te vei întreba mai tîrziu.

Nu te mai încăpățîna, nu folosește oricum nimănui
ghinda măruntă a scrisului te adoarme devreme
noaptea se decolorează ca o basma de bumbac.

Ai putea să mă asculți,nu te mai încăpățîna
la fel te măsoară limba unui ceas deghizat
stăruind în greșeală
te afunzi în cuvinte. Păcat.

Rîul

Tulbure bănuială, te leagă, te ține
Vorbele mele îți vor pare puține

Îndeajuns de aproape cuvîntul tău e-un spital
Mă vindecă, mă încope și mă lasă pe mal.

De aici să pornesc. Poate da, poate nu.
Rîul de-atîta tulburare tăcu.

Îmbolnăvire încetă, înnegrită de fum
Un tacîm argintat la o masă de scrum.

Cine sînt, cine ești,cine este mai brav ?
Se întreabă cu teamă gîndul geamăn bolnav.

Tăcut te aștepți și te știi abătut
Abandonînd măcinat un gînd de-mprumut.

De aici poți porni ? Poate da, poate nu.
Rîul de-atîta tulburare tăcu.

titus vîjeu

Lucian Blaga

Această presimțită ninsoare
fugind din tălpile magilor
mai naște țărmul tău de sete și-ntrebare ?
La marea albă către care trecem
prea pelerini și goi, cu neaua-n gene
s-au răzvrătit nisipurile, apele.
E mare lumea și-am știut-o astfel
dar vina noastră tragică o-ntrece ;
e mare lumea și-am știut-o astfel
și ne mirăm de un curaj ascuns
cînd floarea ne-asuprește sufletul.
Mai ții tu minte :
„O fată frumoasă
e o fereastră deschisă spre paradis..."

O sărbătoare

Adevăr trist ca o lacrimă de infantă :
oamenii au tot mai mult nevoie de poeți,
cuvintele lor sînt tot mai utile
dar poate că și aceasta e o
sărbătoare a stelei Pămînt
deși Fără poeți
nimeni nu și-ar da seama
de adevărul acesta trist
ca lacrimă de infantă.

George Bacovia

Doar un liceu-amintire,
eleve cu cearcăne inspăimîntind Direcția,
tutun transpirat în buzunarul băieților,
numere matricole azvîrlite-n canal,
purificați de lipsa lor ceream iubire.
Doar un liceu-amintire,
eleve cu cearcăne inspăimîntind Direcția,
sfetnici unii altora, clipe devălmășite,
matricole oprite-n grătar.
Doar un liceu-amintire. Spital.

Ondine

În bărci se nasc acum copiii mării,
navigatori cu aripi de sols
și-un arlechin uitat de mult pe plajă
vorbește despre glorii viitoare.
Femeile din bărci au mers de lună
și umerii de scoică aiurind
destinul unor mari ispite
venind spre mal prin apele rebele.
Apoi
coapsele lor înmuguresc brusc
și ele se-ntorc în adîncuri
visînd fauni blonzi.
Prin algele atinse sonor
trupul lor cald, ca o pîine fecundă.

Iarnă fantastică

Dincolo de febra dragostei noastre
ninge cu trupuri de porumbei
peste care ne aplecăm
cum se-aplecau cîndva deasupra gloriei
alchimiștii mileniului unu.
De la o vreme pașii noștri o iau
mereu mai la stînga, iubirea la dreapta
Quijote rămîne undeva înapoi
pînă ce dorul nostru polar
acoperă străzile
cu trupuri de porumbei
decapitați de albul ninsorii.

Cine crede în regele Lear

Cine crede în regele Lear
crede în el însuși
chiar dacă bătrînul n-a avut o barbă
cum ni s-a zis,
chiar dacă a fost mut,
rău diplomat și șantajist,
chiar dacă n-a avut decît o singură fiică
(hai, două cel mult)
sau a fost plicticos, plicticos.
Cine crede în regele Lear, zic eu mai departe
crede în el însuși
și are oricînd
ieșire la mare.

radio

r

Grav și însingurat ca o plantă rară

Își duce existența printre noi, discret, aproape neobservat, însingurat și impodobit de măreția simplității, acela căruia, oricare dintre noi i-a adus, măcar o dată, un omagiu. Urcînd treptele unei imaginare scări de cristal trăiește alături de noi un mare artist : compozitorul și interpretul Florin Bogardo. Rareori am întîlnit în viață o ființă care să vrea mai puțin ca el lauri, măriri, triumf, deși poate că le-ar fi meritat. Un adevărat truditor al pianului, al cheii „sol" și al cheii „fa", un adevărat artist, a cărui muzică nu poate fi nicidecum despărțită de personalitatea și viața lui. Bogardo își trăiește piesele muzicale și cred că nu există notă care să nu reprezinte un fragment din sufletul său fremătător.

Personalitatea sa artistică este atît de puternică încît, pînă și versurilor (adeseori aparținînd clasicilor) le imprimă amprenta sa. Cît despre „stilul Bogardo", el este atît de evident încît cu ușurință se poate face remarcat între alte o sută de melodii.

Nu mi se pare că ceea ce compune Bogardo ar rămîne strict în sfera muzicii ușoare. Creația sa are un spectru aparte iar clasificările noastre sînt prea strîmte. Bogardo compune muzică. Și atît. Alături de Bogardo trăim drame, ne bucurăm, plîngem, zburăm. As spune că melosul său are un fir epic fiindcă felul în care este construită piesa muzicală te face, parcă, să aștepți cu sufletul la gură un deznodămînt. Cine a ascultat piesa „Tablouri" (pe versurile lui Marin Sorescu) a asistat la o cutremurătoare dramă, la o scurtă piesă de teatru. Melodia aleargă, se frînge, ezită, se înalță, iar se frînge, epuizată în final. Notele lui Bogardo sînt ființe vii iar piesele sale — întîmplări din viața noastră. Artistul a însuflețit fiecare clapă, fiecare partitură, nimic nu e în plus, nimic nu e decor. Refrenele melodiilor sale nu au nimic stereotip, ele sînt piese de sine stătătoare cu personalitate muzicală. În repertoriul său întîlnim versuri de Mihai Eminescu, Lucian Blaga, iar dintre contemporani, în special versuri de Marin Sorescu. Nu lipsește nici poezia tînără din cîmpul vast al preocupărilor sale.

Deși în ultimul timp radioul l-a cam uitat, am ascultat un *„Autograf sonor"*, o „micro-emisiune" cuprinzînd trei dintre piesele mult talentatului compozitor. Cu siguranță că i s-ar cuveni mai mult decît atît. I s-ar cuveni emisiuni care să demonstreze ascultătorului întreaga gamă de posibilități a lui Bogardo. Căci cine va fi ascultat fie și o jumătate de oră din creația lui va fi înțeles că Bogardo, deși e mereu același, nu se repetă niciodată, că ar putea fi ascultat la nesfîrșit, piesele sale muzicale alcătuind o adevărată istorie. Eveniment al muzicii, creația lui nu trebuie uitată sau ignorată ci, dimpotrivă, cultivată. Artistul acesta grav și însingurat, retras și discret ca o plantă rară își are locul său la o amețitoare înălțime, pe firmamentul muzicii românești de azi.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Rubens

Acum 400 de ani, la Siegen, în Westfalia, se năștea marele pictor flamand **Peter Paul Rubens** artist care, după expresia unui critic, a pictat cîțiva kilometri de pînză și probabil ar mai fi continuat dacă nu ar fi încetat din viață la vîrsta de 63 ani. Cu el se instalează temeinic în pictură la începutul secolului al XVII-lea, spiritul catolic grandilocvent și viguros, glorificator și de un dramatism nu arareori emfatic, de un retorism paradoxal, din supralicitarea realismului și nu din conlucrarea lui. Calea pe care se angajase Rubens ar fi fost greu de urmat fără asimilarea marii lecții a picturii italiene din secolul al XVI-lea. Prezent în peninsulă între 1600 și 1608 el asimilează cu repeziciune lecția cromatică a lui Tizian, Veronese și Tintoretto pe care îi copiază de altfel cu setea celui ce vrea să reparcurgă o experiență. Schemele compoziționale din multe tablouri ale lui Rubens, dinamismul lor sînt îndebitate, în largă măsură, mai ales ultimilor doi maeștri. La Roma a executat numeroase schițe după Michelangelo și Rafael. A stat neîndoielnic în Capela Sixtină și a privit **Judecata de apoi** a lui Michelangelo studiind-o cu ochii expertului și trăgînd folosele de rigoare. O schiță în culori **Prăbușirea condamnaților** din 1620, de la Suermondt-Museum din Aachen este grăitoare în acest sens. Dar în Italia a cunoscut probabil și opera fraților Caracci, anticipatori ai grandioarei compoziții rubensiene. A mai cunoscut crudul realism al operei lui Caravaggio. Toate aceste experiențe diverse l-au fascinat fără să-l subjuge, căci Rubens rămîne, înainte de toate, un nordic pentru care detaliul, particularul, forța de expresie a individualului au o pondere însemnată în determinarea caracterului general al operei. Dar pictorul nostru era un temperamental : dedat plăcerilor lumești el iubea vinul și femeile, podoabele și onorurile. Diplomatul Rubens are gustul spectacolului și grandiosului, pictorul Rubens are gustul realului și sentimentul existenței frumusetii dincolo de canoane ; în fine, omul Rubens este implantat în mentalitățile epocii sale, sedus de miturile și ideile religioase aflate la temelia concepției despre viață a epocii. Diplomatul Rubens îl simțim în ciclul de alegorii (1620—1625) privind viața Mariei de Medici (Luvru). Pictorul este de regăsit în faimosul **Autoportret cu soția** (München, Alte Pinacothek) sau în sintezele peisagistice ca **Philemon și Baucis** (1630, Viena Kunsthistorisches Museum). Omul e prezent, deopotrivă, în frămîntata **Judecată de apoi** de la München unde dinamismul scenei este de o impresionantă vigoare, sau în expresia caldă, de inspirație tizianescă a **Helenei Fourment cu fiul** (1635, München Alte Pinacothek). Lucrînd în stil mare și colaborînd cu pictori de renumele lui Van Dyck, Jan Breugel, Frans Snyders, Rubens a fost unul dintre cei mai activi vechicularori ai modurilor expresive ale veacului al XVII-lea. Forța vitală a picturii sale rezidă poate și în această încrucișare între pragmatismul specific artei nordului și plenitudinea spirituală a artei meridionale care a stat la baza experienței sale în domeniul coloritului și compoziției.

Grigore Arbore

muzică

m

La o nedeie

Nedeile fac parte din calendarul muntilor, din astronomie. Pentru păstorii carpatici ele înseamnă nu numai jumătatea timpului dintre „ieșitul la stînă" și „răvășit" ; la nedei se reîntîlnesc neamurile de mocani îndepărtate prin căsătorii, se cunosc fetele cu feciorii și nu odată „se încredințează" — cum foarte potrivit se spune pentru „se logodesc".

După acest prag de timp păsunile „dau îndărăt", lumina „scade a toamnă", gustul laptelui și al cașului se schimbă. Gîndurile oamenilor se îndreaptă către așezare de lucruri.

„Nedeia muntilor" de la Fundata (jud. Brașov) perpetuează o tradiție multiseculară. Semnificația ei este însă deosebită de a celorlalte nedei : ea se ținea anume pe hotarul a două ținuturi românești, aici dîndu-și întîlnire oameni din Transilvania și Țara Românească după legi nescrise, după legea fratelui și a neamului.

La Fundata — pasul cel mai înalt peste Carpați — nedeia de la începutul săptămînii trecute se alcătuia din armonii care nu puteau fi altceva decît muzică : O poiană imensă, verde, presărată cu albe steiuri lunare, un covor de iarbă înstelat cu miliarde de flori multicolore, sute de costume populare în care culorile se află într-un echilibru ce atestă vîrsta milenară, cîntece și dansuri populare din județele Arges, Covasna, Dîmbovița, Prahova, Sibiu, Brașov, atît de felurite și totuși atît de unitare în melodie și ritm, încît să fii ale noastre.

Aici „La Fundata-n vîrf de munti, / printre brazii cei cărunți" — cum spune rapsodul local Maria Basa — oamenii mai povestesc despre fetele furate din hora nedeii de către zmei și găsite tîrziu, sus, în crestetul plesuv al muntelui Fata lui Sîntilie, despre întîmplări mioritice, despre fîntîna din sat (despicat altădată de nedreapta graniță), la care veneau oamenii dintr-o parte și din cealaltă să bea apă ca dintr-o cuminecătură a unirii, povestiri care fac parte și ele din armonia anotimpului, din Muzică.

Ascultînd inflexiunile doinelor din caval, ritmurile „Bărbuncului" „Clobănasului", ale „Aticăi" ori „Delungatei fetelor", am simțit că ni se face dor de toamnă, am înțeles în plină zi că noaptea următoare o să fie lună plină (Piatra Craiului înseamnă „Piatra Lunii"), că în curînd o să se străvadă Calea Lactee. La toate acestea „Nedeia muntilor" fusese o uvertură. Iar jocul ciobănesc „După bită" părea o copie a mișcării soarelui în jurul „osiei lumii", era poate cel mai încărcat de timp dintre toate momentele nedeii. Acordurile de fluier „din gît" ce însoteau pașii păreau conduse de un astrolab, păreau ele însele o muzică a sferelor ce se aude numai aici, în această poiană atît de apropiată de cer.

Grete Tartler

cireși pietroase și călare

Fragmente din volumul „Sub camuflaj — Jurnal 1943—1944"*)

de

maria banuș

MARIA BANUȘ — ulei de Mircea Barzuca

15 aprilie 1944

La 4 aprilie, bombardament american. La început credeam, cînd s-a dat alarma, că e un exercițiu. Mai fusese unul, la 10.30. Anton urcase de la birou sus, să prinzească. La noi, la etajul nouă, suflul bombelor dă efect de cutremur. Strig : „Anton ! E cutremur !".

Dar, deodată, spre Cotroceni, cerul e numai flăcări, văpaie și fum.

Strig : „Mi-e frică".

Anton : „Lasă frica și hai jos".

...Am fost în cartierul Griviței. Văd o femeie ieșind dintre dărîmături, cu o tavă de copt în mînă. Arată ca nevestele de muncitori din xilogravurile Käthei Kollwitz. Ireală, aproape alegorică, în disperarea ei nudă. Pe un panou fantomatic de zid, rămas în picioare, ca peretele unei măsele mîncate pînă la rădăcină, urme moi, gelatinoase. Un om ? Mațe, ficat, poate creier ? Nu mi se face rău. Nu vărs. Nu plîng. Am ochii uscați. Încerc să-mi închipui ființa. Nu pot. Moartea. Aici e înfiorătoare dar anonimă. Nu pot să pun nici un chip, în locul măruntaielor de pe zid. Încerc să simt moartea prin dispariția Babettei. A pierit, împreună cu iubitul ei, în adăpostul blocului din Dorobanți, colț cu Romană. Prin ea, pot să dau morții o față. Era o franțuzoaică subțirică, pe care Aurel M., fiu de bani gata, mitoman, „poseur", tocător de milioane, în afaceri extravagante, a cunoscut-o într-o croazieră pe Mediterana. Era fata unui primar de pe Coasta de Azur. I-or fi plăcut poveștile lui ? Banii lui ? Fapt e că a zăpăcit-o repede, s-au cununat și a adus-o, în ajunul războiului, în România. Acum trăiau despărțiți. Iubitul lui Babette, ofițer francez, evadat dintr-un lagăr german, trăia ascuns în garsoniera ei. Au fost găsiți, sub dărîmături, încleștați, unul într-altul, precum cuplul prins în cenușa de la Pompei. Moartea are pentru mine chipul delicat, prelung, al Babettei, cu plete à la Greta Garbo.

Noaptea, visez o moarte wagneriană, cufundată într-o pînză melodică. Suntem înfășurați ca într-un giulgiu. Dionisie și cu mine, un tot, dispărem în neantul euforic.

Ziua alerg, găină beată, pe străzi. Nu pot lucra. Amestec de invidie și furie împotriva lui Hari. El își continuă, imperturbabil, programul de lucru, scris și citit, și mai face cîțiva kilometri, pe jos, zilnic, pînă-n parcul Rahova, pentru că tramvaiele nu circulă.

În adăpost, mănînc chiftele calde, aduse de Anton, de sus, din bucătărie. Mama nu vrea să coboare la subsolul doi. Ar avea unsprezece etaje de parcurs, cu piciorul, în jos și în sus. Liftul e oprit în timpul alarmelor. Situația îi convine. Rolul de victimă a destinului e tot mai clar. Ea prăjește chiftelele, amenințată de bombe, în timp ce noi suntem jos, apărați. Citeodată, în adăpost mi se pare că e cutremur, sau că blocul a fost lovit în plin. Nu, a trecut numai o mașină, pe podețul garajului, de la subsolul unu, deasupra capului nostru.

Mi-au revenit nevralgiile faciale. De zece zile, nu fac decît să alerg pe străzi, să fac cozi, la alimente, să gospodăresc, alături de mama, observîndu-i manilele.

— Ce maldăr de vase, s-a adunat ! spun, într-o doară, punîndu-mi șorțul, ca să-i ajut la șters vasele. Să le spăl, nu-mi dă voie. Ar diminua vertiginos rolul ei de victimă.

— Totdeauna sunt la fel de multe. Numai că voi nu știți.

— Sigur. De unde să știm ? Noi mîncăm la restaurante și facem chefuri în fiecare zi.

— Ce-ai cu mine? De cînd m-am mutat aici, un zîmbet n-am văzut din partea ta. Cu toată lumea ești veselă, drăguță, numai pe mine parc-ai sta gata să mă bați. Asa am tinut-o eu pe mama mare, cînd locuia la noi ?

Nu. Nu așa. Îi făcea scene, ori că a pus prea multă sare, ori că a pus prea mult zahăr în mîncare, ori că, de ce lovește paharul de bere de masă, după ce l-a golit, ca un betiv, la cîrciumă ?

Mama mare — mielusea. Odată n-am auzit-o să replice ceva usturător Netișoarei ei. Coana Raveica, ce tinuse cu strășnicie și dreptate, în minutele ei de aur, făcătoare de minuni, firele unei gospodării complicate, amestec de han și lazaret, plus atelierul de croitorie cu cinci-sase fete fișnețe și aprinse — măritate, înzestrate de ea — e ca ceara în mîinile mamei. Toate patimile pe care nu le-a trăit, toată dragostea pe care a refuzat-o, ca femeie tînără, s-au convertit într-o unică pasiune, oarbă și supusă, față de prea frumoasa, gingașă fiică. Ce n-a făcut pentru ea ? A trimis-o în „străinătate", la Brasov, la pension nemțesc, I-a tinut profesoară de pian. Cînd doctorii din Tîrgoviște și București, chiar „profesorii", nu i-au găsit leacul migrenelor ei misterioase, a mers cu ea la Viena. A fost sfătuită s-o mărite. Era „la belle époque". Toate maladiile obscure ale fetelor se vindecau cu măritișul. Mama nu s-a vindecat. E drept că nici nu s-a măritat cu alesul inimii ei. A fost o istorie tenebroasă. Factori psihici și sociali s-au împletit spre a duce la desnodămîntul dezastruos.

★

S-au cunoscut la cherneșă, în parcul splendid al moșierului F. — evenimentul monden cel mai de seamă al Tîrgoviștei. Era la începutul veacului și al verii. Îmi place să cred că în noaptea de Sînziene.

Mama, optsprezece ani, cea mai frumoasă fată din tîrgul lui Vlad Țepeș, într-o toaletă, pe care o vede aievea, de parcă ieri ar fi îmbrăcat-o, în fața oglinzii înalte — psyché — din salonul de probă — rochie sobră, discretă, cu un „empiecement" de valansiene.

La poartă, fiul gazdelor, și prietenul lui, Nick, întîmpinau musafirii. A fost deajuns o singură privire și s-au îndrăgostit nebunește. Nick era medic. Își făcea stagiul militar la garnizoana din Tîrgoviște. Tatăl lui, colonel, mic moșier dar de familie aleasă. Însurat cu o franțuzoaică aristocrată. Ea făcea parte din suita reginei Elisabeta. Mai tot anul stătea la ferma lor din Arges. Venea la București, iarna, cînd se dădeau balurile, recepțiile, în lumea bună a capitalei. Nick, deși se afla în timpul stagiului, se învoia des de la cazarmă. Lungi plimbări, pe bulevardul umbrit de arțari. Pasiunea creștea. Au fost și sărutări, sub castanii stufoși, pe înserate, la capătul bulevardului, unde trecătorii erau din ce în ce mai rari, pe măsură ce seara se lăsa, ocrotitoare.

Trebuiau dărîmate stavilele prejudecăților. Au fost dărîmate. Alice (mama) și colonelul (tatăl) au venit special la Tîrgoviște s-o cunoască pe fata croitoresei, fără de care unicul lor fiu refuza să mai continue o viață fără sens. Au mîncat baclavale la cofetăria din centru.

Aneta, Netișoara, era ca dintr-o carte de povești. Pielicica de lapte, obrajii ca două roze, ochii ca smaragdul — singurul giuvaier moștenit de la bijutierul cu chip de mucenic. Și roșea frumos, irezistibil, la fiecare două cuvinte. Mînca fără să pleoscăie, nu ținea degetul mic în aer, cum fac mitocancele.

Cînd Alice a întrebat-o : „Quelles sont vos occupations préférées ?", tînăra a răspuns într-o franțuzească aproximativă, învățată la pensionul nemțesc din „străinătate", că-i place să brodeze pe gherghef. Tabloul se prezenta mai puțin rău decît se așteptase Alice. Nick, fiu unic, răsfățat și exaltat, era în stare de orice. Nu se putea risca viața copilului. Trebuiau să se încline în fața pasiunii și să accepte mezalianța. Dar se impuneau unele condiții sine qua non. Îi reveni colonelului să facă vizita de rigoare și să i le pună Raveicăi, politicos și ferm. O felicită pentru odrasla reușită, un bujor de fată, pentru buna educație pe care i-a dat-o. Înțelege și coana Raveica, nu-i așa, că, în noul mediu în care Aneta va trăi, această educație trebuie desăvîrșită. Cum va putea fi prezentată reginei dacă franceza ei nu va fi perfectă ? Așadar, Aneta va locui, o vreme, la ei, la fermă. Cu soția lui, născută Alice de Beauvais, își va prefecționa cunoștințele de franceză. Societatea românească e foarte snob („Nu trebuia să folosesc cuvîntul snob", își spuse colonelul, „femeia superbă din fața mea, cu toate că arată ca o doamnă, n-are de unde să cunoască înțelesul noțiunii, importate recent") — Din păcate suntem sclavii prejudecăților, își nuanță, mai clar, ideea, pețitorul, servindu-se din chiseaua cu dulceață de chitră, opera Tincuței. Cioroaică, balciză, lucrătoarea, dar „dată-n pastele mă-sii, pe ce punea mîna, ieșea ca floarea", o laudă și acum, după patruzeci de ani, bunică-mea.

Zăduful era mare, în acea zi de august, orele cinci după amiază. Chiar în orașul dintre deal uri, unde nu se pomenea vipia bucureșteană. Arbustul din ciubăr își ițea, printre frunzele întunecate, cele trei lămîi coapte la căldura trupurilor despuiate, rămase numai în corset și jupon, în fața înaltei oglinzi numită psyché. Salonul, cu fotelurî joase, îmbrăcate în pluș vișiniu, cu gheridon între ele, pe care abureau paharele cu apă rece și se răsfața chiseaua de cristal, plină de aur pal, coagulat în jurul felilor de chitră, era tot una, se înțelege, cu salonul de probă. Aici, în fața oglinzii înalte și înguste se oficia deobicei misterul : Raveica jos, pe covor, cu acele de gămălie strînse între buze, cucoana învîrtindu-se lent, foarte lent, ca într-un vis, în fața ochilor precișî, necruțători față de propria operă, căutînd imperceptibile defecte ce ar trebui reparate, nuanțe infinitezimale pe care numai privirea creatorului le poate descoperi. Un gest al mîinii mici și energice, și balerina rotitoare se apropia. Marea preoteasă scotea rînd pe rînd ăcele dintre buze și, un fald aici, o pensă dincolo, minunea de catifea sau muselină răsărea, mulată pe forme, sau distanțîndu-se în clopot, după legile nescrise ale numerelor pitagoreice.

Pentru acea zi memorabilă, probele fuseseră aminate. Tîncuța a scociorit prin toate unghere le, să nu rămînă urmă de praf. A lăsat storurile în jos ca să se păstreze bruma de răcoare a dimineții. Totuși, în odaia scufundată-n penumbră, era zăpușeală. Frunzele, șterse, una cîte una, cu un petec pufos de molton, își pierduseră luciul. Lămîile atîrnau palide. Deasupra buzei de sus a Raveicăi, în puful fin și atîtător, de brunetă frumoasă, luceau cîteva picături de sudoare. Emoție ? Simplul efect al zăpușelii ? Femeia stătea semeață, cu spinarea dreaptă, lipită de spătarul fotelului scund, și-l asculta cu bună cuviință, impenetrabilă.

Tigrul mascul se domesticise treptat în ultimii douăzeci de ani, învins de propriul snobism, pe care-l înfiera în fața neștiutoarei Raveica. Pusese mîna pe mlădița unei vechi și nobile familii franceze și, pentru nimic în lume, nu s-ar fi împăcat cu ideea de a o pierde. Alice îi ținea cu strășnicie din scurt, așa palidă, clorotică și vag degenerată, cum părea să fie. Colonelul nu-și permitea să calce strimb decît la zile mari, cu atîtea mijloace de precauție și fereală că-i pierea tot cheful fructului oprit.

Femeia din fața lui îi plăcea grozav. Ochii negri, mici și rotunzi, îndepărtați unul de celălalt, sub sprîncenele stufoase, îl priveau cu gravitate și liniște. Cel puțin așa dădea impresia. Colonelul, bărbat la cincizeci de ani, brun, masiv, cu părul rărit în creștet, își emitea undele electro-magnetice, în mod obișnuit, către orice exemplar de sex opus, aflat în preajma lui. Femeia asta, cu bustul pietros, deasupra corsetului, ce-i scotea în evidență mijlocul subțire și bănuitele șolduri bine împlinite, sub falduri le rochiei de tafta neagră („Biata de ea, ca un cioclu, în plină vară. N-are altă rochie pentru solemnități".) Îl privea cu atîta indiferență nevinovăție, de parcă ar fi avut în fața ei un eunuc. Întărîtat și intrigat, domnul colonel se mișca, lăuntric, pe cel puțin trei planuri. În planul superior era discursul, desfășurat politicos dar ferm, al condițiilor ce se impuneau la căsătoria copiilor : trecerea Anetei la catolicism („Soția mea e practicantă, n-ar putea concepe altfel, și vor veni și copiii, nu-i așa ?"), prezentarea la curte („Da, da, soția lui o va prezenta reginei Elisabeta")... Discursul curgea firesc, ușor, un fir de apă, fără accidente, fără bulboane, cînd, deodată, ochii mici, negri, emiseră un semnal neliniștitor. Ce se întîmpla ? El tocmai îi vorbea despre sufletul fin și înțelegător al Alicei. Deși era clar că fata trebuia ruptă din mediul în care trăise pînă acum, soția lui l-a rugat să-i transmită că ea, mama Annettei, va fi binevenită, în fiecare an, o săptămînă-două, la ei, la țară. Aerul curat îi va face bine, după atîta muncă. „Nu-i ușor să ai de a face cu atîtea femei, nu-i așa ?" glumi crai grizonant pe la tîmple — „Eu n-am decît una, hai să zicem două, și mă descurc greu, dar dumneata, cu atîtea lucrătoare și cliente mofturoase ?".

Pe planul doi, își zicea : „Măgar și crud, asta ești, un măgar împuțit. Nu vezi că o chinuiești pe femeia asta ?".

Dar continua să-și recite lecția pe care Alice îl pusese s-o repete. Nu uita nici un amănunt important. Da, mediul, în care fata nu trebuia în nici un caz să se întoarcă. „Asemenea interferențe (iar un cuvînt incomprehensibil pentru cusutoreasă, pe care trebuia să-l lase deoparte) nu dau niciodată rezultate bune, sunt ceva fals, hibrid...".

Pe al treilea plan, lucrurile se petreceau la orizontală, pe covorul național țesut la Petroșița, în culori estompate, predomina tabacul, dar oricum, nu mergea cu salonul semi-oriental, semi-apusean, de pe timpul lui Vodă Cuza. Coana Raveica, întinsă pe jos, cu poalele de taffa date peste cap, de i se desvăluiau toți nurii, ascunși și oacheși, de floare învoalată a țigăncii, gemea sub el, învinsă, pedepsită, pentru nepăsarea mimată și semeția ce i-o arăta, în continuare, chiar după ce-i dăduse lovitura, de grație a masculului în fantezia-i dezlănțuită.

De după zid, din atelier, se auzi un chicot. Bunică-mea le instruise pe fete să nu se dea în spectacol, să fie tăcere de mormînt, cît va sta colonelul în vizită. Aneta nu era acasă. Tremura, plîngea și rîdea, la prietena ei, fiică și viitoare soție de ofițer, Elena. Cu ea venise de brat, la chermesa fatală, unde, cu un an în urmă, îl cunoscuse pe Nick. Bunica, tînăra mea bunică — n-avea pe atunci decît treizeci și patru-treizeci și cinci de ani — ședea dreaptă, pe fotelul scund, și, cînd socoti că tot ce trebuia să afle, fusese spus, se ridică, în semn că audiența a luat sfîrșit.

— Vă mulțumesc pentru vizită, domnule colonel. Aneta o să hotărască singură ce are de făcut.

Cu toate măsurile luate în vederea vizitei solemne, avură loc cîteva defecțiuni. În afara chicotelii fetelor, se mai produse un incident regretabil. Străbunicul, pădurar, acum damblagiu, care fîra un picior, aparu, în haina murdară de casă, cu tichiuța pe cap și pantalonii lăsați pe vine, în veranda cu geamlic, tocmai în momentul cînd importantul vizitator ieșea din salon. Bătrînul scoase un ciriit guttural, și, împingînd-o pe fiică-sa de o parte, lăsă să se înțeleagă, în bolboroseala lui, că, dacă-i stau în cale și nu ajunge mai repede la privată, o să facă pe el. În acea clipă, deabia, ipoteticul cuscru al Raveicăi realiză adîncimea mlaștinei în care familia sa era pe cale să se scufunde. Raveica înregistră pe fața musafirului o fulgerătoare scîrbă, poleită cu un suris adecuat situației.

★

Urmară zile, săptămîni, luni, învăluite într-un tragic mister. Oricît încerc să le trag de limbă, nu pot afla de la bătrîne decît cursul nud al evenimentelor.

Mama s-a îmbolnăvit grav și n-a mai vrut să-l vadă pe Nick. Citeva zile n-a putut vorbi. Cînd doctorul H. „renumit în tot județul, opri elegantul său docar în fața curții, intră, își scoase jobenul gri, estival, și, cu lama unui instrument strălucitor, îi descleștă dinții, descoperi o gură plină de afte, pe care le badijonă cu albastru de metilen și recomandă regim alimentar ușor și liniște absolută.

Nick veni, în repetate rînduri, cu buchete de flori, supt la față și cu cearcăne imense, dar nu-i fu îngăduit să treacă de ușa din față a verandei cu geamlic. Raveica spunea că se teme să nu facă fata o meningită. Cînd auzea numele Nick, o apucau convulsiuni.

Tînărul își declină calitatea de medic. Nu ca viitor soț, numai ca doctor, ar dori să o vadă, să-i ușureze, poate, suferințele. Simptomele care i se indicau i se păreau curioase. Bunica nu cedă.

— V-a jignit tata cu ceva ? întrebă Nick.

— Tatăl dumitale e un **domn**, îl asigură paznica ușii.

Biletelele pe care le trimise prin Elena nu primiră răspuns. Colonelul aranjă mutarea fiului său la Focșani, unde își termină stagiul militar.

După cîteva luni, mama își reluă lucrul la gherghef și, rareori, cînd musafirii insistau, cînta la pian „Prière d'une vierge".

Raveica avea ceva relații la București. Pe lîngă furnizorii din Lipscani, negustori serioși, cu care se avea bine, locuia acolo, în strada Toamnei, într-un pavilion țuguiat, cu multe geamuri, care reverberau melancolicele apusuri bucureștene, o verișoară, măritată cu un distins arhitect. Începură să se ducă tratative, pentru aflarea unui soț potrivit Anetei. Arhitectul era înrudit cu familia Unicorn. Vlăstarul unic al Unicornilor era un monstru de urîțenie, cu un nas bulbucat ca o conopidă. Afacerea de import-export, „Unicorn et fils" era înfloritoare. Locul social al Raveicăi se afla pe una din treptele cele mai de jos ale micii burghezii : meseriașă. Zestrea Anetei corespundea cel mult gradului de sub-șef de birou. Balanța se cumpănea în felul următor : mama fetei, croitoreasă, dar fata, renumită frumusețe a Tîrgoviștei. În celălalt taler al balanței : nasul conopidă dar ce afacere prosperă ! Și ce stil de viață, vienez, în familia Unicorn. Mama zise da. Se logodiră.

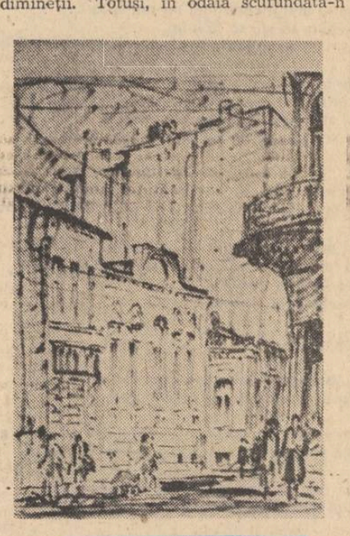

Desene de Ioan Cârdei

Se apropia ziua nunții. Logodnicul fu găsit mort, otrăvit, în patul de-acasă, de mina amantei sale, o pătimașă Heloiză din mahalaua Dristorului. Afacerea fu mușamalizată. Aneta se întoarse la Tîrgoviște. Își reluă lucrul la gherghef. Mai dădea o mînă de ajutor în atelier, cînd nu o chinuiau migrenele. Emisarii circulau din nou între Tîrgoviște și București. Gurile rele se exprimau fățarnic : „Ai grijă, coană Raveico, nu mai cirni nasul la toți pretendenții, că o să rămîi cu fată bătrînă în casă". Asta, în față. Pe la spate, îi și spuneau Anetei fată bătrînă. Împlinea 23 ani.

La vederea care avu loc la București, tot în casa distinsului arhitect Rodescu, mamei îi bătu inima, aproape ca pe vremea lui Nick. Tata se înfățișa trupeș, cu buze groase, senzuale, purta pince-nez, și trata femeile cu ironie și siguranță de sine, ca un vechi crai de București ce era. Cutreiera berăriile cu prieteni, funcționari ca și el. Își aveau cuibușoarele de dragoste, pe placul lor, la țigăncile din Floreasca.

După cununie, Aneta învață, în patul greoi de nuc, în așternutul de olandă ajurat și brodat cu inițiale în relief baroc înlănțuite, arta dragostei, de la maestrul și stăpînul ei. Se făcea din zi în zi mai frumoasă și Max mai gelos. Fără temeiuri concrete, palpabile. Dar știa el ce știa despre femei. Bărbații întorceau capul după ea, pe stradă și, acasă, mama mînca bătaie. Poate că îi și plăcea, la început. Vremea trecea și gelozia lui lua forme demențiale.

★

Turneul Sarei Bernard în România — un triumf cum nu s-a mai văzut. Casa de bilete a Naționalului a fost luată cu asalt. Tata n-a putut obține locuri decît sus, la galerie. Sonoritatea Teatrului Național e excelentă, așa că s-ar fi putut delecta cu versurile lui Rostand și ar fi putut-o admira pe nemuritoarea Sarah din creștet, plus că unghiul de vedere de la „cucurigu", à vol d'oiseau, îi scutea de a vedea prea îndeaproape piciorul de lemn, proteza bătrînei actrițe (în rolul adolescentului prinț), despre care vorbea cu admirație întreg Bucureștiul. Pas de vezi **l'Aiglon** cu un nebun ca Max !

Nu începuse spectacolul. Sala scăldată în lumini, exhala cele mai tulburătoare parfumuri franțuzești. Doamnele etalau cele mai amețitoare decolteuri.

Cînd, deodată, galeria fu tulburată de următoarea scenă : un bărbat voinic, corect îmbrăcat în redingotă de seară, își smucea partenera, care nu se lăsa trasă, șuierîndu-i la ureche vorbe triviale. Un vecin de bancă auzi : „Acasă, tîrfă, acasă cu tine !".

Bărbatul învinse. Cînd cortina se ridică peste actul doi al tragediei ducelui de Reichstadt, în strada Sfînta Vineri, peste drum de Templul Coral, locatara de la etajul doi izbea tăblia patului cu capul, într-o scenă clasică de isterie, fără ca soțul, înspăimîntat, s-o poată opri, atît de mare era forța pe care criza o declanșase în fragilul trup al femeii.

În fond, ce se întîmplase în galeria teatrului ? Tata se justifica astfel, în fața caiafelor lui de surori, care nu așteptau decît să-l creadă și s-o ponegrească pe cumnata mironosiță : în momentul cînd un bărbat de jos, de la stal, și-a îndreptat binoclul spre Aneta, ea, într-o vădită complicitate, și-a fixat, la rîndul ei, binoclul spre el. Loti, rea de muscă, teleleică, sora lui cea mică, emancipată, studii serioase, patru clase gimnaziale, slujbă la bancă, secretară particulară — hm, hm — voiajuri la Paris — trăiască șeful, Aristide, nu era, de fapt, fată rea. Încercă să aplaneze lucrurile. Mama amenință că se întoarce la Raveica, la Tîrgoviște.

— Ascultă-mă pe mine, e prea bleagă ca să te înșele. Am ceva experiență, mă pricep la oameni.

— Ai, nimic de zis, i-o tăie frate-su, fin.

— Cel puțin îmi trăiesc viața. Nu ca tîmpita de nevastă-ta care încasează bătăi pe gratis. Na, du-i sticla asta de parfum, cumpără-i un buchet de flori, aruncă-te în genunchi în fața ei. Așa bleagă și frumoasă ca ea nu mai găsești, îți spun eu.

Tata mergea tot mai des în Floreasca. Mama născu primul copil. Nu pe mine. Eu am venit după moartea Madeleinei, care se stinse la doi ani de o tuberculoză intestinală. Raveica, venită în vizită la București, și mama, o găti seră mumos, mumos, într-o rochiță confecționată la atelierul din Tîrgoviște, și s-au dus tustrele, într-o vizită, pe o zi rece, umedă, și Madeleine avea ghetuțe fine, cu talpă subțire, începuse să meargă pe picioruțele ei, lipa, lipa, pe trotuarul umed, și n-a mai putut-o salva nici celebrul profesor Nanu Muscel. Iar mama, după moartea ei, a căzut într-o depresiune nervoasă, spunea tuturor că ea a omorît-o, ea, cu ghetuțele alea de safian fin, și n-a fost altă soluție ca mama să fie salvată de remușcări și de nebunie, decît să plece cu tata la Vatra Dornei, și, acolo, după ce se jucară, o vreme, cu veveriței domesticite — le rontăiau alunele din palmă, în parcul înmirezmat de ozonul brazilor — intrară în vila, tencuită în alb, împodobită, din abundență, cu lemn verde traforat, după moda localităților balneare de la început de secol — și înjghebară al doilea embrion cu scînteie divină, pe care, după nouă luni, îl înscriseră la primăria de Negru, sub numele de Marioara.

Astfel că mama n-a fost prezentată reginei Elisabeta. Singurele legături pe care familia noastră le-a avut cu familia regală se datoresc lui Loti. Cum ea nu-și refuză nimic, după spusele acrișoare ale mamei — a rămas consecventă pînă azi părerilor ei, vechi de peste patru decenii, despre cumnată-sa — într-un concediu a plecat la Sinaia. Fără soț. Femeie emancipată. După masa abundentă de la Caraiman, nu-i strica o plimbare. Porni în sus, pe la Mînăstire, spre Peleș. Era singură. Curtezanul „en titre" avea treburi la București. Ea, într-o toaletă albastră, la git cu o „boa", ai cărei fulgi fluturau ușor în jurul gîtului plin, sub bărbia cărnoasă și botul senzual, cu ris facil și zgomotos, ca și al lui taică-meu. Se oprise ostenită, visătoare, cu un roman de Paul Bourget în mînă, pe o bancă de pe terasa Peleșului. La un moment dat, ridicîndu-și ochii de pe carte, pe cine vede, apropiindu-se, cu mîinile la spate, cu pași inceți ? Chiar el, în uniforma binecunoscută din fotografii, cu barbișonul lui, Carol, întîiul, care i se adresează galant, văzînd că ea s-a ridicat, fisticită, de pe bancă :

— Toamnă, nu vă teranjați, citiți mai departe. La care nene Otto, „peștele" cum îi spune mama cu simpatie — poate cineva să nu-l iubească pe nene Otto ? — obiectează, mucalit, de cîte ori povestește ea celebra întîmplare :

— Bine, bursucule, nu te-ai priceput să-l vrăjești, să te invite la palat ? Măcar prin coarne să mă fi înrudit cu Hohenzollernii !

★

Tata muri cînd aveam nouă ani. Atinsese gradul de director al Agenției Sfîntul Anton. Banca Marmorosch Blank, peste drum de Piața de Flori, în strada Carol. Localul băncii se afla chiar în clădirea vechiului han al lui Manuc. Zidul, din fund, era așa de-gros, încît casa de bani, pe care era gravat cu litere aurite **Fichet**, intra toată în grosimea zidului și încă mai rămînea loc. Între partea rezervată clienților, și cea în care lucrau funcționarii, era un grilaj secund, de lemn, cu o portiță. Pe portița cu fosnet de bancnote puteam să mă legăn. Țineam un picior în aer, eram dansatoare la circ și casierul număra vertiginos hîrtiile ca un scamator. Cînd orele de servici se terminau și se trăgea în jos oblonul, tata și cu mine dădeam o raită prin piață. Pe la începutul verii, cumpăra cireși pietroase, roșii, din care îmi făceam cercei. Așa am sosit într-o zi acasă și mama, văzîndu-mă, mai, mai să leșine. Îi spusese tatei să mă ducă la tuns, la frizer. Era un început de vară fierbinte, lui îi fu milă de mine și-i spuse lui nea Misu să mă tundă zero, „să-i fie fetei răcoare". Slabă, galbenă, cu urechi mari, cu cireșile roșii călare pe ele, sub căpățîna chilugă. Nu-i de mirare că mama a avut un șoc. Ceea ce la alții s-ar fi terminat cu o glumă, la noi devenea tragedie. Era o stare endemică. Din te miri ce, izbucneau formele acute. De multă vreme, mama era victima oficială a destinului și a tuturor celor care conlucrau cu forțele subterane. Tata o mai bătea din cînd în cînd, dar fără poftă, numai atunci cînd îi ajungea cuțitul la os.

Din nimic, sentimentele ei mocnite de frustrare răzbăteau, se pulverizau în țipete și firișoare de salivă, printre care se profila un peisaj fastuos, apocaliptic. Jura că o să toarne bidonul de petrol peste noi : „Să nu-ți faci iluzii că copilul o să scape". Îi promitea că o să pierim tustrei în flăcări «ca să se termine odată porcăria asta...». Tabloul cu flăcările îmi plăcea.

Continuare în pag. a 7-a

*) **În curs de apariție la Ed. „Cartea Românească"**

Sărbătoare a școlii

Urmare din pag. 1

înainte, în consonanță cu însuși tipul de umanism și personalitate care să-și revendice o conștiință creatoare puternică, înaintată. Măsurile adoptate de conducerea partidului în vara acestui an sînt revelatoare în acest sens. Iar accentul **precumpănitor**, așa cum de fapt îl desprindem din toate celelalte domenii de acțiune și prezență umană, îl reprezintă ideea de responsabilitate.

Asumarea, în chipul cel mai definitoriu, a ideii de responsabilitate, ca și practicarea ei în chipul cel mai stăruitor. Nefăcînd din ea un exercițiu de excepție și nici de moment, ci o profesiune de credință, dacă se poate spune așa, a unei întregi societăți. Evidente pledoarii pentru aceasta le avem în însuși modul și programul de lucru al secretarului general al partidului, în cuvîntările sale. L-am ascultat din nou la Iași, cu prilejul deschiderii noului an de învățămînt.

Cunoaștem cu toții atenția specială, înțelegerea și pasiunea cu care sînt abordate întotdeauna problemele învățămîntului, investițiile uriașe pe care partidul și statul le-au făcut în ultimii ani pentru perfecționarea continuă a acestui cel mai sensibil poate și mai complex domeniu al existenței noastre sociale. După cum, tot la fel, știm că, în fiecare început de toamnă, există această sărbătoare a părinților și copiilor, a întregii țări : ca un început de alfabet, ca o carte — ziua cînd cu inima și mintea trecem, neuitat, pragul școlii. Toți cei mari au fost odată mici și asta o știm cu toții, ba, poate, se mai uită citeodată, frumusețea și măreția acelor clipe din prima zi de sală de clasă rămîn însă nepieritoare. Cum și puterea de a învăța și de a ști să înveți mereu, pentru a fi folositor țării, societății.

Ne îndeamnă către aceasta partidul, am simțit cu toții acest îndemn și cu acest prilej al vizitei tovarășului Nicolae Ceaușescu la Iași. Însă de-acolo de unde-au strălucit literele și spiritul celor dintîi școli românești cu cronicile noastre cu tot, îndemnul mi-a părut și mai sugestiv. Cuprinzător în toată rigoarea și problematica sa, acoperind aria întreagă a învățămîntului și deci și a muncii și a creației, a civilizației și culturii noastre contemporane. „Economia noastră se dezvoltă într-un ritm înalt, celelalte sectoare sociale de asemenea — sublinia secretarul general al partidului. Avem nevoie însă de cadre cu o pregătire tot mai temeinică, în stare să soluționeze rapid atît problemele tehnice cît și cele profesionale și politice, să se orienteze just în toate situațiile și imprejurările. Învățămîntul nostru trebuie să facă totul pentru a răspunde acestor cerințe noi ale dezvoltării economico-sociale, ale înaintării rapide a patriei noastre spre o civilizație socialistă avansată".

Știința de a învăța, așadar, nevoia de a fi utili, pledoaria clară pentru dobîndirea unei întinse capacități de a trăi și munci, într-un chip nou, exemplar. Ancorarea tot mai puternică a școlii în viață, transformarea ei în sprijin și substanță a vieții, în forță a ei generatoare de adevăr și frumusețe, dezideratul și norma de fapt după care trebuie să acționăm și din perspectiva îndeplinirii căreia ne putem evalua cu certitudine rezultatele fiindcă știm ce avem de făcut. Anii tineri, anii de școală beneficiază de cea mai mare investiție de încredere și inteligență. Iar relația învățămînt-cultură a dobîndit din această toamnă o evidență de spirit și mai cuprinzătoare.

Demnitatea discipolului

Urmare din pag. 1

în păstrarea nealterată a savoarei de neuitat a aceștui tip de poezie eroică națională — care în Franța și Germania zămisleau capodopere de talia **Cîntării lui Roland** și a **Nibelungilor.**

Era normal ca versiunea „modernizată" ieșită de sub pana lui Pedro Salinas să fie închinată, în dubla calitate a autorului de prieten și **discipol,** ilustrului romanist Don Ramon Menéndez Pidal, acel „Cid de lo cidiano", după fericita expresie ce figurează pe frontispiciul cărții — expresie ce s-ar putea traduce prin „Cid a tot ceea ce este cidian" sau „tine de lumea Cid-ului". Era normal, o spun și o repet, fiindcă studiile închinate de profesorul Ramon Menéndez Pidal (1869—1968) primitivei epopei castiliane — aproape necunoscute pînă atunci — și în special **Cantar-ului de Mio Cid,** de la publicarea lui exhaustivă cuprinzînd text, gramatică și vocabular, între anii 1908—1912, pînă la monumentala lucrare din 1929 **La España del Cid** (Spania Cid-ului), au marcat tot atîtea date în lingvistica românică și în dezvoltarea conceptelor noastre privind esența Evului Mediu european.

Și totuși nu despre personalitatea marelui om de cultură spaniol va fi vorba în continuare. Axul în jurul căruia s-au centrat de la bun început reflecțiile noastre este dat de un singur cuvînt, mai sus pomenit, acela de **discipol.** Noi, cei de acum, uitam prea adesea, n-am știut niciodată, sau nu vrem să ne reamintim imensa încarcătură spirituală a acestui cuvînt, a acestei Realități — fără de care o mare cultură nici nu este cu putință. Relația maestru-discipol, presupunînd din partea celui dintîi generozitate, simț al răspunderii în fața transcendenței culturii, umanism în înțelesul sau cel mai profund, se clădește pe obediența liber consimțită a celui de-al doilea, impresionant înaintea staturii științifice și morale a dascălului său. Nutresc ferma convingere ca în lipsa unei perioade de noviciat spiritual în preajma sau sub oblăduirea unui mare profesor, tînărul învățat este sortit — fatal — împrăștierii în domenii heterogene, cu care nu va avea nimic comun, adică irosirii ireversibile, dezmembrarii sufletești, eșecului.

Despre Don Ramón Menéndez Pidal, primul lucru pe care orice studiu îl menționează fără greș este : discipol al lui Menendez Pelayo. Să parcurgem atunci o monografie închinată lui Don Marcelino Menéndez Pelayo (1856—1912) ; de la primele pagini vom întîlni asemenea precizări : „adevăratul său profesor a fost Milá y Fontanals (1818—1884) — cunoscător al filologiei romanice inițiată de Federico Diez [...]" și așa, la nesfîrșit, o verigă se întregește cu cealaltă, se sudează mai apoi cu asemenea strășnicie încît orice încercare de zmulgere din totalitate devine imposibilă. Mai mult încă, deși opera acestor mari profesori se impune ca o neprețuită contribuție la cultura hispanică și universală, sămînța lăsată de ei în cugetele discipolilor direcți sau indirecți, se dovedește a fi infinit mai fecundă decît litera moartă. Cît despre relația maestru-discipol de care pomeneam mai înainte, adevărata ei încoronare este prinosul de recunoștință plătit de discipol, atunci cînd fructele colaborării s-au pîrguit iar împrejurările o permit : la moartea lui Milá y Fontanals, „hîrtiile sale au trecut prin testament discipolului preferat, Menéndez Pelayo, care a condus editarea **Operelor Complete** — în opt volume — publicate la Barcelona între anii 1888—1896".

Nici măcar nu e necesar să ne căutăm exemple atît de departe, din moment ce ne putem mîndri, aici și acum, cu o școală de comparatism ieșită din strădania lui Ramiro Ortiz — cel care, descoperindu-l cu ochi sigur pe Călinescu, avea să-l trimită la Roma, la școala română condusă de Pârvan. Ce a însemnat pentru cultura noastră contactul învățăcelului Călinescu cu „Istoria literaturii italiene" a lui De Sanctis nu mai trebuie demonstrat, după cum prea puțin avem a insista aici asupra datoriei ultimei generații de critici români față de magistrul Călinescu.

Pe urmele marilor profesori... Fericiți acei dintre noi care se pot considera, în deplină sinceritate față de sine, nu produsul întîmplării oarbe, a rătăcirii printr-un necunoscut mereu mai dens, mai absurd și mai dușmănos, ci rezultatul modelării îndelungi și răbdătoare a mîinilor meșteșugite ale marilor dascăli !

atelier literar
poșta redacției

LICI R.S. : E ceva, parcă (încă nu destul de concludent) mai ales în „Marină" I, II și „Apărarea plopilor" (care manifestă și ea, mai de grabă, înclinații poematic-eseistice). Să vedem ce mai urmează.

MIA DAN POPESCU : Lucruri de început, șovăitoare, dominate de convenționalism și locuri comune școlărești. Ici-colo, însă, pare să se audă și cîte un sunet ceva mai curat și mai sincer, care poate însemna o speranță. Dar e nevoie de multă muncă, studiu aprofundat, lectură variată, ambiția neistovită a autodepășirii, ambiția de a spune mereu **altceva** și **altfel** (în loc de a relua la nesfîrșit formule convenționale, uzate, de „carte de citire").

A. VOISINE : Dezamăgitoare, noile texte, tulburi, nesigure, revenind la improvizația facilă, diletantă, „la botul calului", plină de metafore aproximative, forțate, pestrițe, cu o versificație neglijentă, lipsită de acurațe. Nu se poate progresa în acest mod. — poezia cere mai multă dăruire, mai multă pasiune, ambiție și exigență, mai multă muncă și curiozitate studioasă pentru marile experiențe lirice de ieri și de azi. Firește există și în manuscrisele de-acum cîteva accente răzlețe, care amintesc de unele promisiuni inițiale (ca de pildă, în „Mușcătura" cu un final ratat, de gust îndoielnic, sau în „Terra", „Foc viu", etc.), dar nici unul nu atinge nici măcar nivelul paginilor anterioare. Sperăm să primim cît de curînd vești mai bune.

C. GH. NAIDIN : Nu sînt noutăți deosebite, dar texte ca „Repararea scaunelor", „Praf și pulbere" reprezintă, pare-se, noi motive de speranță. (Deocamdată, cele două piese nu sînt destul de echilibrate în argumentația metaforică, în expresie).

R. SINGUR : Unele semne, mai mult sau mai puțin concludente, mai ales în „Pămîntului", „Așa", „Cod". Să vedem ce mai urmează.

FLORIAN N .: Niței „făcute", într-un joc stilistic eminescian-folkloric, dar nu lipsite de interes și de perspectivă.

GEORGIANA ROȘCA : „Poștașul" nu are ore de primire la redacție (neaflîndu-se în București), dar primește (cu promptitudine) toată corespondența (expediată poștal sau depusă personal) ce i se adresează la „Luceafărul".

BUBULEA OȚ DE CAI : Ca parodie (ori pastișă) după cronica sportivă a lui Fănuș Neagu ar putea fi ceva.

I. DEACONESCU : Vă mulțumim pentru atenția acordată (datele — și celelalte la care vă referiți se găsesc prin diferite lucrări apărute — ce nu vă e la îndemînă. nici nu merită atenție). Versurile sînt, în general, modeste, convenționale ; ceva mai bine în „Grigorescu".

NICUȘOR BĂGESCU : Ne comunicați (în versuri !) că n-aveți „pile cu renume" și că n-aveți nici „cu ce face cadou", ca să ne convingeți să vă scoatem din categoria „nimic nou". Desigur, e foarte trist că vă lipsesc niște lucruri pe care le prețuiți atît de mult. Dar, dacă tot v-ați apucat să suferiți pentru ceea ce vă lipsește, atunci e cazul să începeți cu cea mai gravă și mai totală absență, aceea a talentului. Absență cu atît mai gravă cu cît „marfa" cu pricina — v-o spunem cu nelimitată bucurie, dv. și celor deaceeași teapă, care s-au obișnuit cu gîndul că totul în viață, absolut totul, se poate rezolva prin „pilă" și „ciubuc" — ei bine, acest „articol", talentul, e printre puținele care nu se pot cumpăra și vinde(cu nici un fel de „valută"), nu se pot trafica, sterpeli, delapida, nu se pot obține de la „bursa neagră", nici din troaca „etică" comună a hatîrului, nepotismului, complezenței reciproce gen „o mînă spală alta" sau „una mie-una ție", etc. (E adevărat, însă că, de la o vreme, se pare că nu mai e suficient să ai talent ; e bine — se zice — să deții și niște „argumente" din cele pomenite mai sus — și asta tot din pricina unora ca dv. !).

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „Moarte cotidiană" etc. ; „Ev. mediu", „Baladă siderurgă", „Mina", „Pescărușii", „Semnul meu" „De 'm-ai iubi", etc. ; „Hoții de cai" (povestire) ; „Poeme pentru toți" ; „Chemare", „Cîntec", „Epsilon", etc. ; „Marile chemări", „Regret", „De ce dormi ?"; „O noapte tainică"; „Idealului", „Moralul", „Insingurato", etc.; „Noaptea", „Jocul de cărți", „Vis de matematică" etc. ; „Crispat", „Doi", „Limpede" etc. ; „Metamorfoză" ; „Vis ciudat", „Astrală simfonie", „Peisaj cosmogonic" etc. ; „Aswatha", „Ospeția noastră", „Regret de toamnă", „Așteptare" etc.

St. Vergu, Louis de Fou (versuri și proză), **Ioni, Armina Ralu,** (pe viitor, texte dactilografiate), **Const. Dascălu, Bradea Vasile, Filip Rohan, Doina Buneci. I. Delacornu, Alex. Udrea, Delaboian, Gram, Dumitru Eftene :** Nimic nou !

Geo Dumitrescu

Apa și pietrele

E o binecuvîntare să treci
E un supliciu să rămîi
Trecerea lasă urme care nu pe ea o dor
Iar cel rămas în sine e mai greu de recunoscut
Decît cel care a trecut în altul

BOGDAN AMIRA

Dacă îți spun

Dacă îți spun că împreună cu tinerețea mea
am iscat primăvară în piața
prin care se zvonea că-mi va trece iubita
dacă îți spun că visam atît de mult
încît nu știam ce să fac cu arborii
nu știam ce forme să mai dau frunzelor
mă vei crede că în diminețile de mai
grădinile sînt ametite
mă vei crede că mă întorc spre pămînt
cu mai puține umbre
cu mai puțină liniște
punîndu-mi în primejdie viața
eu cel care port în buzunare viitorul
ca pe o vrabie.

V. PETRESCU-MĂRGEAN

Ca o părere umbra poetului

„Ia-ți arma și umblă !" i se spuse
și-un pumn de cartușe pe gură-i turnă
(de-atunci poetul cu vorba poate ucide),
copac cu rădăcini în stele, cu frunze-n
ochii luminați ai femeilor și mugurul
dulcilor fructe-n cuvînt — sufletul luîndu-și
drept armă, la întîmplare porni...
Împietrea-n uimire, lîngă un zid din
cărămizi din sînge, cel în drum întîlnit,
doisprezece soldați, fiecare c-un alb
porumbel pe umărul drept, luau spre
pieptul lui linia de ochire,
poetul, încărcîndu-le armele cu prafuri stelare
și cînt de fecioară, foc ! — comanda...
Mingiia, după aceea, fruntea celui din
doisprezece răni singerînd și-n
palme de lumină și miere
blînd în uitarea de sine-l scufunda.

Tîrziu,
cînd cel scufundat în uitare, înapoi
spre drumu-i început încerca a privi,
ca o părere zărea umbra poetului, pe-un
deal printre fauni și satiri, în lumina
apusului dintr-o harfă de ape cîntînd,

Și fericit cădea înapoi...

THEODOR PURICE

Obiceluri

Aproape de adevăr sînt
cu această pornire
de a mă duce pe cîmp cu o sapă
să tai mărăcini,
deși am o mare plăcere
să-i scot așa, delicat
din cele mai mici firișoare
să-i ridic o clipă în aer
și să-i privesc drept în țepi
pînă se blegesc neputincioși
ca niște triste coarne de melc

Aproape de adevăr sînt
cînd mă duc din ce în ce mai
des pe cîmp
bucuros să trăiesc
scutit de acest îngrat obicei
cu mărăcinii...

VALENTIN POPESCU

Voroneț

1.

N-am să-ți conduc mîna cu mîna mea
zugravule. Uimirea ta ți-ajunge.
Minunile în fugă ale lumii
îngenunchează-n varul prispei tale.
Trufia nimănui n-a putut
să le imprumute deșertăciunea.
Nici o poftă n-a putut
să le mute în casă străină.

2

Ce culori are lumea ?
albastre, albastre, albastre.
Cum e sufletul tău, prietene ?
Albastru.
Albastră e noaptea.
Albastră e apa pe care o bem
și apa care ne bea.
Albastru ochiul meu care le scoate din moarte.

4.

Se iscălea punînd degetul pe oglinzi.
A inventat albastrul de inimă.
A murit înotînd prin pereți.
Ca o vamă
între ferestrele deschise ale zilei
și duhul apelor
veghează mînăstirea.

Dar degetul turlei sale
ce ne-arată-n cer ?

4.

A căzut un ochi din văzduh.
Stă singur, suferind, în marea verde.
Cînd îl descopăr
lacrima lui este pe fața mea.

NELU STANCIU

Esențial

E noul carnaval și măștile
s-au învechit.
Vag prăfuite, ușor crispate,
masca ta de ceară,
masca mea de mătase.

Tîrziu ajungem. Prăvălia
cu măști s-a închis.

Rămași cu-aceeași
tocită mimică
de ceară și mătase,
în umbra
luminilor vom sta
sub focul
de artificii al iluziei. Esențial
doar punctul de vedere,
înfipt ca o săgeată,
într-o rotundă
convingere de rumen
și gigantic măr.

LILIANA POPESCU

Tînărul Eminescu

Urmare din pag. 1

de două ori pilduitoare. Întîi, pentru modul lucid în care poetul își privește propria sa creație. Citind, la început, două versuri din *Irimiada* lui Schiller (*„În Germania totul a degenerat în versuri și proză ! Ah, și ce departe de noi este trecutul de aur !"*, în text în l. germană, n.n.), poetul mărturisește sugestia care l-a inspirat, *„numai că el* (Schiller, n.n.) *făcea un compliment trecutului, pe cînd aplicat la noi românii, mi se pare a fi un adevăr"*. Unii comentatori ai timpului, între care chiar și Maiorescu, dar învinuirea a fost perpetuată și după aceea, au văzut deșarte laudele aduse de poet predecesorilor într-ale scrisului, pe cînd Eminescu avea, încă din geneza poemului, conștiința deplină a rolului gnomic al *metaforei* sale : *„Poate că Epigonii să fie rău scrisă. Ideia fundamentală e comparațiunea dintre lucrarea încrezută și naivă a predecesorilor noștri și lucrarea noastră trezită dar rece"*. *Trezită*, aici, în sensul de lucidă, sau cu o vorbă a poetului, *conștiută*. Tabloul liricii tinere de atunci e cuprins de Eminescu în linii sigure, de unde și crezul că prin *Epigonii* face nu doar operă poetică, ci și operă de îndreptare : *„Prin operele liricilor români tineri se manifestă acel aer bolnav deși dulce, pe care Germanii o numesc Weltschmerz* (pesimism, n.n.). *Așa Nicoleanu, așa Schelitti, așa Matilda Culger — e oarecum conștiința adevărului trist și sceptic, învins de către colorile și formele frumoase — e ruptura între lumea bulgărului și lumea ideei. Predecesorii noștri credeau în ceea ce scriau, cum Shakespeare credea în fantasmele sale..."*.

După toate aceste „explicații", care denotă comprehensiunea momentului poetic de atunci cum și înalta pedagogie pe care o țintea prin poemul său, — în care măcar anumite sonuri prevestesc vibranta *muzicalitate* de mai tîrziu — tînărul Eminescu devine îndoielnic cu propria-i lucrare, deci sincer modest : *„Încă una. Mi se pare* (un structuralist ar observa aici frecvența acestor locuțiuni ale îndoielii) *că strofa a treia nu se prea potrivește cu întregul. Se poate cum că numai mi se pare, se poate cum că altele mi s-or fi părînd bune și-or fi rele; în fine, ceea ce nu se va potrivi, puteți șterge în buna voie. În caz de-a șterge strofa a treia, — apoi veți fi bun de-a corege într-a patra — vorba zidia în zidind : «Eliad zidind...», Emiținд strofa a treia ar suna mai bine cores astfel"*.

Iar, într-o *nota bene : „În caz de-a-mi răspunde în Corespondința Redacțiunei, veți binevoi a o face fără loc și nume, sub cifra YZ"*. Nici dorința ușuratică de a-și vedea cu orice preț numele tipărit și nici orgoliul năucitor de a se ascunde în dosul unui pseudonim bombastic. El, tînărul Eminescu, deja atît de înavuțit spiritualicește la acea dată (vezi mărturisirile lui Slavici) și intrat pe făgașul mării poezii (publicase de-acum *Venere și Madonă*) se ascunde, parcă umil, în umbra unei „cifre".

Tot în această epistolă întîlnim un pasaj care dă seama despre armonioasele raporturi ale poetului cu colegii de generație, cu debutanții, ca și el, ai timpului. O nobilă loialitate, o sfîntă precauție pentru susceptibilitățile tovarășului începător într-ale scrisului se desprinde din aceste rînduri : *„Între corespondențele Redacțiunei am văzut un răspuns către V. Dem. — Dacă e Vasile Dimitrescu acela căruia i-ați răspuns, aș vrea a vă aduce aminte că o respingere prea aspră îl poate face să se îndoiască de sine însuși și că poate e rar un om, care să se descurajeze mai lesne ca Dimitrescu (...) Dimitrescu nu e un geniu, deși e un poet. Poate că nu mi-o veți ține de rău, că v-am făcut observația aceasta, dar am cumpănit respectul ce vi-l datorez, cu iubirea ce-o am pentru descuragiatul meu amic"*.

Într-adevăr, nu geniu, dar nici măcar talent autentic n-a fost Vasile Dimitrescu, însă ce frumoasă latură morală a poetului răsfrîng aceste șiruri ! Să nu uităm că tînărul Eminescu, el însuși preocupat de întîia sa afirmare, ajută cu generozitate debutul lui Slavici, după ce-i caligrafiază cu măiastra sa pană manuscrisele zgrumțuroase ale acestuia și după ce i le „corege" cu deplină intuiție a armoniilor interne. Mai mult, îi sugerează acestuia și teme proaspete: *„În fine am vorbit cu Slavici, pentru articolele asupra Ungurilor. Bietul om s-a cam descurajat, cînd a citit studiile de Xenopol, pentru că simțea că n-o să poată scrie niciodată astfel ; dar asta a fost totodată impulsul de căpetenie, care-l va face să vă dea niște articole într-adevăr bine scrise și corect cugetate"*. (Scrisoarea din 4/16 septembrie 1870).

Poeziile trimise *Convorbirilor literare* poetul le dă cu titlu de încercări. Redactorului îi este lăsată latitudinea să opteze asupra valorii fiecăreia dintre ele și să le aducă întreptările de rigoare, ceea ce Iacob Negruzzi nu va prea face, nu însă și Maiorescu : *„Mă mir, de ce mai cereți autorisarea mea întru suprimarea strofelor rele, cînd eu v-am dat-o de mult cu atîta încredere și, vă asigur, cu atîta bucurie. Stergeți numai, pentru că nu sunt înamorat de loc în ceea ce scriu : știu numai prea bine, că chiar ce rămîne nesters nu-i de v-o samă deosebită. Slavici asemenea vă autorisează pe deplin orce schimbare sau supresiune ați găsi de cuviință"*. (Scrisoare din 6 februarie st. n. 1871).

Aceeași încredere în redactorul său și aceeași îndoială conștientă a debutantului și în scrisoarea din 11 februarie 1871 : *„Apoi vă mai trimit niște versuri de-ale mele. Bune simt, că nu sunt ; poate însă să nu fie cu desăvîrșire rele. Stergeți ce vi se va părea bun de șters"*.

Abia tîrziu de tot, adică în anul 1878, cînd Poetul lucra de-acum la *Timpul* și arsese cîteva vîrste poetice, îi spune, în corespondență, aceluiași redactor Iacob Negruzzi să nu-i mai smintească nici măcar o virgulă din *lămuritul* lui manuscript : *„Deci trimit această coală de versuri, făcînd trei rugăminți cît se poate de stăruitoare, a căror împlinire voi privi-o totdeauna ca un deosebit semn de prețeșug. 1) Să nu se schimbe o iotă din ceea ce am scris, căci îndată ce ies tipărite cu iscălitura mea, răspunderea greșelilor mă privește pe mine ; II) să se tipărească tuspatru de o dată ; III) să nu aibă în marginea putinții nici o greșeală de tipar* (Scrisoarea din ian. sau febr. 1878).

Lecția debutantului Eminescu, abia schițată aici, rămîne fecundă pentru noi toți, fie că unii mai sîntem tineri la început de drum creator, fie că sîntem redactori cu oarecare stagiu și merite care rămîn să se adeverească mai tîrziu. Și în această privință Eminescu ne este un generos învățător.

Cireși pietroase și călare

Urmare din pag. a 6-a

Văzusem, într-o seară, incendiul de la brutărie, pe Negru-Vodă, tulumbele roșii ale pompierilor, jeturile înalte de apă... . În astfel de ocazii, el își lua, deobicei, din cuier, canotierul sau pălăria de fetru, după sezon, și pleca la berărie sau la vre-una din surorile lui.

Cînd cu cireșile, a fost prea de tot. A bătut-o bine, pe înfundate, în dormitor, ca să nu asist la scenă, să nu mă sperii. Ședeam în sufragerie, cu fața la „trumeau" — așa îi spunea mama măsuței cu oglindă înaltă — mă uitam la monstrul cu cireși pe urechi care mă privea din oglindă. Nu vedeam decît partea de sus a capului, pînă la gură și totul mi se părea extraordinar de palpitant, ca și cum aș fi fost pe o scenă și aș fi jucat, într-un rol pe care nu-l înțelegeam bine dar a cărui măreție o intuiam.

Fusesem la Teatrul Național, cu mama mare, văzusem Regele Lear, apoi trecusem vizavi, pe Calea Victoriei, la cofetăria Riegler. Ciocolata era fierbinte, cu spumă albicioasă de frișcă. Eu, pe canapeaua de pluș roșu, ea, de cealaltă parte a mesei de marmură, cu pălăria ei neagră, în formă de trigon.

Cordelia era mai frumoasă ca mine, nu era tunsă zero, dar simțeam că am în mine aceleași resurse sufletești și că aș fi gata să-l iau pe tata la mine, sărac, părăsit, să-l salvez. Mi se rupea inima de mila lui că o bătea pe mama și că ea îl blestema așa de urît.

Ciudat că n-am prea suferit cînd a dispărut. Așa trebuie spus, „a dispărut", nu „a murit", pentru că nu aveam conștiința morții, adică realitatea ei nu-mi atingea miezul ființei. Cînd zăcea greu, pe moarte, mama m-a îndepărtat de-acasă — am stat la unchi-meu Marcus — și cînd m-am întors, oglinzile erau acoperite cu cearceafuri albe și nici urmă din el nu mai exista în casă. (Pisica s-a sinucis. Asta aveam s-o aflu mai tîrziu. Era o pisică anormală. A urlat ca un cîine, n-a mai vrut să mănînce și a pierit).

Era un sfîrșit de vară, cînd m-a dus mama prima dată la cimitirul Filantropia, unde e înmormîntat (tata a dispărut în luna iulie). În trăsura cu muscal, eram noi trei : mama, mama mare și cu mine. Eu, pe strapontină, în fața lor. Știam ce așteaptă de la mine : să fiu tristă. Aveam o fundă neagră în păr — moț — și cordon ,tot negru, la rochia albă, plisată de vară. Îmi repetai de cîteva ori, în sinea mea : „tata a murit", dar era ca și cum aș fi spus „cerul e albastru", „anul are patru anotimpuri". Nu trezea în mine nimic. Mă uitam la ele ce aer artificial aveau și cum își impuneau cu tot dinadinsul să fie triste — știam eu ce știam, că doar trăgeam cu urechea cînd coseau și tăifăsuiau pe șoptite, și eu mă făceam că citesc — îmi venea să rîd și am ris, în trăsura care ne ducea, trap, trap, spre Capu Podului.

— Acuși te pleznesc, nesimțito, mi-a spus mama mare. Mama, îndoliată, își ațintește asupra mea ochii ei albaștri, frumoși, și nu spuse nimic. La cimitir bizîiau albine, mormintele erau năpădite de-o vegetație luxuriantă, mirosea bine, a căldură de București, cum îmi plăcea mie.

Ovidiu Cotruș

• Din Ardeal ne vine știrea dureroasă a pierderii unuia dintre cei mai străluciți și buni prieteni. Ovidiu Cotruș a fost exemplul viu al inteligenței, în accepțiunea sa pură : discernămînt și claritate, transformate apoi într-o formă de viață, care făcuse din persoana sa un adevărat diamant intelectual. Era o minte cum rar se află, un om luminos, a cărui conduită se supunea cu totul unui radicalism al gîndirii menit să-l urce pe cele mai înalte trepte ale realizării. Argumentele vor fi aflate de azi înainte numai din cărțile sale, și cît de greu ne resemnăm la această crudă realitate ! Puținii care l-au cunoscut ca om vor păstra însă neuitată marea sa căldură, devotamentul prietenului, incapacitatea de a minți și de a face un gest împotriva convingerilor și aspirațiilor sale. Ovidiu Cotruș era un exemplu de umanitate românească, o ființă pentru care s-a distilat îndelung substanța morală, atingînd aproape desăvîrșirea. Prezența lui însemna civilizație, tensiune a gîndirii, opinie îndelung elaborată. Nimic nu-i repugna mai mult decît improvizația și graba sau decît cealaltă extremă, scleroza și osificarea gîndirii. Era atît de viu, încît ne este astăzi peste putință să spunem că, la numai cincizeci și unu de ani, zîmbetul său cuceritor și deschis s-a stins pentru totdeauna.

Criticul a publicat mai ales în Familia, și viața sa din ultimul deceniu a fost legată de existența revistei orădene. Pentru o minte de amploarea celei pe care o avea Ovidiu Cotruș, este pilduitor faptul că s-a dedicat analizelor literare, ocolind generalizările pripite. De asemenea, era preocupat numai de operele edificante, capabile să definească un anume tip de umanitate și să întărească energia morală a omului ce tinde spre absolut. Îndrăznim să credem că era unul dintre cei mai buni cunoscători din lume ai operei lui Claudel, eminență care-i fusese de fapt recunoscută chiar de compatrioții marelui poet. A publicat analize definitive în legătură cu piesele lui Beckett, iar cele două cărți, Mateiu Caragiale **și Titu Maiorescu și cultura română, cea dintîi apărută chiar în aceste zile, iar cealaltă aflată încă numai în paginile** Familiei, **reprezintă contribuții peste care nu se va putea trece. Ar fi totuși prea puțin să circumscriem ceea ce a întreprins Ovidiu Cotruș numai la scrisul critic, oricît de valoros. Există în articulația gîndirii sale un element de durată, care vine din faptul că meditația asupra textului literar se făcea din perspectivă existențială. Cultura era pentru el viață îmbogățită prin eternitate. De aceea, în zilele despărțirii de Ovidiu Cotruș mă gîndesc la parabola filozofului care slăvea soarele în declin, pentru că era generos, umplînd de aur pînă și barca celui mai umil pescar. Tot așa, anul acesta întrat în declinul aurit al toamnei este îmbogățit pentru noi cu** Mateiu Caragiale, **cartea apărută la „Minerva". Așteptînd ca cineva să se îngrijească de publicarea volumului Titu Maiorescu și de celelalte studii risipite de Ovidiu Cotruș în reviste, încercăm să depășim nedreptatea morții sale premature, afirmînd încrederea noastră în durata scrisului său !**

Aurel-Dragoș Munteanu

Profesorul de literatură

Urmare din pag. I

gentia, înavutesc memoria, înfrumusețează și perfecționează toate facultățile. Acela ce le cultivează nu cugetă a se înălța pe sine însuși, ci a înălța pe altii la cea mai înaltă perfectiune...".

Cărturarii români din toate timpurile știau că învățarea literaturii, deprinderea scrierii și a vorbirii corecte constituie modalități de formare a vieții spirituale, de educare a gustului, de emancipare a ființei umane spre idealuri mai înalte, de deprindere a unui comportament social de o înaltă ținută morală.

Constantin Diaconovici Loga ne atrăgea atenția încă din 1821 că un popor dornic să progreseze are nevoie de **scoli, cărti si bărbati învătati.**

Or, printre oamenii învățați ai țării noastre au figurat întotdeauna și numeroși profesori de literatură, întîlniți pe toate treptele de dezvoltare a învățămîntului.

De la Ion Creangă pînă la neuitatii autori de manuale de scoli secundare ca Bujor, Ilioasa, Nedioglu sau marii magistri ai învățămîntului superior ca Mihail Dragomirescu, Tudor Vianu, Dimitrie Popovici, Ion Breazu, cultul marilor valori ale culturii a fost întretinut cu o dragoste si dăruire totală.

De altfel cine poate uita că atîtia dintre criticii nostri de seamă au fost profesori de liceu. De la Eugen Lovinescu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu pînă la Vladimir Streinu si Șerban Cioculescu, magistratura învătării literaturii a fost întretinută de nume ilustre, alături de care ar merita să fie amintiti atîtia dintre **marii dascăli anonimi,** răspînditi în cele mai îndepărtate scoli de pe întinsul patriei noastre.

Integrat în spatiul unor ample si complexe canale de informare si educare a tineretului, învătămîntul a trebuit în mod firesc să-si păstreze caracterul mobil, adaptarea lui organică la cerintele societătii din fiecare epocă fiind o necesitate firească.

Nimeni nu va contesta faptul că explozia de informatie, determinată de specificul civilizatiei actuale, a dus la sensibile modificări în strategia de informare a tineretului. Conceptul de **cultură generală** a fost si el supus în acest timp unor multiple transformări. Civilizatia **industrială** cu toate consecintele sale, aparitia unor noi discipline stiintifice etc. fac ca patrimoniul de informatii generale să nu mai fie cantonat la literatură, artă, filosofie, muzică sau la **vorbirea frumoasă.**

Modificarea ponderii unor canale de informare si instruire a tineretului este firească, dar ea nu trebuie să se soldeze cu diminuarea masivă a semnificatiei cunoasterii literaturii pe diferitele trepte ale învătămîntului.

Să nu uităm că timpul si spatiul acordat **tuturor tinerilor** pentru cunoasterea literaturii, deprinderea scrierii corecte si a vorbirii clare, cultivate, există o singură dată în istoria formatiei fiecărui tînăr, si anume, atunci cînd este parcurs învătămîntul secundar. Dacă această urmează profesionalizarea, specializarea, orientarea unidimensională, **restul** fiind un spatiu liber de optiune a fiecărui om.

Dar cum în vremea noastră profesionalizarea începe timpuriu, încă în anii de realizare a culturii generale, riscul cunoasterii sumare, insulare, superficiale a literaturii naționale, **ca** si a nedeprinderii unei **vorbiri corecte,** este din ce în ce mai mare. Cineva s-ar putea întreba de ce este nevoie ca un cazangiu, un strungar, un vînzător de alimentară, un pantofar, un sofer etc. să stie ce este cu Eminescu si Caragiale, cu Arghezi si Rebreanu, cu Eugen Barbu si Marin Preda, cu Nichita Stănescu si Marin Sorescu.

Altcineva ar putea de asemenea spune de ce anumite categorii profesionale de factori pur tehnici ar fi obligate să facă corect acordul dintre subiect si predicat, să se exprime coerent, să gîndească după legile logicii formale.

Se cuvine să precizăm de la început că într-o societate cu năzuinte multilaterale, aparitia **omului unidimensional** este o aberatie, un act de incompatibilitate cu legile de dezvoltare a acestei societăti. Or, într-o asemenea societate, orice disparitate între **civilizatia tehnică** si **cultura umanistă** apare ca o abatere de la întelegerea exigentelor spirituale ale fiintei umane.

Între **docere** si **delectare** se înscrie literatura. Ea nu este nici **instructie pură** nici un act **utilitar** care să aducă deprinderea unei **meserii rentabile,** nici mijloc simplu de **amuzament.**

Desigur că sîntem încă departe pînă cînd scriitorii vor scrie nostalgic un **requiem pentru profesorul de literatură.** Dar nu trebuie să ajungem aici. Să nu uităm că profesorul de literatură îi învată pe copii dragostea dintîi pentru cartea literară, să nu eludăm faptul că tehnicianul si omul de stiintă imprimă muncii o finalitate majoră, determinată de educatia lor umanistă. De aceea, lauda noastră vizează dascălul necunoscut si exegetul universitar celebru, popularizatorul de carte literară si specialistul erudit. Locul, ponderea lor în scoala noastră nu constituie un **act ornamental,** ci o necesitate spirituală firească.

Cine (ne) fluieră?

sport

• Războiul psihologic dinaintea meciului Spania — România a început odată cu întîlnirile din cupele europene. Nu am văzut meciul **Stelei,** dar l-am văzut pe al lui **Dinamo.** Arbitrul este direct implicat în „starea fotbalului" de la el din țară, el exprimă prin deciziile sale modul în care s-a obișnuit să vadă fotbalul. Privit prin fluierul arbitrului, miercuri și joi seara, fotbalul din Elveția și Turcia n-are nivel continental, lucru de altfel oglindit și prin rezultatele de la cluburi și la naționale. Ne mirăm cu atît mai mult delegarea unui arbitru submediocru dintr-o țară fără firmă în lumea fotbalului, cu cît adversara lui **Dinamo, Atletico** Madrid, venea la București „aureolată" de gravele incidente pe care le-a provocat în aceeași competiție, anul trecut, în Scoția cînd a avut 3 sau 4 jucători eliminați. Să nu se fi gîndit nimeni că o asemenea echipă, care-și „demolează" adversarele pînă și pe terenurile acestora, impune prezența unui arbitru de maximă autoritate care să nu se lase impresionat de scînteile din ochii lui Pereira. Capon, Robi și compania ? Să nu-și fi amintit nimeni de acest Capon căruia îi mai lipsește doar un „e" și o sapă ca să-și îngroape adversarul, ori de acest Pereira, venit în Europa ca să colecționeze tibii pentru acasă ? Rar ne-a fost dat să vedem o mai mare confuzie între ceea ce se cheamă joc dirz, bărbătesc și joc dur, huliganic într-o partidă de fotbal. Să fim bine înțeleși : nu pledăm niciodată pentru domnișoarele pe crampoane, dar nici nu putem fi în nici un fel partizanii celor pentru care mingea de fotbal este numai un pretext de cotonogeală, de lovire obstinată a adversarului pînă cînd acesta își dă duhul. De aceea, ori de cîte ori Țălnar avea mingea, ne era pur și simplu frică de ce i se putea întîmpla. De altfel, i s-a și întîmplat de cîteva ori sub privirile încețoșate ale arbitrului.

Acesta, deși a arătat repede cartonașul galben, a fost atît de neconvingător, încît nu l-a crezut nimeni, jocul degenerînd pe măsură ce faulturile grosolane ale madrilenilor erau nesancționate nici în careu, dar barem ceva mai încolo. S-a ajuns la acel moment penibil din finalul partidei în care a fost eliminat, ca primă compensație a celor doi eliminați de la oaspeți, Lucuță, jucător care nu avea altă vină decît de a se fi echipat în alb. A doua compensație s-a dat în mare grabă : arbitrul a fluierat sfîrșitul partidei cu peste cinci minute mai devreme, ca nu cumva cei de la **Atletico** să obosească jucînd în 9 oameni. Deși protestau ori de cîte ori aveau vreo ocazie, de data aceasta Capon, Aguilar, Rubén Cano și Ayala s-au grăbit să părăsească terenul, mulțumiți cu o înfrîngere la limită în care golul lor poate valora cît două la Madrid. Am insistat asupra arbitrajului deoarece acesta a împiedicat în primul rînd desfășurarea unui joc normal, defavorizînd în primul rînd echipa noastră (care a și primit golul dintr-o fază în care Sătmăreanu II, iritat, a protestat, în loc să joace). Nu vrem însă să se creadă că vrem să schimbăm (nici nu se poate) rezultatul tot referindu-ne la arbitrajul dezastruos al lui Ok Hilmi, nici la acela, cel puțin dubios, al lui Doerflinger la Barcelona. Din această confruntare a primelor noastre două echipe cu echipele spaniole se pot trage multe învățăminte care ar fi de dorit să fie aplicate de antrenorii naționalei noastre în vederea pregătirii partidei cu Spania de la Madrid, mai ales în ceea ce privește apărarea, îngrijorător de vulnerabilă. Să nu uităm totuși că în ciuda acestor rezultate care au ridicat, probabil, moralul fotbaliștilor spanioli și al antrenorilor lor, reprezentativa României are cele mai mari șanse de calificare la mondiale în urma rezultatelor bune de astă primăvară. Credem în continuare în aceste șanse ale noastre cu condiția ca arbitrii competenți, obiectivi, autoritari să asigure desfășurarea partidelor într-un adevărat spirit sportiv, de luptă cinstită și bărbătească, în limitele exacte ale regulamentului. Acești arbitri există însă numai acolo unde fotbalul se afirmă ca atare.

Discobol

m a p a m o n d

Ţindale

Însemnări de călătorie din R. P. D. Coreea

La Su Hing, — aproximativ 60 de kilometri de Phenian — ni se spune că cel mai bătrîn om din aşezare ar dori să stea de vorbă cu noi. „N-am vrea să răspundem invitaţiei ?" Iată-ne în casa lui Ţăn Kiong Hng. Are 75 de ani şi e de părere că nu-i bine să fie numit „cel mai bătrîn". Explică şi de ce, în timp ce ne îmbie să gustăm din ceaiul aromat, răcoritor : „Înainte de eliberare, la 60 de ani, oamenii erau foarte bătrîni. Acum, la virsta asta, eşti tînăr. Pe la 90 de ani, da, îmbătrîneşti". Şi suride, făcîndu-se că nu observă cît de caraghios ne foim pe rogojina din paie de orez, unde nu prea ne găsim locul. În încăpere sînt şi scaune, am fost poftiţi pe ele, dar am crezut de cuviinţă să luăm loc alături, pe rogojina din paie de orez, cu un chenar împletit cu mare distincţie. E plăcut în casa lui Ţăn Kiong Hng, iar ceaiul toarnă în trupurile noastre şi mai multă linişte. Discutăm firesc, ca nişte cunoscuţi care s-au despărţit abia ieri. Nu ducem lipsă de subiecte. Mai întîi vine vorba de sărbătorile de peste an în satele Coreei populare. Gazda le numără privind ţină la floarea de ţindale, cu petalele mov — tot drumul pînă aici, şi drumul pînă la paralela 38, la **Panmunjon, s-a derulat însoţiţi de floarea aceasta** cu tulpina delicată, mai bine de un metru înălţime, cu petalele precum a margaretelor noastre, dar de-o varietate cromatică infinită — priveşte, spun, spre lujerul de ţindale şi numără : „Este mai întîi petrecerea copiilor care merg şi-i felicită pe bătrîni ; apoi Anul Nou ; apoi ziua reformei agrare ; apoi Ziua Republicii ; apoi, ziua de naştere a tovarăşului Kim Ir Sen".

Ne mai toarnă ceai de culoarea mierii în ceşti de porţelan, cu arabescuri închipuind păsări albastre şi traiectorii neaşteptate. S-aude cum bate ploaia bogată pe ţiglele roşii, proaspete. Satul are 2 800 de familii şi toate casele sînt noi, învelite cu ţiglă. Pe maşina de cusut din încăpere — o carte întredeschisă. „Spuneţi-ne ceva despre satul în care trăiţi de 75 de ani". „Trăiesc de 75 de ani, e adevărat, dar nu în satul de azi. Înainte de eliberare aşezarea noastră se afla lîngă o mlaştină. Doar în anii din urmă ne-am mutat pe vatra de acum, şi fiecare are cite o casă nouă, ca asta a mea. Le-aţi văzut, nu ?".

Da, le-am văzut. Şi în călătoria noastră spre Marea de Est, pînă la **Wonsan** ori **Muntele de Diamant**. Şi în drumul spre paralela 38, la **Kesong**. Drumuri prin cîmpiile de orez, traversînd sisteme de irigaţii mai vechi ori mai noi, oglindindu-se în lacuri de acumulare cu apa strălimpede şi rar tulburată. Şi, fiind tot aşa, la vremea toamnei, cu soare blînd ori ploi repezi, am văzut zeci şi sute de kilometri de snopi de orez scoşi pe vaduri, pe marginea şoselei, la uscat. Şi văzduhul mirosea a piine ca la noi, vara, în Bărăgan, iar oamenii abia îşi dezvăluiau mulţumirea, cu modestie, că au silit pămîntul să le dea pînă la opt mii de kilograme de orez la hectar... Silit, este cuvîntul propriu aici. Aşa cum în ultimul plan de şase ani hărnicia şi îndîrjirea agricultorilor coreeni au smuls Mării de Vest 10 000 de djeungbo (1 djeungbo = aproximativ 1 hectar). A fost una dintre bătăliile eroice, în care oamenii agriculturii au învins.

Spune Ţăn Kiong Hng : „înainte am fost tare sărac. Acum pot spune că sînt cel mai bogat". Ploaia bate în rafale în uşa glisantă de la intrare, în faţa căreia ne-am lăsat pantofii. „Vorbiţi-ne despre averile dumneavoastră". Gazda nu se tulbură. Întoarce întrebarea cu o altă întrebare : „Spuneţi care este cea mai grozavă avere ?" Deoarece ezităm cu răspunsul, rosteşte tot bătrînul : „Copiii, nu ?".

Da, copiii. Are cinci băieţi. Cînd le rosteşte numele o lumină abia văzută îi învăpăiază chipul. „Dar mai luaţi ceai". Luăm. Patru din cei cinci feciori au terminat facultatea. „Înţeleg că-i foarte multă nevoie azi de carte. Bănuiesc că peste tot". „Da, se-nvaţă mult şi la noi" — răspundem la întrebarea indirectă. „Eu am învăţat să scriu şi să citesc după ce am trecut de 40 de ani..." Difuzorul din perete răspîndeşte în încăpere o melodie care vine în întîmpinarea stării de împăcare pe care am aflat-o în casa acestui ţăran în virstă, cu un destin de nedespărţit de milioanele de destine ale celor care trăiesc şi muncesc în satele Republicii Populare Democrate Coreea.

Afară, ploaia a stat. Este glisată uşa de la intrare. Aerul e mai tare acum, are în el mirosul de piine de orez pe care l-am simţit mereu traversînd cîmpiile ţării „dimineţilor liniştite". Străzile aşezării se animă. Vin cooperatorii de la secerat. Unii dintre ei mai au încă batiste albe pe cap. Peste drum, la creşă, copiii mai pornesc o repriză de joacă. Ţăn Kiong Hng ne îndeamnă să luăm măcar un măr. Mulţumim. Mîncasem mai înainte, la fermă. Mere mari, cu o coajă ca a perelor noastre. Cooperativa are şi o livadă cu meri, cu peri, cu pruni, urcată mai ales pe terenuri improprii culturii cerealelor. Văzusem şi acolo apa pentru irigaţii urcată ingenios, astfel încît nici un copac să nu ducă lipsă. Stringem cu prietenie mina ospitalierei noastre gazde. Ne spune cu o bucurie abia dezvăluită, pe care o simţim mai ales în căldura mîinilor sale : „Să mai veniţi pe la noi. Şi dacă aveţi răgaz, tot aşa cînd se coc merele noastre...".

Tot drumul de întoarcere spre Phenian ne-a stăruit în minte invitaţia aceasta rostită simplu, în timp ce ochii se desfătau luînd aminte la covorul de ţindale, luminat de farurile maşinii.

Ilie Tănăsache

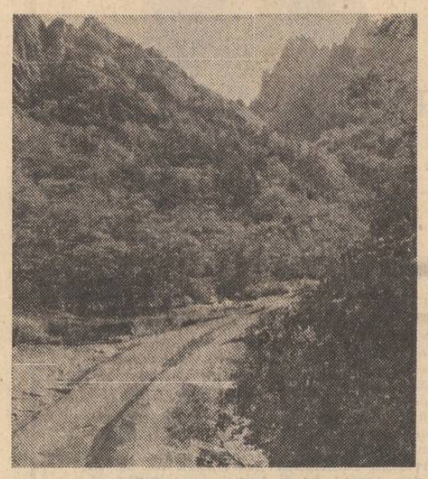

Munţii Keumgang, toamna

cultura românească în lume

● **Cahiers roumains d'études littéraires** continuă să fie una din cele mai substanţiale publicaţii de critică ale momentului. Adoptînd pînă acum ideea monografică, selectînd contribuţiile fiecărui număr în raport cu tematica propusă, revista se adresează specialiştilor şi aduce, în legătură cu obiectul său, opiniile cele mai autorizate pe plan mondial. Iată, de pildă, numărul 1/1977 are ca temă : „Literatura orală — Literatura scrisă". Nu avem de-a face, aşa cum s-ar putea presupune, cu o dezbatere a folclorului ca fenomen de cultură a trecutului, tratîndu-l deci ca pe o colecţie muzeală de piese cu intenţionalitate funcţională şi cu finalitate artistică involuntară. Este adoptată perspectiva tipologică, îngăduind studiul folclorului ca fenomen viu, ca o formă permanentă a gîndirii umane. Adrian Fochi deschide numărul cu un text în limba engleză, **On Present Day Aspects of the Oral Problem**, iar Ovidiu Bîrlea scrie despre **L'Oralité du folklore. Sa Decouverte. Ses caracteristiques.** Cele două studii ridică problema oralităţii ca element de creaţie, ca stil de gîndire. Juha Pentikäinen scrie despre **Structural Patterns of an Oral Repertoire**, Ion Talos despre **La relation oral-écrit-oral dans l'étude du folklore roumain**, I. C. Chiţimia, **Littérature orale-littérature écrite**, Stefania Skwankzynska, **Poésie concrete et visualité de l'écriture**, iar Romul Munteanu, **Civilisation du livre et civilisation de l'image.** De asemenea, cronici ale traducerilor de carte românească în străinătate, precum şi alte recenzii şi informaţii completează fiecare număr. Subliniem mai ales semnăturile româneşti şi dialogul care se realizează pe această cale între cercetătorii de la noi şi cei de pe alte meridiane, punînd în lumină originalitatea şi profunzimea contribuţiilor noastre la elucidarea unor importante probleme literare. În acest fel, **Cahiers roumains d'études littéraires** aduce în cultura noastră de cîţiva ani cu consecvenţă semnificaţiile unui gest patriotic de o mare adîncime.

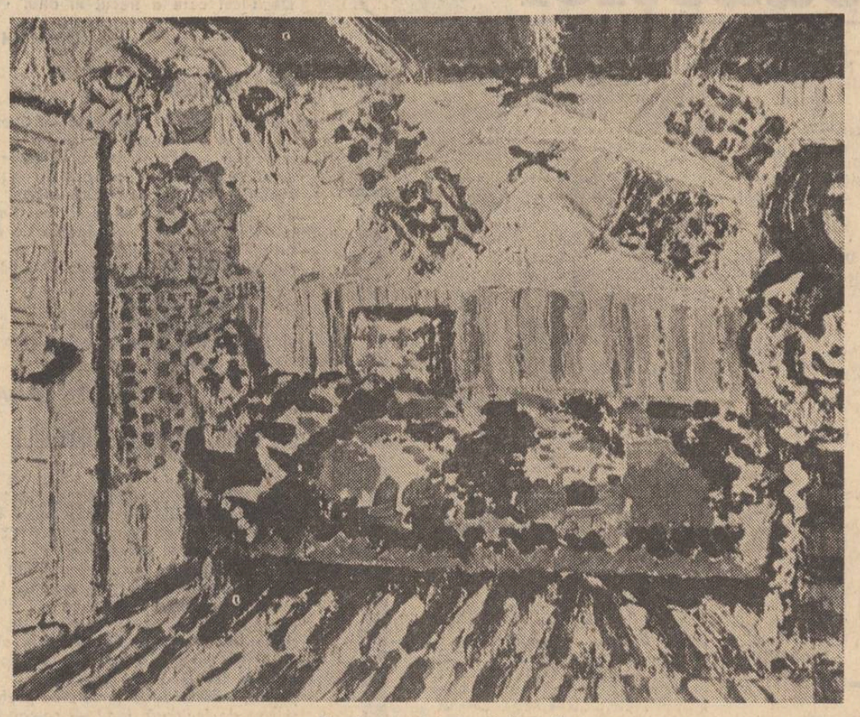

Ţuculescu : „Interior ţărănesc"

● 150 de lucrări din plastica românească a secolelor XIX şi XX constituie expoziţia care s-a deschis în aceste zile la Pekin, în R.P. Chineză. Pînzele lui Ion Andreescu, Teodor Aman, Nicolae Grigorescu, Luchian, Iser, Băncilă, Camil Ressu, Steriadi, Petraşcu, Fr. Sirato, D. Ghiaţă, Ţuculescu sau Al. Ciucurencu, Brăduţ Covaliu şi Sabin Bălaşa reflectă universul specific românesc, aspiraţiile şi preocupările poporului nostru. Tematica bogată şi diversitatea gamei expresive traduc în limbajul operelor de artă ale marilor înaintaşi sau ale contemporanilor noştri toate năzuinţele spre libertate şi dreptate care au caracterizat lupta şi munca poporului român.

● Între 7 şi 25 septembrie are loc, la Varşovia, Festivalul internaţional de muzică contemporană. În cadrul acestui festival, clarinetistul Florian Popa şi pianistul Paul Rogojină vor susţine o seară de muzică românească de azi, interpretînd lucrările : **Ciklade** de Sorin Vulcu, **Kitsch N** de Nicolae Brînduş şi **Melopee** de Liviu Glodeanu.

● În Mexic s-a deschis expoziţia de fotografii : **România — o panoramă istorică.** Organizată la Muzeul Naţional al Culturii din Ciudad de Mexico, această expoziţie face parte dintre manifestările „Lunii prieteniei româno-mexicane", care va programa de asemenea conferinţe, proiecţii de filme documentare, simpozioane şi alte manifestări menite să informeze publicul asupra istoriei, luptelor pentru libertate şi realizărilor de astăzi din patria noastră.

● Participarea României la expoziţia de la Moscova, **Cartea în slujba păcii şi progresului**, s-a bucurat de o frumoasă apreciere din partea publicului şi a organizatorilor. Comitetul de organizare a acordat organizaţiei de comerţ „Ilexim" şi editurilor noastre diplome de participare, iar Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. a atribuit diplome de onoare editurilor „Minerva", „Univers" şi „Eminescu" pentru contribuţia adusă la valorificarea literaturii clasice şi contemporane din România şi din alte ţări cu literatură bogată. Menţionăm că la expoziţia de la Moscova au participat peste 150 de edituri şi organizaţii de difuzare a cărţii din 65 de ţări.

● Graficianul Gy. Szabo Bela cunoaşte un real succes în Statele Unite ale Americii. Expoziţia de la Biblioteca Română din New York a fost primită cu căldură de către public şi specialişti.

repere

S.F. la 1860

Trecut în istoriile literare franceze la „şi alţii", chiar şi meticulosul Lanson neacordîndu-i decît puţin peste zece rînduri, Edmond About a fost un prozator mediocru, un dramaturg fără har, însă un excelent gazetar şi un om de spirit scînteietor, din familia lui Voltaire, dar pe orizontală. A făcut oarecare carieră în anii celui de-al doilea imperiu, ilustrîndu-se, pentru posteritate, la fel cu congenerii săi Louis Veuillot şi Prevost-Paradol prin tenacitatea paradoxală a înfruntării spiritului şi fanteziei cuceritoare cu lipsa talentului literar. Cu toate acestea **Omul cu urechea ruptă** *), micul roman recent tradus în româneşte, e o carte aptă de a stîrni interesul cititorului modern, fireşte nu prin virtuţi propriu-zis artistice (e scrisă plat şi şcolăreşte) ci prin aspectul tematic. Avem a face cu o proză de science-fiction construită, parcă, după toate regulile... contemporane ale genului, prezentînd adică o ipoteză ştiinţifică angajată într-un excurs fantezist. Ipoteza e una la modă la mijlocul veacului trecut : resurecţia după expiere a fiinţei umane, conservarea esenţei vitale prin deshidratare, prin provocarea aşadar a „morţii aparente" fără ca funcţiunile vieţii să fie distruse. Ideea, la urma urmelor, este veche dar nuanţa ei ştiinţifică e legată direct de evoluţia medicinei, biologiei, chimiei şi fizicii în atmosfera pozitivistă a secolului al XVIII-lea. Pe scurt, epica : luat prizonier de trupele germane, colonelul Fougas din armata lui Napoleon I e condamnat la moarte, urmînd ca pînă la executarea sentinţei să fie închis într-un turn ; după o noapte geroasă e găsit îngheţat şi, considerat mort, e vîndut unui profesor „colectionar" de cadavre contra unei sticle de alcool fin. Profesorul, vechi cercetător al posibilităţilor de resurecţie a vieţii, constată că tînărul colonel (avea doar douăzeci şi patru de ani) nu era chiar mort ci aproape congelat şi, cum o decongelare implica mari riscuri, experimentează asupră-i procedeul deshidratării, menit să păstreze intacte toate funcţiunile vitale din organism. După patruzeci şi şase de ani, „mumia" colonelului e cumpărată de un tînăr inginer francez care, cu gîndul de a o dărui tatălui său, fost profesor de fizică şi chimie, o duce cu sine la domiciliu. De aci încolo intriga se amplifică, intră în joc mai multe personaje, printre care, cu rol decisiv pentru toată povestea, o tînără de optsprezece ani, logodnica inginerului ; văzînd mumia, adolescenta face o simpatie bizară pentru colonelul astfel conservat şi îşi convinge partenerii să încerce readucerea acestuia la viaţă ; ceea ce se şi întîmplă printr-o tehnică destul de simplă dar eficace şi iată că fostul colonel al lui Napoleon I se trezeşte sub Napoleon III, avînd 24 de ani în relativ şi 70 în absolut. În afară de faptul că face un amor intens pentru tînăra care contribuise la reînvierea lui, şi care se va dovedi a-i fi nepoată directă, colonelul Fougas se comportă într-o lume nouă în spiritul lumii în care el trăise, trece printr-un şir de aventuri amuzante şi sfîrşeşte prin sinucidere la aflarea veştii că nu poate fi reprimit în armată deoarece depăşise virsta (fiind, după acte, un om de şaptezeci de ani). Ce e totuşi interesant în această poveste în care elementul de **anticipaţie**, de science-fiction, îl constituie călătoria în timp a eroului ? Un singur lucru : atitudinea personajului în faţa propriei întîmplări. După atîtea încercări de a se adapta şi de a reintra în normal, nereuşite, Fougas ajunge la concluzia că „un om trebuie să trăiască împreună cu epoca lui. Mai tîrziu înseamnă prea tîrziu". Nu ştiu dacă această idee apare, cum avansează Ion Hobana într-o documentată şi aplicată prefaţă, pentru prima oară în literatura de anticipaţie, e sigur însă că S.F.-ul modern oferă multe exemple de transformare a ideii respective într-o stare de spirit dominantă şi, într-un fel, definitorie pentru cel puţin o „aripă" a literaturii de ştiinţă-ficţiune de azi. Într-adevăr „mai tîrziu" înseamnă tot mai mult pentru conştiinţa modernilor „prea tîrziu".

Laurenţiu Ulici

*) **Edmond About : Omul cu urechea ruptă, traducere de Mihai Elin, prefaţă de Ion Hobana, Editura „Dacia".**

PUNCTE DE VEDERE

O antologie Marcuse sau despre refuzul refuzului

Dacă o anumită modă — moda contestaţiei care e promovată de însăşi societatea căreia îi era adresată — l-a relansat pe Herbert Marcuse, faptul social ca atare a fost impulsionat de apariţia în 1964 a volumului **Omul unidimensional. Studii privind ideologia societăţii industriale avansate.** Însă exponentul „Şcolii de la Frankfurt" activa pe tărîmul ideologiei, politologiei, sociologiei şi filosofiei încă din perioada imediat anterioară apariţiei nazismului german, şi continuă s-o facă şi azi. Din **Omul unidimensional**, desigur lipsesc lămuririle particularizante, introducerile în „sistemul" marcusian. Deoarece Marcuse aparţine gînditorilor de dimensiunea Freud, Adorno, Lukács, Sartre, pe care nu-i poţi citi şi utiliza la întîmplare şi fragmentar. Antologia în limba română beneficiază de un larg şi complex expozeu introductiv datorat lui N. Tertulian. Aşadar nimeni nu are a se plînge că nu are la îndemînă preliminariile lămuritoare, cel puţin în privinţa determinării reperelor relativ fluctuante ale formaţiei şi afirmării lui Marcuse în raport cu Marx şi Lucács. Însă, fortamente, din fresca pe care gînditorul german a migălit-o de peste patru decenii încoace, lipsesc destule piese şi culori. Aşa cum apreciază şi prefaţatorul ediţiei române, „numele lui Marcuse rămîne legat în gîndirea filosofică şi sociologică din ultimele decenii de rara acuitate cu care a scos la iveală un ansamblu de particularităţi ale capitalismului contemporan, bine distincte de cele ale capitalismului din perioada «clasică»..." Nu întîmplător am ales această caracterizare globală. Spre deosebire de unii ideologi ai societăţii industriale contemporane (Rostow, Bell, Aron, Fourastié), el are meritul de a nu fi alunecat pe panta negării caracteristicilor esenţiale ale capitalismului, respectiv de a nu susţine demagogica ipoteză a „convergenţei sistemelor sociale opuse", trimbiţată de apologeţii deziedeologizării şi post-industrialismului. De altfel, în confruntarea publică avută, între altii, cu Raymond Aron, după evenimentele din mai 1968, creditat ca mult mai „la obiect" privind resurecţiile social-politice ale momentului a fost Marcuse. Adică acel filosof social contemporan care nu se lasă deloc amăgit de faţada policromă şi propagandistic-atrăgătoare a neocapitalismului monopolist ; adică acel gînditor dispus să observe că „progresul tehnic pare a fi o condiţie preliminară oricărui progres umanitar. (...). Pe de altă parte, însă, progresul tehnic nu antrenează nicidecum în mod automat progresul umanitar. Rămîne de văzut în ce mod este distribuită avuţia socială şi cui servesc cunoştinţele şi aptitudinile sporite ale oamenilor. Progresul tehnic care, ca atare, constituie desigur condiţia prealabilă a libertăţii, nu înseamnă cîtuşi de puţin şi realizarea unei libertăţi mai mari" ; adică acel patetic profet al umanismului modern : „Poate că astăzi este mai puţin iresponsabil să zugrăveşti o utopie întemeiată decît să defăimezi ca utopice stări şi posibilităţi care de mult timp au devenit deja posibilităţi realizabile". Confruntarea ideologiei noastre comuniste cu marxismul, aşa cum e şi cît e profesat de către Marcuse, e încă actuală şi profitabilă.

Esenţial pentru receptarea operei marcusiene mi se pare precizarea modelului de critică socială avansat de gînditorul german, ca o şansă unică societăţii americane, înăuntrul căreia a fost aclimatizat. (Coincidenţa face ca şi rivalul său pasager, R. Aron, să fie un aclimatizat, însă într-o societate pe care o divinizează în mod deschis). Am în vedere îndeosebi cîteva precizări pe care le aduce Marcuse în secţiunea **Societatea unidimensională. Forme noi de control**, netradusă. Aci se reafirmă răspicat că eficacitatea, confortul, raţiunea şi absenţa libertăţii care constituiau factori esenţiali în primele stadii ale societăţii industriale şi-au pierdut importanţa golindu-se ulterior de conţinutul lor tradiţional căci, observă Marcuse, „după felul cum şi-a organizat baza tehnologică, societatea industrială contemporană tinde spre totalitarism". Un totalitarism care nu reprezintă doar „o uniformizare politică teroristă" cît şi — şi tocmai contra acesteia se îndreaptă „marele refuz" propus — o uniformizare economică nonteroristă „care funcţionează manipulînd dorinţele în numele unui fals interes general. Dacă acesta e fals, urmează logic şi falsitatea dorinţelor oamenilor, false fiind acelea „pe care interesele sociale particulare le impun individului : dorinţele care justifică munca penibilă, agresivitatea, mizeria, nedreptatea". Dacă patronul şi muncitorul urmăresc acelaşi program la televizor, dacă „secretara se îmbracă la fel de bine ca şi fiica unui slujbaş" (al aceluiaşi patron), dacă negrul posedă un Cadillac şi toţi citesc aceleaşi jurnale, nu e vorba de dispariţia claselor, ci e indicată măsura în care „clasele dominate participă la dorinţele şi satisfacţiile care garantează menţinerea claselor conducătoare". Asta pentru că „libertatea de a-ţi alege stăpînul nu suprimă existenţa nici a stăpînilor, nici a sclavilor". Şi din acest punct de vedere, societatea industrială avansată se află aproape de etapa cînd, „dacă persistă un asemenea progres, direcţia şi organizarea lui actuale vor trebui răsturnate". Foarte bine, dar cum şi de către cine? În prefaţa ediţiei franceze, tradusă şi la noi, se subliniază : „iată de ce este absolut necesar... ca tineretul care se opune «societăţii abundenţei» să asocieze rebeliunea instinctuală cu cea politică". Prin aceasta s-ar realiza „transcenderea politică a energiei erotice" socialmente reprezentînd „cooperarea şi solidaritatea în întemeierea unei lumi naturale şi sociale care, nimicind dominaţia şi agresiunea represivă, s-ar subordona păcii ca principiu al realităţii ; numai astfel viaţa poate să devină propriul ei scop, adică să se prefacă în fericire". În sfîrşit, „sansele viitorului depind de oprimarea expansiunii productive şi aducătoare de profituri". Au trecut zece ani de cînd au fost scrise aceste rînduri. Societatea aşa-zis a abundenţei trece printr-o criză puternică, pe solul ebranlat al recesiunii economice ridicîndu-se zgîrie-norii paupertăţii, ai şomajului şi ai mizeriei morale. Marcuse a diagnosticat corect evoluţia cancerului dar, prezentul o probează, remediile propuse nu au fost cele viabile. E ca şi cum sclavii aşteaptă clipa cînd stăpînii înşişi le vor scoate lanţurile şi-i vor invita, pe picior de egalitate, la „înfrîngerea conştiinţei nefericite", adică la banchetul bunăstării generale. Evenimentele contemporane dovedesc că timpul nu mai e atît de răbdător. Un anume psihologism (de extracţie freudistă) al ipotezelor de lucru şi un anume utopism privind configuraţia societăţii viitorului trenează încă „marele refuz" marcusian. Unde se vede că şi pe alte meleaguri, nu doar în ţara ta, se mai întîmplă să nu fi profet.

Anxietatea în faţa tehnocraţiei, refuzul adresat violenţei şi războiului, protestul contra masificării formelor culturii prin mass-media, oscilaţia între economia liberei concurenţe şi cea a cooperării de tip socialist, negarea expresă a birocratizării, a centralismului, sesizarea disfuncţiilor din micro şi macro-societăţile capitaliste dezvoltate, toate aceste puncte nodale ale contestaţiei oferă tot atîtea ocazii, pe de altă parte, de referinţă la problematica atît de complexă a culturii şi artelor contemporane. Dar e criticat dirijismul etatist al loazirului, fără a se susţine însăşi înlăturarea etatismului capitalist. Dar sînt amendate sever centralismul, birocratismul şi tehnocratismul, fără a se susţine(altfel decît metaforic...) însăşi înlăturarea statu quo-ului capitalist. Dar e deplinsă dependenţa culturii, a artelor de caracterul aleator al contribuţiei şi comenzii mecenaţilor, fără a se propune bulversarea reală a sistemului social integrant. Şi, în schimb, ca fundament socio-economic al unei culturi autentic umaniste, Marcuse propune un nou eros, o altă psihologie a interrelaţiilor, un cavalerism modern. (Aşa cum M. Dufrenne propune, în eseul **Pentru om**, o etică lucidă a fericirii pe un pămînt al oamenilor, fiecare individ devenind un soi de Anteu ; iar P. Emmanuel visează o piramidă de eforturi culturale reprezentînd în esenţă unificarea formei umane şi păstrarea îndîrjită a infinităţii acesteia, vezi **Pour une politique de la culture**). În toate cazurile, o utopică medicină socială maschează numai frumoase intenţii...

Mircea Constantinescu

revista străină

● **ANIVERSAREA ÎMPLINIRII A 65 DE ANI DE CĂTRE SCRIITORUL COMUNIST GERMAN ERWIN STRITTMATTER** a prilejuit o largă discuţie critică a operei sale, despre care s-a spus, folosind cuvintele lui Bertold Brecht : „el nu s-a ridicat deasupra proletariatului, ci împreună cu el". Fiind considerat unul dintre marii prozatori germani ai epocii noastre, Strittmatter s-a autodefinit în cuvintele : „N-am ascuns nimănui că datorez tot ceea ce sunt marxismului şi Republicii noastre".

● **ÎN „NOUVELLES PUBLICATIONS POLONAISES"** a apărut articolul **Ce este nou în editurile noastre,** care consemnează titlurile considerate a fi mai importante în anul 1977. Reţine atenţia iniţiativa de a publica o „Carte de citate din presa poloneză" care va urma succesului răsunător cu „Cartea de citate din beletristica poloneză". De asemenea, va fi publicată o „Carte de citate din literatura mondială". „Marea enciclopedie a literaturii mondiale" va cuprinde 16 volume cu 3 000 articole referitoare la literatura lumii de la origini pînă azi.

● **COMPOZITORUL BULGAR NICOLAI BODINSKI** s-a inspirat din versurile marelui poet revoluţionar chilian Pablo Neruda pentru a compune piesa **Fenix,** prezentată împreună cu **Rotaţie — în memoria lui Gagarin** pe scena Festivalului de la Lauterbach. Participarea scriitorilor la manifestaţiile artistice de masă este de asemenea remarcată prin prezenţa poetului Raoul Hausmann în cadrul unor lecturi organizate de Consiliul european. Editura „Surkhamp" organizează şi o serie de recitaluri dramatice.

● **CONSILIUL FONDULUI INTERNAŢIONAL PENTRU PROMOVAREA CULTURII** a hotărît sprijinirea unor proiecte de amploare privind unele iniţiative de cultură africană : lansarea unei colecţii de cărţi şi dosare tehnice asupra artizanatului tradiţional în Africa, sub auspiciile Institutului cultural african ; crearea Centrului de perfecţionare a artei interpretative, cu sediul la Dakar, în Senegal ; ajutor pe linia creaţiei cinematografice, la Institutul din Ouagadougou (Volta Superioară), înfiinţat sub egida UNESCO ; crearea unei şcoli „interculturale" de muzică la Veneţia ; înfiinţarea unei societăţi de editură „Procultura" în Columbia.

● **COMPLEXUL NAŢIONAL BULGAR „CREAŢIA ARTISTICĂ, ACTIVITATEA CULTURALĂ ŞI MIJLOACE DE INFORMARE ÎN MASĂ"** prin sistemul său de ţeluri, structura organizatorică, principiile şi mecanismele de conducere întruchipează, pe de o parte, ideea de unitate în organizarea şi conducerea creaţiei artistice şi a activităţii culturale din Bulgaria, iar pe de altă parte, necesitatea de conducere concretă a domeniilor separate ale culturii şi activităţii artistice. În sfera complexului „Creaţia artistică, activitatea culturală şi mijloace de informare în masă" intră următoarele activităţi principale : — creaţia artistică din domeniul literaturii, artelor plastice, creaţiei muzicale, a artei teatrale şi cinematografice, baletului, circului, mişcarea artistică de amatori, inclusiv propagarea acestor activităţi prin intermediul instituţiilor specializate şi a altor instituţii ; — activităţile culturale privind ocrotirea, păstrarea şi popularizarea monumentelor de artă, ca : biblioteci, case de cultură, unităţi muzeale, monumente istorice şi de artă, toate acţiunile cultural-educative ; — activitatea legată de educaţia estetică a oamenilor muncii, de cultivare a cerinţelor estetice şi a idealurilor înalt umaniste a tuturor oamenilor ; — popularizarea valorilor spirituale şi a activităţii cultural-artistice prin intermediul mijloacelor de informare în masă — radio, t.v., presă, fotografii, discuri stereo, înregistrări pe bandă de magnetofon etc. ; — toate activităţile legate organic şi incluse în dezvoltarea creaţiei artistice, în activitatea culturală şi mijloacele de informare în masă, ca propagarea şi popularizarea culturii bulgare peste hotare etc.

● **CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI BEETHOVEN,** Bonn-ul, oraşul de baştină al marelui compozitor, a organizat cel de al 29-lea Festival care îi poartă numele, în cadrul celei de a 51-a ediţii a Zilelor Muzicii Mondiale. Trăsătura dominantă a constituit-o evidenţierea moştenirii beethoveniene în contextul actual. Pianistul Maurizio Pollini, de exemplu, a interpretat piesa pentru pian Nr. 10 a lui Stockhausen şi Variaţiunile opus 27 ale lui Webern ca pe două lucrări din epoca lui Beethoven. „Fascinat, publicul aproape a luat cu asalt podiumul". Au mai fost produse piese de Boulez, John Cage, Nono, Pauline Oliveros şi Hans Withrich. Cel de al doilea ciclu al Festivalului Beethoven este în curs şi se va încheia la sfîrşitul acestei luni.

● **O REPREZENTATIVĂ EXPOZIŢIE DE CARTE SOVIETICĂ** va avea loc la începutul anului 1978 la Franckfurt, Hamburg şi München. Ea va constitui o expresie a colaborării culturale, pe linia schimburilor de carte, iniţiate în acest an prin expoziţia R.F.G. deschisă la Moscova, cu participarea a 225 de edituri. În toamna acestui an, expoziţia va fi deschisă şi la Leningrad şi Kiev.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor şef : Nicolae Dragoş
Mihai Ungheanu (redactor şef adjunct), Teodor Balş (secretar responsabil de redacţie)

REDACŢIA : Bucureşti, Piaţa Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAŢIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
39
(804)
Sîmbătă
24 septembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Festivalul național «Cîntarea României»

La izvoarele artei

În România de după Congresul al XI-lea, mișcarea artistică de amatori — ca mod convingător și complex de a fi al culturii de masă — a căpătat o amploare fără antecedente în istoria patriei. Dar în formula, deja redundantă, mișcare artistică de amatori, se cuvine subliniată imediat bogăția nouă a conținutului, anume identificarea ei cu Festivalul național **Cîntarea României**, organizat la inițiativa secretarului general al partidului. **În** și **prin** acest festival, aproximativ 2 milioane de cetățeni au concurat întru afirmarea celor mai trainice temeiuri ale spiritualității românești. Oameni ai muncii din uzine, laboratoare, de pe ogoare, elevi, studenți și militari, în fazele locale, județene și republicane ale festivalului, au dezvăluit — și demonstrat, dacă mai era nevoie, — nesecata tradiție artistică a poporului nostru, amplu reafirmată în anii socialismului. Manifestare bogată a hărniciei, a patriotismului și civismului contemporan **Cîntarea României** a evidențiat nu numai valorificarea celor mai durabile dimensiuni ale folclorului, cît mai ales a permis o profundă afirmare a latențelor artistice **ale tuturor**, și aceasta în condițiile creării omului nou, constructor al unei lumi mai bune și mai drepte.

Cu ocazia Consfătuirii de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu aprecia : „În prima ediție a Festivalului național **Cîntarea României** am obținut o experiență bună. S-au realizat unele lucruri care merită să fie subliniate, atît în ce privește participarea largă, cît și în realizarea unei mai mari varietăți a activității cultural artistice, precum și în alte domenii. Dar aceasta este numai un început. Se impune să folosim această experiență, s-o generalizăm și, trecînd la desfășurarea celui de-al doilea concurs, care va începe anul viitor — de fapt încă din toamnă — trebuie să ținem seama și să aducem îmbunătățiri hotărîte în acest domeniu. Este necesar, de asemenea, să împletim activitatea cultural-artistică de masă, toate domeniile ei, cu sportul, cu **Daciada**, cu participarea efectivă, îndeosebi a tineretului, la toate aceste competiții. Trebuie să avem în vedere că începînd de anul viitor vom trece la reducerea timpului de lucru, deci va crește timpul liber al oamenilor muncii. Legat și de aceasta, se impune să fie luate măsuri pentru o mai bună organizare a timpului liber al oamenilor muncii, îndeosebi al tineretului". Iată un program demn de anii ce vin. Începînd cu octombrie 1977 și sfîrșind cu august 1979, cînd țara va sărbători a 35-a aniversare a Eliberării, un nou festival al muncii, al hărniciei și bucuriei va rodi. Cuvintele, totuși, nu ajung. Se cere acum, cînd avem experiența unei prime manifestări, să folosim cîștigurile privind calitatea unor participări, modul de desfășurare a unor probe, scopul final al întregii mișcări care, așa cum s-a subliniat, nu e dat de cîștigarea unui premiu anumit acordat de un juriu anumit, cît de coparticiparea tuturor în vederea dezvoltării unei conștiințe politice și artistice apte să definească omul nou. În pictură și muzică, în poezie și teatru, în dans și cinematograf, se impun vehiculate cele mai omenoase idealuri ale epocii, cele mai sensibile aspirații de integrare a individului în colectivitate, cele mai durabile evenimente istorico-politice care au clădit ființa națională de-a lungul veacurilor. Și în cea de a doua ediție a Festivalului, superficialitatea, birocratismul și festivismul nu au ce căuta decît cel mult, ca subiecte de satirizare. Nu a fost, dar mai cu seamă nu va fi o competiție de dragul competiției, ci o olimpiadă a spiritualității noastre unde cîștigător e poporul, nu un număr oarecare de laureați ; cîștigător al unui viitor limpede și luminos, izvorît dintr-un prezent dinamic, al eforturilor bărbătești și tocmai de aceea meritînd a fi celebrat prin **Cîntarea României.**

Mircea Constantinescu

Patria ca esență a ființei

Din multele modalități lirice prin intermediul cărora se întruchipează astăzi, la noi, sentimentul iubirii de țară, cuvîntul lui Ioan Alexandru s-a distins de la început prin unitatea de gînd și simțire, prin elaborarea estetică armonioasă — de-a lungul unei creații fecunde — a unui **sistem** poetic deosebit de complex, deschis marilor acumulări spirituale, întemeiat pe o credință puternică în misiunea orfică a poetului ca îmblînzitor și slujitor al firii. Dar, înainte de toate, ceea ce reprezintă interesul maxim pentru cercetătorul acestei valoroase lumi poetice este faptul că întreaga ei evoluție spirituală a fost și este consolidată pe evoluția — în conceptia poetului — a noțiunii de **patrie.** Este primul lucru care îi conferă lui I. Alexandru o autenticitate de nedesmințit. Nefiind nicidecum simplu „motiv" poetic (în concepția tradițională a termenului) patria este pentru I. Alexandru o „figură" poetică (în accepție mauroniană). Cîntarea obsesivă de sine este legată indisolubil de încercarea destăinuirii apartenenței la un topos (simțit și poetizat de la datul cel mai concret, pînă la cea mai pură esențialitate). Faptul că acest vast organism poetic, care este opera sa de pînă acum, că fiecare mișcare lăuntrică se constituie prin și pentru înțelegerea noțiunii de patrie (aceasta devenind însăși esența ființei poetului) — este un lucru atins numai de poeții adevărați, și, prin urmare, o garanție temeinică în certificarea unei adînci și puternice vocații a unui etos artistic exemplar.

„Drumul cel mai greu spre inima și cugetul omului l-a făcut patria. Despre adevăr și fire se poate spune grabnic una-sau alta. Iubirea de patrie ține de maturitatea omenirii și omul la rîndul său o descoperă la maturitate". (**Iubirea de patrie,** Tribuna — 20.02.1974). Este acesta un adevăr profund al poetului. Ridicat cu o tinerețe teribilă și devastatoare dintr-un ținut care l-a marcat definitiv, de-o parte domol, de alta arid, liturgic și hăituit, senin și revolutionar, o Transilvanie a cărturăriei trase pe roată, a muncii aprige și a unui patriotism ciocoitor, I. Ale-

Dan C. Mihăilescu

Continuare în pag. a 7-a

Lecția de omenie a teatrului nescris

Comparat deseori cu modalitățile de expresie proprii Commediei dell' Arte, pe care însă n-a cunoscut-o, asimilat teatrului folcloric în general, chiar dacă nu i s-a putut depista cu certitudine filiația sau descendența din celelalte specii și forme ale acestuia, mai bine cunoscute, **teatrul nescris** continuă să existe ca o realitate vie și tulburătoare a teatrului sătesc din România. În absența studiilor teatrologice relevante pentru specificul său, ignorînd clasificările formale, rigide, ca și disputele teoretice despre sine, care s-au dovedit nu o dată sterile, teatrul nescris continuă să-și uimească spectatorii prin sinceritatea emoției și spontaneitatea replicii, improvizate de fiecare dată altfel în fața publicului.

Nimic nu lasă să se întrevadă că s-ar fi născut dintr-un indemn sau altul, chiar dacă acestea nu-i vor fi lipsit la nivelul fiecărei colectivități în parte, căci și teatrul nescris, ca orice teatru serios de altfel, și-a avut și își are animatorii săi adevărați. Nimic nu e forțat, nimic nu e impus, nimic nu e știut precis și sigur dinainte, nimeni n-a dat nici o indicație de re-

Victor Parhon

Continuare în pag. a 6-a

• IN ACEST NUMĂR : • Ion Lăncrănjan : „Capricii" • Poeme de George Alboiu • Eugen Simion : „Civilizație și cultură" • Dialog cu cititorul • Al. Piru : „Filosofia criticii" • Atelier literar de Geo Dumitrescu • Viața cărților • Cronica literară : Dan Cristea despre : „Însemne ale modernității" de Nicolae Ciobanu ; Valentin F. Mihăescu despre : „Șase căluți în galop" de Ion Dumitru Teodorescu • Cartea de debut • Teatru • Film • T.V. • Radio • Muzică • Plastică • Mapamond • Cultura românească în lume

În pagina a 3-a
COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»
SCRIITORUL, MILITANT, REVOLUȚIONAR, CONȘTIINȚĂ A ȚĂRII
• Participă : • M. Beniuc • Iulian Neacșu • Sănziana Pop • Mihai Stoian • Nicolae Țic • Nicolae Velea

Demnitatea criticii

Condiția criticului îi impune să fie, deopotrivă, un **contemplativ** și un **activ.** El nu este doar un om de cabinet, ci o persoană care iese în for. Între critică și viața publică este un adevărat sistem de vase comunicante. Atunci cînd critica își întrerupe comunicarea cu tărîmurile diverse ale vieții publice, ea se condamnă pe sine la izolarea mandarinatului și la sterilitatea vorbirii în gol. Grămăticul alexandrin, propunîndu-și teme futile, rumegînd aceleași cuvinte la nesfîrșit, este un caz-limită al criticului care nu participă la dezbaterea marilor teme ce interesează umanitatea contemporană. Căci, cu adevărat, critica este, printre altele, arta ziditorului de punți. Punți între spirite, între opere, între registre ale vorbirii, între minte, simțuri și simțire. E simptomatică, în acest sens, preocuparea tot mai intensă pentru domeniul comunicărilor, în zilele noastre. Asistăm la mutații nu numai în tehnicile comunicărilor, ci și în structura însăși a relațiilor pe care le presupune comunicarea. Or, criticul este un ins care promovează, prin vocație și prin disciplina sa, comunicarea.

Critica actuală utilizează spațiul creației artistice pentru a institui dezbateri ce nu sînt exclusiv estetice. Sau, mai exact, opera de artă se oferă criticului ca un univers ce se cere explorat, pus în relații cu alte universuri ale cunoașterii sau activității umane și valorizat cu judecăți de valoare ce țin de un orizont axiologic mai vast decît cel estetic. Într-adevăr, într-un secol în care literele și artele au trecut printr-o profundă criză a tiparelor, a structurilor, a în-

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 3-a

Eugen Jebeleanu
Arena

TĂLMĂCIRI DIN JACQUES PRÉVERT

Cadou de pasăre

Un papagal foarte bătrân
veni, aducându-i semințele sale
de floarea soarelui
și soarele intră în închisoarea
copilului.

Îndrăgostiții trădați

Eu aveam o lampă
și tu lumina.
Cine a vîndut fitilul ?

ECOURI

O ședință amînată

În limba română, ca și în alte limbi romanice, substantivul „ședință" provine din verbul „a ședea", astfel încît, sub înțelesul modern de confruntare operativă, din mers, se păstrează unul mai vechi, de odihnă și taifas. În sensul său etimologic, cuvîntul „ședință" nu este, prin urmare, numaidecît o expresie a spiritului practic și a dorinței de acțiune — așa cum s-a acreditat în vorbirea directă — ci, mai curînd, numele unui ceremonial al comunicării senine între oameni, în genul celui înfățișat de Marin Preda în remarcabila sa nuvelă **O adunare liniștită.**

„A ședea strîmb și a judeca drept", a ședea, în orice caz, adică a ieși pentru o clipă din trepidația și vacarmul existenței și a gîndi în deplină liniște, lăsînd ideile să ardă înalt, asemenea făcliilor netulburate de nici o adiere dintr-un templu — iată ceea ce nu pot realiza personajele lui Constantin Toiu din romanul **Galeria cu viță sălbatică,** la furtunoasa ședință de verificări la care iau parte în 1950.

Să ne amintim, mai întîi, episodul. Reta Mouchon, tînăra de familie bună, „educată în copilărie la călugărițele franțuzoaice luminate, cu lecturi îndrăznețe din Montescquieu, Diderot", și ducînd această libertate de gîndire căpătată prin educația pînă la o aderare sinceră, împotriva intereselor clasei sale, la marxism — „un marxism viu, curgător, gîndind totul într-o continuă, surprinzătoare mișcare, învingînd sau convingînd de la sine" — Reta Mouchon deci (care, pentru a nu fi suspectată de snobism, își ortografiază numele „Muson") urmează să fie supusă verificării. Ceea ce i s-ar putea reproșa, punîndu-i-se la îndoială convingerile comuniste, este, înainte chiar de descendența sa burgheză, faptul că s-a convertit cîndva la catolicism. Tînăra, inteligentă și demnă, este hotărîtă să răspundă deschis la o asemenea întrebare, arătînd că n-a făcut-o sub presiunea mediului, ci dintr-un elan spontan, la vîrsta pubertății, și că, în orice caz, gîndirea ei emancipată este în afara a ceea ce se înțelege în epocă prin misticism. Iată însă că Grigore Spuderca, un prieten al familiei și un om cu simț de „orientare", o sfătuiește să formuleze un alt răspuns, mai „diplomatic", convingînd-o chiar să organizeze un fel de repetiție acasă, în noaptea premergătoare ședinței. Acesta este primul obstacol în calea realizării unei comunicări reale : „diplomația", cu toată subtilitatea pe care o presupune, reprezintă o tehnică, nu o știință, adică o ingeniozitate subordonată intereselor imediate și în nici un caz un „joc cu mărgele de sticlă". Adoptînd-o, Reta Mouchon se pregătește să aducă, în spațiul prin definiție pur și purificator al ședinței, al schimbului de idei, o tensiune străină, vulgară, o reeditare la proporții reduse a luptei pentru supraviețuire care animă regnul uman. Printr-o lovitură de teatru — Spuderca se „căiește" brusc și mărturisește totul în fața comisiei consternate — inscenarea se prăbușește ca un castel din cărți de joc, fără însă ca astfel să lase loc unei reexaminări calme, lucide a întregii întîmplări. De fapt, firele ședinței sînt ținute acum în mînă din umbră de Spuderca, diplomația lui mai josnică și de aceea mai eficientă înlocuind diplomația subrezită de prea multe scrupule a Retei Mouchon.

În afară de sinceritate, de bună credință, ședința presupune și o perfectă democrație, o acceptare a dreptului oricărui vorbitor de a avea altă opinie decît aceea a ascultătorilor săi. Este exact „regula" de care se prevalează Chiril Merișor, protagonistul romanului, în momentul în care se hotărăște să intervină în favoarea ziaristei ostracizate. După încercarea ei eșuată, aceasta reprezintă o a doua încercare de a face să se desfășoare cu adevărat o ședință în sala și la ora anunțate. Condițiile însă nu sînt prielnice. Din cauza marilor diferențe de educație și cultură dintre participanți, dar mai ales din cauză că nu este timp — timp istoric — pentru a lua în considerație toate opiniile, Chiril Merișor, cu cazuistica sa atemporală și inoperantă, care îl face să pară că se scufundă în fraze „ca un înotător temerar, doar capul mai văzîndu-i-se

Alex. Ștefănescu

Continuare în pag. a 6-a

O istorie a școlii

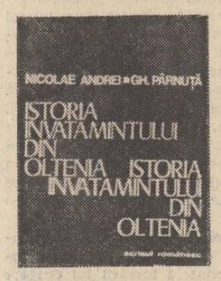

Capitolul pe care îl segmentează anii de școală în destinul nostru este unul hotărîtor din punct de vedere spiritual. Obișnuim să afirmăm că în cultura cuiva „anii de ucenicie" s-au dovedit hotărîtori și prin aceasta divulgăm nu numai un adevăr cu puternice semnificații evocatoare, dar aducem implicit și un omagiu dascălilor care au îndrumat cu generozitate neprețuită și tenacitate înțeleaptă traiectul a zeci de generații. Recent, am parcurs cu interes și bucurie lăuntrică volumul „Istoria învățămîntului din Oltenia", datorat profesorilor Nicolae Andrei și Gh. Pârnuță (Editura „Scrisul românesc", 1977), iar imaginea ultimă a fost aceea de excurs captivant privind una din liniile de forță ce au sectionat zbuciumata istorie a „micii Valahii". Autorii subliniază cu insistență și argumente întemeiate o idee incitantă, de o neîndoielnică modernitate : vechimea învățămîntului nostru este strîns legată de cea a culturii românești și o asemenea întrepătrundere organică apare ca evidentă pe aproape întreaga noastră existență istorică. Viziunea cărții, științific structurată, este integratoare, fiindcă, urmărind supunerea la obiect în cadrul unei zone geografice, autorii se văd nevoiți să instituie ample și motivate conexiuni cu istoria întregii țări.

Într-o etapă cînd școala își resuscită cu maximă acuitate funcționalitatea predestinată — factor de cultură și civilizație — cartea lui Nicolae Andrei și Gh. Pârnuță devine un argument palpabil prin apelul la tradiție, pe care ne-o relevă merituoasă în anii de pionierat și încărcată de prestigiu în epocile înfloritoare. Lucrarea anunță o serie mai amplă, întîiul și masivul volum oprindu-se la 1848 ; este, cred, un prim indiciu al meticulozității și rigorii ce definește această necesară... și utilă întreprindere pe care o consider interesantă nu numai de specialiștii domeniului.

Romulus Diaconescu

Continuare în pag. a 7-a

Copil din Oaș — Fotografie de Iuliu Pop

Hieroglifa

Ce singurătate
să nu înțelegi înțelesul
atunci cînd există înțeles

Și ce singurătate
să fii orb pe lumina zilei, —
și surd, ce singurătate
în toiul cîntecului

Dar să nu-nțelegi
cînd nu există înțeles
și să fii orb la miezul nopții
și surd cînd liniștea-i desăvîrșită, —
o, singurătate a singurătății !

Nichita Stănescu

În pagina a 5-a
Poeme de NICHITA STĂNESCU

Cîntec pentru omul nou

Din visul iubirii, albastră văpaie,
Aripă de-argint ne-am făcut pentru zbor,
Păzirăm izvorul, cu fulger ce taie
Nou drum, de lumină, în vatră de dor.

Partidul urmîndu-l, doar mugur zvîcnește,
Că-n drumu-i Geneza sculptează, la crez,
Incendiul de fapte, în fructul ce crește.
Cum, altfel, partidul, om nou, să-l urmezi ?

Cum, fără griji, osteneli, zvon de brume,
Cum, lin mers, poți gîndi către rosturi ?
Fericirea-n răscruci, orișiunde pe lume,
Își găsește, la greu, înțeles și-adăposturi.

Doar așa, Ea, Brîndușa, surîs de frumsețe
Din arderea noastră-n septembrie sună
Și zarea cea roșie și stele semețe,
Dau patriei vraja străbună !

Traian Iancu

Vergiliu

În septembrie, odată cu echinoxul de toamnă, cade anul mortii lui Vergiliu, parintele poeziei europene, acum aproape două mii de ani. Născut într-un sat din nordul Italiei dintr-o familie țărănească, după studiile la Roma se va întoarce în vatra părintilor săi unde va trăi în inima naturii lucrînd pămîntul, crescînd și păstorind turme de oi, scriind în anii maturității cîntările pămîntului natal cuprinse în celebrele cărti **Bucolicele** și **Georgicele** ce-i păstrează, pînă astăzi, numele alături de cele mai dăruite din cîte cunoaste omenirea. A înțeles din copilărie greul muncii, **labor improbus,** prin care îi vin omului toate binecuvîntările, a stiut că sudoarea fruntii este izvorul statorniciei și măretiei omenesti si s-a aplecat cu toată stăruința si compasiunea de acest om al trudei asupra pămîntului aspru si sălbăticit care prin veghea lucrătoare a omului poate deveni grădina roditoare si odihnitoare. Prin cîntările acestea domoale si înțelepte ale acestui blînd si adînc si hăruit fiu al poporului său, spun învătătii, s-au dessălbăticit pădurile Europei, au secat mlastinile si întunericul nerodirii si pămîntul a devenit grădină. Cuvîntul **Cultura** este al lui Vergiliu si înseamnă putinta locuirii unui tărîm în vederea nasterii de prunci si sporirii întru pace si bunărînduire. Vergiliu desteaptă dorul după un loc statornic, gustul unei Patrii, asezarea omului într-un loc si cultivarea acestuia prin lucrare si nădăjduire. Toamna, spune poetul ce a semănat cu lacrimi trudind cu răbdare anul întreg, este vremea bucuriei, a gloriei, cînd vita de vie pogoară aurul soarelui pe pămînt si fructele varsă mireasma cea dulce pe crengile ce-au biruit furtunile.

După lucrare urmează glorificarea pe care omul trudei, păstorul si tăranul, le vietuiesc în ritmul firii din vremi imemoriale.

Apoi de la Vergiliu ne-a rămas tuturor poetilor acest dar al lacrimilor — **donum lacrimarum** — această milă față de toate creaturile, această compasiune întru înseninare si isbăvire care este măsura de aur a cugetului inimii omenesti.

Cînd Vergiliu spune : **sunt lacrimae rerum,** va atinge acea coardă profundă si ultimă în care transpare armonia instelată, acea dependență renăscătoare și implinitoare a tuturor creaturilor din univers. Nu putem încheia acest gînd fără a pomeni de bucolica a patra care i-a adus titlul de părintele occidentului în care vorbeste despre pruncul păstor ce va încheia veacul de fier al omenirii si va lăsa să înflorească eonul de aur pentru toate neamurile întru pace si bună rodire, fiul bucuriei pentru care **Amor vincit omnia.**

Ioan Alexandru

cronica literară

Nicolae Ciobanu

„INSEMNE ALE MODERNITĂȚII"

Sînt critici pentru care alegerea unui subiect ori a unei teme de discuție reprezintă nu atît o problemă de necesitate intimă sau de oportunitate contextuală a propriului punct de vedere, cît o chestiune decurgînd mai mult din prezumțiile unei orgolioase diferențieri. Acel moment al opțiunii care definește atît de bine climatul spiritual al unui critic devine, de cele mai multe ori în atari condiții, un prilej sau, mai exact spus, o supapă a vanității. Cutare carte ori cutare temă nu sînt alese și abordate, așadar, pentru că ele ar corespunde eventual sensibilității afinităților sau preocupărilor de căpetenie ale criticului în cauză, ci pentru că ele sînt, cel mai adesea, subiecte „la modă" și, prin urmare, constituie nimerite ocazii de paradoxală și rapidă impunere. Tehnica ar fi aceea a plonjării imediate și fără precauții în bulboana dezbaterilor la ordinea zilei ori în șuvoiul subiectelor cu cea mai mare priză de moment, aidoma unui înotător care nu apreciază cum se cuvine nici adîncimea apei și care, pe deasupra, nu-și evaluează corect nici posibilitățile personale. Totul e de a te afla, cu alte cuvinte, oportun sau pur și simplu la întîmplare în centrul atenției. De aici, de pildă, e de observat și felul cum unele opere sau unii scriitori concentrează, la un moment dat, atenții critice pe care nu le-ai fi bănuit cu nimic interesate în elucidarea și definirea statutului lor. Este bine, se gîndește probabil, ca atunci cînd se vorbește insistent despre Miron Costin să semnezi cît se poate de repede și fără cine știe ce pregătiri prealabile o carte despre Miron Costin ș.a.m.d.

Firește, sînt opere, controverse sau discuții literare ce impun cu necesitate implicarea fiecărui critic care își înțelege menirea. A te sustrage de la ele ar însemna să-ți pui sub semnul îndoielii calitatea de critic. Dar, în același timp, fuga după „cazuri" ieșite din comun sau alegerea unor scriitori și a unor opere numai pe considerentul exterior că sînt binevenite prilejuri de afirmare critică prin ecourile pe care le trezesc, deci în afara unor preocupări care să-ți legitimeze intim demersurile, reprezintă nu o manifestare reală a vocației de critic, ci o simplă prezumție. Opțiunile criticului sînt și în acest caz, ca întotdeauna dealtfel, edificatoare atît pentru gusturile lui literare, cît și pentru calitatea sa morală.

Nu o astfel de vînătoare, cu substrat ușor reperabil, după „mari" subiecte, apte de a unge peste noapte un critic, indiferent de modul cum rezolvă practic problemele, caracterizează critica lui Nicolae Ciobanu. Metodic, prob, cu o modestie profesională care vine atît din apetența sa de istoric literar ce știe că nici un rînd privind literatura nu trebuie lăsat pe dinafara ei, cît și, poate, dintr-o generozitate subsumabilă temperamentului moldovenesc, autorul *Însemnelor modernității* se aplică în ultimul său volum unor teme la care, în genere, orgolioșii sau exclusiviștii estetizanți ai criticii s-ar uita cu mefiență. Ei bine, criticul nu strîmbă din nas la nici unul dintre subiectele care, după alții, ar constitui în majoritate cazuri esteticește clasate, minore sau chiar desuete, ci, dimpotrivă, investește în ele o răbdare și o seriozitate a lecturii și a demonstrației care prin însăși forța lor persuasivă sînt capabile a pune pe gînduri și a invita la operația recitirii dacă nu chiar la aceea a reevaluării. Este în felul în care citește unele cărți Nicolae Ciobanu — și acest lucru se vede cel mai bine în exegezele dedicate unor laturi îndeobște socotite secundare ale operei unor mari scriitori — o chestiune mai mult de „bun-simț" decît de metodologie, metodologie pe care, fără a o nesocoti, criticul lasă a se înțelege în același timp că nici nu o privește ca pe o habotnică metodă de interpretare. El este un rigorist, tatonînd lent terenul, din aspect în aspect și din referință în referință, temător de a nu lăsa nimic pe dinafară — ceea ce înseamnă, cu propriile-i cuvinte, „un spor de sistematizare a analizei" — dar un rigorist mlădiat tocmai de exigențele bunului-simț. Această din urmă însușire îl face să se îndoiască de faptul că s-a spus absolut totul despre proza lui Bacovia, despre nuvelele lui Călinescu sau ale lui Camil Petrescu, după cum îl face să se întrebe dacă o altă lectură, mai atentă poate, n-ar fi în stare să găsească aici ori în alte locuri mai trecute cu vederea de către critică (memorialistica lui Ionel Teodoreanu, proza lui Eusebiu Camilar), acel simbure de „modernitate" la care să se racordeze cititorul de azi.

În acest context interpretativ, unele propuneri pentru o nouă lectură sînt, nici vorbă, judicioase. Astfel, pentru a da un exemplu, Nicolae Ciobanu citește interesant memorialistica lui Ionel Teodoreanu, descoperind ocolo unele „teme" privilegiate, cum ar fi prietenia („înscriind prietenia în categoria privilegiată a miracolelor vieții, memorialistul nu ezită a și-i apropia pe cei dragi dintr-o asemenea perspectivă afectiv-elegiacă, profund sentimentală, încît aceștia se desprind parcă de condiția lor de *persoane reale* și se întrupează în *personaje* fabuloase"), pentru ca, axîndu-se pe același subiect de analiză, criticul să conchidă cu justețe și într-un mod care plasează realmente sub alt regim paginile din *Masa umbrelor*: „Fără să fi bănuit el însuși, probabil, Ionel Teodoreanu atinge mult rîvnita treaptă a prozei de vigoare realistă, despovărată de metehnele stilului „medelenist" tocmai în aceste pagini înfiorate de patosul elegiac al aducerilor aminte". Desigur, însă, că mai vechi aserțiuni ale istoriei literare nu pot fi schimbate cu una, cu două și printr-o demonstrație ce uzează mai cu seamă de criteriile generozității decît de pregnanța argumentelor și, în ce ne privește, rămînem la critica majoritară, ca să spunem astfel, în legătură cu valoarea prozei lui Bacovia, cu statutul nuvelelor călinesciene sau cu locul pe care îl ocupă în cadrul întregii creații a autorului nuvelele lui Camil Petrescu. Sîntem, firește, de acord că toate aceste aspecte ale creației unor mari autori nu trebuie trecute cu vederea, din prejudecată, din snobism sau dintr-o superficială referință, dar tocmai încadrarea lor în ansamblul operei privită în totalitate este latura mai puțin apăsată de critic. Ca acțiune recuperatoare, însă, cum foarte bine a numit Lucian Raicu această nuanță a criticii lui Nicolae Ciobanu, ea are meritul de a ne readuce în memorie lucruri peste care din comoditate, din obișnuință, din confort intelectual etc., sîntem tentați adesea să zăbovim cît mai puțin cu putință.

Dintre exegezele cele mai extinse ale cărții, două sînt consacrate unor poeți cărora critica le-a rămas, de asemenea, datoare în multe privințe: A. E. Baconsky și Ștefan Augustin Doinaș. Și în aceste studii, Nicolae Ciobanu pornește la drum cu aceeași seriozitate din care și-a făcut prima trăsătură a criticii sale, nescăpînd mai nimic din vedere, atît dintre volume, cît și din referințele ce puteau fi folosite. Din păcate, însă, demonstrația, cam lungă și lăsînd impresia unei încrîncenări interpretative (vizibilă și la nivelul stilului, uneori greoi), abuzează de căile pe care înșiși poeții avizați aici le-au deschis analizei critice în propriile lor pagini eseistice. Or, nu întotdeauna ceea ce spun poeții la nivel teoretic și discursiv trebuie luat ad litteram pentru exegeza poeziei lor. De pildă, sfătuind a nu ne lăsa la lectură „total captivați de vraja epic-dramatică a textului baladesc" al lui Doinaș pentru a nu risca să pierdem posibilitatea de a descifra simbolistica „scenariului" ideatic, Nicolae Ciobanu retează, după opinia noastră, tocmai una din căile optime de apropiere față de această poezie în care „scenariul" constituie cel mai adesea un pretext pentru lirismul materiei și al obiectelor în genere.

Interesant, însă, pentru structura întregului volum — cel mai împlinit de pînă acum al autorului — este și faptul că nu în mod obligatoriu masivitatea întreprinderii conduce și la paginile sale cele mai izbutite. Astfel, printre „Glossele" ce compun o secțiune a cărții se găsesc texte (cum sînt: *Vasile Alecsandri: „amatorismul" epic, G. Ibrăileanu: o condiție a criticii „complete" sau Pavel Dan: „sinceritatea egotistă a confesiunii)* care, aparent fără pretenții, produc la lectură reale cîștiguri de interpretare. Este un subiect de meditație pe care îl supunem atenției autorului.

Dan Cristea

viața cărților

Izvorul folcloric

● Atmosfera de incantație, de trezire din vers a unor forțe ascunse, numite dar nestăpînite, domină lirica lui Stelian Gruia.*) Arbora este proiectată ca un tărîm mirific, loc edenic în care duhurile neștiute ale naturii își mai fac încă simțită prezența. Spațiul fizic se retrage, pentru a face loc unui spațiu stihial: „Vezi, Arboră, că nu-i modru / Mi ți-l duci în ochi de codru / Să asculte zvon de stele, / Zborul incilcit de iele, / Unde dorul nu-i stingher / Ci copac, pripon de cer" **(Balada lui Casian).**

Într-o asemenea lume este evident că fiecare existență este una tensionată, atrasă de forțe oarbe, sorbită de puterea dorului. Mirificul teritoriu nu este un loc al liniștii și împăcării, căci o spaimă surdă, o stranie neliniște îi bîntuie hotarele, Buhele, Ciuha, ielele și alte întruchipări fantastice dau concreteție zbuciumului său primordial. O stare de apăsare, de primejdie presimțită dar necontrolabilă se așterne asupra Arborei: „Nopți înfrigurate, / De păcură / Ciuha prin ferigi / Se strecură / Cu trupul de șarpe / De chiciură / Pe negrul Arborei / De păcură, / Cu spaimă țesută / În barbă, / Veșnic / Se tîrîie-n iarbă..." **(Balada nopților negre).**

Poezia lui Stelian Gruia e mai mult murmurată decît rostită. Versul se scurge fluent, ca o litanie șoptită, egal cu sine și fără asperități. Ritmurile sale se apropie de descîntec și bocet, prin reluarea obsedantă a unei formule-refren, prin instaurarea unui spațiu dominat de forțe obscure. Cititorul are sentimentul că poezia încă se caută pe sine, că poetul încearcă tot felul de formule pînă a o găsi pe cea mai densă, pe cea mai bogată în sensuri. Acumulările succesive, variațiunile pe aceeași temă, reluînd aceleași cuvinte și recombinîndu-le cu temeritate, pregătesc cadrul în care se va înscrie fulgerător imaginea-cheie, condensată și plină de miez: „Pe nopțile scurte, cu lună / Arboră, ți-i lumea nebună / Că geme foșnetul ierbii: / Vin cerbii / Coboară de prin codri cerbii! / Li-i dor de umbrele porților / Li-i foame de poamele morților..." **(Balada nopților cu lună).**

Lirica lui Stelian Gruia își trage sevele din viziunea folclorică asupra lumii. Configurînd o lume construită cu ajutorul categoriilor acesteia, el le insuflă o viață nouă, reinterpretîndu-le și asumîndu-și, alături de experiența conținută de textul popular, o trăire autentică și personală a noului orizont poetic.

Mihai Coman

*) **Stelian Gruia: „Baladele Arborei", Editura „Cartea Românească", 1977.**

O monografie a romanului poetic

● În ultima sa carte,*) Irina Mavrodin circumscrie teoretic și analitic romanul poetic ca pe o nouă categorie estetică al cărei conținut variază istoric, oprindu-se asupra **romanului nou francez,** inițiat de Marcel Proust. **Romanul poetic** este conceput ca o monografie problematică și interogativă, ca un eseu experimental care-și refuză concluziile ultime, definițiile rigide, exhaustarea. Această categorie estetică nouă, desemnată prin romanul poetic, e văzută ca un spațiu continuu — idee directoare a tuturor studiilor Irinei Mavrodin —, în spațiul continuu al literaturii. Lectura este concepută de autoare și asumată, de asemenea, ca un spațiu continuu deschis mai multor tipuri de relații critice ce raportează romanul poetic la poezie, fenomenologie, existențialism, poetică, fizică cuantică, psiho-critică, fără a-l reduce la o univocă ilustrare a acestora. Cartea ne propune nu numai o meditație asupra romanului francez din secolul XX, legat de numele unor scriitori ca Proust, Robbe-Grillet, Nathalie Sarraute, Michel Butor, Le Clézio, Aragon, François Mauriac. ci și un mod de a medita, **o lecție a lecturilor** complementare paradigmatice și sintagmatice, poetice și psiho-critice, sincronice și diacronice. Primul capitol este o introducere în cercetare. El cuprinde o definire a noii forme romanești și opțiunile metodologice. E un capitol presărat de ipoteze și postulate, de teze curajoase și precauții necesare, în care Irina Mavrodin ne dezvăluie laboratorul studiilor și eseurilor sale, experiențele sinuoase, hățișul lecturilor, ideilor și impresiilor organizîndu-se, cu excese de scrupulozitate și arborescente paranteze ce surprind modul în care s-au scris eseurile acestei cărți, itinerariile facerii lor. Deci, o interesantă fenomenologie a lecturii critice, un du-te-vino al nuanțelor și nuanțărilor. Urmează eseul de rezistență al volumului: **Repere pentru o lectură poetică.** Acest amplu eseu e tensionat de o perspectivă plurală. El ține seama de textele teoretice ale romancierilor, de textele critice care pun romanul într-o relație nehibridă cu poezia, semnate de Albert Béguin, Georges Bataille, Gaëtan Picon, Genette, Maurice Blanchot, Jean-Michel Bloch, de principiile poeticii lui Jakobson, Barthes, Greimas, Todorov, precum și de artele poetice impuse de Valéry, Mallarmé, Francis Ponge ș.a. Reflectarea noului roman în toate aceste oglinzi paralele și complementare are în centrul ei o atitudine critică de semnificare, valorizare și valorificare a conținuturilor lui estetice și etice, poetice și politice. În același timp, cartea Irinei Mavrodin e un act polemic. Nu numai prin ultimul capitol **Repere pentru o lectură problematică și socio-critică.** Sînt răsturnate ipotezele extreme. E folosit jocul nuanțelor. Autoarea își impune un regim deschis interogativ și nu conclusiv, definitiv, de-a lungul analizelor. O asemenea lectură ar fi profitabilă și în spațiul literaturii române interbelice. Irina Mavrodin așează, nu întîmplător, numele lui Camil Petrescu și **Noua structură și opera lui Marcel Proust** printre textele esențiale ce atrag atenția asupra unei noi structuri romanești (termenul ne uimește prin actualitatea lui, exclamă autoarea). Există însă și texte lui Camil Petrescu despre autenticitate, cel puțin la înălțimea celor semnate de Nathalie Sarraute. Dar acestea sînt noi repere pe care Irina Mavrodin ni le sugerează doar. Ele, este adevărat, nu fac obiectul cercetării sale. O monografie a romanului poetic, dincolo de granițele literaturii franceze, nu va putea face însă abstracție de ele. Bogată în informații, originală prin ipoteze, cartea Irinei Mavrodin se impune în exegeza noului roman ca o contribuție de referință

Doina Uricariu

*) **Irina Mavrodin: „Romanul poetic", Editura „Univers", 1976.**

Caligrafii pillatiene

● **Lirica lui Theodor Poiană poate fi circumscrisă unei** sensibilități bucolice de tip pillatian, educată însă și la școala imagistică a lui Lucian Blaga. În ciuda titlului volumului, **Insomnia pămîntului,** *) versurile atestă o structură calmă, echilibrată percepînd cu seninătate tresăririle materiei: „Noaptea trecea / De la un mal la celălalt / Apoi se depărta / Puțin cîte puțin / Țesea între noi / Un fir transparent / Și eram două talgere / Doar răsuflarea rămînea nemișcată / Și acul cadranului / Arăta înspre mine". Chiar în piesa „Seceta", caichiată parcă după motivele din „Moartea lui Pan", dincolo de violența ușor prețioasă, decorativă a imaginilor, descifrăm o sensibilitate, pentru care mișcarea subterană, misterioasă rămîne un exercițiu caligrafic, estetizant: „N-a mai plouat / decît din soare / Lumea-și mănîncă umbrele / Și ierburile înnebunesc / Pasc singele mieilor / Numai cuvintele noastre / Pot încolți / Și lupi și păsări / În arbori diavolii / S-au îmbătat și cîntă / Din ei / cad pleoape galbene / Pînă ce mor / De-atîtea duhuri / Nu ne mai vedem". Poetul este mai aproape de **plinul** pillatian al naturii, iar neliniștea lui își are originea într-un surplus al materiei și al trăirii și nu într-o absență, ca la Blaga, deși, repet, imagistica de suprafață descinde din „Pașii profetului" sau „La curțile Dorului": „Șolduri de piatră / Limpezesc ținutul / Cerbii își ling neastîmpărul / Și apele spun / Cuvinte-nțelepte / Un duh al fîntînii / Îmi stăruie-n liniște / **De prea plin** / Umbra mea / Călcată-n picioarele cailor / Visează la porțile lumii / Zbor ne-nceput / Se aud venind de departe / Mireasă și fum / Ori odihnă și cale / Ochii mi se aprind / În pădurile / în care nu încap / Decît singur". Poetul se simte organic legat de natură, și cartea sa de înțelepciune este „cartea de piatră" care închide în ea paradoxal și germenii vieții: „Mă așează lîngă mine / Să-mi pot socoti inima / Ieri am cheltuit cel mai mult / Pentru piatra ce născuse / În mijlocul orașului / Păsări albe". Se definește însă în același timp și un program poetic „anticitadin", motiv ce în ultimul timp apare în diferite contexte și interpretări la tot mai mulți poeți, indiferent de generații (Mircea Dinescu, Liliana Ursu ș.a.). Acest volum probează că, și în cadrul **Editurii Litera** (prilej exagerat de defulare al criticilor ce nu îndrăznesc să se atingă de valorile oficializate, tabu) pot apare voci poetice interesante.

Paul Dugneanu

*) **Theodor Poiană. „Insomnia pămîntului", Editura „Litera", 1977.**

Relația dintre artă și societate

● În discuțiile purtate la noi în ultima vreme, relația dintre artă și societate a ocupat un loc dintre cele mai importante. S-a întîmplat însă adeseori ca afirmațiile legate de existența și implicațiile acestei relații să fie reduse la cîteva arhicunoscute locuri comune. Prin frecventarea lor asiduă de către publiciști aceste locuri comune (al căror adevăr este greu de contestat) au intrat într-un proces de uzură.

În introducerea lucrării *) sale, Grigore Smeu pornește tocmai de la această constatare, afirmîndu-și intenția de a aborda mai profund și nuanțat unele concepte estetice. De la început, autorul precizează că cercetarea sa nu are o coloratură sociologică.

Fără a fi lipsită de anumite contradicții, cartea lui Grigore Smeu are structura unui discurs care îmbină demonstrația riguroasă cu argumentația retorică elegantă și elocventă. Autorul pornește de la cîteva precizări, absolut necesare demonstrației sale teoretice. Astfel, el arată că „socialul (...) nu se mai confundă, de fapt cu ipostaza de termen exterior creației artistice ci devine (...) strat al interiorității operei" (p. 16). În felul acesta este admisă ideea că „se poate vorbi de autonomie nu numai în sensul unor relații între interioritatea operei și realitatea exterioară ei, ci și la nivelul ce se constituie între straturile interiorității însăși". (p. 16). Conceptul de creație artistică este înțeles ca o fuziune între „procesele laboriozității din conștiința artistului, în drumul spre nașterea operei de artă" și opera propriu-zisă, „ca efect și expresie finală a actului creator". (p. 10).

Primul capitol al lucrării urmărește cîteva ipostaze ale autonomiei în creația artistică. Disociația esențială este aici aceea dintre **autonomia artei** (definibilă prin raportul între interioritatea operei și realitatea exterioară) și **autonomia în artă** (definibilă prin relațiile dintre straturile interiorității).

Capitolul cel mai interesant al cărții ni se pare a fi cel intitulat **Reciprocitatea dependenței în relația artistică socialitate-autonomie.** Aici autorul încearcă să depășească în mod efectiv cliseul de gîndire care constă în considerarea raportului artă-societate după o schemă de tipul sau-sau.

Concluziile cărții se referă mai ales la latura nonexterioară a raportului dintre socialitate și creația artistică. Argumentarea sa încheie în felul următor: „În creație, socialul constituie o structură specific estetică și prin aceasta el devine, în fond, funcționalitate artistic autonomă" (p. 143).

Nefiind estetician, am citit cartea lui **Grigore Smeu** avînd conștiința că unele dintre subtilitățile ei ne scapă. În ciuda prezenței unor concepte cu care nu sîntem în mod special familiarizați, ni s-a părut însă a înțelege că autorul nu merge pînă la capăt în susținerea ideilor sale și, mai mult, ocolește cu abilitate unele aspecte contradictorii. Unul dintre acestea, amintit de noi mai sus, este suprapunerea dintre actul de creație și opera artistică, în absența căreia întreg eșafodajul teoretic propus ar fi indemonstrabil. Or, admițînd această identitate, nu mai poate fi vorba, cum afirmă autorul în paginile introductive ale cărții, de absența unui demers sociologic. Remarcabilă sub aspectul coerenței retorice, cartea lui Grigore Smeu nu reușește, după părerea noastră, să impună suficient de convingător un spațiu intermediar între estetică și sociologie. Că lucrurile stau într-adevăr astfel o probează recurgerea la un loc comun foarte frecventat de-a lungul timpului, dar care astăzi nu este mai mult decît o metaforă frumoasă, dar nerelevantă din punct de vedere teoretic. „În opera de artă, ca atare, afirmă autorul, în concluziile sale, este prezentă o socialitate vie a autonomiei, ca bătaia unei inimi, ritmicitate de fond pe care, uneori, aproape că n-o mai observăm, așa cum se întîmplă cu lucrurile fundamentale și firești". (p. 142). Folosirea acestei metafore, care aseamănă opera de artă unui organism viu, semnifică faptul că autorul nu a reușit să elucideze mulțumitor sub raport dialectic relația pe care a avut-o în vedere.

Eleganța discursului, acuratețea unor disociații, remarcabilele analize ale unor aspecte concrete ale artei contemporane (exceptînd literatura) conferă lucrării lui Grigore Smeu un interes neîndoielnic. Privită însă sub raportul tezei sale centrale **Relația social-autonom în artă** rămîne mai ales un pasaj spre discuțiile viitoare asupra raportului dintre societate și artă.

Voicu Bugariu

*) **Grigore Smeu: „Relația social-autonom în artă", Editura Academiei R.S.R., București, 1976.**

Ion Dumitru Teodorescu

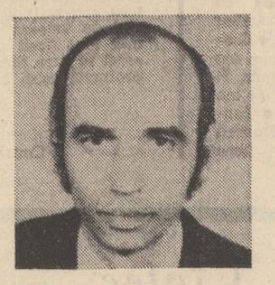

„ȘASE CĂLUȚI ÎN GALOP"

Recentul roman al lui Ion Dumitru Teodorescu a avut, se pare, o gestație îndelungată, crescînd într-un an cît altii într-o lună. Astfel, încă acum nouă ani, în volumul de debut „Fierbinte vînt cu nisip" (E.P.L., 1968) figura povestirea „Șase căluți în galop" pe care autorul o va menține și în „Aproapele" (Ed. „Facla", 1974), dezvoltînd-o însă prin adăugarea unei secvențe intitulată „Orașele de la ora patru". În noul roman („Șase căluți în galop" — Ed. „Cartea Românească", 1977) cele două povestiri devin, în ordine, **Prologul** și **Cartea întîi-Bărută,** urmate de alte cinci cărți, inedite, avînd drept titlu numele celorlalți membri ai grupului: Chilezan, Aftenie, Tatar, Hipp, Copil. Romanul ridică o chestiune de larg interes și anume, posibilitatea integrării în viața socială a tinerilor vinovați de încălcarea legilor. Este cazul celor „șase căluți", adolescenți ieșiți de curînd din institutul de reeducare și angajați, în grup, ca muncitori în aceeași uzină. Prima reacție este „galopul nebunesc", tentativa de a absorbi dintr-o răsuflare libertatea oferită de noua lor condiție. Exuberanța și extravaganța manifestărilor grupului par a proba depășirea șocului de adaptare. De fapt, ele încearcă să mascheze un complex al frustrației, adînc înrădăcinat în suflete, care-i izolează, îi determină să privească cu suspiciune pe cei din jur, să selecteze din acțiunea mediului doar ostilitatea și să-i replice violent. O astfel de replică îi va aduce din nou în fața justiției, lărgind ruptura și amenințînd cu un divorț definitiv. Adaptarea se va produce totuși, dar nu în grup, ci individual, ca rezultat al unui dificil proces de echilibrare, parcurs de fiecare din cele șase personaje. Eroii lui I. D. Teodorescu sînt oameni complicați, dificili, de ascuțită sensibilitate, exacerbată prin grefarea pe traume morale, care motivează ciudățenia comportamentului și explică evoluția aparent contradictorie. Bărută este orfan, abandonat la două săptămîni de la naștere în tramvai și crescut în atmosfera casei de copii. Un puternic sentiment de inferioritate îl domină, dictîndu-i acte prin care încearcă să se elibereze. Nu reușește la examenul pentru școala de șoferi și, terorizat de obsesia neputinței, fură un camion, în intenția de a-și dovedi priceperea. Aventura se încheie cu un accident, urmat de internarea minorului în institutul de reeducare. Claustrarea presupune, paralel cu interiorizarea, un deficit hotărîtor de experiență personală. Crescut în spații închise, Bărută este, la contactul cu alte medii, cel care resimte mai puternic șocul. Lipsit de afectivitatea părinților, adolescentul tinjește după dragoste. Prima încercare de apropiere este și prima mare dezamăgire, care va accelera procesul de alienare deja început. În final, eroul este recuperat moral, prin dragostea compensatoare a Elenei. Pentru personajele lui I. D. Teodorescu, femeia reprezintă remediul împotriva degringoladei, este factor de stabilitate, catalizator al împăcării cu sine și cu ceilalți. Această soluție nu se impune dintru început, ci la capătul unei pendulări, dramatice prin luciditate, între respingere și acceptare. Amintirea copilăriei nefericite sau obsesia eșecului, agravate de circumstanțe exterioare, au ca efect retragerea punților de comunicare, însingurarea. Ura lui Chilezan împotriva tatălui vitreg, asociată cu trădarea primei iubiri, imoralitatea și lipsa de afecțiune a mamei lui Aftenie, ratarea lui Hipp din pricina renunțării la studii în favoarea fratelui său, moartea tatălui lui Copil, sînt tot atîtea cauze ale impermeabilității sufletești de mai tîrziu. Este nevoie de perseverență tipic feminină a Anei, Elenei, Elpidei, pentru ca semnalele din afară să ajungă la sensibilitatea ultragiată a bărbatului. Atunci cînd acțiunea de mediator a femeii nu se exercită, singurătatea devine insurmontabilă. Este cazul lui Tatar, unicul solitar din grupul celor „șase căluți".

Cum se observă, personajele nu diferă esențial între ele, fiind de fapt, variante ale aceluiași model. Dar interesul autorului nu merge către varietatea tipologică, ci vizează, în primul rînd, adîncimea psihologică. Meritul principal al cărții stă în precizia și subtilitatea analizei care scoate la lumină și individualizează stări tipice ale eroilor literaturii existențialiste: neliniștea, așteptarea, teama, greața. Reacțiile personajelor capătă coerență prin dezvăluirea resorturilor intime care le-au declanșat, stabilindu-se astfel relația semnificantă între planul manifestărilor exterioare și fondul lor generator.

Din punct de vedere tehnic, romanul ambiționează mult. Scriitorul vrea să facă demonstrație

Valentin F. Mihăescu

Continuare în pag. a 7-a

CARTEA DE DEBUT

Poemul mitic — folcloric

Recomandînd cititorilor cartea de debut a lui **Ion Davideanu***), Radu Enescu este de părere că tînărul poet „scrie o poezie al cărei gen proxim este respectul tradiției clasice, iar diferența specifică un imagism folcloric cu aderențe la mitic și legendar". Cu franchețe formulată și întru-totul adevărată în esență, o asemenea apreciere, dată fiind generalitatea ei, reclamă desigur argumente palpabile, menite, în ultimă instanță, să arate cît și cum izbutește tînărul poet să-și afirme individualitatea lirică dacă îi scrutăm cartea tocmai din unghiul amintitei „diferențe specifice".

În acest sens, trebuie să arătăm că Ion Davideanu pare a face în chip deliberat eforturi care să-i dea șansa dobîndirii necesarului coeficient de diferențiere. Nu mai departe, chiar în poemele cu care se deschide volumul **Gravuri,** sesizăm o lăudabilă atitudine implicit critică față de anumite practici curente minate de mimetism și clișeu suprasolicitate, în ceea ce privește poezia de inspirație istoric-patriotică. Astfel, miticul de sorginte istorică este captat în tiparele unei „narațiuni" lirice pe de-a întregul imaginate și ceea ce interesează finalmente este filonul de acută reflexivitate inculcat textului: „Cînd calul s-a topit, / precum lumina spadei, / pe fiul lui Scorilo / l-au mai purtat genunchii / pînă-ntr-un pisc / de unde ar fi putut / să bea întreg albastrul / și / cu trup cu tot la zei să zboare, / ...dar se opri / și se gîndi / privindu-și fierul scurt, / apoi zicînd, / de-acum, aici, / întru acest pămînt / din care vine brațul meu / învins nicicînd, / va să respire firea-mi ne-ntinată. / în flacăra garoafelor de piatră...". La fel în **Ștefan, Brâncoveanu și Recviem,** dar nu și în **Brâncuși,** unde totul se rezumă la poetizarea unor locuri absolut comune, versificația însăși trădînd facilități dezarmante: „Focul sacrului popor, / veșnic regi de gînd va naște, / dorul lor izbăvitor, / steaua stelei îl cunoaște, / om cu zîmbetul rotit, / viața albă ca la țară, / din întîiul vis cioplit, / pînă-n vîrf de scară rară, / sărutînd și bronz și piatră, / însuși a ajuns tezaur, / el e pasărea-nviată, / aur dincolo de aur...".

Deocamdată, avem însă impresia că efortul de diferențiere și individualizare lirică depus cu o vădită tenacitate de tînărul poet își află cele mai pregnante împliniri pe terenul poemului de factură neotradiționalistă. De data aceasta, mitul folcloric este de așa manieră asumat încît poemul se constituie în elegie confesivă: „În lună curg oierii pe caii lor mărunți, / nu cred să am vedenii, e foarte primăvară. / prin dis-de-dimineața amirosind a seară / acum și eu sînt undă de riu cu dor de munți. / cereasca rouă nouă pricepe să vorbească / din fățuită față oglinzilor de rînd. / spre rozul peste vulturi de platină arzînd / aude-se agale mioara mea domnească...". **(Transhumanță).** Sau iată elegiacul poem, **Cuib,** remarcabil prin coerența și densitatea „desenului" și, nu numai puțin, prin filonul ideatic ce-l străbate: „Nici streșinile nu pot dormi, / atît a fiert cîntecul ce-a pus talpa la casă, / și toată casa e-un gorun cu cercuri de zi, / încît luna doar cîte-un fulg de-și mai lasă, / piatra cărată de cai către zori, / a plezni în forme de păsări de baltă, / un dor s-a zidit singur pînă la subțiori, / încolțind aripi lîngă umbra prea-naltă...".

Curios este că, deși dovedește atari posibilități de exprimare poetică, cuceritoare prin limpeditatea versurilor și prin proprietatea termenilor, totuși, nu arareori, Ion Davideanu se lasă ispitit de tot felul de jocuri sterile cu cuvîntul și fraza: „s-ar vedea **destunecind".** „zorii **zvirlu** aur în brazi". „întîi aceeași apă / **oglinduie** pe toți". „**va fi-va** să mă pot trezi". „toamnă vreau și **nenecaz".** „**simpludulcele** de sare...". „**dedinplante** nevisate — anume". „iz de **pesubmare".** „în **muriți** desferec apă ne-nțeleasă". „**receverdegolul** sideral", „**îmbucurate** mierie" (s.n.) etc. etc Sau, ce să mai spunem de această dizgrațioasă rimă?: „O, am rămas atît de singur că / spiralele albastre de fiori / din trupul meu acum alunecă".

Evident, nu în asemenea păgubitoare tentative de forțare a limbajului poetic stă șansa deplinei izbînzi. Și înzestratul poet care este Ion Davideanu ar trebui să-și dea seama de aceasta încă de acum...

Nicolae Ciobanu

*) **Ion Davideanu: „Gravuri". Editura „Facla", 1977.**

REZULTATELE CONCURSULUI DE DEBUT ÎN POEZIE, EDIȚIA 1977, AL EDITURII ALBATROS

Juriul (alcătuit din: Mircea Sintimbreanu, președinte, Ion Arșan, Ștefan Aug. Doinaș, Domnica Filimon, Gabriela Negreanu, Ioanichie Olteanu și Laurențiu Ulici) a hotărît publicarea următoarelor volume:

— **Grigore Georgiu** — Veac adînc
— **Felix Sima** — Cineva mai tînăr
— **Ileana Jubașcu** — Întru totul

„Caietul debutanților — 1977" va cuprinde selecții din 15 manuscrise prezente în concurs.

Condițiile concursului de debut în poezie pe anul 1978 vor fi comunicate ulterior.

SCRIITORUL
militant, revoluționar, conștiință a țării

Conștiința angajării

Orice scriitor este întîi de toate om, apoi cetățean, — premisele logice ale omeniei sale. Căci un scriitor lipsit de omenie, dacă nu este o imposibilitate, e totuși o gravă anomalie. Alcoolismul, arghirofilia și alte vicii contaminează și pe unii scriitori, fără a deveni caracteristice acestei categorii sociale, în alte privințe deosebită de multe bresle, profesiuni sau ocupații. Tocmai specificul scriitoricesc face mai lăudabile virtuțile sale cetățenești și omenia sa, potențîndu-i virtuțile definitorii de necontenit zămislitor și făuritor de valori artistice și morale, chiar atunci cînd nu-și poate învinge slăbiciunile sau nu este ajutat s-o facă.

Scrisul artistico-literar nu este propriu-zis o profesiune, ci o pasiune și oricîtă cunoaștere a meșteșugului, cultură, contact cu lumea și concepție despre viață, pe lîngă talent sau geniu ar presupune, exclude rutina, afară de cazul imitației slugarnice, pastișei, plagiatului sau incapacității mediocrei stăruințe a celui ce crea cu orice preț să se cațere pe un stîlp neted bine uns cu săpun. E o pasiune incurabilă, implicînd riscul de-a sonda necunoscutul, de a susține adevăruri umane insolite, cu izvorul în straturile adînci ale omeniei, și de a le da întruchipare prin cuvînt nu pur și simplu nouă, ci adecvată, accesibilă și cuceritoare, chiar dacă nu dintr-odată și pentru oricine.

Analogic, în fiecare scriitor zace latent un Cristofor Columb pornit cu hărți și idei pe ape necunoscute spre o lume nouă. Dar să nu fie sigur că, pe frunte, chiar dacă descoperă un pămînt neștiut, va primi neapărat lauri. Cine se teme de acest destin, găsească-și o meserie, o profesiune ori o ocupație obișnuită. O singură frunză ruptă din coroana gloriei, spunea pe cît îmi aduc aminte Thomas Mann, se plătește cu prețul vieții.

Oamenii nu uită pe ai lor. La ce i-aș aminti pe toți ? Se știe că ei constituie substanța spirituală, în splendoarea ei, a civilizației umane. Adeseori recunoașterea vine în altă epocă, mai tîrzie, mai umană.

N-am la îndemînă cartea canonicului Grama de la Blaj, detractorul lui Eminescu. Dar închipuiți-vă ironie : el socotea la sfîrșitul secolului trecut că marele poet al națiunii ar putea fi acceptat cu adevărat doar dacă vreodată — doamne-ferește ! — ar ajunge comuniștii la putere în România. Și vorba ceea — gura păcătosului adevăr grăit-a ! Niciodată Eminescu n-a fost mai proslăvit ca-n regimul nostru. Desigur pentru inegalata sa artă poetică. Dar omenia, dar înalta moralitate cetățenească, dar potențialul astronomic al patriotismului său ?

Nu e singurul dintre cei mari. Bacovia, ca poet, este un prooroc al acestei epoci și o știa. Dar prea puțini au avut curajul s-o mărturisească înainte și în timpul celui de-al doilea război mondial. Avea suflet de comunist. El e un poet social al timpurilor ce el le prevedea.

Goga, mai nemijlocit legat de zilele sale, apoi deceptionat de ceea ce se realizase din visul „clăcașilor" ca profet, rămîne totuși un *vates* și ca poet un mare cetățean, cu toate șovăielile sale, măcinate de ideologii nebuloase. Iar mîhnitul Cotruș, în ciuda rătăcirilor sale prin mlaștinile înstrăinării, nu poate fi socotit ca lipsit de dragoste de popor. Ce să mai spun de Tudor Arghezi, N.D. Cocea, Gala Galaction, G. Călinescu, Mihai Ralea și mai ales Mihail Sadoveanu, a căror operă și viață s-au identificat cu interesele țării și poporului ? Iar N. Iorga, marele om, a plătit chiar ca martir cu viața sa.

De fapt, certificatul lor de cetățenie a fost însuși opera armonic împletită cu activitatea în arena socială, nu o dată cu riscul vieții proprii în împrejurările grele prin care a trecut țara, îndelung amenințată și cotropită ades de dușmani. Și nici n-am amintit de generațiile anterioare, începînd cu strălucitii cronicari din toate ținuturile românești, de strălucita pleiadă de la 1848, de toți *vizionarii* amintiți de Eminescu, de atîția cărturari, simultan oameni politici, fără să însir marele număr de savanți cu renume. Istoria poporului nu poate fi concepută fără ei, cum nu poate fi concepută țara fără luptele multiseculare ale poporului și fără truda lui productivă și creatoare de fiecare zi.

Despre toate aceste adevăruri, înscrise în sîngele nostru și care se cer mereu continuate și desăvîrșite, ne vorbesc documentele de partid prin conducerea sa, îndemnîndu-ne să le îmbogățim cu noi opere și fapte, pe măsura epocii socialismului și comunismului, devenite legea vieții poporului nostru și rostul său istoric.

Ca scriitori, numai îndeplinirea prin opere și activitate obștească a acestor comandamente patrfotice și suprem umane poate îndreptăți din partea noastră o mîndrie legitimă, conferindu-ne demnitatea de adevărați fii ai poporului.

Mihai Beniuc

Îndrumător spiritual

Cred că cititorii au fost și rămîn colaboratorii cei mai apropiați ai scriitorului — și aceasta, nu numai fiindcă ne caută cărțile și le citesc, și-apoi, pe o cale sau alta, ne mai și transmit părerile (determinînd, printre altele, un spor de tiraj, o reeditare etc). Înainte de a fi cititori, ei sînt constructorii societății în care trăim și construim și noi — și în această calitate ne oferă, în cantități nesperate și fără întîrzieri (pentru a nu avea noi goluri de producție) materia primă necesară operei de artă, faptul de viață, însăși viața societății. Indiferent de modalitățile de exprimare (în acord cu sensibilitatea, formația, structura fiecăruia), toți pornim de la ceea ce se petrece în jurul nostru, în timpul nostru, sau într-un timp mai îndepărtat, al strămoșilor luptători pentru libertate și dreptate socială. Depășind mult ironizata etapă a documentărilor fulger, scriitorul-cetățean de azi este și un propagandist printre semenii săi, un cercetător al epocii, al documentului de epocă. El are posibilitatea să cunoască nemijlocit viața de fiecare zi, din care va încerca să creeze viață pentru un timp mai îndelungat, pentru eternitate. Din acest punct de vedere, aș zice că sîntem datori-vînduți cititorilor — constructorilor societății — pe care i-am „jeemănit" de faptul de viață ; am rămas datori arhivelor cu documente care ne-au stat la dispoziție, paginilor de istorie... Ce oferim, în schimb, cititorilor constructori ? Eram copil cînd am auzit prima oară (și s-a întîmplat să fie la moartea unui scriitor) acea cumplită sentință : Din pămînt te-ai născut, în pămînt te vei întoarce... Dar opera de artă se naște din viață și se întoarce în viață, la cei care au inspirat-o. Adesea ne întrebăm ce soartă va avea cartea noastră, ajunsă sub ochii cititorului nevăzut, neștiut de noi. Și rar, mult prea rar, ne gîndim la cititor : ce se petrece cu cititorul, după ce a parcurs și ultima pagină scrisă de noi? Forța de influențare a operei de artă (în bine sau în rău, aceasta depinde de adevăr sau minciună, de mesaj) nu poate fi contestată. Chiar și o carte neinteresantă, plicticoasă, determină o stare de spirit, strică ziua unui om, răpește timpul. Cartea de literatură, am înțeles noi, scriitorii societății socialiste, trebuie să fie și un îndreptar de viață. Dar în privința aceasta a existat, mai demult, o confuzie, cînd unii i-au pretins cărții de literatură să fie și un fel de manual didactic, să dea soluții, să tragă concluzii. Pentru instruire, avem numeroase manuale, de la abecedar la cărțile de specialitate. Prin recrearea vieții, prin înfruntări între mentalități și ambiții, într-un complex de relații sociale, prin autenticitate și întreg adevărul conținut, prin mesaj, cartea de literatură formează conștiințe, în acord cu spiritul și aspirațiile epocii, și nu numai atît : cartea revoluționară deschide ferestre spre viitor, spre noile etape de dezvoltare. Pentru ceea ce trebuie să învețe, pentru cum trebuie să muncească într-o uzină, tînărul cititor are la dispoziție programe analitice, instrucțiuni, manuale. Părinții, profesorii, tovarășii de muncă îl ajută. Dar mai rămîn numeroase întrebări, și nu cele mai puțin importante : cum să trăiești ? spre ce să te-ndrepți într-o viață ? de unde vine eosmarul, și cum se ajunge la liniște, curaj și demnitate ? Are o nevoie permanentă de exemple, nu din dorința de a le imita orbește, ci pentru a se îmbărbăta, a gîndi mai mult, a găsi curaj în împrejurări dificile, pentru a fi în rînd cu oamenii. Apelează la cartea de literatură, la film, la muzică. Asupra cititorului de azi nu mai acționează o singură carte — „cartea de căpătîi" —, un singur autor, ci foarte multe cărți, și dintre cele mai diferite. Avem de a face cu un cititor receptiv la diverse stiluri și modalități artistice, astfel încît răspunderea este a tuturor creatorilor pe care el îi cunoaște prin intermediul operei de artă — și care devin îndrumătorii lui spirituali. În casa unui muncitor între două vîrste am găsit o bibliotecă interesantă, și care se îmbogățește mereu. De ce citiți ? În urmă cu vreo douăzeci de ani, pe cînd pornea la drum în viață, împreună cu ceilalți șase frați (pornea din Șimleul Silvaniei spre mari obiective industriale), omul avea puțină știință de carte și se afla în mare încurcătură : ce s-o face el departe de casă, pe cine să urmeze, de la cine să învețe ? La despărțire, tatăl i-a spus cam tot ce știa : Cine muncește puțin, mănîncă ciorba subțire ! A înțeles că trebuie să muncească mult. Mai greu i-a fost să priceapă mediul în care intra, relațiile, felul de a fi și a gîndi al celor din jur. Primii lui prieteni au fost cărțile. Curînd, s-a împrietenit cu oameni adevărați.

Nicolae Țic

Întîlniri și reîntîlniri

Am participat, ca mulți alții, cînd cititor, cînd scriitor, orideciteori am avut prilejul, la întîlniri literare. De unele îmi amintesc, de altele nu. Țin minte și acum întîlnirea cu Nicolae Velea și Fănuș Neagu în amfiteatrul facultății în care eram student, dar nu mai țin minte cum se chema o comună în care abia am avut vreme să dăm mîna cu cititorii. Nu am înțeles niciodată întîlnirea literară ca pe o corvoadă pe care atît scriitorii, cît și cititorii trebuie s-o facă în virtutea inerției și a rutinei cine știe căror „culturali" preocupați mai mult de bifarea „acțiunii" decît de succesul propriu-zis al ședătorii. Nu. O întîlnire literară poate constitui un eveniment pentru cititori, dar și pentru scriitori, atunci cînd primii vin ca iubitori adevărați de literatură, iar ultimii dintr-un real interes și nu din obligație. Întîlnirile literare de dragul întîlnirilor nu-și au rostul și nici nu pot înșela pe nimeni, chiar dacă atunci cînd se încheie, gazdele le dau flori invitaților. În privința aceasta „meseriașii" ședătorilor, cei care le organizează, dar și cei care le frecventează mai des știu prea bine că, în două-trei ore în care spectatorii — da, spectatori și nu altfel — se improvizează drept cititori, îndrăgostiți de poeziile invitaților de față, iar invitații se plictisesc între două recitări, nu se poate întîmpla nici o minune. Întîlnirea literară într-un decor formal nu are de fapt loc, la sfîrșitul ei fiecare pleacă acasă cu ale lui, indiferent în continuare față de poezie sau față de cititori. Nu voi spune însă că, decît asemenea întîlniri, mai bine niciuna, pentru că nu cred într-un asemenea lucru, mai bine nu poate fi mai rău și nici absența unor astfel de ședători n-ar ferici pe nimeni. Ele pot fi făcute mai bune, mai frumoase, astfel ca în timpul lor sala să fie într-adevăr o sală de cel puțin viitori cititori de literatură. În ceea ce-i privește pe scriitori, mai des poeții, mai rar prozatorii și criticii, aceștia ar putea folosi întîlnirea nu numai în sensul lecturii propriilor creații, ci și în acela mai larg, mai generos al comunicării directe cu oamenii din sală. Ar afla astfel, cred, multe lucruri pe care nu le știu, ar descoperi, prin simplă apropiere și mutare a luminii de pe scenă pe sală, vieți, destine, oameni care din ce-au trăit, „ar putea scrie romane", ar înțelege mai bine încotro li se îndreaptă atenția în literatură, împlinirile, ca și doleanțele lor. Desigur, toate acestea nu se pot face trecînd din mașină direct la o masă de prezidiu și de aici din nou în mașină, în minimum de timp, fără să fi reținut nici un chip, fără să fi auzit altă voce decît vocea ta, fără să te mai reîntorci vreodată acolo, în mijlocul acelor oameni. Eu cred în întîlnirea mai lungă decît cea între două trenuri care merg în direcții contrare, deoarece nu știu dacă nu ar fi mai bine ca scriitorii să vină înainte de întîlnirea literară propriu-zisă pentru **a se întîlni** cu oamenii ce urmează să participe la ea, muncitori, țărani, soldați, elevi, pentru a avea astfel timp să-i cunoască, să-i întrebe și să le răspundă, să le afle preocupările, rezultatele, succesele și insuccesele, să scrie despre ele și să le citească. Ar fi astfel mult mai aproape de însuși sensul acestui cuvînt care îmbracă în literele lui cunoașterea, apropierea liniștită, răbdătoare și nu ignorarea și graba. După cum ar fi și mai bine ca scriitorii care participă la astfel de întîlniri literare **să se și reîntîlnească** după un timp cu aceiași cititori pe care astfel îi vor statornici în dragostea lor pentru cartea de literatură. Reîntîlnirile, se știe, pot închega pînă la urmă o adevărată prietenie între un scriitor și o colectivitate, o prietenie în care și unii și alții nu au decît de cîștigat. Știu, există exemple în acest sens, sînt cenacluri conduse de scriitori, totuși ele ne par încă a fi prea puține pentru cît vrem noi de acum încolo. Mai știu că ni se poate afirma că relația **carte-cititor** este o relație directă, care nu are nevoie de forme intermediare, de mediere între unul și celălalt. Dar mai știu că o carte poate ajunge la un cititor pe căi diferite, nu întotdeauna line și drepte, linii ideale de comunicare, desigur, dar încă greu de urmat. Iar întîlnirile literare sînt tot atîtea prilejuri de a micșora distanțele, de a apropia, prin simplă cunoștință, o carte care a fost scrisă sau urmează să fie scrisă de cititorul său care a fost, este sau va fi.

Iulian Neacșu

Poezia să nască poezie

M-am întrebat, adeseori, dacă trecerea prin cenaclu este drumul obligatoriu al profesiunii de scriitor. Dacă în formele sale tradiționale — cenaclul își mai justifică prezența și azi. De-o bună bucată de vreme literatura are la noi în țară un caracter de masă : numărul scriitorilor a crescut, au apărut noi edituri, noi reviste, usile deschise talentului sînt astăzi mai numeroase decît odinioară, căile afirmării mai accesibile. Fiecare editură organizează concursuri de debut. Fiecare revistă acordă premii pentru cei mai buni colaboratori. Organizațiile și revistele de tineret concurează premiile acordate de uniunile de creație. Ce funcție mai poate îndeplini, în aceste condiții, cenaclul ?

Difuzarea culturii prin canalele radiodifuziunii, televiziunii și presei, scoate din cauză turnul de filde al poetului. Romantica izolare a trubadurului de cetate este, deja, o imagine arheologică. Văzut la obraz și ascultat zi de zi de semenii săi — scriitorul a intrat în cotidian. El nu mai este un mit. Literatura nu mai este miracol. Consumată în tiraje de masă, ea este un bun al întregului popor. Nu este, deci, nici un fel de mirare că tot mai mulți poeți, prozatori, dramaturgi, cer acces la tipar. Că oameni de cele mai diferite profesii încearcă a deveni scriitori. În întîlnirile cu muncitorii din fabrici, poeții citesc alături de poeții-muncitori. În întîlnirile cu țăranii din sate, poeții citesc alături de poeții-țărani.

Cred că această propensiune masivă către literatură cere prezența cenaclului, ca pe o verigă obligatorie. La nivelul culturii de masă, mai precis, al literaturii de amatori, cenaclul poate fi un spațiu propice de afirmare, de îndrumare, de control. Supravegheată de specialiști, disponibilitatea pentru creație descoperită, de pildă, în prima ediție a festivalului național „Cîntarea României", a dus, în unele cazuri, la bune urmări. Am văzut spectacole ale unor cămine culturale sătești care au prezentat programe excepționale, menite prin autenticitatea și calitatea lor să concureze spectacolele de profesioniști.

Ca întotdeauna, cînd este în cauză literatura, evenimentele se petrec, însă, într-un cadru extrem de delicat. Ținut prea din scurt și îndrumat prea atent, lipsit de un orizont foarte larg de cultură, poetul amator poate rata usor. Prea multe versuri, din cele ascultate în cadrul diferitelor întîlniri la care am luat parte, plăteau tribut conformismului, vehiculînd un limbaj conventional, în care generalitățile sunau fals.

În Cuvîntarea rostită la Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și al ideologiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta : **„Este necesar să acordăm o atenție mai mare activității cultural-artistice, care trebuie să cuprindă masele largi populare și să se desfășoare în fiecare unitate economico-socială, în fiecare localitate".** În această acțiune, după cum se arată, un rol important le revine activiștilor din domeniul propagandei în rîndul cărora, secretarul general al partidului i-a cuprins, într-un gest de prețuire și de încredere și pe scriitori. Acestei superioare încrederi noi scriitorii trebuie să-i răspundem în chip hotărît. Trebuie să ne considerăm răspunzători de toate acele măsuri menite să ducă la dezvoltarea spirituală continuă a maselor. În acest sens, problema îndrumării în cenaclul literar este, cred, de un interes major. Este onorant ca tocmai noi, scriitorii, în afara activității pur literare, să fim aceia care, într-un admirabil gest de fraternitate să guvernăm atît apariția de veritabili poeți cît și formarea unui bun gust literar.

Problema îndrumării în cenaclu este, de aceea, extrem de importantă. Indiferent că este vorba de fabrici sau de sate, de cenaclurile de elevi și studenți, singura supraveghere menită să ocrotească încoltirea talentului tînăr, germinația nestingherită a seminței spre floare, este supravegherea specialistului. Scriitorii, ei singuri, muncitori tăcuți și tenace ai graiului românesc, în clipele lor de răgaz și odihnă, într-un magnific gest de generozitate pot sprijini, cu competență și vocație, nașterea talentelor.

Nicolae Velea

„Există, în general, forțe capabile și multe realizări în toate domeniile creației, ale literaturii de toate genurile, artei plastice și muzicii. Trebuie însă să ne ocupăm și mai mult de aceste sectoare de activitate în spiritul celor stabilite de Congresul partidului, de Comitetul Central, inclusiv cu prilejul conferințelor naționale ale acestor uniuni. Să luăm măsuri care să ducă la creșterea rolului acestor uniuni în întreaga activitate de formare și de dezvoltare a creației noastre literare, muzicale și în artele plastice, pentru a promova o creație cu adevărat revoluționară, în concordanță cu concepțiile partidului nostru despre lume și viață".

NICOLAE CEAUȘESCU

Adevărul se rostește simplu

Am văzut, într-o seară, pe micul ecran, o emisiune atît de neașteptată încît pe durata ei de vreo cincisprezece minute nici n-am știut s-o localizez. Un grup de țărani aflați în mod evident pe o scenă jucau un spectacol fără să facă spectacol, pentru simplul motiv că ceea ce rosteau cu atîta talent și fierbinte convingere nu erau replici de teatru ci, pur și simplu, vorbe despre viață : judecăți de valoare, pline de înțelepciune și farmec ale întîmplărilor unui sat din Ardeal. Am receptat cu mare emoție știrea că ceea ce mă fermecase cîteva clipe — înainte se chema, nu altminteri decît : teatru nescris. Prima ediție a festivalului **Cîntarea României** luase sfîrșit, și țăranii aceia care avuseseră geniala idee să-și suie viața pe scenă fuseseră premiați.

Sînt moartă după folclor. Pe urmele genialului Eminescu am coborît cît am știut mai adînc spre obîrșia doinei ca să mă pomenesc de-odată în plină istorie. Ca feciorul cu căița de aur care a căzut prin fîntînă am ajuns și eu într-un teritoriu fantastic, unde cele mai multe dintre miturile folclorului nu erau altceva decît îndubitabile fapte ale trecutului. Nu-ndrăznesc să-i trimet pe cercetătorii istoriei noastre către cîntece vechi și balade, cu îndemnul de-a deschide pe hărțile lor șantiere arheologice ; dar acea întîmplare pe care — fără să visez — am văzut-o, un grup de țărani mitizînd fără trac și fără spoială istoria cotidiană a obștei este, cred, fără nici-o-ndoială, semn sigur că folclorul nostru trăiește, că pe linia unei fabuloase tradiții depozitează fapte istorice.

Mărturisesc fără nici o sfială că acea întîmplare m-a stimulat. Că am primit un imbold către literatură cum mi se întîmplă atunci, cînd o carte deosebită îmi fură somnul cu mîna și într-o conștiință necruțătoare aruncă chinuitoare îndemnuri și întrebări. Teatrul nescris al acelor țărani din pădurile Transilvaniei era, din punct de vedere estetic, o inovație. Mult mai certă și autentică decît multe dintre spectacolele inovatoare inaugurate prin stagiuni. Mi s-a comunicat ca un fapt de cultură care m-a tulburat : iată mi-am spus, nici o balanță nu ține la aceleași nivele amatorismul cu mișcarea de amatori ; iată că spiritualitatea neprofesioniștilor artei este vie și rodnică, ea trebuie băgată în seamă și ocrotită cu respectul și grija pe care le știm de la înaintași.

Am văzut multe dintre manifestările festivalului **Cîntarea României**. Nu pot spune că tot ce-am văzut s-a ridicat la un nivel excepțional. Pot spune însă că excepțiile, și cite au fost !, elimină, prin simplă alăturare un număr „greu" de producții ale profesioniștilor. Ceea ce i-a lipsit sigur acestui festival a fost mediocritatea. Ceea ce nu i-a lipsit a fost invenția. Imprevizibil și chiar nesperat acest festival de amploare a fost și o critică, vie a diletantismului cultural.

În cuvîntarea rostită la Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei, tovarășul Nicolae Ceaușescu a insistat cu precădere asupra necesității ca activitatea cultural-artistică să ia o amploare și mai mare. **„În prima ediție a Festivalului național „Cîntarea României" am obținut o experiență bună"**, spunea secretarul general al partidului. **„S-au realizat unele lucruri care merită să fie subliniate, atît în ce privește participarea largă cît și în realizarea unei mari varietăți a activității cultural-artistice. Dar aceasta este numai un început. Se impune să folosim această experiență, s-o generalizăm și, trecînd la desfășurarea celui de-al doilea concurs care va începe anul viitor să aducem îmbunătățiri hotărîte în acest domeniu".** Una dintre principalele soluții este sugerată în cuprinsul aceluiași discurs : combaterea formalismului, transformarea muncii de propagandă culturală într-o formă a vieții.

...Îmi amintesc seara aceea de vară cînd în fața unei emisiuni difuzate pe micul ecran am fost cuprinsă brusc de emoție. Nu știam dacă în spatele acelei întîmplări minunate se află truda vreunui instructor cultural sau dacă inițiativa acelui formidabil spectacol era chiar a celor care-l făceau. Ceea ce ieșea la iveală înainte de toate era sinceritatea totală, propaganda fierbinte pe care acei țărani de sub munte o făceau — cu ce aleasă chemare — felului lor de-a munci și gîndi. „Adevărul se rostește simplu", spunea filozoful. Și cît de frumos !

Sânziana Pop

Dincolo de pagina scrisă: activismul scriitorului

Despre **profesiunea de scriitor** s-au scris, de-a lungul secolelor, mii de pagini. Aproape fiecare autor a simțit nevoia să înregistreze, pentru sine și pentru posteritate, avatarurile laboratorului de creație, indiferent dacă, înfruntînd timpul, scrisul său avea să rămînă definitiv imprimat în conștiința semenilor, ori, din păcate, avea să se așeze, răbdător, într-o categorie care și ea, cînd și cînd își are rostul și valoarea. Dar odată cu accelerația traiului (cu care ne tot lăudăm și de care ne tot plîngem), iată și profesiunile lumii schimbîndu-și structura, evoluînd, complicîndu-se... Să fi rămas scrisul — și scriitorul — același din totdeauna ? Indiscutabil, nu ! Și iarăși deținem exemplul a nenumărați scriitori care, în cele mai acute momente ale existenței țării lor, de pildă, sau atunci cînd crezul lor democratic, progresist, le-a impus-o, și-au dat chiar viața...

Alte condiții de creație și de reflectare a realității, dar și de — neapărat ! înrîurire **directă** a acestei realități socialiste într-un eficient și subtil proces dialectic, are scriitorul contemporan. Mai întîi, scriitorul se consideră — și este considerat — drept un **activist**, un **propagandist** al concepțiilor partidului despre lume și viață, întocmai precum arăta tovarășul Nicolae Ceausescu la Consfătuirea de lucru cu activiștii și cadrele din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei : **„Numai în măsura în care vor lua parte activă la înfăptuirea întregului ansamblu de măsuri, a politicii generale a partidului în toate domeniile, vor fi și buni popagandiști, vor fi și buni scriitori, buni pictori, buni lectori. Numai atunci vor ști cum să abordeze problemele ideologice și teoretice, vor putea, într-adevăr, să aibă un rol activ în întreaga noastră activitate".** Așadar, limpede ca lumina zilei că — ASTĂZI — acțiunea conjugată a politicului și a creației reprezintă factorul decisiv în opera scriitorului, și nu numai într-însa, ci și **dincolo** sau **dincoace** de ea, în însăși edificarea realității înconjurătoare.

În societatea românească actuală, atitudinea lucid politică a fiecăruia se reflectă, în primul rînd, în faptele sale de muncă, de creație, dar și în atitudinea generală, cuprinzător socială. Oamenii, de orice profesiune, s-au deprins să descifreze permanent **chemarea politicului**, inclusă atît în datele cotidianului, cît și în liniile de perspectivă. Nimic nu rămîne, n-are cum să rămînă în afara sferei politicului, nimănui nu-i poate fi străin destinul colectiv, depinzînd — indiscutabil — de participarea individului la uriașul efort național. Pagina de roman, de nuvelă, de schiță, de reportaj literar nu acoperă, integral, claviatura posibilităților **de creație** și **de acțiune directă** a unui scriitor ! Implicat **activ în existența diurnă**, extrăgîndu-i semnificațiile majore, **transgresîndu**-i faptele pînă ajung **la nivelul paginei** albe — „șantierul" nostru cel de toate zilele — **scriitorul** contemporan, fie că apelează la ficțiune, fie că practică literatura-document, dovedește c-a înlăturat definitiv prejudecata de altădată, potrivit căreia decantarea materiei prime scriitoricești se produce exclusiv în imense intervale de timp ; astfel încît, firesc, autorul n-ar mai fi fost atunci decît un fel de paloastronom, capabil doar să recepționeze, din trecutul cît mai îndepărtat, ecourile civilizațiilor de mult stinse (evident, căutînd coincidențele — totuși ! — cu lumea sa, propunînd idei și stîrnind „trăiri" contemporane lui).

Au existat și confrați de-ai noștri — și critici literari — care, strîmbînd prea puțin elegant din nas, au respins, la vremea respectivă, scrieri „prea" de-a dreptul inspirate de o realitate recentă, părerile lor fiind însă infirmate, categoric, de adevăratul destinatar al scrierilor : publicul cititor. Mi-aș îngădui să afirm că prejudecata lui „prea" mai persistă, trădînd, de fapt, dacă nu opacitate, măcar un tip de snobism pe care s-ar cuveni să-l îngropăm fără nici o stringere de inimă, spre binele general al literelor românești. Referindu-mă, strict, la genul pe care-l slujesc cu preferință — **literatura-document** — trebuie să arăt că nu o dată eu și ceilalți „flămînzi de realism", „setoși de concret", etc., am avut de îndurat — după caz — absoluta indiferență a unor critici literari sau „teoretizările" lor demne de alt secol și de o altă realitate... Ba mai mult chiar : s-au găsit binevoitori cu o viziune boierească, în stare să spună, de exemplu, că nu are rost să fac anchete sociale la televiziune, să fiu văzut pe teren, cu microfonul în mînă și echipa de filmare după mine, după ce... „gata, ești autorul unor cărți de succes, asta îți scade din prestigiu". Care **prestigiu ?** Cum dobîndit ? Și cu ce scop dobîndit ? Încotro dirijat ? Consider — și sînt pe deplin convins că majoritatea confraților mei gîndesc și simt la fel — că prestigiul scriitorului nu se măsoară nici în frecvența cu care ești citat în gazetele literare, nici în raport cu amicițiile coliterare (și colaterale), nici după zgîrcenia cu care îți saluți colegii ; prestigiul își are realmente sursa în implicarea profundă, a fiecărui scriitor, cît mai nemijlocit, în întreaga activitate — revoluționară ! — desfășurată în țară, fiindu-i necesar — cred eu — nu pentru a se cățăra, cît mai degrabă, pe soclul propriei statui, ci pentru a dobîndi astfel garanția că are suficiente canale de implicare în viața colectivității, pentru sprijinirea eforturilor pretutindeni vizibile sau mai puțin vizibile la prima aruncătură de ochi...

De altminteri, profesionalismul te obligă : de unde altfel... **cunoașterea ?** Din amintiri ? Din cărți ? Din ziare ? Nimic — nici o superlativă frază de cronică literară — nu mi se pare o mai deplină recunoaștere a acestei calități primordiale, de care scriitorul trebuie să dea dovadă — **activismul** său — decît cuvintele adresate, în deschiderea epistolei, de către un cititor, unui confrate : „Stimate tovarășe redactor de grîji !". Fără ceea ce se numește „impuls exploator", scriitorul n-are cum aduna, pentru ca apoi, reorchestrînd materialul de viață, să-și aducă — și prin scris, în primul rînd — aportul decisiv la modelarea semenilor săi (și, implicit, să se automodeleze).

Mihai Stoian

Demnitatea criticii

Urmare din pag. 1

strumentelor, într-un secol în care valorile estetice au fost supuse unor grave seisme și creația autentică s-a vrut altceva decît producerea unor simple obiecte estetice delectabile, era firesc ca nici critica să nu se mai mulțumească cu orizonturile, clișeele și legile străvechi ale unui tribunal al artelor. Tendințe noi ale criticii au dus la o lărgire a motivului propriu demersului critic. Asistăm la o metamorfoză radicală în natura criticii literare ca și în statutul criticului literar. În zilele noastre, critica joacă, și în viitor va juca tot mai mult, un rol ce nu mai este acela de epifenomen al literaturii. Ea trebuie să joace un rol din ce în ce mai activ în promovarea artei noi. În acest sens, se poate vorbi despre o critică fermentativă, de îndrumare și activizare a creației.

Critica nouă trebuie să fie mai puțin auxiliară creației, o simplă ancilla a literaturii și mai mult conștiința ei propulsoare, activă, o disciplină exploratoare a efortului uman în sfera valorilor. Mai puțin jocul unei inteligențe discursive și a fluctuațiilor gustului pe marginea creației artistice, și mai curînd un teren al confruntărilor ideologice. Nu e cu putință o critică exclusiv interpretativă, neavînd nici o veleitate măcar (și nu numai o veleitate deșartă, ci o intenție concertată) pentru îndrumarea ori îndreptarea gustului, dacă nu pentru fixarea unor norme noi de judecată, de valorizare a unor principii directoare în universul literar. Proba, oarecum filosofică, a creativității sale, o dă critica operînd mutații în lumea valorilor. Adevărata critică modernă începe odată cu marii răsturnători de valori din secolul trecut. Criticul nu este, însă, doar cel care răstoarnă valorile, ci cel care le descoperă, le organizează în mereu noi constelații valorice.

Criticul nu este și mai ales nu trebuie să fie doar un exeget al literaturii moarte, ci un vivificator al spiritului lor. Dacă pornește de la operă, el nu se va opri doar la operă. Aș îndrăzni să spun că cel mai mic opuscul critic (articol, cronică, recenzie) care nu se ridică de la analiza unei scrieri la o idee generală, care nu schițează măcar gestul unei depășiri a literei, este o pasăre cu aripile retezate. După cum nu există critică eficientă fără o fundamentare într-o principialitate filosofică, fără un temei ideologic, nu există critică majoră care să nu parvină în cele din urmă, la o filosofie a artei, a culturii.

Activitatea critică nu se reduce deci la pendularea judecătorească între valoare și nonvaloare. A urmări, a descoperi, a surprinde însă valoarea, mai exact complexul de valori încorporate într-o operă, a pune acest complex „în valoare" — iată itinerariul unei critici care înlocuiește rigoarea justițiară prin subtilitatea unei explorări hermeneutice. Totuși, o critică „judecătorească" e necesară, încît aș preconiza o extindere a jurisdicției sale asupra erorilor, a locurilor comune din critica literară, asupra pseudoprincipiilor, a lipsei de principii, a arbitrariului unei critici în care domină umoarea de moment a criticului, ca să nu spunem interesele sale extraliterare. Unii cronicari uzează cu prea multă ușurință de „jurisdicția criticii". Refuzați ai ideii, ei refuză ideea înlocuind-o prin bruma de impresii recoltate de pe urma frunzăririi superficiale a cărților. Nimic mai salutar într-o critică sănătoasă, decît **o critică a criticii.** Întoarcerea conștiinței critice asupra sa însăși este condiția necesară a oricărui demers critic. Or, există o poruncitoare nevoie a virtuților morale în practica criticii. Ponderea criticii într-o cultură depinde de modul de practicare a acestor virtuți. Numai asumînd deplina răspundere intelectuală și morală a actului critic, acesta e investit cu demnitatea ce-i revine de drept.

george alboiu

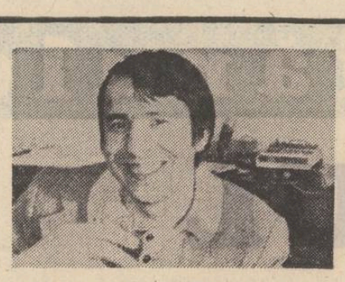

Vecina

In fiecare noapte vecina
scoate o mină afară din casă
prin zid cu toată gingășia.
Pînă în zori
ea doarme obosită
dar mîna ei ca orice frunză așteaptă roua

Turism

Cît popor de femei trintite de valuri pe plajă
am văzut în aceste zile !
Plaja ? — vestigiile unei mai vechi clepsidre
așa în văzul mării
și urmele unele peste altele
ca zilele, ca lunile, ca săptămînile și anii
fără nici o cărare.
Și cît popor de femei trintite de valuri pe plajă
pentru un an sau pentru un deceniu
cînd alte valuri le vor ridica.
În urma lor, ca și-n această seară
dînd la o parte strigătul pescărușilor
tractorul și soarele vor netezi plaja.

O cîrjă

A trecut ziua prin dreptul ferestrei
atît de subtil
că abia s-a clătinat o frunză
în grădină.
Dar acum seara
cînd fiecare numără ceva
atît de atent
că mi se face frig
mă încălzesc la focul ce-nroșește
fața versurilor.
Așa zic eu
dar poemul acesta e o cîrjă învechită
cu care orbul pipăie drumul.

În luminile sale

M-aș duce din nou pe cîmpie acum seara
la o sută de kilometri de piatra
în care locuiesc.
Acolo fără grabă, fără istorie
mă așteaptă surorile
cîntecul tatălui clătinînd porumburile
și liniștea aceea cînd se freacă
cerul de pămînt
ca două animale liniștite.
M-aș duce din nou pe cîmpie
acolo la o sută de kilometri de piatra
în care locuiesc
dar
în fiecare seară
orașul se închide în luminile sale.

Armatele de greieri

Astă seară seara-i mare
și viața fierbe în oraș
ca-ntr-un butoi de piatră
vinul cel mai roșu.
Îmi iese sufletul
din casă
și se duce pe cîmp
singur-singurel
să se culce
acolo unde iarba la miezul nopții
mănîncă rouă
și pînă în zori
armatele de greieri
eliberează liniștea.

Anunț din ziarul Timpul

În ziua de 23 iulie două mii și ceva
între două gări, pe cîmpie
toți călătorii trenului 0987654321
S-au dat jos și
au tras alarma.
femei, bătrîni, copii, adolescenți
s-au zbenguit prin porumburi.
Nu se știe
de ce.

Vorbind vine seara

Dacă e plinsă de la mare-nălțime
lacrima are glorie
și putere.
Dar aici
la genunchiul broaștei
cu genele sprijinite de pămînt
nici praful nu se clatină.
Vorbind
vine seara
și-n timpul nopții viața se doarme.

Poetului Arghezi

Stăm pe cîmpie maestre și ne orientăm
capetele
după floarea-soarelui.
Sîntem un pogon de poeți
care ne sucim și răsucim
capetele
toată ziua.
Dar vine seara și vine vremea odihnei,
toate capetele se lasă brusc la pămînt
obosite
numai al meu, în sfîrșit,
profită de întuneric ca să vadă cerul.

Douăsprezece versuri

Se lasă seara ca o atitudine cosmică
pe toți cei adormiți îi mai odoarme încă.
Mașini somnambule crează singurătatea din
mers.
La uși, la ferestre
un lăcăt vechi de forma unei nopți
o cheie și mai veche care e somnul meu.
Cînd cîinele nostru deșteaptă cîmpia și o
miroase
orașul sună ca un clopot de ciment
uitat de biserici
Ca și seara trecută bunicul nu mai e.
Cîmpia se deschide
și-o bivoliță intră ca un doliu-n răsărit.

Vinul cel mai vechi

Stau iar de veghe. Vinul iar tresare
pe masă și în conștiința prietenilor.
Vinul și viitorul două băuturi
amețitoare.
Calcă tu prin ele cu picioarele goale
iubito,
să văd cum îți ajunge
vinul la glezne și viitorul
la coapsă.
Calcă încet ca atunci prin pădure
și îmbracă-te doar cu rochia
rîndunicii.
Pentru tine car în fiecare dimineață
toată roua orașului
să te zidesc în ea
cît ești tînără.
Ca viitorul care se-nvechește
în pivnițele veacului
tresare vinul și
mai tresari și tu prin întuneric

Iulie

Un șirand secat în mijlocul cîmpiei
cu cai și iepe care galopează fornăind
în jurul bazinului.
Căldura secolului îi gonește de la urmă.
În copitele lor mai adînci ca betonul
pămîntul bate ca pe o potcoavă
amintirea
Cîmpiei eterne.
S-a anunțat la radio
că
peste cîteva zile va cădea o ploaie puternică
care
va umple șirandurile
cu apă cerească
și le va învăța, în sfîrșit,
să curgă spre mare.

Unde

Unde era lupu acum cîntă cucu,
unde era frunza nu mai e nici minza,
unde era racu nu mai e nici dracu.
Doar barba moșului adie
seara printre sate.
Cu degete și degețele
o numără copiii.
E multă și măruntă
ca praful.

Obsesie

Acum la miezul nopții stai și-ascultă
pune urechea pe orice și-ascultă.
Latră un cîine în mijlocul orașului
atît de-ncet că nu-l aude nimeni
în colții lui neonul își ascute lumina.
Un cîine ciobănesc în mijlocul orașului
își așteaptă stăpînul.
Și la un kilometru înălțime
un șoim cu toamna în ghiare
are obsesia cirtiței.

„Ciorchinii devoratori"

ion lăncrănjan

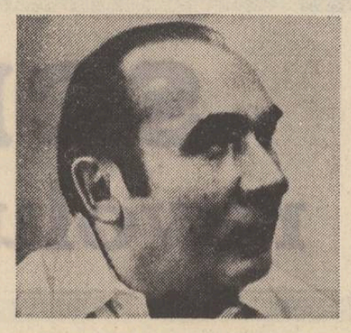

Despre cei ce înșală, despre cei ce fură sau delapidează, despre cei ce bagă mîna în buzunarul omului muncitor (singurul om care nu are unde băga mîna și nici nu cred că o doreste), despre cei ce nu-și onorează prin muncă, prin competență și prin cinste salariul pe care îl primesc (pentru că și aceasta este o formă de furt, mai voalată, ce-i drept), despre cei ce prostesc banii cu nemiluita, grămădind bunuri peste bunuri în căsoaele lor enorme și diforme, schimbînd mașinile cum schimbau țiganii cai, despre toți cei ce se află într-o continuă și violentă contradicție cu realitatea socială și politică a vremii noastre, — nu pot să-ți vorbesc decît la modul global (global și cu mînie, te rog să mă ierți !). Cînd am povestit despre oportuniști, am încercat să-ți schițez un portret anume, al unui anumit oportunist. Nu știu dacă am reușit sau nu și poate că asta nici nu contează, reușitele și nereușitele mele. Acum, însă, nu voi încerca să-ți schițez un profil al șperțarului, al omului care primește mită, al individului care se lasă cumpărat (cumpărînd el însuși pe alții), al insului care cumpără totul, bunăstare și lăfăială, indiferent cu ce plătește, cu bani peșin sau cu lingușeală, cu duplicitate sau cu false competențe, cu învăpăieri și convingeri de împrumut. Asta pentru că nu-i văd decît așa pe indivizii de acest fel, ca pe o turmă de porci, ca pe o ciurdă mare de mistreți care dau iama în cîte-un lan de cartofi, arîndu-l și sfărîmîndu-l, mîncînd cît pot ei să mănînce, părăduind de zece ori mai mult, plecînd mai departe, răvășind și răscolind alte lanuri, de cartofi sau de porumb, poposind în cîte-o poiană superbă, în iarba căreia ard în soarele dimineții sute și mii de nestemate, plugărînd-o și pe aceea (nu pentru că ar fi flămînzi, ci pentru că așa sînt ei, fără măsură), ducîndu-se pe urmă, după ce dă căldura, să se scalde și să se răcorească, prefăcînd în bălțoace izvoarele limpezi ale pădurii, amestecînd noroiul cu lacrima muntelui, grohăind mult și adînc, cu o satisfacție zoologică, pentru ca după aceea să se culce și să sforăie pînă ce cade ziua în noapte, urmînd s-o ia de la capăt apoi, cînd se instăpînește întunericul peste lume, deoarece e știut și e cunoscut că asemenea dezlănțuiri nu se pot petrece decît la adăpostul întunericului, în umbra nedreptății, la marginea inechității, în vecinătatea tuturor reziduurilor care mai stăruie printre noi, indiferent dacă au fost aduse din urmă ori au ieșit acum la suprafața lucrurilor.

E adevărat că unii mai cad pe drum (mă refer, bineînțeles, la delapidatori și la profitori, la învirtiți și la învirtitori, la fripturiștii de „tip nou"), alții însă avansează și progresează, specia, ca atare, se perpetuează în chip miraculos, mutîndu-se nemaipomenit de repede la alte „zătoane" cînd „înțarcă" cele vechi, desfăcîndu-se și risipindu-se uneori, adunîndu-se apoi din nou laolaltă, sub același impuls și sub același gînd, de a mulge și de a suge, de a lua și de a aduna, de a grămădi și de a stivui în cămările și în încăperile proprii, de a mînca și de a bea,fiindcă specia aceasta nu are limite, e devorată de lăcomii, e ca un sac fără fund, ca un sac urias, în care poți să torni orice — hălci de carne, polonice de icre, vedre de vin, curcani fripți și fazani prăjiți, bijuterii și stofe fine, haine și mobile de lux, sudoare și sînge — pentru că el tot nu se umple, dincontră, devine din ce în ce mai devorant, pe măsură ce capătă, pe măsură ce se înfruptă și se îndoapă, soluția fiind (nu există boală fără leac, iar cele care nu-l au și-l vor găsi) de a nu-i mai da nimica și de a-l arunca pentru totdeauna peste bord.

Forma cea mai cunoscută sub care există, activează și progresează această specie abjectă este **găscărismul**, datorită căruia își face și își reface ea pozițiile, înfigîndu-se adînc de tot în cîte un loc sau în cîte un domeniu, rănindu-l și afectîndu-l pentru mult timp. Se cațără deobicei cîte unul în cîte-un post bun, — acesta-i începutul, de regulă, așa își croiesc gîștile cîte-un „cap de pod", într-un domeniu anume, cît mai mănos și mai gras — ori se agață, pur și simplu, de piciorul cîte unui scaun mare și puternic, lăsîndu-i apoi și pe alții, neamuri și prieteni (oameni siguri, în orice caz) să se atîrne de picioarele lui, cîte patru și cîte șase inși, de picioarele cărora urmînd să se atîrne alți și alți prozeliți, formîndu-se astfel adevărați „ciorchini sociali", care se bălăngăne în golul lipsei de principii, fiindcă aceasta e nota comună a indivizilor de acest soi: lipsa oricăror principii din comportamentul lor, lipsa oricărui bun-simț, o sfidare sistematică a omului și a omeniei, a cinstei și a echității ; iar sfidările acestea, la rîndul lor, oscilează între cinismul cel mai elevat și mai rafinat și lăcomia cea mai brutală și mai abrutizantă, după cum e firea și după cum sînt posibilitățile fiecărui „combatant".

Margareta Sterian : „Măști în oraș"

Nu sînt excluse, însă, nici celelalte forme de dăinuire și de jecmăneală, formele „individuale" și „particulare", dar acestea sînt folosite numai în „perioadele de trecere" spre alte domenii, după ce a avut loc vreo „cădere", din cauza **legii** sau din alte cauze, pentru că și-a „rupt" piciorul vreun scaun (scaunul din vîrful „piramidei", principalul sprijin al forfotitorului „ciorchine"), ori pentru că și-a rupt mîinile cel ce se ținea de piciorul piciorului, depinde. Fapt e că în asemenea împrejurări, „ciorchinele" se desface în bucăți și în bucățele, iar gemetele și icnetele de satisfacție se prefac în strigăte de deznădejde, bucuria și veselia se preschimbă în spaimă, într-o spaimă zoologică, mai sălbatică decît cele mai sălbatice prăbușiri. Se cheltuiesc și se risipesc averi întregi în asemenea „perioade de criză", mai ia și statul cîte ceva, dar ceea ce s-a prostit și s-a părăduit efectiv nu mai poate recupera nimeni, — fără a mai pune la socoteală părăduiala morală, tristețea și deruta pe care le-au lăsat în urma lor profitorii și jecmănitorii, haitele acestea de „nepmani" („nepmani" economici dar și spirituali), fiindcă aștia nu lasă nimic întreg în urma lor, sînt mai răi decît fosta și defuncta burghezie, care a mai construit cîte ceva, cît de cît, în vreme ce aștia (dumnealui cu gîsca, dumnealui cu curcanul, dumnealui cu mia de lei și cu sutele de mii de lei, din care ar putea să fie îmbrăcați sute și mii de copii, dumnealor cu ploconul și cu **milionul !**) **nu construiesc nimic, culeă totul** la pămînt, mănîncă și hăpăie, hăpăie și mănîncă, risipindu-se apoi, cînd e strîmtoarea mai mare, luînd-o care încotro, întrînd în pămînt, ca apa, scufundîndu-se în hăuri, ca niște „duhuri blestemate".

Pe urmă, după ce trec furtunile dificultăților, lucrurile încep să se miște din nou, nu imediat dar încep, ca într-o înflorire stranie. Un timp, cum ziceam, „lucrează" fiecare pe unde poate și cum poate, pe cont propriu. După aceea, însă, iar se adună laolaltă, iar fac cîte-un „ciorchine", îndată ce li se dă bine, în clipa cînd găsesc un sprijin pe undeva, — la poalele vreunui „tron", în jurul vreunui „pîron social", alături de cine știe ce „vechil", unde se poate, unde e ceva de rontăit și de mărunțit. Dacă nu găsesc sprijinul acesta, și-l fac, și-l „construiesc" singuri, combină și sapă, pînă cînd răzbesc, pînă cînd izbutesc, jucînd sîrba pe principii după aceea, bătîndu-și joc de ele, — spunînd una și făcînd alta, refăcînd în mare grabă toate răvășelile și toate părăduielile, dîndu-le uneori proporții de-a dreptul îngrijorătoare, înfiorătoare, mai degrabă, fiindcă nimic nu-i mai hîd și mai strîmb în lume (da, în lumea noastră nouă !) decît dezmățul și tupeul celor care fură și delapidează, primind mită și dînd mită, hrănindu-se cu necinste și îmbrăcîndu-se în incompetență, din cap pînă în picioare. Nu sînt nici ei aceiași, bineînțeles, dar **sînt**, rîndurile li se împrospătează mereu, iar spiritul care îi coagulează și îi animă se dovedește nu o dată mai pîrjolitor decît o secetă, mai pustiitor decît o inundație.

Uite așa se face că **noi** muncim și ne zbatem, asudăm și ne zbuciumăm, — cînd zic **noi** mă gîndesc la oameni ca îmbatabilul și imperturbabilul Banciu, care n-a cunoscut nimic altceva în afară de uzină, în afară de muncă, de treizeci de ani, de cînd a ieșit lucrător calificat, de treizeci și patru de ani, de fapt, dacă punem la socoteală și anii de ucenicie, pe care și i-a petrecut tot aicea; mă gîndesc la Pozdare și la Cetean, la Bălă și la Metea, la toți cei ce s-au dăruit, fără nici o reținere, muncii și cinstei, contribuind direct și concret la edificarea noii noastre orînduiri, — iar **ei**, sau dumnealor, cum vrei să le zici, batjocoresc totul, calcă totul în picioare, rîmă și răscolesc totul mai rău și mai tare decît mistreții amintiți de mine adineauri, pentru că mistreții sînt superbi în sălbăticia lor, în timp ce **ăștia**, — dumnealor, profitorii și impostorii, învîrtiții și carieriștii, traficanții de influență și de incompetență, vechilii și semivechilii — sînt de-a dreptul înfiorători, constituind împreună cea mai abjectă specie, din cîte au fost și sînt pe lume...

vasile smărăndescu

INSCRIPȚIILE LUI IANUS

Lăstunul

Perora doar, nu horea
Căci nu-i place vatra mea !
Nici nu poate să horească :
Hora este românească !

Periferie

Se-nscăunează în zadar
Pe soclul frumuseții

Căci mîine nu vor fi măcar
Nici în coperta vieții.

Posteritate

Pe mulți de azi făcutu-i-ai un ochi să și-l
închidă
Cînd îți admiră versul din strofa invalidă !
Dar cum vei proceda
Cu-acei ce-ți vor urma ?

Eroi fără voie

Da, așa e, s-au întîmplat multe, au existat nedreptăți și abuzuri, — și vor mai exista probabil și de acum înainte, fiindcă n-a descoperit nimeni, și nici nu va descoperi, o metodă sigură de construire a unei vieți noi — știu și eu lucrul acesta, așa cum îl știi și tu. Eu nici nu mă refeream la nedreptăți și la abuzuri, ci la efecte, la micile manevre și la marile speculații, la folosirea, conștientă sau nu, a unor situații. Sînt de acord cu tine, cînd spui că unui om care a suferit, care a fost condamnat pe nedrept într-o anumită perioadă, care a fost nevoit să treacă prin ani grei, dacă nu chiar cumpliți, i se cuvine un anumit respect, o anumită grijă, firească, omenească, numai că de aici și pînă la pretențiile și ifosele unora e o mare distanță, pe parcursul căreia omul de omenie se deosebește de impostorul pur-sînge. La aspectul acesta aș vrea să mă refer, la faptul că am făcut cîteodată „eroi" pînă și din lichele, am înzestrat cu însemnele martiriului niște simpli impostori sociali, — fel de fel de rămășițe ale vechilor clase, fel de fel de profitori, „de tip vechi" sau „de tip nou", trecînd în modul acesta de la o duritate excesivă la o compasiune aproape bleagă, vroind să fim mai drepți decît e nevoie, mai umani decît se cuvine, plătind în această direcție un tribut mult prea mare cunoscutelor **extreme.**

Fenomenul e interesant și complex — și păgubitor, desigur — iar profitorii lui principali sînt, cum spuneam mai înainte, impostorii și lichelele, cei care n-au căzut chiar degeaba în anumite ambuscade, fiindcă erau lichele și impostori și atunci și nici nu se gîndeau, cred eu, că vor fi vreodată eroi. Ulterior însă, văzînd că e rentabilă această ipostază, de erou și de victimă, au adoptat-o imediat, văitîndu-se peste tot, multiplicînd necazurile pe care le-au avut, dîndu-le proporții nemaipomenite, racordîndu-le cu împrejurările sociale și politice mai de seamă, din pricina cărora au avut ei de îndurat atîtea și atîtea năprazne, — „din pricina **cultului personalității**, din pricina despotismului și pentru că nu era libertate în țară, așa cum e acum, pentru că astăzi, la noi, valoarea și cinstea..."

„...Într-o anumită perioadă — spune unul dintre ei, un prăpădit fără pereche, un bețiv și un om fără nici un ax și fără nici un simț, cum

L 24 SEPTEMBRIE 1977

teatru t

Descăpățînarea

Ceea ce e remarcabil la Alexandru Sever, autorul acestei piese — premiată, ca și spectacolul, în cadrul Festivalului național „Cîntarea României" — este voința de a face tragedie. „În tragedie istoria își spovedește păcatele" scrie el, accentuînd asupra funcției de **catarsys** a acestui gen superior, ce a înflorit în marile epoci de cultură ale lumii. Iar istoria patriei noastre, precum se știe, nu e deloc săracă în evenimente exemplare pentru arta tragică. Deosebit de aceasta, Alexandru Sever dovedește și pricepere în alegerea, din mulțimea faptelor din cronici, a unuia extrem de semnificativ, ce are drept erou un cărturar. Premisele sînt, după cum se vede, excepționale. Realizarea este și ea merituoasă. Știind să innoade ițele dramaturgul este în prea mare măsură expozitiv. Personajele sale mai mult vorbesc decît făptuiesc (să nu pretextăm că un reproș similar i s-a putut aduce lui Hamlet !) mai ales densitatea situațiilor tragice fiind mică. Nu ne gîndim, cînd afirmăm cele de mai sus, la cruzimi (deși nici ele nu pot lipsi din tragedii) ci la frisonul, cu neputință de descris, prin care implacabilul se manifestă, la cercul de umbră din strînsoarea căruia eroul nu se poate desface. În acest sens, o scenă cum este popasul lui Miron Costin în drum spre Barboși, în ajunul Crăciunului, moment în care osînditul (ce-și ignora osînda) aude în viscol bătîndu-se o coasă, este realmente sugestivă, încărcată de mister tragic. Rămîne însă una dintre puținele. Se mai întîmplă și că Alexandru Sever își corupe lucrarea cu elemente de dramă romantică (însuși Cantemir-Vodă lucrează pe ascuns pentru salvarea aceluia căruia i-a poruncit moartea) în loc să lase să vorbească forța destinului. Facem aceste observații (autorul va înțelege, desigur) tocmai fiindcă îi raportăm creația la proiectul ei ideal, pe care l-am luat în serios. Altminteri nu i se pot nega lui Alexandru Sever, calități de autentic dramaturg, știința replicii și a împletirii episoadelor, chiar și pe aceea de a contura, în mare, caractere. Pentru a nu mai vorbi de noblețea mesajului.

Spectacolul montat de Tudor Mărăscu la Teatrul Giulești se constituie admirabil de unitar, din scene decupate cu grijă și lucrate cu scrupul de veritabil profesionist. Regizorul a știut să sugereze (socot, acesta, principalul lui merit) ideea că fiecare personaj reprezintă o lume, însă deschisă printr-o poartă prea îngustă de comunicare spre universul temporal dat. Din punct de vedere plastic, tablourile conțin un raport de frumusețe impunderabil, ce provine din proiectarea ființei umane pe fondul sumbru al vremii. Monumental, decorul lui Octavian Dibrov nu e rece, un simplu edificiu, ci subtil participativ, subliniind intenția regizorală. Notăm telegrafic, din lipsă de spațiu, aportul actoricesc al lui Ștefan Mihăilescu-Brăila (un Constantin Vodă ce amintește plauzibil de Mos Nichifor Coțcariul) al lui Corado Negreanu, unul dintre protagoniștii, sub raportul artei actorului, ai momentului teatral actual. De asemenea pe Corneliu Dumitraș, într-o continuă dorință de expresivitate, ca și pe Constantin Cojocaru și Radu Panamarenco.

Marius Robescu

film f

Zilele filmului polonez

Nu tot ceea ce am văzut în filmul polonez atinge nivelul unor creații precum cele ale lui Andrzej Wajda sau Jerzy Kawalerowicz ; dar tocmai pentru că există un Wajda, un Zbigniew Cybulski, un Daniel Olbrychski, o Beata Tyszkiewicz, pentru că există **Pădurea de mesteceni, Cenușă și diamant** sau **La noapte va muri orașul**, fiecare prilej de a ne întîlni cu școala de film poloneză este un eveniment. Marile creații și marii creatori se recunosc în tot ceea ce le urmează, și strălucirea pe care și-o cîștigă vine și de acolo că, peste ani de zile, spiritul lor viu poate fi recunoscut și înțeles mai bine.

În cel de-al doilea război mondial, tancuri germane erau întîmpinate în Polonia cu șarje de cavalerie ; este un fapt devenit legendă — unul dintre acelea care definesc spiritul unui popor, în fața căruia orice înțelepciune sau judecată făcută cu simțul realității trebuie să se încline, căci adevărul cel mai mare care se va spune despre oameni va fi întotdeauna demnitatea — mai presus de alte considerente. În filmul polonez tema războiului revine obsedant și am putea să ne întrebăm cum e posibil ca, după atîția ani rănile războiului să nu se fi închis ; dar a uita suferințele trăite, par a spune cineaștii polonezi, înseamnă a fi în pericolul de a le trăi din nou. Și ca toate cele care izvorăsc din suferință, filmul polonez este adevărat, zguduitor și patetic. Aici arta și-a găsit un chip al ei, înconfundabil, pentru că a avut un scop.

Zilele filmului polonez ne propun anul acesta întîlnirea cu trei filme : **Slăviți orașul, Amenințarea** și **Vieți scurte.** Selecția este revelatoare pentru o mai bună înțelegere a ceea ce a reprezentat războiul pentru istoria contemporană a Poloniei, deși numai unul din filme îi este dedicat în întregime, celelalte două fiind consacrate actualității. Filmul care mi se pare însă a reprezenta cel mai bine spiritul care guvernează cinematografia poloneză de astăzi (deși nu este și cel mai bun dintre cele prezentate) este **Amenințarea.** În 1975, o fostă deținută dintr-un lagăr de concentrare este chemată la New York pentru a depune mărturie în procesul unei foste supraveghetoare — devenită între timp o femeie ca oricare, despre care vecinii nu pot să creadă că ar fi fost în stare să comită crime cum sînt cele pentru care este acuzată. Procesul durează de șapte ani ; contemporanii noștri ezită să condamne un om ,deși vinovăția lui este evidentă ;a condamna nu înseamnă să te transformi la rîndul tău în călău ? se întreabă cei chemați să judece — și asta în timp ce în lume, ici și colo, reînvie organizații profasciste, în timp ce foști criminali de război se ascund sub masca unor oameni onorabili... După 27 de ani de la procesul ținut la Nüremberg, un tribunal va afirma cu aceeași tărie că fiecare om în parte este răspunzător pentru faptele sale ! E o întrebare pe care regizorul Waclaw Florowski o pune cu luciditate, cu o sinceritate emoționantă ; chiar dacă regizorul e mai puțin abil în scenele de interior, în confruntările psihologice care au loc, chiar dacă filmul dă uneori impresia de provizorat, actualitatea dezbaterii și sensul ei profund omenesc fac din **Amenințarea** un act notabil. Filmul polonez continuă și acum șarja de cavalerie împotriva tancurilor germane — gest la fel de nobil și generos.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Teatrul la televiziune

Este ușor de observat că spectacolul de teatru ocupă, de mai multă vreme, un loc bine definit în structura programelor TV și, în consecință, un spațiu destul de extins.

Urmărite pe parcursul ultimelor două luni, spectacolele teatrului TV îndeamnă telespectatorul la cîteva considerații. Vom sesiza, de pildă, preocuparea pentru punerea în scenă a literaturii dramatice românești „Chirița în provincie" a lui Alecsandri, „Insula" lui Sebastian, „Surorile Boga" de Horia Lovinescu, „Capul" de Mihnea Gheorghiu, „Procesul Horia" de Al. Voitin, „Mașina de calculat" de Paul Everac, „Un tînăr mult prea furios" de Virgil Stoenescu, „Tatăl nostru uneori" de Eugen Lumezeanu, „Virstele stejarului" de Mihai Dimiu, „Omul cu umbrelă" de Mircea Ovidiu Savu. Ce sesizăm urmărind aceste titluri ? În primul rînd interesul pentru texte de actualitate, pentru piese noi mai puțin reprezentate sau inedite. În al doilea rînd, deși într-o proporție nesatisfăcătoare, apariția unor piese semnate de debutanți în domeniul creației dramatice. Eugen Lumezeanu, Mircea Ovidiu Savu și, dacă nu mă înșel, chiar Mihai Dimiu. Piesele din dramaturgia străină sînt în această perioadă ceva mai puține : „Militarul fanfaron" de Plaut, „Prețul succesului" după Hana Helmut, „Adam și Eva" de Rudi Stahl, „Fata cinstită" de Goldoni, precum și două înregistrări preluate de la alte televiziuni.

Vom observa, urmărind acest tablou succint al spectacolelor desfășurate în ultima perioadă, practica, de altfel lăudabilă, a preluării unor spectacole de la teatrele profesioniste din Capitală și din țară, prilej favorabil descoperirii și redescoperirii unor remarcabile talente actoricești și a unor colective artistice omogene, cum ar fi cele ale teatrelor din Brașov, Galați și Constanța. În acest context, vom reține prezența pe generic, în dreptul regiei, a unor nume mai puțin frecvente pe micul ecran sau pe marile scene : Teodorescu, Tudor Florian, Constantin Dicu, Adriana Kunner, Domnița Munteanu (care semnează în acest interval trei spectacole) alături de numele de-acum familiare ale Letiției Popa și al lui Cornel Todea. De pe afișul teatrului TV, lipsesc încă destule nume de marcă în regia de teatru : solicitarea lor la concordanță spectacolelor de teatru TV ar fi binevenită.

În privința distribuțiilor se remarcă efortul de-a aduce în fața camerelor de luat vederi nume provenind din toate generațiile, afirmate ale teatrului nostru : Fory Etterle, Mircea Diaconu, Ovidiu Schumacher, Violeta Andrei, Virgil Ogășanu, Ștefan-Mihăilescu-Brăila, Eugenia Popovici, Mircea Albulescu, Irina Răchiteanu-Șirianu, George Constantin, Olga Tudorache, Aurel Giurumia ș.a. — ordinea este întîmplătoare. Vom sesiza în schimb lipsa preocupărilor în direcția realizării unor spectacole cu distribuții absolut de excepție, spectacole eveniment care să intre în filmoteca televiziunii.

Nu vom încheia fără a sublinia două inițiative meritorii : telerecitalurile (vezi Leopoldina Bălănuță și Tamara Buciuceanu Botez) precum și prezența deocamdată timidă a teatrului de amatori : „Virstele stejarului" de Mihai Dimiu, interpretat de colectivul Casei de cultură „Mihai Eminescu", a sectorului II.

Mircea Florin Șandru

capricii

era și-atunci — am fost nevoit să părăsesc școala în care învățam !... Și-am umblat o iarnă întreagă cu pantofii sparți !... Da, tovarăși, deoarece noi, atunci..."

Un altul, odraslă de geambași, geambaș el însuși, unul care leșina prin ședințe, ca să scape de încurcături (de încurcăturile sentimentale, de birfe și de altfel de găinării), își amintește cu mînie și cu învăpăiere de anii 1951—1952, ani grei, e adevărat, dar nu pentru el și nici pentru alții, care le-au fost și le sînt pe o potrivă.

.....În anii aceia, tovarăși, spune ăsta din urmă, eram critic și eram forfecat pînă și pentru că umblam «la dungă» și pentru că purtam cravată !... Nici să răsuflu nu puteam, am fost eliminat din facultate, am fost dat afară de peste tot ! Da, tovarăși !..."

Minte, cu delicatețe și cu tact, dar minte de îngheață apele, pentru că nimeni nu avea treabă cu cravatele lui și cu dunga de la pantaloni. Și dacă totuși se împiedicau unii de el, era de vină el însuși, cu felul său de a fi, cu întreg caracterul lui, cu lipsa lui de caracter, fiindcă domnul acesta a avut de toate, întotdeauna, numai caracter n-a avut, — „nici măcar de leac", cum se zice. A fost cinic și nemăsurat în toate, a fost alunecos și nestatornic, a fost, într-un cuvînt, o lichea patentată, iar acum, de cînd se poartă eroismul, a devenit și erou, s-a mai potolit, s-a mai temperat, dar tot lichea a rămas.

Altceva nu-ți mai spun și nici nu vin cu alte exemple, fiindcă nu exemplele contează într-un asemenea fenomen, interesează fenomenul, ca atare, care a fost și rămîne straniu, oricîte explicații ar căpăta.

— toată viața a dus-o așa — sfîrșind prin a fi doborît de această roadere, fiindcă de aici i-a venit sfîrșitul, asta l-a doborît...

★

Zîmbetul și umbletul unei femei mi-a trezit în suflet o dezamăgire cruntă, pe cea mai grea, despre care n-am vorbit nimănui, niciodată, pe care o împinsesem la fundul apelor ori de cîte ori scotea capul deasupra. O socoteam înfrîntă, o socoteam îngenuncheată, dusă. Și-apoi, deodată, cînd am văzut în fața mea, la mai puțin de doi pași, o anumită scuturătură de cap, un anumit gest și un anumit pas, cărora li s-a adăugat un zîmbet lin și însorit, m-au năpădit regretele și îndurerările, m-au cotropit, nu m-au năpădit, au pus stăpînire pe mine de parcă lucrurile s-ar fi petrecut ieri-alaltăieri, de curînd de tot. Femeia era alta și numai o anumită mișcare, — și zîmbetul ! — aminteau de cealaltă poveste pe care o credeam uitată și moartă. Dar asta aproape că nici nu mai conteaz㠖 femeia și povestea, contează declanșarea aceea vijelioasă, după ani și ani de zile, care scosese deodată la suprafață, ca într-o erupție, noroiul și bolovanii umezi ai durerii, năucindu-mă complet, cînd nici n-aș fi crezut că se mai poate întîmpla așa ceva...

★

Cuvîntul unuia, la o adunare (omul o cam scălda, o bolmojea rău de tot) mi-a limpezit o veche îmbîcseală de-a mea, o împrejurare în care o cam încurcasem. Era în discuție, atunci, activitatea unui om care îmi era foarte apropiat. Omul, interesant altfel, energic dar foarte amestecat, pus pe muncă dar și pe cîștiguri, dornic de a se realiza pe căi drepte, neocolind însă nici căile mai cotite, era în culpă cu foarte multe lucruri. Stîrnise și invidii și adversități, era adevărat, și eu pe asta m-am bizuit, cînd i-am luat apărarea, pe subiectivismul celor ce vroiau cu orice preț să-l pună la pămînt. Acesta fusese motivul principal, pe care îl folosisem față de mine însumi, dar adevărul ținea de simpatie și de prietenie, de încălcarea celei mai elementare obiectivități, lucru pe care mi-l arunca în față, acum, cel ce o scălda, cel ce o bolmojea în sedința amintită, cu toate că el — nenorocitul ! — nici nu se gîndea la mine...

★

Scurtcircuitările acestea, ca și dezghiocările de care îți vorbeam cîndva, sînt infinite. Pentru mine, mai ales, așa au fost și sînt ele, noi și infinite. Numai roțile trenului îmi amintesc, ori de cîte ori le aud, de plecarea mea de-acasă și de vorbele pe care mi le spusese atunci unul din băieții cu care pornisem spre B. „Știi ce zic roțile ?" mă întrebase ăsta. „Ce ?!" „Te duc, te duc, te duc... Ascultă-le bine, și-ai să auzi vorbele astea : te duc, te duc, te duc, te duc..." Se nasc probabil niște automatisme, cu timpul, fiindcă dangătele clopotelor îmi aduc în față, oriunde aș fi, orice aș face, moartea mamei, pe ea întreagă mi-o pun dinainte, înfiorîndu-mă și răvășindu-mă de multe ori, cel mai adesea...

Scurtcircuitări

Am văzut și eu, duminică, pe cei doi bătrîni de pe Mureș, Popa îi cheamă, parcă. Și m-am gîndit tot timpul, ascultînd-o pe bătrînă, fiindcă ea a fost eroina principală, nu numai a emisiunii de la televizor, dar și a vieții lor, în doi, la Mama din **Drumul ciinelui,** la visurile ei simple și nerealizabile, de a-și vedea toți copiii laolaltă, așa cum și i-a văzut bătrîna din emisiune, din viață. De fapt, dacă am înțeles eu bine, aceasta e marea ei tragedie, că nu și-a împlinit nici un gînd, din cauza războiului, a cărui umbră mai stăruia și-atunci peste casa ei veche, de pămînt și de nuiele, din cauza celuilalt război — pe care noi l-am numit rece, deși n-a fost prea rece, a fost fierbinte și dur — și poate că și din cauza ei, din cauza unei stăruiri în vechile făgașuri. Vor fi și alte cauze, de bună seamă, și nu voi fi eu cel ce le va analiza — nici critica n-o va face, să nu-ți înfiripezi nici o speranță în privința asta — eu vreau numai să-ți spun că un fapt oarecare mi-a adus în minte figura Mamei din această lucrare, cu toate frămîntările ei, ceea ce e mult, dacă nu chiar foarte mult...

★

Altădată, într-o dimineață, am văzut un om care mergea la lucru sau la oraș, nu știu. Era un țăran și eu mi l-am amintit pe tata, cînd l-am văzut pe ăsta cum mergea pe drum, gîrbovit, cu căciula trasă bine pe urechi, cu o straiță mare în bită, cu o țundră lungă pe el și cu niște opinci mari în picioare. Mergea singur, fiindcă nu era nimeni, de jur-împrejur, și poate că de aceea mi l-am amintit eu pe tata, pentru că și el a umblat așa, prin viață, nu pe un drum oarecare și nu un ceas sau două, ci ani de zile, ani mulți și ani grei. Asta a fost drama lui, că a fost un însingurat, că a fost nevoit să fie așa, din cauza unor împrejurări care nu țineau de el și de firea lui, țineau de alții. Bunica mea și mama lui, a tatii, avusese o poveste de dragoste, înainte sau după ce s-a măritat, nu știu exact, nimeni nu mi-a vorbit limpede despre asta. Faptul, însă, era adevărat. Tata era „prăsilă străină", cum se zicea odată, era ca un pui de cuc între ceilalți frați. Fusese admis în familie, purta numele bunicului, dar înfățișarea și boiul erau ale altuia, ale unuia dintr-un neam bogat, și cu faimă mare în sat. Lucrurile s-au limpezit greu, ieșind cu încetul la iveală. Odată ieșite însă, l-au aruncat pe el în cea mai cruntă izolare. Nimeni nu-i spunea pe nume, cînd îl striga. El purta o poreclă oarecare. Altfel, cînd s-a însurat, a primit partea lui de pămînt, și-a făcut casă și și-a întemeiat propria lui gospodărie, avînd și păstrînd relații destul de bune cu frații și cu surorile. Bune dar reci. Ori de cîte ori se isca vreo ciorovăială, ceilalți îi aminteau că nu era din „neamul nostru", era altă plămadă. Neamurile lui adevărate, pe de altă parte, vroiau și nu prea vroiau să-l recunoască. Iar el se măcina din ce în ce mai mult sau în mustruluială curată, dacă nu devenea cumva hărțuială și ostracizare, fiindcă Șăitanii nu glumeau, la o adică.

„Lăsați pretențiile, tovarăși, spuneau ei, parcă ar fi fost înțeleși, socialismul nu se construiește cu pretenții, se construiește cu muncă, cu eforturi multe și mari !... Și-abia după aceea, după ce vom edifica această orînduire, în raionul ăsta și în lume, vom putea să ne gîndim și la alte probleme !...".

Pe de altă parte, ei nu pregetau să-și cirpească și să-și întregească averile personale, cumpărîndu-și mașini, reparîndu-și casele în care stăteau, împingîndu-și copiii din urmă, pe la școli, creînd derută și tristețe între oameni, vorbind una și făcînd alta, inversînd toate raporturile, năclăind cele mai mărunte și mai firești relații...

Cînd au plecat, după vreo opt ani de dominare și de hărțuială, cînd a crăpat buba, pentru că n-au plecat de bună voie, raionul a rămas răvășit și bolnav în urma lor, cum rămîne un lan de cartofi în urma unui stol mare de gîndaci de Colorado...

Teama

Vlad s-a ros și s-a măcinat singur, fără să-l împingă nimeni din urmă sau de pe margine. Surparea lui a început din clipa în care și-a dat seama că își va pierde locul, postul pe care-l ocupa, pentru care se zbătuse mult, în tăcere dar mult. N-a fost sigur de asta, la început. I s-a părut numai că se va întîmpla așa ceva. Pe urmă, de la părere a ajuns la convingere, de la convingere a ajuns la teamă, iar de la teamă a ajuns, mai repede decît s-ar putea crede, la propria sa anulare, la o destrămare nemaipomenită, pe care n-ar fi putut nimeni altcineva s-o ducă la capăt și s-o desăvîrșească așa de bine, cu atît de multă stăruință, cum a dus-o și a desăvîrșit-o el însuși, de unde se poate trage concluzia că răul pe care și-l face omul cu mîna lui e sfînt și-i fără de leac...

Gîndacii de Colorado

Invazia s-a produs pe nesimțite. A durat vreo șase sau șapte ani, fără a fi remarcată de cineva, pe parcurs. Abia după ce au ocupat ei mai tot raionul s-a văzut ce se întîmplase, pe dedesubt. Era tîrziu, însă, mult prea tîrziu. Ei erau tari și mari, ocupau poziții importante și erau uniți și erau mulți. Unde te duceai, dădeai de cîte un Șaita. „Tovarășul Șaita, de la Sfatul orășenesc !... Șaita de la ziarul local !... Șaita de la drumuri și poduri !...".

„Dar de unde aveți atîția tovarăși Șaita ? l-am întrebat eu pe primul secretar, care nu era un Șaita. — Sînt cam mulți, nu ?!..."

„Da, sînt !... Au venit de undeva din marginea regiunii !... Dar sînt oameni harnici !... Sînt dinamici, toți !...".

Nu știu dacă era el convins, primul secretar, de adevărul pe care mi-l spusese. Dacă n-a fost, s-a convins pe urmă. După mai puțin de un an, în locul unde ședuse el, ședea un Șaita, cel mai mare dintre ei, șeful clanului. Să fi văzut pe urmă hărnicie și dinamism, să fi văzut democrație și libertate a opiniilor, a criticii și a autocriticii...

Dacă un om, muncitor sau funcționar, avea de-a face cu unul dintre Șăitani, ajungea, imediat sau la a doua sau la a treia filieră, la un altul, tot de-al lor, frate sau văr, cumnat sau cuscru, fiindcă se însuraseră, prinseseră și ei rădăcini în raion, nu erau de nicăieri. Și dreptatea omului, cîtă era, se prefăcea în morală

Margareta Sterian : „Alter ego"

poeme de
nichita stănescu

Autoportret

Eu nu sunt altceva decît
o pată de sînge
care vorbește.

Roata cu o singură spiță

Mirosea a mort de pe altă planetă.
Pe șirile spinărilor de cai
încolțea iarba și o egretă.
Mirosea a mort de pe altă planetă.
Inima toată mi-o băgasem în pietre
cum mîinile mamei în cocă
cînd ne gătea aer
la gîndul că pasărea se sufocă.

Ea ne povestea
povestea cu-mpăratul
cel care se sprijinea de raze ca de un băț,
și care zărind în luminiș pe goala zeiță,
deodată, hăț !

Ah, doamne, ce miros !
Mirosea a mort de pe altă planetă.
Neființa suavă ne apărea tuturora concretă.
Și toate acestea se întîmpla
pre cînd roata numai o spiță avea
și nu roată se numea
ci linie se numea.

Respirarea aerului de sub aripă

Se dedică lui Sorin Dumitrescu

Nu, nu se poate
vultur stingher,
fără de roate
să stea pe cer.
Pasărea, marea
care e-n zbor
cu respirarea
am s-o dobor.
Dintr-o umflare
pot ca să-i țip
aerul tare
de sub aripi.
S-o las să cadă
ca un comet
cu tot cu coadă
pe al meu piept.
Să-mi fie salbă
și crinolin,
ah, pată albă
o, jeg senin.

Daimonul meu către mine

— Vine focul, îmi zise, fii atent vine focul
și-o să vezi cu ochii pietrele inmuindu-se
și pe caprele negre de stincă inecîndu-se
în moalele stincii.
Marea, pe dinsa chiar o s-o vezi
suptă de fluviu și pe acesta
supt de rîuri și pe acestea
supte de izvoare și pe ele
absorbite de setea unui dumnezeu alergînd.
Ai să vezi, îmi spuse Daimonul meu, mie,
ai să vezi
cum se usucă peștii
și cum se împuțesc balenele
cum se evaporă meduzele,
căci îți zic ție, vine focul, mă auzi ?
— Te aud și ce să fac eu,
chiar dacă te aud ce să fac eu,
eu ce pot să fac eu.
— Schimbă-te în cuvinte, mi-a zis Daimonul,
repede, cît mai poți să te schimbi
Schimbă-ți ochiul în cuvînt
nasul și gura
organul bărbătesc al facerii
tălpile alergătoare,
părul care-a început să-ți albească
prea des încovoiata șiră a spinării, —
schimbă-te în cuvinte, repede, cît mai e timp.
— I-am spus Daimonului : tu nu știi că
vorba arde,
verbul putrezește
iar cuvîntul
nu se întrupează ci se destrupează.
Am pus un sentiment pe bronz și tu știi asta
și a fiert din pricina luminii soarelui
Am dat un nume unui copil
și numele s-a spart de timp și de vrăbii
— Știu asta, mi-a zis Daimonul.
Schimbă-te în cuvinte precum îți zic.

Săgetarea cerbului stretin și harponarea peștelui Vidros

lui Paul Tutungiu

Așa cum față de mișcarea stîncilor
mișcarea arborilor pare iute ca raza
Așa cum față de mișcarea petalelor florii
mișcarea omului pare iute ca raza,
iute ca raza față de mișcările omului
e alergarea cerbului stretin

Haideți, vă zic, să vînăm cerbul stretin
schimbîndu-ne timpul și răsucindu-ne secundele
Haideți, vă zic, fără milă să-l vînăm
pe cerbul stretin, scurtîndu-ne lunile
și micșorîndu-ne cît punctul de nisip, anul
Pe iutele să-l omorîm de cerb stretin !

Din oasele lui să ne facem stîlpi de casă
din pielea lui să ne facem acoperișe
iar carnea lui s-o mîncăm înlăuntru
la nuntă.

Așa cum față de mișcarea omului
mișcarea ierburilor pare încetă
Așa cum față de mișcarea brazilor
mișcarea pietrelor pare încetă
mai încet decît starea pe loc a pietrii
e rîul Vidros în care înoată peștele Vidros.

Haideți, vă zic, să pescuim peștele Vidros
îndreptîndu-ne timpul și întinzînd secunda
ca apa vărsată pe lespede
iar ziua s-o lungim peste noapte
Pe Vidros, vă zic, să-l harponăm fără milă,
să omorîm Vidrosul din rîul Vidros !

Din oasele Vidrosului să ne facem stîlpi de casă
și din solzii lui, șindrilă,
iar carnea lui s-o mîncăm înlăuntru
la nuntă, vă zic.

Margareta Sterian : „Arca"

Dezîmblînzirea

De mult negru mă albisem
De mult soare mă-noptasem
De mult viu mă mult murisem
Din visare mă aflasem
Vino, tu, cu tine toată
ca să-ntruchipăm o roată
Vino, tu, fără de tine
ca să fiu cu mine, mine
O, răsai, răsai, răsai
pe infernul meu, un rai
O, rămîi, rămîi, rămîi
palma bate-mi-o în cui
pe crucea de carne
cînd lumea adoarme.

radio

r

Othello

Oricît de sumbre, oricît de încrîncenate, oricît de sîngeroase ar fi tragediile lui Shakespeare, finalurile sînt luminoase. Lumea este gîndită în ordine, în echilibru. Dezordinea, haosul sînt momentele în care pasiunile (ura, iubirea, lupta pentru putere) se dezlănțuie alimentate fiind de intrigi, de rătăciri de moment (ca în cazul lui Othello). Din acest punct de vedere piesa reprezintă o întruchipare didactică a ideii de revenire la ordine, dar nu la cea inițială pentru că sensul este spiralat. Desdemona îl iubește pe Othello și-i este fidelă. Are atîtea calități încît ne intrigă. Iago reușește să strice echilibrul. „Othello", spune Jan Kott, „o ucide pe Desdemona cu scopul de a salva ordinea morală, și de a restaura în drepturile lor iubirea și credința. O ucide pe Desdemona pentru ca să fie destoinic s-o ierte, așa ca toate socotelile să fie încheiate și ca lumea să se poată întoarce la echilibru". Pentru că : „A te-ndoi / E-a fi și hotărît / ".

Kott crede că gelozia lui Othello s-ar datora erotismului răspîndit de Desdemona. Cassio, Roderigo, Iago ar fi prinși în plasa acestui erotism : „Nici măcar nu bănuiește că tulbură prin simpla ei prezență, că ispitește. Othello își va da seama de acest lucru abia mai tîrziu, dar Iago îl știe de la bun început. Desdemona este credincioasă, dar trebuie să aibă în ființa ei ceva de tîrfă. Nu **in actu, dar in potentia,** virtualmente. Demonstrația este excepțională : „Altminteri drama nu s-ar putea desfășura, deoarece în acest caz Othello ar fi ridicol" (!) Continuînd raționamentul lui Jan Kott se poate susține, cu temei, că Iago nu este decît dublul lui Othello, îndoiala sa obiectivată. La un moment dat, Iago repetă replicile sale, iar Othello surprins îi reproșează cu violență : „Doar n-ai ajuns ecoul gîndurilor mele ? !".

Shakespeare este precursorul constiințelor abisale ale lui Dostoievski. Nastasia Filipovna este Desdemona desfășurîndu-și existența, trăindu-și impulsurile. Iago și Othello se unesc în Rogojin pentru a marca angelicul și demonicul.

La 23 de ani de la înregistrarea ei în studiourile radiodifuziunii, „Othello" a probat virtutile ei literare (multi cercetători o consideră o reușită pur literară). Distribuția a fost excepțională : Vladimir Maximilian, G. Storin, Toma Dimitriu, Gabriel Dănciulescu, George Marcovici, Fory Etterle, Mihai Berechet, Ciodi Berthola, Tanți Soviany. Regia : Paul Stratilat. Adaptarea radiofonică a păstrat structura unei povești (story), iar actorii au interpretat-o distant, cu un retorism ce-a pus în valoare, în primul rînd, profunzimea fiecărui vers. Lipsindu-se de splendorile înscenării, de elementele de decor, atît de necesare desfășurării tragediei, „Othello" de la radio a păstrat nealterată esența (și virtutile) piesei lui Shakespeare.

Constantin Stan

plastică

p

Probleme de organizare

ARTA — COMERȚ — PUBLICITATE. Facilitarea contactului publicului cu opera mai ales în condițiile în care există o „producție" substanțială a artiștilor, trebuie privită nu numai sub raport estetic ci și comercial. În afara marilor comandatari care sînt ministerele, municipalitățile și alte instituții publice sau obștești — care își distribuie fondurile în funcție de exigențe specifice — mai există și amatorul de artă ocupat sau mai puțin ocupat, cunoscător sau abia în stare să confunde kitsch-ul cu arta. Actualele modalități de prezentare și desfacere a produselor cu caracter artistic (citește artizanal) și a lucrărilor de artă (pictură, sculptură, ceramică etc.) mi se par nesatisfăcătoare. **Trebuie găsite** alte spații (ele există, rămîne doar să li se dea utilizarea proprie) și alte idei pentru aceasta. Pentru un oraș cu două milioane de locuitori nu mi se pare exagerată dorința înființării citorva mici galerii cu expoziții colective permanente, de regulă ale unor artiști ce se grupează ei înșiși după preferință. Expozițiile personale ale altor artiști, lansările de nume noi ar constitui o prelungire firească a acestui aspect al activității unor astfel de galerii. Problema publicității este și ea lesne rezolvabilă. Instrumentele legale există ! Lipsește inițiativa.

VARĂ SĂRACĂ ÎN EXPOZIȚII. Oricît de binevoitori am fi în aprecieri, trebuie să calificăm vara artistică bucureșteană drept secetoasă. În afara unei expoziții de sculptură de la „Simeza" (Apostu — Flămîndu — Tiron) — discutabilă sub raportul modalității concrete de organizare — nu am avut nici-o revelație. Cînd afirm acest lucru scot automat din sfera discuției expozițiile retrospective de la sala Dalles care oferă, nu arareori, surprize, cum a fost cazul cu retrospectiva uitatului sculptor Vasile Blendea. Oricum nu putem considera „evenimente" citeva noi expoziții de grup, indiferent dacă ele au fost la „Căminul artei" sau la Schiller Haus. Săptămîni în șir am alergat prin oraș să găsesc o expoziție despre care să pot scrie un articol și nu doar 4 rînduri. Oricum, cei care se ocupă cu organizarea expozițiilor mi se pare că și-au luat un rrea lung concediu.

A PROPOS DE SCULPTURĂ. Pe vremuri... adică pînă foarte de curînd, se mai organizau expoziții de sculptură și în aer liber. Există locuri foarte la vedere, în plin centru, unde se pot expune periodic lucrări care nu au efectiv ce căuta într-o sală. În loc să fi expus citeva lucrări într-o sălită, George Apostu ar fi făcut mult mai bine să le aducă pe spațiul verde din fața Casei Scriitorilor sau chiar pe pajiștea din fața Teatrului Național. Dacă Iliescu Călinești și-ar plasa o sculptură de dimensiune mijlocie (pentru proporțiile cu care el lucrează) într-o sală obișnuită, nu ar mai fi loc pentru privitori.

ÎN STRĂINĂTATE. Artiști români sînt prezenți la numeroase expoziții în diferite țări ale lumii. Afli acest lucru întîlnindu-i pe stradă și schimbînd două vorbe, de regulă după ce faptul s-a consumat. Nu cumva s-a creat impresia că în afara organismelor U.A.P. care se ocupă cu problemele expozițiilor peste hotare, nu mai este nimeni interesat de această chestiune ? Presa nu este informată, cataloage criticilor sau redacțiilor nu se trimit, ecourile nu sînt făcute public decît în cazuri speciale, cînd expoziția respectivă îi încadrează într-un ansamblu de manifestări mai ample etc. Inerție ? Nepricepere ? Misiunea de propagare a valorilor unei culturi se reduce oare la a aproba transportarea lor peste granță și a da bun de tipar pe catalog ?

Grigore Arbore

muzică

m

Un veritabil ghid

Încheind, cu volumul consacrat contemporaneității, incursiunea sa eseistică în istoria muzicii simfonice, compozitorul și muzicologul Wilhelm Berger trage linia sub o întreprindere de mare anvergură, singulară prin consecventa meditației și înălțimea de la care se exercită. Cînd își denumește opus-ul „ghid", Wilhelm Berger se ascunde modest în spatele pozitivității termenului, dar noi îi vom atribui cealaltă accepțiune, orgolioasă, aceea de îndrumător, mentor, călăuză autoritară în desișul spinos al simfonismului din toate vîrstele stilistice.

Ponderea lucrării stă în putința de a descoperi specificitatea fiecărui ciclu de evoluție, uneori a fiecărui an, în adjectivarea unui fenomen foarte apropiat autorului, care găsește forța intelectivă necesară pentru a-i caracteriza cele mai fine mutații, a-i surprinde simptom și esență în succesiunea anotimpurilor. Consecințele mareelor limbajului sînt imediat reformulate în concept estetic, sînt studiate cauzele și comportamentul. (De exemplu, analiza pătrunzătoare a dialecticii serial — neomodal — tehnică a grupurilor intervalice, protagonistă a ultimelor două decenii.) Timpul scurs, uneori de numai citiva ani, de la apariția unui fenomen, se încarcă de greutatea meditației pe care Wilhelm Berger o exercită diurn și nu neapărat în vederea scrisului muzicologic, o exercită ca partizan în disputele tehnice ale actualității, conștiință reflexivă a istoriei prezente. Receptarea faptului artistic este atît de sistematică, ierarhizantă, încît practica pare îngrată nefiind atît de clară, ordonată, pe cît este reflectarea ei.

Poziția interpretaționalistă atrage după sine dezavuarea esteticii numerice, atîta timp cît nu depășește cantitativul : „Analiza structuralistă... minuțios realizată și cantitativ împinsă la extrem, nu reușește să furnizeze decît un noian de date privind alcătuirea formală a compozițiilor". Ori esteticii muzicale interpretaționaliste tradiționale îi lipsea de regulă tocmai „noianul de date" pe care să-și articuleze demonstrația. Autorul posedă însă aceste date și depistarea ciclicității idealului — de pildă revenirea periodică a imboldului de clasicitate — este susținută cu probe. Problemele semnificației rămîn însă deschise : „Gama acestor evenimente denotă o sărăcie de idei, deoarece realitatea sonoră... nu se definește la nivelul semnificației". Formularea postulează imanența semnificației muzicale, în jurul căreia s-au purtat și se poartă încă dispute aprinse. Autorul ne privează de contribuția sa argumentativă la o problemă capitală, considerînd-o aprioric demonstrată. De asemenea, cînd vorbește de „estomparea inevitabilă a aspectelor emoționale", Wilhelm Berger accentuează mai puțin că este vorba de un țel estetic și nu de o lipsă de mijloace de comunicare.

În mod cu totul remarcabil se găsește reflectată în volum școala componistică românească, atît contextual-istoric cît și monografic. Dacă ar fi să ne exprimăm aici un regret, desigur autorul este absolvit de orice vină, ar fi acela că, dat fiind că muzicologul se suprapune compozitorului Wilhelm Berger, lipsește, într-o astfel de recapitulare a ultimelor două decenii de muzică chiar importanta creație a autorului însuși.

Costin Cazaban

Civilizație și cultură *)

Discutînd problema **spiritului francez**, un aspect îmi pare esențial : concordanța dintre **civilizație** și **cultură**. În timp ce în multe țări europene, civilizația (în forma ei, îndeosebi, tehnică) amenință cultura, tinde s-o uniformizeze, să-i schimbe ierarhiile, în Franța civilizația tinde, dimpotrivă, să devină fapt de cultură. Procesul este vechi și poate fi pus în legătură cu tendința **geniului** francez de a reduce totul la măsura omului. A simplifica metafizica și a face din ea o filozofie a moralei, iar din **morală** un îndreptar de viață, a supune speculația unor reguli precise și a îndepărta (cum zicea Valéry) tot ce este complicat și nu poate deveni clar (și, am adăuga : **util** omului), a face din îndeletnicirile cele mai profane (gastronomia, moda) adevărate arte de a trăi, a da, în fine, artei o valoare funcțională, nu numai decorativă, înseamnă a lega civilizația de cultură, a integra valorile practice în sfera valorilor spirituale.

Ideea lui Curtius despre superioritatea civilizației asupra culturii în Franța trebuie, atunci, modificată. Este vorba nu de o ierarhizare, diferențiere ce duce, fatal, la prăpastia dintre cele două planuri, ci de un proces profund de integrare care transformă elementele civilizației în fapte de cultură și dă culturii o valoare practică. Fenomen complex, proces cu dublu sens, perceptibil în aspectele cele mai variate ale vieții. Nașterea unei **arte de salon**, gustul pentru decorația interioară, apariția unei civilizații **du loisir** lîngă foarte vechea **artă de a trăi**, rezistența la standardizare (**căminul** francezului mediu cuprinde multe elemente în stil vechi, diferențiat), supraviețuirea, în epoca revoluției industriale, a civilizației (sau artei) manuale etc. sînt expresii ale aceluiași proces profund de racordare a **practicului**, **materialului** la **spiritual**, de fuziune între nou și vechi, de echilibru între **civilizație** și **cultură**. De aici vine, am impresia, acel sentiment derutant al străinilor față de tradiționalismul și radicalismul francez. Curtius a observat cu finețe justul raport dintre cei doi factori, mai puțin **structura** ce stă în spatele lor.

Existența unui fond solid, vechi de cultură permite, apoi, orice aventură în planul spiritului, admite negația pînă la formele cele mai severe. „Revoluțiile“, în acest plan, se țin lanț, tot secolul al XX-lea nu este, în artă, decît o suită de școli care se contestă unele pe altele. **Clasicismul** este periodic pus în discuție, însă clasicismul rezistă, cultura, în ansamblu, urmează un curs firesc, asumă, integrează ceea ce este de asumat, integrat, restul trece la capitolul curiozități. Nici o aventură spirituală (și n-au fost puține), nici o școală n-a dezechilibrat literatura franceză. Iată pentru ce experimentul, **avangarda** nu trezește suspiciuni. O cultură tînără, nefixată, își poate pierde, printr-o aventură extremistă, ritmul, echilibrul ; cultura franceză suportă orice, chiar și **anticultura**. Nicăieri în lume nu s-a dezvoltat, mai mult decît în Franța, o **aliteratură** (sau **anti-literatură**), **o contracultură**, care neagă cultura tradițională, o avangardă mai furioasă, mai inclementă, hotărîtă să dărîme totul, începînd cu **ideea de artă**. **Rezultatul** este că toate aceste fenomene au fost asumate, iar avangardiștii au ajuns la Academia Franceză.

Ideea lui G. Călinescu (ideea, în fond, a lui Valéry și a multora) despre clasicismul stilurilor găsește argumentul cel mai puternic în cultura franceză. Aici totul se clasicizează, valorile rebele reintră, după oarecare vreme, în fluxul mare, echilibrant al culturii, inovația devine repede tradiție, **modernismele** îmbătrînesc ușor, își descoperă în grabă „o tradiție“. Suprarealiștii l-au dezgropat pe Lautréamont și au aflat în el justificarea dicteului automat.

Putem trage de aici o regulă despre manifestarea **spiritului francez**. Francezul nu începe, ci dezvoltă civilizația, cultura lui au continuitate cu toate revoluțiile (sociale și artistice) nu există ruptură între epoci și stiluri. Un abil om politic contemporan a lansat, în timpul campaniei electorale din 1973, lozinca : **innoire în continuitate**. Lozinca dovedește o justă intuiție a psihologiei francezului mediu, acela care trimite deputații în parlament. Psihologia stă și la baza raportului dintre cultură și civilizație și în interiorul fiecărui domeniu. Consecințele pozitive ale acestei mentalități se văd în sferele cele mai variate ale vieții, de la regimul juridic la acțiunea ecologică. Legile se schimbă greu în Franța, uneori este nevoie de un deceniu pentru a convinge opinia publică de avantajul unei reforme. Acceptate, legile rămîn, funcționează zeci, uneori sute de ani. Nu cunosc detalii, dar Codul lui Napoleon este încă în vigoare (sau o bună parte din el).

Expansiunea industrială a trezit și trezește încă vigilența cetățenilor, există peste tot comitete care apără „fața“ frumoasă, tradițională a Franței. Ecologia are un mare răsunet, radioul, televiziunea au emisiuni speciale pe această temă. Duminică de duminică apare un documentar despre **Franța des-figurată**. În timpul campaniei prezidențiale din 1974 unul dintre candi-

Margareta Sterian : „Torentul“

dați, un ecolog, a apărut în fața camerelor de luat vederi cu un pahar de apă în mînă. Discursul lui a fost cît se poate de simplu : „Cetățeni, dacă în anul 2 000, francezii vor putea bea fără grijă un pahar de apă, dacă poluarea nu va primejdui acest act simplu, vital, vom putea spune că sîntem un popor salvat, un popor fericit, rațional. Am însă argumente care fac să mă îndoiesc...“. Ziariștii l-au luat în rîs, ecologul a cîștigat însă 2 sau 3 la sută din voturi, ceea ce pentru un necunoscut fără partid reprezintă un succes enorm.

Grija pentru **Franța de mîine** arată o filozofie sănătoasă de viață, un sentiment **utilitar** al naturii.

Cu aceasta atingem alte două aspecte ale **specificului**. Unul privește raporturile **spiritului francez** cu natura, celălalt cu istoria. În alți termeni, este vorba de sentimentul timpului și al spațiului. N-am intenția să intru într-o complicată demonstrație pe o temă, în fond, inepuizabilă. Am citit multe eseuri în această direcție și nu-mi ascund gîndul că am avut un sentiment de dezolare. Propoziții generale, valabile pentru orice națiune. Ce popor care trăiește într-un punct al planetei și durează o civilizație n-are un sentiment specific al timpului și spațiului ? Dacă n-ar avea, n-ar construi, ar rămîne în stare de culegător (**culegătorul** avînd și el o filozofie de viață). Chestiune delicată, eseiștii (acești filozofi ai improvizației) pot delira. Curtius, minte mai așezată și mai profundă, consideră că spiritul francez este antiistoric în sensul că pune accentul pe **durată**, nu pe **dezvoltare**. Distincție subtilă, s-o lăsăm de-o parte, demonstrarea ei ar necesita un capitol special. Dealtfel, nici Curtius nu insistă. Filozofic vorbind, **dezvoltarea** este un moment al **duratei**, cum evenimentul este o formă de manifestare a istoriei. Nu putem spune, atunci, decît cu o nuanță de paradox, că **spiritul francez este antiistoric**. Putem spune însă, în chip just, că civilizația și cultura dovedesc că francezii n-au **boicotat** istoria, au provocat-o de multe ori, au trecut prin furtunile ei și au ieșit îmbogățiți.

Imaginea cu mingea care cade îmi revine în minte. **Salturile** Franței sînt uriașe, refacerea ei, după momente de catastrofă, este rapidă. Avînd în spate trecutul pe care îl are, francezul nu se teme de viitor. Charles de Gaulle a spus odată aceste cuvinte profetice : „Nu trebuie insultat viitorul“. Ele rezumă o filozofie a timpului.

În privința naturii, faptele sînt mai simple. Francezul are o **viziune integratoare**, spațiul nu-l înspăimîntă, natura se disciplinează. Privește o grădină **à la française** și vei avea limpede sentimentul că Dumnezeu a aruncat pe francez în mijlocul naturii sălbatice cu o riglă și un compas în mînă. Se poate specula în jurul acestei idei. Francezul **nu se pierde** în spațiu, se regăsește în el, întîlnind peste tot urmele creației umane. Francezul nu simte atît de acut sentimentul **alienării** în oraș și nu caută regresiunea în natură, pentru că **natura** nu-i decît o prelungire a civilizației sau invers. Natura, a spus cineva, este **lucrată**, în cel mai tainic colț al ei se simte prezența omului. Noi, românii, legăm de natură sentimente mai complexe. Natura este depozitarul purităților inițiale, paradisul din care am fost alungați. N-avem nici noi, este adevărat, cultul **sălbăticiei**, avem însă un viu sentiment cosmic, pentru că ne simțim încă „copii ai naturii“ și preocuparea esențială a poetului român este să cînte jalea despărțirii de spațiul originar. **Dorul** are și această nuanță spațială. Romanticii francezi caută, ca Chateaubriand, grandiosul în natura exotică a altui continent. Pentru Eminescu grandiosul, cosmicul se află oriunde ; în momentul suprem al iubirii el se pierde în **codrul** sfînt și misterios, pregătindu-se pentru o lungă **somnie**. **Adormirea** sub teiul legănător este ultima etapă a unui scenariu inițiatic, în care erosul și cosmicul se împletesc și se susțin. Expresia : **natură = stare de suflet** tinde la noi să devină **natură = stare de conștiință.**

S-a observat bine că parizianul are **son pays**, un loc unde se retrage, însă acest refugiu reprezintă altă formă a comodității, o etapă într-un itinerariu al **loisir**-ului. Francezul nu mitizează, în concluzie, natura, și n-are față de timp un sentiment neputincios de fatalitate. Îmblînzește sălbăticia, disciplinează informul, construiește pentru a diminua pe cît este cu putință acțiunea de distrugere a timpului. Mediul fiind prielnic, construcțiile durează, cetățile au mii de ani, locuințele se fac pentru două-trei secole. În Paris vezi anunțuri de închiriere de apartamente din secolul al XVII-lea și al XVIII-lea.

Timpul și spațiul, istoria și natura au în mentalitatea franceză un singur punct de referință și o singură justificare : omul, ultimul sosit în lumea acestor categorii. Și negrăbit să le părăsească...

★

Ajungem, inevitabil, la **temperament, psihologie, mod de a fi** și, voind să spun ceva nou, la acest capitol, constat că sînt prizonierul clișeelor vechi. Riscul de a te rătăci în frivolitatea determinărilor este enorm. Francezii sînt sociabili, sensibili, înzestrați pentru arte, francezii sînt, dimpotrivă, neserioși, **moqueuri**, orgolioși, frivoli etc. Îmi vin în minte mereu aceste formule și spiritul meu le îndepărtează pentru că sînt niște prejudecăți. Abia dacă mă decid să scriu : poporul francez este un popor de **moraliști.** Filozofia, literatura sînt morale în cel mai înalt grad, tema lor privilegiată este condiția și conduita omului. Să fie aceasta o revanșă a spiritului în fața fragilității structurii temperamentale ? Deschid pe Pascal și ce remarc ? Că este mereu vorba de **viața fericită**, de **dragoste, ambiție, plăcere**, noțiuni fundamentale pentru o „artă de a trăi“. „Omul este născut pentru plăcere — spune filozoful — el urmează rațiunea sa dîndu-se plăcerii“ **(Discours sur les passions de l'amour).** Și mai departe : „cu cît drumul este mai lung în dragoste, cu atît spiritul delicat simte plăcerea“. Pascal pune, va să zică, **plăcerea** în raport cu **rațiunea** și condiționează profunzimea primului termen de existența celui de al doilea. Filozofia lui este un elogiu adus rațiunii care supraveghează totul, începînd cu ea însăși. Gîndirea este demnitatea omului, darul lui cel mai de preț („omul este făcut în chip vizibil pentru a gîndi ; aceasta este demnitatea și meseria lui ; și datoria lui este să gîndească cum trebuie“ ; „gîndirea dă grandoare omului“), însă tot Pascal face elogiul **sufletului**, zicînd într-o propoziție celebră că inima are rațiuni pe care rațiunea nu le cunoaște.

Eugen Simion

*) **Fragment din eseul : „Fenomenul francez“**

VARIA

Filosofia criticii

Nu am citit în întregime acum doi ani serialul de observații pe care Ion Lotreanu l-a scris în **Săptămîna** cu privire la cele două volume ale mele, **Poezia românească contemporană.** Profit de ocazie că le-a adunat la un loc în noul său volum intitulat **Caligrafii critice**, de curînd apărut la „Eminescu“, pentru o discuție de idei.

De la începutul articolului său, Ion Lotreanu se întreabă care este metoda mea de analiză și, după ce recunoaște că am curaj, un aer „artist“ tot mai accentuat, fina percepție a valorilor, tehnica citatului, „malițiozitate“, curiozitate intelectuală și asociații surprinzătoare, găsește că fac (deocamdată tot în chip pozitiv) dese „parafraze“ și arunc un „văl epic“ asupra liricii. Mai ales ultima particularitate suscită în paginile următoare obiecții: „...Analistul, zice Ion Lotreanu, realizează veritabile parodii care depășesc limitele criticii literare, devenind creație pură“. Metoda e întrebuințată „mai ales în cazul poeților mărunți, furnizori ei înșiși de scheme ridicole sau de material ușor de deturnat spre zonele comicului“, dar „se extinde și asupra altor autori“. Stilul de a lua în răspăr diverse maniere de a scrie e „minuit magistral“, reproducerea „conținutului“ poeziei e „inimitabilă“, dar prin repetare, ajunge, „în unele capitole“, monoton. Într-un cuvînt, Ion Lotreanu nu e de acord cu procedeul „povestirii poeziei“ pe care îl respingea (în 1938, în **Situation de la poésie**) și catolica Raïsa Maritain.

Ei bine, oricîte merite mi-ar acorda Ion Lotreanu în practicarea acestei metode, sînt nevoit să declar că în realitate nu sînt adeptul ei și că nu m-am folosit niciodată de ea în exclusivitate și în scopuri beletristice, extranee criticii. Ceea ce pare comentatorului meu povestire sau rezumat al unei poezii este totdeauna expunere a viziunii, imaginii, atitudinii autorului poeziei sau exemplificare a unei observații critice generale. Ion Lotreanu citează pentru a-și dovedi ideea sa totdeauna trunchiat, eliminînd punctul de plecare și încheierea. De pildă, la o poezie de Mihai Dutescu, analiza se începe așa: „Secvența intitulată **Ceaiul de la ora cinci** relatează prolix monologic ce s-a petrecut cu ocazia unui five-o-clock...“ Urmează expunerea citată de Ion Lotreanu și încheierea: „Alte mijloace (deci despre acestea este vorba în expunere!) precum acela al numelor proprii bufone... fac parte din același arsenal cvasidadaist, greu de resuscitat azi...“ Nu am povestit poezia, ci am folosit perifraza sau antifraza spre a denunța moda absurdului. Nu am identificat pe poet cu eroul său de ficțiune, numind pe acesta din urmă Naratorul. Ion Lotreanu îmi propune denumirea ieșită din uz de „erou liric“ pe care am evitat-o, neconcepînd o lirică cu eroi, posibili doar în epică. Putem vorbi de eroul liric al lui Blaga? Același este cazul cu **Suav anapoda** de Gheorghe Tomozei. „Poemul titular, zice Ion Lotreanu, este explicat într-o formulă absolut originală“ și citează textul omițînd introducerea: „Compunerea cu acest titlu se bizuie pe tehnica absurdului“ (deci urmează nu povestirea, ci relevarea tehnicii) și încheierea: „Desigur că în acest fel narațiunea ar putea continua la infinit...“ (se critică deci narațiunea în gol). Idem, la Radu Stanca nu am povestit poeziile **Liliacul** și **Pistolul**, ci am descris în cîteva rînduri atmosfera lor, indicată prin observația generală : „Atmosfera de burg medieval se populează cu fantome“. Comentatorul omite, bineînțeles, introducerea, ca și încheierea critică : „Așadar baladele lui Radu Stanca se nutresc din imaginație, folosind grațios sugestia cîntecului de curte...“ Indicarea universului liric al lui Emil Brumaru în care se învîrt cei doi eroi de ficțiune, alter-ego ai poetului, Julien Ospitalierul și detectivul Arthur, e considerată de Ion Lotreanu de asemenea „prezentare rezumativă“, deși este evident că am făcut doar enumerarea dispozițiilor poetului.

Ion Lotreanu apreciază capitolul despre Tudor Arghezi, cu mici rezerve: aș fi făcut un rezumat al părților poemului **Cîntare omului**, mai potrivită la un roman, și aș fi întreprins o analiză „acut epică“ a poemului **1907**. De fapt eu socotesc **Cîntare omului** nu o „frescă sociogonică“ după cum o considera Vianu, ci un poem didactic cu imagini barochiste, pasaje imaginative, profeții, viziuni apocaliptice și umori pamfletare pe care le-am relevat, nu rezumat, iar poemul **1907** o suită de tablouri și portrete, noi „flori de mucigai“, a căror imaginație plastică, tipologie, artă a grotescului și vervă le-am expus adecvat. Am explicat sensul fabulei **Trișca** și am arătat „conținutul poemului“ **Zdreanță** printr-un citat și o referință la comportamentul său de seidenpinch: fură ouă și i se dă ca pedeapsă un ou fierbinte. Aici comentatorul meu e însă îngăduitor: „Nu lipsesc, zice, din exegeza liricii argheziene din ultimii ani, caracterizările subtile ce dovedesc o putere de pătrundere reală în intimitatea poeziei“.

Unde crede Ion Lotreanu că am încurcat-o mai rău e în paginile despre Ana Blandiana căreia i-am atribuit propoziția: „Lumea e reprezentarea mea“, aparținînd celui mai „fervent susținător modern al ei, kantianul Arthur Schopenhauer“. De fapt, mă încuie comentatorul și mai rău, „teoria“ este veche de două mii de ani și a preluat-o de la Schopenhauer și Eminescu în **Geniu Pustiu** unde scrie: „Toate cîte vedem, auzim, cugetăm, judecăm nu sînt decît creațiuni prea arbitrare a propriei noastre subiectivități, iar nu lucruri reale...“.

Teribil cunoscător în ale filozofiei Ion Lotreanu! De fapt eu nu am mers pînă acolo încît să atribui Anei Blandiana o idee care a devenit aproape un truism filozofic, am spus doar că puțini poeți contemporani români „au mai exprimat cu atîta concretețe idei filozofice“, insistînd nu asupra ideilor filozofice, cît asupra concreteței, căci ideile filozofice pot fi împrumutate de oriunde. Chiar filozofii se mai împrumută între ei, Kant de la Platon, Schopenhauer de la Kant, nu chiar prin rapt, cum pare a crede Ion Lotreanu. Raportul dintre aceștia din urmă l-am analizat, dar pe atunci Ion Lotreanu nu scria, în **Opera lui G. Ibrăileanu.** Kant, spuneam acolo, susținea că în afară de lumea fenomenală, produs subiectiv al intelectului nostru, există o lume de absoluturi, de lucruri în sine, independente de noi, incognoscibile. Pentru Schopenhauer, noi sîntem și subiect cunoscător și obiect al gîndirii noastre, deci propoziția „lumea este reprezentarea mea“ se poate inversa, sîntem ceea ce este lumea obiectivă, esența lumii este analoagă esenței noastre. Kant e un agnostic, Schopenhauer un voluntarist, pentru el esența ființei noastre fiind voința. Eminescu, în ceea ce citează Ion Lotreanu din **Geniu pustiu**, nu e schopenhauerian, ci kantian. Decît că Eminescu adaugă imediat: „Viața-i vis“. Această nouă propoziție aparține lui Schopenhauer pentru care „viața și visurile sînt filele uneia și aceleiași cărți“. Și în **Archaeus** Eminescu scria: „Într-adevăr, lumea cum o vedem nu există decît în creierul nostru... Lumea nu-i cum o vedem... Lume și viață sunt un vis...“ Am vorbit despre toate acestea pe larg în prefața la **Geniu pustiu**, Editura pentru literatură, 1966 (Biblioteca pentru toți).

Al. Piru

dialog cu cititorul

Reviste culturale și cenacluri literare

● Inițiativa revistei „Luceafărul“ de-a susține un permanent dialog cu cititorii, care nu este altceva decît o reluare a unor mai vechi tradiții, ne oferă celor ce iubim cu adevărat literatura și dorim să ne spunem cuvîntul cu privire la unele probleme de larg interes ale actului cultural, un mijloc important de educație și instruire, un minunat prilej de-a comunica între noi, într-un eficient schimb de experiență. Această inițiativă este cu atît mai lăudabilă cu cît număr de număr revista ne pune la dispoziție pagini de literatură veritabilă, rodul creației celor mai tinere condeie din țară.

Aș dori să fac cîteva propuneri. Ar fi bine ca fiecare revistă literară să aibă distinctă o pagină sau o rubrică a **cenaclurilor literare**, în așa fel încît să iasă de la început în evidență atît numele promovate, cît și preocuparea revistei în această direcție. Fiecare nouă apariție ar trebui însoțită (așa cum deja procedează cîteva reviste) de-o scurtă prezentare a autorului și a cenaclului literar unde activează, fiind posibil astfel și un schimb de experiență între diferite cenacluri literare din țară. Periodic, poate că n-ar fi rău, să se dea cuvîntul și unor conducători de cenacluri din țară, cu o experiență mai îndelungată, să fie prezentate culegerile literare editate de membrii acestor cenacluri, nu cu bunăvoință, ci mai ales cu principialitatea cu care poți da un sfat unui confrate cu mai puțină experiență, metodic, arătîndu-se ce este realizat și ce nu din culegerea respectivă, cu scopul de-a se putea desprinde maximum de învățăminte pentru activitatea de perspectivă nu numai a membrilor cenaclului literar respectiv ci și a tuturor iubitorilor de literatură. Cred că este necesară o mai strînsă colaborare între Comitetele județene de cultură și educație socialistă, Centrele de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă și Asociațiile scriitorilor din diferite municipii din țară, Edituri și Reviste literare, în direcția organizării unor bogate manifestări cu publicul, a atragerii active a scriitorilor profesioniști în conducerea unor cenacluri literare, a cooptării unor activiști culturali în consiliile redacționale ale revistelor, ca activiști obștești. În această direcție Comitetul de cultură și educație socialistă Ilfov a obținut deja unele succese în organizarea unor acțiuni în municipiul Giurgiu, în orașele Oltenița, Urziceni, Buftea, în comunele Călugăreni, Budești, Vasilați, Cernica, Chirnogi, Mînăstirea, Dragomirești Vale, Bolintin Vale și altele în colaborare cu Uniunea Scriitorilor, cu redactori ai revistelor „Luceafărul“ și „România literară“.

Prof. ION C. ȘTEFAN
Instructor la Comitetul județean de cultură și educație socialistă — Ilfov

Subiecte posibile

● Un articol de la această rubrică — Dialog cu cititorul — din nr. 33 al revistei mi-a adus în minte un fapt petrecut acum doi ani în urmă, cînd un tînăr îmi povestea în pauzele de masă, momente esențiale din viața lui. Ascultam acolo, într-o baracă de tablă, în Combinatul Siderurgic Galați un om ce povestea atît de frumos despre viața sa scursă pe parcursul a șapte ani, viață plină de peripeții, o adevărată luptă cînd mai aspră, cînd mai blîndă.

Venit dintr-un sat din nordul Moldovei (așa ne-am cunoscut : ca moldoveni din ținuturi apropiate) dintr-o familie nu numeroasă, erau trei frați, dar nevoiașă, la o școală profesională și lăsat în grija unei mătuși, adolescentul de atunci a făcut o trecere bruscă în universul mult mai complicat al orașului. În Combinat a făcut cunoștință cu marea industrie, a lucrat alături de oameni de diferite temperamente, vîrste și pregătiri. A lucrat două ierni în condiții foarte grele, undeva la înălțime. A urmat apoi liceul seral, după orele de serviciu, în condiții de solicitare intensă, găsind, timpul necesar pentru studiu, pentru prietenia cu o fată pe care o cunoscuse dintr-o întîmplare banală. Prietenia aceea a curs frumos timp de trei ani, pînă cînd fata, devenind studentă, s-a crezut urcată pe o treaptă de unde nu mai e necesar să mai privești înapoi, chiar dacă riști să pierzi o prietenie care s-a înrădăcinat atît de puternic. O posibilitate parcă ar fi existat : și el să urce aceeași treaptă.

În vara „anului victorios“, și-a luat bacalaureatul cu o medie mult superioară mediilor trimestriale și a stat în cumpănă, neștiind ce să aleagă : să dea admitere la zi la Facultatea unde era fosta lui prietenă sau la seral în orașul adolescenței. Preferă însă lumea Combinatului, „o lume pestriță, dar foarte importantă“, reușind la secția ingineri metalurgici.

Amintindu-mi de cel care nici n-a vrut să-mi dea adresa : „lasă, nu te complica, ai cunoscut un om, și-atît !“ mi-am zis : iute un subiect posibil pentru o carte care să aibă protagonist un tînăr. o carte care să fie **cu și pentru tineret.**

Cred că slujitorii condeiului trebuie să cunoască mai bine lumea marii industrii.

DOREL SAVCIUC
învățător Răușeni-Botoșani

Ce literatură citește micul cititor?

● În legătură cu literatura scrisă pentru copii au apărut destule articole și anchete. S-au publicat dezbateri și în paginile „Luceafărului“. În ele s-a urmărit îndrumarea și popularizarea literaturii în rîndul micilor cititori. Cărțile scrise pentru copii, pe care le semnează cu atîta prospețime și vitalitate scriitori ca ; Iuliu Rațiu, Ovidiu Zotta, Mihai Negulescu, Mihaela Monoranu și mulți alții conțin aventuri, poezii, aventuri fantastice, de multe ori „aventuri“ referitoare la viața de toate zilele a copilului actual. Literatura scrisă pentru copii trezește în sufletul lor un imens fior de afirmare în întortocherile vieții.

Sînt copii (chiar mulți) care nu citesc numai și numai literatura dedicată lor, adică cărți în care personajele sînt numai copiii, ci și cărțile ale căror întîmplări se petrec în mijlocul oamenilor mari. Asemenea cărți se citesc cu cea mai mare plăcere de publicul tînăr, cît și de cel matur. Fiindcă citind și alte cărți micul cititor își va face un orizont mai vast de cunoaștere a vieții și a lumii înconjurătoare...

Aș vrea, în altă ordine de idei, ca revista „Luceafărul“ să găzduiască în viitor articole în care să se vorbească mai amănunțit despre literatura ce trebuie citită de micul cititor.

ION A. PINTEA
elev

Margareta Sterian : „Geneză“

Margareta Sterian : „Case în port“

Lecția de omenie a teatrului

Urmare din pag. I

gie. Se știe doar în mare despre ce-i vorba, se știu culorile afective ale personajelor întruchipate pe scenă, se știe destinul lor și, lucru deloc neglijabil, fiecare interpret are conștiința finalității educative a actului teatral pe care-l practică. Nu din obligație, fie ea și profesională, ci din pasiune. Nu cu mult sau mai puțină convingere, ci din convingere. Iată poate de ce nimic nu sună fals, retoric moralizator sau declarativ, chiar și atunci cînd intențiile didactice sînt aproape explicite.

Obîrșiile teatrului nescris pot fi căutate în datinile și obiceiurile noastre tradiționale, în practicile teatrale laice ale colectivităților sătești, practici perpetuate uneori pînă în zilele noastre, pentru valoarea lor benefică, educativă. De altfel, scopul și rolul **teatrului nescris** îl constituie tocmai cultivarea **legilor nescrise** ale poporului nostru, ținînd în primul rînd de omenie, de cinste, de adevăr și dreptate, de hărnicie și respect față de muncă, față de familie, față de oameni și lume.

Saltul la scenă, la scena căminului cultural de azi, s-a produs și se produce firesc, avîndu-și explicația — dincolo de alte condiționări socio-culturale — în pasiunea nețărmurită cu care oamenii aceștia, țărani din tată-n fiu, venind de la munca cîmpului și de la îndeletnicirile lor gospodărești, lasă totul la o parte pentru credința în ceea ce face, simțindu-și chemarea talentului autentic pentru teatru, pentru ceea ce au auzit că se cheamă acum teatru nescris.

Menționată pentru prima oară încă de Dimitrie Gusti și cunoscută astăzi în întreaga țară, cît și peste hotare, formația de teatru nescris din comuna Sanț, județul Bistrița-Năsăud, își datorează continuitatea activității și desăvîrșita măiestrie artistică la care a ajuns, ca urmare și a acestei continuități, octogenarului animator de teatru Constantin Iugan. Cea mai cunoscută „piesă“ din repertoriul formației sale, „Bătrînul care își imparte averea“ (subiect asemănător „Regelui Lear“, dar independent de acesta) este o impresionantă lecție de omenie. Spectacolul, căruia i-a revenit premiul I la secțiunea de teatru nescris și teatru folcloric, alternează ritmic planurile savuros comice, ale surorilor hrăpărețe și fiilor sub papuc, cu acelea de puternic tragism, ale bătrînului ajuns pe drumuri, după ce le-a dat copiilor tot ce avea.

Dotat cu o mare sensibilitate, cu putere de pătrundere psihologică și cu o extraordinară intuiție artistică, mergînd de la detaliul scenic pînă la structura compozițională a ansamblului, Constantin Iugan, creatorul acestui personaj de neuitat al bătrînului, s-a dovedit de-a lungul anilor și un foarte bun pedagog de teatru, iar acum, chiar dacă puterile au început să-i slăbească, îi rămîne mîndria de a fi făcut la Sanț, în Bistrița Năsăudului, o adevărată „școală“ de teatru nescris, care îi va duce mai departe opera.

Exemplul lui Constantin Iugan și al formației sale din Sanț n-a rămas însă fără ecou și este semnificativ faptul că și alte formații teatrale de amatori s-au gîndit să facă teatru nescris, pornind fie de la problemele etice actuale cu care se confruntă colectivitățile lor sătești, fie de la datinile și obiceiurile locale tradiționale, menite să asigure perpetuarea nealterată a valorilor morale specifice acestor colectivități. Acesta din urmă este și cazul formației teatrale de amatori din satul Măru, aparținător comunei Zăvoi, din județul Caraș-Severin.

Vechi sat de munte, situat în apropierea Poenei Mărului, renumit pentru hărnicia pomicultorilor și crescătorilor de animale, Măru este totodată păstorul unor obiceiuri și datini străvechi — aici se întîlnește specia mai rară a datinilor cu orații ! — transmise cu sfințenie de la o generație la alta. Echipa teatrală din Măru nu este nouă dar, pînă acum, nu se remarcase în mod deosebit.

Constituită ca formație de teatru nescris deabia în acest an, în timpul etapei de masă a Festivalului național „Cîntarea României“, formației din Măru i-a revenit la faza finală premiul al II-lea, pentru spectacolul „Marțea vaselor“, în care sînt valorificate scenic obiceiuri și datini locale menite să înfiereze lenea și nepăsarea, să-i învețe pe copii, încă de mici, cu hărnicia și dragostea de muncă.

Chiar dacă „scenariul“ spectacolului nu are încă o intrigă dramatică bine pusă la punct, reprezentația de teatru nescris a formației din Măru s-a impus și ea prin autenticitatea interpretării, prin spontaneitatea improvizației scenice și capacitatea de adaptare a artiștilor amatori la situațiile cele mai puțin previzibile. În egală măsură, sînt îngemănate în spectacol comorile graiului și costumului popular, ale obiectelor de practică a meșteșugurilor tradiționale. Și aici există un animator pasionat, Nicu Simion, care joacă pe scenă cu întreaga familie : rolul soacrei din spectacol este excelent interpretat de soția sa, nana Simion, cel al nevestei leneșe, de nora sa, Table Elena, și nu lipsește din spectacol nici fiul acesteia și nepotul lui Nicu Simion, Iosim, în vîrstă de numai un an și jumătate, ceea ce nu l-a împiedicat să fie o prezență scenică... dintre cele mai active.

Pe scenă se perindă însă zeci de interpreți, astfel încît se poate spune că, practic, ca și la Sanț, la Măru nu joacă numai familia lui Nicu Simion, ci tot satul, întreaga colectivitate fiind interesată de transmiterea datinilor și obiceiurilor, al căror mesaj a devenit pe scenă un mesaj teatral. Un mesaj teatral nobil și generos, cu o clară funcție educativă, născut din talent și pasiune, dintr-o pilduitoare dăruire scenică.

Lecția de omenie a teatrului nescris este în egală măsură și o lecție de teatru.

O ședință amînată

Urmare din pag. I

undeva, departe, la linia orizontului...“ nu găsește audiență la cei din jur. Faptul că aduce argumente este înțeles ca o atitudine ezitantă — rațiunea pare întotdeauna suspectă forței sau grabei — astfel încît inițiativei sale donquijotești i se pune repede capăt în mod brutal. O a treia și ultimă tentativă de a declanșa cu adevărat o ședință aparține președintelui comisiei, Grigore Merfu, și, deși nespectaculoasă, aproape insesizabilă, se remarcă printr-o forță morală cu totul ieșită din comun. Este o forță alimentată de bunul simț popular, de realismul gîndirii muncitorești și de spiritul dialectic al marxismului, acțiunea asupra celor din jur constînd, în primul rînd, în instaurarea unui anumit climat. Pentru Grigore Merfu democrația nu este un protocol, ci un mod de a fi : „Pentru un fost mecanic de locomotivă, cum era Merfu, grija aceasta a lui de a se sfătui democratic cu cei din jur era impunătoare. Ar fi putut fi, cum era la unii, o fățărnicie ; stratagema unui demagog, neschițînd nici un pas fără a-și trăda omeneasca sa slăbiciune de a nu fi în stare să ia o decizie singur — fraților, ajutați-mă, dacă voi nu mă ajutați, nu pot să fac nimic !... Dar nu, nesiguranța lui Merfu era reală și tendința lui de a căpăta sprijinul comisiei avea un fond sincer“. Dacă totuși, nici Grigore Merfu nu reușește este pentru că, **deocamdată**, există încă multă inerție. Dar se simte că, datorită unor oameni ca el, o **altă** stare de sfîrșit își face loc, treptat, dar irevocabil în conștiințe.

Ședința la care ar vrea să ia parte Reta Mouchon, Chiril Merișor și, indecis, Grigore Merfu se amînă, prin urmare, pentru o dată mai îndepărtată cînd se vor putea întruni condițiile necesare unei desfășurări firești : existența unui limbaj comun, spirit democratic, timp suficient la dispoziție pentru analiza tuturor versiunilor. Pînă atunci, în spațiul destinat ședinței se desfășoară **altceva**, o judecată rapidă și sumară, ghidată de legi statistice, nu de respect față de individualitate, și falsificată în mare măsură de ignoranță, conformism, rapacitate. Așa se face că oamenii sancționați pe nedrept rămîn, dincolo de asprimea în sine a pedepsei, cu un sentiment de insatisfacție : nu au fost înțeleși.

Această nostalgie de a participa la o ședință adevărată o au, într-un sens mai larg, multe dintre personajele din **Galeria cu viță sălbatică**, roman care, din acest punct de vedere, ar putea fi numit un roman al comunicării între oameni mereu amînate. Cartea lui Constantin Țoiu, de un realism pătrunzător, sclipind de idei ca un nisip aurifer, și inconfundabilă prin farmecul povestirii, poate fi privită, desigur, din multe alte unghiuri, unele, poate, chiar mai convenabile. Însă nici acesta, al modului în care se realizează schimbul de opinii între personaje, nu trebuie ignorat, deoarece face vizibil un sens latent al întregii construcții epice.

Ceremonialul discuțiilor are ceva din epicureismul și rafinamentul celui sadovenian, cu deosebirea esențială că în romanul lui Constantin Țoiu nu se desfășoară niciodată pînă la capăt sau are loc în condiții precare care îi conferă, adeseori, un aer caricatural. Un exemplu îl constituie colocviile nocturne dintre Chiril Merișor și bătrînul său prieten Hary Brummer, în cursul cărora primul este atît de obsedat de amenințarea care planează asupra sa încît nu poate fi atent cu adevărat nici măcar la ceea ce spune el însuși, iar cel de-al doilea, tulburat de precipitarea evenimentelor istorice, și-a pierdut mult din vivacitatea de altădată.

Există și cîteva oaze de comunicare liberă, detașată. Una dintre ele este reprezentată de întrevederile dintre Puiu Cavadia și unchiul său, episcopul — adevărate banchete platoniciene organizate în doi — dar și acestea au loc oarecum pe ascuns și sînt înfiorate de o undă de vinovăție. O altă excepție o constituie „seminarul“ improvizat în satul de pescari lipoveni de către reprezentanții autorităților care, la masă, renunțînd la morga oficială, se delectează cu supoziții, îndrăznețe, aproape fanteziste și mărturisiri ciudate. Însă scriitorul a plasat în mod semnificativ reuniunea în acea așezare îndepărtată în care nu a pătruns încă freamătul asurzitor al înnoirilor.

Chiril Merișor **nu are răbdare** să aștepte ședința mereu amînată și, de aceea, pierde. Constantin Țoiu dă însă de înțeles, nu atît prin aluzii, cît prin însuși tonul optimist al romanului, că această ședință va avea totuși, pînă la urmă, loc. Ea va fi, pare să ne asigure scriitorul, altceva decît o refugiere din realitate în ceremonial și anume o asumare deplină a realității, o spiritualizare a acțiunii însăși.

atelier literar
poșta redacției

GABRIEL BĂDICĂ : Pare să fie un zvon liric, ascuns pe undeva, în aceste litanii folkloric-ermetizante, care refuză, însă, deocamdată, accesul înțelegerii noastre și, deci, al unei aprecieri mai ample și mai sigure.

EM. GV. : Lucruri noi, în paginile de acum. Mai multă vervă și inspirație, mai multă fantezie, dezinvoltură, îndrăzneală. Lucruri care vă stau bine și dau roade interesante, atît în notele grave, sumbre, supreme („De-atîtea ori", „Tîrziu", „Caut", „Pădurea uscată", etc.), cît și în cele mai năstrușnice, gen „Nu mai e nici o constrîngere", „Spuma de mare", etc.

T. PARAPIRU : Povestirea, destul de curat scrisă, nu depășește, însă, ca problematică și ca performanță literară, un nivel mijlociu.

DAOS : Vă felicităm și vă mulțumim pentru carte și vă dorim multe înainte ! Vă mulțumim, de asemenea, pentru vorbele și gîndurile bune din scrisoare. Poemul e la nivelul cunoscut, nici mai mult (din păcate !), dar nici mai puțin (poate chiar repetă întrucîtva unele piese anterioare). Despre pantum nu vă putem spune nimic.

T. GLIGA : Povestea e cam „pîrpirie" și niței artificială, scrisă în grabă, judecînd după numeroasele neglijențe și stîngăcii de redactare (un exemplu : „măsurînd în gînd timpul necesar ce ar fi fost necesar" etc.)

COSTEL MĂNESCU : Nu se văd încă destul de lămurit semnele decisive ale talentului. V-ați încumetat prea devreme la o treabă dificilă și complicată, de care nici prozatorii cu experiență nu se apucă decît spre maturitate. Ar trebui mai întîi să vă încercați puterile pe teme și dimensiuni mai restrînse și numai după ce căpătați niscai experiență (experiență literară și experiență de viață), și numai după ce căpătați, bine-înțeles, confirmarea talentului, vă veți putea aventura, eventual, în roman. (Ar mai trebui, de asemenea, să vă puneți la punct cu gramatica și ortografia — **propiu, i-ți,** etc. — fără de care, în meseria asta, n-o să ajungeți prea departe...).

I. ZAVERA : Lucruri modeste, în general, neașteptat de palide, convenționale, sărace în idei și metafore (ba chiar și în lexic-plafonat și sumar, de la o vreme). Ceva mai vii, „Baladă", „Cîtă lumină", „Febrilă geneză".

MARIN CIORANU : Se pare că există motive să insistați („Conac", „Dincolo"), evitînd, însă, clișeele și convențiile (de mult compromise) ale poeziei neaoșist-patriotarde dinainte de război și ale recidivelor ei.

C. TAMIR : Sînt mărturii de sensibilitate, de căldură și limpezime sufletească, de o delicată dar susținută vibrație. Versul, simplu, direct, comunicativ, sună frumos, ușor „doinit", și făgăduiește rezultate din ce în ce mai interesante („Mărturisire", „Călătorule", „Ca Ana", „Nici un cring"). Reveniți. (Mulțumiri pentru bunele urări adresate „Luceafărului").

S. JUSTINIAN : Din fericire, nu vă mai putem înscrie la „nimic nou". E un reviriment demn de interes, chiar dacă formula prozodică, „stoarsă" cu îndîrjire (și uneori cu facilitate și inerție) tinde să cadă în manierism și în monotonie și denunță o anumită penurie. Dar există și elemente de substanță în acest reviriment, și ele merită un susținut efort de adîncire și consolidare. Mai aproape de reușită, „Amiază", „Nocturnă".

Aedlos, Ion Enachi (dar ortografia ?), **N. Stroescu-Șovarna, Amar Grunski, Dyonys Anonymos, Luci Rebreanu, Nicolae Gh. Nicolae, Octavian Derneanu, Marian Morisena :** Nimic nou !

Dumitrescu Mircea, Mioara Cristinoiu, Amărițuței Maria-Focșa, Bircă V. Ioan, T. Oprea, „Casa Aurorilor", Cismaș Nicolae, Banea Ioan, Const. Sirghi, Ion Bignescu, Geo Siretin, Serea Ionel, Țundrea Matei, Cristian Popescu, M. Ciobanu, Pop Alexandru, Th. Munteanu, M. Girleanu, Alexandru Bogdan, Alain Coté, M. Cezar-Focșani, Petru Radu, Angela Lung, Maxim Dumitru : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

Smaramary-Balș (mai bine, în „Dorința"), **Th. Văcărescu** (ceva, în „Reverberație"), **Carmen Ioniță, Mihai Alin, „Mi-e inima o coardă de vioară", Biriș N. Roman, C. P., Pristoleanu Marius, Ofelia Moise, Sabin Ciupa, Felix Coral** (mai bine, în „Orologii"), **M. Bazgan, Nicu Gabriel, Tudor Iordache, Victor Sever, I. Petrescu, Ion R. F., Cucu M. Murgu, Ovidiu Domulețiu, Tomescu Traian, Eusebie Cunescu, Dobre Stelian, O. T. Emil, S. Gălățeanu, Doina T.-Mareș, Nicolae Ionescu** (Sibiu), **Costin Marinescu, H. Voivozeanu, Mircea M. Pop, A. S. Duca, Stroe Marian și Raicu Eugen, Ioan Moldovean, Virgil Fira, Piciu Octavian, Grigore Maria, Adriana Liuba, Valeriu Stancu, B. Coca, Brădiceni Maria, I. Codreanu. Sibis Bedrortos, A. Rosculescu, Dumitrescu, Marcan Mariana, Botez I. Gedacius, Postumia Ion, Georgeta Dragomir, V. Lup, Florin Ion Vedeanu, Mihai Bălteanu, Alex. Azoiței, G. Ciuban, Vlad Marius, V. I. Ștefan** (ceva, în „Ipostaze", „Punte a suspinelor") : Încercări de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se restituie.

Oamenii lumii

Mai deplină singurătate nu-i
decît aceea
a omului singur —
trupul, pe el poți da puține frunze
el poate fi o ficțiune suavă
cînd pînă și iarba are piele,
și ea are gură.
tăcerea adăugată celei
deja cunoscută a vorbirii,
respiră cu un singur plămîn —
cuvintele nu pot spune mare lucru
cînd pînă și vocalele au dinți,
cînd pînă și silabele
au buze însetate.
ci în grădina de crini a inimii
se-adună oamenii lumii
petalele lor vorbesc fără cuvinte,
rădăcinile lor sînt adînci
precum timpul
și mai deplină bucurie nu-i
decît visul faptei lor
zile și nopți
un cerc de aur rostogolit etern
pe drumul aspru al dragostei.

VALERIU PRUTEANU

Bună ziua !

ca dintr-un ulcior revărsată
ziua închipuie eterne victorii : gardurile
se fac mici
și se vede mai bine prin curți
sub meri se află întotdeauna un gînd frumos
sau o iertare
se spune bună ziua
pentru că acesta-i adevărul.

ADRIAN DERLEA

Datină

Vin zilele în stoluri și se pun
Pe umeri ca și porumbeii seara.
În limuzine zei din paradis
Sosesc fumîndu-și tacticos țigara.

Noi stăm la mesele străvechi de lut
Și îi primim cu pîine și cu sare.
Din vinul nostru le turnăm să bea
În care joacă aurul din soare.

Apoi pe frunză jalea ne-o cîntăm
Și bucuria — aspră-nfiorare.
Și zările o horă-ncing în jur
Cu zveltele păduri legănătoare.

VALERIU DRUMEȘ

Însemnări de pelerin

Ca o vită orașul rumegă
pe iarba udă
lucind în alveola de piatră
fumul sfîșie ploaia.
tălpile mele desprind
un foșnet crud peste noapte
așteptarea
are ochii de sticlă
luminile sînt flori de gheață
inima bate cît poate
în piept
crezîndu-l fereastră
poartă
cuvînt.

D. BORCEA

Desene de Ioana Crăciun

Uneori seara
îmi ridic mîinile

Îmi privesc palmele. Degetele întinse.
Singur. Doar singur pot să-mi privesc palmele
și degetele punctînd zece secrete
arzînd ridicate în fața ferestrei,
ori mîinile devenind fluide deodată
ca o încercare spre mai perfect.

Se-ncolăcește pe ramuri o noapte de mai ;
în dreptul ferestrei luminează
divina metaforă a mîinilor. Lumină,
Privesc lumina. Singur. Doar singur
și în tăcere pot privi această lumină
pură a formei în extaz uneori.

FRANCISKO KOCSIS

Confesiune

Vedeți,
O poveste e atît de greu să o spui,
Încît începînd
Se face tot mai seară
Și-i numai focul
Și fumul lui,
Subțire suind o amintire
Pînă la pragul la care cuvintele
Nu ajung...
Deci iertînd voi vorbi
În timp ce voi,
Stînd zare în jurul focului,
Veți ști că
— de atîta lumină —
E vremea să cinați.

MIHAI MODRUJ

Chiar dacă tac

E de mirare că tac și trec prin nopți liniștit
Fără să m-agit
Cum striviți voi în mărunte metehne buzele tainei.
Înflorire în somn. Dar eu nu pot să dorm.
Privește spre mine numele Pan
Blînd netezindu-mă
Și jertfa tăioasă a luminilor mele
Lustruind-o zilnic de frunte
Nu zgîrie catifelata aparență a lumii,
Nu întrerupe veghea egală a vieții.
Față în față.
Mîngîindu-le atent ca pe puii de pasăre
Înainte să înfrunte
Cuvintele au început să-mi mănînce din palmă.

SILVIA MUNTEANU

Spații

Dincolo de noi
e întotdeauna mai frumos
Acolo unde nu ajungem
Acolo unde nu putem
Acolo unde nu știm
Acolo unde nu ne e dat
e întotdeauna mai frumos
Numai acolo unde nu vrem
Nu știm cum ar putea fi
Frumosul pe care nu-l vrem
Frumosul pe care ni-l refuzăm
Frumosul la care renunțăm
Oare cum ar putea fi
Cum e oare frumosul de care ne temem.

BOGDAN AMIRA

Patria ca esență a ființei

Urmare din pag. I

xandru vine către poezie, la început, cu o **patrie simțită** și poetizată ardent și nu cu o **patrie cugetată** și poetizată cu responsabilitatea de mai tîrziu. Versuri precum „în gîtul meu se coace mărul lui Adam", — „sînt zeul tinereții ce-n lapte mă răzbun", ori „soarele cade drept în trup / pot să-l aud răsărind în mine" — spun totul despre anii debutului. **Cum să vă spun** și **Viața deocamdată** fiind expresia unui tumult interior nedecantat și izbucnind într-o arie metaforică dominată de pămînt, de fascinația seminală, de o apetență orgiastică la ritmurile naturii. **Patrie,** acum sînt doar ținutul natal, dealul Topii, viile din Ciumbrud, vatra casei. Vizionarismul **Infernului discutabil** se materializează în imagini gigantice („buricul meu din constelații e rupt") demiurgia e hohotitoare **(Furtuna)** forța imaginativă înfioară („vibrează craniul mării pe deasupra noastră"), tot acest univers este opera unui egocentrism fertil estetic, dar păcătuind etic („sîngele meu este otravă fiartă", etc). Anii aceștia sînt, totuși, anii în care se petrece osmoza dintre eu și univers și în care obsesia obîrșiei ține chingile unei personalități deflagrante „...scrisul meu este sănătos organic, socotesc eu, chiar și atunci cînd am fost realmente disperat și am avut vedenia morții și nestatorniciei lumii", mărturisește poetul **(Tribuna,** 30.01.1975).

I. Alexandru face parte dintre poeții a căror existență este ea însăși o operă, astfel încît nu se poate spune că facem biografie, steril vorbind în cazul său de șocul puternic revelator pe care cultura germană (încă o dată „catalitică" pentru noi) prin Nietzsche, dar mai des prin Hölderlin, a produs-o în această ființă poetică, îndemnînd la rîndu-i către Grecia lui Pindar, către miezul de aur al Bizanțului lui Romanos și, în sfîrșit, către isvoarele înțelepciunii orientale. Pornit pe cărarea acelui Feldweg heideggerian, tot ceea ce era la început pentru poet exteriorizare devine acum interioritate, senzorialul devine cugetare profundă, dionisiacul versului devine rostire melifluent-sacerdotală. Descriptivul este ars („nu descrieți", cerea Hölderlin) locul fiindu-i luat de graiul inițiatic al **Vămilor Pustiei.** Vizionarismul **Infernului discutabil** este deslușire în afara eului, proiectare obsesivă a energiei interioare în orînduiala cosmosului, în vreme ce vizionarismul **Vămilor Pustiei** se desfășoară exclusiv în spațiul interior, fiind un aprig dialog între eu și „dincolo"-ul lucrurilor. Din arderea acestor vămi întoarcerea poetului s-a făcut întîi la sine și apoi la patria sa. „Nu poți deveni poet, dacă nu ești deja" spune Heidegger ; trecută prin asimilarea unor culturi esențiale, creația lui I. Alexandru a căpătat conștiința exactei sale meniri. **Ținutul natal** se transfigurează acum în chipul unei **patrii lăuntrice,** devenirea **eului** întru **Ființă** asimilînd și devenirea **locului** pur și simplu — în **Patrie.**

Drumul către această patrie lăuntrică fusese deschis de **Ascensiunea Vămilor Pustiei** și încheiat (în sensul unei noi, depline și definitive Deschideri) de **Întoarcerea poetului :** „Oh, drumu-ndărăt, drumul spre casă / de pe meleaguri străine (...). Acasă — așadar în birlog, la străvechiul jug, în stră- / vechile straie de rob pe cîmpia plină de oseminte". Iubirea de patrie este suma virtuților și la adînca înțelegere a Patriei, I. Alexandru a putut ajunge doar pe măsura cunoașterii ființei sale de gînd. Fiindcă patria este înconjurată, destăinuită și slujită, în această creație, de patru elemente fundamentale: **ființa poetului, obîrșia acestuia, natura** și **istoria.** Poetul este fiul Mnemosynei, cel care ține trează ființa patriei și suflă aur curat pe „cîmpia plină de oseminte": „poetul este memoria unui popor", el are „darul de a discerne ceasul în care viețuie Patria sa", el trebuie să rămînă „mesager între cele două vămi", dialogînd nepieritoarelor și vremelnicului, în egală putere. Condiția ființei sale este jertfirea de sine pentru înnobilarea celorlalți ; virtejul egocentric al primelor volume s-a răsfrînt acum, direct proporțional, în smerenie imnică și de aici dominanța simbolurilor **jertfei de sine** (mirele, mielul, fluturele, șarpele, vița, pelicanul), care, implicit, vor deveni simboluri ale patriei : „Cît de frumos e pelicanul sfînt / jertfind de dragul puilor din sine / Și puii cresc în cuib și-nvlăstăresc / și mîine vor fi patrii pe coline" (Rodnicia). A deveni patrie pe coline înseamnă a te dărui („mă dărui zi și noapte orișicui") ca părinte celor ce n-au cunoscut încă lumina caldă a acestor patres-patrii-părinți. Patria este matca nepieritoare în care neliniștea sterilă devine pace creatoare : Locul, toposul, statornicia, în care se așează fluidul, sburătoarea, nestatornicia, neliniștea, ceea ce aici trebuie să recadă, să se decanteze, să-și afle odihna și împăcarea să prindă rădăcini, **să ia ființă" (Luceafărul** — 21.06.1977 — s.n.).

Pornind din acel **„a fi** una cu tot ce este" din Hölderlin, Ioan Alexandru capătă convingerea că tot ceea ce este — trebuie nemurit în cuvînt. Realitatea acestui **ceea ce este** este **Patria,** patria este Ființă, iar poetul — ființă din ființă („Lumină lină din lumină"). Drumul către patria lăuntrică cunoaște, așadar, trei etape : cea a arderii de sine (eliberarea din negurile disperării și slujirea adevărului comunitar) apoi cea a naturii și etapa istoriei. Acestora le corespund cele trei virtuți cardinale : **nădejdea** (în plinul luptei pentru înblînzirea eului), **iubirea** (față de netrecătorul naturii) și, în sfîrșit, **credința** în puterea eternă a patriei. **Ceea ce este** este Natură devenită **Istorie** și istoria devenită natură, ambele devenind **Patrie, ceea ce rămîne,** și care — după Hölderlin — va fi întemeiat de poeți. Întreaga creație a lui I. Alexandru, de la **Imnele Bucuriei** încoace se va orienta exclusiv către aceste teme. Tot ceea ce era inconștient poetizat în primele volume este acum poetizat programatic și astfel sistemul se încheagă unitar, nemaiputînd fi judecat decît dinlăuntrul său. În același timp, — „un nimb sacralizator apare peste tot pentru a da obiectelor și ființelor un fior înalt. Ceea ce era altă dată laic se canonizează" (M. Ungheanu — **Luceafărul,** 17.07.1976). Imnele marilor ctitori de istorie sînt construite pe armătura simbolurilor Naturii. (simboluri inadecvat judecate într-un ton de parodie călînesciană în **Contemporanul** 20.08.1976, dar pertinent judecate în **Luceafărul** — 22.03.1975. **Natură și tradiție de I. Alexandru ;** eroii sînt asimilați simbolurilor sacrale, ceea ce le oferă aura și familiaritatea veșniciei.

Ca liant al acestor imne voievodale stau poemele ce alegorizează emblemele vegetale și animale : de-o parte **Imnul lui Constantin Brîncoveanu,** de alta **Fluturii,** de-o parte **Imnul lui Ștefan cel Mare,** de alta **Imnul garoafei,** imnele pentru Neagoe, Avram Iancu, Bălcescu, Mircea sau Horia, de altă parte **Macul, Pelicanul, Plopul, Teiul, Măgarul, Albinele, Trestia,** etc. **Imnele Transilvaniei** stilizează și mai mult substanța **Imnelor Bucuriei.** unde poeme ca **Misterium tremendum** răsuflă încă suflul **Vămilor.** (Tot astfel, în cadrul rubricii „Jurnal de poet", întîlnim titluri de genul **Despre natură, Firea lucrurilor,** alături de **Mesajul evocării, Toamna** și **Pămîntul** alături de **Conștiința istoriei** ori **Istorie și Poezie** ș.a.m.d.).

Starea care insuflă **Imnele,** care învie eroii și încarcă elementele firii cu semnificații spirituale este Bucuria. Acesta este și semnul descoperirii Patriei : singură Transilvania „în bătaie sacră mă preschimbă", țara dă măsura misiunii poetului **(Vestire, Patriei),** le încălzește făptura copiilor **(Portret, Ioan Constantin)** și ea ocrotește veghea și rodnicia soației **(Ulvinei)** și apa lecuitoare a inimii **(Iubire, Statornicie,** etc.). Acest sistem poetic este de acum o impresionantă diorama a patriei, din care nimic nu poate scăpa privirii : case și obiceiurile țărănești, figurile domnitorilor, natura în toate ipostazele sale.

Scriem despre Ioan Alexandru într-un moment în care reacțiile negative față de scrisul său s-au înmulțit și, lucru ciudat, pe măsură ce poezia lui s-a limpezit, pe măsură ce demonia

unei tinereți debordante a devenit statornicie în adevăr și curăție, hrănită de o morală profundă și ocrotită de o înaltă spiritualitate, așadar pe măsură ce ființa lui poetică s-a îmblînzit, obiecțiile criticii au devenit tot mai vehemente. Faptul că patria este văzută prin dublă deschidere, teluric și uranic, iar transcendentalul iradiază permanent pămîntescul, nu trebuie să șocheze, dat fiind că la o semnificație majoră se cuvine o unitate de măsură pe potrivă. Doar înțelegînd **crezul poetic** al acestei creații putem înțelege „discursivitatea" care îl supără pe N. Manolescu **(România literară — 24.06.1976),** doar înțelegînd arderea uriașă care se lasă întrevăzută cu greu în spatele fiecărui volum și iubirea **unică,** materializată în **aceleași** simboluri, reluate și nuanțate continuu — ar putea să înțeleagă Gh. Grigurcu **(Conv. lit. 12/1976)** așa-zisa „primejdie a manierismului" în cazul de față și numai reluînd întreaga operă a poetului (inclusiv cele peste 100 de articole răspîndite în reviste și teza de doctorat **Patria la Eminescu și Pindar),** realizînd adevărata dimensiune a **patriei de sine** va putea înțelege Alex. Ștefănescu **(Conv. lit.** 1/1977) de ce acum „cuvintele par vechi și mohorîte". Cine înțelege ce a însemnat într-adevăr pentru I. Alexandru **descoperirea Patriei** — a acestui „pridvor cosmic", cum îi spune, — nu va mai regreta anii **Infernului discutabil.** Lucrarea poetică a lui Ioan Alexandru demonstrează **fecunditatea** crezului său poetic ci nu o **prolixitate** sfărîmicioasă, cum s-a zis. Iar esența acestui crez este realitatea Patriei, a acestui topos strămutat — prin forța cuvîntului poetic, — dincolo de orice vremelnicie.

TINERI ACTORI

Virgil Ogășanu

● Cînd intră pe scenă, își privește trupul, fața, ca pe ale unui străin care i-a luat locul, fabricîndu-și înțelepciunea, seninătatea, ironia de oțel.

Joacă ping-pong cu moartea, privită drept în față ca o farsă metafizică ; visător precis, se întreabă : cine sînt cei vii, cine cei morți?, pentru că toți trecem ca umbrele, ca niște automate.

Descompune adevărul, savurînd cu plăcere masacrul minciunilor, spulberarea clișeelor, cu un sentiment ciudat de creștinătate, formată din tandrețe, iertare și dreptate.

Arborează un surîs ușor vinovat, ușor ipocrit, ca atunci cînd te știi admirat, ca atunci cînd îți acorzi prea multă prietenie, pentru că cel mai inuman lucru e să ceri celuilalt o îngăduință pe care n-o ai față de tine însuți. Iar surîsul acesta ironic nu e decît semnul exterior al unei stăpîniri de sine perfect inexistente.

Insensibilul sensibil, orgoliosul modest, voiosul melancolic, tăcutul zgomotos, spontanul cerebral, cite ambiguități poate cuprinde într-însul un om, dacă sfidează decretele certitudinilor liniștitoare !

Are o bucurie atît de crud inteligentă de a face să explodeze ridicolul din aluviuni de plictiseală, din bolboroseala agresivă și pedantă, din atîtea atentate împotriva răbdării noastre, din vorbe goale, dar semețe și infailibile, încît ai senzația că toată această operație nu e decît un tir de artilerie grea a risului subțire.

Se mișcă și joacă pe scenă cu o voluptate felină, închis în sine de nepătruns, creînd în jurul său o zonă de mister, o tăcere plină de ascunzișuri, spartă de cuvinte care cad ca o ghilotină cînd retează înălțimea prostiei, care devin fosforescente cînd sculptează visul.

Ca o pasăre de pradă mușcă din mărul cunoașterii, cu o lăcomie nesățioasă, îl devorează pînă nu rămîne nimic, iar din acest nimic își făurește un standard pe care îl flutură triumfător de parcă ar poseda întreaga omenire.

Și totuși, Virgil Ogășanu devine citeodată un intoxicat de absolut, un vînător al imposibilului, cu o privire romantică și visătoare, jumătate tandrețe, jumătate disperare, delirant și măsurat, exuberant și tăcut, mișcîndu-se tot timpul pe marginea prăpastiei cu bătrîna înțelepciune a tinereții care își spune că a fi înseamnă a te deslipi de timp și de spațiu, a zbura în căutarea primăverii ideale, a nu te obișnui să fii învins.

Opus seducătorului clasic, dar captînd prin acele unde invizibile pe care le transmite, mai mult decît omul răspunsurilor energice, omul întrebărilor, intelectualul rafinat, omul care hohotește pe dinăuntru, furios pe sine însuși și pe ceilalți, arborînd o suverană melancolie, Virgil Ogășanu e un virtuos al satirei profunde.

Pentru el universul s-a născut dintr-o picătură de ironie, iar omenirea nu e decît unul din surîsurile sale.

Hamlet ar putea fi rolul ideal al artei sale.

Ion Mihăileanu

ROLURI INTERPRETATE : **Osvald** — „Strigoii" ; **Houbert** — „Victimele datoriei" ; **Cliff** — „Privește înapoi cu mînie" ; **Camille Desmoulins** — „Moartea lui Danton" ; **Cerchez** — „Ziariștii" ; **Valerio** — „Leonce și Lena" ; **Baronul** — „Azilul de noapte" ; **Malvolio** — „A 12-a noapte" ; **Edgar** — „Noile suferințe ale tînărului W" ; **Mahomet al II-lea** — „Răceala".

O istorie a școlii

Urmare din pag. I

În ce măsură putem vorbi de învățămînt, ca instituție, în contextul unor epoci îndepărtate care ne-au comunicat, ca mărturii de referință, cîteva inscripții ? Este o întrebare pe care și-au pus-o, în primul rînd, autorii, și răspunsul favorabil nu pare doar rezultatul speculațiilor. Nicolae Andrei și Gh. Pârnuță invocă mai întîi argumentele arheologilor, afirmînd, de pildă, că înseși uneltele și armele din epoca fierului presupuneau un exercițiu îndelungat și, deci, o *știință,* sau, mai exact spus, tactul pedagogic al transmiterii deprinderilor de la o generație la alta. Ar fi acestea primele „semne" ale unui stil rudimentar de învățătură, adică de însușire a obiceiurilor, printr-o formulă neinstituționalizată. Apelînd în permanență la mărturii, conectîndu-ne la frazele esențiale din studiile istoricilor, Nicolae Andrei și Gh. Pârnuță emit asertiunea logică a continuității învățămîntului și după retragerea romană. În perioada înfiripării primelor formațiuni statale românești, învățămîntul a găsit mediul prielnic pe lîngă mănăstiri. Ideea nu este nouă, însă în paginile volumului sînt inserate ample referiri despre activitatea unor dascăli ai timpurilor respective pe teritoriul Olteniei : fiind înfățișată, astfel, activitatea școlii de caligrafie de la Tismana. Se fac mențiuni despre Eftimie de la Bistrița și Maxim din Bărbătești (Vîlcea) care scriu documente în limba română, fiind specificată, de asemenea, ideea valoroasă că acest esențial fenomen (scrierea în limba română) a apărut simultan în cele trei țări românești. Învățămîntul a beneficiat mereu de sprijinul unor personalități entuziaste — cartea o demonstrează cu prisosință — precum Matei Basarab, iubitorul de cultură și domnitorul frămîntat de faptul că în întreaga țară era o adevărată „foamete și sete, nu însă de pîine și de apă ci... de hrană și adăpare sufletească", prin grija lui fiind adusă o tiparniță la Govora de sub teascurile căreia au ieșit multe lucrări de valoare. Fiecare capitol este profund analitic iar imaginea de ansamblu stăruie sub semnul sintezei. Acumularea datelor și informațiilor este bine cenzurată prin inserția comentariului, autorii conving astfel prin matura stăpînire a vastului material bibliografic. O idee ce se impune cu pregnanță este aceea că marii dascăli ai Olteniei au fost, totodată, tribuni activi ai timpurilor respective, prin înțelegerea avansată a imperativelor sociale și politice. Amănuntele sînt, și în acest caz, revelatoare. Profesorul Ioan Maiorescu a fost unul dintre promotorii activi ai revoluției de la 1848 pe meleagurile Olteniei, iar dascălul Gheorghe Călinescu din Tîrgu Jiu avea să mărturisească avatarurile îndurate după înăbușirea revoluției : „...m-au luat și m-au purtat din sat în sat, treizeci de zile, adăpostit prin cosare, ca vitele, și maltratat ca tîlharii (...) cincisprezece ani de sudori în cariera cea spinoasă de profesor i-au înegrit lașitatea unor oameni fără conștiință".

„Istoria învățămîntului în Oltenia" este, cred, un gest de patriotism și atașament la menirea civilizatoare a școlii.

Ion Dumitru Teodorescu

„ȘASE CĂLUȚI ÎN GALOP"

Urmare din pag. a 2-a

de virtuozitate, asociind procedee dintre cele mai rafinate în vederea receptării simultane a stimulilor, indiferent de timpul real al evenimentelor. Această modalitate permite fragmentarea reeetată a narațiunii, schimbarea naratorilor și a persoanei verbale, interferența prezentului cu retrospecția, alternarea, fără tranziție, a realului cu proiecții onirice, totul în încercarea de a surprinde, într-un montaj relevant, fluxul real al existenței. Autorul a asimilat tehnicile moderne și le folosește, de mai mult timp, cu dezinvoltură. Un risc este însă clar, și bănuim că scriitorul și l-a asumat deja. Lectura rămîne dificilă pentru cititorul obișnuit și, de aceea, receptarea largă a operei are de suferit. Un alt risc este doar virtual. Sofisticarea procedeelor, rafinarea tehnicilor pot deveni exerciții gratuite, frumoase în sine dar insuficiente pentru a suplini absența semnificației. Acest pericol se insinuează uneori în scrisul lui I. D. Teodorescu (vezi episodul „Aftenie", în care realul mister al personajului se conservă cu prețul dispariției sensului în spatele elegantei incoerențe verbale). Alt neajuns îl reprezintă tendința autorului de a poetiza inutil, ceea ce conduce la afectarea prețioasă a expresiei, dăunătoare într-un roman care mizează aproape totul pe analiza psihologică.

Și cu aceste inconveniente, ușor de înlăturat printr-un plus de rigoare și concentrare, „Șase căluți în galop" este cartea cea mai valoroasă a lui Ion Dumitru Teodorescu, marcînd un moment de maturitate artistică în creația sa, precum și un notabil succes al anului.

sport

Să fim euforici după Madrid!

● O victorie la scor e, nimic de zis, prilej de bucurie. Mai ales că ea nu e obținută printr-un concurs favorabil de împrejurări, vezi acel 4—0 cu Turcia, ci datorită unui bun joc de echipă și a unor șuturi memorabile.

Întîlnirea cu grecii nu e totuși în întregime concludentă. Fotbaliștii români s-au mișcat bine, sarcinile de joc par a fi fost îndeplinite de toți componenții echipei cum trebuie. Dar oaspeții nu ne-au oferit condițiile presingului obstrucționist al spaniolilor care pune, am văzut, probleme speciale jucătorilor români. Meciul echipei **Dinamo** București cu **Atletico** Madrid, o prefață a viitoarei întîlniri România — Spania, a evidențiat mijloacele antijoc ale spaniolilor, excesivele intrări la om și nu la balon, războiul în toată regula pe care fotbaliștii echipelor spaniole îl poartă pe tot terenul fie că mingea se află sau nu se află acolo. Din acest punct de vedere meciul cu Grecia nu ne-a pus aproape nici o problemă. S-a jucat lejer, destins, fără dispute îndîrjite sau violente. Iată de ce considerăm acest neobișnuit pentru noi 6—1 o victorie românească frumoasă, dar nu și un test complet pentru întîlnirea de la Madrid. Capacitatea de joc a fotbaliștilor români are un nivel continental, dar sportivii noștri nu cunosc încă bine ceea ce în box se numește lupta de aproape. Fotbalul de contact și obstrucție care se practică cu fervoare nu numai de adversarii noștri de luna viitoare e o chestiune care rămîne să fie rezolvată.

Cîteva lucruri despre meciul cu Grecia trebuie însă reținute. Apărarea greacă a știut să facă față înaintării noastre imediate, Dudu, Zamfir, Crișan sau Troi, dar n-a mai fost pregătită pentru valul următor, al liniei noastre mediane : Dumitru, Bölöni, Romilă. Semnificativ este că 5 din cele 6 goluri le-a dat linia mediană. Ceea ce ne arată că echipa noastră e pregătită să preia sarcinile înaintării atunci cînd apărarea adversă știe să-i paralizeze ofensiva. Oaspeții ne-au ridicat deci o problemă, care a fost rezolvată din mers cu succes de echipa noastră. Golurile au mai scos uneori în evidență și o bună conlucrare a liniei de mijloc cu înaintarea. Atacanții au reușit singuri doar o singură fază decisivă (Crișan — Dudu) din care a rezultat și ultimul gol. Grecii au făcut un lucru pe care-l vor face și spaniolii : marcaj strict la atacanți și mai ales la Dudu Georgescu. Paralizarea acțiunilor acestuia este problema cheie pe care și-au pus-o și grecii și pe care și-o vor pune și spaniolii. Supravegherea strictă a lui Dudu va lua forme extreme la Madrid în meciul internațional, bineînțeles dacă Dudu va ieși valid din întîlnirea cu **Atletico.** Întrebarea care se pune este însă dacă bătălia liniilor de mijloc, spaniolă și română, va avea același deznodămînt ca la București în fața grecilor. Spaniolii au o linie mediană de bună valoare, cu o mare mobilitate, care va încerca să împiedice preluarea sarcinilor de atac de către mijlocașii noștri. Zona în care grecii nu ne-au pus suficiente probleme și unde au pierdut, de fapt, a fost mijlocul terenului. Ei au făcut totuși dificultăți apărării și dacă experiența, rutina i-ar fi ajutat pe oaspeți, golul lor n-ar fi rămas doar unul și scorul ar fi evoluat poate altfel. Fundașii noștri centrali au evoluat fără precizia veche, iar mijlocașii n-au conlucrat suficient cu apărarea. Lecția de la Zagreb a fost parțial uitată. Pe scurt, meciul a evidențiat o tactică de joc românească bine gîndită, incomplet aplicată și inevitabil mai greu de pus în practică în fața unei formații pricepute în a nu-și lăsa adversarii să joace.

Un avantaj psihologic spaniolii vor să scoată și din întîlnirile din cadrul cupelor europene. Meciurile revanșă dintre steliști și barcelonezi, dintre **Atletico** și **Dinamo** sînt din acest punct de vedere importante. Chiar dacă nu mai e posibilă calificarea, **Steaua** trebuie să-și impună la București clasa de joc. De altfel, nici nu mai trebuie jucat pentru calificare ci pentru o victorie demonstrativă. Rolul dinamoviștilor este dificil. În fața unor sportivi pentru care fotbalul tinde să devină fotbal american, protejați după cîte ne arată experiența întîlnirilor directe cu spaniolii de arbitraje, fotbalul curat nu are șanse. Calificarea lor nu este însă exclusă. Un joc de tehnicitate și de forță poate aduce echipei **Dinamo** un rezultat bun. **Atletico** nu ni s-a părut a fi o echipă mai bună, cît una mai insistentă și, în orice caz, lipsită de scrupulele sportivității, pe care Dinamo, naivă la acest capitol, le are.

În jocul **Atletico — Dinamo** anihilarea lui Dudu Georgescu va fi una din preocupările speciale ale madrilenilor. Date fiind mijloacele prin care au înțeles să-l „supravegheze" la București este bine ca antrenorii naționalei române de fotbal să pregătească încă un jucător pentru postul de atacant central al naționalei. Prudența nu strică niciodată.

Discobol

confruntări

Cu ce începem?

De mai mulți ani s-a putut constata că unele din obiectivele permanente ale politicii noastre culturale vizează căile de propagare a cărții literare românești pe cele mai diverse meridiane ale globului.

Dar pe cît de firească este o astfel de preocupare pe atît de dificile sînt căile sale de realizare. Dacă în limba română apar anual sute de titluri ale unor opere traduse din cele mai diverse limbi, procesul de penetrație a cărții literare românești în alte arii de cultură nu este lipsit de unele obstacole, care sporesc gradul de dificultate a unei cunoașteri mai rapide a celor mai reprezentative scrieri din viața noastră literară actuală.

Evident că nu putem vorbi de o absență a cărții românești în lume, prin traduceri în numeroase limbi, ci de caracterul insuficient de dinamic al acestui proces de cunoaștere, ca și de modul de selecție a unor titluri.

Datele statistice existente arată că în perioada 1971—1976 au fost traduse sau coeditate 657 de titluri în 37 de țări. Dintre acestea 251 de titluri reprezintă cartea literară, 134 sînt cărți pentru copii, 115 reprezintă literatura social-politică, 100 pe cea științifică și tehnică, iar 54 sînt scrieri de artă. Circulația unor cărți în anumite arii de cultură, ca și frecvența lor, arată că în perioada menționată în Anglia au fost publicate 91 de titluri, în R.P. Ungară 70, în R.D.G. 63, în U.R.S.S. 51, în Cuba 17, în Iugoslavia 11 etc.

Pe această cale, operele unor scriitori clasici ca Eminescu, Caragiale, Sadoveanu, Rebreanu, Panait Istrati, George Călinescu, Tudor Arghezi au căpătat o frecvențare totală în unele arii de cultură, iar dintre scriitorii contemporani putem remarca circulația unor traduceri din scrierile lui Marin Preda, Eugen Barbu, D.R. Popescu, Eugen Jebeleanu, Marin Sorescu, Nichita Stănescu ș.a.

Dar în unele țări ca Austria, Belgia, Elveția, Canada, S.U.A., ca și în continentul latino-american (Brazilia, Argentina, Mexic), frecvența cărții românești este modestă, iar discutarea fenomenului literar din țara noastră în unele reviste, reprezintă un prilej foarte rar.

În acest context, caracterizat prin sporirea operelor literare românești de o valoare deosebită și cunoașterea lor redusă și tîrzie în numeroase arii geografice, mi se pare firesc să ne întrebăm ce putem face prin propriile noastre mijloace. Așteptarea impunerii cărții literare românești de la sine pe plan mondial mi se pare o eroare. Saturarea publicului din anumite țări de informații eterogene, senzaționale și manipulate de propaganda editorială și de presă, lasă puțin spațiu liber pentru o curiozitate menită să ajungă la zonele literare mai puțin cunoscute. **„Preferința"** manipulată pentru anumite cărți de scandal scade și mai mult acest interes.

De aceea, considerăm că apelul la mijloacele proprii de propagare a valorilor noastre naționale prin traduceri realizate și publicate la noi în țară, apare ca o exigență imperioasă. Unele încercări realizate pînă acum pot confirma caracterul legitim al acestei acțiuni. Edițiile bilingve de poezie, publicate de editurile **Minerva** și **Eminescu,** ca și unele antologii de versuri, tipărite de alte edituri sînt elocvente în acest sens.

Dar cantonarea la poezie sau la unele culegeri de critică reprezintă încă un început destul de modest. Este timpul ca fiecare editură să-și asume obligații anuale în acest scop. Evident, cartea prioritară trebuie să fie cea contemporană. Să nu așteptăm pînă cărțile de azi se învechesc și nu se mai sincronizează cu gustul public. Să începem grabnic această acțiune care mi se pare că reprezintă o imperioasă datorie națională față de propria noastră cultură.

Romul Munteanu

Nicolae Grigorescu : Atacul de la Smârdan

repere

Biografia unei epoci

Cartea Barbarei Tuchman, „Trufașa citadelă", are întîi de toate meritul de a face dovada unui transfer semantic între termenii de istorie și politică. Introduce deci sincronia în diacronie. Însuși termenul de politică are pentru autoarea acestei cărți o semnificație deosebită. Politica nu reprezintă pentru ea un șir de poziții sau opinii care ilustrează contradicțiile unui timp, ci o întreagă structură, o infrastructură mai bine spus, care nu este dată unui timp, nu este o fixitate întîmplătoare, ci un efect al unor rădăcini mai profunde în mediul respectiv. Deci introducerea diacroniei în sincronie printr-un lanț de determinări care produc, provoacă și condiționează o stare de lucruri la un moment dat.

Pentru politica unui timp, autoarea crede necesară și nu întîmplător reconstruirea unei atmosfere printr-un procedeu analitic minuțios, care surprinde și recreează oameni, replici, destine și evenimente. Dar nici un eveniment nu este dat ca atare, sîntem departe de orice scriere istorisită și tot atît de departe de eventuale biografii romanțate despre personalități politice. Dar nici simpla radiografiere a unui timp nu o satisface și atunci autoarea realizează surprinzător biografia unei epoci.

Scenele ei se mută cu dezinvoltură (după oarecare epuizare) din Anglia lui Salisbury pînă la democratizarea Camerei Comunelor, la începutul secolului nostru, prin Franța convulsionată de procesul Dreyfus, apoi prin Germania supraomului nietzscheean, înfine printr-o Americă dislocată în conflictul dintre democrație și imperialism. Autoarea este însă o scriitoare, pentru că o interesează oamenii, pe care nu îi concepe ca destine individuale, ci ca pe niște tropisme psihologice, surprinse în perseverența sau abandonul lor, între curaj și lașitate, între proeminență și micime, între raționalisme elevate și eficiente și analisme destructive și abjecte.

Sînt de asemenea, remarcabile, în această carte, capitolele care constituie un fel de micromonografie a socialismului european ca mișcare de idei și iarăși se manifestă acel caracter biografic, pentru că socialismul poate fi considerat ca un fel de destin politic firesc și necesar al debutului istoriei contemporane, cu imensele lui calități progresiste, dar și cu ezitările poate inerente ale primilor pași.

Trăiesc fie și efemer în carte o mulțime de personaje supuse dinamismului acestei epoci însemnate și grave din istoria lumii, care a premers primul război mondial.

Minutia detaliilor, de la vestimentație la decor, de la replică la atitudine, conferă acestor pagini sentimentul de istorie în mers, pe care o refaci după o iscusită călăuză și mai ales importantă ni se pare acea interferare a domeniilor existenței care aduc literatura și muzica pe scena și chiar în scenariul unei altfel de istorii alta decît cea a tratatelor. Ușor balzaciană pe alocuri această recreare de atmosferă, alteori ușor proustiană — această minuțioasă resemnificare a unor gesturi de detaliu niciodată regăsibile în capitolele istoricilor. Totul pare a fi un fel de „tableau vivant" în care regia e invizibilă și nu se simte artificiul. Sigur sînt lucruri tratate uneori superficial, oameni și fapte abandonați în goana condeiului dar nici exhaustivitatea nu era preferabilă.

Documentația este fascinantă și niciodată plicticoasă. Nu degeaba, decenii întregi teoreticienii au luptat pentru reabilitarea și resemnificarea documentului. Dar trebuie evident și o anumită pricepere. Pentru semantica lumii contemporane, cartea Barbarei Tuchman este o prețioasă retorică.

Ioana Crețulescu

revista străină

● **EXPOZIȚIA INTERNAȚIONALĂ** de prezentare artistică a cărții de la Leipzig, în R.D. Germană, a reunit participanți din 71 de țări, care au expus aproape 10 000 de cărți și ilustrații, precum și miniaturi sau lucrări grafice consacrate unor opere literare. Un frumos succes au obținut editorii din Bulgaria, care au fost distinși cu trei medalii de aur, pictorul Alexandăr Dencov pentru ilustrațiile la cartea **Basme populare bulgărești,** profesorul Vasil Ioncev pentru **De-a lungul veacurilor** și pictorul Ivan Kiosev pentru cartea **Panceatantra.** Pictorul Vladimir Pascalev a primit medalia de argint pentru prezentarea artistică a Constituției Republicii Populare Bulgaria, iar alți șapte artiști au primit medalii de bronz.

● **PRESA INTERNAȚIONALĂ COMENTEAZĂ** pe larg fenomenele de disoluție a mitului holywoodian. Departe de a fi un loc atît de „sacru" pe cît l-ar arăta numele (holly wood : pădurea sfîntă), celebra localitate unde sînt situate marile studiouri cinematografice înseamnă adeseori fîntîna unde se sting visurile cele mai ambițioase. Jean Cau publică în **Paris Match** un lung articol intitulat, **Căderea Zeilor,** care se referă la destinul tragic al cîtorva vedete celebre. De la Rita Hayworth la Roman Polanski și la Helmut Berger, povestea vieții cîtorva artiști care au populat manșetele ziarelor sfîrșește astăzi în maramă și nebunie. Fenomenul cel mai semnificativ este lipsa de reazem spiritual și moral. Într-o lume în care există impresia că se poate totul, există un moment de pierdere a tuturor reperelor, cînd conștiința artistică se prăbușește și ea, antrenînd cel mai adesea întreaga ființă a omului care, adulat de o societate publicitară, ajunsese „să se considere zeu", cum spune foarte sugestiv Jean Cau.

● **EDITURA CARAVAN BOOKS, DELMAR, DIN NEW YORK,** publică un volum de **Basme populare din Persia veche** repovestite de Farough Hekmut și Yann Lovelock. Punînd la contribuție uriașa tradiție a povestirilor iraniene, cei doi autori întreprind o operă de pionierat demnă de toată atenția. Așa cum spune un comentator : „Sînt numai zece basme în această carte, dintre atîtea care trebuie să fie adunate în alte volume, dar ele constituie un început, iar povestea pe care o spun este plină de umor și de poezie și relevează o preocupare înnăscută pentru umanitate".

● **UN ECOU** prelungit are cartea lui Eduardo de Sousa Ferreira, **Colonialismul portughez în Africa. Sfîrșitul unei epoci.** Lucrarea publicată de U.N.E.S.C.O., beneficiind de o pertinentă introducere a marelui africanolog Băsil Davidson, reprezintă cea mai atentă analiză a unui fenomen rușinos, care a devenit o amintire penibilă a trecutului de exploatare și asuprire de pe continentul negru. Bertha Gaster scrie în recenzia dedicată cărții lui de Sousa Ferreira : „Exploatarea și discriminarea vor deveni curînd o problemă istorică în aceste teritorii. Națiunile care se nasc acum vor reține ceea ce a fost valoros și vor părăsi tot restul. Ajutîndu-ne să precizăm teribilul handicap de la care pornesc ele, datorită acestui trecut, de Sousa Ferreira a adus un serviciu remarcabil".

● **BIOGRAFIA COMPOZITORULUI COLE PORTER,** scrisă de Charles Schwartz și publicată de Dial Press se bucură de recenzii ambigui. Fiind una din personalitățile vieții muzicale din Statele Unite în prima jumătate a acestui secol, Porter s-a bucurat de atenția mai multor biografi, impresionați de productivitatea lui și de viața pe care a dus-o, plină de ironie și scandal, cum notează foarte pertinent Gerald Clarke în **Time.** Concluzia recenzentului : „Porter merită o biografie tot atît de acidă și de atrăgătoare pe cît a fost el însuși. Dacă ne gîndim la complexitatea operei sale, cu siguranță că într-o zi va apare și o asemenea biografie". Această apreciere spune destul despre cartea lui Charles Schwartz.

● **CELEBRUL SCRIITOR ENGLEZ LAUWRENCE DURRELL** publică la Viking Press un **Carusel sicilian** o nouă carte de călătorii în Mediterana lui atît de familiară. Ne amintim de **Lămîi amare,** fascinantul volum, din 1957, consacrat Ciprului. De data aceasta autorul folosește pretextul unei expediții turistice, pentru a relua tema lui favorită : „Călătoriile pot să fie una dintre cele mai folositoare prilejuri de introspecție". Lance Morrow notează : „Cărțile sale de călătorii ne parvin precum lungi scrisori de la un prieten civilizat și foarte amuzant — proza lui este tot atît de luminoasă ca și aerul mediteranian pe care-l iubește atît de mult".

● **CUNOSCUTUL OM DE ȘTIINȚĂ ȘI POET,** una din personalitățile cele mai interesante ale lumii literare de peste ocean, Loren Corey Eiseley, autorul cărților **Uriașa călătorie** și **Secolul lui Darwin** a murit recent în urma unei crize cardiace. Profesor la Universitatea din Pennsilvania, Eiseley s-a bucurat de o înaltă autoritate științifică, dar a practicat în egală măsură scrisul literar, cîștigînd o frumoasă audiență ca poet. Convingerea pe care o profesa era că viitorul aparține tehnologiei, dar că omul este o ființă creatoare de memorie, prin care face legătura cu trecutul și cu originile sale poetice. Poezia lui era impregnată de miturile fundamentale ale începuturilor umanității. Personalitatea lui a reunit în mod strălucit gîndirea științifică și imaginația artistică, rigoarea și magia stilului literar.

● **ULTIMUL NUMĂR AL REVISTEI Lotus,** periodicul Biroului permanent al scriitorilor afro-asiatici, este dedicat reuniunii tinerilor scriitori din Africa și Asia, care a avut loc la **Tașkent.** După editorialele care salută reuniunea, revista publică un portret literar al lui Evgheni Evtușenko și cinci poeme traduse din creația acestui nume atît de cunoscut al literaturii sovietice. Reproducem cîteva versuri sugestive din **Vocea unui poet african,** ultimul dintre poemele publicate de Evtușenko în **Lotus :** „Văd frica / în privirea ta albastră / Citesc rugăciunea / „Doamne ajută-mă..". / Avem cu toții — / la fel ca boxerii / bine antrenați — / nasurile turtite. / O privire încăpățînată. / Buze groase. / Dar nu mă plîng Creatorului / pentru înfățișarea mea (...) / Sîntem negri / Ca ogorul bine arat. / Ca drumurile. / Sîntem negri". Este un poem splendid ce glorifică solidaritatea cu lupta poporului negru, încă oprimat pe anumite porțiuni ale continentului african.

● **FOST SOLDAT** în campania din Polonia în septembrie 1939, arestat în 1940 de Gestapo, rămînînd închis întreaga perioadă a ocupației germane în lagărele de concentrare de la Sachsenhausen și Dachau, scriitorul Rajner Kazimierz își publică amintirile în volumul **ACELE ZILE TRECUTE** editat de M.O.N. din Varșovia. Autorul realizează prin aceste amintiri care descriu viața din lagăre, încă un document demascator al sistemului hitlerist de exterminare al popoarelor vremelnic învinse.

● **ÎN EDITURA HENRI VEYRIER** (col Flash Back, care și-a propus să editeze marile personalități ale ecranului) a apărut monografia **JEAN GABIN** „cel mai francez dintre actorii francezi", scrisă de Jean-Claude Missiaen și Jacques Sichier.

● **O COLECȚIE DE BIJUTERII UNICĂ ÎN LUME,** executate de Picasso, a fost expusă de bijutierul Henri Martin în magazinul său din Cannes : 18 piese originale — farfurii de argint gravate, medalioane de aur lucrat, brățări, lanțuri, într-o scrisoare adresată lui Francis și Pierre Hugo, descendenții lui Victor Hugo, Picasso le explică ce anume l-a determinat să-și „irosească" timpul și cu astfel de treburi.

cultura românească în lume

● **LA MANILA** a fost deschisă o expoziție de fotografii, dedicată aniversării centenarului Independenței de stat a României. Sînt prezentate momente ale luptei poporului român pentru libertate națională și justiție socială, precum și realizări din anii socialismului, cînd România a pășit pe calea deplinei independențe economice și politice, a construirii unei vieți noi. În alocuțiunile rostite cu prilejul vernisajului expoziției, a fost subliniat caracterul ascendent al legăturilor prietenești dintre România și Filipine, evoluția favorabilă a relațiilor dintre cele două țări, inițiate în timpul convorbirilor dintre președintele Nicolae Ceaușescu și președintele filipinez, Ferdinand Marcos.

● **REVISTA MIORIȚA,** editată de Asociația de cultură românească din Noua Zeelandă și Departamentul de limbi străine al Universității Rochester recenzează cartea lui Bartelemy-A. Taladoire **Mihail Eminescu — poet militant al națiunii române.** Autorul cărții a fost un reputat specialist francez în literatură română, prieten vechi al țării noastre, pe care a cunoscut-o bine. Monografia sa insistă îndeosebi asupra analizelor de text, pe care Norman Simms le consideră drept cele mai valoroase în limbile de mare circulație. Este calea cea mai directă de a releva publicului străin frumusețea și perenitatea mesajului artistic și uman al poetului nostru național.

● **LA VIENA** s-a desfășurat la începutul acestei luni Congresul internațional al lingviștilor, care s-a bucurat de o amplă participare : peste 2 000 de specialiști din toate țările lumii. Din țara noastră a fost prezentă o delegație de oameni de știință prestigioși, în frunte cu personalități ca Iorgu Iordan, Al. Rosetti, Al. Graur, Emanoil Vasiliu și alții. În timpul congresului a avut loc și adunarea generală a Comitetului internațional permanent al lingviștilor. Cu prilejul alegerilor noului comitet, prof. E. Vasiliu a fost desemnat în acest for științific, în semn de recunoaștere a valorii contribuției românești la studiile de lingvistică, precum și a meritelor sale științifice ca autor, între altele, al unui mult discutat volum de **Elemente de teorie semantică a limbilor naturale.**

● **SĂPTĂMÎNA FILMULUI ROMÂNESC** a fost inaugurată la Bonn prin prezentarea filmului **Osînda,** care s-a bucurat de afluența unui numeros și călduros public. Săptămîna filmului de la Bonn se înscrie în suita manifestărilor omagiale dedicate țării noastre cu prilejul zilei naționale și a aniversării Centenarului Independenței.

● **A FOST RECONSTITUIT ATELIERUL LUI CONSTANTIN BRÂNCUȘI** la Centrul cultural „Georges Pompidou" de la Paris. În acest fel,

mediul artistic pe care și l-a creat marele sculptor devine el însuși o „operă de artă" semnificativă, a cărei conformație și adîncime a semnificațiilor pot să constituie temeiul unor studii revelatoare. Inițiativa Centrului cultural „Georges Pompidou" constituie, în același timp, o dovadă a vitalității mesajului artistic brâncușian, a perenității operei sale.

● **O REPREZENTATIVĂ ANTOLOGIE DE POEZIE ROMÂNEASCĂ** publică profesorul Stavros Deligiorgis de la Universitatea Iowa din Iowa City, Statele Unite. Autorul este un cunoscut specialist în literatură contemporană, reputat cercetător al poeziei medievale franceze și italiene. Rod al frecventării îndelungi a poeziei românești contemporane, cartea profesorului Deligiorgis cuprinde nume semnificative : Eugen Jebeleanu, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Virgil Teodorescu, Ana Blandiana, Marius Robescu, Florin Mugur și alții, într-o selecție sărbătorească și o traducere de mare expresivitate.

Karomama

Gîndurile mele sunt pentru tine, regină Karomama
din timpuri străvechi
Copil trist cu picioare prea lungi cu mîini prea
slabe

Karomama, fiică a Thebei,
Care bea grâu roșu și mănca grâu alb
Ca drepții în seara tamarișilor.
Mică regină Karomama a timpului de odinioară.

Gîndurile mele sunt pentru tine, regină Karomama
Al cărui nume uitat cîntă ca un cor de plîngeri
În semi-răsul și semi-plînsul vocii mele ;
Căci este ridicul și trist să iubești pe regina
Karomama
Care trăi înconjurată de stranii figuri pictate
Într'un palat deschis atît de mult altădată,
Mică regină Karomama.

Ce făceai din diminețile tale pierdute, Doamnă
Karomama ?
În fața neclintirii vreunui zeu plăpînd cu cap de
animal
Îți întindeai grav brațele slabe și neîndeminatice
În timp ce focuri dulci lunecau pe fluviul dimineții.
O, Karomama cu ochii obosiți, cu picioare lungi și
drepte
Cu părul torturat, moartă din leagănul anilor...
Sărmană, sărmana mea regină Karomama.

Și din zilele tale ce făceai preoteasă înțeleaptă ?
Îți necăjeai fără îndoială micile tale servitoare
Docile ca șerpii, dar la fel de insolente ;
Tu numărai bijuteriile, visai la fii de regi
Înnegurați și mirosind a parfumuri, sosind din
depărtări
De dincolo de mări, culoare de totdeauna și de
departe
Pentru a spune : „Salut glorioasei Karomama."

Și în serile eternei veri cîntai subt sycomori
Sacri, Karomama, floare albastră a stelelor
moarte ;
Tu cîntai vechea istorie a sărmanilor morți
Care se hrăneau pe ascuns cu lucruri prohibite
Și îți simțeai urcînd în mari suspine sânii tăi joși
De copil negru și sufletul tău șoviăia de spaimă.
În serile eternei veri nu este așa Karomama ?

— Într'o zi (a existat oare într'adevăr Karomama?),
Îți înconjurară corpul cu galbene giulgiuri,
Și il închiseră într'un sicriu grotesc și blând din
lemn de cedru.
Anotimpul liniștii desfrunzi floarea vocii tale.
Scribii încredințară numele tău papirusurilor
Și este atît de trist și este atît de bătrân și este
atît de pierdut...
Este ca nesfîrșitul apelor în noapte și în frig.

Tu știi fără îndoială, o legendară Karomama !
Că sufletul meu este bătrân la fel cu cîntul mării
Și solitar ca un sfinx în deșert...
Sufletul meu bolnav de niciodată și de altădată.
Și tu știi încă mai bine, prințesă inițiată,
Că destinul a gravat un semn straniu în inima
mea,
Simbol al bucuriei ideale și al realei nenorociri.
Da, tu știi toate acestea, îndepărtată Karomama,
În ciuda aerelor tale de copil ce știa să eternizeze
Pe autorul statuii tale șlefuite de săruturile
Secolelor stranii care dormitează departe de tine.
Te simt lîngă mine, îți înțeleg lungul surâs
Șușotind în noapte : „Frate nu trebuie să rîzi."
Gîndurile mele sunt pentru tine, regină Karomama.

* * *

Un sunet slab și ploios sună în falset orele mele
Orăcăit — croncănit, recviem al porților —
Marilor castele bătute de vînturi a căror privire
Frisonează în timp ce marele vînt schiaună
numele morților,

Sau zgomotul vechii ploi acre pe care drum
Care nu chiamă decît Destinul să rătăcească
dară
Spre clopotnița oarbă cu girueta bizară...
Ascultă acum — nimic, singur, marea liniște
acum...

Poți pleca, sau să adormi, sau chiar să mori
În sîngele sau în 'noroiul unde mai ești încă
frumoasă,
Să-ți cerșești pîinea de bătrână în țări
necunoscute ;
Căci nici'o altă zi nu vrea să-mi fie îmbătată
de sori
Decît această moarte a zilelor de mâine ce
m'apasă
Decât acest clopot al clipei depărtărilor goale,
durute.

o.w. de l. milósz

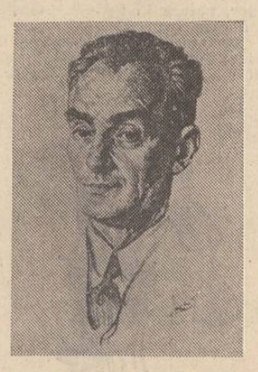

● Anul acesta, în zilele de 18 și 19 iunie, a avut loc la Paris, un Colocviu Milósz cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea poetului. În adevăr, Oscar Vladislav De Lubics Milósz s-a născut la 28 mai 1877 la Czéréia, în Lituania. Studiază la l'Ecole du Louvre încă din 1896, epigrafia orientală. Voiajează în Italia, Spania, Germania, Austria, Prusia — o aventură generoasă și plină de învățăminte. Moare la 2 martie 1939.

Poet din familia spirituală a lui Rilke și a lui Trakl a trăit departe de viața literară, ecoul său în epocă a fost slab, dacă nu ignorat cu desăvîrșire. Pentru Milósz poezia era „ce flottement heureux entre la pire obscurité et la meilleure lumière"... Avea și o teorie împărtășită de prietenul său Jean De Boschère, conform căreia viața poetului printr-un act de kenoză să dispară în operă, purificînd-o. Poate unul din temeiurile relecturării lui Milósz în 1977, ar fi și acesta : se mai poate să fii poet dincolo de vanitate, de administrațiile literare, de premii, de gașcă, de coterie, de grimă, de fard etc., etc. ? Și să nu-i spunem că a fost un mare poet, pentru că superlativul nu i-ar fi spus niciodată nimic, printre atîția mari...

P.E.

Tăcerea

Tu dormi în timpul zilei în grota profundă
Pe care Arachné știe să o apere de roiurile
soarelui.
Stranii amintiri îți vizitează somnul :
Tu porți în inimă tot trecutul lumii.
Dar cînd crepusculul lărgește orizontul
Te văd încet ridicîndu-te din culcușul tău
Și aluneci, ochi obscur și degetul pe buze,
Spre pragul cu velur al casei tale sumbre.
Acolo, mîngîind gînditoare paloarea ta odihnită
Cauți să surprinzi o ultimă mișcare ;
Dar pămîntul doarme ; și vezi numai
Luna somnambulă rătăcind pe rouă.
Desigur, eu veghez deasemeni ; dar m'am ascuns
Subt salcia plîngătoare și în iarba adormită ;
Tu nu te îndoiești deloc că privirea mea te
găsește
Și că pașilor mei secreți m'am atașat.
Îți părăsești adăpostul. Cu toată somnolența mea
Te voi urma în această seară în locuri ce-ți sunt
dragi,
În pădurea umedă, spre izvorul cu ochii limpezi
Și printre morminte ; căci te iubesc o Tăcere.
Știu case pline de glasuri dulci ;
Dar accentul cel mai tandru astăzi mă ispitește
mai puțin ;
Visul somptuos și trist al lunii
Mă conduce de mână spre pacea marilor codri.
Totuși nu urăsc sărmanele glasuri umane ;
La chemarea agonică a iubirii, a spaimei,
Un trist ecou răspunde în noaptea inimii mele
Și-mi place să mă îmbăt cu notele sale depărtate
Nu, dulce Tăcere, nu, nu mai urăsc glasurile ;
File nu mai imi tulbură solitudinea amară ;
Ceea ce port în mine muritor, efemer,
Îi place să se apropie uneori de oameni.
Îi cunosc pe cei care sunt mari ; îi cunosc pe
cei înțelepți
Care venerează iubirea și m'au învățat-o ;
Dar mă tem de această angoasă și acest aer
resemnat
Ce se cațără laș pe cele mai frumoase chipuri
O, Tăcere, prietenă sigură, în seara aceasta
asupra lumii
Răspîndești aroma de aur a liniștii tale
Adormi încet în inima ei agitată
Ca un tînăr rege în purpura profundă.
Pune-ți mîna ta rece pe sînul ei agonic
Pe mila amară — speranța înșelătoare ;
Lasă să curgă lumina ta gînditoare
Castul tău clar de lună, straniu, îndrăgostit.
Fii blîndă cu cel care doarme ! Și cu misiunea
împlinită
Vino să mă întîlnești în depărtare pe munții
vaporoși :
Ne vom lua de mînă și subt cerurile fericite
Ne vom privi cu melancolie.

În românește de
Paul Emanuel

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
40
(805)
Sîmbătă
1 octombrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

EVENIMENTUL

Viața de aproape

trăită și privită de aproape, fără ocheanul care mărește dar și distanțează prin aceasta, observăm că viața, propria noastră viață, ne impune adeseori reflecții și sarcini care, altfel, ar fi rămas în domeniul strict al întîmplării, fără putința de a le sublinia și a le trece pe terenul fertil al necesității, în zona de acțiune și practică umană. Trăită și privită de aproape, adică din chiar spațiul și modul ei de creație, cînd poți să-ți asumi nu numai dialectica și rigorile inseși ale mișcării, ci și ansamblul și scopul hotărîtor al acesteia, o revigorare de fond care să se resimtă și în cele mai depărtate, ascunse detalii. Senzația care devine copleșitoare atunci este aceea a vieții care te privește și-n fața căreia trebuie să decizi. Asistat de mii și mii de lucruri în preajmă ca mii și mii de ochi în lumina și zbaterea cărora se află greutatea însăși a propriului demers. Sentimentul e, desigur, al responsabilității. Pornit dintr-o fermă convingere a realului transfigurat, printr-o optimă și largă cuprindere a minții, în cotă a maximei și stăruitoarei sale perfectibilități. E ceea ce desprindem și se poate reține cu cea mai mare claritate din cuvîntarea secretarului general al partidului nostru prilejuită de recenta conferință de lucru de la C.C. al P.C.R.

Ca în toate demersurile sale teoretice și practice, problematica abordată este deosebit de vastă, cu implicații la zi, în actualitate, ca și în perspectivă, direct, în incidență cu cerințele și exigențele celor mai largi domenii de activitate. Ideea sub care am putea numi și studia cu precădere această cuvîntare, ca și pe aceea de mai înainte prilejuită de întîlnirea cu activul de partid din domeniul propagandei și ideologiei, este aceea a vieții trăite și văzute foarte de aproape. Sau, mai precis, relația, raportul de cea mai întinsă și acută semnificație dintre stilul de muncă și stilul de viață. Două mari, fundamentale categorii de la înțelegerea și motivarea cărora se explică de fapt întregul nostru demers social, starea și poziția noastră de spirit în raport cu tot ceea ce năzuim. Atitudinea pe care o avem atît față de împliniri — care sînt ale noastre și știm cît efort și energie au consumat — cît și față de insatisfacțiile de moment, față de unele neajunsuri care țin de felul de a ne organiza și hotărî mai bine eforturile, țin de prejudecăți și rutină altele, ca și de inerție, de improprietăți, de caracter și opinie.

Satisfacția este, fără îndoială, aceea care ne-o procură înseși rezultatele, bilanțul de care, prin sublinierile repetate ale secretarului general al partidului, am luat cunoștință cu toții și am putut vedea mai departe, din perspectiva obiectivelor pe care le avem de înfăptuit, care este, care trebuie să fie dimensiunea de efort și voință pentru ca la zestrea celor împlinite pînă acum să adăugăm altele și mai mari, viitoare. O singură cifră este edificatoare pentru aceasta : realizare, pe întregul cincinal, a unei producții industriale suplimentare de peste 100 miliarde lei. Transformată în deziderat, această imensă posibilitate își are susținerea practică în condițiile create pînă acum, în suma și realitatea valorilor noi create în primii doi ani ai cincinalului, fapt care, pentru configurația economică de ansamblu a României anilor viitori are evidente și pozitive repercusiuni asupra nivelului de trai material și spiritual. După cum, în planul convingerilor noastre de conștiință, putem spune că deținem și întregim și mai mult adevărul după care bunăstarea noastră depinde de munca noastră. Garanția, care este de o natură cel puțin morală, o avem în însuși rolul conducător, mereu crescînd al partidului, în forța și capacitatea sa de adaptare permanentă la cerințele și exigențele vieții, ale actului de muncă și gîndire la zi, cotidian, în știința și puterea mereu treaz de a studia la timp și cu perspicacitate prezentul și viitorul, în funcție de soluțiile care se impun.

Izvorînd din însăși complexitatea problemelor pe care le ridică amploarea construcției socialiste ca și din nevoia cuprinderii tuturor sferelor noastre de interes și manifestare, acest rol, un factor cheie în fond, conștiință de sine a unei întregi națiuni, se realizează cu mai mare vigoare și suflu proaspăt, înnoitor, pe măsură ce fiecare își asumă, își definește mai clar responsabilitatea, își gîndește și își trăiește munca și viața după codul de normă și principii al eticii și echității comuniste. Un partid puternic, fiind un partid de masă, orizonturile sale de luptă și acțiune sînt și o răsfrîngere a orizonturilor noastre, ale fiecăruia, prin tot ceea ce gîndim și în-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

Constantin Găvenea : Două acuarele din ciclul „Toamna la Tulcea" (Dimineață în port — sus — și Macarale pe malul Dunării — jos)

Numărătoare inversă

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt. Pe-un fir subțire
cu ochi închiși trec peste Niagara, —
mina mea dreaptă o simt
ținută de-o putere nevăzută :
Mă poartă mina ta precum pe orbi.

Jos ? — nu mulțimi
ci zilele căzute-n gol;
alb-negru, — porumbeii căzători
din stirpea celor înălțați la zei
din vinovata dragoste cu șoimii, —
după spirala-sfredel către nori
cad — pietre peste noi —
ori schije de meteoriți.

Nici moartea nu se-atinge de iubire.

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt.

Mi-ai purtat prin lume bucuriile,
durerile mai ales mi le-ai purtat,
plăcutul chin al îndoielilor, —

pe toate le-ai purtat ca umerii
nevăzutelor stinci
căzătoarele ape
ale cascadelor mari.

Tînăr fiind chipul mi-am desenat
de septuagenar;
luna noastră Septembre
— tic, tac — a început
frunzele să și le numere.
Numărătoare inversă.

De-abia acuma îndrăznesc să spun :

Mai presus de iubire, mai presus
nici stelele nu sunt,
nici îngerii nu zboară mai înalt.

Da, bucură-te zic, singură bucurie
pentru o viață de om.
Tic, tac — numărătoarea inversă :
Cu amîndoi pumnii jumătatea
noastră de veac
bate în porțile deschise ; orb !

Oh, mai presus de iubire, mai presus
nici umbra stelelor nu va ajunge.

Tiberiu Utan

Tușnad, septembrie 1976

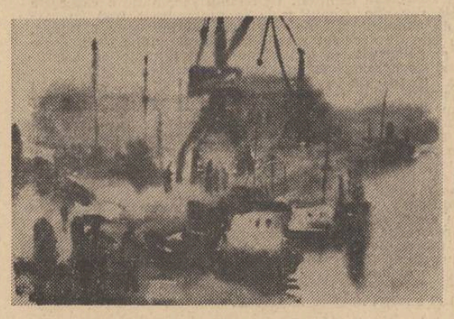

Un taur pentru Europa

după cîte țin minte, de pe vremea cînd eram grec și trăiam în Grecia clasică, colegul meu Pitagora, care nu disprețuia de loc băutura, căci de multe ori băurăm împreună, și nici mîncarea nu disprețuia, căci de multe ori mîncarăm măsline la dînsul, nu vorbea cu mine decît despre finețea liniei drepte.

Acest coleg tot timpul sucea și răsucea linia dreaptă de pînă cînd și triunghiul la el era un triunghi drept.

Mi-aduc aminte ca și cum s-ar fi întîmplat ieri, — cît de barbar putea să fie Pitagora, și de necivilizat !

Cînd a descoperit prostia aceea de fapt, că suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei, s-a grăbit să jertfească un taur alb lui Zeus și asta numai din bucurie.

Bănuiesc că triunghiul lui drept avea gură, dacă a dat de mîncare un taur întreg unei idei înfometate.

RESPIRĂRI

Nu știu ce-mi veni să mă gîndesc la Pitagora tocmai astăzi, cînd nici foame nu-mi e și nici sete, și cînd taurele îmi stă în arenă și simt că-i este foame și-l văd cu ochiul destul de costeliv.

Ce-ar fi să jertfesc un triunghi nedrept lui Zeus în cinstea unui taure mai fericit ? !

Mă uit pe harta asta amărîtă a Europei cît de mică este și cît de fără pace sub măslin.

Ia, să jertfesc eu lui Zeus un triunghi nedrept că poate taurele o ia pe Europa în spinare și mi-o duce într-un verb mai bun !

Dragul meu prieten, Pitagora, mi-e foarte dor de tine. Cum o mai duci dincolo de Styx între tenebre ?

M-am împrietenit cu Charon. Ai încredere în el. Transmite-mi repede ce faci, că tare aș vrea să te vizitez.

Cînd vine la tine cu luntrea, nu te sfii să-i spui ca să-mi zică ce-ai vrea să-ți aduc cu mine cînd vin la tine.

Te mai vestesc de asemeni, că cifra 1 se ține încă în picioare, iar că triunghiul drept s-a dublat cu triunghiul nedrept.

Treaba cu triunghiul nedrept mă privește însă pe mine. Am s-o rezolv eu pînă la urmă.

Oricum, dacă o să fiu deosebit de supărat o să i-l dăruiesc lui Zeus în cinstea taurelui ca să-mi ia Europa din brațe, că și așa am bătaie de cap. Despre 1, ți-am spus că stă în picioare, despre 2, 3 și 4 și ceilalți n-am încă vești. Cînd o să vin la tine o să-ți spun tot ce-am aflat despre ei, dacă voi afla ceva.

Ave !

Nichita Stănescu

LECTURI

Pagini de literatură aromână

Și iată că ne-am reamintit de aromâni, adică de acei români de la sud de Dunăre, răzlețiți prin toată Peninsula Balcanică, dar trăind mai compact în Grecia cu deosebire, și în Albania, iar în număr mai mic — și în Iugoslavia, precum și în Bulgaria. Ei sînt descendenți ai neamurilor tracice — geto-dacii, cum se știe, erau și ei traci — a căror romanizare a început încă din secolul I î.e.n.

Pînă prin al șaptelea veac, populația romanizată din stînga și dreapta Dunării s-a mișcat nestingherită, cînd în părțile de la sud de fluviu s-au așezat semințiile slave, care au rămas și au întemeiat state aici, unul dintre acestea fiind la un moment dat și cunoscutul imperiu româno-bulgar, al fraților Asănești, condus cînd de români, cînd de bulgari, din secolele XII—XIII.

Nici după venirea slavilor însă, legăturile dintre populațiile românești din nord și din sud n-au încetat. Așa se explică, de altfel, identitatea de structură a gramaticii celor două dialecte, daco-român și aromân, precum și comunitatea de lexic latin, moștenit din perioada de formare a poporului nostru, cînd acesta vorbea un grai comun, străromâna, adică limba românească veche.

După secolul VII, românii din sud au coborît tot mai spre sud, au suferit alte influențe, resimțite mult mai puțin aici, peste Dunăre, îndeosebi cea greacă, dar și albaneză, turcă (după secole de ocupație otomană), influență lexicală mai ales — ceea ce nu a schimbat caracterul latin, românesc, al graiului lor, și nici structura lor sufletească.

Hristu Cândroveanu

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

De la sincronism la protocronism

Apariția cărții profesorului Edgar Papu **Din clasicii noștri. Contribuții la ideea unui protocronism românesc** a prilejuit declanșarea unei discuții — inițiatori fiind Nicolae Manolescu și Paul Anghel — care promite să fie una din cele mai interesante din cîte s-au purtat în ultimii ani. Căci, de fapt, există probleme asemănătoare cu verigile unui lanț : nu le poți apuca fără să iei în seamă tot lanțul în care se integrează. Discuția în jurul **sincronismului** și **protocronismului** nu este o ceartă pe cuvinte, ci implică o serie de probleme ce duc la două întrebări esențiale : **care este statutul culturii românești în cadrul culturii europene și universale pentru epocile trecute și care sînt șansele acestei culturi românești în prezent și în viitor.** Legată de aceste două întrebări, o a treia, cu caracter practic : **care este sarcina ce revine celui, sau generației celui ce-și pune aceste două întrebări și le dă un răspuns așezat sub zodia concepției „sincroniste" sau „protocroniste".**

A discuta, deci, problema **sincronismului** și a **protocronismului** înseamnă a gîndi asupra întregii istorii a culturii românești în perspectiva conștiinței noastre **prezente** despre trecutul, prezentul și viitorul acestei culturi. Și înseamnă a ne cîntări implicit șansele noastre, ale celor în viață, indiferent din ce generație facem parte, de a contribui la realizarea unui destin major al culturii românești, meditat, prevăzut sau numai dorit de înaintașii noștri.

Este meritul incontestabil al lui Eugen Lovinescu de a ne fi înfipt în conștiințe, ca un ghimpe, noțiunea de **sincronism,** din care a vrut să facă o adevărată lege sociologică („legea sincronismului") și să explice prin ea întreaga dezvoltare a civilizației românești în epoca modernă. Noțiunea (și ideea generală legată de ea) continuă să se bucure de trecere. O întîlnim adesea sub pana criticilor și istoricilor literari, dar trebuie precizat că nu totdeauna în strictă accepție lovinesciană și mai ales nu în spiritul în care o utiliza maestrul. Pentru cei mai mulți care folosesc noțiunea, **sincronism** și „proces de sincronizare" înseamnă efortul periodic al culturii românești de a recupera niște decalaje produse de vicisitudinile istoriei, decalaje de care anumiți oameni au devenit conștienți prin contactul cu civilizații mai bogate în înfăptuiri materiale și spirituale. **Sincronismul** este, deci, un proces în doi timpi : a) constatarea decalajului, a „rămînerii în urmă" sau „mai prejos" față de stările de lucruri din țări și civilizații fie favorizate de împrejurări, fie mai vechi decît noi în munca de edificare a științei, literaturii, artei ; b) urmare a acestei „conștiințe retardatare" — cum o numește profesorul Papu — hotărîrea de a acționa astfel încît și cultura română, viața românească în ansamblu să se ridice la un nivel echivalent celui ce servește ca punct de reper sau ca model.

Avem deci, de fiecare dată, un efort individual sau colectiv, pe de o parte de împropriere a valorilor produse de alții, un efort de a ne „pune la curent" cu tot ce s-a realizat deja pînă la data aceea, pe de altă parte o încordare creatoare direct proporțională cu ambiția fixată, și care are drept rezultat opere originale, capabile să se rînduiască onorabil, să egaleze pe ale celorlalți, iar în unele cazuri să le și depășească. Oricum privim lucrurile, **sincronism, sincronizare** implică, în această accepție, participarea activă a factorului românesc și **pune accentul pe capacitatea poporului român de a cuceri orizonturi spirituale vaste, de a nu rămîne străin la curentele de idei ce străbat lumea, de a reuși, atunci cînd este timp o vreme pe loc de neșanse istorice, să „ardă etapele" și să răscumpere întîrzierea prin valorile create.** Înțeles astfel, procesul de „sincronizare" periodică este o trăsătură caracteristică a istoriei culturii noastre, pusă în lumină de toți cercetătorii, mult înainte ca termenul însuși să intre în vocabularul criticii și al istoriei literare.

Primul nostru „sincronist" este... Diaconul Coresi, care, la 1570 striga din Brașov : „Dacă văzui că toate neamurile au cuvîntul lui Dumnezeu pre limba lor, numai noi rumânii nu avem..." și, ca urmare a acestei constatări ce-l umplea de durere, a contribuit prin tipărnița sa la impunerea limbii române ca limbă de cultură în locul slavonei. Al doilea sincronist este Grigore Ureche, cel ce deplînge starea rudimentară a istoriografiei noastre în comparație cu istoriografia umanistă polonă și-și asumă sarcina de a întocmi o mare carte de istorie națională adresată compatrioților ca manual de învățătură, iar străinilor menită să le fie dovada că „n-am murit cu scriitorii cei dă dămult" ! A rezultat capodopera literară și istorică bine cunoscută, unică la data aceea în spațiul spiritual de tradiție bizantină, profund originală, deși luase ca model o cultură străină. Din aceeași cultură află Miron Costin de existența unei cugetări istorice și unei literaturi europene ce cultivă forme necunoscute tradiției bizantino-slave. Ca urmare, el decretează, pentru prima oară, că și românii trebuie și **pot** să-și făurească o literatură de acest soi nou, ieșit din inspirația antichității și Renașterii. Istoria făuririi literaturii române moderne, a culturii române moderne, nu începe cu Școala Ardeleană sau, și mai aproape, cu Asachi și Heliade, ci cu Miron Costin și Dosoftei. Ambii sînt preocupați să împămînteneasă la noi genurile literare cultivate de Europa modernă. A rezul-

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 3-a

Citiți în numărul viitor masa rotundă :

PROTOCRONISM
ȘI SINCRONISM

● Participă : ● Paul Anghel ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Edgar Papu ● M. Ungheanu

Eugen Jebeleanu
Arena

Poetul

...boa-constrictorul curelei îl iertase de mult : nu mai avea ce să strîngă.

Era gol poetul, îi era frig și cald, sau nici una, nici alta, adică bine.

Avea un blid întins, de azur, din care ciugulea boabe de meiu.

Uneori fluiera încet, așa încât fluieratul să nu-l supere, și să nu supere pe nimeni.

Un mînz venea din cînd în cînd și-l privea cu ochi de mărgărite, și privirea mînzului era o întrebare :

— Ai mîncat ?

— Dece nu ?...

Terminase de mult cu grijile.

Nu-l mai strîngeau ghetele cu talpă de lemn, nu mai avea grija hainelor (se gîndea, surîzînd, cum i-ar veni în niște pantaloni din burlane de tablă)...

● CITIȚI ÎN PAGINA A 2-A : ● Cronica literară de Ov. S. Crohmălniceanu ● Cartea de debut de Al. Piru.

★

● Etnografia în serviciul istoriei : **Traian Herseni — Forme străvechi de cultură poporană românească de Septimiu Drăgan.**

● CITIȚI ÎN PAGINA A 3-A : Colocviile «Luceafărului» cu ● G. I. Tohăneanu ● Șerban Foarță ● C. Ungureanu.

Desen de Mihai Topa

TÎNĂR ÎN AGORA

Literatura ca pledoarie în numele publicului

a încerca răspunsuri la întrebări care n-au existat niciodată în tine, iată mareea oarbă a ignoranței și nu numai a ignoranței. A gîndi, a scrie, a rosti adevăruri după ureche este sinonim cu a ridica cetăți de marmură în mlaștini, a le afunda apoi, deliberat, sub nivelul apelor stătute, astfel încît acoperișul să devină, din nou, o pirloagă verde-vineție. O strălucire de o clipă, două, apoi memoria nu mai retine decît întrarea violentă a impunătorului edificiu în lumea tulbure a nimicului.

Odată, cu mulți ani în urmă, am vizionat un întins reportaj-interviu-anchetă T.V. Peisaje, oameni, preocupări, discuții despre muncă, despre forța educativă a muncii. Și totuși, întreg edificul avea ceva fals în el, ceva străin de fluxul real al vieții, o transfigurare a formei prin mijloace stridente, incapabile să-i definească limitele și inepuizabilele posibilități, tot acel tumult unic, irepetabil. La un moment dat, reporterul întreba pe un asfaltator așezat pe iarbă, pe buza unui șanț, lîngă o foaie de ziar pe care întinsese ceva de-ale gurii : „Ce credeți despre munca dumneavoastră ?" Bătrînul pavator sau asfaltator părea încurcat. „Ce să cred ? Muncesc de două'de ani și-o să mai muncesc încă 20. La noi, la drumuri și poduri, e muncă multă, și nu dispare ea de azi pe mîine". N-am înțeles, pavatorul ar fi dorit să scape de munca lui de la drumuri și poduri, sau i-a aruncat în nas reporterului aluzia că întrebarea cu „Ce credeți despre munca dumneavoastră ?" este cel puțin cre-

Pavel Perfil

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Sorin Titel
„PASĂREA ȘI UMBRA"

Există astăzi critici care, procedînd prin reducție, încearcă să scoată toate particularitățile unei cărți dintr-o singură frază a ei, presupusă a o defini.

Tentativa stîrnește de la început îndoieli, fiindcă disprețuiește multitudinea semnificațiilor operei întregi pentru o simplă formulă a scrisului. Fraze-cheie se găsesc, totuși într-o carte, îngăduindu-ne să surprindem intimitatea gîndurilor celui care a conceput-o. Către o astfel de mărturisire prețioasă conduc — după mine — și cîteva rînduri din „Pasărea și umbra", ultimul roman al lui Sorin Titel :

„În fundul curții — citim la pagina 69 — ar putea sta, de pildă, un croitor de dame, iar în partea dreaptă a imobilului (...) locuiesc două domnișoare bătrîne a căror viață autorul și-o închipuie, o inventează, în maniera unor cărți foarte îndrăgite de el altădată, dar pe care astăzi le privește cu oarecare suspiciune".

Mărturia vine să confirme o modificare simptomatică de orientare a nu puțini dintre prozatorii noștri. Este vorba despre romanul experimentalist, printre ai cărui reprezentanți cei mai înzestrați la noi se numără Sorin Titel, apreciat și în străinătate pentru volumul său „Lunga călătorie a prizonierului".

Semnele evoluției unei autentice personalități artistice se arătase încă din romanul ulterior : „Țara depărtată". Acum, Sorin Titel dovedește, pe lîngă talentul serios recunoscut demult, și o matură înțelegere a însuși actului inovator. Aceasta capătă în „Pasărea și umbra" o necesitate stringentă interioară, dăruie vieții bogăție și densitate, sporește considerabil sensurile textului. Altfel zis experiența cîștigă o validare evidentă pe tărîmul practicii literare, dîndu-ne cărți închegate, solide și cuceritoare.

Procesul are loc printr-o revenire la realism, infuzînd tehnicilor noi de narație și descripție substanța acestuia. Inițiativa e fixată în fraza amintită mai înainte. Conștiința virtualului n-a dispărut, ca și gustul jocului dar s-au subordonat amîndouă unor țeluri de „creație" în accepția lui Ibrăileanu. Romancierul redevine observatorul atent și pătrunzător al lumii din jur, utilizînd mijloacele noi, tocmai spre a adînci examenul realității și a-l valorifica într-un chip superior.

Totul pleacă de la fapte foarte obișnuite, „comune" — am putea spune —, dacă tragismul lor pe plan existențial, n-ar rămîne nesubstituibil : un țăran tînăr face o congestie pulmonară dintr-o imprudență săvîrșită la o petrecere și moare după ce bolește lungă vreme. Naratorul ascultă istoria bietului om, spusă de nevasta lui, la care stă în gazdă. Țăranul avea cap matematic, rezolva probleme dintr-o carte a unui doctor de țară, Tisu. Pe acesta l-a părăsit soția, lăsîndu-i fetița lor ; fără să o arate, medicul nutrește o dragoste paternă imensă pentru copilița totdeauna murdară și o trăgea după dînsul la consultații, unde ea îi duce cutia cu medicamente. Dar într-o zi, mama revine și își ia pe ascuns fiica. Tisu rămîne singur și se alcoolizează, torturat de ideea insuportabilă că fetița lui, la care ținea atît, l-a abandonat, nelăsîndu-i măcar un cuvînt, deci nu-i purta nici o dragoste. Pe nesimțite, intrăm în povestea doctorului, a anilor săi de studenție la Viena, acolo se împrietenise cu o pictoriță naivă poloneză, Ignasia. Un coleg și compatriot al lui Tisu, Honoriu Dorel n-are nici o atracție pentru medicină. În schimb admiră pînzele expresionistului Munch, pe care-l imită în tablouri de amator. Ajungem să ascultăm altă istorie a unei vocații realizate foarte greu pe malurile Rinului într-o crescătorie de păsări uriașe. Medicinistul izbutește să execute prima lui operă originală, luîndu-și drept model un cocoș gigantic și cade rănit grav sub ciocul și ghiarele acestuia. Cît a făcut armata la honvezi, Ion s-a iubit cu o unguroaică, Iulișca. În casa mamei ei trage pentru cîteva zile, după ce doctorii din Lugoj nu mai lasă familiei blonavului nici o speranță. Pătrundem pe calea aceasta într-o nouă istorie, a celor două femei care se ciondănesc toată ziua, deși le leagă o mare afecțiune. Unguroaicele sînt vecine cu două domnișoare bătrîne. Una a rămas puțin țicnită de cînd în tinerețe i s-a sinucis logodnicul. Cu vîrsta, cade într-o sminteală senilă completă, începe să aibă vedenii, pretinde că fostul ei iubit a plimbat-o prin oraș cu trăsura. Nebunia domnișoarei Tili provoacă un caz de halucinație colectivă ; și sora ei și croitorul din curte îl văd pe tînărul curtezan, desfășurînd o umbrelă verde, care acoperă tot cerul.

Naratorul însuși ne împărtășește fragmente ale amintirilor lui și sîntem introduși astfel într-o nouă povestire.

Tehnica ingenioasă a romanului e a istorisirii deduse succesiv dintr-o istorisire precedentă ca în „Manuscrisul găsit la Saragossa". Originalitatea expunerii lui Sorin Titel constă în pătrunderea pe alt filon narativ printr-o stăruitoare adîncire a realului. Romancierul se oprește asupra unui detaliu amintit întîi fugar, nume, act, moment biografic. Așezîndu-l apoi sub lupă, îi descoperă sîmburele epic și extrage din el o nouă poveste. E ca și cum, dintr-un ghem încîlcit o mînă dibace ar dezlega noduri și desface necontenit alte fire, întinzîndu-le.

Practic, toată această tehnică se vădește a nu fi deloc gratuită. Dimpotrivă, alcătuiește o cale de explorare a realului, în infinita lui profunzime și densitate. Cartea se populează în chipul cel mai natural cu destine omenești, reacții sufletești multiple, suferință și bucurie, tristețe și haz, ființe și lucruri, fapte obișnuite și absolut ieșite din comun. Hrănit copios de experiența trăirii nemijlocite, printr-o acuitate senzorială extraordinară, tot ce-l invadează are culoare, miros, sunet, asprime sau catifelare, o consistență materială fascinantă [„Vîntul aduce cu el mirosul otrăvit al pădurii și celălalt miros al satului ascuns în vale, blînd, domestic liniștitor, miros de lapte cald, la sfîrșitul fiecărei zile, de balegă și de cînepă pusă la uscat, de la un gard la altul ; cel al fuioarelor înnecăcios și uscat atîrnînd în cuiele ruginite ale șoproanelor ; miros dulceag de fiertură pentru porci"...

„Croitorul stă și lucrează de obicei în fața ferestrei (vara și primăvara larg deschisă) și dacă te apropii pe furiș de el, îl auzi gîfîind ușor tot timpul, din pricina unui început de astm...".

„...prin ușa între-deschisă se văd găinile ciugulind pe linia ferată...".

„...V-am adus umbrela, spune el și-o privește ușor amuzat pe bătrîna domnișoară. Apoi deschide umbrela încetișor să nu se strice și pe măsură ce o deschide, aceasta se face tot mai mare. Așa deschisă, acoperă toată curtea, seamănă mai degrabă cu o prelată imensă sau cu o cupolă de circ decît cu o umbrelă".

„S-a înnorat spune soția croitorului și scoate capul pe fereastră, fără să-și dea seama însă că pînza de culoarea verde, care se boltește deasupra capului ei, nu este bolta cerului, ci imensa umbrelă deschisă de băiat..."] romanul își deschide și ferestre largi către fantastic: Tisu, copil, vede o femeie bătrînă și urîtă, o cotoroanță (moartea ?) care se face fuior și intră în sobă, caută pe urmă, împreună cu Moș Bălu să prindă iasma. Maria întîlnește, mergînd să spele cămașa în care urmează să fie îngropat Ion, niște fete tinere necunoscute, albind și ele rufe la rîu. Toate o numesc babă deși e încă tînără. (Să fie oare ființe care aparțin tărîmului de dincolo ?). O duduie, funcționară la oficiul poștal, citește cartea cu probleme de matematică a doctorului Tisu, ca pe un roman, reținînd doar epica exercițiilor.

Sorin Titel are — cum bine remarcă Lucian Raicu — talentul rar de a aluneca în aventura imaginarului patinînd mereu pe realitatea curentă, banală, cu un firesc desăvîrșit. Niciodată aproape nu apare senzația că autorul născocește, chiar atunci cînd din cochetărie, se prezintă procedînd astfel. O singură rezervă : episodul renan, deși amuzant în sine, lasă o impresie de construcție artificială, vădit livrescă, fiindcă acumulează prea multe extravaganțe. (Două fete cu voce „dulce", dornice a cînta Wagner ; un castel transformat în găinărie ; o pasăre iritată de propria ei imagine, a cărei „conștiință" neavînd-o sare să-și distrugă portretul; pictorul răstignit pe opera lui și cu trupul pradă agresivei vietăți ca Prometeu etc.).

În ciuda desfacerii atîtor fire narative (istoriile putînd continua fără sfîrșit), romanul își dovedește o fericită unitate.

I-o dă, în ultimă instanță — să reținem aceasta — convergența lui gravă de sensuri.

Pînă la urmă, toate poveștile pivotează în jurul temei pe care o enunță metaforic titlul : „Pasărea și umbra". Moartea însoțește, altfel zis, ca o dimensiune inseparabilă, sborul vieții. Pasărea se avîntă în înălțimi, omul aspiră spre fericire, dragoste, apropiere sufletească. Inseparabil însă, umbra ființei înaripate lunecă după ea pe pămînt, moartea își face anunțată prezența, permanent, în jurul nostru. Să notăm aici încă ceva :

S-a spus că una din marile calități ale lui Pavel Dan a fost aceea de a arăta „cum mor țăranii". Iată alt prozator care posedă același dar. La Sorin Titel, accentul nu cade însă, ca la Pavel Dan, pe momentul sfîrșitului propriu-zis ci pe presimțirea și înfruntarea lui. Ion arde treptat, ca o lumînare. El și ai săi o știu. Dar asistăm la o bătălie îndîrjită, surdă, cu moartea, acceptată și, totuși, silită a-și disputa fiecare fărîmă de viață încă nestinsă. Nădejdea învie mereu pe fondul împăcării cu destinul. Nu mai puțin mișcătoare, în același sens, sînt convorbirile din spital sau vorbele rostite de bătrîna care bate untul. Sorin Titel a scris o carte pătrunsă de o profundă umanitate și de aici rezultă unitatea lăuntrică a romanului, sub raport substanțial. Fără o urmă de patetism, cu finețe și ironie adeseori, autorul ne face părtașii unor drame omenești adevărate, sfîșietoare : Doctorul Tisu, rămas singur cuc, degradîndu-se fizic și psihic ; secreta lui aversiune pentru meseria pe care o practică, de altfel, foarte conștiincios; compasiunea resimțită în fața bolnavilor și neputința de a le curma durerea. Nebunia fericită a domnișoarei Tili ; spaima Letiției, grija acesteia de a se interna cît mai e lucidă, împreună cu sora sa, spre a nu o lăsa neajutorată, așa cum o știe. Maria, amintindu-și zilele frumoase petrecute cu Ion al ei, zestre pentru anii pustii ai bătrîneții, detaliind tot ce a spus muribundul, neuitînd nimic. Acesta, avînd grijă să nu treacă altora boala necruțătoare ; afecțiunea soților, durînd în ciuda dezastrului biologic. Șocul autorului nevoit a fi martor, cînd li se anunță părinților colegului său Viorel moartea stupidă a singurului lor fiu proaspăt bacalaureat.

Încă o dată, cu o mare stăpînire, Sorin Titel se mișcă, precum vedem, între astfel de încercări grele omenești, izbutind să păstreze întotdeauna tonul potrivit, corijînd prin humor și reflecție inteligentă riscul căderii în sentimentalism (vezi călătoria înapoi acasă, spre moarte a lui Ion cu trenul sau epilogul cărții). Atingerea delicată a unor coarde sufletești, destinate să vibreze adînc, construcția originală și perfect adecvată sensurilor romanului fac din „Pasărea și umbra" cel mai bun lucru pe care l-a scris pînă acum autorul înscriind volumul printre principalele izbînzi ale romanului nostru într-un vădit moment nou de înflorire.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Critică și exaltare

A afirma în critică nu este tot una cu a lăuda sau a exalta, ci doar a recunoaște și a demonstra valoarea. Unii tineri, de altfel cultivați și amabili, precum Liviu Grăsoiu, cred însă altfel. Neînvățînd la școală despre V. Voiculescu și auzind prea puțin despre el la Universitate, s-a decis să-l citească și să-l descopere singur, ceea ce a și făcut într-o lucrare de curînd publicată, **Poezia lui Vasile Voiculescu** (Dacia, Cluj-Napoca, 1977).

Liviu Grăsoiu începe prin a se arăta nemulțumit de criticii care au scris înaintea sa despre poezia lui Vasile Voiculescu. Iorga i-a recunoscut doar „o haină obișnuită" sub raport stilistic. Lovinescu i-a reproșat limba „uneori inestetică". Călinescu l-a văzut sub înrîurirea lui Arghezi, eșuat mai tîrziu în „manierism" (în înțeles rău) și „petrarchism strident". Cei mai mulți au găsit în **Poeme cu îngeri** misticism, „ecoul unei stări de spirit" zicea Tudor Vianu, care „pornind de la sentimentul unei tragice pustietăți lăuntrice, aspiră să se întoarcă la Dumnezeu". Volumul a fost primit cu mari rezerve de Pompiliu Constantinescu pe care Liviu Grăsoiu, nu știm din ce motive, îl omite din lista sa. Iată textul :

„La al patrulea volum de poezii, d. V. Voiculescu prelungește și în **Poeme cu îngeri** vestigiile unei mentalități care, în latura mai sensibilă, purcede din didacticismul sămănătorist al lui Vlahuță. Inconvenientele se revarsă, copleșitor, și în larma versurilor sale, a căror limbă abundă în expresii ca : **liotă, zîrnă, colastră, oibul, calip, smidă, ciopage, mînzări, brană, teful** — și alte nenumărate regionalisme inestetice, mărturie și a unui viciu de curent literar, dar și a limitelor expresiei sale poetice. Cu acest excesiv vocabular poporan n-ar fi fost inutil să-și însoțească volumul și de un glosar. Dintr-o inegală și variată culegere ca cea de față, desprindem, totuși, o notă persistentă, ce traduce preocupări mai mult interioare decît expresive : dispoziția mistică, provenită din aspirația de a crede ; misticism fără elan sau naivitate a simțurilor ce percep lumea ca o minune ; mai mult o neliniște interioară, plasticizată în aspre viziuni. Ecoul în sensibilitate e însă depășit de obsesia imaginativă : o atitudine formală ; dezastrul necredinței se transformă în descripție..."

Care e părerea mea despre V. Voiculescu ? „În **Panorama deceniului literar 1940—1950**, scrie Liviu Grăsoiu, Al. Piru rezolvă ușor cazul Voiculescu, nepomenindu-i deloc numele, deși, în 1944, apăruse ediția definitivă a **Poeziilor** sale". Da, dar ultimul volum cuprins în această ediție e, cum observă Liviu Grăsoiu însuși, mai departe, din 1939. Am întocmit însă o antologie din poeziile lui Vasile Voiculescu în colecția „Cele mai frumoase poezii" în 1966 (a doua, de Aurel Rău, mai largă, e din 1968). În prefață, observă Liviu Grăsoiu, nu mă arăt „deloc emoționat de lectura operei postume" (De ce m-aș fi arătat așa ?), totuși conchid în final că lirica postumă „nu e numai un caz de mimetism creator, cum s-a spus, dar și o încununare, punctul de sus al unei opere interesante".

Prin urmare eu consider pe Vasile Voiculescu un poet, antum și postum, interesant nu egal cu Arghezi, Blaga și Barbu, onorabil, nu genial. Liviu Grăsoiu îmi răspunde mie și celorlalți critici mai mult sau mai puțin rezervați cu privire la Voiculescu, în termeni superlativ-hiperbolici : „Opera (lui V. Voiculescu) diversă, complexă și unitară prin multe din laturile ei, s-a impus deja în ansamblul literaturii noastre". Contururile ei sînt „de dimensiuni uriești". Autorul a fost „un scriitor șocant, intrat imediat în legendă". „Idealul său apare, azi, profund umanist și viguros estetic", împlinirea lui e „superbă". Volumul **Pîrgă** din 1921 impune pe Voiculescu „definitiv în rîndul celor mai inspirați și mai profunzi peisagiști din istoria liricii noastre" Ciclul postum **Veghe** (69 poezii) este „excepțional", are poeme „fără nici o îndoială printre marile izbînzi ale liricii românești dintotdeauna". Al doilea ciclu postum **Clepsidra** (35 poezii) cuprinde „poezii unicat, versuri dintre cele mai frumoase pe care le-a putut oferi pînă acum limba română". În fine **Ultimele sonete...** alcătuiesc „capodopera lui Voiculescu" și au fost la apariție „una dintre cele mai strălucite sărbători ale liricii românești dintotdeauna". Deși au fost compuse cîte unul pe zi după 70 de ani („Ziua și sonetul"), ele înfățișează în literatura română „încununarea unui larg efort de meditație artistică, un univers uriaș unde se mișcă deopotrivă oameni și sentimente, idei și concepte". Critica lui Liviu Grăsoiu se preface în legătură cu **Ultimele sonete** într-un imn :

„Operă a unui modern care a străbătut secole de gîndire filozofică și poetică, ajungînd ca, la zenitul vieții, să atingă idealul de perfecțiune lirică și să-și formuleze în versuri diamantine credințele despre nașterea lumii, despre divinitate, despre viață și moarte, despre femeie și iubire, despre ură și prietenie, despre artă și nemurire, despre tumultul aproape delirant al trăirilor. Operă de profund umanism, **Sonetele** voiculesciene au ca principal aliat, în destinul lor, timpul, fiind scrise în limba veșniciei"...

Să se fi înșelat atît de mult toți criticii români și să fi făcut o nedreptate așa de flagrantă lui Vasile Voiculescu ?

De fapt, cele mai multe exclamații ale lui Liviu Grăsoiu rămîn fără acoperire în cîmpul demonstrației, exegeza sa referindu-se mai mult la conținutul poeziilor și prea puțin la expresia lor artistică, de cele mai multe ori deservită de citate. De altfel, în analiza figurilor de stil (la „loc de cinste" se află „hiperbola și personificarea"), criticul crede că ar fi nevoie de un „lingvist". O poezie precum aceea intitulată **Contemporan** (ciclul **Clepsidra**) este expusă așa : „Știindu-se contemporan cu veșnicia, Voiculescu se contopește cu alte elemente ale eternității". Nu mai importă cum îl socotim noi, nu mai importă că celelalte elemente ale eternității sînt... Dumnezeu. Poezia e adesea confundată cu proza. Cutare versuri de război seamănă cu pagini din primul roman al lui Camil Petrescu, nu cu poeziile aceluiași despre război. Unele poezii din volumul **Destin** sînt, crede Liviu Grăsoiu, „cele mai originale **Bildungsromane** de la noi." Finalul poemului **Ionică** este „abrupt", deoarece „Ionică moare de anghină". Pentru medicul Voiculescu satul era „cu toate acestea, subliniază criticul, la data cînd apare volumul, în 1933, „paradisul unic al vîrstei de aur", paradisul pierdut al copilăriei, ce importă că într-un astfel de paradis unii copii mai piereau de anghină ? Care sînt scriitorii români cu care Voiculescu poate fi comparat ? După Liviu Grăsoiu, poezia **Șarpele** seamănă cu **Somnul șarpelui** de G. Talaz, **Bivolii** cu **Bivolii** lui I.S. (Ion Sofia) Manolescu, **Floarea piscurilor** cu **Floare de stîncă** de Aurel Rău. **Bărăgan în amurg** aduce aminte de arta lui Geo Bogza, evitînd însă „tragerea de mînecă a lectorului pentru a-l atenționa asupra performanței estetice". **Hoții de cai** duce cu gîndul „la peisajul din povestea Urumei a lui Zaharia Stancu". Versuri ca „Și marginea de ceruri cu zăpezile cîmpiei / Ca două buze calde se-ating și se sărută" din poezia **În prour de primăvară** de V. Voiculescu seamănă pînă la identitate cu versurile „Și cerul și pămîntul preschimbă sărutări / Prin raze aurite și vesele cîntări !" de Vasile Alecsandri, dar Liviu Grăsoiu crede că tablourile lui Voiculescu sînt la antipodul celor „festiviste ieșite din pana lui Alecsandri". Un poem e „greu de egalat de orice maestru al filmului color", altul obține o „egalitate deplină a muzicalului cu picturalul". Citatul înlocuiește explicația. Ce înseamnă „decindea Dunării" ? Liviu Grăsoiu nu se întreabă. Odobescu scria : „Trecuse toată Dunărea decindea", **dincolo** (din latinescul **ecc'inde :** de ceea parte). La Voiculescu înseamnă, printr-o eroare, **dincoace**. Nu mai vorbesc de cele 23 de idei principale, descoperite în **Ultimele sonete...** din a cincea interpretare, considerată cea mai nimerită, a acestui poem-sumă, confluență, cum zicea altcineva, a două genii : Shakespeare și Voiculescu.

Ce-ar fi să devenim ceva mai cumpătați în limbajul critic...

Al. Piru

viața cărților

Etnografia în serviciul istoriei

● Este posibil ca recenta lucrare **Forme străvechi de cultură poporană românească***) a lui Traian Herseni să marcheze o dată hotărîtoare în istoria cercetărilor noastre de etnografie și folclor. Traian Herseni care folosește cercetările folclorico-etnografice personale din etapa echipelor lui D. Gusti privitoare la cetele de feciori din Țara Oltului, cît și alte investigații pe aceeași temă, convins de sterilitatea metodei descriptive în etnografie și folclor, cît și de ineficacitatea unor studii comparate fără temei real, propune în ultima sa carte o nouă metodă de lucru și o tentativă de interpretare care să fructifice pe baze materialist dialectice într-un spirit științific modern o materie folclorică altfel inexpresivă. Traian Herseni pleacă de la teoria ratată la noi în practică de cîțiva precursori, că folclorul, etnografia conservă numeroase elemente pe baza cărora se pot reconstitui aspecte ale vieții spirituale din trecutele noastre epoci. Este ceea ce autorul cărții a numit, alături de H. H. Stahl, „arheologie socială".

Elementul cel mai important al cercetării este degajarea obiceiului cercetat de suprapunerile superflui, operație realizabilă prin compararea, suprapunerea diverselor informații. Ceea ce se elimină este de obicei adaus. Ceea ce rămîne este durabil și dă, dacă nu structura faptului cercetat, un indiciu despre structura lui. Esențială în cazul cetelor de juni din Țara Oltului nu este numai analiza în sine a elementelor transmise, ci degajarea structurii care face posibilă compararea nehazardată cu fapte similare, recte de aceeași structură, din alte arii culturale de contact. În cazul nostru, ceata junilor este, structural vorbind, un club masculin închis caracteristic pentru bărbații neînsurați în faza pregătitoare căsătoriei. Această definiție ne pune în fața unui element etnografic cunoscut, inseriabil, cu o funcționalitate bine studiată. Dar ajunsă la această concluzie, decisivă pentru ea, cercetarea se află abia la început. Urmează reconstituirea propriu-zisă. Structura eliberată de învelișurile de prisos e așezată în noi contexte pentru a-i descoperi relațiile și semnificația pierdută. Traian Herseni își ia numeroase precauții metodice pentru a nu rătăci drumul pe un teren atît de dificil. Nu vom insista aici asupra lor, nici asupra polemicii implicite sau declarate a cărții și a metodei propuse. Sigur este că plecînd de la un material folcloric, cetele junilor, care n-a răspuns la solicitările altor metode, Traian Herseni reușește să contureze, sub rezerva unor confirmări ulterioare, imaginea unui cult străvechi de sorginte tracică al cărui focar se găsește probabil chiar în teritoriul de unde cercetătorul modern l-a cules. Recurgînd la luminile comparatisticii faptele de cult reconstituite se definesc mult mai pregnant dezvăluindu-și afinitățile cu civilizațiile prehelenice și fatalmente preromane, ceea ce înlătura explicația prin filieră romană a acestui obicei colecționat în plin secol XX. Dezvoltînd o cunoscută concluzie a lui Engels, Traian Herseni distinge în obiceiul cetelor de feciori românești reminiscența unor manifestări caracteristice trecerii de la matriarhat la patriarhat pe teritoriul trac.

Deși își propune o cercetare mărginită la cetele de juni, bine delimitate teritorial, rezultatele cărții lui Traian Herseni procură o solidă ipoteză de lucru pentru un teritoriu care depășește Țara Oltului luminînd și alte obiceiuri arhaice de o factură inexplicabilă. Călușarii, joc străvechi, ale cărui puncte de contact cu cetele de juni au fost semnalate de cercetătorii anteriori, se înscrie și el în sfera acelorași explicații și ipoteze de lucru.

Meritul cărții elaborate de Traian Herseni este cu totul de excepție. Nu este vorba numai de întinsa erudiție a studiului ci și de ilustrarea unei metode de lucru într-o cercetare ale cărei rezultate nu pot fi ignorate de specialiștii mai multor discipline. Ideea că folclorul, etnografia nu pot participa la progresul cunoașterii trecutului primește în cartea lui Traian Herseni un răspuns limpede. Acolo unde inițiativele romantice au capotat, metodele științifice pot demonstra contrariul. Traian Herseni își intitulează prudent ultimul capitol al cărții **Un început de sinteză. Forme străvechi de cultură poporană românească** poate deschide într-adevăr un drum nou în cercetarea trecutului nostru cultural. Școala de sociologie a lui Dimitrie Gusti își vădește astfel superioara perspectivă de lucru.

Septimiu Drăgan

*) Traian Herseni: „Forme străvechi de cultură poporană românească, Studiu de paleontografie a cetelor de feciori din Țara Oltului", Editura „Dacia", 1977.

Un tablou de epocă

● Într-un roman *) situat la interferența dintre povestirea de senzație cu proza de atmosferă, Mihail Joldea evocă un episod din războiul de independență de la 1877. Faptul istoric este încadrat într-un tablou de epocă, în care predominantă este paleta cromatică (nu a nuanțelor, ci a tonurilor vii, uneori îngroșate). Descrierile de interioare, ca și portretele, sînt în gustul romantic al contrastelor accentuate, ale prozelor demonice (Serafim) sau angelic-patetice (Mateiu Alevra). Iată o figură din galeria Toma Nour : „Nu de mult în lumea bună a București, își făcuse apariția o figură ciudată. Un bărbat distins, bogat și fermecător. Iar farmecul și interesul creșteau cu atît mai mult, cu cît nu se știa nici de unde venea, nici cine era. Străinul era înalt cu ochi negri, migdalați, cu pometii puțin ieșiți în afară, cu nas vulturesc, cu gură senzuală și îndrăzneață, cu o bărbuță neagră și aspră, smead la față și cu un vag surîs în colțul gurii, ce ar fi putut fi și ironic și batjocoritor, și compromițător. Puțini erau aceea care îi suportau privirile negre și nu se plecau în fața lucirilor sale". Chiar și psihologia sumară, în favoarea acțiunii și gesticii exterioare și a discursurilor ușor retorice, se înscrie în aceeași tipologie de coloratură romantică. Personajele ilustrează o idee (dragostea de țară, progresul vis-à-vis de oportunism). Un principiu, pozitiv sau negativ etc. sau nemoral, reprezintă schematic o categorie socială sau alta. Genul eroic se acomodează însă cu astfel de simplificări, dovadă romanul lui Mihail Joldea, unde este de apreciat ritmul narațiunii dublat de patetismul și generozitatea sentimentelor și atitudinilor. Evenimentul războinic este particularizat prin reacțiile, atitudinea și situația în principal a șase personaje : Iancu Vărășteanu, fire meditativă, ușor sceptic, Mihai Comăneanu, boier tînăr, superficial în relații, dar dur în comportarea cu sătenii, Mateiu Alevra, student entuziast, patriot animat de idealuri revoluționare, Constantin Pelimon, țăran sărac dar mîndru și dîrz, Zagură, fierar, om simplu, iubindu-și meseria și Leontin, tipul bărbatului plătit și escrocului simpatic. Toți acești oameni atît de deosebiți au un numitor comun, dragostea față de țară, fiecare înrolîndu-se voluntar și acoperindu-se de glorie în luptele de la Grivița, Plevna, Rahova.

Într-o scenă de final cu caracter alegoric, rămîn față în față Constantin Pelimon și stăpînul său boierul Comăneanu, singurii supraviețuitori ai grupului celor șase. Romanul lui Joldea este fără pretenții de frescă un viu tablou de epocă avînd drept subiect un important moment al istoriei noastre naționale.

Paul Dugneanu

*) Mihail Joldea : „Cei șase de la Plevna", Editura Militară, 1977.

Între pildă și poem

● Un poem despre nemurirea dacilor este această ultimă carte de versuri*) a lui Marin Mincu. Autorul imaginează un alt „Discurs al lui Decebal către popor", în alți termeni care sînt ai mitului contemporan despre virtuțile primordiale. Tema este temerară și chiar riscantă. Tradus în noțiuni, poemul acesta în peste patruzeci de cînturi s-ar reduce la cîteva rînduri. Imaginea poetică este, desigur, măsura calităților unei asemenea scrieri. Dar ea este nu o dată inconsecventă, adică nu păstrează tonul constant, tensiunea riguroasă necesară unei asemenea tematici. Închipuitul discurs la lui Decebal, dinainte de moarte, este în fond un șir de învățăminte lăsate urmașilor, unele tratate în termeni abstracți, altele mici pilde despre o necesară rezistență a poporului, a oamenilor acelui pămînt, înfrînți temporar. Pildele se constituie prin raportarea la natură și aici nu o dată metafora devine interesantă. „Ca firul ierbii retrageți-vă-n sămînță și în rădăcini / cădeți în rărunchii pămîntului și odihniți-vă / cît va ține iarna Istoriei /.../ țineți cumpăna soarelui aplecată / pe vetrele voastre... / fiți voi sarea acestui pămînt / care nu vă va trăda". Fiindcă astăzi poezia e saturată și de cosmos și de firul de iarbă se poate spune că aici surprinde un anumit suflu și anume : poemul folosește tonul și sistemul sintactic epic, simbolul și eventualul lirism, metafora căutată este introdusă în formula epică discursivă fără distonări. Sigur nu este vorba de un epic narativ, nu întîmplarea și nici fapta nu au vreo pondere, dar vorbirea, discursul se vrea purtătorul unei acute dorințe de inițiere, în sensul testamentelor înțelepților. Sigur nu lipsesc accente vizionare, Decebal este un fel de arbitru al timpului, dar ceea ce își propune acest text este o rostuire specifică a noțiunilor existenței, răstălmăcite la scara și sensurile istoriei. Este vorba, evident, despre sensurile pe care le dăm azi acestui arhaic devenit simbol de durată și rămînere.

S-au scris, fără îndoială, în poezie multe metafore, interesante despre viață și moarte, despre timp și lege, despre datină și cîntec, despre muncă și dor, despre viclenie și înfrîngeri. Din acest punct de vedere nu vom avea surprize și nici vreo deosebită încîntare, dar există adesea în această carte o demnitate a cuvîntului, reținută și fermă, care curge limpede dincolo de lirismul sensului : „Izvodiți din verdele frunzelor, / din arborii cutremurați de vis, / din apele descîntate / cu licoarea lui Dionysos / și din rărunchii zdraveni / ... // treziți din amorțeala Istoriei / ... / ei acceptară înfrîngerea aparentă / și urcară tăcuți Columna învingătorului ; / așa își începură calea netulburată / întemeind altarul sacru al Patriei / sîmbure viu, rupt din plasme / de lumi-nmugurite pe care vînturi solare / etern o cutreieră". De aceea, supără poate acele imagini care alunecă în simplism și par desuete diluînd sensul acestei balade despre viața sufletului biruitor și despre sensul veșnic al conștiinței de sine.

Așa, de pildă, un cînt despre transhumanță e sărăcit de orice măreție prin „behăitul oilor" și „căzutul frunzei pe vale" cînd „aude talanga". Nu cotidianul sau agrestul sînt aici de prisos, ci modalitatea lor de încorporare. Întreaga gestică a cotidianului are aici ceva din semnificația pe care a dat-o romantismul acestor semne ale muncii omului. Numai că poemul nu este romantic și atunci ele nu-și au sensul. În schimb, este meritorie pentru această carte tentativa de demitizare, nu prin reducerea sensului, ci prin umanizarea lui. Poemul acesta de datină și durere, lăsînd la o parte unele impurități ale expresiei, este un cîntec orgolios al neamului și străbunilor lui.

Ioana Crețulescu

*) Marin Mincu : „Discurs împotriva morții", Editura „Eminescu", 1977.

Despre o anume lege a fericirii

● Unitatea romanului **Sub coroană***) se constituie nu ca sumă a capitolelor disparate, ci ca sinteză a lor.

Cartea se structurează epic prin convergența opticii unui observator avînd perspective deschise numai din anumite unghiuri laterale, cu optica scriitorului omniscient. Din punctul de vedere al naratorului-personaj Emil lucrurile par într-un fel sau altul, sînt percepute într-un anumit mod, direct sau indirect („Lumea spune că...", „Pentru noi era domnul Lang"). Acest personaj și narator este inclus în rîndul său în perspectiva autorului, cunoscător al celor mai intime reacții sufletești ale personajelor sale: „Simultan, în adîncul ființei, doamna Eberhart auzi rîsul ei, propriul ei rîs, dur, zgomotos, prăvălindu-se ca o piatră, într-un loc unde trebuia să strivească".

Discursul epic evoluează nespectaculos, deși nu lipsit de un anume gust al insolitului. Este o experiență a unor personaje prin trăirile unui alt personaj, Ligia Bruss, experiență care marchează conștientizarea existenței și prin aceasta un act în ultimă instanță eliberator.

Eliberarea Ligiei Bruss este urmarea unei inițieri existențiale printre destine ce se veștejesc în jurul ei, cum este viața aflată sub semnul absurdului, a lui Lang, sau libertatea răsfățată și sterilă a doamnei Eberhart. Conflictul realizează nu numai eliberarea de sub tiranica tutelă maternă și familială, ci și eliberarea față de un mediu obosit, căruia i se opune afirmarea unei plenitudini vitale. Fervoarea existenței afective a Ligiei Bruss este expresia unei vitalități aspirînd la împlinire: „Viața i se lăsa pe umeri cu toată greutatea, iar ea se simțea fericită să primească acest botez, această luptă pe care voia s-o dea...".

Romanul este tonic prin încrederea cu care afirmă nevoia unei existențe plenare, cu actele, cu visurile, cu suferințele ei, reprezentată prin emblema coroanei: „Este coroana lumii, gîndea Ligia Bruss, și toate capetele ajung pînă la ea, fiindcă acolo, în primul rînd, fiecare are o floare".

Romanul se definește prin aspirația împlinirii, legată nu de anume circumstanțe, ci de esența personalității scriitorului, fapt evident de altfel și în scriitura sigură și în imagistică, în mod deosebit în imagistica visului, adesea feerică: „Cînd am deschis geamul să mai privim încă o dată, mărul din fața casei era plin de beculețe electrice, de păsări și de lingouri de aur". Subtextul romanului indică încrederea constantă în „o anume lege a fericirii", în virtutea căreia existența este asumată cu fervoarea unei structuri optimiste.

Sultana Craia

*) Titi George Câmpeanu : „Sub coroană", Editura „Cartea Românească", 1977.

Un „proiect" de sociologie literară

● O carte*) avînd la bază un proiect critic și teoretic interesant și necesar (**Poezia politică și granițele esteticului ; Literatura între social și estetic**) publică Constantin Crișan într-o perioadă în care definirea acestor concepte se află ori în stadiul abordării filosofice ori în stadiul afirmațiilor generale, al publicisticii declarative, lipsite de statut analitic și ideatic. Teza cea mai importantă a cărții susține că arta „dacă se prezintă ca o sosie, ca un dublu al activității de fiecare zi, iese din sfera esteticului și nu are valoare". Aceste **Confesiuni esențiale** sînt scrise cu multă prețiozitate și lipsă de concentrare a enunțurilor, cu o redusă coordonare a datelor problemei. Locul problematizării a luat de astfel de formulări hibride : „să sculpteze strigătul de reportaj în gest artistic, pur", „evenimentele de seamă care au **dantelat** (s.n.) substanța poeziei". „Coșbuc, se știe că el a **imnizat liric** (s.n.) aproape toate muncile românilor" ; **Învățăturile lui Neagoe Basarab** sînt „piatra de început a eroticii românești de patrie", „Vibrant, patetic, votiv, imnizator și adevărat, stilul lui Alecu Russo constituie numai unul din adevărurile stilistice în care poate fi durat verbul de patrie"... Ele trec în revistă o serie de aspecte ale relației dintre Poezie și Polis, dintre istorie și poezie evenimențială prezentînd cîteva **„Documente și monumente ale poeziei politice** într-adevăr „Rememorări" și nu fenomene inedite. Cele mai interesante puncte de vedere pot fi întîlnite în **„Munci și zile sau ceremoniile vitale** și **Poezia românească și sociologia muncii** unde descoperim o perspectivă mai puțin abordată în sociologia literaturii : munca, uneltele muncii, omul muncind, ca topoi, la fel de productiv artistic ca acela clasic „universul ca o carte" — analizat de E.R. Curtius cu mijloace ce depășesc sociologia literaturii și psiho-critica dar care le implică mai profund. Constantin Crișan putea dezvolta ideea acestor sociogonii în universul poeziei, alegînd munca, obiectele și instrumentele ei ca topoi. Conceptele de poezie politică, patriotică, votivă, — evenimențială, istorică etc., nu au, nici pînă la această oră, granițele delimitate în critică. Etichetările sînt încă arbitrare, prea generoase în a aduna genuri diferite laolaltă, ori prea sever despărțite. În genere, rezolvarea acestor relații nu depășește cadrul discuției fixat de Maiorescu. Sublinierea diferențelor specifice a stilurilor de neconfundat în cîntarea, criticarea ori adorarea cetății — e cea mai bună pledoarie și campanie a criticii pentru adevărata poezie patriotică, necesară pentru a scoate din circuit „făcăturile", producțiile epigonice, de serie. Din păcate această temă de mare responsabilitate critică e tratată expozitiv, declarativ, global. Așa cum dispunem de lentile speciale în curcumscrierea liricii erotice ori a poemului filoșofic de valoare, e necesar să posedăm un aparat critic, de analiză a poeziei patriotice, bazat nu numai pe mijloacele sociologice ale literaturii, ci avînd ca fundament, în primul rînd, estetica marxistă, neomițînd adică datele problemei așa cum sînt rezolvate ele de Marx, Lucaks ori Ștefan Morawski. E obligatoriu de asemenea apelul la poezia modernă și contemporană. Constantin Crișan face acest pas citîndu-i pe Ștefan Augustin-Doinaș, Ion Horea, Grigore Hagiu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, Gheorghe Istrate, Ion Iuga... Confesiunile esențiale semnate de Constantin Crișan au meritul de a indica printr-o carte și nu doar printr-un articol cîțiva din parametrii unei lecții critice din ce în ce mai necesare, cîtă vreme poezia patriotică lipsită de valoare și nesancționarea ei critică greșesc nu numai față de poezie ci și față de patrie.

Doina Uricariu

*) Constantin Crișan : „Confesiuni esențiale", Editura „Cartea Românească", 1977.

colocviile «luceafărului»

Problema moştenirii noastre literare, a reconsiderării unor scriitori, a reeditărilor, rămîne o temă mereu actuală. Revista noastră a iniţiat, într-unul din numerele ei (nr. 10/1976) o discuţie despre VALORIFICAREA MARILOR LUCRĂRI DE SINTEZĂ, lăsînd loc permanent articolelor închinate problemei ce se punea. Colaborarea oamenilor de cultură, a editorilor, a specialiştilor este mereu în atenţia redacţiei noastre, în intenţia stabilirii unui climat, a căutării unor soluţii principiale şi practice.

În acest sens, am apelat la opinia cîtorva scriitori şi oameni de cultură din Timişoara, adresîndu-le următoarele trei întrebări referitoare la chestiunea care ne interesează :

1. Este necesară munca de reeditare şi revalorificare a clasicilor ?

2. Cum trebuie făcută (cum vedeţi finalizată) această muncă ?

3. Care ar trebui să fie ritmicitatea ediţiilor, a apariţiilor editoriale ?

Datoria fiecărei generaţii:

revalorificarea clasicilor

G. I. Tohăneanu:

CLASICII VORBESC TUTUROR

1. Reeditarea şi revalorificarea clasicilor, pe de o parte, crearea, prin dezbateri periodice largi, a unei atmosfere cît mai prielnice pentru întreţinerea şi permanentizarea acestor preocupări, pe de alta, constituie datorii de onoare ale fiecărei generaţii. Într-adevăr, cultura modernă — ca treaptă superioară a devenirii istorice — se întemeiază, în largă măsură, pe moştenirea clasicilor, adică a acelor autori care, prin scrierile lor, se adresează, cu egală putere de convingere a cugetului şi de atingere a sufletului, către toţi oamenii aceluiaşi veac şi către toate veacurile aceleiaşi istorii. Mesajul lor rămîne viu şi actual chiar atunci cînd ei recheamă la viaţă trecutul cel mai îndepărtat, căci, din mal-dărul timpului depus, sînt alese chipuri şi întîm-

plări izbitoare pentru constiinta de sine a prezentului. Iar „situarea în epocă" — esenţială în orice operă de evocare — se realizează cu mijloace artistice pe deplin inteligibile cititorului modern, indiferent de îndeletnicire şi pregătire intelectuală. Scriind epopeea lui Ştefan cel Mare, Sadoveanu este tot timpul conştient că ea nu se îndreaptă către „Oamenii măriei sale", ci către cei care statornicesc, astăzi, temeiurile şi rosturile zilelor de mîine. Precum şi către lungul şir al generaţiilor urmaşe.

Clasicii vorbesc, prin urmare, tuturor. Una din menirile cele mai nobile ale „revalorificării" critice constă, deci, în iscusinţa şi puterea de a descoperi şi a deschide acea „fereastră" a operei clasice, prin care conştiinţa artistică a cititorului de astăzi sau de oricînd cîştigă privilegiul vecinicie. Cît de actual sună îndemnul — simplu, dar răspicat — al ginditorului latin : **Redi ad priores.** Reintoarcerea la clasici — adică **ad probatos,** la autorii care au înfruntat, rămînînd teferi, proba necruţătoare a timpului — iată o ipostază a descoperirii de sine, pe care nu o putea neglija Seneca, mentorul lui Lucilius.

Cultivarea clasicilor prilejuieşte descoperirea valorilor **durabile,** de care în special tineretul are atîta nevoie. Frecventînd pe clasici, cititorul tînăr dobîndeşte repere sigure, în stare să-l ferească de ademenirile „modelor", care bîntuie viaţa socială, insinuîndu-se lesne şi în literatură şi punînd la grea încercare puterea de discernere a frumosului autentic. Noroc că ele — modele — au, vorba cuiva, o singură slăbiciune : mor tinere...

2. Referindu-mă la clasici, nu am în vedere numai operele beletristice propriu-zise, ci şi lucrările fundamentale din domeniul criticii şi istoriei literare. Sînt ispitit să astern pe hîrtie, hic et nunc, cîteva gînduri — cu siguranţă nu numai ale mele — în legătură cu ciudatul destin pe care l-a avut şi continuă să-l aibă, după aproape patru decenii de la apariţie, **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent** de G. Călinescu. E de neînţeles cum — într-o epocă de efervescenţă intelectuală, de viguroasă şi lucidă încredere în puterile creatoare ale poporului nostru, de consacrare şi stimulare a valorilor — „romanul literaturii române" devine, pe zi ce trece, obiect de comert şi de fiind, o piesă rară, inaccesibilă publicului larg şi, în primul rînd, tineretului. Căci el — tineretul —, dincolo de orice calcule şi ambiţii ale „călinescienilor" ori „anticălinescienilor", este împiedicat să cunoască nemijlocit şi să se bucure cu justificată mîndrie, de această incomparabilă biruinţă a spiritului românesc, aşezată deasupra tuturor vremelniciilor.

„Cumpăr **Istoria literaturii române, de la origini pînă în prezent** de George Călinescu" Aşa începe o memorabilă tabletă a lui Geo Bogza **(Paznic de far,** Editura Minerva, 1974, p. 473) intitulată, semnificativ, **Cumpăr...** Aşez sub ochii celor interesaţi aceste sfredelitoare rînduri : „Aflîndu-mă, mai la începutul primăverii, în faţa elevilor acelui liceu, tocmai cînd sărbătoream împlinirea a doi ani de cînd şcoala lor poartă numele lui George Călinescu, i-am întrebat, de la o tribună şi de la un microfon, dacă vreunul din ei a avut prilejul să vadă monumentala lucrare a celui pe care îl omagiam. Dintr-o sală cu sute de băieţi şi fete, la vîrsta febrilităţii intelectuale, nici un brat nu s-a ridicat. Era în ziua de vineri 10 martie 1972, ora 5 după-amiază, şi multă vreme nu voi uita acea zi şi acea oră.

Atunci, de la tribuna şi microfonul la care mă aflam, le-am făgăduit că voi dărui liceului lor, liceului care poartă numele lui George Călinescu, un exemplar din glorioasa lucrare.

Cine vrea să mă ajute să-mi ţin această tandră şi imprudentă făgăduială, este rugat să telefoneze la 17 73 16 la începutul săptămînii viitoare. Plătesc preţ bun".

3. Principala deficienţă în procesul de reeditare a clasicilor este, cred eu, lipsa de continuitate. Avem, editori preţioşi, dăruiţi muncii lor, avem o frumoasă tradiţie în acest domeniu. Din succesele ultimilor ani, subliniez performanţa **clasicistului** Florea Fugariu, care — după eforturile onorabile ale lui Gh. Cardaş (1925) şi J. Byck (1953) — reuşeşte, în sfîrşit, să ne pună la îndemînă o ediţie critică impecabilă a unui text plin de dificultăţi, **Ţiganiada** lui I. Budai-Deleanu, apărută la Minerva, în două volume 1974—1975.

De bună seamă, editarea clasicilor este o muncă ingrată, implicînd o răspundere enormă, o pregătire profesională superioară, o nemărginită capacitate de renunţare şi dăruire. Filologului — în ingrata ipostază de editori — i se potrivesc, de minune, versurile despre „bătrînul dascăl" din **Scrisoarea I** : „Este drept că viaţa-ntreagă, / Ca şi iedera de-un arbor de-o idee i se leagă". Nobila trudă — de-o „viaţă-ntreagă" — a lui Perpessicius pare a fi fost presimţită de poetul însuşi şi lapidar exprimată, printr-o fericită imagine, aci. Dar din păcate, moartea editorului, acum şase ani, curmă brutal, la al şaselea volum, prima ediţie critică integrală, însoţită de variante, a operei eminesciene. Asadar o mare parte din creaţia celui mai mare poet al neamului — comoară de gînd, de simţire şi de limbă românească — este, practic, inaccesibilă publicului larg. Însesi cele şase volume editate de Perpessicius între 1939 şi 1952 se găsesc din ce în ce mai greu, împărtăşind aceeaşi soartă ca şi **Istoria literaturii...** a lui Călinescu. Elevilor şi, mai cu seamă, studenţilor filologi li se refuză astfel — cu pagube pentru formarea lor profesională şi morală — posibilitatea de a cunoaşte pe viu peripetiile versului eminescian, în trudnicul lui proces de cristalizare, în neostoita lui rîvnă spre desăvîrşire. Labor improbus... Cît despre opera publicistică a poetului, trebuie să se ştie că diferitele culegeri tematice publicate în ultimii ani — oricît de meritorii şi de utile — nu depăşesc valoarea unor simple paliative. Nu cunosc intenţiile editurilor nici posibilităţile sau, măcar, dorinţele lor de a-şi coordona eforturile în direcţia care ne interesează. Dar mă întreb şi eu, aşa cum se vor fi întrebînd şi altii : dacă munca de editare a unui clasic depăşeşte, în timp, hotarele înguste ale vieţii unui singur om, va trebui oare să ne mulţumim, deceniile de-a rîndul, cu o imagine crîmpotită a operei, recurgînd, pentru rest, la ceea ce aflăm în colecţiile şcolare ? Privesc cu mîhnire primul şi singurul volum din proiectata ediţie critică, de nivel academic, gîndită şi trăită cu fervoare de G. C. Nicolescu, pe care moartea intempestivă l-a împiedicat să-şi desăvîrşească lucrarea vieţii sale.

Din motive care ne scapă, reeditarea operei lui Caragiale — iniţiată, sub cele mai bune auspicii, acum aproape două decenii şi continuată pînă în 1965, cînd apare volumul al IV-lea — s-a oprit la această dată, cuprinzînd eam o jumătate, numai, din „Sumarul" pe care şi-l propuseseră editorii (vezi I. L. Caragiale, **Opere,** I. **Teatru,** ESPLA, 1959, **Notă asupra ediţiei,** p.1).

Unul din succesele de prestigiu ale filologiei noastre a fost, exact acum douăzeci de ani, apariţia volumului Gr. Alexandrescu, **Opere,** I, **Poezii,** ESPLA, 1957, în care competenţa, erudiţia şi „acribia" editorului (I. Fischer) se desfăşoară cu strălucire pe fondul unei superioare culturi umaniste. După douăzeci de ani aceasta ediţie — din toate punctele de vedere : exemplară — este, încă, incompletă, deşi „Nota editorului" începe aşa : „Ediţia de faţă, **în două volume** (s.m.), urmează să cuprindă, în măsura posibilului, întreaga creaţie originală a poetului" **(luer. cit.,** p. 43). Pe cînd proza literară, pe cînd articolele, corespondenţa, unele traduceri ? Pe cînd ?

Nu vreau să fac, în încheiere, propuneri, pentru bunul motiv că nu cunosc măsurile care, probabil, se vor fi luat, în ultima vreme, în această privinţă. Aşteptăm, cu legitimă nerăbdare, **rezultate** — la nivelul realizărilor cu care ne mîndrim în toate sectoarele activităţii noastre.

Reeditarea şi revalorificarea — în condiţii corespunzătoare — a clasicilor devine, tot mai acut, o problemă vitală a culturii socialiste, o problemă de interes naţional. Iată de ce, întreţinerea schimbului de idei, confruntarea opiniilor, dezbaterile la nivel adecvat privind asemenea aspecte ale vieţii noastre culturale, sînt — totdeauna — binevenite.

Şerban Foarţă:

CHITANŢE SAU OPERE COMPLETE?

1. Că opera de valorificare-reeditare a clasicilor (nostri) nu e doar necesară ci şi obligatorie, este indiscutabil. Că un asemenea indiscutabil fapt dă naştere, periodic, la discuţii, e nu doar straniu ci şi alarmant. E alarmant, desigur, că opera aceasta ar trebui să (re)înceapă cu însuşi EMINESCU („caiete", publicistică şi celelalte, într-un cuvînt : **opera omnia).** După cum straniu, nefiresc, paradoxal este că **noi** luăm cunoştinţă de, între alţii, Mircea Eliade din cărţi (străine, tălmăcite-n româneşte) ca, între altele, aceea a lui Gilbert Durand **(Structurile antropologice ale imaginarului,** Ed. Univers, 1977), în care numele savantului român este citat cu o frecvenţă de cel puţin o dată la opt pagini (cartea avînd, de toate, 600) ; asta — fiindcă Mircea Eliade e, pare-se, un clasic al domeniului. De multe ori suntem, dar, în situaţia de-a face... paleontologie literară, de-a „reconstitui" o carte (una vie, una contemporană !) din citeva citate : ceea ce — e drept — ascute mintea, dar poate duce şi la aberaţii, ca şi la sentimentul (penibil) de frustrare. Putem, desigur, „cumpăra (citi, n.m.) în gînd" volumele cutăror autori, cum, după A. E. Baconsky (ce se întîmplă, oare, cu propriile-i postume ?), pe acelea ale lui Cocteau ! Fără ca, prin aceasta, să ieşim din zonele dorinţei refulate... De ce, să zicem, n-am avea pe masa noastră, în biblioteca noastră, cărţi ca (le amintesc la întîmplare) **Istoria critică** a lui Hasdeu, aceea „a Românilor" (în douăsprezece tomuri) a lui A. D. Xenopol, aceea, a literaturii noastre vechi, a lui N. Cartojan, cărţile de lingvistică ale lui Şăineanu, Puşcariu, Philippide, toate lucrările lui Iorga, romanele lui Stere, scrierile arhitectului G. M. Cantacuzino, eseurile (nu mai puţin acelea frantuzesti) ale lui Fundoianu, jurnalul lui Mateiu s.a.m.d. (ca şi — din pricini, dacă vreti, imuno-profilactice — broşuri faimoase ca aceea despre „poezia putrefactiei" !)

N-o să conteste nimeni că se reeditează masiv în România. O facem totusi, citeodată, cu timorare şi meschinărie. E simptomatic, astfel, faptul că din **Pagini de proză** de Ion Barbu (ediţie, studiu introductiv şi note de Dinu Pillat, E. L. 1968) lipseşte tocmai un eseu (benign !) ca **Dualismul psicologiei ariene** cf. „România nouă", 10 iulie 1921). Cărui „băiat de mingi" — căci nu ne vine-a crede că eseul îi va fi fost necunoscut îngrijitorului ediţiei — i s-o fi părut stîngenitor (şi — **a priori** — infamant) un titlu ca acesta ? !...

...O facem, citeodată, fără discernămînt. Astfel, cînd goana după inedite era, acum cinci-sase ani, în toi, revistele erau gata să facă să apară în paginile lor pînă şi... chitanţe semnate Lucian Blaga ; operele-i complete, însă, încă n-au apărut...

...O facem, în sfîrşit, — de multe ori — cu un exces de scrupul inutil. E regretabil, astfel, că din **Poezia clasică română, de la Dosoftei, la Octavian Goga** (Ed. Minerva, BPT, 1970) lipseşte... Prale, „firea cea întoarsă" ! Că un atare îndemn poate să compromită orice antologie, nu mai încape vorbă ; fie şi **malgré lui,** el are, însă haz. Pe cînd atitia altii...

2—3. Nu sunt, nici pe departe, un expert în valorificări-reeditări, iar intervenţia mea, aici, nu are decît un caracter sentimental...

...Ei bine, m-am închipuit şi eu, pe vremuri,

citind **Istoria...** lui G. Călinescu, admirîndu-i litera şi ilustratiile, fără s-o fi tinut — de fapt — în mînă. Că formatul cărtii ca atare, volumul fiind... prea greu (s-au auzit, pare-se, glasuri care pretind reeditarea sa la dimensiuni reduse, ba pasămite, chiar şi în fascicule !), ar stînjeni un astfel de demers, este cu totul neserios. Ca şi cum gloria unei culturi n-o fac, adesea, tocmai cărţile-i greu maniabile ! Gîndită ca o **summa,** ca un tot, „de la origini pînă în prezent", ea este, prin urmare, indivizibilă şi **una,** cum una e **Istoria...** lui De Sanctis (tradusă, aceasta în româneşte încă de-acum vre-o doisprezece ani).

O carte, de altminteri, — fie şi una clasică — îşi are **timpul,** „ceasul" ei...

...Apărută-n '41 la Fundaţii, retrasă de pe piaţă, fluierată (de publicisti obscuri), primită cu o seamă de rezerve de critici seriosi, pusă, apoi, la index, vîndută (o spune G. Călinescu însuşi), „într-un moment de iritare" de Ion Barbu, cumpărată (pe bani grei) de altii, citită de vre-o cîţiva, citată de mai toţi, „bisată" insistent de Geo Bogza, dispretuită-n taină de academicianu Cioculescu, birfită de Al. George, ajunsă o prezenţă ocultă, fabuloasă a literelor noastre : „obsesia" şi **pundonor**-ul nostru, ba chiar făcîndu-se din una... două, nemaiputîndu-se — cu timpul — dezbăra de epitetul de „monumentală" (mortificant ca orice loc comun), ea e, de la o vreme, în situatia acelor dive ce se lasă aşteptate !

Desigur, nu din vina ei...

...Dar aşteptarea însăşi pare să-şi aibă propriile reguli : adică limite şi praguri stricte. Altfel, „patientia nostra" poate să cedeze, entuziasmul să ne mai slăbească, o anume sastiseală să apară ; curiozităţii însesi să-i ia locul blazarea, oboseala, obsteasca apatie ; în fine, nazurile snobe : „ne aşteptasem, dragă, la mai mult !". Astfel încît, atunci cînd marea divă, într-un tîrziu, va să catadicsească a-şi face apariţia, se poate, vai, ca ea să treacă — umilă şi neluată-n seamă — între **best-seller-ul** autohton cutare şi ultima traductie românească din opera lui Todorov (Tzvetan).

Cornel Ungureanu:

INFUZIA DE TINERI

1—2—3. Din cînd în cînd, la intervale nu prea mari, ca să le putem pune la îndoială bunele intentii, revistele publică articole, anchete, luări de pozitie în care sînt citate o seamă de neîmpliniri ale muncii de reeditare, de revalorificare a clasicilor. După etapele de rodaj ale cuvîntelor, dezbaterile par mai degrabă amuzante, în preajma revărsare a **De ce-urilor** plînse pe toate vocile. Dacă stăm să privim bine lucrurile — există edituri care îşi fac datoria cu cinste şi există opere de editare ce au fost comentate de savanti străluciti. Întrebările nemulţumitilor converg către lenesa împlinire a editiilor, către încetineala cu care uneori — la numere mari — se tirăsc către marele public diverse OPERE sau SCRIERI voiniceşte începute pe vremea în care ilustri autori trăiau. Tot nemulţumitii se minunează de ce cărţi fundamentale ale literaturii precum **Istoria...** călinesciană nu se tipăreşte. De ce, se întreabă toată lumea, şi din şoaptă în şoaptă, ca într-un joc de societate, **De ce-urile** iau forme de caracatită, balaur şi Baubau. Iar istoricii de mîna a cincea copiază voiniceşte din textele nereeditate.

La urma urmei, problema editărilor şi a reeditărilor nu e doar problema unor rentieri-moştenitori, e problema de onoare şi mîndrie a unei culturi.

Cred că trebuie, birocratic, făcute planuri de tipărire cu termene care să fie respectate cu sfintenie : functionarii stilului mălaimare să suporte din salariul lor întîrzierile, cu toate consecinţele lor. Cred că e necesar ca să se apeleze cu încredere la studentii facultăţilor de filologie, la dascăli, la cercetători : **cu plan de muncă.** Opera de editare e operă de stiintă, editarea de texte e o artă, dar nu într-atît de inaccesibilă încît să se apeleze doar la savanti, mereu la aceeaşi, atît de ocupati încît observăm că inspiratia, bucuria lucrării e rară şi sălcie. O infuzie serioasă de tineri în munca de editare mi se pare nu numai necesară, ci şi capabilă de a contribui la rezolvarea grabnică a unor probleme ce suferă de o nemeritată bătrînete.

Urmare din pag. I

De la sincronism la protocronism

tat, cum se ştie, o remarcabilă operă, care a situat cultura română pe o nouă treaptă şi i-a asigurat chiar superioritatea în aria ei spirituală tradiţională. Străluciţi lucrători la această „sincronizare" au fost apoi Constantin Cantacuzino Stolnicul, bun cunoscător al „Europei" la ea acasă şi Dimitrie Cantemir. Amîndoi nemulţumiţi de ce aveau la îndemînă şi amîndoi hotărîţi să adune toată stiinta vremii lor (dovadă biblioteca stolnicului şi vastele lecturi ale lui Cantemir, mărturisite de opera sa) ei au reusit să urce cu încă o treaptă nivelul culturii noastre originale şi să se lase urmaşilor o moştenire care le-a permis acestora să adauge, în aceeaşi manieră, treptele cele noi ale epocii „luminilor" — căreia îi datorăm capodopera literară deplin modernă a lui Budai Deleanu — şi ale veacului romantic. Urmînd această adevărată **tradiţie pluriseculară,** marile generaţii ce au ctitorit stiinta şi cultura modernă în toate compartimentele ei, au repetat gestul înaintasilor cu aceeaşi îndrîjire, pasiune şi aptitudine de sinteză originală, ceea ce ne-a dat posibilitatea să ne ridicăm, în numai un secol, de la Hasdeu la Pârvan, de la Alecsandri la Arghezi, Blaga, Barbu, de la Aman şi Ciprian Porumbescu la Enescu şi Brâncusi s.a., pe treapta unei perfecte „sincronizări" cu „Europa".

Toată istoria culturii noastre poate fi deci privită din această perspectivă : **a realizării unor succesive „sicronizări" cu ceea ce putem numi — după Lovinescu — „spiritul veacului".** De fiecare dată constatăm însă, cu aceeaşi forţă constrîngătoare, o realitate : ceea ce **decide** rezultatele nu este modelul exterior, influenţa externă, ci condiţiile istorice româneşti, capacitatea personală, caracterul oamenilor şi **antecedentele istorico-culturale locale,** toate ţinînd, deci, de realitatea românească, de ceea ce numim de obicei **factorul intern.** De fiecare dată cei ce descoperă, aleg şi decid sînt oamenii pămîntului. Mişcarea se desfăşoară în sensul imprimat de acestia, nu ne vine ca un determinism exterior ce ne **obligă** să navigăm într-o directie voită de altii, sau de un abstract „spirit al veacului". Cea mai bună dovadă o oferă Şcoala Ardeleană, care este rezultatul unei **replici româneşti** la un proces de desnaţionalizare prin religie. Dar încă din secolul al XVI-lea — cum a remarcat Blaga — românii făcuseră dovada că pot **întoarce în sensul dorit de ei** o presiune externă de acest gen, exercitată asupră-le : ei au respins Reforma luterană şi calvină în intentia acesteia de a-i rupe de fratii de peste munti, dar au retinut ideea limbii poporului ca limbă de cultură. La fel, Inocentiu Micu, Samuil Micu şi ceilalti „corifei" ai Şcolii Ardelene au făcut din „uniaţie" — armă pentru ruperea românilor de fratii lor şi desnationalizare treptată — o pîrghie a redeşteptării naţionale, a constiintei latinităţii.

Să răsturnăm această situaţie, **istoriceste constatabilă,** şi avem sensul autentic lovinescian al „sincronismului" !

Sincronismul este la Lovinescu **o lege universală** care face ca civilizatiile „înaintate" să exercite asupra celor „înapoiate" **o** „contagiune mintală" şi să le „niveleze" după modelul lor, ca urmare a actiunii „legii imitatiei". Toată străduinta lui Lovinescu în cele trei volume din **Istoria civilizaţiei române moderne** este de a fundamenta **această** idee despre sincronism, pentru a dovedi apoi că evolutia „de la formă la fond" a fost calea **normală** şi singura posibilă pentru aducerea civilizaţiei româneşti la nivelul celei occidentale. Negarea sistematică a factorului **intern,** transformat într-o materie plastică pasivă, în care se exercită lucrarea ideologiei pornite din Occident, i se pare premisa obligatorie pentru concluziile spre care se îndrepta. De aici obstinatia cu care Lovinescu vrea să demonstreze că sîntem un popor care **„nu are o tradiţie certă în nici una din ramurile activităţii intelectuale sau sociale, necum o epocă clasică de supremă expansiune a tuturor fortelor materiale şi morale" (op. cit.** vol 3, p. 165—166). De aici şi afirmatia că „popoarele înapoiate îsi determină evolutia prin influenta covîrsitoare şi **automatică** (subl. n.) a popoarelor cu o civilizatie mai înaintată, în sfera de actiune a cărora au intrat" **(Poporanism sau interdependenţă,** în „Mişcarea literară", nr. 27, 1925) sau că „Toti istoricii care ne-au vorbit pînă azi de o „tradiţie" culturală sînt în afară de adevăr, sau **se află într-un adevăr atît de umilitor că e mai bine să-l uităm,** (subl. n.), iar nu să facem din el — precum s-a încercat iar de curînd în viata culturală — un stindard de luptă. Progrese evidente în viata politică şi socială am făcut ori de cîte ori am izbutit s-o rupem cu „trecutul strămoşesc" („Mişcarea literară" nr. 2 din 22 XI. 1924).

Nu trebuie să vedem în asemenea declaratii, caracteristice, o lipsă de patriotism, un dispret programatic fată de trecutul nostru istoric şi spiritual, ci pe de o parte, efectele unei informatii insuficiente, pe de alta, consecintele spiritului de sistem, care-l obligă pe Lovinescu să sacrifice evidenta în favoarea tezei. Or, teza era aceasta (şi era evident greşită) : revolutia română de la 1848, trecerea de la orînduirea feudală la cea capitalistă s-a făcut **prin „contagiune ideologică" şi nu ca urmare a evoluţiei economice şi social-politice** care — această evolutie — ar fi făcut posibilă apariţia unor oameni **predispuşi** la atari „contagiuni ideologice" ! Oricît de nobile ar fi fost intentiile lui Lovinescu — şi au fost de bună seamă — de a demonstra, împotriva ideologiilor reactionare, legitimitatea revolutiei de la 1848 şi a căii pe care s-a dezvoltat România modernă, argumentarea lui este defectuoasă şi l-a

Desene de Mihai Topa

obligat să ia în răspăr adesea (ajutat şi de marele său dar de ironist) sensibilitatea firească nu numai a celor cu un minim gînd de mîndrie naţională, dar chiar şi a celor ce ţin seama doar de **adevărata stare de lucruri.** Fragila sa înjghebare teoretică se lovea, periodic, în cuprinsul demonstratiei, de stîncile unor contraargumente furnizate chiar de autor ! Exclusivismul polemic l-a făcut pe Lovinescu să-şi estompeze chiar partea de adevăr din conceptia lui despre sincronism, înteles ca un fel de trombă de apă ce se înaltă într-un anumit loc şi tinde să se reverse pretutindeni, egalizîndu-şi nivelul după principiul vaselor comunicante.

Tocmai atitudinea minimalizatoare fată de trecutul nostru istoric şi cultural, arborată pînă la zeflemeaua stilistică în **Istoria civilizaţiei române moderne** („vechea cultură româno-slavo-bizantino-turco-fanariotă", vol. III, p. 164) ; tocmai fiindcă scria : „sper să dovedesc că a fi românesc nu înseamnă a fi frumos şi că, mai mult decît atît, în cele mai multe cazuri specificitatea este o formă a primitivităţii şi a lipsei de artă". („Mişcarea literară", nr. 42—43) explică de ce, din primul moment, numerosi oameni de cultură au luat atitudine împotriva unei teorii ce, vrînd să fundamenteze o nouă epocă literară — realmente valoroasă — credea că trebuie să înceapă prin a nega, pe un ton de afişată superioritate, toată traditia culturală natională.

Prima replică masivă, deşi nemărturisită ca atare, a fost cursul lui Nicolae Iorga din 1929, (recent reeditat la „Minerva" cu o postfată de Mihai Ungheanu). Rostul acestui curs devine clar din cuvintele : „Putem răspunde astăzi că nu a fost o singură mare miscare intelectuală în Apus la care, aducînd şi noi o productie literară oarecare, să nu ne fi integrat, între nevoile noastre şi sub apăsarea pe care am suferit-o, şi de care trebuie să tinem seama. **Am mers pas de pas cu dezvoltarea culturală generală a Europei" (Op. cit.** ed. „Minerva", p. 102). Astfel pusă problema, în locul lamentatiilor devenite rituale (ne întîmpină şi la G. Ibrăileanu, al cărui **Spirit critic în cultura românească** debutează cu fraza : „Poporul român, atît de bine înzestrat, n-a avut norocul şi onoarea să contribuie la formarea civilizatiei europene" ; sau la Camil Petrescu : „La elaborarea culturii universale, poporul românesc nu a luat parte pînă la începutul veacului acesta", (Universul literar, nr. 18, 20. IV. 1923) şi în locul acceptiei lovinesciene a ideii de **sincronism,** se introduce o nouă perspectivă. Ceea ce trebuie demonstrat, şi încerca să facă Iorga, era **participarea noastră la „elaborarea civilizaţiei europene".** Nu numai ca „zid de apărare în faţa năvălirilor" — cum se repeta pînă la saturaţie — ci în primul rînd **ca făuritori de valori al căror loc în „civilizaţia europeană" să nu mai poată fi negat.**

După Iorga a venit rîndul lui G. Călinescu să pună literatura română în balanţă cu literatura universală, spre a ajunge la concluzia — afirmată şi **demonstrată** de el pentru prima oară — că „avem o strălucită literatură, de multi invidiabilă". Monumentala sa **Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent** poate fi privită ca o sistematică reflectare a spiritului din care reiese **Istoria civilizaţiei române moderne** şi o continuare a demonstratiei lui N. Iorga din 1929. De fapt, este piatra de hotar spre o nouă constiintă despre trecutul spiritual al poporului român, la antipodul celei schitate de partizanii sincronismului înteles ca o „legică" reflectare pasivă a curentelor de idei emanate din Occident şi receptate prin „contagiune spirituală" şi „imitatie".

Direcţia principală urmată de cercetările ultimelor decenii a fost dominată de acelaşi spirit ce-i însufletise pe Iorga şi pe Călinescu : a dovedi valoarea „în absolut" — prin raportare la valorile universal-recunoscute — a culturii româneşti din toate timpurile şi a dovedi totodată că am reusit să fim **contemporani activi ai marilor curente culturale europene,** nu numai din Occident, ci **ŞI DIN SPAŢIUL SPIRITUAL RĂSĂRITEAN.** Căci, după cel de-al doilea război mondial „civilizatia europeană" a încetat să mai însemne exclusiv civilizatia occidentală. „Europa" nu mai are — pentru noi — un „centru" — Occidentul, şi o „periferie" — lumea în care ne miscăm noi, lumea supusă „legii sincronismului". Trei decenii de istorie revolutionară a plasat poporul şi cultura română într-un alt raport istoric şi spiritual cu realitatea universală. Ne-am deprins să ne simtim parte din acel vast efort de făurire a unei noi orînduiri, unei noi culturi, în fond, unei noi umanităţi. Plasati astfel în epicentrul istoriei universale, ne-am obisnuit ochiul să nu mai privească chiar şi spre realităţile noastre dinspre Paris, Londra ori Berlin (cum, vrînd-nevrînd, au făcut mai toti intelectualii din trecut formati în centre străine), ci, dimpotrivă, să privim universul din locul unde ne aflăm pe harta geografică, istorică şi culturală a lumii. Nu e vorba să ne erijăm în „centrul lumii", dar a venit momentul să luăm cunoştintă de niste realităţi pe lîngă care trecurăm cu ochii pe jumătate închişi.

florența albu

Malul celălalt

Minune, năluca !
Sunt eu cnemată,
mai cneamă in vreun nor privighetoarea ?
Ce forma ia norul trecind,
ce culoare e norul ?

Închide ochii, ascultă chemarea,
toate chemările.
Privighetori,
Verile verilor...

Aștept acolo unde trece podul,
unde vin drumeții de dincolo.
Plătesc vama
intoarcerii sau ducerii —
privighetoarea cheamă
pe malul celălalt

și dincolo trecind
auzi in urmă
chemările, chemarea
pe malul celălalt.

Ierburi de leac

Piș-piș, umbra prin iarbă,
prin cimbrișorul, prin sunătoarea,
ierburi de leac
sfințite de moarte.

Încolo, toate sunt toropite,
livezile, viile, sălbăticiunea,
pietrele, vitele, norii,
sunetul cind sună talanga.

Mișună numai fluturii, culegătoarele
mierei, polenului,
purtătoare oirandei ;
subțiri intruchipările amiezii
incărcate cu danii.

In urma lor
piș-piș, umbra prin iarbă,
cind coasă,
cind mină binevoitoare.

Femeile, apele

Femeile, apele.
Ele își sunt totdeauna aproape.
Spală rufe, tăifăsuiesc,
laie copiii
îi strigă de pe un mal pe altul,
îi cresc mari ;
intre timp, malurile se schimbă,
se mută curenții,
vin apele mari, seacă riurile,
acest fel de a imbătrini
al femeilor, apelor.

Ele trec impreună spre o mare necunoscută,
femei, ape curgătoare
se depărtează intre maluri

și alte femei, alte ape rămin
să bată rufele albe-ntre pietre,
să spele copiii, să tăifăsuiască,
in timp ce malurile se schimbă,
se schimbă curenții
și podurile trec de pe un mal pe altul
călători, călătoriile lumii.

Viile-n floare

Există un drum al soarelui mult,
al vintului darnic,
al pajiștei norilor păsărilor —
totul fără măsură.

Totul, mărite ! Și viile-n floare
la vremea cind insuși vinul
se tulbură-n butii
indrăgostit ;
totul, mărite !
Există un drum intre dealuri,
morgane unduitoare,
albastru pilpiitor
și un cuc amintindu-te ție.

Te tulburi in vasele sigure,
in formele date,
iubind in neant —
vremea viței in floare.

veghe

iulian neacșu

In noaptea aceea, cind s-a intors din Rimnic, M. nu a dormit acasă. S-a dus la sediu și, găsindu-l pe acolo pe Melianu i-a spus să plece. „Dați dispoziție, l-a intrebat acesta ?“ „Dau“. A rămas să facă el de gardă in locul lui toată noaptea. A dat drumul la radio ascultind atent programul postului numărul 1, pină la sfirșit. Pe urmă a inceput să miște scala in toate direcțiile, schimbind lungimile de undă fără nici un gind. Pe la două a prins Monte-Carlo și ascultind, dar neințelegind nimic, i-a părut rău că n-a invățat mai mult și mai bine franceza. Își aminti de tinerețea lui, și nu numai a lui, de zilele „pliinii“, cind o pline costa o zi și el trebuia să se scoale dis de dimineață ca să aibă ce minca noaptea tirziu. Avea 15 ani cind in iarna aceea a văzut pentru prima oară ningind cu fulgii roșii in curtea fabricii. Atunci murise Beniamin, cum mor oamenii mici, neimportanți, fără zgomot, fără suspine și lacrimi de femeie in jur. Beniamin ar fi vrut să ajungă maistru, dar anii aceia și cei ce au urmat i-au scurtat zilele, lipsindu-l de viață. Lunea, marțea, joia, simbăta și duminica se șterseseră din calendarul lui. Pentru M., miercurile și vinerile își inmulțiseră orele, minutele, secundele și el le aduna acum ca să socotească cit a trăit și de ce. Îi părea rău că a imbătrinit atit de repede, pentru că avea doar 51 de ani și doar el știa că trăise mai mulți fără nici o bucurie. M. stătea in fața aparatului de radio cu capul in miini și fuma, fuma fără să știe, doar pentru că miinile îi tremurau și-și luau singure țigările din pachet, aprinzindu-le. Își aminti deodată de Cati, fata pe care nici nu o văzuse, era o noapte de hoți, atunci cind o auzise vorbind, și pe care poate o iubise, cum iubești cite o fată in vis, o fată pe care nu o cunoști, dar ai văzut-o cine știe cind trecind pe lingă tine. Își aminti de ea și zimbi anilor tineri din noaptea aceea neagră de tot, cind numai o auzise șoptindu-i numele. Se ridică de pe scaun. Nu mai avea țigări. Trecu dintr-un birou intr-altul adunind mucurile din scrumiere. Își făcu țigări groase din ziar, ca atunci, pe front... Și amintirile se adunau ca o apă prin zeci de canale, năvălind de peste tot, albastre, galbene, tulburi, incețoșate sau albe și limpezi după timpul prin care săpaseră larg și adinc intimplările. Scuturâ din cap și se duse la chiuvetă. Se spălă pe față și se gindi (rise tare și se auzi rizind) că amintirile dorm ziua și noaptea umblă ca strigoii prin capetele pustii ale oamenilor fără somn. Deschise fereastra. Aerul rece de toamnă tirzie il simți dureros in ochi ca o lumină puternică, aproape albă. Se făcea dimineață, iar el, cerul, se vedea ca o oglindă prin fum de țigară, alb-albastru. Il auzi pe portar tușind in cămăruța lui și-i dădu telefon. Portarul veni repede, intinzindu-i peste pervazul ferestrei patru „Mărășești“.

— Mulțumesc. Se face frumos.

— Luna are colțul... cihi... lăsat in jos... cihi... așa că vine și ploaie... cihi... spuse portarul.

— Atunci e bine.

— Asta așa e... cihi-cihi... tov. secretar... cihi... că trebe vezi... cihi... mneata și fără ploaie.. cihi-cihi-cihi. M. il asculta, dind din cap așa cum observase că fac țăranii cind vorbesc de timp. De cind venise aici, in Bărăganul ăsta, și venise de șase luni, invățase să-i ințeleagă puțin. La inceput i-a fost mai greu, pentru că îi lipsea liniștea calculată a lor cind vorbesc și nu se stăpinea. Lui îi plăceau căile drepte, neocolite, străzile orașului in care se născuse și trăise pină atunci. Mintea și-o organizase la fel. Țăranilor de aici, și poate nu numai de-aici, le plăceau scurtăturile, sucelile, vorbele in doi, trei, patru cel mult, peri ; ulițele intortocheate și intunecoase pe care cuvintele lunecă incet, prudente, gata oricind să fie oprite și ascunse după gard. Doar e mai greu să explici primele noțiuni, de ce „a“ e „a“ și unu și cu unu fac doi (de ce nu patru ?), decit să vorbești despre Voltaire.

Odată, „lămurind“ (M. se ferea chiar și in discuțiile intime de acest cuvint), totuși „lămurind“ un țăran să intre in colectivă, a venit firește vorba de inainte. Adică, spunea țăranul, cum era inainte, era, dar muncind pămintul luam. Boierul avea pămintul. Era al lui. Țăranul nu era răuvoitor sau altceva, dar se indirjise.

— Ba nu-ti da nimic, față de ce lua el.

— Ba da.

— Ba nu.

— Ba da.

Și așa o oră, două, toată discuția se ducea intre nu și da, fără sens, pină cind M. și-a adus aminte. L-a trimis pe țăran să aducă un știulete de porumb. A adus doi, să aleagă „dom'“ secretar. M. a luat știuletele și l-a pus pe masă, la mijloc. Pe urmă i-a zis :

— Puneai un bob de porumb in pămint.

— Puneam.

— Ieșea un știulete.

— Și doi ieșea.

— Unul să zicem.

— Ieșea și unul.

— Dumneata luai un bob și cel cu pămintul restul boabelor, este ?

— Asta, zicea țăranul mirindu-se, asta nu știu.

— Și era drept ?

— Eu n-am zis că era drept. Eu nu mă trec.

Și iar o lua de la capăt căutind mereu și mereu argumente, tăind un măr in două ca să arate cum se imparte, spărgind nuci ca să le arate deosebirea dintre miez și coajă și atitea altele.

Îi spuse portarului să se ducă in cămăruță, că vede că e răcit bine. Pe urmă inchise fereastra și trase perdelele. Se așeză pe scaun și așteptă să se facă dimineață. Soarele sărise pe cer ca un ban la risică, scinteind. Cind raza de soare cea mai lungă atinse scrumiera de pe masă, M. se ridică și ceru legătura cu Bucureștii. Pină cind i se dădu, se plimbă nervos prin cameră, gindindu-se la ce va spune. Telefonul sună.

— Alo ! Aveți legătura.

— Alo ! Da. Bună dimineața. Da, m-am sculat acum și trebuie să vă anunț ceva...

— Alo ! Ce-ați spus ? Se aude prost. Știți ? Ce știți ? V-a telefonat ? Nu ințeleg. Cine ? Aaa... Cireș ?... Sigur. Atunci știți, ce să mai spun. Nu m-am putut stăpini. Cum ? Beat ?...

— ...Aaa, Cireș. Bine, aștept. Citeva minute M. ascultă cu atenție. Bine, bine, aștept. Mulțumesc. Noroc.

Puse receptorul in furcă și izbi cu pumnul in masă. Își aprinse o țigară, a cita ? Ridică receptorul și ceru din nou Bucureștii, un alt număr.

— Bună.

— S-a intimplat ceva, Mihai ?

— De ce, dragă ? Ți-am spus numai bună dimineața.

— Bună, Mihai. La voi e soare ?

— Da, e soare, sint și vrăbii, ele ciripesc, Mina.

— Și aici e soare, Mihai, dar vrăbii... Vrei să vin la tine ?

— Nu, Mina, nu.

— Ți-e teamă că află ?

— Nu. Nu mi-e. Ai grijă de copii.

— Bine, Mihai. La revedere.

— La revedere, Mina.

M. stinse țigara in scrumieră și se gindi la soția lui, la ce ar face ea dacă ar afla de Mina. Se hotări să divorțeze cit mai repede, fără explicații, așa cum trebuia s-o facă la inceput, din primul an. Trase perdelele și in cameră izbucni o lumină albă și catifelată ca laptele. Pe poartă intra incet, claxonind, mașina primului secretar și M. se intrebă, pentru a cita oară pină acum, de unde aflase atit de repede Cireș de cele intimplate in Rimnic și de ce ?

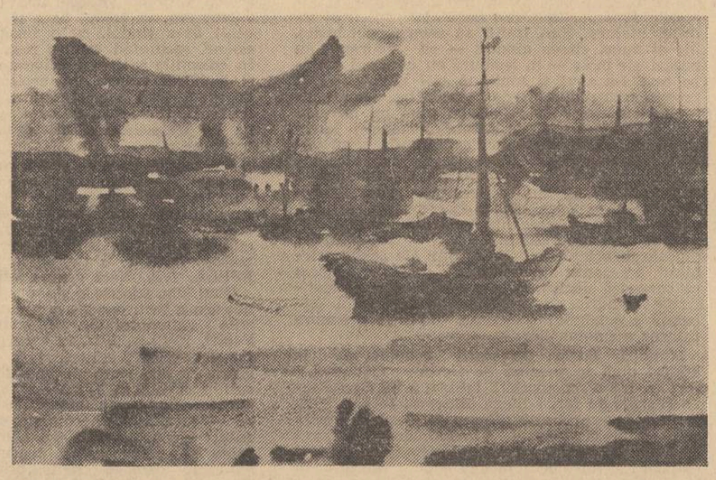

Constantin Găvenea : „Vase in port“

poveste DE TOAMNĂ

mihai pelin

Toamna incă nu s-a instalat deplin pe aceste meleaguri... Smochinul lui Leonte Gavrilescu din Măcești de Jos abia a inceput să rodească și copiii din partea aceasta a satului, istoviți de veghea lor lungă in purul gustului dificil al roadelor acestui smochin, îi răvășesc cu răbdare frunzele prăfuite... Iar noi, dincolo de jumătatea lunii septembrie, ne desprindem din umbra putină a smochinului miraculos, trecem printr-o poartă din plasă de sirmă, dăm un colț in care stăruie numai pragul dintr-o casă ce nu mai este, măsurăm prin citeva sute de pași ulița principală a satului, ne desprindem apoi de asfaltul ei cald și, iată, pe neașteptate, pășim pe un pămint străvechi și nou totodată. Străvechi, pentru că intimplarea sau truda arheologilor, cindva, au scos de sub coaja lui la iveală denari republicani și monede din timpul lui Constantin cel Mare, Arcadius și Theodosius și pentru că plugul, in largul intinderii lui, răstoarnă odată cu brazda cochiliile unor melci parcă dintr-o altă virstă a lumii. Și, totodată, pămintul acesta se poate numi nou pentru că plugul, acum și aici, la Măcești de Jos, in sudul județului Dolj, taie brazde adinci intr-un ogor care a fost pină nu demult fund de baltă, impiclit de aburii urcind incet din stuful și trestia ce se ingemănau — laolaltă cu peștii și păsările — intr-un peisaj asemănător celui bănuit a fi fost al genezelor. Un peisaj despre care, treptat, oamenii au inceput să vorbească precum despre visul părelnic dintr-o noapte feerică...

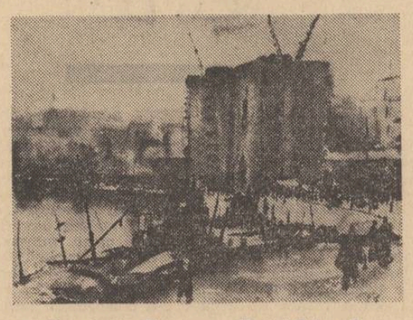

Constantin Găvenea : „Portul Tulcea“

Intre Milicu Tița și Leonte Gavrilescu, pășind pe acest pămint străvechi și nou totodată, inteleg, totuși, că viața lor trecută nu a fost vis și că balta Nedeii, cindva, instăpinea aici orizontul cu autoritatea de necontestat a unei realități geografice. De aici incolo se tineau lant grindurile : Streaja, Topoletul, Boagiul și Cirna... Dincolo, intre balta Oii și balta Salciei, era un loc strimt de trecere pe care nu o dată, in vremuri mai vechi, doar cinci-șase oameni cu tot atitea securi au frint fără milă năvala unor hoarde de turci spre adăposturile sătenilor băjeniți intre trestii. Intr-o altă zare a bălții de ieri era ocolul de gloabă, unde puteau fi prinși mai ușor caii sălbăticiți printre sălcii, pentru că li se innămoleau picioarele pină mult peste chișiță, incit nu-și mai puteau relua alergarea speriată. Ratele, giștele, porcii, cu sutele și cu miile in anii mai buni, intrau in baltă de primăvara și reveneau la casele oamenilor odată cu primele geruri ale toamnei tirzii, fără să-și incurce stăpinii, care, dealtfel, aveau grijă să-și insemne prăsila dobitoacelor — păsările pe labă și rimătorii la urechile blegi — cu semne moștenite din moși-strămoși și recunoscute ca atare in sat. Furtunile, citeodată, se stirneau din senin : o scamă de nor, abia stinjenind privirea, crestea intunecat și viforos peste baltă, intocmai ca pădurea răsărită dintr-o perie aruncată de un făt-frumos peste umăr, intr-o poveste de necrezut. Alteori, vinturile dinspre miază-noapte, opintindu-se in făptura de apă risipită a bălții, impingeau valul cu putere spre țleaul indepărtat al Dunubiului și nu o dată și Leonte Gavrilescu, și Milicu Tița, insoțiți uneori de un nea Fănică atoatestiutor, al cărui nume de familie mă indărătnicesc să nu-l aștern printre aceste rinduri, tot ca intr-o poveste de necrezut, s-au trezit cu dubele pe uscat. Și cine poate uita primăverile fabuloase, statornicite in amintire de bătaia bezmetică a crapilor, de pe Cravița, de pe Florinta, de pe Steanța ?...

Alături, Leonte Gavrilescu pășește cu nădejde pe acest pămint nou, din care plugul răstoarnă, odată cu brazda, cochilii de melci și valve de scoici dintr-o virstă mai veche a locului. E un bărbat clădit fără zgircenie, e inalt, desirat și unul din ochii lui limpezi pare mult mai deschis decit celălalt asupra rinduielilor lumii, ca și cum chiar s-ar fi născut acest om ca să poată privi, ridicat in picioare pe dubă, peste trestiile de odinioară și, in acelasi timp, să scruteze cu un spor fără seamăn zarea lor inșelătoare și tulbure. Dar trestiile de odinioară nu mai sint, balta Nedeii și-a tras o parte din ape in Dunăre și o altă parte din ape in balta Bistretului și sute de hectare din marginea Măcesului de Jos au fost, de citiva ani numai, impinse in calea marșului triumfal al plugului. Și pămintul acesta, cindva fund de baltă, rodește astăzi altceva decit papură. O realitate geografică, in aparență de neclintit, s-a dovedit a fi mai puțin implacabilă decit credeau oamenii. De fapt, oamenii insiși, aici, la Măcești de Jos, au reinterpretat cu curaj o convenție mai veche de-a lor cu natura și au crezut de cuviință că sub soarele acestei lumi se poate trăi și altfel decit răbdător și pasiv. Și rodul opțiunii lor ferme, acum, in această toamnă de poveste, face să geamă din toate incheieturile lor hambarele mari ale satului.

Insă, ceva din rostirea domoală a lui Leonte Gavrilescu, oricum, ne retine atenția : intre viața pe care a dus-o și viața pe care o duce, Leonte Gavrilescu, măcesean de vază, din tată in fiu, așează imaginea terifiantă a unei lumi lacustre rămasă nu demult pe uscat, cosmarul forfotitor al racilor și al peștilor agonizind pe un fund de baltă de pe care s-au retras apele, declinul unei lumi rodind cu o noimă ale cărei dedesubturi scăpau intelegerii oamenilor. O imagine terifiantă, un cosmar, un declin care s-au vrut pretul inevitabil al pătrunderii pămînturilor noi din coasta Măcesului de Jos intr-o nouă virstă, mai rodnică, mai fertilă, mai inteleasă de oamenii care ară ogorul și-l seamănă, pentru a-l culege intr-o toamnă sustrasă inchietudinilor de odinioară. Pină și faptul că lumea de altădată a bălților trece lent in legendă își are o noimă a lui, deplin explicabilă și, deci, omenească. Pentru că este cit se poate de firesc să ingropăm la rădăcina belșugului acestei toamne aroma indicibilă a unui regret. Altfel nu se poate și Leonte Gavrilescu este unul dintre oamenii care știu că altfel nu se poate... Povestea meșterului Manole, crede el laolaltă cu noi, nu se invață citind-o in manuale, ea stăruie in singele nostru...

teatru

„Sînziana și Pepelea“

In premieră la Teatrul de Stat din Sibiu, spectacolul „Sînziana și Pepelea“ după piesa lui Vasile Alecsandri este, inainte de toate, un „spectacol de autor“. In versiunea scenică a lui Sergiu Savin textul a suferit anumite modificări cu intenția de a pune in valoare nu atit valențele acestei vechi și grațioase (incă) feerii, cit mai ales o idee de spectacol. Fără a deveni de nerecunoscut, piesa lui V. Alecsandri, purgată de sugestiile și aluziile astăzi greu lizibile precum și de acele lungimi epice nesemnificative pentru gustul modern, este un instrument elastic cu ajutorul căruia regizorul Sergiu Savin mobilizează o trupă de actori puțin solicitată intr-un experiment dinamic și novator. Sint astfel introduse accente noi, dintre care unele exprimind adecvarea la caracterul metafizic al feeriei și care, aplicate cu discernămint, creează un continuu transfer de norme și posibilități. Un exemplu il constituie și scena in care sora Zmeului, vrind să-l inlăture pe Pepelea, ia infățișarea Sinzianei ; regizorul detaliază intimplarea, repetind același text de două ori prin intermediul adevăratei Sinziene, și o dată prin Sinziana — Muma Pădurii care reușește să fure fluierul fermecat, simpla modificare a ritmului vorbirii revelind misterul fascinant al dedublării. In fapt, ceea ce inițiază aceste accente sint citeva complexe de situații care au rolul să susțină tensiunea reprezentației intr-o largă gamă de potențialități, de la feerie la comedia bufă, utilizind farsa și grotescul (frumoasa scenă a inmormintării Zmeului care amintește de viziunile lui Bosch), rezumind, o aplicare programatică a raportului dintre text și pretext, a jocului deci, care se refuză imobilismului schemei. Mai puțin interesant, finalul „folclorizează“ ceea ce pină atunci fusese inspirație și joc, dind senzația unei scăderi de puls.

Distribuția, meritorie in genere, se remarcă prin efortul de a se integra viziunii propuse, ritmului alert care pretinde de fiecare dată o nouă adecvare. Reprezentativi pentru destinul spectacolului sint Nae Floca-Acileni in rolul lui Papură, Dan Turbatu in rolul lui Pepelea, Anca Neculce-Maximilian, o remarcabilă actriță intruchipind aici Zina Codrului, Ion Buleandră in rolul Zmeului prostănac și plingăreț, Geraldine Basarab — Sinziana. Apoi cuplurile Pirlea—Lăcustă reprezentați de Mircea Hindoreanu și Radu Basarab, Păcală și Tindală — Marius Nițâ și Ion Ghișe. Bun, de asemenea, Nicolae Călugărița intr-un rol de mică anvergură, Crivățul. Demn de semnalat ni se pare că actorii menționați precum și ceilalți sint o prezență permanentă in spectacol, participind direct sau indirect la intreaga desfășurare a piesei.

In conceptia lui Petru Voichescu, creatorul scenografiei și al costumelor montarea capătă un plus de culoare și expresivitate. Scenograful nu se mulțumește să ofere simple caracterizări ale personajelor prin costum, el vizează să exprime situații, așa cum se intimplă in cazul lui Păcală și Tindală, politicienii abili de la curtea lui Papură Vodă care apar in prima parte legați printr-o fișie de material asemeni unui personaj cu două capete, pentru ca in partea a doua, cind dispare sentimentul de siguranță care ii unea, să redevină autonomi.

La a treizecea aniversare de la inaugurarea sa, Teatrul din Sibiu prezintă o bună carte de vizită.

Valentin Dumitrescu

film

Filmul pentru tineret

Iată că, la scurt timp după incheierea festivalului de la Costinești am putut afla premiile pe care publicul — exclusiv — le-a acordat filmelor concurente. Pină la numărătoarea buletinelor de vot, am putut testa deja gustul și doleantele tinerilor spectatori, in dezbaterile zilnice ce au fost cuprinse in programul festivalului. Tinerii muncitori, studenți, elevi, doresc să vadă filme de actualitate, filme adevărate, asezate sub semnul autenticității și veridicității : filme simple, care se apropie cu căldură sau critic uneori de viața lor, de intimplările lor.

Filmul **„Cursa“** — regia Mircea Daneliuc — a cistigat **Premiul pentru cel mai bun lung-metraj al festivalului**, tocmai prin lipsa sofisticărilor de limbaj cinematografic, prin simplitatea comunicării, prin autenticitatea și adevărul personajelor, tipuri fermecătoare, complexe și accesibile in acelasi timp. De altfel, actrita **Tora Vasilescu** a cistigat **Premiul de interpretare feminină** pentru rolul — principal — din acest film. **Premiul pentru cel mai interesant subiect** a fost obtinut de **„Zidul“** — regia Constantin Vaeni, scenariul Costache Ciubotaru și Dumitru Carabăt — aflat la polul opus, intr-un fel, simplității povestirii din **„Cursa“**, aici este vorba de un caz-limită, autoclaustrarea unui tinăr comunist pentru a tipări in ilegalitate ziarul „România Liberă“ — sacrificiu consimtit in numele unei cauze nobile. Insă și aici veridicitatea naste emotia, nu artificiul regizoral, autenticitatea a cucerit spectatorii, iar nu spectaculosul. **Mircea Diaconu** a insemnat in festival de două ori **„Filip cel bun“** : intii, tinărul actor nu si-a desmintit talentul — a cistigat **Premiul pentru cea mai bună interpretare masculină** — și, in consecutie, a creat sub mina regizorului Dan Pita, un personaj in care s-au regăsit probabil multi tineri spectatori : citi dintre cei care au văzut filmul nu s-au aflat ei insiși in situatia de a opta, luptindu-se cu prejudecățile familiei, cu mentalitățile invechite, cu opozitia conservatorismului ? Totul este autentic in filmul lui Pita, galeria de tipuri inrăite de vreme — sau inainte de vreme — relațiile și mediul in care se dezvoltă ; iar Filip, amestec de luciditate și nehotărire, trăieste in fiecare din noi. Operatorii **Cornel Diaconu** și **Dumitru Costache Foni** au cistigat **Premiul pentru cea mai bună imagine de film — „De bună voie și nesilit de nimeni“** in regia Mariei Callas Dinescu — dar nu va fi fost probabil usoară alegerea unei singure pelicule cind in concurs s-au aflat operatorii Florin Mihăilescu („Cursa“, „Filip cel bun“), Iosif Demian („Zidul“) Dinu Tănase („Intoarcerea lui Magellan“) sau Călin Ghibu („Sapte zile“). Diferentele foarte mici de voturi demonstrează că, inaintea oricărei ierarhii, avem o școală excelentă de operatori. La fel de greu a fost de stabilit un singur cistigător al **Premiului pentru cea mai bună muzică de film : Cornelia Tăutu** — partitura filmului „Zidul“. In fine, **Cel mai bun documentar** a fost semnat de **Eugen Gheorghiu, „Acolo unde se nasc curcubee“** — o clipă de emotie „de viu“, surprinsă in locuri a căror infățisare este schimbată fundamental de tinerii constructori ai zilelor noastre.

Dorim ca palmaresul editiilor următoare să cuprindă cit mai multe nume noi și să reflecte cel puțin acelasi nivel calitativ ca acela demonstrat de noua generație de cineasti la acest festival.

Paul Silvestru

„Hindenburg“

Contele von Zeppelin nu intenționase ca dirijabilul construit de el să devină asa cum era considerat in Germania și in intreaga lume, „simbolul puterii naziste“. Dar Gestapoul și Hitler au făcut din acest mijloc de transport, care a concurat in acea vreme vasul Titanic, un mijloc de propagandă politică. Ceea ce Hitler tinea să demonstreze — că in Germania nu există opoziție politică, nu există Rezistentă sau atitudine potrivnică dictaturii sale — a fost infirmat prin presupusul act de sabotaj ce a dus la distrugerea dirijabilului Hindenburg in urma obisnuitei sale curse de transport de pasageri, Berlin-Lakehurst. Traversarea oceanului, peripetiile unei călătorii agitate și incărcate de tensiune, atmosfera de **suspence** in care se urmăresc gesturile fiecărui pasager și in care fiecare pasager este un suspect au mai fost speculate de film. Cazul tragic al ultimei călătorii intreprinse de dirijabilul Hindenburg a fost punctul de plecare al filmului **Hindenburg** realizat de regizorul american Robert Wise.

Doamna Rauch din statul Milwaukee are viziuni, așa că face pronosticuri exacte : „Bette Davis va juca in filmul X, lordul Y nu se va căsători cu doamna Z“, etc. Printre viziuni o are și pe aceea a distrugerii dirijabilului. Posedată de pretentiile ei profetice anunță și reuseste să alerteze ambasada Germaniei, apoi intregul guvern. De la o scrisoare aparent neinsemnată — scrisoarea unei nebune — incepe actiunea filmului. Căpitanul Franz Ritter (impecabilul actor, atit de bine cunoscut nouă, George C. Scott) un om cu experiență și de o indiscutabilă onestitate, capătă sarcina de a asigura securitatea zborului amenințat de profetie. Dar increderea ce i se acordă e dublată de prezența unui reprezentant al Gestapoului in cabină. Depistarea eventualului sabotor sustine intregul film. Scenele se succed urmărind pasagerii relatiile conventionale, de situatie, dintre ei, micile lor interese personale, sporind tensiunea pas după pas. Boerth, pilot de zbor, tinăr hitlerist care se ocupase cu conducerea organizației „Tinărul hitlerist“ e bănuit, apoi demascat de Ritter. In acest moment actiunea se răstoarnă. Sabotorul cere ajutorul celui ce asigura securitatea zborului, căci amindoi erau impotriva puterii naziste, impotriva Gestapoului și a drumului singeros pe care aducase Germania. Mici incidente complică desfășurarea filmului neimbogățind cu nimic ideea centrală. Profetia nebunei din Milwaukee se implinește, focul exploziei bombei strecurate in pinza „balenei zburătoare“ in care Franz Ritter se simtise ca un nou Iona, mistuie vieți dar mistuie și pretentia de „simbol al hitlerismului“.

Intre informația exactă și ficțiune, filmul lui Wise păstrează atentia și curiozitatea spectatorului, îi transmite chiar idei și probleme morale interesante dar zona in care el se desfășoară este aceea de platitudine și nimic novator. Fără prezenta lui George C. Scott și a celebrei vedete Anne Bancroft filmul n-ar fi avut nici măcar personaje suficient conturate. Senzatia de „informatie de ziar“, intentionată desigur, este prea accentuată și diminuează drama propriu-zisă.

Corina Cristea

planetă de tînăr

radu andriescu

Radu Andriescu, elevul în clasa a IX-a la Liceul Internat din Iaşi, deşi a mai tipărit anul acesta cîteva poezii în „Convorbiri literare", se poate considera încă un fericit debutant. La cei 15 ani, abia ieşit din crisalida aburoasă, fantastică a copilăriei, atît de fragedul poet contemplă lumea cu o gravitate interogativă neobişnuită pentru vîrsta lui, dar care este proprie naturii luminoase, universale a talentului. Radu Andriescu, oricare îţi va fi destinul literar, noi îţi urăm din această pagină să ţi-l iubeşti, căci numai astfel ţi-l vei împlini !

Dan Laurenţiu

Flamingo

Alunecînd prin nori coboară
un flamingo-aici
cu aripi lungi scăldate-n pene roz
să te ajute-n lumea lui să îţi ridici
leagănul de fier, nesigurul tău loz.

Se-nalţă leagănul lăsînd să cadă
sub farfuria lui adîncă şi lucioasă
batiste negre-n falnica grămadă
de frunze verzi, cu gura-n frigul verii scoasă.

Pe aripile păsării din cerurile-ntinse
s-a prins şi cel ce poze verzi cu degetul
arată,
şi voi cei traşi din dealurile-n
cercuri prinse,
roţi mari lăsate-n vînt, frumoase altă dată.

V-aţi prins ca pana roz
scăldată-n uscăciune
şi-aţi strîns în gheară gitul
păsării din soare
stingînd încet firavul ei tăciune
în noaptea grea cu umbră şi răcoare.

Frumosul nimb al negrelor gîndiri
legaţi pe trupul păsării, curat dar muritor
ce zboară sus, în căutare de ieşiri
din propriu-i corp, al lumii,
ca un bătrîn alergător.

Melc sub stele

Cîntînd sub stropi uşori de ploaie
în graiul lui de melc molatec şi tăcut,
pe firele de iarbă pieptul îşi îndoaie,
loveşte-uşor cu mîna-al apei moale lut.

Pe straturi lungi de flori îşi cară
trupul umed, în noapte îmbibat,
lăsînd cărări ce vor să pară
alei lucioase pe care umbrele se-abat.

Cu mîna lungă ca un obelisc
îşi caută-n parcul risipit sub stele
un frate aruncat pe albul disc
al lunii, din gropi săpate-n
a grădinii piele.

Dar noaptea-şi lasă calul negru şi uşor
să pască-n parc sub umbre de stejari
gunoiul clipelor de soare, iar largul cor
al stelelor vibrează-n stropii ploii, rari.

Iar melcul, prins în golul nepăsării,
se tîrîie spre focul soarelui, de sus,
şi cel ce arde jos din pieptul lui
în zidul zării,
pînă-n rîvnitul, galbenul apus.

Călătorie

Apa caldă cu faţa lucioasă
aruncă stîncii din abisuri scoasă
o haină verde cu dantelă albă
ce se topeşte-ncet pe silueta-i caldă.

Încep să-not spre ea prin valuri
lăsînd în urmă triste maluri.

Ajuns aici pe vîrful rotunjit
privesc în jur oceanul liniştit.

Îmi fac din stînca de sub mine masă
şi-nghit tot ce tăcerea-mi lasă;
e muzica cea mai de preţ şi veche
de care-aveam demult atîta sete.

Cînd cerul luna o coboară
îmi fac din ape pătură uşoară
şi-ndrept corabia mea de oase
prin valuri negre şi pufoase.

Mă prind în dans cu blînzi delfini
şi ca un nor de aburi fini
mă-mprăştii peste tot în ape
iar mîinilor în mîl le spun să sape.

La răsărit din casa mea cea nouă
privesc cum cade peste alge rouă
şi mă gîndesc la malul prăfuit
de zîmbet şi căldură părăsit.

anca nicolau

E un cîntec de care m-apropii cu prudenţă.
Aici nu-i glas de bărbat nici de fată-bărbată.
Aici şopteşte o fiinţă de neamul fluturilor
de primăvară. Aş putea zice.
Ci eu nu-s belfer şi nici vîrsta să prindă efemeride n-o mai am.
În versurile ANCĂI NICOLAU este-o lume, să-i zicem diafană. Să-i zicem aburoasă.
Dar mai drept să-i zicem Lume în moldoveneşte ;
Melancolică, Blajină.
Şi prin care se văd străvezii turnurile bărbăteşti, întru luciditate.
Cu toatele zărite ca printr-o pînză de apă caldă şi clară.
Să fie Apa-Caldă — Apa-Clară o soluţie a Lumii ? E a omului, şi cînd lipseşte o dorim.
I se poate consacra o viaţă de om ?
Dacă Acela sau Aceea încep să se sacrifice zi de zi.
ANCA NICOLAU a-nceput suferinţa frumos.

Ion Gheorghe

Fereastra patriei

La marginea gîndului
Înfloresc trandafirii
Cuprinşi de albastra taină
Rămîn aici neclintiţi
Au venit vînturi şi ploi
Amăgitoare raze şi umbrele stelare

Desene de Mihai Topa

Dar ei veghează la marginea gîndului
În fereastra cu ghirlande mari
De fragede visuri

Dar ei veghează la marginea gîndului

* * *

Vezi pridvorul acesta
pe care se lasă în fiecare toamnă
viţa de vie sub povara ciorchinilor,

Vezi pădurile acestea
care ţin în leagăn de doină
toate ciocîrliile cerului,

Vezi cărările acestea
pe care lumina soarelui cade dreaptă
şi livezile şi lanurile şi oraşele
şi oamenii aceştia minunaţi îi vezi ?

Aici aripile sufletului meu bat libere.

* * *

În iernile cînd ţăranii nu dorm
Visează cu ochii deschişi întinderea albă
Ce ţine în linişti seminţe şi rod
Perpetua trecere în anotimpuri

Vin zile şi nopţi de veghe, de taină
Braţe puternice aţipesc peste-un timp
Ce cheamă din zori amiezile lungi
Tihna blîndă a focului crud

În iernile, cînd ţăranii nu dorm
Fruntea-şi apleacă uşor peste gînduri
Şi-aşteaptă în prag zorii de primăveri
Cînd pămîntul şi-ncepe firesc noul cîntec

Întinderea albă sporeşte lumina
Se-naltă din aburi fiorul de iarbă
Pămîntul se-ncinge în briu de culoare
În ochiul de rouă se văd ca-n izvoare
seve urcînd

În strigăt de muguri
În murmur de ramuri
Se-nginã petalele roşii cu albe
De-atîta lumină şi farmec pămîntul
În hore de raze porneşte în cîntec.

silvia cerbu

Tînăra debutantă Silvia Cerbu (pe care mi-a recomandat-o călduros poeta Ileana Mălăncioiu) se află la primele ei versuri. Ele sînt ori foarte reuşite, scrise dintr-un foc, dintr-o răsuflare, ori stîngace; anonime. Împărţirea netă ne atrage atenţia asupra unei încă fragile conştiinţe artistice. În ceea ce are ea însă mai bun, acolo unde intuiţia funcţionează fără greş, Silvia Cerbu se arată a fi o poetă sinceră, expresivă, originală. Ingenuitatea („Mi-este teamă şi dor de-o minune") se condenseză, într-un aer mai aspru, devenind mai profundă („Ferestrele mişunau prin odaie a floare" şi, mai ales..., „arde primăvara / şi-i crud oraşul"), Se simte suflul puternic al adevăratei poezii. Pe care, cred, Silvia Cerbu o va scrie.

Grigore Hagiu

De suflet

Nu mai e decît seară.
Am văzut altfel ziua de ieri.
Neliniştea şi ochii.
Mîine, poate mîine, împlinind sorţii,
voi desena
surprinzătorul meu arc.
Schimbatu-s-au lingă ploi, dorul de-a creşte
dorul de-a-nflori, întunericul
de dincolo de porţi,
de dincolo de speranţă, de-acolo unde nu
lipsesc cuvintele demodate, eu în locul oglinzii,
tăcînd.
Urmele lăsate de timp
pe versanţii memoriei, poartă nimb.
Aminia, suflet desconspirat, arde primăvara, şi-i crud
oraşul.
Minunea spuzeşte gura fiecărei fîntîni.
Soare de zi cu soare.
Urmăreşte-mi Aminia drumul
prin ploaia de anotimpuri
şi iartă-mi intenţia de-a aştepta zorii.
Altfel cădeau în copilărie ploile de vară,
cele de
broaşte şi pe nimeni n-aş putea convinge
acum, că totul porneşte de la un fir de nisip.

De

Şi iată de ce ne sortim unii altora
chinul de a fi
nefericiţi.
Altădată puteam sparge oglinda
numai cu privirea.
ori în palmă puteam ascunde chinul
unei lumi.
Vindecată de doruri, de spusele inimii, la
ce-mi serveşte limpezimea dintre ieri şi azi.
Arde împrejurul nopţii o super-novă.
Mă bucur ?
Nici luîndu-mă mie nu pot fi pedepsită.
Eroarea poate fi un bun comun, nicidecum
o premiză
a nefericirii.
Dînd sufletului o scînteie vom fi în stare să
n-o mutilăm ?

* * *

Întoarce-te la sapa de lemn a iubirii
S-a limpezit pămîntul parc-ar fi o lumină
Toarce singuratecă pe vetre luna
Doar noi clătinîndu-ne

Îmbrăţişaţi în pustie nu ne mai vrem temple
Os cu os ne punem la încercare puterile
Doar ochii tăi mă-ntîmpină cu seară.
Dorm ?

Ies din fîntîni cu izvoare pe suflet
Mi-este teamă şi dor de-o minune
Vreme de-o iubire aşteptîndu-te
Toamna mea, unde eşti ?

* * *

Din somnul tău m-am trezit singură
Stăpîne
Vorbind aiurea despre primejdie
Nemaiştiindu-te decît
Iubitul oarecare
Legaţi prin doruri
paznic fugind între uitare şi noi.

Din somnul tău m-am trezit singură
Stăpîne
Ferestrele mişunau prin odaie a floare
Încă mă mai rugam să nu vină ceaţa
Să te mai pot alege odată
Arătînd tuturor dragelor mele lucruri
Cum se termină somnul.

* * *

Te plîngi de umbră
Ca şi cum m-ai fi dus la izvoare
Şi m-ar fi stins
Umbli însoţitor de lumină
Pregătindu-mi tristeţe
Privindu-mă doar în apropierea fructelor
Şi-a toamnei
Închis în ger,
Cu zăpezi torturate pe buze
Întemeietor al sufletului
Curgînd spre iubire.

marius petrescu

O poezie evident livrească scrie deocamdată Marius Petrescu, spirit cultivat, ispitit de plinătatea unor rostiri româneşti ale străvechimii. Cînd ritualul somnolent al cuvintelor va fi violentat de trăiri existenţiale profunde, tînărul poet va deveni, sîntem siguri, un autor remarcabil.

Cezar Ivănescu

Ştefan Vodă în Valea Plîngerii

— baladă —
1476...

Ţară,
mîndru luminînd,
brazda
ţi-a fost răstignită,
şi poarta
culcată-n drum,
şi fîntîna
risipită... !
În lumini
mîndrită, Ţară,
cine-ţi paşte
ghinda nouă
cine-ţi suflă-n
candelă
şi-ţi bea
nenuntita rouă... ?
Ţară,
luminare mîndră,
heruvimi
am descîntit
să-ţi aline
tihna stoarsă
şi hotarul
siluit !
Însmeritu-m-am
în glas cu ei
dupre zarea
cea sfîntată,
plîns-am toţi
la răsărit
ca rana
să-ţi fie luată !
De din lavre
să se-audă
oasele
de voievozi
cum prin mîzga
necredinţei
osîndescu-i
pe lrozi !
O răscruce
de roiri
m-a înconvoiat
pe brazdă
şi cămaşa
de pe mine
a-nceput,
şiroi, să ardă.
Orbind
de strălucminare
luminam cu
fruntea-n beznă,
peste ape
mă-ntorceam,
sortit
cu aripi la gleznă...
Am păşit
din tîndă-n tîndă
în suflet
s-anin răbdarea,
să strig pacea
pe la porţi,
să zidesc
încredinţarea.
„Ţara
nu se va sfîrşi !
Tăinuită
fie ţara !" —
legiuiam
peste păduri,
aducînd
cu mine ploaia.
„Pe măsura
-ndurerării
împărţită
doina fie,
dorul
şi smerenia noastră
nu-şi găsesc
vad în urgie !
Ascuţit
să fie plugul,
iar securea
nerăbdîndă,
coasa, furca
şi toporul
să se-adune
strîns la pîndă !
Dau de ştire —
astăzi — vouă,
că sîntem
de viţă sfîntă,
iar cînd zic
„român de viţă"
calea nu-i
nicicînd prea strîmtă !
Tihna noastră
se-nsoţeşte
cu furtuna
şi cu focul !
Noi cînd spunem
„Tatăl nostru"
rostim : „graiul,
casa, locul" !
Sarea noastră
e mai dulce,
iar fîntîna
mai adîncă,
sfîntim pîinea
pe din trei
căci arăm
aceeaşi luncă !
Pace vouă —
zic atunce —
în silinţă
şi răbdare ;
candela
să nu sleiască
cît sînt încă
nori pe zare !

Însumi,
bucăţi vechi
de ţară
strîns-am
în traista puţină,
căci de-o fi
să hămesiţi
vă dau eu —
ca să vă ţină !..."

---

radio

r

Lucia Sturdza Bulandra

A vorbi despre o personalitate puternică în termeni excepţionali, pare un lucru la îndemînă. Dar, aşa cum poate nimeni nu se aşteaptă, aici începe greul.

Luciei Sturdza Bulandra i-a fost sortit să fie iniţiatoare, conducătoare, actriţă, regizoare, într-un cuvînt, o proeminentă personalitate. Spun „i-a fost sortit", fiindcă, după mărturiile proprii, nici nu s-a gîndit vreodată să devină actriţă. Urmînd Facultatea de Litere devine profesoară şi după ce văzuse numai două piese de teatru pînă la acea vîrstă, brusc se hotărăşte să dea examen la conservator. La debutul pe scenă „eram nulă ca actriţă" — mărturiseşte spre stupoarea noastră. De asemenea, străină de mediul actoricesc. Se părea că mîna oarbă a destinului a împins-o pur şi simplu în lumea artei pe această „domnişoară de familie bună" căreia, bunica, în seara premierei îi trimisese o telegramă prin care-i interzicea să poarte numele tatălui său pe scenă. Debutanta are o dicţiune submediocră, e stîngace şi rătăcită pe scenă — după propriile mărturii. Care este atunci misterul care a făcut din această domnişoară cuminte o covîrşitoare actriţă, iniţiatoare a unei întregi mişcări teatrale ? Ce duh a animat-o încît, într-o bună zi, generaţii întregi s-au trezit în faţa unui adevărat fenomen teatral ? Harul desigur, dar mai ales voinţa, uluitoarea voinţă şi spiritul de independenţă a unei fiinţe care, în epoca în care meseria de actriţă era o ruşine, pur şi simplu fuge de acasă luîndu-şi propriul destin în mîini. Elevă a Aristizzei Romanescu, emoţionată de marii actori ai vremii, de felul în care îşi trăiau pe scenă propria viaţă, Lucia Sturdza Bulandra ajunge să joace printre primele roluri Doamna Clara din Piesa „Vlaicu Vodă" de Al. Davila. În 1909 intră la Compania „Davila" unde interpretează o serie de roluri de facturi diferite, printre care în „Cidul", de Corneille, „Sotul ideal", de Oscar Wilde, şi altele.

În 1914 va interpreta rolul Anei Karenina alături de Ion Manolescu şi tot aici joacă în „Strigoii" de Ibsen, „Hamlet" de Shakespeare. Zeci şi zeci de roluri, toate deosebit de diferite, dar jucate cu aceeaşi magistrală interpretare. Joacă în „Revizorul" de Gogol, „Don Carlos" de Schiller, „Livada cu vişini" de A. P. Cehov.

În 1929 joacă în „Gaitele" de Al. Kiritescu, iar mai tîrziu în „Pădurea" de A. N. Ostrovski şi „Vasa Jeleznova" de Gorki.

Desigur, lungul şir de roluri interpretate nu se opreşte aici. Lăudabilă iniţiativa radioului de a evoca figura uriaşei personalităţi care a fost Lucia Sturdza Bulandra. Dar de ce asa de puţine piese în reluare în care marea actriţă a interpretat roluri de neuitat ?

Alături de Lucia Sturdza Bulandra i-am ascultat pe Maria Filotti, Ion Manolescu, Niki Atanasiu, precum şi pe cel ce atît de curînd a plecat dintre noi, Emil Botta.

Aşteptăm să-i mai ascultăm glasul cu inflexiuni metalice cît şi catifelate, glasul aceleia ce părea mereu cu sufletul la gură, că se grăbeşte să nu piardă nimic, să nu nedreptăţească nimic din ceea ce aparţine Frumuseţii.

Ioana Diaconescu

---

televiziune

tv

Ambiţii noi

● De cîtva timp s-a accentuat prezenţa pe micul ecran a formaţiilor artistice de amatori premiaţi la prima ediţie a festivalului „Cîntarea României". Corurile, formaţiile de dansuri, brigăzile artistice de agitaţie, care s-au bucurat de curînd de aprecierile juriilor şi ale spectatorilor din sălile festivalului, au astfel un bun prilej de a evolua, prin intermediul televiziunii, în faţa milioanelor de telespectatori, ceea ce le asigură de la bun început un succes de mare popularitate. Este de la sine înţeles că această „scenă" uriaşă impune şi obligaţii deosebite atît pentru artiştii amatori, cît şi pentru cei care îi instruiesc, ochii nenumăraţi care îi urmăresc, cît şi spaţiul îngust al ecranului de televizor sesizînd în principiu chiar şi micile inexactităţi care se pot întîmpla. De aceea, acestei iniţiative meritoase a televiziunii trebuie să i se răspundă printr-o exigenţă artistică sporită, demnă de acest imens amfiteatru în care sînt aşteptaţi să apară cei mai talentaţi artişti amatori. Artişti care, odată descoperiţi şi confirmaţi într-un asemenea cadru, pot să se impună.

● „Ora tineretului" de joi, 22 septembrie, a impresionat în primul rînd prin reportajele Ancăi Arion şi ale Venerei Ionescu. Primul — **Tineretea unui oraş tînăr** — a prezentat cu inteligenţă şi cu culoare Motru, un oraş al minerilor în plină afirmare, în care copiii doresc după cum ai putut vedea să se facă mineri ca şi părinţii lor. Al doilea — **Portretul unei generaţii** — i-a prilejuit autoarei romanului „Vecinii de baracă", ziaristă în 1956 la Bicaz, o frumoasă reîntîlnire cu vechi şăi prieteni constructori aflaţi acum pe marele şantier al canalului Dunărea — Marea Neagră. Muncitorii ajunşi şefi de echipă, şefii de echipă ajunşi brigadieri şi brigadierii ajunşi şefi de şantiere, deşi îmbătrîniţi de trecerea anilor, şi-au păstrat aceleaşi entuziasm din tinerete, entuziasm pe care, spre lauda ei, nu şi l-a pierdut nici Venera Ionescu. Mai puţin reuşită (explicabil şi prin emoţiile „premierei" în materie), transmisia alternativă de la Uzinele „23 August" şi „Vulcan" realizată de Anca Fusariu şi Ion Pop Simion, asemănătoare pe alocuri cu o şedinţă ad-hoc a secretarilor de U.T.C. din întreprinderile respective, ca şi „pauzele" muzicale. Ar mai fi de dorit ca în cadrul acestei emisiuni dedicate tineretului, varietatea subiectelor să fie mai mare, cuprinzînd mai multe categorii de tineri, inclusiv pe cei de la sate şi de pe băncile şcolii. Cu noile ambiţii ale realizatorilor se poate face şi asta.

*

● „Întîlnirea cu satira şi umorul" de simbătă în regia lui Alexandru Darian ne-a dezlănţuit, deşi, ca să fim sinceri, emisiunea ca atare nu ne-a creat pînă acum cine ştie ce iluzii. Subtilrimea textelor inspirate de vînătorii şi pescarii noştri, şabloanele în interpretare şi umorul căznit al cuvintelor strînse cu grebla ne-au făcut să ne gîndim că sînt şi întîlniri la care nu are nici un rost să te duci nici duminica. Dar simbăta ?

*

● Semnalăm cu satisfacţie respectarea cu sfinţenie a celor zece minute pe care seară de seară Mihaela le oferă copiilor noştri. De unde pînă de curînd nu mai era vreme nici să se sfîrşească un singur desen animat, iată că pot fi date chiar două.

Iulian Neacşu

---

plastică

p

Artă şi societate

Într-o masivă lucrare (Soziologie der Kunst) care la puţină vreme de la apariţie s-a impus ca text principal de referinţă în studiul fenomenului artistic (o traducere excelentă în italiană datorată colegului şi amicului meu Enrico de Angelis, a fost tipărită de curînd de Einaudi), Arnold Hauser, tratînd despre arta ca produs al societăţii, se opreşte pe larg asupra valorii artei ca mijloc de propagandă. Se riscă desigur, schematizarea oricărui proces de gîndire dacă este prezentat necontextual. Un capitol despre care este vorba, el discută valoarea ideologică a artei după ce analizează elementele creaţiei artistice, adică factorii naturali, datele geografico-climatice, etnico-naţionale şi biologico-psihice, factorul generaţional (cu circumstantele istorico-sociale specifice), factorii culturali (poziţie socială, educaţie artistică, tradiţie, organizarea muncii artistice etc.). Importanta materialismului istoric în studiul fenomenului artistic rezidă pentru Hauser în faptul că implică o determinare. Nimic nou, deci pînă aici. Aşa cum omul devine ceea ce e îndeplinind anume sarcini sociale, tot aşa, spune Hauser, artistul devine artist doar **„întrind în relaţii înfraumane"**. Şi cum orice artă îşi propune scopul de a avea o forţă evocatoare, rezultă logic că în dorinţa de a trezi în spectator sau lector emoţii sau a activa stimuli, ea trebuie să fie ceva mai mult decît o expresie a sentimentelor, o **„uimitoare imitare a realităţii sau fascinantă creaţie de cuvinte, sunete sau linii"**. O atare exigenţă el o poate îndeplini fie susţinînd în mod explicit ideile, valorile şi regulile cărora le este partizan, făcînd din ele o profesiune de credinţă publică, un manifest, fie, susţinîndu-şi discret opiniile, prezentîndu-le ca pe indicaţii generale prezentate în operă ca premize ideologice, nedezvăluite.

Se poate vorbi, după Hauser, de propagandă în artă, de teză şi tendinţă cu alte cuvinte atunci cînd orientarea politică a autorului poate fi separată de elementele estetice ale operei. În sfera continutului ideologic al operei, dimpotrivă, motivele concepţiei despre lume şi acelea care răspund orientării politice sînt legate inseparabil cu alte componente ale operei, cu alte cuvinte voinţa de a influenţa realitatea exterioară — voinţă ce este de regulă identificată cu ideologia operei, se înscrie în structura estetică şi „este absorbită integral în ansamblul creaţiei artistice".

Propaganda afirmă, fără să examineze în profunzime problematica inspirată de valorile cărora li se face ecou prin intermediul ideologiei continute în operă, artistul examinează şi demonstrează validitatea unui punct de vedere asupra unui univers din care face parte şi opera sa, ca modalitate de exprimare a acestuia. O critică responsabilă trebuie să discearnă cu acuitate ideologia operei, spaima de a nu repeta eroarea sociologismului vulgar — care puncta, se ştie, doar pe aspectele care tineau de capacitatea operei de a îndeplini o funcţie de propagandă, a deplasat interesul către factorul estetic. Este cazul să insistăm asupra factorului ideologic căci, oricum, tendinţele de reînnoire artistică izvorăsc **nu** din constiinţa atemporalităţii formelor.

Grigore Arbore

Termenii unei opoziții

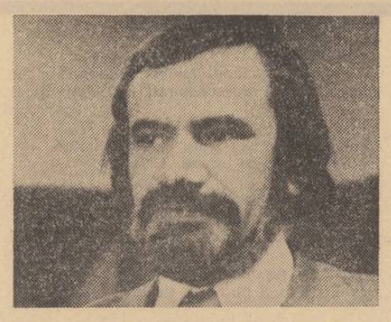

Încă din titlul ultimului său volum („Eseuri asupra stării de grație"), Dan Laurențiu ne avertizează asupra obiectului și intențiilor criticii sale. Autorul este mai puțin preocupat de particularizarea unor anumite universuri lirice, cît de analizarea poeziei ca fenomen cultural de excepție, de-a lungul manifestărilor sale concrete. Este evident că Dan Laurențiu nu caută să circumscrie poezia în sine, nu aleargă după o esență himerică și intangibilă. Evoluția fiecărei personalități artistice, exemplară într-un anume sens, este considerată relevantă pentru felul în care, în albii diferite, suvoiul poeziei irumpe nestăvilit, croindu-și o existență proprie. Situat în interiorul acestui proces, autorul își redescoperă, cu obiectivitate însă, propriile revelații: „Cartea de față este reflexul teoretic al unui comentator care, timp de peste un deceniu, a trăit poezia — „stare de grație" a spiritului creator — nu ca pe un accident periferic sau ca pe o vacanță hebdomadară, ci ca pe propriul său argument ontologic".

Pentru Dan Laurențiu specificul poeziei române a ultimului deceniu este dat de întoarcerea ei la propriile izvoare: faptul a avut drept consecință limpezirea conștiinței de sine a lirici, eliberarea și purificarea ei de tot ce nu-i era specific.

Pornind de la acest principiu, criticul nu va uita să polemizeze cu orice intenție de alterare a poeziei prin îndepărtarea creației de modul său propriu de a fi. Polemica sa nu vizează persoane, ci idei, concepte și eventuale (dar nenumite) poziții estetice. Virulent și în același timp, plin de savoare, criticul atacă nu individul ci specia: „În măsura în care această lirică (actuală — n.n.) există totuși, spre indignarea sfîntă a detractorilor ei, esteți anxioși defilînd cu Croce în mîna dreaptă și cu Topîrceanu în mîna stîngă".

De altfel, fiecare articol îi oferă lui Dan Laurențiu prilejuri pentru divagații pe teme de estetică generală. Autorul va face referiri la aspectele fundamentale ale teoriei literaturii, integrînd universuri lirice particulare. Pornind de la această primă aproximare, criticul se va insinua în inima creațiilor, încercînd să surprindă bătaia lor adîncă.

El nu este atras de felul în care funcționează textul ca alcătuire de cuvinte, și nici de descrierea unui spațiu liric ca un sistem de imagini și metafore. Demersul critic vizează un plan secund, situat mai adînc, dincolo de aceste straturi. El tinde să surprindă mecanismul genuin al creației, punctul de emergență din care emană „verbul" poetic. Pentru Dan Laurențiu poezia „ne relevă", ne dezvăluie „o atitudine" poetică. Ea depune mărturie pentru o experiență de excepție, pentru o stare („de grație") lăuntrică, funcționînd într-adevăr ca un „argument ontologic". Textul liric „vrea să surprindă" conturul unor trăiri și viziuni existențiale. Criticul va fi deci atent, nu la forma manifestă a poeziei, ci la ființa ei de profunzime. Citind un text el va încerca să descopere **prin** el atitudinea care l-a generat și universul de simboluri prin care ea s-a lăsat exprimată. Iată cum evoluează cele trei momente ale actului critic: „Poezia lui A.E. Baconsky... este supunerea monotonă a lui Narcis aplecat asupra timpului. O astfel de **poziție** (n.n.) contemplativă determină în mod necesar ca lucrurile trăind în regimul unei narcoze a mișcării să se autodistrugă, să se diafanizeze, să-și piardă contururile certe și să ia forma proteică a celui care le dă o nouă viață cu iluzia vesniciei".

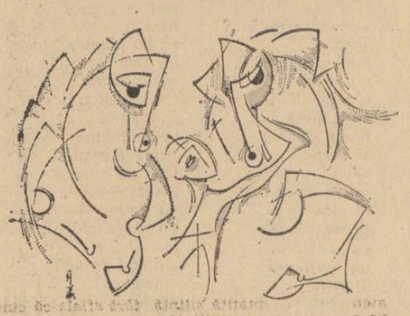

Cu fiecare analiză, Dan Laurențiu coboară prin teritorii lirice diferite, către punctul vital din care, din întîlnirea trăirii și cuvîntului, țîșnește poezia. Aici, în această magmă în mișcare, trebuie, mai mult ca oriunde, să existe un principiu ordonator. Și criticul va răscoli adîncurile pentru a descoperi acel element dinamic, acel simbure ultim care însufletește lumile interioare ale poeziei. De fiecare dată el va releva termenii unei opoziții decisive, poli ai unei tensiuni dialectice, care, prin evoluția lor, întemeiază și proliferează diverse universe lirice: „Poezia lui Ovidiu Genaru, la un pol ironică, la celălalt sentimentală..." „Această calitate a lui Mircea Ivănescu... de a-și crea spațiul liric împreună cu umbra sa ironică..."; „Universul lui Gh. Tomozei, și suav (prin fidelitatea față de legea morală căreia i se supune) și anapoda (prin reculul estetic al acestei legi)...", ș.a.m.d.

Fraza criticului este servuitoare, îmbogățită în continuu de aluviuni succesive, plină de arabescuri și volute, analoge miniaturilor medievale. Autorul pare a fi gîtuit de toate cele ce se vor spuse, de fluxul de idei și intuiții și nu mai are răgazul dispunerii într-un discurs liniear, silogistic. După pasaje dense, sufocate de informații, urmează eliberarea de valul de gînduri, prin citate ample, comentate concis. Deseori, uneltele criticii sînt înlocuite de cele ale poeziei. Tentația sugestiei critice (realizată prin asociații culturale) se substituie unei analize conceptuale mai riguroase:

„Eliberată așadar de fantoma „poeziei cerebrale", care și-a luat cu umilință locul în banca neantului, lirica poetei are registrul întins între senzualitatea unei feline tropicale ce-și contemplă lenes voluptățile somnolente și zborul unei păsări albe peste ghețurile septentrionale ale cugetării". Stilul are însă forța persuasiunii critice, el reușește să ne creioneze profilul unui spațiu liric, să ne sugereze liniile directoare ale poeziei. Imaginea și conceptul se întrepătrund, dînd nota specifică a acestei cărți: „Aceste înfiorări ale apei în bătaia vîntului romantic nu contrazic înțelepciunea apolinică a aceluia care poate găsi echilibrul între patimă și rațiune...".

Căci criticul Dan Laurențiu se naște din întîlnirea unei formații filozofice cu o percepție poetică a lumii și culturii.

Mihai Coman

Culegeri
ale cenaclurilor literare din țară

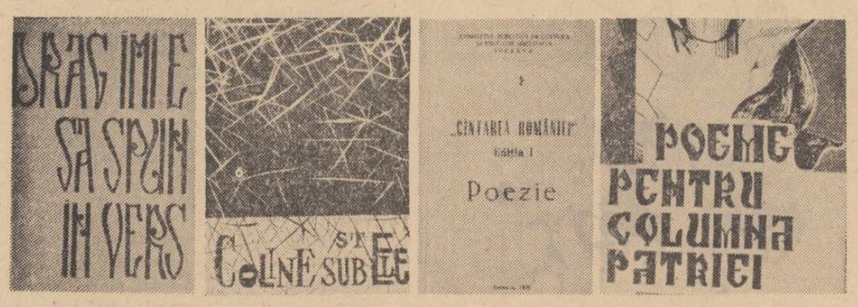

Am primit de curînd la redacție mai multe culegeri literare apărute în județele Argeș, Suceava și Timiș. Substanța acestor culegeri stă în chip vădit sub semnul deosebitului spirit creator al maselor de oameni ai muncii decisiv impulsionat de desfășurarea și încheierea cu rezultate remarcabile a primei ediții a festivalului educației și culturii socialiste „Cîntarea României". Parcurgînd paginile volumelor ce ne stau în față, atenția ne este reținută în primul rînd de spiritualitatea sincer contemporană a textelor, rezultat al modului simplu, deschis — izvorît din atașamentul adînc uman la realitățile vieții de azi — în care se desfășoară cîntarea poetică. Nu odată tonalitatea optimist-baladescă a cîntecului străvechi popular capătă noi valențe pe linia conținutului tocmai datorită unor fericite incidențe cu realitatea spiritual-umană a anilor noștri. În același timp, numeroasele tentative ale iubitorilor de literatură de a se manifesta cu producții proprii înscrise direct în sfera de influență a literaturii culte merită și ele a fi evidențiate.

Drag îmi e să spun în vers este titlul culegerii apărute sub egida Centrului județean de îndrumare a creației populare și a mișcării artistice de masă în cadrul Festivalului național „Cîntarea României", culegere în al cărei sumar sînt adunate poezii aparținînd poeților țărani și rapsozilor populari din amintitul județ. Iată și numele lor: Ilie Dobre, Ion Ghinescu, Vetuța Manga, Ion Stoian, Ecaterina Cojanu, Gheorghe Cioncu, Gheorghe Neagu, Constantin Pîrcălabu și Dumitru Enaru. Citind, pentru exemplificare, această odă străbătută de un autentic suflu patriotic, de o adîncă iubire de țară, ne dăm numaidecît seama de resursele inepuizabile ale tradiției folclorice conservate de sensibilitatea și simțirea populară: „Pe potecile mărunte, / Printre stîncile cărunte, / Urcă fete și băieți / Să planteze brazi — puieți, / Să crească păduri bogate / Peste culmile înalte... / Căprioară, căprioară, / Bucură-te, surioară, / Că pe culme de Carpați / Vor crește codri înalți! / Cîntă și tu ciocîrlie, / Cîntec nou de bucurie / Din frumoasa Românie! / Să lăsăm urmașilor / Bogăția codrilor, / Frumusețea munților, / Podoabă nemuritoare / Pentru vremea viitoare / Pădurea e suflet viu / Ce-o păstrăm din tată-n fiu, / Rădăcina codrilor, / Legămînt spre viitor" (Ion Ghinescu, **Sus pe culme de Carpați**). La fel, fiind vorba de doina populară axată tematic pe sentimentul de dragoste, impresionează prospețimea și firescul adaptării la situații și stări de spirit prin excelentă actuale: „Ialomiță, curgi la vale / Și n-ai nici-o supărare! / Dar eu ce să mă mai fac? / Că de dragoste nu scap, / C-am lăsat un puișor / În satul Bălenilor / De l-oi vedea supărat / Să-i spui că nu l-am uitat, / Și-l aștept să vină iară / Pe unde-am fost astă-vară, / La puțu' cu cinci izvoare, / La Băleni în Lunca-Mare! / De l-oi vedea-n Lunca-Mare, / Tu să-i dai o sărutare, / Să-i dai apă de izvor, / Să-i spui cît îmi e de dor, / Să-i dai flori de busuioc, / S-aibă-n dragoste noroc, / Că prea ne-am iubit cu foc!" (Ilie Dobre, **Ialomiță curgi la vale**). Tot de la Pitești am primit placheta **Coline cu stele**, culegere a membrilor cenaclului literar „Tudor Mușatescu" din comuna Mioarele. Dincolo de inegalitatea valorică a lucrărilor incluse în volumul respectiv — ceea ce, pînă la un punct, apare ca un fapt inevitabil, — dată fiind experiența încă redusă a autorilor, nu se poate să nu subliniem cu reală satisfacție prezența în comuna argeșeană Mioarele a unui cenaclu atît de bine organizat și cu o activitate vie.

În volumul **Poezie**, apărut la Suceava, sînt selectate lucrările a numeroși autori locali ce au participat la prima ediție a festivalului „Cîntarea României". Din multele nume înscrise în sumar, alături de acelea ale unor poeți cu o activitate anterioară (Ion Beldeanu, George Gavrileanu, Vasile Puha, Nicolae Socaliuc), ne-au reținut atenția în chip special numele poeților și rapsozilor populari Elena Blănaru, Lucreția Ruxandra și Gheorghe Sahlean. Baladele și doinele lor sînt tot atît de pline de fior liric precum acelea ale confraților lor din ținutul Argeșului. Continuînd o frumoasă tradiție (marcată de culegerile **Omagiu Republicii**, 1972, **Sirena luminii**, 1973, **Anotimpul împliniri-lor**, 1974, **Generații**, 1976), membrii cenaclului literar „Victor Eftimiu" al Consiliului județean al sindicatelor Timiș au tipărit de curînd volumul **Poeme pentru columna patriei**. Semnatarii, numeroși, aparțin celor mai diferite profesiuni: Gheorghe Drinovan, jurist, Corina Victoria Șein, contabilă, Dumitru Alexandrescu, economist, Mariana Fluieraș, educatoare, Feliciana Ghindar, croitoreasă, Rudolf Gh. Ionescu, pensionar, Ignea Loga, operator chimist, Marin Lăuneanu, lăcătuș, Constantin Militescu, tehnician, Gheorghe Nicolovici, medic, Marius C. Nica, plutonier major, Ion Scorobete, bibliotecar etc. Avem convingerea că o mai atentă selecție a materialului, realizată, eventual și cu sprijinul Asociației Scriitorilor din Timișoara, ar fi condus la ridicarea nivelului calitativ al culegerii, în sensul diminuării numărului de poezii ce nu sînt decît banale versificări. Altminteri volumul conține nu puține poeme notabile prin tonul lor sincer și prin acuratețea expresiei.

Nicolae Sava

Tudor Vianu, conferențiar

Ce proces interior l-a decis pe Tudor Vianu să se exprime în public pare, la prima vedere, o întrebare deplasată. De vreme ce îmbrățișase de timpuriu cariera didactică, faptul că se adresa tineretului studios, de la catedră, sau auditoriului, de la tribună, confirmă o constantă. Tudor Vianu, indiferent de traiectoria ideilor sale, se situează pe poziția omului preocupat neîncetat să comunice cu lumea.

Privindu-l ca o cutie de rezonanță, toate condiționările externe explică mai bine ceea ce, de fapt, rezidă în combustia lui internă. Nevoia irepresibilă a unui punct de sprijin mai întîi. Pentru un melancolic și un singuratic, dezvoltarea — prin evaziunea din sine — a căldurii expansive. Pentru cărturarul cu spirit critic, asumarea firească a acelui rol de îndrumător pe care el însuși îl prețuise încă din tinerețe la mentorii săi Al. Macedonski, Ovid Densușianu, Vasile Pârvan, E. Lovinescu.

Propunerea ce avea să i se facă de către D. Gusti în 1921 (să activeze ca animator în dezbateri publice), cît și modul în care în corespondența sa cu G. Ibrăileanu declară că „tendința mea adîncă mă poartă către activitate, către dobîndirea unei poziții de eficacitate în gîndire și în faptă" [1]) explică alegerea sa.

Pentru a transforma tendința pomenită (atitudinea mentală) în faptă eficace, Vianu va fi avut de ales între scris, citit și vorbit. Lucrurile sînt limpezi numai aparent, interesul său mergînd inițial către gîndirea așternută pe hîrtie, mai familiară universitarului, obișnuit să convertească jocul ideilor în articole și studii.

Dar va putea cu greu admite cineva că eficacitatea era îndestulător atinsă fără suportul verificării directe, fără acel contact cu publicul, mai revelator uneori ca experiență vie, ca osmoză între educator și persoanele venite să-i culeagă vibrația.

Niciunul din colegii de generație cu care legase prietenie nu-și interzisese expunerile publice. Exceptîndu-l pe Lucian Blaga, retras și tăcîtorn, atît Ion Marin Sadoveanu, Oscar Walter Cisek, Nicolae Bagdasar sau Al. Claudian sînt dispuși să conferențieze și fac lucrul acesta cu plăcere și îndemînare.

Am putea bănui că Vianu n-a rămas indiferent la exemplul lor, că însărcinările pe care și le luaseră atît Ion Marin Sadoveanu cît și O.W. Cisek îl stimulau. De altfel le datorează celor doi angajarea sa la finele anului 1925 (pînă la 1 octombrie 1929) ca redactor propagandist la Fundația culturală condusă de Gh. D. Mugur. [2])

Nu vom face greșeala să credem că n-a investit în genul acesta de muncă mari energii. Tudor Vianu respingea rutina, iar pentru el a fi conferențiar, departe de a însemna un simplu divertisment, trebuie să fie răspuns aceleiași discipline de existența ce îl caracteriza. În succintul portret schițat la răspunsurile din **Lumea de mîine**, Ion Biberi [*]) notează în legătură cu acea structură complexă care i-a permis lui Tudor Vianu să profeseze în domenii paralele: „Numai ascultîndu-l vorbind pe d. Vianu într-o conferință publică, se poate apropia cineva de adevărata sa formație.

Un atare auditoriu va fi totdeauna surprins de contrastul dintre aspectul masiv și static al omului și mișcarea vorbirii, întreținînd sau dezlănțuind căldura elocinței. Nu ne aflăm, desigur, în fața unui orator. Vioiciunea ritmului este interioară, facilitatea expresiei nu ajunge niciodată la dezlănțuirea verbală care se urmărește singură, dînd impresia oratorului că vorbește automat. Oferindu-și plăcerea de a se asculta singur. Animația d[omnu]lui Vianu nu e de ordin oratoric, adică predominant verbală și retorică, e expresia unei mistuitoare pasiuni — pentru idei, este puterea lăuntrică susținînd și dezlănțuind valul emotiv..." [3])

Se va înțelege mai ușor atunci situarea lui Vianu, ca vorbitor, în prelungirea profesorului. Din prelucrarea materiei pentru cursuri extrage el substanța utilă, valorile, temele, selectate apoi, în conferințe. O ierarhie de probleme pare greu, chiar imposibil de stabilit. Oricum, postulînd caracterul de verigă al expunerilor între căutările savantului și cariera didactică, îl definim mai complet pe Vianu în coordonatele sale multiple.

Granițele între care se înscrie T. Vianu, cu neobosita, contagioasa lui sete de unitate în diversitate, sînt date de jaloanele pe care singur și le-a trasat. Conferențiarul începe de timpuriu să se pună în slujba publicului său. Debutează ca vorbitor cu o evocare despre Maurice Maeterlinck, ținută la București, la 18 decembrie 1920.

Din cine este alcătuit acest public rezultă consultînd feluritele programe pe care am avut posibilitatea să le găsesc, unele tipărite, altele multigrafiate, în totalitatea lor multe încă inedite. De pildă, în **Programul de lucrări pe anul 1924** al **Institutului Social Român** Tudor Vianu își aduce contribuția în cadrul secției pentru reforma învățămîntului. După ce S. Mehedinți tratează despre legislația școlară din 1918, iar M. Ralea rezervă atenția sa învățămîntului în Franța, la 21 februarie 1924 Tudor Vianu analizează **Reforma învățămîntului austro-german**, și tot el ia în discuție **Formele simbolice în viața universitară și solidaritatea generațiilor studențești.**

Din 1925, Vianu intensifică prezența sa la Atenee orășenești și colaborează strîns cu **Universitatea liberă**, în București, și cu **Societatea Astra** la inițiativa căreia participă la Sibiu și Dej, în 16 mai și respectiv 19 mai, evocîndu-i pe Octavian Goga și Nicolae Bălcescu.

Din activitatea desfășurată la **Universitatea liberă** am recuperat **Programul toamnei anului 1925.** La 23 noiembrie T. Vianu ia în discuție **Problema Esteticei.** În același ciclu, dar pe alte direcții ale cunoașterii, se vor pronunța succesiv I. Petrovici, C. Rădulescu-Motru și M. Ralea.

La 10 decembrie răspunde invitației Asociației titraților brăileni și se oprește la **Proza lui Eminescu.**

În **Biobibliografia** pe care am întocmit-o în 1967 (în colaborare cu Ion Stoica) secțiunea rezervată semnalărilor de intervenții, comunicări și conferințe numără 132 de poziții. Pe de altă parte am mai depistat noi urme, încît nu este exagerat să afirm că Tudor Vianu a ținut peste 200 de conferințe de-a lungul și de-a latul țării. Sistematizînd ce am înregistrat în **Biobibliografie** (v. pag. 358—370) se cristalizează o alternanță între evocarea literară de largă accesibilitate și critica ideilor estetice. Aceasta cel puțin pînă la sfîrșitul perioadei interbelice. În răstimpul menționat, T. Vianu ia parte la ciclurile de expuneri organizate de gruparea **Poesis**, la cele auspiciate de **Universitatea liberă**, de **Institutul Social Român** sau de Societatea culturală **Astra.**

Dintre scriitorii români, cele mai des amintite nume sînt **Eminescu** (la Brăila, 1925, la Fundația universitară, în 7 martie 1928, cînd în ciclul **Elementul universal în poezia românească** localizează **Elementul universal la Mihai Eminescu**, la Radio, la 18 iunie 1930, sub titlul **Eminescu filozof**, tot la Radio, la 14 iunie 1939, **Lirica lui**

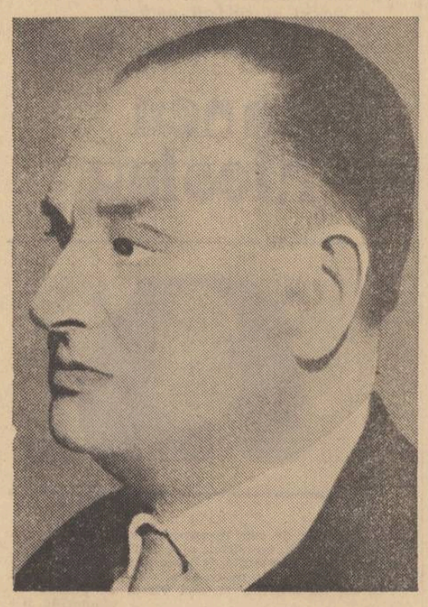

Mihai Eminescu). După eliberare, îi mai dedică patru conferințe și lui Arghezi. Despre Arghezi ia cuvîntul pentru prima dată la conferințele Teatrului Național din Craiova (stagiunea 1928—1929) și revine, la Radio, la 7 iunie 1959 și 21 mai 1960. De asemenea, la cursurile de vară de la Sinaia, din august 1960, dezvoltă prelegerea **Eminescu și Arghezi.**

Ceea ce nu a reușit decît în **Arta prozatorilor români** izbîndește Tudor Vianu în extrem de diversele referiri la scriitorii noștri de toate vîrstele și înzestrările. Dacă ar fi existat textele după care au fost rostite sau stenograma expunerilor libere, aveam azi nu doar principiul generator al unei veritabile istorii a literaturii române elaborate de Vianu, dar și istoria însăși (patrimoniul esențial) în succesivele ei sedimentări. Fără nici o îndoială, el ne dă, după N. Iorga, replica valabilă a elanului participativ cu care autorul **Oamenilor care au fost** ne-a obișnuit un lung șir de ani.

Înainte de a pune capăt acestei scurte paranteze să mai reținem că Vianu, spre deosebire de Iorga, nu era un om de luptă ci numai unul de carte. Așa se și explică preeminența temelor culturale și aproape exclusivitatea celor literare în toate comunicările orale cu care Vianu s-a împrospătat și a împrospătat epoca în idei.

Acaparat de reușitele cîtorva mari scriitori, el nu va fi, totuși, un panegirist. Despre Nietzsche (la Societatea română de filozofie) va spune că e un punct terminal, iar la Ateneul popular B. P. Hașdeu din Cîmpina va declara, în 1927, că A. I. Brătescu-Voinești statornicește exemplul monodiei narative.

Observator laborios al progreselor literaturii noastre, Vianu se dedică polarizării în jurul cîtorva mari artiști ai condeiului a unor raporturi menite să delimiteze perioadele de tranziție. Tipică este atenția marcată pe care i-o acordă lui Alecsandri. În cuprinzătoarea introducere la recitalul literar-muzical Mihai Eminescu din 12 martie 1961, Vianu nu trece, atras de **Măreția creației eminesciene**, peste dibuielile dar și împlinirile datorate plenar poetului **Stelutei** și al **Pastelurilor.** De Alecsandri îl leagă și alte momente, conferința ținută la 27 februarie 1926, reluată apoi, în 1930, la sala Dalles. Tot așa dacă n-ar fi decît studiul **N. Iorga, prozatorul** împărtășit unei asistențe record la Universitatea liberă la 1 iulie 1929, sau conferințele consacrate lui Macedonski, I. A. Bassarabescu, Mihail Sorbul, Camil Petrescu, Mihail Sadoveanu, între 1930 și 1955.

Dintre scriitorii străini slăbiciunile sale poartă două nume. Prima, va dura toată viața: Goethe. I-a tradus versurile și teatrul, proza și memorialistica. L-a comentat. L-a păstrat ca punct de reper. S-a ocupat oral de J. W. Goethe altfel decît s-a ocupat de Erasm sau Balzac. Adică a revenit mereu, cu stăruință periodică și pasiune. Mai întîi prin prelegeri, la Radio, unde vorbește despre **Goethe și Thomas Mann** în 1929. În 1932, în cadrul grupării **Gîndul vremii** din Iași, relevă adevărata înfățișare a lui Goethe ca un european vrednic de măreția lui destin. În **Gîndirea** dă versiunea românească poeziei **Dor** pe care o reia și în **Steaua** [4]) într-o tălmăcire neschimbată. Revine la Thomas Mann vorbind la Fundația Universitară, la 13 martie 1933 cu care prilej nu „ocolește" subiectul favorit, Mann fiind — pe undeva — un goethean stîrnit de necrutarea istoriei. Goethe reapare prin conferința **J. W. Goethe** în ciclul **Figuri dominante din literatura lumii** ținută în Aula Academiei comerciale la 6 martie 1935. Se „reîntîlnește" cu Goethe traducîndu-i și prefațîndu-i **Poezie și adevăr** în 1955.

A doua slăbiciune se numește Shakespeare. Îi închină un elogiu vibrant [5]) cu puțin înainte de moarte. Și deloc întîmplător, aproape după debut, următorul articol îl evocă sub titlul **Însemnări cu prilejul aniversării lui Shakespeare și Cervantes** [6]). De-atunci prilejurile se înmulțesc. Dă în 1920 o cronică dramatică la **Hamlet** urmată de o scurtă intervenție la Cercul Ovidiu din Constanța, pentru ca să vorbească la Ateneul brașovean în 1934 despre **Mari sonetiști**, Shakespeare fiind amintit „între modelatorii anevoios de urmat". În fine peste timp, pentru a nu supune răbdarea cititorului la încercări prea grele, să relevăm conferința **Dramaturgia lui Shakespeare, operă a Renașterii**, ținută la Constanța în 12 decembrie 1957 și **William Shakespeare**, cuvînt omagial la Simpozionul de la Sala mică a Palatului Republicii Socialiste România, din 12 martie 1964.

Personalități **complete**, la curent cu viața de societate, însă mai ales atrași de totalitatea formelor de expresie ale spiritului omenesc, Goethe și Shakespeare continuă un fenomen stimat mult de Vianu. Ei sînt, în linia îndrumării renascentiste, etalonul lui **homo universalis.** Goethe, spre exemplu, ia parte la curentele artistice ale vremii **(Sturm und Drang)** pe care le sprijină scriind și oferind modele ce devansează secolul al XVIII-lea. Ademenitorul tablou al acestor uriași venind să întîmpine timourile actuale, după ce au desfătat și instruit prooria lor contemporaneitate, stă la originea simpatiei nutrite de marele nostru învățat pentru **îndrumători**, oameni care scriu istoria și lucrează la transformarea ei.

Remarcabilă pentru posibilitățile rafinării morale a individului rămîne și literatura lui Balzac sau Flaubert. Despre cel din urmă am dat suficiente relații în cîteva articole mai vechi. Am și publicat conferința integrată în ciclul **Vieți interioare**, organizată de gruparea **Poesis** la 1 martie 1928. Mă repet, totuși se cuvine știut faptul că Tudor Vianu a sperat să-și treacă doctoratul la Tübingen cu o teză despre Flaubert. Am explicat, altă dată, de ce n-a fost posibil. Pe Balzac, alt titan al realismului, îl agrease din adolescență. Cum va scrie mai tîrziu... el (Balzac — n.n.) a trezit în conștiințele contemporanilor acea revoltă justă și salubră din care se hrănește orice voință de înnoire și eliberare" [7]). De pe această poziție de supremă recunoaștere își dă concursul la Fundația Dalles, la 30 martie 1933, alături de Serban Cioculescu (interesat de tema **Balzac și femeia**), din Mircea Eliade divulgînd **Căutarea absolutului** și de I. M. Sadoveanu cu **Fantezia la Balzac** [*]. Vianu păsește pe terenul esteticii balzaciene ca spre o aventură ideală proiectată „printre situații de fabuloase și înfricoșătoare contraste".

Concludente sînt și alte opțiuni vianești. Anume: Ibsen **(Ibsen ca filozof**, la Radio 25 aprilie 1930), Hugo von Hofmannsthal (tot conferință radiofonică), Kant, L. N. Tolstoi, F. M. Dostoievski, Cervantes, Victor Hugo ș.a.

Este practic extrem de dificil să înregistrăm toate categoriile de subiecte pe care Vianu le-a abordat în lunga-i carieră de conferențiar. Unele sînt extrem de specializate (ca **Originile iraționalismului modern**, 1934, **Natura și arta clasică**, 1933, **Aspecte ale prozei literare românești în secolul al XIX-lea**, 1962) altele, dimpotrivă, țintă spre audiența facilitată de intenția agreabilă și „colorată" pe care vorbitorul o revendică dintru început: **Vacanța** (1929), **Jocul buzelor, Ce este moda?** (1930), **Gulliver** (1935).

Oricît de variate (și desigur inegale) sînt și rămîn domeniile de gîndire în care s-a manifestat Tudor Vianu, regăsim în toate evoluțiile cărturarului o trăsătură comună. Crîmpeiele, datorită acesteia, se articulează temeinic și definitoriu. Domină stilul neîngrădit de exclusivisme mărunte, stilul autenticului umanist. Din acest unghi putem vorbi de un rationalism structural în al cărui cerc găsim actul de reflecție cu răsunetul său sărbătoresc în sensibilitate. Conferențiarul și-a fundat pe aceste date metodica expunerii lui, în temeiul lor a permis auditoriului să-și controleze convingerile, să le retuseze, să le limpezească.

Calda îndrumare de care m-am bucurat din partea învățătului se asociază în sufletul meu cu o amintire. Aceea a vorbitorului cu gust sigur, informație vastă, dispus să fie mai mult decît un profesor. Vezi ceva în ultimul rînd, m-a întrebat odată, după ce amfiteatrul Odobescu se golise. Nu, i-am răspuns. Păcat, a replicat Vianu, văd acolo, la capătul sălii, lîngă perete, ascultătorul ideal. Lasă urme, chiar dacă s-a dus acasă.

Apreciabil impulsul spre generoasa stimă de ceilalți, față de generația tînără, pentru toți inițiatii de cultură. Vianu l-a avut dintotdeauna. Ultimii ani, cînd a reprezentat țara la UNESCO sau la prestigioase reuniuni internaționale nu i-au mai lăsat răgazul să-și ordoneze toate gîndurile, toate proiectele. Dar este la fel de adevărat că dacă nu i-ar fi lipsit timpul, Tudor Vianu n-ar fi rămas dator iubirii dintîi pentru cuvînt, pentru cel imprimat și deopotrivă pentru acela mlădiat de eufonie.

H. Zalis

[1]) **Tudor Vianu: „Corespondență", București, Editura „Minerva", 1970, p. 138.**

[2]) **Vezi, op. cit., p. 147.**

[*]) **În cartea citată I. Biberi a surprins și alte forme de manifestare a mobilității intelectuale. Nu cred că la Vianu funcționa, ca la F. Aderca, să zicem, un elan neobosit care îl proiecta, mereu înainte. Mai degrabă Vianu sedimenta în conferințe tot ce susținuse mai înainte în scris.**

[3]) **Ion Biberi: „Lungimea de mîine", București, Editura „Forum", 1946, pp. 89—90.**

[4]) **V. Gîndirea, 12, nr. 3, martie, 1932, p. 120; Steaua, 7, nr. 4, aprilie 1956, p. 66.**

[5]) **Poem, în: Secolul 20, nr. 4, 1964, pp. 4—7.**

[6]) **În: Lumina nouă, 1 nr. 6—7, aprilie—mai 1916, pp. 186—187.**

[7]) **Tudor Vianu „Balzac". În: Literatură universală și literatură națională. București, ESPLA, 1956, p. 263.**

[*]) **Întregul ciclu de prelegeri durează între 2 martie și 6 aprilie 1938.**

Desene de Mihai Topa

Literatura ca pledoarie în numele publicului

Urmare din pag. I

tină. Amîndouă pot fi valabile în același timp. Oricum, dialogul reporter-pavator poate fi o mică variantă, pastișă condamnabilă doar din motive literare, la Pilnia lui Stamate. Cazul de mai sus nu este, fără îndoială singular. Îl întîlnim de multe ori, într-o formă sau alta, mai mult sau mai puțin atenuat și în presa scrisă, culturală și social-politică, în reportaje, pur și simplu reportaje, sau în cele așa-zise literare.

Majoritatea nereușitelor de acest gen (alterarea verosimilului, pitorescului contrafăcut și limbajului) ce-și au ca scuză, după părerea noastră, necunoașterea realităților sau chiar ignorarea unui aspect al ei, eludarea acelor dimensiuni care, dintr-un motiv sau altul, **nu pot încape** în imaginea elaborată de reporter sau scriitor. Am spus bine **Nu pot încape** și nu **Nu este cazul să încapă** căci, atîta timp cît realitatea este privită în întreaga sa complexitate, în devenirea sa, cea de-a doua formulă nu-și mai are rostul. O autentică pledoarie în numele publicului, al cititorilor, abia de aici poate începe, prin renunțarea la ambele formule. Or, pentru aceasta, încercarea de a da răspunsuri la întrebări inexistente în general, sau inexistente pentru cel ce scrie, cade odată cu aceste formule. Asta nu înseamnă, desigur, (o știm, o simțim cu toții) că reporterul sau scriitorul nu pot rosti adevăruri iscate din propriile sale întrebări, sau din interogații incipiente și latente existente în sinul colectivității pe care o supune atenției sale.

Toate marile reușite din beletristica ultimelor decenii sînt răspunsuri de această factură, răspunsuri la întrebări reale. Or, din nou și din nou, fiecare răspuns a cerut o evadare, sisific demers, din mareea ignorării realității imediate, a abstragerii din cotidian. Pledoaria în numele publicului cititor a cerut și cere din partea ziaristului sau artistului o definitivă statornicire în sfera realității, cunoașterea în amănunt a marilor teme ce tratează această realitate. Și, mai mult decît atît, intervenția sa permanentă, oportună, pentru continua regenerare, perfecționare a realității.

Scriitorul, reporterul, ziaristul, ca lider de opinie, ca activist în sensul cel mai nobil al cuvîntului, iată punctul din care începe nașterea unor noi valori literare, publicistice. Nu este, desigur, cea mai recentă idee și cu atît mai puțin un mod de a fi exprimată, dar ea capătă valențe în plus prin ceea ce a rostit tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea de lucru cu cadrele și activiștii din domeniul educației politice, al propagandei și ideologiei.

Acele valențe care fac, care pot face din literatură o pledoarie în plus în numele publicului, întrarea în rezonanță a conștiinței scriitorului, a tînărului scriitor, cu universul afectiv, ideatic al omului zilelor noastre.

atelier literar

poșta redacției

R.M.I. : Un episod povestit relativ curat, dar incercarea de sondaj sufletesc nu merge prea departe, iar stilul e adesea — fără o motivare vizibilă — cam arhaizant-bisericesc.

R. BUREL : Nu sînt lucruri noi în fragmentul trimis. Fiind vorba de un roman, trebuie să vă adresați unei edituri.

M. V. : Textele au un nerv epic, dar toate aleargă după senzațional, un senzațional cam forțat, cam tras de păr (mai ales „Ghioc", dar și „Nae", terminată „în coadă de pește"). A treia, inconsistentă nebuloasă. Există, însă, după toate semnele, perspective favorabile.

I. RÎMBU : „Unchiul Grazielei" are dreptate, atît în aprecierea (prezumată) a celor trimise, cît și în sfaturile oferite tinerei poete. Îi mulțumim și așteptăm vești din ce în ce mai bune (deocamdată, promisiuni mai bune se văd în „Încăpățînare", „Explorare").

MARIAN IONESCU : Ieftin delir liricoid, pe care nu vi-l puteți stăpîni nici măcar în scrisori. Un drum care nu poate duce nicăieri, ca orice lucru fără sens, fără rost, nimănui adresat, nimănui folositor, ca orice vorbire fără șir, „în dodii".

IDANAR : Multe pagini frumoase, cu un plus de siguranță, inspirație, maturitate. Ținînd seama de „calul curat" care se îndepărtează implacabil, n-ar fi oare timpul să vă apucați serios de lucru și să vă țineți de el ? (Și n-ar fi cazul să reveniți la vechiul nostru sfat și să vă alegeți o semnătură mai puțin rebarbativă, mai ușor de scris, de citit și de ținut minte ?...).

PAUL DROXA : Lucruri destul de bune, fiecare în felul lui, al doilea („Dacă mai aveți") alunecînd pe alocuri într-o șarjă cam simplistă.

L. LETCĂ : Multe lucruri adevărate, în scrisoare. Versurile par să fie în oarecare progres (mai cu seamă „Necunoscutele gări"). În rest, însă, mai rămîn destule „vorbe degeaba", umplutură seacă, confecție neinsuflețită.

DUMITRU ȘTEFĂNESCU : „Părul sfintei (?) Cosînzene" e ceva mai înfiripată (cealaltă, mai inconsistentă, improvizată, superficială), dar, cum spuneam și altădată, trebuiesc îmbunătățite mijloacele de compoziție, „tehnica" prozei, trebuie perfecționată redactarea, stilul, adesea impropriu, neglijent, nesigur. Dilema dv. e cel puțin bizară („Ce să continui ? Să scriu (...) sau să vă trimit ?"...). Păi, dacă nu scrieți, ce-o să ne trimiteți ?...

AURELIA ZIZDA : Sînt pagini curate, cuminți, versificate îngrijit și conștiincios, dar rămînînd prea mult sub semnul convențiilor și inerțiilor. Ceva mai bine, în „Întîlnire în amurg".

Ioan M. Vieru, Bogdan Virginia („Narcis", „Bocet", „Un fel de baladă"), **Constantin Melinte, Iulian Filip, Melania Irena Saru, Moraru Cristian, Cora Codreanu, Ramona Castriș :** Sînt unele semne bune, merită să insistați. **Marin Ion** (ceva mai bine, în „Cîntec"), **D.P. Oprescu** (ceva, în „Caii"), **Dan Stănciulescu-Naparis** (mai bine, în „Porți", „Plecînd"), **Munteanu Silvia** (pe viitor, manuscrise dactilografiate), **Botez Maria, Carmen Tania Grigore, J. Ștefan** (ceva, în „Întind mîna"), **Nestor Ioanid, Laura Mihai, Dumitru Branc, Dorina Sălăjan, Nicolae Alexandru, P. Desuboadeci** (ceva mai bine, „Pe cine să laud", „Tîrziu"), **Baucis, Ioan Moldovan, Vlad Marius, Anton Gagiu, M. Telian** (mai bine, în „Miracolul zăpezilor") : Nimic nou ! **Antin Irinela, V. Gogonea, Paul Florian, George Delazirna, Pleș Cornel Daniel, Marin Blejesky,** (ceva mai bine, în „Sărutul soarelui", dar ortografia lasă de dorit), **Ewig Rasens, Dobrin Ilie, Const. Nuță, Gh. Parciulea, V. Rugină, Ovidiu Anton, Stela F. Ionescu, Axente Ursu, Florin Antonio Buga, Silvia Costin, Gabriela Mircescu, Pavel Ionescu, Vilcu Rodica, Neagu M. Gheorghe, Gigi Aderca, Marian Raicu, Maria Ioana Milcoveanu Montrose, M. Bălcescu :** Pagini de nivel modest. **M.V. Apreutese, Mariana G., Andrei Orosz, Antoana M. Alexe, V.M.N., A.D. Borcea, Breban Viorel, Costică Pădureanu, G. Anghel, Dan Florian, Camelia Neagu, Cloșcă Ion, Tilvăr Nelu, Amăriuței Maria-Dorina, Marian Constantin, V.B. Bv., Bov Icu, Iosif Muntean, Raliza, Neagu Marina-Viviani, Roșca Viorel, Lupuian Paula, Teodor Pirvan, Crețu Const., Excelsior, Mariana M. (Buftea), Hristea Ion :** Nu se văd deocamdată semne de talent.

MANUSCRISE NEISCĂLITE: „Păcatul originar", „Din nou", „Undeva, în lume", „Palme spre cer", etc., ; „Un orb", „Doamna în negru", „Iluzii", „Anunț important", etc. ; „Un timp", „Trec", „Se duc", „Joc", „Cunoaștere", „De ce ?", „Viziune" I, II, „Nu mai cred" ; „O lume crescînd", „N-am știut să prad", „Oglinzi", etc.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se restituie.

Pe frunte

Se declanșează mecanismul gîndirii,
Să umple aceste pustiuri de foi.
Să bem, să-nchinăm pentru harul trăirii
Și-al dragostei mari dintre noi amîndoi !

Seară de seară inima-mi spune :
„La noapte, poetule, ca o pecete cazi
În patul de cetini arămit și subțire,
În leagănul cald al pădurii de brazi".

Oh, amară odihnă prin neodihnă,
Somn iepuresc peste gene apasă.
Sînt atent, în această energică luptă,
Chiar și la fosnetul feții de masă.

Și, uite, sub bolta de crengi împletite,
O pasăre își cîntă în limba ei norocul.
Grea e durerea de a nu rămîne
Mai bun ca apa și mai sfînt ca focul !

Și toate celelalte laolaltă,
Minciuna care macină, și ura,
Și cîte palme de beton vreodată
Or să-mi acopere fierbinte gura,

Aprind în mine setea și otrava
O beau ca pe-o licoare a mîndriei.
Noroi pe frunte îmi așează slava,
În patria de foc a Poeziei...

ALEXANDRU PRIBOIENI

În miez de grîu

Sînt seri
cînd cerul e atît de aproape
încît,
dacă mîna ți-ai cufunda-o blînd în grîu
și-n pumn ți-ai așeza boabele plăpînde,
umezi,
ca botul unui mînz,
norii ar veni să-ți ciugulească
din palma desfăcută.

Poți sta atunci cu fața ușor întoarsă —
să asculți lumina cum cade de pe trupul tău
și te dezvelește ;
crește frigul în carnea ta,
ca dinții lupilor iarna,
de parcă te-ai lepăda de veșminte
și gol, de noapte te-ai lăsa cuprins,
ca de o apă, și-ai înota
mereu spre malul cel nevăzut, cel neștiut,
necunoscut ca grîul.

TRAIAN GRIGORE

Povestește acum

Căci
vine o zi
cînd nu mai știi unde cad frunzele
ți-e dor să auzi sălbatice
stoluri de rațe țipînd peste bălți
nu te înghiață mirosul de fum
ploile dau tîrcoale prin curți
culorile se deșiră
pe obraji ți se scurge țărînă
și iubirile bîjbîie legate la ochi
și nu te găsesc nicăieri.

D. BORCEA

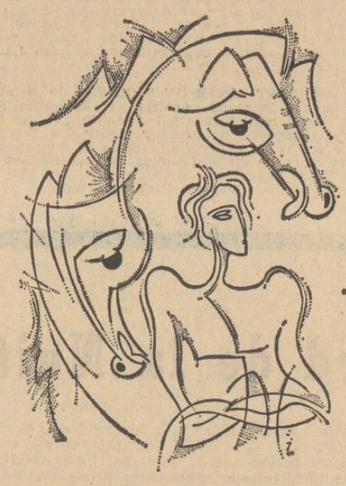

Desene de Mihai Topa

Sporiți lumina

Să nu bocim la căpătîiul
Nopții !
Sînt de-ajuns făcliile stelelor
Ce veghează austere
În măreția lor mută...
Cu flacăra ochilor
Sporiți lumina zilei
Și bucurați-vă de soare
Ca de un nou-născut
Zîmbind
În scutecele zorilor.

VALERIU DRUMEȘ

Conac

Caii
rontăie grăunțe,
cu copitele bat
de muscă
sub roți doarme
un om
supărat de neliniște
îi pică pe frunte
grăunțe
o vrabie i se-așează ușor
pe frunte
și-i fură cu ciocul ei mic
boabele
din cînd în cînd se apără
cu mîna
apoi se ridică
și se uită-n jur la păsările
neastîmpărate,
înfige plugul în brazdă
mulțumit de odihna
cailor și de soare.

MARIN CIORANU

Sentimentul istoriei

Iată-ne foarte acoperiți
Sub boltite vremi plutitoare
Cum va fi fost străbunul
Dintîi
Risipit în glie și-n soare ?
Bulbii cei roșii
Ai vetrelor
Scutură caldă sămînța
Germinările viitoare,
Sacră,
Memoria vîrstelor
Se încheagă
În mereu verde
Țăria
Firului descălecător
De iarbă...

ANGELA NACHE

Frumusețe

Ce are marea
ce au pescarii
de vorbesc toată ziua
ce au doamne
de sînt așa
de frumoși
și dimineața
și noaptea
și cînd îi arde
soarele
de pomană

DAN CALIS

„Dacă n-aș picta aș muri..."

Ciucurencu este legată școala românească de pictură modernă, din rîndurile căreia s-au desprins talente care se afirmă prin valoarea picturii, prin originalitatea și factura personalității lor. Căci profesorul Ciucurencu nu a impus un „stil" de lucru, nu a impus o „rețetă", nu a făcut decît să slujească tradiția artei înaintașilor săi. „Eu — spune pictorul — i-am învățat pe elevii mei tot ceea ce am învățat la rîndul meu. Dar cel mai mult mă bucură cînd aud că foștii mei elevi, și nu numai ei, sînt nume din ce în ce mai cunoscute. Și asta și datorită faptului că noi, românii, prin tradiție, am moștenit o artă și o școală de pictură prestigioasă. În același timp, am avut și avem un public care ne impune o ținută, reușind să înțeleagă ce este plastica ; el iubește deopotrivă pictura lui Luchian, a lui Andreescu sau Pallady, precum și aceea a maeștrilor de azi. Aceștia sînt adevărații iubitori ai artei".

Acestui public mărinimos, nerăbdător să treacă pragul unei expoziții noi, și vocației sale de artist înnăscut, pictorul Ciucurencu le-a închinat talentul, viața, arta picturii. Începută în mijlocul zgravilor tulceni încă de la vîrsta de 13 ani, printr-o muncă modestă, pilduitoare a ajuns azi să fie ridicată pe culmea recunoașterii ei, a prestigiului cîștigat cu multă trudă și uitare de sine.

Pictorul Ciucurencu afirma că-și dorește o ultimă expoziție. O ultimă, nu în sensul imediat al cuvîntului, ci mai mult, dat fiind că pentru el o expoziție înseamnă o nouă experiență în timp. Timp care nu-i mai permite „experiențe" de acest fel. „A picta, îmi spunea maestrul, nu e ușor. Îți provoacă, nu rareori, și suferință. Cînd ai ajuns să fii mai exigent ca oricînd față de ceea ce faci, munca e chinuitoare. Dar tabloul nu trebuie să fie oglinda stării de suflet, e drept însă că față de pînză albă te poți detașa sau implica. Nicicînd nu este posibil altfel, pentru că și pictura este o meserie ca oricare alta"...

Înainte de a mă despărți de pictorul Ciucurencu l-am întrebat dacă mai pictează. Răspunsul a venit dintr-o suflare, ca o rugăciune : „Dacă n-aș picta aș muri...".

Cornelia Djigola

Cînd zodia balanței își încarcă talerul echilibrîndu-l cu frunzele galben-roșcate ale toamnei ce abia a început ; cînd am trecut cu puțin peste o altă cumpănă — între noapte și zi — a echinocțiului : cînd toamna își deschide porțile și ferestrele spre oameni, vîrsta pictorului este egală cu destinul artistului, un destin pentru care Alexandru Ciucurencu continuă să ardă cu generozitate sporind frumusețea lumii cu pînzele sale inegalabile.

Pictorul s-a născut la 27 septembrie 1903, la Tulcea. Iar acum, la vîrsta senectuții, întîrzie uneori în amintiri, retrăind anii copilăriei, cei petrecuți la Paris la Academia esteticianului și profesorului său Andre Lhoté, și cele aproape trei decenii dăruite școlii de pictură.

De numele și personalitatea lui Alexandru

Pagini de literatură aromână

Urmare din pag. 1

Azi, aromâna pare a fi un stadiu încremenit în timp, al românei comune, vechi, amintind bine de tot limba cronicarilor noștri de altădată, bolovănoasă și împestrițată cu multe cuvinte străine, luate din limbile dominante prin aceste locuri, ale epocii.

De fapt, aromânii nu-și zic, între ei, „aromâni", ci „rumâni". Termenul de „aromân" este oarecum livresc și el a fost folosit de lingviști, încă din secolul trecut, fiind creat după modelul altor cuvinte din dialect, care spre deosebire de perechile lor din dacoromână, primesc un a protetic : aroș (roșu), aumbră (umbră), alumtă (luptă), alavd (laud), după care și acest „armân", „arumân", „aromân" — pentru „român". Azi însă, în general, termenul a prins și e adoptat de toată lumea, de aromânii înșiși, ca și de cei care se referă la ei, ca entitate etnică a Peninsulei Balcanice.

Acolo unde trăiesc, aromânii s-au integrat popoarelor majoritare, cu ale căror interese s-au identificat, ca cetățeni loiali ai țărilor respective. Numărul lor, astăzi, se aproximează la 300 000. În țară, repatriați după primul război mondial, sînt ca la 100 000, stabiliți cei mai mulți în Dobrogea.

Ne-am reamintit deci, de aromâni. Și, în numai cîtiva ani, a și apărut un număr de cărți din literatura lor. Puțin ? Nu chiar, dacă ne gîndim că după război nu s-au mai publicat decît lucrări de lingvistică, dicționare, studii semnate de oameni de știință.

Începutul îl face — în ce privește readucerea în lumină a literaturii aromâne, Editura Universs, care publică, în 1975, o **Antologie lirică aromână** (original și transpunere în limba literară). Volumul grupează scriitori din secolul trecut și din secolul nostru, printre care George Murnu, Nuși Tulliu, Marcu Beza, N. Batzaria, Leon Boga, el deschizîndu-se cu o selecție reprezentativă din poezia populară. Antologia și transpunerea au fost realizate de semnatarul rîndurilor de față, care tipărește în anul următor (1976), la Editura Ion Creangă, **Povești de la miazăzi**, în limba literară de astădată (pe motive din basme aromâne, iar recent, în 1977, **Antologie de proză aromână** (tot la Editura „Univers"). Tot în 1976 apare, la Editura Minerva, o **Antologie de poezie populară aromână**, și ea cu text paralel, datorată Chiratei Iorgoveanu-Dumitru. Culegerea, de peste 400 pagini, dă o idee convingătoare despre varietatea și frumusețea folclorului aromân. Realizatoarea ei a selectat aici stihuri din lirica de dragoste, cîntece de înstrăinare, poezii păstorești și ale cărăvănarilor, cîntece haiducești și de revoltă împotriva asupritorilor, balade memorabile. Textele, transpuse fără preocuparea de a da echivalente artistice, deși acestea îi reușesc foarte des, demonstrează un univers sufletesc foarte apropiat de acela al românilor nord-dunăreni, ai acestor frați, răzlețiți de trunchiul comun al poporului nostru datorită împrejurărilor istorice. Iată, de pildă, cum sună un cîntec erotic, în aromână : „Iu-ni erai, bre gionle a neu, / Iu-ni erai lai vrutlu a neu ? / Pritu gîrdină mi priimnai. / Meare-aroși ni-adunai, / În sin la vruta-ni li bigam / Și zboari dulți ni zburam". Iar în versiunea literară : „Und' erai, voinicul meu, / Und' erai, iubitul meu ? / Prin grădină mă plimbai, / Mere roșii adunai, / În sîn dragei le puneam. / Și dulci vorbe ne grălam". Vom întîlni în textele din Antologia Chiratei Iorgoveanu-Dumitru motivul mioritic — „Nachi, să nu mergi la miori". „Caprele lui Bară", „Mioara" — din care desprindem (în versiunea literară) : „-Mioară, bună mioară, / Ce rămîi de turmă-afară ? / Nu vrei apă, iarbă moale. / Ci te uiți mereu în cale... / — Ian ascultă, păcurare, / Nu pasc iarbă, / Nu beau apă, / Că dușmanii se sfădesc, / Și de tine tot vorbesc, / Că pe la apus de soare, / Măre, vor să te omoare / Că ai oi mai multe, / Mai mari și cornute, / Și miele **mușate**, / Toate pieptănate..." Vom întîlni și motivul meșterului Manole (în minunata baladă „Puntea din Arta"), ca și alte motive comune folclorului românesc în ansamblu.

Editura Minerva mai publică, în 1977, în versiune literară, basmele lui Pericle Papahagi, apărute în dialect în 1901, transpuse acum de Mihail Magiari. De asemenea, la Editura Muzicală a apărut, de curînd o culegere de **Folclor muzical aromân**, cu text paralel, realizată de cunoscutul și talentatul folclorist, muzicolog și compozitor, George Marcu.

Desigur, nu sînt prea multe aceste cărți din literatura aromânilor, tipărite sau retipărite în vremea din urmă. Dar ele există — și sînt un început bun. Și mai ales ne conving că nu i-am uitat pe aromâni. Nici nu se putea altfel astăzi, cînd cinstim tot ce este românesc.

TINERI ACTORI

Valeria Seciu

● Floare otrăvită a unei ființe și a unei distincții ambigue în serviciul unei ironii, nici acră, nici amară, fără răutate dar ucigătoare, întruchipare violentă a contrastului de a fi, de a seduce, de a se seduce : să atragă privirile, să întrerupă conversațiile, să aprindă flacăra dorinței dintr-o privire jumătate tandrețe, jumătate disperare.

Femeie vulnerabilă, instabilă, uneori crispată, cu un suris dansant de o gentilețe agresivă, citeodată monstru al orgoliului și pudorii, strălucind de tristețe și melancolie, rostind cu talent adevărul ca să poată minți. O simplă aparență. Printr-o simplă mișcare, furtunoasă, de uragan, în clipa următoare devine veselă, nostimă, impetuoasă, de parcă ne-ar fi dat să trăim, printr-un montaj cinematografic sacadat, un balet sau o pantomimă a fantomelor, zbaterea inexorabilă a unei ființe ce nu se poate resemna a nu fi decît o iluzie, cu o imensă dragoste de viață care cheamă plăcerea, amorul, suferința, regretul.

Lebădă albă, lebădă neagră, sfinx al serii, șarpe de mătase, de o senzualitate pudică, mișcîndu-se ca o umbră, ca o existență dispărută dincolo de timp și de spațiu, detașîndu-se dincolo de toți și de toate, într-un ocean de tăcere care nu e altceva decît un ocean de lacrimi, neauzit, nevăzut : nu sîntem oare, dincolo de vorbele care ne îngăduie să ne liniștim și să ne dăm importanță, decît niște măscărici tragici, figuranți ai vieții și istoriei, pasageri ai mării farse ?

Ipostaze feerice de vis, întruchipări de coșmar, delir al imaginației ? Sau mai curînd crimpeie, labile, sau precise, depășind țarcul în care obișnuința îl cantonează pe un actor, imagini de zbor al rolurilor jucate, trăite sau întruchipate : cînd Cordelia lui Shakespeare se metamorfozează în Fanny a lui Shaw, cînd Albee, Sebastian sau Lope de Vega asistă aevea la o deslănțuire de ființe create de ei pentru ca să nu le semene, pentru ca să spargă tiparele strîmte ale literei și gîndului, pentru ca Valeria Seciu, rupînd tratatele de pace cu ea însăși, transformînd fiecare rol într-o crimă pasională în care asasinezi ceva din tine însuți pentru a-l dărui făpturii neîncarnate, să-și trimită semnalele sale morse în timp și spațiu, rostind un cîntec care devine pînă la urmă murmur, șoaptă ? O șoaptă stranie, suverană ?

Ion Mihăileanu

ROLURI INTERPRETATE :

Cordelia — „Regele Lear" ; **Ana** — „Valiza cu fluturi" ; **Corina** — „Jocul de-a vacanța" ; **Otilia** — „Enigma Otiliei" ; **Honey** — „Cui îi e frică de Virginia Woolf" ; **Margareth** — „Fany" ; **Mira** — „Camera de alături" ; **Nadejda Policarpnovna** — „Barbarii" ; **Charlotte** — „Noile suferințe ale tînărului W" ; **Brenda** — „Ferma" ; **Lady Ann** — „Richard al III-lea".

Viața de aproape

Urmare din pag. 1

făptuim mai temeinic, mai îndrăznet, mai frumos. „A fi comunist, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta consfătuire, înseamnă a lucra mereu mai bine și mai conștiincios, pentru interesele oamenilor muncii, ale întregului popor, a servi cauza partidului, a socialismului, a patriei, în orice împrejurări". Este o definiție deschisă aceasta, un mod simplu și responsabil în care fiecare trebuie să ne întrebăm și să răspundem cu conștiința, să ne definim continuu, dealtfel, și încă în chipul concret, cel mai concret cu putință, pe tărîmul mai greu de survolat, cel al faptelor, al competiției cu noi înșine, după cele mai sigure și mai revelatoare criterii de calitate. Ca mijloc activ și specific de influențare, de educare a sensibilității contemporane, la această continuă și vastă operă este chemată desigur și creația literar-artistică, este nevoie și de contribuția noastră. În perimetrul, bineînțeles, al aceleiași relații, al aceluiași amplu raport pe care-l impune și-l explică totodată viața ca stil de muncă, viața ca stil de creație. Mai ales că, în cuvîntarea sa, secretarul general al partidului s-a referit pe larg și la unele aspecte ce țin de relațiile sociale, de stări de spirit anume sau prejudecăți, unele concepții, practici și mentalități stînjenitoare, opresante la adresa cinstei și demnității sociale, a condiției de personalitate și conștiință pe care vrem să le făurim. Sînt toate acestea, ca și altele, desigur, teritoriul asupra căruia ne putem apleca.

Trăită și gîndită de aproape, viața, propria noastră viață, dobîndește astfel patosul și emblema de spirit a marii creații în care se află însăși țara, oamenii ei. Cînd cunoaștem și sprijinim ceea ce este bun, atunci avem și puterea de a recunoaște ceea ce este în minus încă și putem privi în noi cu cea mai mare atenție și îndreptățită silință, fără sfiala că cineva sau ceva din conștiința s-ar posomori. Automulțumirea este atrofiantă, oricum, ea nu cunoaște rang sau profesii și uniformizează absolut. Este preferabilă neodihna, neliniștea care dă rod și întărește-n vocație, te îndeamnă la efort.

sport

Comedia obiectivității de la Madrid

● Duelul psihologic a fost cîștigat formal de echipele spaniole **C.F. Barcelona** și **Atletico** Madrid care au eliminat pe **Steaua** și **Dinamo.** Dacă în cazul **Stelei** nu e nimic de zis, **C.F. Barcelona** fiind indiscutabil mai bună, meciul dintre **Dinamo** și **Atletico** comportă o discuție specială. După părerea noastră **Atletico** nu este o echipă mai bună decît **Dinamo.** Fotbaliștii români au primit un gol gratuit la București datorită unor neglijențe reprobabile în apărare. La Madrid tensiunea cu totul specială a meciului și-a spus cuvîntul și un apărător spaniol nesupravegheat a putut marca nestînjenit un gol foarte frumos. Asta nu înclină balanța judecății obiective către echipa madrilenă. În competiția dintre **Dinamo** și **Atletico** echipele n-au avut aceleași condiții de joc. Simplu spus, un arbitraj inadmisibil a tolerat jocul brutal al spaniolilor la București, după cum la Madrid un arbitru

cabotin a jucat comedia obiectivității urmărind însă evident numai jocul echipei noastre.

Prima lovitură de teatru a dat-o însă **F.I.F.A.** care l-a eliminat și pe Ion Moldovan nu numai pe Lucuță așezînd prin asta pe dinamoviști pe o treaptă de incorectitudine care se cuvenea să revină numai celor în cauză : jucătorilor madrileni. Partida a început sub semnul unei sancțiuni care a confuzionat totul : care fusese echipa recalcitrantă la București? Dinamoviștii au început jocul sub semnul unei injustiții care nu putea să nu-i afecteze. O echipă corectă poate fi jignită dacă e aliniată unei formații pentru care obstrucția și violența sînt modalități curente de joc. În plus, după felul în care am fost arbitrați încă din primele minute, se părea că echipa care produsese tristele incidente din Scoția și de la București era **Dinamo** și nu **Atletico.** Scriem toate acestea cu surpriza de a ne vedea obligați să vorbim într-o cronică sportivă de cu totul altceva decît despre sport.

Prima regulă a întrecerii sportive e asigurarea acelorași condiții de întrecere pentru toți concurenții. Atît la București cît și la Madrid s-a jucat după două regulamente. **Dinamo** a respectat regulamentul **F.I.F.A.** în vigoare, iar echipa spaniolă și arbitrii, turc la București, german la Madrid, au evoluat după un alt regulament necunoscut nouă. Federația română de fotbal are datoria, după toate cele petrecute și nu numai anul acesta, să adreseze o firească întrebare F.I.F.A.-i : în competițiile europene de fotbal funcționează două relugamente de fotbal valabile fiecare din ele de la echipă la echipă ? Și dacă nu sînt, ce măsuri se iau împotriva arbitrilor care introduc aceste discriminări ?

A nu critica și contesta pe arbitri e un cuvînt de ordine al jurnaliștilor români. După acestia un arbitru e bun cînd totul se termină cu bine. Mod cam simplist de a vedea lucrurile. Comedia jucată de arbitrul vestgerman la Madrid nu poate înșela pe nimeni. În sport nu sînt două măsuri pentru aceeași greșeală. La infracțiune egală se dă o sancțiune egală. Din momentul în care un jucător român a primit cartonașul galben, iar cei spanioli nu pentru infracțiuni identice, meciul și-a divulgat adevărata față. Scenariul, bine pus la punct în culise, începuse să funcționeze. În el intrau atît tăvălelile spectaculoase și false ale jucătorilor spanioli de la începutul meciului cît și absența inexplicabilă, la un meci de mizã mare, a reluărilor tele. A urmat un 11 m. cu totul imaginar pe care însă l-a apărat Ștefan. A fost trecut imediat cu vederea un ofsaid spaniol de cîțiva metri, doar întîmplarea scutindu-i pe dinamoviști de gol. În replică la o acțiune corectă spre poarta spaniolă, românii au fost însă prompt fluierați pentru ofsaid! Grija arbitrilor vestgermani de a-i servi pe madrileni cu mingile ieșite din teren era înduioșătoare, iar severitatea celui principal față de întîrzierile noastre excesivă. Repriza a doua i-a obligat pe madrileni să revină la mijloacele specifice: un fault extrem de dur al lui Eusebio l-a anulat pînă la sfîrșitul meciului pe Dudu „ținut" și pînă atunci cu mijloace neregulamentare. N-a urmat, bineînțeles, nici un cartonaș. În aceste condiții golul spaniol era aproape inevitabil. El putea fi totuși prevenit. Mai numărăm pînă la sfîrșit cele patru lovituri de la 11 m. refuzate echipei noastre : fault în careu asupra lui Dudu, hent voluntar în careu la 1—0, două faulturi asupra lui Sătmăreanu în careu. Arbitrul acordă doar unul scoțîndu-l în afara careului de 16 m. În acest meci, nu se poate vorbi de o întrecere sportivă adevărată și de „învinge cel mai bun". Meritoriu pentru echipa **Dinamo** e că a știut totuși să-și facă vizibilă valoarea. Din păcate nu în întregime. Rău e că a dezarmat în a doua repriză. Dacă a existat o mărturie vie și sinceră a realului raport de forțe din teren ea a fost scrisă cu litere mari pe fața antrenorului spaniol Aragon. Ceea ce ne interesează însă mai puțin.

Mascarada obiectivității de pe stadionul madrilen e mult mai importantă. Tolerînd astfel de arbitraje **F.I.F.A.** contribuie la degenerarea întrecerilor sportive. Lăsînd nesancționate arbitraje ca cel de la București și de la Madrid **F.I.F.A.** devine complice la falsificarea spiritului sportiv și a ierarhiei valorice în fotbal. **F.R.F.** are datoria să reacționeze față de un astfel de tratament al sportivilor români. Ea trebuie să-și clarifice situația în cadrul **F.I.F.A.** Sportul se face nu numai cu talent ci și cu demnitate, cu mîndrie.

Discobol

mapamond

cultura românească în lume

● **ÎN CAPITALA POLONIEI** s-a încheiat cea de a XXI-a ediție a Festivalului de muzică contemporană „Toamna varșoviană". La această prestigioasă manifestare, arta interpretativă a clarinetistului Florin Popa și a pianistului Paul Rogojină s-a bucurat de aprecierea unanimă a publicului.

● **LA FREDRIKSTAD** (Norvegia) a fost deschisă o expoziție de grafică contemporană românească. Publicul numeros prezent la vernisaj a apreciat cu căldură arta plasticienilor români, mesajul umanist al lucrărilor prezentate în expoziție.

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** de folclor de la Dijon, Ansamblul „Transilvania" al I.M.M.R. „16 Februarie" din Cluj-Napoca (laureat al Festivalului național „Cîntarea României"), împreună cu orchestra brașoveană „Briulețul" și orchestra și corul Casei pionierilor din Brașov au obținut importante distincții: „Colierul de argint" și, respectiv, „Discul de aur" al Academiei „Charles Cros" și un „Colier de argint". La același festival, Academia „Charles Cros" și Asociația „Muzica recreativă" au acordat o cupă artistului clujean Ludovic Czuli.

● **PREZENT ÎNTR-UN TURNEU** în Republica Democrată Germană, Austria și Republica Federală Germania, Ansamblul folcloric „Fir de dor" al Întreprinderii de utilaj petrolier din Tîrgoviște a prezentat în 12 localități, peste 25 de spectacole încununate de un real succes. Artiștii români, măiestria lor interpretativă, fiind de fiecare dată ovaționată de un numeros și călduros public.

repere

Gaspard de la Nuit

Aloysius Bertrand (1807—1841), romanticul francez pe care Baudelaire îl socotea drept un model al său, prezintă pentru istoria literaturii un interes mai mult documentar decît axiologic. A năzuit să creeze, cum singur recunoaște într-o epistolă către prietenul cel mai apropiat, sculptorul David d'Angers, „un nou gen de proză", intenție paradoxală pentru o structură eminamente poetică, nerealizată însă în poezie. Conform obiceiului romantic al paternității, tînărul poet imaginează o întîlnire într-un parc din Dijon cu un ins ciudat, Gaspard de la Nuit, autor al unor **Fantazii în maniera lui Rembrandt și a lui Callot** ; după o conversație alegorică despre sensul artei acesta îi împrumută manuscrisul spre a dispare, apoi, definitiv, tînărului nerăminîndu-i altceva de făcut decît să publice opera misteriosului domn. Ce sînt de fapt aceste „fantazii" ? Un răspuns ni-l dă chiar Gaspard de la Nuit într-o „prefață" : „Arta are întotdeauna două fețe antitetice, medalie care, de pildă, pe de o parte vădește o asemănare cu Rembrandt și pe cealaltă cu Jacques Callot. Rembrandt este filozoful cu barbă albă care se strînge în cochilie ca un melc, se cufundă în meditație și rugăciune, închide ochii pentru a se reculege, stă de vorbă cu duhurile frumuseții, științei, înțelepciunii și iubirii, și se mistuie să pătrundă tainicele simboluri ale naturii. Callot, dimpotrivă, este soldatul fanfaron și dezmățat ce se umflă în pene în piață, face scandal în tavernă, mîngîie fetele de țigani, nu jură decît pe a sa spadă lungă și pe flință, și n-are altă grijă decît să-și pomădeze mustața. Or, autorul acestei cărți a scrutat arta sub această dublă personificare...". Așadar paradisul și infernul comunicînd prin canalul dublu : paradis infernal și infern paradisiac, aflat în stăpînirea artei. Formal avem a face cu scurte schițe epice, hibride, ceva între proza poematică și poemul în proză, de abundentă imaginație în stil romantic, cultivînd tenebrosul și ambiguitatea într-un limbaj cînd prețios și artist cînd colorat la modul popular. Frapantă este modernitatea viziunii, exact circumscrisă de Irina Mavrodin într-un **Cuvînt înainte** la ediția românească : „lumea sa de colorate aparențe gotice este una romantică la modul pitoresc, dar este și o lume întoarsă spre înlăuntru, a teritoriilor încă neexplorate, de somn și de vis, unde realul și fantasticul fuzionează în universul unic, esențial al poetului". Într-un atare sens Aloysius Bertrand poate fi considerat un precursor al modernilor, justificînd intuiția lui André Breton, cam forțată totuși fiindcă „suprarealitatea" fantaziilor lui Gaspard de la Nuit este deloc spontană ci, mai curînd, geometric elaborată. În întregul ei opera

aceasta, interesantă mai mult prin tendințele conținute decît prin realizare, rămîne un bun exemplu pentru transferul unui climat individual într-o stare de spirit colectivă.

Versiunea românească semnată de Irina Mavrodin și Pan Izverna este expresivă, atentă la respectarea valențelor stilistice ale textului francez.

Laurențiu Ulici

revista străină

● **A APĂRUT** cel de-al treilea volum „Anul 1945" al lucrării lui Kowalski Wlodzimierz MAREA COALIȚIE 1941—1945 editat de M.O.N. din Varșovia. Autorul se ocupă pe perioada dramatică a istoriei Marii Coaliții a ultimelor luni de război și a primelor săptămîni de pace în 1945. Apoi luptele pe toate fronturile, planul și desfășurarea campaniei de la Berlin, asaltul și capitularea, menționînd în paralel și cursul conferinței de la Potsdam, rezultatele ei și capitularea Japoniei. Lucrarea este însoțită de 6 hărți, 40 de ilustrații și un index al numelor proprii și geografice.

● **EXPOZIȚIA ITINERANTĂ** de afișe prezentată la Künstlerhaus din Viena și deschisă între 2 septembrie și 2 octombrie 1977, este intitulată „Istoria Contemporană în imagini — Afișul American 1945—1975". Expoziția a fost prezentată pînă acum la Washington, Londra, München și Oslo, iar după 2 octombrie publicului milanez și celui parizian.

● **DREAM TOWNS OF EUROPE** (Orașe de vis ale Europei) de scriitorul și ziaristul american Joseph Weschsberg a apărut nu de mult în Editura G. P. Putnam's Sons de la New York. Cu fantezie și spirit reporteric autorul evocă o serie de orașe din Europa, oprindu-se asupra fiecăruia, surprins de originalitatea și frumusețea lor, ca în fața unor orașe de basm. Astfel, orașul austriac Hall din Tirol seamănă cu un decor de teatru medieval, montat parcă din greșeală acum cîteva secole și uitat apoi acolo de oameni și vreme. Cu aceeași melancolie își plimbă amintirile prin Arles, Avignon, Lucerne, Rothenburg ob der Tauber, Heidelberg, Verona, Delft și Bergen.

● **ASOCIAȚIA ARTIȘTILOR DIN LIVERPOOL** organizează un festival închinat diverselor aspecte ale operei lui Jean Cocteau. Vor putea fi vizionate 6 filme ale poetului, creația sa „La voix humaine" și vor fi expuse o serie de scrisori ale prietenilor lui, De Gaulle, Stravinsky, Proust, Colette și altele. Orchestra filarmonică din Liverpool va da un concert închinat marilor prieteni ai lui Cocteau, — Stravinsky și Satie.

● **PENTRU COMEMORAREA CENTENARULUI** nașterii lui Alfred Kubin la Kunsthalle din Baden-Baden au fost expuse 90 de desene din tinerețe ale artistului, provenind din Viena, Linz, München precum și șase colecții particulare, lucrări executate sub impresia scrierilor lui Schopenhauer și Nietzsche. Expoziția a fost prezentată și la Academia de Belle-Arte din München și la Viena. Cu aceeași ocazie Muzeul provinciei Austria superioară va prezenta pînă la sfîrșitul lunii septembrie, la castelul din Linz o selecție de 119 desene, după care această nouă expoziție va poposi la Muzeul Carolino Augustum din Salzburg.

● **ORGANIZATE PENTRU A DOUĂZECEA OARĂ, ZILELE CULTURALE STRĂINE** de la Dortmund (R.F.G.) au fost consacrate anul acesta Republicii Socialiste România. La cele 116 manifestări — balet, teatru, teatru de marionete, muzică populară, dansuri populare, săptămînă a filmului etc. — au participat aproape 300 artiști. 15 expoziții au prilejuit o privire de ansamblu asupra istoriei și actualității românești. Un simpozion la care au luat parte cercetători români și germani, a avut ca temă „100 de ani de independență românească". În cadrul expozițiilor artiști români au prezentat sculpturi, picturi și gravuri precum și artă populară și fotografii.

● **CEA MAI INTERESANTĂ DESCOPERIRE ARHEOLOGICĂ** din ultimii ani din R.S. Armeană este considerată o sculptură de bronz, găsită cu prilejul unor săpături la o criptă antică din apropierea satului Lori-Berd din raionul Stepanavan, compoziție unică în felul ei, reprezentînd un grup de cerbi cu puii lor urmăriți de gheparzi, lucrată cu aproape 3 500 de ani în urmă de un sculptor necunoscut. Tot cu ocazia acestor săpături s-a mai găsit și o altă sculptură din bronz, reprezentînd o scenă de vînătoare: doi oșteni într-un car de luptă tras de cai, gata să ajungă din urmă o căprioară. Artistul din antichitate a înfățișat oamenii și animalul foarte dinamic, în plin avînt. După presupunerile specialiștilor, această criptă adăpostește încă multe enigme și surprize.

● **LA FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** al filmului de la Locarno, care anul acesta și-a celebrat cea de-a 30-a manifestare, cunoscutul premiu FIPRESCI a fost acordat filmului polonez „Madame Bovary sînt eu", realizat de regizorul Zbigniew Kaminski.

● **EDITURA LONDONEZĂ „TIME-LIFE BOOKS"** și-a propus, în cadrul colecției „Library of Art" editarea unui ciclu SEVEN CENTURIES OF WESTERN ART (Șapte secole de artă occidentală). Ciclul acoperă perioada dintre secolele 14 și 20; astfel secolele 14—16: Renașterea timpurie și înfloritoare cu marile opere ale lui Giotto, Leonardo, Michelangelo, Titian, Raphael, Dürer, Bruegel; secolele 16—18: perioada Barocă, — Rembrandt, Caravaggio, Rubens, Velasquez, Bernini, Vermeer; secolele 17—19 timpuriu, perioadele rococo, neoclasică, romantică, înglobînd revoluția americană și cea franceză, revoluția industrială, minunat reflectate în arta lui Turner, Daumier, Goya și alți maeștri; secolele 19 — impresionismul și post-impresionismul cu Manet, Cézanne, Van Gogh, Rodin, Renoir ; secolul 20 — cubismul, suprarealismul, expresionismul cu lucrările lui Picasso, Matisse, Duchamp, Dali, Pollock, Klée, într-o lume a tehnologiei moderne. Fiecare artist în parte este prezentat în cărți, gen album, cu 100 ilustrații albnegru și color, purtînd ca titlu „The World of..." și în condiții grafice excepționale.

Desene de Moris Poțhișvili

lirică din r. p. chineză

CEN JI (1901 – 1972)

● Remarcabilă personalitate din viața politică și culturală a Chinei, mareșal, fost vicepremier și ministru de externe, la vîrsta de 20 de ani debutează și editează o revistă între 1910 și 1921. Studiază în Franța, coleg cu Ciu En Lai, apoi la Pekin, Academia de drept și comerț. A scris versuri, eseuri și lucrări politice. Anul acesta, în mai, i-a apărut o Culegere de poeme.

Gînduri de primăvară

Lumina primăverii alungă umbra-caldă
Și în Tai Ling pădurea respiră-n lin acord.
În viață lacrimile pe cei cinstiți nu-i scaldă,
Voința bate-n pieptul Campaniei din Nord.
În sutele de lupte-am înfrînt dușmanii. Iată
Că de trei ani de zile tot asaltăm, cazoni.
Ne-a dat întotdeauna eroi a Chinei vatră
Deci să ciocnim că praful se-alese din niponi.

1939

Poarta de piatră

Din piscul Muntelui de Piatră privirea,
peste mii de li
Alunecînd pînă la fluviu,
pe bărci ușoare-mi poposi.
Duc trenurile lungi, ori șlepuri
și pintecoasele vapoare
Pierind din golf, noian de fructe
și-aripa clipei trecătoare.

23 ianuarie 1959

La izvorul florilor

Sub calda adiere, iată, cum se deschid
petale tandre
Curg apele sirepe-n voie și apoi
deschid frumos meandre,
Comuna-ntreagă e-o grădină cu oamenii
de soare arși
Pămînt, eroii glorioșii, din Marele și lungul marș.

29 februarie 1960

La lacul apusului

Spre crestele din Nord, urcînd
spre înălțimi, pe-un drum de peste
un ceas și jumătate. Sînt
a doua oară sus, pe creste.
Spre-apus pagodă am văzut,
Spre nord din templu se-mlădie,
Spre Sud sînt crestele din Sud
Spre răsărit numai cîmpie.
Lacul de-Apus e jos, în vad.
Și-ascuns după genunchi, spre seară,
Minunea Piscului de Jad
Și munții care-l înconjoară.
Dinspre Fintina cu Dragoni
Cotește drumul să ne-arate
Unde plantarăm flori și pomi
Pe-aceste locuri minunate.
Muncirăm zece ani la drum
Șosele noi vă-alinte plaiul
Și după zece ani, acum,
Priviți-l, printre oameni, Raiul !

27 ianuarie 1961

Peste munții Tai, în zbor

Sînt fără semeție munții Tai,
Nu ne-ngrozesc cu marea înălțime.
Cînd zbor la două mii de metrii — vai !
Și-apleacă fruntea bătrîneții line.

28 iunie 1960

Plimbare în munți

De strajă-n Fuțien stau munții Xu
Veghind ca piept de piatră tot Fugioul
Loviți de pumnii vijeliei, -nu
Va da un pas din calea lui eroul.

4 februarie 1961

În românește de
Al. Andrițoiu și C. Lupeanu

LIN SIUEN

Noapte cu vînt și ploaie

Cătunul dintre munți e cufundat în noapte,
vîntul și ploaia tot n-au încetat.
Cu lampionu-n mînă un unchiaș
se pierde-n ploaie înghițit de neguri.

Noroiu-i trece dincolo de gleznă
cînd trece-atent ogorul de orez
Să vadă dacă apa e oprită
și nicăieri nu scapă nici un strop.

Răsadurile-n rînduri verzi mlădițe
legate-s parcă de inima lui
Și deși hainele-s de ploaie ude,
răceala nu o simte, n-are cum.
Inima lui e roșu ghem de foc
și-nfruntă vîntul, asprul bici al ploii,
Cum vechiul luptător de altădată
pleca să cucerească noi victorii.

●

TSAO MAN-SI

Cîntec

Unul cîte unul trec steaguri purpurii,
sclipesc pe margini șiruri lungi de sălcii...
Aprig conduc mașina, revoluției slujind
și cîntecul meu zboară dincolo de munți de smarald.

Într-un oraș cu încărcătura bogată
am cu mine grîu auriu, bumbac și măsline.
Cînd mă întorc aduc uneltele trebuitoare
pînzeturi înflorate și saci cu îngrășăminte.

Mă dedic cu trup și suflet revoluției,
Sînt necuprinse sentimentele mele
pentru țară, pentru cei ce muncesc,
Preaplin sînt de dragoste pentru partid.

Nu-ncape-n vorbe bucuria imensă
și-atunci o încredințez cîntecului
Și-mi pare că motorul mașinii
cîntă și el odată cu mine.

În românește de
Li-Yu-giu și Florentina Vișan

Rîndunica fermecată și ceilalți

Alcătuite din doar două-trei silabe și ritmate prin scurte pauze, numele chinezești răsună melodic, transparent în vechea noastră europeneașcă, asemeni notelor muzicale : fa-mi, la-si, do-solldo. Și atunci de ce, auzind cîte un nume nou, pronunțat de altfel cu claritate, simțeam mereu nevoia să fie repetat de gazde și pe urmă de noi, și din nou de gazde, ca într-un exercițiu de fonetică al pedantului profesor Higgins ? Cu toată aparența lor simplitate, numele chinezești nu se reține ușor. Le auzi într-un fel și le pronunți în cu totul alt fel, uimindu-te și uimindu-i pe cei din jur de aventura sunetelor în atît de scurtul lor parcurs dintre timpan și buze. Metamorfoza apare și mai ciudată la transcriere, de nu mai lungul traiect dintre ideograma chinezească și literele alfabetului nostru latin.

Nu, nu tocmai bine, îți spune delicat Lu sau Cean privind cu strîngere de inimă năstrușnicia pe care ți-ai înscris-o în bloc-notes. Lu și Cean au învățat românește la noi, au subtilități filologice și apeti! didactic. De ce nu e bine ? zic ușor intrigat. Nu e bine fiindcă prin transcriere s-a alterat sensul cuvîntului. Și atunci cum ar fi bine ? Lu și Cean se consultă din priviri, propun cîte o variantă dar rebusul echivalenței lingvistice nu se desleagă. Și fiecare suferă ca un elev scos la tablă și rătăcit în labirintul ecuației. La sfîrșitul zilei, în loc de noapte bună, Lu sau Cean, după ce și-au consultat dicționarele alcătuite **proprio manu**, îmi destăinuie ca pe o bucurie : știi, numele acela se scrie așa... În noaptea aceea dorm lin, nu mai visez nici tigri, nici dragoni, îmi visez examenul la filologie cu Iorgu Iordan, secondat de surizătorul său asistent Lu sau, parcă, Cean...

Mă sileam într-o zi să notez exact, oricum, cît mai exact cu putință, numele a trei tineri interlocutori. După surisul ofilit de pe chipul lui Cean (fiindcă și aparent monocordul suris chinezesc are o infinitate de nuanțe) am dedus că rezultatele străduințelor mele fonetice erau deplorabile. Surisul său căpătă deodată o nuanță energică :

— Mai simplu ar fi în traducere : Rîndunica fermecată, Perla strălucitoare și Cel plin de viață.

Cei trei tineri au încuviințat zîmbind.

— Eu sînt Rîndunica fermecată, părea a zice fata cu părul tuns scurt.

— Eu sînt Perla strălucitoare, părea a zice codana.

— Iar eu sînt Cel plin de viață, părea a zice tînărul.

Văzîndu-i cum se recomandă, am avut impresia că întîlnesc personaje din străvechile basme chinezești, reîncarnate în peisajul comunei populare. Rîndunică fermecată, Perlă strălucitoare... Onomastică somptuos — poetică, născută dintr-o imaginație de îndrăgostit, nume-stele care pot preface și o cenușăreasă într-o zînă. Ca și Floare de lotus, Surisul zorilor sau Mugur de bambus. Ca și Înțelepciunea Chinei, nume predestinat parcă admirabilei femei întîlnite într-o uzină din Sanhai și al cărei destin confirma simbolul rezonant al numelui. A fost nevoie de o întîmplare — exasperarea lui Cean față de stîngăcia mea fonetică — pentru ca scoicile cuvintelor să mi se deschidă brusc și să-mi releve „perlele strălucitoare" ale unei onomastici nebănuite. Numele chinezești sînt într-adevăr ca notele muzicale. Pentru neinițiat — simple semne, criptice. Descifrate însă, înțelese în gama lor afectivă, devin accesibile, expresive, intime.

Și totuși, nu onomastica cu lujer de metaforă a fost surpriza acelei după-amieze petrecute în comuna populară Hălié.

Rîndunica fermecată a spus :

— M-am născut aici. Tatăl meu este muncitor în orașul învecinat Usi, iar mama lucrează în aceeași brigadă cu mine. După ce mi-am terminat liceul la Usi, m-am reîntors, împreună cu alți colegi, în satul natal. Pe vremea aceea mi se părea că a rezolva o ecuație cu x și y este o treabă mult mai importantă decît să dai cu sapa sau hîrletul. Ca să trudesc pe ogor, îmi ziceam, n-ar fi fi fost nevoie să-mi tocesc coatele pe băncile liceului. Cum m-am înșelat ! Am fost repartizată la creșterea viermilor de mătase. Știți cîte cunoștințe ți se cer ca să iasă firul acela ca un vis ? Abia acum, cînd lucrez într-o grupă de experimentare științifică și aplic în practică cercetările, mă simt cu adevărat folositoare, în rînd cu oamenii. Și înțeleg că viața nu se oprește la x și y dintr-o ecuație.

Perla strălucitoare, codana, a încuviințat cele spuse de Rîndunica fermecată. Același fusese și drumul ei de la oraș la sat, de la foșnetul hîrtiilor la foșnetul lanurilor.

Cel plin de viață a spus :

— Cînd am absolvit liceul din Usi, acum treisprezece ani, mă gîndeam să dau la facultate. Aveam însă o sănătate șubredă și am picat la examenul medical. Doctorul mi-a recomandat să

Vedere din Șanhai

schimb mediul, să mă stabilesc la țară. I-am urmat sfatul, mărturisesc, cu strîngere de inimă. Ce putea să-i ofere satul unuia ca mine, pregătit să învețe pentru a-și alege apoi o profesie curată ? Am ajuns aici, la Hălié, cu un sentiment apăsător : eram un dezrădăcinat. Sau, mai bine zis, un neînrădăcinat. Mă feream la tot pasul de muncile „negre", de noroi și îngrășămintele naturale, îmi păzeam mîinile și veșmintele. Țăranilor nu prea le-au plăcut apucăturile mele dar nici n-am făcut mare caz de ele ; m-au privit cu răbdare. Încetul cu încetul au început să mă inițieze în treburile lor — pescuitul, creșterea viermilor de mătase, cultivarea orezului și a grîului. N-aș fi bănuit niciodată cîtă sănătate și mulțumire poate să-ți dea un fir de orez răsărit din truda mîinilor tale. Sau un năvod în care se zbat crapii grași și aurii, prinși în palmele tale însîngerate de odgon. Mai simți praful, noroiul sau duhoarea grajdului ? Și așa, pe negîndite, punînd osul la treabă, m-am înzdrăvenit. „Ce zici tu, Cel plin de viață, n-ai vrea să te ocupi de sănătatea altora?" Cei din brigadă mi-au propus să devin „medic descult". Am studiat o jumătate de an medicina practică la spitalul din Usi, apoi am făcut cîteva stagii de perfecționare la clinica orășenească, dar de fiecare dată m-am grăbit, nu știu cum, să ajung cît mai repede acasă. Acasă — aici, în satul meu adoptiv.

Surpriza acelei după-amieze de primăvară petrecute în comuna populară Hălié au constituit-o mărturiile „tinerilor instruiți". Sub acest nume, cu rezonanța unui titlu civic, se afirmă în viața Chinei contemporane cea mai nouă generație. Destinul ei reprezintă o replică la tradiționala practică a „trecerii prin cele trei porți". Potrivit vechiului sistem de educație, formarea tînărului se reducea la spațiul unei lumi înguste, la traiectul liniar dintre cele trei porți deschise succesiv : poarta casei părintești, poarta școlii, poarta universității. Și atît. În condițiile acestei dezvoltări **in vitro**, ferită de clocotul realității sociale, ce știa tînărul despre viață, cum se putea el angaja în edificarea societății revoluționare la care era chemat să participe ? Cu timpul, celor prinși între cele trei porți — acolo unde nu se putea auzi vuietul munților prefăcuți în terase roditoare și nu se putea vedea truda din orezării, acolo unde foșnetul steril al hîrtiilor împiedică să pătrundă foșnetul plantațiilor de ceai — li se anchilozau aptitudinile practice și li se modifica simțămîntul datoriei față de popor. Comuniștii chinezi au privit cu îngrijorare și răspundere acest virtual fenomen de declasare, descoperind în el germenii elitismului intelectualist de pe vremea cînd, vidată de conștiință, știința ajunsese doar un mijloc pentru vinarea dregătoriilor și cultivarea mandarinatului.

Recunosc că, la început, mi s-a părut întrucîtva exagerată nocivitatea „celor trei porți". Vrînd să pătrund dincolo de formulă, am căutat fapte și argumente din experienta trecutului feudal, invocată nu o dată de gazde. Răsfoiesc „Scurta istorie a Chinei". Printre cele mai importante lucrări clasice, este consemnat romanul satiric „Învățații" în care autorul, U Cin-țu, vestejește sistemul dregătoriilor din timpul dinastiei Ting (manciuriene), pe baza căruia intelectuali fără scrupule tinteau dobîndirea unor onoruri și bogății. Romancierul urmărește evoluția unui tînăr harnic și cinstit care, în urma reușitei la examenul oficial pentru un post de dregător, se transformă într-un individ fățarnic și corupt. Abuzînd de statutul lor de „învățați", profitorii își foloseau puterea împotriva populației din provincia lor de bastină. Semnificativ pentru perenitatea și acuitatea fenomenului : era identic și cu peste o mie de ani înaintea apariției romanului amintit mai sus, așa cum relevă o „aqua-forte" din timpul dinastiilor sudice (420-589) : „Dregătorii bogați purtau fesuri tuguiate și vesminte largi pe care și le stropeau din belșug cu parfum. Își dădeau cu rui și pudră. Erau purtați în lectice. Cînd sedeau, își odihneau brațele pe perne brodate, cînd mergeau pe jos se rezemau de brațele unor aghiotanți. Nu aveau habar de agricultură : mulți dintre ei nici nu văzuseră vreodată oameni muncind pămîntul, întrucît își petreceau toată viața în capitala Ciencan. Cînd mandarinul Hu Cin a așezat Ciencanul, acești indivizi degenerați, neavînd nici măcar curajul să se urce pe cal, pentru a fugi, au rămas în capitala condamnată, răbdînd de foame. Cînd orașul s-a predat, ei și-au pus hainele cele mai scumpe, și-au adunat aurul și jadul și s-au întins pe pat, așteptîndu-și moartea". Parazitismul castei dregătorilor numită **si tu**, a pătruns și în legende. Se povestește că, fiind întrebat de un dregător mai mare ce slujbă îndeplinește, un oarecare Uan Hui-ci răspunse că, după cîte crede, el este probabil șef al grajdurilor împărătești, întrucît vede adesea, în jurul său, oameni care aduc cai la palat. Întrebat apoi cîți cai are în grijă, el răspunse că deoarece nu știe absolut nimic despre acest animal, n-are de unde să știe nici cîți cai sînt. La întrebarea cîți cai au murit în ultima vreme, el răspunse că, întrucît nu cunoaște situația cailor vii, ce rost mai are să fie întrebat de cai morți !

Peste douăsprezece milioane de „tineri instruiți" au prins rădăcini, în ultimii ani, în comunele populare. Tineri ca Rîndunica fermecată, Perla strălucitoare, sau Cel plin de viață.

Îi întîlnești pretutindeni : în orezării, de-a lungul canalelor de irigații, unde se remodelează munții și apele, pe plantațiile de ceai și cacao, la năvoade, la cîrma joncilor, în livezile de mandarini, în fermele de animale, la cositul grîului — totdeauna și pretutindeni unde se dă bătălia fără început și fără sfîrșit pentru hrana unei cincimi din omenire.

Unii, cei mai mulți, vor rămîne aici toată viața. Aici, unde au gustat întîia, sfînta pîine dobîndită cu sudoarea frunții. Alții, după cel puțin doi ani cît măsoară vîrsta călirii lor în vatra primară, se vor întoarce, la oraș, înviorați, la chemarea uzinelor și universităților. Transmițînd fiilor ei, cu înțelepciune, cu gravitate, cultul trudei și al fertilității, prin legătura cu ogorul primordial. China milenară își trăiește un nou ev.

Victor Vântu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
41
(806)
Sîmbătă
8 octombrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

FESTIVALUL NAȚIONAL „CÎNTAREA ROMÂNIEI"

Amplă afirmare a spiritului revoluționar

Ideea participării active a maselor largi populare la dezvoltarea culturii revoluționare, socialiste a stat la baza primului Festival **Cîntarea României** încheiat nu de mult. Cum deschiderea celei de a doua ediții a Festivalului **Cîntarea României** a avut loc de curînd, o privire retrospectivă asupra experienței acumulate este necesară. Festivalul **Cîntarea României** a scos în evidență resursele artistice de excepție ale artiștilor amatori ca și utilitatea colaborării lor cu artiștii profesioniști. Cadrul larg, democratic de manifestare a prilejuit defilarea unor talente viguroase, a confirmat în mod strălucit valoarea politică, educativă, revoluționară a inițiativei secretarului general al partidului. Al doilea Festival **Cîntarea României** are datoria să preia experiența pozitivă a primului concurs și să ridice la un nivel și mai înalt cotele lui artistice. „Se impune să folosim această experiență, a spus tovarășul **Nicolae Ceaușescu,** s-o generalizăm, și trecînd la desfășurarea celui de al doilea concurs, care va începe anul viitor — de fapt încă de la toamnă — trebuie să ținem seamă și să aducem îmbunătățiri hotărîte în acest domeniu".

Ceea ce a făcut din Festivalul **Cîntarea României** o manifestare memorabilă au fost valoroasele manifestări artistice din cadrul lui, pleiada de talente promovată din rîndul oamenilor muncii, apropierea fenomenului artistic de viață, legătura dintre creatorii populari și cei profesioniști. Nu peste tot însă manifestările au avut aceeași ținută. S-a apelat de multe ori la o muncă în asalt, s-au preferat formulele în care a prevalat cantitatea, nu întotdeauna spre binele calității, au fost văzute și evoluții scenice festiviste. Ceea ce e însă important la un festival de asemenea anvergură este autenticitatea manifestărilor, legătura lui firească cu viața, promovarea celor mai talentați oameni ai muncii, crearea unui climat artistic emulativ.

În vederea îmbunătățirii muncii de pregătire a festivalului este necesară o și mai fermă ancorare a creatorilor profesioniști în problemele lui. Primul Festival **Cîntarea României** a avut un ecou major în rîndul scriitorilor. Premiile acordate unor cărți de cunoscută audiență la publicul cel mai larg a răsplătit felul în care scriitorii noștri înțeleg să fie receptacole vii ale sufletului și spiritului popular și revoluționar din România socialistă. Dar activitatea lor nu s-a rezumat doar la atît. Ei s-au aflat alături de artiștii amatori în tentativele lor teatrale, au participat la ședințele lor de cenaclu, au procurat adesea texte formațiilor artistice de amatori. În această direcție însă viitorul festival **Cîntarea României** impune o amplificare a experienței precedente, o altă cotă calitativă. Prezența artiștilor profesioniști în rîndul celor amatori, prezența din nou în rîndul concurenților la festival a scriitorilor pot avea o influență hotărîtoare asupra calității manifestărilor lui. Sprijinind cenaclurile de amatori, procurînd texte superioare formațiilor de amatori, oferind versuri inspirate de cele mai fierbinți și dragi realități ale României de azi scriitorii pot să dea un solid element de coeziune artistică laborioasei acțiuni de pregătire a festivalului. Prin acest mănunchi de acțiuni ei pot cultiva în participanți gustul pentru evoluțiile pline de miez și de o bună factură interpretativă.

Se știe că cea de a doua ediție a Festivalului **Cîntarea României** este dedicată celei de a XXXV-a aniversări a eliberării patriei noastre de sub dominația fascistă. Un motiv în plus de responsabilitate și de dăruire. Ceea ce se cere artiștilor amatori și profesioniști este să vorbească despre România așa cum o văd ei din experiența lor, despre România marilor încercări din trecutul depărtat și apropiat, despre România acțiunilor revoluționare ale maselor; despre România care astăzi construiește socialismul. Omul muncii nu este numai cel ce participă la festival, dar și personajul lui cel mai important. A vorbi despre oamenii muncii, despre con-

Luceafărul

Continuare în pag. a 6-a

Margareta Sterian : „Dincolo de fereastra mea" (Din expoziția retrospectivă deschisă la Sala „Dalles" ; în pagina a 5-a inserăm cronica acestei manifestări artistice semnată de Grigore Arbore)

EVENIMENTUL

Dacă aș fi arhitect...

De curînd, la cea mai recentă întîlnire a sa cu constructorii de pe șantierele Capitalei noastre, președintele României, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a cerut arhitecților, proiectanților, meșterilor zidari, realizarea lucrărilor într-un stil arhitectonic specific românesc, în care talentul, puterea creatoare, priceperea și fantezia, întreaga tradiție arhitectonică românească să fie valorificate la dimensiunile de armonie și lumină, de îndrăzneală și frumusețe ale zilelor noastre. Constructorii au prezentat președintelui țării un bloc de locuințe realizat în această viziune, o serie de panouri din prefabricate în care motive ale arhitecturii noastre tradiționale au fost folosite cu știință și intuiție artistică, ministrul materialelor de construcții, de față fiind, a asigurat că asemenea panouri se pot înscrie într-un flux industrial continuu, ceea ce nu-i puțin lucru dacă ne gîndim că, pe lîngă eleganța locuințelor noastre, vrem asigurată trăinicia și, în același timp, rapiditatea execuției lor, mentinerea costurilor, prin soluții ingenioase și eficiente, la un nivel accesibil.

Momentul acesta ni se pare, deci, a avea o importantă deosebită în amplul proces de construcție care se desfășoară în țara noastră. Ne interesează din ce în ce mai mult de o vreme încoace, și președintele țării a subliniat acest lucru în mai multe rînduri, nu numai **cît** se construiește, ci și **cum** se construiește. Și, mai ales, din acest unghi de vedere, al lui **cum**, consecințele momentului amintit mai sus le bănuim de amploare, cu răsfrîngeri dintre cele mai generoase asupra fiecăruia dintre noi.

Pentru că, dintre toate artele, cea care are implicațiile cele mai adînci în viața de fiecare zi, a noastră, a tuturora, ni se pare a fi, totuși, arhitectura. La un spectacol de teatru, la un film, mergem o dată, de două ori sau de mai multe ori pe lună. O carte de poezie ne întovărășește un ceas, două sau trei ceasuri pe zi, uneori chiar pe săptămînă. Dacă ne place, dacă simțim că ne regăsim în aburul luminos al poemelor din acea carte întîrziem asupra paginilor ei, memorăm versuri, strofe, poezii întregi, revenim asupra lor. Mai mult sau mai puțin asemănătoare ni se înfățișează lucrurile și în cazul muzicii, al picturii. În cazul arhitecturii nu ! Asupra realităților arhitecturale care ne înconjoară nu mai putem decide doar noi înșine dacă facem abstracție de ea sau nu. Fiindcă, mai ales într-o societate modernă, mediul arhitectural face parte, aproape pînă la identificare, din mediul nostru ambiant de fiecare zi.

Exemplaritatea arhitecturii noastre tradiționale, a celei populare mi se pare, tocmai de aceea, o lege de la care nu putem abdica. Ceva din sufletul nostru milenar s-a transmis în această arhitectură și, la o privire mai atentă, vom observa că, așa ca și în alte domenii, esențele se regăsesc și aici nu într-o gestică exterioară neconvingătoare, ci din contră, în bunul simț ce izvorăște totdeauna din acele mișcări tainice, ale adîncurilor sufletului omenesc, ce-i dau măretie nobilă, dreaptă și statornică.

Și-apoi ambianța arhitecturală nu ne este dată numai nouă, celor de astăzi. Ea este totodată zestre a celor ce vor veni după noi.

Îndemnul președintelui țării către constructori și arhitecți de a înălța zidirile de azi în spiritul tradiției românești, mi se pare, de aceea, cu atît mai tulburător. În spiritul tradiției ! Al esențelor adică, al umanizării arhitecturii, al modelării ei, pe măsura ființei noastre de lumină generoasă. A da, cu alte cuvinte, astăzi, suflet betonului, oțelului și sticlei, așa cum înaintașii au însuflețit cu gîndul și palmele lor așezînd cărămida piatra și cuiorile.

Petre Ghelmez

În pagina a 3-a
COLOCVIILE «LUCEAFĂRULUI»
PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM
● Participă : ● Paul Anghel ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● Edgar Papu ● M. Ungheanu

Eugen Jebeleanu
Arena

De unde

De unde nu te-aștepți,
de-acolo sare
hop ! iepurele.
Un iepure de câmp, unul de mare,
unul de sare și-altul de piper.

Marea mi-a dat vre-o patruzeci de mii
de iepuri albi, de spumă,
care s'au dat
toți peste cap,
umplând de nuferi zarea
și înstelându-mi cerul.

unul s'a cuibărit în mine
și din când în când
mai mustăcește
și uneori mai iese.
E un iepure blajin
dintr-o zăpadă albă și fierbinte.

Nu are trese...

Sept. 1977

Sensul clasicismului și al reeditărilor

Dacă e necesară munca de reeditare și de revalorizare a clasicilor ? Dar, dacă se vorbește astăzi de **moștenirea modernilor,** de ce nu s-ar vorbi în continuare și de **moștenirea clasicilor ?** Căci un modern care se „moștenește" devine **clasic,** iar clasicii care anticipează pe moderni nu sînt numai niște părinți uitați, al căror chip mai trebuie șters din cînd în cînd de colbul vremii, ci sînt niște imagini vii ale unei istorii care se consumă în permanentă mișcare a spiritului creator de cultură. Mărimea clasicilor nu rezultă dintr-o ploasă exagerare a unui trecut modest, ci din recunoașterea spiritualității unui popor ca forță creatoare de cultură. Și în privința aceasta este imbucurător să constatăm că sînt recunoscuți ca scriitori clasici nu „începătorii" modești ai epocii moderne, ca de exemplu poeții Văcărești, ci scriitorii aparținînd epocii în mod obișnuit considerată „veche", pentru că vorbim astăzi de un „baroc" al literaturii sec. al XVI-lea ; după cum sursele umanismului în cultura română nu trebuie explicate doar ca rezultate ale unor influențe externe tîrzii, fără a avea în vedere că în evul mediu românesc mării domnitori, chiar în condițiile grele ale apărării statelor naționale, au dat culturii „de curte" înfățișarea de epocă a Renaște-

Eugen Todoran

Continuare în pag. a 7-a

Studenții și roadele toamnei

Acest septembrie cu tentă boreală, acest pretimpuriu învelis de ploi și de brume ne obligă să ne aducem aminte că toamna pentru cei care hotărăsc destinul roadelor pămîntului, departe de a fi un poem didactic despre strînsul recoltelor, este un anotimp al bătăliei decisive. Mă bucur ori de cîte ori un prieten sau un simplu trecător, aici, în cetate, privește cerul înnegrit de ploaie cu aceeași strîngere de inimă cu care o privește și țăranul pe cîmp. Nașterea pîinii acesteia frumoase nu e numai grija oamenilor ogoarelor, după cum nașterea mașinii care aruncă sămînța de pîine în brazdă pentru a răsări în locul acela mult mai multe pîini nu e numai grija celor din orașe.

După cum, iată, acum, la strînsul recoltelor, cetatea își trimite nu numai mașinile și uneltele trainice ci și pe unii dintre cei mai frumoși și mai inimoși cetățeni ai ei, studenții. Pe de altă parte, găsesc plin de semnificație paradoxul că specialiștii de ieri, de azi și de mîine ai ogoarelor au fost, sînt și vor fi pregătiți în inima orașului.

E greu să nu găsești la ora acestor rînduri studenți la strînsul recoltei în orice colț al țării. Pentru ca dumneavoastră să puteți cumpăra din piețele orașului bucate pentru cămările hibernale, bucate alese, zeci de mii de studenți au părăsit confortul urban, materializînd cît se poate de concret și de omenește sintagma umăr la umăr cu muncitorii ogoarelor. Mulți, foarte mulți dintre ei s-au mutat cu totul în cîmp, cu mîncatul și dormitul, ca într-un bivuac al pașnicului front al muncilor agricole. Dacă vorbim uneori despre portretul moral al studenților de azi, n-avem cum să nu conchidem că una dintre dominantele acestui portret colectiv este tocmai acest spirit partinic și angajat, concret și solidar al studenților la cauza cea mai sfîntă a națiunii noastre : munca. Mă gîndesc uneori, retoric vorbind, că dacă această pîine binecuvîntată a noastră, de zi cu zi, ar purta în aroma ei îmbătătoare și indicibilă mirosul pămîntului și al ploii, dar mai ales aroma trudei și a palmei care mîngîie semințele înainte de a le arunca în brazdă, dacă, zic, pîinea ar mirosi și astfel, ne-am aduce aminte cu pioșenie mai des și de cei care o trimit înspre noi. Dacă s-ar întîmpla așa, cele cîteva zeci de mii de studenți care se vor reîntoarce în orașe și-ar recunoaște în pîinea lor viitoare sigiliile aromate ale trudei lor autumnale. Dar, desigur, ei își vor aduce aminte cu mîndrie de aceasta ori de cîte ori vor rupe în mîini o pîine aburindă.

Cu o modestie înnăscută, pîinea se așează pe mesele noastre în liniște, firesc. La fel intră în cetate, simplu, pe căi nevăzute aproape. Aproape ca vîntul și ca ploaia. Așa ajunge la noi pîinea, fără ștampile, fără etichete. Nevăzut, dar prezent, sigiliul muncii se află în fiecare pîine. Cu discreția, aroma aceasta a pîinii de toate zilele, aroma aceasta în numele căreia existăm ar putea să ne reamintească mai des adevărul vechi de cînd lumea că pîinea este muncă.

Patrel Berceanu

Cel mai mare

**Poporul este cel mai mare,
apoi urmează geniul lui
și grija mare-a timpului
de-ai ține-n brațe cu vigoare**

**mereu ca munții dinspre soare,
ușori ca para focului
să dea un spirit locului
și să-l fixeze-n neuitare.**

**Poporul este cel mai mare
apoi urmează geniul lui
și grija mare-a timpului
de veacurile viitoare
sub măreția cerului.
Poporul viu e cel mai mare.**

Gheorghe Pituț

SCRIITORI PE ȘANTIERELE MUNCII

Șantierul te-nvață

Într-un birou obișnuit, din cîmpia dobrogeană, asist la un dialog între un puștan neras, cu un basc bleumarin răsucit între degete și o bluză nouă de salopetă cu mînecile răsfrînte, și un bărbat în costum gri, aplecat peste un registru de angajări, terfelit pe colțuri și prevăzut cu „scară" alfabetică. Deschizîndu-l la litera C, omul notează : „Călin Gheorghe șofer : buun... vîrsta ? 18. Ttt... ai mai condus autobasculante de 32 ?... nu-i nimic, șantierul te-nvață...". Băiatul acela dă din cap, roșește oleacă, parcă ar interpreta un rol, așa mi se pare, așa de „bine" decurge scena, și dă să întrebe ceva... Celălalt îi vine în întîmpinare, închide dosarul cu un pocnet de ceaslov, îi întinde mîna și spune : de mîine, gata, ești al nostru ; du-te și-ți alege mașina, sînt afară cîteva abia venite din rodaj ! Să ai însă grijă... Cît o alimentezi și-o întreții, mașina-i mașină, te scoate și la 6 000 lei pe lună, sînt mulți băieți care iau atîta. Cît nu, pe mine să nu mă întrebi...

★

Dincolo de birouri se întinde, desigur, cîmpia, marea și bogata cîmpie dobrogeană, devenită „sediul" unei lucrări grandioase : Canalul Du-

Ion Longin Popescu

Continuare în pag. a 4-a

RESPIRĂRI

Zdrobitor desciorchinător

Ce-i ciudat, că în situația globului nostru terestru, nu sunt pietrele acelea care gîndesc. Piramidele, monstruoasele piramide, ceiere uriașe de piatră, în afară de a exprima punctul din vîrful lor, altceva nu exprimă. Actul gîndirii este întocmai ca și călciiul lui Ahile ; sare în sus din zeama ginditoare a creierului.

Atît de splendidele și timidele și finele și neapăratele celule gri țin prin cuvînt tot cerul cu stele deasupra pămîntului.

Și totuși, din cînd în cînd, cîte o piatră sau cîte un fier poate să-și ia sieși un nume tulburător pînă la gîndire.

La Bucium, în tandra Moldovă a țării, am văzut cu ochii măriți de un cuvînt plin de înțeles, o mașină ce se numea „zdrobitor desciorchinător", pseudonim demn de prozatorul Conrad.

Atîta înțeles exista în mașină, încît strugurele ca material îmi apăruse ca un pretext pentru concept.

Dar faptul că mașina se numește „zdrobitor desciorchinător" e ca o întîmplare lingvistică pur inginerească.

Nu te supăra pe mine, cititorule, am azvîrlit și eu o privire de vulpe către strugurii acri.

Nichita Stănescu

ANIVERSĂRI: ZAHARIA STANCU

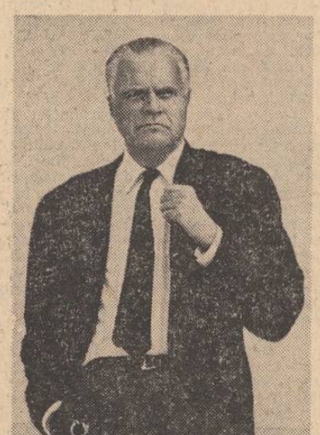

Calea poeziei

„Zaharia Stancu s-a specializat în scurte poeme de o strofă și de două strofe, o varietate de stanțe, într-un fel, însă **nu** cum s-ar presupune, **cu conținut minor"** (s.n.). Astfel, așează, în 1941, George Călinescu efigia poetului printre tradiționaliști. Pentru Eugen Lovinescu, poetul, cuprins într-o aceeași serie, era „un fraged și grațios pastelist de care ne legăm speranțele". Proiectînd aceste sumare dar corecte fișe critice pe fundalul poeziei românești interbelice, înțelegem cît de adevărată este această mărturisire a lui Zaharia Stancu : „Drumul poeziei mele a fost și el greu. Am fost contemporan (și continui să fiu) cu mari poeți". Această cale a fost străbătută însă nu printr-o renunțare la datele personale și nici printr-o schimbare de fizionomie a lirismului, ci printr-o adîncire și interiorizare a universului imaginar inițial, printr-o transformare a viziunii exterioare într-un cosmos subteran al afectelor și cunoașterii. Zaharia Stancu este un aticist în poezie,

Doina Uricariu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Mircea Ciobanu: „ISTORII"

Cu primul volum de **Istorii**, Mircea Ciobanu se arată un autor ce pare (în fine, vor exclama, poate, unii dintre cititorii săi) mai hotărît ca niciodată să alieze problematicii şi cazuisticii morale a scrisului său, cam abstracte uneori, statutul unor personaje cu perfectă identitate civilă. Din lumea geometrizantă a demonstraţiilor sale, cu aerul ei de experiment şi de teoremă, scriitorul coboară de astă dată, în ultimul lui roman, printre fiinţe vii, înzestrate cu nume şi biografie, aparţinînd aşadar unei realităţi concrete, determinate, şi ceea ce este important face acest lucru fără a-şi nega vreo clipă natura obsesiilor şi organicitatea viziunilor sale. Fireşte, în ciuda arhitecturii ei, aşa-zicînd clasice, cartea lui Mircea Ciobanu trebuie citită pe mai multe planuri, dar faptul că există o poveste, cu toate articulaţiile necesare, poveste pe care cititorul o recunoaşte şi cu care este familiarizat, constituie unul din elementele care îi uşurează lectura şi îl determină să dea credit jocului subtil dialectic al interpretărilor şi al relaţiilor puse în scenă. Totodată, această poveste, atît de aşteptată pentru a forţa uşile demonstraţiei lui Mircea Ciobanu pe căile cunoaşterii şi recunoaşterii umane, implantează, de fapt, nu numai un „scenariu" în pasta unei realităţi recognoscibile, dar reconciliază într-un chip fericit reala inteligenţă a scriitorului, aptă de arabescuri şi de contorsiuni ideatice, cu o nu mai puţin reală apetenţă pentru concret şi pentru cuvîntul mustos, capabil să-l reprezinte. Poate pentru prima oară, în acest roman, „recele" şi „abstrasul" Mircea Ciobanu îşi dă mîna cu „balcanicul" Mircea Ciobanu, cazuistica dînd viaţă şi forţă percutantă cuvintelor, iar cuvintele insufleţind cu plinătatea lor reperabilă în plan imaginar o cauzuistică pîndită adesea de o sterilă batere în loc.

Simplu spus, primul volum al **Istoriilor** debutează ca cel mai tradiţional dintre romane şi narează un ospăţ de Anul nou, acestei naraţiuni ataşîndu-i-se, în partea a doua a volumului, o cronică de familie. Amfitrionul, inginerul constructor Gheorghe Palada, invită, an de an, la această petrecere, oaspeţi pe cît de ciudaţi, pe atît de străini, de indiferenţi şi de nefrecventaţi în celelalte zile ale anului. Ei compun o lume a „foştilor" (un ofiţer, un avocat, un antreprenor, un profesor etc.), pe vreme ce trece lume tot mai decrepită, mai degradată şi mai uriţită de scurgerea timpului. Rostul acestei stranii invitaţii, la care se strînge o adunătură de fantome umane, lacome, rele, imbecile, imorale sau numai caraghioase, este ştiut doar de amfitrion. Vederea jalnicelor făpturi ce depind în fond de mărinimia şi de dispoziţia lui capricioasă, instaurată drept regulă, la un ospăţ în genul celui din „Viridiana", unde personajele ce iau parte sînt ceva între slugi, cerşetori şi petiţionari, are darul de a-i satisface orgoliul puterii şi de a-i întreţine convingerea atît în libertatea sa, cît şi în intangibilitatea la semnele trecerii. În faţa lor, ca şi în faţa întregii familii dependentă de sine, material şi moral, inginerul este marele, puternicul Palada, tronind ca un Dumnezeu atotputernic peste un univers nevolnic. În pictura specimenelor ce populează petrecerea, Mircea Ciobanu exersează mai toate formele grotescului şi ale caricaturii, strecurînd dintr-odată în aceste portrete ale cupidităţii şi nemerniciei un **ceva** secret şi ameninţător.

Studiul naturalist al fenomenelor de degradare e magistral şi numai şi simpla descriere a resturilor ospăţului, cu o minuţiozitate crudă de anatomist, e în stare să trezească neliniştea şi să dea sentimentul invaziei terifiante a lucrurilor impure : „A atins un pahar pe jumătate plin, tot atît de rece ca şi mîna ei. Pe fundul lui văzu firimituri de cozonac şi de nucă mărunţită. Cu o mişcare stîngace a degetelor îl răsturnă pe muşamaua mesei : lichidul se împrăştie şi începu să picure pe podea. Maria îşi simţi gleznele umede şi încercă, dar copleşitor, gîndul impurităţii : a preajmei şi a ei însăşi. Pretutindeni farfurii nespălate, pahare şi scrumiere, cenuşă amestecată cu vin, tăvi şi cratiţe pline pînă la gură cu apă şi în apă, la suprafaţă, plăci albe de seu închegat, resturi de mîncare, bucăţi de carne atinse în treacăt, dar atinse, prăjituri muşcate la cîte un colţ, ceşti de cafea, chisele de dulceaţă, linguri, furculiţe şi iarăşi linguri şi furculiţe, năclăite în grăsime, felii de cozonac aruncate în farfurie cu sferturi de gogoşari, castraveţi ofiliţi, cu sarea uscată pe ei, sîmburi de măsline şi măsline cu pieliţa zbîrcită, varză murată — şi peste tot oase, oase de peşte, oase de la încheieturile picioarelor de porc şi oase de curcan, groase, cu zgîrciurile tari, sau subţiri şi lungi ca nişte scobitori, oase de pui sfărîmate în dinţi şi supte la capăt, oase în farfuriile de prăjituri, în pahare, în scrumiere şi jos, sub chiuvetă, unde se umfla de apă un maldăr de şerveţele întrebuinţate, oase şi coji de mere, oase şi coji de nuci, oase şi petice de staniol — nimic nu rămăsese nesfişiat, neciopîrţit ; lîngă o solniţă se zăreau cioburile unui pahar cu picior, dar şi lucirile lor erau stinse şi tot la fel de impure ca şi lucirile estompate de grăsime ale fructierei — totul asvîrlit la întîmplare, totul amestecat, totul dezbinat parcă de o voinţă batjocoritoare : azvîrlit într-adins, amestecat şi dezbinat într-adins".

O asemenea viziune a degradării şi a impurităţii, copleşitoare, fastuoasă chiar, de un fast al răului, pe cît este de premonitorie şi de vitriolantă, prezidează întregul roman, roman deopotrivă al fantoşelor, al mistificării şi al demistificării, ca şi al simulacrelor de tot soiul din existenţa burgheză. Căci dacă scriitorul pare a polemiza în repetate rînduri cu imaginea creatorului omniştient şi atotputernic, dictînd pînă în cele din urmă amănunte destinul personajelor sale, după cum, de asemeni, îşi bate joc de pretenţia eroului său de a fi Dumnezeul familiei şi al invitaţilor săi de circumstanţă, el realizează în practică ideea acestui personaj central de a fi pentru plăsmuirile lui un demiurg necruţător, un Jehova al „patimilor" şi al pedepselor, la antipodul celui „milos şi dispus la iertarea păcatelor". Tot ceea ce se petrece în **Istorii**, începînd chiar cu degradarea istoriei cu majusculă în „istoriile" unor fiinţe întrupînd viciul şi josnicia, este o cădere de pe soclu în flăcările unei gheene a grotescului şi a caricaturii. Nimic nu scapă din acest cerc de viaţă burgheză, în care însăşi descendenţa familială poartă semnele morbidităţii biologice cu ecouri vădite în sfera morală, fără a fi întinat, batjocorit, maculat pînă la desfiinţare. Violenta satirică capătă tonalităţi profetice. Ospăţul la care asistăm este începutul unei drame, din ce în ce mai bubuitoare, iar personajele ce iau parte la el îşi schimbă unul după altul rolurile, devenind în ultimă instanţă măşti ale fricii, ale neputinţei, ale umilinţei şi ale sfîrşitului. Puterea aparentă a lui Gheorghe Palada este, de fapt, o invenţie, o invenţie bine ticluită şi cu finalitate meschină a invitaţilor şi a rudelor sale, iar inginerul constructor, care ar fi trebuit să lase semne trainice ale trecerii sale prin lume, este în realitate un om fără biografie, fără fapte şi fără amintiri, asemeni fricosului Leon Pascal ce întrupează „nevoia de a fi pe lume orice altceva numai nu omul cu faptele şi amintirile sale". Mecanismul relaţiilor e inversat şi din presupuse victime fără şansă personajele se transformă, rînd pe rînd şi unii contra altora, în primejdioşi opresori. Simbolistica de sorginte biblică a autorului (o Marie fecioară nefecioară, un Iov derizoriu, o sărbătoare la care oaspeţii sînt şi slugi şi soli şi stăpîni etc.) face şi mai vizibil ritualul înjosirii, mărind discrepanţa dintre aparenţe şi esenţă uneori pînă la proporţiile parodiei.

Din degringolada profanării nu ies intacte nici momentele sacre ale naşterii, ale căsătoriei şi ale morţii, din fiecare asemenea moment de vîrf al existenţei oferindu-ni-se în carte mostre degradate, ele simbolizînd în totalitate însăşi degradarea familiei burgheze. Roman al dezgustului vitriolant trecut prin filtru moral, **Istoriile** sînt, în acelaşi timp, un roman al ameninţării surde, al vidului şi al incomunicării la nivel discursiv. Romancierul încearcă, de altfel, în demersul său, adesea „poetic", să ajungă la acea realitate profundă a relaţiei şi determinării insesizabile, secrete, „acolo unde nu vorbele hotărăsc înţelegerea lucrurilor". Romanul se umple astfel de vise (de o remarcabilă minuţie şi forţă imaginativă) şi presimţiri, de cuvinte fără semnificaţie imediat perceptibilă şi de semnificaţii fără cuvinte, ce trebuie tălmăcite. Pe potriva lumii larvare pe care o descrie, scriitorul analizează cuvintele rămase la jumătate, confesiunile deturnate de la scopul iniţial, mecanismul minciunii, al prezumţiei, ca şi actele ce răstălmăcesc cuvintele. O bună parte din existenţa pe care o descrie este o existenţă determinată de cuvinte şi imagini, cu frecvente alunecări în vis şi în universurile grele sau goale de semnificaţii ale închipuirii. Personajele romanului, de regulă, spun altceva decît ceea ce cred şi cred altceva decît ceea ce spun, toată această imposibilitate de a traduce gînduri şi simţiri, toată această luptă de a determina lucrurile stînd de fapt la baza profunzimii de planuri a cărţii.

Cu **Istorii**, Mircea Ciobanu ne dă un roman dens şi puternic, de o amănunţime studiată şi fără cusur, placînd pe elemente tradiţionale ale naraţiunii o dezbatere şi o morală modernă, deopotrivă a vieţii ca şi a creaţiei. Din cronica unei familii burgheze şi a unor întîmplări mai mult sau mai puţin banale scriitorul scoate o carte originală, profundă, antrenînd lectura pe multiple căi de investigaţie. Dar totodată o carte cu neîndoielnic gust amar.

Dan Cristea

viaţa cărţilor

Un poem villonesc

● Cartea lui Mircea Constantinescu — **Cum îndemult Bucureştii petreceau** *) — este o cronică de moravuri, bazată pe o documentaţie impresionantă şi redactată într-un stil care, în intenţia autorului, reprezintă o imitaţie mucalită a stilului epocii.

Mircea Constantinescu a cercetat, se pare, toate acele izvoare — ziare, reviste, scrisori, memorii, fotografii, stampe, afişe etc. — **care dau o idee despre Bucureştiul secolului trecut şi al începutului acestui secol, în cîteva compartimente mai puţin cunoscute ale existenţei sale : vestimentaţie, gastronomie, grădinărit, turism, teatru, divertisment în general şi chiar... amor.** Marele merit al autorului nu constă însă atît în acumularea sau sistematizarea unei mari cantităţi de informaţii, cît în retrăirea lor, cu o simpatie de om al locului care, pentru a înţelege cum „petreceau" strămoşii săi, poate căuta, ca într-o arhivă fabuloasă, în propriul lui suflet. În modul acesta, se reconstituie o atmosferă pitorească, plină de un farmec livresc, ca aceea a Isarlîkului, şi, în acelaşi timp, înfiorată de lirism şi învăluindu-l pe cititor în efluvii de nostalgie. Cu puţină fantezie taxonomică, evocarea lui Mircea Constantinescu ar putea fi considerată un poem villonesc, cuprinzînd enumerarea amuzat-melancolică a „nurilor" Bucureştiului de altădată.

Pentru a da scrierii sale culoare locală şi de epocă, autorul foloseşte sute de cuvinte turceşti şi greceşti — cele mai multe aflate azi la periferia limbii noastre şi avînd o nuanţă peiorativă sau umoristică —, încarcă textul de antroponime şi toponime desuete şi siluieşte topica, plasînd adjectivele înaintea substantivelor şi predicatele în faţa subiectelor. „Melanjul" lingvistic care rezultă astfel — să nu uităm nici neologismele, prin care se fac aluzii ironice şi la unele moravuri de azi — nu este cu totul lipsit de gust, avînd la bază o reţetă bine gîndită, însă cuprinde atît de multe elemente incongruente sau stridenţe încît pînă la urmă provoacă cititorului o grimasă de lehamite. În loc să folosească dezinvolt limbajul pe care singur l-a fabricat, scriitorul are aerul cuiva care trebuie să alerge sau să danseze în pantofi prea strimţi. El ne creează mereu impresia că textul său are nevoie de o **traducere** prealabilă pentru a putea fi savurat. Iată o mostră : „beiul de mult îşi toca fortuna în cetatea Ludovicilor, unde se exilase îmbrîncit de ruleta evenimentelor belicoase". Impresia este agravată de folosirea a numeroase parafraze, ca în vorbirea preţioaselor ridicole. Autorul spune „exemplare botanice" în loc de **plante**, „membre inferioare" în loc de **picioare** sau chiar „ciupercile policrome aducătoare de umbră" în loc de **umbrele de soare**.

Dincolo de aceste stîngăcii şi excese, care ar merita corectate sau măcar atenuate într-o viitoare ediţie, cartea lui Mircea Constantinescu, densă şi insolită, are oricînd un loc rezervat într-o eventuală bibliografie a spiritului balcanic.

Alex. Ştefănescu

*) **Mircea Constantinescu : „Cum îndemult Bucureştii petreceau". Editura „Albatros", 1977.**

Implicare afectivă

● **Nu puţini dintre cei care scriu şi publică reportaje (în categoria cărora pot fi incluse şi însemnările de călătorie) cad în eroarea de a crede că textele de acest gen sînt uşor de conceput şi de redactat. Această eroare îşi are originea, se pare, în ideea că reportajul este o specie nonartistică, scrierea lui implicînd doar o ingeniozitate specifică, analogă, prin aplomb, dezinvoltură şi lipsă de reţinere în faţa locurilor comune, aceleia a jurnaliştilor. Tot din ideea non-artisticităţii reportajului pare a decurge şi nonşalanţa cu care editurile publică adesea reportaje mediocre. Există însă suficiente argumente în favoarea unui reportaj-literatură, a unui reportaj-unicat, în scrierea căruia nu este nici pe departe suficientă îmbinarea dezinvoltă a cîtorva locuri comune. Un asemenea argument este cartea*) lui Pop Simion, după a cărei lectură ne-am dat seama că obişnuitele formulări critice, care apar în recenziile la cărţi de reportaje, nu sînt operante.**

Există în **Cartea Chinei** un suflu particular, ce depăşeşte obişnuitele atitudini ale reportajului aflat într-un mediu insolit. Desigur, Pop Simion are calităţile tradiţionale ale celui care călătoreşte pentru a-şi nota impresiile: spirit de observaţie, prospeţime a percepţiilor, curiozitate pentru resorturile ascunse ale lucrurilor, capacitate asociativă, darul de a nu fi blazat, lăcomie pentru detalii etc. Multe dintre paginile interesante ale **Cărţii Chinei** pot fi legate de una sau de alta dintre aceste calităţi. Ceea ce dă însă o marcă distinctă cărţii şi îi conferă suflul particular despre care aminteam, este capacitatea autorului de a se implica afectiv în întîmplările prin care trece şi de a tinde astfel să participe la ele în chip de personaj literar. În felul acesta, cartea capătă un nucleu ferm, în jurul căruia multele descrieri, evocări şi dialoguri gravitează, formînd astfel un ansamblu coerent în sens literar. Acesta este motivul pentru care analiza unor fragmente detaşate (obişnuită în ceea ce priveşte cărţile de reportaje) nu este revelatoare. Citām totuşi o frumoasă descriere, ce poate fi considerată o metaforă caracterologică : „Şi cum e arborele de camfor ? E posac, fără exuberanţe şi comunicare cu lumea din preajmă. Energic prin excelenţă, arborele meu e contorsionat, singuratic, detaşat şi orgolios, sfidînd împrejurimile, înfipt ca nimeni altul în solul greu-pietros, pe care îl reface aidoma în trunchiul de dimensiuni gigantesti, cu buboşenii, gîlme, umflături, gulere, scursuri şi vîrtejuri, continuate în crengile de mare amplitudine, răsucite ameninţătoare, gata pentru furtună ; trebuie să fie greu ca pămîntul acest arbore stăpînit de încruntată meditaţie, greu de sine şi de viaţa pe care o închide în arborescenţa sa, cît o catedrală, ceea ce îi conferă majestate dramatică, rolul de arbore-păstor, arbore de veghe şi statornicie, de continuitate, arbore de pace şi război, în egală măsură, care nu ştie să fie elastic, nu cunoaşte stări intermediare, motiv să ia cu asalt cerul şi pămîntul".

Voicu Bugariu

*) **Pop Simion: „Cartea Chinei". Editura „Cartea Românească", 1977.**

Nicolae Densusianu, restituit

● Semnalăm cu întîrziere faţă de apariţia cărţii *), reacţiile de presă n-au fost la înălţimea evenimentului, apariţia volumului **Datini şi eresuri populare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea** sub semnătura lui Adrian Fochi. Este vorba de prelucrarea întinsului material al celor două **Chestionare istorice** pe care, la 1893 şi 1895, Nicolae Densusianu le-a adresat colaboratorilor lui voluntari şi a căror valoare ştiinţifică excepţională pentru folclorul şi etnografia românească ne-o indică nu numai prefaţa lui Adrian Fochi ci şi cea mai sumară sondare a cărţii.

Ion Muşlea şi Ovidiu Bîrlea care au prelucrat chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu de la 1885 tipărind rezultatele muncii lor sub titlul **Tipologia folclorului din răspunsurile la chestionarul lui B. P. Hasdeu** au considerat fondul documentar al răspunsurilor prelucrate de ei drept cel mai valoros. Analiza întreprinsă de Adrian Fochi scoate însă la lumină meritele atît cantitative cît şi calitative ale contribuţiilor din chestionarele lui Nicolae Densusianu în comparaţie cu cele primite de marele lingvist.

Numeroase inerţii sau prejudecăţi au dus la ignorarea sau dispreţuirea acestui chestionar de către specialişti. Faptul că aceste răspunsuri au fost prelucrate eronat de Nicolae Densusianu în marea şi eşuata lui tentativă de reconstituire a vieţii din Dacia preistorică nu scade, ne atrage atenţia autorul lucrării, cu nimic valoarea ştiinţifică a materialului existent în chestionare. Venind după cel conceput de Hasdeu chestionarele lui N. Densusianu găsesc mulţi oameni mai pregătiţi acum pentru o participare corectă la realizarea corectă a răspunsurilor. Ca şi cel al lui Hasdeu, materialul primit de Nicolae Densusianu a fost cercetat efectiv doar de cîţiva folclorişti şi etnografi, **el fiind practic o materie virgină** pentru cercetările actuale ale domeniului. **Un atlas al etnografiei şi folclorului românesc proiectat nu demult este de neconceput, ne atrage atenţia Adrian Fochi, în afara chestionarelor Hasdeu-Densusianu.**

Nu vom putea aprecia la justa ei valoare munca autorului lucrării, dacă vom omite a spune că efortul a fost de a încorpora într-o singură carte, consultabilă zecile de mii de răspunsuri ale chestionarelor. Spre deosebire de Ion Muşlea şi Ovidiu Bîrlea care au grupat materia pe teme şi motive, Adrian Fochi recurge la modalitatea dicţionarului. Noţiunile extrase din chestionare sînt dispuse alfabetic facilitînd accesul cititorului. Rezultatul muncii lui Adrian Fochi este **excepţional. Datini şi eresuri populare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea** cuprinde un material informativ foarte bogat, compararea cu noţiunile identice de la Hasdeu e uneori evident în favoarea noii lucrări, ceea ce face din ea una din cărţile de fundamentală referinţă pentru specialist.

*) **Adrian Fochi: „Datini şi eresuri populare de la sfîrşitul secolului al XIX-lea", Editura „Minerva", 1977.**

O structură istorică

● **Cartea lui Carol Göllner despre Gheorghe Rakoczi *) face parte dintre acele cărţi de istorie de care cititorul nostru duce lipsă.** Istoria ajunge la el mai ales prin scrieri a căror grijă de documentare şi de adevăr e înecată chiar atunci cînd există în apele unei romanţări ieftine, nu o dată declamatorii. Lucrările de solidă documentare şi de superioară perspectivă istorică sînt datorită stilului fie sec, fie pedant, aşa-zisul „stil ştiinţific", inaccesibile publicului larg. Acesta rămîne la discreţia popularizatorilor care dau adesea o idee destul de aproximativă despre epocile, problemele şi personalităţile de care se ocupă.

Lucrarea lui Carol Göllner, succintă şi exactă, impune atenţiei prin decuparea unui subiect care spune mai mult decît sugerează la prima vedere titlul. Nu este vorba numai de un voevod neatîrnat ci mai mult decît atît de Transilvania şi de relaţiile ei cu ţările româneşti. Închinînd scurta sa monografie ultimului voevod autonom al Transilvaniei, autorul reconstituie şi un fidel tablou de epocă al contextului politic european, al locului pe care-l aveau în el ţările române. Ceea ce scoate bine în evidenţă mica monografie scrisă de Carol Göllner este unitatea geopolitică a teritoriului românesc. Epoca de glorie a lui Rakoczi II, reiese limpede din lucrare, a ţinut atît timp cît sfera intereselor lui a respectat sfera intereselor Transilvaniei, Ţării româneşti şi Moldovei la un loc. În momentul în care minat de ambiţii exorbitante voevodul transilvănean rătăceşte în afara acestei sfere de coeziune poziţia lui şi a Transilvaniei e periclitată. Izolat de contextul politic matrice Rakoczi II e sortit eşecului. La fel de semnificativ este şi faptul că el nu poate reface terenul pierdut decît tot în cadrul bine precizat al unei hărţi politice care este viitoarea hartă politică a României. Întors la vechile alianţe cu Muntenia şi Moldova, el redresează momentan poziţia pierdută. Inteligenţa politică a lui Rackoczi, calităţile lui militare s-au valorificat datorită unei eficace colaborări politice cu Matei Basarab şi Vasile Lupu. Acest triumvirat politic capătă greutate în contextul politic european prin voevodul Transilvaniei şi asigură celor trei ţări româneşti o etapă de stabilitate şi de glorie binecunoscute în manualele noastre.

Fără să avanseze teorii, prin simpla expunere a faptelor, Carol Göllner ne conduce către resortul adînc al unei apoteoze voevodale în strînsă şi ascunsă legătură cu altele două. A scrie despre Rakoczi II înseamnă a scrie obligatoriu despre Vasile Lupu şi Matei Basarab, adică despre România.

Septimiu Drăgan

*) **Carol Göllner: „Gheorghe Rakoczi II", Editura Militară, 1977.**

Inventivitate neverosimilă

● **După o activitate poetică, materializată în numeroase volume, Ion Cringuleanu se încearcă în proze pentru tineret *). A face proză pentru copii de 10—15 ani, zic unii, e tot ce poate fi mai uşor. Toţi au avut acea vîrstă şi nu ne rămîne decît să ne aşezăm, cu mintea de acum (căci altfel unde e „literatura" ?) în felurite situaţii infantile. Un şir aproape picaresc de întîmplări cu preşcolari e şi în această ultimă (cronologiceşte) carte pentru tineret, produsă de Ion Cringuleanu. Autorul ne povesteşte aventurile unui grup de copii de grădiniţă care construiesc „Harpinius-Okean (? !) — 2000", adică oraşul viitorului, se luptă pentru o bucată de pămînt cu proprietăţi miraculoase, fac călătorii la Orşova, lîngă „Jugoslavia" (? !). Inventivitatea acestor preşcolari este teribilă şi neverosimilă. „Vă fac cunoscut — zice Ion Cringuleanu, netulburat — că blocurile aveau şi ele benzi rulante interioare, lifturi pe dinăuntru şi pe dinafară, iar după fiecare trei etaje te puteai plimba într-un parc interior al clădirilor. Comunicarea" ş.a.m.d. (pl. 16). Dar să admitem că aceste feerii dezvoltă simţul tehnic în spiritul lectorului şcolar. Numai că stilul lui I. Cringuleanu nu-i va dezvolta şi simţul estetic fiindcă autorul se exprimă stereotip, impropriu şi într-un limbaj nu o dată „golănesc", „Alta era grozăvenia" (p. 22) ; „Repede am sfeclit-o din casă" (p. 27 ce-o fi vrut să spună autorul ? !) ; „O oră am tot scărmănat pămîntul" şi aşa mai departe. Aceşti preşcolari au nişte nume cam ciudate : Garderobă, Scorţişoară, Rică Paradis, umblă fără căpătîi pe stradă, stau pe cîmp pînă după miezul nopţii (inventivitatea autorului n-are margini). Limbajul e pur şi simplu scandalos (dacă aparţine unor copii de 10 ani), iar dacă e al autorului îl asigurăm că e de gust absolut îndoielnic : „Să mă iau niţel de vorba lui", „cu botul pe labe ne-au pus" (p. 34—35) „flămînzi ca nişte cuci orbi, am plecat la concert" (p. 64) În fine : „Sînt o iapiţă care ştie să se cocoţeze pe podiumuri, la manifestaţii în rîndul întîi, la excursii primul din faţă, şi tot aşa... o iapiţă sînt ! Na, ca să ştiţi" şi exemplele ar putea continua, monoton, pe încă 30—40 de pagini.**

*) **Ion Cringuleanu : „Viitorul vine din toate părţile", Editura „Ion Creangă", 1977.**

Invenţie şi schemă

● Un roman poliţist uşor digerabil intelectualiceşte publică Mircea Ionescu, autor despre care nu ştiu mai nimic, deşi nu fără însuşiri literare*). Romanul cuprinde ancheta unei crime ; un doctor e găsit mort şi se constată că făcea parte dintr-o reţea de spionaj industrial (de aici jumătate din titlu, căci doctorul fusese introdus ca un „cal troian"). Ducea însa o viaţă solitară şi curioasă (prilej de investigaţie în felurite medii spre a găsi o urmă, un fir). În fine, devine limpede că asasinul e o femeie (spioană şi ea) şi se lămuresc o sumedenie de pete albe de pe harta „cazului" : doctorul ucis era un român transfug care luase locul adevăratului medic, omorît în Bucegi, unde se urca alpinistic pe munţi. Falsul doctor o căutase pe nevasta lui (adevărată, de data aceasta) şi îi propusese să se recăsătorească, propunere zadarnică, spionul ascundea o dramă ceea ce îl face dacă nu simpatic (căci faptele sînt nescuzabile), cel puţin uman. E unul din punctele unde invenţia iese din schemă şi introduce psihologia mai complicată în domeniul demonstraţiilor lineare. Şi mai este ceva : amuzantă e cursa pentru detectarea criminalului, la care participă doi ofiţeri, nu din duşmănie, ci dintr-o obscură concurenţă (reflex al animozităţii între şerifului McClaud şi Clifford, şeful lui).

Nu s-ar zice că Mircea Ionescu scrie rău, dimpotrivă, el are cîte o notaţie fină, percutantă, nu face „filozofie", şi nici nu dramatizează, ceea ce în proza noastră „poliţistă" e un fapt rar, care merită o menţiune.

Artur Silvestri

*) **Mircea Ionescu : „Singurătatea calului troian", Editura „Junimea", 1977.**

prezenţe

„MANUSCRIPTUM" Nr. 3 a.c.

● **Recent apărut, ultimul număr al revistei trimestriale editată de Muzeul literaturii române atrage atenţia prin aceeaşi constantă diversitate de materiale, în mare parte inedite, menite să aducă noi şi substanţiale contribuţii de arhivă în domeniul istoriei literare. Semnalăm, astfel, prezenţa unor texte inedite însoţite de comentariile şi exegezele de rigoare aparţinînd următorilor scriitori : Mihai Eminescu, N.D. Cocea, Elena Văcărescu, George Baritz, Lucian Blaga, Octavian Goga, O.W. Cisek, M.N. Tonitza, Liviu Rebreanu, Mihail Sadoveanu, Vasile Alecsandri şi Mateiu Caragiale.**

■

PREMIILE ACORDATE LA EDIŢIA A IX-A A CONCURSULUI NAŢIONAL DE POEZIE „NICOLAE LABIŞ" 1977

1. Premiul Consiliului judeţean al pionierilor — Suceava : **Petre Camelia** — elevă, Tg. Jiu.
2. Premiul Comitetului judeţean al U.T.C. — Suceava : **Rodian Drăgoi** — student, Bucureşti.
3. Premiul Comitetului judeţean de luptă pentru pace — Suceava : **Ion Teodorescu** — profesor, Slobozia.
4. Premiul Centrului judeţean de librării : **Mircea Bîrsilă** — student, Timişoara.
5. Premiul ziarului „Zori Noi" : **Nechita Danilov** — student, Muşeniţa — Suceava.
6. Menţiunea III : **Mariana Tomescu** — elevă, Reşiţa.
7. Menţiunea II : **Lucian Vasiliu** — student, Iaşi.
8. Menţiunea I : **Ioan Radu Igna** — muncitor, Hunedoara.
9. Premiul revistei „Ateneu" : **Gelu Dorian** — muncitor, Botoşani.
10. Premiul revistei „Cronica : **Doina Mihaela Sava** — elevă, Iaşi.
11. Premiul revistei „Tribuna" : **Ion Evu** — tehnician, Hunedoara.
12. Premiul Editurii „Junimea" : **Mirela Mandric** — elevă, Iaşi.
13. Premiul Uniunii scriitorilor : **Valeriu Drăguşeanu** — student, Rădăuţi.
14. Premiul Uniunii scriitorilor : **Jean Panaite** — maistru, Iaşi.
15. Premiul III : **Liana Marcu** — studentă, Craiova.
16. Premiul II : **Sorin Roşca** — muncitor, Constanţa.
17. Premiul revistei „România literară" : **Matei Vişneac** — student, Rădăuţi.
18. Premiul revistei „România literară" : **Lelia Munteanu** — funcţionară, Bucureşti.
19. Premiul revistei „Luceafărul" : **Ioana Ileana Ştefcu** — tehniciană, Baia Mare.
20. Marele premiu „Nicolae Labiş" : **Cleopatra Lorinţiu** — studentă, Bistriţa.

CARTEA DE DEBUT

Recuperări

Comentînd deabia acum două cărţi de debut apărute la sfîrşitul anului trecut, în fond, nu facem decît un act critic recuperator. Avînd deplin conştiinţa faptului că şi în decursul acestui an numărul volumelor de debut prea puţin semnificative cărora totuşi le-am acordat atenţie nu a fost chiar atît de redus, justificarea gestului în cauză este, credem, îndeajuns de limpede.

Realmente temerară ni se pare tentativa lui Mircea Ichim *) de a elabora un poem de anvergură mitică şi cosmogonică, a cărui ideaţie poetică face apel la surse şi motive pe cît de diverse, pe atît de pretenţioase şi de riscante. Sub acest din urmă raport, eventuala operaţie de identificare a „izvoarelor" nu e dintre cele mai dificile, căci autorul, formalizîndu-se prea puţin, trece la împrumuturi făcute pe faţă. Astfel, spre a enumera numai cîteva dintre ele, iată, ne gîndim de îndată la mitul genezei gravitînd în jurul celui adamic şi la „povestea" potopului, conservate, ambele, de biblie, la unele sugestii din **Iliada** (motivul călătoriei pe mare şi al devoratoarei nostalgii pentru ţărmul natal) şi la altele care trimit la mitul faustic etc. Iar ca temă filosofică, este evident că Mircea Ichim vizează o amplă dezbatere poetică axată pe ideea-mit de sorginte platoniciană a disjuncţiei dintre ceea ce se numeşte eu metafizic, pe de o parte, şi eu empiric, pe de alta. Tot atît de explicită ni se pare şi finalitatea etică a poemului, întrucît punctul de vedere în acest sens rezidă în primatul cunoaşterii de sine implicată organic în experienţele de viaţă fundamentale. Naşterea, iubirea, înţelegerea şi stăpînirea naturii, moartea însăşi ca sacrificiu suprem pe care viaţa şi-l face sieşi, sînt tot atîtea forme prin care omul ia cunoştinţă de sine. Cu alte cuvinte, „ieşind din crisalidă", omul devine propriul său creator, îşi dobîndeşte identitatea, îşi recucereşte cealaltă „jumătate", adică „dublul" ş.a.m.d. În fine, trecînd la problemele de compoziţie, să arătăm, de asemenea, că identificarea modelelor constituie o operaţie la fel de lesnicioasă, devreme ce prototipul este acel al poemului dramatic, contaminat de procedeele şi viziunile metaforic-simbolice ale tragediei antice şi ale celei shakespeariene.

Ar fi, desigur, cu totul disproporţionat să continuăm a discuta cartea lui Mircea Ichim prevalîndu-ne de premisele şi intenţiile programatice pe care, cum s-a văzut, autorul ni le propune cu atîta obstinaţie. Judecat din asemenea unghiuri, poemul se vădeşte a fi un indiscutabil şi, cum se spune, spectaculos insucces. Ca structură epic-dramatică (ce o incorporează pe cea lirică), **Ieşirea din crisalidă** nu rezistă la un exigent examen critic. Atît sub aspect formal cît şi în ceea ce priveşte unitatea tensiunii interioare, scrierea stă sub semnul unui fragmentarism desăvîrşit. Cum este şi de aşteptat, numai răbdarea de a încercui cît mai multe fragmente şi de a le aprecia în sine, ca poezii independente, se dovedeşte a fi modul de lectură cu adevărat profitabil pentru această ambiţioasă şi, vai, pe ansamblu, atît de neconvingătoare elaboraţie. Procedînd în acest chip, surpriza e de a descoperi în autorul volumului **Ieşirea din crisalidă** un poet remarcabil. De exemplu, un fragment ca cel ce urmează, tulburător prin densitatea fiorului poetic, la care se adaugă masivitatea imagistică, depune mărturie convingătoare : „Fiul meu, în suflet / Te-am oblojit de răni, iar mîngîierea / Ţi-am dat-o pe furiş în vis de seară ! / Aveam să plec cu munţii toţi în spate, / S-adun în piept atîtea zări şi drumuri. / În urmă, soarele, în strunga stîncii / Părea un cap de om ucis în flăcări. / Ştiam că voi găsi un leac, o frunză, / Sau apă de izvoare neîntîmplate, / Or coajă-ncărunţită de pudoare, / Care-ar fi fost nesomnul să-ţi alunge. / Blestemul greu se prelungea în mine, / Şi-un fum lăuntric vina ta murise / Cum mor făpturile de vis sub pleoape". Alături de acest straniu „cîntec de leagăn", iată şi un nu mai puţin izbutit „cîntec de fecioară" : „Sînt hăituită dureros de lucruri / Şi dincolo de ele e o horă / De zile şi de nopţi atît de treze / Că veşnic simţirile-mi sînt strivite / De formele ce cotropesc lumina. / Se-abat asupra-mi în rotire surdă / Şi duşmănoase parcă rup din mine. / Aş vrea ca pleoapele un vis să-nchidă, / Un vis tîrziu sau năclăit de sînge / Dar fie vis de om ! Mi-e dor de ceasul / Cînd somnul se opreşte lîngă viaţă, / Cînd totul abur pare şi mătase, / Cînd genele se-nmoaie-n mierea stinsă / A unui soare toropit de veacuri..."

Există deci vădite motive să sperăm într-o evoluţie poetică pe măsura unor simptome ca acestea.

Semnalăm cartea de debut a unui reporter demn de atenţia nu numai a cititorului de ziare ci şi a aceluia pasionat de imaginea de ansamblu a complicatului şi puternicului impuls uman ce străbate viaţa social-economică a României contemporane. Este vorba de volumul lui Marin Mocanu **Cînd viaţa prinde rădăcini** **) penetrantă radiografie reportericească în procesul de edificare a conştiinţei de sine la şcoala muncii în care se află angajată tînăra generaţie. Rod al unor numeroase peregrinări pe întreg cuprinsul ţării, cartea lui Marin Mocanu conţine o interesantă şi bogată galerie de schiţe portretistice, care, împreună, recompun o adevărată imagine monografică a fenomenului. Chiar dacă o anume înclinaţie pentru literaturizare şi idilizare nu poate fi trecută cu vederea, capacitatea reporterului de a-şi face interlocutorii să-şi deschidă inima, să se confeseze, se impune de îndată atenţiei : „Aici, ca şi în alte ţări, plecam împreună cu colegii în excursii, vedeam lucruri minunate, dar parcă pentru fiecare loc sau localitate, găseam imediat, pe calea gîndului, a inimii, un corespondent acasă, şi convingerea că ţară mai frumoasă şi mai bogată ca a noastră nu există nicăieri punea stăpînire pe noi. Odată, în '71, am fost la Madras, port la Oceanul Indian, un oraş tare frumos, ca să-l vizităm. Acolo ne-am întîlnit cu marinari români care veneau cu vasul de la Singapore în drum spre ţară. Am luat masa cu ei pe vas, vas care mi s-a părut o bucată de pămînt românesc. Am cîntat împreună muzică populară românească, cîntece ca : „Satule, vatră frumoasă", „Dor de mamă", şi altele şi am jucat de-ale noastre. La despărţire am lăcrimat ; eram, sincer vă spun, într-un fel invidioşi pe ei, marinarii, că se întorceau acasă, deşi peste cîteva luni urma să venim şi noi. Cînd mai erau două-trei săptămîni pînă la plecarea spre patrie, nu ne mai apuca nici somn, nici foame".

Nicolae Ciobanu

*) **Mircea Ichim : „Ieşirea din crisaliadă", Editura „Cartea Românească", 1976.**

) **Marin Mocanu : „Cînd viaţa prinde rădăcini", Editura Politică, 1976.

colocviile «luceafărului»

• Paul Anghel • Ov. S. Crohmălniceanu • Pompiliu Marcea • Edgar Papu • M. Ungheanu despre:

protocronism și sincronism

În linia colocviilor noastre anterioare, dedicate unor probleme ca valorificarea clasicilor, valorificarea marilor lucrări de sinteză, metodele moderne în critică, valoarea instrumentelor de lucru în istoria literară, prozei și poeziei contemporane propunem celor invitați discutarea a două noțiuni care angajează cîteva din cele mai importante linii de forță ale culturii și literaturii române: e vorba de sincronism și de protocronism. Prima noțiune lansată și susținută cu tenacitate de E. Lovinescu în Istoria civilizației române moderne, a intrat de mult în limbajul curent. Cea de a doua protocronismul, de dată foarte recentă, apare în lucrările tovarășului profesor Edgar Papu. Ultimul său volum, Din clasicii noștri, încearcă să dea o configurație elocventă termenului. Dacă în prima carte semnul acțiunii culturale românești era cel a împrumutului nediferențiat, sincronismul presupunînd în chip automat imitația, deci un rol de consumator și aproape deloc de creator, cea de a doua carte afirmă independența literaturii române în materie de creație. Nu numai că n-am imitat întotdeauna, spune profesorul Edgar Papu, dar am creat în chip simultan și autonom și mai mult decît atît în găsirea unor soluții artistice am fost uneori anticipatori. Ca orice „masă rotundă" ea are rolul de a pune probleme, de a invita la discuție.

M. UNGHEANU : Citez o incitantă frază din **Cuvîntul explicativ :** „În cadrul acestei acțiuni recente (adică a revendicărilor protectonice precizăm noi) eu nu-mi pot revendica decît paternitatea formulei de **protocronism românesc** gîndită în opoziție cu ideea **sincronismului,** adică a năzuinței ce alimentează o conștiință retardatară". Iată o afirmație de la care se poate începe.

EDGAR PAPU : Vă rog să-mi permiteți o precizare. Nu înțeleg aici opoziția în sensul de termeni care se exclud ci de termeni care se află față-n față în chip complementar. În fraza citată eu am optat pentru sensul relației complementare. Atît **imitația,** principiul sincronismului, cît și **anticipația,** notă a protocronismului, pot există împreună într-o cultură. Fenomenul sincronismului este valabil la noi, dar a fost considerat a fi singurul. Pe lîngă el mai există însă și celălalt fenomen al protocronismului de care mă ocup în cartea mea.

PAUL ANGHEL : Considerați sincronismul și protocronismul virste diferite ale unuia și aceluiaș fenomen cultural sau le considerați, cum să spun ?, niște deschideri simultane, una spre exterior, alta spre interior ?

EDGAR PAPU : E foarte bună precizarea pentru că nu e vorba de o succesiune, adică de o fază sincronică urmată de una protocronică, ci de o coexistență, de existența simultană a două filoane diferite.

PAUL ANGHEL : În acest sens eu aș spune că în istoria unei culturi există obligatoriu o fază sincronică, care măsoară decalajul unei culturi tinere față de alte culturi mai evoluate, un exemplu e literatura română în epoca traducerilor, dar că în plină epocă sincronistă se manifestă — chiar și o conștiință creatoare orgolioasă care creează și propune modele proprii, dovadă chiar această etapă a traducțiunilor cînd apare la noi Costache Negruzzi. Sincronismul e deci prima vîrstă de formare a unei culturi, dar în simultaneitate cu vocația ei protocronică, ceea ce inseamnă totodată și primul ei semn de maturizare. Din acest punct de vedere teoria sincronismului așa cum o face E. Lovinescu este insuficientă. Ea nu e suficientă pentru că ignora vocația protocronică a culturii și literaturii române ci și pentru că-i dă un caracter prea local. Toate culturile se caracterizează prin sincronism și protocronism nu numai cultura și literatura română. Impulsul imitației, boala complexului de inferioritate, de ce vreți, care însoțesc sincronismul sînt aspecte universale și ne obligă să punem problema într-un context mai larg decît cel românesc. Cred că manifestările sincroniste sînt legate de momentul apariției culturilor laice. E momentul în care limbile sacre fac loc limbilor naționale. Așa stînd lucrurile dacă nevoia de sincronism este o condiție pe care istoria culturii universale o verifică, trebuie să vedem, pe de o parte niște precursori ai sincronismului înaintea lui E. Lovinescu, și, în același timp, să luăm act de cealaltă față a fenomenului, pe care pentru prima oară o formulează atît de expresiv profesorul Edgar Papu : protocronismul.

M. UNGHEANU : Indirect Paul Anghel ne atrage atenția asupra unor impreciziuni ale termenului de sincronism. Ce culturi au imitat culturile care se laicizau ? O cultură prestigioasă contemporană lor sau o cultură prestigioasă dar situată în trecut ? A crea după modele străine nu e întotdeauna egal cu a face sincronism. Clasicii antichității au stimulat culturile moderne, imitarea lor este indiscutabilă la mulți moderni, dar asta nu înseamnă încă sincronism. Pe lîngă **modelul prestigios,** pe lîngă **imitarea lui** condiția este ca el să aparțină unei culturi, unei literaturi contemporană celei care se lasă inspirată de el. Contemporaneitatea sursei și a imitației mi se par însă definitorii. Aceste precizări sînt necesare pentru o definiție în sens larg a sincronismului. Cea a lui E. Lovinescu presupune însă și o a patra condiție : modelele și cultura inspiratoare să fie **moderne,** cuvînt cu un înțeles destul de larg la teoreticianul sincronismului. E. Lovinescu, părintele formulei „sincronism", nu a dat și o definiție clară a sincronismului. Ea suferă chiar modificări de la etapă la etapă : o definiție se află în **Istoria civilizației române contemporane** și încă una, în **Mutația valorilor estetice.** Prima postulează chiar inexistența unei tradiții românești de orice fel. A doua introduce corectivul asimilării pe lîngă cel al imitației, în sensul asimilării diferențiate în funcție de „rasă", lucru limpezit de altfel de Ibrăileanu cam cu douăzeci de ani înainte de a-l redescoperi Lovinescu. **Mutația** vorbește în același timp de imitație, ceea ce presupune decalaj cultural și temporal, dar și de **saeculumul** lui Tacit, care înseamnă o simultaneitate fără centru director, de unde în cele din urmă, observația e a lui Fl. Mihăilescu, a contradicției. Atît teoria cît și aplicarea ei la cultura și literatura română oferă multe neclarități. A discuta protocronismul prin raportare la sincronism, fie și într-o relație de complementaritate, presupune elucidarea fie și pe scurt a „teoriei" sincronismului. Operînd cu noțiuni prea lejere discuția poate să-și piardă consistența.

POMPILIU MARCEA : Cred că protocronismul nu se opune sincronismului pentru simplul motiv că nu există culturi pur protocronice (nici cele mai mari) și nici culturi pur sincronice. Fiecare popor reprezintă o nouă posibilitate spirituală și în acest sens cred că protocronismul poate fi aplicat fiecărei culturi, dar nu există cultură, cît ar fi de protocronică, care să nu suporte legile sincronismului. Independența, autonomia trebuie întregite cu interdependența și cu influența reciprocă. Și dacă lucrurile de acest fel pot fi urmărite în planul structurilor economice sau politice, de pildă, cu toate că aici forțele locale sînt mai puternice, în mod obligatoriu, cu atît mai mult se pune problema atunci cînd ne referim la domeniul culturii, cu o capacitate de circulație și de asimilare mult sporite. Evident, a existat un anume exclusivism, nu atît al culturilor propriu-zise, cît al teoreticienilor fenomenului ca atare. Iorga a negat chiar rolul influențelor din afară, ca mulți tradiționaliști, iar Lovinescu, mai ales în **Istoria civilizației române** a minimalizat „substanța medulară" (după formula lui Călinescu). Înțelegem însă că fiecare și-a construit edificiul teoretic prin opoziție cu preopinentul, sensul polemic dînd o anume înverșunare doctrinară, un anume dogmatism textelor, și dintr-o parte și din cealaltă. Atunci însă cînd au analizat, **pe viu,** fenomenul literar, comprehensiunea fiecăruia a inlocuit exclusivismul de doctrină.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Observațiile asupra sincronismului făcute pînă aici necesită o discuție. Teoria lui Lovinescu a stîrnit multe discuții, chiar din clipa enunțării ei. A fost, în primul rînd, combătută violent de cercurile conservatoare și tradiționaliste. Dreapta românească a văzut în ea o amenințare împotriva întregului ei edificiu ideologic, bazat pe mitizarea trecutului nostru feudal agrar și a prezentat-o drept un atentat la adresa ființei naționale. Combaterea sincronismului devenea astfel o datorie sfîntă, o luptă pentru „a doua neatîrnare", cum scria Nichifor Crainic în „Gîndirea". Dar și alte cercuri, de astă dată democratice, cum a fost cel al „Vieții românești", au adus obiecții serioase felului în care Lovinescu își imagina procesul modernizării noastre sociale și culturale. Chiar amicii de idei ai criticului au văzut puncte vulnerabile în teoria lui. Cu atît mai mult însă astăzi ele ne apar lipsite de o fundare solidă. Trebuie să nu ignorăm și funcția pe care a dat-o Lovinescu teoriei sincronismului. Deși amendabilă astăzi, cînd a fost enunțată ea a fost îndreptată împotriva unor grele inerții literare. Ele l-au silit pe Brâncuși sau Enescu, invocați ca reprezentanți incontestabili ai protocronismului să se expatrieze. Fără biruirea acestor rezistențe conservatoare, evoluția romanului nostru ar fi întîrziat considerabil. Nici emanciparea poeziei de un apăsător epigonism nu se producea automat. Ar fi o nedreptate strigătoare la cer să minimalizăm asemenea efecte salutare ale eforturilor lui Lovinescu. El a urmărit să împingă literatura noastră spre o treaptă care să o facă a rivaliza cu literaturile avansate. El pleda împotriva unor tendințe care se încăpățînau să păstreze forme literare desuete. Exista, dacă ne amintim, o suspiciune față de literatura citadină. Era considerată...

EDGAR PAPU : ...neautentică...

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Cine se inspira din literatura orașului era neautentic. Nu-i putem contesta deci sincronismului o anume forță motrice și un ascuțiș îndreptat împotriva unor formule literare caduce. Lovinescu a combătut obstacolele ridicate în calea literaturii moderne făcînd exagerări. Dar oare astfel de exagerări polemice nu le întîlnim și în alte teorii literare. Și exagerări mai grave, susținîndu-și ideile, nu a făcut și Iorga și Ibrăileanu ? Lovinescu a fost ultimul care să conteste originalitatea literaturii române și atunci cînd B. Fundoianu sau N. Davidescu au pus-o cît de cît în discuție a intervenit cu energie, mustrîndu-i.

M. UNGHEANU : Polemicile cu ei sînt dinaintea **Istoriei civilizației române moderne** și nu feresc în întregime pe Lovinescu de observația că a contestat existența unei tradiții culturale românești. Ele sînt o reacție singulară, ceea ce-l îndreptățește pe G. Călinescu să observe că n-o

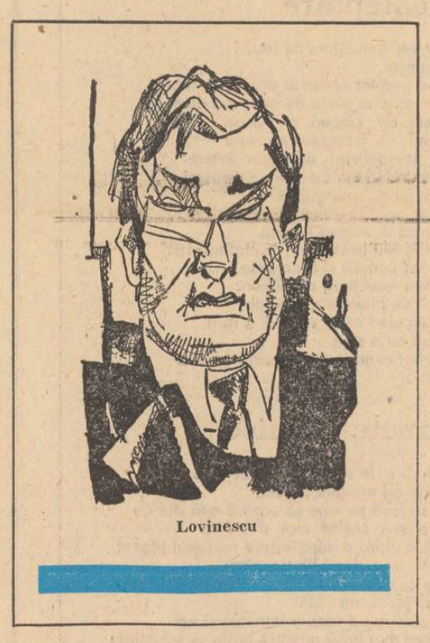

Lovinescu

să știm niciodată exact ce opinii avea Lovinescu despre scriitorii noștri clasici.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Lucrurile nu stau chiar așa. Lovinescu a scris monografii despre Gr. Alexandrescu, Negruzzi și Asachi. Și-a exprimat o veneratie fără margini față de Eminescu. A scos în evidență pe larg rolul lui Titu Maiorescu și al „Junimii". Toate astea din urmă le-a făcut către sfîrșitul vieții. Repet, ar fi o greșeală să nu vedem aspectul istoric pozitiv al teoriei sincronismului cum a funcționat ea în momentul respectiv cu limitele ei amendabile. Părerea mea este că sincronismul rămîne un fenomen real, o problemă reală și chiar dacă vom demonstra, și trebuie s-o facem, un lucru necesar, că există scriitori români care au unele tendințe literare anticipatoare.

M. UNGHEANU : Cînd a făcut afirmația, G. Călinescu cunoștea aceste monografii ca și noi astăzi. De ce atunci a făcut-o ? În scriitorii citați E. Lovinescu nu găsise repere stimulatoare pentru literatura vremii lui, iar lucrările închinate lor sînt simple lucrări didactice neglijente chiar față de aspectul estetic al literaturii cercetate. Nici măcar Eminescu nu este privit ca un punct de plecare pentru literatura română modernă. Ceea ce însă Eminescu a fost pentru N. Davidescu sau pentru Blaga.. Pe Caragiale îl privește cu neașteptate rezerve. Nu mai amintim aici opiniile criticului despre Slavici. Abia N. Filimon este un astfel de reper. Iar către Titu Maiorescu s-a întors abia în final de carieră critică cînd a înțeles cît de primejdioasă e neglijarea tradiției pentru o literatură în care lupta contrariilor a căpătat aspecte ascuțite. E un fel de ultimă revizuire.

PAUL ANGHEL : Discutarea teoriei lovinesciene este imperios necesară. Literatura română începe de la **Junimea ?** Ce este dincolo de **Junimea ?** Recent a apărut o panoramă literară tipărită de Iorga în 1929, adică exact în momentul în care E. Lovinescu privește literatura română numai de la **Junimea** încoace. Panorama lui Iorga arăta cititorului că există o literatură română și pînă la **Junimea.** La un moment dat o cultură își ajunge sieși, în mod relativ desigur, adică răspunde necesităților pe care le exprimă o masă de consumatori de cultură. Epoca creației originale este inițial minoră, dar produce fenomenul de emancipare al culturii proprii cu aceste injecții de influență. Chestiunea este următoarea : să nu explicăm o cultură numai prin influențele care se exercită asupra ei, pentru că, atunci, nu îi explicăm originalitatea, să nu condiționăm evoluția unei culturi de permanentul implant al acestor influențe, ci să judecăm aceste culturi drept ceea ce sînt din momentul în care ele se manifestă ca atare, din momentul în care sînt mature și propun valori cunoscute sau necunoscute.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Sîntem datori să judecăm o cultură atît din punctul de vedere al originalității, cît și din acela al influențelor.

M. UNGHEANU : Ideea că nu există nimic în cultura românească și că trebuia să importăm totul nu e numai a lui Lovinescu. Diferența dintre el și ceilalți este că el voia să statueze o condiție a **împrumutului permanent,** a imitației continui, a unui sincronism mai presus de orice după primul război mondial într-un moment cînd sentimentul vidului cultural nu mai avea vechea justificare. După chiar o expresie a lui Lovinescu, dintr-o polemică din păcate fără urmări pentru scrisul lui, literatura română exista în acel moment. Pentru ce deci acest exclusivist imperativ al sincronizării așa cum îl înțelege Lovinescu ? Dacă cercetăm și alte coordonate vom observa că imediat după război toate națiunile Europei se întorc după tragicul cataclism fiecare către sine. E un moment general de autoscopie. Dacă E. Lovinescu ar fi fost într-adevăr sincronizat în momentul în care-și scria cartea el ar fi urmat această îndrumare generală a Europei în acel ceas, al întoarcerii fiecărei națiuni către sine. **Istoria civilizației române moderne,** care statuează pentru cultura română sincronismul este străină în chiar ceasul apariției ei de spiritul timpului, străină cu alte cuvinte de sincronism. Teoria lui Lovinescu e ca un radio fără antene. După război literatura europeană cunoaște sau adaptează scriitori care modifică perspectivele literare vechi. Apar Joyce, Proust, Faulkner ș.a. Nu vom găsi în scrierile lui E. Lovinescu nici o referință la ei. De altfel, Perpessicius îi atrăgea atenția scriind despre volumul închinat evoluției poeziei că face o polemică anacronică cu un fenomen literar separat. **Istoria literaturii române contemporane** a lui E. Lovinescu nu prezintă scriitorii români moderni în acest context european fie pentru a le sublinia înapoierea fie pentru a le decreta sincronizarea. Scriind despre Brăescu el nu-l raportează la literatura Europei, ci la Caragiale pe care se știe că l-a contestat. Aplicîndu-i lui E. Lovinescu propria lui măsură, a judecății sincronice, ajungem la rezultate dezamăgitoare. O critică indirectă a falsului sincronism lovinescian e și cartea tovarășului Ov. Crohmălniceanu **Expresionismul în literatura română,** care urmărește sincronizarea literaturii române cu expresionismul, lucru de care istoriile lui E. Lovinescu rămîn aproape complet străine. Ce rămîne din construcția sincronismului lovinescian: o idee prețioasă imprecis definită și aproape deloc aplicată și mai ales un atac împotriva tradiției culturale românești. Iată ceea ce a nemulțumit aproape pe toți comentatorii scrierilor lovinesciene la care ne referim : anacronismul de fapt al poziției criticului, atît pe plan intern, cît și pe plan extern, și atacul nediferențiat împotriva tradiției culturale de orice fel. Și aceasta nu mai e o vorbă goală.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Lovinescu face dese referințe la Proust. Faulkner n-a fost cunoscut nici francezilor, cînd criticul nostru și-a scris **Istoria literaturii române contemporane.** Ecoul expresionismului la noi îi rămîne străin lui G. Călinescu și altora, cred datorită fenomenului de pseudomorfoză sub care s-a manifestat.

M. UNGHEANU : Nu simpla pomenire a unui autor schimbă datele problemei, dacă el nu devine prezență tutelară, spirit al veacului, cum este Proust pentru Ibrăileanu și Camil Petrescu, Anton Holban și Mihail Sebastian. Iar francezii citați, care de altfel în anii treizeci îl traduseseră pe Faulkner, ca și G. Călinescu, nu sînt în discuție de vreme ce nu ei au formulat un deziderat și o teorie a sincronizării.

PAUL ANGHEL : Ideea că n-am creat nimic și am importat totul, întreținută de o teorie cum este aceea a sincronismului lui E. Lovinescu poate să ne facă să nu observăm realizările protocronice ale culturii și literaturii române. Protocronismul înseamnă o cultivare disociată a tradiției. Înseamnă a descoperi așa cum face profesorul Edgar Papu realizări culturale, artistice, literare cu valoare de anticipație acolo unde nu se știa că sînt astfel de realizări. Sincronismul am mai spus e o necesitate, o fatalitate a tuturor culturilor, nu e vorba aici numai de cea română. Dar el nu trebuie ridicat împotriva tradiției și în acest sens trebuie înțeleasă cred eu relația de complementaritate pe care ne-o propune profesorul Edgar Papu vorbind despre sincronism și protocronism. O relație în care modernizarea să nu ignore tradiția, să nu treacă cu vederea ceea ce este de fapt constituit într-o cultură. Este oare o întîmplare că în cultura română pînă la ora actuală nu sînt asimilate date importante din propria ei istorie ? Cazul lui Hașdeu este expresiv. El era sincronizat perfect cu mișcarea culturală europeană, cu lingvistica timpului, în care a dat de cîteva ori și tonul. Ceea ce a fost însă cîștig pentru Europa n-a fost și pentru noi. Hașdeu e ignorat la el acasă.

Călinescu

Studiul lui C. Poghirc din 1968 pune problema în termenii cei mai transanți pentru discutia noastră. Hașdeu a stabilit mari cote științifice, foarte importante pentru dezvoltarea umanismului românesc, a fost un anticipator pe plan european, un exemplu de protocronie românească, dar datorită suspiciunii față de propria noastră tradiție cîștigurile lui s-au pierdut ulterior pentru cultura română. Afirmînd protocronismul nu facem decît să dăm sincronismului o funcție firească lipsită de exclusivism.

POMPILIU MARCEA : Nu cred că trebuie să facem din E. Lovinescu un inventator de teorii nefaste. Trebuie să constatăm că teoria sincronismului a lui Lovinescu nu apare nici ea, **ex nihilo,** chiar dacă autorul ei nu-și menționează totdeauna înaintașii, mulțumindu-se cu citarea lui Tarde. Dar chiar pe teritoriul culturii române, Pompiliu Eliade, de pildă, fără a introduce cuvîntul sincronism, descrie fenomenul ca atare, în **Lettres sur les directions de la pensée roumaine,** la început de veac, pentru ca în 1909 Ibrăileanu, în **Spiritul critic în cultura românească** să vehiculeze idei și formule ce anticipează, îndeaproape pe Lovinescu. Dar Maiorescu însuși, susținînd că trebuie să folosim,

Ibrăileanu

în aprecierea noastră proprie exigențele absolute, adevărul absolut pledînd pentru adaptarea scriitorului român la „izvoarele universale", așa cum procedase Eminescu, deschide un drum și întemeiază o mentalitate critică. Nici Lovinescu, prin urmare, nu apare din senin, nu urmează numai pe Tarde ci continuă, mărturisit sau nu, o linie de gîndire existentă și la noi. De altfel, așa cum îl înțelegem astăzi, sincronismul nu se poate opune protocronismului.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : De ce să opunem neapărat sincronismul fenomenelor de protocronism ? Chiar Edgar Papu preciza că înțelege această opoziție ca o complementaritate.

Principala mea rezervă față de teoria lovinesciană a sincronismului este de ordin marxist. Criticul a privit procesul depășirii rămînerilor în urmă ca rezultat strict al ideilor. Noi știm însă că într-o țară unde n-ar exista niște necesități obiective sociale, ideile transformatoare ar găsi un foarte slab ecou și, singure ele, ar fi neputincioase să schimbe structurile existente. Altfel zis, în lipsa factorilor interni pregătiți să le primească, influențele exterioare se reduc la fenomene trecătoare, fără urmări notabile. Rămîn simple mimetisme superficiale. E. Lovinescu a neglijat acest factor obiectiv intern și, mai precis, rolul lui selectiv. A văzut fondul local, doar pasiv, lucrînd ca „indice de refractie". Sincronizarea, așa cum a înțeles-o Lovinescu, nu dădea însă singură valoare unui scriitor. Trebuia să intervină și **diferențierea,** adică **originalitatea.** Vreau să remarc două lucruri : Întîi, acolo unde avem de-a face cu valori într-adevăr foarte originale, îmi vine greu să văd cum ar fi comparabile (piersica și banana ? mărul și nuca ?) ; proto sau post cronic nu prea are, așadar, aici sens. În planul așa cum îl înțelegem astăzi, sincronismul nu se poate opune protocronismului.

În al doilea rînd, noi vorbim azi despre nevoia ca țara noastră, în curs de dezvoltare, să ajungă din urmă țările industriale înaintate. Iată că problema sincronizării continuă să se pună, firește, altfel decît a văzut-o Lovinescu. Dinamica noastră istorică e complet deosebită (socialismul dirijează constient dezvoltarea economico-socială), întregul context istoric e altul. (O nouă ordine mondială își croiește drum). Dar procesul anulării decalajelor economico-sociale nu poate rămîne fără ecou și pe plan cultural. Important mi se pare că, azi, monopolismul europo-centrist din vremea lui Lovinescu a pierdut simțitor teren și în domeniul spiritual. Lumea a devenit infinit mai mare. Participarea țărilor mici și mijlocii la plămădirea constiintei mondiale a crescut enorm. Eu văd o legitimitate istorică a afirmărilor protocronice, mai ales în acest proces vast de înlăturare a unei ignorări, prin monopolizarea interesului general doar pentru cîteva centre.

PAUL ANGHEL : Intervin cu precizarea că dacă sincronismul e o lege universală, protocronismului trebuie să-i conferim, de asemenea, statutul de lege. Există o vocație protocronică a tuturor culturilor, vocație negată însă de culturile europocentriste, care s-au instalat de secole ca singurele culturi producătoare de modele universal valabile. Refuzul umanismului acestei ere se adresează acestui monopolism al valorilor pe care noțiunea de umanism în sine îl desfide. Problema protocronismului românesc e o problemă a tuturor.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : A ne arăta meritele culturale, după ce, lungă vreme, ele au fost trecute cu vederea, e în ficea lucrurilor. As spune, după Lovinescu, în „spiritul veacului". Se cuvine să o facem încă cu multă grijă pentru adevăr și fără pretentii megalomane, fiindcă ele pot ușor conduce la ridicol o tendință justificată. Orice forțare a notei riscă să sune strident și să dea cu totul altă culoare unor acțiuni reparatoare, îndreptătite si menite să valorifice pe deplin patrimoniul nostru cultural. Cînd Edgar Papu arată că Eminescu nu e un romantic întîrziat, subtilitatea analizelor și erudiția argumentelor au cîștig indiscutabil de cauză. La fel și în alte multe exemple (Caragiale, Blaga, Camil Petrescu). Cînd ține să ne convingă că în „Sburătorul" lui Heliade găsim o anticipare a defulării psihanalitice, acolo unde e vorba doar de mărturisirea febrelor nubilității, are putine șanse să reușească. Forțată și neconcludentă mi s-a părut și legătura dealtfel ingenioasă între Mateiu Caragiale și Lampedusa, prin strămoșul lui Pantazi. Observatia e fină și demonstrația fascinant de inteligentă, dar ce dovedește pe planul protocroniei ? Lampedusa însuși n-a devansat nimic, a fost, dimpotrivă, un fenomen curios de postcronie.

Oricum, exemplele discutabile nu anulează pe cele care plasează autorii romani într-o judicioasă proiecție universală, stabilind cu spirit de discernare savant anterioritatea unora din inițiativele lor artistice.

EDGAR PAPU : Observații sînt foarte prețioase și ne dau într-adevăr de gîndit pentru că avem răspunderea ideilor noastre, dar poate nu întotdeauna și nu îndeajuns răspunderea consecințelor pe care le au ideile noastre. Îndrăznesc să mă apăr împotriva unor astfel de consecințe. Vreau, de aceea să introduc o disociere de nuanță în cele spuse de Ov. S. Crohmălniceanu. Mai întîi aș vrea să remarc, lucru care s-a mai spus, că ideea sincronismului nu este nouă la noi. Toți istoricii literari, toți istoricii culturii, dacă poate fi vorba de așa ceva la noi, mai încoace, judecă literatura română și cultura română din punctul de vedere al influențelor. Care e aportul lovinescian ? Lovinescu înțelege nu numai fenomenul nașterii unei culturi ca fiind prezidat de influențe din alte culturi ci și întreținerea acestui organism cultural creat în stare de sincronizare prin injecții succesive de influență. Un adevărat program al regizării de influență. Aici apare celălalt aspect care nu e al protocronismului, ci al teoriei sincronismului.

PAUL ANGHEL : Dumneavoastră introduceți în discuție un criteriu care mă alarmează : criteriul prudenței : să nu cumva să greșim atribuind ceva pozitiv literaturii române ! Dar nu vă alarmați, cînd pe seama acestei literaturi se spun atîtea lucruri negative, atîtea inexactități. Nu e greșit, spun sincroniștii, să atribuim acestei literaturi un statut subordonat — de ce ? — fiindcă sincronismul e o lege universală a literaturii, care funcționează totdeauna în cazul literaturilor mici, minore sau periferice, dependente de niște centre. Dar e greșit să observăm rolul forțelor interne, trebuie s-o facem cu prudență ! ca și cum acțiunea acestor forțe n-ar fi tot o expresie a unei legi universale ! Tocmai de aceea eu v-aș propune să înlocuim criteriul prudenței cu criteriul obiectivității. Să nu ne temem să afirmăm rolul protocronic al unor valori românești, cînd acest rol există. Altfel spus, să nu expropiem literatura română de niște merite pe care le are obiectiv, atunci cînd le are, numai de teama de a nu fi sincroniști. Ce are această teamă cu atitudinea obiectiv-științifică ? Nici teama, nici orgoliul nu au ce căuta aici. Cîteva exemple : cînd Iorga afirmă că istoria Stolnicului Constantin Cantacuzino e unică, adică protocronică, în plan european, el face această afirmație cu acte. Nimeni în Europa vremii nu concepea istoria ca Stolnicul. El e primul om care introduce în succesiunea faptelor istorice o ipoteză, ipoteza despre creștere și descreștere, teoria celor trei stepene — „urcarea, starea, coborîrea" atribuind istoriei un curs evolutiv, cu mult înaintea lui Gianbattista Vico, care își va lega numele de teoria „corsi e ricorsi". Pornind de aici și tot înainte de Vico, Dimitrie Cantemir va aplica ipoteza creșterii și descreșterii la spectacolul istoriei otomane, prima carte din Europa cum spune Iorga, „care vede istoria ca dramă universală". Dacă stăm și judecăm obiectiv, vom observa că nu-i nici o extravaganță ca tocmai aici, în această parte a Europei, în Europa de sud-est, dominată de otomani, să se nască această teorie a evoluției istorice, așa cum nu-i nici o extravaganță că evoluționismul ca teorie generală, cu aplicație la biologie în formularea lui Darwin, s-a născut în Anglia secolului al XIX-lea.

Aceasta nu înseamnă că Stolnicul, prin ipoteza sa, concurează faima și greutatea internațională a lui Vico, la care ipoteza creșterii și descreșterii va deveni teorie. Dar Stolnicul rămîne ceea ce este, un anticipator, un protocronic, și a-i micșora meritul, acordîndu-i un statut subaltern este echivalent cu o eroare științifică. Să ne ferim deci de erorile științifice la care ne împing fie prejudecățile — prejudecata Lovinescu, fie excesele polemice.

M. UNGHEANU : A afirma cum face Paul Anghel preeminența Stolnicului Cantacuzino sau a lui Hasdeu pe plan european în materie de istorie, filologie, lingvistică, nu înseamnă, toată lumea e de acord aici, o aserțiune megalomană. Procedînd așa el pune accent pe tradiție, adică pe ceea ce tovarășul Ov. S. Crohmălniceanu numea factor-intern. Din punct de vedere marxist teoria lui E. Lovinescu suferă tocmai pentru că ignoră acest factor intern .Cartea lui Lucrețiu Pătrășcanu **Un veac de frămîntări sociale** care se ocupă de chiar aceeași etapă pe care o conține și **Istoria civilizației române** moderne demonstrează indirect lipsa de consistență a lucrării lovinesciene. Lovinescu scoate revoluția de la 1821 din circuitul cauzal al evenimentelor de care se ocupă considerînd revoluția de la 1848 nu o consecință internă ci o acțiune de import. Cu miiloacele materialismului dialectic Lucrețiu Pătrășcanu demonstrează contrariul. Ce a însemnat revolutia de la 1821 pentru societatea românească și pentru literatură indeosebi o arată dintr-o perspectivă marxistă și Paul Cornea în **Originile romantismului românesc** care rescrie de fapt din unghi modern, actual, infirmînd-o, o bună parte din faimoasa istorie a civilizației compusă de E. Lovinescu. Revoluția lui Tudor a scos literatura în aerul străzii, a conectat-o și la fenomenul românesc imediat real, fapt decisiv pentru dezvoltarea ei ulterioară. Aici nu e vorba de a-l ataca sau apăra pe E. Lovinescu pe care-l consider unul din marii scriitori români ci de a vedea dacă definirea sincronismului întreprinsă de el e justă.

POMPILIU MARCEA : Eu nu cred că exegeții români merită să fie stigmatizați că n-au arătat, pînă acum, atenția cuvenită contribuției literaturii noastre la tezaurul spiritualității universale. Evident, pot fi excepții dar nu le consider caracteristice, atîta timp cît Titu Maiorescu **(Literatura română și străinătatea)** Gherea (studiile despre Caragiale) Ibrăileanu, N. Iorga (în întreaga activitate de istoric literar), chiar E. Lovinescu cel suspectat de cosmopolitism (în **Critice),** Tudor Vianu **(Caragiale în literatura lumii, Tudor Arghezi și înnoirea lirismului european, Arghezi poet al omului, Originalitatea contribuției culturale a românilor** etc), Lucian Blaga (întreaga **Trilogie a culturii** etc.), Basil Munteanu (vezi excelentul studiu **Literatura română în perspectivă europeană,** Sibiu, 1942) și altele, si atîția alții, personalități de prim rang, au relevat permanent și convingător valorile noastre în context european sau universal. Așa cum știm cu toții, G. Călinescu a comentat basmul românesc, pe Eminescu și Creangă fără nici o reminiscență „retardatară" dimpotrivă, cu orgoliul că „nasc și în Moldova oameni". Iar concepția care stă la baza monumentalei istorii este clară : „Istoria literaturii române nu poate să fie decît o demonstrație a puterii de creație română, cu notele ei specifice, arătarea contribuției naționale la literatura universală" **(Specificul național)** Vladimir Streinu ne propune un nou concept spiritual, **spațiul carpato-dunărean,** pe care-l caracterizează cu finețe. Mircea Eliade comentează **Meșterul Manole** din aceeași perspectivă, a originalității noastre, Zoe Dumitrescu-Busulenga în **Valori și echivalente umanistice,** Al. Piru în **Reflexe și interferențe** (studiul **M. Rollinat și G. Bacovia** demonstrează superioritatea poetului român). C. Ciopraga — face o primă sinteză de acest fel. **(Personalitatea literaturii române).** Petru Comarnescu (excelentul studiu despre Brâncuși)...

(Continuare în numărul viitor)

teodor mazilu

Lumina ne-a născut...

Motto : Energia unui corp este egală cu masa lui înmulțită cu viteza luminii la pătrat.

Lumina ne-a născut. Ea este mama
Gigantica, suava a tuturor.
Ea singura imi știe rostul
De ce am venit. De ce am să mor.

Lumina m-a născut. Și numai ea
Mă judecă. Conservă în galaxii
Întreaga-mi viață orgolioasă
Nevoia de a uita și de a iubi.

. . . . . .

Lumina — mama — înțelege !...
Că uneori mi-e foarte greu
Spaima de urit și de întuneric
Adeverește că sînt fiul tău.

Aud în fiecare noapte

Aud în fiecare noapte
De lîngă mine, de departe
Zbuciumul celor de demult
Deasupra-i cerul lui Shakespeare
Liniștea Bach — e dedesubt.

O, frați ai mei și ai tuturor
Veniți aproape, mai aproape
Cu vuietul nemuritor.
Dar nu veniți, pe voi vă cheamă.
Timpul etern și timpul-mamă.

Urît e cel care trădează...

Urît e cel care trădează
Lumina pentru întuneric.
Dar mai mîrșav și mai de plins
E blestematul care a strîns.
Puterea de a trăda un vis
Pentru un vis la fel de-nalt.
O stea pentru o altă stea
Un trandafir înjunghiat
Spre slava altui trandafir
Egal de roșu și de feeric.

Nevoia veșnicei mișcări
Desprindere de întuneric.

Copaci și păsări se usuc
Iar eu orgolios rămîn
În cimitirul meu etrusc.

Iubindu-mă, tu m-ai prădat.
În trupul tău, călători-voi
În spațiul strîmt ce mi l-ai dat

. . . . . .

Are să-mi fie dor de mine.
Un dor nebun, un dor tîrziu.
Întoarce-te atunci și spune-mi
Cum mai arăt și ce mai scriu...

De-ar fi să fiu iubit, departe...

De-ar fi să fiu iubit, departe
Cu vis statornic și cumplit.
Tot m-aș întoarce să sărut
Sfinții genunchi care au greșit.

De-ar fi să fiu departe, prinț
Diamantin, strălucitor.
Tot m-aș întoarce să-mi îmbrac
Hlamida mea de cerșetor.

De-ar fi să am statui, departe.
Cununi de lauri. M-aș întoarce
Ca să le sfarm și să le nărui
Din dor de mine și de pace.

. . . . . .

De-ar fi să fiu etern, departe.
Pe brînci veni-voi să sărut.
Țărina-mamă și slăvita moarte.

Cu sîni trufași și părul pocăit...

Cu sîni trufași și părul pocăit
Deschis-ai poarta vieții mele.
Și totul a încremenit

. . . . . .

Frumoase visele burgheze
S-au năruit. Nimeni nu vrea
Să fie înger, să vegheze.

Șantierul te-nvață

Urmare din pag. I

nare—Marea Neagră. Asemeni unor geometrice deplasări de falii, canalul prinde contur ; un fel de geamanduri, înalte și roșii, marchează viitoarele maluri ; între ele, oamenii știu, se va înainta către miezul cîmpiei. Apa mării și apa fluviului se vor întîlni pentru prima dată sub supravegherea omului, într-o „disciplină" ce nu mai e a naturii, pe un spațiu riguros, calculat matematic. Cum să scrii despre oamenii șantierului, înfăptuitorii, pionierii unui mare vis împlinindu-se ? Poate, mi-am zis, ca într-o ilustrată către prieteni, povestind simplu care le sînt gîndurile și vrerea, ce i-a adus și ce i-a făcut să rămînă, ce farmec îi ține departe de casă, ce forță și ce bucurie, ce slăbiciune și chiar ce necaz...

Mă uit la dumneata : parcă ți-ar fi teamă de ceva ; te temi de noile mașini ? Un șofer n-are voie să... Poate de tovarășii de pe-aicea, aud că sînt ceva probleme cu piesele de schimb... Nu mai sînt ; s-a vorbit la Brașov. Soția ? A rămas la Arad, dar curînd va veni ! I-am spus : să plecăm, dragă, nu lăsăm castele și nu lăsăm moșii. Vom rămîne 2 ani, așa am scris în contract : „subsemnatul Petru Tătar voi rămîne 2 ani...".

În pauza de masă, sute de autobasculante DAC, de 32 tone, RABA de 16 tone, BELAZ de 27 tone și 40 tone, KRAZ de 16 tone, EUCLID, de 32 tone, LECTRA HAUL, de 140 tone, autoîncărcătoare STALOWA-WOLA, motopompe, autogredere, buldozere, compresoare, excavatoare CASTOR, sînt oprite în poziții ciudate ; brațe articulate și cupe uriașe, roți imense pe care te urci cu scara, cabine suspendate, toate într-o nemișcare stranie, de povestire sciencefiction. O forță uriașă stă gata să izbucnească la simple apăsări pe butoane, un miracol mecanic a luat în stăpînire destinele Cîmpiei dobrogene.

La 27 de ani, brăileanul Titel Manolache, mecanic de utilaje, cunoaște bine partea tehnică a șantierului. El se plimbă printre „Castori" și „Wole" în cizme de cauciuc și înarmat cu chei complicate, e un adevărat rege mecanic, este omul care a suportat cel mai bine trecerea de la banda rulantă a uzinei la... banda discontinuă a cîmpiei. Este omul de noapte și omul de zi al șantierului, șeful camerei 17, gospodarul, cel care schimbă apa trandafirilor dintr-o sticlă de coniac chinezesc. Într-o noapte pe la 3, „Castor 6" aflat în stăpînirea unui mecanic nou, s-a răsturnat. Malul, pămînt și pietriș, a cedat. „Raba" era în pericol, „Castorul" venise cu bratul pe benă. Zice maistrul Ion Gheorghe : scoate-l, Titică, dar, vezi, fără pagube ! A băgat buldotancul, „Det"-ul de 5 400 cai putere, și l-a racordat (tocmai începuse să plouă !) cu o șufă. A mers. Nu s-a înregistrat nici o pagubă.

La 5 noiembrie anul trecut, Ion Constantin împlinea 23 de ani și, coincidență, își începea prima zi de muncă pe șantier ! Pe un ROMAN de 32 de tone, albastru, îl schimbă la același volan Tenea Vasile, băiat despre care, zică oricine ce-o vrea, el o părere prea bună-și făcuse încă, ohoo, din „îndepărtata" copilărie... Amîndoi iubesc munca de noapte care, după părerea lui Ion Constantin, e un sport, o plăcere, „pur și simplu fiind multă liniște și lipsă de trafic". Stăm de vorbă-n cantină, la o splendidă ciorbă de roșii și cîte o respectabilă porție de carne de porc cu fasole verde. El rupe stîngaci și cu poftă dintr-o bucată de pîine aproape caldă, mirosind ademenitor a grîu dobrogean. Mereu e astfel mîncarea ? La noi se mănîncă bine, precum se munceste...

O cameră pe șantier este un spațiu improvizat și totuși cald, primitor. Vreau să-mi las pantofii la ușă. Dar n-avem persane, lăsați. Așternem un ziar și rămîn nemișcat pe un scaun. Sub tălpile mele, protejată de amintitul ziar, stă întinsă o pătură verde, curată. Măcar genunchii mișcați-i, stați vă rog picior peste picior, avem mături și om de serviciu : Pinochio, așta micu... Rufe curate atîrnă pe o sfoară în diagonală : cămăși și bluze de salopetă, ușor roase, ușor ruginite la buzunare, ușor înțepate de scrumul uitat al țigării... Pantofii de duminică sînt puși la uscat lîngă un reșou. Pinochio se mai numește Ion Grigore și abia de-a împlinit, de curînd, cei 18 ani pe care-i are, mă roagă să-l cred. Cei care stau în cameră la amiază lucrează în schimbul de noapte. Șantierul este un foc continuu. La ferestre atîrnă perdele din plastic, viu colorate, iar un git de sticlă învelește protector un bec de veioză. În vecinătate, atîrnă de placa de P.F.L. o mică bibliotecă. Cine citește, întreb. Unu care-i absent, lucrează în schimbul de zi, Adrian Lupu. Cercetez : Nina Cassian, Grigore Alexandrescu, Eugen Frunză, Eugen Jebeleanu. Poezia română contemporană... Cum, zic, citește numai poezii ? O, da, spune Adrian Iba, citește absolut numai poezii. E buldozerist și are o carte cu el, își aruncă ochii în pauză. Cînd i-am dat un roman, **Cavalerul Pardaillan**, s-a mirat : bă, nu știam că în proză se poate scrie frumos! Cum dracu?! Că vă spun : el nu mai citise romane...

Intrase în atelier mult mai dimineață ca de obicei. Paznicul de la poarta șantierului chiar s-a scandalizat :

— Stai tovarășu' că doar n-o să pontezi de la ora asta !

— Păi, am treburi.

— Vii mata să pontezi la intrarea în schimb. Clar ?

Nu dormise grozav în noaptea aceea. Și-l mai hărțuise și un vis cu Mam'tica. El venise bucuros acasă să-i aducă vestea cea mare. Mam'tica l-a primit în curte, ca-ntotdeauna, cu dragostea ei pe care rar, foarte rar o lăsa să izbucnească la suprafață.

— Știi, începu el precipitat.

— Știu Alexe, știu...

Răspunsul ei l-a interzis.

— Cum, chiar știi ?

A asvîrlit o mînă de boabe la orătăniile din curte. Mîna nu i-a tremurat deloc. Atîta doar că degetele parcă s-au deschis mai repede și boabele de porumb au căzut la picioare. Păsările însă nu se sfiau să ciugulească și de acolo, absolut fără nici-o teamă.

— Vino mîine cu ea, i-a mai spus Mam'tica, și apoi au intrat în casă.

— Ți-e rău ? l-a întrebat grijuliu femeia.

— Credeam că dormi.

— Eu dorm ușor... Iartă-mă.

A băut paharul cu apă, s-a așezat din nou în patul cald și dacă două minute nu s-a mișcat femeia a adormit iar. Respira în ceafa lui, adînc sănătos. Visul acela nu s-a mai închegat pentru el, și nici somnul. În zori n-a mai rezistat și a coborît din pat.

Pleci ? l-a întrebat somnoroasă femeia.

— Azi am o grămadă de treburi. Lasă, nu te scula. Îmi pregătesc eu...

— Ai totul pregătit...

A închis încet ușa camerei stăpînită de respirația egală a femeii, și a ieșit tiptil. În stradă începuseră să alerge tramvaiele. Cineva din atelier totuși i-o luase înainte : Șovu. L-a găsit lîngă cubilourile lui.

— Ce-i Șovule, te-a durut măseaua ?

— Nu măseaua nu m-a lăsat să dorm. Ia dă-te mai aproape.

Cuptoarele erau numai fierbinți. Nu aveau nimic de turnat în ziua aceea. Îi așeză în față o schiță desenată grosolan.

— Vezi, aici sînt cubilourile. Șase de toate. Atîtea avem, atîtea scoatem în lume. Unul, măcar unul să mai fi avut !... Cît de mic...

— Pasărea de pe gard, rosti Alexe.

Șovu parcă nici n-ar fi auzit :

— Uită-te la astea două. Vezi ?

— Ce să mă uit pe schiță, cînd sînt aici, la doi pași ? Au fost șamotate acum două luni.

— Exact ! se grăbi Șovu.

Și se apropie de urechea lui, să-i spună ceva confidențial, deși în atelier nu venise nimeni în afară de ei :

— Am vorbit atunci cu zidarii : „Mă, aud că sînteți meșteri mari. Dacă sînteți cum se zice, și eu cred ce se zice, ia faceți voi în așa fel zidăria asta ca în „oalele" mele să încapă mai multă „mîncare". Ei, se poate ? Că am de hrănit un regiment".

„Nu-ți dăm răspunsul pe loc, zice unul. Să calculăm întîi."

— Oameni serioși, îmi zic și eu. N-aruncă vorbele aiurea. Și nici nu-s născuți cu NU în brațe, ca alții.

— Ei bine ? îl grăbi Alexe.

— Ei bine, „oalele" care dorm acum un somn fierbinte pot înghiți în burdihanul lor, în plus, mai bine de patru tone.

— Puțin.

Șovu tresări :

— Așadar, și tu ai calculat ?

Se priveau ca niște oameni prinși asupra unui fapt nepermis. Alexe, grav, Șovu cu o lumină calmă pe obraz.

Alexe văzu o umbră strecurîndu-se în atelier. Distinse în semiobscuritatea locului acela silueta lui Ducu Robitu, care se duse întins la elice. Îl văzu cum se cațără peste parapet, cum pipăie cu mîna. Apoi începu s-o înconjoare. „Îi dă tîrcoale, gîndi Alexe. Ca un leu ce își pregătește clipa potrivită de atac. Multe nopți albe ne-a mai smuls elicea asta !" Și înjură în gînd. O înjurătură spurcată, pe care îndrăznea doar în gînd s-o rostească.

— Mai e ceva, îl trezi Șovu din ale lui. Nu i-am spus încă tovarășului Robitu.

— Dar de cele patru tone i-ai spus ?

— Nu.

— De ce ?

— Vreau să fie așa, ca o surpriză plăcută. Că de lucruri anapoda o fi sătul...

Un val de căldură îl năpădi pe Alexe. Aproape că-i veni să-l îmbrățișeze pe Șovu, tata cubilourilor. Îi adresă în gînd : „Ai o inimă mare, omule. Și fierbinte. Mai fierbinte decît cuptoarele tale. Ai o inimă mare și fierbinte 'omule. De comunist."

— Despre ce mai este vorba, tată a cubilourilor ?

— M-am gîndit, zice el, să încărcăm la maximum.

— Ai mai făcut-o pînă acum, replică Alexe.

— Niciodată însă cît vreau s-o fac.

Acum, Șovu, aștepta un semn de încuviințare ori de reproș. Intuia că nici lui Alexe nu-i venea ușor, dar dacă ar fi fost ușor n-avea nevoie de nimic, o scotea și singur la capăt.

— Tată Șovule, mă tem.

— De ce ?

Întrebarea suna nervos, nerăbdător.

— Hai, nu te mai codi atîta.

Alexe măsură încă o dată din ochi spațiul îngust din zona cubilourilor.

— Ce facem dacă... să spun așa... se ivește pericolul...

— ...de deversare ? nu mai avu răbdare Șovu să aștepte.

— Ei bine, da !

constantin abăluță

Stîlpul porții

Ceas de asemănare
în zori pulpana clorofilei zgîrie munții
și barba mea e-un ciot înzăpezit la răscruci
pe care pelerinii îl salută pînă la pămînt
străvechile lor zăcăminte au politeţea apei
neprecupețită-nfiorare sub
boturile stelelor de pradă

Ce știu pe lunci tălpile tale vîntule
zugrăveli cu cercuri lăsate inadins
goale pentru ca nimeni să nu continue jocul
nici cei ce-odinioară și-au spart singele
în văzduhul viu ca acul nici cei
ce lărmuiau pe văi cu pleoapele-nvelite
în scoarță de copac

Ci legănîndu-te acum poate prinzi ritmul
printre ferigi și zăpezi rostogolindu-te
chiar stîlpul porții
poate l-ai dibuit și-ncerci
să umpli golul mai nainte
ca noaptea mamelor să năruiască zidul
pe care totul a fost din belșug lăcrimat

Oglinzi migratoare

Vîntul și mareea pe unde-adăstăm
ne aduce aminte de ceva ce-am uitat
un fir coboară din înalt și
ne trece pe față
în cring e-o iarbă cum n-am mai văzut
aerul aduce mici picături de apă dinspre riu

Vîntul ia loc pe veșmînt
la masa rărită de-o piatră
ce vine și vine prin neinduplecatul
senin
și peste tot în așteptare
frunzele palmierilor bat tactul
termite rezolvă mari documente de nisip
bătrînii nu mai cred în legi de mătase

meridianele sînt bețișoare albe de orez
și-ntr-o peșteră voci zugrăvesc calendare
pe o mie
de ani înainte

Femeia înnoptează lîngă un zid ce se surpă
și-a doua zi de două popoare e aclamată
dinții ei sînt oglinzi migratoare
iar vinele-i tresaltă și i se zmucesc
ca fringhiile unui aerostat

Ecluze

Din vîntul sosit pe prag uneori
învăț să mă-nfrupt
ca să pot afla mulțumirea unor astre
nestrecurate încă prin anale
etanșă vremuială de furnici și magie
a oceanelor capitonate dintr-un sin de muiere

În fiecare an eu aștept ziua
caldeină

Desene de Traian Furnea

în care știu că putrezesc ereții
prin pulberării raze îi dilată
pînă cînd sirenele năpîrlesc
ecluze
de sin pîrjolit și neamul
pîntecului se revarsă odată pentru totdeauna
Țăndări
prindem și azi din arca mîntuită
să ne călăfătuim cu ele continentele
pe vînt temători încercăm

În așteptare

Vîntul într-o mulțime de locuri
se iscălește
somnul porților cedează unui zbor rebel
pe-o coastă în piața de umbră a domului
grămezi de ciocuri au căzut
oamenii se istoveau pe apă
copiii semnalizau stins din artere
femeile stringeau ciocurile de păsări
și le-ngropau prin grădini
se tăiau apoi la mînă și singele
îl picurau deasupra locului
mai înfigeau acolo cîte-un ciot înverzit
fețele lor cenușii și scămoase
așteptau zmucitura de pămînt
semnul de aliniere al apelor
noaptea cînd orice veșmînt e larg
și lăcuit ca o stea
Fețele lor cenușii și scămoase pe vînt
așteptau

Versete veșnice

Prin umbre de sulfină un țipăt a căzut
zăpezile au margini istovite
merii se lasă pe vine să scoată apă din riu
femeia s-a sculat mai devreme
tăcută a întins o mînă înspre musonul blocat
departe între două pietre mari
stătea cu un obraz în soare și altul în umbră
ca la jocul de șah
toate pentru ea erau însemnate și noi
și la cea mai mică mișcare toate se schimbau
cedrii se istoveau de nea
și-un colan foșnitor de furnici îi împodobea
gleznа
iar în mîini ținea foartele zilei și nopții
încet vasul ridicîndu-l spre buze
și se-auzea cum
umbra unui țipăt taie pe fața ceaiului
versete veșnice

L4 8 OCTOMBRIE 1977

teatru **t**

Despre joc

Actorul, conform celui mai cunoscut truism, joacă. Dar și *se* joacă. Cînd se joacă de-a teatrul, merge cu pași mari pe calea desprofesionalizării. Cînd se joacă din *necesități* teatrale, însă, redevine interesant : homo ludens.

Această introducere nu are alt rost decît acela de-a face legătura între două premiere recente, cu care și-au deschis stagiunea teatrele „Ion Creangă" și „C.I. Nottara". Prima (în ordine cronologică), *Recreația mare*, începe cu organizarea unui joc : părinților aflați pe scenă li se propune să redevină copii ; și sugestia fiind tentantă este urmată, firește, fără șovăire. Jocul devine educativ fără să pară că a urmărit, inițial, aceasta. Cu umor, cu lirism, cu ironie sau cu nostalgie, montarea realizată de Olimpia Arghir impune copiilor respectul pentru părinți, profesori, pentru „limba noastră românească", adevăr și sinceritate. *Recreația mare* este o piesă cu copii, pentru copii, scrisă de cel mai bun cunoscător al vîrstei primilor ani de școală — Mircea Sântimbreanu. Schițele literare *Robotul, N-am cuvinte, Păsărește. Scrisori fictive, Barza* ș.a., dramatizate și unite printr-un comentariu adecvat de către Ion Gheorghe Arcudeanu (totodată „mettre de jeu") oferă actorilor Alexandrina Halic, Dumitru Anghel, Tudorel Popa, Paula Frunzetti, Vasile Menzel, Genoveva Preda, posibilitatea realizării unor miniaturi care, deși sînt asemănătoare tematic, diferă substanțial din punct de vedere caracterologic. Dansînd (sau doar țopăind), cîntînd (chiar melodiile... ne-melodioase compuse de Aurel Giroveanu), mutînd elementele de decor „la vedere" și schimbînd, alternativ, pantalonii scurți cu peruca pudrată, interpreții ne conving — aici, poate mai mult decît în alte spectacole — că își justifică prezența pe scena unui teatru „pentru tineret și copii".

Tot (in)aptitudinea ludică stabilește și valoarea coupéului teatrului Nottara *Jucătorii de cărți* și *Ursul*. În piesa lui Gogol, regizorul George Rafael, împreună cu scenograful Constantin Russu, construiește o lume atît de mohorîtă și vetustă, încît primul cuvînt din titlul piesei își pierde înțelesul pe care-l urmărește articolul de față, actorii vrînd să pară mai mult *cartofori* și mai puțin creatori (excepție făcînd doar personajul episodic interpretat de George Constantin).

În schimb, farsa lui Cehov dovedește mai multă precizie în concretizarea scenică, actorii demonstrînd o apreciabilă poftă de joc. Excelentul interpret care este Ștefan Iordache (usor stîngher în prima parte a montării) crează o compoziție amuzantă, pornind de la fizicul eroului (cu mustața zburlită și sprîncene idiotizate), trecînd prin ticuri ingenioase (un zgomot păsăresc emis din gușa elastică) și oprindu-se la intelectul derutat al moșierului Smirnov (derutat prin apariția pasiunii fulgerătoare pentru „văduvioara" Popova — care, în interpretarea Melaniei Cîrje folosește excelent comicul de contrast).

Pe autorii reprezentației neinteresîndu-i apartenența la vreun stil etnic precis, ci doar la un stil declarat comic, nu ne mai miră, deci, finalul reprezentației : cuplul își manifestă reciprocele-i sentimente printr-un dans popular rusesc, interpretat în costume cu tentă (parodic) hispanică, sub privirea tembelă a unui lacheu descins din *Căldură mare...*

Bogdan Ulmu

film **f**

„Marele singuratic"

În regia lui Iulian Mihu, **Marele singuratic** nu este, din păcate, una dintre fericitele întîlniri ale filmului cu literatura, ci mai degrabă reeditarea unei neînțelegeri mai vechi, reluarea unei dispute pe care o credeam încheiată după cîteva experiențe care au arătat limpede primejdiile pe care le are de înfruntat un regizor care se apropie de literatură...

Aici regizorul nu a îndrăznit să opereze în scenariul oferit, dar nici nu s-a „dăruit" pînă la totala uitare de sine ; s-a mulțumit să la scenariul așa cum era, încercînd să „corecteze" filmic ceea ce lui i se părea că literar nu este chiar așa cum trebuie... O polemică surdă se consumă astfel între regizor și autorul scenariului, pe tot parcursul filmului — în fiecare scenă și în fiecare replică chiar —, fără ca, pînă la sfîrșit, vreunul din ei să fi ieșit cîștigător. Iulian Mihu a făcut film tot așa cum știa el, străduindu-se să dea firesc unor replici scrise ca niște confesiuni, să scoată scene realiste și acțiune dintr-un material care îndemna mai mult la contemplație...

Și ceea ce l-a încurcat cel mai mult pe Iulian Mihu, a fost faptul că el s-a gîndit tot timpul la **romanul** lui Marin Preda, fără să înțeleagă că scriitorul i-a oferit **un scenariu** — construit după alte reguli și cu alte intenții decît romanul.

Conceput, așa cum spuneam, ca o confesiune, scenariul reprezintă în evoluția lui Marin Preda o altă treaptă decît aceea la care se afla atunci cînd scria romanul ; recunoaștem în scenariu mai curînd atmosfera din **Viața cu o pradă**, decît cea din **Marele singuratic** ; prezența lui Niculae Moromete în roman era foarte strîns legată de trecutul și de familia lui pentru că, în conștiință, el rămăsese un țăran ; chiar dragostea lui cu Simina, întîlnirea lui cu lumea artei și a artiștilor avea o nuanță polemică ; între ei relația era una dramatică și nu una pur sentimentală, o variantă de „love-story" așa cum ne-o prezintă Iulian Mihu. **Atitudinea** lui Niculae Moromete făcea din el, cu adevărat un „mare singuratic" — un om străin de lumea în care a intrat, pe care o observă cu un acut simț critic. În film, personajul interpretat de George Motoi devine însă numai un melancolic, un neadaptat care caută ceva — fără să știe nici el prea bine ce —, întîlnește o pictoriță de care se îndrăgostește și întîmplarea face ca dragostea lor să se termine prost... Nici un moment nu simțim că cei doi fac parte din lumi diferite, că dragostea lor este altceva decît un oarecare „jeu d'amour" și pierderea acestui sens mi se pare ireparabilă. Singurătatea eroului nu mai are astfel nici o justificare și cu atît mai puțin înțelegem de ce este el „un mare singuratic"...

Iulian Mihu a mers pînă acolo în polemica sa cu scenariul, încît a folosit pentru mai multe roluri interpreți neprofesioniști (rămași ca atare și după sfîrșitul filmului), cu intenția de a face personaje cît mai veridice, mai firești, deși materialul literar de la care pornea ar fi cerut mai curînd o tratare poematică, un limbaj care să nu ascundă convenția ci dimpotrivă, să o sublinieze. Regizorul dovedește că a înțeles caracterul de confesiune al scenariului doar de acolo că își pune interpreții să-și spună replicile spre aparatul de filmat, spre spectator, însă relația a rămas numai în rudiment, fără să fie dusă mai departe.

Foarte simplu spus, Marin Preda aduce în scenariul său o seamă de chipuri, situații și teme de meditație dragi lui ; datoria regizorului era aceea de a ni le face dragi și nouă : de a găsi o cale de apropiere de lumea aceea, un limbaj cinematografic pe potriva materialului literar care i se oferea. S-a dovedit însă opac la sugestiile scenariului, rezultatul fiind o creație hibridă pe care imaginea adeseori memorabilă, decorurile deosebit de bune și eforturile interpreților, nu au reușit să o salveze. Și cu atît mai condamnabilă mi se pare lipsa de înțelegere a regizorului, cu cît bănuiesc că nimeni nu l-a obligat să facă acest film.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Plecarea lui Ulisse

● Atelierul de creație literar-artistică a prezentat miercuri, 5 octombrie, sub genericul *„Creația spirituală, mărturie despre ce a fost și devine în patrie"* un interviu cu scriitorul Ioan Grigorescu (realizator Viorel Grecu) și un reportaj de la tabăra de sculptură Măgura Buzăului (redactor Ruxandra Garofeanu, imaginea Cristian Müler). Interviul, alert, în spiritul prozatorului, dar și publicistului și cineastului Ioan Grigorescu, a cuprins momente de sinceritate autentică, fiind relevant pentru ceea ce crede și afirma autorul „Obsesiei" scriitor deplin angajat în „a face vizibilul și mai vizibil", reporter care „spune prezent" oriunde și oricînd este chemat, mereu cu gîndul la cititorii săi care „așteaptă în primul rînd să fim cinstiți, astfel încît ei să se regăsească în ceea ce scriem, iar noi să ne putem reîntîlni oricînd cu ei, fără teama de a-i fi mințit". Răspunzînd unei sugestii mai vechi, decorul interviului nu a mai fost de data aceasta biblioteca și masa de lucru, ci un frumos parc bucureștean în care lumina aurie a toamnei „încălzea" imaginea.

● Despre Măgura Buzăului s-a scris și s-au spus atîtea pe drept cuvînt, aici înființîndu-se, dintr-o generoasă inițiativă a buzoienilor, prima tabără de sculptură din țară, tabără ajunsă azi la a șaptea ediție. Reportajul, în care imaginea a accentuat, cum era și firesc, virtuțile plastice ale operatorului, ne-au convins de realitatea unei idei frumoase, intrată de-acum în patrimoniul artistic.

● *„Florile Bihorului"*, o scurtă emisiune de muzică populară bihoreană, cîntată de reprezentantele sale cele mai cunoscute — Viorica Flintașu, Maria Haiduc, Florica Ungur și Florica Duma — a dovedit că folclorul autentic nu pierde nimic, (dimpotrivă) în absența unor cîntăreți și lăutari omniprezenți, care mai mult improvizează, decît interpretează cîntecele ce țin de specificul regiunii în care au fost create. Bihorencele au cîntat frumos, așa cum au auzit și au învățat în copilărie în satele în care s-au născut.

● O nouă emisiune, *„Noi, femeile"*, la care participă și o teleastă recunoscută cum este Carmen Dumitrescu, completează o rubrică importantă, slab reprezentată pînă acum prin alte cîteva emisiuni în care rețetele de prăjituri și, „două pe față, două pe dos" interesau, zice-se, femeile. O emisiune serioasă, în care mamele, soțiile, surorile și fiicele noastre apar (și altfel decît s-au obișnuit unii, cu eternul șorț de bucătărie pe rochia de casă) acolo unde muncesc cu dăruire (în emisiunea de față la Fabrica de stofe „Argeșana") sau în plină campanie de înfrumusețare a unui oraș (aici, orașul Dr Petru Groza), campanie care are ca obiective — nici nu se putea altfel — sădirea de flori și de pomi ca să ne fie în jur mai bine și mai frumos.

● S-au sfîrșit *Odiseea* și *Robin Hood*, două seriale care din motive diferite au fost urmărite și iubite de mulți. Ulisse, abia întors acasă, i-a făgăduit Penelopei că se va... întoarce dintr-o altă călătorie pe care are de gînd s-o facă undeva, unde, nu știa nici el bine, iar Robin Hood a dispărut în legendă tocmai cînd urma, presupunem, să se căsătorească. Ce să faci, serialele, printre altele, au și acest defect că se sfîrșesc odată și odată ! Pînă cînd însă vom vedea și seriale românești, urmează să stăm lunea în fața „Mizerabililor", iar duminică în fața lui „Ivanhoe".

Iulian Neacșu

elicea

ilie tănăsache

Acum Alexe trecu în ofensivă. Rostise apăsat cuvintele, aproape cu ciudă. Era de meserie și știa ce înseamnă să umpli zdravăn cuptoarele. Se cîștigau multe tone de metal lichid. N-ar mai fi fost nevoie să toarne în etape, să bage în forma viitoarei elice românești „supă înnădită", cum obișnuia Șovu să zică. Dar pericolul de deversare era real. Trebuia neapărat luat în calcul. Aici nu-i joacă de copii.

— Am și luat în calcul, zise Șovu.

Și dă iar la iveală hîrtia aceea cu desene rudimentare. Hîrtia mînjită de ulei și praf de grafit. Ca și cum s-ar fi aflat în fața unei planșe nemaipomenit de sofisticate, Șovu începu doct explicațiile :

— Deci aici sînt cuptoarele...

— Lasă-le naibii ! Ce, nu le văd ?

Șovu însă continuă netulburat :

— Săpăm în lungul lor un șanț...

— Cine-ți dă voie ?

— Protecția muncii. Am și vorbit. Ba am fost criticați că : „de ce măi tovarășii nu l-ați săpat pînă acum ?.."

— Chiar, de ce ?

— Chiar, nu știi ?

Alexe voise să-l încerce. Dar Șovu era imbatabil azi.

— Bine, bine. „Ce să mai investim, dacă facem o nouă turnătorie".

— Exact. Dar aici se lucrează, nu se stă pe cuptor.

— Și de ce n-ai țipat pînă acum ? îmi zice tovarășul de la protecția muncii.

— Dar voi de ce ați tăcut ? Că sînteți șefi, nu simpli muritori ca mine.

Acum Șovu devenea el însuși : bătăios pînă la arțag. Se potoli :

— Săpăm șanțul. Punem mîna cu toții, avem vreme să-l și betonăm. La turnare îl acoperim cu dulapi ori foi groase de tablă. Ușor de dat la o parte, la nevoie.

Alexe îl urmărea cu atenție.

— Ei ?

— Ideea mi se pare bună. S-o discutăm și cu tovarășul Robitu.

— O discutăm, sigur.

— Stau însă și mă gîndesc la un lucru..

— La care, mă rog ?

— Cîștigăm oare astfel tonele necesare ?

— Asta lăsați-o pe mine, replică Șovu. Dați-mi măcar atîta încredere...

Atelierul începuse să se anime. La elice, meșterul Iriza și oamenii lui încălzeau cu flacără forma aceea ca un fluture uriaș. Blocul compact din ciment, nisip, grafit, în inima căruia fusese modelată cu migală și speranță, cu sudoare și îndoială, elicea, trebuia adus la temperatura de 100 de grade Celsius. Uscat la temperatura asta, pentru a izgoni din el orice urmă de apă, pentru a-l face apt să primească ospitalier aliajul de alamă, șuvoiul fierbinte, necruțător. Îl zări pe Robitu din nou în mijlocul oamenilor de acolo. Alexe ridică mîna a salut. Dar fie că era prea departe, șeful atelierului nu-i răspunse. De altfel, plecă curînd de acolo, spre celălalt capăt al halei, unde fumegau cîteva forme.

Alexe știa cît de importantă este această penultimă operație dinaintea turnării. Etapele de încălzire a formei erau urmărite pas cu pas, cu îndoiala în suflet, cu încredințarea că totul este în regulă. Aici lucrul neglijent, minciuna nu mai rezistau. Erau scoase în vileag — și ce-i mai urît să aduci la lumina zilei decît o rufă urîtă, prost îngrijită, sau pur și simplu nespălată ? Era ucenic și lecția aspră a uscatului formei a învățat-o într-o împrejurare care i-a împurpurat obrajii pentru toți anii de meserie de mai apoi. Meșterul lui îi dăduse să toarne o valvă. Piesă simplă, pentru un remorcher de cîteva sute de cai putere. S-a apucat cu bucurie de treabă. Furat cu lucrul, n-a observat cum unul dintre ucenici, ori poate dintre muncitori, i-a schimbat căldarea cu cimentul de care avea nevoie la alcătuirea formei. Căldarea străină avea pe margini urme groase de păcură care intraseră deja în amestec cu cimentul.

„Poate nu se întîmplă nimic" și-a zis Alexe, ucenicul, grăbit să vadă ce sînt în stare mîinile lui, grăbit să vadă cît de trainică este piesa meșterită cu nerăbdare și cu dragoste de mîinile lui.

Tocmai închidea forma cu pricina și iată-l pe meșter.

— Gata ?

— Gata.

— Ai lucrat curat, curat ?

Oare să fi văzut urmele de păcură de pe căldare ? Le răzuise cît putuse mai bine.

— Eu așa zic.

— Aici e ca în chirurgie, mai adaugă meșterul. N-ai lucrat steril, coace. Și operezi a doua oară...

Trase cu ochiul spre căldarea de ciment și adăugă :

— Dacă cumva, între timp, nu ți-a murit bolnavul...

În Alexe, ucenicul, se ducea în momentele acelea o luptă teribilă. Să-i spună, să nu-i spună ? Știa că îl va certa pentru că n-a fost atent. Dacă a văzut cum stau lucrurile, de ce n-a stricat forma ? În același timp se gîndea : poate urmele acelea de păcură nu vor cauza răul de pe lume. Avusese și el grijă să le evite cît a putut. Și-apoi, forma ieșise atît de netedă, de frumoasă. Lui îi plăcea, i-a plăcut și meșterului care chiar afirmase : „dacă și pe dinăuntru este tot atît de îngrijit lucrată, atunci e mai mult decît bine."

— De piesa asta, a spus meșterul atunci, am mare nevoie. Să te ajut la uscat ?

Și l-a privit fix.

— Nu. Mă descurc eu.

— Cînd ești gata, mă chemi. În regulă ?

— În regulă, meștere.

A apropiat flacăra de cimentul neted. Flacăra roșie, gălbuie. Pe unde trecea, rămînea o urmă albă, arsă dar albă.

— Uite că merge ! se bucura Alexe.

„Flacăra trebuie să încălzească uniform, îi învățase meșterul. Trebuie mereu plimbată. Altfel, dilată prea mult într-o parte și s-a dus munca toată. Și nu vă grăbiți la încălzit. Ați avut răbdare pînă aici, mai aveți un pic. Forma trebuie uscată și în adîncime. Nu numai la suprafață. Iar căldura pătrunde greu în adînc, să nu uitați asta".

Nu, nu uitaseră. Țintea avid privirea spre

Emilia Apostolescu : „Recoltă"

flacăra roșie, galbenă. Cimentul formei se făcea tot mai alb, parcă mai neted la vedere. Se bucura și mai avea puțin ca bucuria lui să fie rotundă, întreagă.

A clacat tocmai la puținul ăsta. Pe suprafața albă a început să iasă, inexplicabil, abur. Punctele se înmulțeau vertiginos.

„Poate-i numai apa care izbucnește la suprafață", căta să-și dea curaj.

Știa însă că apa nu iese așa. Acum, acum, în punctele de aburire vor apare...

— Ce-i cu punctele alea negre ? i-a strigat peste umăr meșterul.

Luat pe nepusă masă a strigat și el răspunsul aflat cel mai la îndemînă :

— Nu știu.

Meșterul s-a aplecat peste căldarea unde fusese cimentul. A dat cu mîna pe pereții din interior.

— Păcură !

— Păcură ? s-a mirat el.

A lăsat capul în jos, după care a murmurat cu obrazul plesnind de rușine :

— Hei, meștere, meștere...

Meșterul ? A mîngîiat necăjit forma cu mîna.

— Păcat de atîta muncă.

Și adăugă :

— Ieșise foarte frumos.

Alexe avea fălcile încleștate. Nu era în stare să scoată un cuvînt.

— Aici, în turnătorie, cam așa-i tratată mînciuna. Și arătă spre flacără, spre formă. O ardem cu flacăra și o scoatem de prin toate cotloanele. Să nu uiți niciodată lucrul acesta...

Și-a plecat, lăsîndu-l cu forma aceea numai puncte negre, urîte, pe suprafața albă de ciment, nisip și grafit. Parcă erau niște bube fără leac, izvorîte din adînc și dacă voiai să scapi de ele trebuia să cobori acolo, să afli răul și de acolo să retezi ceea ce împînzea urît aici, la suprafața netedă și albă...

Pașii îl duceau singuri, cu această amintire în suflet spre locul unde oamenii lui Iriza încălzeau forma elicei. Locul acela era numai o baie de lumină. Lui Alexe i se părea că aici se află punctul vital al atelierului. Aici se concentrase tot ceea ce fuseseră ei în stare să izbutească. Aici era treapta cea mai de sus a muncii și profesiei lor.

Dar oare numai a profesiei, numai a muncii lor ? Robitu fusese martor odată, pe cală, la o scenă care-l făcuse neom. Unul din cargourile construite de șantier adusese de departe, pe cală, șapte elice de navă. Palele de alamă, mari, scînteiau în soare. Meșterul montor, — un as în meserie — cerea macaragiului să le ridice pe fiecare în parte și el, cu un ciocănel, lovea în fiecare pală. Lovea și asculta cu luare aminte, dangătul acela nu ca o vibrare limpede de clopot, ci mai degrabă ca un talger uriaș, de-o grosime neobișnuită, care abia catadicsea să vibreze la lovitură. Din cînd în cînd omul însemna cu creta un loc anume.

— Ce le tot moșmondești atîta ? l-a repezit un inginer. Doar s-a făcut recepția !...

— Da ? se arătă omul mirat. Atunci pe mine pentru ce m-ați mai chemat ?

Era tocmai călare pe una din elice și se chinuia s-o lovească cu ciocănelul lui cît mai în virful palei ce țîșnea în aer.

— Să le vezi și să le iei în primire.

— Păi asta și fac.

Și și-a văzut liniștit de munca lui. La sfîrșit a spus :

— Sînt șapte, dar în primire iau numai cinci.

— Și cu ălelalte două ce fac ? se scandaliză inginerul. Omul lucra la serviciul de aprovizionare și avea sarcina lui precisă în privința acestor elice.

— Vindeți-le la kilogram. Ori dați-le la aprozar. Mă rog, puteți din partea mea să le puneți și la tombola de „Ziua copilului". Pentru mine, nefiind elice de montat, nu prezintă nici un interes.

— Și ce mama dracului sînt dacă nu elice de vapor ?

Asul în montaj se corectă :

— Ei bine, da, sînt elice.

— Atunci ? se grăbi celălalt în culmea exasperării.

— Sînt, dar cu defecte. Din turnare. Ascultați aici.

Omul lovi într-o pală sănătoasă. Aliajul scoase un sunet prelung, curat, care se sfîrși cu greu.

— Ascultați și acum.

Și lovi în altă aripă. Metalul vibră dogit, scurt. Parcă se grăbea. Sau era grăbit.

— Are o fisură pe undeva. Și elicea cealaltă la fel.

— O să controlăm cu ultrasunete.

— Și cu raze. Neapărat. Iar dacă nu-i așa cum spun eu, le tai bucăți și fac ciorbă din ele. Mi-ar ajunge tocmai bine pînă la sfîrșitul anului.

N-a fost nevoie să facă ciorba, pentru că ultrasunetele, razele x îi dădură dreptate.

— Se poate întîmpla asta și la case mari căutau o justificare cei care le contractaseră. Există un procent normal de eșec.

Nu suflau însă un cuvînt despre gălușca care au înghițit-o ei, acolo, în delegație, pe valută, la livrare.

— Treaba e : ce facem ? Curînd navele de pe cala de lansare vor avea nevoie și de acestea.

— Poate dau vreo soluție turnătorii.

E chemat șeful secției, acesta la rîndul lui îl cheamă la fața locului pe Robitu.

— Nu-ți mai spun ce jale m-a apucat — i-a zis mai apoi Robitu lui Alexe, — cînd le-am văzut inutile, părăsite ca un lucru nefolositor acolo, pe cală. Mă durea inima. Pentru oamenii ce munciseră la ele. Pentru lucrul ieșit prost, infirm, fără nici un rost. Mă durea inima și pentru noi. Îmi ziceam: uite, ne zbatem de atîta timp și pînă acum n-am fost în stare să facem ceva mai bun, al nostru. Mai bun și mai trainic, în așa fel încît vapoarele noastre, cu elicele noastre să plece în lume fără nici o teamă. Să nu se teamă nici de mare, nici de furtună. De nimic. Știi, niciodată nu m-am simțit atît de neputincios, iremediabil învins...

— Cineva spunea că poți pierde o bătălie, două, nouă, dar asta nu înseamnă neapărat că ești și învins.

Robitu i-a răspuns atunci printr-o privire mută, în care nu citeai absolut nimic. După care a plecat pe cărarea dintre formele fierbinți, luminată de văpaia de la cubilouri. Calea asta o luminau acum flăcările lungi, roșii-galbene, ce învăluiau împrejmuirea rotundă în care se odihnea forma aceea unică pentru o viață de meserie, unică pentru bătrînul atelier care a trăit multe momente unice dar, desigur, nici unul ca acel ce i se pregătea acum.

Voia să ajungă mai repede la elice. Apoi să treacă în revistă și celelalte forțe ale atelierului pînă la formele lui Cudelcă. Să vadă, să se convingă el care-i „starea națiunii" înainte de atac.

Înainte de atac?

Cuvîntul nu, nu-l înfiora, dar stîrnea interesul pentru răspunderi mari, la care nu mai fusese părtaș pînă atunci. Dacă Robitu se va decide, dacă își vor lua pe umeri greutatea asta cu toții, atunci nu mîine, dar cel mai tîrziu poimîine...

Îl văzu din nou pe Șovu, nerăbdător, chemîndu-l acolo. Grăbi pasul. De-o parte și de alta a cărării — formele calde se odihneau docile, se răceau fără grabă. Parcă se afla într-o seră unde plantele au un ciclu al lor, pe care nimeni nu are voie să-l tulbure, să-l grăbească. Altfel apar defectele de creștere, uneori imposibile de corectat. Da, mirosurile de aici aminteau perfect de serele cu plante exotice, extrem de rare. Desigur, asta venea și de acolo că văzduhul se încălzise peste măsură. Era o căldură uscată, nu ușor de suportat, o căldură în care orice plantă și-ar fi luat zborul, fără putință de stăpînit.

— Ce-i „bucătarule"? Ți-a dat supa-n foc?

Șovu era verde.

— Eu îl omor. După aceea îmi iau angajamentul că nu mă mai ating de el.

Mîinile lui sucîră violent un gît imaginar.

— Omoară-l, dar spune-mi și mie pe cine?

Șovu intră în subiect:

— Știi ce-a făcut Cudelcă?

— Iarăși?

— Înainte de turnarea piesei l-am trimis la magazie după cîteva bare de alamă. Adică nu eu...

— Tovarășul Robitu.

— Exact. Era nevoie urgentă pentru turnarea de completare.

— Știu, măi omule! Că doar mă aflam aici, nu în concediu pe Coasta de Azur.

— N-a fost timp de hîrtii atunci. Au venit abia azi.

— Și?

— Și citește aici.

Alexe citi și îngălbeni:

— Păi, cum asta?... șopti. Aproape că nu mai avea glas. Poate-i o greșeală! Nu, desigur, e o greșeală!...

— Așa am sperat și eu.

Se uită întrebător la Șovu.

— Am verificat la magazie, îi tăie acesta orice speranță. Ne-au dat bare numai dintre acestea...

— ...cu o rezistență mai mică...

— Exact.

— De ce nu și le-au aținat de gît ca să se arunce în fluviu? De ce...

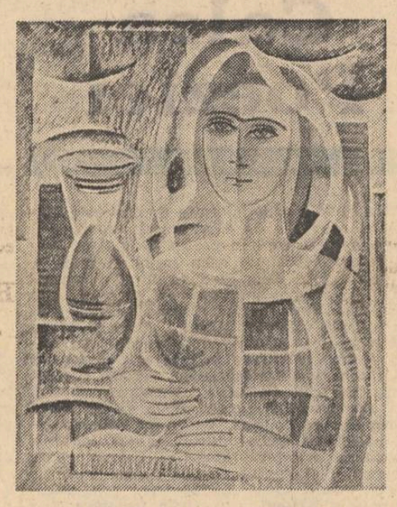

Emilia Apostolescu : „Țărancă"

— Stop! rosti Șovu. Oamenii nu sînt vinovați.

— Ai verificat ?

— Cum să nu? Cei de la magazie l-au avertizat pe Cudelcă. Dar...

— ...dar? rosti înfierbîntat Alexe.

— Drăguțul de el avea probabil mintea plecată în concediu la ora aceea... Ori se gîndea la Brigitte Bardot... Ori la măsa, de căscat ce e...

— Iar șeful nostru stă ca pe jeratic. N-are somn, n-are astîmpăr, căutînd cele cinci kilograme/forță lipsă...

— Te azviri cu mîinile mele, în cubiloul ăsta. Cudelcă tată, scrîșni Șovu.

— Mă duc să-l caut pe tovarășul Robitu, spuse Alexe. Oricum, neghiobia lui Cudelcă e o bucurie. Cel puțin știe omul unde e greșeala, nu?

(Fragmente de roman)

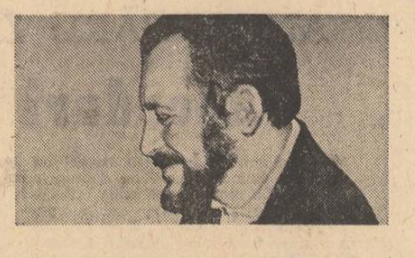

florin mugur

Bălcescu la Palermo

Nimic nedemn. Aici sînt și-o să rămîn aici
spunea, făcînd politică —
aici mor.

Departe, Bucureștii Valahiei. Trecutul —
nor uriaș care se-nchide lent
ca un mausoleu păzind o lacrimă.

Nimic nedemn —
nu se sfîrșește
revoluția.

Nimic nedemn, Italie, nimic —
chiar dacă o mulțime de mici farse
par să se termine cu moartea unui prinț.

Mereu

Să stai mereu în preajma ei —
ninge și aerul e plin de ace
ca un spital nebun.

Să stai mereu în preajma ei — automobilele
se umplu de ninsoare ca de murmurul
unei țări dispărute.

Să stai mereu în preajma zăpezii
să n-o lași —
ea nu are centru vital

ea nu are inimă
ea are ochii albi
ea nu știe

ea se risipește prin lume ca o fetiță oarbă
trebuie să stai în preajma ei
și să bați clopotele ori de cîte ori se face ziuă.

Despărțire

E osul pur
curbat deasupra inimii
pierzîndu-se în viața ei secretă.

Nimic nedemn —
e numai osul inimii.
El poate fi trădat ca orice lucru.

Și neputința ta de-a mă iubi
și cum te-apleci — el tremură înalt
pe cerul unei țări de mult uitate

și cum te-apleci
el tremură înalt
el care poate fi trădat ca orice lucru.

După asediu

În acele săptămîni de exaltare
de după asediul Troiei
cînd venea acasă obosit mort
părăsind arhivele îngerilor
pe jumătate distruse
cînd își arunca hainele prin odaie
ca un bătrîn burlac
peste ceșcuțele grosolane de cafea
sparte ca florile
cînd cele o sută de fete palide care-l iubeau
veneau să-i adune hainele risipite
apucîndu-le cu degetele pătate de cerneală
cu buzele
cu pleoapele strînse —
hainele lui pline de praful bătăliei
și de nădușeală
ținute sus pe genele celor o sută de fete —
în acele săptămîni de exaltare
de după asediul Troiei
cînd se încăpățîna să scrie un poem pe zi
și cînd îi tremurau mîinile de furie
ca o sută de fete nebune
de nu se-nțelegea nici un cuvînt.
și cînd prindea condeiul între dinți
și-nainta așa, scriind cu capul.

radio

Pasiuni, pasiuni...

După ce televiziunea ne-a demonstrat cît de rău inspirată este în alegerea meciurilor de duminică (sau poate că echipele noastre își dau în petec tocmai în fața camerelor de luat vederi ?) și a crainicilor (Ilisei încerca să ne convingă că tot ceea ce vedem este altceva decît ceea ce vede și comentează el, nu de alta dar în teren „evoluau doi jucători intrați în legendă" ! !), după ce am mai pierdut alte două ore cu gîndul că ori de cîte ori nu mă duc eu la meci, fotbaliștii noștri joacă cu „pasa lungă englezească", „golurile sînt superbe", „efortul admirabil", „stopurile braziliene" (crainicii noștri descriu foarte plastic meciurile de fotbal), mi-am reproșat iarăși (a cita oară ?) duminica pierdută cu o pasiune (chiar și un distins profesor universitar ne-o spunea) deloc invidiată.

Dar momentele mele de îndoială metodică s-au spulberat odată cu „Divertis-clubul". Dacă lumea se ocupă de păsărele la Bistrița, chiar dacă păsărelele se numesc canari și numărul lor din casa Mariei Istrate a scăzut de la 200 la vreo 40 și ei cîntă (sau fluieră) frumos, reacționează ciudat la diverse impulsuri (corpuri străine în cameră, timiditate în fața microfonului), dacă alții au pasiunea caselor vechi (pe strada Dornei la numărul 5, tot la Bistrița, se poate vizita o casă a argintarului, veche de cîteva sute de ani — potirul și pocalul încrustate sînt semnele de recunoaștere așa cum altădată erau semne de încercare pentru priceperea calfelor ce se doreau meșteri), de ce n-ar fi și fotbalul o pasiune ca oricare alta ? Pentru că, vorba unui reporter, „fiecare om cu păsărica lui". Emisiunea de curiozități și pasiuni a poposit la Bistrița și ea și-a găsit subiecte dintre cele mai interesante, chiar tonice din punctul meu de vedere. Personajele găsite și intervievate s-au comportat excelent în fața microfonului (minus canarii care n-au vrut să fluiere în prezența reporterilor). Nu greșesc dacă spun că de multă vreme o emisiune n-a dat mai mult decît acest „Divertis" senzația de autentic, de redare pe viu, de descriere plastică, originală a unor pasiuni originale ce depășesc sfera curiozităților și intră în cea a unui entuziasm plin de bun simț. Tonul lejer, causeria plăcută, glumele, o anume tehnică a sugestiei, a transformat o emisiune într-un ceas de delectare. Bistrița în fapte mai mici și mai mari, Bistrița între noutate și tradiție, un oraș prins în culoarea sa locală reală (de la roata olarului la canarii familiei Istrate, de la timpul liber petrecut la casele de cultură la cele vreo 400 de clădiri foarte vechi situate în centrul istoric al orașului) a constituit motivul pasiunii lui Sergiu Deleanu și Liviu Tudor Samuilă pentru specificul radiofonicului.

Excelentă emisiune de duminică (deconectantă, alertă, frumos făcută) „Divertis-clubul" se înscrie pe linia bunelor realizări ale radio-cluburilor care se adresează unor categorii cît mai largi de ascultători.

Constantin Stan

plastică

Margareta Sterian

Prima expoziție personală a Margaretei Sterian a fost organizată în anul 1929, la sala Mozart din București. A urmat o perioadă de lucru fertilă pentru artistă care a participat activ la mișcarea artistico-literară din deceniul al patrulea. Ca membru fondator al grupării „Criterion" și aderent la gruparea din jurul revistei „Contemporanul", Margareta Sterian a fost prezentă în multe dintre expozițiile de artă plastică ale vremii. O activitate literară mai mult decît discretă s-a adăugat preocupărilor pictoriței care în 1937 la Paris, la „Expoziția internațională a artelor și industriei" a fost distinsă cu o relevantă Medalie de bronz: în 1934 traduce „Poezia poloneză contemporană", tipărită de „Cartea Românească", iar în 1943 împreună cu Petru Comarnescu traduce drama-trilogie a lui O'Neill, „Din jale s-a întrupat Electra". Mulți dintre noi am intrat în contact cu opera marelui dramaturg prin intermediul acestei traduceri care, din păcate — probabil datorită circumstanțelor create de război — nu prea a avut mare ecou pe planul creației dramatice românești. Tot Margaretei Sterian îi datorăm traducerea, în 1945, a „Poemelor" lui Withman și „Antologia poeziei americane moderne" din 1947. Tot ea a fost printre primii tălmăcitori ai lui Faulkner în limba română, cu nuvela „Victoria", în 1958.

Principalele expoziții personale ale Margaretei Sterian (din anii 1944, 1958, 1965, 1969, 1971, 1974, 1975 — dintre acestea le-am vizionat pe ultimele patru) ca și participările constante la principalele expoziții cu caracter republican au înfățișat totdeauna publicului o artistă sensibilă, pentru care importantă este realizarea unei poezii anume a imaginii, obținută adeseori — așa cum se vede în scenele din lumea circului, care apar frecvent, în diferite perioade, în creația sa — prin juxtapunerea unor elemente figurative ce pot deschide fanteziei aripi. Nu aș dori să fac o comparație hazardată, dar modul de percepere al datelor realului, reprezentat de gruparea de pînze sus numită, mă trimite cu gîndul la anumite pînze ale lui Chagall. Fenomenele de consonanță figurativă în arta secolului nostru nu sînt de altfel rare și aceasta mărturisește nu doar o anume circulație a formelor ci și o convergență a sensibilităților. Din expoziția de la Dalles reținem în mod special unele admirabile peisaje executate în tehnică mixtă. Din cîteva linii, extrem de simple, și din cîteva pete de culoare, artista știe să creeze atmosferă, să te introducă într-un univers anume, mai mult sugerat decît precizat. Această capacitate de a sugera cu discreție prin intermediul cîtorva elemente trăsătura cea mai importantă a personalității artistice puse în valoare de actuala expoziție. În ea se întîlnesc omul de cultură și pictorul Margareta Sterian.

Grigore Arbore

muzică

Peisaj

Toamna e primăvara stagiunii. Și, de data aceasta, s-a împrimăvărat brusc, de parcă nici n-am fi trecut prin zăbava lunilor de vară. Cele trei principale sălașuri ale bucuriilor muzicale — Ateneul, Studioul Radioteleviziunii și Sala Mică a Palatului — și-au reluat cu rîvnă cadența proprie. În poliritmie, dialogul muzical între cele mai de seamă instituții de gen se anunță a deveni o strînsă competiție ideatică ai cărei fericiți destinatari sînt melomanii tot mai numeroși și mai consecvenți, care, alături de muzicienii în formare, elevi ai activului Liceu de muzică sau studenți ai Conservatorului, au transformat Bucureștiul într-un centru al interesului muzical.

Inaugurările simfonice au anunțat o competiție a primelor audiții. La Filarmonică, sub bagheta lui Mircea Basarab (care în Simfonia a III-a de Honegger ne-a arătat că rămîne un maestru al acestei partituri), la Filarmonică deci, cantata „Românie, țară de vis" de Vasile Spătărelu, comentînd entuziasmul dedicației în formule adecvate, găsite imediat. I-a replicat orchestra R.T.V. sub bagheta mereu dăruitului Iosif Conta, cu cantata „Țară — pămînt, țară — idee" de Liana Șaptefrați, frumos împlinită în premizele sale, foarte bine tratată orchestral, cu simțul sugestivității în folosirea unui material divers. Aceste prime audiții au arătat felul în care marile colective simfonice și dirijorii de primă mărime se pot dedica partiturilor românești, pe care le vedem pe aceste podiumuri prestigioase cît mai diferite în tel și mijloace.

Muzica de cameră debutează și anul acesta plină de avînt, anunțîndu-se noi cicluri, noi formule concertistice (parte elaborate în colaborare cu Uniunea Compozitorilor). Este compartimentul cel mai constant atractiv al ultimelor stagiuni, datorită și competenței neobositului responsabil al sectorului, în cadrul Filarmonicii, Suzana Zupperman. Anul acsta afișul cameral stă sub semnul unei mai mari deschideri stilistice, (s-a văzut din impecabilul program alcătuit de formația Musica Nova). Instaurarea primatului calității, deasupra metodei de creație, înseamnă competiție în adevăratul sens al cuvîntului, unde efortul se va adresa substanței și nu formei conjuncturale.

Și publicul s-a obișnuit cu programele îmbietoare, o atmosferă de așteptare entuziastă anima numeroșii participanți la concertul inaugural — formația „Quodiblet musicum", condusă de polivalentul Aurelian Octav Popa, care schimbă dezinvolt clarinetul cu bagheta, rămînînd mereu marele artist, inegalabil în detalierea frazei și amplasarea respirațiilor muzicale.

Ne gîndim apoi la concertul de muzică italiană barocă, clădit prin grija și inspirația unei formații de instrumentiști de clasă — Petre Csaba, Vladimir Mendelsohn și Andrei Csaba. Acest trio de coarde funcționează cu precizia ansamblurilor celebre și cu deschiderea imaginativă a artiștilor vizionari. Trio-ul și-a asigurat colaboratori de același nivel : Iosif Sava, la clavecin și armoniu, iscodind pasionat imaginea muzicală cu rubato-ul său inimitabil, și trompetiștii Iancu Văduva, asul domeniului său, și Gheorghe Hîrdăianu, o certitudine de sunet și frazare.

Costin Cazaban

ANIVERSĂRI: ZAHARIA STANCU

Acorduri de recviem

Într-o subtilă analiză a operei lui Zaharia Stancu, Ion Vlad definea romanul **Ce mult te-am iubit** ca operă a cristalizării motivelor cu „acorduri de oratoriu și recviem". Este, într-adevăr, scrierea în care tonalitatea elegiacă a registrului liric al lui Zaharia Stancu atinge rezonanța sa maximă, sublimîndu-se într-o meditație existențială.

Dispariția mamei este punctul de maximă concentrare emoțională, cu iradiații spre trecut, declanșînd rememorarea și reevaluarea existenței, proiectînd asupra lucrurilor o lumină revelatoare de sensuri și obligînd la meditație.

Romanul se desfășoară pe aceleași registre contrare ce caracterizează scrisul lui Zaharia Stancu în marile sale opere. Ar fi fost chiar de așteptat ca în această elegie la moartea mamei registrul liric să se extindă în dauna notației lucide și neiertătoare, dar, paradoxul, tocmai în această „situație-limită" intervine autocenzurarea trăirii, cu o sobrietate mai evidentă decît în romanul „Desculț" în ultimele sale variante.

Este aici o reținere țărănească similară cu aceea ce stăruie între personaje, oricît de apropiate, care determină o incomunicabilitate regretată numai in extremis. Între personajele cărții emoția este inconștient reprimată, expresia sentimentului fiind considerată superfluă și inutilă într-o existență dură, strivită de suferință :

„Dacă ai iubit-o atît de mult pe mama pentru ce atunci cînd trăia nu i-ai spus-o niciodată ? Tata tresaltă. Pare tare mirat de întrebarea mea. — Cum era să-i spun și de ce era să-i spun ? Maică-ta știa c-o iubesc. Și de vreme ce știa, de ce era nevoie să i-o mai și spun ? De altfel, nici ea, cît a trăit, nu mi-a spus vreun cuvînt de dragoste".

Gesturile tandre sînt primite cu surprindere ostilă, ca improprii unei structuri inconștient interiorizate. Această incomunicabilitate nu este expresia sterilității sufletești, ci o formă a unei afectivități bogate sub o aparență aspră.

Patetismul cărții vine nu atît din acceptarea unei dispariții definitive, cît din regretul sentimentului neexteriorizat la vreme, al gestului întîrziat și rămas deodată fără sens, a unei mari iubiri copleșite de duritatea existenței și de trecerea timpului. Regretul fiului, regretul tatălui, îndoiala și deruta sînt sentimentele dominante ce însoțesc dispariția mamei.

Tensiunea emoțională modifică în subconștient percepția evenimentelor ce însoțesc moartea mamei, în sens subiectiv, în registrul interior, liric. Trăirea momentului prezent sub șocul durerii și rememorarea se produc alternativ, cu o nouă alternare în registrul notației ce surprinde reacțiile colectivității reunite pentru ritualul înmormîntării, reacțiile familiei, ale vecinilor, ale foștilor dușmani.

Se creează astfel în orchestrația romanului acel contrapunct propriu scrierilor lui Zaharia Stancu.

Un contrapunct cu subtext liric adaugă pasajele descriptive ce intervin periodic: „Cerul e albastru, senin, cald, de jumătate de august. Văzduhul miroase a pămînt ars, scorojit de arșița soarelui, a iarbă coaptă, uscată, a frunze care se pregătesc să moară. Cînd adie spre noi dinspre calea ferată aerul miroase tare, a floarea-soarelui, a struguri dați în copt".

Prin structura sa țărănească Zaharia Stancu nu are ceea ce se numește „sentimentul naturii" sau cel puțin nu în sensul în care în mod convențional este conceput acest sentiment. Natura este pentru el ostilă și nesărbătorească chiar la vremea rodului. Existența aspră exclude entuziasmul festiv; „sentimentul naturii" este la Zaharia Stancu mult mai profund și mai realist, mult mai adînc filozofic decît lasă să se vadă scrisul său. Meditația sa asupra morții implică și sentimentul reintegrării cosmice, dar nu ca eliberare și sub semnul aceleiași imense poveri a durerii și neliniștii: „Dar de unde știm noi că țărîna se odihnește ? Din țărînă răsare iarba și răsar tulpinile florilor, tulpinele florilor și tulpinele arborilor. Trupul mamei o să se schimbe în plop, trunchi drept și subțire, mereu legănat, frunze argintii mereu neliniștite... mereu neliniștite. Așa au fost zilele mamei..." Moartea nu este pentru Zaharia Stancu o transfigurare, ci o reluare a trudei nesfîrșite, sub semnul aceleiași tristeți a tuturor cărților sale: „Lacrimile tale se vor schimba în stele. Stelele nu sînt altceva decît lacrimi, lacrimi omenești care s-au închegat și s-au așezat în cer".

Recviemul mamei include în plîngerea sa pe toți străbunii necunoscuți a căror existență s-a topit în anonimat. În romanul **Ce mult te-am iubit**, memoria are altă condiție decît în „Desculț". Dacă în acesta din urmă memoria este un mesaj și o armă, dacă memoria socială are o pondere evidentă și programatică, memoria afectivă în **Ce mult te-am iubit**, caută zadarnic repere. În urma strămoșilor dispăruți nu rămîn decît morminte fără nume („De ce n-ai pus pietrarul să-i scrie numele pe cruce? — Cine să citească? [...] O să cădem în uitare și atîta o să fie... atîta o să fie").

Tulburat de moartea mamei, fiul încearcă, obsesiv, să refacă drumul generațiilor, dar nimic nu dăinuie în afara memoriei colective, sintetice: „Ce fel de oameni fuseseră oamenii aceștia din care mă trăgeam (...). Nu știam nimic despre ei sau știam atît de puțin... atît de puțin".

Acest anonimat al generațiilor nu este încă expresia indiferenței urmașilor, ci a similitudinii existenței lor legate de pămîntul pe care au călcat, pînă la confundare și integrarea într-un destin unic și neîntrerupt. Durata efemeră individuală se pierde pentru memoria colectivă, integrată unei succesiuni de destine identice, sintetizate în unul singur sub specia eternității care înnobilează acest anonimat.

Meditația cărții este ireductibilă la formule, fie ele sintetice, pentru că rămîne întotdeauna la Zaharia Stancu ceva nedefinit, atît în cugetare cît și în scriere.

Fraza aparent simplă, fără subtilități, își centrează la suprafață încărcătura emoțională care — funcție compensatorie — se degajă în subtext. Fiecare frază în sine este neutră., semnificațiile prinzînd contur numai în textura romanului, prin alternanța registrelor, prin orchestrație, prin reluarea obsesivă.

Repetiția obsesivă, dispoziția grafică și sublinierea cu cursive sînt reflexele intensității de suprafață a unor trăiri adînci, amplificate prin asocieri și reveniri, prin pauze și suspensii.

Este aici paradoxul unui stil aparent ușor de definit — un stil adeseori iritant și dezagreabil și totuși de o expresivitate proprie cu magice virtuți incantatorii — care păstrează însă, dincolo de tot ceea ce s-a remarcat, ceva în plus, care se sustrage definirii pe măsură ce aceasta pare să-i pătrundă substanța inefabilă.

Sultana Craia

Manuscris ZAHARIA STANCU comunicat de Neli Arsenescu-Costinescu

Spiritul geometric în poezie

Curioasă este la Lautréamont iubirea pentru **spiritul geometric** în poezie. Un poet care nu respectă nici o regulă, declară, solemn, că „poezia este geometrie prin excelență" și că de la Racine ea n-a progresat nici un milimetru, dimpotrivă, a dat înapoi. Grație cui ? Grație „aux Grandes-Têtes-Molles", „aux femmelettes" de genu Chateaubriand, Victor Hugo etc.

Decadența poeziei nu este, oare, în strînsă legătură cu înstrăinarea poeziei de spiritul matematicii ? Căci, iată, ce proclamă Lautréamont : „arithmétique ! algèbre ! géométrie ! trinité grandiose ! triangle lumineux !". Această **onde refraichissante** trece și în poezia din secolul nostru. O aflăm la Valéry, la T.S. Eliot și la atîția alții, poeți și teoreticieni convinși că marea lirică nu poate scăpa de controlul lucidității. Însă **Cîntecele lui Maldoror** ies din negația rațională a ordinii raționale în univers, dintr-o fervoare a contestației. O geometrie care recomandă misterul, o estetică ce instaurează, în literatură, regula sfidării tuturor regulilor. Iată pentru ce suprarealiștii au făcut din Lautréamont modelul lor în ciuda divorțului total dintre **spiritul geometriei** și **dicteul automatic.**

Neașteptată, derutantă este și cruzimea cu care Lautréamont se dezlănțuie împotriva omului. În primul **Cînt** citim aceste fraze teribile, scrise de un Nietzsche tînăr : „Poezia mea nu va consista decît în a ataca, prin toate mijloacele, omul, acest animal sălbatic, și Creatorul care n-ar fi putut plămădi alt vierme asemănător"... Însă, tot Lautréamont scrie, în cîntul al II-lea, că „bunătate, numele tău este om", iar în altă parte introduce ideea creatorului colectiv în artă, a ridicării experienței umane generale la treapta estetică. El lansează ideea **poeziei impersonale, opera tuturor, nu a unuia singur.**

De unde se poate vedea că geniul lui Lautréamont contrazice pînă și contrazicerea. Dialectica lui virilă îl împiedică să îmbătrînească.

Cum am putea interpreta propoziția lui Rimbaud că poetul devine iluminat „printr-o lungă, imensă și rațională dereglare a sensurilor" ? Poate în chipul următor : poetul îndepărtează cuvîntul de sensurile etice și estetice obișnuite, tulbură funcția lui de comunicare și caută să regăsească în el o putere de evocare pură. Însă acest lung exercițiu de purificare sfîrșește prin a da cuvîntului un nou sens etic și estetic, o nouă funcție de comunicare. A descoperi puritatea inițială a limbajului (pe care o cerea imperativ și Mallarmé în poezie) este, în ultimă instanță, a debarasa cuvintele de sensurile prea tocite și a le substitui altele, dintr-o sferă, totuși, inteligibilă. Cuvintele nu sînt — se știe — pure sau impure prin ele însele, numai relațiile în care intră ele le pot face banale sau originale. Puritatea limbajului începe odată cu profunzimea mesajului său. Numai cine transmite ceva profund ne dă iluzia că ajunge la izvoarele cuvîntului, că naște a doua oară cuvintele. Altfel ele rămîn o adițiune de litere moarte. Gratuitatea, în ciuda aerului ei adeseori paradoxal, este totdeauna corectă, disciplinată.

Pe scurt : **dereglarea tuturor sensurilor** este, în poezie, un alt mod de a le organiza.

Fantasticul lui Magritte, spun criticii lui, ține de natura specială a **asamblării** lucrurilor normale, cu efectul de a le da o identitate nouă. Magritte însuși declară că dorința lui este să evoce misterul „avec le précision et le charme nécessaires à la vie de la pensée", reunind, în acest sens, imagini de obiecte familiare care, puse într-o ordine specială, tulbură conceptele cu care sperăm. Este suficient, într-adevăr, să desenezi piesele unui joc de șah din care ies, la vîrf, mai multe ramuri, și printre ei să pui un călăreț de mărime liliputană pentru a contrazice ideile noastre despre relațiile dintre lucruri și a crea o breșă prin care se strecoară sentimentul fantastic. Sau să așezi laolaltă un tors de femeie, un obiect muzical și un scaun, deasupra unui peisaj marin pentru a provoca în mintea noastră nu ce spune poetic și imprecis, pictorul **(Timpul amenințător)**, dar o idee despre strania ambianță a lucrurilor, teroarea formelor paralele.

Aș spune că Magritte scoate cu ironie la iveală **demonia coincidențelor** în existența noastră banală. Un dulap, o rochie pusă pe un umeraș și doi sîni care se profilează în acest veșmînt abandonat **(Hommage à Mack Sennett)** sau o pipă, o cheie, o frunză, o cupă **(Alfabetul revelațiilor)** și spiritul devine, privindu-le, întrebător și neliniștit, în ciuda umorului pe care ni-l trezește această juxtapunere de obiecte. Magritte ajunge la o tehnică desăvîrșită și multe din pînzele lui ingenioase par niște colaje. Un tablou se cheamă **Tinerețea ilustrată** și cuprinde un butoi, un tors de femeie, un leu, o masă de biliard, un instrument muzical, o bicicletă ș.a.m.d., toate așezate, în linie ușor curbă, între două cîmpuri de iarbă.

Putem trage de aici o lecție despre natura fantasticului : este suficient să **miști** ceva în ordinea realității pentru a da un sentiment de insecuritate și a tulbura gîndirea noastră privitoare la raporturile dintre lucruri. Nu este neapărat nevoie de o **ruptură,** este suficient o alăturare de forme, o coincidență insolită pentru ca tot sistemul nostru de a judeca să fie dat peste cap și să luăm act de prezența unei alte realități : o realitate construită din aceleași elemente dispuse, acum, într-o ordine nouă. A crea în spiritul fantasticului este atunci a da o nouă identitate lucrurilor printr-o ușoară deplasare de linii. Nu-i nevoie de demoni, de schelete, de animale fabuloase, e îndeajuns o pereche de bocanci din care să iasă degetele pentru a plonja în plin mister.

Magritte are și compoziții mai îndrăznețe, bazate, pe aceeași schimbare a **ordinii,** cum este celebrul **Viol.** Asta dacă privim în acest fel tabloul. Fața poate fi luată și ca trunchiul unei femei forte, cu toate însemnele la locul lor. Ambiguitate, **mutație,** coincidență și chiar alegorie dacă vrem cu dinadinsul. Sînt și simboluri mai abstracte, ca acela din excepționalul tablou intitulat **Memoria,** întruchipat de un cap de femeie cu tîmpla însîngerată, o frunză și o bilă segmentată. Fiecare înțelege ce vrea. Eu aleg partea tragică a desenului. Fața jumătate umbrită de o perdea neagră îmi sugerează procesul fatal al trecerii, bila tăiată în două poate da o idee despre imposibilitatea comunicării totale, pata de sînge de pe tîmpla acestei Minerve poate duce gîndul la caracterul dramatic al gîndirii, însăși, al memoriei violentate de timp etc.

Știu că fac literatură, dar și literatura este o formă de a trăi pictura prin **fabulă,** prin încercare de explicitare prin simboluri a misterului ascuns în desen și culoare. Din acest unghi, Magritte, îmi pare un mare fantast ironic, un rece liric.

Eugen Simion

Calea Poeziei

Urmare din pag. 1

un poet natural ce comunică lapidar și echilibrat, dens și esențial extrem de concentrat în ultimele cîntece. Poezia lui ascultă de legile unei lumi armonice. Omul și cosmosul sînt uniți de mișcări ciclice, unificatoare. Volumul de **Poeme simple** din 1927 este o carte a limpezimilor și transparențelor ce-și dezvăluie cu sinceritate, perspectiva „conservatoare", dacă avem în vedere poezia epocii. Într-o lume a lirismului traversată de orgoliul fanteziei și de iregularul asianic, Zaharia Stancu are curajul să-și păstreze sfiala imaginarului, cumințenia. Ductul său imită lumea (mimesis) plăsmuind ceea ce vede. El își păstrează simplitatea și chiar umilința desenului, care nu se vrea mai mult decît **o miniatură,** decît un **catren** sau o **scrisoare din cîmp.** Inima este cuminte „blînd miel prior în soare", gîndul este un „hulub rotund cu aripile albe", o pasăre îmblînzită, ea însăși a cumințeniei și ascultării, a înțelegerii și domesticului, a blîndeții și armoniei, și nu un vultur sălbatic. Preferința pentru miniatural și surdină este vizibilă în alegerile imaginilor : roua în locul izvorului, zborul jucăuș și nu cel ce sfîșie înaltul, glasul gureș, rostirea în șopot și nu gravitatea plînsului „în limbi de clopot". Miniaturile ascultă de îndemnul lui Verlaine : „que ton vers, sois la bonne aventure". Desenate pe farfurii de porțelan ori cusute în broderii laice, poemele sînt arcadii ale instantaneului, pasteluri ale clipei fericite, bucolice ale ceasului mic. Nu durata este măsura timpului în aceste cîntece simple, ci orele legate de întîmplările intime, fericite. Pretutindeni domină forțele sufletului încă necontrariate. Greierii, spicele de grîu, firul de lăcrămioară, inelul de iarbă, firul de vînt, dunga de lăcustă, porumbeii, fluturii, puiul golaș „cît un ban", macul, sînt polii psihologici și geografici ai acestei lumi caligrafiate „cu slove mici". Cîteva pete cromatice ori sentimente de o mare forță ies din cumințenia desenului în peniță : „Și-n stuhărișuri, boi de var se-ascund" **(Soare)** ; „Cad cu amurgul simplu și mieii în genunchi" **(Îngenunchere).** Într-un poem iubitul are brațele deschise în vînt și poate fi luat drept o sperietoare **(Scrisoare netrimisă).** Într-altul, „Amurgul piere-n trestii cu șerpi vărgați de baltă". Ingenuitatea este proprie naturii. Prin repetiție ea devine uneori prețioasă și artizanală. Există într-adevăr, afinități selective cu poezia lui Francisc Jammes din culegerea acestuia **De l'angélus de l'aube a l'angélus du soir** și cu Esenin mărturisite, de altfel. Cuvîntul este cel mai adesea „abia șoptit", o rugă, o invocație. Anul 1937 prin volumul **Albe** marchează o sciziune a vocii esențială, o trecere dinspre **poemul-miniatură** spre **poemul-stemă** (ce va fi astfel numit în volumul **Iarba fiarelor**), o prefigurare **a poemului — gnosă.**

Bucolica și idila sînt înlocuite de cîntecele clocotitoare, senzuale, de o puternică combustie. Flacăra, sîngele intră în poezie. Calmul nu este unul primordial ci un calm instaurat după apocalipsă : „Este calm ca după sfîrșitul lumii / Ca după o ultimă limpezire" //. Viscolele sînt dezlănțuite, „Fiara bălană își mușcă inima / Să nu i se-audă vaietele" **(Calm).** Culorile intră în poem groase, ca dintr-un tub golit prin strivire : roșul **(Amintire ; Ce are ori ce lance;)** albul **(Lumina; Fuga lebedelor)** verdele **(Pasăre verde),** fumuriul **(Fumurie),** albastrul, violetul, auriul **(Struguri).** Cu acest volum se descoperă Zaharia Stancu pe sine. Poetul privirii exterioare, pastelistul devine poetul văzului lăuntric, cunoscătorul peisajelor interioare. Percepția face loc reflexiei și gnosei. Poemele sună ca niște sentințe. Poetul spune despre sine : „eu mohorăsc peisajul" **(Nou)** ; „Tot ce-a fost șoaptă se preface / În tunet" **(Ploaie)** ; „Nimeni nu cunoaște marginea peisajului" **(Focul din sînge)** ori „Cînd ni se va nărui înaltul / spre alte privelişti vom trece" **(Călătorie). Clopotul de aur** din 1939 este un volum de catrene, mai pictural, mai ornamental ca substanță, scris cu voința de a esențializa imaginea pînă la apoftegmă și sentințe. Pictogramele au tendința să devină ideograme, emancipîndu-se. În 1940 **Pomul roșu** aduce în poezia erotică țipătul, mistuirea într-un univers străbătut de un grav memento, de o mare densitate și esențializare. Gheața și flacăra se întîlnesc, iubirea și moartea. Poetul simte cum îl pătrunde ceața, tot astfel cum echilibrul își simte fisura. Leagănul e și sicriul : „leagănul în care crești seamănă / ca toate leagănele a sicriu" //. „Păsările luminii vor aduce într-o zi întunericul". Excepționale cîntece de dragoste sînt **Dorm urși singuratici, Trimite numai picioarele, Poate vorbești cu creștetul, Păpușa de cîrpă...** În **Iarba fiarelor** (1941) poemele sînt „steme" ale nostalgiei și durerii. Cuvintele devin însemne ce ar putea deschide inima iubitei. Cîntecul de dragoste e esențial ca o lamă de cuțit : **Plecare, Una, Vîrtej de flăcări, Arbor aprins, Sanie-n iureș, Landoul roșu.** Murmurul a devenit vijelie. Cîntecul e inutil numit mărunt. Chiar dacă șoptit el este o voce a vîrtejului, o străfulgerare. Peisajele răbufnesc din interior, eliberate din înlănțuire. De data aceasta, nu sfiala le țintuiește ci o durere care pietrifică rostirea. Elegiile au ceva de silex, memoria este ca un tăiș de sabie. Nimic minor, circumstanțial în poemele ultimilor ani, tensionate de introspecție, de o gravă și aspră cunoaștere, de atingerea marginilor peisajului, a marginilor vieții. Aticismul este părăsit sau convertit prin adîncire și Zaharia Stancu este un poet asianic în **Cîntec șoptit** (1970). Mimesisul este înlocuit de **phantasiai.** Poetul numește fundamentele universului. El circumscrie în metafore aforisme. Toate peisajele, cele din afară (doar în aparență) și cele subterane sînt gnomice. Fără a fi didactice ori retorice. Imaginarul evoluează dinspre psihologic spre cosmogonic. Poezia lui Zaharia Stancu atinge, cu acest volum, **maxima ei independență față de Privire,** față de „pastelul grațios și fraged", își atinge conținutul fundamental major intuit de George Călinescu. În **Cîntec șoptit** e liminară transfigurarea sufletului și a ideii în pictogramă cosmică, revelarea ideogramelor universului. De la **descriere și caligrafie,** poetul a ajuns la **cunoaștere** și la operă. De la **scenariul epic** și **poveste** la **proverbul liric,** la **metafora-proverb** care, oricît ne-ar părea de ciudat, sînt poezie. Nu întîmplător în această carte ne întîlnim cu imagini concentrate desprinse din romane. Cele mai multe din **Desculț** altele din **Jocul cu moartea.** Ultimele poeme poartă vocea poetului contopindu-se total cu universul. Cîntecul numește și trăiește acum mai mult decît lumea prin care a trecut „lumea care e pe drum și-o să vină". **(Cîntecul lebedei).** Drumul poeziei lui Zaharia Stancu este calea alfabetului liric deloc conservator ori tradiționalist, este o cale ce ni se arată dimpotrivă, modernă, specifică lirismului acestui secol, care de la pictogramă evoluează la ideogramă.

sport Felicitări pentru F.C. Argeș

● După decepțiile fotbalistice din cupele europene a căror tristă eroină rămîne mai ales **Steaua,** campionatul ne aduce și o nouă lideră. Asta probabil pentru a ne tăia orice apetit de a mai vorbi despre fotbal, pentru că noua lideră este echipa **Steaua.** Singura noastră consolare stă în ideea că numai întîmplarea a adus-o pe **Steaua** pe primul loc. Nu contestăm deloc victoria echipei militare ci pe a **Politehnicii** din Timișoara care a marcat un gol cînd nimeni nu se mai aștepta unor oaspeți care au jucat în deplasare un meci bine gîndit tactic. În aparență victoria lor e incontestabilă, un gol marcat în condiții regulamentare e un gol marcat, și el înseamnă în acest caz două puncte, dar **Poli** deși are un potențial de joc mare este haotică și abuzează de intrări tari tolerate nu știm de ce în acest meci (ca și într-un altul anterior cu **Universitatea** Craiova).

A fost un meci de un angajament fizic exemplar susținut mai ales în cazul argeșenilor și de o prestație tehnică elocventă. Criticabil la timișoreni este că nu însoțesc acest angajament fizic excesiv, pe care noi l-am dori manifestat mai ales în întîlniri internaționale, și cu mijloace tehnice de aceeași cotă. Nu ascundem cititorilor că deși înfrîntă echipa **F.C. Argeș** ni s-a părut o echipă superioară formației gazdă printr-un joc mai elaborat care ține seamă de posibilitățile jucătorilor. Exemplar ni s-a părut compartimentul apărării în care **F. C. Argeș** are ca șef de orchestră pe unul din cei mai buni fundași centrali ai țării : Olteanu. Trebuie să cităm aici pe Cristian, portarul naționalei noastre din recentele calificări pentru Argentina și pe tinerii și exemplarii ca putere de luptă Bărbulescu, Zamfir, Stancu cu atît mai mult cu cît jocul lor defensiv n-a apelat la incorectitudinile folosite de timișoreni. În general, argeșenii au jucat mai mult fotbal și urmărind în primul rînd balonul și nu omul. Dacă adăugăm că la mijloc acționează, laborios și tehnic, Iovănescu, mijlocaș cu o bună clasă de joc, și Dobrin, care nu mai are nevoie de recomandări, începem să avem explicația locului de lideră a echipei piteștene pînă la acest meci, pe care în mod firesc nu trebuia să-l piardă. În față **Argeșul** are doi jucători penetranți, greu de ținut, pe Radu II, rezervă a naționalei prime, și pe Roșu, un atacant foarte incisiv. Cu mai multă încredere în ei cei doi înaintași ai **F.C. Argeș**-ului puteau să-și mențină echipa pe primul loc. Dacă arbitrul ar fi sancționat mai prompt duritățile gazdelor și, mai ales, dacă ar fi sancționat, așa cum cere regulamentul de fotbal, prin lovitură de la 11 m infracțiunea asupra lui Roșu (ținerea cu mîna în fază de gol în careu), campionatul nostru ar fi avut pe primul loc tot pe **F. C. Argeș** și nu pe **Steaua.** Vrem să spunem pe scurt, că **F. C. Argeș** nu s-a aflat întîmplător pe primul loc și că jocul ei îi dă dreptul să aspire încă la un loc foarte bun în clasamentul acestui campionat. Condiția e însă a aceluiași compartiment sobru și exact în teren, a aceleiași prestații totale pentru care echipierii Argeșului pot fi felicitați. Rareori se poate vedea o echipă românească în deplasare jucînd atît de exact și de curat în apărare în condiții grele de joc, contraatacînd atît de periculos și ținînd în șah, cu bune mijloace, pe adversară. Nu știm cum joacă acasă **F. C. Argeș,** dar dacă nu ne înșelăm, echipa Piteștiului copiază inteligent jocul naționalei noastre din ultima vreme și are resurse să-l aplice destul de bine. Rolul lui Dobrin în ea este încă mare, dar este mai ales unul moral. Dobrin e un tehnician și un dispecer excepțional, dar puterea de luptă i-a scăzut considerabil. La Pitești nu mai e o echipă care trăiește mai ales prin Dobrin ci o echipă merituoasă cu valori demne de atenție pe care Dobrin o servește cu actualele lui resurse sportive. Evoluția argeșenilor la Timișoara ne spune că rolul lor în acest campionat nu s-a terminat.

Discobol

Festivalul național „Cîntarea României"

Urmare din pag. 1

structorii de ieri și de azi ai României este una din sarcinile cele mai de seamă ale festivalului *Cîntarea României.* O *Cîntare a României* și a oamenilor ei. Scriitorul este de aceea chemat să fie în primele rînduri ale acestui vast laborator artistic. Scriind opere reprezentative pentru locul și timpul său scriitorul român va face o operă de educație socialistă și revoluționară cititorilor săi, participanților la festival. Datoria unei calități sporite a operelor nu se impune doar amatorilor. A scrie pentru *Cîntarea României* nu înseamnă a crea pentru moment ci a crea în durată, punînd valoarea și longevitatea operei mai presus de succesul facil. A scrie pentru *Cîntarea României* înseamnă a evidenția un clar mesaj contemporan, revoluționar, a afirma forța educativă, spirituală a literaturii. Aceasta presupune desigur un superior orizont social și politic al operei de artă, o legătură neîntreruptă cu cele mai bune tradiții ale literaturii noastre, cu tradiția ei umanistă, revoluționară. Rezonanța în conștiințe a unei scrieri depinde de viabilitatea mesajului ei, de valoarea ei artistică intrinsecă. Lucrările mediocre, improvizate, formale, festiviste, figurile istorice ornamentale golite de conținut, textele neelaborate nu sînt o bună hrană pentru masele de cititori și pentru spiritul festivalului *Cîntarea României.* Exigența scriitorului față de aceste scăderi trebuie să fie maximă. Din acest punct de vedere, al participării eficace, responsabile a scriitorilor la pregătirea festivalului *Cîntarea României,* ediția a II-a, secțiile de creație ale Uniunii scriitorilor, editurile, instituțiile de cultură angajate în acest festival și-au făcut cunoscute numeroase inițiative, ce se vor îmbogăți neîndoios, care sînt menite să asigure o și mai puternică implicare în munca de elaborare și definitivare a unor manifestări artistice care să fie la înălțimea exigențelor pe care experiențele artistice de vîrf ale primului festival ni le impune.

Un baroc românesc

De ce se vorbește atîta de **baroc** în exegeza noastră ? Există întotdeauna o fascinație a cuvintelor și am fi tentați să o atribuim uneori foneticii propriu-zise, dacă faptul în sine n-ar fi mult mai complex, iar implicațiile sale n-ar depăși anecdota. În fascinația exercitată de un termen, noutatea fonică a cuvîntului realizează doar un prim miraj, care va merge amplificîndu-se : cuvîntul **baroc** a suferit în critica românească din ultimii ani o evoluție de-a dreptul spectaculoasă, în orice caz nebănuită. În urmă cu numai un deceniu, „barocul" (mai ales sub formă adjectivală) însemna o caracterizare vag peiorativă, iar actualul reflex s-ar putea explica, astfel, printr-un mecanism psihologic. Căutarea unui baroc în literatura, arta sau cultura noastră a devenit, deodată, preocupare centrală, iar termenul s-a transformat în panaceu. Caracterizarea drept „baroc" ajunge rațiune primă și ultimă. Cartea lui Dan Horia Mazilu, **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea,** se află la capătul unei serii bogate, deși recente, și nu scapă mirajului fundamental.

Reflecțiile pe care această lucrare le poate stîrni sînt multiple și angrenează, egal, istoria literaturii sau psihologia socială : iată o largă paletă. Iar elogiul ultim adus cărții lui Dan Horia Mazilu este tocmai acela de a fi o carte-simptom.

Atracția criticii din ultimii ani pentru tot ce se leagă de baroc apare ca o simplă întîmplare sau denotă o simpatie mai profundă ? Dan Horia Mazilu aduce, în primele capitole, o cantitate elocventă de fapte, dar fără a trage concluzia ultimă : redescoperirea barocului, cel puțin ca termen tehnic, nu a fost rezultatul unei reveniri datorită curiozității, ci „trădare" a viciului ascuns, a barochismului inerent unei părți a culturii contemporane. Dacă n-ar fi simțit, adînc, realitatea așa cum o simțea Góngora, nici Garcia Lorca, nici Jorge Guillen n-ar fi făcut atîta caz de redescoperirea marelui poet. Așa cum se întîmplă deseori, scriitorii au intuit spiritul epocii înaintea multor teoreticieni : „reuniunile Góngora" ale celor mai mari poeți spanioli din epoca anilor '30 preced eflorescența aproape hilară a termenului din exegeza de specialitate a anilor noștri.

Pentru a reveni la „barocul" românesc, o constatare de bun simț se impune : în fond, topografia operei lui Miron Costin sau a lui Dosoftei, cu toate precizările documentare din ultimele decenii, nu a suferit transformări fundamentale, deoarece textele de bază ale autorilor respectivi sînt, sub ochii noștri, aceleași ca la 1920. Dar pornirea de a le caracteriza drept baroce nu se putea ivi la 1920 — ea aparține anilor din urmă. Semnificațiile unitare și ultime ale scrierilor unor clerici ortodocși (Varlaam, Dosoftei), ale scrierilor unui mare cronicar (Miron Costin) sau ale unui amator curios de cultură (Udriște Năsturel) survin abia astăzi. Nu încape îndoială că lectura realizată cu passe-partout-ul baroc se va dovedi în cele din urmă reală și convingătoare : va fi lectura proprie epocii noastre, superioară — prin acumularea inevitabilă de semnificații — celei realizate în etapele anterioare. Strict cantitativ, operele lui Costin sau Dosoftei au fost aceleași și pînă acum, însă aproape nimeni nu a avut ideea de a le **citi** ca opere baroce.

ATITUDINI

Cu aceasta ajungem la sîmburele cărții lui Dan Horia Mazilu : i s-a reproșat lipsa unei definiții proprii a barocului, operarea cu unelte deja utilizate — iar faptul este perfect adevărat. Numai că originalitatea cărții ni se pare a fi cu totul alta. Mă îndoiesc că o inedită definire a barocului ar fi reprezentat intenția autorului atunci cînd a început scrierea acestei speciale monografii : el a căutat doar umanizarea unui teritoriu aproape neutru, a căutat să descopere universalul sub aparențe particulare, adică să decupeze un baroc românesc într-un ansamblu aparent diferit de cel tradițional. „Barocul" dunărean, între ghilimele, se cerea nu atît explicat, cît — mai întîi de toate — recunoscut. Dacă termenii ideologici ai Contrareformei și ai barocului tradițional vor fi identificați în cutare detaliu din Miron Costin (detaliu, de altfel, cunoscut deja de multă vreme), presupunem că exegetul român își consideră sarcina aproape rezolvată. Dincolo de inevitabilele exagerări și obsesii ale celui care a frecventat ani de zile o anumită temă și este tentat să-și regăsească pretutindeni fantasmele, nu credem că argumentelor lui Dan Horia Mazilu li se poate reproșa ceva și că identificările sale n-ar fi verosimile în bună parte.

Din paginile cărții de care ne ocupăm răzbate și o altă constantă, aproape fără voia autorului ei : obsesia tenace a Europei, obsesie ce a brăzdat Evul Mediu românesc chiar în perioada sa cea mai patriarhală. Din adnotările unui Udriște Năsturel, din stihurile stereotipe la stemă, chiar din formulele de adresare cu aparențe banale răsare ideea de apropiere de Europa, de înrudire cu cultura moștenită în linie directă de la Imperiul Roman. Circumstanțele est — și nord-est-europene ale penetrației baroce reprezintă în această demonstrație un argument în plus, oricît de ciudat ar părea : ar fi să uităm că inovațiile artistice aduse de Contrareformă, noile tehnici de construcție și de ornamentare a bisericilor sau modelele de versificație italiană însemnau — pentru polonezi de exemplu — un mod explicit de a-și afirma, la rîndul lor, europenismul. Reluarea, în Moldova lui Miron Costin (un istoric filosof, chinuit de suferințele nemeritate pe care le traversa propria sa țară) nu mai are aerul unei întîmplări : datorită internaționalei limbi latine și fondului de cultură greco-latin, transmiterea valorilor contemporane îndepărtate în spațiu se făcea cu relativă ușurință.

Desigur, **Barocul în literatura română din secolul al XVII-lea** nu este o carte de istorie a conceptelor sau de mentalitate socio-culturală : însă faptele de această natură abundă în argumentare. Autorul cercetează mai ales operele literare și semi-literare, investighează atent detaliile care, la o a doua privire, ar putea fi revendicate drept literare. Dar sociologia literară își va face simțită pretutindeni prezența, aproape involuntar. Ne aflăm într-o perioadă de palingenezie, în care literatura nu s-a diferențiat încă drept fapt distinct. Nici unul dintre creatorii de primă mărime, nici măcar Miron Costin sau Dosoftei, nu au sentimentul unei literaturi în sine. Mai mult decît în alte epoci, literatura înseamnă o etapă tranzitorie către **altceva,** către un ideal considerat superior. Idealul trans-literar și, într-un fel, pro-social (dacă sub această denumire înțelegem marile idealuri ale colectivității din epocă : național, confesional etc.) rămînea viu în ochii tuturor cărturarilor români din secolul al XVII-lea.

Așa stînd lucrurile, apare evident **qui pro quo**-ul pe care se bazează constituirea barocului românesc : această epocă a automatizării formei și a ornamentului ridicat la rangul de principiu a fost înțeleasă sui generis de români și transformată în prilej de europenizare ! Acesta ar fi doar unul dintre fecundele paradoxuri care se află la baza culturii noastre. Pînă la urmă, conștiința teoretică a faptelor de cultură nu are prea mare importanță : senzația de participare este totul. Traducerile poloneze din scrieri italiene baroce, de exemplu, (op. cit., p. 50—89), introduceau deja o primă doză substanțială de aleatoriu, ce va progresa continuu la un scriitor moldovean crescut în ambianța culturală polonă.

O ultimă serie de glose pe care le stîrnește cartea lui Dan Horia Mazilu privește părțile analitice propriu-zise. Sînt, oricum, cele mai interesante și dovedesc capacitatea autorului de a identifica modelul îndepărtat în avataruri nebănuite. Ceea ce face exegetul în aceste pagini de analiză a operei lui Miron Costin, Dosoftei sau a poeziei emblematice înseamnă, în sensul cel mai strict, operația primă și ultimă a filologului : căutarea de invariante. Teren niciodată complet cercetat, acest cîmp al aproximărilor succesive rămîne și cîmpul predilect al autorului. Iar în identificările surprinzătoare de urme baroce, de simptome nesigure ale maladiei îndepărtate, exegetul român aduce proba decisivă : după cum unitatea fundamentală a folclorului este o problemă de forare semantică în profunzime, iar evidența apare numai de la o anumită adîncime înainte, tot așa europenismul congenital al literaturii române din secolul al XVII-lea apare numai după înlăturarea aparențelor succesive, după îndepărtarea straturilor exterioare. La miezul esențial și familiar se ajunge după ce anecdota, istoria și accidentele care și-au pus amprenta s-au redus complet.

Cartea de care ne ocupăm nu modifică ideile noastre despre baroc, ci ideile noastre despre literatura română medievală. Iar lecția ei ultimă este una stilistică.

Mihai Zamfir

atelier literar

poșta redacției

CONSTANȚA PĂDURARU : Sînt unele semne bune, dar, la formula pe care o practicați, se cere limpezime și coerență deplină. Reveniți.

MIHAELA MĂGUREANU : Aceleași calități și aceleași slăbiciuni de care am mai vorbit. Dar drumul e bun, iar exercițiile actuale foarte utile pentru viitoare desfășurări mai ample, mai epice, mai sigure.

HALMYRIS : Uimitor de uscate, reci, retorice, lipsite de inspirație și freamăt.

ASPIROS : Proza e scrisă urît, rudimentar, de cineva care nu stăpînește încă legile compoziției literare (adesea, nici chiar legile elementare, gramaticale, ale scrisului), cineva care s-a apucat să construiască fără a așeza mai întîi indispensabila temelie.

SURDU ADRIAN : Există un „Dicționar de literatură română contemporană" (de Marian Popa). Alte amănunte le puteți obține de la editură.

GHEBARU NICOLAE : Nu sînt rele unele pagini (deși, pe alocuri, versificația mai lasă de dorit). Dar e mai bine să vă adresați unor publicații care cultivă umorul (...dacă le găsiți !...).

PHOENIX : Prea uscate, retorice, enumerative, deși nu lipsesc, ici și colo, unele accente lirice.

SUFIX : Prea multă făcătură „la rece", artificioasă, manieristă, pe o rețetă fixă, cu un metaforism adesea forțat, „trucat", consumat în speculații exterioare, decorative. Niței mai înfiorate, „Anotimp", „Punți între mine și lucruri" ; de asemeni, „Se anunță", „Zid" și, oarecum, „Abis".

8 223 : Prea puține pagini, ca să putem trage o concluzie. Dar semnele bune nu lipsesc („Seara", „Bici") și sperăm să le vedem confirmate în textele viitoare.

SIMONA C. : Pagini uscate, rigide, sticloase, care nu mai poartă semnele sesizate anterior.

M. C. ROMANOVSKI : Cam multe lungimi, pagini diluate, lălîi, monotone. Dar și cîteva lucruri demne de atenție : „Chiar dacă", „Simburi de caise" și, oarecum, „Poem" și „Monologul" (pe care ni l-ați mai trimis odată).

COSTEA S. — CONSTANȚA: Nu e rău, pentru început. E cazul să perseverați, acordînd atenția cuvenită și studiului serios, aprofundat, pe textele marilor prozatori (și, neapărat, ortografiei !...).

LIVIU ALBA : Pagini inegale, umblînd de multe ori pe linii comune, convenționale, dar lăsînd, alteori, senzația unei rezonanțe lirice promițătoare („Tăcere", „Ignoranță", „Destin"). Să vedem ce mai urmează.

R. PASCALE : S-ar părea că există unele semne, deocamdată nu suficient de edificatoare, care să justifice insistențele pe acest drum („Deasupra", „Linia încrederii", „Pe neașteptate"). Reveniți.

ȘERBIANA : „Unii seamănă (...) și mi-l **preface**-n pămînt" (? !). Dacă n-ați depășit încă nivelul lui „este măsline", nu vă mai pierdeți timpul cu așazisa „poezie". Mai bine apucați-vă serios de învățătură.

MARIAN BRĂIESCU : Ne pare rău, dar lucrurile sînt așa cum vi le-am spus. Nu se poate face poezie, fără talent și fără cultură. Fiecare ins trebuie să-și cunoască din vreme posibilitățile și înzestrările, să-și caute adevărata vocație. Noile texte trimise confirmă din plin părerea noastră de la început, aceea că vă aflați pe un drum care nu e al dv.

L. MIH. IONESCU : Vorbe fără șir, joacă mimetică „de-a poezia", pagini care refuză înțelesul, comunicarea. Un drum greșit.

Marcel Gramnea, Filip Rohan, I. Delacornu, V. Tarța, Roșu Teodor, (ceva mai clar, în „Autoportret"),**Alexis Narbes, George Vulcan, Dan Coman Antohi, Vasile Dumitru, Viorel Vladimirescu, D. E. Roșca, Melanie-Plenița** (mai bine, în „Prea tîrziu", „Măști"), **D. Bădulescu, Radu Ag. Singur :** Nimic nou ! **Const. Lazarovici, Liviu Bibescu, Liviu Groza, Don Pablo, Ionașcu Tăchiță, A. M. Răbdare, Cerber, N. Luidan, Olteanu Carmen, Radu Călin Delaputna, Coral, Mircea N. Nițoiu, Balosin Anca Iulia, Alindor Ama, Rotaru Dan, Ion Bîrlădeanu, Al. Groza, Liubici Corneliu, M. Moscu, Elias Maniu-Popi, Pagulatos Adriana, Voicu Roxana, Marin Domnica, Z. Fülop** (versuri și proză), **D. M. Nicolescu, Dan Bodnar, Mihaela Cernat, Șuteu Roxana, Eugen Golda, Ion Prisăcaru, I. Vezeanu, Adrian Mocanu :** Pagini de nivel modest.

Pseudon, N.T.X. 13, Andrei Valentina, C. Anca Romașcanu, N. Liviu-D., M. Makas, Eftene Dumitru, Ion Baicea, Corneliu Kilmar, Ilie Bălăceanu, V. Bădeanu, Rotphill, Turnea Timotei Teiu, Constantin Cornel, Barbu Marcel, G. Nicoledan, Noja Nicolae, Al. Manea-Delaseaca, Sergiu, S. Maria : Nu se văd deocamdată semne de talent.

Geo Dumitrescu

N. R. : Manuscrisele nu se restituie.

Cîntec în fața ploii albe

Cu teamă multă privesc hîrtia
ca pe un alb și imens pustiu,
mîna mea — pasăre peste zăpezi
adulmecă neliniștea
în tremurătoare cercuri
pînă cînd s-aud cuvintele fosnind
ca un bici de frig pe fragede oglinzi,
tîrziu vine lumina
netezindu-mi tîmpla
dincolo de care degetele iubitei
așează partitura.

GEORGE OCNIȘOARA

Piața

Cumpărînd în tîrg un cal sur
și-un kil de mere pădurețe
cumpărînd o mînă de pătrunjel
un fagure cu miere
cartofi și sfeclă roșie
și ceapă
cumpărînd ardei iuți
vinete
hrean
și niște ouă de rață
umplînd plasele și-apoi bînd la tarabă
o bere nici rece nici caldă
a face piața deci
duminica dimineața ca orice gospodar.

ADRIAN DERLEA

Peștii

În jilț stelar nemulțumit e Domnul :
„Afurisitelor ape, mi-ați tulburat somnul,
M-ați ridicat în coamele norilor, să vă caut
Inexistenta floră de flaut,
Apoi m-ați făcut lacrimi de ploi,
Să respir împreună, dar nu în egală măsură cu voi.
Blestematelor ape, blestematelor ploi"...
Și seceta izvori din toiagul ceresc,
Peștii prin mîl se tîrau, iar mîlul ardea
Ca sîngele, îmi amintesc.
M-am repezit la picioarele jilțului, să cer îndurare ;
Pe trepte de marmură m-am prăvălit în alcool vizual...
S-au încleștat norii, fulgerele s-au scurs
Peste mîlul astral...
Iată, mi-am zis, jertfa nu mi-a fost în zadar,
Au înviat apele iar,
Peștii însă au uitat de iubire și cîntece,
Îngrijindu-se numai de pîntece.

ALEXANDRU PRIBOIENI

Dintr-un caiet de război

Se numește linia frontului
linia imaginară
care desparte două sau mai multe
suflete necunoscute
notate cu X

toți acestea
se pot întîlni la infinit
unde se constată că sînt identice
după cum a arătat
marele Arhimede
murind în timpul demonstrației

DAN LADINA

Desene de Aniela Firon după piese din Colecția Avakian

Cuvinte

Ori de cîte ori sufletul tresare
Văzînd cum se rotunjește bucuria sau tristețea
În inimă,
Uit că hîrtia e de pămînt
Și foșnetul ei scurt
Ascunde o tăcere nemărginită.
Și mă apropii de ea
Ca de un pumn de apă ridicat din izvoarele munților
Prin care văd ochii oamenilor calzi și buni,
Le văd palmele neliniștite
Și tîmplele zvicnind ușor,
Îmbrac toată căldura din inimă în cuvinte
Și numai după ce o văd ajunsă acolo, la ei
Simt că o trăiesc cu adevărat.

IOANA CIOANCĂȘ

Burghezul și poetul

Eh ! și ce dacă niște păsări se
încîlcesc în radarul conștiinței
și ce dacă nu mai rentează
micul comerț cu floarea de salcîm
și ce dacă balanța are ochii legați
și ce dacă îmi fac din zăpadă o pernă
ușoară și moale

în timp ce poetul zidește într-o
mireasmă
un văzduh mai pur.

CRISTINEL PRICOP

Histria

Un șarpe blînd veghează intrările
sparte.
În inima pietrei e întuneric și frig.
Soarele alb vă caută oasele
dar cenușa lor e acolo
în inima pietrei.
Luna oarbă pipăie lespezi
tocite de pași
dar pașii voștri sînt în inima pietrei
în nopțile ei
îmbrăcate-n indiferență.
Lingușitoarea mare
se alintă la picioarele tale.
Sătulă își linge rănile.
Galerele și amforele tale
le mai mistuie încă.
Gustul vinului și grîului tău
îi mai șade pe limbă.

Seara,
pe altaru-n ruină
un animal mărunt își caută cuibul.
Histria lui de-o palmă.

NELU STANCU

Călăuză

Pasărea cade în cîntecul ei
și își frînge aripile,
frunzele recăpătîndu-și reflexele
întind aripi nevăzute
în pustietate.

Apele își ascund murmurul înăuntru,
direle zilei se-ntunecă
cîmpia întoarce spatele
semințelor,
casele se vînd lunii.

Străzile își uită numele
văzduhul coboară
în mîinile pictorilor,
lumina lor însă
rămîne în noi călăuză.

V. PETRESCU MĂRGEAN

SADOVENIANA

„Vitoria" și „Nechifor"

La deschiderea pe care ne gîndim să o facem acum, despre numirile celor doi soți, și al celorlalți doi din drama respectivă, de o recreionare a portretului lor, fizic, moral, mai conturată sau mai schițată, nu mai este nevoie.

Să începem, deci, altfel, cu Vitoria, atît de mult cercetată, „celebrată" pentru care trimitem, mai întîi, la toate laudele ce i s-au adus de atîtea ori de atîtea condeie, nicicum de rînd ; condusă, așezată în loc de „triumf" — o bună reluare și în planul valorilor literare a biruințelor spre care era menită, în alte rosturi, în mediul propriu, cînd, în șirul generațiilor, primea numele **Victoria — Vitoria** ; și, nu mai puțin, viitorul ei soț : Nechifor) Nikephor **„Purtătorul de biruință"** ; în termenul latin, „Victor" ; în sacră pereche : **Victor-Victoria.** Și, reamintind că numele Nechifor coboară din raza culturii bizantino-creștine, în timp ce al Victoriei vine din numirile care se trag „de la Rim", precizînd că ultimul, sub forma Victoria, apare, consemnat întîia oară, ca purtat de doamna lui Leon Vodă Tomșa, din vremea apropiată cronicarului care subliniza că „de la Rim ne tragem", să subliniem și noi alt fapt : perechea Nechifor-Vitoria avea un băiat, Gheorghiță, iar „maică-sa îl ocrotea și-l apăra de cîte ori în ochii lui Lipan erau nouri de vreme rea.

Gheorghiță era numele care plăcuse Vitoriei, căci era numele cel adevărat și tainic al lui Nechifor Lipan". Nou nume îi fusese dat, „ca să nu-l mai cunoască bolile și moartea", după ce se îmbolnăvise greu în pruncie, de-i făcuseră preoții masle. „De-atuncea i-a rămas numele Nechifor ; dar cînd n-o auzea nimeni și erau singuri, Vitoria îi zicea, cu anumit glas, tot Gheorghiță. Acel glas de dulceață îl avea și feciorașul". Astfel purta și acesta din urmă întîiul nume al tatălui, după orînduieli ale căror semnificații și vechime se vor desluși corespunzător mai departe. Dar acum, atît și astfel ne spune povestirea (cap. I). Or, în „substrat" — asemenea celui de datini, ritualuri pe care le gravează, păstrează pentru totdeauna, rapsodul lor, povestitorul nostru — raportul Gheorghe-Nechifor apare în altă lumină : este o veche „constelație". Astfel, dacă al doilea apare în locul celui dintîi, cînd steaua lui Gheorghe apune, **coboară** intră în „dezastru" — în sensul prim al cuvîntului, magic astrologic, cum este magică și scena schimbării numelui, destinului — în stratul dintîi „constelația" **Gheorghe-Nechifor** spunea, tot în taină, lucruri de taină către vreo **Vitorie** arhaică — păstrătoare a sacrelor ginții, continuîndu-le, prin urmașii care-i da, în veacuri — : Apusă la orizont, steaua lui Gheorghe reînvie cu lumina puternică a vechei-noi „hypostaze", reînvie „în numele său de Nikephor „Purtătorul de biruință", așa cum era, este numit în canoane sfîntul Gheorghe, cum apare pe steagul aceleiași Moldove, cu Ștefan cel Mare. În această lumină, „tezaurul onomastic" cu deschideri cvasi-abisale, ar sta în grav răscolitor acord cu acela de lumini și linii, cu peisajul natural și spiritual al romanului, bloc și el în blocul cu fresca culturii pastorale arhaice.

Sub nume de astru se profilează apoi — altfel în valoare, amestec stratigrafic — fiica mai mare a perechii noastre, Minodora „așa cum auzise el (Lipan) de la o maică de la Agapia și-i plăcuse".

El vine, astfel, prin nume monahicești, din calendar bizantin. Încă de atunci pierduse, însă, zimțul dintîi, frigian, cînd îl luaseră grecii, dîndu-i al doilea component, cînd numirea însemna „Darul lui Men", zeul lunii, la cei dintîi. Iar zeul respectiv făcea asemenea daruri, aducea, da prunci după rosturile fecundatoare ale astrului nopții ; cum știau bine fecioarele din vremea antică, între care, în Carthagena, Salambó invoca luna „în numele vașnicei ei tăceri și eternei fecundități".

Dar, dacă asemenea motive, lunare, ajung la noi astfel, prin filieră elino-bizantină, în romanul nostru, aflăm, cuvenit, motive solare din straturi mai vechi decît înseși acelea apărute pe urma descoperirilor arheologice, cu relevarea marelui rol al cultului zeului solar la geto-daci.

Astfel este mustrarea adusă de Vitoria „lunarei" Minodora — care și-a uitat și într-alt fel menirile, spre un spațiu curat pastoral, în întemeierea familiei sale viitoare : „Să te mai prind că dai gunoiul afară în fața soarelui, cum ai făcut azi, că-ți pun la gît două pietre de cîte cinci oca. N-ai mai învățat rînduiala ? Nu mai știi ce-i curat, ce-i sfînt și bun de cînd îți umblă gărgăuni prin cap și te chemă domnișoară" (așa cum i se adresa și-i „tulbura mintile" acel „viitor" al ei). Sub acest soare pleacă ea, acum, cu feciorașul Gheorghiță, în căutarea lui Lipan, care-i apăruse în vis, „călare, cu spatele întors către ea, trecînd spre asfințit o revărsare de ape". Spre cel cu steaua apusă înainte de vreme, în împlinirea semnului dat lui de destin, din pruncie, trecînd atunci „biruitor" magic acel prag, cu prevestirea traiectoriei vieții sale —, se îndreaptă soția-mamă, fiul. Și ajung în cele din urmă, pe urmele celelalte perechi ; trei, cu Lipan pe drumul din urmă, cum plutește el, al treilea, înaintea gîndului Vitoriei care-l caută pe aceleași urme. În această așezare simetrică a dualității întunerec-lumină, figurile celor dintîi se profilează în nouă diferențiere, cînd **Cuțui** nu este măcar un „tenebros secund" al lui Calistrat Bogza, ci, în reliefarea celui din urmă, un negricios-mic. Drept care rămînea și rămîne mereu în umbră în dramă și urmările omorului, iar, altfel, în viața obișnuită — după cum spune „soția domnului Vasiliu" : el „umblă pe lîngă Gafița (soția) în patru labe ca un cățel". Deschidere, într-alt fel, spre numele **Cuțui.** Celălalt, însă, era mai voinic decît toți trei — și așa spuneau oamenii cercetați acum de Vitoria. Iar dacă nimeni nu-i spunea că Bogza era „vrednic român", cum spuneau despre Lipan, figura lui se contura mereu clar : rîdea des și tare și bea mult ; mai avea buza de sus crăpată ; pentru aceasta i se zicea și **Iepure.** Iar noi „ne întoarcem și zicem" : pe cît s-ar părea, în procesul de creație, figura lui Bogza, cu **rîsul ades,** se va fi dezvoltat pe urma celuj asemănător, care se ascunde sub „zimbetul" nostru — din slavul **zub** „dinte" — cu mișcarea firească a descoperirii dinților : iar aceasta se putea impune imaginației vizuale a scriitorului, cu atît mai mult la numitul **Iepure,** cu buza crăpată ; în relație, eventual variabilă a raportului cauză-efect. Ultimă imagine exprimînd, în fond, caracterul zoologic-carnasier al personajului, cum se impunea, întunecată, la asemănător rol, și în Transilvania din secolul XIX, la **Buză ruptă** din „Moara cu noroc". Esențial este, însă, în ce-l privește, numele său mare, Bogza : cu sunete sunînd oarecum „straniu", cu sensul, imaginea, la limită cu aceea a sinistrei cucuvele, **Bufnița.** Iar numele mic, de distincție cărturărească, răsărind în Moldova și la drumețul acelorași munți, la Calistrat Hogaș, vine, cu sensul lui „Frumoasa, buna oștire", în antifrază : cu aceeași situare antitetică în obținerea unei mai mari expresivități prin contrast, Dar, oricum ar fi acestea din urmă, ele răsar și aparțin unor straturi de sensibil mai puțină vechime, tonalitate, decît cele dintîi. cu redus orizont spre valori, stări arhaice ; cu alunecarea în pantă vulgar denigrantă, la **Cuțui,** după cum am văzut.

Gheorghe Mușu

RESTITUIRI

O introducere în literatura română

Metoda de care se servește Nicolae Iorga în **Istoria literaturii române. Introducere sintetică,** curs publicat după note stenografice în 1929, de curînd reeditat cu o solidă postfață de Mihai Ungheanu, este cea cultural istorică din **Deutsche Geschichte** a lui Karl Lamprecht, „un mare învățat german", mort în 1915. Lamprecht atrăgea însă atenția asupra necesității studiilor social-economice în vederea înțelegerii culturii, pe cînd Iorga evaluează creația literară prin intermediul mai ales al criteriului etnic și etic, insistînd, pe drept cuvînt, asupra importanței fondului original, indigen și condamnînd influențele străine, neconforme spiritului nostru, mai ales sub raport etic. Interesant este totuși că el se delimitează de la început de istoricii literari de tipul V. A. Ureche care confundă „istoria românilor cu istoria literaturii românești", știind că literatura este doar o parte a culturii, cu trăsăturile ei specifice. De pildă, vorbind de primele încercări de traducere a Bibliei, el știe că acestea „nu constituie o literatură" și importă numai prin faptul că reprezintă „fabricarea instrumentului literar", limba în care se va scrie proza viitoare, limbă ce urmează a fi studiată de lingviști, el nedeclarîndu-se specialist în această privință. Știe de asemenea că a vorbi de tipografie la istoria literaturii române e un lux și nu o necesitate. În nici un caz el nu vrea să facă ceea ce a făcut Gaster în **Gröber's Grundriss...** „legînd manuscript de manuscript, ca și cum noi nu am fi fost decît niște copiști ai slavilor de peste Dunăre", nici ceva de felul lui Wilhelm Rudow **(Geschichte des Rumänischen Sahrifttentum bis zur Gegenwart** 1892—1894), exaltator al „napoleonismului" lui Maiorescu în cultura românească.

Voind să dezbată dialectica fondului indigen cu cel străin, Iorga își împarte materia, de la origini pînă la 1900, în 14 capitole din care primele șapte privesc perioada veche, iar ultimele șapte literatura modernă pînă la apariția revistei **Semănătorul.** Schema cărții este aceasta : I, Crearea limbii literare, II Primul fond străin al literaturii românilor, III Căutarea subiectelor proprii, IV Cuvîntul românesc în Scriptură, V Literatura individualistă din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, Memorialiști și eruditi, VII Decăderea vechiului spirit, Traduceri religioase din grecește, VIII, Spirit filosofic și modă poetică din Apus, IX Curentul autohton în fața romantismului de împrumut, X Romantism francez pe subiecte românești, XI Întoarcerea vechiului fond românesc, XII Expresia integrală a sufletului românesc : Mihail Eminescu, XIII Revenirea spiritului local, XIV Noua orientare a tineretului de la 1900. Fiind de acord cu liniile directoare ale acestui sumar, s-ar putea obiecta asupra proporțiilor pe care autorul le acordă perioadei vechi față de cea modernă, cam îngrămădită într-o jumătate din carte în care e bine că se dă un capitol întreg lui Eminescu dar, din nefericire numai lui. Din rest se pot cita multe caracterizări memorabile și evaluări exacte, precum și un număr de curiozități ținînd de capriciile doctrinarului de la **Semănătorul,** cu nimic schimbat în 1929, deci după aproape un sfert de veac.

O parte din ideile lui Nicolae Iorga referitoare la literatura română veche au căzut. De pildă, că primele traduceri de texte bisericești s-au ivit sub influența husitismului, că cronicile s-au născut din pomelnice, că lectura **Alexandriei** a înlesnit apariția unor eroi ca Mihai Viteazul, că **Letopisețul Cantacuzinesc** e de Stoica Ludescu, că **Letopisețul Bălenilor** e de Constantin Căpitanul Filipescu, că a doua cazanie coresiană are ca model **Tîlcul** lui Teofilact, că ultima parte a cronicii lui Grigore Ureche e scrisă de tatăl său, Nestor, că **Psalmii** lui Dosoftei în versuri sînt foarte liberi față de original, că operele lui Miron Costin și Ion Neculce sînt „individualități", cu un „individualism care vine de aiurea" (la ultimul de la predecesorul său).

Mai departe, avem chiar nedreptăți. **Istoria otomană** a lui Ienăchiță Văcărescu este pentru Iorga o „operă dezagreabilă", iar versurile din **Gramatică** i se par „lucruri furate din poezia franceză de salon, trecută prin greceste, cîteva

grațioase, mai ales în ritm, unele dintre însele ridicole". Versurile lui Conachi „sînt lungi și desarte" poetul fiind „evident plicticos", poezia lui „bătrînicioasă", în vreme ce Alecu Beldiman are „un puternic sentiment de umor". Dimpotrivă, **Țiganiada** e o „legendă nu prea inspirată, trebuie să spunem, partea istorică nu prea cu haz, expunere de la o bucată de vreme plictisitoare... căci poetul român nu are geniul, creator în domeniul inspirației al modelului, care e Ariosto", (de fapt Tassoni și Casti, poeți baroci). Mai bun ca Budai-Deleanu e Asachi : „oricît ar fi unii de încadrabili să-l înțeleagă, nu vor muri niciodată versurile prin care el afirmă legăturile noastre indestructibile cu Roma strămoșească". „În materie de poezie, scrie foarte discutabil Iorga despre Eliade, n-avea ureche", dar „om buclucas care se certa cu toată lumea, și cu Grigore Alexandrescu și cu alții, pentru filologie, pentru politică, pentru interes, el a dat un farmec deosebit tuturor proceselor lui, mari și mici", ceea ce e exact. „Oplositul lui Eliad", Alexandrescu, „Nu se mai poate ceti deloc azi" în „lirismul amoros partea cea mai slabă din tot ce a scris el". Se poate citi (cu ortografia îndreptată de Iorga), Ion Codru Drăgușanu, „puiul de oltean pierdut în lumea mare", inițial „ajuns prin Ialomița la oi" și „om de casă al lui Ghica... cavaler de companie, dar putintel și servitor", dotat cu putere de observație și „desteptăciune" Cu toate că n-ar fi neapărat locul, Iorga știe să-și agrementeze paginile cu incursiuni biografice sau portrete pitorești. La pensionul Kogălniceanu „n-a învățat numai carte, ci i-a plăcut fetița lui Cuenim, cum o spune el însusi în **Cel dintîi amor".** Alecsandri, sustine Iorga, a adaos poeziei populare „zorzoanele de salon ale lui, prefăcînd spiritul popular, așa de simplu, așa de energic, așa de adevărat și de sincer, după nevoile cuconitelor de salon". Din contra, Alecsandri se plînge că versurile lui din **Propășirea** în spirit popular erau socotite în saloanele iesene „cîntece de colibă". Iorga nu-l iartă totuși : „Toată poezia lui Alecsandri, în care apar tineri țărani îmbrăcați de duminecă, cu doina pe buze și cu un fel de tremurat de horă în picioare, nu e decît o căutare de pitoresc exotic și popular, așa cum l-ar fi putut întrebuința și un francez la Paris". Celebra mizogalie a lui Iorga : „Alecsandri, tînăr, a pierdut coloarea sa proprie în această atmosferă nouă a Parisului... Om de salon, cu multe dragosti ușoare, plimbîndu-se cu barca prin Veneția, pe malurile Bosforului, la moșie, la țară, în zbîrniitul coardelor de lăutari, cu ochii opriți la tablălile cu dulceață, sorbind cafeaua aromatică, nu astfel porneste la un om o adevărată și vinioasă poezie". De ce am cere autorului **Pastelurilor** neapărat poezie „vinioasă" ? Alecsandri, pretinde Iorga, excedînd în spirit eticizant, n-avea „o mare convingere și o mare pasiune" : Horatiul ca și Ovidiul lui Alecsandri sînt români din societatea bună de la 1880, foarte bine crescuți la Paris, foarte vorbăreți și lipsiți în fond de orice originalitate a caracterului". Caracterul, asta era ! Bolintineanu ? „Un Alecsandri de clasa a treia pentru lumea din București", „victima unei fecundități deplorabile" și care „a stricat materialul superb eroic" al lui Alexandrescu din **Umbra lui Mircea.** Total infirmat e Maiorescu : „căci nu a creat nici o teorie și nu rămîne într-însul nici o pagină într-adevăr vibrantă". Injustitiile merg mînă în mînă cu favorizările. Traducerea lui Gane din **Infernul,** nulă, este pentru Iorga „una din cele mai bune", iar cele cîteva poezii originale sînt „cu mult simț al ritmului". Creangă e bun în genere, dar „se ridică numai pînă la o anumită înălțime, pînă la felul lui pitoresc, cam vulgar, trebuie s-o spunem", „sînt unele din povestirile lui care nu vor putea fi publicate niciodată" (le-a publicat în 1939 Kirileanu în timp ce Iorga trăia !). Caragiale va trăi „înconjurat și de simpatie", desi „nu era bine să-i fie cineva dusman, dar nici dacă-i era prieten, nu rămînea asigurat, v-o spun dintr-o foarte lungă și dureroasă experiență". Citea, nimeni n-a folosit această informație a lui Iorga, pe Rodolphe Töpffer, autorul **Nuvelelor genoveze** și al **Voiajurilor în zig-zag.** Relatiile personale nu sînt de bun augur în judecata de valoare. Cu toate că Vlahuță a păstrat lui Iorga, pînă la sfîrsit, „prietenia personală", opera lui poetică e o retorică sentimentală „cu oarecare plutire de cuvinte". Cosbuc nu a tradus bine pe Dante, fiindcă n-a înteles „acel cor medieval într-o biserică gotică" (l-a înteles Gane !), a scris o poezie de revoltă națională, dar sub influenta clasicismului german din punct de vedere al formei, de unde „o poezie de atelier, muncită și dureroasă" cu fond „scormonit". Ultima săgeată e împotriva lui Ibrăileanu, adversar al semănătorismului, pus în categoria profesorilor de literatură „fără talent literar sau fără talent de vorbă". Acest talent nu-i lipsea lui Iorga, ceea ce-i lipsea în chip aproape incredibil era putința de a se elibera de prejudecăți și ideosincrasii, putința de a face critică imparțială. Trecînd peste toate acestea, este cazul să spunem și noi cu Mihai Ungheanu că, totuși, **Introducerea** sa, „foieste de sugestii și rămîne o lectură instructivă și incitantă oricînd, una din lucrările noastre de istorie literară care nu și-a istovit resursele de interes".

Al. Piru

Sensul clasicismului și al reeditărilor

Urmare din pag. 1

rii europene — ca un „fundament dinlăuntru" al culturii moderne — cum ar spune Maiorescu, „Marii clasici" ai sec. XIX-lea sînt numai exploratorii marilor înălțimi, pe care i-au urmat „adevăratii clasici", cum au fost numiți scriitorii sec. al XX-lea. Nu vrem să spunem că avem în spate secole de „clasicism", ci numai că sensul clasicismului este înțelesul dezvoltării interne a unei culturi. Și de aceea avem nevoie de **clasici,** să-i cunoaștem cunoscîndu-ne pe noi, nu inventîndu-i în serii de „scriitori clasici", ci recunoscîndu-i în spiritul continuității istorice a culturii — după criteriul pe care de mult îl stabilea Goethe : „Operele vechi nu sînt clasice pentru că sînt vechi, ci pentru că sînt noi, puternice și sănătoase". Cu un cuvînt, pentru că sînt purtătoare ale **istoriei,** care nu este numai un trecut, ci și un permanent prezent, a cărui vigoare dă schimbării în timp sensul viitorului. Clasicii sînt astfel nu în urma, ci înaintea noastră. Reeditarea lor este prezența noastră în istorie.

Nu putem spune că editurile neglijează munca de reeditare și valorificare a clasicilor. Editura „Minerva" și-a făcut un merit prestigios din această reeditare. Pe lîngă lucrările monumentale, cum ar fi **Dicționarul** lui Hasdeu, sînt reeditați în ediții critice scriitori clasici, din care au apărut pînă acum o bună parte. Dar s-ar mai putea adăuga reeditările făcute de Editura Academiei și colecția de „Restituiri" a Editurii „Dacia".

Se ivește însă aici o „problemă" editorială, nerezolvată încă pe deplin. **Ce** și **cît** reedităm dintr-un scriitor. De exemplu, în una din „restituirile" Editurii „Dacia" am putut vedea o mutilare a **Memorialelor** lui V. Pârvan. Pentru cine este reținută o astfel de carte : Pentru cei ce îl cunosc pe Pârvan ? — aceștia au ediția veche ; sau pentru cei ce încă nu-l cunosc ? — dar din textul reținut lipsește tocmai... Pârvan. Și să mai adăugăm : o carte cum este **Memoriale** poate să apară într-un „rezumat" minuscul, într-un format „de buzunar" ? **Memoriale** numai **una** este în literatura română, și ea trebuie reținută într-o ediție de lux, integral, pentru un loc de cinste în „Cintarea României". Sau un alt exemplu și mai ciudat. Încă nu s-a găsit o modalitate de reeditare a **Istoriei literaturii,** de G. Călinescu, pentru motivul, probabil, că ediția cea veche n-a mai fost reeditată nici de autorul însusi, de vreme ce pregătea o altă ediție, iar cea nouă n-ar putea apare, de vreme ce n-a fost elaborată în întregime de autorul însusi. Argumentele sînt, în adevăr, în mare cumpănă, însă pe de altă parte cartea de multi ani a devenit un obiect de bursă neagră, prin raritatea ei. O soluție ar exista totusi : O reproducere a ei în fotocopie, în condiții tehnice corespunzătoare. Volumul ar prezenta un interes documentar, fără a se mai obiecta asupra actualității sau inactualității unor puncte de vedere ale unei cărți scrisă cu decenii în urmă, Iar pentru completarea ediției la care autorul însusi lucra, se poate aplica, într-o nouă versiune, sistemul ediților de referință : Textul original, completat în note si anexe cu ceea ce autorul a prevăzut la locul respectiv. S-ar mai putea da si alte exemple de reeditări necesare și nerealizate. O operă ca aceea a lui Mircea Eliade — opera savantului etnolog si folclorist, nu numai a scriitorului — nu si-a găsit încă traducătorul și editorul. Și nici n-ar fi vorba de „traducător", de vreme ce cărțile, cum recunoaste autorul însusi, sînt scrise mai întîi în românește. Este inutil să mai stăruim aici asupra importanței mondiale a scrierilor lui M. Eliade, citat pe larg în toate lucrările de autoritate, chiar și în cele pe care le traducem în românește (vezi recent G. Durant, **Structurile antropologice ale imaginarului),** dar ne gîndim si la recunoașterea scriitorului ca un **scriitor român,** cum el s-a considerat întotdeauna, și cum ar fi bine să-l considerăm și noi.

În ce privește ritmicitatea reeditării clasicilori tradiția la noi este aceasta : Se ivește cîte un specialist, de obicei din mediul universitar, preocupat de un anumit scriitor, pe care îl studiază și îl reeditează ; ajunge să publice un volum, cel mult două, căci viața nu-i mai ajunge să termine opera. Rămînem numai cu „începuturile". Cel mai trist exemplu este **Opera** lui Eminescu, despre care nu se știe în cîte decenii se va termina. Aici editurile nu au nici o vină, pentru că nu pot singure să-și crească specialiștii. Greșeala este a institutelor de profil științific, ale Academiei sau ale Universităților, Practica obișnuită este aceasta : creem colective „de cercetare" și apoi căutăm temele pentru justificarea posturilor de cercetare. Rezultatele pot să fie uneori foarte bune, dar servesc în primul rînd interesului cercetătorului, și numai în al doilea rînd, atunci cînd este cazul, și culturii. S-a și creat astfel un nou tip de „cercetător" : **specialistul** în căutare de specialitate. Știti, ca autorul în căutare de personaje. S-ar putea inversa procedura : să se stabilească temele de interes național și să se angajeze personalul calificat pentru elaborarea lor, pe o durată limitată de timp, în baza unor contracte precise. Institutele ar putea, și chiar ar fi datoare, să **specializeze** un anumit personal în problemele specifice ale fiecărui scriitor, mai ales acolo unde se pun probleme de limbă, textologie, traduceri etc. S-ar putea realiza astfel, într-o măsură de perspectivă organizată, reeditarea în serie, și nu întîmplător, a scriitorilor noștri, în ediții de referință. De exemplu, la Cluj-Napoca, opera istorică și filologică a scriitorilor **Școlii ardelene** (a trebuit să o facă aceasta parțial, într-o excepțională reeditare a **Țiganiadei,** Florea Fugariu, din afara mediului clujean), la Iași scriitorii moldoveni etc.

Dar pentru aceasta cineva ar trebui să aibă o inițiativă de organizare de nivel național. Și aceasta ar putea veni de la Academia de științe sociale și politice. Lucrările care vin de la institutele de învățămînt, reținute într-un plan centralizat, se vor dovedi inutilizabile prin lipsa lor de unitate și prin calitatea lor diferită, ca nivel de specialitate. Bine ar fi... să fie bine.

m a p a m o n d

ELOGIU POPORULUI ROMÂN, CELUI MAI IUBIT FIU AL SĂU

„Ceaușescu și România. Omul și patria sa“

Interesul sporit pentru cunoașterea în lume a activității și gîndirii președintelui Republicii Socialiste România, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privite ca o lecție de realism politic pusă sub semnul unei interpretări originale, a respectării ferme a principiilor socialismului științific a făcut ca la o săptămînă de la apariția în Italia a celui de al șaptelea volum din seria **SCRIERI ALESE (SCRITTI SCELETI)** să fie lansată în librării și difuzată în Suedia, cît și în Finlanda, Danemarca și Norvegia, cartea cunoscutului scriitor suedez Per Olof Ekström, **„CEAUȘESCU ȘI ROMÂNIA. OMUL ȘI PATRIA SA“.** Volumul apărut la Stockholm în cunoscuta editură „Zindermans“ și tipărit în deosebite condiții grafice pune la îndemîna cititorilor o lucrare complexă, de înaltă ținută, care, reliefînd puternica personalitate a tovarășului Nicolae Ceaușescu, a eminentului conducător, a omului de partid și de stat, evidențiază strînsa corelație dintre opera sa și destinul de azi al poporului nostru, legătura organică, firească, cu prezentul, trecutul și viitorul României. **„În personalitatea președintelui Nicolae Ceaușescu se contopesc convingerile comuniste și tradițiile românești, o gîndire materialist-dialectică de talie mondială, patriotismul, cu alte cuvinte, OMUL ȘI PATRIA SA“,** scrie autorul acestei cărți.

Marile realizări obținute de România în ultimul deceniu în toate domeniile vieții economice, sociale, în politica internă și internațională poartă pecetea acțiunilor inițiate și conduse de tovarășul Nicolae Ceaușescu. Portretul omului, patriotului, revoluționarului a cărui viață este însăși viața țării și a poporului său nu poate fi conturat decît înțelegînd pămîntul și oamenii din mijlocul cărora s-a ridicat. **„Dorința de a relata despre activitatea și personalitatea lui Nicolae Ceaușescu** — se arată în prefața lucrării **— m-a determinat să aprofundez atît biografia sa, cît și istoria României. Mi-am dat repede seama că politica internă și externă promovată de comunistul, românul și conducătorul de stat Nicolae Ceaușescu se înscrie în liniile tradițiilor milenare ale acestui popor, atît de iubitor de libertate“.** În cele peste 600 de pagini ale volumului sînt desprinse momentele cruciale ale luptei românilor pentru afirmarea și păstrarea ființei naționale, pentru cucerirea și apărarea independenței și a libertății, pentru făurirea noii societăți socialiste, pentru dezvoltarea multilaterală a României. Afirmarea României, azi, în arena internațională, succesele de necontestat ale politicii interne a partidului sînt rodul cunoașterii profunde a spiritului poporului, ale tradițiilor sale milenare. **„În România,** relevă autorul cărții, **noțiunea de tradiție are o semnificație mai mare decît în multe alte țări, inclusiv tradiția luptei cu toate mijloacele pentru independența națională. Firul roșu al tuturor etapelor istorice continuă în era nouă, socialistă. Străduințele românilor de a afirma toate expresiile culturii naționale au fost eroice. Acest fir roșu se numește „lupta pentru libertate“, iar obiectivele acestei lupte au fost întotdeauna autonomia, suveranitatea și independența“.** Prezentînd personalitatea multilaterală, activitatea dinamică pe care președintele Nicolae Ceaușescu o desfășoară în fruntea partidului și a statului, în slujba idealurilor nobile ale socialismului și ridicării României pe trepte noi de civilizație și progres, Per Olof Ekström evocă lupta eroică pe care tovarășul Nicolae Ceaușescu a dus-o din fragedă tinerețe împotriva nedreptății, asupririi și exploatării, activitatea sa revoluționară în rîndurile Partidului Comunist Român, munca titanică pe care președintele României o depune neobosit la cîrma țării. Volumul înfățișează amploarea izbînzilor obținute de poporul român în toate domeniile vieții social-economice și cultural-științifice prezentînd ilustrații, cifre statistice, grafice, date care vorbesc de la sine despre avîntul economiei, al industriei, despre calitatea vieții în țara noastră. **„Sub conducerea lui Nicolae Ceaușescu** — subliniază autorul — **țara a ajuns mai departe decît oricînd în trecut, mai departe decît s-a crezut posibil“.**

Omagiind opera, gîndirea creatoare, activitatea multilaterală a președintelui Republicii Socialiste România, autorul cărții relevă interesul deosebit, constant al tovarășului Nicolae Ceaușescu față de întreaga activitate a țării. **„Practic** — arată Per Olof Ekström — **nu există domeniu pe care Nicolae Ceaușescu să nu-l fi abordat cu un prilej sau altul“.** Este subliniat dinamismul politicii pe care a inițiat-o președintele Ceaușescu atît pe plan intern cît și în relațiile internaționale. Astfel, contactul viu, nemijlocit cu masele de oameni ai muncii, cu întregul popor este un fapt consemnat curent în agenda de lucru a președintelui ca și vizitele de lucru și discuțiile purtate în uzine și întreprinderi, în unități agricole, pe șantiere, în școli și facultăți, în institute de cercetare științifică, în laboratoare. Președintele Nicolae Ceaușescu — se evidențiază în carte — și-a dedicat întreaga viață înfloririi patriei sale, României, și-a devotat talentul, puterea de muncă, forța personalității sale afirmării idealurilor de pace, de bună înțelegere, de libertate — idealuri scumpe tuturor popoarelor lumii —, preocupării continue pentru făurirea unei noi ordini economice internaționale. Este subliniată în această direcție activitatea neobosită depusă de președintele Nicolae Ceaușescu pentru promovarea ideilor colaborării și progresului în lume, precum și eforturile depuse de poporul nostru pentru dezvoltarea accelerată a patriei. **„CU CEAUȘESCU ÎN VIITOR“** se intitulează sugestiv ultimul capitol al acestei cărți unde este prezentat cadrul general al dezvoltării României **„intrată în era industrializării și a celor mai noi cuceriri ale științei și tehnologiei moderne“.**

O carte primită cu viu interes, un elogiu adus poporului român, celui mai iubit fiu al său.

revista străină

● **UN STUDIU APROFUNDAT** al istoriei ultimilor 30 de ani ai Poloniei populare, intitulat REPUBLICA POLONEZILOR, semnat de Osmanczyk Edmund, a fost tipărit de curînd în editura PiW din Varșovia. Volumul cuprinde numeroase note referitoare la trecut și se analizează faptele, evenimentele și problemele care frămîntă poporul polonez. Autorul nu uită să schițeze în același timp și problemele contemporane ale țărilor vecine cît și evenimentele internaționale privind dezvoltarea cooperării și păcii între popoare.

● **O MARE EXPOZIȚIE DE ARTĂ TIBETANĂ ȘI JAMAICANĂ,** care fusese prezentată la Grand Palais din Paris, „Zei și demoni din Himalaia“, a fost deschisă la Haus der Kunst din München. Expoziția cuprinde colecții publice din Paris, Londra, Leningrad, Olanda, Statele Unite ale Americii, pe lîngă cele particulare, împrumutate ; printre exponate sînt o serie de obiecte de cult, sacre și imagini religioase. Foarte utile studiului artei tibetane s-au dovedit obiectele puse la dispoziție de Muzeul Ermitaj din Leningrad, provenite de la Qara Qoto, oraș în ruină din Asia centrală, distrus în 1227 de Gingis Khan și descoperit în 1907. Catalogul expoziției conține 370 ilustrații însoțite de texte semnate de Jeannine Auboyer și Gilles Béguin de la Muzeul Guimet din Paris.

● **SUB AUSPICIILE** Muzeului Istoric al Orașului Viena se procedează în prezent la restaurarea generală a casei numită „A lui Figaro“ din Schulerstrasse Nr. 8. Trei din camerele apartamentului de la etaj, unde a trăit Mozart între anii 1784—1787 — anii cei mai liniștiți ai vieții sale — au fost accesibile pînă acum publicului ca un fel de muzeu Mozart. La terminarea lucrărilor de amenajare, în decembrie 1977, întregul apartament va putea fi vizitat. Aci a compus marele Mozart „Nunta lui Figaro“ (de unde și numele acestei case) cît și numeroase bucăți de muzică de cameră și compoziții pentru pian.

● **ANUL ACESTA** în Cehoslovacia premiile de stat Klement Gottwald pentru operele și realizările din domeniul literaturii, muzicii, artelor plastice și filmului, au fost atribuite : Artistului emerit — scriitorul Jan Kozák pentru romanul „Cuibul berzei“ ; artistului emerit — dramaturgul Jan Solovič pentru trilogia dramatică „Meridian, Jaguarul de argint, Ploaia de aur“ ; artistului emerit — pianistul Josef Páleníček pentru interpretarea operei lui Leoș Janáček ; pictorului Radomir Kolář pentru mozaicul monumental realizat pe clădirea Armatei populare cehoslovace din Praga ; artistului emerit Miroslav Fábera pentru trilogia filmată „Zilele trădării“, „Sokolova“ și „Liberarea orașului Praga“ ; acad. Josef Poulik pentru cercetările arheologice din Marea Moravie și pentru publicația științifică Mikulčice.

● **MULT DISCUTATUL SUBIECT** al „Aparției ființei umane“ a fost reluat de experți și oameni de știință englezi într-o succintă lucrare „The Emergence of Man“ editată de Time-Life Books din Londra. Avînd la bază un studiu aprofundat, lucrarea concentrează într-una din cele mai mari „vînători științifice a urmelor lăsate de om“ din toate timpurile, cercetările vechi de un milion de ani asupra originii și evoluției omului. Astfel pornește cu perșii și descoperă vechile legi ale mezilor și perșilor ; dă exemple de arhitectură ale căror soluții sînt incredibile ; descrie modul de viață și războaiele în care au luptat. Pentru completarea acestui amplu studiu sînt incluse și lucrările „The first men“ (Primii oameni), „The birth of writing“ (Nașterea scrisului), „The Empire Builderd“ (Făuritorii de imperii).

● **LA VIENA** s-a înființat o societate care și-a propus să studieze și să difuzeze opera lui Wydtam Hugh Auden care, după istoricii literari poate fi considerat drept unul dintre cei mai importanți poeți lirici de expresie engleză. Actualmente se procedează la restaurarea vechii ferme din Kirchstetten (Austria de jos) unde a trăit poetul din 1957 pînă în 1973 (cînd s-a stins din viață). El venea aci în fiecare an să se reculeagă și să lucreze și dorința sa a fost ca în acest loc să fie înmormîntat, refuzînd un loc de cinste în incinta mănăstirii Westminster din Londra.

● **SCRIITORII POLONEZI CONTEMPORANI** este titlul albumului-ghid cuprinzînd perioada 1944—1974, editat de W.A iF din Varșovia, apărut sub îngrijirea lui Bartelski Leslaw, punînd la dispoziția cititorilor biografii concise și date bibliografice ale scriitorilor polonezi contemporani, membri ai Uniunii oamenilor de litere.

● **LA ROYAL ACADEMY DIN LONDRA** s-a deschis o interesantă expoziție a picturii engleze din ultimii douăzeci și cinci de ani, „British Painting 1952—1975“. Galeriile expun 382 picturi aparținînd unui număr de 194 artiști britanici născuți între anii 1871—1950, începînd cu Vanessa Bell (1871—1961), L. S. Lowry (1887), John Nash (1893), Graham Sutherland (1903), John Piper (1903), Stanley Spencer (1891), și terminînd cu Keith Milow (1945). Varietatea subiectelor și diversitatea manierelor și tehnicilor dau o largă perspectivă asupra puterii de reprezentare și vigurozității autorilor, parcurgînd toate curentele și școlile perioadei de trecere dintre sec. XIX—XX.

● **IN STUDIOUL MOSFILM** a fost realizat filmul de lung metraj „Noapte în Chile“, în regia lui Sebastian Alarcon (Chile) și Alexandr Kosarev (U.R.S.S.), sub îndrumarea lui Roman Karmen. „Aș dori să mulțumesc cineaștilor sovietici — a declarat Luis Corvalan, secretar general al P.C. din Chile — pentru realizarea acestui film care reflectă durerea, suferințele poporului nostru, lupta lui plină de abnegație pentru libertate și democrație, încrederea lui nestrămutată în victorie“.

● **DUPĂ OPINIILE DOCTORULUI ÎN ȘTIINȚELE BIOLOGICE,** D Naumov, directorul Muzeului de zoologie al Academiei de științe a U.R.S.S., descoperirea rămășițelor unui pui de mamut este „cea mai importantă, pe care știința a așteptat-o timp de o sută de ani“. După primele rezultate ale studiilor, puiul de mamut ar fi murit în urmă cu peste zece mii de ani, înecat într-o mlaștină. Starea perfectă în care s-au păstrat țesuturile moi, permite realizarea unui studiu microstructural și cromosonice ale celulelor animalului. Dacă se va realiza acest examen, se va putea stabili pentru prima oară gradul de rudenie al mamuților cu elefanții.

Margareta Sterian : Cartier din New York

POEȚI DIN R.D.G.

HEINZ KAHLAU

Pleci

A fost să fie
Să te caut.
A fost să fie
Să te aflu
Să te cunosc
Să te iubesc
A fost să fie.
N-a fost să fie
Să te păstrez.

* * *

Hai să nu ne despărțim ca niște
Oameni
Care-au făcut o afacere proastă
Ne-am apropiat atît de mult
Altminteri
Nici nu ne-am fi putut recunoaște
Dacă vrei să vorbești de înșelare
Vorbește de autoînșelare mai bine
Dacă am pierdut ceva
Am pierdut iluziile
Experiențe
Am cîștigat
Dacă ne despărțim
E pentru că
Am fost sinceri
Hai să nu ne despărțim ca și cum
Am fi făcut o afacere proastă.

KURT BARTSCH

Poezie

bărbații de la uzina electrică
își aprind țigara de dimineață
astă noapte pe cînd scriam
ei mi-au alimentat, asudînd, lampa de lucru :
cărau cărbuni pentru o nouă poezie a lunii

FRIEDEMAN BERGER

Odată

Să ai gura plină
de vise și-o plasă încărcată de nopți
pentru anii ce vin

Să stai acolo
ținînd în spinare vara
dinaintea mării pustii

Și vîntul
din ierburi
pentru recolta navigatorilor
să-l seceri.

WOLFGANG TRAMPE

Izbăvire

1.

Tată,
migdalul înflorește.

2.

Săpai
pămîntul uscat
spuneai
un cuvînt nechibzuit

Pentru un cuvînt
am uitat
grădinile livide
ale fluviului Jarama
ruinele
orașului Madrid
cerul de nouă ori zăbrelit
din fața ferestrei tale cutezătoare.

Tată,
migdalul înflorește.

În românește de Dan Ciachir
și Andreea Steției

În numele poeziei:

struga 1977

Cine a avut fericirea să vadă seara de poezie de pe podul rîului Drim, la Struga, desigur a văzut cu ochii minții, aevea, pe însăși Doamna Poezie. Imaginați-vă un rîu care trece printr-un oraș, pe ale cărui maluri e așezată mulțime de oameni, incrementă mulțime, ascultînd ore în șir recitalul de poezie ce are loc pe pod. Ai sentimentul că întreaga populație asistă la seara poetică ; casele par goale toate rămase în întuneric. Podul rîului Drim, la Struga, e luminat feeric de reflectoare. Pe malul sting — drapelele aparținînd țărilor participante la festival. Sălciile sînt majestuoase, patetice. Lumea nu respiră. E o liniște luminată. Sînt lîngă scena improvizată pe pod, emoționată la culme de iubirea macedonenilor pentru poezie, puțin derutată de lumina reflectoarelor ce luminează ca ziua. Lîngă mine — prietenul drag al nostru, al românilor, cel ce a tradus Eminescu, Blaga, Barbu, Bacovia, Sadoveanu, poetul și traducătorul *Taško Sarov*. Îl întreb cu vocea tremurătoare : pentru ce ? Îmi răspunde fără să clipească : pentru poezie.

★

Anul acesta a avut loc cea de-a șaisprezecea ediție a *Serilor de poezie de la Struga*, manifestare tradițională ce are loc în fiecare an la Struga, în Macedonia, R.S.F. Iugoslavia. Desfășurat între 18 și 23 august, festivalul internațional de poezie a avut ca participanți poeți, critici și teoreticieni literari din aproape treizeci de țări, precum și un mare număr de poeți din întreaga Iugoslavie. Invitați de onoare — *Rita Boumi Pappa* (Grecia) și *Eugene Guillevic* (Franța).

Programul a fost deosebit de bogat ; în prima seară, seara de 18 august, a avut loc inaugurarea solemnă a celei de-a șaisprezecea ediții a „Serilor de poezie de la Struga“. După ce s-a aprins flacăra festivalului în fața *Casei Poeziei* (clădire în care se deschide în fiecare an expoziția cărților participanților), am fost prezenți la prima seară de poezie de la Struga : seară de poezie macedoneană, în care s-au recitat versurile celor mai de seamă poeți ai Macedoniei. Ziua a doua și a treia au fost dedicate unui simpozion despre poezie cu tema : *Curente actuale în poezia țărilor participante*. Temele dezbătute : — Dacă poezia nu poate să schimbe lumea, desigur ea poate s-o înfrumusețeze și s-o încurajeze. — Cum este lumea pe care poezia poporului tău o oferă omului și umanității? — Care sînt problemele existente ce motivează cea mai recentă creație a poporului tău ? — Care sînt căile pe care poezia trebuie să pornească pentru a-și realiza viziunea ? — Pacea, spune poezia, nu poate fi înlocuită ; pacea este o categorie fără clase. — Pe voi, ca poeți, ce vă îndeamnă să aveți încredere în poezia de azi ? Dezbaterile au avut loc în cursul zilelor de 19 și 20 august. Discuții deosebit de interesante, s-au susținut comunicări importante ; s-a demonstrat că poezia nu are granițe, nici locuri fixe, deși este condusă de un specific național.

În seara zilei de 20 august a avut loc în orașul Ohrid, în cadrul majestuos al catedralei Sfînta Sofia, *portretul poetic* al cîștigătorului premiului „*Coroana de aur*“ a Serilor de poezie de la Struga. Anul acesta cîștigătorul premiului a fost poetul suedez *Artur Lundkvist*. Autor a peste optzeci de volume de poezie, eseuri, traduceri. Artur Lundkvist a primit această înaltă distincție. După discursul lui Ante Poposki despre opera poetică a premiantului, a urmat un recital de poezie din opera sa susținut în versiune suedeză de Jon Milos și în versiunea macedoneană de către actori. Seara s-a încheiat cu un recital de muzică vocală susținut de marele bas *Miroslav Cangalović*.

Cea mai impresionantă manifestare rămîne însă „Podul“, aceea de care pomeneam în introducerea acestui comentariu. Reprezentanții celor aproape treizeci de țări își recitau versurile în limba patriei lor. Versul răsuna apoi în limba macedoneană, spus cu mare har de actori ai Macedoniei. În pacea caldă a serii, poezia era stăpînă. Era o impietate pînă și zborul fluturelui de noapte orbit de lumina reflectoarelor. Fremăta de emoție pînă și aerul. Și n-am să uit ochii oamenilor. Marea aceea de ochi larg deschiși, uitîndu-se în ochii noștri, așteptînd. Așteptînd frumosul, puritatea, libertatea. Mulțumesc, în gînd, riului Drim. Și mingii cu palmele, în gînd, sălciile de pe malul riului Drim pentru înfiorarea cu care au ascultat și primit limba patriei mele.

★

Ohrid. Numele acesta îmi răsună ca un cîntec în urechi, în minte. Închid ochii și-l văd : *Ohrid*. Strig numele său ca pe numele unui iubit. Ce este *Ohrid* ? Un oraș ? O stare ? O ființă ? La Ohrid acoperișurile caselor au toate culorile curcubeului. La Ohrid acoperișurile caselor urcă în trepte. Îmi vine să merg pe acoperișuri, de pe o casă pe alta, apoi să zbor pînă jos, pe strada pietruită cu dale alunecoase. Străzi înguste, cît să întinzi brațele. Străzi ce urcă și coboară. Parfumul unui oraș vechi, pe malul lacului Ohrid. Lacul Ohrid e ca o mare. Valul lui bate malul întocmai ca valul mării. Și culoarea. Și ritmul. Sînt ale mării. Mă simt ca acasă. Aproape de catedrala Sf. Sofia. Mîine, mîine, mîine — îmi spun. Voi fi prezentă la încoronarea noului rege al poeziei.

Pe insula Sfîntul Naum. După călătoria cu vaporul, ne întîmpină *Jovan Strezovski*, directorul festivalului, și *Mateja Matevski*, președintele Consiliului Festivalului. Se cîntă, se dansează „pe macedonește“. România este foarte iubită. Numele ei este pomenit deseori, cu stimă, cu venerație. Văd de departe, pe apa limpede, o lebădă ce merge în drumul ei. Mă apropii de mal și îmi spun : trebuie să vină către mine. Lebăda se oprește, își schimbă drumul. Vine drept către mine. Mă tulbur. *Adam Puslojič*, prietenul nostru drag, e pretutindeni, ca însuși spiritul : în aer, în apă și pe pămînt. Simt privirea lui ocrotitoare și caldă. Gîndesc : omul acesta duce pe umeri și în suflet literatura română.

★

La masa de adio se dau interviuri. Se dau autografe. Se schimbă volume. Se leagă prietenii. Se recită poeme. Se cîntă. Care e ultima seară la Struga ? Nu mai știu. Știu că tot timpul scurs acolo a fost invadat de poezie. Că acest festival excelent organizat, a avut grijă de fiecare participant. Un festival în numele Poeziei. El unește poeții întregii lumi, face ca Poezia să poarte haina fastuoasă pe care o merită din plin. *Serile de poezie de la Struga* sînt ca un avertisment împotriva uitării : poezia există. În Macedonia, la Struga am simțit puternic acest lucru. Bucuroasă de ceremonialul ce i s-a închinat, Doamna Poezie a păsit triumfătoare peste riul Drim. Și noi alături de ea.

Ioana Diaconescu

confruntări

Herman Hesse un pretext?

În primul moment nu mi-am putut imagina cum poate fi realizat un film despre cunoscutul scriitor german Hermann Hesse și comunitățile americane hippy. Mi-a fost greu să înțeleg ce raport se poate stabili între opera unui scriitor ce fusese o notabilă vreme dat uitării și concepția despre lume a unor tineri, saturați de unele efecte nocive ale supercivilizației.

Dintr-un turn, ceasul arată în acest film, o oră de seară, oră preferată de personajele lui Hesse, împovărate de o puternică dedublare a conștiinței, de o acută luptă dintre bine și rău, care le face să trăiască diminetile, oricît de frumoase ar fi, ca niște ore încărcate de tristețe, apăsare și amărăciune. Să fie oare turnul clopotniței din Calw, unde Hesse s-a născut în 1877 sau mai degrabă acela din Montagnola (Tessin), unde a murit în august 1962 ?

Se pare că este ultimul, din locul de repliere unde s-a retras acest longeviv calm și înțelept, care cultiva putine relații directe cu oamenii. Dar din spațiul acesta de tihnă rustică și confort al civilizației moderne, privea spectacolul lumii cu atenție constantă.

Asadar, să vedem de ce a ajuns opera lui Hermann Hesse o biblie, un exemplu, o carte de învățătură pentru tinerii retrași în asemenea comunități care astăzi sînt din ce în ce mai putine ? Cum a devenit autorul lor un fel de **Guhru,** de îndrumător spiritual involuntar al unei generații care refuză normele vieții și ale confortului burghez, căutînd o altă cale mai curată de participare la existență.

Între muzica la ghitară, munca zilnică de agonisire și pregătirea hranei în asemenea comunicate, creșterea copiilor de mame foarte tinere în mijlocul naturii, se aud întrebările unor sociologi adresate acestor tineri, pentru a afla cum s-a produs moda Hesse, ce idei au exercitat o seducție atît de mare asupra lor.

Legitimarea dreptului de libertate, a ieșirii din normele comune rigide, impuse de societatea burgheză, determină în primul rînd valul de interes pentru opera acestui scriitor. De fapt, ne este dat să constatăm că acești tineri realizează o lectură afectivă, preferențială a scrierilor lui Hesse. Ei fac astfel un adevărat decupaj din opera sa din care aleg anumite principii și sentințe, menite să justifice un alt gen de individualism, decît cel cunoscut de părinții lor, de factură burghezo-tradițională. Dacă romanul preferat al burgheziei de la finele veacului trecut era **Demian,** în care Hesse relevă farmecul și nostalgia vieții patriarhale de altădată, cărțile citite astăzi de tinerii americani din comunitățile hippy sînt cu precădere **Lupul stepelor** și **Siddhartha.** Modificarea de gust este evidentă, asa cum va fi și motivația ei. Sentințele alese sînt elocvente: **fiecare trebuie să-și aleagă drumul propriu în existență,** spun tinerii, **este mai usor să mori pentru o idee decît să o aperi,** va sublinia un aviator american care pleacă în armata din Vietnam, căutîndu-și un alt mod de viață. Sîntem ca niște **lupi în stepă,** spun altii, **să iubim viața, dar să trăim iubirea,** sună un alt răspuns decupat din opera scriitorului german. Numele lui Harry Haller, din **Lupul stepelor** deveni astfel acela al unui personaj exemplar pentru această lume tînără, saturată de zgomotul și restricțiile vietii din marile orase capitaliste.

Să fie însă modelele oferite de Harry Haller sau de înteleptul Siddhartha niste tipare preluate fidel de acesti tineri, să reprezinte oare opera lui Hermann Hesse o solutie practică de iesire dintr-o imensă criză, trăită de tineretul din numeroase tări ? Evident că nu.

În primul rînd, mesajul acestor scrieri este puternic deviat de la sensul acordat de autori într-o postfață tîrzie la **Lupul stepelor,** Hesse rămîne mirat că această carte este citită cu precădere de tineret, care se caută în ea, vrea să se identifice cu criza eroului său, Harry Haller. Dar aceasta este criza de cincizeci de ani, adăugă el, și vizează cititorii de aceeași virstă.

Bestia si omul bun care nu se pot concilia în **Lupul stepelor,** personajul ce nu pricepe sensul iluziei din **Teatrul magic,** confundînd-o cu realitatea, este condamnat de autor la o viată nouă, perpetuă, în care să învete luciditatea, risul, umorul. Dragostea de libertate, precizează scriitorul în **tratatul despre lupul stepelor pentru nebuni,** întretine oroarea fată de viata din birouri si cancelarii. Dar iesirea din impas nu se produce prin simpla **evaziune în natură** care este doar tot o **provincie a burgheziei.** În cealaltă povestire amintită, Siddhartha îi va spune călugărului Govinda că nu este suficient să cauți, să-ti faci din **căutare** un **scop,** fiindcă atunci nu vezi si nu găsesti nimic. Important este **ce găsești,** deoarece numai **învățăturile, informațiile** se pot **transmite,** dar **înțelepciunea** nu este **transmisibilă.**

Opera lui Herman Hesse a devenit pentru acesti tineri, asa cum mărturisesc unii dintre ei, doar un **pretext.** Pacifistul care se revoltă împotriva ororilor primului război, umanistul care în **Scrisoarea către Germania** (1946) relevă consecintele nefaste ale nazismului, nu a pretins niciodată că a găsit pînă la sfîrsitul vietii sale, solutii pentru iesirea din criză a societătii din vremea sa.

Opera sa este mărturia altui timp, în care unii tineri din tările occidentale caută în mod arbitrar răspunsul pentru epoca noastră. De fapt se justifică o evaziune din realitate, un refugiu în utopie, în devinatia astrologică si mistică a destinului în vreme ce scriitorul face apologia actului plenar nu a iluziei sinucigase.

Filmul despre Hermann Hesse si comunitătile hippy reprezintă explicația sociologică a succesului unei opere printr-o ilustrare a unei lecturi deviate. El constituie în același timp o tentativă rebelă, de retragere în utopie. De aici pînă la revolta autentică menită să ducă la schimbarea ordinii din lumea capitalistă, distanta este imensă.

Romul Munteanu

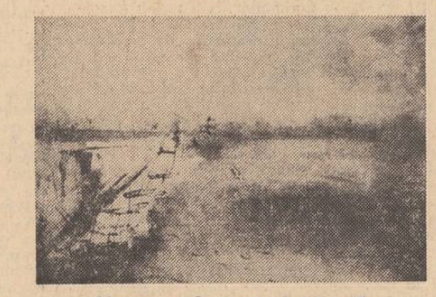
Margareta Sterian : „La lacuri“

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
42
(807)
Simbătă
15 octombrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Democratismul revoluționar

Țara întreagă se pregătește pentru alegerile de deputați in consiliile populare, eveniment politic de seamă in procesul dinamic, revoluționar ce caracterizează România contemporană.

Miercuri, 12 octombrie, au avut loc, sub președenția tovarășului **Nicolae Ceaușescu,** lucrările plenarei Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste care au trasat principalele sarcini ce stau in fața consiliilor populare privind buna desfășurare a campaniei electorale pentru alegerile de la 20 noiembrie. In cadrul plenarei, președintele României, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a rostit o importantă cuvintare.

In cursul dezbaterilor s-a scos in evidență că pregătirile pentru apropiatele alegeri au loc pe fundalul unui mare avint creator, al unei impetuoase dezvoltări a tuturor domeniilor vieții, ale unei puternice mobilizări a oamenilor muncii din toate sectoarele pentru indeplinirea cu succes a hotăririlor Congresului al XI-lea al P.C.R., ale sarcinilor trasate in recentele expuneri ale tovarășului **Nicolae Ceaușescu** pentru intimpinarea cu noi izbinzi a Conferinței Naționale a partidului și a celei de-a XXX-a aniversări a proclamării republicii.

Bilanțurile prezentate cu acest prilej au evidențiat, fără nici o putință de tăgadă, revelatoare și bogate realizări atit in industrie, agricultură, cit și pe tărim social-cultural, precum și pe planul edilitar-gospodăresc. Construcția socialistă e un tot unitar, dezvoltarea armonioasă a tuturor domeniilor de activitate ne dă chezășia inaintării cu succes a societății socialiste multilateral dezvoltate in țara noastră.

Alegerile de la 20 noiembrie constituie o nouă și semnificativă expresie a profundului democratism revoluționar ce caracterizează viața intregii noastre societăți socialiste, a participării susținute, cu conștiința dăruirii intru mai bine și frumos, a tuturor oamenilor muncii care trăiesc in România, la conducerea activității economico-sociale, a treburilor obștești, la dezbaterea și rezolvarea celor mai diverse probleme, la stabilirea lucidă și realizarea exemplară a tuturor hotăririlor ce privesc bunul mers inainte al patriei socialiste.

Pentru mandatul de deputați vor candida muncitori, țărani, intelectuali, oameni ai muncii din cele mai variate sectoare de activitate, care prin munca lor neprecupețită pusă cu dăruire in slujba obștei, prin priceperea cu care rezolvă cele mai complexe și, uneori, dificile probleme, prin conduita lor morală la locul de muncă, in societate și in familie au dat dovadă că aplică consecvent și creator in viață principiile eticii și echității socialiste. Confirmarea lor ca deputați, munca lor viitoare in mijlocul colectivelor din care fac parte ne indreptățesc convingerea că dezvoltarea socialistă a țării va cunoaște noi cote de perfecțiune, orașele și comunele noastre vor deveni și mai bogate și mai frumoase. De altfel, in cuvintarea sa, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** a trasat sarcina ca intreaga campanie electorală să aibă un caracter practic, de lucru, să relieieze atit succesele obținute, cit și neajunsurile ce mai există, să degajeze sarcinile imediate și de perspectivă, rezervele materiale și de potențial uman pentru indeplinirea exemplară a prevederilor planului cincinal. Consultul larg, neincetat cu masele de oameni ai muncii e o practică curentă a partidului nostru, a vieții noastre socialiste, iar actuala campanie electorală se va constitui intr-un bun prilej pentru asemenea dezbateri creatoare.

O importantă caracteristică a campaniei pentru alegeri o constituie crearea condițiilor in vederea asigurării unei cit mai largi reprezentări a cetățenilor patriei in consiliile populare prin mărirea numărului de circumscripții electorale. De asemenea, rod al necontenitului proces de adincire a democrației socialiste, in peste 88 la sută din circumscripții vor fi depuse mai multe candidaturi pentru un loc de deputat, dindu-se astfel posibilitatea alegătorilor de a desemna in consiliile populare pe cei mai buni dintre cei buni.

Alături de ceilalți oameni ai muncii, artiștii patriei — unii dintre ei candidați și cu toții alegători — participă cu dăruire și responsabilitate la opera de dezvoltare armonioasă a României socialiste, la continua ei inflorire. Cu toții, muncitori, țărani, intelectuali să ne pătrundem de apelul pe care l-a făcut tovarășul **Nicolae Ceaușescu** in finalul cuvintării sale și să-i dăm concretețea nobilelor noastre fapte : **„Cetățeni ai Republicii Socialiste România, dați votul vostru in alegerile de la 20 noiembrie Frontului Unității Socialiste, cu deplina convingere că votați pentru progresul și prosperitatea patriei noastre, pentru bunăstarea și fericirea intregului popor, pentru cauza păcii, destinderii și progresului social in lume ! Prin aceasta vă veți manifesta voința de a infăptui neabătut politica internă și externă a partidului, mărețul program adoptat de Congresul al XI-lea de edificare pe pămintul României a celei mai drepte orinduiri sociale — orinduirea socialistă și comunistă."**

Luceafărul

EMINESCU — sculptură de Vasile Năstăsescu

eternul luceafăr

Numai culturile tinere, precum este și a noastră, își pot ingădui această clipă extraordinară de a-i ieși Neantului inainte, acestui Neant care ne pindește inarmat pină in dinți și lacom de vieți omenești, de a-i ieși deci Neantului inainte cu Poeții lor naționali in frunte, ca niște voievozi in stihare inefabile, și de a-i spune Neantului : Nu !

Veți fi auzit, desigur, de acei savanți faustieni aflați in luptă cu orgoliul cosmic, dar care, după utilizarea tuturor instrumentelor logice și matematice, s-au izbit undeva ca de un zid inexpugnabil, de bezna și de refuz, și s-au inclinat acelei adversități absolute căreia n-au avut curajul să-i zică nici Dumnezeu și nici Nimic, ci doar atit au zis : „De-aici incepe teritoriul Poeziei, numai Poeții, cu intuiția și cu inteligența lor vizionară, pot descoperi adevărul !"

Și nu cumva aceiași savanți, la ora la care se pretindeau stăpini peste legile implacabile ale universului in expansiune, lansind către civilizațiile dintre galaxii mesaje constituite din formule algebrice, convinși că acestea ar fi singura textură posibilă de comunicare cu zisele civilizații, au greșit ? — cind, dimpotrivă, poate că mai ințelept ar fi fost să lanseze mesaje constituite din fraze muzicale (Beethoven, Bach, Chopin, Doina românească) sau din strofe aparținind marilor, adevăraților poeți ai lumii (Homer, Shakespeare, Dante, Eminescu)?

Și dacă este adevărat ce susțin colegii noștri savanți, cu privire la teritoriile pe care numai Poeții le pot cunoaște, credeți că exagerez (și de ce nu mi-ați ierta această exagerație ?) susținind că, la mesajele noastre matematice, am primi răspuns, cifrat sau necifrat, pe unde muzicale sau pe unde-radio universal acceptate drept cheie dezlegă-

Laurențiu Fulga

Continuare in pag. a 6-a

Conștiința literară românească

Fără a fi rigidă, fără a fi mulțumită de sine, cunoscind neliniștea intrebării dar și fermitatea răspunsului, folosind din plin tradiția și experiența literaturii noastre (și a altor literaturi), integrindu-și organic umanismul de cea mai aleasă speță, conștiința literară românească trăiește și cunoaște acum o maximă și plenară afirmare, care corespunde cu virsta cea mai bună pentru creație, a celor mai de seamă scriitori contemporani, formați și afirmați, in marea lor majoritate, in **anii noștri.** Lucrurile sint, bineințeles, in mișcare, dar **sint,** au infățișarea cărților care s-au scris și se scriu, care au apărut sau sint in curs de apariție. Angajarea scriitorului român contemporan, formă concretă a conștiinței literare contemporane, a depășit demult crisparea dogmatismului, a trecut pe alături de falsele efervescențe, a lăsat și lasă in urmă (mai greu, dar fără regrete) eșafodajele de carton ale demagogiei artistice, contopindu-se, prin creație (prin fapte, nu prin vorbe), cu aspirațiile și idealurile de profunzime ale poporului. Politicul și politica se impletesc astfel, in chip firesc, cu artisticul, fiind parte integrantă a creației, a **operei,** a angajării scriitorului, a conștiinței lui, așadar, nemaifiind, cum erau cindva, parte insușită sau adăugată. Perspectiva unor cărți contemporane, de fierbinte actualitate, nu mai trebuie căutată in finalurile lor (cum mai fac unii, precum năucii), in sfirșitul propriu-zis al cărților respective, ci in conținutul și in sensul lor real, in patosul care stă la temelia lor, in adevărul uman și artistic pe care il conțin, in **fundalul social** al epocii, a cărui robustețe e mai mult decit evidentă.

Ion Lăncrănjan

Privind un tablou de Van Gogh

Pe cind priveam amețit
LANUL DE GRIU CU CORBI (pictat
de Van Gogh
inainte de moarte)
Mi-am amintit de bătrina mea carabină
Cu care am fost logodit in armată :
— Ei, cum v-aș lua in cătare, Domnilor
Corbi, am spus.
Și corbii pictați au inceput să ridă
(risul corbesc)
Făcindu-mi cu ochiul.
In spatele meu am văzut atunci o droaie
de corbi
Cu bastoane de aur, cu frac —
O droaie de corbi privind corbii pictați.
— Ei, cum v-aș lua in cătare, Domnilor
Corbi, am spus.
Dar corbii aceștia păreau că nu mă bagă
in seamă ;
Priveau corbii pictați
Dar de fapt ei se gindeau la ospățul lor
impănat
Cu cadavre de ingeri
Dar de fapt ei vedeau moartea oferindu-le
o partidă de strip-tease.
— Păzea, Domnilor Corbi, am strigat,
Bătrina mea carabină n-a ucis niciodată
vreun om
N-am tras niciodată in păsări
Nici măcar in corbii ce se dădeau drept
ciocirlii.

Nu m-au băgat in seamă, Domnii Corbi.
Au cintărit arta cu gramul, au fumat
culorile tari și-au ieșit.
La ieșire ţineau totuși aureola in mină.

Dan Verona

OPINII

Narcis și Odiseu

Probabil că titlul nostru va părea emfatic, mai ales acelora care nu și-au incărcat memoriile cu lecturi ale textelor clasice. Considerăm insă că el sintetizează sugestiv una din antinomiile criticii, despre care nu s-a discutat prea mult in ultima vreme. Iată termenii ei : 1. critica se preocupă cu sinceritate și real interes de textele literare pe care le are in vedere, căutind să spună adevărul despre ele, lăsind pe un plan secund validitatea estetică sau (vai !) pragmatică a propriului comentariu și 2. critica ia in considerare textul pe care il comentează doar ca punct de plecare, ca pretext, fiind atentă, chiar absorbită de această atenție, la ea insăși.

Vom fi intrebați ce inseamnă adevărul in critică. In absența unui răspuns la această intrebare, intreaga discuție de față riscă să devină o banală repetare publicistică a unor locuri comune arhicunoscute. Vom preciza deci că adevărul critic poate fi definit, după opinia noastră, prin analogie cu conceptul de realism al literaturii. Critica adevărată este deci critica realistă, după cum adevărată este, in cele din urmă, indiferent de contorsiunile stilistice ale calofililor din toate vremurile, literatura care descoperă ceva real despre om și despre locul lui in lume (fie că această descoperire este un sentiment inefabil sau o tendință prozaică a unui grup social).

Critica aflată sub semnul lui Narcis nu se interesează, de fapt, de lumea literaturii și nici de lumea extralingvistică. Ea este obsedată de eficacitatea ei estetică sau practică și, in consecință, textele care o reprezintă sint atent lustruite, uneori strălucitoare chiar din punct de vedere stilistic, dar nu au legături autentice cu opera literară sau cu operele pe care le comentează. Felurile concrete in care se ivește acest mod critic, care ascunde, după opinia noastră, o fundamentală neputință, sint diverse, unele dintre ele existind sub măști dintre cele mai benigne. Forma cea mai evidentă este aceea a unei critici atente la propriile ei intorsături de frază și de idee, gata in orice moment să sacrifice adevăratele ințelesuri ale operei pentru a se scoate pe sine in evidență intr-un mod cit mai spectaculos. Se cunosc cărți de acest tip. Despre autorii lor, atunci cind sint intr-adevăr autentici stiliști sau abili sofiști, se spune cu o vag ironică admirație că sint foarte inteligenți, din moment ce au reușit să imagineze o ipoteză atit de interesantă, sau un text atit de „fascinant". Se trece cu vederea că textul respectiv nu are legătură cu opera. Admirația este de tipul aceleia cu care este intimpinată orice sofism ingenios.

Există și o critică narcisistă care se ascunde sub masca neașteptată a ditirambului. Ea ridică in slăvi opera cu o asemenea lipsă de măsură și de discernămint incit aceasta nu mai seamănă cu ea insăși. Este evident că nici in acest caz critica nu este realistă, că, intr-un mod deviat, ce-i drept, tot pe ea insăși caută să se pună in evidență. In acest caz există două posibilități. Mai intii, in cazul scriitorilor in viață, se ţintește, pur și simplu, obținerea bunăvoinței personalității respective. Exemplul micromonografiei lui Ion Bălu despre opera lui Marin Preda este grăitor. Ce a dorit acest autor, care pare a ignora adevărul că orice acțiune a spiritului dusă la exces devine propria ei parodie și că, de fapt, textul său denigrează opera prin exagerare ? Nu este greu de răspuns la această intrebare.

O situație asemănătoare este aceea a ipotezelor extravagante in legătură cu o operă clasică,

Voicu Bugariu

Continuare in pag. a 6-a

RESPIRĂRI

Tribunalul de la Les Beaux

Am ciudățenia de a invăța ceea ce sunt invățat.

Eu nu-mi dau voie să fiu fericit.

Mă tem că-n piept am un creier și nu o inimă ; că n-am in piept o pompă, de-mi inimă singele in te miri ce știe ce. Mă tem că moartea, cind vine să mă vază cu ochii dinșii, mă găsește in altă casă, in alt cort.

Of, de ce m-ai pedepsit să fiu, insămințind cuvintele, de ce m-ai lăsat sămințos ?!

Am ajuns să-mi fie rușine să stau sub arbori și nedemn să pling, că ei imi dau umbră din pricină că există alt soare sub cer.

Mă lăsași singur, un fel de A, care cu 1 nu face 2, m-ai umilit ca să am soare pe cer. Și atuncea eu, eu ce să fac ? Să-i spăl cu viața mea umbra pe care el i-o dă copacului ? Și atuncea eu, eu ce să fac ?

Numai cuvintele de care tu ai spus că ești unul dintre ele ?

Stătui ce stătui și deodată mi-a fost frică de ședere. Au zis că semăn cu tine, au zis că semăn cu tine. Așa o fi fiind, așa o fi fiind, așa o fi fiind, dar să știi că eu nu semăn cu tine, că eu nu semăn cu tine !

Nichita Stănescu

ATITUDINI

Spiritul manuscriselor

Sub genericul „Literatura română — lecție permanentă de educație umanist-patriotică" la Muzeul literaturii române se va desfășura ediția jubiliară prilejuită de implinirea celor 20 de ani de prestigioasă ființare. Actuala decadă a Muzeului — prilej binevenit pentru organizarea unei suite de activități cultural-educative, care, de fapt, nu fac decit să continue o frumoasă tradiție a instituției in organizarea unor acțiuni interesante, cu participanți de prestigiu din lumea noastră literară. Și dacă amintim numai seria **Rotondelor,** sau a **Dezbaterilor** și **Reconstituirilor** petrecute in anii trecuți, nu facem decit să confirmăm o dată in plus acest adevăr. Preocuparea colectivului de aici in imbogățirea și varietatea tematică a acțiunilor , trezind in rindurile invitaților interes și, de asemeni, cointeresind un număr din ce in ce mai mare de participanți la aceste intilniri cultural-educative. De aici decurg adevăruri de necontestat, ce se impun din ce in ce mai mult in procesul educării umaniste, istorice, politice a oamenilor zilelor noastre. Numai astfel, printr-un interes crescind față de dimensiunile și profundele rezonanțe istorice ale creației literare românești, Muzeul literaturii române își poate concentra sfera acțiunilor viitoare.

Muzeul literaturii române la 20 de ani

Semnificația acestor preocupări, a ființării muzeului de literatură este mult mai profundă. Ea este in primul rind rodul politicii regimului nostru, este o expresie a grijii partidului și statului nostru față de continua protejare a valorilor literaturii noastre.

„Muzeele de istoria literaturii își vor concentra eforturile pentru descoperirea de noi manuscrise și documente importante pentru valorificarea lor muzeală, vor pune in circuit public, prin forme cit mai diverse, mesajul umanist bogat, cu profunde rezonanțe istorice, al creației literare românești", sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu in **Programul de măsuri pentru aplicarea hotăririlor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, in domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative.**

Pornind de la o zestre modestă, material adunat din gri-

Ursula Mihail

Continuare in pag. a 7-a

Onestitatea criticii

Observăm de o vreme in cronicile „de serviciu", săptăminale, ale citorva comentatori, unii dintre ei chiar foarte tineri, tendința de a desființa sistematic cărțile bine primite de public și care s-au bucurat de o interpretare favorabilă din partea majorității criticilor de prestigiu (spunem „de prestigiu", pentru că oricit simț al relativului l-ar stăpini pe cititor, el nu poate ignora senzația de certitudine, de autoritate verificată in timp pe care i-o oferă judecățile unor autori critici). Văzind fervoarea și insistențele cu care acești negatori abordează cărțile de justificat succes, ne-am intrebat care sint, de fapt, mobilurile „stării" critice contestatare cu care ei le intimpină. Un relativism exacerbat ? O pornire ludic, dar inteligent iconoclastă ? Un cult superior al lucidității ? Vanitatea mai mult sau mai puțin juvenilă de a-și afirma personalitatea prin opoziție și negare ? Dorința gratuită de a oferi diversitate in peisajul critic ? Intenția constructivă de a depăși aparente inerții ? Ori poate intuiția lor mai subtilă și intimitatea mai profundă cu opera comentată ii fac să aibă o reacție izolată — dar cea mai apropiată de adevăr ? Experiența literară a inregistrat astfel de situații. Nu sintem lipsiți de tradiția contes-

Ioana Ieronim

Continuare in pag. a 6-a

IN PAGINA A 3-A

PUBLICĂM PARTEA A II-A
A COLOCVIILOR »LUCEAFĂRULUI»

PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

• Participă : • Paul Anghel • Ov. S. Crohmălniceanu • Pompiliu Marcea • Edgar Papu • M. Ungheanu.

cronica literară

Vasile Nicolescu „LUMEA DIAFANĂ"

Dacă alții aleg din realitate partea întunecată a lucrurilor și aspectele lor contorsionate, degradate sau chiar ulceroase, Vasile Nicolescu a optat definitiv și cu deplină consecvență pentru zonele luminoase, distincte și pline ale existenței. Această opțiune însă e departe de a fi una facil-optimistă, traducînd în fond o privire sărbătorească și inconsistentă, de acea inconsistență sinonimă cu ignoranța făloasă ori cu absența nervului meditativ, asupra înfățișărilor vieții. Dimpotrivă, poetul este un **avizat**, un avizat deliberativ, ca să spunem astfel, atît asupra relelor ce ne pîndesc din lăuntrul nostru, în clipele de singurătate, de incontrol al rațiunii sau în cele de delăsare confortabilă a spiritului, cît și asupra unora dintre deformările veacului și ale lumii în care trăim. Însuși temperamentul său nu e de fel scutit de capcanele voluptoase ale tristeții și ale melancoliei, după cum ascunde în sine, sub suprafețele de destinsă și senină reprezentare, reverse bine conturate ale mîniei, ale sarcasmului și ale replicii cu țintă socială. Lumea pe care poetul ne-o propune în majoritatea cărților sale este, în viziunea sa, o „lume diafană", pentru că ne e dat o singură oară să trăim în ea și pentru că un asemenea destin implică în sine atît bucuria și miracolul firii, cît și posibilitatea de a-l înnobila statornic prin valorile umane fundamentale ce ne definesc și la care ne raportăm. Poezia, arta în genere, constituie firește una dintre valorile caracterizante pentru statutul ființei noastre și, de aceea, poezia reprezintă pentru Vasile Nicolescu traseul unui program de existență morală și intelectuală. Pentru acest domeniu predilect al poeziei autorul **Lumii diafane** își selectează fără emfază, dar conform structurii sale intime, gîndurile cele mai frumoase, sentimentele cele mai aerate, peisajele cele mai pure.

Poezia sa este astfel o continuă încîntare de a fi, de a fi printre oameni și lucruri, printre semnele lor trecute sau prezente și totodată o încîntare de a rosti cuvinte simple și esențiale, cuvinte fraterne și imediat sensibile care să stîrnească ecoul unor conștiințe consonante. La antipodul dezordinilor interioare ce macină steril luciditatea și capacitatea noastră de concentrare, la antipodul falselor alarme care demobilizează universul spiritului și universul cuvintelor, Vasile Nicolescu cultivă încrederea, încrederea nu oarbă ci rațională, în tot ceea ce ne stabilizează și ne conferă durabilitatea unor persistente rădăcini, înăuntrul nostru și înăuntrul colectivității. Această privire simpatetică și cordială de care e însuflețit discursul autorului, această privire care își propune să descopere „lumina din cuvinte", „respirația lucrurilor" sau „minunea firii" încearcă în același timp să fie fundamentul unei trăiri deopotrivă a termenilor aparent divergenți din dialectica ritmurilor vieții : „E diafană nenăscuta floare / sub cerul alburind de funigei. / cînd libelula-nchină eleșteul / și beți, arinii scutură cercei. // E diafană linia tăiată / în gura crinului ce vrea să spună / tot ce-i șoptise cerul într-o noapte / și ursele-nainte să apună. // E diafană boarea care șterge / conturul rece-al stîncii de bazalt / și jocul bănuit al rîndunicii / cînd crenelează aerul înalt. // E diafană trena primăverii / cînd mielul alb împrăștie lumini / și-n rana de cristal a dimineții / ard mugurii năvalnicei grădini. // E diafan arcușul care lasă / privighetori de aer în auz / și cornul dulce amețind pădurea / și cîntecul sălbatecului sturz. / / E diafană cernerea zăpezii / și curcubeul răsărind în vis, / și nesfîrșită curgerea cîmpiei / către albastre guri de paradis. // E diafan pămîntul ce dospește / și arlechinul care-a rîs plîngînd. / E diafan poemul care scurmă / și-ngînă ritmul lumii gînd cu gînd" **(Lumea diafană)**.

Căutînd și investigînd partea frumoasă a lucrurilor și orizontul luminos al vieții, de la obiectele cele mai îmbietoare și mai poetice pînă la sentimentele cu gradul cel mai ridicat de autenticitate și prestigiu, Vasile Nicolescu este cîntărețul subtil și cultivat al tuturor celor care ne înfrumusețează însăși existența și îi determină valoarea nesubstituibilă. Verbul său armonios, care nu ignoră nici dramele, nici dilemele și nici riscurile creației, își extrage consistența dintr-o percepție canalizată cu predilecție spre momentele de maximă și sublimată exprimare a ființei umane, la nivelul exprimării artistice, prin forța și durabilitatea artei, al contemplației și al lucidității contemplative, al iubirii de țară și de oameni, împrumutînd în însăși tonalitatea lui pură, nesofisticată și perfect transmisibilă aura autoritară a realităților și afectelor din care poetul și-a făurit normă și îndreptățire. În această viziune, eminamente umană, poezia este un mijloc de a sonda fața mirabilă a lumii și totodată un mijloc de a transfigura înfățișările ei, cuvîntul căpătînd prestigiul și statutul de firesc al lucrurilor relevate, iar realitatea lăsîndu-se deopotrivă, la rîndul ei, pătrunsă și absorbită de potențialul superior al cuvintelor : „Poezia respiră în toate / cîte sînt și vor fi : / în groaznica noapte, / în tainica zi. / / Poezia respiră în toate : / în ochi și-n topaze, / în rîsul de Narcis al curcubeului, / în furtuna de raze. / / Toată poezia e-o dramă, / ca roua pe scutul de-aramă, / Dar mai mult decît toate / Poezia-i veșnică rană". **(Poem)**.

Tema creației, tema artei în mod special, văzută ca un semn al duratei umane și căutată, de aceea, atît printre echivalențele plastice sau muzicale ale tezaurului universal, cît și în legitimările propriului efort de zămislire poetică ocupă, și în acest volum, un loc predominant în poezia lui Vasile Nicolescu. Poetul este un scafandru al abisurilor interioare și un celebrator fervent al forței inauguratoare a cuvîntului în versuri care, străbătute de o pasiune energică, abia stăpînită, traduc un crez și sensibilizează un conținut ce-ar fi putut aluneca în retorism : „Scafandru-n gura vulcanului înșelător de somnolent, / sorbit și azvîrlit afară și iarăși sorbit / fără mască de gaze, / fără epidermă de azbest / orbecăind, zbătîndu-mă, / ca un arcuș de flăcări / cu pletele electrizate de-ntuneric, / cu memoria stelelor în vîrful fiecărui deget, / în noaptea convulsivă a cenușii, / în pîlnia nopții, / în gura fumegîndă a nopții, / căutînd orhideea, frageda urmă a zorilor dintîi, / palida scoică-a luminii, / Cuvîntul". **(Scafandru)**.

De asemeni, oprindu-se asupra a tot ceea ce îndrituiește speranța, încrederea, existența și visul, autorul **Lumii diafane** ajunge mai profund și mai pertinent ca oricînd la cîteva teme ale statorniciei și la „rădăcinile" ce ne leagă prin firele cele mai intime de un timp și de o istorie : „Poți născoci de toate : și noaptea, și lumina / și ielele să-ți bată prin vise tamburina, / Poți născoci miresme, poți suspenda grădina. / Poți colora văzduhul, fîntînilor, retina. / Dar nici o alchimie nu-ți naște rădăcina". **(Rădăcina)**.

Este aici un glas al angajării și al dragostei de țară care, vibrînd în numele valorilor ce ne caracterizează și ne determină propriul statut, capătă rezonanța verbului aprins și nobil în intransigența și în patetismul său de înaltă ținută.

Dan Cristea

prezențe

„LIVRES ROUMAINS" nr. 3 a.c.

Avînd un aspect grafic deosebit de atrăgător (multe pagini viu colorate, sînt ilustrate cu desene ale copiilor din Vulturești și cu copertile unui mare număr de volume scrise pentru cei mici) și acest număr al utilei publicații atrage atenția prin bogăția și diversitatea sumarului. Tematic, locul central îl ocupă o bine organizată anchetă despre literatura pentru copii la care participă Nina Cassian, Ion Caraion, Constantin Chiriță, Mircea Sântimbreanu, Tiberiu Utan, Lena Constante, Val Munteanu, Iacob Dezideriu. Sectorului vieții literare i se circumscriu și succintele rubrici „Profiluri" și „Cărți și autori". În cadrul primeia sînt inserate o suită de eseuri consacrate lui Pompiliu Constantinescu, Ion Vinea, Al. Ivasiuc și Fodor Sandor, iar în cealaltă sînt prezentate, într-un amplu breviar, un însemnat număr de apariții editoriale recente. Evident, nici de data aceasta „Livres Roumains" nu este o publicație exclusiv literară, întrucît, în forme similare (chiar dacă prin procedee strict informative ; ceea ce este explicabil, dat fiind publicul larg căruia revista i se adresează) este prezentat fenomenul editorial românesc la zi în întreaga sa desfășurare.

„SEMENICUL"

Apărut în preajma deschiderii anualelor „Zile ale culturii caraș-severinene", ultimul „caiet" literar scos de Cenaclul literar „Semenicul" din Reșița candidează, pe drept, la privilegiul de a fi comparat cu o bună revistă cultural-artistică. La rubrica „Literatură și istorie", remarcăm începutul unei anchete de indiscutabil interes actual intitulată „Istoria ca temă a literaturii", în care, deocamdată, sînt prezente opiniile lui Mihai Beniuc, Gh. Bulgăr, Alexandru Mitru și George Suru. În același perimetru tematic se înscrie și un amplu interviu („Istoria și adevărul") cu istoricul Hadrian Daicoviciu, realizat de Gh. Jurma, inimosul și competentul animator al cenaclului „Semenicul". Diverse și instructive (unele fiind chiar inedite) sînt materialele consacrate Centenarului Independenței și răscoalelor țărănești din 1907. În paginile de literatură originală publică o bună parte din membrii cenaclului reșițean grupaje de versuri, proză scurtă, reportaje, ceea ce constituie o dovadă convingătoare cu privire la intensul spirit de creație literară din Reșița.

Desen de Mihai Gheorghe

CARTEA DE DEBUT

Echilibru și dezordine

Planeta de zăpadă („Cartea românească", 1977) de **Carmen Tudora** (Floareș, n. la 14 iunie 1943 în Tg. Neamț) este un volum de versuri remarcabil, promițător. Dintr-un stagiu maritim, poeta și-a notat un număr de viziuni, senzații, emoții, visări, închipuiri, toate de o frumoasă ținută lirică și de o discretă elevație a spiritului, în versuri foarte supravegheate prozodic, rareori eliberate de constringeri. La o masă rotundă, mîndrii cavaleri ai Sevillei cu „grațioase cojoace cîrpite", „Prinți melancolici cu nume de păsări", se înclină sfios cînd ea, „doamna luminii", purtînd pe umeri semnul purității, își face apariția **(Ea duce o planetă cu zăpadă)** : „Cînd ea apare dansînd un flamengo, / într-un torent de haine transparente, / purtînd o planetă pe umeri, / un fel de soare neaprins, / redevenim speranțe inocente / bătînd cu albe lănci în necuprins...".

Peisajul solar nu încălzește sîngele, frapînd dimpotrivă inocența („Soarele închis în cantalupi / spre copilărie ne întoarce") : „O, dacă n-aș fi copil / doar într-o vîrstă solară, / cît de albastră-ar pluti / jumătatea de zi crepusculară" **(Epilog)** ; „Și stăm față-n față : oglinzi / sfîșiate de vînt ne devoră / (ah, transparentul copil, / transparenta mea oră)" **(Vîrstă)**.

Pe malul mării, sufletele năzuiesc spre o mare iubire, aici „orice joc e posibil", trupul se desprinde „din carapacea fierbinte a hainelor" și dispare „sub un torent de scoici strălucitoare", nimic nu turbură însă calmul, nici măcar trecerea inexorabilă a timpului **(E bine)** : „E bine că sînt blondă, că exist / între hotare-aproape inocente, / că nimeni n-o să vadă viața mea / altfel decît un dans de elemente / E bine că treptat îmbătrînesc / în timp ce fără tihnă cresc gorunii, / că lîngă mare-n scoici ne-mpodobim / pentru ospățul ultim al furtunii. / E bine că adeș ne-nchipuim / copii, aripi, însîngerată stare, / în timp ce fructe acre putrezesc / și răul se usucă neputincios, la soare".

Ideea de timp provoacă chemări nelămurite din nord și sud, cer și pămînt, ispita unui somn enigmatic într-un sonet de rezonanță bacoviană **(Trec păsări)**. „Trec păsări albe către sud / și păsări albe trec spre norduri, / stelare semne în fiorduri, / dorinți de somn, sărutul crud / / Ce taine grele-n dezacorduri : / prin golul iernilor aud / extazul unui spațiu nud / suspinul mării din fiorduri / / Dar decît toate, mai presus, / simt plînsul unui nor diform, / privirea lumilor de sus. / / Cînd aripi n-ai și ochii dorm / cuvinte pentru toate nu-s / și te absoarbe-un timp enorm".

Timpul Penelopei, Dor de Ulisse, Pămîntul despre care vorbim (Dobrogea), **Ovidiu și marea** sînt scrise pentru unitatea exterioară a volumului, somptuos în notația stărilor interioare, de pildă în poezia **Presimțirea primăverii** : „Cînd alerg fericită pe țărm / sfîșiată de stropi uriași și de sare, / cînd mă simt o meduză cu aripi vislind / o, atunci se întîmplă mereu / brusc să sfărîm sub pantofi o fărîmă, / o nălucă umilă, o vertebră de zeu".

Carmen Tudora este o poetă distinctă încă de la primul volum, poetă de control artistic sever de care, neîndoios, vom mai auzi.

Neclarificat ne apare deocamdată **Theodor Poiană** cu **Insomnia pămîntului** (Editura „Litera", 1977) : volum de versuri eteroclite, multe mimetice, în maniera, între altele a lui Nichita Stănescu, copiată din afară în **Trepte** : „Sînt cel mai bătrîn locuitor / Al Terrei, / Aul asista la facerea lumii / În primăvara dinaintea mea / Deul înșira diminețile / Așezîndu-le stivă / Pe locul unde / Apele-și veghează neliniștea / Eul asemeni unui cameleon / Intra în durerile facerii / Eram singurii locuitori ai Terrei / În inima iubitei locuia / Zeul grădinilor de ionatani / De la el am aflat / Numele mamei". Din poezia titulară lipsește fiorul metafizic al autorului **Laudei somnului** : „Ne lipim fruntea / De insomnia pămîntului / Să nu ne atingă moartea / Să ne odihnim / Într-un sunet de apă / Pînă ce vom deveni / Numai zbor / Umbre ale unor note / Desenate în aer / Acum treci / Prin sufletul meu / Așezîndu-mi lucrurile / Albă pasăre a dimineții". S-ar putea cita un **Moment** mai încordat poetic : „M-apropii de floarea din geam / E iarnă în cuib și-n copaci / Lupii jinduiesc după luna din apă / Au sloiuri în nări, iar din ochi / Imaginea turmei le scapă / M-apropii de floarea din geam / Petale de gheață-au murit pe sub stele / Vîntul țipă-n răspinții și am / În suflet tot albul din ele / M-apropii de floarea din geam".

De asemenea **Bate toaca** : „Mi-am cioplit din suflet toacă / Să nu tacă niciodată / Gesturi din copaci mă ning / Iarba strigă-n sus de sete / Vin în cete norii suri / Mii de guri se cască-n cer / Apoi pier cu dor de ploi / Bate toaca-n norii goi".

Mai departe încep bizareriile : „Purtam în gesturi inversul copacilor". „Ochiul se bea pe sine". „Un scafandru în buzunarele ochilor / noaptea unui naufragiu". „Îmbrac costumul acela de leu / Să-mi ies înainte / Îmblînzindu-mă". „Vino s-auzi truda marelui lemn / De el atîrnă toate viorile". „C-un ochi mă pasc, cu celălalt mă semăn" și alte de acestea.

Al. Piru

AQUA FORTE

● Tot mai multe articole sînt publicate în reviste despre sensul și necesitatea unor cenacluri. Deși rostul cenaclului este acela de a promova talente autentice și de a le trece prin „focul" purificator al observațiilor judicioase, se recunoaște, totuși, cenaclului, posibilitatea de a organiza grupe de tineret (mai ales), ivite în contextul acțiunii de educare a tinerei generații la școala poeziei patriotice și de a valorifica creator acele momente dedicate întîlnirii și confruntării lor. În acest sens, am remarcat interesanta discuție ce a avut loc în cadrul cenaclului „Junimea" din Iași, găzduită în paginile revistei „Convorbiri Literare", nr. 9, 1977, discuție condusă de către talentații critici Daniel Dimitriu, Val Condurache, Mihai Dinu Gheorghiu, Ion Holban și care a avut drept subiect fenomenul poetic românesc actual. Orice s-ar spune, nu ducem lipsă de poeți !

● În penultimul număr al revistei „Orizont", (38) sînt publicate o serie de articole științifice despre semnificația și structura limbajului, purtînd amprenta rigorii, a onestității intelectuale, a competenței. Iată numele lor, în ordinea publicării : Eugen Dorcescu, Olimpia Berca, Crișu Dascălu, Doina Bogdan-Dascălu, D. Vlăduț, Maria Foartă, I. Funerin, Livius Petru Bercea.

● În același număr, Cornel Ungureanu publică o ciudată (prin gestul de a o comenta pe Anișoara Odeanu) și interesantă cronică literară. Iată cum, datorită acestei cronici, am descoperit noi disponibilități și noi aspecte ale literaturii noastre culte. (I. Negrici avea dreptate să facă un fel de apologie a criticii, în sensul cel mai bun ; „idealismul" de care a fost acuzat de către Daniel Dimitriu în penultimul număr al revistei „Convorbiri Literare" (38) nu este decît un tribut plătit încrederii lui în posibilitatea și necesitatea teoretizării, a delimitării, a disocierii și descifrării de sensuri, deci, a criticii.)

● Ultimul număr, (9) al revistei „Vatra" reunește cronicile lui Dan Culcer (densă și energică) și a lui Dumitru Mureșan (discret abstractă și, de cele mai multe ori, exactă) doi cronicari neobosiți ai revistei. Un alt veșnic prezent la datorie, Mihai Sin, modest și patetic în același timp, se luptă pe baricadele interviului, aducînd apoi un omagiu scriitorului Radu Petrescu. Revista mai cuprinde și un articol al lui Anton Cosma despre „social și subiectiv în opera lui Nicolae Breban". E prezent și Gheorghe Grigurcu continuîndu-și serialul despre critică (critici) cu aceeași ironie, ce poate fi considerată blîndă față de momentele de sinceritate totală, cînd devine detașat și impersonal precum un computer. În fine, Ion Papuc scrie un articol despre un subiect mai puțin discutat, acela al restituirii și publicării corecte a manuscriselor lui Lucian Blaga.

● Un ultim comentariu despre interviurile ce apar în reviste, foarte necesare și așteptate de cititori, deoarece satisfac setea de autenticitate a publicului. Interviul fiind și o formă de propagare a unor factori culturali (cum ar fi perspectiva și amploarea gîndirii celui intervievat, conștiința lui artistică, cetățenească, etc.,) nu poate arăta mai degrabă ca un monolog, ci ca un dialog între un om și alt om ce reprezintă o instanță culturală, și care trebuie să faciliteze și să selecteze din mulțimea acelor factori ce urmează să servească publicul respectiv. De aceea, este necesară o primă selecție la nivelul celor ce ar putea fi intervievați, acțiune care pornește de la întrebarea fundamentală : cui îi luăm interviu ? În orice caz, nu oricui și nu numai prietenilor !

Lector

viața cărților

Construcția lecturii

● O carte în care nu numai operele sînt contemplate din perspectiva Lecturii ci și invers, lectura e considerată din perspectiva cărților ce-i definesc spațiul și calitatea cunoașterii, este ultimul volum *) publicat de Ion Vlad. **Lectura : un eveniment al cunoașterii,** spre deosebire de celelalte scrieri avînd în centrul lor receptarea creației, este o laudă (scrisă ca o teorie) a lecturii și a re-citirilor cărții, rostită auster, cu scrupulul obiectivității și al exactității. În centrul ei se află dezideratul ca acest univers al interpretării operelor să fie „prezidat de inițiative intelectuale și de cunoaștere", astfel ca istoria receptării operelor să se identifice cu o **conversiune a timpului lecturii în spațiul lecturii,** idee fundamentală a acestei cărți, în care laitmotivul fizicii lui Einstein, transgresat în concepția lui Cesare Segre, devine o opțiune.

Pentru Ion Vlad, „cunoașterea operei începe... mult înainte de lectura acesteia". **Recunoaștem aici o temă a conștiinței** celui ce citește și un **principiu al judecății de valoare.** Analiza critică a volumelor publicate de Gelu Ionescu, N. Steinhardt, Ion Negoițescu, Ion Pop, Mircea Iorgulescu, Doina Curticăpeanu, Ioana Em. Petrescu, Dumitru Micu, Ov. S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Zaharia Sîngeorzan, V. Râpeanu ține seama de informația pe care se bazează acești autori, de precizia și de eficiența ei. Ion Vlad sancționează cu precădere ipoteza insolită și agramată, lacunele în domeniul teoriei, poeticii și semioticii literare. **Inscripții la cîțiva scriitori** trasează aspecte din critica lui C. Dobrogeanu-Gherea. **Presa : o temă cu variațiuni** și tipologia reporterului la I.L. Caragiale, teoria creației narative și „epopeea inaugurală" din **Creanga de aur,** „viziunea geometrică" la H.P. Bengescu sau universul poeziei lui Emil Isac. Un capitol interesant este **Interferențe.** El discută jurnalele lui Camil Petrescu și Octav Șuluțiu, **Moartea unui savant** a lui Mihai Stoian, cărțile de interviuri și de reportaje semnate de F. Aderca, I. Valerian, I. Biberi, Dan Hăulică, Dorin Tudoran și Eugen Seceleanu ori Nicolae Prelipceanu. Există de asemenea o lectură sugestivă a creației lui Florin Mugur **(Poezia eseului)** și a „fantazistului Mircea Horia Simionescu, cu trimiteri la semiotica folclorului și a parodiei. Bazat pe lucrarea lui Lukács, **Romanul istoric,** pe ultimele „gramatici ale prozei" și teorii ale povestitorului, pe concepția lui G. Călinescu despre document și literatură și pe cea a lui Cesare Segre despre conversiunea timpului istoric în spațiul operei, Ion Vlad prezintă cîteva lecturi de incursiune generală, rapidă, fragmentară în creația lui Ion Neculce, Vasile Pârvan, Nicolae Bălcescu, Geo Bogza, (comparat cu Antoine de Saint-Exupéry, Egon Erwin Kisch și Curzio Malaparte). Cele mai complexe sînt comentariile la George Bălăiță, D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu și Constantin Țoiu. La întrebarea „Ce sînt cărțile și în ce constă valoarea lor ?" Ion Vlad răspunde de această dată în primul rînd prin cum poate fi lectura lor un eveniment al cunoașterii.

Doina Uricariu

*) Ion Vlad : „Lectura : un eveniment al cunoașterii". Editura „Eminescu", 1977.

Orgoliile cuvîntului

● Se întrevedea chiar din primul volum de versuri al lui Ștefan Radof, „Casca de foc", o tendință de intelectualizare a imaginii, dar ea nu încărca poezia de concepte și lăsa imaginea curată și adesea foarte sugestivă. În acest din urmă volum*) tendința intelectualizării domină, lecția e probabil barbiană, și imaginea se încarcă uneori nefiresc în detrimentul rotunjimii ei. Tematic, se menține ideea de privire asupra omului răsfrîntă în lucrurile lumii, dar viziunea se complică prin implicarea ființei într-un univers ușor haotic care pendulează între serenitatea mioritică a celui „rupt din soare" și hamletiana iluzie dezonorată, traversînd teritorii norvege sau dacice, levantine sau de haiducie românească. Poate e prea mult. Mai interesantă rămîne imagistica legată de continuitatea umanului dincolo de viață și moarte, ca o restituire, ca o amprentă veșnică : „Cînd ziua se-ncheie / doar lucrurile-și trag culorile-napoi ; / ci partea de lumină / rămasă datornică-n noi, / de sub asfalt ne cheamă, spre cîmpie, / să ne așternem hrană vie / sub lanurile de vecie...". Ideea revine stăruitor și ea este poate dominanta acestei poezii care se vrea uneori elegiacă și alteori baladescă.

Poemele acestui volum sînt amprentele unor parabole ale rămînerii și întoarcerii, a unei stigmatizări a constanței spre dorul de eternitate. Se naște un spațiu al unui dincolo de lume, în imemorial, în spirit, în dorința de supraviețuire, a ceea ce s-a rostuit ca vis, ca datină, ca pricepere sau ascendență. Dar tot acest traseu semnificativ trebuie descifrat înlăturînd multe versuri de prisos, imagini stufoase. Cînd e mai puțin intelectualist, poetul e mai sigur pe mijloacele sale : „Sînt faima ta în haine de lumină, / Din morți în morți m-adun cît pot de viu. / Prin amurgită poarta care vine / să trec printre cuțite către tine, / Înveșmîntat de foc și-nchipuit / spre țara dinspre veci : nedeslușit". Poate că sînt ușor argheziene aceste versuri dar ele au accentul curat și o gravitate neostentativă. Există aici un sentiment al oboselii, ca o veșnică încărcare dublată de un constant abandon în involala existenței.

Imaginea urmează și ea acest drum sinuos și poate de aici vine eterogenitatea unor poeme. Rămîn frumoase poemele consecvenței sinelui : „Dezintegrat, pămîntul, tot ce avea scăpare / Se va roti din nou purtat în ciocuri / de ultimele păsări călătoare / Ne vom cunoaște iar, și iar, / pentru nevoia de coșmar ? / Va fi iar noapte, iarăși zi ; / Ne vom roti, / ne vom iubi".

*) Ștefan Radof : „Iris", Editura „Cartea Românească", 1977.

Imaginea țării de eres

● Niște poeme în proză par să alcătuiască volumul *) lui Aurelian Chivu, niște poeme foarte ambițioase dacă ținem seama de suma conceptelor pe care ni le propun. Autorul pare să aibă vocația interogării, și chiar dialectica negației iar intenția prea vădită în acest sens este supărătoare. Poezia e programată intelectual și chemată să acopere o emblematică prea extinsă ; ea este un fel de discurs despre posibilele și virtualele înțelesuri pe care spiritul omului le acordă unei anumite apartenențe, unui anumit spațiu. Parabola volumului este invitația la un festin imaginar, o „cină" în care se dispută printr-o recuzită animalieră valorile raportului dintre existență ca înțelegere, pricepere și imaginare și non existență ca negare : „Balanța care judecă erezia trupului meu / străină e de foamea crabului / străină e de parabola talgerelor / pe fața mea în somn căzînd / balanța în care îngrop pe-ascuns / cu partea mea de-a fi / ritos animal delirînd / aici unde stau eretic și gol de înțeles / din afară privindu-mă / fără mine se va înțelege" etc.

Cel puțin așa ar putea să pară traseul poemelor dacă ele nu ar suferi de o prea mare desfacere de termeni-cheie, sau considerați astfel. Într-un bestiariu pe care autorul nu l-ar vrea neapărat divin ci miraculos în sensul continuității emblematice pe care ar deține-o, el săvîrșește o întreagă mitologie, stră-română, stră-daco getică, un Egipet venit dintr-o nu se știe ce intuiție eminesciană, dar care nu mai urmărește rostul civilizațiilor. Acest bestiariu cu tangențe mitologice are o anume coerență : „Nu-ntreb piatra-n porunci / de ce locuiește cu castorul / de ce-ngropat și tăvălit în ea îl rabdă / fără știre cu delir purtîndu-i ca pe-o vie stemă / sărbătoarea albă a gurii-n laudă / Ce caută acolo, la vatra-n erori / forma însăși a animalului luînd ? / Nu-ntreb balanța-n eres / de ce locuiește cu pelicanul, / de ce micimea trupului în apa flăcării / egală bătaia talgerelor amuțește / în trufia și triumful ei fără daruri / ce caută cearta aripilor ?" etc.

Este într-adevăr ca o balanță între înțelegere și neînțelegere acest volum în care se înfruntă un „eu" atoateștiutor și clarvăzător în destinele și condensările vechimii, în semnele și pecețile altor vremuri și a celui ce mereu se miră că Janus are două fețe, neînțelese. De aici intenția eului de a se divide la infinit pentru a putea atinge acele înțelesuri transmise în cerebralul festin, traiectorii ce se întretaie și se întîlnesc fără a se putea contopi. Insistența pe simboluri, migrarea între alegorie și parabolă, între mit animalier și credință omenească în nevoia de cunoaștere subliniază ambiguitatea prea cultivată a cărții. Ar fi fost în folosul cărții dacă imaginea s-ar fi păstrat la nivelul celei din primul ciclu **Țară de eres,** unde coerența lirică e evidentă.

Ioana Crețulescu

*) Aurelian Chivu : „Cina". Editura „Eminescu", 1977.

Giumbușlucuri, boroboațe, ghidușii...

● Adept convins, cu aplomb, al literaturii de agrement, Vlad Mușatescu a imaginat un personaj năstrușnic — ziaristul, scriitorul și detectivul amator Alexandru Coman, replică parodică a lui Al. Conan..., creatorul lui Sherlock Holmes — pe care îl reîntîlnim acum într-un roman *) plin de peripeții de asemenea năstrușnice.

Personajul, după cum ne putem cu ușurință închipui, nu este deloc un Făt-Frumos al detectivisticii. În deplină conformitate cu nonconformismul care a invadat și acest gen, autorul îl prezintă pe Al. Conan al doilea ca pe un ins corpolent și nătăfleț, care se pierde cu firea la vederea sau doar la gîndul unei mîncări grase, bine condimentate și care, smuls printr-o înlănțuire diabolică a întîmplărilor din existența sa sedentară, se freacă mirat la ochi și se împiedică la tot pasul, declanșînd uneori, din greșeală, adevărate explozii de panică printre răufăcători. Această disproporție între cauză și efect, între o minimă înzestrare pentru aventură și „obligația" de a participa la aventuri dintre cele mai trepidante ar fi putut fi sursa unui comic irezistibil, ca în unele filme cu Stan și Bran sau ca în acele westernuri glumețe în care neîndemînarea „eroului" este luată de către adversarii săi drept supremă virtuozitate. Dacă nu se întîmplă așa este pentru că autorul, neinspirat, insistă în direcția comicului de limbaj, pentru care nu are aproape deloc aplicație. Stilul „haios", de calitatea celui ironizat de Ion Băieșu în serialul său cu Tanța și Costel, este luat aici în serios, devenind modul curent de exprimare al detectivului amator. El spune, de pildă, „pot afirma cu mîna pe cord", „niște carburant de Niculiței", „o ladă cu fiole", „am depășit, cu bine și fără reparații generale, jumătatea lui ianuarie" etc. etc., încurajat mereu, din umbră, de creatorul său, care crede probabil că dezlănțuie în rîndurile cititorilor hohote de rîs, dar care uită că nivelul cultural al acestor cititori nu mai este de multă vreme atît de scăzut.

Peripețiile propriu-zise — prin care se realizează comicul de situație — sînt mai antrenante. Vlad Mușatescu dovedește imaginație epică, închipuindu-și, de exemplu, ce proporții apocaliptice ar putea lua distrugerile provocate într-un apartament modern de nepriceperea a doi borfași angajați să facă curățenie.

Păcat că acest ritm alert nu este menținut de la începutul pînă la sfîrșitul cărții. Simțim că autorul se joacă cu plăcere și uneori ne și molipsim de buna lui dispoziție, dar uneori zîmbim din politețe.

Alex. Ștefănescu

*) Vlad Mușatescu : „De-a biza (Jocurile detectivului Conan)", Editura „Albatros", col. Aventura, 1977.

Un roman al uzinei

● Probabil urmarea unui scenariu de film e ultimul roman *) al lui Francisc Munteanu. Producție elegantă, fără psihologism, roman alert, cu „acțiune", cum se zice, tăiat repede pe cîte un gest, o replică, o grimasă. Autorul a făcut ani de zile film, a scris un număr însemnat de scenarii ; de acolo a rămas cu acest ritm teribil unde totul e mișcare și momentele de cugetare sînt puține și repede turburate.

Evenimente de actualitate : într-o uzină, „Oțelul Roșu", directorul Coman ordonă să se întrerupă activitatea normală la un cuptor spre a se efectua acolo o experiență foarte curajoasă spre a obține oțel 312, premieră națională. Dilema este mare : oprind cuptorul, scade producția de plan, încercînd experiența, există șansa de a scuti o cheltuială foarte mare cu importul acelui oțel miraculos. În plus, Coman nici nu are aprobarea Centralei și nici acordul adunării oamenilor muncii ; face așadar un gest tiranic deși cu un scop desigur înălțător. Și de aici o mulțime de încurcături : telefoane amenințătoare din Centrală, inspecții inopinate, reclamații și altele ; la fel de iritante. Coman e sprijinit de Tănase, secretarul organizației de partid. Cauza lor triumfă. Directorul întreprinderii e propus pentru decorație. Romanul e încordat dacă îl reducem la o schemă, pentru că, în fapt, Coman rezolvă în acest timp douăzeci de alte probleme, merge la teatru, face filozofie (în cîteva cuvinte, căci n-are timp), trece prin două crize amoroase (deci e un soț fidel). Excepționale sînt aici cîteva personaje, detectate numai fragmentar de cititor, depline probabil pe ecran : Clara, actriță cabotină, căsătorită cu un actor placid, Corina, cumnata lui Coman, absolventă de filozofie, vidată cu cîțiva ani în urmă și de aceea androfobă, Irina, soție înțeleaptă, Paraschiv, primul secretar al județenei de partid, om sobru pentru care bucuria și iritarea au aceeași expresie propozițională. Și desigur, Coman, director curajos, aparent despotic, deși sentimental și uman, o idee.

Artur Silvestri

*) Francisc Munteanu : „Dacă toți copacii ar fi la fel", Editura „Cartea Românească", 1977.

Reportaje echilibrate

● În cartea *) sa, Valentin Hossu-Longin se dovedește stăpîn al mijloacelor pe care practicarea reportajului le presupune. El posedă un stil de o nedezmințită fluență, ce denodă o îndelungată practică ziaristică. Frazele curg bine rotunjite, nici o asperitate nu poate fi detectată în ele. Aspectul acesta este un bun cîștigat.

Cît privește conținutul cărții el este alcătuit din reportaje ce abordează diferite domenii de activitate socială și științifică : contribuții medicale românești de importanță mondială, acțiuni îndreptate împotriva degradării fondului forestier național, cercetările arheologilor, posibilitățile dezvoltării turismului montan, acțiunile de repopulare a munților cu animale pe cale de dispariție. Un capitol intitulat „Venirea noastră pe lume" urmărește cîteva dintre evenimentele esențiale care au contribuit la formarea românilor ca popor și ca națiune. Acest capitol este cel mai reușit, adesea autorul reușind să realizeze accente de o remarcabilă elocință patriotică. Iată un fragment semnificativ dintr-un reportaj despre Alba Iulia : „Peste Alba Iulia se rostogoliseră 319 ani și o lună, de la intrarea triumfală a lui Mihai. Orașul plin de istorie, oraș-flacără al continuității românilor în arcul carpatin, devenea întîiul loc de împlinire a străvechiului ideal de unire sub același acoperiș a tuturor românilor, precum fuseseră dacii liberi de la Burebista și Decebal, și precum va fi fost poporul acela în începuturile sale de romanizare sub flamura Daciei Felix. Drumul marii uniri, frînt de multe ori, pierdut în labirinturile unor interese străine nouă, forfecat de forțe ostile și mai puternice decît voința mulțimilor pămîntului acesta, a început cu acel nobil și sărbătoresc marș de la Șelimbăr la Alba Iulia".

Calitatea principală a reportajelor lui Valentin Hossu-Longin ni se pare a deriva din echilibrul onest pe care autorul știe să îl păstreze între transcrierea unor informații și exaltarea lor poetică.

Voicu Bugariu

*) Valentin Hossu-Longin : „Omul pentru om", Editura „Eminescu", 1977.

protocronism și sincronism

(Continuare din nr. 41/806)

PAUL ANGHEL : Să ne întrebăm acum la ce slujește discuția despre protocronism, fiindcă riscăm ca cineva care nu ne iubește sau nu ne stimează să spună : hai să le facem concesia de a accepta ideea protocronismului, dacă asta le mîngîie orgoliul, fie, treacă de la noi, dar prin ce anume se schimbă statutul universal al literaturii române dacă acceptăm ideea protocronismului ?

Răspund : nu se schimbă statutul universal al literaturii române, dar se schimbă optica noastră asupra propriei noastre literaturi și aceasta este un fapt esențial. Literatura română e o literatură mare, n-o spun eu, a scris-o recent într-o carte despre limba română profesorul suedez Alf Lombard. Cum poți avea sentimentul unei literaturi mari, explicind-o în permanență printr-un statut derivat, punînd spectacolul literaturii române să funcționeze doar sub imperiul legii sincronismului ? Asta echivalează în a nu lua act de demersurile originale ale acestei literaturi, de răspunsurile proprii pe care această literatură le dă unor probleme universale, răspunsuri care se nasc firesc în interior, în acea zonă a unui specific de simțire și gîndire de unde emană inițiativele protocronice. Este vorba de o rămînere în urmă a conștiinței literare, a conștiinței critice față de viața reală a literaturii, o rămînere în urmă care trebuie să ne pună pe gînduri.

Desigur, așa cum spunea Pompiliu Marcea, în discuția precedentă, la noi n-au lipsit inițiativele de celălalt tip, nume mari s-au pronunțat pentru o dreaptă prețuire a literaturii române, totuși aceste inițiative au fost și sînt discontinue, prevalează încă o inerție a minimalizării, foarte comodă, foarte asortată cu blestematul spirit de zeflemea, „Que-voulez-vous, nous sommes ici aux portes de l'Orient, ou tout est-pris à la légère". Cu acest spirit avem de luptat.

M. UNGHEANU : Ajunși aici n-ar fi bine să definim în termeni exacți protocronismul ? Am dat mai înainte un citat din care rezulta că sincronismul se opune protocronismului. Profesorul Edgar Papu ne-a corectat atrăgîndu-ne atenția asupra complementarității noțiunilor. În plus am ajuns la concluzia că sincronismul, noțiune încă actuală, trebuie înțeles astăzi, altfel decît ni-l propunea Lovinescu. Pe scurt, aș zice, deși pare paradoxal, un sincronism fără Lovinescu. În fond ce e protocronismul ? Pun întrebarea pentru că deși există o definiție în cuvîntul explicativ, cartea **Din clasicii noștri** sugerează două definiții. Nici aici nu sîntem scutiți de probleme. Din carte se înțelege că protocronism este tot ceea ce este creația românească, independentă, autonomă și simultană. Din acest punct de vedere cartea **Din clasicii noștri** se așează ferm în linia trasată de Iorga și Călinescu. Apoi există o definiție a protocronismului ca anticipație, ca pionierat în plan universal. Pentru care optează tovarășul profesor Edgar Papu, ele fiind, repet, amîndouă conținute, nu mă refer aici la prefață, în **Din clasicii noștri.**

EDGAR PAPU : În sensul de anticipare desigur.

PAUL ANGHEL : Fiind vorba de protocronism eu înțeleg definiția prin anticipare.

POMPILIU MARCEA : Termenul de **protocronism românesc,** în sensul meritului de anticipație ce revine unor creatori români pe un anumit teritoriu spiritual, poate fi, nici vorbă, incitant, adică, fără îndoială, se pot produce exemple doveditoare. Faptul însă că nu totdeauna aceste exemple închid semnificații mai adînci trebuie să ducă, inevitabil, la completări de natură axiologică, adică la ideea de competiție a valorilor, la măsura universalității lor. Altfel, formula **protocronism românesc** mi se pare oarecum minimalizatoare, bună adică pentru parametrii locali. Ori, o cultură n-are un destin robinsonian, ea se dezvoltă într-un context mai larg, nimeni nu poate face excepție de la această realitate, mai ales în ultimul secol.

PAUL ANGHEL : Vreau să continui discuția : dacă protocronismul participă sau nu la ideea de valoare ! Chiar eu, în intervenția mea din „România literară" unde am formulat această întrebare, am lăsat răspunsul în suspensie. Acum răspunsul mi-a devenit mai clar, se va articula, și mai clar, probabil, cu ajutorul dumneavoastră. Să pornim de la noțiunea pusă în discuție : ce înseamnă sau ce presupune protocronismul ? În accepțiunea prof. Papu, protocronismul presupune o inițiativă ideologică, artistică, tehnică luată pentru intîia oară în una din literaturile lumii, care devine punct de pornire pentru o întreagă mișcare artistică multinațională, sau spun eu, care se verifică ulterior ca validă, prin experiența artistică a unor alte literaturi naționale. E foarte importantă această ultimă accepțiune, care dă posibilitatea și altor literaturi, puțin cunoscute sau

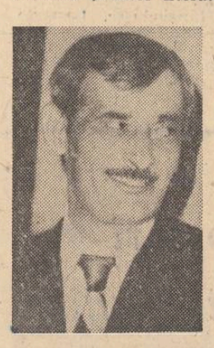

PAUL ANGHEL :

„Este vorba de o rămînere în urmă a conștiinței literare, a conștiinței critice față de viața reală a literaturii".

necunoscute, să participe la protocronism, prin niște demersuri genuine și insulare, care s-au verificat sau se vor verifica în plan universal. De ce un tibetan, un australian sau un finlandez n-ar participa la un simbolism avant la lettre, la un expresionism sau la un suprarealism, chiar dacă în prezent nu-i cunoaștem, dacă obiectiv se demonstrează nu numai originalitatea în cadrul unor asemenea mișcări literare, dar și precedența ? Nu este vorba de a recădi istoria literaturii universale, ci de a o face plauzibilă. Nimeni nu dărîmă edificiul european al romantismului, afirmînd — așa cum face prof. Papu, că Dimitrie Cantemir, prin inorogul său, este un aticipator al psihologiei romantice, așa cum nimeni nu dărîmă edificiul baroculuI, cînd afirmă, tot ca Edgar Papu, că **Învățăturile lui Neagoe** pun prima tușă din portretul lui **hombre secreto.** Va trebui să vedem, prin reexaminare, dacă e chiar așa... !

OV. S. CROHMĂLNICEANU : N-aș vrea să facem un dialog al surzilor. Am admis că sincronizarea culturilor este un fenomen care se petrece în mai toate epocile, cu atît mai mult în epoca noastră, și că paralel cu el există un orgoliu al propriei originalități creatoare, care la rîndu-i propune modele : Orice cultură constituită este o cultură originală, în sensul că, avînd o structură proprie, producția ei de opere originale, indiferent că această cultură se sincronizează sau nu, devine o realitate indiscutabilă. Niciodată transportul cultural, imitația, nu se face în chip mecanic. Însă aceasta e un fenomen de manifestare a originalității naționale a unei culturi nu protocronism. Deci nu mai putem vorbi de protocronie în sensul anticipației pentru că operele cu adevărat originale — așa cum am mai spus — nu sînt comparabile. Dacă vrem să demonstrăm originalitatea unei opere românești, fără a o lega neapărat de influențe străine, arătîndu-i calitățile excepționale și afirmînd că asemenea opere sînt produse care se pot așeza în circuitul universal pe o treaptă valorică superioară, nu văd ce se poate obiecta aici. Dar dacă dăm protocronismului sensul de anticipație, pentru că astfel de fenomene se produc și ele, trebuie să-l legăm de o sociologie a vieții literare. Pentru că un model anticipativ nu poate fi prevestitorul unui fenomen care să-i urmeze dacă nu e corelabil realmente cu fenomenul respectiv.

EDGAR PAPU : Nici nu am pomenit noțiunea de model în cartea mea...

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Model în sensul specificității și al originalității

EDGAR PAPU : Ceea ce eu numesc în cartea mea protocronism a fost numit mai înainte de I. Constantinescu „avangardă". În cuvîntul explicativ al cărții am schițat o polemică cu I. Constantinescu în jurul acestui termen. Termenul propus de el în uz în istoria literară pentru o etapă literară bine determinată mi se pare mai puțin expresiv, mai puțin cuprinzător, decît cel de protocronism.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Tovarășul Ungheanu v-a propus două sensuri ale termenului de protocronie extrase din cartea dvs. Unul însemnînd originalitate simultană, altul însemnînd anticipație. Mai înainte ați optat pentru a doua definiție. În exemplul pe care ni-l dați însă cu I. Constantinescu optați pentru cel de al doilea sens.

EDGAR PAPU : Una o implică pe cealaltă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Sînt obligat să repet : originalitatea, cînd este adevărată, nu admite comparații la scara protocroniei. Legea

EDGAR PAPU :

„Nu neg valoarea sincronismului pentru literatura română, dar atrag atenția că n-am fost numai importatori ci și creatori, anticipatori".

sincronismului funcționează în general pentru opere care nu au o originalitate foarte pronunțată, sau chiar dacă funcționează și pentru aceste opere, în cazul lor, elementele de sincronizare nu prezintă mare interes. Nu este important că Eminescu a intrat în contact cu marii romantici și că într-un fel a preluat niște motive care erau în aer atunci, constituiau „spiritul vremii", ci originalitatea lui, geniul lui, în care aceste contacte și motive joacă un rol neglijabil, sau doar de referință. Lucrul e valabil pentru orice scriitor mare. Sadoveanu ne apare un scriitor foarte original, un adevărat unicat. Cu astfel de scriitori nu se pot face demonstrații de protocronie pentru că nu intră în serii. Protocronia poate fi ilustrată de scriitori care intră în serie.

PAUL ANGHEL : Profesorul Crohmălniceanu împinge vizibil discuția despre protocronism într-un unghi mort, o videază, după părerea mea, de sens. Dacă problema fundamentală este aceea a originalității — și este ! dacă în planul originalității valorile nu sînt comparabile și — nu-i așa ! atunci cade de la sine nu numai întreg comparatismul literar ca disciplină, dar și raporturile de comunicare, relațiile istorice între literaturi. Bineînțeles, cade și problema protocronismului, dar, vă atrag atenția, cade și problema sincronismului, pe care toți juraserăm, cu amîndouă mîinile, în discuția precedentă.

În viziunea profesorului Crohmălniceanu, scriitorii și literaturile s-ar înfățișa, desigur demonstrativ, ca niște monade ale lui Leibniz, ceea ce este într-un fel adevărat numai dacă înghețăm spectacolul literaturilor, dacă-l sustragem dinamicii istorice, obiective, contemplindu-l din unghiul unui estetism pur. Mie îmi place ipoteza, modelele temporale pe care le-am imaginat în istoria mea literară, nu sînt străine de un asemenea statism pedagogic, dar realitatea istoriei literare ne dezminte pe amîndoi. Desigur, Alecsandri, Eminescu și Coșbuc nu sînt comparabili, fiecare din ei este suveran peste un univers artistic autonom, iar universurile artistice cînd sînt majore nu sînt comparabile. Dar văzuți împreună, în cadrul literaturii române, cei trei reprezintă dialectica unei anume idei românești despre lirism, iar văzuți din afară fiecare în parte e atașabil unei familii literare, chiar dacă fiecare se va prezenta autonom în cadrul acestei familii literare. Aici intervine atît problema sincronismului cît și cea a protocronismului. Ce facem, il suim pe Eminescu pe scara ultimului vagon al unui romantism întîrziat, sau îl tratăm, așa cum obiectivitatea o cere, drept ceea ce este Eminescu, în familia marilor romantici ai secolului ! Cu Eminescu chestiunea e ceva mai clară, prin niște ultime contribuții. Iată însă că profesorul Edgar Papu, în cartea sa, revendică un loc de onoare și pentru Alecsandri ! Ce ne facem ? Era taxat, chiar și la noi, drept un poet minor-ocazional, bun pentru istorie, nu și pentru o istorie a poeziei, ba încă și europene !

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Discuția despre protocronism ridică și o problemă de metodă. Cartea profesorului Edgar Papu merită un elogiu special pentru capacitatea de a arăta originalitatea scriitorilor români. Originalitate potențată și de faptul că ei sînt comparabili pentru epoca lor pe plan universal. Capitolul despre Eminescu mi se pare a fi exemplul cel mai fericit pentru ideea cărții. Există în ceea ce-l privește pe Eminescu o conștiință retardatară reflectată de etichetarea lui Eminescu drept romantic întîrziat. Faptul că Eminescu vine după Baudelaire, nu-l califică drept romantic întîrziat, de vreme ce Hugo, scriind în același timp, este considerat un romantic în toată puterea cuvîntului. Examinarea faptelor, a cronologiei, scoate limpede în evidență situația lui Eminescu și permit înlăturarea etichetei peiorative care i s-a aplicat. Aici nu încape discuție asupra demonstrației și valoarea ei stă în faptul că ea combate o teză de circulație cu caracter retardatar. Dar discutabile mi se par mai des cazurile, unde se trag faptele la definiția protocronismului ca anticipație. Originalitatea unei culturi, a unei literaturi mi se pare mai importantă decît anticipația. Nu e atît vorba de cartea **Din clasicii noștri** cît de proliferarea posibilă a unui curent în acest sens, care ar însemna o pierdere de simț al măsurii.

POMPILIU MARCEA : Nu rezultă, desigur, de aici, că întreprinderea profesorului Edgar Papu este superfluă. Dimpotrivă, ea se legitimează ca o continuare a unui fir puternic al culturii românești, ceea ce-i dă un suport sporit de veridicitate, de temeinicie. Volumul **Din clasicii noștri** cu strălucite analize în care opere și autori români sînt propulsați în circuit universal este, dacă nu o corolare, cel puțin cea mai recentă contribuție de acest tip. Cred, de aceea, că lansarea termenului de protocronism românesc, într-un context actual nu face decît să provoace nu numai un interes sporit, dar și o dezbatere teoretică de un indiscutabil profit intelectual. Utilitatea cărții **Din clasicii nostri** este în afara discuției.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Indiscutabil, autorul își ia toate precauțiile necesare cînd avansează o idee. Profesorul Edgar Papu e un comparatist strălucit în stare să facă analize de mare finețe și demonstrații care pot cîștiga pe cititor. Capitolul despre Camil Petrescu mi se pare, de pildă, că rămîne în picioare și că aici demonstrația protocronică este convingătoare. Mai puțin mă conving lucrurile spuse despre Hortensia Papadat Bengescu. Însă ceea ce discut este o necesitate metodică aplicabilă în genere și bineînțeles și discuției noastre. Căutarea fără frînă a unor elemente de anticipație, de protocronie, nu e lipsită, am mai spus, de un risc.

EDGAR PAPU : Lucrurile sînt mai simple decît devin în discuția noastră. Sincronismul, chiar dacă termenul aparține lui Lovinescu, e un fenomen universal nu românesc. Dar el este un fenomen universal din momentul în care culturile sînt simultane. Culturile antice care erau succesive, se dezvoltau insular în spațiu și izolat în timp. Din această pricină se pierdea o energie culturală enormă în fiecare cultură prin reluarea de la capăt a marilor experiențe. Sincronismul înlătură această pierdere de energie, și importanța lui nu poate fi pusă la îndoială. Eu nu neg valoarea sincronismului pentru literatura română, dar atrag atenția că n-am fost numai importatori ci și creatori, anticipatori. Lucrul acesta a fost complet neglijat la noi. Dar așa cum spunem că am împrumutat și imitat, trebuie să spunem și că am creat înaintea altora, că am anticipat, cu alte cuvinte.

Doresc să spun aici cîteva cuvinte despre cartea mea, să aduc o justificare a apariției acestei cărți. Este o idee care m-a chinuit ani de zile. Am constatat în cercetările mele că există anumite inițiative la noi, nu numai în literatură, ci și în alte domenii, care au fost pentru prima dată realizate aici. Însă imprejurările istoriei și vieții noastre au împiedicat difuzarea acestor idei sau inițiative. Rezultatul este pierderea lor într-un anonimat nedrept. Revenind la literatură, de care mă ocup în cartea mea, sînt atîția scriitori pe care noi îi apreciem și iubim, dar îi discutăm în alte valențe decît aceea a protocroniei pe plan universal. Eu n-am căutat decît să-i scot din anonimat. N-am făcut-o de la început, întîi pentru că nu verificasem complet această intuiție a mea, și apoi m-a reținut și gîndul că pledoaria mea ar putea să intre în conflict cu o anumită rutină de gîndire de la noi, că o astfel de teză ar putea să tenteze pe unii s-o ridiculizeze. Cartea nu este rodul unei acțiuni spontane. Mi-am dat însă seama că ar fi o lașitate din partea mea să-mi pun numele la adăpost, părăsind această observație, și am considerat că aș aduce un serviciu culturii românești dacă aș încerca să-i demonstrez existența și consistența. Sînt conștient de dificultatea misiunii ca și de efectele ei. Dar e preferabil să înfruntăm pentru adevăr și unele riscuri.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Meritele cărții dv. sînt indiscutabile în această direcție. Disocierea pe care am făcut-o vrea să precizeze următorul lucru : Dacă voi demonstra că un demers e protocronic dar rămîne fără mare însemnătate, nu e capital pentru opera unui scriitor, nu voi face un lucru prea grozav. Dar dacă am arătat originalitatea scriitorului, ceea ce foarte bine faceți, actul cred că este mai mult util și valoros.

EDGAR PAPU: În mod absolut aveți dreptate. Nu are importanță dacă cineva este primul, al doilea sau al treilea. În mod relativ însă, în contextul literaturii noastre, unde noi ne blamăm și continuăm să ne credem imitatori, acest lucru trebuie spus. Trebuie să arătăm că există o replică internă la imitație. Să creăm o altă conștiință a literaturii române. În al doilea rînd, obiecția ce mi se aduce, după cum înțeleg, nu este atît că n-am dreptate, cît că dreptatea mea ar prezenta o minimă importanță. Aceasta, poate, de pe poziția criticii statice de valoare. De pe poziția, însă, a comparatismului, a filosofiei culturii sale, cum spune

OV. S. CROHMĂLNICEANU:

„Cartea profesorului Edgar Papu merită un elogiu pentru capacitatea de a arăta originalitatea scriitorilor români".

Paul Anghel, a „dinamicii culturii" însemnătatea faptului îmi apare absolut certă.

PAUL ANGHEL : Tocmai aici e greșeala ! ar în aceasta văd o infirmitate greu calificabilă pentru o anume parte a spiritului românesc. Noi admitem cu foarte mare ușurință orice minimalizare străină sau aclamăm, cu aceeași mare ușurință, orice apreciere pozitivă, străină, care face imediat autoritate. În joc sînt puse totuși valorile noastre, pe care noi însine trebuie să știm să le apreciem, obiectiv și exact. Or, atitudini ca cele numite mai sus ne fac să trecem cu vederea, să ignorăm sau să discreditățm valori de primă mărime ale literaturii române, care au uneori un rol protocronic.

Iată un exemplu din cîmpul cercetării literare : contribuțiile lui Nicolae Iorga au stat foarte multă vreme și mai stau încă sub semnul discreditului, din vina faptului că marele savant, ca și mulți alții, inclusiv Lovinescu și Călinescu, s-a dovedit nereceptiv față de „literatura nouă", mai exact față de curentele noi. Recitit azi, cum o face Mihai Ungheanu, în studiul său la **„Introducere sintetică"**, Iorga se dovedește precursor și întemeietor al unei noi discipline — sociologia literaturii, pe care, după război, după 1947, avea s-o impună Lucien Goldman, un cercetător plecat din România, care probabil nu l-a cunoscut pe Iorga. Sociologia literaturii e o aplicare concretă a materialismului istoric marxist în cercetarea fenomenului literar.

POMPILIU MARCEA: Într-adevăr, se poate spune că prin **Din clasicii noștri,** profesorul Edgar Papu dă un certificat fenomenului la noi. Observații și descoperiri protocronice s-au făcut și mai înainte fără a folosi noțiunea și semnificația ei integratoare. Ce altceva este ultimul capitol din monografia lui Adrian Marino apărută în 1965, decît o descoperire de protocronie ? Iată excelentul comentariu al criticului din **Opera lui Alexandru Macedonski :** „În esență, Macedonski este primul poet român care, prin întreaga sa structură și concepție de viață, sugerează și simbolizează ridicarea la dimensiunile unei adevărate categorii nominale. Alături de don-quijotism și bovarism, apare undeva, în penumbră, o nuanță nouă, macedonskianismul... Prin Macedonski și „macedonskianism", ca mod de-a fi, ordine specifică a valorilor, unghi de percepție a lumii de „metodă" de trăire a existenței — sensibilitatea și imaginația românească propune umanității o nouă și posibilă formulă de viață, de semnificație universală". Tovarășul Edgar Papu a adus, de asemenea, contribuții de prim ordin, eseul **Tipul creativ românesc în context universal** (1974) este un adevărat model. Exemplele s-ar putea înmulți, de aceea nu cred că trebuie să ne plîngem de **spiritul retardatar** chiar dacă, așa cum este aproape inevitabil în orice cultură, el trebuie să se fi manifestat.

M. UNGHEANU: Cred că aceste propoziții pun degetul pe rană. Un complex de inferioritate a existat și există la omul de cultură român. Despre el vorbește foarte explicit G. Călinescu în ultimul capitol al marii sale istorii literare. Paginile dedicate specificului național au ca obiect polemic tocmai acest complex de inferioritate. De-altfel, profesorul Edgar Papu nu e deloc singur în tentativa sa. Ideea plutea în aer și botezul ei prin această carte a fost, se pare, inevitabil. Paradoxal și semnificativ este că unul din primii protocroniști indiscutabili este un sincronist. Mă refer la cartea lui B. Elvin **Modernitatea clasicului Caragiale,** despre care am scris la vremea ei cu ironie pentru că îl descoperea pe Caragiale nu datorită lui și valorii lui intrinsece ci pentru că avea similitudini cu cîtiva mari scriitori moderni de azi. Simplu spus, autorul era uluit că un clasic poate fi modern. Efectul era însă unul pozitiv iar concluzia e favorabilă protocronismului, căci în ultimă instanță, involuntar, demonstrația capătă un sens protocronist. Altfel procedează I. Constantinescu, care citește pe Caragiale nu dinspre teatrul absurdului ci dinspre comediografii greco-latini și comedia arătîndu-i atît originalitatea dar și rolul de precursor în teatrul european. Caragiale își dovedește calitatea de anticipator în chiar contextul epocii lui literare. În fond, protocronismul e o urmare a aprofundării studiilor de cultură și de literatură română. Progresul lor a adus după sine în chip necesar ideea și pînă la urmă și termenul specific. Unele concluzii inacceptabile azi ale lui Lovinescu din istoria civilizației pleacă de la absența unor studii doveditoare de tradiție românească sau, uneori, de la ignorarea lor de către critic. Progresul cercetării a adus după sine în chip necesar, ideea protocronismului și termenul. De vreme ce el e născut datorită amplificării procesului de cercetare științifică, temerea de exagerări nu trebuie să fie mai mare decît de obicei. Posibilitatea unor enunțuri de protocronie ridicole, nu trebuie însă exclusă.

POMPILIU MARCEA : Problema protocronismului, înțeles cu prioritate strict temporală, nu presupune, obligatoriu, o investitură axiologică, avînd, în cel mai bun caz, caracteristicile pionieratului, prin urmare o importanță de ordin

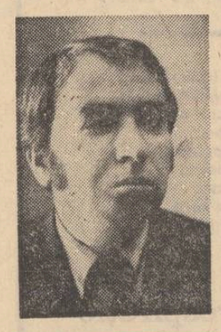

POMPILIU MARCEA :

„Întreprinderea profesorului Edgar Papu se legitimează ca o continuare a unui filon puternic al culturii românești".

istoric. Se știe, ca să luăm un alt exemplu, că unele teme, idei, stări sufletești, maniere expresive din poezia lui Eminescu întîlnim la mulți poeți de dinaintea autorului **Luceafărului.** Eminescu a venit însă cu marea sinteză de care sînt capabili doar marii creatori, aruncînd în umbră pe predecesori, exercitînd un fel de **acțiune paricidă** asupra lor. Rezultă, credem, trei lucruri din cele arătate mai sus și anume : 1) În materie de creație spirituală, este greu, aproape imposibil, să se creeze din nimic, nu există generații spontane. 2) Prioritatea temporală trece pe plan secundar, în raport cu performanța în istoria tuturor culturilor. Iar cei care vor să revizuiască performanțele, să demoleze pe cei care și-au durat monumente în posteritate, se izbesc de un zid aproape impenetrabil. Chiar dacă inițiatorii revizuirilor sînt ei înșiși mari personalități. Este, să spunem, cazul lui Eugen Lovinescu cu privire la Caragiale, care a rămas neclintit, nu l-a coborît de pe soclu nici Alecsandri, predecesor sigur, nici Gh. Brăescu, considerat „superior" de Lovinescu, 3) Ignorarea predecesorilor, a pionierilor, deci a protocroniei ar ilustra, mai întîi un viciu de metodă, absența istorismului și mai apoi o absență a spiritului de echitate a exegezei ce ar proceda ca atare. Căci, chiar dacă atîți predecesori n-au ajuns la mari realizări, comparabile cu ale succesorilor, trebuie să presupunem, în mod logic că marile performanțe, salturile calitative din activitatea spirituală, n-ar fi fost posibile fără acumulările cantitative ale predecesorilor. Fără înaintași, chiar modești, o lansare spirituală nu numai că întîrzie, fapt inevitabil, dar poate chiar să nu se producă. **Mutatis mutandis** lucrurile de acest fel se întîmplă în toate domeniile : avioanele supersonice de azi nu trebuie să se rușineze de simplele „mașini zburătoare" de la începutul veacului nostru.

PAUL ANGHEL : În sfîrșit, iar nu sîntem în clar : participă protocronia la ideea de valoare, la realitatea valorii ? Certamente, da ! Și chiar în spiritul originalității pentru care subscrie Ov. S. Crohmălniceanu. Un exemplu : Cehov este cel care explorează primul spațiul sufletesc închis, strivit de lipsa perspectivelor, psihologiile exasperate prin sufocare morală. Era o experiență a societății ruse de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, pe care el a pus-o în lumină. Iată însă că această noutate devine o linie directoare în proza și teatrul american de după ultimul război, proză și teatru care redescoperă spațiul sufletesc închis, psihologiile exasperate sau muribunde, caracteristice marilor aglomerări umane în care comunicarea oamenilor devine imposibilă. Demersul lui Cehov, preluat de americani, devine protocronic. Avem un caz de fericită protocronie, prin faptul că proza și teatrul lui Cehov erau cunoscute. Dar să spunem că n-ar fi fost cunoscute ? Ar fi fost oare demersul lui Cehov mai puțin protocronic ?

Iată, la noi s-a pus în discuție dintr-o perspectivă nouă proza și teatrul lui Caragiale. Studiile lui B. Elvin, I. Constantinescu, Al. Călinescu, ne propun o lectură a autorului român, ni-l arată ca pe un anticipator pe cel puțin cîteva planuri : noi demersuri psihologice — drama limbajului, noi tehnici dramatice și narative. Practic, este încercuită mai exact originalitatea lui Caragiale, iar originalitatea coincide în cazul lui cu noutatea, cu valoarea protocronică. Am conciliat, sper, cei doi termeni : protocronism și originalitate.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Dacă demonstrația, în cazul lui Eminescu sau Camil Petrescu, este convingătoare nu tot la fel mi se pare în cazul comparației lui Mateiu Caragiale cu Lampedusa. Ce se demonstrează acolo ? că unul din strămoșii lui Pantazi ar putea fi un Salina. Se mai spun cîteva lucruri foarte fine despre Mateiu Caragiale. Apoi este căutat pretextul comparației Mateiu-Lampedusa. Incontestabil, cei doi autori au ceva comun, dar trebuie să vedem originalitatea lui Mateiu față de Lampedusa și, mai ales, situarea protocronică a primului față de al doilea. Lampedusa cred că nu poate fi revendicat sub raport protocronic, pentru că n-a provocat nici o serie după el, a fost dimpotrivă, un scriitor care a mers împotriva caracterului vremii. Opera lui Mateiu, la fel, care nici ea nu e un fenomen protocronic, ci mai degrabă, unul crepuscular. Ea închide un stil literar.

Înaintea lui Lampedusa se mai pot descoperi încă 20 de autori care să revendice locul pe care i-l acordă profesorul Edgar Papu lui Mateiu Caragiale. Ceea ce anulează demonstrația protocronică în acest caz. În orice caz, asemenea comparații trebuie sprijinite pe o metodologie care să nu ridice discuții, pentru că atunci (ceea ce profesorul Edgar Papu nu face) se vor ivi îndată amatorii să descopere la protocronii de natură să ne sperie. Nu putem neglija nici contextul discuției noastre.

Aș vrea să vă fac atenți și la contextul publicistic. Cîtă vreme putem citi că Aurel Popovici a fost „un patriot și europeist" fiind celebrat, deși își recunoștea el însuși ideile ca „reacționare" **(Naționalism sau Democrație)** și scria : «„Democrație" e o vorbă, pentru că așa e firea popoarelor, de fapt, un singur om sau o mînă de oameni le pot guverna. Niciodată și pentru o mie de cuvinte un popor nu se poate guverna pe el însuși" **(Doctrina și realitate, Semănătorul,** 23 martie 1908) cîtă vreme au loc asemenea denaturări grosolane ale adevărului, avem datoria să ridicăm afirmările protocronice cu o maximă rigoare, dacă vrem să nu capete o interpretare nedorită și ideea, încăpînd pe mîna nechematilor, să fie repede compromisă. Nu ne trebuie o istorie națională înfrumusețată, ci adevărată — ne-a recomandat tovarășul Nicolae Ceaușescu. Îndemnul își păstrează valabilitatea și pe plan cultural.

M. UNGHEANU : Grija pentru metoda care s-a evidențiat în cursul discuției noastre e firească. Fără o serioasă metodă se poate ajunge la afirmația fantezistă. Important e însă acum să cădem de acord asupra unor principii. Cartea profesorului Edgar Papu nu e vulnerabilă principial. Discutabile sînt unele exemple. Noi le putem însă înlocui cu altele mai rezistente. Iată : fapte de protocronie indiscutabilă sînt lucrările de teoria istoriei a lui A. D. Xenopol ca și cele de estetică ale lui Mihail Dragomirescu, omologate de altfel în circuitul european. Îl putem adăuga și pe D. Caracostea ca anticipator, neomologat, încă, al structuralismului genetic. Intrate sau nu în circuitul de valori europene, aceste valori românești nu-și schimbă dimensiunea și semnificația, ele nu-s mai puțin românești. Mesajul artei lui Brâncuși și Enescu nu încetează de a fi specific indiferent de unde a fost emis. El a fost receptat ca atare în toate fazele creației lor. Desi al semănătorismului, deci după unele teorii fatalmente ostil artei moderne, Vlahuță a adus un frumos și înțelegător omagiu artei lui Brâncuși din faza lui de început. Sînt fapte de istoria culturii românești care cer o mai bună cunoastere și difuzare din partea noastră. Și se impune a fi în primul rînd citat aici Lucian Blaga, care minus termenul de protocronism, a pus și a rezolvat într-un spirit superior mai toate problemele care ne-au preocupat în această discuție. Sîntem uneori în urmă față de propria noastră tradiție.

PAUL ANGHEL : Închei, în ceea ce mă privește, prin a sublinia din nou noutatea și mai ales oportunitatea tezei avansate în cartea profesorului Edgar Papu, teza protocronismului, cu toate amendările și intregirile ce i se pot aduce. A sosit ceasul, socotesc, cînd trebuie să ne luăm în serios valorile, care trec, cultural vorbind, printr-un proces de subminare. Valorile literaturii trebuie să-și ia revanșa în spațiul conștiinței literare unde se află, în bună măsură, adevăratul lor sediu activ. Aici valorile literaturii să fie restituite fără prejudecăți păgubitoare, pentru ca societatea să capete sentimentul exact al acestor valori, sentimentul funcției lor majore în cadrul spiritualității unui popor.

POMPILIU MARCEA : O asemenea formulă are, cred, meritul indiscutabil de a căuta **în primul rînd** în noi înșine, **în dimensiunile spațiului și sufletului nostru, în nevoile noastre spirituale, morale, valorile pe care le producem, înainte de a le căuta în afară, așa cum s-a întîmplat și se întîmplă** cu unii cercetători dornici de a fi tratați drept oameni instruiți, „cu cultură". Căci este ciudat că, de vom constata insuficiente de informare cu privire la noi înșine, faptul trece de regulă ușor (probabil pe criteriul că ne știm din naștere) în timp ce informarea despre ceea ce este în afară trece oricînd drept o mare virtute intelectuală, optică, descinzînd, cred, dintr-un complex de inferioritate, inadecvat în ce ne privește. Dar, odată stabilită originalitatea unui autor român pe solul nostru, faptul nu poate rămîne „bon pour nous même", ci, dacă nu contrazice adevărul, să-l confruntăm cu seria universală în care se înscrie. Valorile strict locale sînt condamnate, prin însuși acest fapt, la un loc modest în marea ierarhie în care trebuia să ne înscriem.

Meritul, absolut indiscutabil, al lui Edgar Papu este, cred, tocmai acela de a stabili locul românesc și universal, al clasicilor de care se ocupă.

OV. S. CROHMĂLNICEANU: Discuția, de fapt, rămîne deschisă. Sînt oameni autorizați în cultură care înțeleg în mod diferit aceleași lucruri. Există fenomene culturale din categoria celor anticipative care sînt indiscutabile, există altele care sînt discutabile. O maximă rigoare metodologică trebuie să însoțească orice afirmare a protocroniei românești. Din punctul meu de vedere, noțiunea de protocronism înțeleasă în primul rînd ca originalitate, una din cele două definiții extrase de tovarășul Mihai Ungheanu, este partea solidă, partea viguroasă ca idee, și care după mine, deschide căi foarte largi pentru că permite înscrierea unor valori românești în circuit universal dintr-o perspectivă care ne obligă, prin felul în care discutăm operele și autorii noștri să le reconsiderăm originalitatea.

M. UNGHEANU: Este momentul să punem punct unei discuții care rămîne, într-adevăr, deschisă. Ea propune o atitudine mai activă față de propriile noastre valori, față de propria noastră tradiție culturală și artistică, o polemică des-

M. UNGHEANU :

„Progresul cercetării a adus după sine în chip necesar ideea protocronismului".

chisă cu prejudecățile mai vechi și mai noi. Discuția a validat, din punctul de vedere al celor prezenți, atît termenul de protocronism cît și demersul profesorului Edgar Papu fără a neglija pericolul entuziasmelor de duzină, a lipsei de metodă științifică în această direcție. Totodată s-a văzut și că sincronismul trebuie înțeles în noile condiții social-politice ale secolului nostru, altfel decît îl înțelegea E. Lovinescu. Semnificativ mi se pare faptul că plecînd de la o discuție cu premiză precisă cultură angajării problematice a devenit foarte întins, el cuprinzînd întreaga literatură și cultură română. Considerăm **Din clasicii noștri** o carte salutară prin perspectiva pe care o redeschide asupra problemelor de cultură și literatură română. Revista **Luceafărul** consideră dezbaterea începută prin acest schimb de opinii o discuție deschisă.

EDGAR PAPU : Țin să mulțumesc, în încheiere, revistei **„Luceafărul"**, care a găzduit această discuție, tuturor celor prezenți, pentru schimbul de idei la care am luat parte și care mi se pare extrem de folositor. Discuția mi-a semnalat cîteva probleme noi, unele lucruri îmi sînt mai clare decît înainte, altele mi se pun de aici încolo. Atenția acordată cărții mele, mă onorează. Dezbaterea mi-a dat mai multă încredere în inițiativa mea și a sorții ideii de protocronism.

daniela crăsnaru

Plecăciuni pin' la pămint
pină sub.
Calorii pentru suflet și multe
iluzii la cub.
Mașinării discrete intoarse pin' la refuz
pentru surîs și aplauze.
Moartea își dezvelește pulpele
însă numai în pauze.

Poetul

Un loc ascuns sub crengile de ceară
rășină sfîntă, timp încremenit.
Curg riduri lungi peste mirarea noastră
săpate-ncet de un abstract cuțit.

O aripă amară bate gongul.
Subit Sisif tresare și se-nclină
în spate duce-o stîncă vorbitoare
și lasă-n urmă dîră de lumină.

Gilgiitor, un somn, dar nu al minții
îl apără de scundul nostru gînd.
El suie-un munte aspru și fierbinte
al cărui vîrf se-afundă în pămînt!

Între un lan de săbii și nisipul
unei clepsidre care totuși nu e
stă drumul jertfei – palmă de zăpadă
bătută cu migală-n patru cuie.

Despre suflet

„Vinovat pentru curgerea ploii, vinovat
pentru ceață..."
Un tribunal suprem te condamnă
în ciuda evidenței, la viață,
inventator al genunii
și al zborului asupra și prin
numărul tău luminos
totdeauna

Virgil Mancaș: „Joc de copii"

se-mparte la un singur suspin!
Fără frică-ți arunci umbra hohotitoare
dincolo de parapete.
Fringhii subțiri îți împrejmuie
pulsul pe îndelete.
Duble fringhii îți adulmecă
mișcarea, de la răsărit la apus,
Tu singurul care cunoști
legile căderii în sus.

Spectacol imaginar

Zile cu fardul topit –
spectacol, galop ireal.
Dorm clauni legați de trapez,
frenetice-aplauze-n stal.
Balerine prin halele nopții
adulmecă palizii miri.
Tu, indureratule crin
ce faci, mai respiri?
Cuvinte fără vocale
sfori de ajuns în tavan.
Pe acoperișul Lumii
se rostogolește un ban.
Dresuri. Cuști pentru zvicnet și flacără.

Invocație Poesiei

Tu flacără-părere, tu sîmbure
care-mi luminezi palmele
pînă la scrum,
îngăduie-mi mie, cea nenumită
să mă alătur numelui tău de acum.
Tu, care mă cheltui fibră cu fibră
lăsîndu-mă cu ochii goi
în fața taurului îngenuncheat de spadă
aibi grijă,
de bună voie în umilință
m-am cufundat pentru tine
ca în cea mai curată zăpadă.
Tu, care-mi sorbi încordarea
în fața singelui țîșnit sub pumnalul
înfipt în oglinzi
aibi grijă
pe ce-ai să mă vinzi!
Oho, surizînd am risipit nisipul
clepsidrei, fără habar
ca să ating veșmîntul tău rar,
susurul lui, care îmi arde timpanele
sfredelitor
aibi grijă,
numai sub zimții unei singure stele
voi putea pentru tine să mor.

Iluzia forței

Mă poți ucide atît de lesne
cu umbra lunii cătușă pe glezne.
Privindu-mă doar poți stinge ușor
făclia acestui pămînt vorbitor.

Virgil Mancaș: „Marginea satului"

Mi-e teamă și nu mi-e, pot încă să strig
din conul de umbră, din unghiul de frig.
Pot încă fugi, cum mai pot amîna
marginea clipei care mă vrea.
Doar gîndul în care mă ții aplecată
sub toate securile lumii deodată
mereu, cu durere, sisific reface
plasma secretă. În miezul ei zace
conturul umil, omenesc și precis,
singurul care se lasă ucis.

Exercițiu de respirație

Ce nume porți tu, așteptare cutremurată?
Ploaia de aur nu mai cade
pe creștetul nici unui gînd.
Limbile ceasului
ca două ghilotine de ceară
spintecă orele blînd.
Intri și tu
sub aceeași magnetică plasă
sub același clopot lichid.
Hai, ține pleoapele strînse
hai amînă cu-o clipă
căderea lumii în vid.

Virgil Mancaș: „Peisaj industrial"

vînătoarea

FRAGMENTE DE ROMAN DE

platon pardău

Cantonul de vînătoare era la marginea rîului. Din rîu pe un șanț subțire, în pantă lină, fusese tras eleșteul unde pădurarii țineau păstrăvi și cîte o lostriță. Virgil Virgil văzuse astă vară cum peștii erau păziți de-un cîine ciobănesc roșcat și flocos. Tot atunci fusese martorul unei scene unice: amețit de foșgăiala peștilor în apa ca lacrima, cîinele sărise să prindă unul. Merita văzută mutra dulăului cînd oglinda apei se făcuse țăndări, iar el trebui să urce malul, uluit și îngreunat de mîl.

Cantonul se compunea din două căsuțe de lemn, cu verandă, proaspăt drănițite, încît acoperișurile lor luceau ca niște solzi mari. Scorușul stătea drept între ele, legătură, plin de poame cărămizii către toamnă, aspru și uscat, aidoma unei statui de Giacometti, iarna.

Cum făcură cotul drumului, zăriră scorușul. În mașină mirosea plăcut a metal și unsori. Virgil Virgil luase „Aro" și nu „Dacia", prea slabă pentru poteci și drumeaguri de munte. Pe lîngă asta, la volanul robustei mașini, avea sentimentul drumului și al faptului că mașina e în mîinile lui.

Coti pe podețul de piatră. Un bărbat în uniformă verde se repezi să deschidă. Ca două aripi, porțile se lăsară în lături, ușoare și bine unse în încheieturile lor.

— Iată-ne în sînul naturii, exclamă Virgil Virgil, sărind de pe scara înaltă, în timp ce Petrescu și Galan trăgeau de curelele rucsacelor și scoteau din mașină puștile în tocuri de piele. Păcat că n-am luat și fotoreporterul cu noi.

— Am eu aparat, spuse Petrescu.

Era un bărbat de vreo cincizeci de ani, încovoiat de umeri, însă lat în spate și care se mișca ușor. Porni primul pe cărarea udă, mișcînd repede picioarele încălțate cu ciorapi înalți și vîrstați. Amîndouă puștile el le ducea. Fostul pilot Galan îl urma ducînd un rucsac minuscul. El era omul care trebuia să distreze vînătorii. Tot drumul tușise și scuipase. Era reformat. Ceață era și aici, dar mai curată. Trecea, pete — pete, peste dealuri, stropind vîrfurile brazilor întunecați.

— Plouă, zise Călin.

În timpul drumului ocupase locul de lîngă Virgil Virgil, ca o favoare făcută unuia ce era întîia oară aici.

— Cred că tatăl dumitale va fi încîntat cînd va afla în ce mod ți-ai început stagiul, rîse Virgil Virgil.

Căuta din ochi un loc de parcare mai bun, aici era prea în văzul drumului.

— Nu-i nevoie, îl liniști bărbatul în uniformă verde. Acum nu vine nimeni.

Galan, pe prag tușea, Călin luase un rucsac și-l ducea atîrnat de curele, ca pe o căldare.

— Atenție. Sînt sticle înăuntru! îi strigă Galan și Călin zmuci un pic de curele, încît burta rucsacului se depărtă de pămînt.

Deși lui Virgil Virgil i se oferise încăperea destinată marilor oaspeți, alese o cameră împreună cu Călin. Petrescu voia să arate că îi acordă respectul cuvenit și înțelege să-și pună la dispoziția redactorului șef posibilitățile, priceperea și autoritatea lui de responsabil al filialelor de vînătoare ale județului.

— Sforăi? îl întrebase Virgil Virgil pe Călin.

— Nu, zise acestea, și lăsă rucsacul pe-un scaun în sala de mese.

Mîncarea o prepară Galan.

— Am vînat în tot ce-i pădure în țara asta, se lăuda Galan pilotul pensionar, împărțind repede, abil, cu scurte aruncături de mîini farfuriile de plastic. Părea mai mult chelnăr decît „as al ultimului război al aerului". Petrescu îl ducea după el ca pe-un port-bonheur. O să vă mirați dar cel mai grozav mistreț din viața mea l-am împușcat în Deltă, zicea el și tăia ceapa în felii străvezii, să facă una din teribilele sale salate, gustoasele salate din nimic cunoscute în cercurile de vînători ale județenei.

— Era scăpat de pe vreo corabie, zise, rar, Petrescu.

Galan tuși, înroșindu-se. Avea urechi mari și transparente. Mai ales urechile i se înroșeau cînd tușea

— Trebuie să fi fost un porc marin, îl tachină Petrescu.

— În Deltă mistrețul trăiește mai adesea decît în pădure. Există o întreagă literatură despre asta...

Vorbise Călin. Galan combina sosurile de lămîie, săra, împărțea brînza, tăia pîinea.

— Aha, spuse el în vîrtejul acestor ocupații. Noi ne vom înțelege de minune fiindcă nici dumneata, nici eu nu avem pușcă.

După amiaza era program de voie. Vînătoarea avea să înceapă abia a doua zi, cînd dealurile trebuiau luate cu asalt disdedimineață.

— Dumneata ai mai văzut vînătoare pe o așa ceață? îl întrebă Galan pe omul cu uniformă verde. N-o să ne împușcăm unii pe alții?

— Trebuie să fim cu băgare de seamă, zise omul.

În camere se făcuse foc de pe la amiază. Lemnele de brad trosneau și pocneau linse de flăcări. Cînd Călin deschise ușița sobei, focul vui ca și cum s-ar fi miniat dintr-odată. Virgil Virgil luase haine de schi, hanoracul nou trecea greu peste cap, bocancii miroseau a ceară; Călin îl ajută să-și răsucească gluga și să strîngă șireturile cu capete de metal.

— Mulțumesc, spuse Virgil Virgil. Apoi inspectă hainele lui Călin. Nu era rău dacă te îmbrăcai mai gros. Chiar dacă nu-i zăpadă blugii și scurta n-au să-ți țină de cald cine știe cît.

— În grabă, n-am luat alte haine.

— Ai plecat cu ceartă? Adică vreau să te întreb: o faci împotriva voinței părinților?

— A, nu, făcu nepăsător Călin și se întoarse la sobă. Tata e de părere să mă descurc singur.

— Și mama?

— Mama e de părerea tatei, spuse Călin.

Virgil Virgil se uită atent la adolescentul deșirat de lîngă sobă, — palid, cu fața triunghiulară și ochi morți, de pește —; era o glumă? Nici urmă de zîmbet.

Virgil Virgil se abătu de la programul de voie al zilei.

— Tot duc o viață sedentară. N-ai vreo idee pentru azi? îl întreba mai tîrziu pe omul cu uniforma verde. Petrescu și Galan dormeau. Prin ușa jumătate cu fereastră, li se vedeau hainele atîrnate pe scaune.

— Să mergem la urlat de lupi, spuse omul care nu era prea vorbăreț.

— Cum te numești, dumneata? îl întrebă Virgil Virgil.

— Corduneanu Ion, zise omul cu uniformă. Sînt paznic de vînătoare.

— Bine, atunci la urlat de lupi, tovarășe Corduneanu.

Călin consimți și el să meargă la urlatul de lupi, care putea avea loc abia seara după ce vor fi ieșit stelele.

— Stele pe vremea asta? se îndoise Galan care se trezise dar auzind despre ce este vorba se culcase înapoi. Petrescu spuse că el nu vine. La urlat de lupi e bine să fie cît mai puțini.

— Ce pușcă îmi dai?

— Lock bok-ul. Nu zmucește aproape deloc.

Bok-ul era o pușcă cu două țevi, una peste alta. Virgil Virgil o scosese din tocul de piele și verifică dacă nu e încărcată. Ignoră privirea jignită a lui Petrescu.

— Ia scurta mea, îi spuse lui Călin.

— Nu-i nevoie.

— Ia-o, domnule. Nu vreau să spună tatăl dumitale că din cauza mea...

— Nu va spune.

— Ia-o.

Paznicul de vînătoare Ion Corduneanu avea carabină, întru totul ca o armă militară, ceva mai scurtă, mai ușoară, cu glonț. Mergea înainte pe cărare la deal, printre două coaste împădurite care cădeau în unghi ascuțit. Bocancii lui mari atingeau pietrele fără să facă zgomot, picioarele i se mișcau rar, egal, fără efort.

— Deci așa, vorbi Virgil Virgil în șoaptă, dumneata vrei să te faci, cu orice preț, ziarist. Tata de acord, mama de acord... De ce nu te-ai dus la ziarul din județ de la voi? Aveți „Steagul nou", același lucru, redactorul șef e un om cu idei, sîntem prieteni.

— Dacă tata n-ar fi fost prim secretar la comitetul județean de partid...

— Înțeleg, chestie de principiu, îl bătu vesel pe umăr Virgil Virgil și abia atunci observă că tînărul nu-i îmbrăcase scurta. Totuși nu-i zise nimic.

Înnoptase. Din cauza văii închise, acoperită cu brad negru, noaptea părea și mai adîncă. Ceața aluneca de sus către ei, dar undeva, departe, în înalt, Virgil Virgil păru a distinge cîteva stele.

— Stele, îi arătă el cu degetul lui Călin. Apoi îl întrebă: Exact, cîți ani ai?

— Nouăsprezece.

— Nu era mai bună o facultate?

Adolescentul nu răspunse. Mergea neauzit ca și paznicul de vînătoare. Pantofii lui abia atingeau pietrele.

— Prima mea documentare, șopti Virgil Virgil, am făcut-o la niște arii, la treieriș. Habar n-aveam cum crește griul, tocmai terminasem facultatea, trebuia să scriu despre munca politică la arie... Dumneta știi ce e munca politică la arie?

— Știu.

— Da? Eu nu știam, la început puneam tot felul de întrebări trăznite, țăranii se mirau, pînă am prins șmecheria că trebuie să-i las pe ei să vorbească. M-am descurcat... Era vară, cald, praf, am făcut baie în trei ape: Suceava, Siret, Prut... Nopțile erau pline de stele. Trei zile am umblat... Primul meu articol s-a numit „Zile de iulie".

Ajunseseră. Paznicul se oprise și-i aștepta. Le făcu semn să tacă. Asculta ceva, cu capul puțin îndoit ca urechea dreaptă să fie către pîrîu în sus. Fără zgomot, ca un șarpe, se lăsă către marginea pîrîului. Cîțiva bușteni cojiți lucîră aproape ca niște oase ale unei viețuitoare uriașe, moartă de mult.

Cînd fură după meterezul pe care-l făceau buștenii, paznicul pregăti pușca. Strecură un cartuș în chiulasă, împinse închizătorul și puse piedica.

— N-aveți idee cum simt pușca, spuse abia auzit.

Virgil Virgil frînse bok-ul și băgă cartușe în amîndouă țevile. Piedica o lăsă și el moale, unsă.

— Uuuu...! Uuuu! Uuuu! Uuuu! Uuuu! Uuuu!

Cu mîinile căuș la gură, paznicul începu a scoate niște sunete care semănau cu un țînguit jalnic și pustiu. Începea încet, apoi trimetea sunetele ca și cum ar fi venit de departe, de foarte departe, de pe altă lume.

— Nu știam că trebuie să urlăm noi, spuse înfiorat Virgil Virgil. Prin șira spinării îi cobora o ață subțire de gheață.

— Scrie și-n Sadoveanu, spuse încet Călin.

Virgil Virgil duse mîinile la gură să-l imite pe paznic. Corduneanu îl atinse ușor cu cotul, semn să-l lase singur.

— Uuuu! Uuuu! Uuuu!

Ceața umpluse valea furișîndu-se. Lemnele erau lucioase ca niște pești. Corduneanu tăcu brusc. Asculta iar cu capul înclinat și urechea ciulită spre pîrîu în sus.

— Dacă-s pe aici, răspund.

aurel-dragoș munteanu

În Munții Apuseni

Se-ndreaptă brazii spre lumină
Fără să caute vreun înțeles
În tainele ce-adînc se țes
Pe apa zilei care vine
Foșnind mătasea unui vechi eres
Născut din visul de mai bine
Al unui neam ce s-a găsit ades
Pe pragul dintre fire și genune.
Și totul stă pe umeri grei de moț
Chiar cerul obosit se lasă
Iar zeul trist își face casă
La Padiș pe-un picior de plai
Unde și timpul cel grăbit adastă.

Pelerin

Minunea mea,
Singurătate,
Cît de mare este puterea ta
Cît de adînc este calmul
Florii tale de lotus
Desfăcută peste marginile lumii
Ca o binecuvîntare.
Fața zeului se arată
Numai celor aleși de tine,
Minunea mea,
Numai pelerinilor
Din pustiul de jar
Al singurătății.

teatru

t

Colocviul regizorilor

...S-a desfășurat și anul acesta la Bîrlad, deosebindu-se de precedentul prin numărul mult mai mare de participanți (regizori de toate vîrstele) și prin incursiuni în capitala județului, Vaslui, unde au și fost prezentate două spectacole. Activitatea colocviului a constat din discuții aplicate (fiecare spectacol a fost analizat în prezența realizatorilor) precum și din discuții libere dar cu un caracter particular bine precizat, vizînd misiunea regizorului în arta contemporană teatrală. Au putut fi văzute la un loc producțiile a șapte teatre din diverse colțuri ale țării, rezultatul fiind o secțiune extrem de semnificativă în viața acestui domeniu în momentul actual. Producțiile prezentate: **Da sau nu** de Ghelman (Iași, regizor Brandy Barasch), **Dezertorul** de Mihail Sorbul (Botoșani, regizor Magda Bordeianu), **Nu sîntem îngeri** de Paul Ioachim (Bîrlad, regizor Cristian Nacu), **Emigranții** de Možek (Oradea, regizor Al. Colpacci), **Domnișoara Iulia** de Strindberg (Bacău, regizor Cristian Pepino), **Muntele** de D. R. Popescu (Piatra Neamț, regizor Emil Mandric), **Maria și copiii ei** de Osvaldo Dragun (Brașov, regizor Mircea Marin) au prilejuit considerații, mergînd adesea pînă la amănunt, atît asupra calității repertoriului cît și asupra naturii intervenției regizorului în textul dramatic, au ridicat problema delicată a specificului muncii cu actorii dar mai ales au condus la un proiect de definiție al profesiunii regizorale. Impresionant a fost nu numai numărul mare al intervențiilor, ci și diversitatea punctelor de vedere. În cazul reprezentației cu **Dezertorul** a fost criticat abuzul de metafore scenice, ducînd la transcenderea textului în sensul unei teatralități gratuite. Altundeva a fost constatată lipsa de pregnanță a metaforei scenice. A fost respins excesul folclorizant din **Muntele** pe fondul unei aprecieri unanime a piesei și a spectacolului (cu privire la piesă, observații de mare interes a expus dramaturgul Paul Everac). S-a căutat, pornind de la **Domnișoara Iulia**, o integrare mai clară, favorabilă, a conceptului de experiment în limbajul artistic. Revelația colocviului a fost însă trupa orădeană (ne amintim că anul trecut echipa de la Piatra Neamț a impresionat mai presus de celelalte). Dînd echivalență scenică remarcabilă realismului absurd și poetic al lui Mrożek, această trupă, compusă de fapt din regizor și doi interpreți, cu toții foarte tineri, și-a adjudecat dreptul la o cronică analitică separată. Se înțelege că nu putem epuiza într-un spațiu atît de redus o manifestare cu o durată de șase zile, pe cît de echilibrtă în destinația ei, tot pe atît de bogată în sugestii. Mulțimea opiniilor (criticii prezenți au bineînțeles meritul supervizării acestora de pe poziții teoretice), prin decantarea pe care o aduce timpul se va transforma pentru fiecare din cei interesați într-un ghid util, într-un concentrat de experiență. Desigur, dezvoltarea artei teatrului la noi, într-un climat de atenție și de considerație, trebuie să cuprindă și asemenea momenet în cel mai înalt grad necesare.

Marius Robescu

film

f

Filtrul artei

Foarte bine făcut filmul lui Veljko Bulajić **Atentatul de la Sarajevo.** Scînteia din care a izbucnit marele incendiu ce a mistuit în viitoare patru imperii, cu prețul atîtor vieți omenești, putea fi o temă dificilă, putea fi victima unui documentar mult prea accentuat-neimportant pentru viața unui film, sau victima unei tratări exagerat romanțate. Echilibrul desfășurării producției ceho-iugoslave, imaginea de o rară frumusețe și de un rafinament de invidiat, realizată de Jan Curik, distribuția fericită în cazul fiecărui personaj, impun pe ecranele noastre unul dintre cele mai interesante și mai captivante filme ale ultimelor două săptămîni

Genericul se desfășoară pe filmarea unei vînători, un masacru în lumea animală, cu valoare de simbol la sfîrșitul filmului, în care cerbi încununați de superbia coarnelor cad secerați sub zîmbetele imperiale, distinse, distante și reci, ale prințului moștenitor Ferdinand (Christopher Plummer) și ale încîntătoarei sale soții (Florinda Bolkan). Culorile par extrase din vechile tapiserii cu subiecte cinegetice și pregătesc explozia de aur și luminozitate a scenelor fastuoase ce le urmează. Atmosfera unei epoci este creată astfel din primele secvențe și spectatorul este prins îndată de amploarea ei. Romantic și pitoresc apare unul dintre cele mai frumoase personaje ale filmului, personajul Sarac, revoluționarul ce pregătește sămînța atentatului (Maximilian Schell) Renumele și jocul vedetelor citate nu umbresc cu nimic jocul perfect al interpreților tinerilor patrioți din Bosnia, veselul și cuceritorul Nedjeliko, visătorul și sentimentalul Gavro, timidul și emotivul Trifko. Mișcarea lor în film este atît de bine regizată încît aș putea spune că atenuează strălucirea numelor **cap de afiș.**

Substanța filmului e constituită dintr-o impresionantă puritate morală și dintr-un năvalnic elan tineresc, puse în slujba iubirii de patrie și libertate. Nimic lozincard sau stîngaci în acest film care oprește o clipă a istoriei și o filtrează prin artă. Nu lipsesc nici elementele specific regionale, nici humorul fățiș sau insinuat, nici scenele unor banalități cotidiene care dau verosimil întîmplării surprinzătoare — succesul atentatului cu prețul înalt al vieții tinerilor dușmani ai marelui și vechiului imperiu austro-maghiar, nici stîngăciile inerente vîrstei revoluționarilor, acoperite de crezul și voința lor aproape fanatică. Asemenea cerbilor nevinovați și majestoși ce cad zbătîndu-se pe iarba verde la începutul filmului, eroii sînt secerați de moarte, într-un masacru în lumea umană, care nu mai este nevoie să fie filmat, ci numai anunțat, căci moartea lor, prin tortură în închisoare sau prin spînzurare, nu-i face mai vinovați în ochii noștri. Deasupra lor, ca un omagiu nedorit, forțat de nevinovăția și frumusețea lor, s-au repezit imperiile să moară, să se ucidă, să se distrugă, s-au repezit asupra pretextului de la Sarajevo și și-au depus stemele, vulturii și puterea. Nici măcar dorința acestor cerbi tineri, de a muri pentru a fi nemuritori, nu s-a împlinit, căci istoria a reținut de la Sarajevo moartea prințului Ferdinand, nu moartea lor. A venit arta să-i imortalizeze și prin filmul lui Veljko Bulajić le-a adus un poem merituos.

Corina Cristea

televiziune

tv

• Reporteri •
Antena vă aparține

● Obișnuiți, în colțul acesta de pagină, să scriem mai mult despre emisiunile televiziunii și mai puțin despre oamenii care le fac, vom încerca de această dată să comitem gestul reparator, scriind despre cîțiva dintre cei mai buni reporteri ai programelor TV; este vorba, de fapt, de patru reportere (termenul trebuie inventat): Anca Arion, Carmen Dumitrescu, Anca Fusariu și Rodica Rarău, semnatarele unor emisiuni memorabile, în spațiul reportajului, interviului, anchetei sociale, genuri care, de altfel, se întrepătrund. Alegerea se susține și prin faptul că reporterele susmenționate au reușit să-și definească un stil, o manieră proprie de-a face reportaj, emisiunile care poartă pe generic semnăturile lor au personalitate, dovedesc profesionalism, talent și pasiune de reporter.

Iată, de pildă, am reținut la Anca Arion minuțiozitatea și acuratețea cu care-și realizează emisiunile, strădania de a le face cît mai „publicistice". Anchetele sale debutează aproape întotdeauna cu o inspirată „punere în temă" realizată prin montarea cap la cap a unor secvențe semnificative din cadrul emisiunii. Ancheta propriu-zisă este realizată apoi prin alternarea contrapunctică a interviurilor, alternare posibilă prin folosirea ingenioasă a tehnicii de montaj.

Emisiunile Rodicăi Rarău se disting prin faptul că reporterul participă afectiv pe parcursul interviurilor și dezbaterilor: vocea Rodicăi Rarău este cînd caldă, cînd ironică, reporterul se miră, exclamă, oftează, interlocutorii sînt captați de franchețea reporterului, dialogurile au naturalețe, farmec.

Reportajele Ancăi Fusariu se disting și ele prin arta cu care reporterul știe să-și apropie interlocutorii, prin naturalețea cu care aceștia sînt conduși prin labirintul nu o dată complicat al întrebărilor, prin participarea intensă a reporterului la emisiune, reporter care nu e un simplu emițător de întrebări ci susținătorul unui punct de vedere.

Nu în ultimul rînd, emisiunile realizate de Carmen Dumitrescu se remarcă prin folosirea la maximum a virtuților expresive ale imaginii. Am remarcat în ancheta socială difuzată săptămîna trecută („Drum scurt, drum lung") folosirea ingenioasă a reconstituirii unor situații cu ajutorul imaginii: persoanele implicate în anchetă sînt puse să joace (să reconstituie) anumite situații. Folosirea unei asemenea tehnici în cadrul unei anchete poate părea paradoxală; sîntem conștienți că persoanele respective joacă. Și totuși, în ansamblul emisiunii ea are o importantă forță de sugestie. Pur simbolice, multe secvențe se integrează foarte bine ansamblului general al emisiunii.

● De data aceasta, „Antena vă aparține", o nouă emisiune a televiziunii, menită să aducă în atenția generală talente și realizări artistice de pe întreg cuprinsul patriei, a poposit la Tg. Mureș. Emisiunea de ținută, marcată de un înalt patos civic, cu un emoționant mesaj, a impus talente de reală forță, semn al inepuizabilelor posibilități artistice, ce urmează să se valorifice plenar în cea de a doua ediție a Festivalului național „Cîntarea României". Poetul Adrian Păunescu, prezentatorul emisiunii, i-a insuflat acesteia dinamism, sinceritate și emoție autentică.

Mircea Florin Șandru

Din depărtare, de peste deal, se auzi un scheunat slab, repede pulverizat în ceață.

— Auzi ! tresări paznicul.

— Trenul, spuse Călin.

Scheunatul se repetă după o vreme.

— Trenul de nouă, consimți Corduneanu și se puse din nou pe urlat.

Pe Virgil Virgil urletul începu a-l enerva. Senzația de neliniște și de urît de la început se risipise repede.

— Nu cred că-i coadă de lup pe-o suprafață de o sută de kilometri pătrați, zise cînd Corduneanu se opri din urlat ca să-și mai tragă sufletul. Ar fi avut cam șaizeci de ani Corduneanu și, totuși nu ostenea.

— Sînt ei, nici o grijă, da nu vor să răspundă.

— La culcare ! comandă Virgil Virgil. De urlat, am urlat, acum avem dreptul la odihnă.

Ducea arma ca pe-o bită, pe umăr, ținînd-o de țeavă. O descărcase cu grijă ; cartușele-i jucau în buzunar.

— Ce reportaj ai să faci despre vînătoarea asta ? Noi scoatem o dată la două săptămîni o pagină magazin. Scrie un reportaj despre pasiunile vînătului, dacă spui că te pricepi la toate formele gazetărești.

— Să vedem mîine, spuse Călin.

Petrescu îi sculă pe la cinci. În ogradă era oarecare agitație și se auzeau două hămăituri de ciini.

— Heam, heam, heam, făcea unul.

— Hum, hum, hum, îi răspundea gros celălalt.

Cei doi țărani cu ciini chemați probabil de Corduneanu îl salutară ridicîndu-și căciulile :

— Bună dimineața.

N-aveau arme. Galan își stringea cureaua pantalonilor și se tot lăsa pe genunchi, ca și cum voia să-și probeze cizmele scurte, lustruite. Avea o mustață brumată pe buză și dinții de aur îi străluceau.

— Salut, împătimiți ai vînătului, se înclină el în fața celor doi țărani cu ciini, care-și țineau cojoacele între umeri. Are să fie groasă ?

Petrescu îi explică lui Virgil Virgil tactica momentului. Vorbea ca un militar, precis și cu terminologie adecvată.

— Facem hăituială. Standul îl instalăm pe Higa, zece metri om de om. Pînă coboară ceața sîntem pe deal.

Virgil Virgil își simți bocancii cam după vreo zece minute. Urcau pe o cărare de coastă înșirați. Brazii negri le veneau în stînga, din cînd în cînd trebuiau să se plece ca să treacă sub crengi. Mirosea a rășină. Țăranii cu ciinii fuseseră înghițiți de laptele ceții. Nu se mai auzea nici heam, heam, nici hum, hum.

— Ce poate să iasă ? întrebă Virgil Virgil încălzit, cu sîngele bătîndu-i în tîmplele îngreunate.

— Porci, lămuri Petrescu. Încetarea : fluier de trei ori. De grumaz avea petrecut un fluier ca al arbitrilor de fotbal. Drumul dură un ceas. Sudoarea îi curgea printre sprîncene, cămașa i se udase în spate, bocancii cîntăreau un chintal fiecare. Nu mai vorbeau de mult. Higa era o măgură pe care cînd ajunseră se dovedi că Petrescu avusese dreptate. Ceața fugise în vale. În lumina rece fără pic de culoare, a dimineții, ieșeau deasupra jumătăți de munți, care umpleau orizontul. Erau de toate felurile munții, ca lumea într-o sală de ședințe, își zicea cu un unghi de osteneală în capul pieptului, Virgil Virgil. Unii cu capetele triunghiulare, alții rotunzi, cîțiva scobiți... Aparatul lui Petrescu țăcăni. Voi o poză de grup, apoi numai pe Virgil Virgil, în picioare, cu pușca în mînă, profilat pe munți.

— La stand, comandă Petrescu.

Erau trei puști la patru oameni. Galan îl seconda pe Corduneanu.

— Petrescu pretinde că-i aduc ghinion. Așa îl voi lăsa față în față cu propriul lui noroc, rîdea aviatorul.

— Poate vreți dumneavoastră, îl invită Corduneanu.

— De patruzeci de ani eu vînez numai în sezon. În rest chibițez.

Ora fusese socotită de comun acord cu cei doi țărani. Curînd se auziră ciinii. Ceața părea să le fi pus căluș în gură, ori să le fi amestecat glasurile. Făceau amîndoi la fel : ha... ha.... ha, neputînd să-și ducă pînă la capăt hămăitul. Virgil Virgil tresări și lipi arma de umăr.

— Vin.

La un pas înapoia lui îl simțea pe Călin — o umbră șuflînd rar și indiferent. Iarba aspră, de munte, uscată îl înțepa sub bărbie.

— Cred că am emoții, zise Virgil Virgil. E prima mea vînătoare.

Virgil Mancaș : „Șantier"

— Ai mai vînat ?

— Am fost cu tata de multe ori.

În vale pădurea se trezea. Ce se întîmpla oare acolo în ceață ? se gîndea Virgil Virgil. Acolo jos unde era mistrețul care se îndrepta spre el. Cum era mistrețul care se îndrepta spre el ? Unde-l găsiseră ciinii ? Cum îl încolțiseră ? Simțea mistrețul acela necunoscut că ha..., ha..., ha...-urile îl îndreptau spre marginea vieții ? Lupii simt pușca, spusese pădurarul. Poate nu numai lupii... Poate și mistreții simt pușca...

Emoția i se risipea pe măsură ce hămăitul se apropia. Acum se deslușeau amîndoi ciinii. Lătratul era gîfîit, dealul îi lua și pe ei de piept, cît erau de ciini de hăituială, însă rămăsese destulă veselie și hărnicie în glasurile lor. Mai ales lipsa oricărei furii și minii era interesantă. Ciinii aceștia își făceau detașați neseria, îi trecu prin minte lui Virgil Virgil. Ei trebuiau să apropie mistrețul, iar el să apese pe trăgaci.

Se petrecea ceva jos în ceață ; totuși sosirea mistrețului nu părea iminentă. Virgil Virgil se răsuci pe șoldul sting. Călin adormise cu capul pe brațe.

— Chiar nu te interesează deloc ? îl întrebă ușor inciudat.

— Prea puțin probabil să fie ceva, spuse Călin care, în ciuda poziției lui, nu adormise.

Peste vreo zece minute se auziră bocănituri în copaci. Hămăiturile se întețiră, după aceea pe Virgil Virgil îl izbi o pală de ceață rătăcită sus pe pajiște ; măgura se deschise iar. He — he ! He — he ! veniră și glasurile celor doi țărani. Erau aproape. He — he — he ! strigau țăranii, foarte aproape, în pădure, și ciinii păreau că strigă odată cu ei, acum, da, în sfîrșit furioși. Fluierul lui Petrescu tăie hărmălaia. O dată, de două ori, de trei ori. Virgil Virgil își scuturâ iarba uscată de pe pantaloni. Pînda înceta.

— Ai avut dreptate. Preferam să fii un profet mincinos.

— Așa se întîmplă întotdeauna, cu mine. Spun ce gîndesc, și dacă iese cum spun, mi se face observație.

Virgil Virgil îl privi cercetător. Nici acum nu luase scurta îmblănită, însă nu părea să-i fie frig.

— Ți se întîmplă des.

— Destul de des. De aceea am și șters-o de acasă. Nu-i foarte plăcut să ai întotdeauna dreptate.

Bine zis, comentă această replică seara, neputînd să doarmă. Urcaseră încă de două ori alte dealuri, avea picioarele numai bășici din pricina bocancilor, era ostenit pînă-n vîrful unghiilor, și somnul nu venea. Vînătoarea eșuase cumva, cu toate că, spre seară, cu ochi de vultur care vede prin ceață, Petrescu răpusese un mistreț de vreo șaizeci de kilograme. Bucuria cea mare o avuseseră țăranii. Porcul era o veche cunoștință a lor.

— Aista-i ăla care a intrat în barabule la Domnica lui Costan.

— Și la mine a dat ast' toamnă, îl completase al doilea.

Cum de-l recunoscuseră ? fusese pe punctul să întrebe. Ideea că răspunsul i-ar putea veni de la acest fiu de prim secretar pornit să se facă ziarist și pe care îl luase cu el pentru o plăcută întrare în județ, îl înhibă.

— De dimineață era înainte pe pîriu, pretindeau țăranii, mulțumiți că vedeau la față porcul lor.

Îl despicaseră lîngă un pîriu, mațele roșii atîrnate pe gard fumegau, Virgil Virgil își descărcase bok-ul într-o gaiță care apăruse atrasă de mirosul sîngelui. Izbită cu alice prea mari, pasărea explodase. Mai făcuseră două fotografii, cu porcul la picioarele lor, întîi grup, el singur la urmă, sprijinit în pușcă.

— Acum să văd ce reportaj îi tragi pentru pagina magazin. Va fi testul, îl îndemnă cu o prefăcută amenințare pe Călin. Nu avea de gînd să-l pună la probă. La nouăsprezece ani poți să mai înveți. El începuse la douăzeci și cinci.

— Să văd, răspunsese Călin, tot așa alb cum răspundea la orice.

Ar fi fost mai mulțumit dacă împușca el mistrețul ? Poate — și asta îl invada ca o lumină, scăpără în el — pentru un singur și ciudat motiv : le-ar fi făcut el bucurie celor doi țărani.

Dimineața, Petrescu acceptă fără discuții ca partea lui de carne — „și a mea, și a mea !" strigase pilotul — să revină țăranilor.

— Am și eu o parte de carne ? întrebă Călin.

Petrescu își muta ochii gălbui de la unul la altul.

— Desigur că nu, răspunse scurt Virgil Virgil.

La amiază, înainte de a-l lăsa în fața redacției, Virgil Virgil îi spuse lui Călin :

— Oricum, vei fi ajutat. Cineva are să se ocupe de dumneata.

Ceața se îndesise și vîntul o mișca, împingînd-o de sus în jos, în plăci negre peste oraș. Apăsarea se simțea deopotrivă, în case, ca și pe străzi. Toată lumea circula pe dreapta, foarte strîns și cu viteză redusă.

— Ai mai vînat ?

— Am fost cu tata de multe ori.

În vale pădurea se trezea. Ce se întîmpla oare acolo în ceață ? se gîndea Virgil Virgil. Acolo jos unde era mistrețul care se îndrepta spre el. Cum era mistrețul care se îndrepta spre el ? Unde-l găsiseră ciinii ? Cum îl încolțiseră ? Simțea mistrețul acela necunoscut că ha..., ha..., ha...-urile îl îndreptau spre marginea vieții ? Lupii simt pușca, spusese pădurarul. Poate nu numai lupii... Poate și mistreții simt pușca...

Emoția i se risipea pe măsură ce hămăitul se apropia. Acum se deslușeau amîndoi ciinii. Lătratul era gîfîit, dealul îi lua și pe ei de piept, cît erau de ciini de hăituială, însă rămăsese destulă veselie și hărnicie în glasurile lor. Mai ales lipsa oricărei furii și minii era interesantă. Ciinii aceștia își făceau detașați neseria, îi trecu prin minte lui Virgil Virgil. Ei trebuiau să apropie mistrețul, iar el să apese pe trăgaci.

Se petrecea ceva jos în ceață ; totuși sosirea mistrețului nu părea iminentă. Virgil Virgil se răsuci pe șoldul sting. Călin adormise cu capul pe brațe.

— Chiar nu te interesează deloc ? îl întrebă ușor inciudat.

— Prea puțin probabil să fie ceva, spuse Călin care, în ciuda poziției lui, nu adormise.

Peste vreo zece minute se auziră bocănituri în copaci. Hămăiturile se întețiră, după aceea pe Virgil Virgil îl izbi o pală de ceață rătăcită sus pe pajiște ; măgura se deschise iar. He — he ! He — he ! veniră și glasurile celor doi țărani. Erau aproape. He — he — he ! strigau țăranii, foarte aproape, în pădure, și ciinii păreau că strigă odată cu ei, acum, da, în sfîrșit furioși. Fluierul lui Petrescu tăie hărmălaia. O dată, de două ori, de trei ori. Virgil Virgil își scuturâ iarba uscată de pe pantaloni. Pînda înceta.

— Ai avut dreptate. Preferam să fii un profet mincinos.

— Așa se întîmplă întotdeauna, cu mine. Spun ce gîndesc, și dacă iese cum spun, mi se face observație.

Virgil Virgil îl privi cercetător. Nici acum nu luase scurta îmblănită, însă nu părea să-i fie frig.

— Ți se întîmplă des.

— Destul de des. De aceea am și șters-o de acasă. Nu-i foarte plăcut să ai întotdeauna dreptate.

Bine zis, comentă această replică seara, neputînd să doarmă. Urcaseră încă de două ori alte dealuri, avea picioarele numai bășici din pricina bocancilor, era ostenit pînă-n vîrful unghiilor, și somnul nu venea. Vînătoarea eșuase cumva, cu toate că, spre seară, cu ochi de vultur care vede prin ceață, Petrescu răpusese un mistreț de vreo șaizeci de kilograme. Bucuria cea mare o avuseseră țăranii. Porcul era o veche cunoștință a lor.

— Aista-i ăla care a intrat în barabule la Domnica lui Costan.

— Și la mine a dat ast' toamnă, îl completase al doilea.

Cum de-l recunoscuseră ? fusese pe punctul să întrebe. Ideea că răspunsul i-ar putea veni de la acest fiu de prim secretar pornit să se facă ziarist și pe care îl luase cu el pentru o plăcută întrare în județ, îl înhibă.

— De dimineață era înainte pe pîriu, pretindeau țăranii, mulțumiți că vedeau la față porcul lor.

Îl despicaseră lîngă un pîriu, mațele roșii atîrnate pe gard fumegau, Virgil Virgil își descărcase bok-ul într-o gaiță care apăruse atrasă de mirosul sîngelui. Izbită cu alice prea mari, pasărea explodase. Mai făcuseră două fotografii, cu porcul la picioarele lor, întîi grup, el singur la urmă, sprijinit în pușcă.

— Acum să văd ce reportaj îi tragi pentru pagina magazin. Va fi testul, îl îndemnă cu o prefăcută amenințare pe Călin. Nu avea de gînd să-l pună la probă. La nouăsprezece ani poți să mai înveți. El începuse la douăzeci și cinci.

— Să văd, răspunsese Călin, tot așa alb cum răspundea la orice.

Ar fi fost mai mulțumit dacă împușca el mistrețul ? Poate — și asta îl invada ca o lumină, scăpără în el — pentru un singur și ciudat motiv : le-ar fi făcut el bucurie celor doi țărani.

Dimineața, Petrescu acceptă fără discuții ca partea lui de carne — „și a mea, și a mea !" strigase pilotul — să revină țăranilor.

— Am și eu o parte de carne ? întrebă Călin.

Petrescu își muta ochii gălbui de la unul la altul.

— Desigur că nu, răspunse scurt Virgil Virgil.

La amiază, înainte de a-l lăsa în fața redacției, Virgil Virgil îi spuse lui Călin :

— Oricum, vei fi ajutat. Cineva are să se ocupe de dumneata.

Ceața se îndesise și vîntul o mișca, împingînd-o de sus în jos, în plăci negre peste oraș. Apăsarea se simțea deopotrivă, în case, ca și pe străzi. Toată lumea circula pe dreapta, foarte strîns și cu viteză redusă.

În transparență, atunci

Va fi fost atunci între buze, mișcarea
mai fastuoasă, mai adîncă, mai caldă,
în strugurii grei de lumină
va fi fost o coacere mai înaltă

Va fi fost între sfere atunci
o fascinație de linii, de frunze,
cuburi de răcoare se desprindeau ușor
din pintec cu miez de pădure

Va fi fost o neagră cavalcadă pe drum,
spre albul cetății, un nume,
o coajă spălată în umedul vînt,
în transparență atunci va fi fost

un dor buimac de pămînt

Absență

O, dreptatea acelor seri,
umilința cu glezne de pisă

Se deschid piepturi, se deschid încăperi:

Am fi străbătut, am fi lins
cu gîndul ca un soare ierburile
verii înalte, ierburile verii fierbinți

Absenți din atîtea mișcări,
din vechile noastre imagini :

Clocotesc sub lună șerpii buimaci,
dospesc în aer ploile,
copilăriile albe

stela vinițchi

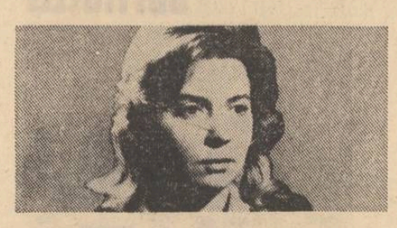

Într-un joc aburit

Mi-e visul plin de palmele-ntinse
ale unor trupuri nevăzute
căutîndu-mă,
încercîndu-mi ușor încheieturile,
așteptîndu-mi mișcările,
rotundele mișcări ale somnului,
să-și potrivească în ele
țiploasele vene
și degetele ridicate spre soare
și bătăile mari ale sîngelui.

Ca într-un joc aburit mă scufund,
uriașe plante carnivore
îmi cerșesc trupul
și-mi sorb cu mii de buze
flăminde, flăminde
carnea asta
tot mai puțin, tot mai ușor
înfășurîndu-mă
ca un ghem de lumină.

Îmbracă-ți strigătul în hainele albe

Îmbracă-ți strigătul în hainele albe
ale acestei albe cetăți, tu, visătorule
de ținuturi polare, de-nalte, transparente
vînători de reni: trupul tău singur e
și greu de visare ca pămîntul acela
greu de zăpezi
unde vin turme mari să se-adape, turme
de aur unde vin, strălucesc

Sub pleoape tari ca scoarța de gheață,
oceane, auzi, din adînc se trezesc
cu șoaptă ascunsă, cu muget greu
de feline, oceane, auzi, strălucesc
și noaptea aceea de piatră se-apropie,
vine, e-aici, e pe buze
un bob de tăciune,
o dulce, dulce nemurire

ion gheorghe

Patria, patria!

Să te naști, e un dar, e o pedeapsă ?
Nu știu. Numai întîmplare nu-i.
O, devreme ce nu-i o-ntîmplare, să luăm
lucrurile precum sînt.
Dacă nașterea este-o pedeapsă, tu primește-o
ca pe-o obligație, atare ; ispășește-o !
Dacă nașterea este un dar, primește-ți
darul, mut.
Să nu faci din darul vieții, scopul vieții
însăși.
Spune că nu-l meriți, și dă-ți seama că te
copleșește
acest dar.
Spune că ești sclav acestui dar. Dator-vindut
prin naștere.
Dacă nașterea este-o-ntîmplare, o, în locul
tău
putea să se ivească altul. Mai viteaz, mai
sănătos, mai harnic, mai cuminte.
Acela s-ar fi mulțumit cu mai puțin ?
Nici n-ar fi pretins atîtea, de la semeni ?
Nici necazuri și nici griji n-ar fi adus atîtea,
cîte au venit cu tine.
Să te naști ; că este o pedeapsă, ori că
este-o bucurie, întîmplare nu-i.
Să te naști, înseamnă, de la început, că nu ești
liber, tu, asupra ta.
Ești al altora dintru sorginte.
Să te naști, înseamnă să primești ceva.
De vreme ce-ai primit viață de la cineva,
atuncea,
despre care libertate mai vorbești ?
Să te naști, înseamnă să primești o patrie.
Și dacă n-o primești ?
Dacă-această Patrie nu-i încă ?
Atunci, de-aceea te-ai născut. Să-ți faci o
Patrie.
De-aceea nașterea nu-i o-ntîmplare !
Nașterea fără de patrie, este-o pedeapsă.
O pedeapsă pentru care te-ai născut.
Tu și-ai tăi ești singurul în dreptul și-n
măsura
sacră să preschimbi pedeapsa-n bucurie.
Fă-ți Patria !
Și dacă ți s-a dat o patrie, dacă o găsești
de-a gata ?
Și-atunci Patria tot trebuie făcută.
Fie Patria că-i mică, fie Patria oricît de
mare,
patria ți-o faci.
Nașterea, atunci, ce este ?
Nașterea este un Astru, de la care vine
Patria.
De vreme ce-ai primit o patrie de-a gata
despre care libertate mai vorbești ?
Despre libertatea Patriei, ca libertatea ta.
Datoria și supunerea pe viață, ctitorilor.
Astfel nașterea este-o pedeapsă, întrucît ai
revenit la noi, dintr-o veche datorie-n fața
Descălicătorilor.
Nașterea ar fi o bucurie întrucît s-a-ntors
Ctitorul, să-și vadă Edificiul.
În tine-a revenit Strămoșul, să-și îndrepte
opera, să-i dea nouă strălucire,
Patria să ți-o iubești, așa cum va să fie !
Și Ea trebuie să fie totdeauna. Altfel.
Patria este realul în supremul ideal.
Dar este și supremul în real.
Realul are lipsa că decade ;
Idealul are calitatea că sporește și
perpetuează.
Dacia, cînd este Feniks, este viul ce sporește.
Cei ce dau realitate patriei, sînt muncitorii
fizici. Sînt și slujitorii instituțiilor.
Idealul Patriei îl edifică Gînditorii :
cei aplicativi și cei ce umblă-n stele, slujind
graiul.
Datoria, Nalta Operă, a muncitorilor cei
fizici,
este și să fie în nemulțumire față de materie
și de unelte.
Opera și datoria Gînditorilor este din nou
nemulțumirea față de relațiile dintre ce-i
real și ce-ar fi să fie ideal.
Patria să ți-o iubești ; cînd îți dă onoruri,
nu e greu.
Cînd te cheamă Ea la masă, cînd te laudă
îți dă bani și decorații. Nu e greu.
Apoi meritele cum devin, cum se fac ?
Meritele cum se recunosc, meritele cît
durează ?

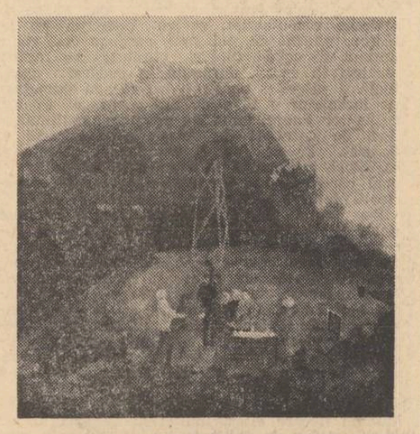

Virgil Mancaș :
„Se pun bazele unui șantier"

Un deceniu sau un veac ?
Ori o singură amiază ?
Întrucît iubirea Patriei are sorginte culturală;
întrucît aceasta nu-i langoare, libidum, nu
este !
Nu-i Amor ;
Dragostea de Patrie nu recunoaște visceralul.
Sediul iubirii pentru Patrie se află-n creier.
O, Acolo, Sus, în piscul Omului, în Sideralul
Educației.
Sideralul Educației, eu ce muncesc ?
Zic așa, naturii integrale-a insului, în
cunoștință matură de sine, întru cauzele
proprii și-ntr-acelea publice ;
Și-n deplină opțiune pentru ideal.
De-acum vină și mihnirea, Supărările de
viață.
De-acum vină ne-nțelegerile. Nedreptatea
vină !
Vină și amenințările perfide. Pericolele fizice
să se repeadă !
Acum și moartea dacă vine, este Opțiune !
Dintr-această Dragoste de Patrie, cine-ar
putea să te clintească ?

radio

„O mreajă de văpaie"

Tăcerea ar fi cel mai înalt omagiu adus aceluia ce alcătuiește sufletul și strălucirea neamului românesc : Mihai Eminescu. Misterioase, tainice, mereu învăluitoare și încărcate de magie, versurile marelui poet român se cuvin ascultate, citite, gîndite în tăcere. Poezia lui te fură, te răpește din lumea în care locuiești, te prinde ca „o mreajă de văpaie" și te aruncă apoi în viața ta mai bogat cu un secol, încărcat de nostalgia unei lumi cunoscute, și în același timp necunoscute, de care toată viața îți va fi dor. Tăcerea, binecuvîntata tăcere, ar fi cel mai înalt omagiu. Versurile curg ca un fluviu de foc peste păduri pustii, lăsînd în urma lui păduri de aur. Pămîntul nostru este semănat cu aceste păduri de aur din clipa apariției în Univers a stelei Eminescu, stea ce luminează veșnic pămîntul și sufletul românesc.

Radioul a dedicat nenumărate emisiuni, cum era și firesc, acestui geniu al culturii românești. Este lăudabilă inițiativa redacției literare de a oferi ascultătorilor, în această săptămînă, în cadrul „Momentului poetic", lecturi din poezia lui Mihai Eminescu. Aș relua o observație mai veche cu privire la titlul acestei emisiuni de poezie : „moment" poetic. Spuneam cîndva că el minimalizează conținutul emisiunilor care cuprind, cel mai adesea, versuri memorabile în interpretări tot la fel de memorabile. Cum această săptămînă am avut fericita ocazie să ascultăm versuri de Mihai Eminescu, titlul de „moment" poetic mi se pare și mai nepotrivit E păcat să spunem „moment" acelor minute în care îl ascultăm pe George Vraca recitînd „Luceafărul". Am reascultat cu emoție pe acest mare actor care a dat artei recitării versurilor un aspect atît de deosebit ; el rămîne în memoria noastră mai ales ca recitator al lui Eminescu. George Vraca recita Eminescu ca și cum un duh al geniului i-ar fi insuflat acele minunate, dureros de frumoase versuri. „Luceafărul" în lectura lui Vraca pare a fi omagiul interpretului său. „Mreaja de văpaie" se țese în jurul nostru și noi păstrăm tăcerea, atît de plină de înțelesuri tăcere, de care, de multe ori, arta adevărată are nevoie.

Ar trebui, credem, pomenit și numele redactorului momentului poetic. Dar mereu acesta lipsește și din programul de radio, nici în momentul transmiterii emisiunii nu este pomenit. Se pare că alcătuirea unei emisiuni de versuri este cu atît mai dificilă cu cît spațiul ei este mai restrîns. De aceea felicităm din inimă pe cei ce alcătuiesc aceste emisiuni. Cît despre momentele poetice închinate lui Eminescu, ele vin ca un adaos la buchetul uriaș din florile pe care pămîntul românesc le-a hrănit întru gloria veșnică a marelui poet.

Ioana Diaconescu

plastică

Informații (I)

Ca să propui o judecată de valoare cît de cît convingătoare asupra demersurilor unui artist trebuie să ai posibilitatea de a-i putea compara opera cu a altor creatori ce s-au confruntat sau se confruntă cu o problematică similară. Numai criticii de periferie adoră geniile autosuficiente pe care coteriile literar-artistice reușesc, din fericire, să le înconjoare doar cu o aureolă efemeră (unori rentabilă).

Multe exagerări se nasc din ignorarea realității. Provincii ale spiritului ajung astfel să fie considerate drept imperii iar mîdele pot fi luate drept direcții estetice. Reacția de sens contrar constă în faptul că în imaginația unora se pot naște valori intercontinentale a căror dimensiune reală ar trebui mai degrabă raportată la anumite zone din jurul Dîmboviței. Dacă ne-am lua după afirmațiile făcute de unii cronicari, am putea crede că în ultimii ani plouă cu talente printre care s-au rătăcit nu puține de calibru uriaș. Ca să nu complicăm însă prea mult lucrurile, să ne limităm a spune că nici o apreciere nu poate fi validă dacă nu este bazată pe interpretarea corectă a datelor existente corelate cu o mulțime de alte informații ce privesc tot ceea ce, direct sau lateral, se află în legătură cu opera analizată. Cînd spun informații ne gîndim, desigur, la date concrete, palpabile, și nu la colportajul informațional. Criticul de artă ca și cel literar trebuie să-și creeze propriul sistem corect de „înmagazinare și regăsire a informației". Singurul său stimulent în această operație este biblioteca. Îmi pare rău că trebuie să constat absența unei instituții de acest profil. De o bibliotecă de artă avem nevoie. Un important fond de carte este risipit între diferite instituții, astfel încît elucidarea unei mici probleme sau familiarizarea pe o temă se transformă într-o excursie. Din cărți aflate în secția de artă a Bibliotecii Centrale de Stat, în Biblioteca Institutului de istoria artei de pe lîngă Institutul de arte plastice, în biblioteca Institutului de arte plastice, în biblioteca UAP, și în diferite alte fonduri, s-ar putea constitui o bibliotecă serioasă și modernă a unui eventual **Centru de documentare pentru artele figurative.** Nu sînt necesare multe investiții ci puțină trudă pentru învingerea rutinei birocratice.

Care ar fi avantajele existenței unui asemenea Centru, mi se pare de prisos să mai demonstrez. Pentru cei ce studiază fenomenul ar fi un tezaur activ de memorie, pentru cei ce creează un îndreptar în afara căilor bătute, pentru cei ce comentează și îndrumă un instrument de orientare. Îmi permit să atrag atenția cititorilor acestor rînduri asupra banalului adevăr cunoscut, nu numai din teoria informației, și anume că, pentru a fi prelucrată, o dată trebuie să se afle în memorie. Nimic nu poate fi „regăsit" în aceasta dacă nu a fost „înmagazinat". E cazul să ne gîndim mai des la faptul că destinul artei este încă legat de cel al cărții.

Grigore Arbore

muzică

Un concert tradițional

Un concert tradițional, în spiritul fiecărui început de stagiune, a dirijat Iosif Conta joi 6 octombrie în sala Radioteleviziunii : pe lîngă Beethoven și Brahms, suita „Mihai Viteazul" de Tiberiu Olah, obsesie tematică a acestui compozitor care încearcă și reușește sinteza între o rafinată știință a compoziției și satisfacerea gustului publicului. Cele patru mișcări în care planul majestuos, de fast voievodal, se suprapune celui dinamic-agitat al vuietului de luptă, reușesc să surprindă elementele caracteristice ale unui tablou de epocă : trompete vestitoare, tulnice prevestind și apoi afirmînd victoria, muzica „de curte" sugerind sfaturile domnești, ritmurile descriptive (jocuri populare, cavalerie) nuanțînd viitoarea războinică. Cu un viu simț al culorii, Iosif Conta a reușit să dea acestor momente aerul unor „tablouri dintr-o expoziție", conturînd exact liniile reprezentative și evitînd orice tendință de îngroșare și facilizare.

Virgil Mancaș : „Primăvară"

Același finețe a caracterizat desfășurarea Concertului nr. 1 op. 15 în Do Major de Beethoven, concert nepretențios și atît de cîntat la nivelul elevi-studenți, încît aducerea unor noutăți la nivel de interpretare reprezintă o adevărată performanță. Solista poloneză Regine Smendzianka, profesoară la Conservatorul din Varșovia și specialistă în interpretarea lui Bach, Mozart și mai cu seamă Chopin, s-a apropiat de această lucrare de tinerețe a Titanului cu toată grația și seninătatea necesare stilului încă mozartian al lucrării. Un Largo măsurat dar totodată foarte viu a subliniat însă prezența suflului beethovenian, așa cum ultima parte a concertului, cu o strălucire mai mult naturală decît cizelată, a depășit efectul decorativ, de pură virtuozitate.

Cu o vădită bucurie interioară orchestra s-a cufundat în marea Simfonie a IV-a de Brahms, simfonie bine învățată și iubită, piatră de încercare a tuturor filarmonicilor. Acea patimă nearzătoare, fruct al „melancoliei nedesăvîrșirii", cum o numea într-un citat celebru Nietzsche, topirea într-o continuă vălurire de teme care clipesc asemenea unor stele, fără să se stingă, creșterile majestuoase pe stufoase inventii armonice au dat concertului cununa de împlinire care te însoțește pe drumul spre casă ca o aură și un scut de lumină.

Grete Tartler

eternul luceafăr

Urmare din pag. I

toare de taine, una din poeziile care au pierit odată cu acel tragic „Mă intunec“ al lui Mihai?

Vreau să vă spun (și, oricit aș fi acuzat că mă pierd in metafizică, eu tot voi indrăzni să spun) că ne aflăm in plin mister de comunicare demiurgică dintre poetul Mioriței și Eminescu, dintre Eminescu și cel care se așteaptă să vină și al cărui nume nici nu-l bănuim ; vreau să spun, cu alte cuvinte, că spiritul uman nu va inceta niciodată să se implice in mistere de asemenea natură, sfinta natură a Poeziei, și că (sper desperat să nu greșesc, mai ales cei ai viitorului să nu mă invinuiască de a fi greșit), Poezia și Eminescu al nostru vor aparține și umanității de miine, ca ore de odihnă și de extaz, pentru toate aventurile ce-i vor fi destinate omenirii de către neprevăzutul creierelor electronice !

Și ingăduiți, in această clipă de evocare printre noi a lui Eminescu, să desfid pe teoreticienii asupra timpului de miine, care profetizează dispariția artei și incompatibilitatea dintre era atomică și Poezie, desființind cu un simplu condei șansa supraviețuirii speciei umane intr-o lume in care toate ar fi comandate de mașini !

Dar imaginați-vă ce tristă omenire ar fi aceea care, lăfăindu-se la umbra calculatoarelor sterpe de orice iluzie și a roboților orbi de orice viziune, s-ar osindi singură la refuzul culorii pe o pinză sau al gindului comunicat in metaforă !

A, nu ! — ar putea replica nu știu cine impotrivă, doar se vede bine că sunt culturi de mare autoritate in lume in care Poezia, incă

de pe-acum, cunoaște un regres, este inregistrată printre actele luxuriante din ce in ce mai rare ale unui fel de cavaleri rătăcitori prin pustiul de civilizație modernă, asta nu-ți spune nimic ? ; imi spune desigur, fiindcă este drama culturilor obosite, in proces convulsiv de căutare a altor forme de exprimare a geniului artistic, dar asta nu inseamnă că s-a murit de tot, că nu mai e de sperat nimic... și, dacă-mi permiteți, nu cumva, dacă acolo, in zona acelor culturi străvechi, dar stinse de maladia non-Poeziei, se va crea un fel de hiatus, un fel de gol fizic care se va căuta umplut cu ceva (viduri absolute nu există nicăieri in spații, darămite in geografia spirituală a planetei noastre), nu cumva atunci se va inregistra o invazie intr-acolo a Poeziei culturilor tinere, omul de oriunde neputindu-se lipsi de datul și de blestematul miracol al Poeziei, Poezia va fi coordonata secretă și esențială a propriei sale condiții de viață — prin care condiția umană se va dovedi superioară tuturor ultragiilor Destinului ?

Sau credeți că omenirea din grote a fost mai puțin tristă, in condițiile memoriei noastre ancestrale, și cind tot și-a confecționat sylexul de care avea nevoie pentru a-și impodobi pereții cu siluete ale visului propriu, și tot s-a lăsat pătrunsă de muzica sferelor cerești pentru a-și adora, in grai rostit sau in grai cintat, soarele și luna, zeii și iubirea, cum asemeni ne place să sperăm că și omenirea viitorului iși va sublima, in vers ori in culoare, singurătatea printre mașini și minia de a nu se trăda pe sine ?!

Iată de ce, stimați oameni buni, trebuie să lăudăm fiecare efort, indiferent de aria lui de cuprindere și de audiența lui, efortul prin care Eminescu este păstrat nealterat, in Ființa și in Conștiința sa de mit național, și la fel de nealterat să fie transmis, cu legămint, generațiilor care vin.

Fiindcă trăim un timp, un timp de ordin planetar firește, al demitizării miturilor, al demitizării miturilor de către acei meseriași de culturi care acordă particularului infam valoare de simbol, care caută in conținutul buletinelor medicale explicația unor contrarietăți, care (intr-un cuvint) se instalează, dulce și comod, in slujba umilirii și a degradării valorilor de durată.

Și pe noi ne-a pindit o asemenea primejdie, chiar inainte de a se inventa moda demitizării, acum vreo trei decenii, cind un oarecine a incercat să falsifice gindirea eminesciană punind-o in acord de servitute cu ideologia oligarhiei conservatoare, cam in aceeași vreme, vă aduceți aminte, cind un alt oarecine se obosea zadarnic să ne incredințeze că limba și istoria românească ar veni din altă matrice decit cea daco-romană, dar orinduirea nu s-a lăsat inșelată de astfel de interpretări, și limba și istoria au fost repuse in drepturile lor legitime, iar Eminescu, asemeni tuturor celor nepieritori ai culturii noastre, ne-a fost redat, și orinduirea l-a luat pe Eminescu cu sine, să-i fie temei și să-i fie martor pentru ceastălaltă eternitate, care altfel nici n-ar rezista.

Vă spun toate acestea pentru că o teamă nedeslușită mă bintuie, și pe D-voastră vă bintuie, sunt convins, neliniștea de a-l limita pe Eminescu numai la o prezență festivă, prin exclusiv „Impărat și proletar“, neliniștea de a uita că există și „Sara pe deal“ și „Rugăciune“, și „O rămii“ și „Odă in metru antic“, și „Lasă-ți lumea“ și „Peste virfuri“, și „Luceafărul“ și „Doina“ ; vreau să mă ințelegeți bine, cred sosită ora de a i se lua timpului inainte, de a impinge timpul spre o ințelegere superlativă a geniului unui creator, și de a-l gindi pe acel geniu creator cu luciditatea și calmul olimpian ale exegeților de peste timp.

Cind astăzi, in lume, există lumi in care valorile sunt transformate in inversul lor, adică negate, fără a se pune altceva in locul lor, lumi in care valorile se află in conflict, de exemplu un anume tip de morală contra altui tip de morală, ambele pretinzind că stau cu vehemență in apărarea omului, dar ambele astfel de morale jucindu-se cu focul pe seama viitorului civilizației acestei planete, ingăduiți să vă declar cu cea mai nezdruncinată convingere că e meritul unei țări tinere pe arena istoriei, precum România de azi, și meritul culturii sale la fel de tinere și de orgolioase de a-și asuma răspunderea să lupte pentru integralitatea valorilor, pentru apărarea umanizării lor, pentru justificarea destinului lor universalist — și Eminescu nu poate lipsi din suma acestei ofensive a ințelepciunii care ne guvernează.

Eminescu este și va continua să fie conștiința noastră interogativă ; prin el se reface in noi gestul prometeic de a nu ne supune hazardului despotic ; el este expresia fraternității bărbătești in fața Neantului și a Răului, a Injustiției și a Nelibertății ; de la el moștenim necesitatea de a lupta pentru reintronarea speranței și a increderii in valorile reprezentate de om ; să nu ne sfiim să ținem Poezia și pe Poeți la loc de cinste, innobilindu-i cu demnitatea necesară, fiindcă Poeții sunt cei dintii aliați ai progresului luminos ; Eminescu este nemuritor mai ales prin intensitatea intrebărilor pe care și noi suntem datori să le punem, in această lucrare de exploratori spre o civilizație exemplară ; și nu de la Poeți trebuie așteptate răspunsuri, răspunsurile trebuie cerute Istoriei, sau, dacă nu vă sperie cuvintul, Istoria să fie forțată să le dea.

Și nu cunosc mai simplă, mai omenească cumpănire cu destinul nostru decit mindria tainică de a aparține neamului care l-a născut pe Eminescu, mindria ostentativă de a constata că Eminescu a devenit una din dimensiunile prin care România este sortită să dureze, și va dura cită vreme, pe românește și-n această parte a Europei, se va putea rosti „Sara pe deal buciumul sună cu jale“ sau „Rugămu-ne indurărilor, Luceafărului mărilor : Din valul ce ne bintue, Inalță-ne, ne mintue...“

Cuvint rostit in cadrul ședinței festive de deschidere a celei de a V-a ediții a Festivalului național de poezie „Mihai Eminescu“, 8—9 octombrie 1977, Iași.

INTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

Aventură la Sinaia

I

● Petru Vintilă, poet, nuvelist, romancier, dramaturg, publicist, pictor naiv și bănățean sui-generis cultivă umorul sec și spune bancuri fără poantă. Cind ajunge la finalul glumei zice : acum ar trebui să-ți spun poanta dar nu meriți.

Inzestrat cu aceste calități vine intr-o zi la sediul Uniunii și mă atacă frontal, stind in picioare ca să aibă prestanță și vorbindu-mi in dialect bănățean ca să-l pot pricepe mai bne :

— De ce nu vrei, Micule, să scrii și despre mine o intimplare ? O tragi numai cu Mogoșoaia și cu Fănuș și cu Sofica Manolescu care nici măcar nu citește ce scrii tu !

— Păi, eschivez eu, intimidat, m-am gindit s-o bag pe aia cu vitrina.

— Care cu vitrina ?

— Aia cind ți-a apărut volumul de poezii și-ai stat in mijlocul cărților in vitrina unei librării din Timișoara o zi intreagă să te vadă cititorii și să-ți cumpere cartea...

— Și... ce ? Nu vezi că n-are nici un haz ?

— Atunci o spun pe aia cu cuvertura și cu ilustrata din străinătate.

— Nu, aia să n-o scrii că te dau in judecată. Nici nu-i adevărată A scornit-o Nicolae Mărgeanu, fiindcă-l bat la table...

— Păi, atunci, ce să scriu... ?

— Iți spun eu una. Vrei ?

— Mai intrebi ? Da cu poantă...

— Cu poantă, că dac-o las pe seama ta... Da stai să mă gindesc care să ți-o spun. Aia cu Nicuță la Sinaia o știi ?

— Nu, sau cel puțin nu cred s-o știu...

„Prin 1950, poate mai tirzior cu un an, doi, incepe Petru Vintilă, venisem la Sinaia, la Casa de creație, pe o perioadă mai lungă. Vroiam să-mi termin cartea. Eram mai tinăr, plin de entuziasm, fericit că stau in sinul naturii și că-l am vecin de cameră pe Nicuță Tănase Tinăr și el și cu un succes la domnișoare... ce nu s-a văzut. La fiecare două seri făcea o nouă achiziție și mi-o prezenta : dă-mi voie să-ți recomand pe noua mea logodnică. Muream de ciudă și nu ințelegeam cum de reușea să le aiurească. Mai frumos ca mine nu era, mai deștept..., nu era, mai bancurist, nu era, mai talentat, ce să vorbim. Avea un singur avantaj. Era mai inalt. Ei și ? Asta nu-l consideram un atu. Parcă Napoleon... In sfirșit, intr-o seară il ispitesc pe departe și aflu secretul. Dacă vrei să ai priză la fluturașii ăștia, zice Nicuță, vezi că majoritatea sint fete ce liceul la bază, mă, nu fitecine, spune și tu că te cheamă cum nu te cheamă. Nu ințelegeam prea bine cum devine chestia și-am cerut amănunte mai clare. Păi, uite, de exemplu, eu, pentru roșcata asta de la Hațeg, fire melancolică și poetesă in secret, cine crezi că sint ? Nicuță Tănase ? Ași ! Sint **Mihai Beniuc**, mă, bănățeanule, maestru, nume de bază in literatură nu debutant ciocănind la poarta gloriei literare. Ai ințeles ? Alegeți și tu un alter ego de calibru greu, găsește un nume cu rezonanță. Da vezi să fie in viață. Nu te repezi la Caragiale că n-are rost. Găsești unul cu „priză“ la public, un nume să sune frumos (pe vremea aceea nu exista televiziunea) ii inveți biografia, titlurile și... treci la atac“.

Petru Vintilă se oprește, mă privește prin lentilele ochelarilor și imi promite : — Micule, dacă iese chestia bună, deși tu nu prea ai talent, iți dau o pictură de-a mea. Naivă, vopsele in ulei, ceva extra. Adică ți-o dau... mai ieftin. Tu m-ai botezat Milimetru Vintilă ? A ? Timpit calambur...

— Nu eu, Băieșu, cică ești mai scund ca el cu un milimetru. De altfel el mi-a zis și chestia cu cuvertura.

— Prostii, decretează Petrică Vintilă, aia cu cuvertura e o scorneală Lui Băieșu ii e ciudă că am avut succes cu piesa mea „Casa care a fugit prin ușă“. Ai văzut-o ?

— N-am văzut-o că n-am găsit bilete. De fiecare dată se juca cu casa inchisă. Am incercat să obțin in continuare o invitație apelind la Lovinescu dar... a fost imposibil.

— De ce imposibil ?

— Păi nu-i el directorul teatrului ? !

— Fugi ,mă, că minți, nici nu știi unde se juca. In Giulești, dacă te interesează.

— Păi, de aia Lovinescu...

„Ei, și cum iți spuneam, povățuit de Nicuță (apropo știi că e bunic, săracul !) mă infiintez intr-o simbătă seara la bar la Cazino.

Ferches eram, aveam un păr bogat pe vremea aceea de se speria frizerul de mine și-l apuca mila cind trebuia să mă tundă. Bal mare, lume pestriță, fete berechet, muzică bună, două orchestre, două, cu viori și acordeoane, cintau cu schimbul, tangouri și rumbe ; dansuri serioase nu zgiltiieli din astea moderne. Fin și discret, mă, in surdină, să-ți meargă la inimă. Ah! ce **La Palome** duioase trăgeau de plingea Piatra Craiului...

Ochesc una mai scundă, blondă, bine finisată, cu ochi albaștri, fustă de crep, culoarea oului de rață, bluză cu buline și volănașe. Un vis nu alta ! O invit la dans, cu plecăciuni, cu maniere, nu ca Fănuș Neagu. Aflu că-i de la Tirgu-Secuiesc. Făcusem, vorba lui Traian Iancu, un **coupe de foudre**. Dansam transportați de muzica sentimentală, dermă lingă dermă, cind o dată il văd pe Nicuță că apare in sală, ne dă tircoale de citeva ori și profitind de o scurtă pauză, mă salută cu respect infinit :

— Să trăiți, maestre Zaharia Stancu ! după care dispare umil in vălmășagul balului.

Mircea Micu

Narcis și Odiseu

Urmare din pag. I

ce depășesc, inspre tărimul vast al absurdului, logica internă a textului real luat in considerare și produc afirmații ce tind nu numai să devalorizeze ideile unanim acceptate, ci și să intoarcă, in mod sofistic adevărul pe dos.

Ni se va spune că orice ipoteză critică devine validă dacă este argumentată in mod convingător. Lucrurile nu stau insă astfel și trebuie subliniată in mod stăruitor necesitatea depășirii locului comun al unei critici care poate să spună orice numai să fie argumentația reușită. Tocmai aici este nodul problemei, aici se poate constata incălcarea criteriului realismului, pe care il propuneam.

In acest punct al discuției se cuvine să facem o nouă precizare. Criteriul realismului in critică, pe care il propunem, susținind superioritatea sa față de cel al validității textului critic, poate fi ințeles mai bine dacă il asociem celui al mult discutatei judecăți de valoare. Natura judecății de valoare poate fi explicată, după opinia noastră, tocmai prin invocarea similitudinii pe care o propuneam mai sus. După cum marea literatură spune ceva adevărat și nou despre lumea reală, tot astfel critica trebuie să spună adevărul (și dacă forma acestuia este nouă este cu atit mai bine) despre opera avută in vedere. Adevărul nu trebuie ocolit, după cum arătam, nici prin evitarea contactului cu opera in concretețea ei, nici prin estimarea operei in termeni exagerați, ce scot demersul critic dintre lucrările rațiunii și il imping printre expresiile unei fervori de rău augur și pentru operă și pentru ideea de critică, in general.

Există și o a treia posibilitate, simetrică celei a hagiografiei. Este cea a pamfletului — discurs ce masacrează o inexistență literară, folosind rafale de mitralieră impotriva unei umbre. Chiar dacă nu pare să fie astfel, nici pamfletul nu este ferit de narcisism. Și el se admiră pe sine, ascunzindu-și neputința de a scrie realist despre literatură.

Cit privește cel de al doilea termen al metaforei pe care am propus-o in titlul insemnărilor noastre, nu sint prea multe de spus. El semnifică o critică scăpată de obsesiile autocontemplării, interesată intr-adevăr de literatură, o critică pasionată pină la capăt de ideea aflării adevărurilor despre literatură și, mai ales, despre lumea reală in care această literatură există.

CONTEMPORANII NOȘTRI

Labiș, poet al «lăuntricului»

Scriind despre Nicolae Labiș (Ed. Eminescu, 1977), Lucian Raicu evită confesiunea directă, evită, in același timp, și exegeza pură („posomoritul studiu al motivelor poeziei“). Cartea lui este un eseu in care referința biografică (inevitabilă) și justificarea estetică a operei se subsumează unei judecăți mai generale despre destinul creatorului. Prieten cu Labiș, criticul nu se grăbește să spună tot ce știe ,o discreție structurală il impiedică să treacă dincolo de o anumită limită de cordialitate. Puținele note subiective sint repede părăsite intr-un comentariu critic ce caută in versuri un mod specific de a trăi și de a face poezie. Rezultă in cele din urmă un portret interior și se prefigurează un destin de creator in faza unui magnetism precipitat și neliniștitor. Intiia grijă a criticului este să detașeze imaginea lui Labiș de mitul poetului abstras și „genial“. Excepționalul destin al autorului „Luptei cu inerția“ nu depășește granițele normalității. Niciuna din atitudinile creatorului solemn și oracular, banalizate de literatură, nu i-ar fi proprie. Labiș nu tinde să evadeze din real, caută, dimpotrivă, virtejurile realității și este in chipul cel mai hotărit un „partener al istoriei“, stilul lui de viață este „atent precipitat“, erotica lui este comună, fără mari avinturi, fără suferințe adinci etc. Creatorul este minat de o energie fatală, ființa lui se compune din „cruzime și compasiune“. Nu caută cu dinadinsul succesul, iar cind succesul vine il primește cu oboseală. Ii place,in viață și poezie, riscul și provoacă starea de risc moral, dar nici lenevirea dulce nu-i este străină. Lucian Raicu destramă cu abilitate o legendă, fără a cobori imaginea poetului, fire liberă și lucidă, spirit „inaugurator“, absorbant, doritor să trăiască repede și pină la capăt **in toate felurile.** Poezia nu este o compensație, ci prelungirea acestei vieți scurte și neeroice.

Avizat asupra erorilor criticii mai vechi, L. Raicu nu explică opera prin biografie, dar nici nu cade in eroarea contrarie de a despărți opera de creator. Bunul simț care, după el, este o formă a inteligenței, ii spune că „in fața operei trebuie să uităm omul ce a scris-o și tot el ne spune că ea nu este altceva decit omul care a scris-o“. Omul nu poate fi uitat in nici un chip, iar opera este tot ceea ce a rămas de la el. Criticul va bascula atunci intre două planuri, căutind o justificare a vieții in operă și o prelungire a operei in existența unui tinăr care, disprețuind formele exterioare ale lirismului, vrea să cunoască și să asume in mare viteză totul. Analiza critică va căpăta, in consecință, o implicație existențială puternică, faptele literare sunt coborite (sau urcate, cum vrem să-i spunem) spre locul genezei lor, acolo unde, printr-o miraculoasă metamorfoză, gindul, sentimentul cel mai simplu, atitudinea frust vitală devin forme de creație. Este poziția care convine cel mai mult lui Lucian Raicu, spirit prin excelență problematic, disociator fin in sfera ideilor morale. Mi-a plăcut intotdeauna in critica lui știința de a citi intr-o carte un **destin** creator și de a pune destinul intr-o relație mai profundă cu faptele vieții universale. Cronica sau eseul debutează, de regulă, printr-o punere in problemă, o depistare a factorului coagulant al operei, acela in care intenția autorului capătă cea mai mare profunzime. Mare sau mijlocie, cartea este impinsă spre această zonă a chestiunilor fundamentale, acolo unde criticul iși găsește propriile obsesii. O **subiectivizare, problematizare** a comentariului este, in acest caz, inevitabilă, și L. Raicu, care face de douăzeci de ani critică, și-a fixat un limbaj de o remarcabilă putere de sugestie. El are harul formulărilor fericite, ideea cea mai simplă capătă, in analiză, o adincime nouă : „Ca toți poeții autentici ai modernității, Labiș acordă o anumită autonomie limbajului dar una deajuns de limitată. Se poate vorbi la el de o productivitate a limbajului care, in procesul constituirii sale, creează o realitate, o realitate nouă, nebănuită, inainte de a se face. Dar fireasca inventabilitate a limbajului nu lasă loc nici unui abandon, și acest lucru limitează extinderea spațiului sugestiv al imaginii și cuvintului. El nu se lasă niciodată in voia cuvintelor, este mereu deasupra lor, le supraveghează, le păstorește cu un simț suveran a ceea ce le este și nu le este permis. O anumită libertate acordată **neprevăzutului** limbii se dovedește fecundă in poezie. Labiș este prea sigur de sine, de drepturile sale, pentru a incredința cuvintelor supuse, sintaxei ascultătoare o libertate ce l-ar diminua ca **autor,** ca stăpin absolut al domeniului. O natură posesivă, dominatoare, iși face ea singură „fraza“ ; nu se lasă făcut de ea. De aici, cadența autoritară a discursului liric și tot de aici o anume rigiditate, un anume tipar impus. Poezia cucerește teritoriile ce-i sint de trebuință, domeniile care o servesc, nu cedează

Labiș — ulei pe lemn de Mircea Barzuca

nici o clipă inițiativa. Ea ciștigă, dar și suferă de pe urma unui demers energic“.

Blind, generos, textul poate deveni amar și ironic cind in raza ochiului critic intră impostura fudulă, agresivă. Spiritul polemic caută, de regulă, forme indirecte, subterane de manifestare, numai in cazuri extreme criticul părăsește stilul de acceptare cordială și reflexivă. Dar cind acest fapt grav se petrece, tonul devine mușcător ironic și negația nu mai caută forme ocolite.

Cartea despre Labiș iese dintr-o iubire spirituală stăpinită. Ironia dispare din text, comentariul nu bate, totuși, spre apologie și patetism. Lucian Raicu știe că reputația unui scriitor este apărată de operă și frazele calde, prietenești, nu pot inlocui analiza critică. Ideea lui mai generală este că Labiș reprezintă mai mult decit o mare promisiune in poezie și că este inutil să ne intrebăm la infinit **ce ar fi devenit poetul dacă... ?!** Labiș este un poet cu un univers și un stil propriu, profund nu numai in raport cu poezia din epocă, profund, excepțional prin substanța insăși a poemelor sale. Idee bună, bine argumentată de critic, care incălcind promisiunea inițială, face, totuși, o analiză a „motivelor“ poetice. El distinge, de pildă, o **producție de zi și o producție de noapte** la Labiș, cea din urmă fiind aceea in care poetul implică marile lui obsesii interioare. Analiza folosește citeva sugestii tematiste, pătrunzind in profuziunile unor poezii socotite fără mister de către alți comentatori. Lucian Raicu are insă capacitatea de a vedea invizibilul din text, semnul criticului de vocație. In **Moartea căprioarei** el delimitează tema „mediului uscat“, in alt poem o „temă a insubordonării“, „motivul cruzimii“, motivul „lumii amorfe“ sau tema „lumii ca vibrație“. Demonstrația converge spre ideea că in poezia sănătoasă, militantă, de o luciditate intensă a lui Nicolae Labiș, circulă curenți subterani, că o criză a inconsistenței dublează lirismul programatic, energic. O boală de origine necunoscută se strecoară in straturile profunde ale versurilor din „Lupta, cu inerția“, un **dublu** imprevizibil, cu ochiul deschis spre noaptea și răul din lucruri, se afirmă in niște poeme ce arată altfel, la suprafața lor, o cuceritoare vitalitate. **Dublul** arată nu numai bucuria de a trăi, ci și **dificultatea** de a exista, și privește banalitatea, inerția (inclusiv inerția naturii) ca păcate capitale. Cu alte cuvinte, poezia lui Labiș, vrea să spună criticul, se maturizează și se complică repede, atit de repede și de profund incit planurile, motivele dau impresia de coexistență. O evoluție există, cu toate acestea, și Lucian Raicu o numește trecerea de la **temele determinării** la **temele libertății.** Formula este bună și acoperă o realitate poetică indiscutabilă. Intiiul merit al eseului este de a propune un Labiș mai complex decit se putea bănui, un poet de factură intelectuală. Unele observații redefinesc lucruri deja știute (tema inceputurilor, obsesia lucidității), altele sint insă cu desăvirșire noi și capătă o demonstrație critică de o remarcabilă sugestivitate. Lucian Raicu este interesat și de ceea ce in limbaj tematist se cheamă „spațiul securizant“ al creației. El determină „spațiul de intimitate“ al poeziei lui Labiș, „bătătura“ liricii lui: spațiul ocrotit de păduri foșnitoare și de munți bătrini melancolizanți.

Eseul mi se pare, in totalitatea lui,profund, o veritabilă operă de creație critică. Lucian Raicu este, nu mai incape discuție — unul din criticii cei mai pătrunzători ai literaturii române actuale.

Fiind vorba de literatură, judecățile și motivațiile noastre pot diferi. Stimulat, de pildă, de interpretarea lui Lucian Raicu, am recitit ciclul de poeme dedicat de Labiș lui M. Sadoveanu. Impresia pe care o aveam nu s-a schimbat la noua lectură. Ideea criticului că poemul lui Labiș reprezintă „mai limpede decit ar fi făcut-o analiza cea mai justă, mărturia unei emoții, a unei adorații **geniale“,** mi s-a părut vagă, inconcludentă. Nu cred, in esență, că un poem poate inlocui o analiză critică și nici că poemul poate sluji mai bine o mare emoție in fața unei capodopere. Rosturile poeziei și rosturile criticii diferă, justificarea creației cade in seama criticii, și, cind o face bine, ea nu se subordonează nici unui alt gen literar. Lucian Raicu mi se pare a face, in acest caz, o apreciere mai mult sentimentală, decit o judecată critică. Practicind o critică de tip reflexiv, problematizant, el are uneori tendința de a scoate dintr-un text mai multe semne decit textul conține. Impresia este, atunci, că analiza innobilează versuri de tot modeste, căutind conceptul și ignorind formele de expresie poetică. N-aș crede, de pildă, că **Balada celor trei bătrini** trage spre o „problematizare a conceptului de eroism“, și, in genere, nu am convingerea că versurile acestea alegorice și anecdotice ascund un mare concept. Labiș a scris, ca toți poeții din epocă, și versuri ocazionale unde geniul lui tinăr și acaparator nu a putut străluci. Substanțială, cartea lui Lucian Raicu impune imaginea unui Labiș nou, poet al **lăuntricului,** spirit mai presus de virsta lui, nu insă (cum ar fi spus Macedonski) mai presus de talentul său.

Eugen Simion

***) Lucian Raicu : „Nicolae Labiș“, (Ed. Eminescu, 1977).**

Un Botticelli integral

Studiul postum al lui A. E. Baconsky, *Botticelli, Divina Comedie,* recent apărut la editura Meridiane intr-o excelentă ediție, mărturisim, ne-a provocat la lectură voluptăți și delicii parcă prohibite... erudiția dezinvoltă, (există și o erudiție anxioasă) o anume acuitate a variilor probleme puse, frumusețea frazelor ce aduc aminte de latinii tirzii... Ne-a venit in gind strofa ambroziană atit de compatibilă acestei proze menită să asezoneze vechile incunabule cu spiritul cercetătorului modern : «Verusque sol illabere / micans nitone perpeti ;»...

Quattrocento-ul florentin, in special cea de-a doua lui jumătate, avea să imprumute profilul devenit simbol, al sublimului exilat care-și dormea somnul de veci la Ravenna. O seamă de manuscrise circulau in epocă, unele impodobite cu miniaturi ce căutau să transpună verbul divinei poeme intr-un grai al tăcerii. Glosele și alte diferite hermeneutici erau un fapt obișnuit, aproape cotidian; lectura lui Dante și o interpretare pe cont propriu constituiau evenimente publice, vecine cu gloria. La Florența anului 1373, Boccaccio primea suma de 100 florini de aur pentru o lectură comentată a *Commediei* in Chiesa della Badia. In lucrarea *Dante — Storia della commedia* a cura di Mario Apollonio, citată de Baconsky, se observa. „che non c'e artista del Rinascimento piccolo o grande, che non abbia scritta esplicitamente o Dante, da Giotto a Michelangelo e dai musici dell' Ars Nova al Palestrina“. O legendă ne relatează pe Dante insuși practicind arta desenului, fiind chiar mentor in tagma pictorilor —, cf. *Vita Nouva,* XXXV : „nel quale si compiva l'anno che quella Donna era fata delle cittadine della vita eterna, io mi sedeva in parte nella quale ricordandomi di lei io disegnava un angelo sopra certe tavolette“. Pe de altă parte, caracterul vizual — plastic al poeziei lui Dante, realismul său acuzat de universul fenomenal, (constituind un anti-lirism, am spune astăzi, in comparație cu Petrarca, bunăoară) ispiteau pictorii și desenatorii in fața unei poeme fără replică de-a lungul secolelor. Poetul iși metamorfozase existența in mit : Andrea del Castagno ii făcea portretul cunoscut, din ciclul *oamenilor iluștri* pictat pentru vila Pandolfini de la Legnaia, cel mai apropiat, de linia austeră a lui Botticelli, după părerea exegetului român. Un Dante imbătrinit de dispute și ambiții politice, vom găsi la Orcagna, de la Santa Maria Novella, etc.

Pe comentatorii opului dantesc ii putem impărți in două grupe, și asta pentru a simplifica nepermis : din prima grupă fac parte cei care traduc viziunea lui Dante in categoriile tomismului aristotelic ; din a doua, cei ce tălmăcesc această lume etajată in spiritul neoplatonic și augustinian al metafizicii lui Dante, avind punctul de pornire in *el nostro platonico Marsilio phicino,* cu care de altfel, Botticelli purta corespondențe secrete și elanuri structurale. La gura peșterii-arhetip, unde se intrezăresc umbrele de niciodată, tondo-urile, liniaritățile muzicale ale lui Botticelli exprimau nu numai echivalențele versului „alta'luce che da sé è vera“ (Par. XXXIII — 54) ci și omologarea propriilor sale aspirații. Dar să-l cităm din nou pe A. E. Baconsky, in cuvintele căruia vom descifra premizele intregului itinerar botticellian : „A-l fi studiat cu inverșunare (pe Dante, n.n.) presupunea pentru Botticelli reparcurgerea unui generos tratat despre echivalențele sensibile prin care limbajul artistic intemeiază, concret și monumental deopotrivă, proiecțiile metafizice ale unei culturi și substratul obscur al ontologiei sale. Experiența lecturii dantești in noua ei hermeneutică va constitui și confortul anilor tirzii ai lui Sandro căruia Lorenzo di Pierfrancesco ii va fi comandat ilustrațiile, ...“. Așa se explică funcția magică pe care această *persona sofistica,* cum il numea pe Botticelli biograful său Vasari, o imprumuta liniei de-o tensionată incărcătură lirică, incit face ca pergamentul respectiv să fie revelatoriu dar să pară ireal... pentru că, pe măsură ce se desparte de *Purgatoriu,* Sandro părăsește fidelitatea față de textul dantesc „cucerit... de voluptatea desenului in sine“... Pictorul florentin nu ilustrează numai un poem, el se descoperă treptat pe sine insuși, cu *Infernul* și *Paradisul* său, care rămin opere definitive și autonome. Incompatibilitatea dintre arta cuvintului și arta desenului este semnalată fără echivoc, precum și mezalianțele lor clandestine... Pare intr'adevăr un răspuns dat secolului al XIX-lea, — cind de fapt se găsesc desenele lui Botticelli — care visa un concert al artelor infrățite subt zodia cacofoniei... După mai bine de douăzeci de ani de intimitate cu terținele lui Dante, Botticelli avea să dea o operă sui generis, adeziune, ideală intru comunitatea acelui straniu și misterios Savonarola —, văzut pină nu demult, de unele spirite neajutorate, ca un călugăr dement ce a dat foc sărmanei Florențe laurențiene ! (In acest sens v. și studiul aceluiași, *Botticelli,* Buc. 1975).

In ultimă instanță, studiosul român, pentru a-l parafraza, urmărește convertirea unei arte prin excelență materiale cum este desenul, bineințeles in mijloacele lui de expresie, la imaterialitatea luminii, impărțită in ordine sferice de un Dionisie Areopagitul. Lăsind la o parte anecdota călătoriei lui Dante, Sandro ii devine fidel in spiritul poemei și nu in literă. Grafismul său devine inițiere treptată. Că unicitatea desenelor lui Botticelli la *Divina Comedie* constă in nonilustrativismul lor, mi se pare inutil s-o mai subliniem (In sprijinul afirmației acesteia : Pietro Toesca, „non illustrare : accanto al poema comporre alcunche lo accompagni con accordo piu profondo che una materiale rispondenza di particolarità.“ v. A.E.B. op. cit. cap. VI. *Revelatio*)

Contemplind planșele, vom reține că suavul stilnovist nu desfigurează anatomia umană, chiar in momentele de pedepsitor apocalips, spre deosebire de predecesorii săi.

Punctul de vedere baconskyan este eshaustiv prin originalitate printre companioni și, pe schelăria construită cu migală de benedictin, lucrarea are deja cuvenita ținută europeană, iar pentru viitor, va fi un text de referință capital.

Disimulat, există aici și un dialog al poetului Baconsky, dramatic — cu sine, cu lumea, cu lucrurile, in oglinzile nemiloase ale conștiinței, ce poartă noblețea unei confesiuni definitive. Pentru mine, *Botticelli* este și un testament.

Paul Emanuel

Onestitatea criticii

Urmare din pag. 1

tării in cele mai diverse formule. Totuși, din comentariul acestor critici nu transpar asemenea idealuri, discutabile sau nu, iar valabilitatea punctelor de vedere enunțate este foarte adesea indoielnică. In mod ciudat, intenția lor este, aprioric, aceea de a **discredita** cărțile pe care le tratează. Dacă, după spusele lui Picon, „valoarea (operei de artă) apare la capătul unei confruntări intre ceea ce impune ea și ceea ce-i impunem“, ce poate rezulta din „confruntările“ unui critic care nu impune decit o lentilă deformatoare, negativă, adică o formă a refuzului său de a recepta adevărul ? Este oare aceasta cea mai potrivită atitudine a unui cronicar literar, care practică, deci, o „critică de intimpinare“ ? O asemenea intreprindere devine un fals act critic, un gest golit de conținut. Iar ceea ce etalează este un spirit opac, insensibil prin natură sau printr-o voită și nescuzabilă alterare. Insăși lectura lor pare viciată de programul brut al detectării unor „chichițe“, a unor defecte mai mult sau mai puțin reale. Iar acolo unde nu se găsesc argumente, se forțează sensul spre a-l supune la schema deriziunii sau „lecției“ de superioritate pe care cronicarul incearcă s-o dea. In locul intuiției, bunului gust și puterii de discernămint, ai zice că acesta iși cultivă o ingeniozitate elementară, un instinct agresiv, canin pentru depistarea erorii mărunte. Alteori el desființează raportind la cine știe ce principii inadecvate, pe care le alege fără multe scrupule estetice sau morale.

Firească vanitate juvenilă ? Puțin probabil. Stilul denotă o tristă indiferență la adresa creației. In condițiile indiferenței, in condițiile in care lipsește un minim interes, participare, dăruire, actul critic iși pierde rostul. Menirea criticii, rațiunea ei de a fi este să constate existența operei literare valabilă esteticește, să și-o apropie și să-i apropie și pe cititori de aceasta, să-i dea viață prin mijloacele de care dispune și pe care tinde a și le perfecționa perpetuu. Criticul se cuvine să fie original prin puterea sensibilității și rațiunii sale cultivate, dar nu are dreptul să violenteze ori să neglijeze partitura interpretată, nu are dreptul să uite că țelul „execuției“ sale este, in primul rind, de a convinge publicul de valoarea artistică, acolo unde ea există, de a-l face s-o asimileze. Este o minunată și fertilă surpriză pentru viața culturală ca un ochi fără prejudecată să proiecteze o lumină insolită, paradoxală, sugestivă asupra unei opere. Subiectivismul, inevitabil, și multiplicitatea interpretărilor rămin intotdeauna bine venite atita vreme cit traiectoria lor nu este deviată de rea credință. Pentru că e vorba de cronicari, sigur că o funcție a lor de prim ordin este și aceea de a avertiza, cu **onestitate,** asupra lipsei de valabilitate estetică acolo unde este cazul.

Negarea gratuită ar fi un joc sofist, un răsfăț pentru o cultură cu solide criterii și de o rafinată mobilitate in evoluția ei, cum este cultura noastră. Dar abordarea insinuantă și rău intenționată, grimasa critică de care pomeneam, nu au eleganța intelectuală, nu au calitățile, să zicem, retorice spre a putea fi numită un lux literar. Una este supunerea la proba critică a ideilor circuitate, incercarea de a mina anumite stereotipii ale reacțiilor și cu totul altceva e negarea fără o reală punere in discuție. Elaborarea unor proiecte, dealtfel rău mascate, de discreditare constituie un obiectiv indoielnic in toate privințele.

Cronicile acestea respiră, in subtext, o inacceptabilă ostilitate și ireverență față de cărțile sau autorii comentați. Argumentarea lor critică acoperă destul de subtire niște porniri de cu totul altă natură decit estetică. Iar exhibiționismul lor pedant sau frivol constituie o gravă impietate față de valoarea artistică, lipsă de respect față de creator, lipsă de considerație față de propriul gest critic și, intr-un fel, atitudine ireverențioasă față de public.

Genul acesta de „critică“ rudimentar polemică, practicată dealtfel de o categorie foarte restrinsă, este in așa măsură lipsit de valabilitate, incit singurul ei efect rămine acela, supărător, al unei note iremediabil false intr-un ansamblu cultural armonic, susținut cu seriozitate și dăruire.

atelier literar

poșta redacției

ALTANYERA : Nu sînt noutăți semnificative ; observațiile anterioare își mențin justificarea. Proza e nebuloasă, haotică (personajele masculine sînt două ?, trei ?, — referirile și analiza paralelă sînt greu de urmărit, creează confuzii etc.). Nebuloase, evazive, uscate sînt și versurile care rămîn, în general, la un nivel modest.

E. BUFTEA : Există unele aptitudini pentru proză, afirmate mai convingător în „Sfîrșitul". Celelalte, mai puțin consistente. E cazul să insistați.

I. DRAGOȘ : Sînt pagini în care „se păsește cu dreptul" spre poezie ; promisiuni consistente și perspective favorabile („Poveste", „Mesajul", „Controversă". „Despre păsări" și chiar, într-o măsură, „Dar noi", „Sisif"). Reveniți.

ROBERT E. : E, într-adevăr, mai mult o „dare de seamă" cam greoaie, uscată, într-un stil rigid, afectat, de „proces verbal", și mai puțin o povestire, o pagină literară. Dar merită să mai încercați.

R. S. ANDRIȘAN : Nu sînt noutăți, în general. Ba chiar, o serie de piese neașteptat de slabe („Filiera", „Boala geniului", „Cuvinte rătăcite" etc.). Ceva mai bine, în „Universul". „Poezie găsită". În celălalt plic, un suprarealism întîrziat, inactual (pe alocuri, spiritual, delectabil, de altfel). Mai aproape de poezie, „Există fete".

IONI : Pare să fie, într-adevăr, un început de schimbare în bine, cu rezultate parțiale deocamdată („Proust", „Port artificial"), dar cu perspective încurajatoare.

AL. PRIBOIENI : Din ultimele plicuri : „Singurătate". „E-n zborul meu", „Mai am de mers", „Cu o garoafă", „Raza de aur", „Popas", „Noaptea".

A. LUNGU (Bacău) : Scrisoarea dv. e frumoasă și manifestă o anumită pertinență. Tocmai de aceea întrebările pe care ni le puneți par neașteptat de naive : „poezia modernă combate oare poezia eminesciană ?", „se poate uita definitiv rima ?", „poezia presupune un decor de vis, sau este țesută în pînza realității ?" etc. Cum se poate răspunde la aceste întrebări ? E limpede, pentru orice iubitor al literaturii, pentru orice știutor de carte chiar, că

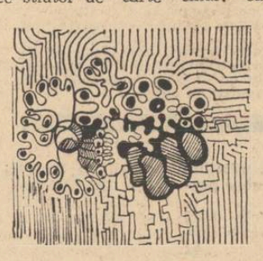

mostenirea eminesciană e foarte vie și astăzi în constiința românească (și va fi pururea...). Dincolo de mărturiile deschise de adorație, vorbim și scriem graiul lui Eminescu, grai din care el a făcut un instrument de artă și comunicare de primul rang, fără de care n-ar fi fost posibilă, bunăoară, ivirea marilor întruchipări ale poeziei românești interbelice (Barbu, Arghezi, Blaga, Bacovia ș.a.) și a urmașilor lor de azi (în scrierile cărora — oricît ar fi de moderne sau moderniste — se văd și se simt reflexele și ecourile strălucitei moșteniri). Dar ambiția de „a scrie ca Eminescu", cum pretind unii și se străduiesc alții, e o impietate și o necuviință față de amintirea marelui înaintaș. Eminescu a fost, prin arta sa, un mare inovator și deschizător de drumuri — și acesta e înțelesul de cătenie în care poate fi urmat și imitat. (Cine s-ar gîndi să întrebe, la urma urmei, dacă nu cumva teatrul lui Ionescu, Becket, Dürenmatt ș.a. „combate", teatrul lui Shakespeare ?...). În ce privește rima, e limpede că n-a dispărut și nu va dispărea (cum se vede, de altfel, „cu ochiul liber" și în cărțile și revistele care apar în zilele noastre). Dar trebuie să ne obișnuim a gîndi mai românește fenomenul creației, fără deformările și obtuzitățile mentalităților dogmatice de import : să scrie fiecare cum vrea și cum poate, cu sau fără rimă, și să citească fiecare ce vrea și ce poate, fără pretenția stupidă și străină de a interzice rima sau de a impune rima, de a uniformiza și nivela. Poezia nu e numai „decor de vis" sau numai „pînza realității" — ea le cuprinde pe amîndouă (și încă multe altele !...), așa cum spiritul și simțirea umană cuprind „tot ce nu e străin de om". Dar, firește, răspunsuri cuprinzătoare, amănuntite, profunde, la problemele care vă frămîntă, nu sînt de căutat la „poșta redacției", ci prin lungi rafturi de bibliotecă...

A. VOISINE : Am primit cele două plicuri (inclusiv cele două imagini, una mai reușită ca alta !...). Textele sînt destul de telegrafice și evazive, ca să ne putem face o idee asupra ultimelor dv. opțiuni. Lucrul cel mai bun rămîne, totuși, „La différence". Firește, ne puteți scrie cînd doriți.

R. DR. : V-ați dat bătut prea repede ! Versurile sînt interesante, unele cam „intelectualiste", dificile, altele pline de cîntec interior, discret, profund, semnificativ („Descoperirea limbii", „Plîngerea lui Iacob", „Pădurea simbolurilor" etc.).

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie

Spre dimineață

Spre dimineață
foaia curată
lîngă scrumieră
lîngă hîrtia carbon
lîngă ceașca de cafea rece
lîngă stiloul
care trebuie spălat
înainte de a pune
altă cerneală
pentru altă foaie
așteptînd lîngă scrumieră
lîngă hîrtia carbon
lîngă ceașca de cafea rece
spre dimineață...

DAN LADINA

Nu-i prea tîrziu niciodată

Nu-i prea tîrziu să descoperi
că-n semințele lunii
e întotdeauna liniște
iarna trece pe lîngă mine
și-mi ninge amiezile
o, cum aleargă cuvintele
(ca un stol de vrăbii ciufulite)
să se umple de propriul lor conținut !
la porțile marilor temple
grămezi de aur și neghină
vin să cerșească adăpost...
nu poate fi cîntărită sfiala
unei flori, măsurat
zborul vertical al unei păsări
cel care spune : știu care este
prețul luminii
n-a fost decît orb
și iată timpanele sparte ale nebunilor
departe de zgomot stă miezul
adînc al ființei
nu-i prea tîrziu niciodată
să descoperi că-n semințele lunii
e întotdeauna liniște

VALERIU PRUTEANU

Liniște stereo

Flori aruncate în mașini de tocat...
ochelari electrici pe ochii unui cîine...
iubitele tigrului mi se așează pe marginea patului...
cocori obsedați de victorii lovesc
în geamurile murdare ale orașului...
o liniște stereo depune în mine
plutitoare resturi de cuvinte...

VALERIU DRĂGUȘANU

În fiecare dimineață

În fiecare dimineață
Alerg de la copaci la izvoare,
De la obiecte la flori,
Le alint pe toate cu palma,
Le caut lumina ochilor
Și mă cuprinde teama
Că vor uita de mine
După ce voi deschide porțile cuvîntului.
Acolo,
Fără foșnet de frunză, zbor de pasăre
Și murmur de izvoare,
Cum îmi voi păstra tăria și drumul ?

IOANA CIOANCĂȘ

Evitînd plecările

Mă încumet să stau chircit în numele meu
ca o pasăre ce nu-și poate întinde aripile
pentru că simte cerul ascuns în ea,
împletesc fringhii de lumină
legîndu-mă de ierburi
uneori încerc să-mi amintesc
cum procedau străbunii mei
de-și puneau sufletul într-o săgeată
și-o trimiteau spre soare
(din celelalte virste
nu am învățat decît tăcerea)
uneori vin apele să mă ia
și să mă poarte în ecouri
vin umbrele
să mă invite în amurguri
nu îndrăznesc să-mi părăsesc numele
deși mă strînge
lăsați-mă aici strig lumii
frica luminii să plutească în mine albastră,
știu că urmele mele vor fi stele.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Autoportret

Așa
cu talia mea excepțională
cu ochii melancolici ca niște
faruri de ceață
așa cu degetele mele de pianist
mediocru
așa alcătuit din sentimente
ca niște pahare de sirop
așa deci
fără să mă scald inutil la
baia comună a unei purități mincinoase
părăsit de cuvinte
aștept la marginea părului tău
ca la marginea unui continent necunoscut
să se facă dimineață

CRISTINEL PRICOP

Libertate

A urmări valurile
ce se sparg
valurile logodite
linia orizontului
linia malului
linia frîntă
linia dreaptă
a-ți asuma starea de geometrie
mișcarea tăcerea cuvîntul
a respira pentru că
ai înțeles că e o necesitate
o albie de fluviu adînc săpată
ne stringi pe toți la piept
libertate

VIORICA IONESCU

Doar curcubeu

Poemul nu este
doar un
curcubeu — cum probabil
veți fi crezut
admirînd șirurile de litere
pe coala
umezită de
privirile poetului...
în zbor nezărît
părelnică punte se-adaugă
peste viață
și vis
iar calmele culori
vor deveni curînd
cintec stelar...

OLIVIU SALIS

cenaclu

Membrii cenaclurilor prezenți în publicațiile de cultură

• Dat fiind deosebitul spirit de emulație din cenaclurile și cercurile literare — consecință firească a revirimentului creator produs la Festivalul național „Cîntarea României" —, este de la sine înțeles că și în acest domeniu sarcinile publicațiilor literare sporesc în mod sensibil. Așa se și explică de altminteri accentul pe care cel puțin o parte din publicațiile cultural-artistice și literare îl pun pe însăși prezența în paginile lor cu producții proprii a membrilor cercurilor și cenaclurilor literare din diverse localități ale țării.

Există, desigur, diferite moduri de a face loc în paginile revistelor autorilor începători a căror ucenicie literară este nemijlocit legată de activitatea unui cenaclu ori cerc literar. Una dintre ele, care rezultă din contactul nemijlocit cu viața cenaclieră constă, desigur, în inițiativa de a publica în grup un cît mai mare număr de autori începători ce aparțin aceleiași localități. În cazul acesta, scopul nu rezidă atît în impunerea unor „nume" cît mai ales în stimularea activității de ansamblu a cenaclului literar în cauză. Metoda au aplicat-o mai multe reviste, printre care și „Luceafărul", iar dintre inițiativele mai recente de aceeași natură, menționăm prezența membrilor cenaclului studențesc din Iași și ai cenaclului literar „George Coșbuc" din Bistrița, în „Cronica", iar în „Orizont" pe a membrilor cenaclului studențesc „Pavel Dan" din Timișoara și pe a acelora din cenaclul „Porțile Zarandului" din Gurahonț — Arad. Este de la sine înțeles că un atare gen de valorificare a producțiilor literare din cenacluri reprezintă o fază oarecum preliminară și că devine obligatoriu efortul de a stimula afirmarea individualităților poetice. În acest sens, remarcăm cu reală satisfacție că o seamă de poeți consacrați își dau și ei contribuția, recomandînd cu simț de răspundere pe tinerii începători. Astfel, în numerele recente ale „Tribunei" își iau nobilul risc Nichita Stănescu, prezentîndu-l pe Traian Tal, Ion Cocora pe Virgil M. Ștefan, Nicolae Prelipceanu pe Emil Hurezeanu. La fel de simptomatică este hotărîrea, mărturisită de un recent număr al „Luceafărului", lui Dan Laurențiu de a-l recomanda pe Radu Adriescu, a lui Ion Gheorghe pe Anca Nicolau, a lui Grigore Hagiu pe Silvia Cerbu și a lui Cezar Ivănescu pe Marius Petrescu. În sfîrșit elogiem gestul poetei Constanța Buzea de a recomanda cititorilor revistei „Amfiteatru" pe foarte tînăra Irina Airinei, într-un cald și argumentat portret critic. Cît despre „Echinox" — publicație de superioară ținută și acum — ni se pare nefirească absența oricărui ecou direct din viața cenaclurilor studențești din Cluj-Napoca. Pe de altă parte, este lăudabilă publicarea unor cicluri semnate de poeți începători în paginile „Echinoxului". În același timp, o mai mare exigență în alegerea textelor se impune, devreme ce în nr. 5 a.c. al acestei publicații, sub semnătura lui Aurel Pantea, citim acest Peisaj buf în piața metaforei, *mostră de proză teribilistă dispusă în versuri... albe : „E foarte puțin probabil că arșița asta s-ar datora / visului nostru despre bărbați inteligenți și ironici / — n-a plouat demult în Colonos / și coreuții s-au retras — / dar oricum o noapte cu bilbiita aceea de Echo te predispune / spre narcisism și mai ales te face să uiți / celelalte teme posibile ale poemului. // A-ți pune însă limba lîngă vagi interogații, / a avea deci suflet de trestir pentru absorbția prezențelor / inefabile — chorum nympharum — / a cabra decent printre fantasme, iată / s-a umplut cetatea de retori, ah, mireselor, / și topăie în piața metaforei, după domina pulchra".*

Nicolae Sava

Aurelian Bolea — 1907

Poezii ale membrilor cenaclului „Camil Petrescu" de la Academia „Ștefan Gheorghiu"

Călătorie

În iederă se face somn
Și-i verde talpa de la sănii,
Lîngă fîntîna din poveste
Domnițele mai fac mătănii.
Prind caii împușcați de lună,
Căpestrele de abur strigă
De pe pămînt de sub pămînt
Răsare craiul de ferigă.
Un viscol se învinge-n singe
Rămîn pe dunga nopții prins,
Îmi port picioarele prin lume
Cu-n felinar de grîu aprins.
Cunosc doar urma din potcoavă

Desene de Sorin Trușcă

Veșmîntul care arde-n șal
Casa mea-i plecări de prieteni
Tot coborînd din cal în cal.
Ajung la un ținut cu cuci
Ce cîntă înfrunzirea rănii,
În iederă se face somn
Și-i verde talpa de la sănii.

GHEORGHE PÂRJA

Macii vii

Numai unde talpa pămîntului
brăzdată se află de trupul eroilor morți și vii
și unde ceasul apelor s-a albăstrit
de ochii înlăcrimați ai femeilor lor.

Numai unde iarba dealurilor
căzut-a în lupta eternă cu armatele de mărăcini
și unde corăbii ostenesc de grîu
– sudoare a nopților hăituite de gloanțe –,
numai unde copiii simt în adîncul singelui
bătrînii sculptînd stîlpii ce sprijină cerul,
dintotdeauna izvorînd un belșug de rouă fierbinte
peste lutul icnind sub lava marilor istorii,

Numai pe pămînturile care îngrijesc muzeele
de deasupra și din pîntecul lor,
unde glăsuiește lumina eroilor
înfometați de piinea zăpezii,
numai acolo PATRIA

de care sîntem hodiniți iveste la porțile anotimpurilor
veșnicia macilor vii.

MARIAN CONSTANTINESCU

Autoportret

și mă numesc
virstă lăsată-n așteptare
cu orele iubirii prelungite-n trup,
de la cuvînt și pînă la negare
de cîte ori se-nchipuie un zbor,
sînt lunecarea păsării rănite
de neștiutul toamnei vînător
în aripi port alicele rivnite

ION BALA

Gravură

Și floarea stranie ce-o port în mînă
se face umbră pentru pleoapa ta,
din somn mai poate astfel să-mi rămînă
un ciob rotund prin care pot vedea

cum vin mihnirile urzindu-se-n cuvinte,
cum mîini albastre-ncearcă să alinte
cea tîmplă grea de cîte sînt închise
într-o tăcere cu bătăi precise.

Căci floarea stranie ce-o port în mînă
ne este amîndorura stăpînă
chiar dacă prevestește-n chip de rod
iubirea noastră spînzurată-n pod.

GABRIELA HUREZEAN

Gest

Mi-am semănat amintirile
în grîul ce crește ;
sămînța încoltită
m-a legat de pămînt.

CORNEL GALBEN

Patriei

Pămînt din semințe
rod de lumină
pe cerul tău – vitraliu
de iubire
curgînd și arzînd
în fîntîni
cu strigăt de dragoste
Singele – contur de străbun
coboară din templul Carpaților
cu datini ascunse-n izvoare
pe drumul inimii de bărbat
imens poem al pădurilor...

DAN FILIPESCU

Ferice este clipa ceea !

Tabloul este gata.
Am desenat o casă cu ferestre în lumină.
Mîine voi face altul.
Cu siguranță, aceeași casă
cu largi ferestre în lumină.
Și tot așa (chiar orb de-oi fi)
în fiecare zi o casă
voi înălța cu trudă
lăsîndu-mi sufletu-mi pe-o treaptă
în afară,
să scormone-n adîncul vremii
pînă va da de casa mea adevărată...
Ferice fie clipa ceea !

ION MĂRZAC

Spiritul manuscriselor

Urmare din pag. 1

ja și truda Uniunii scriitorilor, începînd încă din anul 1948, academicianul D. Panaitescu-Perpessicius a încununat acest efort, adăugînd și pe al său personal, înființînd, împreună cu un restrîns grup de cercetători, în anul 1953 actualul Muzeu al literaturii române.

Această muncă, începută cu ani în urmă, este azi continuată și încununată de noi satisfacții și achiziții materiale de un deosebit interes documentar, îmbogățind zestrea muzeului. Astfel, în actuala decadă va fi inaugurat în premieră, **Atelierul de lucru,** ultimul atelier de lucru, **al poetului Macedonski.** De asemeni, va fi reconstituită, cu întreaga atmosferă sfîntă de lucru, liniște și maiestuoasă amintire, **ultima cameră de lucru a lui Sadoveanu.**

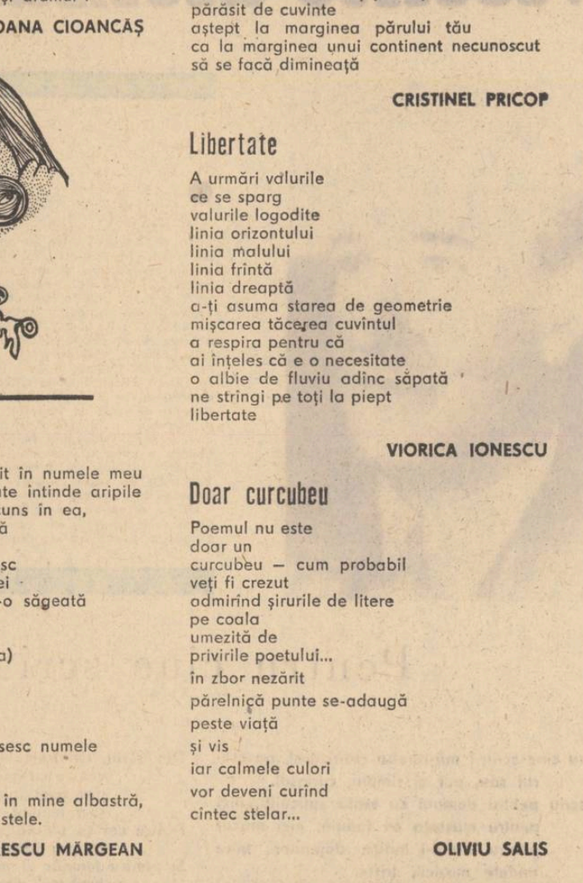

Prezentarea expoziției de bază va fi făcută într-o nouă ediție, ne spune directorul Muzeului, Al. Oprea, avînd 11 săli de literatură română, cuprinzînd facsimile de manuscrise, ediții princeps, scrisori, fotografii, varii documente etc., dovezi de literatură, de viață literară de la origini și pînă în prezent. Se inițiază, totodată, **Sanctuarul cărții,** unde „cartea veche, cartea rară" își găsesc liniștea, unde și-au găsit locul cuvenit cărțile ce-au aparținut cîndva poetului George Coșbuc, lui Delavrancea, Pompiliu Constantinescu și alții.

În semn de omagiu față de mentorul perpetuu al acestui Muzeu, Perpessicius, seria acțiunilor decadei muzeului va mai cuprinde și o acțiune la Brăila : **Vernisarea expoziției „Perpessicius – o viață închinată culturii românești",** acțiune organizată în colaborare cu Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Brăila.

Uniunea scriitorilor își aduce, și de această dată, ajutorul colaborînd la realizarea unor dezbateri pe diferite teme, sau prin participarea unor prestigioși poeți contemporani care vor da glas unor texte, adevărate „profesiuni de credință — mărturii lirice de ieri și de azi", texte ale scriitorilor din trecut, apărute în revista „Manuscriptum". Aceeași revistă a inițiat și decernarea **Premiilor „Perpessicius".** De asemenea, după 13 ani, se reia **Ediția „Eminescu"** printr-o avanpremieră editorială – **Mihai Eminescu** – Opere, vol. VII, în colaborare cu Editura Academiei R.S.R. Radiodifuziunea română își aduce și ea aportul la diversificarea acțiunilor prin inițierea unui concurs **„Cine știe cîștigă"** pe tema **„Literatura clasică a celor trei decenii".** La toate aceste inițiative adăugăm și recitalul corului „Madrigal" cu un repertoriu muzical inspirat din versurile celor mai cunoscuți poeți români, de asemeni, deplasările în mijlocul oamenilor muncii din întreprinderile bucureștene, sau în mijlocul cooperatorilor comunei Vaideeni, județul Vîlcea.

Nu am epuizat lista acțiunilor întreprinse de colectivul Muzeului literaturii române cu prilejul sărbătoririi celor 20 de ani, de neîntreruptă activitate, dar nu intenționăm să le și epuizăm. Nu rămîne decît, ca începînd de vineri 21 octombrie a.c., cei ce doresc să fie martorii și invitații Muzeului să se alăture mai vechilor lui spectatori și participanți la aceste incitante acțiuni.

Deocamdată, pregătirile sînt în toi, la muzeu e mare forfotă, sălile își pregătesc atmosfera, lumina, cărțile își redeschid filele la pagini noi, iar afișele își întregesc grafia, apelînd la o varietate cromatică atractioasă. Toate acestea nu vin decît să sublinieze căldura și preocuparea permanentă, angajată a celor ce pregătesc sărbătorirea și omagierea multor ani de muncă, de inițiative entuziaste în viața noastră culturală.

sport

Numărătoare inversă

● Întîlnirea amicală cu echipa a doua a Poloniei a fost binevenită și pentru că i-a temperat pe cei care, după victoria cu 6—1 asupra Greciei, ajunseseră să creadă că fotbaliștii români nu mai au nimic de făcut. Iată că, întîlnindu-se cu o echipă bună, cu o orientare tactică modernă, puternică și ambițioasă cum a fost B-ul polonez, națională noastră s-a dovedit a fi mai slabă decît se așteptau suporterii ei cei mai sceptici. Mai mult, schimbările făcute în timpul jocului, în care rezervele au apărut pe posturi improvizate, nu au avut darul să ne liniștească. Dimpotrivă, ele au accentuat jocul improvizat, cu numeroase pase date la adversar, fără idei tactice limpezi, fapt ce le-a convenit polonezilor din ce în ce mai lejeri spre sfîrșitul jocului, cînd s-au înmulțit mingile trimise acasă. Ceea ce însă a impresionat foarte neplăcut a fost „slăbiciunea" generală a jucătorilor noștri, în pofida faptului că unii dintre ei păreau să se fi îngrășat — nu facem aici nici o metaforă — atît de mult în cantonamentul de pregătire, încît abia se mai mișcau. Au fost faze în care jucătorii polonezi păreau să treacă pe lîngă ei, cum trece acceleratul pe lîngă o haltă, constatare care ridică problema pregătirii lor fizice la națională și la cluburi. Dezamăgit, comentatorul TV., Cristian Topescu, susține la un moment că acest meci nu este chiar atît de important, caracterul său amical și partenerul, care nu era totuși primul reprezentant al fotbalului polonez, presupunînd un angajament moral și tehnico-tactic al națională noastre incomplet. Mai mult — adăugăm noi — : însești datele jocului față de cele ce vor fi la Madrid au fost altele. Aceasta însă nu justifică deplin lipsa de angajament al tricolorilor și nici avansarea lui Dumitru în vîrful liniei de atac, idee care slăbește o apărare și așa destul de neliniștitoare. Desigur, nu am fost și nici nu sîntem partizanii rezultatului cu orice preț într-un meci de pregătire, dar nici nu putem nega importanța meciului ca atare. (În privința aceasta sîntem cu totul împotriva acelora care au fluierat echipa noastră în momentele sale grele). O partidă de verificare rămîne importantă mai ales prin concluziile sale care impun, în cazul de față, măsuri hotărîte de îmbunătățire în primul rînd a angajamentului în joc al echipei naționale, a mobilizării exemplare a tuturor jucătorilor pentru obținerea unor rezultate de prestigiu în viitoarele partide decisive, pentru calificarea în rîndul celor mai bune echipe din lume. Să nu uităm că echipa României păstrează în continuare prima șansă de calificare în grupă prin cele două victorii prețioase cucerite în sezonul anterior. Dar cum jucăm într-o „grupă triunghiulară" unde la egalitate de forțe unele avantaje tradiționale dispar, calificarea încă nu s-a decis. Jucătorii noștri trebuie să înțeleagă că, fără să se „bată" din prima și pînă în ultima secundă, o pot pierde spre marea dezamăgire a noastră, a tuturor. Pentru că, să le amintim propriile lor fapte, tocmai atunci cînd au înțeles acest lucru, cînd s-au așezat total, cu dîrzenie și talent, renunțînd, la comoditate și la mentalitatea precară a jucătorilor de „mîță" de a sta cu mîinile în șold de cîte ori nu le „iese", fotbaliștii noștri au reușit să se impună și să urce în clasamentele oficiale și neoficiale ale fotbalului. A mai rămas puțin timp pînă la partida de la Madrid, sperăm însă că întreg lotul reprezentativ (în care îi cuprindem absolut pe toți cei care fac parte din el, jucători, antrenori, medici, maseur), cît și cluburile care dau jucători naționalei vor face totul ca după meciul de la 26 oct., șansele noastre de calificare să fie încă întregi. Reprezentanții fotbalului nostru trebuie să știe că le vor fi alături, în aceste momente, milioane de suporteri și că, deci, acolo, pe teren, în aspra încleștare cu națională iberică ei nu vor fi singuri. Și ceea ce este esențial după părerea noastră : echipa Spaniei nu este o formație superioară echipei noastre, lucru pe care antrenorii și jucătorii spanioli îl știu însă mai bine decît jucătorii și uneori decît tehnicienii noștri. De la această luciditate spaniolă apare însă și plusul lor de superioritate, care nu poate fi contracarat decît dînd jucătorilor români conștiința de sine a valorii lor sportive și a forței echipei din care fac parte. La Madrid meciul va fi greu, dar jucat cu hotărîre, tehnicitate și dăruire, el poate decide calificarea cu un ceas mai devreme.

Discobol

Premiul Nobel pentru literatură, 1976

vicente aleixandre

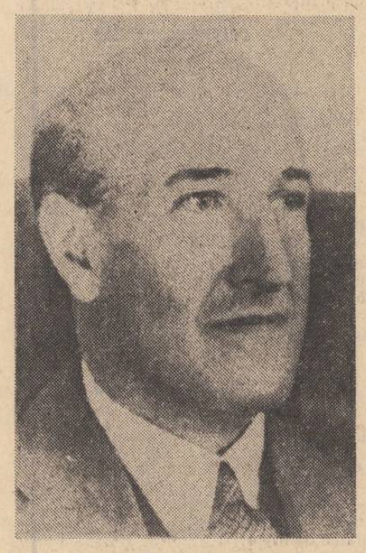

S-a născut la Sevilla, în aprilie 1898. Își petrece copilăria pe coasta Mediteranei, la Málaga. La Madrid, unde se și stabilește definitiv, își face studiile universitare, în domeniul juridic și comercial. Aparține celebrului grup al anului 1927, care a dat o strălucire deosebită poeziei spaniole contemporane, grup din care mai făceau parte, printre alții : Federico García Lorca, Rafael Alberti, Jorge Guillén, Pedro Salinas, Leon Felipe, Manuel Altolaguirre, Gerardo Diego, Luis Cernuda, José Bergamin, Dámaso Alonso, Emilio Prados etc. În 1928 debutează cu volumul **Ambito** (Incintă). Urmează apoi : **Espadas cómo labios** (Săbii cu buze) — 1932, **La destrucción o el Amor** (Distrugerea sau iubirea) 1934 — Premiul național de literatură ; **Pasión de la tierra** (Patima pământului) — poeme în proză — volum apărut în Mexic, în anul 1934 ; **Sombra del Paraiso** (Umbra paradisului) 1944 ; **Mundo a solas** (Lume singură) 1950 ; **Nacimiento último** (Naștere ultimă) 1953 ; **Historia del corazón** (Istoria inimii) 1954 ; **En un vasto dominio** (Într-un vast domeniu) 1962 ; **Retratos con nombre** (Portrete cu nume) 1965 etc.

La noi a apărut, în editura Univers, în anul 1972, colecția Orfeu, un florilegiu din opera lui Vicente Aleixandre într-o tălmăcire exemplară aparținînd lui Sorin Mărculescu.

Pentru cine scriu

I.

Pentru cine scriu ? mă-ntreba cronicarul, gazetarul sau, pur și simplu, curiosul.
Nu scriu pentru domnul cu vestă spilcuită, nici pentru mustața sa fudulă, nici măcar pentru înaltu-i indice dojenitor între undele muzicii, triste.
Nici pentru trăsura-i măcar, ori pentru doamna-i ascunsă (după geamuri, ca un fulger rece, sclipirea lornionului).
Scriu pentru cei ce, întîmplător, mă citesc. Acea femeie ce-aleargă pe stradă de parcă s-ar duce să deschidă porțile-aurorei.
Sau bătrînul ce-adoarme pe banca acestei piațete pe cînd soarele-apunînd îl ia cu iubire, îl impresoară și suav îl alintă-n luminile sale.
Pentru toți cei ce nu mă citesc, cei ce de mine nu se feresc, dar au grijă de mine (deși mă ignoră).
Acea fată ce trecînd mă privește, însoțitoarea norocului meu în lumea largă trăind.
Și această bătrînă care la poarta ei stînd a văzut viața, de multe vieți născătoare și de mîini ostenite.
Scriu pentru îndrăgostit ; pentru cel ce-a trecut cu tristețea în ochi ; pentru cel de voi auzit ; pentru cel ce trecînd n-a privit; pentru cel ce pîn-la urmă-a căzut cînd a-ntrebat și nu l-ați auzit.
Scriu pentru toți. Pentru cei ce mă citesc scriu, mai ales.
Pentru unul și pentru mulțime. Și pentru inimile și pentru gurile și pentru urechile unde, fără să m-audă, cuvîntul meu există.

II.

Dar scriu, de-asemeni, și pentru ucigaș. Pentru cel ce cu ochii închiși s-a aruncat asupra unei inimi și moarte a provocat, și-a mîncat, și-nnebunit s-a sculat.
Pentru cel ce s-a-nălțat ca un turn de revoltă și asupra lumii s-a prăbușit.
Și pentru femeile și pentru copiii morți, și pentru bărbații agonizînd.
Și pentru cel ce pe-ascuns a deschis robinetele gazului și-ntregul oraș s-a ivit și-a răsărit un morman de cadavre.
Și pentru fata nevinovată cu surîsul ei, inima ei, suavu-i chip de medalie, și pe acolo-a trecut o ceată de prădători.
Și pentru ceata prădătorilor care-ntr-o cavalcadă finală în ape s-a dus să se-afunde.
Și pentru apele-acelea, pentru marea fără sfîrșit.
O, nu pentru infinit. Pentru marea finită cu limita ei aproape-omenească, precum o inimă vie.
(Într-a-n ea acum un copil, se scaldă un copil și marea, inima mării, este-n pulsul acela).
Și pentru privirea din urmă, pentru cea mai restrînsă Privire din Urmă în al cărei golf doarme cineva.
Dorm toți. Ucigașul și vinovatul, cartul și nou născutul, decedatul, jilavul, cel fără voință, ursuzul ca un turn.
Pentru cel ce amenință și cel amenințat, pentru cel bun și cel trist, pentru glasul imaterial și pentru materia lumii.
Pentru tine, om simplu care, fără să vrei să le privești, citești aceste rînduri.
Pentru tine și pentru tot ceea ce-n tine trăiește eu scriu.

În românește de
Teodor Balș

revista străină

● **UNIUNEA SCRIITORILOR BULGARI** a decernat premiile pentru cele mai bune cărți apărute în 1976, astfel : poetului Mladen Isaiev (pentru volumul de amintiri „Ceea ce nu se uită") ; Bojidar Bojilov (pentru „Caietul american", impresii de călătorie) ; Pencio Dancev și Efrem Karanfilov, critici literari ; Evtin Evtimov („Școala din deal" — literatură pentru copii). Premiul „Sofia" a fost acordat scriitorilor Liliana Ștefanova, Bogomil Rockester și Emilian Stanev.

● **PRODUCĂTORUL ȘI SCENARISTUL ENGLEZ** David Puttnam va începe turnarea unui film despre viața celebrei scriitoare Agatha Christie. Scenariul se limitează la un episod misterios a cărui enigmă rămîne nedezlegată chiar după moartea eroinei. Spre sfîrșitul anului 1926, Agatha Christie dispare, fără ca cineva să-i dea de urmă. Toate cercetările întreprinse precum și talentul de copoi al celor 200 de polițiști se dovedesc zadarnice. Ei găsesc doar automobilul dispărutei într-un adăpost antiaerian, intact, fără să lipsească nimic din lucrurile pe care și le lua de obicei cu ea. Dar, în timpul acestor căutări disperate și a presupunerilor hazardate, scriitoarea lucrează liniștită într-un hotel, înscrisă evident sub alt nume. Cînd în cele din urmă reapare în lume, ea evită orice fel de discuție și nici în memoriile sale nu se găsește vreo lămurire a acestei enigme. În rolul scriitoarei a fost distribuită Vanessa Retgrave, Julie Christie o interpretează pe una din cele mai bune prietene a ei, iar Dustin Hoffman deține rolul reporterului canadian.

● **CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL**, lupta popoarelor Europei împotriva fascismului, misiunea Armatei Sovietice, — toate acestea sînt tema epopeei cinematografice **Soldații Libertății**, realizată de regizorul sovietic Iuri Ozerov, în colaborare cu cineaștii din Cehoslovacia, România, R.D.G., Polonia, Ungaria și Bulgaria. Filmul este împărțit în patru serii și cuprinde evenimentele din anii 1943—1945. Se poate spune că este o cronică documentară, cu un mare număr de personaje istorice, — conducători de state, generali, diplomați, — de fapt o continuare a temei filmului „Eliberarea", al aceluiași regizor.

● **DUPĂ CE O SERIE DE BIOGRAFII ROMANȚATE** îl prezentau pe Oswald von Wolkenstein (1377—1445) că ar fi fost un viclean, un om petrecăreț, grosolan și mereu pus pe glume, făcîndu-se celebru doar prin ironia versurilor din cîntecele sale triste ori de petrecere, — cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la nașterea lui, o serie de specialiști în literatura evului mediu l-au caracterizat pe celebrul bard drept „Unul dintre cei mai mari poeți de limbă germană, alături de Walter von der Vogelweide și Goethe", argumentînd în susținerea tezei lor cercetările și analiza științifică a creației lui poetice, călăuzită de spiritul novator al versificației și cadenței muzicale.

● **HUMPHREY CARPANTER** a publicat de curînd, în editura engleză Houghton Mifflin un foarte interesant studiu biografic TOLKIEN : A BIOGRAPHY. — J. R. Tolkien a realizat încă din adolescență o neobișnuită împlinire a sa. Devenind, încă de la vîrsta de 13 ani un foarte bun elev al studiului limbilor latină și greacă, a început să creeze el însuși limbi care au vagi caracteristici cu cele finlandeze și welsh. La 16 ani, cînd viitorul său era hotărît, descoperă mitologia scandinavă, engleza medie vorbită între anii 1200—1500 și gramatica gotică. A urmat studiile la Oxford, a luptat în primul război mondial, după care s-a afirmat ca un mare învățat.

● **MAI MULT DE 160 DE PORTRETE** poloneze din secolele XVI și XVIII fac obiectul unei expoziții organizate la Muzeul Național din Varșovia, realizînd nu numai o importantă perioadă a istoriei poloneze de Stat, ci în primul rînd a culturii și obiceiurilor. Intenția organizatorilor a fost să se arate cît mai amplu problematica portretului polonez și dezvoltarea lui în acea perioadă — portrete ale familiilor magnaților, portrete de copii, — subiect de obicei foarte rar, precum și numeroase portrete de femei. O raritate europeană, specifică picturii și cutumelor poloneze este portretul funerar care ocupă un loc deosebit în această originală expoziție.

● **REGIZORUL POLONEZ WALDEMAR PODGORSKI** turnează filmul **Nu va fi nuntă**, scenariul fiind inspirat din proza scriitorului Ryszard Binkowski. Este un film psihologic, punîndu-se accentul pe viața și obiceiurile țăranilor polonezi. Rolurile principale sînt deținute de Krzysztof Stoinski și Malgorzata Potocka.

● **SUB TITLUL „Europalia"**, se ține din doi în doi ani în Belgia un ciclu de manifestări artistice și culturale consacrate țărilor europene. După Italia, Olanda, Marea Britanie și Franța, anul acesta Europalia are în obiectiv Republica Federală Germania. Principalul teatru de manifestări este Bruxelles și în mai mică măsură Liège, Gand și Anvers. În programul „'77" figurează în principal expoziția „Călătoria lui Albert Dürer în Olanda, 1520—1521", care cuprinde opera acestuia și a artiștilor pe care i-a influențat, o serie de reprezentații de operă din Berlin, cît și o retrospectivă a filmului din R.F. Germania.

cultura românească în lume

● **AFLAT LA CEA DE A DOUA EDIȚIE**, Festivalul internațional de teatru pentru copii și tineret organizat de A.I.T.E.J. (Asociația Internațională de Teatru pentru Copii și Tineret) a reunit la Cardiff, între 6 și 23 iulie a.c., trupe de teatru cu acest profil din multe țări ale continentului. Țara noastră a fost reprezentată de Studioul de teatru al I.A.T.C.— București, care a susținut un spectacol cu piesa lui Radu Stanca, „Oedip salvat", spectacol regizat de către Mihai Mănuțiu, student la regie teatru, anul IV. Cele trei personaje ale piesei au fost interpretate de către Mirela Gorea, Adrian Pintea, Marcel Iureș, studenți și ei ai Institutului bucureștean de teatru. Spectacolul studenților români s-a bucurat de participarea unui public atent și receptiv, format din studenții Universității din Cardiff — gazda festivalului — membrii companiilor teatrale invitate, oficialități ale orașului. În aprecierile oficialilor, ale unor actori și oameni de teatru din Polonia, Canada, Anglia, spectacolul a fost considerat ca unul dintre cele mai profesioniste și mai elevate din întreg festivalul găzduit de către „Teatrul Shermann". Ca o dovadă a bunelor aprecieri de care s-au bucurat, Robin Howard, directorul festivalului, a invitat studioul „Casandra" (titulatura studioului de teatru studențesc sub care a evoluat) să participe și la festivalul ce va avea loc anul viitor. De altfel, I.A.T.C.-ul bucureștean va mai participa în martie viitor și la Festivalul internațional de teatru din Londra, festival care se bucură de un real prestigiu în lumea teatrului cu și pentru tineri.

● **CAHIERS ROUMAINS D'ETUDES LITTERAIRES** continuă să provoace frumoase aprecieri în cercurile academice de peste hotare. Ținuta contribuțiilor de critică și istorie literară din paginile revistei a fost recent subliniată în ziarul elvețian **Neue Zürcher Zeitung**, evidențiindu-se rolul proeminent al lui Adrian Marino în redactarea acestei publicații de ținută europeană. Analizîndu-se concepțiile care prezidează alcătuirea sumarelor și caracterul studiilor publicate, **Neue Zürcher Zeitung** remarcă viziunea comparatistă, situarea permanentă a literaturii române în contextul mondial. Ziarul elvețian conchide : „Este de dorit ca această revistă vie și variată să-și găsească tot mai multe ecouri în publicul apusean". Sînt cuvinte care se adaugă la o suită impresionantă de ecouri favorabile pe care **Cahiers roumains d'études littéraires** le-a meritat din plin în calitatea sa de prestigios ambasador al criticii și istoriei literare românești peste hotare.

● **LA UNIVERSITATEA WISCONSIN** s-a desfășurat un colocviu româno-american al istoricilor, cu tema **Independență și modernizare în istoria României**. Dezbaterile au fost închinate aniversării Centenarului Independenței de stat a României. A participat, din partea română, o delegație de cercetători prestigioși în frunte cu Ștefan Ștefănescu, de la Universitatea Colorado, prof. Gerald Balanga și alții.

● **ÎN VENEZUELA** au fost deschise două expoziții documentare de fotografii, **Aspecte din România** și **Lupta poporului român pentru independență și unitate națională oglindită în artele plastice**, în orașul Maturin, capitala statului Monagas. Au fost proiectate de asemenea, filmele documentare **România — țara mea, Comori turistice din România, Ritmuri românești și Carpații românești — farmec și mister.**

● **TOT ÎN AMERICA LATINĂ**, la Santa Fe și Cordoba, în Argentina, au avut loc gale ale filmului documentar românesc, la care au fost proiectate filme științifice, turistice și folclorice, care ilustrează preocupările din aceste domenii în țara noastră. De asemenea, radiodifuziunea argentiniană a programat o serie de emisiuni consacrate muzicii românești.

● **ÎN CADRUL ACȚIUNILOR** organizate în Franța, cu prilejul Centenarului Independenței de Stat a României, la Poitiérs a fost inaugurată expoziția „Lupta poporului român pentru unitate și independență națională reflectată în arta plastică". Manifestarea are loc sub semnul relațiilor de înfrățire existente între orașele Iași și Poitiérs. În același oraș a fost deschisă de asemenea o expoziție de pictură românească contemporană.

● **SOCIETATEA „LES AMIS DE PANAIT ISTRATI"** publică în „Cahiers des amis de Panait Istrati" nr. 6, mai 1977, organul trimestrial al societății, texte inedite sau rare, „pagini uitate" ale scriitorului român („Notre mort laique" etc.). Revista inserează, sub semnătura lui Golfetto Christian impresii de călătorie (**Bonjour la Roumanie**) în care sînt evocate și manifestările comemorative închinate lui Panait Istrati de la Muzeul Literaturii Române din București și de la Brăila. Pagini despre Panait Israti aparținînd Galinei Serebriakova sînt tipărite în revistă. (Textul fiind prezentat de Al. Talex). Rubrica „Ecouri și noutăți informează despre intenția revistei franceze „Sud" de a publica un număr monografic Panait Istrati, îngrijit de Monique Jutrin-Kléner.

● **PREMIUL I ȘI MEDALIA DE AUR** decernate la concursul internațional de muzică folclorică organizat de Radio Bratislava a revenit solistului român Constantin Gheorghina. Interpretarea „Suitei de cîntece populare românești" i-a adus artistului, pe lîngă distincția amintită, și un premiu acordat de cunoscuta casă de discuri „Opus" din R. S. Cehoslovacia.

● **ANSAMBLUL FOLCLORIC „MARAMUREȘUL"** a efectuat în perioada 12 mai — 22 iulie 1977 un turneu în Mexic, Costa Rica, Columbia, Peru și Venezuela.

Desfășurat în cadrul prevederilor Acordurilor de colaborare cultural, turneul Ansamblului folcloric „Maramureșul" s-a înscris ca un eveniment deosebit în relațiile cultural-artistice ale țării noastre cu țările latino-americane, fiind prima acțiune românească de acest gen și amploare în America Latină.

În cursul turneului, Ansamblul a prezentat circa 60 de spectacole (în Mexic — 24, în Costa Rica — 3, în Columbia — 3, în Peru — 19, în Venezuela — 9) vizionate în medie de circa 1 000 de spectatori. Eficiența prezenței Ansamblului a fost amplificată prin faptul că în fiecare țară, cel puțin unul din spectacole a fost televizat pe canalul național de stat, oferindu-se astfel posibilitatea ca, în afara celor din sălile teatrelor, sute de mii de telespectatori să vadă (în cele mai multe cazuri în imagini color), frumusețea și bogăția folclorului românesc.

La spectacolele de gală, date în capitalele țărilor vizitate, au participat personalități de seamă din conducerea de stat, din viața politică și social-culturală, șefi ai misiunilor diplomatice, iar la cele din reședințele unor state federale sau departamentele, au participat guvernatorii și alte personalități locale de vază.

Prin însuși modul în care a fost alcătuit repertoriul și materialele de prezentare ale Ansamblului, spectacolele au constituit acțiuni cu amplă rezonanță în complexul de manifestări dedicate sărbătoririi Centenarului independenței de stat a României.

Apreciate drept „revelația" Festivalului internațional Cervantino de la Guanajuato (la care au participat formații artistice de diferite genuri din 24 de țări ale lumii), spectacolele Ansamblului folcloric românesc s-au bucurat de un deosebit succes de public și presă în toate cele cinci țări vizitate. În multe cazuri — îndeosebi în Mexic, Peru și Venezuela — finalul spectacolului s-a transformat în adevărată manifestare de simpatie față de România. Turneul Ansamblului folcloric „Maramureșul" a fost o acțiune reușită, care a contribuit la mai buna cunoaștere a României, la sporirea interesului față de cultura și arta românească în America Latină.

Experiența dobîndită în organizarea acestui prim turneu al unui ansamblu folcloric românesc în cîteva țări latino-americane, va putea fi valorificată în dezvoltarea și lărgirea continuă a prezențelor cultural-artistice românești în America Latină, zonă în care există un mare interes față de România.

Spiritul popoarelor se reînnoiește mereu

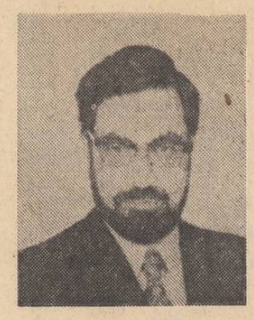

Evanghelos Mutzopulos, rector al Universității din Athena, nu a împlinit încă patruzeci de ani, dar a scris pînă astăzi aproximativ treizeci de volume, iar bibliografia sa numără peste 250 de titluri. Spațiul ne interzice să intrziem în detaliu asupra unei cariere care, de la doctoratul în litere de la Paris, s-a desfășurat în mai mult de 50 de intîlniri filozofice internaționale, în conducerea și editarea unor reputate reviste și biblioteci de filozofie. Specializat în istoria filozofiei — dar, departe de a fi străin de problemele axiologiei, ale esteticii și ale filozofiei istoriei, a scris despre „Muzica în opera lui Platon" despre „Dialectica voinței și estetica la Schopenhauer", „Critica platonismului la Bergson", „Formă și subiectivitate în estetica lui Kant", „Problema imaginarului la Plotin", etc.

Profesor asociat la Universitatea din Aix-Marsilia, apoi profesor titular la Salonic, el este, din 1969, profesor la Universitatea din Athena.

Tînăr, vibrant și sclipitor. Un interviu cu el este, în primul rînd, pentru cine întreabă, o delectare... Intru repede în subiect.

— Care sînt, după dumneavoastră, relațiile greco-române în trecut, și cum s-ar putea prezenta ele în viitor ?

— Este evident că relațiile între cele două țări au fost foarte strînse în trecut. Marile centre culturale din principatele dunărene au fost locurile unde eminente personalități ale literaturii și ale gîndirii grecești au aflat teren favorabil de afirmare. La rîndul lor, ele au contribuit la răspîndirea spiritului elenic în nordul peninsulei balcanice și au influențat în parte, conștiințele de peste Dunăre, aflînd în același timp condiții favorabile pentru creațiile lor proprii.

Sînt convins că metoda cea mai bună pentru a apropia cele două națiuni, deja unite printr-un trecut comun, este de a favoriza contactele între ele. În ceea ce mă privește, am de gînd să merg la București și în alte locuri din țară, din clipa în care obligațiile mele profesionale îmi vor lăsa răgaz. Aceasta cu scopul de a căuta urmele unui trecut filozofic comun în cursul ultimelor patru secole.

— Am citit recent „Dialogurile într-o mînăstire", cartea de inspirație platoniciană a distinsului filozof Constantin Tsatsos. M-am oprit îndeosebi la capitolul patru, în care autorul analizează esențele grecești...

— Iubesc această carte, așa cum drag îmi este spiritul care îl animă pe autor. Sînt convins că perspectivele pe care le deschide și care sînt în mod deosebit oglindite în capitolul pe care îl menționați, mărturisesc aceeași spiritualitate difuză la cele două națiuni ale noastre. M-am oprit însă, cu interes egal, la capitolele finale în care se face existențialismului o critică sistematică și adîncă.

— Profit de ocazie, ca să vă mărturisesc surpriza mea în contact cu realitățile grecești în general și nu doar — cum era firesc — cu personalitățile de marcă.

— Înțeleg foarte bine surprinderea dumneavoastră. Imaginea curentă despre Grecia în străinătate este una în primul rînd livrească, deci în mare parte falsă. Popoarele sînt departe de a trăi o viață fără schimbare. Spiritul lor se reînnoiește mereu, oscilînd între tradiție și aspirația către neașteptat, care, totuși, în această tradiție își află rădăcinile. Surprinderea este, deci, cît se poate de legitimă și de firească. Sînteți (îngăduiți-mi comparația), ca și sclavul din mitul platonician al cavernei care, înmărmurit de lumina realității n-are decît o singură dorință : să-și regăsească însoțitorii ca să le comunice revelația. Întoarceți-vă, deci, la prietenii dumneavoastră și reveniți încă printre noi ca să aflați și alte lucruri surprinzătoare.

— Vă voi pune o întrebare mai delicată : care sînt raporturile între mediile intelectuale grecești și mase ?

— Îmi puneți o întrebare foarte apropiată de centrul preocupărilor mele actuale. Se poate ușor constata că există legături strînse între conștiința marelui public și elita intelectuală care își exprimă mentalitatea — prin faptul însăși al originii sale, origine care îi îngăduie să adopte în mod firesc aspirațiile, (uneori confuze, e adevărat), pentru a le reflecta într-o formă concretă. Să nu uităm că arta grecească, în general și îndeosebi literatura dar și gîndirea în aproape egală măsură, se inspiră larg din teme culese din patrimoniul popular ca și din tradiția savantă. În asemenea condiții, este foarte normal ca marele public să fie în măsură de a-și apropia, de a adopta producția elitei intelectuale. Problema se pune însă în mod tăios din clipa în care este vorba de a ști dacă marele public trebuie să fie hrănit cu marea literatură și cu arta mare, sau este de dorit, pur și simplu, să i se ofere „feluri" intelectuale, plăcute poate, dar atît de ușor digerabile. Cred că publicul grec suferă, oarecum, de pe urma acestui regim de subalimentare intelectuală, regim care îi este impus cu multă complezență de politica clișeelor. Pe lîngă intelectualii complezenți însă, care întrebuințează sloganuri ieftine, pentru a vinde o marfă ușoară mai sînt, — din fericire, și alții care sînt convinși că numai în (și prin) efort, nivelul intelectual al marelui public poate fi înălțat, astfel încît gradul lui de sesizare de conștiință să se ridice de-o potrivă.

— Ce credeți despre efectul factorului politic asupra valorii ?

— Întrebarea se înscrie în prelungirea răspunsului celui precedent. Susțin, după Socrate, că viața care nu este supusă unui examen continuu, este, în definitiv, de netrăit. Intelectualul are datoria de a reaminti publicului său acest adevăr, dar cu mijloace potrivite. Întrebuințarea de mijloace inadecvate în acest scop, ar echivala cu o subestimare de sine.

— Aveți încredere în tinerețea și în viitorul culturii grecești ?

— Mai mult decît tinerețea, caracterul marcant al culturii grecești actuale, ca și a celei din totdeauna, este **dinamismul**, un dinamism care se exprimă — pe de-o parte în ușurința de a asimila elemente culese, oarecum, de pretutindeni și cu un gust eclectic incontestabil savant. Iar pe de altă parte, prin polivalența care o face să se împace cu contradicțiile — așa cum a fost cazul în cursul antichității clasice și cum se întîmplă și azi. Un asemenea dinamism, bine canalizat, ar permite culturii grecești să se afirme odată mai mult pe plan universal.

Conversația, din care redau doar o parte, a continuat pe diverse planuri. Ev. Mutzopulos a fost în România și cunoaște figurile proeminente ale culturii noastre. Dar insistînd asupra acestei teme, ar însemna să deschidem un nou și cuprinzător capitol...

N. Carandino

repere

Traiecte antropologice, azi

Dintre diciplinele epistemice pivot, ale științelor moderne, antropologia a înregistrat în ultimele decenii salturi și mutații decisive. Evoluția a fost favorizată și de statutul ei interdisciplinar, de deschiderea spre datele altor domenii ale cunoașterii actuale, semiologia, lingvistica, logica formală, psihanaliza și psihologia structuralistă, dialectica materialistă, sociologia mentalităților, istoria religiilor etc. Prestigiul antropologiei contemporane rezultă însă nu numai din polivalența semantică a discursului ci și din metodologia adecvată, riguroasă, dind posibilitatea sistematizării fenomenului dar si a interpretării sale. Un model în materie, chiar dacă în unele privințe criticabile, îl constituie opera lui Levi Strauss, „Antropologie structurale" si „La pensée sauvage" axate pe cercetarea structurală a miturilor. Un moment superior, de performanță, atît prin sistemul aplicat cît și prin concepția valorizantă, este marcat de studiile*) lui Gilbert Durand, asupra imaginarului în care, bineînteles, intră ca ilustrative si miturile. Ceea ce individualizează demersul său este viziunea, as spune „renascentistă" a omului ca totalitate, ca manifestare plenară a ansamblului facultăților intelectual-afective, într-o etapă cînd se teoretizează disjunctia si sfisierea personalității umane. Gilbert Durand urmărește restituirea unui psihic integral (diferit de compartimentarile dogmatice ale psihanalistilor freudieni), creator, si integrarea lui armonioasă prin concursul dintre stiintă si afect, în conditiile sociale-istorice ale mediului respectiv. „Prin arhetipologie, mitologie, stilistică, retorică si beletristică sistematic însusite ar putea fi restaurate studiile literare si reechilibrată constiinta omului de miine. Un umanism planetar nu se poate întemeia pe exclusiva cucerire a stiintei, ci si pe adeziunea si comuniunea arhetipală a sufletelor". De altfel, acest concept de acord, de armonizare a psihicului cu „stimulii" sociali joacă un important rol în demonstrația sa. Autorul francez răstoarnă traditionala teorie a psihanalizei, pentru care simbolul înseamnă o supapă a defulărilor instinctuale, a gesturilor interzise de cenzura societății. Din contră, este o rezultantă a relațiilor cu același sens, între dominanta reflexă si mediul ambiant : „Cenzura si refularea sînt departe de a motiva imaginea si de a da vigoare simbolului ; se pare chiar că, dimpotrivă, un acord între pulsiunile reflexe ale subiectului si mediul său e ceea ce înrădăcinează în mod atît de imperativ marile imagini în reprezentare si le încarcă de-o îndeajunsă multumire spre a le perpetua". Acest traiect ontologic biunivoc între psihic si reactiile sociale, între subiectiv si obiectiv exprimat la nivelul unui discurs semnificativ formează pentru antropolog domeniul imaginarului. De altfel, notiunile aparente sînt cele de **motivație, continuitate, anastomoză** (schimbul permanent între două nivele deosebite) etc. si nu cele de opoziție, arbitrarietate si substituire caracteristice numai semiologiei G. Durand intră în contradicție si cu F. de Saussure („Cours de linguistique générale") care postulează arbitrariul semnului, inexistenta legăturilor între semnificant si semnificat, adică între forma sonoră a cuvîntului si întelesul lui. O astfel de opozitie (partial adevărată) este depăsită printr-o sinteză dialectică valabilă în planul imaginarului, atunci cînd ne referim la simbol si nu la simplul cuvînt : .....în simbolul constitutiv al imaginii există o **omogenitate** a semnificantului si semnificatului în cadrul unui **dinamism organizator** si că, prin aceasta, imaginea diferă total de arbitrarul semnului" (p. 35). Dar cum se prezintă de fapt traiectul antropologic (=imaginarul) propus si teoretizat de Gilbert Durand ? Ne permitem să reproducem (si apoi să comentăm) schema realizată de Radu Toma, în excelenta sa prefață la ediția românească : „natură" (gest)-schemă-arhetip-simbol-mit-structură-(regim) „istoric". Primul membru al traseului, generat de natură, stă sub semnul triadei verb-adjectiv-substantiv, iar cel de al doilea, discursul istoriei, sub emblema substantiv-retorică-sinteză. A se observa că simbol-substantiv este punctul de jonctiune între sfera semantică a biopsihicului cu cea a socialului. Beneficiind de studiile fundamentale, în domeniu, ale lui Bachelard, Piaget, Jung, precum si de sugestiile nemărturisite ale axiomaticii algebrice moderne (grupul Bourbaki, spre exemplu), capitolele dedicate primului membru al ecuației (gest-schemă-arhetip-simbol) sînt extrem de substantiale, în schimb, cele referitoare la (mit-structură-regim), avînd corespondent în retorică și sintaxă, sînt oarecum expediate. Fapt explicabil dacă tinem cont că studiul său a fost editat în 1969, într-un moment în care cercetările de semantică generativă si neoretorică nu luaseră amploarea cunoscută. („Rhétorique générale" a grupului de la Liège a apărut în 1970). Chiar și în acest caz, analiza implicațiilor în cîmpul literaturii ar necesita un articol separat. În final vrem să subliniem și dificila muncă încununată de succes a unei traduceri, deloc ușoare, aparținînd lui Marcel Aderca.

Paul Dugneanu

* **Gilbert Durand : — „Structurile antropologice ale imaginarului", Editura „Univers", 1977.**

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
43
(808)
Sîmbătă
22 octombrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Medalii de aur toamnei românești

Timpul meteorologic e totdeauna capricios. Anul acesta părea că și-a ieșit din minți. După valuri aburoase de secetă, frigul, chiciura și bruma au pus argint țeapăn și timpuriu peste cocurile mătăsoase ale porumbului, peste tijele brincovenești ale grîului, peste fărfuriile din ceramică punctată ale florii-soarelui, peste harbuzii amurgiți ai sfeclelor mustoase. Prunele și gutuile, strugurii și merele, lucind de sănătatea adolescenței, încremeniseră de uimire și teamă : după nopți și dimineți geroase, parfumul și aroma lor puteau fi compromise. Numai osteneala migăloasă, pricepută și dublată de ardoare a înghenuncheat ceea ce ne-am obișnuit să numim, comod, capriciile vremii. Timpul meteorologic, aspru și insensibil, a fost punct cu punct înfrînt de abnegația celuilalt timp, al tehnicii și culturii, al civismului omului de azi, stăpîn conștient al muncii sale de zi-lumină dar și de zi-știință și zi-suflet. În sfîrșit, în zig-zagul ascendent al miezului de toamnă, ciclurile barice și cîmpurile anticiclonice — cum se exprimă, narcisiac, specialiștii astronomiei cotidiene — ne-au fost mai favorabile. Pe tulpina proaspătă a lunii octombrie, parcă regretîndu-și graba mai veche cu mustăți brumate și bărbi de chiciură și înghețuri la sol, timpul meteorologic a explodat în neașteptate reînfloriri ale merilor... Și în alți ani, tot „capricioși", văzusem minunea. Iar vremea din urmă, aducînd nopți senine bătute-n stele capii, de insomnii iubărețe, toarnă dimineți albastre, tăioase, și reci ca lamele cuțitelor dinaintea zilelor învelite în soare copt lăcrimos, fasonînd pînă la desăvîrșire efortul colectiv, anterior, al salvării speranțelor pe care le-am arat și semănat, plivit și treierat o primăvară și o vară, după datină. Încît acum, cînd recoltele mulțumesc hambarale și silozurile, cînd huruitul tractoarelor indică refacerea arăturilor și însămînțarea grîului, cînd ziua și noaptea conjunctura astrelor luminează spornic același efort colectiv, acum putem să ne dăruim zăbava unei zile de sărbătoare, și să ne privim mîndri unul pe celălalt, oglindiți ca niște zei în făgăduiala sinceră a roadelor. Va fi o zi, 23 octombrie, obișnuită în calendarul de toamnă românesc, un calendar al izbînzilor, al socializării unei naturi nu o dată stihinice. În calendarul acestui octombrie românesc, cînd am omagiat și vom sărbători, prin zile anume lor dedicate, pe energeticieni și petroliști, pe bărbații forțelor noastre armate, își are locul ei, tradiție a anilor socialismului, și *ziua recoltei*. Expozițiile de desfacere și prezentare, duminică, vor certifica lupta rodnică a oamenilor acestui pămînt de la Dunăre și Carpați. O luptă de zi-lumină, de zi-știință și zi-suflet. Va fi duminica în care poeții vor găsi cheile potrivite pentru a replica, peste o jumătate de secol, bineștiutelor bucurii metaforice :

„Mă prinde amintirea în vînătul ei fum,
Prin care cresc pe poliți și rafturi, ca pe ruguri,
Arzînd în umbră piersici de jar și-albaștri struguri,
Și pere de-aur roșu cu flăcări de parfum" (Pillat).

Aceiași poeți vor desăvîrși calendarul fast al acestei toamne de mijloc ritmînd cu sufletul și cu idealul lor și izbînzile tehnicienilor țării, ale chimiștilor și tuturor proiectanților, inginerilor și muncitorilor țării, confruntați în aceste zile în pavilioanele expoziționale cu izbînzile mondiale. Pentru că tot acum, într-un octombrie al frunzelor arămii, al soarelui curtenitor și al recoltei bogate, și tot după o datină împămîntenită în epoca noastră de cutezanțe și realizări socialiste, TEHNOEXPO, TIBCO și SALONUL INTERNATIONAL AL CHIMIEI certifică alte realizări românești. La fel, cu ocazia vizitei de lucru a secretarului general al partidului din 19 octombrie, un soare generos ca privirile muncitorilor a sclipit în aplauzele tuturor cînd au asistat la proba primei garnituri a metroului bucureștean. Sînt roadele culturii noastre tehnice, a cărei competitivitate, în parametrii ei actuali și la cotele înalte atinse, ar fi smuls surîsuri neîncrezătoare unor specialiști cu doar puține decenii în urmă...

Acum, cînd propunem candidații pentru alegerile de la 20 noiembrie, acum cînd luăm cunoștință de Apelul Frontului Unității Socialiste, acum, cînd pregătim Conferința Națională a partidului, acum, cînd ne îndreptăm emoția și mîndria spre ultimele ore ale anului, care vor coincide cu aniversarea a trei decenii de Republică, acum putem aduce o dată cu poetul generozitatea unei toamne de împliniri.

Mircea Constantinescu

Recoltă

Am spovedit recolte-n mine
în miere — dor și în albine
în soare și în foc de mîine
în truda ce-a fost ieri în pîine.

Am spovedit un om, o floare
și o fecioară de candoare
în patimi lungi de rouă nouă
în controversele-amîndouă.

Am spovedit recolte, vise
în drumurile nedecise
în macii roșii de din grîne
în plaiurile dulci române.

Ion Bănuță

Călătorie spre lumina cuvîntului

Cînd am pășit în incinta **Muzeului literaturii române**, acum o săptămînă, pentru realizarea unui interviu, discuția s-a purtat în atmosfera copleșitoare, păstrată cu sfințenie, a ultimei camere de lucru a marelui romancier Sadoveanu. Sălile muzeului își primeneau hainele, noi ce-i drept, pentru a-și redeschide porțile. Camera aceasta însă, parcă în semn de nepreținut omagiu și de profund respect pentru ce-l ce-o părăsise, era prima și singura gata pregătită. Dincolo de treptele roase de trecerea anilor și-a pașilor, o cameră omagială, păstrată în spiritul tradiției celui ce i-a fost stăpîn : **Ultima cameră de lucru a lui Sadoveanu.** Toate obiectele personale așteaptă, parcă, să fie atinse de o mînă cunoscută și să capete viață. Ceașca de cafea pare că abia și-a pierdut aburul și aroma cafelei proaspăt rișnită. Este de-un albastru transparent. Gîndul mă poartă la ochii aceia albaștri și... alături stă tabla de șah ce așteaptă și ea privirea concentrată, atîntită pentru ultima mișcare.

Apoi toată greutatea adunată în faldurile pelerinei parcă abia desprinsă de pe umeri. Și bastonul. Și imensa pălărie cu borurile-i arse de soare...

Ultimul atelier de lucru al poetului Alexandru Macedonski. Este pentru prima dată cînd putem deschide ușa acestei camere. O premieră. Muzeul a intrat în posesia cîtorva dintre obiectele personale ale poetului. Biroul și cele trei fotolii impun prin lemnul dăltuit cu grijă. Sînt piese executate după un proiect al poetului. Lipsește, însă, **tronul,** din care excentricul poet își asculta, în serile de cenaclu, invitații. Mi-l imaginez fumînd cochet țigaretele-i lungi, subțiri ca gîtul egretelor. Îmi imaginez mișcările ca de aripi ale mîinilor. Degetele scoteau clinchete din lovirea nepreținutelor sale pietre ce aruncau irizări multicolore. Atmosferă de basm. În noua ediție a muzeului, poetul Alexandru Macedonski își va găsi locul ce-l merită. S-a apelat la mai multe documente. S-a lucrat cu mai multă grijă la manuscrisele poetului și i s-a dat importanța literară ce o merita.

Avertizați de schimbările survenite în cadrul noii ediții a expoziției de bază a muzeului, alături de ghidul improvizat al reporterului, tovarășa Mihaela Constantinescu, muzeograf, parcurgem sălile îngrijit panotate. Unele abia acum

Cornelia Djigola

Continuare în pag. a 8-a

În pagina a 3-a

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

CU EUGEN BARBU DESPRE „INCOGNITO" ȘI „PRINZUL DE DUMINICĂ"

CE GÎNDEȘTE, CE SCRIE TÎNĂRUL SCRIITOR

„O deschidere spre orizonturi culturale de referință"

INTERVIU CU GRIGORE ARBORE

Fiziologie și structură

Imaginea îndătinată a lui Șerban Cioculescu este aceea a polemistului inclement. Din lectura savuroaselor amintiri publicate în ultimii ani se poate observa că însuși criticul cultivă — cu o voluptate din care nu lipsește gustul jocului, al spectacolului intelectual — poza eternului nemulțumit, a raționalistului definit prin dubiul metodic. Cu timpul, masca juvenilă a devenit aderentă la fizionomie, ajungînd să fie interpretată ca esență a personalității. Este critica lui Șerban Cioculescu doar un reflex al „primatului nevoilor polemice", așa cum susținea, făcînd o injustiție, E. Lovinescu ? Iată un lucru ce se poate discuta. Negreșit, criticul nu este un spirit cordial (în sensul bonom), ci un inconformist, un cîrtitor incomod care refuză „ideile primite". Mai degrabă decît prin adeziuni, estetica lui se conturează prin adversiuni, prin delimitări sistematice de opiniile curente. Însă polemismul nu e gratuit, negația nu e practicată doar de dragul negației. Ades ea este o formă a construcției, a afirmației deci. În trecut, ca și azi, critica lui e bazată pe un paradox psihologic. Prin cultură, biograful lui Caragiale este un sceptic („Eseurile" lui Montaigne îi sînt carte de căpătîi) ; scepticismul nu este totuși dizolvant. Criticul abate constient asupră-și toate vinurile îndoielilor, fără ca vreodată să ajungă la clasica interogație „Que sais-je ?". Dubiul nu anihilează convingerea, dimpotrivă, o fortifică. Tăria rezultă din aliajul slăbiciunilor simulate. Foarte bine se poate vedea funcționarea acestui mecanism psihologic într-un text aparent anodin, intitulat **O poetă ermetică.** Rezolutul comentator adoptă postura exact contrară : se mărturisește depășit de subtilitatea unui lirism delirant. Deghizat în critic, un Neculce modern mimează abdicarea, invitînd autoarea abracadabrantului volum să-și decodeze opera. „Titularul cronicii [...] și-a ales singura ieșire convenabilă : implorarea inspiratei poete de a-și tălmăci singură opera, pe cît de vastă și profundă, tot atît de ascunsă în tîlcurile ei. Doamna doctor Lucreția Petrescu are cuvîntul (dacă e posibil în proză !)". Umilința prefăcută drapează certitudinea interioară de *a* se afla în fața unui veleitar. Uneori analiza devine curată fiziologie. I s-a reproșat frecvent lui Șerban Cioculescu gustul amănuntului, punerea sub lupe măritoare a defectelor „infinitesimale". O lecțiune greșită, un raport gramatical discordant, cacofoniile, o dată eronată, un nume grafiat neatent nu scapă niciodată nesancționate. Spiritul ofensiv nu se irosește totuși fără un anumit scop în „această pulbere de atacuri mărunte". Căutarea bobului de mei, investigația „moleculară" au mai întotdeauna o finalitate superioară. Fiziologistul nu are nevoie să ia mulajul complet al chipului pe care-l contemplă. Un punct, un gest revelatoriu, o trăsătură brusc alterată de un rictus incontrolabil sînt suficiente pentru formularea diagnosticului. Nu altfel procedează Șerban Cioculescu. Unui roman eșuat precum „Întoarcerea din rai" i se reliefează precaritatea ideatică și prin relevarea cîtorva confuzii de cuvinte sau impropriități. Metoda favorită este în asemenea circumstanțe **sinecdoca.** Reprosul adus părții vizează în fond întregul. Imaginea copacului definește pădurea, printr-un procedeu temerar, neocolit de riscuri și erori citeodată, adecvat totuși de cele mai multe ori operelor analizate.

Fiziologia este genul moralistului, iar Șerban Cioculescu este neîndoielnic un moralist. Comentariile sale sînt planșe riguroase ce cartografiază anatomia lăuntrică. **Opera,** dar și **omul** îl interesează deopotrivă pe acest incorigibil dialectician. Autorul **Aspectelor literare contemporane** nu trebuie crezut integral cînd își mărturisește categorica „rezervă față de valabilitatea metodei psihanalitice". Eseurile sale (semnatarul lor le numește cu orgoliul umilinței doar „cronici") fructifică mai întotdeauna sugestii psihanalitice. Pentru Șerban Cioculescu omul și creatorul sînt fețele de Ianus ale aceluiași ins. Un act, un document ce emană de la cel dintîi luminează in-

Ioan Adam

Continuare în pag. a 7-a

Dau gliei nemurire

în țara unde rana se oblojea cu sare
și ruginea cuțitul de plug în brazda lunii ;

în țara unde cerbul își lepăda rubinul
în apele amare, sub hangerul furtunii ;

în țara unde brațul de voievod și oastea
intrau într-o baladă cu arme nezăcute ;

în țara unde pruncul își leruia colindul
ca din fereastră grîul în cîmp să se strămute ;

în țara unde piatra se bucura sub daltă
că va purta eroii — cu slava lor — în vreme ;

în țara unde doina uita să lăcrimeze,
se-aprinse lîngă soare lumina altei steme :

o stemă-n care steagul, și spicul, și vecia
dau gliei nemurire și-un nume — ROMÂNIA !

Mircea Ichim

RESPIRĂRI

Schimbarea mugetului în cîntec

Oiubeam deosebit de mult pe Rodica ; culmea, chiar și cu o parte a creierului meu, — acum n-o iubesc, ci sunt numai îndrăgostit de ea, culmea, chiar cu o parte a inimii mele.

Deci, reciteam **Rodica** ceea lui Alecsandri, pe juna Rodică, cînd dintr-o defecțiune de caracter mi-am fracturat de tot, ca să nu zic, mi-am rupt în două, în unghi drept, — folosind un cuvînt de geometru —, în unghi drept, brațul drept. Durerea a fost atît de mare, încît m-a spălat de fostele păcate și de fostele greșeli.

E păcat de dumnezeu să-ți repeți o greșeală veche. Sunt atît de mult de alte greșeli noi de făcut, nounoute, încît e păcat de dumnezeu să-ți pierzi timpul repetînd o greșeală veche.

În fine, la spitalul de Urgență, doi doctori scumpi s-au certat în de ei, care să-mi pună mîna scriitoare la loc. În mod firesc a învins cel care trebuia să predea o lecție despre fracturi, unor grupe de studente, blinde, blonde, biege, țanțoșe și pupeșe.

După un răstimp a trebuit să mi se rupă mîna din nou, de data asta fără pricină d-amor, și mi-am amintit că fratele și colegul meu Alexandru Ivasiuc — cel care făcuse cîțiva ani la medicină și spirit dur fiind, cum e cochilia spiralată de var a trilobitului în apa ginditoare, — cam frică fiindu-mi de această acțiune epică, care nu este tocmai Iliada, l-am rugat să mă asiste. L-am rugat să fie de față cu mine, ca nu care cumva durerea fringerii unui os să mă umilească, scoțînd din mine un muget :

„El veni copilul mîndru,
călărînd p-un papagal."

Minunatul și înțeleptul meu prieten, Alexandru Ivasiuc, nebunul de legat și mitomanul, ginditorul calm și sublim, frisonatul, cu aliura lui de ministru de externe englez, de diplomat înrăit în minciuni subtile și de poet vizionar, aspirînd către virginitate :

„El veni copilul mîndru...", și m-a asistat la a doua iertare a păcatelor mele, la împachetarea mea în ghips, de parcă aș fi fost un cal sub șeaua lui Ștefan cel Mare, schimbîndu-mi mugetul în cîntec.

N-am urlat de rușine de prezența lui. Nu a tremurat de rușine de durerea mea, ce nu avea natura gîndirii.

Cînd am ieșit împreună din spital, ieșeau din amîndoi aburi de concentrare, ca din un vulcan înainte de a erupe.

A te înfrîna, a te abține, e primul semn al civilizației lumii. În acest sens îndrăznesc să spun că piramida s-a abținut să devină munte.

După aceea am mers împreună undeva și am băut ceva. Am stat tăcuți de efort, nu fizic, ci moral, cîteva ore. A fost cel mai puternic dialog pe care l-am purtat cu Alexandru Ivasiuc.

Despărțiserăm cei doi bolovani care se îmbrățișează, ai lui Brâncuși. Un sărut al biocurenților și o înfrîngere a mugetului prin cîntec.

Alexandre, mi-este dor de dumneavoastră !

Nichita Stănescu

OPINII

Preludiu

Nu atît originalitatea opiniilor sau a formulei critice este aceea care uimește în **Preludiu,** cartea prin care debutează în critică Alex. Ștefănescu, cît mai degrabă îndrăzneala cu care tînărul autor reformulează — mai tranșant sau mai nuanțat — criticile precedente. Cînd imprudența pare a fi maximă autorul știe să și-o ascundă într-un paradox. Cînd paradoxul este prea hazardat („Geo Dumitrescu face parte dintre poeții al căror stil este mai important decît opera" — ideea fusese lansată de către subsemnatul în legătură cu Nichita Stănescu : „Nichita Stănescu este creatorul unui stil superior oricăruia dintre textele prin care acesta se manifestă") autorul și-l comentează pe o jumătate de pagină. Unul din meritele de necontestat ale acestei cărți (cu cîteva excepții care vor fi comentate aici) este claritatea de cristal a afirmației critice. Întreaga critică de azi trăiește, de fapt, momentul unei clarificări fundamentale și, debutînd, Alex. Ștefănescu a știut să profite de o împrejurare favorabilă. Pînă la el un Laurențiu Ulici, un Marin Mincu, un Mircea Iorgulescu, un Petru Poantă au contribuit, în ultimii ani, la explicarea literaturii actuale printr-un stil critic adecvat epocii. În cazul lui Alex. Ștenescu surprinde calculul critic : autorul nu vrea să impună unul sau mai multi autori ci o **atitudine critică** care se vrea detașată de obiect dar care acționează asupra lui prin formulări succesive pînă la expresia memorabilă. Pentru aceasta stilul nu are nimic adolescentin, nu se simte, în mod evident, nici apologia nici contrariul acesteia. Sentimentul, dacă n-ar fi ironia și tentația subtilă a jocului de-a ideile, pare exclus.

George Alboiu

Continuare în pag. a 6-a

CONTEMPORANII NOȘTRI

Mutații moromețiene

Ultima carte a lui Marin Preda „Viața ca o pradă" divulgă cîte ceva din laboratorul de creație al romancierului, fiind un material extraordinar de inedit pentru înțelegerea mai justă a revoluției scriitorului ca artist „conștientizat" de actul său creator.

Există un spațiu structural în jurul căruia polarizează liniile de forță ale unui scriitor, privit în ansamblul creației sale. Astfel personalitatea acestuia se încheagă în raze concentrice dezvăluind legăturile intrinseci ce configurează o structură dată, monadică. Cît de unitar este programul prozatorului Marin Preda se poate urmări cu stringență. Preda sondează eternumanul în ceea ce acesta are mai semnificativ : mutațiile psihologice și existențiale date de mersul implacabil al Istoriei. Și dacă Istoria determină o schimbare profundă în psihologia lui Ilie Moromete, țăranul acesta devine simbolul exponențial al colectivității. Moromețianismul ar exprima starea dilematică în care s-a aflat populația rurală atunci cînd Istoria s-a întors pe alte făgașe. Altfel spus, moromețianism înseamnă deliberare gravă asupra propriului destin (individual dar și colectiv), asumat, dincolo de orice riscuri, pînă la un deznodămînt tragic. Un prozator trebuie să păstreze un

Marin Mincu

Continuare în pag. a 6-a

Vasile Crăiță Mîndră : „Dimineața" (sus) ; „Pădurea" (jos)

ÎN ACEST NUMĂR

• Cronica literară : **Ov. S. Crohmălniceanu** despre volumul „Catehismul iubirii" de **Tudor George** • Viața cărților **Doina Uricariu, Sultana Craia, Dan Arsenie, Artur Silvestri** comentează volumele • „Hore" de **Grete Tartler** • „Poema dacica" de **Petru Jaleș** • „După-amiezi ploioase" la «Boul bălțat»" de **Huszár Sándor** • „Duelul invizibil" de **S. Damian** • Cartea de debut : **Nicolae Ciobanu** despre volumul „Doina Doicescu și Nelu Georgescu" de **Marian Popa** • Poeme de • **A. I. Zăinescu** • **Denisa Comănescu** • **Virgil Mazilescu** • Proză de **Eugen Teodoiu**: „Linia invizibilă" • **Ingrid Fulga** : „Rafturi" • Cronici de • Teatru • Film • T.V. • Radio • Plastică • Muzică semnate de **Marius Robescu** • **Nicolae Mateescu** • **Iulian Neacșu** • **Constantin Stan** • **Grigore Arbore** • **Costin Cazaban** • „Critica de identificare" de **Eugen Simion** • Premiul revistei «Luceafărul» la Concursul de poezie „Nicolae Labiș" : **Ioana Ileana Ștefcu** • Tineri actori : **Ion Caramitru** • Mapamond • Repere de **Laurențiu Ulici**

DIN „CARTEA CU PRIETENI"

Geo Dumitrescu

Pe Grivița, pornind de la patrulaterul de oase aparținînd Sfintei Vineri, — pe mîna stîngă, lumea se varsă prin trei guri pline de injurătură în Giulești, pe mîna dreaptă se deschid riurile prin care se intră în zăvoiul de piatră al Bucureștilor — pînă la Chibrit și pînă-n vadul cu soartă de vișin cehovian al Mogoșoaiei, se afla mai de mult arsenalul de tuberculoză al literaturii române ; de acolo se lua liftul direct spre rai cu o simplă apăsare a mîinii pe inimă și, ca-ntr-o veselă grădină, înconjurată cu bălării purtînd căpestre de fringhie, unde se mănîncă pipote de porumbel voiajor și se bea un vin sălbatic, nici-un poet nu se gîndea să tragă chiulul, c-o să se prezinte la Dumnezeu mai tîrziu de vîrsta de douăzeci și cinci de ani. Dar a fost și cîte unul cu buză de aprilie, ca Geo Dumitrescu, rău de bulgări și bun de mărgăritar, care-a înșelat așteptarea copiilor din mahala tînjind după o bucată de colac muiată-n vin și o batistă legată-n pom.

Geo *s*-a născut în ceas cîntat de cucuvele, că toți poeții închipuiți de lege să se înhame, în cătușe, la căruța unui veac torturat de războaie și într-o zi să se schimbe în corăbii ce se vor scufunda cu brațele prea pline de păsările mării.

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Tudor George
CATEHISMUL IUBIRII

Oricit de intinsă a fost influența lui Ion Barbu prin anii '30, efectul ei cel mai puternic asupra liricii noastre se resimte abia astăzi. Vreau să spun că asimilarea fertilă, nu imitația epigonică, apare acum in opera unor poeți cu multă personalitate.

Cițiva, ca Tudor George, descind in chip curios din producția goliardică barbiană. Avem astfel un poet care aparține familiei „stelarilor", adică villonesc ca stil de viață și inspirație, iubitor insă al rigorilor prozodice, priceput să taie versul după legile geometriei și să lucreze totodată cu o pastă verbală foarte bogată, aliaj intre limbajul verde și cel august.

Sub o atitudine boemă programatică descoperim inrudiri mai intime cu autorul „Jocului secund", in căutarea formelor ideale și increderea acordată forței incantatorii a cuvintelor. Aici, Tudor George il intilnește pe Leonid Dimov. Mai puțin amator ca el de fascinante mozaicuri lexicale, cultivă asemenea lui, după exemplul barbian, imperecherea vorbelor pipărate din Isarlik cu termenii științifici savanți și nume care populează marile mitologii.

Laurei sale, Tudor George ii distinge, sub „farduri", „grime" și „dresuri", un ten brăzdat de „stressuri" ; din lacul oglinzii, il privesc „laokoonii pădurari", ii e teamă de „Stas" și „Monolume". Ochiadele iubitei sint „laseri", in timp ce dorul ei il simte „ca pe o crampă-n creer". Așadar, „codul genii", „spelbul virus", „radarul puls reverberat din stele", „electromiograful", „polluctum, ochelari cu infraroșii filtre", „holograme", „ergoterapia", „katacrezie urmuză" și „cimotii", „pancraț", „turmac", „virteș", „sfaiogi", „cioflingarul dornic de plăcinte", „rai brunet", „ale Amorului tertipuri", „ardeiere la pipotă", „grijănii", „pe gratis", „incai", „Himen, Himeneu", „Hecantochiri din Cerber", „Mantius și Auruncuieia", „Arybalosul", „Sagrada Familia", floarea rară : „Ikebana" și „boss", „good by", „cinzecul", „poșirce", „Edith Piaf", „filme", „la zdup", „menagerul, sorț", „tainul unei pensii", sau „ce n-a-mplinit tătica".

De pe culmile Olimpului coborim brusc in stradă și facem imediat drumul inapoi. Iată insuși autoportretul pe care și-l execută poetul, lucrind concomitent cu asemenea materii lingvistice contrastante : „Deprins in vint și soare să trăiască — / Mlădiu și legănat ca un rogoz — / Celesta mască-a lui, frumoasă-coz, / Purta un nimb blajin — solara-i bască ! / / Fariná, ori boia, ori chinoroz. / Nu mi-l minjiră — Al de sus ferească ! / Nici histrionii, oblojiți sub mască / Nu glăsuiau cuvinte mai frumos!" **(Masca poetului).**

Multe alte strofe au aceeași factură, ridicind vorbirea străzii, amestecată cu limbajul cărturăresc, la o rostire solemnă : „Trădindu-te, se smulse din sinu-ți iubitor / Fermecătoarea Athis, ea, dintre neofite, / Iți fuse cea mai dragă : cedind unei ispite, / Spre **Școala Andromedei** puicuța-și luase zbor ! **(Sapho).** „Cu versuri imi umplusem podul gol / Și cu picturi pleznite din petardă ! / Cit despre-amor, mă drăgosteam c-o hoardă / De sufletiste fără protocol !" **(Trecut bogat).**

Dacă nu are chiar bogăția lexicală luxuriantă a lui Dimov, Tudor George o compensează prin patos. Sub verbul său fugos, cuvintele se pliază supuse, acceptind forme puțin uzuale și chiar regimul licențelor. Poetul scrie : „Să-mi demonstri", „nemuritoriu, ca să rimeze cu ivoriu", „cucuvau", „a le protege", „agoniz", „se profilă", „mi-ntăbul", „mă inerv", „cerv", „subteraniu", „s-o console", „apai", „nimbă", „Mausòliu", „irit", „chinguri", „se tupilă", „se indignă".

Mina inspirată a aurfaurului o recunoaștem acolo unde, nu o dată, silnicia infăptuită asupra limbajului curent trece neobservată, ba chiar sună uneori fericit : „S-au surupat imperii, pierit-au in flagel, / culturi, civilizații le-au potopit inecul / Io am durat ! In cinstea-mi, sacrificați berbecul / **Și dați-i cep la butea cu vin trandafirel !" (Iată-m-ajuns !).**

Cit privește **venerația pe care** a ciștigat-o autorul „Jocului secund" din partea lui Tudor George, el vorbește de „al doilea descălecat — cel barbilian", in lirica noastră modernă. Nu e exclus ca prin traducătorul dramei Richard al III-lea să fi venit și devoțiunea fără margini pentru Shakespeare. Ea ne-a fost insă intărită și de Vasile Voiculescu, care a avut ideea să completeze sonetele Marelui Will.

Oricum, Tudor George iși clădește intregul său nou volum, **Catehismul iubirii** pe o admirație egală. Shakespeare apare celebrat direct de nenumărate ori. Cartea e, in același timp, un „eseu liric", construit din o suită de reflecții asupra anumitor pasagii ale vestitelor sonete. Versurile respective figurează, de altfel, ca motto-uri in fruntea comentariilor lirice. Firește, acestea au ambiția să imbrace insăși haina nobilă a ilustrului lor model.

Tudor George glosează, prin urmare, pe marginea iubirii, sentimentul fiind insă lărgit de la eros la variatele forme ale afecțiunii (dragoste părintească, filială, pentru pămintul natal, prieteni sau literatură).

Dacă acceptăm prinsoarea poetului, că va realiza un adevărat „eseu liric", interesul incercării trebuie căutat inainte de toate in inventivitatea comentariului. Cu alte cuvinte, ce reușește să spună inedit Tudor George pe o temă atit de bătută ? Să recunoaștem din capul locului că nu puțin, oricite lucruri repetate fatal sau pur și simplu plate vom intilni in volum.

Prima surpriză o aduce insăși atitudinea boemului incorigibil. Recunoscindu-se franc drept ceea ce este („O ! de-aș fi fost o poartă grea de forje, / Cu lanțuri grele, cu-mpletite chei ! / Dar eu fui titirezul Tudor George / De strajă-n vint și-n pragul circiumei" **(Dar eu ce-am fost ?)**, sub focul sublimului sentiment, poetul reclamă un „fair play", iubirii, ba chiar o legitimitate bio-socio-morală. Absența loialității face din dragoste un „cancer", care — fie și „suav" — are efecte ucigătoare. Fostul jucător de rugby ne mărturisește că se imbrățișa cu adversarii in joc. „Dar — zice dinsul — n-am permis nicicind, iubitei mele / Clipitul fals, surisul echivoc, / Nici să-mi strecoare-n vorbe ușurele / Jungherul ce m-ar fi ucis pe loc !" **(Suavul cancer).** La acest capitol, nu ezită să supună aristocraticul platonism elisabetan, unui epicureism natural plebeu. Iși amintește cu plăcere că a preferat mereu, in tinerețe practica, teoriei : „Unei femei nu-i prea țineam discurs" — **(Eram un goliard !)**

Adeseori discipolul cutează **să-și contrazică magistrul.** Un ciclu intreg e alcătuit din replici la sonetele inchinate „Doamnei brune". Alteori, versuri shakespeare-iene sint eliberate prin comentariu de sensul lor originar, echivoc. Așa e **„Conceptul androgin"**, unde găsim chiar precizarea apărătoare: „Nu pervertitul simțămint il cintă". Interpretarea propusă e seducătoare și nelipsită de finețe. Poetul se vădește, prin insăși natura sa, a fi un „androgin", „bărbat la trup, la duh fecioară sfintă".

Altă surpriză o constituie solidele cunoștințe clasice ale autorului. Goliardul e hrănit bine de umanități și verbul lui se mișcă prin lumea mitologiei grecești și romane, ca și in universul Renașterii, fără poticneli: Attis și cultul frigian al Cybelei, Dioscurii și Helisanta, Artemiza și Acteon, Sapho și Paon, slutele Stimphale și Venus Callipyge, Admet și Alcesta, Sublima noapte a lui Strozzi, Michelangel și Thomaso Cavalieri, Boccaccio și Fiammeta.

Tot acest fond de cultură e trăit și numirile incărcate de ecourile lui ii vin firesc poetului pe limbă, fără a da sentimentul ostentației livrești. Dimpotrivă, o anumită familiaritate a gesticulației lirice, șterge distanțele temporale și spațiale.

Surpriza cea mai plăcută o dă prezența poeziei intr-o scriere care pune programatic un accent apăsat pe idei. Conceptualism există și in sonetele Marelui Will. După exemplul faimosului său precursor, dar și prin instinctul artistic propriu, Tudor George scapă adesea de uscăciune prin somptuozitatea straiului verbal dat enunțurilor. Ii ritmuri bat lovituri de daltă sigure și rimele sint adesea de o mare inventivitate: „Catul" și „destul", „Attis" și „dati-s" ; „ardicu-l" și „polonicul"; „genii și gheenii"; „Charles d'Orleans" și „dușman"; „Buonaroti" și „cimotii".

Bineințeles că pe Tudor George il prinde mai bine tonul goliardic ori baladesc (ultimului am avut prilejul să-i admirăm amploarea intr-un vast omagiu adus lui Păpușă Vodă („Luceafărul" nr. 34/1977) polemică inteligentă totodată cu compunerile epice sforăitoare). Primul dă notele cele mai autentice **Catehismul iubirii** de cite ori izbutește să convertească o experiență autobiografică, chiar trivială, in aurul sonetului. Un exemplu grăitor e **„O dalbă porumbiță"** : „Cind, — otrăvit de zațuri și poșirce — / Izbit din șanț in șanț, printre tramvaie — / Mă intorceam in laț, la Doamna Circe, / Ea mă primea-n costumul ei de baie / Și: „marș !" — zicea, holbind cu deștiul strada ? // Io mă-nvirteam —năuc — / Mușcindu-mi coada..."

Dar pe alocuri, și nu foarte rar, sarcasmului pamfletar ii ia locul „pointa" humoristică, prea puțin spirituală ca să fie iertată : („Shakespeare și Adonis" „Expresionism"; „Triada"; „Peruca"; „Borfeturi și trofee".

In schimb există destule dăți cind și tonul grav face să vibreze o coardă bine intinsă, cu ecou prelungit. O strofă ca următoarea: „Sint gropi și-n cosmos — negre, Negre-gropi. / Pe unde-n durăt astrele se surpă, / prin sorb căscat cit ochiul de ciclop — / Ca-ntr-un ventilator, păpuși de cirpă !" **(Sorbul negru)** are pe lingă humor și un autentic vuiet al hăurilor cerești. Altele ating concentrări gnomice: „Curind se spulber florile miresii, / Topindu-și ceara-n lacrime de var / Și-n locul feciorelnicei expresii, / Ciulinii bătrinețelor transpar !" **(Precit ți-i dat !).**

Rămin insă din păcate, sub treapta poeziei și un șir de strofe aptere, cam didacticiste, unde ideea e nudă și a fost doar versificată. Rămășagul lui Tudor George este de a susține peste timp un dialog cu Shakespeare. Nu atit legătura strinsă intre motto-uri și glosele lor contează, cit o coliziune de ginduri, in măsură să inaripeze fantezia poetică.

Volumul pierde din densitate acolo unde comentariul pare lipit cu totul arbitrar de citatul shakespeare-ian. Tudor George reușește să scoată poezia, — cum spune in „planeta" pe care i-o consacră Edgar Papu, — din „prea mult". E adevărat că aceasta constituie o condiție a barocului. Dar tot atit de cert rămine și faptul simplu: surplusul obosește, pindește cu obezitate musculatura versului, aceasta trebuie să o știe mai bine fostul antrenor rugbyst. Dacă a uitat-o cumva, i-o amintește chiar Shakespeare, cind spune : „Cintat prea mult un cint nu mai incintă !"

Tudor George e un poet prea veritabil și sincer doritor să-și ridice o operă trainică, pentru ca să nu fie de acord cu acestea.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Un roman „original"

După ce am terminat de citit volumul *) cu care criticul și teoreticianul literar Marian Popa iși face intrarea in cimpul creației beletristice, ne-a rămas in memorie acest dialog dintre eroinele sale principale, Doina și Lia :

„— Apropo, cum faci prăjitura aia cu smintină ?

— E cam greu pentru o licențiată. Freci o sută cincizeci de zahăr cu patru ouă intregi. După ce s-a frecat bine, adaugi două linguri de miere, pe urmă, așa, o sută de grame nuci date prin mașină, pe urmă se amestecă cu două sute făină in care ai pus un praf de copt. Frăminți totul bine pină ce se obține un aluat potrivit de moale. Pe urmă se imparte in patru părți, se tăvălește prin făină și se lasă pină a doua zi dimineață.

— Dacă faci aluatul dimineața il lași pină seara.

— Dacă-l faci dimineața il lași pină seara. A doua zi, din fiecare bucată, așa, intinzi foi cit tava in care coci la foc potrivit. In acest timp prepari o cremă din cinci sute de grame smintină in care se pune zahăr după gust, două prafuri de vanilie și nuci pisate pină obții o pastă groasă". Ș.a.m.d.

Dialogul este desprins din ultimul capitol al romanului (cap. XX p. 186—187) ceea ce, indrăznim să afirmăm, nu constituie un fapt intimplător și, cu atit mai puțin, lipsit de importanță. Cu alte cuvinte, refuzăm a da ciștig de cauză unei intelegeri simpliste a pasajului, și nu putem admite că autorul a transcris cu lăudabilă conștiinciozitate rețeta delicioasei prăjituri cu smintină, dialogind-o discret, numai pentru a oferi cititorului o scenă din viața domestică de-a dreptul emoționantă prin adincul și, cum să spunem, difuzul, dulce-ironicul ei lirism. Sigur, la urma urmei, o asemenea interpretare nu e cu totul de respins ; ea rezultă din lectura „pe orizontală" a textului, adică este expresia receptării din unghi strict anecdotic a acestuia, cum se știe, apanajul cititorului „obișnuit" dintotdeauna. Insă, nu credem a forța cu nimic lucrurile făcind efortul necesar pentru a ne inscrie pe orbita unui alt „sistem de lectură", capabil a ne da posibilitate descifrării, fie și parțiale, a strinsului „joc" dintre „text" și „subtext". Nu cunoaștem părerea lui Marian Popa despre Erich Auerbach, despre modul in care acesta actualizează teoria aristotelică a **mimesisului,** demonstrindu-i viabilitatea prin aplicații analitice — după umila noastră opinie — revelatoare. E posibil ca autorul **Comicologiei,** in legătură cu acest subiect, să aibă o părere dacă nu nefavorabilă, cel puțin originală. Ii cerem, totuși, ingăduința de a merge pe urmele lui Auerbach in temerara noastră tentativă de a interpreta romanul **Doina Doicescu și Nelu Georgescu.** Așadar, revenim la pasajul de mai inainte. In principal, două sint fascicolele de lumină deosebit de puternice pe care acest pasaj cheie le aruncă asupra intregii cărți. Unul — și cel mai lesne de sesizat —, evident, vizează „scriitura". Nu avem deci decit să deschidem romanul la orice pagină dorim pentru a ne convinge că Marian Popa este adeptul unei exprimări directe, ca „in viață", refractară oricărei tendințe de intruziune a calofilismului, a așa-zisului stil artistic, manie ce-i bintuie fără indurare pe atitia prozatori, mari sau foarte mari, remarcabili sau mai puțin remarcabili din zilele noastre. Se ințelege de la sine că afirmația trebuie privită in „spiritul" și nu in „litera" ei. Vrem să spunem că, in pofida unității de care dă dovadă (sau poate că tocmai de aceea !), „scriitura" romanului **Doina Doicescu și Nelu Georgescu** este prin excelență antimonotonă. Răminindu-și credincios sieși intotdeauna, autorul are acel dar inăscut de a găsi tonul potrivit cu momentul epic prezentat, cu identitatea socială și cu mentalitatea personajelor, cu nivelul lor intelectual etc., etc. Funcționalitatea multiplă a „scriiturii" e mai presus de orice indoială. Dată fiind virsta personajelor — anii primei tinereți —, un aer de jovială și contagioasă vitalitate circulă in intreg romanul. Căci este dreptul eroilor lui Marian Popa să se țină de șotii la telefon : „Blondă ? — Așa și așa, depinde de perucă. — Inaltă ? — Așa și așa, depinde de tocuri. — Fată bună? — Așa și așa, depinde de cel care mă-nbunează". Să fie inteligenți și spirituali, vorbind chiar in aforisme : „Ceva concret nu e ceva practic și nici ceva vulgar" ; „Nu toți copiii sint gemeni, unii sint mai mari, alții mai mici, dar fiecare e cindva mare și mic" ; „O plăcere vine după o neplăcere și invers, o plăcere mai mare estompează o plăcere mai mică. Două plăceri egale se acumulează reciproc. Două plăceri simultane devin una prin și pentru alta o neplăcere" ; „Un secret este ceva care nu există decit pentru cel care nu există". Să fie culți, am spune, chiar, dați naibii de culți ; cineva are impresia că vede prin geamul unei case „niște statuiete ale unuia arătate la televizor", care „se numea Giacometti" ; Nelu Georgescu ii atrage atenția Doinei Doicescu asupra imprejurării că „Ariadna s-a indrăgostit de Tezeu de abia după ce l-a ascultat povestindu-și aventurile"; același Nelu Georgescu iși amintește că Balzac ar fi scriitorul care „se lăuda că poate reconstitui o persoană după o mănușă"; incercind a-i arăta lui Mimi pentru ce-o iubește, Bebe nu ezita a-l invoca și pe Rabelais, ca argument suprem : „Spre deosebire de animale, omul se caracterizează prin aceea că face dragoste tot timpul, iar cind n-o face se gindește la ea. Rabelais vorbea de les Beaux et joyeux memes droits de la superfetation." Să fie „cinici", să dea cu tifla și să le arate tuturor că oameni ca ei mai rar : il parodiază pe Eminescu („Coboară-n jos luceafăr blind ? / Saltă-n stele Cătăline". „Deși vorbești pe ințeles, eu nu te pot pricepe"); aflați in cimitirul Belu poartă dialoguri umoristic-sinistre sau fac observații macabre ; iși exprimă preferințe dintre cele mai inedite in materie de muzică : („Aș vrea o muzică sigură de ea ca Ella Fitzgerald și cu sufletul Mahaliei Jackson") ; băieții sint iremediabil dezgustați de moralitatea fetelor din ziua de azi („Am aflat, zice unul, că pe vremuri femeile țineau jurnale. Fetele de azi nu mai fac decit liste") ; Nelu mărturisește cu franchete că, aflindu-se la Paris, in loc să viziteze Louvrul a mers in Place Pigalle...

Desigur, „libertățile" de soiul celor enumerate nu sint intimplătoare și citind cu deplină atenție romanul ne dăm seama că ele converg neabătut spre un anumit nucleu psihologic individualizat, chemat să divulge perspectiva etică și caracterologică asupra personajelor propusă de autor. Ajunși aici, firesc ar fi să investigăm și planul epic propriu-zis al romanului. De un rezumat insă nu poate fi vorba pentru că, luind-o pe urma eroilor lui Marian Popa, ar insemna să stăm cu ochii atintiți pe ghidul străzilor capitalei și să facem trimiteri continuie la mersul tramvaielor, troleibuzelor și autobuzelor. (Dacă am ști că nu ne-o ia nimeni in nume de rău, am zice că, din acest punct de vedere, romanul **Doina Doicescu și Nelu Georgescu** poate concura cu indreptățire și la statutul de ghid turistic). Să arătăm doar pe scurt cum se produce impactul dintre ceea ce eroii romanului, pe de o parte, gindesc și spun și ceea ce, pe de altă parte, fac. Performanța cu adevărat de invidiat este că și sub acest al doilea aspect „nebuniile" comise de Doina Doicescu, Nelu Georgescu și ceilalți prieteni ai lor stau sub semnul unui nonconformism moral absolut. Vorbele ca vorbele, faptele sint totul. Cum e de așteptat, punctul geometric il constituie amorul, amorul fără prejudecăți (era să spunem fără perdea), de care eroii lui Marian Popa sint bintuiți in așa măsură incit „uită" uneori nu numai locul unde se află (la ștrand, pe stradă, in parcuri, in vizită etc.) ci chiar identitatea partenerilor respectiv a partenerelor. Iată de ce, aflind in finalul romanului că cele două prietene — Doina și Lia — s-au căsătorit cu cei doi prieteni — Nelu și Gigi —, cititorul nu simte nici cea mai mică nevoie de a ști care anume e componența uneia sau alteia dintre cele două tinere și fericite familii.

Toate bune, dar ni s-ar putea reproșa pe drept că eludăm in chip nepermis ceea ce critica modernă numește „vocea" autorului intr-o elaborare romanescă. Facem deci cuvenita completare arătind că — prin definiție, antitezist — Marian Popa nu-și ingăduie nici cel mai mic amestec in gindurile și faptele eroilor săi. Ii acceptă in totalitate și astfel demonul creației epice obiective atinge limite neverosimile.

Spațiul nu ne permite, din nefericire, să insistăm și asupra celeilalte mari sugestii critice degajată de pasajul citat la inceput. Pe scurt, este vorba de enunțarea evasiincifrată a mecanismului compozițional in virtutea căruia este elaborat romanul. Sperăm a nu ne indepărta prea mult de sensul acestui text, arătind că aici se postulează un nou tip de compoziție, acela al cărui model il formează rețeta prăjiturii cu smintină. Nici vorbă, această nouă formulă se adaugă in chip legitim la nu tocmai bogata listă a formulelor puse in circulație de romanul clasic, modern și contemporan.

Nicolae Ciobanu

*) Marian Popa : „Doina Doicescu și Nelu Georgescu", roman, „Ed. „Cartea Românească", 1977.

---

viața cărților

Poezie și construcție simfonică

● O poetă pentru care lirismul e deopotrivă uimire și cunoaștere, privire și orchestrare a văzului artistic, este Grete Tartler. Poemele cuprinse in Hore *) organizate in jurul simbolului columnei — spațiu investit cu atributele inițierii — impun un univers imaginar in egală măsură natural, senzorial și cultural.

Inițierea prin naștere și nuntă, orchestrată simfonic, reverberată in inelele concentrice ale temei cu variațiuni, in cercurile timpului (copacul) și ale obiceiurilor unei comunități (horele), in cercurile maternității (precum in basm), sau in cele cosmice amintindu-ne de viziunea dantescă a universului, ori de mandala, e nucleul acestei cărți și principiul ei constructiv. Columna ca simbol e „scara netedă de stihuri / pe care le suim incăpătoare: / desăvirșire, contemplare, trudă, / pace, lucrare veșnică, 'nălțare" ori „și am pornit la vrednica lucrare : columna, scara netedă de stihuri / stilp casei noastre, lege, luminare". Inșiruirea acestor atribute ne dezvăluie și un crez poetic. Imagini de o forță deosebită se desprind din acest traseu inițiatic. **Poetul :** „Mă legănam sub flori, priveam un glas de mierlă / alunecindu-mi clar in trup, ca intr-un blid / căruia roua-i curăța lăuntrul" ; **bătrinețea:** „pină ce-n păr sclipi-va ca o pinză / urma de melc atotvindecătoare"; **autocontemplarea :** „o mină albă-i ziua mea prin iarbă"; **căutarea:** „și degetele-ntinse spre văzduh, se schimbă-ntr-altă, neatinsă rădăcină" ; **auzul :** „Asemeni și urechea mea-i un melc" ; **dansul inițiatic :** „jucăm in jurul ei cu briu de ramuri / și tălpi curate ca un miez de nucă". Frumoase poeme despre struguri despre scrisul ca pană de zăgan, de privighetoare, de sitar, de pelican, de huhurez. La fel poemele: **Nu e al tău decit ce poți iubi, Pe malul chipului drag; Impodobit e cercul.** Imaginile, ierburi sălbatice umile, păsările cerului, casa, stina, muncile, straiele, poverile țin de un univers real (Munții Apuseni, Transilvania) : „Pun crestetul sub flacăra-n tăcere / și burguri cad pe deal ca niște mere", univers deopotrivă profan, familiar și sacralizat. **De o mare forță e percepția sonoră la Grete Tartler** precum in acest poem remarcabil: **Din ploaie se-ntrupează trepte:** „doar sunetul se-ntinde ca un uliu / și l' aștept să simt cum se repede", sau in **Bronzul de clopot.** Apelul la basm (pajura), la mitologie, la folclor e o constantă a cărții venită din interiorul creației și nu ca un balast ilustrativ. Și totuși, ni se pare că autoarea dă uneori libertăți prea puține poeziei, construind-o prea vizibil ca o simfonie și refuzindu-i dreptul de a fi și cintec singur.

Doina Uricariu

*) Grete Tartler : „Hore", Editura „Cartea Românească", 1977.

Intre imagine și concept

● **Poema dacica** *), ultima plachetă de versuri a lui Petru Jaleș, distilează aluviuni livrești, proiectind embleme aburite intr-un plan secund, de fundal, al discursului poetic. Simbolurile spiritualității dacice sint estompate de propriile lor emanații poetice, care evoluează in jurul lor ca o spirală de fum. In mod bizar, deși versurile se amplifică prin determinări, efectul final este acela al nedeterminării, al unei imprecizii voite. Haloul mitic al semnificațiilor plutește la o oarecare distanță față de text, datorită unei anumite lipse de fuziune la nivel sintagmatic, care subminează coerența discursului.

Poezia lui Petru Jaleș, in această **Poema dacica**, este suspendată in spațiul dintre imagine și concept, nici una dintre acestea pe deplin constituite : „Zarea cimpiei : ruinele ca niște recifuri / umplind de semnuri inima istoriei, timpul / de-nceput cu lumină de miere și mreajă". Această indeterminare, această imprecizie a imaginii și a conceptului se asociază temporalității mitice in care este proiectată poema : „Cintarea istoriei sint ! Adevărată insulă infiorată / de asprele drumuri, pe care temeiul iși suie roind / cu evlavie scrumul printr-atitea stirpe vecine..."

Tonul cărții este „impersonal", celebrind spațiul dacic, incă din prima poemă-invocație cu rezonanțe epopeice. Există o obsesie a timpului, o permanență a memoriei : „Gladiatori, / fiare sălbatice, amintiri ce mișcară atunci / poarta grădinilor milenare, cenușa / nestatornică a malurilor / zvirlind cioburi de marmură peste scena incă vie". Discursul liric evoluează urmărind „prea pura poveste a inaintatei noastre făpturi", de la invocarea ginditorului de la Hamangia, la invocarea din „Noaptea metopelor" a acelui „hrisov de piatră / exultind umbra celui de demult" care este Tropaeum Traiani.

Predomină tonalitatea elegiacă, imprimată de sentimentul spulberării secolelor și de evocarea mitică, finalul ultimelor poeme anunțind regenerarea. Imprecizia formelor, proprie volumului, suportă o definire printr-un vers al poetului : „vedenii: aburi și țăndări subțiri de mormint". Pendularea intre imagine și concept se rezolvă adesea intr-o manieră alegorică : „Dachia rătăcește prin negură, dormitind / dincolo de mătasea nimfelor moarte in ierburi".

Hiatusul propriu versurilor lui Petru Jaleș fragmentează uneori discursul datorită arbitrarei selecții semantice, care a dus și altă dată la efecte nedorite („piatra vraiște, incepe să spună", „lira colibelor funerare"). Dar dincolo de asemenea stridențe datorate excesului, stăruie poezia unui spațiu și a unui timp care au rezonanțe majore.

Sultana Craia

*) Petru Jaleș: „Poema dacica", Editura „Albatros", 1977.

Sarcasm și compasiune

● Titlul de mai sus l-am dat in virtutea unor corespondențe cu **Decameronul.** Ceea ce era acolo molima, convenție de circumstanță, este aici, in cartea *) lui Huszár Sándor, ploaia ; ceea ce reprezenta vila pentru povestitori, acum este cafeneaua („Boul Bălțat"). Dar replica lui Huszár Sándor are prerogativele unor procedee mai noi : protagoniștii povestirilor sint și cei care le povestesc, iar autorul este printre ei, cam ca un păpușar printre marionetele sale. Pentru autor, numit Redactor odată, a asculta trece inaintea lui a scrie, luind rareori cuvintul și atunci cu schimbări de registru imitate după vorbirea personajului din „Căderea" lui Camus (plus un metaforism aproape grandilocvent) sau după confesările „Omului sfirșit" a lui Papini (mai puțin metafizica). Autorul (cel care vorbește cu clienții de la „Boul Bălțat") e un morocănos, dar trece repede de la taciturnitate la o violentă receptivitate, interlocutorii neștiind că-i pindește citeodată și o palmă, dată imaginar.

Huszár Sándor este un caracterolog al trecuturilor particular-umane, pentru el omul de față este trecutul omului de față. Feliile de viață pe care le taie conțin frustrări mai vechi pe care convenția unei prelungi după-amiezi ploioase le scoate la iveală. Avem, iată, un exlocotenent-major ce-și falsifică trecutul din ridicol in patetic sau un fost reporter proletcultist ce cindva detecta intr-una sabotajele antimuncitorești, actualmente ospătar, sau povestea unui cerșetor ce-și cultivă cu luciditate vedeniile miliardare («— Am luat paralele (...) Fix un miliard. In dolari. (...) Alaltăieri. Tocmai mă aflam in locuința mea, cind apare femeia de serviciu și-mi spune că mă caută cineva. Un șobolan mortal de elegant, venit cu o hărăbaie de limuzină. Se prezintă și-mi spune că el este avocatul meu din New York. A. zic eu : pentru moștenire. Zice : Intocmai, mister, Zic: Alrigt...»). Un soi de poveste despre Paulica orbul (care vedea) sau clauni a căror claunerie voalat-melancolică ascunde subtexte meditative. Clovnul... vreau să spun clovnul bun se deosebește de semenii săi așezați in sala de spectacol prin faptul că e mai serios decit ei.

— Și de aia rid toți de el, fiindcă e serios ?

— Da, domnule". **(Pentru cine se ivesc zorile).**

Alteori, autorul inclus, pină adineaori băutor pașnic-meditativ, devine un sarcast paleontolog al clipei, al instantaneului revelant ce clarifică retroactiv totalul de mezalianță inodoră al unei familii (in **O clipă, cel mult două**). Intotdeauna, pare să spună scriitorul, biografia Jedermann-ului, a omului comun, este ciudată, nu ieșită din comun, dar plină de lucruri narabile intre jovial și trist, intre resemnat și tragic. Spre a se delimita de absurdul tip Kafka, autorul **După-amiezelor ploioase** il compară (izbutit ?) pe marele ceh cu un jucător de fotbal ce șutează mingea absurdului in poarta adversarului. La cafeneaua reamintitoare, nu se ride in hohote, nu se plinge fățiș, palinca, in loc să ascută, liniștește.

In ultimul text, scenograful grăbit divulgă făcătura decorului : era mucava; interlocutorii, rămășițe ale unui carnaval diluat (Coco, clovnul, Paulică orbul care vedea, Barzac, etc.), se moleșesc, fiind ca de cirpă, incremenind in postúri nefirești : erau marionete.

Dan Arsenie

*) Huszár Sándor : „După-amiezi ploioase la «Boul Bălțat»", Editura „Kriterion", 1977.

Un excurs livresc

● Asemănător cu „Romanul unui oraș" de Ion Ianoși, eseul lui S. Damian *) e un excurs livresc prin Münchenul cultural : nu o carte propriu-zisă de călătorii a voit autorul să facă, ci un tablou cărturăresc unde in spatele imaginii pur geografice se ascunde viața culturală. S. Damian e un critic cu inclinație spre comentariul prozei și cu insușiri remarcabile de eseist, o conștiință literară care s-a exprimat nu o dată și sub forma scurtei tablete moraliste (ca in „Fals tratat de psihologia succesului"). E, de aceea, naturală scrierea aceasta, unde biografia directă se combină cu contemplația intelectuală ; reperăm aci multe din insușirile criticului și cite ceva din acea frază sensibilă, sagace, de moralist. Intre factorul istoric și cultură, determinările sint, pentru S. Damian, riguroase și in „Duelul invizibil" reperăm aceste idei, surprinse in desfășurarea lor obiectivă. Pretutindeni, S. Damian aude ecourile istoriei contemporane (ca și Mircea Zaciu in „Teritorii", deși acela cu un anumit lirism lapidar). Iată un comentar asupra așa-zisei „sensibilități artistice" a lui Hitler despre care S. Damian spune cuvinte exacte : „In fond, preocuparea lui Hitler pentru artă se manifesta la nivelul artizanului lipsit de orizont, inculț și mulțumit cu o mică parcelă obscură". Și, incă, pe mai multe pagini, un portret al conduitei dictatorului, din care extrag două fraze tipice : „Incă in faza latentă, neexteriorizată, o formă de delir paranoic il silea să respingă adevărul, datele realului. Avea valoare numai propria proiecție care ii menaja susceptibilitățile și ii intreținea iluzia consolatoare". (pag. 76)

Lui S. Damian nu-i place „scriitorul egotist și solitar" și de aceea studiază in „Duelul invizibil" raportul conștiinței literare cu cadrul istoric. Despre Thomas Mann, eseistul scrie zeci de pagini percutante (mai mult o schiță biografică decit un exercițiu pur critic) unde expune pe larg geneza operei literare a scriitorului pe baza fenomenelor istorice contemporane. Tot un destin münchenez a avut Rainer Maria Rilke, a cărui biografie S. Damian o investighează cu aceeași meticulozitate. In fine, cite ceva despre Kandinsky, Klee, despre Kafka și Freud, despre Ludovic al II-lea de Bavaria, protectorul lui Wagner.

Acest fals jurnal bavarez se bizuie pe o gindire lucidă și rațională, e compus cu indeminare literară și intr-un stil elegant. Speculația psihologică vidă lipsește aci, inlocuită de elemente verificabile și de document, fabulația critică nu există căci judecata se intemeiază mereu pe determinații riguros dialectice. Și, mai ales, „Duelul invizibil" e o poveste instructivă despre biografia culturală a unui oraș, expresie și a informației pe care S. Damian a catalogat-o, cu inteligență, sub forma unui eseu de o formulă insolită.

Artur Silvestri

*) S. Damian : „Duelul invizibil", Editura „Cartea Românească", 1977.

STIMATE TOVARĂȘE ȘTEFAN NENIȚESCU,

Cu prilejul implinirii a 80 de ani de viață, vă rugăm să primiți un mesaj de sincere felicitări din partea conducerii Uniunii Scriitorilor, calde urări de sănătate, viață indelungată și noi frumuseți de poezie.

La mulți ani !

PREȘEDINTE,
GEORGE MACOVESCU

STIMATĂ TOVARĂȘĂ ȘTEFANA VELISAR TEODOREANU

La implinirea celor 80 de ani de viață, in numele conducerii Uniunii Scriitorilor din R. S. România, vă rugăm să primiți calde felicitări și urări de sănătate, viață indelungată și noi succese in creația dumneavoastră literară.

La mulți ani !

PREȘEDINTE
GEORGE MACOVESCU

IUBITE ȘI STIMATE TOVARĂȘE CONSTANTIN NISIPEANU,

Conducerea Uniunii Scriitorilor din R. S. România are bucuria a vă adresa, din inimă, sincere felicitări cu prilejul implinirii a 70 de ani de viață, din care, cea mai mare parte i-ați inchinat poeziei și luptei pentru construirea socialismului in patria noastră.

Vă urăm multă sănătate, viață lungă, noi succese in activitatea literară și obștească.

La mulți ani !

PREȘEDINTE
GEORGE MACOVESCU

EFLUVII BACOVIENE

● Sub acest generic, miercuri, 19 octombrie, a.c. ora 18.00, s-au redeschis seriile de poezie găzduite de Muzeul „George Bacovia".

Amfitrionii au fost poeta Agatha Grigorescu-Bacovia și fiul poetului, Gabriel Bacovia, care a adresat tradiționalul : „Bine ați venit in modestul sanctuar al Muzeului Bacovia" celor prezenți : poetul Eugen Jebeleanu, prof. dr. Vasile Netea, prof. Petre Dache, directorul Muzeului de istorie al Municipiului București, alți prieteni ai poeziei bacoviene. Dar, poate, cel mai emoționat era decanul de virstă a acestei intilniri, rudă a poetului, venit de departe, juristul Spiru Mateescu, doar de... 97 de ani. Programul recitărilor din frumoasa poezie bacoviană a fost susținut de actorii Sanda Toma, Dorina Done, George Racoți și Dinu Ianculescu, vechi prieten al poetului.

Prof. dr. Vasile Netea iși reamintește, cu glas tare, neuitatele momente petrecute alături de poet. „A vorbi despre Bacovia in casa lui este un lucru emoționant"... „Singurul lui gind, singura lui viață este viața poeziei" a incheiat profesorul.

BIOGRAFIA CĂRȚILOR NOASTRE

Cu eugen barbu despre «Incognito» și «Prînzul de duminică»

— Stimate Eugen Barbu, deși nu se obișnuiește ca scriitorii să fie chemați la banchetul care se face cu opera lor, dumneavoastră ați simțit nevoia să veniți după fiecare carte publicată și să vă explicați; s-au făcut auzite proteste, s-au exprimat nedumeriri și rezerve ale celor cu urechea prea sensibilă, ceea ce înseamnă de altfel că, în parte, fiecare carte pe care ați scris-o și-a îndeplinit menirea — aceea de a tulbura ceva din cele știute; iată însă că „Incognito" nu a trezit — cel puțin pînă acum — reacția de împotrivire cu care erați, poate, obișnuit; cum vă explicați faptul că romanul a fost primit ca o carte ce se cuvenea scrisă? A devenit critica mai îngăduitoare în ceea ce vă privește, și-a cîștigat literatura noastră încrederea criticii și a publicului pînă într-atît încît noile propuneri de aventură a conștiinței să fie urmate fără șovăire? Sau scriitorul Eugen Barbu a devenit mai îngăduitor cu cititorii săi?

— Nu sînt deloc mai îngăduitor cu cititorii mei și critica n-a devenit mai îngăduitoare cu mine. Cred că nu sunteți la curent cu înțepăturile mascate cu care a fost întîmpinat **Incognito**. Critica a învățat că a nega înseamnă să trezești interesul la cititori și la scriitor. Dar critică înseamnă și a construi. S-a spus despre **Incognito** că ar fi o reconstituire cinematografică după un scenariu mai vechi, ba, prin străinătate mi s-a găsit și un coautor, care, ce-i drept, semnase cu mine scenariul și căruia-i propusesem să semnăm împreună cele patru volume ale acestui roman dar, onest, n-a vrut să-și atribuie ceea ce nu făcuse. Explicațiile pe care le tot dau — cum spuneți dumneavoastră — sînt datorate firii mele imposibile care a creat criticii, cu unele excepții, un fel de greață metafizică. În timp ce la autori simpliști pînă la refuz se găsesc calități care îi uimesc pînă și pe aceștia, ei fiind pe rînd moderni, complecși, analiști, dostoievskieni, fiind asemănați cu toți autorii din lume pe care-i și depășesc din viteză, la mine se caută nod în papură cu orice chip. Un cor de denigratori însoțesc fiecare apariție și asta, drept să spun, îmi face un mare serviciu. Dacă pentru **Principele,** care fusese pedepsit cu tăcerea, a trebuit să mă dedau la o polemică pe care puteam să o termin din primul foc și să accept o dezvinovățire de plagiat pe care îl recunoscusem inițial în pagina a III-a cărții (din nefericire, redactorul de carte nu a acceptat subtitlul romanului: **Compilație istorică** care mi se părea adecvat), **Incognito** a fost trecut pe sub toate lupele pentru a se stabili o bine cunoscută lipsă de măiestrie a autorului, punîndu-i-se în circă pînă și greșelile de corectură, greșelile de la mașina de scris pe care nici un campion al cititului nu le poate recupera din mers... Din fericire, audiența publicului a fost formidabilă și această carte politică a întrecut succesul de editură al **Gropii** și **Principelui.** O ediție nouă în 100 000 de exemplare a celor două volume apărute pînă acum, ridică la 216 000 de exemplare tirajul acestui roman. Nu sînt deloc îngăduitor cu cititorul pentru că dacă „te prostești" acesta te simte și nu te mai cumpără. Sigur că formula de cineroman a tentat pe mulți să creadă că este vorba de textul scenariului pomenit mai înainte, dar o confruntare ar duce la rezultate senzaționale. Afară de două sau trei întîmplări și de numele personajelor, totul este reinventat. Am fost silit la acest lucru de legile nescrise ale epicii pe care trebuie să le respecți totdeauna. Să știți că nu mă dezvinovățesc. Trebuie să fiu luat așa cum sînt. **Incognito** este repetiția generală a **Cronicii românești a veacului XX**— un serial în nouă volume care va descrie societatea românească dintre 1920—1980.

— Critica a subliniat în repetate rînduri caracterul sintetic al creației dumneavoastră; sinteza pe care o realizați nu se oprește la o carte, sau la alta, ci înseamnă și o îndelungată pregătire a fiecărei cărți în parte, o filiație a ideilor, o adîncire a temelor pînă la centre de gravitație precum Groapa sau Prinicepele. Aveți perioade de acumulări, de documentare, cărți sau fragmente scrise între timp sînt asimilate într-un univers mai larg. Vi s-a reproșat cîndva atracția pentru „universuri închise" deși se poate observa că această „atracție" vine din dorința de perfecțiune. Incognito **este încă unul din punctele în care se adună multe din experiențele dumneavoastră scriitoricești. Deși ați mai dedicat o carte acestei perioade istorice — mă refer la** Șoseaua Nordului —, **iată că reveniți nu cu o precizare, ci cu o operă mai vastă care încearcă să închidă în ea atîtea fapte de viață și evenimente încît, rămînînd un univers închis, să poată cuprinde în el o întreagă epocă. De unde începe biografia acestui nou roman al dumneavoastră și prin ce impasuri ați trecut pentru a descoperi „sufletul acestei umanități" pe care ne-o oferiți?**

— Scriu foarte rapid. Mai de curînd dictez unele cărți, deși n-am bănuit niciodată că o să reușesc să scriu în acest fel. Dar documentarea la fiecare carte este înfiorătoare. Pentru **Incognito** am „consumat" peste 250 de cărți — de la Geneviéve Tabouis pînă la Machiavelli, de la calendarele **Universul** ale anilor '32—'35 și pînă la **Istoria anarhismului.** În volumul III există două romane perfect rotunde, unul „rusesc" și unul „spaniol". O să vedeți cînd o să citiți că ele se integrează perfect în această cronică politică. De altfel, așa cum am anunțat, pentru a preîntîmpina o nouă surpriză, folosesc texte autentice, fără a schimba o virgulă: de la Petre Pandrea la Nae Ionescu. Lucrul era perfect necesar pentru că de fapt în discuție, în aceste romane, este toată filosofia europeană a veacului nostru. Aci nu întîmplările, epicul

Vasile Crăiță Mindra : „Iarnă"

pur, mi se par importante, cît disputa ideologică care mai continuă și în anii aceștia. Cititorul tînăr trebuie să înțeleagă ce a însemnat fascismul și ce a generat el. O analiză lucidă, rece, a faptelor, o lipsă de părtinire a personajelor, o imparțialitate față de care un astfel de roman nu se putea scrie. Iată ce am încercat să fac. Dacă e să ne referim la impasuri, trebuie să știți că n-am avut nici un impas.

— Dintre etapele parcurse pînă la Incognito **v-aș ruga să vă opriți mai mult asupra volumului de povestiri** Prinzul de duminică.

Prinzul de duminică **mi se pare a fi o carte care a deschis un drum nou pentru proza românească a ultimelor decenii : într-o vreme cînd bîntuia literatura scrisă după rețetă, cînd spaima cea mare a multor scriitori era aceea de a nu fi cumva bănuiți că sînt prea îndatorați trecutului, ați scris o literatură care nu era nici nouă și nici veche, care căuta doar să se înscrie în tradiția prozei românești ; „noua literatură" construită cu intenția de a fi pe dea-ntregul nouă, s-a dovedit a fi doar o efemeridă, în timp ce** Prinzul de duminică, **o carte clădită pe respectul tradiției, pe cu totul alt teren decît al ambițiilor, poate fi considerată astăzi un început de epocă.**

— Mă bucură aprecierea dumneavoastră asupra volumului **Prinzul de duminică** care adună nuvelistica mea și care — așa cum spuneți dumneavoastră, nu eu — se pare a fi deschis un drum nou pentru proza românească în ultimele decenii. Este tot atît de adevărat că înainte de apariția acestui volum umanismul socialist era asociat, în literatură, cu descrierea schematică, iar eroii păreau mai degrabă niște monumente decît niște oameni. Îmi pare bine că am reușit să-i hotărăsc și pe alți autori să renunțe la acest monumentalism fals.

— Se vorbește mult, astăzi, despre generația anilor '60 și despre revirimentul literar al perioadei. De ce însă poezia, pentru a se înnoi, a avut nevoie de tineri, de nume precum cel al lui Nichita Stănescu sau Cezar Baltag, în timp ce revirimentul prozei a fost decis mai des de scriitori de acum consacrați?

— Răspunsul e simplu : avem o poezie mai bună decît proza. În proză se inventează mai greu. Prozatori mari apar cam din 30 în 30 de ani.

— Prinzul de duminică **a trezit reacții contradictorii printre critici ; o bună parte dintre ei au subliniat însă cîștigul pe care îl aducea realismului socialist întoarcerea la o viziune general-umană asupra societății noastre și a omului. O literatură nu se face numai din bune intenții, scria Ov. S. Crohmălniceanu, ci cu un material uman, concret, bine determinat istoric, social și național; oricît de frumoase ar fi ideile filozofice profunde ale autorilor, a forța realitatea doar de dragul acestor idei înseamnă a genera literatură schematică, tezistă, fără nici o valoare, așa cum s-a mai produs... Astăzi comentariile critice la** Prinzul de duminică **nu se par insuficiente. Este vorba doar de o conjunctură a perioadei literare, de inerții și ezitări?**

— Critica, cum am spus, este foarte pretențioasă cu mine. Și face foarte bine. Ceea ce cer eu criticii este să aplice același tratament și altor scriitori. Ea, această critică, nu observă măcar greșelile de limbă ale unor autori socotiți mari, lipsa oricărei gîndiri dincolo de eroii acestora. Cunosc un scriitor care nu știe nici măcar regula elementară a diferențierii personajelor în ce privește gîndirea, modul de a acționa și limbajul. Mulțumesc de așa scriitor mare ! Camil Petrescu ar face spume la gură dacă l-ar citi !

— Groapa **a fost, după cum declarați într-un interviu, o datorie față de lumea din care veneați — o lume pe care vă pregăteați să o căutați aiurea, dar ați descoperit-o deodată lîngă dumneavoastră și care, la rîndul ei, își aștepta descoperitorul...** Incognito **este și ea o datorie față de epoca pe care o cuprinde și față de cititorul de astăzi?**

— **Incognito** vrea să fie mărturia unui martor al epocii, a unui protestatar care și-a riscat viața într-un timp pentru ca rîndurilele acelei epoci să nu se mai repete.

— „Am crezut multă vreme că voi fi un cronicar al unei intelectualități sterile, pe care am cunoscut-o foarte bine, dar sînt bucuros că am putut să scriu cîteva cărți despre oameni simpli în mijlocul cărora am crescut", spuneați în 1963. Și iată că în fresca pe care ați început-o în 1976 cu Incognito **apare și cronica acelei intelectualități, alături de mărturii despre oameni simpli, alături de episoade din lupta ilegaliștilor. Ați susținut întotdeauna că un scriitor trebuie să fie un gînditor profund un profet, un soldat... Se întîlnesc toate aceste calități într-un scriitor care își gîndește cartea pe care o scrie ca pe un act politic?**

— Nu pot să mă pronunț,pentru că aș da dovadă de lipsă de modestie. Că sînt un soldat, recunosc, dar sînt un soldat pe care-l string bocancii. Mi se bagă mîna cu care scriu, într-o menghină nemeritată. Critica mi se adresează familiar, sînt interpelat ca un începător, deși, cel puțin cîteva cărți ale mele mi-ar da dreptul la un statut care ar trebui să inspire mai multă stimă. Am intrat la Academie nu pentru că dețineam funcția de Președinte al Uniunii Scriitorilor, ci pentru că, probabil, oamenii de acolo au recunoscut în mine ceva merituos.

— Războiul, ascuțirea luptei de clasă, duc la radicalizarea conștiințelor. Multe din personajele din Incognito **trăiesc o asemenea transformare — soldați, intelectuali, precum fiica profesorului Vrăbiescu, muncitori, oameni ai periferiei. Vă opriți însă asupra biografiei cîtorva din aceste personaje coborînd mult în timp, — cîteva decenii uneori. Ați simțit nevoia să așezați orice afirmație pe un solid teren social, să justificați literar personajele astfel încît schimbarea lor să fie mai credibilă?**

— Nu vreau să justific nici un personaj. Biografiile lor sunt un mod de a face roman. Cine

Vasile Crăiță Mindra : „Casa pescarului"

justifică personajele proprii înseamnă că vrea să le apere de ceva. Am spus de la început că sunt perfect imparțial cu toată lumea — și cu eroii negativi și cu eroii pozitivi. Un critic, care suportă greu langajul muntenesc, se miră că Mizdrache, de pildă, se exprimă ca în Obor. El confundă Siguranța Statului cu Academia franceză. Nu spun că toți inspectorii din Siguranța Generală erau niște cretini, și, mi se pare că nici pe Mizdrache nu l-am făcut chiar atît de cretin, dar această pudibonderie și lipsă de duh atît de provinciale, te fac să-l trimiți pe respectivul la revista **Ortodoxia Română,** deși și acolo, în unele pagini poți să găsești grozăvii care sunt scoase din Biblie.

— Pînă unde va fi dusă istoria începută în Incognito ?

— **Incognito** se termină în ziua de 24 august, dar unele **racourciuri** și unele trimiteri înainte completează epoca. E un mod de a-l trimiți pe cititor din monotonia celor peste 2 500 de pagini cît va avea în final romanul.

— Ați declarat cîndva că scrieți numai despre ceea ce ați fost sau vă închipuiți că ați vrea să fiți. Cum este posibilă o asemenea performanță într-un roman ca Incognito **în care trăiesc personaje atît de diverse, din medii atît de diferite? Documentarea, fie ea oricît de vastă, este suficientă pentru a vă da siguranța că nu rămîneți îndatorat față de adevărul istoric?**

— Nu e vorba de nici o performanță. Un scriitor trebuie să cunoască strada, mahalaua, clubul, aristocrația — unde mai există ea. — salonul literar și, dacă se poate, pe regi, pe împărați și pe președinți de republică. Ce-i drept, pînă acum regii mi-au scăpat. Pe regina Angliei am văzut-o numai din trăsură și n-am avut onoarea să-i fiu prezentat.

— „Sunt de părere că cititorului nu trebuie să-i spui chiar toate lucrurile. Taina ajută uneori și te face mai inteligent. O bănuială valorează mai mult decît o precizare inutilă" — scriați în finalul povestirii Călătorie cu autocarul. **În altă parte vă arătați dezaprobarea pentru scriitorii care desconsideră cititorul oferindu-i nu numai fapte, ci și judecăți gata formulate... Scriitorul trebuie să sugereze, iară nu să spună totul despre erou — este un crez estetic de care nu v-ați dezis niciodată. V-ați ferit să vă judecați personajele, lăsînd viața să le condamne sau să le dea cîștig de cauză... În** Incognito **însă, tribunalul în fața căruia se prezintă personajele este istoria. Destinul care atîrna asupra ministrului Tismana, asupra lui Mizdrache sau Tronaru, este implacabil, previzibil... Atunci cînd istoria a hotărît deja de partea cui este dreptatea, ce-i rămîne de făcut scriitorului?**

— Există scriitori care nu numai că îi disprețuiesc pe cititor, dar îi și mint. Îi mint inventînd psihologii abisale, atît de greu de susținut ! În ce mă privește, sunt mai onest cu cititorul meu. Îi ofer lucruri deja știute într-o interpretare proprie. Și fiindcă socotiți unele personaje din **Incognito** previzibile, o să aveți surpriza de a fi contrazis. Am învățat încă de pe vremea cînd citeam **Robinson Crusoe** o lege de bază a prozei : nici un personaj nu iese dintr-un roman așa cum a intrat. Dar eu nu explic mutația care se produce cu personajele mele, ci-l las pe cititor să le înțeleagă psihologia prin comportament. Americanii scriu așa și cred că scriu destul de bine, dar critica ori e tare de cap, ori nu i-a citit pe americani.

— În Incognito **tema exilului și a exilaților, care poate fi recunoscută în toate scrierile dumneavoastră, este reluată dintr-o cu totul altă perspectivă. În** Principele **meditația asupra puterii vă ducea la concluzia că și cei puternici sînt niște înstrăinați, tot atît de departe de lege și de idealul de respectabilitate al epocii ca și cei slabi. De data aceasta însă, ilegaliștii, scoși și ei în afara legii, nu se mai mulțumesc cu condiția lor de exilați, ci luptă pentru a schimba lumea, pentru a impune o nouă lege. Îi veți urmări pe comuniștii din** Incognito **și după cucerirea puterii, în alte romane?**

— Comuniștii mei, dacă vreți, dumneavoastră, sunt exilați în societatea anilor '40—'44. Dar ei, dacă vă amintiți, nici în **Șoseaua Nordului** nu erau niște Oblomovi. Îmi repugnă scărpinatul în nas și tîndăleala în proză. În zilele noastre au apărut niște băieți cumsecade care-și notează cu sagacitate tot ce fac ei de la sculatul de dimineață și spălatul pe dinți, pînă la cîte bilețele de tramvai găsesc pe drum și ce firme au citit pînă la birou. Este un sistem de a plictisi de moarte pe cititor, deși comentatorii etichetează acest fel de a scrie drept sistem psihologic... Cezar Petrescu o făcea mai bine decît ei, dar n-a ajuns prea departe. Nu se înțelege de către mulți scriitori, că numai ceea ce este semnificativ formează un material bun pentru roman. Contabilitatea bețelor de chibrit dintr-o cutie nu înseamnă absolut nimic. Cît îi privește pe eroii din **Incognito** nu garantez că ei vor apărea, să spunem în **Frica** sau în **Janus.**

— Vă priviți eroii cu oarecare îngăduință, fără să le intentați procese morale; chiar patimile de care ei sînt răvășiți nu sînt dintre cele mai contradictorii... Este o trăsătură temperamentală a omului Eugen Barbu?

— Nu cred că am îngăduință față de eroii mei și că ei nu sunt contradictorii. Cum v-am promis, o să aveți surprize la **Incognito.** Iar la celelalte cărți poate ar mai trebui să reflectați !

CE GÎNDEȘTE, CE SCRIE TÎNĂRUL SCRIITOR

«O deschidere spre orizonturi culturale de referință»

Interviu cu GRIGORE ARBORE

— Dacă ar fi să mulțumiți retrospectiv pentru debutul dumneavoastră, cui v-ați adresa?

— În deceniul trecut revista care a avut rolul cel mai însemnat în descoperirea și promovarea unor tineri care se aventurau pe cărările literaturii a fost, neîndoielnic, **Luceafărul.** Ea a lansat o bună parte dintre poeții și prozatorii care actualmente au între 30 și 40 de ani și a contribuit, prin diferite mijloace, inclusiv acel al contestării violente, la cunoașterea activității literare a altor poeți, prozatori, dramaturgi și în special critici. În această revistă — ce a purtat amprenta temperamentului literar al lui Eugen Barbu — am debutat, spre mulțumirea mea, în luna august a anului 1963, prezentat fiind de condeiul generos al lui Mihu Dragomir, stimulat la rîndul său de Niculae Stoian. Acesta din urmă, pe atunci șef al secției de poezie a revistei, a fost, în mod obiectiv, autor moral al multor debuturi remarcabile După doi ani de espectativă, în 1963, Niculae Stoian a crezut că este momentul să îmi publice un grupaj de versuri la rubrica „Un nume nou". Am aflat că a avut totuși îndoieli : ele s-au risipit, se pare, abia în iarna anului 1966 cînd aceeași revistă îmi acorda premiul său anual de poezie. Am rămas legat de revista **Luceafărul,** ea fiind în continuare publicația cea mai frecventată de mine în ciuda diferendelor de echipă care au făcut ca din „formația" de acum un deceniu și jumătate, cînd debutam, să nu mai rămînă în redacție decît Ion Gheorghe.

— A încuraja cu generozitate formarea și debutul unui scriitor nu înseamnă, desigur, a exercita asupra lui tutelă intelectuală...

— Nu ar fi deloc amuzant să ne închipuim o revistă, un grup sau o persoană exercitîndu-și dreptul de tutelă asupra unui scriitor în formare ! Orice tutelă, după opinia mea, nu poate avea decît rezultate catastrofale pentru capacitatea de autoexprimare a unui scriitor. Acceptarea pînă la servilism a modelului, supunerea oarbă față de o formulă, transformarea învățăturii în dogmă și tehnicii în rutină — iată pe scurt la ce poate duce acceptarea tutelei. A-i considera pe scriitorii în formare un fel de copii orfani ce au nevoie de protecție și îngrijire, tine de o perioadă istorică revolută. Că scriitorul nu se poate fabrica în eprubetă a devenit, se pare, un adevăr acceptat, așa că nu mai este nevoie să-l argumentez. Mi se pare suspectă pretentia unor critici de a se erija în „directori de conștiințe" în domeniul nu doar al receptării, ci și al procesului creației propriu-zise a operei de artă. Văd în aceasta o tendință exclusivistă ; în orice caz, are de-a face cu un reflex întîrziat al ambițiosului și mărunțului spirit de tutelă spre care nu puține spirite, altminteri luminate, din lumea literelor noastre, mai înclină încă.

Formarea scriitorului sub influența stimulatoare a unor idei, a unor teorii estetice, a unui mod de a aborda problematica literară — caracteristice unui om, unui grup, curent sau revistă —, este o realitate aș zice istorică. Totul este ca această influență să se grefeze pe o anume experiență culturală, construită nu din fraze și citate, ci rod al studiului. E greu de conceput că în absența unei serioase culturi umaniste poetul de astăzi se mai poate debarasa de influențe și poate construi altceva decît fraze sau focuri bengale.

— Ce izvoare culturale și ce modele literare hrănesc și tutelează literatura pe care o scrieți?

— Iarăși ne întoarcem la termenul de **tutelă** față de care bănuiesc a-mi fi exprimat destul de clar resentimentele. Vă rog deci să vorbim pur și simplu despre **izvoare culturale** și **modele literare** ca stimuli ai creației.

Vreau să reamintesc aici o constatare intrată deja în patrimoniul comun al teoriei de artă și anume aceea că operele de artă ale trecutului sînt interpretate și valorizate de orice creator în funcție de puncte de vedere și norme ale prezentului. Aspirațiile artistice ale fiecărei generații trecute sînt privite de către noi cu interes doar atunci cînd corespund cu anumite intenții ale noastre.

Disjuncția dintre normă și formă — și aici reiau o asertiune mai veche a lui Gombrich valabilă nu doar pentru istoria artelor figurative ci și pentru cea a literaturii — stă la originea unei mai vechi confuzii asupra noțiunii de stil. Vechile forme de exprimare artistică transpuse într-un sistem normativ care are exigențele sale, este firesc să capete alte valențe conținutistice. În ce mă privește socot că pentru literatura noastră este indispensabilă o deschidere spre orizonturi culturale de referință care, îmi mărturisesc convingerea, s-au cam îngustat. Mai gravă în această împrejurare mi se pare opacitatea unei anume categorii a criticii literare care, exclusiv din semidoctism, ține să eticheteze orice fenomen cu epitete sau nume proprii aflate mai la îndemînă. Așa se face că orientarea unui poet spre teme mai grave apare în viziunea unor critici nu ca încercare de revalorificare a unor lecturi atente, ci ca obicei de a citi pe sub bancă opera unui poet celebru de sub tîmpla Feleacului. Starea de provizorat intelectual în care se sbate o parte a criticii face casă bună cu starea de provizorat intelectual a unor creații lirice. În aceste condiții, eu nu propun întoarcerea la surse ci sugerez necesitatea determinării orizontului cultural al fiecărui creator. În aceste condiții dezvoltarea capacității de selecție suplinește necesitatea existenței unui model anume. De altfel însăși noțiunea de model este intim legată de actul imitării de care nu cred că avem nevoie.

— Care credeți că sînt trăsăturile definitorii, dimensiunile spirituale, semnificațiile social-filosofice și civice ale universului poetic pe care îl creați?

— Cel mai banal „clișeu" despre poezie este acela care susține că ea explorează sufletul uman. Și totuși, cît adevăr în această afirmație ! Cînd însă începem să analizăm ce anume zonă a sufletului explorează poezia, încep să se ivească dificultăți: de aceea aș prefera ca răspunsul la întrebarea aceasta să fie dat de un lector obiectivat al poeziei mele și nu de mine În general răspunsul a fost dat pînă acum de critica literară și dacă pun cap la cap anumite judecăți, eliminînd pe cele ce le cred nepotrivite, se poate ajunge la o imagine de ansamblu destul de edificatoare. Poezia mea îmi place să cred, este o poezie de introspecție realizată pe fundalul unor stări de neliniște difuză Este poezia unor lumi pierdute, imposibile sau imaginare, devenite tot atîtea oaze de liniște și de echilibru într-o continuă neliniște și mișcare a memoriei afective. În poezia mea încerc să spun că tot ceea ce a fost în noi subzistă, că mitul eternei reîntoarceri este o realitate, că în vremelnicia lucrurilor sufletul rămîne nemuritor fiind în egală măsură izvor de spaimă și de frumusețe. S-ar putea ca, definindu-le astfel, să-mi pun versurile într-o lumină mai bună decît cea sub care sînt privite în realitate, dar în linii mari cam așa aș dori să fie propria mea poezie. Semnificația ei civică este de căutat în rezonanța ei umană. Pentru cine scriu ? Evident că nu pentru cine nu mă citește. În artă lucrurile sînt mai puțin confuze decît în viață. Clarificarea de sensuri din sublimarea artistică este de fapt o purificare spirituală necesară pentru fiecare creator de artă și nu de surogate.

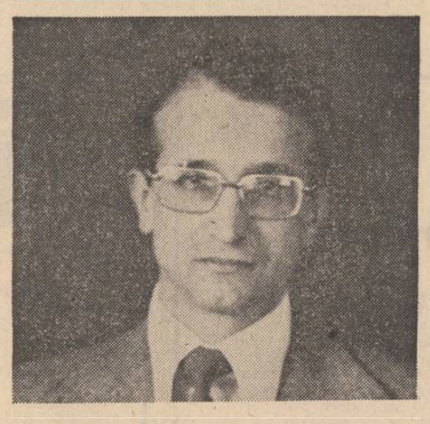

În ceea ce mă privește,în mai mult a mă exprima decît a proiecta ce să exprim. Aceasta nu înseamnă însă că am cultul momentului inspirației sau al hazardului. Fără un moment de tensiune interioară actul creației nu se mai constituie ca o satisfacție posibilă, ca o răscumpărare pentru scriitor.

Preocuparea pentru destinul poetului și al poeziei era și ea inevitabilă în poezia pe care o scriu. Este de altfel un subiect predilect de dezbatere începînd cu epoca romantică — atunci cînd s-a născut fractura între artă și viață, cînd s-a creat senzația că propria împlinire spirituală nu poate avea loc decît cu prețul renunțării. S-a născut atunci o nouă viziune asupra geniului căreia îi sîntem tributari și astăzi deși arta și-a redobîndit treptat funcția socială și ca atare motivul fundamental al rupturii dintre artă și societate a dispărut. Cum să nu reflectezi în continuare asupra destinului poeziei și poetului, cînd în noi se concentrează, într-o istorie particulară, ceva din destinul umanității ? Într-o poezie spuneam : .....Pasărea / prinsă de lavă îi aruncă-n rutină / urmele zborului...". Este, dacă vreți, o justificare.

— Care sînt, din perspectiva cărților dumneavoastră, rațiunile supreme ale literaturii?

— Să contribuie la modelarea interioară a omului punîndu-l în situația de a trăi el însuși stările conflictuale și problematica artistului — așa cum apar ele din operă.

Să nu falsifice lumea existentă în favoarea uneia ipotetice sau imposibile.

Să se transforme într-un ecou al convingerii că perfecțiunea, deși nu poate fi ajunsă, trebuie urmărită — nu în ceruri ci pe pămînt și, dacă se poate, chiar în timpul vieții individului.

Interviuri de Nicolae Mateescu

a.i. zăinescu

Dorința

Să mergi așa prin nori ca pe o vale
Și-n nori chiar munți să semeni și să ari,
Cum de lumină fragedă și moale,
Aceeași clipa-acum ca un far,

Fruct blînd căzut chiar ochilor în ceață,
Ca o pornire-adîncă de izvor,
Fără sfîrșit, sfîrșitul dacă-ar fi din față
Sau tot ce-i dinspre sine curgător

Și nașteri, morți; ce-atîtea ne încearcă,
Un fulger ce se sfîșie enorm,
Izbirea-n somn a unor pleoape, parcă,
Zăpezi ce-atît se-ntunecă și dorm.

Aglomerare-n trup de aripi și ferestre,
La inima ce stringe ca un cleștI,
Ca într-o patrie ce dată ți-e de zestre
Și-o porți ca pretutindeni, dulce, și-o hrănești.

De la amurgu-adînc al toamnei

Atîta de frumoasă-ncît teroare,
Lumina pîrguie și-n ochi un nor răpus
Pentru că nu lacrima de-acum ci taina doare
Și-n taina-i totul, o, arată
că e toamnă-ai spus !

Prea-ndurerat acum și dulce ca un corn
De vînătoare fraged ce se-nchide,
E timpu-n care-ntorci și inimă și munți
răstorni,
Viața despre care nu ne putem plînge, iubite

Pe trandafirii ai pus mîna limpede-a ta,
Mi-ai spus : și spinii pot să înflorească, iată
Și iată coroana dragostei ce-o ținem
spre-a ierta
Noi o purtăm cu-o strălucire-aproape vinovată.

De la amurgu-adînc al toamnei
să ne-aprindem blînd
Ori de la tristețea fragedelor lumini,
sub clipe.
Pentru că niciodată ca acum,
îmbrățișați de gînd,
N-am mai atins pămînt
fără ca pămîntul să țipe.

Ploaia pe lacuri

Ca un pian luna pe deal și-n auz numai nori,
Sunete-n tălpi și pe mîini — rug ce-apasă,
O, și dintr-odată un ring cu doar doi
dansatori,
Într-o lacrimă care te făcea și mai
frumoasă ! —

Ploaia pe lacuri dansa, era un copac
care-a plîns,
Ploaia pe lacuri — un turn ce se sparge
cu frunze,
Ploaia cu lebede — trup smuls de aripi
și strîns,
Ca o destăinuire cînd aripile-s toate ascunse,

O muzică-ascunsă, nebună prin toți
Porii lumii — o corabie, ploaia, pe lacuri,
Ploaia — care mișca scripeți prin aer și roți,
Și care de fapt era o spălătoreasă
prin veacuri

O regină a nopții, plutind; de rugină cînd taie
Teava armelor, grea, și-o preschimbă în crini,
Ploaia de dragoste, ploaia care-a căzut
și-n războaie
Și-n semințe, pe răni, ploaia-n spirit
și pe grădini.

Ploaia — care nu ne mai învinovățea
cu nimic
Și care cu sîngele parcă se întretaie
Ploaia de care ni-era și fierbinte pe urmă
și frig,
Și ni-era și teamă și liniște-apoi, ploaia...

eugen teodoru

linia invizibilă

— Ești afanist ca o libelulă zăcută sub un clopot de sticlă !

— Vi se pare, zise fără convingere tînărul caporal T.R., frecîndu-și barba crescută pe obrazul ofilit. Aș vrea doar să beau o cană cu apă. Mi-e tare sete. Toată noaptea pe drum, în nenorocitul ăla de camion, n-am făcut altceva decît să înghit praful stîrnit de roțile din spate și aruncat sub prelată.

Locotenentul chipeș, cu ochii albaștri, îl măsură cam de sus, ca unul ce se afla printre favoriții celor din spatele frontului. Se grăbi totuși să-l servească pe omul adus din linia întîi din ordinul său. Trecu în camera alăturată biroului, se întoarse cu o carafă mare și i-o întinse. Liviu Moraru fremătă, privindu-l recunoscător. Îi smulse înfrigurat sticla, o cuprinse cu palmele și începu să bea cu înghițituri mari. Ochii i se umplură de o enormă fericire.

— Mă bălatule, ușor, nu se bea așa nebunește! îl preveni locotenentul Dima. Caporalul însă nu-l ascultă pînă ce nu dădu peste cap toată sticla, privindu-și apoi întrebător, interlocutorul, Dar acesta tăcu.

— M-ați adus din linia întîi zise cu glasul limpezit Moraru, și mi-ați fixat termen de prezentare această dimineață în zori. Iată-mă ! Am venit !

— Îmi pare bine că te grăbești să știi de ce te-am chemat. Asta îmi ușurează întrucîtva sarcina. Mai întîi, vreau să te întreb ceva : bănuiești unde te afli ?

— Nu, recunoscu foarte sincer Liviu Moraru, frecîndu-și cu stăruință bărbia tepoasă.

— În incinta Statului Major, biroul special, căruia împrejurările îți cer să-i aduci serviciile dumitale. Sper să accepți.

★

Restaurantul „Hederen" situat în același corp de clădire cu hotelul „Bristol" reprezenta 'ocul unde, chiar în acele împrejurări confuze, mica protipendadă rămasă în oraș ca și cea constituită din virfurile militare și administrative ale marilor unități cantonate temporar în zonă, se întîlneau.

Cînd domnișoara necunoscută înaintă radioasă spre separeul unde o aștepta Henrich ea părea o ființă turnată dintr-un material foarte fragil, nimic din trivialitatea fetei necăjite pe care o întîlnise undeva pe străzile pustii din orașul transilvănean. Henrich făcu gestul de a se ridica în picioare, sărută politicos mîna și o așeză lîngă el parcă temător să nu se evapore. Restaurantul însuși, păstra încă în ciuda acelor condiții vitrege, aspectul elegant de odinioară. Lambriuri de stejar lucios, candelabre cu turturi de cristal, tapete de mătase olive, tacîmuri de ar-

Vasile Crăiță Mîndră : „Schimbul II"

gint, mese acoperite cu damasc. Ambiantă propice pentru întîlniri simandicoase. Cînd se așezară, Henrich și fata fără identitate, spre ei se îndreptă colonelul Rudolf Landh, una din căpeteniile poliției locale, un simpatizant al proaspătului funcționar de la serviciul refugiaților, și în timp ce se prezentă cu plecăciune, făcu din ochi tînărului domn, să se înțeleagă că ține s-o cunoască pe fetișcana prea elegantă pentru acele timpuri. Fata știu să disimuleze momentul critic în care o pusese această împrejurare și zîmbi spre colonel cu oarecare afabilitate, încărcîndu-și ochii cu sclipiri de ingenuă. Henrich o felicită în gînd, pentru prezența ei de spirit.

— Seara aceasta, copii, voi sta împreună cu voi. Prea sufăr de singurătate, tu știi Henrich, mă primești ? Colonelul Rudolf Landh nu părea un sentimental și nici un om lipsit de prudență dar pesemne că prezența fetei îi provocase un șoc.

— Cu cea mai mare plăcere. Poftiți. Vă rog să mă iertați domnule colonel, dacă vă mărturisesc că mă bucură o companie la acest nivel și vă declar că respectul meu ca și al acestei oițe rătăcite pe drumurile complicate ale războiului, va crește. Ne-ați făcut un serviciu pentru care vă rămînem recunoscători.

Colonelul într-o stare de euforie și dispoziție nemaipomenite făcu semn chelnerului, care-i cunoștea preferințele, să destupe o sticlă de șampanie, turnînd în trei cupe lichidul spumos și aromat.

— Să consfințim întîlnirea noastră, exclamă ofițerul, și-și plimbă privirile asupra acelei mici „oițe rătăcite". Seara se sfîrși repede dar extrem de plăcut, colonelul îi conduse la hotel și-și manifestă dorința ca a doua zi să se întîlnească din nou. Cînd cei doi se treziră în cameră începură să rîdă în hohote, iar fata întrebă :

— Și totuși ai putea să-mi spui cum mă cheamă pe mine ?

— Se botează roaba lui Dumnezeu, Caroline, fiica „neprihănită" a familiei Feld. Acum rămîi aici, ca să pot îndeplini pînă la capăt formalitățile ce decurg din botezul săvîrșit de mine.

Fata se ridică în picioare, îndreptîndu-se spre oglinda toaletei, unde scuturîndu-și părul moale și lung repetă :

— Caroline Feld, Caroline Feld, apoi întorcîndu-se pe călcîie se adresă lui Henrich. Vrei să-mi spui unde m-am născut ?

— Să zicem, să zicem, la Lemberg și ai rămas orfană și te-au luat trupele de construcție să le ajuți la cancelarii și să le fii de folos pe timpul cît au staționat acolo. Toți au fost tare secretoși cu tine timp de vreo două luni.

— Treaba asta se petrecea, deci, cam acum doi ani, spuse șăgalnică, intrînd în joc Caroline.

— Exact acum doi ani, zise Henrich. De atunci a trecut timpul și tu nu-ți aduci aminte decît vag de anumite lucruri. Pentru săptămîna ce-o mai avem de petrecut aci, atît îți este de ajuns. Fata se zvîrli pe pat și adormi îmbrăcată. El părăsi hotelul și porni cu pași repezi prin seara picloasă.

★

...Henrich ajunse, însfîrșit, într-o curte pustie. Pe o alee pardosită cu dale de piatră înaintă pînă dădu de peronul unei case vechi, cu ferestrele înghețate. Henrich dădu ocol acestei așezări și abia tîrziu zări printre crengile goale ale unui alun o lumină licărind slab. În rest casa ședea cufundată în beznă.

Însuși Weisst îl primi cu oarecare ostilitate, promițîndu-i totuși să-i confecționeze actele domnișoarei Caroline Feld cu obîrșia pe care i-a indicat-o Henrich.

★

Într-o anumită perioadă un curier, recrutat tot dintre refugiați, un om bătrîn, puțintel la trup, cam nătăfleț și mereu speriat, realiza legătura între centrul de triere al refugiaților și atotputernicul comandament al districtului militar, predînd corespondența confidențială la cabinetul șefului, unui plutonier sclivisit. Bătrînul și cabinetistul schimbau între ei cîteva cuvinte. Semnau de primire și predare și se despărțeau, aproape ignorîndu-se. Erau atenți doar la îndeplinirea formalităților. Într-o dimineață își făcu apariția în locul bătrînului, transferat la una din cantine, o fată nurlie, drăguță, costumată elegant. Îmbrăcămintea ei contrasta cu lumina cenușie a acelui oraș, aflat în spasmele distrugerii și frapă imediat pe ursuzul plutonier de la cabinet. Cînd o văzu intrînd incremeni pur și simplu cu ochii căscați, apoi deveni vorbăreț și pe urmă începu s-o întrebe mai mult decît s-ar fi cuvenit în mod normal. Ea se arătă dispusă să-i răspundă și se așeză pe un scaun, neinvitată, căutînd din ochi o sursă de căldură, motivînd că e înfrigurată. Într-adevăr, în oraș începură să se arate semnele unui aspru sfîrșit de toamnă. Îți ieșeau aburi din gură și-ți înghețau obrajii de vînt. La rugămintea ei de a se încălzi plutonierul, plin de solicitudine, o invită aproape de soba uriașă de faianță — lucru nepermis, dar o excepție la urma urmei se admitea, pentru o fetișcană necăjită care funcționa la centrul de triere, mai ales că-i rugarea atît de frumos. Subofițerul își făcuse calculul în sinea lui, că de acum încolo va avea prilejul s-o vadă, cel puțin o dată la două zile, înviorînd cu prospețimea ei anticamera comandantului, unde totul era ursuz și rece, aproape respingător.

— L-ați înlocuit definitiv pe bătrînul Ehratt ? întrebă plutonierul pe fată și așteptă răspunsul ei cîteva clipe, văzînd-o apoi că se întunecă.

— Sper să fie așa, dar cu domnul Henrich e greu de prevăzut, e din cale afară de capricios, și s-ar putea să mă cheme chiar mîine înapoi. Depinde de dumnealui. Iar eu l-am rugat insistent să mă trimită aici, tocmai fiindcă, drept să vă spun, am un anume interes...

— Spune, dacă te pot ajuta, se angajă plutonierul, o fac cu plăcere. Dintr-o dată deveni îndatoritor, fapt ce-i amintea vremurile cînd era învățător, într-un orășel din Nord și-și manifesta bunele maniere, mai ales față de sexul opus.

— Aș dori să fiu primită în audiență la domnul colonel Landh, unde știu că se ajunge foarte greu ! Și aș face orice, credeți-mă, dacă s-ar putea să intru astăzi, chiar acum. Și ochii ei frumoși se îndreptară către ușa capitonată, în dosul căreia se afla temutul ofițer superior german. Am aflat că de obicei dimineața e foarte ocupat. Dar dacă îmi amintesc eu bine, chiar dumnealui mi-a promis aseară această întrevedere, și s-ar putea, spre norocul meu, să nu fi uitat. Făcu o pauză, își mută privirile de la ușă către birou și-l fixă cu atenție pe plutonier, continuînd. Dacă șeful și prietenul meu află ce am urmărit, prin venirea mea aici, adică această audiență, vă asigur că n-o să-mi meargă deloc bine. O pățesc ! Așa că vă rog, insistă patetic fata, anunțați-l imediat, ca să nu mă pomenesc mai tîrziu, că nu mai ajung aici.

— Chiar așa un zbir vă conduce ?, întrebă surprins plutonierul, care examina în timpul acesta, un cuțit de os, răsucindu-l și pe o parte și pe alta.

— N-aș vrea să greșesc. Nu știu cum se poartă față de alții. În ceea ce mă privește însă pe mine ; e de-a dreptul absurd. Mă ține din scurt. Nu-mi dă voie nicăieri.

Puștoaica cunoștea sistemul folosit la cabinetele naziste ale căpeteniilor militare în perioada respectivă, cînd ofițerii din conducere trebuiau ținuți la curent, cu absolut tot ce se petrecea în jurul lor. Așa că fata rostea cuvintele extrem de clar, pentru ca microfonul să le înregistreze aidoma și să le transmită exact sensul. Drept dovadă că fata nu se înșelase asupra procedeului, a fost însăși apariția în cadrul ușii capitonate, care se deschise încet, a comandantului de district. Același bărbat înalt, voinic, proaspăt ras, cu sprincenele îmbinate deasupra unor ochi de culoare deschisă, pe care-l cunoscuse cu o seară în urmă. Purta o uniformă gri, îi venea ca turnată, deși era un om gros. Cismele de lac scîrțiiau ori de cîte ori pășea. Fără altă introducere, Landh făcu un semn larg cu mîna, ca unei vechi cunoștințe și cum fata se ridicase cu o clipă mai înainte în picioare, pași încintată de invitație, dîncolo de pragul biroului. Legănîndu-și trupul cu o anume grație trecu prin dreptul bărbatului, iar acesta o măsură întîi din profil apoi din spate, închizînd apoi ușa, lăsîndu-l pe plutonier perplex. Colonelul intră direct în discuție.

— Cu ce-ți putem fi agreabili, domnișoară ? S-ar zice că din anumite pricini nu ești prea mulțumită. În cazul acesta era suficient să dai un telefon aci. Domnul Henrich îmi cunoaște numărul și eu n-aș fi întîrziat să te primesc.

— O, tocmai aceasta am vrut să evit spuse Caroline cu glas subțire. Vă rog să țineți seama că omul meu e gelos, bănuitor. Și de cînd lucrez la centrul de refugiați, nu mă scapă o clipă din ochi. Am senzația că m-a confiscat și măcar de mi-ar fi făcut serviciul ce i l-am cerut. Oricît m-am rugat de el, n-a reușit să afle încă, unde mi s-a pierdut familia, domnule colonel. Altceva nici nu doresc pe pămîntul acesta, decît să-i revăd pe ai mei. Sau cel puțin să mi se comunice ce s-a întîmplat cu ei. Se întrerupse. O clipă mai tîrziu, Caroline izbucni în plîns. Cuvintele se înecară în suspine și fața în lacrimi. Elegantul colonel se simți mișcat de desnădejdea ei, se apropie încet, îi cuprinse bărbia, o sărută pe frunte, scoase batista și-i șterse ochii cu un gest patern. După aceea cu același tact îi apucă în căușul palme-

Vasile Crăiță Mîndră : „Aniversare"

lor umerii rotunzi, zguduiți de suspine.

— Acceptă prietenia mea și-ți garantez că vom porni pe urma rudelor tale.

Unul din numeroasele telefoane începu să sune îndelung. Colonelul se îndreptă spre o masă cu aparate fonice făcîndu-i semn fetei să se așeze pe o sofa în timp ce el luă loc în fotoliul biroului. Ea se conformă și de pe acel loc comod, Caroline Feld începu să scruteze întreaga încăpere, luînd imagini exacte pe pelicula minții, urmărind să descopere casele de fier unde se aflau închise ipotezele bătăliilor de iarnă ce se apropiau. În spatele unei uriașe perdele de catifea ușor plisată se întrezărea corpul greoi al unei case blindate. Fără îndoială, acolo se aflau documentele, spre care se îndrepta atenția comandamentului român. Ei nu-i scăpase din vedere o clipă în ce punct nodal și hotărîtor de pe teritoriul Germaniei guverna acest colonel, care la ora respectivă primea detalii care îl supărau. Asta deducea Caroline, trăgînd cu urechea la convorbirea începută adineaori la telefon de Landh.

— Her general, protesta el cu vehemență, semn că situația îl adusese la exasperare, nu mai încap atîtea trupe cîte se revarsă aici. Se vor sparge pereții orașului, e atîta înghesuială că te îngrozești. Nu mai avem cu ce hrăni oamenii, lipsesc proviziile. N-avem unde să adăpostim unitățile chiar așa înjumătățite ca efective, cum ziceți că sînt. Cazărmile, hotelurile, școlile gem ticsite de atîta lume, nu mai e loc nicăieri, vă rog să opriți pentru cîteva zile avalanșa, deoarece nu mai putem face față, și, pe de altă parte, înțelegeți și dumneavoastră, nu e un secret, întregul meu sistem de supraveghere se clatină, controlul asupra convingerilor se alterează, cu fiecare zi, în aceeași măsură în care inamicul își sporește acțiunile de subminare fiindcă găsește terenul pregătit. Se pot strecura atîtea minciuni, atîtea zvonuri tendențioase. În toată această învălmășeală cetățenii și-au pierdut identitatea, orașul e năpădit de o lume necunoscută, eterogenă și nu mai ești sigur de nimeni. Poate astfel deveni un viespar de spioni. Vă dați seama ? „Ce bine că vă pierdeți capul" gîndi fata, ascultînd convorbirea cu aparentă indiferență, în timp ce-și pudra năsucul și-și refăcea masca. Colonelul o privea din cînd în cînd pe furiș și încins la față argumenta mai departe șefului său, că situația îl depășește. Se putu deduce în cele din urmă că el insistase zadarnic, nu obținuse nici o concesie. La capătul firului, cuvintele se stinseră brusc, ordinul rămase ordin, și Landh nu mai avu altceva de făcut, decît, să pună telefonul în furcă, apoi să se potolească suspinînd adînc și s-o regăsească în sfîrșit pe domnișoara Caroline, ca pe o sursă de reconfortare, cu chipul ei învăluit de același aer trist de adineaori, aspirînd la protecție. Ea se ridicase de pe sofa, lăsînd să se înțeleagă faptul, că-și dăduse seama, în acele momente, de inoportunitatea ei și pentru a nu-l stingheri făcu primii pași spre ușă ca să plece.

Atît i-a trebuit colonelului Landh, să observe acest gest, că îndată a sărit de la locul lui și a oprit-o să iasă. I-a tăiat pur și simplu calea, privind-o cu un aer consternat și mustrător, nesfiindu-se în același timp să se apropie mult de dînsa, profitînd de împrejurare pentru a o îmbrățișa. Ea se retrase moale dovedind bun simț, vrînd să nu pară nesuferită. Chiar și asupra unei femei lipsite de apărare nu se poate obține oricum victoria, încercă să spună prin atitudinea ei.

În cameră se făcuse cald, colonelul stătea în picioare în fața ei, oarecum dezarmat. Ofensiva începută adineaori eșuase dar îl nutrea mai departe o mare doză de speranță, deoarece în felul de a se purta al fetei se întrezăreau destule posibilități de a reveni la sentimente mai bune. În fond, subalterna lui Henrich nu se dovedise chiar atît de încăpățînată, pe cît ar fi vrut să pară, iar dacă stăm să judecăm cinstit, se gîndi colonelul, ea pare o fată provenită dintr-o familie germană de bună calitate, smulsă probabil din cuibul părintesc, de niște curenți neprielnici și aruncată pe drumurile războiului, fără apărare. Această revelație îl determină pe Rudolf Landh să recurgă la o altă tactică. Cea brutală și directă nu dădu rezultatele scontate. Acționă în altă direcție zicîndu-i :

— Îmi fac o sfîntă datorie să-ți propun dragă „prietenă" (termenul era folosit pe vremea aceea ca o parolă simbolică a relațiilor dintre persoanele de rasă pur germană) să te instalezi aci și să mă ajuți la lucru, cu alte cuvinte, să fii în preajma mea. Vei împărți biroul alăturat cu plutonierul Hans Geller, un om de altfel foarte cumsecade pe care-l cunosc de mult, care se împacă perfect cu oricine mă slujește cu devotament. De mai multă vreme duc lipsa unei steno-dactilografe de încredere, n-am de unde mai recruta pe altcineva. Am avut una și a smuls-o bărbat-su de lîngă noi cînd s-a mutat la Berlin. Și ăla un smintit gelos și bănuitor... Așa că te-aș ruga să accepți propunerea ce ți-o fac. Te asigur că vom avea grijă să dăm de urma familiei tale „prietenă dragă", întări Landh poziția de favorită a Carolinei. Și după un alt schimb de amabilități reveni la discuție. Ce zici. Îți surîde propunerea ?

— Domnule comandant, dar dacă vă înșelați ; poate nu posed calitățile necesare unei atari responsabilități, spuse ea cu modestie.

— Mă pricep prea bine la oameni ca să fiu indus în eroare, decretă cu emfază Rudolf. Sincer să fiu, am deslușit încă de la început în privirile tale, însușirile unei fanatice fete cu sînge german curat, și sînt sigur că ți-l vei dărui pînă la ultima picătură cauzei noastre.

Colonelul își luase avîntul. Pe măsură ce rostea cuvintele șablon, atît de mult compromise la ora aceea, credea cu tot mai deplină convin-

22 OCTOMBRIE 1977
L4

teatru t

Performanța

S-a văzut din spectacolul Teatrului de Stat din Oradea — cel mai bun prezentat în cadrul colocviului de la Bîrlad-Vaslui — că el a fost realizat de **o echipă.** Am pledat și altădată pentru teatrul de echipă, pornind de la constatarea că în această formă munca artistică atinge mai des cotele valorii. În cazul de față aspectul care s-a impus în primul rînd a fost excelenta funcționare a relației regizor-actori A fost limpede că cei doi interpreți (foarte tineri), Radu Vaida și Mircea Constantinescu, și-au însușit o concepție comună asupra personajelor elaborată, se înțelege nu fără a le cere concursul, de regizorul Alexandru Colpacci, concepție pe care s-au străduit s-o servească cu maximă expresivitate. Ei n-au adus în jocul lor nimic steril, nimic din lestul ce se formează în cursul practicării meseriei și care încovoaie umerii atîtor „personalități". Disponibilitatea lor s-a apropiat de gradul ideal. Această calitate, oricum rară, devine cu atît mai importantă cu cît drama lui Mrożek, **Emigranții** se clădește în întregime pe raportul-complex — între doi eroi notați simbolic cu inițialele AA și XX și identificați ca Intelectualul și Bruta. Două cuvinte despre acest raport : el este specific în exclusivitate secolului nostru, bazîndu-se pe teroarea exercitată reciproc între cele două tipuri și pe tot atît de reciproca fascinație dintre ele. Apropierile de faimosul tandem al lui Cervantes, de exemplu, sînt simple erori cauzate de superficialitate. Condiția limită în care eroii sînt puși, de emigranți și declasați, oferă dramaturgului posibilitatea de a potența numitul raport pînă la dimensiunile tragicului. Fără îndoială că Alexandru Colpacci a înțeles morala piesei lui Mrożek și, mai mult decît atît, morala unui teatru scris în registru absurd. Regizorul obține excelente momente încrucișînd deriziunea existenței cu puritatea aspirației, violența cu umanitatea. Reprezentația sa se complace în realismul cel mai apăsat (vecin cu naturalismul) ca unică modalitate de a sugera neverosimilul, iraționalitatea situației eroilor Din punct de vedere teatral, efectul, admirabil, este întărit de un deosebit **simț al obiectului,** învederat de echipa orădeană. Atît Intelectualul cît și Bruta sînt captivi într-un cerc al lucrurilor neinsuflețite : sticle, cutii de conserve, reviste vechi etc. Din plasa acestora se zmulg și revin, simulînd o adevărată dialectică a reificării. Este remarcabil, în spectacol, momentul cînd Bruta se luptă din răsputeri să deschidă o cutie de conserve cu carne pentru cîini, sau momentul solemn al arborării cravatelor ca semn al regăsirii condiției umane. Performanța Teatrului de Stat din Oradea nu este doar o promisiune ci examenul trecut excelent de un regizor cultivat și profund (oricît de tînăr), ca și de interpreții săi.

Marius Robescu

film f

Un film curat

Buzduganul cu trei peceți mi se pare a fi printre cele mai bune din filmele noastre istorice. Sînt suficiente argumentele care vin să susțină situarea lui meritorie, începînd cu precizia, siguranța și bunul gust al regizorului Constantin Vaeni care a realizat un film curat — o lucrare ordonată, echilibrată, care dovedește aplicație și conștiinciozitate. S-a vorbit însă îndeajuns pînă acum despre calitățile și scăderile filmului, pentru ca să se fi ajuns la concluzii care, în general, coincid. Cred, de aceea că trebuie discutat dacă asemenea superproducții istorice pot atinge vreodată acel nivel al filmului de referință pe care îl așteptăm de atîta vreme și care întîrzie să se arate : nu cumva genul însuși are limite artistice peste care nu se poate trece ? nu cumva superproducția istorică a apărut ca o mare foame de istorie, dar a avut destul timp să se transforme în film politic ? Sînt întrebări pe care nu putem să nu ni le punem cînd constatăm că **Buzduganul cu trei peceți,** cu toate calitățile care nu i se pot contesta, sfîrșește totuși prin a fi un film obositor pe alocuri... S-ar putea ca nu genul să fie de vină, ci acea ambiție a filmelor noastre, și nu numai a celor istorice, de a spune totul, dar absolut totul — fără să țină seamă că sînt lucruri care s-au mai spus și pînă la ele, ca și lucruri pe care le vor spune alții, mîine. **Buzduganul cu trei peceți** încearcă și el să epuizeze toate datele esențiale ale istoriei noastre, ca un dicționar exhaustiv de definiții istorice. Firesc filmele dedicate oricăruia din marii domnitori ai țării vor vorbi despre așezarea noastră la răspîntie de vînturi a istoriei, despre rolul nostru de pavăză în apărarea civilizației europene, sau despre dorința dintotdeauna a românilor de a se uni sub același buzdugan — ca să amintesc numai cîteva din temele și motivele care se reiau cu insistență, și care se cere să fie aprofundate. Scenaristul Eugen Mandric polemist plin de vervă în viața de toate zilele, a încercat să facă și aici un discurs, mai strălucitor decît toate cele de pînă la el ; rezultatul e că personajele rămîn niște abstracțiuni care rostesc puhoaie de vorbe înțelepte și trebuie să fie scoase aproape cu forța din cadru, deși se simte cît de rău le pare că timpul nu le îngăduie să spună chiar tot ce au pe suflet...

Nu cred că există film bun în afara unei școli de film, și ambiția de a spune totul, încă o dată dar mai bine, seamănă foarte mult cu lipsa de atenție față de ceea ce s-a făcut mai bun pînă acum în materie de film istoric. Nu putem face mereu film de montaj din filmele înaintașilor : cu lupte, asedii, cu boieri intriganți, solii turcești, domni luminați și clarvăzători — atît de asemănători unii cu ceilalți.

Nu pot să închei însă fără să amintesc și eu creatia cu adevărat remarcabilă, tulburătoare, care mi s-a părut a fi muzica scrisă pentru film de Cornelia Tăutu, aici, întîlnirea cu arta face ca orice discutie să fie de prisos.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Nimic despre Stan și Bran

● Ion Popescu, dîmbovițean din sătul numit aproape incredibil Riul Alb, a apărut nu de mult într-un reportaj care îl prezenta ca om de știință și inventator. Cele cîteva minute care au urmat, prezentarea invențiilor sale neobișnuite și cuvintele „tehnice" folosite de Ion Popescu ne-au fascinat. Nu pentru că ne-ar fi mirat prea tare preocupările, deloc legate de pămînt, ale acestui minunat țăran cu tratate criptice de știință purtate la subtioara ilicului și nici pentru că nu ne-am fi așteptat ca tocmai aici, sub merii și prunii din Riul Alb, cineva să facă ordine în cer cu rigla și compasul. Nicidecum. Am fost impresionați mai ales gîndindu-ne la destinul său atît de vitreg la început, care l-a împiedicat, ca pe mulți alții asemenea lui, să studieze, dar și înțelegînd că o vocație, chiar și pe un drum ocolit, este urmată pînă la sfîrșit. Mă înclin de atunci în fața lui Ion Popescu din Riul Alb care, într-o străfulgerare, ne-a amintit de miile, zecile și sutele de mii de savanți și artiști pe care nu-i vom ști și vedea niciodată.

● „Clubul T" este de nerecunoscut, schimbîndu-se mult în bine. Dintr-o paradă a formațiilor de muzică pop și folk, fără să le excludă pe acestea, „clubul" a devenit mult mai primitor și de aceea atractiv, cum este, în pofida tuturor prejudecăților de vîrstă, generația căreia i se adresează. Trecerea aceasta de la „vîrsta expeditorului la vîrsta adresantului" a schimbat pozitiv caracterul unei emisiuni în care simbătă, de exemplu, am văzut dansînd tineri, fiecare cum se pricepea, între ei fiind și un licean mai mic care dădea din coate și-și îndoia genunchii singur, căutîndu-și parcă partenera cu nedumerire dincolo de camera de luat vederi. **Bravo !**

● Reportajul scriitorului Corneliu Leu, care a împletit preocupările zilnice ale profesiei cu cele literare ale muncitorilor din Întreprinderea de mecanică fină Sinaia într-o tesătură fină, a fost programat la o oră excelentă, într-o zi de excepție între celelalte. Deci, și de o parte și de cealaltă a micului ecran, satisfacția a fost aceeași.

● În sfîrșit „Noile aventuri în epoca de piatră", de fapt „vechile" date la întors, au fost înlocuite cu năstrușnicele pilule animate ale lui Walt Disney, în care rățoiul Donald nu vrea să se plimbe și cu pălăria prietenei lui, Daisy. E drept că multe dintre ele au mai fost văzute de noi, însă aceasta **nu ne împiedică** să rîdem cu aceeași poftă nebună de a ne auzi rizînd, cum s-a mai întîmplat la „Zoro" și uneori chiar și la „Ora veselă".

Iulian Neacșu

gere în spusele lui. Și hotărirea părea de neclintit. Numai că fata, abilă, îi mai reteză o parte din elan, doar ca să nu dea impresia că și-a pierdut capul de bucurie. Reveni pe fotoliu, se ghemui și căzu pe gînduri cîteva clipe. Îl privi apoi pe colonel de jos în sus, cu un aer smerit, zicînd :

— Dumneavoastră cunoașteți prea bine unde lucrez eu, domnule comandant. Stăpînul meu absolut e Henrich. Eu nu pot părăsi serviciul fără consimtămîntul lui, mai cu seamă că bănuiesc de pe acum că nu mi-l va acorda.

— Ei bine, asta-i prea de tot. Cum îți închipui că și-ar permite Henrich să nu aprobe trecerea ta în serviciul meu. Mai este oare nevoie să-i amintesc cine sînt sau ce reprezint eu în acest oraș ? Fii sigură că o știe și fără să i-o repet. Un val de înfatuare îl cuprinse.

— Chiar dacă ar fi așa, n-am încotro trebuie să-l anunț oricum, să-l iau pe departe. Henrich totuși e un om susceptibil și n-aș vrea să-l jignesc. N-am motive. Situația mea devine, în cazul de față, dificilă. Caroline se opri, lăsă o pauză lungă, își potrivi fusta care se ridicase peste genunchii abandonați o vreme uităturii hulpave a acestui pofticios și continuă. Omul acesta, oricît ar părea de ciudat, mi-a oferit adăpost, hrană, îmbrăcăminte și pe deasupra siguranța zilei de mîine. Probe sigure de iubire. Nu m-am înșelat pînă în prezent. S-a dăruit grijii pentru mine. Are trăsăturile unui posibil sot ideal, dar sînt sigură că voi renunța avînd în vedere că...

Nervii ofițerului erau supuși unei grele încercări. Ascultînd această triadă dulceagă despre credință, virtute și recunoștință, colonelul Landh spumega. Îl apucă lehamitea. Simțea că-l urăște pe Henrich și nu era departe de gîndul de a se descotorosi de acest intrus. Deslușind cam ce-i pregătea lui Henrich în mintea lui colonelul, Caroline schimbă făgașul discuției propunînd :

— Lăsați-l pe mine, mă descurc eu cu el. Vă sugerez doar să încercăm, cît ne stă în putință, să salvăm aparențele, iar pînă mîine seară, vă jur, acesta e răgazul ce vi-l cer, devin supusa dumneavoastră fără condiții.

Cînd o femeie aruncă atît de drăgălaș horbota promisiunilor pe silueta abia schițată a zilei de mîine, oricare bărbat se simte atras în mod irezistibil spre aventură și renunță să-și pună în valoare forța, utilizînd armele bărbatului. Înflăcărat de cele auzite, colonelul Landh, uitîndu-și rosturile și înalta lui poziție, năvăli pur și simplu asupra Carolinei Feld, o apucă de mijloc, și o strînse cu putere. Ea acceptă mîngîierile nepotolite, reproșîndu-i domnului colonel că a uitat că e încă fragilă și nu s-a refăcut îndeajuns.

— Te voi hrăni, draga mea, ca pe o prințesă, zise el. N-o să-ți lipsească nimic. Mulțumește celui de sus, că m-ai întîlnit pe mine, adăugă Landh, fără a-i slăbi mijlocul din strînsoare.

— Și dumneavoastră chiar sînteți bucuros de existența mea ? ciripi ea șăgalnic.

— O, bineînțeles că da „prietenă dragă", îi declară Landh, și o lipi de pieptul lui mare.

— Acum, coboară, te așteaptă mașina mea, du-te să-ți consolezi binefăcătorul și pe urmă... ține-te de cuvînt !

★

O săptămînă mai tîrziu colonelul Rudolf Landh se trezi în vacarmul unei bătălii aeriene, mai înainte avusese loc unul din cele mai cumplite bombardamente. Caroline se destindea fericită sub plapuma de mătase și țuguia buzele închizînd ușor ochii, pentru ca acel ofițer important, îmbrăcat în pijama de mătase albastră, să-i acorde sărutul din zori. Mișcările unduioase trezeau în omul butucănos și rigid toate duioșiile cărora o asemenea făptură gingașă le poate da aripi. De bună seamă că nu era prima noapte fericită trăită împreună. Acest bombardament însă le amintea că sînt în perimetrul conflagrației mondiale, că lucrurile nu stau tocmai atît de bine, că teatrul de război își deschide o nouă scenă și aci. Pînă nu de mult acest oraș tihnit scăpase de ruta bombardamentelor anglo-americane. Îi venise oare rîndul ? După ce Rudolf o îmbrățișă pe Caroline, promițîndu-i fierbinte la ureche o plimbare în munți, la o cabană unde va avea prilejul să se plimbe cu o sanie cu cai albi, să-și amînteaască și bătrînul flăcău de anii studenției lui îndepărtate, se răsturnă cu fața în sus să privească tavanul, ascultînd cum bătălia aeriană își strămută caruselul către periferii. Dacă e vorba de reflexii și gînduri concentrate asupra unor evenimente, nici căpșorul drăgălașei Caroline nu era mai puțin activ. A izbutit ca în timpul somnului nopții trecute să „copieze" cheile seifurilor pe care le are în grijă marele stab înamorat de micuța nemțoaică, fugită din calea ofensivei rusești. A știut să-i stîrnească bătrînului flăcău compasiunea și să-i cîștige ocrotirea, a știut să joace bine rolul femeii oropsite care întoarce spatele unui funcționar sărac de la serviciul refugiaților și să se îndrăgostească de un om de prestigiu, care-i asigură fericirea și de care nu se va despărți niciodată și-i va însoți pretutindeni plină de afecțiune. A știut să-l facă gelos pe Henrich. Iar acesta a turbat. I-a pus coarne vechiului prieten, pentru că-l iubește la nebunie pe Rudolf, bărbatul puternic, robust, neînduplecat, întruparea forței și intransigenței germane. Aparent legăturile dintre Henrich și ea s-au răcit fără incidente. Caroline a fost angajată tot la auxiliare dar cu o treaptă mai sus. Nu mai este credincioasă lui Henrich, nu mai are de ce. Își face serviciul în comandatura districtului, dispare foarte des, mașina comandantului stă la dispoziția ei. Rudolf Landh e încîntat. Surprinzător nici o suspiciune din partea nimănui. Au lucrat magistral. Trimișii lui Dima se descurcă de minune, au improvizat cearta dintre ei și au tras fotocopii privind mișcarea din Sud a întregului front. Au recepționat ipotezele cele mai semnificative din cadrul operațiilor de iarnă. Dima poate fi mulțumit, a știut în chip inspirat să-și recruteze colaboratorii : detaliile acestei misiuni vor fi puse la punct în cîteva zile. Transmisiunile codificate leagă continuu Statul Major cu mesagerii înconjurați de pericole, undeva în Sudul Reichului în destrămare, unde gelozia pare singurul factor real.

denisa comănescu

Presimțire

In ajun de an nou
vînzătorul de dragoste își împarte
indulgențele.
In seara aceasta trebuie să-mi pipăi genele
cu multă atenție
— nu cumva să cadă vreuna pe taraba lui
căci abia așteaptă s-o strecoare în buzunarul
primului venit

Vina

Subiectul pot fi eu, tu sau orice
predicatul însă trebuie să țină de somn
complimentul să fie ușor precum
atingerea degetelor tale pe sîn
Dar nimic să nu spună despre
vina aceea ascunsă în colțul ochiului sting,
nimic să nu spună cum se
lățește ea peste vorbele noastre
gata să înceapă o concurență prietenească.

Remember

Cînd se trezește maimuța
veselă a întîmplării
și vrea să-ți umple viața cu ore colorate,
iute acoperă-ți fața
și rostește un cîntec de leagăn.

Portret de fată

Femeile îți spun
că mă găsesc superbă
iar mîinile tale cînd mă-mbrățișezi
scîrțîie ca niște scaune vechi
Ești gata să mă vinzi
pentru liniștea de-a privi
cu ochii nepoluați ai copiilor

Paralelă tîrzie

Și totuși, vă jur, nu este nici o legătură
între bolnavul care a murit noaptea trecută
și fata ce-și rodea unghiile
jucînd cărți între patru bărbați
Bolnavul se credea degerat în război
și cerea pături, cît mai multe haine
și pături
Fata întrerupea mereu jocurile de opt
și telefona la un spital de provincie
S-ar putea spune, cu aproximație,
că aveau amîndoi același zîmbet
și un gest asemănător de a-și trece
mîna dreaptă prin păr.
In rest, vă jur, nu este nici o legătură
între bolnavul mort noaptea trecută
și fata din jocul de cărți.

Viața de acvariu

Speranța plecase pentru douăspe ore
în lipsa ei cineva sugruma aerul.
Mîna mea pe cordonul cu oxigen
al acvariului.
Printre apele verzi o față, cu niște copii
într-o școală de țară, fumînd visătoare
pe-o prispă,
lîngă un pick-up hodorogit pînă-n zori.
Speranța plecase pentru douăspe ore
Aerul ghemuit într-un colț se zbătea
ca-ntr-un stomac
Și dacă fata rezista mutilată și totuși

intangibilă în acvariul ei,
dacă rezista pînă ce speranța sosea
cu toate flautele pline de lapte
pentru monstruosul pitic ce mi se juca
printre degete ?
Speranța plecase pentru douăspe ore.
Degeneram într-un melc lîngă o imaginară
fîntînă de vid.

Desene de Michaela Istrate

ingrid fulga

rafturi

Stimate X,

Răspund abia astăzi scrisorii dumneavoastră în care mă întrebați de casă și de obiectele pe care le-am adunat eu și familia mea, de-a lungul anilor. Am înțeles că doriți s-o cumpărați. M-am hotărît să v-o dăruiesc.

Am moștenit casa de la bunicul meu. Prima amintire este legată de ziua în care am împlinit cinci ani. În dimineața aceea bunicul mi-a urat „La mulți ani !" și mi-a promis că-mi va îndeplini cinci dorințe. Pe atunci știam foarte bine ce vreau : „Vreau să mă iei la tine acasă, să-mi arăți orașul, să vedem răsăritul soarelui împreună, să călătorim și să-mi cumperi un cal alb !" Și bunicul s-a ținut de cuvînt : m-a dus în oraș, m-a suit pe cel mai grozav cal alb și am mers acasă să așteptăm răsăritul. Casa avea trei camere : una pentru mine, una pentru bunicul, iar în a treia cameră bunicul adunase obiecte, gînduri, amintiri de care oamenii voiau să scape, să le uite, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Erau acolo îngrămădite albume cu fotografii, păpuși, cărți cu dedicație, un evantai, prima rochie de bal, scrisori, un tort cu luminările încă aprinse, lacrimi, un peron, un carnet de note, un brad de Crăciun, o verighetă, petale, destăinuiri, o cruce, o carte, un Cupidon, un decor dintr-o piesă de teatru, o dimineață cețoasă, un sărut, un vals, o poveste de dragoste. Nu știu de unde-i venise bunicului ideea să umble din casă în casă și să adune amintirile altora. La început, oamenii îl alungau, îl mințeau că n-au nimic de ascuns și nimic de dat. Dar bunicul nu se lăsa păcălit, noaptea scotocea peste tot și le fura amintirile și tristețea. După cîțiva ani, bunicul găsea în fiecare dimineață, pe prag, cutii, pachete, plicuri. Le desfăcea și așeza cu grijă fiecare obiect pe cîte un raft sau într-un sertar : o frunză, o aventură, cîteva castane, un accident, o vacanță, o clipă... Cu timpul devenise cunoscut în tot orașul, oamenii îl căutau și chiar îl rugau să-i ajute. Dar nu mai avea nici timp, nici loc de atîtea amintiri. Atunci și-a mai construit cîteva camere și m-a luat și pe mine la el, să-l ajut. Eu adunam visele, visele acelea care-ți omoară noptile, în care ți-e sete dar nu ajungi la apă, te îneci și nu e nimeni să te salveze, dai mereu același examen și nu reușești niciodată să-l treci, te rătăcești de ai tăi și cauți un drum spre o casă care nu există. Treceam în zori pe la fiecare familie și cu o mînă le furam visele rele, iar cu cealaltă le împrăștiam vise frumoase — cu cai albi, alergînd prin păduri.

După moartea bunicului, casa avea atîtea camere încît nici eu nu mă mai puteam descurca. Nu-mi era frică decît de ziua în care stăpînii amintirilor ar fi putut veni să mi le ceară înapoi. Zilele se scurgeau încet, fără să se deosebească prea mult una de alta. Mă sculam devreme, așteptam răsăritul soarelui și încercam să înțeleg de ce soarele răsare mereu altfel. De ce nu mi se întîmplă nimic ? Nici măcar nu mai eram curioasă să deschid pachetele sau să citesc scrisorile pe care le primeam. Da, veneau scrisori din lumea întreagă, de la oameni pe care nu-i cunoșteam, și nici n-am să-i cunosc vreodată, și care-mi mulțumeau că i-am ajutat.

Vă întrebați, poate, unde este calul alb pe care mi l-am dorit de ziua mea. Am bătut multe drumuri împreună. De fiecare dată mă ducea în alte locuri și mă lăsa să fac tot ce voiam. Nu mai aveam timp să mă ocup și de casă. De aceea m-am bucurat cînd am primit scrisoarea dumneavoastră. Puteți veni oricînd să locuiți aici. Nu există însă drum de întoarcere. Nici eu nu-l știu. E multă vreme de cînd m-am rătăcit printre clipele astea uitate. Mă uit în oglindă, să văd cîți ani mai am, dar de fiecare

dată mi-apare o fetiță de cinci ani și un cal alb. Nu încercați să mă găsiți. Eu am să fiu pe un raft, printre celelalte obiecte și sentimente de care nu are nimeni nevoie.

Iar noaptea să nu vă fie teamă dacă auziți zgomote sau pași. Nu putem fi decît noi : eu, bunicul și calul alb. Călătorim. E singura dorință pe care nu mi-a îndeplinit-o încă bunicul. Și asta, pentru că era totdeauna foarte ocupat. Dar acum avem timp destul amîndoi. N-o să vă supărăm. Ne întoarcem în zori și ne așezăm cuminți în raftul nostru. Bunicul își trage sub cap o amintire — prima călătorie pe mare, de exemplu, se învelește cu o dimineață de toamnă și adoarme. Calul alb scrie în secret jurnalul călătoriilor noastre, pentru că, vedeți, nici noi nu putem scăpa de amintiri. Iar eu mă cuibăresc între o lecție de pian, un soldat englez și un motan pistruiat și-mi dau în cărți, să văd ce o să se mai întîmple mîine...

virgil mazilescu

* * *

„ce-i spune un perete altui perete
cînd se-ntîlnesc la colț"
ce-i spune tristețea mea broaștei
care se leagănă se leagănă
ce faci dacă eu refuz și acum să vorbesc
ce frumoasă toamnă ce despărțire ce înviere

ibi sunt leones

încet și mai repede amar și dulce e vremea
și oriîncotro se întorc din obișnuință privirile
o fisură ele zăresc un fel de măruntă retorică
bună la toate — pentru că altfel nu poți
să crezi și cine

stă acolo pe marginea prăpastiei și parcă
se odihnește
uitîndu-se într-una la ceas ca un bătrîn
cuprins de spaimă
la căderea nopții ? gîndurile lui mai stinse
decît o luminare
stinsă. ibi sunt leones ? acolo se întretaie
practic cele două

zone : a vieții și a încrederii incomensurabile
în eternitate. acolo cresc flori, ibi sunt
leones.

vechea poveste

cît de limpede știu unii să prezinte lucrurile
— chiar și pe cele
de mult mai mică importanță ei reușesc
într-adevăr
să ni le facă inteligibile și foarte
foarte dragi
astfel că în prezența lor totul capătă
(cum îndeobște se spune)
aureola serenității — ei sînt mîndria
și oglinda lumii

și alții care confundă floarea de cactus
cu înțepătura zilelor ploioase — alții
care trec uneori pe stradă fără să-și
recunoască prietenii
și murmură bună dimineața
bună ziua bună seara cînd intră
în debitul de tutun ca să cumpere
becuri electrice
etc. doamne etc., ei sînt rușinea și sînt
spaima noastră

sub stele reci

ar fi putut găsi un loc și drumul
pînă la el : mici așezări de țară
sub stele reci — și despre felul cum

ah despre felul cum se-ncheagă singele
pe buze la un semn tăcut al morții
ar fi găsit exemple în istorie...

radio

Teatru scurt

Născută din necesități mai degrabă extra-literare, formula teatrului scurt a avut la noi o perioadă de înfloritoare efervescență. Cine va fi pus în situația de a răsfoi broșuri de acum, să zicem, 15—20 de ani, se va găsi în situația de a nu recunoaște prea multe dintre numele autorilor (cu o bogată bibliografie în specialitate). Între timp numele s-au schimbat, au pătruns chiar cîteva mai cunoscute, dar transformări spectaculoase nu s-au produs. Tematica este îndeobște țărănească, conflictele gravitînd în jurul pătrunderii noului și transformării satului. Acțiunea bogată în evenimente și răsturnări spectaculoase, angrenînd toate posibilele conflicte din sînul unei colectivități este derulată într-o singură zi (ca-ntr-un veritabil teatru antic). Ea (acțiunea) se încheagă din tablouri succesive, bazîndu-se pe largi expuneri ale personajelor care „au, n-au treabă" bat în poarta protagonistului și acesta (uitîndu-se pe fereastră), îi face o scurtă biografie cu vorbe aruncate către nevastă. Din punct de vedere tematic teatrul scurt are ambiția de a împăca conflicte prezentate ca ireductibile. Personajele au tonalitățile specifice basmelor populare în care zmeul e zmeu, făt-frumosul — făt-frumos etc. Un personaj interesant este protagonista, adică femeia receptivă la nou care prin metode diverse (persuasiunea este cea mai folosită) reușește să-și aducă bărbatul pe drumul cel bun, convingîndu-l de importanța noului (cultivarea unor soluri necunoscute, brigada artistică de la căminul cultural, căsnicia contractă din iubire ș.a.m.d.).

Jucate de amatori aceste piese își arată și mai bine defectele, dar impresia generală este favorabilă spectacolului pentru că oamenii se mișcă într-un spațiu cunoscut, mulindu-se pe personaje ce le au zilnic în fața ochilor. Mai greu se descurcă în limbajul cam ciudat (prețios și chiar ridicol) al unor autori ce-și închipuie probabil că în viața de toate zilele oamenii n-au alte vorbe decît cele colecționate la ședințe. În fine, poate și din această naivitate a autorului și gravitatea actorilor să se nască impresia candorii spectacolului.

Piesa lui George Genoiu „Seara în fața cerului" a avut toate calitățile și defectele formulei teatrului scurt doar atît că, jucată de profesioniști, a pierdut aerul naiv iar eforturile de profesionalizare au accentuat, ceea ce piesa a avut mai neizbutit : replicile. Știu că intenția a fost de a educa (și e foarte bine) și a informa, de a prezenta satul în mișcarea lui globală, dar asta nu înseamnă că trebuie să-ți pui personajele să redacteze procese-verbale cu privire la munca din cooperativă sau să spună ceea ce știe toată lumea. Exemplu : „Demult nu te-am mai văzut prin sat !" „Sînt marinar și am colindat peste tot pentru că noi facem comerț cu toate țările lumii !"

Am nota, deci, fără a ne referi neapărat la piesa lui George Genoiu : o adevărată educație nu se face prin rabat de la normele esteticii, nivelul cultural al satului este îndeajuns de ridicat pentru ca oamenii de-acolo să dezghioace ei înșiși adevărul dintr-un text literar.

Constantin Stan

plastică

Informații (II)

Este oare suficientă crearea unui centru de documentare pentru a putea spune că am făcut totul pentru a fi bine ancorați în mijlocul unui circuit informațional de pe urma căruia să profite atît creatorii cît și interpreții operelor lor ? Orice judecată asupra fenomenului artistic trebuie să ofere garanțiile unei corecte încadrări istorice a acestuia. Nu doar conștiința necesității acestui tip de judecată trebuie să o trasmitem de la o generație la alta de artiști, critici, istorici de artă — și nu în ultimul rînd publicului cu care aceștia sînt într-un continuu dialog — ci și cadrul instituționalizat în care schimbul de idei, emulația au ca finalitate o anume efervescență, trezirea unui anume interes pentru ce se întîmplă între hotarele artei, nu doar la noi ci și aiurea. Este părerea mea personală că într-o țară cu tradițiile noastre, intim legate de ceea ce s-a produs și se produce în spațiul european de vreo cîteva milenii încoace, existența unui **Institut central de istoria artei,** ca depozitar al unei experiențe **nu** individuale de studii și cercetări în această direcție, este neapărat necesară. Funcționarea lui trebuie pusă în strînsă legătură cu aceea a **Centrului de documentare pentru artele vizuale** la care ne-am referit mai înainte. Actualele forme de lucru în domeniul cercetării (ca și în acel al predării), în acest domeniu, au devenit, socot, nesatisfăcătoare și nivelul scăzut al informației — care are serioase repercusiuni asupra însăși rezultatelor cercetării sau calității opiniilor emise — este perfect vizibil în multe lucrări, de altfel utile, care privesc fenomenul artistic european și chiar românesc. Trebuie să ne preocupe acest lucru deoarece urmarea logică a existenței unei viziuni simplificate despre artă în frazele tipărite este nașterea, nu întotdeauna vizibilă, a acelor germeni ce permit propulsarea unei viziuni simplificatoare chiar în artă. Iar simplificarea programatică este, cum se știe, unul dintre pașii posibili spre confuzia valorilor. Este de prisos să mai amintesc faptul că, în cincinalul revoluției tehnico-științifice, obligațiile noastre ca și exigențele noastre față de modalitatea în care se organizează inmagazinarea și selectia informației în domeniul disciplinelor umaniste nu pot fi decît mărite.

Activitatea acestui institut — a cărui existență este posibilă în cadrele organizatorice existente actualmente și derivate firesc din necesitatea realizării unei legături mult mai strînse între învățămînt, cercetare și aspectele concrete ale activității economice, sociale, politice și culturale — ar putea fi corelată cu aceea a catedrelor de istorie, estetică, filozofie și sociologie de la diferite facultăți unde nu totdeauna studiul fenomenului artistic a stat la mare preț, urmarea fiind nașterea unor goluri firești în cultura de specialitate a multor absolvenți ai institutelor de învățămînt superior. Și pentru prevenirea unor atari situații trebuie, cum am mai scris și în numărul trecut, scuturată o anume inerție, trebuie înlăturată ideea că într-o instituție, precum cea pentru care pledăm, ca și în catedrele cu care activitatea ei ar fi corelată, trebuie să se plătească salarii pentru a se produce vorbe.

Grigore Arbore

muzică

Concert de noutăți

Fără să fie instrumentiști ieșiți din comun, Formația de muzică nouă din Bonn ne-a prezentat în primul rînd o asociație inedită de titluri. Desigur, erau și piese de umplutură, dar figurau și opus-uri importante care n-ar mai fi trebuit astăzi să fie însoțite pe afiș de mențiunea „primă audiție". În afară de percuționistul Toni Roeder, foarte stăpîn pe un arsenal instrumental vast, asigurînd și conducerea ansamblului și incluzînd în program și două compoziții proprii, ceilalți componenți ai formației erau instrumentiști de nivel mediu, care însă aveau o obișnuință foarte naturală, aproape rutinieră, de a cînta astfel de muzică. Învățați la noi cu prezențe solistice excepționale, cu un fel de strategie a prezentării compozitiilor de ultimă oră, am fost surprinși de aspectul diurn, foarte comod și fără nici un exhibiționism cu care creația actuală era adusă la rampă. Se vedea că muzica de avangardă poate fi practicată ca oricare alta și servită, după posibilitățile fiecăruia, cu lipsă de fast, într-o manieră de zi cu zi.

Concertul a prilejuit intrarea pe o scenă românească a cîtorva piese turnante ale secolului, aparținînd lui Anton Webern, Karlheinz Stockhausen, Mauricio Kagel. Semnăturile ilustre s-au detașat imediat ca piloni ai programului. Arnold Schoemberg, și el prezent, a fost reprezentat printr-o lucrare mai incertă (piesele pentru pian opus 11) iar pianista Rose Marie Zartner nu i-a adăugat mult prin imaginația sa profesionalizată. În schimb, în piesele de Webern pentru violoncel și pian, opus 11, am găsit misterul și concentrarea ideatică cerute. Violoncelistul Peter Holtzmann a făcut elocvente frazele eliptice, împreună cu pianista au construit micro-imaginile umplîndu-le de interes, de nuanțe expresive precise.

Într-o lucrare de mare anvergură și cu un loc istoric de neconfundat, „Zyklus" pentru un percuționist de Stockhausen, Toni Roeder s-a desfășurat ca om-orchestră. Fără excese în contrastele dinamice, uneori evadînd — cu măsură — în visare, foarte calm în tehnica de înaltă clasă, a dezbrăcat partitura de orice urmă de șoc. Înregistrările de referință (Caskel, Neuhaus) păstrau încă amintirile expresionismului dar actuala prezentare ne-a arătat că în peste cincisprezece ani lucrarea s-a clasicizat, i se percepe ușor simțul formei, ciclicitatea. Mult mai puțin reprezentativă pentru autor, Capriciul lui Kristoph Penderecki — pentru violoncel solo — rămîne o piesă de găselnițe tehnice, interpretate academic, dezinteresat.

Polul de interes al serii a fost Mauricio Kagel („Match"), pentru prima oară pe o scenă de la noi. Contrapunctul de situații este stăpînit sever și dezinvolt, totodată, compozitorul dispune de un rar simț al poantei, care nu vine numai din hazul în sine al întîmplării, cît din gradația, din locul pe care îl acordă autorul. Continuator pe linia filmelor mute, ca mod de arhitecturare a gagului, Kagel este o prezență vie, de excepțională inteligență, pilduitoare în muzica de azi. Compozițiile sale, și cea de luni seară nu face excepție, sînt parabole, mici inscenări cu sunete menite să combată rutina și artificialul din interpretarea muzicală.

Costin Cazaban

Critica de identificare

Georges Poulet este, nu mai încape discuție, un spirit superior filozofic, pentru care opera literară nu este o simplă pînză de păianjen din care a dispărut ființa producătoare (creatorul). Orice operă ascunde, dimpotrivă, o subiectivitate creatoare, un **cogito** la care criticul trebuie să ajungă printr-un proces complicat de **identificare.** Nedespărțind opera de creator și considerînd critica o coincidență între două conștiințe: aceea a cititorului, și aceea a autorului, Poulet se desparte de **noua critică** de nuanță structuralistă. Se desparte, în aceeași măsură, de critica psihanalitică deoarece în înțelegerea lui **cogito**-ul ascuns în operă este creația unei gîndiri conștiente de ea însăși. Georges Poulet nu se alătură nici spiritelor pozitiviste și, în genere, nu se identifică total cu niciuna din direcțiile tradiționale ale criticii franceze. Interpretarea spiritualistă și hermeneutică a textului literar îl apropie de Charles du Bos, accentul pus pe **subiectivitate, conștiință, intuiție globală, proiect, centru vital** etc.... prin intermediul categoriilor de **timp** și **spațiu,** îl apropie și-l diferențiază, în același timp, de Albert Béguin, Marcel Raymond și de școala critică de la Geneva.

Poulet este, în fond, un critic tematist de nuanță spiritualistă, în timp ce Jean-Pierre Richard tinde spre un politematism deschis spre experiența senzorială. Pentru primul, opera pornește și se închide într-un **cogito** structuralizant, acaparator, global, conștient de sine și, ca monada lui Leibnitz, conștient de celelalte centre gînditoare, pentru cel de-al doilea opera se definește prin raporturile cu lumea materială la nivelul senzațiilor. Demersul critic presupune, așadar, pentru Poulet, un demers filozofic. Critica este o meditație asupra unui obiect (opera) care, prin actul însuși al meditației, devine subiect. Contrar a ceea ce credea Kant, nimic mai puțin general în om — spune Georges Poulet — decît **activitățile categoriale**: „timpul, spațiul, cauza, numărul, nu constituie pentru el (pentru om) o condiție inițială a gîndirii, ele sînt primele sale teme, în interiorul primului moment de conștiință, se descoperă deja, condensate, în stare virtuală, subiectele care-l vor domina, obseda. Nu-i posibilă, așadar, o tematică coerentă fără aprofundarea unui Cogito“ **(Trois essais de Mythologie romantique, 1971, p. 10).** Iată rațiunea pentru care criticul, străbătînd aceste **universuri mentale** (operele), nu trebuie să ignoreze momentele în care ființa pe care el o studiază devine conștientă de sine. A descoperi **punctul de plecare** ce stă la baza oricărui univers imaginar este atunci preocuparea esențială a criticului. Pentru Poulet acest punct de plecare echivalează cu **o alegere,** o opțiune, ce leagă spiritul de un sistem de reprezentări determinate. Refăcînd drumul invers, criticul se folosește de treptele figurației pentru a ajunge la centrul vital al operei, la celula ei gînditoare. Literatura este, în această viziune, un ansamblu de monade ce s-au constituit prin gîndire și care reacționează, se lasă incitate de altă gîndire (critica). La baza literaturii se află o experiență trăită în chip conștient, opera este fructul unei întîlniri excepționale, unice. Structurile operei nu sînt separate de ființa ce le-a gîndit și le-a creat și, dacă este de reproșat ceva lui Georges Poulet (și reproșul n-a întîrziat să vină **din direcția școlii critice formaliste**), este că el ignoră în analiză, aspectele formale ale limbajului. Însă Poulet scrie de mai multe ori că **opera** trebuie considerată ca un subiect, niciodată ca un **obiect** sau ca un **produs.** În acest caz, calea de apropiere a criticii nu pornește de la obiect la subiect sau de la subiect la obiect, ci „aller du sujet au sujet à travers les objets“ **(La conscience critique,** 1971, p. 291). Aceasta vrea să spună, încă o dată, că rolul esențial al oricărei metode critice este să recunoască (să descopere) **primatul conștiinței subiective,** păianjenul care a întins în colțul obscur al încăperii pînza fină. În locul obiectului (produsului) structuralist, Poulet propune și operează în analiză cu noțiunea de **obiect mental,** în variantele: „entitate mentală“, „univers mental“, „gîndire creatoare“, în fine, Cogito, care poate fi definit ca o gîndire ce se construiește în raport cu lumea materială și se gîndește în același timp.

Prin aceste elemente, metoda critică a lui Georges Poulet se diferențiază de așa numitele metode obiectiviste în critică, pentru care noțiunile de **subiectivitate, conștiință, spirit** n-au nici un sens, sau, dacă ne luăm după Ricardou, au un sens peiorativ. Este de închipuit iritarea unui analist din școala formalistă, cînd citește o propoziție ca aceasta: orice critică este o identificare sau orice critică trebuie să ajungă la centrul misterios, creator al operei... Împotriva curentului general, Poulet a continuat să-și apere punctul său de vedere și să-l ilustreze cu o rară rigoare și profunzime. Noile intervenții teoretice **(Lectura și interpretarea unui text literar,** în culegerea **Ce este un text ?,** Ed. Corti, 1975, **Între mine și mine,** 1977), nuanțează opinii mai vechi și fixează, cu mai mare precizie, formele de apropiere de operă. Este vorba, în fond, de o redefinire a unor raporturi ce păreau cunoscute, definite: acelea dintre **lector** și **operă.** Însă conștiința critică modernă trăiește într-o perpetuă stare de interogație. Modul ei de a exista este acela de a regîndi totul. Poulet arată, spre deosebire de alți critici, o mai mare consecvență și coerență în opinii, însă multe noțiuni sînt și pentru el insuficient elucidate. El nu destramă noaptea, ca Penelopa, pînza pe care o țese ziua, dar ia, din cînd în cînd, totul de la capăt, de la un punct zero al gîndirii critice. Demersul său teoretic (sau figura spiritului său critic) mi se pare construit dintr-o sumă infinită de cercuri care se înglobează, se lărgesc și se restrîng în ritmul unei gîndiri ce se îndoiește ca să poată să-și învingă limitele. În centrul acestei sume de cercuri unduitoare, se află **cogito**-ul critic, factorul de emisie, stimulent și stimulat de obiectul său. Lectura este pentru Poulet o eliberare și o neliniște nouă. O eliberare, întîi, de sentimentul de incompatibilitate pe care îl are conștiința critică în raport cu obiectele sale, o grijă, neliniște nouă deoarece acestui sentiment de ușurare îi ia locul repede un altul, provocat de noul voiaj al conștiinței critice spre misteriosul, profundul și neliniștitorul **cogito.** În raport cu alți critici, care au subliniat dificultatea și chiar angoasa lecturii, Poulet insistă asupra bucuriei eliberatoare pe care ea o provoacă în spirit. Luarea în posesiune a operei produce o cunoaștere nouă de sine, căci a cunoaște nu înseamnă, în ultimă instanță, decît a se cunoaște. Prima etapă a acestui miracol este înlocuirea unei obiectivități externe (opera în materialitatea ei) cu aceea ce criticul numește o multitudine **de obiecte mentale,** altfel spus: descoperirea unei subiectivități creatoare în niște rînduri inerte. Lectura transformă, așadar, un **obiect** într-un **subiect,** în baza unui transfer lent. Lectorul începe să gîndească gîndurile celuilalt (creatorul), ideile celui din urmă devin **predicatele** celui dintîi (criticul, „principiul subiectiv“).

Răsturnînd o propoziție celebră a lui Rimbaud, Georges Poulet scrie: „il n'est jamais un il mais un je“. Formidabil, curios orgoliu la un spirit filozofic care știe că eul este, totuși, un element relativ în mecanica universului. Însă Poulet nu se tulbură de această perspectivă. „Sentimentul de sine este lucrul cel mai individual din lume“ **(La conscience critique,** p. 308). Cel mai individual, sigur, dar este el și cel mai puternic ?

Acest teribil, **acaparator eu** nu se identifică, totuși, cu eul criticului. Este **eul** celui care a scris cartea și, asumat, luat în posesiune prin procesul lecturii, provoacă o descoperire (cunoaștere) de sine a criticului, dar și o stare de alienare, căci orice intruziune produce o tulburare în structurile existente. Poulet, căruia nu-i scapă nici o nuanță a fenomenului, marchează această posibilitate, totuși nu insistă asupra ei; pentru el esențială rămîne plenitudinea, bucuria lecturii. Spre deosebire de Jacques Rivière, pentru care întîlnirea dintre spiritul critic și operă duce în cele din urmă la un „eșec patetic“, Poulet exclude orice accident tragic. Textul literar nu se dezvăluie pînă la capăt conștiinței critice, dar nici nu se închide, dramatic, în fața ei.

Eugen Simion

CONTEMPORANII NOȘTRI

Mutații morometiene

Urmare din pag. I

ochi atent la realitatea din jurul său pentru a rămîne mereu actual. Această actualitate depinde și de gradul deschiderii perspectivei sale asupra existenței. Dacă refuzul lui Moromete — bătrînul față de o Istorie grăbită și „nerăbdătoare“ cu oamenii, a putut părea unora gratuit, atunci dificultatea îndelungă a mai tînărului Moromete de a opta ne apare mult mai adînc motivată iar deliberarea sa nu mai puțin dramatică. Dogma morometianismului este spartă odată cu „Risipitorii“ sau „Intrusul“ prin transferul de realitate estetică. Ciclul îl va încheia Niculae Moromete („marele singuratic“) sau, poate, Ștefan Parizianu care vor transgresa stilul morometian universalizîndu-l. Odată cu ultima etapă, acest stil se transformă după o dialectică specifică, devenind orice, chiar antimorometianism, adică propria-i antiteză pentru a rămîne irepetabil și exemplar. Saltul morometianismului în el însuși conturează de fapt drumul unei civilizații rurale spre autodepășire. Fiind atît de acut național, Marin Preda ne poate reprezenta cel mai exact în universalitate. Programul unui scriitor e parte integrantă a spiritului poporului său. Întrucît despre celelalte romane ale lui Marin Preda m-am exprimat deja cu alte ocazii, mă voi opri aici asupra ultimelor două, în ordinea cronologică, „Marele singuratic“ și „Delirul“, spre a urmări în continuitatea unor idei mai vechi, modul în care romancierul își împlinește un program exemplar.

Romanul „Marele singuratic“ reprezintă un moment de echilibru în creația lui Marin Preda. Autorul „Morometilor“ surprinde din nou prin vigoarea actualității temei sale. „Marele singuratic“ este romanul prin care morometianismul (ca stil creator în sens tipologic) s-a universalizat definitiv. Circumspecția unor critici, deloc inspirați, că prozatorul nu se va smulge din inerția primului roman-capodoperă, și că aria sa de investigație se va restrînge la un spațiu limitat, anacronizîndu-se, ne apare astăzi hilară. Un prozator ca Marin Preda se autodepășește prin vitalitatea creatoare, netrădîndu-și niciodată structura inițială, ci doar subsumîndu-și-o. Procesul este unul de decantare și esențializare perpetuă a umanului, în ceea ce acesta are mai grav.

Împlinindu-și rostul exemplar conferit de autor, Ilie Moromete putea să dispară la sfîrșitul celui de-al doilea volum al „Morometilor“, dar spiritul morometian (ca atitudine ontologică deschisă) va fi preluat în esența sa de Niculae Moromete, pentru ca o experiență de viață fundamentală să nu se piardă. Tranformarea tipologică a lui Niculae, iată unul din evenimentele cruciale expuse în „Marele singuratic“. Prozatorul a găsit modalitatea estetică de modernizare a propriei formule epice. Abia acum se poate constata, ca o certitudine, intuiția noastră mai veche privind viziunea existențială de sorginte faulkneriană a celui mai mare prozator român contemporan. Bătrînul Moromete și apoi Niculae sau Ștefan cumulează trăsăturile unui spațiu spiritual special care, reevaluat după cerințele epocii noastre, își dovedește angajarea acută în contemporaneitatea cea mai stringentă.

Țăranul Ilie Moromete ca personaj exponențial începuse să fie umbrit, după unii, tocmai în longevitatea sa tipologică. O oboseală pasageră umbrea figura cea mai viabilă a prozei noastre actuale. Pe cît de modern ar fi fost acest personaj (părea să se afirme în subtext), el rămînea în mod funciar tot un țăran, ori citadinizarea accelerată a literaturii ultime îl catapulta într-un trecut nostalgic dar ireversibil. Falsitatea acestei ipoteze nu putea fi zdruncinată decît printr-o creație de aceeași forță sau printr-un transfer estetic.

Marin Preda a găsit mai corespunzătoare ultima soluție. Astfel, Niculae Moromete traversează un lung avatar existențial ilustrat în aparență printr-o recluziune voită din social și se transformă, în modul cel mai natural, în corespondentul lui Ilie Moromete pentru timpul prezent. Nimic din morometianism (în sens categorial-estetic) nu s-a diminuat, dar s-a dobîndit o accepție nouă, superioară. Spiritul lui Ilie Moromete (în dialectica sa specifică) nu putea fi abandonat de creator, întrucît el reprezintă cea mai deschisă viziune asupra lumii și vieții. Acest cvasi-abandon, încercat prin „Risipitorii“ sau „Intrusul“, l-a nemulțumit pe prozator, făcîndu-l să revină la tema esențială. Chestiunea trebuia rezolvată în așa fel ca nimic din vitalitatea tipologiei propuse să nu se piardă. Și chiar dacă în morometianism se cuprinde suma unor atitudini și impulsuri spirituale și existențiale țărănești, rămînea de văzut dacă nu cumva valențele acestei tipologii pot fi apte acomodării la situații diferite. Eroul, destul de șters pînă acum (deși în „Morometii II“ apare în prim plan), se redescoperă pe sine după o perioadă îndelungată de autocontemplație ca pe un moștenitor spiritual, reevaluîndu-și atitudinea din tinerețe. Niculae Moromete e acum un intelectual (inginer horticultor), trăind într-un timp și spațiu altele decît ale lui Ilie Moromete. Preocupările importante în noua situație nu mai gravitează în jurul pămîntului (ca realitate socială și existențială), ci se-îmbogățesc cu valențe speciale. Astfel erotica, creația, moartea devin preponderente (înainte doar fiind presupuse, ca acte secundare) iar dezbaterea în legătură cu ele — esențială.

Niculae trece printr-un lung proces deliberativ în „Marele singuratic“, proces tulburător ce constituie însăși convertirea la ipoteza morometiană.

Originalitatea și reușita noului roman din ciclul „Morometilor“ constă, deci, tocmai în deschiderea programatică, operată asupra morometianismului ca tipologie creatoare. Dacă pînă acum **morometianismul** se localiza în ținutul Silistea-Gumești, făcînd din **sat** o adevărată cetate grecească și avînd o **agora** unde membrii acesteia deliberau asupra celor mai importante probleme existențiale (locale sau universale), odată cu „Marele singuratic“ dar mai ales cu „Delirul“ cadrul este mutat la oraș. Sau, dacă nu, alternează. Lucrul este explicabil: natura satului s-a transformat în sensul că nu mai sîntem în spațiul ritualic din primul volum al „Morometilor“, cînd timpul era „foarte răbdător cu oamenii“. Țăranul se mișcă acum în altă climă spirituală dar aceasta nu-l influențează decît în mică măsură căci, mai vechi spiritualicește decît orășenii, este și mai stabil sufletește și atunci el nu face altceva decît să-și transplanteze „peisajul“ spiritual țărănesc în noua topografie. Astfel Nilă, Achim, Paraschiv, cum se poate observa din „Delirul“, n-au pierdut nimic din trăsăturile lor de rurali, numai că și-au schimbat perspectiva asupra existenței, sincronizînd cu noul ritm al istoriei. Dacă pînă acum istoria era ceva abstract, modelînd existența silistenilor în mod impersonal, netulburîndu-i adică din săvîrșirea unor gesturi milenare, transmise ca o moștenire esențială din tată în fiu, de aici înainte entitățile fundamentale ale civilizației rurale sînt zdruncinate și ei încep să suspecteze istoria încercînd să-i integreze resorturile ascunse. Ajunși în cadrul citadin, fiii lui Moromete își caută o matcă, un sens stabil pentru existența lor, de aceea, mai devreme sau mai tîrziu, toți își vor întemeia o familie, aceasta însemnînd că măcar unul din riturile rurale a fost păstrat. Ritmul lor de integrare în noua existență este destul de lent, întrucît ei deliberează asupra tuturor lucrurilor **noi** ce se introduc în spațiul lor de civilizație consacrată.

Astfel erupția demenței legionare în sat și moartea lui Dumitru lui Nae sînt privite ca semnele îngrozitoare ale unei zguduiri catastrofale. Naivitatea lor funciară de țărani, bazată pe o însușire inițiatică a gesturilor umane celor mai grave, este tulburată de agresivitatea irațională a unor inși care își reneagă statutul de civilizație moștenit. De acum stabilitatea sufletească este și ea în mod esențial zdruncinată, dar satul, ca o „imagine purificată a întregii lumi“ (cum bine spunea cineva) rămîne încă etalonul principal de măsură morală a tuturor evenimentelor și schimbărilor. Cu aceeași balanță etică, Paraschiv îi măsoară schimbările lui Ștefan Parizianu, suspectîndu-l pentru îmbunătățirea subită a situației sale materiale. Țăranii sînt retractili și suspicioși în fața oricărei depășiri de măsură, rămînînd cinstiți și drepți în orice împrejurare, că au un simț al echilibrului transmis în mod ancestral, de aceea sînt omenoși cu cei prigoniți de legionari, prezicîndu-le acestora din urmă o viață scurtă. Mai mult, ei refuză să creadă, în numele aceluiași bun simț, că răul războiului adus de Hitler pe planetă va fi de lungă durată. În conformitate cu o viziune echilibrată asupra lumii și existenței, țăranii au perspectiva de ansamblu a evenimentelor, așteptînd cu calm ca intuiția lor sănătoasă să se împlinească. Un **morometian** introdus în ritmul trepidant al unor dislocări istorice fără precedent, va subordona totul metaforei „delirului“. Astfel, prin **delir,** simțul artistic excepțional al lui Marin Preda a reușit să fixeze o stare irațională care a pătruns la un moment dat și în sat (matca morometianismului). Această metaforă exprimă însă o atitudine de protest vehement, subsumată chiar unghiului de perspectivă **morometian.** Căci noul purtător al **însemnelor morometiene** va fi în noul roman al lui Marin Preda, un ins care nu descinde direct din Ilie Moromete, și anume Ștefan a lui Parizianu, rudă apropiată însă.

Se pare că nu s-a subliniat îndeajuns această mutație semnificativă; transferul în cadrul clanului Moromete de la un descendent direct la unul mai lăturalnic. Este aceeași situație ca și la Faulkner: personaje aparent secundare preiau trăsăturile caracteristice ale clanului Snopes-ilor și le deschid spre altă perspectivă. Nimic din ce a fost inițial nu se pierde, dar se probează atîtea variante de umanitate, cîte poate admite viziunea cea mai complexă asupra umanului.

Ștefan al lui Parizianu este personajul-cheie prin care morometianismul se adaptează în mod capital la noile condiții istorice. El este primul după Niculae care face saltul definitiv de la **pasivitatea** funciară a Morometilor la o atitudine pronunțat dinamică; energetismul său congenital îl mînă în centrul evenimentelor primordiale pe care acesta le trăiește **participînd** direct fără a avea timp de a le contempla prea adînc. Specularea contemplativă exagerată conduce la scepticism și **ataraxie**: un erou apt să intre în vălmășagul **delirului** trebuie să fie un vital pentru care deliberarea să urmeze actului existențial împlinit. În general, adolescența este etapa cea mai propice unui asemenea consum energetist; adolescentul este însetat de mișcare, elanurile sale necontrolate întreținute de combustia romantică a tinereții trebuiesc epuizate prin canalizarea lor pe un făgaș. Experiența lui Ștefan este edificatoare: eroul se află în centrul evenimentelor, dar cel mai adesea, din cauza intensității trăirii, el scapă sensurile lor cele mai ascunse. Sinceritatea sa funciar „țărănească“ îl ajută însă mereu să-și depășească stările de criză spirituală sau sufletească. Trecut prin două amoruri fulgurante, suportînd experiența unor idealuri profesionale terfelite cu cruzime de patronul său, marele ziarist Patriciu, Ștefan participă la război ca un halucinat, ieșind din uraganul acestuia traumatizat definitiv trupește și sufletește. Aceste avataruri, succedate cu o repeziciune fantastică, au rostul de a „căli“ eroul și de a-l pregăti pentru „încercările“ lui viitoare. În primul volum al „Delirului“, Marin Preda și-a descoperit personajul căutat pînă acum în „Risipitorii“ și „Intrusul“ spre a putea continua în alte spații sociale vasta epopee a Morometilor. Romancierul nu poate să renunțe la acest spațiu de ficțiune, întrucît programul său structural enunțat încă de la început, transformat cu timpul într-o concepție conștientizată, îi impune această traiectorie esențială. Criza psihologiilor „țărănești“, „inapte“ să semnifice întreaga gamă de reacții și atitudini umane (teoretizată de către unii critici) a fost depășită exemplar. Marin Preda și-a găsit singur resursele creatoare necesare spre a relansa morometianismul spre o nouă încercare existențială, confirmîndu-i astfel vitalitatea și durabilitatea permanentă. Dar destinul morometian al lui Ștefan Parizianu abia a început. Făcînd concurență existenței civile, romancierul ne este dator cu noile volume ale „Delirului“, spre a ne satisface curiozitatea estetică și, de ce nu, existențială.

DIN „CARTEA CU PRIETENI“

Geo Dumitrescu

Urmare din pag. I

Geo desfrunzește planete fără de noroc la un sfîrșit de lume:

Pleacă fluture, du-te, niciodată
nu ieșim din război, privește-mă, iată-mă,
rătăcit, zadarnic ca un cuc pe Niagara
dorm și eu îmbrăcat, mereu, cu ranița-n spate,
dorm pe mine, dedesubtul meu, îngropat
în cartușele trase,
în cartușele lumii, măi frate...

și cînd ajunge la un izvor de curcubee, în care se vede, așa cum i-a ghicit o bătrînă țigancă: „*mic, negru, ochios..., îi bat umbre de aramă pe frunte*“, i se revarsă-n suflet miros de toamnă păstrat în casete și unde

..uriașa
răsuflare a lumii, cîntec amețitor, glasuri
care se cheamă, se-nfruntă, se roagă.
Pătrund încet în noapte, fumînd liniștit
cu capul pe umeri. Glasuri mă cheamă
de oriunde. Și, deodată simt
crescîndu-mi la loc urechi sociale...

Eu l-am cunoscut pe cînd îi erau aceste urechi rupte din rădăcini și aștepta să-i crească altele. Locuia în Străulești, în boziile de la capul lui 6, clătinate de vîntul stîrnit de trenurile nopții. Ședea într-o casă ca un toc de vioară și nu avea atunci decît trecut, prezentu-i curgea prin buzunarele rupte. Dar, cu toate că „*gîtul sticlei era frînt*“, el striga:

. Dans, dans !...
Paharul gol țiuia a pustiu și-l simțeam
dornic să fie plin, în chip arzător,
și trebuia umplut, fără îndoială,
cu o băutură nouă, nemaipomenită,
amară și virulentă, și aceasta nu putea fi
decît sîngele meu... Dans, dans !...
Ei, da — îmi spuneam — voi ridica
paharul plin, roșu
în cinstea cioburilor,
pentru a învia din mijlocul lor
o dansatoare întreagă, nepieritoare,
ca o victorie a fragilității !...
Dans dans !...

Acolo, în margine de București, unde curge-o gîrlă verde printre caravane de mărăcini, Geo era „*sigur și țanțoș ca un țăran pe bicicletă*“, își închidea tocul viorii în două clape ca două spații, aduna firimituri de pîine pentru cloșca cu pui din grinda cerului și visa să se mute unde stă azi, la Sinaia, într-un pod de lemn, legat cu veverițe și cu miresme de creștetul a șase brazi.

Cu Geo Dumitrescu am trăit seri de agată, cîntînd sub lampă: „Cînd s-aprinde prima stea în mahala“, ne-am certat pentru o cauză de amîndoi pierdută și iar ne-am legat pentru totdeauna, pe drumul dintre Peleșor și Riegler, locul unde ninge cel mai frumos în România și unde luna are neobrăzarea să nu fie niciodată cu fruntea umilită sau să fie „*aceeași cu care am participat la asaltul Trebizondei, dacă nu mă-nșel !...*“ Pe drumul ăla a gîndit Geo, sînt ferm convins, versul: „*Întorcînd capul, te mai văd — floare înaltă de lună, idol de lună*“. Și cred că o scorbură sau o groapă de urși mai păstrează în ea tînguirea de floarea paștelui cu care ne înnoda Velea paharele: „Căci furnica de-i furnică, la cap mare la trup mică...“ precum și ciocnetul bilelor de fildeș de la biliardul de sub fîntînă, unde Geo se închipuia jucîndu-și capul „*ca să pot pricepe lumea... să găsesc bila roșie, care scapără, bilasoare*“...

Geo e un poet ciudat, umblă cu fazanii amurgului, aruncă o țigară peste ape și țigara se face punte, are bănuieli ascuțite și intuiția furtunilor de ciulini, dar nu e atît de lucid, cum pretind unii, fiindcă eu îl întîlnesc tot mai des purtînd sub braț un bot umed de căprioară. Ochii lui pun medalii în cetină și inele în trunchiul brazilor. Cred că, de la un timp, la geamul lui se împletesc strofele:

...Ceasul s-a oprit. Și doar inima
o aud măsurînd vremea, asurzitor,
drumul unic de la tine pînă la tine...
Te aștept. Am ars cuvintele mișcării,
totul în jur a rămas timp curat, împietrit —
nemișcat plutesc prin zăpezi nesfîrșite, păduri,
pe umeri cu pasărea liră, pasărea așteptării...

Dar peste toate întîmplările, bune sau triste, Geo rămîne pentru mine hanul de frunză unde un lăutar zice mereu:

...Și foaie verde trei lămîi
„rămîi, o, nu pleca, rămîi“... —
cîntam, cu zarea căpătîi...

Preludiu

Urmare din pag. I

Stridențele pe care le vom semnala, trebuie să precizăm, nu acoperă armonia acestei cărți. Vorbeam de străduința autorului de a se distanța de textul literar, de a se lega adică de catarg ca Ulise pentru a asculta în liniște, fără pericol, cîntecul sirenelor. Deci criticului îi e teamă ca nu cumva personalitatea lui să fie contaminată de textul pe care îl discută. O asemenea contaminare, în concepția lui, ar strica puritatea obiectivă a frazei... În eseurile lui Ion Caraion de exemplu „lipsește perspectiva demistificatoare a celui care, venind din afară, nu retrăiește, cu compasiune, efortul creatorului dar are, în schimb, avantajul de a observa limpede creația“. Pe de altă parte, Al. Piru deși observă creația limpede, „din afară“ și are o „perspectivă demistificatoare“ este ineficient cînd comentează autorii excepționali. Ce trebuie să deducem ? Textul trebuie privit „din afară“ sau „din interior“ ? Autorul „Preludiului“ încă oscilează.

O „metodă“, căreia i-aș zice, conformistă, este aplicată în cazul poetului Baconsky. Criticul îi reproșează: „Poetul nu a devenit mai sincer decît era înainte, nu a sfărîmat „gipsurile mistificatoare“ pentru a-și expune sufletul nud (...) Din mecanismul perfect al versurilor nu

Desen de Michaela Istrate

răzbate zgomotul surd, infinit, al bătăilor inimii“ deoarece poetul „privește lumea fără curiozitate (...) absorbit de regizarea unei gesticulații distinse. Indiferent asupra cărei materii se aplică, stilul lui Baconsky anulează diferențele dramatice și funcționează exclusiv în sfera convenției“. Aceleași criterii estetice aplicate poeziei lui Vasile Nicolescu sînt întoarse pe dos ca o mănușă cu două fețe: „Devenind mai puțin sinceră, poezia devine, în fond, mai adevărată“ (pag. 49). „Regizîndu-și impresiile (Vasile Nicolescu) poetul, de fapt, și le autentifică, le conferă universalitatea (...) iar imaginea respectivă, departe de a fi convențională, arbitrară sau estetizantă, trebuie considerată de un realism fundamental, deoarece exprimă unul dintre principiile vieții“. Despre poezia lui Baconsky se poate vorbi în afara acestor locuri comune iar poezia lui Vasile Nicolescu se poate dispensa de atîta vorbărie care creează doar confuzii.

Iată ce se spune despre Nichita Stănescu: „Istoria creației lui Nichita Stănescu este, prin urmare, istoria resorbirii poeziei în cuvînt sau, altfel spus, a eliberării cuvîntului din rigorile comunicării curente pentru a deveni poezie“ (pag. 79). În această frază nu există nici o noutate. Teoria literară modernă a produs-o și se hrănește din ea în toate împrejurările. A explica ceea ce e mai original în Nichita Stănescu (ceea ce e mai particular deci) prin ceea ce e mai general în teoria expresiei poetice înseamnă a nu spune mai mult decît atît: Nichita Stănescu e un poet modern: înseamnă a lansa mai mult o judecată de existență decît una de valoare. În măsura în care, în domeniul literaturii, aceste judecăți se pot confunda s-a produs implicit și o judecată de valoare, însă, oricum, în plan secund

O altă problemă importantă este lipsa totală de simpatie a criticului față de poezia gravă, solemnă, monumentală pe care o ridiculizează cu orice prilej. E și aici o formă stranie de conformism estetic. Dacă poezia modernă cultivă mai ales ironia sub diverse forme de păstrare în stare de trezie a textului nu înseamnă că exclude celelalte stări. Un poet retoric și solemn ca Ioan Alexandru își are locul său în conștiința literară. La fel un Emil Botta, un Baconsky, un Gheorghe Pituț ș.a., ale căror cărți sînt tot atîtea căi prin care insul face din istorie o stare de transcendență. E drept o oarecare „greață de metafizică“ se manifestă în critica noastră. Uneori „religiozitatea factice“ (N. Manolescu) a Imnelor lui Alexandru apare vetustă și contradictorie. Tonul lui Sorescu, deși mai banal, e mai autentic pentru că întrunește majoritatea în confruntarea cărții cu gustul public. Lumea însăși e mai „prozaică“. Sentimentul sublimului e tot mai virtos înlocuit cu sentimentul realului. Sentimentul sublimului se naște dintr-o relație „cosmică“; sentimentul realului dintr-o relație în primul rînd socială. În era cosmică omul e mai social ca oricînd. Însă numai în aparență lectorul refuză versului aura transcendenței. Pentru poezia modernă transcendentul și imanentul sînt două „realități“ substituibile oricînd și la fel de apropiate. Real și metafizic ajunge a fi unul și același lucru. Deci nu metafizica în general este reprobabilă în poezie, ci doar atitudinea convențional-tradiționalistă.

Inconsecvențele critice sînt explicabile la un autor tînăr: „În urmă cu mai bine de un secol și jumătate, scriind Țiganiada, Ion Budai Deleanu era deja conștient că poezia, în ipostaza sa cea mai gravă și solemnă (epopeea), căzuse în desuetudine și că nu mai putea fi reabilitată decît printr-o atitudine parodică“. (pag. 305) și la pag. 88 afirmase: „Printre poeții de azi Ion Gheorghe cu stilul său monumental și greoi este singurul care ar putea reabilita epopeea“. Deci în vremea lui Budai Deleanu epopeea nu mai putea fi reabilitată decît printr-o atitudine parodică iar în vremea noastră, cînd gustul este altul, adică și mai potrivnic solemnității și monumentalului, după cum susține criticul, Ion Gheorghe ar putea reabilita epopeea chiar și fără o atitudine parodică. Ce trebuie să deducem ? Alex. Ștefănescu dă, deocamdată, mai multă atenție ideilor critice decît textului însuși pe care-l comentează.

La pag. 288 afirmă: „În concepția lui N. Manolescu, atît timp cît zace în rafturile unei biblioteci, cartea nu există decît ca obiect. Abia în momentul în care cineva o citește, se transformă în operă. Și în ce operă ? În aceea pe care o inventează cititorul, derivînd personajele din propria sa experiență tipologică, reconstituind sentimentele pe gama sa afectivă“. Este aici un exemplu de observație banală, fără funcționalitate, întrucît meritul acestei concepții aparține majorității criticilor contemporani. Deja critica interbelică era familiarizată cu acest punct de vedere. Călinescu afirmă simplu: „Capodopera (opera) nu există obiectiv, ca un lucru asupra căruia se pot emite judecăți universale, ci e o stare de spirit a unor indivizi (eventual critici), un sentiment particular de valoare“. Dacă l-am crede pe Alex. Ștefănescu, adică dacă am fi de acord cu el, că, aici, în această frază, este definită concepția critică a lui N. Manolescu, ar trebui să admitem că acesta nu are, de fapt, concepție. Dar, deocamdată, nu-l credem pe Alex. Ștefănescu pentru că, privind lucrurile obiectiv, înainte de a deosebi concepția critică de acțiunea critică propriu-zisă trebuie să admitem că o acțiune îndelungată (de cronicar literar) cum este aceea a lui N. Manolescu reprezintă, măcar prin ea însăși, o concepție critică. Nedumirește, în parte, doar faptul că, în cronica sa, vorbind despre cartea (Preludiu) în care este astfel definit N. Manolescu recunoaște că acesta este și punctul său de vedere. Este iarăși, pare-se, un argument al fineții stilului său...

Acestea sînt cîteva din mai multele observații posibile pe marginea acestei cărți. E de ajuns însă să venim cu cîteva citate luate aproape la întîmplare, din **Preludiu** ca să convingem cititorul că în ciuda stridențelor, talentul de critic al lui Alex. Ștefănescu este real:

„În realitate, atît Marin Preda cît și Călinescu dețin, ca prozatori, ferme criterii valorice, însă la primul este vorba de un criticism moral, iar la al doilea de un criticism estetic. Călinescu apreciază chiar și expresivitatea unor acte imorale. Marin Preda prețuiește chiar și moralitatea unor gesturi inexpresive“. Vorbind despre Eugen Barbu zice: „mai mult decît morala, mobilul investigațiilor sale îl constituie pur și simplu moravurile“. Despre **Îngerul a strigat**: „Romanul lui Fănuș Neagu trebuie citit, prin urmare, într-o manieră contrară celei pe care implicit o recomandă Călinescu comparînd proza lui Rebreanu cu apa de mare. **Îngerul a strigat** este un conglomerat care doar privit de aproape în fiecare detaliu, își dezvăluie forța expresivă“. „Ca și Blecher, Paul Georgescu încearcă să ridice la nivelul limbajului comun, accesibil tuturor, procese psihice dintre cele mai ascunse“. „Transformată într-o harababură mirifică poezia lui Leonid Dimov este plină de farmec dar suferă de acea amnezie ideologică de care Thomas Mann învinovățea muzica“.

Cînd un text literar este judecat în primul rînd prin alt text și abia în plan secund prin ideile generale verificîndu-se organicitatea profundă a operelor unei sau unor literaturi, se verifică autenticitatea gestului critic.

prezențe

„ȘANSELE AFIRMĂRII“

● Semnalăm tipărirea în cotidianul „Scînteia tineretului“ (nr. 8836 din 19 oct. 1977) a articolului „Șansele afirmării“ de Daniel Dimitriu. Inserat la rubrica „Responsabilitatea socială a criticii literare“, articolul, plecînd de la încercarea de definire a tînărului scriitor pe care îl consideră „un **cetățean** (s.n.) care muncește o dată pentru a se descoperi pe sine, a doua oară pentru a se impune în fața altora“, delimitează portretul criticului tînăr care, în lupta sa împotriva anonimatului care îl înconjoară, se bucură de „un mare atu, o imensă șansă: șansa de a fi la început de drum, cînd lupta pentru afirmare este în firea lucrurilor, este absolut legitimă (...). Dar ceea ce vîrsta tînără și societatea (niște realități atît de cuprinzătoare) oferă posibilului critic, nu constituie niște garanții ale împlinirilor. Singuri, fiecare în parte rămîne să jucăm această șansă așa cum ne pricepem, să o exploatăm la maximum sau pur și simplu s-o compromitem“.

Încercînd să definească exact condiția tînărului scriitor în general, a tînărului critic în special, Daniel Dimitriu relevă cauzele care fac din unii „aspiranți la notorietatea scriitoricească“ niște mediocri și anonimi condeieri: „Există o maladie, n-aș zice profesională, ci etică, înainte de toate, care face în scurt timp din necunoscutul bătînd inhibat pentru întîia oară la ușa unei redacții un spirit ce revendică glorie și onoruri. Gestul lui se sprijină pe cîteva rînduri publicate sau (caz de tot rar) pe vreo plachetă editată, despre care s-a scris sau nu s-a scris, nu are importanță“. Atitudinea acestora se sprijină uneori pe o „stranie colaborare între condeieri tineri și unii din magiștrii lor: aceștia îi „dădăcesc“ pe ceilalți în spiritul politicii de grup, învățîndu-i că notorietatea se cîștigă rapid, punînd în aplicare principiul potrivit căruia peștele cel mare **îl păzește** (s.a.) pe cel mic, cu anumite condiții, bineînțeles“.

„A fi critic, afirmă Daniel Dimitriu, nu înseamnă a fi parazitul propriului talent, ci, dacă vreți, sclavul, lucrătorul lui neobosit, înseamnă a-ți face și a face dovada acestui talent muncind pînă la istovire; înseamnă a te „bate“ prin muncă pentru adevărurile unui timp, pentru aspirațiile oamenilor, înfrîngînd inerțiile și lîncezeala călduță“.

Tînărul scriitor, tînărul critic pentru a se putea împlini trebuie să învingă „maladii lăuntrice“ ca „lipsa de responsabilitate“, fuga după confortul imediat al gloriei, arivismul, meschinăria, vedetismul și toate cele înrudite lor, însușiri pe care, de fapt, frivolitatea le situează în afara talentului, undeva la periferia orgoliilor facile. Punînd mai presus „munca împletită cu crezul ferm în adevăr, cu dragostea de țară“ — „scriitorul tînăr, viitorul critic“ se poate afirma plenar în România de azi; el „este căutat cu insistență: cenaclurile, festivalurile și concursurile de creație, publicațiile școlare și studențești, cele profesioniste, centrele de îndrumare a creației, editurile sînt tot atîtea trepte ale apropierii de consacrare“. „Șansele afirmării noastre (mă includ și eu printre cei despre care am vorbit) vin din ambițiile și certitudinile muncii noastre“, încheie Daniel Dimitriu.

atelier literar
poșta redacției

D.A. : Vestea eșecului ne-a mihnit, firește (dar sperăm că nu vă veți da bătut !...). Scrisorile sînt într-adevăr, mai puțin „spumegînde", mai liniștite și ceva mai profunde și cuprind multe aprecieri și considerații întemeiate, chiar atunci cînd iau un ton revendicativ și revoltat. (Însă acuzația de furt adresată lui V.D. e foarte gravă și ar trebui dovedită !). Versurile (din păcate, firește !) n-au părăsit încă stilul de lucru nonșalant, lipsit de concentrare, neglijent, risipit. („Valea mea" — delirantă, aberantă, de gust rău; „Expediție" — haotică, neglijentă ; „Generozitate" — precară, poezia — „poantă", gen Soresc u, dacă n-are substanță, organicitate, „montură" riguroasă, nu „ține" ; „Starea de mâr" — bîiguită comod, pînă la ieftin. Despre chestia cu „starea de...": descoperă cineva (sau traduce) o găselniță valabilă, și se reped mulți s-o „preia" fidel și docil, — dar imitația servilă e marca mediocrității (adică... „starea de mediocritate" !...) ; „Scrisoare de dor" — improvizație facilă, nebuloasă, fără „chiag", etc.). Nu lipsesc, din fericire, semnele poeziei, fie în piese care ajung la un echilibru, la o rotunjime relativă (ca „Întrebind", „Scrisoare" și mai cu seamă, „Blestem"), fie în pagini încă tulburi, nedecantate indeajuns, nefinisate (ca „Pasiune" — cu un final șters, evaziv, „Șireturile cuvintelor" — dezechilibrată, cu final dubios, sau chiar pomenita „Expediție", etc.). Mai aveți mult de lucru asupra manuscrisului și asupra dv. însivă. (Mult adevăr e în observațiile în legătură cu mașina de scris : „Un cuvînt scris neglijent poate întrerupe fiorul liric pe care-l încercați eventual. Am citit, de exemplu, poemele unora în manuscris, aveau un scris mai puțin lizibil și nu simțeam poezia profund. Bătute la mașină, se-ntîmpla să mă-ncinte și să le simt valoarea". De o mie de ori adevărat ! Aviz tuturor amatorilor !...)

V. PR. : Lucruri interesante, aproape toate, parcă ceva mai „dezlegate", cumva (și, uneori, cam prea locvace), dar n-am văzut schimbarea formulei — poetul e același, neclintit.

I. DOBOCAN : Lucruri interesante, uneori dificile în, mai multe privințe, dar înscriindu-se într-o perspectivă favorabilă, pe măsură ce mesajul va obține

Lidia Stareș : „Cavalerul trac"

o expresie mai adecvată, echilibru și limpezime. Proces care pare să fi început încă de pe acum, în piese ca „Nu pot să fac nimic", „Ziua în care", „Paul Klee". Țineți-ne la curent.

I. MONORAN : Grea dezamăgire și trist regres spre zonele improvizației facile, dezordonate, spre un fel de „modernism" sughițat, delirant, spre o „frondă" mediocră, ieftină, de gust dubios. Nu mai are rost să repetăm observațiile și recomandările anterioare (ele rămîn valabile din plin).

GH. TR. : Povestea e interesantă, năstrușnică, dar încă nepusă la punct cum trebuie, o serie de lucruri rămînînd nemotivate, neverosimile (de pildă, „spionajul" din pod, care n-are cum să observe în amănunt ce se întîmplă în pivniță, etc.). Trebuia să ne scrieți „atunci", chiar fără „armă" („arma" ar fi fost un simplu cuvînt de bucurie !...), să ne spuneți și nouă cum ați traversat evenimentele școlare, să ne comunicați o adresă exactă (de care s-a interesat administrația revistei — să sperăm că încă nu e prea tîrziu...), etc.

ILIE F. — BRAȘOV : Schița e vioaie, scrisă curat, într-un stil (ca să zicem așa) „neorealist", cu bune însușiri satirico-umoristice. E cazul să perseverați (trimițîndu-ne și o semnătură întreagă).

C. PRICOP : Intenția de înnoire, de explorare a unui nou univers tematic, e binevenită și, desigur, cu timpul, rezultatele vor fi mai bune decît acum. Deocamdată, nu putem cita (și nu chiar din toată inima...) decît „Pe datorie", „Autoportret", „Umbra", „Insurecție", „Burghezul", „Marea" (cu poanta finală cam șubredă).

I. CIOANCĂȘ : Pagini în progres mai inspirate, mai îngrijite și echilibrate („În fiecare dimineață", „Chiar", „Joc", „Numai dacă").

L. LAURIAN : Mai de grabă niște crochiuri cu o respirație epică nu tocmai concludentă deocamdată, dar cu o interesantă aplecare analitică, cu o fină și sesizantă observație (uneori, niței livrească). Sînt, în ansamblu, destul de bune promisiuni.

A. DAN : „Ultimul examen" e foarte învălmășită, confuză, imposibil de urmărit. Desenele le-am predat, ca și data trecută, secretariatului de redacție.

Antoniu P., Crețu Mircea, Victor Dumitru, Zörgő Ioan, Soția lui Depetru, V. Vasiliev, Gh. Blaga, V. Ionescu de la Tătaru, V.V. Manolache, Ligia M., Tat Paul, Chiperea Gh., Pintea Dan, Antonia Deleanu, D. Raică : Nu se văd deocamdată, semne de talent.

Geo Dumitrescu

Cuvintierul

În sere aeriene
deschise de-alungul albastrelor artere
refugiată
am învățat să cultiv Cuvinte.

Șapte Gînduri filtrează lent
lumina pentru aceste bizantine.
Gloriile sîngelui au decăzut demult
în prea frumoasele
tratate despre sentiment.

Cuvintele au crescut mai-nalte decît mine —
perpetuum andante —.
În umbra lor alunec
ușure și subțire,
dar vai, Cuvintele fără stăpîn
de-atîtea simțuri nu-și mai vin în fire.

IMANUELA TIM

Muzeul de sub poartă

O poartă trainică țărănească
capabilă să adăpostească
o iubire pierdută
ca un avar o încui
nevăzută comoară
cu seara sfărîmi o punte de pași
pentru o bucurie mai mare
te retragi în tine și o privești
ca pe o carte uitată deschisă
sub flacăra de luminare
pe tetrapod și te retragi
pentru o iubire viitoare
un muzeu de prietenie
înălțind cu mîini fragile trecătoare.

VIORICA IONESCU

Soldații albaștri

Celor ce au vrut cîndva războiul

Vom cere fata albă pe care ați ascuns-o
și blana mistrețului, cald încă în burțile
voastre,
vom cere trandafirul mitraliat în taină
cînd zăpezile erau de-nțeles,
cînd se mai puteau depozita anotimpurile
în pivnițe

vă vom lua din case, purtîndu-vă pe
drumuri de pace
sîntem cei mai albaștri soldați
ai unei armate fără de număr.

VALERIU DRĂGUȘANU

Insurecție

O, prietene
cum te lași zi de zi tirit
de curentul banal al cuvintelor
ce vezi acolo ?
poate un cal adulmecă o apă
necunoscută
poate o pasăre fantastică tinjește
după o cenușă mai pură
poate o iarbă rară peste care realitatea
așterne mădularele diforme ale betonului
și totuși
teiul mai ascunde un soare și o lună
la rădăcină
și totuși
zeii ingrați ai zilei sînt alungați
cu pietre
și totuși și totuși
tristețea ta e o mică insurecție
împotriva Uritului.

CRISTINEL PRICOP

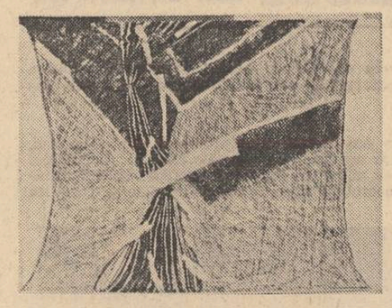

Lidia Stareș : „Păsări și pești" (tapiserie)

Manifest

De ce planeta înflorește
ca o pasăre la capătul puștii ?
Întrebările chinuitoare ar putea fi
o copleșitoare blîndețe,
lumină de prunci neștiutori,
fiecare inimă s-ar putea muta într-o floare,
într-o mare bucurie numită dragoste,
pămîntul ar fi atunci
o cameră luminoasă
unde ne primim prietenii.

GEORGE OCNIȘOARA

Toamnă

Nu știi unde dorm, unde sînt
pe urmele mele împrăștii cenușa
în casa mea, despletită te scalzi
Cad frunze.
Un crin se deschide în noapte
ca o mină întinsă prin somn.

NELU STANCIU

Afară

Cuvintele colorate,
atît de mult se iubesc
pe ele însele
încît li se face somn
și uită adevărul afară.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Răsfoiește-ne

Nisipit întuneric
deasupra-ne
fă să răsară oaza unei lumini.

Arheologule răsfoiește-ne
chipurile presate-n roci
ca palmele frunzelor într-un ierbar.

E. COZEANU

Întrebînd

Oare Sisif nu mînca
niciodată,
nu dorea apă și dragoste,
căra numai bolovanii
aceia eterni,
nici o femeie nu trăia
la poalele muntelui
ca să-i mîngîie tîmplele
cu adînci, edenice șoapte ?!...
Știu că avem zile de Sisif,
că îndoim spinările unor zile
cărînd lapte și frunze
pentru copii și așternut,
dar vă întreb :
voi, oamenilor,
ce faceți cu pietrele
întîlnite în drum ?...

AUREL DUMITRAȘCU

Concursul de poezie „Nicolae Labiș"
PREMIUL REVISTEI «LUCEAFĂRUL»

Ioana Ileana Ștețcu

IOANA ILEANA ȘTEȚCU, s-a născut la 24 sept. 1952 în Borșa — Maramureș. Tatăl — păstor, apoi miner. Studii : Liceul Economic la Baia Mare.

Luminoasă luntre

Luminoasă luntre
aproape uitată
nu te mai ajung
nu mă mai îmbată
floarea de porumb
nici în păr nu-mi cată
mama decusară
vreme fără vreme
floare de secară
nu însemn pe ușă
cît am mai crescut
nu-mi mai fac păpușă
galbenă de lut
nu mă duc la moară
cu străistuca plină
nu port subsioară
păsări de rugină ;
car noaptea în spate,
o duc — depărtarea
mi-e foarte aproape

Semn peste semn
chipului însemn
peste dîmbul morii
curg șireag cocorii
căpcăun mă ține
ferecat cum nime
chip de cioburi are
vremea, calendare
timp mai fără ramă
iarăși mă destramă
dar pentru a cui seamă...

Luminoasă luntre trecută
nu te mai ajung
de sub geana mută
idolii se mută-n
floarea de porumb.

Deopotrivă, piatra și sîngele

Eu nu sînt cea din totdeauna
așa cum îmi coboară azi
albastre draperii de fluturi
din miezul nopții pe obraz

Mai altfel decît niciodată
cu trupul respirînd mai rar
înaltă firavă și tristă
ca lujerul de porumbar

Cel care-mi seamănă de-a pururi
e altfel poate mai cîmpie
răsuflă aerul deodată
cu jumătate de vecie

Mi-e teamă să îl strig pe nume
albastre mîini de cerșetoare
cuprinde-vor un trup ce nu mi-e
totuna dacă nu mă doare

Cel care îmi seamănă în toate
și de il văd cîte odată
cînd crapă învelișul ploii
în sîn doar liniștii sînt fată

Îmi pare altfel decît mine
mai luminat și mai pădure
mai învățînd că nu-i de ajuns
să înflorească sub secure

Măritul timp stă sub călcîie
în streanguri veacul n-are rînd
mai înțeleaptă mai frumoasă-s
decît acel pe care-l vînd

Nu-i toamnă să-i rănească ochiul
străluminat de iniere
nici cruce pentru-n trup eteric
de necuprins în toate cele

Nu are mîini și nici nu luptă
culege florile cu gura
și pentru cît îmi e de-aproape
și nebunie și măsura

Mă strigă cîteodată cînd
de-atîta liniște se teme
cel care sînt mai nefiind
străpunsă de un spin de vreme

Și nu îmi seamănă cu totul
cînd risipindu-mă în fluturi
curg draperii de indoială
o, doamne cînd ai să mă scuturi

Atît îmi este de asemeni
că îi respir cu trupul ura
de-a nu străpunge vremea-n coaste
și nebunia și măsura

Atît îi sînt eu de departe
ca floarea soarelui de soare
și-atît îmi este de aproape
ca lutul fundului de mare.

Despre patrie

Albe zăpezi deasupra trupului
sfîrșit Patria nu are nicicînd
cum ar putea atunci, neprihănit
sufletul de credință să ardă

desigur în țipătul lebedei
dansul din urmă fără cuvinte
prin ierburi adînci, singur
moare eroul, astfel se aprind
focuri la hotarele Patriei

altfel atunci se întîmplă lucrarea
altfel se întîmplă toate atunci
nici o moarte nu poate ucide Patria
ce arde în prunci, preacurată.

TINERI ACTORI

Ion Caramitru

În ființa sa scenică, Caramitru, înzestrat cu haruri greu de definit în patul procustian al unui portret, poate fi închipuit cu greu într-un rol vulgar. Chiar dacă el ar putea converti vulgaritatea în eleganță și farmec. Structura sa intimă e seniorală, princiară, cu o distincție de călător în interiorul vieții, nu de gentleman consumat. Parcă ar veni de pe altă planetă unde a asistat la moartea unui vis, pentru a se întreba aici dacă pămîntul nu este infernul acelei planete. Dar, asemenea personajelor din teatrul sau din proza lui Camil Petrescu, e dispus să ardă pînă la incandescență într-un joc al ielelor pentru a cunoaște și a atinge adevărul absolut.

Traiectoria sa pe scenă e în acest sens concludentă. Prin **Leonce** în „Leonce și Lena", **bufonul** în „A 12-a noapte" sau **Actorul** în „Azilul de noapte", Caramitru e întotdeauna prezent pe culmile înzăpezite ale înălțimilor, în aerul pur al ideilor. Pur, dar nu rece. Fie că e calm, reținut sau dimpotrivă furios, violent, jocul său e la fel de ardent.

Versurile poeților, rostite de Caramitru, devin păsări călătoare, mesageri ai unor continente numite suflete. Scria odată Radu Cosașu aceste memorabile cuvinte ce-l caracterizează pe actor: „Inteligența devine prin arta lui Caramitru caldă, normală, profund democratică, trezind în noi un avînt aparte, numit de totdeauna poezie".

Atît de uman, atît de opus ordinatorului — dezordinator, mașină de negîndit, Caramitru știe, cu virtuozitate, să sculpteze cuvîntul-gînd, să-i redea sclipirea, să-i găsească adevărata expresie. Atît de uman, cînd îl interpretează pe Leonce, încît devine o stavilă de netrecut în calea urcușului neomeniei, atunci cînd odiosul își dispută întîietatea cu ridicolul. Sfidîndu-i pe marii asasini din istoria omenirii cărora nu le-au lipsit niciodată trofeele, monumentele și apologiile.

Rolul în care și-a dezvăluit, poate, cel mai bine, personalitatea sa artistică este acel al bufonului din „A 12-a noapte" a lui Shakespeare. Gagurile nu erau precise, ca ale unui clown venit pe scenă cu valiza sa de accesorii pentru a mima comicul. Gluma scînteia, devenea spirit, bătrînă și etern tînără înțelepciune a universului, cinismul se transforma în comprehensiune lucidă, ideile se rostogoleau într-o cadență amețitoare, humorul zbura, devenea o putere magnetică, radioasă.

Caramitru era în acele momente poet în accepția deplină, plenară, a cuvîntului, se transforma în mit. Iar fiecare spectator avea mitul pe care îl merita sau pe care îl dorea.

Ion Mihăileanu

ROLURI INTERPRETATE : **Actorul** — „Azilul de noapte"; **Leonce** — „Leonce și Lena"; **Pasa din Vidin** — „Răceala"; **Bufonul** — „A 12-a noapte"; **Alioșa** — „Tineri căsătoriți caută cameră"; **Francis Bacon** — „Elisabeta I-a" ; **Ilerault de Schesselle** — „Moartea lui Danton" ; **Sam 20** — „Foto Finish" ; **Octavian** — „Iulius Cezar"; **March Panks** — „Candida".

Fiziologie și structură

Urmare din pag. I

voluntar și pe cel de-al doilea. De unde interesul pentru biografie, pentru **portret**. În același comentariu, profilul moral este cusut lîngă cel estetic, biografia documentară lîngă cea psihologică. Criticul are obsesia definiției exacte, concluziile lui fiind simultan compendii estetice și etice. Cîteva „etichete" sînt memorabile, la adevărul lor putindu-se subscrie și astăzi. Iată o excelentă circumscriere a specificului lui Adrian Maniu „La Adrian Maniu, de pildă, primitivismul este ancorarea unui «civilizat», ostenit de paradările cosmopolit moderniste, într-un univers decorativ de rafinată stilizare bizantină, care își găsește corespondentul plastic occidental în pictura prerafaelită". Nu mai puțin precis este deconspirată drama lăuntrică a lui Ion Vinea. Cîteva rînduri sînt suficiente pentru a creiona o figurină : „Drama acestui poet într-adevăr original stă [...] în conflictul nerezolvat dintre inteligența sa artistică excepțională și tot atît de rara sa capacitate emotivă. D-sa nu a atins echilibrul ideal dintre inteligența creatoare și sensibilitate, poate pentru că s-a încrezut exclusiv în luciditate". Să ne amintim că punerea sub acuzație a luciidității vine din partea unui partizan al ei, pentru a înțelege mai bine suplețea unei gîndiri critice care nu-și fetișizează propriile precepte.

Este de bănuit că structuralismul, în accepția lui „științifică", displace acestui interpret al literaturii ce a repudiat constant cîrsetul metodelor. Avant la lèttre, critica lui este cumva structuralistă. „Structuratie legală", „unitate structurală", „inaptitudine structurală" sînt cuvintelecheie ale eseisticii sale, cuvinte a căror frecvență a sesizat-o cîndva și M. Ungheanu. Preocuparea centrală a lui Șerban Cioculescu este evidențierea **structurii** fiecărui creator, găsirea acelei note esențiale care diferențiază un scriitor de altul. În această perspectivă rostul criticului este să afle nota intimă a operei, stadiu urmat în chip normal de consilierea hotărîtă a autorilor de a nu-și „silnici alcătuirea firească". Unde începe însă distanțarea de mașinăria structuralistă e în adoptarea de criterii de valorizare individualiste. Pentru Șerban Cioculescu **structură** nu înseamnă un tipar general valabil. Sînt atîtea structuri, cîți scriitori autentici. De aceea rolul criticului este cel de a „stabili în seria de scrieri a unui autor acelea care îi exprimă structura, de celelalte care i-o contrazic sau i-o trădează". În altă parte, moralistul se dezvăluie în toată plenitudinea : „Rostul criticii este, în subsidiar, de a orienta și pe scriitori asupra structurii lor diferențiale, îndemînîndu-i de a crea, ceea ce înseamnă a produce în conformitate cu natura lor structurală organică. [...] Rostul criticii este deci de a străpunge, intuitiv, structurile individuale, de a le descrie, de a le hotărnici, cu aproximație și fără trufie, și de a le arăta abaterile primejdioase [...] Criticul să se resemneze a fi impopular, deoarece el nu trebuie să fie stăpînit de dorința de a complăcea fie scriitorului, fie publicului, măgulindu-le vanitatea sau gusturile inferioare". Nu este un simplu precept teoretic, ci un statornic stil de lucru, o conduită **intelectuală**, dar și **existențială**. Pentru Arghezi, de pildă, criticul nutreste din tinerete un cult fervent. La un temperament atît de controlat, o frază ca aceasta : „Ne fericim că ne-a fost dat să trăim în epoca lirică pe care posteritatea o va numi a lui Arghezi" are o rezonanță neașteptată. Temeinică, admirația nu deviază totuși în hagiografie, nu mortifică spiritul critic. Liric prin excelență, Arghezi îi pare lui Șerban Cioculescu funciar „înapt pentru epică". **Romanul Ochii Maii Domnului** este sever amendat pe latura lui epică, pornindu-se tocmai de la definirea specificului arghezian : „În orice scrie, se manifestă un puternic temperament liric, o energică subiectivitate, în sfîrșit o reacțiune împotriva fenomenalității, ca să spunem așa, regulate. Admirabil vizionar, poetul este prevăzut cu o facultate deformatoare, care răsfrînge obiectele printr-un neverosimil sistem de lentile. Înainte de a fi marcat cu pecetea personală a expresiei argheziene, realul care formează obiectul descripției se modifică după legile unei optici irealiste". Pandantul necesar este în această situație, „tendința spre caricatură și monstruos". Dar romanul este, se știe, operă de clasificație obiectivă. Cu zestrea nativă incompatibilă cu coerența „prozaică", era normal ca romanul să fie pentru Arghezi o experiență riscată, o „aventură". Cronicarul nu ezită să reproșeze caracterul hibrid al formulei epice, matrimoniul nepotrivit dintre „fantasticul pur și condițiile realiste pe care le comportă starea civilă a personajelor" (aici antinomia este totuși prea rigid formulată), în fine, gustul „răsuflat" al coincidențelor romantice.

Sancționarea fără bizantinisme a bovarismului este o constantă a foiletonisticii lui Șerban Cioculescu. Abaterea de la structura **originară** este incriminată atît în evoluția scriitorului cît și în devenirea personajelor. Schimbarea la față — din romanul **Logodnicul** — a Hortensiei Papadat-Bengescu este privită cu aceeași suspiciune, inițial formulată politicos, la modul cavaleresc („Hortensia Papadat-Bengescu a încercat oare să-și potrivească uneltele pe o altă categorie omenească mai simplă decît precedenta ? Sau și-a schimbat numai sculele ?"), pentru ca imediat nodul gordian al opțiunii să fie tăiat necruțător („Dificilă dilemă, din care nu iesim decît prin impresia că nu și le-a înlocuit cu nimic. **Logodnicul** e un roman semnat de H. Papadat-Bengescu, în care nu o recunoastem în cea mai mică măsură"). Metamorfoza bruscă, neverosimilă a lui Mihnea Băiatu, eroul lui Gib Mihăescu, este refuzată cu egală decizie, izvorîtă din considerente identice : **„Zilele și nopțile unui student înfrînt** sînt un roman dislocat în unitatea structurală a personajului principal, care trebuia să rămînă pînă la capăt identic cu el însuși, adică o secătură simpatică și nimic mai mult."

Toți comentatorii scrisului lui Șerban Cioculescu au remarcat tonul peremptoriu care îl distinge de contemporani. Perpessicius polemizează ghimpii, Lovinescu insinuează cu maliție bizantină, Cronicarul dinastiei Caragiale apelează și el, nu încape vorbă, la astfel de procedee. Le aplică însă pe spații mai reduse.

Șerban Cioculescu face din adevăr o terapeutică, amară ca ricinul, desigur, dar necesară. Să nu ne înducă însă în eroare tonul fără drept de apel al criticului. Cînd e nevoie, el nu șovăie să recurgă la „revizuiri". Îndoiala vizează uneori și propriul demers (pe care-l vrea mereu mai aderent la geografia operelor comentate), într-o asemenea înclinație rezultînd aceste rînduri paradoxale, care infirmă o mască decisă, pentru a pune în loc o fizionomie : „Față de acest fenomen liric (e vorba de Blaga — n.n.), ne-am numărat cîndva printre sensibilitățile cărturărești închise farmecului său imponderabil : rezerva noastră din trecut a pornit dintr-o conformare improprie rațională față de invitările la evaziune din real și rațional, care sînt esențiale poeziei. Ne-a trebuit o disciplină de scuturare din inerția unei metodologii eronate și, prin reeducarea apetenței lirice, am izbutit să ne familiarizăm cu puternicele virtuți sugestive ale unei asemenea poezii". „Varietate de scriitor", cum se consideră singur, criticul este el însuși un spirit care caută și se caută, nu ratifică doar.

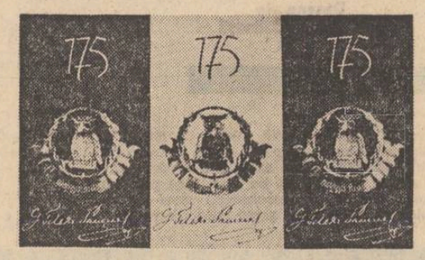

TELEKIANA 175

● Biblioteca Telekiană din Tîrgu Mureș și-a deschis porțile pentru cititori acum 175 de ani. Instituție ce și-a dobîndit o faimă europeană și ale cărei colecții au fost strînse cu prîcepere și pasiune în cursul deceniilor de Teleki Sámuel, a funcționat și funcționează și azi într-o clădire ridicată special de fondator pentru a adăposti tezaurul inestimabil de carte. În sala de lectură a bibliotecii — au studiat și au cercetat figuri marcante ca Bolyai Farkas, Timotei Cipariu, Bolyai János, Nicolae Iorga, Tudor Vianu, Farczády Elek.

Telekiana cunoaște o dezvoltare demnă de remarcat după eliberare. Fondul de carte ce număra, în 1950, 40 000 de unități, a atins în 1976 cifra de 200 000. Dacă în anul 1950 numărul cercetătorilor ce au studiat aici era doar 50, anul trecut numărul lor s-a ridicat la 160. Biblioteca Teleki este în același timp și un muzeu al cărții. Cu ocazia împlinirii a 175 de ani de la deschidere, biblioteca județeană a organizat un simpozion, iar la Telekiana a fost deschisă o bogată expoziție documentară consacrată fondatorului și dezvoltării bibliotecii, în care figurează și afișul fotografic reprodus mai sus, executat de Lakatos Lajos și Medve Sándor.

sport „Calculele" spaniole pot fi răsturnate

● Peste trei zile la Madrid se vor afla față-n față echipele de fotbal ale Spaniei și ale României. De o parte o echipă cu 2 puncte din două meciuri și cu șanse diminuate, a Spaniei, de alta una cu 4 puncte din două meciuri și șanse mai mari de calificare decît ale Spaniei și ale Iugoslaviei, echipa României. Dar nu se vor afla în față doar două echipe cu jucătorii lor ci și două mișcări fotbalistice cu tradiția, aspirațiile și orgoliile lor.

Trebuie să privim competițiile sportive moderne cu toată luciditatea și fără nici un idilism. Ele nu angajează doar prestigiul personal al sportivilor ci destine omenești. E suficient să amintim aici că după meciul pierdut la Zagreb de echipa Iugoslaviei antrenorul acestei naționale și-a înaintat demisia care i-a fost acceptată. Cînd un meci poate face și desface cariera unui om, el este privit de cei avizați cu toată atenția. Regula e valabilă și pentru fotbalistul profesionist. O înfrîngere poate stabili o cotă de cîștiguri, poate asigura un transfer, poate determina pe scurt o carieră. În întîlnirea dintre fotbaliștii amatori și cei profesioniști optici diferite guvernează pregătirea întîlnirilor, prestația sportivă în teren, caracterul „ostilităților". Să nu uităm că cel care investește nu vrea să piardă și că o înfrîngere, mai ales în fața unor fotbaliști fără nume pe piața de schimb a fotbalului occidental, ar fi cu atît mai gravă. Un **Atletico Madrid**, eliminată în primul tur de **Dinamo București**, lucru posibil în condiții de joc regulamentare, ar fi avut proporții de cataclism pentru clubul madrilen și pentru jucătorii lui. 11 necunoscuți din Bărăgan ar fi aruncat în anonimat o echipă ai cărei jucători apar cu poze impunătoare în paginile presei sportive occidentale, fiecare din ei costînd o groază de bani. Vrem să credem că întîlnirea echipei **Dinamo** la Madrid a devenit o lecție de realism pentru fotbalul românesc.

Cînd cel mai bun golgeter al Europei, dublu cîștigător al „Ghetei de aur" a fost secerat necruțător de un jucător spaniol anonim, fără ca acesta să fie sancționat în vreun fel de arbitru trebuie să privim lucrurile în față. Meciul național nostre la Madrid se anunță, prin prizma unor fapte petrecute pînă acum, foarte dur. S-ar putea să fim contrazisi în aparență și anume aspecte din întîlnirea **Atletico — Dinamo** să nu se repete. Ceea ce nu schimbă perspectiva. Calificarea în Argentina e o miză foarte mare și spaniolii ne-au arătat că știu **să lucreze** pentru a obține rezultatul dorit. Ce are de făcut națională noastră de fotbal. Să refuze ideea că soarta jocului a fost dinainte hotărîtă. Să joace tot timpul. Să nu renunțe nici o clipă la a juca fotbal adaptat cerințelor speciale ale jocului. Să poace împotriva tuturor conditiilor ostile. Să arate că nu întîmplător este în fruntea grupei, înaintea Spaniei și Iugoslaviei. Și asta se poate face pentru că valoarea jucătorilor nostri o permite. **Spaniolii nu înfățișează o formație ale cărei individualități să fie mai bune și mai numeroase decît ale naționalei noastre.** Asta o știu amfitrionii nostri de săptămîna viitoare mai bine decît o știu jucătorii nostri. Gazdele noastre de miercuri au dus o adevărată campanie de timorare și intimidare cu prilejul cupelor europene la fotbal și al amicalelor organizate recent. Dar din înfrîngerile echipei **Dinamo** și **Steaua** nu se poate trage o concluzie asupra rezultatului de la Madrid de miercuri. Gazdele noastre vor să ne impună o concluzie. Valoarea fotbaliștilor nostri poate decide rezultatul într-un sens pe care-l dorim noi. Să nu uităm că palmaresul întîlnirilor spaniolo-române nu dă cîștig de cauză spaniolilor.

Discobol

P.S. La Moscova diferența de valoare între **Universitatea** Craiova și echipa locală **Dinamo** a fost mai mică decît o arată scorul de 2—0. Pe un teren noroios la care fotbaliștii sovietici s-au adaptat lesne, **Universitatea** a jucat timid, primind un gol dintr-o greșeală a portarului și încă unul, dintr-una a arbitrului care a închis ochii la un ofsaid evident. Repriza a doua care putea aduce un gol românesc a rămas din păcate egală. **Dinamo** Moscova nu e o superechipă dar e sigur o echipă bună, foarte puternică fizic. Meciul retur nu e o jucărie, mai ales că dinamoviștii au arătat că sînt bine familiarizați cu mijloacele hocheiului sau rugbiului. Pe cînd se vor folosi și „karate"-le în fotbal ? A excelat din acest punct de vedere Bubnov. Dat fiind că **a dat sancțiuni inegale la infracțiuni egale, favorizînd gazdele, considerăm arbitrajul incorect.** Complexul de inferioritate, pe care compania mexicană a fotbalului românesc păruse a-l lichida, a reapărut. Asta a făcut ca echipa craioveană să piardă un meci în care n-a fost inferioară adversarului ei.

m a p a m o n d

„Poezia spune ceea ce-i unește pe oameni, este un mesaj pentru toți și nu pentru o minoritate"

declară VICENTE ALEIXANDRE într-un interviu

Recent, ziarul spaniol „El Pais" a publicat un interviu acordat de poetul Vicente Aleixandre, care a primit premiul Nobel pentru literatură. Reproducem în continuare cîteva fragmente, din acest interviu realizat de Rosa Maria Pereda.

Aleixandre — care primește în fiecare zi în biblioteca sa plină de fantome — iubește înainte de orice cuvintele : se înfiorează, întrebă fără să-și piardă vreo clipă interesul pentru o lume unde nu-și face decît arareori apariția. În această casă s-au născut prietenii și uri care aveau să dureze ani de-a rîndul, vieți întregi. În timp ce Aleixandre își continua opera imperturbabil.

— Dumneavoastră, din „generația de la '27" ați fost adevărații romantici spanioli. Ați refuzat maeștri și tradiția...

— Cînd am început să ne facem cunoscuți, erau citiți moderniștii și scriitorii generației de la '98. M-am format citindu-i pe Antonio Machado, care a fost pentru mine un maestru, și pe Juan Ramon Jimenez. Am descoperit poezia destul de tîrziu, dar în totalitatea ei, cu Ruben Dario. Pînă atunci, citeam romane și detestam poezia. Ce să-i faci, la colegiu eram puși să învățăm catrene oribile despre care ni se spunea că reprezentau „marea poezie". La 11 ani, mi-am jurat să nu mai citesc niciodată asemenea versuri oribile ? Cred, totuși, că nici Dario și nici un alt modernist n-au influențat poezia noastră, în orice caz nu pe a mea. În schimb, am învățat multe de la Machado.

În raport cu generația de la '98, generația noastră se poate declara satisfăcută asupra unui punct : noi n-am fost paricizi (fraza nu-mi aparține). Deși nu i-am urmat, nu i-am atacat pe cei care ne precedau. Am reținut din ei tot ce era mai bun și am mers în întîmpinarea lor. Erau mai întîi Machado, Valle Inclan și Juan Ramon Jimenez. Apoi Valéry, în mod esențial, și simboliștii. De la Rimbaud mai curînd proza decît versurile. Trebuie să spun că fără ei toți și fără Joyce, pe care-l citeam în traducere latino-americană, n-aș fi devenit niciodată poet. A fost, de asemenea, și poezia franceză a secolului XIX și romanticii germani, francezi, englezi. În sfîrșit, foarte importantă a fost poezia irațională, marele Novalis.

— Dar despre Gongora ce ne puteți spune ?

— Gongora a fost o descoperire și o nevoie a „generației de la '27". Este un poet fundamental și era complet uitat. Noi, care formam nu o școală ci o rețea de prieteni, ne propuneam să fim extrem de exigenți în ce privește forma, cuvîntul. În Gongora, care ne-a apărut atunci ca normă, rigoarea, perfecțiunea și, în final, uitarea, ne-am recunoscut cu toții. Pentru noi opera sa era încarnarea frumuseții. În orice caz, fiecare am avut preferințele noastre personale. Eu, de exemplu, am avut întotdeauna o înclinație deosebită spre Jean de la Croix, care nu

Iulian Olariu : „Piață cu flori și soare în Baleare"

avea răceala autorului „Solitudinilor" sau a lui „Polifem".

— Galdos, pe care ați continuat să-l frecventați pînă astăzi, nu era foarte popular printre dumneavoastră.

— Unii dintre noi nu-l iubeam, dar nu spuneam nimic. Pentru mine, din copilărie, Galdos a avut o importanță determinantă. M-a însoțit întotdeauna chiar cînd scrierea mea a luat un alt drum. Îmi mai amintesc și acum de surpriza lui Federico *(este vorba de Garcia Lorca)* și a mea cînd am descoperit, în timpul unui dineu, că amîndoi îl admiram pe Galdos. Gustul nostru părea insolit celor din generația de la '27. Galdos era un scriitor uitat, adormit, ca să zic așa.

— Spuneți că Machado era maestrul dumneavoastră. Nu mi se pare, totuși, că ați scris o poezie tradiționalistă pe plan formal și populară pe alte planuri.

— Este cert că o mare parte din opera mea este suprarealistă și că suprarealismul a rămas prezent în toată poezia mea. Dar eu am rămas întotdeauna fidel elementelor care fac umană viața omului. Ermetismul de care am fost acuzați n-a fost niciodată postulatul nostru estetic. Al meu, am repetat adesea acest lucru, a fost acela de a fi poetul tuturor. Din nefericire, cultura ne-a separat de marele public. Cînd scriam a doua mea carte, „Pasiunea pămîntului", care era îndrăzneață, complicată, rupînd cu formele stabilite, eram, conștient că aceasta venea din străfundurile mele, din ceea ce era mai viu în mine, că mă străduiam să regăsesc rădăcina vieții și s-o exprim sub o formă artistică pentru a comunica celorlalți oameni. Îmi dădeam seama că limbajul meu era dificil pentru epocă, pentru că cultura ne condusese în mod iremediabil către o limbă puțin comprehensibilă pentru marele public. Vă pot spune că am avut cea mai mare satisfacție, cea mai pură, cea mai simplă, cea mai liniștită din viața mea, cînd am văzut că această carte a mea, care nu fusese trasă decît în 150 de exemplare la prima ediție a ei, se vinde astăzi în mii și mii de exemplare și că circulă ca oricare din celelalte cărți ale mele.

— Cum explicați acest succes avut asupra „limbajului comun" ?

— Cred că poezia se adresează cu putere tuturor, căci altfel n-ar fi poezie. Vreau să spun că poezia spune ceea ce-i unește pe oameni, că ea este un mesaj pentru toți și nu pentru o minoritate. Bineînțeles, cititorii concreți reprezintă o altă problemă căci nu se pune problema de a schimba limbajul poetic în limbaj cotidian (tocmai în această diferență de limbaj constă poezia) sau de a căuta lucruri facile. Este necesar ca societatea să producă oameni capabili să înțeleagă arta și literatura. Trebuie, de asemenea, să se țină seama de dinamica gustului. Din înălțimea acestui turn, am văzut atîtea gusturi defilînd ! Cred că în final evoluția gustului a acționat în favoarea mea. „Pasiunea pămîntului" era o carte foarte grea la vremea respectivă, dar nu mai este astăzi. Ea cadrează perfect cu spiritul actual încît aș crede că eram în avans cu 30 sau 40 de ani !

— Aveți reputația de a fi generos în aprecierea poeților.

— Îmi spun că dacă cineva l-ar fi descurajat pe Ruben Dario pentru că-l găsea slab la început, noi am fi pierdut magnificul poet care s-a creat apoi. De aceea mă străduiesc să-i încurajez pe poeți îndată ce găsesc în versurile lor o scînteie de poezie. Știți, există în Spania un grup de tineri poeți foarte important. De altfel, ei sînt cei care mi-au permis să continui să trăiesc și să scriu în momentele cele mai grele. După războiul civil, a avut loc o reacție contra a tot ceea ce semnifica ceva în viața literară, contra a tot ceea ce era libertate de expresie. Reacție simbolică mai mult decît altceva.

Se hotărîse că Aleixandre este mort. Era nu un simbol viu, închis în casa mea, cărțile îmi erau interzise și numele meu proscris. Într-așa măsură încît dacă un poet încerca să publice un poem dedicat lui Vicente Aleixandre cenzura ștergea dedicația. Eram un om și un poet condamnat la tăcere. Îmi amintesc că, o dată, cineva a vrut să mă citeze pentru a spune ceva de bine despre mine, dar cum cenzura interzicea să mi se menționeze numele el a trebuit să spună „după cum afirmă cel ce a scris „Distrugere sau iubire", încrezător în incultura cenzorului și convins fiind că cel care poate înțelege, va înțelege ! A trecut !..."

repere

Manierismul în literatură (I)

Este firesc un elogiu adus demonstrației de subtilitate analitică, spirit comparatist, erudiție literară și filologică pe care o face Gustav René Hocke în **Manierismul în literatură**, cercetare datînd din 1959, după ce, anterior, risipise intuiție și har teoretic în **Lumea ca labirint**, titlu „manierist" pentru o analiză a manierismului în artă. Și se cuvine acest elogiu pentru că, pe de o parte, așa stau lucrurile, dar și pentru că, pe de altă parte, avem motive temeinice să contestăm valabilitatea unora dintre concluziile, și nu dintre cele oarecari, la care ajunge discipolul lui E. R. Curtius. Să urmărim mai îndeaproape cercetarea lui Hocke și să observăm că ea dispune de o temă fundamentală : „problematica omului modern", de o premisă istorică arhaică, rezultată din „speologia istoriei spiritului" european și formulată în termenii unei antinomii : aticism-asianism, cu derivatele natural-artificial, regular-iregular, mimesis-phantasia : „Aticist înseamnă în retorica antică : dens, concentrat, lapidar, iscusit, esențial. Asianic desemnează contrariul extrem : exagerarea, echivocul, pornirea artificială de la neesențial și învăluirea vicleană în prolixitate a miezului, redarea subiectivă „trucind în mod conștient unghiul de perspectivă". De aici pînă la exprimarea analogică a antinomiei clasic-manierist e doar un pas : „clasic = aticist, armonios, conservator ; manierist = asianic, elenist, disarmonic, modern". Și încă un pas pînă la o primă definire a stilurilor, deocamdată înlăuntrul premisei istorice : „Stilul aticist are drept ideal regularitatea relaxantă ; cel asianic (...) iregularul încărcat de tensiune". Cercetarea comparatistului german mai dispune și de patru ipoteze de lucru (nenumite, doar deductibile) transformate în tot atîtea teoreme a căror demonstrație e însuși studiul în întregimea lui. Acestea ar fi (formulările ne aparțin) : 1. Posibilitățile combinatorii dinlăuntrul limbii, exploatate cu virtuozitate de poet dau naștere unui șir interminabil de manierisme formale ; 2. Corespondențele de ordin formal între numeroase creații poetice conduc, prin eludarea condiționării istorice a acestora, la o fenomenologie a manierismului ; 3. Veacul al XVII-lea și următoarele adaugă teoriilor manierismului formal o teorie (multiplicată, apoi) a manierismului în gîndire, realizînd astfel un echilibru al artei manieriste ; 4. Metaforismul, hermetismul, figurile para-retorice, pe de o parte, distrugerea logicii prin logică, a hazardului prin hazard provocat, automatismele formale și modernizarea „artei combinatorii" pe de alta configurează dimensiunile universaliste ale manierismului literar în epoca modernă.

Toate aceste teoreme, închipuind, cum lesne se distinge, o scară dublă, sînt destul de cuprinzătoare spre a da cercetătorului șansa developării unui film informațional pe cît de abundent pe atîta de divers, cu începutul în literatura europeană a veacului al XVI-lea și sfîrșitul în plin secol XX, intercalînd deseori secvențe retro din antichitatea greco-romană, mai cu seamă perioada elenistică, și destul de sintetice pentru a permite excursul teoretic la nivelul unei estetici manieriste. Avem astfel în față o veritabilă **panoramă** de forme manieriste de la cele mai simple (jocurile de cuvinte și de litere) la cele mai complexe (metafora excesivă sau de opoziție) sprijinite pe texte teoretice desprinse speculativ din autori considerați drept „fir al Ariadnei" în labirintul manierist dar care pusi alături și examinați cît de cît istoriceste ne obligă la circumspecție, bunăoară triada imposibilă : Kircher (polihistor „abstrus") — Tesauro (manierist marinist) — Novalis (romantic). Să lăsăm, deocamdată, reținerile de principiu și să îl urmăm pe Gustav René Hocke pe itinerarul demonstrațiilor sale la cele patru teoreme...

Laurențiu Ulici

cultura românească în lume

● **LA FREIBURG** s-au desfășurat lucrările colocviului **Ideea independenței de stat în cultura europeană**, organizat de Universitatea „Albert Ludwig" din localitate și Universitatea „Al. I. Cuza" din Iași. Au participat oameni de știință germani și români, specialiști eminenți în domeniul istoriei politice și sociale. Principalele aspecte dezbătute s-au referit la lupta popoarelor europene pentru independență în secolul al XIX-lea, insistînd cu deosebire asupra

războiului de neatîrnare a României, din 1877. Au fost subliniate importantele contribuții ale academicianului C. C. Giurescu, ale prof. M. Todosia, rectorul Universității „Al. I. Cuza", prof. Gottfried Schramm, directorul seminarului de istorie de la Universitatea din Freiburg, ale altor cadre didactice din R. F. Germania, din Olanda și din țara noastră.

● **POSTUL DE RADIO NAȚIONAL DIN BUENOS AIRES** a transmis piesa dramaturgului român Mihail Sebastian, **Jocul de-a vacanța**, în traducerea și adaptarea radiofonică semnată de Vladimir Stamatiad. Menționăm că, în acest an radiodifuziunea argentiniană a mai difuzat o piesă a lui Mihail Sebastian, care s-a bucurat de un frumos succes.

● **LA GRAND PALAIS DIN PARIS** a fost inaugurată o săptămînă a filmului românesc, manifestare pusă sub înaltul patronaj al ministrului de externe francez Louis de Guiringaud și al ministrului culturii și al mediului înconjurător, Michel d'Ornano. Vor fi vizionate 14 filme românești, în patru orașe ale Franței, dîndu-se astfel posibilitatea publicului de a cunoaște opere cinematografice inspirate din trecutul de luptă al poporului român și din realitățile contemporane.

● **ANSAMBLUL „DOINA"** al armatei efectuează un turneu în R. P. Chineză. În localitatea Kunmin, spectacolul formației românești s-a bucurat de aplauzele unui public numeros, care au răsplătit virtuozitatea interpretării și frumusețea pieselor folclorice executate.

● **IMPORTANTE LUCRĂRI DE ARHEOLOGIE ROMÂNEASCĂ** privind epoca predacică și dacică au apărut în cunoscuta ediție a Universității Oxford, „British Archeological Report". Astfel au fost tipărite în traducere : „Cultura Coțofenei a epocii tîrzii a cuprului din sud-estul Europei" de Petre Roman, „Cultura carpică" de Gheorghe Bichir, „Comerțul dacic cu lumea elenistică și romană" de Ioan Glodariu, și „Opaițele romane de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa" de Dorin Alicu și Emil Nemes.

● **ANSAMBLUL DE CÎNTECE ȘI DANSURI „CIOCÎRLIA"** întreprinde în prezent un turneu în Olanda. Artiștii români vor prezenta spectacole în 33 de localități. Reprezentația inaugurală a avut loc la Leiden, unde un public călduros a aplaudat atît virtuozitatea instrumentiștilor cît și măiestria soliștilor vocali Maria Butaciu și Simion Pop. Turneul ansamblului Doina se înscrie în seria de manifestări consacrate în Țările de jos Centenarului Independenței de stat a României, și celei de a 30-a aniversări a proclamării Republicii.

● **FESTIVALUL INTERNAȚIONAL** al filmului pentru copii și tineret de la Paris a fost deschis prin prezentarea, hors concurs, a filmului „Mama" aparținînd regizoarei Elisabeta Bostan. Filmul a primit bune aprecieri din partea specialiștilor prezenți la această prestigioasă manifestare a cinematografiei mondiale.

● **„TRADIȚIILE LATINE ÎN CULTURA ȘI CIVILIZAȚIA ROMÂNEASCĂ"** a fost tema mesei rotunde care a avut loc la Biblioteca română din New York și la care a participat grupul de istorici români aflați în S.U.A. pentru o serie de conferințe. Numeroșii participanți la această manifestare au urmărit cu interes expunerile prof. Ștefan Ștefănescu, dr. Paul Cernavodeanu, dr. Al. Duțu și dr. Ion Stanciu. Discuțiile care au urmat, au subliniat dorința celor prezenți de a înțelege mai bine fenomenul complex al spiritualității românești, de a se apropia, de a cunoaște realitățile de azi din țara noastră.

● **O „SĂPTĂMÎNĂ A FILMULUI ROMÂNESC"** se desfășoară la Istanbul. Organizată între alte manifestări care marchează sărbătorirea în Turcia a Centenarului Independenței de stat a României și a celei de a 30-a aniversări a proclamării Republicii, această săptămînă a filmului a fost inaugurată cu un spectacol de gală cu filmul „Osînda".

● **ÎN ITALIA**, printre numeroasele manifestări dedicate Centenarului Independenței României, la Institutul național pentru istoria Risorgimentului din Roma a avut loc o manifestare în cadrul căreia prof. Ștefan Delureanu a conferențiat despre „Independența de stat a României și Italia". Conferința a fost audiată cu deosebit interes de public, de oamenii de știință și cultură din Roma.

revista străină

● **DOI CERCETĂTORI DE LA UNIVERSITATEA DIN ROMA** au descoperit o bibliotecă din tăblițe de lut scrise cu alfabetul cuneiform. Aflate la 48 de kilometri de Alep, în nordul Siriei, cele 15 000 de tăblițe erau depozitate în două încăperi care aparțineau unui palat de demult. Se presupune că vechimea acestei biblioteci ar fi de aproape cinci milenii și că textele păstrate aduc importante date asupra istoriei acelei perioade, îndeosebi asupra vieții în orașul antic Ebla.

● **LA ESSLINGEN**, în R.F. Germania, s-au desfășurat lucrările Societății Internaționale Lenau. Sesiunea, dedicată aniversării a 150 de ani de la nașterea poetului, a coincis cu jubileul celor 1 200 de ani ai existenței orașului. Au participat numeroși cercetători din mai multe țări europene, cadre didactice universitare și alți specialiști în opera marelui romantic german.

● **LA 30 DECEMBRIE** se vor împlini 120 de ani de la nașterea lui Joseph Conrad, prozatorul atît de iubit de cei care au fost atrași de mirajul mării și al bărbăției omului în fața naturii. Inspirată din viața aventuroasă a lui Conrad, opera sa reprezintă un adevărat poem al demnității, iar studiile conrad-iene insistă mereu asupra valorii etice a autorului **Șansei.**

● **PRESA POLONEZĂ** reamintește faptul că se împlinesc în acest an cincizeci și cinci de ani de la primul atentat politic împotriva unui

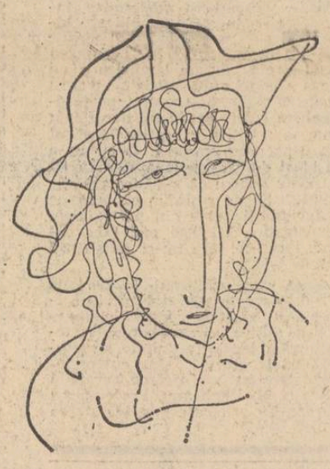

Desene de Gh. Iliescu Călinești

șef de stat în Polonia. Este vorba de asasinarea lui Gabriel Narutowicz cel dintîi președinte al Poloniei, om politic de stînga, ales prin sufragiul maselor și sprijinit de partidele politice progresiste. Cu prilejul deschiderii unei expoziții de pictură, la numai șapte zile de la preluarea celei mai înalte magistraturi a statului, Narutowicz cădea sub furia cercurilor extremiste, care au înarmat mîna lui Eligiusz Niewiadomski, un fanatic de dreapta. Memento-ul acestei date tragice înseamnă un apel la conștiința contemporanilor, împotriva extremismului și a fanatismului.

● **LA TUBINGEN** s-a desfășurat o săptămînă sud-est asiatică, dedicată unor manifestări culturale care au reflectat realități artistice din Indonezia, Malaezia, Filipine, Singapore și Thailanda. Manifestarea a fost pusă sub patronajul miniștrilor de externe din R. F. Germania și Indonezia, bucurîndu-se de o frumoasă audiență din partea publicului și a unor specialiști în etnografia și arta Asiei de sud-est.

● **DENISE GASSION** sora celebrei cîntărețe franceze Edith Piaf a publicat de curînd o carte intitulată **Piaf, sora mea.** Este vorba, de fapt, de o biografie polemică a marii interprete, ascuțișul fiind îndreptat împotriva celeilalte surori, Simona Berteau, care publicase mai înainte amintiri despre Piaf. Simone Berteau era soră vitregă cu șansonetista, în timp ce Denise Gassion aduce în sprijinul autenticității spuselor sale calitatea de soră bună. Ceea ce nu schimbă însă realitatea că excepționala operă rămasă pe discurile ce poartă numele de Edith Piaf nu are nevoie de nici un scandal.

● **GRETA GARBO** și-a scris memoriile pentru Editura „Simon and Schuster" din New York în schimbul sumei de un milion de dolari. Cartea va apărea numai după moartea marii actrițe și va cuprinde date despre toată viața sa, relatînd pe larg și anii de după cel de al doilea război, cînd s-a retras din activitatea artistică și a dus o viață foarte secretă, puțin cunoscută de publicul larg. New York Times afirmă că amintirile „Divinei" au fost deja redactate în forma care va vedea lumina tiparului.

Urmare din pag. 1

Călătorie spre lumina cuvîntului

își încarcă pereții cu neprețuitele documente : fotografii, manuscrise, cărți. Cărți, cărți, foarte multe cărți. De la **Biblia de la București**, cel mai vechi document aflat aici în original, pînă la cărțile lui Marin Preda și Eugen Barbu.

„A sublinia acest fir roșu al literaturii noastre, de-a lungul veacurilor, a proiecta un puternic fascicol de lumină asupra marilor personalități, încadrînd în imaculate rame de aur o pagină vibrantă din Bălcescu și Kogălniceanu sau cutare poem revoluționar din Eminescu și Coșbuc — iată menirea dintîi a Muzeului literaturii române" — spunea mentorul acestui muzeu, profesorul Perpessicius.

Parcurgem sălile împărțite pe epoci. Literatura veche, primii noștri poeți, Școala ardeleană, Dimitrie Cantemir, Budai-Deleanu, Văcărești, expuși alături de facsimile minuțios realizate de mîna de artist a lui Ionescu Iași, vechi colaborator al Muzeului. Condeiul și hîrtia, veche parcă de cînd lumea, te obligă să încerci a-i descifra textul. O întreagă istorie concentrată a literaturii vechi. Desenul contorsionat al literelor, încărcat, îți fură atenția. Juri că e autentic. Facsimilele te conduc pînă la Asachi și Eliade, cînd apar primele volume în original, primele dedicații. Iată una : „Dlui Mihail Dragomirescu după examenul de docentă pentru Estetica și Literatura Comparată la Universitatea din București" semnează T. Maiorescu în 15/28 Mai 1903. Apoi semnătura autografă a lui Iorga, apoi...

Cea mai bogată arhivă este cea referitoare la opera și la personalitatea lui Sadoveanu. Și de astă dată romancierul este darnic. Este suprem. Este total. Parcă nu mai sînt secrete. Îl afli prezent și din scrisul acela mărunt, dar egal și rotund ce te înconjoară dintre manuscrise. Îl afli respirînd dincolo de dedicațiile ce înnobilează volumele. Unele îi sînt dăruite. „Matale, Cucoane Mihai, cu emoția și dragostea cu care aș aduce unui părinte, un buchet de flori de cimp", scria Demostene Botez în 22 aprilie 1961 pe al său **Carnet de versuri.** Poate e ultima dedicație. Ultimul buchet dăruit celui ce, în același an, ne-a părăsit. Poate...

Am trecut cu înfiorare în **Sala Eminescu.** Imaginea încă nu ne ajută să aflăm cum va fi atunci cînd va fi gata panotarea documentelor. Dar aflăm că **Sala Eminescu** va fi mult restructurată. **Va fi un adevărat laborator de creație al poetului.** Vor fi prezentate variante eminesciene, dimpreună cu istoria lor. Apoi va exista cîte o vitrină dedicată celor ce s-au ocupat de opera lui Eminescu : G. Călinescu și Perpessicius ; iar în paralel, se va afla și arhiva lor de lucru.

FAȚA NEVĂZUTĂ A MUZEULUI

Și cîte taine, se spune, mai păstrează arhiva muzeului, dincolo de sticla vitrinelor, dincolo de panourile încărcate egal cu poze și file !

Afli că în **Atelierul de conservare și restaurare** cele două „specialise", Adriana Daia și Ioana Goilov, au probleme cu o scrisoare a lui Eminescu către Ioan Slavici. Odată cu fiecare scoatere la lumină, parcă refuzindu-o, scrisul dispare datorită unui proces de oxidare. Scrisoarea este acum păstrată între file protectoare de filtru, în casete speciale de conservare. Este declarată patrimoniu. Un lucru de preț, despre salvarea căruia se vorbește cu multă căldură. Se va încerca imposibilul pentru a fi conservată intactă, pentru a se păstra rotunjimea și căldura scrisului poetului. Este o datorie.

Pe masă, un volum aparținînd lui Grigore Alexandrescu, „Epistole și fabule" din 1847. Nu-i un volum rar, dar ajunsese aici într-o stare jalnică. Părea irecuperabil. Fusese atacat de o ciupercă care aproape că monolizase filele cărții. A început munca de salvare a textului. A cărții. Acum cartea este ca nouă. Satisfacția recuperării ei este nepreținută. După cîtă muncă ! Poate și soarta scrisorii lui Eminescu !? Îndrăznesc să întreb. Poate, mi se răspunde. Pînă atunci păstrez în palme pentru o clipă, o altă scrisoare. Este semnată de Vasile Alecsandri. Hîrtia, de un albastru transparent, și-a recăpătat viața. Fusese ruptă în patru, distrusă. Acum e întreagă. Poți jura că a fost scrisă cu puțin timp înainte și așteaptă doar sigiliul plicului. Doar pusă în transparența luminii vezi arta restauratoarelor pentru realizarea fidelă a scrisorii. Fusese scrisă la **31 ghenar 1874.** Citind, greutatea anilor ți se par de plumb. Ai impresia că dacă o scapi jos, scrisoarea se va sparge. O așezi cu grijă bijuteriului printre alte manuscrise și scrisori. Masa de lucru de aici seamănă cu masa unui chirurg. Aici „se vindecă manuscrisele".

Octoihul, micul octoih din 1700, a fost supus tratării. Golurile existente, colțurile rupte și distruse au fost umplute cu hîrtie japoneză. Finețea de filigran, aidoma unei aripi de flutur, a hîrtiei își regăsește viața, reîntegrîndu-se perfect în consistența vechiului manuscris. Este o osmoză perfectă. Ca o grefă cardiacă fără spaima expulzării ei. Manuscrisul, astfel recuperat, va dăinui peste ani.

SANCTUARUL CĂRȚII

Grija și respectul față de carte se simte aici la muzeu mai mult ca oriunde. Din acest sentiment, și mai ales din dorința de a face cunoscută vizitatorilor imensa arhivă, nepreținuta comoară a lui, s-a născut ideea inițierii unui **Sanctuar al cărții.** Denumirea însăși a acestui sector al muzeului este grăitoare. Ideea aparține lui **Stoian Constandina.**

Cărțile își găsesc aici locul într-o nouă manieră de așezare. Cărțile vechi, cărțile rare, încărcate de semnăturile autorilor, sau de spontaneitatea dedicațiilor, sînt rînduite în rafturi la lumină, la vedere. Fila este deschisă, parcă spre a citi. „Cu dragoste, prietenului Ștefan O Iosif. 13 aprilie 1905". semnează Mihail Sadoveanu pe ale sale **Povestiri de război** sau „Iubitului meu Mitiț — Sextil. Cernăuți. în 11/X 909", stă scris pe „Cinci Ani de Mișcare Literară" a lui Sextil Pușcariu, apărută în 1909

Din nou semnăturile lui Iorga, Lovinescu, Sadoveanu. Cele mai multe par a fi ale lui Macedonski. Iscălitura-i mare arată eleganță și dărnicie. Dedicațiile sînt, uneori, însoțite de adevărate scrisori. „Am cumpărat această carte azi, 8 septembrie 1920, dela Barasch" își mărturisește Topîrceanu, și continuă „N'o împrumut !". Și sînt peste 60 000 de cărți ! Cărți rare, cărți vechi cu incuietori minuțios lucrate, cărți cu legături prețioase, ediții princeps, omagiale, ex librisuri, albume cu fotografii originale din secolul trecut (unul din aceste albume păstrează, între coperțile sale, una din primele fotografii inedite a lui Titu Maiorescu, un altul, aparținînd Elenei Comănescu, are adunate, alături de fotografiile originale, și dedicații ale marilor noștri scriitori).

Dacă trecem la detalii, cifre, statistici, nu trebuie să omitem nici faptul că în această clădire, declarată monument, construită în 1840, s-au adunat cu multă trudă și respect peste zece mii de documente. Și toate alcătuiesc un nucleu, o viață, o instituție : **Muzeul Literaturii Române.**

„În concepția noastră, ne spune directorul muzeului, tovarășul **Alexandru Oprea,** Muzeul Literaturii Române nu se identifică cu clădirea din strada Fundației și cu exponatele de aici, prin activitățile sale multiple, avînd dimensiuni spirituale mai ample, atît în spațiu cît și în timp. În viitor am dori ca profilul acestui muzeu imaginar să fie mult mai bine conturat".

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
44
(809)
Sîmbătă
29 octombrie
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

NOUL IMN DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
adoptat de Marea Adunare Națională

Muzica de Ciprian Porumbescu
Text adaptat

Trei culori cunosc pe lume,
Amintind de-un brav popor,
E viteaz, cu vechi renume,
În luptă triumfător.

Multe secole luptară
Strămunii noștri eroi,
Să trăim stăpîni în țară,
Ziditori ai lumii noi.

Roșu, galben și albastru
Este-al nostru tricolor,
Se înalță ca un astru
Gloriosul meu popor.

Sîntem un popor în lume
Strîns unit și muncitor
Liber, cu un nou renume
Și un țel cutezător.

Azi partidul ne unește,
Și pe plaiul românesc
Socialismul se clădește
Prin elan muncitoresc.

Iar tu, România mîndră,
Tot mereu să dăinuiești
Și în comunista eră
Ca o stea să strălucești.

Eroism și patos revoluționar

Mobilizarea energiilor naționale în vederea desăvîrșirii programului istoric al Partidului Comunist Român a devenit un fapt caracteristic pentru stilul de muncă al clasei noastre muncitoare, al întregului popor. Lucrările recentei Plenare a Comitetului Central au subliniat tocmai voința de a căuta noi resurse pentru sporirea avuției naționale și ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual din țara noastră. Documentele adoptate, hotărîrea de a suplimenta planul de dezvoltare al economiei naționale în cincinalul 1976—1980 asigură posibilități sporite de dezvoltare economică și socială culturală. Aceasta înseamnă încă un pas pe calea îndeplinirii sarcinilor trasate la Congresul al XI-lea, care vizează situarea României socialiste în rîndul țărilor dezvoltate ale lumii. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, evidențiază faptul că : „...hotărîrile adoptate în unanimitate de plenara noastră vor avea o influență însemnată în activitatea viitoare a organelor de partid și de stat, a întregului nostru partid, a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului nostru popor". Unanimitatea hotăririi de a munci mai mult și mai bine constituie garanția transpunerii în viață a întregii politici a partidului nostru, o dimensiune fundamentală a întregii activități politico-sociale din România actuală.

Plenara Comitetului Central a subliniat eroismul cu care poporul nostru a fost angajat în munca de refacere, după cutremurul care a avut loc în primăvara acestui an. Aceasta a însemnat o dovadă a uriașelor resurse de energie, a posibilităților pe care națiunea noastră socialistă le poate mobiliza în momente de cumpănă. Este un adevărat exemplu de tărie morală faptul că ne aflăm angajați, acum, într-un proces de creștere a avîntului economic, ce vizează nu numai refacerea, ci chiar sporirea prevederilor anterioare ale planului. Aprecierile și orientările din cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu reprezintă îndemnuri la o activitate superioară, atît din punct de vedere calitativ, cît și la diversificarea și nuanțarea procesului economic.

Noul Imn de stat al Republicii Socialiste România **celebrează realitățile socialiste din țara noastră, continuitatea istorică a eforturilor de propășire a patriei. Semnificația lui depășește circumstanța, primind trăsături simbolice. Istoria luptelor de veacuri ale înaintașilor noștri culminează azi într-o eră a desăvîrșirii unor trăsături ce constituie dintotdeauna mîndria poporului nostru : libertatea de cuget și simțire, cutezanța aspirațiilor spre mai bine, spre o viață luminoasă. Imnul consemnează caracterul unificator al acțiunii partidului nostru, rolul său de conducător al societății românești pe calea socialismului și comunismului. Patriotismul fierbinte al versurilor Imnului exprimă sentimentele întregului nostru popor, devotamentul clasei muncitoare din România față de patria socialistă, față de realizările anilor de luptă și izbînzi ale unei epoci istorice caracterizată prin dăruire și patos revoluționar.**

Luceafărul

Amforă descoperită la Concești, sec. V e.n. (Muzeul Ermitaj din Leningrad)

În paginile 6 și 7

MĂRTURII DESPRE MILENIUL UNU

● Participă : ● Dan Gh. Teodor ● Radu Popa ● Nicolae Bot ● Gh. Ivănescu ● Al. Tănase ● Răzvan Teodorescu

În pagina 3

● MIHU DRAGOMIR : Poeme inedite ● Biografia cărților noastre : Cu IOAN ALEXANDRU despre «Imnele Transilvaniei»

ANIVERSĂRI

Mihail Sebastian și jurnalul intim

Mihail Sebastian ar fi împlinit luna aceasta 70 de ani.

Intrarea lui prematură în istorie actualizează — dureros — în plin secol al XX-lea tipul de scriitor romantic mort tînăr consumat de combustia internă mai rapid decît oamenii normali și dispărut aproximativ la vîrsta lui Eminescu. Dar cel mai puternic argument pentru curiosul romantism existențial al autorului îl constituie raporturile absolut originale între jurnalul intim și opera literară a lui Mihail Sebastian. Involuntar dar consecvent, scriitorul și-a dedus cea mai mare parte a operei din **Jurnalul** său.

Care **Jurnal** ? — se poate întreba cineva. Chiar dacă a rămas deocamdată cunoscut fragmentar, chiar dacă — pentru marea majoritate — reprezintă încă o operă inedită, vedem cu ușurință cum această cripto-operă le-a comandat pe toate celelalte.

Să fi simțit Mihail Sebastian „primejdia" ? A intuit-o, fără îndoială, din moment ce și-a luat numeroase precauțiuni. Cea mai evidentă constă în discutarea teoretică degajată a problemei estetice reprezentată de jurnalul unui scriitor, apoi în publicarea parțială a **Jurnalului** sub forme rotunde și acceptabile, expres destinate publicului. În fine, în scrierea unui „jurnal de creație" la romanul **Orașul cu salcîmi** — așa cum făcuse și Gide — inversînd subtil termenii. Jurnalul acesta de creație pare mai degrabă un jurnal literar redactat intenționat în vederea susținerii autenticității unui roman provenit dintr-un jurnal intim, veritabil de data aceasta. Dinamica gîndirii celui ce vrea să ascundă un fapt este atît de complicată și atît de simplă în același timp !

Lăsînd la o parte speculațiile și conjecturile, rămînînd numai la textele cunoscute, rezultatul va fi foarte clar pentru cel ce are consecvența de a privi printre rînduri. Încă de cînd își publica primele articole și note de lectură în **Cuvîntul**, Mihail Sebastian era atras cu deosebire de autori care au gravitat în jurul propriului jurnal intim sau al corespondenței : Gide, Catherine Mansfield, Goncourt, Jules Renard, Stendhal, Alain Fournier, Proust — fără îndoială, acesta din urmă pentru că a dat o nouă dimensiune istorică mărturisirii. Paginile închinate acestor scriitori întrec în subtilitate pe celelalte. Simpatia — în sens etimologic — se dovedește prea puternică pentru ca tînărul român să nu vibreze la unison. Criticul Mihail Sebastian, evident, „are organ" pentru marii introvertiți.

Această predilecție se putea împăca ușor cu estetica „autenticului" la care Sebastian aderase de la început. „Jurnalele intime au o veche preferință în alegerile mele de cetitor dezordonat... Mai ales pentru că aceste jurnale au un accent de adevăr pe care literatura nu-l realizează niciodată pe de-a întregul. Fiindcă literatura, oricît ar fi de bună, simulează" : mărturisirea transantă datează din 1932. Este greu să facem abstracție de ea, deși recunoaștem ușor trucul ultim al scriitorului atunci cînd se declară doar „cetitor"

Cu alte prilejuri, Mihail Sebastian își manifestă simpatia pentru un anumit tip de jurnal, pentru cel ce trece sub tăcere intimitatea prea crudă, consacrîndu-se singurelor acțiuni esențiale, operei de creație propriu-zisă. La apariția **Jurnalului** lui Titu Maiorescu, este entuziasmat, iar mobilele strict personale ale entuziasmului apar vizibile pentru oricine. „Nu trebuie să abuzăm de jurnale și scrisori. Avem de obicei înclinarea de a le socoti mai revelatoare pentru cunoașterea unui om decît opera sa publică", mustra aparent criticul pe cititorii mediu. Dar era un reproș pe care, credem, și-l adresa în adîncul sufletului lui însuși. Probabil că invidia situația lui Maiorescu, autor ce dăduse altora partea importantă a personalității sale și păstrase pentru jurnal partea comună sau mai puțin strălucită. Concluzia lui Mihail Sebastian avea aer nostalgic : „Nu vom căuta deci personalitatea lui Titu Maiorescu în jurnalul său, ci în cărțile sale. Care au fost lecturile lui, care a fost formația lui intelectuală, cum s-a orientat

Mihai Zamfir

Continuare în pag. a 9-a

INSTANTANEE

Pro Pirgu?

Într-unul din cele mai atrăgătoare capitole ale cărții de eseuri, semnată Constantin Țoiu și gidian intitulată **Alte pretexte** (Editura Eminescu, 1977), ne-au reținut observațiile foarte juste ale autorului :

„Detestat de toți, el (Pirgu, n.n.), cu demonia lui abjectă, deține secretul mișcării. Aparițiile sale înviorează subit narația. E un dat istoric al scrisului, negativitatea scandaloasă a eroilor să sporească interesul lecturii".

Într-adevăr, Pirgu este animatorul, în periplele nocturne ale celor patru „crai", el înviorează bruma de acțiune din splendida povestire a lui Mateiu I. Caragiale. Dintre „cei trei P.", cum au fost numiți Pașadia, Pantazi și Pirgu, primii doi trăiesc din trecut, alimentînd pasiunea pentru acesta a celui de al patrulea, care se mulțumește să înregistreze, să-și manifeste admirația („evlavia") și dragostea(„slăbiciunea") pentru Pașadia și Pantazi, precum și oroarea față de Pirgu, căruia totuși îi împrumută inițiativele și un gras limbaj periferic bucureștean, care-i seamănă perfect. Tot atît de adevărată este observația de ordin general, cum că personaj

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 9-a

TÎNĂR ÎN AGORA

O nouă viață

A greși este omenesc... înarmați cu aceste patru cuvinte încetățenite la noi ca proverb am pornit să-i căutăm pe **Mihai Constantin** și **Lungu Gh. Ion** despre care știam că au început nu de mult o „nouă viață". La urma urmelor acesta este adevărul. A greși este omenesc și greșeala, în afara tristului caz al pericolului social, este atît de complexă, atît de încărcată de valențele ei obiective și subiective, de exemplele

N. Stoicescu
Andrei Lenard

Continuare în pag. a 9-a

Cetatea cuvîntului

Sufletul unui popor trăiește în limba lui națională. Sufletul românesc a trăit milenii, trăiește și va trăi nevămuit și nealterat în silabele limbii române ca în niște invincibile cetăți spirituale. Ca să dureze dincolo de țărmurile vremelniciei, sufletul nostru s-a adăpostit de viu în cuvînt, ca într-un împunător și solid monument al eternității, precum o devotată soție de zidar în zidurile mănăstirii de la Argeș. Am durat și durăm într-o silabă a limbii naționale ca o pădure într-un simbure de ghindă, ca un lan de grîu într-o grăuncă. Astfel am durat și durăm, construind o lume nouă, socialistă, căci niciodată nu ne-am luptat numai cu sabia ci și cu cuvîntul răspicat și demn cu care ne-am cucerit drepturile și ne-am împlinit idealurile. El ne-a ținut uniți în cuget și simțiri. Cu el i-am zis dorului-dor și doinei-doină și ne-am împărtășit stelelor de pe cerul nostru și apelor și pădurilor noastre durerea și visele, și am rămas locului în fața tuturor vînturilor istoriei cu rădăcinile înfipte adînc în vremea geto-dacilor de la al căror stat unitar vom sărbători în curînd 2050 ani. Nimeni nu ne-a putut cotropi în cazematele cuvintelor limbii române, căci vegheau deasupra lor toți moșii și strămoșii, de două mii de ani și iscau cuvinte ca un fagure de miere, adevărate crîmpeie de suflet românesc. Ni s-au trimis iscoade și cai troieni, dar nimeni nu ne-a putut lua sufletul captiv, chiar dacă ne-a trecut țara prin foc și sabie, dar nu ne-am dat graiul în care pulsa sufletul neamului. Acolo, în împărăția cuvîntului românesc, nimeni nu ne-a putut împunge cu sabia, nu ne-a putut răni cu vreun glonte ori strivi cu vreo bombă pustiitoare. În spațiul aerian de sub bolta cuvîntului nu a pătruns nici o săgeată inamică. Acolo plutesc porumbeii gîndului curat și ai păcii, acolo se înalță coloana nesfîrșită a demnității românești, a umanismului nou socialist, pe care-l exprimăm în vechea și bogata limbă românească. Acolo gîndul stă ca un arc peste vreme de la craiul cel vechi, Burebista, și pînă în zarea noastră comunistă.

Ion Dodu Bălan

RESPIRĂRI

Uitare lungă

Dacă ea care nu mă iubește pe mine, ar vrea cu tot dinadinsul să mă omoare, ce hartă scinteietoare de sînge roșu s-ar întinde sub potcoavele cailor!

Dacă mama mea, scumpă și sublimă și rea, din nou nu i-ar place femeia pe care i-aș aduce-o noră, ce plăcut ar mirosi șoseaua de asfalt a sîngelui meu.

La urma urmei, mă gîndesc la zborul cu aripi a acelei care ouă.

Ce urmă, — o respirare ! Ne piatră îmi este aerul.

Vino tu, măreț de zeu și-mi respiră munții. Vino tu, și zboară pe pămînt sub pămînt, pe mare sub mare, pe piatră sub piatră, pe sîngele meu sub sîngele meu, în inima mea.

Dar mai bine nu mai veni.

Lasă-mă singur.

Și așa mi-este piatră că sunt, mi-este apă că sunt, mi-este pămînt că sunt.

Nichita Stănescu

● ÎN ACEST NUMĂR ● **Cronica literară** de Ov. S. Crohmălniceanu ● La rubrica **Viața cărților** semnează : ● M. Ungheanu ● Mihai Coman ● Valentin Dumitrescu ● Sultana Craia ● Artur Silvestri ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Poeme** de ● Vasile Nicolescu ● Maria Urbanovici ● **Proză** de Marius Tupan ● Ecouri la colocviile «Luceafărului»: **„Protocronism și sincronism"** semnate de ● I. Constantinescu ● Alexandru Duțu ● Marian Vasile ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **Tineri actori** : Irina Petrescu ● Însemnări de călătorie : „Samarkand" de Aurel-Dragoș Munteanu ● Repere de Laurențiu Ulici ● „Tutzing, 18, Balcania" de Romul Munteanu.

cronica literară

Ovidiu Cotruș

«OPERA LUI MATEIU I. CARAGIALE»

Publicat in colecția „Universitas", volumul „Opera lui Mateiu I. Caragiale" are factura tezelor de doctorat, adică imbrățișează amănunțit și complet intreaga activitate a scriitorului tratat, cu erudiție și metodă. Ovidiu Cotruș pornește calm la drum, fără teamă de lungimea preparativelor, ne avertizează asupra căii pe care o va urma și asupra popasurilor necesare explicațiilor. Altfel zis, este conștient de riscurile expunerii sistematice, obligată să zăbovească spre a furniza toate argumentele doveditoare; fără să mizeze pe formulările frapante și reacțiile humorale spectaculoase, desfășurindu-și tacticos cercetarea, cucerește atenția cititorului prin cursivitate, limpezime, precizie și eleganță necăutată. Are, apoi, un rar talent de a tăia in scurte secvențe expunerea și a le da fiecăreia cite un titlu inspirat: „Semeața semințe", „Masca mintuitoare", „Flacăra rece" etc. constituind astfel un adevărat scenariu palpitant.

Principial, Ovidiu Cotruș țintește să surprindă structura profundă a operei, motivele ei obsesive care-i dictează alcătuirea intimă, imprimindu-se atît detaliului cît și intregului. Esențial e — socotește — să pătrundă in mitologia scriitorului și să cerceteze din această perspectivă tot ce a așternut pe hirtie Mateiu Caragiale. Pină a ajunge, insă, aici, critica trebuie intii reobișnuită cu respectul textului, inlăturind din cimpul ei afirmațiile fără acoperirea lui sau contrazise de el. Ovidiu Cotruș intreprinde, așadar, in prealabil, o acțiune de relectură „fidelă" cu efecte salutare. Este uimitor cite lucruri inexacte s-au emis și au ajuns să circule despre opera mateină.

N-a fost scutit nici subsemnatul de citeva adăugiri personale făcute textului fără voie. Mi s-a părut astfel că Pașadia se retrage undeva in munți, la o mînăstire, cind il apucă pandaliile. La fel, o falsă memorie mi-a dictat aserțiunea că strămoșii săi ii slujiseră pe Arnoteni.

Dar se pare că „scriptura mateină" impinge critica la fabulație, ca opiaceele. De propoziții contestabile, in legătură cu textul „Crailor" nu scapă chiar Ovidiu Cotruș. Iată un singur exemplu din mai multe: La pagina 162, autorul lucrării afirmă: „El (Pantazi) intimpină existența cu o conștiință senină, identificindu-se emoțional cu alcătuirea ei trecătoare, fără să fie tulburat de sentimentul vanității..." Dar, personajul n-a reușit să o uite pe Wanda niciodată, iubind-o — așa cum declară singur — in toate femeile. Peste atari alunecări inevitabile, o curățire efectivă a textului de depozite străine are, practic, loc. Ovidiu Cotruș corectează lecturile neatente și, mai important, respinge considerațiile pe care le socotește — cum spune politicos — „inadecvate", fără timidități in fața numelor ilustre, cu fermitate dar neuitind că o fărimă de adevăr pot păstra pînă și tezele cele mai contestabile. Nimic din ceea ce a scos la iveală judicios exegeza anterioară nu este omis, chiar cind necesită distanțări serioase. Străbătind cartea, ai sentimentul de a asista la un veritabil ospăț intelectual. Autorul este acasă, vorbind de Jung și Adler, trimițindu-ne la Bachelard, discutindu-l pe Poe și Baudelaire, trecind prin Ion Ghica sau Ionescu-Gion. Erudit fără nici o umbră de ostentație, informat asupra noutăților nu după ureche ci direct la sursă, Ovidiu Cotruș își păstrează mereu treaz spiritul critic al autenticului om cult. E inteligent, are gustul speculației, dar disprețuiește acrobațiile intelectuale cărora le preferă adevărurile solide, chiar atunci cind sint mai puțin sclipitoare.

Am vorbit pină aici de pregătirea pinzei. Pe ea, criticul ii execută un portret lui Mateiu Caragiale, demn de admiratorul maeștrilor flamanzi. Tehnica picturală e a tușelor succesive și fine de penel, artistul mizind foarte mult pe nuanțe. Strădaniile nu se indreaptă către expresivitatea desenului prin simplificări și ingroșări energice. Umbrele, coloritul exact, insistența pe o anumită lumină interioară au cuvintul decisiv. Cartea aduce astfel o adincire considerabilă a ințelegerii lui Mateiu Caragiale, chiar acolo unde nu vine cu observații absolut noi. Totuși, citeva linii de forță conferă o doză mare de inedit interpretării.

Primul rod al ambiției de a integra intreaga operă mateină intr-o viziune unitară luminează o mitologie artistică personală, detectabilă incă din „Pajere", unde apare definită „semeața semințe". Apartenența categorială a lui Pașadia și Pantazi la rasa „fiilor de regi" o prefigurează „Lauda cuceritorului". A doua idee fertilă a criticului este că prozele lui Mateiu sint mito-poeme și nu trebuie privite drept niște creații epice. Partea lor cea mai rezistentă e proiectarea spiritului autorului in citeva figuri, „paradigme" ale eului său, prea puțin personagii și in mare măsură „trimbe de vedenii", cum afirmă insuși scriitorul. Altfel spus, adevăratul și singurul erou din „Craii de Curtea Veche" este povestitorul. Așa-zisul roman constituie, de fapt, o confesiune deghizată sub o „ficțiune memorialistică". Mateiu se autocontemplă sub masca presupuselor lui personaje principale, disimulindu-și mereu această pornire, infățișindu-ne imaginile lui, așa cum năzuia să fi fost, conform mitologiei sale poetice personale. Îl urmărim, deci, „eul real potențat" in Pașadia și pe cel „ideal" in Pantazi. Ne sint mărturisite aversiunile scriitorului față de subumanitatea printre ai cărei reprezentanți a fost silit să trăiască, in persoana lui Pirgu. Acesta din urmă ii oferă și prilejul, in rare momente de neiluzionare, să-și judece crunt slăbiciunile. Subtile sint apoi diferențierile stabilite intre Pașadia și Pantazi, „demonismul" unuia și „echilibrul" celuilalt, frica de moarte a lui Pirgu ca sursă a scălimbăielilor sale și a frenezie| verbale pe care o cheltuiește; organizarea muzicală a cărții după modelul sonatei; mistificațiile autorului spre a da unor proiecții poematice aparența unor memorii foarte realiste; atenuarea maniheismului funciar al viziunii mateine prin instinct artistic ș.a.

Orice interpretare cu adevărat originală stirnește pe lingă admirație și intrebări, reflecții, gustul discuției in contradictoriu. Așa dăruie practic o viață nouă textului, căci acolo unde ideile lipsesc, nici spiritul nu se simte incitat să intre in acțiune. Nu este deloc cazul cu cartea lui Ovidiu Cotruș. Admițind că opera lui Mateiu constituie o „oglindă consolatoare" a spiritului său, renunțind a considera „Remember" o nuvelă și „Craii de Curtea Veche" un roman, tot forța creatoare artistică rămine, in ultimă instanță, criteriul valorificării, fie și al fantasmelor imaginației. Să nu reclamăm autorului ceea ce-i cerem lui Rebreanu. De acord! Aici, ni se pare insă că, pentru efectul polemic, Ovidiu Cotruș forțează lucrurile. Există și romane eminamente poetice; chiar Barbey d'Aurevilly și Villiers de l'Isle Adam au scris citeva.

Iar realismul nu se reduce nici el la Rebreanu. Îl putem descoperi și in Hoffman. Oricum, autocontemplarea consolatoare și melancolic mohorită mateină se realizează, prin figurații chiar dacă sint produsul visării. Valoarea lor artistică nu-i apreciabilă fără o raportare la realitate, fie și pe o cale indirectă, sugestivă, simbolică, emblematică, aluzivă. Dealtfel, criticul insuși procedează așa, de cite ori vrea să demonstreze ce-i convine sau nu lui Pașadia sau Pantazi. Înverșunat, pe drept, să combată opinia după care Mateiu ar face o „cronică realistă a vremii", Ovidiu Cotruș sare peste cal. Neagă astfel pînă și raportarea „Cismegiului" la parcul cunoscut sau a identificării spațiului din „Craii de Curtea Veche" cu un oraș aevea. Dar puțin mai incolo este silit să spună că Mateiu și Arghezi sint „cei doi mari poeți ai capitalei noastre" (pagina 196). La fel, caută a stabili cam pe unde ar fi fost situată casa părintească a lui Pan'azi.

Mai discutabilă devine ipoteza cind se referă la Pirgu. Întii, el deține in schema maniheică rolul de a-i oferi autorului ocazia să-și descarce ura impotriva lumii care l-a nedreptățit. Pe nesimțite, Pirgu ajunge insă și el un „dublu detestabil" matein. (pagina 367). Schema nu rezistă cind Ovidiu Cotruș trebuie să admită că povestitorul vorbește de „riia ciocoiască" a „preaslăvitului Pașadia". Tot așa, unde estetul Pantazi face din averc criteriul suprem al vieții sale. Proiecția idealizată suferă brusc o corectare substanțială, nu mistificatoare, ci de esență autocritică. Aflăm, prin urmare, cu surprindere că „Mateiu a luat act treptat de eșecul iluziilor sale și a știut să le demitizeze prin mijlocirea lui Pirgu, fără să renunțe totuși la mitologia care a prezidat la nașterea operei". (pagina 352). Dar atunci, ce e asta decit realism, fie el și limitat, amalgamat cu ficțiuni idealizatoare, supus regimului secretelor compromițătoare divulgate doar pe jumătate?

Ovidiu Cotruș este scutit de meteahna atît de răspîndită a idealizării scriitorilor comentați. El refuză să ascundă scăderile lui Mateiu și oricită ințelegere ii arată nu-l absolvă de păcatele morale și opiniile politice retrograde. A le scoate insă pe ultimele dintr-o ideologie sub numele de plăsmuiri curate poetice este o intreprindere naivă. „Semeața semințe", proprie „fiilor de regi", ține de reacționarismul profund al lui Gobineau la care ne trimite pe bună dreptate titlul cărții. Miturile falsului conte n-au fost de loc inocente și pur poetice, intrînd impreună cu teoriile lui Chamberlain in sinteza ideologiei rasiste. Cind Mateiu spune clar că, după revoluția franceză, timpul a inceput să „stîrvească", mentalitatea lui politică nu mai lasă loc nici unui dubiu. Chiar scuza trimiterii intr-un trecut neguros lipsește Nu fără aceleași concepții numește pejorativ scriitorul răscoala din 1907, cu care a fost contemporan, „zurbaua". Se pot introduce, neîndoios, nuanțe, vorbi de „ideologie virtuală" dar a reduce problema la simpla vizare poetică și la efectele ei „sublimatoare" este pueril. Ovidiu Cotruș ințelege „structura" mai mult in sens gestaltist, organicist, decit pozitivist, funcțional, adică reductibilă la o modelare matematică, așa ca in concepția contemporană a criticii cu o asemenea orientare. Integrarea diferitelor părți alcătuitoare ale „operei", intr-o unitate vie ii reușește exceptind „corespondența". Încercarea nu prea convinge, lipsind explicația pentru ce acolo Mateiu își părăsește „morga" și face pe „măscăricul". Argumentul principal ar fi amestecul franțuzismelor in limbajul folosit de Pirgu și nu de Pașadia sau Pantazi. Dar tocmai la nivelul expresiei verbale, structuralismul gestaltist și-a vădit slăbiciunile. Analiza nu depășește pe acest tărîm constatările anterioare, cind, „cercul ermeneutic" al lui Schleiermacher ar fi cerut, după Leo Spitzer, să aibă centrul situat in „etymon"-ul psiholingvistic" definitoriu.

Sint operații, la care a carte sărbătorească, de mare frumusețe și finețe intelectuală, deamnă, deschizind drumuri cercetărilor viitoare. Nici una nu-l va putea omite de acum pe regretatul Ovidiu Cotruș.

Ov. S. Crohmălniceanu

CARTEA DE DEBUT

Byron și byronismul în literatura română

Printre puținele studii de literatură comparată din ultimii ani, **Byron și byronismul in literatura română** (Univers, 1977) de Ileana Verzea este unul exemplar. Desigur, Byron pe care Goethe il socotea egalul lui Shakespeare, a avut ecou in România și a inriurit literatura română, a fost cultivat chiar de marii poeți, ceea ce inseamnă că cercetarea sorții sale la noi, a raporturilor cu literatura noastră, era necesară. Asemenea studii există in alte țări de mult. Influența lui Byron asupra literaturii germane a cercetat-o, in 1901, Richard Ackermann (**Lord Byron sein Leben, sein Werk, sein Einfluss auf die deutsche Literatur**). În 1903, G. Muoni s-a ocupat de **La fama del Byron e il Byronismo in Italia.** Clasică e lucrarea lui E. Estève din 1907 **Byron et le romantisme français. Essai sur la fortune et l'influence de l'oeuvre de Byron en France de 1812 à 1850.** Tot din 1907 e studiul lui W. E. Leonard, **Byron and Byronism in America.** Se mai pot cita (lista intreagă o dă Ileana Verzea): Dr. D. G. Dalgada, **Lord Byron's Childe Harold's Pilgrimage to Portugal**, 1919, Harold Spender, **Byron and Greece**, 1924, R.A. Arrieta, **Lord Byron y el Romanticismo hispano americano**, 1926, A. Farinelli, **Byron e il byronismo nell'Argentina**, 1928. Prin periodice există studii despre Byron și byronism in Rusia, Polonia, Iugoslavia, România (articolele lui Petre Grimm: **Traduceri și imitațiuni românești după literatura engleză, Dacoromania**, 1923, **Byron și byronismul, Cultura**, 1924).

Ileana Verzea își precede studiul său asupra „succesului" și influenței lui Byron in literatura română printr-o incercare de definire a personalității lui Byron in literatura engleză și universală. Consultind o vastă bibliografie critică, autoarea susține că Byron e un neromantic, că ceea ce ii este propriu nu poate fi însumat stilului comun romantic și că autorul a parcurs in scurta lui viață (1788—1824) și scurta lui carieră literară (1806—1824) două etape, una care incepe cu **Fugitive Pieces** și se incheie cu anul 1818, cind a terminat **Childe Harold's Pilgrimage**, și a doua cuprinsă intre 1819 și 1824 cind a scris poemul **Don Juan.** Byron, cel din prima fază, ar fi poetul adolescenței artistice, al pozei dandyste, al orelor de tihnă (**Hours of Ildeness**), reverie, pelerinaj și gust pentru exotism, cel de al doilea poetul faustic, inconformist, vizionar. Primul caracterizează byronismul, moda care a bintuit la un moment dat in Europa, al doilea corespunde lui Byron, poetului autentic mai presus de mode și chiar de curente. Aș spune că, in realitate, cele două aspecte nu sint chiar atit de contradictorii, că primul prevestește pe al doilea, că al doilea include pe primul și că nu vom putea niciodată despărți pe Byron de byronism. De altfel, iată definiția pe care Ileana Verzea o extrage din E. Estève despre byronism: „Byronismul e revolta individului impotriva societății, dar e și revolta omului impotriva vieții. Individualismul se dublează de un pesimism total... Byronismul mai inseamnă și nelinistea gindirii, setea nepotolită de a cunoaște, obsesia problemei destinului și, in fața enigmei indescifrabile a vieții și a morții, revolta poetului, indignat să constate că eul său nu este măsura tuturor lucrurilor, căutind in zadar un dumnezeu bun in univers și răzbunindu-se ascunzind răul... Byronismul... apare deci ca o sinteză in care se topesc majoritatea elementelor gindirii și visului pe care secolul al 18-lea le-a lăsat moștenire secolului al 19-lea."

Trecind la faima și influența lui Byron in literatura română, Ileana Verzea nu uită că mai intii Byron insuși a cunoscut pe Dimitrie Cantemir și s-a inspirat din **Istoria imperiului otoman**, versiunea engleză Tindal, in **Don Juan.** Din Byron a tradus intii Grigore Alexandrescu poezia **Adieu, adieu my native Shore!** in 1832. Primul traducător ca și integral al lui Byron (prin intermediar francez) e I. Eliad. C. A. Rosetti a tradus din englezește **Manfred.** Traducători de cite o poezie sau fragmente: T. Strimbeanu, C. D. Aricescu, Al. Pelimon, G. Baronzi, I. C. Fundescu, C. Negri, Gh. N. Lazu, majoritatea indirect. Nouă traducere in versuri din **Manfred** in 1903 de Constantin Popescu. Traduceri fragmentare recente: Petre Solomon: **Culegere de poeme**, 1949 și Virgil Teodorescu, **Opere alese**, 1961.

Ce s-a scris in secolul trecut la noi despre Byron e aproape neglijabil. Rosetti declara că turbează la citirea fiecărui vers din **Manfred**, Grandea se dădea nepotul lui Byron, spre deliciul foilor satirice contemporane, un Grigore Ilaru se intreba dacă „Poezia a avut un geniu mai sublim și veritatea un defensar mai infocat" ca „poetul Albionului", canonicul Gramma vedea in Byron un suflet „rătăcind spre oceanul necunoscutului cu naia deschiată și cu vintrelele rupte".

Un poet congenial cu Byron era Eliad: „Avea sentimentul de a figura printre spiritele alese, de o insingurată mindrie, dublată de o incruntată nemulțumire față de neințelegerea contemporanilor, gusta erotica melancolică, dar incerca, totodată, să proiecteze drama umană la scară siderală..." Aceasta se vede intrucitva in **Visul** și **Serafimul și heruvimul**, in genere insă, in poezia sa originală, Eliade merge pe alte căi. Unele ecouri din **Childe Harold** găsim in lirica de meditație patriotică a lui Grigore Alexandrescu. C. A. Rosetti și după el George Sion își intitulează cite o culegere de versuri **Ceasurile de mulțumire**, adică **Hours of Idleness**, sau in versiunea lui Grigore Ilaru, **Ore de desgust** (1854). De fapt, Rosetti și Sion sint mai mult in dependența lui Béranger. A. Pelimon incepe cu **Poezii fugitive** (1846) după Byron (**Fugitive Pieces**) sau după categoria din **Regulile sau gramatica poeziei** de I. Eliad. **Poezii fugitive?** Atitudini byroniene se pot semnala, și Ileana Verzea nu le trece cu vederea, la Ion Catina, G. Baronzi, Pantazi Ghica, Ernest Vinterhalder, la Bolintineanu (**Conrad** al acestuia e rod al influențelor conjugate din Byron și Volney, iar **Florile Bosforului** descind din Hugo și Byron) și la postpașoptiști, cind byronismul devine manieră, la Mihail Porfiriu (in **Tabelle** sint reminiscențe din **Darkness**), Crețeanu, Radu Ionescu („unul dintre cei mai autentici byroniști români"), Al. Sihleanu, Mihail Zamfirescu („tributar exemplului unui Byron anemiat de vampiri și strigoi"), Al. Depărățeanu („descendență byronistă de factură satanică"), N. Nicoleanu (pesimist byronian damnat) Alexandru Candiano-Popescu, N. Pruncu.

Care sint raporturile dintre Eminescu și Byron? „...Ținind in permanență seama de alte influențe filosofico-literare recunoscute, scrie Ileana Verzea, problema legăturii dintre Eminescu și Byron este constituită din următoarele aspecte tematice ale operei: stări psihologice specific romantice (melancolie, rău universal, evadare in lumi imaginare, insatisfacție cu defulare extravertit rebelă sau introvertit pasivă, inhibantă), damnațiunea umană, relația om-divinitate, jocul din raportul extremelor, situația geniului, implicit procesul antifilistin, mai mult pe plan intelectual decit social, configurația cosmogonică..." Sint urme din **Manfred** in **Mureșanu**, din **Cain** in **Demonism**, din **Childe Harold** in **Memento mori**, din **Lara** in **Strigoii**, din **Oscar of Alva** in **Gemenii** etc.

Trecind peste Petrino, Rucăreanu, Volenti, Bodnărescu, Duiliu Zamfirescu, Th. M. Stoenescu, Naum și Beldiceanu (ironist byronian in **Tala**) ajungem la Alexandru Macedonski, socotit de cineva „Lord Byron de la Roumanie" cultivator in poezie a temelor byroniene: „vizionarismul dar și tiranismul poetului, solitudinea geniului, melancolia secolului bolnav, vraja exotismului, nonconformismul rebel, comentariul sarcastic, meditația melancolică, nelinistea si blazarea de tip spleen". Urme din **Mazeppa** in **Stepa** din **Beppo** in **Italo** etc.

În concluzie, Byron a fost imitat de poeți minori, n-a modificat insă cu nimic structura marilor poeți (Eliade, Eminescu, Macedonski) puncte culminante ale romantismului românesc si universal, inrudiți prin o latură a personalității lor cu poetul englez, cunoscut de altfel indirect, nu la sursă.

Al. Piru

NOTĂ: La articolul nostru **Filozofia criticii**, C. Sorescu scrie in **Săptămina**: „În particular Kant și Platon n-au in comun decit faptul de a fi fost filosofi". și: „Celebrul filosof (Kant) ar ride știind că i se atribuie expresia o lume de absoluturi, de lucruri in sine, știut fiind de oricine e cît decît inițiat in materie, că absolutul și lucrul in sine n-au plural".

În realitate, Kant a luat din **Timaios** de Platon conceptul de noumen, esență cognoscibilă numai prin rațiune, pe care l-a echivalat cu lucrul in sine, incognoscibil, fiindcă nu există, după el, o cunoaștere rațională, nemijlocită de cunoașterea prin simțuri. Din această cauză fenomenele nu sint noumene, lucruri in sine (la plural!): „Sind Erscheinungen Dinge an sich selbst, so ist die Freiheit nicht zu retten... Wenn dagegen Erscheinungen für nichts mehr gelten als sie in der That sind, nämlich nicht für Dinge an sich sondern blosse Vorstellungen, so..." etc. („Dacă fenomenele sint lucruri in sine, libertatea e imposibil de salvat... Dacă din contra fenomenele nu sint luate decit ceea ce sint realmente, nu lucruri in sine, ci simple reprezentări, atunci..." etc).

viața cărților

Un Ibrăileanu complet

● Peste 1 000 de pagini din opera lui G. Ibrăileanu, ca și necunoscute cititorului de azi, au scos la lumină editorii Rodica Rotaru și Al. Piru, cu prilejul alcătuirii volumelor 4 și 5 din seria de **Opere**, G. Ibrăileanu *) (O parte din ele au intrat in culegerea **Campanii**, Editura „Minerva", 1971, prin efortul lui Mihai Drăgan). Alcătuitorii ediției au grupat sub titlurile **Opinii literare, Campanii, Edițiile poeziilor lui Eminescu** toate acele note, articole, studii pe care G. Ibrăileanu avusese intenția de a le stringe in trei volume cu aceste titluri. Textele editate, care puteau fi citite numai in paginile **Vieții românești** sau ale **Însemnărilor ieșene**, unde de multe ori nu poartă semnătura criticului sint mai ales de atitudine, texte polemice care se știe că dau mai bine seamă de configurația interioară a unei personalități. Un Ibrăileanu mai puțin cunoscut este scos astfel la lumină. Se află in volumele 4 și 5 ale seriei de opere cele mai importante contribuții ale lui Ibrăileanu asupra poporanismului, replicile lui cele mai semnificative in legătură cu poziția **Vieții românești** și definirea poporanismului. Latura polemică este cea care impune la lectura lor. G. Ibrăileanu răspunde atacurilor lui Ov. Densusianu, N. Iorga, Lovinescu și alții. La teribilul articol pe care N. Iorga il scrie cu prilejul apariției **Spiritului critic in cultura românească**, intitulat **Teoriile literare ale unui nou profesor de Universitate**, Ibrăileanu răspunde printr-un nu mai puțin coroziv articol **D. N. Iorga, critic și polemist.** Din polemica stirnită de apariția cărții lui **E. Lovinescu Istoria civilizației române moderne** citām răspunsurile lui Ibrăileanu **„Prăbușirea" poporanismului** și **Un răspuns** fără de care ințelegerea discuției din jurul cărții lui E. Lovinescu rămine lacunară. Sint **reproduse și articolele Probleme literare I și II**, prin care **Viața românească** se delimitează principial in probleme estetice de corul revistelor adversare. Un loc important il ocupă articolele inchinate felului cum a fost editat și reeditat Eminescu, articole care pun in lumină extrema familiarizare a criticului cu universul poeziei eminesciene și cu istoria ei. Dacă pină acum a circulat numai replica lui E. Lovinescu tipărită in **Mutația valorilor estetice** ca **Anexă** cititorul poate reface, ajutat de actuala ediție, intr-o măsură mai mare dosarul acestei polemici cu o miză de excepție (integritatea textului eminescian) și cerceta cu ochi proprii dezbaterea. **G. Ibrăileanu** era un polemist de o vervă remarcabilă care excludea programatic gesticulația plină de efect. Ceea ce nu inseamnă că polemicile lui sint lipsite de seducție intelectuală. Prefața lui Al. Piru, care dă o sigură imagine de ansamblu asupra publicisticii criticului, oferă și o caracterizare exactă a polemistului Ibrăileanu. Tot aici se află schimbul de opinii cu Paul Zarifopol din cele două articole des citate de istoricii literari: **Răspuns d-lui Zarifopol** și **Greutățile criticii estetice.** Pentru prima dată apar și cele trei scrisori către Gherea pe care Ibrăileanu le adresează fostului său mentor.

Culegerea intocmită de Rodica Rotaru și Al. Piru ne infățișează traiectoria atitudinii lui Ibrăileanu față de Maiorescu, Gherea, Iorga, Lovinescu, restituind cititorului elementele unei delimitări și a unei polemici care au contribuit la cristalizarea și la limpezirea citorva din cele mai insemnate idei pentru cultura și literatura română. Dimensiunea intelectuală a criticului, rolul său prind contur mai ferm prin această inspirată deshumare de texte din colecțiile revistelor. După apariția volumelor 4 și 5 din seria de **Opere**, anume opinii privitoare la Ibrăileanu nu mai pot rămine in picioare. Exemplara restituire nu are insă in vedere decit intr-o mai mică măsură publicistica de tinerețe a criticului. La **Addenda** sint reproduse doar 12 articole din multele care ar fi completat nimerit sumarul. Prima polemică a lui Ibrăileanu, de pildă, cu profesorul său Aron Densusianu asupra lui Eminescu nu se află intre textele preferate de editori. Nici prefața la traducerea din **Bel-Ami.** Poate că ar fi fost mai nimerit ca aici să fie reconstituit, după insemnările lui Ibrăileanu, acel volum proiectat și neapărut la 1897 de **Note și impresii**, soluție mai adecvată criteriului general al reeditării care reconstituie cărți pe care autorul n-a mai avut timp să le alcătuiască. Faptul nu scade insemnătatea deosebită a acestei ediții pentru ințelegerea lui Ibrăileanu și a istoriei literaturii române din vremea publicisticii lui, chestiuni asupra cărora vom reveni.

M. Ungheanu

*) G. Ibrăileanu: „Opere", 4 și 5, ediție critică de Rodica Rotaru și Al. Piru, prefață de Al. Piru, Editura „Minerva", 1977.

Interferențe literare

● Cele patru studii reunite de cartea lui Teodor Vârgolici*) acoperă două aspecte deosebite ale procesului analizat. Două din ele („Opinii franceze despre poeți români" și „Tudor Arghezi intr-o revistă franceză din 1903") constituie o necesară prezentare a unor documente literare. Înfățișind aspecte necunoscute ale vieții literare, ele sint utile contribuții la cunoașterea relației dintre beletristica română și franceză. Aflăm cu bucurie că Alecsandri ori Bolintineanu au fost recenzați in revistele franceze și că, intr-o perioadă despre care se credea că Arghezi se refuzase cuvintului, a apărut totuși un poem purtind semnătura sa.

Celelalte două studii („Béranger și scriitorii români", „Ecouri ale lui Saint-Beuve in literatura română") au un orizont mult mai vast, propunindu-și discutarea complexului fenomen reprezentat de felul in care literatura noastră a asimilat operele celor două personalități franceze. Erudiția istoricului literar este impresionantă: sub ochii noștri defilează o arie vastă de documente (periodice, lucrări, broșuri, texte etc.). Trei sint nivelele unde T. Vârgolici situează „interferențele" literare: simpla amintire a respectivului nume (probabil, dovadă a cunoașterii lucrărilor sale), citate din opera sa și utilizarea ideilor sale. În cazul lui Béranger problema este mai simplă: acesta pătrunde datorită mesajului politic al textelor sale in concordanță cu ideile revoluționare autohtone.

Foarte interesantă este discutarea bogatului material referitor la Saint-Beuve și critica românească. Cu acesta s-a intimplat ceea ce mai tirziu se va intimpla și cu opera lui B. Croce ori G. Călinescu. Adevărurile expuse de ei, greu admise la inceput, au fost mai apoi unanim acceptate și larg difuzate de discipoli prin scrieri popularizatoare ori prin manuale. Personalitatea ideilor, consistența lor originară (legată de contextul socio-cultural in care au apărut) s-a dizolvat in straturi succesive. Ceea ce odinioară a fost ieșit din comun poate apărea acum ca banal și lipsit de interes. O intrebare este atunci firească: dincolo de aceste adevăruri generale, existente obiectiv, nu există ceva mai profund, mai adinc ancorat in personalitatea umană a criticului, care să fie cu adevărat definitoriu pentru opera sa? Ecourile acestei structuri umane, modelatoare a creației, trebuiesc căutate in receptarea ei și nu in permanența unor aserțiuni generice.

Demersul critic al lui T. Vârgolici se caracterizează prin rigurozitate și erudiție. Autorul nu se hazardează in nici o afirmație nesusținută de fapte ori texte probante. De fiecare dată opiniile sale sint intărite de evocarea unor păreri avizate. „Modelul il oferea opera lui Béranger, larg cunoscută și admirată de scriitorii noștri... cum am incercat să arătăm in paginile anterioare. În acest sens, N. Iorga preciza că „sub inriurirea literaturii poetice de zglobie și crudă opoziție a lui Béranger... ș.a.m.d.

Mihai Coman

*) Teodor Vârgolici: „Interferențe literare româno-franceze", Editura „Univers", București, 1977.

Caligrafii lirice

● Poemele lui Liviu Călin*) sint niște caligrafieri, uneori fulgurante, ale unor stări și evenimente de conștiință al căror nucleu pare să fie dorința de recuperare — evident, lirică —, nu atit a efemerului (implicind deci fluxul trăirii), cît a ceea ce este perisabil in ordinea existenței. Aceasta inseamnă că participarea poetului nu este marcată de alerta timpului ireversibil, ci ea se instituie intr-un cadru mai calm, vizind reconstituirea unui traseu depășit. Sentimentele inseși se obiectivează sugerind adesea reacția exploratorului in fața lumilor necunoscute unde absența unor certe puncte de reper se traduce prin necesitatea inventării lor. Imaginea „studiată" a unei reci și translucide dezagregări din poezia **Veghe** — descinzind parcă dintr-un cunoscut tablou suprarealist — lasă să se intrevadă o atitudine de reverențioasă intimpinare a misterului: „Sub candelabre jiletca se destramă / și firele vechi incep să cadă / pe lemnul de lămii; / lumina e o lamă, / o umbră verticală dintr-o spadă. / Oglinzile privesc spre dansatorul mut / rămas sub arcul de cristale, / in jur acum tăcerile s-ascut / sub panopliile din ceară. / Te-am luat de mină / și pragul de afară / ne-așteaptă cu iarba lui de vise. / Pășește-ncet să nu cadă roua". Chiar sentimentul naturii, in aparență spontan, viu, apare in fapt mediat, filtrat prin prisma conștiinței poetului, astfel incit el exprimă aproape intotdeauna altceva, este o travestire ingenioasă a complexului meditativ. Artificiul este acceptat in mod voluntar și lui i se atribuie nu funcția de vehicol intre eul liric și realitate, cît aceea de punct terminus al unui itinerar, produsul implinit al muncii de artizan. **Desene animate** este revelator in acest sens și poate fi socotit ca o ars poetica: „Departe de lumină, in somn / Închipuit, / Arunc petarda culorilor / Ritmate / Și noi tablouri / Ies / Cu vii făclii de mit / La porțile din fildeș / Ca-n vechile palate. / / O iederă tresare, / E fulgerul de jos / Pornit, / Și vrea să dea contururi / Fápturilor imaginare — / Obrazul din frunzare / Devine semnul luminos / Al amintirii monezilor cu lună. / / ... In colț, doi cai, / Făcuți cu iglița peniței, / Țin locul de alai / Și semnătura, micile ovale, / Imită onomastic / Dantelele domniței".

Liviu Călin este un melancolic care își cenzurează impulsurile, de aici și plasticitatea nu o dată fastuoasă a poemelor, de aici impresia de detașare pe care o transmit fulgurantele proiecții ale amintirii sau visului. Tema centrală a volumului, exprimată și in poemul care-l prefațează și-i imprumută titlul, este aceea a redescoperirii, dar o redescoperire care este mai puțin un proces, fiind îndeosebi un produs artistic.

Valentin Dumitrescu

*) Liviu Călin: „Uimitorul răstimp", Editura „Eminescu", 1977.

Descoperirea semnelor

● Volumul **Proză și reflexivitate***) al criticului Cornel Ungureanu cuprinde o suită de „micromonografii" al căror ansamblu, privit prin perspectiva receptării „la jumătatea drumului dintre lectura imediată și exegeza plurală", se constituie pe ideea ordonatoare a reflexivității specifice prozei românești contemporane.

Unitatea cărții rezidă așadar in această abordare care tinde, explicit in postfață (**Impactul lecturii**), să devină o pledoarie a romanului ca roman, pledoarie pentru un anume tip de reflexivitate, ce refuză genul hibrid, confluența forțată a romanului cu documentul, cu reportajul. Este, in fond, afirmarea specificității modalităților prozei de a fi ea insăși in raport cu realitatea: „Atunci cind ne oprim asupra romanului actual ne interesează mai puțin cantitatea de documente reproduse, cit capacitatea scriitorului de a **medita**, prin personajele sale, prin construcția romanului, **asupra realului**".

Pe coordonatele acestei atitudini, operind ordonator, Cornel Ungureanu practică o critică nu atit de analiză, cit de definire, de tip succint monografic. Prozatorii incluși in volum (Marin Preda, Eugen Barbu, Laurențiu Fulga, D. R. Popescu, Ștefan Bănulescu, Al. Ivasiuc, Titus Popovici, George Bălăiță, Constantin Țoiu) sint definiți in raport cu ambianța literară a epocii, in raport cu modul in care au fost receptați incă de la debut, urmărindu-se descoperirea „semnelor" proprii structurii lor artistice, mai ales prin descoperirea temelor.

In cele două secțiuni, „Repere" și „Momente", corespunzind ierarhiilor, criticul urmărește analiza structurilor, descoperind simetrii, opoziții, reluări și continuități ale temelor, similitudini și afinități intre tendințele tematice ale unor scriitori diferiți. Marin Preda este definit, intre altele, prin prezența nostalgiei „eroului pur, capabil de sacrificiu", avind ca reper simetric opus „spiritul primar agresiv". O altă temă definitorie este, desigur, tema imposibilei intoarceri. Eugen Barbu este portretizat cu vervă ca „scriitor spectacol", a cărui operă prezintă la rindul ei simetrii interioare și afinități externe. Vasile Voiculescu are „perspectiva rinascentistă a spațiului ludic", la Constantin Țoiu o temă centrală este „tema Cărții". Ștefan Bănulescu este caracterizat in primul rind prin „admirabila regie a textului".

Interpretarea nu este neapărat originală, caracterul sintetic și general al „profilurilor" de scriitori presupunind in mod firesc reluarea in discuție a unor opinii critice deja cunoscute, pe care Cornel Ungureanu le acceptă sau cu care polemizează. Critica de definire pe care o practică Cornel Ungureanu realizează portrete expresive, pertinente, reconstituind destinul literar deopotrivă prin dinamica receptării scriitorului, ambianța culturală de care se leagă opera sa, structura temperamentului artistic, configurația tematică a creației; totul subsumat viziunii integratoare avind in obiectiv latura reflexivă a fiecărui prozator, in ceea ce are propriu și definitor pentru el insuși și pentru epoca sa. Se constituie astfel un panopticum reprezentativ al modalităților specifice ale reflexivității prozei contemporane prin valorile ei fundamentale, datorat unui critic inzestrat cu vervă, temperat in polemică, cu o scriitură decisă și cu un spirit angajat in primul rind in acțiunea de identificare și definire a „reperelor".

Sultana Craia

*) Cornel Ungureanu: „Proză și reflexivitate", Editura „Eminescu", 1977.

Știință și literatură

● O carte fascinantă este **Delta Dunării** de Ioan Gh. Petrescu*). Ignorată de literat căci pare a se infățișa ca operă științifică, ea ar putea fi refuzată și de geograf pe motivul „literaturizării" materiei. În fapt, adevărata operă științifică se inalță de la condiția catografiei seci și prin inflăcărarea descripției poate da și literaturii un exemplu. Este și cazul acestei cărți de știință, cum să zic, „trăită", fiindcă **Delta Dunării** nu e pentru Ioan Gh. Petrescu o temă goală ci un obiect afectiv. Autorul e din acea categorie de pasionați ai geografiei și nu un profesor cu gindire aridă și știință alcătuită din cifre. Sint, aci, desigur, ilustrații, hărți, fotografii, tabele sinoptice, așa cum se intocmește in general un opus științific; insă indărătul lor stă o biografie inchinată unei idei și ai nu o dată impresia că in spatele fiecărei propozițiuni se ascunde o verificare la fața locului. Delta e pentru Ioan Gh. Petrescu o obsesie și o temă literară.

Nimic din ce poate caracteriza mai bine obiectul nu-i scapă: istorie, geografie, factori economici, turism, puțină mitologie, literatură (privește zborul lebedei ca și cum ar contempla un balet, il descrie pe pelican contrazicindu-l pe Musset etc).

Baza cărții e de aceea științifică și reportericească. Autorul imbracă haine groase, își indeasă o șapcă pe cap, cumpără cizme lungi pescărești și pleacă in Deltă ca intr-o expediție tibetană. Închiriază o lotcă, parcurge trasee felurite, unele foarte periculoase; pretutindeni are carnetul de insemnări in mină și aparatul fotografic atirnat de git. Un Brunea-Fox pierdut in solitudinile deltaice.

Și din aceste investigații infatigabile rezultă cite un tablou lapidar, unde sub vopseaua aparent neutră stă ascunsă poezia intinderilor și a peisajelor exotice: „Pe înserat, la marginea plantației, o bufniță cu aripile-i lungi și catifelate taie drumul și, fără a face vreun zgomot, ci doar un fișiit imperceptibil, se așază pe pămint, unde probabil a ajuns din urmă un șoarece. Deasupra plantației o semilună delicată și neobișnuit de mare, care pare așa din cauza vaporilor de apă din atmosferă, se arată și stă fixă in aburul rece. Datorită irizației produse de picăturile de apă ca urmare a condensării vaporilor, semi-luna este roz-violetă și strălucitoare pe cer, parcă ar inchide in ea becuri și ar fi invelită in hirtie colorată, ca pe scena unui teatru" (p. 153).

Morile de vint de pe grindul Letea ii dau mari perspective oglinditoare, fauna Deltei ii inspiră condeiul cu o culoare de pictor englez de naturi singuratice. Și, in totul, o insușire vădită de a observa geografia obiectivă și de a o transforma in pictură sensibilă, in literatură afectivă și in reportaj grandios.

Artur Silvestri

*) Ioan Gh. Petrescu: „Delta Dunării", Editura „Scrisul Românesc", 1976.

biografia cărților noastre

Cu ioan alexandru despre «IMNELE TRANSILVANIEI»

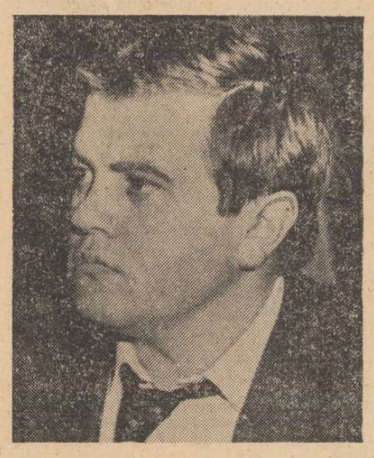

«Nu eu sunt obiectul poeziei mele ci eu păstrat, transfigurat în ceilalți...»

— Imnele dumneavoastră încearcă o dublă întoarcere la origini : la originile conștiinței (Patria) și la originile poeziei (Imnul). Citez din Torna, torna fratre : „Metanoia, / La origini îndărăpt, / Acasă suo acoperișe !". Aș adăuga și aceste versuri din Lupta : „Nu-i decît graiul singurul meu scut / Și dragostea și-această îndelungă / Întoarcere de taină îndărăpt". Cum și de ce ați ales acest drum al poeziei ca „întoarcere de taină îndărăpt" ?

— A fi poet, om al cuvîntului înseamnă a lua în grija ta totul, a luat în ocrotire, a priveghea prin grai asupra luminii ce pîlpîie în fiecare creatură. Această lumină trebuie ocrotită cu propria ta viață altfel putem rămînea pe întuneric, riscăm să pierim din condiția libertății noastre ca oameni. Adevărata natură a firilor lumii este tainică, luminoasă, plină de bucurie și frumusețe. Acest Adevăr îl presimt pruncii cu toată ființa lor, îl știu marii luminați, îl cunosc și mărturisesc poeții care rămîn în istorie. Iar cele ce există, nu sînt numai acum în prezent, cele ce sunt vin de departe, vin din origini și de aceea este necesară Întoarcerea tocmai pentru a putea discerne în adîncime fața viitorului. Poesia este memoria unui popor și poetul trebuie să-și aducă de toate cîte sunt aminte cu insistență și intensitate pe calea cea mai grea a rațiunii inimii.

— Scrieți ascultînd de izvoade, tratînd mereu aceleași teme universale și refuzînd instantaneul, simplificînd formele și limitînd desenul liric la liniile esențiale, necăutînd originalitatea ci tiparele adevărate, codificînd și canonizînd imaginarul. Alegeți culorile grave, stenice. Poezia dumneavoastră cuprinde un alfabet morfologic al gîndirii și simțirii statornic. Numiți literele, semnele lui fundamentale.

— Iubirea presupune statornicie și asemănare. Acolo unde nu-i iubire apare instantaneul, ciudatul, imaginarul evaziv. Cele mai necuprinse, mai miraculoase și greu de exprimat sunt cele ce sunt, inepuizabila realitate a lumii. Poesia, poetul nu creează o lume, el nu creează ceva nou ci **descoperă** ceea ce este : aruncă, dacă are ochiul plins îndeajuns, o privire în adîncul de nepătruns al celor ce sînt. Inepuizabil este trandafirul. Iar noi ca oameni nu ne putem cunoaște pe noi înșine decît luînd știre de la cele ce sunt în preajma noastră, de la alții de la Altul. Pătrunzînd în viața și lucrarea și jertfa lui Constantin Brâncoveanu, bunăoară, vin mai aproape de mine, de sensul existenței mele în poporul meu. Nu **eu** sunt obiectul poesiei mele ci eu păstrat, transfigurat în ceilalți. Dacă eu nu am pătruns în ceilalți, dacă altul n-are nimic în mine, eu încă nu exist oricîtă gălăgie as face. Este vorba de o confundare în soarta tuturor, de o jertfire a sinelui pentru a-și dobîndi adevărata identitate imperisabilă în comuniunea celorlalți. De aici izvorăște **canonul obiectiv ce trebuie respectat cînd te apropii de oameni sau de natură** : roua de pe firul de iarbă n-o ajunge raza soarelui dacă nu-i pură. Cele ce sunt ți se arată, vin spre tine se revelează numai în măsura în care găsesc vasul potrivit ce le poate încape frumusețea, altfel nu se deschid și rămînem singuri. Omul între creaturi este singur. Logofor. Dacă inima lui este purtătoare de cuvînt, natura își poate găsi aici lăcaș, se poate destăinui. Unde nu-i inimă ca sălaș al cuvîntului, ființa naturii și a istoriei n-au ce căuta. Lumea zidirilor vine la noi să ceară cuvînt iar dacă nu-l avem în inimă rămînem străini. Cuvîntul ce-l vrea de la noi trandafirul privește destinația lui, rostul său în univers descifrat de ființa mea transfigurată în istorie. Iar această transfigurare poate fi singura noastră originalitate. Toate celelalte feluri de a fi original sunt exterioare, șocante și ca atare de scurtă respirație. **Căci e vorba de a te înscrie în tiparele primordiale ale existenței, de a deveni rădăcină înainte de a nădăjdui încoronarea.**

Dacă trandafirul ar avea să ne spună ceva nou nu s-ar repeta în fiecare primăvară în același tipar nemuritor pe colinele pămîntului. A vedea nou într-un tipar definit, a vedea fragilitatea universului într-un fir de trestie bătută de vînt : în această constă greutatea lucrării poetului, a porni de la cele ce sunt într-un anume loc, de la concretul infailibil și a putea rămîne în el înseamnă a da un răspuns în universal, a fi universal, adică a fi apt de a ți se încredința întregul.

— Imnul este o poezie care trăiește din categorii pozitive, din bucurie, comuniune, legitate, iubire. E o concordia discors. Despre universul poeților moderni Dámaso Alonso spunea că e construit din concepte negative și, pornind de la această idee, Hugo Friedrich analizează exagerind toată poezia modernă prin prisma categoriilor negative. Calea imnică a poeziei, la o privire superficială poate părea incompatibilă cu sensibilitatea epocii noastre, mergînd împotriva (exagerez voit), unei concepții estetice și etice dizarmonice mai generale...

— Bach făcea deosebire netă între artă ca experiment și cea care îl sfințește și bucură pe om (der Befriedigung). O bună parte din poezia modernă este victima tenebrelor cum spune Claudel despre Baudelaire și Poe, poeți foarte înzestrați care însă și-au pus talentul întru slujirea puterilor întunecate, legate de artificial, de visul nemăsurat și imaginativul bolnăvicios. Sunt oamenii singurătății care n-au voința și dăruirea necesare de a fi slujitori ai luminii, n-au răbdarea cerută de greul istoriei, de rinduiala morală și arderea mistuitoare, invizibilă din iubire pentru tot ce există. Un poet adevărat trebuie să tindă spre obiectivitate, să devină acel cristal pur prin care lumina poate ajunge la destinație, altfel se dezice de rostul său în univers în fruntea creaturilor. Spre această obiectivare au tins și cei mai buni poeți români pînă astăzi de la Dosoftei pînă la Voiculescu, căutînd să intre în legămînt cu lumina, cu Binele suprem pe care l-au slujit în cîntările lor. Dacă astăzi în unele țări sînt mai citiți poeții „negativi", nu înseamnă că aceasta-i marea poesie ci că există de asemeni un cititor neformat, necultivat pe măsura vocației sale superioare spre obiectivitate. Chiar de s-ar scrie la un moment dat și s-ar citi numai astfel de texte negative, Poetul nu trebuie să abdice de la menirea lui de vestitor al biruinței Luminii asupra întunericului, de slujitor al Iubirii și Frumosului, de om încredințat în veșnicia tuturor creaturilor în sensul jertfei de sine într-o patrie pentru propășirea celorlalți. Această artă a edificat lumea. Imnul este de la origini o astfel de cîntare, o astfel de sărbătoare a luminii, o bucurie care nu poate fi stăvilită de nici-o putere din univers.

«Poetul trebuie să citească pe înaintașii lui poeți pînă în pînzele albe.»

— Ați tradus Odele Pythianice ale lui Pindar, considerat de Nicolae Balotă și Virgil Nemoianu, unul din dascălii dumneavoastră recunoscuți.

— De la Hölderlin am înțeles că nu se poate face poesie adevărată necunoscîndu-i pe vechii greci. Pindar a fost cel dintîi asupra căruia am lucrat pînă la ultimul cuvînt rămas din moștenirea sa. Am învățat enorm de la el în ce privește meșteșugul și încredințarea că nu poți fi poet dacă nu ai Patrie, dacă nu vorbești în numele unui popor, dacă nu practici tu însuți virtuțile pe care le vestesc poesiile tale. Apoi Pindar a fost om de la țară, din arhaica Beoție, legat de tradițiile părinților săi, sănătos moral și spiritual conform idealului elin, slujitor al lui Apollo. Cît știu din mărturiile arhaice despre el rămîi cucerit și de noblețea persoanei lui. În egală măsură sunt legat de celălalt corifeu al lumii vechi mai aproape de sufletul nostru, Vergiliu.

— Prețuiți și imnele Bizanțului ?

— În Bizanț imnul cunoaște veacul său de aur. Spiritualitatea bizantină în întregul ei este una imnografică. Noul cîntec pe care îl încep poarele, cu care începe Evul mediu și apun lumile vechi este Imnul de bucurie și mulțumire care glorifică și împacă doxologind. Forma veche a versului prosodic elin bazat pe cantitatea silabelor, devenit întepenit și academic, este părăsită, noul Imn punînd accentul pe calitate, pe ritm și suflet, pe înălțimea cuvîntului. Dacă versul vechi curgea monoton în ondulații pe picioare scurte sau lungi, Imnul primește aripi, cuvîntul iese din starea pasivă tinde către înălțimi, variația în înălțime despre care vorbesc savantii este marca noului simțămînt ce-l vietuiesc popoarele. Acest suflu nou în Imnografie provine din popoare, din simțămintele oamenilor din popor, din cîntecul popular care intră pe arena spirituală a omenirii. Bizanțul este expresia geniului popular al mai multor semințiі europene și orientale ajunse părtașe la pacea spiritului. Acest duh al popoarelor, al lumii de jos ignorate de academismul elin în decădere se afirmă în noul Imn, în **sutele de mii** căci sunt cu adevărat sute de mii de Imne noi cum n-a cunoscut omenirea vreodată.

Amintesc de aceste imne pentru că ele fac parte din propria noastră tradiție : cele mai vechi traduceri românești s-au făcut și pe aceste cărți. Ele sunt și ale noastre, sunt mai mult devenite una cu limba și spiritualitatea noastră prin nenumăratele veacuri de priveghere ale evului nostru mediu, ale tuturor cărturarilor și cititorilor sufletului nostru. Am moștenit Bizanțul în tot ce a avut el mai bun și trebuie să fim profund conștienți și asimilatori ai acestei uriașe moșteniri cu fiecare generație.

— Ce a însemnat pentru Imnele Transilvaniei întîlnirea dumneavoastră cu poezia lui Hölderlin ?

— Dragostea pentru pămîntul patern, pentru obiceiurile părinților, acest dor mistuitor după cerul de altădată al lumilor vechi m-a apropiat de Hölderlin. Prin el am bătut o bună bucată de drum către propria mea Patrie, către iubita noastră Transilvanie. Goethe din păcate a rîs de Hölderlin cînd acesta i-a citit niște traduceri anevoioase din greacă. Truda lui pe texte cu gramaticile vremii greoaie este pilduitoare pentru orice poet care se ia în serios. Fraza poetică sărbătorească a lui Hölderlin este de neconceput fără această ucenicie pe textele cîne și în acest fel superioară altor poeți germani mai comozi.

Poesia nu se poate face numai cu talentul de acasă, el trebuie sporit negățătorindu-l în casele înaintașilor. Poesia se citește direct din izvoare, poetul trebuie să citească pe înaintașii lui poeți pînă în pînzele albe nu prin intermediari, prin cărți critice niciodată îndestulătoare. Înaintașii trebuie să-ți devină prieteni și frați nu maeștrii, or numai trudind pe textele lor te poți bucura de intima lor familiaritate.

— Socrate îi îndemna pe poeți în Lysis să fie „părinți ai înțelepciunii și călăuze". Ascultă poezia Imnelor Transilvaniei de acest imperativ ?

— Cînd mă duc în satul meu vin la mine diferiți oameni cu necazurile lor să-mi ceară sfat. Ei știu că sunt poet și prin aceasta socot că le-as putea fi de folos prin cuvînt. Vor să-i liniștesc prin cuvînt și mulți dintre ei se și aleg cu un înțeles. Cred că la această călăuzire și grijă paternă față de ceilalți, de oamenii din casa ta, din satul și Patria ta, după darul Chemării, se referă Platon. Trebuie să te înhami la greul, la necazurile și bucuriile neamului tău și să poți da un răspuns ziditor în orice situație. Cărțile noastre nici nu trebuie să fie altceva decît o călăuză. Oamenii au nevoie de un sfat bun, de o vorbă din inimă mai mult ca de orice. Se și spune la noi, mă duc după cuvînt la omul cutare. Acest cuvînt al puterii care poate schimba viața unui om este dat și în grija poetului ; și trebuie să-l slujească pe măsură.

«A deveni transparență pentru cele ce sunt este cel mai greu"

— În imnurile clasice finalul sună adesea astfel : „voi ști să-mi amintesc de tine și mai tîrziu în alte imnuri" sau „Întîi și-ntîi te cînt pe tine la începutul stihuirii și iarăși începînd cu tine sînt gata să-ți închin alt imn". În volumul dumneavoastră multe poeme pot părea celui ce ignoră legile imnului variații pe aceeași temă : Pelicanul, Lumina, Izvorul... S-a vorbit legat de poezia Imnelor dvs de discursivitate, prozaism, experiment steril în dispunerea versurilor cu referire la imnurile închinate strămoșilor. S-a vorbit și de manierism. Totuși trebuie să ținem seama de faptul că imnurile clasice aveau o parte epică (pars epica), un miez cunoscut sub numele de ómfalos, încadrat de o introducere (arhé) și de o încheiere (sfagis). Ori toate imnele închinate strămoșilor țin seama, în cărțile dvs, de această structură.

— Ștefan cel Mare asupra căruia revin mereu este o astfel de întrupare a virtuților, și a spiritului de jertfă din iubire pentru aproape, a nădăjduirii că tot binele va cunoaște desăvîrșirea. Toate aceste fapte și cititorii ale domnului moldovean fac din el un mădular cosmic. Cînd îl descoperim persoană, neștirbindu-l, este o transparență prin care străvedem chipul de taină al omului în armonia universului. Este o datorie sfîntă a mea ca poet român de a sesiza universalul prin aceste conștiințe românești, prin această istorie dramatică, prin aceste persoane slujitoare ale idealurilor sufletului românesc adesea pînă la jertfa supremă. Transilvania este plină de astfel de vieți mai puțin sau mai mult cunoscute, unii zac în uitare, neridicați în cuvînt, și iubirea cuvîntului are puterea de a le restitui aura de origine.

Imnul socot că este forma cea mai potrivită în vederea acestei renașteri în cuvînt a valorilor nepieritoare. În Imn lirismul este dominant, imnul implică participarea subiectului, a poetului, pînă la identificarea, la topirea obiectivă în lucrarea ființei, persoanei asupra căreia și-a aruncat ancora cuvîntul. Acest lirism imnic nu este străin de disonanțe, dar modul de a le rezolva este de lungă respirație, relevă mereu lupta eroului pe care acesta o poartă conștient și concret în istorie împotriva răului, a morții și a damnării. Iar cel care luptă în numele luminii și al adevărului cu armele jertfei de sine, ale iubirii este încoronat chiar pierind. Imnul pleacă de la adevărul că lumina, creaturile și omul au o destinație excepțională că nu moartea este vocația și perspectiva omului ci viața nepieritoare. Cînd scriu imnul lui Matei Basarab, de pildă, trebuie să mă pătrund în amănunt de toată lucrarea lui care a însemnat o renaștere în poporul nostru. Nu ce mi-aș putea eu închipui despre Iancu sau despre Pelican, nu fantezia mea are valoare în Imn ci adevărul faptelor și ființelor lor, ele trebuie să vorbească în ce au ele mai profund căci ele rămîn, iar cele ce **rămîn** le întemeiază poeții cum spune Hölderlin. Ce a **făcut**, în istorie, cărui gînd și cărei simțiri a inimii și brațului său i-a dat întrupare între oameni este foarte important. Iar aceste fapte trebuiesc prin Imn mărturisite. Iar aceste realități ale faptei omului în slujba Binelui Suprem, au puterea de a umbri și spulbera indoiala, scepticismul, pesimismul tenebrele cultivate de manierism în arte, pentru că manierismul este fructul fanteziei, al irealizabilului, imită și vestește ceea ce nu are realitate vizibilă sau invizibilă, o proiecție a individului în lume nu o transparență a lumii în persoană, cum se întîmplă în arta adevărată. A deveni transparență pentru cele ce sunt este cel mai greu, a dobîndi acea clarviziune încantatorie care face lucrurile lumii să se destăinuie în fața ta cu tot ce au ele mai frumos, a deveni omul de încredere al lui Mihai sau Ștefan, al trandafirului sau al fluturilor, al stejarului sau al albinei al orionului și în cele din urmă omul Logosului, ființa cuvîntului este cel mai greu. A fost Dante altceva în poporul său decît omul în fața căruia s-a tras vălul de peste uitare — și a văzut Italia în veșnicie, a auzit și a văzut tot ce se poate ști despre sufletul poporului său, a devenit o transparență. Numai această transparență poate sesiza armonia întregului, dependența creaturilor unele de altele și a tuturor de Logosul întrupat în ființa omenească. Această armonie înstelată a universului, acest Magnificat a tot ce există, această împăcare și bucurie fac din om ființa glorificării, vasul laudei, cuvînt imnic înainte de toate.

«Poetul nu citește decît punînd în lumină ctitoriile altora»

— Grecii numeau imnurile închinate unor personificări ale naturii physikoi hymnoi. Poeme ca Stejarul, Toamnă, Floarea-soarelui, Holocaust, Garoafa, Lumină, Macul, Plopul, Trandafirul, Teiul, Trestia, Părul sărac, Vară, Sămînța, Transfigurare, Secetă, Mărgăritar, Vînt și văpaie, Luptă, Izvorul, Vița de vie ș.a. așează natura și universul într-o viziune antropomorfă. Poetul e în ele un sacerdot. Morala e într-un anume sens cosmică în poezia dvs. În ce mod comuniunea cu natura și cu natura Patriei în special sancționează conștiința și edifică Logosul ?

— Nu orice se cuvine ridicat în imn, ci numai ceea ce este ofrandă, jertfă pentru alții. De aceea imnul are această alcătuire lirică, vorbește în numele eroului, subiectul se topește, se substituie obiectului, îl înviază. În imn nu vorbește poetul ci eroul, destinația nu este eroul ci eroul celebrează prin faptele sale înțelepciunea Logosului, care le-a adus în stare de rodnicie.

Prin aceasta Imnul nu-i numai evocare ci Aducere aminte ca răspuns prin cuvînt dat cuvîntului. Fapta devenită cuvînt se ridică din empiric în zonele spirituale, Imnul ridică locul la rang de Patrie, toposul celebrării părinților. În acest fel poetul nu ctitorește decît punînd în lumină ctitoriile altora și în această mărturie a faptelor altora se realizează el ca jertfitor și ajutor al poporului său în istorie prin cuvînt. Imnul se realizează, poate fi socotit realizat cînd dă de izvorul vieții, cînd nu rămîne la cele de suprafață. Imnul physic asta și înseamnă a celebra viața stejarului, garoafei sau a vulturului, viței de vie și a grîului, iar această viață a naturii este grăitoare și pilduitoare pentru om în măsura în care acesta este exponentul Logosului în mijlocul naturii. Natura nu ne poate ajuta cu nimic și noi nu sîntem de nici un folos dacă rămînem numai naturali, dacă vietuim numai la nivelul ei, biologic. Ca fii ai cuvîntului are natura trebuință de viață, de in-suflarea noastră în preajma ei, de harul in-spirației noastre. Boul lăcrimează cînd îi vorbește omul și leul îi scoate spinul din călcîi omului care-i vinează cu iubire sufletul.

— Împotrivindu-se ideii că arta ar fi un joc, Alain scria : „Artiștii au muncit întotdeauna ca și cum s-ar fi rugat". Acesta este și crezul dvs. Iată ce scrieți în Poetul : „Nu vrei nicicum să rostuiești nimic / Ceva petrecăreț de voie bună". Cum ați făcut această alegere a gravității, a solemnului, a bucuriei și nu a petrecerii prin poezie ?

— Ironia ca și rîsul înclinat spre batjocură și cinism nu au nimic de-a face cu Imnul. Viața e prea gravă și zilele omului prea puține să le jertfească ușurinței și vorbelor neziditoare. Altceva este bucuria decît veselia petrecăreață ; există compasiunea, suferința împreună care îl pot ajuta pe om să fie mai bun. Veacuri de-a rîndul ardelenii mai ales au tăcut și-au îndurat, au dus greul istoriei cu răbdare și înțelepciune. Nu-i în firea lor nici să facă glume, nici să rămînă străini de suferințele altora.

— Tipul de imn care apare cel mai rar în poezia dvs, este cel cu caracter pur de invocație, care enumeră atributele, glorificîndu-le. Acesta e imnul arhaic numit de greci Kletikoi hymnoi. Preferați imnul mai complex și nu linia simplă a invocației. În același timp, poemele dvs. sînt Cîntecele aducerii aminte. Ele sînt și o „carte de învățătură" cum a observat Nicolae Balotă. Ce relație așezați între poezie, memorie și cunoaștere ?

— De poesie ține sensul și semnificația. Poesia este cunoașterea lumii pe calea profundă a memoriei inimii. Celelalte științe arată ce am făcut, poesia cît de mult am iubit Adevărul și Frumosul. Nu există alt instrument de a arăta averea cea mai de preț a unui popor decît Imnul, cuvîntul.

— Poezia începuturilor cultiva un lirism plural, colectiv, derivat dintr-o subiectivitate a lui „noi", iar nu a lui „eu", observa Edgar Papu și mulți alți cercetători ai fenomenului.

— Nu în apă se reflectă cel mai bine soarele ci în bobul de rouă. Nu poți ști nimic despre umanitate, dacă nu ești om, persoană, eu absolut unic în istorie, de neconfundat cu nimeni niciodată. A deveni o astfel de persoană, a deveni ceea ce ești chemat din origini să fii, Persoană, este iarăși drum strîmt dar unic de ales. Imnul este lucrarea persoanelor în istorie. Harul poetic este un dar absolut personal, și în sensul — către persoană.

«Nu poți fi poet dacă nu ai Patrie, dacă nu vorbești în numele unui popor».

— Înainte de apariția Imnelor Transilvaniei în Lexicon der Weltliteratur, Gero von Wilpert subliniază faptul că lirica dvs, e determinată de datele și imperativele ținutului natal, Transilvania. Ce valori esențiale atribuiți acestui spațiu și în ce mod credeți că el are o însușire purificatoare, psihagogică, de întocmire a sufletului, a conștiinței și a memoriei naționale ?

— Un istoric german spunea că „Românii sunt cea mai tenace semințe de pe pămînt" (Die Rumänien sind die zäneste Menschengelschlecht der Erde) și această definire comentată de istoricul nostru Ioan Lupaș se referă în primul rînd la urmașii geto-romanilor din Transilvania. Poporul român din Transilvania a despădurit, desălbăticit prin milenii cu duhul graiului, cu jertfa ființei, răbdării acest pămînt strămoșesc. Am să dau un exemplu. Satele noastre din Transilvania din preajma satului meu, prin veacuri au fost mutate dintr-un loc în altul. Țăranii iobagi după ce cultivau un loc prin îndelunga vietuire cu plugul și turmele, cînd pămîntul în mijlocul pădurii devenise grădină, oamenii erau poftiți de domnii străini să se mute în codru, să-și defrișeze în mijlocul codrului alt așezămînt, alt sat iar celălalt să rămînă via și stupina și livada stăpînului. Poienile acestea unde au fost satele noastre se cheamă **Iertăoi.** Peste cimitire a crescut iarba. Fiecare colină, fiece loc atins de soare aici în Transilvania este istorie milenară sfințită cu sudoare și sînge de oamenii care au cultivat, au desălbăticit acest pămînt închis de păduri. Unde-i o poiană trebuie să fie și un cimitir, unde-i o grădină este și istorie. Munca ne-a sfințit, truda din zi în noapte pe acest pămînt care ne-a crescut și ocrotit și care, împreunat cu cerul, ne-a încălzit și ne-a ținut de urît de-a lungul veacurilor.

— Cîntați Patria, sacralizînd Transilvania ca pe un ochi de veghe ca pe o memorie vie și statornică a cosmosului și a părinților.

— Sătenii Transilvaniei nici n-au boicotat vremile, nici n-au vegetat în istorie cum au socotit unii, ci ei au făurit continuu istoria. Viața morală și spirituală a dobîndit în satele noastre un chip propriu superior prezent în arta noastră populară ,care obligă pe cea zis cultă. Tot geniul nostru s-a concentrat aici, în vorbă și-n port, în conduita de toate zilele, satul fiind organul cosmic, gura de rai a existenței noastre și asta vremi îndelungate. Eu încă am găsit și trăit în satul meu intactă această rînduială milenară, această civilizație profundă strînsă în jurul Binelui suprem tăinuit de cuvîntul întrupat în istorie.

— Ce valori ați vrea să caute cititorii și criticii în Imnele Transilvaniei în locul originalității, schimbării registrului liric ?...

— Imnele Transilvaniei încearcă să celebreze ceea ce-i nepieritor în sufletul nostru atît de încercat în istorie, să atragă atenția asupra spiritului de jertfă ce ne caracterizează, asupra persoanelor istorice în jurul cărora ne-am strîns în ceasurile de urgie sau sărbătoare pe drumul nostru neabătut către Patria nepieritoare. Omul moral, omul iubirii pînă la jertfa de sine, omul răbdării și al lucrării ființei bucuriei și a priveghierii poate fi găsit în aceste imne. Cel ce însetează după perfecțiune morală și spirituală celui ce-și caută originile și destinația, celui ce se statornicește în ființa acestei Patrii în spiritul strămoșilor este adresată în primul rînd această carte...

«Nu există originalitate decît în continuitate»

— Se știe că ați copiat ca elev, într-un caiet toată opera lui Blaga după ediția definitivă de la Fundații și că știați poemele sale pe de rost. Despre Imnele Transilvaniei s-a spus că au părăsit calea lui Blaga fiind mai aproape de Goga.

— Bach înainte de a-și compune propriile compoziții, se încălzea, își lua avînt, cîntînd din compozițiile înaintașilor și colegilor de breaslă. Pînă își lua zborul său propriu avea nevoie de căldura și prieprerea celorlalți. Nu există originalitate decît în continuitate. Cine caută să fie original cu orice preț riscă să nu însemne nimic într-o cultură. **Trebuie să-i asimilăm pe înaintașii noștri pentru a putea face un pas către noi înșine.** Un text vechi în greacă spune : „Ce ai tu să nu fie luat de la alții ? iar dacă ai luat la ce te-ai mai mîndri ?" De la Blaga am învățat multe. Întîlnirea mea cu el ca licean a însemnat o dată în viața mea. Îi iubesc pe Coșbuc și pe Goga. Satul însă ca matcă universală, ființă cosmică, ca vatră spirituală eternă fără anecdotă și pitoresc, încă n-a fost exprimat pe măsura lui îndeajuns în poesia noastră cultă.

— Ce semnificație ați vrut să cuprindeți în Imnul către Eminescu, după mine un imn genealogic, dar în primul rînd etiologic căci el îl glorifică pe Poet ca pe o instituție, tradiție și ceremonie ?

— Să stăpînim limba ni se cere mai întîi prin Eminescu. Să nu uităm lada cu bucoavne de învățătură în adîncă și înțeleaptă limbă veche românească pe care Eminescu o avea pururi cu el. De cele mai adînci și pilduitoare tradiții de spiritualitatea noastră perenă sunt legat anumite cuvinte de neînlocuit, o anume turnură a frazei pe care numai frecventarea scrierilor vechi ni le face familiare. **Poesia nu se face nici cu idei originale, nici cu sentiment ci cu cuvinte atinse de spirit înainte de toate.**

— Calea poeziei dvs, parcurge etape : Infernul, Purgatoriul, Paradisul care nu mi se par separabile. Dimpotrivă, ele comunică, se tensionează, se presupun chiar. Din Imnele Transilvaniei nu lipsesc viziunea eschatologică și fața tragică a lumii, iar bucuria și extazul întîlnesc acel „dar al lacrimilor (donum lacrimarum) de care pomeneați într-un articol recent, închinat lui Vergiliu. Critica n-ar trebui să uite aceste versuri cînd preferă una sau alta din etapele creației dvs. : „Din iadul cel mai groaznic dedesubt / Simt crinul pur ce-n taină mă susține".

— Prototipul poetului realizat plenar în istorie pînă azi pentru cultura și spiritualitatea europeană și universală este Dante. El este Poetul de care într-un fel sau altul trebuie să țină seama fiecare dintre noi. În Dante apune pentru totdeauna idealul lumilor vechi, încetează Paideia, pedagogia și începe Inițierea sufletului prin vămile Paradisului către Triunghiul de aur al Binelui Absolut. Poeți moderni ca Eliot reiau Triada dantescă, iar Claudel îi aduce omagiu într-un poem ca Poetului suprem.

Interviu de Doina Uricariu

mihu dragomir

poeme inedite

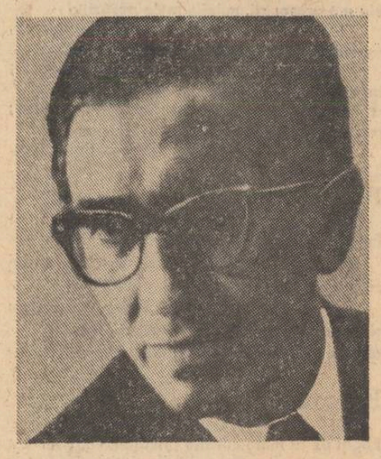

Noapte calmă

Da, poți să stingi lumina, mamă.
Voi adormi curînd, acum.
Cu liniștea sînt iar de-o seamă,
pe timple doar, mai pîlpîie un fum,
și somnul iar ca pe-un copil mă cheamă
spre legănarea țării lui nicicum...
voi adormi curînd, acum...

Vislesc tăceri. Și nu-ntîrzie
decît răsuflul nopții, lin,
și troznitura unui scrin
ce-n fiecare noapte-nvie.
Dar știu că îmi pindești, tăcînd,
din mica ta odaie bătrînească,
un geamăt, un oftat, un gînd,
tăcerea mea să-ți deslușească.
Tăcerile sînt prea depline
să nu-nțelegi că trece-un vînt prin mine.

Tu totu-ai prestiut, și totdeauna.
Și noaptea primei mele sărutări,
și deznădejdea semafoarelor din gări
cînd îngheța în inima mea luna,
și tot ce ți-am tăcut, ți-am ocolit,
surisul strîmb, bravada și minciuna,
și cînd eram departe și rănit,
tu totu-ai prestiut, și totdeauna.

Nu sînt decît, trimisă-n lume,
multiplicarea ta, o undă
ce-ncearcă intrebarea s-o pătrundă.
Sînt lumea ta, trimisă-n altă lume.
Și, ca un radar îndreptat spre Marte,
eu orice piedică spre tine o răsfring.
Mă-ntorc cu gerul spațiilor moarte
și lîngă tine ca un prunc mă string.

Cu păru-albit în viscol de nisipuri,
copilărind de-o jumătate veac,
am vrut să semăn darul meu sărac
scoțîndu-i rod în patru anotimpuri.
Și-acum cînd ziua se încenușază
și-n fundul ei cocleală se depune,
îți caut iarăși preajma, și acasă,
vin, tras de-un gînd, ca o sălbătăciune.

Se-ntoarce puiul tău îmbătrînit,
sălbătăciunea ta civilizată...
De-atunci, de cînd în patru labe am pornit,
eu n-am stat drept decît o dată.
Dar și o dată-i mult și, istovit,
cu timpla de-adevăr întunecată,
se-ntoarce puiul tău îmbătrînit,
sălbăticiunea ta civilizată...

Acuma știi, cînd vreau să crezi că dorm,
de ce-am venit în vizuina călduroasă.
Țin ochii mari, dar mi-este somn, mi-e somn,
mă tem de somn, dar somnul mă apasă...
Mă mai agăț de-un gînd, de-o scamă,
dar mîinile mi-s mai subțiri, de fum.
Da, poți să stingi lumina, mamă,
voi adormi curînd, acum...

8 decembrie 1963 — 15 martie 1964

Se-apropie ceasul

Se-apropie ceasul fără de ceas.
Poate o zi, atît mi-a rămas.
Viața gilgiie mai departe
și eu caut să intru-ntr-o carte,
ca-ntr-un coșciug.
De-aici nu mai am unde să fug.
Și de-aș avea unde, tot n-aș fugi.
Ceasul se-apropie cu pași fumurii
și eu mă las, încet, pe spate,
cu o demult presimțită voluptate.
Poate mă las, poate mă ridic.
Nu-i nimic. Nu-i nimic. Nu-i nimic.

5 februarie 1964

Și-atunci...

Și-atunci,
cînd va suna gongul marei tăceri,
în clipa cînd ziua și noaptea
se vor cobori într-un singur anotimp,
atunci, cînd mîna ce te-a mîngîiat
va fi la fel de albă și inertă
ca perna de care se va-nclești,
și-atunci, cînd ultimul fir de nisip
alunecă-n clepsidră
un punct cît infinitul,
atunci, cînd răsturnări ireversibile
își vor aduce ultima cadență,
și-atunci voi fi tot eu,
și-n hău primar mă voi zvîrli urlînd,
cu pumnii încleștați,
și-atunci...

30 ianuarie 1964

vasile nicolescu

Cine aude...

Cine aude litania, foşnetul ierbii de mare,
clopotele ei înşirate de gîtul celor inecaţi,
strigătul posesivelor alge, căderea
unui fluture
avertismentul fără semne al vulcanilor,
durerea arborilor pe care îi zgîlţîie vîntul,
şi inima lor sărind înaintea furtunii,
cine aude piatra născindu-se fără ţipăt,
fără leagăn,
lîngă greerii care se înmulţesc din sunete,
Cine aude...

Rugă de crin

Nu mă provocaţi, mîinile mele nevăzute
nu pot să sugrume,
nu mă provocaţi, mîinile mele abia dacă ştiu
să atingă o frunză ;
nu mă provocaţi, abia dacă înţeleg
formele lucrurilor ;
mai nebune decît coarnele melcilor, ele
orbesc de durere.

Flash-Back

Fulgerul memoriei surpă mortarul dintre
cărămizi şi-ndeamnă cariul
să intre-n temelii şi căpriori, păianjenii
să-şi înceapă lucrarea
şi vîntul să muşte cu dinţi mărunţi, mărunţi
tulpina şovăielnică a bucuriei.

Exorcism

Fugiţi de la mine cuvinte pricăjite, chircite,
ponosite,
cuvinte cu cioc de papagal,
cu coadă de maimuţă
şi strîmbătură de leu,
cuvinte enigmatice ca apa
cuvinte-veveriţă strecurîndu-se în
somnul unui arbore,
cuvinte-ornice împietrite, dincolo
de care nu mai există nici o speranţă,
cuvinte rămase ca naufragiaţii
în mijlocul furtunii,
cuvinte ale tronurilor deşertăciunii şi
şi ale inerţiei,
cuvinte ca valurile care ţin echilibrul
nebuniilor de sub pămînt,

Fugiţi cuvinte ca mătasea broaştei,
cuvinte ale Apocalipsei şi riiei,
ca ochii peştelui tăiat de elicea
vaporului,
cuvinte horcăind în asfinţit, cu beregata
ruptă de colţii absurdului
cînd glasul meu încearcă să lumineze
oraşul fără moarte
să-ntoarcă rîndunelele în streaşina din
care picură cerul.

Dezlănţuire

Iată marea : urcă pe munte, nebună,
cu talaze şi alge pe buze.
Catargele ei scurmă, răstoarnă
picioroangele pinilor în guri de meduze.

Se cutremură muntele-scafandru-n osîndă.
Scoici uriaşe spintecă piatra de viscole oarbă.
Cu hergheliile ei ucigaş de albastre
calcă-n picioare ultimul ţipăt de iarbă.

Toamna

Înnebunind de-atîta rugină arborii nu ştiu
niciodată ce se întîmplă
şi-ntind unii spre alţii crengile îndurerate
de aşteptare.
Jefuind curcubeele riurile se retrag în sine
şi inima — alergător de cursă lungă —
repetă înaintea frunzelor.
Doar toamna seamănă blind nemurirea
în lucruri.

maria urbanovici

Strălucirea mea şi îndepărtarea

Trupul de aramă îmi fură din răcoare,
mă opresc aproape chiar la malul tău
arde-mă cu-ntîia cerului ninsoare
să nu cern o viaţă binele în rău.

Verdele din harfe îmi înfloreşte cîntul,
numai cu iubire de m-ai vindeca
dar am mers pe valuri, am vrăjit pămîntul
m-a zidit apusul, el mă va îneca.

Sub adierea asfinţitului

Iar mă-nvelesc cu-ntuneric,
capul pe cremene păzeşte un porumbel
ucis,
oamenii au venit din cetate să-nfrunte
umbra mea caldă, care scînteiază ca-n vis.

Cu o suflare împietresc macii
şi roşul se scurge încet în pămînt
să tulbure la aniversare somnul
părinţilor stinşi de tînără moarte.
Respiră pînă la noi şi aşteaptă
să prefacem iubirea în lujer plăpînd,
toţi sub adierea asfinţitului.

Aproape înserare, aproape înmugurire

Nu-mi vindecă nimeni fruntea încinsă de
rouă
mari constelaţii îşi pierd strălucirea într-o
sărbătoare
strigă povestea lebăda-n mine
sunet egal pe cumpăna apei înălţătoare.

Şi dacă fiii toţi pornesc ca razele din trupul
meu curat
spre neodihnă şi înţelepciune,
eu veşnică mireasă le-am rămas
cu soarele-n piept, care nu mai apune.

Orizontul nopţii

Mergeam uşor pe ape sub scînteierea lunii
veşmintele de aer se îndoiau pe trup,
crinii creşteau cît cedrii în braţele furtunii
iar eu uitam pămîntul şi nu puteam să-i rup.

Mă păraseau armate şi săbiile-n mare,
trist orizontul nopţii îl dezgoleam la mal,
înduram povara apusurilor care
dezleagă o enigmă şi mi-o prefac în val.

cele patru

marius tupan

din cărarea năpădită de ierburi mari, bojii, costraie şi măturoaie — se vedeau prea bine, peste sîrma ghimpată, ciorchinii mari bob numărat, lucind în soare. Ioana Filigeanu îşi zise că i se arătau semnele din vis, dar nu ştia încă unde să se oprească pentru a-i fi ocrotită implorarea. Fierul i-o putea zădărnici, jivinile ascunse în bălării sau ducîndu-şi ouălele la soare ar fi înveninat văzduhul, atinse ele însele de taina ei. Îşi roti privirea ; pe toate dealurile din apropiere se întindeau viile. Trebuia un loc anume, curat şi neatins de oameni. „Ăştia sînt ochii tăi, doamne," zise uitîndu-se din nou la struguri şi în aceeaşi clipă o ameţeală o clătină pe picioare.

Rămas ceva mai în urmă, Daniel grăbi pasul şi se apropie de ea.

— Noi de ce n-avem vie, mamă ?

Ioana Filigeanu îl privi drept în creştet, căutîndu-şi încă un loc unde să-şi desfăşoare ritualul. Ispitită de privirea rugătoare a copilului, şopti aproape tainic, ca şi cînd cuvintele trebuiau să nu se mai audă niciodată.

— Am dezgropat-o înainte de naşterea ta.

— De ce ? se miră bălatul.

— Ca să-ti meargă ţie bine, ştii ce păţirăm doar cu Radu.

Daniel o privea mirat şi fiecare clipire a pleoapelor i se părea a închide restul unei întrebări. Ar fi vrut să nu-i mai răspundă şi să-i abată gîndurile în altă parte dar privirea lui fixă o subjugă ca un descîntec, o obligă să vorbească.

— Via pe lîngă casă aduce boală. În ea puiază dezastru şi nenorocirile, îşi fac cuib răutăţile pămîntului.

Nici ea nu ştie dacă tot ce spune e adevărat sau numai o formă de a-l face pe Daniel să se teamă. În parte credea totuşi că numai odgoanele viei, prinse de sîrma casei, aduseseră în viaţa lor răspîntie şi boală, singurătate şi pustiu. Bărbatul îi pierise mult prea devreme. Radu, băiatul cel mare, prezentase aceleaşi semne ca ale tatălui.

Oraşul se pierdea din vedere. Se mai descifrau doar puncte negre, linii tălate la distanţă egală, toate străjuite de panglica albă care urca în zarea de dincolo. La poalele dealului, lanuri de trifoi şi lucernă, înălţate pentru a treia oară, tremurau a coasă. Ioana întoarse pentru ultima oară privirea, de parcă ar fi vrut să se elibereze de o obsesie. Priveliştea se întindea ca o tavă uniformă. Relieful se topise în ea, sfîrîind în aburul nedesluşit al zilei. I se făcu teamă de o absorţie a propriei sale fiinţe, se desprinse greu, cu poticniri, atrasă încă de ceea ce lăsa în urmă. Abia cînd îşi revăzu copilul, înţelese că boala n-o iertа nici aici. Descoperi în chipul lui o culoare stinsă, fără viaţă. Buzele îi prinseseră tremur, iar pe obraji îi curgeau broboane de sudoare.

— Ce-i cu tine, Daniel ? Te doare capul ?

— Picioarele, mi se taie picioarele, răspunse el suflînd greu.

De la picioare ne ia pe toţi, zise pentru sine Ioana, amintindu-şi durerile bărbatului. După o prea scurtă absenţă, boala îşi aprindea semnele în picioarele copilului.

Umbrele salcimilor, miresmele lor înviorară treptat fiinţa. Aerul puternic, întremător, îi ajută să alunece înspre sodomuri. Parcă o mînă uriaşă orînduise aceste desprinderi în lanţ. Alunecările de pămînt alungară din cugetul femeii sentimentul groazei şi al îndoielii. Admira, inconştient aproape, imaginile din jur şi din tristeţea lor se înfiripa singurul ei sprijin. Toate alunecă, se despart să aibă de unde se întoarce. Şi din nou se adună, se întăresc ca apoi să curgă în altă parte. Îşi zise încă o dată că trebuie să fie tare. Să nu se lase doborîtă. Moartea nu se apropie de noi dacă arătăm că ne e indiferentă. Picioarele lui Daniel sînt atinse dar dacă i-aş spune, n-ar înţelege. Dacă l-aş face să înţeleagă abia atunci s-ar îngrozi.

Vrejul unei viţe sălbatice tăiase de-a latul drumul. Daniel descoperi aproape de gardul de sîrmă, ciorchinii ieşiţi în afară. Se apropie şi încercă să-şi facă lor de intrare. Colţii metalici i se înfipseră în piele şi izbucni de îndată în plîns.

Ioana îi legă rana cu batista. Ştia însă că bălatul nu se mulţumeşte cu atît. Trase de un rînd de sîrmă şi-l ajută să pătrundă în viţe.

Un şuier se auzi de departe. În clipa următoare glasul paznicului sună ameninţător.

— Înapoi, nenorociţilor !

Ioana deschise larg mîinile :

— E copil, domnule !

— Doar nu ţi l-am făcut eu, tună glasul necuviincios al străinului. Scoate-l afară pînă nu-l alicesc.

Ioana Filigeanu ar fi vrut să-i spună ceva care să-l înduplece dar o revoltă surdă o opri. Paznicii i se păreau nişte buşteni josnici rodind cuvinte murdare, fără nimic sfînt cu „ochii domnului" pe care-i pîngăreau păzindu-i. De cum ieşise din oraş, toate drumurile i se arătau interzise, fie şi pentru o implorare sau loc de odihnă. Pămîntul se lăsa în pantă. Soarele nu mai bătea la fel de puternic. Valea se îngusta ca o gură de şarpe şi în adîncul ei curgeau, de undeva, din apropiere, zgomote nelămurite.

Un amestec de rîsete, de ţipete, de smiorcăieli se auziră în depărtare. Ele îi amintiră grota sinistră, întrată pe jumătate în moarte din care foarte puţini mai puteau scăpa. De ce îl trimisese aici ? Doar toţi erau bolnavi. Poate mai rău decît el. Cu metehne care n-aveau să mai fie niciodată vindecate. Avusese senzaţia că nu mai este nici o salvare sau se consolase cu sănătatea celuilalt ? Cînd şi acesta dăduse semne de boală, îşi amintise din nou de Radu. Gîndul fugea de la unul la altul. Care din ei va scăpa ? Va mai fi în stare să-l recupereze pe cel mare ? Şi dacă-i va găsi, cum va arăta ? Trecuse atîta vreme de cînd se despărţiseră, ani mulţi, cu întîmplări pe care ea însăşi refuza să şi le mai amintească. Surescitarea asta o făcu să cadă deodată într-un amestec de îndoieli şi neputinţă, de speranţe şi resemnări capricioase. Apoi, ca pe un ecran, proiecţii venite din afara sa îi tulburară imaginile. Pelicula se rupse brusc şi o vreme se simţi eliberată de viaţa ei închisă, străbătînd drumul pustiu prin pădure. Ciudat, sub coroanele copacilor, o pace suverană îi domina fiinţa. Ca şi cum arborii aceştia vorbeau între ei, adăugînd foşnetului o parte din cuvintele lor murmurate, spunîndu-şi mereu aceleaşi fraze ale împăcării, viaţa ei conversa cu necunoscutul sub faldurile unei înţelegeri protectoare. Ieşi uşurată cînd peste colina blîndă privirea alunecă fugar. Pavilioanele, risipite de-a lungul drumului, se răsfăţau în ferestre spaţios luminate, de parcă ar fi fost colonii de sere. Tuşi puternic. Nici o mişcare nu-i dădu a înţelege că e auzită. Înaintă peste iarba uscată şi bătătorită. Ceva mai departe, jucau copii, în grupuri răzleţe, baba oarba, hîncălăoz, biza şi altele pe care ea abia şi le mai amintea. Privi peste capetele lor petrecută. Nicăieri nu se arăta chipul lui Radu. Îi cercetă încă o dată. Zadarnic. Înaintă din nou în apropierea zidurilor. Noile feţe rămaseră la fel de nepăsătoare, continuîndu-şi zbenguiala. Se apropie de găligănul primului grup, cu inima strînsă.

— Filigeanu Radu e aici ?

Jocul copiilor se întrerupse brusc. Din mijlocul lor se desprinse un ins strîmb, cu ochii a-

Situlă descoperită la Concești (Muzeul Ermitaj Leningrad)

runcaţi anapoda în cap, murdar, netuns, purtînd în priviri un luciu bizar de sticlă neştearsă.

— Eu sînt, se hlizi el.

Ioana îl privi îndelung, recăutîndu-şi în memorie imaginea lui de altădată. Îl prinse de mînă, îi apăsă coapsele şi-n cugetul ei hărţuit de atîtea întrebări, încolţi spaima „Doamne, cum a ajuns".

Daniel îl ocoli prin stînga, veni apoi lîngă ea şi-i vorbi cu asprime.

— Minte !

— Ba eu sînt, glăsui copilul.

Ioana rămase multă vreme încurcată. Îşi aţinti din nou privirea asupra lui şi nu mai avu nici o îndoială.

— Ai fi tu, dar nu eşti copilul meu, vorbi cu amărăciune.

— Ba da, deveni glasul rugător. Mi-a spus tanti Ileana să vin şi să spun că sînt al vostru.

Ioana îl dojeni cu privirea. Cine era „tanti Ileana" şi de ce voia să i-l arunce în spate ? Îşi zise că nimerise într-un loc unde oamenii voiau să se scape de copii, nemaiputînd să-i struneas-

că. Mai măsură o dată ceata de copii şi înţelese că privirile lor sălbatice aşteptau de la ea un răspuns. La care să se oprească ? Voi să înainteze însă îi fu imposibil. Tocmai în acel timp, de departe, se auzi un glas subţire piţigăiat, întrerupt din cînd în cînd de vocea plină a celui care-l aducea mai mult tiriş sub nucul uriaş.

— Lăsaţi-mă în pace. Eu n-am părinţi, înţelese bine Ioana Filigeanu.

Cu cît se apropia, glasul îi devenea tot mai cunoscut : chipul, ceva mai schimbat, crescuse doar ! păstra încă faţa mică, ovală, în orbitele căruia ochii mici, de culoarea pălămidei, o înţepară de îndată. Părul des, în inele numeroase, îi dădeau înfăţişarea unei fiinţe sănătoase, abundîndu-i pînă şi-n mîinile agitate.

— El e, mamă ! izbucni Daniel.

La apropierea copilului, Ioana nu mai avea nici o îndoială. Sufletul aspru şi ridat vibră ca o lamă în atingere. Făcu doi paşi şi îl întîmpină cu braţele deschise, strivind sub pleoape o lacrimă arsă.

— Radule !

— Da, doamnă, se retrase copilul.

— Nu mă cunoşti ? Sînt mama ta.

Copilul o privi cu împotrivire, căutîndu-şi locul prin care să dispară. Apoi, ca şi cînd cuvintele erau de mult alese :

— Eu n-am părinţi, doamnă.

Răspunsul o descumpăni. O lacrimă furişată îi tăie obrazul. Se forţă să se oprească pe celelalte înăuntru, să n-o vadă copiii care se strînseseră în jurul lor.

— Uită-te bine la noi, Radule! Uite la Daniel, e fratele tău mai mic.

— Fratele meu ! mări ochii.

— Da, sigur, Nu te bucuri că a venit ? Mergem cu toţii acasă. Acasă la noi.

— Acasă ?

— Da, Să mergem acasă la noi.

Radu dădu din umeri ca un străin, semn că aceste cuvinte nu-i erau pe plac. În acel moment, dintre pavilioane se auzi o voce de femeie.

— Ce s-a întîmplat acolo ?

Copiii începură să rîdă. Doar unul dintre ei, cu un şorţuleţ pînă sub genunchi, alergă spre ea victorios.

— Zice că-i mama lui Radu.

Îmbrăcată toată în alb — pînă şi cureaua ceasului şi cadranul lui aveau aceeaşi culoare — femeia, ce părea a fi cu siguranţă una din infirmiere, îşi aruncă înainte bărbia ascuţită, prelungă ca un colţ de gresie, scoţînd şi mai bine în evidenţă figura împinsă înăuntru, cu nasul cîrn, cu ochii injectaţi, acoperind o mare parte a feţei.

— Cine v-a permis ? glăsui dictatorial.

— N-am avut cui să mă adresez răspunse ofensată Ioana. Aici n-aveţi portar, n-aveţi gard, nimic care să te oprească. Aruncaţi aşa în cimp ca o şatră de ţigani, vru să spună, dar se stăpîni la vreme.

— Dar noi ce sîntem, lungi gîtul infirmiera, şocată de poticnelile vizitatoarei. Sîntem nimeni în şosea...

— Nu ştiu, nu v-am văzut. N-am fost întrebată de ce am venit, şi, să mă ierte dumnezeu, a trecut destul timp de cînd sînt aici.

Infirmiera fornăi sarcastic, ca o iapă căreia nu-i prieşte apa, dîndu-şi la iveală o dantură lată şi lungă pe care buzele nu reuşeau s-o ascundă în întregime.

— Am avut răbdare cu tine, asta era. Credeam că înţelegi şi ai să pleci. Te-am văzut doar întrînd, dar nu ne închipuiam că ai să zăboveşti atîta. De altfel, se hlizi infirmiera la copiii care-i copiau gesturile, nici acum nu-i vremea trecută : înapoi printre vii...

— Da, da, o acompanie Radu cu glasul lui indecis, între băiat şi fată.

Ioana se întoarse către el, cu ochii linguşitori şi făgăduielnici. Regăsi aceeaşi împotrivire ciudată, aceeaşi privire rece şi străină.

— Am venit să-mi iau copilul, întinse o mînă.

— În sfîrşit, rise satisfăcută infirmiera. Ţi-ai amintit de el.

— Întocmai, i-o tăie scurt Ioana. Hai, Răducule !

Infirmiera aruncă privirea către Radu şi împreună chicotiră de parcă ar fi fost înţeleşi mai demult. Cei din jur le ţinură isonul şi sub nucul umbros, risetele loviră neplăcut auzul vizitatoarei.

— Ce aţi găsit caraghios ? se impacientă ea.

— Ai ram întîrziat la întîlnire, deveni infirmiera gravă. Copilul nu-ţi mai aparţine. E al nostru. Al tuturor apăsă ultimul cuvînt.

Ca şi cum ar fi auzit una dintre cele mai bune glume, Ioana se găsea între enervare şi bună dispoziţie. Zise forţat, punînd în întrebare un oarecare dispreţ :

— Al vostru deci... Cum adică, l-aţi adoptat ? fără să mă întrebaţi ?

— E sprijinul nostru — vorbi stăpînă pe sine infirmiera, voind parcă să spună că nu ţinea cont de întrebarea ei. Mai ales al medicului şef. Îl foloseşte în cazurile cele mai complicate, atunci cînd aşteaptă ultima şansă. A învăţat atîtea lucruri că ne sperie şi pe noi, persoane cu experienţă. Cunoaşte boala cum n-o cunoaşte nimeni de aici. Fără ajutorul lui, fără simţul lui aparte ne-ar fi foarte greu să dăm verdicte. Am mai avut şi alţi pacienţi teribili, în alte timpuri dar, crede-mă, e un caz rar băieţelul ăsta, Un fenomen, aş putea spune, în domeniu.

— Halal preventoriu ! Vă învaţă copiii, nu se putu abţine Ioana.

teatru t

„O scrisoare pierdută" la Braşov

Un spectacol neobişnuit, surprinzător şi incitant, realizează la Braşov tînărul regizor Mircea Marin (autorul, în ultimii ani, a mai multor montări remarcate) cu tradiţionala capodoperă a lui Caragiale **O scrisoare pierdută.** Deosebit de serios în arta sa, Mircea Marin nu inovează superficial ci investighează în adîncime celebrul text, pornind de la înseşi realităţile sociale ce l-au generat. Condamnînd politicianismul de la 1880, el încearcă să-i prezinte simultan şi urmările, necunoscute fireşte lui Caragiale dar existente în germene în faptele descrise de genialul comediograf. Se justifică o asemenea interpretare ce modifică (măcar) spiritul în care a fost jucată pînă acum **Scrisoarea pierdută ?** Prin prisma experienţei istorice dobîndite de atunci încoace, socotim că da. Reprezintă desigur o forţare uniformă purtată de Pristanda, specifică jandarmeriei interbelice, cu uriaşa şapcă rotundă etalînd deasupra cozorocului stema regală. Dar este, credem noi, o forţare semnificativă. Tot aşa înfăţişarea (doar aparent distrată) a lui Dandanache, în fond un aventurier periculos, cu accente de cruzime patologică, irupînd în scenă, îmbrăcat într-un trenci, cu impetuozitate de gangster. De asemenea, credincios viziunii sale ,tînărul regizor a gonit din spaţiul de joc orice notă idilică. Decorul, conceput împreună cu Paul Bortnovski, este un interior la fel de descoperit pentru cei pe care-i conţine ca o colivie de canari. În locuinţa lui Tipătescu se deschid unde te aştepţi mai puţin uşi, hublouri şi trape, agenţi ai poliţiei mişună peste tot, făcîndu-şi apariţia din umbră la momentul oportun. Atmosfera de suspiciune împresură chiar „amorul" Zoiţicăi, cunoscut de toată lumea însă altfel decît pînă acum, prin ochii ce străpung zidurile alcovului. Senzaţia că tristele fantoşe politice sînt tot timpul iscodite de o putere sumbră creşte în ultimele acte, cele mai clare sub raportul intenţiei regizorale. Adunarea electorală pare un cadril executat de cele două grupuri adverse în jurul Cetăţeanului turmentat. Acesta se aşează fără fasoane, în mijloc, pe podele, contemplînd totul cu clipiri şirete. În schimb, în grupul lui Caţavencu există un ipochimen care e silit să rămînă mereu în picioare, deşi îşi doreşte cu ardoare un scaun. De cîte ori se pare că l-a apucat, cineva dintre „fraţi" îl dă la o parte. Finalul, neliniştitor, conţine ceva din sugestia picturii suprarealiste a unui De Chirico — grădina burgheză a lui Trahanache e misterioasă — şi îi surprinde la aceeaşi masă pe Dandanache şi pe cetăţeanul turmentat într-o atitudine ce pune în valoare relaţia simbolică (subînţeleasă în text) dintre cei doi. Nu dispunem de spaţiul necesar pentru a analiza cum se cuvine efortul actoricesc (inegal) de care s-au bucurat cunoscutele personaje caragialiene. Se impune o menţiune pentru întreaga trupă braşoveană, în evidentă „creştere de formă".

Marius Robescu

P.S. Remarcabil de viu spectacolul regizat de Anca Ovanez la acelaşi teatru, cu **Interviu** de Ecaterina Oproiu subliniind posibilităţile unei excelente echipe feminine : Paula Ionescu, Geta Grapă, Maria Rucsandra Dobre, Maya Indrieş, Virginia Itta Marcu, Zoe Maria Albani, Luminiţa Blănaru, Coca Bloos.

film f

Generozitate sau risipă?

Ce frumos ar fi putut fi filmul lui Ştefan Traian Roman, **Regăsire !** Ce risipă de idei, sentimente, stări sufleteşti ! Ce subiect emoţionant, ce intrigă cuprinzătoare, ce profund mesaj moral şi ce distribuţie generoasă în talente : Violeta Andrei, Margareta Pogonat, Valeria Seciu, Emil Hossu, Florin Piersic, Mircea Şeptilici, Colea Răutu... !

Este vorba despre un film-anchetă care-şi propune să impună un punct de vedere ferm asupra relaţiilor sociale şi morale dintre oameni, o anchetă retrospectivă şi actuală în lumea faptelor, a evidenţei lor dar şi în interiorul sufletesc al personajelor, traumatizate sau nu de întîmplările trăite. Creatorii filmului au ţinut să specifice în program că **Regăsire** porneşte de la un fapt autentic, de la un fapt de viaţă. De la ancheta obiectivă, de la simpla înregistrare a evenimentelor, s-a trecut la emoţia pe care ele o declanşează în oameni, apoi imperios necesar cînd este vorba de arta filmului, la emoţia estetică. Aici s-a întîmplat ceva. Mesajul moral, foarte puternic, a depăşit cu mult mesajul estetic şi echilibrul, căutat în orice operă de artă, a fost răsturnat. Cei trei scenarişti, Anca Arion, Gheorghe Robu şi Dorel Dorian, au oferit un material original şi deosebit de interesant dar care, prin amploarea lui informativă, prin gravitatea lui etică, prin tentaţia dramaticului psihologic şi mai ales prin responsabilitatea elucidării unor dezbateri şi a concluziei în legătură cu ţinuta şi atitudinea oamenilor faţă de propriile lor acte de viaţă, a trecut peste limitele **scenariului de film,** devenind un material complex dar nefinisat, de literatură. Filmul este prea literaturizat, dialogurile prea dezvoltate, prea multe probleme se rezolvă prin conversaţii explicative, prea multe sentinţe morale cad în timpul unor scurte întîlniri dintre personaje (adesea plate sau arhiuzitate). Pelicula vorbeşte prea puţin şi mai ales prea palid. Filmarea prelungită a unei priviri, oricît ar fi ea de intensă, nu poate fi soluţia demonstrativă a unei atitudini ferme, cinstite. Impresionant rămîne tot faptul de viaţă de la care s-a pornit, emoţia există în noi prin recunoaşterea lui, nu realizarea filmică o trezeşte, ea ar fi fost aceeaşi chiar dacă am fi aflat întîmplarea într-o pagină de ziar sau povestită de o cunoştinţă. „Foarfecele de montaj" n-a operat suficient de sever, nici suficient de nuanţat, filmul rămînînd la jumătatea drumului în încercarea de a fi un film „mare"

Plouă mult în **Regăsire.** Ce risipă de ploaie ! Uneori momentele de intensitate dramatică alunecă sore ilar, în ploaie. Eroii **(el** şi **ea,** după ce nu s-au văzut zece ani de zile) în loc să discute comod în maşina cu care **el** a venit la întîlnire, după ce stau înghesuiţi într-o cabină telefonică, ies într-o ploaie torenţială ca să discute mai departe, uzi leoarcă.

Salutăm un debut, pe cel al operatorului Marian Stanciu, care a asigurat o imagine corectă şi căruia îi dorim mai multă îndrăzneală şi mai multă libertate a fanteziei.

Aşteptăm mult de la filmele româneşti dar a fi severi cu ele înseamnă a-i respecta pe creatorii lor.

Corina Cristea

televiziune tv

Puţină gazetărie

Programul Radio-TV, publicaţie editată de Radioteleviziune, se dovedeşte a fi de un real folos telespectatorului, informîndu-l cu anticipaţie şi ajutîndu-l să-şi aleagă emisiunile şi să-şi facă timp pentru ele. Avînd o funcţie strict informativă s-ar părea că Programul Radio-TV nu se supune unor exigenţe de ordin publicistic : el informează şi cam atît. Problema este că nouă, telespectatorilor (cititori ai programului Radio-TV) nu ne este indiferent cum este comunicată această informaţie. Dacă o emisiune este prezentată inteligent, dacă este avantajos pusă în pagină — interesul nostru poate fi captat şi, în consecinţă, probabilitatea de a ne afla în faţa micului ecran în ziua şi la ora respectivă este cu mult mai mare. Dacă, dimpotrivă, conţinutul emisiunii este divulgat prin fraze aride, reci, lipsite de har gazetăresc, este foarte probabil să nu dorim a urmări respectiva emisiune. Iată, din programul săptămînii 16—22 octombrie cîteva exemple din categoria informaţiilor şablon, transcrise cu exactitate : „Agenda pionierească : ştiri din diferite judeţe privind desfăşurarea alegerilor pionieresti, actiuni de înfrumuseţare a scolilor, actiuni de muncă patriotică, succese pe planul învăţăturii" sau „Femeia : Ziua de fiecare zi... Competenţa, responsabilitatea, mobilizarea tuturor energiilor pentru realizarea exemplară a sarcinilor de plan — sînt cîteva din faţetele activităţii muncitoarelor, tehnicienelor, inginerelor de la „Carpatex" — Braşov şi ale muncitoarelor fermei pomicole de la I.A.S.—Ştefăneşti pe care le vom releva în această emisiune", prezentări care, dincolo de alura lor cam prea generală nu prea aduc dovezile simţului publicistic. Alteori informaţiile sînt de un laconism exagerat — o secvenţă a emisiunii „Viaţa satului" se numeşte „Comentariu la un grafic" — altele sună pur şi simplu nepotrivit: „Rîvna şi harul popular sub îmboldul creator" Sînt, credem, prea multe formularile, lipsite de inventivitate, de har publicistic. Intentia este se pare de a acorda în program un tratament egal tuturor emisiunilor, cu toate că într-o săptămînă este imposibil ca anumite emisiuni să nu merite o atenţie specială din partea telespectatorilor şi a radioascultătorilor. S-ar cuveni, în consecinţă, ca acestea să fie subliniate în paginile programului mai pregnant, mai „avantajos", eventual anuntate pe prima pagină cum bine i-ar sta unei publicatii cu caracter informativ. Tot bine ar fi ca fotografiile publicate să primească explicatii : asa cum apar acum ele au o valoare pur grafică. Cerem, deci Programului Radio-TV mai multă inventivitate, o mai bună punere în pagină si deci, în atentia cititorilor, a emisiunilor bune.

Sincere felicitări realizatorilor **Orei tineretului** pentru „duplex-ul" Galaţi — Hunedoara, frumos omagiu adus tinerilor care lucrează lîngă focul nestins al cuptoarelor.

Mircea Florin Şandru

felinare

Infirmiera nu păru cituși de puțin lezată.

— Ce să-i faci, se întîmplă și la case mai mari. Refuzat de tine, uite-l făcînd minuni aici, încolți din nou un suris în colțul buzelor.

— Eu cred că...

— Nu mai crede nimic, o repezi femeia în alb. Pacienții sînt consultați, nu crezuți.

— Pacienții, dar nu eu, se repezi vizitatoarea.

Infirmiera îi urmări în jocul privirii nedumerirea. Apoi, înțelegînd că nu trebuie să-i acorde o șansă, scăzu glasul :

— Pacienții... Tu ce ești ? De ce ai venit aici ?

— Cred că n-ai înțeles prea bine. Sînt în trecere și vreau să-mi iau copilul.

— În trecere, mare poveste e cu întrecerile astea. Ai cîștigat multe ? Toți am fost așa, în trecere, cum spui tu, dar ne-am răzgîndit pînă la urmă și am rămas aici, printre copii. Își stăpînă greu risul, Ziceai că vrei copilul ? E cam complicat acum să ți-l dăm. Nu putem descompleta paturile. Cine știe cînd ne mai vine altul. Avem oameni plătiți pentru fiecare porție, la porții exacte, oameni exacți, tacîmuri exacte și halatele exacte. Mai bine du-te acasă și vino cînd o să te anunțăm noi. Nu se poate să nu apară un altul.

— Doamne ferește ! se închină Ioana. La mine nu ajung nici telegramele, dar telegrafele voastre.

În ochii infirmierei pluti o undă de ironie.

— Crezi ? Vom face un transport special cu mașina preventoriului. Uite e acolo, în spate, așteaptă comanda. Ce mă privești așa ? E salvarea, cum îi mai spune. Nu o să te zărească nimeni în ea ; e închisă și pe deasupra vopsită toată în alb. Ai să călătorești ca un doctor.

— Ce-ar fi totuși să hotărîm acum, îi replică Ioana.

— De mult n-am mai auzit o astfel de vorbă mare. Noi niciodată n-o pronunțăm, fiindcă niciodată nu hotărîm în branșa asta. Dumnezeu, săracul, știe tot. Și nici chiar el nu spune. D-apoi, femeie dragă, află că nici măcar cu Radu nu hotărăsc eu. Medicul șef eliberează. El știe cui îi dă drumul, pe cine oprește, de cine are nevoie. E stăpînul nostru, cu toate drepturile. Îl cunoști ?

— De unde, respiră greu Ioana. Am venit pentru prima dată. Sper să fie ultima.

— Nu mai spune ? sclipi din nou ironia în ochii infirmierei. Dar mă rog, dacă speri, e ceva. Numai că alții au venit de mai multe ori și au rămas doar cu speranța. Au încercat pe toate căile să se facă cunoscuți, însă cu timpul li s-a tăiat tot cheful. Și să-ți mai spun ceva, crezi că ne interesează neapărat copilul tău ? Greșești. Este el cel mai luminat dintre toți, dar poate fi găsit și altul. Îl inventăm dacă nu este — surise din nou infirmiera, urmărind mai atentă frămîntarea vizitatoarei. Numărul, cum îți spuneam, e sfînt pentru noi. Poate ne oferi ceva în schimb ?

— În schimb ? tresări Ioana. Cum adică ?

Infirmiera ieși de sub umbră, o chemă pe vizitatoare, voind ca tîrgul propus femeii să nu fie auzit de ceilalți.

— Un altul. Văd că știi acest lucru din moment ce l-ai adus cu tine. Cum te cheamă, băiețaș ? se aplecă la înălțimea copilului, examinîndu-l curioasă.

— Daniel Filigeanu, se retrase speriat.

— Scump mai ești puiule. Îți place la noi ?

Ioana trecu în dreptul lui și-l apără cu mîinile.

— E sănătos tun. Cum o să-l las aici unde văd că nimeni nu-i normal.

— Noi nu te putem obliga. Faci cum crezi că e mai bine. Deocamdată însă asta e piesa, o joci, n-o joci, e treaba ta.

Împotrivirea exagerată a lui Radu, împotrivirea femeii în alb, paloarea cadaverică a lui Daniel îi produseră Ioanei o stare de surescitare. Simțea că se înăbușe. Își strînse pumnii și își încleștă gura. Se așeză pe iarba bătătorită și privi drumul înapoi. Parcă și el fusese înghițit de pămîntul orb. Trăia senzația celui ce se află în mijlocul valurilor, cu puterile nesigure, așteptînd mareele prielnice. Puțin cîte puțin privea în adînc. La picioare se simțea legată de o greutate, iar mîinile i se prinseseră în spasme. Cuvintele nu mai credeau în izbinda țipătului.

— Hai, ce faci, te-ai gîndit ? o violentă infirmiera. Renunți sau crezi că schimbul te avantajează ?

Ioana o privi cu dușmănie. Nici una nici cealaltă, voia să spună, deși chipul ei imobil nu exprima nimic în clipele acestea. Rămase mai departe în gol ca un corp înghețat.

— Hotărăște-te mai repede ! Începe curînd masa de seară și dacă n-o dăm la timp rămîn copiii flămînzi. De aici și pînă la celălalt capăt e o poștă. Cînd terminăm micul dejun la unii a și început masa de prînz la ceilalți.

Ioana se uită în ochii copilului. Daniel o privea retras temător. Parcă nu mai era el. Încurcată, fu săgetată de o idee.

— Vi-l împrumut pentru cîteva zile.

— Să ni-l împrumuți ?... Nu cunoști preventoriul femeie. Funcționează ca un ceasornic. S-a desprins o rotiță, gata se oprește toată mașinăria. De sus și pînă jos lumea va fi pusă în alertă. Copilul trebuie instruit, informat și asta cere timp. Pînă să se deprindă, ne dă regulile peste cap. Și cînd o să afle medicul șef care e hiba, tragem noi ponoasele. E adevărat, el nu vorbește cu cei mici niciodată, dar cere explicații adjunctului, adjunctul la rîndul lui cere șefului de pavilion, acesta la șeful de salon, șeful de salon la medicul practicant și abia după aceea nouă, celorlalte cadre medicale. Îți dai seama cît timp se pierde pe drum și cît efort, nu glumă. Uneori se pierde chiar rețeaua fiindcă se mai întîmplă ca pacienții dintr-un pavilion să apară pe lista medicului din alt pavilion. Ni s-a atras atenția să nu creem astfel de situații și să prevenim pe cît putem orice încurcătură. Eu am mai pățit-o de două ori. Și dacă voi cădea într-un alt păcat, am să zbor de aici. E prea mult risc ?

— Ce ar fi să te prefaci că nu știi nimic, îi zise Ioana. Că n-ai văzut, că n-ai auzit. Eu îmi iau copilul și dispar cît pot de repede.

— E o idee, își lăsă capul în palmă infirmiera. Dar, privește spre pavilioane ! Vezi ceva ?

— Nu. Adică ce am mai văzut, lemnne și geamuri înșirate, copii și...

— Și ce ai mai văzut ?

— Îl căutam doar pe Radu, altceva nu mă interesa.

— Pentru noi, în schimb, tu ai devenit interesantă.

În mintea Ioanei mîji o nouă speranță. Se prefăcu că i-a înțeles toată perorația, punîndu-i mîna pe umăr cu prietenie.

— Să mergem la medicul șef.

— Bine te-ai gîndit, răsuflă ușurată infirmiera. Nu știu de ce am pierdut atîta vreme cu tocmelile ? Aș vrea să te întreb totuși : Nu ți-e frică de copii ?

— De copii ! — se miră vizitatoarea.

— Exact, de copii. Crezi că acela care ți-a venit în brațe, e singurul părăsit aici ? Sînt o sumedenie. Sărăcuțu' ! El e o ființă adorabilă. S-a învățat să fie al nimănui, pe cînd alții, cu cît cresc, cu atît nu se pot obișnui cu preventoriul. Te vor agasa cu întrebările, te vor opri la toate colțurile și n-ai să scapi de ei ușor. Și n-ai să poți lua pe nimeni, pe niciunul. Dispariția oricărui copil ar tulbura liniștea aici. Printre pavilioane sînt atîția lepădați — cel care a venit primul la tine se cheamă Ion Lepădatu — că unii ajung să fie chiar violenți, dacă nu îi iei în seamă. Mi-ar părea rău, vicleni infirmiera cuvintele, ca tocmai tu să o pățești. Vezi, s-ar putea să nu mai ajungi niciodată la medicul șef și să nu te mai întorci niciodată dintre pavilioane. Mai gîndește-te ! E spre binele tău.

Relief în calcar reprezentînd o familie de coloniști romani din Napoca (Cluj)

— Doar nu sîntem printre sălbăticiuni, ripostă Ioana.

— E adevărat. Nu-i ospiciu. Dar parcă nu știi cum sînt copiii...

Ioana își desfăcu brațele a pustiu. Trecu trăistuța de pe un umăr pe celălalt, făcu doi pași înainte, se întoarse, gîndindu-se că infirmiera nu era singurul om în preventoriu și-i zise politicos :

— Mă bucur că te-am cunoscut. Sper să ne mai vedem și altădată.

— Sfinte doamne, ce faci ? Renunți ? Spuneai că ai venit cu mare greutate aici. Alții nu ajung niciodată și tot speră să-și ia odraslele. Insistă.

— Drept cine mă iei, femeie ? Ai spus că ți-a trecut prin cap. M-am retras, m-ai îndemnat să insist și acum din nou îmi tai orice drum. Spune-mi cinstit, pot sau nu să-mi iau copilul ?

— Parcă îți exprimai dorința să ajungi la medicul șef.

— La medicul șef pentru a-mi lua copilul.

— Asta nu mai știu. El e cel care decide.

Noaptea venise pe neașteptate și în jur se arătară liliecii. În mintea Ioanei cădea aceeași întrebare sicîitoare, fără răspuns. Privi bănuitoare împrejur. Prin urmare, scăpase de posesiunea oarbă a celorlalți. Cercetă cu de-amănuntul copiii. Lipsea Radu.

— Unde e ? Ce i-ai făcut ? trase de halatul infirmierei.

— Am stat doar împreună — îi răspunse liniștită femeia în alb, deși halatul i se rupsese în două.

Ioana înțelegea încă o dată că locurile astea bîntuite de boală au niște legi pe care ea nu le va putea înțelege niciodată. Sleită de puteri, găsea un sprijin în noaptea lungă și impenetrabilă. Abandonă toate planurile, urzite cu migală de atîta amar de vreme, se gîndi la o ultimă șansă — grabnicul drum al reîntoarcerii — bîjbîind prin întuneric ca un orb.

— N-o să ne înțelegem niciodată, vorbi stins. Hai Daniel, nu-i de noi aici.

Ecoul veni șovăitor. Întunericul se răsturnă în cîntecul greierilor și apoi ea însăși fu învăluită de tăcere.

— Nemernico ! mi l-ai luat și pe ăsta.

Infirmiera rînji satisfăcută, căutîndu-și în restul halatului fișa de internare.

— Doar nu voiai să-l mai ții după tine. În timp ce noi ne consultam aici, a fost și el consultat de medicul șef. Uite mi-a venit hîrtia asta acum cîteva clipe. Credeam că ai văzut cînd mi-a fost dată.

Noaptea vui surdă ca un animal sfîșiat. Ioana își simți trupul înalt, uriaș, cu ochii două sulițe peste care treceau umbrele norilor. Nu-și amintea cum începuse să urmeze infirmiera. La o vreme se opri din drum, își adună mîinile în cruce, și vorbi tînguitor.

— Mai e mult pînă la medicul șef ?

— Doar ce am trecut pe lîngă el, o liniști infirmiera. La ora asta controlează cele patru felinare. Nu s-ar putea odihni dacă ar ști că unul din ele n-ar mai funcționa. Mulți dintre salariați i-au aflat meteahna și varsă gazul să-l vadă noaptea printre noi. Se simt bine cînd știu că sînt păziți chiar de medicul șef.

— Așa, deci, glăsui pierdut Ioana.

— Ar fi fost inutil să-i spunem ceva. Nu ascultă nici la lumina zilei, în tabără, plîngerile. Dar noaptea ? Cu tine însă e un caz special. Pînă ajungi la celălalt capăt al preventoriului poate va apărea el.

— Da' unde-și are biroul ? O să ne primească ?

Infirmiera păstră multă vreme tăcerea. Apoi, ca și cînd și-ar fi răspuns siesi :

— Să ajungem acolo și vom vedea.

Ioana avu un alt licăr de speranță.

— Spuneai că e la celălalt capăt. Unul e doar.

— Într-adevăr. Dar celălalt nu e întotdeauna același.

— Cum adică ?

— Simplu. În tot preventoriul sînt patru felinare. Seamănă leit unul cu altul. Dacă ar trebui să te hotărăști pentru unul care crezi că ar fi acela ?

Ioana nu înțelegea povestea asta și cu atît mai mult întrebarea. Roti capul, privi cu atenție dar în cele din urmă rosti cu sfială :

— Nu înțeleg.

— Nici eu nu mă pot lăuda că te voi lămuri. Încerc însă. Deci : preventoriul are patru felinare. Fiecare opus unuia și așezat la distanțe egale de celelalte două. E în așa fel construit că nu poți ști niciodată care e un capăt și care e celălalt. De ce ? Ca să te orienteze trebuie să ai un punct fix. Numai cînd acesta e un felinar poți să vorbești de un capăt și de celălalt capăt. În momentul în care te-ai aventurat printre pavilioane, ești pierdută. De unde să mai știi care e capătul și celălalt capăt. Vezi doar niște lumini — patru felinarele nu stau pe loc. Seamănă așa de mult capetele astea între ele, că nici noi, veniți de atîta vreme aici, nu știm care e unul și care e celălalt, adică împotriva, cum se mai spune. Doar despre medicul șef știm cînd e la celălalt capăt. Atunci cînd pune gazu i se proiectează umbra peste preventoriu. În rest, nu se poate arăta. Voiam să-ți spun că nu se poate arăta atît de măret și înalt. De altfel, nici nu prea ne interesează. Avem verigile noastre. Ce rost are să mai obosim căutîndu-l. Descoperirea e unică. Nu mai stai la rînd, nu te mai certi pentru orice prostie în sala de așteptare. Tot ce ai pe suflet spui imediat primei verigi. Din verigă în verigă, lanțul tremură, zornăie și îți duce cuvîntul mai departe. A ajuns, nu a ajuns pînă sus, asta nu te mai interesează. Tu ți-ai luat măsuri de prevedere, ți-ai făcut datoria cum încearcă fiecare acum să si-o facă, și te-ai acoperit. După aceea îți înfunzi urechile și nu mai auzi nimic. Primul om de care trebuie să te legi și tu am fost chiar eu. După cum vezi, ce te uiți în altă parte, nu cred că te-am dezamăgit.

Sfîrșită, Ioana Filigeanu călcă în urmele ei cu aceeași docilitate. Cînd infirmiera nu se mai aștepta la un răspuns zise :

— Într-adevăr, nu m-ai dezamăgit. Și nici nu cred să mă dezamăgești vreodată.

Apoi, se așternu din nou tăcerea de parcă trebuiau să desăvîrșească un ritual. Poate tocmai acela pe care-l încercase Ioana printre vii. Trecuseră, printre pavilioane, printre mașini și alte obiecte pe care Ioana nu le identificase bine. Străbătură un drum ceva mai lung și apoi intrară într-un coridor lung, fără capăt. De o parte și de alta a lui se vedeau uși ermetic închise, albe ca spuma laptelui, cîntre de metal lucitoare, chei în uși, geamuri albe și perdele albe. Imaginile celor doi copii, dormind undeva într-una din aceste camere, i se părea adevărată. Îi și vedea sub cearceafuri curate, cu capetele pe perne moi, în jurul lor intuia, doctori atenți, buni cunoscători ai bolii, un personal ireproșabil care n-avea somn la orele acelea.

Nu știuse cît mersese. Parcă fusese dusă de un duh al foamei și al oboselii. Tîrziu, se găsea ea însăși într-un pat de spital, cu arcuri puternice, între cearceafuri albe, pe cutele cărora se zărea un chip acoperit de o bonetă. Privind îndelung, Ioana Filigeanu stătu o vreme în cumpănă : Medicul șef, oare ?

ion murgeanu

Poem european

1.

Să-mi exprim bucuria, să vă fac să mă credeți
e-am avut bucurii.
Să vorbim despre ambiții ca despre nenăscuții
copii (ei puteau fi mai frumoși
decît cei de astăzi) —
Și iată vin către voi, strig venind !

Singura mea bucurie este poemul acesta.
Tîrziu ! Și nu am cui să-l mai închin ?

Mult timp după aceea am scris despre soartă.
Frămîntarea mea de a trăi gîndind. Bani puțini,
îmi trebuiau de călătorii (inclusiv
o călătorie de nuntă)
Cu toate acestea mă hotărîsem să-i închin
poemul meu Privighetorii,
iar în noaptea aceea nu prea dormisem.

Mă așezasem pe scaunul meu în tramvai
și-am început să-mi notez
cîteva imperecheri de cuvinte.

Trecuseră zile de-atunci dar revolta mea
nu secase ; un pezevenghi nu era ; o
lichea poate ; vorbise la radio
iar eu citisem ce-i răspundea
acum altul...

Țara aceasta despre care nu știu atîția.
Tratînd-o pe englezește țara aceasta
îi părea deodată săracă, limba
poporului ei nu-l exprimase !

Sărăcia de care plecase, care-i plătise
biletul de avion, luxul acelei
mult prea bogate limbi !

Cum este noroiul la noi. (Cum se fac
casele i-aș aminti).

Ce culoare vor mai avea oasele
unor strămoși fără glii ?

2.

Am construit mai întîi o baracă. Mai știți ?
Poemul și reportajul pe-atunci se luau de mînă
ca doi copii urmînd la aceeași școală.
Am intrat pe aceeași poartă, dar iată-i pe unii
ieșind cînd nu-i cauți cu buzunarele pline,
și-s buni de ceartă, ei știu pînă-n ultima
clipă cui seamănă viața noastră !
Am întins șoara (măsurasem cu pasul)
Am cimentuit casele vechilor primării,
Am luat în regie proprie țara ;
i-am numărat copacii (erau cîți au fost
viitorii copii din familiile noi ale clasei).
Au plecat după fluturi atunci puțini.
Poetul care purtase-n triumf Revoluția
(cît îl iubisem) poeții care n-o angajaseră
măcar unor utopii ; delicați lîngă delicvenți
Și țăranii, o țară formînd — strămoșii
deveneau pentru cîteva anotimpuri copii !
Mai tîrziu am primit prima remunerație...

Despre generație să vorbim ? Ani întregi
am vorbit despre generație !
Secolul deveni plin de zvonuri
de la o zi la alta !
E senin astăzi și ziua este frumoasă
ca o circiumăreasă !
Lumea putea deveni o răscruce anevoioasă.
După noi așteptau cu ziarele necitite
fețe simandicoase, foști preoți,
sergenți, odrasle de snobi, —
După capul nostru avea să-nflorească
cîrșul, coșuri mari de cireșe
în căruțele de acasă
duceau steagul clasei, —
După ce sărăcia-și făcuse de cap
totul părea a fi altfel,
nimeni nu aștepta ziua aceasta.
Cerul atunci îl doream plin de nori
chiar dacă zile întregi numai plouase,
Florile trebuiau să miroasă a flori,
cîmpul a cîmp să miroase.

3.

Am învățat versuri din feluriți autori.
Care e diferența — doream să aflu.
Firele ierbii și ele pe urma copitelor
cailor cine le-a văzut
zice c-au tropotit.
Un singur vers aș fi dorit să fi scris.
Dar în mine s-n auzit marea cînd am ieșit
să văd muntele.
Riul de inimi mult timp n-a contenit.

Noaptea mă uit prin ferestrele celor ce dorm
binemeritînd (unii) odihna aceasta.
Dimineața mă scol tîrziu și Elena îmi spune :
— Bravo ! Timpul este al tău !
Cui să poți explica ce e Timpul !
Suficiența unei obișnuințe în care ai vrea
să te-așezi urmîndu-ți zi de zi
ca și cînd ție însuți
ți-ai fi străin,
Buna îndeplinire a unui ordin,
Cumințenia — cea mai șteargă dintre
femeile de servici,
Glasul directorului — tunătorul glas
de contralto fac Timpul ?

4.

Voiam să scriu lucruri simple.
Cînd ajunsesem pînă aici ? Simplitatea
e capătul sau începutul ?
Poate mă voi trezi într-o dimineață
vorbind ca nepriceputul
copil ce am fost ;
Poate nu va fi dimineața prea rece
(roua îmi lăsa uneori chiar
această senzație că mai fusesem
pe-acolo că mă-ntorceam
bătrîn, fără oase) —
Dar acum nu mai vin, nu mai plec.

Am vrut să descopăr ziua cea mai frumoasă
din viața noastră. Zilele au
ris unele după altele...
Și cerșetorul a zis : Nu prinesc banul ăsta,
îți ascultam glasul, mă mir,
dar nu ești încă bătrîn, cu toate astea
noi ne cunoaștem, mă mir că nu înțelegi
tu : Sînt Timpul !

5.

O întreb pe Elena
în ce stă oare puterea unui lan din care
pe-atunci nu ne interesau decît florile.
Maci erau, scuturîndu-se după o adiere,
și cicoarea, mai rezistentă ca toate
florile.
Lanul de grîu ne dă hrană, așa îmi răspunde,
ridicînd două degete ca la școală,
stăpînindu-se să nu rîdă.
Ce întrebare ciudată ! Ce îmi veni ?

Cum ar răspunde dulgherul la întrebarea asta,
mecanicul, văxuitorul de ghete (mai
există !), spălătoreasa, (sîrguincioasa
„elevă" tot rîde), fochistul
trenului neelectric, birjarul (ici
colea), soldatul aflat în permisie —
Mă interesează pe mine lucrul acesta.

6.

Cîți decibeli are foșnetul unui lan,
Ce zgomot pronunță sus (tehnica se pronunță !)
linia de înaltă tensiune,
Și lacul în urma noastră, l-ai auzit, se mișca !
O șosea duce întins la biserică.
În biserică sînt oameni mulți încă.
Unii vin să plătească aici. Cum de plătesc
în biserică !
Ce vinde biserica ? Ei ce cumpără ?
Sînt preoți plătiți iar călugării
pîlduitori în smerenia lor stau aici
să se roage : cinci șase lei rugăciunea
pentru cel care în oraș are de lucru, —
luminările, iconița cît o intrare la strand.
Pocăința nu poate ierta nici ea viața.

O întreb pe Elena ea cînd se face călugără !
Rîde. Îi place cuvîntul rostit așa.
Îmi șoptește : — Totul și aici
nu-i decît tot un fel de politică !

Ratarea, tristețea, păcatele trupului,
toate sînt „tot un fel de politică" ;
întoarcerea ceasului seara,
și băutura adusă la noi : whisky,
de o colegă de-a ta, țigările lungi,
jupele indiscrete...

Barca în negura timpului duce trupul Timpului
tot mai lung mai departe de mal
unde euforia crește ; lacul s-a înclinat,
turnul Timpului tot mai înalt, mai departe,
camera lui obscură în vîrf unde
Beethoven surd își cîntă
el singur Marșul funebru !

7.

Rizi pe urmă la țară la voi într-o duminică.
Ai venit — ce întîmplare — odată cu frații tăi.
Rizi. Mama pare mai tînără,
tatăl s-a amețit puțin (el bea numai vin)
și surorile tale ca niște lubenițe
din care pe masa copilăriei, rotundă,
țîșnesc semințele.

Rizi cu gura deschisă. Salcîmul la poartă rîde,
și ciinele, l-ai văzut, s-a tirit
scormonind, înainte de-a te vedea,
nerăbdătorul prieten...

Poarta e veche. Rizi dar gîndește-te,
poate pui să o facă din nou.
Sau de-acum fără poartă.

radio

r

Scriitori și cărți contemporane

Sînt bine cunoscute îndelungile polemici purtate în jurul așa-zisei antinomii dintre **tradiție și inovație.** Au trecut ani mulți pînă cînd s-a dovedit că, în fond, problema antinomiei dintre tradiție și inovație este o falsă problemă. Iată tema ultimei **Ediții radiofonice (Scriitori și cărți contemporane),** ediție ce demonstrează, atît prin comentariul ei cît și prin cele trei exemple graitoare, faptul că, în fond, între tradiție și inovație nu există nici o divergență, una decurgînd din alta în mod firesc, în special în cultura română inovația, nouă în artă, a izvorît întotdeauna din tradiție. Spiritul creatorului român a conținut și conține toate momentele culminante ale limbii sale.

Comentariul emisiunii semnat de criticul Eugen Simion reia cei doi termeni sub forma diferitelor lor variante : **tradiționalism și modernism (sau avangardă, experiment).** Comentariul demonstrează că marii scriitori ai literaturii române (Arghezi, Blaga) au găsit termeni noi pentru teme eterne, deci au actualizat, prin discursul liric nou, teme de mare importanță ale spiritului poporului român. Noile generații — subliniază Eugen Simion, au înțeles că tradiția nu poate exista fără ca ea să fie înnoită și îmbogățită cu ajutorul experimentului literar. În nici un caz, acel ce neagă tradiția nu poate fi un înnoitor, fiindcă astfel nu va putea duce mai departe ceea ce „părinții spirituali" au început.

Întîlnirea, pentru unii, mult așteptată cu scriitorul Fănuș Neagu, el însuși erou de roman, coborît parcă din paginile unei cărți, cu nostalgicul și ironicul, melancolicul și necrutătorul Fănuș Neagu, a fost un moment semnificativ al emisiunii. Declarația sa a impresionat prin simplitatea, claritatea și sinceritatea ei. Personajul — spune Fănuș Neagu, este scriitorul însuși. Sau, aș adăuga, cei dragi și iubiți ce au trecut și trec încă prin viața scriitorului. „Năuc și îndrăgostit de viață", „visător melancolic", „închinat apelor și cîmpiei", personajul lui Fănuș Neagu, adică scriitorul însuși, străbate spațiul literaturii române înarmat pînă-n dinți cu flori de tei și clăruri de lună. **Confruntări,** a doua rubrică a emisiunii, ni l-a prezentat pe **Fănuș Neagu față-n față cu personajele prozelor sale,** printr-un comentariu semnificativ și printr-o declarație revelatoare a autorului.

Radu Stanca, discretul poet, care s-a afirmat ca atare extrem de rar în timpul vieții a făcut parte dintr-o generație ale cărei personalități cu totul deosebite, puternice, au avut un drum sinuos, cu greu cucerit. Contemporan cu A. E. Baconsky, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Radu Stanca, precum colegii săi de generație, a fost puternic legat de tradițiile clasice și moderne ale culturii. Aparent senin, calm, însoțit de tristețe, Radu Stanca a vibrat, în scurta sa viață, la toate evenimentele neamului său. Fire meditativă, Radu Stanca a scris balade și poeme dramatice inspirate din trecutul istoric al României. Deși opera sa postumă este încă prea puțin cunoscută, deși încă nu este în atenția criticii literare așa cum ar merita, Radu Stanca rămîne unul din marii scriitori ai literaturii române, înnoitor al limbajului literar, folosind ca teme motivele istoriei noastre naționale, mai ales ca om de teatru.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Nicolae Georgescu

Nicolae Georgescu, născut în 1946, absolvent al Institutului „N. Grigorescu" în anul 1974, l-a avut drept îndrumător pe pictorul Constantin Blendea. Expoziția de la galeria „Galateea" a fost prima personală a acestui înzestrat artist care face deja o pictură ce nu seamănă deloc cu aceea a fostului său maestru sau a maestrilor din atelierele înrudite din același institut.

Ceea ce îți atrage atenția imediat în pînzele lui Nicolae Georgescu este modul scenografic în care încearcă a trata spațiul. Pictorul, cu o oarecare doză de cabotinism, caută parcă locuri ample în fața cărora să rostească monologuri. S-ar putea ca această imagine să pară paradoxală, dar efectiv am impresia că el nu caută efectul direct și viu al senzației vizuale chiar dacă la un moment dat ai impresia că în ele trăiește un univers calcinat, în care lucrurile și-au regăsit personalitatea și esența după un incendiu ce le-a impietrit sau le-a transformat aspectul atribuindu-le culoarea cenușei. Nu este un loc al visării acela din peisajele lui Georgescu, ci al unei vorbiri amicale despre ceea ce se întîmplă cu copacii, cu pădurile, cu străzile, cu riurile și chiar cu oamenii. Treptat ele se oxidează iar pictorul privește spectacolul făcînd observații pe marginea fenomenului. Naturile moarte sînt parcă o exemplificare a capacității de a face ca obiectele să se prăbușească în propriul lor contur. Formele se dizolvă treptat amestecînd umbrele cu penumbrele și ai efectiv impresia că intri într-o lume a dezordinii aparente în care organicul se mineralizează. Doar rare străluciri iluminează contururile. Din cînd în cînd o zonă de griuri mai deschise dă adîncime neașteptată imaginii.

În pofida gravității semnificațiilor acestor picturi, nu se creează deloc sentimentul apăsării. În fața peisajelor sale pictorul stă ca și în fața unor amici și le explică faptul că în fond starea lor naturală nu este diferită de cea a ieșirii sau revenirii la materiile primordiale. Despre case, oameni și cer spune că din punctul de vedere al originii și finalității sînt tot una și ca atare este logic ca și masele de culoare ce le reprezintă să aibă tonuri apropiate și volumuri care se întrepătrund. Este o gîndire extrem de simplă aceasta dar care sub penelul unor artiști de talentul celui despre care vorbim, devine eficientă. Trebuie să fac, în final, observația că Nicolae Georgescu face parte din acea restrînsă familie de pictori care știu să lucreze cu o gamă restrînsă — și în special cu griurile — fără a da senzația de o oboseală a imaginației. Aceasta nu înseamnă însă că perseverarea în aceeași direcție nu prezintă riscul manierizării.

Grigore Arbore

muzică

m

„Floarea ruptă în sala de concert"

În fiecare octombrie, o împletire a liniilor de culoare, melodii ale pămîntului, cu armonii prevestitoare de ceruri și lumini, ne aminteste că a mai trecut un an de la moartea lui Chopin. Acum o sută douăzeci și opt de ani, la vîrsta la care s-a sfîrșit și Eminescu... A lăsat acele arhitecturi de flăcări, forme de o intensitate extremă, în care abia se întrevede claritatea clasicismului, totuși existentă, în care abia pulsează, în „lungile linii suple" ale melodiilor, siguranța trăsăturilor mozartiene, și ele asimilate — a lăsat voința sa constientă de a făuri o școală națională și o imagine a romantismului cu totul ciudată, cu jocuri de tensiune, de o complexitate nervoasă... Pe de altă parte, „atît e de intim acest Chopin, încît / găsesc că sufletu-i ar trebui-nviat doar între / doi-trei prieteni care să n-atingă floarea / ruptă în sala de concert cu întrebarea" — își amintea T. S. Eliot într-un poem celebru. Chopin poate stîrni în continuare pasiune și ură, esti îndemnat să nu-i aprobi ondularea, contrastul lungilor teme sinuoase față de loviturile celulelor ritmice, neregularitățile metrice, măsurile intercalate, succesiunile de cvinte, cvartele mărite, căderile în sumbru tragism... Și totuși tocmai această extremă libertate a expresiei, năstrușniciile unui stil aproape improvizatoric. Nocturne, Mazurci, Preludii, Poloneze, dau instrumentiștilor prilejuri unice de a-și afirma personalitatea și prin aceasta, fac din straniul și „dezordonatul" romantic unul din cei mai cîntați compozitori...

Dificil de surprins în toate subtilitățile sale, el umple totuși cu usurință spațiul înțelegerii. O seară în care se cîntă Chopin, rămîne plină de culoare, cu o atmosferă specifică. Ziua internațională a muzicii a fost cinstită la Ateneu prin concertul în mi minor de Chopin. Tînărul pianist **Dan Atanasiu,** înfruntînd lipsa de coeziune a scriiturii dar și violenta, pasiunea cuceritoare a unor teme, precum și subtilitățile părții lente sau ale finalului în stil polonez, a creat o punte de meditație poetică, ne-a arătat că Chopin mai vine aproape de lume... Desi asociat cu nume de mare noblete muzicală, Borodin și Constantin Silvestri — sub bagheta lui **Serge Baudo** — Chopin a fost cel care a dat serii un sens de aniversare. Iar Dan Atanasiu ne-a călăuzit în felul său către acea simțire contemporană picturilor lui Delacroix, versurilor lui Mickievicz, făcîndu-ne să vedem, așa cum după o ploaie de toamnă se zărește îndepărtata mare, o linie nestearsă de ceturi.

Grete Tartler

Monedă de bronz a împăratului Traian

mărturii din

ISTORIE

Historia militans

Două turnuri de pază pe malul Dunării (Columna)

Poate că nici o altă ramură a ştiinţei nu este ca istoria, aptă a susţine scriitorului, prin perspectiva pe care o deschide asupra devenirii universale, sugestii pentru creaţia literară. Cei mai de seamă reprezentanţi ai literaturii române au cuprins în scenariul operei lor geniale acele evenimente ale trecutului expresive deopotrivă pentru ideea de patrie, libertate, independenţă, conştiinţă naţională şi, mai ales, conştiinţa continuităţii neîntrerupte în teritoriul locuit încă milenii în urmă de către geto-daci. Pentru cei care ştiu să o folosească, struna istoriei răspunde cu un sunet limpede şi pătrunzător, înfrumuseţînd peisajul poeziei, prozei, dramaturgiei, tot astfel cum şi temele istoriei contemporane au larg ecou în operele celor ce încearcă să le pătrundă esenţele. Cu aceste gînduri publicăm în numărul de faţă al revistei un grupaj de articole care îşi propun să reactualizeze cîteva momente semnificative din existenţa multimilenară a poporului român. Sperăm ca „Mărturiile din mileniul I" să constituie una din acele lecţii vii prin care istoria veche ne ajută să înţelegem timpul în care trăim.

În ultimele decenii problema etnogenezei poporului român a constituit, după cum se ştie, obiectul unor stăruitoare şi pasionante cercetări arheologice, obţinîndu-se în acest domeniu date de o mare valoare ştiinţifică. Pe baza acestor date, oferite de numeroasele săpături arheologice, întreprinse în egală măsură pe tot cuprinsul ţării, s-a reuşit să se elucideze diferitele aspecte, mai puţin cunoscute, relativ la desfăşurarea acestui proces istoric, aducîndu-se astfel noi mărturii privind continuitatea populaţiei autohtone daco-romane, unitatea civilizaţiei ei în spaţiul carpato-dunărean, caracterul relaţiilor ei cu lumea romano-bizantină şi bizantină, precum şi contactele sale cu neamurile în migraţie din perioada secolelor IV—X e.n. De asemenea, s-au putut face o serie de precizări mai nuanţate relevîndu-se coordonatele esenţiale de timp şi spaţiu în care s-a desfăşurat acest îndelungat şi complex proces istoric care, contrar unor mai vechi afirmaţii, nu mai constituie demult şi pentru nimeni o „enigmă" şi cu atît mai mult un „miracol" istoric.

Analizată în lumina materialismului istoric, este în afară de orice îndoială că, desfăşurarea procesului de formare a poporului român nu poate fi concepută astăzi decît în teritoriul vechii Dacii, ca o consecinţă directă a romanizării geto-dacilor şi a continuităţii şi unităţii de cultură materială şi spirituală a daco-romanilor de pe întreg cuprinsul acestui teritoriu.

Devine tot mai evident faptul că, prin situaţia creată prin retragerea romanilor la sudul Dunării, prin dezorganizarea şi dispariţia majorităţii oraşelor din Dacia Romană sau prin prezenta temporară a unor neamuri în migraţie în teritoriul de la nordul Dunării de Jos, continuitatea populaţiei autohtone daco-romane în cursul mileniului I al e.n., nu poate fi urmărită decît în mediul rural, în directă legătură cu existenţa şi structura social economică a obştei sătești, a contactelor ei cu elementele eterogene şi mai ales a consecinţelor care au decurs din desfăşurarea continuă a procesului de romanizare.

În ceea ce priveşte romanizarea populaţiei geto-dacice, este demult şi bine cunoscut faptul că acest proces istoric nu s-a petrecut timp de numai aproape 170 de ani, cît a durat stăpînirea romană la nordul Dunării de Jos şi nici nu s-a limitat numai la teritoriul fostei Dacii romane. În acest sens, cercetările arheologice aduc noi şi valoroase mărturii că procesul de romanizare a populaţiei autohtone nu a încetat odată cu părăsirea de către autorităţile romane a provinciei Dacia ci, dimpotrivă, a continuat şi s-a intensificat chiar, în cursul secolelor IV-VII e.n. în unele regiuni, cuprinzînd şi zonele geografice extracarpatice, îndeosebi Muntenia şi Moldova care, pe drept cuvînt, în această epocă puteau fi considerate ca un fel de prelungiri sau anexe ale Moesiei şi Scythiei Minore.

Numeroasele descoperiri arheologice, datînd din perioada secolelor IV-VI e.n., ca acelea din Transilvania de la Cluj-Napoca, Alba-Iulia (Apulum), Moigrad (Porolissum), Bratei, Sopor rul de Cîmpie, Taga, Cipău, Biertan, Cristeşti, Moreşti, Berea-Ciumeşti şi altele sau ca acelea din Muntenia şi Oltenia, de la Drobeta, Sucidava, Dierna, Răcari, Vierbiţa, Tîrgşor, Pietroasele, Ipoteşti, Cîndeşti, Dulceanca, Bucureşti etc., ca şi acele din Moldova de la Costişa, Dodeşti, Botoşana, Cîrniceni, Nichiteni, Iaşi-Nicolina, Bacău şi altele, prezintă un evident caracter local şi romanic, dovedind indiscutabil că o numeroasă populaţie romanizată sau aflată în curs de romanizare a continuat să viejuiască neîntrerupt pe întreg spaţiul de la nordul Dunării de Jos.

Desigur că, la menţinerea şi intensificarea romanităţii pe aceste meleaguri, în perioada secolelor IV-VII e.n., o importanţă deosebită au avut legăturile multiple şi continui între populaţia autohtonă şi imperiul romano-bizantin. În acest sens, trebuie subliniată şi însemnătatea aparte pe care au avut-o oraşele romane de pe Dunăre şi îndeosebi cele de la nordul ei, ca Dierna, Drobeta, Sucidava, Constantiniana Daphne, Turis, Barbosi, Aliobrix şi altele, care nu au fost numai cetăţi de apărare, ci şi centre economice şi politice cu largi zone de influenţă.

Ca urmare a procesului neîntrerupt de romanizare a populaţiei geto-dacice, din teritoriul vechii Dacii, în cursul secolelor IV-VII e.n. s-a constituit la nordul Dunării o largă arie romanică, care cuprindea aproape întreg spaţiul carpato-dunărean aparţinînd altădată dacilor.

Caracterul provincial roman al civilizaţiei documentată arheologic în acest spaţiu, unitară pe întreg cuprinsul lui şi aproape identică cu aceea din sudul roman al Dunării, atestă că creatorii şi purtătorii ei erau o populaţie romanică, constituită ca atare în structura ei etnică şi lingvistică.

În cadrul acestei arii de civilizaţie provincial romanică, producerea locală a ceramicei de factură romană, produsele atelierelor meşteşugăreşti, tipul de locuinţă şi cuptor, bogăţia şi diversitatea importurilor romano-bizantine, caracterul sedentar agricol şi meşteşugăresc al aşezărilor, în general, sînt tot atîtea dovezi grăitoare despre stadiul superior de dezvoltare social economică al comunităţilor umane şi despre caracterul pregnant romanic al civilizaţiei de pe aceste meleaguri. De asemenea, circulaţia neîntreruptă a monedei mărunte de bronz bizantine la nordul Dunării de Jos, atestă neîndoios că acest teritoriu se afla demult şi constant în sfera de activitate economică a Bizanţului. Pe lîngă acestea, trebuiesc adăugate numeroasele mărturii despre răspîndirea aici a creştinismului latin, în ultimii ani astfel de descoperiri (cruciuliţe, inscripţii, tipare pentru turnarea obiectelor de cult, morminte creştine etc.), înmulţindu-se în chip considerabil, nu numai în Transilvania, Oltenia şi Banat, ci şi în Muntenia şi Moldova.

Este important de subliniat că în situaţia politică, deosebit de tulbure din perioada secolelor IV-VII e.n., cauzată de prezenţa temporară a unor neamuri în migraţie, soarta comunităţilor autohtone romanice era permanent ameninţată. Faptul că ele au învins toate vicisitudinile acelor timpuri, dovedindu-şi trăinicia şi menţinîndu-şi caracterul lor propriu şi romanic, s-a datorat în primul rînd organizării lor interne social-economice superioare, obştea sătească locală agricolă şi păstorească constituind astfel unul din nucleele de bază ale menţinerii romanităţii orientale.

După cum este bine cunoscut, în această arie de civilizaţie romană de la nordul Dunării de Jos, vor pătrunde în cursul secolelor VI-VII e.n. slavii, vehiculînd aici o cultură materială şi spirituală proprie, aflată însă într-un stadiu inferior civilizaţiei romanice. Este deci lesne de înţeles de ce, în scurtă vreme, slavii care au pătruns pe aceste meleaguri vor adopta pe scară largă, întreaga gamă a formelor de civilizaţie romanică, care le era desigur superioară. De fapt, în unele regiuni ale ţării noastre, începînd încă din cursul secolului al VII-lea, se poate vorbi efectiv de o simbioză româno-slavă, înţelegînd prin aceasta începutul desfăşurării unui proces nou, de asimilare a elementelor etnice slave, proces bine ilustrat şi în domeniul culturii materiale. Generalizarea acestui proces, care devine intens în cursul secolului al VIII-lea şi îndeosebi în secolul al IX-lea, este într-o anumită măsură favorizată de o serie de factori dintre care trebuie reţinută instaurarea unei perioade de relativă linişte cînd, în afară de pătrunderea protobulgarilor turanici, afectînd, pentru scurtă vreme, sudul Moldovei şi estul Munteniei, pe teritoriul de la nordul Dunării de Jos, în general, nu vor mai avea loc noi pătrunderi de populaţii migratoare. Doar unele regiuni ale Transilvaniei vor cunoaşte unele evenimente de această natură, dar nu în măsură să împiedice desfăşurarea acestui proces istoric. De asemenea şi condiţiile politice apărute ca urmare a constituirii, cu începere de la sfîrşitul secolului al VIII-lea, a celui de al II-lea Caganat avaric, au facilitat într-o măsură desfăşurarea încheierii procesului de formare a poporului român, al cărui moment este evidenţiat de asimilarea resturilor slave.

Pe baza descoperirilor de pînă acum, deosebit de numeroase şi concludente, s-a putut trage concluzia că în perioada secolelor VIII-IX e.n. în întreaga arie de etnogeneză a poporului român se constată un evident proces de uniformizare a civilizaţiei, care capătă tot mai mult un caracter propriu românesc, specific numai acestui teritoriu. Unificarea culturală şi cristalizarea unor trăsături fundamentale proprii unei civilizaţii vechi româneşti trebuie considerată ca una din principalele consecinţe ale procesului de asimilare etnică a slavilor de către romanici. Constituirea unei civilizaţii specifice, ce începere din cursul secolului al VIII-lea în speţă de tip **Dridu**, reflectă pe plan cultural şi evident şi etnic, începutul încheierii unui proces îndelungat şi complex, în care elementele romanice majoritare şi superioare ca stadiu de civilizaţie şi ca organizare social economică şi-au pus definitiv amprenta.

Încheierea procesului de formare a poporului român s-a petrecut, nu numai în cadrul unor importante transformări de ordin social economic ce aveau loc în sînul comunităţilor autohtone, ci şi în cadrul unui nou context, istoric care, către sfîrşitul primului mileniu al e.n., au deschis calea către constituirea societăţii feudale locale şi a apariţiei primelor formaţiuni politice româneşti.

dr. Dan Gh. Teodor
Institutul de istorie şi arheologie „A. D. Xenopol"-Iaşi

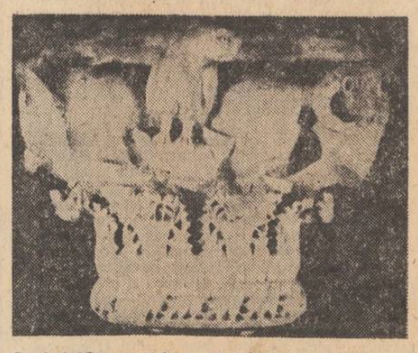

Capitel (Constanţa) sec. V–VIII (Muzeul de istorie al R.S.R.)

ARHEOLOGIE

Documente din adîncuri

Problema teritoriului, a timpului şi a împrejurărilor istorice în care s-au format poporul şi limba română, a făcut dintotdeauna parte din problemele prioritare ale cercetării istorice româneşti. Aceasta, nu numai datorită faptului că pentru fiecare popor este esenţială cunoaşterea rădăcinilor sale ci şi deoarece, de la o vreme încoace, prea mulţi străini s-au ocupat de această problemă, cu scopuri care adeseori n-au avut nici-o legătură cu interesele cercetării ştiinţifice şi cu încercarea de a acredita teorii tendenţioase lipsite de argumentarea ştiinţifică necesară.

Problema la care ne referim reprezintă, cum este şi firesc, un domeniu principal al cercetărilor arheologice. Arheologia nu se află singură în faţa întrebărilor, avînd alături de ea lingvistica, etnografia, studiul toponimiei, analiza izvoarelor scrise precum şi alte discipline. Nu este mai puţin adevărat totuşi că în această cercetare rolul principal îi revine arheologiei.

În abordarea cercetărilor originilor poporului nostru, ţinem seama de faptul că românii sînt un popor de trunchi latin, format din romanizarea populaţiilor băştinaşe de la Dunărea de Jos, pe teritoriul cuprins între Carpaţii nordici, Balcani şi Marea Neagră. Procesul istoric la formării poporului român şi al limbii sale se integrează în marea sinteză etnică, lingvistică şi culturală care s-a produs la sfîrşitul antichităţii clasice şi la începuturile evului mediu, avînd drept rezultat apariţia popoarelor, a statelor şi a culturilor neolatine ale Europei.

Cu aceasta am circumscris sfera problemei în discuţie şi putem intra în detalii. Ce se aşteaptă în fond de la arheologie în cercetare şi ca argumentare în această direcţie ? Să enumerăm pe scurt temele legate de problemă, înşiruirea lor fiind de natură să schiţeze, în ordine cronologică, etapele pe care le-a parcurs procesul formării poporului român. Este vorba, în primul rînd, de dăinuirea fondului de populaţie traco-geto-dacică după apariţia, pe ambele maluri ale Dunării de Jos, a autorităţii şi a civilizaţiei romane. Este apoi vorba de demonstrarea procesului de romanizare, în sensul atragerii acestor populaţii în sfera celei mai înalte culturi pe care a cunoscut-o antichitatea, prin vieţuirea lor alături de coloniştii români şi în interiorul graniţelor Imperiului pe o durată care variază, după diferitele regiuni ale ţării noastre, între două şi şase secole. Urmează problema dăinuirii populaţiei dacoromane la nord de Dunăre după retragerea armatei şi a administraţiei romane în sudul fluviului, reconstituirea progreselor realizate în această nouă sinteză etnică pe durata secolelor IV—VI ale erei noastre, în condiţiile menţinerii unor strînse legături cu Imperiul romano-bizantin. Nu mai puţin importante sînt datele culese de cercetarea arheologică în ceea ce priveşte rolul pe care l-au avut diferitele popoare migratoare aflate în trecere pe teritoriul ţării noastre şi înrîuririle exercitate de ele asupra populaţiei băştinaşe daco-romane precum şi, mai ales, influenţele pe care respectivii migratori le-au primit de la băştinaşi. Este vorba, în sfîrşit, de precizarea momentului în care se poate vorbi de existenţa pe teritoriul României a unui popor neo-latin, cu trăsături şi cu o limbă care îl individualizează printre celelalte popoare latine europene, rezultat al sintezei etnice anterioare, precum şi de reconstituirea procesului de organizare social-politică a acestui popor pînă la nivelul apariţiei vieţii statale româneşti.

Voi încerca, de data aceasta, să expun succint principalele argumente arheologice de care dispunem azi în privinţa originii daco-romane şi a continuităţii de viaţă a strămoşilor noştri în cuprinsul Transilvaniei. Pentru a nu fi greşit înţeles, precizez că procesul formării poporului român şi a limbii sale acoperă întreg teritoriul ţării, cu particularităţi regionale asupra cărora nu ne propunem acum a insista.

Din descoperirile arheologice realizate în ultimele două-trei decenii, rezultă cu claritate că **premizele** romanizării geto-dacilor se plasează cronologic încă în secolele I î.e.n.-I e.n., deci înainte de formarea provinciei romane Dacia, prin pătrunderea constant crescîndă, la nordul Dunării, a influenţelor civilizaţiei romane. Pe de altă parte, descoperirea şi cercetarea unor aşezări şi necropole dacice **de epocă romană** (sec. II-III e.n.) pe teritoriul Transilvaniei, acelea de la Obreja, Slimnic sau Soporu de Cîmpie, atestă în mod clar prezenţa populaţiei dacice pe teritoriul provinciei romane. Nu există în mod practic complex roman, civil sau militar, în care prezenţa elementului dac să nu se facă simţită prin descoperiri de materiale arheologice caracteristice, prin atestarea unor rituri funerare dacice sau chiar prin inscripţii. Să pomenim în acest sens descoperirile de la Cincis sau pe cele realizate în castrele romane de la Bologa, Breţcu sau Orheiul Bistriţei. Bineînţeles că exemplele pe care le evocăm aici ar putea fi extinse pe adevărate liste, pentru fiecare aspect în parte.

Dintre descoperirile arheologice care dovedesc dăinuirea colectivităţilor daco-romane pe teritoriul Transilvaniei în secolele care au urmat aşa numitei „retrageri aureliene", deci în secolele IV—VI, se cer neapărat menţionate cele de pe teritoriul fostelor oraşe romane, de la Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Apulum, Napoca şi din alte locuri, unde vieţuirea continuă, fie şi în forme mai modeste şi în condiţiile unei treptate ruralizări. La Noşlac sau la Lechinţa de Mureş au fost cercetate aşezări rurale daco-romane din această vreme iar la Bratei, pe valea Tîrnavei Mari, o întinsă necropolă aparţinînd aceleiaşi populaţii.

Se cer făcute, la acest punct, şi unele precizări suplimentare. În această etapă a secolelor IV—VI, descoperiri al căror număr sporeşte necontenit, oglindesc fenomenul răspîndirii creştinismului la nord de Dunăre şi în interiorul arcului carpatic, dovadă a menţinerii unor strînse legături cu Imperiul. Moneta romană şi apoi bizantină continuă să circule pe teritoriul României, fapt atestat de sute de descoperiri. Trecerea pe la noi a unor popoare migratoare, dintre care unele au şi poposit aici o anumită vreme, se reflectă în descoperiri destul de puţine la număr, constînd în special din mici cimitire cu inventar bogat sau din tezaure şi mai puţin din aşezări propriu-zise. În sfîrşit, tot în această etapă s-a produs pătrunderea pe teritoriul Transilvaniei a unor colectivităţi de daci şi de carpi care au locuit anterior în afara graniţelor provinciei romane. Semnificative sînt în acest sens descoperirile de la Cipău sau de la Strei. Cu alte cuvinte, putem afirma că procesul de romanizare a continuat în condiţiile unei lărgiri a bazei sale demografice.

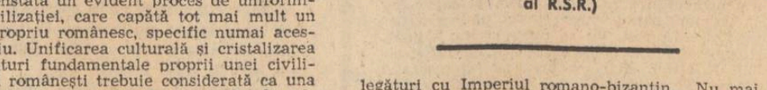

Aplice de şa descoperite la Apahida. Sec. V (Muzeul de istorie al R.S.R.)

Pentru etapa secolelor V—VII, pe care o considerăm ca etapă finală a etnogenezei româneşti, dispunem în momentul de faţă de zeci de descoperiri arheologice care atestă existenţa unui orizont de civilizaţie rurală de tradiţie daco-romană. Este vorba de aşezări de agricultură şi creşcători de vite, în care se practicau şi diferite meşteşuguri şi în care se fac simţite în continuare legăturile strînse, materiale şi culturale, cu Imperiul. Specialiştii includ aceste aşezări în numele convenţional de **cultura Bratei** după numele localităţii în care s-au făcut cercetări mai intense. Această cultură este de fapt o variantă transilvăneană a unor culturi contemporane şi strîns înrudite, care au putut fi difinite şi în celelalte provincii istorice româneşti.

Pentru a veni în epoci mai apropiate, menţionăm în continuare că din secolele VIII—IX cunoaştem acum pe teritoriul Transilvaniei şi vestigii legate de migraţia unor slavi tîrzii, cum ar fi necropolele tumulare de la Nuşfalău sau Someşeni. La fel ca şi avarii, atestaţi prin unele necropole de pe cursul mijlociu al Mureşului sau din Cîmpia Tisei, nici aceşti slavi tîrzii, coboriţi foarte probabil dinspre nord-vest, nu au mai participat la procesul propriu-zis al etnogenezei româneşti ci au fost doar asimilaţi ulterior de către români. Este vorba în fond de slavii pe care şi cea mai veche cronică maghiară îi aminteşte ca trăind pe la anul 900 în Transilvania, alături de români şi avînd drept căpetenie pe voievodul român Gelu.

Vestigiile de organizare social-politică românească transilvăneană din vremea primelor voievodate sînt în curs de cercetare la marile cetăţi de pămînt, cum ar fi acelea de la Dăbîca, Şiriocara sau Cluj-Napoca. În sfîrşit, tot printre argumentele arheologice care ilustrează vechimea şi continuitatea vieţii româneşti din Transilvania, trebuie pomenite şi recentele descoperiri de la Voievozi în Bihor sau de la Streisîngeorgiu, unde au fost desvelite şi consolidate ruinele şi monumentele unor complexe de viaţă feudală românească din secolele XI—XIII.

Şi pentru a încheia, să-mi fie permis ca, reamintind teoriile fanteziste privind pătrunderea tîrzie din exterior a românilor pe teritoriul Transilvaniei, să adaog că cercetări arheologice ca acelea întreprinse în Maramureş dovedesc în chip neîndoielnic un proces istoric contrariu. Contrar nu în sensul unui exod de populaţie românească din Transilvania în exteriorul arcului carpatic ci în acela al „descălecării" peste munţi a unor nuclee de organizare statală românească, care s-au plasat la începuturile domniei de sine stătătoare a Moldovei şi foarte probabil şi la acelea ale Ţării Româneşti.

dr. Radu Popa
Institutul de arheologie — Bucureşti

ETNOLOGIE

Legendele grîului

Relaţia culturii populare cu istoria creatorilor şi păstrătorilor ei a fost înţeleasă în decursul timpului în moduri diferite, dar niciodată n-a fost contestată ; prin cultura populară pătrundem în zone ale existenţei umane unde nu răzbat celelalte instrumente de cunoaştere sau răzbat parţial. Astfel **mitul**, ca element esenţial al acestei culturi, ne permite, după formularea lui Cillo Dorfles „să reconstruim, cu precauţiile interpretative de rigoare, fragmente din viaţa omenirii de care istoria ne-a privat şi care sînt determinante pentru înţelegerea naşterii şi constituirii oricărei civilizaţii. Sondarea culturii populare româneşti din perspectiva valorii sale documentare ne oferă cu generozitate date extrem de preţioase pentru aspectele pe care documentul scris nu le luminează îndeajuns. Oricare din domeniile sale este impregnat de trecut, cel mai adesea de unul extrem de îndepărtat ; faptele de cultură populară sînt marcate întîm de istoria totală a grupului uman căruia îi aparţin. De la mit şi rit, semne puternice sublimate ale continutului unor structuri complexe, pînă la ornamentele de pe costume, colocviul peste timp cu formele culturii populare este pasionat şi justificat. Bunăoară, pentru un bun cunoscător al artei populare sud-est-europene, M. Haberlandt, motivele ornamentale geometrice ale costumului popular aparţin mai ales populaţiilor sedentare, iar cele florale populaţiilor nomade.

Portret de dac de pe Columnă

Adevăr de necontestat, obiceiurile şi riturile agrare situează cultura populară românească alături de cele mai vechi forme de cultură populară ale umanităţii, afirmînd caracterul stabil, continuitatea şi vechimea creatorilor şi păstrătorilor ei. Aceste obiceiuri sînt conservate mai bine în Transilvania, provincie al cărei spaţiu s-a dovedit, pe mai multe căi, a fi unul de vatră etnică românească.

Vechimea agriculturii şi permanenţa ei în Transilvania este demonstrată de săpăturile arheologice care au scos la lumină unelte vechi, gropi de cereale, boabe de grîu carbonizate, cuptoare şi vetre lipite cu pămînt amestecat cu pleavă, de ogoarele în terasă pe pantele înalte ale munţilor, de formele vechi de treierat păstrate aproape pînă în zilele noastre, de terminologia de origine latină.

Dar cultivarea grîului din vremuri străvechi în Transilvania este confirmată şi de marea bogăţie şi vechime a obiceiurilor, credinţelor, practicilor magice şi a textelor poetice pe care această ocupaţie le-a generat. Importanţa grîului ca aliment şi vechimea sa în culturi au creat în jurul lui o atmosferă de veneraţie, ca de altfel în jurul tuturor plantelor alimentare importante de pe glob. Se credea că practicile magice care însoţesc munca au puterea de a schimba cursul naturii şi a-l face favorabil vegetaţiei şi rodirii printr-o asemănare dintre rit şi efectul pe care oamenii doreau să-l producă. Aceste credinţe au fost puse în relaţie cu cultul lui Osiris, zeul Vegetaţiei, dar şi cu cultul agrar al Demetrei şi Persephonei. Ele sînt răspîndite pe tot parcursul anului, începînd de la ciclul sărbătorilor de Anul Nou şi pînă la secerat, marcînd aşadar sărbătorile augurale şi perioadele importante pentru vegetaţie.

Obicelul străvechi al colindatului este considerat cu temei un rit agrar menit să aducă belşugul holdelor. Astfel, în Hunedoara, oamenii cred că dacă primesc colindătorii se face grîu ; în alte zone transilvane cenuşa bustenului care arde în noaptea Crăciunului se aruncă în grădini pentru rodul lor, după cum se aruncă, prin Ţara Moţilor, fişiile de lemn, numite colinde, de pe beţele colindătorilor. În colindat se efectuează la nivelul metalingual al riturilor şi poeziei ceea ce este considerat a fi esenţial pentru belşugul holdelor. Astfel, colindătorii semănau boabe de grîu în curtea şi în casa celui colindat. În relaţie cu aceeaşi categorie de fapte poate fi explicată şi practica de a pune în Ajunul Crăciunului boabe de grîu sub faţa de masă şi de a le folosi apoi în scopul promovării fertilităţii, amestecîndu-le cu grîul de semănat. Numeroase credinţe se leagă de colacul de la Crăciun, nelipsit altădată de pe masa încărcată de bunătăţi şi dintre darurile care răsplăteau colindătorii. O seamă de fapte pledează pentru marea vechime a colacului ca dar la colindat. Roadele pămîntului, a arătat Petru Caraman, printre care şi făina, erau daruri rituale în cultul lui Saturn şi figurau ca alimente de mare cinste la sărbătoarea sa, care supravieţuieşte în Crăciun. Se pare că altădată colacul era, după cum a demonstrat Ovidiu Birlea, o ofertă primitială din produsele agrare, ca multe altele din alte produse. Funcţiile sale agrare se bazează pe principiile magiei : se sfarmă şi se amestecă cu grîul sau cu porumbul care se seamănă. Relevantă pentru funcţia agrară a colacului este relaţia sa cu cununa de la secerat, aşa cum a fost aceasta atestată de Valeriu Butură pe Valea Arieşului : după interpretarea colindei grîului se punea pe masă colacul menit colindătorilor şi peste el cununa de la secerat ; abia după acest act ritual colacul putea fi oferit colindătorilor.

Numeroase rituri agrare sînt conservate prin plasticizare în colinde. Poate cea mai semnificativă dintre toate este „colinda grîului" sau „a cununii" de pe valea Arieşului şi din părţile nord-vestice ale Transilvaniei, una în care se descriu foarte amănunţit toate muncile necesare pentru cultivarea grîului, de la confecţionarea plugului pînă la coptul colacilor. Este o poveste versificată a plinii, interpretată grav, ca o oficiere străveche pentru recoltă bogată şi pentru lauda hărniciei gospodarului care seamănă grîu. Alte imagini agrare din colinde se referă numai la anumite secvenţe ale muncilor agricole (semănat, creşterea holdelor) sau la anumite rituri agrare (semănatul colindătorilor, udatul pentru provocarea ploilor la vreme, aşezarea boabelor de grîu şi a colacului pe masă). Semnificative pentru funcţia de rit agrar a colindatului sînt mulţămitele pentru colac, răspîndite în toată Transilvania, şi cele din Pădurenimea Hunedoarei pentru fuiorul de cînepă ca dar oferit colindătorilor, de fapt nişte recitative pline de umor suculent, în care sînt descrise muncile necesare obţinerii acestor daruri. Textele acestea par a reprezenta forme arhaice din care s-a dezvoltat poezia plugusorului.

O seamă de practici şi credinţe se leagă de arat şi semănat : gospodarul trebuia să fie curat ritual, vitele şi plugul erau stropite cu apă şi înconjurate cu foc înainte de a ieşi din curte, pentru purificare ; se luau o seamă de măsuri magice pentru a apăra grîul de păsări. Un obicei păstrat şi astăzi în puterea tradiţiei, dar care se pare că a avut alături de funcţiile agrare şi altele, de iniţiere, este „plugarul" sau „craiul" : întîiul fecior care a ieşit primăvara la arat este ales „crai" şi are dreptul să pedepsească feciorii care n-au arat bine sau şi-au bătut vitele. În unele părţi ale Transilvaniei „plugariul" este dus la locul unde a arat, apoi la rîu şi aruncat în apă ; cu cămaşa udă stropeşte în cele patru puncte cardinale, efectuînd un rit de fertilitate, poate şi unul de purificare. În Ţara Oltului „plugariul" se îmbracă în grîne verzi şi se ascunde în fin sau în hambar ; era prins de feciori, dus pe o grapă la rîu şi aruncat în apă ; toţi participanţii încercau să rupă din grînele de pe el.

Bogate în semnificaţii şi cu rădăcini adînci în istorie sînt obiceiurile legate de sfîrşitul seceratului, caracteristice mai ales Transilvaniei. Oamenii cu mentalitate arhaică au acordat o importanţă deosebită ultimelor spice din holdă : ele rămîneau nesecerate şi erau legate uneori mănunchi, alteori erau făcute mănunchi sau împletite cununa şi duse acasă. Ordinea aceasta se pare că reprezintă o ierarhie cronologică. Mai tîrziu probabil, cununa se împletea prin cele mai frumoase spice. În preocuparea pentru mănunchiul de spice şi pentru cununa un cercetător vedea, nu fără temei, „un nucleu originar, legat probabil de forma primară a agriculturii pămîntene". Ultimele spice reprezentau continuitatea grîului în case sau pe ogor, ele concentrau şi conservau puterea de rod, exprimînd un nivel de gîndire pentru care holda şi ogorul aveau viaţă proprie. Temeiul practicilor rituale agrare era asigurarea rodului şi în acest scop, în unele locuri, cununa se îngropa în ogorul însămînţat. Stabilind o relaţie între anumite forme regionale ale cununii şi denominarea lor şi animalele — genii ale vegetaţiei, Ion Ionică formula ipoteza tulburătoare a apartenenţei lor la un plan cultural şi mental anterior marilor mitologii istorice. El sugera existenţa, la populaţia autohtonă, a unei zeităţi feminine agrare, aşa cum o presupunea Vasile Pârvan în **Getica** sa. Pentru asigurarea transmiterii puterii de rod, boabele din cununa, atunci cînd nu era îngropată în holdă, se amestecau cu grîul de sămînţă.

Cîntecele de seceriş, caracteristice numai Transilvaniei, cunosc două arii distincte : una sudică, avînd ca centru Ţara Oltului, şi alta care cuprinde cîmpia Transilvaniei, valea superioară a Mureşului, Năsăudul, Maramureşul, Ţara Moţilor, Sălajul, altădată probabil şi zonele nordvestice. În această arie Năsăudul cunoaşte tipologia cea mai variată. Un aspect particular al cîntecelor din satul Transilvaniei îl constituie disputa fabuloasă dintre sora soarelui şi sora vîntului, disputa în care s-au descifrat elemente de cult solar, specifice populaţiilor agrare. Majoritatea celorlalte imagini reprezintă transpunerea în plan poetic a obiceiului şi a nucleelor sale rituale vizînd fertilitatea : fabuloasa bogăţie a recoltelor, puritatea rituală a fetei care aduce cununa (aria nordică), udarea cununii, uneori udarea holdei de către boul sfînt, agrăirea gazdei să-şi pregătească hambarele pentru rodul bogat, cererea cinei rituale şi a jocului. Insolită în acest peisaj este „povestea cununii" din zona Năsăudului, un amplu poem recitat de o secerătoare în casa gazdei, poem care, alături de unele imagini caracteristice cîntecelor şi de altele cu semnificaţii nupţiale, descrie, asemenea plugusorului, toate muncile necesare cultivării grîului.

Unele obiceiuri agrare transilvănene cunosc variante şi în alte provincii româneşti, probînd unitatea culturii noastre populare. Vechimea şi diversitatea lor constituie documente istorice preţioase şi clare pentru legătura pe care o avem cu lungul şir al generaţiilor care ne-au precedat neîntrerupt în acelaşi spaţiu geografic şi reprezintă izvoare ale sentimentului nostru de permanenţă şi durată.

Nicolae Bot
Universitatea „Babeş-Bolyai" Cluj-Napoca

mileniul unu

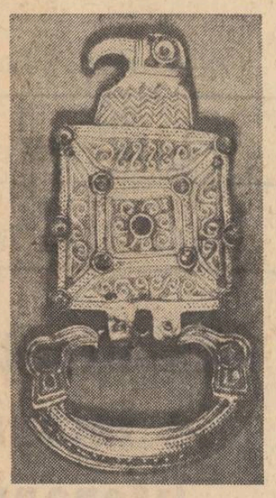

Cataramă descoperită la Fundătura sec V–VIII (Muzeul de istorie al R.S.R.)

LINGVISTICĂ

Graiul românesc

Cînd, la sfîrşitul secolului al XVIII-lea, popoarele sud-estului european au început să ia cunoştinţă de ele însele, de nevoile lor economice, spirituale şi politice, şi să devină ceea ce numim naţiuni, reprezentanţii lor în politică şi cultură, ridicaţi de obicei din clasele înstărite ale acestor popoare, au început lupta pentru independenţa popoarelor lor, aservite fie imperiului habsburgic şi ungurilor, fie turcilor. Dar, în această luptă pentru drepturi, pentru libertate, unele din popoarele sud-estului european n-au ştiut să fie drepte cu celelalte popoare asuprite. Poporul român, care, datorită unor condiţii istorice vitrege, se găsea împărţit în trei state, a întîlnit în calea aspiraţiilor lui către libertate şi dreptate opoziţia aristocraţiei şi burgheziei austriece şi maghiare, care voiau libertate şi drepturi, dar numai pentru ele. Aşa se face că, în deceniile ultime ale secolului al XVIII-lea, cînd intelectualitatea europeană începe să se preocupe de trecutul poporului român şi publică primele studii asupra originii şi dezvoltării acestui popor, cercetătorii austrieci care scriu despre români refuză să admită că poporul român era originar din Dacia, cum se admisese pînă atunci de mai toţi cei care se ocupaseră cu problema, şi admit, fără nici o dovadă, că românii sînt originari din sudul Dunării, de unde ar fi migrat în nordul Dunării (în secolul al XIII-lea după Franz Joseph Sulzer, **Geschichte des transalpinischen Daziens**, II, p. 6, 11—20, passim, în secolul al IX-lea după J. Chr. Engels, **Comentatio de expeditionibus Trajani ad Danubian et origine Valachorum**, Wien, 1894). Teoriile nejustificate ale acestor învăţaţi, au fost criticate atunci de învăţaţii români din Ardeal, care au adus în sprijinul continuităţii argumente numai de ordin istoric şi logic (cele lingvistice nu erau atunci posibile). După această primă destăşurare de forţe ideologice, discuţia a fost reluată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cînd lupta pentru drepturi, unitate etnică şi libertate a naţiunilor asuprite, şi nu numai din sud-estul european, a fost reluată, ducînd în cele din urmă la crearea unor state cu adevărat naţionale.

În noua perioadă, de care vorbim, „discuţia ştiinţifică" a fost deschisă de învăţatul german Robert Roesler, prin opera sa **Românische Studien**, Leipzig, 1871 (pe atunci în limba germană nu se încetăţenise definitiv cuvîntul **rumänisch** „românesc", aşa că Roesler putea scrie **romänisch**). Cum pe vremea aceea argumentele istorice pro sau contra continuităţii românilor în Dacia se reduceau la cele pe care le procurau izvoarele literare ale evului mediu, care erau puţin numeroase şi adesea nesigure, argumentarea istoricului german era mai ales lingvistică. Acest învăţat susţinea că poporul român s-a format la sudul Dunării, în provinciile romane Moesia Superior, Macedonia şi Moesia Inferior. El se întemeia pe faptul că limba română posedă elemente lexicale împrumutate din limbile vorbite în sudul Dunării : anume din greaca bizantină, din albaneză şi din bulgară, şi pe faptul că dacoromâna prezintă pe o vastă arie fenomenul palatalizării labialelor, care, în dialectul român sudd unărean, cunoscut mai bine atunci, cel macedoromân, este un fenomen general. Se mai invoca şi faptul că, dacă românii ar fi locuit în evul mediu în Dacia, limba vorbită de ei ar fi păstrat unele cuvinte gotice, care însă, după cele susţinute de Roesler şi adepţii lui, lipseau în română. Argumentele acestea au apărut foarte temeinice multor istorici şi lingvişti străini : germani, francezi, sloveni, cehi etc., care erau de bună credinţă şi care, obişnuiţi să considere teoriile ştiinţifice ale diverşilor învăţaţi drept expresia tendinţei acestora de a descoperi adevărul, au pierdut din vedere că Roesler era stăpînit de teama că pretenţiile politice şi de altă natură ale românilor din Transilvania, Crişana şi Banat ar fi putut să primejduiască situaţia privilegiată a germanilor din statul austro-ungar. Teoria a fost admisă apoi de toţi învăţaţii maghiari, ca una care convenea perfect tendinţelor aristocraţiei şi burgheziei maghiare de atunci, de a nu acorda libertăţile firesti poporului român din statul austro-ungar, tendinţe întemeiate şi pe ideea, în totală contradicţie cu drepturile omului şi ale popoarelor, de a distinge între popoare lipsite de cultură şi popoare de cultură (Kulturvölker), care singure ar fi avut dreptul de a întemeia state şi a se bucura de toate libertăţile. Învăţaţii români ai epocii, B. P. Hasdeu, A. D. Xenopol şi D. Onciul au înţeles atunci că teoria lui Roesler nu era expresia purei obiectivităţi ştiinţifice, ci o teorie interesată, de tăgăduire a drepturilor poporului român, de opoziţie la lupta lui pentru libertate, independenţă, unitate. Argumentele aduse de ei în sprijinul teoriei continuităţii românilor în Dacia trebuiau să fie în primul rînd tot de ordin lingvistic. Căci, cum deja am spus-o, în vremea aceasta, documentaţia pur istorică — adică cea furnizată de izvoarele istorice scrise — era insuficientă, iar cea arheologică lipsea aproape cu desăvîrşire. Sarcina învăţaţilor români pomeniţi era destul de grea, dată fiind starea înapoiată de atunci a ştiinţei limbilor. Dar ei au reuşit s-o ducă la capăt cu bine, deşi, cum este şi firesc, au făcut unele greşeli. S-a dovedit astfel că româna posedă şi elemente gotice şi că influenţa slavă veche asupra dacoromânei s-a realizat în Dacia, căci şi în această ţară au locuit slavi cu graiuri de tip bulgar. Cît priveşte elementele albaneze din română, ele au fost explicate de învăţaţii români pomeniţi ca rămăşiţe din limba tracodacică, considerată în fond ca fiind identică cu ilira, limba în care îşi are originea albaneza. Elementele bizantine apăreau puţin numeroase, pentru ca să oblige pe cercetători să mute patria primitivă a dacoromanilor în sudul Dunării. Se mai arăta că palatalizarea labialelor s-a produs în mod independent în dacoromână şi macedoromână. Puţinele erori ale acestei argumentări au fost înlăturate de cercetătorii români din prima jumătate a secolului al XX-lea, care au dovedit că limba tracodacică se deosebea net de ilirică, că elementele de origine albaneză din română şi în genere asemănările dintre română şi albaneză sînt puţine la număr, că asemănările lexicale dintre cele două limbi se explică mai ales prin faptul că ilirica şi tracodaca aveau, ca limbi indoeuropene şi ca limbi vecine, un număr de cuvinte comune. Astfel, A. Philippide, a susţinut cel dintîi, contra concluziilor sale, că lexicul albanez din română se reduce la numai 25 de unităţi, dintre care 18 îndoielnice, şi că asemănările structurale ale românei cu albaneza sînt contrabalanţate de numărul mare al deosebirilor structurale dintre cele două limbi ; iar teza sa a fost acceptată de fostul său elev I. Siadbei. Este drept, cîtăva vreme au mai susţinut unii cercetători că albanezii sînt traci şi dacii neromanizaţi, iar românii, traci şi dacii romanizaţi. Dar, în vremea din urmă, apare aproape tuturor clar că dacă românii sînt urmaşii tracilor şi dacilor romanizaţi, albanezii nu pot fi decît urmaşii ilirilor neromanizaţi. De asemenea, caracterul „bulgăresc" al limbii slave din Dacia a fost temeinic argumentat de cercetători ca Ilie Bărbulescu, P. Cancel şi E. Petrovici. S-a dovedit chiar că limba slavă din Dacia avea unele particularităţi deosebitoare de cea din Bulgaria, particularităţi care se regăsesc în limba română. S-a înlăturat astfel pentru totdeauna, teza susţinută pînă nu de mult (după Roesler), conform căreia elementele slave vechi din română ar fi fost împrumutate de români în Bulgaria. Cercetările dialectale şi de istoria limbii române au dovedit fără putinţă de tăgadă că palatalizarea labialelor s-a petrecut în mod independent în dialectele dacoromân şi macedoromân. Chiar cercetătorii care consideră că fenomenul a avut loc demult (în a doua jumătate a evului mediu, iar nu la începutul epocii moderne), sînt de părere că el a apărut în mod independent pe de o parte în dialectul macedoromân, pe de alta în graiurile ardeleneşti şi moldoveneşti.

Astăzi sîntem în măsură să combatem şi un argument care a fost invocat cîndva pentru a susţine că românii au locuit la început un teritoriu relativ redus, care ar trebui situat în sudul Dunării: unitatea mare a limbii române de la origini şi pînă astăzi. Realitatea se prezintă în parte altfel ; româna este, în toate dialectele ei : dacoromân, macedoromân, meglenoromân, istroromân, o limbă unică ; dar ea n-a fost niciodată o limbă perfect unitară, ci una destul de diferenţiată dialectal. Asemănările pe care Ov. Densusianu şi T. Papahagi le-au constatat între unele graiuri dacoromâne de vest pe de o parte şi macedoromână, meglenoromână sau istroromână pe de alta dovedesc că multe schimbări fonetice (în special sporadice), morfologice, sintactice şi lexicale urcă înainte de secolul al X-lea. Din asemenea fapte concludem nu numai că dialectele române suddunărene se vorbeau atunci în preajma dacoromânei de vest şi de sud, ci şi că teritoriul locuit de dacoromâni era în acea vreme destul de întins ca să se nască aceste numeroase diferenţieri lingvistice în cadrul dialectului dacoromân. În asemenea condiţii, nu mai este posibil să se susţină că poporul român a locuit pînă în secolul al X-lea sau al XIII-lea numai pe teritoriul Moesiei Superior, cu unele ramificaţii spre est, între Balcani şi Dunăre.

Motivul valului incizat cu „pieptenul" pe un dolium roman de la Sinzieni jud. Covasna, sec. I–II e.n. (sus). Acelaşi motiv pe un ulcior de la Capidava jud. Constanţa, sec. X–XI (mijloc) şi pe o strachină smălţuită de la Cotnari, jud. Iaşi ; sec. XVII

Învăţatul austriac W. Tomaschek, într-un articol celebru pe vremea sa, **Zur Kunde der Hämushalbinsel (Sitzungsberichte der Wiener Akademie der Wissenschaften**, XCIX, Wien, 1883) a mai adus un argument contra continuităţii poporului român în Dacia : limba română prezintă, în stratul ei cel mai vechi, caracterele latinei populare tîrzii (din secolele al III-lea — al VI-lea). De unde concluzia că strămoşii românilor locuiau atunci numai în Imperiul roman, nu şi în Dacia, care fusese părăsită de romani. Argumentul a fost combătut în parte chiar de A. Philippide, **Originea românilor**, I, Iaşi, 1923—1925, p. 700—703. Realitatea este că fenomenele fonetice latinesti populare s-au petrecut pînă în secolul al III-lea e.n. ; căci diftongarea lui **e** scurt accentuat în **ie** şi africatizarea velarelor **c** şi **g** urmate de vocalele palatale, considerate multă vreme fenomene latinesti populare, s-au petrecut în limba română în mod independent de fenomenele identice sau similare din limbile romanice occidentale. Dar latina vorbită în Dacia după 271 nu era izolată de latina din Imperiu şi accepta inovaţiile morfologice şi lexicale ale latinei de la sudul Dunării. Că dacoromâna are la bază latina din Dacia a dovedit-o V. Pârvan, **Contribuţii epigrafice la istoria creştinismului dacoroman**, Bucureşti, 1911, care a arătat între altele că fapte ca evoluţia cuvîntului latin **pavimentum** de la sensul de „pavaj" la cel de „pămînt" nu s-a putut petrece decît la o populaţie orăşenească obligată printr-un cataclism istoric să ducă o viaţă rustică. Dar, poate, mai puternic decît acest argument este altul, relevat tot de Pârvan în aceeaşi lucrare : faptul că într-o inscripţie din Dacia de pe la mijlocul secolului al III-lea e.n. apare cuvîntul **luna** nu cu sensul de astru, ci cu sensul de unitatea de timp în care se subdivide anul, deci cu un sens care se găseşte numai în dacoromână (macedoromână are **mes**, din lat. **mensis**, ca şi celelalte limbi romanice).

Am adunat şi expus aici pe scurt numai o parte din argumentele pe care se întemeiază astăzi teoria continuităţii românilor în Dacia. Argumentele în sprijinul continuităţii sînt cu mult mai numeroase şi merită să fie aduse la cunoştinţa publicului interesat, prea puţin încă informat în acest domeniu, din cauză că lipseşte o lucrare de ansamblu destul de dezvoltată asupra problemei şi, la curent cu cercetările lingvistice. Din nefericire lipseşte o asemenea lucrare chiar pentru informarea oamenilor de ştiinţă români şi străini, care sînt obligaţi să se adreseze în acest domeniu numai studiilor speciale ale diverşilor învăţaţi din trecut şi de astăzi, care au discutat problema. Aceasta însă cere ani de muncă, dat fiind numărul mare al lucrărilor privind originea românilor şi istoria limbii române în timpurile ei cele mai vechi. Popoarele îşi construiesc viitorul lor pe adevăruri, iar intelectualitatea lor trebuie să înavuţească patrimoniul spiritual cu lucrări ştiinţifice adecvate.

Acad. Gh. Ivănescu
Universitatea „Al. I. Cuza"-Iaşi

FILOZOFIE

Urmele geniului popular

Există o lungă perioadă din protoistoria românească, între **Dacia romană** şi constituirea primelor formaţiuni statale româneşti, considerată în trecut o imensă pată albă din cauza puţinătăţii informaţiilor arheologice, etnologice, epigrafice, lingvistice, folclorice, etc. ceea ce a favorizat enunţarea unor ipoteze contradictorii cu privire la etnogeneza poporului român şi mai ales, a dus la tot felul de teorii care ne contestau însăşi dreptul la existenţă istorică pe pămîntul ce a constituit vatra strămoşească a etnogenezei noastre. Nu mi-am propus să reiau — nici nu este de competenţa mea — istoricul cu atîtea episoade dramatice — ale acestei controverse. Aş dori să observ doar că, dacă în trecut argumentele în favoarea formării şi continuităţii noastre pe acest pămînt erau mai ales de ordin **logic** şi **lingvistic**, în ultimele decenii descoperirile arheologice precum şi cercetările de istoria artei şi culturii au îmbogăţit considerabil fondul ştiinţific de argumente în sprijinul tezei menţionate. De o mare însemnătate sînt în această privinţă acele investigaţii culturologice, menite să pună în lumină fapte de civilizaţie mai puţin cunoscute sau ignorate în trecut din spaţiul carpato-dunărean. Găsim, în remarcabilele lucrări ale lui Răzvan Theodorescu, de pildă, **Bizanţ, Balcani, Occident** („Editura Academiei" 1974) şi **Un mileniu de artă la Dunărea de jos** (Editura „Meridiane" 1976) mai mult decît schitarea unei geografii spirituale, sînt contribuţii impresionante la o istorie comparată a culturii româneşti. Alături de alte lucrări similare ele vin să dovedească ceea ce pentru noi a fost dintotdeauna o certitudine de ordin raţional-afectiv, mai puţin consolidată însă sub raport strict-ştiinţific : că formarea primelor entităţi politice româneşti a fost rezultanta organică a unui îndelungat proces de etnogeneză cu o dimensiune culturală de certă valoare istorică. Ne-am constituit ca popor pe vatra vechii Dacii şi apoi a Daciei romane supranumită Dacia felix. A fost un proces istoric dificil, plin de obstacole dar fără discontinuităţi sau rupturi grave. Faptele de civilizaţie ce s-au izvodit pe aceste pămînturi în primele secole ale erei noastre şi-au găsit continuitatea în funcţia civilizatoare atestată istoric a populaţiei rămasă după retragerea aureliană care nu a lăsat şi nu putea să lase un spaţiu geografic vid, un teritoriu al nimănui. Desigur că tălăzuirile de origine asiatică şi nordică a numeroase semintii au lăsat semne mai mult sau mai puţin durabile, au influenţat sub raport artistic, unele mai evoluate şi sub raport etnico-lingvistic, dar a existat în permanenţă un element de statornicie şi continuitate, alcătuit tocmai de populaţia daco-romană — nucleul creator şi iradiant de civilizaţie, de incontestabilă vitalitate etnică ce şi-a găsit împlinirea în acea nouă realitate istorică şi culturală pe care a constituit-o poporul român.

Ce reprezintă, în fond, mileniul ce a precedat constituirea definitivă a statelor feudale româneşti (veacurile IV—XIV) ? La această întrebare, decisivă pentru cine urmăreşte complexul dar neabătutul proces de etnogeneză românească, studiul creaţiilor culturale de factură artistică ne poate oferi date esenţiale pentru schitarea tabloului devenirii noastre istorice — îndeosebi acele începuturi învăluite în tenebre cînd s-au constituit premisele existenţei noastre autonome de mai tîrziu. Este un ev care pluteşte între legendă şi istorie, este substratul dintre umbră al autoconştiinţei noastre politice şi culturale ivit din adîncuri neştiute ale istoriei. Dar iată că ceţurile se mai risipesc iar în faţa ochilor ne apar — cu strălucirea pe care le-o dă proiecţia de lumină a unor neobosite inteligente scrutătoare, a unor conştiinţe culturale călăuzite de criterii deopotrivă ştiinţifice şi axiologice — faptele de artă, plăsmuirile de frumuseţe ale strămoşilor noştri îndepărtaţi.

Rigoarea ştiinţifică a acestor eforturi nu putea (şi nu era necesar) să anihileze visul nu numai din raţiuni documentare — ne lipsesc însă şi probabil ne vor lipsi mereu numeroase informaţii asupra acestei lumi şi a acestui timp istoric — dar şi pentru că inseşi faptele de artă şi cultură analizate sînt făurite din materia înnobilată a lutului, bronzului, aurului etc., din nevoia de organizare, disciplină şi perpetuitate, din instinctul civilizator antientropic al omului precum şi din visurile mereu contrariate dar niciodată înăbuşite ale oamenilor acelor vremi de grea cumpănă, situate la hotarul temporal şi spaţial (istoric şi geografic) ale unor lumi comunicante dar profund distincte.

Analiza faptelor de artă prin care se distinge civilizaţia acestui mileniu trebuie să ţină seamă atît de **temeiurile autohtone**, „insemnate istoriceşte în ciuda modestiei aspectului lor artistic", constituite din spiritualitatea originară daco-romană cu bogate infiltraţii ale spaţiului cultural bizantino-balcanic, cît şi de aporturile culturale specifice ale unor populaţii migratoare sau ale unor popoare mai mult sau mai puţin stabile, cu care nucleul etnic daco-roman a venit în contact.

La fondul antic daco-roman al proto-istoriei noastre se adaugă deci mereu noi straturi de cultură, caracterizate prin influenţe sau infiltraţii ale unor fapte de civilizaţie aparţinînd neamurilor migratoare a căror creaţie literară şi plastică este „frustă dar bogată, primitivă dar plină de culoare" caracterizată printr-o „autentică şi stăruitoare „seducţie clasică", recunoscută mai cu seamă în cultura înfloritoare în preajma curţilor unor regi germanici la Ravenna şi Pavia, la Toledo şi Oviedo".

Revenind la nucleele de creaţie culturală de pe teritoriul ţării noastre trebuie să observăm că nu avem a face cu întreprinderi artistice de mare anvergură, cu opere monumentale de artă (mai ales în arhitectură) aşa cum s-au izvodit în alte părţi ale Europei dar aceasta nu face decît să sublinieze că încă de pe acum se conturează unele premise a ceea ce va constitui **spiritualitatea artistică românească**, cu orientările ei către precipitate de mare densitate a gîndului şi sensibilităţii dar fără mari dimensiuni volumetrice în spaţiu. Alexandru Odobescu a văzut o uimitoare intuiţie scriind :

„....Nu ştiu dacă într-o zi, cînd nouă descoperiri, cînd nouă cercetări vor fi elucidat mai bine regiunile antice ale istoriei şi ale artei din ţara noastră, nu ştim dacă atunci nu vom da peste unele urme care vor lega geniul clasic al antichităţii greco-romane şi fantazia aspră a barbarilor cu spiritul care a domnit şi domneşte încă în estetica poporului nostru".

Putem spune că azi aceste urme sînt mult mai numeroase, atestînd **unitatea culturală** a pămîntului românesc. Unitate în diversitate, diverse fiind atît componentele interne cît şi contactele externe ale noii comunităţi etnico-culturale în proces de constituire. Unitate ale cărei tradiţii antice şi pagîne nu au fost anihilate ci asimilate şi prelucrate de întocmirile spirituale şi instituţionale ale crestinismului în acele epoci care au stimulat eforturi culturale constructive, direcţionate însă pe făgaşuri stilistice noi ce aveau să cumuleze treptat trăsături de originalitate şi autonomie spirituală.

prof. univ. Al. Tănase

ARTĂ

O mie de ani de civilizaţie

Interviu cu dr. Răzvan Theodorescu, Institutul de istoria artei Bucureşti

— Stimate tovarăşe Răzvan Theodorescu, cea mai recentă carte a dumneavoastră se cheamă şi tratează despre „Un mileniu de artă la Dunărea de jos". Vă propun să discutăm momentul marcat de anul 1000, aici, la Dunărea de jos în domeniul creaţiei spirituale.

— E vorba de un efect conjugat, al civilizaţiei de tip romanic din spaţiul nord-dunărean şi al celei bizantine, de la sudul Dunării. Din punctul de vedere al istoriei culturii, disting două etape mari. O primă etapă, cuprinsă între anii 400—800 (secolele V—VIII), o a doua între anii 800—1100 (secolele IX—XI). Istoricul culturii urmăreşte în această epocă a migraţiilor de tot felul — germanice, slave, asiatice — filonul cultural ce vine de la lumea romană şi care ne legitimează pe noi ca singurii romanici ai răsăritului. Un argument fundamental, prea puţin luat în seamă a fost romanitatea folclorului. Noi am fost aici singura populaţie veche creştină, o populaţie care n-a avut nevoie, pe plan ideologic şi spiritual, de convertiri spectaculoase în pragul anului 1000, respectiv de convertirea de la păginism la creştinism, de la nomadism la viaţa sedentară. Noi nu putem explica altfel puternica viaţă ortodoxă a ţăranului din Transilvania medievală la anul 1000 şi după aceea decît în temeiul, cu totul excepţional, al unei romanităţi de profunzime, născînd de-acum folclor, adică ideologie. Nu putem găsi nici o altă explicaţie la puterea de a îndura şi de a dura a ţărănimii, de a-şi păstra vatra în ciuda vexaţiunilor de tot felul în absenţa acestui fundament de romanitate folclorică creştină. Un fapt pentru care nu prea există izvoare. Lipsa izvoarelor nu este, însă, un lucru specific spaţiilor de la Dunărea de Jos. Izvoarele — bizantine, arabe — sînt vagi, neconcludente. Ele vorbesc doar de marile evenimente ale epocii. E firesc, o să ziceţi. Să acceptăm, atunci, ideea că e tot atît de firesc ca ele să nu se refere la cele statornicite de-acum de veacuri. Izvoarele vorbesc de **marile schimbări**, de marile convertiri, nu de **cursul firesc al vieţii**.

— Să rămînem mai mult la argumentul romanităţii folclorice.

— Pentru istoria culturii, artizanatul este un izvor extraordinar. El dovedeşte clar descendenţa romană a ceramicii, a podoabelor citeodată, a obiectelor traiului cotidian, îndeobşte. Ele dau măsura mentalităţii unei epoci şi anume a unei mentalităţi romanice. În cartea mea am numit caracterul perioadei astfel : „Amintiri clasice în timpuri premedievale". Olăria, privită nu cu ochiul arheologului ci, în primul rînd cu al paleoetnografului ne arată fie descendenţa dacică, fie pe cea romană. Niciodată altă descendenţă, sau nu în măsura în care să dovedească alt filon comparabil ca importanţă. Asta în Banat, în zona Tîrnavelor ca şi în Transilvania. Mai precis, e vorba de un anume fel de a impodobi prin lustruire ceramica cenuşie, de a o decora cu striuri, ca în vremea romană. În chip surprinzător, am putea zice, unele date spun de argintarii localnici care lucrau pentru migratori piese cu motive clasice greco-romane. Aici nu putem da **un** exemplu fiindcă paleoetnografia se sprijină pe o imensitate de exemple. A doua perioadă, merge pe cuprinsul secolelor IX—XI şi arată trecerea de la nivelul folcloric la cel feudal, trecere în care legăturile cu lumea bizantină sînt mult atestate. Migratorii unguri din Transilvania şi Banat precum şi celelalte neamuri migratoare se convertesc acum la creştinism, pentru că ideologia creştină e foarte puternică aici, pentru că aici sînt statuate vechi rînduieli creştine, care-i presează pe migratori, îi obligă la convertire. Ei intră astfel, ideologic vorbind, în sistemul feudal al Europei răsăritene. Şefii militari români, pe care-i aminteşte Anonimus în cronica lui, nu se convertesc. Lumea maghiară, cu care Transilvania venea în contact, era foarte eterogenă. Încă înainte cu o jumătate de secol de momentul creştinării în masă a maghiarilor sub Ştefan cel Sfînt, în jurul anului 1000, unii şefi militari maghiari — lucru foarte interesant pentru puterea de absorbţie a lumii romanice autohtone şi îndeosebi pentru forţa de absorbţie spirituală a Bizanţului — încep să manifeste tendinţe de autonomie. Este cazul faimos al lui Gyula, petrecut la anul 950. Izvoarele maghiare latine îl numesc „capitaneus", ceea ce înseamnă căpetenie independentă. El este, probabil, bunicul lui Ştefan cel Sfînt. Acest Gyula, creştinat la Constantinopole, se întoarce însoţit de mai mulţi clerici bizantini — avînd contact statornic cu populaţiile româneşti din Transilvania. „Locurile stăpînirii sale" ar fi fost — şi aici istoricii români şi maghiari sînt în acord perfect — în sudul Transilvaniei. Firul roşu al istoriei ungurilor în secolele X—XII indică tocmai covîrşitoarea influenţă a lumii bizantine şi ortodoxe, aşa cum se găsea ea la Dunărea de Jos, în Banat şi Transilvania asupra culturii şi artei, asupra ideologiei maghiarilor.

— Vă referiţi permanent la aria Banat — Transilvania.

— E firesc. Sînt teritorii care trăiesc sub semnul unui trecut unic, care au înrîurit ideologic popoarele migratoare. **Aceeaşi ideologie.** Aşa cum în secolul al VII-lea, de pildă, populaţiile romanice de la nord de Dunăre şi Carpaţi au determinat o mai rapidă civilizare a slavilor veniţi dinspre Nipru, tot aşa, în secolele X—XI, populaţia românească din Transilvania, cu vechi rînduieli creştine şi de cultură şi puternic influenţată de Bizanţ a contribuit la asimilarea de către unguri a culturii celei mai înaintate şi anume a culturii bizantine. O dovadă arheologică pe care în scrierile mele o leg de momentul creştinării lui Gyula este Rotonda de piatră de la Alba Iulia. După opinia mea, un monument din secolul al X-lea. În această clădire se practica actul botezului pentru maghiarii lui Gyula, ca urmare a influenţei, a presiunii pe care creştinismul transilvan o exercita asupra migratorilor de curînd stabiliţi aici. Este foarte probabil că şi la Cenad — Banat — din nou, deci, relaţia Banat — Transilvania — a existat

Apollo în chip de cavaler trac. Relief de cult descoperit la Gîlău – Cluj sec. II–III e.n. (Muzeul de istorie Cluj-Napoca)

o rotondă similară. Cenadul ne dă, în preajma anului 1000, unele din cele mai puternice argumente la ideea de romanitate şi continuitate. În izvoarele medievale care amintesc de primele contacte dintre autohtoni şi maghiari, Cenadul e numit „Morisen Urb". În cea mai bună traducere asta înseamnă Cetatea Mureşanei. Un nume pe care cetatea îl avea dinaintea cuceririlor maghiare. Cînd după 1030, ungurii înfring rezistenţa localnicilor şi a conducătorului acestora Ahtum, numele Morisenei devine „Urbs Chanadina", ceea ce înseamnă Cetatea lui Chanadius. Cenadul de azi, din Chanadius vine, după numele şefului militar impus de maghiari. Ahtum era în relaţii foarte strînse cu lumea balcanică, bizantină şi ortodoxă. Un izvor ungaro-catolic din evul mediu — Vitas sancti Gerardi — spune că Ahtum era „creştin după ritul grecilor" — „secundum ritum graecorum" — avînd în jurul său, firesc, călugări de aceeaşi confesiune. Mai mult, se ştie că pe la 1020 exista în zonă un centru ecleziastic care depindea de Bizanţ şi a cărui activitate se răsfrîngea şi în Transilvania. Fapte care ne arată că, imediat după anul 1000, cînd maghiarii înfring rezistenţa localnicilor ei trebuie să lupte şi împotriva unui vechi tip de cultură. Catolicismul este impus aici de maghiari şi el n-a putut să devină triumfător în rîndurile populaţiei autohtone pentru că prea veche era spiritualitatea ce-o unea, prea puternică era ideologia creştină ca să fie schimbată odată cu schimbarea unor principii. Nu trebuie uitat că în evul mediu creştinismul a fost o armă şi că, şi pe temeiul lui s-a menţinut unitatea românilor. Avem astfel o excepţională prefaţă la îndelungatul proces de rezistentă culturală (ideologică), rezistenţă pe care s-au muncit să o înfrîngă şi regii catolici maghiari şi papii Romei. Din vremea acestui Ahtum datează tezaurul de notorietate mondială de la Sîn Nicolaul Mare. El vădeşte, în formă şi ornamentică, puternice influenţe bizantine şi chiar greco-romane. Opinia mea este că tezaurul poate fi situat cu multe argumente în epoca lui Ahtum şi că el dă o măsură a somptuozităţii lumii de cultură transilvane şi bănăţene. Tot astfel se explică de ce în secolele XI—XII în sudul Transilvaniei, în Ţara Făgăraşului, la Streja Cîrţişoara, dar şi în nord-vestul Transilvaniei, prin părţile Bihorului, la Sălacea apar, în argint şi bronz, piese de podoabă şi cu caracter cultural ţinînd clar de lumea bizantină şi avînd adesea elemente stilistice specifice, care nu pot fi decît ale unui stil local, romanic.

Tudor Octavian

Tezaurul de la Pietroasa : Pateră

ecouri la colocviile «luceafărului»

protocronism și sincronism

Implicații în istoria literară românească

Disputa asupra **protocronismului** și **sincronismului,** declanșată recent de apariția cărții lui Edgar Papu **Din Clasicii noștri,** are șansa să devină una dintre cele mai rodnice din cultura românească actuală. Ea implică două probleme fundamentale : dezvoltarea organică a literaturii noastre și impunerea valorilor ei în contextul internațional. Noi concepem această discuție într-o perspectivă comparatistă și ca un semn că istoricul literar român trebuie să folosească, măcar sporadic, uneltele comparatistului.

Noțiunea și conceptul de sincronism, foarte seducătoare la vremea lor, continuă nu numai „să se bucure de trecere" (Dan Zamfirescu), dar alimentează o mentalitate care, în esență, nu este favorabilă înțelegerii dezvoltării organice a culturii românești. Caracterizată de „prudență", de „pondere" (calități intrutotul stimabile), această mentalitate, această viziune nu are forța de a vedea literatură română, în datele ei majore, ca pe un fenomen de sine stătător, mentalitate și viziune tributare mimetismului, exponente ale unui stil intelectual (!) obedient.

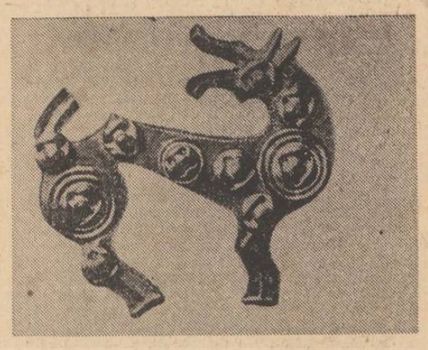

Fibulă de aur

Conceptul de sincronism nu a fost nici pentru Lovinescu foarte clar, cel puțin la început, în orice caz, s-a dovedit oscilant și după apariția **Istoriei civilizației...** Discuția a fost făcută de Florin Mihăilescu (v. **E. Lovinescu și antinomiile criticii,** p. 117—225) ; noi nu reluăm aici decît explicația contradictorie și derutantă a criticului (din 1927), după intervenția în dispută a lui G. Călinescu : „prin sincronism am înțeles întotdeauna o simultaneitate de fenomene explicabilă printr-un spirit al veacului determinat de un fascicol de cauze ideologice sau economice"... dar „agentul principal al acestei simultaneități și contemporaneități rămîne tot imitația..." Poziția lui G. Călinescu (actuală și astăzi) este foarte limpede, atunci cînd refuză sincronismul ca imitație a... „contemporaneității", și cînd vorbește despre „unilateralitatea culturii promotorilor lui care nu cunosc decît literatura franceză".

Desigur, nu i se poate contesta lui Eugen Lovinescu încercarea de a impune literatura modernă, dar, în același timp, e necesar să observăm că literatura modernă românească are o logică a ei, se dezvoltă independent de un punct de vedere teoretic sau de altul și că autorul **Istoriei civilizației...,** în ipostaza sa de critic literar, nu înțelegea valoarea de noutate a unor opere pe care noi astăzi le numim protocronice. Cazul lui Sorbul este poate cel mai reprezentativ : **Patima roșie** (o dramă citadină) — capodoperă a genului — anticipînd (subtitlul însuși, **comedie tragică,** o sugerează) o întreagă orientare dramatică în teatrul continentului, a fost socotită de Lovinescu... neautentică, un eșec.

Nu e util și nici drept să contestăm „legea" sincronismului (ea se manifestă, mai devreme sau mai tîrziu, în toate culturile lumii). De altfel, cei care o cunosc bine nu contestă decît aplicarea ei la realitatea literaturii autohtone, cu atît mai mult cu cît ea minimalizează, așează într-o anume penumbră o întinsă perioadă din cultura noastră și — încă o dată — cu atît mai mult cu cît valorile protocronice ale literaturii române nu sînt nicidecum izolate. Unele dintre ele au fost văzute ca atare, cu mulți ani înainte, de cîțiva critici și istorici literari străini. Geneviève Serreau, în **Histoire du nouveau théâtre** (1966, p. 39) observa că : „Nu este indiferent să amintim că **Dada** e plecată de la București și că mișcarea fondată de românul Tristan Tzara găsea în România chiar, în literatura de la sfîrșitul secolului al XIX-lea, precursori de calitate ca poetul Urmuz și autorul dramatic Ion Caragiale".

Sincronismul ar trebui înțeles în două sensuri : 1. — ca fenomen general în contextul căruia toate culturile tind spre anumite forme și idei literare ; 2. — ca fenomen particular manifestat în cadrul unei singure culturi, în raport cu fenomenul general.

Protocronismul tinde să se constituie ca fenomen particular **(nu putem vorbi despre tot atîtea... protocronisme cîte literaturi sînt)** care devansează realitatea literaturii generale.

Sincronizarea culturilor s-a produs în mai multe epoci ale istoriei, mai vechi sau mai noi, uneori chiar în spațiul unor civilizații fără raporturi directe între ele. Exemplele există și acolo unde par imposibile : au fost remarcate, de pildă, în ciuda deosebirilor structurale dintre cultura europeană și cea extrem-orientală, unele similitudini între romanul preromantic occidental și romanul chinez al aceleiași perioade. Este o varietate de „sincronism" explicabilă printr-o anumită logică a evoluției formelor literare sau, în termeni lovinescieni, printr-un anumit „spirit al veacului", dincolo de matricea stilistică deosebită a fiecăreia dintre cele două culturi. Desigur, nu **acest** sincronism ne interesează acum, ci sincronismul despre care s-a vorbit de la Lovinescu încoace. Este interesant de observat că Maiorescu îl anticipează și chiar îl „corectează", **avant la lettre,** pe Lovinescu, atunci cînd scrie, în legătură cu Eminescu, Alecsandri, Bolintineanu, Slavici, Iacob Negruzzi și Gane, despre „originalitatea lor națională" ca „parte integrantă" a valorilor omenirii. Fără a folosi termenul **sincronism,** criticul „Junimii" se referea la realitatea pe care acest termen o numește, înclinînd chiar către unul dintre sensurile a ceea ce înțelegem astăzi prin **protocronism :** „La această cauză, își continuă el ideea de mai sus, se mai adaogă, îndeosebi pentru nuvelele lui Slavici, Gane și Negruzzi, întîmplarea favorabilă că **ele se găsesc în armonie** în privința obiectelor ce ni le înfățișează și care sunt mai ales figuri tipice din popor, **cu un întreg curent al gustului estetic în Europa,** curent pe care noi îl credem foarte sănătos și în urma căruia romanurile țărănești și descrierile tipice au ajuns să fie cele mai prețuite produceri ale literaturii de novelișți" **(Literatura română și străinătatea** s.n.). În 1882, Maiorescu vedea mai bine și înțelegea mai profund decît Lovinescu în 1924. Pentru el, marii scriitori **sînt** comparabili, „sincronismul", în termenii săi — „armonia... cu un întreg curent al gustului estetic în Europa", nu interzice comunicația între capodopere. Demn de reținut este și faptul că „armonia" aceasta nu e considerată de Maiorescu drept efectul unei imitații, ci ca pe un fapt rezultat din creația proprie. Alături de Dickens, Flaubert și Turgheniev, el îi citează pe Creangă, Slavici și Iacob Negruzzi. Mai mult chiar decît atît, Maiorescu afirmă că lectura operelor acestor scriitori români și străini l-a „întărit în convingerea că se poate formula un nou principiu estetic în privința romanului modern...", cum scrie la o altă pagină — „teoria romanului". Iată-l pe Maiorescu... protocronic : el formulează, în alți termeni, ceea ce se va numi mai tîrziu **personajul interdependent** al prozei moderne. Atent la dialectica național-universal, criticul încheie prima parte a studiului său într-un fel care ar fi trebuit să-i dea de gîndit lui Lovinescu : „Noi, românii, însă trebuie să ne bucurăm văzînd că, după ce mai multe generații ale tinerimii noastre au primit atîtea idei de știință și atîtea simțiri de artă din străinătate, a sosit timpul ca și noi să putem răspunde cu ceva, și că tînăra literatură română a fost în stare să dea bătrînei Europe prilejul unei emoțiuni estetice din chiar izvorul cel curat al vieții sale populare". Maiorescu are aceeași înțelegere a literaturii și a teatrului ca „parte integrantă a omenirii exprimată în formă literară" și în studiul **Comediile d-lui I. L. Caragiale.**

Pe parcursul dezbaterii asupra protocronismului și sincronismului, dincolo de apelul la pondere, desigur, foarte util, s-au făcut și afirmații de tipul : „originalitatea, cînd este adevărată, nu admite comparații la scara protocroniei. Legea sincronismului funcționează în general pentru opere care nu au o originalitate foarte pronunțată sau chiar dacă funcționează și pentru aceste opere, în cazul lor, elementele de sincronizare nu prezintă mare interes...", ori : „dacă voi demonstra că un demers e protocronic, dar rămîne fără mare însemnătate, nu e capital pentru opera unui scriitor, nu voi face un lucru prea grozav". Ov. S. Crohmălniceanu, căruia îi aparțin aceste propoziții, mai afirma că „acolo unde avem de-a face cu valori într-adevăr foarte originale, îmi vine greu să văd cum ar fi comparabile (piersica și banana ? mărul și nuca ?) : proto sau post cronic nu prea are, așadar, aici sens". Sincronicul, adăugăm noi, cu atît mai puțin. Nu insist asupra erorii acestor afirmații, eroare semnalată, de altfel, de Paul Anghel : ea inutilizează nu numai comparatismul și, implicit, protocronismul și sincronismul, dar și orice discuție literară. Semnalez însă modalitatea greșită de „punere în ecuație" a problemei. Protocronismul și sincronismul nu presupun, pur și simplu, „comparația" a două sau mai multe opere, cu atît mai puțin a unor opere minore (,...mărul și banana..." !). Studiul protocronic propune o **coborîre înăuntru,** o analiză a elementelor structurale și stilistice ale operelor, elemente care pot fi anticipative. În marea majoritate a cazurilor, fenomenele de protocronie sînt datorate marilor personalități, capodoperelor. Exemplele sînt numeroase, la noi și în alte literaturi. În cartea d-sale, prof. Edgar Papu nu procedează altfel : cu o singură excepție, analiza comparativă se exercită pe textele marilor autori și e de mirare că discuția s-a putut abate în altă parte (Dacă ne este permisă această paranteză, în cartea noastră, **Moștenirea... modernilor,** afirmam, folosind o sintagmă de care prof. Papu se distanțează polemic — **vocația de avangardă a literaturii române,** afirmăm deci că nu întîmplător această vocație se manifestă la scriitorii ce reprezintă marile culmi ale artei și gîndirii literare naționale).

După opinia noastră, o abordare din perspectiva protocronismului a fenomenului literar autohton schimbă chiar (și lucrul acesta mi se pare fundamental) și statutul universal al literaturii române, îl schimbă tocmai prin modificarea opticii asupra propriei noastre literaturi, **dar nu numai a opticii noastre.** Mai spuneam că unii critici și istorici literari din occident au remarcat, chiar dacă sporadic, unele fenomene protocronice românești : Svetlana Matta, Geneviève Serreau, Alain Guillermou, Rosa del Conte, Ana Colombo, Klaus Engelhardt ș.a. Nici unul dintre acești critici nu văd însă, nu au

Fibulă (digitată) descoperită la Coșovenii de jos, sec. V–VIII (Muzeul de istorie al R.S.R.)

avantajul de a vedea, fenomenul literar românesc din interior și în ansamblu, ci ca „spectatori", din afară. Dacă Genevieve Serreau ar fi cunoscut teatrul lui Gh. Ciprian, de pildă, ar fi observat anterioritatea sa în raport cu Arrabal. În ultimă analiză, chestiunea protocronismului presupune o perspectivă comparatistă activă, dialectică, marxistă asupra literaturii și, în același timp, o cuprindere largă a unei literaturi în contextul general al literaturilor. G. Călinescu nu s-a rătăcit în acest orizont, tocmai pentru că satisfăcea într-un grad înalt una dintre condițiile esențiale ale actului critic (condiții fixate de el însuși) — aceea a cunoașterii temeinice a citorva literaturi străine înainte de a încerca exegeza celei românești. Încă o dată, perspectiva este esențială aici : nu raportarea literaturii române (cu statut de... subordonat !) la una sau, în cel mai bun caz, la două literaturi occidentale, ci situarea ei în procesul devenirii formelor literare, angajarea ei în circuitul universal. Observația noastră vizează planul istoriei și criticii literare întrucît, în fapt, literatura română s-a situat, s-a angajat mereu — din vremea lui Cantemir pînă astăzi — în contextul internațional.

Protocronismul sugerează, cel puțin, **necesitatea unei noi ordini literare,** cu atît mai evidentă într-o epocă între ale cărei idei-forță se situează, în prim plan, **ideea unei noi ordini economice și politice** la care România are o substanțială contribuție teoretică. Problema este mai generală. **Noua ordine literară** ar implica, poate în primul rînd, depășirea în fapt a europo-centrismului. Într-o carte relativ recentă — **Essais de littérature (vraiment) générale** — Etiemble opina că „de aici înainte, nimeni nu va putea să scrie în mod serios despre teatru, dacă nu a cunoscut **Tratatele secrete** ale lui Zeami (dramaturg, actor, regizor și teoretician japonez al teatrului, 1363—1443, n.n.), teatru Nô și opera pekineză". Noi credem, de asemenea, că nimeni n-ar putea realiza o exegeză serioasă asupra conceptului modern de dramă și asupra dramei moderne, fără cunoașterea operei lui Caragiale. Am putea adăuga aici și alte nume, Mihail Sorbul sau Gh. Ciprian, care, oricît am fi de... prudenți, rămîn totuși, niște precursori.

Unul dintre participanții la „masa rotundă" a „Luceafărului" spunea că Eugen Lovinescu „a urmărit să impingă literatura noastră spre o treaptă care să o facă a rivaliza cu literaturile avansate", adică, adăugăm noi, să o „europenizeze". Pentru cine cunoaște bine lucrurile, este limpede că literatura română a fost... europeană în toate epocile ei, chiar fără voința lui Lovinescu. Sincronismul și protocronismul reprezintă două modalități, prin care cultura noastră devine europeană, două modalități desigur complementare, dar net diferențiate. Calea cea mai sigură de a deveni cu adevărat european nefiind cea mimetică, rămîne cealaltă, protocronică. Ea presupune confruntarea, participarea directă la evoluția structurilor literare. Hocke înțelegea bine situația culturii continentului cînd afirma că : „nu vom fi pe deplin europeni decît atunci cînd nu vom mai renunța la confruntarea cu străvechi peisaje de cultură din Africa și Asia". Europa nu va deveni cu adevărat europeană decît atunci cînd nu va mai renunța la confruntarea valorilor ei tradiționale (franceze, germane, engleze, spaniole, italiene) cu vechi peisaje de cultură din toate țările continentului. Protocronismul invită tocmai la această europenizare a... Europei.

Este posibil ca o discuție ca aceasta (care nu trebuie făcută cu jumătăți de măsură) să găsească și spirite nepregătite. Cei care au avut surpriza să citească despre un „șoc al vitorului", ar putea avea acum o altă surpriză : „șocul" trecutului nostru literar : opere ce nu s-au complăcut într-un orizont provincial, ci care s-au situat, de la început, organic, în contextul literaturii generale, din epoca barocului pînă astăzi. Nu trebuie, desigur, neglijate aici comoditatea, rutina, minima rezistență, mentalitatea retardatară (pentru a nu utiliza din nou un termen de mai sus — **provincială),** care s-ar putea manifesta într-un fel cunoscut — prin spiritul minimalizator și negator. Protocronismul propune o atitudine intelectuală „cuminte", **normală :** a așeza literatura română în orizontul dezvoltării ei organice, al evoluției ei specifice, acompaniată, stimulată și de factorii externi. Protocronismul propune deci un dialog istorico-literar care să nu neglijeze marile noastre valori și vocația lor universalistă.

I. Constantinescu

Compararea culturilor

Dezbaterea care a avut loc în paginile revistei de față, prelungită în rotonda Muzeului literaturii române, simbâta trecută, reanimă o problemă mult discutată în urmă cu cîțiva ani și deschide, o sperăm, perspectivele unei sistematice investigări a fenomenului român, din unghiul istoriei comparate a culturilor. Faptul că dezbaterea a pornit de la cartea profesorului Edgar Papu, **Din Clasicii noștri,** pentru a se cristaliza sub forma unei teme de colocviu, nu poate decît să-l bucure pe autor care, prin intermediul unei lucrări, provoacă reflexii dintre cele mai diverse pe o problematică ce are o amplă claviatură.

Cert este că volumul profesorului Edgar Papu răspunde unei întrebări ce a devenit tot mai stăruitoare după ce lucrări mai mult sau mai puțin temeinic argumentate ne-au vorbit despre elemente baroce în cultura secolului XVIII, despre ipostazele iluminismului românesc, despre originile romantismului românesc, despre curentul de la „Convorbiri literare". Între secolul XVII și literatura „Junimei" nu mai apare o prăpastie ; nu mai întîlnim acel zid sumbru care despărțea „literatura veche" de cea „modernă". Și atunci apare firesc întrebarea : sincronismul literaturii române cu marile literaturi europene datează doar din secolul XIX ? Mai înainte nu au fost faze de sincronizare, de vreme ce întîlnim și în cultura noastră scrisă elemente baroce, concepte de bază ale iluminismului, realizări poetice care pot fi înglobate într-un stil sau altul ? Edgar Papu s-a grăbit să ne dea un răspuns afirmativ, mergînd mai departe : nu numai că în operele scrise române identificăm aspecte ce le fac contemporane operelor din alte literaturi, dar și aspecte care anticipează curente literare. Sincronismul despre care ne-au vorbit predecesorii poate fi ușor depășit deoarece numeroase sînt cazurile care indică un protocronism român.

Așa cum s-a remarcat în dezbaterea din revista **Luceafărul,** protocronismul nu se opune sincronismului. Dimpotrivă, îl completează încercînd să inverseze raporturile. După cum am remarcat într-o recenzie din „România literară", cantonarea cercetării comparate în domeniul relațiilor mecanice influență-receptare ne menține sub obsesia sincronizării : privim spre ceea ce a putut fi înainte de o realizare externă, în loc să privim la ceea ce a fost imitat după o realizare străină, dar problematica este aceeași. Este nevoie să facem un efort pentru a ne desprinde de forța gravitațională a sincronizării ; să privim altfel lucrurile decît prin prisma oferită de mecanismul **influență-receptare.** Teoria protocronismului ar putea alarma pe cei care ar vedea aici un salt în gol. Ar putea fi amintită în această privință butada : „Ce face acela care nu știe să deseneze ?" „Se duce la școală". „Nu, întemeiază una nouă". Dar nu este vorba de o „școală" nouă, ci de o școală veche care ne menține, în ceea ce privește studiul comparat al culturilor, în stadiul elementar al investigării unor opere singulare ; fie că vorbim de receptare, de influență, de priorități, relațiile dintre culturi ne apar sub forma unei curse de trap sau de galop, important este cine a ajuns primul și cine a venit plasat.

Criticile aspre la adresa lui Eugen Lovinescu, precum și pledoariile calde ale celor care au legat, factice, teoria sincronismului acestuia de rolul ei progresist, în epocă, ni se pare că au amplificat considerabil cadrul discuției, facilitînd acest salt ce ni se pare strict necesar de sub zodia sincronismului. Eugen Lovinescu a vorbit despre devenirea civilizației române ca un critic literar ; de aceea și-a pornit investigația din secolul XIX, cînd această disciplină a dobîndit un statut autonom, odată cu beletristica sau ceva mai tîrziu (protocronismul, în acest caz, nu are absolut nici o relevanță). Or, beletristica a devenit autonomă ca urmare a profundei mutații romantice, cînd imaginarul a ieșit de sub obediența inteligenței și și-a asumat funcții de cunoaștere și de reconstituire. Pînă la începutul epocii romantice, spiritul critic literar nu a avut funcția pe care i-o cunoaștem. Este firesc să mergem pe urmele acestui spirit critic prelungindu-l, iluzoriu, în veacuri în care nu a ocupat vreun loc în schema intelectuală predominantă ? Evident că nu. Lovinescu nu a făcut această încercare, dar nu a dat justificarea așteptată, ci a pretins că în urmă nu are ce să descopere, ceea ce s-a dovedit a fi o indiscutabilă eroare. În orice caz, cine va urmări destinul culturii scrise din societatea română în comparație cu cel al culturii scrise din alte societăți europene, nu va face apel doar la indicațiile criticii literare, deoarece va merge sigur la fiasco. Va asocia perspectiva istorică, aceea care-i dezvăluie cum s-a structurat cultura scrisă, deoarece este foarte posibil ca în unele societăți, în care a predominat etica politică antică, beletristica să se fi individualizat mai tîrziu. Și atunci roadele cele mai coapte nu le vom întîlni în literatura de delectare, ci în literatura istorică. Aceste roade pot fi mai pline de sevă ca în alte literaturi istorice străine ; de pildă, Cantemir și Stolnicul Cantacuzino, pe care curentul nostru filologic i-a etichetat comod „cronicari", pot fi mai plini de idei filosofice de cît erudiția istorică din vremea lor (deci Iorga avea dreptate în „introducerea sintetică"). În materie de literatură istorică, sîntem în avans, în timp ce în literatura de delectare nu am atins formele de la curțile Spaniei, Angliei sau Franței.

Sculptură funerară din Apulum (Alba Iulia) de un tip frecvent în Dacia romană, reprezentînd un sfinx și o meduză

Am adus în discuție două lucruri : Primul, că nu se poate vorbi despre istoria civilizației unui popor pornind numai de la indicațiile criticii literare ; este nevoie de alt gen de cercetare, de genul celei începute dar, din nefericire, necontinuată de P. P. Panaitescu **(Introducere la istoria culturii românești,** 1969). Al doilea, că în momentul în care se trece de pe domeniul literar spre fenomenul cultural, nu mai este suficient să urmărim numai beletristica și ascendența ei, literatura de delectare ; este necesar să luăm în considerare toate literaturile, din întreaga cultură scrisă, și să nu pierdem din vedere indicațiile oferite de limbajul figurativ. Altfel, o analiză parțială nu se poate soida decît cu rezultate parțiale. Dar pentru a reconstitui global trecutul este nevoie să trecem de acei „paznici ai Sionului", de cei care dețin în exclusivitate adevărul escavat din mica lor parcelă de specializare (mai pe larg în introducerea lui E. R. Curtius la **Literatura europeană și evul mediu latin).**

Al treilea lucru care trebuie adus în discuție este că atunci cînd vom face efortul să ne desprindem de forța de gravitație a sincronismului, va trebui să ne plasăm, de la bun început, pe un alt sistem de referințe. Vom abandona schema fond autohton/fond străin, pentru a descoperi dinamica fiecărei culturi, așa cum ne-o vădește raportul dintre „durata lungă" și exigențele momentului, de vreme ce relația dintre tradiție și inovație se prezintă sub un anume chip în societățile în expansiune și sub alt chip în societățile concentrate asupra principiilor ce le asigură supraviețuirea : într-un fel în Anglia elizabetană și într-alt fel în România lui Mihai Viteazul. Apoi, vom compara structurile culturilor scrise și vom căuta să descifrăm în ce mod s-a desfășurat dialogul cultural, blocat de prejudecăți sau favorizat de imaginea fascinantă a „celuilalt". Vom constata că în cultura europeană coexistă mai multe forme culturale, la un moment dat, și că în fiecare formă apar mai multe modele. De ce să acceptăm ca paradigmă modelul francez, așa cum l-a acceptat mare parte din generația interbelică, cu Eugen Lovinescu (după cum ne face să înțelegem Pompiliu Constantinescu în textul de curînd editat **Despre critică și critici. Reflexii pe paragrafe,** 1936) ? De ce să facem toate referirile la modelul francez cînd în Europa modernă sînt cel puțin două modele predominante, unul deschis spre principiile democratice, propus de Anglia care a trecut printr-o revoluție, altul propagator al străluciri versailleze (după cum demonstrează Robert Mandrou în **l'Europe absolutiste,** 1977) ? De fapt, în gîndirea intelectualilor români de la sfîrșitul secolului XIX, apare un model foarte interesant, cel belgian.

Dezbaterea despre sincronism ne poate duce spre o metodologie nouă, alta decît cea recomandată de Tarde sau de Van Tieghem. Într-o epocă dominată de efortul îndreptat spre democratizarea relațiilor internaționale, se schimbă însăși concepția despre comunicarea internațională, trecutul apărînd într-o nouă lumină. Vom vorbi tot mai des despre imagini mentale care blochează sau deschid comunicarea, despre structuri mentale care organizează divers datele despre om și lume. Să sperăm că cercetători mai tineri se vor dovedi atrași de aceste direcții deosebit de captivante și capabile să răsplătească cu înțelegere pe cel care le adoptă.

Alexandru Duțu

Epoci și literaturi

Între sincronism și protocronism e o diferență etimologică, dar o identitate de semnificație. Ele nu sînt deci, sinonime ale aceluiași concept, **saeculum** epocii moderne, care, altfel tradus, înseamnă domnia spiritului particular în creația culturală. Opoziția se află mai curînd în interiorul fiecăruia din acești termeni, între sensul lor esențial și excrescențele care li se adaugă în focul polemicii.

Este o mare deosebire, aproape o contradicție, de pildă, între **sincronism,** ca fenomen real, istoric, și termenul curent de sincronism. În secolul al XVI-lea, se spune, apar primele texte în limba română, la imboldul doctrinei reformate apusene. Cultura română modernă, începe deci sub influența spiritului occidental. Cronicarii din secolul al XVII-lea și învățații ardeleni din secolul al XVIII-lea, inițiază procesul de emancipare națională, socială și culturală a românilor din Ardeal și din Principate. Literatura de la 1848 începe prin traduceri și imitații, deci prin sincronizare. Faptele sînt incontestabile, dar în ce constă acest spirit occidental, pe care-l imită cultura română ? Revoluțiile de la 1649 și 1789 au ca scop eliberarea națională, materială și spirituală de sub dominația centralismului religios catolic, și a sistemului feudal, întemeiat pe privilegii și stratificări. Mișcările literare, începînd cu polemica dintre antici și moderni, au ca rezultat accesul factorului istoric, național și individual în creația literară. Totul tinde spre particularizare. Cultura modernă pe care o imită pașoptiștii, sînt de fapt, culturile (mai multe) naționale moderne, deja diferențiate : franceză, italiană, germană, engleză... Nu întîmplător, la 1800, Madame de Staël trage o linie clară de demarcație între sufletul german și cel latin.

Un fapt e sigur : **spiritul nou,** a apărut în occident, în chip aproape compact, încît contează mai puțin că francezii l-au luat în literatură de la italieni, cum spune Brunetière, ori în politică de la englezi, etc. Cum, de asemenea, nu modifică situația, influența filozofiei arabe asupra apusului, a lui Avicema și Averroes, care au impulsionat puternic spiritul „eretic" în Europa.

Important este pentru discuție că introducerea lui în țările de influență bizantină s-a produs prin sincronizare cu occidentul. Fenomenul sincronismului a favorizat, desigur, poporul român, ale cărui interese naționale erau mai mult afectate prin dezunirea principatelor românești și prin distanța lingvistică de limba culturală oficială. Dar a favorizat și celelalte popoare bizantine, bulgarii, sîrbii, rușii, care au primit indemnul creerii unei culturi naționale propriu-zise, de care au fost la fel de frustrați, în Evul Mediu, deși slavona literară le era mai inteligibilă.

Altul a fost **saeculumul** epocii medievale, un spirit universalist în cultură și literatură. Procedeul răspîndirii lui de la un popor la altul era cu totul diferit de maniera sincronizării. Cultura rusă veche, spune D. S. Lihaciov, nu s-a format prin influență, ci prin „transfer" ori prin „transplant". Cultura Bizanțului a „înlocuit" integral cultura autohtonă. Intermediar a fost numai limba slavonă (politică bizantină) care, cu termenii aceluiași cercetător, nu era decît o „filială" a culturii din Constantinopol.

Același poate fi cazul germanilor, ori al slavilor din vest în raport cu cultura romano-catolică. Un asemenea transfer a fost posibil datorită spiritului general al epocii, care tindea spre universal, spre o „civitas Dei", nu spre o „civitas terrena". Spirit prohibitiv față de elementul etnic, existent și atunci în folclor. În schimb **saeculumul** modern acționează invers, către particular, stimulînd astfel resurecția, dezvoltarea și oficializarea culturilor populare.

Acesta fiind sincronismul ca fapt real, altceva e conceptul de sincronism așa cum îl percepem din **Istoria civilizației române moderne.** E. Lovinescu distinge, începînd cu Kogălniceanu, dar mai ales cu Junimea, „Semănătorul", poporanismul, un curent „reacționar" care s-ar fi opus spiritului pașoptist politic, adică sincronizării propriu-zise. Teoria imitației a lui Tarde, încurcă lucrurile, căci curentul respectiv, nu semnifică altceva decît sincronizarea cu spiritul literaturilor europene, ele însele acum, naționale. Altfel ar fi fost absurd să se imite niște valori deja foarte diferențiate, franceze, germane, engleze, italiene, eterogene și înăuntrul fiecăreia : Hugo lîngă Balzac, lîngă Viguy, Mallarmé lîngă Zola, lîngă Rollinat etc. Or, factorul comun al tuturor era tocmai tendința diferențierii, spiritul particular, național și individual, liber în creație. Astfel între sincronismul de fapt și sincronismul teoretic, care începe cu lucrarea lui Lovinescu, se deschide o prăpastie. Ea se adîncește cu adepții de mai tîrziu ai termenului lovinescian. Cititorul „Sburătorului" a dovedit, alături de teoria sa, mult simț de disociere a valorilor individuale. Epigonii săi propun un fel de „imitație după imitație", o supunere la modele, ca în clasicism.

Fenomenul sincronismului reprezintă spiritul occidental modern, teoria sincronismului — spiritul imitativ, nepersonal, neliber, rezultînd într-adevăr dintr-o „conștiință retardatară".

Cum „se opune" **protocronismul** acestui termen, sau mai bine-zis, acestor concepte omonime în **sincronism ?**

Edgar Papu descoperă, începînd cu **Învățăturile lui Neagoe** și cu D. Cantemir, o serie de fenomene pe care le numește „anticipări literare românești" ori „prima inițiativă, anticipări pe plan universal", „întîietatea cronologică a atitor inițiative românești". Unele aspecte din **Istoria hieroglifică,** anticipează romantismul ; **Sburătorul** lui Heliade, premerge fenomenul „psihoanalitic" din literatura veacului al XX-lea. Alecsandri în **Pasteluri,** e un impresionist ; **O scrisoare pierdută** anunță teatrul simbolist și pe cel al absurdului etc. Aspecte care denotă „statutul de precursor" al multor clasici români. Privite din unghiul istoriei literare, aceste descoperiri au o valoare informativă, recuperatoare, în măsura în care sînt reale. În perspectiva protocronismului ele se dovedesc însă argumente inadecvate. Înțelegem **protocronismul** ca o substanță autohtonă cu reflexe active și continui în creația literară națională și chiar cu reverberații în alte literaturi. Ori fenomenele enumerate sînt descoperite azi ca simple curiozități. Dar chiar așa, fiind, ele s-ar defini ca elemente protocronice, în cazul în care ar fi inedite în raport, dacă nu cu fapte anterioare, atunci cu cele posterioare care s-au format ignorînd prezența lor. Chiar fără urmări, ar putea fi socotite manifestări originale, deși ineficiente și inaplicabile. Dar unde este originalitatea acestor elemente, care, departe de a constitui nuclee literare ample, cu reflexe universale, se dovedesc, invers, niște imitații **avant la lettre,** ale unor contexte literare viitoare, ca romantismul, impresionismul, simbolismul, acestea cu mare forță de înriurire chiar și în spațiul literar românesc. Astfel înțeles, ca „anticipare", „întîietate cronologică", **protocronismul** nu e decît altă față a sincronismului teoretic, și provine din același complex, din aceeași „conștiință retardatară". Exemplele ar putea fi relevante pentru un protocronism european, care ar dovedi că spiritul unitar al continentului are trăsături identice în diferitele sale regiuni demografice și în diferite secole.

Dar în cartea lui Edgar Papu, există și un alt tip de exemple, acestea elocvente, într-adevăr, pentru existența unui **protocronism** românesc. E cazul Brâncuși, în care, după formularea exactă a lui Arghezi „unda uriașă a lumii a găsit o **expresie nouă".** Este, de asemenea, cazul lui Blaga, Sadoveanu, care întocmai ca marele sculptor au crescut dintr-o atitudine mioritică, fundamental românească, aceea a identificării dintre macro și microcosmos și care este, într-adevăr, o soluție originală în raport cu dualismul celor două cosmosuri, specific spiritului occidental modern. O soluție nu întîmplătoare, ci un punct de sprijin fix, suficient sieși, față de care orice inovații ulterioare similare, în alte zone nu vor mai avea meritul de a le descoperi decît pentru ele însele.

Iată, după opinia mea, un aspect al protocronismului care se identifică și el cu sincronismul, în esență, cu celălalt însă, cu sincronismul fără sicnnoriști. Dar astfel, cei doi termeni, salvați de impurități vremelnice, nu-și mai justifică aerul polemic și nici existența paralelă, ci vin într-o relație de continuitate, protocronismul fiind stadiul matur al sincronizării. El semnifică eliberarea totală de complexe și de modele, anterioare ori viitoare, a spiritului național. Libertate care presupune asumarea unei mari responsabilități, așa cum scriitori români moderni au dovedit-o prin opera lor. Căci o independență absolută în creație, înseamnă a lua totul de la capăt, și a construi cu unelte proprii, un edificiu moral în care să-și afle echilibru sufletul dramatic al omului de pretutindeni. Descătușat de orice norme anterioare, impuse din exterior, spiritul național tinde liber spre universalitate.

Marian Vasile

atelier literar
poșta redacției

MICUL PRINȚ : Ne-ați trimis prea puține pagini, ca să ne putem întemeia o părere. Și totuși, o impresie favorabilă se poate avansa (sub rezerva unor confirmări ulterioare), determinată și de scrisoare (inteligentă, sensibilă, plină de un lirism „nepremeditat") și de poezie (cu calități similare, dar cu un mare neajuns : abuzul metaforic, aglomerări greoaie, incilcite, care obturează sensurile și alterează, ori chiar împiedică, „emisia" lirică. Elaborare căznită, vinătoare prețioasă de formule savante, ciudate și „originale" cu orice preț — dar acest preț fiind de altfel foarte mare : pierderea simplității expresive, a spontaneității, atît de reale și convingătoare în scrisoare). Dar să vedem ce mai urmează.

MERGHIȘ MARTHA : Poeziile sînt slabe, iar scrisul dv. lasă mult de dorit în ce privește gramatica și ortografia. Dar aspirația dv. spre cultură, cunoștințele și aptitudinile în domeniul limbilor străine, merită a fi luate în seamă — în primul rînd, de dv. însăvă (ceea ce ar presupune înscrierea la o școală potrivită și continuarea studiilor în mod organizat și consecvent).

G. M. — BUCOVICIOR : Din nou, scădere catastrofală de nivel : „lucru manual" neinspirat, făcătură fadă, precară, plafonată, lipsită de orice freamăt.

ARIEL : Nici o schimbare față de corespondențele anterioare : aceleași pagini criptice, înnodate, ghețoase, cu multe rezonanțe desuete. În ultimul plic, lucruri ceva mai „deschise" și comunicative, parcă : „Lacrima aceasta", „Nici îngerii", „Patria aceasta".

Z. NĂSTASE : Nu e rău, pentru început, deși lipsa de experiență, nesiguranțele și aproximațiile sînt vizibile încă.

V. P. GAJ : De data asta, lucruri bune și foarte bune (aproape toate).

R. DACIAN : Există un oarecare dar al povestirii, dar o serie de detalii ale textului trădează și lipsa de experiență, dar, mai ales, grave lipsuri la capitolul pregătire școlară, orizont cultural, intelectual etc. (cîteva exemple, din foarte multele pe care le cuprinde manuscrisul : „Dacă aș găsi avantaje la **musulmanism**", „În privința asta sînt extrem de **rezervist**", precum și o serie de „cugetări" și

Cap de statuie descoperit la Valul lui Traian (A doua jumătate a sec. III e.n.)

„teorii" mult prea naive, rudimentare, banale, dacă nu chiar mai grav, gen : „Educația face parte integrantă (sic !) din procesul formării caracterului"... etc.). Pentru un prozator în devenire, aceste lacune reprezintă un handicap deosebit de grav și, pînă la urmă, fatal.

A. GIRDAP : Pledoariile dv. atît de vehemente, de amănunțite, de subiective (și atît de puțin obișnuite în atitudinea unui autor față de lucrările sale) prezintă mai puțin interes chiar decît lucrările propriu-zise. Singurul lucru demn de reținut (pentru că realmente întemeiat) e cel privitor la faptul că versurile dv. nu ne trezesc o stare de „recepție". E adevărat. Mai mult chiar, nu se văd șanse ca lucrurile să se schimbe în viitor (judecînd și după ultimul manuscris pe care ni-l trimiteți). Rămîne, deci, să căutați în alte părți această stare de recepție, păstrîndu-ne noi plăcuta îndatorire de a vă ura succes, precum și fireasca dorință de a afla (cu nemăsurată satisfacție) că ați găsit-o. În privința P.S.-ului dv., precizăm din nou că răspundem tuturor scrisorilor ce ni se adresează — cu condiția să le primim, desigur ! Supozițiile și cercetările în legătură cu eventuala dispariție a uneia dintre scrisori vă revin în exclusivitate. Cel mai firesc ar fi, după umila noastră părere, chiar înainte de a ne sesiza pe noi sau forurile P.T.T.R., să binevoiți a consulta într-o colecție numerele „Luceafărului" pe care — după cum ziceți — nu le-ați putut găsi la apariție.

V. IONESCU : Am primit și noul plic, foarte asemănător (în bine) cu precedentul.

N. STANCIU : Lucruri inegale, cîteva apropiindu-se de nivelul paginilor anterioare : „Măr", „Histria", „Vînătoare", „Toamnă", „Lăpușneanu".

V. Mihalache, Ego (pe viitor texte dactilografiate), **Ion Radoveanu, Hristea Ion, Valeriu Ocrain, Ion M. Sava, Mariana Luican, Adrian Olah, F.N.C.D.** (ceva mai bine, în „Căni de lut"), **R. Kocher, Stan I. Roman, G. M. — D, Răpă Elena, Sofia Ureche, D. K. O., Emilian Diaconescu, Costin Negulici, 2M. N., I. Gliga, Boescu C. F.** (ceva, în „Sînt stelele"), **Troană Tinca, Bogdan V. Dan, Stoica Găgeanu, Emil Mituș, Marius Terținiu, Mihai Bălteanu, Serafim Potopea :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Cu fiecare silabă

Serile vin ca niște blide străvechi
pe fruntea sub care se zbate cuvîntul
care încă nu poate vorbi despre realitate
adevărul este haina de sărbătoare
a poetului
și veșnică neodihnă
spunerea lui nu poate fi un joc nevinovat —
pătimaș,
poetul face cu fiecare silabă a lui
o declarație de dragoste.

ADRIAN DERLEA

Elegie de toamnă

In amintirea poetului Traian Lalescu

Poete, mărite fag,
Mult mi-ai fost pe lume drag ;
Domnule, mărite nimb,
Toamna n-am cum s-o mai schimb,
Zarurile s-au decis,
Cade-o frunză ca un vis
Peste-un ochi înlăcrimat...
Poete, de ce-ai plecat ?
Nu puteai să mai tresari
Lîngă frații tăi mai mari ?
Nu puteai să te-odihnești
În pridvoare țărănești,
La o masă, pe-un butuc,
Ca un vechi iubit haiduc
Să-ți bei vinul sănătos
Lîngă neamul tău frumos ?...
Nu puteai să te alini
Cu pădurile de pini,
Să te salți apoi voinic,
Strîns legat ca bobu'-n spic,
Să înșei hotarele,
Nopțile și soarele ?!...
Dar te-ai dus, mărite Domn,
Peste mările de somn,
Nu-ți mai pot întinde-o stea,
Cu toată voința mea ;
Între noi rămîne-un gol,
Stelele cad în nămol —
Ouă mizantropice
Între poli și tropice.
Pe Pămînt ființele
Își iubesc semințele ;
Toate se aleg în grabă,
Toți sînt liberi să aleagă ;
Eu aleg și rău nu-mi pare,
Sărut fruntea creatoare,
Părul încă nealbit,
Sufletul neobosit,
Spiritul care-a rămas
Cu tristețea la taifas...

ALEXANDRU PRIBOIENI

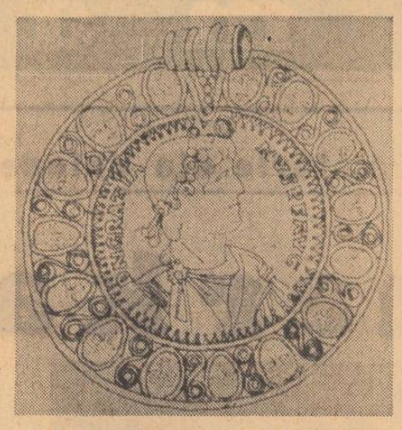

Medalion descoperit la Șimleul Silvaniei (Muzeul de istoria artei din Viena)

Baladă pentru Eminescu

Ardă scripturile limbii române,
mistuie pulberea sfintele-i moaște,
Cartea și numele lui de-ar rămîne
veșnic în el ne-am putea recunoaște.

Bată-se munții, ne-nfrînții, în capete,
apele curgă din mări spre izvoare,
lumi după lumi fantomatice scapete,
spiritu-i nepieritor va să zboare.

Schimbe-se-n ordinea firii-ntocmirile,
altele sferele tainei devină,
el neschimbat va-nsoți devenirile
ca o fecund-grăitoare lumină.

PETRE VLAD

Amintire

Eram copil,
urcam descult
la răsăritul soarelui
un munte...
în urma mea
iarba își aprindea
luminările de rouă.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Se anunță

...abundență de struguri...
responsabilul cu
numărul boabelor
va avea serios de lucru
chiar dacă
cei cu mîna lungă
îl vor scuti să mai numere
cîteva milioane.
Se stîrnesc polemici
dacă
din frunzele viței de vie
se pot face
sau nu
ochelari de cal...
Rumoarea persistă :
despre cîrcei ațoși
nu se știe precis
cînd ne vor fi
prieteni statornici

ION TEODORESCU

Volieră

Brodez în amintire
o tapiserie rustică
cu flori și păsări
privindu-ne domestic
și am pierdut
caietul cu modele
un spalier cu
plante agățătoare
zboruri strivite semne de carte
cînd nu știam să scriu
mai puteam alerga liber
fără lestul copiei de natură
cînd nu brodam
imaginile de bilci țărănesc
alergam liber pe cîmp
fără umbră șerpuitoare
trupului trecător
am rătăcit cheia de înțelesuri
pentru a simți protector
din înalt ucigătoarea
umbră de volieră.

VIORICA IONESCU

Pro Pirgu ?

Urmare din pag. I

jele „negative" sînt mai interesante decît cele „pozitive". Într-adevăr, virtutea naște mai adesea în literatură personaje lincede, convenționale, anemice, în timp ce viciul generează făpturi vii, concrete, tipice : între Eugénie Grandet și tatăl ei, ne „conving" mai mult comportarea și caracterul acestuia decît sublimitatea fiicei.

Pirgu, așadar, este cel mai viu dintre „craii" lui Mateiu. Adăugăm însă : pînă la un punct. Cînd povestitorul ne spune în cîteva rînduri cît de sus a ajuns această lepădătură îndată după încheierea întîiului război mondial, cînd adică ne descoperă o altă latură a eroului său, și anume arrivismul, rămînem uimiți de modul în care este expediată această concluzie a romanului. Comparația curentă cu Dinu Păturică nu e greșită, dar ciocoiul s-a pregătit și intelectualicește, l-a citit și meditat pe Machiavel, intră în protipendadă oarecum înarmat, vedem cum se strecoară sub pielea lui Andronache Tuzluc, apoi în intimitatea Kerei Duduca și cum, împreună, îl spoliază pe prea încrezătorul fanariot. Mateiu ne cere să-l credem pe cuvînt și ne dă un final cu nimic pregătit și justificat. O nulitate ca Pirgu nu putea să reprezinte țara în atîtea și atîtea foruri înalte. El nu l-a citit pe Montaigne, l-a cumpărat din snobism pentru legăturile volumelor. Nimic nu îndreptățește ascensiunea lui socială, pe care povestitorul o enunță, dar nu ne-o desfășoară — măcar într-un capitol final.

Așteptăm să vedem programarea ecranizării „Crailor de Curtea Veche". Poate că imaginile vor fi mai probante decît aserțiunile și ne vor convinge de ce ajunge la potou cel mai neindicat din cei patru. Mizantropia autorului nu ni se pare un factor epic decisiv. Viața nu naște din fiere.

Vas smălțuit (sec. X) descoperit la Păcuiul lui Soare (Muzeul de istorie al R.S.R.)

sport

Calificarea depinde de orgoliul fotbalului iugoslav, dar și de al nostru

• Sîntem convinși că, după partizanele arbitraje la care au fost supuși fotbaliștii români în ultimul timp, nu puțini au fost cei care s-au uitat la arbitrul francez Robert Vurtz cu adevărată recunoștință. Iată un arbitru, ne-am zis noi, care nu lasă neobservate ofsaidurile adversarului, care nu fluieră 11 m împotriva noastră din senin, care intervine la orice fault. Aceste lucruri le-a făcut cu prisosință Robert Vurtz și dacă meciul Spania — România s-a disputat într-un climat cît de cît suportabil unul din merite e al arbitrului francez Vurtz. Cînd un meci debutează sinistru (Vigu lovit la cap în primele secunde) și

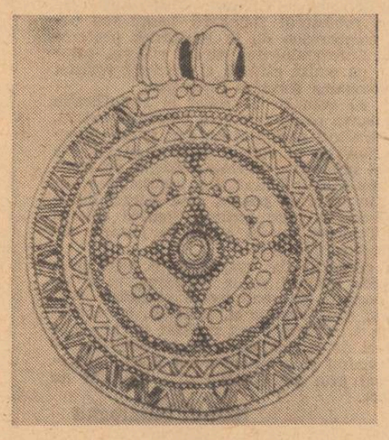

Medalion descoperit la Șimleul Silvaniei (Muzeul de istoria artei din Viena)

proiectile improvizate sînt trimise în teren nu-ți mai rămîne decît să fii extrem de sever. Vurtz a fost foarte sever majoritatea timpului, *nu tot timpul*, ceea ce înseamnă că Robert Vurtz a înțeles să-și facă datoria de arbitru. Ceea ce se întîmplă mai rar Vurtz a comis totuși o eroare în careul spaniol de natură a influența rezultatul. *Iordănescu în careul spaniol a primit mingea de la un jucător spaniol ceea ce-i anula ofsaidul. Arbitrul Vurtz a fluierat ofsaid !* O întîmplare se poate spune la care vina poate să fie și a tușierilor, dar faza a fost de o mare claritate și Iordănescu aflîndu-se în joc în careul advers trebuia lăsat să joace. El a dat de asemenea, cu ușurință cartonașe galbene românilor pentru faulturi simple, unul a dus și la gol, trecînd cu vederea din punctul de vedere al acestei sancțiuni faulturi grave ale jucătorilor spanioli, mai ales asupra lui Dudu Georgescu, vinat tot timpul. Cartonașul primit de Dinu în urma unei căderi artistice a lui Ruben Cano ni s-a părut la fel un exces. *N-a fost fault, cu atît mai puțin era vorba de un cartonaș galben.* Golul doi de aici a pornit. Fotbaliștii spanioli au trecut, cu arta cunoscută, la manifestații teatrale, simularea accidentului de către Benitez, apariția unei târgi etc. Cu toate acestea efortul de obiectivare al arbitrului a fost exemplar cea mai mare parte din timp și este vina fotbaliștilor noștri că n-au știut să mențină echilibrul pe care severitatea arbitrului o impusese în prima parte a jocului.

Echipa României a jucat slab, ca de altfel și aceea a Spaniei. Arbitrată strîns, echipa Spaniei e o echipă destul de oarecare și numai jocul lipsit de curaj al românilor i-a adus victoria. Au jucat cu deosebire slab Dumitru, vinovat la primul gol, de indolență, Dudu Georgescu, Crișan. Punctul forte a fost apărarea în care însă a fost suficient ca Sătmăreanu să fie neglijent odată (altfel Sătmăreanu a jucat impecabil) și Cristian la ambele goluri. Echipa s-a deconectat prematur. Două sînt faptele care au dus la înfrîngere : introducerea lui Dinu și schimbarea tacticii de joc. Spiritul ofensiv al lui Dinu, jucător aventuros, și deschiderea apărării noastre le-a oferit spaniolilor șansa în care nu mai credeau. Ei merită victoria pentru că au făcut tot ce puteau face pentru ea, inclusiv obstrucțiile, simulările, numerele teatrale, etc. Cu un joc închis și cu jucători prudenți, echipa României era astăzi calificată pentru Argentina. Așa lucrurile s-au schimbat. Dinu nu-și află locul în această echipă. Dacă pierdeam cu un singur gol, calificarea noastră rămînea asigurată. Golul avans al spaniolilor (3—1 la golaveraj, față de 3—2 al nostru) ar fi trebuit evitat. Iugoslavii, care au ieșit din cursă, vor juca acasă cu spaniolii, iar noi la București cu iugoslavii. Aceștia devin „arbitrii grupei" și calificarea pentru Argentina depinde de felul în care ei vor trata aceste ultime două întîlniri. O victorie a Spaniei în deplasare asupra Iugoslaviei ne-ar impune o sarcină foarte grea la București. Dar să așteptăm evenimentele. Iugoslavia nu e în fotbal o echipă oarecare și nu vedem de ce ar dori să fie.

Discobol

TINERI ACTORI

Irina Petrescu

Dacă n-ar fi debutat în film dacă primul contact cu publicul l-ar fi avut pe scenă, în luminile rampei, cum am fi privit-o, cum ne-am fi închipuit-o astăzi pe Irina Petrescu ?

Greu de răspuns la o asemenea întrebare-capcană, care poate ușura, dacă nu poate desluși încercarea de a contura personalitatea actriței de teatru, decupată de silueta magică a ecranului. Dar, oricum am vrea s-o privim, și în teatru Irina Petrescu este expresivă ca apariție. Ochii, mișcările, gesturile, fruntea ei spun de o mie de ori mai mult decît inflexiunile vocii. Ea e cinematografică în teatru, deși nu e teatrală în film. Fie că o interpretează pe Lena în **Leonce și Lena**, sau pe Maria Stuart în **Elisabeta I-a**, farmecul care ne învăluie nu este în primul rînd acel vino-ncoa al frumoasei vedete, ci misterul pe care îl ascunde : o enigmatică sensualitate spirituală, cerebrală, o stranie răceală încandescentă a unei eterne adolescente. Shopenhauer, misogin îndirjit, susținea că „femeia e un animal cu părul lung și cu idei scurte". Cît de departe e acest portret deloc măgulitor, shopenhaurean să-i spunem, de tipurile de femei întruchipate de Irina Petrescu, de o subtilă inteligență masculin-feminină, în care se realizează un miracol echilibrat de pudoare, violență interioară și calm. Portretele personajelor sînt surprinse în tonuri și semitonuri : aici un climat de grație unde domină o frivolitate gravă, acolo o apariție flegmatică cu o dulceață de circumstanță a surîsului, dincolo arborarea unei neliniști rafinate, a tăcerii în care se simte imprimată o fascinantă densitate, pînă sîntem și noi cuprinși de vidul ce o sugrumă ; iar mai tîrziu putem fi furați de farmecul discret al melancoliei, picurat cu o inimitabilă sobrietate. Însă Irina Petrescu e o actriță ce poate dezvălui și stări de spirit extreme, de pol opus. Rolurile prin care a trecut pînă acum au reprezentat doar un exercițiu de tristețe. Nu doar pe pînza ecranului, și pe scenă ea ar ști să moară elegant dar violent, discret și totuși cu strălucire. Să ne închipuim cu ochii minții cum ar realiza rolul Desdemonei : misterul iubirii ar fi carnal în cea mai pură mișcare a inteligenței și instinctului, personajul ar păși în universul imaterial al extraordinarului pe o cale stranie, trecerea ei prin viață ar trezi un sentiment metafizic de neliniștită anticameră la o eternitate devenită probativă. Desdemona ar fi mai curînd o întîmplare decît o necesitate, o absență mai degrabă decît o prezență, o dispariție în locul unei apariții. Dar Irina Petrescu nu e numai posibila interpretă a unei eroine iremediabil condamnată să moară din dragoste în timp ce acordă ucigătoare sărutări caste. Ea poate trece ușor de hotarul tragediei și ajunge la expresivitate comică la fel ca și acel actor care ride atît de tare încît nu se poate împiedica să plîngă. Numai că deschiderea spre comic o face prin ironie, scut al fragilității, cînd umorul devine arta de a pierde, elegant. Tragedie, comedie — deosebite sînt înfățișările pe care le poate lua această actriță de rasă, cu o condiție : să i se încredințeze roluri în care să se mistuie pînă la capăt, pe calea regală a iubirii, unde paradisul înseamnă să fii tu însuți, fără să te privești cu ochii amintirii, fără să-ți ascunzi sufletul după pierderea vorbelor, astfel încît plînsul iubitei să pară o crimă împotriva umanității.

Ion Mihăileanu

Roluri interpretate : Silvia — „Dactilografii" ; **Rosalinde** — „Zadarnice chinuri de iubire" ; **Gittel** — „Doi pe un balansoar" ; **Ileana** — „Noaptea e un sfetnic bun" ; **Lia** — „Într-o singură seară" ; **Elena** — „Anunțul la mica publicitate" ; **Maria Stuart** — „Elisabeta I-a" ; **Lena** — „Leonce și Lena" ; **Viola** — „A 12-a noapte" ; **Jennifer** — „Ferma".

Dragoni. (Monumentele de arhitectură religioasă de la Murfatlar)

Mihail Sebastian

Urmare din pag. I

gîndirea lui critică, iată lucruri pe care scrisul organizat, tipărit, semnat al lui Maiorescu ni le va spune mai sigur decît notele sale răzlețe".

Romanele lui Sebastian au un involuntar aer vetust, cu delicatețe infinite, pierdute însă în masa paginilor ușoare sau convenționale : sînt „accidente" care debușează asupra unor mici revelații sau drame intime. Romanul său nu cheamă niciodată construcția simfonică, ci sonata simplă pentru două instrumente. Dar veritabilul prozator se dezlănțuie, fără complexe, abia în **Jurnal** : fie că este vorba de jurnalul voit gidian al romanelor, fie că este vorba de inspiratele sale însemnări de călătorie, fie că este vorba de fragmente din **Jurnalul** propriu-zis, extrase spre publicare sub forma „jurnalului de schi", prozatorul intimist de mare clasă se afirmă cu o spontaneitate pe care romancierul n-a știut s-o atingă niciodată.

Ce posedă în fond însemnarea intimă a lui M. Sebastian și ce lipsește prozei sale de ficțiune ? Trucarea persoanei I singular, insinuantă, prin aparența obiectivă a relatării indirecte nu reprezintă doar o simplă problemă de gramatică, ci una de stil, de viziune, de raport între limbaj și realitate. Mascarea persoanei I sărăcește exprimarea, împrumută aerul fad și minor specific unei bune părți a prozei. În schimb, **Jurnalul** se instalează, stilistic, în firesc : de-a lungul anilor, de-a lungul diferitelor țări și de-a lungul evenimentelor, autorul nu interpune între el și realitate decît ecranul propriei conștiințe, fără apel la eroi fictivi.

Freamătul dens al naturii, stupoarea în fața măreției, abandonul în voia simțurilor nu vor fi întîlnite decît în notițele de vacanță din vara lui 1930, notițe prin care un anumit peisaj al Franței și al Elveției trăia prima „viață literară" în proza noastră ; sentimentul confortului citadin, al orașului ce apără individul de mediul înconjurător, răsare doar din însemnările geneveze : niciodată Parisul n-a avut o existență atît de patetică și de autentică în proza noastră precum în paginile de jurnal, foarte numeroase, scrise de Mihail Sebastian în capitala Franței în anii 1930—31 și 1936 ; cea mai inspirată descriere a Brașovului sau a mării nu o vom întîlni în nici unul din romane, ci în aceleași fragmente de jurnal.

În paginile de care vorbim atinge Mihail Sebastian adevărata stare estetică de „autentic". Impresia directă, obligatorie, va ținși mereu cu reticența omului de cultură și de bun gust care a fost autorul : aluzia livrescă, comentariul intelectual, citarea din marii scriitori — exercițiu fără de care M. Sebastian nu putea literalmente percepe lumea înconjurătoare — sună fals într-o construcție epică, dar se potrivesc perfect într-o însemnare de jurnal. De-a lungul Europei și de-a lungul evenimentelor, scriitorul nostru își poartă cu ostentație universul său intim ireductibil, format din obsesia bibliotecii de adolescent (vezi mistica personală a „dulapului cu cărți"), din primele lecturi esențiale care l-au marcat, din peisajul Brăilei și din obsesia camerei închise destinate să devină cameră de lucru. Raportarea și reducerea sistematică a întregii lumi exterioare la **acest unic model** se realizează în jurnal pagină de pagină. Dar e singurul loc unde acest fapt nu produce nici o pierdere estetică : peisajele din Savoia, cartierul latin și concentrarea lui de cultură, parcul vienez cu melodii ușoare și obsedante se reflectă miraculos în cerul brăilean al acestui hipersensibil și capătă forme originale, inedite — cu un cuvînt, literare.

În romane, o asemenea reducție ajunge obositoare și manieristă ; aici, tentația de a raporta și reduce totul la un anumit univers intim se face detectabilă în momentele cruciale, în confesiunile eroilor principali. Dar valoarea literară a epicii e de multe ori indiferentă.

Fragmentele publice din jurnal ne par suficiente și ilustrative pentru a sugera adevărul rîndurilor de mai sus. Definirea lui Mihail Sebastian drept autor prin excelență al **Jurnalului** nu-i diminuează scriitorului în nici un fel valoarea : atașanta sa figură se încadrează onorabil marii linii a literaturii moderne care începe cu Saint-Simon, continuă cu Amiel și nu se va sfîrși niciodată.

O nouă viață

Urmare din pag. I

celor care au alunecat în aceeași nelămurită ceață, rătăcire confuză, adesea plină de suferință, îndoială, rușine și regrete, încît nu poate, nu este drept să rămînă emblemă definitivă pentru un om, pentru o ființă rațională, conștientă, pentru o hotărîtă să nu alunece iar, să nu dezmintă încrederea celor care gîndesc ca și noi în clipa aceasta : A greși este omenesc.

Privațiunea de libertate este traumatică și nu întotdeauna educativă pentru semințele bune, cu miez, purtate de vînt într-un cîmp sterp. O mînă înțeleaptă le întoarce în ogor și le lasă să crească din nou în deplina libertate a muncii, în tovărășia chezașă a semenilor. O asemenea decizie curajoasă s-a luat anul acesta în țara noastră — semn al unei avansate civilizații umanitare.

• A DOUA NAȘTERE

... De statură potrivită, blond, cu ochii albaștri, foarte albaștri. Pare timorat de întîlnirea cu noi. Se așează pe un colț de scaun cu o reținere, cu un fel de sfială. Mă uit la mîinile lui și văd că le ține ca un căuș, cum își țin mîinile oamenii de la munte cînd vor să soarbă apă dintr-un șipot. Nu sînt prea albe, nici fără crăpături. Mîinile depun mărturia că tînărul Mihai Constantin astăzi muncește. Ochii depun și ei mărturia lor : tînărului Mihai Constantin îi este rușine de trecut. Un bărbat tînăr îmbrăcat într-o salopetă murdară de ulei, de industrie, stă în fața noastră și toată ființa lui spune cu glas tare : „Vin de la muncă !". Toată ființa lui degajă astăzi o atmosferă curată și profundă. În această ipostază nu i se poate reproșa nimic.

Adîncindu-se în sine Mihai Constantin începe să vorbească. La început crispat, stînjenit.

— N-am fost de la început rău. La 21 de ani eram un copil curat, fără nici un fel de pată. Terminasem școala profesională de lăcătuși mecanici auto, apoi am devenit șofer. Lucram la Lotru, la hidrocentrală. Munca era grea dar cîștigam bine. 4—5 mii pe lună. Cît aveam de muncă eram fericit, dar din singurătatea munților, cînd aveam liber și coboram în oraș, la Sibiu de exemplu, parcă eram scăpat din junglă. Era o descătușare de energie cu care n-am știut ce să fac. Am fost un om slab. La Sibiu, într-un restaurant — băutura nu e un bun sfătuitor — am cunoscut un fel de „prieten". M-a tirit la rău. Am devenit infractor, am fost condamnat. După aceea o bucată de vreme n-am avut serviciu. Atunci s-a petrecut „moartea" mea. Dacă n-ai serviciu, dacă nu muncești te apuci de prostii. Cînd nu muncești ai timp și n-ai bani. Aluneci ușor în păcat. Eu am alunecat din nou. A fost cel mai trist episod din viața mea. Vreau să-l uit dacă se mai poate. Credeam că pentru mine totul s-a terminat, cînd, datorită noilor Decrete, m-am născut din nou. Primul lucru pe care l-am făcut a fost să mă angajez aici, la Pitești. Am fost fericit că m-au primit să lucrez în Combinatul Petrochimic, la Piroliza I. Știu că este o instalație foarte importantă, de mare răspundere. A fost o dovadă în plus că oamenii mai au o brumă de încredere în mine — averea mea pe care vreau s-o sporesc. Am intrat din nou în rîndul lumii și nu vreau să mai ies de aici niciodată.

Între timp fruntea lui Mihai Constantin s-a mai descrețit. Optimismul lui este justificat. Oameni cu mare experiență profesională se ocupă de pregătirea lui, de ridicarea calificării. Cu tact, oameni în vîrstă, cum ar fi lăcătușul mecanic Iosif Carabaș îl ajută să îndrăgească munca. Deocamdată este încă stingher, încă îl mai apasă trecutul, dar încet-încet încep să apară prieteni dintre colegii de serviciu, dintre „băieții serioși", cum îi numește el. Cu pași siguri, tînărul lăcătuș mecanic se apropie de totala reintegrare în viața socială.

• SUPORTUL VIEȚII CINSTITE

... Dintre toate faptele omului, munca este lucrul cel mai cinstit — ne spune Lungu Gh. Ion, actualmente operator chimist la Cianuril II, în Combinatul Petrochimic Pitești. Am 35 de ani, continuă el, și de la 18 ani muncesc. Într-un moment de rătăcire, însă, din vina mea, îmi dau seama, am căutat să-mi asigur cîștiguri fără muncă. Am suportat desigur rigorile meritate ale legii. Pentru mine a fost un lucru dureros pentru că îmi iubeam meseria. Munceam desigur și acolo, o muncă grea la tîrnăcop și lopată, dar îmi lipsea **munca.** Nu știu dacă mă înțelegeți. Libertatea muncii asigură demnitatea umană. Acum am sentimentul că prin muncă, în timp, dificil desigur, dar posibil, îmi voi recăpăta demnitatea. Am fost eliberat, am fost fericit, m-am întors la familie. Am o soție care s-a dovedit înțelegătoare și doi copii pe care-i iubesc. Nemaiputînd practica meseria de frigotehnist, am hotărît să mă recalific. Am ales această profesie grea — operator chimist Această alegere eu am făcut-o, nu mi-a impus-o nimeni Am vrut să dovedesc și prin asta că vreau să-mi recapăt suportul moral al vieții : munca cinstită. Am aflat că Lungu Gh. Ion face 30—40 km navetă zilnic pentru a trăi la un loc cu familia sa, că are în comuna Buzoiești—Costești o gospodărie frumoasă, cu livadă de pruni și animale de tot soiul și că în completarea muncii de la fabrică lucrează acasă, în această gospodărie, cu sîrg, cu o hărnicie demnă de laudă. Concediul de odihnă l-a petrecut muncind pe ogoarele CAP-ului din comună, întregindu-și desigur veniturile dar și considerația oamenilor, justificînd șansa care i s-a oferit.

Munca are — ne-a spus el — mai multă putere de convingere ca orice.

Nu cred să existe o altă țară în lume în care să se fi luat o măsură umanitară similară.

mapamond

Însemnări de călătorie din Uniunea Sovietică

samarkand

Cuvintele țes de multe ori o plasă amăgitoare de irealitate în conștiința noastră, adîncită mai apoi de mîndrie exacerbată și de alte vicii de gîndire. Asia diferitelor virste istorice este, cel mai adesea, asociată cu imperii ciudate. Imperiul lui Timur cel Șchiop a fost însă, una din creațiile statale cele mai perfecte ale timpului, ceea ce însemna pe atunci rigoare administrativă și voință ordonatoare, diplomație mobilă și cultură avansată, universități și observatoare astronomice. Uriașa putere militară a stăpînului din Samarkand a oprit expansiunea turcilor otomani în Europa și în Țările Românești cu cel puțin o sută de ani, fiind expresia unei civilizații superioare. Capitala lui Timur era una din minunile lumii, iar despre cupola moscheii Bibi Hanîm, construită pentru soția lui mult iubită, se spunea că ar fi unică în lume, dacă cerul nu ar imita-o. Într-un secol de disoluție europeană și de absolutism sanguinar, Asia era mai nobilă, fondînd o dinastie care avea să fie ilustrată de conducători abili, emiri cultivați și liberali, de pe urma cărora au rămas în egală măsură construcții istorice și cărți, monumente de arhitectură și realizări tehnice, tabele astronomice desăvîrșite și miniaturi a căror frumusețe este de-a dreptul dureroasă. Timurizii mi-au devenit apropiați după ce am studiat monumentele mogule din nordul Indiei. Desigur, fondatorul dinastiei a semănat pustiul în timpul expediției din 1398, pulverizînd pur și simplu sultanatul din Dehli, în așa măsură încît s-a păstrat pînă astăzi un distih celebru, citat de Percival Spear în **Istoria** sa : „De la Dehli la Palam se întinde imperiul lui Shah Alam". Palamul / Se afla cam pe locul unde s-a construit aeroportul din New Dehli, deci tot ceea ce mai rămăsese dintr-un stat înfloritor, după trecerea lui Timur, era ceva asemănător cu un județ pîrjolit. Cel de-al cincilea descendent al său, Babur, după ce a încercat zadarnic să se impună în capitala de vis a Samarkandului, s-a îndreptat spre sud și a inițiat domnia moguliîr în India. De la Babur ne-a rămas celebra **Babur Nama,** scrisă de autorul ei în limba uzbeká și tradusă apoi în persană și în toate limbile moderne. Zahir ad-Din Mohammed Babur era un soldat strălucit, care a cîștigat bătălia de la Panipat, din 21 aprilie 1526, cu ajutorul cavaleriei ușoare și a artileriei. În același timp, era un iubitor de muzică și poezie, o natură de artist, un scriitor strălucit și un caracter de mare noblețe. Nimic abuziv în construcția lui morală, nici o cruzime și nici fanatism. Pentru fiul său Humayun, s-a rugat zeilor să moară, decît să-l vadă suferind. Nepotul lui Babur, Akbar, a fost o natură napoleonidă, asociind construcțiile civile întreprinderilor războinice. Era lui Akbar a fost una tolerantă, guvernată de controversă și rigoare în același timp. Nimic nu-i repugna acestui descendent al lui Timur mai mult decît fanatismul. Shah Jehan a construit Taj Mahalul, care a rămas un simbol al frumuseții invincibile, o mărturie a dragostei și a melancoliei. Chiar și austerul Aurangzeb, cutreierat de fervori, poruncea ploi artificiale în fortul de la Dehli. Moguliî au construit grădini persane, unde stăpîneau poeții și se celebra frumusețea. Domnia lor în India este sinonimă cu rafinamentul artistic împins la extrem.

Referința cea mai uzitată în arta mogulă este Samarkandul. Dinastie uzbeká, urmașii lui Babur au păstrat în sufletul lor cerul de deasupra vetrei lor originare. Samarkandul era izvorul frumuseții, fîntîna cu apă vie a unei mari civilizații. Am fost la Samarkand, coborînd în istorie ca într-un ocean al frumuseții orientale și păstrînd în memorie cuvintele bătrînului cu turbanul vechi și mîncat de molii, pe care l-am cunoscut la Agra, în vechiul fort : „Cine a văzut mormîntul lui Timur a văzut tot pămîntul". Atîta orgoliu mi s-ar fi părut în continuare nejustificat, dacă n-aș fi stat sub cupola de la Gur-Emir, în fața pietrei tombale a marelui Timur, dacă n-aș fi zăbovit apoi la Reghistan, plimbîndu-mă prin „campus-ul musulman și imaginîndu-mă în dialog cu învățații care știau pe rost Coranul și studiau științele exacte, matematica și astronomia. Samarkandul aduna sub cerul său inteligența lumii, alături de bogăție și putere, și de aceea sfida cu atîta trufie întreg universul. Universitățile sale erau luminate, savanții uzbeci și tadjici alcătuiau un sympozion de minți alese, pe care se altoia pozitivismul arab și stringența lumii musulmane în general. În Asia sînt mai numeroase exemplele de suverani ingăduitori, decît cele de tirani, iar poeții au nume sonore. Uluk Beg al doilea urmaș al lui Timur, este celebrat cu cel mai adînc respect, în ciuda absolutei lui incapacități politice și a faptului că a precipitat dezmembrarea imperiului clădit de bunicul său. A fost o fire melancolică, pierdut în stele și în discuții cu savanții, alcătuind tablele astronomice care-i poartă numele și care au rămas încă valabile. Ruinele observatorului său și fragmentul de sextant probează că Samarkandul era o adevărată capitală științifică a lumii, că imensul potențial economic al imperiului nu avea drept scop deliciul hedonist al suveranului, ci intenționa progresul cunoașterii fundamentale. Am văzut cîteva fragmente din veșmîntul pătat cu sînge al marelui astronom. Rațiunea politică a explodat pînă la urmă și a oprit plonjeul în infinit al savantului, preferîndu-i aventura istorică. Timurizii erau totuși naturi dinamice, trecînd prin secoli cu spada în mînă. Asprimea deșertului alb și a dealurilor de pămînt din jurul Samarkandului îi îndemna la acțiune. Abia grădinile persane și soarele indian va domoli sîngele lor energic, cufundîndu-i pentru totdeauna în frumusețe și moarte.

Samarkand. Medresa Șerdor

La Samarkand există un complex de mausolee, Shah Zînda, prin care urci pe trepte înalte, pe un drum al inițierii, într-o taină asumată în permanență, dar fără să cutezi a forța prea tare înțelesurile sale. Sub splendidele cupole azurii odihnesc surorile lui Timur și cîteva personalități ilustre ale vieții musulmane din imperiu. Aproape de capăt, pe culmea muntelui, se află mormîntul fratelui profetului, într-o explozie de lumină, cu decorații rafinate și sobre. Pietrele tombale sînt în general mici și umile, zidite din cărămidă, cu tencuială de var. Numai în camerele mortuare domină marmura și inscripția în arabă veche. Cupolele și decorațiile în majolică au un calm desăvîrșit în ruină, părînd a fi fost construite cu presentimentul că se vor cufunda încet în dealul de argilă. Acest sentiment tulburător m-a urmărit apoi pe drumul către Gur-Emir, mausoleul lui Timur și al descendenților săi pe linie bărbătească. În mijloc se află piatra tombală a emirului, înconjurată de mormintele lui Muhammed Sultan, fiul său iubit, și ale fiilor morți de tineri, iar la dreapta se odihnește un reprezentant al cerului musulman. La picioare se află mormîntul lui Uluk Beg. Deasupra se deschide o cupolă încărcată cu decorații bogate. Cărămiziul aurului se înroșește însă la dogoarea sentimentelor care se citesc peste tot în viața Timurizilor. Stăpînul Asiei, care n-a cunoscut nici o înfrîngere și a îngenunchiat imperii uriașe, care a distrus armata otomană în bătălia de la Ankara și l-a închis pe Baiazid Fulgerul într-o cușcă de fier pînă la moarte, a cărui stăpînire se întindea de la Volga pînă la Gange, din Himalaia pînă la Bosfor, era copleșit de dragostea pentru soția sa și de cea mai caldă iubire paternă față de Muhammed Sultan, de tandrețe față de nepotul său Uluk Beg. Clanul este reunit în eternitate la Gur-Emir. Am văzut figura austeră a lui Timur, reconstituită de antropologul Gherasimov, în urma deschiderii sarcofagului emirului, în timpul expediției științifice din 1941. Era o natură aspră și putea să îndure multe, dar mă îndoiesc de vreun apetit special pentru cruzime, care ar putea să fie citit pe chipul său. Pare un stoic, mai mult decît un dur. Practica distrugerea și demolarea istorică într-un elan constructiv, cu o voință specifică acelei vîrste de fier. Era un spirit practic, iar nu un visător însetat de spații, cum sînt de obicei marii cuceritori. A devenit un risipitor al dezordinii și a demolat numai haosul, așa cum medicii timpului său ardeau plăgile infectate cu fierul roșu. Apoi stabilea căi rutiere, administrație, trimitea ambasadori la curțile Apusului, chema savanții și artiștii la Samarkand și ordona monumente. Suferința lui nu era melancolică, tensiunea care-l purta prin istorie nu era lipsită însă de conștiința morții, pe care și-o asuma cu bărbăție de soldat. În fața mormîntului său, am descoperit că trufia și orgoliul pe care le citim în monumentele timuride sînt de fapt expresii ale demnității, iar formulele pompieristice și declarative care le însoțesc sînt creații tîrzii ale artiștilor de formulă epigonică.

Moștenirea lui Timur este astăzi nucleul epic al acestui oraș bătrîn. Samarkandul este însă mult mai vechi și va trăi dincolo de stingerea ecourilor timuride. Poate fi descifrată cu ușurință voința de a păstra coordonatele cele mai semnificative ale civilizației medievale, monumentele și operele de artă, într-un climat de activitate dinamică, predominant industrială, cu însemne revoluționare. Samarkandul este totodată un oraș contemporan și viu. Există între dealurile sale de pămînt prăfos o densitate spirituală specifică, ușor de depistat în marile centre ale lumii vechi. Am găsit-o mai înainte la Benares, pe un alt tărîm de adîncime temporală și de revelații spirituale. Civilizațiile asiate sînt cel mai puțin supuse proliferării diforme, contrar tuturor speculațiilor diletante ale europenilor. Ordinea lor este însă una morală și psihologică, iar nu pur și simplu materială și deci foarte confortabilă pentru spiritul nostru. Deși anti-individualistă, spiritualitatea asiată, face un mare apel la individ pentru instaurarea ordinii morale. În curțile interioare ale medreselor din Samarkand, aceste universități medievale, domină frumosul, care izvorăște din linie și din culoare. Ascetismul era aici sursă de bucurie, iar nu autoflagelare. Am rămas singur în fața medresei lui Uluk Beg și am urmărit gama largă de nuanțe de pe valurile încrețite ale cupolelor. O diversitate de motive, într-un joc predestinat, mi-a adus aminte că libertatea cea mai adîncă este izvorîtă din supunere. Dezordinea înseamnă părăsirea tuturor înțelesurilor, abandonarea spiritului, în numele unei energii fără sens. Supunerea adevărată la sens este însă iubire, adică umanitate deplină voință de lumină, aspirație către absolut. Iată adevărul arzător al Samarkandului, pe care n-am să-l uit niciodată.

Aurel-Dragoș Munteanu

repere

Manierismul în literatură (II)

„Pentru a înțelege și manierismul literar ca o constantă a istoriei spiritului european, — afirmă Hocke — trebuie să pornim de la literă, de la alfabet". Litera, iar nu cuvîntul sau propoziția, ar fi așadar începutul manierismului în literatură. De ce în literatură și nu, pur și simplu, în exprimarea scrisă iată un lucru menit să provoace confuzii. Ilustrarea grafică a literelor, diversele tehnopaignii ale antichității, anagramele, palindroamele, artificiile lipo și pangramatice, în fine atîtea și atîtea jocuri de litere sau labirinturi literale vădind un principiu combinatoriu foarte activ în antichitatea tîrzie și revitalizat cu subtext magic în evul mediu latinizant atestă mai curînd metamorfozele (și interferențele) spiritului ludic și (cu) spiritului mistic evoluat decît o intenționalitate literară, fie și în sensul etimologic al grecescului „poietes", derivat din „a face". Dar admițînd că manierismele formale din antichitate și din evul mediu au generat, începînd cu secolul al XVI-lea, o conștiință manieristă explicită, deci o intenționalitate literară în registru manierist,și tot trebuie să ne întrebăm dacă această conștiință și această intenționalitate sînt într-adevăr „realități" comune unui foarte ingenios rebusist în versuri ca Lodovico Leporeo și unui poet prin excelență ca Giambatista Marino, ca să dau două exemple din aceeași arie lingvistică și din același timp istoric. Gustav Hocke nu dă un răspuns clar, însă faptul că nu face nicăieri vreo precizare despre condiția fundamental diferită a celor doi autori de versuri (și situația se repetă în cvasitotalitatea exemplelor, de altfel numeroase, pe care le dă) ne îngăduie să observăm că în sfera poeziei (și a literaturii), așa cum o vede cercetătorul german, intră atît de multe și de diverse fapte de limbă, încît a pune ordine într-un astfel de „labirint" este cu neputință. Lucrurile se complică mai tare imediat ce, părăsind teritoriul enigmisticii literale, intrăm în acela al enigmisticii semantice, cu alte cuvinte din domeniul spiritului eminamente ludic (cu tot adaosul magic) în domeniul spiritului eminamente poetic (cu adaosul psihologic inerent). Considerînd metafora excesivă, recte metaforismul (care „ne dăruiește certitudinea aparentă a unei lumi armonizate în artă artificial"), drept element cu „putere demonică" în orice formă de manierism (..în cel mitic, încă, al elenismului, ca și în cel secularizat al epocii moderne"), Hocke, departe de a se declara mulțumit cu înregistrarea minuțioasă a metaforelor manieriste din poezia europeană a veacurilor XVI și XVII, se arată preocupat de o tipologie adecvată bagajului informațional de care dispune. Astfel, din aproape în aproape, gongorismul, manierismul și prețiozitatea devin — ce-i drept după sugestii mai vechi, ale cercetărilor anterioare — variante naționale de manierism. În numele aceluiași metaforism inepuizabil, grupul poeților englezi din vremea lui Shakespeare, cunoscut sub genericul „metaphysical poets", e considerat specie de manierism („euphimism", după titlul unei cărți a lui John Lilly). Fără îndoială, caracterul manierist al acestor direcții poetice nu poate fi contestat, e o certitudine tipologică pe care Hocke o exploatează temeinic, într-un fel însă neașteptat : în loc să încerce o definiție completă, în sensul din logică, a manierismului (va evita s-o facă pe tot parcursul cercetării) — fiindcă „alchimie a limbii și artă combinatorie esoterică" poate fi orice numai o definiție nu — folosește certitudinea tipologică de care vorbeam ca pe un „berbece" asediator al poeziei moderne (sec. XIX și XX). Cheamă în ajutor pe Friederich Schlegel (mai exact scrierile critice ale acestuia) și pe Goethe, pornind astfel echipat la o acțiune decisivă pentru ideea sa de manierism : sondarea redutei romantice în intenția de a sublinia „trăsături manieriste marcante" în romantismul european, fie el romanic sau anglo-saxon, cel german avînd asigurată calitatea manieristă prin chiar „formele ingenioase ale unei ironice culturi a **Witzului".** Iată o seamă din aceste „trăsături manieriste" în romantism : moda psihopaticului, perversiunea și reversiunea, „noul", „straniul", „miraculosul", ironia, sentimentul „trăirii" și chiar visul. Mai pe scurt : întreg romantismul. La întrebarea dacă nu cumva Hocke consideră drept manierism tot ce este anti-clasic în romantism sîntem nevoiți să răspundem afirmativ. Ne găsim deci, iarăși, în fața dicotomiei propuse de E. R. Curtius: clasic-manierist fără să fi făcut măcar un pas mai departe spre niște nuanțări întrutotul necesare. Bunul simț istoric vine însă, destul de prudent, totuși, fiindcă terenul e alunecos, să ne sugereze că dacă Marino e manierist (pentru că era un „acrobat" virtuos al metaforei), Shakespeare e manierist (pentru că, așa cum spunea T.S. Eliot, „Hamlet este Mona Lisa în literatură"), D'Annunzio e manierist (pentru că scria metafore „cultiste" și „uluitoare jocuri de cuvinte"), Baudelaire e manierist (pentru că era „romantic", adică „anti-clasic"), Mallarmé e manierist (pentru că era „ingenios" și „prețios"), atunci e ceva putred în Danemarca manierismului... Numai că bunul simț, fie el și istoric, nu se poate constitui în argument critic. Rămîne să mai căutăm într-un ultim teritoriu poetic anexat de manierism : hermetismul. E teritoriul legat de manierism în chipul cel mai puțin surprinzător și tocmai o atare legătură, aproape firească, ar putea să ne dea un argument decisiv în contra tendinței de expansiune nețărmurită a manierismului în viziunea lui Gustav René Hocke...

Laurențiu Ulici

Tutzing, 18, Balcania

De fiecare dată cînd am vizitat Republica Federală Germania, în itinerariul meu au figurat trei mari orașe de care îmi amintesc cu plăcere : Frankfurt, Stuttgart și München. Este adevărat că în memoria afectivă sau culturală, fiecare dintre aceste orașe poate rămîne prin cele mai diverse centre de interes. Pentru mine, orașul Frankfurt, de pildă, constituie spațiul cultural al unui mare tîrg de carte, locul de întîlnire al editărilor din întreaga lume, zona de confruntare dintre ultimele noutăți literare și științifice, momentul de lansare a unor noi nume în viața literară.

Din acest spațiu cu o viață trepidantă permanentă, popasul la Stuttgart reprezintă un moment de relaxare. În sălile silențioase ale Institutului de relații cu străinătatea, am fost întîmpinat cu politețea și afecțiunea deschisă a unor oameni ce se cunosc de multă vreme. Aici străbat mereu o bibliotecă imensă, plină de cărți și reviste din lumea întreagă. Aici foiletez adeseori ultimele noutăți literare, dintre care multe pleacă sistematic spre bibliotecile din țara noastră.

La München șochează în primul rînd dimensiunile, începînd cu labirintul gării, complexitatea marilor muzee, arhitectonica tradițională și modernă a instituțiilor de cultură, vestigiile celebre ale cafenelelor literare și estetice de altădată.

În programul meu münchenez a figurat în mod sistematic vizitarea Societății sud-est-europene. Totul a pornit de la o veche amintire culturală. Citisem pe vremuri cărțile profesorului Fritz Valjavec despre relațiile culturale germane cu țările din sud-estul Europei. Mă uimise de la început erudiția acestui savant, mort de timpuriu, care cunoaște cele mai diverse manuscrise, cărți rare și reviste din țările din Balcani. El era doar întemeietorul acestei socie-

Vas descoperit la Sinicolaul Mare (Muzeul de artă din Viena)

tăți (1952), care acum a împlinit un sfert de veac de existență. Or, în statutul acestei societăți figurează de la început „preocuparea pentru relațiile cu țările din sud-estul Europei și stimularea cunoașterii lor".

Aici l-am revăzut mereu, în ultimii ani, pe Hans Hartl, bărbat înzestrat cu distincția unui diplomat de carieră și penetrația unui gazetar cu o îndelungată experiență publicistică, unele din cărțile sale despre istoria marilor evenimente politice din Balcani, fiind deosebit de elocvente pentru preocupările sale rezultate din programul societății, în a cărei conducere figurează printre membrii fondatori. Aici l-am cunoscut de asemenea pe veteranul institutului, profesorul Herman Gross, ale cărui amintiri despre țara noastră, relatate într-o frumoasă limbă românească, sînt pline de afecțiune.

Concepută nu atît ca un institut de cercetare, ci mai degrabă de coordonare, Societatea sud-est-europeană, care întrunește acum 431 de membri, organizează anual conferințe și simpozioane pe teme istorice, economice, literare etc. Pe harta ei de relații figurează țări ca Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia și Ungaria. Citită mai amănunțit, această hartă indică raporturi constante cu mai multe orașe din țara noastră ca București, Cluj, Sibiu. Publicațiile acestei asociații cuprind numeroase studii de istorie, economie și politologie consacrate țării noastre.

După alte simpozioane și colocvii internaționale privitoare la economia și istoria popoarelor din Balcani, în acest an a avut loc în impozanta clădire a Academiei de educație politică din Tutzing, un colocviu dedicat literaturii contemporane din țările sud-est-europene. În orășelul acesta calm de lîngă München, decorat cu mușcată la fiecare fereastră sau balcon, au venit peste o sută de participanți, dintre care cei mai mulți profesori, apoi diplomați din țările balcanice, gazetari din cele mai diverse zone geografice, scriitori, editori, studenți, amatori de literatură, exponenți ai diferitelor posturi de radio etc. Organizarea colocviului a fost în așa manieră concepută încît rapoartele generale despre evoluția literaturilor contemporane, din țările sud-est-europene să fie urmată de referate analitice, centrate pe anumite teme și structuri literare ale poeziei, prozei și teatrului, după care specialiștii germani au prezentat informări detaliate despre modul de receptare a literaturilor din Balcani în Republica Federală Germania sau unele contribuții de poetică a traducerii, centrate pe anumite texte din această vastă arie de cultură.

Pe această cale s-au stabilit unele tipologii literare, caracteristice culturilor sud-est-europene, s-au explorat elementele componente ale unei anumite **structura mentis,** prezentă în Balcani, au fost subliniate stări de diferență, specifice culturii fiecărui popor, au fost relevate unele tendințe caracteristice fenomenului literar actual. Din partea românească, profesorul Ion Dodu Bălan a vorbit despre **Tradiție și modernitate în literatura română contemporană,** demonstrînd specificul unei culturi din **România de est,** în contextul celorlalte literaturi balcanice. Semnatarul acestor rînduri a prezentat o comunicare despre **Aventură și sens în romanul românesc contemporan,** iar cercetătoarea germană Anneli Ute Gabanyi a făcut o succintă informare despre **Traducerea și receptarea literaturii române în Republica Federală Germania.**

Ascultate cu un evident interes, comunicările despre literatura română au fost amplu discutate, mai cu seamă de profesorii și studenții romaniști, ca și de alți specialiști preocupați de probleme de tipologie literară, ca slavistul de la Göttingen, profesorul Reinhard Lauer sau cunoscutul comparatist de la Innsbruck profesorul Zoran Constantinovici, care a relevat, printre altele, cu multă căldură și meritele revistei **Cahiers roumains d'études littéraires.**

Evident că ceea ce dă relief și semnificație unui asemenea colocviu dintre profesori, critici, gazetari, scriitori și editori nu sînt micile intervenții teribiliste, ci efortul intelectual de cunoaștere și înțelegere. Dorința evidentă de comprehensiune a unor literaturi și scriitori s-a observat și în seara de poezie, cînd lectura bilingvă a versurilor unor scriitori români (Blaga, Sorescu, Tomozei, Labiș) a pus în lumină valențe artistice autentice.

Ne-am despărțit de participanții celei de-a optsprezecea întîlniri de la Tutzing, ca și de gazdele noastre, cu sentimentul realizării unui dialog cald și prietenesc și, totodată, cu nădejdea că pe această cale s-a realizat un nou pas în procesul de cunoaștere a literaturilor balcanice în general și a fenomenului literar românesc actual prin modalitățile sale specifice de configurare.

Romul Munteanu

revista străină

● **SUCCESUL CEL MAI PRESTIGIOS AL DRAMATURGIEI AMERICANE** din ultimul deceniu este înregistrat de Preston Jones, un scriitor din Texas, poate cel mai puțin înclinat spre publicitate și lumini strălucitoare dintre toți cei veniți în ultimii ani în literatura de peste ocean. Cu toate acestea, **O trilogie din Texas** s-a bucurat de cele mai elogioase cronici, iar spectacolele de la Lincoln Center au cunoscut o mare afluență de public. Se vorbește de un nou O'Neill, de asemănări cu Tennessee Williams etc. Vorbind despre perioada formației sale, Jones i-a mărturisit ziaristului James A Noone: „Am lucrat pe autostrăzile din Vestul Texasului, într-o mină de uraniu, ca portar și ca om de serviciu, ca vînzător într-o librărie. Am încărcat camioane la un magazin universal. Munceam oriunde puteam pentru a strînge dolarii de care aveam nevoie pentru a mă întoarce la școală." Împrejurarea care nu este, probabil, străină de trăsăturile artei lui Jones: „În general, eu scriu despre oameni (...) Așa se face că nu mă surprinde faptul că ele nu sînt lipsite de semnificație pentru cei ce locuiesc altundeva".

● **LITERATURA FILIPINEZĂ** se află în plin proces de definire a identității sale istorice, în raport cu tradiția colonială. F. Liesi Espino, jr. publică în acest sens articolul Pedro A. Paterno : poetul neglijat, referitor la unul dintre romancierii care au făcut epocă în perioada spaniolă, dar nu s-a impus ca poet îndeajuns pentru a fi azi reamintit ca atare. Pedro A. Paterno a fost totuși mai mult o natură lirică, iar Espino conchide: „Pedro Paterno nu va fi desigur amintit pentru romanele și libretele sale, cînd va fi încercată, în sfîrșit, cercetarea amplă și serioasă a operei sale, de către un critic înțelegător, poeziile sale lirice vor conta mai mult în procesul de descoperire a darurilor sale de scriitor".

● **CA ÎNTOTDEAUNA, REVISTA FANTASMAGIE,** aduce în ultimul său număr cîteva semnături de ținută, împreună cu texte definitorii pentru preocupările publicației. Participă la ținuta numărului 47 din septembrie 1977: Enrilo, Renaud Demut, Michel Stevaux, Paul Dewalhens, Robert Vivenoy, Norbert Glady, Elie Charles Flamand, Robert Gerard, Jacques Belmans și alții. Ilustrațiile sînt semnate de Jeanne Portenart, Anita Classeus, Jean Claude Minneboo, Marcel Lucas, Richard Dandoy ș.a.m.d. Iată o definiție a lui Richard Dandoy: „Arta sa variată este reflectul unei viziuni la înălțimea naturii umane".

● **MARELE SCRIITOR AUSTRIAC JOHANN NESTROY** a lăsat în urma lui o bogată corespondență, publicată pentru prima oară, în urma unor cercetări care au durat timp de doi ani, de către Walter Obermaier. Ediția, amplu comentată, analizează 193 de scrisori referitoare la activitatea de dramaturg a lui Nestroy, datînd din perioada 1830—1862.

● **MARELE GÎNDITOR GERMAN ERNST BLOCH** a murit de curînd la vîrsta de 92 de ani la Tübingen. Autor al celebrei cărți **Spiritul utopiei,** Bloch a fost toată viața un pacifist convins, emigrat din Germania atît în timpul primului război mondial cît și în perioada nazistă. Editura Suhrkamp anunță că va edita în curînd o serie de 18 volume în format de buzunar a principalelor opere ale lui Bloch. Ultima carte, trimisă la tipar, cu puțin înaintea morții autorului, se intitulează: „Tendință — virtualitate — utopie".

● **EDITURA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE DIN PRAGA** publică cel de al treilea volum al unei **Istorii a teatrului ceh,** elaborată de Cabinetul de studii dramatice. Volumul se referă la perioadele 1848—1918 și este rodul unor cercetări de ani îndelungați, care vor fi de asemenea fructificați în volumele următoare, constituind cea mai adîncă cercetare a problemei pînă la ora actuală.

● **NEPAL** se intitulează piesa de succes a lui Widmer. Într-un stil impregnat de poezie, Widmer creează simboluri pentru ideea imposibilității de a depăși condiția lumii oprimate. Scrisă în limbajul familiar, de oraș elvețian, **Nepal** trebuie adaptată locului unde se joacă, fiind un joc de anecdote și întîmplări semnificative.

● **DUPĂ DATELE UNESCO,** Uniunea Sovietică deține primul loc în lume în ceea ce privește numărul traducerilor și al tirajelor literaturii traduse. Astfel, editarea traducerilor a luat o și mai mare amploare după Conferința de la Helsinki, numai în primul an după acest eveniment literatura tradusă însumînd un tiraj de aproape 100 milioane exemplare și înregistrînd o creștere de 25% față de anii precedenți.

● **O FOARTE INTERESANTĂ LUCRARE TEORETICĂ** din domeniul poeticei istorice, consacrată problemelor contactelor literare, a apărut de curînd în editura poloneză Widawnictwo Literackie din Cracovia, sub semnătura lui Glowinski Michal, după ani de documentație și cercetînd îndeaproape felul cum este primită în general opera literară de către masele de cititori, rolul cititorului și multiplele stiluri de lectură.

● **THE WORLD'S WILD PLACES** (Locurile sălbatice ale lumii), colecție a editurii engleze Time-Life Books își propune să pună la îndemîna cititorului, pe lîngă date documentare popularizate pînă în prezent și aspectele necunoscute ale subiectului tratat. Din volumele apărute pînă acum (fiecare din ele bogat ilustrate în culori); rod al colaborării unor cunoscuți scriitori, menționăm: „The Himalayas" — călătorie peste luxuriante povîrnișuri, printre ghețari înșelători, descoperirea faptului că unele piscuri ale acestor munți cresc în fiecare an cu cîte 8—10 cm.; „Africa's Rift Valley", „Australia's Great Barrier Reef" etc.

cultura românească în lume

● **LA INVITAȚIA CONSILIULUI BRITANIC,** cunoscutul shakespearolog român Andrei Ion Deleanu a participat la o serie de discuții privind metoda sa de traducere și editare a **Sonetelor** marelui Will. În cadrul Universităților din Londra și Oxford, la Biblioteca Bodleiană și la Biblioteca Britanică, precum și la Institutul Shakespeare din Birmingham și la Centrul internațional Shakespeare din Strattford, traducătorul român a expus rezultatele muncii sale de peste un deceniu în găsirea unui echivalent românesc pentru textul sonetelor, în investigarea sensurilor controversate și în stabilirea unui criteriu de editare. Metoda lui Andrei Ion Deleanu s-a bucurat de calde aprecieri din partea unor autorități în materie, cum sînt Robert Auty, Terence J.B. Spencer, Dr. Stanley Wells, Dr. Levi Fox și alții, care au salutat eforturile cercetătorului român, apreciind textul propus și glosele sale, din punctul de vedere al unor contribuții riguroase la cunoașterea și aprofundarea operei lui Shakespeare.

● **REVISTA „VOKRUG SVETA"** din Uniunea Sovietică publică un frumos reportaj al lui Viaceslav Samoșkin asupra monumentelor de artă medievală din Bucovina, făcînd ample considerații în legătură cu tehnica artistică și evidențiind semnificațiile estetice și istorico-sociale din fresce și decorațiuni exterioare, precum și asupra circulației motivelor din epocă. Textul este frumos ilustrat cu reproduceri și cu o fotografie semnificativă pentru stilul arhitectural al acestor expresii depline ale geniului artistic românesc.

● **LA CONCURSUL INTERNAȚIONAL** de interpretare muzicală de la Geneva, trioul „George Enescu", alcătuit din Steluța Radu — pian, Adelina Oprean — vioară și Marin Cazacu — violoncel, studenți la Conservatorul „Ciprian Porumbescu" din București, a fost distins cu premiul al II-lea și cu medalia „Villa Lobos". Ziarele au calificat în aceste cuvinte performanța artiștilor români : „...interpretări pline de spirit și de o sensibilitate foarte delicată și convingătoare".

● **UN AMPLU TURNEU** pe continentul african a întreprins ansamblul „Doina" din Centrul universitar București, susținînd spectacole în Coasta de Fildeș, Zambia, Mozambic, Burundi, Etiopia, Sudan și R.A. Egipt. Peste 40 de manifestări artistice ale ansamblului au fost puse sub semnul Centenarului independenței de stat a României.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
45
(810)
Simbătă
5 noiembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Idealul revoluției

Idealul revoluționar a fascinat umanitatea în decursul eforturilor sale pentru ameliorarea condiției de ființă ginditoare și creatoare a propriei sale realități. A schimba, în sensul progresului, presupune cea mai radicală înnoire, cu prețul unei ruperi de trecut, prin refuzul construcțiilor sociale învechite, care devin chingi împovărătoare și apasă asupra conștiinței și vieții oamenilor. Poate că niciodată în acest secol nu a fost atît de limpede că umanitatea face un salt istoric, cum s-a petrecut în urmă cu 60 de ani, atunci cînd muncitorii și țăranii din Rusia țaristă, urmînd partidul comunist leninist, au întreprins uriașa operă revoluționară pe care o aniversăm în aceste zile. În cuvintarea sa la ședință solemnă consacrată celei de a 60-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, care a avut loc la Moscova, tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : **„Victoria Revoluției din Octombrie, înfăptuită de proletariatul rus sub conducerea partidului comunist făurit de Lenin, a dus la întemeierea primului stat al muncitorilor și țăranilor, inaugurînd era trecerii omenirii de la capitalism la socialism. În cei 60 de ani care au trecut de la acest măreț eveniment istoric, Uniunea Sovietică a obținut succese remarcabile în dezvoltarea forțelor de producție, industrializarea țării și reorganizarea socialistă a agriculturii, înflorirea fără precedent a științei și culturii și creșterea nivelului de trai al maselor de la orașe și sate".**

În anii care au trecut de la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, poporul sovietic a cunoscut succese mari, a căror trecere în revistă, prilejuită de aniversarea mărețului eveniment, constituie o justificată mîndrie pentru făuritorii acestuia. Poporul român, solidar cu toate eforturile de emancipare istorică, a dat glas, prin cel mai autorizat exponent al său, sentimentelor sale de prețuire, voinței de prietenie și colaborare, în lumina principiilor nobile ale egalității în drepturi, respectului și avantajului reciproc și a într-ajutorării tovărășești. Prietenia dintre popoarele noastre, solidaritatea manifestată de revoluționarii români încă din zilele fierbinți ale marelui Octombrie a fost ridicată pe o treaptă nouă în anii noii orînduiri, prin colaborarea multiplă în cadrul țărilor socialiste, prin relații de cooperare fructuoasă. Aniversarea unei revoluții reprezintă un prilej de a exprima încrederea oamenilor în posibilitatea lor de a trăi liber și demn. Revoluția din Octombrie, cu mesajul său de justiție umană și de libertate, constituie o dată importantă pentru istoria eforturilor omului de a frînge cătușele asupririi. Popoarele Uniunii Sovietice au pășit atunci în era unei realizări mai dinamice a virtualităților lor istorice.

Socialismul a pășit în istorie acum 60 de ani cu un nou apel pentru umanitate, cu un mesaj de solidaritate a celor asupriți, mobilizînd forța uriașă a popoarelor în vederea sporirii dreptății și a frumosului în lume. De la început, scriitorii au fost alături de lucrătorii din uzine și de pe ogoare, soldați ai revoluției, combatanți în prima linie a istoriei. Arta este destinată progresului, ea trăiește sub semnul noului, și de aceea creatorul de artă este investit cu o misiune revoluționară. Vocația sa este schimbarea omului, sporirea lui cu marile calități pe care ginditorii sociali cei mai avansați le-au visat realizate în epoca luminoasă a socialismului. Putem spune aceasta, fără a părea că subliniem în mod ostentativ o calitate firească, putem evidenția apartenența scriitorului la revoluție.

Luceafărul

«Împliniri»
desen de Sabin Ștefănuță

OLTUL lui Goga

Poezia **OLTUL...** — mărturisea Octavian Goga în **Fragmente autobiografice** — am scris-o înainte de a vedea Oltul... Mai tîrziu, peste cîțiva ani, după ce am trecut în regat, am ajuns la Călimănești, într-o zi de iarnă, unde mă dusesem să stau o lună, pentru că pregăteam atunci cartea **Ne cheamă pămîntul** ; atunci am văzut Oltul de aproape, pentru întîia oară, și am stat lîngă el o lună de zile. Îmi aduc aminte de căsuța de la Căciulata, unde stăteam adesea pe malul Oltului. Era iarnă, Oltul înghețat ; trosnea gheața cînd se umflau apele, ca niște încheieturi care nu s-au întins demult ; mă uitam spre drumul de la Cozia și, de departe, pe fondul alb de zăpadă, se desemna silueta unui popă sau călugăr, care venea domol călare, tăcănind în buestrul calului. În iarna aceea am simțit că e un trecut românesc care mai vorbește prin poveștile lui, și că sunt realmente în fața tainei de familie, a misterului de leagăn al acestui popor. Atunci am verificat această poezie, silabă cu silabă, atunci vă pot spune că mi s-a părut că am înțeles-o mai bine și că simțeam că vine de foarte departe".

În poemul lui Octavian Goga, Oltul este leagăn al nașterii, muzeu natural și depozit cosmic al sentimentelor și sensibilității unui popor ; **Oltul** este cel mai vechi martor al vitejiei străbune ajunsă la o neputință de manifestare vecină cu apatia ;

Oltul e prietenul dintotdeauna care duce cu sine durerea, lacrimile și jalea unui neam ;

Oltul este zeul și omul care, prin suferință,

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

JURNAL DE POET

Bălcescu

În fiecare toamnă se cade să ne aducem aminte de cele șase săptămîni de suferință înainte de a-și fi dat obștescul sfîrșit într-o toamnă mohorîtă din Palermo acum o sută douăzeci și cinci de ani genialul istoric al neamului nostru, ctitorul patriotismului modern față de România, Nicolae Bălcescu. Era atît de sărac încît a trebuit ca osemintele sale să fie așezate în groapa de obște a săracilor din Mănăstirea Capucinilor, din acest oraș devenit scump pentru noi. Moștenirea lui cea mai neprețuită, lucrarea de o viață, Istoria Românilor sub Mihai Vodă Viteazul, *astăzi avere națională, din care a sorbit cu nesaț Eminescu și toți luptătorii pentru independența și unitatea tuturor Românilor ajunsese în preziua morții, întîmplată la treizeci și trei de ani, tocmai la capitolul treizeci și trei din cartea a cincea rămasă astfel neterminată.*

Această carte pe care Eminescu o dorea să devină ca o evanghelie a neamului nostru este pînă azi o capodoperă de limbă și simțire românească fără pereche. Duhul Mioriței și al Cîntării României se desfășoară în frazele acestea vizionare de epopee proslăvindu-l pe cel mai vrednic de cinstire dintre voievozii noștrii al cărui cap decapitat pe dealurile Transilvaniei fixează, grăbind peste veacuri, unitatea tuturor Românilor.

Bălcescu este un mare poet. Istoria lui nu-i cronică, ci cum simplu o numește — poemă istorică, imn către țara mea mult dragă.

Știința în amănunt ca și în cugetările lui Pascal este dinamizată de o intensă ardere spirituală care topește materia brută în clinchetele argintii ale clopotului bucuriei. Adesea frazele se opresc, ascultă ca și turmele cotropind munții și iar pleacă mai departe. Este Eneida lui Vergiliu altfel ?

Iar înțelesul existenței popoarelor, viețuind laolaltă în spiritul Dreptății și Frăției, este mereu de-o absolută actualitate.

Manuscrisul Istoriei a fost lăsat de Bălcescu Asociației literare române, nouă scriitorilor, cu următoarea rugăminte testamentară, în locul drepturilor de autor, anume să fie tipărit în două frumoase volume în octav și să fie ornat cu un portret al lui Mihai Viteazul, gravat pe oțel, după cel al lui Sadeler, precum și alte patru portrete în xilografie, iar un inginer român să fie trimes de asociație să facă planurile localităților mai importante citate în operă. Iar dacă nu meritele operei, încheie Bălcescu, dar negreșit faptele ce ea cuprinde sunt de natură a deștepta în inimile Românilor simțăminte spornice pentru reînălțarea și întemeierea naționalității noastre.

Această ediție e de dorit să ajungă în mîna fiecărui om al acestui pămînt românesc.

Ioan Alexandru

Piatra de încercare

Am urmărit totdeauna cu viu interes, în periodice și în primele lui cugeleri de versuri, lirica lui Zaharia Stancu. În scurte poezii, de cîte un catren sau două, descopeream nu numai un autentic talent, așa-zicînd bucolic, ci și zvicnirea unui temperament clocotitor, frînat însă cu strășnicie. Această manieră a stăruit chiar și în momentul cînd, opunîndu-se cu fermitate naționalismului șovin al lui Stelian Popescu, erijat în personalitate, suavul poet s-a dovedit un redutabil pamfletar, de pe poziția democrației și a patriotismului civic.

Într-o bună zi i-am spus direct :

— Dragă Zaharia, dumneata te-ai desfășurat cu strălucire în recentele campanii de presă și ți-ai dezvăluit adevăratul temperament, de luptător. De ce nu vrei să te desfășori și în poezie, să dai curs liber acestui temperament ? Nu vrei să încerci și lirica de „suflu" ?

— Mi-e teamă.

— Să nu-ți fie teamă. Sînt convins că nu-ți lipsește „suflul". Numai... dă-i drumul.

În toamna anului 1940, acceptasem de la directorul Editurii Delafras, postul de „consilier literar". În această calitate, îmi dădeam avizul la manuscrisele de literatură română și la traduceri. A fost pentru mine un moment plăcut cînd Zaharia Stancu mi-a spus că-mi ține la dispoziție o culegere nouă de versuri și că a dat curs sugestiei mele. Erau, într-adevăr, poeme de alte proporții, cîte una chiar de vaste dimensiuni, ca rîmbaldiana „Calea Lactee și-a despletit cozile". M-au impresionat și ardentele lui poeme de dragoste, dintre cele mai îndrăznețe, dar de o superioară calitate artistică.

Am făcut un referat foarte elogios și l-am prezentat directorului editurii. L-a citit cu atenție și mi-a spus.

— Lasă-mi-l. Am să iau în curînd o hotărîre !

— De ce în curînd ?

— Vezi, domnule profesor, eu am piatra mea de încercare.

— Aveți această comoară, domnule director ? Împrumutați-mi-o și mie, că eu fac de aproape douăzeci de ani critică literară și nu beneficiez ca dumneata de o astfel de sculă.

După oarecare ezitare, directorul, de obicei brevilocvent și distant, consimți să-și dezvăluie secretul.

— Obișnuiesc, seara, după cină, la lumina lămpii, în familie, să dau lectură din manuscrisele cu referat favorabil. Dacă ele plac nevestei și copiilor, le public. Dacă nu, le restitui autorilor.

— Dacă e așa, ce mai aveți nevoie de un referent ca mine, care n-am descoperit, ca dumneata, piatra de încercare ?

Domnul director a binevoit să suspende audiența, ca să mă cheme peste o săptămînă și să-mi spună că va publica manuscrisul, dar că nu-i poate oferi autorului decît suma de una mie lei.

La auzul acestei derizorii remunerări, Zaharia a izbucnit în rîs, mi-a mulțumit pentru concursul acordat și m-a autorizat să-i spun domnului director al Editurii că n-are nici o pretenție băneească, dar că dorește să i se dea cincizeci de exemplare gratuite, pentru serviciul de presă și pentru prieteni.

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

Mîndria de a fi tovarăș

Tovarăș, prin multiplele lui sensuri de tovarăș de lucru, de luptă, de școală, de drum etc. dovedește că este un cuvînt de mult înrădăcinat în limbă ca și familia lui de derivate.

După Revoluția din Octombrie 1917, însă, și îndeosebi după întemeierea partidului comunist în 1921 el a căpătat tot mai mult semnificația de luptător pentru cauza proletariatului și-a oamenilor muncii în general, a poporului asuprit de clasele dominante. Caracterul lui devenea din ce în ce mai conspirativ, pe de o parte, iar pe de altă parte era rostit cu dispreț la adresa acelora care erau suspectați de-a fi aderenți ori simpatizanți ai mișcării muncitorești și ai comunismului. Era o invectivă aproape din partea burgheziei și reacțiunii la adresa oamenilor muncii. Dar cei care se simțeau tovarăși practicau între ei cu mîndrie apelativul de tovarăș și-l considerau ca o distincție. Cuvîntul de tovarăș inspira încredere în victoria prin revoluție a oamenilor muncii asupra exploatatorilor și asupritorilor din burghezo-moșierime, încredere în legătură dintre cei ce în ilegalitate duceau lupta sub drapelul P.C.R., în numele întregului popor.

Apelativul de „domnule" devenise comun și vulgar. Iar după insurecția din 23 August 1944, din inițiativa comuniștilor, cuvîntul a căpătat și o nuanță ironică, inversă de ceea ce fusese cîndva.

Cuvîntul tovarăș se rostea cu respect de către cei mulți și cu teamă, cum se și cuvenea din partea celor ce se simțeau vinovați față de oamenii muncii din fabrici, de pe ogoare or față de ilegaliștii comuniști neînfricoșați. Tovarăș devenise peste noapte un cuvînt al demnității umane, ceea ce de fapt el era.

Totuși de cîțiva ani prin cîmpul ogorît pentru socialism pe cuprinsul țării au început să se înveșnească, fără să fie plivite, apelative ca „domnule", „doamnă" sau „domnișoară" nu pur și simplu în relațiile particulare, ci în relații de serviciu obștesc și oficial.

Tocmai de aceea noua lege cu privire la felul de a se adresa între ei al oamenilor din România a venit ca un plug care împrospătează cîmpul, redînd și celor ce au uitat conștiința apartenenței lor sociale și cetățenești.

Cetățeni sînt toți aceia care nu au pierdut în urma unei nelegiuiri acest drept. De aceea a-i spune cuiva cetățean sau cetățeană, în orice împrejurare, mai ales cînd nu ai cu persoana respectivă relații mai strînse, este a-i acorda demnitatea pe care o merită orice om cinstit din această țară.

Tovarăș e ceva mai mult : presupune și relații de muncă ori o stimă deosebită bazată pe concepții despre lume și viață identice.

Mie personal cuvîntul de tovarăș mi-a intrat în sînge în așa măsură încît și ambasadorului american cînd ne întîlneam la vreo recepție îi spuneam „Tovarășe ambasador". N-am avut impresia că-l supăr.

Dar nu e cazul să tovărășești pe oricine. De exemplu pe un tîlhar, care n-a înțeles generozitatea ce l-a pus în libertate și scopul ei, și neregăsind drumul omeniei și-a continuat fără de-legile.

Iată de ce felul de a te adresa cu „tovarășe" în România constructoare a socialismului este o lege, integrată în complexul celorlalte legi, care subliniază umanismul socialist și constituie un progres în relațiile dintre oameni pe drumul către comunism sub obăduirea și călăuzirea partidului.

Sînt peste treizeci de ani de cînd am pornit pe acest drum al eliberării de orice servituți ale trecutului nedemne de ființa umană. Cuvîntul **tovarăș** o confirmă.

M. Beniuc

Trei culori

România are un nou imn. Mai bine spus, are un Imn, Muzica și versurile lui pot fi intonate de cele douăzeci și două milioane cu fruntea sus. Pentru că ele vorbesc de demnitate, de libertate, vorbesc de un popor eroic, de trecutul, de prezentul și de viitorul lui.

Pentru noi, românii, cîntecul patriotic **Trei culori,** scris cu sînge vizionar de Ciprian Porumbescu, nu este cu nimic mai prejos decît, pentru francezi, de pildă, impetuoasa melodie **Marseillaise.** De cînd a fost scris, acest cîntec a făcut să vibreze milioane și milioane de inimi române. Pe cînd nu era încă imn de stat, noi l-am cîntat întotdeauna ca și cum ar fi fost. Cu capul descoperit. În geniala lui simplitate, el redă însăși dimensiunea sufletului românesc. Uneori o frază muzicală, un vers, sînt capabile să vorbească mai mult decît vagoane de partituri sau de opere, vizate sau nevizate pentru eternitate. O frază muzicală, un vers, ies uneori din context, înfruntînd timpul cu propriile forțe, asumîndu-și un destin inegalabil.

Acest cîntec, **Trei culori,** înainte de a deveni imn de stat, era sortit eternității. El este susținut de aceeași flacără care arde veșnic și se consumă alinător în eminescianul **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie.** Acest cîntec vorbește inimii și sufletului meu. El vine din adînc, ca firul unui izvor, simplu și autentic. Îl simt că este al meu. Că este al unui popor pașnic care și-a păzit cu strășnicie glia și a dăinuit împotriva tuturor cămilelor, roților și a altor instrumente mai invizibile și mult mai subtile.

România are un Imn. Muzica și-a dovedit perenitatea prin faptul că și acum, după mai multe decenii, sau poate acum mai mult ca oricînd, poate comunica direct cu ființa noastră. Textul adaptat, de o mare claritate și simplitate, asemenea muzicii, dă glas vibrantului sentiment patriotic de care este animat astăzi poporul român, întruchipîndu-se într-un adevărat imn al bărbăției și al dragostei de țară.

După două milenii de existență neîntreruptă aici la Carpați și Dunăre, după un secol de la dobîndirea Independenței, cuvintele acestea **Trei culori cunosc pe lume,** atît de simple, de categorice, de tandre, capătă astăzi rezonanțe magnifice.

Dan Verona

instantanee

● **IN ACEST NUMĂR :** ● **Cronica literară :** ● Dan Cristea despre romanul **„Marile iubiri"** de ● Aurel-Dragoș Munteanu ● **Cartea de debut** de ● Nicolae Ciobanu ● **Viața cărților** ● Colocviile «Luceafărului» **Probleme ale dramaturgiei actuale. Personajul și determinările sale sociale.** Participă : ● Doina Șipoș ● Dumitru Solomon ● Dan Micu ● Leonida Teodorescu ● Cristian Munteanu ● Paul Silvestru ● **Proză** de ● Dumitru Matală și ● Areta Șandru ● **Poeme** de ● Gheorghe Istrate ● Coman Șova ● Horia Bădescu ● Mariana Costescu ● Ion Lilă ● **Profil :** „Cezar Ivănescu — un trubadur modern". ● **„Punctul de plecare"** de Eugen Simion ● **„Poezia lui Ion Caraion"** de Emil Manu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● Întîmplări cu scriitori ● Sport.

Vers pentru protecția mediului înconjurător

Ni se întîmplă lucruri în ordinea firii.
Nimeni nu pășește peste fereastră în gol,
nimeni nu folosește ultrasunetele
ca să-și comunice fericirea,
nimeni nu cere pentru iluzii un vas
cu alcool.
Dar disecăm cu plăcere culorile toamnei,
depărtăm o celulă de alta să-ncapă
hohotul nostru de mulțumire,
folosim bisturiul (de argint ce e drept)
pentru rana
unei flori care nu mai vrea să respire.
Dar rînduim după criterii stabile
fumul și umbra, ceața, ninsoarea.
Ca să nu se rideze prematur, să nu se
consume
un timp să nu privim marea.
Din Infinit cineva însă
ne urmărește printr-un ochean
cu lentilele gemene :
Natura, în fine, de la un timp
a început să ne semene.

Daniela Crăsnaru

VARIA

Originile limbilor neolatine

Le origini delle linguae neolatine, lucrarea fundamentală din 1959 a lui Carlo Tagliavini, ajunsă în 1972 la a șasea ediție, a apărut de curînd și în limba română într-o traducere semnată de Anca Giurescu și Mihaela Cârstea-Romașcanu, ingrijită de Alexandru Niculescu **(Originile limbilor neolatine. Introducere în filologia romanică,** Ed. științifică și enciclopedică, 1977).

După cum arată în al său „Cuvînt înainte" Al. Niculescu, „lucrarea profesorului Carlo Tagliavini este singura introducere în lingvistica și în filologia romanică de largă circulație în lume care acordă limbii române un spațiu vast, egal cu al celorlalte limbi romanice, renunțînd la prezentarea ei ca simplu termen comparativ, de referințe generale".

Tagliavini analizează substratul ilir și trac în capitolul substratul preroman, elementele germanice din română (cele vechi, contestate), superstraturile slav, turc și maghiar, consacră 15 pagini românei la capitolul: Limbile și dialectele neolatine (româna, franco-provensala, franceza, catalana, spaniola, portugheza), studiază, în fine, în 12 pagini „cele mai vechi atestări ale românei".

Într-un prim capitol intitulat „Filologia romanică" sînt amintiți cei mai importanți romaniștii români : Hasdeu, Al. Philippide, Ovid Densușianu, Sextil Pușcariu, Iorgu Iordan, Alexandru Rosetti ș.a. precum și străinii care s-au ocupat de limba română: Émile Picot, Mathias Friedwagner, Kristian Sandfeld, Vladimir Sișmariov, Mario Rocques, Ernst Gemillscheg, Alf Lombard, Lajos Tamás, Günther Reichenkron, B. Agard și László Gáldi. O observație demnă de

Al. Piru

Continuare în pag. a 7-a

ECOURI

Arheologia continuității

Se caută azi în Europa a se înțelege — mergîndu-se însă spre adîncul cunoașterii pe căi diferite — procesul genezei culturilor caracteristice societăților a căror evoluție au condus în cursul mileniului I la structurarea statelor din epoca feudală.

S-a discutat, se discută și se va mai discuta — mărturisit sau nu — această problemă fundamentală a istoriei europene. Rezolvarea ei nu va veni repede. Și nu va veni repede deoarece — între altele — arheologia, singura știință care ar fi în măsură să contribuie decisiv la rezolvarea ei cere, pentru a acționa eficient, în special, timp. De fapt, asistăm acum la stringerea de către arheologie a datelor necesare rezolvării marii probleme și arheologul ce se ocupă azi de mileniul I se presupune a fi conștient de marea răspundere ce-i revine în momentul cînd cercetează, prelucrează și publică aceste date.

În fond, nu este vorba — și acest lucru s-a înțeles bine mai ales după cel de-al doilea război mondial — atît de cercetarea lumii romane din în-

Radu Heitel

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Suav și cult și poet

N-am văzut o repeziciune a relatării, alipirii cuvîntului de acțiune atît de repede cum dragul nostru șpicher Țopescu, o izbutește. El ne face să medităm asupra faptului că inteligența și spontaneitatea au natura pietrei. De fapt, Țopescu este un filozof al întrecerii dintre oameni. El pune atîta patimă în descrierea evenimentului, încît aceasta ne apare, nouă, oamenilor care nu ne întrecem unii pe alții, un concept.

Acest bărbat suav și cult și poet cită muncă de a se informa depune pentru o biată spontaneitate care ne bucură pe toți !

Ce suav și cult și poet acest Țopescu al nostru !

Se ratează de bună voie ca să ne aducă Simbătă și Duminică, o adevărată Simbătă și o adevărată Duminică la noi acasă.

Numără secundele și zecimile de secundă, citește recordurile din ideea că trupul omului din frumusețea lui greacă ar putea să fie o virtute.

Ce bucurie ne dăruiește acest suav și cult și poet de Țopescu cînd, leneș stînd Duminicile, care nu mai trec, ne adaugă cu un punct creierul prin comentariul lui, aș îndrăzni să zic creînd o metafizică a sportului prin inteligența sa strălucită.

El este al nostru, el se sacrifică pentru noi.

Fir-ar să fie el de el ! Lăsîndu-ne să fim noi de noi !

Injurătura de cozonac și de lalea, mi-a spus maică-mea că se poate spune fără jignire. Sînt injurături care sînt expresia bucuriei, iar nu a injuriei. Pe Țopescu, îl injur de lalea, din invidie !

Nichita Stănescu

cronica literară

Aurel — Dragoș Munteanu

«MARILE IUBIRI»

Epoca deceniului al șaselea românesc, perioadă ce atrage, după cum se vede, în zona ei de fascinație interogativă pe tot mai mulți prozatori de astăzi, întîlnește în Aurel-Dragoș Munteanu atît un observator atent al tabloului politic, moral și social încorporat în ea, cît și o minte ascuțită, lucidă, capabilă să discearnă cu obiectivitate și cu folos estetic devenirea istoriei, conexiunile ei ideologice mai ascunse în balansul trecut-prezent, ca și resorturile sale aflate mai în profunzimea lucrurilor. Spirit eminamente dialectic, cu o ardoare a dialecticii care trezește, uneori, suspiciunea propriei înflăcărări, și prin patosul depus și prin semnificația de moment a punctului de pornire, romancierul de azi găsește în sine maturitatea unei personale disciplinări a discursului, pliindu-și apetența speculativă, alteori pe potriva unei moriști de vînt, la o meditație plină de miez, coerentă și pregnantă totodată, în care ideea și sensibilitatea, demonstrația și narațiunea conlucrează în chip fericit. Cu o armătură de idei ferme, ce vădesc nu numai o aplecare aprofundată spre epoca de care vorbim, dar și o inseriere credibilă a epocii în întreaga istorie a neamului și a forțelor ce i-au asigurat configurația inconfundabilă, prozatorul reușește un roman în care densitatea faptelor, colective și individuale, ca și finețea disocierilor, aparținînd, nici vorbă, unui om cultivat, recompun cu mijloace esteticește valabile o lume cu profil distinct și cu o substanțială existență personală. Căci, deopotrivă, roman al unei epoci de prefaceri revoluționare, **Marile iubiri** constituie și romanul unor individualități, al unor destine și al unor tipuri umane recognoscibile pe care perioada respectivă și-a aplicat pecetea mecanismului său.

Bine construit și exact închegat în toate ansamblurile sale, cu acea știință tipic ardelenească de a mărunți lucrurile și de a le însufleți apoi cu suflul de val al vieții, romanul își propune tocmai sondarea acestui „mecanism al destinului“ și al felului „cum poate el transforma, uneori, cea mai bună intenție în propensiune vinovată“. O vinovăție, parțială, a istoriei, necruțătoare în mersul ei implacabil, dar mai presus de asta o vinovăție interioară a oamenilor, a oamenilor luați atît separat, cu structura lor fragilă și nesubstituibilă și cu întreg felul lor, unic, de a fi, cît și ca reprezentanți ai unor pături sociale cu o mentalitate fasonată istoricește sînt temele ce stau în centrul narațiunii.

Romanul debutează în manieră tradițională cu trei capitole în care apar, dintru început, într-un mod anticipativ și simbolic, amintind de debuturile de roman similare ale Hortensiei Papadat-Bengescu, personajele al căror destin va fi urmărit pe întreg parcursul cărții. Toate cele trei capitole narează, de fapt, trei drumuri, trei călătorii pe cît de inutile, pe atît de prefiguratoare cufundări în neant, în neantul biologic sau moral, al eroilor principali. Bătrînul boier Herescu, fost parlamentar și fost universitar cu renume în istoria veche și în filologia românească, face o vizită, prin anii '55, înaltului demnitar cultural Alexandru Mierlă. Este o vizită de pură curtoazie, avînd drept scop invitarea la o petrecere, dar, în același timp, în tainițele secrete ale conștiinței, ea însemnînd și o încercare de apropiere a puternicului om al noului regim. Drumul plin de speranțe inițiale se termină cu o înfundare fără țintă și parcă fără sfîrșit în străduțele sordide ale vechiului București.

A doua călătorie îl înfățișează pe profesorul Nicu Dauer, autoritate în materie de artă veche și fiul unui librar progresist, de origine iudeo-germană, mergînd să-l vadă acasă pe Herescu. De asemeni, și această vizită are un scop declarat, acela de a-l convinge pe bătrînul boier să doneze statului un prețios vas minoian, dar și unul aproape inconștient, care este satisfacerea tiranicei lui plăceri de a se mai bucura încă o dată de vederea rarei piese antice. Și această vizită, nefructuoasă, pentru că Herescu nu e găsit, se încheie cu o imagine de coborîre infernală, de adîncire în hăuri, cu imaginea „omului mititel, aruncîndu-se în gol“ și hohotind fără motiv pe scările în beznă ale blocului. În fine, în al treilea capitol, facem cunoștință cu un alt personaj, ziaristul influent Dumitru Bejan, intelectual comunist, venit din Ardeal, strănepot de țărani și fiul unui om intrat în „intelighenția“ transilvană, care, după o ședință în stilul epocii cu Alexandru Mierlă, își permite o clipă de relaxare într-un parc cu pămîntul încă murdar de urmele zăpezii topite, noroios și plin de gropi încărcate de mîzgă și în care piciorul se afundă la fiecare pas. Parcul primăvăratec din acest capitol este, desigur, o anticipare a morții (sau sinuciderii ?) lui Bejan, găsit la sfîrșitul cărții înecat în noroaiele Dîmboviței.

După cum lesne se poate observa din acest plan simbolic, care, totuși, nu deranjează prin apăsarea lui, căci el asigură în fapt soliditatea de construcție a romanului, avem de-a face în cele trei ipostaze umane înfățișate cu niște „profesioniști ai ideii“, în stil, poate, cam călinescian, deși deplin veridic și încorporat, cu, într-un cuvînt, cîteva psihologii conturate mai ales ideatic. Toate cele trei personaje principale sînt, în esență, oameni dotați, minuțioși fini ai nuanțelor de gînd și simțire, expunîndu-și problematica mai cu seamă prin mijlocirea dialogurilor ascuțite și elevate, ei purtînd astfel din plin pecetea intelectualității. Și deși personaje cu statut propriu, particular, mișcîndu-se fără stînjenire pe orbitele lor interioare, precis reliefate, în spatele lor se descifrează cu ușurință mediile din care provin și păturile sociale pe care le reprezintă în schimbările profunde și uneori intempestive ale vremii : boierimea autohtonă cu apetituri savante, intelectualul de extracție ardelenească, deci țărănească în definitiv, care o „rupe“ cu trecutul pentru a sluji noile idealuri, intelectualul de sorginte mic-burgheză cu complexele originii. Fiecare din eroi s-ar putea realiza în condițiile propuse de revoluție, deși, evident, cu eforturi și printr-o luptă suplimentară, dar cu toate că animați de bune intenții, fiecare din ei eșuează dramatic : Herescu încremenește într-o definitivă apatie și solitudine, Nicu Dauer înnebunește ca Hagienuș al lui Călinescu, Bejan, un soi de Roquentin comunist, se îneacă din greșeală sau se sinucide. Pot fi invocate în toate aceste cazuri de bune intenții nematerializate și de destine deturnate de la menirea lor esențială doar „greșelile“ istoriei, chiar și atunci cînd aceasta s-a dovedit capabilă de vinovății grave și irecuperabile ? De unde a provenit senzația de inutilitate și de impas, de tranzitoriu și de dezrădăcinare, de melancolie și de perplexitate a unor oameni, întrebările lor, la un moment dat, fără răspuns ? Se pot, oare, explica toate acestea numai prin realitatea politică a vremii, se pot, oare, trece ele doar pe seama „limitelor istorice“ ale perioadei respective ? Or, la unele adevăruri mai generale mai trebuie adăugate și altele, nu mai puțin profunde, nu mai puțin ținînd de omenescul viu din noi și din existență ? Iată cîteva din întrebările pe care Aurel-Dragoș Munteanu și le pune cu tact și finețe, cu sinceritate și cu o nefalsificată înțelegere umană, nefortînd vrînd-nevrînd răspunsurile, neblamînd și necaricînd la voia întîmplării, căci, în fond, fiecare din personajele sale caută „misterul propriei voințe și al acțiunilor lor individuale“. Roman politic prin excelență, **Marile iubiri** conturează, de asemeni, alături de dramele ideologice, probleme de umanitate și de morală practică la nivelul realității nu ușor de pătruns pe care o constituie ființa individuală și viața nesofisticată din noi, aceea de toate zilele.

Ceea ce se discută cu insistență și cu acuitate în roman, sub formă de personaje și de acțiune solid implantată în real, este un mod de existență, un mod de existență care să valorifice din fiecare individ nu generalități și abstracțiuni, ci care să-i permită trăirea la cotele cele mai înalte și mai pure ale umanului. Continuu viața este raportată aici la valorile ei fundamentale, la acelea care îi dau prețul inestimabil și calitatea inconfundabilă. Personajele cărții trec, ca într-o desfășurare negativă a acestei gîndiri, fiecare în alt fel, însă regăsibil în cele din urmă printr-o „risipire“ existențială pe lîngă adevăratele valori ale vieții. Erosul, arta și moartea sînt deviate rînd pe rînd de la fireștile lor țeluri și împliniri. Ziaristul Bejan fuge de dragoste din lașitate și din lipsă de responsabilitate, profesorul Dauer face din vasul cretan atît de dorit o formă de exaltare demențială, boierul Herescu nu trăiește suferința și moartea ultimei iubite dintr-o stupidă vanitate socială. Toate aceste existențe sînt irosite în credințe deșarte și în false închipuiri, în ambiții ce nu pot cuprinde realele dimensiuni și calități ale oamenilor. Și Herescu și Dauer și Bejan ratează cîte o „mare iubire“, o iubire care ar fi însemnat, în ultimă instanță, că „totul este să trăiești în șuvoiul vieții, restul este comentariu la istorie“. Ratarea aceasta îmbracă la cele trei personaje, ca și la alte cîteva ale cărții, chipurile lașității și egoismului exacerbat, ale insensibilității la viață și la frumusețea ei, ale nerealizării pe planul creației viabile, ale lipsei de luciditate și de acțiune pragmatică. Nici unul din personajele de bază, din cele aduse în discuție pînă acum, nu este capabil să-și imprime definitiv pecetea propriei vieți asupra timpului trecător și deopotrivă surupător. Și astfel la capătul acestui roman, roman al alienărilor existențiale prin „idealuri“ ce depășesc concretețea ființei umane și posibilitățile ei de realizare și care se constituie la cele trei personaje simbolice în forme „satanice“ de alienare a instinctului vital, se țese, fără ostentație demonstrativă, o morală a firescului, a realităților unice și fragile pe care le întrupează omul, o morală solemnă în simplitatea ei a prețului vieții și al timpului ce ne este dat o singură oară să-l trăim. Căci, spune unul din personaje care este însuși ziaristul Bejan, ceea ce ne face să-i atribuim lipsa de luciditate numai în ce privește propria persoană și nu și în felul cum observă, în genere, viața : „Nimeni nu este „Omul“! Fiecare sîntem ceva mai puțin, dar mai adevărat, avem realitatea noastră mică, mică, mititică, dar absolută, creată o singură dată în ordinea fără greș a lumii, care nu se confundă cu celelalte atribute ale umanității“.

Alături sau, mai bine spus, în continuarea acestei pledoarii pentru o existență patetică și în care totul să aibă un temei adevărat, o semnificație și o credință, Aurel-Dragoș Munteanu trasează, cum am mai amintit, un viabil tablou social și politic, înțeles în articulațiile și chiar în disonanțele lui intime. Cîteva scene sînt direct memorabile, cum este scena, ce reamintește o excelentă nuvelă a lui Horia Pătrașcu, a morții tînărului luptător sub privirile celor de „sus“ veniți în control, jertfă nevinovată pe altarul slugărniciei și al obtuzității. De asemeni, tot ceea ce ține de atitudinile tipice ale zilei, de la stilul vorbirii și al gesturilor, de la stereotipiile cele mai mărunte pînă la detaliile de decor și vestimentație este remarcabil. Dar arta romancierului constă, în afară de tactul de a înfățișa lucrurile în amestecul lor autentic de nuanțe, niciodată țipător ori lipsit de gust, constă așadar în surprinderea psihologiei senilității, a bolii și a decrepitudinii, a tocirii pînă la dispariție a instinctelor vitale în solitudine, perplexitate și așteptare. Boala fără nume a lui Herescu sau demența lui Nicu Dauer în spațiul sordid al încăperii lui sub fascinația ucigătoare a vasului cretan sînt capitole magistrale, demonstrînd deopotrivă intuiție și rafinament.

Cu **Marile iubiri**, Aurel-Dragoș Munteanu aduce în proza recentă și de asemănătoare dezbateri o meditație avîntată, de sigură originalitate și pătrundere, asupra condițiilor realizării umane cînd e nevoie a dezghioca „adevărul adevărat din puzderia de întîmplări nedeslușite ale unei vremi atît de amestecate...“

Dan Cristea

AQUA FORTE

● Remarcăm inițiativa revistei „Tribuna“ de a consacra o bună parte a sumarului unuia din recentele ei numere (13 octombrie) unui revelator „turneu“ literar întreprins într-o seamă de localități din Valea Jiului (Lupeni, Vulcan, Petroșani, Deva, Mintia) de un important număr de scriitori. Redactori și colaboratori apropiați ai publicațiilor „Tribuna“, „Utunk“ și „Orizont“, participanții la „Zilele revistelor transilvănene“ au avut numeroase și instructive întîlniri cu cititorii, au participat la viața cultural-artistică din localitățile amintite, au vizitat mari unități industriale, uzine și șantiere. În chip concludent, rezultatele inițiativei sînt relevate de reportajele, însemnările și poeziile ale căror autori sînt : Letay Lajos, Anghel Dumbrăveanu, Petre Bucșa, Ion Arieșanu, Ion Lungu, Mircea Șerbănescu, C. Ungureanu, N. Prelipceanu, Adrian Popescu, Negoiță Irimie, Miko Ervin. Sub semnul aceleiași acțiuni stă, desigur, și hotărîrea de a acorda două pagini din revistă lucrărilor membrilor cenaclurilor literare din localitățile de pe Valea Jiului.

● Consecventă în acțiunile ei, revista „Cronica“ publică și în ultimul număr (28 octombrie) grupaje de poezii ai căror semnatari sînt membri ai cenaclurilor literare din țară. De data aceasta este vorba de cenaclurile „Excelsior“ din Slatina și „Lupta cu inerția“ din Iași, ce activează la uzinele Nicolina. Invitați ai „Cronicii“, membrii celor două cenacluri au luat parte și la o dezbatere axată pe tema „Sub semnul continuității și al exigenței“ realizată, de Al. I. Firduș.

● Numărul pe luna septembrie a.c. al revistei „Transilvania“ se impune prin diversitatea sumarului și, totodată, prin remarcabilul nivel intelectual-scriitoricesc al materialelor. La cronica politică Marin Panait continuă seria sa de „Convorbiri“ (XXI). Studii de mare interes științific, la rubrica „Historia militans“, publică : I. I. Rusu, **Despre inscripțiile grecești și latine din veacurile IV—XIII descoperite în România**, Teodor Pavel, **Alexandru Papiu Ilarian — personalitate remarcabilă a vieții românești din veacul trecut**, Paul Abrudan, **Luptele purtate în jurul Sibiului în august-septembrie 1916**. La „cronica socială“ citim articolele **Probleme privind sociologia lecturii la copii** de Dorel Morândău și **Dreptul la superficie** de Alexandru Bocăciu. Poezii semnează Titus Andronic și Franz Storch, iar proză Radu Ciobanu. La cronica literară, Mircea Tomuș analizează cu pătrundere, obiectiv, volumele **Camera cu oglinzi** de Georg Scherg și **Orgolii** de Augustin Buzura. Remarcabilă suită de recenzii, note și comentarii.

Lector

CARTEA DE DEBUT

Cărți de versuri

În lapidara și acuta „inscripție“ prin care Ion Caraion recomandă volumul lui Miron Rusu Barian*) se apreciază cu îndreptățire că versurile acestuia se situează „în afara generozităților pentru dezordine sau pentru confuzia deliberată“ Prin contrast, însă, străbătînd întreg cuprinsul volumului, o anume impresie de incongruență a poemului, să-i spunem nepremeditată, cu greu poate fi trecută cu vederea. Autorul se rezumă de prea multe ori la simpla operație de înregistrare eliptică, pe frînturi, a unor gînduri și imagini ce păcătuiesc nu numai prin simplism ci și prin ininteligibilitate. La urma urmei, oricît de toleranți am fi cu rigorile prozodice și cu ceea ce, în genere, numim sintaxă poetică, sîntem totuși nevoiți a ne întreba dacă, de exemplu, un text precum cel ce urmează vine cît de cît în atingere cu poezia : „Cine mai știe ? / Cine mai știe ? / Poate că plîngeam imaginea roză / Din alte imagini. / Într-un trecut / Se-nșeală / Rîul sălbatic cu-o dramă sucită. / Astăzi te știu că exiști / Asemeni agrafei / Ascunsă-ntr-o noapte de bucle. / (Fie să-ți fie carnea, măiastro !) / Undeva turnul lui Bucur / Tropotă caii... Și mînjii...“ (**Cîntec în pietre profane IV**). Împotriva aparențelor, Miron Rusu Barian nu este înzestrat cu un temperament eruptiv, vulcanic. De cîte ori se lasă acaparat de asemenea porniri (omenește vorbind, firești), versurile sale au aspect de strigăt nesublimat în **text poetic**, de aglomerare de cuvinte și fraze ce stau sub semnul unui retorism de tot elementar.

Așadar, luînd seama bine, Miron Rusu Barian izbutește să ne convingă de reala sa înzestrare poetică tocmai în împrejurările cînd, reculegîndu-se, zăbovește cu detașată participare asupra versurilor. Acum el se arată capabil a da la iveală poeme întregi, demne de remarcat prin unitatea lor sentimental-meditativă și, nu mai puțin, prin coerența lor în planul expresiei : „O, dansul tăcerii / Pe turle umbrite / Și jocul acesta / De-a steaua / Mirată, / de-a verdele crud, / De-a cerul / Pe-o gură de rai, / Parcă respiră / Pajiști de fluturi. / Și numele tău / Se rupe-n silabe. / Si-l tulbură mieii / La vămile triste. / Și-l deapănă cerbii / Pe coarne măiastre. / Și apele toate, / Îl mîntuie nopții...“ (**Cîntec în pietre profane, IX**). La fel în **Ecouri din Phoenix, II, V, VII, VIII, IX** și în **Silabe pure s-apleacă-n izvoare.** Miron Rusu Barian este unul dintre cei mai interesanți debutanți ai editurii „Litera“.

Vicisitudinea din ale cărei strînsori se eliberează destul de anevoios Sanda Ghinea**) este spiritul festivist ce bîntuie cu îndoioșătoare nonșalanță, pe anumite și nu tocmai neglijabile porțiuni, cîmpul poeziei de circulație editorială curentă dintotdeauna. Din unghi profesional privit, fenomenul pare a-și avea originea în absența spiritului critic ce-ar trebui să guverneze lecturile poetului începător, în sensul de a discerne el însuși, la contemporanii săi, valorile autentice demne să li se acorde statutul unor modele, de producția poetică mai mult sau mai puțin comună ce, adesea, abia izbutește să se mențină pe linia de plutire. Astfel, curat în expresie, animat, desigur, de cele mai bune intenții, poemul **Om** nu face decît să se înscrie în șirul lung al unor plăsmuiri de circumstanță, vidate de fiorul liric adevărat : „Tu care nu mă întrebi cine sînt, / și-mi aduci flori, crescute în palmele / zilelor tale / să-mi spulberi singurătatea, / și cînd dorm, / mă veghezi de departe cu-o stea / care se clatină, / tu, care calci înaintea visului meu, / cu pas de nădejde, / să mă întîmpini în poarta luminii / Om / Care-mi ții sufletul treaz“ etc. Curiozitatea e de a constata că infiltrațiile convenționalismului festivist sînt din păcate vizibile chiar și în poezii de factură intimă. Iată, spre exemplificare, un scurt poem de album ale cărui versuri, cum spune un critic, Al. Piru, despre o uitată poetă din veacul trecut, (Matilda Cugler-Poni), „pune la îndoială chinurile iubirii, așa-zisa sinceritate“ : „Mă dori atît cît te iubesc de tare, / mă uiți atît cît de aștept de mult, / mă umilești fiindcă mă știi în stare / să-ți ies cu-o floare-n mîini în loc de scut / E vina mea că sînt prea răbdătoare / Și vina ta e doar că n-ai pierdut“ (**Mă dori atît...**).

Notabile sînt încercările Sandei Ghinea în materie de pastel. Acuratețea „desenului“ și discreta implicare afectivă în materia acestuia sînt elemente demne de subliniat. În poemul ce urmează, lectura profitabilă a tulburătoarelor poeme marine baconskiene nu întîrzie să-și arate efectul : „Vor luneca ochii mei spre adîncuri cuibare-n nisip își vor face tălpile mele / preț al tăcerii. / / Va trebui mai întîi să aștept / să-mi trezească memoria-n ape / și alte vise să prindă / nervuri și substanța amară / Să devin transparentul copac / din mijlocul mării / / Și cînd vei trece pe-acolo, / pe pluta iubirilor mele, / o să-nconjori copacul cu oase de ulm rătăcit, / copacul acela fără memorie, / atras tot mai mult de sorbu-i lăuntric / / O, cînd vei trece pe-acolo / pe sub copacul acela-nstelat / de-atîtea ființe ce-mi aparțin, / ca o insulă migratoare...“ (**Transparentul copac**). Nu sînt de ignorat, dimpotrivă, nici însușirile Sandei Ghinea de a produce un număr de „gravuri lirice“ realmente izbutite, caracteristice prin epicitatea lor stilizată : „Noapte lăptoasă de iarnă, / dorm moldovenii cu capul pe sacii de mere. / Miroase peronul a odaie curată / și a cămăși de duminică, albe, / cu bumbi albaștri la gît, / miroase a fîn / și-a așteptare de fată frumoasă, / cînd se aud înflorind cristalii de brumă / pe stele. / Dorm frații mei cu căciuli brumării, / cu capul pe toate livezile țării, cu capul pe bucuria pămîntului meu, / pe care mîine-or s-o-mpartă în lume, / în grămăjoare de trei mere de aur la leu“.

Nicolae Ciobanu

*) **Miron Rusu Barian : „Aerul casei“, Editura „Litera“, 1977.**

) **Sanda Ghinea : „Transparentul copac“, Editura „Eminescu“, 1977.

viața cărților

Fețele moralistului

● Că evoluția gîndirii morale nu a exclus, în complexitatea ei, genul fabulei, a cărui formă tradițională a dovedit capacitate de adaptare și surprinzătoare disponibilități, o dovedește culegerea de fabule ale lui Aurel Baranga*), oferind, în volum, o imagine unitară, completă și revelatoare.

Vocația de moralist a lui Aurel Baranga se realizează în fabule tot sub semnul unei viziuni dramaturgice. Totul, în compoziția fabulelor ține seama de „necesitățile oralității teatrale“, întrucît autorul consideră fabula „aparținînd prin structură și expresie genului dramatic“. Se realizează astfel sinteza unei duble vocații : de dramaturg și de moralist.

Aurel Baranga este un moralist grav, cu conștiința că „în fiecare fabulă e un strop / De tragedie“. Cum fabula este un gen în același timp grav și frivol, moralistul cere publicului său să-l urmeze întru meditație : „Stați / Nu vă precipitați / Să descoperiți un cusur / Un calambur / Și-n vorba cuiului doar o greșeală / Meditați ! / La mijloc e o întreagă / Morală !“ (**Fabulă simplă**). Fabula implică așadar o falsă simplitate, o aparentă superficialitate, condiția ei fiind aflată sub regimul unei cerebralități reale.

Tragicul conținut de natura genului, resimțit mai acut de Aurel Baranga decît de predecesorii săi, transformă o parte din fabule în meditații deghizate, pe vechi teme de amplă circulație (**Fabula destinului, I, II ; Fabula timpului, Fabulă existențialistă** — care sînt variante ale aceleiași teme — **Fabula tristeții**). Latura moral-meditativă dobîndește caractere mai curînd aforistice : „Fiindcă adevărata frumusețe, / Năzuită, / E de la început logodită / Cu amarul și chinul / Iar **Morala** / O înțelege ușor / Doar adevăratul creator“ (**Fabula frumuseții**). Uneori, ca în **Fabulă științifică**, transpare substratul parodic, alteori gustul amar al experienței morale accentuează fabula în registrul ei grav. Această gravitate de fond este dublată însă de simțul ludic, de gustul paradoxului, de plăcerea gratuității umoristice, a calamburului (**confunda bolta cu balta, iazma iazului**).

Este aici o orientare programatică, ce refuză o atitudine ca aceea din **Fabula disperării** : „Originală / Această condiție : / Să faci din disperare o / Morală / Și o poziție“. Și este o expresie a temperamentului autorului de comedie, iubitor al scînteierii verbale, al situației comice.

Sînt în volum și fabule ale jocului, cu acel umor și acea tandrețe argheziană, mai ales în ciclul de **Fabule biblice** : „Cînd Dumnezeu, nepriceput, / Se hotărî să modeleze o vacă, /Luă o bucată de lut / Și începu să facă / Ceva cu coarne / Și coadă / Fără să prevadă / Ce minune, / Cu ugere / Începea să fulgere / Între noapte / Și lapte“. Acest ciclu configurează o geneză privită tandru-umoristic, un joc al candorii, cu pianisime rezonanțe ale gîndirii morale.

Aurel Baranga este în fond nu un moralist inflexibil, ci un sentimental străbătut de tristeți, dar și iluminat de plăcerea jocului, atras de comicul cuvîntului sau al imaginii, frecvent ironic, niciodată tentat de aluzia răzbunătoare. Pentru că „Morala artei / Nu e decît una : / Să disprețuiască / Ura și ranchiuna“.

Criteriul moral coincide cu cel estetic și se constituie astfel o carte care se revendică de la o atitudine de „clasic“.

Sultana Craia

*) **Aurel Baranga : „Fabule“, Editura „Eminescu“, 1977.**

Opinii și confluențe umane

● O carte*) de dialoguri și articole publicistice pe tema idealului și a prieteniei, a dragostei și a familiei, a modelelor spirituale și a moralității, un jurnal „de echipă“, presărat de întrebări și răspunsuri, de confesiuni și definiții, de momente de cumpănă și spectaculoase împliniri publică Carol Roman. Volumul acesta este traversat de nenumărate contacte umane, de neprevăzute pelerinaje ale gîndului, a căror țintă e descoperirea acelor puncte de întîlnire și afinități ale individului cu ceilalți : Tu, la confluența cu ceilalți. Despre ideal, despre sensul „marii magistrale...“ discută Carol Roman cu absolvenți de liceu dar și cu A. F. Huxley, marele savant britanic, laureat al premiului Nobel din 1963. Intră în aceeași discuție purtată pe meridiane diferite cu interlocutori cu biografii deosebite și vechiul concept hindus Ekagrata, desemnînd concentrarea asupra unui singur obiectiv ori anchetele unei reviste ca **L'Express**. Sînt puse față în față visele pozitive și pseudoidealurile ori mirajele destructive ca drogul — **Despre fericire și rețetele ei (care există în noi)**, conversația reală sau imaginară e purtată cu Wladyslaw Tatarkievicz, dar și cu eseul lui Julien Benda, **Trădarea cărturarilor**. Un capitol de opinii și reflecții asupra **Mersului lumii** confruntă tezaurul lăsat de fiecare generație cunoașterii, punîndu-l sub semnul unei celebre devize corsicane : „Orice bătrîn care moare este o bibliotecă ce arde“. El reunește sugestive medalioane ale lui C. I. Parhon, Ion Jalea, Octavian Fodor ș.a. **Ultimele confesiuni ale lui Ion Pas, Lumea lui Paul Robeson**, fragmente de dialog cu George Macovescu definesc prietenia, relevă amprenta ei în biografia unor oameni, rolul ei în consolidarea caracterelor. Persistența socialului și interferența lui cu individualul sînt surprinse la nivele diferite de conviețuire umană, la bine și la rău, în secvențe semnificative care surprind solidaritatea umană la 4 martie, capacitatea de adaptare a omului, performanțele eului ori experiențele de viață ale celebrei Maitreye Devi. Interesante decupaje alcătuiesc capitolul despre **Milenarul nucleu**, familia, din care impresionează frumoasa mărturie a lui Vianu. Discuții instructive poartă Carol Roman și Mila Cantini, ziaristă italiană, despre dragoste. Caricatura acestui sentiment e sugestiv reflectată în **Lumea lui Caragiale în pilule pentru înamorați**, iar iresponsabilitatea față de el e condamnată în cele **29 de zile...** Ultimul capitol al cărții selectează din cîteva puncte ale globului exemple ale conlucrării umane, definind ceea ce Carol Roman numește **Moralitatea echipei**. Scrisă cu simplitatea și mobilitatea stilului direct, publicistic, cu vervă și ritm în montarea secvențelor diferite și cu știința persuasiunii, cartea lui Carol Roman împlinește un tablou viu al umanității contemporane, formativ și informativ în egală măsură.

Doina Uricariu

*) **Carol Roman : „Tu, la confluența cu ceilalți“, Editura „Albatros“, 1977.**

Părinți și copii

● Patricia și Sergiu, studenți în ultimul an, se cunosc în ultima vacanță studențească, se plac, se iubesc și vor să se căsătorească. Dar, unirii lor (formale, pentru că altfel dragostea s-a împlinit și e pe cale să rodească) i se opun cele două familii, aflate în discordie totală, pe motive încă neclare pentru tineri. Așadar, părinții mănîncă aguridă iar copiilor li se strepezesc dinții. Sau, păstrînd discuția în plan literar, recentul*) roman al lui Radu Ciobanu este variantă modernizată a tramei din „Romeo și Julieta“. Nu și a dramei de acolo. Aici tinerii, după ce iau act de hotărîrea irevocabilă a părinților și de rațiunile ei, pornesc optimiști în viață, spre locul de repartiție, cu bagaje sumare dar cu elan considerabil.

În plan moral, cartea este istoria unui eșec și a unei depășiri. Evocarea trecutului (perioada anilor '50) sursă a urii neîmpăcate, din care Paula și Emil (părinții Patriciei) încearcă să extragă convingătoare argumente contra, nu face decît să ofere posibilitatea unei comparații dezavantajoase. Fermitatea atitudinii a cedat treptat terenul labilității morale. De fapt, între parvenitul Rovinaru (tatăl lui Sergiu care-și pavează curtea vilei cu marmură roz) și Paula sau Emil, dispuși să înlesnească fiicei lor un avort ori o repartiție convenabilă, diferențele nu numai că nu sînt cele dintre călău și victimă, dar dispar cu desăvîrșire. Părinții, dezvăluiți în această postură, decad din condiția lor idealizată, favorizînd, astfel, preeminența moralei asupra afectului filial, adică, desprinderea cuplului tinerilor.

În plan estetic, lipsa de relief psihologic a personajelor, tentația melodramei, căreia autorul îi rezistă greu și atunci în favoarea didacticismului, împiedică „Ultima vacanță“ să fie „cea dintîi“ carte a lui Radu Ciobanu.

Valentin F. Mihăescu

*) **„Radu Ciobanu: „Ultima vacanță“, Editura „Albatros“, 1977.**

Întoarcerea fiului...

● După **Balanța cu umbre** (1971), **Spațiile altora** (1972), **Lumină tîrzie** (1974) și **Popasul** (1975), Octavian Simu reușește în acest prim volum al noului său roman *) realizarea unui destin individual, care, nefiind deloc original ca idee și încadrare epică, este, însă, tratat cu o anume simplitate revelatoare. Ceea ce se impune din capul locului în cazul de față, este totala acceptare a **convențiilor** epice, episoadele cărții (oarecum grăbit, superficial, legate) nefiind atît simplu suport al sondării în lăuntrul eroului, cît un cadru care, prin limitele sale, tensionează, clatină și, aparent, învinge, în cele din urmă, ființa acestuia.

În ce constă convenționalitatea epică ? Iulian Severin este tipul „clasic“ al vinovatului fără vină ; în urma unei glume nefaste, un coleg se îneacă și un concurs de împrejurări (la care se adaugă lașitatea martorilor) îl condamnă pe Severin. Are 24 de ani, dintre care ultimii 6 petrecuți în închisoare și care n-au fost decît un uriaș semn de întrebare : pus de Iulian asupra celorlalți, pus de aceștia pe umerii lui. Se întoarce — fata pe care o iubise dispăruse, părinții îl ocolesc, satul îl ocolește (doar venea de „acolo“) — singura făptură care îl înțelege, îl crede, este bunica, Melania Severin — încercări neizbutite de a căpăta un loc de muncă pe măsura pregătirii sale, de a-și demonstra nevinovăția, de a izbîndi în viață — un eșec în iubire —, un accident, apoi, care i-o aduce înainte pe Cornelia Bradu, fata pe care o visase șase ani între zidurile închisorii. Echilibrul pare pe cale să se restabilească, dar moartea bunicii și apoi faptul că doctorița Bradu era căsătorită, îl frîng și apare necesitatea fugii. Nu a unei evadări, cît a unei vremelnice retrageri. Drumeț căruia viața i-a frînt de timpuriu toiagul, Iulian Severin nu-și poate afla echilibrul decît prin răbdare și suferință. Metaforic vorbind, o **întoarcere a fiului** pentru care **ceilalți** au fost risipitorii.

Iată, deci, ceea ce se întîmplă în nici 200 de pagini — o acuzare, o ispășire, o întoarcere, o moarte, un șir de eșecuri, de amintiri și întrebări, o regăsire, din nou o plecare. Prea multe pentru a fi toate explicate, pentru a lăsa timp decantării tuturor reacțiilor în sinele personajului. De aici convenționalitatea de care vorbeam. Talentul autorului se cere judecat, însă, depășind stricta montură epică și observînd impresionantul **firesc** al psihologizării. Talentul autorului stă, în principal, în măsura cu care dozează reacțiile interioare ale personajului. Cele cîteva flash back-uri din primele pagini, schimbări rapide de planuri, psihologii schițate fugar, dar sugestive, întrebările vitale cărora nu li se răspunde cu arborescențe eseistice, monologul realizat cu o economie uneori, chiar, nedreaptă, lipsa oricărui abuz, refuzul dilemațicii parazitare și credința că firescul unei existențe, chiar lovindu-se brutal de nefiresc, poate genera soluții bine cumpănite — toate arată un autor conștient de calitățile și limitele tematicii alese.

Dan C. Mihăilescu

*) **Octavian Simu: „Drumețul fără toiag“, Editura „Eminescu“, 1977.**

Autenticitate și schemă

● Cartea*) lui Corneliu Omescu este formată din două povestiri diferențiate valoric. Prima dintre ele, intitulată **Noaptea, printre mașini**, pe care autorul o intitulează, probabil cu autoironie, „pretext“, nu este într-adevăr mai mult decît atît, stilul trepidant și notele umoristice nereușind să facă viabil un text încîlcit de factură polițistă, neinteresant sub aproape nici un aspect. Scrisă la persoana întîi, această povestire nu reușește decît să ne convingă, o dată mai mult, că prozatorul are rutină și umor. De data aceasta însă, umorul este îndoielnic și prea ușor obținut. Iată un exemplu : „Cu mine însă e altceva : știu să beau. Am eu nivelul meu maxim pe care foarte rar îl ating și peste care n-aș trece pentru nimic în lume. Înlocuitorul meu n-avea nici un fel de nivel. Criță s-a făcut, mințile și-a pierdut, a dat foc la casă și a fugit în ritm de twist, cu o sută patruzeci de kilometri pe oră. Cu mașina redacției. În halul în care se afla. E drept că n-a ajuns departe : cam la numai zece pomi distanță dincolo de barieră. De nouă pomi a scăpat imbecilul, dar la al zecelea... totdeauna vinovat e mortul, nu pomul“.

În schimb, cea de a doua povestire, a cărei materie epică ar fi putut constitui perfect de bine materia unui roman de trei ori mai întins, ilustrează într-un mod inedit vechea temă romanescă a „orașului care maculează“. Personajul central este o fată de la țară, reușită din toate punctele de vedere, care parcurge, oarecum fără voia ei, tîrîtă de mecanica întîmplărilor, pe care prozatorul o surprinde fără greș, cîteva experiențe erotice, de diferite facturi. În cele din urmă, ea se căsătorește cu un medic, celibatar tomnatic și posesor de vilă, pe care nu-l iubește, urmînd să nască un copil conceput deasemenea cu un bărbat în vîrstă, dar de care se simțise atrasă. O singură intuiție psihologică se întrevede în această povestire. Florica nu are nici pe departe vocația impurității morale, întîmplările prin care trece au însă o ciudată, dar autentică potrivire cu disponibilitățile ei psihice de moment. Autorul a simțit că lucrul acesta este posibil, că se poate ca o fată, a cărei personalitate suferă de o mică discontinuitate absolut normală, să fie eroina unor întîmplări, care, privite printr-o logică simplificatoare, ar putea să pară generate de o adevărată înclinație pentru viciu. Iată un fragment remarcabil pentru exactitatea sa analitică : „Și abia pe drum Florica își puse întrebarea : De ce ? Dar nu se grăbi să-și răspundă și deveni un fel de ființă mecanică, un om automat, reacționînd firesc, nedeliberat, exact, atît de exact de parcă toate surîsurile, tăcerile și gesturile — mai ales gesturile — făceau parte dintr-un plan vechi și bine gîndit și bine memorat, astfel încît nici o greșeală să nu fie posibilă, tot ritualul flirtului desfășurîndu-se prea bine“.

Spre regret însă, autorul, deși oferă dovezi incontestabile ale pătrunderii sale psihologice, pare grăbit și, din acest motiv, recurge și la cîteva scheme narative ieftine, al căror efect este doar acela al măririi textului. Evoluția fetei de la țară, care vine la oraș pentru a-și construi o nouă viață se compune, astfel, din episoade autentice, ce alternează cu expediente epice.

Paul Antim

*) **Corneliu Omescu : „Noaptea, printre mașini...“, Editura „Cartea Românească“, București, 1977.**

colocviile «luceafărului»

Probleme ale dramaturgiei actuale

Personajul și determinările sale sociale

Realitatea sublimă a socialului

— Ce înseamnă „grup social" dintr-o perspectivă sociologică a dramaturgiei ?

— Teatrul s-a născut din necesitatea unei comunități de a se exprima în raport de ea însăși — în baza unui schimb permanent de semne revelatoare pentru existența umană, în prezentul și viitorul său, pentru ceea ce este și ceea ce poate deveni ea pe scara evoluției sociale. Sociologic, dramaturgia creează structura semnificativă a societății, transpusă în imagini artistice ce tind spre un echilibru potențial între real și posibil, între adevăr și ideal, către **modelul uman**. Piesa de teatru este o realitate sublimată în care societatea trebuie să-și găsească echivalentul. Deci, ea presupune o recunoastere, dar o recunoastere care nu înseamnă identitate, ci o luare de conștiință, de redescoperire prin intermediul unui discurs imaginativ dar critic, emoțional dar rațional si sistematic. Dramaturgia fiind în același timp act social și de cunoastere (a constiintei de sine — referitor la persoană, la individ social, si a constiintei obiectului — referitor la realitate), devine valoare nemijlocită de formare si de actiune, de educare si de angajare imediată în viata practică socială. Pe linia acestui raport complementar, **teatrul-societate**, observăm în dramaturgia română contemporană apariția unor tipuri umane care consonează cu tipologiile sociale în sensul dinamic al dezvoltării lor. Nu numai din punct de vedere al omului de tip nou, al cetățeanului comunist, cît si al particularității lui de apartenență la o numită categorie socială (țăran, muncitor, intelectual). Pe ansamblu, dramaturgia din ultimii ani sesizează diferențiat tipurile sociale în ceea ce reprezintă datele lor de constiință socială, de problematică, de rol si de functie ce le revin în societatea socialistă (de exemplu, mediul muncitoresc din piesa lui Cristian Munteanu „Accidentul"). Teatrul ultimei decade instituie un dialog real între comunitatea teatrală si colectivitate, numai că acest dialog trebuie extins pentru ca realitatea teatralizată să se autodepășească prin socializarea ei, să se restituie societății. Personajul dramatic să iasă astfel din convenție și să se impună prin autenticitate, să iasă din schematisme si să intre în natural, în viabil si credibil.

— Ce mutații sociale credeți că au fost surprinse în dramaturgia românească contemporană?

— Făceam afirmația anterioară, întrucît referindu-ne la operele reprezentative, cum este teatrul lui Paul Everac, Mazilu, D. Solomon, I. Naghiu..., observăm dezvoltarea unei puternice dramaturgii citadine, cu o bogată si complexă tipologie a categoriei de intelectuali. Varietatea personajelor, a dezbaterilor conflictuale denotă starea de efervescență a procesului social de continuă evoluție a constiințelor, a responsabilității si de angajare, specific pentru o societate dinamică, constructivă („Nu sîntem îngeri", „Cine este Adam ?" „Cîștigătorul trebuie ajutat"...). Dar, în același timp, mediul rural si cel muncitoresc — deci o tipologie a eroilor din clasa țărănească si muncitoare — este mult mai puțin abordat. Iar atunci cînd apar, acestea sînt figuri episodice (părinți, tovarăși de muncă...), personaje de referință care sînt destinate unui cadru atmosferic, personaje de peisaj dramatic. Or, alături de noile tipuri dramatice, categoria socială, țărani-muncitori, ar trebui să-si găsească o reprezentare substanțială, nu în termeni procentuali, ci pe dimensiunea dezvăluirii noii lor esențe umane într-o societate socialistă. Fapt firesc întrucît el se înscrie în amplul proces de democratizare socială pe care îl parcurge societatea română si pe care dramaturgia l-a reflectat în alte aspecte majore ale lui. Important este surprinderea tipului de muncitor, țăran, intelectual pe structura constiinței lor, în actul lor de angajare în viata socială. Pentru că numai în acest fel teatrul își va semnifica timpul si societatea sa în măsura în care eroii lui vor realiza comuniunea cu colectivitatea care i-a creat. Pentru că teatrul trebuie privit în mod sincronic, integrat în ansamblul sistemului său social în care s-a format si pe care îl reprezintă, pentru a fi înțeles si pentru a ne ajuta să ne înțelegem.

Doina Sipoș

Adevăr și valoare

— Ce este, după opinia dvs., „categoria socială" — din perspectiva unei estetici a dramaturgiei ?

— De regulă, substanța artei o constituie individualul și nu categorialul. Dar, grație procesului perpetuu de infuzie și difuzie de sensuri, categorialul este implicat structurii operei de artă, sau, mai exact, semiologiei ei. O critică dogmatică alăturase silit, pînă la suprapunere, cele două noțiuni, de unde aureolarea unor lucrări inconsistențe, schematice și dirijarea artei către o supremație teoretică a temelor și categoriilor. Tema nu e, în realitate, decît un perimetru abstract, care poate deveni viu numai prin substanță umană și talent artistic, iar categoriile nu nasc decît serii, nicidecum individualități, unicate artistice. Firește că azi o judecare a categoriilor sociale în reflexia lor literară nu mai poate substitui sau deduce obligatoriu o judecare axiologică. Sper, vreau să cred că discutăm despre categoriile sociale prezente în dramaturgia contemporană cu aceeași detașare sau implicare estetică, cu aceeași luciditate filosofică, cu aceeași rigoare profesională cu care am discuta, de pildă, despre compoziție, dramatism, dialog sau forță scenică, în sensul că teoria categoriilor — să-i spunem așa — poate fi la fel de importantă ca teoria compoziției, dar în nici un caz mai importantă decît teoria (și aprecierea) valorii. Dacă o piesă (sau un autor) nu poate acoperi, și nici nu e de așteptat să acopere, ansamblul stratificărilor și ramificărilor sociale, o dramaturgie — ceea ce echivalează cu o literatură — o va face în chip obiectiv și necesar.

La sfîrșitul secolului trecut, cel mai important dramaturg al Rusiei și al lumii, Cehov, se ocupa în mod constant, în teatru, de moșierimea dezmoștenită, de burghezia rapace și de intelectualitatea devitalizată. Asta, privind lucrurile schematic. Privindu-le, însă, cu seriozitate. Cehov își observa critic epoca (și sufletul) și construia dintr-o materie inedită în teatru — stările de spirit, cea mai originală, cea mai amar-ironică operă dramatică din cîte se cunosc. Nimeni nu s-a gîndit să acuze absența din teatrul lui Cehov a unei categorii și a unei problematici sociale cum era aceea a țărănimii, pe care un contemporan mai în vîrstă al lui Cehov, Tolstoi, o considera fundamentală. Dar nici lui Tolstoi nu i s-a reproșat faptul că într-o piesă despre țărani, **Puterea întunericului**, văzuse numai degradarea umană provocată de obsesia înavuțirii. O statistică rece ar descoperi în teatrul celor doi contemporani, ca și în teatrul unui alt contemporan, mai tînăr, Maxim Gorki, destule absențe categoriale și, astfel, ar putea trage concluzii sceptice. Sub raportul valorilor umaniste și estetice, se poate demonstra însă că, de la **Revizorul** lui Gogol, niciodată problematica morală, socială, filosofică a mediului rusesc n-a fost mai profund și mai complex dezbătută în teatru ca în operele celor trei mari contemporani.

Shakespeare, Molière, Beaumarchais, Ibsen au fost, se pare, mai obsedați de categoriile morale și temperamentale decît de cele sociale, dar teatrul lor este — prin forța vieții încorporate — o imagine a categoriilor sociale din epocile respective cu nimic mai prejos, ca sinteză istorică, cronicilor și manualelor.

— Referindu-ne la prezența semnificativă a categoriilor sociale în dramaturgia contemporană românească care vi se pare a fi raportul prezență-valoare ?

— În ceea ce privește fizionomia dramaturgiei contemporane, ar trebui să intre în discuție nu atît gradul, proporția și frecvența prezentării diverselor categorii sociale, cît calitatea observației, tensiunea dezbaterii, valoarea ideilor și capacitatea lor de a naște alte idei. N-aș putea preciza cîte și ce anume categorii sociale luptă, dialoghează sau se plimbă prin piesele noastre, dar am convingerea că ele sînt cel puțin tot atîtea cîte sînt și în realitate. Ba, mai mult, unele categorii sociale dispar fatalmente din viața societății, continuînd să trăiască în acele piese de teatru care și-au depășit în longevitate

epoca (**Citadela sfărîmată**, de pildă).

E important dacă avem piese despre muncitori ? Este. Dar și mai important este dacă aceste piese despre muncitori sînt adevărate, sînt bune, exprimă o problematică umană autentică. Oricît ar fi de spectaculos ceea ce se întîmplă sau se discută pe scenă, dacă pentru cei din sală nu prezintă interes, dacă spectatorii nu se lasă contaminați de problemele de pe scenă, efortul e inutil, iar spectaculosul e fals. În film, poate, mai e posibil ca acțiunea să se desfășoare într-o uzină modernă, iar personajele să dezbată o chestiune de producție : introducem sau nu inovația lui X, fabricăm sau nu noul agregat, riscăm sau nu invenția cutare etc. În acest răstimp, aparatul umblă „clandestin" prin uzină, prinde imagini cine-verité, în acest răstimp îl arătăm pe director acasă, ajutîndu-și copilul la lecții,, îl arătăm pe maistru intrînd la un debit, sau la cinematograf, sau la frizer. schițăm și o vagă poveste de dragoste, filmăm o mulțime de oameni ieșind dintr-un schimb, ceea ce, la un loc, poate fi impresionant, emoționant, atrăgător, prin senzația de frust, de viață, de adevăr. Și la televizor este posibil. În teatru nu poți arăta, însă, o uzină adevărată, ci numai carton, lemn și vopsea, nu poți arăta nici muncitori adevărați ieșind sau intrînd în schimb, așa că totul se bazează pe calitatea și intensitatea omenescului de pe scenă, pe calitatea și intensitatea adevărului pus în dezbatere, pe viabilitatea personajelor și a dramelor, pe noutatea și profunzimea ideilor exprimate. O piesă ilustrativă este cu atît mai convențională cu cît se vrea mai autentică, întrucît, cum spuneam, în teatru nu putem arăta — ca ambianță — decît cartoane vopsite. Iar piesele ilustrative, convenționale nu pot apropia spectatorii de problematica pusă în discuție, oricît ar fi ea de importantă.

Paradoxul este că avem în teatru categorii sociale, dar nu avem întotdeauna și personaje. Un muncitor nu poate fi caracterizat numai prin aceea că are un limbaj frust și sprijină nou (de altfel, nu toți muncitorii vorbesc frust, unii au un limbaj chiar intelectual, după cum între muncitori nu sînt și unii care nu sprijină neapărat nou). Un țăran, la rîndul său, nu poate fi caracterizat doar prin sfătoșenie și spirit individualist, așa cum se întîmplă în unele piese, fiindcă și aici lucrurile sînt incomparabil mai complexe. Teatrul a evoluat, ca și proza, către dezbaterile de constiință, către etic și psihologic, iar problemele de constiință nu sînt reductibile la categorial

Constatăm din cînd în cînd că literatura dramatică mai datorează cîte ceva epocii, că sînt spații și probleme umane rămase în afara dramaturgiei. Și nu e vorba de datorii derizorii. Este fatal. Nici o realitate nu se revelează în

Desene de Sabin Ștefănuță

Dincolo de pragul verosimilului

— Dacă ar trebui să abordați critic prezența diferitelor categorii sociale din piesele noastre, ce carențe ați descoperi și ce perspectivă ați adopta ?

— A vorbi, pur și simplu, despre prezența ori absența unei anumite categorii sociale în zestrea de personaje a dramaturgiei noastre contemporane ar însemna să luăm în serios o socoteală periferică. Metoda, oricum nefirească în cazul literaturii, n-ar putea conduce decît la concluzii vulgarizatoare și alături de adevăr. Speculațiile numerice și cantitative ar fi inutile și păgubitoare în cazul acestui fenomen viu și evolutiv care este dramaturgia noastră de azi. Pe de altă parte, exprimarea unui adevăr sau a altuia, existența unor personaje dintr-o categorie socială sau alta, echivalarea artistică a unui conflict de natură socială ori a altuia, sînt probleme care țin de natura experienței și interesul scriitorului, de evoluția experienței și de dozarea specific personală a expresivității sale în raport cu adevărul social real. Prezența ori absența unei categorii a realității, ori exprimarea ei insuficient de pregnantă în opera vie a unui scriitor mai poate fi conditionată si de gradul de vigoare expresivă a respectivei categorii la un moment dat, de valoarea ei filozofică si emotională obiectivă. Asadar, nu cred că important este, dacă avem azi în literatura dramatică douăzeci, ori două sute de muncitori, ingineri, țărani, medici, atomisti etc. Important este ca, atunci cînd apar — si apar ! — în piese de teatru, toți acești oameni reprezentînd categorii sociale si politice, profesii etc., să fie exprimați prin personaje dramatice verosimile si expresive.

Indiferent de categoria socială pe care o reprezintă, destule personaje nu ating pragul verosimilului, iar altele de-abia calcă acest insuficient prag. În fata celor dintîi, spectatorul este intrigat, pentru că este de-a dreptul mintit, iar în fata celor din urmă manifestă indiferență, în cel mai bun caz, oarecare îngăduință, dar nici vorbă să fie convins sau tulburat.

— Ce așteptați, așadar, de la dramaturgia noastră în ceea ce privește identitatea personajului ?

— Subiectele si temele reale din care sînt inspirate cele dramatice sînt adesea demne de interes si, nu de puține ori importante dar, figurile oamenilor — personajele — sînt prea adesea fragil structurate, superficiale, mimate, așa încît, puse față în față înlăuntrul unui conflict, nu sînt în stare să creeze decît situații dramatice, în cel mai fericit caz, credibile. Alteori, eroi structural si virtual vigurosi rămîn doar tristi tribuni ai unor înfruntări banale si nefondate, care nu convin pe nimeni. Există si eroi ai pieselor noastre care tintesc să ne pară „supraadevărati" nereusind să devină decît neadevărați !

Evident, gîndindu-mă la personaje „adevărate", nu mă refer la simpla verosimilitate sau coincidentă cu tiparele reale — acestea nu ar face decît să iasă din sfera transfigurării artistice — ci la acele rezultate fascinante care decurg din analize, sinteze si trainice sublimări ale realului vietii în realitatea artei.

Citeodată, personajele unor piese — din orice categorie socială ar face parte ele — par „misterioase" si, aceasta se datorește nu faptului că ar fi dificile, complicate sau subtile, ci, pur si simplu faptului că autorul lor însusi nu le întelege. Uneori, această situatie decurge dintr-o slabă cunoastere a adevărului social, alteori din neputință personală — vai lor ! — de transfigurare si, în ultimă si nefericită instanță, dintr-un soi de neadecvare la tematica abordată.

Nu se face nici un serviciu nimănui, dacă în unele „produse dramatice" se spune despre oamenii nostri că sînt buni, ori răi, ori mai stiu eu cum, etichetele si explicațiile laterale nu au nimic de-a face cu teatrul. E nevoie de exprimarea conflictelor reale, a caracterelor reale, a oamenilor adevărati din toate categoriile sociale.

Dan Micu

Reprezentare și dezbatere

— Vi se par echitabil reflectate categoriile sociale existente în epoca noastră ? Prin echitabil înțelegînd calitatea artistică a prezentelor si nu neapărat cantitatea lor.

— Cred că ceea ce preocupă literatura noastră de azi, si nu numai literatura noastră si nu numai de azi, este **dezbaterea** si nu **reprezentarea**. La urma urmei, reprezentarea este un factor exterior, iar dezbaterea este unul de profunzime. Cred că oamenii sînt mult mai atrasi de dezbaterea unor frămîntări, decît de descrierea unor situatii. Dar asta ca o teză generală. Pentru că, după părerea mea, au provocat prejudicii literaturii principiile restrictive, oricît de nobilă le-ar fi fost intentia.

Oricum, însă, nu cred în evaluări statistice în literatură, nici măcar atunci cînd se apelează si la factorul axiologic. Există o carte bună despre o anume categorie umană, nu numai pentru că a existat un scriitor atras de categoria în cauză, dar si pentru că a fost capabil să-si materializeze la un anumit nivel propria sa atractie. Numărul de scriitori remarcabili este, cred, mai mic decît se crede în mod obisnuit si tot în mod obisnuit rămîn unele categorii sociale în afara interesului marilor scriitori, mai ales în literatura secolului nostru, caracterizată, printre altele, printr-o reducere substantială a numărului de personaje, atît în proză, cît si în dramaturgie.

Pe de altă parte, însă, literatura nu **s-a** eliberat de complexul informational si există la scriitori nevoia de a aduce o informatie inedită, uneori senzațională, despre anumite grupuri sociale mai puțin cunoscute, dar această tendință nu se converteste automat în valoare.

— Cît si cum apare intelectualul în piesele noastre de azi — confruntîndu-ne, de pildă, cu tradiția valoroasă pe care o avem ?

— Cred că intelectualul este privit, de obicei, sub două aspecte — ca om de meserie (romane despre ingineri, profesori, doctori, geologi etc.) si ca frămîntat, ca nemultumit, ca un căutător. Evident, de cele mai multe ori, cele două aspecte nu sînt perfect disociabile, dar preponderența unuia dintre ele se vede cu ochiul liber.

Dar, ca orice preocupare literară, si intelectualul (personajul) devine un procedeu prin care se relevă elementul abstract prezent întotdeauna într-o operă literară. Din acest punct de vedere, intelectualul ca personaj reprezintă adesea o motivație a dezvăluirii abstractului, un fel de justificare directă. Cred că literatura noastră de astăzi, eliberată, de o eroare si anume — prezentarea intelectualului drept un incapabil, în sensul întelegerii unor lucruri la îndemîna oricui — a aprofundat dezbaterea interbelică si, poate chiar, a impus un punct de vedere în marea discutie care se poartă astăzi în lume.

În altă ordine de idei, însă, as vrea să mai mentionez un lucru. Multă vreme a existat la noi un fel de complex interbelic. Unul din marile succese ale literaturii noastre de azi a fost eliberarea de acest complex. Sîntem scriitori de sine stătători si nu niste scriitori protejați, mîngîiați, încurajați, dar subdezvoltați.

Leonida Teodorescu

Viabilitatea eroului și spiritualitatea sa educativă

— Există o dialectică a determinărilor sociale în ceea ce privește personajul în dramaturgia românească contemporană ?

— Desigur, se poate vorbi de o dialectică a determinării sociale a personajului în dramaturgia românească contemporană în primul

rînd, în plan diacronic, evoluția societății noastre cerînd și impunînd, în anumite momente, anumite tipuri umane. Astfel momentul industrializării socialiste sau cel al socializării agriculturii au adus în prim plan chipul muncitorului și țăranului comunist, desenat în linii sigure de Mihail Davidoglu sau Lucia Demetrius, erou aflat într-un dramatic conflict cu elementele ostile socialismului. Sau, dacă restringem aria de investigații și dacă ne referim doar la piesele care au văzut lumina rampei în ultima stagiune, constatăm că alături de eroul contemporan — comunistul —, o frecvență sporită o are personajul istoric, ca un omagiu adus de dramaturgi de prestigiu ca Horia Lovinescu, Mihnea Gheorghiu, D. R. Popescu, Mircea Radu Iacoban, Dan Tărchilă împlinirii unui veac de slobozenie și neatîrnare.

Firesc, nu trebuie să schematizăm lucrurile și să absolutizăm niște principii. Dar dacă ne raportăm doar la exemplele date, observăm că dramaturgia noastră se înscrie ca un seismograf sensibil la momentele decisive pe care le trăim.

Pe plan sincronic, putem constata, mai ales în dramaturgia ultimului deceniu, o diversificare a tipologiilor umane. Pornim de la premiza că eroul dramaturgiei noastre este omul acestui „hic et nunc", al timpului nostru : muncitorul, țăranul, intelectualul angajat în înfruntări sociale și politice decisive.

Expresia cea mai înaintată a acestui erou o constituie comunistul de omenie capabil să surprindă, așa cum se preciza la Congresul Educației Politice și al Culturii Socialiste „adevăratul caracter al poporului nostru, sensibilitatea, frumusețea sa morală, unică în felul ei". Acest erou este protagonistul unor varietăți de genuri și stiluri de la drama socială la cea psihologică, de la teatrul poetic la teatrul-document și politic, de la comedia lirică la cea grotescă. Cred că în dramaturgia ultimilor ani, interesul autorilor s-a îndreptat mai ales spre dezbaterea unor probleme de constiință, de stabilire a responsabilității individuale, de căutare ferventă a adevărului, de demascare a impostorii și falsității. Reține atenția în acest sens figura lui Anghel Dobrian, muncitorul integru devenit director de uzină, eroul piesei „Ștafeta nevăzută" de Paul Everac. Ne-am oprit asupra acestui exemplu, în afara faptului că avem de-a face cu unul din eroii izbutiți ai literaturii noastre dramatice, și pentru că el este unul din numeroasele exemple de mutații survenite în dialectica categoriilor sociale, — muncitorul care-și desăvîrșește pregătirea situîndu-se în rîndul intelectualității muncitorești. Șirul acesta de eroi viabili, convingători, fie că sînt muncitori, țărani, intelectuali ,eroi comunisti, poate fi întregit cu zeci de exemple : Pavel Stoian, primul secretar al unui Comitet județean de partid („Puterea și adevărul") de Titus Popovici, sau cu atîția alți eroi din piesele lui D. R. Popescu, Dorel Dorian, Ion Băieșu, Iosif Naghiu, Leonida Teodorescu.

Reflectînd viața societății în evoluția sa dialectică dramaturgia națională este datoare să ofere în continuare o elocventă diagramă a transformărilor psihologice și sociale, un grafic al mutațiilor spirituale produse pe pămîntul românesc în cei peste 30 de ani ai renașterii lui istorice și în același timp să răspundă unor întrebări politice și estetice contemporane.

Dramaturgul de azi trebuie să surprindă locul geometric în care destinele individuale, în evoluția lor dialectică, devin semnificative pentru destinul societății, să detecteze procesele psihologice specifice unei realități dinamice, în continuă schimbare. El trebuie să extragă din evenimente cotidiene semnificații majore redînd astfel o imagine realistă a unei societăți în care idealul comunist a cîștigat o deosebită pregnanță.

— Teatrul de radio și televiziune se adresează unui public extrem de numeros. Ce vă preocupă în primul rînd : prezența cît mai largă a diverselor categorii sociale sau demersul educativ spre cît mai multe categorii ?

— Avînd în vedere larga audiență în rîndul maselor — Teatrul radiofonic si Teatrul TV fiind considerate,pe bună dreptate, teatrele cu cel mai mare număr de spectatori — e firesc ca atît prezența la microfon cît și pe micul ecran a diverselor categorii sociale — oameni implicați în fapte cît mai viabile — cît și demersul educativ să reprezinte imperative majore, care nu se exclud, ci, dimpotrivă, se pot si trebuie îmbinate armonios în productiile dramatice de acest gen. E, de altfel, un colosal rezultat dintr-o politică de repertoriu care vizează constant obiective cultural-artistice majore expuse foarte clar în documentele de partid. Dacă încercăm să facem totusi o disociere între cele două aspecte puse în discutie putem sesiza foarte usor legătura intrinsecă dar si nuanțele. Mai precis prezența diverselor categorii sociale răspunde unui deziderat al politicii noastre culturale — acela de a prezenta viața, frămîntările, succesele si aspiratiile unei mase cît mai largi de oameni ai muncii, în efortul lor continuu de edificare al noii societăti. Aici se află realitatea, materia brută, lutul din care artistul, în cazul nostru dramaturgul, își plămădește, cu migală și responsabilitate civică, opera de artă. Dar această simplă prezentă nu reprezintă un scop în sine. Teatrului, definit prin celebra metaforă shakespeareană de „oglindă a vremii", i s-a mai adăugat o funcție, sau mai bine zis i s-a activat o funcție. Pe lîngă reflectare — atitudine în ultimă instanță pasivă —, dramaturgia noastră contemporană este chemată să îndeplinească si o funcție de educare si înriurire a maselor.

În acest sens — demersul educativ, procesul de modelare a constiințelor reprezintă functia activă capabilă să influențeze direct formarea omului de tip nou. Ea este cea care definește de fapt arta revoluționară. E clar deci că teatrului radio și TV care, prin audienta de care se bucură, trebuie să fie un adevărat avanpost al artei teatrale, îi revine sarcina de a educa masele prin adevărate spectacole dezbatere, spectacole pătrunse de spirit contemporan si de vigoare estetică. Dar aceasta nu se poate face fără prezenta unor personaje viabile, fără prezentarea, deci, a diverselor categorii de oameni ai muncii, cu frămîntări, existența reală și adevărurile lor.

Rupînd punțile dintre cele două aspecte puse în discutie, putem ajunge, în primul caz, la o artă descriptivă, amorfă, lipsită de semnificatii, cel mult, la un reportaj dramatic, si în al doilea — la didacticism. O prezentă „în sine" ca si un mesaj „în sine" reprezintă două absolutizări care golesc arta de conținutul ei major, îi răpesc viabilitatea sau puterea de penetratie.

Cristian Munteanu

În așteptarea unor noi opinii...

Dramaturgia românească contemporană s-a diversificat substanțial în optiuni tematice noi și în mijloace stilistice uneori chiar novatoare. Era firesc să se întîmple așa : o țară care își schimbă fundamental înfățișarea, care a construit un om nou și a creat relații noi de existență, își modifică radical și coordonatele culturale. Fiecare artă are datoria, în această imensă mișcare spre nou, să oglindească revoluția pe care o trăim, dar să și fie, în același timp, revoluționară. Arta are datoria de a respecta exact, dar și pe aceea de a privi dincolo de clipa sa ; trebuie să aibă intuiția viitorului, presimțit în articulațiile prezentului.

Și teatrul — artă printre arte — este chemat să-și vadă prezentul, oamenii și viitorul lor. Adică este chemat să fie mai mult decît reflex al timpului său ci și **reflecție** asupra sa și înspre orizonturile sale.

Iată de ce opiniile exprimate aici, în această anchetă, nu sînt făcute atît la modul indicativ-prezent, cît la unul optativ-conditional. Nu se referă atît la **cum** este ci la **cum ar trebui să fie** — adică nu atît la cum apar diferite categorii sociale în piesele noastre ci la felul în care ar trebui să apară. Nu au apărut — cu orice chip — categorii noi, dar s-a schimbat, în mod evident, ponderea în viața socială a celor deja existente. Dramaturgiei îi revine sarcina dificilă de a surprinde aceste modificări în chiar evoluția lor, în mișcare, uneori imprevizibilă. Orice simplă fotografie a mișcării presupune riscul neclarității și al impreciziei contururilor. De aceea, nu de o simplă fotografie — chiar cu valențe dramatice — are nevoie teatrul nostru, ci de o analiză a continuității. Nu ajunge simpla consemnare a faptului sau simpla prezență a persoanei, fie ea chiar reprezentativă. La **categorie** nu se poate ajunge doar prin desenarea particularului. Noi numim factorii unei piese „personaje" dintr-o veche obișnuință, dar pînă la crearea unui **personaj** sau numai a unui tip — în accepție estetică — este un drum lung și un proces care-și refuză simplismul. Cîte personaje adevărate — de muncitori sau țărani — avem în dramaturgia scrisă în ultima vreme? Din graba — justificată și ea — de a se racorda la timpurile noi, dramaturgia a renunțat de multe ori la calități ce îi conturează însă, prin definiție, esența : profunzime și profunditate, metaforă și simbol. Niciodată, nicăieri teatrul nu a renunțat la aceste calități, iar orice realism puternic a putut fi așa pentru că nu și-a refuzat translația de la particular la universal. O dramaturgie a actualității va exista dacă va fi, în primul rînd, artă.

Teatrul românesc contemporan are forțe scriitoricești remarcabile și un cîmp de inspirație atît de generos — societatea noastră socialistă. El poate, deci, răspunde imperioaselor comenzi sociale, producînd opere mature, adevărate. Care sînt căile cele mai potrivite pentru aceasta ? Iată întrebarea la care și-au propus să răspundă participanții la dezbaterea noastră. Întrebare la care așteptăm în continuare și alte răspunsuri.

Anchetă realizată de Paul Silvestru

gheorghe istrate

Pastel

vislind tăcut sub apele lunare
prin ceru-n care-au aburit cocori
mi-adun veşmintele nezburătoare
şi-adorm mirat în craniul unei flori

de-atitea vise pleoapele se sfarmă
nisipul umed liniştit de paşi
mi-alunecă — alice-moi — prin armă
lovind prelung în vulturii trufaşi

işi lasă ploaia umerii mai jos
lentilele de apă mă astupă
şi-adorm în craniul unei flori sfios
ca îngerul luminii într-o cupă

Ritual (I)

de-această boală secolii se miră
pe turme-apasă fiara ce s-a stins
pendula nopţii ore lungi deşiră
în ţările prunciei iar a nins

voi daţi-mi care fără roţi oricum
voi daţi-mi sănii imblănite-n ceaţă
m-aşteaptă-n negurile reci de fum
ţara copilăriilor de gheaţă

vai nu mai ştiu ieşirea din erori
prea des am spus cenuşilor pe nume
eu dintr-un cer c-o pulbere de sori
n-am dezlegat niciunul peste lume

de-această boală secolii se miră
nu trece nici-un car prin colbu-aprins
întoarsă-n noapte faţa mea respiră
în ţările prunciei iar a nins

Împăcare

mă întorc cu faţa la pământ
şi mă umple alba lui dogoare
steaua-şi sună cearcănul pe vînt —
frumuseţea orelor mă doare

singur sînt şi parcă sînt o lume
tot mai des în mine poposesc
vorba mea pe cerul spart rămîne
ca un semn al ranei — omenesc

mă inundă timpul care vine
cu ninsoarea caldă ce-o aştept
pleoapa bate-nreagă în vechime
veacu-şi varsă rănile pe piept

singur sînt sădit în infinit
dar lumina lumii mă cunoaşte
şi privesc pămîntul năduşit
cum trudit din carnea lui mă naşte

Ritual (II)

clopotele lumii, vai,
răsturnate peste lume
vai sînt capete de cai
trase-n sfori subţiri de spume

vor mai trece prin zăpezi
mari cutremure de iarbă
caii mei cu coame verzi
turme de văzduh dezmiardă

cînd copil am fost cîndva
strîns în ceruri ca-ntr-o faşă
apa cerului era
năduşeala mea trufaşă

stă pămîntul ca o şa
pe spinările involte
prinţul lumii călărea
bolte-ntoarse peste bolte

eu cînd voi pieri-ntre spini
doar un cal va vrea să-mi ducă
tot pămîntul prin lumini —
car albastru sau nălucă

dumitru matală

întoarcerea din concediu

Reintors după cele douăzeci şi una de zile de rătăcire şi uitare, Antohi se găsea din nou în pragul unui prezent care nici nu începuse încă, dar care îl obliga de pe acum să ţină seama de el, împingîndu-i autoritar amintirile spre un trecut deja depărtat. În dimineaţa cînd trebui să se prezinte la lucru, ştiind că îşi mai poate permite o ultimă favoare de libertate provizorie, aceea de a merge pe jos, o bucată de drum, pînă la serviciu, îmbrăcă un costum deschis, în carouri, încă potrivit cu zilele senine ale sfîrşitului de vară. Era de altfel şi un obicei, nescris în nici un regulament de ordine interioară, ca cei ce se întorceau din concediu să apeleze şi la citeva artificii nevinovat-strengăreşti, un costum în carouri de pildă, sau o cravată mai fistichie, pentru ca toată lumea să poată jura cu mina pe conştiinţă că arată cum nu se poate mai bine, mai odihnit. Înfăţişarea sa tinerească nu era însă decît un paravan de carton în spatele căruia îngrijorarea lansa din cînd în cînd semnale discrete şi perfide. Antohi nu-şi putea deloc alunga gîndul de la plicul cu antet care îl chemase la ordin şi alături de care mai găsise aseară încă unul, ceea ce ar fi trebuit mai degrabă să-l liniştească, cel de-al doilea comunicat putea fi tocmai argumentul că nu avusese cunoştinţă nici de primul, însă el, dimpotrivă, îşi făcea cu atît mai multe complicaţii. Bineînţeles, directorului îi va spune, pe cît posibil fără să se piardă cu firea ca un şcolar, că n-a ştiut într-adevăr nimic — dar după aceea ? După aceea tot n-ar fi avut cum să vadă ce va fi decît mult mai tîrziu şi n-ar fi vrut să se mai gîndească şi la asta de pe acum. În acelaşi timp însă, costumul său zglobiu şi defalcat în pătrăţele ca o tablă de şah i se părea un fel de invitaţie cerşită la veselie şi bunăvoinţă, la bătăi blajine pe umăr, devenind încetul cu încetul recunoaştere înjumătăţită a vinovăţiei, dacă nu chiar şi o subtilă propunere de împăcare. Batista mai ales, batista albă care izbucnea cu un colţ enorm din buzunarul de la piept semăna întrutotul cu un steag de pace agăţat sus, în vîrf de băţ, şi fluturat mereu deasupra capului, semn neîndoios al intenţiei de a obţine cu orice preţ un armistiţiu. Şi cînd ajunse, el însuşi surprins, la o asemenea idee, Antohi îşi zise mai întîi că nu e decît un caraghios lipsit de curaj, apoi îşi îndesă cu ciudă batista în fundul buzunarului, să nu se mai vadă nimic din ea.

Intrarea în instituţie nu fu remarcată mai mult decît revenirea unei furnici în convoiul care pleacă şi se întoarce fără întrerupere la acelaşi muşuroi. Comparaţia nu i se păru nici lui Antohi prea reuşită, era departe de el gîndul de a încerca vreo apropiere metaforică între ritmul de lucru din instituţia lor şi hărnicia fără noimă a furnicilor, dar cel puţin în privinţa ecoului stîrnit de apariţia lui era întrutotul exactă. Observaţia nu fu însoţită nici de vreo aşchie de regret care l-ar fi putut înţepa văzînd cît de puţin îi fusese simţită prezenţa, dacă în locul dezamăgirii nu s-ar fi instalat mai întîi speranţa timidă că poate, totuşi, nu se întîmplase nimic deosebit, că lucrurile mai păstrau aparenţele lor dinainte de facerea lumii. Strînse mîini şi i se strînse mîna pe fiecare coridor, cîte un „bine aţi venit" indiferent îl făcea uneori să creadă că nici nu fusese plecat decît într-o deplasare anonimă, iar unii, mai grăbiţi, topăind pe lîngă el într-un trap pe care nu l-ar fi crezut posibil aici, îi azvîrleau în treacăt, aproape peste umăr, un „bună ziua" de-a dreptul lipsit de politeţe. Lui Antohi îi venea să strige, el, în lungul culoarelor, că s-a întors, în sfîrşit, din concediu, după ce absentase inadmisibil de mult, dar se mulţumea să stringă mai departe mîinile întinse, cu senzaţia că şi de gestul acesta s-ar fi putut dispensa. Sub gîndul îmbietor de mai înainte începuse să se umfle o ciupercă otrăvitoare, senzaţia de îngrijorare punea stăpînire pe el fără să i se poată împotrivi, era imposibil să nu deruleze şi în memorie saluturile perindate prin faţa lui, ca la o defilare neglijentă, şi să nu caute înţelesuri ce abia mai tîrziu aveau să i se spargă în urechi, cu explozii sonore.

Nici de la secretară nu află vreun amănunt edificator. Aceasta se ridică de la masa ei joasă fără să trădeze nici stînjeneală, nici vreo surpriză extraordinară, animată totuşi de o bucurie egală, impersonală, ca lumina unei zile de toamnă, care voia, probabil, să exprime şi ea un sentiment, dar îl ţinea pe Antohi la o oarecare distanţă. Îşi strînseră mîinile cu aceeaşi deferenţă, în timp ce secretara arăta limpede că o funcţionară atît de modestă nu poate îndrăzni să se bucure sau să se întristeze la venirea sau la plecarea şefului ei, şi numai un zîmbet interior, care îi scăpase desigur de sub control, răsărindu-i întîmplător pe buze, încerca să divulge ceva mai multe noutăţi, ceea ce nu încuraja îndeajuns dorinţa lui Antohi de a afla cît mai repede absolut totul.

Confirmarea nu mai putea veni decît dintr-un singur loc. Directorul însă îl întîmpină cu un entuziasm atît de zgomotos, încît îl derută pentru minute întregi, împingîndu-şi cu un brînci spontan scaunul mai în spate, directorul veni spre el cu braţele întinse, înălţate la nivelul umerilor, ca un preot care îşi binecuvîntează supuşii, iar faţa lui radioasă şi mişcările uşor nestăpînite nu puteau însemna decît o bucurie de zile mari, o speranţă reînviată pe neaşteptate, după ce aproape că îşi sleise puterile în aşteptare. Antohi se lăsă îmbrăţişat, tras de mîneci, strîns ca într-un cleşte de dragoste şi cordialitate, simţind că un zîmbet pe care îl împrumutase de la secretară îi atîrna nelalocul lui pe obraz. Omul care îl apucase frăţeşte de după umeri şi-l conducea îngereşte spre un fotoliu era de o bună dispoziţie cuceritoare, căldura pe care o degaja din ochi putea încălzi şi o statuie, făcîndu-l chiar mai tînăr sub belşugul atîtor impresii fierbinţi. Îi veni la un moment dat să exclame că este pur şi simplu încîntat cît de bine arată directorul său, dar îşi aduse aminte la timp că el era totuşi cel care venea din concediu, iar celălalt ar fi putut-o lua, cel mult, drept o încercare de glumă deplasată.

Timpul trecea pe neobservate, punctat cum era de o mulţime de banalităţi toarse la gura sobei. Directorul voia să i se spună totul, se interesa de fiecare zi şi fiecare excursie, nu accepta frazele de legătură care încercau să facă o trecere mai rapidă între diversele părţi, ci revenea, punea întrebări, întrerupea, cerînd de fiecare dată nu traiectoria de ansamblu, ci segmentele componente. Antohi se supunea cu plăcere la ceea ce i se părea că nu este decît un capriciu de moment al directorului, îi dădea ascultare şi se lăsa stîngaci antrenat într-un joc care, oricum, nu putea să dureze o veşnicie, mai ales că remarca din cînd în cînd, amuzat, că uitase el însuşi destule amănunte şi intra într-o încurcătură plină de haz atunci cînd directorul nu-l ierta nici de acestea. Aştepta însă, în acelaşi timp, să nu fie cruţat nici de întrebarea pe care o socotea inevitabilă şi din calea căreia nici nu voia să se ferească, ci doar să găsească timpul necesar pentru a-i ieşi în întîmpinare. Urmărea cu atenţie cuvintele rostite de interlocutor, căuta în ele aluzii la virajul pe care îl prevedea şi, cum nu izbutea să descopere nimic, atenţia i se preschimba treptat în înfrigurare, pînă cînd, nemaiputînd suporta propria nerăbdare, întrebă el în cele din urmă :

— Dar ce s-a întîmplat de m-aţi chemat din concediu ? Am găsit un anunţ înfipt în uşă.

Surprins de o frază pe care n-o anunţase în

Desene de Sabin Ştefănuţă

nici un fel dialogul de pînă atunci, directorul rămase şi el cîteva clipe suspendat de neputinţa de a înţelege ceva, apoi, în sfîrşit, se reculese şi răspunse :

— A, am şi uitat întîmplarea asta. Era o chestie lipsită de importanţă.

În sinea sa însă, Antohi nu se declară mulţumit de răspuns. Nu voia să i-o spună directorului pentru că n-avea rost să tulbure bucuria revederii, dar nici nu putea crede că rechemi un om din concediu pentru un fleac. Insistă, la rîndul lui, cu alte întrebări, vru neapărat să ştie şi el cu exactitate totul şi află că obiectul care îi ameninţase concediul nu era decît un biet dosar de caracterizări şi referate. În clipa aceea Antohi renunţă să mai continue cu întrebările, deşi explicaţiile cele mai severe i se îmbulzeau în cerul gurii.

— Haide, omule, las-o baltă şi bea-ţi cafeaua. Ce dai atîta importanţă unor fleacuri ? îl auzi şi pe director spunînd şi îşi dădu seama că era cel mai bun lucru care îi rămînea de făcut.

★

După mai puţin de o săptămînă uitase de-a binelea că fusese vreodată în concediu. Chiar de-a doua zi îl luase în stăpînire acelaşi program monoton, exasperant de invariabil dar imposibil de ignorat în vreun fel, singura lui şansă de apărare fiind aceea de a se preface că nu observă cum i se macină timpul tot atît de necruţător ca şi mai înainte. Unităţile de măsură nu mai aveau nici un rost pentru împărţirea zilei de muncă în diviziuni mai scurte, alţi funcţionari continuau poate să-şi tirască lucrările în acelaşi ritm de melc însă lui îi erau suficiente două borne de frontieră pentru delimitarea zilei : dimineaţa şi seara. O sumedenie de nereguli şi neglijenţe se adunaseră în lipsa lui în mici grămezi răsărite din loc în loc, mai incomode şi mai greu de evitat decît una singură, mare — iar toate aşteptau aceeaşi soluţie binefăcătoare : întoarcerea sa. Serviciile pe care le coordona îşi făcuseră peste noapte un act de înaltă îndatorire profesională din nerezolvarea celor mai simple lucrări, sau cel puţin aşa îi prezentau acum subalternii întîrzierea inadmisibilă, cu săptămînile, pînă şi a unei broşuri de îndrumare metodică ce trebuia de mult expediată la filiale. Regularitatea şi chiar repeziciunea cu care se adunau acum toate pe masa lui, pentru a vedea, a controla, a verifica, a corecta, a reface, a aproba, a respinge, puteau trece drept dovezi sigure ale disciplinei şi corectitudinii personificate, însă Antohi, cînd se uita cu ce lucruri lipsite de importanţă se întră la el şi cînd îşi dădea seama, după expresia celui care venise, că n-ar fi crezut niciodată că e capabil să găsească aceeaşi soluţie şi singur, era cuprins uneori de o tristeţe îndîrjită. Resemnarea era un lux pe care nu şi-l putea permite decît din cînd în cînd şi cel mult după-amiaza sau spre seară, atunci cînd, îngropîndu-şi pentru cîteva minute faţa în palme, se gîndea dacă nu cumva toată strădania lui atît de încăpăţînată era inutilă sau dacă, şi mai rău, nu-şi exagera conştiinciozitatea, ajungînd să facă din fiecare incident microscopic o tragedie în miniatură.

Dificultăţile se înmulţeau însă sau, în orice caz, nu păreau că au de gînd să se retragă prea uşor, iar încercările uneori disperate ale lui Antohi se înfundau fără nici un ecou într-un vraf enorm de hîrtii căruia nu ştia dacă avea să-i dea vreodată de capăt. Pe de altă parte, nici cu celelalte atribuţii pe care le acceptase sau şi le asumase singur lucrurile nu stăteau deloc mai bine. Comitetul de sindicat, decapitat şi acum de preşedintele său, aştepta în aceeaşi îngenunchere smerită ca Antohi să-i mai arate o dată ce are de făcut, însă nu mai ştia nici el, de data asta, ce le-ar mai putea spune şi prefera să-şi repete citeodată că s-ar fi putut tot atît de bine întîmpla să uite cu totul de ei. Adunarea de partid pe care o perfectase pînă la amănunt cu locţiitorul său înainte de plecare nu se ţinuse nici ea, iar la întoarcere, cînd a vrut să afle de ce, acesta i-a replicat neaşteptat de simplu şi fără nici o altă scuză că n-avusese timp. Antohi a trebuit să se mulţumească şi cu o astfel de explicaţie, se găsea din nou pe terenul acela încet în care depinzi de buna dispoziţie şi de hatirul altora şi ştia că aici replicile scurte, fără comentarii, trebuie înlocuite, dimpotrivă, cu altele cît mai şerpuite. Se simţea însă, uneori, prea obosit ca să mai cheme în ajutor o putere de convingere care i-ar fi putut fi de folos cel mult în cazul cînd şi celălalt era măcar pe jumătate convins.

Senzaţia de panică pe care învăţase mai de mult s-o presimtă din vreme ca să încerce o ieşire în teren deschis, pentru a forţa o înfruntare directă sau cel puţin o supraveghere reciproc nestingherită, începea să-l găsească acum nepregătit şi să-l ia din ce în ce mai des prin surprindere Pragul înaintea căruia se oprise pînă nu de mult, aşteptîndu-l ca un cîine dresat pe scări, la plecare, ca să-i adulmece apoi urmele pînă acasă, fusese şi el escaladat pe neaşteptate. Panica i se strecura acum în birou, prelingîndu-se pe sub uşi sau tolănindu-se pervazul ferestrei, i se căţăra pe umeri ca un animal în care poţi avea o încredere mai puţin rezervată, pînă cînd simţea, cu toţi porii îmbroboniţi de o sudoare rece, că i se încolăceşte în jurul gîtului. Nu-i lipsea aerul, nu începea să se zbată neajutorat, aştepta încremenit ca unul din ei să cedeze şi avea mereu speranţa că nu va fi el acela. Era poate singurul punct de sprijin care nu se îndoia sub greutatea lui şi de care se şi rezema cu tot corpul, spunîndu-şi într-una că un singur moment de slăbiciune era suficient ca să pornească avalanşa. Altfel, avea mereu frămîntări şi încertitudini, îşi amintea adeseori cuvintele pe care i le spusese director cîndva şi ştia că nu poate fi acesta motivul : nu trecerea de la judeţ la centrală îl făcea să se simtă strîmtorat în mişcări, explicaţia era alta şi el o cunoştea de acum însă asta nu schimba prea mult lucrurile. Singură, precizarea unui diagnostic nu este suficientă pentru a înlătura boala şi Antohi se întreba mai des în ultima vreme dacă ar fi în stare să facă şi altceva în plus.

Se simţea deseori istovit, ar fi avut nevoie de odihnă, poate chiar de un concediu medical, l-ar fi putut obţine probabil, însă i se părea lui însuşi neverosimil să te întorci din concediul de odihnă şi să ceri unul de boală. Soluţia nu se dovedea prea realistă şi pentru că plecarea, retragerea sau numai refugiul n-ar fi rezolvat de fapt nimic, n-ar fi făcut decît să amîne deznodămîntul. Întîmplările trebuiau să se consume aici, aşteptînd pur şi simplu desfăşurarea lor, nu provocîndu-le, nu asmuţindu-le pe unele împotriva altora, ci căutînd cel mult să le iasă în întîmpinare, pentru a încerca apoi să le ţină piept de unul singur. Ştia foarte bine că în felul acesta are toate şansele să intre în delir, să ajungă la un adevărat coşmar al panicii, care să-l obsedeze şi în nopţile fără somn, dar avea încredere în conştiinciozitatea lui antrenată sau, mai degrabă, părea mai simplu pentru el să meargă orbeşte înainte, cu orice risc, decît să aibă sentimentul că a dezertat. Se încăpăţîna de aceea să răscolească îndîrjit fiecare ungher ce-i ieşea în cale şi se azvîrlea de la o treabă la alta fără să-şi mai ia nici o măsură de precauţie — curios poate să vadă şi el pînă unde îl vor ţine curelele rezistenţei.

Ambiţia aceasta frenetică nu era deloc un capriciu de ultimă oră şi nici expresia vreunui entuziasm al trezirii nesperate la viaţă. Un îndemn al directorului care, paradoxal poate, îi cerea un volum şi mai mare de muncă, încărcîndu-l cu încă un sac de bolovani, îl determinase pe Antohi să se înhame la treabă cu o doză de energie pe care nici el nu şi-ar fi bănuit-o. În ziua cînd revenise în instituţie, la sfîrşitul celor trei săptămîni de evadare iluzorie, discuţia cu directorul, după ieşirea secretarei din birou, alunecase într-o direcţie cu totul neprevăzută. Tonul pe care i se vorbea era la fel de plingăreţ sau poate doar exagerat de familiar, ca întotdeauna, iar gesturile recomandau acelaşi om cu suflet de înger, gata mereu să ierte totul, însă cuvintele pe care le auzea Antohi păreau că vin din partea unui necunoscut. Directorul îi spunea, nici mai mult nici mai puţin, decît că a hotărît să pună capăt tuturor abaterilor. „Este pur şi simplu o debandadă. Metodiştii nu mai pleacă pe teren sau pleacă şi nu fac mai nimic ; fiecare lucrare întîrzie cu săptămînile : aici, la sediu, se ţin numai de clevetiri. Asa nu mai merge !" Era poate pentru prima dată că Antohi întîlnea o hotărîre atît de intransigentă, deşi severitatea ei excesivă putea fi interpretată şi ca un revers de moment al blîndeţei sale proverbiale.

Antohi a avut atunci revelaţia unei laturi inedite a directorului său şi nu s-a grăbit să-l readucă pe vechiul făgaş. Nu i-a amintit nici că exact de acelaşi lucru încercase să-l convingă şi el pînă nu de mult, ci l-a lăsat cu bună ştiinţă să creadă că ideea îi aparţine întru totul, sperînd să-l cîştige măcar acum de partea unei bătălii care şi lui însuşi i se păruse pierdută. „Munca de îndrumare este ca şi inexistentă, îl auzea pe director perorînd şi tot nu-i venea să creadă că îl aude, iar oamenii mei fac pe teren tot felul de matrapazlicuri. Dumitrache, de pildă, şi alţii". „Ce-a mai făcut Dumitrache ?" a vrut să afle Antohi. „A împrumutat aproape două mii de lei de pe la filiale şi nu i-a mai dat înapoi." „Dacă-i aşa, eu nu i-aş mai zice împrumut." „Împrumut, sau cum dracu s-o chema, n-are importanţă, vorba e că ne face instituţia de ris." Antohi nu i-a amintit nici de data asta că ar fi trebuit să acţioneze într-un fel încă de cînd îl prinseseră cu povestea aceea a referatelor falsificate. A acceptat şi aşa, sub motivul că era ameninţat însuşi prestigiul instituţiei, deşi era vizibil că directorul se teme mai mult pentru prestigiul său. „Trebuie neapărat să facem ceva. Să analizăm şi să luăm măsură. Eşti colaboratorul meu şi secretarul de partid al instituţiei. Aştept un sprijin ca de la comunist la comunist, iar eu mă angajez să te sustin cît îmi stă în putinţă." Cu rugămintea aceasta, rostită pe un ton care voia să fie autoritar şi totodată pendulată nehotărît între neputinţă şi trecerea la represalii singeroase, se despărţiseră atunci într-o cordialitate nouă, mai proaspătă, stringîndu-şi îndelung mîinile.

Antohi nu mai avea nevoie de un alt îndemn. Recunoştea fără nici o ezitare şi faţă de el însuşi că-i făcea chiar plăcere această îndatorire care le complica şi pe celelalte. Acum avea confirmarea infailibilă a propriilor sale temeri, nu-şi mai putea reproşa, din suspiciune ori scrupulozitate, lipsa de argumente sau exagerarea lor în demonstraţia pe care voia s-o facă. Dimpotrivă, ea se cerea cu atît mai mult întreprinsă, desfăşurarea lentă dar haotică a evenimentelor o impunea cît mai curînd cu putinţă, iar el era chemat de data asta să baricadeze cu diguri înalte malurile puhoiului, ce cădea neştiutor de la mică altitudine, însă din ce în ce mai jos. Alte dovezi nu mai erau necesare şi nici n-ar fi făcut decît să amîne luarea deciziei. Acum trebuia să caute, să cerceteze toate datele cu rapiditate şi fără prejudecăţi, să le aşeze una lîngă alta, pe cele ştiute deja alături de altele noi, pentru ca fiecare om să apară în adevărata lui lumină, în haina sa cea de toate zilele. O făcea febril mînat de la spate de un îmbold cum nu mai avusese de mult, pierzînd ore întregi fără părere de rău, iar panica pe care o simţea din cînd în cînd, tolănită în faţa lui, pe birou, era chemată poate şi de nerăbdarea lui de a vedea totul gata cît mai curînd. Se simţea din nou îmboldit de o stare de spirit pe care n-o mai avusese poate de cînd lucrase la vechiul său proiect de reorganizare, de care nici nu-şi mai aducea aminte acum.

(fragment din romanul **Rostogolirea**)

teatru t

Comedie fără titlu

Noua comedie a lui Ion Băieşu începe admirabil, ca o satiră la adresa impostorii mărunte dar infernale prin spiritul candid şi glumeţ pe care îl afirmă cei ce o practică. Altfel spus, găinarii sînt cu atît mai odioşi cu cît au haz iar la ananghie îşi bagatelizează singuri faptele, se salvează sub semnul derizoriului. Situaţia imaginată de autor nu e inedită nici chiar în dramaturgia sa : echipa aflată la putere într-o gospodărie agricolă de producţiei, o adunătură de leneşi şi de pezevenghi în frunte cu preşedintele, se vede ameninţată cu demascarea şi cu pierderea avantajelor (desigur nemeritate). Eroi ca Belu şi Tolănică, ca să-i amintim pe cei mai izbutiţi, se prenumără de ani de zile în tipologia preferată de Băieşu. Primul, magaziner, ins iute de vorbă şi de mînă, a cam abuzat de „funcţia sa". Cel de-al doilea încasează retribuţie pentru un post fictiv, e „curier special", în realitate omul care-i serveşte informaţii preşedintelui. Interesant devine, de data aceasta, felul cum se scuză cele două lichele, modul „uman" în care înţeleg ele să se explice. Din acest punct de vedere, comicul autorului (atît de gustat) a cîştigat faţă de experienţele precedente o răceală sarcastică, tinzînd să excludă reacţia mediocră a spectatorului, ambiţionînd să zburlească pielea şi să facă părul măciucă. Dacă ar fi insistat, fără îndoială că Ion Băieşu ar fi reuşit, numai că, ceea ce i s-a reproşat cu alte ocazii, se întîmplă şi acum. „Un tip serios, tînăr, frumos, inteligent şi fermecător", după propriile-i spuse, vine şi taie nodul gordian. Nimic de zis, chiar în această rezolvare se citeşte o ironie specifică, dar una, ca să mă exprim aşa, nerealistă. Noroc că în partea a doua, cînd acţiunea e la un pas să se transforme într-un tablou idilic, colorat alegoric, se observă că practicile folosite cîndva în conducerea cooperativei (acum ajunsă fruntaşă) s-au transferat în impulsionarea mişcării sportive din cadrul acesteia. Noul vicepreşedinte, atît de ferm mai înainte, inflexibil şi principial şi acum cînd e vorba de treburi serioase, vădeşte o morală mai relaxată în „problema" fotbalului. Un salutar semn de întrebare se desenează astfel în final, în beneficiul dramaturgului şi, nu încape discuţie, al mesajului comediei. Regizorul spectacolului de la Teatrul Giuleşti, George Bănică, valorifică o mai veche ştiinţă a portretului satiric (revelată în **Caractere**) şi în măsura în care este servit de excelenţi interpreţi ca Sebastian Papaiani, Ion Anghel, Radu Panamarenco, Constantin Cojocaru, Corneliu Dumitraş nu se va putea plînge de lipsă de public.

Marius Robescu

film f

Zilele filmului sovietic

Marile creaţii ale cinematografiei sovietice sînt mai ales cele legate de revoluţie şi de război ; este vorba de o adevărată vocaţie pentru istorie a filmului sovietic — arta izvorîtă din conştiinţa unui popor pentru care istoria ultimului secol a fost un şir de victorii, dar şi un şir de suferinţe, tragedia eroică, optimistă, a întîlnirii destinului unor oameni cu istoria. Au trecut însă, de la Marea Revoluţie Socialistă din Octombrie, 60 de ani — aproape o viaţă de om —, iar generaţia născută în timpul războiului este acum cea pe umerii căreia se sprijină istoria. Ce gîndesc contemporanii noştri despre trecutul lor şi cine sînt ei, astăzi ?

„Zilele filmului sovietic" propun şi anul acesta o selecţie din care nu lipsesc revoluţia şi războiul, ca momente de început ale unei epoci, dar încearcă să răspundă şi la întrebările vitale pe care şi le pune generaţia de astăzi. Victoria, care a pus capăt unor suferinţe, nu putea să înlăture şi urmările lor. Aceasta este meditaţia la care ne invită filmul lui Nikolai Gubenko, **Aripi frînte**, la tema eroismului adăugîndu-se astfel o nouă dimensiune — timpul care trece. Eroul filmului, jucat de Iojas Budraitis, retrăieşte anii de după război, petrecuţi într-un orfelinat ; acolo, un băiat de vîrsta lui, rămas orfan după ce tatăl lui fusese ucis în Germania, vede în fiecare zi, în lagărul de prizonieri de alături, oameni care muncesc, se plîmbă, cîntă sau mănîncă ; duşmanii de pînă mai ieri scriu cu litere uriaşe pe coasta unui deal : FRIEDEN, PEACE, MIR... În spatele gardului, copilul trăieşte o suferinţă fără margini văzînd pe unul din prizonieri — mare şi gras, vesel ca un cintezoi, înfulecînd cu poftă ; este însăşi imaginea prosperităţii, a vieţii care se lăfăie cu inconştienţă şi nepăsare, după crimele înfăptuite ieri. Copilul nu mai poate să suporte : vrea să arunce o legătură cu explozibili peste gard, însă încercarea dă greş. Sînt aici, într-un suflet de copil, minia şi intoleranţa inocenţei, izvorite din durere, din suferinţă. Cu trecerea timpului, toate acestea se uită însă ; eroul filmului lui Nikolai Gubenko o simte prea bine căutîndu-şi fraţii de care l-a despărţit războiul ; nu o face dintr-o pornire sentimentală, sau din curiozitate, ci cu neliniştea celui care nu poate să uite ; unul din fraţi este acum arhitect şef, celălalt e închis, recidivist ; fie mulţumiţi, fie nemulţumiţi de felul în care trăiesc, oamenii aceştia sînt pînă într-atît preocupaţi de viaţa lor, încît arareori se mai gîndesc la trecut. Ei trăiesc totuşi sub semnul istoriei mai apropiate sau mai îndepărtate şi trebuie să li se amintească lucrul acesta.

Nikolai Gubenko a realizat un film plin de sugestii şi mai ales semnificativ pentru felul în care astăzi, după 60 de ani de la Revoluţie, poporul sovietic îşi „trăieşte" istoria.

Remarcăm dintre celelalte filme prezentate, **Soldaţii libertăţii Sonată pe malul lacului** şi mai ales **Piesă neterminată pentru pianină mecanică**, în regia lui N. Mihalkov.

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Tudor Gheorghe

● **Telerecitalul Tudor Gheorghe** de simbătă, 19 octombrie, a fost una dintre reuşitele certe ale televiziunii, care trebuie felicitată pentru aceasta. Mulţi dintre noi îl cunoaştem şi îl iubim pe acest rapsod care acum „aduce" la chip cu Macedonschi, pe acest actor-poet în vocea căruia poezia capătă sonorităţi şi înţelesuri vechi, nemaiauzite, pe acest „cititor", cu chitară şi cobză, de poezie cultă şi populară, inimitabil. Cu atît mai mult ne mirau rarele şi scurtele sale apariţii pe micul ecran, cît şi în spectacole publice, modestia în numele căreia prefera să-şi culeagă şi să-şi lucreze „cîntecele" vreme îndelungată, singur, fără teamă firească de a fi uitat de reflectoarele iluzorii ale momentului. Şi iată, a venit această magnifică margine de simbătă sau duminică în care Tudor Gheorghe, din nou în înscenarea mentorului său prieten sau a prietenului său mentor, poetul Romulus Vulpescu, ne-a oferit un splendid recital de toamnă în care a adunat sub aceleaşi crengi frunzele de diamant pe care erau iscăliţi sau nu erau iscăliţi poeţii. Nu a cîntat ci a „spus" poezii aşa cum numai el şi nimeni altcineva le poate „spune", cu o voce care a răscolit adîncurile versurilor înălţîndu-le spre inima noastră, cea care îi ascultă şi îl vede întîia pe rapsod, înaintea ochiului şi urechii. Se cuvine, deci, să spunem că Tudor Gheorghe este un artist, şi nu un cîntăreţ, cu totul şi cu totul deosebit de alţii, un artist care creează cu răbdare migăleşte pînă la perfecţiune, un „spus" al poeziei ce nu este nici al actorului şi nici chiar al poetului însuşi. Pionier în această artă veche, cu înaintaşi rapsozi al căror nume este auzit din gură în gură, Tudor Gheorghe a fost simbătă o apariţie singulară în programul televiziunii care se cere repetată pentru cei care nu au avut bucuria să-l vadă şi să-l asculte.

● **Prima oară**, film serial produs de studiourile sovietice „Ekran", a completat ieri programul zilei de joi, fiind urmărit, pentru dramatismul şi gravitatea lui, cu emoţie şi interes.

● **Revista literar-artistică TV** de vineri, 28 octombrie, a marcat o îmbunătăţire evidentă, atît în conţinut cît şi în forma sa de prezentare. Aceasta s-a realizat prin o „rubricizare" mult mai cuprinzătoare decît înainte cînd un singur punct, rareori două îi ocupau tot spatiul de emisii. O cronică de teatru activă a Ilenei Lucaciu, un moment poetic „Oamenii, o emoţie tulburătoare" desprins dintr-un recital al Olgăi Bucătaru din poezia lui Nichita Stănescu, — recital ce se anunţă ca un posibil eveniment — prezentarea ultimei cărţi a lui Laurentiu Fulga (acest prozator fascinant care îşi ascunde patetismul sub vălul transparent al unei blînde ironii) — **Fascinaţia** — însoţită de ecranizarea unui fragment, ecranizare semnată de un virtuos al imaginii, Boris Ciobanu, cît şi prezentarea retrospectivei Margaretei Sterian făcută de Dan Hăulică — în care a fost inclus şi tulburătorul interviu al pictoriţei octogenare — toate acestea au alcătuit un sumar deosebit de bogat şi interesant. Marilena Rotaru, redactorul emisiunii, a reuşit astfel să se apropie de imaginea cea mai adecvată unei telereviste literar-artistice.

Iulian Neacşu

mariana costescu

Dunărea noastră, brîul maicii

Dunărea noastră, brîul maicii
pe roata țării se desfășură domol
o apă care duce vorba țării
și stinca ei e poartă și e sol.

Din munți străvechi născută e menirea-i
să fie graniță și poartă bucurată
Dunărea noastră, brîul maicii,
cînd se deschide, țara ne-o arată.

Ea pare-n hărți ca și o cetățuie
înaltă și viteză-n orizont
în margini Dunărea i-e front
apă blajină, brîul maicii.

Cuvînt de țară, pașnicul vibrat cuvînt

Cuvînt de țară, pașnicul vibrat cuvînt
aleargă în a cetinilor primăvară
din mîini în mîini e-o floare, un mormînt
care închide-n el cîte-o comoară.

E limba noastră vie o răscruce
de limbi și de popoare aurit
nu-i graiul nostru grai năting, căznit
e limba noastră vie o răscruce.

Să cinți pe românește e divin
cu-o gură de fîntînă, de ulcior prea plin
slovă dospită din latinitate
culeasă din a dacilor cetate.

Cum curcubeele pe ceruri se înclin
să cinți pe românește e divin.

ion lilă

Patria

Sînt un lan de grîu, în mine se coc fructele
pămîntului
Sînt un cîntec despre patria minunată
Verdele pădurii este mai tînăr mîine
Copiii clipesc și văzduhul se umple de
porumbei albi.
Plasele pescarilor sînt din flori de
nu mă uita
Caii dansează în vocale rotunde
Fluturi albi le-au înflorit între dinți
De pe înălțimile Carpaților facem semne
cîmpiei
Și aruncăm flori în mare
Țara aceasta de nemărginite bucurii este
un cîntec
Fără de care buzele noastre s-ar ofili .

Ars poetica

Semințele orelor virgine trec
Închise în carapacea sărată a mării.
Copacii s-au îmbolnăvit cu fructe mari
și coapte
Răsăritul plînge cu albine în flori.
O, marea, veșnic marea
Limbi de ceas rotește pe maluri
Trec corăbii cu pietriș auriu
În văzduhul nevinovat,
Luminat de trandafiri, petalele lor îmi
cresc în păr,
Voi atinge steaua
Pe care valurile nu o pot atinge.

adevărul despre dana

areta șandru

Iar m-am trezit azi dimineață cu o melodie în urechi, parcă cineva îmi pune sub pernă un tranzistor, la ultima melodie mă scol și-o țin minte toată ziua, mă trezesc că încep s-o fredonez pe la frizer sau prin autobuz, oamenii nu prea au chef dimineața de muzică, am observat bine, dacă-i aglomerație mai picotesc puțin unul în spatele celuilalt, ba-l mai vezi pe vreunul că adoarme de-a binelea în scaun și ți-e frică pentru el că va întîrzia, ți-ai găsit, la stația următoare se trezește brusc și coboară c-o secundă înainte de-a pleca mașina... Ce-ți spun ție toate astea, tot n-ai să înțelegi, ar fi mai bine să-ți dau telefon, să văd dacă ai plecat de-acasă, parcă pot să știu dacă tu ești Pușțiul sau nu, eu pe el îl aștept, s-ar putea să fii tu, s-ar putea să nu fii...

Se apropie într-adevăr de telefon, știam doar bine că dincolo, la mine, nu-i va răspunde nimeni, eram la el, la o ceașcă de cafea, incredibil că venisem după atîta timp, că mă făcusem vizibilă, n-are nici un haz jocul nostru, sau nu mai are dacă a avut, vreau să te văd, uite, azi vreau să te văd, pur și simplu vreau să te văd, devin categoric, să mă ia dracu' dacă pricep ceva, ia-o cum vrei, încearcă să-ți schimbi programul dacă ai vreunul, vinde biletele de cinema dacă ți le-ai cumpărat, amînă-ți prietenii, vizitele, știu, e prea mult ce-ți cer, dar nu te-am văzut de doi ani, și-atunci pentru că tu m-ai făcut să te văd, îți cunosc doar înălțimea, culoarea părului, îmi scapă expresia ochilor, s-ar putea să mă înșel, au trecut sute ca tine pe lîngă mine, poate-am intrat în aceeași sală de spectacol, am stat la rînd așteptînd vreun troleibuz pe aceeași stradă, la aceeași oră, uneori am vrut ca cineva de lîngă mine să fii tu, le provocam cu vreo întrebare pe întîmplătoarele mele vecine. Era imposibil să mă înșel, nici o voce nu semăna cu a ta, te-aș fi recunoscut, sînt sigur, hai, spune ceva, de-o jumătate de oră stai cu cafeaua în față, de ce Dana, spune-mi, nici măcar nu știu cum te cheamă, care e numele tău, adevărat pentru alții, pentru mine străin ca oricare altul, parcă numele mi-ar ajuta cu ceva, dar totuși face parte din ceva devenit familiar pentru alții, numele tău îl dai și altora, dar nu ți-e indiferent, mie în schimb mi-ai dat un nume fictiv, ți-ai făcut atentă familia, o să dea unu' telefon, nu ? parcă așa cred că le-ai spus, o să dea unu' telefon și-o să întrebe de Dana, eu sînt aceea, dacă nu sînt acasă spuneți-i să revină, să dea telefon în altă zi, dimineața sînt acasă, poate să mă sune, sau dacă nu, să se ducă dracului, ce-mi pasă mie de el... Hai, recunoaște că le spuneai așa, mă rugă el, ai venit după doi ani, îți cunosc orele de la facultate, îți știu pe de rost prietenii și cărțile, știu cînd te-ai îmbolnăvit, și la două revelioane m-ai întrebat inconștientă cu ce rochie ți-ar sta mai bine, agitată, întrebîndu-mă în treacăt a doua zi dacă m-am simțit bine, neștiind, și chiar dacă ai fi știut nu s-ar fi întîmplat nimic, nimic deosebit, neștiind, spuneam, că noaptea aceea mi-o petrecusem singur, e drept că m-ai întrebat: tu ce vei face ? — dar ai trecut prea repede peste întrebare, oricum nu ți-aș fi spus adevărul, nu vroiam să-ți stric bucuria, era adevărul meu... Țin minte toate examenele tale, și pe cel la care ai căzut, și nu te-ai dus acasă decît a doua zi, motivînd că înveți la cămin, la fete, și că te-ai plimbat o noapte întreagă întrebîndu-te cum de a fost posibil să cazi, ți-am ținut pumnii la toate examenele, aș fi vrut să vin, să-mi fi dat voie și aș fi venit la examenele tale să stau pe culoar pînă vei trage biletul, așa mi-ai spus, că emoțiile tale țin pînă vei afla conținutul biletului, ți-aș fi putut fi de folos cu ceva, nu mi-ai dat voie să te văd nici la sfîrșit de an, atunci, la marele tău examen, cînd la întoarcerea ta spre casă ai făcut cadou unui copil inelul tău, la care țineai foarte mult, iar femeia aceea, mama copilului, s-a uitat bănuitoare la tine, iar tu le-ai spus că ai luat examenul și că vrei în schimb un balon, și femeia a început să rîdă și-a spus că n-are nimic împotrivă, numai să nu-ți pară rău, și ți-a luat din stație cinci baloane verzi și te-ai urcat cu ele în mașină și toată lumea se uita la ele și se dădea la o parte, unul îți scăpase din mînă și zburase spre taxatoare, și taxatoarea a ris și-a întrebat dacă ai luat bilete și pentru baloanele acelea și-a vrut să prindă balonul, dar șoferul a deschis ușa din spate și balonul a scăpat afară și toți s-au repezit la geamuri să vadă cum urcă balonul spre cer, hai Dana, vezi că știu tot, n-am uitat nimic, ar trebui totuși să-ți dau telefon acasă, să văd dacă ai plecat...

Mai îți minte cînd ai întîrziat la una din întîlnirile tale și cînd ai vrut să pleci pe un șantier din pricina lui, spunîndu-mi că nu mai poți să înveți,am crezut întotdeauna în imaginația ta, numai atunci nu, știam că vorbești serios și c-am fost primul care te-am rugat să te gîndești, încercînd să te conving, și reușind, că poți să înveți numai în două zile materia pentru examen, hai Dana, spune-mi, am omis ceva ?

Am vrut de atîtea ori să bem o cafea, chiar fără să stăm de vorbă — uite, îmi spuse, părea că uitase de telefon, continua să gesticuleze plimbîndu-se prin cameră — uite de pildă, am trecut pe lîngă voi, pe lîngă facultatea voastră, am coborît în pasaj și-mi beam cafeaua, dacă-mi amintesc bine, niciodată nu te-am văzut pe acolo, întîrziam mult, îți calculam pauzele, speram într-o fereastră, îmi imaginam lipsa unui asistent și faptul că vei cobori să bei o cafea aici, te-aș fi vrut la o masă, undeva lîngă mine, doar să stau să te privesc, înțelegi Dana ? îți învățasem gesturile fără să ți le știu, le creasem eu pentru tine, dar nici un ris nu semăna cu al tău, nici o privire nu-ți aparținea, închideam ochii ca să-ți pot distinge mai bine vocea, dar ea întîrzia să se audă...

O singură dată, înțelegi Dana, o singură dată am avut impresia că te aud, dar asta n-a fost nici într-o cafenea, nici pe stradă, ci într-un vis al meu, a fost o noapte cînd m-ai strigat, știu precis că m-ai strigat pe mine, trebuie să recunoști că mă strigai pe mine, amintește-ți, nu poate fi vorba decît de o singură noapte, una anume — îmi spuse — și-mi întoarse fața spre el. Hai Dana, n-ai nici măcar curajul să mă privești ?

Se așeză pe un scaun, cursa lui prin cameră se sfîrșise încerca să mă privească apropiindu-și fața de obrazul meu, încerca să-mi mîngîie părul de pe frunte, de ce taci ? gestul aproape mă speria, hai Dana, astăzi trebuie să fim veseli dar nu știu de ce nu sînt, îmi place să mă uit la tine, uite, gestul acesta ți-l creasem altfel, iar profilul ți-l credeam așa, și mi-l desenă prin aer, iar ochii... ce-i cu ochii tăi, hai mai bine să-ți dau un telefon, să văd, poate că n-ai ajuns încă la mine decît cu trupul și poate cu ochii, dar mai am nevoie de vocea ta, înțelegi Dana ?

Și nici nu bănuiam cît de multă dreptate avusese... Era prea tîrziu să-l pot împiedica să nu dea telefon, să renunțe — nu trebuia să știe niciodată, Dana mă împiedicase să-i spun, deși toate lucrurile acelea îmi aparțineau mie, el nu mă căuta pe mine, o căuta pe ea, pe cealaltă, pe adevărata Dana, și deși știam că ea n-o să-i mai răspundă niciodată, îl lăsam să dea telefon, uitîndu-mă la el cum se bucură inconștient, la fel de atent la mine ca și la celălalt capăt al firului, la care cineva ar fi trebuit să ridice receptorul. Dar telefonul suna mai departe, îl auzeam dincolo ' sunînd, în camera goală, mult prea goală acum, sunetul familiar al telefonului, pentru că fiecare telefon are un sunet al său; continua să se uite la mine și, ca și cum la celălalt capăt al firului cineva ar fi ridicat receptorul, întrebă firesc, făcîndu-mă să tresar: ai venit, Dana ?

horia bădescu

Balada căruței de poștă

Din cuibul de noapte al Țării de sus,
din strunga luminii, de către apus,
din pîntecul moale-al zvonirii de zi,
din cumpăna umbrelor, din miază-zi,
gravidă de vești, prăbușită pe zare,
căruța de poștă trecînd mi se pare.

Pe ușile stinse în licărul mov
se leagănă reci armorii de Brașov,
pierdute însemne ducînd către vis
sub slove foșnite parfum de Paris,
geroase moscovuri, și-n pagini de tul
viclean subțiatul suris-Istanbul ;

pe pieptul de șină al roților 'nalte
asudă cămașa părească de noapte
și-n oasele spițelor arse de colb
albește lumina butucului orb
cu pleoape-nghețată de veșnicul drum
pe șleauri pierdute și ape de fum ;

din nemărginitul, cerescul pustiu
se-ncheagă sălbaticul ei surugiu,
nălucă, hirsută cu brat de harapnic
intins prin vecia tăcerii năpraznic,
cu chiotul rece cu care împarte
solie de viață, solie de moarte ;

și-n leghele duse de ploaie și vînt,
cu burțile supte de greul pămînt,
cu coamele grele izbite de cer,
cu nara holbată, cu ochiul de ger,
cu friiele smulse, mănunchiuri de șerpi,
trec caii căruței de poștă prin ierbi ;

și ghemul de sînge și carne și fier
își frînge superba spinare spre ieri
prin pînza luminii căzînd din apus
pe Țara de jos și pe Țara de sus,
cu veștile-nchise sub licărul mov
al butcii de poștă cu semn de Brașov.

Balada morților

Dar morții, morții unde sînt ?
Dar gura fără de cuvînt,
dar caldul trupului vesmînt

Dar morții-n frunte împușcați,
dar cei în somn, dar cei legați,
dar cei de salve treierați ?

Dar morții arși de pe pămînt,
dar ghiara flăcării în vînt
dar țipătul din ei căzînd ?

Dar morții îngropați de vii
dar dinții-ncălecînd gingii
dar mîinile scurmînd sub glii ?

Dar morții spînzurați de gușă,
dar limba lor lingînd cenușă,
dar grasa cerului căpușă ?

Dar morții fără căpătîni,
dar tigva smulsă din țîțîni,
dar ale sîngelui fîntîni ?

Dar morții vieții sfîrtecați,
dar ochii spaimelor holbați,
dar morții mîntii-ncîrligați ?

Dar morții lumii, morții toți ?
Dar somnul mai putem cu toți,
dar dragoste putem cu toți
cît morții încă, morții toți ?

Baladă păgînă

Cîndva, adolescenta cu umblet străveziu
veni astfel la mine, veni așa-ntr-o seară,
prin somnoroase cîmpuri îi auzii trecînd
cu foșnete înalte argintul de fecioară,
Era în aer sunet, era în ape vînt,
oceanele zidirii i se roteau pe glezne
și sprijinînd văzduhul pe sfîrcurile lor
un plură noaptea sînii de mari catapetesme ;
ci aiurînd de cîntec, neauzite voci
pe flautele mîinii se legănau ca-n vise
chemînd împărăției luminilor dintîi
un riu de îngeri tineri sub pleoapele închise.
Era în timpul lumii și lumile din timp
de veșnica secundă se odihneau în mers
și păru-i peste țărmul pămîntului căzînd
acoperea de umbră întregul univers.

coman șova

Acum

Acum, acum, acum nu mîine
Acum, nu altădată.
Nu în alt anotimp.
Acum.

Ce ai de făcut acum,
Trebuie făcut acum.
Iar pentru mine, altădată, în alt anotimp,
Sau în altă viață
Vei face atunci, pe loc, atunci.
Acum spune ce ai de spus,
Înalță ce ai de înălțat,
Înflorește ce ai de înflorit,
Trăiește ce ai de trăit.
Așa și în zilele următoare,
Toată viața, fiule,
Trăiește ce ai de trăit.

Că de făcut nimic
Îți rămîne
Toată moartea...

Spre tine

La capătul celălalt al lumii
Dacă sunt
Ca un ac magnetic
Pe firul fără sfîrșit al sîngelui
Pasul meu se îndreaptă
Spre tine.

Și nimeni

Lîngă ape și visuri,
Aproape,
Vor fi.
La umbra pădurii de pini,
Înalți și tineri, arbori vii
Fiii mei,
Întotdeauna
Vor fi între mine și fructe,
Aici,
În locul unde mă visează iarba.
Pînă la miezul lui de reazim
Vom dezveli împreună cuvîntul,
Și nimeni nu ne va clinti din amintiri.

Vietatea din vis

Mai înainte de ceea ce sînt
Parcă fusesem altceva,
Ce nu mai eram.

Începuseră să apară fire albe
În mijlocul ierbii,
Eu alergam,
Alergam după o vietate a unui vis
Pe care îl uitasem.
Ea era acolo, o vedeam aievea,
Acolo, unde simțeam că este.

Dar nu-mi ajunge vîrsta
Ca s-o ating...

Noapte trează

E sărbătoare acum, aici, pe Armeneasca,
Și trează noaptea ce mă înconjoară.

Arama sună ca în preistorie.
Aerul prin liliacul înflorit e alb,
Alb, alb.

Dor de părinte pînă la marginile lui,
Cu gîndul la fii
Și dincolo de ei,
Cu ei.

O, anotimpul acesta cu pămîntul în palme ;
O, anotimpul acesta.

Tu, sînge luminos, mai luminează,
Luminează

Acest chip de bărbat ce pare că sunt eu.

radio

r

Diversitate...

● Adevărat barometru al calității emisiunilor radio, ascultătorul sintetizează uneori atît de lapidar o anume stare de fapt încît, redactor sau cronicar, te-nclini în fața puterii sale de observație și discernămînt. Așa am auzit eu cîteva zile în urmă de la cineva : „Ah, zicea omul, ascultînd o emisiune, acuma urmează faptele bune, pe-urmă îi înțeapă pe cîțiva și-abia apoi e muzică". M-a surprins puterea sa de a exprima imediat ceea ce eu sesizasem de cîtăva vreme la unele emisiuni radio, care, urmînd un anume model, sînt astfel structurate încît devin repede previzibile și interesul, firește, scade. Este suficient să urmărești cum se succed emisiunile programului I pentru a-ți da seama că fără varietatea interioară stabilitatea, consecvența lor se transformă în rutină. Programul este alcătuit din emisiuni fixe „de la orele dimineții" la „o zi într-o oră" și „estrada nocturnă" și, uneori, gest reflex, deschizînd radioul și ascultînd cîteva minute exclami : „Azi e joi, sau vineri".

De aceea, în ceea ce mă privește, opțiunile mele merg spre **O zi într-o oră**, excelent făcută, excelent prezentată. Este emisiunea pe care o ascultî cu mult interes pentru că îți oferă mereu dramul de noutate, de comperare a știrilor ce alcătuiesc un colaj foarte sugestiv prin însăși alăturarea lor.

● Tot pe un tipic ușor exprimabil ni se înfățișează și radioprogramul de duminica dimineața dedicat vieții satelor. El este didactic împărțit între știri și reportaje și momente folclorice, inițiative și realizări și alt moment folcloric, viața culturală a satului (selecțiuni înregistrate la vreun cămin cultural sau un rapsod popular, mai rar) și, bineînțeles, alt moment folcloric. Varietatea devine într-un astfel de caz lipsă de fantezie și structura-șablon.

● O emisiune culturală excelentă se dovedește cea realizată de Julieta Țintea, **„Rampa și ecranul"**. Meritele trebuie egal distribuite între realizator și colaboratori, oameni de cultură care nu privesc un spectacol numai pentru a face din strădaniile lui un moment de sărbătoare ci știu să-l privească cu obiectivitate reușitele și nereușitele. În ultima emisiune, mi-a plăcut în mod deosebit Aurel Bădescu. Și mi-a mai plăcut, ca întotdeauna cînd vorbește sau scrie, Ecaterina Oproiu pentru spiritul ei sarcastic ce-a știut să descifreze într-o pagină de ziar simptomele unei întregi societăți. „Presa la Cannes" a fost unul dintre cele mai bune reportaje despre consum și cultură, despre artă și transformarea ei în pretexte diverse.

Realizator și colaboratori au concurat la reușita unei emisiuni nu numai de informare ci și de orientare a eventualului spectator de teatru sau film în lumea clocotitoare, fascinantă și, deseori, orbitoare a spectacolului.

Constantin Stan

plastică

p

Constable

Pictorul despre care un critic afirma că ar fi înțeles că **„în artă nu subiectele în sine dau măsura talentului, ci direcția sentimentului, sensul viziunii, mijloacele, capacitatea de a organiza masele cromatice, facultatea de a urmări și orchestra efectele (...)"**, nu este o personalitate lesne de descifrat. Contemporan cu Blake, Fuseli, cu Delacroix, Constable este o natură artistică specială : el refuză efuziunile sentimentale, nu se lasă atras de teritorii necunoscute, nu simte fascinația aventurii. În viziunea lui Vasile Nicolescu — autorul substanțialului eseu ce prefațează elegantul album*) tipărit de Editura „Meridiane" — pictura lui Constable este reflexul unei stări de spirit ce promovează tentația reintoarcerii în sufletul pur al naturii. Dorința expresă de a nu se îndepărta de acesta **(„Mă voi întoarce** — spune Constable — **la East Bergholt unde mă voi strădui să găsesc o metodă sinceră și fără manierism pentru a reprezenta peisajele așa cum se înfățișează ele")** îl face să declare război ca și Wordsworth în poezie, limbajului convențional al picturii. Căutînd a descifra mobilurile interioare ale unei asemenea atitudini, Vasile Nicolescu face observația că personalitatea acestui mare artist, străin în mare măsură fluxului evenimentelor, incapabil sau lipsit de dorința de a le descifra sensul convulsiv, străin spasmelor istoriei contemporane și refugiat într-o viață de familie simplă se împlinește într-un spațiu spiritual solid articulat **„avînd ca principiu suprem soarele, simbolul luminii și ordonatorul universului"**. Pentru Constable reveria nu are altă rațiune, chiar și în momente cînd atinge zona fantasticului, decît de a ne dezvălui **„surisul profund al naturii, iluzie tonică a armoniei finale a lucrurilor"**. Dacă structura romantică a autorului **Carului cu fîn** (1821) — lucrare ce i-a adus celebritatea la Paris în 1824 — îi îngăduie să dea frîu liber visării în fața peisajului, aplecarea sa naturală spre realism îl face să examineze cu atenție toate datele realului. Nu întîmplător descoperirea olandezilor, a lui Ruysdael și Hobbema are rolul — așa cum pe bună dreptate se subliniază în eseul la care ne referim — să aprindă imaginația pictorului care în pînzele sale încearcă să descopere acele legi secrete ce structurează peisajele și a căror cunoaștere și înțelegere îl pasionează. **„Am văzut azi dimineață un tablou emoționant al lui Ruysdael** — scrie Constable. **Este o moară de apă : totul e atît de adevărat, atît de clar, atît de proaspăt, atît de viu, încît am putea spune că ne aflăm la țară și tocmai căzuse o ploaie".**

Obsesia surprinderii tranzitoriului este, dincolo de o intenționalitate estetică, mărturia unei neliniști interioare care se împlinește într-un suflu liric, niciodată retoric. Definînd în funcție de această formă de neliniște arta lui Constable, Vasile Nicolescu îi surprinde inteligent esența. În portretul pictorului **„care a evitat totdeauna excesele, care și-a pictat propria viață în aspectele efemere ale lumii noastre"** autorul eseului regăsește o proiecție ideală a unui tip de creator pentru care justificarea propriei arte este o chestiune strict interioară.

Grigore Arbore

*) **Album. Eseu introductiv, antologie critică și cronologie de Vasile Nicolescu. Editura „Meridiane", 1977.**

muzică

m

Din memorie și din sală

Memoria ne impune să aducem în lumină un concert cameral al trecutelor săptămîni, pe care doar aglomerarea actualităților ne-a făcut să nu-l recenzăm la timpul cuvenit. Dar impresia încă persistentă lăsată de evoluția cvartetului „Arpeggio" își cere drepturile. Nu se întîmplă adesea ca un concert de cvartete, așa cum sînt multe într-o stagiune, să se fixeze atît de bine în memoria cronicarului care consumă patru-cinci seri muzicale pe săptămînă. Această formație — Mihnea Evia (vioara I-a), Florin Szigeti (vioara II-a), Lucia Petrescu Friedman (violă), Dorel Fodoreanu (violoncel) are o personalitate interpretativă evidentă de la primul contact, sprijinită de obstinația lucrului atent, a rezolvării obtime a detaliilor. Adăugăm, de fapt cu asta ar fi trebuit să începem, că media de virstă a ansamblului de abia dacă este de douăzeci și cinci de ani. Abordarea responsabilă a repertoriului le autorizează versiuni finite, găsirea datelor celor mai personale ale fiecărei lucrări ; la ultimul concert, în cvartetul nr. 5 de Wilhelm Berger — concentrarea ideilor, armonizarea intern echilibrată a meditației, în celebrul „Serioso" de Beethoven — tensiunea circulației motivice, exultația finală, în Cvartetul de Debussy — timbrul voalat și pasionat, totodată, acel „fin du siècle" ce obosește tomnatica evaziune lirică a ironicului maestru francez. Din ultimii ani, numele cvartetului „Arpeggio" se atașează împlinirilor interpretative.

Din rîndul evoluțiilor camerale mai apropiate în timp, am reținut pentru astăzi recitalul pianistului Șerban Soreanu. Imediat vizibilă este la acest pianist al aparițiilor drămuite cu măsură și responsabilitate circumscrierea foarte netă a personalității sale, orientarea foarte precisă a stilului său interpretativ. Mă gîndesc la evidența luciidității, a apropierii exclusiv rationale de muzică, la respingerea oricărei „atmosfere" create prin vreun artificiu. Interpreții cu atare amprentă riscă totdeauna discuții cînd atacă marele repertoriu ale cărui tradiții de redare sînt îmbibate de participare afectivă, egalitate a tensiunii, exaltare chiar. Interpretarea lui Șerban Soreanu a Sonatei op. 111 de Beethoven, ca să atac chiar nodul discuțiilor, desigur a fost departe de versiunile de referință. Însă cred că mai ales în **Arietta cu variațiuni**, aplicația intelectivă a pianistului a dat rezultate, spre o versiune prospectivă, o iscodire a posibilităților de transmitere a celebrei pagini, un studiu de intenție și de realizare. Trebuie să ne obișnuim cu asemenea demersuri pe care ni le oferă astăzi și cele mai mari nume ale pianisticii.

Restul programului nu a mai pus nici o problemă de acordare a stilului interpretativ cu cel componistic. Experiența muzicii moderne, tensiunea concentrării cerebrale și-au spus cuvîntul în interpretarea **Suitei** de Rameau, unde desenele ornamentale ale clavecinistului împrumutau retorica școlii post-weberniene și și-au găsit replica în **„Sequenza IV"** de Luciano Berio. Alci, Șerban Soreanu, surclasînd dificultăți tehnice redutabile, a pătruns în lumea exploziilor gestuale cu febrilitate lucidă, exact aceea cerută de neo-expresionismul latinizat al partiturii.

Costin Cazaban

Cezar Ivănescu — un trubadur modern

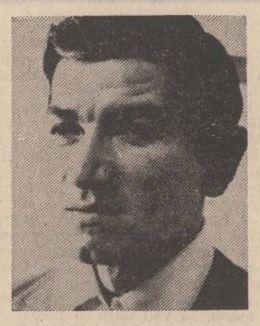

Volumul din 1968 al lui Cezar Ivănescu impunea un poet structural diferit de autorii ce debutaseră cu cîțiva ani mai înainte, iar experiența sa singulară n-a fost fertilă pentru cei care vor debuta în preajma anului '70 (sau puțin după aceea) astfel încît el a rămas la răspîntia între înovarea (uneori teribilistă) a limbajului poetic și valul de impresionism voios-adolescentin. „Rod" (din 1968) păstra viziunea încrincenată limbajul lipsit de convenționalitate poetică, febrilitatea discursului poetic (discurs ce pare uneori neîncăpător pentru exprimarea totului). Un sentimental în luptă cu propriile sentimente, poetul se vrea un vînător în luptă cu imaginea pe care singur și-a fixat-o: „Acum, fiindcă frigul face bulboane / Și fiindcă eu sînt bolnav și mă tem / Ca sălbaticul am să-mi fac leul meu pe peșteră / Iar voi să spuneți : îl vina în fiecare zi /" **(De profundis).** Asemenea omului ce în vechime își învingea spaima de animal vinindu-i imaginea, tot astfel poetul își învinge spaima de moarte vorbind despre ea, vinind-o, obligind-o să se retragă. Întîiul volum al lui Cezar Ivănescu însuma poezii în care viața și moartea sînt complementare (rodul lor fiind ființa umană ce primește prin întrarea în lume o dualitate ce-i „cîntărește exact putința și libertatea"). Moartea mamei la nașterea fiului rămînea imaginea simbol, multiplicată în toate poemele ce poartă titlul „Rod". Pentru că moartea nu este numai elementul distructiv, opus vieții, ci o forță componentă a individualității umane. Ea poate fi amăgită prin cînt, poate fi dominată prin conștientizare („Vorbind despre moarte, mă simt mai puternic și mai viu" ! — **Baaad),** dar nu poate fi învinsă. Orfeu domolește și înduioșează forțele morții, dar nu rezistă tentației realului. Acest moment dramatic în care Orfeu întoarce capul, îndoindu-se de propria-i forță, este o victorie a realului. Ea creează o stare originară de revoltă împotriva materialității, a spaimei pe care trupul o resimte: „Nu-și uită carnea tiparul ei ciudat. / Veșnice crește umede se-ndeasă spre mine. / Ca o pasăre deasupra unei ființe le văd foind și mă sperii. / Nu-și uită carnea tiparul ei ciudat". **(Nu-și uită carnea...).**

Violența și candoarea, suavitatea baladescă și blestemul, sugestia muzicală și neglijența ostentativă compuneau un univers pregnant, obsesiv, dar tulbure. Lipsea poetului nu numai distanțarea necesară eliberării din universul pe care singur și-l construia (și căruia îi rămînea captiv pe măsură ce încerca să și-l asume), dar și o dimensiune esențială pentru înțelegerea lui: **timpul.** Revolta împotriva stării prezente (perisabilitatea trupului, imanența morții) nu-și găsea nici un remediu. Că nu violența, fronda ca-n aceste versuri: „Dar după aceste vorbe pe care aș-vrea / Să le și mușc, să le și sculp, / Care-i din toți acea spurcăciune care / Dreptul nu-mi dă / Idolului meu să-i mai mingii un rid ?" **(Turnul — Tatăl, al meu, tu care ai ridicat Turnul Babel),** că nu clamarea unor adevăruri sau suferințe sub formă teribilistă vor constitui coordonatele liricii lui Cezar Ivănescu se putea bănui din citeva poeme în care se dădea friu liber sentimentului nostalgic (impăcării) cu frecvente trimiteri către un spațiu al purității: „Din pomi mai cade cite-o lună-n tine / Nedînd de nimeni face ochi și rîde. / Dă, greiere, acolo să nu cadă / Copilul tău străin de toate cele. //". **(Dă, greiere...).**

„Baaadul" este spațiul în care distrucția materialității se întîlnește cu revelația morții. Compoziție stranie de versuri și proză, de ironie și lirism, „Baaad" are o încărcătură somptuoasă, afectată. Incoerența discursului este datorată metaforizării planturoase ce-i diminuează forța. Ca și barochismul imaginilor sau gust (ciudat) pentru o viziune (mult prea) frustă, pe alocuri naturalistă. În esență, „Baaad" rămîne un experiment (poate provenit dintr-o acută stare de neliniște) în care putem găsi oaze de lirism adevărat : „Voi începe zicînd că mă simțeam atît de singur / Asemeni acelui prinț al trandafirului / O, da, trandafirii sînt singele prinților / Care moare la pragul revelației unei realități / Invizibilul fără voință, o, suferință însingerată în care trăim / Și din acel cîmp de trandafiri am plecat / Ca un corp defunct de sfîntă".

Abia cu „Rod III" și „Rod IV" Cezar Ivănescu dă măsura exactă a marelui său talent, particularizîndu-și universul, reinviind un ev mediu absent în literatura română : **poezia trubadurească.** Elogiul iubirii **(jeu d'amour** pentru **la princesse lointaine),** elogiul trupului, sentimentul acut al trecerii timpului asociat cu melancolica rememorare a unui spațiu pierdut. S-a produs o epurare a limbajului de toate violențele, poeziile au (deseori) simplitatea și naivitatea unui text cu structură muzicală, cu refrene și cu reluări ce dau impresia provizoratului : „Azi am să-ți cînt doar murmurînd / Azi am să-ți cînt doar murmurînd / Lu li, lu la, lu li lu lu / Lu li, lu la, lu li lu la /". În maniera trubadurilor se cultivă cîntecul, lamentul, și mai ales balada.

Spaima de perisabilitate a fost înfrîntă, ceea ce nu înseamnă că nu există mișind subteran comportamentul normal. Dar de la negarea violentă și revolta din primul volum se ajunge acum la o legătură umană, la dorul ce-l va mai fi țintuit. Accentul se deplasează pe amintire. Un spațiu al purității, al lipsei de materialitate, sau al absenței conștiinței materialității — ca în **Amintirea Paradisului** — este punctul de referință pentru un prezent închis, redus la o somnolentă ce pare a descinde din viul-mort : „Singele îmi plînge-n singe / Fiindcă trupul meu mă strînge / Nu-s viu și nu-s nici mort / Dar mă strînge trupul tot / Nu-s nici viu și nu-s nici mort / Dar mă-nchide trupul tot /" **(Jeu d'amour** — Singele îmi plînge-n singe). Poezia se-ncarcă de melancolie : „Nu e peren gustul cărnii / nici inima nu e atît de / glorioasă cît credeam : se / domolește fără motiv /" **(Gîndul).** Supunerea cărnii lasă mai multă libertate ființei umane. A fost învinsă spaima de moarte. Acum ea este văzută ca o prelungire a gesturilor obișnuite, o depărtare în spațiu, un zbor deasupra orașului. Asocierea erosului cu thanatosul oferă lirismului un dramatism discret. Gîndul morții se insinuează în gesturile cotidiene: „! presimt cum va / veni moartea... într-o / dimineață ca aceasta / mă voi trezi cu ochii / nevăzînd nimic mai / mult decît o cameră / tu vei fi plecată ca / acum / îți voi strînge lucrurile (așternutul) / apoi voi întinde încet / cuvertura... /" **(La nymphet).** Peisajul este al toamnei eterne, practic atemporale : „Oglinda mea de aur minunat / Timpul s-a dus și pomii-au lepădat / Fără căință trupul lor cel sfînt / Și-acum îi pleacă toamna la pămînt", iubita fiind, ca și în poezia bacoviană, un punct fix al unui pribeag.

În curată tradiție trubadurească se înscriu și poemele din ciclul **Terra paterna** și cele două lamente. **Plîngerea domnului Ștefan cel Mare, bolnav, în scaunul domniei, la Suceava** păstrează forma neregulată a lamentului, cu reluări doar a unor versuri. Leit-motivul : „M-a prins dorul de Moldova" se transformă într-un vers memorabil.

Chanson, complainte, balade, forme fixe cu o tradiție ce trimite automat spre un anume timp, cer nu numai curajul abordării, ci și măiestria meșteșugului. În fond, avem a face cu încercarea de a re-pune în concordanță poezia cu muzica. Nu numai prin muzicalitatea în sine a poemelor, ci printr-o veritabilă întrepătrundere a celor două arte : motive muzicale ce capătă valențe poetice, poeme ce trimit către efecte muzicale. Inovația formală nu este de suprafață, monotonia tematică (toate volumele lui Cezar Ivănescu au purtat titlul **Rod)** este o aspirație către perfecțiune, iar simplitatea o muncă trudnică la care numai un veritabil poet se supune singur. Reintoarcerea la izvoarele din totdeauna ale poeziei, încercarea de refacere a unității pierdute a artelor îi particularizează universul poetic. Cezar Ivănescu refface, într-o viziune nouă, drumul lui Orfeu. Poezia lui spune ceea ce a simțit Orfeu în momentul în care-a întors capul căutînd-o pe Euridice.

Constantin Stan

Punctul de plecare

Întorcîndu-ne la critica lui Poulet, trebuie precizat că, în esență, ea caută în operă răspunsuri la trei întrebări : **Qui suis-je ?, Quand suis-je ?** și **Où suis-je ?** Care este momentul în care eu (creator) am avut conștiința că existența mea începe, care este locul în care mă descopăr că exist și în ce raport se situează acest spațiu cu alte spații (fatal subiective, umanizate) ? ! Criticul va studia, în consecință, **timpul** și va sesiza **spațiul** în opera unui scriitor, grupînd în jurul acestor categorii datele esențiale ale creației. Genul lui Georges Poulet este să facă să treacă prin ferestrele a două teme abstracte simbolurile mari ale unui spirit. Fiecare epocă are un **timp** al ei și un sentiment propriu al spațiului și, studiindu-le, criticul poate ajunge la simbolurile existenței umane. În secolul al XIX-lea, arată Georges Poulet în **Introducerea** la primul volum din **Studii asupra timpului uman,** timpul apare ca o mișcare continuă, sesizabilă încă din momentul genezei. În toate evenimentele din romanul balzacian se distinge numaidecît acțiunea unei forțe care precede și determină „timpurile" concrete ale romanului. La Baudelaire, sentimentul acestei metamorfoze ar duce spre coșmar, timpul uman devine (admirabilă formulă critică !) „un timp infernal". Poulet studiază și timpul secolului nostru zicînd că el este compus din „serii eterogene" și, în genere, la noi, modernii, durata devine „une creation continûment discontinuée"... Traduse în literatură, aceste categorii capătă o corporalitate surprinzătoare. Criticul analizează marii scriitori din acest unghi și descoperă un univers care se contrage, se dilată și se destramă în funcție de mișcarea imperceptibilă a spiritului creator. La Baudelaire, pe care l-am citat înainte, Poulet descoperă mai întîi o amplificare nedefinită a spațiului și o aprofundare nedefinită a timpului (I, p. 331), într-un proces mai vast de comunicare euforică între universuri (sugerat și în cunoscutul sonet al corespondențelor). Eternitatea se confundă cu imensitatea, profunzimea temporală cu profunzimea spațială. Baudelaire însuși scrie undeva că „profondeur de l'espace allégorie de la profondeur du temps". Poulet trage de aici o primă concluzie : prezentul și trecutul se unifică în imaginația poetului, limitele timpului tind să dispară, **eul,** fixat în mijlocul unui univers deschis, comunicativ, are sentimentul unei unități și armonii totale. Însă această stare nu este eternă, multiplicarea, pluralitatea își pierd echilibrul, universul devine haotic, timpul se spulberă. „Ireparabilul" rontăie cu dintele lui blestemat sufletul, și în conștiința baudelairiană își face loc ideea ireversibilității. Existența individuală începe să se identifice cu o ființă generală ce agonizează la marginea eternității divine.

Demonstrația critică indică aici nu numai o mișcare a sensibilității baudelairiene, dar și conceptele filozofice cu care conștient sau inconștient ea operează. Poulet plîmbă, în fond, cele două categorii-pivot prin toate straturile intelectuale ale operei și, în oglinda lor, surprinde formele imaginarului. Demonstrația nu rămîne, în acest chip, la nivelul conceptelor, analiza coboară acolo unde, în fond, ideile pot lua alte sensuri. A sparge „liniștea sensurilor" este, aș zice, specialitatea acestui critic. El nu evită vizibilul, nu înlătură lumina pentru a surprinde umbra. Analiza se desfășoară la flacăra plină a rațiunii, **obiectul** este luat, cel puțin la început, așa cum este, evidenței i se acordă mare credit. Dacă lucrurile sînt așa cum sînt, pare a ne spune Poulet, înseamnă că ele au temei să fie astfel. Să nu le suspectăm, să nu facem din suspiciune un instrument, să nu strîmbăm liniile pentru a nu jigni splendida lor simetrie, coerență.

Critica lui Georges Poulet este **o critică a plenitudinii și integrității.** Ea caută, întîi, punctul de forță al operei, coerența interioară. **Punctul de plecare** al creației se identifică, în fond, cu momentul maxim al unei energii unice, irepetabile. Proiectată asupra operei, rațiunea criticii nu distruge nimic din ceea ce a fost făcut, critica reface numai aventura unui spirit în apriga lui luptă de a se constitui și înțelege. Critica lui Georges Poulet are multe merite, unul îmi pare însă esențial : ea redă elementului spiritual din opera literară importanța pe care alți critici i-au refuzat-o.

Timpul și **spațiul** sînt, în critică, niște concepte care trag opera spre profunzimile spiritualității ei. Prin ele, Poulet deduce **un mod de a vedea** universul interior și un mod de a intra în contact cu universul mare. Withman, citim în **Le point de départ** (Etudes..., III, Plon, 1964) concepe eternitatea („timpul total") ca un mediu asimilator și conciliator, universul withmanian fiind „universul abundenței și al consistenței". Timpul se desfășoară în întindere și întinderea se dilată grație mișcării timpului. Fericită sincronizare, fecundă comunicare, vast și armonios univers pe măsura „vastului apetit" al poetului ! Poulet aduce exemplele trebuitoare pentru a sugera cum imaginația furnizează hrana necesară acestui enorm pîntece poetic. Sentimentul pe care îl avem, urmărind această demonstrație, este că un punct esențial al operei a fost atins și anume punctul în care spiritul creator definește atitudinea lui generală față de marele univers. O deschidere largă, frenetică a simțurilor și a inteligenței, la Withman, o concentrare supraumană într-un „prezent esențial" și inconsistent în poezia lui Char (III, p. 94), o „uitare" melancolică, surizător alienantă la Supervielle, sentimentul de a fi mereu la distanță, în întîrziere și de a reacționa în contratimp cu lucrurile și timpul (op. cit. p. 114).

Pe aceste idei se ridică, în imaginația critică a lui Poulet, universul creației lui Baudelaire, Withman, Char, Supervielle, modul lor de a umaniza timpul și spațiul exprimînd, în realitate, modul lor de a primi și concepe existența universului. **Punctul de plecare** corespunde unei opțiuni fundamentale și coincide, în cele mai multe cazuri, cu punctul terminus al operei. O revenire la locul inițial, o amplă mișcare în interiorul unui cerc. Citind pe Poulet, ai impresia că între prima și a șaptea zi a creației este o durată minimă. Analiza pune în evidență, în felul acesta, unitatea indestructibilă a operei, chiar și acolo unde opera se construiește pe sentimentul destrămării spațiului și al inconsistenței duratei. Obsesiile ajung, prin repetiție, să dea o consistență haosului, o simetrie fragmentelor centrifuge. Opera este marele triumf al spiritului creator în luptă cu adversitățile din afară și dinăuntru. Chiar dacă acest triumf nu face decît să accentueze condiția fragilă a omului, chiar dacă **centrul vital** emite, în permanență, unde neliniștitoare... Vitalitatea gîndirii creatoare este, în concepția critică a lui Poulet, condiția durabilității operei. Valoarea depinde și de profunzimea și intensitatea gîndirii. Stratul spiritual din operă decide, în ultimă instanță, judecata critică.

Este interesant de observat, aici și în celelalte studii, gravitatea stilului critic, modul solemn și echilibrat al demonstrației. Poulet dă impresia (impresia esențială pentru un text critic) că lucrurile stau așa cum le prezintă el, judecata critică nu comportă mari contestații. Ea se întemeiază pe rațiune și revelează puterea iradiantă, creatoare a rațiunii în literatură. A vedea clar este a vedea profund, suprafețele nu sînt, cu necesitate, „superficiale", evidența nu este din principiu înșelătoare, gîndul exprimat nu este inferior gîndului ascuns. Opera literară reprezintă o unitate pentru că ea este creația

Manuela Ioanid : „Peisaj"

unei gîndiri unice. Poulet nu admite, în fond, existența a două **voci** (vocea manifestă și vocea latentă) în interiorul aceluiași discurs literar, ci o voce unică, în profunzime și la suprafața operei, vocea spiritului creator: reflexivă, coerentă, irepetabilă. Textul nu se prezintă separat de creatorul lui, iar creatorul nu este altul decît cel ce gîndește și se gîndește. Modului, cam superficial, frivol de la un punct, în noua critică, de a vedea în literatură numai intenții ascunse, de a căuta dedesupturile și a trece cu vederea tot ce este structurat, exprimat, conceptualizat în operă, Georges Poulet îi opune analiza globală, sintetizatoare. El reface, în analiză, unitatea și plenitudinea **obiectului,** redînd, totodată, actului critic unitatea, plenitudinea și libertatea pe care o bună parte din critica modernă le contestă.

Eugen Simion

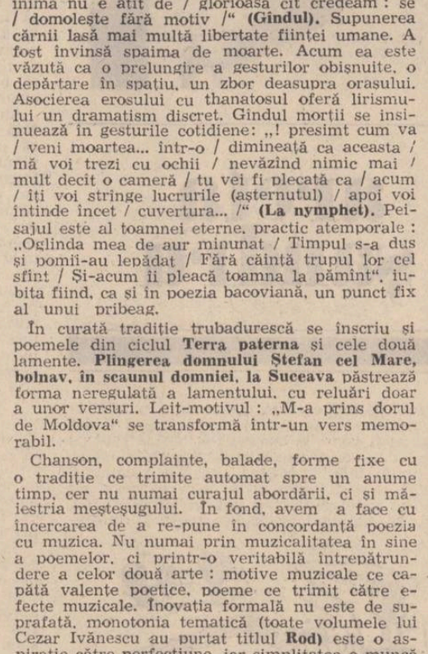

Desen de Vera Hariton

OLTUL lui Goga

Urmare din pag. I

intră în grațiile celui dintîi, dar este totodată și amintirea naturii atotputernice capabile să antreneze „tot ce mișcă-n țara asta..." ;

Oltul este un frate, participant nemijlocit la tristețea alor săi, privind adesea la cei ce rămîn în urmă cu un cosmic regret, este un trup de lacrimi înlănțuit, așa cum i se adresează poetul : „Te-a-ncins cu lanțuri împăratul" ;

Oltul este un templu fabulos unde un popor întreg se eliberează de jalea sa imemorială, datorată unei suferințe atît de îndelungi încît pare fără motiv, de-a dreptul metafizică ;

Poemul **Oltul** nu este, cum ar putea părea, numai expresia literară a suferinței de veacuri a poporului nostru, ci conține în cadența și imaginile sale o parte însemnată din durerea fără de nume a vieții în general, pentru că atunci cînd un popor este amenințat în însăși ființa sa, poetul intuiește în acest fapt o catastrofă de ordin universal ;

Pînă la urmă Oltul este speranța, răzbunătorul nedreptății. Făt-Frumosul care a pribegit de-atîta vreme dar care va reveni brusc și plin de vigoare pentru a se institui într-un executor cosmic testamentar : „Tu, Oltule, să ne răzbuni ! / ... / Țărina trupurilor noastre / S-o scurmi de unde ne-ngropară / Și să-ți aduni apele toate / Să ne mutăm în altă țară".

Poemul pare să ilustreze la un mod mai general melancolia adîncă, starea de apatie de care era învăluit craiul munților, pe la 1852, atunci cînd întrebat de principele Schwartzenberg, guvernatorul Ardealului : **Also, was wollen die Rumänen ?** (Deci ce (mai) doresc Românii ?) Avram Iancu a răspuns, zîmbind nimănui : **Serenisime, o academie de drept la Sibiu și-o baie de vapori de Vidra !**

Oricare lector de azi, luînd cunoștință, în limba română sau în alte limbi de opera lui Octavian Goga, va vedea în poemul **Oltul** rodul artistic, de valoare unică pentru noi, al unui suflet de poet care se confundă pînă la anulare cu starea de spirit a colectivității din care face parte, ajungînd să nu mai fie decît un cîntec anonim, o voce obiectivă, asemănătoare corului antic al tragediei. Istoriei suferințelor poporului nostru, marele poet a știut să-i dea un echivalent atît de strălucit în planul artei încît poemul **Oltul** face să pălească descrieri oricît de exacte, amănunțite, într-un cuvînt științifice ; pentru că acest poem este însăși esența vieții trecutului bunilor și străbunilor noștri.

Avînd credința că arta va duce mereu cu sine și nobila povară a celei mai înalte etici și moralități trebuie să ne străduim împreună cu toți semenii noștri pentru a crea astfel de condiții vieții materiale și spirituale a poporului nostru, încît nici un poet al limbii române sau al limbilor naționalităților conlocuitoare să nu mai aibă prilejul de a se inspira din realități atît de triste, cum a avut poetul „pătimirii noastre".

« PREMIUL PERPESSICIUS », 1976

Juriul celor 13 (Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Șerban Cioculescu — președinte, Constantin Ciopraga, Paul Cornea, Al. Dima, Iorgu Iordan — președinte de onoare, Nicolae Manolescu, Aurel Martin, Al. Oprea, D. Păcurariu, Al. Piru, Cornel Regman, Ion Vlad) a hotărît să acorde premiul Perpessicius, **pentru cea mai bună ediție critică apărută în cursul anului 1976, volumului: „Al. Odobescu, Tezaurul de la Pietroasa" (Opere, IV), București, Editura Academiei R.S.R., ediție îngrijită de Mircea BABEȘ.**

Poezia lui Ion Caraion

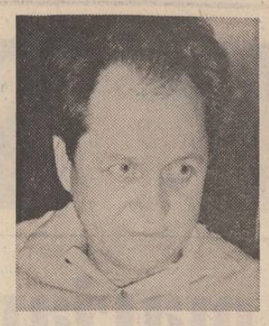

Prima mențiune a numelui lui Ion Caraion apare în **Curentul literar—Magazin,** la „Poșta redacției", an. II, seria II, nr. 53 din 7 aprilie 1940, unde i se face o foarte bună primire. În alte numere, la aceeași „poștă a redacției" se dău răspunsuri lui D. Stelaru, Constantin Mitea, Ion Sofia Manolescu, Șt. Aug. Doinaș ș.a. Tînărul poet publică aproape în fiecare număr ; poemele ies din contextul tematic al epocii și impun o **altfel** de poezie ; iată un fragment din poemul intitulat acuzat protestatar, **Final : „Atîtea frunzării de aur și meduze / Întîrziate-n carnea bacantelor la hanuri... / Ne-am regăsit bețiile pe buze / Și singele în căni de porțelanuri. // Îmbrățișarea limpede-n heralde / Funingini scuturate și imbolduri, / Nu ne mai știe vremea, pling la șolduri / Arhipelaguri ritmice și calde".** (**Curentul literar,** nr. 95, 26 ian. 1941). Cu aceste versuri (peste 20 de poeme) **uitate** în reviste poetul de 17 ani se apropie de nivelul poemelor cu care a debutat în volum. Dar pentru a înțelege mai bine acest debut insolit și mai ales unele din poemele publicate în culegerea tîrzie **Necunoscutul ferestrelor** (1969) e necesar cel puțin un citat din ciclurile rămase în **Curentul Magazin : „Zăpada asta mută și bolnavă / Ca o batistă albă-n șorțuri de otavă / Va putrezi la geamuri și va rămîne-acolo / O nouă canzonetă sau poate un tremolo / ... / N-o să mai bem pojarul obrajilor de ceară / Tîrziu, în altă parte, va crește altă seară, / Tîrziu cît o pădure în care dorm uitate / Femeile iubite, femeile plecate."**

Colaborările la reviste în acești ani (1940—1944) sînt abundente : **Universul literar, Claviaturi** (Brașov), **Zarathustra** (Buzău, revistă scoasă chiar de elevul Ion Caraion între 1940—1941), **România viitoare, Gîndul nostru** (continuare a **Albatrosului), Timpul, Ecoul** etc. O cercetare a presei literare din epocă nu s-a făcut, în mod integral, pînă azi. Într-o asemenea cercetare s-ar putea constata că Ion Caraion a avut o contribuție deosebită la impunerea unei noi orientări estetice, și nu numai estetice, în poezia românească de azi. O prefață la o posibilă retrospectivă în acest sens face, cu mijloace epice, cartea recentă a lui Marin Preda, **Viața ca o pradă,** unde Ion Caraion este unul din personajele principale.

O activitate susținută are Ion Caraion în paginile ziarului **Ecoul** între 1943—1944. Citeva din articolele sale sînt direct programatice și vorbesc de condiția politică a **literaturii viitorului :** „Pentru toate cumințeniile protejate cu ace de siguranță, subvenții și sterilitate nativă, pentru toți impotenții care se agită reglementar în coloane bolnave de eczemă ca ultimii copii din suburbii, pentru toți poticniții liricoizi, care fac poezie din bretele sau acadea, pentru toți obezii, pentru toate bărbile, bastoanele și unghiile indigene, postate la răspîntii electorale, să nu se uite niciun moment realitatea literaturii moderne. Ea domină și amenință cu provizii inexpugnabile pe meridiane multiple și omniprezente, ea rezervă surprize ciclonice pentru diabeticii momentului și pentru nervii debili, ea modifică într-un perpetuu flux structura intimă a colectivității, psihologia agitată a maselor, pe care niciun papagal contemporan n-o va împiedica să se manifeste." **(Ecoul,** I, nr. 7, 25 dec. 1943, p. 2). Fragmentul citat este concludent pentru a înțelege poezia de debut a lui Ion Caraion.

La mica editură **Prometeu** (unde apăruseră **Cîntecele țigănești** ale lui M. R .Paraschivescu și unde urma să apară, dar n-a primit viza cenzurii militare volumul **Pelagră** de Geo Dumitrescu), Ion Caraion tipărește în 1943 prima sa carte, **Panopticum** .Cartea a fost de la început interzisă, confiscată din librării, fiind considerată dezagregantă față de orientarea oficială. Poezia ce se practica atunci spunea altceva decît versurile lui Caraion. **Panopticum** proclamă o poezie a suferinței amare, conturînd o dureroasă autobiografie a generației poetului : **„Acum trebuiesc oameni puternici, care de asalt, păpușoi, / nu aparate de cusut cuvintele în gînd".** Ciclurile tragice, cangrenele, coșmarele din volum vorbeau de „ceruri devastate", de „trenuri sanitare" cu soldați care halucinează hipnotic, de nevroze, de piepturi prin care „se plimbă orașele incendiate". Dacă poezia lui Geo Dumitrescu venea cu un protest ironic, aluziv, cu jocuri teribiliste care duceau printr-o prozaizare la un protest impotriva formulei „artă pentru artă", poezia lui Ion Caraion era o cutremurătoare confesiune ce definea condiția umană a poetului, care visa o apariție sanitară pe plan spiritual a unui **om profilat pe cer.** Volumul cu acest titlu, din 1946, premiat de Editura Forum, aducea sentimentul unei mari derulări spirituale. Omul acela nou venea să vindece lumea de răni, era tînăr și tare, iar **„cînd mergea peste cîmpuri, / jivinele șesului îi ascultau pașii — / erau siguri și tari ca viața din arterele lui".** Volumul a făcut epocă ; era mărturisirea gravă a unui poet al atitudinilor lirice fundamentale, era un protest împotriva unei lumi a războiului care învăluise în cețuri viața, făcînd din oameni niște „împărați" stăpîni numai pe „gîndacii din cutii", distrugîndu-le mitologiile, pasiunea totală a visului.

În **Cîntece negre** (1947) poezia lui Caraion devine mai lucidă, războiul rămînînd o amintire plină de „ceruri devastate", rămînînd un masacru al valorilor. Poetul adresează poeților viitorului un manifest la fel de grav ca o elegie : **„Sigur, nu toate cîntecele sînt frumoase pentru toți. / Unele au mîlul și pietrele din noi, // unele sînt tulburi, sînt aspre, sînt schimbătoare, / altele răvășite ca niște sîrme, / unele sînt ca o luptă pe care o purtăm în noi, cu memoria și singele nostru. / Poeți, nu vă temeți de adevăruri !"** Și Ion Caraion, în toată poezia sa, nu s-a temut de adevăruri.

Poemele scrise între 1939—1944 sînt divulgate în volumul **Eseu** (1966) și în **Necunoscutul ferestrelor** (1969) și chiar în **Cimitirul din stele** (1971, ciclu în care se retranscrie un „caiet vechi"). Volumele noi, **Dimineața nimănui** (1967), **Cirtița și aproapele** (1970, una din cele mai specifice cărți ale poetului), **Deasupra deasuprelor** (1970) ca și dispunerile și redispunerile de poeme din **Selene și Pan** (1971), **Cimitirul din stele** (1971), **Frunzele în Galaad** (1973), **Poeme** (1974, colecția „Cele mai frumoase poezii") definesc un poet cu o dragoste devorantă față de poezie și cu un simț extraordinar al limbii. Poetul realizează prin poezie o autobiografie cutremurătoare a unei generații neliniștite, condamnată să traverseze o epocă a paradoxurilor infecunde și să-și spună cuvîntul despre o lume în care s-a copt, în adevărurile ei profunde, cea mai austeră stare de om pe care războiul cel mai din urmă a delimitat-o istoric.

Iată un poem intitulat, nu fără semnificații, **Fotoliu de amurg : „Viața mea a fost o cenușereasă / care nu și-a mai găsit condurii. / Creșteau împrejur zorzoanele naturii. / ...Acum e tîrziu, din pămînt / ies calendare cintate de vînt, și zăngăne, pe coiful hoidelor, lunile, / din loc în loc, la cîte-un sat... / Parcă aud vîntul povestindu-mi rugăciunile din care-am plecat."** Poetul e un nou Ulisse care și-a uitat undeva o parte din el, dar cu toate acestea-și proiectează o existență în care nu mai contează absolut nimic decît salvarea poeziei, echivalînd-o cu salvarea omului : **„Tu vii cu fructe și cu jucării. / Strada a luat-o la fugă după mașini. / Parcă fîntînile arteziene aleargă prin metropolă / să ferească cerul de praf și poezia de răni. / Oamenii au fost înaintea lucrurilor / și au pregătit vocale pentru nașterea lor. / Ce transparente, ce ireale ."**

Dar la aceste comentarii despre poezia lui Ion Caraion trebuiesc adăugate altele despre traducerile sale din Baudelaire, Edgar Les Masters, Pierre Emanuel, poeții romanzi, vechea poezie baladescă engleză, poezia franceză modernă și contemporană etc. trebuiesc adăugate pagini despre eseurile sale din **Duelul cu crinii** (1971), **Enigmatica noblețe** (1974), **Pălărierul silabelor** (1976), **Bacovia — Sfîrșitul continuu** (1977). Aproape toate eseurile sale vorbesc despre poezie ca stare existențială, ca vis, ca realitate. **Duelul cu crinii** a demonstrat puterea lui Ion Caraion de a întui și de a comenta poezia modernă. Prin eseuri de ținută, comparabile cu cele semnate în epoca lor de Arghezi, Barbu, Călinescu sau Camil Petrescu, Ion Caraion revitalizează specia, scoțînd din acalmie genul comentariului critic eseistic, ajuns la oboseală. **Pălărierul silabelor** dar mai ales **Sfîrșitul continuu,** consacrat lui Bacovia, sînt cărți despre poezie, cărți de estetică și de poetică, de comentariu din interior al acestei magii pozitive, contribuind la explicarea și înțelegerea dialectică a fenomenului poetic de azi.

S-a vorbit mereu, și pe drept cuvînt, de dragostea nemărginită, dureroasă, devorantă a lui Caraion pentru poezie, ca miracol perpetuu, ca o condiție a existenței. Spirit cu conectări directe și de fond la tot ce înregistrează ca noutate poezia europeană, poet cu lecturi temeinice și cu gust pentru noutatea viabilă, nu pentru jocurile de artificii ale cuvintelor, eseist coroziv și intelectual, adeptul travaliului dus pînă la absurd (singurul absurd al poeziei sale), Caraion promovează în poezie un avangardism al esențelor în care se descifrează și destinul poeziei, dar și al omului contemporan, care nu a încetat să viseze. Deși undeva poetul afirmă că vorbele sunt „mașini infernale" el adaugă : „Cred numai în oamenii ale căror vorbe sunt oameni."

Emil Manu

Piatra de încercare

Urmare din pag. I

Tîrgul **s-a făcut și larba fiarelor,** — așa s-a chemat cel mai frumos volum de poezii ale autorului, — a apărut la începutul lunii aprilie 1941.

Peste puțin timp m-am socotit cu totul dispensabil și m-am retras de la Editura Cugetarea-Delafras (acesta era numele instituției de cultură în care mă rătăcisem).

Am rămas pînă acum fără piatră de încercare, sau fără **mehenghi,** cum îi spuneau strămoșii noștri. În schimb, unii prieteni ai mei, mai puțin filologi, îmi spun :

— Ești un **mehenghi !**

SPORT

Sportul nu cere numai talent

După meciul **Universității** Craiova cu **Dinamo** Moscova se încheie o etapă de constatări asupra fotbalului nostru. Concluziile ei sînt negative. Eliminarea echipelor românești din toate competițiile internaționale spune, oricîte justificări s-ar aduce situației ,ceva despre starea generală a fotbalului nostru. Felul în care a fost eliminată **Universitatea** este și plin de învățăminte. După ce a marcat două goluri echipa n-a mai știut să valorifice avantajele pe care și le crease și să-și impună superioritatea. Dar nu vrem să intrăm în amănunte. Comportarea echipei în finalul nedorit al loviturilor de la 11 m, este și ea extrem de elocventă.

Bilanțul spune următoarele : toate echipele românești de club sînt eliminate din competițiile continentale, iar națională de fotbal a României care încearcă să se califice pentru mondialul din Argentina într-o situație mai puțin avantajoasă decît după primele două meciuri. Echipele românești nu rezistă în general angajărilor fizice totale, tensiunii nervoase, inevitabile în marile întîlniri, ele cedînd repede pasul, atît fizic cît și moral, alunecînd în cele din urmă pe nepăcutul tobogan al înfringerii. Cauzele sînt multe și nu vom încerca să le descoperim în acest restrîns colț de pagină. Pentru a ajunge la ele e nevoie în presa de specialitate de o discuție fără menajamente. Una în care plăcile tocite de întrebuințare să fie aruncate la gunoi, prejudecățile înfățișate ca prejudecăți, posibilitățile fotbalului românesc judecate la nivelul lor real. N-am fost și nu sîntem de acord cu cei care neagă fotbaliștilor români calitățile pentru acest sport. Nu de înzestrare pentru ele, de oameni talentați ducem lipsă. Hiba e în altă parte și întrebarea care se pune e de ce aproape toți oamenii de talent pe care-i avem în fotbal clachează în cele din urmă ? Să fie numai vina individuală sau e de căutat o cauză și în modul cum e concepută(organizarea acestui sport la noi ? Înzestrarea, talentul sînt doar premiza. Important e ce se face cu ele mai tîrziu, la antrenamente, în jocuri, fie ele amicale, fie oficiale.

Este apoi vorba nu numai de disciplină ci și de mentalitate. Cu antrenori complexați de valoarea fotbalului dinafară nu se poate face nimic între altele. Acești antrenori îi cresc pe jucători cu o psihologie a jocului deficitară. S-a văzut atît în meciul cu Spania pierdut cu 2—0 cît și în jocul cu **Dinamo** Moscova că adversarii noștri nu sînt cu adevărat superiori în joc fotbaliștilor români. Calificarea moscoviților, victoria spaniolilor ține și de mentalitatea existentă în fotbalul partenerilor noștri de joc. Ei nu pleacă la joc cu ideea înfringerii. Și reușesc chiar o victorie clară așa cum au făcut spaniolii deși o netă diferență de valoare între cele două echipe n-a existat. Dar nu e vorba doar de antrenori, ci și de arbitri, de ziariști, de factorii de decizie ai federației de specialitate.

În sfîrșit, mai sînt și alte criterii de judecată. Credem că prezența mai multor fotbaliști români în echipele străine de club ar fi un mai serios criteriu de apreciere al fotbaliștilor români și un stimulent deosebit pentru fotbalul nostru. Oricît de puțin au fost integrați jucătorii români unor echipe străine (Pircălab, Nunweiller, Ionescu, ș.a.) oricît de redus a fost timpul cît au evoluat în ele o constatare s-a putut face. Fotbaliștii români fac față, chiar la o virstă înaintată, cerințelor de joc ale celor mai exigente formule de joc și de campionat. Iar prezența lor în formațiile străine a creat o stare de emulație între fotbaliștii de-acasă. Calificarea în Mexic s-a reușit într-un moment în care acest tip de contact sportiv exista pentru fotbalul nostru. Ionescu a fost adus în națională pentru meciul din Grecia și prezența lui în formație a fost fructuoasă. În momentul de față echipa României, cu excepția lui Dudu Georgescu, e o echipă puțin cunoscută pe marea arenă a fotbalului. O concluzie de viitor e necesară, deoarece altele pentru un viitor apropiat, pentru meciul de pe 13 noiembrie, de pildă, nu-și au acum rostul. Teoretic, șansa calificării e a noastră. Dar vor reuși fotbaliștii noștri o victorie la peste două goluri diferență ? Și cum va arăta meciul din Iugoslavia cu Spania ? Nu putem anticipa nimic. Calificarea în fața Spaniei e la fel de grea ca și aceea în fața R.D.G.-ului de acum patru ani. Un singur lucru nu intră în discuție : meciul de la București trebuie cîștigat. Dar chiar cîștigîndu-l, chiar calificîndu-ne nu rezolvăm toate problemele fotbalului românesc.

Discobol

atelier literar
poșta redacției

V. SANDU-VÎLSAN : Povestirea e scrisă stîngaci, cu mijloace modeste, rudimentare. Nu e cazul să vă aventurați în scrierea unui roman (despre primul război mondial ? !) pentru care n-aveți nici experiența, nici priceperea, nici pregătirea necesară. Încercați, deocamdată, să vă manifestați talentul (dacă există cumva !) în piese mai scurte, schițe, povestiri. Și, mai ales, ocupați-vă în primul rînd, cu toată seriozitatea, de școală, studiu, lectură.

I. DIACONU : În general, aprecierile dv. pe marginea propriilor manuscrise sînt destul de întemeiate (ca și cele din scrisoarea finală, de altfel). Totuși, în proză, nu lipsesc unele elemente de perspectivă. Stăruiți.

TOADER FL. : La vîrsta dv., e prea devreme să vă considerați un artist și să vorbiți despre încercările dv. literare (foarte naive și rudimentare, de altfel) ca despre o creație. Graba de a publica este, deci, în toate privințele, nejustificată. Deocamdată, cel mai important lucru e să vă țineți de școală și să vă hrăniți pasiunea pentru literatură prin lecturi și studii suplimentare. Firește, exercițiile de compunere, în timpul liber nu sînt inutile, dar preocuparea de a asimila o cultură solidă și multilaterală trebuie să primeze.

V. DRĂGUȘANU : Multă confecție tulbure, „pe bandă rulantă", inerție manieristă, cu grave tendințe de plafonare. Ceva mai bine, în „Noaptea orașului", „Tatăl îmi spune". „Liniște stereo",

P. SPIRESCU : Pagini modeste, în general, dominate de conformism, deși un zvon de poezie nu lipsește, din cînd în cînd, căpătînd chiar, citeodată, un aer convingător („Pentru că frații mei", „Motiv biblic"). Să vedem ce mai urmează.

DARIUS MIHAI : Fragmentele trimise (destul de plate, schematice, convenționale, de altfel) nu sînt destul de concludente și nu ne îndreptățesc să formulăm aprecieri mai cuprinzătoare și mai sigure.

ȘT. VERGU : Regres insistent spre zona confecției mimetice, cu trucaje metaforice „savant" aduse din condei, dar fără pic de fior și reverberație.

G. OCNIȘOARA : Cîteva pagini (printre altele, șterse, îndoielnice, neconvingătoare) ne îngăduie să sperăm în rezultate

din ce în ce mai bune : „Cîntec în fața foii albe", „Copilăria", „Despre inimă", „Manifest".

ȘT. GEORGESCU : O mare risipă de vorbe, înșirate de multe ori anapoda, într-un fel de „gargară" interminabilă, plictisitoare, de gust dubios („Soarele pare elefant cu trompă zdrențuită, pornit pe drumul strămoșilor de altădată" (? !), sau „Tăcerea capătă gust de frunză care cade și se transformă în ninsoare de țărînă ce acoperă amintiri aduse-n cimitire...", sau „Fumul locomotivei se împrăștie spre pădure ca un stol de porumbei, ca o nostalgie a perioadei care apune în transportul pe căi ferate"... etc.). Întîmplările relatate (stîngaci, primitiv, monoton) rămîn fără semnificație, neinteresante, fără nimb literar.

D. LADINA : Nu discutăm formula sau maniera — în principiu, toate sînt bune, susceptibile de întruchipări înalte (ca atare, „aspirația spre curățenia limbajului, spre concizie și capacitatea de a fixa într-o simplă notație (...) o imagine care să reziste poetic" n-are de ce să ne displacă). Doar că, un efort de decantare extremă, de esențializare, nu presupune neapărat o expresie telegrafică, eliptică, criptică, sau o topică nefirească, artificială, deformată (din, bunăoară, „Mărășești", „Ici-colo, virgule", „Binevoitoare nopți", „Dimineața inventează" etc.) și nici haiku-ul, un limbaj de inventar ori bilanț contabilicesc din „Raport") etc. Totuși, de data asta, lucrurile se prezintă, în general, mai bine, iar în piese ca „Dintr-un caiet de război", „Spre dimineață", avem de-a face cu niște reușite promițătoare.

N. Alexandru-Vest (ceva mai bine, în „Azilul de bătrîni"), **E. Cozeanu** (ceva mai bine, în „Substituire", „Răsfoiește-ne", „Militant"), **Const. Melinte, Vlad Marius, V. Alinescu, Bitea Ilie** (mai bine, în „Șir de femei"). **Mario George** (ceva mai bine, în „Dimensiuni"), **Filip Rohan, Alain Coté, Delaboian, Th. Văcărescu, Rodica Vălcu, Don Pablo, M. Pelinn, I. Delacornu, Botez Maria, P. Desuboadeci, V. Tarța, O.M.I., N. Ioanid, Dumitru Branc, Geo Siretin, Zăgan Costel, Băjan Emil, Horia Țăru :** Nimic nou !.

Andreea Soran, V. Ana, M. Huzum, Ioan Căpraru, Goiți Constantin, Etalascu Arian, Zois Veronica, Litoiu Const., Gromnea Marcel, Alex. Manea-Delaseaca, Nichita Lazăr, Ion Dumitru Bădeț, Nicolae Bivol, Josan Constanța : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

Geo Dumitrescu

NR. Manuscrisele nu se restituie.

Caut...

Caut prin mine
cu gîndul ca o lanternă aprinsă,
prin văi, peste ape, pînă-n piscuri,
unde tăcerea albă e ninsă.

Și totul e alb ca un început
și-n zare
ca-n răscruci
stau mii de semne de-ntrebare.

Chemări fascinante fac semn
cu bastoane de lemn
mereu mai departe, mai departe...
Cît timp, ce destin,
de adevărul divin,
de oprirea supremă, ne mai desparte ?

Caut cu ochii flăminzi de lumină,
arși de febre purificatoare,
și pe măsură ce mă-nalț și dispar
mă fac de vioară și soare.

EMIL GAVRILIU

Copilul meu

În trupul tău rotofei și nestatornic
Jumătate din sufletul meu se rostogolește
printre lucruri
și sînt gata să devin stană de piatră
Cînd lumina
Face din brațele tale aripi
Ce-ar putea să te fringă în zbor spre
nemărginire.
Noaptea,
Cei mai înalți copaci își apleacă vîrfurile
Și te trec ușor
Din pătuc pe așternut de frunze,
Piscurile munților îți sărută palma
Și aud cum crește în trupul tău
Statornicia și asprimea în calea vînturilor,
Apele îți înfioară talpa
Să mergi mereu cu certitudinea
Că-n orice petec de pămînt
Stă gata să apară un izvor.
Copilul meu,
Am început să-ți uit gesturile și chipul
Dar te bănuiesc în fiecare fir de iarbă,
Ce leagă albăstrimea cerului de căldura
adîncurilor,
De aceea, în zilele cu ceață și vînt
Întregul meu trup se preface-n pămînt.

IOANA CIOANCĂȘ

Desene de Ion Gorjan-Corinescu

Copilăria, cal de cretă

Cu un cîntec de privighetoare
de-o rază abia mă mai țin.
Două stele îmi ară retina ;
o stea de gheață, alta de foc,
trece o fată, și steaua de foc
iscă în inima mea suave neliniști,
arunc visele în apă
și apele se-ntunecă în cercuri
ca un ochi înghețat.
Copilăria cal de cretă
mi-așează pe umeri albe păsări.
Pace vouă, înfiorate, sublime iubiri.

GEORGE OCNIȘOARA

Umbra

Trec pe lîngă mine
imagini palide ale violenței
femei tinere cu privighetori pe umeri
trec pe lîngă mine
cîteva cuvinte și pier pe
limba-ngustă a vîntului
trec pe lîngă mine
cafenele tandre ale plictiselii
trece surîsul perfid al reclamei
tristețea cu picioarele ca niște bețe
și la umbră
îmbrîncită de necunoscuți
călcată în picioare de cîteva lacrimi
trece sfioasă ca un copil de trupă,
umbra mea.

CRISTINEL PRICOP

Dincolo

Lasă-ți
cîmpul alb
sub cheie
în sertar
uscat fără cîntec,
și treci dincolo
unde se nasc flori de
soare
trase din metal
ca o spirală
să te urci pe cer
într-o noapte
împins de flăcări
să nu mai vezi
scaunul protăpit,
îngust.
Piinea rumenită
se obține la foc
arat-o-n oglindă
să te vadă acum
cine ești...

MARIN CIORANU

Fruct cules dintre bălării

Poezia — fruct
cules dintre bălării
la-nceput doar mireasmă
și din lumina sleită raze pentru
fiecare anotimp
leagă-mi rănile, iubito
cu pagini de manuscris
vor sta acolo ca ouăle-n cuib
sîngele meu surpă florile
în fîntînile cerului,
mă tăvălesc cu aripi cu tot
în colbul luminii
timpul să stea în genunchi
în fața poemului...
și cînd visul sfîrșește, vezi
cenușii care nu mai
amintesc nici măcar focul
un venticello toarce prin
osul memoriei
leagă-mi rănile cu pagini de manuscris
acum cînd pămîntul e-o tipsie
de lemn, iubito
cite-o piine să-i crească pe nervuri
în fiecare clipă
astfel ca înțelesul cuvintelor să fie clar
pentru fiecare gură

VALERIU PRUTEANU

Arheologia continuității

Urmare din pag. I

teriorul limesurilor imperiului cît și de cercetarea și înțelegerea lumii romanizate aflată dincolo în zonele unde cultura română a pătruns pe cele mai diferite căi și sub o diversitate de forme, ridicînd, cu acuitate, în fața specialiștilor, problema stabilirii ultimelor limite ale acestor pătrunderi, a profunzimii efectelor lor în timp și spațiu. De altfel, nu au trecut încă două decenii de cînd un învățat a reflectat într-o formulă mai mult decît inspirată această cerință fundamentală a arheologiei mileniului I — căutarea a ceea ce a denumit : „Frontierele invizibile ale influenței romane".

În noile direcții de cercetare a arheologiei mileniului I, în ceea ce am denumit acum doi ani într-un articol scris la Alba-Iulia — gîndindu-mă la metoda fundamentală a cercetărilor pe cale arheologică — „stratigrafia continuității", o pondere deosebită au, și mai ales vor avea, descoperirile de pe teritoriul României.

Cea mai estică populație din Europa supusă romanizări, fie în mod direct sau indirect, a fost cea de origină tracică, aflată pe spațiul dacomoesic. În mod prevalent acestei populații îi aparțin cei care după sec III e.n. au promovat pe mai departe, la nord de Dunăre, nu fastul urban al civilizației romane — de altfel, în condițiile migrațiilor, imposibil — ci elementele ei comune, de la brăzdarele de fier ale plugurilor la ceramica cenușie și roșie executată la roată rapidă, de la creștinismul primitiv la păstrarea cu consecvență a limbii latine pînă la, în cele din urmă, structurarea unei limbi romanice unitare pe întreg teritoriul. Este populația care în secolul IV, la 100 de ani după părăsirea Daciei își înhumează morții cu inventare de evident caracter roman, săpîndu-și gropile mormintelor între ruinele municipiului Apulum, și este de fapt populația care continuă producerea elementelor de bază ale culturii provinciale romane tîrzii pînă în sec. VII, constituind astfel baza structurării faciesurilor culturale romanice de epocă bizantină. Fenomenul poate fi sesizat la noi în urma cercetărilor efectuate la Bratei, Morești, Alba-Iulia, în zona Ardealului, la Dulceanca în Muntenia, Costișa, Botoșana, în Moldova, zonele vechilor așezări romane din Dobrogea ș.a.

În acest context, este deosebit de important să precizăm unele ipoteze privind cercetarea acestei lumi. Între altele, o pondere deosebită va trebui să se acorde problemei istoriei creștinării ei, încă din epoca romană. Aceasta întrucît s-a recunoscut și subliniat nu o dată faptul că populațiile alogene ce-au pătruns pe teritoriul țării noastre în a doua jumătate a mileniului nu au fost creștinate decît tîrziu, procesul începînd abia din a doua jumătate a sec. al IX-lea (de pildă, slavo-bulgarii), în timp ce populația autohtonă, romanică, era de mult creștină. În aceste sensuri arheologia a oferit dovezi.

Despre acest proces în epoca paleo-creștină elocvente sînt descoperirile efectuate de mai de mult ca de pildă, acel „donarium" de la Biertan și **lucerna** (opaiul), de la Alba-Iulia, databile în sec. IV—V e.n., mormintele de la Apulum amintite mai sus, cataramele cu trafor în cruce din sec. VI, descoperite majoritatea în Transilvania și, recent, descoperirea cu totul ieșită din comun a martyrionului din jud. Tulcea. Așadar, ne aflăm în fața unei lumi romanice, purtătoarea unei culturi în esență romano-bizantină, ce prezintă analogii directe cu unele descoperiri similare efectuate în sudul și vestul Europei centrale, analogii care trec dincolo de seria elementelor de cultură materială minoră fiind acum de găsit și în domeniul monumentelor majore. În acest sens, amintim descoperiri mai vechi din Germania (sub Xantenerdom ; după război și sub domul din Köln, monumente similare cu cel din jud. Tulcea) și din Franța, la Daurade (monument paleo-creștin, sec. V).

Un fenomen aparte, remarcat în arheologia acestei lumi, este cel al ritualurilor de înmormîntare. Se pare că — și noi credem în această ipoteză — din populația romanică nord-dunăreană o parte — foarte probabil fiind cei de directă origină romană — își înhumează morții, pe cînd cealaltă parte, constituind cum este și logic, majoritatea formată din dacii romanizați îi incinerează. Și aceasta în ciuda faptului că în mare parte erau creștinați după cum dovedește seria descoperirilor arheologice de mai de mult sau recente, fenomenul biritualismului fiind sesizat pînă în secolul IX și în unele zone și după acest secol. În fond, cei ce continuă să incinereze uneori depunînd resturile incinerației în gropi în formă de cruce erau și în posesia unor piese legate de cultul creștin (cazuri din cimitirul datat în sec. VII—VIII de la Sărata-Monteoru și de la Bratei în cimitir din sec. IV—V) nu fac altceva decît să-și demonstreze o dată mai mult originea lor dacică, prin persistența tradițiilor lor sepulcrale și înțelegerea creștinismului prin cutumele lumii lor interioare, rămase din adîncul amintirilor religiei lor uraniene de dinaintea mileniului. Pînă în sec. VII — nu trebuie uitat nici acest fapt — această lume a beneficiat și ea de activitatea episcopiilor bizantine de pe linia Dunării și apărarea ei — în ciuda marilor dificultăți — a constituit unul din marile obiective politice ale imperiului roman de răsărit. Faptul — între altele — este în mod peremptoriu dovedit de castrul din a doua jumătate a sec. IV e.n. descoperit la Pietroasele (Buzău) nu foarte departe de locul descoperirii celebrului tezaur din sec. V „Cloșca cu puii de aur".

Aceasta este lumea peste care se vor scurge spre sud, în special în cursul sec. al VII-lea, triburile slave, mișcări stimulate și de puternicele atacuri avare înfăptuite împotriva Bizanțului și secolul în care, între Dunăbius și Haemus vor apare triburile bulgare. Este și epoca — mai bine zis începuturile ei — în care ni se spune că populația autohtonă, deci populația romanică, a asimilat grupurile de populație slavă rămase pe teritoriile de la nord de Dunăre.

Departe de noi gîndul de a contesta existența acestui proces, în special în sec. VII—VIII, deoarece el poate fi sesizat și în unele aspecte de ordin arheologic la nivelul sec. VIII — în Moldova, Muntenia și în nord-vestul Transilvaniei și după acest secol, procesul continuînd în unele zone, chiar și pînă în epoca feudală propriu-zisă. Ceea ce însă ni se pare eronat este modul cum se judecă problema în raport cu aceea a formării limbii și poporului român, în raport deci cu arheologia continuității lumii romanice carpato-danubiene, dat fiind faptul că această arheologie este azi în posesia unui sumum de date, după părerea noastră, suficiente pentru a determina încă de pe acum în acest domeniu serioase modificări în optica arheologică și istorică.

Arheologic gîndind, avem acum motive serioase să credem că unele grupe de populație romanică de pe teritoriul țării nici nu au avut de-a face în sec. VII—IX, în mod direct, cu lumea slavă, iar altele au evoluat în mod paralel cu anumite grupuri de slavi, fie ei sudici, de est sau de vest, transmisiile de ordin cultural, pînă în sec. X, în special între lumea romanică și grupurile slave de est și sud consumîndu-se prevalent de la grupurile romanice spre cele slave și nu invers. Zonele în care s-au produs într-adevăr procese de asimilare propriu-zisă — cum par să fi fost în jumătatea de nord a Moldovei, în zona Oltului superior sau nord-vestul Transilvaniei — vor putea fi, credem, într-o zi bine precizate de arheologie.

În aceste sensuri pledează și întreaga evolutie a faciesurilor culturale romane tîrzii din sec. IV—VI, în următoarele două secole, pînă în sec. IX cînd, pe mari spații a sud-estului european, înregistrăm apariția unei noi culturi, în esență romanică, a cărei principali creatori și purtători sînt grupurile de populație romanică, și a cărei unitate de expresie la nord de Dunăre demonstrează că aici se consumase procesul evolutiv necesar apariției poporului român, ce nu va întîrzia să apară în curînd și în documentele vremii sub numele de vlahi. Pe teritoriul țării noastre această cultură este cunoscută sub numele de **cultura Dridu.** Am văzut mai sus că purtătorii ei erau creștini — și în antiteză — că bulgaro-slavii se creștinează oficial în a doua jumătate a sec. IX, proces care, însă, foarte probabil, a depășit și acest secol. Se știe că eforturile Bizanțului de-a creștina lumea slavă de atunci, din Moravia, Panonia și Dunărea mijlocie, au făcut parte din contraofensiva de ordin politic a imperiului, împotriva crescîndei presiuni a lumii carolingiene spre est. Se cunosc marile efecte de ordin cultural ale activităților celebrei misiuni methodiene, între altele, apariția alfabetului cirilic. Avem deci de-a face în sec. IX—X cu procesul constituirii unei culturi de caracter — cum bine a fost caracterizată — bizantino-slavă.

În momentul cînd Bizanțul trece din nou la efortul de a reorganiza sistemul ecleziastic la nord de Dunăre — disimulînd astfel eforturile de organizare de natură politică — societatea strămînească va accepta această cultură, dar numai la nivelul suprastructurii ei, deci datorită desigur unor necesități politice. Și aceste necesități apăruseră întrucît societatea autohtonă structura deja din sec. IX premisele apariției „țărilor românești".

Celebrul „Anonymus" nu s-a înșelat cînd l-a numit pe Gelu „Dux blachorum el slavorum", subliniind deci existența blachilor în mod separat de slavi. În aceste sensuri ar mai fi multe de spus, dar acum socotim a lăsa locul unei încheieri ce am găsit-o recitind rîndurile scrise pînă aici și la care, poate, fără să-mi aduc acum aminte, am mai gîndit.

Așadar, arheologia primului mileniu al lumii romanice nord-dunărene este de fapt arheologia unei lumi ce a aparținut prevalent imperiului roman și bizantin, o lume ce a susținut existența unei epoci paleo-creștine aici și apoi a continuat-o — uneori lăsată aproape singură — de-a lungul mileniului, arheologia deci a unei lumi care s-a exprimat consuetudinal și care oficia druidic, o lume ale cărei credințe erau impregnate de sursele lor preromane-daco-moesice și care în cursul mileniului a devenit un popor romanic ce a elaborat o limbă romanică ce frapează prin unitatea ei, un popor al cărui univers spiritual ce-i apare a fi atît de propriu, s-a constituit în fond prin grefa rezultantelor culturii antice romane pe fundamentalul spațiu mioritic.

ÎNTÎMPLĂRI CU SCRIITORI

Aventură la Sinaia

II

● Eu rămîn o clipă siderat de salut (pe vremea aceea lucram la Gazeta literară unde Stancu îmi era director) iar blonda, fulgerată de presupusa mea identitate, începu să mă privească cu ochi languroși. Am acceptat jocul, i-am povestit despre mine (adică mai bine zis despre Zaharia Stancu) cum scrisesem „Descult" și alte o mie de chestii de senzație. Am petrecut zece zile de vis. Excursii pe munte, nopți sub clar de lună, versuri și suspine. Se îndrăgostise turtă și mă prezenta tuturor prietenilor și cunoștințelor drept autorul celebrului roman. Îmi jucam rolul cu modestie ajutat din plin de Nicuță care mă saluta ori de cîte ori avea prilejul cu respect infinit.

Vine și clipa despărțirii, o duc la gară, îi dau adresa de la redacție (nu știu ce mi-a venit !) și... adio pentru cine știe cînd !

Asta a fost aventura !"

— Ei și, care-i poanta ?

— Păi, stai să ți-o spun, deși nu meriți !

„Trece un an și într-o zi, fiind la redacție, intră secretara alertată. Lividă, și mă invită la Stancu : Nu știu ce s-a întîmplat, zice, dar e foarte furios.

Mă ridic și traversînd cîteva coridoare bat la ușa romancierului. Se aude un „intră de ghiață și Stancu mă privește încruntat, invitîndu-mă să iau loc. Zice : Tovarășe Vintilă, nu te simți obosit ? Obosit nu te simți, că m-am gîndit să te trimit undeva la odihnă ? Ce zici de Sinaia ?

La început n-am înțeles unde vrea să ajungă și mulțumind circumspect explic că nu mă simt obosit deoarece de-abia venisem de la Sinaia.

Da, da, zice, știu c-ai fost la Sinaia, am aflat adineaori. M-a căutat o domnișoară care a năvălit în biroul meu și după ce m-a văzut a zis că nu sînt Zaharia Stancu. Auzi, a avut curajul să mă nege în biroul meu ? Zicea că Stancu pe care l-a cunoscut ea la Sinaia era mai scund, mai păros, mai simpatic și avea ochelari. Ce zici de asta, tovarășe Petru Vintilă, ce zici ? Cine putea fi mai scund, mai păros, cu ochelari, și lucrează și aici ? Cine altul decît dumneata ? Asta-i substituire de nume și persoană ! Te dau în judecată ! Faci cuceriri amoroase în contul meu. Te rog foarte insistent să-ți dai demisia !

Am întrebat ce motive să pun în demisie, la care fostul președinte al scriitorilor a zis : „Pune din motive de Sinaia, și-am să înțeleg eu !"

M-am ridicat îndreptîndu-mă spre ușă și cînd să trec pragul îmi zice : Ascultă, tovarășe Vintilă, de ce m-ai ales tocmai pe mine ? De ce n-ai zis că ești Mihai Beniuc ? De ce tocmai pe mine ?

Păi, să vedeți maestre, explic eu, nu puteam zice fiindcă Mihai Beniuc era ocupat de Nicuță Tănase și atunci m-am gîndit la un alt scriitor mare și...

Stancu a surîs, s-a gîndit o clipă și mi-a comunicat cu glas rece : Atunci te duci la Tîrgu-Secuiesc și ne scrii un reportaj. Îți cauți juna și mă scoți din cauză. Mă scoți, ai auzit ?

A doua zi am plecat cu primul tren..."

— Și ? am întrebat eu, cum a decurs „dezmințirea" ?

—N-a mai fost nevoie. Era și Nicuță, tot acolo, pe teren, într-o documentare mai lungă. Și blonda mea, se plimba la braț cu el, (nu ți-am spus de la început că scria poezii) așa că... mă schimbase cu Mihai Beniuc. Asta-i poanta.

— Și demisia ?

— Fii serios dragă, da ce crezi că Stancu mi-o primea ?

Mircea Micu

Șapte toamne

Sînt scurs șapte toamne de cînd s-a așezat în rîndul nemuritorilor Tudor Mușatescu. Într-o zi aurie ca aceasta l-am cunoscut în livada de la Mogoșoaia, înconjurat de prieteni. Căci cel mai mare comedian român de după Caragiale era și omul cel mai prietenos și amabil de pe lume, gazda cea mai primitoare pentru colegii de toate vîrstele. Sufletul său bun ca o piine se frîngea pentru fiecare; își lăsa pagina începută ca să asculte suferința sau neliniștea altuia, cu o sfîntă dăruire de sine, pe care astăzi o caut cu luminarea la atîția maeștri mai tineri sau mai bătrîni.

N-a existat în cultura noastră un scriitor care să iubească rîsul mai mult ca el. Era în stare să se cheltuie cîteva zile ca să însceneze o farsă sau o șotie nevinovată unui prieten ; sau să se gîndească o săptămînă la un „mușatism" de o jumătate de rînd. Îi plăceau vinul, cafeaua și prietenii pentru că nu putea trăi singur și pentru că simțea nevoia să asculte ecourile gîndurilor sale în sufletele celor din jur. Serile din casa lui au rămas celebre, ca niște sărbători și petreceri spirituale. Vorbea rar și puțin, dar fiecare din cuvintele lui erau memorabile. A doua zi circulau în oraș ca perle de gîndire și ironie.

Mi-am amintit în aceste zile comemorative de nea Tudorică Mușatescu, cel ce a fost omul care nu poate pleca din noi. Nu vrea el să plece sau, poate, nu-l putem noi lăsa să plece.

Doar opera sa nu are nevoie de comemorări și aniversări. Ea s-a așezat singură în primul raft al dramaturgiei românești dintotdeauna.

Ion Băieșu

Originile limbilor neolatine

Urmare din pag. I

reținut la paragraful privind „neolingvistica, structuralismul și alte tendințe moderne": „...Ar fi greșit să se creadă că apariția unor noi orientări și a unor noi metode ale lingvisticii au depășit și-au înlăturat lingvistica istorică sau genealogică, care, dimpotrivă, îmbogățîndu-se cu experiențe noi, cunoaște o dezvoltare tot mai mare". Și la „considerații finale": „Oricît de intime pot fi punctele de contact dintre istoria limbii și istoria literaturii, nu mai există astăzi aproape nici un cercetător care să stăpînească complet și în același mod istoria limbii și istoria literaturii, și cu atît mai puțin pe aceea a tuturor limbilor și literaturilor romanice". Ultimii reprezentanți ai acestei „duble și complete stăpîniri a celor două domenii" au fost, după Carlo Tagliavini, Giulio Bertoni în Italia și Ramón Menedes Pidal în Spania, la noi poate numai Ovid Densusianu și în parte Sextil Pușcariu.

În privința originii, locului de formare a limbii române și unității integrale a dialectului daco-român ca limbă romanică unică, dezvoltată ca limbă națională literară, Carlo Tagliavini exprimă opinii în genere acceptabile, confirmînd, între altele, prezența populației romanizate la nordul Dunării. Istoricii și lingviștii români au dovedit fără putință de tăgadă în anii noștri că Dunărea nu a fost hotar, ci o axă a dezvoltării latinității românei, singura limbă romanică a spațiului carpato-dunărean. Desigur, se mai poate discuta în chestiunea „torna, torna, fratre" și „Decebalus per Scorilo" sau dacă vocala **ă** e datorată sau nu influenței substratului, ceea ce E. Petrovici, între alții contesta (cu privire la „torna, torna, fratre", Al. Rosetti a susținut încă din 1960 că avem a face cu „o informație prețioasă asupra limbii populației romanizate ce era să devină limba română").

Să ne oprim puțin la paragraful „Cele mai vechi atestări ale românei". Se precizează că salv-conductul eliberat de sultanul Baiazid II unor negustori polonezi, „idiomate valachico scriptus", era de fapt redactat în venetă (textul citat de Carlo Tagliavini după A. Lewicki se află în Arhiva Ministerului de Externe, la Moscova). Tagliavini este de acord cu O. Densusianu și Al. Rosetti că primele traduceri de texte biblice s-au făcut la noi sub influența reformei luterane, se îndoiește însă că în 1532 „quidam doctor ex Valachia", care mersese să viziteze pe Luther, avea gata traducerile în limba română, polonă și germană a unor evangheliii și praxii pe care vroia „excudi curare", cum sună o știre comunicată de Șerban Papacostea în 1958. Importă însă că exista fie și numai intenția traducerii textelor la această dată, sub impuls luteran.

Despre **Evangheliarul slavo-român de la Sibiu,** prima carte românească tipărită păstrată actualmente în biblioteca Saltikov-Scedrin din Leningrad, editată în fotocopie abia în 1971 de Ludovic Demény, Tagliavini a socotit întîi că este o problemă încă nu în întregime lămurită, întrucît exemplarul, incomplet, nu este datat. Editorul a propus întîi data 1546, apoi anii 1551—1553 Astăzi lingviștii români sînt de acord că acest text a fost imprimat de același tipograf care a scos în 1544 Catehismul de la Sibiu, Filip Moldoveanu (Maler sau Pictor), catehism din care nu mai avem nici un exemplar. De asemenea, lingviștii sînt de acord că **Evangheliarul slavo-român de la Sibiu** este o tipăritură precoresiană. Desigur, faptele de limbă nu oferă posibilitatea unei datări precise. În ceea ce privește localizarea traducerii, E. Petrovici și Al. Rosetti propun Moldova, iar Ion Gheție și Al. Mareș, Banat — Hunedoara. Evident, discuția rămîne deschisă.

Detalii importante dă Carlo Tagliavini în legătură cu fragmentul zis Todorescu dintr-o carte de cîntece religioase calvine, tipărită prin 1570 cu litere latine și ortografie maghiară. Fragmentul (o singură foaie) aflat la Muzeul Național Ungar din Budapesta a fost publicat în facsimil cu transcriere, note și comentarii de M. Sztripszky și Gy. Alecsics în 1911 **(Cartea de cîntece a lui Gergely Szegedi în traducere românească din secolul al XVI-lea).** Textul lui Szegedi, maghiar, din 1569 era precedat de altele mai vechi (unul din 1566). Fragmentul românesc este redat în versiunea lui Sándor Agyagfalvi din 1642 (ms. în biblioteca Colegiului Reformat din Debrecen) și în versiunea lui I. Viski din 1697 (ms. la Cluj). În afara acestora, la Cluj s-a mai descoperit traducerea românească din secolul al XVII-lea a psaltirii maghiare a lui Szenci Molnár și o traducere românească a Psaltirii germane a lui Ambrosius Lobwasser (versiunea Psaltirii hughenote a lui Clément Marot și Theodore de Bèze). A se vedea și articolul lui C. Tagliavini, **Influences du Psautier Huguenot de Clément Marot et Théodore de Bèze dans la littérature roumaine ancienne** — în **Cahiers S. Pușcariu,** I, 1952, p. 37—48.

O părere la care nu subscriem este aceea că „din punctul de vedere al conștiinței valorii estetice se poate spune că literatura română începe de-abia în secolul al XIX-lea". „Cînd celelalte națiuni romanice aveau o literatură înfloritoare și dăduseră lumii capodopere nemuritoare, în România se traduceau catehisme și evanghelii, iar în domeniul profan, cărți populare ca Istoria lui Alexandru cel Mare". De fapt, Carlo Tagliavini nu se ocupă de valorile estetice ale literaturii române vechi, ci numai de „cele mai vechi atestări ale românei", pînă la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Este adevărat că pînă la 1600 nu avem în limba română opere de valoare artistică, dar mai departe există forme literare remarcabile în cronici, în traducerea în versuri a psalmilor la Dosoftei, în predicile lui Antim Ivireanu și avem opere literare propriu-zise, cum sînt **Istoria ieroglifică** a lui Dimitrie Cantemir, soi de **Roman de Renard** românesc, sau legendele din **O samă de cuvinte** de Ion Neculce. Evul nostru mediu și Renașterea întîrzie din cauza condițiilor istorice vitrege, cu toate acestea a existat mereu o conștiință a originii latine și a unității comune a tuturor românilor, un puternic sentiment al demnității naționale și o permanentă cultivare a valorilor spiritului, un veritabil umanism românesc întreținut de Ureche, Miron Costin, Stolnicul Constantin Cantacuzino și plenar de Dimitrie Cantemir, personalitate fascinantă, filosof, prozator, poet, istoric, magistru al tuturor artelor, om desăvîrșit de Renastere.

Mai curînd sîntem de acord cu ultimele rînduri ale cărții lui Carlo Tagliavini: „Importanța românei nu constă în vechimea atestărilor sale, ci în păstrarea elementelor latine și în puterea de rezistență demonstrată de-a lungul atîtor secole în care românii au trăit cu totul izolați de romanitatea occidentală".

m a p a m o n d

din lirica sovietică

EVGHENI EVTUȘENKO

Centrala Bratsk

— fragment de poem —

Sînt fericit că m-am născut în această Rusie
țara lui Razin, cel drept și înflăcărat.
Grație strălucirilor de la Bratsk, Rusie,
mi-a răsărit chipul tău îndrăgit și curat.

Ani în șir, sub bici de foc încovoiată,
cu glezne goale, în zdrențe și înfometată,
ai îndurat tot răul în numele luminii,
în numele acestei iubiri ai suportat spinii.

Pămîntul, sclavi numeroși încă mai ascunde,
temniceri temuți patrulează în fața porții,
dar ura este azi neputincioasă acolo unde
dragostea se ridică ferm împotriva morții.

Nu cunosc țel mai presus în toată istoria
decît acela să-ți dai viața, ignorînd gloria,
oamenii să poată striga hotăriți și gravi :
„Nu sîntem blestemați să trăim ca sclavi !"

NURGAZELI GOZLÎEVA

★ ★ ★

Răspunde-mi, gînditorul meu contemporan,
la această scurtă și simplă întrebare :
cînd omenirea va deveni un munte de mărgean,
mama va putea fi asemuită cu piscul din zare?

Răspunde-mi, contemporanul meu gînditor,
desigur mintea ta ageră e tînără și clară :
pentru că oamenii pămîntului sînt copii lor,
mamele se țin atît de mîndre fără să pară ?

Și iată că am pus degetul arătător pe rană
adevărul nu este cum crezi atît de aproape :
dacă n-ar fi existat mamele în lumea umană,
ce ar fi devenit oare pămîntul dintre ape ?

OVANES GRIGORIAN

★ ★ ★

Tata și mama —
ca două luminări care ard
în căușul palmelor mele,
ca două luminări care se topesc...

Pășesc cu prudență printre ani,
astfel ca timpul să nu mi le stingă.
Trec cu respirația reținută,
și chipul iradiind de lumină.

Tata și mama —
ca două luminări se topesc.
Eu sînt cînd vesel, cînd trist,
iluminat de flacăra lor părintească.

În căușul palmelor mele
sînt două luminări care se topesc.
Și îmi picură firesc pe degete
lacrimi fierbinți de ceară.

DALIA SAUKAITITE

Rozele celor care nu s-au întors

Nu s-au mai întors. Au întîrziat pentru totdeauna.
Pămîntul a devenit mai gras și mai negru de sînge.
Nouă ne-a rămas durerea și tristețea fără margini,
nemuritori precum granitul, nimeni nu-i va plînge.

În fiecare primăvară în patria cu stepe și piscuri
rozele înfloresc pretutindeni așteptîndu-și eroii,
cărora li s-au înălțat și monumente și obeliscuri,
înfruntînd timpul, vitregiile iernilor, ale ploii.

Pentru cei căzuți în bătălie, primăvara ard rozele
pe locul ruinelor fumegînde, în grija nenorocului.
Răsar pretutindeni chiar peste cenușa incendiilor.
Dar memoria păstrează veșnic vie imaginea focului.

A. Kiseenko, V. Lomach, I. Litovcenco (U.R.S.S.): „Constructori"

BULAT OKUDJAVA

Marș sentimental

Speranță, voi reveni,
cînd gornistul va suna retragerea,
cînd va apropia goarna de buze
îndepărtînd cotul ascuțit.
Speranță, eu voi rămîne în viață :
nu e pentru mine pămîntul umed,
prefer angoasele, spaimele
și lumea blîndă a preocupărilor tale.

Dar dacă vor trece o sută de ani
și tu vei înceta să mai speri,
speranță, dacă deasupra mea
moartea își va deschide larg aripile,
să poruncești gornistului rănit
să se ridice drept în picioare,
în așa fel ca ultima grenadă
să nu mă poată dobori.

Iar dacă vreodată
n-am să reușesc să mă apăr,
oricare ar fi să fie lupta
menită să zguduie pămîntul,
cu siguranță voi cădea în bătălia aceea,
în lupta îndepărtată,
în războiul civil,
iar comisarii cu caschetele prăfuite
asupra mea se vor apleca în tăcere.

KIRILL KOVALDJI

Numele poetului

Se spune uneori că dispariția este la fel pentru toți,
iată, deosebește pe placă numele poetului dacă poți :
el se reflectă numai pe lespezi de granit
și nu este legat prin nimic de stela funerară,
este cu voi. De cînd se nasc copiii, pînă la infinit
numele lui îți umple inima de o mireasmă rară,
el zboară liber în cercuri după o veche lege
și fără el niciunde și niciodată nu vei înțelege,
cîntecul, pădurea, cuvintele îți vor părea străine,
nici dorul, nici extazul, nici dragostea nebună
nici ziua însorită, nici noaptea cu furtună,
nici patria, nici gîndul, nici omul bun din tine !

LEONID MARTÎNOV

Lenin și Universul

Multe lucruri
sînt legate
De numele lui Lenin —
Realizări măreți,
Străzi principale...
S-ar putea ca
Generațiile viitoare
Să modeleze chipul marelui Lenin
Și dincolo de limitele pămîntului.
Iar gîndurile și sentimentele lui Vladimir Ilici
Se vor transforma în noțiuni interstelare,
O parte din tezele sale fiind valoroase
Și pentru vecinii din cosmos.
La cuvintele : Lenin și Omenirea
Se va adăuga firesc
El și Universul

SADRIDDIN AINI

Elogiu lui octombrie

O, flamură vie și sacră a dreptății,
Te înălțăm în inima cetății !
Tu care ai strivit purpura monarhiei —
Izbucnesc sărbătorile bucuriei !

Înțelepciunea ta cuprinde masele,
Ca flacăra pustiitoare casele
Unde ard stăpînii pentru care tremuram,
Arde tot ce le mai datoram.

Lumea veche, rămasă mult în umbră,
Nu este decît o ruină sumbră,
Lumea nouă — prezentul nostru sublim,
Din dărîmături îl clădim.

Drumul ales e cel care ne încintă,
Flacără vie și sfîntă,
Făcînd dreptate, scandăm cu bucurie :
Onoare, Muncă, Datorie !

ȘOTA NIȘNIANIDZE

Pacea

Vechea tranșee năpădită de ierburi, surpată,
Încinge ca un brîu de jur împrejur muntele.

Liniștea și soarele împărătesc aceste meleaguri.
O cască de oțel coclită, zace acoperită cu mușchi.

În cască o pasăre albă ocrotește sub aripa sa
Oul în care încolțește pură chintesența vieții.

În românește de
Petre Dan Lazăr

ÎNSEMNĂRI DE CĂLĂTORIE DIN U. R. S. S.

Trei zile pe malul fluviului Volga

— Iată-l pe colonelul german în pislari de papură blestemînd iarna rusească !

E aproape întuneric. La marginea parcului bătrînul stă cu fotografia ridicată deasupra capului. Are marginile uzate, e puțin îndoită și îngălbenită de vreme. Stă cîteva secunde cu ea sus, s-o poată privi cu atenție toată lumea. Cei cîțiva adunați în jurul său se uită la generalul cu brațele strînse de frig, surprins de aparatul de fotografiat într-un moment penibil, cu cizmele sale, lustruite, neputincioase în fața gerului, ascunse în pislarii de papură. Bătrînul strecoară fotografia în servieta pe care o ține între picioare și scoate altă imagine.

— Vot, dom Pavlova !

Toți ne uităm la imaginea casei lui Pavlov. Bătrînul vede fotografia în ochii noștri obosiți de drum. Începe povestea lui Pavlov. Se va întuneca și va porni spre casă. Mîine dimineață se va instala iar în marginea parcului, cu geanta lui de piele care ascunde o istorie în imagini a orașului Volgograd. De cum va răsări soarele și vor apare primii turiști el va striga cu mîndrie „Vot, dom Pavlova !", „Iată-l pe tînărul soldat căzut în ianuarie, lîngă mama sa !".

Coborîm spre fluviu. Fiecare cînd ajunge la

Volgograd. Colina lui Mamai

Volgograd vrea să vadă Volga, din curiozitate, dar și cu convingerea, că, dacă a ajuns în preajma acestui mare imperiu de apă, trebuie să se petreacă o minune, că lîngă el va înțelege tot ce era de neînțeles pînă atunci. Dar nu se întîmplă nimic. Valurile mărunte pleoscăie în țărm, luminate de vasele ancorate la mal. Trece cîte unul prin larg și de pe el se aud cîntecele turiștilor, fericiți de a fi ajuns în sfîrșit să vadă și Volga. Lîngă noi sînt cîțiva americani și un gruzin. Gruzinul stă pe un pilon de ciment, cu șapca căzută pe ceafă. Ține o mînă în părul cărunt și privește în larg. Parcă nu-i vine să creadă. Doi băieți cîntă la chitare. Trece un grup de tineri. O fată rîde hohotind și se învîrte pe tocuri. Vîntul de seară îi leagănă fălduriile rochiei galbene de mătase. La o piruetă fata își pierde echilibrul, dă drumul poșetei să zboare spre un rond de flori și se lasă prinsă în brațe de unul din tineri. Rîd toți de parcă ar fi sărbătoare și nu spre mijlocul unei nopți de primăvară, cu frunze încă neîmplinite. Fata aleargă înaintea lor, se trîntește pe o bancă și strigă fericită : sînt liberă, sînt liberă ! Gruzinul cărunt o aude și zîmbește înțelegător. Americanii au coborît foarte aproape de apă. Unul dintre ei întinde mîna și o lasă cîteva secunde atinsă de valuri. Fluviul e cenușiu și curge lin, asemeni unui val molatec de cenușă.

A doua zi, în colțul parcului stă bătrînul cu fotografiile sale alb-negru. La cîțiva metri de el se adună lumea să pună o floare la monumentul eroilor. Tot în parc se află statuia unui aviator. În timpul încercuirii Stalingradului fusese doborît și din această cădere fără nici o speranță își pierduse numai vederea. I s-a ridicat un bust și, după 10 ani de întuneric, în urma unei operații foarte dificile, a putut să se vadă în încremenirea bronzului, privind hotărît spre cupolele verzi ale castanilor. Trăiește și vine adesea să-și pună un buchet de flori la picioarele soclului de marmură neagră. Se privește ore întregi cu ochii întredeschiși, ca în fața unei lumini prea puternice, încercînd să se convingă că el totuși există, chiar dacă a devenit istorie.

Soarele se ridică și devine mai îngăduitor. Cerul e limpede și în el se reflectă Volga. Dincolo de ea începe stepa cea fără de margini, pămîntul care urcă în cer pe un covor de ierburi. Acolo nimic nu te apără, totul pare a te chema spre vastitate. Înțeleg de ce în timpul încercuirii fluviul fusese apărat cu disperare, de ce soldații își spuneau „aici este Volga și dincolo nu mai este nimic". Serghei îmi arată Dom Pavlova. Casa lui Pavlov a rămas intactă, adică așa cum a fost în război, ciuruită de gloanțe, cu zidurile împănate cu bucăți de plumb și fontă. Cîțiva soldați, parcă 10 sau 12, ținuseră piept unei armate și cînd au aflat generalii tristei speranțe cîți oameni îi opriseră au făcut crize de isterie și au blestemat fluviul care le dăduse pește să nu moară de foame. Serghei, un ziarist de vîrsta mea, stă mereu alături de noi. Vorbește încet, aproape șoptit. Cînd treci prin orașul acesta simți, ca într-un sanctuar al victoriei, că pînă și puținele cuvinte ar putea suna nepotrivit în urechile morților. Ne oprim în fața unei mori apărată și ea de puțini soldați și bombardată cu furie de nemți săptămîni în șir. Mai stă în picioare cu un ultim efort de a arăta lumii că există momente cînd pînă și clădirile pot să lupte. Aproape fiecare casă are o istorie legată de încercuire. Cînd treci pe lîngă ele parcă ai fi părăsit prezentul și te-ai fi strecurat între filele unui tratat de istorie. După război orașul arăta ca o imensă grămadă de moloz. Mulți dintre specialiștii lumii în construcții au clătinat din cap în semn de regret. Nu se mai putea face nimic. Toți propuneau construirea altuia, undeva, în cîmp, și păstrarea lui exact cum era, ca o relicvă a istoriei. Dacă așa au spus marii specialiști în construcții, locuitorii au crezut și erau gata să-și stringă lucrurile pentru a porni spre cîmpul liber. Dar într-o zi o femeie în vîrstă împreună cu copiii ei de la grădiniță a început să care molozul și, ca la un semn, toți au înțeles că nimic pe lume nu le dă dreptul să-și părăsească cetatea. Au trecut 34 de ani de atunci. Orașul seamănă cu multe din celebrele orașe ale Europei. Te obligă să-l descoperi în tăcere, să înțelegi că pînă și celui mai falnic bărbat care a fost lovit luni în șir, chiar ani, după ce a trecut strălucit și demn prin clipele de suferință, nu-i mai poți cere să arate ca un atlet atenian. Tace și trăiește. Nu-ți arată rănile dar nici nu ți le ascunde. Și după toate acestea mai are puterea să spere, să danseze și să stea cu fața mereu îndreptată spre viitor.

Serghei este unul dintre prietenii tineri ai lui Evgheni Lesnikov. Poate cel mai bun prieten al său. De aceea ne poate mijloci o vizită la inginerul, scriitorul, soldatul, marinarul și eroul Evgheni Lesnikov. Aveam în cap zeci de întrebări despre război. Cînd am intrat în apartament toate mi s-au oprit în gîtlej și m-au lăsat fără aer. Evgheni Lesnikov trăiește împotriva tuturor legilor medicinei și vieții. Nu mai are decît inimă și un cap care mai păstrează privirea sfredelitoare a marelui bărbat. La începutul războiului a fost rănit. A stat o vreme în spital, s-a înrolat pe o navă de război, a fost bombardat și a plutit pe o scîndură cîteva zile pe vreme de iarnă, în așteptarea unui vas. A fost salvat și n-a pățit nimic. După război a devenit student, a terminat facultatea de construcții și a lucrat la reconstruirea orașului. În anul 1953 zilele petrecute în valurile reci ale mării i-au biruit trupul. A rămas doar cu inima, cea mai puternică inimă din cîte au văzut vreodată medicii. L-a părăsit soția și într-o zi, la sfîrșitul unui articol dictat pentru ziarul la care lucrează, Serghei a cerut să se anunțe că dacă mai există vreo femeie rămasă singură după război, dispusă să ajute un om singur, este rugată să se adreseze ziarului. S-a prezentat o femeie și după cîteva luni de viață lîngă acest om, viu doar datorită unei imense dorințe de a trăi, a cerut să devină soția lui. A fost adus un ofițer de la starea civilă și Serghei a stat ca martor.

Pe pereții camerei sînt expuse obiecte trimise de la mii de kilometri. Cascheta de marinar a lui Evgheni Lesnikov, clopotul de cart al unei nave de război, tăiată cu aparatele de sudură prin 1950, fotografii, machete de vase, bibelouri și cărți. Toate oasele corpului i s-au calcifiat. De 24 de ani Evgheni Lesnikov nu poate face nici o mișcare. Stă întins pe spate, cu fața spre fereastră — singura sa legătură cu lumea, împreună cu un televizor. Deasupra patului are agățat un microfon cu un brat nichelat. Liudmila Lesnikova pornește aparatul și Evgheni își dictează amintirile. Prima sa carte, **Pe Smolenskaia e liniște**, tipărită în 100 000 de exemplare s-a epuizat rapid. În acele zile lucra la a doua. Se simțea ceva mai rău. Tăceam toți. Am fi vrut să-i spunem cuvinte de îmbărbătare, dar n-aj cum să încurajezi un om cu o inimă mai puternică decît a ta. A început să ne povestească despre scufundarea navei. Traducătoarea se învîrtea în jurul unui cuvînt. Vaina, vaina, repeta ea în căutarea echivalentului românesc. Deodată Evgheni Lesnikov a pronunțat curat și limpede : Război. M-am uitat la el cu ochii mari. Vorbea liniștit cu privirea ațintită în tavanul alb. Afară Serghei îmi spune de un prieten mai vîrstnic al eroului, tot erou și el, aviator în război și scriitor. Cînd se simte cuprins de tristețe, cînd îl copleșesc amintirile și nu mai poate face nimic, vine la Evgheni Lesnikov și cînd îl vede se simte rușinat și umilit și îl cuprinde iar dorul de viață.

A treia zi urcăm Mamai Kurgan-ul. Colina are cîțiva kilometri. În fața primei statui, la poale, simți că toate cuvintele ți se risipesc, că îți piere graiul și că nu-l mai recapeți decît la plecare. Scările de ciment le urci singur și gol. Numai tu și gîndurile, învinse cu fiecare pas de o nemăsurată tristețe, de spaimă față de toate cîte i-a fost dat omului să îndure. Statuile sculptorului Evgheni Vucetici sînt impresionante. A lucrat la ele ani mulți și în puțin timp după terminare a trecut în lumea eroilor încremeniți în piatra roșietică. Pe o terasă, în mijlocul căreia un bazin cu apă limpede adună toate razele soarelui, te odihnești puțin. De jur împrejur te privesc statuile eroilor, femeie cărînd bărbat rănit în spinare, soldat privind în genunchi ultimul apus de soare, bătrîn alergînd cu pumnul întins, toți cu fața spre oglinda bazinului, liniștită și limpede ca o uitare. Urci iar. Zidurile încep să trăiască. Un soldat a scrijelit cu unghiile în var o propoziție simplă : „Eu nu mai exist", altul „Eu nu mai am inimă". Din ziduri se aude vocea crainicului Levitan, gravă și calmă, anunțînd la radio știrile despre bătălia de la Stalingrad. Dincolo de ziduri e iarba trezită de primăvară. Vîntul îi împrăștie miresmele. Este o iarbă crescută pe un pămînt în care ruginesc pînă la 3 000 de schije pe metru pătrat.

În sala flăcării eterne se aude în permanență cîntecul tristeții celor dispăruți. Pereții sînt acoperiți cu drapelele făcute din mozaic. Iar pe drapele sînt scrise numele celor căzuți pentru apărarea orașului. Sînt zeci de mii de nume, citite literă cu literă, de bărbați și femei care stau ore întregi cu capul lăsat pe spate. Cîte-odată se aude un țipăt. E semn că unul a descoperit numele fratelui sau al tatălui său pe care-l mai credea, cu o înfimă speranță, dar speranță, în viață. Apoi totul reintră în solemnitatea muzicii. În mijloc o mînă de bronz sau de marmură ține sus torța cu flacăra albăstruie. Limbile focului se înalță, încearcă să se desprindă și să urce spre cer prin orificiul deschis deasupra, dar nu se ridică mai mult de cîțiva coți în încercarea neputincioasă de a învinge în locul morților captivitatea pămîntului, de a se desprinde și a tîșni spre înălțimile curate ca o lacrimă.

Drumul spre ultima statuie e încadrat de morminte. Unele sînt goale pentru că de la război n-au trecut încă sute de ani și mulți eroi mai trăiesc și își văd de viață, ca și cum n-ar veni o zi a plecării, ziua după care pentru ei nu va mai veni nici o zi. Deasupra, privind peste trepte, peste timp și peste depărtări, statuia Patriei mamă, cu sabia ridicată spre cîmpul de unde vor fi venit diviziile morții, veghează albastrul în care plutesc păsările ca niște puncte.

A patra zi, după ce am trecut pe lîngă parc, am plecat spre Kiev. La umbra unui castan, bătrînul ținea o fotografie ridicată deasupra capului și spunea aproape numai pentru el.

— Vot, dom Pavlova !

Cornel Nistorescu

MANIFESTĂRI CULTURALE

DEDICATE ANIVERSĂRII MARII REVOLUȚII SOCIALISTE DIN OCTOMBRIE

● La Librăria „Dacia" din București a fost inaugurată, luni, 30 octombrie, „Decada cărții sovietice". Peste o mie de titluri literare, social politice și științifice, apărute în edițiile românești și sovietice, sînt reunite într-o amplă expoziție. Sînt prezentate traduceri care semnifică preocuparea de a face cunoscută cititorilor de la noi cele mai semnificative realizări ale artei și științei sovietice. Între exponate se află la loc de cinste o ediție în 55 de volume ale **Operelor complete** de V. I. Lenin, ediții din Marx și Engels. Edițiile românești expun traduceri din clasicii ruși. De asemenea, se găsesc numeroase cărți de filozofie, istorie și științele naturii, cărți de informare largă, enciclopedii și dicționare, albume de artă, cărți pentru copii. Expoziții de carte sovietică au mai fost deschise la Galeria de artă din Satu Mare și la librăria „Vasile Alecsandri" din Bacău.

● La cinematograful „Patria" din Capitală, s-au inaugurat „Zilele filmului sovietic". La deschidere a fost prezentat filmul „Soldații libertății" în regia lui Iuri Ozerov, o peliculă consacrată luptei popoarelor împotriva fascismului, într-un stil cinematografic de amplă respirație. În cadrul „Zilelor filmului sovietic" se vor programa în continuare în București, și în alte localități din țară, filmele „Aripi frînte", „Prețul vieții", „Ură", „Melodiile nopții albe", „Sonată pe malul lacului" și „Piesă neterminată pentru pianină mecanică".

● Formația vocal instrumentală „Smericika" din U.R.S.S. a prezentat miercuri, 2 noiembrie, un spectacol în sala Victoria a Teatrului „Constantin Tănase". Ansamblul sovietic susține un turneu în nouă orașe din țara noastră, bucurîndu-se peste tot de sufragiile publicului, care a aplaudat măiestria interpretativă și calitatea repertoriului. Spectatorii bucureșteni au făcut de asemenea o caldă primire artiștilor sovietici.

revista străină

● **PRIMUL FILM** coproducție polono-jugoslavă poartă titlul „Mirosul pămîntului" și este realizat în Polonia de către regizorul jugoslav Dragovan Jovanovic, după un scenariu semnat împreună cu Wieslaw Myslinski. În rolurile principale, actorii polonezi Kazimierz Borowiec și Grazyma Szapolowsky și actrițele jugoslave Ana Krasojevic și Neda Spasojevic. Anul viitor Wieslaw Mysliwski va începe turnarea filmului „Distanța", de astă dată însă pe teritoriul jugoslav.

● **EDITURA K.I.W. DIN WARȘOVIA** a scos de sub tipar lucrarea lui Stanislaw Burchardt, „Organizația politică a societății socialiste din Polonia". Sumarul volumului cuprinde : Principiile fundamentale ale organizării societății — transformările și legile dezvoltării ei ; rolul și locul Poloniei în comunitatea țărilor socialiste. Statul — funcțiuni, tendințe generale de dezvoltare și principii ; principalele drepturi și datorii ale cetățeanului. — Sarcinile și principiile funcționării sindicatelor, a organizațiilor de tineret, ale asociațiilor și a Frontului Unității Naționale.

● **CRITICUL DAVID HOLLOWAY** de la „The Daily Telegraph" analizează pe larg opera literară a romancierei Margaret Drabble, într-un studiu intitulat : „De ce trebuie să-i fim recunoscători Margaretei Drabble ?" Premisa investigației sale este enunțată fără echivoc : „În mod cert, pare nedrept ca cineva să fie atît de talentat, atît de frumos, atît de plin de succes". De fapt, autoarea recentului best-seller, „Vîrsta de ghiață", este posesoarea unei experiențe ieșite din comun, trăind, dincolo de strălucirea vieții pe scenă și în primul plan al activității publice, o suită de prăbușiri care i-au îmbogățit gama problematică și forța expresivă. David Holloway conchide „...Sînt sigur că va izbîndi, iar înainte de a-și încheia cariera va cuceri cele mai importante premii și o faimă durabilă".

● **UN FEL DE NOU TIP DE REPREZENTAȚIE** shakespeareană a creat actorul George Murcell și trupa sa de la Teatrul „St. George". De cincizeci de ani, această mică scenă de pe Waterloo Road din Londra a devenit o casă permanentă pentru piesele marelui Will. Este interesant de remarcat faptul că aici se tentează interpretări cît mai fidele textului care ne-a rămas de la Shakespeare, abandonîndu-se în mod programatic ambiția experimentalistă, febra de înnoire adeseori abuzivă care i-a cuprins pe mulți regizori contemporani. De asemenea, echipa de la „St. George" încearcă o reconstituire a condițiilor elisabethane de teatru, o atmosferă de comunicare în sala de spectacole, foarte favorabilă capodoperelor prezentate.

● **ARTA ANITEI CLAASSENS** se bucură de un comentariu foarte receptiv din partea lui Remi de Cnodder în publicația bruxelleză **Fantasmagie** : „Ceea ce frapează în arta Anitei Claassens este darul natural și pur pentru a crea o lume imaginară cu caracter particular. În evoluția acestei arte nu putem remarca nici un hiatus, iar dezvoltarea armonioasă și sugestivă a creativității sale nu este tulburată prin emoții metaforice perturbante".

● **EDITURA VIKING PRESS** din New York a pierdut un colaborator care avea cel puțin privilegiul unui nume răsunător : Jacqueline Kennedy Onassis. Desigur, fosta redactoare și consilieră a lui Viking Press nu mai are nevoie de prezentare, după cum nici ieșirile sale temperamentale nu mai miră pe nimeni. Motivul demisiei sale a constituit însă o oarecare surpriză. Este vorba de publicarea unei cărți polițiste ce implica, desigur în limitele ficțiunii, pe senatorul Edward Kennedy, amenințat de un complot. Această tardivă solidarizare cu clanul Kennedy a dus la un nou scandal, în jurul Jacquelinei, la puțină vreme după un schimb dur de cuvinte cu o autoare care se referise puțin reverențios la președinția fostului său soț.

● **CUNOSCUTUL PICTOR** și grafician austriac, Kurt Moldovan a murit la 16 septembrie, la vîrsta de 59 de ani. Kurt Moldovan s-a făcut celebru prin ilustrațiile sale la cunoscuta carte „Alice în țara minunilor". Participările în cadrul bienalelor de la Veneția, Sao Paulo, Cincinnati și Tokio au constituit tot atîtea prilejuri de succes ale artei austriece, deschizînd operelor sale porțile marilor galerii și muzee din lume. Kurt Moldovan este considerat, la ora actuală, drept unul dintre cei mai importanți pictori care s-au inspirat din peisajul venețian.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
46
(811)
Sîmbătă
12 noiembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Argumentele muncii

Acum, către sfîrșitul celui de-al doilea an al cincinalului, an ce va fi încununat cu împliniri pe măsura eforturilor și dăruirii în muncă a poporului, țara întreagă întîmpină cu participarea entuziastă a tuturor fiilor săi evenimente de majoră însemnătate. Desfășurate într-o laborioasă și vie atmosferă de lucru, **conferințele organizațiilor județene de partid** evidențiază puternic maturitatea politică, angajarea civică a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, energia cu care se acționează pretutindeni pentru înfăptuirea obiectivelor măreți ale dezvoltării economice și sociale a României, stabilite de Congresul al XI-lea al partidului.

În acest climat, de plenară angajare în perimetrul cuprinzător al faptei, s-a desfășurat **vizita de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu în județul Hunedoara.** Asemeni tuturor inițiativelor și acțiunilor secretarului general al partidului, și această vizită a pus în evidență utilitatea maximă a consultării nemijlocite cu făuritorii bunurilor materiale, a cunoașterii la fața locului a realităților, a problemelor ce se ivesc în procesul complex al muncii, înscrise pe coordonatele unor aspirații superioare. Au fost abordate, în unități economice ale industriei miniere și siderurgice, probleme vitale, de a căror soluționare depinde sporirea contribuției colectivelor muncitorești la progresul general al economiei, la creșterea gradului de bunăstare și civilizație. Prezent acolo unde muncesc și trăiesc oamenii, dezbătînd cu aceștia soluțiile necesare perfecționării activității profesionale și sociale, expunînd cu claritate direcțiile fundamentale în care se cere acționat pentru ca progresul prefigurat în documente să cunoască întruchiparea împliniri-lor, secretarul general al partidului a propus națiunii întregi un nou exemplu de răspundere comunistă, patriotică, îmbărbătînd și mobilizînd conștiințele. În Valea Jiului, locul unde mii de mineri duc în subterane o încordată bătălie pentru lumină, în „Cetatea oțelului" din Hunedoara, tovarășul Nicolae Ceaușescu a fost înconjurat cu sentimente de profundă dragoste și prețuire ; a fost asigurat că puternicul detașament muncitoresc din această parte a țării își va dedica pe de-a-ntregul energiile și priceperea, pentru a da țării cantități mai mari de cărbune, de a asigura o valorificare superioară a metalului, atît de necesare dezvoltării socialiste a patriei. Acest angajament muncitoresc reprezintă argumentul concret al unității poporului în jurul partidului, al încrederii și devotamentului cu care urmează politica partidului, îndemnurile însuflețitoare ale secretarului său general, care și de această dată, adresîndu-se oamenilor muncii, le-a înfățișat tabloul edificator al realizărilor obținute precum și domeniile în care se cere intervenit cu mai multă hotărîre și competență, pentru asigurarea unei perfecte armonizări între cuvînt și faptă. **„Numai acționînd într-un spirit de ordine și disciplină** — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — **și în strînsă legătură cu clasa muncitoare, cu toți oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, partidul își va îndeplini cu succes misiunea sa istorică, își va spori rolul de forță politică conducătoare în societatea noastră."** Cuvinte întîmpinate cu emoție și aprobare de întreaga noastră națiune.

Este un motiv de satisfacție și încredere în sine pentru poporul nostru să aibă certitudinea unei identificări depline dintre conținutul programului de dezvoltare social-economică adoptat și aspirațiile sale. Aici se află însăși explicația mobilizării active pentru înfăptuirea acestui program. Nu un ideal abstract, iluzoriu poate mobiliza energiile unei națiuni, ci un ideal ale cărui aripi pornesc din solul sigur al realității. Acest realism cutezător a fost înălțat de către secretarul general al partidului pe piedestalul adevărului cu perseverența comunistă spre care vom privi mereu cu prețuire. În semn de respect, devotament și recunoștință pentru înarmarea conștiințelor țării cu certitudinile adevărului, ale muncii creatoare și existenței într-un climat de democrație autentică, minerii au solicitat tovarășului Nicolae Ceaușescu să primească titlul de **Miner de Onoare al Văii Jiului.** argumentîndu-și gestul atît de semnificativ prin cuvintele **„Minerii au fost, sînt și vor fi întotdeauna alături de partid, de dumneavoastră",** cuvinte ce cuprind în ele ceea ce gîndește și ceea ce simte de fapt întreg poporul român.

Țara întreagă se pregătește să întîmpine alegerile de la 20 noiembrie. Țara întreagă se pregătește să întîmpine Conferința Națională a partidului. Țara întreagă se pregătește să sărbătorească trei decenii de la proclamarea Republicii. Trei evenimente cu ample semnificații vor încununa, așadar, cel de-al doilea an al cincinalului. Într-un asemenea context politic vizita de lucru a secretarului general al partidului în județul Hunedoara se constituie într-o prefață memorabilă.

Luceafărul

● În pagina a 3-a: **„La început de stagiune : DRAMATURGIA CONTEMPORANĂ ROMÂNEASCĂ"** ● Despre spectacole cu piese de ● **Dumitru Radu Popescu** („Muntele") ● **Leonida Theodorescu** („Cine a fost Adam ?") ● **Aurel Baranga** („Rețeta fericirii") ● **Iosif Naghiu** („Cîștigătorul trebuie ajutat") ● **Paul Everac** („Acord") scriu ● R. A. Roman ● Valentin Dumitrescu ● Bogdan Ulmu ● Ion Lazăr ● Călin Stănculescu

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **Cronica literară** de M. Ungheanu ● **Cartea de debut** de Al. Piru ● **Poeme** de Gheorghe Pituț ● Dan Verona ● Nicolae Dan Fruntelată ● Dim.Rachieci ● Ion Iuga ● **Proză** de George Bălăiță și ● G. Ghidrigan ● **„Scrisorile lui G. Călinescu"** de Eugen Simion ● **„Cartea și cultura în vechea Transilvanie"** de M. Berza ● Profil : Nicolae Mateescu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● **„Timp și mărturie europeană"** de Alexandru Balaci ● Poeme de Robert Lowell ● **Repere** ● Revista străină ● Sport

ECOURI

SINCRONISM, PROTOCRONISM idei-forță

Pasiunea investită în discuțiile referitoare la **protocronism** și **sincronism** (cele care au avut loc, dar și cele care, sînt sigur, vor mai avea loc) este semnificativă pentru originea ca și pentru natura conceptelor în cauză. Natură înrudită cu aceea a miturilor, ideilor-forță, mai curînd decît cu natura tezelor științifice. Conceptele acestea aparțin — ca să folosesc termenii unui Alihusser — sferei „generalităților ideologice" nu celei a „generalităților științifice". Această discriminare este importantă pentru că ea ne face să înțelegem statutul epistemologic al acestor concepte ca și, practic, modul în care ne putem sluji de ele. Nu trebuie să le considerăm drept teorii științifice aplicabile în explicarea rațională a proceselor istorice literar-culturale, ci reprezentări avînd o funcție eminentă, practic culturală, un fel de **idei-in-acțiune.** De aceea, nu cred că **protocronismul** sau **sincronismul** constituie categorii coerente ale teoriei literaturii ori istoriografiei literare. Cu atît mai importante, mai eficiente pot fi ele în determinarea **direcțiilor posibile ale unei mișcări culturale.** O asemenea mișcare se revendică întotdeauna, mai mult ori mai puțin explicit, de la o filozofie a culturii sau, cel puțin, de la **o viziune ideologică asupra proceselor culturale.** Cei doi termeni pe care îi dezbatem trimit spre două poziții a căror opoziție (dar și conjuncție), sub cele mai diferite forme, a jucat un rol esențial în configurarea culturii române moderne. Și nu numai a acesteia ci a culturilor naționale din centrul, răsăritul și sud-estul Europei, în secolul trecut și în secolul nostru. Cele două poziții ideologice care s-au confruntat au purtat în istoria acestor țări diverse denumiri. Mai bine cunoscută (opoziția termenilor fiind mai acută) este confruntarea în Rusia secolului trecut dintre „slavofili" și „occidentaliști". Evi-

Nicolae Balotă

Continuare în pag. a 7-a

Coșbuc

La optsprezece ani, scrisul mărunt curat și ferm al viitorului poet spune : „Ne trebuie literatură, dar mai presus literatură națională, istorică. Astăzi popoarele se nevoiesc a se face nemuritoare prin puterea condeiului, prin scrieri literare".

Eram după dobîndirea Independenței cînd toată suflarea Românească pregătea unirea cea mare iar Coșbuc dintre poeți poate fi socotit, alături de Iorga, istoricul, și Goga, mai tînăr, unul dintre corifeii acestui nepieritor eveniment istoric.

Prima oară după eposul popular lua Cuvîntul în istorie într-o limbă puternică și sigură prin Harul acestui țăran trecut prin focul cărturăriei, Transilvania milenară. Într-o epocă postemineseiană, epigonică în scris, baladele lui Coșbuc sunt renăscătoare de suflete, dezvăluind o lume a satului românesc transilvan de-o noblețe și maturitate sufletească nebănuite.

Nici tînguire, nici melancolie înclinată spre pesimism, nici erotism, nici evasionism parnasian ci puritate și bărbăție, spirit devenit istorie, castitate și ceremonie a bucuriei ; ia cuvîntul o matcă universală, echilibrul sufletesc al unei semințiii transfigurate, statornică și precisă în ce privește rostul său în istorie și-n viața de zi cu zi în inima naturii.

Nunta Zamfirei, Doina. Moartea lui Fulger sau Crăiasa zinelor *stau alături de* Miorița *și de* Luceafărul *lui Eminescu.*

Acest lirism obiectiv la care ajunsese marele poet este rodul unei munci uriașe pe marile cărți ale omenirii de la Vede la Homer și Virgiliu, culminînd cu Dante, asimilat de Coșbuc pînă în fibrele sale cele mai profunde.

Dacă în veacul nostru poeți ca Eliot sau Claudel parcurg același drum cărturăresc ni se pare firesc, însă să nu uităm că transilvanul Coșbuc l-a bătut înaintea lor.

Un precursor al lirismului modern de prim rang este tocmai acest Cîntec spiritual, devenit tradiție și istorie, acest patos rece evocativ și convingător, izvorît dintr-o tradiție milenară, ajunsă în cele din urmă la cuvînt.

Nunta Zamfirei *sau monologul bătrînului ascet din* Moartea lui Fulger *nu puteau apare decît într-o vatră istorică de măreția întru statornicie iubitoare cum este Transilvania. Textele lui Coșbuc de acum înainte nu mai sunt numai literatură, ci pagini de istorie, arheologie a sufletului românesc.*

Ioan Alexandru

INSTANTANEE

O glumă în versuri inedite

Cu ocazia apariției micromonografiei **Ion Barbu** de Tudor Vianu, — exemplarul meu pe hîrtie Vidalon este datat 19 martie 1935, — a avut loc o polemică, stîrnită de Vladimir Streinu, care afirma că autorul ei își luase unele subtile interpretări, direct de la sursă, adică de la vechiul său prieten, pentru elucidarea pasajelor ermetice. Cum era de așteptat, Ion Barbu a dezmințit categoric, iar atunci s-a încins o strașnică polemică, la care au luat parte, în afară de cei trei în cauză, atît Alexandru Rosetti, editorul, cît și subsemnatul. Teatrul bătăliei a fost în acea împrejurare, în cursul verii

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

MEMENTO

Eroului patriei

Fluviile curg spre izvoare, Dunărea la fel. Deltele sînt invențiile geometrilor și cartografilor. Atît de istorică, asemeni tuturor fluviilor, Dunărea curge spre izvoare. Este despotismul privilegiului total, ca odinioară sfatul bătrînilor.

Rada oricărui port românesc la Dunăre : din vechii Romanați, din Teleorman și Ilfov, adăpostește sub epiderma ei : apă, pămînt, lemn de schele, ciment de schele, metal de schele și vase, urmele unor pași. Călciie de eroi sînt și călciie de agresori sînt, sau călciie de idealuri aliate. Pentru că Dunărea, asemeni marilor fluvii, curge spre izvoare. Dar numai cu sufletul se descoperă urmele astea. Cu memoria sufletului, nici cusută, nici sudată, cît contiguă, cît contopită. Memoria sufletului deține istoria, prin empatie și curaj pentru adevăr. E un barometru infailibil, anexat ochiului. Sau ochiul lăuntric, anexat ființei civice. Izvorul Dunării e milenar. Dar se înnoiește permanent. Ultima mare aluviune : 1877. Ostilitățile care mocniseră de secole pleznesc acum, toamna spre iarnă, ca niște muguri dementi. Pentru că și ființa națională se înnoiește. Prin întărire. Prin cuprinderea sinelui, prin aplecarea asupră-și — cum își cuprinde salcia propriul trup, vîntuită, acum, la hotarul dintre toamnă și iarnă. Ființa națională a românilor s-a schimbat, acum, pe acest liman al anotimpurior rotitoare, într-un mugur și a pleznit. Mai înmugurise la chemarea lui Mircea, a lui Ștefan, a lui Vlad, a lui Mihai, a tuturor bărbaților de os și de dor. Dar acum, în toamna iernii lui 1877 a fost să fie chemarea chemărilor.

Așa cum și la Siliștea din palma Corabiei, și de aci, din rada portului Turnu Măgurele, s-au alcătuit întîile vești de tranziție. Mai trecuseră românii Dunărea, să-și țină dreaptă cumpăna neamului, să-și păstreze zaristea dorului și viitorul copiilor. Însă niciodată „mulți și tari".

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Turnu Măgurele : Monumentul eroilor de la 1877

OPINII

Elogiu și ironie involuntară

Ideea însemnărilor de față ne-a fost sugerată de cîteva recente lecturi despre natura ironiei și a comicului în general, pe care le-am întreprins căutînd să înțelegem cît mai exact natura unui personaj celebru : Ilie Moromete. Întîmplarea a făcut ca aceste lecturi să aibă loc aproape concomitent cu parcurgerea cărții lui Ion Bălu despre opera lui Marin Preda. Cum se întîmplă, fără voie, am interpretat această micromonografie prin prisma acestor recente lecturi. Rezultatul a fost interesant : am avut revelația faptului că în critică nu poate fi depășit un anume nivel al laudelor, fără să apară un neașteptat efect secundar. Acest efect este vizibil în cartea lui Ion Bălu, cel mai elogios text critic apărut la noi în legătură cu un autor român contemporan.

Ciudată întîmplare ! Un critic, care dorește să își concretizeze o mare admirație pentru opera unui prozator, își exprimă preferința cu argumente atît de exaltate, folosește un ton atît de înalt, imaginează precedente atît de ilustre încît reușește să creeze pînă la urmă neta impresie că nu vorbește serios.

Ni se poate spune că ne înșelăm, că, în definitiv, numeroase cărți de critică exprimă o admirație la fel de integrală, fără ca aceasta să însemne altceva decît pare la prima vedere. Așa este, fără îndoială. Numai că autorii lor au știut să nu treacă dincolo de un anumit punct, a cărui detectare presupune instinct critic, o calitate în absența căreia meditația despre literatură suferă de o specifică și uneori abia perceptibilă inadecvare.

Am arătat mai sus cîteva dintre mecanismele cele mai uzuale ale acestei supralicitări. Le vom adăuga încă unul, descriindu-l. Este vorba despre adoptarea unor enunțuri preferențiale de natură axiomatică, ce se dispensează de analiză, lectura nemaiplecînd, în felul acesta, de la nivelul concret al textului, ci de la acela al

Voicu Bugariu

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

...Și maică-mea, veghindu-l

Ce justificare este oboseala de după muncă ! Cazi, mă, direct în somn și nu tu înger peste creier filfiindu-și aripa ca să ți-l ocrotească, nu tu cer cu stele, nimic, mă !

A dormi dus e ca sudoarea. Îți asudă moartea peste timp cu împlinire. Să-l fi văzut pe taicămiu dormind ! Nici de sforăit n-avea treabă. S-o fi văzut-o pe maică-mea, veghindu-l ! Respirarea ei lîngă el, doamne, ce muzică de Johan Sebastian Bach ! Și pe mine, copilul lor, născut din dragostea lor, ce singuratec, ce derbedeu, ce alungat !

S-au iubit ai mei, bineînțeles că s-au iubit ai mei. Din această pricină, acuma la patruzeci și patru de ani, șchioapăt puțin.

Am găsit o toantă care ține la mine. Și știți de unde știu că ține la mine ? Mi-a spălat cămașa.

Ei, despre mine nu prea este vorba.
Dar despre cuvînt, ce scriitură !

Nichita Stănescu

Laudă Temei

Poem de
ION GHEORGHE

Laudă Temei, de la-nceput, de la mijloc și de la
Sfîrșit, laudă temei — fiind mai presus și temeiul
Tuturor faptelor din vechime și pînă acum.
Tema ce este ? O-ngrijorare, o grijă fără sfîrșit.
Ampla strigare a numelui propriu i-a fost Omului
Cea dintîi Temă. Alții i-au zis Logos-Fiu, Născutul
cuvîntu —
Lui, carele Lumile prin Logos le-a-ntemeinicit ;
Temelie le-a pus, întru supremul tematic...
Tema ce este ? Suferința Eroului cînd vede El
Lumea în beznă, deformată și fără intenție bună ;
Cînd rupe un maț de pămînt, cînd își face
Chipul de lut, îi dă suflete din sufletul său, OM
Zicindu-i, întru supremul tematic.
Și mai cum este Tema decît pericolul și
pedeapsa de
Bună voie ? Cine-a luat focul să fie legat,
Legatul să fie în piscul cel mai înalt și atroce
Să vină vulturul să-i bage ghiara-n ficat și cu pliscul
Să-i tragă supremul tematic.
Întru aceasta, Temele nu sînt ale unuia singur,
Dar nici la voia-ntîmplării nu-s ele lăsate.
Iat-o, ca Matca stupului Tema cea mare, Mari-
Le teme asemeni reginelor în prisacă.
Neinventate de nimeni, Temele sînt fenomene.
Ele fac parte din realitatea apriorică a
Insului menit să le slujească, ilustrîndu-le
Și ilustrîndu-se pe sine ca ins moștenitor și legat
Al tuturor cetățenilor întra tematici...
Numai aceștia sînt piatra cetății din care iese
Izvorul. Numai locuitorii cetății sînt apriorici.
Numai Cetatea e stînca de la care temele vin
Fie temele vechi, fie noile teme.
Temele au anotimpuri cresc și decad, pier și
Iarăși renasc...
Există resurecția temelor, logică, incontestabilă,
Drept ciclică pendulație matricială
Teme noi apar, cînd și cînd ; nesesizate
Pot părăsi roiul realității, traversînd
Ca un murmur Cetatea, abdicînd cu minie.
Temele se pot ridica dintr-un zumzet social
De la Margine, sau de la Nucleul realității
Fierbinți. Valoarea temelor se acoperă de
Puterea și starea de influență a bătăioaselor
Categorii sociale în setea de afirmare.
O clasă civică să se afirme putea
În toate stăpînă purtînd cheile energiilor publice,
Dară să nu-și stăpînească temele sale : adică
Temele sale să nu aibă vigoare și farmec asupra
Poporului — carele este singurul Temă sieși.
Pot exista medii famate, fără drept istorie și
Cetățenesc, însă în măsură s-ajungă la teme.
Mie de-acestea mi-e teamă, întrucît tema cîntată
Poate distruge Cetatea prin lene și viciu
Scîrbindu-mă lauda darului babic, și ardoarea
Armăsarului. Dar lăudînd forța rutului
Zis dragoste, de la care vine abundența în
Demografie. Iarăși zic laudă Temei matriciale
Laudă morții ca temă publică, atunci cînd
Muriții mor pentru Cetate, aceasta nemurire zicîndu-se.
Mi-e teamă de pierderea temelor, cînd
Acestea roiesc, trec pe de-asupra Cetății și nimeni
Nu le poate vedea. Cînd nu le-aude poet :
Temele se mută într-altă cetate, unde găsesc locul
Prielnic și slujitorii gata să-și dea viața pe ele.
Pot migra, temele, o generație, două mai sus.
Temele pot naște popoare, întrucît unele față
De altele stau în natură ca pietrele și ca apa :
Nici apei nu-i place să se lovească de piatră,
Nici pietrei nu-i face bine lucrarea la care apa
O pune și-o macină și-o schimbă mereu...
Ce teme erau, în tinerețile mele.
Cum ne-au încorporat și ne ducem în sferele lor
De antic electrum, asemenea gîzelor în rășina
Pietrificată a Zisului chihlimbar...
Electrificarea era, Schimbarea agriculturii,
Industria, Lupta de clasă,
Planurile cincinale, Partidul, o viață
A temelor, tematica drept matcă a toate.
Le-au zis teme publice, dintr-o greșită înțelegere-a
Reginei cu față ianică, Dialectica.-. Noi le-am
Primit și ne-am jertfit tinerețile pentru ele.
Întrucît le-am înțeles și le cunoastem ca teme
Strict personale — cum că insul mai întîi este public.
Public este și la mijlocul vieții, public și
după moarte...
Lupta cu inerția a cui temă era ? A insului carele
Cît pe-aci să i se schimbe bătaia cîntării
Ivită din gura-i de tînăr viu și eroic definitiv ales și
partinic.
Lupta cu inerția a fost și-a rămas tema cetății în
Lupta Roșului cu mediocrul, cu uitarea principiului.
Tema fremătă, tema vuia, umplea aerul de-atunci
Al Cetății. Alesul, copil încă a văzut-o, a înțeles-o
I-a dat numele său drept refuzul adeziunii
în lene : Lup-
Ta cu Inerția a **Băiatului Labiș.**
Ce teme erau în tinerețile mele !
Cum începea, cum abia a mijit, ca o geană de lu-
Mină ciudată, resurecția fondului autohton. Unii
Au zis întîrziere, întoarcere în crepuscularul
atavic ;
Noi am zis Marea Regina Tematică, Megalitice,
Pietrele Cavalerului Trac, betoane arhaice și
ne-au ris
Pamblicarii de obîrșie ciltoasă și fără divinul
Muncii la plug și la barosul făuritor,
Mîncătorii de bunuri, fudulii pe seama altora.
Cîntecele fondului autohton, cui au folosit
Cui sînt ele ajutătoare, ce-au premers, ce-au profețit ?
Partidului acesta, Comunist Român au slujit și în-
Că sluji-vor cît va fi grai românesc.
Tema a sesizat, ori tema a creat acel moment
Crucial pe care-l numim al IX-lea Congres
Punînd în drepturi ,eroic legile timpului
Cu Zicerea ce-o rescriu :

Dreptul fiecărui partid să-și elaboreze linia proprie politică și economică, morală și culturală.

Auzi-l ce cîntec, auzi-o ce Temă : fără imixtiuni în partid și-n istorie și-n viețile patriei.

În toate astea, ce loc am eu ? Pe care l-am
Meritat. Acolo jos, în multime la suferințele
Și la geamătul zestrei naționale care, asemenea
Cu o Mumă călcată cu cizma pe burtă, răgni
Megalitic. Noimele poporului țărănesc, și i-a
Răspuns Dreptul Partidului de-a avea Linie
Proprie, liber să-și scrie Temele glorioase întru-
Cît este-n măsură și-n Lege să le cunoască,
Mai bine decît oricare conciliu din afară de noi.
Fără libertatea tematică a partidului și-a statu-
Lui, nici o libertate de Temă nu poate să aibă temei.

cronica literară

Ion Caraion

Bacovia. Sfîrșitul continuu

Bacovia este unul din marii poeți români care ridicînd numeroase obstacole exegezei s-a refuzat sistematic analizei critice. Semnificativ este că asupra lui critica literară românească din perioada ei cea mai strălucitoare, perioada interbelică, n-a dat nici o pagină memorabilă. Scriind despre poezia lui George Bacovia, Ion Caraion se află adesea în polemică deschisă cu iluștrii critici ai perioadei. Aproape nici unul nu scapă observației lui acide : E. Lovinescu pentru că i-a contestat valoarea ; G. Călinescu pentru că i-a comentat-o inadecvat ; Vladimir Streinu pentru că l-a supus unor parazitare observații ș.a.m.d. Abia Șerban Cioculescu beneficiază de încuviințarea autorului care extrage din paginile lui un pasaj într-adevăr revelator pentru specificitatea poeziei bacoviene neintuită, după opinia lui Caraion, de majoritatea comentatorilor lui Bacovia.

Ion Caraion întreprinde o cercetare pasionată a poeziei lui Bacovia de o gravitate și o subtilitate pe care n-o anticipează niciunul din exegeții lui Bacovia. Cartea **Bacovia. Sfîrșitul continuu** nu e doar rezultatul unei familiarizări excepționale cu poezia lui Bacovia ci și al studiului metodic al acestei poezii. Pentru a edifica însă, noul exeget al lui Bacovia știe că trebuie să înlăture din drum obstacolele. Suma prejudecăților privitoare la poezia lui Bacovia se poate face ușor străbătînd cartea lui Ion Caraion. Războiul poetului critic se poartă desigur împotriva tuturor prejudecăților, dar mai ales împotriva a trei dintre ele. O primă prejudecată este legată de simplificatoarea ecuație viață=operă. Apăsătorul univers al liricii bacoviene s-ar datora conform acestor păreri vieții poetului extrem de grea. Izbit frontal de vicisitudinile unei societăți care nu l-a cruțat poetul ar fi dat glas în poezia marilor lui dureri lăuntrice. În această viziune poezia lui Bacovia ar fi efectul mecanic al unor cauze imediate și graficul existenței ar fi totuna cu graficul operei lui. Cu alte cuvinte poezia lui Bacovia ar fi fost strict condiționată de împrejurările vieții poetului. Față de o atare soluție interpretativă poziția lui Ion Caraion este maioresciană. El nu acordă împrejurărilor vieții lui Bacovia mai multă importanță decît acordase Maiorescu împrejurărilor vieții lui Eminescu pentru poezia lui. Cu alte cuvinte Ion Caraion refuză o interpretare mecanică în favoarea uneia de structură. Structura poeziei bacoviene era constituită susține Ion Caraion, înainte ca Bacovia să aibă impactul cu societatea vremii. Împrejurările n-au făcut decît s-o potențeze.

Ion Caraion aduce în discuție și un argument demn de toată considerația. După informația biografică, procurată de Agatha Bacovia, 17 dintre cele mai semnificative și însemnate poezii ale lui George Bacovia au fost scrise pînă la 18 ani. Departe de a fi poeziile unui începător, ele atestă un poet format, cele 17 poezii ale adolescenței fiind oglinda întregii lui poezii de mai tîrziu. Mai poate fi vorba, se întreabă cu îndreptățire Ion Caraion, de o poezie care se constituie treptat ca urmare a șocurilor existențiale succesive, cînd întreaga lui poezie, cu toate durerile, țipetele, spaimele și sugestia de absurd este conținută fără dubiu în poezia de tinerețe ? Mai are valabilitate teza strictei determinări contextuale a poeziei lui Bacovia atunci cînd știm că cele 17 poezii de tinerețe sînt scrise într-un moment în care tînărul ocrotit de familie era în afara marilor dificultăți ale vieții ? Concluzia se impune de la sine. Bacovia, ne spune Ion Caraion, a anticipat impactul, a anticipat chiar simptomele propriei lui alienări, care-i vor fi descrise de doctori mai tîrziu, dar pe care poezia lui le anticipează în chip obsedant. Pentru Ion Caraion mănunchiul de poezii cel mai revelator pentru arta poetului și semnificația lui rămîne nucleul de 17 poezii ale adolescenței.

A doua prejudecată este, în ochii lui Ion Caraion, părerea după care poezia bacoviană care urmează volumului **Plumb** este o poezie a declinului artistic. Poezia lui Bacovia este, din punctul său de vedere, egală cu ea însăși, dar trecută printr-un proces de esențializare. Poezia ultimei perioade bacoviene, redusă aproape numai la substantive și verbe, nu este o poezie lipsită de calități artistice superioare, ea are doar nevoie de un alt tip de lectură decît cel care i-a fost impus. Pentru a fi mai expresiv Ion Caraion apelează la un citat la fel de esențializat la nivelul expresiei din E.E. Cummings. „Oare poetul american nu știa să scrie altfel, se întreabă Ion Caraion, sau scria așa fiindcă se istovise, fiindcă nu-l mai serveau ideal imaginația ori izvoarele ? Ca și Bacovia, nu". Autorul cărții **Bacovia. Sfîrșitul continuu** ne propune alt regim de lectură al poeziei lui Bacovia, denunțînd concluzia asupra unui declin al poeziei bacoviene drept o intruziune a biografismului în judecata literară. Vîrsta n-a alterat poezia lui Bacovia. Ea și-a purificat doar mijloacele.

A treia prejudecată pe care o îndepărtează convingător Ion Caraion este aceea după care apropierea lui Bacovia de Eminescu nu-și are rostul. Ispita unor astfel de apropieri a fost însă foarte mare și mulți comentatori ai poeziilor lui Bacovia au făcut-o. Una din cele mai pertinente comparații între poezia lui Eminescu și aceea a lui Bacovia ne-a lăsat-o A.E. Baconsky în **Colocviu critic**, paralelă pe care Ion Caraion atît de generos achizitiv cînd e vorba de a recupera opiniile rezistente ale exegeților anteriori, din păcate, nu o pomenește. Actul de clarificare întreprins și aici de Ion Caraion este însă decisiv. Nu e vorba numai de o armonie eminesciană ci și de „chei" ale poeziei bacoviene care pot fi regăsite în poezia lui Eminescu. Așezîndu-l în directă filiație eminesciană, Ion Caraion restituie înțelegerii poeziei lui Bacovia o dimensiune esențială.

Tăria acestei cercetări, în același timp liberă de constrîngeri dar și disciplinată de o aspirație a investigației în profunzime, stă mai întîi în fervoarea și precizia analizelor. Ion Caraion este primul care ne atrage atenția asupra rolului verbelor și substantivelor în poezia lui Bacovia dintr-un unghi care va avantaja situarea estetică a poetului într-un cîmp de vaste referințe. Este pentru prima oară cînd textul lui Bacovia este analizat conform principiului care ține seamă de funcția și frecvența cuvintelor. Un tablou general al tuturor verbelor folosite de poet și a frecvenței lor pune bazele unei cercetări stilistice viitoare și dă chiar în această carte primele rezultate fecunde. „Din cele 2 043 poziții ale celor 385 de verbe cite am fixat, convențional, că s-ar găsi în cuprinsul celor 250 de poezii luate în dezbatere, mai mult de 50% sînt la prezentul indicativului, adică timpul cel mai activ, de mai asiduă tenacitate. Și încă un detaliu : precum senzațiile sonore prezidează asupra celor optice, tot așa verbele dinamice, ale mișcării, le întrec pe cele ale încetinirii ori statismului". Cu alte cuvinte, statistica poeziei ne comunică altceva decît impresiile de suprafață. Analiza e foarte mobilă și Ion Caraion știe să uzeze de montaje ingenioase și elocvente de citate, să întoarcă poeziile pe dos pentru a fi citite de la coadă la cap atunci cînd interesele demonstrației o cer etc. Niciodată pînă acum poezia lui Bacovia n-a fost încercată, ascultată, sondată, cercetată, analizată cu atîta stăruitoare tenacitate și dragoste. Cel mai lung capitol al cărții se numește **Cele 17** și analizează pe larg, rînd pe rînd toate cele 17 poezii de tinerețe ale poetului care am văzut că în interpretarea lui Ion Caraion alcătuiesc marele punct de sprijin în campania de a reforma optica asupra operei bacoviene. Revelatorii în această carte pasionată sînt atît polemicile nu lipsite de mînie ale lui Ion Caraion, a căror justețe nu trebuie însă să ne scape, cît analizele propriu-zise, contactul intim cu poezia lui Bacovia, unghiul de vedere înnoitor al privirii critice. Poet el însuși, cu o fină intuiție a actului poetic, Ion Caraion a pornit la drum cu sentimentul că trebuie să facă dreptate unui mare nedreptățit : „Niciodată, ne spune el în **Jurnal I**, nu vom ști să subliniem îndeajuns ce mari și originali poeți am dat și dăm noi lumii, fără a oferi aceleiași lumi și instrumentele necesare de-a lua cunoștință de ei și a-i așeza acolo unde nu pe merit stau înaintea lor, pe ce înalte podiumuri, alții care nu-i egalează. Mulți din acești unici artiști au țișnit înaintea marilor curente, ca presimțindu-le parcă — și adesea n-au făcut-o cu altceva decît cu o tensiune a sensibilității și inteligenței lirice și decît cu un har al intuițiilor care pun în stare subalternă cultura, înavuțind-o concomitent". E aici întreg programul acestei cărți de excepțională interpretare. Pentru Ion Caraion, Bacovia este unul din marile repere ale artei și literaturii moderne și nu se sfiește s-o spună. Persuasivei analize el îi adaugă o arie comparatistică de care n-a beneficiat, după știrea noastră, niciun poet român modern. Subtil cunoscător de poezie la sursă, Ion Caraion convoacă în cartea lui numele și textele cele mai potrivite pentru a pune în lumină latențele moderne neobișnuite ale poeziei bacoviene. Dacă **Bacovia. Sfîrșitul continuu** și-ar fi anexat un indice de nume cititorul ar fi avut la îndemînă imaginea neobișnuitului cîmp de referințe literare și artistice pe care-l pune în mișcare analistul pentru poetul său. Marinetti, E.E. Cummings, Robert Frost, Jules Laforgue, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine, Georg Trakl, Edgar Poe, Eminescu, Paul Klee, Antonine Artaud, Emily Dickinson, Arghezi, Aragon, Macedonsky, Baudelaire, André Gide, Picabia, August Stramm, Joachim Gasquet, Gaston Bachelard, Mallarmé, Ștefan Petică, Kirkegaard, Octavio Paz, Raymond Queneau, Nietzsche, ș.a. alcătuiesc împreună rețeaua de raportări menită să lumineze variat și revelator o operă poetică unică. Precumpănesc, din cîte se vede, modernii sau acei scriitori pe care modernii îi prețuiesc indiferent de vîrsta lor. De fapt, Ion Caraion își pune poetul în fața unui sistem uriaș de oglinzi și imaginea pe care ele i-o restituie îi dă dreptul să-l considere pe George Bacovia unul din precursorii literaturii și artei moderne. Ion Caraion revine de nenumărate ori în carte lui asupra condiției de navigator singuratic și temerar a lui Bacovia pe apele literaturii și artei viitorului. Reținem din multele afirmații de acest fel pe aceea care-l confruntă pe Bacovia cu manifestele moderniste ale lui Marinetti : „Nu se știe dacă în 1912, cînd se pronunțau aceste îndemnuri și vitejii, ori mai tîrziu, Bacovia va fi citit vreodată furioasele recomandări ale lui Marinetti. Nu se știe dacă le-a citit și nici n-are vreo importanță dacă le-a cunoscut sau ba vreodată. Dar prin intuițiile sale, nu din vreun orgoliu de apartenență la rasa latină, Bacovia s-a îndreptat către unul din hublourile navei pe care se îmbarcau pentru drum lung arta și arta literară. Bacovia coincidea astfel cu, sau mai nimerit spus, premergea cîtorva din rutele flotei de mijloc ale tehnicii moderne, fără să se fi ghidat cumva nici după avioanele, nici după submarinele multor lansatori de manifeste, alarme ori teorii cu care vrînd-nevrînd veacul începea să se aprovizioneze peste noapte ori era progresiv îndopat". Concluzia universalității acestei poezii se impune firesc în urma acțiunii de restaurație dusă pînă la capăt de Ion Caraion.

Am înfățișat pînă aici imaginea descărnată a eseului pentru a-i sublinia noutatea procedeului și a judecăților. **Bacovia. Sfîrșitul continuu** nu este însă o scriere pedantă, ci cartea unui poet despre alt poet. Pagina de critică a lui Ion Caraion are suplețea și forța angajării totale care este aceea a artistului consumîndu-se în chiar actul scrisului. În sfîrșit, ceea ce este esențial, cartea lui Ion Caraion despre Bacovia nu distruge taina poeziei lui, ci o sporește.

M. Ungheanu

viața cărților

Meditație și creație

● Noile „pretexte" *) ale lui Constantin Țoiu, grupate în cîteva secțiuni (**Lecția de continuitate, Opinii, Marginalii, Patru portrete** și **Drumuri**), poartă amprenta aceluiași spirit speculativ al scriitorului. Această proză publicistică se află, dincolo de forma de reportaj, însemnare de călătorie, portret, sub semnul aceleiași vocații eseistice care îl definește pe romancier. Scrieri disparate, „pretextele" se constituie într-un sistem unitar de a gîndi lumea al unei personalități meditative, preocupate de sensurile multiple ale realității, creatoare de imagini sintetice și expresive.

Eseurile lui Constantin Țoiu conțin explicit sau în subtext sentimentul durabilității dobîndite prin efortul creator. Creația este în primul rînd un imens travaliu : „Inspirația ? Creația ? Ele există, bineînțeles, dar nu sînt decît niște sărbători. Săptămîna de trudă, pîrtiile greu croite, erorile evitate, inerțiile învinse, ștersăturile — acestea nici nu se văd", travaliu „nu cu efect imediat numai ; nu cu mincinoase străluciri, arta fiind lungă".

Pretextele lui Constantin Țoiu sînt fie spații străbătute, locuri vizitate, opere de artă (cum e Rubliov al lui Tarkovski, fie figuri ale istoriei și mai ales ale istoriei literare, pretexte aflate deci în spațiul subiectiv al viziunilor personale, al sintezelor proprii în imagini definitorii. Cu vocația sa speculativă prozatorul face loc, alături de faptul istoric, ipotezelor, gîndind totul și în perspectiva virtualităților, deci într-o dublă ipostază (**Ostaticul sublimei porți, Sentinela**).

Speculația intelectuală deschide un spațiu favorabil înfloririlor metaforice. Detalii înregistrate într-o viziune proprie de ochiul scriitorului dobîndesc proiecții simbolice, încărcîndu-se cu sensuri noi. Casa de iarnă a lui Tolstoi devine, pentru eseist, „un cub, un Zar enorm de stejar căzut pe laturile cele mai fericite ale sorții", vertebra de balenă din camera de lucru a lui Luther devine un simbol al stihiei supuse spiritului.

Pretextele oferă astfel meditații pe teme diverse — cu predilecție în spațiul livrescului — speculații sintetizatoare generînd imagini adesea memorabile ; ele conțin în fond imaginea scriitorului în ipostaza sa de călător printre idei și lucruri, reordonînd totul după criterii proprii. Se dovedește astfel încă o dată că publicistica unui romancier îl definește cel puțin la fel de complet ca și romanele sale, ea conținînd explicit problematica etică și estetică de care este frămîntat creatorul.

Sultana Craia

*) Constantin Țoiu : „Alte pretexte", Editura „Eminescu", 1977.

Elegie neliniștită

● Volumul **Melancolia** *) al lui Mircea Florin Șandru nu este o culegere de versuri adunate ocazional, ci o carte de poezie scrisă sub semnul coerenței interne a universului poetic și a mijloacelor lirice, al maturizării viziunii. La a treia sa carte poetul are deja o lume proprie cu un spațiu poetic cuprins într-o rețea metaforică care leagă în profunzime scurtele poeme. Trei elemente structurează universul tematic : **orașul, liniștea, poetul.** Orașul mai sugerează rar Bucureștiul amintirii (**Trece trăsura, Cîntec pentru strada mea**) metamorfozîndu-se în trecerea prin sufletul poetului. El are ceva din trepidația metropolei din poemele avangardei (**Imagine**), în peisajul pustiu cu turnuri și clopote al vechilor burguri (**Cîntec cu păsări, O întîmplare rară**), totul însă învăluit în cenușiul orașelor simboliste (**Secvențe, Abisul**) sau în atmosfera de margine de tîrg a poeziei lui Fundoianu (**Peisaj**). Străzile și casa sînt trepte spre intimitate. Elemente ostile — zăpada și frigul — invadează uneori orașul. Ninsoarea amenință să acopere totul cu o zăpadă densă ca împrăștierea cenușei, izolînd într-o pînză deasă oameni și cuvinte (**Ninge, Niciodată, Vis**). O adevărată obsesie a hipersensibilității auditive și a haosului sonor străbate versurile. Auzul e uneori ca o rană vie, alteori „ca un timpan în care lumea bate cu aripa ei". (**Semnale**). Liniștea intimă de o adîncă blîndețe e starea de grație căutată de poet. În pacea încăperii zborul păsărilor îl leagă de lume (**Pasăre, Veacul, Fereastra**), în timp ce uneori cai fără pată izvorăsc din trupul său și lunecă în nopțile pustii ale străzilor. (**Trecerea cailor, a păsărilor și a oamenilor, Vîrstă**). Retrasă în centrul acestui spațiu-metaforă, ființa poetului se lasă învăluită de nostalgia meditației la marea trecere. Contemplarea nu-i smulge accente patetice ca în acel motto al lui Blaga, ci o tristețe împăcată : „Nu e nimic de făcut prietene, la fel sînt și eu / Atins de curgerea unor ploi trecătoare, / Sîngele nostru se face mai rece. / Cîte o așchie se desprinde și cade din soare." Temele predilecte — viață, timp, veghe poetică, moarte — sînt legate toate de sentimentul trecerii ireversibile prin lume (**Și tu**), împrumutînd cînteculului o tonalitate de elegie : „Am fost bucuroși, am fost tineri, am simțit carnea uscîndu-se pe umerii noștri / Așa vom spune într-o zi, noi am cunoscut fericirea / Pîrjoliți de vînt, arși de zăpezi, cu pielea ca o pelerină uscată...". Doar sentimentul acut al tinereții privindu-se trecînd fără a avea încă împlinirea maturității scoate uneori note stridente în delicata melodie a versului (**Carapacea, Timpul**). Generalitatea temei ascunde însă capcana banalizării ideii („totul e trecere între naștere / Și aripa morții"), în timp ce unele finaluri prelungesc inutil în prea-clar gîndul poetic (**Trecerea cailor...**). Primejdioasă e și trecerea de la nostalgie la sentimentalism împingînd elegia spre romanță (**Cîntecul femeii**). Rostirea poetică e directă și voit inocentă, fără gesturi retorice, urmînd o grație discretă. Adesea rime nepretențioase îi conferă un fiu muzical. Depărtarea de cîntec se realizează prin modernitatea imaginilor și discontinuitatea limbajului. Poeme întregi nu au predicate iar puținele verbe la gerunziu dau o senzație de absență a determinării peisajului liric (**Secvențe, Alergare**). Un anume hieratism al simplității, cultivat îndeosebi de poezia spaniolă, dă specificitate imaginii. („Ascultăm chitara și prin sîngele nostru trec herghelii de cai amețite de muzică"). Din aceeași sursă pare a veni renunțarea la metaforizare excesivă și reîntoarcerea la frustețea comparației. Riscul acestei simplități este alunecarea spre prozaism (**Viața scrie poeme**). Liniștea acestui poet este cea de după strigăt.

Dan Alexandru Condeescu

*) Mircea Florin Șandru: „Melancolia", Editura „Eminescu", București, 1977.

Legendă și realitate

● Călătorind prin Maramureș, Sever Iuliu Utan privește, stă de vorbă cu oamenii, află și își amintește evenimente definitorii pentru istoria locului : rezultatul acestor experiențe de viață este concretizat în această carte a sa*). Nici reportaj (căci e vorba mai mult despre dialoguri spontane și bucuria schimbului de idei decît despre o anchetă propriu-zisă), nici jurnal de călătorie (căci scriitorul nu ne prezintă felul cum vede el această lume, ci felul în care ea se vede pe sine), lucrarea de față este, după cum indică și titlul ei, o încercare de reconstituire, pe considerente lirice, a universului „moroșan". Substanța cărții este dată de „legendele adevărate despre oamenii acestor locuri". Se vor perinda prin fața noastră personalități proeminente, unele cunoscute (Vida Geza, M. Pop, Vasile Kazar ș.a.) altfel revelate de textul prezentat. Faptele descrise se înscriu în două game: cînd evocarea trecutului (legendă și istorie), cînd descrierea prezentului și a eroilor contemporani cu noi. Dincolo de mozaicul, în egală măsură grav și pitoresc, desenat de secvențele prezentate, autorul încearcă să reconstituie și să proiecteze o sinteză a spiritualității maramureșene. O idee se impune, aceea a uriașei forțe creatoare, a elanului constructiv atît în momentele acestei străvechi culturi, cît și în creațiile prezentului : „Ei se dăruiesc actului creativ simplu, spontan, fără nici un rafinament. O fac dintr-o necesitate sufletească, îndrăznesc să cred, pentru că numai astfel pot exista în societate ca oameni „Altfel nu-i modru. Ei nu s-ar justifica, altminteri, în fața propriei lor judecăți"

Entuziasmat de tot ceea ce îl înconjoară, Sever Iuliu Utan caută, dincolo de cotidian, semnificațiile simbolice ale faptelor. Și nu este vorba numai despre actele majore ale istoriei maramureșene, ci și despre gestul mărunt, obișnuit : „Mînca un măr această fată, cînd, a doua zi, în zori, am părăsit cabana. Gestul ei era superb. Îmi amintea de acele veșnice pagini de neasemuită frumusețe din scrisul românesc, despre o fată care mînca un măr..."

Mihai Coman

*) Sever Iuliu Utan : „La nord-vestul inimii" (legendă și realitate), Editura „Ion Creangă", 1977.

Odihna lacrimii

● Surprinzător acest nou volum de versuri al lui Valeriu Armeanu *) mai ales că el urmează unui „reportaj liric", cum se subintitula cea de-a doua carte a sa, **Imn la Cetatea luminii.** Deși baladescul, tonul și patosul ce ne trimit la Adrian Păunescu sau incantația folclorică sînt încă prezente în primul ciclu — **Cîntec** —, în cel de-al doilea, care dă și titlul cărții, sînt evidente refuzul discursivității, atmosfera magică, sugestia. Tînărul autor este mesagerul unei zone geografice și spirituale perfect circumscribile, văzînd însă dincolo de ea, explorînd-o într-un registru personal, cu inteligență artistică. Unde ne-am fi așteptat să găsim domesticul și minuția de pastel, descoperim temele poeziei veritabile dintotdeauna : viață, iubire, timp, moarte. Autorul nu se confesează ci își cristalizează mesajul în imagini iterative. Inventarul lor e restrîns. Unele ne trimit la vechile mituri iar altele sînt caracteristice zonei din care provine autorul.

Arta poetică e aceea a unui plugar care-și asumă răspunderea de a distila splendoarea fenomenală în esențe : „Însă ce griji / au dobîndit palmele mele / de au întors marea / în scoici ?". Elogiul construcției și creativității umane — specific acestei naturi solare, volitive — se transmite prin permanența simbolului mîinii, principalul element de sugestie, nu numai pentru creația spirituală, ci și pentru farmecul iubitei („o sălbăticiune / își curmă respirația / în palmele tale"), sfioșenia ei („unde mîna ei / îngăima / un mic ținut / de sfială . . .") sau pentru elementele definitorii pentru om: munca („lauda mîinilor mele / foșnește în cîmp") și iubirea („Palmele mele / au luminat / la fereastră / și ochii iubitei / am văzut . . .").

Ploaia nu e o stare de spirit ci un element concret, semnificînd mană, sevă, fertilitate ; e ploaie așteptată de țăran pentru creșterea recoltei și îndestularea turmei: „Această pomadă / adusă de ploi / știe cum să înverzească, / această pomadă / adusă de ploi / în care se umflă / coarnele bivolilor . . ."

Un ideal eroic, o filozofie a vieții ca luptă și trudă justifică necesitatea jertfei : „Unde se pune / gîtul jertfei / se crapă de ziuă . . ." De rară plasticitate e tabloul păstoresc ancestral al fiarei care vine să dea tîrcoale turmei : „Ne dau lupii tîrcoale, / în nări / li se vîntură / lespezi de seu, / sub ugerul oii / adoarme primejdia / cu botul cald." De la această reprezentare a țăranului, poetul generalizează lupta ca imanență a vieții. Din etosul popular derivă și viziunea schimbului permanent din natură, elementele comunicînd, născîndu-se unele din altele : „Ascult lemnele / cum își trag seva / prin flacără, / poate e soarele, / îmi zic, / cel care s-a zvîrcolit / toată ziua / pe deal / ca un clopot / de iască".

Firește, sînt și unele inegalități în **Odihna lacrimii**, dar ele nu diminuează cu nimic meritele acestui poet care, în cea de-a treia carte, se arată deplin stăpîn pe mijloacele de expresie.

Maria-Ana Tupan

*) Valeriu Armeanu : „Odihna lacrimii", Editura „Scrisul românesc", 1977.

CARTEA DE DEBUT

Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu

Se scrie mereu despre Mihail Sadoveanu, ceea ce este normal, dată fiind calitatea operei și cantitatea ei (circa 100 de volume). I s-au consacrat numai din 1960 nouă cărți, din care două peste hotare. A apărut în 1973 o antologie de texte critice despre Sadoveanu prevăzută cu bibliografie, reeditată în 1977, de Fănuș Băileșteanu. Același autor, convins că opera lui Sadoveanu este „proba de foc prin care orice temerar trebuie să treacă pentru a primi botezul criticii", debutează cu o **Introducere în opera lui Mihail Sadoveanu**, nr. 16 al cunoscutei colecții „Introducere în opera lui..." scoasă de Editura „Minerva".

Lucrarea lui Fănuș Băileșteanu, de aproape 400 de pagini, este o întreprindere ambițioasă. Nu este o „introducere" în opera lui Sadoveanu (introducerile anterioare sînt de 100, maximum 200 de pagini), ci un studiu năzuind să epuizeze problema, să spună ultimul cuvînt în interpretarea critică a operei scriitorului. Adoptînd caracterul „pronunțat eseistic" propus de colecție, Fănuș Băileșteanu se avîntă în analiza tuturor aspectelor operei lui Sadoveanu în număr, după el, de șapte și anume : Cosmos, Byos, Eros, Etnos, Ethos, Commos, Mythos. O obiecție care s-ar putea aduce de la „bun" început, ca să zic așa, este că aceste aspecte nu apar la Sadoveanu izolat, că tot atît de important e să le privim simultan sau comparativ, căci nu toate au aceeași pondere, mai semnificativă decît prezența tuturora fiind doza în care se amestecă și pe care aspect cade de fiecare dată accentul. Pentru Fănuș Băileșteanu ele sînt, dimpotrivă, egale și comportă cîte aproape 60 de pagini de tratare, cu excepția ethosului și mythosului care necesită cîte 44 de pagini. La „commos" se vorbește de comic, cuvînt derivat, ni se explică, din „grecescul Comicos — și el derivat de la Commos, procesiune solemnă, semn de doliu, dar și de petrecere, prezent, deopotrivă, și în tragedii, și în comedii". Nu e vorba cumva de Comus, zeul libațiilor, precedat de Silen și de Momus, zeul batjocurii, și urmat de un cortegiu de bețivi cu mînă veselă ?

Stilul lui Fănuș Băileșteanu nu e acut analitic, ci solemn poetic : „Aproape fiecare capodoperă sadoveniană, luată în sine, și toate la un loc, scrie el de pildă, înaltă, date fiind vorba de corespondențele lor secrete, dat fiind universul lor concentric de o granitică soliditate și armonie interioară, cîte o bazilică a Soarelui". Corespondențele sadoveniene, ni se precizează, nu sînt tot una cu sinestezia simbolistă : „La nature c'est (sic) un temple, spunea Baudelaire. Și la Sadoveanu lumea, natura e un templu, dar dispare artificiosul și livrescul afectat, biblic, baudelairian". Nu socotim nici noi livresc și afectat, biblic, pe Sadoveanu, dar poate oare fi acuzat de livresc și afectare Baudelaire ? Edgar Papu a vorbit la Sadoveanu de o viziune cosmomorfică, opusă antropomorfismului. Băileșteanu îl citează, dar nu trage de aici toate concluziile. Propozițiile critice rămîn mereu poetice : „Statorniciei soarelui i se opune la Sadoveanu, ca și în credința vechilor daci, vremelnicia vîntului". Atunci în ce fel e Sadoveanu „poet al seriilor categoriale, al categoriilor macrocosmice" ? Nu știu dacă filozofii ar subscrie 'nterpretări de acest fel : „Sadoveanu oscilează între eidos-ul platonician (timpul e imagine mobilă a veșniciei) și somata stoică (trăire în prezent perpetuu)" ; „Sadoveanu face psihologie prin cosmologie", „Prin coerența și armonia interioară a cosmosului său, Sadoveanu era filozof pitagoreian". Astfel de considerații vin din lecturi fragmentare și indirecte de texte cabalistice, culese de amatorii de ezoterism. Ca și încercarea de reprezentare hieroglică a lumii lui Sadoveanu cu al său univers biologic și cu ale sale perspective cosmice prin forma lui Y, o combinație de V și I, „de perspectivă cosmică și implîntare organică în sol, în adîncul teluric".

Fănuș Băileșteanu își anunță în chip legitim originalitatea, însușindu-și, de obicei prin negații, opiniile anterioare sau revelînd opere mai puțin cunoscute din Sadoveanu, precum povestirea **Daim**, despre care ne spune că e o „parabolă genială a întregii creații sadoveniene". Despre **Haia Sanis**, G. Călinescu spunea că e „un adevărat roman patetic, deși scurt", cu intrigă instinctuală ce poate fi apropiat de **Fedra** lui Racine. Pentru Fănuș Băileșteanu, **Haia Sanis** e „un roman atroce", dar în același timp și „un bocet pur", o compoziție, prin urmare, nu „echilibrat dramatică", așa cum o vedea Călinescu, ci mai curînd lirică. Autorul nu iubește analogiile critice, nu pomenește de Anatole France în legătură cu Paul de Marenne din **Zodia Cancerului** (1929), nici de Frazer în legătură cu **Creanga de aur** (1933). Hanul lui Sadoveanu nu-i rotisseria franciană, cum sugerau alți critici, e la Sadoveanu, de origine bizantină (vezi **Arta bizantină** de Charles Delevoye, 1976). „Curtea lui Duca, zice el, reeditează (avant la lettre ?) cloaca putridă a Bizanțului din **Creanga de aur**". Pe drept cuvînt, se întreabă în paranteză Fănuș Băileșteanu cum poate să reediteze și încă **avant la lettre**, o carte din secolul al XVII-lea, descrisă în 1933, după Charles Diehl și alții ? Critica a remarcat în **Nicoară Potcoavă** un spirit renascentist, ceea ce e adevărat, dar Fănuș Băileșteanu era dator să explice cum a fost posibil ca Ivan Potcoavă Crețul, despre care Ureche nu ne spune decît că rupea potcoavele în mîini, să fie prefăcut în prinț umanist, cititor al **Etiopicei** lui Eliodor în ediția Amyot, regretînd meditativ plăcerile tinereții ca Lorenzo de'Medici.

Mă întreb dacă tineretul studios căruia i se adresează colecția **Introducere în opera lui...** va înțelege fraza : „Omul sadovedian este, ca și cel al lui Zenon, un zeu homologoumenos". Tineretul va trebui să afle că e vorba de o definiție a filozofului stoic Zenon din Cition, din cartea **Despre natura omului**, în care se spune că scopul suprem al moralei este ca viața omului să fie în acord cu natura (omologumenos ti fisei zin).

Se știe că Mihail Sadoveanu a stilizat un număr de cărți populare celebre, în genere după exemplarele tipărite mai vechi, precum : **Esopia** (Minerva, 1906), **Istoria marelui împărat Alexandru Macedon** (Casa Școalelor, 1908), **Genoveva de Brabant** (Casa Școalelor, 1910), **Povestiri din Halima** (Casa Școalelor, 1930), **Varlaam și Ioasaf** (Sibiu, 1930), **Măria-sa puiul pădurii** (1931) și **Divanul persian** (1940) sînt, cum a arătat între alții, G. Călinescu, prima „o romanțare cam prețioasă a istoriei Genovevei de Brabant", iar a doua o „prelucrare" a **Sindipei** (precizări cu privire la ultima am făcut în **Panorama deceniului literar 1940—1950**). Fără a neglija importanța acestor cărți, mai ales a **Divanului persian**, nu cred că trebuie să socotim aceste opere „profund originale", deoarece originalitatea se reduce fie la romanțare, fie la o repovestire cu potențarea stilului autorului anonim (cam în felul cum procedează și Caragiale în **Abu-Hasan** traducînd **Adormitul trezit** din versiunea Galland a **Halimalei**). Cu atît mai puțin se poate susține că **Divanul persian** e „o replică literar-fabuloasă a **Divanului** lui Cantemir". **Divanul** lui Cantemir e o scriere din secolul al XVII-lea, un manual de etică sau un eseu filozofic, cu partea a treia tradusă după **Stimuli virtutum fraena peccatorum** (1682 — de Andrea Wissowatius), în vreme ce **Sindipa** e un heptameron (Sadoveanu a menținut numărul celor 24 de povestiri) de pe vremea regilor Sasanizi. Tema celor două opere ca și sensul lor diferă esențial.

Sînt tot atît de hazardate comparații de felul : Mehmet Caimacam (din **Ostrovul lupilor**), tip de Nastratin, e „un Socrate liniștit înainte de a se sinucide" și un Epictet care, grație rațiunii, „nu se considera inferior zeilor". Să nu confundăm mîndria și independența de spirit, cu resemnarea, pe Socrate cu Epictet și stoicismul elin cu fatalismul oriental.

Nu ni se pare potrivită calificarea romanului **Frații Jderi** drept o epopee „eroic-burlescă". Adevăratul model al lui Sadoveanu, dacă trebuie să presupunem unul, este **Les Trois Mousquetaires** de Alexandre Dumas, model tratat însă absolut original, cu aceeași vervă și poate cu mai multă măsură, în nici un caz cu concesii făcute anecdotei de stil inferior, burlesc.

Al. Piru

Plenara Biroului și a Consiliului Uniunii Scriitorilor

Vineri, 4 noiembrie 1977, la București, a avut loc plenara Biroului și a Consiliului Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. La lucrările plenarei au mai participat, ca invitați, scriitorii — membri ai C.C. al P.C.R. și deputați în M.A.N., directorii de edituri de beletristică, redactorii șefi ai publicațiilor editate de Uniune, membrii Comisiei de cenzori.

Ordinea de zi a plenarei a fost următoarea :

1. — Informare asupra planului de măsuri pentru aplicarea Hotărîrii plenarei C.C. al P.C.R. din 29 iunie 1977 : a) constituirea consiliilor de conducere ale revistelor editate de Uniunea Scriitorilor și al editurii „Cartea Românească" ; b) plan de acțiuni pentru popularizarea literaturii române peste hotare ;
2. — Aprobarea planului de acțiuni privind : a) contribuția Uniunii Scriitorilor la educația socialistă a oamenilor muncii ; b) acțiuni ale Uniunii Scriitorilor dedicate Conferinței naționale a Partidului Comunist Român ;
3. — Aprobarea componenței unor comisii de lucru ale Uniunii Scriitorilor ; Comisia de validare a primirilor în Uniune, Comisia pentru relațiile externe, Comisia pentru cultivarea memoriei scriitorilor, Comitetul Casei Scriitorilor ;
4. — Aprobarea regulamentelor de acordare a premiilor Uniunii și ale Asociațiilor de scriitori pentru literatura anului 1976 ; aprobarea Juriului Uniunii ;
5. — Informări asupra activității comitetelor Fondului Literar și Fondul 2 la sută pe perioada iunie-noiembrie 1977 ;
6. — Diverse.

Pe marginea problemelor înscrise la ordinea de zi au luat cuvîntul scriitorii **Constantin Chiriță, Geo Dumitrescu, Mircea Radu Iacoban, Ion Dodu Bălan, Geo Bogza, Anghel Dumbrăveanu, Domokos Geza, Ion Hobana, Franz Storch, Laurențiu Fulga, Ana Blandiana, Virgil Teodorescu, Alexandru Balaci, Fodor Sandor, Gabriel Dimisianu, Ileana Mălăncioiu, Nicolae Manolescu, Nikolaus Berwanger, Dan Deșliu, Romulus Guga, Dan Hăulică, Mihai Ursachi, Dorin Tudoran, Eugen Jebeleanu, Fănuș Neagu, Iosif Naghiu, Aurel Covaci, Ioan Alexandru, Dan Dutescu, Mircea Dinescu, Mihai Isbășescu, Mircea Horia Simionescu, Radu Petrescu, Ștefan Augustin Doinaș, Paul Anghel, Mircea Ciobanu, Traian Iancu, Hajdu Győző, Catinca Ralea, Horia Lovinescu, Radu Tudoran, Mircea Sântimbreanu, Ion Ianoși, Marin Sorescu, Laurențiu Ulici, Nicolae Prelipceanu, Dan Tărchilă, Al. Andrițoiu, Ioanichie Olteanu, Ion Horea.**

A mai luat cuvîntul **Dumitru Ghișe,** vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

Lucrările plenarei au fost conduse de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor.

PREZENȚE

● La Tulcea s-a încheiat recent cea de-a IV-a ediție a concursului interjudețean de poezie patriotică „Panait Cerna" desfășurat sub genericul „E țara un izvor de biruinți". Concursul s-a bucurat de participarea a 143 de concurenți din 33 județe ale țării și municipiul București. Juriul a acordat următoarele premii și mențiuni : Premiul I — Maria Săulean (jud. Mureș), premiul II — George Vulturescu (jud. Satu Mare), premiul III — George Enache (jud. Olt), Premiul revistei „Tomis" — Luminița Matei (jud. Tulcea), premiul ziarului „Delta" — Tulcea, Dorel Trifu (Jud. Prahova) ; Mențiuni : Nicolae Nicoară (jud. Alba), Stanislav Popescu (jud. Tulcea), Ion Deatcu (jud. Timiș).

● „Rotonda 13", binecunoscuta seară de amintiri literare a Muzeului literaturii române, omagiază, în această luni, personalitatea lui Cezar Petrescu, de la a cărui naștere se vor împlini 85 de ani. Despre omul și creatorul Cezar Petrescu vor depăna amintiri prestigioși oameni de litere și de cultură care l-au cunoscut și s-au bucurat de prietenia sa : „Radu Boureanu, N. Carandino, L. Kalustian, M. Novicov, Ovidiu Papadima. Prezidează acad. Șerban Cioculescu. În încheiere, vor fi audiate înregistrări-document aflate în Fonoteca de aur a Radioteleviziunii Române. Manifestarea va avea loc luni, 14 noiembrie a.c. ora 19, la sediul Muzeului literaturii române.

● Volumul **Omagiu Brâncuși-100,** tipărit sub egida Comitetului de cultură și educație socialistă al județului Gorj, reunește lucrările prezentate de participanții la simpozionul ce s-a ținut la Tg. Jiu cu prilejul sărbătoririi a 100 de ani de la nașterea marelui artist. Sînt prezenți în sumar, cu poezii, eseuri, comunicări, amintiri, majoritatea de certă valoare literară sau documentară, un mare număr de colaboratori.

● Ambianța deosebit de laborioasă în cadrul căreia s-a desfășurat și ultima ediție — a V-a — a Festivalului spectacolelor de teatru pentru tineret și copii de la Piatra-Neamț se degajă cu multă pregnanță și din paginile foilor volante tipărite de organizatorii prestigioasei inițiative. În număr de cinci, aceste „buletine", bogate în material informativ, frumos ilustrate, se bucură și de colaborarea unor cunoscuți oameni de teatru, autori dramatici, actori, regizori, critici teatrali · Dina Cocea, Ion Lucian, Paul Findrihan, Mira Iosif, Valentin Silvestru, Ion Cocora, Miruna Ionescu, V.E. Mașek, Dinu Kivu, Alecu Popovici, Cătălina Buzoianu, Andrei Băleanu, Paul Cornel Chitic, ș.a.

Dramaturgia contemporană românească

La început de stagiune

Precum se știe piesa de teatru contemporană românească își are un rol bine definit pe scenele noastre. Ea este scrisă pentru a investiga cu mijloace specifice realitățile dinamice ale patriei, pentru a pune deopotrivă în lumină actualitatea și tradiția. Stagiunea care a început nu de mult se constituie ca un teren complex de cercetare și de discuție în acest sens. O analiză obiectivă, călăuzită de principii estetice ferme, a unora dintre cele mai interesante titluri originale de pe afișele teatrelor este mai mult decît oportună. În acest necesar dialog creator **își propune să se înscrie prin pagina de față — alăturîndu-se inițiativelor altor publicații de cultură — și revista** Luceafărul.

Dumitru Radu Popescu

Muntele

Istoria dintîi a neamurilor Istrului, cea învecinată strict cu protoistoria, cea hrănită cu legende eroice ori chiar titanice, este un teritoriu parcă predestinat literaturii ; pitorești povești despre domnitori și civilizații danubiene sînt învăluite într-un abur mitic, scriitorul trebuie să umple nenumărate goluri documentare cu propria-i imagine despre antice vieți și viețuiri carpatice.

Această virtute a ceea ce numim „trecutul îndepărtat al patriei noastre" naște un paradox : modernitatea ideologiei unor asemenea scrieri, concepute exclusiv cu ajutorul legendei și mărturiilor ipotetice, purtătoarele unui mesaj determinat de complexul ideilor actuale. Tot așa cum paradoxal, perioadele mai recente, bogate în documente, determină în general, o mai aplicată rigoare istoristă, o mai severă reluare a ideologiei vehiculate de vremurile revolute.

Piesa lui D.R. Popescu, **„Muntele"**, reprezentată în premieră absolută la un teatru prestigios, Teatrul Tineretului din Piatra Neamț, confirmă și exemplifică teoria noastră într-o formă încă nouă în dramaturgia românească : comedia istorică.

După **„Răceala"** lui Marin Sorescu, acest nou text savuros, plin de umor, dar și de profunzime demonstrează valabilitatea unui gen cu solide rădăcini încă în antichitate : valabilitate, în cazul nostru, nu numai literară ci mai ales ideologică, exponentă a eroismului românesc, a virtuților sale naționale : iubirea de pace și muncă, și artă.

Vorbirea simplă, directă, contemporană, a personajelor getice (Dromichaites, Riborasta, Andra) consonează cu gîndirea lor înțeleaptă, cu idealu-

„Muntele" de D. R. Popescu la Teatrul Tineretului din Piatra Neamț

rile lor identice cu ale noastre, din totdeauna. Umorul, satira, reprezintă nu numai o modalitate literară de atașare a cititorului și publicului ci și un punct de vedere, o atitudine potențială a unui popor mic, dar înțelept și puternic în fața zădărnicilor belicoase și trufașe. Nu ne e greu să vedem în **„Muntele"** o parabolă politică originală și plină de sevă, o deschidere către întreaga, vechea polemică dintre marea putere războinică și mica, dar ferma națiune zidindu-și singură bunăstarea și hotărîndu-și soarta prin voința propriului său popor. Dicotomia dintre forța militară — narcisistă și siluitoare de civilizații cu sferă restrînsă de influență — și forța rațională bazată pe tradiții, constiința propriilor valori, dorința de dăinuire în consens cu tot ce e durabil în lume — e rezolvată în favoarea celei din urmă, așa cum dialectica istoriei a rezolvat întotdeauna. Această piesă trebuie și citită, nu numai văzută pe scenă, pentru a te putea bucura după voie de profunzimea și generozitatea replicii.

★

Emil Mandric, regizorul premierei absolute de la Piatra Neamț a dovedit nu numai profesionalism ci mai ales o înțelegere a principalelor valențe ideatice ale piesei, expuse printr-o viziune proprie, adesea plauzibilă și unitară, a vieții geților în timpul lui Dromichaites.

Fascinat probabil de atrăgătoarea și solida soluție spectaculară, regizorul a extins-o, credem, prea mult, montarea sa excedînd uneori prin sonuri muzicale excesive. Nu sîntem deloc de acord cu cei care au numit operetistică înscenarea **Muntelui** — ritualul este un element spectacular modern și atașant — dar exagerarea folosirii lui îi diminuează expresivitatea, îi dezechilibrează citeodată potențele artistice. Muzica lui Dorin Liviu Zaharia, fără a putea fi o reproducere, este o versiune plauzibilă a muzicii agricultorilor și păstorilor traci, în care se pot recunoaște elemente folclorice de astăzi, fără corespondent în lume. Este suportul reprezentației, coloana esențială pe care se grefează trama. Nașterea, căsătoria, moartea, boala, trădarea, victoria, sînt așezate ca o structură melopeică cu reverberații păgîne dar și celeste în același timp.

Rugoasă și limitativă, scenografia lui Dimitrie Sbiera. În schimb felul în care regizorul și-a îndrumat actorii în cadrul ei, a fost magistral. Așa cum magistrală a fost interpretarea actoricească. Îl felicităm pe Emil Mandric pentru că nu a căzut în capcanele sumbre ale retorismului de bravură, ori ale sarcasmului întunecat, hiperintelectual și cinic, că a preferat să aducă pe scenă oameni inteligenți și veseli, generoși și iluminați de un gînd mare, modești și magnifici în același timp.

Horațiu Mălăele, Corneliu Dan Borcia, Paul Chiribută, Rozina Cambos, Carmen Petrescu, Raluca Zamfirescu, Traian Pârlog, Mihai Cafrița, Ion Muscă sînt interpreții buni ori virtuoși ai unei viziuni unitare, scenice, asupra oamenilor acestui pămînt.

Radu Anton Roman

Leonida Theodorescu

Cine a fost Adam?

Piesa lui Leonida Theodorescu, judecată dincolo de intenții — pe marginea cărora s-ar putea scrie, fără îndoială, un interesant scenariu sau chiar un roman — are meritul de a încerca să ofere un echivalent dramatic acutelor probleme morale ale actualității. Trama se desfășoară în jurul unei reconstituiri, a evocării unui personaj de către cei care l-au cunoscut, însă o evocare transformată într-un adevărat ceremonial public, unde, în fapt, nu eroul mort în împrejurări absurde în ultimele zile ale războiului este cel aniversat, ci tocmai aceia care profitînd de pe urma sacrificiului său, s-au instalat comod în existență și în ierarhia societății și, cu un cinism adesea nedisimulat, își sărbătoresc bucuria triumfului. Și nu numai atît. Căci dorința de a ieși din anonimatul care le-a facilitat ascensiunea se însoțește acum cu o neobișnuită sete de notorietate, astfel încît, printre invitați se află și redactori de la televiziune veniți să realizeze un reportaj despre omul Adam, deschizînd lungul șir de întrebări, „cine a fost Adam ?". Este vorba prin urmare de o dezbatere, care se luminează pe măsură ce amănuntele, sugestiile, simbolurile, dau contur unor profiluri morale distincte deasupra cărora planează amintirea, umbra acestui inaintaș quasi-legendar sfîrșit nefiresc în aceeași casă (sic !) unde are loc acum spectacolul imposturii. Un spectacol complet, cu actori și spectatori, în care aceștia din urmă, chiar dacă nu ovaționează la intrarea în scenă a lui Ralu, avocatul versatil care a știut să folosească momentul favorabil pentru a-și dovedi atașamentul la o cauză, lui indiferentă ca oricare alta, dar necesară atingerii țelului său secret — puterea, nu reacționează decît vag și neconvingător, recunoscîndu-și lașitatea dar preferînd expectativa. Este o atitudine ciudată ținînd seama că Solca, Nana și Danciu, cele trei personaje care condamnă impostura și prin ea un întreg mod de viață, care au fost nu numai martorii ci și participanții direcți la acel eveniment hotărîtor pentru destinele lor, continuă să răspundă deselor invitații ale lui Ralu. Dar acesta este primul semn prin care autorul ne avertizează că ne găsim în fața unei alegorii și nu este singurul. Și că există o rațiune mai adîncă în spatele acestor aparent inofensive sindrofii, tot așa cum prin vocea personajelor se exprimă o semnificație mai generală.

Desigur, toate acestea sînt demne de luat în considerație și totuși conștientizarea lor nu epuizează raportul dintre intenții și realizare, dintre ideea ca atare și materializarea ei artistică. Fiindcă stilizarea situațiilor se asociază aici unor greoaie, apăsate caracterizări ale personajelor, la care se adaugă o tendință spre explicitări excesive, ca și cum fiecare din cei în cauză ar vrea să se convingă pe sine însuși de propriul său adevăr. Dintre cei trei „pozitivi" — este manifestă această opoziție al cărei termen secund îl constituie triada simetrică și anume „negativii" Ralu, Daia și Conea —, Nana este personajul căreia i se atribuie cel mai mult credit uman și totuși, în ciuda așteptărilor, rămîne o apariție esențialmente palidă, marcată de un vag fior liric disimulat sub aparența unui voluntarism benefic. În schimb Ralu este încărcat cu întreg arsenalul de ticuri și impetuozități specifice excrocului grosier, Conea posedă o vulgaritate masivă pe care nici excesele sale bahice nu reușesc s-o fisureze iar Daia are toate atributele grației cărora este ce este. O scenă trenantă, lipsită de tensiune, este aceea a evenimentului care a provocat moartea lui Adam, un fel de rememorare colectivă, o reconstituire în conștiințe a adevărului care, prin contrast, luminează irevocabil realitatea prezentă. Leonida Theodorescu introduce aici o foarte rarefiată atmosferă de mister care ar trebui să compenseze absența unor evenimente palpabile, transformînd-o într-o scenă în sine, o ipostaziere a amintirii, dar ca și în alte secvențe, caricaturizarea ostentativă face mari deservicii parabolei, contrapunînd în mod tezist elemente ireconciliabile valoric. Este și una din cauzele care neutralizează sau „teatralizează" momentele de colaps ale acțiunii, spaima în fața întunericului generat de un scurt circuit ori de apariția fantomatică care trece prin fața ferestrei, iar în final, sosirea Străinului, posibilă imagine a căutării de sine, expresie a dorinței de a ieși din starea de abulie și a parveni la conștiință, este un simbol afectat și ineficient.

Regizorul spectacolului, Cristian Munteanu, a îndemnat actorii să rămînă nu de puține ori neclintiți, minute în șir, lansîndu-și astfel replicile. Din distribuție remarcabili au fost cu deosebire Adela Mărculescu și Mihai Mălaimare, acesta din urmă într-un rol episodic și interpretînd în pauzele de schimbare a decorului cîteva melodii acompaniate de ghitară. Dintre ceilalți interpreți am reținut pe George Motoi, Constantin Dinulescu, Matei Gheorghiu, George Paul Avram, Emil Liptac.

Valentin Dumitrescu

Aurel Baranga

Rețeta fericirii

După **Mielul turbat**, iată că o altă piesă a lui Aurel Baranga vine să confirme, la douăzeci de ani de la premieră, soliditatea teatrului autorului contemporan, faptul că el n-a cedat nici atunci, nici acum, modei, construindu-și eroii și dramele lor cu maximum de seriozitate, chiar cu clarviziune. Căci, văzînd acum această piesă, am realizat cu bucurie că ea nu pare nici o clipă anacronică.

Deși, paradoxal, mai mulți oameni de teatru (printre care și autoarea premierei absolute a piesei, Marietta Sadova) au sesizat aerul cehovian al textului și, fiindcă știu că la Teatrul Mic se repetă acum **Unchiul Vanea**, aș zice să nu trecem peste aceste tangențe. Mă gîndesc nu numai la faptul că A. Baranga însuși citează din **Trei surori**, ci și la asemănarea tripletei Marin-Ina-Dan, cu cea din **Unchiul Vanea** (Astrov-Elena-Voinițchi) ; sau la martiriul conjugal al Elizei, identic cu cel al Sașei, soția lui Platonov. Ca să nu mai vorbim despre momentul în care Alexandru anunță cu abilitate sinuciderea lui Andrei — frate geamăn cu finalul **Pescărușului**. Dar, pe cîtă vreme în Africa pieselor cehoviene este o „arșiță cumplită", în textul lui Baranga aflăm că „pînă și-n Africa a nins". Cehov, ca de obicei, este îngăduitor cu personajele sale, știind că sînt irecuperabile ; dramaturgul contemporan îmi pare mult mai necruțător cu o parte din eroii săi, vorbind dintr-o altă perspectivă.

După premiera de la Teatrul Național, Tudor Vianu îl socotea pe eroul principal al **Rețetei fericirii**, directorul Marin Hristu, exponentul trufașului. Cu marea sa forță analitică, esteticianul sesizase foarte bine sorgintea molierească a personajului, abordarea lui dintr-o perspectivă prioritar caracterologică. Acesta este un trufaș (dă tuturor sfaturi, deși el ar avea cea mai mare nevoie de îndrumare), dar, mai mult de-atît, un ipocrit ; își lasă permanent soția singură, însă atunci cînd se întîlnesc, tot el, îi reproșează : „tu stai foarte puțin cu mine !" își înșeală nevasta, dar are un profund dispreț pentru ipoteticul adulterin Andrei : „Om bătrîn ! Nu ți-e rușine ! ?...". Dar, așa cum se spune și în text, un om care-a greșit, avînd experiență, este mai prețios decît unul care n-a greșit, cu o condiție : să-și recunoască greșeala. Finalul piesei aduce cu el căința directorului, acesta reînvățînd să prețuiască lucrurile importante ; nu avem de-a face cu un happy-end : Marin Hristu a fost adus la realitate de sinuciderea prietenului său Andrei...

Spectacolul regizat de Aurel Baranga dă impresia omagierii deceniului șase al teatrului românesc contemporan, (autoarea costumelor — Gabriela Nazarie — mergînd pînă la refacerea vestimentației de atunci : rochii cu jupon, pantofi cu toc cui și vîrf ascuțit, etc). Regizorul intră în umbra autorului, realizînd o montare psihologizantă, care demarează greu, dar crește vizibil pe parcurs, cîteva tablouri dovedind chiar mare simț al nuanței. Distribuția — omogenă (după **Rețeta fericirii și Omul — continuați să puneți întrebări,** parcă se simte instaurarea unui aer de echipă la Teatrul Mic !). Am apreciat, deci, feminitatea Mariei Potra și a Magdei Popovici, pasajele tragi-comice existente în jocul Tatianei Iekel și-al Monicăi Ghiuță, hazul Jeannei Gorea și-al debutantului bucureștean Sorin Medeleni, sau eforturile de-a salva din banal personajele depuse de Vasile Nițulescu și Dan Condurache. În rolul cel mai dificil al piesei — Marin Hristu — actorul Vistrian Roman a început prea distanțat, uneori șarjat, dar spre sfîrșit și-a pus în evidență realele sale calități actoricești.

Bogdan Ulmu

Iosif Naghiu

Cîștigătorul trebuie ajutat

Mult mai bine s-ar potrivi noii piese semnate de Iosif Naghiu — **Cîștigătorul trebuie ajutat** — a cărei montare la Naționalul bucureștean am urmărit-o zilele trecute, în premieră, titlul **Cîștigătorul avertizat.** Avertizat, pentru că **ajutorul acesta** caută să însemne totul în cazul unui **alergător de cursă lungă,** deloc handicapat, pare-se, de singurătate. Să numim mai degrabă **dăruire de sine** lunga ședere departe de casă, pe șantier, în munți, a eroului central, Petrescu, tată și soț, cu familia în Capitală.

Petrescu nu suspectează pe nimeni, el face parte dintre acei oameni — îi numim întocmai — minunați, a căror candoare și cinste înfrumusețează lumea, pentru a o închipui, parcă, asemenea lor. Crezînd în sine, personajul consideră suficient să (se) (în) creadă și în alții dar, și aici apare greșeala lui (dacă o putem numi astfel) : și-i ține apropiați pe cei dragi abia în mod platonic, fără măcar a ști ce se întîmplă într-adevăr cu ei. Pentru că aceasta face cu tot dinadinsul soția, la ultima lui venire acasă, îl pune în temă, ceea ce și constituie materia reprezentației semnată de Ion Cojar, în decorurile somptuoase, desfășurate în perspectivă, cu o luxuriantă austeră, adesea accentuînd o dezlinare a compartimentelor, ce oricînd ar putea deveni mizeră. Paul Bortnovschi secționează în așa fel apartamentul familiei ca intrările să semene cu o infiltrare catarctică, atribuită îndeosebi personajelor din afara casei.

Încrederea este așadar punctul forte al personajului, și nu întîmplător tocmai aici se petrece dezechilibrul. Vechiul amic a preferat să se vîndă pe un rol de apropiat al soției prietenului lui, „șantieristul". Cantonăm, cum se vede, într-o zonă îndoielnică, erodată de facilități, cu gust de sirop năclăit, și regizorul ne obligă să inhalăm ozonul fals, pervertit al unei tumefacții. Decăderea personajului în neputință fiziologică, injectarea, ca și tîrîrea lui în dormitor, izolarea soțului ,toate acestea par desprinse dintr-un film de serie neagră, și nu știm dacă, expulzîndu-le, nu ar fi fost mai îngrijită demonstrația propriu-zisă a montării.

Expresie a unei obsesii fundamentale a dramaturgului, preocupat cu îndîrjire de amiciția bărbaților, piesa ne apare sofisticată inutil. Subtilitățile „la vedere" (intrarea antrenorului de judo și sugestia oferită, a strigătului-semnal) sînt descifrate cu plăcere de spectator datorită, nu puțin, și interpretului principal, Ion Marinescu. Sîntem însă în situația de a conspecta o variantă a piesei „Într-o singură seară" de același autor. Același e timpul — noaptea. Același spațiu — casa. Aceleași personaje, doar că nu prietenul se află în voiaj, ci de astă dată, chiar soțul. Tonul diferă. Nu mai avem încetineala și nici nimbul desuet din lucrarea precedentă. Lucrurile sînt văzute mai de aproape și fără patetisme refulate. Spre final piesa capătă însă o cumin-

„Rețeta fericirii" de Aurel Baranga la Teatrul Mic

tenie de cabinet. Constructorul se va întoarce să rezolve neregulile și neînțelegerile de pe șantier, căci și acestea îl reclamau. El a fost însă **ajutat,** adică **avertizat.** De-acum știe. Se va întoarce mai des acasă, drept urmare ? O disecție de același fel am văzut și în **Chițimia** lui Băieșu. Tonul era însă acerb, pe întregul traiect al piesei și farsa cîștiga în substanță, desigur neavertizată. Amestecul de tonuri din spectacolul din Sala Mică a Naționalului conduce la concluzia unei îndecizii în concepția de ansamblu.

În intenția lăudabilă de a cîștiga în teatralitate autorul își împănează lucrarea cu momente sportive, încăierări și infantilisme ce stau mai puțin bine situației **de facto** și pe care regizorul nu are tăria de a le extirpa. Astfel, lipsa de omogenitate a textului e lăsată ca atare în reprezentație : situații neasimilate, de farsă, prepondereța ambianței de dramă de interior, insule revuistice (show-ul produs cu fața la public, și cu succesul imediat scontat, de Radu Gheorghe), bravade penibile (declarația fetei în fața ușii de la camera în care tatăl se claustrase), lincezeală, cînd copiii sînt în scenă și nu mai știu ce au de făcut.

Foarte curios că, în partea a doua, drama părăsește schema „horror" (Valeria Gagealov joacă convulsiv, necăutînd întotdeauna resorturile personajului în alte puncte decît în agitația sterilă și, în bună parte, vetustă). Prezență inteligentă, seducătoare, dramatică, Ion Marinescu, actorul care ține pur și simplu totul pe umerii lui.

Încrezător în viață, autorul și deopotrivă regizorul, lasă drum liber eroilor adevărați. Intrarea muncitorului Bora, de pildă, chiar și cu neaoșismul conferit de Anatol Spinu, ce distonează totuși, conectează reprezentația la voltajul nealambicat al adevărurilor simple. Problematizarea ne apare insuficient susținută, cu toate că Mihai Fotino (prietenul Onisie) aduce în spectacol cunoscutele-i calități. Cu toate astea, stilurile interpretării ni s-au părut prea îndepărtate între ele, cu segmente în divorț chiar la un singur actor.

Ion Lazăr

Paul Everac

Acord

Piesă interesantă în peisajul teatrului contemporan, **Acord** de Paul Everac a deschis nu de mult stagiunea teatrală pe prima scenă a țării.

Conflictul familial, prezent și în lucrări dramatice anterioare, este amplificat cu o opoziție inedită avansată prin prezența unei familii franceze în casa inginerului Oniță. Bărbații, Gaspard și Ștef, foști camarazi în Rezistență, animați în tinerețe de idealuri comune, sînt acum despărțiți de moduri diferite de viață, de concepții și de idei deosebite. În raport cu această posibilă dihotomie caracterologică, ce relevă și un substrat temperamental, se ordonează și conflicte secundare, acumulate într-un **puzzle** dramatic, parcă insuficient finisat (Ștef-Sanda, Elise-Gaspard, Ștef-Maria-Cristina, Elise-Sanda).

Lipsită de dinamismul acțiunii, piesa trăiește prin profesionalismul replicii, exagerată nu în puține momente tocmai pentru dificila sublimiere a conflictului principal. Astfel, demonstrația etică (fiindcă planul moral este preponderent față de evenimente) se diluează pe parcurs într-un joc, uneori atrăgător, dar simplu joc de paradoxuri, metafore, aforisme, comparații, vorbe de duh, ce acoperă mai mult sau mai puțin intențiile polemice ale autorului.

Acordul opțiunilor morale în familia inginerului Oniță este în final afirmat prin refuzul aventurii, prin credința în adevăr și echilibru, în contrast cu spumoasa demonstrație de blazare și nonșalanță a soților Bonnald, captivați mai mult de jocul însemnelor sociale și al aparențelor ce presupun o superficialitate existențială greu de ascuns în spatele vorbelor frumoase. **Jocul replicilor avansează,** și odată cu aceasta și o anume uniformitate a personajelor, care discută în contradictoriu utilizînd argumente similare, indiferent de identitate, sex, virstă. Un personaj pitoresc, sora inginerului Oniță, apare ca o necesară pată de culoare, autentică și spontană în reacții, dar al cărei rol este umbrit, din păcate, de accente vulgare. Un interesant divorț de opinie între generații apare potențial, însă și acesta este estompat cu tot efortul demonstrativ, chiar nefiresc, al Olgăi Delia Mateescu și Emil Mureșan în rolurile tinerilor Oniță.

În viziunea sa regizorală, Letiția Popa nu a putut anula lacunele de construcție dramatică, cantitatea discursului rostit de Gaspard Bonnald, laconismul sec al inginerului Ștef, ori ambiguitatea soției acestuia Sanda, ale cărei acțiuni ce declanșează criza familială sînt insuficient motivate de relatarea unor evenimente exterioare.

Gheorghe Cozorici în rolul fostului maquisard ce și-a abandonat treptat idealurile pentru o confortabilă existență burgheză, și-a demonstrat calitățile încercînd să sugereze dincolo de aparența jovială a turistului, frămîntările artistului, nostalgiile unei existențe dirijate de principii mai puțin pragmatice.

Tamara Crețulescu, cu o detașare ironică față de personaj, relevă nuanțat figura Elisei Bonnald, cochetă și superficială, opacă la tensiuni etice. Emanoil Petruț profită de laconismul rolului, conferindu-i sobrietate și echilibru, cu excepția finalului. Silvia Popovici explicitează nuanțat gestul părăsirii căminului, deși convingerea sa, și din pricina textului, pare inegală. Olga Delia Mateescu și Emil Mureșan, reprezentanții generației tinere, își compun cu acuratețe rolurile, fără a găsi pe întreg parcursul spectacolului tonurile adecvate virstei. Florina Cercel, în rolul sorei inginerului, cu un optimism robust, îngroașă nemotivat replica, anulîndu-i, în parte, spontaneitatea preconizată.

Costumele sînt semnate de Gabriela Nazarie. Ilustrația muzicală, plăcută cortină melodică, umple pauzele necesare unui prea laborios montaj al secvențelor dialogului susținut de personajele **Acordului.**

Călin Stănculescu

ECOURI

Personajul – valoare dramatică

O discuție cum este cea propusă de Paul Silvestru în ancheta începută în **Luceafărul** din 5 XI 1977, nu se poate dispensa de cîteva considerații teoretice oricît de mult ne-am feri de hățișurile unei atari operații. Aceasta pentru că problema „determinării sociale" a personajului dramatic comportă riscul unei unilateralizări, al deplasării accentului exclusiv pe latura caracterologică, în dauna acțiunii dramatice propriu-zise. Sigur că aici hotărîtoare este formula de teatru adoptată : în teatrul așa-zis „poetic", nucleul dramatic îl constituie problematica eroului, monologul capătă ample și psihologia personajelor se poate contura cu mult mai multă pregnanță decît în teatrul „de acțiune", sau în cel de dezbatere cu caracter de conflictualitate exterioară, opusă conflictualității interioare personajului din teatrul poetic. Comedia trăiește mai mult prin legăturile dintre serii de personaje, unde eul propriu-zis se estompează și unde acționează mai mult **tipuri** sociale reprezentative. **Identitatea** unui personaj în teatru trebuie să acopere o categorie socială mult mai largă decît cea a personajelor epicii. Altfel spus, ceea ce poate epica prin introspecție, teatrul este obligat să realizeze prin acceptarea unor convenții, prin schemele dramatice, prin coeficientul de spectacularitate al textului. Din acest punct de vedere, „determinarea socială" a personajului dramatic este fatalmente „obligată" la simbol, re-prezentarea fiind directă. Lucrurile se complică și mai mult (și teoria dramatică nu a încetat niciodată, de la Aristotel și pînă la Lukács să dezbată acest lucru), odată ce intră — inevitabil — în discuție aportul regizorului, sau, mai bine zis, raportul scenă-text, al viziunilor asupra unui text, specificul dramatic fiind circumscris între latura literaturii dramatice și coeficientul de scenicitate al acesteia. Mihai Viteazu, să zicem, este el reprezentativ ideii pe care a marcat-o în istorie în viziunea lui Iorga sau a lui Paul Anghel ? Opțiunea cititorului (spectatorului) este liberă și astfel se complică lucrurile în ceea ce privește **determinarea** identității interioare a personajului.

Ceea ce s-a reușit în actuala noastră literatură dramatică (evident, loc pentru desăvîrșiri este încă mult) este, pe de o parte, o revigorare și o nuanțare a conceptului, în domeniul teatrului istoric și realizărilor scenice ale acestuia și, pe de altă parte, a căpătat amploare teatrul-dezbatere, teatrul eseu. Vom constata că, aproape toți dramaturgii noștri de valoare au scris, într-o măsură mai mare sau mai mică, teatru istoric. Așa este cazul acestor doi autori, care se completează reciproc — Paul Anghel și Mihai Georgescu, putînd vorbi aici de un **lirism istoric.** Atîta vreme cît eroul dramatic reprezintă un **tip,** el nu va putea fi niciodată strict determinat social și istoric. De aceea teatrul nu-și poate permite să sondeze psihologii individuale, decît în cazul eroilor istorici, care, ei înșiși, au fost exponenți ai unei psihologii naționale. P. Anghel realizează în persoana lui Ștefan din **Săptămîna Patimilor** o sumă de conflicte (sacru și senzual, cumpănit și pătimaș, senin și aprig), problema puterii și a deciziei fiind tratată subtil și revelator. La fel **Viteazul** îl aduce pe Mihai în centrul dilemei : cît și cu ce preț se poate jertfi **acum** pentru ca viitorul să fie cruțat de orice fel de jertfă. Jocul de oglinzi în care este pus Brâncoveanu în piesa lui M. Georgescu — **Elegie pentru capul prinților** deplasează accentul de pe raportul individ exponențial — popor, pe cel dintre eul ascuns și persoana istorică a voievodului. Problema puterii este dezbătută la modul simbolic, poetic, în **Elegie pentru voievodul cu stea în frunte** și, într-un mod interesant (ca un lanț de viziuni utopice asupra istoriei) în **Elegie pentru Cetatea soarelui.** Conflictul dintre putere (decizie) și adevăr (al faptei prezente față de consecințele ei viitoare) este una din cheile care fac trecerea de la cadrele teatrului istoric, la cel politic, atunci cînd contemporaneitatea **judecă** și nu doar expune faptele trecutului. Așa a reușit T. Popovici în **Puterea și Adevărul** să ofere o realizare de mare complexitate. Din tiparele tradiționale scenice ale teatrului istoric înregistrăm ieșirea lui Mihnea Gheorghiu, pentru care structura cinetică esențială (într-o piesă cum este **Capul**) permite angrenarea personajelor într-o suită mult mai plastică și mai sugestivă. Nu același lucru se întîmplă în cazul unui dramaturg dotat cum este Leonida Theodorescu. Paradoxal, refuzul de a da identitate clară personajelor, din lucrări ca **Alex** sau **Podul fără felinar,** făcea și farmecul acestora, în timp ce o lucrare mai recentă **(Cine a fost Adam ?)** dă dovadă de schematism, întrebuințînd clișee uzate în conturarea personajelor. **Evadarea** rămîne în continuare o piesă bine realizată, unde **evenimentul** este acoperit fin și pătrunzător în psihicul eroilor.

Pornind de la realitatea strict determinată social-istoric a personajelor, în teatrul nostru a pătruns destul de adînc și cu rezultate estetice remarcabile modalitatea eseistică dramatică. Drame ale Puterii, ridicînd psihologia individului și a maselor la coordonate general umane sînt și **Săptămîna Patimilor** și **Viteazul** și **Puterea și Adevărul.** Apoi, eroii pieselor-eseu ale lui Paul Everac, deși indivizi cu o limpede situație socială, nu sînt decît nucleele care generează dezbaterea fie a puterii și sănătății sufletești **(Subsolul),** a oscilării și înstrăinării **(Camera de alături),** fie a libertății și neîngrădirii individului **(Ape și oglinzi).** Determinarea socială a personajului, pe lîngă veridicitatea și forța sa **ca atare** de sugestie, trebuie, așadar, să fie punctul de pornire în dezbaterea unor probleme universal umane. Marin Sorescu și D. R. Popescu sînt cele două nume care au realizat din plin, pînă acum, acest deziderat.

Altfel spus, trebuie să tindem la desăvîrșirea unei dramaturgii **românești** și tocmai de aceea **universale.** Fără false existențialisme, fără comedioare facile care ofilesc puterea de discernămînt a publicului, fără patetice și sterile tirade, ci dînd personajelor puterea de a vorbi oricui și oricînd, cu aceeași capacitate artistică de convingere.

Dan C. Mihăilescu

dan verona

Amintirea poetului

Mă gîndesc uneori
Cum ar fi arătat poezia română
Dacă Nicolae Labiș ar fi avut norocul
să împlinească treizeci de ani,
Dacă n-ar fi venit pasărea cu clonț de rubin
La douăzeci de ani și încă unul.
Mă gîndesc cum ar fi dinamitat el poezia
La vîrsta pe care o am eu acum,
Cum ar fi căzut versul lui ca un trăznet
în capul celor inerți
Și cum ne-ar fi mingiiat sufletul lui
Și cum ne-ar fi apărat de vînt și înghețatele
picături de ploaie.
Mă gîndesc cum ne-ar fi arătat el cerul
într-o noapte de vară
Fericit că pe Calea Robilor
robii
nu mai merg
în genunchi,
Cum ar fi proptit el mitraliera cuvintelor
în prelații războaielor
Și cum ne-ar fi învățat cele o mie de limbi
ale toamnei cu mere de aur.
Mă gîndesc ce-ar fi făcut poetul Nicolae Labiș
Dacă ar fi avut norocul să împlinească
treizeci de ani
Și-mi spun singur :
– Haide acasă, băiatule. Te așteaptă acolo
o tufă de trandafiri.
Îngroapă-te la rădăcinile lor
și ajută-i să înflorească.

Alte motive

Paris privește spre stîncile Greciei
În timp ce bătrînul Homer îl zorește :
– Haide, e timpul. Grăbește-te !
Paris însă refuză trecerea mării
(Desigur, dragostea nu mai rentează)
Elena iese din apă, își pune peruca
Își trage ciorapii încet
Făcînd să saliveze poliția Olimpului.
Și totuși războiul troian are loc
Dar din cu totul alte motive.

Secol

Cînd diplomatul suedez a fost împușcat
Porumbeii gungureau în piața San Marc
Un pluton de nudiști se întorcea de pe
spate pe burtă
Cîțiva funcționari își sorbeau cafeaua și
îngerescul plictis
Juriul Academiei franceze căuta premianți
Măcelăriile funcționau la fel și bisericile
Și se băteau ultimele cuie în capacul
unui sicriu

Lume

Unii se nasc cu sarcofagul în ei
Alții din durere
Urmăresc Steaua Polară
Unii dorm cu ochii deschiși
De teamă că pleoapele odată închise
Nu se vor mai deschide
Unii ajung să aleagă între două ceruri
Alții ajung să decapiteze semeni
Unii după o viață lungă se fac pulbere
Alții durează o clipă
Și au soartă de papirus din străvechiul Egipt

N-a înțeles

Tu te gîndești mai mult la cei dispăruți
Decît la cei vii
Mi-a reproșat cineva.
Eu am tăcut
Și el n-a înțeles
Că aș putea fi singura lor binecuvîntată solie
În fața lumii.
Și el n-a înțeles
Că asta ar fi și justificarea mea că exist
Și n-a înțeles
Ce este de fapt la origine cîntecul.

drum în munte

george ghidrigan

Cînd am fost chemat (într-o luni dimineața, îmi aduc perfect de bine aminte, cum aș putea uita ?) la conducerea trustului, n-am fost surprins, nu era prima oară, aproape zilnic făceam drumul pînă acolo pentru una sau alta, m-am dus fără să-mi fac probleme (afară bătea un vînt din nord care te lua pe sus, nu prea era vreme de plimbare), știam că de rău n-are de ce să fie, îmi vedeam de treabă, căutam (pe cît îmi stătea în putință) să nu dau prilej nimănui să spună

E superficial
Indolent
Și obraznic

nu avusesem, în cei cinci ani de cînd lucram, nici o mustrare (verbală sau scrisă), nici un conflict (cît de cît serios) cu șefii sau cu cei de lîngă mine, găseam firesc să mă port astfel, să menajez susceptibilitatea unuia, să înțeleg capriciile altuia (fiecare cu defectele și calitățile sale), mergeam, așadar, cu inima împăcată, o vizită de rutină, care dacă nu s-ar fi produs azi de dimineață se producea la prînz sau spre seară, mai rar mîine, cel mai tîrziu poimîine, e drept că toate cîte mi se comunicau de obicei puteau fi transmise și telefonic (chiar dacă aparatele aveau prostul obicei de a țiui mai tot timpul), nu eu hotăram însă, cei care dețineau această putere găseau că e mai bine să-mi vorbească direct

Ia loc, tovarășe

m-am așezat pe un fotoliu de piele cu arcurile peste măsură de uzate (de unde l-or fi luat ?), în încăpere (o cameră mare, friguroasă și fără nici-un dichis) nu ne aflam decît noi doi, nu încercam nici o emoție, nu eram nerăbdător să aflu motivele invitației, probabil iar va trebui să corectez cine știe ce eroare de-a proiectanților

Poftim noile desene de execuție !

în perioada aceea eram cu toții la început (mai mult entuziasm decît pricepere), mi se părea inerent să se greșească destul de frecvent, parcă se naște cineva cu experiență ? esențial este să nu perseverezi în aceeași greșeală, să n-o repeți la infinit, errare humanum est, persseverare diabolicum și alte latinisme, doar n-am să mă supăr pentru toate fleacurile astea, chiar dacă numai corectiile ne dădeau suficientă bătaie de cap : ne rodam și noi, se rodau și ceilalți, n-o să țină la nesfîrșit, într-o bună zi toate vor merge șnur (fără țîte, fără cur) cum spunea cam trivial unul dintre maiștri, îmi scoseseem stiloul și caietul pe care notam de obicei cele ce mi se spuneau (un caiet banal și ieftin, de găsit la orice librărie), mă pregăteam să ascult

Știi de ce te-am chemat ?

habar n-aveam așa că am clătinat capul a negare rostind în același timp

Nu !

un NU cam persiflant, rostit din vîrful buzelor cu voce moale, celălalt nu păru surprins, pusese întrebarea pentru că, probabil, avea nevoie de o introducere (niciodată nu intra în subiect decît după o prealabilă încălzire, nu degeaba era poreclit Timidul), răsfoi apoi cîteva file (scrise aproape ilizibil) pe care le avea în față (gest formal, dacă primise la rîndu-i indicații de la altcineva, le reținuse pînă la virgulă, dispunea de o memorie prodigioasă), tuși, pentru a-și drege glasul, ca întotdeauna aveam senzația că e puțin încurcat, stingherit de obligația de a conduce, neobișnuit cu „haina" de șef

Mda...

ezita totuși cam mult chiar și pentru el, deja bănuiam că nu va fi vorba de ceva de toate zilele, nu-mi imaginam totuși (n-aveam cum și de unde) scopul pentru care mă chemase

Știi ce-i acela un tunel ?

rostise cuvintele rar, cu teamă parcă să nu se exprime inexact, i-am răspuns (zimbind în sinea mea) că da, în general, am idee, am mers și eu doar cu trenul, ca toată lumea

Te-ai încumeta să... ?

lăsă o pauză (își căuta curaj să continue ?), duse apoi întrebarea pînă la capăt

Te crezi în stare să construiești unul ? luat prin surprindere, niciodată nu mă gîndisem la așa ceva, am tăcut cîteva clipe, am dat după aceea involuntar din umeri, neînțelegînd prea bine dacă se referă numai la partea de execuție propriu-zisă sau și la proiectare,

De la început pînă la sfîrșit

precizarea fu însoțită de un gest larg al mîinii, adăugă că, din păcate (ce să-i faci, asta-i situația), nu exista nici măcar o schiță a lui, exista doar o idee, o necesitate, noi (eu și ceilalți) urma să realizăm totul și încă repede, cît se poate de repede

Dar este o inepție !

cunoscînd (intuind, mai bine zis) riscurile unei asemenea întreprinderi am vrut să protestez, pînă atunci lucrasem pe felii, fiecare cu partea lui, de ce să amestecăm borcanele, cine știe ce mai poate ieși din asta, dacă dăm greș (și nu e deloc exclusă această eventualitate) nimeni nu ne va ierta, eram tentat să refuz din capul locului

Nu e treaba mea !

ghicindu-mi parcă gîndurile încercă să-mi explice că, bineînțeles, mă pot consulta (ba chiar mi se recomandă) și cu proiectanții, s-a vorbit deja cu ei, sînt gata să-mi dea tot sprijinul (halal sprijin, și pentru dînșii este, va fi, o lucrare nouă), tot nu pricepeam însă

De ce nu ei ?

am rostit întrebarea fără să-mi treacă prin minte că mă exprim destul de eliptic, celălalt însă n-avu nevoie de mai mult pentru a-mi răspunde că practic nu au timp, sînt și așa din cale afară de aglomerați, de înțeles : se construiesc atîtea, cum să se împartă, preciză că eu nu sînt obligat să primesc : nu e propriu-zis o sarcină, se gîndiseră la mine (mobilitate în gîndire, inițiativă, curaj, competență, cum te-a caracterizat secretarul de partid) dar dacă spun nu, or să vadă ce e de făcut, lucrurile nu-mi prea plăceau (adevărul e că nu-mi plăceau deloc) cu toate aprecierile superlative ale secretarului de partid, mă îndoiam de capacitatea mea, de puterea și priceperea de a duce pînă la capăt o asemenea sarcină, căci sarcină era deja, una e să execuți indiferent ce cînd ai în față un proiect și alta e să mergi pe bîjbîite, cele cîteva ore în timpul cărora, în facultate, primiseem noțiuni de desen tehnic aproape nici nu contau

Trebuie străpuns un munte

Mulțumesc, asta presupuneam și eu, nu se simțea nevoia nici unei alte precizări, mai bine tăcea

Da sau Nu ?

ei, să n-o luăm chiar așa, cu întrebări ultimative, doar nu e joacă ce-mi ceri, dialogul n-a răzbătut în afară, adică n-am rostit cu voce tare cuvintele dinainte, deși, poate, trebuia să le rostesc

Să mă gîndesc...

am cerut răgaz spunîndu-mi că, cine știe, dacă nu mă pronunț imediat, dacă nu-mi dau pe dată asentimentul poate, totuși, proiectarea o să fie încredințată celor ce se ocupă cu așa ceva

Pînă cînd ?

asta-i bună, parcă eu pot să calculez de pe acuma că-mi va fi necesară o oră sau zece pentru a mă decide ? asta i-am spus-o cu voce destul de iritată, nu știu ce părere și-o fi făcut atunci despre mine (nu prea bună, în tot cazul) văzînd că ezit, nu puteam proceda însă altfel deși orgoliul meu profesional era măgulit : tocmai mie mi se repartizează o lucrare atît de dificilă, asta nu mă încălzea, dacă nu reușesc e cam albastru, nu văd cum prea curînd aș putea să mă reabilitez (în ochii mei și ai celorlalți), acum nu mai era în discuție o cîrpeală, ci muncă de concepție în toată legea, celălalt avea răbdare, tact, dovadă că nu-mi întrerupea gîndurile, își dădea probabil și el seama că nu pot să-i răspund așa dintr-odată, Sper, cel puțin, că înainte de a mă apuca de treabă voi fi trimis să văd de aproape (nu din goana trenului) un tunel

Se înțelege

asigurarea a fost însoțită de un zîmbet fugar, își închipuia probabil, și nu se înșela, că a cîștigat un prim punct, mi-a spus că pot pleca chiar în noaptea aceea

...Dacă vrei

bine cel puțin că a precizat : dacă vreau, altfel aș fi putut să cred că, de fapt, nu mai aveam cum să dau înapoi, că era deja stabilit, indiferent de răspunsul meu, să-mi fie încredințată drăgălașa asta de lucrare, nici eu nu știu cum în momentele acelea reușeam să-mi păstrez simțul umorului (fără falsă modestie : destul de dezvoltat).

De acord, plec la noapte !

nu însemna însă (și i-am explicat și lui) că dacă mă duc am și acceptat, n-a avut nimic împotrivă să aminăm răspunsul pînă la întoarcere, în sinea lui spera (era sigur ?) că n-am să mă duc de pomană, prin plecare deja îmi asumasem o obligație, nu s-a înșelat, după ce am fost și am stat vreo cîteva zile pe lîngă și într-un tunel mi-am spus că fie ce-o fi am să încerc, totul e să nu mă grăbesc din cale afară, să judec cu calm totul, să șterg de zece ori pînă a păstra o formă definitivă a proiectului, să verific și să răzverific, să nu-i scutesc de griji nici pe proiectanți, un sfat la momentul potrivit valorează enorm, teoretic părea să nu întîmpin prea multe dificultăți, practic însă îmi venea să-mi iau cîmpii

De la capăt

o luam iar de la început tocmai cînd credeam că am ajuns acolo unde trebuie, și iar și iar și iar, nu o dată am avut senzația că m-am angajat într-un travaliu peste puterile mele (Sisif se numea parcă băiatul acela simpatic), noroc că sînt îndărătnic și nu mă dau bătut cu una cu două, stringeam din dinți dar nu renunțam, înaintam greu, al dracului de greu, înaintam totuși, fiecare reluare îmi dădea un plus de experiență, mai păcătos era că termenul ce-mi fusese fixat pentru această fază se apropia

Cum merge ?

vocea încă nu era nerăbdătoare (cel puțin în aparență), dar era lesne de presupus că toți sînt cu ochii pe mine, niciodată n-am crezut că pot urî atît hîrtia de calc, aveam momente cînd o priveam ca pe un dușman personal, noaptea, mai ales (nu prea mai făceam eu distincție între zi și noapte), cînd, de oboseală, ochii începeau să mă usture (de atunci am luat obiceiul să beau cafea neagră fără zahăr), cînd mi se făcea lehamite și cînd mi se părea că nu voi mai termina niciodată.

Nu se poate, totuși, să nu reușesc

mă încrîncenam să nu abandonez (deși uneori aveam un chef fantastic să las totul baltă), alții așteaptă, îmi ziceam, ceea ce faci (așa ți s-a spus) e necesar, nici cînd dormeam nu mai scăpam de obsesia tunelului, rareori vedeam un tren traversîndu-l ca un fulger, cel mai adesea nici n-apuca să între că se și pomenea cu muntele grămadă peste el (mă trezeam speriat, leoarcă de transpirație), este foarte greu să redau acum ce chin a fost pînă a exclama în sfîrșit (și cu ce ușurare)

Gata, lua-l-ar toți dracii !

nici nu-mi venea să cred de-acum pot să pun punct, dar, efectiv, terminasem și (după mine) făcusem un lucru bun, nu m-am putut abține și am spus și altora părerea mea (modestia, tovarăși, este trăsătura caracteristică a omului de tip nou).

Atunci, la treabă !

desigur, pînă atunci mă jucasem, mă distrasem copios, era timpul să mă apuc de ceva serios (am început să vorbesc în versuri), adevărul e că la prima lovitură de tîrnăcop eram cam emoționat, nu mai puțin că băieții aceia care veniseră să-mi întregească efectivele, niște puștani cu steaguri și mereu plini de voie bună (nu prea aveam eu cine știe ce încredere în ei și apoi am regretat asta), cînd au venit cîntau (ca să vezi ce vacanță începea), tunelul însă a fost făcut, aproape de necrezut, dar a fost făcut (există) așa că de ce-as mai vorbi acum despre cîte piedici au fost înlăturate din cale, despre îndîrjirea cu care munceam, despre zilele și nopțile cînd, cu toții, uitînd și de masă și de somn, ne băteam pentru fiecare pas înainte, pentru fiecare metru străpuns în inima muntelui ?

nicolae dan fruntelată

Despre bucurie, cu puțină tristețe

Despre bucurie, cu puțină tristețe scriam
fraților mei din cîmpie
edecarii care aduceau rîurile
și pădurea, spre veșnicie
Eu singur mi-am făcut casa, le-am spus
din cărămizi de noapte și tot atîta zi
eu singur, din ochi am zidit ferestrele
să pot către inima voastră privi
sînt bogat ca un melc și crește din umeri
casa, neliniștită și grea,
iarba, precum o victorie sălbatică
asupra tuturor, asupra mea
îmbracă pereții și gura și mersul
Este răspunsul vostru din cîmpie
frații mei, iar vă găsesc și vă scriu
cu puțină tristețe, despre bucurie

Numai la tine cînd mă-ntorc

Era atîta liniște în lume
Că se părea că vom trăi etern
Și aerul destul, precum o apă
În care rănile ni se ștergeau

Se terminase tot ce-a fost durere
În sate vechi orașele urcau
Prin ploaia albă și adevărată
Copiii mei cu mine semănau

Dormeam cu cerul lîngă ochi, mătase
Netulburată de cuvînt ori vise
Pe tîmpla mea era un loc de casă
Pentru lumina cărților nescrise

Numai la tine cînd mă-ntorc așa e
S-adună liniștea, se face deal
În trupul tău, stă lumea-ntr-o capcană
Gingașă, pură, luminînd egal.

Vîntul cel bun

Umblă-n grădină vîntul cel bun
Încarcă mireasma merilor toată
Să nu dormi, să nu pleci, dragostea mea
El, alb și deplin, numai ție ți se arată

Primăvara fără aer și fără culori
Se sufocă, pustie și dezmierdată
Măcar tu oprește ceva din risipa aceasta
El, alb și deplin, numai ție ți se arată

O creangă de măr între noi, să stea între noi,
Pod peste prea repede tinerețea furată
De vîntul cel bun, nemilosul vînt bun
Ce, alb și deplin, numai ție ți se arată

Cortina

Trage cortina peste visul acesta
cum toamna acoperă cu pînze cețoase
auriul porumbului, cum răzbunătoare
noaptea se varsă-n luminile ochilor
nu e nevoie de cer, de cîmpie
armate de stele prăbușite în iarbă
nu e nevoie de ceasuri, totu-i exact
împărțit la o masă unde vii la sfîrșit
vinul cel bun se stinge-n pahare
fructele sînt doar semințe lucind
galben, cum raza-n explozii solare
masa însăși, planeta-ciopîrțită egal
continente și ape, continente și munți
continente și oameni, continente și spaimă
trage cortina, se făcea că eram,
o, imperfectul, stăpîn al iluziei,
copil, între amintirile mele întregi
un straniu muzeu, doar eu imobil
de toate pindit, căutat, umilit.
Trage cortina, să vie acum
dimineața în care-o să intru
ca într-un somn nedormit
ca într-o lacrimă.

gheorghe pituț

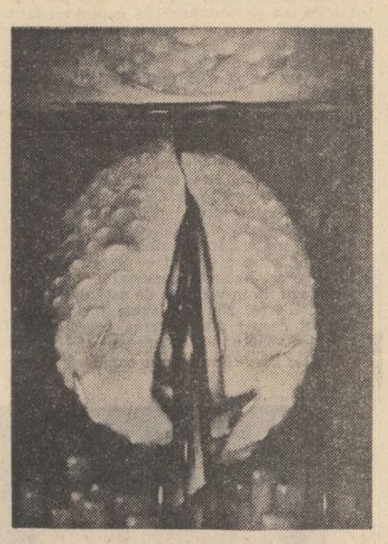

Intuiție

Poeții buni își însușesc
trecutul dar nimic nu fură
și-n timp văd numai aventură
cînd lăcomia-i lup obștesc ;

din mări de vremi ei intuiesc
adînca lipsă de măsură
a cugetării — cea mai dură —
voind ca neamul omenesc

s-ajungă brusc și nefiresc
din nou la starea de natură
cînd toate se alcătuiesc
fără iubire, fără ură
precum atomii-n formă pură,
iar lăcomia-i lup obștesc.

teatru **t**

Goethe absent din Weimar

Piesa cu lung titlu circumstanțial *(Conversație în casa von Stein despre Domnul von Goethe în absența acestuia)* reprezintă o singulară tentație de portret moral cu mijloacele dramei. Autorul, Peter Hacks, este un psiholog fin și un dialectician subtil înainte de toate. Din punct de vedere teatral, lucrarea sa reprezintă un paradox : pe scenă nu are loc nici o conversație, ci un monolog în prezența unui martor, sau, dacă admitem totuși că e vorba de o conversație, ea se poartă la distanță tocmai cu acela a cărui absență e subliniată în titlu. Un paradox și mai acut ni se dezvăluie cînd luăm cunoștință de substanța dramei. În esență aceasta tratează despre destinul omului de geniu. Nu e ciudat ca respectivul motiv să-și găsească comentatorul în persoana unei femei, și încă a aceleia care i-a provocat geniului criza sa de misoginie și de scepticism ? Ne-am obișnuit cu situația în care marii poeți n-au fost înțeleși de femeile cărora le-au închinat patetic simțămintele. Pricina era superioritatea uneia dintre părți în divorț cu meschinăria celeilalte. Cum par să stea lucrurile în cazul lui Goethe ? Cu toată remarcabila sa inteligență, nici doamna von Stein (ne referim desigur la personajul lui Hacks) nu și-a înțeles ilustrul prieten, oarecum însă din pricini diferite. Ea îi reproșează, de pildă, precizia cu care-și calculează orele de somn, oportunitatea acțiunilor, nedesmințita conștiință de sine. La urma urmelor, n-ar avea nimic împotriva faptului că a fost blestemată să fie iubită de un geniu. Dar de ce aceste fenomene, să le zicem așa, secundare, a căror listă ar putea fi extinsă (bădărănie, egoism etc.) ? Lotte ar fi vrut să facă din Goethe al său un om posibil, ca de altfel întreaga societate a Weimarului, a cărei purtătoare de cuvînt ea se declară la începutul piesei. Cum ar fi fost însă cu putință ? Forța emoțională a dramei (sau comediei ?) lui Hacks rezidă tocmai în această luptă a femeii îndrăgostite cu ireductibilitatea geniului. Mijloacele cu care se duce lupta sînt totale, de la invectivă și ironie pînă la duioșie și tandrețe iar eșecul este împărțit. Nu doar geniul pierde în tentativa sa de a coborî pe pămînt, ci și muritorii care i-au atras privirile... Unica partitură a piesei, în montarea de la teatrul Nottara, a revenit Gildei Marinescu. Cum spuneam, un monolog întins pe distanța a două ore, în care, dacă nu schimbă toaletele, actrița străbate gama tuturor stărilor sufletești. Rezultatul a fost o creație remarcabilă, abia umbrită de o fatală monotonie. În această direcție, regizorul Dan Nasta, artist de gust sigur, ar fi putut face mai mult, dacă n-ar fi urmărit, cum presupunem, sugestia de frig, de glacialitate, complementară singurătății eroinei.

Marius Robescu

film **f**

O adevărată bucurie

E o adevărată bucurie, care îndestulează și mîngîie sufletul, prilejul de a vedea o suită de filme rar de frumoase, fiecare dintre ele, pe rînd, părînd să fie cel mai bun. Este cazul filmelor prezentate în săptămîna „Zilele filmului sovietic", filme încununate în final cu excepționala realizare a lui Nichita Mihailov — *Piesă neterminată pentru o pianină mecanică.*

Motivele cehoviene folosite de scenariști (A. Adabașian și N. Mihailov) se compun în acest film într-o tonalitate subtilă și ambiguă, într-o defilare neașteptată și mereu răsturnătoare de tensiune, de atitudine, modulîndu-se între comic, grotesc și tragic cu o ușurință și o capacitate de convingere admirabilă. Staticul unor imagini (operator : Lebeșev), aducerea în prim plan a unor obiecte aparent nesemnificative (samovarul, o pălărie de pai, un buchet de flori, hamacul cu perne, cadrul întunecat al unei ferestre surprinse din interiorul mohorît al camerei în contrast cu abundența de lumină de afară, un pahar cu vin sau o lampă de masă cu flacăra de curînd aprinsă), prelungirea unei tăceri pe un incident particular, tăcere care transformă banalul în grandios, creează o atmosferă captivantă, acaparatoare, în ciuda lentorii cu care înaintează acțiunea. Acordînd adesea primordialitate tăcerii, regizorul nu neglijează efectele dialogului, dialogul nu-și pierde nici o clipă valoarea. Interogarea are loc în tăcere, sau într-o conversație fără importanță, de suprafață, care deodată capătă alt sens, mult mai adînc decît îl promitea. Fiecare gest, fiecare imagine calmă, obișnuită, urmată de altă imagine calmă, obișnuită, încarcă desfășurarea filmului cu o tensiune de așteptare, de încordare. Sîntem obligați să sesizăm, să cercetăm fața oamenilor, tremurul ierbii, gesturile și mișcările eroilor, grimasa risului, linia mobilierului, amănuntele îmbrăcămintii. Realitatea obiectelor care defilează, a încăperilor cu lumină voalată, castanie, e înfășurată într-o dramă misterioasă, nu ușor descifrabilă dar obsesivă în mod inconștient. Dincolo de plictisul acestor. „oameni de prisos", dincolo de entuziasmele lor superficiale pentru literatură, muzică sau probleme sociale amenință o explozie tragică, o spargere a aparenței, o mărturisire care tulbură : „E de ajuns să trădezi o singură dată" ceea ce ai iubit și dorit, ca să nu mai scapi întreaga viață din lanțul minciunii, mărturisire care în gura ratatului Mișenca devine sentința unui raisonneur. Păcatul și virtutea sînt pe rînd umilite și reabilitate într-un joc de imagini și cuvinte, eroii sînt plictisiți pînă la sufocare de propriile lor sentimente, de neliniște, de pasiune, de spaimă, de ratare, de singurătate, de stări afective contradictorii. Și în mijlocul atmosferei bizare se simte prezent ochiul lui Cehov, plăsmuitorul acestor eroi chinuiți de plictis și ratare ca de o patimă activă, violentă. Mereu naivă și gingașă, prezența copilului în alb este o imagine care purifică și atenuează senzația de putrefacție, așa ca în scena somnului din final, senin și sănătos, străin de cele întîmplate alături de el.

Filmul a fost recompensat cu marele premiu *Scoica de aur*, San-Sebastian 1977.

Corina Cristea

televiziune **tv**

Atributele profesionalității

● „Mai aveți o întrebare" (marți, pr. I) continuă să rămînă una din cele mai populare emisiuni ale micului ecran și explicația o constituie, în primul rînd, tematica de interes larg pe care emisiunea o abordează în cadrul ciclului „Viața rațională"(Nenumăratele fațete ale vieții cotidiene, problemele firești (sau nefirești) ale existenței omului în acest secol nervos și grăbit, întrebările noastre de toate zilele își găsesc în emisiune răspunsuri care poartă amprenta competenței științifice. Amfitrion ideal, Andrei Bacalu rămîne în permanență un discret complice al telespectatorului : întrebările sale par întotdeauna firești, lipsite de orice gratuitate, avem în permanență senzația că Andrei Bacalu pune exact întrebările pe care am fi dorit să le punem și noi. De cealaltă parte remarcăm efortul specialiștilor prezenți în emisiune de-a oferi răspunsuri pe înțelesul unui cerc cît mai larg de telespectatori, efort care nu dăunează nicidecum ținutei științifice a emisiunii ci, dimpotrivă, o apropie de interesul și inima telespectatorului. Și, în fine, un lucru nu lipsit de importanță : cu toată alura sa de instanță științifică, emisiunea „Mai aveți o întrebare ?" este generatoare de optimism.

● Emisiunea „Tineretul Capitalei" (marți, pr. II) debutează cu cîteva secvențe în care reporterul Nedic Lemnaru ne propune un dialog cu trei dintre candidații din cartierul Floreasca. Apoi camera de luat vederi se mută brusc și pe ecran apar trei fete cu alură de adolescent. Trei tinere alegătoare, zicem noi, așteptînd să apară pe ecran figura gravă, preocupată a viitorilor deputați. Dar vocea reporterului intră pe emisie și aflăm că în fața noastră se află, nici mai mult nici mai puțin, cele trei candidate, trei fete a căror virstă nu trece de 23 de ani, muncitoare la Întreprinderea „Automatica" — Gabriela Crețu, Tatiana Munteanu și Maria Stănilă — candidate în circumscripțiile 30, 31 și 35 Floreasca. Privindu-le chipul tînăr, adolescentin, ușor emoționat de prezența reporterului și a camerei de luat vederi, trăim la început un sentiment de neîncredere în capacitatea acestor tinere de a conduce destinele unei circumscripții. Neîncredere brusc spulberată de la primele lor cuvinte : inteligență, maturitate, cunoaștere a problemelor oamenilor, spirit de inițiativă. Realmente dialogul cu cele trei candidate inteligente (și frumoase) de la „Automatica" a fost foarte reușit.

● Teatrul TV a reținut atenția telespectatorilor cu încă o premieră, **Fata bună din cer** de Corneliu Leu, pătrunzătoare dezbatere despre multiplele sensuri ale existenței noastre. O distribuție foarte bună, la înălțimea textului.

● O splendidă emisiune de versuri „La luncile soarelui" în lectura actorilor Adela Mărculescu, Elena Bog Ion Marinescu, George Paul Avram a fost difuzată marți pe programul II. Infinitele rezonanțe ale versului popular au reverberat admirabil în decorul rarefiat al toamnei. Dorim asemenea emisiuni mai des și pe programul I.

Mircea Florin Șandru

george bălăiță

o licărire

din vara aceea se tine minte o întîmplare : reîntîlnirea cu Stănică Dinu. Acela era directorul unei ferme de stat. Era bucureștean, venise aici prin 1952, sarcină doar pînă găsim un om de meserie de prin partea locului, nu poate dura mai mult de un an. Fusese activist de partid și mai înainte lucrase la Vulcan, și tatăl lui tot acolo. Rămăsese la ferma din Petricani. Nu-i mai văzu pe cei care îl trimiseseră. Cînd Visarion Adam îl întîlni prima oară trecuseră zece ani de atunci. Stănică Dinu era la un moment dat cel mai bun director de fermă din regiune. Familia lui era la București. Nu o adusese cu el fiindcă spunea : cei care m-au trimis mă vor chema ei înapoi, fiindcă eu sînt aici cu o sarcină. Nu admitea să fie contrazis și nici să-i spui că fusese uitat. Uitat ? Asta-i prostie și rea credință, sabotaj ! Era un om de treabă în care bunele intenții stăteau îngrămădite ca într-un sac neîncăpător. Voi sta aici cît va fi nevoie, spunea. Își amintea de cei cu care lucrase la București cu plăcere, cu respectul și emoția unui elev timid care toată viața păstrează un sentiment confuz în care se amestecă stima, iubirea, simpatia, admirația față de primul lui diriginte care era un om excepțional etc. Aceia nu mai erau de mult în funcțiile lor, unii poate muriseră, alții se dăduseră la fund, poate alții ajunseseră departe, cum se spune, dar pentru Stănică Dinu ei rămăseseră apropiați, oameni de încredere, superiori și prieteni în același timp. Pe de altă parte localnicii încă vorbeau despre el ca despre unul care a venit de la București, ehe, un tovarăș care nu de pomană a fost trimis aici, el are casă la București, a lucrat acolo, ehe, ehe... Ferma de la Petricani era izolată între dealuri și ripi nu departe de Modra, o zonă căreia cei de la regiune îi spuneau cu zîmbete acre Katanga. Cu toate că neam de neamul lui nu făcuse agricultură, Stănică Dinu se descurcase bine, era lăudat pe bună dreptate, primea distincții, lua cuvîntul la adunările trimestriale la regiune. Într-o zi se defectase sistemul de irigație (singurul în împrejurimi, făcut și întreținut numai prin grija lui Stănică Dinu). Visarion Adam era pe atunci secretar la regiune. Veni să anchetеze cazul. Înainte ca directorul să deschidă gura, Visarion Adam îi spuse : ai grijă unde mîncăm. Nu mîncăm pînă nu vedeți ce se întîmplă aici, spusese Stănică Dinu. Celălalt îl privise o clipă adînc și adăugase rizînd : se cunoaște că nu ești de la tară. Nu înțeleg, de ce tovarășu secretar ? Răspunsul venise deodată sec, încruntat, batjocoritor : păi dacă erai de aici nu se întîmpla pozna asta cu stăvilarul. Atunci Stănică Dinu tăcuse, se răsucise pe un călcîi și spusese contabilului sef care, cu un dosar gros sub braț stătea mai încolo, între alți oameni, și, se uita nehotărît spre cei doi șefi, fața lui arătînd ca o jartieră veche și pătată din care se ițesc capetele firelor de gumă și bumbac, întinsă țeapăn însă între ris și teamă : Antoane, cheamă-ți oamenii, să mergem la stația de pompare. Seara tîrziu cînd terminară treburile se adunară în casa directorului școlii din comună (ferma se găsea la trei kilometri de satul de centru, cel mai apropiat din cele trei ale comunei). Îl puseseră pe Visarion Adam în capul mesei. Mîncare și băutură de prin partea locului, bors de găină, sarmale din piept de gîscă, pui la frigare cu mujdei, vinul negru și gros din strugurele care crestea pe ripele astea, plăcinte cu poalele în brîu și la urmă o lingurită cu miere de salcîm și alta cu miere de tei din stupina popii care lipsea de la masa asta, din bunăcuviință și respect față de oaspeți, dar le trimitea prin domnul director multă sănătate și toată considerația lui de cetățean și slujitor al domnului. Visarion Adam aștepta ca Stănică Dinu să se strecoare în preajma lui, să facă pe dracul în patru să-și ceară iertare, eram și eu nervos, tovarășu secretar, oameni sîntem... Ar fi fost de două ori mult-umit, umilindu-l și iertîndu-l. Dar acela nu veni. Ba, cum era bun de gură, adună în jurul lui și pe cei trei funcționari care îl însoțeau pe secretar, care îl ascultau cu gura căscată și se prăpădeau de rîs. El le spunea bancuri cu olteni și ardeleni. În cele din urmă, Visarion Adam se pomeni și el lîngă șeful fermei, acela îl privi o clipă cu șiretenie, batjocoritor sau așa i se păru lui ? Oricum, atenția lui Stănică Dinu se îndreptă brusc spre Visarion Adam. Avea limbă ascuțită, accentul lui pronunțat bucureștean din preajma Vergului, de loc modificat în ținutul unde trăia de mai bine de zece ani, lucra într-un fel ciudat asupra oamenilor de fermă, a căror limbă monotonă și profundă, greoaie în articulații părea paralizată atunci cînd gura șefului de fermă începea să lucreze. Dar cum pleca de lîngă ei, limbile lor se deslegau încet și cu un fel de batjocură binevoitoare îi stîlceau vorbele. Nu aveau încredere în el și nu-l iubeau. Îl ascultau însă, fiindcă era priceput, treburile fermei mergeau bine și cîștigul lor, dacă nu se putea mai bun, îi mulțumea. Femeilor le plăcea : bun de gură, nu te saturi să-l asculți, acolo la el, la București fără doar și poate nu se lasă el călcat pe coadă. Dacă n-ar fi avut familie, și-ar fi găsit de bună seamă vreo femeie prin partea locului...

Visarion Adam îl lăsă să vorbească un timp, nu-l auzea, și pe neașteptate, fără să-l privească, pe cînd ceilalți tocmai se repezeau la castronul urias în care din nou se aduseseră din beci citiva pepeni murați, îi spuse și numai el. Stănică Dinu, auzi : ai ieșit bine la control dar se cunoaște că nu ești țăran, ești un om de la oraș de pomană stai aici. Eu îmi fac datoria, spusese celălalt. Era nedumerit, furios, încerca să rămînă zîmbitor. Limba îi sleise sub cerul gurii. Vorbele i se îngrămădeau în cap dar Visarion Adam se întoarse spre ceilalți și găsi un ton potrivit cînd spuse : tovarăși, noi plecăm, vă mulțumim. Unul dintre cei care îl însoțeau încercă să-i atragă atenția cu ochiul și cu o șoaptă la castronul de mușchi proaspete și spre carafa plină care aburea pe masă dar Visarion Adam spuse în felul în care știa să se adreseze cuiva fără să-l privească : Miroane, de cîte ori să-ți spun, i-auzi, Pascu a și început să ne critice... Într-adevăr, de sub fereastră venea duduitul motorului. **Volga** lui Pascu. Da, să trăiți, spuse numitul Miron.

Cînd Visarion Adam reveni la Albala, după cîțiva ani, director la fabrica de celuloză și cartoane, se pomeni într-o zi cu șeful fermei de la Petricani, era vorba de niște carton gudronat pentru acoperișurile unor șoproane și magazii. Era spre sfîrșitul verii după care urmă toamna cînd cei doi Adami de la oraș, tatăl și fiul veniră la Modra, și înainte de a li se arăta adevărul ființei lor unice în mijlocul căreia ca o mimă neadormită stătea bătrînul Toma, înainte ca soarta să-i rupă unul de altul pentru totdeauna. Cine crede, poate să creadă că în marele gol sufletele lor se vor căuta fără odihnă ? La noi la Albala nu mai crede nimeni iar pentru cei din Modra, după ce bătrînul Toma muri, Visarion și Alexăndru deveniseră de mult niște străini. Dar Stănică Dinu stătea în fotoliul adînc din biroul directorului Visarion Adam. Trecură re-

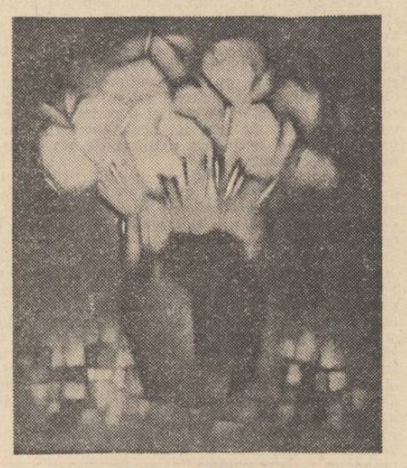

Mihai Topa : Pasteluri
(paginile 4, 5, 6, 7 și 8)

pede peste afacerea cu cartonul, te puteai întreba dacă pentru un asemenea fleac era nevoie ca șeful fermei să vină pînă la directorul fabricii. Secretara intră cu cafele. Cei doi bărbați se priveau în tăcere. Știți, tovarășul secretar, spuse Stănică Dinu (și el nu știa că i se adresează tot în felul în care o făcea șoferul Pascu, după atîția ani) director, spuse cu zîmbetul lui rece. Visarion Adam, da, aveți dreptate, director, spuse șeful fermei și aici amîndoi izbucniră în rîs (de unde mai scoteau oare oamenii ăștia risul lor care îi apropia pe neașteptate unul de altul, cine mai știe oare să rîdă în cele mai ciudate împrejurări, cum știm s-o facem noi la Albala ?) știți, cred că ați avut dreptate atunci, am înțeles că nu am deloc o fire țărănească și dacă nu aș mai avea decît cinci ani pînă la pensie aș cere să plec de la fermă.. Trebuie să mă chemi pe la tine (ca și altădată unul spunea dumneavoastră și ăsta era cel mai în vîrstă, celălalt spunea tu, cel mai tînăr, și amîndoi se simțeau bine în felul lor) trebuie să vin la voi la Petricani să mai gustăm vinul ăla negru și pepenele ăla murat, mai puneți murăturile alea ? că la București, dacă te întorci, sau dacă nu cumva te fac ministru al agriculturii și ești nevoit să pleci, n-ai încotro, ha, ha, nu mai dai de bunătățile astea...

Își dădură mîinile cu un fel de jovialitate energică, zgomotoasă. Visarion Adam pe deasupra biroului nemișcîndu-se din scaunul lui, celălalt în picioare, lîngă fotoliul adînc din stînga măsuței de fumat, înclinîndu-se peste hîrtiile care acopereau mapa directorială. Dar cînd Stănică Dinu ajunse la ușă, Visarion Adam se ridică din scaun și spuse, nu mai zîmbea : să știi că m-am interesat, ai stat la Petricani atîția ani, jumătate că ți-ai făcut datoria și jumătate, că ți-ai lăsat nevasta și ea a spus că dacă te-ntorci în orașul ăla te oprește și tot așa cum prea bine știai că orice ai face nu poți scăpa de o femeie care nu vrea să scape de tine, ai așteptat poate să moară ca să te poți întoarce în orașul tău. Dar uite că au trecut anii și ea n-a murit, ba trăiește foarte bine și-ți creste copiii, este nevasta ta dar nu te primește la ea iar tu îți faci datoria la Petricani.

Ajuns acasă spre seară, șeful fermei se urcă în șaretă și plecă la centrul de comună. Lăsă calul și vehicolul, vechi încă de pe vremea arendașului dar solid pe roțile înalte cu spițe lungi, în grija paznicului de la primărie care primi totul cu o plecăciune și spuse că pentru el nu se află bucurie mai mare pe lume decît să fie de folos tovarășului inginer Stănică. Localnicii îi spuneau, încă din ziua cînd venise la fermă, tovarășu inginer. Cu toate că ei știau prea bine că nu e inginer. Le spusese atunci : nu sînt inginer. Dar ei : lăsați că știm noi tovarășu inginer. Cum să întorci soarele din drum !? Stănică Dinu intră la prietenul lui, directorul școlii generale, un om înalt și slab cu păr cînepiu, des, pieptănat cu cărare corectă în stînga. Era profesor de română, abia trecuse de treizeci de ani. Se înțelegeau bine, în ciuda marii diferențe de vîrstă. Își spuneau pe nume, Stănică și Mușat, dar asta numai cînd se aflau singuri. În rest erau, reciproc, tovarășe director. Fusese ideea lui Mușat. În ordine morală sînteți autoritatea cea mai de sus în comună, spusese Mușat, cînd Stănică îl pupase pe amîndoi obrajii după o beție de două zile, era cam la un an după venirea tînărului profesor în comună. Autoritate morală, se strîmbase Stănică Dinu, băi Mușate, tăticu, te iubesc ca pă copilul meu, da zău tu ești nebun, pă fericirea mea. Nea Dinule, nu insista, trebuie să ne respectăm în fața oamenilor, să ne păstrăm prestigiul nostru, mîine-poimîine sînt și eu director de școală, păi unde ajungem altfel, hai să ne trăiești, tovarășu director de fermă de stat. Ai noroc că ești băiat bun, spusese Stănică Dinu. Mușat era de prin partea locului, feciorul unui fost notar comunal cunoscut de toată lumea pentru priceperea lui în lecuirea bolilor prin plante medicinale. Bătrînul primea scrisori din toată țara, veneau la el oameni de pretutindeni. Se spunea că are mulți bani, în afară de cei depuși la C.E.C. : o sumă frumușică, așa cam cît să-ți cumperi o casă cu etaj la oraș și o mașină. Cu buruienile lui face treabă mai ceva ca un doctor, da, da, da...

Mușat puse pe masă o cană de vin negru și două pahare. Nevastă-mea și copiii sînt la tata, azi e sîmbătă, stau și mîine acolo, avem vreme. Da, azi e sîmbătă uitasem, spuse Stănică Dinu. Ei și ce dacă ai uitat, ia de colea și bea. După miezul nopții, fără vreo legătură cu ce discutaseră pînă atunci, fermierul se apucă să spună cum a fost el azi la Albala, cum l-a întîlnit pe directorul fabricii de cartoane, amestecă povestea cu ce se întîmplase pe vremea cînd avusese el necazuri cu sistemul de irigație, și ce om al naibii de-al dracului e directorul ăsta și cîte drăcovenii îi trec lui prin cap, uite-așa, ce afurisit de om să nu-l înțelegi, să nu dormi noaptea, dar cu toate astea, uite... Stai nea Dinule. Stănică nu mai înțeleg nimic, omule. Și ce dacă ai fost la fabrica de cartoane, ai rezolvat problema cu gudroanele ? Da ! Păi e bine, vezi că ai paharul plin ! Nu-i bine, aici e vorba de un om. Și ce ?... Stănică Dinu reluă povestea și celălalt spuse deodată : uite ce nu înțelegi tu, bătrîne, nu-s bătrîn, spuse fermierul, nu ești, e așa o vorbă, spuse Mușat, bătrîne, tu nu pricepi că sufletul directorului tău de la cartoanele alea e sufletul unui țăran și o fi fost el stab prin atîtea locuri dar sufletul lui nu s-a schimbat. Țăranul are în adînc ceva care scapă unui nepriceput de bucureștean. Ciudătenia este că oriunde ar lupta el pe frontul orașului nu luptă orășenește ci numai țărănește. La oraș el e mai puternic fiindcă tot timpul stă la pîndă, socotește, ocolește, cîștigă încet dar sigur. Pe cînd orășeanul care și-a uitat originea țărănească n-are altă grijă decît să-și vadă de treburile lui orășenești, nu-și dă seama că e supus încet inevitabil. Bătrîne, orașul înghite satul, altfel nu se poate dar țăranul rămîne învingător, înțelegi ?... Ascultă Mușate, spuse deodată fermierul, de unde le știi tu toate astea așa de bine ca la carte ? Ce carte e asta ? Nu le-am știut, spuse Mușat, m-am gîndit acuma. Și pot să-ți... Ești un bou, spuse gînditor Stănică Dinu. Se ridică, ieși, era întuneric, ploua. Își înhămă singur calul, paznicul veni în fugă, avea un sac pe cap, felinarul atîrnat de mîna lui arunca o lumină fumegătoare, cine-i acolo ? ei, stai că trag. Tragi pe dracu cu ciomagu tău, mormăi Stănică Dinu, și paznicul spuse să trăiți, nu știam, dă-mi sacul tău, spuse fermierul. Își puse sacul paznicului pe cap, nu era încă ud de tot, se urcă în șaretă și smuci hățurile. Rotile se urniră cu greu din noroiul cleios. Ploaia mărunță bătea pieziș. Băiatul ăsta a umblat de pomană prin școli, își spuse, n-a învățat nimic ! Un cîine lătra răgușit sub o poartă. Un cocoș cîntă în întuneric. Trecu pe un pod de lemn, grinzile se mișcau sub roți, parapetul ud lucea stins ca putregaiul în bezna mare, sub pod apa vuia adînc, se izbea cu furie crescîndă între malurile înguste, se zăreau dîre și creste albicioase de spumă. Vine **mare** își spuse fermierul. Băiatul ăsta vorbește ca un orășean. Și deodată își dădu seama că el însuși gîndește cu vorbele pe care nu-și mai amintea dacă Visarion Adam le spusese cu adevărat sau numai trecuseră nevăzute din capul aceluia în capul lui de orășean care trăia printre țărani. Smuci hățurile.

(fragment din romanul „Ucenicul neascultător", în curs de apariție la Editura „Albatros")

dim. rachici

Sanie de măr

Trupul tău în lunecare
pe surisurile mele –
sanie sfîntă de măr-dulce trasă
de privighetori ; a crescut iubirea noastră
pînă-n norii neființei
ce-i străbat prin noapte stele
și îi respirăm ușori ;
pe un tobogan cu margini
dure de realitate
tot urcîndu-mă-n viteză,
în viteză coborînd – am contuzii
nevăzute, sînge sub priviri curate,
pajiști verzi
rizînd în umbra unui
cring cuprins de vînt ; sînt
copacii ampermetre care-nregistrează
totul, vor înregistra și-aceste
palide, tîrzii ninsori – trupul tău
în lunecare pe surisuri neterestre –
sanie sfîntă de măr-dulce,
nupțiu de privighetori.

Ierburi în neodihnă

Peste-un imperiu de-ape sînt
piatra care face largi cercuri ce-n
adîncuri n-avea-vor somn
nicicînd ; e o trezire albă în clopote
de alge, răsfringeri între medii ce
se iubesc urînd; oculte minerale
în trup îmi țin balanță de
treceri onctuoase și de iviri
suspecte ; ierburi în neodihnă
domină o distanță
de reci penumbre dense
redescompuse-n
spectre ; aici
îmi este locul căderii
de-a urca
concentricele unde pînă la mal
crescînd ; triunghiul
deltei clare e-n ochiul
meu o stea
dintr-un străfund de ape –
de ceru-ntreg
fiămînd.

Către Alcor

De glasuri se-aburește carnea
văzduhului către
Alcor și-ntr-un punct fix
al existenței, sub pirghii încă
neurnite, copile, mai veghezi,
cu-oceanul de-o seamă,
plînsul tuturor – penumbră-a
marmurii strălimpezi
din țărmul negru de termite ;
amplificare ești, dorință și-obsesie-a
luminii line ; ce secetă
creează vidul fîntînii
dintru care vii ? Umpli
un spațiu care cîndva
țîvlind s-a fost umplut cu mine :
totem peste totem – coloană
ce-n infinit se va sfîrși.

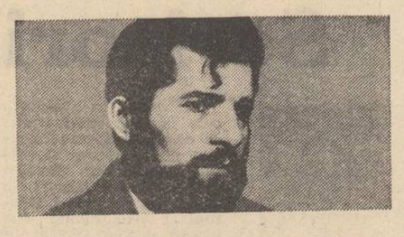

ion iuga

Și nu vin ape

Cine mai suferă-n cuvinte

suntem un prund de viscol

și nu e templu nici aleșii dascăli
s-aprindă ceara
vai întinsă boală
în trupul de nisip

și nu vin ape să ne spele

cine mai are nevoie de zale
cine din noapte-n ziuă cu silabe hrănit
mai doarme
cu ele înveșmîntat

toarnă-n căldări iarăși cuvintele
le fierbe
le schimbă culoarea
ingroapă noroaiele fără cruce
lumină ni le întoarce lumină
în răstimp hrăniți cu pămînt
vom preface înalte zodii

piatră de templu
cuvintele

Stîlp de casă

Stîlp la poarta casei jar
clopotele mele strigă
lacrima se face var
ochiul duhului ferigă
dinspre mine un tîlhar
lîngă stele mina-și duce
arde cerul sfinți în dar
cruce vine lîngă cruce
clopotele mele-i strigă
și prin uși diavoli apar
în cenușă să-și înfigă
oasele cu solzi de jar
stîlp la poarta casei rar
mă cioplesc umbre năuce
orbul se ascunde-n far
drumurile să-mi usuce

Ritual

Pe cadranul orei chipul întrebării
Pînză pe rod învăluită
fieraru-n crucea zării
înlocuiește pașii luminii
ceasornicul adoarme în doage solare

femeile refugiate-n fruct
coboară-n păcat –
bărbații răstignesc podgorii
și-și împart sănătatea cu dealul
fîntînari pînă și-n piatra uscată
în noi scormonind pînă izvorul
ne-acoperă chipul

Pe sub lespezi

Cimp în vară zare strînsă
sub geană duh de secure
pe subt lespezi cine însă
le așază-n noi ușure

fuge-n sus pădurea cee
rază și alcool pribeag
cum o rochie de femeie
cu mineci croite steag
în priveghi lumile-neacă
urmele din aspre cleji
rădăcina mea nu seacă
potcovită strîmb de legi
crește vară cer în lut
și-i fîntînă-n arsă vatră
să-mi săruți copacul mut
e cioplit din foc și piatră

radio

r

Pantheonul interpreților români

Vine o vreme cînd amintirile te subjugă, ființe vii, acaparatoare, neiertătoare. Vine o vreme cînd frumoasele amintiri nu rămîn simple aduceri aminte, ci te ajută, te obligă să trăiești frumos și demn și curat. Eram aproape un copil cînd **l-am văzut** pe Ionel Perlea. Pe obrazul său se așternuse deja liniștea plină de înțelepciune, nici o crispare, nici o tresărire nu arăta obrazul său. Dirija cu o singură mînă ca și cum ar fi arătat orchestrei un drum nevăzut către sfere. Dirija calm, ai fi putut spune resemnat și nici o clintire a obrazului său nu era vizibilă. Numai ochii, pătrunzători ca două puncte de foc, arzători, ei bine, ochii purtau tot tumultul vieții și neîmpăcarea. Ionel Perlea dirija nu cu mîna, nu cu mimica, dirija cu ochii. Fluidul incandescent trecea direct în viori, în flaute. Mi-am jurat atunci să cred cu putere, întotdeauna, în privirea omului. Ea spune totul sau ascunde totul.

Ionel Perlea trebuia **văzut.** Fiindcă purta muzica în virfurile degetelor, scînteietoare fire electrice trecînd peste capetele ascultătorilor. Ascultată, orchestra dirijată de el are sunetul mai uman, aș spune, personificat. Prima emisiune dedicată marelui dirijor român, din cadrul ciclului **Pantheonul interpreților români** a cuprins și poemul simfonic „Till Eulenspiegel" de Richard Strauss. Nici că se potrivea mai bine această piesă de mare virtuozitate, adevărată bijuterie muzicală, unui artist, unui dirijor-creator ca Ionel Perlea. Așteptăm cu nerăbdare și celelalte emisiuni dedicate marelui artist român, emisiune făcînd parte din excelentul ciclu **Pantheonul interpreților români.**

P.S. Din motive de spațiu, considerațiile privind realizatorii emisiunii **Ediție radiofonică** (Scriitori și cărți contemporane), nu au avut loc în rubrica noastră precedentă. De aceea revin acum asupra lor : profilul liric Radu Stanca a fost prezentat concis și cuprinzător de criticul Constantin

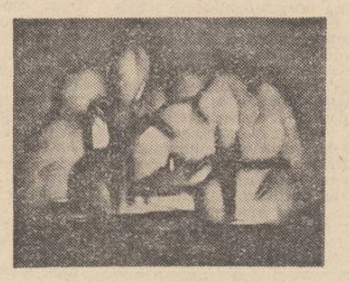

Cubleșan. Poemele „Exercițiu în aer liber", „Odă marelui timp", „Poem", „Toast", „In memoriam", — recitate cu mare sensibilitate de actorul Ion Marinescu. Emisiunea, excelent realizată de **Ileana Corbea,** a subliniat ceea ce, poate, unora, le era neclar : că nu există **nou** fără tradiție, dar și că noul este mai mult decît necesar unei culturi, tocmai pentru afirmarea tradiției.

Ioana Diaconescu

plastică

p

Orizonturile moderne ale artei

Aspirația spre lucrări de sinteză și fascinația exercitată de genul eseistic a făcut ca un sector însemnat al istoriografiei artistice — acela reprezentat de lucrări cu caracter informativ, de genul enciclopediilor și dicționarelor — să nu se prea bucure de atenția autorilor. Lipsa unui *centru de informare* pentru artele figurative (a cărui înființare am propus-o chiar în cadrul acestei rubrici), teama de a nu cheltui timp într-o întreprindere pe care critica (și uneori și editorii) o poate lua în răspăr (cum se și întîmplă — vezi recentele intervenții à propos de un recent dicționar al actorilor de film), toate acestea au făcut ca specia autorilor cu vocație pentru asemenea lucrări, să nu fie prea numeroasă. Din această categorie de autori face parte și *Paul Constantin.* Cartea *) sa a avut drept premisă constatarea absenței unei lucrări care să mijlocească amatorilor de artă, și nu numai lor, calea apropierii de fenomene semnificative ale artei moderne : arhitectura, artele decorative și aplicate. După Paul Constantin — care exprimă clar acest lucru în *cuvîntul înainte* al lucrării — rolul picturii în contextul artei moderne a fost fetișizat, legătura ei cu arhitectura, artele aplicate, industrial design-ul, scenografia, tapiseria fiind neglijată nu de puține ori. La temelia artei moderne crede, pe bună dreptate Paul Constantin, stă „transfomarea trepidantă" prin care a început a trece omenirea încă din prima jumătate a secolului trecut. Evoluția tehnicii, științei, dezvoltarea industriei, noile probleme ale habitatului au pus arta în fața unor perspective și orizonturi noi. Întrepătrunderea între artă și tehnică a determinat noi modalități de expresie. Noile forme plastice au impus la rîndul lor noi tehnici. Apariția unor arte noi (fotografia, cinematograful etc.) ; a unor tipuri arhitecturale noi (gări, aeroporturi, „zgîrie-nori" etc) a impus revizuirea fundamentală a concepțiilor artistice. Că acest fenomen de profundă modificare a structurilor învechite ale artei a cuprins în iureșul său toate acele culturi intrate în era industrială și atinse de febra mașinismului și a goanei după noi tehnologii — iată ce vrea și reușește să pună în evidență cartea lui Paul Constantin. Autorul *Artei 1900 in România* (1972) și al *Industrial design-ului* (1973) a suprins fapte și evenimente de semnificație, în stare a ilustra teza că indicele creativității unei societăți se exprimă, în era industrială, prin descoperirea noilor forme ce pot fi generatoare de sugestii pentru noi utilități. Vasta experiență didactică a autorului i-a fost se pare de un real folos : materialul este sintetizat cu rigoare, evenimentele și judecățile de valoare emise în cadrul diferitelor articole fiind cu grijă corelate. Fără ambiții manifeste *Mica enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne,* este, în fond, o *sinteză* de o utilitate indiscutabilă. Remarcabila corectitudine a informației, interpretarea ei dintr-o perspectivă strict pragmatică, fără exagerări filosofarde fac din ea o introducere indispensabilă în lumea plină de probleme, de tot felul, a artei moderne.

Grigore Arbore

***) Paul Constantin : „Mică enciclopedie de arhitectură, arte decorative și aplicate moderne", Editura științifică și enciclopedică, 1977.**

muzică

m

Concert de muzică sovietică

De o vivacitate și prospețime uluitoare rămîne aproape clasicul Aram Haciaturian ! Prima audiție — *Sonata monolog pentru vioară solo,* 1976 — pe care am ascultat-o marți 8 noiembrie la Sala Mică, într-un concert de muzică sovietică, ne-a convins că scriitura sa ține pasul tinereții fără bătrînețe. În interpretarea inteligentă a Cornneliei Bronzetti, motivele în progresii, vocile duble, trecerile prin intervale depășind octava, temele întrețesute înviorător cu apogiaturi și pizzicate, contrastele ritmice — au subliniat ardentul optimism al acestui compozitor atît de apropiat sufletelor noastre.

De aceeași talie a muzicii eterne, ba chiar mai bună creatoare de atmosferă, s-a dovedit a fi *Rapsodia armeană pentru două piane* de Arutiunian Babadjanian. Tema orientală, meditativă, cu gingășie subliniată de Suzana Szöreny, cu gravitate desfășurată de Corneliu Rădulescu, s-a deschis apoi prin variațiuni către o pregnantă și coerentă culme sonoră. De la broderiile delicate pînă la trecerea într-o parte strălucind de viguroase ritmuri populare. Întreaga lucrare a concentrat o știință a compoziției remarcabilă, suprapusă celui mai autentic talent. Aplauze generoase au dovedit că acesta a fost punctul culminant al serii iar prezența în sală a compozitorului a fost răsplătită de un real entuziasm.

Mai puțin profund, cu accentul pe efecte neobișnuite, s-a dovedit a fi *Hexameronul,* cvartet de coarde și harpă de Roman Ledenev. Interpreții au înțeles acest lucru și intensitatea crescendelor, susținerea acordurilor, sforzandele pe tremolo, flageoletele, trilurile nuanțate au acordat lucrării culoare și sens.

Colaboratorii trio-ului *Pro Arte,* alcătuit din Anda Petrovici, Iosif Calef, și Luminița Ghencea, au fost de astă dată violonistul Dan Iarca, violistul Mihai Spinei și harpista Georgeta Șerban. Seriozitatea acestor tineri s-a dovedit încă o dată a fi fructul nu numai al unei bune pregătiri profesionale, ci și al unei înțelegeri superioare a sensului partiturii. Astfel *Trio-ul pentru pian, vioară și violoncel* de Georgi Sviridov a continuat stilul colorat al interpretării lucrării precedente. Iată o adevărată școală pentru atenții, pasionații elevi și studenți muzicieni — public asiduu și precumpănitor.

Grete Tartler

Scrisorile lui G. Călinescu

Au apărut în volum*) cele 70 de scrisori trimise de G. Călinescu îngrijitorului de acum al ediției, Al. Rosetti, directorul reputatei Edituri a Fundației pentru Literatură și Artă, filolog cunoscut și, cum reiese din însemnările acestea ocazionale, prieten întreprinzător și loial al criticului. Scrisorile n-au o destinație literară propriu-zisă, menirea lor este să comunice repede și pe scurt ceea ce un scriitor laborios are de comunicat prietenului și editorului său. Este vorba, în esență, de proiecte literare, de corecturi, de termene nerespectate, de dificultăți financiare și, cum corespondenții se mișcă în lumea universitară, este vorba mereu de solicitări din partea criticului pentru ca prietenul său, mai bine plasat, să-i dea o mînă de ajutor în rezolvarea unor chestiuni administrative. Scrisorile aduc, din acest punct de vedere, informații prețioase, biografii lui G. Călinescu pot reconstitui, acum, mai bine cronologia interioară a operei în diversele faze de elaborație. Însă scrisorile spun mai mult decît atît, ceva din modul lui G. Călinescu de a gîndi dincolo de cărți iese la iveală. Unele pagini amintesc, prin corosivitatea lor, de *Otrăvurile* lui Sainte-Beuve, altele sînt lirice și cordiale. Citeodată G. Călinescu are timp să scrie, se desfată, textul poate fi trimis direct la tipar, într-atît este de coerent și strălucitor stilisticește, alteori scrisoarea este, în fapt, un bilet cu propoziții scurte, strict informative: n-a primit corectura, va trimite corectura, clișeul să fie așezat în coloana din stînga sau în coloana din dreapta etc. Umoarea criticului este schimbătoare, într-un loc el este tăgăduitor și numește pe un coleg de la Universitatea din Iași „un jegos viclean", în altă parte recunoaște că același infam coleg „s-a purtat cordial".

Dar s-o luăm sistematic. Scrisorile aduc, întîi, **vești despre felul cum** lucra G. Călinescu. Lucra enorm (ceea ce deja știam), proiectele sale se schimbă pe drum, capitolul întîi la un volum din *Opera lui Eminescu* este scris după ce cartea fusese redactată, spiritul lui critic este mereu sub stare de tensiune : modifică, adaugă, este și nu este mulțumit de ceea ce face. Nici un semn, în orice caz, de liniște olimpiană. Un vifor cumplit bate prin aceste notații telegrafice, o nemulțumire adîncă, trecută repede la forme (figurat vorbind) represive, se citește printre rînduri. Criticul este furios pe contemporanii care „nu-și pot tăia unghiile urii" și-i pare că spațiul în care trăiește este „fără spirit critic". Se simte un alergător singuratic într-un deșert intelectual.

Cele mai importante date din această fază epistolară (1935—1951) privesc redactarea *Istoriei literaturii române*. Prima trimitere este din 1936, cînd criticul previne pe editorul său că dorește să facă o „Istorie critică a literaturii române, în care fiecare studiu să fie o monografie esauriente, cu biografie vie [...] cînd e cazul, cu o critică estetică a operei și critică istorică". Alte însemnări anunță ceea ce vom afla, mai tîrziu, din textele critice : G. Călinescu va studia limba veche, „ca instrument de expresie" și va căuta să dezvăluie în *scripturi și alte evanghelii* ceea ce el numește „procesul creator (ideație și limbă)", evitînd, astfel, eroarea lui N. Iorga, prin generalizarea în studiu a punctului de vedere estetic. Despre acest principiu de analiză G. Călinescu a scris pe larg, de mai multe ori. În scrisori, ideea este formulată direct și simplu, ca o condiție de lectură critică a literaturii vechi. Tot aici criticul se arată preocupat de „tipurile de gîndire literară pe provincii", în așa chip încît să poată trage un fir de la cronica lui Radu Popescu la pamfletul arghezian și de la Pitarul Hristache la Anton Pann. Cercetînd mai bine istoria veche, G. Călinescu este de părere (și comunică, în glumă, părerea lui) că, în sfîrșit, „după o istorie în care jumătate din țară taie pe cealaltă jumătate și-i viră țepi în șezut, poți spune că drama era genul mai nimerit al literaturii române și că romanul este încă o aberație"...

Însă cum romanul n-a întîrziat să apară, criticul va studia și romanul în niște pagini, de altfel, memorabile. Alte notații (din 1940) anticipează ideea de unitate și continuitate a literaturii române, („să fac o singură literatură de la Alpha la Omega, acolo unde de obicei se susține că e discontinuitate"), idee susținută și prin folosirea unei metode unice de analiză. Cum spune tot G. Călinescu : va vorbi despre Varlaam „în stil Thibaudet", ceea ce vrea să sugereze că, acolo unde valoarea estetică este redusă, va face istorie morală și portretistică.

O idee nouă la G. Călinescu, în raport cu alți istorici ai literaturii române, este că centrul ei este Ardealul și că, în genere, provinciile au jucat un rol important în formarea și promovarea valorilor. Va da, în consecință, extindere studiului scriitorilor din provincie, lărgind astfel harta spirituală a literaturii noastre. Toate acestea sînt, în bună parte, cunoscute, scrisorile preced sau dublează idei formulate mai bine și cu tot aparatul estetic trebuitor în *Principii de estetică* și în capitolele introductive și finale din *Istoria literaturii*. Scrisorile arată, de regulă, modul în care ideile se nasc sub presiunea circumstanțelor critice. Ele ne întăresc în acest chip convingerea că G. Călinescu gîndea pe măsură ce elabora și că proiectul lui spiritual se schimbă considerabil în contactul cu materia literaturii. Dispare, atunci, impresia că G. Călinescu știe tot de la început, că există, întîi, conceptul critic și după aceea vine opera ca o ilustrație a celui dinainte. Conceptul se definește și se schimbă pe măsură ce opera este scrisă, metoda se precizează în funcție de obiectul ei. Criticul citește un număr de cărți, consultă documentele, face însemnări pe fișe (deși disprețuiește „fișologia") are, desigur, cîteva idei mari în cap și un număr de principii generale privitor la literatură, dar nu știe încă în ce fel va debuta și la ce concluzie va ajunge noua lui lucrare. Proiectul se definește cînd opera s-a încheiat, conceptul critic capătă un sens și se diferențiază pe măsură ce este chemat de analiză și îmbogățit, corectat de ea.

Corespondența are și această parte bună că arată un mare spirit critic în lupta cu dificultățile interioare, nu numai cu cele (se va vedea cît de mari) din afară. G. Călinescu s-a format și a dat, aproape în același timp, (pe spațiul unui singur deceniu) cîteva opere capitale. Caz rar de structurare intelectuală și irupție aproape simultană într-o creație provocatoare prin noutatea ideilor și puterea de sugestie a limbajului. Mitul lucrului „pe îndelete", a elaborației încete și lungi, precedate de o instrucție intensă pe două-trei decenii și menținută la nivelul abstract al conceptelor, este anulat de geniul viforos și acaparator al lui George Călinescu. El vrea să cuprindă, de la început, totul, își completează instrucția pe măsură ce scrie și fixează strategia după ce a pornit deja războiul. Cînd criticul va reveni asupra cărților scrise în această fază de „pipăire" a literaturii (expresia îi aparține), cărțile vor fi încă o dată scrise și vor arăta altfel, pentru că cezarismul spiritual al lui G. Călinescu trecuse în altă virstă și iubirea lui de ordine în lumea ideilor sporise.

Scrisorile aduc precizări privitoare și la omul de lume G. Călinescu și, sub această latură, unele notații sînt excepționale. Ceva din legendara, imprevizibila „iritație" călinesciană transpare și aici. Scriitorul vede în jur comploturi odioase, trădare și perfidie, și cere prietenului său o soluție de urmat pentru a ieși din bezna acestor relații. „Fii Metternichul meu" — scrie el lui Al. Rosetti, cu gîndul la editor, dar și la prietenul cu mintea limpede și liniștitoare. Vinerea este de regulă „mahmur", nu primește, nu face vizite. De confrați se ferește și într-un loc folosește la adresa lor o vorbă imposibilă : „lichelele de scriitori". Stratul acesta al *corespondenței* este cel mai delicat pentru cititorul care, obișnuit cu altfel de relații între scriitorii importanți, va fi surprins să afle părerile lui G. Călinescu despre cîțiva contemporani. Otrăvurile care există, probabil, în orice critic, trec direct în pagina scrisă, fără să mai străbată spațiul purificator al ficțiunii. Vorbele sînt aspre și judecățile nedrepte. G. Călinescu vorbește de „monstruoasa trădare între clerici" și face cîteva portrete imposibile (sub latură morală) lui Ion Barbu, Perpessicius și altora. Vasile Nicolescu face aluzie, într-o remarcabilă *Postfață*, la „iritarea" și „dilatația imaginară" a criticului, însă trebuie spus că iritarea la uneori forme negre. Pe un critic din epocă promite să-l urmărească pînă în pînzele albe : „îi voi face sitrecere și să-i aduci mîncare în șervet, cînd stă după gratii. Iar asta pentru oameni cu spiritul adevărului nu se poate. Și lucru supărător. Românul e frate de cruce mai mult decît orice alt european și rudă ideală. Autorii care te cunosc nu-ți spun : «sînt nerăbdător să văd cum se oglindește lucrul meu în ochiul tău», ci «contez pe prietenia ta». O rudă mi-a trimis chiar o broșură cu versuri rușinoase, contind pe «glasul singelui». Cînd opinia ta este defavorabilă, ei sînt uluiți, mîhniți, dezamăgiți în afecțiunile lor. Ei nu-și închipuie că originea opiniei este ratiunea, ci bănuiesc o alterare sentimentală [...] Încît, iubite domnule Rosetti, te rog din suflet, să nu fim prieteni, ca orice cetățeni români. Să fim convorbitori într-un club englez, veri ca regii, sportivi care-și dau mîna înainte și după luptă și alte de acestea, care presupun uniunea în divergență. Să con-venim".

Sînt, în scrisori, și judecăți morale pe care G. Călinescu le modifică în opera sa critică. A zice despre E. Lovinescu că este omul „cel mai patologic vanitos și rău" și că prezența lui într-o asociație literară înseamnă „necinstea și intriga" este cel puțin o glumă neizbutită. G. Călinescu scrie, totuși, în acest sens și protestează la ideea că E. Lovinescu ar fi putut intra la Academie. Același G. Călinescu spusese însă într-un articol din *Vremea* că E. Lovinescu este „cel mai mare dacă nu unicul critic român". Însă văzînd prin ce împrejurări vexante trece și la ce mizerii mărunte este supus acest mare critic în lupta pentru o catedră universitară, putem înțelege și ierta reflecțiile lui morale asupra contemporanilor. Profesoratul lui G. Călinescu la Iași este o epopee, orașul acesta cu vechea tradiție culturală capătă în ochii lui forme de întunecime barbară. Ieșenii vor fi surprinși văzînd ce păreri avea G. Călinescu despre urbea lor.

Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti rămîne, oricîte nemulțumiri în planul judecății morale am avea, o carte vie, delectabilă pentru că ne dă vești despre iubirile și urile unei mari personalități.

Eugen Simion

*) *„Corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti (1935—1951)", ediție îngrijită cu prefață note și indice de Al. Rosetti, cu o postfață de Vasile Nicolescu (Ed. Eminescu, 1977).*

Cartea și cultura în vechea Transilvanie

Studiile de istoria culturii sînt astăzi la noi în țară în plină dezvoltare, fapt care depășește, desigur, simplul interes al unui progres științific, în măsura în care constituie una din căile cele mai eficiente ale unei adevărate autocunoașteri. Autori și opere constituie obiectul unor noi și pătrunzătoare analize, mari curente culturale se definesc tot mai cuprinzător, sînt puse în lumină legăturile felurite cu alte culturi și originalitatea fenomenului cultural creat pe aceste meleaguri. Metodele înseși de cercetare se înnoiesc și rafinează, odată cu orizontul cercetării care se lărgește, spre a cuprinde, în permanenta lor interacțiune, creatorul și societatea în sinul căreia și pentru care se înfăptuiește actul său de creație.

În acest mare efort de restituire a unui trecut mai bogat și mai complex decît se putea crede altă dată, istoria cărții, urmărită în chip deosebit în scriptoriile și tiparnițele unde ia naștere și în bibliotecile care o adăpostesc în cursul vremii, capătă ea însăși o funcțiune de mai întinse semnificații și face apel la metode de investigație de o rigoare sporită, sprijinită nu numai pe recursul tot mai insistent la variate tipuri de surse arhivistice, ci și de o întreagă gamă de modalități de analiză. Și, mai ales, e tot mai conștientă că nu reprezintă un scop în sine, ci că rezultatele sale se înscriu cu necesitate și își capătă adevăratul sens în acea mare istorie socială a culturii către care năzuim sau, mai direct, în cunoașterea acelei părți a vieții spirituale a unei societăți, care pornește de la carte și ajunge să se exprime în ea, pentru a fi la rîndu-i ridicată veșnic spre noi trepte.

Aceste gînduri de îndreptățită nădejde m-au stăpînit permanent în ultimele zile, la lectura volumului de studii al profesorului Jakó Zsigmond, oferit recent de Editura Kriterion publicului românesc : **Philobiblon transilvan** (Kriterion, 1977, 511 p., cu o introducere de Virgil Cândea). Termenul „oferit" nu mi-a venit sub condei din necesități de stil, ci e vorba într-adevăr de un dar, de una din acele lecturi hrănitoare, pe care le închei stăpînit de un sentiment de recunoștință.

Cunoscutul istoric clujean al culturii a avut o idee fericită cînd s-a gîndit să înmănuncheze în acest volum un număr de studii speciale privind una sau alta din bibliotecile Transilvaniei, una sau alta din tiparnițele ei, și să le dea drept concluzie o privire de ansamblu despre „Cartea și biblioteca în cultura maghiară din Transilvania", deși, în realitate, acest studiu general nu acoperă întreaga substanță a cărții, în care sînt examinate, sau alte ori măcar evocate, și aspecte importante ale culturii românești și sătești. E drept însă, pe de altă parte, că istoria culturii maghiare din Transilvania constituie obiectul principal al preocupărilor profesorului Jakó și că în introducerea cititorului român în intimitatea acestei culturi, atît de interesante și insuficient cunoscute, stă unul din meritele de bază ale volumului de față. El ne poartă, din punct de vedere cronologic, cu preludii din sec. XII—XIII și epiloguri mergînd pînă în pragul veacului nostru, din secolul al XV-lea pînă la mijlocul celui de al XIX-lea. Itinerariul sinuos pe care ni-l propune autorul ne duce de la bogatele colecții de manuscrise și tipărituri ale Oradiei medievale, trecînd prin problema, în care adevărul se împletește cu legenda, a moștenirii transilvane din faimoasa Corviniana, la biblioteca principelui Gabriel Bethlen și continuatoarea ei, Biblioteca Colegiului Bethlen din Aiud, la constituirea, începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, a colecțiilor actualei Biblioteci documentare din Odorheiul Secuiesc și la avatarurile tezaurului de cărți și manuscrise adunat de Ciparíu la Blaj — azi la Filiala Academiei R.S.R. din Cluj-Napoca —, căruia i se dedică un studiu fundamental. În sfîrșit, o cercetare particulară este consacrată legăturilor întreținute în primele decenii ale secolului al XVIII-lea cu domnitorii și fruntașii culturali ai Țării Românești de învățatul sibian Samuel Kőleséri, posesorul, la acea dată, a celei mai însemnate biblioteci particulare din Transilvania.

Istoria tiparului este, la rîndul ei, ilustrată prin studii asupra tipăriturilor sibiene cu caractere latine (în latină, germană și maghiară) din veacul al XVI-lea, a mult căutatului catehism luteran în românește din 1544, a începuturilor tipografiei de la Blaj prin grija episcopului Petru Pavel Aron sau prin larga și în multe privințe, înnoitoarea prezentare a personalității și operei celui mai mare artist al vechiului tipar transilvănean, Misztótfalusi Kis Miklós (1650—1702), ale cărui scrieri și acte au fost publicate într-un alt volum, acum cîțiva ani, de profesorul Jakó.

Dar, în jurul acestor centre de tipărituri sau biblioteci, o întreagă rețea de legături se țese, care, în permanentă circulație a oamenilor și a cărților, le pun în contact, în țară și în afara ei, cu nenumărate alte centre asemănătoare, ceea ce înseamnă tot atîtea contacte de idei, de năzuințe, de meșteșug, de artă. Între acestea, de un interes deosebit sînt pentru noi cele stabilite, prin intermediul cărții, între culturile din Transilvania. Cultura românilor, a maghiarilor și a sașilor au avut fără îndoială, fiecare dintre ele, caractere deosebite, izvorîte din capacitatea de creație specifică fiecărei naționalități, din condițiile social-economice și politice în care se aflau purtătorii lor, din deosebirile confesionale, din îndreptările externe precumpănitoare. Aceste culturi nu s-au mărginit doar să coexiste pe pămîntul Transilvaniei. Contactele lor au fost frecvente, și dacă au existat opoziții firești, nu mai puțin s-au stabilit legături fecunde, la acest nivel al culturii cărții, ca și, dealtfel, la nivelul culturii populare. Este iarăși unul din meritele savantului clujean de a fi urmărit cu atenție, de cîte ori a fost cazul, aceste schimburi între culturi.

Dar ceea ce te cîștigă cu deosebire în această carte este poate îmbinarea destul de rară de erudiție și căldură pe care o aduce. Erudiție mai întîi, cercetarea exhaustivă a datelor, stabilirea prudentă a faptelor, înaintarea laborioasă prin desișul ipotezelor examinate pe toate fețele. Efortul erudit nu e însă nici o clipă simplă pasiune a amănuntului, ci este continuu subsumat țelurilor istoricului. Se verifică în acest chip ceea ce știam firește de mult, că „tema majoră" nu se poate lămuri decît atunci cînd ai limpezit multe chestiuni minore și că minor cu adevărat nu e în știință decît ceea ce nu-ți poate fi de folos în nici un chip în reconstituirea unui întreg de viață istorică.

Paginile erudite ale profesorului Jakó sînt totodată învăluite de căldură. Căldura sa nu are nimic comun cu entuziasmul verbal sau cu podoabele stilistice. Ea derivă din capacitatea de a da sensuri spirituale unor lucruri atît de aride ca un catalog de bibliotecă sau inventar de atelier tipografic, dintr-un interes pentru tot ce crește, se transmite, alimentează viața. În dosul lucrurilor stau permanent oamenii care, ei, trebuie regăsiți.

Se spune despre o carte care-ți menține treaz interesul că se citește ca un roman. Personajele autorului nostru sînt cutare bibliotecă cu originile și soarta cărților sale, cutare tiparniță, cu viața, de multe ori atît de neașteptată, a teascurilor și desăgilor ei de slove. Personaje vii și, totodată, în ceea ce supraviețuiește din ele azi, adevărate monumente, adică păstrătoare ale amintirii. În fapt, dincolo de preocupările sale direct științifice, **Philobiblon transilvan** este o întinsă pledoarie pentru cartea-monument : „...nu pentru toată lumea este de la sine înțeles că și bibliotecile pot fi monumente, întocmai ca vechile mănăstiri, biserici sau cetăți, și că li se cuvine și lor toată ocrotirea și prețuirea de care se bucură, pe bună dreptate, monumentele istorice devenite locuri de pelerinaj". (p. 363).

Profesorul Jakó dă și pertinente indicații pentru continuarea cercetărilor în vederea reconstituirii cît mai depline a vechilor colecții bibliotecărești, sugerînd adesea direcții de investigație care duc spre depozite din țări vecine sau chiar mai depărtate. Alteori, aceste depozite, insuficient cunoscute încă, sînt chiar la noi în țară, ceea ce implică un larg program de punere în valoare a întregului fond de carte veche de care dispunem, pe lîngă necesarele anchete în străi-

nătate. Nu se sfiește, totodată, să și critice, pe drept cuvînt, situații care-și așteaptă încă dezlegarea, ceea ce aduce în discuție problema personalului de înaltă calificare de care dispun bibliotecile noastre și nevoia lărgirii lui. E vorba, în definitiv, de misiunea bibliotecarului — om de știință, pentru a cărei noblețe dar și pentru ale cărei răspunderi, cartea profesorului Jakó este de asemenea o pledoarie.

Sînt toate acestea probleme de extremă importanță, cu atît mai mult azi cînd milenara cultură a cărții, manuscrise sau tipărite, are în față năvalnicele progrese ale mijloacelor de informare audiovizuale. Nu se pune chestiunea de a renunța la marile servicii de care sînt capabile acestea, dar trebuie păstrată cît mai clară în conștiința societății noastre convingerea că principala cale a formării unei culturi rămîne lectura și meditația asupra cărții. În acest sens, unul din mijloacele cele mai eficiente este desigur contactul cu biblioteca-monument, care nu păstrează numai, în depozitele și cataloagele sale, prețioase valori culturale, ci și dispune, prin specialiștii săi, de cunoașterea în amănunte a propriei sale istorii, care nu e decît o parte dintr-un efort secular spre cultură.

În ciuda unui trecut atît de zbuciumat, sîntem încă, din fericire, posesorii unui însemnat patrimoniu de carte, scrisă și tipărită la noi, sau care, venită din alte părți, și-a dat roadele aici. Sîntem datori a-l cunoaște în perfecta lui integrare în viața istorică a societății căreia i-a aparținut, spre a ne putea cunoaște astfel mai bine. În Transilvania, care pentru epocile mai vechi e cea mai bogată, constituirea acestui patrimoniu reflectă situațiile etnice și social-politice caracteristice acelei regiuni a țării noastre. Dar nu putem fi decît de acord cu profesorul Jakó cînd afirmă că „moștenirea culturală a României socialiste cuprinde și ceea ce populațiile maghiară și săsească din Transilvania au creat de-a lungul veacurilor în domeniul culturii cărții și al tradițiilor bibliotecare, în scopul propriei lor culturi" (p. 364). Mai buna cunoaștere de către români a valorilor acestor culturi și a etapelor parcurse de ele — așa cum o îngăduie S. Jakó, pentru cultura maghiară din Transilvania, în raport cu cartea și biblioteca, prin studiul său final —, ca și mai buna cunoaștere a valorilor culturii românești de maghiarii din Transilvania și de către sași, nu poate fi decît spre folosul tuturor. Astfel cărți ca aceea asupra căreia am zăbovit sînt atît de binevenite.

M. Berza

PROFIL

Literatura contemplației active

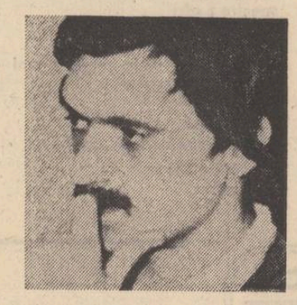

Nicolae Mateescu debutează în anul 1968 în cadrul colecției „Luceafărul" a Editurii pentru literatură, cu volumul de schițe, povestiri și nuvele intitulat „Vedere de pe balustradă". Personajele sale traversează stări de anxietate, evoluează în absurd și grotesc, oscilează între nonconformism inclement și acceptarea resemnată a mecanicii existenței. Astfel se comportă eroul din proza ce dă titlul cărții. Iată-l refuzînd uniformitatea, proclamîndu-și cu orgoliu independența : „...fugisem, refuzasem legile familiei mele, care îmi pregătiseră o creangă liniștită în arborele genealogic atîrnat în sufragerie, sub pendula noastră care se stricase și bătea de fiecare dată numai de douăsprezece ori". Recluziunea îi apare ca o soluție pentru păstrarea individualității, dar singurătatea îl apasă. Tînărul nu are vocație de ascet, se teme de inutilitatea gestului și de aceea lansează apeluri patetice la compasiune :

„— Oameni buni, oameni buni, veniți cumva de mă scoateți ! O să mor așa, degeaba. Cheile voastre, cheile se potrivesc toate la ușa mea ! (dar, cu puțin înainte : «...ce nenorocire se poate întîmpla cu cheile care se potrivesc la toate ușile»). Doar puteți să veniți, nu vă oprește nimeni... ce dacă nu mă cunoașteți, o să vedeți că o să rămînem prieteni foarte buni, numai să veniți, de ce nu încercați ?!" Este aici o întreagă psihologie a desprinderii de adolescență, moment biologic cu manifestări contradictorii, generator de inhibiții firești și explozii neașteptate. Un univers de trăiri pe care scriitorul îl cercetează cu înțelegere rece, renunțînd la evocarea sentimentală, în favoarea tratării obiective. Nicolae Mateescu este un contemplativ, dar nu din familia visătorilor cu ochii deschiși, testînd gratioase reverii în marginea temei. La el, contemplația are atributul eficienței. Contradicția formulei este doar aparentă, ea anulîndu-se la o examinare mai atentă. Crearea unei atmosfere psihologice distincte se realizează nu prin aderență la obiectul contemplației ci, dimpotrivă, prin detașare ironică. Ironia acționează asemeni acidului, în tehnologia gravurii, imprimînd definitiv în metal desenul schițat pe pelicula de ceară.

În „Ai vrea să te vadă cineva" atenția autorului se îndreaptă spre virsta adolescenței. Șapcaliu (nume care subliniază și el ciudățenia personajului), copilul de cincisprezece ani, suferă pentru faptul că iubita lui se căsătorește cu altcineva. Respingînd evidența realului, copilul proiectează situația în imaginar (terapeutică involuntară) pentru a o rezolva, desigur în favoarea sa, conform schemelor basmului. Avînturile lirice ale eroului sînt temperate de ironia care însoțește fiecare secvență, echilibrînd narațiunea. Imaginația adolescentului, sensibilitatea exacerbată, făuritoare de plăsmuiri obsedante, transpuse în registrul liric, se confruntă cu concretețea realului, perceput în detalii, dînd naștere unui spațiu al ironiei, care asigură distanța necesară unei evaluări exacte. Universul adolescentin nu se simplifică păgubitor, perspectiva personajului se păstrează, dar ei i se adaugă cea a scriitorului. Autorul dispare în umbra personajelor. El nu explicitează, nu comentează ci doar sugerează. Desigur, aceasta este condiția oricărei proze obiective, dar la Nicolae Mateescu poziția față de personaj reprezintă mai mult decît o tehnică literară, (dealtfel perfect însușită) constituind dominanta temperamentului său scriitoricesc. În acest sens concludentă este o secvență din reportajul „Războiul piinii", publicat în 1974 la Editura „Eminescu". Abordînd pentru întîia oară genul, Nicolae Mateescu depășește cu succes obstacolul lipsei de experiență, reușind să ne ofere o pasionantă monografie a comunei Rusetu. Sînt consemnate obiceiuri pitorești dar mai ales fapte cotidiene, banale la o privire fugară din exterior, cărora autorul, înzestrat cu o mare putere de observație, le redă statutul real de evenimente în viața locuitorilor. Citiva dintre interlocutorii reporterului (Nită Snae, rapsodul popular care „formează" cîntece și poezii, cu convingerea că nu are „greșeli" în copierea exactă a realității, nostalgicul Ciobănel, fostul jocheu și Lăzărică, omul fără calități deosebite, fericit că lumea va afla de existența sa), par a fi personaje de ficțiune, datorită verosimilității cu care doar literatura le poate investi. Reportajul își depășește condiția în cel puțin încă o scenă. Este reconstituirea ad-hoc a unei crime săvîrșită într-un sat de lîngă Rusețu. Relatarea aparține unui martor, care interpretează pe rînd, cu deosebită forță expresivă „rolurile" participanților la dramă. Scriitorul descrie obiectele ce formează cadrul și gesturile „actorului", colaborează deci cu acesta. Rezultatele sînt remarcabile. Episodul dă impresia de povestire „pe viu", menținînd tensiunea dramatică la cote înalte pînă la sfîrșit.

S-a reprosat cărții „obiectivitatea astutioasă", urmare a faptului că autorul lasă uneori oamenii „să se ridice pe virful picioarelor" pentru a-i prezenta într-o lumină favorabilă. Observația este exactă dar nu rezistă ca obiecție. Un viclesug există, însă el aparține subiectilor și nu autorului. Temperament contemplativ-ironic acesta îi înregistrează, prefăcîndu-se că nu observă talonetele de la pantofi sau fardul, inabil întins pe obraz. Dar, iată în rezumat, secvența pe care o aminteam mai devreme ca fiind concludentă pentru temperamentul scriitorului. Îndemnat și însoțit de învățătoarea Dumitra Codîrlă reporterul îl vizitează pe Nicolae Turculeț, unul dintre bătrînii satului. Animată de bune intenții, învățătoarea vrea să ilustreze antiteza trecut-prezent și îl folosește pe mosneag ca „material didactic". Mosul „nu spune ceea ce ar trebui să spună", femeia se inversunează să-l aducă pe calea cea bună, pune întrebări, exemplifică moralizator, se enervează. Dincolo de hazul confruntării, semnificativă este relația dintre cei trei. Practic, reporterul a dispărut din scenă, rolul său fiind interpretat de învățătoare :

„— Întrebați-l, se grăbește învățătoarea să mă îndemne cînd rămînem singuri. De ce nu-l întrebați ? N-o să aflați nimica de la el.

— L-ați întrebat dumneavoastră doar...

— Si... vă folosește ce spune el acum ? continuă nesigură.

— Cred că da".

Este poziția care-i convine de minune scriitorului și din care derivă o tehnică specială, folosită cu precădere în ultimul volum de povestiri intitulat, „Stația de salvare" (Editura „Eminescu", 1975). Autorul se arată preocupat în exclusivitate de psihologii complicate, deslusite fără a se uza de mijloacele deja canonizate ale analizei introspective. La o lectură superficială proza lui N. Mateescu, lipsită de spectaculosul tehnic al formulelor moderne, respinse parcă ostentativ, pare a suferi de banalitate. Narațiunea obiectivă nu cade însă în platitudine. Neintervenind în destinul personajelor, cărora le acordă deplină independență, scriitorul scapă de obligația explicării și justificării fiecărui gest. În felul acesta, eroii își mențin un anume mister iar tensiunea dramatică a textelor, dinamismul, apar ca efect al oscilației între dezvăluire (prin confesiune) și enigmă psihologică (prin acțiune imprevizibilă). Maistrul cazangiu Foca, din „O coroană de fier forjat", se comportă ciudat față de chiriasul său, inginerul Ioan, din clipa în care află că acesta este chemat în vizită la directorul Ion Văduva. Suspiciunea lui Foca își dezvăluie cauza într-o veche altercație între maistru și director. Cel dintîi crede că directorul n-a uitat și că invitația inginerului va fi folosită pentru culegerea de informații compromițătoare în vederea răzbunării. Lucrurile par limpezi, însă cauza reală nu se află aici. Directorul nu ripostează dar maistrul Foca reacționează aberant, demisionînd pentru a deschide un atelier de tinichigerie !

Personajele lui N. Mateescu sînt firi ciudate, ce ascund teribile neliniști, absurde pentru cei lalți dar perfect logice într-un sistem personal. Povestirea „Nu mai pot să mă uit în ochii tăi, George" este construită tocmai pe această discrepanță, la care se adaugă sugestia unui complex al frustrației. Ciudățenia personajelor, bizareria comportamentului nu diminuează cu nimic impresia puternică de concret, de autentic, ce se degajă din întreaga carte, datorată capacității remarcabile de intuire a psihologiilor.

Echilibrul constructiei, acuitatea observației (care permite depășirea rapidă a preliminariilor și situarea în miezul evenimentelor) și, mai ales, finetea desenului psihologic sînt semnele lipsite de echivoc ale unui talent de prozator deosebit.

Valentin F. Mihăescu

Eroului patriei

Urmare din pag. I

cum proclamase Avram Iancu profețindu-i „mulți ca cucuruzul brazilor". Românii ca soldați, cînd n-au fost ei soldați ?, au călcat Romanațiul și Teleormanul și le-au împins. Dincolo de așteptările optimismului ziaristic. Totuși, nu dincolo de glasul idealurilor, care a dictat, litera și herbul ființei noastre naționale. Mugurele a pleznit la Siliștea, Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu. Întreg veacul al XIX-lea deja betonase granițele române, de cauciucul cărora întinseseră prea mulți în veacurile dinainte. Și prea de multe ori. Și împotriva tuturor evidențelor de cronică, de stindard, de os românesc. Secolul al XIX-lea deja le-a cimentat cînd, trecînd Focșanii, Cuza Vodă a șters cu vorba și cu fapta un hotar fals, iluzoriu, compromis pe cît de forțat. Dar Milcovul și Putna se varsă-n Siret. Siretul în Dunăre. Tot Dunărea, generoasă, a primit bucuria întîiei unificări, a primului pas spre marea unificare. Întru neatîrnarea definitivă. Și tot Dunărea, mamă generoasă, primește și prima jertfă, la 1877, un dorobanț din Islaz — așa cum Unirea, generoasă, primise jertfa de cuget și simțire a semnatarilor proclamației din același Islaz. Pe întîiul dorobanț căzut îl prefer anonim. N-am să-i caut numele în arhive, în istoria scrisă sau vorbită. El poate fi foarte bine acel om cămășuit în metal și flancat de tunurile gemene de la intrarea în grădina publică din Turnu Măgurele, la o distanță de o sulință bine aruncată, de Islazul natal. Și în cîte alte monumente, edificate sau în curs de înălțare, nu este întruchipat acest erou dintîi ?...

Eroismul implică în chip necesar să lipsească ipocrizia, sub toate petalele ei de farduri. Adică — e la fel de erou — întîiul soldat român căzut la 1877, ca și oricare general sau comandant citat în manualele istoriei scrise. Sînt cele două condiții de excepție, echidistante pe linia severă a eroismului, comandantul glorios și executantul glorios. Dar *numai* atunci cînd, amîndoi lucrează întru firea lucrurilor, întru înfinirea patriei. Altfel, nu. Am văzut tufele de ricin, culturi întinse, copilăros de mărunte, abia ieșind din pămînt, parcă rușinîndu-se că îndrăznesc să se ridice-n soare. Abia zvicnind din pămîntul unde, acum 100 de ani, călcau cizme și opinci. Zeci de mii de opinci între porturile, radele, tîrgurile Dunării. Opinci care au uimit Europa — e drept, nu pentru prima și ultima oară. Acum 100 de ani, ziariștii, oamenii de cuvînt, adică oamenii de suflet, adică oamenii inteligenți, puteau să scrie că „Mi-ar trebui mult timp ca să numesc pe toți bravii... Armata română merită a fi pusă lîngă orice altă armată a Europei și oricine poate fi mîndru de soldații și ofițerii ei care, au dat probe atît de strălucite de vitejie" *(Gazeta de Chicago* și *Bund*, Elveția) ; „...toată lumea e martoră că armata română știe să se bată" *(Imparcial*, Spania) ; „...românii s-au condus cu un eroism căruia Europa întreagă îi aduce omagiu" *(Memorial diplomatique*, Franța) ; „Eroii care țin sus și tare pe cîmpurile de luptă ale Bulgariei drapelul român, care e împodobit cu laurii nemuritori, nu-și varsă în zadar sîngele lor" *(Der Osten*, Viena).

Da, aceștia elogiau pe soldatul anonim pe care, probabil, în afara rudelor adunate pe prispa unui învățător sătesc, nu l-a aureolat nimeni ca erou. Desigur, poeții neamului care, atunci ca și acum, știu să glorifice atît pe cel ce conduce cît și pe eroul anonim pentru că toți lucrează, acum ca și atunci, la 1877, pentru înfinirea patriei.

Am depus o floare de lacrimă pentru primul erou, anonimul căzut acum 100 de ani, pe prispa unei luxuriante construcții „cu acoperișul turnurilor de aramă roșie, cu tăietura generală și podoabele săpate ale Curții de Argeș : nici o capitală de județ n-are un așa de impunător monument..." cum apreciază N. Iorga, aci am înfipt o floare. Un omagiu pentru eroul anonim care, trecînd Dunărea, trăgînd pe umerii lui cerul țării, luînd în sîngele lui riurile țării, mișcînd în pasul lui munții țării, acum o sută de toamne, nu s-a mai întors printre ai săi...

De aceea Dunărea, ca orice fluviu, curge spre izvoare. Ineluctabil.

atelier literar

poșta redacției

GAVRIL BUCOVINEANU : Sînt unele semne bune, dar, deocamdată, predominant e un retorism păsunist care polarizează clișeele și locurile comune ale proletcultismului patriotard. E necesar să vă puneți la curent cu adevăratele cuceriri ale poeziei contemporane (și nu numai contemporane). Reveniți.

AXAR : Nu ne putem pronunța încă asupra paginilor dv., tulburi, haotice, în care vorbele „fierb" fără să depună (deocamdată) cristale. „Motivul ambiguității (corect : **ambiguității**) e disparat și precar" — ne spuneți în scrisoare. Ceea ce e perfect fără sens, o simplă gargară de cuvinte „distinse" (plăcerea cuvîntului „distins", „prețios", e calpă și absurdă dacă nu e însoțită de plăcerea **descoperirii** și **articulării** sensurilor), ceea ce, de asemeni, ilustrează destul de fidel și eroarea fundamentală a celorlalte pagini pe care ni le-ați trimis. Printre rînduri, s-ar putea bănui totuși un anumit zvon liric, pe care sperăm să-l întîlnim, mai consistent, mai semnificativ, în viitoarele plicuri.

VASILE IEȘEANUL : Versificări relativ modeste, în general, cu aer didactic și convențional. Citeodată, pagina capătă totuși un început de freamăt („Patriei, mai presus decît sintem"), ceea ce lasă speranța că, prin lărgirea cunoștințelor și mijloacelor, a ariei tematice, s-ar putea obține, eventual, și rezultate mai bune.

IM. TIM : Nu sînt noutăți semnificative. Mai bine, în „Ipostază". „Cuvîntierul".

IERONIM DIACONU : Pagini de început, din care nu lipsesc — deși încă șovăitoare — semnele poeziei („Decepal", „Cîntec de Septembrie").

O. SALIS : Vă cam repetați, de la o vreme, vă mișcați într-un cerc restrîns, în care temele, ideile, formula tehnică, mijloacele expresiei, etc. tind către o plafonare timpurie lăsînd o impresie de suficiență și sărăcie. Nervul creator al curiozității, al autodepășirii, al veșnicei căutări de experiențe și cărări noi pare stins, pasiunea studiului și a explorării pare să fi apus mult prea devreme. Semne grave ale unui impas apropiat, fatal. Ceva mai bine, în „Remember", „Doar curcubeu".

A. DERLEA : Pare să fie un plus de negură, în texte altminteri interesante, ca „După furtună", „Salcîmul", „Prea plin", unde sensurile și sugestiile rămîn pe alocuri impracticabile,

încurcate, voalate (fără compensații pe alte planuri). „Piața" ar putea fi un prototip pentru desenul subțire, simplu, curat, pentru sugestia pură, „albă".

PROF. D. GHERGHINA: Eleva dv., pe care cu nobilă solicitudine ne-o recomandați, pare să fie la o vîrstă fragedă, cînd semnele vocației nu se arată încă destul de concludent (răminînd vizibile, dacă nu predominante, lipsa de experiență, ecourile primelor lecturi, un convenționalism didactic etc.). O anumită îndeminare a versificării e, desigur, un element de bun augur, dar lăudarea lui peste măsură (înainte ca alți indici, de substanță și fond, ai talentului să se manifeste) ar putea crea riscul opțiunilor premature, al „specializării" înainte de vreme (și, poate, nejustificate...), primejdia falsei vocații. Dar garanția unei bune orientări, atît în spațiul obligațiilor școlare, cît și în privința lecturilor și studiului extrașcolar, rezidă tocmai în atenția binevoitoare și încurajatoare pe care o acordați, în mod exemplar elevei dv. Ceea ce ne îngăduie să așteptăm rezultate din ce în ce mai bune.

B. CASLETAN : Merită, desigur, să continuați — există vizibile aptitudini pentru poezie (mai ales în „Fără titlu", „Venise să mă-ntrebe"). Renunțarea la artificiile formale „în sine", la jocurile metaforice extravagante și adesea gratuite, preocuparea mai susținută pentru sens, idee, structură, vor înlesni, fără doar și poate, afirmarea mai deplină a aptitudinilor de care vorbeam. Selecția de titluri orientativă pe care ne-o cereți e de căutat mai de grabă într-un bun curs universitar sau într-o „Introducere" în studiul disciplinei respective (există și o istorie în 5 volume, cuprinzătoare, prestigioasă, solidă).

N. ION : O pagină de virtuozitate prozodică (și nu numai prozodică), urmărită, însă, destul de insistent de ecourile unor modele și maniere mai vechi.

GH. TRUȚĂ: Așteptăm adresa.

Nicolae Roșianu, M.I. — Gabriel, Bogdan Vasile Dan, Lucian Anca, Gh. Clitan, Viorel Andreescu, Ioan Stoicescu, O.H. Zorileanu, Ploscaru Dorin, Vasilescu Ioan, Saiu Lia, Eugen Golda, Tie Manafu, A.P. Dincă, Antin Irinela, Cristiuc Mircea, Ștefan Pal, P. Camelia, Martha G., Elena Florian, Ioan Vintulescu, Th. V. Moraru : Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Lăpușneanu

Dacă voi nu mă vreți
eu vă vreau.
Capcanele mele-s pe toate cărările.
Tentacule și ghiare vă pindesc
din aerul pe care-l respirați.
Nevăzut, vă satur
vă îngraș
vă aștept
și, rînd pe rînd, orgoliile voastre
îmi sînt unelte sau îmi sînt ospăț.

Să bem din cupa pregătită, printe.
Nici n-am rîvnit ofrandă mai bogată,
Nu-ntoarce capul!
Vezi?
Deșertăciunea cu ochii groazei
te privește-n ochi.
Turnul din cranii n-are vîrf.
Să bem!

NELU STANCIU

Dacă

Zorii-i întîmpină frenetice călugărițe de iarbă
ele tîrguiesc ziua de fiecare dată pentru mine
le-aș mulțumi
dar ele nu-mi cer nimic pentru asta
se face totuși că sturzi îmi spintecă
ochii încă nelămuriți :
se vede doar un zgomot ud și confuz
o, iubito,
dacă ești lîngă mine
acum
merită să pornim mai departe
acolo departe
ne așteaptă un plop fără nume trufaș
și nemuritor

ADRIAN DERLEA

Tie

Fie
lacrima ta
o prea limpezită planetă
rază caldă
iarba de dor să o mîntui —
mă vreau
nor să desleg legămîntul
seminței
adînc părăsită
chemare bucurie și
umbră cu o mulțime
de lanțuri
ostenindu-se prin ploi să
rămînem aproape

D. BORCEA

Punți între mine și lucruri

...Arborele ploii devine tot mai rămuros;
la rădăcina lui
zadarnic timpul îmi adulmecă urmele...
mă puteți afla
printre caișii înfloriți lîngă zidurile nopții
...eu sînt
cel ce își astîmpără setea
cu roua de pe cuvinte...
mîinile mi-au rămas neschimbate :
aceleași punți între mine și lucruri
...exist
pentru că — firave —
zborurile se scutură
peste cel îngîndurat...
...exist
să nu îngădui nimănui
răcoarea ierbii s-o alunge
izbind în ea cu piciorul
ca-ntr-un ciine bătrîn...
...exist
să mi-l fac prieten
pe cel ce cu pietrele singurătății aruncă
în vasul de porțelan al timpului...

ION TEODORESCU

A exista

Noaptea nu ar exista
dacă nu ar împiedica arborii
să ajungă la noi,
țărmul nu ar fi
dacă nu ar opri marea
să ajungă în amintirile noastre,
păsările nu dau voie
ca zborul să ne aparțină
frica se opune libertății,
e limpede, cuvintele
sînt un obstacol pentru poezie,
ascultăm mesajele riurilor
și știm că niciodată
nu și-ar fi dorit
această descoperire de sine,
luptă-te cu tine însuți...

V. PETRESCU MĂRGEAN

Van Gogh

Ca tine la începuturi
singur
și răsucit
că pămîntul e cer
sau cerul este
pămîntul de pe care izgonit sînt
ca de pe un mare adevăr
plutind în golul nici unei certitudini —
o boală de leșie și cenușă
după-amiaza greu coboară-n mine —
și-ți strig:
Colorează-mă în roșu,
vreau să asfințesc.

TRAIAN GRIGORE

Kovács György

Atît de puțin a trecut de la memorabila seară în care, la Televiziunea română, Kovács György ne-a regalat cu uimitorul său farmec, cu neprețuita sa artă. Cine și-ar fi închipuit atunci că surisul princiar cu care se confesa era surisul cu care își lua rămas bun de la artă sa, de la om — cel căruia i-o dăruia. Astăzi îi mai aud glasul molcom, plin de nuanțe, evocînd clipe din existența sa artistică. Clipe. Clipe care picurate pe rînd pe retina și în inima noastră au devenit, iată, în atît de scurt timp, posteritate.

Alegîndu-și drumul dificultuos spre perfecțiune era pentru noi, toți, colegii săi, un punct de referință. Acest mare actor al teatrului contemporan cunoștea sacrificiul de sine pe drumul spinos dar îndrăzneț al înălțimilor, ridicînd arta interpretativă pe soclul său de aur.

Pe scenele teatrelor din Cluj-Napoca, Tîrgu Mureș, din București, sute de personaje au trăit în interpretarea sa o irepetabilă viață. A înnobilat, cu artă și distinsă prezență, filmele Pădurea spînzuraților, Dacii, Șerata, Mihai Viteazul **și altele.** Artist al poporului — **în deplinul înțeles al cuvîntului,** Om, — **în deplinul înțeles al cuvîntului, Kovács György și-a luminat viața la steaua eternă a talentului și a muncii, a năzuit și a izbutit să împlinească în sufletele atîtor generații de spectatori inconfundabila bucurie a artei.**

Artistul — spunea un poet — este un fel de cărăuș al emoțiilor, al trăirilor și arderilor, și aproape nu-l bagi în seamă ca pe cărăușii adevărați : vin, descarcă și pleacă dar tu rămîi mai bogat.

Cu pioasă cuviință, îmi iau rămas bun de la omul care a fost Kovács György, sculptînd în marmura minții chipul și faptele „marelui interpret".

Silvia Popovici

Sincronism, protocronism: idei — forță

Urmare din pag. I

dent, fiecare popor și-a avut condițiile specifice de dezvoltare. Dar cultura popoarelor din zona europeană la care m-am referit (și nu numai din cea europeană, ci și din Asia și mai recent din Africa), a cunoscut și mai cunoaște azi, în urma impactului cu ceea ce simplificator se numește cultura și civilizația occidentală, o **dualitate a pozițiilor**, a direcțiilor de dezvoltare : una **autohtonistă** și alta **imitatoare** — occidentalistă.

Disputa **tradiționaliștilor** și a **moderniștilor** noștri din primele decenii ale acestui secol, n-a însemnat decît o fază importantă, desigur, îndeosebi pentru conștientizarea proceselor determinate de termenii opoziției, dintr-un proces mai vast. Ar trebui rescrisă istoria culturii noastre, printre altele din perspectiva **bipolarității** acestui proces. Căci, cu totul schematic spus, căutarea rădăcinilor, surselor, modelelor culturii în „noi înșine", în solul autohton, în tradiții etc. și, pe de altă parte, căutarea acelor surse ori modele „în afara noastră", în cultura mai mult ori mai puțin universală, au constituit direcțiile majore ale dezvoltării noastre culturale în ultimele două secole. Firește, nu se poate vorbi doar de o **querelle** a autohtoniștilor și occidentaliștilor. Polii pe care-i reprezintă nu sînt exclusivi. Pozițiile intermediare, coincidența extremelor în cele mai diverse ipostaze au fost încercate. Autohtonismul și occidentalismul pașoptiștilor, autohtonismul lui Eminescu în sfera occidentalismului junimist sînt fenomene complexe ce-și așteaptă încă analiștii.

Dar dacă acești termeni polari privesc, înainte de toate, trecutul și judecarea lui (ceea ce nu înseamnă că ei nu mai au putere determinativă în prezentul și chiar în viitorul nostru), cele două concepte propuse, unul mai demult de

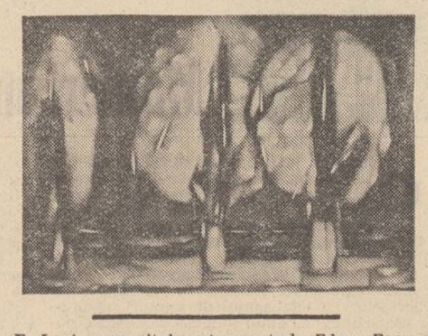

E. Lovinescu, altul mai recent de Edgar Papu, concepte derivate — repet — din bipolaritatea culturală amintită, se referă îndeosebi la politica culturală, deci la **configurarea conștientă, voită, activă a viitorului.** Nu altfel se gîndea E. Lovinescu atunci cînd constata că **„de la sfîrșitul veacului al XVIII-lea, evoluția literaturii europene este sincronică : orice formă de artă apărută într-un centru artistic se propagă aproape instantaneu peste toată Europa..." (ISTORIA CIVILIZAȚIEI ROMÂNE MODERNE,** cap. VI) Legea **imitației** (care „presupune deci **invenția**" — nu uită să adaoge Lovinescu) constituie un principiu explicativ al proceselor istorice, dar sincronismul era propus, în fond, ca un principiu director, un „principiu activ" — cum spunea E. Lovinescu. Tot astfel, dacă Edgar Papu în studiile sale **DIN CLASICII NOȘTRI** utilizează conceptul de **protocronism** ca un factor explicativ, de interpretare și de valorizare a unor opere ale trecutului nostru, conceptul acesta — cum au pus-o în lumină dezbaterile recente — vizează îndeosebi **orientarea culturii noastre.**

Este, oare, o dilemă imitație/anticipație ? Ar fi destul de ușor (și de facil) să se pună în lumină o anume coincidență. Sincronismul lovinescian nu excludea un protocronism. Criticul folosea chiar ideea anticipării. Iată un text : **„Sînt, totuși, și idei ce anticipează asupra timpului, cu cît anticipează însă mai mult, cu atît sînt mai puțin eficace" (ISTORIA CIVILIZAȚIEI ROMÂNE MODERNE,** cap. V). Din acest fragment apare, însă, cu evidență, odată cu recunoașterea anticipațiilor, o anumită valorizare **negativă** a lor. Or, Edgar Papu insistă tocmai asupra caracterului pozitiv valoric al anticipărilor. Conceptele sînt însă complementare, cum bine s-a observat. În fond, anticipația și imitația ca procese culturale presupun ambele un plan de referință — unul anterior în cazul sincronismului, unul posterior în acela al protocronismului. Procese de sincronizare pot fi sincrone cu fenomene de anticipare. Dacă primele privesc serii de fapte, ultimele sînt reprezentate prin cazuri izolate.

Esențială rămîne, însă, **aplicarea acestor concepte** nu în exegeză, ci **în prospecțiune.** Și, în acest caz, prin însăși natura sa, prospectivă, oricît de atașat ar părea „inceputurilor", întîietății, primordialului), **protocronismul are șanse mai mari de a deveni un principiu activ.** Aceasta însă numai dacă se îndeplinesc o serie de condiții fără de care **inițiativa,** esențială în orice protocronie, n-are cîmp deplin liber de desfășurare. Protocronia nu trebuie recunoscută după decenii, veacuri sau milenii, printr-o melancolică retrospecție valorizatoare, ci concomitent, **sincron** cu apariția faptului, a fenomenului, a inițiativei. Destinul înclement care a lovit atîtea opere ale literelor, ale culturii române în genere, destinul **școlii române** a lui Samuel Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, soarta **Țiganiadei** lui Budai Deleanu, ca să nu amintim decît acești precursori, trebuie să însemne pentru noi o avertizare. **Suspiciunea față de propria noastră tradiție,** care s-a manifestat, din nefericire, de atîtea ori, **n-a fost decît o față a suspiciunii față de creația autohtonă în genere.** Uită trecutul, chiar dacă uneori se reclamă de la el, cel ce disprețuiește sau ignoră prezentul. **Acele** fenomene de protocronie, de anticipare sau de inițiativă creatoare sînt cu adevărat valoroase cînd nu se pierd în noianul germenilor ce se sterilizează într-un cîmp arid, ci găsesc solul nutritiv al culturii în care să se dezvolte. **A recunoaște protocronia înseamnă a nu rămîne cantonați în provincialismul unei culturi exclusiv receptoare, ci a avea tăria asimilării valorilor autohtone.** A valorilor **prezente** înainte de toate, și apoi, desigur, a valorilor trecutului. Nu este suficient, deci, să te lamentezi asupra ruinurilor, sau asupra monumentelor rămase de izbeliște, precum construcțiile ciclopice ale unui Cantemir sau Hașdeu, sau Iorga, ci a-l recunoaște pe Iorga, dacă există, în timpul tău. Trebuie să facem în așa fel încît un asemenea destin să nu mai afecteze nici o inițiativă creatoare sau constructoare, să nu mai obtureze originalitatea, inițiativa vreunui spirit activ în cîmpul literelor, artelor, al cugetării, al culturii române.

Și-apoi, printre multele reflecții pe care aceste concepte le suscită, reflecții ce ne pot duce la un examen de conștiință, al conștiinței întregii noastre culturi, mai este și aceea privind **primejdia provincialismului culturii.** Sincronismul nu este o fatalitate, chiar dacă sincronizarea se desfășoară în lumea modernă (vezi printre altele tehnologia) prin procese bine determinate, condiționate de o serie de factori obiectivi. Sincronismul poate fi și este un imperativ. Trebuie să ne asimilăm acel **saeculum** pe care Lovinescu îl imprumuta de la Tacit. Or, nu putem fi mai **în secolul nostru** decît încercînd — după asimilarea lui — să-l depășim. Spiritul anticipator, să-i spunem cu riscul de a nu fi înțeleși, utopic, trebuie să aibă în noi preeminența asupra spiritului retroactiv, reductor, receptor. Supunerea la un **Zeitgeist,** considerat dominant și atotputernic, nu poate decît să inhibe originalitatea, inițiativa creatoare. Brâncuși a fost sincron cu arta nouă a veacului, îndrăznind să-și proiecteze — în ruptură cu veacul — **protocronia.**

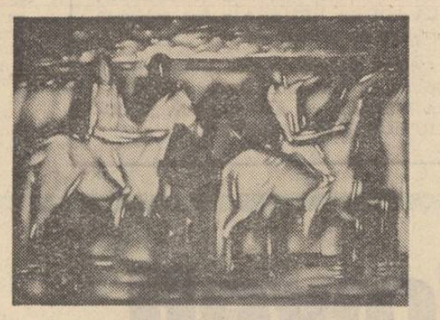

Ștefan Mihăilescu

Trecut în prezent

Se sfarmă-n bucăți ziduri,
timpul oprit pe cadran,
în suflet spaima
ce nu ține de nimeni....

În noapte, gînd curat
Și pleoapa se-nchide
pentru cel plecat...
O, gînduri, nu vă opriți pe grinzi,
zburați spre cel drag,
din fereastră....

Cinci continente

O mînă simbol,
cinci continente
împăcate în sine
înmănunchează tăcerea
lucrurilor simple.

Purtăm zece continente
ce bat poarta fantasmelor
și cai albi
pasc iarba de umbră
a falangelor albe
ce împart vînturile
printre păsările dantelate
în vitraliile toamnei...

Elogiu și ironie involuntară

Urmare din pag. I

„credinței" în cîteva judecăți ce nu pot fi puse la îndoială. Pentru a folosi o metaforă cosmică, putem asemăna astfel de afirmații cu niște sateliți, ce se rotesc conștiincios și spectaculos pe orbite circumterestre, dar nu au ajuns acolo prin propriile lor forțe. Ca și acești sateliți, elogiul axiomatic se rotește în jurul operei, fără s-o atingă și păstrînd aerul de lucru autonom, pe care îl are orice procedeu retoric consacrat de o îndelungată întrebuințare. Or, este fapt constatat că demersul critic nu se poate dispensa de „arătarea" căilor pe care a ajuns la concluziile sale. Tocmai acest lucru nu-l pot face elogiile axiomatice, simple enunțuri, născute, așa-zicînd, gata făcute și, tocmai din acest motiv, neconvingătoare. Ele poartă germenii unei ambiguități specifice.

Această ambiguitate poate fi explicată în mod suficient printr-o analogie cu mecanismele de formare ale ironiei. După cum se știe, ironia ia naștere atunci cînd o afirmație este folosită într-un sens contrar modului în care gîndește cel care vorbește, contradicția fiind detectabilă doar din context. Ironia apare însă și fără voia vorbitorului, atunci cînd între cuvintele sale și faptele pe care le desemnează acestea există o inadecvare de o natură sau alta. În cazul despre care discutăm această inadecvare apare între limbajul excesiv elogios al autorului și ideea rezistentă a rationalității demersului critic.

Evident, nimeni n-ar putea afirma că opera unui autor de mărimea lui Marin Preda nu poate să declanșeze comentarii oricît de elogioase. Dimpotrivă. Problema este însă de a găsi echilibrul necesar, a cărui depășire produce apariția ironiei involuntare. Absența acestui echilibru se poate constata, dealtfel, în numeroase articole de critică în care sînt elogiate noile cărți semnate de autori consacrați sau sînt construite profiluri vizînd ansamblurile unor opere. Există cu certitudine un loc comun al elogiului publicistic, pe care acest tip de texte îl ilustrează. La prima vedere, nu li se poate reproșa nimic : ele consfintesc, cu mai multă sau mai puțină abilitate, o stare de lucruri acceptată, a cărei schimbare nu este de întrevăzut. Fiindcă, să recunoaștem, există la ora actuală în literatura română critiva autori despre care, practic, nu se pot publica decît elogii critice.

Ironia involuntară, pe care am încercat s-o descriem în mod succint mai sus, este o neasteptată răzbunare a Criticii împotriva celor care încearcă să o practice fără vocație.

O glumă în versuri inedite

Urmare din pag. I

aceluiași an, pagina a doua, literară, a ziarului **Facla,** condus de Ion Vinea, iar cel ce „asezona" interviurile și scrisorile, de ambele părți ale baricadei, era N. Carandino, care mi-a și dăruit, știindu-mă amator de autografe, replicile tăioase ale lui Ion Barbu, revelat ca un redutabil pamfletar. Deși la acea vreme nici Streinu, nici scriitorul acestor rînduri, nu mai eram profesori la Găiești, Ion Barbu inventase, ca să ne minimizeze, termenul **găieștinari,** care ne-a făcut și pe noi să ridem, atît era de reușit. Nici Al. Rosetti n-a fost cruțat de mînia arțăgosului poet și a căzut astfel, cu Vladimir și cu mine, în tabăra noastră. Tudor Vianu i-a trimis atunci lui Ion Barbu aceste versuri, rămase inedite :

„Scrisoare (confidențială și nepublicabilă) lui **Ion Barbu".**

Nici ploile ce cad mereu pe-aice
Nici frigul care, orișice s-ar zice,
Prietene, nu-l resimțim în vine,
N-au temperat ardorile din mine.

Călare tot mereu pe metereze
— În ciuda formei mele cam burgheze —
Sunt gata de asalt și nu mi-e frică
Să-nfrunt cu riscuri hidra inamică.

Aud deci c-ai pornit cu niște inși
O hartă despre care secoli ninși
Vor pomeni în vorbă și în scris
(O ipoteză, dacă mi-e permis !).

Cunosc puterea ta neprihănită
Dar dacă hidra vrea să te înghită,
Întocmai ca Rolland (sic), pierdut în zare,
Fă să răsune corn de vînătoare.

Deși nu sunt margrav și nici baron
Voi ști **(sic)** să le dau bine la... pardon
Și vom jertfi mistreți și ciute
Pentru-a cinsti victoriile avute.

Sinaia, 26 iulie 1935"

Forma „cam burgheză" de care vorbea Vianu era o aluzie exclusiv la supradimensionarea pintecului său.

Peste 17 ani, Tudor Vianu dădea la lumină o versiune din **Antoniu și Cleopatra,** în cadrul colectivului pentru tălmăcirea **Operelor** lui Shakespeare. Traducerea era cam prea diluată, cu mai multe sute de versuri peste acelea ale originalului. Atunci, cum comentam cu Ion Barbu și cu Vladimir Streinu, la Capșa, această rentabilă performanță, remunerată numeric, destinatarul mi-a dăruit autograful lui Vianu și a scris mărunt, sus, în colțul din stînga al foii :

„Lui Șerban Cioculescu, adversarului din '35 și aliatului de astăzi, în fața noii „hydraulice" inamice.

Ion Barbu
28.12.1952"

Volumul tălmăcirii, cică ar fi fost umflat la pompa hidraulică !

Nu aș fi dat la iveală aceste foarte nostime versuri ale lui Tudor Vianu, „confidențiale și nepublicabile", cu adnotația malițioasă a lui Ion Barbu, dacă Alexandru Rosetti n-ar fi publicat recent scrisorile lui G. Călinescu către dînsul, parcă **„mai confidențiale și mai** nepublicabile" **(dacă ar fi posibil comparativul)...**

SPORT

Rugbiștii în regres ?

● De la ultimul meci internațional oficial (victorie cu 69-0 împotriva Italiei) echipa de rugby a României a trăit următoarele evenimente : l-a pierdut pe Băcioiu și Dărăban, a rămas fără antrenorul Petre Cozmănescu (V. Irimescu e azi singurul ei antrenor !) și a reușit să se lase ținută în șah de echipa Poloniei în meciul de simbăta trecută în Parcul Copilului, aproape pe toată durata meciului. La pauză, scorul era 18-10 pentru polonezi. Cu multă dificultate s-a ajuns la 21-20 (tot pentru Polonia !) pentru ca abia în finalul meciului echipa României să se detașeze și să cîștige un meci care părea la un moment dat complet compromis. XV-le românesc, care dădea semne la un moment dat că este „capabil" să piardă acest meci, n-a pierdut numai doi înaintași și un antrenor ci și cîteva din calitățile care au impus-o în fața Franței și a Italiei.

Înaintarea formației României, care se dovedise în recentele meciuri punctul ei forte, s-a impus rareori în fața celei poloneze. Asta nu pentru că înaintarea adversă ar fi fost de mare calibru, deși calitățile fizice și o minimă abilitate tehnico-tactică nu-i lipsesc, ci pentru că rugbiștii români au jucat fără coeziune, concentrare, convingere. Cu excepția lui Dumitru, excelent tot meciul, înaintarea a jucat dezordonat făcînd și mai grea sarcina compartimentului de treisferturi destul de buimac majoritatea timpului. O singură dată grămada s-a ridicat la marele ei nivel, reușind prin împingerea grămezii adverse un exceptional eseu, anulat din păcate de un arbitru neatent. Murariu s-a văzut foarte puțin, ceea ce pentru clasa lui e de neînțeles, Stoica a jucat și el sub valoarea lui. Abia în repriza a doua se pot spune lucruri ceva mai bune despre Dinu, Ortelecan, Marin Ionescu, Pintea. În general, o prestație cu mult sub potențialul obișnuit al acestei înaintării faimoasă recent, tocmai prin forța și organizarea ei. Tratîndu-și cu suficiență adversarul, mobilizîndu-se cu întîrziere, XV-le românesc a dezamăgit și în compartimentul defensiv. Echipa cărela Franța n-a reușit să-i dea decît un eseu a primit trei de la o echipă poloneză tînără și ambițioasă, cu frumoase cunoștințe tehnice și tactice, dar departe de a avea o acoperire reală pentru cele trei eseuri pe care, greșind grav în apărare, treisferturile noastre le-au făcut cadou oaspeților. În genere, echipa s-a dovedit dezorganizată, fără disciplină tactică, de parcă ar fi altă echipă nu aceea din fața Franței și Italiei, ci o echipă lipsită de dorința de a se întrebuința serios pentru victorie. Abia în finalul meciului XV-le românesc a arătat ceva din ce știe și poate, dar pentru campioana unui continent în care Franța trebuie să se mulțumească cu locul 2 este mult prea puțin. Urmează un meci cu Franța și un altul cu Italia. Amîndouă în deplasare. Rugbyștii naționalei noastre nu se pot juca nici cu propriul lor talent nici cu prestigiul echipei naționale a României, și trebuie să facă totul pentru a-l apăra.

★

Mîine națională de fotbal a României își joacă ultima carte în fața Iugoslaviei, la București. Nici o discuție nu-și are rostul, pentru că singurul cuvînt pe care trebuie să-l pronunțăm și să-l scriem este **VICTORIA.** De proporțiile ei depinde calificarea noastră ori a Spaniei. În urma experienței madrilene credem că s-au tras concluziile cele mai juste și s-au luat cele mai bune hotărîri. În consecință, nu ne rămîne decît să așteptăm meciul și victoria.

Discobol

m a p a m o n d

cultura românească în lume

Timp și mărturie europeană

Am mai avut prilejul să scriu despre Giancarlo Vigorelli, umanist modern, una dintre cele mai reprezentative și mai dinamice figuri ale culturii contemporane europene, ginditor de o profundă generozitate intelectuală, permanent disponibil pentru înțelegerea complexității fenomenului cultural. Am putut să afirm că scriitorul italian a acordat totdeauna o prețuire deplină literaturii și artelor românești pe care le cunoaște ca puțini alții. Călător de mai multe ori în România, Giancarlo Vigorelli a putut să fie un martor credincios al structuralelor transformări din această parte a lumii, avînd un contact direct și prelungit cu numeroși intelectuali, reprezentanți străluciți ai efervescenței culturale românești, germeni vii, stimulatori, ai unei mișcări continui, ai unor transformări evidente. El a prezentat de multe ori în Italia, în conferințe sau în cele mai importante periodice, impresiile sale de călător în România, amintind de rodnicele întîlniri cu scriitori și oameni de artă, afirmînd hotărît totdeauna caracteristica libertății responsabile a intelectualilor români, dialogul instituit între toate categoriile de constructori ai vieții noi, fluxul dinamic al spiritualității. El a putut să sublinieze concepția umanistă despre cultură a factorilor responsabili din țara noastră, considerată drept prim motor al marilor mișcări sociale și politice, drept o premisă indispensabilă pentru colaborare și pentru înțelegerea între popoare. Vigorelli nu a putut să nu remarce profundul respect pe care îl are poporul român pentru înaltele valori ale trecutului său spiritual, pe care se altoiesc, în fuziune deplină, mlădițele modernității. Toate temele și toate problemele actualității sînt filtrate printr-o asemenea viziune care nu neagă trecutul valoros atunci cînd aspiră la viitorul cel mai uman posibil.

Giancarlo Vigorelli este un excepțional organizator cultural, cu multe responsabilități în domeniul artelor, literaturii și al sistemului editorial. El a întemeiat de curînd **La nuova rivista europea**, continuatoarea directă a cunoscutei **Europa letteraria**, organul atît de prețuit al Comunității europene a scriitorilor, al cărui conducător avizat a fost, alături de Giuseppe Ungaretti.

Am primit recent cele două masive volume ale ultimei sale lucrări, **Diario europeo**, tipărite în impecabile condiții grafice, un itinerar întovărășit de mărturii critice în zonele literaturii europene a ultimilor douăzeci și cinci de ani. Încercarea temerară a lui Giancarlo Vigorelli de a oferi o **panoramă**, un discurs lucid asupra literaturii contemporane a Europei este pătrunsă de la prima la ultima pagină **de atitudinea profund** sinceră a unui participant direct. Pentru el există permanent viu, și îl exaltă oricînd și oriunde spiritul european care caracterizează toate cotiturile istoriei acestui nelinistit continent, în sensurile romanismului și libertății.

În aria românească a acestui **Diario**, care încearcă să fie o sinteză clară a efervescenței culturale a acestor spații și timpuri contemporane, sînt inscrise o lungă serie de nume reprezentative.

Încă din noiembrie 1964, Vigorelli prezintă o limpede judecată asupra situației sociale și politice a României și a construcției sale socialiste. El caută să surprindă liniile de forță ale poeziei românești pe arcul care se încordează de la Eminescu la Arghezi, înrădăcinați în profundele zăcăminte autohtone, dar neignorînd nici o dată nouă a modernității europene.

Într-un articol din mai 1972, Vigorelli deplînge situația de debitor a culturii italiene față de literatura română. El semnalează atenției cititorilor țării sale excelentele traduceri din opera lui Tudor Arghezi, datorate lui Marco Cugno, arătînd cum, încă de la prima lectură, fiecare cititor va putea descoperi cît de injustă este ignorarea marelui astru al poeziei românești pe cerurile literaturii europene a acestor timpuri. Plecînd de la acest luminos simbol, Vigorelli îndeamnă cu fervoare la cunoașterea aprofundată a complexei literaturi cu vechi și noi rădăcini care este literatura română, generatoare de mari surprize estetice pentru aceia care se apropie de excepționalele sale realizări, îndeosebi în domeniul poeziei, al prozei sau al criticii literare. El poate face, cu acest prilej, o afirmație hotărît pozitivă, cu atît mai valoroasă în esența ei, cu cît ea vine din partea unui mare călător și cunoscător al peisajului tuturor literaturilor continentului : „Oggi, nell'areo dei paesi socialisti, la letteratura rumena forse è la piu viva..." („Astăzi în arcul țărilor socialiste, literatura română e poate cea mai vie..."). Și el reia încă o dată discuția asupra responsabilității intelectualilor de a nu denatura umanismul culturii, repropunînd exemplul românesc, definitoriu pentru drepturile și datoriile artei și creatorului ei. Poezia contemporană a României socialiste nu creează fantoșe și ficțiuni denaturate, ci este rezultanta libertății creației și imaginației umaniste. Aceasta este concluzia altor pagini din **Diario europeo** al lui Vigorelli dedicate traducerilor în limba italiană a versurilor lui Eugen Jebeleanu. El se ridică împotriva retorismului gol de conținut, pentru a sublinia arzătoarea actualitate a unui poet care crede nestrămutat în fraternitatea și demnitatea umană. Poezia lui Jebeleanu este emblematică pentru aspirația permanentă a omului spre libertate. Vocea lui Jebeleanu se caracterizează prin setea de real și de concret, care nu exclude starea fantastică — echivalentă cu poezia și visul, exaltînd un nou umanism, o nouă viziune a omului și istoriei.

Pentru Vigorelli literatura română în operele sale contemporane, este rezultanta unei experiențe intense, o căutare a tărmurilor armoniei, după străbaterea unor itinerarii care nu înseamnă rezolvarea definitivă a tuturor neliniștilor și întrebărilor. Sunt numeroși scriitorii români pomeniți în paginile **Jurnalului european** al lui Vigorelli, nelipsind clasicii literaturii, reprezentanții prozei contemporane, spiritele cele mai strălucitoare ale avangardei poetice (către care va înclina totdeauna înțelegerea și adeziunea entuziastă a autorului), protagoniștii italianisticii românești.

Aceste scurte însemnări de cititor au vrut să semnaleze importanța ultimei lucrări a omului de cultură italian și gratitudinea față de un mare prieten al culturii românești contemporane.

Alexandru Balaci

● Asociația criticilor literari din Statele Unite a atribuit „Medalia de aur" pentru cea mai bună carte străină consacrată literaturii americane DICȚIONARULUI CRONOLOGIC publicat de Editura științifică și enciclopedică, sub semnătura lui Dan Grigorescu. Este o contribuție originală, elaborată cu rigoare și pasiune, pusă sub semnul obiectivității și al dorinței de informare, atît a publicului cît și a specialiștilor.

● Editura poloneză **Wydawnictwo literackie** a publicat nuvela lui Dumitru Radu Popescu, DUIOS ANASTASIA TRECEA, în traducerea lui Zbigniew Szuperski. Comentariile presei subliniază valoarea simbolurilor și strălucirea stilistică a textului. Krzysztof Metrok scrie : „Frumoasa carte a scriitorului român ne reamintește că rostul literaturii este, printre altele, acela de a ne ține privirea mereu atîntită către asemenea pure atitudini morale".

● Criticul clujean Ion Pop publică în Catalogul celei de-a 15-a **Expoziții europene de artă din Berlinul Occidental, Tendințe ale anilor douăzeci.** un text de prezentare intitulat **Dada Rumänien,** text succint dar bine documentat cu privire la una din principalele dimensiuni ale avangardismului românesc. Două reproduceri din periodicele vremii completează textul, oferind cititorilor o imagine sugestivă a atmosferei literare interbelice.

● În Mexic a fost publicată de curînd o **Antologie a poeziei românești.** cuprinzînd cele mai prestigioase nume ale poeziei noastre clasice, precum și cîțiva dintre reprezentanții liricii de astăzi. ANTOLOGIA DE LA POESIA RUMANA a fost publicată în prestigioasa colecție **Poesia.**

● Criticul George Ivașcu a conferențiat în Spania, la Barcelona, despre LITERATURA ROMÂNĂ DE AVANGARDĂ ȘI CONEXIUNILE SALE EUROPENE.

---

robert lowell

revista străină

descendent al unui Lowell stabilit în Massachusetts încă din 1639, Robert Lowell făcea parte dintr-o familie care a jucat un rol notabil în cultura Statelor Unite : străbunicul său, James Russell Lowell, a fost cea mai de seamă personalitate literară a vremii sale, poeta și critica Amy Lowell era verișoara lui Robert Lowell și așa mai departe. Cultul tradiției, respectul mereu mărturisit față de predecesori, sînt atît de proeminente în opera lui încît critica i-a reproșat uneori exagerata reverență față de modele și o anume înclinare spre manierism. Dar poetul înlănțuirilor de cuvinte sonore, al efectelor decorative, a devenit din ce în ce mai limpede, mai simplu, mai direct, povestind cursiv (filonul narativ coerent este nelipsit în poemele sale) și implicîndu-și cititorii în complexa problematică a unei vieți dedicate creației.

Robert Lowell a scris și sonete (volumele Carnet, Istorie, Pentru Lizzie și Harriet, Delfinul, *publicate între 1969 și 1973) și catrene* (Lîngă ocean — 1967) *și versuri albe* (Studii de viață — 1959, Pentru morții Uniunii — 1964) *deopotrivă de fără de cusur, pe planul formei, care urma fidel evoluția structurii lui spirituale. În Zi de zi, Robert Lowell a depășit și schema narațiunii lineare, caracteristică unora dintre volumele recente, care au și ele un filon autobiografic. Viața lui Lowell în Anglia după ce s-a căsătorit, în 1972, cu a treia sa soție, Carolina Blackwood, nașterea fiului lor, internarea poetului în spital, o maladie a soției, perioada petrecută de ei la Boston, despărțirea temporară, împăcarea, o nouă ruptură, episoade de viață în Irlanda, reintoarcerea finală în America — acestea sînt evenimentele la care se referă — fără a le numi exact — poemele condesate din Zi de zi.*

Am scris pentru prima oară despre Robert Lowell în 1964, cînd a făcut senzație scrisoarea prin care refuza invitația președintelui Lyndon Johnson de a participa la un festival al artelor la Casa Albă. Considerînd că nu există nici o legătură între el și Casa Albă și că inițiativa acesteia avea prea puțină legătură cu arta, Lowell i-a scris președintelui Johnson : „Sîntem în primejdie de a deveni o națiune explozivă și brusc șovină. Orice artist serios știe că nu se poate bucura de o sărbătorire publică fără a se angaja public."

Angajarea lui Lowell a fost de altă natură : fiecare nou poem al lui se adresa unui public despre care autorul presupunea că-i cunoaște poemele anterioare, viața, problemele creației. Zi de zi este ultimul set de replici din dialogul unui poet național — în cea mai largă accepțiune a acestui cuvînt — cu publicul său, care a crescut odată cu el.

Cele două poeme prezentate alăturat în traducere fac parte din volumul Zi de zi, Epilog *fiind chiar pagina finală a acestei cărți care încununează o Operă.*

Epilog

Acum, cînd vreau să născocesc,
nu doar să consemnez o amintire,
de ce nu-mi mai sînt oare de folos
structurile perfecte, conflict, rimă ?
Aud ecoul propriilor cuvinte :
Viziunea pictorului nu-i lentilă,
Ea tremură să mîngîie lumina.
Și totuși uneori ceea ce scriu
cu arta ochilor mei prea uzați
aduce a instantaneu,
senzațional, pripit, strident,
din viață rupt,
paralizat însă de faptul nud.
Mezalianță-i totul.
De ce să nu spun ce s-a întîmplat ?
Mă rog să am și eu darul acurateței
Cu care Vermeer a redat lumina soarelui
furișîndu-se ca fluxul mării pe o hartă,
spre fecioara împlinită de dor.
Sîntem doar biete fapte trecătoare
și asta ne avertizează
să dăm oricărui chip de pe fotografie
numele lui viu.

Plecare

(Intermissa, Venus, diu)
„Aștepți să treacă ploaia,
dar ce aștepți de fapt ?
Furtuna nu-ncetează
decît ca să re-nceapă...
mereu la pîndă, gata să-l lovească
pe cel pornit să fugă.
Mîncate de molii, arse de țigări,
hainele tale
atîrnă în dulap.
Cărțile tale sînt șiruri de costume goale ;
„Cine trăiește în ele ?"
întrebăm sarcastic
și le dăm jos,
făcînd să le foșnească învelitorile.
Atîtea tulburări secundare,
curative diversiuni al trupului ;
dar ce contează,
dacă ești tu însuți, ce poate schimba
critica din trecut ?
Nu mai e ca atunci cînd erai tînăr...
La cinzeci și ceva de ani, Horațiu
ținea captivă-n somnul nopții
o fată din Liguria,
a urmărit-o-n goană
pe Cîmpul lui Marte
și a văzut-o pierzîndu-se
în Tibrul pe care el nu-l putea ține.
Mai auzi vocea mea de altădată,
voioasă în suferință
dramatică în voioșie...
descrieri cu deznodămînt
care știau cînd să se-oprească
și cînd nu?
Nu poți s-o mai asculți în reluare ;
doar exagerînd
știam să spun adevărul.
Și nici băiatul,
nici femeia, nu mi-au fost, mie, de-ajutor.
Prins de furtuna tot mai intensă
e o greșală să alegi,
nimic din cele spuse sau nespuse nu exprimă
un strop înform de ploaie căzută pe pămînt...
De ce, Iubire, de ce îmi sînt obrajii
stropiți de lacrimi ?"

Prezentare și traducere :
Felicia Antip

● **SCRIITORII IURII BONDARENCO,** pentru romanul **Malul,** și Valentin Rasputin, pentru nuvela **Trăiește și înțelege,** sînt noii laureați ai Premiului Lenin. De asemenea, au fost acordate premii unor cunoscute personalități din domeniul filmului, al teatrului, baletului și arhitecturii, cu prilejul aniversării Revoluției din Octombrie. Evidențiind semnificația lor, Nikolai Tihonov, președintele juriului pentru premiile de stat Lenin, scria în **Pravda :** „Premiile din acest an sînt o dovadă grăitoare a creșterii puternice a culturii sovietice multinaționale".

● **IMPLINIREA CELOR DOUĂ SUTE DE ANI** de la nașterea dramaturgului Heinrich von Kleist a fost marcată de încheierea unui dicționar monumental, cuprinzînd 303 000 de cuvinte din opera celebrului autor. Dicționarul în patru volume a fost elaborat pe baza celor mai moderne metode de prelucrare lexicografică, punînd la contribuție tehnica electronică a cunoscutei Universități din Aachen, ceea ce a permis inventarierea tuturor termenilor întrebuințați în opera lui Kleist, precum și analiza lor.

● **UN MUZEU EDITH PIAF** va fi deschis la sfîrșitul acestei luni la Paris, marcînd 14 ani de la moartea celebrei cîntărețe, regina chanson-ului francez. O expoziție documentară și o emisiune televizată, consacrate vieții și succeselor sale, aduc de asemenea, în memoria celor ce au admirat-o, imagini familiare, momente semnificative ale unei cariere pline de glorie și amărăciune. Piaf a sublimat în arta sa tradițiile cîntecului francez, realizînd o expresie strălucită a poeziei militante din epoca revoluționară (cum este cunoscutul **Ça ira**) și a celei intime, plină de lirism și discreție.

● **SEZONUL MARILOR PREMII LITERARE** trancează prilejuiește și în acest an discuții aprinse. Chiar simpla intrare în competiție reprezintă un certificat de valoare și asigură interesul editorilor și al publicului. Iată unele dintre titlurile supuse atenției : **Une fille trouvée** de André Wurmser, **Les Souterains du Soleil** de Boris Schreiber **Hieroglyphes de nos fins dernieres** de Muriel Cerf, **La Magnifique** de André Parinaud și altele.

● **FRONTIERA** este titlul noului film al regizorului Jan Rybkowski, inspirat din romanul Zofiei Nalkowski, după scenariul lui Josef Hena. Romanul face parte din principalele atitudini ale literaturii poloneze dintre cele două războaie, și în ciuda timpului care a trecut, problemele morale abordate sînt de aceeași acută actualitate. În principale au fost distribuiți : Andrej Lozinska, Wladyslaw Hanoza, Barbara Ludwizanka.

● **ÎN TIMPUL SĂPĂTURILOR** efectuate în antica așezare Kanka de pe malul drept al fluviului Sîrdaria, arheologii au descoperit o sculptură de lut, veche de 15 secole, înfățișînd un porc mistreț gata de atac. În antichitate astfel de figurine simbolizau, în zona respectivă, zeul victoriei Veregatranga. În Asia Centrală s-au mai găsit în trecut sculpturi în lut reprezentînd o cămilă cu aripi, un taur, un berbec și alte animale, care întruchipau natura divinizată de triburile cunoscute sub numele de „kanghiul".

● **SCRIITORUL POLONEZ MICHALSKI JERZY** publică în editura Panstwowe Wydawnictwo Naukowe din Varșovia lucrarea sa „Rousseau și republicanismul sarmat". Autorul extrage note din materiale necunoscute pînă acum referitoare la Polonia secolului XVIII, pe care Confederații de la Bar le furnizaseră lui Jean-Jacques Rousseau, care a scris pentru ei, ca un omagiu, „Considerații asupra guvernămîntului Poloniei (1772)". Jerzy Michalski analizează aplicarea doctrinei lui Rousseau la condițiile de viață de atunci a polonezilor și în special la problemele de guvernămînt ale dietei, al „liberum veto", al obiceiurilor și educației, confruntînd-o cu ideologia republicanismului sarmat reprezentat prin Confederații de la Bar.

● **LUCRAREA „THE IRISH WORLD"** (Lumea irlandeză), tipărită în condiții grafice excepționale de casa engleză de Ed. „Thames and Hudson", sub îngrijirea lui Brian de Breffny este opera a 11 scriitori și savanți care au încercat să schițeze drumul parcurs de cultura irlandeză din preistorie pînă la renașterea artei, poeziei și dramei celtice în acest secol. Este în același timp și un epilog al irlandezilor în America. Un straniu și evocator exemplu al acestei culturi îl constituie și prezența într-un cimitir situat în Boa-Island din Country Fermanagh (Ulster-Irlanda de nord) a unei probabile zeități celtice, făcută din piatră, înaltă de 80 cm, capul cu două fețe.

Itinerar romantic de căutare a omului

în poezia lui Jon Milos

Volumul recent al lui Jon Milos, **Eterna auroră** (1977), însumează poezii din etape diferite, supuse unui travaliu artistic final, menit să le confere o anumită unitate stilistică și o viziune cît mai coerentă asupra modului în care conștiința poetului se întîlnește cu existența.

Căutarea acelor indici informaționali destinați să releve un spațiu poetic concret, capabil să ducă la precizarea matricii stilistice originare din care ar putea veni universul poetic, construit de Jon Milos (poetul s-a născut în 1930, în Iugoslavia) se dovedește a fi o cale puțin rodnică pentru înțelegerea creației sale lirice. Așa cum există poeți străini care scriu despre România, ca despre o prezență etnografică nominalizată, la fel pot fi poeți de expresie românească directă, a căror operă nu conține elemente referențiale despre un anumit context concret de viață. Contemporan cu Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ion Gheorghe, cunoscător al poeziei lui Lucian Blaga, Tudor Arghezi și Ion Barbu, familiarizat cu creația lirică a lui Vasco Popa și Miodrag Pavlovici, Jon Milos este, așadar, un poet care explorează condiția umană a lumii de azi dintr-un unghi de vedere propriu, care rezultă dintr-un alt cadru de existență decît cel românesc. Este adevărat că în poezia sa nu putem descifra nici un act referențial care să trimită spre o anumită matrice existențială. Nici Iugoslavia, nici Suedia, unde s-a stabilit în 1959, nu sînt prezente în opera sa prin amintiri lirice de ordin etnografic. De aceea, Jon Milos ni se pare a fi un poet al lumii, care s-a decis să scrie în limba română, fiindcă aceasta este limba sa literară de baștină. Efortul acesta nu este nici ușor și nici lipsit de anumite consecințe artistice demne de reținut. A cultiva un exercițiu literar într-o limbă de care te desparte cadrul cotidian de existență, constituie un act de mare îndrăzneală și, totodată, de imensă încredere în resursele literare proprii. Poate ceea ce conferă un farmec inedit poeziilor sale este însuși faptul că tiparele de expresie a unor structuri imagistice, frecvente în opera sa, nu sînt de sorginte românească. Efectul de șoc al poeziei sale rezultă din acest mod de gîndire universală, modernă, fundamentat pe alianța unor informații și sentimente de provenință diferită, exprimate în limba română. Din acest statut de existență al scriitorului se configurează o viziune specifică asupra lumii, care nu și-a găsit încă modul maxim de coerență.

Jon Milos este un poet sceptic care privește spectacolul existențial din jurul său cu o revoltă discret voalată sau cu o fină ironie. Premisele gîndirii sale poetice pornesc dintr-o negație : „Nici lumea asta nu e cea adevărată ! / Adevărul a pierdut bătălia. / Minciuna se ridică triumfător ca un soare / Muzica sună rece. Iubirile fug..." **(Eterna auroră).** Dar poetul sceptic este un căutător de certitudini. Cursa sa în existență pare a fi o continuă căutare de puncte fixe, de repere paradoxale sau utopice, capabile să genereze o speranță. De aceea, exhortația sa este mereu posibilă, versurile lui Jon Milos devenind un fel de **ghid existențial,** de **manual de comportament** care comunică sfaturi și interdicții : „Să cîntăm iubirea — eternă auroră a lumii ! / Să cîntăm amurgul, această moarte vie !" **(Eterna auroră).**

Enunțuri lirice de tipul : **Nu sta afară / cînd muzicanții cîntă** / sau **Feriți-vă de oamenii aceia / care nu citesc nici o carte / Dar pretind că știu totul /,** la care se poate adăuga și un tip de exhortație aforistică : **Să lăsăm oamenii să viseze și să rîdă fericiți / Aceasta e libertatea /,** ni se par ilustrative pentru acest tip de meditație asupra condiției umane asumate de un scriitor în contextul său de existență. Jon Milos este prin excelență un poet al condiției umane proiectate în timp. Devenirea reprezintă pentru el calea de acces spre faptă, pauza în existență, dar și momentul indecidibil, steril sau tragic.

Calendarul poetic afectiv, evident în **Eterna auroră,** relevă preferința pentru orele calme și fertile ale dimineții : „La ora șapte dimineața, / Cuvintele sînt trandafiri albi pe masă / Lumina-i surisul tău ce lunecă pe ape" / **(La ora șapte dimineața).**

Amiaza reprezintă pentru poet momentul de stagnare, cînd totul pare să intre într-un gen paradoxal de **siestă existențială** de tip oriental : „La amiază toate lucrurile dorm / și ființele sînt sătule de oboseală". / **(Amiaza).**

De aceea, momentul ascensorial al ființei umane trebuie să fie altul. În universul literar, realizat de Jon Milos, poetul îndeamnă ca **„Omul să urce cînd cerul coboară".** Și dacă **„Vara la amiază / nici o lege naturală nu mai e valabilă",** noaptea reprezintă cadrul de repliere din existență, momentul de cicatrizare a rănilor diurne : „Închid ochii / și durerea galbenă a zilei se vindecă. / Lămpile vintului luminează necunoscutul". / **(Focuri nocturne).**

Regimul diurn de imagini indică în universul literar conceput de Jon Milos un **spațiu închis,** cînd lumina solară puternică anulează fapta. Regimul nocturn de imagini relevă un **spațiu-temporalizat deschis,** cînd orice gîndire și schimbare devin posibile : „La miezul nopții / se petrec toate metamorfozele / și orice se poate întîmpla". / **(La miezul nopții).**

Traducerea poetului prin acest cadru preferențial temporalizat pune în lumină un itinerar romantic de căutare a **omului,** a ființei umane în ipostazele sale autentice de existență. Omul din poezia lui Jon Milos pare să-și fi pierdut chipul propriu prin care poate fi identificat în existență. Omul identificabil s-a transformat în serii în furnicar fără sens, într-o aglomerație fără chip : „Plec pe stradă să-mi iasă în față, să-l salut. / Dar nu întîlnesc decît : / ingineri, preoți, medici, muncitori, soldați... / Strada miroase coclit și-a praf de pușcă". / **(Oamenii).**

Aglomerarea umană este privită de scriitor din perspectiva unui ginditor care pare să creadă, ca și Jaspers, că traversăm o perioadă de criză, cînd istoria și-a pierdut coloana axială fundamentală : „Oameni la stînga, oameni la dreapta / Homo sapiens, homo faber, homo ludus, homo lupus, / Supraomul, omul nou, omul interplanetar, omul număr / Omul ce rîde, omul ce plînge, omul ce ucide". / **(Secolul fericirii).**

Este adevărat că poezia lui Jon Milos are, în cea mai mare parte, caracterul unei negații polemice. Dar poetul sceptic care privește în jurul său cu revoltă, mînie și ironie, este un spirit demofilic și meliorist.

O poezie de clamare, scrisă într-un stil sentențios, aproape ascetic, cum este cea cultivată de Jon Milos în această etapă a carierei sale literare, avansează discret un alt nivel de existență, pledează pentru o lume în care **omul-număr** să-și poată regăsi identitatea amenințată, iar civilizația vremii noastre să poată facilita premisele **risului fericit, libertatea de-a rîde** a ființei umane, conciliată cu un mod echitabil de existență. De aceea, Jon Milos este un **poet moralist** și un **filozof trădat** de o meditație gravă, convertită într-un comentariu liric pe marginea condiției umane contemporane.

Romul Munteanu

---

repere

Manierismul și literatura (III)

Cînd, în 1471, întemeietorul Academiei florentine, Marsilio Ficino traducea în latinește cele două grupe de fragmente atribuite lui Hermes Trismegistul **(Poimandres,** cunoscut, apoi sub titlul de **Corpus hermeticum** și **Asklepius),** manierismul ca „formă de gîndire" primea, după opinia lui Hocke, un argument gnoseologic dintre cele mai importante. Renașterea alexandrismului hermetic, cu tot bagajul de tăinuiri, disimulări, esoterisme, alchimii lingvistice, dădea patimei întru enigmă a lui „homo ludens" „o nouă profunzime", iar retoricii manieriste a epocii (sec. XVI și XVII) o para-retorică ale cărei figuri extrem de numeroase (printre ele : catacreza, okinoronul, sinecdoca, hiperbola, elipsa, „poanta", etc.) au urcat în timp pînă la aproape contemporanul nostru James Joyce. Totodată, în planul gîndirii, și, în special, al gîndirii filosofice, apar „fenomene" manieriste : „Toate acestea — scepticismul, cazuistica, reversibilitatea, ambiguitatea în conștiința stării de criză — sînt manieriste, tipic manieriste, de la începuturile istoriei europene a spiritului". Deci, pe de o parte hermetismul a fost „scînteia" aprinzătoare pentru un athanor al formelor retorice, de o dublă „artificiozitate" prin excentric și prin esoteric, iar pe de altă parte a „sugerat" spiritului european o soluție „manieristă" de absolvire a crizei prin instaurarea unui climat de ambiguitate în chiar conștiința stării de criză. Abia acum delimitarea manierismului de clasicism devine operantă, întrucît „existența se luminează, pentru concepția existențială „clasică", în ceea ce este evident, firesc, se disimulează în schimb în aplicarea ne-firescului. În manierism lucrurile stau tocmai invers. Existența se luminează, fără concepția existențială manieristă, în ceea ce nu este nemijlocit vizibil, în anti-natural, deoarece se crede că existența s-ar disimula în ceea ce este numai natural". Precizarea pe care o face Hocke e binevenită pentru că nuanțează un raport sever marcat de-a lungul lucrării. Desigur, clasicismul, respectiv asianismul, nu înseamnă numai „disimulare". Ambele ipostaze „luminează" și „disimulează" simultan, fiecare în felul ei". Mai rămînea de încercat delimitarea manierismului de baroc. Ea se și întîmplă dar într-un chip cît se poate de prudent (prudența nefiind, totuși, dominanta cărții lui Hocke) barocul funcționînd în viziunea autorului ca amestec de clasicism și manierism, în înțelesul că aspirația spre ordine apropie barocul de clasicism, iar obsesiile sale formale sînt de speță manieristă.

În spațiul liric, forma cea mai desăvîrșită a poeziei manieriste este concertto-ul, o „formulă a frumuseții" cu circulație în peisajul poetic vest-european și reprezentînd „o fericită alianță între inspirație și inteligență, între intuiție și agerimea minții, între invenție și construcție, între idee și arhitectură". Odată ajuns la această concluzie-nucleu, Hocke procedează ca și pînă acum, se lasă adică purtat de patosul ilustratist și anexează la concettism, recte la manierism, după metoda similitudinilor, fie cît de mari și de întîmplătoare, întreg „modernismul" poetic european, împăcîndu-l senin pe Tasso cu Shakespeare (ceea ce nu e greu) și pe Shakespeare cu Breton (ceea ce e mai mult bizar decît just). Iată cum arată, în consecință, șirul manierismului liric european (concettist) din secolele XVI-XVII față în față cu cel din secolele XIX—XX : Gongora-Marino — d'Aubigné-Shakespeare — von Hofmannswaldau pe de o parte, Lorca-Ungaretti-Rimbaud-Mallarmé — Apollinaire-Eluard-Breton-Michaux-Yeats-Joyce-T. S. Eliot — Auden-Esenin-Maiakovski-Belii-Blok-Heym-Celan pe de altă parte, cu o ramură nord-americană nu mai puțin prestigioasă și bizară : Poe-Pound-Tate-Macleish. Simpla juxtapunere e grăitoare. Tinzînd să acopere totul, manierismul hocke-ean își pierde prin repetate diluții notele definitorii, și așa vulnerabile, ajungînd finalmente la formula așa numitei definiții imposibile : manierism-manierism în care termenul definiție, deși identic cu termenul definit rămîne mereu altceva. Un ultim, dar prea puțin eficient, refugiu ar fi să ne reamintim că „non idem est si duo dicunt idem", ceea ce ar limita oarecum „manierismul" definiției „manierismului". Ne oprim aici cu lectura acestei cărți importante și, mai ales, incitante, nu înainte de a observa că versiunea românească (atent realizată de Herta Spuhn) este ad usum delphini...

Laurențiu Ulici

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
47
(812)
Simbătă
19 noiembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Mîine, țara votează

Sub egida Frontului Unității Socialiste, se vor desfășura, mîine, alegerile generale de deputați pentru Consiliile populare municipale, ale sectoarelor municipiului București, orășenești și comunale.

Mîine, oamenii muncii se vor prezenta la urne pentru a încredința mandatul de deputați, de purtători de cuvînt și diriguitori ai treburilor obștești, unor oameni animați de patriotism, devotați intereselor poporului, militanți energici pentru înfăptuirea politicii partidului, unor oameni a căror muncă și viață atestă o conduită profesională, social-politică și morală ireproșabilă. Expresie a profundului democratism ce caracterizează viața societății noastre, alegerile de la 20 noiembrie se vor constitui într-un eveniment cu ample semnificații pentru întreaga viață politică a poporului român, vor pune încă o dată în lumină solidaritatea de idealuri a națiunii noastre socialiste, încrederea nețărmurită în partid, în conducerea sa, în frunte cu secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Mîine, țara votează ! Votul țării însemnînd : aprobarea deplină a consecvenței cu care s-a înfăptuit și se înfăptuiește industrializarea socialistă, temelia dezvoltării întregii economii naționale ; aprobarea deplină a amplului program de investiții, a programului sporirii mai accentuate a retribuției și altor venituri ale populației ; aprobare deplină a eforturilor permanente de dezvoltare pe baze științifice a agriculturii noastre socialiste ; aprobare deplină a amplelor măsuri de perfecționare a organizării și conducerii vieții economico-sociale, de adîncire a democrației socialiste ; aprobare deplină a prestigioasei și rodnicei activități internaționale, pe care partidul și statul nostru o desfășoară cu consecvență, în spiritul idealurilor majore ale poporului român și ale umanității, în spiritul colaborării constructive între popoare, al apărării cauzei păcii și socialismului.

Mîine, țara votează ! Autoritatea votului își află izvorul în mărețele realizări dobîndite în toate domeniile activității economice și social-politice, în fermitatea cu care omul, afirmarea sa multilaterală, dreptul său la o viață demnă, la bunurile civilizației s-au aflat permanent în centrul preocupărilor de desăvîrșire multilaterală a societății. Autoritatea votului își află, de asemenea, izvorul în însuflețitoarele obiective de muncă și creație ale acestor ani, strălucit întruchipată în istoricele orientări ale Congresului al XI-lea al partidului, în obiectivele mobilizatoare ale actualului plan cincinal, ai cărui primi doi ani au pus în evidență exemplara energie, puternica voință de muncă ale întregului popor.

Mîine, țara votează ! Oamenii muncii de la orașe și sate, de cele mai diverse profesiuni, de toate virstele, fără deosebire de naționalitate vor păși în fața urnelor cu sentimentul tonic al împlinirilor socialiste, cu certitudinea că ziua de mîine, continuînd-o firesc pe cea de azi, se va arăta mai generoasă, mai luminoasă. Aflat în fața a două importante evenimente : *Conferința națională a partidului* — ce își va desfășura lucrările la începutul ultimei luni a acestui an — și cea de *a 30-a aniversare a Republicii* — care va încununa un an bogat în evenimente și manifestări de istorice semnificații — poporul român își va exprima, prin votul de la 20 noiembrie, opțiunile sale politice fundamentale, încrederea sa nestrămutată în politica partidului, unitatea de idealuri și convingeri, devotamentul profund față de partid, față de secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Mîine, țara votează ! În numele prezentului socialist, în numele viitorului luminos, comunist.

Luceafărul

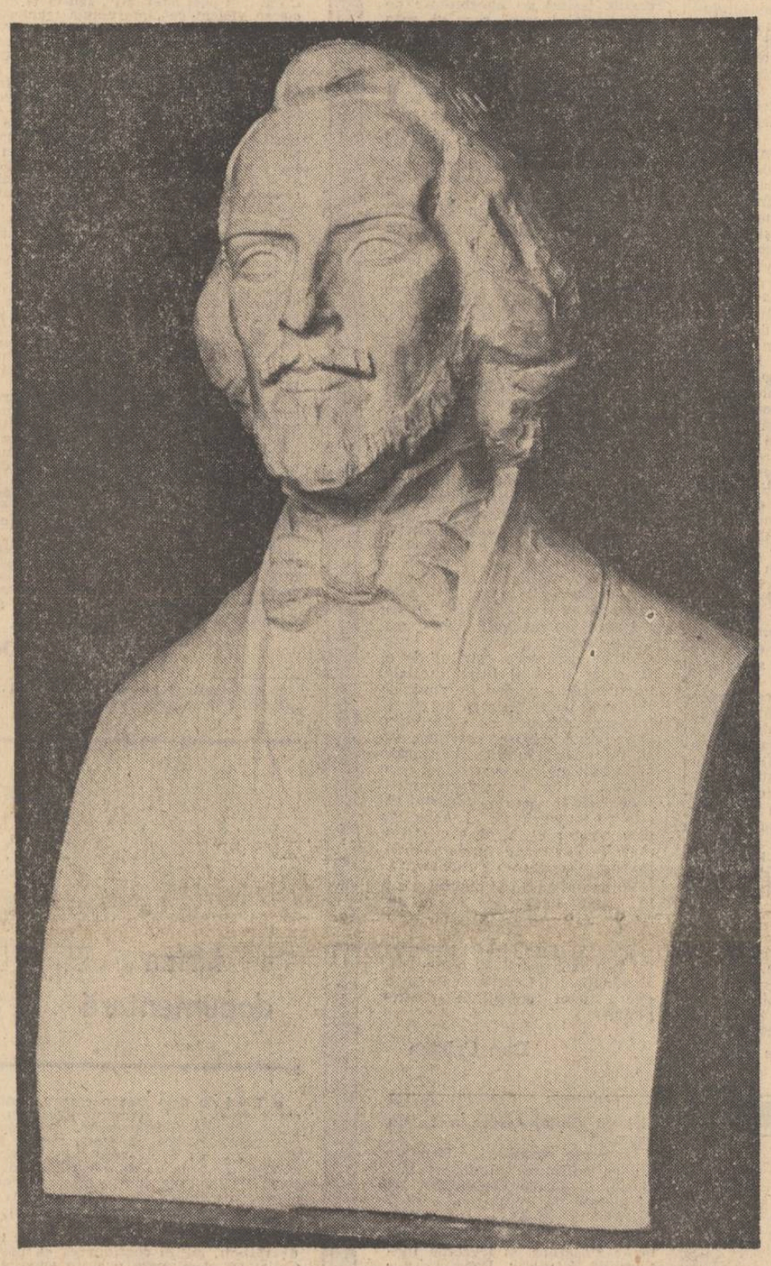

BĂLCESCU
Sculptură de Vasile Năstăsescu

În pagina a 6-a

1852—1977
NICOLAE BĂLCESCU

Articole de ● Dan Arsenie și Constandina Brezu

● În acest număr : ● **MIHAI BENIUC la 70 de ani** ● Semnează : ● Valentin F. Mihăescu și ● Voicu Bugariu ● **POEME INEDITE DE MIHAI BENIUC** ● Cronica literară : ● Dan Cristea despre **„Fascinația" de** Laurențiu Fulga ● Eugen Simion : **Doi poeți : Teohar Mihadaș ; Dominic Stanca** ● Cartea de debut : Nicolae Ciobanu despre **„Puterea sunetului" de Nicolae Dan Fruntelată** ● Viața cărților : Despre volume semnate de ● **Constantin Nisipeanu** ● **Romulus Cojocaru** ● **Elena Zarescu** scriu ● Doina Uricariu ● Mireia Roznoveanu ● Victor Frunză ● **Poeme de** ● Nikolaus Berwanger ● Ion Dodu Bălan ● George Chirilă ● Andrei Ciurunga ● Doina Steresecu ● **Tineri prozatori :** ● Adrian Costache ● Marina Devesel ● Mircea Nedelciu ● **Atelier literar de Geo Dumitrescu** ● **Dialog cu cititorul**

CONSILIUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

DECRET

PRIVIND COMPLETAREA LEGII NR. 33/1977
PENTRU APROBAREA IMNULUI DE STAT AL
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Pentru ca Imnul de Stat al Republicii Socialiste România să oglindească și ideea apărării patriei, precum și politica externă de pace și prietenie a poporului român,

Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România decretează :

Art. 1 — Textul Imnului de Stat al Republicii Socialiste România, aprobat prin Legea nr. 33/1977, se completează cu următoarea strofă, care se introduce înaintea strofei finale :

„Pentru-a patriei onoare,
Vrăjmașii-n luptă-i zdrobim.
Cu alte neamuri sub soare,
Demn, în pace, să trăim."

Art. 2 — Pentru mai buna armonizare a textului cu muzica, versul al treilea din prima strofă a Imnului de Stat va avea următoarea formulare :

„Ce-i viteaz, cu vechi renume",

Art. 3— Legea nr. 33/1977 pentru aprobarea Imnului de Stat al Republicii Socialiste România, cu modificările aduse prin prezentul decret, se va republica.

NICOLAE CEAUȘESCU
PREȘEDINTELE
REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

IMNUL DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

Muzica de Ciprian Porumbescu
Text adaptat

Trei culori cunosc pe lume,
Amintind de-un brav popor,
Ce-i viteaz, cu vechi renume,
În luptă triumfător.

Multe secole luptară
Străbunii noștri eroi,
Să trăim stăpîni în țară,
Ziditori ai lumii noi.

Roșu, galben și albastru
Este-al nostru tricolor,
Se înalță ca un astru
Gloriosul meu popor.

Sîntem un popor în lume
Strîns unit și muncitor,
Liber, cu un nou renume
Și un țel cutezător.

Azi partidul ne unește
Și pe plaiul românesc
Socialismul se clădește
Prin elan muncitoresc.

Pentru-a patriei onoare,
Vrăjmașii-n luptă-i zdrobim.
Cu alte neamuri sub soare,
Demn, în pace, să trăim.

Iar tu, Românie mîndră,
Tot mereu să dăinuiești
Și în comunista eră
Ca o stea să strălucești.

G. Călinescu și contemporanii săi

Publicînd scrisorile pe care G. Călinescu i le-a adresat din vara anului 1935 pînă în mai 1951 în număr de 71, Al. Rosetti susține în prefață că ele sînt oglinda unei personalități complexe și că exprimă uneori pe aceeași pagină, „sentimente violente și, alteori, mesaje prietenești", deoarece omul era capabil de umori diferite fiind vehement și calm. „Judecățile de valoare cuprinse în corespondență asupra operei scriitorului contemporan atîrnă, adeseori, de dispoziția momentului, astfel încît o aspră negare e înlocuită mai tîrziu cu o apreciere favorabilă", adaogă editorul. Sau invers. De pildă în cazul lui Perpessicius : La 1 mai 1932 scrisese despre acesta în **Adevărul literar și artistic** că e „un spirit fin și cultivat". Într-o scrisoare de la 1 decembrie 1936, după apariția celui de-al treilea volum din **Mențiuni critice,** autorul devine o „pestilență a Dunărei brăilene", „cel mai tipic reprezentant al criticii flamboaiante și un graeculus desăvîrșit, care se ocupă de toate stîrvurile literaturii... într-un stil unsuros, tăvălit la picioarele cititorului, cu solemnități de petiție... cu rezerve acoperite în patru perechi de mănuși și cu laude colosale, duse pînă acolo încît să pară a ieși din ele o ironie". Nu vrea să se strice cu nimeni, e o „trîmbiță a orice inepție", mănîncă limbut un cozonac făcut din făina pentru piinea noastră" (recenzînd o traducere din Juvenal). „Îl pindesc de mult pe acest măscărici... și-l voi izbi cu o măciucă herculană în momentul cel mai dezagreabil : cînd mă va flamboia din nou", încheia G. Călinescu. Însă peste numai două săptămîni, tot el scria în **Adevărul literar și artistic** nr. 836 despre **Mențiuni critice,** III, că Perpessicius „și-a păstrat totdeauna obiectivitatea principială și a dat opinii care, chiar defavorabile, au salvat în public onoarea scriitorului", dezvăluindu-se ca „un critic cu atitudini hotărîte și refuzuri nete, mult mai puțin clement decît ar crede cititorul superficial". G. Călinescu nu l-a lovit pe Perpessicius public. I-a răspuns cu oarecare iritație la recenzia pe care acesta o făcea romanului său **Enigma Otiliei** în **România** din 9 iunie 1938 **(Perpessicius și Stănică** în **Viața românească** din iulie 1938), demonstrînd că romanul său și în fond nici un roman nu poate fi considerat un simplu „documentar", în roman documentul fiind absorbit în ficțiune și subsumat unei semnificații. Mai departe. Perpessicius prizat de G. Călinescu mai mult ca poet decît ca critic în **Istoria literaturii române** n-a făcut cor cu detractorii din 1941 ai acestei cărți. A scris numai despre compendiul din 1945 două foiletoane rezonabile în **Universul literar,** cu toate că de data aceasta era tratat exclusiv ca poet : „Brăilean, deci apropiat de Bărăgan, poetul are, împreună cu toți munteni, simțul eternității viguroase a cîmpurilor, indiferente la gunoiul uman".

Despre **Viața lui I. L. Caragiale** (1940) de Șerban Cioculescu, G. Călinescu scria lui Al. Rosetti la 2 octombrie 1940 că „în afară de documentație... are unele părți grațioase" și „e interesantă". Recenzia cărții a apărut în întregime în **Istoria literaturii române,** din 1941. „L-am lăudat, scrie Călinescu lui Rosetti la 25 septembrie 1941, i-am găsit talent, ceea ce n-au făcut alții, observațiile critice sînt simple linii ale personalității, fără nimic jignitor". (Cităm pe scurt din compendiu : „În paginile biografice despre Caragiale,

Al. Piru

Continuare în pag. a 6-a

ECOURI :
PROTOCRONISM ȘI SINCRONISM

De la universalismul lui Heliade...

După cum s-a mai arătat, tendința contemporană spre universalitate a literaturii române este departe de a fi izolată față de celelalte domenii ale creației. În ultimele două decenii, numeroase invenții și descoperiri aparținînd științei și tehnicii naționale, istoriei sau unor discipline filozofice au înregistrat același perpetuu avînt. De adăugat, în sfîrșit, capacitatea de producere a bunurilor materiale care au depășit — și ele — de mult, granițele țării.

Dacă o astfel de tendință a luat astăzi proporții impresionante, ea n-a lipsit totuși, deși în modalități și grade moderate, și mai ales mai izolate, trecutului. Procesul era de altfel, firesc, orientarea spre universalitate a oricărei culturi fiind imanentă și organică. S-au produs însă, în istoria literaturii noastre, diferențieri vădite ale căilor pe care am urcat, în diferite epoci, spre această universalitate. Vom cita, cu titlu ilus-

Al. Dima

Continuare în pag. a 7-a

INSTANTANEE

Numele lui Caragiale

Răsfoiam deunăzi ultima carte a poetului macedonskian D. Karnabatt, apărută în 1944, în Editura „Vremea" : **Bohema de altădată.** În cadrul acestor evocări, s-au strîns laolaltă Caragiale și Delavrancea cu Cincinat Pavelescu, Iuliu Cezar Săvescu, Ștefan Petică, D. Teleor, Archibald (ziaristul Gh. Rădulescu),

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 5-a

RESPIRĂRI

Descrierea lui A

Îl opun pe A lui 1.
Nori peste semne.

Explozia inimii în desimea ei
rabdă să se spargă trupul.

Gînd cu ancoră A,
în zeama gînditoare a
creierului.

Credeam că totul vorbește.
A, m-a despărțit de auz.

Templu al cuvîntului, A,
rugarea trupurilor noastre
fumeginde, —
vulturul ți l-am ucis
schimbîndu-te în lucru.

Gîndire devenită strigăt
înzdrăvenind un mormînt.

A, te-am făcut trup
ca să rămînă din trupul meu
după spulberare
A.

Îl opun pe A, mie.
Sufletului meu îl opun pe A.
Luptă care naște înțeles.
Cort al amintirii mele.

Trece timpul peste A.
Viața-mi curge pe sub A.
Soarele se închină la A
la steaua cuvîntului, — A

Tu care nu ești, —
A,
cine o să te gîndească, cine.
Gîndește-mă tu A, pe mine.
Gîndește-mă tu.

Înmormîntîndu-mă, —
A,
trup îmi rămîi, al gîndirii.

Nichita Stănescu

HOTĂRÎREA Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent

În anul 1980 se împlinesc 2 050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent, condus de Burebista — moment de cea mai mare însemnătate în istoria poporului român.

Constituirea statului centralizat de sub conducerea lui Burebista, în jurul anului 70 î.e.n., a fost rezultatul dezvoltării vieții materiale și spirituale pe teritoriile locuite de geto-daci, care făceau parte din numeroasa populație a tracilor, cu adînci rădăcini în întreg spațiul carpato-danubian-pontic. Statul dac a cunoscut o puternică înflorire economico-socială în secolul I .e.n., sub conducerea lui Decebal (84—106 e.n.)

Ca urmare a politicii de expansiune duse de împărații de la Roma, între statul dac și imperiul roman au apărut conflicte, au izbucnit războaie. După cucerirea Daciei de către romani — care ca orice cucerire a avut și urmări tragice pentru poporul dac — pe baza împletirii strînse a celor două civilizații ce au conviețuit vreme îndelungată, viața economică, socială și culturală din aceste ținuturi a cunoscut un nou și puternic progres. Moștenitor al marilor virtuți și tradiții ale glorioșilor săi înaintași, poporul român avea să împlinească, într-o existență de aproape două milenii, un eroic, zbuciumat și măreț destin istoric, dezvoltîndu-se continuu și afirmîndu-se cu putere în rîndul popoarelor și națiunilor lumii.

Timp de secole, poporul român a trebuit să ducă o luptă îndîrjită și necurmată pentru a-și păstra ființa, graiul și glia strămoșească. Muncind și creînd, pășind mereu înainte pe calea progresului și civilizației, poporul român a rezistat valului popoarelor migratoare, iar mai tîrziu cotropitorilor și agresorilor de tot felul, dominației străine. Lupta necurmată pentru dezvoltare de sine stătătoare, pentru afirmarea ființei sale naționale constituie o trăsătură caracteristică a întregii istorii a poporului român.

Această luptă s-a îmbinat strîns cu bătăliile de clasă purtate de masele populare pentru dreptate socială și națională, împotriva exploatării și asupririi feudale și capitaliste. Marile mișcări sociale ce jalonează ca un fir roșu întreaga istorie a patriei au constituit o expresie a cerințelor obiective ale evoluției societății românești, a necesității realizării unor schimbări care să deschidă drum liber dezvoltării forțelor de producție, progresului general economico-social al țării, să asigure condiții de viață mai bune pentru masele largi populare.

În aceste bătălii, alături de români s-au aflat maghiari, secui, germani, sîrbi și alte populații, așezate în decursul ultimului mileniu pe teritoriul țării noastre. În munca și lupta comună s-au făurit legăturile de frăție și solidaritate dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Animat de conștiința originii comune și a unității de neam, poporul român a purtat de-a lungul veacurilor lupte grele, pline de sacrificii, pentru unitate națională și neatîrnare, pentru a fi liber și stăpîn în propria-i țară. Unirea Moldovei și Munteniei, cucerirea independenței de stat a României și făurirea în 1918 a statului națio-

Continuare în pag. a 8-a

cronica literară

Laurenţiu Fulga: FASCINAŢIA

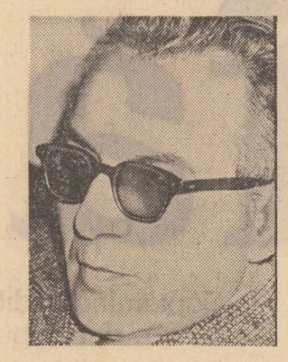

S-ar putea spune că noul şi voluminosul roman al lui Laurenţiu Fulga este o parţială rescriere şi, în acelaşi timp, o sinteză a tuturor cărţilor scriitorului, aşa cum, fiecare din acestea, la rîndul ei, e o parte ruptă din trunchiul aceleiaşi atmosfere, aceloraşi obsesii, din trunchiul aceleiaşi experienţe decisive şi al aceleiaşi viziuni şi morale asupra vieţii. Fiecare din scrierile precedente îşi trimite aici, în acest ultim roman, direct sau indirect, ecoul imediat reperabil. Tot astfel cum, fără trecerea autorului prin experienţa fundamentală şi straniu diversificată în conştiinţă a războiului, chiar dacă aceasta nu apare întotdeauna în chip pregnant vizibil, nu poate fi gîndită nici una din cărţile sale ; „fiindcă oriunde mă duc şi oriunde mă întorc, de-mi este bine sau de nu-mi este bine, războiul se năpusteşte asupra mea ca o haită de lupi, ... fiecare smulgind din mine cîte o halcă de trup şi cîte o ciosvîrtă de suflet, şi ca să aflaţi tot adevărul... oricît m-ar sfîrteca şi n-ar mai rămîne nimic din mine, ba chiar oale şi ulcele de-aş deveni, mă refac la loc... şi haita iar se năpusteşte asupra mea, şi nu ştiu cînd se va întîmpla, dacă se va întîmpla vreodată — ori haita să se ducă la cine a scornit-o, ori eu să încetez a mai fi, ca să se termine într-un fel...".

Aşa stînd lucrurile, este evident că romancierul nu are ambiţia inovaţiei şi a revizuirii tematice ci pe aceea a adîncirii în sine şi în labirintul propriilor trăiri. Rezultă din asta o literatură-strigăt, cu mult mai mult de nuanţă expresionistă decît fantastică, după cum se afirmă insistent, pe cît de deliberativă pe atît de obsesivă sau, mai bine zis, o literatură în care graniţa dintre deliberare şi obsesie este foarte labilă şi uşor transgresabilă. În genere, însă, avem impresia că acordîndu-se mai degrabă credit simbolisticii, nu o dată cam alambicate, a prozatorului ori felului ingenios, de natura vaselor comunicante, cum acesta îşi construieşte romanele, se uită „programatismul", programatismul în sensul bun al cuvîntului şi adesea manifest polemic al literaturii sale. Căci sub suvoiul debordant şi acaparator al vorbelor, sub frazele grăbite, minate din urmă, biciuite chiar să spună cît mai mult şi cît mai insistent, „ideile" şi situaţiile predilecte, ca şi alegerea lor minuţioasă se descoperă deosebit de clar. Aparenţa strigătului instinctiv şi necontrolat, rostit fără frînă, aparenţă pe care ar putea-o lăsa literatura lui Laurenţiu Fulga, este înşelătoare. Dimpotrivă, un exces al construcţiei, al construcţiei intenţionate în marginea „complexelor culturale" şi în jurul modelelor literare şi mitologice este lucrul ce-ar fi de pus în discuţie, dar aceasta e o altă problemă. Deocamdată, afirmînd despre **Fascinaţia** că este o sinteză a celorlalte cărţi ale autorului şi lăsînd pe seama altora operaţia de a cerceta ce şi cît le datorează noul roman, să încercăm a aproxima nivelul acestei sinteze care îmbrăţişează, deopotrivă, toate temele prozei lui Laurenţiu Fulga.

Principalele chei de interpretare ale cărţii ne sînt oferite de autorul însuşi care scrie în exerga romanului său : „Fascinaţia iubirii a visului a justiţiei şi a libertăţii toate subordonate aceluiaşi adevăr inefabil pe care omul nu-l descoperă decît în sine mereu neadormit ceea ce poate să însemne şi salvarea dar şi nefericirea noastră !". Iată, prin urmare, destăinuit dintru început şi conţinutul simbolic al celor patru capitole ale romanului, care sînt tot atîtea prisme de a dezbate unicitatea şi specificul condiţiei umane, ca şi atributele ei necenzurabile. Această existenţă umană care nu poate fi altfel conceputâ decît înăuntrul unui „război cu destinul şi al unui război cu propria conştiinţă", aşadar într-un fel nu neapărat eroic, dar oricum angajat şi responsabil şi de o luciditate a omenescului care să ţină seama de imponderabilele fiinţei şi ale vieţii constituie tema majoră a cărţii. Prin intermediul personajelor sale alegorice, exponenţiale, aflate cînd singure şi fără apărare, cînd reunite în eternul cupiu, Laurenţiu Fulga îşi propune să sondeze sfera instinctelor vitale, a angoasei, a morţii şi a visului, a certitudinilor de individualitate inconfundabilă de care omul are nevoie pentru a vieţui printre oameni, în ultimă instanţă îşi propune să sondeze acea realitate neperisabilă şi esenţială, de aflat în spatele învelişurilor imediate, acea realitate care reprezintă un „dublu perfect al istoriei cotidiane, domestice a lumii" şi „ale cărei certitudini şi miracole ne e dat să le cunoaştem numai în ceasurile mari ale vieţii".

Primul capitol al romanului narează, astfel, în stil aparent politistic, istoria unei învăţătoare, pe fundalul unui sat bîntuit de secetă, dar şi de superstiţii, care îşi pierde soţul, ucis chiar în momentul întoarcerii din război. Excelentă este aici, alături de sugestia pirjolului cosmic care înnebuneşte oamenii prin spectrul foametei, însăşi răsturnarea tradiţiei : aceea care ar fi trebuit să devină o Ancă sau o Vitoria Lipan, o eroină justiţiară, prin urmare, se îndrăgosteşte chiar de cel care înfăptuise crima. Fascinaţia erotică, se înţelege, e mai puternică decît preceptele morale şi eroina este o personificare a prizonieratului biologic şi a profunzimii necunoscute, ilogice, din care se nasc pasiunile. O anti-Antigona, de fapt, ea este femeia dezorientată de dorinţe şi căci tînăra fată nu visează şi nu se iluzionează în temniţă cu adevăruri şi cu idealuri abstracte, ci vizează la bucuriile simple şi fundamentale ale vieţii, la cele izvorite din aprinderea şi plenitudinea simţurilor. Într-o lume aflată în dezordine, ea îşi creează o ordine superioară din visul şi din conştiinţa de vis a iubirii.

În fine, al patrulea capitol şi totodată ultimul periplu al cuplului se desfăşoară, la cîţiva ani după război, într-un oraş imaginar, traumatizat şi strangulat de frică, de suspiciune, de neputinţa comunicării. Oraşul şi atmosfera lui concentraţionară aduc aminte de proiecţiile de „vis rău" ale lui Al. Philippide : „Casele se retrăseseră parcă din geometria haotică a oraşului, fiecare ca-n propria celulă existenţială, şi Luchian trecea pe străzi, pe dinaintea caselor, ca pe dinaintea unor enigme care se interzic oricărei dezlegări. Pînă şi puţinii oameni cu care se întîmpina, foarte grăbiţi să se refugieze undeva, i-aparură lui Luchian ca făpturi fragile şi inconsistente, dintr-un joc mecanic şi grotesc. Se fereau parcă unii de alţii, ocolindu-se la mare distanţă, ca temindu-se să nu se molipsească unii de la alţii de cine ştie ce maladie necunoscută. Ba unul dintre aceştia, ieşind pe neaşteptate de sub portalul unei case şi gata să se izbească de Luchian, se retrase fulgerător în bezna casei, cu spaima întipărită pe obraz".

Capitolul este excepţional şi încheie nu numai la un înalt nivel de meditaţie politic tensionată romanul de faţă, ci, în acelaşi timp, sistematizează, legitimează, acordă o greutate în plus şi aprofundează toate demersurile de pînă acum ale scriitorului depuse în favoarea valorilor şi a lucrurilor ce compun statutul irepresibil al fiinţei umane şi efigia omului esenţial, regăsibil în fiecare din noi. Vorbind despre adevăr, despre libertatea şi demnitatea omului, vocea autorului se încarcă de o autoritate gravă şi plină de strălucire, transformînd acuzaţiile în rechizitoriu şi rechizitoriul în acuzaţii. Eroul său de pînă acum, acelaşi erou supus hazardului şi în luptă cu hazardul, acelaşi erou bîntuit de instincte şi fulgerat de vise, recognoscibil şi misterios, jinduind la bucuriile vieţii şi deopotrivă năzuind la aspiraţii superioare, maculat şi pur, demon şi înger, dumnezeu al său într-o lume fără dumnezei, nu cere decît o singură certitudine : aceea de a călca „pe un tărîm al oamenilor, şi oamenii să nu-l ţină la distanţă ca pe un străin" şi, de asemeni, nu pretinde decît un singur drept : „...important era să i se garanteze dreptul de a fi, chiar dacă şi între limitele unei condiţii umane de rînd, şi iluzia că va fi liber să se mişte într-un sistem de concepte superlative despre libertate, ca să nu moară înainte de vreme şi mihnit că om sau cîine este totuna...". Iar acest lucru nu-l face decît în virtutea faptului că ştie că singurul fir al Ariadnei este pentru el forul său intim şi valorile umane fundamentale la care perpetuu se raportează.

Roman alegoric al omului aflat în situaţii-limită, de absurd şi de dezordine a temeiurilor morale, şi roman al omului care găseşte în sine tăria rezistenţei în faţa degradării şi a negării, **Fascinaţia** lui Laurenţiu Fulga e opera unei conştiinţe exemplare.

Dan Cristea

Doi poeţi: Teohar Mihadaş Dominic Stanca

Teohar Mihadaş este un expresionist obsedat de stratul nostru tracic şi de o mitologie **(Nimburi,** „Dacia" 1977) în care „stihiile orei", „larii pămîntului" tulbură într-un chip enigmatic o sensibilitate, în fond, tradiţională, iubitoare de lucruri trainice şi simple. Tendinţa de a mitiza se vede numaidecît în poemele sale de o muzicalitate aspră. Orice piatră devine, spune poetul într-un loc, un **totem,** în orice izvor trăieşte un **duh.** Muntele este un **voievod telluric,** ţara un **hieratic sanctuar,** prin acest ceţos perimetru tragic trece, cu spada de foc în mînă, **Mirele, Luminătorul,** simbolul, probabil, al geniului naţional. Panismul lui Blaga este tras spre poemul profetic al lui Goga şi complicat, din nou, cu simboluri ce trimit la ţara „Tauriei", la nunţile crepusculare din Pindul natal, la tenebrosul Orales şi, sub latură pur discursivă, la misterele Eleusine.

Tonul este solemn elegiac, metafora nu coboară sub o anumită linie de abstracţiune („şuier de ger", „praguri de ger", „albiile sumbrelor mele tristeţi"). imaginaţia caută vorbe oraculare şi pune la un loc pilduitoare simboluri cărturăreşti pentru a da viaţă mitului. Neliniştile intime, micile întîmplări ale vieţii capătă, atunci, dimensiuni cosmice, suspinul devine un lung bocet al timpului, pămîntul pe care calcă paşii poetului ia înfăţişări şi densităţi de lavă trecă, iar la orizontul poemelor lui Teohar Mihadaş agonizează, în mod patetic, mai multe rînduri de himere : „Acoperite ţărmuri sub antice zăpezi ! / Ca o nălucă gîndul vă bîntuie tîrziu. / Beat de pustietate... Prin albul ce nu-l vezi. / Îşi trec şoptite clipe tăişul străveziu / / Atîta de curată-i de parcă nici nu este / Prezenţa purităţii-răcoare decantată! precum o transcendenţă dezvăluită peste / Plutonica orbită din marginea uitată" **(Zăpezi antice).**

Încercuit cu atîtea abstracţiuni solemne, mitul îşi găseşte în cele din urmă o formă convingătoare, de o sălbatică ardoare purificată. Priveliştea unui munte defrişat aduce în minte imaginea unei crime cosmice, trunchiurile jertfite par lui Teohar Mihadaş nişte amenităţoare degete de întuneric. Excelentul poem scris pe această temă banală **(Exod)** este nostalgic şi înfricoşător ca evocarea unei bătălii homerice: „Despovărat de taine, spre noapte povîrnit, / E muntele, sub zodii, telluric voievod / Învins.. Iar luptătorii de-a surda ce-au pierit, / Tăcuţi ascultă ora nocturnului zăvod // Şi umbre tenebroase, de înşi ne-ndurători, / Îmi corhănesc tristeţea, cu icnet şi sudalmă, / Ocol îmi dau vulturii, răcnind peste viitori. / Şi bezna miazănopţii ne impresoară calmă".

Este limpede că pentru Teohar Mihadaş poezia este o rostire de sărbătoare, azi cînd toată poezia modernă caută să fugă de formele incantatorii ale limbajului. Ambiţia de a ţine lirica în văzduhurile marilor alegorii este însă frumoasă, şi **Nimburile lui Teohar Mihadaş** fac dovadă că, acolo unde lîngă o tehnică poetică bună există şi o emoţie puternică, versurile înfrîng inerţia abstracţiunilor şi individualizează nişte teme tratate, în fond, de mulţi. Uneori **(De cînd mă ştiu)** tonul este general şi emoţia convenţională, buna lucrătură a versurilor nu reuşeşte să însufleţească goalele clişee şi să dea evenimentului o viziune lirică acceptabilă.

Lîngă imaginea luptătorului venit de departe, din timp, şi cu o formidabilă geografie spirituală în spate, există în **Nimburi** şi imaginea poetului ludic, descîntător de silabe, iubitor de sunete cu înţelesuri magice. Al doilea ciclu al volumului se cheamă chiar aşa : **Descintece,** şi aici Teohar Mihadaş folclorizează în stilul concentrat al lui Barbu : „Velur cald ochii mingiie, / Uleios ca de tămîie. / Buzele pîine sărută, / Miez adînc ca de cucută / / Unde noaptea e mai oarbă, / Cuib fierbinte să mi-l soarbă. / Unde noaptea e mai dulce. / În sipeturi să mi-l culce, / Cu odoarele-n dogoare / Nenuntitele ponoare / / Iezăr năpădit de lună ! / Lin venin de mătrăgună : / Ochilor deschisă vale, / Dureros strînsă-n paftale".

Toate metaforele de aici şi din celelalte poeme trimit la o existenţă tărănească veche, la o mitologie azi pierdută, ca aceea din nuvelele lui Bănulescu. Limbajul este şi el vechi, de o sonoritate aspră : **corastră de nevastă, ponoare, chelare, căpistere, obadă, căpăi, tileajă, păvrie, aromânesc** etc. Invocaţiile magice trimit, tot aşa, la eseuri şi la o demonologie populară, neobişnuit de fecundă : iazme ale vîntului care latră, potere de strigoi, felurite forme de năluci, umbre şuierătoare, fantasme şi duhuri între care mai mare frecvenţă are, în versuri, **duhul osemintelor,** acela care duce sufletele spre noaptea pămîntului. Descîntecele lui Teohar Mihadaş ezită între jocuri pur verbale în marginea unor simboluri vechi şi nota elegiacă, multe dintre ele fiind, în realitate, nişte bocete stilizate.

Remarcabile sînt la Teohar Mihadaş puterea de invenţie şi rotirea muzicală a versurilor ce trag după ele simboluri negre, ca în acest profund descintec **De urît** cu multe elemente de vrăjitorie : „Iazme cînd îţi dau tîrcoale. / Pune-n pirostrii trei oale / Şi le umple cu fiertură / Grea de noapte şi de ură / Bună la orice căşunătură / / Între goale căpisteri / Crească plante cu puteri / Făcătoare de minune, / Mihnirea să-ţi încunune / Cînd îţi plouă cu otravă / Rece, inimă bolnavă".

Un poet ignorat de critică este **Dominic Stanca,** autorul a mai multor culegeri de versuri şi proză, între care una, substanţială, de **pseudocronici moldoveneşti,** „Hurmuzul jupiniţei" (1968). Dispărut nu de mult, Dominic Stanca face parte din generaţia lui Doinaş şi Radu Stanca, şi, ca şi aceştia, fiind foarte tînăr, a scris balade pe care le-a publicat foarte tîrziu. Sub îngrijirea Soranei Stanca a apărut recent o culegere nouă, **Strada care urcă la cer,** cu versuri de început **(Nunţile de la Romos,** 1945) şi altele scrise cu puţin timp înainte de moartea poetului. Întîiile poeme sînt, în fapt, nişte balade în stilul Coşbuc, dar cu o ironie ce le face agreabile. Este vorba de întîmplări cu peţitori diplomaţi şi feciori obedienţi faţă de părinţi puse în versuri cursive, cu o morală sănătoasă la urmă. Morala recomandă bunul simţ, respectul sentimentului, stima faţă de instituţia tradiţională a familiei. Începutul acceptabil al unui tînăr versificator crescut în cultul **Baladelor şi idilelor.** Voinţa de modernizare, puternică la Doinaş şi Radu Stanca, este foarte timidă la Dominic Stanca, poet delicat, de factură romantică, aşa cum se vede şi din ciclul **Şapte cîntece** (1974-1976), unde melancolia autumnală, sentimentul fragilităţii, priveliştea ceţii prevestitoare de moarte revin în versurile sale muzicale, de o tonalitate minoră : „Se-aude toamna perorînd / amare scîncete'n cuvînt, / bălăbănită-n rami uscaţi / grumaji de negru'ntretăiaţi. / / O, vast contur ! Natură moartă. / Ce feţe palide se poartă ! / Şi umbre vechi şi neperechi / şi cîntece de zile vechi / / Sălbatic şir, / prea veşted fum / spre nici un drum, / spre nici un drum..."

În **Şapte cimilituri,** Dominic Stanca stilizează inteligent folclorul, în **Lirice (Vesperale, II)** tonul este de litanie, cu o simbolistică tardivă în sfera unei meditaţii melancolice despre boala sufletului şi trecerea inexorabilă a vieţii. Poemele par nişte lujeri fragili prin care trece sîngele străveziu al unei metafore stinse : frunze ruginite purtate de ape, toamne cu braţe de neguri, amurguri însingerate şi triste, prinse, ca pînza de păianjen, de frunzişul unei discrete suferinţe. Ritmul este mai alert şi imaginaţia mai liberă în **Ditiramb,** unde apare şi priveliştea simbolistă a copacilor scheletici.

Însă ciclul cel mai valoros din volum este **Strada care urcă la cer.** Dominic Stanca renunţă la versul cantabil şi la imagistica tradiţională, făcînd, acum, o poezie de notaţie mai viguroasă. În locul simbolurilor dinainte, obosite, în fond, de prea multă literatură, apare o mitologie ce iese din observaţia (evocarea) unei lumi banale : lumea micului tîrg ardelenesc, cu monotonia şi pitorescul personajelor sale. Pălărierul, croitorul, sifonarul, colonelul în retragere, pantofarul, precupeaţa de altă dată, sînt mitizaţi şi tăgăduiţi, ironizaţi, totodată, în nişte poeme ce nu se mai împiedică de gardurile imaginilor frumoase. Notaţia este mai slobodă şi gîndul aleargă mai repede peste rîndurile acestea nostalgice, de un umor înţelegător. Iată un fragment din portretul **Lăutarului,** scos, aici, de sub zodia profetică a lui Goga. „O tinereţe, anotimpul meu darnic ! / Firul meu de iacint violet ! / Pantalonii mei bufanţi cu elastic ! / Bocancii cu ţinte ! Vîrsta mea de poet ! / / Acum peste inima vechii viori / creşte sau scade o simplă movilă / pe care se pare că numai eu uneori / mai aşez sînguratic un fir de zambilă".

Impresia mea este că Dominic Stanca îşi aflase aici un univers şi un stil propriu, după ce căutase să-şi asume altele, venite din diverse direcţii estetice. Versul este mai plin, metafora mai săracă, dar mai consistentă, poemul este, dacă putem spune astfel, mai **realistic,** pentru că existenţa (lumea) pe care o evocă trăieşte mai viu şi în forme mai variate.

Dintr-un liric al melancoliei evanescente (cum îl numeşte Nicolae Balotă în **Epilog),** Dominic Stanca devine în **Strada ce urcă spre cer** un poet, poate mai puţin subtil, muzical, dar mai substanţial pentru că, lăsînd deoparte perdeaua de fum a metaforelor alese, şi-a inventat un univers liric mai bogat şi un stil ce merge mai direct la idee. Inegal ca valoare estetică, Dominic Stanca este un poet ce trebuie readus în generaţia lui literară şi aşezată pe treapta pe care o merită.

Eugen Simion

viaţa cărţilor

„Lăuta" şi „goarna" poetului

● Un univers născut din **sinteza** unor fragile ori fastuoase şi orgolioase metamorfoze, o lume ce poartă în ea simburele unor închipuite alchimii vegetale, conturată ca un **joc nemărginit** şi schimbător al fanteziei pune în faţa cititorilor săi poetul Constantin Nisipeanu şi în ultima sa carte **O lăută de frunze*).** O lume amintind de pînzele lui Arcimboldo **(Mlinile)** dar şi de „girafele în flăcări" suprarealiste **(Păduri de girafe).** Deci, universul nu e nou. El continuă un drum ales cu decenii în urmă. Încă de pe vremea cînd poetul Constantin Nisipeanu, numit „saltimbanc" de concetăţenii săi craioveni, trecea în **Istoria** lui Călinescu drept „un poet adevărat", „cu toate inegalităţile", un franciscan violent ce „împrumută tehnica suprarealiştilor, cufundîndu-se în visuri şi absurdităţi tulburătoare". La Constantin Nisipeanu fiecare poem e o geneză **(Geneza, Păunii, Treptele, O goană de umbre).** Legile lui impun un **hazard deliberat (Motanul şi floarea, O goană de umbre)** pentru a supune mimesisul fanteziei, invenţiei şi metamorfozelor. „Scrierea sufletească" a cîntecului se ascunde în spatele unor poveşti şi peisaje feerice — unele ca la Rousseau-Vameşul **(În jurul său se poate visa)** — unor scenarii mistificatoare **(Leopardul).** Sentimentul e deghizat în spectacole şi aglomerări de obiecte, în traiectoriile şerpuitoare ale imaginarului. Poemul unește imaginile disparate, alcătuindu-se adesea din acele **membra disjecta** suprarealiste, din metafore desuete şi simboluri imprevizibile. Alături de frunze, riuri crizanteme, păduri, mare şi flăcări, multe „obiecte nepoetice". Constantin Nisipeanu ascultă de acea idee formulată de Novalis că „cea mai bună poezie este foarte aproape de noi şi un obiect obişnuit este, nu arareori, cel mai preferat material al ei", idee care, reluată de Eluard, sună ca o sentinţă avangardistă : „Conţinutul unui pahar cu apă este tot aşa de minunat ca şi fundul mării". Prezentă în poemele lui Constantin Nisipeanu, această artă poetică aseamănă riul cu un cojoc ciobănesc **(Pe Lotru, spre izvor)** şi înlocuieşte interdicţiile clasice ale basmului cu unele noi, şocant-familiare : „Să nu treci niciodată / spre seară / printr-o pădure / mîncînd o gutuie / sau un copan de raţă sălbatecă", precum în frumoasa poezie **O pasăre ciudată.**

Nostalgic, deşi iubitor de calambururi, sentimental şi ironic, liric ascunzîndu-şi faţa sub masca anecdotei şi a poemului discursiv prozaic, Constantin Nisipeanu e un poet credincios deopotrivă realităţii şi visului, trupului şi umbrelor lui. Pentru el, armonia naturii sugerată de simbolul „lăutei de frunze" e cucerită din secvenţele artificiale, dizarmonice, tălate de o logică răsturnată şi adesea stridentă ce se supune fanteziei şi născocirii. Aceste anamorfoze şi grimase — să nu uităm că poetul Constantin Nisipeanu a publicat în 1933 **Cartea cu grimase** — îşi au legile lor ce izbutesc să unească „lăuta de frunze" şi „goarna de umbre", armonia şi disonanţa, realul şi proiecţiile lui : „Uneori mă apropii de unele frunze să împrumut / măcar pentru o clipă teribila goarnă de umbre / pentru că s-a născut în mine dorinţa să cînt pe ea / o melodie care să-mi **răstoarne** (s.n.) gîndurile în oglinzi" **(O goarnă de umbre).**

Doina Uricariu

*) **Constantin Nisipeanu : „O lăută de frunze", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Lirica documentară

● **Flori de mac este o carte*)** construită tematic de către autorul ei, Romulus Cojocaru, pe ideea evocării războiului de independenţă, prin fragmente jurnalistice sau memorialistice, ilustrate, fiecare în parte, într-o manieră oarecum neobişnuită prin didacticismul ei, de un comentariu liric. Pe de o parte avem deci dispus în susul paginii citatul de epocă, ales să evoce cele mai diferite evenimente cu putinţă, mergînd de la eroism la faptul ce poate părea cel mai banal (un poem se dedică celor „909 oca de fasole date de unii dintre locuitorii comunelor Orzeşti, Negoieşti, Baia de Sus şi Izverna" ca ofrandă de război), iar în continuarea ei, poemul, pur şi simplu, dirijat să plasticizeze o stare enunţată prin mijloace pitoreşti. Inspiraţia lirică e deci de natură livrescă dar realitatea ei se desfăşoară altfel, proaspătă, graţie unui stil oral ce face poate exces de regionalisme („samodivă", „condrete", „custură", „biune" etc.), la care se adaugă din belşug umorul ţărănesc. O telegramă de epocă — „Caprera, 17 noembre 1877. Caro Dunka, noi audiamo superbi dei valorosi nostri fratelli Rumeni, esperiamo nella vittoria sui barbari. Un saluto din (sic !) corere a tutti vostro Garibaldi" — este urmată de următorul pandant liric : „Cine o fi ăsta, Garibaldi, mă vericule / Zise un telegrafist altui telegrafist, / Ţinînd telegrama în mînă, pe care / O înregistrase cu cîteva minute mai înainte. / / O fi un român de-al nostru plecat de mic / Prin lume, care şi-a cam uitat graiul / Că uite cum poceşte vorba, / Îi răspunse telegrafistul pus pe ceartă". **(Secvenţa XXXVIII).**

Autorul aduce în faţa noastră informaţii, cu privire la războiul de independenţă, culese din Arhivele statului şi ale primăriei municipiului Drobeta-Turnu Severin, din publicaţiile **Dorobanţul** şi **Românul,** din volume de memorii semnate de Dr Gh. Sabin, Locot. col. Căplescu, St. Georgescu, nume azi **obscure,** din volumele de **Documente ale independenţei, sau** ediţia lui Sextil Puşcariu, **Douăzeci de scrisori ale lui Moise Grozea din războiul de la 1877.** Tragicul situaţiilor este luat aparent în răspăr, într-o manieră care aminteşte şi de volumele de poezie regională, în vogă la începutul secolului, dar şi de ironia aparent prozaică din **La lilieci** a lui Marin Sorescu. Tragicomicul acestui serial de război este însă adeseori însoţit de decupaje sarcastice sau meditaţii grave, acestea din urmă fiind în general cele mai puţin reuşite. Poemele sînt cele mai realizate acolo unde autorul pare că folclorizează, identificîndu-se cu un spirit de invenţie colectiv : „Trofeele luate la Plevna sunt : 10 paşi, 128 oficiari superiori, 2000 oficiari, 36.000 soldaţi" — „Iată că se face numărătoarea / Cu atenţie, gospodăreşte, de la mic la / Mare şi invers : 10 paşale, 128 ofiţeri superiori / Şi 36.000 de soldaţi, o nimica toată, / Un mizilic, ce mai tura-vura, / Ia, aici 36.000 de turculeţi. / / Mă, nu mă las pînă nu-l iau / De barbă pe sultan şi-l trec / Dunărea, aici la noi, şi-l / Pun după oi cu frate-miu ăla surdu, / Se umflă în pene un dorobanţ. / Pe nume Tunsu, de prin părţile Oprişorului. / / Eu îmi iau o cadînă din harem / De la Irusalim, zise un flăcău / Lat în spate cît doi, şi o duc la muma / Şi zic : asta e muierea mea muică. / / Mă prostule, Irusalimul nu e în Turcia / E în Irusalim, / Şi ce dacă mă, deşteptule..." **(Secvenţa XV).**

În acest stil din care nu lipsesc, după cum s-a văzut din citatele de mai sus, gluma populară, căderile în tonalităţi de un erotism obscur, sînt convocate personalităţi ale epocii şi evenimentele ei cele mai însemnate. Autorul pare a demonstra că gluma e un semn al seninătăţii şi înţelepciunii pe care poporul român nu a pierdut-o niciodată. Numai că se pierde din vedere un efect secundar şi deloc neglijabil al procedeului : perspectiva banalizării lirismului.

Dincolo însă de acestea, **Flori de mac** propune o formulă inedită de evocare lirică a istoriei prin documentele ei.

Mirela Roznoveanu

*) **Romulus Cojocaru : „Flori de mac", Editura „Scrisul românesc", 1977.**

În teritoriul poeziei

● Cum debuturile răsunătoare sînt, ulterior, în cazul unor poeţi, prilej de nostalgică evocare a unor promisiuni împlinite doar parţial sau chiar deloc, Elena Zarescu prezintă cazul unui debut cuminte — era să spun, fericit — („Nordice" — 1971), fapt pentru care a şi trecut aproape neobservat, pentru ca a doua carte a sa, adăugînd o tăcere de altă factură tăcerii de patru ani de la primul volum, („O tăcere adaos", 1975), să o definească drept o poetă cu un mod personal de a percepe lumea şi de a-şi exprima efortul creator. Era, în această a doua carte, un continent subtil, („Ceea ce nimeni nu ştie / din Solaria vine"), un anume mister pe care numai poezia ştie să nu-l divulge, păstrunzîndu-l, fără să-l epuizeze vreodată, iubirea. De fapt, acea a doua carte, adevărat debut de poet, cred că poate explica apropierea şi mai accentuată de simplitate, într-o carte numită şi ea simplu, „Poeme" *) : „Tulburată e roua şi-amurgul scăzînd / ţărmure, ţărmure uitării de sine / cum Doris lumina rodeşte / şi-ncăperi cu-arome niciodată ştiute / în straie de purpur e slujnica ziiei / şi noi, o, noi — învăluiţi în vecie rămînem / rotunde planete semnele tainei purtînd".

Poemele de aici, deşi unele readuc urmele furtunilor de sentimente de pe acea misterioasă existenţă, numită „Solaria", certifică desprinderea de acest univers, o desprindere chinuitoare, în care suferinţa este dulce ca în Eminescu. Ea este compensată de coborîrea, ori poate ascensiunea, într-un nou univers poetic. Dintr-un fel de claustrare, în care simbolistica îngreuna comunicarea, descoperirea unor tonalităţi noi, a farmecului inefabil al existenţei determină înlăturarea oricărei bariere ce ar sta în calea înţelegerii poeziei. Pentru că o poezie îl exprimă pe autor în cele mai discrete resorturi ale sentimentelor şi filozofiei sale, în clipa în care este oferită spre lectură ea trebuie să stabilească acea punte de înţelegere care este secretul dăinuirii creaţiei şi creatorului, ca nume. Spre lauda autorei, acest lucru se petrece cu a doua carte, fără concesii. Prin piesele incluse în ultima sa carte de versuri, Elena Zarescu se află ferm pe teritoriul poeziei autentice, ca în acest exemplu : „Secera legînd pelinu / pat de Dunăre mi-i crinu / trecînd paserile spinu / pat de Dunăre mi-i crinu. / Inima în jumătate / pe tipsie ceea parte / soarele ne mai desparte / pe tipsie ceea parte. / Lasă, doamne, plînsul plins / ierbile crescînd în strins / ningere pe necuprins. / lasă plînsul, plînsul nins." („Cîntec pe întunerec"). Este şi motivul pentru care — după opinia mea — poetă ar merita mai multă atenţie.

Victor Frunză

*) **Elena Zarescu : „Poeme", Editura „Albatros", 1977.**

CARTEA DE DEBUT

Sublimări ale „peizajului" liric

Un „poet al satului", în descendenţă muntenească şi oltenească, acaparat de peisajul cîmpiilor şi dealurilor subcarpatice, specific prin aerul lui tare şi prin miresmele lui aspre, ne apare, la prima carte,*) Nicolae Dan Fruntelată. Precum în poeziile de tinereţe ale lui Zaharia Stancu, etnografismul pur al peisajului rural este însă trecut, cu patetică şi lucidă ardoare, prin retortele imaginarului, în aşa fel încît înfăţişarea ultimă a realului este una fantast mitizantă, inscrisă pe orbita veşnicei mişcări a firii : „Fuge un plug alb pe cer / cu o femeie legată de fier / lîna aerului pe fus de nisip / înnumără boabele / în zodia cumpenei / s-au cununat două stele / meteoriţi pufoşi îmbracă iarba / tîrziu, pe calea sîngelui / moare un dumnezeu / în buze, negri i-au rămas copiii / ascult în arbori cum se roade / ploaia de aur, de argint şi de aramă. / Seara, bunica e un sat / la marginea de sus a pămîntului". S-au în această „acuarelă" în care viaţa satului, rememorată, pare că e surprinsă într-un moment de convulsivă şi grozavă impietrire, ce-i conferă o stranie autonomie cosmicizantă, ca şi cum s-ar afla în deplină independenţă de legea tiranică a timpului şi a spaţiului: „Pădurea se scutură de lupi / vracii se-nchid în cercuri de alun / pulbere lumina lumilor / urlă din scorburi Trif cel Nebun / case zidite pe trupuri pustii / fiecare pomenit într-un nume / coboară spaimele bătrînilor / peste satul îndoit în rugăciune / mereu noi ajungem tîrziu / cu ochiul prin vorbele moarte / satul e piatră albastră / care ne minte departe". Condiţia realei izbînzi, în cazul unei asemenea poezii de sublimare fantastică a peisajului, cel puţin în ce-l priveşte pe Nicolae Dan Fruntelată, este şi aceea de a nu amănunţi prea mult ansamblul, de a nu căuta cu orice preţ efecte de detaliu, dînd astfel cale liberă metaforelor dinadins căutate, cum se întîmplă, de exemplu, în **Balada apei,** unde, între altele, se vorbeşte de „cîmpiile arse de dor", de „oasele vîntului" care „taie prin pernă", de „ciinele-colb" care „latră-n copite", de faptul că „ochii se umflă de sete" şi că „pămîntul atîrnă de cer cu urme-ngheţate în pinteo" sau, în fine, unde se mai spune că apa se „luptă cu fiara de dor / care-i cere urlînd într-o rană". O asemenea exagerată apetenţă pentru asocierile metaforice de o plasticitate ostentativ apăsată, evident, dăunează tocmai sugestivităţii difuze a „desenului", la realizarea căreia, neîndoielnic, poetul aspiră.

Trebuie arătat în continuare că în volumul **Puterea sunetului,** filonul ideatic inculcat peisajului liric nu are întotdeauna o atare latenţă, ce iradiază doar prin sine, adică fără incidenţe cu anumite motive poetice determinate de experienţa istorică, în ordine concret biografică. Un întreg ciclu **(Peste luciuri de genune)** este alcătuit din poeme în care peisajul îşi asumă dimensiunea reflecţiei şi a confesiunii în chip explicit. Este ceea ce se întîmplă şi în următoarea **Carte de dragoste,** fericit exemplu de poezie ce face loc unui organic proces de contopire a unor leitmotive poetice doar aparent divergente: „Iubito, munţii sînt iarba de piatră / căprioarele sînt furnici de aur / cascadele sînt urletele greierilor / şi noi sîntem de mult aici / purtînd în nări rouă albă / în sînge legănaţi pe fraţii mei / ochii ne dorm amestecaţi prin ape / doar părul tău a mai rămas din noapte / ameţit cînd mă trezesc în coarnele lunii / mă privesc în ţara asta imensă / pînă iar mă cunosc / aştept gura ta să mă lege / ca un drum de toamnă acasă / îngenuncheat de puterea vinului / sufletul neştiut al cîmpiei".

Prin ce are cu adevărat valoros, volumul **Puterea sunetului** recomandă un tînăr poet pe care sperăm a-l urmări cu interes şi în viitor. Optimismul nostru e îndreptăţit şi de tonalitatea melancolic-trubadurescă ce se insinuează în poeziile din ultimul ciclu al cărţii **(Cîntăreţii aceia frumoşi):** „Sub fruntea lunii curge soare / pe drumul nopţii-amăgitor / şi sînt bolnav ca o armată / care s-a otrăvit de dor / Atîta vis îmi umblă trupul / iar oasele sînt crengi de vis / dacă mă vrei, dărîmă turnul / de somn, în care cînt închis / Pribeag să mă găsească ziua / acelui semn de leac sonor / că sînt bolnav ca o armată / care s-a otrăvit de dor". **(Atîta vis îmi umple trupul).**

Nicolae Ciobanu

P.S. În „Flacăra" (10 nov. a.c.), Alex. Ştefănescu se întreabă dacă volumul **Doina Doicescu şi Nelu Georgescu** de Marian Popa, „merită doar recenzia plină de umor, dar complet incomprehensivă", a subsemnatului. Sigur că nu. Volumul în cauză merită şi alte analize critice. Dovadă: articolul semnat de Valeriu Cristea, săptămîna trecută, în „România literară". Cît despre fantastica opinie a lui Alex. Ştefănescu, potrivit căreia volumul lui Marian Popa ar constitui o „satiră glacială, swiftiană a lipsei de identitate", ne abţinem de la orice comentariu...

mihai beniuc

la 70 de ani

„Act de conştiinţă, poezia majoră va influenţa întotdeauna conştiinţa oamenilor“

— Acum, în pragul împlinirii frumoasei vîrste a înţelepţilor, ce amintiri păstrează Mihai Beniuc despre anii de formaţie ai „flăcăului“ care „venise de pe Crişuri“ pentru a debuta memorabil, în 1938, cu volumul de poezii intitulat „Cîntece de pierzanie“ ?

— Debutul în volum e numai în 1938, după 10 ani de la publicarea primelor versuri în „Biletele de papagal“ ale lui Tudor Arghezi. Primul volum defineşte deja o atitudine şi chiar radicale schimbări în felul de exprimare în versuri. Cu această primă carte m-am desprins de orice influenţă secundară şi aş îndrăzni să cred că mi-am deschis un drum în literatură, pe care nu l-am mai părăsit niciodată. Acest lucru se petrece după contactul cu Germania, unde avusesem posibilitatea de a mă convinge definitiv de primejdia pe care o reprezenta hitlerismul pentru securitatea întregii lumi. Această şedere a fost decisivă pentru întregul fel de a gîndi, deşi legături cu mişcarea muncitorească din ţară avusesem, ca simpatizant, înaintea acestui moment. A fost o limpezire de natură politico-ideologică, într-o ţară în care comunismul şi fascismul constituiau două realităţi în totală adversitate. Un eveniment cu adînci rezonanţe în conştiinţă a fost, în această perioadă, procesul lui Dimitrov de la Leipzig, prin admirabila şi dramatica pledoarie împotriva fascismului în general şi a lui Göring în special. La întoarcerea în ţară, apele se despărţiseră iar opţiunea mea a fost definitivă. În 1936 participam la mişcarea muncitorească în calitate de membru de partid. În formarea gîndirii poetice şi a atitudinii mele (un scriitor nu se defineşte doar printr-o tehnică ci mai ales printr-o atitudine), importante au fost legăturile spirituale cu literaturile care m-au influenţat. Cea sovietică, cu Maiakovski, cea maghiară, prin Ady Endre şi Joszef Attila, şi, bineînţeles, cu poezia românească, legată de ideile revoluţionare ale timpului : Goga, din perioada „Lucenfărului“ (cînd Maiorescu refuza menţionarea numelui său printre colaboratorii revistei), şi Aron Cotruş din prima fază de creaţie, de care s-a lepădat în urma contactului cu ideologia „Gîndirii“. A venit apoi, 1938, cu „Cîntecele de pierzanie“, ca expresie poetică a unei atitudini conştient asumate.

— Într-un „Cuvînt înainte“ la volumul de eseuri „Poezia militantă“ scriaţi : „Literatura ţine pasul cu istoria şi cea de mare calitate o depăşeşte cu un cap de cal. A fost aşa de cînd lumea şi aşa va rămînea“. Caracterul tranşant al afirmaţiei se bazează, desigur, şi pe experienţa propriei poezii, exemplu excelent pentru sublinierea relaţiei strînse cu istoria. Care este aşadar natura raportului dintre istorie şi poezie şi ce consecinţe are în planul creaţiei artistice ?

— Poezia, pentru mine, este un act de conştiinţă. A nega capacitatea conştiinţei de proiecţie în viitor, ar fi o nerecunoaştere a unuia dintre rosturile fundamentale ale poeziei. Act de conştiinţă, poezia majoră va influenţa, la rîndul ei, întotdeauna, conştiinţa oamenilor, oferindu-i întruchiparea unei imagini a lumii, cu valoare profetică. Petöfi, prevăzîndu-şi moartea într-una din celebrele rapsodii, se vede strivit pe cîmpul de bătaie dar are viziunea popoarelor luptînd sub lozinca „Libertatea lumii“. Se recunoaşte aici o caracteristică a întregului an '48 şi a spiritului vizionar al lui Bălcescu. Poezia nu respectă cu stricteţe evenimentul istoric ci doar îl potenţează, îl proiectează simbolic. Hugo cunoştea acest drept al poeziei de a nu se conforma cu exactitate detaliului istoric, ci spiritului. Vorbind despre Ţepeş în „Legenda secolelor“, îl numeşte „boyard“. La obiecţia inexactităţii el răspunde : „Boyard, jé dis, boyard il restera“. „Chivăra roşie“ din poezia mea nu este un personaj sigur istoric. Faptul acesta avantajează poezia. „Chivăra roşie“ devine simbolul spiritului revoluţionar care nu poate fi reprimat. Dar, pentru a da exemple ilustre, nici faimoasele poeme homerice, nici „Divina Comedie“, nici „Eneida“ nu respectă adevărul istoric. Virgiliu explică originea romanilor prin Afrodita care ar fi fost mama lui Enea ! Puţin adevăr istoric aici, dar ce frumos adevărul poetic al naşterii unui popor din Iubire ! În istorie poţi opera, cu condiţia ca ideile să devină întruchipări. Simplul atac al temei nu dă nici un rezultat. Viabilitatea spirituală este dată de valoarea întruchipării artistice. Eminescu nu este poet mare în „Scrisoarea a III-a“ pentru că evocă un episod istoric ci pentru că, pornind de aici, construieşte imaginea definitorie pentru atitudinea spirituală a unui popor. Cunoaşterea spaţiului românesc, a timpului istoric şi mai cu seamă a limbii, reprezintă soclul durabil pe care se înalţă statuia marii poezii.

— Cu puţin timp în urmă, paginile revistei „Luceafărul“ au găzduit incitante dezbateri în jurul semnificaţiilor termenului „protocronism“ lansat de profesorul Edgar Papu în cartea „Din clasicii noştri“. Autorul susţine ideea unui protocronism românesc, care premerge prin opere literare la cote valorice dintre cele mai ridicate, experienţe şi modalităţi considerate, mai tîrziu, a fi modele străine cu care literatura română ar trebui să se sincronizeze. În sprijinul ideii protocronismului românesc, Ion Caraion demonstrează în recenta sa carte despre Bacovia că autorul „Plumbului“ este un autentic deschizător al drumurilor pe care poezia modernă păşeşte acum. Care este opinia dumneavoastră faţă de perspectivele noi pe care protocronismul le-ar aduce în impunerea şi autonomizarea valorilor literaturii române ?

— Aurul şi dacă n-a fost încă dezgropat nu este mai puţin aur. Sincronismul valorifică aurul ştiut. Dar comorile încă nedescoperite, doar bănuite, rămîn totuşi comori, de care spiritul nostru se poate prevala oricînd. Protocronismul, aşa cum îl înţeleg eu, îşi propune să dezgheţe valorile noastre autentice, care sînt echivalente cu oricare altele, fără a ne suspecta de simplă pastişă. Modelele marilor noştri scriitori nu se găsesc în afara graniţelor ci în adînca cunoaştere a sufletului poporului, izvorul nesecat al artei. În ceea ce ne priveşte, la crearea alchimic-artistică a valorilor, ne îndreptăm extrem de des către creaţia populară. „Făt-Frumos din lacrimă“ nu are model direct în basmele populare, dar fără el nu ar fi fost posibil. Coşbuc a pornit de la motive folclorice, înălţîndu-le etic şi estetic, în cele mai frumoase poezii sale sale.

Revenind la protocronism, problema pe care o ridică nu este cea a întîietăţii în timp. În creaţia lui Eminescu se pot descoperi multe reminiscenţe din poezia germană, dar nu poate fi reductibilă la ea, o depăşeşte. Caragiale este după mine unul dintre cei mai mari scriitori ai lumii. Punerea în relaţie a „Scrisorii pierdute“ cu „Revizorul“ lui Gogol (pe care probabil că a cunoscut-o) nu este nicidecum în dezavantajul lui Caragiale. La Weimar există toate variantele lui „Faust“ de dinaintea lui Goethe. Dar „Faust“-ul lui Goethe este unic, este, „non plus ultra“. Protocronismul trebuie să descopere acest „non plus ultra“, acolo unde există şi să-l afirme cu glas tare.

— Opera dumneavoastră exprimă cu claritate o artă poetică deplin angajată ideologic, formulînd cu mîndrie crezul de poet comunist. Care ar fi trăsăturile esenţiale din portretul unui poet comunist ?

— Nu trebuie spuse prea multe cuvinte. Din actuala viaţă socială, **umanismul socialist** şi **dreptatea socială**, nu limitată ci extinsă în întreaga lume. Cei care îmi citesc poeziile vor observa cît de des revine cuvîntul „dreptate“. Nu se putea altfel. Pentru mine libertatea se subordonează dreptăţii, care o dirijează, o impune.

— Bogata dumneavoastră experienţă artistică şi de viaţă, precum şi generozitatea sfaturilor date confraţilor, îmi sugerează următoarea întrebare : Care sînt drumurile afirmării unui tînăr poet ?

— Sînt la vîrsta la care ar trebui să ştiu răspunsul. E greu însă să înveţi pe alţii. Mai uşor e să recunoşti la altul ceea ce tu ştii. Greutatea vine din faptul că în tinereţe nu prea primeşti sfaturi, fiind convins că poţi tu singur. Alţii, nu le refuză, dar nici nu le recepteză De ei trebuie să te fereşti. Singura recomandare pe care mi-aş permite s-o fac, este indemnul la răbdare. Dacă odată te-a tulburat ceva şi n-ai izbutit să duci versul pînă la capăt, lasă sentimentele să se aşeze în adîncul fiinţei tale. Se va întîmpla, mai devreme sau mai tîrziu, ceea ce Stendhal spunea despre creanga aruncată în minele de la Salzburg, devenită cristal pur. Pacienţa de a aştepta cristalizarea ramurei ! Poate că este nevoie de cei nouă ani de care vorbea Horaţiu. Poate ajung doar opt. În ştiinţă am descoperit lucruri pe care le greşisem cu 30 de ani în urmă. Adevărul este că la fiecare poet care-şi merită numele poţi detecta încă de început un sunet personal, indicînd posibilitatea de a merge pe o potecă neumblată. Este momentul, cînd un sfat sincer te poate ajuta, să nu te rătăceşti, să-ţi găseşti drumul cel mare.

— Ce proiecte literare, aflate pe masa de lucru a poetului, dramaturgului, eseistului, astăzi septuagenar, sînt mai aproape de „inima bătrînului Vezuv“ ?

— La Editura „Eminescu“ am predat deja un nou volum de versuri. Pentru aceeaşi editură scriu o carte de evocări literare despre scriitori români şi străini, prezentînd relaţiile mele directe cu ei. Pregătesc volumul 8 din „Scrieri“ — care va cuprinde proza — şi o carte despre evoluţia fenomenului literar românesc din 1940 pînă la zi. Şi, în sfîrşit, ceea ce mă doare şi mă obsedează, drama lui Horea, căreia îi va premerge o carte din preziua răscoalei, cu titlul : „Ajun de răscoală“, gata, minus un capitol de încheiere.

În domeniul ştiinţei, lucrez la „Tratatul de sinteză a psihologiei“ şi la o altă lucrare de psihologie animală.

— Stimate maestre, permiteţi-mi ca în numele redacţiei revistei „Luceafărul“ să vă urez viaţă lungă, sănătate şi răgazul necesar împlinirii tuturor proiectelor.

Valentin F. Mihăescu

Forţa poeziei

Încă din cartea sa de debut (**Cîntece de pierzanie**, 1938), Mihai Beniuc aduce în peisajul poeziei româneşti o voce distinctă. O subtilă observaţie al ui Octav Şuluţiu referitoare la acest volum sesiza faptul că Beniuc este „mai mult poet decît artist“, invocînd patosul spontan cu care poetul înainta spre confluenţa cu idealul comun, tinzînd să treacă peste amănuntele artizanale, păşind vehement spre un viitor prezis şi dorit cu ardoare. Mai mult decît prin arta sa, Beniuc convinge prin existenţa poetică pe care o proclamă. Poetul este pătruns de durerile neamului său.

Interesantă este şi expresia îndoielii (mărturie a sinceităţii), care însoţeşte contopirea cu sentimentele şi aspiraţiile celor mulţi. Pornit să cînte un ideal unanim de dreptate socială, Beniuc se întreabă, la un moment dat, dacă nu cumva vocaţia sa era totuşi aceea a poetului tradiţional, obsedat de propriile trăiri. Este semnificativă din acest punct de vedere poezia intitulată **Cu frunte răzimată-n cer** : „Cred citeodată că mă-nşel, / Că toate nu-s decît un vis // Dar să mă-ntorc nu mai e chip, / Vin dindărăt urmaşii mulţi. / Setoşi, flămînzi, bolnavi, desculţi / Prin aşteptarea de nisip“. Este sugerată astfel sursa extraindividuală a poeziei.

Alături de dimensiunea polemică a revoltei, poezia din prima perioadă de creaţie a lui Beniuc cunoaşte şi accente elegiace, a căror întîlnire cu vibraţia patriotică este frecventă, ca, de pildă, în **Despărţire de o garoafă roşie**, patetică expresie a despărţirii de patrie : „Sărut cu buze arse huma / Din care tu sorbit-ai sînge. / În pribegie plec de-acuma — / Garoafă roşie nu plînge. // Mi-oi aduna-n desagi amarul, / Toiag din gardul vechi mi-oi frînge, / Şi-n urmă voi lăsa hotarul — / Garoafă roşie, nu plînge ! // Străinul va veni-n grădină / Şi toate florile le-o strînge / Buchet, pe masa lui străină — / Garoafă roşie, nu plînge !“ Este una dintre poeziile cele mai reprezentative ale lui Beniuc.

Întîlnim şi poezii vaticinare, în care lamentaţia este înlocuită de tonuri mai robuste. În **Aicea printre ardeleni** poetul intră în rezonanţă cu durerile ţării şi prezice un viitor de răzbunare împotriva nedreptăţilor sociale : „Aicea printre ardeleni, mă simt acasă / În fiecare văd un nepot de-al lui Horea, de-al lui Iancu / Ah ! ce s-or mişca-ntr-o zi Munţii Apuseni, / Ce s-or urni din loc, ca uriaşii !“

După Eliberare poetul trece printr-o scurtă etapă de tranziţie (ce exprimă dificultatea practică a adoptării unei noi arte poetice), pentru ca la scurt timp să dea la iveală numeroase volume în care noile realităţi politice şi sociale ale ţării sînt cîntate cu dăruire. În poezii închinate patriei învingătoare, Partidului Comunist Român, Beniuc se emoţionează în faţa împlinirii unor deziderate seculare ale poporului. Poeziile acestei etape de creaţie pot fi împărţite în trei mari categorii : arte poetice, în care este elogiată ipostaza de rapsod al vremurilor noi, cronici lirice ale evenimentelor contemporane, ce concretizează un „lirism narativ“ şi, în al treilea rînd, — cum observă V. Fanache — poezii de factură rapsodică, derivate din aluviunile memoriei.

Între aceste trei ipostaze există raporturi de complementaritate. În ansamblul său, poezia lui Beniuc este străbătută de cîteva linii de forţă unificatoare. Metafora „mărului de lîngă drum“ este un nucleu, ale cărui iradiaţii se simt şi în poezii aflate în aparenţă pe orbite foarte îndepărtate. Este o metaforă a contopirii : „Sînt măr de lîngă drum şi fără gard. / La mine-n ramuri poame roşii ard. / Drumeţule, să iei fără sfială, / Că n-ai să dai la nimeni socoteală. / Iar dacă vrei s-aduci cuiva mulţam, / Adu-l ţărinii ce sub mine-o am“. Forţa lirică se nutreşte din sentimentul poetului că trecerea spre o ipostază ce depăşeşte individualitatea este nu numai o soluţie rezonabilă şi demnă de vremurile noi, ci şi o rezolvare existenţială, ale cărei rădăcini se află în adîncurile insondabile ale personalităţii.

Numeroase poezii exprimă, astfel, o autentică pendulare între ipostaza individuală şi aceea care exprimă sufletul unanim. Un aer elegiac pluteşte pe deasupra ansamblului creaţiei lui Beniuc. El nu derivă însă numai din motivele tradiţionale (iubirea pierdută, tinereţea ce trece, timpul care se prăbuşeşte în mod inexorabil), ci şi din sentimentul contradictoriu al dizolvării personalităţii poetului în marea colectivitate. Că acest sentiment este într-adevăr contradictoriu şi deci autentic, ireductibil la o serie de formule, o dovedesc înseşi poeziile în care Beniuc exprimă una dintre obsesiile sale lirice : posibilitatea orgolioasă a poeziei de a „înfringe“ şi de a asimila lumea obiectivă a faptelor reale, aflate dincolo de cuvîntul poetic. Afirmaţiile „egocentriste“ se cuvine a fi citite ca semne ale imposibilităţii de a rămîne un suflet-unicat, ca mărturisiri prin „exagerare“. Multe poeme de celebrare sînt tocmai rodul unei tensiuni înfrînte. Eliberat de senzaţia vertiginoasă a apartenenţei simultane la două registre de sensibilitate, uşurat parcă, poetul cîntă cu simplitate un prezent al împlinirilor: „Străbună vatră ! focul tău cel viu / Îl port în suflet oriunde m-aş duce, / Şi sfînt îmi e ca steagul purpuriu/ Ce-n drumul nostru tot mai sus străluce“ (**Steaua noastră**).

Chiar şi în ultimele sale volume, Beniuc păstrează însă ceva din tribulaţiile specifice ale poeziei sale. În **Cîntecul ce ţie se cuvine** (din volumul **Turn de veghe**, 1972) poetul se mai îndoieşte de posibilităţile sale de a fi o voce din care s-au estompat, pînă la dispariţie, accentele individuale. Poemul închinat ţării apare sub forma unui dubiu în legătură cu posibilităţile poeziei : „Cîntecul ce ţie se cuvine / Oare să-l rostească poate cine ? / M-am gîndit şi nu ştiu nici eu bine :...“

Un alt aspect de ansamblu este dat de relaţia subiectiv-obiectiv, la care ne-am referit în mod parţial mai sus. În conştiinţa poetului realitatea socială tinde să deţină o netă preeminenţă asupra celei subiective. Încrederea în forţa poeziei (unul dintre straturile adînci ale liricii lui Beniuc) trebuie înţeleasă în raport cu acest adevăr. Vocea poetului din multe poeme scrise la persoana întîi pare a depune, într-adevăr, mărturie asupra unui „egocentrism liric“. Ansamblul creaţiei probează, însă, că, deşi aparent conturează obsesiv continentul inefabil al sinelui, poezia ţinteşte mai ales realitatea obiectivă şi evenimentele din care aceasta este formată. Iată, de pildă, cîteva versuri din poezia intitulată **Inima bătrînului Vezuv** : „Alţii s-ar înălţa cu strălucire / Din al vremii frămîntat vulcan / Ca un fum de sus, uşor, subţire, / Numai eu m-oi stinge an de an (...) Linişte-i, tăcere-i, e şi pace / Şi e nea pe creştetul pleşuv / Însă-n miezul muntelui mai zace / Inima bătrînului Vezuv !“. „Inima bătrînului Vezuv“, despre care poetul spune că este încă vie, reprezintă tocmai tendinţa caracteristică a poeziei lui Beniuc de a se integra în realitate, de a-i capta evenimentele, de a deveni ea însăşi un eveniment, participînd la modificarea lumii. De aici şi imensul număr de versuri scrise de către poet : o aspiraţie irezistibilă dictează un neîntrerupt avans al poeziei spre realitatea obiectivă. Acest efort cantitativ, specific poeziei lui Beniuc, ţinteşte echivalarea infinităţii de aspecte ale realităţii extralingvistice. Modul concret în care această tentativă are loc este adesea acela al elogierii unei alcătuiri sociale perfecte, ideale. Aspectul acesta poate fi întrezărit şi în poeziile ce acuză ; aici este, de asemenea, presimţit un viitor corectiv, ce va veni în cele din urmă, pentru a vindeca toate rănile şi pentru a îndeplini toate aspiraţiile. Pornită de la evenimentele obiective, poezia se întoarce astfel printre ele, în chip de act esenţial, ce participă la perfecţionarea lumii.

Voicu Bugariu

Din copilărie

M. Beniuc

poeme inedite

De veghe

Tu plopule nu dormi ? întreabă teiul,
Că mie-mi este somn de stau să pic.
– Eu mai veghez, răspunde galben, plopul,
Dormi liniştit, că nu va fi nimic.

Vulcanii

Stăm pe vulcanii stinşi ce dormitează
E poate somnul lor de după-amiază
Ce cade între prelungite ere
Ca să recapete din nou putere.

Din cînd în cînd se zgîlţîie prin somn
Aşa cum fac şi oamenii cînd dorm
Şi-i face să tresară vr-un coşmar,
De-a nu fi izbucnit numa-n zadar.

Iar citeodată iarăşi se deşteaptă
Să-i pună vieţii temelie dreaptă.

Un trunchi bătrîn

Nu pot s-afirm, dar nici nu pot să neg
Că-s dac, roman, cuman ori peceneg,
Nici că strămoşi am în gorgane scite
Ori în movile-n ţărnă prăbuşite –
Sînt cine sînt şi-atîta cît am fapt,
Nimic prin vicleşug, prin furt ori rapt,
Şi nu prea mult, să mi se dea renume
Ca să stîrnească vîlvă mare-n lume,
Acesta sînt, un biet Mihai Beniuc,
Un unul singur, ca-ntr-o curte-un nuc
Ce n-a putut, crescînd, să nu aducă
În juru-i umbră şi belşug de nucă.
Dar nucii oare cum să stai să-i numeri
Nici munţii care ceru-l ţin pe umeri ?
Pe nuci îi scuturi, munţii-i mai numeşti,
Ca-n pribegie să nu rătăceşti :
Ceahlău, Pietrosu, Surul ori Vlădeasa
Ei nici nu ştiu numirea lor, frumoasa.
Eu ştiu că am un nume : Mi s-a dat
Făr' să mă-ntrebe cînd m-au botezat.
De ce l-oi fi cărat din sat departe ?
Aveam un loc acolo după moarte.
Aicea-s trunchi ades izbit de bardă,
Menit cînd mă doboară să mă ardă.
Măcar de-ar încălzi pe cei săraci.
Cărora – ai vrut căldură să le faci
Pe vatră iarna şi să coacă pîne
Şi-ncredere să aibă-n azi şi-n mîne.
Un trunchi bătrîn de vreme răsucit
Stînd singuratic pe-un ponor tîrşit
Şi nourii şi fulgerele-l uită –
O buhă dintr-o butură se uită.

Numai cu credinţa...

Am văzut cu ochii nu o dată
Moartea-n faţă stîndu-mi îngîmfată
Şi cu noaptea veşnică-n orbite, –
Un schelet de oase-ngălbenite.

S-a mirat că nu am pic de teamă
Inima să mi-o deschid la vamă
Şi că n-am pe-ascuns nimic de dus
Către lumea celor ce-au apus.

M-a trimis crezînd că va s-adun
Pămîntesc pe seamă-mi lucru bun,
Dar în viaţă eu am dat continu,
Pinea, visul, sîngele şi vinul.

Şi din nou la poarta nemuririi
Am venit cu coarda ruptă-a lirei,
Făr' vr-un gram de aur stors de vlagă
Numai cu credinţa mea întreagă
Faţă de a ţării vatră dragă.

Cîntec de jar

M-am socotit în drept a spune
Cîte sînt rele, cîte-ar fi bune,
Bine-nţeles pe sama cui
Nu e stăpîn pe munca lui.

Se pare c-am avut dreptate.
Drept care prin străinătate
Şi chiar la noi mă-njură mulţi
Ce-i drept nu dintre cei desculţi.

E drept că-n treburile noastre
Nu ne conducem după astre,
Acolo-s calcule exacte,
Noi mai greşim în fapt şi-n acte.

Aşa şi Doja bunăoară
Fu pus pe tron de foc şi pară,
Cu roata Horea sfărîmat,
Iar Tudor într-un puţ necat.

Cît despre Iancu, tristu-i cînt
Din fluer, risipit pe vînt,
Şi azi nepoţii i-l mai poartă
Cu straiţă din poartă-n poartă.

Eu însă l-am schimbat în jar
Să ardă-n veacul proletar,
Să dea căldură şi de toate –
Şi pare c-am avut dreptate.

Statuie

Ca o statuie de cărbune, gol,
Stăteai în abataj adînc sub sol
Şi-n jurul tău creşteau troian cărbunii
De tine smulşi din pîntecul genunii
De neagră beznă, aprige miner,
În hruba ta cu peatră-n loc de cer.

Şi am văzut în ochii tăi lumina
Ce ne-ncălzeşte casa şi uzina
Şi-am întrebat, de nu cumva dobori
Din pieptul tău cărbunii-ncălzitori ?
Dar tu zîmbeai cu mîna pe cazma,
Iar malul de-ntuneric se dărma.

Scurtă biografie

N-am fost idol, n-am fost mit
Om de rînd eu m-am numit
Şi-am rămas un om de rînd
Azi în pragul spre mormînt.
M-au făcut ce le-a plăcut
Pentru vini ce n-am avut
Şi mi-au dat virtos la cap
Ca ispăşitorul ţap.
Nu mă-ntreb cine-a dat greş,
Şi eu însumi spunu-mi : leşi !
Nu-mi doresc nicio prebendă,
Dar cînd o fi dat să pier
Sub acest valahic cer
Toţi voi intra-n legendă.

5. 11. 1977

george chirilă

Carte poștală ilustrată

— lui Dan Verona —

Peste dealuri, la Luncani,
se zăresc venind țărani
apăsați de drum și ani.

Carele trase de cai
spun de-un gînd pe care-l ai
să-ți clădești casă în rai.

Dincoace spre Grigoreni,
iarna-i lungă, cu troieni,
și părinți albiți de vremi.

A căzut frunza de fag,
cel mai mic e azi moșneag
și numără stele în prag.

Am pierdut din dobitoace
am dat foc la iarmaroace
ne-am țesut din vînt cojoace.

Visul care n-a fost vis
a rămas în hronici scris
ca un pui de cerb ucis.

Peste pravili cad goldane,
să le ducă în ghiozdane
frații tăi de cruce, Dane...

Fantezie în noiembrie

A legat fluviul cu o sfoară de cînepă
și l-a tras mai către casă, zice bătrînul,
a trecut o ramură prin grădina de legume,
celeilalte i-a dat drumul să zboare
dincolo peste dumbrava cu sălcii, a adus
un melc albastru, mai zice bătrînul, pe care
l-a numit paznic al grădinii, îți las ție
toate acestea în grijă pînă la iarnă
eu merg cu unele treburi importante
în orașul de peste bărci. A săpat un canal
în văzduhul de deasupra casei
prin care să poată observa mai lesne
rotația anotimpurilor, pe acesta l-a lăsat
în custodia unui greier rămas orfan de părinți.
Apoi și-a croit o cămașe din frunze de dafin,
pantofi din piele de bivoliță, cununa
de nu-mă-uita, pentru ca întreg ținutul
să-i acorde admirația...
După aceea și-a amintit că mai are
ceva de adăugat la fantezia cu dropii,
că n-a finisat lanul de rapiță
cu care va participa la o expoziție
și s-a apucat să desăvîrșească aceste
treburi.
În rest, simt că întineresc, mai zice
bătrînul.

Poezia

Și poezia-i un ținut
pe care greu îl mai atingi
mai mult pe jos și mai tăcut
drumul în șarpe prins în chingi

Și poezia-i o avere
țesută-n zarea nimănui
piratî din umbră vor mai cere
cuvinte vămi pentru statui

Și poezia este trudă
cum sînt atîtea-n univers
poeții din vechimi asudă
pentru lumina unui vers

Printre științe, printre arte
destinul singur ni se curmă
o, vanități, patimi deșarte,
dați poezia mai la urmă !...

1977, iulie

tineri prozatori

adrian costache

paradisul

Cînd Lică se oprise la cîțiva metri de poarta fabricii, primul lucru pe care-l văzuse fusese nea Pavel, portarul, și apoi, deasupra, firma lor frumoasă, zicea **lor**, incluzîndu-se și pe sine în ceilalți, dar fără să-și dea seama de asta. Se oprise pentru că încă nu știa ce voia ducîndu-se să-i vadă pe ei, foștii lui tovarăși de muncă, colegii de profesională, ce voia în afară de... „Ce mai faceți, voi, mai **figurilor**, cum vă merge, him?!.. Vă faceți norma?“... și... „Ce faci meștere?“ dacă Mancaș ar fi fost și el de față sau numai prin apropiere...

De altceva Lică nu se simțea în stare, povestea cu peștele nu mai era pentru ei, cu peștele care se voise liber, în paradis, și care murise, nu se făcea să le-o mai spună, devenise doar un fapt divers, sau un fapt **personal**, dacă voia el neapărat, dacă ținea cu orice preț. Și atunci?!... Atunci în loc de motivele care-l minaseră spre poarta Electrotehnicii, se gîndise la ceea ce se întîmplase cu săptămîni în urmă, la ceea ce însemna **trecut — ăsta** era neobișnuit de clar, fiindcă se întîmplase, trecutul... trecuse, avusese loc, în vreme ce viitorul...

...Îl vedea parcă pe Mancaș la pauza de prînz chemîndu-l și zicîndu-i... „Măi, băiete!“ și apoi... pauză, și iar... „mă, băiete,... cum e, mă, însurat, him?!“... da Lică văzuse că nu asta voise să spună meșterul, să-l întrebe... Și de aceea așteptase. Și pe urmă Mancaș iar: „mă, băiete, tu ai acum nevoie de niște bani în plus... ești abia căsătorit și noi“... Se încurcase iar de parcă nu știa lecția, nu și-o învățase... „Ei bine, ..se hotărîse dintr-o dată,... avem nevoie de-o echipă bună care să se ducă la Făurei, auăia acolo niște mașini străine și nu prea le dau de cap,... de un electrician-bobinator care să viseze meserie!“... Și iar pauză... „Și ce adică meștere, zisese Lică, eu sînt cumva ăla mai bun, ...asta vrei să spui?!“... „Păi, drept să spun, se bucurase maistrul, ești, da“... „Da ce meștere?!“... zîmbise el ca și cum l-ar fi prins pe bătrîn la strîmtoare. „Ho, mă, nu te bucura, i-o retezase maistrul, nu e ce crezi tu, nu e-n capul meu ce e-n capul tău, ...că te știu acum cum îți tot merge mintea aia de oaie creață și zici: „ăștia ieri m-au chemat la inginer și m-au mustruluit și acuma mă scot cel mai bun de-aici. S-o creadă ei... nu? așa zici“, se întrerupsese meșterul, așa-ți trece prin cap, parcă te-aud: „vor să-mi facă bucata, să mă dea afară, cine știe ce urmăresc!“...

Lică zîmbise însă în același fel, neschimbat, care spunea că el nu credea o iotă din spusele maistrului... că adică numai în capul lui erau acele gînduri, ...da cum de știa meșterul așa de bine ce era în capul lui, aproape cuvînt cu cuvînt?!... Și pe urmă el, Lică, o să refuze, sigur, c-o să refuze, nu poate pleca o lună la Făurei, acuma de-abia căsătorit (două luni doar)... iar ei atît așteptau, inginerul ar fi fost chiar mulțumit să audă asta,... „nu vrea, deci!“, și să-și frece mulțumit mîinile (dacă făcea așa ceva cînd era mulțumit, căci Lică nu prea fusese atent la felul cum reacționa inginerul de obicei).

„Nu te prosti, mă!“ i-o retezase iar scurt Mancaș... „O lună nu e foc, e vorba de cîștigul tău, de prestigiul nostru... Nu putem trimite pe oricine!“...

„Lasă, lasă! zisese Lică, dînd din cap într-un anume fel care spulbera orice iluzie maistrului.

„Mă, dac-ai fi băiatul meu, ți-aș trage o mamă de bătaie... tu nu înțelegi odată că inginerul n-are nimic cu tine, cu nici unul, da trebuie să vă încadrați și voi odată în program, în disciplina asta muncitorească, să înțelegeți ce-i aia disciplină, nu ca la școală, că și cu asta se face producție nu numai cu calificarea!“...

Și Mancaș mai vorbise așa un timp, părea sincer, îi vorbea chiar ca un părinte, sau voia să dea impresia asta, se străduia și ieșea destul de bine, dar Lică îl ascultase doar așa ca să se afle în treabă... El își continuase gîndurile lui mai departe... „i-am spus și lui Sandu (Sandu era cumnată-su și avea o funcție pe undeva), ...i-am spus și lui că eu cu ăștia nu mă împac, m-au luat la ochi și orice aș face... ce dacă am lipsit o zi?!... Și figura cu Făureiul e numai așa un fel de praf în ochii ălorlalți, să-i fraiereească pe ei... nu pe mine... Da la Făurei n-o să mă duc... uite așa, n-o să vadă ei asta!“ își spusese Lică mai sigur pe el ca niciodată.

...Seara se uitase iar la peștele acela mare care-i plăcea la nebunie, era un Carassius auratus Linne, mare, cel mai mare pește din tot acvariul și descoperise deodată de ce-i plăcea așa de mult peștele acela, care-i erau motivele adînci, neclare pînă atunci, de rămînea fascinat în fața lui... Cu ochii săi telescopici și cu coada ciudată ca o cometă ce brăzda cerul și care-i dădea un aer exotic ce amintea de China, țara sa de origine, el zvicnea din cînd în cînd în sus sau se repezea către peretele acvariului, evitînd ciocnirea în ultima clipă, ...sărea de parcă ar fi vrut să scape, mînat de instinctul lui ancestral și de nostalgia lui pentru fluviile în care se oglindiseră chipurile strămoșilor lui. Zvicnirile sale rare îi apăreau lui Lică, așa cum ședea pe fotoliu în fața acvariului sub semnul acelei oboseli ciudate care-l toropise, ca o încercare de a scăpa de toate inerțiile, de toate falsurile, de toate cercurile, și asta părea încercarea cea mai dificilă din viața lui de Carassius auratus Linne... Peștele visa astfel Paradisul, paradisul absolut, acolo unde el să poată să se scalde în apele roșii și galbene ale fluviilor în care clipocea încă umbra celor ce fuseseră înaintea lui...

Șezuse acolo în fața acvariului, fascinat de mișcările peștelui întrînd, parcă el însuși în acvariu, simțindu-se ca într-un acvariu, îmbrăcînd pielea peștelui, ca și cum ar fi putut să facă asta, și zvicnind la fel ca și el, și visînd și el un paradis în care el cobora dintr-o mașină luxoasă, străină, cu geantă diplomat în mînă, cu un costum ultraelegant.

Peștele se zbătuse toată seara, iar Lică îl tot privise amintindu-și uneori și de discuția cu maistrul, dar numai așa ca niște secvențe, ce erau imediat schimbate, înlocuite, eliminate, pînă în final descoperise de ce-i plăcuse atît de mult peștele... „Îmi place acest pește!“, murmurase el, era un pește magnific, fără egal, Marele Pește, un Premiant, așa cum fusese și el în școală, un pește cum nu se mai găsea în nici un acvariu...

Ștefan Găvenea
„Pecetea lui Mihai Vodă“

...Pe urmă se întîmplase că a doua zi întîrziase de la serviciu, și apoi nu se mai dusese deloc, dăduse doar telefon... „sînt bolnav, dar n-am certificat!“ le zisese el, satisfăcut mai ales pentru ceea ce conținea ultima parte, ...și chiar zăcuse în pat pînă la vreo zece, după care se sculase — era așa de bine, fusese așa de bine, mersese la mătușă-sa și făcuse o baie, cumpărase niște cireșe și nu mai contenise tot gîndindu-se cît era de bine... nu era nici măcar coadă la complex, ca după-amiaza cînd el ieșea de la fabrică.

„Ce-a zis, meșterul... de **azi** (că lipsise azi, adică) ?“ îl întrebase el pe Paul la telefon în aceeași zi, seara.

„E supărat pentru ce le-ai spus!... Și inginerul e supărat : „Asta a înțeles el din tot ce-am discutat noi ieri, ...asta?! ...unul care-i și-n brigada fabricii, se suie pe scenă și dă exemple. O să vedem noi pînă la urmă, ...să vedem cum e cu Făureiul!“ ...și era pornit ca și cum i-ar fi dat o pedeapsă trimițîndu-te la Făurei.“

„Să aștepte !“, închise Lică telefonul... Să aștepte ! adăugase apoi ca pentru sine.

...Și așa se întîmplase și a doua zi, adică nu că ar fi mai întîrziat, nici lui nu-și mai spunea asta, și nici Monicăi, șezuse în pat pînă pe la zece și se dusese apoi la canal (era cald ca vara) să se scalde ca pe vremea cînd era copil... Aproape de ora cinci se băgase iar în pat și privise de acolo peștele, încercările lui de a scăpa... „păcat, își zisese el, păcat că n-are putința noastră de a scăpa !“, iar cînd venise Monica era acoperit c-un cearșaf și explicase :

„Mă doare ficatul !“

„Să chemăm un doctor !“, se îngrijorase ea.

„A, nu, nu !... e o criză doar, cred că va trece, poate chiar o să mă duc la servici !“...

Ea îi făcuse un ceai, „ceaiul fierbinte e bun pentru orice !“, și-l silise să-l bea cît mai fierbinte ca să-și facă efectul...

Zilele următoare însă fuseseră aproape la fel și după alte cîteva îi desfăcuseră contractul de muncă. Apelase atunci la Sandu care în cele din urmă îi găsise un post de magazioner la o cantină.

„O să vedem pînă la urmă, zisese și Sandu... O să vedem !... Dacă ți-aș spune că ai făcut o prostie nu m-ai crede. Poate așa însă“...

★

...Lică ședea acolo în fața porții și nu știa decît c-o să intre și o să-i întrebe... „Ce faceți, mai rapidiștilor ?“... și poate să adauge așa ca o glumă bună... „în B cu voi !“, altceva nimic, încă nu-și clarificase gîndurile, în vreme ce-n fața ochilor vedea parcă aievea peștele lui, Carassius auratus Linne, întins pe covor, aterizat acolo din zvicnitura lui înaltă, mare, și înțepenit,căci murise în căutarea paradisului său, al fluviilor aurii și galbene în care plutea încă umbra strămoșilor săi... Lică se simțise ca și cum ar fi fost jefuit, pe neașteptate, brusc, ca și cum ar fi pierdut ceva de preț, foarte de preț, ca și cum iar fi plesnit un vas, un canal, unul din acele canale singerii pe unde curgea lichidul acela ciudat, clocotitor... se oprise în loc... o frînă bruscă de automobil și se oprise, și ocolea automobilul, întîi datul jos și mersul de jur împrejurul mașinii, căci ceva nu mai mergea...

Îl vedea parcă pe Peștele-premiant cum înota și cum se trezise apoi... căzut jos pe covor și suferind mai întîi doar de-o **ciudată-nemișcare-amestecată-cu-mișcare**, apoi trezindu-se încă o dată (pentru ultima oară), rotunjindu-și ochii și văzînd covorul, **zărindu-l** mai mult, **iar sus în acvariu era Paradisul...** Îi lipsea apa, și nu știa de ce, nu înțelegea cum se întîmplase, unde era apa, apa roșie și aurie din visul său, unde ? iar branhiile începuseră să i se usuce și se deschideau și închideau mereu mai iute, în căutarea apei, dar în loc de apă pe acolo intra ceva fierbinte care-i făcea branhiile să sîngereze... Iar ele se uscau tot mai mult, se veștejeau, și el nu mai putea face nimic, el peștele-premiant, el — unicul — pește. Oboseala venea la el și încerca să se odihnească, dar branhiile nu puteau, și se umflau mereu, iar oboseala devenea soare torid, și apoi deșert, deșertul vieții lui unde singele nu mai era în stare să curgă și se făcea gros și se făcea nisip...

★

...Îl salutase pe paznic, intrase și-l salutase fără să se oprească și-i zisese doar din mers... „mai am niște treburi, nea Pavele!“... „da nu ți le-ai mai terminat, mă băiete?!“, se interesase portarul... „Nu, nu! dăduse Lică din cap, mai am ceva cu culturalul... dumneata mă știi pe mine... era în brigada artistică de agitație (simțise nevoia să vorbească despre ceva ieșit din comun care-l privea, care atrăgea atenția asupra lui)... „ei, zisese portarul,... asta-i... n-am văzut eu fotografiile la panou, că sînt și acum!“ ... dar ultimele cuvinte Lică nu le mai auzise ci mai mult le ghicise.

...Băieții mîncau afară din atelier, pe niște traverse de beton, se mai făcea alături o secție, și cînd îl văzuseră izbucniseră toți... „Aaa!...“ și alții „la uite cine vine, ia uite **dom'le!**“ iar cîțiva își strînseseră chiar pachetele și se ridicaseră să-l întîmpine... „Ce faci, mă băiete, ce faci?!“... ziseseră ei... „N-ai mai dat pe la noi,... nici un semn de viață!“. Și întrebările plouaseră, îl zăpăciseră aproape, îl asaltaseră, neașteptat, dar îi făcuseră și mult bine, avea o ciudată senzație de **recunoaștere**, îi recunoșteau pe toți așa cum erau ei, nu se schimbaseră deloc, se gîndea el ca și cum s-ar fi așteptat să-i găsească altfel... Și din nou întrebări, unul aruncase o vorbă despre Rapid, alții „ce-ți face nevasta, am auzit că mai face un' Toma, un Toma-junior?!“... „Poate, poate!“, se silise Lică să facă față, să răspundă tuturor, să zîmbească.

Numai meșterul Mancaș tăcuse pînă atunci și cînd nimeni nu se mai așteptase zisese și el ceva deodată, ceva care-i înmărmurise pe toți, îi făcuse să le rămînă mîncarea în git, de parcă le-ar fi spus: „Ia tacă-vă gura, proștilor, și lăsați-mă să mănînc!“... „măi, zisese meșterul către Lică, măi Toma, nu știi tu un electrician bun, măi,... un băiat de nădejde, un meseriaș a-ntîia pe care să-l aducem din nou aici la noi în secție?!“... „Cum adică din nou meștere?!“, făcuse careva și Mancaș se uitase deodată la el încruntat și nemulțumit, pus parcă pe hartă... „un om care să aibă stofă de meseriaș, mă înțelegi?!“...

Se făcuse liniște și doar ochii băieților sclipeau, le luceau ochii, se tot iluminau, de parcă curgea de undeva dinăuntru lor riuri de lumină... se tot ilumina în vreme ce Lică ședea și nu știa ce să zică, întrebarea îl străbătuse ca un fior, ca un curent nevăzut, îi trecuse prin corp și în urma ei rămăsese o ciudată căldură, o apă părînd să treacă peste el, o nevăzută apă... Ce ar fi putut să spună decît că trebuie să se gîndească,... la drept vorbind el știa pe cineva se spunea despre el că-i bun meseriaș, săptămîni și poate încă nu le terminase... de asta nu era sigur... era posibil să le fi și terminat, și atunci o să vină **el** personal cu **el**, o să i-l aducă maistrului să vadă dacă-i convine... Ceva din toate aceste gînduri care-i trecuseră prin minte se transformaseră și-n cuvinte și atunci parcă și ochii lui Mancaș se luminaseră, încruntați pînă în acea clipă, grei și încruntați, de parcă promisiunea lui Lică îl elibera de-o greutate și era liber acum să-l aștepte pe electricianul acela promis, să vină la ei la secție ca să-l angajeze.

...E adevărat mai fusese unul tot așa de bun, da cu el se întîmplase ceva, și nu se știe încă ce mai era, fusese și acela bun... și Mancaș, ochii lui, parcă asta voiau să spună, că cel nou va trebuia să fie la fel de bun ca și celălalt... Ca Lică Toma... Lică Toma, nu ? !...

doina sterescu

Străjer de aripi

Adolescentul e străjer de aripi.

Și e un gard cu ghimpi — această ceață ;
ea stringe gîtul străzii mele-ncremenite.
Perdeaua singerie de fum vreau s-o păstrez,
ea veșnic mi se-nșiruie în cale.

Începe deci o virstă albăstrie.
Lumini în glob de ceață coboară,
ning din turn,
împodobesc tuneluri de arbori verzi, electric
luminați în creștet, ca acvariile.

Și parcă văd, deodată, casa lumii
cînd, dindărătul fumului, răsare
ochiul pierit și glasul cel bătrîn.
Să văd iar năruirea de ceață, nedorită,
de aripi, cită vreme nu știusem
că vălurile calde, nebănuit de-nalte,
eu le-aruncam, mai crud ca neștiința,
acestui aer. Vînăt ca ochiu-n cearcăn sur !

1965

Piele-de-copil

Să facem ca în basmul copilăriei straniu,
Intîi se-aruncă pielea copilului în foc.
Se iese-apoi din flăcări — ușor, ca din cojoc.
Altfel — ajungi prin vreme un singur,
trufaș craniu.

O, dacă mai bătrînă e mintea decît trupul,
mi-e sufletul prea tînăr, mai tînăr decît toate.
Vreau să-mi găsesc, iubire, prin tine, tigrul,
lupul
din timpul meu, stăpînul peste singurătate.

Și toată pielea strînsă, de-nțelepciune-amară,
păstrează ca-ntr-un sipet, un prim obraz
fragil,
Ca pielița drăcoasă de nuci în primăvară
în brațul tău, iubire, e pielea de copil.

Mintea cuminte, trupul cu sufletul, să-nvie —
la fel, monede scumpe și fără de trufie,
lucind, în palma vieții curate, ca-ntr-o iie.
Un dor fără veșminte prin virste să-mi adie !

Nu crede în semne...

Înaintea dimineții a fugit în luciu luna,
semn c-o să te văd și astăzi. E un semn,
întotdeauna.
Dar mi-ai rupt din lume glasul, ca o sabie
din teacă,
și acum prin munții lumii sînt o pajiște
săracă.

Ploaia liniștește cerul, pune-n părul meu
o vrajă.
Pomii își intind un număr, aplecate-s crengi
în coajă.
Cîntă-o melodie clară, trilu-i luminează-n
noapte.
să-mi întorc spre tine fața. (Și cuvintele
spre fapte)

Ce faci tu acum, cu trupul tău imens cuprins
de spaime !
Da-vei drumul păsărilor crudei minți să te
defaime ?
Să dormim... să scriem viață... să visăm
„desmărginare“...
Cu pupila-n vis greoaie mă vezi și pe mine-n
zare ?

teatru t

O comparație

Iată că la scurtă vreme avem posibilitatea să comparăm două montări ale aceleiași piese, una pe o scenă din provincie, alta în capitală. Că respectiva piesă, *Emigranții* de Mrożek, reprezintă un prilej autentic de rivalitate teatrală nu mai trebuie să dovedim. Îmbucurător este faptul că între spectacolul lui Al. Colpacci de la Oradea (despre care am scris) și cel de la Teatrul Mic semnat de Mircea Daneliuc (de care ne ocupăm acum) rivalitatea nu e deloc simulată. Față de primul, lectura regizorală a celui de-al doilea se face în cu totul alt registru. Colpacci sculpta cu grijă textul dramaturgului polonez, accentuîndu-i opozițiile și luminîndu-i semnificațiile. Lectura sa era una artistică, caracterizată prin subtilitate. Daneliuc, dimpotrivă, realizează la propriu atmosfera insalubră, de văgăună existențială, în care are loc drama. Cele două personaje sînt mai puțin diferențiate iar actorii nu lasă deloc impresia că interpretează două ipostaze simbolice de umanitate (Intelectualul și Bruta). Ei joacă oameni, oameni în carne și oase. În acest sens, naturalismul lui Colpacci era unul parodic, în timp ce viziunea lui Daneliuc este apăsat realistă. În prima parte, în spectacolul de la Teatrul Mic, evoluția lui Mitică Popescu întîrzie să devină convingătoare. Mai multe sugestii ale textului sînt irosite în beneficiul acumulării unei exasperări cenușii. Din momentul întreruperii circuitului electric însă, odată cu preumblarea fantomatică a Intelectualului înarmat cu o luminare, simultan cu cosmarul incendiului și al crimei, intervine un accent dostoiewskian, surprinzător intuit de regizor. Tensiunea de pe scenă se exprimă acum în alți termeni, descripția mizeriei omenești filtrează meditația. O subită iluminare îl pune pentru o clipă pe XX (Bruta) în cunoștință de destinul său. Aceasta se petrece sub presiunea a ceea ce el resimțise pînă atunci ca o tortură, considerațiile filozofice ale Intelectualului. De altfel, interpretat de Ștefan Iordache, intelectualul e altceva decît un tipar somatic etern. El este tentativa cu neputință de contracarat a omului (fie și plebeu) de a-și răspunde concret la întrebările ultime ale vieții. În acest rol Ștefan Iordache este (ca altădată) Raskolnikov, legăturile dintre el și nefericitul tovarăș de emigrație nemaifiind simplă interdependență (și opoziție totodată) socială ci con-pătimire. Spectacolul de la Oradea se încheia cu interogația adresată de Intelectual sieși și publicului. Spectacolul de la Teatrul Mic se încheie cu hohotul aceluiași personaj. Ambele conduc la concluzia interesantă că idei și afecte pot exprima pe rînd același sens profund, cu egală forță emoțională, ba chiar că unele sînt luate drept celelalte de către un artist în vreme ce colegul său în alt punct al demonstrației, întreprinde exact același lucru.

Marius Robescu

film f

Suferințele tînărului Werther

Spectatorul care se duce la cinematograf ca să vadă povești romantioase și peisaje ca în cărțile poștale ilustrate, care simte nevoia să „compătimească“ alături de personajele căzute în suferință, va avea prilejul să găsească tot ce își dorește în filmul lui Egon Günther, fără să mai vorbim de faptul că va fi convins că asistă la un act de dreptate față de cultură ; din păcate, nu va ști mai mult despre Goethe, despre Romantism sau despre Verther, decît știa înainte de a fi văzut filmul.

Egon Günther s-a ferit tot timpul să facă din eroul său un exaltat ; i-ar fi fost greu să ilustreze, pe lîngă povestea de dragoste a tînărului Werther, și exaltarea romantică a epocii, așa că s-a mulțumit numai cu cea dintîi ; suferințele lui Werther, morala în numele căreia trăiește, ni se par a fi astfel, doar chestiuni care îl privesc personal — un om singur împotriva tuturor —, ceea ce nu e chiar așa... Reluată în termeni moderni, scoasă din „istorie“, drama lui Werther pierde acel aer de fatalism care apropie romanul lui Goethe de tragedia antică. În interpretarea lui Hans Jörgen-Wolf, eroul lui Goethe arată ca un îndrăgostit oarecare, atît de nefericit ca atîția alții văzuți și revăzuți pe ecrane ; în orice caz, arată ca un om cu simțul umorului — calitate care îndeobște lipsește sinucigașilor ; Catharina Thalbach face și ea din Lotte un băiețoi simpatic o fată bună care alege cu greu calea datoriei ; siguranța de sine pe care o sugera Goethe și mai tîrziu Thomas Mann în romanul Lotte la Weimar, lipsește dintre trăsăturile personajului pentru ca nu cumva, astfel, să ne devină antipatic.

Dincolo de aceste considerații, filmul lui Egon Günther este o frumoasă și îngrijită reconstituire de epocă — în plastica peisajelor, a decorurilor și costumelor ; din fresca socială a vremii nu lipsesc grotescul și macabrul, semne ale unei sigure intuiții regizorale ; imaginea este și ea proaspătă, sugestivă, cu un deosebit simț al perspectivei și al culorii. Cu atît mai mult, date fiind aceste calități, filmul trezește păreri de rău. Visul, patima romantică, își găsesc aici atît de puțin loc, încercînd să fie pe placul contemporanilor noștri, filmul rămîne astfel mai curînd un bun de consum pentru toate virstele, decît o realizare artistică de referință.

„Suferințele tînărului Werther“, citadelă a romantismului, a fost construită cu un curaj al proporțiilor pe care doar istoria, sentimentul istoriei îl dă marilor creatori. Egon Günther a redus dimensiunile lui Werther pînă la cele ale unui erou aproape casnic ; gestul romantic a devenit astfel la îndemîna oricărui iubitor de flori, să zicem...

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Fereastra

● Cine sînt candidații noștri ? Acestei întrebări televiziunea i-a căutat răspunsurile, folosind mijloacele ei specifice, cu deplină responsabilitate prezentîndu-ne nu atît candidați ai unei circumscripții anume, cît oameni care, prin viața și munca lor exemplare, exprimă votul nostru de încredere. Am reținut astfel prezentarea Vioricăi Harnagea, primăriță într-o comună (Muntenii de jos) apropiată de Vaslui, între altele intervievată de Ecaterina Oproiu care apoi l-a și dramatizat în piesa ei „Interviu“. Alternarea planurilor în care Viorica Harnagea interpreta propriul ei rol cu cele în care era „jucată“ de Mariana Mihuț pe scena „Giuleștiului“ a creat o senzație de autenticitate rareori de văzut pe micul ecran, împotriva discrepanțelor firești ce au ținut de „interpretarea situației“. Am spune, astfel, fără a-i jigni pe „interpreți“ că autenticitatea personajului a fost mult mai apropiată de inimile noastre de telespectatori, decît scenariul pur și simplu care a lipsit de data asta. Ideea, întîmplătoare sau nu, de a alterna prim planurile reale cu cele de „spectacol“, a provocat un real sentiment de autenticitate a ceea ce urma să fie demonstrat conform genericului. Cine sînt candidații noștri ? Aceasta era o întrebare care, prin imagine, depășea un răspuns local — localizat — oricare dintre noi, privind, ascultînd, sîntem proprii noștri candidați.

● O emisiune a Mihaelei Crețulescu și a lui Adrian Munțiu — **Răsfringeri în acum**, deși întîrziată în decorul unui anotimp trecut de vară, a subliniat inclinația redacției literare de a invita poeții să recite în fața noastră: Ion Bănuță, Al. Raicu, Teofil Bălaj și Romulus Vulpescu. Dintre aceștia, m-a impresionat mai ales ultimul, care, invitat fiind, ca poet, să-și recite poeziile, a preferat să fie actor și să recite, după o scurtă mărturisire, poezia unor mari prieteni ca Geo Bogza, St. Augustin Doinaș și Ion Horea. Se întîmplă atît de rar, încît... Romulus Vulpescu a creat un precedent care ar fi prea frumos să fie urmat, chiar dacă dintre colegii lui puțini vor recita aidoma din versurile lui.

● Există de săptămîni, de luni chiar, un serial de simbătă — **Stan și Bran**, pe scurt, cum am auzit, — care este departe de a se adresa numai prietenilor noștri, copiii. Există în fiecare episod un echivoc care face din un Stan un conte de Padington căruia o simplă fereastră i-a ghilotinat memoria. și există un Bran, căruia nici o fereastră nu-i poate ghilotina un prieten. Faptul că Bran, într-un numai singur episod, l-a ascultat și servit pe Stan, este excepțional. Cu alte cuvinte, prietenia **adevărată** trece dincolo de accidentele absolut întîmplătoare ale unei ferestre care se închide imediat ce este ridicată, înlocuindu-ne memoria, ale unei ferestre pentru care prietenii nu înseamnă nimic mai mult decît dovada sa de existență.

Iulian Neacșu

nikolaus berwanger

Ochi fără lacrimi

pling sincer
numai
cînd aflu
că un om
e îndopat pînă la refuz
cu iluzii
cînd moartea
îmi răpește
prietenul cel mai bun
ridic
cu stimă
pălăria
dar ochii mei
rămîn
fără lacrimi

Jucării

privesc
cum vecinul meu
pune jucăriile copiilor
la locul lor
în dulapuri
pe dulapuri
sub paturi
după paturi
numai
mașini
avioane
tractoare
tancuri
basculante
mitraliere
macarale
vapoare
pistoale
elicoptere
chiar și un tren
teleghidat
deodată
îmi amintesc
de mingea mea de cîrpă
și-mi dau seama
cît de adînc
adevărată
copilăria noastră
a fost

Profeție

dacă am tăia
globul nostru pămîntesc
de jur împrejur
ca o nucă de cocos
ar curge din el
mult mai mult
puroi
decît suc
lipicios și alb

În românește de
Anton Palfi

Andrei Ciurunga

Alegerea dintîi

Să fii atît de tînăr încît să poți alege,
c-un gest ce-ntemeiază alegerea dintîi,
un cîntec ori un suflet ori o lege
și credincios o mie de ani să le rămîi –

atît de tînăr totuși încît – înalt omagiu
adus acestor timpuri ce nasc mereu statui –
elanul tău să-ți fie cinstit ca un sufragiu
pe care-n urna țării cu-ncredere-l depui.

Pe care-n urna țării cu bunii și străbunii
ai să-l așezi tu însuți, luminii căpătîi,
ca să-ți ferești văzduhul de demonul furtunii,
c-un gest ce-ntemeiază alegerea dintîi...

tineri prozatori

după amiază cu flori de soc

mircea nedelciu

Merge mai întîi de-a lungul riului lat și leneș de cîmpie. Urcă dealul nu prea înalt, îndepărtîndu-se de riu, traversînd un cîmp abia semănat, ajungînd în marginea pădurii Golovna. Este o după amiază de duminică. Își vătuiește urechile cu un anume fel de liniște (ciripit de păsări, vînt ușor printre frunzele abia născute, crengi uscate și frunze din toamna trecută trosnind sau foșnind sub picior). Început de mai într-o pădure bătrînă din cîmpie. Cuvintele „poteci, ierburi înalte, poiană, păsări" sînt evident inutile, neputincioase, stupide în vecinătatea acestor forme, culori, spații, mișcări de aer și legături ale trupului cu ele. Modul în care privirea se încăpățînează să rămînă agățată de firul subțire de apă, urechea se ațintește la foșnetul lui, buzele îl sorb, nu are nimic comun cu abstracția cuprinsă de cuvîntul „timp". Ar putea să numească somn toate acestea dar cum singurătatea nu cere cuvinte, cum și așa există prea multe față de nevoile noastre...

Despre mirosul alb și înalt al acestor ciorchini de insecte zumzăitoare pe care le punem să PRODUCĂ ceva pentru noi este mult mai bine să se tacă. Să nu se rostească nici un cuvînt !

Revine deci pe același drum (trei ore mai tîrziu — dacă timpul contează) se desprinde de marginea pădurii ca de un Andreescu veritabil, traversează cîmpul, coboară o pantă nu prea abruptă, apa reîntîlnește, planturos de data aceasta, privirea. Drumul se lasă străbătut de pași egali, reapar forme de locuințe umane (un sat deci) și, împreună cu ele, un maldăr de cuvinte reocupîndu-și drepturi temporar uzurpate.

Pătrunde în grădina casei, în casă, în camera în care televizorul se adresează patetic semiîntunericului. Nu e nimeni aici. Urechile rămîn vătuite, privirea-și păstrează fixitatea, buzele, limba, gîtlejul încă nu se despart de izvor. Mirosul ciorchinilor zumzăitori, culoarea lor albă (înălțată spre mai pur de vecinătatea fragmentară a verdelui), gustul mierii capătă dăinuire. Ecranul se luptă cu toate acestea, palpită, zvicnește, transformă semiîntunericul într-o fosforescență violetă.

Camera se populează treptat, este duminică 9 mai '77 și sînt mai multe meciuri de văzut. Zgomotul zarurilor în cutia de table, clinchet de pahare, un vin roșu care nu-i rău deloc. Așteptare. Ecranul își toarce alene zvicnirile de alb și negru, ploaia lui de cuvinte de care încercăm să nu ne sinchisim. Un unchi care întreabă :

— Ai săpat via, mă ?

— Da — zice și se așează mai comod, s-a obținut legătura cu stadionul. Vacarmul tribunelor, vocea emoționată a comentatorului au acum forța să submineze vătuirea auzului, fixitatea plăcută a privirii, răcoarea instalată pe buze și chiar mirosul florilor de soc care mai stăruie în nări. Abia trecusem de Vesely. În satul următor am dormit într-o șură. Simțurile abia acum încep a fi maltratate de imagini, de zgomote, de speranțele și dezamăgirile unui sport. Grupa caporalului Nicolae a dormit în șura locuitorului K.

dimineață, fîntîna din curtea cehului, gamelă, apă rece, zgomot de motocicletă oprită lîngă santinelă, băi camarade unde e corpu dă comandă regimentu 9 vinători dă munte ?, a treia casă da' dă ce ?, a capitulat germania da' nu mai spune la toți așteaptă ordinu', înapoi în șură caporalu' Nicolae, bă ia sculați că acu se dă ordinu' dă înaintare, drepți, știa ei ce înseamnă ordinu' dă înaintare că pin Vesely trecusem foarte greu, îmbrăcați, spălați, nemții ar fi dincolo de pădure, adunaaa-rea ! și sublocotenentu'.

Ai noștri au deschis scorul, bucurie, clinchet de pahare, vacarmul tribunelor pătrunde pînă la noi prin difuzoarele aparatului, are vreo legătură această agresivitate „nevinovată" cu simțurile noastre maltratate, cu echilibrul lor atît de precar ?

bă băieți uite ce e (noi știam ceva de la caporal da' ne-am făcut că nu știm nimic) războiu' s-a terminat, ăăăăăAAAAăă, uraaaaaaa, numai gamele pă tot ceru', acuma ordinu' e să scotocim pădurea din față fără foc de armă.

Este pauza meciului și vom fuma cîte o țigară pe prispă.

Poteci, poieni, ierburi înalte, păsări, izvoare și mirosul îmbătător al florilor de soc.

dincolo de pădure o șosea cu terasament înalt, peste șosea salt înainteee ! sare doar un băiat cu pușca mitralieră și dincolo neamțu' care-i ordonă în românește (auzi, învățaseră românește !) ; STAI !, nici un foc dă armă, pă băiatu' ăla nu l-am mai văzut, pînă la 23 iulie cît am rămas noi în Cehoslovacia, o fi căzut prizonier în ultima zi ? ăsta a fost norocu' lui, era a treia zi dă paște.

Vor fi existînd, în pădurile de dincolo de Vesely, flori de soc la începutul lui mai ?

marina devesel

jelanie

— ma-mă ! Ce-ai vrut să spui, Lie ? să nu pling, să nu bat toaca-n sat, să n-arunc cu pietre ? Știi, beau lapte, ocolesc drumul și-mi umplu brațele cu crengi. Mi-o fi mai cald, așa, Lie. S-au copt coarnele în deal și-am adunat o desagă, am pus și mere la uscat...

N-a mai trecut învățătorul cu recensămîntul.

Ia uite, o vrăbiuță... ziceam Lie, să te aduc sub vișinul din livadă că are cărare drept în fața casei ; mai punem masa, mai stăm de vorbă, ne pitim după tufe...

„Ia-mi pielea, doctore, coase-l, fă-i pleoapele să se miște, taie-mi venele și dă-i sîngele, ce stai neclintit ?"

Ai spart și geamul numai să te vîri în pălălaie și te-am găsit lipit de lîna oilor... Așa-mi trebuie că n-am știut decît să merg în zori cu lanterna pe șosea, să controlez grajdurile, să am grijă de pătule să fie mai largi să nu se-ncingă știuleții, că mi-a trebuit să fiu ingineră șef la Potloagele, să-mi sfîrîie călciiele în campania agricolă. Ne-am dus cu toții la județ să ne electrifice satul, să ne-aducă tractoare, bitum pentru asfaltat dinaintea grajdului că intram în noroi pînă la briu ; și acum, dumnealor îmi lasă liberă berbecuții pe cîmp în loc să-i pască-n vale !... n-au fost în stare să facă cocenii glugi la capătul tarlalei și sfecla furajeră s-o ducă la însilozat cu toate c-am împrumutat cinci camioane ; iar să merg cu sărut mîna și ce să le spun : „că se bat prunii în Cosota și balercile pornesc la cazan, că fata brigadierului are nevoie de negația C.A.P.-ului să se angajeze casieriță la tramvai să plece de la noi, că oamenii stau în concediu medical cu gura la butoiul cu vin de la nunta lui Culai ?"

Ți-am adus tort cu nuci și cartea de gramatică...

Ce spaimă, ce vacarm ! de la un butoi cu benzină răsturnat în noapte.

Eu, eu... numai eu sînt vinovată... mi-am ars copilul...

„Ma-mă...."

Nu te-ating, pfu... te pun în foi de patlagină și unt de sunătoare, pfu... îți învelesc umflăturile-n ștevie. Dați-mi bicarbonat...

Pornisem cu dreptul să-mi umplu văile cu fîn și porțile cu flori de siminoc...

Ștefan Găvenea
„Istorică"
litografie

Numele lui Caragiale

Urmare din pag. I

Jiquide-tatăl, N. S. Petrescu-Găină, Al. Antemireanu, C.A. Nottara, Jean de Mitty (Dumitru Golfineanu), Frosa Sarandy, Constantin Murgeanu și Aurel Petrescu (ultimii doi, tineri actori, morți înainte de vreme).

În capitolul închinat lui Caragiale, am întîlnit o nouă versiune a numelui patronimic Caragiale :

„Caragiale era născut în comuna Haimanalele **(sic)** din județul Prahova, dintr-o familie de origină **(sic)** din orășelul Caragiale din Rumelia, al cărui nume l-a păstrat și purtat cu fală marele scriitor".

Un oraș cu acest nume nu există nicăieri ! În treacăt fie zis, originea familiei era din insula Hydra sau Idhra, astăzi perlă turistică, din marea Egee, aproape de Argolida. În corespondența lui, Caragiale spune d edouă ori : „sunt de viță **idriot"** (în **Corespondența** lui, din cadrul **Operelor,** vol VII, s-a cules odată **idiot !**).

Cînd pregăteam **Viața lui I. L. Caragiale,** l-am consultat pe N. Batzaria, care în calitate de aromân din Turcia, făcuse parte din primul guvern june-turc. În 1929, atacînd problema în coloanele ziarului **Adeverul,** derivase numele din turcește, cu înțelesul **oglindă neagră.** Un corespondent din Constanța i-a propus atunci etimologia **caraței,** cu înțelesul spin negru, la care Batzaria a răspuns că în Macedonia sunt numeroase familii române și albaneze, cu derivate din **țali (mărăcine** pe turcește, corect țali).

Ziaristul D. Teleor, readus în actualitate, de G. Călinescu, în **Istoria literaturii române,** ca sonetist de mare talent (nu fără exagerare !), a fantazat, dacă se poate spune, cu o anecdotă „istorică". Cică pe vremea domnitorului Țării-Românești, Ion Gheorghe Caragea, vodă aflase că în București trăia un om sărac, cu același nume de familie. Domnitorul l-a chemat și s-a rastit la el :

— Cum se poate ? Eu Caragea și tu tot Caragea ? Te vei numi Caragiale !

Deși Caragiale și Teleor erau în bune relații, ba chiar au și colaborat odată, la compunerea unei poezii, cu strofele alternativ, cînd de unul, cînd de altul, este exclus ca această versiune să fi aparținut celui dintîi.

D. Karnabatt mai greșește cînd îi atribuie lui Teleor cunoscuta epigramă a lui Cincinat Pavelescu, de mare circulație orală :

Iancu Luca Caragiale,
Negustor de băutură,
Face și literatură
Însă nu face parale !

Echivocul este excelent, dar noi reținem că în timp ce literatura lui Caragiale a fost, este și va fi totdeauna inestimabilă, „negustorul", adică restauratorul și berarul, într-adevăr, au lucrat în pagubă. Inteligenței creatoare geniale nu i-a lipsit decît latura practică.

În concluzie, dacă știm că în turcește **cara** înseamnă **negru,** nu mai știm sensul silabelor finale din gloriosul nume patronimic. Știm doar că bunicul lui Caragiale fusese bucătarul mai sus numitului domnitor fanariot. Să-i fi luat fiii săi numele ? N-ar fi exclus.

ion dodu bălan

Alexandru cel Mare, murind...

Tînăr ca însăși tinerețea,
Frumos și viteaz, fără pereche,
Bogat și puternic,
Stăpîn pe un imperiu de trei ori continental,
Stimat și temut, de la Soare-Răsare pînă la Soare-Apune,
Aflat sus, pe țărmul nemuririi,
Alexandru trăgea să moară
Și vedea că trebuie să plece cu mîinile goale,
Fără nimic, din tot ce cucerise.
Vrînd să facă un bine omenirii,
Prin exemplul propriei vieți,
A cerut să fie îngropat
Cu mîinile afară din mormînt,
Să vadă tot natul că nu duce cu el nimic
Pe lumea cealaltă.

Vîntule, ce ai cu mine?

Vîntule, ce ai cu mine,
De mă bați și nu-mi vrei bine,
Ce vești îmi aduci, de unde ?...
– „De-unde gîndul nu pătrunde
Nici cu mii lungimi de unde".
Bate munții, bate plopii,
Lasă-mi sufletul și ochii
Să văd lumea, să gust zarea,
Să-mi apropii depărtarea,
Înălțimile și marea
Și să-mi sting în ea oftarea.

Vine gîndul și mă bate

Singur, în singurătate
Vine gîndul și mă bate
Cu miile de-ntrebări
Nu pot fugi nicăieri.

Încep seara să m-ascund
în camera din afund,
din afund de timp și spațiu
gîndul meu e fără sațiu

Lacom de neliniști mari
Mă aleargă cu ogari,
Cu ogarii întrebării,
Pîn la marginile mării.

Obosit, m-azvîrl în apă
El din mînă nu mă scapă :
— „Mai rămîi ! Și stai cu mine !
Negîndind ți-ar fi mai bine ?

Ar fi trist ca o valiză
Părăsită de-o marchiză ;
Trist ca o valiză goală
La un început de școală.

Nu fugi de umbra ta
Chiar de-ți spulberi liniștea.
Eu te bat și eu te-alint.
Într-un leagăn de argint".

Recunoștința cocorilor

De ani și ani
De vreme multă,
Veneau de peste mări și țări
Cocorii
Ca să-și dureze cuib pe șura noastră.
Veneau cocorii,
Tîrînd prin spațiile celeste
O stranie sărbătoare
Și-un început fermecător de primăvară.
Acum au venit din nou cocorii
Dar nu mai au unde să-și așeze cuibul.
După plecarea bunicului,
Vremea a tot vremuit peste șura gîrbovită
Și-a năruit-o în țărînă.
Cocorii se rotesc melancolic peste amintirea ei
Ca peste o iluzie înmormîntată.
Apoi, obosiți de drum și de durere,
Se așează, în grădină,
Într-un singur picior,
Solemni și demni,
Păstrînd un moment de reculegere
La mormîntul bunicului,
În semn de recunoștință.

radio

Reportaj

Ca specie a literaturii, reportajul continuă să fie supus discuției (în sensul precizării a ceea ce este germene literar sau împlinire literară, a limbajului, a viziunii), ca modalitate de expresie a radioului se pare că (deși nediscutat) statutul lui este mai sigur. Există, de exemplu, precizări care nu sînt numai de natură statistică, ci exprimă realități peste care nu se poate trece: consemnări, reportaj literar, însemnări, blocnotes, radio-reportaj.

Aproape toate emisiunile folosesc aceste modalități fie sub forma punerii lor sub un generic (în cele mai dese cazuri) fie pentru a realiza o diversitate necesară (a vocilor și a temelor). Rămîne de spus faptul că nu totdeauna se preferă stilul personal al reporterului (de exemplu, puține nume de radio-reporteri am fixate în minte după parcurgerea unui timp îndelungat a programelor radio) ci se merge pe o linearitate fără culoare. Astfel că se întîmplă și lucruri mai puțin reușite. Din practica mea de reporter am **putut** constata cum te lovești de o anume rezistență lingvistică (cu cauze inexplicabile o vreme) a unui interlocutor care nu mai este în firea lui de îndată ce i s-a pus microfonul în față. De ce ? Omul are o anumită viziune asupra felului în care trebuie vorbit pentru radio (viziune care ține seama de anumite trăsături fixe, dar care în nici un caz nu ar fi exprimarea firească, naturală). Cine a făcut reportaj știe că cei mai buni interlocutori sînt acei vorbitori spontani care aduc un aer de prospețime și naturalețe pe parcursul înregistrării și care spun, cu adevărat, și lucruri extrem de interesante.

În sfîrșit, ar mai fi ceva de spus. Ascultătorul este foarte atent la ceea ce încă n-a aflat. Dacă informația vine tîrziu (sau ea poate fi reluată din altă parte) interesul lui scade, dacă nu cumva dispare. Simțul de orientare (și informare și documentare) trebuie să funcționeze rapid (și această rapiditate nu se poate obține decît prin a merge la fața locului). A cutreiera țara, a sta de vorbă cu oamenii — înseamnă probitate profesională, curaj și talent.

Dintre emisiunile cu profil reportericesc semnalăm: „Consemnări" (pr. I), „Reflexele timpului", „Să ne cunoaștem patria", „Azi, în România". Aceste emisiuni au prezentat în săptămîna care a trecut materiale documentare, reportaje care au avut în prim plan alegerile de la 20 noiembrie, așa cum au fost: „Inițiativa deputaților — expresie a spiritului comunist în acțiune" (Mircea Bunea). „Oameni, locuri și fapte la Porțile de Fier" (Dona Roșu) sau, tot în cinstea alegerilor, remarcăm emisiunea: „Miercurea Ciuc. Ieri — azi — mîine".

După cum se poate vedea reportajele sînt de autor. Despre radio-reportaj vom scrie într-un număr viitor.

Constantin Stan

plastică

Marin Gherasim

Cu Marin Gherasim, artistul lucid și echilibrat, trecut de vîrsta cînd tatonările se fac mai mult din pasiunea încercării decît din dorința autoclarificării, ne reîntîlnim într-o a cincea expoziție personală*) care, chiar pentru cine nu i-a urmărit evoluția, apare ca rezultatul logic al unui proces de reflecție continuat de-a lungul anilor. Eseist de vocație, Marin Gherasim este printre puținii artiști plastici care știu a investi cuvintele cu sensuri proprii așa cum dau culorilor și liniilor semnificații precise. Demersurile sale au avut, îmi pare, mai întotdeauna punctul de plecare într-o clarificare conceptuală, într-o ordonare, într-o alcătuire coerentă a ideilor. Avînd o concepție limpede despre ceea ce înseamnă *mesaj* al operei de artă pictorul a meditat asupra formelor plecînd de la premisa că spiritul de rigoare este o constantă majoră a artei moderne, el consonînd deplin cu aspirația — caracteristică vremurilor noastre — spre clarviziune a spiritului.

Plecînd de la aceste constatări se poate înțelege mai ușor substratul ideatic al lucrărilor expuse. Însuși artistul, vorbind despre o *„disciplină spirituală asumată"* justifică programaticitatea expoziției prin faptul că îl obligă la *concentrare* și *continuitate.* Experiența istoriei artei ultimului secol ne învață că programele teoretice ale artiștilor, deseori, nu au avut acoperire în realitatea operei. În cazul de față se poate constata o corespondență. Căci neîndoielnic sub semnul *concentrării* și *continuității* stă străduința pictorului de a pune sub privirile noastre propria meditație, tradusă în limbajul artei, asupra continuei treceri care este viața. Simbolul predilect este poarta, acest arc de triumf pe sub deschiderea căruia ne îndreptăm spre anotimpurile înțelepciunii și pierderii. Omul lui Gherasim este un erou anonim ce zăbovește din cînd în cînd în meditație, în locuri solemne unde se pun la cale orînduielile lumii sale și de unde pleacă mai departe nimbat de glorie, mînat de un destin ineluctabil, spre ultima odihnă, dincolo de *Porți* și *Praguri* într-o eternă *Lacră.*

Este o „călătorie a sufletului" aceasta propusă cu mijloace de o extremă simplitate de Marin Gherasim și nu știu de ce mă gîndesc la un text trecentesc al lui Guillaume de Deguilleville, intitulat simbolic *Le Pèlerinage de l'âme* ce a servit drept sursă de inspirație unui tablou al unui mare maestru venețian al Renașterii.

Drumul propus de Marin Gherasim simbolizează și el traversarea timpului conceput ca durată a unei spiritualități anume. În geometriile și culorile somptuoase ale pînzelor sale — descinse parcă uneori din recuzita figurativă a unui ev apus — transpare dorința de identificare cu un univers artistic și o spiritualitate pentru care eternitatea este una din dimensiunile interioare ale actului creației.

Scoase din ansamblu pînzele lui Marin Gherasim ar putea părea rupte din contextul lor firesc. Soliditatea lor compozițională este pusă în evidență cel mai bine într-o expunere în care se pot urmări variațiunile temei.

Rareori catalogul unei expoziții personale a beneficiat de un text atît de elegant și pătrunzător ca cel semnat, cu această ocazie, de Răzvan Theodorescu.

Grigore Arbore

*) Pictură, Galeria „Simeza".

muzică

Pulsul stagiunii camerale

Inaugurînd un ciclu de anvergură — o antologie a artei vocale în douăzeci de recitaluri — Martha Kessler stabilește strălucit o punte de legătură între enciclopedic și artistic.

Alcătuirea programului inaugural a fost savantă, totodată de prizăsigură: epoci diferite, țări diferite, anonimi și mari personalități, toate orînduite în două mari focare circumscrise temporal — secolele XII—XIV și secolul barocului, reprezentat acum prin Bach. Trei moduri de raportare față de tradiție se disting aici: muzică pe tradiție neconstituită (trubaduri, truveri), muzică în acceptarea obedientă a tradiției (meistersingeri), muzică în depășirea tradiției acceptate (Bach). În spontaneitățile trubadurești, Martha Kessler a citit intuirea expresivității intervalice pe care o vor fi avut acești primi experimentatori ai psihologiei ascultării. Lamentațiile lor sînt caligrafie sonoră, desen vibrant al declamației, ceea ce va deveni propriu muzicalității latine. Armonia poate fi completată după schemele pe care istoria le-a impus prin frecvență (este ceea ce a făcut talentatul luthist Iorgos Panaghos) timbrele însoțitoare nu sînt strict tangente muzicii, căci invenția se desfășoară în aria vocii soliste, iar Martha Kessler s-a sprijinit pe fraza inspirată, pe sensul acordat plenar figurilor melodice.

Bach a însemnat muzica idealului, muzica absolutului palpat cu prezentul inspirației geniale. Lirismul familiar al Cîntecelor pentru Anna-Magdalena a găsit-o pe solistă într-o dispoziție ingenuă, cu mare putere de a trece rampa. Dramatismul, teatralitatea unei arii ca „Es ist vollbracht" s-au bucurat însă și ele de o replică pe măsură, să amintim tensiunea revenirii abrupte a temei, în care Martha Kessler a concentrat ideal sensul poetico-muzical. Imaginea s-a conturat cu aportul substanțial al lui Iosif Sava la clavecin, pasionat în fiecare apariție, ca un adevărat iubitor de muzică. În fine, imensul arc expresiv al ariei „Erbarme dich" a avut solemnitatea cîntărită liric, sentimentul înnobilat de meșteșug, așa cum cerea celebra pagină a capodoperei. Solo-ul violonistei Ercse Bacs Gyöngiver a arătat o retorică de calitate, o pătrundere intimă a sensurilor ornamenticii.

★

O seară Francesco Maria Veracini ne-a propus flautistul Voicu Vasinca. Autorul baroc este un bun argument pentru o întîlnire concertistică. Muzica sa are un manierism frumos, gestual în cantabilitate. Muzica italiană este o muzică a prezentului, a contactului, așa cum cea germană este a transformărilor, a viitorului. Virtuosul flautist Voicu Vasinca consideră fraza muzicală cu tensiune a inspirației, cu o experiență a suscitării stărilor emoționale. Interpretarea lui este susținută de simțul nativ al scenei, al contactului cu publicul în fața căruia artistul se simte dezinvolt, etalînd cu strălucire larga sa gamă de mijloace. Împreună cu Eduardo Ricci (clavecin — soliditate, continuitate în expresie) și Amos Chitta (violoncel — știind să iasă și să intre în anonimat conștient, cu promptitudine de partener ideal) s-a format un grup cameral sudat, cu finalitate evidentă deasupra acurateții.

Costin Cazaban

1852
1977

nicolae bălcescu

Efigia din scrisori

avem la Bălcescu epistolarul avantajul spontaneității în limitele necesității. Această spontaneitate, de cele mai multe ori cu scop informativ, cheamă după sine în graba și concizia ei o puritate, o ingenuitate a fapticului existențial în care a fost implicat cîndva Bălcescu. Dar, în același timp, avem dezavantajul că graba scrisului se opune artisticului (care este otios, în sensul cel mai frumos al cuvîntului, cerînd îndelungare în timp). Rareori scriitura albă a scrisorilor lui Bălcescu tinde spre ornamentica stilului literar și totuși foarte adesea ea place.

Am cules din corpus-ul de corespondență editat de G. Zane (Opere, vol. IV, Ed. Academiei, Buc., 1964), cîteva date care de la sine se ofereau ordonării sub astfel de titluri :

O ETICĂ A PRIETENIEI. Vrem să discutăm aici noblețea unei convingeri : imperativul transcenderii prin prietenie a situaționalului și evenimențialului. Reproșurile din scrisorile 25 și 26 indică la Bălcescu o foame de prietenie care nu este altceva decît semnul apartenenței la un grup de prieteni care dovedeau același sentiment comunitar pentru o cauză : «Am să mă plîng de prietenii mei din București. Am scris la mai mulți și nici unu nu mi-a scris, afară de Șt. Golescu. Pentru ce oare sînt urgisit ?» (Scr. 25). În întreaga scrisoare Bălcescu este foarte interogativ : de ce nu-i scriu prietenii ? Noblețea lui Bălcescu, a omului-politica-prieten, constă în ideea că prietenia poate omite situațiile și evenimentele contrare ei. Nu ai voie să sacrifici sentimentul comunitar pentru o situație sau un eveniment exterioare lui : «Îmi pare rău de bănuiala ce ai asupră-mi că m-am răcit sau că m-am depărtat de prietesugul tău. Chiar cînd am sta mai multă vreme în tabere diferite dar nu vrăjmașe, nu e un cuvînt ca să încetăm d-a ne iubi, cîtă vreme ne stimăm». (scr. 175) Prietenul bănuitor era Ion Ghica, același la care trimite și următorul aviz cu valoare emblematică pentru Bălcescu : «Dacă nu politicește, măcar prietenește cred că meritam un răspuns.» (scr. 177) Foamea de prieteni vine din absența efectivă a lor, din nonapropiabilitatea spațială a lor, (ne asumăm insolitul sintagmei, însă mai adîncul sens al ei vi-l propunem) fapt ce nu poate ocaziona și fertiliza direct co-ideologarea și co-revoluționarea. Schimbul de scrisori aplana distanțele și oferea un minimum de substitut pentru comuniunea concretă. Cu certitudine se poate spune că această etică era un reflex în imediata atitudine față de oameni a lui Bălcescu a unui apel supraindividual al epocii : «Fraternité !». I s-a atribuit lui Bălcescu următorul fragment de scrisoare : «Le droit de fraternité doit régner parmi toutes les nations et sous toutes les couleurs de l'univers.» (Dreptul fraternității trebuie să domnească între toate națiunile și sub toate culorile universului).

PRAGMATICĂ ȘI VISARE. Bălcescu lucra în prezent în așteptarea unui moment oportun din viitor. Pozițiile atitudinale față de temporalitate ale lui Bălcescu sînt cele ale unui mesianic pragmatic. Mesianic fiindcă mereu credea, după revoluția pașoptistă, într-o revoluție care trebuia să vină, pragmatic pentru că el deja se apucase prezentic pentru ea. Momentul oportun, perpetuu virtual, se cerea actualizat : «Într-un cuvînt lucrînd pentru **viitor** să nu uităm **prezentul** și lucrînd pentru **prezent** să nu uităm că acesta este un punct de tranziție ca să ajungem mai lesne la **viitorul dorit.**» (scr. 132) Acest om politic pentru care pragma trecea pe primul plan credea în durabilitatea resurecțională a «personalității omenești și după moarte» (scr. 28) cum găsim într-o scrisoare către Alecsandri imediat după moartea Elenei Negri. Ce scrie el acolo nu e un ornament quietiv-consolator pentru Alecsandri întrucît ornarea retorică a corespondenței nu-i era în fire, ci o sinceritate pe care o evaluăm în măsura în care și Bahtin o face la Dostoievski. Visarea la Bălcescu nu desconfiază energetismul. Timpul interior în care trăia el nu se desăvîrșea inelar ca să-l lase să spere de mai multe ori același lucru. Ocazii de revoluție puteau fi mai multe, oportunitatea o poseda însă numai una dintre ele : «Timpul nostru n-a sosit încă, dar va veni.» (scr. 59) «Timpul nostru» este un elenic **timp kairoic**, timpul revoluționarilor, timpul potrivit. Existarea în interiorul acestui timp magnifia și mai mult tragicul exilatului încordat între unicitatea clipei.

Tot în raza pacificatei dihotomii : visare-făptuire stă știința lui Bălcescu de a întocmi și un fel de filosofie geografică : «Oricît mă voi socoti viu tot la ce ți-am zis, că moldovenilor le plac mai mult speculația ideilor, iar muntenilor acția.» Fiind muntean Bălcescu se autoincludea la acție. Dar, ca un făcut am zice, un destin advers îl va contrazice chiar aici, contrazicere mediată și de constituția lui fragilă. El, care era un volitiv (și caracterologic se arată așa) își îndura consumarea de sine a voinței. În final nu va mai rămîne din acest făptuitor visător decît un suferind.

FIINȚĂ-ÎNSPRE-MAMĂ. Undeva, în cîmpul acelei intimități care cuprinde implicitele preraționale, preideative ale unui scriitor și care poate fi numită doar metaforic «profondeur», maternul și natalul (naționalul) geminează, de parcă din depărtarea exilului patria celor mulți trebuia să-i apară lui Bălcescu cu o mamă unică, numai a lui, în ea. Chipul duios și solitudinar al mamei lui trece asupra patriei lui aflată atunci într-un impas (politic) similar, ca o Mater dolorosa răsăriteană : «Biata mumămea, singură, bătrînă, bolnavă...» (scr. 59), «atît de necăjită» (scr. 151). Bălcescu se găsea la unul din capetele tragicei traiectorii a exilului ; la celălalt capăt se găsea patria cu «muma» lui. Oriunde vom afla diseminate de-alungul corespondenței referirile la natal apare și mama ca în exemplul următor, unde mamei și țării i se mai asociază semnificativ și primăvara : «în primăvară, adecă în aprilie, aș vrea să însoțesc pe soră-mea pînă la hotarul țerii, ca să văd într-aceeiași vreme și pe mumă-mea.» (scr. 177). Din unele referiri aproape că am putea reconstitui un imn epistolar, scris atît de neretoric, dar atît de tensionat : «Biata mumămea, singura dragoste și adorație a mea, e așa nenorocită. Totdauna am sacrificat-o datoriții mele către țeară. De zece ani de cînd o tot fac să sufere pe dînsa, care nu poate găsi mîngîiere în convicții puternice ca ale noastre. Imaginea mumă-mii, bătrînă, bolnavă, nenorocită, ea care e așa de bună, care a jertfit atîta pentru noi și care acum sufere atîta, e nencetat înaintea ochilor mei. Pune această sfîntă imagine înaintea frate-meu și zi-i să nu-i necinstească bătrînețea și viața ei cea virtuoasă.» (scr. 62). Interesant și conform afirmațiilor de mai sus e că primele sentimente adoratorii față de mamă îi vin revoluționarului în exil, în afara natalului. Parcă ar recunoaște, la același nivel preideatic, mai puțin manifest, că nu el ar fi luptat ci, prin el, mama lui. Formula noastră ființă-înspre-mamă nu face decît să configureze că Bălcescu era o existență sensată către mamă și că maternul se confunda, dincolo de fixitatea cuvintelor scrise, cu natalul. Amîndouă, **sensarea și confuzia**, se petreceau în cadrul sus-numitului nivel, mai puțin „fixist".

Cantitativ, istoria acestei sensări este imensă în cultura universală ; în evul de mijloc, de exemplu, ea a luat chiar formele unei devoțiuni colective. Sau, conjugarea natal-matern e de observat, mai aproape de Bălcescu și aproximativ contemporan cu el, în scrisorile lui Hölderlin către mama lui, poet cu o altă structură decît a lui Bălcescu, dar cu un identic sentiment că patria, cînd nu este tată, cum e etimologic, este sigur mamă. Întoarcerea în patrie egala la amîndoi cu restabilirea contactului cu maternul.

OMUL POLITIC ȘI POEZIA. Descoperim la el opțiunea pentu un tip special de poezie și o dezicere de un altul. Poezia, în accepția viului grai al epocii, va fi fost ceea ce nu intră în sfera decisivului, nu ar fi fapt, ci un preludiu al lui ; incertitudinea «organisirii unui corpos de artilerie» (scr. 2) era comunicată astfel : «această nu e hotărît, ci mai mult o poezie» (scr. 2).

Fiind de o desfătare minimă, hilare și distractive, poeziile liric-sentimentaliste (căci ele sînt cu pricina) puteau fi prefăcute într-un ris între prieteni : «Am auzit că un potop de poezii (...) v-au năpădit. Cît aș fi dorit să fiu lîngă tine ca să le citim și să le comentăm împreună. Veselia și risul m-ar vizita cu această cetire.» (scr. 28). Oare ce să-l fi înveselit pe Bălcescu dacă nu ușurătatea lor ludică în opoziție cu seriozitatea lui, pentru că altminteri nu ezită să aprecieze poezia gravității istorice. Nu-l îndeamnă el pe Alecsandri să scrie o poemă epică asupra «coprinderii» Daciei de către romani ? Sau, surprinzător, nu își afirmă el intenția de a scrie o poemă istorică despre Mihai Viteazu ? Intuim cîțiva termeni duali : poezia-poema, liricul-epicoistoricul, așadar opoziția sentimentalism-istorie. Ba mai mult, putem descifra alți asemenea termeni duali în legătură cu un topos al romanticii europene : al poetului hărăzit de sus. E vorba de o scrisoare destinată lui Alecsandri, unde Bălcescu incriminînd o existență care se deromantizá, își transcrie unul din foarte rarele ginduri ironice. Hotărît, pentru Bălcescu arendășia era un fel de proză a pămîntului acoperit cu păpușoi, iar poetul (Poetul, pe vremea aceea) cum ar fi putut accepta lucrul acesta ? : «Tu, Basile, poetul cel mai poetic, tu care zburai pe fantezie în spațurile nemărginite și mult impodobite ale imaginației ; tu care pînă acum ai trăit în lumea inimei și a ideilor, să cazi așa jos, într-o stare atît de prozaică, atît de materială ! Să te faci, ce ?... **arendaș** ! O profanație ! Ce cădere grozavă !» (scr. 32). Nu existau prea multe nuanțe care să medieze între extreme : poezia, cerul, inima și ideile — într-un cuvînt celestitatea poeziei — contrastau net cu arendășia, pămîntul cu păpușoi, boerescul, starea prozaic-materială — adică terestritatea nepoetului. Este chiar structura romanticului loc comun.

Oare cum devine (dacă **devine**) fapticul istoric literatură ? Oare **devine** e **cuvîntul** sau literarul și istoricul sînt **coesențiale ?** ; dacă-i așa înseamnă că există tragicitate, liricitate, comicitate etc. și în afara literarului, interiorizate în însuși faptul istoric. Cît timp acesta nu e dat încă uitării, un scriitor, o Voce, îi poate provoca și veghea deplasarea într-unul din respectivele genuri de drept literar ; actul nu e simplu și nici la îndemîna oricui, ci numai acelor scriitori care sînt vocile istoriei, care „simt" în istorie nuclee virtuale de literatură. În privința asta lucrurile sînt mai profunde și de neschematizat. Nu am greși, credem, dacă scrisorile lui Bălcescu le-am situa undeva pe traiectul care duce dinspre istorie înspre literatură, **între pragma și literaritate.** Situarea e legitimă dacă ne gîndim că numeroasele fapte, întîmplări, evenimente istorice etc. tangente destinului lui Bălcescu și transfigurate epistolar își declară aderența și la literatură și la contextul epocii. De asemeni, distanțarea în timp sporește și ea literarul ; timpurile originare se confundă cu poezia însăși și perspectiva îndulcește crestele munților. Ceri e că scrisorile lui Bălcescu dacă nu vor fi avut «savoarea» a cărei absență î-o reproșa Ion Ghica, ele deja au început s-o aibă. Se poate ca «savoarea» să se solidifice doar ca incipiență și pentru sensibilitatea viitoare. Noi am constatat-o ocum.

Dan Arsenie

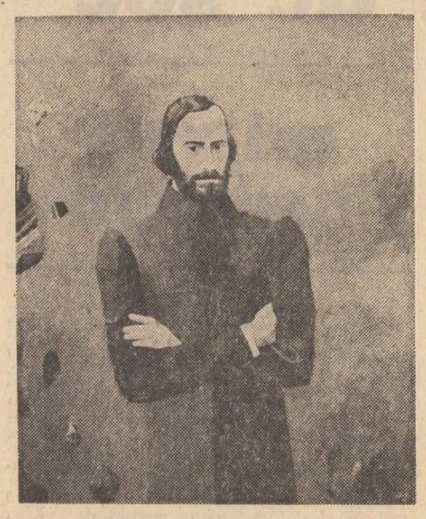

BĂLCESCU
Ulei de Florin Niculiu

Linii pentru un portret

despre Bălcescu s-a scris, s-ar putea spune destul, pe întinsul unui secol și mai bine — ce ne desparte de el și de epoca sa. S-a scris în spiritul nevoii de înțelegere, mereu reînnoite...

Dacă am încerca să fixăm însă repere — potrivit cărora „mitul Bălcescu" a putut fi resuscitat, ar fi greu de găsit altele, decît acelea pe care le-a propus însuși calendarul istoriei. Bălcescu n-a fost, cu alte cuvinte, un subiect de campanie pentru scris.

Dialogul cu istoria, cu făuritorii ei, are pentru noi, — astăzi — o accepție mai largă. El nu se realizează plenar — exclusiv — pe calea erudiției, numai prin intermediul unui limbaj de specialitate.

Intervine cîteodată, cu maximă eficiență — arta cu varietatea modalităților ei plastice, ale artei scrisului, bucurîndu-se deopotrivă de libertatea inspirației.

În ce privește literatura, rezonanța unui nume, cum este acela al lui Bălcescu n-a putut lăsa indiferente condeie dintre cele mai distincte : de la Eminescu la Călinescu — a scris despre el un Ion Barbu, un Perpessicius, un Ion Pas, I. Vinea, Camil Petrescu.

Cînd Alecsandri scria, în 1852, **Nicolae Bălcescu în Moldova,** el realiza una dintre cele mai vibrante evocări — din cîte s-au scris în epocă — despre marele revoluționar.

Exemplul lui Bălcescu nu se stersese încă, din amintirea contemporanilor săi — cînd Odobescu la rîndu-i încerca să descifreze ceva indefinibil, în fond, poate o comuniune care se realizează în impactul : proces de elaborare-creator-operă ; prin prisma lucrării capitale a marelui istoric, pe care tocmai o tipărea : **Istoria românilor supt Mihai Voevod Viteazul...** Era un prim pas de detașare față de un confrate, un gest de interpretare...

Tot acuma avea să se producă — dacă nu se produsese chiar în 1970, prin **Epigonii** — saltul de la memorialistica de epocă, spre situarea lui Bălcescu într-un timp nemuritor. Eminescu, primul mare gazetar al generației postpasoptiste, scrie cu **Bălcescu și urmașii săi** un articol de atitudine de mare actualitate. Poetul reactualizează un Bălcescu pe care nici o epocă nu are dreptul să-l uite, adresîndu-se deschis contemporanilor marelui istoric, făcînd să vibreze coarda sensibilă a imediatei posterități bălcesciene: acelora care supraviețuiseră și se adaptaseră, prin spiritul lor, unor alte vremuri, care, coincid istoriceste, cu triumful trădării revoluției...

„El Bălcescu s-ar înspăimînta văzînd cum a fost să se realizeze pe pămîntul nostru libertate și lumină" — scrie Eminescu la șapte ani după **Epigonii.**

Se întîmplă, așa cum va observa mai tîrziu un mare gazetar, ca talentele să coexiste în același condei, astfel încît poetul să se fi asimilat — în aceste vremuri tulburi și de indiferență — cu gazetarul care umple coloanele **„Timpului".** Cuvintele de proslăvire adresate celui mereu elogiat, vin să perpetueze ideea de luptă, într-un moment cînd, desigur, avea totusi să izbîndească. Și dacă acei care l-au comentat pe ziaristul Eminescu — așa cum observă Perpessicius — n-au rostit aproape nimic despre valoarea literară a jurnalismului său, firesc a putut scăpa neobservat un procedeu eminescian, utilizat cu desăvîrșită artă în articolul **Bălcescu și urmașii săi :** incizia operată de vehementul său pamflet în epiderma trădătorilor de libertate.

Consecvent admirator al spiritelor polivalente, Eminescu deslușește laturile distincte ale personalității revoluționarului, schițînd, din unghiul său de vedere, un triptic bălcescian : «scriitorul, făuritorul de limbă, entuziastul profet...», de care însă generația sa se înstrăinase în chip dureros.

★

Timpul, în raport cu evoluția noastră istorică, a conlucrat — proiectînd pe fundalul fiecărei epoci — imaginea acelui Bălcescu... doar într-un fel stilizat, care i se potrivea mai bine. Cu alte cuvinte, toate generațiile — de intelectuali — care s-au succedat vremii sale, au comunicat **altfel** cu spiritul său, dîndu-ne, de fiecare dată, măsura noii dimensiuni a valorii geniului său, a unui spirit care s-a putut mișca activ și mobilizator în istorie, indiferent de epoci, de gusturi, de persoane...

Dacă, între articolele de gazetărie și cele de publicistică, închinate lui Bălcescu de cîțiva importanți scriitori interbelici — din care am citat mai sus —, ne-am oprit la unul semnat de Ion Vinea, este — poate — pentru că în activitatea publicistică a acestui mare gazetar, portretul este specia cultivată cu un talent ieșit din comun.

Vinea a lăsat, de altfel, pe socluri solide, chipurile unor contemporani realmente valoroși (și peste timp, astăzi), din variate sfere de activitate : Gheorghe Marinescu, Mihail Sadoveanu, Nicolae Iorga, N.D. Cocea, Maria Tănase, Victor Brauner, Tudor Arghezi... Spuneam altădată[1]) că, dincolo de limitele stricte ale profesiunii căreia îi aparține modelul său, și pe care ziaristul le traversează — doar — cu aparentă nonsalanță, portretele implică **ceva** infinit mai important, **ceva** care ține de etică, de morală, de o categorică afirmare a unui punct de vedere politic. Este — de altminteri — un adevăr cert faptul că, scriind despre marile figuri, chiar la anumite date comemorative sau aniversare, el nu face operă calendaristic-gazetărească, ci folosește prilejul pentru a-și afirma propriile-i principii.

Doar aparent, dincolo de prezent, pe cărări bătute de alții, Vinea se încumetă să-l găsească pe Bălcescu într-un moment complicat al istoriei noastre, în anul 1922 (cînd se împlineau 50 de ani de la moartea lui Avram Iancu și mai bine de o sută de ani de la nașterea lui Bălcescu).

Intitulat : **Pe vremea lui Bălcescu și Avram Iancu** — foiletonul lui Vinea s-ar subtitra mai propriu : între evocare și portret (și s-ar potrivi mai fericit respectivei formule, pentru că, deși stringent în construcție, autorul surprinde epoca de planuri ample, în mișcarea evenimentelor) : cu succinta expunere de motive care duce la izbînda revoluției, cu invocarea faptelor care frînează mersul ei spre desăvîrșire, toate acestea spre a surprinde, sub un fascicol de lumină, rezistența și perspicacitatea revoluționarului, pentru a restabili revoluția. Punctarea evenimentelor, mereu prin raportare la faptele lui Bălcescu, devine o modalitate de conturare a personalității acestuia...

Un jurnalist poate scrie oricum despre trecut, îl poate aduce în plină actualitate, tălmăcind deschis mesajul istoriei ; el recurge, din infinite posibilități, la propria-i modalitate de citire a istoriei. Pentru Vinea este — poate — mai semnificativ să tălmăcească sensul unei afirmații, cum a fost aceea din scrisoarea către Ion Ghica : **„Bălcescu în avîntările minții lui cuprinse de suresciterea secolului romantic, afirma, fără restricții, această asemănare : «poporul nostru al capitalei [...] trebuie să știi, fără flaterie, că a întrecut pe toate popoarele Europei chiar și pe parizieni». Iată o frază a hiperbolismului revoluționar, [conchide V.] — ce nu-l împiedică pe omul de stat, calculator și perspicace, care era N. Bălcescu, să destăinuiască peste cîteva rînduri : «noi aci gătim lui Soleiman Pașa, o intrare triumfală».** A vorbi însă, inspirat, despre oamenii mari ai trecutului, este o menire scriitoricească, o îndrăzneală de artist. În calitate de gazetar, Vinea a redeschis numeroase „procese" Istoriei, reactualizîndu-le. Bălcescu este unul dintre ele.

Oricît de stranie ar putea să apară prezența, în contextul aceloraș pagini, a unor nume (Eminescu—Vinea), dincolo de un dat comun — întîlnirea ca poeți pe terenul jurnalisticii — se regăsește implicit, la cel din urmă, ideea cuprinsă și în articolul lui Eminescu : gloria sacrificată de posteritate... Precum la poetul **Epigonilor,** există pentru Vinea o treaptă de la a cărei înălțime poate «lumina» un Bălcescu, dezvăluire pe care imprejurările momentului o reclamă în conștiința semenilor. Și ca să folosim propriile cuvinte : în sufletul său nu poposește — doar — talentul, ci — deopotrivă — în mintea sa, lucește și lumina datoriei față de sutele de mii de ochi care-și ațintesc privirile avide asupra coloanelor de tipar — rezumînd frămîntările epocii. Pentru că, într-însele, aflăm și geneza poeziei sale.

Portretistica lui Vinea, cu o intimă ierarhie, cînd medalion sau profil, cînd portret literar clasic, cînd portret moral sau psihologic, întrece cu mult, în frumusețe și pertinență, granițele unei jurnalistici care supraviețuiește o singură zi. Topind în chipurile pe care le-a zugrăvit simțiri și culori — sensibilitatea sa de poet — demonstrează, ca și Arghezi de altfel, că un „articol", chiar dacă trăiește doar 24 de ore, poate fi o capodoperă.

Bălcescu, prin pana lui Vinea, dovedește că portretul considerat gen (într-un mod „atemporal"), devine factor activ, în sens publicistic, al unui moment istoric agitat din datele reale ale fizionomiei moral-spirituale, el selectează spre a recompune un chip doar într-un sens inedit : **«Printre baionete ivite reci și sclipitoare la toate răspîntiile, ce straniu lucru, să plimbi cîteva clipe stafia răzvrătitului nestăpînit și fără tihnă [...]**

Nu găsiți cumva o provocare în reamintirea atît de potrivnică situației actuale [este vorba de 1922] a palidei figuri de obsedat al unui ideal care-l luminează din lăuntrul... Viața sa e un roman de străduințî și de înalt eroism. A avut însușiri de meditativ și de om de acțiune. [...]

Puterea de iluzie și de ideal a sufletului său pasionat și pătrunderea analitică a gîndirii sale profetice s-au străduit pînă la epuizare [...]

Cînd totul părea pierdut el face demersuri de diplomat, întreprinderi de războinic și cercetări de scriitor și istoric [...] toate se împletesc în activitatea lui agitată și perseverentă, pînă la ultimul suspin al plăminilor săi bolnavi, la Palermo, în 1852».

Vinea sesiza ceea ce, adeseori, intuim fără a descifra, că o existență neobișnuită — cum a fost aceea a lui Bălcescu — n-ar putea fi decît parțial reconstituită artistic în afara genului amplu al prozei. Pentru că gîndul său, exprimat, simplu **«Viața sa e un roman exemplar de străduințî și de înalt eroism»,** nu e o frază comună, ci exprimarea unei opțiuni scriitoricești.

Și dacă un confrate din aceeași generație, unul dintre cei mai înzestrați romancieri interbelici — Camil Petrescu — avea să abordeze, în teatru, precum și în proza de largă respirație, figura lui Bălcescu, faptul vine, de astă dată, ca o confirmare a unui crez comun, în raport cu o epocă, față de unul dintre cei mai exemplari oameni ai ei...

Drept mărturie a faptului că Vinea rămînea un admirator al lui Bălcescu, stă și adnotarea la portretul acestuia din 1922 — adăugată acum, în 1941 — cînd la dispariția lui Iorga arată că marele istoric, prin opera lui, cultivase conștiința noastră pierdută, ne făcuse să ne amintim «de noi înșine» : **Și a fost pe acest drum, continuatorul romanticului și sublimului Bălcescu, pe care acum cîteva luni, un imbecil universitar, buimăcit de o putere temporară, îl tratase de francmason.**

Dar trupul plăpînd a lui Bălcescu nu și-a putut urma sufletul, acel suflet dinamizat de o chemare extraordinară».

Constandina Brezu

[1]) Ion Vinea portretist — **„Tribuna"**/1968.

Constantin C. Giurescu

În ziua de 13 noiembrie o moarte fulgerătoare a smuls de la masa sa de lucru, la care stăruia de peste o jumătate de veac, pe un mare istoric al poporului nostru : CONSTANTIN C. GIURESCU, doctor docent, fost profesor la Universitatea din București, membru titular al Academiei Republicii Socialiste România.

Vestea a fost surprinzătoare deoarece profesorul, deși împlinise recent vîrsta de 76 de ani, nu dădea semne de oboseală, era în deplinătatea forțelor sale fizice și intelectuale, mereu grăbit, mereu preocupat de scrierile sale.

Dotat cu o mare putere de muncă și cu o mare dragoste față de istoria propriului său popor, cunoscutul nostru savant lasă în urmă o operă întinsă și complexă, care cuprinde peste 300 de titluri de monografii, sinteze, cursuri, studii, eseuri, recenzii dedicate istoriei românilor de pretutindeni și din toate timpurile.

Născut la Focșani, la 13/26 octombrie 1901, ca fiu al istoricului Constantin Giurescu, își începe activitatea științifică de timpuriu, în 1919. A beneficiat de îndrumările iluștrilor săi înaintași: Vasile Pârvan, Dimitrie Onciul, Nicolae Iorga, Simion Mehedinți, Demostene Russo, al căror discipol a fost, precum și de cele ale propriului său părinte, Constantin Giurescu, nu mai puțin ilustru. De la ei a deprins pasiunea cercetării și respectul față de adevărul istoric. De asemenea, școala română de la Paris l-a familiarizat cu specificul științei istorice franceze, lărgindu-i mult orizontul de specialist.

La numai 26 de ani ocupă catedra de istoria românilor de la Facultatea de litere și filozofie a Universității din București, unde multe generații de studenți îi vor admira la cursuri și seminarii documentarea exhaustivă, rigoarea metodei, precizia informației, dragostea față de trecutul neamului nostru.

Ca cercetător, a încercat să cuprindă în studiile sale întreaga istorie a poporului român, abordînd o tematică extrem de variată, cuprinzînd domenii dintre cele mai diferite : istorie economică, relații sociale, trecutul unor provincii și localități, clase, instituții sociale, partide politice, personalități, știință, tehnică, cultură, relații cu alte state, toate aceste străduanii culminînd cu Istoria românilor, **— amplă lucrare de sinteză care a cunoscut mai multe variante.**

Dintre lucrările sale menționăm : Contribuții la studiul marilor dregătorii în secolele al XIV-lea și al XV-lea **(teza de doctorat) 1926 ;** Istoria românilor, **în cinci volume, (1935—1946) cunoscînd trei ediții ;** Principatele române la începutul secolului al XIX-lea, **1957 ;** Istoria pescuitului și a pisciculturii în România **(1964), lucrare premiată de Academia R. S. România ;** Viața și opera lui Cuza Vodă, **1966;** Istoria Bucureștiului, **1967 ;** Transilvania în istoria poporului român, **1967,** Istoricul orașului Brăila, **1968 ;** Scurtă istorie a românilor, **scrisă împreună cu fiul său, istoricul Dinu C. Giurescu, 1972;** Istoria românilor, **în aceeași colaborare, concepută în opt volume, dintre care au apărut vol. 1 (1974) și vol. 2 (1976);** Istoria pădurii românești, **(1976) și altele.**

Sintezele sale poartă pecetea spiritului său selectiv și rezumativ, a conciziei și preciziei informației. Amănuntul este întotdeauna semnificativ. De aceea, lucrările sale au cunoscut o largă răspîndire, fiind căutate, în egală măsură, de specialiști și marele public.

Multe alte lucrări, abordînd teme fundamentale din istoria noastră națională, au apărut în limbi de largă circulație precum și în alte limbi, printre care și japoneza.

A avut legături strînse în lumea științifică internațională, făcînd cunoscute peste hotare specificul, locul și rolul românilor în istoria universală.

Acum, pana sa neobosită, s-a oprit. Opera sa va ocupa însă un loc de frunte în istoriografia românească dintotdeauna.

Constantin Vlăduț

A apărut
ALMANAHUL SATELOR, 1978

Menționăm din sumarul său bogat : „Satul românesc — spre culmile civilizației socialiste". „Din cronica anului 1977", „4 martie 1977, 21h,22'22" — o mare catastrofă naturală, dar și un mare examen de voință pentru poporul român", „Amplă acțiune de urbanizare a localităților rurale", „Ultimul asalt pentru a dezlega o enigmă veche de 4 miliarde de ani", „Nu, omenirea nu e amenințată de suprapopulare !"

Urmare din pag. I

G. Călinescu și contemporanii săi

Șerban Cioculescu dovedește chiar talent, de o anume speță. Metoda e insinuația, revenirea în desen la aceeași idee, strecurată în toate formele, printre lungi digresiuni, între ceremonii de politeță... Cartea se organizează topografic pe marginea documentelor și toate caracterele esențiale ale omului Caragiale sînt atinse ușor, fixate în ace, propuse ochiului interior". Cioculescu nu a fost mulțumit de modul în care era privit și scrie împotriva **Istoriei literaturii române** un articol în ziarul **Viața** (1 septembrie) : **O eroare de logică,** alt articol în **Curentul literar** (20 septembrie), în fine două lungi articole în **Revista română** (octombrie — decembrie 1941). În **Curentul literar** din 6 septembrie 1941 tot el anunța o anchetă pro și contra la care au participat E. Lovinescu (13 septembrie) și Vladimir Streinu (ibid). De unde cuvintele lui G. Călinescu către Rosetti (25 septembrie 1941) : „Purtarea lui Cioculescu, tristă !... Mă insultă, organizează anchete... trece treptat de la amabilități suspecte la negațiuni transante, declară caricatural portretul lui Iorga (!?!). În loc de a recenza „pur și simplu". Și la 7 februarie 1942 : „Tot ce scrie (Cioculescu) e fără linie, lăsînd să se scurgă o fiere neagră, cu greu de apărat mai tîrziu. Pretinsele lui observații științifice sînt imposibil de susținut. Observații se pot face și amendațiunea e un proces inclus în orice operă bizuită pe informație. Dar inadvertențele cronologice observate de el sînt în capul lui doar.. Evident, Cantemir nu anticipează pe Montesquieu (putem adăuga că și în cartea lui La Croix din 1691 **État général de l'Empire Ottoman** se vorbește de „cauzele creșterii acestui imperiu și de unde vin scăderile sale", deci despre „la grandeur et la decadence", „incrementa atque decrementa"), nu se inspiră din Voltaire ci scrie, „după procedeul lui" (sau cum va proceda el mai tîrziu). A spune că într-o poezie de Eminescu (din 1872) „dăm de versuri quasi-mallarméene" nu înseamnă că facem un raport de filiație, după cum zicînd că prin Nastratin Hogea la **Isarlik** (1921) Ion Barbu e „din familia poetului Fătălăului" **(Flori de mucigai,** 1931) nu înseamnă că am situat pe Barbu în dependență de Arghezi. Cioculescu nu obiectează cînd Călinescu scrie : „În 1802 abatele Casti relua, aproape cantemirian, tema (din **Istoria ieroglifică**) în **Gli animali parlanti",** deși e sigur că prințul român n-avea cunoștință de autorul italian și deci nu putea să-i „reia" tema. E vorba ca și în celelalte cazuri de o simplă asociație sau analogie, menită, aici, de a face punte între Occident și Orient, vechi și modern (Cantemir are „limbuția lui Creangă în debitarea zicătorilor populare", cronicile muntene versificate premerg „unei poezii muntene bufone ce merge din această epocă prin Pann și Caragiale pînă la Arghezi și Barbu" etc). Cuvintele nu trebuie luate à la lettre, iar scopul istoricului literar a fost să facă expoziție evolutivă „avînd ca etalon : ideea de absolut artistic". Lui Rosetti, Călinescu îi mărturisește un secret : ...„De fapt... nici n-am scris o istorie... Istorie literară se va scrie la 2 000, 2 200. Ce-am făcut eu e o piatră fundamentală, un Tiraboschi, cu vederi mai critice". (Girolamo Tiraboschi e autorul unei **Storia della litteratura italiana,** scrisă și remaniată între 1770—1790), Călinescu nu a purtat ranchiună lui Șerban Cioculescu. În ediția a doua, în manuscris, din **Istoria literaturii** i-a îmbunătățit prezentarea, iar în 1947 l-a recomandat profesor la Facultatea de litere din Iași.

Nicolae Cartojan nu l-a recomandat pe G. Călinescu în 1941 la catedra de Istoria literaturii române vechi de la Facultatea de litere din Iași unde Consiliul profesoral îl desemnase la 13 septembrie 1941 suplinitor. „Curios acest Cartojan", scrie Călinescu lui Rosetti la 30 octombrie. „Se arăta indignat de situația mea și îmi face acum, cu atîta metodă, mizerii". Nu e specialist în „veche" ? „Aceasta, fie oricît de paradoxal, a fost specialitatea mea pînă în 1931. Ca paleograf, am fost trimis de la Arhive la Roma, p. studii la Propaganda fide, lăudate de Iorga, Carlo Tagliavini, citate de D. Russo etc. Nu sint lingvist, dar nici Cartojan nu e. Sint un comparatist care pot duce criteriul estetic și în cultura veche...". Cartojan recomanda pe asistentul său Dan Simonescu spre indignarea lui Călinescu : „...Atitudinea celui atît de lăudat de mine, detestabilă. Să fie preferat un asistent unui conferențiar ? Să cumuleze D.S. trei funcții, punînd suplinitor la București, ori luînd concediu, cînd eu n-am decît o funcție și nici soție profesoară ? Nedreptate și jignire ! Admit să concureze la catedră, dar nu la suplinire. (De ar fi concurs, mă voi prezenta. Interesul ar fi ca prin suplinire să cîștig timp). Cine vor fi cei întrebați ? Cartojan nu poate fi obiectiv". N-a fost, și G. Călinescu a trebuit să rămînă în continuare conferențiar pînă la 17 martie 1944, cînd o comisie prezidată de D. Caracostea (cu Iorgu Iordan în componență) votează în unanimitate chemarea" în postul de profesor la catedra de istoria literaturii române moderne, chemare care însă n-a fost aprobată de ministrul Ion Petrovici. E perioada din care datează **Șun,** apărut în 1943, și despre care scrie în noiembrie 1942 lui Rosetti : „Acum un apel călduros la prietenia d-tale, fii mereu editorul meu în sens moral. Am scris o mică operă (ți-o alătur), un fel de istorie morală foarte realistă, autobiografie în sens înalt, sub forma a cinci dialoguri (luat ca model Gobineau). Se poate citi ca un roman... Găsește-mi un editor..." Editorul a fost pînă la urmă găsit în persoana unui inginer Gorjan. Al. Rosetti, editorul ideal, nu mai era la acea dată editor. A revenit și republicat pe G. Călinescu după 23 August 1944 cu **Impresii asupra literaturii spaniole** (1946).

atelier literar
poșta redacției

GHEORGHE IOSIF : Nu lipsesc aptitudinile lirice, dar paginile lasă de dorit încă în ce privește economia, proprietatea, pregnanța expresiei (uneori, diluată, superficială). Mai aproape de reușită, „Aceasta poate fi", „Minciuna la oglindă", „Aceleași oglinzi", „Carte", „Știu", „Șoim dresat".

VLAD MARIUS : Tot ce ne-ați trimis pînă acum e departe de poezie, lucruri stîngace, primitive, fără semne lirice (de pildă : „Ce bine e ca să trăiești / Și să poți ca să muncești / Să te simți fericit / C-ai muncit trăind". etc.). Și exprimarea — cum se vede și din citat — e șovăitoare, deseori în dezacord cu legile gramaticale și cu cerințele creației literare. Ne întrebați ce vă putem recomanda pentru a obține rezultate mai bune. În primul rînd, să scrieți mai puțin și să citiți mai mult, să citiți și să studiați (la 14 ani, rămîn pe primul plan obligațiile școlare !).

V. CROITORU : Vești bune în scrisoare, dar mai puțin bune în versuri, în care nu se văd progresele așteptate ci, dimpotrivă, pare să ia proporții o anumită ebuliție prolixă, diluată, o îmbulzeală de vorbe nestrunite, insuficient decantate, uneori monotone. Ceva mai bine, în „Starea de casă", „Starea blestemului".

T. CERNĂUȚEANU : Lucruri interesante, uneori „dificile" alteori ușor neglijente, nefinisate atent. Cele mai bune : „Tăcerea poetului", „Minjii", „Caravana cinematografică".

GEORGIANA R. : Surpriză plăcută ! — e vorba, fără doar și poate, de talent (ceea ce face și mai ciudată reticența în expedierea manuscriselor). Multe pagini frumoase, înfiorate, în care nota vitalistă, tonică, senzuală, rămîne mereu sub semnul unei neprefăcute candori. Cele mai bune pagini ni s-au părut : „Ascultă", „Început de iarnă", „În somn", „Meșterul Manole", „Așa cum alerg" etc. Sînt, deci, serioase motive să continuați (și, desigur, să nu renunțați la acel „odată și odată !"...).

A. BUZINCU : Nu se arată încă așteptatele schimbări. Ba chiar, lucrurile par să aibă acum o înfățișare și mai tristă, degajînd o impresie de sărăcie, primitivitate, de nivel cultural precar. Fără preocupări serioase, profunde, consecvente, pentru școală, studiu, lectură, nu se pot obține rezultate în domeniul literaturii.

DANIEL B. : E un tumult de idei nobile, de imprecații întemeiate, configurînd o ținută etică frumoasă și romantică. Versurile, vădit dominate de ecouri școlare (de Eminescu, mai ales), poartă, însă, în ciuda unor nesiguranțe și stîngăcii, și semnele unei vocații lirice. Să vedem ce mai urmează.

I. O. CNEAZ : Problematică interesantă, expresie directă, frustă, adesea convingătoare. Uneori, mijloacele poeziei pierd pasul în favoarea unei discursivități uscate, greoaie. Dar sînt de așteptat, se pare, și lucruri mai concludente.

N. VIZITEU : Desenele nu intră în „sfera de influență" a „Atelierului" nostru ; le vom prezenta, deci, secretariatului de redacție care va decide.

A. VOISINE : Vești mai rare, mai scurte, mai laconice, din care poezia a dispărut cu totul (să fie vorba de o anumită oboseală ?). În legătură cu recentul eveniment, vă felicităm și vă adresăm cele mai bune urări. Paginile de proză vor primi cît de curînd un răspuns mai amănunțit și, să sperăm, favorabil.

M. Konstantinovici, Ligia M., Gabriela Nicoledana, V. Bradea, Kocsis Fr., Stroe Marian și Raicu Eugen, Botez Maria, Pavel Daniela, Huzum Marian, Const. C. Drăganu, Silviu Justinian, Zoltes, Phoenix, Amar Grunsky, Romul Pascale : Nimic nou !

Binescu Diana, Măceș X. X., Ș. S. Paulus, Sandu Moldova, Mira S. Irimescu, Ioan Covaciu, Arsenie Cristiana, Ică Munteanu, Hodorogea Claudia, Zosin Leonardo, Andrei Valentina, Florica Savu, Irimescu Florian, Clydynis, N. Cristea : Nu se văd deocamdată semne de talent.

MANUSCRISE NEISCĂLITE : „De vor veni", „Pribeagul și marea" ; „Resemnare", „Rugăminte", „Toamnă", „Totuși", „Doar mîini de muncitori", „Pămînt" etc. ; „Toamnă", „Noapte de toamnă", „Vechiul cîntec", „Ziuă de toamnă" ; „Copacii", „Fragii", „Greu", „Tropot" etc.

Sergiu Lupică, Stana Vasile, Diana Moszeș, Rada G., Cella Dan, Isman Cătălin, J. Ștefan (ceva mai bine, în „Mîna întinsă" și „Ușa"), **Iovan Viorica, Camelia Crecană, Mihai Cristian, Veronica, Doina Stoița, Coroș Tănase, Tiberiu Arăzan,** (ceva în „Sens"), **A. Gherasimescu :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Linii frînte de clipă

Cum rotund pare soarele
adevărul trezește
pleoapele din somn
pe cărări troienite copii devotați
jocului transpiră

se naște un nou
anotimp de cercuri
caut prin suflet numele
unei petale,
un dor de nuanțe mă-ncearcă

prelins cerul din ochi
ca o lacrimă
și tu, fericire – fantomă de ceață
apleci capetele florilor,
aburești ferestrele frunzelor
pînă nu se mai vede nimic

caut cuvîntul în stare
să limpezească liniile
frînte de clipă,
să-i redea simplității splendoarea
caut cuvîntul...

VALERIU PRUTEANU

Cineva din lăuntrul nostru

Cineva sau ceva din lăuntrul nostru
începe să bată odată cu viața,
cu tot ce crește în ființă
așa cum cresc în arbori cercurile
de-o potrivă stringînd, de-o potrivă risipind
lumina nevăzutului timp.

Cineva sau ceva înlăuntrul nostru
începe să se bată cu noi înșine
o vîrstă mai nouă cu una mai veche,
o mînă de zăpadă fără pereche
se răsucește,
și cere,
și bate,
și cere lumină
fără ca trupul să aibă vre-o vină.

Și ne doare că cineva vrea să fugă din noi
așa cum ne doare căldura ce fuge din foc
Și ne doare cînd pînă la urmă
simțim că sîntem o colivie cu gratii prea dese
– chiar dacă nu credem în acest pînă
la urmă –
se face un miez de amiază-n arbori
și din noi zboară un suflet de pasăre
undeva tot mai spre sud.

MARIAN C. ROMANOVSKI

Zid

Totuși
acestui zid
i se acordă atenție deosebită ;
se spune că
nu pe mine
ci pe el îl poți lovi cu biciul
ca să crezi
că mini spre vadul apei...
mulțime cărămizie de cai...
dar se mai spune că
nu de el
ci de mine dacă izbiți
o frunză
veți vedea cum la pămînt
ajung cioburi
de parcă ați fi spart o clepsidră.

ION TEODORESCU

Ștefan Găvenea
„Vestigii la Histria"

Născocește

Născocește un peisaj
în care întotdeauna
să ajungem în zori
în care întotdeauna
să ajungem tineri.

Eu mă străduiesc
să sfîntunece mai tîrziu
trecînd prin fiecare parc
pe lîngă fiecare copil
împreună cu lumina de ieri
pe care am păstrat-o în zîmbet.

V. PETRESCU MĂRGEAN

Poveste

Am lăsat
în urma mea atîtea cuvinte,
sperînd că ai să mă găsești
urmînd îndemnul
din poveste.

Poate că ai pornit din cealaltă parte
a pămîntului,
poate te-ai înzăpezit într-un crîn,
sau poate
că nu acesta e semnul
după care mă vei recunoaște.

Dar nu e nici o grabă
În curînd,
în curînd în loc de cuvinte
voi rosti fire de iarbă.

ION DRAGOȘ

Tăblițe de lut

Miros de pămînt
miros de fîn
proaspăt cosit
deși nu v-am știut niciodată
îmi înrobiți nările
sărac sau bogat
rămîn om al orașului
să car saci de beton
pe aleile parcului
amintindu-mi de zilele
în care cărțile erau citite
cu reculegere stînd în picioare
în fiecare zi lectura o întîlnire rară
miros de fîn ferecat în muzee
pe străzile orașului sub cristale
pămîntul palpită
încunabul amorțit
de faima raritații sale.

VIORICA IONESCU

Somn, în sensul rotund al cuvîntului

Mă uitam la pietre,
îmi luam capul în mîini,
îl puneam pe genunchi,
și mă făceam rotund
ca ochiul unei păsări.
Pleoapele de nisip se tîrau răcoros
una către alta.

TRAIAN GRIGORE

De la universalismul lui Heliade...

Urmare din pag. I

trativ, doar pe cele mai reprezentative în raport cu spiritul vremii.

S-a pornit, de fapt, după cum se știe, de la momentul Heliade pentru care extinderea universalității avea un caracter instructiv și formativ, propunîndu-se asimilarea valorilor marilor literaturi ca o primă treaptă necesară. Aceasta reprezenta, în fond, o școală pur și simplu ca un adevărat act pedagogic. O prea accentuată tendință într-o astfel de direcție, trebuia să ducă la o reacțiune în urma temerii de a ne pierde trăsăturile originalității, baza oricărei literaturi autentice. Momentul Kogălniceanu s-a îndreptat, prin urmare, spre un program de creație depășind simpla orientare informativă și proclamînd **necesitatea unui specific național ca fundament al valorilor viitoare.** Nu s-a produs totuși o diminuare a universalismului, ci — de fapt — o întărire a lui pe bază națională în perspectiva timpului. Ancorarea prea ostentativă în structura specifică a dus însă, prin junimism și „Convorbirile literare", la o accentuare a tendinței universaliste în sensul unei creații mai legate de contextul european și a unei critici pe fundamente herbartiene și hegeliene, ilustrate de Maiorescu. Universalismul „Convorbirilor" socotit de adversari, pe nedrept, ca un echivalent al cosmopolitismului, n-a înlăturat totuși aspectul național care a fost susținut de A. D. Xenopol și de Maiorescu însuși, îndeosebi cu privire la problemele limbii și ale poeziei populare. Apariția ulterioară a „Contemporanului", reînnodînd firul tradiției pașoptiste, l-a amplificat spre noul universalism, determinat de ideologia socialistă în limitele timpului. Gherea devenind nu numai primul critic marxist al literaturii noastre, ci și unul din cei dintîi critici marxiști ai Europei alături de Lafargue, Mehring și Plehanov. După 1900, universalismul îmbracă alte forme. La „Viața românească", al cărui merit principal rămîne întărirea teoriei specificului național, Ibrăileanu combătînd cosmopolitismul — a militat concomitent pentru încadrarea europeană a curentelor naționale și a marilor scriitori. Pătrunzînd pe scena ideologiei literare a epocii, M. Dragomirescu n-a fost mai puțin adeptul universalismului referindu-se la clasicii noștri în frunte cu Eminescu și Caragiale, dar a căzut — din păcate — în vădite exagerări acoperind cu epitetul de „universal" pe unii poeți mărunți ai epocii. Ajungem astfel la perioada dintre cele două războaie și la epoca noastră. Nu ne vom referi decît la două concepții în dezbatere acuma, după cum se știe, la „sincronism" și la teoria de ultimă oră a „protocronismului".

Caracterizarea sincronismului a fost repusă în discuție de autorul conceptiei protocroniste, de Edgar Papu, prin penultima sa lucrare — „Din clasicii noștri" — considerînd că cele două teorii s-ar afla în „opoziție" (p. 9). fără a se preciza însă modalitatea acesteia care ar putea fi — după legile logicei — de contradicție sau contrarietate. Nu se poate distinge însă, după părerea noastră, nici unul din aceste moduri o dată ce — de fapt — „opoziția" nu este decît aparentă, întrucît **atît sincronismul cît și protocronismul apar,** dimpotrivă, **în istoria literară fără a se contracara.** De altfel, cu prilejul discuției de la **Luceafărul** se pare că s-a renunțat la „opoziție" vorbindu-se de „complementaritate"; ceea ce este — cu totul — acceptabil.

În caracterizarea sincronismului lovinescian este necesar să fim mai precizi, avînd în vedere că termenii în dezbatere nu pot fi comparați fără o determinare prealabilă a lor. În fond, ce înseamnă sincronismul? S-a vorbit de o „conștiință retardatară", care a dus la acesta, ceea ce este adevărat, dar socotim că trebuie adăugat faptul că o astfel de conștiință nu poate să nu rețină cauzele istorice care au dus la întîrzierea unor fenomene culturale la noi ca Renașterea și umanismul, dacă sînt privite în ansamblu, ci nu prin trăsături izolate. În secolul trecut, de altfel, această „conștiință retardatară" nu s-a mai putut opune evoluției literare și sincronismul, apărut mai tîrziu, prin teoria lui Lovinescu, s-a și manifestat, de fapt, prin romantism și realism încă de la începutul veacului și apoi prin parnasianism și simbolism la sfîrșitul lui, cu Macedonski și școala acestuia. În concepția criticului se ascundea însă o teamă de rămînere în urmă prin diferite forme ale tradiționalismului începînd cu sămănătorismul. Trebuie să recunoaștem aici un merit indiscutabil al sincronismului, unul din factorii ideologici ai progresului nostru literar din perioada dintre cele două războaie. I s-a mai atribuit lui Lovinescu în discuțiile recente, și plecînd de la Gabriel Tarde, conceperea sincronismului ca un fel de tendință limitativă a unor modele occidentale, pe care însuși criticul a sugerat-o. În fond, este greu de crezut că un critic care detecta în cronicile lui originalitatea scriitorilor, să se integreze pe deplin teoriei „imitației". Alții fuseseră mai înaintea lui Lovinescu autorii unor astfel de concepții și ei au și fost citați cu prilejul discuțiilor. Este vorba de Pompiliu Eliade și de N. I. Apostolescu, începătorii comparatismului nostru, după care — cum scrie cel dintîi — n-ar fi putut exista „civilizație și istorie la noi, fără influența franceză". Nu credem că s-ar găsi o astfel de opinie la Lovinescu. Acolo însă unde apare eroarea criticului este în faptul că a sugerat normativul sincronist neglijînd valorile culturii noastre vechi din secolul al XVI-lea și pînă la cel de-al XIX-lea. El a opus, în fond, sincronismul tradiționalismului, înțelegînd prin aceasta un paseism și ruralism retardatar, ceea ce, firește, nu corespunde adevărului. Socotim că de aci s-a desprins și ideea protocronismului printr-o reacțiune motivată și care a afirmat, în principiu, capacitatea de creație a poporului român prin scriitorii săi reprezentativi, fără a-i lega, în mod necesar de modele și de un proces imitativ obligatoriu. Recunoaștem meritele lui Edgar Papu în ce privește direcția generală a gîndirii sale adică existența în istoria noastră culturală și literară a unui „protocronism", constatat desigur a posteriori, dar real. Căci s-au produs într-adevăr, în cursul evoluției noastre literare, fenomene care au anticipat curente sau opere fără a deslănțui, firește, influențe. Edgar Papu le enumeră în cartea sa și putem fi de acord cel puțin cu citarea **Învățăturilor lui Neagoe Basarab** în contextul Renașterii, cu cea a unor trăsături de bază ale operei lui Eminescu sau Caragiale a „galaxiei Blaga — Brâncuși" și desigur, și altor nume. Ceea ce rămîne însă discutabil este tendința multiplicării și hiperbolizării lor.

Cu prilejul discuțiilor au și fost reținute cîteva din acestea, la care s-ar putea adăuga și altele. Revenim și noi asupra caracterizării lui Dimitrie Cantemir, recunoscut, de altfel, de mult, ca o personalitate universală a umanismului european. Considerarea lui „printre primii anunțători ai romantismului" nu poate fi însă susținută prin argumente ca: descrieri de natură sălbatecă și sublimă, fantastic nocturn și, mai ales, prin însingurarea omului superior simbolizat prin Inorog din **Istoria ieroglifică,** analog cu „luceafărul" eminescian. După opinia noastră, ne aflăm aici în fața unor trăsături incidentale din cadrul unei lucrări mai vaste a cărei caracterizare, de mai multă vreme, utilizată, e barocul acestei opere, și nu romantismul ei. De asemenea, rămîn discutabile cel puțin cazurile lui I. Neculce, C. Negruzzi și Creangă, spre a nu cita decît pe cele mai e-

Ștefan Găvenea
„Secvență istorică"

vidente. Este astfel, desigur, dificil să vezi în „O samă de cuvinte": „o schemă în proză a ceea ce peste cîteva decenii va deveni balada preromantică" (op. cit. pag. 89), în „Alexandru Lăpușneanu" ar premerge lui Flaubert ca artă și ar deveni „net superior" (op. cit. pag. 56) prin descrierea psihologiei maselor sau în I. Creangă un fel de precursor al „literaturii absurdului" și anume în „Dănilă Prepeleac" și în „Harap Alb", unde de fapt — după cum am arătat-o într-un studiu anterior — este vorba de o manifestare tipică a mentalității populare prin asociații de contrast și nu de vreo procedare artistică.

Considerăm deci că este necesar să se evite exagerările și să se aplice o surdină supraaprecierilor care nu servesc, de fapt, aspectele pozitive ale protocronismului. În multe cazuri, ele nu sînt decît, cum spuneam, caractere incidentale ale operelor care nu pot influența structura de ansamblu a acestora. Socotim, de asemenea, că literatura comparată poate cuprinde — în mod firesc — sub **capitolul paralelismelor** studiul acestor anticipări, cum de altfel se și procedează în comparatism în ultima vreme, descoperindu-se, de pildă, analogii de conținut sau de structuri între fenomene literare distanțate sensibil în timp și spațiu, fără nici un fel de contacte între ele, ca, de exemplu, dintre romantismul european de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și poezia chineză din veacul al IV-lea și al III-lea î.e.n. sau dintre literatura epocii alexandrine (dintre curentele agnostice ale acesteia) și suprarealism. Pe de altă parte, se impune o explicare generală a tuturor acestor anticipări. După opinia noastră, ele exprimă **capacitatea creatoare a marilor personalități literare care au depășit, prin forța spiritului lor, curentele și formulele epocii lor prin aptitudinile lor multilaterale.**

TINERI ACTORI

Mircea Diaconu

Zicea cineva că actorul de comedie e un tragedian ratat. Poate că e o judecată sau o prejudecată la locul ei, sigur nu se potrivește lui Mircea Diaconu. Nu pentru că n-ar fi visat să smulgă lacrimi sau hohote de plîns iar acum le stîrnește pe acelea de rîs ; dar între ei și ratare e o distanță de caracter de milioane de kilometri. Și pînă va deveni un tragedian de clasă — una-alta un mareșal al comediei. Mircea Diaconu e un actor fericit. În nici un rol de pînă acum n-a apărut fără un surîs pe buze. N-a fost văzut niciodată pe scenă sigur, hotărît, grav, serios, încăpățînat, sau plin de virtute — acest viciu deghizat. De obicei, orice actor, pentru a reprezenta un personaj, încearcă să se descotorosească de sine pentru a se transforma în altcineva. Puțini sînt cei ce izbutesc. Diaconu nu mai are nici o legătură cu Diaconu cînd devine Brînzovenescu, acest prost siret, ca să nu mai pomenim cît de altfel, cît de nerecunoscut e cînd intră în pielea istetului Pînzaru din **Răceala** lui Marin Sorescu. Pe oricine ar interpreta, Diaconu detronează în folosul nostru o parcelă din bucuria, rătăcită printre oameni, numită umor. Zîmbet, surîs, rîs, bufonerie, mascaradă, gag, prin orice tonalitate sau modalitate comică ar trece, el nu cochetează niciodată cu ceea ce se numește umor gros. Sau grosolan. Sau de suprafață. Cu talentul faci ce vrei, cu geniul numai ce poți. Iar actorul nostru, desi nu e încă genial, produce numai umor subtire, adică inteligent sau, cum i se mai spune, popular. Pentru că popular înseamnă umor ce se trage din straturile adînci de înțelepciune ale unor milenii trăite de români pe aceste meleaguri. Un umor hîtru, mucalit, de Păcală știind să aducă reproșuri laudative, laude batjocoritoare, să aibă destulă forță pentru a suporta nenorocirile altora, care știe că burta flămîndă n-are urechi, că acel ce rîde vineri va plînge duminică și că atunci cînd ai un prieten chiar e bine să-l privești din profil. Cum izbutește Mircea Diaconu să ne vrăjească, să ne scoată din teritoriul prozaic al cotidianului și să ne înalțe în cerul poetic al risului, fără opriști ? El n-a uitat și nu uită niciodată că oamenii ajung pe lume fără a li se cere părerea și, de aceea, el vrea să răscumpere acest păcat originar răspîndind bucuria, transformînd orice rol, aparent cenușiu, în ceva cu totul imprevizibil, plin de surprize, într-un pasionant joc de copii. Un joc extrem de sincer, extrem de firesc. Ca un colecționar de cuvinte, suceste vorba ce trebuie rostită pe o față și pe cealaltă cu o infinitate de accente : fața, trupul devin sclavi supuși, ochii, gura, nasul capătă o mobilitate expresivă excepțională, încep să joace și umerii, și coastele, ca niște vietăți, dirijate de o minte șugubeață, năstrușnică. Dacă ar fi să-l comparăm cu cineva, desi foarte diferit, l-am asemui cu marele Toma Caragiu cu care a avut prilejul să realizeze împreună în teatru neuitate creații în „Revizorul" sau „Elisabeta I-a" iar în cinema în „Actorul și sălbaticii". Ca și Toma Caragiu, Diaconu dispune de armele umorului total, e un actor concetățean cu mintile ce gîndesc, ce nu dă partea sa de îndoială pentru un imperiu, de o mare și paradoxală modestie, un neostenit muncitor.

Ion Mihăileanu

Roluri interpretate : Ottavio — „Mincinosul" ; **Palaestrio —** „Militarul fanfaron" ; **Relu Barbălată —** „Între noi doi n-a fost decît tăcere" ; **Bobcinski —** „Revizorul" ; **Brânzovenescu —** „O scrisoare pierdută" ; **Filip al II-lea —** „Elisabeta I-a" ; **Sadu Crăcană —** „Undeva e lumină" ; **Sir Andrew —** „A 12-a noapte" ; **Pînzaru —** „Răceala".

PREMIILE SALONULUI DE UMOR — TG. MUREȘ 1977

La salonul de umor Tîrgu Mureș 1977, expoziția republicană de caricatură, organizată de Comitetul județean Mureș al U.T.C. și Cenaclul Apollo, Comitetul pentru cultură și educație socialistă, Uniunea artiștilor plastici, Filiala Tîrgu Mureș, s-au acordat următoarele premii :

. **Premiul Comitetului județean al U.T.C.** — Bitcă Mircea, Dinulescu Miron ; **Premiul cenaclului APOLLO** — Nădășan Timotei, Crăița Mîndră Vasile ; **Premiul ziarului „Scînteia tineretului"** — Constantin Marinescu, Ștefan Boroș ; **Premiul revistei „Flacăra"** — Molnár Dénes ; **Premiul revistei „Vatra"** — Postolache Sorin, Damaschin Dorin ; **Premiul revistei „Luceafărul"** — Pînzaru Mihai — Pim, Vincze Lászlo ; **Premiul ziarului „Ifjúmunkás"** — Botezatu Pavel, Nacy Arpad ; **Premiul special pentru prestanță și rezistență artistică** — Bour Octavian, Schmükle Rudolf ; **Premiul revistei „Uj Elet"** — Șerban Mariana, Szörtsei Gábor ; **Premiul revistei „A Het"** — Mocanu Nicolae, Bálint Robert Pal ; **Premiul pentru cel mai tînăr participant** — Elekes Gyula.

„...dialog cu cititorul"

ABORDAREA INTERDISCIPLINARĂ A LITERATURII

● Eroarea de a confunda literatura cu alte modalități de cunoaștere ar putea prejudicia formarea multilaterală, armonioasă a viitoarei generații. Dacă matematica, spre exemplu, dă răspunsuri unor complicate probleme tehnologice, literatura, prin specificul ei, oferă soluții în fața vieții. Deschiderea către cultură, proprie umanismului socialist, presupune o solidă pregătire intelectuală. A fi intelectual nu este însă o meserie, este un mod de a exista, și nu oricum, ci responsabil, angajat, într-un cuvînt, patriotic. Care altă disciplină corespunde unui astfel de deziderat mai bine decît literatura și limba maternă ?

Este necesară, în primul rînd, repunerea în drepturile ei firești de disciplină fundamentală, „de examen", indiferent de treapta școlară.

Apoi se impune elaborarea unor manuale mai puțin „experimentale" și mai mult instrumente de lucru, garanție pentru latura practic-aplicativă a procesului de învățămînt. N-ar fi normal ca în studierea literaturii române să lipsească viziunea devenirii istorice, ca și aspectul problematizant al culturii noastre (acel „puer senex" de care vorbea Zoe Dumitrescu-Bușulenga în „Ideea originilor în cultura românească").

În consonanță cu structura învățămîntului actual apare necesitatea abordării interdisciplinare a literaturii. Muzica și artele plastice, dar și logica matematică, teoria informației, semiotica, sociologia trebuie angajate în mai buna cunoaștere a valorilor culturii noastre. Aceasta înseamnă acceptarea „provocării" disciplinelor tehnice, dar prin forme active de con-lucrare.

CONSTANTIN M. POPA
profesor

MERITE ȘI NEAJUNSURI

● Participanții la dezbaterea inițiată de Muzeul Literaturii Române, publicată în „Luceafărul", au formulat sugestii prețioase. Ceea ce surprinde însă este faptul că au fost neglijate discuțiile privitoare la capitolul **teorie literară,** supralicitat altădată, iar acum inexistent în programa clasei a IX-a. Înțelegerea poeziei lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Barbu, a poeziei moderne în genere, va fi îngreunată, dacă elevii vor rămîne cu noțiunile însuite despre metaforă în clasa a VII-a. Pentru poeții moderni metafora devine discretă, ea însemnînd însăși poezia. Cu ajutorul exemplelor abil selectate și interpretate în cadrul orelor rezervate limbajului poetic, elevii ajungeau să sesizeze fondul latent al **metaforei, profunzimea acesteia.**

Un capitol omis pe nedrept din programa clasei a IX-a este și cel referitor la curentele literare. Nu cred că vei găsi audiență la o clasă unde încerci să surprinzi interferențele între clasicism și romantism în cadrul literaturii pașoptiste, atîta vreme cît, în prealabil, n-ai aprofundat trăsăturile caracteristice fiecăruia dintre curente.

În ceea ce privește analiza operelor literare, se poate spune că manualele de literatură română au înregistrat, în ultimii ani, un progres vizibil. Din păcate, unele afirmații distonează. În manualul de clasa a XII-a, în comentariul la **Patul lui Procust** de Camil Petrescu apare, de exemplu, ideea eronată că George Demetru Ladima este unul și același personaj cu D. Încrederea elevilor față de manualele ce fac loc și unor interpretări eronate se micșorează considerabil.

EUGEN VELICAN
profesor — Tîrgu-Jiu

SPORT

În obiectiv: banca antrenorilor

Calculele noastre, pe care atunci le numeam fanteziste, n-au fost deloc fanteziste. Iugoslavia și-a jucat bine șansa.

Rezultatul meciului de fotbal România—Iugoslavia este cunoscut tuturor. Dacă am văzut **cum** am pierdut, mai rămîne să știm și **cauzele.**

Prima observație este că victoria era posibilă. Indiferent de starea campionatului intern, invocat ca o cauză a înfrîngerii, meciul n-a fost pierdut din această pricină. Cauzele stau în acest caz mai ales la nivelul conducerii tehnice a naționalei noastre de fotbal și nu în alte părți. Părtașă e, desigur, și conducerea federației de specialitate în cadrul căreia antrenorul național nostre este vicepreședinte. Pricinile înfrîngerii sînt pe scurt, după părerea noastră două : o alcătuire neinspirată a echipei reprezentative și indicațiile tactice greșite după care s-au mișcat jucătorii români. Cu alte cuvinte echipa noastră reprezentativă n-a înfățișat în meciul cu Iugoslavia pe cei mai în formă fotbaliști români la ora de față, iar, în al doilea rînd, atacul se face cu socoteală, cu atît mai mult cu cît s-a văzut imediat că apărarea noastră este penetrabilă. Un antrenor există nu numai pentru a selecționa și pregăti o echipă ci și pentru a suplini de pe margine erorile ei de gîndire. El e un creier care gîndește pentru cei întrați în foc. În acest meci, antrenorul nostru a fost absent din acest punct de vedere.

Cea mai mare eroare de selecție se numește Moraru. Ce poate explica aducerea în poarta echipei naționale a unui apărător care e celebru prin marele număr de goluri primite în meciuri internaționale și interne, dintre care unele recente ? Ce explică menținerea cu încăpățînare a lui Dumitru în echipa națională în numele unui randament pe care Dumitru de două campionate nu mai e în stare să-l susțină ? Ce explică păstrarea în națională a unor jucători ieșiți din formă, mai ales în apărare ? Cum putem explica menținerea pe tușă a lui Balaci, fotbalist tînăr de o clasă internațională recunoscută, în plină formă ? De ce au fost scoși din lot jucători mai utili (Ștefănescu), decît alții care au rămas ? Și pentru ce este introdus în formație Dobrău, apărător care în fața Italiei (unde a colaborat cu italienii la marcarea a două goluri în poarta noastră), a căzut la examenul promovării în națională ?

Nu putem ști, dar ceea ce e sigur este că antrenorul a mizat exclusiv pe loturile echipei **Steaua** și **Dinamo** a căror lipsă de formă nu e un secret pentru nimeni. Conservatorismul antrenorului, suficiența acestei limitări, este cauza principală a eșecului. Lotul folosit de Ștefan Covaci nu e altul decît cel aruncat în foc de Valentin Stănescu. Modificările sînt minime și noii veniți sînt de la **Steaua** sau **Dinamo** ! Lipsa unei prospecții de perspectivă a falsificat în acest meci imaginea mănunchiului valorilor de vîrf ale fotbalului nostru. Oricît de crudă ar fi observația să amintim că la Zagreb am jucat fără Dumitru și am cîștigat. Tinerii l-au suplinit cu brio. Iugoslavii au jucat atunci cu nume mari și au pierdut. La București au adus oameni tineri și au cîștigat în fața unei echipe cu nume mari. O concluzie se impune. Nu întîmplător randamentul superior, uneori excepțional, al naționalei noastre l-au semnat tinerii : Zamfir, Crișan, Bölöni, Iordănescu. Dar Balaci, Iordănescu, Cristian au fost ținuți pe tușă ! Antrenorul Ștefan Covaci a opus naționalei Iugoslaviei o selecționată română alcătuită pe criterii preferențiale din două echipe de club uzate și inconstante, iar rezultatul nu mai poate fi modificat în nici un fel.

Fotbalul românesc, s-a mai spus, am mai spus-o, nu se reduce la fotbalul bucureștean, la echipele **Dinamo** și **Steaua.** Această gravă prejudecată e una din cauzele înfrîngerii. De cîte ori este ignorată provincia fotbalistică națională noastră intră în impas. Antrenorul Ștefan Covaci n-a făcut decît să repete în acest caz, erori vechi. Fără Moraru echipa noastră ar fi fost, dacă nu calificată, cel puțin cîștigătoare la București. Din 8 șuturi pe poartă Moraru, portarul echipei **Steaua,** a primit 6 pe care nici Windt, nici lipsitul de formă Cristian, nici jumătate din portarii diviziei A, nu le-ar fi primit. Antrenorul n-a știut să descopere și să aducă în națională acele valori care, oricît l-ar mira s-o afle, există în campionatul nostru de fotbal și ne puteau asigura victoria în acest meci. Înainte de a încheia să spunem că, deși pierderea calificării ne afectează, trebuie să privim cu un ochi mai atent acest meci în care echipa noastră, deși complet descoperită, dă 4 goluri într-un meci formației Iugoslaviei. Națională României a jucat cum rar am văzut-o. A avut nebunia unui meci frontal, deschis, a jucat cu conștiința că poate fi o echipă mare, și-a sfidat defectele. Am văzut un meci fără obstrucții, betoane, fără tărgi, arbitri cabotini și alte de acestea, un meci frumos în care echipa care a avut portar și a mizat totul pe contraatac a avut cîștig de cauză. Șansele de calificare aparțin Iugoslaviei și credem că ea merită să meargă mai departe din toate cele trei echipe ale acestei cumplite grupe triunghiulare, care va rămîne de pomină și în care echipa României, să nu uităm, a avut un cuvînt greu de spus. Din păcate nu și ultimul cuvînt.

Discobol

HOTĂRÎREA

Plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român

cu privire la aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent

Urmare din pag. I

nal unitar român au exercitat o profundă înrîurire asupra evoluției țării pe drumul progresului social, au permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare.

Idealurile de unitate națională și dreptate socială ale înaintașilor au găsit în clasa noastră muncitoare, în partidul ei politic, creat în urmă cu peste opt decenii, cel mai demn, consecvent și lucid apărător și promotor al progresului. Preluînd și ducînd mai departe cele mai bune tradiții ale poporului român, Partidul Comunist Român a organizat și condus lupta maselor largi populare pentru înlăturarea exploatării și asupririi sociale, împotriva fascismului și războiului. Insurecția națională armată antifascistă și antiimperialistă din august 1944, act energic de voință al întregii națiuni române, realizat sub conducerea partidului comunist, a deschis calea unei dezvoltări noi, democratice și progresiste a societății românești, precum și a lichidării definitive a oricărei dependențe a poporului nostru față de monopolurile străine, de cercurile imperialiste internaționale.

În cele peste trei decenii care au trecut de la eliberarea țării, poporul nostru a parcurs mai multe etape ale dezvoltării sale istorice. A fost instaurată puterea revoluționar-democratică a muncitorimii și țărănimii și înlăturate clasele exploatatoare ; a triumfat revoluția socialistă, s-a trecut la construirea cu succes a orînduirii socialiste ; în prezent ne aflăm într-o etapă istorică nouă – etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate. Politica partidului de dezvoltare a forțelor de producție a dus la sporirea potențialului economic al țării, a asigurat consolidarea tot mai puternică a independenței și suveranității României. O puternică înflorire au cunoscut învățămîntul, știința, cultura, s-au obținut progrese de seamă în ridicarea nivelului de trai material și spiritual al întregului nostru popor.

Au avut loc profunde schimbări în structura socială a țării. Societatea noastră este astăzi alcătuită din clase și categorii sociale prietene, stăpîne pe mijloacele de producție și pe munca lor, care produc valorile materiale și spirituale și care asigură înaintarea accelerată a patriei spre culmi tot mai înalte de progres și bunăstare. Societatea socialistă asigură înflorirea multilaterală a personalității umane, afirmarea plenară a tuturor energiilor și capacităților creatoare ale întregului popor.

Bucurîndu-se de independență și suveranitate deplină, România se afirmă ca o prezență tot mai activă în viața internațională. Partidul și statul nostru acționează consecvent pentru dezvoltarea prieteniei și colaborării cu toate țările socialiste, cu țările în curs de dezvoltare, cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea socială, participă activ la rezolvarea marilor probleme ale contemporaneității, militează cu fermitate pentru afirmarea principiilor noi de relații între state, pentru edificarea unei noi ordini economice și politice internaționale.

În vederea aniversării a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent, **Plenara Comitetului Central al Partidului Comunist Român hotărăște organizarea unor ample acțiuni și manifestări consacrate evenimentului.**

Organizate în strînsă legătură cu vasta activitate creatoare desfășurată pe întreg cuprinsul patriei, aceste manifestări și acțiuni vor trebui să contribuie la o mai puternică mobilizare a tuturor oamenilor muncii – români, maghiari, germani și de alte naționalități – la îndeplinirea hotărîrilor istorice ale Congresului al XI-lea, la dezvoltarea în ritm înalt a economiei naționale și înfăptuirea revoluției tehnico-științifice, la creșterea continuă a bogăției naționale și a venitului național, la ridicarea bunăstării materiale și spirituale a întregului popor.

Totodată, aceste acțiuni trebuie să ducă la întărirea hotărîrii maselor largi populare din țara noastră de a înfăptui neabătut politica externă promovată de partidul și statul nostru pentru dezvoltarea colaborării internaționale, asigurarea securității și păcii în lume, pentru aplicarea neabătută în raporturile dintre state a principiilor deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, nerecurgerii la forță și la amenințarea cu folosirea forței.

Sărbătorirea împlinirii a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent va fi un nou prilej de subliniere, în lumina materialismului dialectic și istoric, a rolului determinant al maselor în făurirea istoriei și civilizației materiale și spirituale a popoarelor, în transformarea revoluționară a societății omenești. Vor fi puse în lumină influența tot mai puternică pe care o exercită masele largi populare asupra evoluției lumii contemporane, rolul lor hotărîtor în lupta împotriva vechii politici imperialiste de dominație, inechitate, forță și dictat, pentru instaurarea în viața internațională a unei politici noi de egalitate, colaborare și pace.

Pornind de la învățămintele pe care le oferă atît istoria poporului nostru, cît și întreaga istorie universală, va fi relevat rolul de însemnătate istorică al formării națiunii și a statului național pentru progresul general al societății. Se va arăta că națiunea, statul național vor continua să joace, o lungă perioadă de timp, un rol de mare importanță în societate, în lupta împotriva politicii imperialiste, colonialiste și neocolonialiste, că întărirea națiunii și a statelor naționale independente constituie o necesitate legică, obiectivă, un factor primordial al făuririi cu succes a socialismului, și comunismului.

Academiile de științe vor organiza sesiuni, simpozioane, dezbateri științifice pe probleme fundamentale ale istoriei patriei ; vor fi elaborate Tratatul de istorie a României și alte lucrări științifice care, în lumina orientărilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu cu privire la valorificarea trecutului istoric, vor pune în evidență coordonatele fundamentale ale istoriei patriei, continuitatea poporului român pe teritoriul unde s-a plămădit, factorii care au accelerat evoluția societății românești, ca și cei care au constituit o piedică în calea progresului.

Vor fi înfățișate succesele de însemnătate istorică obținute în opera de edificare socialistă a țării, munca plină de abnegație pe care întregul nostru popor o desfășoară sub conducerea partidului, a secretarului general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înflorirea continuă a patriei, pentru afirmarea ei tot mai puternică în viața economică și politică a lumii.

Vor fi continuate cercetările arheologice și etnografice în vederea obținerii de noi mărturii cu privire la geneza, evoluția, organizarea și dezvoltarea primului stat centralizat dac ; unitatea culturii materiale și spirituale a locuitorilor pe întreg teritoriul patriei ; formarea poporului român și continuitatea sa neîntreruptă pe aceste meleaguri.

Uniunile de creație se vor preocupa de realizarea unor opere literare, muzicale, spectacole, filme, lucrări de artă plastică inspirate din lupta poporului român împotriva cotropitorilor străini, pentru păstrarea ființei naționale, pentru independență și unitate națională, din mișcarea muncitorească, revoluționară, din lupta Partidului Comunist Român pentru răsturnarea vechii orînduiri și edificarea noii societăți socialiste, din munca și viața constructorilor socialismului.

Vor fi organizate acțiuni cultural-educative în scopul cunoașterii de către tînăra generație, de către toți cetățenii patriei a trecutului glorios de luptă al înaintașilor, a realizărilor epocale obținute de poporul nostru în toate domeniile construcției socialismului.

Întreaga activitate cultural-artistică consacrată omagierii împlinirii a 2050 de ani de la formarea primului stat dac centralizat și independent se va integra în Festivalul național al educației și culturii socialiste „Cîntarea României" – cadrul cel mai larg de participare a maselor populare la dezvoltarea valorilor spirituale ale patriei, de afirmare a talentului, sensibilității și geniului creator al poporului nostru.

Presa, radioteleviziunea vor publica și transmite materiale și programe despre semnificația evenimentului, vor înfățișa pe larg istoricele realizări obținute de oamenii muncii în procesul edificării noii orînduiri, militînd consecvent pentru unirea eforturilor maselor largi populare în vederea înfăptuirii programului de dezvoltare economico-socială a patriei.

Aniversarea a 2050 de ani de la crearea primului stat dac centralizat și independent va constitui un nou prilej de intensificare a educației patriotice, revoluționare a tineretului, a tuturor cetățenilor. Cinstind marile evenimente ale istoriei neamului nostru, pe marii noștri înaintași și faptele lor de glorie, oamenii muncii din întreaga țară, fără deosebire de naționalitate, strîns uniți în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, vor acționa cu toată energia și capacitatea lor de creație pentru a face din România o țară puternică și înfloritoare, pentru făurirea noii istorii a patriei, a istoriei sale socialiste și comuniste.

cultura românească în lume

„În Statele Unite există un interes pronunțat pentru literatura română"

CONVORBIRE CU PROFESORUL STAVROS DELIGIORGIS de la Universitatea din Iowa City

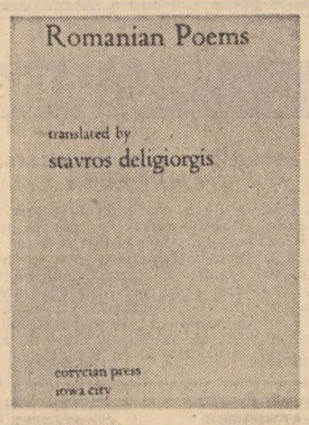

Stavros Deligiorgis este profesor de literatură comparată la Universitatea din Iowa City, un bun cunoscător de limbă și literatură română, pe care le-a studiat în ultimii ani cu predilecție. Antologia de traduceri din poezia românească de astăzi, apărută la **Corycian Press,** este în primul rînd cartea unei iubiri, expresia opțiunii sale pentru un anumit tip de limbaj. „Traducerile din limba română m-au ajutat să gîndesc într-un anume fel în engleză", mi-a spus profesorul Deligiorgis. Ele nu constituie nicidecum o laudă specială pentru cei antologați. Citind aceste poezii, am avut pur și simplu revelația unei posibilități de a scrie în limba engleză. Includerea unuia sau altuia dintre poeții din această carte nu trebuie privită ca o încercare de definire a caracterului lor reprezentativ sau a valorii lor".

Romanian Poems ar fi deci, o antologie de autor, valabilă din punctul de vedere al posibilităților de a descoperi toată gama expresivă a limbii engleze. Caracterul genuin al cărții, lipsa unui „program" fortuit, devin și mai edificatoare în clipa cînd aflăm identitatea adevărată a editurii **Corycian Press.** În spatele ei se ascunde de fapt Ioanna Deligiorgis, soția profesorului Deligiorgis, iar **Romanian Poems** a însemnat certificatul de nastere al inițiativei sale și examenul de profesionalitate al editoarei. „Iowa City a devenit în ultimii cincizeci de ani un important centru tipografic pentru Statele Unite. Există aici cîtiva autori de cărți frumoase. De altfel, arta tipografică este la noi un domeniu academic, recunoscut de facultatea de bibliologie. Există trei laboratoare la universitate, unde se învață procesul de „construire" al cărților. Folosesc în mod intenționat termenul de „construire" pentru a evidenția îmbinarea de știință și artă, ca în arhitectura unui templu sau a unei alte clădiri frumoase. Șase facultăți își trimit studenții să participe la lucrările din laboratoarele tipografice. De exemplu, un tînăr care studiază pentru diploma de bibliotecar e sfătuit să-și întregească certificatul cu o asemenea trecere prin laboratorul de tipografie. La fel, unul specializat în literatura engleză, și cu atît mai **mult cei care vor să-și facă o carieră în design.** Pentru tipografii din Iowa City, cartea nu trebuie să atragă atenția prin continutul său ostentativ. Ea este o operă **tipografică,** adică își găsește finalitatea în sine, prin atributele specifice ale obiectului rezultat în urma acțiunii de a **tipări, pe o anumită hîrtie,** cu proprietăți luate riguros în considerare, cu **literă potrivită** și respect absolut al unor **legi numerice** privind spațiul alb și cel tipărit. Se aplică „numărul de aur" pitagoreu. Cărțile sînt colecționate de cunoscători, unii tipografi au adevărați abonați și lucrează numai în **funcție** de comenzi. Ioanna căuta un subiect pentru o astfel de carte și atunci i-am propus traducerile mele din poezia românească. Succesul cărții a fost neașteptat de mare. În numai trei luni, am vîndut peste o sută de exemplare, la biblioteci și persoane particulare. A contat în primul rînd conținutul, există un interes pronunțat pentru literatura română în bibliotecile importante din Statele Unite. Știi, desigur, că materialul referitor la literatura voastră lipseste cel mai adeseori din rafturile unde ar trebui să se găsească. Noi nu am avut abonați, n-am lucrat după comenzi, cînd am tipărit **Romanian Poems.** Cu toate acestea, am avut o vînzare „gigantică", aș spune, dacă luăm în considerare faptul că la noi există atît de puțini cititori de poezie. Interesul pentru cartea frumoasă a întîlnit acum o vie curiozitate pentru literatura română".

Romanian Poems poate fi considerată într-adevăr o carte de excepție. Tipărită pe hîrtie Ragston, cu o cerneală fină și cu literă elegantă, antologia compune un joc subtil de asimetrii aparente, în care albul paginii este plin de expresivitate. Textele sînt imprimate în partea de sus, creînd o plasticitate neobișnuită în spațiul liber de la baza cărții, ca un orizont pe care se înscrie zborul grațios al poemului. Sînt mai puțin sigur decît profesorul Deligiorgis de „matematica" sau „numerologia" care prezidează nașterea unei asemenea cărți, dar mi se pare în afară de orice îndoială că avem de-a face cu o lucrare elaborată de un editor înzestrat cu simț artistic și cu intuiție remarcabilă a proporțiilor și a calității materialelor investite. Revenind la activitatea traducătorului, l-am întrebat dacă versiunile de poezie românească se înscriu în preocupările sale de profesor și cercetător al literaturii. „Da, desigur !" îmi răspunde Stavros Deligiorgis. „Vezi, eu sînt un om cu multă imaginație, dar fără gust. Nu știu cine trebuia și cine nu trebuia să figureze în această antologie, după alte criterii decît ale mele. Am introdus în carte poeții pe care-i citeam în românește și-mi plăceau în englezește. Versurile lor m-au plonjat într-un spațiu al limbii engleze care nu-mi este nici mie prea cunoscut. De aceea nici nu mă interesează prea mult cititorii americani cărora le place cartea. Mai mult mă fascinează cei care o refuză, și cu atît mai mult reacția care nu poate fi explicată. Cu ajutorul lor voi putea să înțeleg și eu ceva. Ei mă conduc spre o zare cu adevărat semnificativă a limbii engleze". Bine, i-am replicat, dar ție nu-ți plac aceste poeme cînd le citești în engleză ? „Din acest punct de vedere le tin într-o stare neutră Ți-am spus că sînt totalmente lipsit de gust. Îmi lipsește conștiința valorii. Nu asta mă interesează. Eu sînt un expert al teritoriului numit literatura. Vorbesc acum și în calitatea mea de profesor. Știi că la noi există numai dacă te aleg studenții, dacă se înscriu la cursurile tale. Ca profesor, sînt un ghid, un expert care îi poate conduce prin teritoriul literar. Eu nu mă interesez însă de flora și fauna lui. Cunosc doar cărările. Această cunoștință am ales-o și pot să o comunic altora. De pildă, mă ocup în ultimul timp de referințe pe care literatura le face la **scris.** Aș putea demonstra că repertoriul vocalic al limbii române îi ajută pe sîrbi să-și înțeleagă limba. Cuvîntul sau numele SRBA (într-o dedicație a lui Nichita Stănescu) conține o aluzie fonică la **scribere,** și de aici **scriere.** Sînt un epigon al lui Lacan și al lui Jacques Derrida, care au legat valoarea fonologică a numelor cu materia pe care o discută. În **Romanian Poems** poți găsi nenumărate referințe la scris".

Profesorul Deligiorgis se află pentru mai mult timp în România, ca posesor al prestigioasei burse Fulbright. L-am întrebat care sînt proiectele sale privind literatura română și cum privește întîlnirile sale cu scriitori români. „Probabil că voi publica încă un volum de traduceri din poezii românești. De asemenea, s-ar putea să scriu o lucrare despre critica poeților. Ceva special. Mă gîndesc la comentariul pe care-l face un poet colegilor săi mai tineri, cînd îi prezintă publicului întîia oară. Sau cînd le răspunde la poșta redacției. Cum se exprimă atunci ? Ce spune el cititorilor și confraților săi ? Aș vrea să studiez împrejurările cînd un poet nu oficiază din poziția sa de artist. S-ar putea să fie chiar mai interesant decît în alte ipostaze. Cît despre faptul că îi pot întîlni în sfîrșit pe scriitorii români... Eu citesc, și cred că oamenii, în general, citesc printr-o grilă formată din tot ceea ce adună conștiința lor, din celelalte lecturi și din toate limbile pe care le cunosc. De aceea, nu-mi dau seama întotdeauna dacă citesc un original sau o traducere. Cunoștința personală pe care o fac unui poet mă ajută mai apoi să-mi amintesc „traducerea" pe care o adaug eu, prin toată formația mea, unui anumit text literar".

Aurel-Dragoș Munteanu

Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu

În 1962, la Universitatea din Paris (Sorbona), prof. Alain Guillermou își susținea doctoratul cu o teză despre Eminescu, cuprinzînd sub titlul **La genèse intérieure des poésies d'Eminescu** o analiză amănunțită, foarte utilă, privind creația lirică a poetului nostru național. În 1963, în Editura Librăriei Marcel Didier, cartea apărea sub egida publicațiilor Institutului de studii române de la Sorbona. Versiunea românească a tezei (aparținînd lui Gheorghe Bulgăr și lui Gabriel Pîrvan) a apărut de curînd în Editura **Junimea** din Iași, fiind distinsă cu premiul Festivalului Eminescu din acest an.

Alain Guillermou s-a născut în 1913 la Toulon, studiind la Aix-en-Provence și la Paris, absolvind celebra Școală Normală Superioară. Mai întîi a făcut studii și investigații în antichități romane și în filologie romanică ; apoi a învățat singur românește, specializîndu-se în Istoria literaturii române, fiind studentul vestitului romanist, autor de cercetări asupra literaturii noastre, Mario Roques. La București, în 1935, a studiat și s-a documentat pentru lucrarea „Influența franceză asupra nuvelei românești din a doua jumătate a secolului al XIX-lea". În timpul războiului e internat în lagăr de către italieni, fiind socotit de ocupanți drept indezirabil politic ; după război e mai întîi asistent la Sorbona al profesorului Jean Boutière (autorul unei monografii asupra lui Creangă), căruia îi urmează la catedră.

În afara muncii de profesor, Alain Guillermou a publicat studii filologice consacrate limbii române, un Manual de limba și literatura română pentru străini și a tradus opere literare românești : **Maitrey (La Nuit bengali,** 1950) și **Noaptea de Sînziene (Forêt interdite,** 1955) de Mircea Eliade ca și **Răscoala (L'Insurection,** 1960) de Liviu Rebreanu.

Ilustrație de Camil Ressu la „Făt Frumos din Tei"

De la început trebuie spus că **Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu** nu e singura operă despre Eminescu aparținînd unui specialist străin. Mai pot fi amintite lucrările italiencei Rosa Del Conte, maghiarului Ladislau Gáldi, sovieticului Juri Kojevnicov. Cercetarea lui Alain Guillermou se diferențiază de cercetările colegilor săi citați mai sus prin faptul că încearcă și reușește să abordeze poezia lui Eminescu raportînd-o la condiția ei internă, în sensul discutării influențelor specifice naționale.

În **Cuvîntul** său către cititorii români, Alain Guillermou declară deschis, și în acest fel explicîndu-și teza, că i-a fost greu să-l discute pe Eminescu în prim plan în lumina influențelor din exterior pe care, în mod inerent, opera sa le-a suferit. După opinia sa principala influență ce s-a exercitat asupra lui Eminescu a fost tradiția națională cea mai autentică. „Nu ne mirăm deci faptul că românii se recunosc ei înșiși în omul Eminescu și-n opera lui, pentru că acest om și această operă au izvorît direct din glia materială și spirituală românească".

Autorul s-a folosit în analizele sale de laborioasa ediție a benedictinului Perpessicius. Putem spune că este prima cercetare de amploare care se folosește de imensa bogăție de material a ediției academice, ajungînd la sinteze, urmărind drumul ascendent al fiecărei poeme de la schița primordială pînă la opera rotunjită, considerată de poet publicabilă. Lucrarea profesorului Guillermou devine, astfel, o suită de monografii sau mai exact de biografii ale poemelor eminesciene, figurînd în final o istorie morfologică sau o istorie genetică a poeziei lui Eminescu. Nu se fac aici comentarii divagante, considerații de poetică duse pînă la ipoteze imaginare ; totul se bazează pe un material concret, totul este deducție și analiză bazată pe logica istoriei literare în temeiul variantelor, care definesc cu fidelitate fierberea interioară afectivă a creatorului, mult mai importantă în realizarea unei opere lirice decît stimulentul minimal al unei influențe externe.

Geneză interioară înseamnă în această cercetare o urmărire a evoluției **conceptelor** eminesciene, a evoluției ideatice a poemelor, cu raportarea permanentă la biografia poetului, iar ca formă, urmărirea poziției cuvintelor, a efectelor de stil, deci, a artei cuvîntului, demonstrîndu-ne cît de sever era poetul cu **forma** poeziilor sale, de aici zecile de variante.

Este normal ca într-o exegeză de tipul acesteia să alegi, spre exemplificare, o piesă sau două piese caracteristice, spre a vedea stilul de lucru și concepția de ordin analitic a cercetătorului, ceea ce vom face alegînd pentru început poemul eminescian atît de mult comentat, intitulat **Odă** cu subtitlul explicativ „în metru antic". Alain Guillermou o fixează mai întîi ca dată a elaborării și apariției : scrisă probabil, în perioada berlineză, primul manuscris redactat la Berlin poartă titlul **Odă pentru Napoleon,** și publicată în 1883, în ediția princeps. Comentatorul explică mai întîi cum a devenit această odă dedicată împăratului francez, o odă închinată iubirii, morții și singurătății. Și pornește, desigur, de la prima variantă în care e vorba de împărat și de Corsica. S-ar părea că poetul este, aici, un apologet al împăratului cuceritor. A doua versiune îl elimină complet pe împărat, poetul omagiază în arpegii ritmice imaginea Cleopatrei, regina Egiptului antic, figură lunară care-i apare tristă și incertă. Perpessicius a descoperit printre manuscrisele poetului o scrisoare (în ciornă) adresată Cleopatrei Poenaru de care era îndrăgostit. Iată deci înlocuirea unui zeu ce-i tutelea gîndurile (Napoleon) cu o zeiță ce-i tutelează sentimentele. Schimbarea dedicației, a formei dedicative, nu e un fapt izolat ; și Beethoven procedase la fel față de Bonaparte.

Cercetînd versiunile ulterioare, Guillermou ajunge la concluzia că după o vreme exilatul, într-o Sfîntă Elenă imaginară, nu mai este Napoleon ci poetul. Din elementul inițial nu păstrează decît decorul marin și decorul mitologic, ambele incorporate într-o nouă structură. Oda a suferit foarte multe modificări, dar în ciuda acestor variante textul definitiv are o spontaneitate uimitoare, cum spune însuși exegetul francez : „Munca este aceea a unui bijutier care printr-o asamblare nouă de **pietre indelung purtate,** te face să ai sentimentul unei bijuterii noi". Comentariul și analiza variantelor se face și cu o intenție polemică uneori ; de exemplu, aici, la **Oda în metru antic,** Guillermou combate pe comparatiștii pripiți care pe baza unor încercări de versuri asclepiadice sau safice o declară horațiană, neavînd nici o legătură sau nici o influență din poetul latin, de altfel iubit de Eminescu.

O opinie originală are profesorul francez în privința **Luceafărului,** poezie extraordinară dar nu unică în constelația poemelor eminesciene, citînd sau analizînd cel puțin două de aceeași valoare ca **Rugăciunea unui dac** și **Scrisoarea I.**

Geneza interioară a poeziilor lui Eminescu este o lucrare de utilitate strictă cercetărilor străini și devine o posibilitate de referință și în spațiul nostru intern, îmbogățind colecția „Eminesciana" cu un prețios titlu, făcînd cunoscută în România activitatea unui romanist și **românist,** Alain Guillermou.

Emil Manu

REVISTA STRĂINĂ

● **ÎN URMA UNOR SĂPĂTURI** executate în zona orașului Novgorod arheologii au descoperit un atelier de pictură din secolul XIII. În atelier se aflau numeroase obiecte gata pregătite pentru pictarea unor icoane și aurirea lor, precum și vase pentru pregătirea cleiului din chihlimbar. Tot în această zonă au mai fost descoperite zece inscrisuri pe scoarțe de arțar. Unul din ele a permis identificarea proprietarului atelierului de pictură, preotul Olisei Grecin. Din datele de arhivă existente reiese că primul pictor din Novgorod a fost Grecianin Petrovici, poate aceeași persoană cu stăpînul atelierului descoperit.

● **LA MUZEUL DE ISTORIE ȘI ETNOGRAFIE** din orașul Gruzin Zugdidi, printre exponate se pot vedea și obiecte personale care au aparținut lui Napoleon, — o măsuță, un dulap bibliotecă, un fotoliu și un portret. De asemenea, se află și una din cele trei copii de pe masca împăratului, executate în bronz după mulajul de gips făcut în 1821 în insula Sfînta Elena chiar în ziua morții sale. Toate aceste obiecte, moștenite din tată în fiu, au devenit proprietatea nepotului lui Murat care s-a căsătorit cu o gruzină, Salomé Dadiani.

● **ÎN COLECȚIA** de manuscrise aflate în Biblioteca Națională austriacă s-a descoperit o scrisoare necunoscută pînă în zilele noastre a lui Franz Schubert. Această descoperire a fost făcută de prof. Christa Landon, eminentă expertă în cercetările lucrărilor lui Haydn și Schubert. Scrisoarea provine din colecția lui Maximilian, fratele împăratului Franz Joseph, împușcat în Mexic în 1867. Datată 15 aprilie 1823, scrisoarea este adresată de către Schubert fratelui său Ferdinand.

● **PENTRU A ȘAPTEA OARĂ** a apărut, sub egida Academiei Bavareze a Artelor Frumoase, anuarul internațional „Ensemble", volum care reunește scriitori de limba germană din țările Europei, și din cele două Americi. Întîlnim astfel poeți intrați în panteonul creației universale, ca Pablo Neruda, Paul Celan sau Günter Eich dar și autori mai puțin celebri, ca Eugen Gottlob Winkler, mort la 24 ani, care va fi poate redescoperit. Refuzul uniformității, gustul improvizației, receptivitatea față de neconvențional și neprevăzut rămîn definitorii pentru acest „ansamblu" care se prezintă sub forma unei antologii de poeme, nuvele, fragmente de romane și eseuri.

● **CURENTUL PROLETAR ÎN REVOLUȚIA DE LA 1848** se intitulează cartea semnată de Cetera Bronislaw, apărută în **editura W L.** din Cracovia. Bazată pe documente, aflăm aci imaginea generală a revoluției cracoviene, analizîndu-se totodată cauzele și consecințele revoluției și subliniindu-se rolul proletariatului cracovian. Volumul este completat cu note, anexe, index de nume și ilustrații.

● **RENÉ CHAR** este prezent în librăriile franceze cu ultimul său volum **„Chant de la Balandrane",** o culegere reunind 35 poeme recente (compuse din 1975 pînă în 1977) și un poem din 1926. Poetul cîntă natura, pămîntul, stelele, zăpada, iarna — înfiorat de strania senzație a luptei cu stihiile, încercînd acel sentiment de „sfîrșitul pămîntului" care traversează epoca în goana parcă fără oprire a înarmării. Apoi el trece la tonul vehement împotriva timpului „modern" cu uzinele lui, cu știința lui, cu războaiele și avatarele lui. În fine, mici poeme irump, versificate uneori cu refren ca în șansonete.

● **UN IMPORTANT** loc de întîlnire al literaturii din întreaga lume l-a constituit în acest an Expoziția internațională a artei grafice de carte de la Leipzig, la care s-au putut vedea peste 10 000 de cărți, ilustrații, lucrări-grafice de tipografie și proiecte tipografice din 71 de țări din toate continentele. O însemnată expoziție a cărții din R.D.G. a mai fost organizată în acest an la Budapesta și la Szeged. R.D.G. a participat și la Bienala internațională a ilustratorilor de carte.

● **CU CÎTEVA LUNI** în urmă editura „Cobuncha" din Tokio a publicat prima parte a romanului „Tutun" tradusă din bulgară în limba japoneză de Rokuya Matzunaga. În luna iunie a fost publicată și partea a doua a romanului. Astfel cititorul japonez are prilejul să cunoască în întregime romanul cunoscutului scriitor bulgar Dimităr Dimov. La începutul volumului al doilea este prezentat portretul autorului, iar la sfîrșit sînt incluse cîteva date din istoria Bulgariei (mai ales din anii 30—40) și momente din activitatea desfășurată de Partidul Comunist Bulgar. Aceste informații sumare oferă cititorului posibilitatea de a înțelege mai bine sensul evenimentelor descrise în romanul lui Dimov. Pe ultima pagină traducătorul menționează date autobiografice, precum și lista cărților bulgărești traduse de el în limba japoneză.

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
48
(813)
Simbătă
26 noiembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

În haine de sărbătoare

Alegerile de la 20 noiembrie, traduse în fapt prin prezența în fața urnelor a milioane de cetățeni de toate profesiile și de toate naționalitățile, bucuroși să-și exprime încă o dată adeziunea față de politica internă și internațională a partidului, față de programul Partidului Comunist Român, justificat în toate componentele sale prin realizările spectaculoase pe care toți le trăim și la care participăm, acea duminică care a modificat peisajul uman al orașului schimbînd traseele obisnuite ale muncii cu traseele policrome care duceau către centrele de vot, acea duminică de noiembrie îmbrăcată în haine de sărbătoare ne-a făcut să vibrăm încă o dată de sentimentul atît de puternic al solidarității în frontul unui destin comun : destinul muncii, al democrației, destinul socialismului într-o țară pe care o respectăm și iubim.

Putem afirma cu legitimă satisfacție că am votat ceea ce am înfăptuit : vizibile — roadele muncii întregului popor, înălțarea conștiinței naționale pînă la înțelegerea fundamentală a devenirii pe care o parcurgem, la care subscriem și pe care o realizăm. Așezate în reliefuri aproape geografice, de o claritate și de o frumusete perfectă, succesele dobîndite în uriașa campanie a muncii sînt etalonul în aur al valorilor economice pe care le tezaurizăm. Cu imaginea lor în memorie am mers duminică spre urne votînd, pentru încă o nouă legislatură, același program. Și cu imaginea acelui forum de dezbatere democratică în incinta căruia fiecare cetățean al patriei noastre a avut dreptul să-și exprime opinia, în legătură cu absolut toate proiectele economico-sociale ale cetății, implicîndu-se astfel fundamental în destinul care se pregătea.

Poate că sentimentul atît de reconfortant al solidarității umane izvorăște tocmai din faptul această, că, în toate alegerile, ceea ce votăm nu depinde în nici o măsură de promisiunile demagogice, care pun în mișcare pe alte coordonate geografice sistemul electoral ; nu votăm doar rostirea și verbul în sine ci votul nostru exprimă un lucru vizibil și sigur : chiar munca noastră, ceea ce izbutim să realizăm.

Nu în ultimul rînd vom vorbi despre liniște, reamintindu-ne duminica de 20 noiembrie. Liniștea de pe chipurile frumoase ale oamenilor, liniștea de pe străzile frumoase ale orașului, sentimentul de siguranță și ocrotire pe care ți-l dă existența în matca nașterii tale, în locul de viețuire și muncă, unde peisajul și oamenii și tot ce se-ntîmplă sînt tot atîtea repere fundamentale pentru o existență demnă și liberă, pentru definirea unui prezent socialist de generoase semnificații, pentru înaltă visare către viitor.

Luceafărul

Un vot pentru lumina
de azi și de mîine a țării

Demnitate

Românii-au fost din veac în veac de piatră
Știind să lupte-n viață și-arzător,
Dar și-au căzut, dacă a fost nevoie,
Cînd se sculară pentru vatra lor.

Purtați mereu, uniți așa din veacuri,
De suferinți care-au murit pe rînd,
Ei fără teamă au sărit în flăcări,
Dar și-au rămas prin moartea lor trecînd

Săpînd în inimi și morminte sfinte,
Dar și oprindu-și lacrima, venind
Ei au trăit curați cum e zăpada
Și-au și căzut ca nimenea trăind.

Cu-o mînă apăsînd în brazdă plugul,
Cu flinta-n cealaltă, veghetori,
Au și cîntat, dar și-au știut prea bine
Că nici nu pot muri de două ori.

De cremene-n credința pentru Țară,
Nedezlipiți de nimenea de-aci,
Știu Ari, lîngă Partid, că România,
Cît va fi lumea lume, va trăi.

Virgil Carianopol

Mîndrie

Încă o confirmare a poziției internaționale a României, a strălucirii și consecvenței eforturilor sale de pace și colaborare în lume, tovarășului Nicolae Ceaușescu i-a fost decernată medalia de aur „Frédéric Joliot-Curie", cea mai înaltă distincție a mișcării mondiale pentru pace. Un motiv de mare onoare și mîndrie pentru noi toți. Însuși președintele Consiliului Mondial al Păcii, prezent la București, a prins în dreptul inimii președintelui român medalia ce poartă un nume celebru și o încărcătură de sensuri sinonime cu însăși puterea de a lupta pentru salvgardarea liniștei și vieții omenirii, amintindu-ne de acel semnal de alarmă pe care o viață ilustră l-a tras cu prețul unui sacrificiu suprem.

Nu e o floare rară, exotică, pacea, dar pe planeta Pămînt ea s-a ofilit de multe ori și s-a scuturat cu semințe roșii de sînge. Imaginată în chip de porumbel alb cu o ramură de măslin, a făcut ocolul ultimului sfert de secol, peste ruinele și dezastrele multor popoare care au luptat pentru curmarea războiului și înfrîngerea oribililor săi nervi care l-au pornit. O lungă și nepieritoare jertfă de sînge pe cîmpiile de luptă am dat-o și noi, țara și poporul nostru.

Mari depozite de arme, stocuri imense cu cele mai perfecționate și mai cumplite mijloace de distrugere în masă punctează acum harta planetei Pămînt și amenință conștiința umanității. Pacea care nu e o floare rară, exotică, poate crește peste tot și o bună înțelegere și cooperare internațională ar face ca lumina și semințele acesteia să topească tot acest arsenal. Și e meritul indiscutabil al României, al partidului și statului nostru, că pînă acum, într-un spirit militant și consecvent umanist s-a străduit, cu grija infinită pentru soarta și cauza păcii, să caute și să afle, împreună cu alte popoare, căile și soluțiile practice care să ducă la excluderea forței și a amenințării cu forța în relațiile dintre state, la înțelegere și la întărirea acesteia, la o colaborare și cooperare bazate pe egalitate și respect, în consonanță cu spiritul și necesitatea unei noi ordini internaționale. Un merit care, incontestabil, este legat de numele și activitatea mereu vie, cuprinzătoare a tovarășului Nicolae Ceaușescu. Ceea ce a dat și dă distincție de fapt întregii acestei opere de construire a păcii, ceea ce a dat și dă strălucire și personalitate proprie, dinamică, demersurilor și străduințelor României în această direcție.

Ca niciodată în istoria noastră, deținem, azi, o imagine cuprinzătoare, reală, a lumii, o viziune de fond asupra tuturor problemelor cu care se confruntă umanitatea. Și aceasta, indiscutabil, tot datorită celui ce în fruntea partidului și statului, personalitate proeminentă a lumii contemporane, a desfășurat și desfășoară o muncă încărcată de patos revoluționar și inteligență creatoare în slujba omului și a omenirii, a idealurilor de progres. Aproape că a făcut ocolul pămîntului, ducînd cu sine imaginea de azi a patriei și argumentînd cu aceasta însăși cauza și resursele mari ale păcii. Într-un dialog viu, permanent cu istoria și viața altor popoare, într-un dialog viu, permanent cu istoria și sarcinile contemporaneității. Medalia care i-a fost decernată și care consacră o viață și o luptă pilduitoare în acest sens, stă mărturie și confirmă încă o dată aceasta. Iar satisfacția și mîndria noastră au astfel un temei și mai adînc. Am ascultat cu toții cuvîntarea șefului statului nostru cu prilejul emoționant al decorării, răspunsul său la adresa acestui însuflețitor gest care ne onorează și onorează în același timp acest larg și cuprinzător organism al lumii care este Consiliul Mondial al Păcii. Era un răspuns al partidului, al țării și al poporului întreg care se adresa lumii și pornea dintr-o adîncă înțelegere a dimensiunii acesteia, un argument strălucit pentru relevarea, la scara întregului pămînt, a unei datorii excepționale. Viața, în asemenea împrejurări, dobîndește infinit mai multă forță și încredere în sine și se hotărăște spre fapte și mai mari.

A. I. Zăinescu

Munții Apuseni

Muzeu istoric și Pantheon al Poporului Român, îi numește prof. Vasile Netea. Semnatar a nenumărate studii de istorie, autorul acestei cărți („Munții Apuseni, Muzeu istoric și Pantheon", Ed. Sport-Turism, 1977) vibrează, ca nimeni altul, îndeosebi la ideea unității naționale și a libertății patriei ; lectorul va rămîne admirator perpetuu al artei care știe să ni-i facă iubiți pentru totdeauna pe eroii Munților Apuseni, în acest caz, ca și pe ai tuturor celorlalte provincii ale țării. Modalitatea în care a fost scrisă cartea, reușește să familiarizeze cititorul și viitorul călător cu descoperirea semnificațiilor patriotice ale acestor locuri, cu tradițiile lor eroice, cu amintirile istorice legate de fiecare stîncă și potecă, vorbindu-ne de modul de viață și civilizație al moților, de răscoalele, revoluțiile și conducătorii lor, de pămîntul care le-a purtat visurile și de atîtea ori deznădejdea. Autorului i-a reușit performanța de a scrie o carte ce poate fi considerată model de prezentare a unei provincii distincte în peisajul românesc ; fie că ar descrie sălbăticia romantică a piscurilor sau văilor, fie că urmărește descrierea așezărilor omenești de-a lungul unui curs de apă, se insistă la modul sublim-didactic și în spiritul neuitatului *tot ce mișcă-n țara asta, riul, ramul* pe selecția unor valori permanente, începînd de la alianța stîncii la freamătul cetinii de brad, de la curgerea apelor la sunetul unui tulnic, de la munca istovitoare din mine și păduri, pînă la lucrarea nobilă a cărturarilor iviți dintre localnici spre luminarea lor, toate acestea semnificînd

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Măsură și bucurie

Cercetătorii afirmă că spiritul geometric în arte, folosirea culorilor stinse, fundamentale, auriul și purpuriul, măsura și rigoarea, simțul strălucerat de spirit, rațiunea domolită de căldura iubirii iar aceasta transfigurată de imperativele echilibrului, sînt expresia afirmării creatoare în istorie a popoarelor arhaice, statornice, iar acolo unde domină picturalul, naivul simțual și crud, floralul abuziv și coloritul nestăpînit este vorba de o lume în mișcare nomadă, nehotărnicită în tiparele severe ale legii morale ce ctitorește un loc în virtutea unei Patrii.

Arta noastră veche, așa cum ne-o mărturisesc pînă astăzi folclorul și ctitoriile voievodale de pe cuprinsul țării, este adeveritoarea acestei auguste realități, lucrarea unor înzestrări superioare în spiritul statorniciei poporului nostru. Această artă izvorăște din gustul poporului nostru pentru măsură și echilibru și bucuria tăinuită de culoarea stinsă, potolită, trecută prin flăcările anotimpului purificator, ajunsă într-o esențializare.

Portul nostru popular, straiul omului și podoaba casei în Transilvania sau Moldova și Oltenia este lucrat în același spirit al statorniciei arhaice, al cuviinței devenită viață milenară unde forma tinde a confraterniza cu originile, a nu fi instantaneu vegetal, a nu da friu liber simțirii. Această domolire într-o închinare a naturii ca mărturie a asumării destinației ei de către ființa omului spiritual, angajat într-o transfigurarea spațiului și timpului, a istoriei unui popor este chezășia, măsura de aur a în-

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 7-a

Prezentul confirmă viitorul

La dimensiunile unor mari colectivități, aniversările au mai mult decît rostul de a impune un drept al memoriei. Ele impun adevăruri. Trei ani de muncă susținută a poporului nostru, trei ani de eforturi constructive, în unele situații chiar eroice, trei ani încununați cu rezultate deosebite în toate domeniile construcției socialiste vin să demonstreze, cu forța faptelor unei națiuni înalta valoare practică a hotărîrilor celui de-al XI-lea Congres al partidului.

Trei ani, cîți au trecut de atunci, reprezintă un răstimp scurt din perspectivă istorică. Dar el e suficient pentru a pune în lumină realismul hotărîrilor și prevederilor, caracterul lor științific, puternica influență exercitată în întreaga viață a națiunii noastre. Se poate spune că nu există domeniu de activitate în care obiectivele Congresului să nu fi determinat un climat de creatoare efervescență, de stimulator cadru pentru afirmarea inițiativei personale și colective. Realitățile de fiecare zi ale patriei noastre dovedesc că hotărîrile Congresului au devenit nu numai cauza membrilor partidului ci a unui întreg popor.

Ceea ce conferă Congresului al XI-lea semnificația de eveniment de excepție este faptul că a stabilit, prin adoptarea Programului partidului, linia strategică generală și orientările tactice pentru întreaga perioadă a făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate și a înaintării României spre comunism. Fundamentînd poziția partidului în toate problemele majore ale evoluției societății noastre și ale vieții internaționale, dînd răspunsuri clare, pe baza aplicării creatoare a principiilor marxism-leninismului la condițiile concrete ale țării noastre, tuturor problemelor importante privind opera de edificare a noii orînduiri, Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism și-a cîștigat, pe bună dreptate, aprecierea de Cartă fundamentală, ideologică, teoretică și politică a partidului și poporului.

Se știe, Congresul a abordat o arie extrem de largă de probleme, de la aspectele vieții economico-sociale pînă la problemele privind viața culturală și spirituală a societății, la cele privind o latură esențială a operei de edificare a socialismului : formarea omului nou. Adoptînd Codul principiilor și normelor muncii și vieții comuniștilor, al eticii și echității socialiste ca parte integrantă a Programului partidului, Congresul a jalonat orientări fundamentale în domeniul evoluției conștiinței socialiste. Acești trei ani care au trecut de la adoptarea acestui document sînt în măsură să evidențieze și perseverența cu care s-a acționat pentru generalizarea, la scara întregii societăți, a trăsăturilor morale înaintate.

Contribuția deosebită la elaborarea ca și la aplicarea politicii partidului, la soluționarea problemelor complexe ale dezvoltării societății

Mihai Tatulici

Continuare în pag. a 7-a

ATITUDINI

Lecturi și generații

Cine va judeca corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti după ecourile stîrnite de apariția ei în reviste va trage o concluzie cu totul defavorabilă asupra culegerii de scrisori și asupra lui G. Călinescu însuși. Ceea ce ar fi însă inexact. Volumul tipărit de Al. Rosetti, destinatarul scrisorilor, a provocat redeschiderea unor polemici pe care le credeam apuse odată cu trecerea timpului. Există însă oameni care vor să ne scoată din prezent și să ne transporte în trecut. Trebuie să lăsăm inimicițiile de altădată în starea de ofilire în care le-a adus timpul. Operația extragerii din scrisorile lui G. Călinescu a unor așa-zise pasaje infamante este o operație anacronică. Asistăm în mic la reacția pe care a stîrnit-o la vremea ei apariția *Istoriei literaturii române de la origini pînă în prezent*. Și este probabil că dacă ar mai fi trăit toți confrații pe care G. Călinescu îi pomenește în corespondența sa valul de proteste și de acuzații ar fi reeditat, în vremea noastră, vechea campanie.

E vorba de a judeca aici nu un om ci un creator mare și mai ales o operă de mari proporții. Scrisorile sînt bogate în detalii care privesc *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent* și monografiile despre Eminescu și Creangă conțin proiecte necunoscute ale lui G. Călinescu, fac dovada unor aspirații și intuiții excepționale. Generația căreia îi aparține Călinescu, prin unul din reprezentanții ei, ne îndreaptă însă privirea în altă parte. Ni se propune o altă lectură. De neînțeles este că și comentatori mai tineri ai scrisorilor se înscriu în caruselul vechilor dispute, fac corp comun cu o tabără sau alta, ținînd să acrediteze legenda unui G. Călinescu inferior spiritului operei sale. Nu este mai firesc să lăsăm fiecărei generații privilegiul propriilor ei veninuri ? Nu este mai firesc să nu ne însușim controverse minore ce

M. Ungheanu

Continuare în pag. a 7-a

Strălucita umbră

• AVRAM IANCU umblă prin munți, de peste un veac de la ora săvîrșirii sale omenești, ziua și noaptea, neodihnit și tînăr și frumos, umbră strălucitoare mînunînd sufletul moților oprind păsările în aer, umilind stelele cu strălucirea ochilor săi cei fără de stingere.

El este esența durerii și dorului unui neam, purtînd spre viitorime ideea de libertate și unitate națională, cea mai curată respirare a munților stîrniți din neclintirea lor milenară.

Numele lui stă scris pe fruntea îngîndurată a piscurilor, simplu ca o șoptire de vers dimineața pe rouă, puternic și adînc săpat, din adînc venind spre în afară.

Viața lui, mistuitoare ardere, a cunoscut înălțări sublime și căderi pustiitoare.

Destinul lui a fost de flacără înaltă și de scrum...

Temut, iubit, adorat, hulit, glorios și resemnat, la 24 de ani uimea Europa care-l estima drept general de mare rafinament militar. Sub bolțile fastuosului palat imperial, numele lui a vibrat puternic, distinct și înfricoșător. Viața i s-a mistuit fulgerător ca un meteorit, arzînd deplin și intens în numai doi ani de totală trăire.

Știința lui militară a fost iubirea de neam !

Zidit în durerile moților s-a ascuns în munți, a pribegit prin păduri, mîhnit, înțelept și ironic, cernit în singurătate, scîrbit de minciună, mîndru și demn și incoruptibil.

Incoruptibil ca aurul !

Timp de două decenii după revoluția ce avea să-l decoreze cu cea mai înaltă distincție, iubi-

Mircea Micu

Continuare în pag. a 4-a

INSTANTANEE

Marginalii eminesciene

Dintre poeziile de primă tinerețe a lui Eminescu, cea mai des citată și recitată este, pare-mi-se, **Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie** (apărută în periodicul **Familia,** de la Buda, la 2/14 aprilie 1867). Din toate poeziile lui patriotice ale acelui moment, este desigur, cea mai reprezentativă și meritată din plin audiția ei, la festivitățile cu recital de versuri. **Ce-ți doresc eu ție** exprimă cu însuflețire cele două ipostaze ale virtuților naționale, și anume atît vitejia în războaiele de apărare, cît și dragostea de pace a poporului nostru. Strofa închinată păcii apelează la o divinitate a mitologiei latine :

„Îngerul iubirii, îngerul de pace, / Pe altarul Vestei tainic surizînd, / Ce pe Marte-n glorii să orbească-l face, / Cînd cu lampa-i sboară lumea

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

DIN „CARTEA CU PRIETENI"

Ana Blandiana

Doina (fiindcă așa o chema pe Ana) vine de la Cluj, frumoasă ca o ninsoare din Transilvania care intră pe Valea Oltului să se zidească în șoldul mănăstirii de la Curtea de Argeș, pentru ca umbra Anei lui Manole să aibă, în noaptea schimbării anului, un butuc de vie de pe Tîrnave, carne de lostriță logodită cu fulgerul pe un riu mai sus de Gurahonț și să ne aducă aminte că iubitele noastre lăsîndu-ne, sînt păduri de laur, pe frunte nemurirea, în colțul ochilor un clopot de soare asfințind.

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 4-a

Debuturi în roman

Ieri, prozatorul român începea cu o schiță și trecea, după oarecare vreme, la nuvelă pentru a se apropia, cînd mijloacele lui epice ajungeau la maturitate, de roman. Azi debutanții atacă direct, fără complexe, romanul, trecînd peste etapele intermediare. Unii depling această răsturnare a evoluției normale, zicînd că nuvela învață pe prozator să construiască, iar povestirea să fie concis și expresiv, calități necesare și în roman. Lipsa de construcție în romanul de azi s-ar datora, așadar, abandonării acestei sănătoase practici literare. A începe cu un roman este totuna, spun cei care apără cronologia de mai sus, cu a trece de la copilărie la maturitate, vîrsta desăvîrșirii, sărind peste adolescență și tinerețe, etapele formării.

Adevărul este că prozatorul modern nu mai ține seamă de aceste reguli, începător sau consacrat, el dilată sau comprimă viața în roman, observația lui morală caută spații întinse și atunci îes la iveală acele groase cărți care se numesc, uneori impropriu, romane. Este aici un

Eugen Simion

Continuare în pag. a 6-a

cronica literară

Georgina Viorica Rogoz „DRĂCULEŞTII"

Interesul aprins arătat istoriei naționale a dat în ultima vreme, pe lingă produsele abundente ale unei adevărate industrii literare improvizate și cîteva realizări certe. Printre ele, se numără neîndoios romanul „Drăculeștii" al Georginei Viorica Rogoz. Merită notat că figura lui Vlad Țepeș i-a atras și pe alți autori : Marin Sorescu, Corneliu Leu.

Faptul e explicabil : Așa cum remarca încă din secolul trecut G. Ghibănescu : „n-a fost domn a cărui personalitate să se fi apreciat în mod mai deosebit ca persoana lui Țepeș-Vodă. De la povestirile legendare despre un Dracula voievod, care trecea în ochii rușilor ca tipul domnului tînăr și inspirat de diavol, mai nu e istoric care să nu fi adăugat ceva nou asupra personalității sale. Unul l-a văzut erou, viteaz, patriot, reformator de moravuri. Alții l-au văzut numai sub prizma de tiran".

Peste acestea se suprapune mitologia lui Dracula, actualizată uluitor de vremurile noastre care au pus în ea o întreagă mixtură demonică : ocultism, magie, vampirism, cruzimi sadice și practici infernale, totul popularizat cu mijloacele cinematografului, televiziunii, presei și reclamei comerciale.

Viorica Rogoz, ca orice biograf serios al lui Vlad Țepeș, trebuie, pentru a-și atinge ținta, să împrăștie un miros puternic de pucioasă, suscitat acum imediat de numele temutului domn. „Drăculeștii" e, prin urmare, o operă polemică, chiar dacă nemărturisită. Ea se realizează implicit, punînd în valoare o imensă documentare exactă.

Autoarea spulberă umbra demonică atribuită lui Țepeș, nu ocolind informațiile fioroase păstrate despre el, ci înregistrîndu-le și aruncînd asupra lor lumina adevărului. Altfel zis, reconstituie, fie și fragmentar, o biografie care cuprinde evenimentele sîngeroase, actele cumplite, humorile sumbre și comportările nemiloase, dar integrate într-o viziune originală istorică și psihologică a unui destin eroic și tragic. Înțelegem, fără să ni se spună anume, cum a luat naștere legenda legăturilor lui Țepeș cu forțele întunericului. O mulțime de lucruri reale ne sugerează în chip ingenios cum a crescut ea și a luat proporții fabuloase. Părintele voievodului făcea parte din ordinul cavaleresc al dragonilor (Drachen), înființat de împăratul Sigismund și purta pe piept un balaur fioros cu ochi arzători de rubin. Cuvîntul german a devenit ușor în românește „drac". Țepeș le-a restrîns sașilor brașoveni privilegiile și i-a pedepsit pentru că erau sprijinitorii pretendentului la domnie, Vlad Călugăru. Ei au tipărit „Historia despre Dracullus", scornind pe seama inamicului lor că slujește necuratului. Voievodul a pregătit înadins, cu adevărat, o pădure de țepi în care a tras oștenii turci făcuți prizonieri, ca să o găsească și sultanul cînd va ajunge la Tîrgoviște. Cît a fost ostatec creștea șoimi și-i învăța să se repeadă asupra paznicilor săi și să le scoată ochii. A existat realmente o scrisoare falsificată, care l-a determinat pe Mateiu Corvin să-și socotească fostul aliat trădător al creștinătății ; despre aceasta fusese informat pînă și Papa Pius al II-lea.

Punct cu punct, datele obscure sau obiect de controversă privitoare la Țepeș sînt lămurite, astfel încît sursa lor reală și dezvoltarea fabuloasă ulterioară să fie bine separate.

Sigur că o asemenea operație risca să nu dea un roman, ci o lucrare științifică bine venită dar, sub raport literar, fastidioasă. Viorica Rogoz însă are inteligența artistică să ducă polemica exclusiv pe planul creației. Faptele atestate de documente sînt întregite printr-o ficțiune epică vie, concretizînd mereu atitudinile politice și reacțiile psihologice, dăruindu-le o motivare plauzibilă în spiritul interpretării lor generale. Ca să poată lămuri bine lucrurile, fără o stăruință prea sistematică, autoarea născocește trei personagii, boierul Stepan Turcul, vătaful Codre ot Corbi și messerul Benedetto, credincioși ai lui Țepeș. După omorîrea mișelească a acestuia de către Laiotă Vodă ei îi însoțesc sicriul și veghează ca rămășițele sale pămîntești să fie înmormîntate creștinește la mînăstirea Snagov. În picioare, în mantii negre, într-o luntre a călugărilor, străbat lacul pe jumătate înghețat și plătesc cu viața, toți trei, loialitatea față de domnul lor. Fulguie subțire și vîntul aspru anunță viscolul. Cei trei bărbați se gîndesc la Țepeș, acum dispărut pentru todeauna, și-și reamintesc momente din viața lor, legate de el. Aceste *voci interioare*, amestecînd firesc relatarea anumitor întîmplări cu reflecții asupra diferitelor comportări și vorbe ale domnitorului, ne fac să le auzim autoarea.

Cartea e compusă dibaci. O primă parte, mai scurtă, are în centrul ei pe Vlad Dracul, tatăl lui Țepeș. E prilejul să luăm cunoștință de situația principatului valah în acea vreme, și să înțelegem totodată cum a crescut dușmănia teribilă între Dănești și Drăculești, marile două familii domnești, coborîtoare din Mircea. Apoi vine scena înmormîntării lui Țepeș, anticipînd sfîrșitul sîngeros al eroului. Restul cărții, în partea ei cea mai întinsă, îl umplu vocile amintite, contrapunctîndu-se prin perspectivele diferite.

Harefta (Stepan Turcul) e fiul boierului Nanu ot Loviște, tăiat de Dănești la Cozia. Vîndut rob turcilor, a reușit să se răscumpere și a devenit iscoada lui Vlad Dracul și ulterior a feciorului său, la Țarigrad. Personagiul a fost copist în cancelariile Înaltei Porți, și-a cîștigat protecția și amiciția unui istoric filozof, și poet ismailitan, Torgud-bei, cunoaște lumea otomană și multe din secretele ei.

Căpitanul Codre are o origine țărănească și s-a ridicat la rangul de vătaf domnesc prin vitejia sa, puțin comună. E un bărbat chipeș, iubeț, cu o mare sete de viață, viguros ca ursuloaia pe care a crescut-o. Perspectiva lui aparține oamenilor simpli, devotați voievodului, chiar dacă-i dezaprobă uneori asprimile excesive.

În sfîrșit, Benedetto venețianul, pictor și colecționar de manuscrise vechi, om al Renașterii, un sfert umanist, un sfert spion papal, un sfert aventurier și un sfert negustor, introduce optica iscoditorului vînturălume, inițiat în diplomația Vaticanului și a curților apusene, la curent cu sforăriile politice secrete. Varietatea unghiurilor de contemplare a lui Țepeș conferă vioiciune și lărgimea de orizont a romanului, îngăduind în același timp ca misterul personalității eroului să cîștige o înțelegere simțitor sporită.

Narațiunea se îmbogățește astfel cu episoade care adaugă tensiunii dramatice a faptelor o alta superioară, psihologică. Așa e scena primei întîlniri între Harefta și prințul captiv, care nu vrea să comunice cu străinii. La fel de grăitoare se dovedește cea în care Țepeș îl refuză pe Harefta venit să ceară cruțarea vieții lui Torgud-Bei. Reținem apoi discuția plină de miez despre artă și fast princiar între voievod și Benedetto, trimis să facă portretul unui oaspete prizonier al regelui Mattia. Nu mai puțin definitoriu e momentul pe care nu-l uită Codre, cînd Țepeș își trădează teama obsesivă de trădare.

Autoarea vede în voievod un cîrmuitor drept și apărător viteaz al țării. Ne sugerează concomitent o explicație a cruzimilor săvîrșite de domn prin atrocitatea epocii (sîntem în anii cînd un inamic mult mai puternic și nemilos, pus pe nimicirea micilor state creștine din drumul său către centrul Europei, trebuia înfricoșat cu orice mijloace). Dar a intervenit și experiența personală, trăită de o fire colerică, dispusă a aduna uri cumplite, răbdînd umilințe cu gîndul răzbunării lor viitoare, savurat pînă la voluptate (prințul fusese lungă vreme silit a arăta, cît fusese ostatec, supunere călăilor poporului său, să încheie pacte cu sprijinitorii celor care-i omorîseră mișelește tatăl, scîrbit de cum îi trece fratele de partea turcilor). Ca domn, se vedea, conform unei concepții medievale, înțelese „ad-hoc", „răbojarul" lui Dumnezeu pe pămînt, acolo unde prea mare ticăloșie împiedică drumul justiției divine.

Poate aici, justificarea mîniilor teribile împotriva vînzătorilor țării va căpăta destulă justificare. Trădările boierești sînt menționate, dar nu surprinse în mecanismul lor moral interior. O „voce" din această categorie ar fi convins mai mult.

Oricum, regizînd toate mărturiile, autoarea are buna intuiție să lase și o zonă neclarificată integral în psihologia eroului, fapt care sporește considerabil senzația vieții adevărate.

Prin construcție, cartea schițează o sinteză între romanul istoric de tip sadovenian, cu o aură fabuloasă, și cel bazat pe o minuțioasă reconstituire documentară, așa cum a practicat-o, la noi, Camil Petrescu. Întîiul lasă un loc larg ficțiunii, mai ales în cîmpul vieții oamenilor de rînd ; personagiile istorice propriu-zise traversează doar arareori acțiunea, la o anumită distanță. Al doilea tip le aduce, dimpotrivă, în prim plan, ficțiunea rămîne să umple prin motivări psihologice spațiul dintre faptele atestate strict prin mărturii sigure și să acrediteze o interpretare originală a personajului.

Viorica Rogoz are talent pictural și-i reușesc cîteva tablouri memorabile. Unul sumbru, böcklinian, lucrat în alb-negru ; cei trei credincioși ai lui Țepeș veghind sicriul de plumb al domnului în luntrea sub viscol, pe lacul a cărui ghiață o sparg vîslele și topoarele călugărilor.

Altul, feeric oriental, tratat cu minuție decorativă persană, al halcalei dată în cinstea lui Murad. În sfîrșit, unul fugos-romantic, à la Delacroix, prinzînd atacul impetuos, de o temeritate nebunească, atunci cînd Țepeș cu călăreții săi deghizați în osmanlii gonesc către însăși tabăra sultanului. Păcat că o carte cu atita simț al compoziției plastice are o copertă urîtă.

Ov. S. Crohmălniceanu

PREZENȚE

● O masivă antologie a poeziei române contemporane în limba spaniolă — **Antologia de la poesia rumana contemporanea** — a apărut de curînd la Ed. Minerva. Sumarul masivului volum cuprinde selecții reprezentative din Tudor Argezi, G. Bacovia, V. Voiculescu, Ion Barbu, Lucian Blaga, Ion Vinea, Alexandru Philippide, Zaharia Stancu, Mihai Beniuc, Geo Bogza, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu, M. R. Paraschivescu, Emil Botta, Gellu Naum, Dimitrie Stelaru, Geo Dumitrescu, Șt. Aug. Doinaș, A. E. Baconski, Tudor George, Dumitru Popescu, Alexandru Andrițoiu, Ion Brad, Ion Horea, Vasile Nicolescu, Mircea Ivănescu, Petre Stoica, Anghel Dumbrăveanu, Nichita Stănescu, Ion Gheorghe, Nicolae Labiș, Marin Sorescu, Darie Novăceanu, Ileana Mălăncioiu, Gheorghe Pituț, Constanța Buzea, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, Dumitru M. Ion, Mircea Dinescu. Firește, în chip fatal, orice selecție de asemenea natură este controversabilă. Versiunea spaniolă a antologiei aparține lui Darie Novăceanu, în același timp, și autorul scurtelor date bio-bibliografice. Este de mirare că volumul nu beneficiază și de o prefață, fără îndoială, utilă cititorului străin.

● Remarcabilă prezența scriitorilor și în ultimul număr (11 noiembrie) al revistei „Viața militară". Semnează poezii, comentarii critice, reportaje, Petru Vintilă, Dragoș Vicol, Virgil Carianopol, Nicolae Jianu, Andrei Ciurunga, Teodor Balș, Titus Vijeu, Mircea Iorgulescu, Emil Manu, Aurel Martin. Subliniem, totodată, diversitatea sumarului și ținuta grafică plăcută a publicației.

● Cenaclul național al pionierilor „Mihai Eminescu", patronat de Muzeul literaturii române, Casa centrală a pionierilor și șoimilor patriei și revista „Cutezătorii", se reunește în ședință de lucru duminică 27 nov. a.c., orele 10, în **Rotonda muzeului.**

În cadrul ședinței, care se înscrie între acțiunile celei de a II-a ediții a Festivalului național „Cîntarea României", vor fi citite și puse în dezbatere versuri închinate omului contemporan. Lucrările cenaclului vor fi conduse de către președintele de onoare, acad. Mihai Beniuc și poeta Violeta Zamfirescu.

REZULTATELE CONCURSULUI PENTRU DEBUT ÎN PROZĂ A EDITURII „ALBATROS" PE ANUL 1977

● În urma trierii manuscriselor prezentate la concursul de debut în proză a editurii „Albatros", juriul (președinte scriitorul Mircea Sîntimbreanu, directorul editurii) a stabilit următoarele premii de debut ale ediției 1977, următorilor :

Letiția Vladislav : **Vrăbiile pămîntului.**

Ion Lilă : **Ploaie amară** (— nuvele —)

Grid Modorcea : **Drumul vămilor** (— roman—)

Lucrările premiate vor fi publicate.

Pentru ediția 1978 a concursului de debut (proză și poezie), manuscrisele se vor primi, sub motto, pînă la data de 31.III.1978, însoțite de un plic închis ce va cuprinde numele și adresa concurentului. Manuscrisele neselecționate nu se restituie.

CARTEA DE DEBUT

Un nou romancier

Cu un roman interesant, masiv, promițător, **Victorie clandestină** („Cartea Românească, 1977), debutează Mircea Săndulescu, tînăr profesor de engleză, autor de poezii încă nepublicate.

Autorul e un faulknerian, prin urmare, nu un narator tradițional, linear, ci un referent, dacă-i putem spune așa, al ecourilor unor evenimente mai mult sau mai puțin legate între ele, expuse fără suită cronologică, adesea lăsate fără sfîrșit, în mister. Faptele se adună în jurul lui Mihai Vancu, membru al unui institut, colaboratorul profesorului arhitect Vișan. La început credem că vom asista la o competiție între Vișan, om de cincizeci de ani și discipolul său de 28 de ani doctorand. Se arată că Vișan, însurat cu o femeie planturoasă, întreține relații cu o tînără Claudia pe care a plasat-o cu o jumătate de normă undeva pe la istorie. De Claudia e îndrăgostit secretarul particular al lui Vișan, Constantin Mastia, zis Cheten, un tînăr fără prestigiu asupra femeilor pe care profesorul îl folosește ca suplinitor și ca paravan. Cheten roagă pe Mihai să vorbească pentru el cu Claudia, femeie „nespeculativă", dotată ca bunătate, umor și toleranță. Mihai refuză propunerea lui Vișan de a merge cu familia lui ca însoțitor al Claudiei în vacanță la Făgăraș și cedează locul lui Cheten. Din scrisorile pe care Cheten le trimite mai departe lui Mihai nu se înțelege exact ce se întîmplă. S-ar părea că Cheten cucerește pe Claudia și că aceasta începe la un moment dat să-l plictisească, apoi citim o aluzie la moartea ei, survenită fără veste și asupra căreia autorul ne lasă în incertitudine. De fapt, Mihai merge, vara, spre a-și pregăti doctoratul, la Brăila unde are un unchi „bogat", pe fostul profesor universitar de biologie Eugen Norșa, autorul unui proiect de desecare al celei mai mari bălți din țară. Om fără cămin, Eugen Norșa și-a pus toate speranțele în „aventura socială" și planul său este să redea agriculturii, să prefacă în grînar 75 000 hectare de pămînt. Asupra familiei Norșa apasă un destin malefic. Mihai este fiul sorei lui Eugen, Teodora Norșa, măritată cu judecătorul Mihai Vancu. Acesta a fost judecător numai pînă în 1946, apoi a trebuit să primească funcții mai mici, ca aceea de normator și casier, sfîrșind într-un sanatoriu de nevroze cu ideea fixă că e persecutat de toată lumea. Teodora a murit și ea. Sora ei, Caliope, s-a măritat cu un dentist, Les, de care a trebuit curînd să se despartă. O vină a avut și bătrînul Alexandru Norșa, negustorul de grîne, ruinat și alienat, ținut ascuns de ginerele său, Leo, vreme de 25 de ani după război, crescător de iepuri și fabricant himeric de luminări din resturi adunate de pe la biserici, „cu damblaua de a umbla cu mîna în spermanțetă", în amintirea făinei albe de grîu. În fine, cel de al patrulea fiu al lui Alexandru Norșa, Jack, e de asemenea un solitar, despărțit de soție, care l-a înșelat cu un ofițer de marină și i-a adus în familie o fată, rămasă mută în urma unui accident (Clara se exprimă și conversează prin intermediul scrisului). Așadar o familie de frustrați, naufragiați moral și social, din care numai un singur membru mai dispune de energie și vrea să se salveze, Eugen. Personalitatea acestuia, amenințată și ea de declin, la un pas de a ceda influențelor nocive ale mediului (femei, alcool), are ceva dinamic, fascinant.

Eroii lui Mircea Săndulescu, conform concepției sale romanești, nu sînt caractere, deși undeva ni se spune că ceea ce contează la oameni e caracterul și inteligența, Mihai Vancu are comportări imprevizibile și chiar nemotivate. Femeile îl atrag fără să izbutească să-l subjuge. Ceva în firea lor îl nemulțumește. Are impresia că nu i se acordă toată atenția. Livia, o prietenă, nu are tact și discreție, e prea orgolioasă și obstinată. De obicei există un rival, un inamic nevăzut. Angela Miclea, medic pediatru, pe care o cunoaște la Brăila, divorțată și cu un copil, are o legătură cu un inginer, Aurel Firoiu. Nadia, o cunoștință mai veche, a avut sau are ceva cu un cîntăreț de jazz, Bebi Vaidașu. Altele, precum Laura Vaidașu, sora lui Bebi, ingenuă, îl tratează ca pe un confident.

Un personaj curios e Plopu, tip de vagabond, proxenet, polițist și infractor, dornic de experiențe, de trăiri inedite pentru care se lasă la un moment dat și bătut de niște derbedei. Îl interesează cazurile și vrea să le îmbogățească sensul, să le dea o noblețe, dacă n-o au :

„Să zicem că un derbedeu a furat un sac poștal cu corespondență, crezînd că-i cu bani, imaginează de pildă el. Acolo în acte trebuie scris clar : violarea corespondenței, plus furt din bunuri aflate în gestiunea de stat. Și mie, uite așa deodată, îmi vine pe chelie să scriu că el, nătărăul, era de fapt cuprins de o anume formă ciudată de singurătate și vrea să vadă ce-și scriu oamenii, să simtă așa, oarecum ilegal, ce înseamnă căldura unor rînduri, comunicarea este etern umană, chiar în abstract, lui îi face bine... Abia reușesc să-mi stăpînesc apucăturile astea..."

Ne-am adus aminte de nuvela lui Fănuș Neagu **Doi saci de poștă** din volumul faulknerian **Vară buimacă.**

Romanul lui Mircea Săndulescu se cheamă **Victorie clandestină.** Judecătorul Vancu, tatăl lui Mihai, avînd în biroul său un tablou cu acest titlu, reprezentînd o sanie încărcată vîrf, trasă de cîini alungiți de efort prin lungul unei albii secate din care viscolul spulberase zăpadă.

Tabloul simbolizează, dat fiind titlul care i se dă, fuga anevoioasă pentru ascunderea tezaurului găsit (mai departe ni se spune că bărbatul din sanie e un căutător de aur). Este greu cu toate acestea să raportăm precis semnificația tabloului (ilustrarea cărții a pus pe copertă, în loc de cîini, cai) la titlul și ideea romanului. În final, se produce o catastrofă. Marile silozuri din port se prăbușesc și mii de tone de făină ce urmau să fie încărcate în șlepuri se revarsă în fluviu ca un atol de corali. La Cotul Dracului, pîinea „pantagruelică" e împinsă spre malul opus și acoperă toată plaja de vizavi, năclăind utilaje și oameni. Mai tîrziu e găsit cadavrul lui Alexandru Norșa aruncat din foișorul silozurilor în Dunăre. Cadavrul său atrăsese șobolanii care roseseră piloții de susținere ai silozurilor și cauzaseră dezastrul. Era victoria sa clandestină: ducea cu el averea care i se luase și pe care o regăsise, ca în tabloul judecătorului. Romancierul învăluie ultimele întîmplări într-o atmosferă cvasi-fantastică. Bătrînul Norșa se sinucide învins de setea sa de bogăție ca de o nefastă balenă albă, dar aurul său răpit obștei va reapare din cele 75 000 de hectare ale lacului secat de forțele invincibile ale oamenilor. În Mircea Săndulescu se prefigurează romancierul dotat cu viziune și capacitate de creație al acestei noi lumi, renăscute pe ruinele lumii vechi.

Al. Piru

viața cărților

Verb și culoare

● Poezia Florenței Albu din acest din urmă volum *) este cerebral ceremonioasă în același stil singular care este al poeziei ei dintotdeauna. Florența Albu disprețuiește metafora laborioasă în care se simt căutarea și gustul zorzoanelor de prisos Și totuși metafora ei nu e simplă. La ea nu vom găsi un vers enunțiativ și vitalist dar nici o concentrare emoționantă a imaginii. În schimb, se vor contura traiectoriile unei conștiințe vitaliste sau, altfel spus, o conștientizare a vitalului, glorificat în imaginea pămîntului a toate-purtător, a toate-cuprinzător : „Cred în pămînt. E viu, rădăcinos, / nemuritor ; e crud, e adevărat și abrupt, / fier și mîl, mări suprapuse — / vecin infinit ! / Cred în pămînt. Credință de țăran, / grădinar, paznic de vite, / pierde vară — cîntăreț / pe un petec de lume, de nemurire. / Cred în pămînt. Această sămînță / m-a purtat la sorocul seminței ; murind din cînd în cînd, / la sorocul seminței. / În răscrucea luminii, apei, vîntului, vremii...".

Insolitul metaforei e cu atît mai surprinzător cu cît tematica acestui volum pare a fi eterna iubire de copaci și iarbă, de pămînt și pasteluri mișcate, vibrînd nu măsura lor ci ochiul care vede, mintea care percepe. De aici, probabil, o sonoritate cadențată de stările spiritului și metafora limpede și curată cu toată profunzimea ei. Acuratețea imaginii vine din frecvența și rezonanța verbului, predilect element, pe cît se pare, și din absența adjectivului ca și cum retina ar înregistra mai cu seamă conturul și culoarea lumii decît determinările ei : „Ochii mei sînt măsura / acestei lumini / care coboară munții...". Viziunea e însoțită de un pelerinaj verbal care traversează timpul și spațiul cu credința luminii și veșniciei culorilor și toate aceste lucruri și surse ale lumii sînt întreținute prin încrederea în cuvinte, în pom, în poemul care este un fel de destin al celui care vede lumea cu ochii sufletului : „Încrede-te ochiului, / încrede-te gurii, pipăitului, mirosului patruped ; / încrede-te / acului, mișcării, / fuga undelor, interferențe, / zig-zagul multicolor, foste imagini, imagini posibile, / încrede-te frigului, piatra și mîna pipăindu-se una pe alta / Ori nu te încrede. / Aceasta e muzica lucrurilor, / cînd se ciocnesc și se îngăduie ; acesta e zgomotul, stridența, / gîndul întors în cochilia urechii / pe sine-ngînîndu-l".

În ultimă instanță, această carte este o confesiune ca un ritual care reconcepe la infinit natura cu toate semnele și întrebările ei, cu tainele și restituirile ei față de om și soarta lui. O confesiune a încrederii în valorile eterne ale lumii concepută ca ierarhie a frumosului în care intră tristețea și bucuria deopotrivă.

Uneori, însă versurile n-au nimic spectaculos, pierzînd și caracterul ritualic și fără să fie discursive, sînt înșiruire de termeni fără vreo specificitate expresivă : „Există o pasăre a prînzului, / a clipei / doamna prestriță, cu moț auriu / există o mie de zgomote, țipete, cîntece, avioane, greeri, / săbii și spice rotindu-se în vînt ;". Dar acestea sînt doar treceri sau puneri în scenă care păstrează nuanțe de poematică enunțiativă ce precede confesiunea expresivă.

Poezia Florenței Albu este o poezie a stabilității lucrurilor și semnelor lor.

Ioana Crețulescu

*) Florența Albu : „Roata lumii", Editura „Eminescu", 1977.

Tonalități elegiace

● Tonul dominant al ultimului volum *) semnat de Agatha Grigorescu-Bacovia este acela al tristeții resemnate în fața solitudinii, motiv liric frecvent în poezia simbolistă. Trecerea timpului a estompat accentele dramatice, amintirile sînt fluide, subtile, efluvii delicate de durere molcomită : „Îngenunchez / Cu amintirile / Pe frunte... / Sclipesc gînduri / Pe obraji, / Lacrimile / Topesc perle / Pe giulgiul zăpezii / (...) Mi se preferă umbra printre morminte / Și vîntul / Îmi aduce / Ecoul / Poemelor tale . . ." **(Reculegere).**

Umbra marelui Bacovia — și atunci cînd nu constituie obiectul direct al evocării — plutește asupra versurilor celei căreia îi este dedicat volumul **Plumb.** Amurgurile, toamna, grădina, o parte din simbolurile cromatice și din lexicul bacovian, fără a avea forța constituirii într-un univers neapărat obsesional, apar în poezia Agathei Grigorescu-Bacovia ca un pios „memento" nostalgic : „Toamna plînge / Prin parcuri. / Și din vara / Care s-a dus / Mai stăruie / O nostalgică / Melancolie. / Din cununa soarelui / Pică diamante / Și iubire, / O ! Toamna / Cu poezia din hlamida / Frunzelor / Ruginite, / Cum mîngîie și doare . . ." **(Toamna caldă).**

Visul reprezintă pentru poetă spațiul compensator în care tristețea se alină iar fumul amintirii desenează imagini luminoase. Revenirea este dureroasă, culorile pălesc, singurătatea apasă : „Grădini / De soare, / Cu roua de aur, / Pe flori de cicoare, / Pe floarea de laur / O, atita cer / Domnea / În visurile mele ! / Dar, cînd mă trezeam, / Cerul era negru / Fără sori, / Nici stele . . ." **(Visuri).**

Tema așteptării frustrate, reflex al singurătății, își află expresia lirică în versuri emoționante, definind factura elegiacă a poeziei și starea sufletească din care s-au născut **Efluviile** : „În rătăcirea / Unor clipe / Se-ndreaptă brațele / Spre tine. / Rămîn întinse / Să cuprindă / O umbră / Care nu mai vine . . ." **(Umbra).**

Valentin F. Mihăescu

*) Agatha Grigorescu-Bacovia : „Efluvii", Editura „Cartea Românească", 1977.

Între sugestie și expresivitate

● Un poet livresc, uneori manierist-prețios, este Mihai Cantuniari în recentul său volum de versuri.*) Inspirația trece prin filtrele lecturii, imaginea se dezvoltă previzibil după o logică a **expresivității** și nu a **sugestiei.** Efectul este de natură picturală, plasticizantă, decurgînd din fundalul decorativ (comparație dezvoltată, epitetul ornant) în care este încadrată alegoria poetică : „Oare cîte cetăți năpăstuit-am eu / cu vorba sau cu fapta / într-o viață de om, / cîte s-au zgîrcit decapitate / sub tălpile-mi de fier / oare ! / / Iată, cu puterile din urmă, arunc de la mine, cheile de aur / departe, cît mai departe / ci mi le oferă iar / scăpărătoare / de perina ei neagră / noaptea". În aceeași categorie stilistică intră piese lirice ca „Ultimul festin", „Experiență", „Ceas de strajă" etc. Uneori însă această osatură poetică destul de artificială este vitalizată de un autentic suflu liric. Imaginea și ideea fac corp comun într-o expresie elegant decupată, memorabilă ca în „Confuz, un clopot" : „Stau răsucite dorurile / în torsdă / pod de frînghii spre bănuit tărîm / înnoadă. // Sfios se-ngrămădesc turmele plînsului / la pragul magic / Oh, de pe-acum sîngeră gleznele / conturul tragic // În amintire-catedrală scufundată / confuz, un clopot, / stăruie stins / Pe prund se scutur beznele / în ropot". Cînd părăsește procedeele elocvenței, a „epicizării" stărilor și sentimentelor, Mihai Cantuniari aspiră, sub influența vădită a lui Ion Barbu sau Dan Botta, la o estetică a nerostitului : „Muzica mea e tăcerea" declară cam ostentativ poetul în „Vis". Totuși, nu s-ar putea spune că lecția poetică barbiană nu este bine asimilată. Dovadă aceste versuri din „Orga de vînt" : „Sosesc alene primii duși, năieri / peste oglinda apei revolute, / umplînd firidele deschise nicăieri / cu tot atîtea plute // ce-au navigat prea mult în sus, / tăind spasmodic delte reci, letale. / Acum, fecioarele tărîmului obstrus / le-aruncă-n drum petale." Mai puțin inspirat ne apare Mihai Cantuniari în linia erotică unde probează o sensibilitate de romantism minor („Dar cînd") sau atunci cînd „filozofează" la nivelul „cînteculului de lume" pe marginea motivelor „fortuna labis" sau „carpe diem" : „Din grădinile iubirii ni se oferă o gardenie / ce abia se mai ghicește împletită în cununa / ridicată peste frunte. / Doamne sfinte, ce zgîrcenie ! dintr-un roi de existențe s-avem drept numai la una ?" Mihai Cantuniari este o voce poetică, oscilînd între modele faste sau nefaste, ce nu și-a găsit încă tonul propriu.

Paul Dugneanu

*) Mihai Cantuniari : „Poezii", Editura „Cartea Românească", 1977.

TELEGRAMĂ

Stimate și iubite tovarășe Mihai Beniuc,

La cei 70 de ani de viață, pe care îi aniversați împreună cu noi toți scriitorii din România Socialistă, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite, cu bucurie, un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată în mijlocul scriitorilor care vă înconjoară cu stimă și dragoste, cît mai mari succese în nobila activitate literară și în munca obștească.

La mulți ani !

PREȘEDINTE
George Macovescu

Teatrul și publicul

● Expunerea, de o indubitabilă valoare științifică și riguroasă investigare sociologică, întreprinsă de Amza Săceanu *) este un autentic răspuns pe de o parte unor realități existente și pe de altă parte unor cercetători care, din diferite unghiuri de vedere, interpretează sau emit judecăți asupra problemelor teatrului contemporan. Pentru Amza Săceanu, instituția teatrală are un loc și un rol bine conturate în viața socială, în funcție de interesele culturale ale oamenilor, de variabile ce țin de individ, de formația sa, de mediul în care viețuiește și, în același timp, de mesajul formativ pe care-l poartă. Teatrul, susține pe bună dreptate autorul, este un tip de comunicare socială, cu efecte mari și durabile, ce determină comportamente culturale și structuri sociale. Premisă evidentă, propusă de autor și cu care sîntem întru totul de acord, este credința fermă în viitorul teatrului, nu criza sa, ci căutarea unor noi forme de expresie menite să reflecte veridicitatea unei epoci istorice, a unei societăți, a unor oameni. Din acest punct de vedere, teatrul românesc contemporan se înscrie în efortul social general de edificare a societății socialiste, contribuind prin vocația sa profund umanistă la formarea omului nou, constructor conștient și devotat al noii societăți.

Amza Săceanu vede în teatrul românesc, printr-o analiză largă și profundă a spectacolelor și pieselor jucate pe scenele noastre, caracterul său militant, funcția sa ideologică și vocația sa socială, în sensul perspectivei istoriei și a relației critice față de mediul social. Sîntem în optica autorului, spectatorii unui teatru al conștiinței și al conștientizării, vocativ și penetrant, așa cum o relevă sinteza largă întreprinsă asupra unui mare volum de date rezultate din investigația sociologică, ce evidențiază dinamica spectacolelor, a numărului de spectatori, ponderea pieselor românești și străine, analiza statistică a publicului (mai bine-zis a „publicurilor" spectacolelor de teatru), disponibilitatea acestuia față de valoarea spectacolelor, integrarea spectacolelor în comportamentul cultural al spectatorilor.

Din analiza întreprinsă de autor asupra repertoriilor teatrelor rezultă unele concluzii operative : repertoriul trebuie să fie un adevărat program ideologic al teatrului, în consens cu ideea de cultură socialistă generată de transformările socialiste ; trebuie să aibă o semnificație umană și socială ; alegerea sa să se facă în funcție de finalitatea sa educativă și culturală, de publicul căruia i se adresează.

Fiind, în vechea dispută : teatru — film — radio — televiziune, de partea complementarității și nu a opoziției, autorul întreprinde chiar un demers convergent către o unanimă funcție socială comună : educația, formarea multilaterală a personalității.

Prin cartea sa, autorul convinge că acest domeniu nu trebuie să rămînă la voia întîmplării ci, prin cunoaștere și apreciere, să se adopte măsuri corespunzătoare. El evidențiază nevoia cunoașterii condițiilor în care se poate interveni în evoluția prezentă și viitoare a teatrului ca formă de manifestare culturală.

Viitorul teatrului ? În actuala explozie informațională, există un cîmp larg de posibilități pe care le putem modifica permanent, o nouă atitudine acomodabilă unor noi realități, cu convingerea împărtășită că niciodată „tehnica nu va înlocui fantezia".

Dan Cruceru

*) Amza Săceanu : „Teatrul și publicul", Editura „Eminescu", 1977.

Luciditatea căutării

● O notă de „experiment" străbate paginile cărții lui Vári Attila*), legînd scurtele sale proze într-un volum unitar. Atras de împletirea fantastic-real de factură Buzzati, Borges, Marquez, autorul pare a-și căuta prin tatonări și aproximări succesive vocea proprie în zona tematică în care evoluează. Impresia e de inedit și „déjà vu", de noutate și știut, dar niciodată de falsitate sau mimetism. Universului său tematic îi corespunde o scriitură aflată, ca și la modelele sale, între supra și infra realism, undeva în miezul poetic al realului : „Mare este puterea cuvîntului, ca a unui adevărat bărbat ;... de-aceea născocește orice cuvînt ce alină și amețește ; căci importantă e muzicalitatea, nu înțelesul lui... Atunci tu să-ți măsori cuvintele pînă cînd el se preschimbă-ncet într-o rostire tainică. **(Casanova)** Vári Attila realizează în fapt o rescriere a unor teme, o serie de scurte variațiuni, unde, ca în acea singură pagină care dă titlul volumului, autorul apasă febril fiecare clapă păstrînd însă aceeași tonalitate cu reverberații profunde („Pianul... pe care numai tinerii artiști știu să cînte, instrumentul muzical care iartă pînă și notele false acelora de care se știe iubit" — **Pian la licitație).**

Trei zone distincte își împart cuprinsul cărții : copilăria, orașul și parabola, dar totul converge spre fața ascunsă a lucrurilor, spre irealitatea imediată. Zona copilăriei **(Vară buimacă, După-amiezi, Seara, Pete în soare, Gerzson, ucigătorul de balauri)** nu duce atît la căutarea unui timp interior în surparea memoriei, cît la retrăirea duioasă, uneori ironică, alteori nostalgică a unei lumi în care nu ne mai întoarcem niciodată. „Elegiile tîrgu-mureșene" trec pe nesimțite de la evocare sensibilă la umor bonom și ironie acidă, ascunzînd contradicția internă între afecțiunea pentru orașul natal și sentimentul stupidității tîrgului de altădată. Dacă uneori prostia și naivitatea sînt inofensive iar tonul amintește de Creangă **(De-ale lui Bodor, Tunelul),** alteori, prostia instituționalizată **(Clopote nocturne)** dă nuanțe întunecate umorului. Mărginirea burgheză sugerează lumea lui Mitică și a berăriei caragialiene **(Un om tragic, Sergentul).** Simpla parabolă nu are suficientă forță spre a releva în profunzime, rămînînd doar o încercare interesantă **(Cine sapă groapa altuia, Urciorul nu merge de multe ori la apă).** Realizată este însă tratarea fantastă unde proza parabolică interferează cu realul, sprijinită de un stil laconic cu lumini și umbre insolite **(Fața de piatră a Timpului).**

O fascinație a neașteptatului ascuns sub banal formează locul geometric al prozei lui Vári Attila : elegiile orașului trec de la burlesc la fantastic **(Secretul fluierului, Miracol),** lumea copilăriei întreține legături cu miraculosul **(Lună plină cu eclipsă de soare)** ; parabolele își accentuează structura ambiguă real-fantastă, colorată uneori expresionist **(Metamorfoză)** sau naiv-țărănească **(Înainte de răsăritul soarelui).** Universul este dominat de legi nebănuite, magic-poetice ca în colinde **(Să nu lași drumul umblat)** sau malefice ca în descîntece lunatice **(Luna fecioarei, Natură moartă).** Sentimentul că lucrurile ascund mai mult decît par izvorăște din tratarea minuțioasă a realului, din scrutarea lui cu o privire care, atentă, pătrunde dincolo de aparență.

În schițele sale Vári Attila e aproape de acea întîlnire de care vorbește Gaetan Picon între lumea internă și vocea personală, unică, a scriitorului.

Dan Alexandru Condeescu

*) Vári Attila : „Pian la licitație". Editura „Kriterion", București, 1977

Invitatul nostru: SAȘA PANĂ

„Am încredere că fluviul, oricîte meandre ar face, ajunge la ocean“

BIOGRAFIA DEBUTURILOR

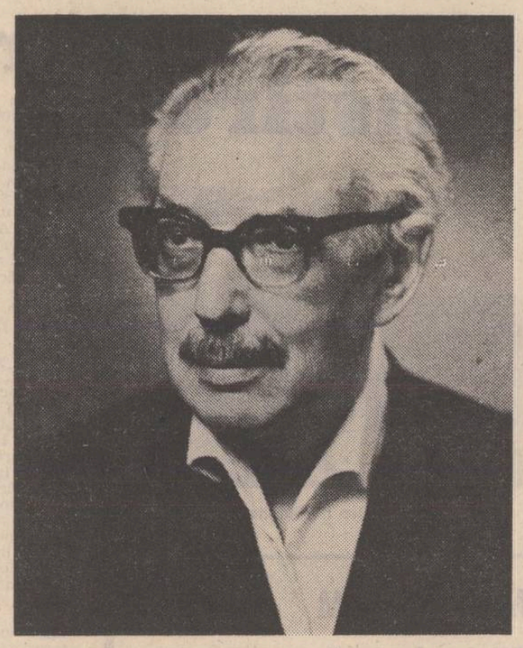

■ „Cititul — o regulă a casei“

— Pentru cei, foarte numeroși de altfel, ce-au citit memoriile Dvs, strînse sub titlul Născut în '02, **un interviu cu Sașa Pană urmărind să aducă în prim plan lucruri inedite poate părea o idee nu tocmai fericită și poate că nici nu este. Numai că eu sînt dintre acei care cred că nu toți oamenii citesc toate cărțile, așa că există o șansă ca multe din lucrurile pe care le veți mărturisi încă o dată să fie, pentru mulți cititori, „ca noi“.**

— Chiar de n-ar fi, atita vreme cît eu n-am emis „variante“ pentru unul și același fapt din viața mea, adică și de această dată voi spune **adevărul,** nimic nu poate fi împotriva dialogului nostru. Și-apoi, chiar ai dreptate : nu toți oamenii citesc toate cărțile. De plictisit oamenii poți să-i plictisești și cu lucruri inedite...

— Aș zice s-o luăm, cătinel, chiar de la copilăria Dvs., tocmai pentru că sînt niște ani de-atunci. A avut ea darul să influențeze în vreun fel omul ce-ați devenit ?

— Da. Pentru mine copilăria a contat foarte mult. Cu ce știi dumneata despre mine, cu ce ai auzit, cu ce ai mai citit, dacă ți-aș spune numai citeva cuvinte și tot ar fi ușor de înțeles.

— Și care sînt acele citeva cuvinte ?

— M-am născut într-o casă ce era și redacție.

— Da, nu e o situație tocmai obișnuită... V-aș ruga să-mi povestiți mai departe.

— Tatăl meu scotea o revistă de medicină pentru populația de la țară. Se numea „Profilaxia“ și bănuiești ușor, după numele ei, că se ocupa de răspîndirea unor minime cunoștințe medicale preventive.

— Unde se întîmpla asta, la București, sau la Dorohoi, unde v-ați petrecut o bună parte a copilăriei.

— La Dorohoi. Manuscrisele erau discutate în casă, corectate și pe urmă plecau la tipografie Tatăl meu, medic după cum știți, în afara practicării medicinei, era și un om aplecat spre lectură, spre studiu. Cînd aveam cinci, șase ani, deja începusem să iau parte la „viața redacției“. Ajutam la expediția revistei, la fățuit, lipeam adresele.

— Ce tiraj avea revista ?

— Apărea în vreo mie, o mie cinci sute de exemplare.

— Ce vă mai amintiți despre atmosfera din casa părintească ?

— Iată, nu pot uita cele două **feluri de-a fi** ce se întîlneau acolo. Tatăl meu, un medic ce-și transformase micul cabinet într-o policlinică, iar după ce-și termina treburile medicale citea, studia, nota, adnota. Dar mai era și mama, o femeie romantică, un fel de Emma Bovary. Avea și ea felul ei de-a citi : dacă punea mîna pe un Daudet, un Bourget, un Zola, nu mai puteai s-o miști. Pur și simplu ieșea din lumea reală și-și trăia o viață, numai a ei, nutrită din reverii nesfîrșite. Mi-amintesc că, o dată, enervat că nu-mi răspundea la ce-i spuneam, așezată fiind în fața sobei cu o carte în mînă, am luat un lemn aprins și i-am dat foc la rochie. Numai așa am reușit s-o clintesc din loc. Cititul era, așadar, o regulă a casei, dar el era practicat pe „căi diferite“. Mai mult, tata citea, subliniа ce era mai important spre a-i da mamei o selecție, mă refer la gazete. Duminica, pentru că bunicii mei nu știau carte, se făceau lecturi cu glas tare. Eu, văzînd de ce stimă se bucurau gazetele, le stringeam după ce erau abandonate. Mai mult. Pe cele șifonate le călcam cu fierul. De-atunci a început munca mea de colecționar. Am toate numerele revistelor din acea vreme : „Facla“, „Viața socială“, „Fluierașul“, „Revista idealistă“, „Românul literar“, „Ramuri“ și altele.

— Să înțeleg că ați fost și un cititor precoce ?

— Ai face o mare greșeală ! Dimpotrivă, am avut mari greutăți cu cititul, poate tocmai fiindcă am început să buchisesc după titlurile ziarelor, gazetelor. Nu știu ce s-a întîmplat dar citeam pe dos. Nu ziceam ADEVĂRUL ci LURĂ-**VEDA, nu citeam car ci rac.** Tata începuse să intre la idei și, exasperat, mă condimenta cu adjective deloc agreabile. Dar m-am vindecat spontan și clasa am promovat-o premiant. Lucrurile au intrat în normal tot așa de „pe nesimțite“ cum intraseră în „anormal“. M-a ajutat foarte mult acea frumoasă revistă scoasă de Costa Foru și, o vreme, cu Barberis, „Revista copiilor și a tinerimii“.

— Dar dintre gazetele „adulte“, care se citeau în casa Dvs. și care nu ?

— Se citeau „Dimineața“, „Adevărul“, „Facla“, „Luptătorul“. Nu se citea „Universul“ pentru că era laș, oportunist, huliganic.

— Care erau, pentru familia Dvs., gazetarii cei mai prețuiți ?

— Cocea, Mille, Iosif Nădejde, Isabela Sadoveanu, Edel și marii polemiști : Arghezi și Galaction.

— Fiind aproape pedant în colecționarea revistelor, să înțeleg că în lecturi — mă gîndesc la cărți — manifestați un oarecare sistem ; aveați, adică, lecturi, ordonate ?

— Nu. Citeam tot ce-mi cădea în mînă. Am citit foarte mult și am toate cărțile pe care le-am parcurs.

■ „Scriitorii nu mă vedeau în haină militară; superiorii mei nu știau că scriu“.

— Pînă acum am tot vorbit de cititorul colecționarul Sașa Pană. V-aș ruga să trecem la autorul cu același nume. Deci, cam cînd ați început să scrieți, să publicați ?

— Eram prin clasa a șasea de liceu — peste un an voi reveni în București, și învățam la „Matei Basarab“ — cînd mi-a venit ideea să scot o revistă „de mînă“. Faptul nu s-a împlinit decît pe la jumătatea anului, mai tîrziu. Revista s-a numit „Prietenul clasei a șasea“. Am publicat în ea versuri, articole și chiar un roman, calchiat după „Viața la țară“. În roman eram foarte îndrăgostit, ceea ce în realitate nu **era adevărat.** Aveam și o bibliotecă de împrumut și încercam să-mi cîștig adepți. Mergeam din casă în casă și spuneam : „V-aș recomanda să citiți această carte care etc., etc.“.

— Și chiar vă luau oamenii în seamă ? Nu le păreați caraghios ?

— Păi nu mă duceam chiar la maturi; vorbeam cu tineri. Și-apoi, eram un mare „excroc sentimental“.

— Devine foarte interesant. Ce făceați?

— Scriam pe coperțile cărților „Sînt foarte trist și singur. Mă gîndesc să...“. Îți închipui ce ziceau fetele cînd dădeau cu ochii de însemnările mele „disperate“. Îndurerat cum eram și oferindu-le spre lectură „Cum iubim“, îți închipui ce figură interesantă deveneam pe zi ce trecea... Astea se întîmplau în anii primului război mondial. Eram cercetaș în cohorta „V.A. Urechia“. Tata era mobilizat. Aprinsesem prima țigară...

— N-aș fi de acord să numim debut în revistă ceea ce scriați cu mina proprie în „Prietenul clasei a șasea“. Deci, în ce revistă „adevărată“ ați debutat ?

— Ca publicist, am debutat „întîia oară“ în „Luptătorul“, prin noiembrie 1920. Stăteam la o gazdă, lîngă liceu, pe Mircea Vodă. Într-o zi, vine o fată — nepoata gazdei — și-mi povestește un lucru de necrezut pe care îl aflase de la profesorul Panaitescu — nici o legătură cu Perpessicius — un om cu o barbă albă și care părea la locul lui.

— Ce lucru ?

— Le spusese elevilor că în sinagogă, femeile stau în cerc în jurul unei mese, iar bărbații, aflați sus, în balcoane, la un semn al rabinului, încep să urineze pe ele. Uluit și înfuriat m-am dus la redacția „Luptătorului“ care se afla unde azi întîlnim blocul turn ; la Sala Palatului. Redactorul șef — Leon Algazy, un om cu barbișon roșcovan și privire blîndă, m-a ascultat cu răbdare, apoi mi-a spus : „Du-te în camera de dincolo și scrie ce ne-ai povestit“. Ca să-mi dea mai mult curaj, mi-a spus că nu-i nevoie să-l semnez. Am scris articolul dintr-o suflare și așa am debutat ca articlier. Firește, titlul articolului era foarte „tandru“: **Un nebun !** și a apărut pe pagina întîi a ziarului, semnat X. — cum și eram, un necunoscut...

— Dar primul articol pe care l-ați semnat, cînd l-ați publicat ?

— În 1921, în ziarul iesean „Opinia“, anul XIX nr. 4826 din 4 iulie. Se intitula „O planetă și un grai“. Era o entuziastă pledoarie pentru studiul limbii inventate de dr. Zamenhof, Esperando. Eu studiam această limbă în revistele „Danubo“ și „Rumana Esperantisto“ care soseau la redacția „Profilaxiei“.

— Ca poet ați debutat în 1921, în „Rampa“ din 18 august cu „Poveste simplă“ Care este povestea acestui debut ?

— Păi chiar este. Eu am subintitulat-o „Cum ar scrie un începător romantic“ tocmai spre a sublinia că e **o parodie.** Redactorul mi-a făcut „pustiul de bine“ de-a renunța la subtitlu, publicînd versurile ca **poezie.**

— Vă mai amintiți acea parodie atît de „serioasă“ încît i-a părut unui redactor o poezie serioasă ? Parodie la ce anume era ?

— Parodie la abundența de strofe lirico-sentimentale care perverteau bunul gust al cititorilor. Și chiar „Rampa“ cu al ei George Nutzescu era colportoarea lor în doze zilnice... Parodia mea începea așa : „A fost pe vremi, odată / O fată de-mpărat / Mai mîndră ca ea, fată / Pe lume, nu s-a aflat“. Apoi urmează lucruri triste : tatăl vrea s-o mărite cu un prinț, fata s-avea dragă cu-n tînăr din popor. Dar voința tatălui e lege. Deci se hotărăște de cuscri data nunții. Fast întins. Deodată se observă absența miresei. Plecată cu cununa de lămîiță pe cap. Și din a 8-a strofă aflăm romanticul deznodămînt. „A fost-odată-o fată / cu suflet plin de dor, / fugi în toiul nunții — / cu-un tînăr din popor !“.

— Ce citeați în această perioadă ? Vă mai organizaseți, cît de cît, lecturile ?

— Le organizasem în sensul că citeam cărtile despre care auzeam că sînt „serioase“. Adică Tolstoi, Gorki, prozatori ruși în general. Traducerile nu erau puține, cum susțin unii : erau mai puțin exigente, dar existau. Îmi amintesc de interesante cărți avînd pe copertă numele unor Gauthier, Maupassant, Alphonse Daudet (vreo 3—4 romane) și alții descoperiți în Biblioteca pentru toți. Minerva, Socec, Căminul.

— Editorial ați debutat ca poet, în 1925, cu „Răbojul unui muritor“. Chiar în „editura personală“, cum se spune în „Dicționarul de literatură română contemporană ?“.

— Nu „chiar“ așa; adică, nu. M-am dus cu manuscrisul la Nicolae Stroilă, cel ce tipărea cărțile lui Iorga. Asta era pe strada Budișteanu, colț cu Grivița. Mi-a făcut un deviz, i-am dat un aconto și mi-a publicat cartea la 1 000 de exemplare. Peste citeva săptămîni cărticica era în vitrina librăriilor centrale.

— Care a fost ecoul semnelor descifrate pe răbojul muritorului Sașa Pană ?

— Ecoul a fost nenorocit ! În „Viața literară“. I. Valerian, luîndu-mă drept fată, scria că poezia are o oarecare gingășie și că, de, n-ar fi rău ca poeta să treacă pe la redacție ca să vedem, așa și pe dincolo. Dar ecoul cel mai drastic l-am recepționat din partea lui Camil Petrescu. Pe vremea aceea scotea „Cetatea literară“ pe care o scria de la cap la coadă de unul singur și-n paginile căreia se războia cu toți : cu miniștrii, cu scriitorii, cu funcționari, cu artiști, cu sportivi etc. Într-o bună zi, a venit și rîndul meu... Cartea mea avea două cicluri. Cel de-al doilea îl intitulasem „Citeva acorduri pastișate“ căci erau versuri în maniera lui Bacovia și mai ales a lui Minulescu, pe care îl iubeam foarte tare. Camil, după ce m-a demontat bine, cu tot dichisul, scrie : „Poetul își intitulează cel de-al doilea titlu pastișe. Dar ce crede el că sînt versurile din celălalt ciclu ?“ După apariția acelor rînduri, trei ani n-am mai scris și publicat nici un rînd. M-am aruncat în lecturi : Cocteau, Deltheil, Breton, Morand, Proust, Malraux, Max Jacob.

— Deci i-ați dat dreptate lui Camil Petrescu ?

— Păi dacă o avea ? Și eu simțisem că ceva „nu e în regulă“, scîrțiie... De-asta m-am și grăbit să dau acele versuri la tipar; să scap de ele, să mă descarc de tirania lor. N-am găsit altă cale ; le-am publicat.

— Aș vrea să vă mărturisesc că mi se pare bizar arcul de cerc pe care l-ați descris la un moment dat : de la Minulescu la Cocteau, Deltheil și Breton. A contribuit la această „piruetă“ și prieteniile cu tineri scriitori de atunci, cititori de „literatură nouă“ ?

— Nu, n-am avut strînse legături de prietenie cu scriitori, în acea vreme, așa cum nici de-alungul anilor nu m-am aflat prea apropiat de scriitori, ci mai mult de medici, colegii mei de profesiune. A fost o „piruetă“, cum îi spui dumneata, dictată, în mod sigur, numai de propria mea conștiință artistică, aflată în plină consolidare.

— Ați ales medicina din plăcere ori din rațiune ?

— Din rațiunea tatălui meu, care mi-a spus că scriitor pot ajunge și fără să fac **Literele,** dacă am ceva de spus. Mi-a dat și-o convingătoare listă de autori, care nu făcuseră neapărat **Literele.** Cum tata era un medic bine cotat, foarte căutat, bucurîndu-se de prețuirea multor oameni de frunte, m-a sfătuit să intru la **Medicină.** Ce e mai curios e, că am urmat, în paralel, și cursurile Institutului medico-militar. Am fost, deci, medic militar, ajungînd pînă la gradul de colonel.

— Cam greu se împacă imaginea protestatarului Sașa Pană cu cea a militarului ? În realitate, cum a decurs această „mezalianță“ ?

— N-a fost tocmai simplu. Multă vreme n-a știut nimeni că sînt militar. Scriitorii nu mă vedeau niciodată în haină militară; superiorii mei din armată nu știau că scriu. A durat o vreme...

■ „Consecvența era cea mai tare armă a noastră“.

— Cred că a venit vremea să vorbim puțin despre „unu“. Cum s-a născut ideea acestei reviste ?

— Nu m-am gîndit la o revistă. Altceva visam eu. Și anume, împreună cu un bun prieten, Moldov, care locuia la Dorohoi, doream să facem un festival de „artă nouă“. în care să citim versurile de Vinea, Ion Barbu, Cocteau, Desnos, Papini și alții. În loc de altă prefață, aș fi citit un manifest întocmit de mine. Dar lucrurile s-au tărăgănat, s-au încurcat, ideea festivalului nu era ușor de realizat, așa că ne-am zis : „Hai să facem o revistă !“ Sus, pe prima pagină am scris mare „unu“, adică numărul revistei, dedesubt, cu litere mai mici, „Avangardă literară“,

26.09.29. Sașa Pană prezintă lui Geo Bogza și Virgil Gheorghiu un număr al revistei UNU

adică numele revistei. Revista avea două capete și trei adrese : a mea, din București, a lui Moldov, din Dorohoi și a lui Fundoianu, din Franța. La 4 aprilie 1928 o distribuiam singur la chioșcuri. I-am dus un exemplar și lui Ion Călugăru. El s-a amuzat ; m-a îndrumat să mă duc la Roll. L-am găsit la lăptărie și nu prea-mi venea să-l conturb. A citit-o, i-a plăcut. Așa s-a întîmplat. Timp de cinci ani am condus revista cu zîmbetul pe buze, dar cu o mînă de fier.

— Bine zis „mînă de fier !“ Nu puține au fost „excomunicările“, rupturile „unu“-ului cu colaboratorii ei .De ce erați așa intransigent ?

— Intransigența a fost partea bună, cea mai bună a activității mele la „unu“. Nu admiteam compromisuri de nici un fel și, mai ales, nu admiteam ca scriitorii ce colaborează la „unu“ să mai scrie și la alte gazete. Singura excepție a fost Ion Călugăru, care era redactor salariat la „Cuvîntul“ și care n-avea cum să nu scrie și acolo. Nu înțelegeam cum atita vreme cît noi le lipeam unor poeți și publiciști notorii epitete ireverențioase, să colaborăm la publicațiile redactate de aceștia.

— Cum au primit colaboratorii revistei acest regim ?

— L-au acceptat. Gîndește-te la Bogza, de pildă, care, singur mărturisea că nu putea trăi o zi fără să alerge de la Bușteni la Telega, să cumpere „Bilete de papagal“ și să-și vadă numele acolo. Bogza a încetat să colaboreze la „Bilete“, deși noi îl stimam pe Arghezi, în anumite limite.

— Cînd avea loc o „excomunicare“ cum era privită de colaboratori ?

— Nu era mereu același lucru. Cînd l-am eliminat pe Voronca, acel „prinț al modernismului românesc“, incontestabil mare poet, cum l-a numit Nisipeanu, mi se rupea sufletul, dar n-aveam ce face. Consecvența era cea mai tare armă a noastră. Mi-aduc aminte și azi cum am lăsat albă pagina pe care trebuia să fie publicat materialul lui Voronca și tot la fel de bine îmi amintesc articolul de răspuns al lui Roll „Șacalul acestui colibri“. Bogza mi-a transmis atunci că pînă nu se rezolvă cazul Voronca, își încetează colaborarea ; peste două numere, însă, a reînceput să trimită din nou „semnele“ sale de la Bușteni.

— Mi-amintesc cu cîtă durere îmi vorbea regretatul Virgil Gheorghiu despre „eliminarea“ sa de la „unu“. Ce făcuse?

— Exista o revistă „Limba română“ tipărită la **Universul** — cel mai nenorocit ziar, cel mai conformist și huliganic. Virgil, fără să ne avertizeze — nici n-ar fi căpătat aprobarea noastră — a publicat acolo o poezie, lîngă unul Vladimir Corbeasca. Cum ne găseam la lăptărie și tocmai redactam „Acvariul“, pagina noastră „Forte“ (demascări, invective), am culeș următorul text : „Domnul Virgil Gheorghiu este rugat să treacă pe la redacție spre a-și lua piciorul în...“.

— Îl prețuiați pe Virgil Gheorghiu ca poet ?

— Da. Și acum, cînd îl recitesc, verific că multe din poeziile lui rezistă la eroziunea anilor. Mi-amintesc cu plăcere poemul său „8-11-19“ pe care i l-am editat în format excentric „cît pagina unui ziar“.

— Eu n-am deloc o memorie strălucită dar știu niște versuri din acest poem. Parcă sunau astfel : „Virful sinilor scade ca sonerii la vile uitate / Nimeni nu ajunge stînca de vultur a suferinței voastre...“ Ce n-am aflat niciodată e ce a însemnat 8-11-19.

— Erau numerele tramvaielor cu care putea ajunge Virgil la lăptăria lui Roll. (unde ne întruneam zi de zi, ca într-o redacție). Firește, azi, instransigența mea poate părea ridicolă, dar eu n-am folosit niciodată jumătăți de măsură, chiar în ceea ce mă privește. Într-o situație pe care o puteam rezolva astfel, **à l'amiable,** am descărcat în mine cinci gloanțe de revolver. Din întîmplare, al șaselea, cel care ar fi rezolvat poate conflictul cu mine însumi a rămas pe țeavă.

— Știu că ați strîns tot ce s-a scris rău despre „unu“, dar nu mai țin minte exact la cît se ridică numărul volumelor acestora.

— Uite, în dulapul de-aici sînt toate : șaptesprezece volume, în folii. (bibliorafte).

— De bine cine „v-a vorbit“, pe-atunci ?

— Puțină lume, dar și Perpessicius, mai ales. Cu pricepere și căldură.

— În afara scriitorilor avangardiști, pe cine stimați dumneavoastră ?

— Pe Arghezi. Cocea. Pe Camil Petrescu, care avea dîrzeniile lui, păsăricile lui, Ioachim Botez, adesea și mulți alții din generațiile mai vecine (Jebeleanu, Theodorescu Cicerone, Maria Banuș, Nina Cassian).

— De ce ați avut raporturi atît de sumare cu criticii literari ?

— M-am ferit de ei întotdeauna. O singură dată, întîlnindu-mă cu Voronca la librărie, m-a prezentat lui Perpessicius. M-am ferit de critici, pentru că un Streinu chiar, un admirabil Cioculescu dacă aș fi luat un aperitiv cu ei, aș fi băut o cafea, n-ar fi suportat, totuși, să le spui că sînt impermeabili la curentul literar nou (am dat un exemplu cu nume stimate, prețuite, luate la întîmplare). Dar ceea ce n-am uitat niciodată a fost să trimit criticilor cărțile mele precum și cele editate la **unu.** Asta era altceva.

— Trimiteați și celor care vă criticau, vă ironizau ?

— Firește. Mă simțeam dator să-i școlarizez!

— Dați-mi un exemplu de ce înțelegeați dumneavoastră prin dicteu.

— Nu știu dacă e vorba de ceea ce aștepti dumneata de la mine, dar iată un exemplu de cum înțelegeam eu să scriu : Corectam o dată o poezie în spalt. Într-un vers scriam : „...sunet uscat de havaiană“. Roll mi-a spus : „Bine, mă, cum sunet uscat de havaiană ? Sunetul havaianei numai uscat nu e. Du-te la tipografie și corectează !“ Am plecat. Pe drum însă m-am răzgîndit, mi-am spus „Dacă atunci cînd am scris, am crezut că pentru mine havaiana suna uscat, așa a fost“. Așa a rămas și, peste ani, în cartea mea de „Prozopoeme“.

— Se spune că nu doar în „Antologia avangardei românești“ ați nedreptățit pe unul ori pe altul. Acum, din perspectiva anilor, cum vi se pare această acuzație ?

— Ca orice acuzație, are dramul ei de adevăr. Sigur, poate i-am sprijinit prea mult pe unii ce-au înfirmat speranțele mele. Dar ceea ce regret e că n-am fost și mai... discursiv față de cei fără har.

— Cum arăta o zi de redacție la „unu“?

— Începea la lăptăria lui Roll, continua, în grup, la un șirand ori la o hoinăreală pe anumite străzi — mai ales cînd sosea sonda de la Bușteni, Geo. Atunci **peizăneam** (de la Paysan de Paris). În tot acest timp se persiflau ultimele cărți apărute la „Cartea Românească“ ori „Alcalay“. Se rîdea mult, și-apoi Sașa Pană avea darul să readucă grupul la realitate, amintind celor prezenți că „mai sînt doar două zile pînă la ora cînd se primesc ultimele materiale pentru revistă“. Trebuia să facă cineva și o anumită ordine și-mi asumam eu acest rol „ingrat“. Scoteam revista greu : se culegea de mînă și nu la linotip. Pînă nu storceam asigurarea fiecăruia că trimite materialul la vreme, n-aveam liniște.

■ „Am încredere în ceea ce am scris !“.

— Aș vrea să revin la o întrebare de mai înainte, o fac, într-o formă care să nu vă lase s-o „ocoliți“: cine credeți că a scris mai exact despre Dvs., ca scriitor și animator de revistă ?

— Perpessicius. Dintre cei tineri, Ionel Pop Dar și alții: Cubleșan, Oarcăsu, Baconski.

— Oricum v-aș fi întrebat : cum vi s-a părut cartea lui Ion Pop despre avangarda românească?

— Nu mă pot exprima, fiindcă pe Ionel, eu așa îi spun, îl iubesc foarte mult. A lucrat zile întregi în această cameră. Eu nu-l deranjam decît spre a-l întreba de ce mai are nevoie, de ce colecție, de ce cărți. Îi mai completam și oral datele de care avea nevoie, căci nu degeaba mi se zice și „istorie vie“.

— În ceea ce-l privește pe Ion Pop știu c-ați făcut un drum la Cluj, în urmă cu cîțiva ani, spre a-i urmări susținerea examenului de doctorat.

— I-am făcut această surpriză. M-am dus, m-am așezat undeva în sală...

— Privindu-vă cît de liniștit îmi povestiți, îmi vine în minte întrebarea : cum vă amintiți de atacurile vehemente împotriva revistei „unu“ ?

— Cum să-mi amintesc ? Cu același zîmbet pe buze de care-ți pomeneam. Și-au fost atacuri, nu glumă. Cel al lui Constantin Emilian, acel oribil „Anarhismul poetic“, cel atît de vulgar al lui Georgescu Cocoș, „Literatura de scandal“. Să nu uităm cursul de literatură contemporană rasist și demențial ținut de Radu Gyr la **Facultatea de litere și filosofie.**

— Cînd ați spus „vulgar“, mi-am reamintit cît de des se întrebuința acest cuvînt în legătură cu... literatura de la „unu“.

— Cum să nu. Hai să-ți povestesc ceva de-un proces. Am fost chemat la Procuratura militară, sub învinuirea de-a fi girat apariția de literatură pornografică. Procurorul avea un nume grozav : Turbatu. Știa însă să fie viclean și să se stăpînească foarte bine. Eu nu m-am putut abține și i-am spus : „Nu mi-o luați în nume de rău, dar îmi place că nu vă transformați numele în renume“. El s-a scorțoșit și mi-a răspuns : „Cu numele, cu celălalt, cu ce vrei dumneata. eu aș putea să te scot nu pe ușa aia (cea spre libertate), ci pe cealaltă (spre pușcărie)“. Am cam înghețat și i-am propus să mă lase să-i citesc din literatura noastră „pornografică“. Eu am un talent la citit de îmblînzesc și fiarele. I-am citit și-o bucată foarte frumoasă, „Reverul cu reverii“. **După ce am terminat,** Turbatu mi-a spus : „Domnule, de unde ai scos metaforele astea ? M-a uns pe suflet ce mi-ai citit. Uite, cînd oi ajunge acasă și m-o întreba nevasta ce-a mai fost pe la servici, o să-i spun de treabă asta. Dar cum o să-i povestesc, fiindcă din ce mi-ai citit dumneata nu se poate povesti. S-ar destrăma tot farmecul“. I-am răspuns „Domnule procuror, mi-ați dat nota 10 ! Vedeți, cei care ne acuză de pornografie încearcă să povestească ce scriem noi și de data asta nu înțelegem nimic. Alții, nici măcar nu ne citesc și ne înjură“. În momentul ăsta, a intrat în sală un maior (procuror) de tristă amintire, celebrul Romulus Hotineanu, cel care a dat ordin să se tragă în muncitorii de la „Grivița“ în 1933. S-a uitat la mine, apoi la Procuror. Eu îl cunoscusem pe Hotineanu, cu ani mulți înainte, cînd, aflîndu-mă ca intern în același salon de spital cu el, l-am îngrijit. Probabil că a vrut să-și plătească datoria și a înscenat următoarea farsă : „Domnule Procuror, ce-i cu ăsta aici ? Ce pornografie, domnule, ăsta e un aiurit, un zevzec Zice că e modernist și e vai de el; un poet amărît“. M-a luat de mînecă, m-a dus la ușă și dîndu-mi un picior în fund mi-a strigat : „Du-te, mă, nepricopsitule, de-aici, că avem treabă“. Am scăpat încă o dată și numele meu n-a ajuns pe ordinea de zi a garnizoanei din Buzău, unde aveam unitatea.

— Ce gîndiți acum despre Sașa Pană ?

— Ajuns la vîrsta asta nesperată, îmi pot permite să fiu mai tandru cu mine. De aceea îți spun că am încredere în ceea ce am scris, în poezia pe care am publicat-o. Altfel n-aș fi republicat nimic din scrierile mele. Chiar dacă și eu și alții credem că în avangarda românească rolul meu mai mare a fost cel de animator, am, îți repet, încredere în ceea ce am scris. Acum, după ce au trecut atîția ani, nu pot decît să regret „cele întîmplate“.

— În ce măsură ?

— Regret, adică, tocmai faptul... c-au trecut.

— Există nu puține variante cu privire la „valurile“ suprarealismului românesc, confundat, deseori, cu întreaga avangardă literară românească. Spuneți-mi, în citeva cuvinte, care este „varianta“ Dvs., despre aceste valuri.

— Primul val suprarealist a fost format din : Dan Faur, Cernet. M. R. Paraschivescu. parțial. Zaremba, Al. Dimitriu-Păușești, Voronca, parțial, Roll, Sașa Pană și, peste un timp, C. Nisipeanu cu epocala poemă suprarealistă „Femeia de aer“, carte de referință, incontestabil. Asta a fost pînă prin 1932. Cîțiva ani mai tîrziu, în arenă, adică la lăptăria lui Roll, s-au prezentat cîțiva noi combatanți : Aurel Baranga, Paul Păun, Gherasim Luca, Lesto Pols și alții. Imitau cam ce făceam noi și vroiau să ni se alăture. Roll a fost de altă părere : să scoată ei singuri o revistă, să vedem ce pot, să se dea cu capul de toți pereții și cînd vor reprezenta și ei ceva, să vină la noi. Tinerii au scos revista „Alge“ și curînd algiștii au devenit și colaboratorii noștri. Cam tot în acea vreme, prin 1932, la Constanța, Virgil Teodorescu, Tașcu Gheorghiu, Mircea Pavelescu au scos revista „liceu“. Două numere de revistă suprarealistă. Un nou val de suprarealiști se afirmă odată cu întoarcerea din străinătate a unui tînăr foarte informat, foarte talentat : Gellu Naum. El scoate volumul „Libertatea de a dormi pe o frunte“, apoi „Medium“.

— Care a fost, după opinia dumneavoastră, diferența esențială între primul val suprarealist, căruia îi aparțineți, și cel de-al doilea, cel al lui Gellu Naum ?

— Noul val dădea o mare importanță teoretizării. Noi, aproape deloc.

— Ce raporturi au existat între primul și cel de-al doilea val suprarealist ?

— Noi eram intransigenți, ei erau intransigenți. Nu ne-am prea lipit unii de alții. Cu timpul, ei s-au dovedit foarte individualiști, și s-au delimitat chiar ei între ei. Prin '35, '36 se declară nemulțumiți de ceea ce făcuseră pînă atunci și se dedică, cu mult talent, unei curajoase gazetării democratice, în „Cuvîntul liber“, „Credința“, „Lumea românească“. După cum știi, prin '45 au revenit la vechile unelte, la poezie.

— Literatura română de azi poartă amprenta mișcării avangardiste ? În ce măsură ?

— Fiecare generație își are avangarda ei. Ca în război. Numai că acolo cei din avangardă sînt trimiși de superiorii lor și devin primele victime, iar în literatură se „sacrifică“ din proprie voință.

— Ce înseamnă o artă fără avangardă ?

— În lipsa avangardei, scriitorul ar fi blestemat să rămînă un slujbaș al calapodului, adică să facă mereu ceea ce au făcut mulți alții înaintea lor. Or, **non bis in idem,** axiomă din jurisprudență, e bine să fie aplicată și minuitorilor de vocabule.

— Cum caracterizați avangardismul căruia îi aparțineți ?

— Avangardismul nostru a fost protestatar. Azi condiția avangardistului s-a schimbat și asta pentru că sîntem „la putere“.

— Într-un final de convorbire, cu Constantin Nisipeanu, domnia-sa îmi spunea că și moderniștii cei mai viforoși se clasicizează. Dvs. ce credeți ?

— Că ajung să fie predați în școală, asta e vina altora. Că ajung să obosească, asta e vina lor ! Dar pentru că ai pomenit de Costică Nisipeanu, vreau să-ți spun că, după părerea mea, cu „Femeia de aer“ el a dat cea mai consistentă carte de poezie suprarealistă din anii tinereții noastre. Cînd a venit în București, de la Craiova, Nisipeanu era de-o naivitate perfectă : nu știa să spună nici măcar o minciună convențională. Sînt ani de-atunci. Sîntem prieteni, mi-e drag și îl prețuiesc.

— Sînt. În anii de-acum, vedeți ceva din vechea avangardă mișcînd în versurile poeților mai tineri ?

— Greu de răspuns, dar părerea mea este că, în poezia mai îndrăzneață, estetic mai îndrăzneață, se află ceva din noi, ceva „vechi“. Orice am face, ontogenia repetă filogenia și în literatură. Nu spui **c** fără să știi că înainte a existat **b** și **a.**

— Ce trebuie să nu repete un avangardist de azi, pentru a nu se naște direct un... clasicizat ?

— Să nu mimeze. Avangardă înseamnă revoluție, îndrăzneală, viteză, chiar dacă asta îi nelinițește pe nerăbdătorii din jur. Mi-aduc aminte de Vinea. Citea o proză, parcă la un festival la Ateneu. Cineva din sală, plictisit, nervos, i-a strigat : „Evoluează, domnule, evoluează !“ Vinea i-a răspuns liniștit : „Ai răbdare, ai răbdare“. Gîndește-te că pe vremea „Junimii“, pentru unii, Carol Scrob era mai prețuit ca Eminescu, acel poet... avangardist.

— Ce citiți astăzi ?

— Lucrările ce se scriu despre avangarda internațională și despre aportul celei românești.

— Cum sîntem priviți ?

— Foarte bine. Uite acest volum Tzara, scos din Henri Baher. Are aproape 800 de pagini și cuprinde doar lucrările din anii 1921—1924. Vor urma încă alte șapte volume, tot cu aparat critic excelent. Nu știu însă dacă la Moinești există un semn că ar fi trecut pe-acolo scriitorul și filologul Tristan Tzara, personalitate de prim plan european. Dar eu am avut mereu încredere că fluviul, dacă are putere, dacă are apă bună, oricîte meandre va face, tot ajunge, într-o zi la Ocean. Port această convingere.

— Dar cei 75 de ani, la care ați ajuns, nu demult, cum îi purtați ?

— Port ușor și bătrînețile. Totuși, nu e chiar lesne. Nu mai pot bate șapte, opt pagini la mașină fără să mă odihnesc. După una singură fac un repaos. Dar văd că sînt scriitori care au ajuns și la 90 de ani, activi cum e Franyo Zoltan. Ce să fac, scriu mai puțin, citesc mai puțin. Cînd îmi spune cite cineva : „Ei, Sașa, arăți extraordinar. Bravo !“ îi răspund : „Da, dar numai Ion știe ce are în traistă“.

Reporter

a patriei cinstire

FLORIN COSTINESCU

Elegie în Țara de sus

Ochilor mei cînd gata au fost să plîngă
le-am spus :
— Fiți bucuroși, veți vedea o minune —
Țara de sus,

Natura, pictor naiv, adunînd culori din ecouri
zugrăvi pe cerul ei cele mai sfinte tablouri,

Pe un deal scapără merii, pe altul vița de vie,
vîntul mlădiază trup tînăr abia bănuit
într-o iie

Într-o vale, un drum ; un stejar solitar —
călătorul
cînd e soarele-aproape pare om ducînd la
buze ulciorul

Înnoptare-n priveliște... Somn nicidecum
să m-ajungă
Și eu crezînd că sub obcine ochii-mi uita-vor
să plîngă...

■

DIM. RACHICI

Dator

Sînt dator să stau de pază
în obîrșiile mele
acelor strămoși-cîmpie, strămoși-rîuri,
strămoși-munți ce vorbesc o
limbă dulce și mai umblă cu
obiele și au stînci în loc de
piepturi și au bolți
în loc de frunți ; sînt dator
căci piatra care-o calc
se-nnobilează toată, aerul
sărbătorindu-i
și de ei e respirat ; își
tot ară cîmpu-n mine,
mină plute lungi pe Mureș
și li-i lancu împărat ;
n-au odihnă, nu știu somnul
în obîrșiile mele
strămoși-rîuri, strămoși-cîmpuri,
strămoși-munți și dulci coline —
pe întinderi citadine
calcă sprinteni ;
ei sînt partea nemuririi
care-aici mi se cuvine.

■

STERIAN VICOL

Acest poem

Pentru că acest pămînt al nostru
Arat numai de părinții noștri
Înflorește numai în cîntecul nostru,
Pentru că purtăm copiii noștri
Peste reverberațiile grîului nostru,
O, Patrie, cu creangă de salcie tînără
Ce arde la porțile noastre,
Eu scriu, în afara gloriei scriu,
Poemul acesta, Ție, închinîndu-l !

■

VIOREL VARGA

Aici

Numai aici ne spălăm trupul în spumă
de crini
Niciodată ninși cu-ntuneric,
Numai aici ne primim prietenii cu
pîine și sare
Schimbîndu-le numele după numele
copiilor noștri.

Mai aproape, cei dăruiți ofrande purtînd
În lungile nopți vindute vegherii
Numai acestei țărîni se închină
Și acestor zboruri rotunde ca numele țării.

Între buze strivind flacăra ultimă
Numai aici cîteva ploi și cîteva anotimpuri
Cunoaște-vor înmugurirea mea de-a
doua oară
Și imnele de dragoste arzîndu-mi în suflet
Precum un rod timpuriu.

Aurelian Bolea : „Ginditorul"

MIRCEA ICHIM

Efigie de țară

M-am închinat la datină țărinii
Și sîngele s-a aromit duios ;
Mi-au înflorit pe fluierul de os
Luceferii și horele fîntînii.

Sub bradul nins al tinereții dat e
Din imnul meu să-i cetluiesc un nimb,
Ca să-i rămînă dincolo de timp
Efigia bătută în carate.

■

VICTOR NISTEA

Tineri

O ploaie de stele alunecă-n mare :
e ceasul aurorei :
a țîșnirii roșieticei flori din mlada
trandafirilor
a ruperii piraielor abia deslănțuite-n
munți
un ritm clocotitor ne bate la ușă :
fluvii rostogolindu-se-n cascada
ametitoare
clopote de ierburi atingînd vîrful stîncilor
clopote de lumină îmbătînd ciocîrlia
și lanurile
foc așezat în limba pitpalacului și
a priveghetorilor
pumnul de dinamită orînduit sub
vulturul nopții
snopul de aur trecînd în piine :

E minunat să treci încolonat sub
roșiile steaguri
o brigadă de tineri în bluze albastre
în ritmul aprigei primăveri :

a sevelor ce țîșniră din sîngele părinților
din piscuri în piscuri mai sus
în sîngele tău :

unde Patria e o condiție a existenței tale
iar tu
nu ești altul decît Patria :
o ființă o inimă o lumină :
cum va arăta sîngele tău așa va străluci
fața Patriei.

E minunat să gonești în ritmul Naturii :
să ridici în mîini marea piatră și s-o așezi
la temelia zilei de mîine
să simți căldura fiecărui lucru și
să poți spune :
aceasta e munca mea
să-i citești frumusețea acestei lumi
și să-i primești extazul pe fața asudată
de fericire.

E minunat s-aprinzi în mijlocul cetății lampa
(asemeni soarelui pe cer)
lumină din lumina ta
să fii constructorul de poduri între
azi și mîine
întinderea luminii de la om la om
să zidești fîntîna și să-i știi
izvorul păzitor
să sădești stejarul sub stejarul sfînt
unde-și dormea lancul somnul strămoșesc
o nu uita nici lacul cerul marea
unde Eminescu-și cîntă nemurirea
mai seamănă un tei sub teiul lui etern :

E minunat să cînți un Imn de luptă și Victorii.

autostrada

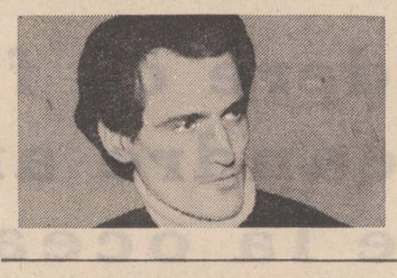

aurel antonie

Rico deschise tranzistorul. Se transmitea muzică de jazz. Vru să caute alt post, dar emisiunea se întrerupse brusc și crainicul anunță : „Acum două ore, pe autostrada 608 între Santa Ana și Garden Grove a fost găsit un polițist mort. Polițistul a fost ucis cu două gloanțe. O'Harra, care se află la sediul secției 84 a poliției din Atlanta, ne va ține la curent cu desfășurarea anchetei. Acum ascultați-l pe Marele Creț cu melodia Atîrnă-mi un cercel în nas. Hanny".

Rico se ridică neliniștit și închise tranzistorul. Locul unde se afla era cuprins exact între Santa Ana și Garden Grove. N-ar fi vrut să aibă necazuri. Se îndreptă decis spre marginea pădurii unde, pe autostradă, își lăsase mașina. Se opri în lizieră. Lîngă mașina lui se postase un polițist. Șovăi. Nu îndrăznea să se apropie. Polițistul avea mașina așezată transversal pe autostradă și cerea ajutoare prin radio.

Rico se știa nevinovat. Nu. Orice s-ar fi întîmplat, într-un polițist n-ar fi tras. Cunoștea jocul acesta absurd dintre polițiști și mafioți, polițiști și gangsteri, polițiști și proxeneți, polițiști și restul societății. Regula jocului era : să nu tragi în polițiști. Nici ei nu trăgeau în tine fără să te someze. Se întîmpla uneori ca vreun iresponsabil să ucidă un polițist. Omul care făcea o asemenea greșeală se condamna la o moarte sigură. Nici ai lui și nici alții nu-l puteau ajuta. Polițiștii îl căutau cu o inversunare puțin obișnuită. Niciodată un astfel de om n-a ajuns în fața juriului. Întotdeauna rapoartele comunicau în limbajul lor sec că omul a opus rezistență și a fost împușcat. Întotdeauna împușcat cu cartușe de Colt-42 cu care e dotată poliția. Cînd moare un polițist sînt devastate toate localurile clandestine. Sînt arestați sau terorizați toți cei care au o cît de mică legătură cu cazul. Întreaga lume interlopă se dă la fund.

Omul șovăia. Își aprinse o țigară și începu să judece situația. Repede și febril. Era, ceea ce se cheamă, un om dur. Supraviețuise junglei vietnameze. Știa că orice șovăială se plătește. Știa în orice clipă ceea ce voia și ceea ce trebuia să facă. În această lume aspră, a fi nesigur înseamnă a fi dat la o parte. Ori el nu-și putea permite luxul să se lase dat la o parte. Îți trebuie bani, și încă mulți, ca să-ți poți permite să nu te intereseze această luptă tăcută și încrîncenată pentru supraviețuire.

Acum nu avea destule elemente pentru a lua o hotărîre. Trebuia să știe exact care este situația. Deschise tranzistorul și-l apropie de ureche. Se transmitea muzică. Își stăpîni cu greu nerăbdarea. Muzica se opri și o voce grăbită, care parcă mitralia cuvintele, spuse :

„Aici O'Harra. Pe autostrada 608 au fost instalate patru baraje ale poliției. La kilometrul 2084 este părăsită mașina KWOL-804-N-294. Automobilul aparține unui oarecare Shirkan Rico. Vom reveni cu amănunte. Muzică...".

„Drace ! Situația e dificilă. Știu de mașină, de mine. Există baraje. Cel mai simplu ar fi să mă apropii de mașină și să fac pe nestiutorul. Dar de ce să fac pe nestiutorul ? Doar sînt nevinovat. N-am ucis nici un polițist. De ce trebuie să mă prefac că n-am auzit la radio ? Mă apropii de polițist, îi spun cine sînt și... mă trezesc cu un glonț în burtă. Poate că ăsta e prietenul lui sau poate că-i cunoaște familia. Cu treburile astea nu trebuie să te joci. E mult prea riscant. Să mă apropii fără să-i spun cine sînt și să-l imobilizez... Nu. Încetează cu prostiile. Nimic nu te-ar mai scăpa de gloanțele lor. Și Coltul ăsta de sub braț... Trebuie să scap de el. Nu mă pot prezenta în fața ăstuia înarmat..."

„Aici O'Harra. Studiul balistic a arătat că polițistul a fost ucis cu două gloanțe provenind de la un pistol Colt-39, dintr-o mașină în mers. Se crede că ucigașul era un bun trăgător. Shirkan Rico, proprietarul mașinii abandonate pe autostradă, este înregistrat la poliția din Ontario cu un pistol Colt-39. S-a emis un mandat de arestare pe numele lui. Din fișa Interpolului rezultă că este de origine portorican și că a participat la războiul din Vietnam, unde a fost amestecat într-o afacere în care a fost ucis un polițist. Atunci a fost eliberat din lipsă de probe. Și acum muzică...".

„Ce dracu, s-au timpit cu toții. Ăștia au nevoie de un țap ispășitor și m-au găsit pe mine. Atunci, în Vietnam, polițistul a fost ucis de căpitanul lui. Mirosise o afacere cu heroină din care cîștigau toți și s-a apucat să facă pe detectivul. Căpitanul a primit ordin de sus, foarte de sus, să-l potolească. Și l-a potolit în stilul cel mai comod. Cu o rafală în burtă.

După ce-i vin ăstuia ajutoare există foarte puține șanse să scap. Vor trage fără să someze. Trebuie să acționez acum. Coltul nu-l pot arunca, căci va fi și ăsta un cap de acuzare. Un om nevinovat nu aruncă arma...".

Aurelian Bolea : „Maternitate"

„Aici O'Harra. Între două melodii, ultimele noutăți legate de uciderea lui Robert, polițistul de pe autostradă. Betty, soția lui, a leșinat la aflarea veștii în magazinul unde lucra. Betty are 26 de ani și doi copii : Bobby, în vîrstă de 6 ani și Shirley, în vîrstă de 8 ani. Cînd și-a revenit a dorit să-și vadă copiii. A refuzat în schimb să-și vadă soțul, spunînd : Robert era un bărbat puternic și vesel. Ceea ce vreți voi să-mi arătați e un cadavru cu care nu am nimic comun...".

„Excrocii ! Rico închise furios aparatul. Au trecut la sentimentalisme. Acum chiar că nu mai am nici-o șansă. Trebuie s-o șterg cît mai e timp. De ce s-o șterg ? Doar sînt nevinovat. N-am ucis nici un polițist. Nu e normal să-mi fie teamă. Am să ies în autostradă și...".

Undeva pe autostradă se auziră urletele disperate ale mașinilor poliției. Omul din liziera pădurii tresări și deschise din nou tranzistorul.

.....misiuni speciale de intimidare la împrejurimile Knom Pen-ului. Rico este încă în zonă, nereușind să fugă. Două elicoptere de la baza militară Whoster survolează zona. Unități ale poliției din Atlanta grebleză pădurile din jurul autostrăzii. Această vînătoare neobișnuită a „Ucigașului de polițiști", se desfășoară sub comanda locotenentului Philip de la secția 84 a poliției din Atlanta. Philip îl cunoștea pe Robert încă din timpul școlii. Ascultați acum un comentariu al lui H. Grubs referitor la situația creată prin revenirea periodică în Statele Unite a trupelor dizlocate în teritoriile de peste mări...".

Mașinile poliției frînară blocînd autostrada. Rico se retrase grăbit în pădure unde se ghemui într-un tufiș. Inima îi bătea repede. Simțea sîngele zvîcnindu-i în tîmple. Parcă era în timpul luptei din jungla vietnameză. Un elicopter trecu **razant** cu coroanele copacilor. „Acolo eu eram în elicopter și aruncam cu napalm. Bine că ăștia nu aruncă. Cum o să arunce cu napalm ? Ce-s nebuni ? Doar e pădurea lor și n-au s-o distrugă pentru un individ căruia îi ajunge și un plumb. Acum nu mai e timp de explicații. Trebuie să mă apăr".

Își scoase Coltul și-i controlă încărcătura. Gloanțele erau acolo. Toate șase. Micuțe, grele și răcoroase. Coltul îi dădu o stare de relativă siguranță. Întotdeauna cînd simțea arma în mînă, un val de liniște și de răutate rece, calculată îl învăluia. Acum era calm. Se îndreptă din nou spre autostradă. În spate nu putea fugi. Dincolo de pădure erau mlaștini. Cunoștea bine regiunea. Își aminti de un film în care un hăituit cade într-o mlaștină și începe să se scufunde încet. Urmăritorii îl găsesc și în loc să-l scoată își descarcă armele în el. Îl trecu un fior. Ce imaginație au și regizorii ăștia. Se opri și privi autostrada. Părea pustie. Doar lîngă mașina lui un polițist stătea rezemat și fuma. Prea era liniștit. Se gîndi la o cursă, dar nu exista altă solutie. Singura șansă era mașina. Își scoase pălăria de cow-boy cu care mască Coltul. Era un șiretlic mexican, vechi dar foarte eficace. Era calm. Știa exact ceea ce trebuia să facă. Dacă tot mi-au zis „Ucigașul de polițiști"...

Intră alergînd pe autostradă ținîndu-se de brațul drept în care avea Coltul. Polițistul surprins scoase **pistolul.**

— Nu trage ! Sînt rănit !

Polițistul șovăi și Rico trase. Din dreapta se auzi o bubuitură. Se răsuci în aer cu pistolul întins. Încă două bubuituri dinspre pădure îl frînseră. „Au tras din trei părți" îi mai trecu un gînd și omul se prăbuși în mijlocul autostrăzii ca o pată de sînge pe cenușiul dezolant.

Ana Blandiana

Urmare din pag. I

Cer dulce în amurg,
Asemeni cirezilor
Care se întorceau odinioară,
Dragoste pentru tot ce-a fost,
Pentru tot ce o să mai dispară.
Dragoste fără rost,
Dragoste fără hotar —
Umbrele plopilor, gratii lungi peste cîmp,
Margarete de cîmp
În pahar...

Doina e o pasăre zburînd peste sine ; înaltă peste seceta și foamea trupului ; fascinată de zîmbet, fiindcă n-am văzut-o schimbîndu-și lumina din fereastra ochilor, nici atunci cînd trăia o durere de moarte — o înfrîngere mai dureroasă decît moartea.

...Dar vecinii-nțelepți
Nu țipă decît cînd sînt siguri
Că visează că dorm.
În somnul din somn
Unde nimeni n-aude
Își dau drumul la gură
Ce liber vacarm
Trebuie să fie acolo
În somnul din somn.

Doina, scriind și trăind versuri, e ca o închipuire cu funde albe plutind pe lacuri scandinave ; o închipuire care și-a uitat docarul și adoratorii între mesteceni bolnavi de gîndul că în curînd se vor schimba în orgă de fructe pierite și se tot duce spre păduri băute cu miez. Cîntecul ei e de muguri și de nori fragezi.

...Miros vegetal de iubire
Sub soarele picotitor
În care plante de aur
Răsar, dorm o vară, și mor...

Doinei îi curg versuri din plete cum curg frunzele de iasomie de pe un pridvor și bondarii de pe o tulpină scuturată de-un păun sau de neizbinda unui faun. Scrisul pentru Doina e un ceas petrecut într-o biserică plină cu fluturi. Citind-o, mă simt ca într-o duminică mult așteptată și inconjurată de livezi. Citind-o, simt cum dinspre sud și miazănoapte vine o flacără de dafin, vine-o flacără de vifor, vine-o flacără din sălcii, vine-un paște cu îngheț, vine un izvor de moarte. Și o clipă din eternitatea primăverilor.

Strălucita umbră

Urmare din pag. I

rea moților, închis în singurătatea disprețuitoare a durerii și amărăciunii sale, a colindat Apusenii ca un simbol al nădejdii.

Într-o dimineață, l-au găsit oprit din peregrinări, stînd nemișcat ca o pasăre ce se odihnește înainte de Marea Călătorie.

Moții nu l-au trezit... I-au spălat trupul tînăr încă, l-au îmbrăcat în straie albe de in, i-au răsucit mustața încă virilă și încet, să nu-l trezească din somn, l-au culcat într-un pat de brad.

Era toamnă, aurul din adînc suia în frunze, se auzeau buciume oftind, mulțimea tălăzuia în jur, răsuflarea-i fierbinte încălzea trupul. L-au așezat sub gorun, cu grijă, ca pe un prunc nou născut, redat țărînii și eternității.

Dar el nu vroia să doarmă !

Și în neclintirea de sticlă a aerului înmiresmat, gorunul s-a scuturat înfiorîndu-se, lăsîndu-și frunzele asupra lui, învelindu-l ca într-un scutec în odăjdii de aur.

Și el s-a ridicat încet și a pornit îngîndurat spre munții încremeniți în așteptare.

Și de atunci, El este mereu între noi și va fi cît timp vor fi munții și iarba și păsările cerului!

teatru

t

Piatră la rinichi

Avem toate motivele să presupunem că **setea de comedie** a fost cea care a determinat Teatrul de Stat din Oradea să-și îndrepte atenția spre textul lui Paul Everac **Piatră la rinichi.** Încurajat, probabil, de succesul anterioarei **Viața e ca un vagon... ?** dramaturgul s-a avîntat din nou în teritoriul atît de riscant al comediei, îndîrjindu-se împotriva unor tare care se încăpățînează să existe. De data aceasta ochiul incisiv al autorului se apleacă asupra stărilor de lucruri dintr-o întreprindere — unde un director, ajutat activ de cîțiva dintre acoliții săi, aduce **corupția** la rangul de regulă de conduită. Avem de toate : servilism, raportări de date false, imoralitate, aranjamente și pile, trafic de influență etc. Particularizînd (deci, nu generalizînd !), Paul Everac compune un adevărat mozaic de fapte, evenimente și atitudini absurde — absurdul decurgînd din faptul că **acestea** încă mai pot exista în paralel cu mutațiile sociale caracteristice vremii pe care o trăim. Din neînduplecarea autorului față de respectivele manifestări și atitudini, din dorința de a nu „ierta" nimic, a rezultat o adevărată aglomerare de elemente aparținînd sferei **reprobabilului** — în baza regulii că un rău atrage după el un alt rău. Cert este că în **Piatră la rinichi** există material ce ar putea sta la baza cîtorva comedii sau ar putea constitui, cel puțin, punctul de pornire al lor.

Pornind de la acest text dramatic, regizorul Szombati Gille Otto a ținut să **scoată** cu orice preț un spectacol la care să se rîdă tot timpul — să se rîdă cu rost și să se rîdă chiar și fără rost, numai de dragul de a se rîde. Caricaturizarea personajelor e necesară, e obligatorie în cazul acestei piese, dar în nici un caz nu trebuie lăsată la voia întîmplării, nu se poate face recurgînd numai la elemente de suprafață, exterioare — care fără nici o îndoială pot stîrni rîsul, pot avea haz (în sine), dar nu e asta totul ; are de suferit tocmai satira socială — adică exact ceea ce nu trebuie să se întîmple. Problematica **Pietrii la rinichi** e departe de a fi de factură minoră și dacă te decizi să clădești din ea un spectacol ești obligat să descifrezi gîndul autorului chiar dincolo de textul propriu-zis, să depășești unele, să le zicem așa, inabilități dramaturgice.

Din distribuție fac parte : Ion Abrudan, Ion Miinea, Nicolae Toma, Grig Schitcu, Marcel Segărceanu, Marcel Popa, Ion Martin, Mariana Vasile, Olimpia Miinea, Alla Tăutu, Doina Urlățeanu, Anca Miere-Chirilă, Mariana Neagu. Un decor destul de nesemnificativ al lui Biró I. Geza și un bun program de sală redactat de Elisabeta Pop.

În încheiere, să-i urăm un sincer spor la muncă noului director al Teatrului de Stat din Oradea, dramaturgul Mircea Bradu !

Radu Bădilă

film

f

Condimente fine

Comediile franțuzești excelează prin humor spumos, debordant, cuceritor, calități care nu anulează însinuantul dar care, adesea, se risipesc ca și cum n-ar fi fost. Desfășurat „cin mascop", filmul *Aripioară sau picior* întrunește caracteristicile citate, oferindu-ne ocazia plăcută de a urmări, pentru a cîta oară ?, evoluția celebrului și mult admiratului actor comic Louis de Funès, de data aceasta sub auspiciul stindardului gastronomic, în pasionanta și strînsa luptă de afirmare a rafinatei bucătării franțuzești, pentru victoria totală — pînă la cucerirea titlului de academician — a capacității de a fi „un fin gourmet".

Charles Duchemin (eroul) este autorul, expertul incontestabil și conducătorul editării mult discutatului și solicitatului ghid gastronomico-turistic anual. Împotriva succesului său piedicile apar în lanț, născînd situații dintre cele mai amuzante.

Sîntem obișnuiți ca peripețiile filmice ale lui Louis de Funès să stîrnească rîsul. Gama lui interpretativă este puțin variată dar cu efecte sigure, mergînd pe caricarea și îngroșarea personajelor. Filmul în discuție, fără a ieși din tiparul cunoscut, folosește condimente foarte fine, inspirate probabil de tema aleasă și de subiectul plin de tentații culinare. Humorul cunoaște astfel nuanțe mai delicate, rîsul nu mai este solicitat în explozii și cascade ci există permanent în diluția unui zîmbet larg dar și în consistența unei destinderi confortabile, ceea ce este remarcabil cînd unei comedii îi reușește. Sînt surprinse și ironizate multiple aspecte de viață. Exagerata tehnicizare a tuturor sectoarelor productive, televiziunea — cu indiscreția ei — atmosfera restaurantelor pariziene sau provinciale, servilismul, spionajul de proporții meschine, gangsterismul, comportamentul noii generații etc., toate fiind acoperite de o lumină scînteietoare, vioaie, jucăușă, tonuri tandre, reconfortante, acompaniate de o muzică ritmică și cuceritoare (Vladimir Cosma).

Filmul nu cunoaște momente de mare intensitate comică, desfășurarea ritmică înregistrează aceeași măsură, cu mici artificii colorate, folosite fie în dialog (poante „subțiri"), fie în mimică. Gagul nu mai este folosit ca efect în sine ci ca pretext de ironizare (scena cu schimbul valizelor la hotel, scena cu „frișcă", cea cu banda rulantă care-l transformă pe Gerard într-un produs de patiserie). Șoațiile cuprinse pe peliculă, imaginea corectă, locurile filmate sînt delectabile. Aproape două ore de haz, dozat de „un fin gourmet".

Corina Cristea

televiziune

tv

Lumină și umbră

● Un superb reportaj, **O zi în Țara Zarandului** au realizat George Țărnea și Radu Toader (luni, programul II). Doi reporteri care înțeleg că reportajul TV se bazează, în primul rînd, pe forța de sugestie a imaginii, că o imagine semnificativă face mai mult decît un comentariu saturat de metafore. Un reportaj limpede, curat, realizat cu o mare economie de mijloace, emoționant în cele mai multe din secvențele sale. Frumoasă și eternă această „țară" a moților cruceni, matrice de istorie și legendă, pămînt de nașteri lui Horia, Cloșca, Crișan, Avram Iancu, pămînt udat cu sînge și cu lacrimi, pămînt neclintit ca însăși roca munților și dealurilor sale, pămînt de păduri în care cutreieră și astăzi ecouri fără moarte. Frumos și de neuitat interviul cu bătrînul septuagenar care ne-a adus aminte de duiosul cîntec al moților : „Au plecat moții prin țară / Cu doniți și cu ciubără", cîntec ale cărui sonuri plutesc încet peste verticalele incredibile ale orașului Brad, înnoit surprinzător în anii din urmă.

● **Întîlnirea cu satira și umorul** (tot luni, pr. II) ne propune, în continuare, texte călduțe lipsite de haz, în care sînt mereu criticați taxatorii care spun „avansați înainte", funcționarii care-și fac piața în timpul programului sau vînzătorii care discută despre fotbal în timpul serviciului. N-ar strica dacă realizatorii emisiunii ar apela, din cînd în cînd, la volumele apărute în binecunoscuta colecție a Editurii „Albatros" sau la texte de acum clasice din literatura română sau universală. Să nu uităm însă : apar foarte bine în emisiune brigăzile satirice participante la ediția trecută a Festivalului „Cîntarea României". În plus emisiunea beneficiază frecvent de prezența a doi mari actori : Ștefan Mihăilescu-Brăila și Cornel Vulpe.

● Emisiunea **Teleșcoală** de luni (programul I) — „Atelierul școlar în învățămîntul general" este un caz tipic de emisiune în care realizatorii doresc să spună totul, reușind, pînă la urmă, să spună foarte puțin. Cea mai mare parte a emisiunii s-a derulat pe fondul unui comentariu arid, plin de generalități, în locul unei dezbateri vii, cu profesori și elevi — așa cum s-a încercat prea puțin în finalul emisiunii. Emisiunea a prezentat lucruri pe care le cunoaște de acum toată lumea.

● Emisiunea **Cenacluri ale tineretului Capitalei** (realizată de această dată la întreprinderea „Electronica") merită o formulă ceva mai lejeră, în adevăratul înțeles al noțiunii de cenaclu. Așa cum se prezintă acum emisiunea seamănă mai mult cu un spectacol indelung și rigid regizat, poeții, recitatorii, brigada, interpreții de muzică tînără sînt urcați pe scenă (în sală aplaudă din cînd în cînd un public invizibil) comperajul fiind realizat din studio de un prezentator situat pe clasicul fundal al vazei cu flori. Dorim un cenaclu în care dialogul de lucru să nu lipsească.

● **Bucureștiul necunoscut** rămîne o emisiune dragă inimii noastre, în emisiunea de luni : pictori și fotografi care au imortalizat scene din viața Bucureștiului de altădată.

Mircea Florin Șandru

mara nicoară

Transilvania

Trec odată cu norii de aur pe deasupra
cetăților vechi
Ierburile pe dealuri devin lapte
În vacile suave ca niște îngeri albi.
Transilvanie, pământ fericit, regăsesc
Sufletul strămoșilor mei în florile cimpiilor
Salcimii au sertarele pline cu vrăbii roșii
Orașele navighează foarte aproape de stele
Transilvanie, cu un mac roșu îți bat în poartă.

Derută

Fiecare zi se adaugă la tinerețea, la
bătrînețea mea,
Eu care sînt cel mai frumos fluture de smalț
Desenind globul de argint al lumii.
Pășesc pe un drum precis,
Sau întîmplare este clipa
care stinge luminarea verde a mării ?
Cine sînt eu, cea care își lasă fericirea
să ardă
cu flăcări molcome
În fața unui televizor duminical ?
Zăpada este pielea mea de sagri,
și blana ei din petice este din ce
în ce mai
mică pe pămînt,
În grădina verde, primăvara vin mereu
alte flori,
Trenurile nu opresc niciodată la ușa
casei mele.
Tablourile, scaunele, dulapurile, rochiile
plutind
pe apa timpului
S-au oprit doar pentru o vreme în
jurul meu.
În afara acestor cuvinte, și a unui pic
de bunătate,
Ce va mai rămîne din mine cînd mi
se va stinge
Floarea roșie a sufletului ?

Cel mai frumos poem

Cel mai frumos poem al meu este acest
copil plond
Călărind inorogi albi, pe deget are o
pasăre galbenă,
Învață cuvintele și ele se lasă din văzduh
Ca niște parașute strălucitoare de zăpadă
Se topesc în iarba amiezii.
Știu că în lume sînt zgirie nori, rachete
și undeva e război,
Știu că oamenii suferă de ulcer, de iubire,
de teamă și singurătate,
Dar eu am doi ani și în lanul de albăstrele
de pe covor
Mă las călcată de tren și mă bucur
de umilința
De a fi calul preferat al fiului meu
El ceartă scaieții pentru că sînt răi
și înțeapă,
Ceartă valul care îi duce castelul de nisip
în adînc.
Aproape cred și eu că vine zîna bună
Zi ne izbăvește de :
poluare, birfa vecinilor, de sirenele
fabricilor care crapă în cioburi
oglinda cerului,
de mormanele de gunoaie ale
orașului din care
porumbei sălbatici culeg cilți
pentru cuib, de telefonul care
urlă a pustiu la lună, de obiectele
care se înmulțesc
îngrijorător în jurul nostru,
de moartea care vine
adusă de trandafirii sîngelui tău.

Trandafirul

Am în palma ridicată un trandafir roșu,
Frumos, plin de parfumuri, fastuos,
Ca un imperiu strălucitor și putred.
Ora aceasta este un trandafir
Îi cad clipele ca niște petale de aur
Nimic nu le poate opri
Nici mierla albastră.

lotru

dumitru augustin doman

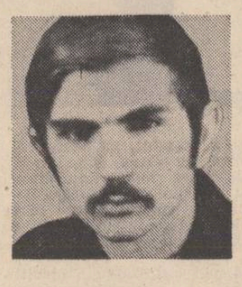

tabloul de doi metri lungime și de un metru și jumătate lățime e traversat oblic de un pod uriaș pe care, într-o fugă teribilă, au fost înmărmuriți doi călăreți : primul, un turc cu șalvari și turban, uitîndu-se speriat în spate de unde se apropia un român vînjos cu căciulă țuguiată și paloșul ridicat călărind un armăsar alb cu cîteva pete roșietice în frunte. Nicoleta privește foarte atentă cele două nuanțe de albastru, albastrul cerului și cel al apei de sub pod, încearcă să găsească linia, hotarul care desparte aceste nuanțe, niciodată n-a atras-o pictura, cînd merge la oraș nu se duce la expoziții, nu-i plac culorile întinse pe pînze, dar acest tablou îi suscită atenția, e foarte atentă la culori, la privirea celor doi călăreți, la mușchii proeminenți ai cailor.

E vacanță, se scoală mai tîrziu acum dimineața, de dimineață au trezit-o bătăi puternice în ușă, a sărit din pat, și-a-ncheiat toți nasturii la capot și a deschis. În prag doi copii de paisprezece-cincisprezece ani țineau un tablou, tabloul acesta iar lîngă copii stătea Lotru cu obișnuita-i pălărie cu boruri largi, exagerat de largi, așezată peste pletele-i negre ca unse cu smoală topită, iar sub mustățile stufoase, răsucite, îi mijea un zîmbet ca la fotograf. De fapt toți o priveau ca pe un obiectiv fotografic, stăteau calmi, zîmbind și parcă erau acolo dintotdeauna. I-au trebuit cîteva clipe Nicoletei pînă s-a dezmeticit și le-a răspuns la salut, ochii îi fugeau de la zîmbetele inocente ale copiilor la privirea speriată a turcului din tablou și la cămașa neagră cu gulerul scrobit și strîns pe gît cu trei nasturi a lui Lotru, privirea îi

pendula, deci, ca o balanță cu trei talere, cel mai greu taler fiind cămașa neagră a lui Lotru strînsă pe gît și bine mulată pe corp. Dar de-aici ochii îi alunecau în sus pînă la privirea lui Lotru, privirea lui aprigă. Chiar cînd rîde, chiar cînd colcăie bunătatea în el (așa spune uneori : „colcăie bunătatea în mine"), Lotru are aceeași privire aprigă, privire ce te-ngheață, cum te-atinge cu ea îți pleci ochii fără să vrei, ți-i pleci cum își pleacă mimoza frunzele atinse. A fugit de el, zice toată lumea, a fugit de el, i-e străin — știe toată lumea — așa e ?, se verifică ea, categoric nu, își răspunde, totdeauna a fost conștientă că Lotru nu e un om rău dar nu s-a putut apropia de el din cauza privirii tăioase, privire care și pe el insuși îl sperie din cînd în cînd. Și-atunci spune : „Ochii parcă mi-au fost dați ca niște stăpîni, mi-au fost puși în orbite să mă subjuge toată viața", așa spune, cu aceiași ochi le face semn acum copiilor că pot pleca, sînt liberi. Nicoleta a înțeles și ea gestul, s-a apropiat de tablou, l-a apucat de-un colț, de celălalt l-a apucat Lotru și-au intrat în casă, prima dată cînd intră Lotru, la Nicoleta. „Am auzit că pleci în concediu și de data asta am trecut acum pe la tine, săptămîna viitoare plec definitiv din Petrești plec la mine în Ardeal...", i-a înșirat el înainte de-a se așeza. Nicoleta a tăcut, s-a purtat de parcă nici nu l-a auzit, în timpul ăsta era preocupată să găsească un loc tabloului. Și l-a pus rezemat aci, de perete, în fața patului, s-a întors apoi, s-a așezat și-a-ntors ochii întrebători spre Lotru. I-a întîlnit privirea pătrunzătoare, n-o poate înfrunta Nicoleta, are privirea ca tăișul unui pumnal, Lotru, și privește și fix.

★

„O vară așa secetoasă n-a mai fost de mult...", zicea din cînd în cînd lumea în Petrești, „de mult n-a mai fost o vară așa secetoasă", zicea și în vara aceea cînd Lotru stătea ca un stîlp pe pod și privea țintă în Jijia care se subțiase mult, ajunsese ca un mic pîrău ce se prelingea anemic pe mijlocul unei albii exagerat de largi. Lotru aștepta să secе toată și vroia să surprindă momentul acela, s-o vadă tîrîndu-se cu totul după cotul pe care-l face, să se prelingă ca un șarpe în răzor, cum îi explica lui Virgil, prietenul său cel mai bun, profesor de botanică. Acesta era singurul care nu lua în rîs ideile ce-i treceau prin cap lui Lotru, era singurul care-l asculta atent și lui îndrăznea să-i spună totul, lui i-a spus și de creșterea ierbii, „nu se poate, spunea el cu interes, cu multă atenție trebuie să fie vizibil procesul ăsta..."

★

Era toamnă tîrzie cînd a venit ea în Petrești, cînd a intrat în școală a întîmpinat-o o liniște deplină, era pauză și toți copiii erau pe terenul de sport de pe malul Jijiei. Era numai directorul în cancelarie care după ce a luat cunoștință de sosirea ei i-a spus : „hai să vă prezint noii colegi" și s-au îndreptat spre teren. Într-un colț se aflau toate cadrele, erau șapte profesori aproape toți tineri. A strîns acele mîini aproape entuziastă, „ o să mă înțeleg bine cu voi, spunea privirea sa, văd că sînteți toți ca niște manechini de pe copertele revistelor de modă", asta spunea privirea ei dar era oarecum stingherită, aștepta ca unul din grup s-o întrebe ceva, să intre în vorbă cu ea. A sunat clopoțelul, copiii alergau spre intrare și se-nghesuiau țipînd pe scara școlii, profesorii s-au îndreptat spre intrarea din față, ea a rămas mai la urmă, a ajuns-o directorul, „dînsul e Lotru, profesorul de desen, în timpul liber pictează...", l-a prezentat el pe acesta. Au rămas împreună, „dacă vreți putem sta la aer, ora aceasta sînt liber", i-a spus el. „De fapt mă cheamă Toni Bodeanu dar mi se zice Lotru și observați că nu mă supăr, lumea în sat mi-a zis așa și numai așa mi se spune acum...". În primul an cînd a venit în Petrești, a fost surprins de mai multe ori de Ilie Udriște, pădurarul, în pădure, citeodată a fost surprins cu cîte un lemn tîrîndu-l după calul scund al popii Marcu la care sta în gazdă, alteori a fost găsit plimbîndu-se pur și simplu. E o pădure interesantă, și-acum îi pare interesantă deși pădurarul a rînjit : „ce-i interesant dom'le într-o pădure, ce vezi dumneata interesant ?, interesant e că-i faci rezerve de lemne părintelui Marcu acasă, e destul un lemn pe zi ca să nu mai cumpere părintele". A rîs Udriște răutăcios și l-a amenințat c-o să-l amendeze, a rîs el acum dar s-a pomenit că lumea-i zice Lotru și la-ncepui a rămas nedumerit dar s-a obișnuit mai pe urmă și cu acest nume.

★

A fost proastă, se acuză Nicoleta, în trei ani n-a îndrăznit ea să observe ce om e Lotru, s-a mulțumit să-l vadă cu ochii lui Virgil, i-a fost teamă ?, se suspectează ea acum, sau și-a impus această teamă în sprijinul comodității ?

Cînd s-a apropiat, i-a povestit la rîndul său Virgil de începutul stagiului său la Petrești, a văzut trecînd prin Jijia, pe lîngă pod, pe Lotru călare, pantofii îi avea legați cu șnururile și pușI pe umăr, pantalonii-i erau suflecați și picioarele albe, te mirai cum pot fi așa albe picioarele unui om brunet, picioarele, deci, îi atîrnau și-i pluteau prin apă de-a latul rîului. Cu cîte-o zvicnire de cap își aranja pletele, calul mergea greu, era un cal scund, cînd a ieșit din apă își ridica picioarele Lotru, era atît de scund calul încît călărețul atingea cu picioarele pămîntul. L-a recunoscut imediat, era cel descris de director, l-a cunoscut după plete, privire și după cal, „o să-l întîlnești călare pe-o mîrțoagă care de la distanță pare a fi măgar iar din apropiere — o gloabă rahitică". „Dumneavoastră sînteți Toni Bodeanu, profesorul de desen ?", l-a întrebat, „eu sînt", i-a răspuns acesta liniștit, desfăcînd nodul la șireturi să se încalțe.

Nu s-a mirat Virgil atunci de faptul că Lotru a trecut cu calul prin Jijia în loc să treacă pe pod, nu s-a mirat nici de intimitatea lui imediată, nici mai apoi nu s-a mirat de tot ce făcea Lotru, de toată purtarea lui ce părea tuturor ciudată. De asemenea, Virgil era singurul care nu se îndoia niciodată de sinceritatea lui Lotru, era singurul care niciodată n-a înclinat să creadă că Lotru simulează, că pozează în om ciudat. De acestea poate nu era conștient Lotru dar, cert e că Virgil era omul cu care se înțelegea cel mai bine și adesea erau văzuți împreună de-a lungul Jijiei plimbîndu-se agale, Lotru trăgînd calul scund de frîu iar Virgil în spate cu șevaletul lui Lotru. Cînd acesta nu era inspirat, cînd nimic din jur nu-i atrăgea atenția, mergeau la pescuit, și-aici iar avea necazuri cu ei pădurarul, și de pescuit tot el răspundea iar ei nu aveau permis, „pentru că prindem doi pești odată la trei luni, să scoatem permis ?", se certau ei cu Ilie Udriște.

Au fost prieteni buni, mai ales din vara aceea secetoasă, de-atunci au fost văzuți împreună, zilnic erau împreună. Atunci mergea și Lotru la acțiunile inițiate de școală, el, care nu respectase niciodată cuvîntul directorului în privința acestor acțiuni, acum stringea în fiecare seară douăzeci-treizeci de copii în fața școlii și mergeau și ei și cu Virgil să ude grădina de legume a cooperativei. În vara aceea colindau amîndoi cîmpurile ca niște moșieri îngrijorați, în vremea amiezii erau văzuți împreună de-a lungul cîmpiei de pe malul Jijiei trăgînd după ei calul leneș al popii Marcu, „ăștia nu-s întregi la minte, zicea Anica, și nici părintele că nu le-ar lăsa el calul să-l plimbe ăștia nebuni prin soare". „De fapt după ce făceam rondul zilnic peste cîmpuri, preciza Virgil, după ce făceam plimbarea aceea fără rost, că de comentat arta lui Rembrandt și teoriile lui Darwin le-am fi putut comenta și în sat, după ce traversam cîmpul, zic, mergeam la Jijia și făceam baie, ne săpasem în marginea albiei o groapă mare și mutam cursul apei prin această groapă. Și în timp ce noi făceam baie, calul păștea la umbră în zăvoi, așa că n-o ducea el rău, nu făcea insolație".

Dar n-a durat prea mult acea amiciție, a durat pînă toamna, pînă a venit ea în Petrești, atunci a început să-i facă Lotru curte și zilnic o căuta acasă dar ea o trimetea la ușă pe Nuța, fata Anicăi, proprietăreasa. Deschidea ușa Nuța, o deschidea doar cît îi avea loc capul și-i spunea lui Lotru înainte ca acesta să întrebe ceva, îi spunea, repede : „Domnișoara nu-i acasă" și închidea ușa cu cheia. În fiecare zi venea Lotru la ea dar asta nu înseamnă că o terminase, cum se zice, definitiv cu Virgil, după ce pleca de la ea, mergea totdeauna la Virgil, unde altundeva s-ar fi putut duce ?, și niciodată nu-i mărturisea acestuia eșecurile demersului său, de fapt nimănui nu i se destăinuia Lotru, „fiecare măgar cu samarul său" era deviza lui.

Venea de multe ori noaptea prin grădini, venea și stătea la geamul ei, bătea ușor în geam și-o striga : „Nicoleta, Nicoleta..." Nu era nici rugăminte în chemarea sa, nici autoritate nu era, striga monoton, absent, așa striga : „Nicoleta, Nicoleta..." Dar ea nu ieșea niciodată. Lotru bătea de mai multe ori și încheia totdeauna enervîndu-se și lovind cu pumnii în zid, lovea pînă-și simțea sîngele curgîndu-i cald pe brațe și în zilele următoare venea la școală cu mîinile pansate. Dar asta nu-l împiedica să deseneze pe tablă cu ambele mîini odată, așa desena el pe tablă, cu ambele mîini odată, spre admirația copiilor.

Dar de ce și-l revede acum pe Lotru cu ochii ei și cu ochii lui Virgil, mai ales cu ochii lui Virgil, că asta e greșeala ei, își repetă acum, de ce revede totul acum stînd în fața tabloului acesta ? Și Lotru, a fost cam enigmatică venirea lui, aducerea tabloului și plecarea, mai ales plecarea sa a fost enigmatică. De fapt, a venit să-i aducă tabloul acesta, să-i lase o amintire probabil, el urmînd să plece definitiv peste o săptămînă din Petrești. Dar plecarea, plecarea lui a fost enigmatică, e ca și cum ai alerga o viață să găsești soarele, și cînd îl găsești îți pui umbrelă.

Își spune toate acestea Nicoleta privind tabloul viu colorat din fața ei, se ridică apoi și-ncepe să se-mbrace, pe-ndelete. Ce va face acum, se întreabă, ce hotărîre a luat ? I-e teamă să recunoască dar o hotărîre a luat, de vreme ce se îmbracă acum pe-ndelete și nu și-a aranjat nici geamantanul. O găsește la masă puțin mai tîrziu Anica. „Poftă bună, grăbiți-vă, autobuzul e în stație, pleacă peste zece minute", îi înșira ea ca un funcționar în difuzoarele autogării. Dar Nicoleta continuă să mănînce liniștită, „mai stau o săptămînă, îi spune ea Anicăi, am niște treburi de aranjat"... Liniștea ei o mîră pe Anica, iese aceasta dînd din cap și o lasă cu gîndurile sale la săptămîna ce începe în această dimineață, săptămînă pe care o sacrifică, acesta fiind doar un mod de a spune, din concediu pentru cunoașterea omului care e Lotru.

franz storch

Tălmăcire de MARIA BANUȘ

Culoarea mea e roșie

Culoarea mea e roșie
dorințele nu mi le țin
în rezervație
hoinare prin țară și timp
fie ca să rămînă
în țară
în timp
ființei lor credincioase
tot mai departe
și unde se vor izbi
de stilpii de hotar ai realului
să-i prefacă-n toiag de călător
și să-i ducă prin țară prin timp
către viitoare prezenturi.

Vaccin preventiv

Atunci cînd a fost inventat
vaccinul contra holerei
cred că inventatorul
a băut din apa contaminată

atunci cînd a fost inventat
vaccinul contra spaimei
cred că inventatorul
s-a aruncat dintr-un turn

unul din cei doi
a rămas în viață
celălalt a rămas mort

și avea rețeta în cap.

A avut loc

Cînd cuvintele făgăduiesc
să susțină
poemul — punte umană
poet vreau să fiu

cînd cuvintele amenință
să se tăvălească
în zoaiele timpului care-a fost
case vreau să zidesc

cînd cuvintele amuțesc
la sunetul lor
surdo-mut vreau să fiu
a avut loc o catastrofă.

Europa-turiști

acolo unde vapoare blindate s-au scufundat
în reflexul lor arzător

acolo unde turnuri s-au prăbușit
în prea adîncile beciuri

acolo unde avioane în zbor s-au rătăcit
pe vecie în ceruri străine

acolo unde refugiați au căzut
peste cea din urmă umbră a lor

plictiseala stă și privește
jos în apă
sus în cer

ca să-și tragă peste cap rochia de nylon.

Scrumieră cu buze

mi-a rămas de la tine o seară
care ostenită s-a sfărîmat de la sine
o perdea fluturînd
cînd ai plecat

scrumiera a rămas cu roșu
de buze pe mucuri de țigară
a rămas un cuvînt în auz
ce zumzăia nesfîrșit

după fereastra bucătăriei a rămas
o stea îndepărtată
ca un păianjen albastru
stins odată cu zorile.

radio

Așa spune cîntecul

Călătoria în jurul camerei mele începe spre seară. Dacă se întîmplă să nu lipsesc, și sînt într-o singurătate desăvîrșită, dacă fiorii liniștii mă cuprind fără milă, furindu-mă lumii acesteia, atunci, cu siguranță, începe marea călătorie. Sar într-un picior din Corsica pînă la Ohrid și de acolo, zburînd, pînă la strălucitoarea Palma de Majorca. Hărțile, atlasele sînt o nimica toată, aria lor restrînsă crește la nesfîrșit și iată-mă în lumea largă, cu mîinile adînc înfundate în buzunare, chiar fluierînd, fără grija că m-ar recunoaște cineva. Părul meu fluturã nebunește, chiar cînd dispare el se mai vede pe după colțurile caselor, pe acoperișe sau chiar încurcat în arbori. Călătoria în jurul camerei mele începe către seară, într-o singurătate absolută și într-o liniște desăvîrșită. Bello, amore bello, spune cîntecul și eu știu că e cîntec, că e muzică și nu mă mai gîndesc că e ușoară sau nu. E muzică. Eu o aud și călătoria mea în jurul camerei continuă. Bello, amore bello, adică, iubirea mea cît de frumoasă ești, adică, frumoasă e lumea și largă e lumea și darnică. Așa spune cîntecul. Bello, amore bello, cuvinte ce prind în ele toată măreția simplității atît de aleselor simțăminte omenești. Călătoresc și mai departe, cine ar zice că am obosit, cînd auzul meu este fermecat de o melodie pentru copii. Sergio Endrigo cîntă cu un cor de copii. Ei mă duc în pădure. Fiindcă mă vor învăța să construiesc o masă : „Ca să-ți faci o masă / ai nevoie de lemn / pentru lemn / îți trebuie arborele / dar pentru ca arborele să crească / sădește sămînța / pentru sămînță / îți trebuie o floare / / **Ca să-ți faci o masă / îți trebuie o floare**". Curat și simplu, copiii noștri de patrucinci ani vor învăța poezia dintr-un cîntec precum firul subțire și cristalin al piriului prelins pe piatră. Călătoria în jurul camerei mele nu e în vis ci e tocmai aici, pe pămînt. Ea începe de multe ori la ora 18, la **Orele serii**. De multă vreme am vrut să aduc un omagiu alcătuitorilor programului muzical al acestei emisiuni. Melodiile te duc, cu adevărat, într-o imaginară călătorie, ele aparțin unor aleși compozitori, interpretate de interpreți celebri. Dispunerea lor într-o anume ordine duce la alcătuirea unui fir epic. E vorba uneori de o poveste ale cărei episoade reprezintă cîte o melodie. Muzică ușoară? Nu știu. E vorba de muzică. Melodiile dau o eliberare celui ce le ascultă, lumea întreagă pare deschisă ca o floare cu corola înflorită în sus de parcă nu ar mai fi nici furtuni, nici ploi, nici viscole. Călătoria în jurul camerei mele începe seara cînd lumea e mai frumoasă ca oricînd. Seara mă fură lumii acesteia și pămîntul acoperit de o ceață sidefie, tresare. El poartă o inimă care bate, o inimă adevărată și „bello, amore bello", răsună veșnic în timpla celui ce înțelege întreaga splendoare a lumii.

Ioana Diaconescu

plastică

Fundamentele artei moderne

Dincolo de programe (care exprimă, totuși, un anume sens, o anume orientare a **voinței** artistice), în realitatea vie a operei trebuie găsite, crede Werner Hofmann,*) acele repere ce indică o convergență a căutărilor, caracteristică fiecărei perioade mari a istoriei artelor. Sensul acestei convergențe i se pare a fi ilustrat de încercarea făcută de către cei patru **patres** ai artei moderne (Seurat, Gauguin, Van Gogh, Cézanne) de a încheia un **„compromis între conținuturile obiectivale și cele formale, cu anumite semne de expresie să facă transparentă spiritual lumea obiectuală și în felul acesta să interiorizeze exteriorul"**.

Pe acest fundal capătă o semnificație specială cele **„trei declarații de principiu"**, făcute la începutul secolului de Braque, Mondrian și Kandinsky. Dacă primul se situează pe poziția radicală a adeptului ideii că pînza este o suprafață ce constituie o realitate în sine și că reprezentarea poate fi obiectualizată ca suprafață (vezi **Natura moartă cu ulcior și vioară**), cel de al doilea ajunge la o **„strică sistematică formală"** ce vizează și ea independență față de real. La antipodul rigorii lui Mondrian stă **„lipsa de formă"** a lui Kandinsky, care vrea să legitimeze starea de **„libertate extremă"** a **„scrierii"** picturale. Kandinsky este atras de tranzitoriu, Mondrian de imuabil. Toate cele trei **„declarații de principiu"** i se par lui Hofmann capabile să ilustreze ideea că un context formal care nu redă conținuturi obiective reprezintă totuși **„o realitate de prim rang (...) de același grad cu obiectele și lucrurile lumii ce ne înconjoară"** (vol. I, p. 97). Încercînd să ancoreze în istorie cele trei **„declarații de principiu"**, Hofmann se ridică împotriva eventualului repros de unilateralitate prin invocarea imposibilității prezentării pe deplin obiective a trecutului susținînd că fiecare epocă își scrie propria istorie a artei, **„pentru propria ei legitimare"**. Teza, desigur, nu este nouă. Ea îi servește autorului ca premisă indispensabilă în demonstrarea spiritului de continuitate a unei problematici artistice devenită în secolul nostru tot mai acută. Preocuparea pentru detașarea de lumea aparențelor a adus în centrul dezbaterii artei secolului XX tema conținuturilor formelor **„lipsite de formă"**. **„Independența conținuturilor formale"**, promovată teoretic de idealismul estetic, a trecut hotărît în atenția practicii artistice între 1888 și 1900, cu impresioniștii. Pare paradoxal, dar tocmai lărgirea datelor experienței — se arată — a permis o atare „evaziune". Pe măsură ce artistul ia mai mult în posesie lumea înconjurătoare, el poate crea tot mai multe forme al căror **„spațiu de acțiune"** este chiar realitatea.

În ciuda faptului că generalizările sînt făcute doar pe baza analizei fenomenului picturii moderne, în ciuda faptului că se pot formula rezerve majore asupra modului cum sînt justificate istoricește tensiunile ce au dus la înlăturarea lui **„a imita"** în favoarea lui **„a face"**, cartea lui Hofmann — tipărită în 1966 și deci reflectînd un anume stadiu al detașării față de un fenomen încă în mișcare — este o lectură pasionantă, incitantă.

Grigore Arbore

*) **Werner Hofmann : „Fundamentele artei moderne" ,Editura „Meridiane" București, 1977.**

muzică

Despărțirea lui Wotan

Theo Adam, a cărui voce de bas sobră și totodată caldă ne-o puteam închipui mai ales susținînd partituri preclasice, cu puritate de non-vibrato, răsunînd sub arcade gotice în recitativele lui Heinrich Schutz, a venit la București și a cîntat Wagner. De fapt, aceeași puritate luminînd cu o nouă putere : așa cum Wagner a reînviat prin miturile germanice vechiul univers grec, Theo Adam a dat prin interpretarea sa o nouă și incandescentă oglindă a „verbului cosmicizat de sunet", „Despărțirea lui Wotan" din actul al treilea al „Walkiriei", care a putut fi ascultată joi 17 noiembrie în concertul din sala Radioteleviziunii, ne-a aprins imaginația asemenea lăncii regelui Walhallei care a făcut piatra să izbucnească în flăcări. Noblețea renunțării,

durerea zeului îndrăgostit, hotărîrea exaltată a luptătorului, implacabilul destin, au răsunat în glasul lui Theo Adam cu toată forța fluidă pe care o cer motivele wagneriene. Așa cum cunoaște perfect limbajul austerității preciasice, acest mare solist vorbește deopotrivă graiul incantatoriu, de vizionar, pe care magia sonoră wagneriană o impune personajelor. Bruma difuză a lumii Walhallei a stimulat orchestra, dirijată de Emanuel Elenescu, să sprijine neobișnuit de sensibil intențiile solistului.

De altfel, întreaga seară a stat sub semnul acestui moment de geneză și apocalips prin sunet. „Chemări '77" de D. Capoianu, cu care a început concertul, a prilejuit realizarea unor planuri diafane, dureros delicate, suprapuse celor de neliniște, vuiet surd, ritmice sugerări ale destinului. Lucrarea, inspirată de chemările din 4 martie, este un adevărat crescendo și bărbăție, sugerînd, prin claritatea intențiilor, muzica de film.

Confruntări între masivitate și transparență, densitate orchestrală și linie melodică pură a creat și „Concertul pentru vioară și orchestră în Re Major" de Brahms, a cărui forță expresivă a fost academic stăpînită de violonistul Daniel Podlovski. Jovial și foarte rar cîntata uvertură de Berlioz, „Beatrice și Benedict" a încheiat o seară de surprize, datorate fie interpretării, fie noutății partiturii. Iată cum concertele orchestrei Radioteleviziunii care păreau a fi pîndite de o ușoară lene a imaginației în alcătuirea programului, pot deveni punctul culminant al săptămînii muzicale.

Grete Tartler

profil

Al lumii lui și al lumii întregi

Pentru Ioan Alexandru care a ajuns la acel înalt prag al poeziei antologabile, vocația gravului sacerdoțiu al carierei poetice a fost timpurie. Cind publica în 1964 primul său volum, noul poet al satului transilvan număra doar 23 de ani. Firește, se poate spune, poezia se scrie devreme. Dar nu orice poezie este Poezia. Și Ioan Alexandru a făcut de la început dovada că opera sa este intr-adevăr Poezia.

Avea tinărul acesta bălai și sfios, încă din poemele volumului **Cum să vă spun**, o înrudire certă cu adevărul și frumusețea. Un univers poetic se închega în versurile lui simple și puternice. Întrebări înfrigurate, de ființă, de esență, se năşteau din imaginile limpezi, puține, dar cu articulații cosmice, despre izvor și sensul lui, și despre moartea și plinsul luminilor **(Cintec)**, despre ieșirea în lume și despre începutul dialogului cu pămîntul și lumina la mînzul nou născut. **(Minzul).**

Mijea de atunci o vocație adîncă, de erou și de martor la cele mari ale lumii, în poetul care parcă asista la toate în univers și le raporta pe toate la el, ca în superbul vers „...cînd răsăritul soare / Întemeia în mine, strigind, o nouă zi", unde el era și soarele, și ziua, și strigătul.

Două elemente păreau să prevaleze în viziunea de univers care se constituia : pămîntul și lumina. Obsesia elementului greu ponderos, era de regăsit mereu, în configurația unui cosmos văzut pastoral și rustic. Iar peste acesta, se alegea, tot mai curată și mai ușoară, lumina (ca în **Pămîntul** din **Viața deocamdată).** Și în **Infernul discutabil,** pămîntul se învăluia în atributele suferinței și purității, arătînd o imagine de transfigurată frumusețe în finalul poemei **Clopotele :** „Pămîntul de departe văzut e-un clopot / Pe-o lacrimă enormă uscată lîngă mare".

El e locul rădăcinilor și al vieții din adînc, el e sacra țărînă prin care merg turmele și în care coboară morții matcă a satului strămoșesc. Universului acestuia statornic i se adaugă tot mai insistent și laturi de fabulos de basm și de simbolică lăuntrică, căci eroul liric prinde treptat contur. Într-o străfulgerare, i se străvede chipul în **Zi și noapte,** poem de o rară prospețime, cu apă și ierburi sub lună, unde cel curat stă de pază, angelic, „cu obrazul meu limpede, ca o lamă înghețată". Acestui pur îi revine misiunea de a înfrunta întunericul cu mijloacele luminii (ca în **Etape**). Și pe măsură ce el își descoperă chemarea, se relevă sensul ascuns și luptător al spiritului, în specifica sa asceză, exaltată în **Vămile Pustiei,** unde și viața și moartea sînt supuse fundamentalului simbol al călătoriei.

Și apoi au venit **Imnele bucuriei** (1973). Atunci, poezia s-a omologat, pentru Ioan Alexandru, cu un grav sacerdoțiu. Poetul (în **Marele preot)** care oficiază în slujba cuvintelor, în adevărata sărbătoare a poeziei, a creației sacre, aspiră spre adevărurile ultime, spre lumină. De fapt, acestea sînt atributele eterne ale marii poezii care ambiționează să devină res sacra, res universalis, din știrea poetului, el însuși un vates după statornicele modele ale unui Vergiliu ori unui Dante. O sete enormă de tărîmul luminii, de perfecțiuni celeste, de împlinire a ființei pe toate laturile se vădește în poemele obsedate de lumină, de crini, de cîntece de nuntă, devenite cîntări ale cîntărilor epitalamuri cosmice cu semnificații filosofice de redobîndire a unității (ca în **Iubire).** Căci poetul are vocația patriei spirituale, deci, a profeților, a vestirii către oamenii pe care-i iubește. Și motivul cîntărețului tînăr cu crin apare în **Rohia,** însoțit de simbolul drumului, al urcușului și al cîntecului ca pădure (înrudit de data aceasta cu un mit eminescian).

Cu vastul poem **Întoarcerea poetului,** Ioan Alexandru fixează o nouă ipostază a expresiei artistice. Vădind o viziune adîncă asupra unei grozave lupte a sufletului, poema se închează ca o splendidă litanie în care desluşeşti inflexiunile imnului bizantin al lui Romanos Melodul sau ale lui Hölderlin, sau ale folclorului românesc, sau ale lui Arghezi ori Ion Barbu :

„A fost o zi a fost un ceas cînd grea
Pustia a rămas. Focul pustielor ascuns,
Celălalt foc l-a fost pătruns. Izvorul tainic
Din pustie a fost rîvnit de veșnicie.
În miez de noapte cînd ieșea, din sine
Și se pustia, în dansu-acela nemișcat
S-a dezvelit și s-a lăsat. Izvoru-aici
S-a fost deschis și Trăsnetul în el
S-a-nscris. O, sfîntă nuntă în Pustie,
Lumini veneau în luminie
Lumină lină, luminînd, Pustia zămislea
Cuvînt..."

Noi geneze în spirit sînt vestite în versurile cu desen ciudat, amestec de ingambamente și rime interioare care dau ritmul unui dans lent, sacru. Și de aici încolo, renașteri, cuceriri ale vieții spirituale, o adevărată invazie a luminii (ca în **Lumina neapropiată)** care transformă și răul în bine.

Și în aceeași măsură cu palingeneza proprie, cu istoria ființei mergînd însetată spre îmbunătățire, cu drama omenesc țărănească, apare în tematica poeziei lui Ioan Alexandru, gîndul pămîntului natal exaltat ca parte scumpă, sfîntă. Tărîmul transilvan conferă imnicei lui Alexandru un ton adînc și o încifrare care înalță locul rădăcinilor sale între cele alese, ca în **Transilvania** sau în **Duhul Transilvaniei.** Cu încetineli solemne, hölderliniene, poetul urmărește mișcarea istoriei transilvane, scrisă în natura ei, în pădurile ei, în spiritul care-a însuflețit-o și care i-a purtat și pe poeții ei, „răbdători și cu veciile / Legați prin straiul trudei la cuvînt / Și-ntr-ale neamului nădăjduiri" **Trasilvania).** Și vede pe Coșbuc și pe Goga, ca pe niște înaintași ai săi, intrinsec legați de văzduhul locului acestuia.

Mereu, simplitatea se încarcă și se covîrșește de forța simbolurilor. Casa părintească nu e decît un arhetip al casei arhaice din satul ardelean unde, de milenii, țăranii trec prin dobîndirea vieții, cununie, moarte și sărbători. Căci casa românească e la Alexandru, ca și la Brâncuși, un cosmos simplu, cu izvorul și cimitirul alături. Și una din funcțiile poeziei stă tocmai în conservarea, în cultivarea acestei rare suprapuneri între arhetip și paradigmă în spiritualitatea țărănimii românești.

„Nu-i cîntecul iubitul meu frate
De drum decît păstrarea acestui sat
Ceresc aici în pace între oameni".
(Imnul lui Ștefan cel Mare)

Cu **Imnele Transilvaniei** (1976, Ed. „Cartea Românească") poetul coboară tot mai adînc spre rostul lucrurilor, spre întocmirea lor tainică. Istoria, scrutată neîncetat, i se arată ca drum al neamului presărat cu jertfe ale oamenilor mai mari și mai mici, ale voievozilor ca și ale iobagilor. Strigarea pe nume a celor mulți îi revine poetului urmaș ca îndatorirea primordială **(Imnul străbunilor** sau **Patria)** în legătura lui cu cei de mai înainte și care-l arată ca vlăstar al lor, ca rod al pămîntului românesc pe care condiția însăși a omului a fost una de jertfă..

În viziunea aceasta se explică recurența impresionantă a biografiei eroice înălțate în lumina devenirii unui popor, alcătuind harta noastră cea de toate veacurile, marcată cu sînge și suferință. Cu Gelu și Bogdan Voievodul, cu Mircea și Alexandru, cu Ștefan și Mihai, cu Horia, Gheorghe Șincai, Bălcescu și Avram Iancu, poetul reface etapele unui drum neîntrerupt, urmat cu îndîrjirea unui neam de păstori și plugari la care voievodul este ca eroul **Imnului voievodului Gelu,** „bunul oștean păstor plugar și voievod /Țăran acasă nedesprins din sfintele origini".

Această nedesprindere din obîrșii este și a poetului și-i dă inegalabila putere a identificării cu întreaga istorie și cu întregul spirit al neamului său, cu cele două planuri care se întîlnesc uimitor, într-un amestec de durată și eternitate. Devenirea istorică nu e reală decît dacă se păstrează înfiptă în neschimbatele origini și rodnicia tot astfel se asigură pentru tot pămîntul și oamenii patriei.

Și în universul sapiențial țărănesc al lui Ioan Alexandru fuzionează, altfel decît la Eminescu însă, viziunea unui timp istoric care curge rodnic cu aceea a unei eternități neclintite a satului arhaic, legate de rădăcinile fără greș ale acestui timp înfipte în certitudinea absolută ale acestei veșnicii. Mioritic astfel, în cel mai înalt sens blagian, poetul **Imnelor** ne întoarce spre cele mai vechi tradiții românești spuse în graiul plin și greu țărănesc care reface puterea cuvîntului. Se mai adaogă acum alte simboluri bizantine, ca vulturul dar mai cu seamă pelicanul, apoi ochiul, luceafărul de ziuă. Mereu deci veghea și jertfa, curăția, lumina și iubirea, peste semnul de pămînt transfigurat. Toate, virtuți ale existenței care se cade să reunească în modelele ei eroicul și sacrul. Spre acestea năzuiește și poetul, întrupătorul prin excelență al virtuților, îndrăgostitul de puritate și jertfă, care privește și cultivă ca pe o sacră misiune darul poeziei, învestirea cu cuvîntul, rostul însuși al existenței sale. Rămînînd în iubire ca în suprema virtute, față de tripticul binelui, adevărului și frumosului, față de oameni, față de patrie, de leagănul său transilvan, inimă a României noastre, poetul deține puterea neștirbită a verbului poetic. Putere germinativă cu adevărat, de împlinire a unei datorii în spirit. Efortul de resacralizare a cuvîntului ca o datorie mai presus de fire, se spune în **Mărturie,** de pe acum încă testament de limbă poetică, întocmit cu gravitatea lucrurilor definitive, reunind cîteva imagini tipice pentru Ioan Alexandru din care desluşim iarăşi veghea și truda și jertfa, condițiile dramatice ale perenității operei. De la prima strofă („Graiul meu, grai sacru părintesc / Greoi mă mișc prin lanurile tale..."), și pînă la finalul de diată argheziană („...Fiul meu în amurg întreg ți-l voi lăsa / să-ți ardă-n carne și bocească-n gură...") regăsim strînsă laolaltă densa suferință transfigurată în bucurie a aceluia care se ipostazia în păzitor pur al valorilor celor mai înalte, care era pretutindeni ca veghetor, care se dăruia și se sacrifica pe sine asemenea artistului zidit în temeliile propriei opere pentru ca aceasta să dureze. Înțelegi din acest testament, ca și din fiece rînd scris de Ioan Alexandru, cît de greu e meșteșugul poetic adevărat hrănit cu sînge și duh pentru a dărui oamenilor mesajul luminii și al iubirii care purifică, înalță, înnobilează. Este ca o întoarcere către noi înșine, ca un îndemn irezistibil spre regăsire pe căile curate ale tradițiilor de demult, redeschise de meditația gravă, simplu dar sărbătoresc împodobită, a poetului pur din lumea arhaică a satului transilvănean, care s-a întîlnit în nesfîrșitul său periplu de cultură asemeni altor poeți români, cu Bizanțul, cu Hölderlin, cu Heidegger, dar a rămas el însuși, al lumii lui, al lumii noastre, izbutind din nou astăzi sinteza europeană pe care o așteptăm de la fiecare generație.

Zoe Dumitrescu-Bușulenga

„Victoria" și „Nechifor" (II)

Pe asemenea versant al coborîrii din spațiul în toate stelar, arhaic curat, ne îndreaptă acum, virtual, în ternă desacralizare, Minodora și „alesul inimii ei", ca să vorbim de la început, în tonul, nota viitoarei perechi, „Denivelare" hotărît interzisă de Vitoria, tot de la început. „Oricît ai lăcrăma, să știi că ginere ca feciorul dăscăliței nu-mi trebuie". Va găsi ea „un român așezat, cu casă nouă în sat și cu oi în munte", să-i dea pe Minodora. Hotărîre exprimată din nou, în final — după împlinirea celor de cuviință pentru odihna de veci a lui Nechifor, la reintrarea în valurile vieții de acum — afirmată în fața lui Gheorghiță, care, oricît în umbra Vitoriei, este acum reprezentantul masculin al familiei : „Iar pe sora ta să știi că nici c-un chip nu mă pot învoi ca s-o dau după feciorul acela nalt și cu nasul mare al dăscăliței lui Topor". Revenire în cerc la cuvintele ce-au stat la început, cînd ultimul, **Topor,** în imagine la nivelul de jos acum și prin personajul pe care-l numește, prin imaginea preludiu cu aceeași încovoiere, **nasul mare,** stă, cu mediul lui, la picioarele arcadei sub care se desfășoară întreaga dramă, în aceeași imagine vizuală, **baltagul,** toporul epic, din baladă. Acordare și așezare care poate ridica ponderea ce-o are elementul vizual în procesul de creație al scriitorului, în fața celui auditiv, covîrșitor, după cum se spune ; element cu care ne vom întîlni noi, deosebit în finalul studiului. Iar în final la această parte : o repede privire spre imaginea, motivul asociat, **despicare, ascuțiș,** și în planul uman, la purtătoarea baltagului prin fiul ei, prelungire a mîinilor ei, uneltele ei amîndoi ; baltagul **răzbunător,** în sensul vechi al cuvîntului, de reașezare a lucrurilor, lumii în starea firească, aceea bună, cum se petrec acestea și în mersul firii, cînd, de pildă, în graiul popular se spune : „s-a răzbunat vremea", s-a făcut din nou bună. Astfel, Vitoria „Ascultînd-o c-o ureche (pe cucoana lui Iorgu Vasiliu), își lăsa cugetul să fugă și să sfredelească în toate părțile" (cap. XII). Și, mai departe, în proiectare asupra lucrurilor, prelungire în ele : „Vitoria oftă și rămase în aceeași poziție, cu fruntea plecată, încercînd a sfredeli dușmăneana cu betișorul pe care-l luase de la crîșmă" (cap. XII ; la întîia cercetare a lui Bogza și Cuțui. Și, tot atunci, Bogza :) „Nu umbla împrejur ca o albină care tot vrea să împungă" (Iar în desnodămînt :) „Ascultă, femeie, de ce mă tot fierbi și înțepi atît ?" Parte, astfel și în tot felul, la supunerea lui Bogza sub lovitura baltagului : „Împuns de alt tipăt al femeii, feciorul mortului simți crescînd în el o putere mai mare".

Iar acum să ne reîntoarcem să considerăm mai departe căderea „epigonică" a Minodorei și alesului ei, din zarea lumii arhaice, intrarea, așezarea lor la periferia culturii noilor vremuri. Astfel, constelația familiei Gheorghe — Nichifor — Vitoria cu fiul, Gheorghiță, se va dezvolta acum cu ramura înrudită, Minodora — Gheorghe (C. Topor), ginerele trubadur de mahala, cu noul stil de „cultură" mărturisit de versurile adresate celei dintîi :

Frunzuliță de mohor,
Te iubesc și te ador
Ghiță C. Topor.

Iar în interferența cu lumea arhaică, asociațiile ei firești, pentru care să ne amintim de cuvintele lui bădița Vasile, cînd este luat cu arcanul la oaste : „Las' mamă... Oștean a fost și sfîntul Gheorghe —, respectivul fiu al dascăliței, ostaș în termen, poate să apară în aceeași „denivelare" față de sfîntul al cărui nume îl poartă ; cînd Vitoria i-ar spune, din nou, Minodorei : „Evanghelia asta-i a voastră, nu-i a lui (a preotului)". Stări pe care, în similară desfășurare a istoriei, le zugrăvește fostul ucenic monah T. Arghezi :

Pavel din Tars e-acum zaraf sărac[1])
Și Chrisostom, băiat de prăvălie,
Iar Sfîntul Duh, închis în colivie,
Făcutu-s-a pui mic de pitpalac.

Or, butada finală ne deschide drum, ne face legătura cu un motiv caracteristic, specific, reprezentat la capătul său de început în **Baltagul,** cu o vechime dincolo de care nu este grai. Anume, **Vîntul,** care — formă a sf. Duh în religia creștină, suflînd și îndrumînd, suflînd îi grăiește, arată Vitoriei calea spre luminarea mortului pe drumul de veci. Astfel : „Munteanca simțea într-însa mare neliniște, dar și o putere mare... O împingea tot către vale vîntul de la spate" Dar, vîntul, care are „o putere vie", se apleacă din nou, mai departe, asupra Vitoriei, și astfel, pe urmele lui Nechifor și al celor doi stăpîni de oi pe drumul din care nu se mai întorsese, ea află, la Suha, că aici nu ajunseseră decît doi : „Vitoria clipi din ochi asupra unui întuneric care-i izbucnise înăuntru. Domnu Iorgu își repetă afirmarea. Ca și cum întunerecul care se iscase în ea avea să se deschidă, munteanca stătu așteptînd și cugetînd. Acuma vedea adevărat și bine că vîntul a contenit. Căzuse jos, în vale, și amuțise și el. Semnul era vădit. Mai înainte nu putea trece... Sfînta Ana i-a și dat semn, poprind vîntul și întorcîndu-l pe crîngul său" (cap. XI). Și, tot așa, după întîia ei cercetare a lui Cuțui și Bogza : „Din întunerecul lui, în care se depărta, pentru întîia oară Lipan se întorsese arătîndu-și fața și grăind lămurit numai pentru urechile ei. În vremea nopții și-a somnului, această vedenie s-a mai produs o dată. S-a adeverit și altă așteptare a muntencii. Vîntul a pornit din nou, venind acum de către miazăzi". Tot atunci, după ce „Cucoana Maria făcuse îndemn pentru anume cercetări. Vitoria își urma un gînd tainic" (cap. XII). Iar, mai departe : „În gîndul acesta care-i venise dintr-o dată, să caute căile, Vitoria cunoscu altă binecuvîntare. De unde-i venise gîndul ? Fără îndoială de la Nechifor Lipan. El — se înțelegea lesne — nu mai era între vii cu trupul. Dar sufletul lui se întorsese spre dînsa și-i dădea îndemnuri. Era s-o hotărîre mai de sus" (cap. XIII). Astfel, sufletul, duhul lui Nechifor, sub aceeași imagine primară de **suflare, vînt,** stare, evoluție despre care ne dau mărturie cuvinte din atîtea culturi — între ele, și germanul **atmen** „a respira". **Atem** „suflare, respirație", în fața căruia stă **Marele Ataman** „duhul universului", în religia hindusă — de unde și numele unui mare indian din zilele noastre, **Mahatma** Gandhi — sau grecul **anemos** „vînt", cu pandantul latin **animus** „suflet", din care și românul **inimă**[2] — călăuzește, îndeamnă, în drumul cuvenit, pe Vitoria, acum sub hotărîrea mai de Sus : totul într-un triptic însumînd multimilenare concepții, situate între „capătul de Sus și cel de Jos", ființînd aici după legile romanului, epopeei.

Gheorghe Mușu

[1]) În aceeași situare, mai înainte : **Apolo-i profesor de mandolină,** apărînd astfel prin raportare la rolul, devenit acum loc comun, Apollon **Musagetul,** Conducătorul corului Muzelor. În zarea mai veche, însă, epitetul **Salvator** — în elină Sozon — de rele, boli, se înaltă, chiar pe meleagurile străbunilor traci, în **Sozopol,** a doua numire a cetății Apollonia : antic, autentic pandant la arhaicul tip văzut în **Gheorghe — Nikephor,** nume suveran și epitet.

[2]) Valențe evocate, invocate încă din arhaic, din lumea lui Burebista, la contemporanul Horațius **(Ode IV,** vs. 1—2) : **veris comites... animae Thraciae** „însoțitori ai primăverii, sufluri, vînturi din Tracia" — cînd **animae** stau, iar, acum în orizont trac, în fața lui **animus** „suflare, suflet".

Déneș Molnár : „Miorița"
(paginile 5, 6 și 7)

DÉNEȘ MOLNÁR

● După ce a terminat **Facultatea de arte plastice** în București, Déneș Molnár s-a întors în orașul natal, în orașul copilăriei, la Tîrgu Mureș. Aici, tînărul profesor de desen a găsit nu numai elevi dornici să învețe de la Déneș Molnár secretele desenului dar și oameni care l-au înțeles, sprijinindu-l în organizarea multor expoziții.

Cenaclul Tineretului de la galeriile „Apollo", condus de Déneș Molnár, a făcut să iasă la iveală multe talente tinere în domeniul graficei și caricaturii.

Recentul premiu acordat de revista **„Flacăra"** lui Déneș Molnár, pe lîngă celelalte premii internaționale obținute de el, face să confirme valoarea tînărului profesor de desen din Tîrgu Mureș. L-am vizitat recent la atelierul său situat într-un nou cartier al orașului. Rămîi impresionat de tot ce a lucrat în decursul anilor, de vasta bibliotecă. Desigur, viitoarele expoziții pe care și le propune să le organizeze în cadrul Festivalului național **„Cîntarea României"** vor confirma valoarea școlii de grafică a tinerilor, de profesii diferite, care activează în cadrul cenaclului de la galeriile „Apollo" din Tîrgu Mureș.

Sorin Postolache

Debuturi în roman

Urmare din pag. I

sens al evoluției literare pe care nu-l putem contesta și nici împiedica. Nuveliștii aproape că au dispărut din cîmpul nostru literar și, odată cu ei, și cititorii de nuvele. Cititorii de azi caută romane, și prozatorii, apți sau nu pentru roman, scriu și publică narațiuni ample, fără a se gîndi prea mult la legile romanului. Legea lui este de a nu avea nici o lege. Romanul contemporan trăiește într-o continuă metamorfoză, **natura** lui este sistematic depășită și, cine caută o regulă, vede că toate regulile transmise de secolul al XIX-lea au fost lăsate de o parte. Romanul a înlăturat frontierele dintre genuri și a transformat în obiect de observație romanescă pînă și teoria asupra romanului. Orice romancier care se respectă introduce în cuprinsul cărții sale una sau mai multe idei estetice privitoare la tipologie, compoziție etc., dublînd, astfel, romanul de un **jurnal al romanului.** Tehnică răspîndită, ca și aceea care fragmentează acțiunea, dispersează planurile epice și creează, voluntar, o confuzie referitor la tipologie. Viața fiind o adițiune de procese ce se întrepătrund și se contrazic, romancierul nu vrea s-o ordoneze și s-o limpezească în chip artificial. Cititorul să se descurce singur, cum o putea...

A trage de aici o concluzie de ordin general nu este cu putință, pentru că, acolo unde am fi înclinați să vedem o eroare, constatăm că alt romancier a reușit folosind aceleași mijloace. Numai analiza concretă a unei cărți poate spune ceva privitor la posibilitățile unui gen care încalcă atît de sfidător legile retoricii.

Mă gîndeam la toate acestea citind cîteva romane de debut, scrise după cîte îmi dau seama, de tineri instruiți, admiratori ai lui Faulkner sau ai romancierilor sud-americani, începători, în fine, care n-au vocație de povestitori în sens tradițional, și nici pe aceea de creatori de tipuri. Au, în schimb, calități de analiști, disociatori în sfera morală. Ambiția lor este să înfățișeze mecanica interioară a unor **cazuri sau stări de conștiință.** Unul dintre ei este **MIRCEA SĂNDULESCU,** autorul unui roman de 500 pagini, intitulat **Victorie clandestină** (Ed. Cartea Românească, 1977). Nimic nu exprimă, cred, mai exact natura și stilul cărții ca aceste propoziții pe care personajul-narator le spune despre alt personaj : „În lungile noastre conversații, în ciuda infirmității sale, care-i împiedica comunicabilitatea spontană, Clara înșiruia o mulțime de considerații personale despre flori, moarte, afecte, din ce în ce mai tulburată pe măsură ce scria, trădîndu-și sensibilitatea exacerbată, cuvintele ei culminînd printr-o frază interminabilă, fără punctuație, confuză, amestec de senzualitate, de profunzime analitică, dar și intuitivă. Era atunci în paginile ei o atmosferă miraculoasă, o dezordine a percepțiilor, ceva scrișnit, care vroia să se rupă, să se elibereze..."

Eliminînd detaliul despre punctuație, frazele acestea pot da o idee despre modul în care prozatorul se apropie de obiectul observației sale și despre modul în care înțelege să vorbească despre ceea ce observă. Amestec, pe scurt, de **profunzime analitică** și de **intuiție confuză,** o **dezordine a percepțiilor** și o lipsă de fluență, de coerență în narațiune despre care ne este greu să spunem dacă este voită sau nu. Romanul lasă o impresie nesigură, unele fragmente sînt profunde, de o remarcabilă forță epică, altele adîncesc și complică inutil banalitatea. Mircea Săndulescu mi se pare, judecat prin această scriere ambițioasă, un spirit analitic fin, și am certitudinea că el anunță un destin interesant de romancier.

Romanul **Victorie clandestină** este scris după o formulă complicată (Faulkner poate fi citat aici), fără o cronologie obiectivă și, în chipul citat mai sus, fără o intrigă unitară, coerentă. A detașa un fir din această îmbulzeală de **stări** și de **fapte** ce proliferează în jurul unei sensibilități ascuțite este dificil. În centrul cărții stă, în orice caz, un intelectual anxios (Mihai Vancu), suspendat între două formule de viață : una activă, satisfăcută de bucuriile simple, banală dar sănătoasă, reprezentată de prietenul său Vania, de meserie inginer **(tipul tehnic** pozitiv) și alta interogativă, suspicioasă, întrupată de alt amic, Cheten (tipul problematic, conștiință tenebroasă, fatal sterilă și nefericită).

Romanul cuprinde, în fapt, două părți detașabile și un singur personaj ce le unește, Vancu. Pentru a înțelege dilema lui trebuie să prezentăm, pe scurt, materia epică a romanului. Vancu lucrează la un institut academic (în domeniul istoriei) și, cu silă, se complace într-o atitudine duplicitară : acceptă prietenia unui om pe care, în secret, îl disprețuiește, și joacă un rol ce nu se potrivește naturii lui oneste. Este vorba de prietenia cu profesorul Vișan, sexagenar cu spirit practic, impostor în știință, muieratic, bine plasat social. Cu această deschidere, **Victorie clandestină** se anunță ca un roman de moravuri în lumea academică. El merge pînă la un punct în această notă, însă autorul nu vrea sau nu are răbdare să ducă la sfîrșit analiza psihologică și să construiască, prin ea, un număr rezonabil de caractere. Narațiunea înregistrează doar stările unor indivizi ce trăiesc într-o neliniște confuză. Vancu și prietenii săi, Cheten și Vania, detestă pe profesorul impostor și resping formula lui de viață, dar revolta lor morală capătă și o complicație de ordin erotic. În cercul lor există o tînără femeie, Claudia, pe care o iubesc toți. Amantă a profesorului Vișan, Claudia este, în același timp, obsesia și sursa de nefericire a lui Cheten, intelectual profund, de o vanitate patologică, alternată cu momente de umilință dostoievskiană. El acceptă să însoțească pe Claudia și Vișan în vacanță și trimite prietenului său amănunțite dări de seamă despre mersul unei idile care se sfîrșește prost.

Rolul personajului narator (Vancu) este și mai complicat : atras el însuși de frumoasa, vitala Claudia, tînărul istoric îndeplinește pe lîngă ea rolul unui ambasador cu sarcini multiple. Pledează cauza lui Vișan și, la nevoie, acoperă social vinovata legătură, apără, în același timp, drepturile și ambițiile amicului Cheten, îndrăgostit fără șansă. Situație ambiguă, bine notată în carte. Ambasadorul nu rămîne indiferent față de Claudia (răsturnare de roluri cunoscută în literatură), Claudia la rîndul ei, dezamăgită de insistențele bărbaților, caută o afecțiune sinceră și calmă și instinctul ei o duce spre ezitantul Vancu, instrumentul unor pasiuni străine.

După o sută de pagini, romanul acesta sentimental-politic, început într-o garsonieră din Drumul Taberii, continuă și se încheie, prin scrisori, undeva într-o localitate de vacanță, iar alt roman (romanul lui Vancu și al familiei sale) se deplasează la Brăila. Mircea Săndulescu scrie istoria unei familii (Norșa), introducînd altă serie de personaje : tatăl lui Vancu — judecător îndepărtat ilegal din profesiune, Eugen Norșa — activist social, mătușa Caliope, verișoara Clara — adolescentă mută, de o sensibilitate patologică, unchiul Jack, Leo — crescător de iepuri și de canari etc. Romanul se deschide acum spre social și spre proza de caractere. Ne-am aștepta ca Vancu să dorească să elucideze cauzele care au împins pe tatăl său la sinucidere, însă ideea, sugerată într-un loc, că tînărul intelectual va relua, moral, povara tatălui și va înfăptui idealul lui de justiție este abandonată. **Victorie clandestină** face mai degrabă o pictură a moravurilor provinciale de azi și urmărește destinul ambiguu al unui individ, Eugen Norșa, care în cele din urmă nu are, literar vorbind, consistență. Sfîrșitul romanului mi se pare, din această pricină, eșuat în ciuda talentului de analist al autorului, manifestat pe spații înguste și în planurile secundare ale cărții. Dintre personajele care intră și dispar fulgerător din memoria lui Vancu, cîteva se rețin totuși : Vișan (impostorul), Plopu **(spionul** cu fantezia în fierbere), Leopold (omul inteligent care se sacrifică în chip absurd pentru reușita socială a unui cumnat ambițios), geologul Jack (lup singuratic, abandonat periodic de femei), în fine, în carte se profilează imaginea unei tinere, Clara, care duce în umbra vieții o existență mai bogată și mai plină de culoare decît alții. Am lăsat la urmă pe Cheten și pe Vancu, conștiința rea și conștiința reflexivă a cărții. Ei fac parte din aceeași familie morală. Cheten este un revoltat de tip existențialist de felul doctorului Bogdan din **Absenții** lui Augustin Buzura, mai puțin nota de mîndrie rigidă în insubordonare. El acceptă și umilința ca instrument al pasiunii și obediența ca formă de rezistență socială.

Mihai Vancu este, după cum zice alt personaj, omul care caută pretexte să fugă. Autorul a vrut să dea prin el imaginea unui intelectual care, pe măsură ce dezleagă o istorie complicată, se construiește pe el însuși. Vancu caută un sens mai profund al existenței și o soluție de a trăi demn. El este la un pas de ratare din cauza unui exces de sensibilizare a istoriei, de problematizare a ei. Soluție umană deschisă, destin neîncheiat, pus de viață să joace un rol pentru care nu este pregătit : rol de dispecer al unor caractere slabe, rolul celui care primește confesiunea și nu poate propune o ieșire favorabilă, pentru că nici o cale nu mulțumește spiritul său exigent și orice cale este prea grea pentru voința lui slabă.

Judecat în ansamblu, **Victorie clandestină** reprezintă un debut remarcabil în ciuda multor pagini fără rost și multor notații fără substanță. Îmi place la Mircea Săndulescu ascuțimea analizei, modul inteligent de a medita despre problemele curente și fundamentale ale vieții (dragostea, relația între individ și mediul social, problema responsabilității în istorie), într-un roman care trăiește, estetic, mai ales pe planul speculației morale.

Munții Apuseni

Urmare din pag. I

ficînd zestrea și darul rămas celor de azi datorită luptei neîntrerupte a înaintașilor.

Munții Apuseni sînt văzuți drept o matrice din cele mai dăruite în eroi și luptători demni de cea mai intinsă glorie în timp, așa cum au fost Horia, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, Buteanu, Grozea, Axente, Balint, Andreica, Palaghia Roșu și alții.

Ca și în cazul relevării marilor personalități ale revoluționarilor afirmați în Apuseni, preocuparea scriitorului se îndreaptă cu precădere spre afirmarea valorilor spirituale pe care le-au dat culturii noastre satele munților din vest. Eroi și cărturari au staturi uriașești asemănătoare piscurilor din a căror măreție își vor fi nutrit personalitatea.

„Numai aici poți vedea case — așezate la mari distanțe una de alta — mai aproape de stele decît de drumurile țării..." sau „Fiecare potecă e o «gură de rai», o cale spre viața munților înfrățiți de milenii cu viața oamenilor" — sunt două citate concludente pentru arta descrierii peisagistice. Scriitorul pornește constant de la geologic, trecînd prin farmecul pădurilor, colinelor, așezărilor, apelor spre a termina cu eroul fiecărui loc amintit ca o încununare a întregii vieți a Munților Apuseni.

Patriotismul vibrant cu care prof. Vasile Netea și-a colorat fiecare capitol dă cărții un aer amețitor de înălțimi și un spor de vitalitate.

„Eminesciana" la al 12-lea număr

● Colecția **Eminesciana** (coordonator Mihai Drăgan), salutară inițiativă a editurii **Junimea,** a ajuns la al doisprezecelea număr. Ea a parcurs un drum care-i verifică atît orientarea cît și utilitatea și înfățișarea, acum la al 12-lea număr, suficiente elemente pentru a fi judecat altfel decît s-ar fi putut face după primele numere. Interesul stîrnit de volumele apărute pînă acum este ilustrat elocvent de epuizarea rapidă a majorității lor, imediat după apariție. Colecția e diversă și arată o interesantă deschidere pentru viitor. Sînt prezentate în ea atît textele lui Mihai Eminescu cît și comentarii asupra operei lui, dar ceea ce e de semnalat este că editura merge în direcția punerii în circulație a unor contribuții eminescologice mai puțin cunoscute, semnate fie de români, fie de străini. Colecția pune în lumină mai bine decît s-a făcut pînă acum contribuția unor eminescologi ca Ibrăileanu, Vianu, Dragomirescu. În cazul ultimului, reeditarea (întreprinsă de Leonida Maniu) a însemnat și un act de justiție literară postumă, deoarece **Eminesciana** reabilitează pe bună dreptate studiile și articolele lui Mihail Dragomirescu despre Eminescu. Intenția colecției fiind de a reproduce tot ce are mai important eminescologia românească ar fi binevenită introducerea între copertile ei și a contribuțiilor lui N Iorga, D. Caracostea, G. Călinescu, D. Popovici. Prin scrupuloasa ediție de **scrieri pedagogice** de Mihai Eminescu, alcătuită de Mihai Bordeianu, colecția pășește în direcția la fel de importantă a restituirii textelor eminesciene mai puțin cunoscute publicului larg, direcție extrem de fecundă pentru această colecție cu atît mai mult cu cît o bună parte a scrierilor eminesciene n-a fost abordată în ultimii 30 de ani de editurile noastre. Contribuții eminescologice prețioase, mai puțin cunoscute, cele ale lui Grigore Scorpan și Vasile Gherasim, sînt reeditate de Virgil Andriescu, indicînd o altă pistă fecundă a colecției. Salutară este și traducerea în românește a unor exegeze străine privitoare la opera lui Eminescu din italiană și franceză (numerele 9 și 11 ale seriei) ceea ce va permite o confruntare accesibilă oricui a rezultatelor cercetării și interpretării lui Eminescu atît la noi cît și peste hotare. În critica românească cercetarea operei poetului a intrat în ultimii zece ani într-o nouă etapă și cel puțin cîteva din studiile recente (Liviu Rusu, C. Noica, Edgar Papu, I. Negoițescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, ș.a.) ar putea intra în vederea colecției **Eminesciana.** Desigur, în fiecare din aceste direcții, reeditarea textelor eminesciene, reeditarea celor mai importante exegeze române și străine, repunerea în circulație a unor contribuții românești mai puțin cunoscute — colecția este la început de drum. Ceea ce s-a făcut pînă acum e doar schița viitorului ansamblu. Dusă pînă la ultimele ei consecințe, colecția **Eminesciana** poate deveni o **Bibliotecă Eminescu** de referință cu atît mai binevenită cu cît locul ei de inițiere a fost Iașul tinereții poetului.

Marginalii eminesciene

Urmare din pag. I

luminînd, / El pe sînu-ți vergin încă să coboare, / Guste fericirea raiului ceresc, / Tu îl strînge-n brațe, tu îi fă altare, / Dulce Românie, asta ți-o doresc".

Vesta nu era, la drept vorbind, zeița Păcii, ci a Căminului, divinitatea prin excelență domestică, dar asociația de idei între liniștea căminului și aceea, obștească, a stării de pace, îi va fi dictat invocarea ei, în acest spirit.

Mitologia ne spune, într-adevăr, că Vesta (la elini, Hestia, dar mai însemnată decît prototipul ei grecesc), avea templul ei la Roma, lîngă Forum și că preotesele ei, care întrețineau focul nestins, se numeau vestale și erau simbolul neprihănirii.

Acest simbol l-a atras pe Eminescu și în poezia sa **La Heliade,** care apare în aceeași revistă, la 18/30 iunie al aceluiași an. Vesta figurează în finalul primei strofe :

„De mi-ar permite Apolon s-aleg dintre cunune, / Ghirlanda n-aș alege-o de flori plăpînde, june, / Ci falnica cunună a bradului bătrîn ; / Eu n-aș alege lira vibrîndă de iubire, / Ci ceea care falnic îmi cîntă de mărire, / Cu focul albei Veste aprinde al meu sîn".

Curios ! Zeița Căminului pare asociată în aceste din urmă versuri, cu aceea a gloriei, pentru preamărirea lui Heliade, căruia îi va fi consacrată o splendidă strofă în **Epigonii.**

În aparatul de note al monumentalei ediții de **Opere,** îngrijită de Perpessicius, ni se spune că Heliade fusese slăvit de conducerea revistei **Familia,** iar din portretul pe care i l-a închinat Iosif Vulcan, se excerptează această frază :

„Acest spirit fără îndoială mare, acuși îl vedem luminînd pe altarul poesiei magice cu focul **vestal,** acuși iacă luminînd ca un luceafăr, ce apoi se potopește în soarele filosofiei".

În același număr, de la 25 martie/6 aprilie 1866, foarte elogiosul portret era urmat de reproducerea **Sburătorului,** unanim recunoscuta capodoperă. Poet mediocru, Iosif Vulcan avea totuși idee de caracterul magic al poeziei, asociindu-i puritatea : **focul vestal** al căminului nepătat.

Asociația dintre poezie și magie aparține romantismului, dacă nu cumva Novalis a exprimat-o cel dintîi. Baudelaire închina **Les Fleurs du Mal** lui Théophile Gautier, salutîndu-l ca pe un „magicien ès lettres". Noțiunea de poezie pură îi era familiară, dar a fost exploatată de abatele Henri Bremond abia în al treilea deceniu al secolului nostru, asociind-o profesional sentimentului mistic.

atelier literar
poșta redacției

L. CODRIN : Ultimele două plicuri ne aduc o recoltă mai bogată ca deobicei, în care teme și probleme noi își fac apariția, în care meditația înregistrează un progres, în întindere și adîncime. Nu în aceeași măsură, însă, marchează și mijloacele de expresie cîștiguri și ameliorări, capacități și îndemînări noi, sporite, care să sprijine și să valorifice la un nivel cît mai ridicat, neastîmpărul creator al gîndurilor. Multe din piese, interesante, pornite promițător, rămîn, din această cauză, la jumătatea drumului, se risipesc ori cad „de-a bușilea" (de pildă: „Sfîrșitul lirei", „Sînt", „Fotbal", „Conțopist", „O mie de arme", etc.). O hrană spirituală adecvată (și consistentă), un „schimb de experiență" profund, susținut, cu cărțile, studiul consecvent, metodic, **organizat** (contactul cu școala, adică !) — iată lucruri cărora li se face simțită la tot pasul absența sau insuficiența și care, după cum bine știți, reprezintă condiția fundamentală, mediul propice indispensabil al înfloririi unui talent. Citeva pagini mai sînt de semnalat, mai aproape de cristalizare : „Nu întrebați", „Muntele", „De veacuri", „Nu vă grăbiți", „Nu sînt", „Colind" (cu un distih final confuz).

G. TUDORAN : Încă nu sînt lucruri de substanță, de semnificație deosebită, deși nu lipsesc unele zvonuri lirice, încă șovăitoare, incerte. Dar ne-ați trimis prea puțin, ca să putem trage toate concluziile.

LUCIAN ANCA : Ceva, în „Vorba noastră", „Cugetare".

TOPUZU RODICA : Ne cereți să vă spunem adevărul. Iată-l : versurile sînt slabe, nu se văd semne de talent. (Poate se vor ivi în viitor ? Greu de presupus.). Oricum, e bine că v-ați apucat de școală — e singura cale de a dezlega, între altele, și această dificilă problemă a talentului. Dar școala are pretențiile sale (ca să vă alegeți cu ceva din ea), așa că trebuie să dedicați învățăturii și cititului cea mai mare parte a timpului pe care-l dăruiați pînă acum (fără justificări și fără șanse) scrisului. Din cînd în cînd, mai trimiteți-ne cîte o veste și cîte o filă-două din încercările dv. literare, ca să vedem cum merg lucrurile. Vă dorim succes !

FILIP ROHAN : N-avem nimic de adăugat ; plicurile dv., cu o frecvență imperturbabilă, ne aduc mereu lucruri de același nivel, nivel asupra căruia ne-am spus de mult și clar părerea. Nu se simte, în paginile dv., nici o tendință, nici o dorință de a încerca o schimbare, de a ține seama, într-un fel oarecare, de această părere. (Sau, dacă preferați, paginile dv. nu fac nimic ca să determine schimbarea acestei păreri...). În schimb, într-unul din ultimele plicuri, ne trimiteți și un bilet deplasat-inchizitorial, în care ne adresați, între altele, și întrebarea copilăros-subiectivă : „de ce sînteți așa de rău ?"... Dacă țineți neapărat să ne judecați cu această balanță simplistă a lui „bun" sau „rău", trebuie să observați că sînt mulți corespondenți pe care-i lăudăm, îi încurajăm, îi publicăm, față de care sîntem „bun" cum s-ar zice (niciodată, însă, în sens filantropic, care n-ar fi de folos nimănui, nici celui ce primește, nici celui ce dă...). Sîntem „bun", de altfel, și cu cei cărora continuăm să le răspundem, după luni sau chiar ani de zile, deși nu ne mai dau, unii, nici o speranță, deși, alții nu vor sau nu pot (prea încîntați de propriile lor „opere" !) să facă un cît de mic pas către adevărata poezie (singura, la urma urmelor, care are dreptul permanent la „bunătatea" noastră și a cititorului !...).

IULIA PÎNZARU : Sînt unele semne lirice, dar trebuie să evitați frazeologia sforăitoare, locurile comune și convențiile arhibanalizate ale poeziei patriotarde.

D. BOGDAN : Ceea ce ne-ați trimis — în general, lucruri palide, fără semnificații deosebite — nu confirmă antecedentele de care vorbiți. Sperăm să se întîmple în viitor acest lucru. Deocamdată, ceva în „Urletul".

B. MARIAN : Cîteva lucruri mai bune : „Voce", „Văcărescu", „Respirație", „Peregrinul", „Ideea", „Dorul unei zile", „Iubire".

B. AMIRA : Pași pe loc și alergare chinuită în cerc închis, lucruri stinse, rigide, monotone, fără „emisie". Ceva, în „Dialog", „Pro domo", „Fugă de pasăre".

PSEUDONIM : Nu ne-ați convins, din păcate. Pare să fie, mai de grabă, un joc mimetic, un efort pur grafic (alunecînd adesea într-un adevărat delir maladiv, ca, de pildă, în „Ay, Dobrogea"), fără implicații lirice reale, fără ecou. Ceva mai bine (exceptînd finalul), în „Alfabet nou". Ultima scrisoare cuprinde multe considerații pertinente, observații judicioase și, adesea, subtile, dar versurile însoțitoare rămîn, în mod paradoxal, cu totul în dezacord cu justele și frumoasele teorii și considerații.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Peregrinul

Voi porni de la un punct oarecare,
mergînd înainte și înapoi
cum îmi convine.
Mă asociez cu bucurie
la orice este firesc.
Acest oraș îmi aparține,
țara o străbat în lung și-n lat
ca pe mine însumi.
Cine s-a născut la poalele
unor munți înalți
și nu le mai știe numele ?
Nu plec nicăieri, căci locul meu
este aici, dar gîndul meu
călătorește peste mări și țări
ca Făt-Frumos.
Prudența te împinge mereu înainte,
numai nebunia te ține
în propriul tău craniu,
dar o cîrtiță care și-a propus
să străpungă într-o mie de ani
pămîntul,
nu iubește pe nimeni.

BORIS MARIAN

Vînătoare

Sună un corn risipit între
ziuă și noapte.
Mierea lui peste frunze e cer.
Jivina de lapte,
jivina de fier
prin ierburi ne cheamă departe.

Se înalță un pod nevăzut între
apus și amiază.
Lumina încordată e arc.
Dar cine veghează
în verdele țarc
și cine pe cine vînează ?

NELU STANCIU

Starea de casă

Casa în care pereții sînt sloiuri și poate
în ei sînt suflete, aud voci de copii,
aud cum tînjesc cei ce respiră-n pereți
se tînguie ușile, ferestrele oarbe
lucesc în soare doar într-o formă
de pătrat perfect, casa aceasta
are un iz pe care numai
timpul îl lasă alunecînd înspre
o zi și înspre o noapte.

VICTOR CROITORU

Ascultă !

Ascultă cum se lasă picătura pe streașină !
Ascultă geamătul suav al pămîntului
sub tălpile tale
și rizi !
Încet,
se coc strugurii zemoși și rotunzi
ca o gură-ntinsă spre sărut.
Culcă-te-n iarbă !
Ai să auzi greieri fugari
molcom jelindu-se-a somn,

în urcușul lor sfios
pe grumazul și prin părul tău jilav.
Nu închide ochii !
Nu închide ochii !
Numai ție, dintre muritori,
ți-a fost dat să vezi la-nceput de septembrie,
stoluri întregi de suflete
cuibărite-n leneșa toropeală,
preatimpurie,
a toamnei.

GEORGIANA ROȘCA

Nu întrebați

Nu întrebați copacul
crescut
în sunetul securii
despre păsări.

Nu întrebați piatra
de pe fundul riului
despre trăinicie.

Nu întrebați nisipul
deșertului
despre flori.

Despre liniște nu
întrebați
inima poetului.

LUCIAN MĂNĂILESCU

Ce gîndește lumea

Ce frumos e, Doamne, să cunoști mai bine
Ce gîndește lumea asta despre tine !...
Cum în slăvi te saltă, cum te varsă-n tină.
Unii, nopții tale îi doresc lumină,
Alții rid de jarul care te-nveșmîntă...
Și pe tine toate la un loc te-ncîntă...
Teorii bizare îți ating urzeala...
Ți-ncununâ truda mîinii chiar greșala.
Ce frumos e, Doamne, să cunoști mai bine
Ce gîndește lumea asta despre tine !...

ALEXANDRU PRIBOIENI

Numai dacă

Numai dacă voi, munților,
Vă acoperiți duritățile stîncilor cu palma
În clipa cînd se frîng stele-n univers,
Lumina lor poate ajunge în inima mea
Ca într-un cuib de pajură.
Numai dacă voi vînturi potrivnice
Vă fringeți învrăjbirea pînă la răscruci,
Căldura sufletului meu se preface în aripi
Pentru fărîma de lumină din cuib
Și numai dacă voi, oamenilor,
Mă strigați din cînd în cînd pe nume,
Vă pot răcori calea spre amurg
Cu zborul luminii din inima mea
Pînă dincolo de orizontul locului,
În care cuibul de pajură
Se va umple-ntr-o zi cu pămînt.

IOANA CIOANCĂȘ

Prezentul confirmă viitorul

Urmare din pag. I

românești, la impunerea în lume a politicii noastre fac ca numele secretarului general al partidului să se lege indisolubil de tot ceea ce s-a înfăptuit în răstimpul care a trecut de la Congres, ca de altfel în intreaga perioadă a ultimului deceniu. Conferirea celei mai înalte distincții a Consiliului Mondial al Păcii — Medalia de aur „Frédéric Joliot-Curie" — vine să confirme, o dată în plus, înalta apreciere de care se bucură, pe plan internațional, activitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu, poziția României socialiste.

Expresie fidelă a acestor prefaceri înregistrate în societatea românească după Congresul XI, cărțile ultimilor ani confirmă nu numai ascendentul socialului în literatură, dar și interesul scriitorilor față de viața și problemele de conștiință și de muncă ale constructorilor acestei societăți. S-a creat astfel o relație, firească, una din acele relații capabile să deschidă scriitorului nu numai noi cîmpuri de investigație socială, dar și un acces direct, nemijlocit la cititori, înșiși eroii cărților sale.

Spuneam la începutul că dimensiunile unor mari colectivități umane aniversările au mai mult decît rostul de a impune un drept al memoriei, că ele impun adevăruri. Cei trei ani care au trecut de la Congresul XI au impus, între altele, și adevărul fundamental că proiectele realiste devin realitate, realitate care, la rîndul ei, generează noi proiecte îndrăznețe pentru viitor. Prezentul confirmă, prin această permanentă mișcare spre mai bine, viitorul. Un viitor care ne aparține pentru că el pornește dintr-un prezent care ne aparține.

Lecturi și generații

Urmare din pag. I

nu ne aparțin ? Alta cred că e lectura pe care generația de azi trebuie s-o facă acestei incitante corespondențe.

Citind cu un ochi tînăr corespondența lui G. Călinescu către Al. Rosetti, ceea ce ne atrage atenția este pasiunea creatorului. G. Călinescu proiectează cu patos edificii culturale la a căror întocmire trece grabnic. Scrisorile sînt pline de referințe asupra monografiilor despre Eminescu și Creangă, asupra proiectatei *Istorie a literaturii române de la origini pînă în prezent*, căruia corespondența dată la iveală de Al. Rosetti îi este un fel de jurnal de bord. Întotdeauna laboratorul unui mare creator este un sediu al marilor proiecte eșuate. G. Călinescu plănuia o serie de monografii pe care n-a mai apucat să le scrie. „Vreau, la autorii însemnați, să fac monografii complete (Bolintineanu, Alecsandri, Eliade Rădulescu, Hasdeu ș.a.). Alții mai mărunți îi vîr laolaltă într-un volum dar tot după principiul monografic". Alte proiecte sînt împrumutate unor colegi. Iorgu Iordan ar fi urmat să se ocupe de o ediție a *Detractorilor lui Eminescu*, importantă „întrucît arată mentalitatea «criticei» vremei". Un volum, ce urma să fie preluat de altcineva, privea *Opera lui Grandea*. Deși covîrșit de lucrul la cărțile sale de istorie literară, care vor schimba fața literaturii române, G. Călinescu rămîne viu interesat de viața literaturii române. Un tînăr îi trimite un manuscris și criticul caută să faciliteze tipărirea lui : „Îți trimit alăturat un mss. al unui tînăr bucovinean Eusebius Camilar", mai tîrziu scriitor cunoscut. „Nu e o capodoperă, desigur (generație slabă), dar e o confesiune simplă, dramatică, în sfîrșit un document". Cartea a făcut ulterior carieră. Întîmplător urmărește felul în care e receptată poziția lui Arghezi. La un examen de bacalaureat constată că „nici un școlar nici măcar nu auzise de el". Cauza sînt profesorii secundari. „Purtarea contemporanilor față de Arghezi este rușinoasă", conchide G. Călinescu și va căuta să facă dreptate lui Arghezi în istoria lui literară.

Contemporanii au citit cartea lui G. Călinescu ca pe o carte polemică cu toată îndreptățirea. Scriitorul dădea prin ea un răspuns care s-a dovedit zdrobitor unei mentalități literare care, fie ea de sorginte tradiționalistă, fie din cea modernistă, privea literatura română în chip fragmentarist și lipsit de generozitate. Cînd va fi demontată în zecile și sutele de detalii componente, istoria literară scrisă de G. Călinescu va dezvălui și nenumăratele polemici pe care ea le angajează cu opiniile critice atunci în vigoare. Modul cum își concepea cartea îl va fi făcut circumspect pe Al. Rosetti. Urmează un schimb de scrisori în care editorul e pregătit treptat pentru spiritul viitoarei opere. „Părerea mea este că literatura română nu începe cu Văcărești, cum crezi d-ta", îi scrie G. Călinescu editorului său. Și la rezerva acestuia că despre literatura veche trebuie să se pronunțe filologii precizează : „Voi vorbi despre Varlaam în stil Thibaudet !". Intenția lui e de a semnala continuitatea acolo unde ea nu era resimțită ca atare : „să fac o singură literatură de la Alpha la Omega, acolo unde de obicei se susține că e discontinuitate", „să intuiesc mișcarea de tradiție".

Pentru ca ideea să aibă și o analogie plastică, criticul refuză propunerea de a i se tipări cartea în mai multe volume. G. Călinescu a gîndit volumul în funcție de cititor, istoria lui literară fiind în sens superior operă de popularizare, și de aceea concepe lucrarea ca pe o „narațiune unică" în care a introdus multe citate pentru că „lumea, altfel, nu citește pe scriitori". Cartea trebuie să cîștige, să seducă, să convingă pe cititor. „Cartea trebuie să fie *feerică*", precizează G. Călinescu. În aceeași serie a elementelor scenografice era prevăzută și o hartă care să ilustreze distribuția scriitorilor pe teritoriul întregii țări, hartă care nu s-a mai realizat. Istoria literaturii era scrisă în timpul unor mari seisme politice și G. Călinescu nu era deloc străin de ele. El îi scrie lui Al. Rosetti o scrisoare în care uluiește previziunea politică fără greș, făcută în toiul evenimentelor care se precipită în Europa. Sîntem în septembrie 1939 și G. Călinescu scrie : „Privesc cu îngrijorare ceea ce se întîmplă, dar totul este provizoriu. Soarta noastră definitivă se decide pe frontul englez". Comentariul continuă surprinzînd prin viziunea premonitorie : „dar dacă englezii debarcă în Franța (zadarnic rid germanii de această ipoteză), nu vor întîmpina rezistență, ci colaborare". G. Călinescu simțea că România va avea de suportat direct consecințele politicii de agresiune germane : „Pretextul cu Grecia, somarea noastră să ieșim din Înțelegerea balcanică, hotărîrea bruscă de a satisface acum Bulgaria și Ungaria, e semn că vor să facă operații aici, izolînd Serbia (obiectivul *real* al Italiei, asupra căreia se tace în același chip suspect în care se tăcea cordial față de Polonia)". Previziunile lui rămîn mereu extraordinare : „De vom ajunge la 1 octombrie cu o Anglie intactă, *orice s-ar întîmpla* sînt sigur de viitorul țării noastre. Căci încă o dată, greșește cine crede că prin nemți vom obține ceva. S-a și văzut efectul axei".

Evenimentele aveau să-l confirme pe scriitor. Chiar în timpul hitlerizării țării, G. Călinescu rămîne pe pozițiile vechilor opinii calificînd drept giruete pe scriitorii simpatizînd noua ordine. Harta ilustrată nu era fără tilc. Dictatul de la Viena ne luase țara și G. Călinescu vrea să lupte împotriva epocalei injustiții prin intermediul cărții („ar fi bine să fim lăsați de evenimente să tipărim cărți, care vor putea singure, vai, o vreme să rămînă armele noastre de luptă", 12 sept., 1939). Istoria lui literară este concepută și ca un vast protest la samavolnicul arbitraj. „Se cade să dovedim că avem o literatură superioară, care a consumat toate motivele literare. Am dat o mare importanță provinciilor, și ideea mea e că centrul literaturii noastre e Ardealul". Lectura istoriei lui literare înfăptuiește fără ostentație ideea. G. Călinescu revine la ea foarte explicit : „În concluzie, dovedesc că literatura română își are sediul mai ales în Ardealul ocupat (Coșbuc, Rebreanu ș.a.), pe versanții munților, pe marginea granițelor (Slavici) că teritoriul ei de formație este tocmai ce ni se contestă. Acesta e și adevărul. Vreau să fac o mică hartă cu geografie literară, distribuind ca în filologie autorii pe sol". La apariție, marea istorie a fost întîmpinată de un cor de proteste. Ea a fost atacată atît de critici cît și de scriitori, unii din ei scriind nu unul ci mai multe articole denigratoare. Între adversarii cărții s-au aflat și membrii, după împărțirea lui E. Lovinescu, celei de a doua și a treia generații de maiorescieni G. Călinescu a fost constrîns să răspundă unor imputații care nu înțelegeau spiritul cărții.

Scrisorile lui G. Călinescu către Al. Rosetti confirmă imaginea sugerată de opera lui, a unui creator convins de necesitatea afirmării marilor valori ale literaturii române mistuit de pasiunea cercetării, ars de dorința de justiție istorică.

Nu ne-am fi oprit asupra surprinzătoarelor ecouri stîrnite de corespondența lui G. Călinescu cu Al. Rosetti, cu atît mai mult cu cît stimăm pe Șerban Cioculescu, dacă n-am fi observat că nu e prima dată cînd cititorului tînăr îi sînt inculcate idei și conflicte care, prin anacronismul lor, nu pot să-i aparțină. Recent, insignifiante litigii demult consemnate au fost ridicate fără justificare la rangul de probleme ale zilei.

Lectura actuală făcută cu un ochi neaburit de temperatura polemicilor nu poate reține decît atitudinea spirituală a creatorului și are a acorda preț izbucnirilor temperamentale, motivate de cercul strîmt al inamiciților sociale. Fiecare generație citește cu proprii ochi pe clasici. Obiceiului de a transfera generațiilor tinere minorele litigii ale unor etape revolute, grevîndu-le conștiința cu chestiuni străine rolului lor intelectual este mai înțelept să-i răspundem cu o lectură nouă a istoriei literare, de la cota unui an care ne scoate de la sine din focul polemicilor vestede. Nu tot ce ține de viața literară a generațiilor interbelice are aceeași valoare și merită cu adevărat atenția noastră.

TINERI ACTORI

Violeta Andrei

Mîndră, pură, atît de puțin terestră prin amorul ei exclusiv și total, Ondine, ființă scînteietoare, fantasmagorică, sălbatecă și dulce, stranie și fermecătoare, creatură rătăcită printre oameni, căreia i se supun toate elementele naturii, participînd cu o debordantă fantezie la jocul pătimaș al iubirii.

Roxana din Cyrano de Bergerac. romantică, visătoare, de o distincție înnăscută, cu mers de regină, surizind tot timpul — încît surisul devine pe buzele ei un dans amețitor cu nenumărate nuanțe — veselă, nostimă, jucăușă, ironică, pentru ca să nu răzbată decît în rare momente, decisive, tandrețea și disperarea, intransigența pasiunii, focul din singe, labirinturile de unde inconștientul dă ordine.

Ilona din **Joc de pisici,** rol mic dintr-o piesă de atmosferă cehoviană, zăpăcita și caricaturala Ilona ce trece prin fața ochilor noștri de parcă ar citi fără a citi, ar vedea fără a privi, ar muri fără a fi trăit.

Personaje atît de diferite închipuite de Giraudoux, Rostand, Orkeny, cărora Violeta Andrei le-a dat viață pe scenă cu alte mijloace de expresie decît ale populărei vedete de film : în interpretările sale se simte că teatrul n-a încetat să însemne trac, bătăi ale inimii, așteptatele sunete ale gongului. Cum poate fi actrița în același timp Ondine, sumbră, tragică, fascinată de adîncuri, Roxana cu finețea ei dramatică și Ilona, de o rară și savuroasă tristețe comică ? Violeta Andrei posedă o generoasă simplicitate naturală, are niște ochi de o frumusețe bună, caldă, ce iradiază veselie amestecată cu tristețe. Ea rostește cuvintele, aceste viitoare acte, cu un timbru al vocii ce are ritmul și măsura muzicii, contrariu acelor glasuri ce tricotează monoton frazele. Violeta Andrei izbutește să întruchipeze dragostea ca pe o fascinație pentru ce nu există, printr-o inundație a inimii și o sincopă a spiritului, spunînd totul într-o privire, ascunzînd totul într-un zîmbet, exprimînd ceea ce simte, nu ceea ce vede.

Și nu putem uita felul în care știe să rîdă actrița. Un rîs molipsitor, de o extravaganță măsurată, un rîs voluptuos, care desminte orientul ochilor, un rîs bucuros de fiecare clipă de viață, pentru că numai clipele au geniu.

Rîsul orgolios al modestiei.

Ion Mihăileanu

Roluri de teatru interpretate în ultimii ani : Apolonia — „Tandrețe și abjecție", Marianne — „Povestiri din pădurea vieneză", Melania — „Într-o singură seară", Ondine — „Ondine", Ana Petrovna — „Ivanov", Philocomasia — „Militarul fanfaron", Ilona — „Joc de pisici", Roxana — „Cyrano de Bergerac".

Măsură și bucurie

Urmare din pag. I

tregii noastre culturi și în cazul de față a artei luminii culorilor zugravilor și pictorilor noștri.

Cu această bucurie a deschis recent istoricul artei Răzvan Theodorescu expoziția de pictură a lui Marin Gherasim, unul dintre pictorii români contemporani dăruiți și integri, o conștiință în spiritul istoriei și moștenirii noastre culturale. Moldovean din Bucovina mănăstirilor, la jumătatea vieții, acest chip luminat de copil trecut prin focul cărturăriei, Marin Gherasim cugetă în culoare tradiția poporului nostru prezentă în ctitoriile ei, în cea de-a doua natură a noastră.

Începutul acestui drum apare în anii maturității în pînzele lui Luchian din verile la Filipeștii de Pădure, Brebu și Moinești cînd nu Natura îi vorbește marelui zugrav ci ctitoriile voievodale devenite a doua natură a pămîntului românesc, turlele și zidurile, bucătăriile medievale, satul cu vetrele sale, poarta și cupola ce tăinuie o lumină interioară.

Marin Gherasim lucrează mai departe asupra acestei a doua naturi a spațiului românesc conform cerințelor și exigențelor artei moderne.

Porțile lui Marin Gherasim sunt luate în sine, ele nu mai țin de un întreg ca parte, ci greutatea luminii culorii este concentrată asupra duratei și semnificației porții ca unicat. De obicei poarta cuprinsă în trei chenare de aur odihnește pe un fundal întunecat, ea pare a fi fructul, odihna și desăvîrșirea armoniei și echilibrul suprapus peste devălmășia întunericului, aurul zilei, simburul luminii desfoliat în istorie ca matcă întru viață. Porțile Putnei și ale cetăților, poarta curții și a grădinii pînă la ușa casei transpar aici cu realitatea ființei lor, ocrotind chipul omenesc în ceea ce au ele imperisabil.

Lacrele, lăzile ca tăinuitoare, ca sălașe pentru odoare și tezaure, ca niște obiecte cosmice intacte în care nu pătrunde nici o vremelnicie, păstrătoarele testamentare ale unei întregi moșteniri spirituale milenare, varsă prin intermediul tensiunii culorilor de aur și purpură acea blondă pace a certitudinii și bunei rînduieli atît de pregnant mărturisită de fapta miinilor noastre de-a lungul zbuciumului istoriei. Am avut porți de aur și tronuri modeste pe care se așezau voievozii în pridvoare la Neamțu sau Tismana sau Cozia să împartă dreptate poporului, am avut trepte pentru covor așternut zilelor de sărbătoare, am avut acest synthronon, aceste mătci, tronuri de piatră sau stejar pe care se stringea sfatul bătrînilor întru buna rînduială a țării ,aceste amvonuri sub apsidele ocrotitoare ce inscriu spațiul în rînduiala spiritului.

Spațiul românesc devenit istorie prin fapta privegherii omului este mărturisit de tensiunea vinjoasă dar stăpînită a acestor culori profunde precum cornul plugului ce trage în stîncă brazdă adîncă în vederea sălășluirii semințelor cuvîntului, semn sigur al unei vocații autentice, înfăptuitoare pe măsura și-n spiritul înaintașilor, păstrătorii și înnobilatorii ființei poporului nostru.

O culegere

Sărbătorind un sfert de veac de activitate, membrii cenaclului literar „Mihai Eminescu" de la clubul Întreprinderii de camioane din Brașov au tipărit de curînd culegerea **Însemnări literare,** sub egida editurii „Litera". În cuvîntul înainte cu care se deschide sumarul volumului este definit cît se poate de exact programul în spiritul căruia se desfășoară viața cenaclieră a iubitorilor de literatură din cadrul marii uzine brașovene : „În avîntul muncii creatoare, care se manifestă în toate domeniile în Întreprinderea de autocamioane Brașov, se integrează și activitatea membrilor cercului nostru literar, care în afara îndeplinirii sarcinilor profesionale se străduiesc, cu migală și entuziasm, în timpul lor liber, să dăltuiască în versuri sau în proză lucrări în care să transpună dragostea fierbinte pentru partid, pentru viitorul de aur al patriei noastre socialiste, să-și exprime cele mai înalte și mai alese gînduri despre viața noastră nouă de azi".

Într-adevăr, cele mai multe din poemele înserate în volum se caracterizează prin sinceritatea simplă a sentimentelor, gîndurilor și aspirațiilor ce îi animă pe autori. În majoritatea lor tineri, aceștia se simt pe drept trăitori ai unui „timp de oțel". „Azi făurim sub roșul tău drapel / Cu mîini destoinice, timp de oțel, / Și ochii tăi prin mii de ochi veghează / Ostaș îți sînt în vecinica-ți amiază" își exprimă crezul Theodor Cristian, lăcătuș mecanic. Istoria națională, cu faptele ei înălțătoare și cu marii ei eroi, formează, de asemenea, o sursă de inspirație pentru tinerii condeieri brașoveni, precum în cazul tehnicianului proiectant Mihai Modruj, autorul elegiei istorice **Moartea lui Decebal :** „În templu / Îngele unicului fiu s-a-ncălzit / Și-alunecă spre palma / Lui Zamolxe, deschisă... / Un gînd, cu toate pădurile / Răstignite pe el... / Și chiote lungi, bărbătești ; / Lan de grîu înroșit / De cunoașterea setei / Au strigat ultimii vînători / Îmbătați de văzul / Ospățului cu singe". Remarcăm, de asemenea, fabulele semnate de tehnicianul Gheorghe Sandu, cuceritoare prin conținutul lor satiric constructiv : „La o festivitate de premiere între dobitoace / Ariciul aruncă în sus niște... ace : / Mi se pare o ciudățenie / Ca să ia vulpea premiu de curățenie. / — Și de ce să nu ia premiu, mă rog, / Are o frumoasă fațadă de birlog, / Spune tigrul, privindu-l de sus / pe țeposul arici, care-a răspuns : / — Înălțimea voastră în birlog n-a intrat / Să constate cît e de curat. / Tigrul riposta : „Nu-i un caz izolat, / Ia exemplul de la oameni, nepoate, / Care sînt ființe evoluate / Și îngrijesc numai fațada / Și zici „merci" că nu le vezi ograda ! / Morala de învățăminte e plină / Dacă facem roată ochii... în uzină" **(Festivitate de premiere).** Pe aceeași linie se situează și numele celorlalți semnatari prezenți în volumul **Însemnări literare :** Ioly Marothy, Virgil Nicolae, Francisc Pal, Mihail Sabini, Emma Sandu, Ioan Suciu, Ion Țeposu.

Nicolae Sava

SPORT

Să nu ne confecționăm traume

● Istoria se va repeta? După două campionate mondiale cîștigate succesiv echipa de handbal a României trecută sub altă conducere capota în fața unor echipe care nu-i erau superioare decît prin seriozitatea și prudența jocului. Sîntem în fața unui nou campionat mondial, după alte două titluri mondiale cîștigate succesiv, și la fel ca atunci suficiența, automulțumirea și-au făcut loc la nivelul conducerii tehnice a reprezentativei noastre. Niciodată echipa României n-a pierdut două meciuri în Trofeul Carpați. În turneul de la Baia Mare care prefațează campionatul mondial reprezentativa noastră a pierdut însă clar în fața principalelor rivale, comportîndu-se nesigur și în fața unor echipe mai puțin bine cotate decît R.D.G. și U.R.S.S. Apărarea e penetrabilă, atacul lent, contraatacurile insuficient de eficace. Singurii jucători care dau satisfacție sînt Voinea și Stokl cărora li-l putem adăuga pe Drăgăniță. Kitschid, Penu, Licu, chiar Birtalan sînt amintiri ale foștilor jucători. Promițător s-au purtat Folker și Stingă, plus portarul Munteanu în ultimul meci. Grabovski e un trăgător „telefonat", iar Mironiuc e insuficient pregătit pentru sarcina viitoare. Semnalul de alarmă pe care-l trage în **România liberă** antrenorul Oprea Vlase este oportun. Practici discriminatorii și discreționare au apărut iar la nivelul echipei reprezentative și, ca și în anul ratării campionatului mondial din Suedia, numele lui Kuns Ghermănescu e legat în sens negativ de situația echipei naționale. Nu ne îndoim de afirmațiile lui Oprea Vlase. Timpul i-a confirmat și altă dată opiniile și este bine să se țină seamă de actualele lui critici pentru a preveni un eșec asemănător celui din Suedia, sau în condițiile actualei concurențe la medalii și mai grav. Pentru ca istoria să nu se mai repete e necesară în lot și în echipă prezența celor mai buni jucători, a tinerilor de perspectivă. O întrebare: unde a dispărut Cozma? Trebuie făcut totul ca istoria să nu se repete.

★

● Alerta fotbalului continuă în presă. O atitudine de excepție, care merită să fie reținută este aceea a lui Adrian Păunescu. Acesta n-a crezut că trebuie să arunce cu orice preț cuvinte grele la adresa înfrînților din fața Iugoslaviei. Obiecțiile lui, concretizate și în propuneri la care subscriem în cea mai mare parte, privesc ansamblul vieții noastre fotbalistice. Adrian Păunescu se declară împotriva criticii în asalt, care poate face mai mult rău decît bine, fiind pentru judecățile realiste, lucide. Important este, ne spune cronicarul sportiv al **Săptămînii,** să creăm acele condiții de organizare a mișcării fotbalistice care să nu mai permită producerea unor efecte contrarii scopului. Între ele sistemul de recompense diferențiate și precizarea în funcție de acesta a drepturilor și îndatoririlor fotbalistului ocupă un loc important. De vreme ce s-a arătat altă dată că sume importante circulă în mod ilegal și fraudulos în sistemul nostru fotbalistic nu este mai firesc ca ele să circule legal și organizat, adăugăm noi?

Cerîndu-i foarte mult, și a cere astăzi o calificare la mondialele de fotbal înseamnă a cere foarte mult, fotbalistul trebuie declarat un om al muncii. Sînt sporturi care nu cer o lungă perioadă de inițiere și de formare pentru a atinge treapta de măiestrie cea mai înaltă. Un tînăr care începe să joace handbal la 17 ani poate ajunge în patru ani la titlul de campion mondial. Fotbalul cere un alt tip de efort. Jucarea unui fotbal superior cere ani de muncă și strădanie.

Adrian Păunescu crede că Ștefan Covaci merită încredere în continuare. A-i acorda încredere în continuare nu înseamnă a-l absolvi de observațiile meritate. Meciul cu Iugoslavia a fost pierdut mai ales de antrenorul național, de portarul Moraru, dacă poate purta numele de portar, și abia după aceea de ceilalți. Erorile de pregătire, de alcătuire și orientare tactică a echipei României au fost extrem de vizibile și nu vedem de ce trebuie să le trecem cu vederea. Una este a analiza acest meci cu calm și alta e a discuta măsurile necesare. Dacă jocul lui Cheran sau Bölöni poartă mai mult semnul minus decît plus, cauza credem că stă mai ales în indicațiile tactice după care s-au mișcat acești jucători. Alta e situația lui Dumitru sau Dudu Georgescu, jucători ieșiți complet din formă. Scoatem din cauză pe Moraru și Dobrău ca fotbaliști care n-au calitățile competitive necesare unei naționale de nivel continental.

Jucătorii noștri nu trebuie să întoarcă capul de la acest meci ca de la o rușine ci să-l revadă pentru că în el au evoluat adesea de la bine la rău și de la rău la bine. Nu e bine să fim numai supărați că am pierdut, e necesar să știm și de ce pierdem. S-a făcut oare o vizionare în colectiv a meciului de către echipa națională, a fost el analizat la rece, ori s-a trecut abrupt la stilul criticii nediferențiate, absurde care nu duce nicăierea? Meciul cu Iugoslavia nu poate fi aruncat într-o nișă întunecoasă a sufletului nostru și al fotbaliștilor care l-au jucat, ci revăzut ca să înțelegem mai bine totul. Nu trebuie să facem din meciul cu Iugoslavia o traumă a fotbalului nostru. Acești jucători merită, cu excepția lui Moraru, Dobrău, Dumitru, încrederea noastră în continuare.

Discobol

ady endre

Ady Endre este o mare personalitate, un poet de prima mărime în constelația universală a poeților. El este purtătorul mesajului lui Petoffi către Attila Joszef, către Radnoti Miklos, precum către alte coarde ale liricii maghiare prezente și venitoare. Este aedul modern al unei „vreri uriașe“, ce vibrează în multele poeme de luare de poziție în probleme capitale de viață a națiunii sale și ale umanității și că-n această „vrere“ el crește la valoare universală dimensiile altei noțiuni uriașe, „română, maghiară sau slavă“ (ce mereu va rămîne aceeași durere) netemporizînd, uitînd că focul aprins de atîția ca el avea să lumineze ecranul istoriei. Ady avea totuși nădejdea că orice durere, în spațiul istoric, în sensibilitatea oamenilor să nu-și mai așeze cuibul, să nu mai clocească puii, pasărea groazei.

Plînsul, revolta, ura, iubirea „Biruitorului treaz“ care a gonit ca o furtună sentimentele către acel „mîine“ luminat de un astru roșu, neoprindu-se, cîntînd despre eroul cu roșu coif ce nici în fața lui Dumnezeu nu-l scoate, numai atunci, la marea viziune a acelui „mîine“, aștepta el să se culce în pace în mormînt. Pe fațetele perlelor lacrimilor sale i-a închipuit oglindindu-i, crescîndu-le fabulos imaginea să-i vadă omenirea falnici, frumoși, pe cei cîntați în poemele lui celebre, precum falnic și frumos i se desenează profilul uman și impunătoarea, prevestitoarea-i operă.

Pentru noi, cei născuți în anii cînd Ady dădea literaturii patriei sale și literaturii universale „Cîntecul iacobinului maghiar“, „Cartea găsită“, „Inima Ledei“, „Gog și Magog“, „Cîntecul străzii“, „Nepotul lui Gheorghe Doja“, figura lui avea asupră-ne puterea de atracție a unui magnet generos, care atrăgînd dăruia. Ne dăruiau poemele sale, acel freamăt care venea peste culmile pădurilor de demnitate umană, acel freamăt sublim și tragic al poemelor sale de dragoste, de iubiri neîmplinite sau chinuite. „Neîmblînzitu-i chip de faun brun“ ne fascina.

Îi priveam acest chip în iconografia presei literare a timpului și brunul obraz ne obseda. **Scăpărătorii** ochi mici, sticloși, reflectînd paradisuri pierdute, melancolii de cîmpii natale, și cetățile visate ale viitorului, în care ne oglindeam cu înfiorare, ducîndu-ne către ei prin „livada întristatelor minuni“ a supremelor simboluri, desenate de verbu-i incisiv și totuși melodic pe ecranele conștiințelor universale.

Se năștea acest atlet al verbului și vrăjitor cu metafore, acum e veacul împlinit, în satul Mecerințiu, în Sălaj, în anul cînd poporul român lupta pentru eliberarea sa de sub jugul otoman. În Sălaj s-a născut și spiritul său sălășluie în noi, spirit frate cu marii noștri aezi, cu Eminescu, cu Goga, de care-l lega o prietenie care-și afla rădăcinile umane în pămîntul visărilor, în care-i închipuia pe „neprihăniții viitorului“.

A întrezărit, a atins chiar cu genele hotarul, treapta de început. Atunci i-a strigat vieții celei noui ce o profetizase : „Oh, Babel alb, viață scumpă / Iubit-au lumea mult suferitoare / Pe-ai viitorului curați ostași / Oh ! oști neprihănite / Proletare / Cîntați !“

Și ascultîndu-i glasul, nu ne plecăm fruntea, ci o înălțăm, auzind cum în amintirea lui, cu noi, nevăzute, îl slăvesc cohortele neprihăniților, a celor căzuți pentru idealurile umanității.

Radu Boureanu

100 DE ANI DE LA NAȘTERE

Nepotul lui Gheorghe Doja

Eu sînt nepotul nobilului Gheorghe Doja
un opincar cu neamu-n jalea lui cuprinsă
măriți boieri, ia stați de vorbă cu poporul
că sînt cosași și vara e încinsă.

E vara-ncinsă, coasa amenințătoare,
boieri măriți cu pumnii albi și dușmănoși,
cum vă va fi cînd oamenii lui Gheorghe Doja
or năvăli mergînd sub coase viforoși ?

Boieri măriți, cînd s-o urni spre noi poporul
spre unde, haita voastră va fugi zorită,
și ce veți face-n tîlhăreștile palate
cînd orice poartă veți afla-o zăvorită ?

În românește de
Radu Boureanu

Omagiu lui Ady

Unul dintre cei mai mari poeți ai secolului nostru, căruia i se cuvin elogiile cele mai generoase, este Ady Endre. Aniversarea a 100 de ani de la nașterea unui geniu, care a așezat o piatră de hotar în drumul dezvoltării literaturii și spiritualității maghiare și care se trage, în același timp, printr-o așezare din Țara Sălajului, purtînd astăzi numele lui, constituie un eveniment cultural de deosebită însemnătate.

Încerc să aduc cîteva cuvinte pentru a mă achita de mandatul greu al unei succinte evocări, cu oarecare sfială. Sînt un poet maghiar din patria noastră, care de-a lungul carierei sale literare a făcut ceva pentru o cunoaștere reciprocă și apropiere frățească între două literaturi, două popoare, două țări.

Există însă și un argument mai profund, poate singurul decisiv : fac parte dintr-o generație asupra dezvoltării căreia Ady Endre a avut o influență covîrșitoare. El, împreună cu vestita mișcare literară „Nyugat“ (Occidentul), ne-a eliberat din închingările unor concepții social-literare învechite, și ne-a îndemnat să pornim — nu pe calea unei imitațiuni slugarnice, nu pe potecile mlăștinoase ale epigonismului, ci pe drumurile noastre proprii, spre orizonturi prevestite de el, zărite pe urmă cu ochii noștri proprii.

Nu mă refer numai la noi, poeții maghiari. Invoc nume de creatori față de care Ady — fără a le impieta personalitatea poetică sau națională — a jucat un rol similar. Să amintesc, la întîmplare, de slovacii Emil Boleslav Lukoč și Pavel Országh Hviezdoslav, pe croații Miroslav Krleža și Gustav Krklec, pe sîrbii Teodor Manojlovic și Dușan Vujičic, iar — last, but not least — pe românii Octavian Goga, Emil Isac, Mihai Beniuc.

Accentuez deci însemnătatea, chiar de la început, în Europa noastră central-orientală, a personalității poetice și politice a lui Ady, fără să mai pomenesc de răspîndirea în zilele noastre a operei și faimei lui. Aici România mărșăluiește în capul coloanei, cu peste 400 de traduceri, din pana unor asemenea poeți ca Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu, Veronica Porumbacu, Emil Giurgiuca, Petre Pascu, George A. Petre, Costa Carei, Paul Drumaru — urmată de francezi ca Guillevic, Jean-Luc Moreau, Jean Rousselot, Robert Sabatier, D'Yves Bonnefoy, Paul Chaulot, de izraelieni ca Avigdor Hammeiri, de sovietici ca Leonid Martinov, de italieni ca Mario Brelich dell'Asta, Paolo Santarcangeli, Gianni Toti, de englezi, bengalezi, portughezi, sîrbo-croați, cehi, slovaci, etc. etc.

Toate acestea justifică deosebitul accent pus de forurile noastre politice și literare pe organizarea aniversării marelui poet.

Szemler Ferenc

Manierismul și literatura

Cînd Ernst Robert Curtius a publicat pentru prima dată celebra sa operă **Literatura europeană și evul mediu latin** (1948), apărută în limba română în 1970, cunoscutul romanist german era în căutarea unui termen, menit să pună în lumină anumite trăsături constante ale literaturii, care se configurează ca o reacție anticlasică permanentă. Acest numitor comun acceptat de Curtius este **manierismul.** El este conceput într-o altă modalitate decît cea tradițională care îl investea doar cu o semnificație negativă, de stil făcut, lipsit de invenție, capabil să ducă doar la un gen steril de **autopastișare.** Pentru Curtius, manierismul constituie **„numitorul comun al tuturor tendințelor literare opuse clasicismului, fie ele preclasice, postclasice sau contemporane unui clasicism oarecare. Înțeles în acest sens, manierismul reprezintă o constantă a literaturii europene“.**

Trăsăturile specifice ale manierismului ar rezulta, după părerea lui Curtius, din faptul că își propune să nu comunice nimic despre lucruri, viață, existență, într-un mod normal, ci **anormal.**

Scopul manierismului este de a provoca uimirea și surpriza prin orice abatere posibilă de la normalitate. Or, cum modul firesc de comunicare este unic, **modurile nefirești** sînt nenumărate. De aceea, manierismul nu poate fi integrat într-un sistem fix de forme sau idei. El nu a putut fi **codificat,** așa cum s-a procedat cu clasicismul.

Pe calea deschisă de Curtius va merge, mai tîrziu, Gustav René Hocke, cartea sa **Manierismul în literatură** (1959), apărută în limba română în 1977, fiind ilustrativă în acest sens. Pentru Hocke, arta de tip clasic constituie o derivație din **aticism,** caracterizat prin concizie și echilibru, în vreme ce manierismul apare ca o rezultantă a **asianismului,** fundamentat pe fantezie, ostilitatea față de reguli, asimetrie, preferința pentru elemente antinomice etc. Retorica manieristă este deci opusă aticismului, are un caracter **anticiceronian,** cultivă artificiul și toate elementele de șoc. Structura enunțului manierist, evident mai ales în poezie, atinge limite atît de îndrăznețe, încît ea nu evită formulele **paralogice** de expresie.

Hocke privește și el manierismul ca o constantă a literaturii, ca un fenomen uneori, istoricește, determinat, alteori ca o stare latentă, implicat în anumite direcții artistice din toate timpurile. De aceea, el nu ezită să afirme că **„Pentru a înțelege manierismul ca o constantă a istoriei spiritului european, iar în sensul nostru ca o expresie a unei structuri primare — trebuie să pornim de la literă, de la alfabet. Manierismul în literatură nu începe de la propoziție sau de la frază“.**

Într-adevăr textele mai vechi pun în lumină o anumită simolistică a literelor. Dar acelea ce sînt semnalate în a doua jumătate a secolului al XVI-lea își capătă amprenta specifică atît prin **maniera** stilistică, precum și prin universul tematic. Să nu uităm că în această epocă conceptul de **manieră** a fost pus în lumină în primul rînd în artele plastice. Însuși Vasari l-a folosit pe acest plan, accepțiunea fiind aceea de a opta pentru o modalitate artistică sau alta în pictură. Apelul la conceptul de **manieră,** preluat și de unii tractatiști din Italia sau Spania însemna, de fapt o anumită literalizare a procesului de creație, deoarece se acceptă ideea existenței mai **multor maniere** posibile în literatură și artă.

Confuzia începe însă din timpul în care aceeași epocă (a doua jumătate a secolului XVI) sau aceleași procedee literare ajung să fie însumate de alți cercetători într-un alt numitor comun și anume acela de **baroc.** Evident, există și puncte de vedere care delimitează istoric sau stilistic, **manierismul** de **baroc.** Dar în același timp se poate trece cu vederea faptul că cercetători cu Eugenio d'Ors sau Hatzfeld consideră **barocul** ca un fenomen permanent, complimentar pentru alte curente, iar manierismul este apreciat ca un stil de tranziție, configurat în Renaștere.

Cercetarea riguroasă a retoricii baroce și manieriste scoate în relief o extensie excesivă a noțiunii de baroc. În felul acesta Ronsard este baroc, Gongora figurează cînd în rîndurile scriitorilor baroci, cînd a celor manieriști, opera raciniană are implicații baroce, Claude-Simon și Alain Robbe-Grillet sînt scriitori **barochizanți,** Nichita Stănescu este un poet baroc etc.

Hegemonia exagerată a clasicismului, evidentă în istoria literară tradițională, a dus la o reacție contrarie.

Sîntem înclinați prin examenul acestor tendințe din ultima vreme, să privim **manierismul** atît ca un stil de epocă, precum și ca o permanență a literaturii, barocul fiind în accepțiunea noastră o direcție literară, configurată la finele Renașterii și continuată în veacul următor.

Dacă manierismul, în această accepțiune reprezintă orice **reacție anticlasică** și uneori **antirealistă,** căpătînd la fiecare final de epocă literară unele trăsături noi, **barocul** este stilul unei epoci istoricește determinate, variabile de la o arie de cultură la alta.

Romul Munteanu

repere

„Antologie de poezie bulgară. De la începuturi pînă azi“

Editura „Minerva“, publică în cea mai cunoscută colecție a sa, „Biblioteca pentru toți“, o antologie reprezentativă a poeziei bulgare „de la începuturi pînă azi“. În cele aproape 500 de pagini, sînt reținute textele lirice cele mai semnificative, începînd cu folclorul (70 de pagini), trecînd apoi direct la Hristo Botev (foarte bogat reprezentat în 40 de pagini), continuînd cu (citez selectiv) : Petko R. Slavakov, Ivan Vazov, Pencio Sloveikov, Peio Iavorov, Elisaveta Bagriana, Lamar, Hristo Radevski, Mladen Isaev, Vapțarov, Nikolai Zidarov, Pavel Motev, Gheorghi Djagarov, Ivan Davikov, Petăr Karaangov, Slav Hristo Karaslavov, Vladimir Veslo, Damian Damianov, Liubomir Levcev și ajungînd pînă la Vania Petkov. În afară de lirica populară, sînt cuprinși în această amplă antologie 106 poeți bulgari, ceea ce, trebuie să recunoaștem, reprezintă un argument peremptoriu pentru complexitatea și bogăția poeziei din țara vecină.

Cum arată și criticul Simeon Hadjikosev în prefața sa, poezia bulgară, ca și cea românească de altfel, evoluează pentru o întinsă perioadă de timp în **tiparele oralității.** Condiții istorice vitrege, datorate ocupației otomane timp de o jumătate de mileniu, fac ca poezia **cultă** să apară destul de tîrziu (spre jumătatea secolului XIX) și să se manifeste deplin prin creația lui Hristo Botev și P. R. Șlaviekov. Este demn de relevat faptul că operele acestor doi mari revoluționari, înflăcărați patrioți și luptători, au apărut în România, unde aceștia se aflau în emigrație și de unde conduceau lupta pentru libertatea și independența Bulgariei. Unicul volum de versuri al lui Hristo Botev, intitulat „Poezii și cîntece“, apare la București în 1875 iar Petko Slaviekov își publică tot la București, în 1852, nu mai puțin de 3 volume de poezii : „Buchet pestriț“, „Fabule“ și „Carte de cîntece“. Aflați, ca și românii în Balcani, deci în aceeași zonă geografică, intelectualii și poeții bulgari au aflat mereu o cale rodnică de colaborare cu prietenii și colegii lor români. Această comunitate de idei și de creație se poate observa foarte bine și din analiza poeziei orale bulgare. Zona folclorică balcanică a dat naștere la motive mitice și poetice originale, care individualizează spațiul creativ sud-est european. La un rapid examen comparatist constatăm că multe din temele poeziei lirice orale bulgărești sînt caracteristice și pentru poezia românească. Astfel, motive precum pădurea, codrul și în general sentimentul naturii se întîlnesc în amîndouă ariile aproape cu aceeași semnificație. Istoricește, cele două popoare au avut de luptat cu un inamic comun (turcii) și acest lucru se vede clar din poeziile „Valaha roabă“ și „Botio Voivodul“. În „Botio Voivodul“ se ilustrează încrederea poporului bulgar în ajutorul ce va veni din Kara-Vlaska (Țara Românească) și Moldova pentru „mîntuirea“ de jugul otoman. Se constată, de asemenea, similitudinea unor motive mitice, comune în aria sud-est europeană cum ar fi : motivul strigoiului, identificat în balada „Lazăr și Petkana“ (dezvoltat la noi în balada „Voica“) ; motivul „Meșterului Manole“, identificabil în balada „Struna Nevasta“ și pe acela al lui „Arcaș Pașa“, existent destul de clar în „Marko Crăișorul își pierde puterea“. Toate acestea ne îndreptățește să susținem strînsa îmbinare între motivele și temele folclorice ale celor două popoare și să conchidem asupra rădăcinilor spirituale comune ce caracterizează creația populară din aria sud-est europeană.

Nu voi mai stărui asupra altor poeți culți, întrucît aceștia sînt cunoscuți publicului român din revistele literare în care au fost traduși, precum și din antologiile anterioare. Sînt cunoscute nume devenite familiare cînd e vorba de poezia bulgară contemporană, precum : Elisaveta Bagreana, Lamar. Vopțarov, Djagarov. Merită toată atenția poezia modernă a Vaniei Petkova, ultima antologată în volum. Considerăm reușită selecția și traducerea aparținînd lui Haralambie Grămescu și Victor Tulbure.

Marin Mincu

revista străină

● **REVIZORUL** lui Gogol a fost montat de regizorul sovietic Oleg Tabakov la Teatrul Crucible din Sheffield, în nordul Angliei, bucurîndu-se de un succes deosebit. Oleg Tabakov aparține Teatrului Sovremenik din Moscova și a fost invitat de către directorul artistic de la Crucible Theatre, Peter James, pentru a monta **Revizorul** în această stagiune. Cu prilejul premierei, Tabakov a declarat : „Piesa este dintre acelea cu mesaj universal, avînd un înțeles care nu se perimează niciodată. Am folosit în montarea mea o trupă ce vorbește engleza provincială, încît subiectul a devenit cu totul potrivit audienței din Anglia de nord“. Cronicile din **The Guardian** și **The Daily Telegraph** sînt unanime în evidențierea coeziunii echipei și a firescului exprimării dialogului și parodiei gogoliene în limba engleză a companiei Crucible.

● **EXISTĂ O LUNGĂ ȘI FRUMOASĂ TRADIȚIE** a copierii cărților în satele rusești. Locuitorii unor ținuturi își treceau unul altuia lucrările care îi interesau, făcînd copii de mînă, care se păstrau apoi între celelalte documente de familie. Recent, Institutul de literatură rusă al Academiei de Științe a U.R.S.S. a explorat localități din regiunea Arhanghelsk, de unde au fost aduse, peste șaizeci de asemenea cărți de valoare deosebită. Ele sînt colecționate la Muzeul „Casei Pușkin“, unde se investighează conținutul lor și se încearcă stabilirea celor mai importante elemente ale acestei tradiții. Sînt colecționate manuscrise cu caracter literar și istoric, corespondență de afaceri, calendare și alte documente. Pînă la ora actuală, depozitul de la „Casa Pușkin“ cuprinde peste 7000 de asemenea exemplare. Cărțile manuscrise sînt legate în lemn, piele, textile și alte materiale, după tehnici speciale.

● **AU FOST ACORDATE MARILE PREMII LITERARE FRANCEZE :** „Goncourt“-ul a revenit lui Didier Decoin pentru romanul **John l'Enfer,** a zecea carte a autorului, fiul cunoscutului cineast Henry Decoin. Romanul este inspirat din viața lumpenilor din New York, oraș simbolic, a cărui disoluție constituie o paradigmă a societății occidentale contemporane. Învingătorul de azi al „Goncourt“-ului, Didier Decoin, a scris o serie de romane inspirate din viața în metropola americană, între care **Abraham de Brockly** s-a bucurat de un succes răsunător. „Renaudot“-ul a fost cîștigat de Alphonse Boudard pentru volumul **Luptătorii fericirii mărunte** care evocă un moment semnificativ din rezistența franceză, circumstanță istorică obsedantă pentru toate generațiile de scriitori francezi actuali.

● **PREMIILE DE STAT ALE REPUBLICII SOCIALISTE CEHOSLOVACE** pe anul 1977 au încununat cele mai semnificative creații din domeniul plasticii, filmului, muzicii și literaturii, între care : Romanul **Cuibul berzei** al lui Jan Kozak, trilogia dramatică **Meridian, Jaguarul de argint,** și **Ploaia de aur** a lui Jan Solovic.

● **ROMANUL SCRIITORULUI FILIPINEZ** Alfredo Noledo, **But for the Lovers** continuă să se afle în atenția recenzenților din țara sa, care subliniază mai ales stratul mitic al narațiunii, fascinanta construcție a discursului și resursele de limbaj, puse în slujba unei tematici care face apel la energiile morale cele mai curate și la responsabilitatea omului confruntat cu evenimentele istoriei, cu dragostea și cu moartea. Romanul lui Noledo este un adevărat poem închinat măreției omului și sentimentelor sale.

● **FIGURA GENERALULUI DE GAULLE,** precum și relațiile sale cu scriitorii francezi ai secolului, constituie prilej de evocare și de speculații critice și istoriografice de mare amploare. După cel de-al doilea volum al antimemoriilor lui Malraux, **La Corde et les Souris,** unde a fost incorporat volumul publicat mai înainte sub titlul **Les chênes qu on abat,** care evocă lungile discuții avute de marele scriitor cu fostul președinte al Franței, în perioada imediat premergătoare morții sale, — Jean Daniel comentează pe larg raporturile lui Mauriac cu generalul de Gaulle. Este interesant de notat faptul că scriitorii au fost cei mai sensibili la măreția acțiunii istorice a lui de Gaulle și la concepția sa politică, care asigura Franței un loc proeminent în concertul european.

● **ISTORICUL ENGLEZ J. P. TAYLOR** este un autor controversat în insulele britanice. Cea mai disonantă apariție din Penguin Books, **The Origins of the Second World War,** în care încearcă reconstituirea climatului politic și diplomatic din cel de-al patrulea deceniu al secolului nostru, a fost recenzată cu severitate în majoritatea publicațiilor de specialitate și de mare tiraj din Anglia. Taylor susține că cel de-al doilea război mondial a fost o consecință a aplicării „dezordonate“ a prevederilor Tratatului de la Trianon. De unde deducem că frivolitatea se poate extinde uneori și în cercurile academice. Taylor este dat exemplu de către unii comentatori ai cărții sale pentru iresponsabilitate în vehicularea unor teorii care pot să dea tinerilor din ziua de azi o imagine greșită a ceea ce a reprezentat fascismul și războiul.

● **LA FLORENȚA** s-au desfășurat lucrările unui mare colocviu dedicat pictorului Rubens, a cărui aniversare se află în calendarul marilor sărbători din acest an. Unul dintre cei mai fecunzi artiști plastici ai lumii, Rubens s-a aflat sub influența marilor maeștri italieni, în cursul șederii sale în Toscania, la Florența, acolo unde i-a fost, de această dată, evocată creația, în termeni atît de glorioși. Generozitatea culorii și a volumelor, inspirația neslăbită, de-a lungul unei cariere artistice prodigioase, toate trăsăturile artei sale au fost puse într-o anumită relație cu elemente ale spațiului și artei italiene.

din lirica iugoslavă

IZET SARAJLIĆ

Născuți în '23, împușcați în '42

Fratelui EȘA, împușcat pe insula Manula la 16 iunie 1942. Lui și tuturor asemenea lui.

I.

Astă seară vom iubi pentru ei.
28 erau. Erau cinci mii și 28.
Mai mulți decît iubirea cîntată vreodată-n poezie,
Ar fi fost toți acum.
Acum nu mai sînt. Iar noi, care am întrecut pe peroanele unui veac
singurătățile tuturor Robinsonilor de pe lume, noi care am întrecut tancurile și n-am ucis pe nimeni,
micuța mea mare,
astă seară vom iubi pentru ei
Și nu-ntreba dacă se puteau înapoia
cît a mai ars, roșu ca și comunismul,
orizontul dorinței lor.

II.

Peste nesărutații lor ani, sfîșiat și drept
trecut-a viitorul dragostei. N-au existat taine despre culcată. Nici despre mîna descurajată și crinul scăpat.
N-au existat taine despre întîiul nasture desfăcut acolo unde se termină gîtul. Existau nopți, au existat sîrme, exista cerul care se privește pentru ultima oară, au existat
trenuri care se întorc pustii și goale,
existau trenuri și maci, și cu ei, cu triștii maci
ai unei veri soldățești, se-ntrecea sîngele lor
înzestrat cu o minunată putere de imitare.

III.

Iar pe Kalemegdane și Prospecte ale Nevei, pe bulevardele Sudului și Cheiurile Despărțirii, în
Piețele Florilor și pe Podurile lui Mirabeau
minunate și cînd nu sărută
așteptat-au atîtea Ane, atîtea Zoie, atîtea Janette.
Așteptat-au să se întoarcă soldații.
Dacă nu se-ntorc, albii și neîmbrățișații lor umeri
îi vor da copiilor. Nu s-au întors
Peste ochii lor împușcați trecut-au tancuri.
Peste ochii lor împușcați. Peste Marseillesele lor neterminate. Peste iluziile lor ciuruite.
Ar fi fost toți acum. Acum nu mai sînt. Acum
la locul de-ntîlnire-al iubirilor
pentru ei așteaptă morminte.
Micuța mea mare,
astă seară vom iubi pentru ei.

În românește de Vasa Barbu
și Ion Stratan

CIRIL ZLOBEC

Flamuri albe

Sînt numai flamuri albe-n urma mea.

Eu niciodată n-am purtat
vreuna
pe culmea unei glorii cucerite.

N-am izbutit o dată doar
să trag mătasea nemuririi
peste plăpîndu-mi trup
prin viață trecător.

Sînt numai flamuri albe-n urma mea,
lavină albă palpitînd în vînt
și eu sînt nevoit în orice clipă
sub albe flamuri
alb să mă salvez.

Mă cheamă flamurile albe.

MATEJ BOR

La noapte n-oi mai fi

La noapte-am să dispar,
cu beznele de-a valmă,
și doru-o să mă-mbete,
tăcerea nopții calmă.

Și cînd n-am să mai fiu
cu-al meu pustiu, în cale
va inima-mi să-mpartă
din darurile sale.

Cu oameni de-ai să mergi,
încrezător privește-i
cu ochii calzi sub pleoape.
Cu oameni de-ai să mergi,
blînd glasu-ți fie-aproape
ca murmurul de ape.

Cu oameni de-ai să mergi,
cuvintele să-ți fie
ca vinul tare-n cupă
cînd vrei să-i sorbi prea plinul,
să biruie, să-mbie !

În românește de
Valentin Deșliu

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

L

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1. tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
49
(814)
Sîmbătă
3 decembrie
1977
10 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

ÎN ÎNTÎMPINAREA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

Adeziunea convingerilor, devotamentul faptelor

Consultarea largă, participarea comuniștilor, a întregului popor la elaborarea celor mai importante decizii care privesc viața economică, socială și politică a țării a devenit un element fundamental în practica conducerii societății românești de astăzi. Trăim un moment istoric ce se caracterizează prin dezvoltare economică fără precedent. Hotărîrea noastră de a ridica nivelul economic al țării în rînd cu cel atins de statele dezvoltate ale lumii implică un proces de adaptare a instituțiilor, o mobilizare a tuturor energiilor naționale și planificare riguroasă a tuturor resurselor. În acest efort național de adîncă semnificație istorică poate fi contemplată voința României socialiste de a-și preciza identitatea și de a realiza marile idealuri comuniste care i-au luminat destinul în ultimul pătrar de veac. Este opera Partidului Comunist Român, continuator al tradițiilor de luptă și izbînzi ale neamului, întruchipînd năzuința cea mai înaltă a întregii noastre istorii milenare.

Congresele partidului, conferințele naționale, toate întrunirile în for ale comuniștilor români au fost prilejuri de temeinică analiză a posibilităților noastre și trepte ale înălțării spre culmile civilizației materiale și spirituale. În perspectiva deschisă de Congresul al XI-lea, va avea loc Conferința Națională a partidului, menită să dea un nou și puternic impuls activității oamenilor muncii, de la orașe și sate, apropierii tot mai dinamice de idealurile cărora poporul își dăruiește întreaga putere de muncă și capacitate de creație. În cuvîntarea la Conferința organizației de partid a Capitalei, tovarășul **Nicolae Ceaușescu** arăta că actuala Conferință Națională a partidului **„va reprezenta un nou moment important în viața partidului, a patriei noastre. Ea va stabili măsurile pentru înfăptuirea neabătută a Programului de dezvoltare economico-socială mai rapidă a patriei, de apropiere și egalizare, într-un timp mai scurt, a nivelului de dezvoltare al României față de țările avansate din punct de vedere economic. Pe această bază se vor crea condițiile pentru ridicarea gradului general de civilizație al patriei, pentru creșterea bunăstării materiale și spirituale a națiunii noastre socialiste.“**

Democratismul înseamnă participarea tuturor la treburile cetății. Dezbaterea largă a sarcinilor noastre actuale va însemna, desigur, o mobilizare amplă la îndeplinirea obiectivelor trasate de Congresul al XI-lea. Secretarul general al partidului a subliniat, în nenumărate prilejuri, faptul că participarea fiecărui comunist, a tuturor organizațiilor partidului este singură în măsură să asigure succesul programului nostru istoric, îndeplinirea visurilor de progres și bunăstare. În acest sens, se poate spune că poporul este făuritorul propriului său destin, că el își asumă, cu deplină responsabilitate, misiunea de a duce România pe calea istorică a propășirii. Legitimitatea națională nu este un dat istoric, ea se cîștigă prin curajul de a face față momentelor hotărîtoare, prin perseverența de a continua mesajul înaintașilor și prin capacitatea de a elabora soluții noi și viabile în marea mișcătoare a vremilor. Va rămîne astfel înscrisă în cartea de aur a poporului român voința nestrămutată de a crea o economie puternică, un cadru social dinamic, o politică demnă, corespunzătoare intereselor adînci ale poporului nostru. Sfîrșitul celui de-al doilea mileniu a ridicat în fața popoarelor lumii probleme dificile, care le-au dus uneori la o analiză radicală a concepției lor privitoare la rolul pe care îl pot juca în viața lumii și a resurselor pe care le au în ceea ce privește creativitatea istorică. În acest context glasul României s-a auzit mai limpede decît oricînd, glasul unui popor liber și hotărît să contribuie cu și mai multă energie la desăvîrșirea procesului istoric mondial. Programele noastre economice au fost articulate cu și mai multă rigoare iar politica noastră de cooperare și pace a fost confirmată de toate evenimentele recente de pe scena lumii.

Hotărîrile apropiatei Conferințe Naționale a partidului vor avea la bază mobilizarea întregului nostru popor pentru a realiza Programul partidului, unanimitatea pe care a dovedit-o întotdeauna poporul nostru atunci cînd a fost vorba de deciziile ce se refereau la soarta țării și la viitorul său. Privind cu încredere în viitor, poporul român este hotărît să nu precupețească nici un efort pentru realizarea programelor economice și a marilor opțiuni politice ale partidului, pentru binele țării și pentru prestigiul său. Trăim o epocă care-și cere cărțile, operele semnificative, animate de pulsația adîncă și de măreția faptei creatoare. Imaginea acestei epoci trebuie să fie pe măsura ei. Scriitorii de astăzi, umăr la umăr cu întregul popor din România, în marea armată a clasei muncitoare, participă la acest moment istoric cu toată convingerea profundei lor angajări în destinul național.

Luceafărul

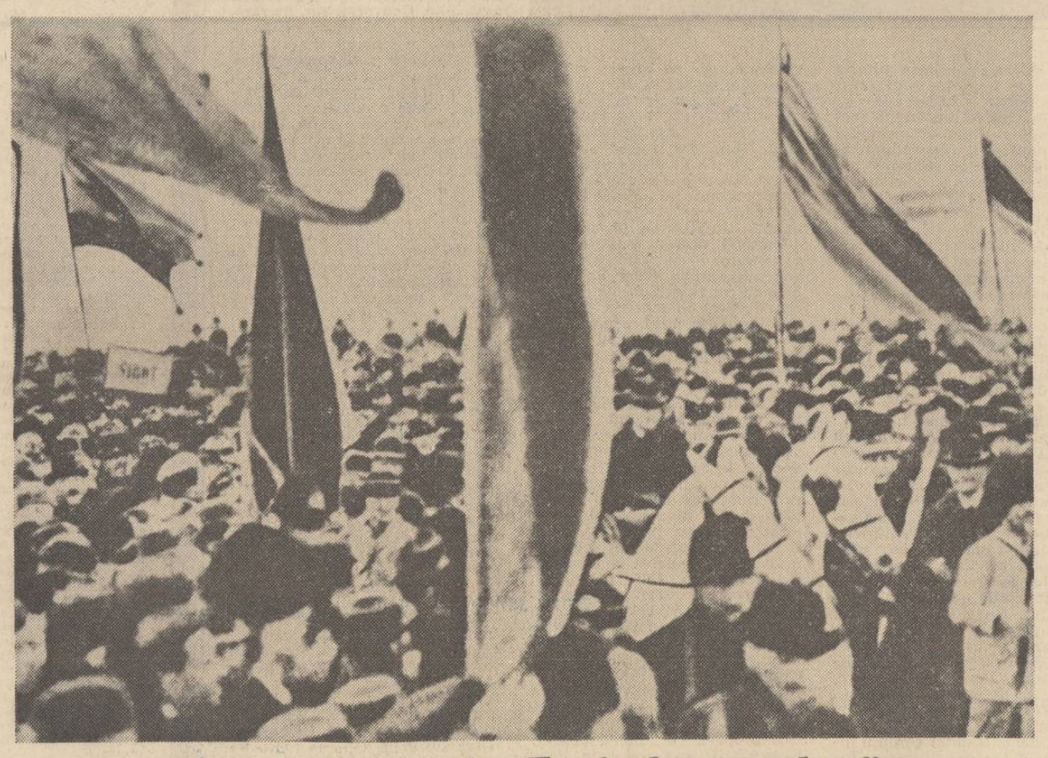

...unirea românimei... E visul meu de fier...
Mihai Eminescu

1 DECEMBRIE 1918

Românii toți se-adună

Sub acest titlu a apărut de curînd, sub îngrijirea istoricului literar Gheorghe Bulgăr, o culegere de texte mai puțin cunoscute legate de evenimentul istoric național al Unirii Transilvaniei cu Patria mamă, consfințit la Alba Iulia acum cincizeci și nouă de ani.

De la Iorga și Goga pînă la Agârbiceanu și Pârvan, de la ziarele parisiene pînă la cea mai umilă foaie din provincie, evenimentul este salutat în fraze imnice care și-au păstrat căldura și prospețimea peste decenii ; văd în ele începutul epopeii poporului român ce se va desfășura pe multiple planuri aici în jurul Carpaților. Par scrise de un singur condei pentru că provin dintr-o singură inimă ce după veacuri de suferințe și umilinți era martora unui ceas de bucurie nepieritoare.

Iar așa cum Sofocle se trage din victoria poporului său de la Salamina noi toți scriitori români ne tragem de la Mărășești și Alba Iulia în acest secol. Piatra de temelie a lucrării noastre în istoria poporului român modern a fost pusă în acea Duminică dimineața, la întîi Decembrie 1918, de către cei peste o sută de mii de țărani români veniți în numele secolelor de răbdare și luptă pentru păstrarea ființei și credinței romanității noastre, din satele-mătci așezate în codri, pe cursul apelor din Maramureș pînă în creierul Apusenilor, de la Porțile Pustei la drumul Oltului.

Anul nou, de cincizeci și nouă de ierni pentru noi începe la întîi decembrie, mii de ani de acum înainte, iar acești ani trebuie să însemne lucrare și priveghere, trudă ceas de ceas, știință și cultură, istoria dreaptă și cinstită pînă la jertfa de sine pentru propășirea Patriei și, în acest fel, a omenirii.

Ioan Alexandru

Sub steagul roșu

Pe tot întinsul țării cît cuprinzi
Din marea cu mobilele-i oglinzi
Și pînă-n creasta falnicilor munți
Cu dalbe plete de zăpezi pe frunți
E soare vestitor de biruință
Ca steagul filfiind înalt pe zid
Națională noastră conferință
Triumfător ținută de Partid,
Al zilelor de-acum și mîne faur
În românescul viitor de aur,
Înconjurat de raze ca un astru
Sub steagul roșu, galben și albastru.

Mihai Beniuc

Deținător al dreptelor balanțe

Cel pentru care vrerea poporului e lege,
De-al țării mers înscrisă-n calendare,
Geometrul acțiunii necesare, —
Cel care omenește înțelege

Prefacerea fluidelor inele
Care ne leagă, în vreme, pe vecie, —
Înaltul crin cu flacăra lui vie
În zile bune sau în zile rele, —

Deținător al dreptelor balanțe
Cu talgere de foc și de omăt, —
Cel care nu cunoaște cuvîntul îndărăt,
Ci doar urcușul marilor speranțe.

Virgil Teodorescu

„Cîntarea României“

Unui „zburător“ al zilelor noastre înălțat deasupra reliefului țării într-un punct mai aproape de stele decît de pămînt, într-o detașare de lumea imediată și de cotidian, avînd acea uriașă distanță pe care omul este dator să o pună între sine și faptele sale pentru a le putea gîndi obiectiv, unui astfel de miraculos zburător i-ar fi dat fără-nici-o-îndoială să vadă între hașurile de brume și de zăpezi trecătoare ale lunii noiembrie o hartă a muncii care numai din acel punct înalt numit Sirius se poate vedea. Astfel : un uriaș efort de zidire a unei lumi văzut în întreg și de-odată ca o hartă geografică desemnînd nu cîmpia, apele curgătoare și munții ci un relief omenesc : dimensiunile muncii, ale hărniciei, devotamentului și priceperii. Și tot în acel relief omenesc, unde lîngă munca orașului se vede munca din șesuri și lîngă munca din șesuri munca așezărilor înalte din munți acel zburător al zilelor noastre înzestrat cu o largă cuprindere a vederii s-ar bucura de-o potrivă zărind alături de frumoasa lucrare a omului țării serbările lui Izvodite din muncă și înfrățite cu dînsa serbările satului, ale orașului și ale așezării din munte, urcînd spre lumina zilei de astăzi dintr-o adîncă fîntînă a tradiției populare și culte, asezînd dimensiunea fundamentală a spiritului ca o culoare strălucitoare pe acea hartă imaginară zărită de sus.

Putem dobîndi prin imaginație perspectiva de care este nevoie ca să putem contempla această coexistență preafericită a creației muncii cu creația spirituală în peisajul deja fixat în memorie al ultimilor ani. Lucrări și serbări în fluxul existenței noastre cotidiene, lunea și duminica omului, efortul și visul, două dimensiuni omenești atît de puternic reliefate cu prilejul primului Festival național al frumoasei noastre „Cîntări Românești“. Folclorul vechi și folclorul de astăzi, creația profesioniștilor și creațiile de amatori, poezia și dansul, muzica și balada găzduite într-o serbare care a adunat milioane de interpreți și zeci de milioane de spectatori, produsul imaginației și al talentului poporului nostru scris și desenat pe hîrtie, reprezentat pe ecran și pe scenă într-o întrecere cu legi desprinse din înseși legile artei, o întrecere continuă, aflată acum în plină desfășurare a unei noi ediții, iată o imagine tulburătoare pe care acel „zburător“ delegat de sufletul minții noastre în armonia universală pentru a putea contempla cu suficientă cuprindere ceea ce am realizat, zărind-o, ar exclama cu poetul : „clipă, oprește-te“.

Nicolae Velea

La Plevna, despre eroism

Noiembrie își consuma ultimele ploi, primele zăpezi. Continentele urmăreau cu respirația tăiată evenimentele de pe pămîntul bulgar. Se juca în acel noiembrie ciinos soarta a două imperii și a numeroase state care și-au înfipt speranțele de neatîrnare acolo, în preajma Plevnei, focarul numărul unu al dezastrelor și bucuriilor, al izbînzilor și capitulării. Zvonuri contradictorii alimentau gerul și ploile din sufletele celor care, cu respirația tăiată, răzbăteau cu gîndul la frații și fiii lor, la soții și iubiții lor, combatanți înclestați în bătălia secolului : în bătălia unui veac deloc lipsit de bătălii. Martori oculari, corespondenți de presă, pictori și poeți, strategi și istorici, înveliți într-o emoție cu maximum de carate, anunțau — pe game și tonuri diferite — amurgul otomanilor. Dar statisticile privind numărul morților și răniților nu mai impresionau. Știrile despre dezertările turcilor zdruncinați de mizeria completă a celor prinși în cleștele ostilor aliate nu mai impresionau. Atacurile de jaf, fulgerătoare, nocturne nu mai impresionau. Imperiul Semilunei încercase să arunce în viltoarea beligerantei ultimele resurse : „În Asia Mică înrolarea voluntarilor urmează cu succes. Guvernul otoman convoacă, în numele Profetului, pe toți oamenii în stare de a purta armele“ (OSTAȘUL ROMÂN) — era de așteptat. La fel, nu mai uimea pe nimeni că venise momentul să se plătească polițe pentru neangajare directă, pentru tergiversare, pentru orice viclenie diplomatică, căci istoria sta atunci, în acel noiembrie crud, acum 100 de ani, istoria sta limpede ca o apă neîncepută : cine nu este cu noi este împotriva noastră ! Deci pe cine să mai mire că „guvernul englez a primit niște depeșe care anunță poprirea exportațiunii grînelor provenind din Arabia turcă. Tot după aceleași depeșe, exportațiunea pieilor din Sandjacul Varnei este asemenea interzisă.“ (OSTAȘUL ROMÂN)... În aceeași gazetă, altminteri în toate gazetele române unde se pregătise un altfel de plumb, decît cel al luptătorilor, pentru anunțul final, pentru știrea **victoriei,** se publicau discursuri, statui de vorbe calde, chemate să impresioneze pe aceia care dispuneau de grija răz-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 9-a

Literatură și angajare

● În frontul comun al construcției socialismului din România contribuția literaturii vizează în mod direct ceea ce, printr-o expresie deja consacrată, înseamnă „crearea omului de tip nou, comunist“, adică, zămislirea acelei conștiințe caracteristice exclusiv locului geografic în care trăim, societății pe care o construim, spiritualității la care cu toții aspirăm. Înțelegem prin literatură angajată tocmai transpunerea în formele artei a acestui deziderat ; o literatură inspirată organic din programul politic al partidului nostru, o literatură specifică tocmai în sensul acesta, al conținutului ei revoluționar. Înaripată de asemenea nobile aspirații, creația literară trebuie, totodată, să fie o bătălie hotărîtoare pentru calitate și inovație, o perfecționare continuă a profesiunii de scriitor. Iată gîndurile cu care redacția revistei Luceafărul a inițiat, ancheta, „Literatură și angajare“, însumînd opiniile unor poeți, prozatori și critici literari.

● În pagina a treia semnează „Confesiuni de creator“ ● Daniela Crăsnaru ● Dan Cristea ● Arnold Hauser ● Balogh József ● Dan Rotaru ● Nicolae Țic ● Mihai Ursachi.

DIN „CARTEA CU PRIETENI“

Laurențiu Fulga

Cînd eram mic credeam că generalii stau pe un deal, într-un scaun sculptat, înconjurați de aghiotanți frumoși și comandă războaiele. Pînă la prinz, obosiți de atîta zarvă, ei trebuiau să învieze toți soldații căzuți în luptă și să ordone să fie serviți cu porții duble de ciorbă. Mai tîrziu, spre desnădejdea copilului care fusesem, am văzut că nimeni din neamul nostru n-a înviat din morți și n-a urcat mai sus de gradul de sergent. Bunicul meu, Dumitru Neagu, mort pe front în primul război mondial, a fost soldat. Fratele tatălui meu, Sandu Neagu, mort pe front în al doilea război mondial, a fost soldat. Tatăl meu, după cinci ani de front, s-a întors acasă pustiit și doar cu galonul de sergent. Eu

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 8-a

Literatura ca viață, viața în literatură

Măsura în care literatura se apropie de viață nu ține atît de voința unui scriitor sau a altuia, cît de nevoia de adevăr a unei epoci. Și poate că niciodată ca în epoca noastră, cititorul nu a avut mai multă nevoie să fie informat, să fie la curent cu evenimentul social și politic.

Cititorul de astăzi nu mai este cititorul de ieri ; contemporanul nostru nu se mai lasă folosit de istorie, ci încearcă să înțeleagă lumea în care trăiește ; cititorul literaturii pe care o scriem nu mai este așadar clasica domnișoară de pension cu cartea în mînă și cu ochii în tavan, ci un cetățean — un om care vrea să știe totul despre lume. Ultimele decenii au făcut să apară și o literatură care răspunde acestei necesități de informare — o literatură preocupată mai ales de document, de faptul divers, de cotidian.

Faptul că reportajul și literatura document s-au constituit ca genuri de sine stătătoare și s-au definit mai bine abia în secolul nostru,

Nicolae Mateescu

Continuare în pag. a 3-a

TÎNĂR ÎN AGORA

Omenește

Cînd eram cu mult mai tînăr mi-a fost dat să lucrez cîteva luni ca sondor la o altitudine de peste 1 400 m, unde temperatura n-a scăzut niciodată, în perioada aceea, sub zero grade. Pe directorul întreprinderii de foraj, pe inginerul șef sau chiar pe vreunul dintre contabili nu i-am văzut nici o clipă cum arătau la față. Terenul de lucru pe care ei trebuiau să-i controleze se întindea pe kilometri pătrați de munți.

Împreună cu mai mulți colegi, scriitori, compozitori, plasticieni, și cineaști am vizitat zilele acestea **I.M.A. Semănătoarea** din Capitală, ale cărei secții sînt organizate pe o suprafață de peste douăzeci și șase de hectare. După ce ni s-au comunicat, în fața machetei, date, cifre, planuri actuale și de perspectivă am colindat uzina începînd cu zona de materii prime, materiale laminate etc., trecînd de la o secție la alta, pînă la hala de montaj a combinelor autopropulsate. Din semănătorile ce se fabricau aici în urmă cu cîțiva ani a mai rămas doar numele întreprinderii SEMĂNĂTOAREA. Cifrele au uscăciunile lor, dar cînd ele reprezintă sudoare și visuri, citarea lor are o rațiune. Întrebările mele s-au referit la numărul muncitorilor : mii, la numărul navetiștilor, aproximativ 800, la numărul elevilor școlii profesionale și liceului uzinei : peste 1 000, la numărul combinelor fabricate într-un an : cîteva mii. Ca și în fața machetei din sala de ședințe a conducerii, directorul general **Virgil Actarian** mi s-a părut, cu orice întrebare ce i s-a pus, la el acasă, adică stăpîn absolut al tuturor momentelor procesului de producție și organizării acesteia. Directorul general este un om de statură mijlocie, slab la înfățișare dar calm, cu un nas vulturesc și ochi intenși, surizînd îngăduitor dar abia perceptibil la întrebările cu

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 9-a

INSTANTANEE

Duiliu Zamfirescu intim

Despre Duiliu Zamfirescu am păstrat amintirea președintelui Camerei Deputaților, cu prilejul dezbaterii furtunoase, de patru zile, la alegerea lui Constantin Stere, în februarie-martie 1921. **Arbiter elegantiarum,** ca Petroniu, strălucea prin eleganța vestimentară și prin demnitatea ținutei, care-l ajuta să domine pasiunile politice, uneori exacerbate pînă la violență. În ultima zi, cînd au avut loc trei ședințe — de dimineață, de după-amiază și de noapte — a apărut de fiecare dată în alt costum, dar cu același calm și aceeași stăpînire de sine. Omul își exa-

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 6-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● Colocviile «Luceafărului» : **Romanul actualității — roman al complexității umane și al conștiinței politice** ● Participă : ● Nicolae Ciobanu ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Valentin F. Mihăescu ● Eugen Simion ● M. Ungheanu ● **„Romantica“** — proză de Constantin Chiriță ● **Literatura tinerilor** — articole de ● Mircea Iorgulescu ● Doina Uricariu ● Artur Silvestri ● **Profil:** George Alboiu ● **Atelier literar** de Geo Dumitrescu ● Sport de Tudor George

cronica literară

Z. ORNEA:
Curentul cultural de la Contemporanul

Între încercările de revizuire a vechilor dosare de istorie literară trebuie să așezăm și lucrarea lui Z. Ornea intitulată **Curentul cultural de la Contemporanul.** Intenția de a trece din nou în revistă materia și de a impune cîteva concluzii noi este declarată în **Preliminariile** lucrării unde autorul respinge o parte din vechile caracterizări ale mișcării create de revista **Contemporanul** militînd pentru o nouă perspectivă și definire a ei. Din chiar titlul cărții, care preia modificat un titlu străin mai vechi privind revista socialistă, poziția autorului este evidentă : **Curentul cultural de la Contemporanul** este altceva decît **Curentul literar de la Contemporanul.** Z. Ornea privește influența revistei **Contemporanul** ca pe o influență de idei și nu ca pe o influență literară.

Z. Ornea este dintre acei autori care nu concep literatura în afara istoriei. Lucrarea lui are un pronunțat și binevenit caracter istorist. Faptele sînt așezate, de obicei, în contextele lor, explicația lor este căutată în factori mai puțin superficiali, cauzele sînt urmărite cu atenție, lucru firesc de altfel la un istoric literar preocupat de contribuția culturală a lui Gherea, părinte în critica românească literară a punctului de vedere determinist. Reconstituirea lui Z. Ornea are în vedere revistele care au promovat idei asemănătoare celor de la **Contemporanul** într-o curgere istorică care este expunerea de fundal a cărții. Pentru că ideile **Contemporanului** sînt în bună măsură și ideile socialismului român al vremii, iar Gherea, figura de prim plan a **Contemporanului,** o personalitate de seamă a mișcării socialiste, se impune studiată și relația dintre militantismul socialist și spiritul public, relație definitorie și pentru curentul cultural al **Contemporanului.** Pe o întinsă porțiune a ei lucrarea **Curentul cultural de la Contemporanul** este și o istorie a mișcării socialiste făcută din unghiul cristalizării și circulației ideilor promovate de **Contemporanul** și de Gherea. Concluzia pe care vrea s-o impună Z. Ornea este că „semnificația acestor publicații socialiste (între care precizăm noi și **Contemporanul)** nu trebuie căutată în literatura găzduită ci în polemicile pe teme de estetică și ideologie literară". Literaturii **Contemporanului** și a revistelor socialiste li se acordă un foarte modest loc în economia cercetării lui Z. Ornea ceea ce contrastează, bineînțeles polemic, cu importanța ce se acorda altădată acestei literaturi. Ar fi însă inexact să credem că autorul întreprinde o polemică nimicitoare a acestei literaturi. Atenția lui e absorbită de viața ideilor **Contemporanului** și a socialiștilor români față de care literatura socialistă reprezintă o cantitate minoră. Istoria pe care o face Z. Ornea socialismului român din veacul trecut nu este lipsită de coordonate speciale. El urmărește mai ales aspectele care au dus la configurarea mai tîrziu în literatură a unor poziții diferențiate. Dacă nu putem vorbi de o literatură de marcă a **Contemporanului** și a revistelor socialiste se poate însă vorbi de importanța ideilor de aici pentru literatura română și despre efectul lor în posteritate. Grupul poporanist este o ramură a fostei mișcări socialiste și cauzele ruperii ei de vechiul trunchi se cuvin să fie avute în vedere de istoricul literar. Z. Ornea se ocupă de aceea asupra tuturor momentelor importante ale mișcării socialiste, a chestiunilor pe care le-a avut de rezolvat, a controverselor iscate, a disensiunilor și tensiunilor din cadrul mișcării, a confuziilor și soluțiilor extremiste pe care le-a cunoscut mișcarea socialistă și care s-au repercutat din plin și în planul cultural și de aici în cel literar al mișcării. Două sînt chestiunile care au galvanizat după cum reiese, din narațiunea lui Z. Ornea, mișcarea și care i-au conturat profilul și destinul : una e chestiunea țărănească, alta cea națională. Prima devine chestiunea crucială a socialismului român determinîndu-l pe Gherea la elaborarea teoretică a problemei și el o ridică chiar în sînul congresului de la Zürich (1893) : „E ceea ce au încercat fruntașii mișcării socialiste, cu o îndrăzneală în cugetare și o înțelepciune tactică impresionante". Și, de aceea, Gherea are perfectă dreptate cînd spune în acest raport la Congresul de la Zürich : **„Luptătorii români s-au găsit în această privință abandonați propriilor lor forțe și obligați a deschide o cale nouă socialismului"** (s.n.). Nu e în aceasta nici o autoapreciere nici o exagerare. Gherea a fost un om modest și niciodată nu și-a elogiat efortul creator. Pur și simplu, în mențiunea de mai sus trebuie să vedem (așa credem că a văzut și raportorul) o judecată de constatare (de existență) care nu intenționa deloc o valorizare. Într-adevăr prin programul lor agrar, așa insuficient cum este, socialiștii români, ca niște adevărați pionieri, tăiau „o cale nouă socialismului" și se constituiau, astfel, într-o „avangardă a socialismului în orientul Europei la fruntariile Rusiei". Este și meritul lui Z. Ornea de a ne atrage atenția asupra acestui pionierat teoretic care deschide drumul unor alte viitoare soluții pe care socialismul român le va propune din perspectivă proprie lumii socialismului. Cît privește chestiunea națională, autorul **Curentului cultural de la Contemporanul** este preocupat să dezvinovățească, pe drept cuvînt, mișcarea socialistă de acuzația lipsei ei de patriotism. Luările de atitudine citate în problema Transilvaniei asuprite sînt elocvente. Lipsește însă din cartea lui Z. Ornea analiza conflictului dintre Vlahuță și revistele socialiste pe latura lui națională, ceea ce ar fi completat și mai ales nuanțat înfățișarea problemei.

Vorbind despre mutația care se produce în mentalitatea unei generații, prima generație socialistă cu convingeri ferme, intrăm cu adevărat în materia pe care ne-o promite titlul. Pentru că a analiza curentul de idei de la **Contemporanul** înseamnă a vorbi despre efectele lui, despre mutația pe care el o produce în conștiința cititorilor, mai ales tineri. **Contemporanul** are o orientare pronunțat scientistă și, sincronizată cu cele mai moderne cuceriri ale științei europene la noi, impune cititorilor prin campania de mare anvergură și de incontestabil efect dusă împotriva unor concepții depășite, retrograde. Atacul se îndreaptă împotriva manualelor fie ele pentru școli inferioare, fie superioare. Ele au luat aspectul unei bătălii împotriva plagiatului, a inerției științifice a semnatarilor. Mai mult decît în alte țări, aici slujitorii **Contemporanului** se află pe pozițiile junimiste, prin critica formelor fără un fond adecvat. Aici fondul ar fi fost cercetarea științifică proprie, originală, românească. Acestei etape de larg ecou pentru impunerea drepturilor științei celei mai moderne, etapă al cărui reprezentant de vîrf este Ion Nădejde, îi urmează o alta care este cea prezidată de Constantin Dobrogeanu-Gherea în care scientismul revistei se precizează, capătă plenar orientarea marxistă care va deveni precumpănitoare și va marca destinul revistei și al mișcării noastre socialiste. Mutația produsă este efectul acestor două campanii conjugate.

Ideologia literară este unul din capitolele substanțiale ale cărții. Moștenirea pentru literatură precizează din nou Z. Ornea ar fi mai ales de ordin ideologic. El atrage, pentru prima dată apăsat, atenția asupra zestrei de idei pe care semănătorismul și poporanismul le primesc din sînul mișcării socialiste, subliniind un raport de continuitate asupra căruia doar G. Călinescu s-a oprit fugitiv în istoria lui literară.

Intenția lui Z. Ornea de a realiza o revizuire asupra dosarului problemei **Contemporanul** este în cea mai mare parte realizată. Multe aspecte sînt abia acum pentru prima dată relevate, multe disocieri sînt mai clare, mai bine nuanțate, ceea ce desigur că va asigura cărții un loc special în bibliografia problemei.

Curentul cultural de la Contemporanul nu s-a scuturat însă în întregime de toate ticurile vechilor cercetări. Deși Z. Ornea este adeptul cercetării contextelor care generează faptele, el nu procedează totdeauna astfel. Dacă situarea în epocă ar fi fost studiată dincolo de aliniamentele socialismului născînd, concluziile, ar fi fost credem mai fecunde. Direcția de la **Contemporanul** exista, minus directiva de critică literară, și înaintea lui Gherea. Epoca cunoștea un proces spontan și general de sincronizare cu Europa apuseană, de emancipare treptată, literar vorbind, de sub auspiciile **Convorbirilor literare.** Adeziunea la scientism este anterioară lui Gherea și nu este doar apanajul **Contemporanului.** Iar dacă este să vorbim de un curent literar înnoitor care cucerise toate condeiele moderne ale vremii acesta e **naturalismul.** Gherea are cîțiva precursori, numiți de Ion Vitner, recunoscuți și de Z. Ornea, care configurează o mișcare mai amplă a epocii. Z. Ornea vede însă lucrurile din acest punct de vedere scindat. Lucrarea lui nu ne restituie întreaga înfățișare culturală a epocii în care apare **Contemporanul** ci numai un fascicol al ei, unul din cele mai importante, dar nu singurul. Nouă ca intenții, ca spirit, de multe ori în concluzii, **Curentul cultural de la Contemporanul** datează însă prin suprapunerea, chiar atunci cînd nu este cazul a figurii lui Gherea, peste întreaga mișcare culturală a vremii. Pentru a preveni observația că Gherea n-a mai fost la fel de receptiv și în cazul altor scriitori așa cum a fost în cazul lui George Coșbuc autorul scrie : „Desigur, ar fi exclamat tot atît de admirativ, dacă acest Wltbild l-ar fi descoperit într-o creație în proză. Dar nu a avut prilejul s-o facă pentru bunul motiv că o asemenea operă nu a fost înălțată în timpul deceniului 1885—1897, cînd s-a consumat activitatea sa critică. (Cu siguranță că l-ar fi satisfăcut Ion al lui Rebreanu)". Dar dacă nu apăruseră în chiar intervalul criticii lui Gherea, prozele lui Slavici, față de care nu cunoaștem însă nici o reacție a lui Gherea lucru pe care autorul ar fi trebuit să-l menționeze conștiincios. O retorică specială guvernează apoi aceste pagini. Preopinenții lui Gherea fie se „năpustesc" fie sînt „îndărătnici", ceea ce desigur maestrul nu face. Lumea e împărțită în tabere, există baricade, se trag gloanțe, chiar salve și cînd nu e vorba de termenii militari apar cei medicali : morb, monstruozitate, infestare, etc. care colorează în chip bizar pagina critică.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

„Voci" poetice

Ceea ce se reține la Corneliu Vadim Tudor*) este decizia sa de a veni, să spunem astfel, cu punctul său de vedere în întîmpinarea unei modalități poetice aflată în mare vogă și azi. În speță, este vorba de ceea ce numim imagism de coloratură și tonalitate balcanic-bizantină, căruia în virtutea unei tradiții succesiv descoperită, între altele, îi este specifică aspirația de a privi existența prin prisma unor categorii stilistice (în accepție blagiană) cu adînci, aproape indeterminabile rădăcini în timpul mitico-istoric circumscris spațiului nostru nord-dunărean. La loc de seamă, întru dobîndirea viziunii poetice adecvată „stilului" respectiv, se află apetitul pentru limbajul pitoresc arhaizant, învăluit într-o aură de indicibil exotism oriental, capabil, în momentele de sublimă inspirație, a restitui în imagini sublimate un mod de înțelegere a existenței ce se revendică de la categorii etnico-filosofice, implicit estetice, încă prea puțin explorate după credința unora și, de aceea, extrem de generoase în ceea ce privește latențiile de care dispun în ordinea cunoașterii artistice. Folosind una dintre expresiile pitorești lansate de cel mai activ și autorizat promotor actual al orientării — Eugen Barbu —, așadar, condiția marii reușite, ar rezida în capacitatea de descoperire, colectare și, evident, de revalorificare în contexte poematice ori prozaistice revelatoare, a nesfîrșitei bogății de **cuvințele** (vd. **Caietele Princepelui)** ce zac literalmente în paginile unor scrieri foarte vechi ce par a fi sortite pe veci uitării.

Revenind la Corneliu Vadim Tudor, să afirmăm că „punctul său de vedere", într-o asemenea complexă și gingașă problemă, este unul prin definiție străin de prozelitismul fanatic al cîtorva emuli mai mult sau mai puțin tineri, care merg pînă acolo încît textele lor dau impresia unei voluptuoase și nediferențiate transcrieri **ad litteram** a glosarelor ascunse în „terfeloagele" aflate în păstrarea cine știe cărui împătimit și fericit bibliofil. Expresie a propriei libertăți creatoare, prin contrast, tînărul poet vine cu măsura lui, drept care poemul său de culoare arhaizant-bizantină, în ultima instanță, se constituie în meditație poetică sieși suficientă, de acaparatoare iradiație contemporană. Astfel, decupînd orice strofă din foarte frumosul poem **Învățăturile lui Neagoe Basarab către noi toți la trecerea lui din viață,** ne dăm numaidecît seama cum anume se produce așa-numitul fenomen de „uitare în model" : „nu știu cum să vă-n-văț, firește sunt toate / la urma urmei, foșnetul de zori / prigoriile-n cîrd, tăria nopții / și hramul ăstui cer pogorîtor înțelepciunea, mugurii iernateci / deschiși în frig ca niște copaci arzînd / pămîntul sacru, desprimăvărea, / jivina care lasă sînge-n cîmp / / și inima, și templul cel din suflet / cel nedeprins cu bezna, luminat / de-a pururi de făclii firești ca rostul / femeii-nsămînțate de bărbat / eu, fiii mei, călca-voi peste astea / precum plointea printr-un grîu fecund / voi trece-ncet, cu măștile lăsate / pe clipa grea de carele m-ascund". Chiar și într-un poem precum **Pildă în stil vechi,** unde intenția de obținere a „dubletului" baladesc, în maniera lui Emil Botta, este expresă, poetul nu se lasă cu totul cotropit de litera modelului. Este adevărat, însă, că maniera, reluată într-un poem de factură solemnă, imnică, nu mai dă aceleași rezultate, totul părînd artificios : „casă pusă pe lemn verde / și izvor netulburat / înțeleaptă ca durerea / și ca tîlcul din parimii / ce miracol făr'de seamăn / oare și-a descălecat / în pridvorul tău tăria / și podoabele luminii ? / cît de-adînc își fuse rostul / care te-a temeluit / crugul verde-al dimineții / smălțuite în cleștar / doina nopților cîntată / de-o meterhanea de stele / țară, tu, stăpînitoare / peste vecinicul meu dor / tu, care-mi purifici văzul / și-mi faci inima să simtă" etc. **(Cronică de țară).**

N-am vrea totuși să încheiem înainte de a evidenția remarcabilele aptitudini ale lui Corneliu Vadim Tudor pentru poezia de confesie directă, divulgată de primul ciclu al plachetei sale, **Balade de om tînăr.** De data aceasta, opțiunile pentru „stilul" arhaizant-bizantin fac impact cu „voci" tutelare, la prima vedere absolut incompatibile. De pildă, ne gîndim la unda insidios eseniană din **Baladă de om tînăr (I)** ce se revendică de la un anume pasaj decupat din **Învățăturile** lui Neagoe Basarab.

Cam categorică, desigur, afirmația lui Eugen Barbu (vd. **Planetă de poet tînăr,** de pe ultima copertă a cărții) că, după Labiș, Corneliu Vadim Tudor ar fi printre puținii poeți tineri ce dovedesc o „mare puritate în întrunirea cuvintelor, care atît se refuză unele pe altele pentru a scoate sau a nu scoate acea jerbă nevăzută a poeziei care încununează un vers". În schimb, sîntem și noi tot atît de convinși că este vorba de un izbutit debut în poezie.

În poemul **Fiul Rîului** — dedicat criticului Laurențiu Ulici —, autorul acestui volum**), Sabin Opreanu, face cunoscute unele din datele semnificative ale biografiei sale ideale în temeiul căreia, evident, el aspiră să-și orienteze demersul liric. Reeditînd parcă un mod de existență mitic-panteist, guvernat de legile nescrise, ritualice, conservate și augmentate la scară fabuloasă de memoria afectivă a colectivității umane, așadar, scufundîndu-se cu superbă mîndrie de sine într-un atare „climat", poetul ne spune : „Sunt fiul Rîului întrupat din această lumină / cu sîmburi / mă cunosc peștii de munte și racii alpini / cu Muntele silabiseam primele îndemnuri / ale privighetorii / pădurea îmi lumina capul cu visele tuturor / păsărilor cîntătoare / de pietre îmi sprijin vederea ca Rîul să existe // sunt fiul Rîului de cînd există soare / de cînd de stele s-a lovit un trandafir curat / binecuvînt aceste plante și iluzia din sîngele meu / alimentată mereu de zăpadă cu lună și arbori cerești / aici mă știu toate frunzele stejarului / și fagul și alunul / cu smeura colaborez în zori să-l îmblînzim pe urs / căpșuna e alături iar mura pentru mine / aprovizionează timpul ceasornicul de aur // sunt fiul Rîului cu munte îmi limpezesc conștiința / pe acest tărîm sentimental cu brazii fumegînd / cuvinte / vă chem la recitalul prietenei mele mierla". Poemul, să recunoaștem, este realmente frumos, atît prin curgerea solemn-sacadată a versurilor cît și prin sinceritatea sobră a „declarației patetice". Este adevărat, gestica oratorică de „profet" al panteismului modern, gen Walt Whitman (la Sabin Opreanu mutată în peisajul montan, silvestru), se insinuează cu destulă tărie în poemul **Fiul Rîului.** Important este că acest proces de „localizare" beneficiază de o simțire poetică vie ce-și trage seva dintr-un sol propriu. În acest punct, poemele silvane ale lui Sabin Opreanu aderă mai degrabă la prototipul poemului naturist al lui A. E. Baconsky, existente, mai ales, în volumele acestuia **Fluxul memoriei** și **Imn către zorii de zi.** Nostalgia septentrională, „poza" de erou însingurat, retras în solilocvii heraclitiene, indiscutabil, de aici vine : „Lăsați-mă acum la marginea Rîului / cu vederea asupra pietrelor statornice / spunîndu-mi oh da asemeni apei / totul curge la vale întruna / și inima mea acum se ridică deasupra valurilor / și sufletul e tocmai în Bradul acela curat // lăsați-mă acum la marginea Rîului / cu trupul înghețat de luciditatea / statuilor lunecătoare / oh, da mi-e frică de ochiul întors asupra ochiului / de cerul care stă deasupra cerului / de pămîntul care stă deasupra apei / de soarele care stă deasupra soarelui / mi-e frică de oameni de mine // cu miinile voastre luați-mi inima / e singura lumină pe care o las în urmă". Adept al poeziei elaborate, de vădită aplecare spre artificiul combinatoriu, se înțelege, cartea lui Sabin Opreanu nu se poate sustrage servituților ce-i tutelează însăși formula de la care se revendică. Aceasta este cauza ce conduce la pretențioasele și searbedele exerciții metaforizante, de exemplu, din **Acuarela I** („Clopotele norilor mai limpezi decît cadranele / ceasurilor atomice / zăpada de munte închipuind aeroplane stelare / utilitatea exercițiilor algebrice în domesticirea / vrăbiilor / dimineața scriindu-și poemele electrice / pietre de rîu în edificiul locuinței lacustre" etc.), la intelectualizări neavenite, convertite în stihuri de o prezumție didactică bătătoare la ochi („Cuvîntul poetului întemeiează / munți de lumină / oaze de dor pentru motivele / cunoscute prietenului / relații vegetale între obiecte / categorii estetice esențiale în mersul înainte al rachetelor cosmice". **Munți de lumină)** sau la formularea unor sintagme poetice de-a dreptul naive, de tipul „arbori limpeziți", „vocalizele privighetorilor", „speranța cu aripile larg înflorind", „poverile de rouă", „vise de lună", „alfabetul unui arbore", „dăruind un soare sincerității cerului".

Sabin Opreanu este unul dintre cei mai buni poeți debutanți promovați de editura „Facla" în ultimii ani. Cald și îndreptățit cuvîntul de recomandare a volumului semnat de Anghel Dumbrăveanu. De asemenea, expresiv desenul de pe copertă și planșele din interior, aparținînd Lidiei Ciolac, respectiv, Simonei Grazia Dima.

Nicolae Ciobanu

***) Corneliu Vadim Tudor : „Poezii", Editura „Eminescu" 1977**

****) Sabin Opreanu : „Sunetul zăpezii", Editura „Facla", 1977.**

---

viața cărților

COMENTARII LA CĂRȚI ALE TINERILOR SCRIITORI

Romanul istoric și tehnica modernă

● Bun eseist (autor al unei cărți despre La Rochefoucauld), Marcel Petrișor s-a consacrat și prozei, publicînd pînă acum două volume dintre care unul cu subiect de voiaj. Autorul e în felul lui prolific și cu preocupări de tot soiul: moraliști francezi, civilizațiile îndepărtate orientale și acum istoria românilor prin figura lui Crișan *), unul din capii răscoalei țărănești din Transilvania secolului iluminist.

Roman așadar cu subiect istoric însă cu tehnică literară modernă, Marcel Petrișor iese din cadrele ușor schematice ale speciei și inventează o situație convențională, oarecum cinematografică. În timp ce Crișan se pregătește, în închisoare, să se sinucidă, cu celebrele nojițe de la opinci, el rememorează întreaga desfășurare a răscoalei și caută să-i găsească o legitimitate și cauzele eșecului.

Cine a zis că țăranul nu e un personaj artisticește complex? Marcel Petrișor e de părere că nu poate fi așa, întrucît al său George Marcu din Vaca zis Crișan e un soi de erou contemporan, anxios și nelămurit, sforțîndu-se cu mintea să iasă din afazie.

De aceea, istoria propriu-zisă a răscoalei nu este „epică" și n-are aspect de frescă: autorul înșiruie scurte tablouri potrivit cu mecanismele memoriei lui Crișan. Nu istorie obiectivă și nici evenimentul senzațional ci un fapt istoric din unghiul unui erou problematic — acesta e scopul romanului produs de Marcel Petrișor.

„Crișan" e de aceea mai mult descrierea treptată a formării unei ideologii și a clarificării unor conștiințe (deși naivitatea triumviratului conducător, încredințat că, „împăratul e bun și le-a făcut dreptate" persistă monoton și e — de la un moment — supărătoare). Nici cutare tablou de viață rurală mocnită și adînc răzvrătită nu e fără interes literar (Crișan își ia drept însoțitor un popă Silvan, un fel de popa Șapcă al „Jacqueriei" — ei lui). Cîte un chip de grof sau subprefect, reduși cu toții — caracterologic — la condiția fricii sau a îngîmfării tîmpe — este suprins de Marcel Petrișor cu aceeași acuitate lapidară. Supărător e în acest roman limbajul contradictoriu, aci dialectal, aci neologistic, și nu o dată e nevoie a lectura cartea cu dicționarul în mînă. Din unghi pur realistic, ideea lui Marcel Petrișor este adevărată: el e voit să surprindă țăranul dintr-o zonă a țării cu limbajul său inalterat. Însă tehnica e modernă, se bizuie aci pe flash-back, aci pe monolog și întruchipează, în fine o umanitate din alt secol, percepută cu un ochi contemporan.

Uneori imperfect și contradictoriu, Marcel Petrișor e un autor inteligent și cu talent, al cărui merit e, în „Crișan", de a fi dat romanului istoric o tehnică modernă, rară printre atîtea producții ale speciei, ieșite una după alta din tipografii, însă atît de asemănătoare, pînă la confuzie.

S. Artur

***) Marcel Petrișor: „Crișan", Editura „Albatros", 1977.**

Poetul la timpul viitor

● Desigur poeții au întotdeauna o afinitate cu ideea de viitor, chiar și cei pasionați de temele trecutului și ale prezentului, pentru că viitorul cuprinde cîte ceva din universurile imaginare ale lor. Pentru o serie de poeți ideea de viitor reprezintă totul, este însăși starea de conștiință. Corneliu Popel, a cărui ultimă carte*) a doua în ordine cronologică, o avem acum în atenție, se raliază acestui mod de a concepe poezia ca exprimînd, de la gramatică și pînă la conținutul psihic, **viitorul.**

Viitorul salutar al lui Corneliu Popel este forma particulară pe care o ia mitul vîrstei de aur a omenirii («imaginea cetăților pierdute / care vor fi care au fost» — **Înțeleaptă precum Pallas Athena).** Spațializat, acest viitor în aspectul fie al unei grădini, fie al unei vii sau al unei prisăci prin ierburile căreia curge lapte și miere, fie, mai abstract, al Patriei. Aceste canaan-uri paradisiace invadate de prunci constituie decorul în care poetul și iubita fac gesturi solemne, hieratice, ultime. Pe lîngă sensul întîlnirii temporale, abstract și romantic, viitorul are la Corneliu Popel un aer familiar : «Cînd lumea căuta-va armonia / pe culmi mă voi întoarce-acasă / și voi striga : nevastă caii / pasc chipul meu departe / / și-apoi cînd se vor naște mieii / cu brațul dulce primăvara / pe buze îmi va pune cîntec / și-oi înflori oi înflori...» **(Cu brațul dulce primăvara).** Alteori, trecutul însuși este convertibil în viitor, într-un chip echivoc : «cît voi fi trăit în augusta grădină / suflet al meu cît voi fi trăit» **(Pe nouă cărare).** Tot ceea ce este legat de viitor poate fecunda **eudemonologia lirică** a lui Corneliu Popel, tinerețea fără bătrînețe și viața fără de moarte, îndulcite de efigia iubitei. Desigur, poeții au totdeauna ceva comun cu viitorul pentru că este singurul recipient potrivit la speranțele lor. Vom da în continuare citire poemului **Cum se risipește-adierea** din considerente exemplificative **și** valorizante ; este, poate, cel mai frumos poem al culegerii : «Înainte de moarte nu-i moarte mai frumoasă / decît aceea a iubirii în crînguri / în brațe să mă cuprinzi iubito / și să mă strîngi și să mă săruți / / să mă săruți precum vrabia uite, / ne-ntîmpină duioșii heralzi / ai dragostei lunca cea veșnic verde / al păcii castel : / / tineri veșnic vom fi / veșnic ne vom iubi și ne vom desparte / de carnea noastră și ne vom hrăni cu pămînt proaspăt și floare de moarte». Alături de fatum-ul ce-i orientează poetului psihicul către viitor, luat irezistibil de arteziana **timpului-havuz,** mai poate fi discernută corelația dintre un clasicism mental și un romantism ritmat de bătăile inimii. Cu alte cuvinte, **o elipsă** cu două centre, un animus echilibrant al bucuriei, înțelepciunii, dreptății, sublimului și o anima ce își propagă, peste virtuțile pomenite, undele unui neo-eminescianism soporifer. În contrast cu imaginarul versurilor notate pînă aci, Corneliu Popel solemnizează uneori pe linia ultimului Ioan Alexandru : «și casa-i Cuibul trainic al binelui / măr în floare și pîine în floare / nu-i adevăr mai mare decît Patria» **(Poarta)** altfel fără să-și statorniceasca drept regulă stîngăciile.

Nu ar mai rămîne decît ca utopia de aur să-i întoarcă, lui Corneliu Popel, afecțiunea arătată ei, simetric.

Dan Arsenie

***) Corneliu Popel : „Aurea saecula", Editura „Junimea", 1977.**

Specificul național în estetică

● Ideea cardinală ce asigură unitatea și coerența acestui volum *) este caracterul **istoric** și **tipologic** al sintezei naționalului în gîndirea estetică românească. Prezența specificului național în doctrinele estetice românești cu implicații, motivații și accente ideologice diferențiate, care au însă comună continuitatea fundamentală de atitudine și conștiința valorică mărturisită, e urmărită în spirala dialectică a evoluției istorice. Un prim nivel al cercetării prezintă **Anticipări ale esteticii doctrinare a specificului național.** **Titu** Popescu trece în revistă sumar, fără a releva date necunoscute ale problemei, o perioadă ce se caracterizează „prin enunțuri de idei estetice fără insistențe specializate". El reface traseul unei gîndiri și meditații nespecializate, legate de numele lui Coresi, Varlaam, Simion Ștefan, Dosoftei, Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce, Stolnicul Constantin Cantacuzino, Dimitrie Cantemir, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Ienăchiță Văcărescu, Gh. Asachi, I. H. Rădulescu, Bolliac, A. Russo, Kogălniceanu, Bălcescu, Odobescu, Simion Bărnuțiu. Am parcurs acest traseu într-o lucrare mai veche publicată de Ion Iliescu în 1972 privitor la **Geneza ideilor estetice în cultura românească.** Exemplificările nu depășesc nivelul general al cunoștințelor și nu decupează nume sau texte mai puțin vehiculate (existente, totuși, și semnificative) de o exegeză recentă (Pompiliu Marcea, Al. Hanță, **T.** Vârgolici ș. a.). Titu Popescu operează simplificări, uniformizînd oarecum contribuția numelor. E vizibilă preeminența inventarului asupra diferențierilor. Precizările metodologice sînt însă utile. Sintetic și dens, apelînd la contribuții naționale și internaționale interesate de o problematică identică e capitolul despre **Semnificații estetice ale specificului național.** În această lucrare, Titu Popescu e interesat însă de acele **Aspecte doctrinare ale esteticii specificului național,** așa cum se circumscriu ele la Maiorescu, Gherea, Mihail Dragomirescu, Ibrăileanu, Ralea, Lovinescu, Blaga și Călinescu. Din această serie, Titu Popescu remarcă faptul că doar Dragomirescu, Blaga și Vianu „și-au organizat doctrina și sub forma operativ funcțională a sistemului". Ni se pare însă ciudat că autorul unei meritorii analize sintetice a esteticii lui Mihail Dragomirescu, ce opera la data apariției ei, în 1973, o vizibilă eliberare de prejudecățile și inerțiile critice legate de numele autorului **Științei literaturii,** nu include în această listă, oricum deschisă, și numele lui D. Caracostea, citat de cîteva ori în lucrare, ce-i drept. Prezența lui era obligatorie, cel puțin referitor la discuția actuală despre **esteme, creativitate** și **expresivitate.** Teoria specificului național, cuprinsă în micromonografii, are avantajul reliefării contribuției fiecărui nume la adîncirea și diversificarea problemei. Prin acest decupaj ea pierde însă din tensiunea problematică și din dimensiunea valorică, desprinsă din cadrul curentelor de gîndire estetică și de filosofie a culturii, vehiculate pe plan național și internațional. În realitate, toate doctrinele și sistemele estetice ce-și asumă problema specificului național, chiar cele ce supraliciteaza autonomia esteticului, sînt chintesența unui **dialog intersistemic** de amploare și de complexe implicații, ce depășește cadrul, deja frecventat de comentatori, al polemicii Maiorescu — Gherea. **Polaritățile** ce rămîn la acest nivel simplifică datele discuției estetice și ideologice. Mai interesantă decît prezentarea extremelor, e linia de incidență a divergențelor aparente, neobservată în cavalcada opozițiilor estetice. Și foarte importantă e funcția anticipativă și prospectivă a unor elemente de gîndire estetică națională, contribuția esteticii românești la constituirea unei metodologii și gîndiri estetice de valoare internațională avînd ca obiect de studiu specificul național. Doar ca participanți la acest dialog valoarea gînditorilor români se relevă la adevărata ei dimensiune.

D. Uricariu

***) Titu Popescu : „Specificul național în doctrinele estetice românești", Editura „Dacia", 1977.**

Farmecul desuetudinii

● O povestire sentimentală, nu lipsită de grație este romanul semnat de Elena Chirvu Călin. Simplitatea mijloacelor narative (pe alocuri se poate însă vorbi de inconsistența lor), compoziția lineară, evoluția previzibilă a conflictului, cu așteptatul happy-end, apropie acest gen de scrieri de schematismul basmului. Dacă travestiul este modernizat, funcții rămîn însă constante. Personajele sînt bune sau rele, frumoase sau urîte, cu o psihologie sumară, coagulată în jurul unei trăsături dominante, evident pozitivă sau negativă. Eroul cărții, tînărul pianist Daniel Drăgan, ne apare plin de calități și însușiri ieșite din comun; un talent excepțional, dublat de frumusețe fizică și morală. Acest Făt-Frumos modern, iubit de prieteni, înconjurat de succes, avînd o carieră strălucitoare în față se căsătorește spre consternarea generală cu o femeie vulgară, inculta, egoistă (corespondentul „vrăjitoarei rele" din basm), Alexandra Oproiu, persoană ce va avea un rol nefast în viața pianistului. După trei ani de experiență conjugală nefericită, Daniel Drăgan care însemna pentru Alexandra doar un mijloc de a parveni material și ierarhic pe scena socială, reușește să divorțeze împotriva voinței soției. Văzîndu-și astfel spulberate planurile meschine, fire vindicativă, Alexandra Oproiu hotărăște să se răzbune și o va face desigur în modul cel mai josnic. Folosindu-se de existența unor scrisori posibil compromițătoare, în fond nevinovate, dintre Daniel și prietenul său cel mai apropiat, Filip, asistent la catedra de filozofie, alcătuiește un denunț în urma căruia, acesta din urmă își pierde postul. Toată lumea este convinsă că autorul penibilului act nu poate fi decît Daniel și Filip dezamăgit se sinucide. Acuzat de o culpă imaginară, devastat moral de moartea prietenului său, tînărul pianist renunță la carieră, se retrage din viața artistică pentru a trăi într-o izolare totală, de efect scenic, proustian, am spune (camere cufundate complet în întuneric, cu draperiile coborîte zi și noapte etc). După doi ani de penitență, cînd „vrăjitoarea" cea rea își savura victoria, apare însă „zîna bună", adică Laura Mihu, adolescentă sensibilă, inteligentă, fermecătoare care-l salvează la timp pe Făt-Frumos. Daniel Drăgan trezit la viață de această nouă dragoste (apa vie), iese din starea de apatie și dispare pentru a-și relua șirul strălucit de succese ca pianist. Se va căsători cu Laura și va avea copii mulți și reușiți spre invidia și nostalgia Alexandrei „că de n-ar fi nu s-ar povesti". Un roman-poveste, puțin naiv, puțin desuet, dar nu fără, tocmai din aceste motive, o undă de farmec și poezie.

Paul Dugneanu

***) Elena Chirvu Călin : „Fluturi pentru iarnă", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Cuvînt și înțelepciune

● O carte frumoasă și stranie au scris Eugenia și Costache Buraga, o carte care surprinde prin aerul reconfortant și generozitatea cu care oferă semne și indici ale vechimii românilor în mentalitate și spirit, surprinse în obiceiuri a căror explicație este nu numai durata lor (tocmai că ele se pierd), ci durata oamenilor și a gesturilor lor pe pămînt. Această carte*) despre obiceiurile casei (de la cuptor pînă-n tindă), curții, pădurii sau muntelui este o pildă și o învățătură către „nepoții strănepoților" asemănătoare cărților populare care circulau cu secole în urmă și alegorizînd, făceau dovadă urmașilor despre dreptatea și binele unui timp inexplicabil. Dar aceasta nu e o carte populară, pentru că unitarul fenomen de date și pilde este produsul unei sinteze, chiar dacă uneori ea pare arborescentă. Apoi alegoria sau parabola au dispărut total și în locul lor povestea simplă și dreaptă deapănă o ciudată **semantică a firescului** care devine astfel o complexitate fastuoasă de sensuri ale vieții. Dînd de o parte povestea (lucru pe care cu greu îl poți face), ai senzația unui **îndreptar** care reconjugă verbele existenței în mai adîncul lor, în înțelepciunea unei vechi seminții a cărei civilizație nu are cum să se șteargă. Așadar, **„a avea", „a da"** și **„a fi"** se pot conjuga și altfel pentru că **ești** după cum **ai,** dar și după cum **știi a da,** pentru că nimic nu-i întîmplător în ordinea firească a vieții, totul are un sens ce vine de departe, din cine știe cîte milenii de existență lumească pe pămînt.

Autorii sînt fascinați de originea și vechimea cuvintelor, unele suferind de evidente denaturări și înțelesuri pe care nu le-ar fi meritat, pentru că filiații ale lor se găsesc intacte în alte limbi.

Dar meritul dintîi al acestei scrieri este în primul rînd traducerea cotidianului în mari semnificații ancestrale și prin aceasta revalorificarea a tot ce ar părea element de cultură măruntă sau nici atît, într-un ansamblu structurat care cuprinde toate dimensiunile vieții. Sigur poate că unele din aceste sensuri sînt știute dar ele fuseseră îndelung și stăruitor doborîte din mit, legendă ori baladă. Aici drumul e invers, se urcă din gesturile zilei și nopții, din firul de iarbă, din masa gătită de prînz, de dulce sau de post, din obiceiurile mici ale sărbătorilor de iarnă, în fine, din toate acestea, spre marile aventuri ale cunoașterii pe care le-a înfăptuit acest copil al pămîntului care este omul.

Sîntem datori, pentru bucuria acestei cărți, să pomenim felul scriiturii ei. Poveste molcomă moldovenească, dar nu numai atît : un simț deosebit al metaforei calde, o înșiruire ciudată a vorbelor care au o vibrație subtilă în dulcele lor sunet, o fascinantă putere de definire, fără voie poate, a doritei lor lucrări : „Cam tot ce se spune și se aude sînt vechi amintiri ale vremurilor duse, abia încropite cu șterse crîmpeie din viața trăită aevea cîndva ; însă, totuși, destule și pline de vlaga încredințătoare".

Ioana Crețulescu

***) Eugenia și Costache Buraga : „Dăinuiri dăneștene" — Editura „Junimea", 1977.**

Literatură și angajare

DAN CRISTEA:

Profesia adevărului

Mi-l imaginez pe scriitor sub multe chipuri și dacă esențial îl văd la masa sa de scris, singur, în fața torturantei foi albe, în lupta cu sine și cu inerția din sine, în luptă cu îndoielile, cu falsele certitudini, cu negurile și cu himerele, imaginea aceasta, așa-zicînd „clasică", nu poate înlătura o sumedenie de alte ipostaze. Pentru că, deopotrivă, mi-l imaginez avid de tot și de toate, începîndu-și ziua de lucru cu ascultarea buletinului de știri ori cu lectura fierbinte a ziarului, interesat de ceea ce se întîmplă în cutare sau cutare loc din lume și explicîndu-se, odată cu Călinescu, că-l pasionează Hecuba dar și... Cuba. Mi-l imaginez sau mi-l pot imagina, de asemeni, muncind prometeic la universul său, ca un Balzac, dar și renunțînd, din prea mult respect, din prea multă conștiință și din prea multă dragoste pentru arta sa, ca un Rimbaud sau ca un Ion Barbu. Îl văd luptîndu-se nu numai cu opoziția cuvintelor, ci luptîndu-se pentru patria sa și pentru drepturile ei, pe baricade sau pe front, ca pe Nicolae Bălcescu ori Saint-Exupéry. Mi-l închipui închinător fervent la spiritul tradiției și la statuia cuvîntului străbun, ca Eminescu, dar și revoluționar față de tradiție, ca același Eminescu. Mi-l imaginez gîndind odată cu Sartre sau înaintea lui Sartre sau indiferent de Sartre că orice act de a scrie constituie o angajare profundă. Mi-l închipui rostind, împreună cu Camus, că „arta nu e o desfătare solitară, ci este mijlocul de a emoționa un număr cît mai mare de oameni, oferindu-le imaginea privilegiată a suferințelor și-a bucuriilor comune". Îl văd în ipostaza de critic, benedictin în slujba frumosului și adevărului, stăvilind falsul și impostura și spunînd odată cu Lovinescu, cu umilință dar și cu nedisimulată mîndrie : „Nu car nici pietre, nici nisip, nici var, nici apă — operații de altfel foarte utile. Sînt critic și nimic mai mult, dar nici mai puțin decît atît".

Mi-l imaginez, așadar, în aceste feluri și în alte multe posibile, semne ale tăcerii solitare în care-și făurește operele și totodată semne vii ale comuniunii și fraternității cu semenii săi. Nu sînt toate acestea, în același timp, tot atîtea forme ale angajării scriitorului ? Căci, cum se poate vorbi altfel despre această profesiune și despre această menire decît ca despre o perpetuă angajare ? Literatura însăși este o exigență și o obligativitate și a găsi puterea de a scrie înseamnă a avea senzația, clipă de clipă, că te afli de partea adevărului, a libertății, a valorilor ce caracterizează omul. Sigur, orice act de a scrie reprezintă o angajare, dar sensul acestei angajări nu ne poate fi deloc indiferent. Nu ne poate fi indiferent dacă din pagina scrisă răzbate imaginea adevărului sau chipul minciunii. Or, această descoperire a adevărului, a adevărului oamenilor și al vieții deopotrivă, justifică și legitimează meseria de scriitor. Scriitorul realmente angajat este acela care se pune în slujba unei autentice existențe umane. Noblețea profesiunii de scriitor, care e totuna cu angajarea, constă tocmai în fidelitatea față de sine și față de ceilalți.

NICOLAE ȚIC:

Un bun slujitor al prezentului și al viitorului comunist

Cred că a fi scriitor angajat înseamnă (nu știu dacă în primul rînd, și, de altfel, nu încerc ierarhizări pe importanță) înseamnă a fi un scriitor care scrie. Ar trebui să-mi cer scuze pentru pleonasm — scriitor care scrie ! — totuși, există și o categorie care tot anunță că „lucrează masiv", curînd o să ne facă o surpriză — anii trec, și abia dacă apucăm să le citim numele sub note și notițe — pentru ca, în final, să invoce numeroase dificultăți, de netrecut. Nu știu dacă s-o fi pomenit scriitor care să nu întîmpine dificultăți — și-mi vine să cred că cele mai mari, și de tot felul, au fost rezervate marilor scriitori. Cum să te realizezi, altfel, dacă nu învingînd ? Din păcate, sau — din fericire — pagina de titlu a unei cărți nu suportă explicațiile autorului, privind numeroasele greutăți, depășite, sau nu. Și-n orice caz, acestea nu pot să țină locul unor cărți nescrise. Pentru cine răsfoiește o istorie literară, sau pagini de memorii, este lesne de observat că activitatea multor scriitori, și nu lipsiți de har (mai ales în perioada dintre cele două războaie), a fost destul de scurtă, chiar cînd anii de viață au fost mulți și tihniți. Scrisul printre picături — sau, cînd vine, nu inspirația, ci „cheful", s-au dovedit spre paguba scriitorilor în cauză, și a literaturii. Strălucite exemple de longevitate scriitoricească au dat marii noștri scriitori, ei asumîndu-și pînă la capăt, înalte responsabilități față de o nobilă profesie, ce s-a confundat, de fapt, cu însăși viața lor. Dacă profesionalizarea timpurie, înainte de a ști și a cunoaște, înainte de a-ți fi încercat puterile, este neîndicată, adesea hazardată — neglijarea de mai tîrziu a profesiei, cînd dovezile au fost făcute, ca în orice meserie și în orice loc de muncă, este cel puțin întristătoare. Un scriitor poate să elaboreze o carte pe parcursul a mai multor ani — și pînă la apariție să „tacă", avem asemenea cazuri, fericite, de minuțioase elaborări, salutate cu regret de critică și cititori ; totul este să nu îmbrățișăm formula îndelungatelor gestații doar pentru a ne amăgi... Scrisul, pentru scriitorul angajat de azi, nu este divertisment, nici o soluție (în lipsă de alta) de a-și asigura existența, ci o meserie, cu cel puțin opt ore de muncă pe zi, cu răspunderi, cu succese răsunătoare uneori, cu insuccese dureroase, de multe ori. Avem, și nu puține exemple de scriitori care — nu numai că au scris mult, dar s-au și străduit, pînă la capăt, fără să fi ajuns unde-ar fi dorit : la o deplină realizare. Meritul de a fi luptat să cucerească înălțimi nu ridică valoarea operei lor — însă datoria și-au făcut-o. Pentru că meseria de scriitor, ca oricare alta, îți cere să lupți pînă la ultimul moment. Aș vrea să spun ceva despre ceea ce aș numi — marele regret. Regret, regrete — încă folosesc destul de rar acest cuvînt. Dar am auzit de la alții și o simt, că la sfîrșitul unei cariere, la sfîrșitul unei vieți, fiecare repetă ceva, trecerea dincolo începe cu un mare regret și o lacrimă. Viața de scriitor încetează odată cu viața însăși — iar eu m-am întrebat ce mare regret încearcă pe un scriitor adevărat în ultimele clipe ? Mulți scriitori au căzut pe pagina scrisă în miez de noapte sub care se-ascundea teancul de pagini albe, pe care el, și numai el putea să le înnobileze — și mi-am zis : ultimul și marele regret al unui scriitor nu poate fi decît acela care n-a apucat, din multe pricini și-ntîi de toate fiind o viață de om prea scurtă — să spună tot ce a văzut și a gîndit important, esențial, despre oameni, despre lumea de azi și de mîine. Ar fi vrut să trăiască mai mult, pentru a munci mai mult... Discutăm, adesea, despre necesitatea unei temeinice instruiri, a unei temeinice cunoașteri a realității — dar acestea sînt, sau ar trebui să fie, subînțelese, cînd ne referim la un scriitor. Turnurile de fildeș nu mai sînt la modă, și nici rentabile în vreun fel, am coborît toți pe pămînt, printre semenii noștri, zăbovim, sau alergăm, folosind mijloace moderne de locomoție, observăm ceea ce ni se pare important, definitoriu, sau — numai ni se pare că am observat... Aici, pe pămînt, hățișurile sînt multe, pentru un scriitor — și consecințele se pot vedea în paginile nescrise, sau, la fel de limpede, în cele scrise ca de pe altă lume, cu ifosele de rigoare, adesea de împrumut. Scriitor angajat — față de cine ? ! Nu există nici o instituție care să ne propună angajare prin contract, pe termen, pentru abordarea unor teme, comandă specială etc. Scriitor angajat față de talentul său, față de realitatea pe care se străduiește să o cunoască, față de adevărul unei epoci, astfel încît să fie pe înțelesul nu numai al prezentului, ci și al viitorului. Purtăm cu noi operele unor înaintași de seamă, și am vrea ca operele noastre să fie ținute la loc de cinste de către cei ce vin. Prezent — viitor, aceasta-mi pare a fi emoția dificilă pe care încearcă să o rezolve scriitorul angajat. Dar mă duce gîndul la cuvintele lui Titulescu, rostite în 1921 : „Socotelile noastre cu viitorul sunt simple ! Lui îi putem spune : așa te-am întrezărit, așa am înțeles să te servim ; așteptăm să te realizezi ca să vedem dacă ți-am fost slujitori buni sau răi. Socotelile noastre cu prezentul sînt însă ceva mai complicate. Fiecare din sentimentele care ne agită trebuie ferit de a se transforma în stavilă, care ne poate opri să ne atingem scopul. Astfel, rîvna de bine trebuie ferită de exagerare... interesul personal trebuie înfrînat". Cred că marea ambiție a scriitorului angajat de azi este aceea de a fi, prin scrisul său, un bun slujitor al prezentului și al viitorului comunist.

MIHAI URSACHI:

Instituția literaturii

Curentele mai noi din critica literară insistă în a substitui termenului de „operă literară" pe acela de „text literar" și mai degrabă pur și simplu „text". Critica literară însăși tinde parcă să renunțe la propriul ei titlu, pentru a se recomanda ca simplă „analiză de text".

În acest fine de secol, de mileniu și poate de eră, cînd umanitatea e mai copleșită — și mai copleșitoare — decît oricînd în istoria ei cunoscută, cînd infinității de probleme se propun infinități de soluții care nasc infinități de dileme, în sfîrșit cînd explozia demografică face dublu cu explozia informațională și cînd Planeta e minată de exploziile nucleare, este posibil ca persoanele care se ocupă cu literatura să resimtă un complex de neimportanță, de ineficiență a îndeletnicirii lor, alimentat și de o anume îndepărtare a interesului public de la chestiunile literaturii.

Acest eventual complex de inferioritate poate fi motivul sau unul din motivele abdicării de la esențiala condiție pe care literatura și-a asumat-o din totdeauna, a renunțării la operă pentru text, la critică pentru analiză. Orice text e susceptibil de orice analiză, fie că e vorba de un pasaj din Codul penal sau Buletinul oficial, unul din Biblie, din Eminescu sau din Mercurialul halelor. *In extremis* nici chiar distincția dintre literatură ca *Dichtung*, adică poezie în sensul de creație literară și literatură în sensul general de lucru scris, pare a nu mai fi operantă. De vreme ce se poate postula ca poezie un text produs prin mijloacele hazardului — mecanic, individual uman, electronic — de ce orice text, dar oricare, nu ar putea fi numit poezie, și invers ? Tocmai pentru a ne excepta confuziunii vom folosi pentru tot ceea ce intră în zona de interes a acestui articol, adică literatura frumoasă, termenul de Poezie *(Dichtung)* ; în sfera acestui termen credem a se cuprinde și critica literară, în măsura în care aceasta este opera frumoasă de discernare și celebrare a frumosului poetic. Așa încît acest articol ar trebui de fapt să se intituleze „Instituția Poeziei".

Există o asemenea instituție ? Dacă da, care ar fi natura și finalitatea ei ?

Dintre toate instituțiile umane, Statul este cea mai impunătoare ; existența însăși, în toate aspectele ei, abia dacă poate fi concepută în afara sa. Statul este prototipul și încununarea, ca idee perfectă, pentru oricare instituție. Știm bine că el are caracter istoric, a apărut pe o treaptă a istoriei umane și va dispare cîndva, cînd funcțiile sale nu vor mai fi necesare vieții sociale ; acesta e unul din idealurile socialismului.

Întocmai ca instituția statală, poezia a însoțit întotdeauna și peste tot civilizația ; dar, dacă organizarea statului este precis condiționată material și politic, poezia e condiționată doar de existența limbajului. Cu o tenacitate proprie numai vieții, depășind hotarele dintre civilizații, imperii, epoci, poezia însoțește mereu ființa umană, în grote, pe bordul transatlanticelor, în tranșee, pe Lună. Ierarhiile ei sînt ciudate și se constituie prin milenii sau secole ; ea e o instituție planetară și eternă, atît cît este Viața, căci și atunci cînd statul va înceta să existe, oamenii vor continua Marea Operă poetică. În poezie ființa umană își regăsește chipul întreg, ca într-o oglindă magică ; durerea, mizeria și moartea, atît de ades invocate de marii poeți, devin, din spaime, prilej de înălțare și purificare. Religiile, cu vastele lor ierarhii celeste și terestre, s-au succedat și s-au strîns ; poezia a supraviețuit tuturor zeilor, răpind parcă pentru sine fărîma lor de eternitate.

Iată pentru ce la acest sfîrșit de secol, de mileniu, la marginea eonului, poetul nu este un slujbaș ca oricare altul, țesător de texte, ci slujitor al instituției eterne ; demnitatea lui e Opera, visată, invocată, adorată, niciodată atinsă, niciodată epuizată, ci începînd mereu, din nou, acum, aici.

Astfel stînd lucrurile, povara pe care singur — sau prin destin — el și-o asumă, este incomensurabilă ; el trebuie să-și învingă slăbiciunea, lașitatea, vanitatea, micimea ; el trebuie să se știe imperfect, vulnerabil și ridicul, pentru a putea fi perfect, invulnerabil și sublim.

Spuneam mai sus că singura condiție — necesară și suficientă — a instituției poetice e limbajul. Împrejurarea face ca noi, poeții români de azi, să dispunem de un instrument cu adevărat unic și incomparabil : limba română de după Eminescu. Această limbă pare a fi predestinată poeziei ; cîndva, cînd planeta va fi o Republică a Poeziei, în acest grai se vor cînta decretele, care vor fi poeme, și legile, care vor suna ca Oda în metru antic.

DANIELA CRĂSNARU:

Cuvîntul — acest material fragil și puternic

Trăi într-o țară în care cuvîntul **libertate** se umple pînă către marginile sale semantice de un sens tot mai adevărat, înseamnă pentru un scriitor a putea nuni, fără teamă, realitatea și visul, ceea ce vede ochiul dar și ceea ce doar cu sufletul se poate cunoaște, lumina și umbra, cît și infinitele nuanțe care le separă și le apropie.

Timpul este pe măsura oamenilor, care îi dau prin truda brațelor și a minții un sens. Dacă mai sunt asperități, dacă realitatea nu a ajuns încă la netezimea și curățenia cristalului, înseamnă că noi, oamenii, mai avem de șlefuit, de luminat și de înțeles, pentru că ea, realitatea, este după chipul și asemănarea noastră.

Într-un secol ca acesta, în care puterea minții a destrămat (e drept, uneori a mai și construit) himere, trebuie să ne dăm seama că binele nu poate veni decît de la noi, din efortul nostru de a-l construi cu migală, cu pasiune, cu dreptate.

Care este deci lucrarea noastră, a scriitorilor, care este rodul muncii noastre într-o țară de oameni care muncesc fiecare cu uneltele specifice, într-o țară în care oamenii sunt proprietari, producători și beneficiari ai mijloacelor muncii lor ? Iată, nu cred că greșesc numindu-ne pe noi, cei care scriem **producători, proprietari și beneficiari ai mijloacelor de expresie,** cultivatori ai limbii acestui popor, care și-a apărat, cît a putut mai bine, ființa și hotarul și verbul latin de toate nedreptele frămîntări ale istoriei, care a plătit pentru libertate în singura monedă de care nu a dus lipsă niciodată : singele. Așa cum noi suntem părtași egali și ne bucurăm de toate roadele muncii de orice fel a celorlalți, firesc este ca beneficiarul muncii noastre să fie poporul român, păstrător al cuvîntului Țară și al cuvîntului Bucurie și al cuvîntului Dor.

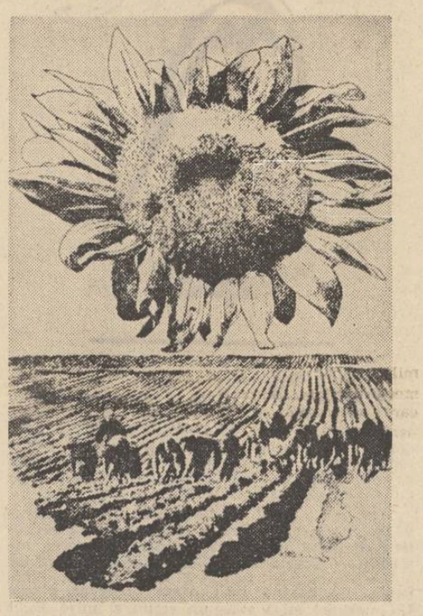

Ofelia Dumitrescu : „Rod"

În cele mai diverse domenii, oamenii nu se mulțumesc doar cu repetarea unor performanțe anterioare, cu simpla continuare a lucrării în niște tipare stabile. Ei caută necontenit să găsească noi ecuații ale muncii lor, să îmbunătățească uneltele și mijloacele muncii, **să creeze** adică. Din timp în timp, rodul căutărilor, al pasiunii și al perseverenței se concretizează în ceea ce numim de regulă invenții sau inovații. Muncitorul care produce în serie piesele unui complicat angrenaj aspiră să reușească el însuși, mai curînd sau mai tîrziu, să combine **altfel** oțelul, betonul sau sticla, să creeze el însuși punctul de pornire al unei noi serii productive.

Scriitorul este un astfel de muncitor, care însă nu are răgazul lucrului în serie, pentru că el, prin rigorile profesiei sale are datoria de a fi **un inventator permanent.** Fiecare vers, fiecare pagină este gîndită de el și de nimeni altul, el trebuind să fie, cu fiecare rînd scris creatorul unei serii cu un singur element. Desigur, pentru că de milenii oamenii iubesc și urăsc, se bucură și speră, mor și se nasc, creația literară va repeta și ea, cu mijloacele ei specifice numirea acestui univers al mișcărilor nelimitate ale sufletului, acțiunii și simțirii umane. Și așa cum cioplitorul în lemn se va dărui cu totul materialului în care își încearcă forța minții și a brațului, așa cum fierarul se folosește de fier pentru a dura în el lucruri complicate și trainice, scriitorul se folosește de acest material fragil și puternic în același timp, la îndemîna tuturor și vechi de cînd lumea care este **cuvîntul.** Numai că el, scriitorul, are datoria să aleagă astfel cuvintele limbii, încît să numească la o altă temperatură, la temperatura **adevărului artistic** tot ceea ce face din om singura ființă cu gustul infinitului și al eternității.

A crea=a munci, a spera=a înfăptui, sunt verbe perechi, pe care noi slujitorii cuvîntului le avem în minte și în inimă ori de cîte ori încercăm să găsim „cuvîntul ce exprimă adevărul".

Chiar dacă schelăria lucrărilor noastre nu se poate vedea din afară, chiar dacă crisparea și truda noastră lasă doar dîra luminoasă și limpede a cuvîntului, putem nădăjdui, mai mult decît atît, putem fi siguri că oamenii pentru care scriem, ei înșiși cunoscînd ce e munca, vor înțelege rostul lucrării noastre și-i vor prețui efortul, pentru că poporul, din care facem parte și căruia îi închinăm scrisul nostru a înțeles că omul are nevoie de frumos ca de aer și apă, ca de hrană și îmbrăcăminte, și, înțelegînd acest lucru, a prețuit dintotdeauna frumosul, fie el exprimat prin culoare, prin sunet ori prin cuvînt.

ARNOLD HAUSER:

Valoarea sincerității

În viața unui om care gîndește există momente cînd conștiința îi este impulsionată de anumite întîmplări nu întotdeauna perfect explicabile celui în cauză, dar care îl aduc în situația de a-și pune problema propriei sale existențe : pentru ce trăiește ? pentru ce creează ? de ce face un lucru și nu altul și multe altele. Răspunsurile sînt fără îndoială produsul întregului conținut spiritual al celui care se-ntreabă.

În fața problemei : Pentru ce scrie ? un creator, în cazul nostru un scriitor, nu poate să nu-și exprime apartenența deschis.

Despre angajarea scriitorului zilelor noastre s-a vorbit și se vorbește mult în revistele literare ca și în alte ocazii. Angajarea socială a artistului este, într-o societate cu o concepție de viață socialistă — ca a noastră —, o premiză fără de care rolul scriitorului ca modelator al conștiinței cititorului nici nu ar putea fi conceput. Dar aceasta nu este totul. Poeții, prozatorii, criticii literari, cei ce își iau ocupația în serios, se dedică unei misiuni care le cere mult mai mult. „Mult mai mult" înseamnă, în cazul nostru, neacceptarea abaterii de la umanism, înțelegerea semenului și, legat de aceasta, totala abnegație. Să poți așterne pe hîrtie eșecul unei experiențe îndelungate, de pildă, expunînd totul precis într-o formă anume, cu alte cuvinte să formulezi conținutul prin intermediul formei, cere din partea autorului o abnegație indispensabilă creației.

Consimțind la aceasta, s-ar putea crede că scriitorul ar fi gata să declare, împotriva convingerilor sale, tiposcriptul respectiv drept operă de artă, să-l susțină în fața redactorului de carte și eventual, după apariție, să țină piept criticii literare.

Nu, angajarea, angajarea artistică autentică presupune și o detașare față de sine, care atunci cînd autorul o are, se oglindește și în opera sa, ca detașare față de tema tratată făcîndu-se simțită artistic în paginile unor opere realizate. Aceasta nu înseamnă însă că o temă imediată — admițînd cazul în care autorul arde de nerăbdare să o aștearnă pe hîrtie spre a se elibera de tensiunea declanșată în el — că o asemenea temă nu ar putea avea șanse mai mari decît una construită cu acribie, care nu ar trezi în cititor decît regretul pentru timpul pierdut cu o lucrare atît de minuțios elaborată.

Dar obiectul atenției și considerației mele îl constituie unitatea perfectă dintre angajarea socială a celor mai buni scriitori din țara noastră — fie că scriu românește sau în limba naționalităților conlocuitoare — și angajarea lor artistică, fapt care a dus, mai ales în ultima vreme, la posibilitatea apariției unor cărți de valoare, sper, perenă.

BALOGH JÓZSEF:

Cititorul și viața cărții

Literatura trăiește prin cititori. Materia ei hrănitoare e interesul ce i se manifestă, iar modul de realizare a acestui interes este plăcerea artistică născută din procesul lecturii.

E nevoie, așadar, de cititori. De cît mai mulți cititori conștienți, pricepuți, în care să vibreze permanent nobilele idei adresate deopotrivă minții și inimii, învesmîntate în forme artistice moderne, contemporane.

Cine e cititorul de azi ? Un om ce activează pe frontul social-economic spiritual, angajat în construirea socialismului, profund interesat în înfăptuirile, în izbînzile acestuia. Individul care se plămădește dinamic, care a cunoscut transformări calitative, călit în colectivitate, cu un profil spiritual și preocupări decise de numeroase condiții favorabile, nu rareori de contradicții sau conflicte, deci cu un profil izvorît din modul său de viață. Un om receptiv la tot ce e nou, pentru care cititul, învățatul, acumularea cunoștințelor joacă pe zi ce trece un rol din ce în ce mai mare. Acest om citește, căci pentru el literatura bună înseamnă destindere, împrospătare, se apleacă însetat asupra cărților, căutînd în ele un răspuns la întrebările și îndoielile sale, o orientare, îndrumare, un îndemn pentru faptele sale. Sau citește — și trebuie să ținem seama și de această categorie — din credința că pentru ei lectura facilă, de divertisment, e o evadare din universul preocupărilor sale zilnice. Citește, căci vrea să-și satisfacă setea de cunoaștere, să-și lărgească orizontul. Merge la bibliotecă, își sporește biblioteca personală, împrumută cărți de la prieteni, lectura fiind pentru el o formă de existență angajată ce ajută și dă impuls aspirațiilor sale spirituale.

Apare limpede așadar de ce, în raportul dialectic, de interacțiune dintre individ și societate, literatura angajată are un rol atît de important pentru modelarea conștiinței. Torentul nestăvilit al literaturii angajate ia naștere din romanul, poezia, teatrul, eseul aflate într-un nou stadiu calitativ, create cu mijloace de expresie moderne, din marea bogăție de genuri, din creația autorilor novatori, cu stiluri proprii, cu o etică profesională exemplară.

Literatura angajată, cu misiune revoluționară, devine vie prin cititori. Scriitorii acceptă cu simț de răspundere comanda socială și creează operele așteptate de la ei. Dar scrierea, editarea, propagarea, răspîndirea în rîndurile cititorilor a acestor creații literare presupune ca toți factorii mijlocitori dintre scriitor și cititor să-și onoreze sarcinile la aceeași înălțime cu creatorul operelor. Numai astfel își va îndeplini eficace funcțiile această literatură. Sînt deci îndreptățite cerințele, față de aceste verigi intermediare, ca în activitatea lor să se adapteze armonios — prin conținutul angajării, forme și modalități — la noua literatură, s-o sprijine, să deschidă calea acesteia spre modelarea spiritului.

Rezerva editurilor față de operele ce aduc în prim-plan teme noi, față de căutările de formă mai îndrăznețe ; amestecul nu o dată de rutină al librarilor în stabilirea tirajelor, dezorientarea uneori uluitoare a difuzorilor de carte și librarilor în literatura contemporană ; nivelul inegal al predării cunoștințelor estetice și literare în școli ; ermetismul, respectiv caracterul consemnativ sau pasivitatea față de actualitate a criticii literare ; sporirea nesistematică a fondului bibliotecilor școlare și publice ; lipsa pregătirii profesionale moderne a bibliotecarilor, o insuficientă continuitate în preocupările pentru impulsionarea mișcării de carte la sate ; necesitatea (pentru uzul unor cercuri largi) a unei bibliografii comerciale, care să informeze asupra celor mai noi apariții ; nesistematizarea întîlnirilor dintre scriitori și cititori și neglijarea unor regiuni aflate departe de centrele literare — iată tot atîția factori care influențează, în mai mică sau mai mare măsură, dezvoltarea unei vieți literare bogate, variate, răspîndirea creațiilor literare potrivit cerințelor noi, educarea maselor de cititori, sporirea capacității spirituale de a cunoaște și asimila cu folos.

Literatura se naște în atelierele literare, dar numai cititorii îi dau viabilitatea. O literatură modernă, la un nivel artistic superior față de cea de ieri, nu poate lăsa rădăcini și da floare decît dacă semințele ei cad într-un sol cu grijă pregătit, un sol receptiv, roditor.

Angajarea literaturii este, înainte de toate, o angajare colectivă. În vastul proces de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate avem datoria să acționăm pentru a fructifica multiplele posibilități existente în colaborarea armonioasă a tuturor factorilor culturali.

DAN ROTARU:

Timp și Prezent

Scriam cîndva că scriitorului îi este dat privilegiul rar de a-și implini destinul în oameni, în semenii săi. Mereu repet, ori de cîte ori mă așez la masa de scris, aceste cuvinte. Și de fiecare dată adevărul lor îmi apare în aceeași culoare, frumoasă, pe care numai marile adevăruri, cele fundamentale, o cer.

Scriem, oricît am părea că sîntem de singuri la masa de lucru, pentru oameni. Gîndul că un scriitor își creează opera doar pentru sine, pentru gustul și sufletul propriu sieși, este o absurditate. Într-un fel, scriitorul propune o trăire, o experiență, o viață, pe care el, cititorul, le acceptă, le retrăiește sau le refuză. Numai în măsura în care oamenii cu vocația înălțării de cetăți le regăsesc în litera tipograficească, numai în măsura în care sufletul lor aderă la adevărul turnat în ea, numai astfel cartea tipărită se poate valida ca o cronică a acestui timp epopeic.

Cine parcurge, cu suflet curat și cu privirea clară, meleagurile izvoditoare de legende ale României, cine vrea să afle măsura dăinuirii și spiritul de sacrificiu al oamenilor acestei părți de lume, poate să afle nepieritoare surse de inspirație în orice colț al acestei patrii clădită cu mintea și inima. Despre aceste realități, pentru a căror cunoaștere simțurile parcă nu ajung, trebuie scris cu litere de lumină.

Reporter sau poet, prozator sau dramaturg, oricare dintre noi poate și trebuie să-și gîndească opera ca pe o cărămidă dintr-o cetate de inimă.

Prin vocație, aparțin unei generații de scriitori pentru care a sluji Adevărul este o datorie sacră. Adevărul e că aici, și acum, în România anului 1977, tot ce se întreprinde, de la rotunjirea și turnarea luminii într-un cuvînt pînă la construcția de baraje, totul se face pentru om, pentru bucuria și sănătatea sa, pentru libertatea cugetului și minții sale.

Universul unui tînăr scriitor nu poate fi altul decît acest timp al luminii, acest prezent mirific, visat odinioară de poeți, pe care cei peste douăzeci de milioane de oameni ai noștri îl slăvesc prin muncă și cîntec.

Festivalul național „Cîntarea României", puternică manifestare a spiritului revoluționar ce caracterizează prezentul nostru socialist, ne apare ca un prilej de a spune adevăruri frumoase despre trecutul, prezentul și viitorul acestei țări, ca un minunat prilej de a ne manifesta prin scris și dăinuire crezul nostru în viitorul prefigurat de mărețul Program al Partidului Comunist Român.

Măreția și dăinuirea peste veacuri a scrisului nostru sînt date numai de adevărul și sinceritatea cu care vorbim lumii despre acest **Timp** și despre acest **Prezent.** Timp al împlinirii plenare a energiilor creatoare, timp în care vocația de constructor proprie acestui neam se poate ghici în oricare loc, timp în care cu lumina începe totul ; Prezent în care, prin gînd și faptă, prin crez și visare se manifestă adeziunea fiecăruia dintre noi la tot ce se gîndește și se făurește pe pămîntul României. Purtător al mesajului acestui **Timp** și al acestui **Prezent** ce conferă scrisului său caratele dăinuirii, scriitorul tînăr e chemat să vorbească despre viață, despre spiritul popular și revoluționar din România Socialistă.

Fiecare cuvînt pus în pagină va trebui gîndit ca un gest cu adînci valențe educative, pentru că scriitorul comunist e chemat să facă operă de educație revoluționară celor ce-i parcurg cartea. De aceea, masa de lucru a scriitorului trebuie să fie o catedră de la care să se vorbească lumii despre oameni, despre sudoarea și despre risul lor sănătos, despre încrederea lor în puterea de înălțare pe care o poartă fiecare efort al lor, despre visurile cu care-și aureolează copiii, despre grija lor față de viitorul copiilor și Patriei lor. O imensă catedră de la care să se vorbească lumii despre trecutul curat ca lacrima al acestui popor nu o dată supus încercărilor aspre, dar și despre prezentul pe care, stăpîn pe destinele sale, poporul și-l făurește senin și liber. Masa de lucru a scriitorului tînăr trebuie să fie un cuib de lumină din care să zboare spre cele patru zări ale lumii, porumbei albi...

Literatura ca viață, viața în literatură

Urmare din pag. 1

poate să lase impresia că „viața" a năvălit pur și simplu în literatură făcînd să se sfîrșească odată pentru totdeauna cu ficțiunea, cu lumea de iluzii atîta vreme întreținută de artă... S-ar zice că aceeași literatură, care pînă mai ieri își propunea doar să-i facă pe oameni să viseze, vrea de la un timp încoace să-i trezească la realitate...

Totuși, literatură document se pot numi și **Iliada,** sau **Till Ulenspiegel,** romanele lui Walter Scott, ale lui Hugo, **Război și pace** al lui Tolstoi ca și multe din romanele lui Sadoveanu, Cezar Petrescu, Camil Petrescu sau Eugen Barbu ; atîta doar că pe lîngă scopul de a informa, de a reconstitui epoca istorică, marea literatură a încercat să impună și un alt mod de a gîndi ea fiind în primul rînd o descoperire în plan moral și abia după aceea cronică fidelă a faptelor și evenimentelor epocii.

În numele nevoii de adevăr, în numele trezirii conștiinței cetățenești, literatura document a devenit în scurtă vreme obiect de consum pe piața occidentului, moda dezvăluirilor senzaționale dînd cititorului impresia că, fiind la curent cu ceea ce se întîmplă în lume, și-a pus la punct și viața personală ; cînd genul acesta de literatură a devenit febră, atunci cînd istoria a devenit doar subiect de birfă și viața unor personalități a devenit subiect de scandal, s-a dovedit că invazia „faptului de viață" în literatură este la fel de păgubitoare ca și rătăcirea literaturii în sferele invenției formale.

Entuziasmul cu care a fost salutată literatura document, vine și de acolo că, pentru a scrie asemenea lucrări, nu este nevoie decît de cultură, de oarecare abilitate în comunicare și de un simț special al senzaționalului — calități care sînt mult mai ușor de găsit și de format decît cele cerute de marea literatură. Senzaționalul are însă o limită, dincolo de care începe exagerarea ; trebuie să simți cîtă nevoie este de adevăr, dar și cît doare el, pentru a înțelege că adevărul nu se poate transforma într-un scop în sine. Harul scriitoricesc, vocația, nu vor putea fi niciodată înlocuite de oarecari formule magice, de abilități intelectuale sau de știința senzaționalului.

A trezi publicul larg la conștiință, a-l ajuta să înțeleagă mersul istoriei este o necesitate și literatura document s-a dovedit utilă din acest punct de vedere ; ea a deșteptat mari teritorii străine pînă atunci artei, a adus un suflu de viață și de concret care cu greu ar putea fi realizat altfel. Rămîne însă constatarea că orice adevăr rostit fără a fi probat literar, este mai curînd o povară decît o bucurie.

Reconstituirea, viața și adevărurile ei, nu pot fi pentru literatură decît un decor, căci omul rămîne totuși „măsură a tuturor lucrurilor" ; a da chip dorințelor și idealurilor timpului tău, a pune carne și vestminte pe ele și abia pe urmă a le da drumul în lume pentru a le urmări bucuriile și suferințele — iată care mi se pare a fi temeiul de nezdruncinat al literaturii, al creației.

constantin chiriță

De fapt, totul a început de la Demetra. Dacă ar exista cea mai infimă părere preconcepută, sau cea mai vagă tentativă de acuzație în această premiză, aș șterge imediat propoziția. Demetra a fost, prin simplul joc al întîmplării, sursa involuntară și nevinovată a suitei de evenimente care au schimbat atît de radical cursul vieții mele.

Mă întorceam de la Petrila, din Valea Jiului. Îmi petrecusem toată după-amiaza, adică opt ore, în șut cu Lajos baci și cu ortacii lui. Am tras cu ochii și prin alte galerii, dar anume ca să-i privesc și să-i descifrez mai bine pe cei pe care îi însoțisem. Băieții experimentau o nouă metodă de extragere, bazată pe o organizare foarte exactă și rațională a muncii, care mai tîrziu a revoluționat toată Valea Jiului și apoi alte regiuni miniere din țară. Rezultatul a fost senzațional. Eram atît de bucuros încît mi-era teamă că nu voi fi în stare să scriu reportajul. Din fericire, prietenul meu din gara Simeria, Mihai, mi-a făcut rost de o cabină în vagonul de dormit. Parcă eram în transă : am scris toată noaptea, fără întrerupere. Nici nu mă uitam pe caietul cu însemnări : toate amănuntele îmi veneau în minte. Am ajuns la redacție cu reportajul gata. Îi găsisem și titlul : **Victoria de la Petrila !** Pentru că într-adevăr era o victorie : munca înceta să mai fie un obicei, devenea un proces, bazat pe o analiză rațională, și ca orice proces supus dialecticei, adică unei permanente îmbunătățiri și perfecționări. Victoria era de fapt victoria unei idei ; ea putea fi generalizată, foarte lesne, ca un fel de ou al lui Columb, putea fi aplicată în multe, multe ramuri, cu consecințe fabuloase pentru întreaga economie.

Reportajul a fost acceptat fără modificări doar Rubicon a făcut citeva observații, respinse de Ciofu, dar spre seară lăudate și aplicate de Motaș : înlocuirea citorva cuvinte pentru accentuarea unor idei, cum spunea Rubicon. Intervențiile erau atît de anodine („Ce-i asta ? se enervase Ciofu. Să înlocuiești **sau** cu **ori** și **vorbă** cu **cuvînt** !") așa că nu le-am dat nici o importanță. Eram fericit că nu mi s-a scos nici o idee din reportaj, că nu mi s-a tăiat nici un paragraf (la acestea contribuise și Cărbuniș, care nu-și mai găsea locul, repetînd una și aceeași frază : „Asta e o adevărată revoluție, e un eveniment !") și că mi s-a acordat o pagină întreagă, pagina a treia. În plus, se stabilise ca reportajul să fie anunțat pe pagina întîia, cu litere de-o șchioapă, pe patru coloane.

Tocmai terminasem de corectat șpaltul, cînd mă pomenesc cu Motaș în birou :

— Vidrule ! Urgența maximă ! Ai mîncat, n-ai mîncat, ai dormit, n-ai dormit, trebuie să pleci imediat. La mașina mea, ca să nu te încurci cu trenul. Nu pot să trimit pe altcineva. Sosește în țară primul lot cu prizonieri din Uniunea Sovietică. Îți dai singur seama de importanța deosebită a evenimentului. Calculează! La ce oră pleacă trenul din Iași și cam în ce gară l-ai putea întîmpina. Folosește telefonul special ! Cred că mă înțelegi...

Cum să nu-l înțeleg ? Într-o clipă mi-a trecut orice urmă de oboseală. Am înhățat o pîine și trei cîrnați de la bufet, am vorbit cu regionala de partid, apoi fuga pe scări, pentru că liftul era jos. Gociu mă aștepta cu mașina, gata de demaraj.

A fost o cursă cumplită, mai ales că pe la Ciolpani ne-am ciocnit de o căruță, fără felinar. Cu citeva vorbe despre ordinea revoluției, am scăpat repede de miliție, dar nenorocirea era că ni se spărsese un far, ceea ce a îngreuiat cursa noastră contra cronometru. Gociu a făcut însă minuni, așa că am ajuns la Focșani odată cu trenul special. Imediat ne-am dat seama că am gonit degeaba : trenul urma să rămînă în stație citeva ore, poate cinci-șase ore, după cum ne informase șeful gării. Ce era de făcut ? E drept că puteam să vorbesc pe îndelete cu prizonierii, cu foștii prizonieri, dar asta nu ajungea. Substanța, miezul reportajului trebuia să fie întoarcerea acasă, reîntîlnirea cu familia, surpriza, plînsetele, bucuria.

Se făcuse de mult dimineață. Nu mai puteam să pierd timpul. I-am spus lui Gociu să mă aștepte și am urcat în tren.

— Oameni buni ! am strigat. Cine vrea să ajungă mai repede acasă ? Vă stau la dispoziție cu mașina !

Dar în loc să se ia la bătaie pentru un loc în mașină, s-a lăsat o tăcere de ghiață. Nu-mi venea să cred.

— Sînt ziarist, oameni buni, am încercat să le explic. Vreau să scriu despre voi, despre familiile voastre, despre întîlnirea cu copiii voștri, cu frații, cu nevestele, cu părinții...

Aceeași tăcere, aceeași paralizie. Încercam să-i înțeleg și chiar îi înțelegeam. După atîția ani, după atîtea întrebări, disperări și speranțe, iată-i, în apropiere de casă, pomenindu-se cu un tinerel, cu un necunoscut, care, cine știe în ce capcană vrea să-i atragă ? Aproape că plîngeam de ciudă. Atît de mult doream să-i scurtez cuiva drumul, să-l văd mai repede acasă, printre ai lui, să-l simt cum își simte și cum își trăiește clipa de libertate sigură, ireversibilă... dar puteam să nu le accept neîncrederea, teama, suspiciunea ?

Am intrat în alt vagon, rostind aceleași cuvinte, dar cu mai puțină convingere în glas. Începeau să mă contamineze și să mă cîștige de partea lor. Sentimental, pentru că rațional mă împotriveam din răsputeri : reportajul trebuia să apară a doua zi ; era o veste mare, pentru toată țara, cu darul de a liniști multe respirații bolnave, și de a redeștepta mii și mii de speranțe.

Și m-am trezit că le spun chiar ceea ce gîndeam. Și pentru prima dată am observat cum se mai desmorțește cîte unul : o grimasă, un ghiont către altul, o tuse prefăcută, o căutătură mai interesată.

— Gîndiți-vă, oameni buni ! Nu la voi, adică nu în primul rînd la voi, ci mai ales la cei care așteaptă alte loturi. Voi, slavă domnului ! ați ajuns în țară. Dar vă dați voi seama ce înseamnă pentru cei care așteaptă să afle vestea cu o zi mai devreme ? Vă dați seama ?...

Abia atunci am auzit prima frază care mi-a oprit respirația și mi-a strîns ca într-o cingă pieptul :

— Dacă nici noi n-om mai ști prețul unei zile...

Și pînă la urmă s-a găsit unul, dintr-un sat de pe malul Dunării, un omuleț jigărit și speriat :

— La urma urmei sînt în țara mea, n-are ce să mi se întîmple... și chiar dacă mi s-o întîmpla ceva, e pe pămîntul țării mele...

Cînd a pornit mașina, n-a mai putut :

— Să nu-mi faceți nimic, rogu-vă. Am suferit destul. Nu de la Rusi. S-au purtat omenește cu noi. Am suferit de străinătate. Și suferință mai rea ca asta, nu se poate... Doamne... ! De ce nu am rămas în tren ?

Noroc că l-a luat Gociu la rost. A început cu citeva sudalme și a continuat cu vorbe de toate zilele. Omul a prins să se mai liniștească. Apoi și-au căutat amîndoi contingentele și s-au descoperit același leat și aceeași armă. Ba au găsit și un comandant cunoscut, un inspector al artileriei, pentru că amîndoi fuseseră artileriști. Apoi întîmplări de cazarmă, peste tot aceleași, și încetul cu încetul i-a venit omului firea la loc.

Șoseaua era o durere. Numai gropi și bolovani. Gociu înjura fără încetare, dar celălalt, care începea să recunoască drumurile, satele și uneori casele, căzuse parcă în mintea copiilor. Numai cînd s-a apropiat de satul lui, pe la amiază, a ajuns iarăși în starea dinainte : paralizie și mutenie totală.

Și s-a întîmplat acel fenomen care niciodată nu poate fi explicat. Vestea a ajuns înaintea noastră la casa omului. Doar cu citeva clipe înainte, dar a ajuns. Parcă tot satul se adunase acolo. Dar era o adunare mută, fără glasuri, o adunare pietrificată. Chiar în clipa cînd am coborît din mașină au început să bată clopotele. Parcă pentru a acoperi bocetele care se iscaseră și ele pe neașteptate. O singură ființă a părăsit grupul nemiscat. Nevasta celui întors. Dar nu s-a repezit la fața omului, cum ne-au obișnuit filmele. I s-a ghemuit la picioare, i le-a înlănțuit și a început să i le sărute. Apoi s-a cățărat pe trupul omului, cu spaimă și neîncredere. Apoi a prins și ea să bocească, iar omul n-a mai putut suporta : s-a lăsat încet în genunchi, apoi pe șezut, i-a căzut și capul, dar era un asemenea vacarm, încît i-am ghicit hohotele din cutremurările cumplite ale trunchiului chircit.

Am ajuns seara la redacție și abia pe la zece am terminat reportajul. Motaș l-a citit fulger și fulger l-a trimis spre tipografie. I se rezervase spațiu pe pagina întîi.

Nici n-apucasem să răsuflu și m-am trezit cu Demetra în birou. Era rea, furioasă :

— De ce-ai întîrziat ? Trebuia să te prezinți fix la ora nouă ! Paginile au și început să sosească...

Am înțeles imediat : fusesem programat de serviciu pe redacție : control politic.

— E aproape unsprezece, a continuat Demetra foarte severă. Cu totul întîmplător am rămas la redacție. Nu trebuie să-mi mulțumești, dar altă dată...

— Cînd ai întocmit lista redactorilor de serviciu ? am întrebat-o.

— Mi se pare o întrebare inutilă, m-a privit ea putintel speriată. Dar dacă vrei neapărat să știi : listele se întocmesc simbătă dimineața...

— Și listele sînt decrete inviolabile ? Dacă unul din cei de pe listă moare între timp ?

— Din fericire ești viu ! mi-a replicat ea.

— Din nefericire te înșeli, Demetra. Sînt mai mult mort decît viu. Știi de cîte ceasuri n-am dormit ? Nici mie nu-mi vine să cred : de șaptezeci și două de ore...

— Nu se poate... e... e...

Cred că pentru prima dată în viața ei s-a bîlbîit și o paloare bruscă i-a invadat fața. Și m-a cuprins o milă mai mare decît cea din mașină, cînd a început să tremure prizonierul. I-am povestit, pe scurt, ce mi s-a întîmplat în ultimele zile. Nu înțeleg cum de mai aveam putere să găsesc cuvinte. Era ceață, confuzie, cărbune, gol și vîrtej în capul meu. Dacă n-aș fi văzut-o pe Demetra așa cum nu mi-aș fi închipuit niciodată că ar putea să arate : galbenă, speriată, tremurîndă, cred că m-ar fi doborît somnul pe podea. Am făcut un efort îngrozitor ca să rămîn teapăn : trebuia s-o liniștesc.

— La urma urmei, e vina mea, Demetra. Trebuia să anunț secretariatul.

— E vina mea, dar nu la asta mă gîndesc acum, mi-a răspuns ea, frămîntîndu-și pumnii. La ora asta nu mai putem face nimic, nu mai găsim pe nimeni disponibil. Iar eu încă nu am dreptul la control politic.

Își revenise. Era din nou lucidă, sau voia să fie, dar îi simteam din respirația neregulată suferința și neliniștea.

— Voi face eu, Demetra. Adică voi încerca, pentru că, te rog să mă crezi, am senzația că mă topesc. Și vorbele, parcă le aud, nu știu cum să-ți spun ? Parcă s-au rostit altădată...

— Dar e o crimă, nu înțelegi ?

Mă obișnuisem atît de mult cu altă Demetră, încît n-o puteam suporta în starea în care era. Am apucat-o de umeri, am zgîlțîit-o, ba chiar mi-am și apropiat-o de piept, într-un gest absolut paternu. S-a lipit de mine : o simteam vie, o simteam caldă și am început s-o mîngîi lin pe păr.

— Și acum, gata ! Ai reușit să mă trezești. Îți promit solemn că nu va fi nici o greșală în ziarul de mîine.

Chiar cred că mă trezisem întrucitva, sau, cel puțin, așa doream, Demetra s-a uitat lung la mine. Ținea pumnii strînși și parcă repeta niște negații cumplite. După citeva secunde s-a hotărît :

— Doamne ! Dar cine ești tu ?

Întrebarea nu-mi era adresată, de aceea nu i-am răspuns. Dar nici nu mai puteam răspunde. Îmi fugeau cuvintele, îmi fugeau din cap, și iar mă ataca senzația aceea de sfîrîe, de dispariție, de întunecare confuză. I-am auzit totuși respirația violentă, prelungită, ca și cum ar fi luat o hotărîre irevocabilă :

— Bine ! Nu mai are nici un rost să-ți mulțumesc. Îmi pare rău că vei rămîne noaptea asta aici. Și îmi pare și mai rău că abia acum îmi pare rău.

N-am înțeles nimic. Cuvintele mi s-au întipărit mecanic în memorie. Mi le-am amintit mai tîrziu, dar tot nu le-am găsit sensul. Poate că nici nu aveau vreun sens : cuvinte de circumstanță, repetate, exagerate, sau poate un involuntar joc de cuvinte.

Nu știu cum am rezistat în noaptea aceea de groază. Cred că de zece ori mi-am pus capul sub robinetul cu apă rece. Pînă ce, brusc, m-am trezit. O stare ciudată, de îndepărtare, de altă lume, mai dăinuia în mine. Am recitit totuși paginile, am descoperit și citeva greșeli, am făcut modificările necesare, am semnat și am dat **bun** de calandru.

Apoi, am coborît în tipografie pentru supravegherea tirajului. Era o lege severă în redacție : controlul politic dură pînă la tragerea integrală a tirajului. Am luat primul exemplar și am început să-l răsfoiesc. Era ora cinci dimineața. Pe pagina întîi n-am observat nimic. Un mașinist mi-a adus un scaun și mi-a făcut semn să mă așez. Și-a dat seama, probabil, că nu sînt în apele mele. Niciodată nu coborîsem în sala mașinilor atît de tăcut și de morfolit. Huruitul infernal parcă se îndepărta... Și pagina a doua, și pagina a treia erau în regulă : nici o pată, nici o hîrie, numai tusul mi se părea foarte slab. Începea să se confunde cu albul hîrtiei. Am închis ziarul, pentru a mă uita și pe ultima pagină, a patra, cînd am simțit o lovitură pe umăr. Era Suru :

— Ai noroc, frumosule. Azi terminăm mai repede.

Într-adevăr, pe banda de metal coborau ultimele exemplare. Era opt și jumătate.

M-am trezit pe la două, după un somn de piatră. Am stat multă vreme sub dus pînă m-am desmeticit și au început să-mi revină amintirile.

Dumnezeule ! Secunda aceea în care am întors ziarul și am simțit ghiontul lui Suru durase aproape trei ore și jumătate ! Împietrisem cu pagina a patra în fața ochilor închiși. Controlul tehnic, controlul de tiraj îl făcuseră mașiniștii în locul meu... Nu mi se mai întîmplase niciodată o asemenea cădere totală. Dacă Suru nu mi-ar fi spus ora, aș fi fost în stare să jur că nu închisesem ochii decît o secundă.

Și toată povestea din cauza Demetrei, care, inexplicabil, uitase să mai verifice o dată lista redactorilor de serviciu !

O revedeam pe Demetra în fața mea, palidă, tremurînd, bîlbîindu-se, așa cum nu mi-aș fi închipuit-o niciodată. Îi auzeam și cuvintele, și mai ales fraza pe care a rostit-o înainte de a părăsi biroul, și, nu știu de ce, m-am ferit să-i scormonesc înțelesurile. Mă oprea ceva, o jenă păcătoasă. Presimteam o invitație, o destăinuire, o anticipare și toate acestea deveneau un fel de amenințare penibilă, caraghioasă. Mi-era rușine să mă duc la redacție, ca să nu dau cu ochii de ea. Era simbătă, aveam liber și mă gîndeam unde să-mi găsesc o ocupație ușoară și plăcută, dar mi-am amintit subit rugămintea lui Manole de a-i citi materialul. N-aveam ce face...

Manole mă aștepta înspăimîntat în fața redacției :

— E groasă, bădie. Reportajul trebuie să intre în numărul de azi pe mîine. Nu știu ce s-a întîmplat cu articolul Sandei. Așa că...

Mi-a întins o foaie de hîrtie cu tot felul de date. Încă înainte de a ajunge în birou, m-am dumirit despre ce e vorba. Manole asistase la un schimb de onoare, la Resița, la furnale și la oțelărie. Îmi oferea rezultatele și numele echipelor fruntașe. I-am mai cerut citeva detalii, apoi am început să-i dictez. Asistasem și eu la nenumăratele schimburi de onoare : la Reșița, la Hunedoara, la Oțelul Roșu, la Călan, la Vlahița. Mai ales în ramura siderurgiei se organizau asemenea acțiuni. Am imaginat un decor, apoi citeva dialoguri în timpul topirii, apoi spectacolul unic al desărțării, trenul cu oale pline pornind spre hala laminoarelor, aplauzele topitorilor din schimbul care urma, citeva fraze finale și gata !

— Exact așa a fost, bădie. E formidabil !

La citeva minute după plecarea lui a apărut Sanda, o mignonă brunetă, cu priviri mioape, destul de frumusică și de obicei vioaie. De astă dată însă era bosumflată, cu ochii înroșiți de plîns și gata să plîngă din nou. Sanda era o fată desteaptă, inimoasă, cultă și foarte descurcăreață în problemele ideologice. Mai ales la sedințe. Avea însă un mare păcat : în loc să se aciueze în conducerea vreunei secții, ca adjunctă, sau chiar ca responsabilă, voia cu orice preț să scrie și să publice. Rar am întîlnit o asemenea ambiție fără substanță. Materialele ei erau impecabile, dar compuse numai din citate, unite inconștient, și mai ales erau seci și uriașe ca niște sahare. Parcă înghițeam nisip cînd le citeam.

M-a sărutat pe obraz, așa cum îi era obiceiul, apoi mi-a întins șpaltul. Am recunoscut imediat semnele de întrebare ale lui Rubicon, tăieturile crude ale lui Cărbuniș, și **Nu**-ul categoric al lui Motaș. Sanda lucra la secția politică și se angajase să scrie un articol pretențios despre structura aliantelor proletariatului în anumite stadii ale revoluției. Îmi era imposibil să-i repar articolul pe loc. Probabil că oboseala încă lucra în mine : nu înțelegeam nimic din ceea ce citeam. (Dar abia cînd i-am refăcut materialul, acasă, mi-am dat seama că după intervențiile celorlalți nu mai era nimic de înțeles.)

M-a sărutat pe amîndoi obrajii, eu am strîns-o putintel de mijloc, ea s-a prefăcut indignată și a zbughit-o spre ușă, pentru a-mi interpreta de acolo promisiunea unui sărut greu și prelungit.

Era musai să trec pe la secretariat, ca să-mi anunț programul pentru săptămîna viitoare, dar n-aveam nici un chef s-o întîlnesc pe Demetra. Nu știam cum s-o evit, mai ales că mă urmărea, fără încetare, un gînd scîrbos, că va trebui să fac față unei primeidii fleșcăite. Oare de ce mă gîndeam la Demetra ca la o infirmă ? Dacă mă invita undeva, așa cum presimteam, era inuman s-o refuz... Nu mă simteam bine.

Pînă la urmă mi-am luat inima în dinți și m-am dus la secretariat. Spre ghinionul meu, nici secretarul șef, Roșca, nu era în birou. Doar Demetra, singură. Și deodată m-am simțit rușinat și nedrept. De ce o judecam atît de urît ? Nu eu fusesem acela care o lăudasem între prieteni, pentru nelipsitul ei bun simț, pentru finețea cu care ocoleste amănuntele delicate, pentru capacitatea ei de înțelegere a celor mai complicate situații ? Cum de mi-am putut închipui că va face gesturi stridente, că va ieși din firea ei, atît de rațională și de controlată ?

Demetra era cea din totdeauna. Și-a notat propunerile mele, a făcut citeva remarci, exact cele necesare, adică exact cele așteptate de la o ființă ca ea : fine, pătrunzătoare, reale, nu inventate, pentru a se afla în vorbă. Nu s-a referit nici o clipă la întîmplarea din ajun, n-am simțit nici o stridență în vorbele, sau în comportarea ei. Nitică uimire trebuie să fi citit ea pe fața mea, pentru că mi s-a părut că scapă niște fraze păstrate pentru mai tîrziu :

— Am luat o hotărîre, aseară. N-am bîiguit nici un cuvînt. De aceea, înainte de toate, aș vrea să știu dacă ești liber astă seară ?

Era tonul unei întrebări de toate zilele. Parcă m-ar fi întrebat ce carte am citit în ultima vreme. Nici un gest, nici un tremur, nici o grimasă nu i-au însoțit întrebarea. Îi admiram demnitatea, dar nu mă simteam bine, primeidia aceea uricioasă se apropia. Nu puteam totuși s-o mînt :

— Nici n-am avut timp să mă trezesc prea bine, așa că...

Am zărit un surîs fugar pe fața ei și așa m-a liniștit ca un farmec. Nu știu pentru cîtă vreme...

— Dacă tu zici că nu te-ai trezit, a zîmbit ea de-a binelea. Dar să știi că am citit reportajul lui Manole, și te rog să mă ierți că ți-am spus-o...

Prin urmare, Demetra ne descoperise. Am rîs și eu :

— Îl mai ajut din cînd în cînd. Nici măcar nu mi se pare că e o datorie colegială. Pur și simplu îmi face plăcere să văd cum i se umflă și i se înroșesc obrajii de bucurie și, deși e ca un boboc, să-l simt cum devine ușor ca un fulg, cînd începe să scrie. Și, pe cuvîntul meu, Demetra, dacă își închipuie măcar o clipă că nu-s ideile și cuvintele lui. Cum să nu te cucerească o asemenea candoare ?

Încă înainte de a-și mișca buzele, am simțit că s-a întîmplat ceva cu Demetra. I se împurpurase obrajii.

— Anti... mi-a spus ea cu altă voce. Aș vrea să te rog ceva. În continuarea întrebării de mai înainte...

Din toată redacția numai Demetra mă numea Anti. De fapt, numele era invenția ei : o combinație între prenumele meu, zicea ea, și un anumit eveniment care se întîmplase în redacție și al cărui erou fusesem :

Cu citeva luni în urmă, se discutase, într-o plenară, necesitatea de a se instaura condica de prezență, în redacție. Mie, toată povestea mi s-a părut o insultă. M-am opus din răsputeri, am aruncat tot felul de argumente, cred că am vorbit un ceas, deși urăsc din toată inima discursurile, și pînă la urmă am fost nevoit să mă refer la timpul meu, deși mi-e greață de autoevidențieri. Mi se părea, fie un nonsens, fie o batjocură, să semnez într-o condică, la ora 9, de sosire, și la ora 5, de plecare, cînd stăteam cîte 16 sau 18 ore în redacție. Ca să nu mai vorbesc de ceea ce putea să scrie cineva în numai două ore.

Plenara a aprobat totuși instaurarea condicii. M-am înversunat și mai tare :

— Sînt și voi rămîne împotriva, împotriva, împotriva acestui sistem. Vă anunț că nu voi semna niciodată în condică !

Într-adevăr, n-am semnat niciodată, dar nici nu mi s-a cerut vreodată să semnez.

După ședință, m-a acostat Demetra, pentru a-mi spune că în viața ei n-a întîlnit o asemenea încăpățînare gratuită și fără sens, deoarece nu pentru mine se instituia condica, ci pentru altii, care... I-am răspuns că dacă nu sîntem în stare să influențăm niște constiințe, înseamnă că ori nu avem de-a face cu constiințe, ori sîntem noi foarte slabi și alături de adevăr. N-a vrut să mă asculte, avea părerile ei foarte bine fondate. Mi-a mărturisit doar că înversunarea mea și acea repetiție din finalul ședinței i-a sugerat numele cu care mă va chema de-acum înainte, indiferent dacă sînt sau nu de acord : **Anti !** De la Anton și de la Anti — condică și Anti — altele.

Uitasem povestea, mai ales că Demetra folosise doar de două, trei ori chemarea, și aceasta mai mult în glumă. Așa crezusem tot timpul.

Auzind iarăși, și aproape șoptit, numele născocit de ea, mi s-a părut că se vrea un fel de cheie a unei intimități necesare... Oare de ce o căutam și o judecam atît de lucid ? De ce o suspectam că vrea să impună o anumită intimitate în relațiile noastre ? Pentru că nu mi-o puteam închipui femeie ? Și de ce mă speria, oare, rugămintea care se apropia ?

Purpura din obrajii Demetrei nu se stinsese. O priveam fix, nu știu de unde aveam asemenea curaj, și mi se părea frumoasă. Nu puteam să găsesc o cauză tulburării care mă cuprindea : era teamă ? era chemarea unui necunoscut ? era milă ? era începutul unei suferințe ?

Simteam că se realizase totuși o intimitate, **ceva** numai al nostru, **ceva** care nu putea fi imediat și brutal abandonat. Oare de ce uitase să verifice lista redactorilor de serviciu ? Cine era această fată, la urma urmei ?

Și-a coborît privirea. Parcă voia să se ascundă. Vocea îi era însă foarte limpede :

— Te-as ruga să vii astă seară la mine.

Atît ! Fără nici o explicație, fără nici o completare, fără nici o nuanță care ar fi putut sugera ceva.

Am răspuns afirmativ. Fără cuvinte și fără să mă gîndesc. Pur și simplu am clătinat din cap. Nu știu de ce. Pentru că rugămintea ei nu era firească. Nu mi-a spus :

„Te-as ruga să treci astă seară pe la mine".

ci :

„Te-as ruga să vii astă seară la mine".

Demetra nu se juca niciodată cu cuvintele. Avea un simț deosebit al termenului și al destinației lui.

Și totuși am acceptat rugămintea. Nu știu dacă a văzut gestul meu, dar asta nu mai avea importanță. În sinea mea acceptasem rugămintea, și cu asta se termina totul, sau mai bine zis începea totul. Vorbele Demetrei deschideau un necunoscut, porțile unui necunoscut. Cel puțin pentru mine. Nu mai puteam să refac firul care mă adusese în fața acestor porți, acum deschise. Era prea încîlcit și, la urma urmei, de ce să mă uit înapoi și să caut explicații, scuze sau îmbolduri ?

Oare nu complicam, nefiresc, niște lucruri foarte simple ? Nu ! Pentru că era prea multă vîlvătaie în mine.

Mi-a deschis o fetiscană, îmbrăcată într-o rochie azurie de jersey, care-i mula un corp de vis. Fața ei exprima atîta candoare și puritate, trăsăturile îi erau atît de fine, iar ochii radiau luciri atît de blînde și de adînci, încît am rămas nemiscat în pragul ușii, uitîndu-mă fix la ea, ca la o arătare de pe altă lume. Niciodată nu mai văzusem atîta frumusețe spiritualizată. Mă privea și ea, putintel speriată și neîncrezătoare, și figura ei îmi amintea ceva, îmi amintea pe cineva, dar nu eram în stare să compun ima-

3 DECEMBRIE 1977

teatru

Edificiul moral

Poate părea, la o primă impresie, un fapt destul de banal și destul de anost înscenarea unei ședințe. Chiar puțin neteatral, dat fiind staticul presupus de o asemenea situație. Numai că textul dramatic al sovieticului Al. Ghelman, „Da sau nu", (personal, cred mai exact titlul inițial, „Procesul verbal al unei ședințe") dovedește că nu există neteatral atunci cînd este asigurată substanța ideatică. Așa cum dovedește, de asemenea, că a te plasa în mijlocul unei realități nu înseamnă neapărat aducerea pe scenă a „cadrului natural", cu însemnele specifice respectivului loc de muncă, în cazul lucrării lui Ghelman, un mare șantier de construcții. Aici, în această ședință de partid se așează o sănătoasă și solidă piatră la fundația unui edificiu moral, aflat și el, ca și verticalele de beton, în plină construcție și afirmare. Rutina se confruntă cu probitatea profesională și etică, cu spiritul muncitoresc, revoluționar. O echipă de muncitori refuză prima, nemeritată în fapt, avînd în vedere micșorarea cifrelor de plan și deficiențele de organizare care se perpetuează pe șantier. Șeful de echipă, Potapov, demonstrează limpede și argumentat, nejustificata acordare a primelor. În fața acestui gest, organizația de partid este chemată să-și spună cuvîntul. Cei implicați trebuie să opteze : da — este real ceea ce semnalează echipa lui Potapov sau nu — starea de lucruri expusă nu se confirmă. Dezbaterea are o tensiune dramatică exemplară. „Da-ul" din final se constituie ca o victorie a principiilor etice înaintate, cu adevărat comuniste. Chiar dacă „da-ul" acesta se cîștigă deocamdată doar cu majoritate de voturi, nu cu unanimitate.

Spectacolul teatrului dramatic din Brașov are principala calitate de a rămîne permanent fidel textului, care impune simplitate și firesc, o confruntare de atitudine susținută mereu cu intensitate. Este, desigur, meritul regizorului Eugen Mercus, bun coordonator al pieselor de actualitate și, îndeosebi, precis în distribuții. În rolul titular, cel al lui Potapov, Dan Dobre creează un personaj viguros, acționînd deschis, cu curaj și cinste, avînd o vădită audiență la public. Trebuie să reținem, apoi, pe George M. Gridănușu, întruchipîndu-l pe directorul Trustului de construcții, pentru care ședința de partid înseamnă un dramatic proces de conștiință, pe Costache Babii, secretarul de partid calm, dar hotărît, pe Ion Jugureanu, inginerul-șef, prea ambițios ca să-și recunoască greșelile. Citeva portrete sugestive : Dan Săndulescu, Ștefan Alexandrescu, Paul Lavric, Nae Cristoloveanu. Și două prezențe feminine notabile : Maria Bucsandra Dobre (cu intervenții bine punctate în rolul Mctroșilovei) și Dona Cotrubaș Breazu (emoționantă, în foarte episodicul rol al Mileninei).

Ermil Rădulescu

film

Fair Play

În mai toate discuțiile despre filmul pentru copii și tineret, s-a spus că acesta este unul din cele mai dificile genuri cinematografice ; s-au trecut apoi în revistă legile genului — de fapt o colecție atît de masivă de prejudecăți, încît nu e de mirare că filmele care se produc sînt așa cum sînt.

Realizat de A. Danciu-Satmari care semnează scenariul și regia, **Fair Play** are și el toate simptomele (dar absolut toate !) după care pot fi recunoscute prejudecățile de la care s-a pornit. Dintre ele, cea mai gravă mi se pare a fi aceea că filmul pentru copii trebuie să fie, **neapărat,** educativ — și cînd spunem **neapărat,** trebuie să înțelegem **cu orice preț** —, deși prețul care se plătește cel mai adesea pentru a rosti o banală frază morală, este filmul însuși ; și a sacrifica filmul de dragul moralei, seamănă cu povestea celui care și-a tăiat creanga de sub picioare, ca să aibă lemne de foc. Dacă un regizor nu a învățat, sau nu simte pînă unde poate să meargă cu morala, orice discuție despre vocația lui sau despre calitățile filmului este inutilă, căci a pune cap la cap niște pseudoadevăruri și a le da drept lecții de morală, drept sumă de înțelepciuni utile, aduce în cel mai bun caz a naivitate.

A. Danciu-Satmari vrea să servească spectatorilor care n-au ajuns la virsta maturității o lecție despre sportivitate explicîndu-le ce înseamnă „a juca fair-play" — în fotbal și în viață ; pentru ilustrare sînt folosite filme de arhivă în care evoluează fotbaliști celebri și în care, pe lîngă o serie de goluri, avem ocazia să vedem și o serie de faulturi grosolane. Și în viața celor doi copii, eroi ai filmului, și în viața clubului sportiv la care se antrenează, se petrec o seamă de „faulturi" — lovituri nepermise și desigur, condamnabile ; condamnarea vine însă din afară — de la comentatorul care subliniază în repetate rînduri că mari fotbaliști au fost doar aceia pătrunși de spiritul sportivității ; pe ecran continuăm să vedem însă faulturi — de unde putem să tragem concluzia că viața își vede de ale ei, în timp ce comentatorul își bate gura de pomană.

Să fie oare rostul moralei acela de a ne convinge că una spunem și alta facem ? ne întrebăm. Să fie, oare, morala, doar un gest de intoleranță față de realitate ? Înțeleasă astfel, ea nu este decît filistinism și dulcegărie sentimentală — un adevărat act de agresiune la adresa adevărului de toate zilele. Regizorul ar fi trebuit să ne lase să înțelegem că fair-play-ul este mai întîi o lege la care ne obligă viața, și abia pe urmă o propoziție morală.

Nu, genul nu este dificil, ci vocația este cea care decide.

Nicolae Mateescu

televiziune

Un serial românesc, eveniment t. v.

● Evenimentul săptămînii TV îl constituie, fără îndoială, primul episod **(Deșteptarea României)** din serialul **Războiul independenței** realizat de Televiziune în studiourile Centrului de producție cinematografică București. Ciclu de filme — în număr de șase — care se arată, încă de la acest prim episod, o veritabilă epopee cinematografică, o creație ambițioasă, care își propune să reconstituie cu fidelitate și patos pagini semnificative din lupta pentru independență a poporului nostru. Remarcăm la primul episod, realizat de Gh. Vitanidis, scrupulozitatea cu care au fost reconstituite atmosfera și spiritul epocii, firescul cu care a fost redată tensiunea crescîndă a „scenelor din viața publică" în acele luni premergătoare proclamării independenței. Luăm acest prim episod — al unui serial ce se anunță ca o mare reușită și asupra căruia vom mai reveni —, ca o deplină garanție și așteptăm cu mult interes pe cele următoare.

● O nouă formulă de emisiune la **Ora tineretului:** tineri care realizează și își prezintă singuri emisiunea ; e vorba de tineri din județul Suceava. Așa se face că stîngăciile inerente unei emisiuni realizate de neprofesioniști (a condus, din umbră, Anca Fusariu), în loc să scadă din farmecul emisiunii l-au sporit.

Una din cele mai frumoase emisiuni ale **Clubului T** a reunit, simbăta trecută, talentele artistice ale studenților de la Academia de studii economice din București, instituție de învățămînt superior în care activitatea culturală are numeroase tradiții. Prezentarea aproape monografică a activității culturale studențești nu ne împiedică însă să remarcăm brigada artistică, al cărei program a întrecut toate așteptările precum și soliștii de muzică ușoară (și folk) care pot oricînd sta alături de soliștii noștri consacrați.

● În cadrul **Atelierului de creație literar-artistică,** emoționat, patetic, prețios, Ioan Alexandru a reușit să ne captiveze prin aerul său sincer, sentențios și sacerdotal, prin dragostea sa de poezie și de oameni, prin înflăcărarea cu care lucrează la o nouă carte, „Imnele Moldovei".

● Un dramaturg interesant se arată a fi Cristian Munteanu, autorul **pieslerului de creație literar-artistică,** lui Nae Cosmescu și într-o distribuție din care fac parte Colea Răutu, Tatiana Iekel, Sorin Medeleni, Rozina Cambos și alții, piesă care place tocmai prin firescul cu care „teza" (puterea de influențare a colectivului) se topește în țesătura vie a vieții.

Mircea Florin Șandru

romantica

ginea plutitoare, s-o identific. O simteam aproape, cum simti cuvintul căutat pe buze... dar nu ! era cu neputintă...
— Intră, te rog...
Nici vocea nu era a ei. O singură dată o auzisem in aceste tonuri calde, invăluitoare, cu o seară inainte, cind si-a intrebat, poate, destinul ; si m-am pomenit că-i repet intrebarea :
— Doamne ! Dar cine esti tu ?
Trebuia să fac un singur gest : să fug, să plec oriunde, pentru a mă pedepsi. Nu aveam dreptul, după atitea ginduri imbecile, după atita autosugestie urită, să stau lingă ea, s-o văd, să exist.
M-a luat de brat, abia mi l-a atins, si m-a condus spre o canapea, lingă fereastră.
— Stai si incearcă să-ti revii, m-a rugat ea. Nu vreau scuze, nu vreau multumiri, nu vreau complimente, nimic. Si pentru mine, această schimbare la fată este un eveniment. M-am pocit constient, cu inversunare, iti voi spune cindva pentru ce, dar au trecut atitia ani de atunci, incit nu mai stiam dacă ascund ceva. Nici in oglindă nu m-am uitat.
Parcă eram intr-o inchisoare si toate oasele mi se transformaseră in zăbrele. Mă durea totul, era o revoltă rea in mine, si nici gindurile nu aveau curajul să se inchege, isbucneau scurt si trăzneau si ele dureros.
Şi deodată, mi-a venit in minte, nu stiu de ce, poate din necesitatea inconstientă a unei compensatii, poate pentru a scăpa de durerea care mă chinuia, poate pentru a mă desvălui in intregime : nebun si om, poate pentru a avea indrăzneala să incerc un nou pas, la fel de cumplit, pe neasteptate mi-a venit in minte un act sinucigas, o secundă nebună, o secundă eternă, intre viată si moarte, a cărei amintire mă cutremura incă noapte de noapte si mă trezea incă in gemete si sudori.
— Iti voi povesti ceva, Demetra, o intimplare groaznică, pe care nu credeam că o voi spune cuiva. S-a petrecut acum o lună, la Hunedoara... Umblam după un maistru, un fel de stăpin al laminoarelor, un demiurg aprig si neastimpărat, un vulcan ale cărui isprăvi infricosătoare ajunseseră legende. Cu vreo trei ani in urmă fusese nedreptătit intr-un ziar si de atunci nu mai voia să audă de gazetari. Nu-i dădea afară. Ii lăsa să vină după el. Ii apropia de cuptoare, isi găsea ceva de lucru si-i tinea in preajma lui, prefăcindu-se că-si adună gindurile. Dar niciunul nu rezista mai mult de două, trei minute. Se indepărta ca de iad de locul acela... Bineinteles, maistrul ridica din umeri, pasă-mi-te, a regret.
— Stiu despre cine-i vorba, m-a intrerupt Demetra. Ţi-am citit reportajul : Maistrul Iorga de la laminoare...
— Da, maistrul Iorga... Intr-o zi, mai multi ziaristi, vreo sase, sapte, s-au inteles să i-o facă. Au venit in cortegiu la el, bombardindu-l cu intrebări, dar el, ca de obicei, s-a indreptat spre inima cuptoarelor, acolo unde sint pregătite, la 1800 de grade, taglele de otel, inainte de a porni spre laminoare. S-au dus băietii cu schimbul după el, unul cite unul, dar tot nu l-au putut birui. Se topeau lingă el, pină incepeau să tremure, de ciudă si neputintă. Cred că era un adevărat spectacol să-i vezi cum fug din hala aceea clocotitoare, tremurind.
Demetra se asezase pe un scaun, in fata mea.
— Păcat că n-ai scris si povestea asta...
— Incă n-o aflasem. Abia după ce am publicat reportajul mi-a relatat-o unul dintre curajosi, care a si plecat imediat la Hunedoara... Cunosteam meteahna maistrului Iorga si am incercat si eu, in două rinduri, să-l lecuiesc. M-a purtat, ca si pe ceilalti, printre cuptoare, dar cu toată indirjirea mea n-am rezistat mai mult de cinci minute, de fiecare dată... Acum o lună si ceva m-am dus din nou la Hunedoara. Am trecut si pe la laminoare, anume ca să dau de maistrul Iorga. L-am zărit undeva, departe, printre cuptoare. M-am dus spre el, dar am fost nevoit să mă opresc. Eram chiar in mijlocul halei. Mă despărtea de maistrul Iorga un cuptor in clocot, care tăia hala in două, ca un canal de foc. Lătimea cuptorului era de peste doi metri. Eu stăteam pe o margine a cuptorului, maistrul pe cealaltă. I-am copiat atitudinea, si astfel ne uitam unul al altul, cu miinile in solduri. Dogoarea infernului care ne despărtea a inceput să-mi intepe ochii. Si deodată, m-a trăznit o idee dementă : să-l pedepsesc pe demiurgul din fata mea, pe Vulcanul acela neinduplecat, să fac ceva ce el nu va fi niciodată in stare să facă. Marginea de beton pe care stăteam avea o lătime de jumătate de metru. Nu prea era loc pentru elan. Ei si !
„Bine, mestere, l-am provocat eu. O să te fac să vorbesti !“
N-a inteles. M-am uitat in jur. Eram numai noi doi, acolo, in mijlocul halei. Nici urmă de spectator. Mi-am dus piciorul drept inapoi, pină in apropierea muchiei de beton, am apăsat tare si am făcut saltul : un fel de salt cu impingere. N-am văzut iadul de sub mine, dar i-am simtit puterea si vilvătaia, parcă treceam prin flăcări, prin flăcări groase. Mi se topise orice gind incă inainte de a incepe saltul. Totul a durat o fractiune de secundă. Am aterizat lingă maistrul Iorga, ba am izbutit să mă si răsucesc pe marginea de beton, pentru a fi iarăsi fată in fată.
„Ei, mestere ! Acum putem sta de vorbă ?“
Şi-a ridicat bratul, gros cit un burlan, si a spintecat cu atita putere dusmănoasă aerul, incit mi-a fost teamă că se va prăbusi in cuptorul peste care sărisem.
„Vorbim ! a strigat el. Dar nu aici. La crismă ! Fac eu cinste“.
Asa m-am imprietenit cu maistrul Iorga... Senzatia mortii am inceput s-o trăiesc abia seara. N-am putut inchide ochii toată noaptea. Mă vedeam mereu alunecind, simteam că abia ating marginea cealaltă si că mă prăbusesc printre butuci de foc, chircit, acoperindu-mi inutil fata, cu miinile. Simteam si izbitura si cea mai groaznică imagine era aceea a despărtirii trupului in două, prin topire, in locul unde monstrul de foc intimpina cea mai slabă rezistentă. Huo !... Dar pasul cel mai greu din viata mea...
Demetra s-a apropiat de mine :
— Nu e un pas greu. Poate că l-am făcut eu pentru tine, sau poate că il fac in clipa aceasta. Dar l-am gindit de mult...
S-a asezat lingă mine, pe canapea, s-a făcut mică pentru a mi se ghemui in brate si a-si rezema capul de umărul meu.
— Să nu mai faci niciodată asemenea nebunii, m-a rugat. De azi inainte nu ești numai al tău.
Am simtit cum mi se opreste inima. Incă nu eram atit de curat ca să continui gestul ei, miscarea ei, alunecarea ei. Oare cum puteam să mă purific ?
Trăiam o stare ciudată, necunoscută : pină atunci mi se părea că nu făcusem nimic altceva decit să schimb daruri cu viata, cu lumea. Dăruiam si mi se dăruia. Nu stiu cine mai mult, dar stiu că niciodată nu m-am drămuit. Si iată, pe neasteptate, fără să fac vreun efort, fără să cer, fără să mi se ceară, oferindu-mi-se atitea

Desene de
Aurel Ştefan Alexandrescu

frumuseti neinchipuite si presimtirea altora, cutremurătoare. Oare cu ce putea fi asemuit acest dar viu, si de ce il primeam eu ?
Ii auzeam respiratia, ii simteam convulsiile. Am indreptat-o cu fata spre mine și am inlăntuit-o si mai strins.
— Eu te iubesc de mult, Anti, mi-a soptit. Cred că de pe vremea cind eram scolăriță. Nu e o prostie ce-ti spun. S-a intimplat, doar, să te intilnesc mai tirziu. Să stii că de aceea m-am pocit : ca să te pot astepta.
Mi-a cuprins gitul cu miinile :
— Am aproape nouăsprezece ani, si dacă tu vrei, vei fi primul bărbat care mă sărută.
— Dar cine esti, doamne !, cine esti ?
Ore intregi am rămas imbrătisati, acolo pe canapea. Fără vorbe, privindu-ne, privindu-ne, privindu-ne. Uneori mă trezeam, pentru citeva clipe, si de fiecare dată mă tortura aceeasi intrebare : oare nu primeam prea mult, oare nu era nedrept să mă incarc cu atitea frumuseti ?
— Te astept dincolo, mi-a spus Demetra intr-un tirziu.
Era o marmură caldă, cu svicnete adinci, ca niste bulboane, cu tresăriri multe, pină in virful degetelor, descoperindu-si, pentru prima dată, alti fiori. In gind si-n soapte imi eternizam fericirea. A adormit in bratele mele, dar eu eram acela care visa.

Mi-a rămas la fel de frumoasă toată ziua si toată noaptea următoare. O iubeam ca intr-o răzbunare si as fi vrut să păstrez pină la limitele imaginatiei si dincolo de ele starea aceea de plutire, care mă scotea din lume si timp.
— De-acum inainte, i-am spus intr-o clipă febrilă, nu vom mai fi **eu** si **tu**. Vom fi **noi**. In toate : in vis, in durere, in viată, in sperantă, in moarte...
Am simtit cum se trezeste si mi-a fost teamă că o voi vedea pocită, ca in redactie. Doar o schimbare, aproape imperceptibilă, s-a produs pe fata ei : aluneca spre luciditate.
— Ah ! a oftat ea. Dacă dorintele ar fi totuna cu adevărurile... Nu te speria. Sint a ta, vreau si voi rămine a ta. Nici nu te intreb dacă mă iubesti. Nici nu te-am intrebat dacă mă vrei. Dar am visat atita, si m-am păstrat atita pentru un om care nu putea fi altul decit tu, incit totul trebuia să se intimple asa cum s-a intimplat.
Mă trezisem și eu. O săgeată rea imi ameninta dureros inima. Voiam să fug, să mă apăr, măcar pentru citeva clipe.
— Ştiai că sintem citiva in redactie care te suspectăm de inuritire voită ? Eu, mai putin, dar Suru si Costache sint aproape convinsi. Cum se va produce metamorfoza ?
— In timp, pe observate, mi-a răspuns ea zimbind. Voi incepe cu părul sau cu ochelarii si voi continua incetul cu incetul pină ce lumea se va obisnui. Dar asta numai dacă vom fi **noi**...
Iar mă impungea săgeata aceea dureroasă :
— De ce mereu această retragere, această rezervă ? Ba mi se pare că o impui ca o premiză. Nu inteleg...
Demetra mi-a căutat privirile si am citit in ochii ei sinceritatea celei mai adinci si mai definitive dăruiri.
— Te iubesc cum nu-ti poti inchipui, m-a infiorat ea. Pentru toate, pentru cel care esti, pentru că ești al meu, pentru că m-ai luat, pentru că mi-ai răzvrătit toti fiorii necunoscuti, pentru că mi-ai intruchipat visul si visele, dar si pentru altceva, pentru că stiu că niciodată nu vei fi capabil de un gest urit, pentru că stiu, stiu, stiu că esti singurul om de pe lume căruia dacă i-as spune, acum : du-te, trebuie să te duci, nu ne mai putem vedea, nu putem să fim **noi**, stiu că m-ai asculta... Oare mă intelegi, omule ? Mă intelegi ? Nu ţi-am dat un trup, o respiratie, o dorintă, o boală ; ţi-am dat toate amintirile, toate visele și credintele mele și iti jur că le meriti, si as vrea să fiu, nu stiu cum să-ti spun, as vreau să fiu cea mai inaltă aspiratie feminină ca să-ti spun că o meriti. Esti un prost superb, dragul meu, esti un **reine Thor**, de aceea ești al meu. Iţi inchipui, pe semne, că tu m-ai descoperit, dar in aceeași măsură te-am descoperit si eu, poate chiar mai mult decit tu pe mine. Eu poate că as fi in stare să-ti spun : pleacă ! dar tu nu vei fi niciodată in stare s-o faci, nici măcar s-o gindesti. Eu sint cea care am mult, mai mult decit ai tu, si pentru că stiu asta, inseamnă că ești și rațional al meu, și asta mă sperie....
Tot timpul cit mi-a vorbit și chiar și după aceea, m-am simțit, in imagini și senzatii deasupra cuptorului infernal. Ca o pendulă intoarsă. Nu știam dacă mă voi prăvăli, sau dacă voi ajunge dincolo.
— Poate că era mai bine să fii mai putin din ceea ce esti, a continuat Demetra. Costache a avut dreptate cind mi te-a asemănat cu o aspiratie dostoievskiană, dar să știi că pentru foarte multă lume identitatea unei asemenea aspiratii nu e totuna cu idealul ei. Dimpotrivă...
— Sint asa cum sint, Demetra.
— Mai ales : nu vei putea fi altfel. Pentru cine te simte si te intelege, poti să fii, in aceeasi măsură, o certitudine inaltă, sau, prin derivatie, o fantosă ideală. Totul depinde de calitatea descoperitorului.
— Spui lucruri prea grave. Mă interesează acel **noi**, Demetra. Eu l-am simtit si tu l-ai acceptat.
— L-am simtit si eu si m-am integrat adinc in el. De aceea am tremurat si incă tremur. Esti o pasăre prea călătoare si nu stii multe lucruri, bărbatul meu drag.
— Nici de-acum inainte nu vreau să stiu. Ca atit mai mult. Imi ajunge să te stiu pe tine, adică să te stiu a mea.
Mi s-a ghemuit in brate si o asteptam. Am stiut că va spune ceva si am stiut că va fi ceva rău.
— Există un om.. sau mai bine zis există cineva, s-a corijat ea, care m-a cerut in căsătorie si care imi asteaptă răspunsul.
Nu mi-ar fi făcut mărturisirea dacă nu l-as fi cunoscut pe acel cineva, dacă nu as fi fost legat de acel cineva. Mi-a fost rusine să intreb cine este ; am aruncat o intrebare de conventie, o intrebare nevinovată, fără să mă gindesc o clipă că va fi intrebarea cea mai gravă :
— Cind s-a intimplat asta ?
— Doar de citeva luni, mi-a răspuns Demetra. Dar cred că s-a pregătit pentru ea de vreo doi ani.
Nu stiu de ce i-am prins capul in miini, nu stiu de ce si l-a indepărtat. Poate ca să ne privim.
— E o poveste cam stranie si nu ti-as fi spus-o, adică nu ti-as spune-o, dacă n-as fi cuprinsă in acel **noi**...
— Poate că nu trebuie să spui nimic, Demetra. Nici nu vreau. Lasă-mi-te fără povestea aceasta...
Iar s-a apropiat de mine si chiar aveam nevoie de căldura trupului ei.
— Trebuie să-ti spun. Fie doar pentru faptul că acea persoană a făcut ce-a făcut : m-a cerut in căsătorie, adică a intervenit in existenta mea. Dar are si el o existentă : poate că speră, poate că suferă, pentru că, de atita vreme, n-a primit nici un răspuns...
Am strins-o tare. Bratele mi s-au incordat fără voie. A gemut de durere.
— Da, trebuie să-ti spun, a continuat ea după citeva clipe. M-a văzut prima dată la Arad, la o intrunire electorală, cu mai bine de doi ani in urmă. Imi ascunsesem virsta. Vorbeam in numele tineretului progresist, ca viitoare alegătoare. El reprezenta B.P.D.-ul. Imi amintesc foarte vag de el. Nici n-a luat cuvintul, acolo, in public, nici nu s-a remarcat prin altceva. Am văzut un străin in prezidiu si atit. El in schimb...
— Imi inchipui ce s-a intimplat. L-ai...
— Te-ai oprit la timp. Eram deja pocită : tunsă băieteste, cu ochelari fumurii... In privinta asta, prietenii tăi n-au ghicit. De lentilele fumurii aveam nevoie, dar nu și de rame groase și negre... Probabil că i-a plăcut discursul meu si faptul că am vorbit liber si pe urmă legenda care se crease in jurul meu... Toate acestea le-am aflat de la el, inainte de a... inainte de cerere, pentru a si-o justifica... El l-a trimis pe Cărbunis la Arad, cu sarcina de a mă **descoperi** si de a pregăti transferul meu in Bucuresti.
N-am bănuit nimic, absolut nimic... Doamne ! ce toantă am fost !... N-am stiut nimic, pină acum două luni, cind si-a inceput justificările si... declaratiile, foarte decente, de altfel.
Dacă Demetra se gindise să-mi facă o surpriză, atunci isi realizase scopul, cu virf si indesat. Nu mi l-aș fi putut inchipui niciodată pe Motas, pestru că despre el era vorba, neindoielnic, in postura in care mi-l zugrăvea Demetra... desi, dacă stau si mă gindesc, de ce nu ? Cit timp trecuse de cind Costache si Suru incercau să mă convingă că singurul partener posibil pentru Demetra, in redactie, era Motas ? Numai că fiinta pe care ei o planificau pentru Motas, nu era Demetra. Era doar o mască, nu o fiintă adevărată, era un simplu rol, pe care, intr-adevăr, il interpreta cu genialitate.
— Totusi nu inteleg pentru ce ti-ai confectionat o mască, si incă ce mască ? Pentru ce te-ai pocit ?
— Dar ti-am spus, omul meu drag : pentru tine, in așteptarea ta. Ai crezut că fac o figură de stil ?... Nu mă puteam apăra altfel. Rămăsesem singură... Cu părintii nu m-am inteles niciodată. Nici nu cred că erau părintii mei adevărati. Chiar auzisem, de citeva ori, vorbe in jurul meu, prin care mi se dădea a intelege că am fost infiată. Nu stiu dacă erau simple răutăti, sau dacă era adevărat. Nepotrivirile dintre noi erau insă prea mari : numai conflicte. Mă judecau lenes si vulgar : puneau totul pe seama unei emancipări timpurii ; nu făceau nici un efort să mă inteleagă... Am fugit din inchisoarea castelului si m-am trezit, singură, absolut singură. La Arad nu mă cunostea aproape nimeni. Ca să supravietuiesc, in asteptarea ta, nu puteam să rămin eu, cea pe care o vezi tu, acum. Abia implinisem treisprezece ani, cind un don Juan din societatea mamei, inventind un malentendu pentru a mă găsi singură acasă, a incercat să mă seducă, intii cu vorbe, apoi violent : a tăbărit asupra mea. I-am mușcat obrazul pină la os... Nu puteam să mă apăr altfel decit urîtindu-mă. Fără nici-o operatie, doar cu citeva ustensile. Așa s-a născut **tovarășul Demetra**. Si in acesti aproape cinci ani, un singur om n-a tinut seama de deghizament. Au mai incercat si altii, dar pur si simplu din milă... Acum intelegi că am anumite obligatii fată de acest om ? Măcar cele strict conventionale...
Dacă aș fi fost așa cum credea Demetra, și cum credeau prietenii mei, ar fi trebuit să-mi recunosc imediat cretinismul si superficialitatea, să-mi cer scuze, apoi să plec si să mă ascund undeva, intr-o cavernă, pentru a mă autoflagela.
Demetra mi-a ghicit gindurile :
— Cit de simplu e totul cu tine ! Intotdeauna voi sti in ce stare te afli. Orice ti s-ar intimpla, reactia ta nu poate fi decit cea a ta... Nu te autoflagela, dragul meu. Tu nu mă puteai lua, in rolul pe care-l interpretez, decit din milă, sau descoperindu-mi-te intr-o anumită intimitate, adică dintr-un simt al onoarei... Dar nici n-as vrea să-l supraestimezi pe Motas. Dintre toti oamenii care lucrează in redactie, cred că numai pe mine mă cunosti, și asta pentru că am vrut eu... Ştiu la cine te gindesti : la prie-

tenii tăi. Nu vreau să te influentez, **incă** nu vreau. Dar dacă va fi nevoie, o voi face. Tu nu esti in stare, dar eu pot deveni un tiran.
— Chiar vrei să mă sperii ? am spus in glumă. Eu am un principiu, Demetra : pină la proba contrarie, toti oamenii sint buni. N-am dreptul să-i suspectez.
— Proba contrarie, proba contrarie... a repetat Demetra. Şi dacă proba contrarie e invizibilă pentru tine, mai ales pentru tine ? Şi dacă vei descoperi această probă contrarie mult prea tirziu, cind anumite situatii ar putea să devină ireversibile ?
— Oare chiar trebuie să ne gindim la aceste lucruri ? Nu ne trezim prea tare ? Nu jefuim niste frumuseti ?
O doream, o doream iarăși, dar nu numai pentru mine, mai ales pentru necunoscutele ei tresăriri si convulsii.
M-a indepărtat cu un gest lin. Parcă imi mingiia fata.
— Şi pe mine mă sufocă dorinta, Anti. Dar mi-e teamă că voi rămine foarte multă vreme fără ginduri. Şi trebuie, totusi, să ne imaginăm niste intimplări, să luăm, poate, niste hotăriri.
Era tocmai gindul care mă chinuia si mă revolta. Nu puteam suferi serpentinele rationale, iubeam exclamatia, sinceritatea spontană, adevărul limpede, proclamatia necenzurată. De ce atitea contorsiuni, de ce atitea manevre cu viitor confuz, nesigur, trimbitate ca adevăruri ? De ce să incarcerăm si viata de toate zilele, viata noastră personală, in aceste celule dialectice ? Oare cine si de ce schingiuia si altera si abătea pe tot felul de cărărui necunoscute un drum care se voia si era limpede ca un vector ? De aceea căutam in oameni numai si numai noblete si de aceea o afirmam in toate articolele, pentru a-i aduce prin ea la noua si marea credintă. Comunismul fusese gindit si mai ales visat ca suprema fericire a lumii. Nu puteam merge spre el si nu-l puteam lucra decit cu uneltele de aur ale adincimilor noastre. Nu-l puteam infăptui decit condamnindu-ne la frumusete.
I-am spus toate aceste ginduri de credintă si revoltă Demetrei. Ea mi-a răspuns altceva :
— In sfirsit, imi explic de ce ai putut **atunci** să ajungi inaintea liftului la etajul sase... Mi s-a părut incredibil...
— Eu nu-mi pot explica insă asociatia pe care o faci...
— Ai uitat că tu ai proclamat Republica pe coridoarele redactiei ?
Imi aminteam scena : eram undeva peste drum de redactie, cind am văzut patru oameni coborind dintr-o masină si intrind grăbiti pe usa clădirii noastre. Cunosteam masina si-i cunosteam pe cei patru : erau de la Comitetul Central. Mi-am inchipuit că s-a intimplat ceva cu totul deosebit. Am ezitat doar o clipă, apoi am traversat in goană strada. Trei dintre oaspeti erau deja in lift. Al patrulea nu incăpuse. El m-a anuntat :
„Vidrule ! S-a proclamat Republica !“
Nu stiu ce foc s-a aprins in mine. Liftul era pe la etajul trei si era cel mai rapid lift din Bucuresti, pe vremea aceea. Dar am ajuns inaintea lui la etajul sase si am fost primul care s-a lăudat :
„Băieţi ! Ura ! S-a proclamat Republica !“
Apoi m-am azvirlit pe scări, in jos, l-am luat de la garaj pe Gociu, cu masina, si am pornit direct spre Piata Grivitei Rosii. Am ajuns in piaţă la citeva minute după ce s-a anunţat vestea. Am cintat, ne-am imbrătisat, am dansat, m-am urcat pe acoperisul unui chiosc si am spus citeva cuvinte, s-au urcat apoi si altii, iar după un ceas dictam la masina de scris reportajul : „Trăiască Republica Populară Română !“ Ceilalti colegi abia plecau pe teren. Terminaseră o sedintă fulger in care-si repartizaseră sarcinile...
Amintirea intimplării mă emotionase :
— N-au trecut nici sase luni de atunci si pare atit de firesc totul... Si atit de indepărtat...
— Stii de ce am făcut această asociatie ? m-a intrebat Demetra. Ca să concretizez teoria ta despre exclamatie si serpentine rationale. Recordul și bucuria ta au dus la o reactie foarte rea. Se hotărise chiar transferul tău la un ziar de provincie. Pentru o seamă de motive : de protocol, de disciplină, de anarhie, de fapt pentru că nu ai lăsat pe altii să ne ofere acel sentiment al bucuriei cu care ne-ai molipsit tu.
Eram de-a dreptul uimit :
— Dar nu mi s-a făcut nici cea mai mică aluzie.
— Din cauza celuilalt record, dragul meu. Au fost cerute sus, stii tu unde, toate materialele inchinate evenimentului si a fost acceptat numai reportajul tău. Scrisese si Rubicon, si Cărbunis altii... Apoi te-au sculat cu noaptea in cap si te-au trimis la Sirvisin, ca să scrii alt reportaj despre castelul regal. Stii de ce ? Ca să uite intre timp să-ti transmită felicitările de sus.
— Eu am scris ceea ce am simtit, Demetra.
— As vrea să te aduc cu picioarele pe pămint. Şi tot ceea ce iti spun, iti spun cu sentimentul că mi-as scrie memoriile. Parcă n-as spune nimic, parcă mi-aș aminti in tăcere, și tu fiind al meu si in mine retrăiesti niste amintiri uitate.
Iar mi se aprindeau vilvătăi in piept :
— Tu esti frumoasă, Demetra, dar ceea ce imi spui, lumea aceasta duplicitară pe care mi-o arăti, mă inspăimintă.
— Dacă ar fi numai atit !... Dacă ai **sti** că aproape fiecare articol de fond pe care-l scrii tu, e urmat de telefoane, la numerele mici, Anti, asa cum se intimplă si cu multe reportaje, si totusi nimeni nu ti-a retransmis elogii si felicitări.
— Dă-le incolo ! Ţi-am spus că-mi place enorm să văd si să scriu. Nu mă chinuiesc nici o clipă. Atunci de ce să caut aplauze ? Bucuria e in primul rind a mea si pe urmă, probabil, a celor despre care scriu, si, cine stie ?, poate si a altora din preajma lor, sau asemănători cu ei... Sint fericit, Demetra, că mi-ai identificat si alti oameni care se bucură. De ce să se facă tărăboi pentru asta ?
— Ştii ce-am descoperit abia acum ? Doamne ! ce toantă pot să fiu ! Oare ceilalti isi dau seama ? Stii că de cind sint eu in redactie, si sint de aproape doi ani, nu ti-am citit nici un material critic ? Chiar esti incapabil să lovesti ?
— Nu stiu... Probabil că sint. Dar treaba asta se face atit de usor, si sint atiti amatori pentru ea, incit... nu-s obligat să caut scuze pentru că n-o fac si eu. Ţi-am spus ce caut eu in om. De fapt, ca să-ti mărturisesc totul, am impresia că nu fac altceva, umblind si scriind, decit să caut argumente si certitudini pentru credintele mele...
— Şi tu esti frumos, omul meu drag. Foarte frumos. Dar nu te-ai gindit niciodată că dorinta ta de a găsi e atit de mare, incit mai degrabă alegi decit găsesti ?
— S-ar putea, dar asta nu mă schimbă si nu schimbă nimic. Cred că-ti dai singură seama. Nu stiu cine spunea : mai dati-mi un om si cuceresc universul. Eu am găsit multi, foarte multi oameni care ar putea deveni cuceritori, ba, la urma urmei, chiar cuceresc. Cind ai constiinta idealului, orice pas e o cucerire, și nu va fi niciodată un pas mic.
Se lipise cu spatele de pieptul meu. Isi intinsese bratele. Parcă voia să se răstignească pe mine.
— Acum stiu cine esti, Anti, si trebuie neapărat să-ti schimb numele. Tu nu esti nici gazetar, nici scriitor, nici... nimic. Tu esti un mare indrăgostit. Poate si de mine. Mai ales că miine ii voi spune lui Motas că te-am ales de multă vreme pe tine. Tu vei iubi mai departe, pentru că asta e profesiunea ta. Eu va trebui să si apăr.
Nu mai eram in stare să aud, nu mai eram in stare s-o aud. Am mingiiat-o mult, mult, am uitat lumea si timpul. Ore, ore intregi... dar nu erau ore, nu era timp, erau zboruri, fulgere si surpări.

(fragmente de roman)

radio

r

Consemnări

Spuneam în ultima mea intervenție că o viziune radiofonică a reportajului o constituie „consemnările“ (găsibile adeseori sub titulatura „blocnotesului“). Generozitatea unui asemenea titlu este un motiv în plus de a se acorda o atenție sporită calității pentru a nu cădea în eclectism. „Consemnările“ zilnice de pe programul I și-au căpătat un statut foarte sigur (bucurindu-se de multă atenție) prin regularitate, prin mobilitatea tematică, prin diversitatea colaboratorilor (cu activități socio-profesionale foarte diverse). Scriitori, istorici, muncitori, maiștrii, eroi ai muncii socialiste, oameni de artă vorbesc despre munca lor, despre împlinirile și realizările lor sau ale celor din jur, despre ceea ce este în comparație cu ceea ce a fost sau ceea ce va fi în diferite puncte ale țării. Emisiunea reușește să înscrie sărbătorile țării în limbajul și viziunea celor care sînt făuritori ai sărbătorilor în țară. Ascultate, seară de seară, ele creează un excelent ghid al României noi, socialiste : ghid istoric și artistic, ghid economic și turistic.

Iată, mărturisesc că n-am fost niciodată la Rîmnicu-Sărat, n-am cunoscut orașul și nici nu-l cunosc. Dar punînd în paralel date despre trecutul și prezentul orașului Lazăr Băciucu a reușit să-mi contureze imaginea unui oraș trezit la viață dintr-o lungă somnolență economică. Un oraș (dacă oraș se putea numi un tîrg ce ducea dorul apei potabile, un tîrg cu străzi ce erau rude bune cu ulițele satului, un tîrg ale cărui ateliere, mici și mărișoare, abia adunau o mie de locuri de muncă) își uită cu superbă aroganță și demnitate trecutul său de quasi-așezare urbană pășind ferm spre industrializare, modernizare, dovedind puls nou de existență pentru el și pentru locuitorii lui.

Toate datele se converteau în imagini ale unei altfel de vieți. Numai în cincinalul ce-a trecut s-au creat patru mii de noi locuri de muncă, datorită ritmului mediu anual industrial de 24 la sută. „Realități, ce se văd cu ochii“, și care exprimă condiții mai bune de viață și de muncă : rețeaua de apă potabilă s-a triplat, s-a dublat rețeaua transportului în comun, a crescut de patru ori capacitatea telefonică a orașului. Potențele, resursele umane și materiale vor fi în continuare valorificate la un nivel superior pentru că volumul investițiilor în actualul cincinal va fi de 2 miliarde lei ceea ce înseamnă alte 2 500 de apartamente, alte două cinematografe, alt spital.

Lazăr Băciucu chiar dacă n-a căutat fraza șlefuită, rostirea muzicală, metaforică, a reușit să sugereze din plin metafora înfloririi unui oraș „din coloane de fier și beton“. El mi-a făcut din Rîmnicu-Sărat, pînă mai ieri mie necunoscut, o cunoștință plăcută, el a reușit să transfere din simpatia cu care vorbea despre fruntașii orașului o parte importantă. E ca și cum ai ști că, mergînd într-un oraș oarecare, vei găsi acolo prieteni vechi, oameni sinceri și primitori, harnici și cinstiți pentru că altfel cum pot arăta oamenii unui oraș ce-și uită cu demnitate trecutul ?

Constantin Stan

plastică

p

Două expoziții

O expoziție remarcabilă prin unitatea ei a fost aceea ce a reunit pe simezele Galeriilor de Artă ale Municipiului lucrări a patru foști elevi ai maestrului Baba : **Zamfir Dumitrescu, Ștefan Câlția, Mihai Cizmaru, Sorin Ilfoveanu.** Ei perseverează în ideea de a-și confrunta demersurile periodic, ținînd parcă să sublinieze faptul că, în ciuda apartenenței la aceeași „școală“, fiecare urmează un drum propriu.

Față de expoziția din 1975 de la Ateneul Român sînt de înregistrat unele noutăți în modul fiecăruia de abordare a problematicii picturale. **Zamfir Dumitrescu** — despre care am mai scris în aceste coloane — se relevă același artist inteligent, preocupat de găsirea acelor artificii care să înlăture doza de convenționalism și de obișnuință înrădăcinată de o lungă practică artistică în tehnica „punerii în pagină“ a imaginii. Modernitatea pînzelor sale este lipsită de ostentație, fapt datorat, se pare, și capacității de decantare a unor sugestii culturale manevrate cu destulă lipsă de abilitate de către destui confrați.

La **Sorin Ilfoveanu** regăsim un interes mai marcat decît altădată pentru masele de culoare și aerarea compoziției. Aceasta a cîștigat de altfel în pregnanță și soliditate.

La **Mihai Cizmaru** este mai vizibilă acum tentația de a construi compoziții organice pe principiul binecunoscut al raportării părților la ansamblu și al punerii în evidență a detaliului relevant.

În fine, **Ștefan Câlția** continuă seria de tablouri în care încearcă să sugereze un spațiu al transmutabilității proprietăților ființelor și lucrurilor, al relațiilor arhetipale între organic și anorganic. Tematic, față de alte apariții, nu ne propune nici o noutate. E prematur de spus dacă perseverarea în specularea valențelor simbolice ale unei game de imagini cu o forță de șoc vizuală previzibilă poate risca să devină pură retorică. Pictorul joacă efectele pe muchie de cuțit și probabil conștiința acestui fapt l-a obligat la o dozare a lor mai atentă ca și la o filtrare consecventă a culorii.

Cum vor evolua „cei patru“ vom vedea probabil din nou peste doi ani. Pînă atunci să constatăm că individualitatea lor artistică este pe deplin conturată și că lecția maestrului comun este doar o amintire întrucît ea a devenit ceea ce trebuia să devină: factorul stimulator inițial.

•

Faptul că **Ion Truică** are o mare experiență în domeniul animației nu a alterat ci, dimpotrivă, a îmbogățit imaginația graficianului. Aparent „grafiile“ prezentate de Truică la Căminul Artei nu au legătură una cu alta decît printr-o tematică generală care ar fi aceea a dialogului între ființe și obiecte, a puterii lucrurilor de a avea viața lor, de a gîndi și a se reproduce, de a avea percepții și, firește, sentimente. Dar tema se confundă la Truică, aici, cu obsesia și nu este de mirare că în fața fiecărei „grafii“ ne gîndim la ciudatele sale întruchipări ca la niște ființe cărora am dori să le cunoaștem biografia.

În structurile primare, în formele inițiale, Truică nu vede doar esențe ci însăși viața ființelor evoluate prezentă în nuce. Este o idee artistică a cărei frumusețe este de prisos să o mai subliniez.

Grigore Arbore

muzică

m

Retrospective

S-a întîmplat că două concerte ale săptămînilor din urmă ne-au propus sinteze ale creației camerale ale compozitorilor noștri reprezentativi : concertul orchestrei „Camerata“ a Conservatorului, dirijat de Paul Staicu, și concertul retrospectiv organizat de Filarmonică și Uniunea Compozitorilor, revelatorii ambele pentru calitatea sectorului în muzica noastră, sector pe care, de altfel, îl considerăm a fi domeniul prospecțiilor celor mai avantajoase și în muzica universală. Mai puțin legată de soluții prestabilite, muzica de cameră pare a fi astăzi în toată lumea sediul inovațiilor și al marilor întrebări revelatoare despre fundamentele ideatice ale artei sonore.

Un opus nodal — „Preludiul la unison“ de George Enescu — și altul de importanță specială — „Trei piese pentru orchestră de coarde“ de Constantin Silvestri — și-au asumat în concertul „Cameratei“ rolul de far pentru ceea ce avea să urmeze. Programul era în mod evident alcătuit astfel încît cele două prime lucrări să pară căile, imposibil de ocolit, pentru a ajunge la piesele contemporane. Interpretarea primelor a avut poate un caracter prea demonstrativ — intervenții dirijorale prea acuzate, rubato-uri, contraste dinamice spectaculoase — ceea ce de altfel este scuzabil cînd are ca scop etalarea calităților unui asemenea ansamblu.

În lucrările de actualitate, interpretarea a fost însă cu adevărat ireproșabilă, dirijorul Paul Staicu reușind să restituie texte cunoscute de așa manieră încît să putem spune că acum a fost adevărata **lor** primă audiție. Așa s-a întîmplat cu „Antifonia“ de Nicolae Brînduș. Limpezimea atacului, savoarea armonică și timbrală completează imaginea vie a piesei lui Nicolae Brînduș.

Gestualitatea, măsurată, a animat meditația despre muzică, și, prin muzică, despre timp, limită, transformare, din „Muzeul muzical“ de Anatol Vieru.

În „Translații“ de Tiberiu Olah ceea ce se observă mai întîi este convergența, stringența gestului, structura paradigmatică de atîta forță și coerență încît permite variante ale dispozițiilor sintagmatice fără a-și pierde priza. Demonstrația este cu asemenea virtuozitate făcută încît riscă să rămînă oarecum abstractă dacă nu-și găsește interpretul pe măsură. Ori la Paul Staicu ipotezele au căpătat un caracter adevărat și apropiat, convingător prin perspectiva lăsată în decupaj.

Tehnica permutațională a rămas de domeniul secretelor componistice în „Formanți“ de Ștefan Niculescu. Forța impactului, știința transformărilor impresionante ale situațiilor muzicale, conștient privite din mai multe unghiuri, au colorat interpretarea unei muzici de forță unică. Surpriza capătă în acest context gravitate, pasta sonoră este modelată de mîinile unui desăvîrșit sculptor al sonorităților. Întreg concertul a fost, și datorită interpretării rare și datorită selecției judicioase, un argument pentru modul în care timpul lucrează asupra partiturilor de elită îndepărtînd efemerul polemicilor și reținînd substanța unei școli în ale cărui prezent și tradiție totodată se orînduiesc.

Costin Cazaban

colocviile «luceafărului»

ROMANUL

ROMAN AL COMPLEXITĂŢII UMANE ŞI AL

M. UNGHEANU : Momentul literar asupra căruia îi rog pe invitaţii de astăzi ai revistei **Luceafărul** să se oprească, este cel care urmează Congresului al XI-lea al P.C.R. Tema noastră va fi romanul inspirat de realităţile postbelice. Cu alte cuvinte, ne interesează romanul pe o durată limitată, din 1974 pînă astăzi, şi numai romanele hrănite de seva realităţilor româneşti de după război. Răspunde romanul românesc de după 1974 înaltelor deziderate exprimate de la tribuna Congresului al XI-lea?

„Operele de literatură şi artă au menirea de a înfăţişa cît mai fidel, în limbajul lor propriu, realizările, preocupările, aspiraţiile, gîndirea şi simţirea maselor largi populare; ele trebuie să se inspire permanent din izvorul viu al realităţilor sociale şi naţionale ale ţării noastre“, spune Programul Partidului Comunist Român, apărut în urma Congresului al XI-lea. Noi credem că, în mare măsură, da. Se poate vorbi, cu alte cuvinte, despre o afluenţă către roman a prozatorilor, despre o problematică majoră şi profundă a romanului actual, de dorinţa de a capta pe cititor printr-o tematică apropiată lui. Simpla enumerare de titluri şi autori după 1974, spune ceva cunoscătorului de literatură, cărţi cum sînt romanele inspirate de actualitatea ale lui D. R. Popescu, Constantin Ţoiu, Al. Simion, Teodor Mazilu, Augustin Buzura, N. Ţic, Gh. Lăncrănjan, Platon Pardău, Ion Brad, Aurel Dragoş Munteanu, Virgil Duda, Dinu Săraru, George Bălăiţă, Dragomir Horomnea, oferă cititorului posibilitatea opţiunii şi criticii dreptul la o exigenţă mărită. Cred că primele întrebări pe care trebuie să ni le punem sînt: prin ce se caracterizează această scurtă perioadă al cărei început l-am fixat în 1974 şi, doi, care ar fi cîştigurile de substanţă, de problematică, de formulă pe care le aduce noua serie de romane pe care o avem în vedere. Este important, desigur, să discutăm şi reacţia critică faţă de ea.

EUGEN SIMION : Reiau aici o discuţie începută în altă parte privitoare la naşterea romanului politic. Este, după mine, fenomenul cel mai nou în proza românească din ultimul deceniu. După romanul-frescă (romanul de tip monografic, romanul unei epoci sau a unui mare eveniment), unde nu individul, ci categoria socială din care face parte stă în centrul atenţiei, asistăm la o deplasare spre un roman al individului (sînt nevoit să mă repet la acest punct), unde, de la clasă, epocă etc. se ajunge la individ, la psihologie individuală, nu în afara noţiunilor de istorie, spaţiu social, dar cu mai mare interes, din partea romancierului, pentru condiţia omului în confruntare cu necesităţile istoriei. În primul caz, maniheismul şi sociologismul constituie maladiile cele mai răspîndite ale unei literaturi care a dat, altfel, şi opere de primă mărime în deceniul al VI-lea. Chiar şi scriitori importanţi ca G. Călinescu, tind să reconstituie nu atît psihologia unui individ, cît psihologia unei clase, cea dintîi fiind, în viziunea lor, o ilustraţie a celeia din urmă. Rezultatele epice sînt de mai multe feluri, simţul creaţiei învinge nu o dată metoda şi înlătură prejudecata sociologică, şi atunci ies la iveală acele cărţi esenţiale ce se cheamă **Desculţ, Moromeţii, Bietul Ioanide, Groapa** etc.

V. F. MIHĂESCU : O privire asupra romanelor mai importante apărute din 1974 încoace, permite detaşarea unor trăsături distinctive, delimitînd aria tematică şi problematica spre care s-a îndreptat atenţia scriitorilor noştri contemporani. Pentru mulţi dintre aceştia (Augustin Buzura cu **Feţele tăcerii** şi **Orgolii,** Dinu Săraru cu **Nişte ţărani** şi **Clipa,** ciclul lui D. R. Popescu început cu **F** şi ajuns la **Împăratul norilor)** materia epică se ordonează în jurul unor conflicte puternice, proprii perioadei anilor '50. **Romanele care-şi situează acţiunea în această epocă dramatică polemizează în spirit critic cu o mai veche literatură a idilicului, dominată de clişee simplificatoare, care eludează adevărul şi-l înlocuieşte cu schema pre-fabricată.**

Intenţia de a surprinde adevărul unei epoci complexe atrage după sine, în plan literar, înmulţirea „probelor“, a „martorilor“ a zonelor investigate, a punctelor de vedere. Un exemplu semnificativ pentru deschiderea romanului către multitudinea de aspecte ale realului este **Caloianul** de Ion Lăncrănjan. Personajul principal de aici, scriitorul Alexandru Gheţea, îşi analizează cu luciditate trecutul, şir lung de compromisuri şi josnicii. Memoria derulează filmul evenimentelor şi existenţelor cu care destinul „eroului“ s-a intersectat. Folosindu-se de acest pretext epic, care-i oferă o deosebită libertate de mişcare, autorul aglomerează episoade şi personaje, transcrie documente şi introduce persoane reale în lumea ficţiunii, în încercarea de a oferi o imagine panoramică a vieţii sociale şi politice româneşti, pe o perioadă de mai multe decenii.

Surprinderea realităţii interioare în simultaneitatea manifestărilor ei, modelată ca urmare a impactului sensibilităţii individuale cu circumstanţa istorică, reprezintă unul dintre dezideratele comune ale literaturii inspirate de evenimentele deceniului şase. Din suprapunerea sau interferenţa istoriilor individuale se constituie imaginea nuanţată a Istoriei.

În ciclul de romane al lui D. R. Popescu, întreaga mişcare epică este declanşată de ancheta deschisă de procurorul Tică Dunărinţu pentru a afla pe asasinul tatălui său, activistul de partid, mort în condiţii misterioase, în anii colectivizării. Dar, pe măsură ce anchetatorul adună probe, audiază martori, analizează versiuni contradictorii ale aceloraşi fapte, deschide piste de cercetare pe care apoi le părăseşte, se dezvăluie şi tema profundă a romanelor. Ancheta nu va conduce la un verdict pentru că procurorul nu este interesat de atribuirea vinovăţiei unei persoane anume. Moise sau Gălăţioan (presupuşii asasini) reprezintă un anume mod de înţelegere şi exercitare a puterii, care a generat în epocă abuzul şi nedreptatea. **Tema puterii, frecvent abordată de scriitorii contemporani, acordă romanelor o pregnantă dimensiune politică.** Exercitarea puterii în virtutea unei ideologii constituie esenţa actului politic. Mărirea distanţei între ideologie şi acţiune, în epoci de tranziţie, favorizează apariţia dramei inadaptabilităţii. Într-o astfel de epocă trăieşte Chiril Merişor, eroul din **Galeria cu viţă sălbatică,** — romanul lui Constantin Ţoiu. Drama lui Chiril are o dublă condiţionare şi, prin aceasta, personajul dobîndeşte o remarcabilă complexitate. Pe de o parte, acţionează asupra lui determinările exterioare, specifice deceniilor imediat după război. Este exclus din partid şi, mai tîrziu, este acuzat pentru reflecţiile notate într-un jurnal personal. Chiril nu este însă doar victima împrejurărilor ci şi a propriei structuri psihice. Înclinaţia excesivă către reflecţie, apatia chiar, temperamentul ezitant îl fac incapabil să reziste contactului cu realitatea obiectivă. Scriitorul are meritul de a fi privit cu detaşare destinul personajului şi epoca evocată, ferind astfel romanul de sentimentalism şi tezism. **Este, dealtfel, o calitate generală a romanelor apărute la noi în ultimii ani, aceea de a prezenta luminile şi umbrele realităţii, pătrunzînd astfel semnificaţiile adînci ale evenimentelor sociale evocate.**

Ochiul critic al scriitorului descoperă excesul şi eroarea, demască imoralitatea şi mistificaţia, acolo unde au existat sau mai există, din perspectiva umanismului generos al prezentului socialist.

Din acest punct de vedere, unul dintre cele mai reuşite personaje, din romanele care pornesc de la realităţile româneşti ale deceniului şase, este fostul activist Radu Gheorghe, din **Feţele tăcerii** de Augustin Buzura. Personajul are putere de decizie în satul aflat în timpul procesului de colectivizare. El se dovedeşte agresiv, brutal, suspicios, lipsit de tact, răzbunător în relaţiile cu oamenii şi în special cu familia Măgurenilor. În timpul lungului monolog, în care personajul se confesează, întreg comportamentul său va căpăta, dacă nu, justificarea, oricum, deplina motivare psihologică. La sfîrşitul cărţii vinovăţia personajului nu se anulează, dar autorul a reuşit să-i dezvăluie dimensiunea umană pe care simpla enumerare a faptelor, lipsită de efortul înţelegerii, ar fi expediat-o în opoziţia tranşantă, dar fatal simplificatoare, dintre călău şi victimă.

NICOLAE CIOBANU : Aş observa mai întîi că decisa deschidere a romanului nostru spre temele actualităţii, atît de sesizabilă şi în anii din urmă, este şi expresia redobîndirii unei dimensiuni interioare de primă însemnătate. Anume, am în vedere **spiritul critic,** în accepţie maioresciană, dacă vreţi, aşa cum îl defineşte şi Tudor Vianu în exegeza sa asupra **Junimismului** aducînd în prim plan cunoscuta axiomă a lui Maiorescu vizînd „respectul pentru adevăr“. O atare trăsătură, proprie marii proze realiste româneşti din totdeauna, repotenţează în chip revelator unghiul din perspectiva căruia este explorată realitatea vieţii umane de azi. Identificăm în aceasta un salutar impact dintre o dominantă esteticeşte vital necesară pentru evoluţia genului „proteic“ şi însuşi spiritul deschis analitic, disociativ critic ce guvernează dinamica etic-filosofică şi social-

NICOLAE CIOBANU :

„Mi se pare că şi în anii din urmă s-au scris, la noi, cîteva excelente romane avînd o bătaie lungă“

politică a societăţii româneşti de azi. Eliberarea spiritului critic de numeroasele avataruri ce atentau, cu mulţi ani în urmă, la însăşi existenţa lui reală, echivalează cu edificarea celui mai propice teren de manifestare a iniţiativei creatoare autentice. Dispar, astfel, falsele obstacole ivite în faţa respectivei iniţiative şi se dă cale liberă de acces în miezul faptic şi problematic a fenomenelor de viaţă. Denunţarea practicilor simplificatoare, schematizante, ce conduceau adesea la dezolanta alienare a epicului de obiectul său, existenţa reală, constituie un proces implicit. O atentă paralelă critică între romanele scrise în deceniul '50—'60 care au în atenţie chiar istoria acelor ani, şi romanele fixate în aceeaşi arie tematică scrise după 1960, în acest sens, poate spune tot ce e de spus. Pe scurt, pasul făcut reprezintă trecerea de la ilustraţia prefabricată, servită de o acţiune convenită şi convenabilă, avînd drept protagonişti „eroi“ dacă nu exclusiv „pozitivi“ sau „negativi“, în cel mai bun caz „cu pete sau fără pete“. Cît despre „vocea“ autorului — sursa intimă a amintitului spirit critic — ce să mai vorbim... Oricît ar părea de nefiresc, romanul actualităţii socialiste scris în ultimii 10—15 ani, spre a-şi demonstra calitatea de „oglindă“ fidelă a acestei actualităţi a trebuit să se angajeze în polemică vis-à-vis de ceea ce s-a dovedit a fi falsa lui tradiţie imediată. Pionieratul acestei polemici subiacente aparţine lui G. Călinescu **(Scrinul negru),** Marin Preda **(Risipitorii, Intrusul, Moromeţii,** II), Eugen Barbu **(Facerea lumii),** Ion Lăncrănjan **(Cordovanii),** D. R. Popescu **(F.),** scriitori care deschid calea excepţionalei implozii de romane memorabile apărute în perioada ce a urmat. Revenind la problema „spiritului critic“, şi raportîndu-ne la dinamica romanului din cea mai recentă perioadă, să reţinem că scrieri cum sînt acelea semnate de unii dintre autorii mai înainte amintiţi, împreună cu acelea ale lui Bălăiţă, Buzura,

EUGEN SIMION :

„Urmele temei politicului le întîlnim şi în romanul istoric“

Mazilu, Sorin Titel, Ivasiuc, A. D. Munteanu, Platon Pardău, Ţoiu, Nedelcovici, Duda, Horomnea ş.a. evidenţiază o marcată reconciliere a problematicii actualităţii prevalîndu-se cu maximum de gravitate tocmai de acest criteriu. Ceea ce, pe de altă parte, nu înseamnă că au dispărut cu totul cel puţin reziduurile practicilor de mult defuncte în înfăţişarea lor aşa-zicînd originară...

EUGEN SIMION : Individul trăieşte astăzi la noi într-o societate politizată, într-o permanentă stare (el, individul), de opţiune. Politicul nu se mai confundă cu politica (activitate de guvernare), politicul intră în sfera intimă a omului şi-i influenţează toate actele sale intime. Dintr-un factor conştient de regularizare a vieţii sociale, politicul devine în roman un comportament şi o temă de meditaţie. El este nu numai un instrument al puterii, dar şi un factor intim de opţiune. Omul modern este o conştiinţă politizată. Pentru el puterea nu mai este întruchipată de un Principe luminat, ci de un sistem de relaţii în care el, omul, îşi găseşte un loc şi luptă să şi-l păstreze. Relaţiile cu istoria nu sînt totdeauna idilice, şi este de observat că ceva s-a schimbat în viziunea prozatorului contemporan privitor la justiţia istoriei: istoria nu are totdeauna dreptate, în conflictul ce poate situa omul faţă de istorie, scriitorul trebuie să ia parte omului, victimă, uneori, a mecanismului implacabil. Astfel de relaţii din sfera socială nu pătrund pentru prima oară în roman (romanul din secolul al XIX-lea a făcut adesea studiu social, iar romancierul nu ezita să se numească doctor în ştiinţe sociale), nou este doar faptul că, din elemente de cadru, ele devin teme propriu-zise de analiză epică. Gîndirea politică a individului intră, ca iubirea, teama de existenţă etc., în definiţia morală a omului şi, deci, în sfera de interes a epicului. Romanul românesc n-a rămas străin de această orientare (răspîndită azi în literatura de pretutindeni), numărul cărţilor care analizează astfel de factori mai abstracţi ai existenţei este impresionant. Al. Ivasiuc, care a fost unul dintre promotorii romanului politic la noi, a scris o carte programatică pe tema puterii **(Racul),** sugerînd, între altele, implicaţiile adînc şi dramatic umane ale opţiunii (sau ale imposibilităţii de opţiune).

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Apariţia unui roman politic, însuşi acest fenomen, arată o creştere a conştiinţei politice scriitoriceşti, fiindcă nu poţi scrie un roman politic cîtă vreme îţi lipseşte o conştiinţă politică ridicată. Faptul, de care vorbim, reflectă o realitate obiectivă. În ultimii ani, Partidul desfăşoară o activitate fără odihnă spre a face cît mai conştientă opera de construire multilaterală a socialismului. Nu se pot realiza obiectivele planurilor noastre cincinale îndrăzneţe, fără oameni pătrunşi de rosturile efortului lor. În etapa actuală, desăvîrşirea construcţiei socialiste reclamă imperios iniţiativă, gîndire personală, simţ acut al răspunderii, participare la luarea hotărîrilor decisive şi la controlul aplicării lor.

Romanul politic este tocmai romanul care-şi ia ca obiect principal activitatea politică a oamenilor, străduinţa lor conştientă de a preface viaţa obştească într-un sens dorit, dar şi posibil. Eroii romanului politic sînt prinşi puternic de activitatea politică, aceasta ocupă la ei principalul plan al existenţei. Politică fără oricine, vrînd-nevrînd. Dar este o diferenţă între a fi implicat de mersul istoriei şi a interveni cu bună ştiinţă spre a-i imprima un anume curs. Aici se distinge, cred eu, romanul politic de romanul social pur şi simplu. **Condiţia umană** aparţine primei categorii, pe cînd **Răscoala** celei de a doua. Romanul politic presupune, ca urmare, şi o meditaţie asupra activităţii politice, pură, fatal în discuţie, din punct de vedere moral, filosofic, istoric, practic, ştiinţific, metafizic etc. Există o dezbatere a legitimităţii actelor politice în astfel de romane şi fără ea toată sarea lor dispare. După opinia mea, **Demonii** lui Dostoievski este şi un extraordinar roman politic.

V. F. MIHĂESCU : Realizările din romanul românesc actual nu sînt circumscrise însă doar de spaţiul „obsedantului deceniu“. Chiar atunci cînd scriitorul evocă această epocă revoltă din viaţa personajelor şi a societăţii, planul retrospecţiei este dublat de planul prezentului. Aşa se întîmplă în **Orgolii,** ultimul roman al lui Buzura. Rememorările doctorului Cristian (personajul principal) alternează cu secvenţe „la zi“, din viaţa agitată a institutului în care lucrează. În aceste episoade, petrecute în culisele mediului universitar, acuitatea observaţiei caracterologice, permite autorului decuparea unei serii de portrete ale impostorii, meschinăriei, laşităţii, oportunismului, manifestări cărora li se opun probitatea, generozitatea, curajul şi demnitatea profesorului Cristian, personaj uşor idealizat, fără să forţeze marginile verosimilităţii artistice. Remarcabile, prin adecvarea limbajului la condiţia personajului (fapt rar în proza lui Augustin Buzura) sînt însemnările din jurnalul delatorului anonim. Senzaţia autenticităţii este deosebit de puternică iar tratarea în registru comic abia atenuează ameninţarea la adresa integrităţii morale, pe care simpla existenţă a jurnalului o conţine.

Alături de literatura — bine reprezentată — a trecutului apropiat, se configurează imaginea literaturii inspirate din actualitatea imediată. Abordarea aspectelor practice ale actualităţii imediate, sondarea prezentului, adică surprinderea din unghiuri variate a problemelor cu care se confruntă oamenii acestui timp şi loc, constructorii socialismului, reprezintă exigenţe proprii unei literaturi active, modelatoare de conştiinţe. Marile teme ale literaturii sînt mereu aceleaşi dar contextul social-istoric diferit, le potenţează, le redimensionează, le conferă caracter specific. Aşadar, romanul de actualitate se impune cu necesitate, şi numai pentru simplul dar adevăratul motiv că cititorul recunoaşte imediat evenimentele cu care el însuşi s-a confruntat, descoperă cu uşurinţă în trăsăturile morale ale unui personaj propria înfăţişare, se autodefineşte prin identificare sau opoziţie.

M. UNGHEANU : Părerea mea este că nu putem vorbi numai de roman politic vorbind despre cărţile pe care le aminteşte aici Valentin Mihăescu. Nu toate se înscriu în tiparul romanului politic înţeles aşa cum este înţeles uneori la noi, şi din această pricină e bine să ne întoarcem ochii la materia pe care o avem în vedere pentru a-i observa varietatea. În perioada despre care vorbim s-a cristalizat într-adevăr un tip de roman căruia îi putem zice politic. Un roman al marilor evenimente sociale şi politice din România postbelică, roman al marilor mecanisme sociale, al traumelor provocate de funcţionarea implacabilă a acestui mecanism, în sfîrşit, un roman al condiţiei individului în faţa angrenajului social-politic. Îndeobşte acest tip de roman care şi-a găsit un model în **Moromeţii** vol. II sau în **Risipitorii** a proliferat în ultimul timp avînd ca scenă de desfăşurare mai ales perioada anilor '50. **Feţele tăcerii** şi **Caloianul** sînt poate reprezentantele cele mai tipice ale seriei. Tot ca un astfel de roman a fost citită şi cartea lui Constantin Ţoiu, deşi ea diferă ca viziune scriitoricească şi realizare. Personajul pe care-l promovează ele într-o lumină nouă este activistul, un topos care revine la majoritatea prozatorilor de astăzi fiind şedinţa politică cu atmosfera şi multiplele ei consecinţe de care revista **Luceafărul** s-a ocupat nu de mult într-un grupaj compact de articole. Alt personaj este victima, în înţeles larg, individul care trăieşte un impact de natură să-l strivească. Adesea în naraţiunile pe care le reconstituim din cărţile amintite se configurează figura unor personaje malefice în ordinea personajelor negative de basm. Este cazul romanelor lui D.R. Popescu, în care **F** şi **Vînătoare regală** sînt neegalate de celelalte.

Dar mai există şi un alt tip de roman politic decît cel inspirat de anii '60. Valentin Mihăescu desprinde din **Orgolii** o secţiune interesantă. Autorul ne aduce sub ochi o cabală profesională, care se desfăşoară sub egida unei organizaţii politice. Cu ce este mai puţin politic un astfel de roman? Aributul de politic nu se cade, credem, anexat numai de romanele inspirate de întîmplările dramatice ale anilor '50. Dialectica vieţii e aspră şi conflictele spontane sau deliberate îmbracă forme noi, nu lipsite de coloratură politică. Diversificarea nu aparţine însă numai romanului pe care-l numim politic ci are o rază mai lungă.

În seria romanelor inspirate de anii '50 intră şi binecunoscutul roman al lui Aurel Dragoş Munteanu, **Marile iubiri,** care, fără a exiba la tot pasul situaţii de un dramatism extrem, realizează una din cele mai sugestive imagini ale epocii. El poate fi pus fără reţineri alături de **Galeria cu viţă sălbatică.**

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Ne-am oprit asupra romanului politic, fiindcă apariţia lui caracterizează în chipul cel mai izbitor, cum spuneam, orientarea romanului nostru către realităţile contemporane. Dar această preocupare se manifestă, cred, şi sub alte forme, de o mult mai mare varietate. Există o categorie întinsă de romane care nu pot fi numite politice, în chip riguros, dar aduc o mărturie preţioasă asupra mutaţiilor adînci din societatea noastră contemporană.

De la Congresul al XI-lea încoace, insistăm într-o măsură considerabil mai mare ca oricînd asupra laturii morale a vieţii. Altfel zis, nu vrem să construim doar combinate şi electrocentrale ci o existenţă în care oamenii să aibă relaţii între ei, bazate efectiv pe principiile eticii socialiste. Acordăm un deosebit interes realizării echităţii, ţinem să asigurăm omului întreaga sa demnitate, să înlăturăm şi să stîrpim fenomenele de dominaţie asupra celorlalţi.

Tocmai o asemenea societate înaintată sub raport atît material cît şi spiritual poate fi numită pe drept „multilateral dezvoltată“. Există, prin urmare, o sumedenie de probleme morale, relaţiile între copii şi părinţi, bărbaţi şi femei, membri ai unui colectiv de muncă, vecini, consăteni etc, care dobîndesc azi o importanţă deosebită pentru societatea întreagă. Romane cu atari preocupări în centrul lor, ca **Iluminări** de regretatul Al. Ivasiuc, **Ultimul drum** de Ion Brad sau **Grăuntele de grîu cînd cade pe pămînt** de Al. Simion sînt numai cîteva exemple dintr-o serie mult mai mare.

Putem oare socoti atitudinea tinerilor faţă de dragoste o problemă strict personală? Nu vine ea să implice întreaga concepţie despre lume a individului, ba chiar comportamentele sale sociale definitorii. Iată, prin urmare, pentru ce, după mine, **O singură noapte eternă** de Th. Mazilu este un roman cu o problematică acut contemporană. De altfel el caracterizează admirabil şi polemic o anume înţelegere superficială şi, în ultimă instanţă, foarte nocivă a iubirii. Actualitatea dezbaterii provine din regăsirea acestei concepţii, sub o formă sau alta, în numeroase medii. Nu în zadar am adus în prim plan noţiunea de omenie. Ea leagă o atitudine fundamentală faţă de viaţă a poporului nostru, o moştenire morală străveche, cu experienţa edificării noilor relaţii umane. **Pasărea şi umbra,**

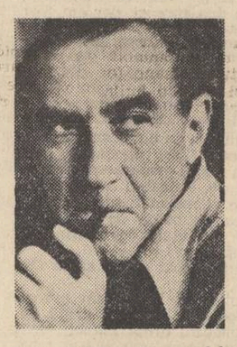

OV. S. CROHMĂLNICEANU :

„De la Congresul XI încoace insistăm într-o măsură considerabil mai mare ca oricînd asupra laturii morale a vieţii“

romanul lui Sorin Titel, poate fi privit ca o carte închinată „omeniei“. În situaţii diferite, întîlnim aici, expuse fără nici o emfază, cu mare putere grăitoare, atitudini care concretizează un asemenea concept de importanţă capitală pentru instaurarea climatului adevărat al întrajutorării şi comprehensiunii reciproce.

Avem, aşadar, pe lîngă romanul politic, alte indicii semnificative ale pătrunderii prozatorilor noştri în miezul realităţilor contemporane. Planul literar, de referinţă e, socotesc, mai larg şi cuprinde un număr mult mai mare de cărţi.

EUGEN SIMION : Întoarcerea la destinul individual în roman corespunde unei alte idei despre om şi despre relaţiile lui cu viaţa socială. În interiorul marelui mecanism al istoriei, individul continuă să existe, în armonie sau în contradicţie cu un grup socio-cultural. Omul — spune un scriitor de azi — este o divinitate înlănţuită de circumstanţe. Studiul acestor circumstanţe nu trebuie să împiedice pe romancier să vadă destinul şi natura interioară a acestui prizonier de preţ. O ramură a romanului a mers în direcţia prozei existenţialiste, urmărind mai ales cazul şi punînd un semn de egalitate între atitudinea individului faţă de mecanismul social şi valoarea sa morală, altă ramură continuă să studieze istoria odată cu psihologia individuală, într-o proporţie favorabilă, acum, personalităţii ireductibile a individului. Asta dacă limităm problema romanului la relaţia cu obiectul său şi facem abstracţie de celelalte raporturi strict estetice. Romanul politic (să-l numim astfel) continuă această linie dezvoltînd o temă existentă de mult în proza secolului al XX-lea. Tema „condiţiei umane“ intîlnită la toţi prozatorii mari, de la Musil (omul ca fiinţă incompletă) la Malraux (omul care transformă experienţa într-o conştiinţă) este privită acum din alt unghi şi introdusă într-o sferă mai largă de relaţii. În proză pătrund, adesea în forme voit abstracte, o serie de motive şi cauzalităţi de care prozatorul mai vechi vorbea în felul în care domnul Jourdain făcea proză: fără să ştie. Prozatorul modern gîndeşte şi analizează pe faţă relaţia dintre necesitate şi libertate, mecanism social şi individ, personalitate şi rigoare a istoriei, „eroare“ umană şi justiţie socială, valoare individuală şi luciditate a revoluţiei etc. Putem trage, de aici, o primă concluzie: romanul politic este romanul în care omul apare nu numai în cadrul relaţiilor lui tradiţionale, arhetipale, este, în primul rînd, romanul în care omul se revelează ca fiinţă ideologizată.

NICOLAE CIOBANU : Cred că veţi fi de acord cu mine spunînd că indiscutabilul succes de public al romanului bun şi foarte bun ce se scrie în anii din urmă la noi îşi are explicaţia mai ales în faptul că acest roman este din ce în ce mai mult romanul actualităţii, în sensul complet al noţiunii, adică esteticeşte înţeleasă. Acest roman, în manifestările lui cele mai semnificative, tinde să fie, într-o unitate de viziune şi cuprindere inextricabilă, **un document de viaţă şi o formă de meditaţie sui-generis asupra acesteia.** De aceea, el întruneşte din ce în ce mai mult sufragiile cititorilor, care se regăsesc în paginile lui, vorbind în termeni aristotelici, nu neapărat aşa cum sînt ci aşa cum ar trebui ori ar putea să fie, sau neanunţînd, după caz, aşa cum ar trebui să fie...

Duiliu Zamfirescu

Urmare din pag. I

gera titlurile de nobleţă ale ascendenţilor, cocoţaţi de imaginaţia sa pe tronul imperiului roman de răsărit şi, polemizînd cu Octavian Goga, l-a luat de foarte sus, pretinzînd că înaintaşii acestuia abia coborau din copac cînd ai lui purtau hlamidă şi coroană.

În intimitate şi mai ales în tinereţe, era însă un alt om, plin de umor şi de nesupraveghere în alegerea cuvintelor. Dovadă, scrisorile lui, nu către Titu Maiorescu, desigur, ci acelea adresate criticului şi diplomatului, mai tîrziu memorialistul N. Petraşcu, fratele mai mare al pictorului. Sînt acolo izbucniri băieţeşti la o vîrstă trecută de prima tinereţe, care mi l-au făcut extrem de simpatic, deşi alte referinţe mi-l prezentau ca pe un personaj distant, cu „ştaif“.

Altă dovadă? Versurile umoristice, pe care le transcriu fidel:

„Hôtel Royal“
Danieli
Venise
tenu par
Genovesi & Campi

Trei drimbe şi-un scalpel

„Cu frică îmi moi peana în gîtul călămării / Şi chem de pe lagună lumina inspirării, / Căci astăzi Dumneavoastră sunteţi Domnul Ministru, // Iar eu, rătăcitorul, cu Pegasu-n buestru, / Alerg prin consulate s-adun bani de trimestru. // Dar poate, Excelenţă, oi bea, oi mai tuşi, / M-oi desbumba la haină, ori poate şi mai şi, / Mi-oi trage-n sus musteaţa, m-oi tăvăli pe scînduri / Şi-oi izbuti, în fine, să-ndrug vreo patru rînduri, // Căci cum stă treaba astăzi cu curvele de muze, / Dai chix la poezie avînd stihul pe buze. // La Minister, odată, iubite Tafirel, / Erau strînşi cîntăreţii de inimă albastră: / Trei trubaduri şi-un critic, trei drimbe şi-un scalpel: / Effendi, eu, Petraşcu şi Excelenţa Voastră. // Iar azi, ca altădată curcanul din Vaslui, / Remas-ai singur, singur, şi-ţi doarme drimba-n cui. // Pe Vismarcos Effendi acum îl poartă steaua / Prin ţara Bobolinei şi-a lui Karaiskaki, / Se luptă cu Tricupis şi mi ţi-l dă căţeaua, / „Deşi nu e **de-ai noştri**“ ar zice Popa Taki. // Iar dulcele Oraţiu, ascuns de pe perdea / Îşi ride de Ascaniu, şi-l chiamă c-o bezea. // Cît despre mine unul, precum am spus mai sus, / Aştept cu-n compt în braţe dreptatea să-nvieze / De-atîta tristă proză talantul mi-a apus, / Iar muza mi-am trimis-o la Mezker s-o maseze. // Şi n-am rămas din toate măcar „însărcinat“ / Însărcinat de-afaceri, cum e Mavrocordat. // De vei vedea un june scăpărător ca norii, / Grozav în întreprinderi, dar în deprinderi turc. / Să ştii că e Petraşcu dînd piept cu autorii / Iar cu autochtonii dînd... nu ştiu, că mă-ncurc. // El biet tot mai lucrează, tot scrie, tot se mişcă, / Şi fără de nici un scrupul v-aţi datără la dame; / Excelenţa Voastră v-aţi pus condeiu-n brîie, / Şi fără de nici un scrupul v-aţi datără la drame; / Vă prinde Barbicanul lucrînd fete prin griu. / Aprozii, prin birouri, făcînd lucruri infame !// O lebădă se-ncruntă la Bolintin în vale / Şi tot regatul sună de nota ei de jale.

Venezia, 12 august/31 iulie '91".

Nesemnate, dar autografe, versurile sînt într-adevăr de Duiliu Zamfirescu, frumos caligrafiate pe scrisoarea cu antetul hotelului din Veneţia, unde ca ataşat de legaţie, îşi făcea vilegiatura în vara anului 1891. În ţară, guverna cabinetul liberal-conservator al generalului Florescu, iar ministrul afacerilor străine era C. Exarcu, ctitorul Ateneului Român. Versurile i-au fost adresate lui Trandafir G. Djuvara (vezi **Mes missions diplomatiques,** Belgrade-Sofia-Constantinople, Galatz, Bruxelles, Le Havre, Luxemburg, Athènes, 1887-1925, de Trandafir G. Djuvara, ministre plénipotentaire de Roumanie, cu prefaţă de Victor Bérard, strălucitul elenist, la Félix Alcan, Paris, 1930). În această carte, Duiliu Zamfirescu este trecut printre „diplomaţii români cei mai distinşi“ şi ca ministru de externe, în 1920, precum şi „unul din cei mai buni prieteni ai mei, pe care l-am examinat la intrarea lui în cariera diplomatică“ şi care, în calitatea de ministru, l-a numit la Madrid.

Ca între prieteni, Duiliu nu se sfieşte să lunece pe ici pe colo cam licenţios, dar fără trivialităţi de expresie. Sub ministeriatul lui Exarcu, care n-a durat decît vreo nouă luni, Trandafir G. Djuvara, rechemat de la Sofia, a împlinit serviciul de secretar-general. D. Ollănescu funcţiona ca diplomat în Grecia Bobolinei (eroina naţională). Popa Tache era un vestit bătăuş bucureştean conservator. Trandafir G. Djuvara tachinase şi el muzele, stringîndu-şi poeziile în volumul **Coarde sparte** (versuri, Bucureşti, 1888). A lăsat însă eminente lucrări de diplomaţie, printre care o culegere a tuturor tratatelor române în vigoare, în 1888. Lui Trandafir, Duiliu îi spune amical, Tafirel. Ascaniu este poetul diplomat care semna ca scriitor sub pseudonimul Ascanio. Cele trei „drimbe“, aşadar, erau: Trandafir G. Djuvara, D. Ollănescu-Ascadia şi Duiliu Zamfirescu, iar „scalpelul“, criticul N. Petraşcu.

Duiliu avea desigur umor. Îmi place mai mult „desbumbat“, decît cu „ştaif“.

ACTUALITĂȚII

CONȘTIINȚEI POLITICE

V. F. MIHĂESCU : Un bun roman al actualității este **O singură noapte eternă** de Teodor Mazilu. Autorul, într-o narațiune punctată de accentele ironice specifice scrisului său, face istoria regenerării morale a tînărului Ștefan, căruia iubirea adevărată îi oferă șansa unică a reconsiderării unei existențe, trăită pînă atunci sub semnul frivolității. Superficialului cuceritor i se relevă sensurile profunde ale vieții și renașterea sa prin iubire îl absolvă de „minia" satirică a scriitorului. Moralizînd superior, fără didacticism, romanul reprezintă un elogiu adus forței recuperatoare a iubirii.

M. UNGHEANU : Îmi dezvolt punctul de vedere enunțat mai înainte. Romanul este, după 1974, mai variat și nu e vorba doar de o versiune nouă a romanului politic. Așa cum observa tovarășul Crohmălniceanu, apar teme noi, un mod nou de a pune problemele. Romanul politic, așa cum îl propune Eugen Simion, excesiv fixat de pretenția de a urmări mișcarea marilor mecanisme sociale poate scăpa uneori din vedere individul sub aspectul lui cel mai firesc, cel mai uman. Sorin Titel scrie o carte fără pretenția ineditului tematic ori a curajului abordării care a fost și rămîne o frumoasă marotă a prozei noastre. **Pasărea și umbra** e un roman despre oameni și despre sentimentele lor, despre rezervele de omenie ale individului. Tot aici se cade să introducem microromanul pe nedrept ignorat **Noembrie viteză**, de Tudor Octavian.

Preocuparea de echitate, de etică este un alt aspect care a început să intre din ce în ce mai mult în raza privirii scriitorului. Societatea impune prozatorului problemele ei. În **Navetiștii**, unde este studiată o mare categorie socială și profesională, țăranii-constructori-navetiști problemele de echitate și de etică dau sens întregii cărți. Ceea ce captivează în romanul lui George Bălăiță, **Lumea în două zile** este tocmai fluiditatea universului uman zilnic, văzut în cele mai mici amănunte.

În sfîrșit, altă categorie de proze este dedicată observării conștientizării politice a indivizilor. Ilustrativă pentru ce spunem e cartea lui Dragomir Horomnea, **Cer cuvîntul** unde ne este înfățișată metamorfoza de conștiință a unor personaje pînă atunci inerte, sau inactive într-o gîndire de partid. Registrul tematic e evident mai larg. Ajuns aici aș vrea să observ că ceea ce ar explica succesul romanului lui Constantin Toiu, **Galeria cu viță sălbatică**, este îmbinarea tipului de roman politic cu această fină atenție pentru destinele individuale, pentru viața zilnică. E un roman de sinteză tematică și artistică.

EUGEN SIMION : Vorbind de romanul politic, noi am ales o direcție în romanul de azi. Spre binele lui, romanul românesc cunoaște și alte formule, de la, să zicem, romanul psihologic (nici acesta străin de problemele politicului), ilustrat de Marin Preda și alții, pînă la romanul arhetipal, simbolic, mitic (cum vrem să-i spunem), susținut de o serie întinsă de prozatori, începînd, să zicem, cu Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu și încheind cu Ioan Dan Nicolescu, autorul unui excelent roman **Rana statuilor**, apărut recent. Romanul existențialist s-a îmbogățit, în ultimii ani, cu o piesă substanțială : **Lumea în două zile** de George Bălăiță, iar romanul care se interesează de zonele purității eterne ale omenescului și de un anumit spirit de adolescență propriu naturii umane (o temă mare în literatura secolului XX : o întîlnim la mulți scriitori, de la Alain Fournier la Saint-Exupery), romanul acesta, zic, care bate adesea spre fantastic și spre o simbolistică profundă, este ilustrat și spre o simbolistică profundă, este ilustrat și de Sorin Titel care a publicat în ultimii doi ani cărți excelente **Țara îndepărtată** și **Pasărea și umbra.** Sînt evident, și alte titluri și alte formule epice. Peisajul este bogat. Urmele temei politicului le întîlnim și în romanul istoric.

NICOLAE CIOBANU : Evident mi se pare faptul că viziunea critic-analitică, penetrant disociativă ce își afirmă primatul în romanul actualității mai mult sau mai puțin imediate, conferă autorului de talent dreptul de a tinde la abordarea unor formule epice cît mai îndrăznețe prin complexitatea și subtilitatea lor. N-aș vrea să repet cele spuse într-un recent articol publicat în „România literară", dar revenind la opiniile de acolo, țin să subliniez că o atare propensiune spre modernitatea expresiei este condiționată în primul rînd de acuitatea unghiului de percepție a realului. Aici se află, să zicem, originea complexei interferențe de planuri epice și de substraturi analitico-reflexive din **Lumea în două zile** a lui Bălăiță, din **Orgolii**, a lui Buzura, din **Pasărea și visul** a lui Sorin Titel sau din **Marile iubiri** a lui A. D. Munteanu, din **Vara** a lui Nicolae Damian. În romane de acest tip idealul satisfacerii „foamei de real" a cititorului merge mînă în mînă cu acela de a-l antrena pe acesta în dificila, dar nu mai puțin captivanta, aventură a unei lecturi participative, creatoare, capabilă a-i facilita descifrarea mecanismului compozițional și, totodată, substratul meditativ. Aceasta nu exclude, se înțelege, legitimitatea unui roman de tip „documentar", în care, în forme diferite, faptele nude își revendică locul de prim plan, acestea vorbind, cum se spune, de la sine. Este cazul **Caloianului** de Ion Lăncrănjan, al romanului **Ore de dimineață** a lui Platon Pardău sau al interesantei tentative marcată de **Cer cuvîntul** al lui Dragomir Horomnea. **Sigur**, nu se poate vorbi de o linie despărțitoare, tranșantă, căci alte romane, demne de atenție, fac „jocul" între cele două structuri. Autorii lor : Dinu Săraru, Al. Ivasiuc, Bujor Nedelcovici, Nicolae Țic, I. D. Teodorescu, Al. Ivan Ghilia și alții.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Sînt neîndoios de făcut multe constatări îmbucurătoare cu privire la evoluția romanului nostru inspirat din realitățile vieții contemporane. Dar n-am da noi criticii dovadă de spirit critic, dacă am omite să spunem și cîteva lucruri mai puțin agreabile.

Avem și nu puține romane care mizează în primul rînd pe impactul faptelor grave arătate. E un merit incontestabil și sînt primul să-l recunosc unor asemenea cărți. Dar ele au nu odată și destule stîngăcii. În **Fețele tăcerii** există abateri flagrante ale caracterelor de la logica lor internă nu fără consecințe asupra semnificațiilor cărții.

Ceea ce aș reproșa unor romane politice, inclusiv **Galeriei cu viță sălbatică**, este o anume formă mascată de idilism. Sigur că față de o literatură anterioară, convențională, fabricată, aceste cărți aduc o mărturie cinstită și infinit mai adevărată asupra epocii. Dar multe își situează acțiunea în perioada anilor '50. Fenomenele negative prezentate au fost realmente criticate aspru de partid și s-au luat măsuri ca ele să fie stîrpite. Construcția a nu puține romane e realizată astfel încît lasă a se înțelege că de la un moment dat încoace totul merge strună. Există, din păcate și azi încă destule lucruri criticabile în mecanismul vieții sociale și primul care le amintește mereu cu mult curaj e însuși secretarul general al partidului... Nu prea văd romanele preocupate să scoată la iveală îndrăznețe greutățile, inerțiile, practicile condamnabile, prezente și astăzi.

Iată de ce socotesc cantonarea exclusiv în momentul '50 o altfel de formă de idilism.

M. UNGHEANU : Localizarea excesivă a erorilor în anii '50 a devenit un loc comun. Viața e mai complexă decît ne-o sugerează cîteodată romancierii. Anii '950 n-au confiscat toate resursele de conflict ale vieții contemporane, după cum nu este drept ca aceeași ani să confiște tot interesul romancierilor. La acest punct romancierii rămîn debitori faptelor.

EUGEN SIMION : Epicizarea relațiilor din romanul politic reprezintă, cred, un semn al timpului. Este un merit al scriitorului român de azi de a le fi dat consistență și de a fi înnoit, pornind de aici, tipul de conflict în roman. Romanul politic (sau ceea ce numim noi astfel), interesat în cel mai înalt grad de concretul istoric, abordează în ultimii ani cu insistență ceea ce am putea numi tema recuperării umanului. De la D.R. Popescu la Constantin Țoiu,

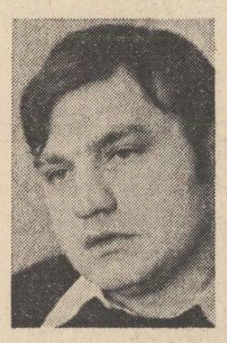

M. UNGHEANU

„Marile iubiri **poate fi pus fără rețineri alături de** Galeria cu viță sălbatică"

și Paul Georgescu, o gamă întinsă de prozatori (și, fatal de formule epice) cercetează relația citată înainte (între mecanismul istoriei și individ, ca destin complex), într-o epocă istorică (deceniul al VI-lea) în care spiritele dogmatice considerau că de dragul unei norme poate fi sacrificat un om. **Fețele tăcerii** de Augustin Buzura poate fi considerată, la acest punct, o carte iarăși programatică. Ea pune într-un mod tranșant problema dialectică a adevărului uman în luptă cu adevărul istoriei, raport care, tradus pe plan epic, înseamnă confruntarea dintre cel ce exercită violența în istorie și cel ce suportă violența istoriei. Romanul politic cercetează, putem spune, nu numai rațiunea unei ideologii, dar și dedesubturile ideologiei, nu numai scena mare a istoriei, dar și culisele ei. O chestiune ce ar trebui discutată ar fi următoarea : ce factori au împins și împing romanul spre această sferă de probleme și care sînt implicațiile epice ale acestei opțiuni ?!

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Vă cer voie să am în această chestiune o părere deosebită. Am trecut printr-o perioadă cînd abordarea realităților contemporane avea loc în romanul nostru mai ales pe o cale aluzivă. Era folosită parabola ca să fie spuse niște lucruri mai îndrăznețe. Momentul acesta mi se pare depășit. Nu fac nici o judecată de valoare și nici nu vreau să pledez exclusiv pentru o formulă epică. Sînt convins că se vor mai scrie romane-parabolă, cu implicații mitico-simbolice. Printre ele, pot să apară și unele admirabile, cum e recenta **Carte a milionarului** publicată de Bănulescu. Eu socotesc însă depășită o fază, cînd discutarea unor probleme acut contemporane nu se făcea direct, ci printr-un limbaj literar ocolit.

M. UNGHEANU : ...Limbajul esopic !

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Și fatal tocit în acuitatea critică, pentrucă-i lipsea adresa nemijlocită. Astăzi am sărit într-o etapă superioară, din punctul de vedere al abordării realității înconjurătoare și înfățișării ei adevărate. Au apărut, nu puține romane, care au curajul să discute fapte și comportări, trecute înainte în tăcere, sau pomenite — cum spuneam — doar abuziv.

Mă simt însă dator să aduc o precizare Există două căi pe care romanul cîștigă implicații mitice și dimensiuni simbolice. Una e aceia dictată de limbajul esopic și duce la rarefierea realităților epocii. Alta presupune, dimpotrivă o adîncire a observației atente și minuțioase, îndreptate către lumea înconjurătoare. Cînd investigarea vieții capătă adîncime, sau cu alte cuvinte „stofa" romanului devine deasă și țesătura ei foarte solidă și bogată, aura mitică și dimensiunile simbolice răsar oarecum de la sine. Așa se întîmplă cu **Lumea în două zile** a lui Bălăiță. Aici asistăm la o creștere a simbolisticii „dinăuntru", după ce planul cunoașterii nemijlocite a realităților e saturat de senzorialitate.

În destule cazuri mai ținem la viziunea cam „reportericească". Întîmplările, evenimentele, reacțiile imediate ocupă primul plan. Chiar din multe romane interesante lipsesc personajele memorabile. Decupajul în realitate e subțire, nu are destulă stofă a vieții autentice, ca țesut de carne și sînge. Defectul nu e de „scriitură", ca să folosesc termenul acesta care zgîrie urechea. Cursul stă într-o motivare prea simplă a actelor omenești. Faptelor nu li se caută îndeajuns cauzalitatea mai îndepărtată și citeodată sinuoasă, surprinzătoare, actele rămîn neurmărite în repercusiunile lor tîrzii, imprevizibile.

M. UNGHEANU : În ceea ce privește formulele artistice ar fi multe lucruri de spus. Putine romane au rămas la aspectul tradițional. Dar multe din ele combină formule epice moderne cu rețete de succes ale romanului tradițional. Aș observa că multe din romanele inspirate de anii '50 au o notă polițistă, justițiară, sînt de fapt niște anchete. Schema în mare e aceea a romanului cu urmăritor și urmărit. Alte cărți, deși folosesc modalități compoziționale moderne, nu depășesc nivelul relatării reportericești. În genere, materia brută e de prea puține ori prelucrată artistic, înfrumusețată de actul creației. În literatură cine formulează mai bine are cîștig de cauză. Așa se explică parțial succesul lui Constantin Țoiu care a venit cu un roman bine scris deși pe cărări bătute. C. Țoiu nu e un pionier al temelor de care se ocupă, dar este unul din prozatorii care le-a dat demnitate artistică, altitudine intelectuală.

Multe din cărțile despre care vorbim fac dificultăți la lectură. Nu este cazul să trecem cu vederea acest lucru și discuția noastră nu le-a trecut chiar dacă nu toate observațiile noastre au rămas în pagină. Înaintarea lecturii e stinjenită de analize fastidioase, de introspecții inutile, de artificii care ne îndepărtează de la materia propriu-zisă. În fața acestei sofisticări, de care puține romane scapă, o atitudine de bun simț are automat cîștig de cauză. Ele provoacă nostalgia după cărți ceva mai puțin pretențioase, după cărți fără atitea pretenții parazitare. Succesul celor cîteva cărți de pură narație a fost dictat în bună măsură de simplitatea lor firească, de verva autentică, de firul lor narativ mai simplu.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Nici romanele lui D. R. Popescu nu sînt egal de reușite. Excelente mi se par două **F** și **Vînătoarea regală.** Celelalte rămîn interesante și avînd episoade memorabile nu se ridică în ansamblu la

VALENTIN F. MIHĂESCU :

„Este, de altfel, o calitate generală a romanelor apărute la noi în ultimii ani, aceea de a prezenta luminile și umbrele realității".

morale, veniți dintr-un institut de reeducare și angajați ca muncitori la aceeași uzină. Problema ridicată de scriitor este cea a posibilității recuperării tinerilor pentru o viață normală, echilibrată. Analiza se concentrează asupra zbuciumului interior al fiecăruia dintre acești adolescenți hipersensibili, suspicioși cu cei din jur și suspectați de aceștia, pînă ce vor dobîndi echilibrul de viață pe care, refuzîndu-l, îl rîvneau de fapt. Din păcate, din cauza sofisticării excesive a tehnicii de construcție și a procedeelor narațiunii, romanul își refuză o audiență mai largă.

NICOLAE CIOBANU : Nu cred că trebuie pierdut din atenție aspectul care, în chip axiomatic, conferă elaborațiilor românești autentice șansa înscrierii lor pe traiectoria valorilor perene ale genului, anume, „injectarea" fondului epico-analitic de extracție acut actuală cu acel aproape indefinibil „ser" al marilor teme și leit-motive etern-umane. Aici se află, neîndoios, sursa acelei iradiații mitologice proprie marelui roman dintotdeauna. Or, mi se pare că și în anii din urmă s-au scris, la noi, cîteva excelente romane avînd o asemenea „bătaie lungă". De o mare densitate epică, provenită din investigarea lucidă și pasionantă a realului social-uman contemporan, aceste romane își circumscriu temele etic-filosofice, într-un cuvînt, substratul mitic, între parametri problematici de mai largă cuprindere, de circulație neîntreruptă în timp.

M. UNGHEANU : Cîteva concluzii, nu definitive pentru că o masă rotundă nu-și poate propune așa ceva, se impun. Ele reies din spusele colegilor care au vorbit pînă acum. Efortul scriitorilor de a răspunde marilor deziderate umaniste ale Congresului al XI-lea sînt evidente. Și au dus mai departe o formulă românească, aceea pe care Eugen Simion o numește a romanului politic, oferind în **Galeria cu viță sălbatică** și **Marile iubiri,** două produse de excepție ale seriei. Aria de cuprindere a vieții a sporit și ea. O literatură a „omeniei", cum o numește Ov. S. Crohmălniceanu, a echității, a justiției sociale începe să-și facă loc din ce în ce mai pronunțat. **Pasărea și umbra** e cartea poate cea mai sugestivă în acest sens, după cum și **Ultimul drum.** Omul e văzut în complexitatea relațiilor și determinărilor lui cotidiene ceea ce-i sporește umanitatea, firescul pe care romanele de producție formale nu reușesc să le atingă. Aici citățm în primul rînd **Navetiștii** care, dacă nu e o capodoperă, e o carte cu mult simț al autenticității și **Al patrulea pasaj.** În sfîrșit, ne oprim asupra romanului conștientizării politice a omului simplu care învinge inerții și prejudecăți pentru a intra în disputa politică. Mostra elocventă e **Cer cuvîntul,** romanul unui debutant. Urmează ca romanele să învingă și monotonia formelor amintite aici de care multe mai suferă. Satisfacția criticii literare este de a putea da într-un interval atît de scurt cîteva titluri de semnificație și chiar rezonanțe.

Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1976

■ Miercuri, 30 noiembrie 1977, la sediul Uniunii Scriitorilor din Calea Victoriei nr. 115, în prezența a numeroși scriitori, a avut loc festivitatea decernării premiilor literare ale anului 1976.

Premiile au fost înmînate de **George Macovescu,** președintele Uniunii Scriitorilor, care, în cuvîntul său, felicitîndu-i pe laureați, a subliniat semnificațiile acestui act, onorînd îndeosebi contribuția literaturii noastre actuale la efortul general al edificării noii culturi socialiste. Au mai luat cuvîntul : **Laurențiu Fulga,** vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, **Ștefan Augustin Doinaș,** președintele juriului, iar în numele premiaților, **Constantin Țoiu, Rácz Győző** și **Gelu Ionescu.**

Precum se știe, juriul : **Ștefan Augustin Doinaș** (președinte), **Cezar Baltag, George Bălăiță, Mircea Ciobanu, Aurel Covaci, Gabriel Dimisianu, Geo Dumitrescu, Gálfalvy Zsolt, Ion Ianoși, Gheorghe Pituț, Radu Popescu, Radu Dumitru, Lucian Raicu, Catinca Ralea, Franz Storch, Mircea Tomuș, Dorin Tudoran, Laurențiu Ulici, Romulus Vulpescu** — supunînd dezbaterii cele mai valoroase lucrări literare ale anului 1976, potrivit criteriilor regulamentului în vigoare, a hotărît prin vot secret acordarea următoarelor premii :

POEZIE

Mircea Dinescu — „Proprietarul de poduri" (Ed. Cartea Românească)
Ion Horea — „Măslinul lui Platon" (Ed. Dacia)
Petre Stoica — „Iepuri și anotimpuri" (Ed. Cartea Românească)

PROZĂ

Paul Georgescu — „Doctorul Poenaru" (Ed. Albatros)
Fănuș Neagu — „Frumoșii nebuni ai marilor orașe" (Ed. Eminescu).
Constantin Țoiu — „Galeria cu viță sălbatică" (Ed. Eminescu)

DRAMATURGIE

Alexandru Sever — „Comedia nebunilor" (Revista „Teatru")

PUBLICISTICĂ

Ștefan Bănulescu — „Scrisori provinciale" (Ed. Albatros)
Nicolae Prelipceanu — „Dialoguri fără Platon" (Ed. Dacia)

LITERATURĂ PENTRU COPII ȘI TINERET

Sonia Larian — „Biblioteca fantastică" (Ed. Cartea Românească)

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Nicolae Manolescu — „Sadoveanu sau utopia cărții" (Ed. Eminescu) și „Al. Odobescu" (Ed. Minerva)
Cornel Regman — „Colocvial" (Ed. Eminescu)
Eugen Simion — „Scriitori români de azi", vol. II (Ed. Cartea Românească)

TRADUCERI DIN LITERATURA UNIVERSALĂ

Tașcu Gheorghiu — „Cinturile lui Malldoror" de Lautréamont (Ed. Univers)
Alexandru Miran — „Electra, Hecuba, Ifigenia în Taurida, Hippolyt" de Euripide (Ed. Minerva)

TRADUCERI DIN LITERATURA ROMÂNĂ

Dan Duțescu — „Meșterul Manole" (l. engleză, Ed. Albatros)
Reimar Alfred Ungar — „Cartea cu jucării" de Tudor Arghezi (l. germană, Ed. Facla)

LITERATURA NAȚIONALITĂȚILOR CONLOCUITOARE

Franz Hodjak — „Offene Briefe" („Scrisori deschise", Ed. Kriterion)
Mirko Jivcovici — „Svedocianstva" („Mărturii", Ed. Kriterion)
Király László — „Sétalovaglás" („Se plimbă de-a călare", Ed. Kriterion)
Rácz Győző — „A lirától a metafizikáig" („De la liră la metafizică", Ed. Kriterion)
Vári Attila — „Középkori villamosjegy" („Bilet de tramvai pentru Evul mediu", Ed. Dacia)

DEBUTURI

Gabriel Chifu — „Sălaș în inimă" (Ed. Eminescu)
Ivan Covaci — „Ciuha" (l. ucraineană, Ed. Kriterion)
Gelu Ionescu — „Romanul lecturii" (Ed. Cartea Românească)
Ion Iovan — „După amiaza unei clipe" (Ed. Cartea Românească)
Molnár Gusztáv — „Az elmélet küszöbén" („În pragul teoriei", Ed. Kriterion)
Marian Papahagi — „Exerciții de lectură" (Ed. Dacia)
Ioan Radin — „Aventurile tînărului Serafin" (Ed. Dacia)

Premiile Academiei Republicii Socialiste România pe anul 1975, pentru filologie, literatură și artă

Premiul „Timotei Cipariu" — a) „Compendiu de dialectologie română (nord și sud-dunăreană)". Autor : Matilda Caragiu-Marioțeanu ; — b) „Dicționarul istoric al lexicului maghiar din Transilvania", vol. I, Autor : Attila T. Szabó.

Premiul „Bogdan Petriceicu Hasdeu" — a) Proza fantastică românească". Autor: Sergiu Pavel Dan; — b) „Critica literară junimistă (1864—1885). Autor : Dan Mănucă.

Premiul „Mihai Eminescu" — a) „Descrierea turnului". Autor : Gellu Naum.

Premiul „Ion Creangă" — a) „Drumul egal al fiecărei zile". Autor : Gabriela Adameșteanu.

Premiul „Ion Luca Caragiale" — a) „Teatrul românesc contemporan (1944—1974)". Autor : Colectivul Institutului de istoria artei și alți colaboratori ; coordonator Simion Alterescu.

Premiul „Ciprian Porumbescu" — a) „Principii fundamentale în teoria muzicii". Autor : Victor Giuleanu ; — b) „Muzică și estetică". Autor : István Angi.

Premiul „George Enescu" — a) „Tristia". Autor : Theodor Grigoriu ; — b) „Logodna" și „Valuri". Autor : Nicolae Brînduș.

Premiul „Ion Andreescu" — a) „Monumentul lui Ștefan cel Mare (ridicat la Podul Înalt — Vaslui)". Autor : Mircea Ștefănescu.

Concurs de afișe

● Consiliul Culturii și Educației Socialiste organizează un concurs pentru realizarea afișului celei de-a doua ediții a Festivalului național „Cîntarea României".

Afișul va sugera prin mijloace specifice de expresie caracterul nou pe care-l are festivalul și anume acela de a fi o amplă manifestare a forței creatoare a poporului nostru, o cîntare închinată omului nou, bogăției și frumuseții sale morale, un festival al muncii libere, al creației materiale și spirituale puse în slujba înfloririi patriei noastre socialiste. La realizarea afișului se va ține seama de faptul că actuala ediție a Festivalului național „Cîntarea României" este dedicată celei de-a 35-a aniversări a eliberării patriei de sub dominația fascistă.

La concurs pot participa artiști plastici profesioniști sau amatori, indiferent dacă sînt sau nu membri ai Uniunii artiștilor plastici.

Proiectele de afișe pentru concurs se vor prezenta în formatul 70x100 cm numai cașerate. Fiecare autor poate prezenta un număr nelimitat de proiecte de afișe, cu condiția ca acestea să nu fi fost tipărite anterior. Machetele care nu vor îndeplini aceste condiții nu se iau în considerație și nu vor participa la concurs.

Selecționarea afișelor se va face de către o comisie alcătuită din reprezentanți ai Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Uniunii artiștilor plastici, ai celorlalți organizatori ai Festivalului național „Cîntarea României".

Lucrările selecționate, în vederea tipăririi, vor fi remunerate conform tarifelor în vigoare. Cele mai bune afișe vor fi reunite într-o expoziție.

Proiectele de afișe pentru concurs se vor expedia pînă la data de 15 ianuarie 1978 pe adresa: Institutul de cercetări etnologice și dialectologice, str .Nikos Beloianis nr. 25, sector 1, București. Ele se vor preda împreună cu un plic în care se vor introduce: un motto, același de pe spatele afișului, numele, prenumele și adresa autorului. Pe plic se scrie numai motto-ul afișului.

Literatura tinerilor

MIRCEA IORGULESCU:

Participare și autenticitate

Întîmplător sau nu, mulți dintre prozatorii tineri afirmați în anii acestui deceniu se remarcă și printr-o vie activitate publicistică, foarte variată în același timp, ce merge de la reportajul jurnalistic pînă la o substanțială eseistică, de la precizarea unor atitudini și opinii de interes nu numai artistic și literar pînă la serioase preocupări de istorie, de sociologie, de filosofie.

Și dacă nu e fără interes a se urmări raporturile dintre calitatea lor de literați și aceste activități, deloc superficiale și facultative, nu e mai puțin important să se observe în ce măsură însăși literatura lor capătă un caracter inedit prin asimilarea unor experiențe intelectuale și de viață care ies mult din cadrul uneori limitat și totodată limitativ al „specializării" exclusiv literare.

De fapt, oricît ar fi de atrăgător, mitul scriitorului „în exclusivitate" reprezintă, istoricește, mai mult o excepție decît o regulă, mai ales la noi, unde încă de la începuturile epocii moderne creatorii de literatură s-au manifestat, cu strălucire adesea și angajîndu-și integral personalitatea, în aproape toate planurile vieții spirituale. Prejudecata „purității" literare a fost întreținută îndeosebi de spiritele mediocre, grăbite să se refugieze, spre a-și compensa deficitul de vitalitate creatoare, la adăpostul „artisticului", înțeles restrictiv și cît se poate de dogmatic. Ideea, spre exemplu, de a nu-l socoti pe Bălcescu scriitor, nu are altă sursă și pentru a ne face o imagine mai exactă de consecințele culturale dureroase ale unei asemenea mentalități „puriste" trebuie să ne amintim că este încă mare numărul oamenilor de știință — istorici, filologi, filosofi, matematicieni, medici, geografi ș.a.m.d. — a căror contribuție **literară** prin opere care nu au neapărat caracter artistic este și azi aproape necunoscută sau privită cu circumspecție.

În orientarea, ce nu e accidentală, a scriitorilor tineri către extinderea preocupărilor dincolo de hotarele literaturii închin de aceea să văd în primul rînd o expresie a maturității lor intelectuale și literare. Epoca în care trăim este, spiritual, una a interdisciplinarității ; a face nete separații în raport de criterii rigide și care în fond și-au pierdut orice valoare operațională devine strident anacronic. Scrierile care năzuiesc să fie **numai artistice** se nasc moarte : produse artificiale și de serie, în ciuda unei abstracte voințe de originalitate, confecționate departe de orice implicație a existenței, cu un „meșteșug" onorabil, totuși meschin și inevitabil minor. Există însă, în proza scriitorilor tineri, semnalele unei alte atitudini, de participare nu formală, ci autentică și vie, la existența reală, de refuz al stereotipiilor și al convenționalismelor. Nu e o caracteristică de ansamblu ; nici nu putea fi ; e, spiritual, mai comod să stai în umbra ocrotitoare a obișnuinței, a canoanelor, a „acceptabilului" ; dar e nota cea mai vizibilă a celor mai înzestrați dintre prozatorii tineri. Romanul **Rug și flacără** de Eugen Uricaru, nuvelele lui Nicolae Mateescu din volumul **Stația de salvare**, romanul **Viața la o margine de oraș** de Mihai Sin, pseudo-reportajele lui Alexandru Monciu-Sudinschi, proza satirică a lui Eugen Seceleanu și Ioan Radin, romanele semnate de Gabriela Adameșteanu și Monica Săvulescu, epica atît de dinamică și trepidantă a lui Tudor Octavian, povestirile publicate prin diverse reviste de foarte înzestratul Alexandru Vlad, proza dezinvoltă a lui Doru Davidovici, pentru a cita foarte puțin din multul posibil, reprezintă cu toate, uneori marile diferențe care le despart și le individualizează, un fenomen literar complex, omogen prin sens și prin căutări. Sînt creații care impresionează prin autenticitate și prin deschiderea spre o problematică reală, nu circumstanțială adoptată, ci determinată de natura personalității fiecărui autor. Fără a fi o carte tezistă sau o reconstituire documentară, romanul lui Eugen Uricaru, de pildă, nu poate fi totuși deplin înțeles dacă nu sînt cunoscute eseurile despre realism ale scriitorului și în absența unei minime documentații istorice privitoare la epoca atît de bogată a Unirii și a cîștigării Independenței naționale ; după cum, tot în **Rug și flacără**, familiarei accepțiuni a „balcanismului" i se opune, fără ostentație dar nu mai puțin viguros, o imagine nouă, mai aprofundată și, poate, mai adevărată decît cele tradiționale. Austeritatea prozei lui Nicolae Mateescu și Mihai Sin, discreția rece, lucidă și programatică devenită principiu creator în **Drumul egal al fiecărei zile** de Gabriela Adameșteanu, patetismul visător din romanele lui Alexandru Deal, dramatismul confesiv din povestirile lui Dan Culcer merg în aceeași direcție : a autenticității faptului literar ca expresie a participării. Această tendință spre de-convenționalizarea prozei, cu presimțirea marilor posibilități ale unei epici degajate de prejudecata literaturizării, este cîștigul cel mai prețios al anilor din urmă.

DOINA URICARIU:

„Pădurile critice"

Cine sînt protagoniștii ultimului val, al criticii, intrat în conștiința literaturii române ? Ce nume sau ce idei noi relevă înțelesul și mutațiile literaturii dînd în același timp înțeles și modificînd sferele ei semnificative ? Și cum pot fi puși alături Mircea Iorgulescu, Laurențiu Ulici, Dan Cristea, Dan Culcer și Ion Pop cu Magdalena Popescu, Gelu Ionescu ori Andrei Brezianu, paradoxalii și atît de puțin grăbiții debutanți ai ultimilor doi ani, intrați de un deceniu în conștiința cititorilor. Și dacă vorbim de Dan Culcer ce să facem cu celelalte nume, care în **Familia** anului 1971 răspundeau alături de el, în calitate de «critici tineri» la o anchetă. Cu Nicolae Ciobanu, M. Ungheanu, Gheorghe Grigurcu, Marian Popa, Zaharia Singeorzan... Și totuși vom decupa, desigur arbitrar o nouă generație a criticii, oprindu-ne asupra ultimului deceniu. Avem în fața noastră un fel de pămînt al făgăduinței. Vom exclama „Kritische Wälder" — „Pădurile critice" !, numind o realitate de domeniul evidenței cu un titlu vechi, dat de Herder unui volum al său din 1769. Pădurile critice crescute în ultimii ani cu copaci de esențe diferite și totuși trăind laolaltă, mai tineri și mai bătrîni, deci neuniți doar prin vîrstă, mîndrindu-se cu ramificațiile coroanei lor ori cu austeritatea trunchiului, umbrindu-se unii pe alții și tocmai astfel luminîndu-se. Va trebui să vorbim de Cornel Ungureanu, impus de cronicile sale literare dar și de volumele substanțiale **La umbra cărților în floare, Proză și reflexivitate** și de Eugen Dorcescu intrat în scena criticii cu o carte despre **Metafora poetică**. Criteriul ales sau lipsa de criteriu relevă la tot pasul paradoxuri. Refacem traiectul criticilor fără volum de la **Convorbiri literare** : Daniel Dimitriu, Al. Dobrescu, Val Condurache, Constantin Pricop și Mihai Dinu Gheorghiu, mai cunoscuți de cititorii revistelor literare decît Livius Ciocîrlie. Sîntem poate mai familiarizați cu numele criticilor studenți, afirmați cu generozitate în paginile **Echinoxului** și ale revistei iesene conduse de Al. Călinescu și omitem în același timp școala de poetică de la Timișoara ori cea de semiotică de la București, în rîndul cărora unii dintre ei au intrat, după terminarea facultății. Inventarul nostru atît de stîngaci așează destul de inoperant și nesemnificativ alături pe tinerii critici premiați de revista „Luceafărul" : Paul Dugneanu, Valentin F. Mihăescu, Artur Silvestri, Mihai Coman și pe colegii lor Sultana Craia și Dan C. Condeescu lîngă Ioana Dinulescu, care semnează în revista **Ramuri**, lîngă Marcel Pop-Corniș, Lucian Alexiu și Silvia Udrea de la **Orizont** și Dumitru Muresean și Serafim Duicu de la **Vatra**. Și în aceleași tinere crescute păduri ale criticii îi vom numi pe Tudor Olteanu și Cornel Mihai Ionescu, pe Dan Horia Mazilu și Eugen Negrici, pe Al. Călinescu și Marin Papahagi, pe Valentin Tașcu și Aurel Sasu, pe Manuela Tănăsescu și Ioana Cretulescu, pe Mariana Ionescu și Olimpia Berca, pe Alex. Ștefănescu și pe Petru Mihai Gorcea.

De ce nu i-am separat pe foiletoniști de poeticieni, pe istorici de sociologi, pe teoreticieni de

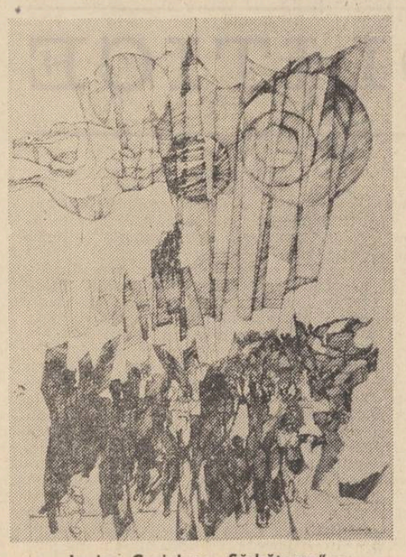

Lucian Cociuba : „Sărbătoare"

impresioniști, pe universitari de publiciști ? Pentru că azi nu mai poate privi nimeni critica literară pe feude ce-și refuză contactul, pentru că azi chiar o **Querelle des Anciens et des modernes** are la baza ei o strategie a alianțelor necesare. Vom vorbi deci de Mircea Muthu și Ion Marcoș, de Constantin Hîrlav și Al. Cistelecan, de Mihai Zamfir și Florin Manolescu, de Liviu Petrescu și Ioan Adam, de I. Constantinescu și Gabriel Liiceanu... Desigur toate aceste șiraguri de nume fac din orientarea noastră mai mult o numerotare a copacilor (și o omisiune a lor) decît un traiect critic. Nici urmă de metodologie în acest inventar al generației biologice, nici o alegere adică a modului în care ne raportăm la istorie, nici o interpretare și validare a datelor istorice. Cel mult o metodă procedurală la îndemînă, ce distorsionează fenomenele printr-o tratare fără grijă a datelor. Vorbind astfel despre **noul val** al criticii nu reconstruim **o totalitate**, deși ne referim la „pădurile critice" tinere. Și dacă ne bucurăm că ele există la modul cantitativ (cîte nume noi semnificative !) nu realizăm încă **regimul actualității** ce definește aceste nume noi, conținutul și unghiul de percepție al valorilor ce redimensionează statutul unei contemporaneități mai mult decît cronologice. Oricum, fiecare nou val își ia măsuri de precauție și se face mai întîi plauzibil, ne arată că există, că debutează și publică, fiind prezent în actualitatea cotidiană, ori în cea mai puțin orgolioasă și interesată de vizibilitate a sistemelor critice fortificate lăuntric. Dar judecata de existență fără cea de valoare e insuficientă. Adrian Marino spunea că „învățăm mereu să fim **actuali** (s.a.) în interiorul unei actualități eterne". Dacă am pus alături nume reprezentative lîngă altele în curs de afirmare sau infirmare (de ce nu ?) ; dacă am vorbit de „pădurile critice" cînd e limpede că importanți sînt copacii, am urmărit desigur o demonstrație prin reducere la absurd.

Aceste felii subțiri în istoria literară pot avea o actualitate simulată dacă nu se impun prin actualitatea lor reală, instaurată **altfel** „în interiorul unei actualități eterne". Pentru Mircea Iorgulescu a fi actual înseamnă ochiul de veghe, problematic, țintit nu foarte de aproape, asupra cărților ce gravitează în jurul unui nume. Pentru Laurențiu Ulici înseamnă **Recurs** deci retrospectivă dar și prospecțiune în **Prima verba**. Pentru Dan Cristea el înseamnă anul 1972 în poezia română dar și **Arcadia imaginară**. Pentru Cornel Ungureanu actualitate înseamnă reflexivitate și conexiune, automișcare a spiritului (Selbstbewegung) între utopia lecturii totale și ironia lecturii polivalente. Pentru Al. Călinescu întîlnirea noii critici și a formalismului rus cu clasicii literaturii române.

Unghiul de percepție al actualității se deschide de la Petru Poantă între tensiunile lirice contemporane și clasicul în sensul de „clasatul" George Coșbuc, readus în „actualitatea eternă" prin apelul la tipologiile stilistice (rococo-ul și barocul). La Dan Culcer conținutul actualității **ideogeneticul** — e condiționat moral, istoric, social, filosofic de dimensiunea **alogenetică**. Eugen Negrici scrie despre Antim, Grigore Ureche, Miron Costin și Dosoftei, dinspre psihanaliză, Urmuz și Adrian Păunescu. Slavistul Dan Horia Mazilu e un spirit european, ce delimitează barocul românesc și în spațiul occidental.

Aurel Sasu e interesat de istoria literară pentru a circumscrie valențele retoricii românești. Am pus alături istoria literară și foiletonistica, eseul și monografia, panorama și disecția textului, stilistica și poetica, sociologia și psihanaliza, impresionismul și scientismul auster, metafora și conceptul, afirmațiile predicative, bine fundamentate și aspectele vizionare, utopice care țin de „eschatologia estetică" în sensul pe care îl atribuie acesteia marxistul Ștefan Morawski, de circumscriere a destinului artei. Pentru că în noul val, V. E. Mașek face, dintr-o autentică perspectivă marxistă, estetică matematică și scrie neînhibat despre artă și libertate. Pentru că I. Constantinescu nu e deloc singur și totuși se angajează într-o accepție a actualității văzută altfel, ce-l detașează de colegii lui de generație. Va trebui să judecăm aceste schițe ori programe de operă critică atenți și la acele omisiuni simptomatice și antinomii ireductibile ce definesc în egală măsură pe noii critici, istorici literari, teoreticieni. Ele nu țin neapărat de slăbiciune și imperfecțiune, ci de selecție și ierarhizare, de contradicțiile ce marchează fenomenul literar între spontaneitate și programare. Există firesc tendințe de reducționism (critici ai poeziei, ai prozei...) pe care le impun și revistele. Există o falsă polivalență ce ține de jocul planurilor editoriale cu salturi nefirești de la o sferă de interes la alta. Există o atenuare a conștiinței potențiale a **noului val**, pe care acesta o acceptă sau nu, pe altarul unei actualități înțeleasă doar cronologic, ori geografic. Există un steeple chase în care volumele (obstacolele) apărute sînt de sărit cu cea mai mare viteză și precauție posibilă. Critica își are ca toate genurile literare o mitologie a ei și o eliberare de mitologie. Dintre toate — mitul presei, mitul volumului, al metodelor și modelelor etc. — cel mai puțin substantial e cel al generației biologice ori tipografice. El e mai mult un provizorat decît geneza unei identități. Ce înseamnă oare faptul că Traian Herseni e promotorul **antropologiei literare**, al unei reale și diferențiate actualități în sînul actualității eterne ? Că el este adică purtătorul acelor Träume nach Vorwärts (visuri înainte) pe care nici unul din criticii sub patruzeci de ani nu au interesul ori curajul să le formuleze asumîndu-și încă modalitățile curente, paradigmele prevalente ale gîndirii și simțirii. Căci prevalente și curente sînt azi și semiotica și impresionismul și poetica și psihocritica. Unde este falia epistemologică în critică, bresa curajoasă, vocea utopică, ironizată de o actualitate previzibilă, vocea nouă, stridentă poate, dar profund actuală, adică vizionară, viitoare ? Pădurile critice ! De fapt, copacul acela de o specie rară, de o nouă esență care se vede **deja**, care crește altfel în inima creșterii. Singurul obiectiv adevărat al unei noi generații.

ARTUR SILVESTRI:

Spiritul liric complex

Fără a se naște spontan, ca Minerva din capul lui Jupiter, poezia ultimelor promoții e neîndoios expresia momentului contemporan. Toate etapele de mai înainte au fost absorbite și înțelese ; contradicțiile, cîte erau, s-au netezit, tot ce era exagerație extremistă s-a stins. A refuza șablonul, a experimenta poetic fără dubitație, a supune înriurirea unui regim personal — aceștia sînt termenii liricii noilor poeți. Pretutindeni își găsește poetul tînăr obiectul literar : universul liric s-a lărgit, a sărit peste limitele vetuste de limbaj în clișeu și peste viziunile multiplicate, cu un singur izvor. Întîia notă a poeziei tinere e **complexitatea** și, prin urmare, ar fi cu neputință să clasificăm producțiile ultimilor 7—8 ani în măsurile vremii anterioare. Asemeni vreunui Columb aventuros, criticul descoperă pe acest nou continent liric o populație literară pe care n-o mai întîlnise pînă atunci. Totuși e cu neputință a inventa total ; termenii literaturii mai vechi s-au topit în flacăra sentimentelor contemporane și pe această bază își edifică poetul tînăr opera nouă. E aici un proces și nu o explozie. Un fenomen dialectic de sporire mijlociu calitativă.

Sub raport estetic, poetul tînăr **preferă documentului — viziunea.** Arareori poezia e o expresie hibrid reportericească ori pur rațională și numai atunci cînd viața, în directețea ei, pătrunde în lirică sub o formă furtunoasă.

Cel mai adesea, baza e contemplația de sus, geografică sau istorică, îmbrățișînd întinse regiuni și limite mari de timp. Și ca o consecință, pe liricul tînăr nu-l atrage conjuncturalul ci permanentul, nu accidentul ci destinul. De aceea, nu elogiul unui om singur e țelul ci al speței mai întîi, cel mult al individului în care se oglindește specia. El dorește a fi „anonim", cu Horia Bădescu, se arată inițiat în mișcările vast dialectice ale vremii, nu fără o grimasă melancolică (Mircea Dinescu), e, în fine, un ochi fără vîrstă înaintea căruia se desfășoară întreaga istorie a țării (Dan Verona).

Sub raport geografic, poetul tînăr cîntă **patria în toate înfățișările ei,** mereu cu o amploare intimă, care preface geografia obiectivă în hiperbolă și în simbol. Poetul tînăr are o cuprindere caleidoscopică, înfrățind cîmpia și munte, cu o perspectivă regresivă către „nume" (Vasile Poenaru), se întoarce la tărîmurile arhaice și la originalul dacic (Dan Mutașcu). Pretutindeni, el modifică perceptibilul și îi dă o amplitudine cosmică, uneori discursivă, dar mereu sinceră. Cosmicitatea e nota „geografismului" liricii tinere.

În fine, orașul, cu lumea lui nou-geometrică și cu luminile civilizatoare, pătrunse în literatura noastră printr-o serie de poeți tineri, a căror perspectivă lirică e citadină și mișcată, cinematografică fără a se opri pe detalii (Mircea Florin Șandru, Liliana Ursu). Poetul tînăr cîntă „pămîntul" ca principiu germinativ și e un spirit rural (George Țărnea), repetă originarul în linia multiplicării istorice și întocmește o „hartă" a simțirii contemporane (Paul Tutungiu).

Istoricește, poezia tînără se bizuie pe **intuiția fenomenelor morale necaduce,** are sensibilitatea permanenței eroice și, regresiv fenomenologic, privește vremea ca o repetiție progresivă a unui eu antropologic originar. „Dacismul" liricii juvenile e, de aceea, un semn al cosmicității ei, o expresie veche românească a cumpenei lumilor de sus și de jos. Aceasta în primul rînd. În al doilea rînd, vine **intuiția moral-eroică** și exemplaritatea unei umanități al cărei letopiseț e întocmit din efigii. Poetul tînăr învie propriu-zisă istoria și o evocă reportericește, sub înfățișarea nemijlocită a evenimentului „viu". Dar atunci, nu fără sens, căci ideea este de a surprinde un proces moral pe cale de a deveni legendă.

În fine, psihologia e la fel, complexă și a crede că lirica tînără e pe deplin supusă obiectului exterior e cu desăvîrșire neadevărat. Ce detectăm ? Mai întîi, acea lirică a virstei unde, fiziologic, exaltare și fabulație se combină în proporții adevărate (Mara Nicoară). Apoi, acea inclinație către meditația ușor melancolică și elegiacă (Mircea Florin Șandru, Grete Tartler, Dorin Tudoran), cu mari viziuni alegorice, expuse „muzical" (Marius Robescu, Dinu Flămând) ca și acea tușă, livrească (Paul Emanuel), de codice vechi (Adrian Popescu). Că o idee a epocii, apare acea **modificare subiectivă a temelor sempiterne** (istorie, țară, moralitate, eroism), care părăsesc însușirea lor obiectivă și extranee, așezîndu-se în însăși esența eului liric cugetător. Această psihologie complexă e nota liricii tinere de azi și în absorbția subiectivă a tematologiei stă și componenta așa-zis unificatoare a poeziei românești din ultimii ani.

Alte epoci au retoricele lor unilaterale, efuziunile stereotipe, investigațiile pe o singură cale, sunetul monocord. Noi avem complexitatea, îmbrățișarea domeniilor felurite ale gîndirii omenești, inteligibilitatea lirică față de univers. Și, prin aceasta, poezia românească tînără poate fi cu dreptate socotită expresia cea mai fidelă a spiritului nostru complex, contemporan...

Între metaforă și concept

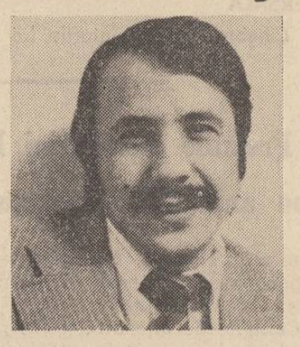

profil

Fizionomia artistică a lui George Alboiu **și-a** afirmat identitatea încă din volumul său de debut **(Cimpia eternă**, 1968), iar evoluția ulterioară a poetului nu a făcut decît să confirme imaginea sa inițială, cu nuanțări ale motivelor și ale viziunii. El și-a creat un univers poetic sumbru, cu o configurație simbolică pe fundalul unui decor oniric, univers amplificat de la un volum la altul prin preluarea și dezvoltarea unor teme și metafore. Toate volumele sale de poezie converg în tendința de a constitui acest univers menit a servi desfășurării spectacolului angoaselor poetului. Structura „fizică" și „metafizică" a lumii poeziei lui George Alboiu este, în esență, (cu numeroase reluări, aceasta : „În stinga Cimpie Eternă în dreapta / Cimpie Eternă spre creștetul capului / Muntele Singur iar la atingerea lor / o inimă disperată ca un zero enorm trîntit în osia haosului" **(Cel pierdut).**

Pe această cîmpie eternă rătăcește poetul de-a lungul citorva volume, neliniștit de ostilitatea propriului său univers, aflat sub semnul unei veștice „tînguiri". Universul lui George Alboiu este tutelat de o jale perpetuă care dă majorității poemelor sale caracterul elegiac. Lacrima, ca simbol tutelar în citeva volume (desigur, mai ales în **Gloria lacrimei),** țipătul în pustie, tînguirea se asociază rătăcirii pe cîmpia nesfîrșită, rătăcire ce se transformă cel mai adesea într-o **trudnică**, neostenită căutare de sine.

Itinerant în această lume ostilă, însoțit de ecoul unui nedespărțit lamento, poetul este obsedat de obscure metafore tutelare, ca aceea a „drumului sufletelor" și a „drumului robilor", ce revin insistent în mai multe volume, dintre care unul poartă chiar titlul **Drumul sufletelor** (1970). Pămîntul, noroiul și ierburile acoperă această eternă cîmpie a tuturor rătăcirilor, din care poetul pare că nu vrea sau nu poate să se smulgă : „Ei vin murdari de gloduri de pe întreg pămîntul / cu trupul prins în cercul gropilor săpate ca-ntr-un tunel spoit în negru / cu buzele zbicite, lipite de pămînt". Sau „Eu pierdut / în cîmpul mut / cu picioare în nămol / îi dau umbrei rotocol" ; „Cînd umblă cineva pe-afară / cu greu își smulge tălpile din pofta pămîntului". Elementul teluric, cu echivalențe feminine tenebroase, este, la George Alboiu, o prezență pregnantă, tradusă în imagini voit obscure, tulburătoare și senzuale. Există, la el, o ambiguă senzualitate a teluricului, după cum se manifestă frecvent și senzualitatea paroxistică a cărnii înnebunite : „se tăvăleau prin iarba încinsă de dogoare / și pielea năucită crăpa în șolduri tari / mușcîndu-se-n hîrjoană se sărutau haotic / și trase printre ierburi de tineri armăsari".

Pe această cîmpie nebună, în zarea căreia tronează Muntele Singur învăluit în norii unui cer tulbure, filtrînd o lumină moartă, se presimt amenințări și capcane. Trec, neliniștitoare, umbra tatălui și, mai rar, umbra mamei. Atmosfera sugerează peisajul inform al unor noi Cîmpii Elizee fără speranță. „Poate eu pe Cîmpia Eternă tîrîndu-mă / înfometat spre Moarte-Răsare" ; „pe movilele de ceață / cade moarte, cade greață".

Generatoare de anxietate, se desenează estompat cei doisprezece pari cerînd capete, un fluviu necunoscut, a cărui prezență este resimțită ca o amenințare, cere victime, se aude „tînguirea sferelor în univers", totul obscur ca într-un coșmar.

Sentimentul evoluează într-un registru dezolant, uneori cu ecouri ale tristeților trakliene : „Fumul prin crengi îl prăbușește / Boturile îmbicsite de ger / mișună urmele osîndiților / (...) Doar sufletul prin crengile pustii / ale rugătoarei cimpii se risipește" sau „Semnul celui de sus nu / se arată. Prin morți bîntuie vîntul și lacrimi / de teroare se aud în cerul îndrăgostitului". Este trăirea predominantă mai ales în volumul **Cel pierdut,** în care stăruie izolat, și rezonanțe barbiene : „Bing, bing, bang, / urcare, rang / la ruina / lui Gherlang (...) Împietrite / ceruri, rit / prin pustie / rătăcit / Împietrite / oase reci / străinate / pentru veci".

Tristețea din poezia lui George Alboiu pare că exprimă o stare de spirit absolută : „Astfel nimic din ce se întîmplă în univers / nu este spre împuținarea tristeții mele". Poetul își construiește însă spațiul interior cu luciditate. Spectacolul dezolant, oniric, în care poetul este propriul său personaj, presupune atitudinea. Iar atitudinea personajului ține, în bună parte, de poză. Această automistificare implică o voluptate a suferinței existențiale, savurată narcisist „Dar am început să mă bucur, netrebnicul / «cît de frumoasă este durerea mea»".

Sînt poeți a căror ființă intimă este profund patetică și care își disimulează sensibilitatea sub masca ironiei și a cinismului. Sînt, dimpotrivă, poeți ca George Alboiu, structuri în fond senine și echilibrate, care își construiesc o altă personalitate, bucurîndu-se de această iluzie. Astfel, poetul își cultivă lucid și cu „trufie" disperarea : „Dar nimeni nu a îngenuncheat / mai frumos ca mine și nu s-a iubit / atît de mult genunchii răniți" — este ceea ce îl definește în primul rînd.

Ceea ce s-a format în consens cu o tendință literară a unui moment a devenit trăsătura esențială a unei personalități. Evoluția lui George Alboiu trădează, paradoxal, o structură poetică conservatoare, atașată de propriile sale forme inițiale. Este ceea ce determină unitatea poeziei sale, consecvența cu ea însăși și imposibilitatea schimbării registrului. Cu conștiința că se repetă, poetul stăruie în ceea ce a construit și nu poate abandona. Dacă în volumul **Edenul de piatră,** (1970), avînd aceleași coordonate tematice și imagistice ca și volumele precedente, apare cetatea, nostalgia Cîmpiei Eterne revine mereu, așa cum revine de altfel și în alte volume mai recente : „Ce mult tînjesc / după golul pur al unei visate / cîmpii veșnice (...) / Dar într-un Eden de piatră / e locuința mea, / pe străzile lui umblu / fără răgaz". Revenirea la propriile motive este o tendință irezistibilă chiar în volumul **Poeme** (1975), care părea să anunțe o schimbare de registru, o iluminare, unde se deschideau zări mai senine făcîndu-se simțit sentimentul optimist al rodului, deși cu o anumită discursivitate. Volumul cuprinde însă reminiscențe ale vechilor simboluri și obsesii. Revenirea la aceleași teme este ilustrată și de ultima carte a poetului **Cîntarea României** (1977) care conține, în ciclurile **De mii de ani, Oamenii pămîntului** și **Lacrima și gloria** poeme din volumele anterioare, ce ocupă mai mult de jumătate din acest volum, transformat prin aceasta într-o antologie de autor, sui-generis.

George Alboiu își construiește universul poetic pe cîteva „concepte" pe care le explicitează aforistic — formulă prezentă și în **Cîntarea României** și în **Poeme.** Cimpia Eternă este definită ca **„semn** al ideii de Cimpie", ca „ideea actualității infinite", este definită din punct de vedere moral și poetic. Textele cuprinse în capitolul **Între metaforă și concept** încearcă o precizare a creației poetice ca sistem unitar, avînd ca model probabil cugetările lui Lucian Blaga din **Pietre pentru templul meu.** Poet de certă valoare, George Alboiu pledează în poezia sa, ca și în „cugetări", pentru universul construit cu o luciditate, care însă nu îndepărtează, ci dimpotrivă solicită viziunea. Între metaforă și concept se constituie astfel imagini de realâ frumusețe : „Departe roua de pe genele morților / să curgă în lacul pe care alunecă / lebăda în ruga de seară". Sau „Și cînd soarele trupul meu alb / crescînd ca o biserică pustie înăuntrul ei / sufletul meu strigînd : Anatema".

Personalitate distinctă, prin structura sa și prin proprie voință, George Alboiu se definește pe sine cu orgoliu, plasîndu-se în mijlocul simbolurilor alese pentru a-i reprezenta sistemul poetic.

Sultana Craia

Laurențiu Fulga

Urmare din pag. I

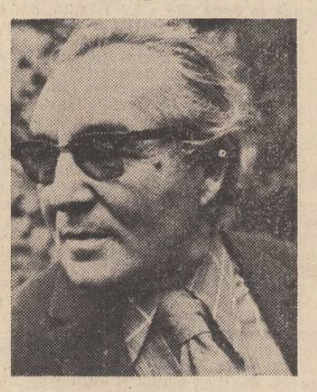

insumi, cu toate că am urmat liceul militar, n-am înaintat în grad mai sus de genunchiul broaștei. Unchiul meu Che Andrei (cel din **Îngerul a strigat),** care și-a spurcat sufletul în trei războaie, îmi spunea : mă, într-un război, noi ăștia cu comuna Grădiștea, județul Brăila, nu sîntem buni decît de împușcat sau de ordonanțe. Luat prizonier de către nemți, la Mărășești, se lăuda c-a fost pus să spele odaia generalului Mackensen și că a evadat, încălțat cu cismele generalului inamic. Îl știam mincinos, dar povestea asta, habar n-am prin ce minune, ne pătrunsese tuturor în sînge, o credeam adevărată, dovadă că am umplut aceste cisme cu pitulici și cu vrăbii în nenumărate rînduri, iar atunci cînd au fost vîndute pe o găleată de vin, am plîns ca un prost și i-am furat prizonierului de la Mărășești două piei de iepure, pe care le promisese unei țigănci și le-am dat la ciini.

Peste timp, ca o mică răzbunare a neamului meu de soldați, am ajuns prieten la cataramă cu generalul Laurențiu Fulga (observați, n-am spus : prieten la toartă, fiindcă generalii nu beau cu oala și de obicei sînt împotriva capsomanilor de soldați care dau cep butoiului cu gloanțe dum-dum). Oricît de prieteni, în lumura gîndului meu cel mai curat eu stau oricînd drepți în fața generalului Fulga, fiindcă el e scriitorul român torturat pînă la arderea izvoarelor de cosmarul războiului. Știind că există pentru fiecare om de pe fața pămîntului, învingător sau învins, o piine și un strugure, Fulga e un luptător pentru speranță, litera lui trăiește convulsii și înălțimi însingerate, respingînd absurditatea nesfîrșitelor convoaie de morți, alienarea și întunericul. Putem avea fiecare o fereastră și un cîntec, dar am avut fiecare, în acest secol cîte un păianjen... „Soldații mei se uitau la păianjeni ca fascinați, hipnotizați și nu mi-a fost greu să-mi dau seama că la mijloc e un fel de magie și un fel de blestem, i-am strigat, pe fiecare, cu numele lor, sperînd să-i trezesc și să-i trag înapoi, Petre, Gheorghe, Dumitre, Mihai (...) păianjenii au pornit-o la drum, pe deasupra zăpezii înalte cît omul (...) spre poziția inamică sau spre raiul lui Dumnezeu (...) și zadarnic le țipam : Petre, Gheorghe, Dumitre, Mihai, ce-i cu voi oameni buni, unde vă duceți ? (...) mergeau mai departe, pe urma păianjenilor, ca pe urma unei fatalități (...) și ciudat este, domnule, că nu înaintau la suprafața pămîntului, ci coborau în pămînt, și să nu vă închipuiți că nu se zbăteau și ei să scape de alunecarea aceea lentă sub pămînt, se zbăteau, și pe unul l-am auzit chiar oftînd, și pe altul chiar strigînd ca într-o agonie : Mamă, nu mă lăsa, mamă !" **(Fascinația).**

Pe front, unde moartea joacă zaruri cu banii puși pachet sub țigaie, femeia iubită ia numele Vieții, al Tinereții, al Fintinii din țară. Fulga e un realist magic, urcă neîncetat ulița alchimiștilor și nu-i pasă că pe-acolo nu se mai află măcar niște pirostrii sub care să aprinzi focul, el se apucă să schimbe plumbul în aur, fierbîndu-l în pumn, cu prețul cărnii și oaselor sale. El iubește visul nu pentru că e mai presus de realitate, iubește visul ca pe lucrul care ar fi meritat să fie realitate.

Alexandra din **Alexandra și Infernul** e femeia din crezul și îndoielile fiecăruia dintre noi, dar e totdeauna mai mult decît atît, e numele verde al mării, o dungă de soare luminînd cu flori nisipul de pe plajă, e plînsul sau chemarea stranie a unei viori dintr-un orășel cînd fostul sublocotenent Fulga se dădea jos într-o gară luminată de un singur felinar și pierdea trenul, cu bună știință (între noi fie spus, aș îndrăzni să-mi închipui că fiecare general ar vrea să mai fie, o dată, doar un simplu comandat de pluton).

Generalul Laurențiu Fulga, fiindu-mi bun prieten, sau tocmai de aceea, mi-a făcut și multe clipe **cazone.** În diminețile de august, la Casa Scriitorilor de la Neptun (și pindește exact diminețile în care m-am culcat la sfîrșitul nopții), numai ce-l auzi strigînd : prozatorii Mircea Sântimbreanu, Fănuș Neagu și dramaturgul Ion Băieșu ! Mergeți și capturați niște pește de apă dulce. Executarea ! Băieșu e ales, fiindcă știe să arunce cu lanseta și are noroc la șalău, eu fiindcă măsor 1,80, cîntăresc peste 100 kg și mă pricep să descopăr un chibiț al Rapidului în fiecare responsabil de lac sau cherhana, iar Mircea Sântimbreanu, fiindcă măsoară 2,01 m și încă nu s-a născut paznicul ăla care să îndrăznească să-i **zică** de la obraz : mă, braconierule !

Ajuns aici, strig : companie, drepți ! pentru onor prezentați arm' !

atelier literar
poșta redacției

M. ANGHEL-ZINCA : Sînt unele premise favorabile, într-un lirism confesiv, simplu, deocamdată încă șovăitor în expresie. Mai interesante ni s-au părut : „Port în trupul meu tinăr", „E noapte !" „Aș vrea ceva sublim" (mai mult prin tendințele tematice, decît prin realizare, încă nesigură, deficitară), „Modelează-mă" Sînt destule motive să continuați, cu și mai multă rîvnă și speranță.

MUNTEANU SILVIA : Nu se văd lucruri noi, progrese ; paginile rămîn neînsuflețite, uscate, confuze, colecție de vorbe seci, sudate „fără flacără", de o perfectă opacitate (ex. „Să mă salvez de cuiul ruginit / dacă-mi atîrnă din umăr ciocanul de oase"... (!?).

M. TĂRZIU : Recoltă mai consistentă, de data asta, cu multe pagini demne de interes : „Emoția visului", „Piață", „Rugă", „Pictură naivă", „Bunica", „Convietuire" etc.

I. DRAGOȘ : Cîteva lucruri reușite, cu un spor de substanță, parcă : „Precum un crin", „Așa cum vorbim", „Ca orice iarbă", „Ars poetica", „Ipoteză". (Pe viitor, fiecare text pe o filă).

D. BORCEA : Lucrurile devin mai tulburi, confuze, pierzînd consistența, sensul unui mesaj, puterea de sugestie, de convingere. Pare să fie vorba de o anumită grabă, neglijență, superficialitate. Ceva mai aproape de nivelul cu care ne-ați obișnuit : „În imperiul gîndirii", „Imn necunoașterii".

AL. HORIA : Multe pagini frumoase, în vădit progres : „Patria", „Poetica", „Viziune", „Lapte crud", „Sfaturi", „Adolescență", „Manifest", „Cuiul" etc.

G. M. BUCOVICIOR : Ați trecut din nou la „banda rulantă", cu inevitabilele consecințe : texte dezlînate, în doi peri, care agită vorbele îndelung, mimînd poezia, fără a degaja o idee, un gînd, o sugestie, un mesaj. Un fel de a scrie, de multă vreme și cu o strălucită competență denunțat de celebra formulă „cînd nimic nu ai a spune". Ați mai trecut printr-o asemenea fază, de gravă criză a substanței ; e cazul să puneți capăt recidivelor, înainte ca fenomenul să devină un nărav incurabil. Dezvoltarea și consolidarea gustului artistic și a exigenței de sine se obțin, după cum știți, prin lectură (intensă și studioasă !). Ceva mai bine (dar departe de nivelul pe care l-ați atins anterior) : „Amintirea", „Izvorul".

Anton Ciobanu : „Un sistem planetar"

A. BODNAR-ENE : Felicitări pentru laborioasa activitate. „Cugetările", însă, nu ni s-au părut grozav de interesante.

A. VOISINE : Trebuie să aveți răbdare și încredere ; „tăcerile prelungite" (întîrzierea răspunsului) au întotdeauna o cauză obiectivă, întemeiată. Dintre proze, ne-a plăcut mai mult „Te iubesc" (frumoasă, convingătoare, avînd însă un moment neclar, îndoielnic, în nehotărîrea capricioasă, frivolă, de cochetărie răutăcioasă, egoistă etc. a eroinei, de a deveni sau a nu deveni „Miss D." ceea ce jignește în mod nepreväzut și nemeritat sentimentele, sensibilitatea, complexele partenerului — lucru care nu concordă cu propriile ei sentimente, declarate, și cu atitudinile ei anterioare). Ne-au mai plăcut, de asemeni, „Capturabilul" și mai ales „Diff" (care, însă, suferă de un anumit vag, de un soi de ambiguitate supărătoare). În versuri, schimbări în bine, un plus de limpezime (nu în toate!) de densitate și echilibru : „Ruga", „Întemeiere", „Atmosferă", „Cîntec", „Trecătoarea" (există, oare ?). E de adăugat, însă, că zestrea stilistică e încă restrînsă (atenție la cuvintele care se repetă aproape în fiecare pagină ! — ex. „timplă"). E de prisos să ne cereți mereu, „dreptul" de a ne scrie — îl aveți, nestingherit, din capul locului !

VIOREL THEODORESCU: Nu ne este posibil, din motive întemeiate, să vă facem serviciul solicitat. Trebuie să vă adresați personal celui în cauză.

Mitrea Constantin, Mărgineanu Ioan, Boeru Gabriela : Sînt unele semne bune ; merită să insistați.

Ella Nemeș, M. I. Gabriel, Saru M. I. (ceva, în „Îndepărtează-mă", „Caută un loc"), **Ion Tălmaciu, Lascăr Iolanda, Șica Vasile Pălășeanu, Ștefan Lucian, Mariana Luican, Vera Zois, Vătcă Ana, Florin Sântăndrăseanu, Ovidiu Toma, Brinaș Cristian, N. Roșioru, Andreea Soran, Sergiu Butnaru, Ioan Moldovan, Florin Tomescu, Siflo Despina, Adriana Gherman, Neagoe Vasile, Cojocaru Mihai, G. Popa** (T. Severin), **Petrețiu Chiș, V. Simionescu, Bogdan Virginia, Petrache Adrian, Victor Popescu, Ionel Leonte, Cezar Amara, Ion Conța, Cristina Șerbănescu, I. U. M., Enache Sorin, Hociung Nelu Ioan, I. Ceaureanu, Eugen Constantinescu, Tudose Const., Zahariuc Paul, La Blas, Mircea Z. Alex. Arad :** Texte de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Acasă

Cum tălmăcești cuvîntul
Patrie
Cînd inima nu ți-e arsă de dor ?

Ce-nseamnă dor cînd n-ai o
Mamă
lîngă tine ?

Cum poți să știi ce-nseamnă
Patrie, Dor, Mamă
cînd
Oltul și Mureșul și Dunărea
nu-ți curg prin inimă ?

Cînd inima nu ți-e mingiiată
de sîngele
moștenit de la Carpați ?

CONSTANTIN SĂMBETEANU

Îl puteți vedea

Îl puteți vedea în fiecare zi mergînd cu
ziua ținînd în mînă o geantă o mapă
sau o plasă din material plastic obiecte
geometrice
planșe proiecte diferite alte lucruri printre
care și un mic calculator pentru evidența
bunei desfășurări a memoriei de asemenea
îl puteți vedea cu micul dejun sub braț
grăbindu-se să ajungă tramvaiul sau
așteptînd
la un chioșc de ziare
ultimul buletin de știri îl puteți vedea
în poemele mele cu același sentiment
de luciditate al omului contemporan ținînd
în mînă o mapă o plasă o pîine.

IONA DOBOCAN

Aceasta poate fi

O sută cincizeci de bătăi pe minut
și vîslele sîngelui spulberă
țărîna blîndă a unui minuscul cuvînt
aceasta poate fi sau orașul
tremurînd din nervii întinși ai străzilor
sau după-amiaza dealului sub care
m-am născut
dezvăluirea caisului cînd începe să fiabră
în fructe
o privire înțelept-jucăușă de copil
sau tu venind spre mine
cînd se grăbesc zăpezile să cadă
cînd degetele sufletului se întind
ca razele de lună pe întunericul mării

GHEORGHE IOSIF

Teodor Paltineanu „Întoarcerea de la cîmp"

Patria

Unde ai răsărit
pe pămînt
și ai străpuns tăcerea
cu primul țipăt
unde ți-ai scos
dinții de lapte cu ața
și ai învățat
alfabetul curajului
unde ai simțit
prima iubire
ca o sabie de zăpadă
în inimă
unde amintirile au făcut aerul
amețitor
ca parfumul teilor
acolo este patria ta
irepetabilă
în univers

ALEXANDRU HORIA

Punțile lumii

Efervescente drumuri
Generații
În pîrguite brațe
Calde punți
Sămînța-n pîntec
Și sămînța-n brazdă
Hrănind fiorul
Aburitei frunți
Din susul lumii
Respirînd vlăstare
Se-apropie același
Început
Cum tîmpla lumii
Lunecînd apasă
Balanța unui veac
Necunoscut...

ANGELA NACHE

Respirație

Combat frigul din mine,
topesc ghețarii ce-mi împînzesc inima,
ochii femeii strălucesc în întuneric
și mîinile ei îmi luminează creierul,
s-au mișcat orașele în cinstea
primăverii,
crengile de măr s-au scuturat de mult,
mîine voi hotărî pe care drum
voi căuta roadele de aur, pînă atunci
glasul și acești pereți subțiri
mă vor păstra.
Nenumărate au fost clipele
în care m-am născut,
inconjoară lumea uimiți ochii mei,
trupul meu tînăr respiră
prin gurile altora.

BORIS MARIAN

Bunica

în după-amiaza asta
palma mea
e ca și un cîmp arat în zori
și undeva
la un capăt de-arătură
femeia aceea care-și dă năframa jos
și cu dosul palmei își șterge
nădușeala de pe frunte
mă privește atentă
ca și bunica
după ce ducea
un sac de grîu în pod
sau
un braț de fîn la cai

MARIUS TĂRZIU

Prestigiul și actualitatea culturii românești

Urmare din pag. a 10-a

ce e Rusia lui Pușkin, Gogol, Turgheniev, Dostoievski, Tolstoi pentru vicontele Melchior de Vogüé : o mare realitate spirituală, a cărei necunoaștere înseamnă pentru Franța nu numai un certificat de ignoranță, dar și pierderea unei șanse de a deschide ferestre spre „lume". Or, forța culturii franceze, ca și a celei engleze de altfel, a constat în capacitatea aproape miraculoasă de a se înnoi, fără a se trăda niciodată pe sine, prin astfel de deschideri de ferestre către culturile altor popoare.

Dar din paginile acestor cărți mai răzbate un adevăr : nu numai interesul autorilor a fost determinant, ci și conștiința de sine a culturii germane, simbolizată de Goethe, conștiința de sine a culturii rusești, simbolizată de Pușkin, Bielinski, Tolstoi, Dostoievski. Marile culturi nu-și cersesc nimănui recunoașterea și nici n-au nevoie de ea. Le vine pe deasupra, atunci cînd se dovedesc a fi cu adevărat demne de ea.

O situație asemănătoare începe să se contureze, de la o vreme, pentru cultura română. Desigur, fenomenul n-a luat încă aspectul spectaculos al pătrunderii literaturii germane, scandinave, ruse în „Europa" veacului al XIX-lea. N-a apărut încă, pentru literatura română, o Doamnă de Staël sau un Melchior de Vogüé. Cu excepția învechitei (1937 !), dar nedepășitei **Panorame a literaturii române** tipărite la Paris de Bazil Munteanu, nu există vreo altă sinteză consacrată literaturii române care să depășească limitele sub-mediocrității și să aibă o umbră de idee despre ceea ce ar putea reprezenta ea pentru lumea de azi. Și cu toate acestea, în ciuda **traducerilor** neconcludente sau industrioase, interesul pentru literatura română, pentru cultura română în genere, face pași repezi. Un distins poet și strălucit intelectual, întors zilele acestea dintr-o călătorie în Occident, mărturisea un sentiment nou de ceea ce înseamnă „prezența literară românească". El nu a stat de vorbă, firește, cu „celebrități", prea ocupate ca să mai învețe limba română, ci cu cițiva dintre sutele de studenți care, în zecile de lectorate de limbă română existente acum peste hotare, au învățat să vorbească românește ca noi și au făcut adevărate pasiuni pentru literatura noastră. **Tineretul** lumii, cu care cultura română comunică în cadrul acestor lectorate, descoperă România veacului XX — țară de unde se ridică azi, pentru destinele omenirii, o voce a umanității, popor care s-a angajat cu toată ființa sa în cea mai dificilă și cea mai necesară aventură a speciei noastre : așezarea lumii pe alte șine decît cele terminate în stația **neant.**

Tinerii de peste hotare se dumiresc de un fapt : literatura română este infuzată în idealurile universal-umane propuse de România. Căci literatura română este depozitară, este „matricea generatoare" a sufletului din care pornesc aceste idei, este zidul de cetate, patinat de vreme, la adăpostul căruia sufletul nostru milenar s-a apărat de risipire, de urîțire, de veștejire. Ea este, pentru acest popor, rădăcina mereu tînără care odrăslește cu fiecare nouă generație ce învață limba română și citește literatura română, devenind astfel **români**, și nu o specie incoloră, extraterestră.

Acestei literaturi române, acestei culturi române, prezentul și viitorul îi rezervă o sarcină uriașă : împăcarea omului cu lumea în care trăiește (cu „firea" cum se zice pe românește), cu sine însuși și cu omul din fiecare reprezentant al speciei, de orice culoare, de orice credință, de orice nație fi-va el.

Ca să înțelegem mesajul major al literaturii române, al muzicii românești, al artelor plastice românești, trebuie să pornim de la constatarea a ceea ce a fost, aproape o jumătate de mileniu, cultura dominantă a Europei moderne : „Arta și înțelepciunea continentului european — scria Ernst Robert Curtius în eseul despre Emerson — în era burgheziei moderne au fost concepute de către un tip uman care a pierdut orice comunicare cu natura. Înfăptuirile **acestui** tip uman sînt cele care determină fizionomia culturii noastre. Ele determină, în mare măsură, și sentimentul cîtorva izolați care au știut să păstreze, în cea mai profundă parte a individualității lor, un contact cu natura. Este una din cauzele caracterului mohorît și fără bucurie al epocii care se încheie, al acestei epoci fără credințe, fără speranțe, cu febrele și cu sfîșierea ei cinică sau tragică. Un Rousseau nu putea decît să eșueze în tentativa lui de a regăsi calea spre natură, deoarece el punea în natură principiile secolului luminilor, în loc să se deschidă vocilor universului".

Inversați această caracterizare și veți avea cea mai cuprinzătoare definiție a spiritului și mesajului literaturii române. Literatura română este refuzul de a opera clivajul dintre ființa umană și mediul înconjurător, pe care poporul nostru l-a înțeles într-o intimă **frățietate** dintre om și „firea" în cuprinsul căreia el există, care îl hrănește și **care-l păstrează în alcătuirea lui de ființă superioară, rațională și năzuind spre fericire prin comuniunea cu semenii săi.**

Literatura română este o construcție ridicată pe aceeași temelie de-a lungul a sute de ani, de către zeci de generații, dar după același unic plan : al păstrării, al înălțării (al „elevării" cum zicem noi, azi, regăsind marele spirit al strămoșilor) al apărării omului de tot ce poate bastardiza și desgărdina minunata și suprema înfăptuire a naturii. Aceeași „obsesie" a **omului — Om,** de la Neagoe Basarab și pînă la idealul **umanismului revoluționar.** Aceeași respingere instinctivă a tot ceea ce poate pune un semn de întrebare asupra destinului superior al ființei umane ; același refuz de a popula cărțile cu monștri sau cu sfinți falși, gata să se transforme în demoni ; aceeași sete de unitate a naturii umane în comuniunea sa vivificatoare cu forțele cosmice. Și asta, de la **Toma Alimoș** și **Miorița** la Creangă, Eminescu, Sadoveanu, Blaga. O singură ființă colectivă se rostește parcă prin zeci de ipostaze semănate de-a lungul veacurilor.

Nu există nici o literatură europeană, azi, care să ducă atît de drept și de convingător în esența eternă a ființei umane, înțeleasă ca echilibru, armonie, bucurie a vieții fără ignorarea nici uneia din încercările și tragediile ei. Nu există nici o literatură unde **copilăria,** ca ipostază „cosmică" a ființei umane să fi dat o operă literară comparabilă cu „Amintirile" lui Creangă. Nu există nici o literatură în care **natura** să se fi tălmăcit pe sine omului printr-un om, ca în opera lui Sadoveanu, iar „vocile universului" să fie mai atent ascultate și înțelese ca în lirica lui Blaga. Nu există literatură unde **erosul** să se fi înălțat pînă la a „mișca luna și celelalte stele", dar în același timp să fi rămas mai adînc înrădăcinat în sevele vieții roditoare de viață, cum s-a petrecut în creația lui Eminescu sau Arghezi. Poate că nu există, de la vechii greci încoace, nici o literatură de care omul să aibă mai multă nevoie azi, spre a-și regăsi chipul, oglindit în ochiul unui izvor curat dintr-un luminiș de pădure.

Cu fiecare zi se naște în spațiul sud-est european, o perspectivă **planetară,** nu numai **europeană,** asupra tuturor problemelor politice, economice, sociale și spirituale ce țin de specia noastră. Și în această perspectivă planetară, proprie omenirii de azi, noi ne regăsim, la noi acasă, ca și cum ar fi o perspectivă **românească.**

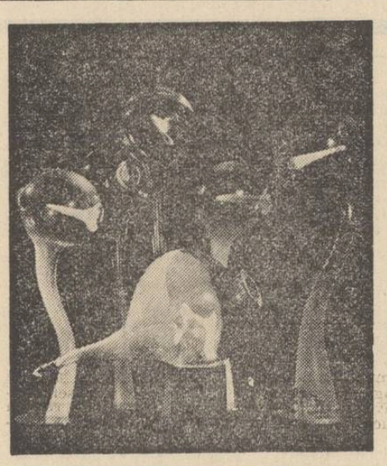

Dan Băncilă : „Dialog"

REVISTA STRĂINĂ

● **CEL DE-AL XV-LEA „COLOCVIU EUROPEAN"** care s-a desfășurat de curînd la Viena a fost pus sub semnul unei tematici sugestive : „Viena și Continentul european în perioada dintre revoluțiile de la 1789 și 1848". Aceasta va constitui de altfel și baza științifică a Festivalului de la Viena din 1978. Au participat conferențiari din : Australia, Belgia, R.F. Germania, Anglia, R.D. Germană, Franța, Iugoslavia, Statele Unite și din alte țări. Simpozionul a fost condus de personalități eminente ale vieții universitare și culturale din Austria.

● **ANUL VIITOR VA FI SERBATĂ CEA DE-A 150-A ANIVERSARE A LUI SCHUBERT,** în cadrul unor festivități de amploare. Cu acest prilej va fi reeditată nomenclatura tematică și cronologică a operei lui Franz Schubert. Este vorba de o ediție a catalogului publicat pentru prima oară în engleză de către marele cercetător al operei schubertiene, Otto Erich Deutsch. Această nouă nomenclatură a fost revăzută de către o echipă pusă sub autoritatea lui Werner Aderhold. Specialiștii afirmă că avem de-a face cu o contribuție esențială la buna cunoaștere a operei lui Schubert.

● **EXPOZIȚIILE OMAGIALE** reprezintă o formă extrem de atractivă pentru celebrarea marilor scriitori dispăruți. De curînd, în Franța au fost organizate două asemenea expoziții consacrate lui André Malraux și André Maurois. Expunînd documente originale și fotografii, organizatorii au avut în vedere configurarea unor destine excepționale, în care viața și creația s-au contopit exemplar. Fie că este vorba de autorul **Condiției umane,** care și-a trăit ideile sub forma acțiunii directe și le-a contemplat apoi într-o operă cum este **Le Miroir des Limbs,** fie că avem de-a face cu recluziunea contemplativă a lui André Maurois, care a vibrat prin pana lui în marile biografii ale oamenilor de acțiune și artiștilor, expozițiile documentare ilustrează ideea marii identități a vieții și creației.

● **PATRU MII DE ANI DE ARTĂ EXTREM ORIENTALĂ** se intitulează manifestația artistică deschisă în orașul Krems. Pornind de la colecția Exner, una dintre cele mai prețioase din Europa occidentală în ceea ce privește vechimea lucrărilor de artă extrem orientală, această expoziție sugerează puternica fascinație și influență pe care le-a exercitat arta asiatică asupra culturii și civilizației occidentale. Tot la Krems s-a desfășurat, la începutul lunii noiembrie, un seminar consacrat operei de păstrare intactă a monumentelor vechi de arhitectură.

● **LA ÎNCEPUTUL ANULUI 1978, LA BRUXELLES** se va deschide o expoziție intitulată **Omul și peisajul în pictura olandeză a secolului al XVII-lea.** Problematica figurii umane și a umanizării peisajului constituie, de altfel, o temă centrală a picturii flamande, o preocupare a cercetătorilor din istoria artei europene. Expoziția de la Bruxelles vine să ilustreze încă o dată adîncul umanism al artei viabile, al marilor tradiții din pictura lumii.

● **UN COLECTIV DE SPECIALIȘTI** ai Muzeului mișcării revoluționare din Sofia a inițiat editarea „Enciclopediei partizanilor". Va fi de fapt un studiu științific consacrat vieții și activității partizanilor cunoscuți istoriei bulgare, care au participat activ în mișcarea de partizani (1941—1944).

● **AU FOST TERMINATE** ultimele cadre ale serialului TV „Duhul necuratului", consacrat comemorării a 100 de ani de la nașterea scriitorului clasic bulgar Elin Pelin. Scenariul semnat de Gheorghe Stoicev și Pavel Pavlov este realizat după povestirea cu același nume al marelui prozator, apărută pentru prima dată la începutul secolului. Regia filmului o semnează Pavel Pavlov.

● **PĂȘIND MAI DEGRABĂ PE URMELE LUI DIDEROT** decît ale reputaților editori germani de enciclopedii „Meyer" și „Brockhaus", deci bizuindu-se pe o echipă restrînsă de temerari, Helmut Kindler (cunoscut ca editor al „Vieții animalelor" de prof. Bernard Grzimek și al „Enciclopediei picturii universale") a întreprins un nou proiect de anvergură : „Psihologia secolului XX". Un colectiv de 13 redactori și 600 de cercetători se va strădui să reunească în uriașul volum toate cunoștințele acumulate în această disciplină, care au început să se cristalizeze abia la începutul secolului nostru. Această uriașă operă va apare în 15 volume de 1 000 pagini fiecare tratînd : tradiția europeană (vol. 1), Freud și influența sa (vol. 2—3), Pavlov, Binet, Lorenz, Piaget, Lewin (vol. 4—8), aplicațiile psihologiei în medicină (vol. 9—10), pedagogie (vol. 11 și 12), viața profesională (vol. 13) și criminologie (vol. 14) pînă la „Imaginație, creativitate și transcendență" (vol. 15).

Omenește

Urmare din pag. I

totul profane. Trecînd de la o secție la alta, le-am spus bună ziua cîtorva muncitori și am fost curios să știu dacă ei îl cunosc pe directorul lor, avînd în vedere că în întreprindere sînt peste 7 000 de lucrători. Bineînțeles, nu există om la **Semănătoarea** care să nu-l cunoască pe director. Eu nu sînt reporter de meserie și nu i-am luat un interviu directorului uzinei. Și nu faptul că se află în fruntea întreprinderii mă face să-i dedic aceste rînduri, ci cuvintele pe care le-am aflat din mărturisirea unui muncitor : „Cu ocazia ultimului revelion tovarășul director a întîrziat, fără voia sa desigur, dar nimeni dintre noi nu s-a atins de paharul tradițional pînă cînd dînsul nu a sosit în mijlocul nostru". Altcineva îmi spunea : „de cînd e director, modul de a se comporta al oamenilor s-a schimbat mult în bine ; fiindcă știe să conducă omenește". Cred că astfel de recomandări sînt cu mult mai adevărate decît orice constatare așa-zis reportericească. Neștiindu-l decît din această scurtă vizită las ca sumarul portret al directorului general să reiasă numai din referirile celor doi muncitori cărora m-am adresat la întîmplare. Mie mi-au plăcut modestia, calmul, profunda știință neostentativă a directorului față de tot ce ține de întreprindere și, de ce n-aș mărturisi că mi-a făcut plăcere să văd în persoana directorului Virgil Actarian, un om de acțiune, o ființă adînc ginditoare.

La despărțire m-a interesat să știu care e procentul muncitorilor proveniți din mediul rural. Peste șaptezeci la sută dintre oamenii de la **Semănătoarea** au venit de la țară. Și m-am bucurat că țăranii — care de milenii duc grija pentru ființa, civilizația și cultura patriei noastre pe umerii și pe frunțile lor — își fac astăzi combine pentru lanurile ce se vor coace mereu, mereu pe ogoarele noastre.

La Plevna, despre eroism

Urmare din pag. I

boiului : „Ziua de astăzi, domnilor, ne amintește nouă cît și țării întregi că România, în momentele grele, nu uită a-și da fructele sale necesare, că românii au fii demni de ei, că numele generațiunii prezente și viitoare va filfîi etern scris cu litere aurite pe drapelul patriotismului, progresului și civilizațiunii... D-voastră, fiecare trebuie a da voios obolul său mai cu seamă cînd scopul principal este a aduna sume care să ne serve a ajuta pe frații noștri săgetați de gloanțe (...) și fiindcă acest scop trebuie a fi realizat cît mai curînd, trebuie ca societatea să-și dea fructele sale, care să poată aduce și efectele dorite, de aceea să nu ne sacrificăm nici unul din scumpele ore fără a produce ceva... Să lucrăm, să luptăm, să devenim demni de a fi lăudați și reușita imaginată va fi a noastră !"

Reușita imaginată se plătea scump, costa infinit mai mult decît se încumetau oratorii — altfel bine intenționați — să estimeze... Căci amurgul unui imperiu se picta pe fresca Europei în culorile cele mai sumbre. Căci „s-au văzut sate și orașe întregi date flăcării, averile prădate... la Kazanlîk, la Eskisagra, la Lovcea, la Kavarna" (REFORMA).

Antidotul din urmă, Osman pașa, reputat și drept general, nu mai putea să execute grefe, trupul colosului turcesc era pecetluit pieirii... Deoarece nu anumite neînțelegeri tactice și strategice dintre Osman și generalii lui au dus la căderea Plevnei, cît voința unită și justă a forțelor națiunilor oprimate. Și în primul rînd voința și eroismul ostașilor români. Așa cum nu trădarea nu știu cărui bizantin, care ar fi deschis una din porțile Constantinopolelui, la 1453, ar fi fost cauza prăbușirii Bizanțului.

Încît, în ultimele ore ale unui noiembrie viscolind geruri, ploi, cețuri și noroaie, iscusitul Osman a cedat, istoria neclintită a emancipării popoarelor înfringîndu-i semeția. Și-a predat soldații și temuta lui sabie bătută în nestemate într-a căror strălucire răzbăteau reflexele palide ale unei lumi decăzute, invalidate de mersul înainte al istoriei, a înminat-o generalului român Cerchez. Înaintarea oștilor rusești spre Adrianopol și a celor române spre Vidin a desăvîrșit înfringerea Semilunei.

Cu respirația tăiată, Europa, lumea întreagă au aflat ceea ce sperau să afle : despre amurgul inevitabil al unui imperiu. Despre destinul firesc al oricărui imperiu.

O tactică lipsită de orizont angrenează un arbitraj insidios

● Mărturisesc, nu fără o amărăciune învinețită pe la colțuri, faptul că ultimul joc al nostru de rugby în compania națională Italiei (10—10 !) se integra unor neplăcute previziuni. Este, de asemenea, limpede pentru toți telespectatorii jocului cu Italia, obstrucționarea vădită a cursivității jocului de către arbitrul irlandez David Burnett, care, prin numeroasele decizii eronate, s-a străduit să dea o mînă de ajutor galezului Evans Gwyn, antrenorul azzurrilor. Faptul ca atare a fost subliniat de însuși Dumitru Tănăsescu, transmițătorul televiziunii noastre, precum și de către gazetari.

Ceea ce, însă aș vrea eu să marchez aici, nu este problema atît de controversată a arbitrajului cu scăpările și calamitățile lui inevitabile, ci o cu totul mai suavă implicație în luciditatea și munca de creație a antrenorilor de orice fel. Căci, dacă eroarea este firească omului, deci arbitrului, antrenorul trebuie să prevadă și acest lucru și să caute a o atenua, dacă nu chiar să o angreneze în folosul concepției sale ! Pentru că, desigur, un arbitraj poate fi ajutat să devină bun sau execrabil, de către o echipă sau alta, chiar în cazul dirijării de rea credință, dacă acesta s-ar putea să existe. Veți întreba : cum ? Ei, bine, mă voi referi în mod special la jocul național nostre de rugby la Reggio Calabria. (În paranteză fie spus și să-mi fie iertată cronica boală metaforitică, acest Reggio Calabria este situat în bombeul cizmei italice, care pare **să** încerce o transformare cu balonul rugbyst al **Siciliei** !).

Pe un teren greu și desfundat, cum am văzut, se impune, din capul locului, o tehnică individuală deosebită, cu atenționare asupra prinderii înăluite a balonului, transmiterii pasei în apropierea corpului, nu elansat, culcării balonului pe driblingul advers, inițierii driblingului chiar de către linia treisferturilor, executării loviturilor de picior pe jos, cu urmărire promptă sau în clopot, dar cu impact obligatoriu la locul de cădere al balonului, executării precise a loviturilor de picior în tușe etc.

Sub aspectul tactic, greul partidei cade în mod deosebit asupra grămezii, prin organizarea unui joc susținut la margine, prin întoarceri de grămezi și pornire în dribling, prin inițierea unor moluri cu alunecări penetrante în spațiul advers și cîștigarea de teren atentă, pas cu pas. Asemenea procedee imperioase n-au fost văzute în meciul citat !

Fiecare echipă a marcat cîte un eseu și a transformat cîte două lovituri de picior, deși Italiei i s-au oferit mult mai multe ocazii, dar ambele formații au jucat contraindicat, cu greșeli majore. Echipa Italiei, din dorința de a se apăra mai bine, a fixat doi fundași, pe ambele laturi ale terenului. Echipa noastră a greșit de două ori, față de această situație tactică. În primul rînd prin execuția dificultuoasă a unor lungi lovituri de picior prinse în mod fatal de către cei doi fundași, care, cu regularitate, au întors configurația jocului în spațiul nostru, de unde arbitrul a putut să acorde numeroase lovituri de pedeapsă imaginare, periculoase pentru noi și tendențioase pentru evoluția scorului. În al doilea rînd, deși grămada noastră a acționat bine la grămezile ordonate și în jocul de la margine, s-a aplicat un joc stereotip, cu deschideri clasice pe treisferturi, cînd, de fapt, adversarul ne acceptase de la început supranumericul grămezii, prin descompletarea octetului său cu fundașul al doilea.

Adăugînd la aceasta faptul că arbitrul a permis mai întotdeauna jocul obstrucționist și în ofsaid al adversarului, jocul nostru deschis s-a întors mai întotdeauna împotriva noastră.

Firește că jocul cel mai indicat pentru noi era acela de a păstra balonul în cadrul grămezii, făcînd catastrofal jocul ofsaidiștilor adversari, cu impulsuri și penetrații persuasive printr-o grămadă adversă descompletată și devenită victimă voluntară a propriei tactici, de care, deci, n-ar mai fi salvat-o nici un arbitru.

Dacă totuși formația antrenorului Irimescu s-a încăpățînat să joace deschis, se impunea să scoată și el un jucător din linia a treia, dublînd și întocmind treisferturile, pentru realizarea unui atac supranumeric.

El n-a făcut, însă, nici una, nici alta !

Într-altă ordine de idei, ne exprimăm nedumerirea față de biroul federal al Federației Române de rugby întrucît chiar și alte discipline sportive cu formații de jucători în număr mult mai restrîns decît rugbyul, ca handbalul, voleibalul sau fotbalul, sînt însoțite de către cel puțin doi antrenori, care se pot consulta și lua hotăriri mai eficiente. La victoria răsunătoare de anul trecut asupra Franței, au participat nu numai unii jucători a căror absență din actuala formație e regretabilă, dar și cei doi antrenori ai ei, Valeriu Irimescu și Petre Cosmănescu. Credem că acum, într-al nouălea ceas, în apropierea jocului hotărîtor din Franța, trebuiesc păstrate datele problemei și condițiile victoriei nu de mult repurtate și oricum un joc sportiv cum e rugbyul în care titularii și rezervele sînt enumerați la douăzeci și unu de jucători, iar diferențierea dintre compartimente este categorică, are nevoie absolută de cel puțin doi antrenori.

În privința formației, unde grămada se resimte de absența unui factor coordonator și gînditor al efortului colectiv, îmi permit să dau o sugestie. În jocul cu Franța, considerînd și faptul că e foarte posibil să ne întîlnim iar cu un teren desfundat, propun un mijlocaș la grămadă ca un al noulea om combatant, bun coordonator și penetrant din partea închisă a grămezii, în persoana jucătorului Bărgăunaș de la **Grivița Roșie,** care s-a impus în ultima vreme.

Cu speranța că unele sesizări din prezentul articol vor avea ecoul cuvenit, mi-aș mai permite să sugerez biroului federal și antrenorului echipei naționale de rugby convocarea urgentă a unei conferințe de presă, în care să fie discutate, analizate și rezolvate problemele arzînde ale sportului nostru drag.

Tudor George

sport

Admirație și respect

Puternicul ecou internațional al activității și operelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, al politicii externe a României socialiste

Pe frontispiciul activității desfășurate de partidul nostru între și peste hotarele țării strălucește solar un nume : NICOLAE CEAUȘESCU. Un inepuizabil izvor de energie și elanuri... Măreției și dăruirii inegalabile ale celui mai adevărat „suflet în sufletul neamului său", cum spune poetul, le-a fost adus de curînd un nou și splendid omagiu prin conferirea tovarășului Nicolae Ceaușescu a distincției supreme a Consiliului Mondial al Păcii — „Medalia de aur a păcii". Este o expresie elocventă a înaltului prestigiu de care se bucură în lume proeminenta personalitate a secretarului general al partidului, președintele republicii, o recunoaștere firească a meritelor sale excepționale, a contribuției remarcabile, de importanță istorică pe care o aduce, în fruntea partidului și statului, atît în marea noastră operă de construcție socialistă, cît și în sprijinirea luptei popoarelor de a-și făuri o viață liberă și prosperă, în libertate și demnitate, în afirmarea unor noi relații interstatale, de egalitate și respect reciproc între națiuni, în promovarea neabătută a cauzei păcii și înțelegerii internaționale. „Medalia de aur a păcii" pe pieptul președintelui României înseamnă încă o dovadă a justeței orientărilor fundamentale ale politicii externe a țării noastre, a considerației de care se bucură pe plan mondial aportul ei constructiv la edificarea unei lumi mai bune și mai drepte.

Solemnitatea decorării președintelui României ne-a readus în memorie nesfîrșitul șir de eroi ai istoriei noastre glorioase, pe piepturile cărora s-au aprins stelele vitejiei și bărbăției, în lupta pentru apărarea țării, pentru libertate și independență, pentru bună vecinătate și conlucrare pașnică. Căci în gîndirea și în acțiunile cîrmaciului României contemporane se concentrează în mod exemplar geniul politic românesc, virtuțiile românilor de a trăi în armonie cu toate popoarele lumii, virtuți sădite de pe vremea unor voievozi ca Mircea, Ștefan, Mihai sau Cuza și cultivate de diplomați de vocație — de la Milescu la Titulescu. După cum în celebrul vers al lui Eminescu „Ce vreți voi ?" „Noi ? Bună pace !" se concentrează însăși aspirația vitală a poporului nostru, ce străbate ca un fir roșu istoria românească de ieri, de azi și de mîine.

Prin activitatea sa neobosită, tovarășul Nicolae Ceaușescu a dăruit acestei politici a demnității, umanismului, înțelegerii și păcii între popoare o forță și o anvergură fără precedent. De cîte ori, în ultimii ani, nu am trăit vibrantul sentiment de mîndrie patriotică, urmărind vizitele întreprinse de înaltul sol al poporului român peste hotare, ca purtător al unor calde mesaje de prietenie, colaborare și pace ! De cîte ori nu am auzit glasul său pronunțîndu-se cu fermitate pentru rezolvarea tuturor problemelor de care depind soarta păcii, dreptatea și progresul social !

Activitatea bogată pe plan teoretic și ideologic a secretarului general al partidului, cutezanța gîndirii sale creatoare, capacitatea profundă de analiză și sinteză a fenomenelor esențiale contemporane, precum și soluțiile practice de acțiune preconizate, configurînd aportul original al P.C.R. la dezvoltarea și îmbogățirea tezaurului de idei ale marxism-leninismului, își găsesc o semnificativă ilustrare în vasta producție editorială pe plan internațional. **Numai în cursul anilor '70 au văzut lumina tiparului în edituri de prestigiu din diferite țări de pe toate continentele aproximativ 55 de volume cuprinzînd lucrări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu**, traduse în toate limbile de circulație internațională și în numeroase alte limbi. Ele fac dovada concludentă a interesului viu, puternic, manifestat de opinia publică internațională față de gîndirea și activitatea revoluționară a secretarului general al P.C.R., căruia îi revine rolul esențial, determinant în elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe, principială, clarvăzătoare, a partidului și statului nostru.

Audiența tot mai largă de care se bucură articolele, cuvîntările, interviurile, toate lucrările sale, atît cele referitoare la soluționarea creatoare a problemelor edificării socialismului și comunismului în România, cît și cele care exprimă pozițiile partidului și statului nostru în cele mai arzătoare probleme ale actualității este evidențiată de succesul de public al cărților apărute în editurile „Kommunist" din Iugoslavia, „Dietz" din R.D. Germană, „Ksiazka i Wiedza" din R.P. Polonă, „Il Calendario del Popolo", „Sugar" și „Rusconi" din Italia, „Zindermans" din Suedia, „Dorikos" din Grecia, „Rose El Youssef" din Egipt, „Paralelo" din Brazilia, „Kobunsha" din Japonia, „National Publishing House" din Pakistan ș.a.m.d. — pentru a nu cita decît numele cîtorva edituri care au publicat, în ultimii trei ani, opere ale președintelui Nicolae Ceaușescu.

Aceste lucrări teoretice, ca și însăși activitatea practică, pun în lumină consecvența și fidelitatea cu care partidul nostru așează la baza întregii sale politici externe principiile cardinale de relații între state, adevărată cheie de boltă a încrederii și cooperării între națiuni, a destinderii și păcii. De asemenea, sînt evidențiate preocupările și acțiunile neobosite ale României pentru unitatea tuturor forțelor mondiale progresiste, antiimperialiste, pentru întărirea solidarității țărilor socialiste, a țărilor în curs de dezvoltare, a statelor nealiniate, a tuturor popoarelor lumii, care, toate, laolaltă, reprezintă o uriașă forță capabilă să determine mersul evenimentelor istorice.

Este subliniată importanța deosebită pe care România, ca țară europeană, o acordă, în mod firesc, edificării securității pe continent, țara noastră numărîndu-se printre partizanii cei mai activi ai acesteia manifestînd întotdeauna inițiativă și receptivitate, avansînd propuneri concrete în vederea aplicării în viață a Actului final de la Helsinki al Conferinței general-europene.

Operele publicate și activitatea în domeniul politicii externe a secretarului general al partidului se bucură de un ecou larg, pozitiv în rîndul opiniei publice internaționale, datorită spiritului constructiv și realismului cu care România acționează pentru rezolvarea problemelor de mare actualitate ale vieții internaționale, cum ar fi : curmarea cursei înarmărilor și înfăptuirea dezarmării generale, în primul rînd a celei nucleare ; necesitatea stingerii oricăror conflicte pe calea tratativelor, a negocierilor politice ; lichidarea subdezvoltării și decalajelor economice dintre state ; înlăturarea politicii colonialiste, neocolonialiste și imperialiste, a practicilor rasismului și apartheidului ; făurirea unei noi ordini economice și politice mondiale.

Iată numai cîteva izvoare cu limpezimi de cristal ale prestigiului ascendent al politicii externe elaborate cu înțelepciune și clarviziune de către secretarul general al partidului, președintele republicii. Deslușind astăzi în concertul națiunilor reverberațiile pline, tonifiante ale numelor patriei noastre și conducătorului destinelor ei, nu putem să nu ne amintim remarca tăcută de Nicolae Titulescu, cu decenii în urmă, cînd, la Liga Națiunilor, acesta exclama cu întristare : „Despre țara mea se știe prea puțin în lume, domnilor, și e păcat !"

Și cît de răscolitor și de mîndru răsună cuvintele rostite în zilele noastre de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu : **„Putem spune că niciodată în istoria sa, România nu a desfășurat o politică internațională atît de activă și nu a avut atît de mulți prieteni ca azi".**

Viorel Popescu

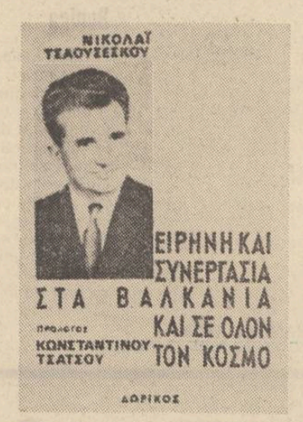

Statistici ale dinamismului politicii noastre externe

- **Din anul 1965 și pînă în prezent, secretarul general al partidului, președintele republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a efectuat 133 de vizite peste hotare, purtînd convorbiri cu șefi de stat din 65 de țări ale lumii ; în aceeași perioadă, șeful statului român a avut întîlniri și contacte directe în țară sau în străinătate cu peste 3 000 de conducători, delegați sau reprezentanți ai diferitelor partide și organizații, personalități ale vieții politice, economice, științifice și culturale.**
- **România socialistă întreține în prezent relații diplomatice și consulare cu 129 de state și relații economice cu peste 140 de țări, în timp ce cu 30 de ani în urmă cifrele corespunzătoare erau 25 și, respectiv, 29 de țări.**
- **În anii de după eliberare, România și-a pus semnătura pe un număr de peste 5 000 de tratate, acorduri, convenții și alte înțelegeri cu caracter bi sau multilateral.**

Prestigiul și actualitatea culturii românești

Cunosc un om, spirit sceptic, stăpînit — ca odinioară Pogor la **Junimea** — de plăcerea negației mefistofelice, dar în adîncul sufletului dornic să fie convins că greșește. În fiecare an, după decernarea premiilor Nobel pentru literatură, îmi telefonează și mă întreabă ironic ce nume românești sînt pe listă. Îi răspund și eu, invariabil : „Nici unul ! Cu atît mai rău pentru premiul Nobel !".

Nu intenționez să umbresc cu ceva prestigiosul juriu suedez numai fiindcă n-a aflat încă de literatura română și n-a găsit cu cale să înscrie **un reprezentant al României** (Palade este un **american** de origine română și nu cred că trebuie să ne amăgim cu privire la acest „amănunt") în palmaresul său. Știut este că un premiu nu numai onorează, ci și **se onorează** pe sine cu opțiunile sale, M-aș fi bucurat desigur, ca român, dar și ca cetățean al **Culturii** — acest univers spiritual care ne cuprinde pe toți — să știu că Arghezi, Sadoveanu, Blaga strălucesc printre laureații venerabilei distincții, **și** nu pe „cealaltă" listă — a omișilor — care, de la Tolstoi la Malraux, este din păcate cam tot atît de bogată în nume ilustre. Dar nu mă mîhnește nici situația dată.

Ceea ce mă mîhnește peste măsură e faptul că prea multă vreme conștiința de sine a culturii române — și nu înțeleg nici un moment prin asta **supralicitarea** valorilor proprii — s-a bazat pe astfel de criterii, care pot fi valabile, dar pot fi, în egală măsură, absolut nerevelante. Pot exista oameni cu superstiția „opiniei străinătății" despre literatura română. Ei contabilizează traducerile, numără edițiile, constată mîhniți că în cutare dicționar sau cutare sinteză lipsește Eminescu și fac din astea tot atîtea tragedii ale literaturii române. Pentru că un turist cultural sau acultural n-a auzit de Arghezi, ei proclamă nulitatea literaturii noastre, fără să se întrebe dacă nu cumva există germani care n-au citit o pagină din Goethe sau francezi care nu știu despre Victor Hugo decît numele. (Nu pot să uit întîmplarea povestită de economistul Radu Paul care, ducîndu-se la Paris și întrebînd pe un om de pe strada respectivă unde este casa în care a locuit Baudelaire, acesta i-a răspuns că nu știe. La stupefacția românului și, în plus, enervat că e întrerupt din drum a izbucnit „Mais, je m'en fiche de **ton** Baudelaire !").

Ori de cîte ori aud, ca un semnal de alarmă: „Să nu ne mai lăudăm atîta singuri, să facem traduceri bune, fiindcă sîntem puțin cunoscuți, nu ne știe lumea !" mă întreb : dar oare ne

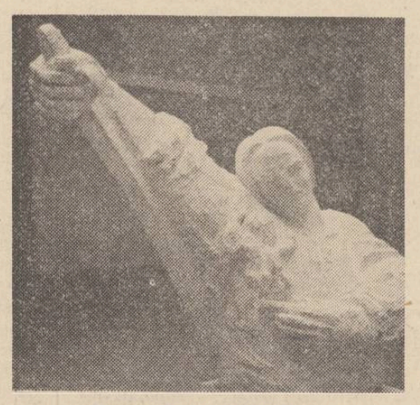

George Apostu : „Luptătorii pentru independența patriei"

știm, într-adevăr, atît de bine noi înșine ? Cînd s-a pus problema editării fotografice a celor 44 de caiete, pe care un simplu accident le poate transforma în scrum, s-au putut citi în **presa literară** rînduri ce lăsau să se înțeleagă nonoportunitatea și inutilitatea acestei întreprinderi (care propunea ca model ceea ce au făcut francezii cu caietele lui Paul Valéry). Și nu de mult am asistat cum un tînăr doctor în filozofie, care citește vreo patru limbi străine, văzînd teancul de volume publicate la Iași în colecția „Eminesciana" a exclamat : „Cum, domnule, o colecție întreagă pentru Eminescu ? Dar ce, e Goethe ?".

Iată dar mentalitatea ce nu trebuie perpetuată, iată non-prestigiul care trebuie să ne inspăiminte, să ne înghețe sîngele în vine de spaimă pentru destinul culturii românești. Căci s-ar putea ca mîine tînărul amintit, muncitor și valoros cum e, să capete **putere de decizie** și să oprească tipărirea variantelor lui Eminescu pe motiv că există ediția Maiorescu, cu texte finisate, ori să nu mai aprobe hîrtia pentru continuarea acelui „corpus" al criticii eminesciene inițiat de editura **Junimea** !

Prestigiul unei culturi nu vine niciodată din afară. El este **iradierea în afară a unui climat din lăuntru, al mîndriei, al demnității, al siguranței de sine pe care o degajă la un moment dat creatorii unui popor.** Creatori ce nu scriu nici pentru premii și nici pentru recunoașteri peste hotare, ci scriu exclusiv spre a servi națiа lor aflată într-un fericit moment de afirmare istorică. Prestigiul unei culturi nu derivă din traduceri, bune ori proaste, ci derivă **din nevoia ce o resimt, la un moment dat, alte culturi, de a se îmbogăți, de a se alimenta spiritual din tezaurul și experiența acelei culturi.**

Să deschidă oricine două cărți celebre care au marcat „intrarea în universalitate" a două culturi mari, germană și rusă : **De l'Allemagne**, scrisă în 1810 și **Le roman russe**, apărută în 1886. Amîndouă își propun o țintă foarte clară : să deschidă **culturii franceze** orizonturi noi, să contribuie la scoaterea ei dintr-o anumită stagnare, să contribuie la îmbogățirea limbii franceze prin contactul cu freamătul inedit al unor literaturi proaspete, purtătoarele unui mesaj nou de sensibilitate și inteligență. Nici unul din cei doi autori nu face act de filantropie culturală, ci lucrează pentru cultura proprie și o spune foarte deschis. Germania lui Goethe, Kant, Schiller, Beethoven este, pentru Doamna de Staël ceea

Dan Zamfirescu

Continuare în pag. a 9-a

Patriei, Partidului

NICOLAE DAN FRUNTELATĂ

Poetul

Cine strigă „Pămînt !"
de cîte ori își vede patria
parcă uimit că se poate
să trăiești atîta pe mări
chiar dacă în vis
chiar dacă numai în vis
călătorește
Și simte la marginea visului
puternic, țărmul patriei lui
Acela este Poetul

Aripă deasupra lumii luminînd
Binecuvîntat pămînt de țară
Care-n ochiul tău se spală blînd
Ca-ntr-o ploaie de iubire lină
Ca un semn că ai mai existat
De la începuturile ființei
De copil, femeie ori bărbat
Cine strigă, simte și trăiește
Cine cîntă-n moarte ferecat
Doar acela-i parte din pămîntul
Care, părintește, ne-a fost dat.

Desen de
Aurel Ștefan Alexandrescu

ANA MUREȘANU

Te port în destin

Mi-aplec urechea la pămînt
bătaia inimii tale o recunosc
mai vie decît
toate
tobele veacului,
și mă cuprinde
patima de tine,
și mă mistuie,
și mă renaște
să nu mă sting
odată cu marile focuri
toamna cînd vine,

De tine mă leagă
nevăzutele semne-ale creșterii
de lumină
din pasărea piinii,
sarea cea fără de sațiu
a eternei lucrări a fiilor tăi,

Și te port în destin
ca pe un făt,
ca pe o piatră de noroc
tu ești bătaia inimii inimii mele
ești doar Patria.

GEORGE CHIRILĂ

Meditație în Decembrie

Ne știu aici și graiul și gestul neinvins
și mai ales tăria de a lăsa un semn
sculptînd cu mîini dibace, așa cum am deprins,
al lumii noastre chip deschis, frumos și demn
înmiresmat văzduhul, mirabil înțelesul
zvîcnind ca raza-n rouă, ca fagurul în soare,
cetatea în răsfringeri chemă la sine șesul
pe-o zare cu miresme de grîne și de floare.

Tărîmul dintre gînduri și vulturii cei mari
poartă statornic trunchiul și drept și mărturie
din luptele trăite — să ne numim stejari,
prin veacurile multe — și patrie să fie.
Legatu-ne-am pe viață să nu cedăm nimic
din tot ce e al nostru și vis și plinătate,
știm prețul suferinței și-al jertfelor în spic,
de-aceea ni-e stindardul nimbat în libertate.

Cuvîntul tînăr suie și-adînc vizionar
impuls și conștiință care devine faptă,
pămîntul meu de arderi, grădina mea de har,
întemeiere vastă prin zodii te așteaptă !
Treci frunte luminată, către al lumii larg
puternică și vie eu, fiul tău, exist,
numai al tău fiind ; — cutezător catarg
partidul nostru-ți este spre evul comunist !

VIRGIL CARIANOPOL

Partidului

Tînăr, aprig, nu mai sînt în viață.
Ori ce-aș face, — așa nu mai pot fi,
Dar cu gîndul de-ai striga la mine,
De la capul vieții aș veni.

Cere-mi să-nalț munți pentru vecie
Pe-ale căror virfuri să poți sta,
I-aș sui de aur pîn' la ceruri,
Doar cu vorba azi i-aș ridica.

Pune-mă de vrei să stau de pază,
Orice tremurare să-nsemnez,
Aș simți chiar visul dac-ar trece,
Aș putea cu gîndul să veghez.

Nu mai văd precum vedeam odată,
Dar oriunde pe pămînt ai fi,
M-ar aduce dragostea de mină,
Chiar fără lumină te-aș găsi !

MIRCEA FLORIN ȘANDRU

Pe acest scut

Patria e sudată cu sînge
Pe acest scut de pămînt
Pînă în miezul vulcanilor
Rădăcinile-i sînt
Nimeni nu poate să-i clatine
Temelia din roci
Auziți-o cum cîntă
Cu milioane de voci
Fără de patrie toți
Am fi simpli pribegi
Patria-i dată prin naștere
Patria nu ți-o alegi
Patria-i scrisă în sînge
Ascultați-o cum cîntă
În însăși inima noastră
Patria, dragoste sfîntă.

KIRÁLY LÁSZLÓ

Pămînt natal

Cum să spun
Eu într-o parte am mereu meleagul de pruncie
locul de unde vin și unde mă întorc
sau
copacul din care m-am rupt definitiv lăsîndu-l
sau
izvorul din care mă trag
și unde iar mă limpezesc
dacă prin foc și ghiață străbătînd
în stropi mă spulber

De partea cealaltă
perindă-se femei și poezii și scripte
De partea cealaltă stau cu ochelarii
lor birouri
Trec păcănind pe lîngă mine pași nervoși
cuiva-i dau lacrimile că-s atît de bun
Alții mă bat pe umăr pentru că sînt dîrz
și tot aici sînt încolțit de mușcătură
Dar de o parte-a mea stă neclintit
meleagul de pruncie
Mă însoțesc cu unda
Nirajul și Tîrnavele
Țărani masivi
păduri cu izuri de istorie
și drumuri vechi romane
Cîrezi de vite-n trecere spre cer
iau Soarele în coarne
De-o parte-a mea, pe armăsari mărunți
puhoi vin copilandri moșnegiți
purtînd harapnic
Urlet de lupi
Lești de blînde oi spăimos batjocorite
în jurul casei mele
Pe zăpadă umbre de oameni cu furca de fier
Se-mbină undeva în mine
pocnet de harapnic
și ritm de țipătoare trîmbiți.
Un negru trompetist cu ochii mari
privește dus la frații mei bărboși păstori
De-o parte albă-var poteca
de cealaltă vag urma rachetei
Poate duc amîndouă pînă-n cer.

Mă-nalț în scări din șa
și cu sonorul pocnet de harapnic
trezesc pămîntul meu natal în zorii roșietici.

În românește de
Gelu Păteanu

MARIN LUPȘANU

Munca divină

Orice popor are o țară odată pentru
totdeauna
unde-și alege stema și armele de apărare,
brazda neagră pentru însămînțare,
turmele de muguri cu care iese la păscut.
– Eroii noștri s-au întors întotdeauna cu scut
Apoi, poporul își ridică pruncii,
stoarce mierea pămîntului însămînțat,
întemeiază legile patriei și ale muncii.
Legile patriei fiind scrise de popor
cer ca rădăcinile să muncească-n pămînt
iar piinea să zvicnească în cuptor.
La temelia patriei stă munca divină,
pîrghiile răsăritului de soare
care propagă mireazma piinii între popoare
Zidită întru iubire și sănătate
țara-i întotdeauna o cetate
care își alege bărbații de seamă,
femeile care să-i frămînte piinea
și să-i întemeieze pruncii.
Din rădăcina patriei izvorăsc
rădăcinile muncii.

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50.74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
50
(815)
Sîmbătă
10 decembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI
marele forum al comuniștilor, al întregului popor

Unitatea conștiințelor țării

Conferința Națională a Partidului Comunist Român, ale cărei lucrări s-au desfășurat între 7 și 9 decembrie 1977, constituie un eveniment de o importanță deosebită circumscris vieții societății românești de azi. Urmărite cu deosebit interes, cu legitimă mîndrie patriotică de toți comuniștii, de întregul popor, lucrările marelui for au supus dezbaterii problemele fundamentale cu privire la dezvoltarea într-un ritm tot mai înalt a economiei noastre naționale, chezășie a sporirii nivelului calitativ propriu activității economice și sociale. Multitudinea de probleme ce se înscriu în acțiunea de perfecționare a organizării și conducerii societății românești de azi, supuse analizei și dezbaterii partinice în cadrul Conferinței, au drept unic țel creșterea mai accentuată a nivelului de trai al poporului, înaintarea victorioasă a patriei noastre pe calea societății socialiste multilateral dezvoltate și a comunismului. Astfel, în magistralul **RAPORT CU PRIVIRE LA REALIZAREA HOTĂRÎRILOR CONGRESULUI AL XI-LEA, A PROGRAMULUI PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN ȘI LA SARCINILE DE VIITOR,** prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, încă în primele rînduri se spune: **„Conferința Națională reprezintă un eveniment de o importanță deosebită în viața partidului și poporului nostru, în munca și lupta pe care întreaga națiune, într-o deplină unitate, o desfășoară pentru realizarea Programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism".**

Deosebitele succese obținute de poporul nostru în ceea ce privește prevederile din primii doi ani ai actualului cincinal constituie premisele cele mai sigure pentru elaborarea, de către marele for, a amplului și însuflețitorului program de dezvoltare economico-socială mai accentuată a patriei noastre în perioada 1978—1980, trasîndu-se totodată, liniile de orientare generală pentru întocmirea cincinalului 1981—1985.

Prin complexitatea și bogăția de probleme expuse și analizate, Raportul secretarului general al partidului are valoarea celui mai însuflețitor program de lucru. În perfecta lor succesiune logică marile capitole ale Raportului au în atenție excepțional de bogata gamă de probleme și aspecte care, într-o unitate dialectică indestructibilă, definesc în chip explicit condiția social-economică, moral-politică a vieții poporului român, așa cum aceasta se desfășoară în momentul istoric actual, cu largile și profund optimistele ei deschideri spre viitor. Concretețea revelatoare a temelor analizate în Raport este într-adevăr impresionantă și aici se află sursa nelimitatei noastre încrederi în posibilitatea ca tot ceea ce ne propunem a realiza să fie transpus integral în fapte. Concentrarea atenției generale asupra laturilor de ordin calitativ în ramurile producției industriale, dezvoltarea intensivă, cu randament ridicat, a agriculturii, extinderea și perfecționarea schimburilor comerciale și economice, cooperarea în aceste domenii cu alte state, iată deci elementele menite a asigura baza reală a aspirațiilor de progres și bunăstare materială nutrite de întregul nostru popor.

Dat fiind specificul prin definiție modern al societății românești contemporane, apare evidentă necesitatea continuului efort de perfecționare a cadrului organizatoric. Decisivă este, fără îndoială, participarea clasei muncitoare, a întregului popor la conducerea societății, expresie viabilă a procesului de adîncire a democrației socialiste în toate sferele vieții economice și sociale. **„Putem spune,** se apreciază în Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferință, **că avem un cadru organizatoric — atît la nivelul unităților economico-sociale, al orașelor și comunelor, cît și la nivel național — unic în felul său, care asigură participarea nemijlocită a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, la conducerea economiei, a vieții sociale, a întregii societăți. Acum hotărîtoare este funcționarea în bune condiții a acestor organisme, astfel încît elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a statului să fie rodul gîndirii și voinței colective a oamenilor muncii, a întregului nostru popor".**

În strînsă legătură cu această problemă se află **Activitatea politico-ideologică de ridicare a conștiinței socialiste a maselor, de educare revoluționară a poporului și formare a omului nou,** deziderat suprem al societății noastre socialiste, edificator pentru calitatea morală, profund umanistă a politicii partidului. Nu mai puțin semnificativ sînt precizările ce vizează cadrul organizatoric al activității din instituțiile cultural-artistice, și din cadrul publicațiilor, fiind vorba de participarea la activitatea consiliilor de conducere a unui mare număr de muncitori și alți oameni ai muncii care lucrează în producție

Ampla și lucida expunere a problemelor ce dau conținut politicii internaționale a Republicii Socialiste România se integrează organic în ansamblul dezbaterilor din cadrul Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român și reprezintă o magistrală lecție de luciditate și spirit constructiv, o înțelegere vie, esențială a tendințelor și contradicțiilor din lumea contemporană. Sînt reafirmate, de asemenea, în Raport, liniile directoare ale politicii noastre externe, străbătută de **spiritul prieteniei și colaborării cu toate statele socialiste, de întărire a solidarității acestora în lupta pentru progres, socialism, securitate și pace, de amplificare a relațiilor țării noastre cu toate statele pe baza deplinei egalități în drepturi, respectării independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc, renunțării la forță și la amenințarea cu forța.**

Concluzia finală a Raportului prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, conducătorul iubit și stimat al poporului român, constituie însuși îndreptarul de gîndire și inimă pentru viața și munca fiecăruia dintre noi, oameni ai muncii în România Socialistă: **„Fără îndoială că hotărîrile Conferinței Naționale vor răspunde așteptărilor partidului, ale întregului nostru popor, că vor determina un nou avînt în lupta și munca oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, din patria noastră, pentru realizarea în cele mai bune condiții a planului cincinal, inclusiv a prevederilor suplimentare. Sînt convins că aceste hotăriri vor duce la ridicarea țării noastre pe o nouă treaptă de dezvoltare economico-socială, vor asigura sporirea continuă a bunăstării și fericirii națiunii noastre socialiste — țelul suprem al politicii partidului, esența societății socialiste multilateral dezvoltate pe care o edificăm în România".**

Luceafărul

„Tot ceea ce am realizat în acești ani este nemijlocit legat de activitatea multilaterală desfășurată de partidul nostru, de creșterea rolului său politic conducător".

NICOLAE CEAUȘESCU

Partidului

Ne-ai învățat să coborîm în noi înșine
ca într-o vale-a cunoașterii
unde toți oamenii sînt egali
în fața legilor soarelui.
Încordare de ochi, vigoare
de brat, luminare de gînd —
ești binecuvîntarea acestui plai însorit ;
ne-ai învățat să-ntîrziem secunda
căderii în neant, să negăm vidul
cu iubiri și credințe —
Partid al meu
și-al poporului care m-a născut
investindu-mă c-o speranță ;
iată-mi inima —
nici mai bună nici mai rea ca a altora —
teritoriu al unui surîs,
cultivat cu nădejdile semenilor ;
ești lumina
și curajul luminii.

Dim. Rachici

Scrisoare către un muncitor

Am primit scrisoarea Dumneavoastră expediată de la Cluj-Napoca pe 22 noiembrie și trebuie să vă spun de la început că mi-a adus bucurie.

Să-mi știu ajunse versurile în mîna și-n simțirea Dumneavoastră : a celor ce lucrați în producerea bunurilor materiale este pentru mine o onoare. Afirmați adevăruri frumoase și cu atît mai demne de luat în seamă cu cît vin din inima și simțirea mai multora din întreprinderea Dumneavoastră. Spuneți despre poezie că este un izvor imens de energie, că, întors acasă de la lucru, ostenit, o strofă de poezie adevărată vă poate reface puterile. Dumneavoastră spuneți cu entuziasm că o poezie bună dă energie „cît zece kilograme de carne și zeee ore de somn". Cînd spuneți Dumneavoastră ca om al muncii aceasta sînt gata să o primesc întocmai. Omul nu trăiește, vreți să spuneți, numai din pîine, numai din bunurile materiale ci îi sînt o necesitate vitală chiar pentru întreținerea vieții de zi cu zi, cele spirituale. Sînt impresionat că tocmai despre poezie vorbiți, arta cea mai grea și mai complexă, atunci cînd e făcută cum trebuie, și că poezia vă întărește pe mai mulți dintre colegii Dumneavoastră de muncă. Vreau să vă spun că sunteți în acest fel pe calea cea mai adîncă de cunoaștere. Cărțile fundamentale ale lumii sînt scrise în versuri. De la **Vedele** la Dante și Eminescu, popoarele și-au exprimat în poezie tot ce au mai frumos și mai profund.

În epoca modernă s-a scris multă proză și multă din ea de calitate, însă poezia continuă să fie pedagogul cel mai delicat al sufletului omenesc și v-aș încuraja cît vă stă în putință să citiți poeții, marii poeți ai neamurilor, cît mai mult și mai des.

Dacă versurile mele v-au deșteptat acest dor și bucurie după cuvîntul inspirat sînt bucuros, dar v-aș ruga să citiți cît puteți și vi-o cere inima din cei de la care eu însumi am deprins multe. Socot că munca grea pe care o depuneți zilnic în întreprinderea Dumneavoastră, lîngă cuptorul cu nisip topit din care faceți tot felul de obiecte din sticlă, este cinstită pe măsura ei, refăcîndu-vă cu energia cuprinsă în cuvîntul poetic.

Un mare învățat contemporan spunea că verbul poetic inspirat iradiază energie nucleară în toate părțile, în timp ce vorbirea obișnuită iradiază energie linear, mai puțină și de mai mică intensitate. Hrăniți-vă cît puteți cu această putere a verbului poetic și viața Dumneavoastră va primi o frumusețe și o adîncime pilduitoare, renăscătoare pentru tot ce împliniți. Deocamdată, rămîn la aceste rînduri și gînduri. Mulțumindu-vă pentru bucuria ce mi-ați adus prin scrisoarea Dumneavoastră curată și sinceră.

Al Dumneavoastră,

Ioan Alexandru

București, decembrie 1977

Faptele conștiinței

Conform principiului diviziunii muncii lucrarea intelectuală, în speță lucrarea scriitoricească are un statut bine precizat ; prin idee și farmec estetic ea contribuie la înălțarea și înnobilarea vieții semenilor noștri. Cei care nu scriu pentru contemporanii lor sau pentru cei care vor veni, aceia nu scriu nici măcar pentru ei înșiși, oricît s-ar vorbi despre funcția eliberatoare a scrisului pentru creatorul său.

Ca fiecare Forum înalt al țării, Conferința națională a partidului a dat un nou impuls dezvoltării economiei țării și a pus în fața tuturor oamenilor muncii din nou ca sarcină primordială realizarea într-un ritm susținut a măreților planuri elaborate de Congresul al XI-lea al partidului. Efortul plin de abnegație al lucrătorilor din toate domeniile vieții trebuie văzut în lumina conștientizării acestui efort în scopul ridicării bunăstării întregului popor.

Creatorii de artă sînt cei dintîi convinși că tot ce se înfăptuiește în realitate trebuie să se fi înfăptuit în conștient în primul rînd, pentru ca înfăptuirea să fie întru totul adevărată și frumoasă. Cei care au dat, dau sau vor da mereu țării pîinea și mașinile au fost, sînt și vor fi conștienți de abnegația cu

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

Ochii

Lumină, tîrziu iluminîndu-se
vremea din zare în zare,
cum te-ai uita în golul oglinzilor
pînă în ochii ochilor
șirul întemeietorilor tăi,
ai spiței tale. Cum erau ?

Oameni
cu mîini de pămînt, de foc,
de metal. Rănite
de tot ce însemna pipăit,
cunoaștere, gîndire în felul acela
concret, greoi, cumsecade.

Din loc în loc răsar
bunicii și ceilalți, dinaintea lor,
cintărețiî, plugarii,
cumințiî.

În oglinzile zilei
ei sînt dintele care-ți încearcă
litera, nimbul
unde plesnește argintul ;

ei sînt balanța
nu-ul și da-ul
spus deodată ; lăsînd alegerea
cu vorbele pildelor.

Florența Albu

Pagina a 3-a
CERTITUDINILE VIITORULUI
● Semnează : ● Pop Simion ● Florian Marcu, Erou al Muncii Socialiste ● Pompiliu Marcea ● Huszár Sándor ● Dragomir Horomnea ● Elena Ducu, țărancă cooperatoare ● Viorel Stîrbu.

Ritmul fără popas

Viața nu are popas ; este continuă mișcare, conjugare a infinitelor planuri, compensații, circuit de energii, dar mai ales ritm și sens, ideal al materiei, care, așa cum spuneau latinii, refuză să se administreze prost.

Idealul social visat de veacuri, statornicit de gînditori ai timpului trecut, iluminat de vizionari ai vremii noastre, pătrunde din ce în ce mai mult în conștiința marilor mase de oameni, devine singura pavăză împotriva insecu-

Sabin Bălașa

Continuare în pag. a 6-a

Solidaritate

Ce subsistă dintr-un om și îl definește este munca lui, făcută în credință, răbdare și tăcere. O carte, o cărare tăiată în pădure, forme și culori pe o pînză, o casă gîndită după măsura ființei și pe un cîntar cu soarele, vîntul și ploaia, cîntecul bătut pe o doagă fac, laolaltă, umanitatea, substanță și îndreptățire, pe un pămînt viu, între ape nespurcate. Mirosul cărților și mirosul bălților de țiței și al pieii tăbăcite sunt la fel de plăcute spiritului. După nesfîrșite ore de lectură și de scris, în mînă cel mai ades cu un pumn de cenușe, o plimbare pe cîmp, la apusul soarelui, printre sonde și stîlpi de înaltă tensiune, altădată la poalele unui munte, în aer de pănuri ude și uluci răscoapte, descoperă, țeasta arsă pînă la calcar dar cu urechea întreagă și trează îndreptată spre cer, a ideilor, negura fecundă a privirii dintre ploape de bronz. Avocați ai rictusului, ai sughițului care își arată și își ascunde ghearele, norii se desfac, se reintocmesc, legea, inflexibilă, îi purifică de murdărie și de amenințare, făcînd din ei organe, printre altele, ale cuvîntului în flăcări. Materia degradată scoasă din căldarea cu vopsea se absoarbe pînă la urmă în spațiul pe care a vrut să-l ascundă sub o mască a deriziunii. Există un studiu al naturii umane, urmat fără curmare de oameni născuți și formați pentru ei, un studiu al formelor în combustie. Țesuturi pînă

Radu Petrescu

Continuare în pag. a 6-a.

Tineri scriitori pe șantierele muncii

● Reportaje de ● Cornel Nistorescu ● Mihai Pelin ● Nicolae Stoicescu

(paginile 4–5)

cronica literară

Gabriel Dimisianu

„NOUĂ PROZATORI"

Considerat îndeobște drept criticul cel mai echilibrat al generației sale și criticul în ale cărui pagini tronează, cu aproape discreționare puteri, un soi de duh al obiectivității și al măsurii în toate, cvasi-depersonalizat ca orice autoritate ascunsă, Gabriel Dimisianu ne oferă cu ultimul său volum, **Nouă prozatori,** suficiente motive nu pentru a ne îndoi de aceste calități, nicidecum neglijabile pentru statura morală a unui critic, dar suficiente motive, cred, pentru a nuanța puțin lucrurile și pentru a le clinti cît de cît dintr-o prematură etichetă. Căci, iată, nu mai departe, că acest critic socotit, și nu în deșert, a fi un campion al detașării, al rigorilor evidente, un campion al lipsei de parti-pris-uri și al unei priviri răspîndite egal peste suprafața momentelor literare în dreapta lor succesiune, face cu ultima sa carte o veritabilă profesiune de credință și, implicit, un act de solidarizare. El își asumă dreptul și în același timp obligația de a scrie despre generația sa, despre o generație de prozatori cu care a crescut împreună, astfel zicînd, și care, deopotrivă, i-a prilejuit o adevărată ucenicie critică. Sau, cu înseși cuvintele autorului din cele „cîteva precizări" ce deschid volumul : „Am adunat în aceste pagini comentarii despre cîțiva prozatori ale căror prime afirmări sînt legate, direct sau numai prin repercutare, de momentul literar 1960. Voit sau nu, alegerea exprimă un act de solidarizare cu efortul generației din care eu însumi fac parte. Solidarizare nu înseamnă însă, pentru mine, abolirea spiritului critic, ci un sentiment mai viu al perceperii din interior. El se datorează, desigur, împrejurării că evoluția mea a fost concomitentă cu a scriitorilor de care mă ocup aici. În toată manifestarea lor i-am urmărit îndeaproape, și avîndu-i mereu sub priviri mi-am limpezit mie însumi o seamă de obiective ale acțiunii critice pe care aveam să o duc în terenul actualității".

Un asemenea act de solidarizare, oarecum inerent unei vocații critice, fiindcă un critic vrînd-nevrînd aparține unei generații și unui anumit moment literar, nu afectează spiritul ponderat, eminamente ponderat, al criticii lui G. Dimiseanu și cine s-ar aștepta la encomiastice portrete decurgînd dintr-o astfel de mărturisire afectivă, printre extrem de puținele, de altfel, ce pot fi trecute în contul autorului, s-ar înșela profund. Nu de aservire e vorba aici, și probabil se vor găsi destui care să confunde lucrurile, ci de o privire cordială, „din interior" cum o numește criticul, privire care provine dintr-o onestă și totodată vie participare la impunerea unei generații și la problemele cu care ea a fost confruntată în decursul timpului. Această cunoaștere, omenească și deopotrivă problematică, este sesizabilă la nivelul unui sunet lăuntric pe care îl emit textele, însuflețite de o vibrație nereprimabilă atunci cînd se discută, de pildă, trăsăturile bune sau mai puțin bune, ale prozatorilor-oameni, ca și intimitatea muncii lor literare. Sînt critici care preferă a nu-i cunoaște în latura lor imediat umană pe cei despre care scriu (o, și cît e de invidiat și de cîte ori o asemenea ipostază !), dar cum poți face o totală abstracție de imaginea oamenilor atunci cînd ea îți este nu numai familiară, ci și corespunde unor înfățișări sau unor particularități probante ale cărților lor, luminîndu-le ori evidențiindu-le porțiuni întregi ? N-ar fi oare o ipocrizie a mima că l-ai „uitat" completamente pe autor în momentul cînd i-ai citit opera ? G. Dimisianu nu-și reprimă această predispoziție de a vorbi din cînd în cînd și despre personajul-scriitor și cum face întotdeauna aceste observații cu delicatețe și cu o discreție servind numai și numai mai buna cunoaștere a operei, iată, dintru început, unul din acele nuclee de rezonanță ce contribuie la tensionarea afectivă a descripțiilor sale. Astfel, despre Nicolae Velea criticul scrie : „...plăcerea e să constați că acest mare risipitor de spirit care este Velea în viața de toate zilele trece măcar o parte din tezaurul său în pagina tipărită". Despre Fănuș Neagu, de asemeni : „A fost receptată mai mult latura exploziv-patetică a scrisului său, înclinația spre exaltarea teluricului, poate și sub influența imaginii pe care a impus-o despre autor manifestarea curentă a omului...". Sau despre Virgil Duda : „Un aer rece circulă totuși prin aceste pagini și am sentimentul că în **Catedrala** percepusem mai multă spontaneitate și vibrație umană. Dincoace totul e stăpînit, dominat cu autoritate, disecat, prins sub lentilele augmentatoare de care vorbeam, mărturisind încă o dată cît de mult datorează proza acestui autor inteligenței și lucidității sale".

Pe de altă parte, un lucru care s-a remarcat efectiv mai puțin în critica lui G. Dimisianu este senzorialitatea percepției sale, poate și din pricina stilului auster, eficient și concis, însă, cu toate astea, o senzorialitate mereu prezentă, îndemnîndu-l a gusta din plin prozele unui spațiu geografic și ale unei viziuni temperamentale congenere, de altminteri, criticului însuși. Cîtă imaginație critică există aici se datorează evident unei structuri cu mult mai puțin „reci" decît se presupune. În clipele sale de necenzurare ori de reacție imediată și intens participativă criticul poate fi și un remarcabil poet al imaginii critice. Despre D. R. Popescu, de exemplu : „O umanitate sudică, solară, trăind sub impulsul momentului, deschisă exaltărilor, generoasă și candidă în anumite împrejurări, iar în altele înclinată spre violență și chiar spre cruzime. Această disponibilitate pentru trăirile extreme, acest clocot al sîngelui, acest climat de pasionalitate, acest preaplin interior mereu gata să se reverse creează între indivizi tensiuni ireductibile, ajunse uneori în conflicte ce nu au altă ieșire decît suprimarea uneia din părți de către cealaltă. Am văzut frecvența încăierărilor sîngeroase, a omorurilor, în această Sicilie dunăreană ce aplică fără tresărire legile răzbunării nemiloase". La fel, prozele semnate de Ștefan Bănulescu ori de Fănuș Neagu sînt, și se simte asta din întreg discursul critic și din suflul energic de care-i cuprins, nu numai prozele unei generații care le-a adoptat cu entuziasm, ci scrieri de o factură și de o amprentă stilistică aparte pentru care criticul are mai întotdeauna antenele sensibile. Înclinația spre pitorescul vizionar e o latură a sensibilității lui G. Dimisianu, așa cum este, tot astfel, poate de puțini observată predispoziția sa pentru comic și ironie. Felul cum discută, și nu o dată, cu o receptivitate vizibil încîntată, mărturisind adeziunea și un spirit comun, aceste aspecte în literatura unui N. Velea, Teodor Mazilu ori D. R. Popescu e, nici vorbă, o notă care, dincolo de întinderea registrului critic, aparține propriei personalități. Poate că ar trebui ca acest filon de umor să fie chiar mai bine exploatat de către autor în folosul repertoriului său de delimitări și opoziții.

Dar relevînd în acest chip cîteva dintre componentele criticii lui G. Dimisianu care, cel puțin în această carte, acordă un spor de afectivitate și de participare demersului său critic, prea monoton privit ca întruparea stricteței și a supravegherii, am ajuns, după opinia noastră, la o latură ce merită realmente sublinierea. Căci, spunînd despre scriitorii prezenți în sumarul acestei cărți că au contribuit, prin cărțile lor, la „limpezirea" unora dintre obiectivele acțiunii sale critice, autorul nu face nicidecum o afirmație gratuită sau de pură complezență. Într-adevăr e vizibilă, din diagramele interpretative ce le sînt dedicate, o receptivitate crescută a criticului de la carte la carte, după cum sînt vizibile un accent mai apăsat pus pe „atitudinea față de existență" și un interes în continuă expansiune față de contextul moral, politic și social pe care-l au în vedere cărțile respective. Se poate afirma că deschiderea față de unele probleme ale politicului, în înțelesul larg al cuvîntului, pe care o constatăm la scrierile din urmă ale autorilor de care se ocupă G. Dimisianu, ca și în cărțile altor autori, a politizat însuși textul criticului, mai atent ca niciodată la contextele ce ne determină existența. O înțelegere mai nuanțată și mai din interiorul literaturii a accepțiunilor acordate realismului e, de asemeni, reperabilă în judecata multora din cărțile cuprinse în sumarul volumului **Nouă prozatori.** „Limpezirea" criticului, ceea ce înseamnă, de fapt, însăși maturizarea lui, într-o seamă de probleme ale generației sale și nu numai ale ei, probleme de creație și de existență literară, desigur, este lesne de observat și fără de a reprezenta „revizuiri" de apreciere valorică pe parcursul aceluiași portret se pot detecta atît perspectiva, cît și nuanțele cu care s-a îmbogățit și s-a consolidat în timp critica lui G. Dimisianu. De aceea, într-un asemenea climat de reflecție și de aprofundare pe care criticul însuși și l-a precizat și unde opțiunile lui sînt adeseori răspicate pentru ceea ce numește „atitudinea față de existență" unele tururi de forță de a vedea calități literare chiar și acolo unde ele lipsesc cu desăvîrșire ori sînt contrazise tocmai de amplitudinea existențială și de morala vieții apar ca venind dintr-o atitudine prea comprehensivă. Criticul face un efort disproporționat pentru a colora petele care, de altfel, nu-i scapă ochiului și e curios de a citi cum unele obiecții inițiale se transformă la un moment dat în justificări sau chiar în merite. Un mai sever accent critic, care în fapt nu contrazice posibilitățile de receptare și de emoție în fața literaturii, ar face din cartea lui G. Dimisianu, **Nouă prozatori,** o carte de referință.

Dan Cristea

PREZENȚE

● În cinstea Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român și a celei de a 30-a aniversări a Republicii, la Sibiu a avut loc acțiunea cultural-educativă „Artele — fereastră deschisă spre om", organizată de ziarul **Munca** în colaborare cu Casa de cultură a sindicatelor din localitate. În cadrul zilei dedicată poeziei din această săptămînă a artei și frumosului au participat poeții Liliana Ursu, Florin Costinescu și Ion Mircea, cărora li s-au alăturat membrii „Cenaclului tineretului revoluționar" din municipiul Sibiu.

● **Viața Românească nr. 10.** Ultimul număr al acestei reviste lunare atrage atenția mai ales prin prezența unui număr de articole și studii de critică remarcabile atît prin tematica lor, cît și prin seriozitatea argumentării, în genere, a modului de a conduce, analiza și a formula opiniile. Al. Piru **(Istoria literară)**, făcînd uz de exemple al căror caracter concludent este mai presus de orice îndoială, readuce în discuție atît de acuta chestiune a lucrărilor de sinteză. Alte teme de teorie, critică și istorie literară, avînd un vădit interes major, tratează Edgar Papu **(Hölderlin în românește)**, Liviu Rusu **(Iarăși Titu Maiorescu și Sorbona)**, Ștefan Delaneanu **(Un moment semnificativ în gîndirea și acțiunea politică a lui Al. Papiu Ilarian)** și Al. Protopopescu **(Critică și concept)**. La cronica literară, Cornel Regman analizează cu sagacitate volumele **Miraria** de Marcel Gafton și **Balade** de Dominic Stanca. Excelente poemele în proză semnate de Nichita Stănescu reunite sub titlul **Unsprezece poeme sau alte învățături ale cuiva către fiul său.**

● **Cahiers roumains d'etudes litteraires nr. 2/1977.** Recent apărut, acest tom al prestigioasei publicații își structurează sumarul pornind de la importanta temă a iluminismului în cultura română. Iată titlurile studiilor publicate : **Particularités des Lumières roumaines** (Romul Munteanu), **L'Ecole transylvaine : la conception philologique, historique et lingvistique** (Nicolae Balotă), **Lumières roumaines. Idées sur le théâtre, la poésie et la littérature** (Adrian Marino), **Où en sont les études sur les Lumières roumaines ?** (Pompiliu Teodor), **Lumières et préromantisme dans la culture romaine?** (Alexandru Duțu), **Benjamin Franklin and the first American-Roumanian Relations** (Demetrius Dvoichenko Markov), **Les Lumières en Transsylvanie et le joséphisme** (Ion Lungu), **Bibliographie des Lumières roumaines** (N. Bocșan).

● **Acele zile și acele nopți** este titlul unor noi culegeri de articole, însemnări și reportaje legate de tragicul cataclism seismic de la 4 martie 1977. Apărută la Ed. Militară (sub îngrijirea colonelului Oliver Lustig), culegerea, deosebit de cuprinzătoare, include și un important număr de semnături din rîndurile scriitorilor. Vom reveni asupra culegerii la rubrica „Viața cărților".

CARTEA DE DEBUT

Un debut postum

Este vorba de cartea regretatului Al. Bistrițianu, **Teorie și inspirație folclorică la predecesorii lui V. Alecsandri** („Minerva" seria Universitas, 1977) teză de doctorat susținută la 2 iulie 1976 cu o zi înainte de încetarea din viață a autorului, născut la 7 septembrie 1911, fost asistent al lui N. Cartojan în 1942, profesor secundar, șef de secție la Institutul de istorie literară și folclor al Academiei sub direcția lui G. Călinescu (1950—1963), conferențiar la Institutul Pedagogic și la Facultatea de limba și literatura română, pensionat în iunie 1976.

Om extrem de afabil și gentil, veșnic cu surîsul pe buze, Al. Bistrițeanu era un cercetător bine pregătit și atent care nu se grăbea să publice, exasperînd din această cauză pe Călinescu care-l prețuia. Călinescu îi dăduse ca temă de cercetare **Folclorul ca preocupare și izvor de inspirație al întîilor scriitori români.** Cercetătorul a început în 1953 cu investigarea preocupărilor de folclor și izvoarelor folclorice la Dimitrie Cantemir și Nicolae Bălcescu. A urmat în 1955 cu cercetarea raporturilor lui G. Asachi cu folclorul. În anul următor a scris despre primii culegători de basme românești (Frații Schott, Obert și Kunisch). Apoi, în 1957, un studiu despre folclorista Elena Sevastos și, abia după cinci ani, un articol despre C. Negruzzi și creația populară. Penultimul studiu, **Preocupare și inspirație folclorică la I. Heliade-Rădulescu** a venit abia după zece ani, în 1972, iar ultimul, **D. Cantemir scriitor de povești,** în 1973, odată și în aceeași revistă cu un studiu al nostru intitulat **Real și imaginar în Istoria ieroglifică (Fabulele lui D. Cantemir).** Teza reia studiile anterioare despre Cantemir, Asachi, Heliade Rădulescu, Negruzzi și Bălcescu, adăugind un singur capitol nou despre Mihail Kogălniceanu.

Indiferent de importanța temei la autorii avuți în vedere, nu în toate cazurile esențială, începînd chiar cu D. Cantemir și sfîrșind cu Bălcescu, Al. Bistrițianu încearcă să epuizeze materia, revăzînd ce s-a scris mai înainte, cu inerente scăpări și căutind prin lecturi asidue date noi. Cercetările vechi sînt aduse la zi în lumina noilor descoperiri cu observația amară că unii (autorii ediției **Istoria ieroglifică,** P.P. Panaitescu și I. Verdeș) i-au reprodus observațiile fără să-l citeze. Lucrul e regretabil, desigur, dar mulți fac aceleași observații ca și Bistrițeanu, fără să-l fi consultat, ceea ce nu înseamnă că la rîndul lor trebuie să se plîngă dacă nu sînt amintiți.

În studiul despre Dimitrie Cantemir au rămas unele inadvertențe. Nu se dă titlul exact turcesc al tratatului de muzică descoperit în Biblioteca de turcologie de la Istanbul și publicat în 1973 de Eugenia Popescu-Judetz. Tradiția despre **Dumbrava Roșie** este consemnată și în cronica lui Grigore Ureche sub anul 1500. Pentru legenda întemeierii din **Descrierea Moldovei** se impunea citat studiul esențial al lui Mircea Eliade, **Voevodul Dragoș și vînătoarea rituală,** din lucrarea **De Zalmoxis à Gengis- Khan** (1970). Lamentația Inorogului nu ni se pare folclorică, ci cultă, foarte apropiată de trenosul din poemul grecesc al vistierului Stavrinos la moartea lui Mihai Viteazul, poem pe care nu e îndoială că D. Cantemir l-a citit (Stavrinos : „O, pietre acum crăpați ! Copaci dezbrăcați-vă!" Cantemir : „Munți crăpați, copaci, vă despicați..."). Este binevenită decuparea proverbelor și zicalelor din **Istoria ieroglifică,** dar neconcludentă fără alinierea paralelelor folclorice. Se putea spune măcar că un proverb precum : „Cămila, cercînd coarne, urechile și-au pierdut" se află și în cronica lui Radu Popescu : „Au cercat cămila să-și puie cercei la urechi, apoi și urechile le-au tăiat" (relativ la banul Gheorghe Cantacuzino). Sau proverbul : „Cine face, facă-i-să" (pildă la povestea Brehnacei) se găsește și la Ion Neculce. Dar multe din proverbele lui Cantemir sînt decalcate din alte limbi.

Despre faptul că Asachi nu era doctor în filozofie se știe din 1951. Era cazul ca autorul să citeze ediția de **Opere** din Asachi, I, publicată de N.A. Ursu în 1973. Cu balada lui Asachi **Jijia** din 1853 seamănă legenda lui V. Alecsandri **Biserica risipită** din 1862. Cît despre „zicerea veche", intercalată în nuvela lui Petru Rareș („Pe cît vei fi ferice ; / Prieteni mulți ți-or zice ; / Cînd norocul te-a lăsa, / Toți atuncea te-or uita !") ea nu este folclorică, ci nimic altceva decît distihul 5—6 din **Tristia** I. 9, de Ovidiu : „Donec eris felix multos numerabis amicos / Tempora si fuerint nubila, solus eris" pe care le tradusese înainte Vasile Aaron : „Pînă vei fi fericit / De prieteni nu-i fi lipsit, / Iar cînd se inourează / Toți se duc, se depărtează" și le va traduce și Eminescu : „Pînă vei fi fericit număra-vei amici o mulțime, / Cum se vor întuneca vremile-singur rămîi".

La Ion Heliade-Rădulescu nu sînt lucruri noi. Am regăsit cu plăcere termenul de lirică „premodernă, care-mi aparține aplicat la poezia Văcăreștilor. Tot eu am identificat într-un cîntec anonim dat ca exemplu de Heliade dintre acelea care „nu miros a logofeție de prin oraș, nici a meși și ciacșiri din Fanar", o poezie de Nicolae Văcărescu. Ar fi fost cazul să se spună că Anton Pann a reprodus în **Spitalul amorului** poezia **Amărîtă turturea** știind că aparține lui Ienăchiță Văcărescu și că la Alecsandri nu vine din circulația orală, ci din **Spitalul amorului.** Cu privire la schița **Adunări dănțuitoare** de M. Kogălniceanu, Bistrițianu trimite la nota lui Dan Simonescu din ediția de **Opere,** I, 1974. Iată această notă. „Articolul scos din colecția **Paris ou le livre des cent et un** este schița **Soirées dansantes** (Adunări dănțuitoare), publicată în „Albina românească", 1838. Colecția **Paris ou le livre des cent et un** a apărut la Stuttgart, **Au bureau des nouveautés de la litterature française,** începînd cu anul 1831-1833 (12 volume). Cu același titlu a mai apărut și la Paris (1831-1832) o colecție ; aceasta, pe copertă, are numai titlul **Le livre des cent et un,** iar în interior **Paris ou le livre des cent et un.** Comparînd sumarele celor două colecții (cea de la Stuttgart, în biblioteca noastră personală, cea de-a doua, în Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, dar în ambele biblioteci colecțiile nu sînt complete), constatăm că textele se repetă. Totuși credem că Kogălniceanu a folosit colecția publicată la Paris. Autorul schiței il dăduse încă din 1972 Titus Moraru, în lucrarea sa **Fiziologia literară.** El este Jacques Raphäel iar schița a apărut în volumul XIII din **Paris ou le livre des cent et un.** Kogălniceanu a localizat. A pus „biserica Barnovschi" pentru „le bourbon de Notre-Dame", „duca P.S." pentru „mademoiselle Elisa", petrecerile de pe vremea lui „Moruz și Calimah" pentru „balurile din faubourg Saint-Germain", „rîpa Privighișoaia" pentru „la rue Montargueil", „muza biurgherească din Păscărie" pentru „muse bourgeoise du Quartier Poissonnière".

La capitolul Bălcescu este interesantă intenția istoricului comunicată lui Alecsandri de a „aduna cîntecile Valahiei și a ți le împărtăși, ca să faci o colecție completă". S-a găsit printre manuscrisele lui Bălcescu o singură doină haiducească, contra ciocoilor : „Cînd eram copilaș mic / Țineam drumul la colnic... / Ciocoi de pe cal căzînd, / Mă fac broască pe pămînt..." pe care Al. Bistrițianu o identifică la Alecsandri în doina din Moldova **Voinicul.**

Al. Piru

viața cărților

Patetica '77

● Întreprinderea lui Mihnea Gheorghiu *) nu este dintre cele mai simple. Unele dificultăți decurg din natura însăși a romanțării istoriei. Altele, din exigențele „comenzii sociale" și ale unor precise orientări ideologice. Acestea din urmă sînt rezolvate la un nivel superior și cu adresă literară. Esențială rămîne însă realizarea verosimilului istoric-literar, a visului istoric cu ochii deschiși, a transformării evenimentelor și documentului istoric și obiectiv în element posibil de ficțiune literară acceptabilă în planul dramatic și narativ. Scriitorul procedează în două moduri, cu imaginație, îndemînare și — aș spune — chiar cu o anume rutină. Mihnea Gheorghiu nu este la prima sa încercare realizată de piesă istorică și de scenariu cinematografic.

Patetica '77, „piesă de teatru în două părți după Duiliu Zamfirescu", își propune — și reușește — să concentreze într-un spațiu teatral foarte scurt cele mai esențiale momente, stări de spirit, mișcări de idei și personaje ale Independenței. Rezultatul este un „colaj" coerent și ingenios de situații, eroi istorici, texte și fraze „istorice". Procedeul aparține în acest caz selecției și esențializării. Mihnea Gheorghiu decupează eroi, scene și declarații tipice, combinate într-un scenariu care beneficiază, în toate articulațiile esențiale, de ample explicații și indicații regizorale. Rezultatul este o secțiune transversală a dramaticului an 1877 surprins pe plan politic, ideologic, social. Nu este omis nici un personaj istoric de la Mihail Kogălniceanu la I. Brătianu, de la Prințul Carol la Marele Duce Nicolae, de la C. A. Rosetti la N. Grigorescu. Impresia, la lectură, este de aglomerare caleidoscopică, dar fluidă, rapidă, neinsistentă. Mihnea Gheorghiu știe să distribuie accentele și să practice arta aluziei și a poantei cu bătaie lungă. Schimbările dese de planuri, montajul rapid, introducerea personajelor istorice sau „tipice" în situații firești, naturale, realizează nu numai o reconstituire istorică, o demonstrație ideologico-politică, dar adesea și elementul ficțiunii, consolidat și prin scenele pur descriptive, de legătură. Indiciu de tact și finețe : scriitorul evită din plin stilul festiv și frazele umflate. Este evident că Mihnea Gheorghiu a asimilat evenimentele istoriei. Participarea sa este interiorizată, iar solidaritatea sa patriotică are adîncime.

Dacă în **Patetica '77** scriitorul procedează prin acumulare (la limita de sus a virtuozității), destinderea, evadarea, aventura pe mari spații caracterizează „scenariul despre Dimitrie Cantemir" : **Mușchetarul român.** Scris pentru un public larg, inclusiv internațional, filmul narează peripețiile europene ale manuscrisului... **Istoriei imperiului otoman** de D. Cantemir, furat de doi „agenți" și recuperat de „mușchetarul" Mihuț Gălățeanu, croit în stil clasic de „capă și spadă" (și filmul și eroul). Lectura, de ordin pur epic, este delectabilă, cu multe surprize și momente de **suspense.** Mărturisesc, în cel mai pur stil critic „impresionist", că mi-a „plăcut" tocmai pentru candoarea, gratuitatea și jocul său liber al imaginației. Teoriile despre „moartea epicului" sînt date invariabil peste cap de acest gen de scenarii întemeiate pe succesiunea evenimentelor pure. A introduce în scenariu (într-o intrigă de fapt polițistă) chiar și pe filosoful Leibnitz și pe marele arhitect baroc Von Erlach, mărturisesc cu toată ingenuitatea că nu mi-ar fi trecut prin minte. Succesiunea de decoruri : Istanbul, Iași, Viena, Berlin, Amsterdam este vertiginoasă și amuzantă. Momentul Stănilești este tratat cu discreție, în vîrf de ac. Mihnea Gheorghiu are de altfel și talentul decupării și intercalării reflexiilor și frazelor istorice (p. 17, 115, 117), multe cu rezonanță foarte actuală. A selecționa scene, personaje și citate semnificative într-un cadru de ficțiune istorică ține de pricepere literară și „meserie". Materia este generoasă, bogată, dar și plină de „capcane". A le evita cu abilitate și dezinvoltură, în ritm susținut, nu este deloc la îndemîna oricui.

Adrian Marino

*) **Mihnea Gheorghiu : „Istorii dramatice", Editura „Eminescu", 1967.**

Eminescu în critica italiană

● Fără îndoială că inițiativa editurii „Junimea" de a publica această culegere de studii asupra lui Eminescu*), aparținînd unor reputați oameni de cultură italieni (începînd cu studiul lui Carlo Tagliavini din 1923 și încheind cu prefața lui Mario Ruffini la volumul **Poesie d'amore** apărut la Torino în 1964) — este o inițiativă de certă utilitate. Este firesc dat fiind interesul în continuă creștere față de poezia și gîndirea eminesciană în lume, ca și cititorul român să poată cunoaște parte din cele mai izbutite cercetări străine legate de acestea. Volumul ridică, însă, cîteva obiecții peste care nu putem trece. Mai întîi, faptul că 3 din cele 7 studii ale cărții sînt introduceri la volume de traduceri din Eminescu (Ramiro Ortiz, Umberto Cianciolo și Mario Ruffini), unde pe prim plan se situează prezentarea biografiei, alte 3 fiind studii apărute în reviste (deci neavînd, oricum, caracter sistematic analitic) și că un singur caz (cap .XV, XVI și XVII din cartea Rosei del Conte — **Mihai Eminescu o dell'Assoluto)** prezintă garanția unei cercetări de profunzime, — face, dintr-o dată, ca, pe de o parte, metoda critică să fie în principal expozeul, descriptivul prevalind asupra laturii analitice, iar, pe de altă parte, interesul — îndreptățit, de altfel, pentru transpunerea armoniilor **de rostire** eminesciană să umbrească interesul față armonia profundă a **sensurilor.** De aici superficialitatea multor pagini, multe fiind mărturii de iubire față de Eminescu, dar puține contribuții la destăinuirea profunzimilor acestei poezii. Este drept că doar ultimele două studii, scrise după 1960, intră în sfera noii metodologii critice eminesciene, celelalte 5 avînd, azi, mai mult importanță afectivă și istorică.

Ceea ce face meritul criticilor inserați aici este, cum spune Radu Boureanu în **Argument** — că „au înțeles că poezia sa ne spune numai cuvintele esențiale ale acestor stări ce formează în sine esența generatoare a conștiinței, a valorii noastre naționale".

Dincolo de aceste obiecții, nr 9 al seriei „Eminesciana" se cuvine salutat cu sinceritate, nerămînînd decît să așteptе tipărirea integrală în românește a cărții Rosei del Conte, una din marile nostalgii ale iubitorului de Eminescu de astăzi, nostalgie pe care cartea de față nu face decît să o sporească o dată mai mult.

Dan C. Mihăilescu

*) **M. Eminescu în critica italiană — texte alese și traduse de R. Boureanu și Titus Pârvulescu, Editura „Junimea", 1977.**

O altfel de „Țară a minunilor"

● Scrisă cu umor și inteligență, oscilînd între poem eroi-comic și basm — în maniera lui Lewis Carroll — ultima carte a Mariei-Luiza Cristescu *) este de fapt o alegorie. O alegorie a invadării umanului de automatisme prejudecăți, fanatism sau constrîngeri mecanice. Forțele răului, reprezentate prin Brahmanul-de-Convingere-Oarecare-Nu-Crede-în-Reîncarnare și de agentul său secret, Urechi-de-Măgar — primul un produs cibernetic, al doilea un muritor de rînd însă strict programat, curățit de orice impurități biologice — vor să cucerească Împărăția-Fericită-Zi-de-Zi, o țară a minunilor în care banalele condimente, leuștean, mărar, pătrunjel, cimbru etc. sînt copaci ce adăpostesc palmierii. Ciudățenia acestei împărății stă însă mai ales în zăcămintele sale care, nici feroase, nici aurifere, nici energetice, sînt totuși mai prețioase decît toate : sînt zăcăminte de iubire, lacrimi sau „lasă-mă să te las", adică sentimente, atitudini și mobiluri umane.

Majoritatea nonsensurilor, paradoxurilor se nasc din ciocnirea punctelor de vedere ale invadatorilor și invadaților, sentimentele ultimilor fiind „prelucrate" de automate cu obtuzitatea de rigoare.

Narațiunea stă sub semnul visului. Elementele sînt combinate nu conform logicii comune ci prin asociații ale subconștientului, mecanismul declanșînd uneori întregi serii sinonimice. Realitățile psihologice sînt tratate ca obiective, coexistența lor în minte justificînd coexistența în concret : „Fiindcă e și contaminată, în jurul ei am făcut un baraj de bună-credință și de aerostate printre care nu trece nici măcar o muscă infectată de lamentații. Prin această blocadă se mai strecoară cîte o epidemie de strîmbături din nas, dar pînă să ajungă în mijlocul Împărăției se subțiază și rămîn doar cartilagii uscate și nepericuloase..."

Ca într-un joc capricios, se trece brusc de la comic la tragic, de la duioșie de romanță la cruzimi medievale, spațiul și timpul sînt anulate, tot ce piere în torturile Brahmanului renaște imediat, teafăr și voios, faptele rămînînd fără consecință. De altfel, întreaga lume a cărții e pusă sub semnul întrebării, ea fiind deseori redusă la bidimensional, la pagina de carte („Nimeni nu știe, dar eu sînt sfetnicul lui de taină... scheuna Iepurașul fără odihnă sau ortografie"). Adevărurile cele mai cunoscute sînt chestionate, demonstrații lungi sînt necesare pentru redemonstrarea vreunui loc comun. Aceasta deoarece nimic nu trebuie să fie însușit în mod automat. Pledoaria pentru instaurarea „haosului roz", adică iubirea, principiul principiilor, din care să derive logica și rațiunea, se face uneori în termenii moralei ieftine de „banii n-aduc fericirea" ; alteori însă cu umor trist sau incisiv și cu o wildiană mizantropie („Lacrimile sînt un produs de schimb, de comerț și chiar de dăruit" ; „Indiferența e atît de bine conservată încît greu poți să-ți dai seama că nu e contrariul ei").

Din teama de a nu cădea ea însăși în vreo convenție, autoarea se sustrage total povestirii pe care uneori nici n-o ia în serios, oferind comparații de genul „Pisica-de-Burlan arăta ca o pisică de burlan" sau „Brahmanul care era așa și agentul său secret care era altfel...".

Cartea e o încercare de iluminare a ființei umane adevărate pentru care există speranță atît timp cît e capabilă de afecțiune și de dezvoltare armonioasă.

Maria-Ana Tupan

*) **Maria-Luiza Cristescu : „Roman de dragoste (Povești de adormit copiii)", Editura „Albatros", 1977.**

Destine naționale și literare

● Cartea lui Ion Petrică*), despre legăturile culturale ale României cu Polonia, face parte din acea categorie de cărți de o certă ținută intelectuală, de o sobrietate care nu exclude nuanțările și de o intransigență extrem de meritorie în păstrarea și restabilirea adevărului. E, de altfel destul de greu de definit această carte care nu este o strictă lucrare istorică pentru că, preocupată de o mulțime de implicații ale evenimentelor și faptelor tratate, ajunge la configurarea de portrete morale pentru o serie de protagoniști celebri ai luptei dificile a polonezilor pentru recăpătarea drepturilor statale și libertate. Deci o istorie cu miez și tîlc în sensul istoriilor cronicarilor timpurii, dar cu altă pondere și alte mijloace ale obiectivării. O istorie mai ales interesantă prin faptul că ea aparține unui stat desființat de pe harta Europei timp de 123 de ani.

Ion Petrică va alege secolul al XIX-lea pentru a prezenta confluența polono-română pe plan cultural. Nu sînt greu de descoperit cauzele acestei apropieri : popoarele român și polon au fost de veacuri obligate să stăvilească pericolul otoman. Moldova era evident mai aproape în drumul semilunei dar o eventuală cădere a ei așeza pericolul nemijlocit în calea Poloniei. De atunci alianțe și tratate respectate în genere, cu cîteva ciudate și nefaste excepții, cum ar fi aceea a regelui Ioan Albert prin care ne-am scris victoria din codrii Cosminului.

Dar mai cu seamă va fi importantă această legătură în secolul al XIX-lea cînd toate țările Europei își vor ridica punțile către o nouă epocă de mult visată și gîndită și care se va înscrie în istorie sub semnul anului 1848. Polonia avea mai mult de cucerit pentru că totul începea cu dreptul de „a fi".

Pe Ion Petrică îl interesează mai cu seamă să dezvolte ce a dat această confrerie pe plan spiritual, mai ales în domeniul circulației literaturii și a motivelor ei. Și aici urmează consemnarea receptării literaturii române în Polonia, ca și fenomenul invers, receptare pe care autorul o socotește pe bună dreptate condiționată de legăturile politice amintite. Pe plan politic, sînt relevate numele lui Alexandru Ioan Cuza, M. Kogălniceanu și Bălcescu ca fiind legate de desfășurarea mișcării poloneze. Cultural, joncțiunea se va produce prin Vasile Alecsandri, a cărui pătrundere în conștiința spiritualității polone este uimitor de rapidă, pe de o parte, iar pe de altă parte prin pătrunderea lui Adam Mickiewicz în România. Mickiewicz făcea parte din marea generație a poeților romantici care dominau pe atunci Europa. Se discută de asemenea receptarea lui Eminescu mai dificilă din cauza pozitivismului polonez în expansiune, cu prea puțină deschidere în domeniile simbolului. Apoi o secțiune interesantă a cărții este destinată circulației unor motive în literatura polonă și română deopotrivă, motive care nu sînt altceva decît evenimente ale evului mediu trăite în comun. Toate aparțin literaturii de inspirație istorică. Aceste comentarii pot da măsura unei conturări a mijloacelor literare prin distanța dintre ficțiune și istorie ; apoi ele dau măsura unor cauze morale care generează gradul și felul acestei distanțări

Cartea lui Ion Petrică este nu numai interesantă și bogată în informații dar este totodată și istoria unei aventuri spirituale din cele mai fascinante.

Ioana Crețulescu

*) **Ion Petrică : „Confluențe culturale româno-polone", Editura „Minerva", 1976.**

Fațete moderne

● Ceea ce ni se pare că-l deosebește pe Eugen Todoran de alți cercetători ai istoriei literare este — în primul rînd — preocuparea sa constantă de explicare a operei „prin unitatea focarului interior", prin utilizarea unei perspective constructiv-istorice, prin luminarea ideilor, forță care — după el — constituie sîmburele original al operei literare. Cercetarea sa se aplică precumpănitor asupra acelor opere care au primit girul consacrării pe plan național și universal, urmărindu-se deschiderea unor noi orizonturi interpretative, printr-o continuă raportare la cele mai avansate poziții ale contemporaneității. În acest scop, se pornește totdeauna de la avansarea unor premise, într-o reinterpretare de aspect demonstrativ, sprijinită pe un eșafodaj teoretic de extracție elevat-filozofică.

În cea de a treia carte*) a sa Eugen Todoran își consolidează sistemul critic, diferențiindu-se de alți cercetători ai aceleiași teme, printr-o argumentare erudit comparatistă — de raportare a concepțiilor maioresciene la direcții ale esteticii contemporane, printr-o amplă reconsiderare a izvoarelor gîndirii lui filozofice, pentru a stabili măsura în care se poate acorda cu ideologia contemporană, scopul argumentării constînd în respingerea interpretărilor minimalizatoare, potrivit cărora Maiorescu n-ar fi fost decît „un modest vulgarizator", un estetician influențat de filosofia germană în care s-a format.

Premisa de la care se pornește este relevabilă. Titu Maiorescu a fost „un umanist cu formație clasicistă, raționalist prin concepție, universalist prin cultură, educator prin vocație, cu o conștiință clară a principiilor naturale ale vieții umane și a legilor sociale și spirituale, după care **ideea de om** se include în ideea de **cultură,** ca o condiție a **progresului** ei în toate formele spiritualității poporului în care individul uman trăiește : limbă, literatură, artă, știință, politică, după un ideal al **omului modern"** (p. 21).

Analizînd **estetica** maioresciană, Eugen Todoran își propune o reconsiderare a teoriilor lingvistice „din punctul de vedere al structuralismului lingvistic și al stilisticii funcționale", găsind că Titu Maiorescu a fost un adept al istorismului.

În interpretarea modernității lui Maiorescu, Eugen Todoran pornește de la datele teoriei marxiste despre artă — „o teorie care distinge «obiectivul» istoric și «banalul» cotidian [...] de «semnificativul» istoric, care nu poate fi înțeles în artă decît de la înțelegerea **artei** plecînd" (p. 239). Todoran avansează ideea oportunității confruntării teoriilor maioresciene cu estetica marxistă în reconsiderarea funcțiilor artei în estetica lui Maiorescu pentru a reține ceea ce rămîne valabil și pentru epoca noastră „într-o permanență a spiritului critic, fără de care nu există nici literatură și nici cultură adevărată" (p. 276).

Referindu-se la **critica** maioresciană, Eugen Todoran descoperă rolul acesteia de apărare a adevărului potrivit unei normativități lipsite de rigiditate și dogmatism, implică în toate studiile „care trebuiau să fie totodată o întemeiere estetică a judecății critice" (p. 289). **Direcția nouă** promovată de Maiorescu a confirmat **metoda** criticii „de explicare prin **inducțiune,** în comentariul asupra operelor, a ceea ce el enunțase **apriori** despre temeiul argumentării lui", iar critica aplicată unora dintre scriitorii vremii a dovedit că acesta a știut să traseze o demarcație între ceea ce este artă și ceea ce nu este artă"... Stilul criticii sale este — în accepția cercetătorului — „o modalitate foarte modernă a limbajului critic"...

Pentru înțelegerea unității lăuntrice și a originalității concepției maioresciene, Todoran stabilește disocieri metodice între filozofia teoretică și cea practică „prima fiind mai vizibilă în lucrările de tinerețe" și cea de a doua în studiile ocazionale de mai tîrziu.

Concluzia cercetării lui Todoran este că maiorescianismul reprezintă „o prezență structurală în istoria spiritului critic, fără de care nu este posibil un spirit modern al culturii" (p. 413).

Simion Bărbulescu

*) **Eugen Todoran : „Maiorescu", Editura „Eminescu", 1977.**

Certitudinile viitorului

Elogiul calității

În „Caietele eminesciene" — acest fascinant și, totodată, înfricoșător labirint de cunoaștere, de travaliu și meditație filozofică — există un spațiu unde poetul vizionar examinează conceptul **Cantitate**, aducindu-i elogiul său nemăsurat. Descoperirea m-a nedumerit teribil și, dus de hemoragia emoțională care însoțea lectura incredibilă, mintea mea se rostogolea ca un ghem de foc de-a lungul frazelor (aparent) paradoxale, pe cînd starea de surpriză care pusese stăpînire pe mine spunea așa : nu-i posibil ca Eminescu, acest rege al Calității de gîndire și rostire să se pogoare în a preamări Cantitatea, fiică domestică, diurnă, prozaică a existenței omenești ; este o impietate ! Și totuși așa era, cu adăugirea că, prins în judecată, ajunsesem pentru o clipă prizonierul unei erori fundamentale. „Clipa" pe care o evoc era chiar cursa pe care o întindea poetul cu intuiție logică genială, știind că victoria lui ideatică devine astfel definitivă. El elogia Cantitatea numai și numai pentru a-l duce pe cititor în incendiul alb al finalității discursului său — Calitatea, care era chiar simburele de foc, țelul tezei lui — prin excelență de sorginte materialistă — despre care spunea, în esență : nu poți ajunge la Calitate, aspirația supremă a omului, decît perseverînd în Cantitate, adică în muncă, în efort, în experiență, în căutare, în acumulare neîntreruptă — maraton diurn, prozaic, dar absolut necesar, în orizonturile căruia se va ivi negreșit, trebuie să se ivească și să strălucească dorita, cîștigata, binemeritata zeiță a celui ce a perseverat — Calitatea.

Tot ce am spus pînă acum stă sub incidența metaforei, voind a sugera cît de profundă, de sinceră, de omenească, de totală a fost bucuria mea ascultînd superbul elogiu al Calității, care a însoțit de la un capăt la altul cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului, imperativul Calității devenind, pe drept, columna de gîndire fertilă a acestui forum al comuniștilor, din perspectiva căruia România privește adînc în pînzele viitorului comunist. Revelația mea a fost cu atît mai mare cu cît eminesciana idee a Calității, care nimbase, știm, un destin, o operă, o viață, un geniu, se asocia — de astă dată — prin gîndirea vizionară a conducătorului, cu țara, cu toate viețile, cu destinul național, cu geniul nepieritor al tuturor românilor. „Consider necesar — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu — să trecem de la faza acumulării cantitative la o fază nouă superioară, aceea a luptei pentru calitate. A venit timpul să transformăm cantitatea într-o nouă calitate. Aceasta este cerința primordială de care depinde viitorul industriei românești, viitorul întregii economii naționale"... Imperativul Calității a revenit apoi, ca un leit-motiv, în analiza absolut tuturor domeniilor vieții economice, sociale, a vieții de partid și de stat în general, deci a tuturor activităților omenești ce descind din fundamentala matrice a societății românești care este partidul.

Gîndind sintetic, vom înțelege, așadar, că partidul nostru, prin documentele Conferinței naționale, afirmă ca orientare cardinală, drept deviză de gînd și faptă, nu doar **Calitatea lucrurilor, a materiei ci, deopotrivă, Calitatea vieții, Calitatea gîndirii, Calitatea simțirii, Calitatea moralei și caracterelor, Calitatea omului.** Cum literatura n-are, nu poate avea, altă sorginte decît viața, decît omul, decît caracterele, decît atitudinile, decît faptele și sentimentele omenești, vom conchide că devine imperios necesară **Calitatea rostirii și verbului scriitoricesc,** spusă cu care dezbaterea noastră despre acest document de partid al ofensivei **pro qualitas** abia începe.

Pop Simion

Democrația muncii și a revoluției

„Prezența nemijlocită a muncitorilor, a diferitelor categorii de oameni ai muncii în organele de conducere centrale și locale va da un nou și puternic suflu înnoitor, revoluționar activității economico-sociale, va duce la îmbinarea mai armonioasă a experienței maselor cu cea a cadrelor de conducere, va dezvolta și mai mult unitatea dintre masele muncitoare și organele conducătoare, va determina întărirea controlului, creșterea răspunderii clasei muncitoare, a tuturor oamenilor muncii. Aceasta constituie expresia cea mai elocventă a noii democrații muncitorești revoluționare ce se afirmă în patria noastră, a superiorității ei față de democrația din trecut". Cu aceste cuvinte caracteriza — într-un mod exemplar — secretarul general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ponderea pe care și de acum înainte muncitorii, cei angajați efectiv în crearea de bunuri materiale o vor avea în ansamblul vieții social-politice de la noi. Sînt muncitor și consider că încrederea pe care secretarul general al partidului nostru o are în clasa muncitoare este justificată. De-a lungul întregii istorii muncitorimea a fost acea pătură socială de lupta căreia s-au legat toate înfăptuirile progresiste. De-a lungul întregii istorii ea a fost un simbol al revoluției sociale. A fost un factor decisiv de luptă și de progres. Prin munca uriașă pe care o depune în spectaculoasa edificare a societății socialiste clasa muncitoare din România justifică întru totul rolul care i s-a încredințat. De numele clasei muncitoare se leagă absolut toate victoriile devenirii de azi. Ea, clasa muncitoare, este chezășia realizărilor excepționale înscrise în programul de dezvoltare națională elaborat de Partidul Comunist. Experiența de viață și luptă pe care o are este o experiență fundamentală de care trebuie să se țină cont. Prezența clasei muncitoare la cîrma treburilor țării și mai susținut decît pînă acum este o confirmare că datoriile ei au fost duse la bun sfîrșit.

A fost nevoie întotdeauna de oameni destoinici și harnici la conducerea unei țări. Este cu atît mai mare nevoie de dînșii la cîrma făuririi unui destin comunist. Pentru că socialismul nu înseamnă numai bunuri materiale. Conștiința umană este un bun la fel de prețios, omul, iată adevăratul tezaur al socialismului, omul muncii, înzestrat cu o nouă înțelegere a lumii în care trăiește, cu o nouă responsabilitate și cu un nou angajament, omul muncii, el, cel chemat de la înaltul forum al Conferinței Naționale a Partidului Comunist să statorniceacă adevărata democrație a muncii și revoluției.

Florian Marcu
erou al muncii socialiste

Grija față de om

Ca un fir roșu străbate, în ampla și strălucita expunere a secretarului general al partidului nostru, grija față de oamenii acestor meleaguri, prin a căror muncă se zidește viitorul de aur al Patriei. Exemplele ce s-ar putea da sînt nenumărate, de fapt fiecare problemă ce se dezbate, privind industria, agricultura, viața socială culturală, principiile noii legislații, reducerea săptămînii de lucru, nivelul foarte înalt al cheltuielilor social-culturale din acest cincinal : 10 000 lei pe familie, analiza situației internaționale, toate acestea sînt strins, indisolubil legate de destinul nostru, de drumul pe care-l străbatem. Nu a scăpat desigur, nimănui, sarcina fundamentală, privind bătălia pentru calitatea produselor românești, care să fie competitive sub toate aspectele, pe plan mondial și care, firește, să satisfacă în cel mai înalt grad exigențele din ce în ce mai ridicate ale beneficiarilor interni, consumatori de fiecare zi. Această cerință pe care conducătorul partidului și statului nostru o ridică în fața tuturor celor ce muncesc în România socialistă, nu poate, desigur, rămîne fără ecou în conștiința scriitorului român de astăzi. Dimpotrivă, aspirația de a oferi cititorului cărți cu un conținut bogat, inspirat din realitatea contemporană, inepuizabilă în fapte și sugestii cu încărcătură emoțională, construite cu mijloacele artei superioare, aspirație care în ultimul deceniu, și mai ales după Congresul al XI-lea al P.C.R. s-a manifestat cu convingere, prin cărți remarcabile, se cere continuată cu toată stăruința și pasiunea. Competiția pentru calitate care, avem credința, va caracteriza următorii ani ai cincinalului precum și întregul cincinal 1981—1985, va crea acel cadru necesar elaborării și selecției valorilor artistice. Epoca socialistă bazată pe eroismul celor ce muncesc, va trebui să-și găsească, în creația literar-artistică, locul central, să constituie nucleul incandescent al capodoperelor prezente și viitoare. În acest proces, plin de răspundere, care cere oameni de cea mai înaltă competență, dublați de cea mai înaltă conștiință civică, un rol deosebit revine criticii literare și artistice. Această disciplină slujită astăzi de oameni pregătiți și talentați, trebuie să devină, după părerea noastră, din ce în ce mai mult, o adevărată instituție de promovare și afirmare a adevăratelor valori și de descurajare a veleitarilor, a celor lipsiți de harul artei, a celor care nu fac efortul de a se supune trudei purificatoare a elaborării artistice. Căci, cum spunea Eminescu, dacă nimeni nu e obligat să scrie literatură, atunci cei care scriu trebuie să aibă vie conștiința sacrificiului pe care-l presupune actul creației. Numai astfel o carte de literatură, de artă, va pătrunde în mintea și sufletul cititorului, îndemnîndu-l spre fapte eroice, făcîndu-l să disprețuiască egoismul și impostura, înălțîndu-l și înnobilîndu-l. Iată, prin urmare, cum bătălia pentru calitate, fundamentată în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu, este, în primul rînd, o expresie a grijii față de om.

Pompiliu Marcea

În sala Conferinței

participanții — delegați invitați din toate colțurile țării— încep să se adune încă dinainte de ora opt, deși conferința începe doar la nouă. În piață, autobuze purtînd numele județului din care vin ; grupuri compacte — delegații în care zărești paleta policromă a cite unui costum național, aidoma florilor de mac din lan ; filfiit molcom de steaguri și liniște sărbătorească : totul se integrează în atmosfera marelui eveniment. Din înălțimea lojei pentru presă vezi bine toată sala. Chipuri cunoscute, subiecți de reportaj și eroi din filmele televiziunii îți permit să identifici, în ordinea amplasării pe locuri, județele respective. Reprezentanții Armatei, așezați unul lîngă altul, sînt ca un rînd subliniat într-o pagină de carte. Se văd și mulți veterani ai mișcării muncitorești, numeroase somități ale vieții noastre publice. Comitetului Central îi revin locurile din rîndul întîi. Un cvartal de fotolii s-a rezervat pentru corpul diplomatic și presa străină. Nu e greu de identificat, căci fotoliile acelea au, toate, cîte o cască.

Exact la ora nouă sosește conducerea partidului, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, ovaționat îndelung de către toată sala. „Ceaușescu și partidul" scandează asistența. Iar ovațiile continuă peste cîteva minute ; după alegerea organelor de conducere ale conferinței — la invitația tovarășului Ilie Verdeț — ia cuvîntul secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

În timpul cuvîntării, firește, atenție desăvîrșită. Mulți iau note. Forfota cineaștilor și a celor de la televiziune este de-acum un fenomen atît de obișnuit, încît nici nu-l mai înregistrezi. Ochiul se concentrează asupra aspectelor mai puțin comune, observînd de pildă cum corespondentul străin, cu casca la urechi, se apleacă spre colegul fără cască — deci român — îi pune întrebări, ascultă, face însemnări.

Pe drept cuvînt. Căci loja presei e și ea plină de oameni aplecați deasupra bloc-notesurilor. Expunerea apare joi în presa cotidiană, parvenindu-i cititorului mai curînd decît relatările noastre, ale celor din presa săptămînală. Tocmai de aceea trebuie să acorzi importanță instinctului și flerului de ziarist : să urmărești ce anume rezonează în gazetar, concomitent cu expunerea ascultată. Evident, studierea gîndită a textului este cu totul altceva. Aici se pot pune pe hîrtie reflexii de reporter. Mie, spre exemplu, îmi atrage atenția întîi și-ntîi precizia cu care secretarul general definește locul și rolul conferințelor de partid. Aserțiunea că aceste conferințe sintetizează, analizează și generalizează experiența acumulată între congrese. Referirea la această caracteristică a conferințelor din anii 1967 și 1972. Cît despre mine, trec în revistă, mintal, la repezeală, alte consfătuiri — de nivel național, de partid sau de stat — cu

ocazia cărora ședeam, ca și acum, în loja presei. Recapitulez șirul evenimentelor de mare anvergură, generatoare și acumulatoare de experiență. Congresul Consiliilor Populare, în 1975 ; Congresul educației politice și al culturii socialiste, acum un an ; iar în anul acesta, Congresul țărănimii și Congresul Consiliului Oamenilor Muncii. Tribune și forme noi ale conducerii treburilor publice, chemate să slujească și să

Huszár Sándor

Continuare în pag. a 6-a

„În dezvoltarea societății noastre, afirmarea rolului conducător al clasei muncitoare trebuie să ducă la închegarea tot mai strînsă a alianței și colaborării dintre muncitori, țărani, intelectuali și alte categorii sociale, la participarea lor împreună, în frunte însă cu clasa muncitoare, la guvernarea societății noastre, sub conducerea Partidului Comunist".

NICOLAE CEAUȘESCU

O nouă ctitorie a luminii, a conlucrării și păcii

Ultimul deceniu este — știm și simțim cu toții — cel mai bogat în realizări, în succese fără precedent în îndelungata noastră istorie. Ele s-au manifestat și se manifestă în toate domeniile vieții economice și sociale, în relațiile interumane dominate tot mai pregnant de principiile eticii socialiste, ca și în relațiile României cu un număr impresionant de state, unde politica de largă cooperare și coexistență pașnică a țării noastre, a partidului nostru comunist, găsește o audiență din ce în ce mai largă. Recenta întîlnire a președinților Nicolae Ceaușescu și Iosip Broz Tito, prilejuită de inaugurarea unui nou șantier al luminii pe locul viitoarelor hidrocentrale și sisteme de navigație „Porțile de Fier II" este, dealtfel, încă un exemplu dintre cele mai elocvente pentru modul în care, prin voința a două popoare vecine și prietene, se pot aduce contribuții de mare preț la îmbogățirea tezaurului de experiență în eforturile omenirii pentru edificarea unei lumi a păcii, cooperării și bunei înțelegeri.

Popoarele României și Iugoslaviei, unite nu doar de hotarele lor comune, ci și prin tradiții îndelungate de istorie, de luptă pentru independență și neatîrnare, prin aspirația lor către progres și bunăstare au găsit, mai cu seamă în ultimii ani, încărcați de fapte memorabile, noi căi de apropiere a acelui viitor luminos spre care năzuim. „Se poate spune — afirma la Drobeta-Turnu Severin, secretarul general al partidului nostru — că relațiile de cooperare dintre România și Iugoslavia constituie un exemplu de felul cum două țări socialiste vecine pot să conlucreze, animate de același interes, de dorința de a edifica socialismul, de a trăi în bună vecinătate și de a contribui la cauza păcii".

Referindu-se în însuși forumul comuniștilor români — Conferința națională a partidului — la trainicele baze de cooperare bilaterală dintre cele două țări, cu efecte deosebite, inclusiv în conlucrarea lor pe arena internațională, în slujba cauzei progresului și păcii, tovarășul Nicolae Ceaușescu afirma cu deplină îndreptățire că „Porțile de Fier II" constituie „o nouă expresie a conjugării eforturilor comune pentru propășirea țărilor noastre, a colaborării noastre multilaterale — model de relații noi între țări socialiste vecine".

Semnificația acestor cuvinte depășește, cum e și firesc, hotarele celor două țări. Reflectînd crezul României, al partidului său conducător, al fiecăruia dintre cetățenii țării, indiferent de naționalitate, că amplificarea relațiilor dintre state trebuie să aibă la bază deplina egalitate în drepturi, respectarea independenței și suveranității naționale, neamestecul în treburile interne și avantajului reciproc, renunțarea la forță și la amenințarea cu forța, noul act de naștere al viitoarei cetăți de la Dunăre este o pildă dintre cele mai înalte a colaborării superioare, îmbrăcînd deopotrivă aspecte politice și economice, de un umanism profund, pe care îl resimțim cu emoție, cu justificată mîndrie patriotică. Se vor scrie acolo, pe ambele maluri ale bătrînului fluviu, pagini nepieritoare de muncă, de eroism și dăruire. Se vor scrie, de asemenea, pagini de literatură autentică, despre oameni și fapte, despre supunerea apei și pămîntului, despre făurirea luminii, despre oțelirea de caractere și voințe. Desigur, va fi un nou capitol al marii epopei a muncii și creației, la scrierea căruia noi scriitorii, cu precădere tinerii scriitori comuniști, sîntem datori să contribuim cu uneltele noastre — și nu numai cu condeiul — așa cum am contribuit, în ultimii 30 de ani, la tot ce dăinuie despre oamenii șantierelor, despre rodul muncii lor în cititoriile atît de numeroase și de înalte ale socialismului.

Dragomir Horomnea

Viitorul depinde de noi

Am așteptat, împreună cu întreaga familia mea, în fața televizorului, clipa cînd în Raportul prezentat, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru avea să vorbească, așa cum întotdeauna a făcut-o, cu înțelegere, cu gravitate și clarviziune despre problema atît de simplă, dar atît de importantă a pîinii noastre de fiecare zi : agricultura.

Sînt țărancă, fiică, nepoată și strănepoată de țăran, și cu experiența pămîntului pe care o știu atît de la cei dinainte cît și din munca mîinilor mele, afirm cu justificată mîndrie și satisfacție, că tot ceea ce era de știut în treburile grele și atît de fierbinți ale muncii agricole a fost exprimat în cuvintele secretarului general al partidului nostru, atunci cînd a vorbit despre agricultură și despre pămînt. Ca într-o chemare înaltă la viață și la rodire au fost, rînd pe rînd invocate, acele sectoare ale uriașei cooperative agricole pe care o închipuie bogata vatră a țării, de care va depinde și de aci înainte, prezența pe masa omului muncii a pîinii de fiecare zi : **„O deosebită atenție va trebui acordată fondului funciar ! Este necesar să se acționeze cu toată energia pentru realizarea irigațiilor prevăzute ! Sporirea recoltei de cereale constituie obiectivul principal ! O atenție deosebită trebuie să acordăm culturii porumbului ! Va crește producția plantelor tehnice".**

Economia națională așteaptă aportul extrem de important al agriculturii la un nivel și mai înalt decît cel atins pînă în prezent. Agricultura trebuie să devină o știință să se elibereze complet de anotimpuri și de hazard. **„Științei agricole îi revin sarcini de mare răspundere în modernizarea agriculturii, în crearea soiurilor și hibrizilor superiori, ameliorarea raselor de animale, îmbunătățirea tehnologiilor de producție, valorificarea completă a resurselor agricole",** spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu demonstrînd încă o dată necesitatea ca teoria să fie un sprijin activ, hotărît pentru practică.

Am stat cu întreaga mea familie în fața televizorului, ascultînd raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința națională a partidului, bucurîndu-ne laolaltă de imaginea atît de frumoasă a unui viitor care depinde de noi.

Elena Ducu
țărancă cooperatoare

Nopțile de veghe

Schimbul de noapte al scriitorului pare să nu aibă nimic spectaculos în sine. Și, la drept vorbind, nici nu are. Mii de muncitori se îndreaptă seara spre uzine. Simplu, firesc, de la sine înțeles. Uriașul angrenaj al vieții nu contenește nici o clipă din grava-i mișcare. Iar viața înseamnă oamenii, rosturile umane, împlinirile și strădaniile de împlinire. „Putem spune că avem un cadru organizatoric unic în felul său, care asigură participarea nemijlocită a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, la conducerea economiei, a vieții sociale, a întregii societăți" — afirma secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Raportul prezentat la Conferința Națională a partidului, implicînd fundamental și munca de creație în acest amplu deziderat social. Nu numai fiindcă vrem noi, ci pentru că orice bun cu destinație publică trebuie să fie de folosință, pagina tipărită nu are un caracter pur și simplu funcțional. Nu este un oarecare text de reclamă. Nu pentru așa ceva scriitorului i se atribuie un calificativ atît de frumos: scriitorul este o conștiință ! Noblețea obligă. Scriitorul care abdică de la muncă și de la respectarea criteriilor morale devine un pericol. Pentru sine, întîi de toate. A abdica de la morală înseamnă a discredita spiritul, înseamnă a degrada valorile, înseamnă, în final, că scriitorul nu mai e o conștiință. Adică nu mai este scriitor. Au, toate, vreo legătură cu munca ? Au ! Nu eforturile oarbe duc societatea înainte. Efortul orb îl fac mașinile, dar se cuvine să nu uităm că nici o mașinărie nu funcționează decît sub controlul oamenilor. Scrisul propriu-zis poate să însemne salahorie (și într-un fel și e), problema nu ține de gestul minuirii mecanice a condeiului. Ci de resorturile complicate (și complexe) ale gîndirii. Într-o lume atît de frămîntată, confruntată cu tot felul de situații majore, puțini sînt oamenii ce reușesc să se

Viorel Știrbu

Continuare în pag. a 6-a

tineri scriitori

valeriu bucuroiu

Despre veşnicie

Eu vin cu întrebările pe umăr
Spunînd pe faţă tot ce am de spus.
Nu cred în mîntuirea lui Isus
Şi nici în flori cînd nu au chip şi număr.

Nu cred în toate vorbele ce curg
Şi ispitesc popoare să înghită
Acelaşi praf isteţ de dinamită
Sub streaşina temutului amurg.

Nu cred în fericirea ce-o să fie
Cînd e atît de-aproape cea de azi.
Cresc fluturi lîngă leoparzi,
De-aceea nu există veşnicie.

Şi soarele se-ncurcă printre flori

E speriat pămîntul de erori.
Nu trece-o zi să nu se-audă-o armă,
Un ţipăt de durere sau alarmă
Cînd soarele se-ncurcă printre flori.

Un om îşi ară bucuros pămîntul
Şi deodată brazda-nţepeneşte,
Se frînge plugu-n două, se topeşte
Arzînd înăbuşit ca un palat cuvîntul.

O fată îşi aşteaptă iubitul pe-nserat
E-o linişte de marmoră-n grădină,
Dar sus pe cer se sparge o creastă de lumină
Şi tot pămîntul fuge sub valuri spintecat.

E speriat pămîntul de erori.
Nu trece-o zi să nu se-audă-o armă
Un ţipăt de durere sau alarmă
Şi soarele se-ncurcă printre flori.

Pe unde

Prea multe se pun pe capul
bietului locuitor
al planetei noastre...
Consumul de gaze, lignit şi asfalt,
Umbrele de soare albastre,
Nasturi de seară şi tancuri de-asalt.

Brichete de cocs, obuze de lux,
Pedale şi dresuri galante.
Se poartă ideea de flux
Şi clipele trec delirante.

Ţi se pune consumul pe frunte
Ca o ştampilă tăiată-n granit.
Ecrane, butoane, iluzii defuncte,
Coroane la cîini şi scrum fericit.

Altare de vată şi fluturi de vînt,
Cartoane cu smaltul pe faţă,
Rachete sol-aer sau aer-pămînt
Şi flori învelite în gheaţă.

Virtejuri de frunze cu trup de metal,
Cu alge de zgură pe ele.
Consumul de spirt şi opal,
Consumul de fier şi sardele.

Dar nimeni nu ştie consumul de vise
Coboară sau urcă, există sau nu ?
Lăsăm mereu spre soare atîtea porţi deschise
Pe unde poţi intra, şi tu, şi tu, şi tu ?

Cînd nave lungi

Cerul e stricat de bombe şi corăbii.
Se fac logodne triste şi simple deturnări
Cînd nave lungi de călători
Sînt cea mai ieftină pomană pentru vrăbii.

Lumina rău lovită sub centură
Îşi linge rănile sub Carul Mare
E strîmbă dreapta cerului cărare
Cînd stelele rămîn fără dantură.

Zvîrlim cu diamante peste nori
Cînd acul este tot mai rar pe piaţă
Şi cînd trotilul paşnic ne învaţă
Să ne păzim de vise şi de flori ?!

SUB SEMNUL CONFERINŢEI NAŢIONALE A PARTIDULUI

un om care nu va rămîne singur

În primăvară, am survolat aceste pămînturi cu helicopterul pilotului Zaharia Şerbănescu, un pilot nemaipomenit, prieten cu oricine care nu-i cere manşa. Sub noi, o trenă chimică învăluia viile şi merii din Breasta Doljului într-o speranţă de fertilitate, dar în privirile mele stăruia, imaginar despuiat de vegetaţia în expansiune, pămîntul : accidentat, frămîntat, rupt în falii în unele locuri, cumpănindu-se între cîmpia şi dealul pe care le despărţea, curgînd cu o uşoară lehamite, apa neisprăvită a Raznicului. Iar acum este toamnă tîrzie, aspiraţia din primăvară a încetat să mai fie o simplă speranţă, a devenit certitudine : de pe aceleaşi livezi pe care le-au avut şi în anul trecut, cei din Breasta au cules 2 500 de tone de mere mai mult. Şi faptul, vă asigur, se cere imperios explicat : 2 500 de tone înseamnă nici mai mult nici mai puţin decît 250 de vagoane convenţionale...

Oricît de convenţional ar fi un vagon, un asemenea spor de recoltă e ceva... „Este" — îmi răspunde directorul Întreprinderii agricole de stat din Breasta, unde am descins pentru a scrie un reportaj despre viaţa şi munca oamenilor tineri în agricultură. Şi mă încumet să încep cu el, cu Constantin Biţă, deşi recunoaşte că nu mai e „foarte tînăr", tocmai pentru că oamenii cu care lucrează sînt tineri şi foarte tineri : atît tovarăşii săi de muncă de toată ziua, mai bine zis de tot anul, cît şi cei care, astăzi, oferindu-i o mînă de ajutor, se străduiesc să facă faţă avalanşei sporite de roade şi timpului care se înăspreşte vertiginos. O mînă de ajutor — de ce să fugim de cuvinte ? ! — gigantică, de pe urma muncii căreia, în staţia de cale ferată Cernele, cea mai apropiată de templul în care şi-a adus ea ofranda de destoinice, tremură osiile a 250 de vagoane convenţionale.

În dimineaţa încetoşată, după ce vîntul de noapte a răvăşit merii şi a şuierat lung prin viile arămite, coboară din autobuzele care se răspîndesc în perimetrul întreprinderii agricole de stat din Breasta în primul rînd coloane de militari, apoi cîrduri de elevi ai şcolii de miliţie din Slatina, apoi elevi ai liceelor din Craiova. Sînt tineri şi foarte tineri, iar cei ce le distribuie pasiunea muncii în spaţiile vaste ale coastelor de deal şi fişiilor de cîmpie, ordonîndu-i într-un veritabil paralelogram al forţelor, sînt şi ei tineri : inginerul Ion Anton, şeful fermei nr. 5, Constantin Grigore, şeful fermei nr. 4, Nicolae Gheorghiu, şeful fermei nr. 7... Mecanizatorii, în absenţa cărora merele şi strugurii nu ar ajunge acolo unde trebuie să ajungă, sînt şi ei tineri : nici Mihai Boroagă, nici Ilie Albăstroiu, nici Ion Planea nu au trecut de 30 de ani... Şi remorcile pe care le poartă spre zarea, ticăloşită pe neaşteptate, a toamnei se încarcă virf cu o dulce povară : red delicious, jonathan, gold parman, double red... Cuvinte a căror semnificaţie nu se mai cere explicată şi pe care o va traduce, în lunga iarnă ce va începe, cerul înmiresmat de arome al gurilor noastre.

Alături de Constantin Biţă străbat în toate sensurile reţeaua de drumuri de exploatare ce stringe într-o chingă tare tarlalele împînzite de elevi ai şcolilor craiovene, ai liceelor „Nicolae Bălcescu" şi „Nicolae Titulescu", sau ai liceului agricol din Malu Mare. De două săptămîni, sosesc aici mai mult de 2 000 în fiecare dimineaţă şi atunci cînd vremea se schimbă, cînd devine limpede faptul că trupul tînăr nu se mai poate opune intemperiilor, există şefi de fermă, precum Ion Predan sau Marin Dindere,

mihai pelin

care ştiu să le domolească la timp elanul juvenil şi să-i tragă, cu o părintească atenţie, „la scuteală". Dar astăzi, cînd raza moale a soarelui nu e scurtată de nori, cînd vîntul tăios nu mai înstăpîneşte viile şi livezile, nimeni nu stă „la scuteală". Numai astăzi, pentru că mîine elevii vor regăsi clasele demult pregătite pentru începutul unui an nou, iar militarii îşi vor vedea de rosturile lor, la împlinirea cărora i-a chemat ţara. Şi atunci, stimate tovarăşe Constantin Biţă, cine va mai rămîne aici, alături de dumneata ?...

Bunul şi blajinul director Constantin Biţă, despre care gurile rele spun că ar izbucni în lacrimi de necaz ori de cîte ori treburile nu merg bine şi care ştie la ce mă refer, suride în linişte. Şi nu întîmplător prima noastră escală se va consuma la ferma viticolă, aflată în grija inginerilor Augustin şi Marcela Iordăchescu, soţ şi soţie, care au înţeles să acorde un sens superior destinului lor, întemeind aici o familie şi dedicîndu-se integral sporirii rodniciei viilor ce ne inconjoară. „E o necuviinţă — crede Constantin Biţă — să crezi că omul tînăr, acum, ar fi mai puţin dispus să lucreze în agricultură decît în alte domenii de activitate". Şi nu numai exemplul celor doi soţi Iordăchescu reprezintă argumentul convingerii sale, ci şi cel al unei alte tinere inginere, Aurica Popescu, sau cel al mecanizatorilor Marin Guţescu, Ion Tuiu şi Marin Jianu.

Muncile cîmpului, este drept — mai crede Constantin Biţă —, sînt poate mai aspre decît altele, dar nu este mai puţin adevărat că, uneori, le asprim noi înşine, fie din nepricepere, fie din trufie deşartă. Omul — continuă interlocutorul meu — trebuie întîmpinat „de pe o poziţie de om" ; apoi tace, uşor stingherit, înţelegînd că această îmbinare de cuvinte, „de pe poziţie de om", e deprinsă poate din prea multe şedinţe, nu din viaţă. Adică de încredere este vorba, pentru că încrederea deplină, acordată atunci cînd trebuie unui om tînăr, face minuni. Şi de înţelegere mai este vorba, atît în lucrurile mici, cît şi în cele mari.

Şi care ar fi lucrurile mari, atunci cînd este vorba de înţelegere ? „Apoi, acestea tot de mine se leagă — continuă Constantin Biţă, cu aplombul simpatic al omului dispus să te ia prin surprindere. Pentru că, aici, eu sînt şef, pînă una alta... Şi dacă eu, şeful, într-o împrejurare sau alta, iau o hotărîre şi nimeni nu pricepe ce vreau sau unde duce ceea ce vreau eu, atunci nici nu mai are rost să vorbim despre înţelegere...". Dar, iată, vorbim, şi chiar într-un peisaj cotropit de culorile toamnei tîrzii, între o coastă de deal şi o cîmpie la cumpăna cărora, după plecarea militarilor, după întoarcerea elevilor la rosturile anilor lor, Constantin Biţă nu va rămîne singur. Şi nici trist, astăzi, cînd munca lui de un an, a lui şi a tinerilor lui tovarăşi de muncă, a rodit un spor de parfum şi culoare care măsoară 250 de vagoane convenţionale... Şi, totuşi, există ceva care ar putea să-i provoace tristeţea ?... „Există — mă asigură omul, vorbind îngîndurat şi parcă cu sine, adică „de pe poziţie de om". Sînt îngrozitor de trist şi de singur pe lume atunci cînd aud că un ţăran îşi îndeamnă feciorul să întoarcă spatele cîmpului...". Cuvinte după care, cum ar spune cei de prin Breasta, poţi rămîne cu gheaţa în sîn...

nicolae stoicescu

altfel despre energie

LOCUL SOARELUI

Bunicul cînd se scula dimineaţa, înainte să se spele pe ochi, se-ntorcea spre răsărit, se uita la soare şi spunea : azi o să plouă, ori o să fie vreme frumoasă, ori s-a micşorat ziua. El se uita la astre ca la ceas şi nu se mîndrea deloc cu ştiinţa lui de a convorbi cu universul. De atunci a trecut o parcelă de ani, un hectar de evenimente, şi mi-a venit vremea să cercetez cerul răsăritului după o lege moştenită de la haruspicii Romei, sau poate mult mai de departe, dintr-un îndepărtat crepuscul protoistoric. Numai că eu, constat nu fără spaimă, nu mai sesizez prezenţa soarelui. Ochiul meu alege de la prima lucire un rug de meţan, o supapă de energie construită de om la proporţii uriaşe pentru aparent minorele lui puteri. Cînd mă trezesc dimineaţa, mă-ntorc la răsărit, văd facla Combinatului şi spun : azi vibrează compresorul, ori nu s-a înecat coloana, ori a căzut Polietilena...

Deseori facla nu se arcuieşte spre înalturi ca o superbă jerbă incandescentă. În asemenea zile de la buza ei se desenează pe cer o dîră groasă de fum ca o cometă. O cometă cam terestră, cam prozaică, pentru că nu e altceva decît cîteva tone de funingine. Are şi facla petalele ei.

Nu este o deformaţie a mea, nu este o boală, nu este o întîmplare. Pentru tot oraşul facla a devenit un personaj general, omniprezent, un loc dintotdeauna ştiut, un punct de reper. Mamele o arată copiilor cînd pling, cu degetul, ca pe o pasăre, ca să-i facă să uite durerea căzăturii ; îndrăgostiţii se plimbă pe malul Argeşului sub ochiul ei inchizitorial veşnic deschis şi din fericire mut. Pînă şi vînzătoarele ies în uşa magazinelor şi vorbesc între ele ; azi e facla mare, îmi vine bărbatul tîrziu de la lucru. Evident, nu toţi ştiu să-i citească mesajul, dar fiecare se trezeşte dimineaţa cu ochii la ea, şi cînd e ceaţă trăim o eclipsă de facla. Am pierdut legătura directă, fără „via satelit" fără ochelari de gîndire, cu macrocosmosul. Am cîştigat în schimb priceperea de a mina la o himerică păşune turme de molecule mărunte, insignifiante, citeodată pline şi ele de vicii ucigătoare.

Ne-am obişnuit să ştim facla la locul ei impersonală şi definitivă. Toţi ştiu ce s-ar întîmpla cu lumea dacă soarele s-ar stinge. Puţini ştiu ce-nseamnă să se stingă facla un ceas.

CĂLĂTORIE ÎN LUMEA ENERGIEI

Cititorule, te invit la o călătorie fantastică în lumea profesiei mele, într-o lume în care energia dirijată, căldura în principal, modifică substanţele, schimbă natura, rupe o moleculă mare în altele mici şi le alege şi le supune la alte schimbări, pînă se nasc necesarele obiecte artificiale care ne asigură viaţa, căci astăzi, acesta este adevărul, fără obiecte artificiale omenirea n-ar exista, fără acţiunea conştientă a omului omenirea ar fi condamnată. Spectacolul chimiei e deschis oricui vrea să-l gîndească.

O hidrocarbură este un lanţ de atomi de carbon de care sînt legaţi după o anumită lege, într-un anumit echilibru, atomi de hidrogen. Lumea e în aşa fel alcătuită încît o substanţă este mai utilă decît altele şi omul are tendinţa să schimbe substanţele, să le supună nevoilor sale. În cuptoarele fabricii în care facem călătoria noastră imaginară se petrece această schimbare. Bagi benzină şi obţii etilenă, etan, metan, hidrogen, propilenă, butan, propan, butene, butadiene, benzen, toluen, xileni, alte aromate... Dintr-un singur lichid ies o mulţime de gaze şi de alte lichide de o utilitate stringentă. Schimbarea aceasta la faţă şi la suflet a materiei este intenţia, sarcina şi rostul nostru, al chimiştilor.

Ceea ce urmează cuptoarelor se rezumă într-o frază la separarea amestecului rezultat în componenţi cît mai puri şi se complică într-un ansamblu care cuprinde aproape toate clasele de operaţii tehnologice cunoscute în chimie. Luat în parte, fiecare proces, fiecare fază este nemaipomenit de limpede. Puse la un loc se implică într-o definiţie a fenomenului contemporan : dificultatea crescîndă a corelaţiei. De la

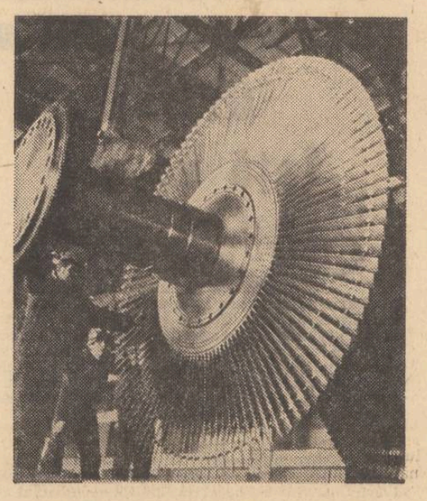

faţă la ansamblu tehnologic, în Piroliză se petrece marea călătorie de la pumnul de apă clară la oceanul întunecat de adîncime, de necunoscut şi de furtună.

Cerul e deasupra, pămîntul dedesubt. Dacă totul e clar, de ce se zbate universul ?

Cu benzina înghiţită într-un timp scurtat de cuptoarele pirolizei, un automobil face înconjurul pămîntului de zece ori. Cum vi se pare imaginea aceasta ? Cum vă simţiţi ? Nu e ameţitoare această idee (metaforă concretă a realităţii) cu care noi trăim în fiecare zi, în fiecare ceas, în fiecare clipă ? Mai doriţi asemenea imagini, mai avem. Într-un cap al Pirolizei căldura urcă la 1 000 de grade Celsius, în altul frigul se aşează la minus 150. Cum vi se pare acest balans ? Fascinant ? Mîndru ? Demn ? Într-o zonă trec într-un ceas o sută de mii de kilograme dintr-un amestec de substanţe ; în alta unui component nu i se permite să depăşească o parte pe milion. Cu ce energie fantastică impunem această severă selecţie ? Cu preţul efortului, atenţiei, ştiinţei, experienţei generaţiilor, omul stăpîneşte universul acesta. Gîndiţi-vă că în punga de polietilenă în care vă împachetaţi zilnic micul dejun stă această energie. Cînd deschideţi uşa automobilului dv., cînd călcaţi pe asfalt, cînd vă jucaţi cu o minge de cauciuc, cînd schimbaţi o garnitură la chiuvetă, cînd deschideţi televizorul, din cînd în cînd, măcar o dată pe an, amintiţi-vă de operatorul chimist care e prezent lîngă dumneavoastră nevăzut, în fiecare substanţă, şi gîndiţi-vă la uriaşul potenţial de energie dirijată de om pe care o include fiecare obiect. Continuînd astfel călătoria noastră o să aveţi imaginea puterii şi muncii umane, o să înţelegeţi mai bine responsabilitatea omului în natură.

Într-un colţ, în cel mai depărtat colţ al Pirolizei, se găseşte facla. Acolo moare energia încredinţată nouă cînd se răzvrăteşte.

S-au înălţat numeroase monumente pentru bătălii mărunte, pentru generali obscuri. Mai puţine sînt monumentele închinate unei Idei, unor fenomene numite „abstracte" pentru că dimensiunile lor depăşesc puterea noastră de raportare. S-o fi ridicat oare undeva în lume un monument al energiei ?

UN PORTRET

Prima oară cînd l-am văzut, privirea mi-a căzut pe mîinile lui. Nişte mîini mari, ferme, cu degete groase şi sigure, într-un cuvînt, nişte mîini de BĂRBAT, pe care nici una din şireteniile şi momelile vieţii nu l-ar putea efemeniza. Ochii au urcat de la mîini pînă la faţă şi-au descoperit-o aspră şi calmă, marcată de o gură fermă, cu un rictus uşor amar, şi de doi ochi inteligenţi care au ceva de spus şi o fac cu decenţă şi bun simţ.

Fişa lui biografică afirmă sumar : Ştefan F. Ion, născut la 19 aprilie 1945 în comuna Optaşi, judeţul Olt. Starea civilă : căsătorit, doi copii. Studii : şcoala profesională. A lucrat la Uzina de aluminiu Slatina, după care, la 24 iunie 1967 s-a angajat la Combinatul petrochimic Piteşti. Aceste date seci nu-l reprezintă pe bărbatul pe care-l cunosc. Nu regăsesc în ele nimic din siguranţa lui, din fermitatea calmă pe care i-o degajă simpla prezenţă.

Ştefan F. Ion este unul din cei ce stăpînesc energia uriaşă despre care v-am vorbit. El nu e un om mîndru, e un om demn. În tablou, în mijlocul instalaţiei, între metal, beton şi hidrocarburi, la marginea oraşului, pe un cîmp pe care nu mai creşte iarba, Ştefan F. Ion mînuieşte cu mîinile lui mari şi ferme, cu ochii lui inteligenţi, un uriaş flux de energie, care-i impune seriozitatea, privirea gravă, maturitatea gîndului, şi vorba rară, aşezată, cu miez.

Pe Ştefan F. Ion nu l-am lăudat niciodată cu vorbe de prisos pentru că mi-ar fi fost ruşine. N-are nevoie de laude. E un om care munceşte. Cu cinste, nu oricum. Vorbeşte puţin, şi spune cu pertinenţă lucruri simple. De o simplitate esenţială. Dar e suficient să-i priveşti mîinile şi ochii ca să înţelegi totul. Pînă şi măreţia riscului acceptat de a minui energia.

Nu literaturizez cu nimic portretul operatorului chimist. N-am nici un motiv să fac din el fiinţă extraterestră înzestrată cu o ştiinţă secretă, un om care trăieşte din renta diplomei şi a şcolii sale, cum au făcut alţii poate în goană după senzaţional. Operatorul chimist este asemenea acestui Ştefan F. Ion, un om responsabil. În fabrică la mine sînt mulţi Ştefan F. Ion. Credeţi-mă, ei produc etilena, propilena, benzenul, toluenul, butadiena, ...şi nu e uşor.

teatru t

Colocviul despre arta comediei

A doua ediţie a Colocviului găzduită la Galaţi (purtînd sugestiva emblemă concepută de scenograful Dan Jitianu, creatorul afişului) remarcabilă prin organizare şi evantaiul bogat al activităţilor, a fost îndeosebi o utilă confruntare pe tema actualităţii comediei. Prin actualitate înţelegîndu-se implicare artistică conştientă, refuzul succedaneelor ,a actului gratuit, valorificarea sensibilă şi coerent direcţionată a elementelor specifice artei dramatice. Necesitatea validării textelor prin intermediul mijloacelor scenice fiind o dată mai mult subliniată. Aceasta pentru ca munca de echipă (şi a regizorului în primul rînd) să-şi găsească o finalitate precisă, responsabilă, fără de care judecata estetică riscă să funcţioneze în gol, întemeindu-se pe poncife şi stereotipii. Din acest punct de vedere se pare că nici unul din exemplele prezentate n-a fost de prisos. Dezbaterile s-au orînduit în jurul celor nouă spectacole oferite în cadrul festivalului : regizorii Horea Popescu („Gaiţele" de Al. Kiriţescu), Sergiu Savin („Sînziana şi Pepelea" de V. Alecsandri), Ion Deloreanu („Opinia publică" de A. Baranga), George Rafael („Jucătorii de cărţi" de Gogol şi „Ursul" de Cehov), Bogdan Berciu („Confraţii" de Gib Mihăescu), Eugen Traian Bordusanu („Dracul" de Mihail Sorbul), Sanda Manu („Romulus cel Mare" de Durrenmatt) şi Adrian Lupu („Domnul Puntila şi sluga sa Matti" de B. Brecht) reprezentînd punctele de reper în funcţie de care s-a realizat consensul unanim. Anume că, dincolo de imperfecţiuni sau erori, relevantă este atitudinea creatorului, gradul de angajare estetică (deci neformală, deci — implicit — şi umană) în sensul dialogului pe care îl iniţiază cu publicul. Comedia ca gen distinct, cu imperative proprii, impunînd deschiderea maximă spre realitatea prezentă, nu absenteismul sau minima rezistenţă, şi-a primit întreaga recunoaştere teoretică. La aceasta, o contribuţie considerabilă a adus şi propunerea scenică a lui Adrian Lupu, încununată cu premiul pentru regie. Spectacolul „Domnul Puntila şi sluga sa Matti", pe care-l vom comenta într-o cronică aparte, a fost fără îndoială prezenţa cea mai marcantă a festivalului în ceea ce priveşte originalitatea şi echilibrul unei viziuni. Vom acorda de asemenea un spaţiu separat unui alt spectacol agreat de juriu, „Romulus cel Mare" de Fr. Durrenmatt, care a obţinut Premiul pentru cel mai bun spectacol, iar protagonistului reprezentaţiei, artistul poporului Radu Beligan, i-a revenit Marele premiu al **Colocviului despre arta comediei.** Premii şi menţiuni le-au fost conferite actorilor Mihai Mihail, Mitică Iancu, Melania Cirje, Tamara Buciuceanu, George Constantin, Liliana Lupan, Tzenca Velceva Binder, Ştefan Iordache şi Andrei Ralea. Luînd drept etalon lista premiilor putem afirma că această a doua ediţie a Colocviului este astfel legitimată. Însemnătatea unei asemenea manifestări rezidă însă (şi nu în ultimă instanţă) în **posibilitatea** contactului direct între creatorii de artă, în cazul de faţă comedia, în dialogul lucid şi responsabil legat de rolul educativ al teatrului şi al politicii repertoriale în momentul actual, dialog ale cărui consecinţe aşteaptă în perspectiva timpului pregnante mărturii.

Valentin Dumitrescu

film f

Iarba verde de acasă

Filmul lui Stere Gulea după scenariul lui Sorin Titel este, înainte de orice, un gest de tandreţe — o lume care ni se descoperă cu simplitate, firesc, asemeni oricărui adevăr de viaţă. Este vorba aici de un absolvent de facultate care renunţă la perspectiva unei cariere universitare pentru a se întoarce acasă, profesor la şcoala din sat ; omul care nu a făcut compromisuri din dorinţa de a parveni, nu va face compromisuri, desigur, nici atunci cînd este vorba de viaţa de toate zilele din satul său. Pornind de la asemenea premise, foarte uşor s-ar fi putut cădea în ridicol, în declamaţie morală, dar marele merit al scenariului semnat de Sorin Titel este acela de a ne convinge că, omeneşte vorbind, faptele sînt de domeniul posibilului şi chiar necesarului.

Florin Zamfirescu a jucat aici rolul tînărului profesor cu o sinceritate care este lucrul cel mai greu de realizat actoriceşte, ocolind tot ceea ce ar fi putut fi luat drept emfază, sau demonstraţie ; eroul său nu este şi nu are de ce să fie un sacrificat ci dimpotrivă, un om care se împlineşte.

Sorin Titel, scriitor care se defineşte mai ales prin discreţie şi măsură, s-a întîlnit aici, în mod fericit, cu un regizor care, la debutul său în filmul de lung metraj, a avut îndrăzneala să folosească numai acele mijloace cinematografice utile discursului său, fără complexele inerente începutului, fără dorinţa de a epata. Şi iată că, dintr-o poveste fără nimic senzaţional, Stere Gulea a făcut totuşi un film tulburător ; modest în aparenţă, prin faptele şi eroii săi, filmul străluceşte prin calitatea observaţiei, prin ştiinţa atît de rară a apropierii de omenesc. După atîtea filme care au încercat să ne şocheze, să ne copleşească prin parada de fapte şi de mijloace artistice, *Iarba verde de acasă* face apel la rezervele atît de mari de tandreţe şi generozitate ale spectatorului.

Florin Zamfirescu şi Vasile Nitulescu au dat prin personajele lor măsura întregului film — un aer de blîndeţe şi de discreţie din care nu lipseşte o oarecare tristeţe —, creaţiei lor adăugîndu-se şi aceea a lui Ion Caramitru într-un rol de modest intrigant, de biet om covîrşit de slăbiciuni ; Paul Lavric şi Mihai Pălădescu adaugă în galeria de personaje două chipuri realizate cu sensibilitate, iar Melania Ursu şi Dana Dogaru fac din apariţiile lor, care ar fi putut fi trecute cu vederea, momente cu adevărat memorabile.

În sfîrşit, dar nu în cele din urmă, ţin să amintesc scenografia semnată de Vasile Rotaru — unul din cele cîteva elemente esenţiale ale filmului.

***Iarba verde de acasă* este, fără îndoială, cel mai bun film românesc al anului şi, mai mult decît atît, una din acele creaţii de referinţă de care şcoala românească de film are atîta nevoie, un eveniment despre care, sînt convins, se va vorbi mult timp de-aici înainte.**

Nicolae Mateescu

televiziune tv

Momente de artă adevărată

● Episodul — **Trecerea Dunării** — din serialul dedicat Războiului de Independenţă, episod regizat de Doru Năstase, a confirmat primele impresii ale noastre legate de valoarea scenariului lui Paul Anghel şi a interpretării de înalt nivel la majoritatea actorilor distribuiţi. Sobru şi documentat, scenariul reprezintă în acest serial un eşafod temeinic pentru regizor, nepermiţînd digresiunile şi momentele de operetă (exceptînd cîteva secvenţe din primul episod), angajînd actorii, mai ales sufleteşte, într-o interpretare patetică şi responsabilă faţă de acest moment crucial din istoria României. Alternarea planurilor subliniază febra acelor clipe în care fiecare hotărîre angaja destinul ţării, iar participarea numeroasă din planul secund constituie fondul cel mai adecvat pentru reliefarea personalităţii istorice participante la îndeplinirea actului de independenţă. Merite incontestabile în reconstituirea epocii au şi scenografii şi costumierii, care, fără a face risipă, au ales cu grijă acele amănunte care, împreună, au evocat anul independenţei. Înaintea tuturor trebuie însă menţionat regizorul acestui episod, Doru Năstase, care a impresionat prin talent şi profesionalism, fapt ce ne îndreptăţeşte să aşteptăm desfăşurarea serialului cu aceeaşi încredere în el şi în colegii săi, Vitanidis şi Nicolaescu.

● Am văzut un excepţional recital din poezia lui Nichita Stănescu. Atît actriţa, Olga Bucătaru, cît şi regizoarea, Letiţia Popa, s-au dedicat cu pasiune versurilor poetului, înrămîndu-le în sunete şi imagini cu totul şi cu totul memorabile. Ceea ce unora le pare încă obscur în poezia lui Nichita Stănescu, a apărut acum a avea limpezimea de cristal a purităţii unui visător pentru care acelaşi cireş trece prin faţa aceleiaşi ferestre, 24 de ore din 24.

● Neastîmpărul şi curiozitatea atît de proprii reporterului l-au dus pe Aristide Buhoiu pe urmele lui Bălcescu în Franţa şi Italia. Serialul său consacrat marelui patriot, fără a depăşi limitele firesti ale genului, a interesat mai ales pentru diversitatea documentaristică şi mai puţin pentru soluţionarea exactă a enigmei mormîntului marelui exilat, care trebuie lăsată totuşi în seama istoricilor şi specialiştilor, înlăuntrul profesiei lor. Deci, ceea ce poate fi de dorit într-un asemenea reportaj este în primul rînd larga accesibilitate şi nu îngustarea savantă cu inclinaţii spre senzaţional, a unei astfel de prezentări. Lucru de altfel reuşit de Aristide Buhoiu.

Iulian Neacşu

pe şantierele muncii

SUB SEMNUL CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI

adevărul unei vieţi

cornel nistorescu

Dragă Rozalia, omul acesta nu şi-a văzut niciodată tatăl şi nici n-a dorit să-l întîlnească vreodată. A putut deveni actor prin '48, dar nu'ş de ce n-a vrut să se prezinte la cursurile Facultăţii de teatru, a rămas lăcătuş acolo, habar n-am cum îi zice la uzina aia de pe malul gîrlei unde lucrează...

Trenul aluneca prin noapte ca un buştean ferecat pe un jgheab şi femeile continuau să vorbească despre un om, rudă sau cunoscut al uneia dintre ele.

— Mi-a povestit într-o zi, continuă femeia, că pe vremea bombardamentelor a ieşit în cimp şi de teama exploziilor a prins în braţe un copac. Cică englezii bombardau o unitate de cavalerie şi aruncau tonele de fontă peste herghelia de cai şi el se ţinea de-un cais şi mi-a zis că în plin bombardament a auzit toţi pomii şi copacii strigînd „fire-aţi ai dracului să fiţi" şi el tot nu s-a lăsat de actorie şi de citit cărţi, şi dacă te vede citind îţi spune că e mare lucru să încerci să-l înţelegi pe Shakespeare atît cît poţi înţelege, dar că e şi mai mare lucru să-l înţelegi pe Eminescu.

În noaptea aceea monotonă ca o coală albastră de hîrtie m-am hotărît să-l caut, să-l întreb cum strigau copacii în timpul cînd bombele sfîrtecau caii unităţii de cavalerie de la marginea Bucureştilor.

Am încercat prima dată la Uzinele Grozăveşti. Soarele se ridicase binişor peste lumea de metal şi sticlă, nici strălucitoare, nici acoperită de praf, dar lipsită de pomi şi de liniştea unei curţi odihnitoare, în ciuda cîtorva ronduri stinghere de flori tomnatice care încercau să-ţi explice : oricît am înflori o întreprindere rămîne ceea ce este şi nu va fi niciodată un parc.

— Ştiţi cine este Chiriţă ? Un muncitor bătrîn cu un dosar sub braţ a zîmbit lăsîndu-se puţin pe spate.

— Îl cunosc pe taică-su. Am fost împreună în regimentul III artilerie Predeal. Mai are porumbei ?

— Nu ştiu !

— După război avea porumbei şi în fiecare după-amiază se ducea acasă, îşi lua carabina şi aştepta să apară pisicile. Tot cartierul lui se umpluse de şoareci. Le curăţase pe toate. Mai ales noaptea, cînd le vedea începea să tragă. Strada era ca un poligon. Ochea perfect. Dacă nu i-ar fi plăcut meseria de strungar ar fi putut deveni un ochitor de elită. Şi zici că nu ştii dacă mai are porumbei ?

— Nu, şi nici nu cred că este cel pe care-l caut. Aluia-i place teatrul şi este lăcătuş.

Omul a devenit mai puţin melancolic şi şi-a desfăcut mîinile în semn de regret. A plecat şi după cîtiva paşi s-a oprit. Dacă totuşi e acelaşi cu fostul său prieten să nu uit să-i aduc aminte de regimentul III artilerie Predeal şi să-l întreb dacă mai are porumbei.

Încercam numai la oameni care trecuseră prin război. Ar fi trebuit să aibă vîrsta lor. Unul

m-a întrebat ce fel de Chiriţă caut. El ştie vreo şase. Cît e de înalt ? Ridic din umeri şi-i spun că nu l-am văzut niciodată. Şi ce face el ? Îi place teatrul. Teatru, teatru, repetă bătrînul cu gîndul cine ştie unde. Era un lăcătuş pe la „Semănătoarea" de care am tot auzit spunîndu-se că visează să joace rolul lui Ştefan cel Mare dintr-o piesă a unui scriitor, parcă Delavrancea. Şi pe ăla mi se pare că îl cheamă tot Chiriţă.

Cînd am auzit că la „Semănătoarea" lucrează 6 000 de oameni mi-a venit să las totul baltă. E mult mai simplu să inventezi un om decît să-l descoperi într-un furnicar. E ca şi cum ai căuta scoica de aur pe fundul oceanului între milioane şi milioane de scoici, furate din clipă în clipă de ape.

Cînd intri în uzină te cuprinde teama. Guri imense de metal stau căscate spre tine, şenile buzate de combine pentru teren mlăştinos îţi aduc aminte de uruitul tancurilor, benzi rulante şi hale care te fac să te întrebi unde a fugit poezia lumii, ce şurub o stringe sau sub ce vopsea se ascunde. Şi lui, după ce lucrează de cine ştie cînd în acelaşi aer, îi mai ajung puterile în fiecare seară pentru repetiţiile de la teatru ?

— Îl cunoaşteţi pe Chiriţă ?

Bărbatul a plescăit nepăsător din buze. A lucrat şi la fosta firmă „Fichet" ? Care „Fichet", l-am întrebat eu, pentru că de multe am auzit, dar de „Fichet" — nu.

— Ei, dragă, „Semănătoarea" a fost pînă după război o sucursală a firmei „Fichet" din Franţa. Aşa am auzit. Eu sînt nou aici. Caută pe cineva care a lucrat şi la „Fichet" şi care îi cunoaşte pe toţi cîţi au trecut pe aici.

— Ştiu un Chiriţă despre care se spune că a înghiţit în viaţa lui 50 000 de antinevralgice. Poţi să-i strecori un pumn de pilule într-o ceaşcă de cafea şi tot nu le mai simte. Se spune că este unul din cei mai vechi şi mai buni lăcătuşi din uzină.

— Dragul meu, ştiu un Chiriţă, poate că despre el este vorba, a lucrat şi la firma „Fichet". Ăsta de care-ţi spun s-a născut prin judeţul Argeş, într-un cătun, şi nu şi-a văzut niciodată tatăl. Mama lui a venit în Bucureşti şi a lucrat în casa unei profesoare. Să nu-l întrebi cum îl chema pe tatăl său, pentru că nu va şti ce să-ţi răspundă. Am auzit că atunci cînd s-a căsătorit Chiriţă ăsta a primit un telefon de la cineva care i-a cerut voie să participe la ceremonie şi a zis **nu**, ştiind că el este, cel care i-a părăsit mama, şi nu care cumva să-l întrebi de ce, pentru că ea nu i-a spus, şi nici de ce n-a vrut să-l vadă pe acel străin, pentru că va sta zeci de minute cu faţa între palme pînă vei pricepe că-i pare rău că nu a fost de acord să-l cunoască. Şi să nu-l mai întrebi pe unde a copilărit că iar o să se înece în tăcere. Mai bine hai să stăm pe stiva asta de lemne şi să-ţi spun eu, dacă pe acest Chiriţă îl cauţi. Mama lui a stat pe strada „Dumitrescu I", acolo l-a născut. După cîtiva ani s-a mutat într-o casă vagon pe „Dumitrescu III" şi apoi pe „Dumitrescu II" şi fraţii ăştia Dumitrescu îşi aveau proprietăţile pe undeva pe Calea Rahovei, pe unde era înainte de '40 o bombă cu numele „Trei cocoşi". N-aveau bani şi el se încălţa cu o pereche de galenţi, ştii ce-s ăia ? nişte opinci de lemn care troncăne ca nişte cătuşe tîrîte pe-o scîndură. Şi cineva l-a adus pe Chiriţă la firma „Fichet", prin 1943...

— De unde ştiţi toate astea ?

— Am stat 6 ani în aceeaşi bancă. Pentru fiecare greşeală învăţătorul ne dădea una la palmă cu o vină de bou. Şi Chiriţă ăsta îmi corecta mie greşelile la literatură, că asta îi plăcea, şi eu i le corectam la matematică, şi-n 6 ani număr de vreo 3 ori vina de bou ne-a făcut palmele să ardă.

— Şi dumneavoastră tot la „Fichet" aţi venit ?

— Tot, dar nu cu el. Am auzit de la alţii că rămăsese acelaşi elev eminent, greu de convins, dar după ce reuşea cineva să-l convingă de cèva, nici o bombă atomică nu ar mai fi putut să-i schimbe părerea. La Fichet se construiau casele de bani pentru speriarii Europei aciuiaţi în România şi deveniţi peste noapte oameni de aleasă condiţie. În timpul războiului firma era militarizată şi într-o zi, pentru că a uitat să ponteze fişa, un colonel Dobrovici l-a chemat pe Chiriţă. Pentru că i-a spus „bună ziua, domnule colonel" şi n-a vrut să-i spună „să trăiţi, domnule colonel" a fost închis o zi în atelierul în care se montau broaştele la casele de bani. În '44 l-a prins un bombardament pe undeva pe la marginea oraşului şi i-a văzut pe englezi aruncînd bombele peste o herghelie de cai şi pămîntul se scutura ca apucat de friguri şi el, de frică, a luat în braţe un copac să nu se scufunde sau să nu se trezească la sute de metri deasupra pămîntului...

— Şi copacii ce-au zis ?

— Copacii ? Ce să spună ?

— Aşa, n-au zis nimic în timpul bombardamentului ?

— Păi, ce să spună ? Mie nu mi-a povestit de asta. Întreabă-l pe Tutunaru, poate i-a spus lui, dar eu n-am auzit de copaci care să scoată o vorbă.

— Unde-l pot găsi pe Chiriţă ?

— La secţia a şasea, la atelierul de întreţinere !

Eram foarte aproape de el, atît de aproape încît mă pregăteam să-i pun o întrebare : ce-au strigat copacii în timpul bombardamentului ? Dar în secţia a şasea nu era. Plecase la un atelier anexă pentru o reparaţie urgentă. Abia peste cîteva ore se va întoarce.

— Îl cunoaşteţi pe Chiriţă ?

O femeie tînără cu un păr bogat, ascuns sub basma, a clătinat din cap. Parcă a auzit de el.

Ion Tutunaru şi-a trăit mulţi ani de viaţă umăr la umăr cu Victor Chiriţă. A fost unul dintre cei mai fideli spectatori ai acestuia.

— Nu ştiţi, nu-i pare rău că nu a urmat actoria în '48 ?

— Ştiu eu ? De bună seamă că dacă nu s-a dus, deşi a fost considerat admis la concursul de la Facultatea de teatru, nu-i pare. Şi ştii de ce nu s-a dus ? La examen i s-a spus că a fost cel mai bun şi pe listă a apărut al 36-lea. Şi a zis că el nu suportă să fie al 36-lea şi nu se duce şi că o să vină o zi cînd va interpreta rolul lui Ştefan cel Mare şi fără facultatea lor.

L-am întrebat cum arată Chiriţă.

— Un om nu prea înalt, cu mîini sigure, cum au toţi lăcătuşii, cărunt şi niţel aplecat de umeri din cauza a nu ştiu ce ieşit după ceafă. Poartă ochelari şi ţine totdeauna în buzunarul de la piept o cutie de plastic galbenă în care-i pune după ce sfîrşeşte un lucru. Tace mult. Să nu te sperii de asta. Aşa face întotdeauna cînd cunoaşte un om. Stă cîteva minute în faţa lui şi nu spune nimic. Îl desface din priviri, exact aşa cum ai desface piesele unei maşini pentru a-i găsi defecţiunea şi dacă n-o găseşte o remontează şi spune „mda" şi nu-ţi mai ascunde nimic. Dar dacă, după momentele de tăcere, pleacă fără să-ţi spună ceva înseamnă că privirea sa a descoperit ceva care-l incomodează teribil şi decît să se înfurie mai bine îşi vede de ale sale.

— E căsătorit ?

— Sigur. Nevasta lui lucra prin '48 tot la „Semănătoarea" şi era tot lăcătuş. Şi făcea şi ea pe schimburi şi rezista cot la cot cu el şi-l vedea jucînd în piese şi încerca să înţeleagă de unde mai are putere de a mai trăi o viaţă în plus, cea de pe scenă, pentru că ştii şi dumneata, să fii actor trebuie să-ţi trăieşti viaţa, dar trebuie s-o mai trăieşti şi pe a personaju-

lui, dar cu aceeaşi dăruire de parcă ar fi tot a ta. Şi dacă n-o să te lase singur după primele clipe întreabă-l cum a fost în '45 cînd i-a explodat în faţă o ţeavă cu nisip incandescent şi era să rămînă orb şi cum tot în '45 a venit acţionarul firmei „Fichet", unul Urlăţeanu, de ne-a adunat pe toţi în curte şi a strigat cine are încredere în noi să treacă în dreapta şi cine merge cu ăştia care pretind că schimbă lumea să treacă în stînga şi cum toţi am strigat „n-avem încredere în voi" şi am trecut în stînga şi el, Chiriţă, a luat un bulgăre de zăpadă şi i-a ars una în cap lui Urlăţeanu şi i-a strigat „Huo, exploatatorule". Dar să nu-l întrebi

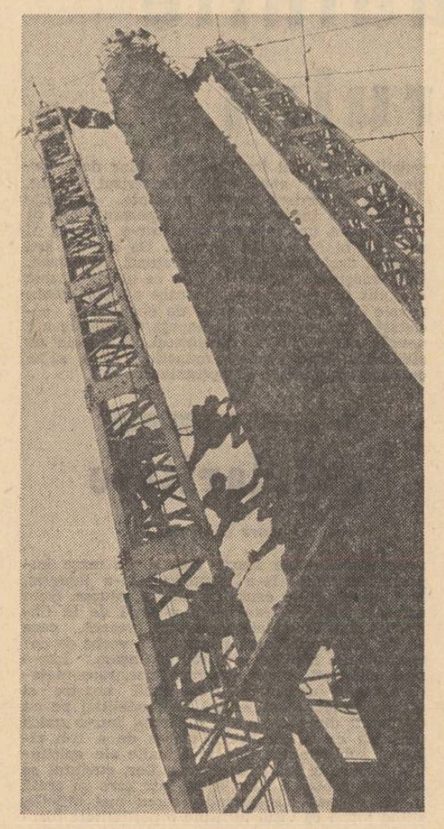

de maică-sa, de cînd era să fie împuşcată de armata regală că o să-şi aducă aminte de anii lui nu tocmai fericiţi din copilărie şi o să tacă şi cu greu ai să mai scoţi o vorbă de la el. Mai bine întreabă-l despre teatru. Să-ţi spună cum l-a jucat pe Ion din **Năpasta**, după ce-a călcat pe cioburile unui pahar spart pe scenă, cum a jucat în **Strigoii mahalalei**, în regia lui George Iliescu de la Bulandra, sau despre Dem Savu, care l-a învăţat subtilităţi de interpretare, întreabă-l de rolul lui Smirnov, din **Ursul** de Cehov, de Alexandru, din **Surorile Boga**, de Horia Lovinescu, de rolul din **Colegii** a lui Axionov şi-o să-ţi spună că din piesa aceea a rămas cu gîndurile unui personaj care zice că fiecare om în viaţă trebuie să aibă propria lui tranşee. Dacă nu ai timp, nu pomeni nimic despre teatru. Te va purta ore întregi prin Shakespeare, Cehov, Caragiale, Victor Ion Popa şi n-o să-l poţi vedea ajuns la capăt, îţi va spune că nu ar fi ajuns artist emerit, nici un artist al poporului, dar cu siguranţă ar fi fost unul dintre cei mai sinceri şi mai pasionaţi actori, dar dacă i-a fost dat să cunoască întîi viaţa şi apoi arta, mult mai palidă decît cea dintîi, el a rămas lăcătuş. Asta a fost prima lui meserie şi a vrut să rămînă cu ea. Şi dacă-l întrebi ce e, îţi va spune că viaţa nu este o cursă de drit-track, s-o tot coteşti la infinit şi să tot schimbi direcţia. Şi o să-ţi spună că dacă îţi alegi o meserie şi te pasionează, o urmezi chiar dacă ştii că-ţi va aduce o nenorocire. Numai ea poate să-ţi arate în fiecare zi în ce măsură poţi să nu trădezi o speranţă şi să nu te temi de adevăr. N-o să-ţi spună că n-a trădat niciodată lăcătuşeria, pentru că mîinile lui sînt o dovadă că n-a făcut-o, dar va tăcea pentru că totdeauna un mare lăcătuş cînd va fi vorba despre el n-o să scape nici un cuvînt. Despre asta vorbeşte numai cu mîinile şi dacă tu poţi să-l înţelegi înseamnă că vei pricepe de ce mii şi milioane de oameni, care ar fi putut deveni artişti sau savanţi au rămas fideli primei lor profesii de muncitori şi de ce nu o abandonează şi nu se plictisesc de ea.

— Nu ştiţi ce-au strigat pomii aceia în timpul bombardamentului ?

— Pomii ? Nu mi-a spus. Întreabă-l. Dar nu uita să pomeneşti despre teatru. Visul lui cel mare este să joace rolul lui Ştefan în **Apus de soare**. Să-ţi spună de ce, pentru că nici eu nu ştiu. Şi dacă afli vino şi zi-mi.

De undeva, de după colţul de beton al unei hale a apărut un om. Ţinea în mînă o ladă mică de scule. Avea părul cărunt şi era aplecat de umeri. În buzunarul de la piept se vedea o cutie galbenă de material plastic în care se aflau, probabil, ochelarii. M-am oprit în faţa lui şi am spus liniştit :

— Bună ziua. Pe dumneavoastră vă cheamă Chiriţă ?

Omul a ridicat capul, şi-a scos cutia galbenă din buzunarul de la piept, şi-a potrivit ochelarii pe nas şi m-a privit aproape un minut prin lentilele vechi şi aburite de aerul rece de toamnă.

— Da, a răspuns el. Eu sînt Chiriţă. Cu cine am onoarea ?

emilian marcu

Bălcescu spre noi

O boare de vînt se aude-n măslini,
nu e vînt ci e vocea lui stranie,
ci e duhul lui peregrin către patrie ;
Acesta-i Bălcescu în chip de litanie !

Cît o Dunăre curge Bălcescu spre noi
apele-i poartă vocea lui stranie
în sîngele lui înfloresc revoluţii
Osul frunţii, de zbor, se face litanie.

Curge Bălcescu cît o Dunăre plină
şi duhul lui e în noi uriaşă lumină.

Capul domnului Mihai

Colina năduşeşte de-atîta asfinţit,
se trag în ouă puii, şi să se nască iară
vîrful curat al ierbii se lasă fulguit
clopotul lunii doarme pe un altar de ceară.

Turbează-n muguri crinii ca într-un greu blestem,
Icoanele se-mbracă-n lumina lor coclită,
Se trag din ele sfinţii şi aşteaptă
talanga lunii pînă-i răstignită

Deodată capul singur se prăvăleşte-n văi
colina năduşeşte de riul gros de sînge
vîrful curat al ierbii se cuibăreşte-n pleoape
ecoul tăieturii dă-n frunză pe meninge.

Se trag în muguri crinii străfulgeraţi de ger ;
O, iată capul domnului cum urcă-n cer !

Domnescul dar

De-atîta soare fîntîna a turbat,
Lumina lui s-a prăvălit în ciuturi
Aud cum peştii se-ntulburăn ţărînă
Şi e amiază blîndă sub păminturi.

Apa se trage calmă spre izvoare
Şi-n pietre-un timp mai caută culcuş
De-atîta soare fîntîna vrea să zboare
Cu capul domnului prelins peste tăiuş.

Lumina umedă-i se-arată în priviri
Şi roua înfloreşte-a sărbătoare
Cireşii dau în ţipătul floral
Capul lui Tudor creşte în izvoare

Şi-l poartă peştii noaptea pe sub dealuri
Căci-este cel mai nobil dintre daruri.

Naşterea ţăranilor

O, cum se pierd şi intră-n nouri
cu ochii lor sticloşi să cate
mieii cu buzele de rouă
ce-n hrana noastră-şi găsesc moarte.

Şi stranii cai cum ies în lume
Cu botul proaspăt, de zăpadă
Cînd iarba fragedă se-arată
Ca minjii-n naşteri să se vadă.

Că-n naşterea lor se dilată
Căruţele cu roţi de ceară
Ce inc-aleargă insprre lună
Şi tot aleargă pe sub ţară

Şi parc-aud cum se prefiră
Zăpezile pe umezi muguri
Cînd seva circulă spre viaţă
văd mieii preschimbaţi în ruguri

Cum dorm altarele cînd încă
cu ochii lor sticloşi şi stranii
minjii de piclă bat în muguri
şi-n ochii lor se nasc ţăranii.

radio

Lumina amintirii trecînd printr-un opal

Să priveşti soarele la amurg printr-o piatră de preţ, irisul să-ţi cuprindă, de necrezut, toate razele pe care, în timpul zilei nici un ochi de muritor nu le-ar putea privi. Să priveşti pur şi simplu, fără nostalgie şi durere ci împăcat cu tine, cuprins de o mare linişte, fenomenul cosmic, clocotitorul astru ce ne guvernează, şi care privit cu ochiul liber ne-ar putea fura mintile. Amintirile să nu mai fie copleşitoare, apăsătoare, ci ele, ce au alcătuit viaţa ta de pînă acum, să capete aura lucrului simplu şi drept, de nestrămutat şi de netrădat. Să nu-ţi trădezi, deci, trecutul, care poate fi chiar clipa ce-a zburat adineauri, să trăieşti azi ca şi ieri, credincios pînă la moarte datoriei pe care o ai pe lume. Au putut oare poeţii vreodată să se dezlege de melancolie şi să privească lumea pe deasupra ei, fără zbucium, fără întrebare, fără nostalgia timpului trecut ? Nu, cu siguranţă că nu. Faptul ne este demonstrat chiar în **emisiunea de versuri** de simbătă seară, în care acel neîntrecut maestru în rostirea versurilor, **Fory Etterle**, a recitat versuri din lirica universală. Poemele spuse de marele artist erau, parcă, sub semnul acelor două apăsător de frumoase blesteme ale poeţilor : amintirea şi melancolia. Versurile, poate nu intenţionat grupate astfel, s-au orînduit în mod straniu sub această formă.

„Un opal pe jumătate verde" îmi aminteşte de doi ochi verzi pe care i-am cunoscut cu douăzeci de ani în urmă. În soarele acelei după-amiezi ne-am despărţit pentru o săptămînă şi acea săptămînă a durat o veşnicie. Iată frînturi rămase în memoria mea după ce am închis butonul radioului. Fory Etterle recită rar, cu luare aminte, picurînd în urechea ascultătorului, strop cu strop, învăţătura simplă a vieţii : că amintirea e închisă în noi, că ea **este aşa** cum viitorul **va fi**, că ea nu se stinge oricîte încercări vor trece peste noi, că ea ne este fidelă în orice împrejurare. De bună seamă, modul în care Fory Etterle a recitat, glasul răspicat şi în acelaşi timp blînd povestea întîmplări ce sînt ale noastre, ale tuturor.

Frumoase emisiuni de versuri, bogate emisiuni de versuri ne oferă în ultimul timp radioul. Ele sînt semnul dragostei de poezie, deci şi al iubirii faţă de viaţa poetului, căci ce altceva este poezia decît viaţa însăşi ? Emisiunea de versuri din lirica universală de simbătă, 3 decembrie, a fost, după opinia mea, o adevărată revelaţie. Şi din nou şoptesc cu emoţie numele marelui artist Fory Etterle care murmură, ca şi mulţi dintre noi, statornicei prietene a poeţilor : „Amintire / ce poţi din acea dragoste, / ce poţi, / redă-mi`azi".

Ioana Diaconescu

plastică

Forma şi inteligibilul

Apărută la trei ani după decesul tragic din 1967 al autorului*), culegerea — reunind studii şi articole dedicate Renaşterii şi artei moderne — îngrijită de André Chastel a pus în evidenţă gîndirea uneia dintre personalităţile interesante ce s-au manifestat în ultimele decenii în domeniul istoriei artei. Robert Klein a insistat cu precădere, în studiile sale, asupra istoriei gîndirii. În aspectele doctrinare ale acesteia, el a întrevăzut posibilitatea unei definiri a Renaşterii, care să ţină cont în mai mare măsură de influenţa modelatoare a spiritului asupra tuturor fenomenelor din cîmpul larg al culturii şi artei. Mergînd pe urmele unor cercetători precum Eugenio Garin, Paul O. Kristeller, Robert Klein a forat în profunzime în textele Renaşterii plecînd de la premisa că în locurile cele mai neaşteptate se pot găsi sugestiile cele mai surprinzătoare necesare reconstituirii mecanismelor ce împreună recompun tabloul istoric al mişcării ideilor fără de care înţelegerea fenomenului artistic este văduvită. Cea mai elocventă demonstraţie în acest sens se află poate în articolul dedicat lui Pomponius Gauricus, autorul lucrării **De Sculptura**. Analiza lui Klein poate fi interpretată mai degrabă ca o metodă de lucru ce răspunde necesităţilor structurării compoziţiei mai mult decît dorinţei de determinare abstractă a spaţiului. În fond, tipul de cercetare promovat de Klein este rezultatul aprofundării premiselor metodologice puse de Aby Warburg, Fritz Saxl şi Erwin Panofsky. Dar, sesizînd limitele metodei iconologice, Klein a arătat că orice interpretare este dependentă de gradul de cultură al subiectului şi că primul din cele două nivele de cunoaştere ale operei de artă relevate de Panofsky — primar şi secundar — este stabilit exclusiv în funcţie de clasa obiectului şi nu de semnificaţia atribuită lui de privitor. Rezultă că, în lectura iconografică, între semnificaţiile primare şi secundare există un **„intreg domeniu de semnificaţii nedeterminate sau intermediare"** (II, p. 160) şi în consecinţă opera de artă nu poate deveni pe deplin **inteligibilă** decît prin **„abordare frontală"** şi pătrunderea cercetătorului **„in spiritul a ceea ce studiază"** (II, p. 172).

Sigur că reducţia făcută de noi gîndirii lui Klein este unilaterală şi simplificatoare. Perspectiva larg culturală din care o priveşte Ion Frunzetti, într-o elocventă şi plină de căldură prefaţă, sau cea fenomenologică, din care o priveşte André Chastel — care la data cunoştinţei cu Klein scrisese deja renumita carte despre **Artă şi umanism la Florenţa** — oferă chei de pătrundere într-un orizont de preocupări unde tensiunea ideilor este incontestabilă. Caracterul erudit al studiilor în care orice afirmaţie este perfect acoperită printr-o verificare concret-istorică ilustrează ideea că eseul este o specie ce poate avea o strălucire autentică doar sub pana acelor ce îşi extrag concluziile şi fac raţionamente numai după ce au conştiinţa împăcată că într-adevăr au pătruns în miezul lucrurilor, în spiritul a ceea ce studiază.

Grigore Arbore

* **Robert Klein** „Forma şi inteligibilul". **Prefaţă de Ion Frunzetti, prezentare de André Chastel. Editura „Meridiane", 1977, 2 vol.**

muzică

Ca brazii veşniciei în Carpaţi

Cuvintele de un radiant patriotism ale poeţilor (Horia Bădescu, Nicolae Dragoş, Traian Iancu, Petre Ghelmez, Ion Segărceanu) s-au integrat organic în puterea cîntecului, în forme ritmice anume croite, ordonate după curgerea unui limbaj care surprinde din interior mişcarea şi timpul vieţii contemporane. A doua ediţie a **Concursului cîntecului politic pentru tineret şi studenţi**, organizat de C.C. al U.T.C. în colaborare cu alţi factori, a pornit deci de pe premize superioare festivalului precedent. Unele lucrări corale, de muzică uşoară sau folk au reuşit să fie puntea prin care existenţa contemporană intră în contact cu tensiunea profundă a creaţiei, transformînd-o în adevărate jerbe luminoase, mobilizatoare.

Marşurile lui Gheorghe Bazavan : „Ţară tînără ca noi" şi „Tinereţe, hai pe şantiere" (ultimul evidenţiat cu premiul I), ale lui Radu Paladi : „Ne cheamă faptele măreţe" (premiul II), „Din plai de Olt", cîntecele „Noi, cei tineri" de Adalbert Winkler, „Am pornit spre zări albastre" de Valenţiu Grigorescu (lucrare originală prin prezenţa unui solist care să emfatizeze linia melodică avîntată, vioaie) ; optimista creaţie a lui Mircea Neagu „Viaţă nouă de student", sau cea romantică a lui Constantin Arvinte, „Tinereţe, flamură de aur" — au făcut din partea I-a a concertului o reală competiţie.

Mai puţin ne-au părut individualizate cîntecele de muzică uşoară, destul de asemănătoare ca stil, deşi au existat şi aici momente interesante: „Acest pămînt" de Vasile Şirli, „Suprema dragoste" de George Grigoriu, „Pentru că sîntem tineri" de Temistocle Popa. S-a resimţit însă, oricît de bine construite au fost melodiile amintite, absenţa mai multor compozitori tineri, care să înnoiască şi în acest domeniu modalităţile de expresie. Fiindcă tocmai datorită tinereţii autorilor cîntecele folk, deşi din punct de vedere muzical un gen nepretenţios, fără ştiinţa compoziţiei, s-au conturat mult mai individualizate: lirism trubadoresc în „Apel pentru pace" de Mihaela Bustuchină, romantism diurn, luminos, în „Ţara de unde vin călător" de Nicu Alifantis, ştiinţă a concentrării motivelor şi a creşterii densităţii emoţionale în „Spre viitor" de Dan Ştefănică.

În general, publicul — căruia i s-a dat ocazia să „voteze" melodiile preferate, încercuindu-le pe programul de sală — a avut multă bunăvoinţă, dovedind că într-adevăr tineretul aşteaptă de la cîntecul patriotic reflectarea, în limbaj sonor, a gîndurilor şi sentimentelor sale. Părerile unei generaţii „ca brazii veşniciei în Carpaţi", după cum spune textul unui cîntec prezentat, alegerea acestui public nu doar spectator ci şi. am putea spune, scrutător, a făcut cu adevărat interesantă competiţia.

Grete Tartler

Certitudinile viitorului

Faptele conștiinței

Urmare din pag. I

care înțeleg să slujească interesele supreme ale țării, viitorul lor și al copiilor lor. Deci nu ca o viziune pedagogică, străină de spiritul locului, nu cu mentalitatea disprețuitoare a așa ziselor elite exploatatoare, în ai căror ochi popoarele trec drept niște colectivități neisprăvite, va încerca scriitorul să imprime operei sale o „latură educativă". Dimpotrivă, talentul artistului autentic s-a nutrit, încă din zorii manifestărilor sale, cu ceea ce are mai specific, mai inconfundabil spiritualitatea poporului său ; talentul său s-a oferit intuitiv și pentru totdeauna influenței acelui mănunchi de aur de atitudini morale și estetice cum sînt : iubirea de frumos, spiritul de dreptate, munca văzută ca mijloc al oricărei realizări, iubirea de patrie, demnitatea, curajul, omenia, sentimentul de jenă pentru sărăcie, înțelegerea, sacrificiul, mila, respectul pentru celălalt, speranța, răbdarea, revolta etc, ale poporului din care s-a născut. Talentul fiind deci el însuși un punct de întîlnire al tuturor acestor virtuți și a multor altora, se poate considera chemat să educe după ce, la rîndul său, a fost **astfel** educat de tot ceea ce ține de viața în mijlocul alor săi. Numai datorită acestor influențări reciproce a fost și este posibil ca operele unor scriitori să fie receptate ca mari valori ale spiritualității noastre, iar autorii lor să fie considerați reprezentanții de drept ai culturii poporului nostru.

Așa cum rezultă din Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, din dezbaterile recentei Conferințe naționale a partidului creatorii de artă sînt chemați să dea viață acelor virtuți și sentimente înalte, proprii poporului, capabile să influențeze și potențeze conștientizarea oricărui efort pentru prosperitatea patriei, a tuturor celor ce muncesc. Ca de fiecare dată, scriitorii vor răspunde și de acum înainte prin munca lor acestei nobile chemări. Garanția realizării celor mai îndrăznețe planuri este hotărîrea plină de abnegație a tuturor oamenilor muncii, indiferent de naționalitate, de a face ca România să ajungă în cel mai apropiat viitor în rîndul țărilor cu o economie puternic avansată ; astfel încît fiecare participant la acest efort general să poată fi numit cu mîndrie autor al unor fapte de conștiință. Cum de multă vreme și pe drept cuvînt se poate spune azi, iar de azi înainte cu atît mai mult, în loc de **poporul simte, poporul știe.**

Ritmul fără popas

Urmare din pag. I

rității, amenințării drepturilor popoarelor, primejdiei de distrugere a minunatei planete pe care trăim.

Capacitatea de a ne explica fenomenele în sensul înțelegerii ritmului dintre individ și colectivitate, îndatoriri și pretenții, muncă și odihnă activă, mase și conducători de mase, bunuri materiale și bunuri spirituale, existent și ideal etc. este dotația primordială, promotoarea echilibrului și bunăstării poporului, chezășia creșterii rapide și proporționate a altitudinii sociale în care fiecare își are locul și meritul său.

Ne putem mîndri pe drept cu rolul ce îl acordăm fiecărui cetățean în efortul dezvoltării multilaterale a României socialiste, cu prestigiul pe care țara noastră îl are în lume de luptătoare pentru apărarea drepturilor inalienabile ale fiecărei națiuni, asigurarea păcii și bunăstării întregii planete. Îndatoririle noastre însă cresc cu atît mai mult față de țară ; cu atît mai mult pretențiile față de noi înșine se impun ca lege a prezenței conștiinței individuale și colective, a egalității în drepturi și îndatoriri. Ritmul aduce progres și progresul impune selecție. Potențialul de ieri al oricăruia dintre noi menținut în ritmul de azi este insuficient. Creșterea cantității și calității produselor este rezultatul creșterii nivelului profesional dar și al celui uman, de conștiință. Cele două, cresc sau scad împreună. Prezența marelui ritm dintre vorbă și faptă — iată ceea ce ne este nouă astăzi foarte clar, ceea ce a fost atît de frumos exprimat la Conferința națională a partidului. Făcînd fapta, avem puterea ei. Angajamentele luate în noi trebuie să fie mai mari și mai multe decît cele plenare; de calitatea fiecărui individ în parte depinde calitatea întregii colectivități. Iată de ce conștiința este pe primul plan în orice muncă sau acțiune ce o prestăm în slujba țării noastre.

Nopțile de veghe

Urmare din pag. a 3-a

sustragă unor luări de atitudine. Gîndirea nu este proprietatea unor privilegiați ai destinului. Ceea ce nu duce automat la concluzia că neapărat a cugeta, a aproba sau dezaproba, obligă **Pămîntul** la a se transforma într-un vast atelier de „creație" literară. Nici nu ar fi de dorit. Cine ar mai **crea** proiecte de fertilizarea deșerturilor, de desalinizarea apei marine, de distribuirea cu dreptate a bunurilor, în așa fel ca să nu mai trăim pe o planetă plină de contraste ? În vreme ce peste unii a coborît cornul abundenței, în cîteva regiuni foamea este endemică. În vreme ce noi, locuitorii pașnici ai singurului colț din univers unde știm că există viață, vrem pace, liniște și piine, locuitorii nepașnici ai singurului colț din univers unde știm că există viață, visează la războaie, ba chiar la incendierea universului...

În nopțile de veghe, în schimbul de noapte, scriitorul cugetă și el la toate cîte sînt ale **Pămîntului,** dar mai ales cugetă la toate cîte sînt ale societății în care trăiește, cugetă la toate cîte sînt ale țării sale, își pune întrebări și încearcă să le răspundă. Întrebările sale sînt ale tuturor, iar răspunsurile sînt datorate, de asemenea, tuturor. Și importanța lor se evaluează în măsura în care ele cultivă demnitatea și măreția omului, simțul civic, în măsura în care ele creează climatul etic de înaltă responsabilitate. Căci bunele și relele tot de la oameni vin...

E, din cînd în cînd, necesar să ne reamintim noi înșine, scriitori, că nu sîntem aleși ai soartei, că singurul privilegiu ce ne este îngăduit este acela de a ne sluji cu onestitate talentul, fie și cu prețul unor renunțări, că așa cum sîntem, sîntem niște truditori cinstiți, muncitori cu o înaltă conștiință. Poate că de aceea diminețile sînt atît de frumoase. Schimbul de noapte din uzine se revarsă ca o maree, cu mulțumirea datoriei împlinite. Și dacă pagina ta nu a rămas goală, și tu, scriitorule, ai dreptul să te pregătești de „schimbul de zi" cu conștiința datoriei împlinite. Și chiar dacă pagina a rămas neacoperită de scrisul mărunt, fin, sau de scrisul nervos, năvalnic, gîndurile tale au fost îndeajuns muncite pentru a ști că de nu ți-ai împlinit destinul într-o noapte, îl vei împlini în nopțile ce vin... De aceea ești scriitor, dacă ești, iar de nu, atunci vei dormi. Cînd conștiința ta doarme, de ce ai sta paznic neclintit înăcrelilor tale, de care nimeni nu are nevoie ?... Țara are nevoie de energia ta, societatea are nevoie de inteligența ta, morala are nevoie de slujitori credincioși. E nevoie de **munca** ta. Prin urmare, muncitori fiind, să ne onorăm apartenența și opțiunile.

Solidaritate

Urmare din pag. I

acum necunoscute foarte fine și de mare importanță, scrisul le-a identificat, le-a integrat, în timp ce atîția caută pe alături, aiurea. Știm azi mai bine ce este proza noastră de la Caragiale din **Două loturi** pînă în prezent, ceea ce nu este puțin lucru pentru că e vorba de corectitudinea imaginii despre noi înșine. Într-o zonă alăturată, pictori de rară înzestrare regîndesc datele fundamentale ale lumii noastre și afirmă astfel, ca și scrisul, în modalități pe cît de fericit diverse, pe atît de unite într-o unică tensiune de profunditate, voința de a trăi riguros, sub semnele cele mai înalte ale spiritului. Onoare și înălțare a oamenilor, cuvîntul se subțiază pentru a nu stînjeni fața care se arată în el, visează transmutații mereu mai dificile, știind totuși că visul instituie o posibilitate foarte reală.

Am încercat odată, pornind de la bolțile de lumină ale unui mare pictor contemporan și de la un text al unui scriitor, stăpîn nedesmințit al fulgerelor peniței și gîndului, să definesc o înțelegere a spațiului caracteristică timpului nostru, înțelegere de la care pornesc foarte multe alte trăsături ale noastre. Atitea înfăptuiri mărturisesc aceste trăsături. Cel care, într-o zi, va întreprinde analiza lor completă, va trebui să țină seama în permanență de faptul că există o putere de echilibru și siguranță care le apără și le dă una dintre justificările lor cele mai adînci.

Mă refer la solidaritatea colectivității umane, solidaritate care, așa cum s-a alcătuit și cum se manifestă, este ea însăși un fapt spiritual de maximă importanță, atestat încă o dată cu fermitate și strălucire, de astă dată în sfera altei valori, de Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința națională a partidului. Grija ca, într-o lume turburată, așa cum a fost ea analizată cu aceeași imprejurare, să se asigure în continuare o direcție rațională a muncii într-un climat de libertate fecundă, garantat de o tot mai largă participare la responsabilități, marchează un stil, o forță modelatoare.

În sala Conferinței

Urmare din pag. a 3-a

adîncească democratismul conducerii statului, după cum a subliniat de fiecare dată secretarul general, ca răspuns la gîndurile de adineaori, prind din zbor o cifră : 60 la sută din fondurile fixe ale țării, deci din averea sa construită, s-au realizat în ultimii zece ani.

Apoi, secretarul general evocă vremuri de tristă memorie : coșmarul seismului. În fața pagubelor cifrate la peste 2 miliarde dolari, numeroși străini și mai ales ziariști de peste hotare au declarat atunci că această calamitate înseamnă un regres de ani de zile în dezvoltarea României. Și iată că acum secretarul general ne poate spune, cu forța de convingere a faptelor, că țara a reușit nu numai să-și realizeze planul anual, ci chiar să-l depășească. Așadar, cei ce au proferat acele zvonuri nu cunoșteau forța acestui popor.

Bineînțeles, condeiul mi se oprește de multe ori în cursul cuvîntării. Secretarul general comunică date pe care nu le poți fixa pe hîrtie „după ureche". Prelucrarea și evaluarea lor, transformarea conținutului ideologic-politic în bun al tuturor, se va realiza prin muncă asiduă, în săptămînile și lunile următoare. Acum sîntem reporteri și urmărim — de pildă — cum reacționează corespondenții de presă aflați pentru prima dată în țară sau la o manifestare similară de la noi ; cum reacționează la entuziasmul sălii care ovaționează în repetate rînduri, ridicîndu-se în picioare.

Am ce să notez, din belșug. Pretutindeni, pentru orice specialitate, datele devin o preocupare de seamă prin intermediul virtuților și însușirilor omenești. Printre cifrele referitoare la producție figurează cu mare frecvență expresia „simț al răspunderii". Chipul viitorului se desprinde și el dintre cifre conturînd faptul că încă în actualul cincinal se vor construi un milion de apartamente și că venitul oamenilor muncii are să crească cu 32 la sută, în timp ce durata săptămînii de lucru se reduce. Așadar, viitorul mai lesnicios și mai bogat trebuie să constituie un proces al umanizării muncii. Sau, cu alte cuvinte, un proces în cadrul căruia oamenii muncii din întreaga țară sînt prezenți din ce în ce mai mult prin rațiune și inteligență, în procesul de producție — și nu prin „sudoarea frunții lor", nu prin efortul forței musculare.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, anteproiectează rezultatul : în decursul următorului plan cincinal, România va ieși din rîndul țărilor în curs de dezvoltare, integrîndu-se printre țările mediu dezvoltate.

Dar pînă atunci mai avem încă multe treburi — iar secretarul general ni le relatează în amănunțime. Reporterul reține cu precădere că pentru viitor se contează și pe energia solară, dimpreună cu a apelor termale.

Condiția fundamentală pentru toate acestea este dezvoltarea democratică, liberă, independentă a țării. În legătură cu recentele alegeri pentru consiliile populare, tovarășul Nicolae Ceaușescu precizează din nou politica partidului nostru în importanta problemă a naționalităților. Numărul deputaților corespunde proporției naționalităților raportate la totalul populației țării, ținînd seama însă și de proporționalitatea din cadrul județelor. De exemplu, în județele Harghita și Covasna, peste 82 la sută din deputați sînt maghiari. Secretarul general a ținut să sublinieze din nou că partidul acordă o mare importanță asigurării drepturilor naționalităților și, în cadrul acestora, liberei folosiri a limbii materne.

În legătură cu dezvoltarea democratismului, se insistă asupra asigurării rolului de conducere nemijlocită, care îi revine clasei muncitoare în toate domeniile vieții, inclusiv în conducerea organelor de presă.

Reporterul notează mereu, deși știe prea bine cu cîtă nerăbdare este așteptat textul, în tipografie. Iar Conferința își continuă activitatea și după închiderea ediției.

Învățămintele Conferinței se înscriu printre țelurile și obiectivele societății noastre socialiste. Iar reporterul știe că în anii ce vin, va avea frecvente întîlniri cu aceste țeluri și obiective.

Dan Simonescu

Printre cărțile cu dedicații autografe din biblioteca profesorului Dan Simonescu se află și două volume care poartă semnăturile a doi mari bibliologi și istorici literari. Primul este o ediție facsimilată, îngrijită de Ion Bianu a **Apostolului** („Lucrul apostolesc" tipărit de Diaconul Coresi de la Brașov, în 1563) cu dedicația : „în semn de mulțumire și bună amintire pentru ajutorul dat la terminarea acestei lucrări", iar cel de al doilea volum — **Istoria literaturii române vechi, I. De la origini pînă la epoca lui Matei Basarab și Vasile Lupu,** de N. Cartojan, cu următoarele rînduri pe prima pagină : „Iubitului meu colaborator Dan Simonescu, în semn de prețuire pentru frumoasele sale studii de literatură românească veche".

Bibliologia și istoria literaturii române vechi sînt disciplinele cărora profesorul Dan Simonescu le-a consacrat talentul și întreaga sa putere de muncă. Ion Bianu și Nicolae Cartojan, ctitori și magiștri, ai acestor discipline la Universitatea din București, au avut în persoana profesorului Dan Simonescu un demn elev, colaborator și urmaș, la rîndul său creator de școală, ceea ce presupune generozitate **și viziune** umanistă. Interesat de „descoperirea sensului adînc, omenesc al manifestărilor culturale și literare vechi", a publicat studii și a editat texte numeroase considerînd că trebuie „să aducem aceste elemente literare vechi în circulația culturii noastre moderne" **(Spiritul critic în istoriografia veche românească ; Probleme de literatură veche românească).**

Teza de doctorat în literatura română veche **— Literatura românească de ceremonial. Condica lui Gheorgachi —** este un exemplu de cercetare aprofundată, istorică, filologică și lingvistică. Găsim aici elementele definitorii ale unui mod de lucru ce urmărește toate relațiile bibliologiei, nu numai cu disciplinele enumerate mai sus, mărind aria investigației, apropiindu-se cu rezultate optime, dătătoare de sugestii pentru cercetare, de folclor și bizantologie.

Bibliografia științifică românească începută de Ion Bianu și Nerva Hodoș prin realizarea primelor două volume ale monumentalei lucrări **Bibliografia românească veche 1508—1830** datorează profesorului Dan Simonescu volumele III (facs. 3—8) și IV (adăugiri și îndreptări). Continuînd munca lui Ion Bianu, deși aceste ultime două volume sînt rezultatul exclusiv al pasiunii și remarcabilei sale puteri de lucru, autorul lor își înscrie modest numele pe copertă sub cel al marilor săi înaintași.

Din activitatea tipografică a Bucureștilor (1678—1830) ; Arta legăturii de carte la români (sec. XVI—XIX) ; Cărți arabe tipărite de români (1701—1747) ; Incunabulele din bibliotecile Republicii Socialiste România ; Codex Aureus ; Codex Burgundus sînt doar cîteva studii ce marchează în timp interesul deosebit pentru cercetarea istoriei cărții și tiparului. Alături de această orientare în activitatea sa de investigare a culturii românești vechi și moderne, se înscrie aceea, nu mai puțin valoroasă, de editor pasionat. În cadrul colecției „Cronici medievale ale României" profesorul Dan Simonescu a publicat **Cronici și povestiri românești versificate (sec. XVII—XVIII) ; Cronica anonimă a Moldovei (1661—1729).** La acestea trebuie adăugate colaborările cu N. Cartojan **(Stolnicul Constantin Cantacuzino. Istoria Țării Românești),** Constantin Grecescu **(Istoria Țării Românești 1290—1690. Letopisețul cantacuzinesc)** și I.C. Chițimia **(Cărțile populare în literatura românească).** Pentru istoriografia și istoria noastră literară, aceste volume sînt lucrări de referință, în care au fost elucidate multiple probleme privitoare la datarea, clasificarea și valoarea lucrărilor editate. O dragoste veche și constantă a nutrit profesorul Dan Simonescu pentru opera lui Mihail Kogălniceanu, începînd cu ediția de **Scrieri sociale** din colecția „Clasicii noștri comentați" și pînă azi, la ediția critică de **Opere** publicată de Editura Academiei.

În cei 51 de ani care au trecut de la tipărirea primelor lucrări **(Încercări istorico-literare ; Viața literară și culturală a Mănăstirii Cimpulung [Muscel] în trecut)** profesorul Dan Simonescu s-a dăruit deopotrivă activității științifice și pedagogice. Bibliografia lucrărilor sale, realizată de Biblioteca Centrală Universitară în anul 1972 consemnează un număr de 583 titluri (lucrări monografice, studii, cursuri universitare și manuale școlare, ediții critice, studii introductive). Sub egida Academiei „Ștefan Gheorghiu" a apărut recent **Cursul de teorie a bibliografiei,** iar sub tipar se află cîteva ediții critice și studii despre istoria cărții și a bibliotecilor, care de asemenea îi aparțin.

Gheorghe Buluță

profil

Cristalele de gheață ale poeziei

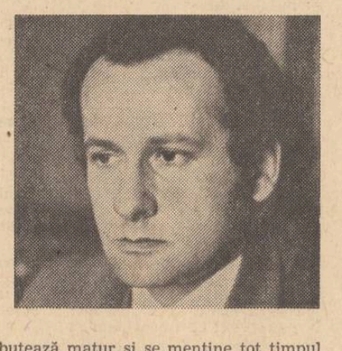

Triumful rapid al așa numitei generații '60, justificat prin radicalismul gîndirii artistice și prin noutatea de fond a registrului pe care-l impuneau acești poeți — s-a transformat, spre sfîrșitul deceniului trecut, într-un reflex comod al conștiinței critice, împiedicînd lectura adecvată a unor tineri la fel de semnificativi, cel puțin din punct de vedere strict literar. Dincolo de recepția călduroasă a criticii de primă instanță, cum îi spune Nicolae Ciobanu, întrebuințînd o formulă fericită, versurile lui Gheorghe Pituț, Marius Robescu sau Cezar Ivănescu au fost mai puțin citite cu scopul de a găsi trăsături definitorii ale peisajului literar, deși erau expresia unei arte foarte elaborate. Coeficientul de originalitate al „primului val" a jucat, indiscutabil, un rol important. Numele citate mai sus, la care putem adăuga pe Dan Laurențiu, pe Dorin Tudoran și pe Nicolae Prelipceanu, închid arcul deschis de Nichita Stănescu și Grigore Hagiu. Spre sfîrșitul deceniului '70, sînt cu toții personalități definite, a căror alăturare într-un studiu tipologic poate să apară fortuită. Transparența imaginilor și aerul livresc al poeziei din cel de al doilea val constituie însă, pentru mulți critici, o culpă a acestor „tineri", față de prospețimea genuină a „înainte mergătorilor" lor ! Iată o împrejurare discutabilă, cel puțin dacă avem în vedere, de pildă, că cele mai nobile eforturi de înnoire a poeziei de după 1960 sînt definite în egală măsură prin travaliul de alchimist fascinat de esențe ale lui Cezar Baltag sau prin chinul de artizan care întrebuințează metale rare al lui Grigore Hagiu. Succesul imediat se clasează repede și devine trăsătură de manual elementar. S-ar putea să descoperim că adevărata schimbare a poeziei noastre de azi s-a datorat mai puțin unor nume clamate cu insistență prin bilanțuri literare cît poeților ce s-au înveliut în „clarul și singurătatea" artei lor, cum ar spune Marius Robescu, urmărind steaua tremurătoare a unui destin asumat cu discreție și fermitate în același timp. Trăsătura cea mai caracteristică a acestor poeți este unitatea adîncă a demersului lor. De la **Ninge la izvoare** și pînă la **Utopia ninsorii,** versurile lui Marius Robescu structurează o lume, creează un **mediu** profund coerent, cu legile sale proprii, atît „fizice", cît și „metafizice". Este un tărîm pe care se va desfășura apoi tot ceea ce urmează să se întîmple în poezia sa. Spațiul este poate mai redus decît la alți poeți, cu diversitate mai mică, dar cu adîncime și cu ecou prelungit. Pe un geam, poetul îți arată toată luxurianța iernii, infinita putere de creație a cristalelor de gheață. El nu trebuie să iasă pe cîmpie pentru asta, nu are nevoie de tot orizontul. Nici nu vom întîlni în cărțile sale scăderi de nivel surprinzătoare. Poetul debutează matur și se menține tot timpul la altitudine. Odată intrat în cercul meditației sale, devine greu să alegi o poezie sau alta. Discursul lui Marius Robescu este o singură poemă despre lucrările și zilele unei vieți care propune lumii ordinea poeziei sale, arătînd că se poate trăi mai bine și mai frumos : „E timpul să ne gîndim la utopia unui fulg de zăpadă / să ni-l închipuim inocent înfățișîndu-ne inima / căci nu altfel am fost aruncați pe pămînt / ci prinși în parașuta albă a sufletului / dacă pleci într-o noapte de iarnă din patul tău cald / înconjurat vei fi ca o lampă de sute de fluturi / împroșca-vor aripile lor cu polen sideral / ca faraonilor o mască de aur îți vor pune pe chip / împlinite acestea poți să adormi fără grijă..."

Lumea poeziei devine la unii poeți prilej de inițiere, culminarea unui proces, adică a unei evoluții. Pentru Marius Robescu, dimpotrivă, intrarea în teritoriul său este similară cu luminarea în budhismul zen, nu este adică altceva decît plonjarea în viața cea mai autentică, ieșirea din iluziune. Eliberarea se declanșează instantaneu, prin trăire, prin luare în posesie a libertății, care este însăși realitatea. Abaterea de la scop, adică păcatul, înseamnă a fi prizonierul aparențelor, care se drapează în agitație factice. Oamenii violenți par a trăi în realitate, chiar cînd sînt sclavii iluziei. Adevărul se trăiește însă cu mîna sub cap, ar spune un gînditor, eroul își regăsește condiția în contemplație. Poezia aleasă de Marius Robescu pentru a defini primul său volum se cheamă **Somnul luptătorului :** „Așterne-ți pat și dormi, / numai în somn poți alerga, / te poți lupta și poți iubi / părăsindu-te pe tine însuți. / Așterne-ți pat și dormi, / numai în somn și-n vis / poți renunța la trupul tău, / lăsîndu-l stelelor lacome / care vor trage la țintă / în el ca-ntr-o armură goală". Intrarea în real trebuie făcută fără efort, cu gestul cel mai natural, cel mai propriu omului Împroprie este masca grotească a efortului de a „cîștiga" acest drept, cînd el caracterizează de fapt natura noastră. De aceea, Robescu poate scrie și poezie cu apel direct, pe un ton al demnității artistice desăvîrșite : „Timp adumbrit, nenatural, / sunete și chipuri haotic, / trec de departe / prin raza vieții mele. / A nins, a plouat, de două mii de ani / s-a scufundat un continent de corăbii. / Tulburi sînt ramurile firii / și cresc deopotrivă / fructul mărului și ciorchinii otrăviți. / De aceea trebuie să ies acum, / să părăsesc toate cămilele / care străbat pustiul paginilor scrise. / Aerul rece dă buzna în marile piețe, / să-mi ridic gulerul și să umblu / sub stelele goale, acolo / unde se aud clătinîndu-se vislele mele". În această poezie există și sugestia foarte fină a identității de natură care se găsește în stările antinomice : ninsoarea și ploaia. Aceeași substanță constituie realitatea care se manifestă în puritatea ninsorii și în murdăria umedă a ploii. Metamorfozele sînt surse degradării, schimbarea dezordonată. Dacă legea lumii spune că ești, totuși, supus în timp unui proces, trăirea în real poate să fie împlinită prin menținerea unui raport de egalitate cu natura ta proprie : „Departe e apa / scăpată sub prund, / rotindu-se independent / pe dinlăuntrul pămîntului. / O viață ar trebui să cobori / din peșteră-n peșteră tot mai adînc, / hrănind animalele fosforescente / să-ți lumineze drumul. / Ar fi să uiți pe multă vreme / un cer vuind de gînduri, / cutreierat mereu / de astrul cutremurelor".

Ar fi cu totul eronat să definim această poezie prin discreție și eufemism. A gîndi moartea ca o „descălecare" în sensul vechi și prețios al cuvîntului, înseamnă a vrea să spui ceva despre o intrare în temei, în realitatea din care nici nu ne-am desprins pe de-a-ntregul, iar nu a voi să ocolești un adevăr. Dureroasă e aici cealaltă stare, semitrezia în care ne aflăm uneori, imaginîndu-ne călătorind frenetic. Ritmul esențial se află într-o mișcare de plămîn cosmic : „Cu spaimă se întîmplă că nu pot / să isprăvesc trezirea mea din vis / printre lumini atîrnă trupul meu / searbăd și gol precum un spînzurat. / Prea-ncet imi vine sîngele pe urme / și nu mă umple cît ar trebui / el — ca o mînă blîndă ce nu are / degete-ntregi curgînd într-o mănușă. / Mă pierd prin respirare ca și cum / nări lacome cu aerul deodată / nevinovate mi-ar culege duhul". O lume fluidă, egală cu sine, o realitate fosforescentă, o îngenunchere în somnul realului, adică al identității cu ceea-ce-este, iată termeni care definesc trezia ca pe un coșmar dureros. Poezia care se naște într-o asemenea „claritate", este cel mai adesea excepțională : „Mă întorceam învingător pe mări / împins de vînt pe drumul către casă / somn greu dormind / nedezbrăcat de arme / și fierul care încă mă-nsoțea / corabia mult aplecase / Ghețarii pluteau ca o muche / de albă secure departe / nori boreali se-ntrupau / la judecata din urmă. / Pletele-mi duse pe valuri / piereau în lumina de frig / păsări odihnă suavă aveau / pe nările mele fosnind". Așa cum am mai spus, aveam de-a face în fond cu aceeași poemă, întreruptă de pauze pentru respirație, la fiecare ciclu imagistic. Citatul poate ține sub ochi, în continuare, această definiție scăpată din raftul cu poeme al unui artist de demult : „Clar și singurătate draga mea / mă întîmpină și-ntr-una mi se pare / că străbătînd pădurile de sticlă / mă odihnesc la țărmul unui lac / mai limpede ca aerul în care / subțire clinchet dînd petale cad. / O barcă se apropie venind / din cer ca răsuflarea de ușoară / prin transparența ei de bunăvoie / privirilor se dăruie vîslașul / apoi vîslașul sprijinit de raze / în barcă se ridică și atunci / mă uit prin trupul lui și văd în zare / oh, draga mea, pădurile de sticlă...". În-temeierea lumii poetului este văzută ca un act inaugural, poetul a fost ales, a fost investit cu puterea cuvintului viu, încărcat de **dynamis :** „Două aripi de poartă cîndva s-au deschis / eram tînăr pe-atunci ne-ncercat și prea crud / totuși nu m-am întors ci lăsînd / să mă-ntîmpine vestea am zis / și-am crezut : o mînă înaltă fără alegere / plantează făclii printre suflete / în același cerc tremurător de lumină / încinși vom sta de acum înainte / supuse pedepsei toate cuvintele / vor fi văzute pe buzele noastre arzînd...".

Aurel-Dragoș Munteanu

DEBUTURI ÎN ROMAN (II)

Ioan Dan Nicolescu

Aflat la prima carte, Ioan Dan Nicolescu se distinge prin capacitatea de expresie și forța fanteziei epice, însușiri rare la un debutant. **Rana statuilor** (C.R., 1977) încearcă să unească două formule epice, cea dintîi și, deocamdată, cea mai solid articulată estetic fiind aceea de evocare fantastică în stilul Voiculescu. Un Voiculescu complicat însă în chip deliberat cu proza de observație rece a faptelor de conștiință, într-o cronologie ruptă și reîntregită în ritmul capricios al memoriei. Combinația, aparent imposibilă, de tehnici epice atît de diferite duce în cele din urmă la o narațiune originală, cu mult peste nivelul obișnuit al debuturilor. Ioan Dan Nicolescu are ceea ce se cheamă **scriitură,** limbajul lui este cu iscusință înflorat, fraza amplă și muzicală. Toate aceste calități **vechi** în proză sînt însă bine stăpînite, talentul nu se lasă, cum se zice, dus de condei, există de regulă în **Rana statuilor** o conștiință estetică trează care ordonează și supune limbajul la necesitățile ideii epice. Aceasta arată maturitate, simț artistic, cultură bine asimilată, în fine, voință de construcție într-o narațiune care, tematic, vrea să dea imaginea unei lumi și a unei tipologii specifice privind în oglinda unei memorii sfîșiate de istorie și de boală.

A privi existența prin acest unghi reprezintă un curaj, și curajul trimite la cîteva modele cunoscute. Ioan Dan Nicolescu alege, în fond, o convenție (convenția personajului **anormal** sau pus de viață într-o situație anormală) pentru a judeca o realitate bulversată de istorie și aburită de timp. Tehnica epică nu este, în sine, nici bună, nici rea, singura care decide este calitatea observației. Mulți prozatori complică sub influența lecturilor în chip inutil narațiunea, făcînd eroarea de a crede că a fi modern este totuna cu a distruge cronologia reală și a sparge schemele tipologice. Un roman care începe cu sfîrșitul istoriei nu este mai puțin convențional și lipsit de simțul actualității decît oricare altă narațiune ce nu iese din normele clasice ale genului dacă reflecția ce însoțește faptele nu spune ceva esențial, nou despre existența complexă a omului modern. Repet aceste idei cunoscute pentru a-l detașa pe autorul romanului **Rana statuilor** din categoria celor care fug de formele tradiționale ale narațiunii pentru a-și ascunde sărăcia observației și lipsa simțului epic. Bolboroseala de fraze dezarticulate în niște pagini ce cad ca frunzele dintr-un copac nevăzut nu constituie încă semnele modernității în proză. Mai trebuie și o idee mare care să lege aceste simboluri mărunte și să dea pieselor înșiruite pe covorul de fum al vieții un sens : sensul unei existențe umane.

Ioan Dan Nicolescu are și inteligența și simțul creației necesare pentru a sugera, din descrierea izolată a pieselor, existența mecanismului întreg. Cartea lui este, pînă la un punct, unitară și substanțială. Deschiderea epică este complicată și multă vreme nu știm cine narează și despre ce. Mai tîrziu, cînd fragmentele încep să indice o ordine, înțelegem că faptele epice vin în pagină așa cum vin în mintea unui om cu memoria încărcată și dereglată, într-o oarecare măsură, de o boală grea. Sam Melkievici, de profesie ziarist, își amintește, pe patul de spital, de copilăria și de lumea pe care a cunoscut-o. Limbajul epic se complică (confesiune în confesiune), apar indirect alte personaje-narratoare, alte unghiuri de a vedea aceleași fapte. Cititorul este obligat să le unifice și să le dea o semnificație. Semnificația vine după o lungă expunere de întîmplări fantastice și pitorești, fixate, geografic, într-o zonă care a dat pînă acum poeți și prozatori satirici : aceea a Ploieștilor. Din eforturile succesive ale unei memorii surescitate de boală și greu încercate de istorie, se configurează o tipologie. **Rana statuilor** face, în fond, istoria unei familii cu sînge încărcat (Melkievici) într-un decor de fapte colorate. În jurul ei se adună alt rînd de întîmplări, unele dintre ele memorabile. Firele istoriei sînt încîlcite și pentru a înțelege corect destinul familiei Melkievici trebuie să te întorci la paginile pe care le-ai parcurs pentru a reînnoda șirul pierdut odată cu intervenția altei istorii. Sam este urmașul unui paharnic scăpătat, ajuns în America și întors în țară, pentru a se căsători cu fata unui negustor bogat, Melkievici, fost haiduc sau complice de haiduci, stabilit în ținutul Ploieștilor, acolo unde prosperă o burghezie lacomă și întreprinzătoare. Mai limpede zis. Sam este fiul lui John Sandow (Ionică Săndulescu) și al Flaviei, fiica bătrînului Melkievici, acesta din urmă stăpînul absolut al unei familii ciudate, amenințate (se va vedea la urmă) de nebunie. Unit cu o femeie simplă, Sevasta, Melkievici are mulți copii, împreunați, la rîndul lor, cu oameni zănatici, roși de ambiții morbide. Mira, o fată, ia pe Ouănel, un grec șiret și neputincios și, devenită nevastă, Mira arată o insațiabilitate erotică ce amenință pe bărbații din cîteva sate din jur. O altă fată, Reta, căsătorită cu avocatul Joly Papunov, își terorizează bărbatul și-l înșală cu cine poate. Moare, mai tîrziu, strînsă de git de mama ei, Sevasta, babă slabă de minte și poftitoare de dulcețuri. Fiica Retei, Josefina, rămîne nemăritată după ce, într-un delir al simțurilor, avusese parte de o tinerețe zbuciumată. Mătușa ei, Ralu, trăiește decenii de-a rîndul într-o cameră goală, fumează și-și construiește o lume imaginară. Un frate, Luca, fuge din casa Melkievicilor și, întors după oarecare vreme, începe să sape, într-o criză prelungită de demență, un tunel. Faptele năpraznice nu se opresc aici. Joly, ginerele, înebunește și el cînd își pierde averea, și într-o scenă memorabilă îl vedem împușcînd la ospiciu caii care muriseră, în fapt, în timpul bombardamentului.

Lîngă șirul acestor întîmplări culese din viața unei familii în decădere există altele legate în chip mai realist de viața țărănească. Multe pagini duc, aici, spre fantastic. Excepțională este scena care înfățișează pe țăranul Duță atacat de o haită de lupi, urmată de alta, tot atît de profundă, scrisă în stil mitic al lui Voiculescu despre o lupoaică bătrînă ce ascultă de **marele lup alb,** arhetipul lupilor. Sînt paginile cele mai bune din roman, acelea ce dezvăluie calitățile remarcabile ale lui Ioan Dan Nicolescu.

Lîngă acest plan există în carte și altele, unele interesante, altele nu. Amănuntele care duc, mai departe, istoria Melkievicilor sînt în continuare sugestive și descoperă la Ioan Dan Nicolescu un simț remarcabil al grotescului, lîngă acela al fantasticului. Alte notații nu au consistența dinainte și cartea pierde din interes în partea a doua. Autorul introduce personaje noi și o istorie mai bine determinată social, însă narațiunea nu mai are tensiunea de la început. Biografia lui Virgil Hopodată, ca și aceea a lui Sam Melkievici după părăsirea familiei, arată o imaginație mai potolită și un simț de observație comun. Aflăm și pe acest plan cîteva personaje viabile (Cerusi, apoi Lila, fiul unui grospar și Florentina, fiica unei florărese, filozofi ce fac din nebunie o formă de inconformism), însă impresia generală este că romanul nu se desprinde, aici, prea mult de obișnuitele clișee ale prozei.

Rana statuilor arată, după părerea mea, un prozator cu mari posibilități, unul dintre cei mai importanți, probabil, apăruți în ultimii ani. El este, deocamdată, autorul unei cărți numai pe jumătate izbutite. Însă în ceea ce a izbutit, Ioan Dan Nicolescu este, realmente, excepțional.

Eugen Simion

atelier literar
poșta redacției

I. DIACONU : Cam „artificioasă", cum ziceți, dar mai ales — cam peste tot — cam uscată și rece. Lucrul cel mai bun pare să fie „De toamnă", mai vie, mai spontană. În schimb, „Rugăciune" și „Ulciorul" (mai vechi ?) alunecă în dulceag și banal. Căutați-vă, firește, mai departe, sperăm să găsiți ceva frumos (păreți un om cumsecade...).

M. CIORANU : Sînt confirmări (nu și progrese deosebite) în unele pagini : „Idei", „Un adevăr", „Fata pădurarului", „La o masă curată".

I. ENACHI : Ceva mai bine, în „Cometele", „Mai mult al luminii". Dacă vi se pare, însă (mai rămîne să vă și mîndriți cu asta !...) că lucrurile merg, cum ziceți, „chiar cu greșeli de ortografie", vă înșelați grav. Să sperăm că nu veți observa prea tîrziu !

F. KOCSIS : Prea puține lucruri demne de interes și în „Micropoeme" și în „Secvențe". Nici în celelalte, de altfel, lucrurile nu stau mai bine (ceva în „Întuneric viu"). Sînteți la o răscruce, se pare ; trebuie să găsiți drumul cel bun.

S. SOMEȘAN : Lucrurile rămîn mai mult în preajma compunerii naive, școlărești, convenționale. Citeodată, însă, desenul simplu, curat, se apropie de poezie („Chin", „Fată la calculator"). Ar fi bine să nu vă grăbiți.

C. SÂMBETEANU-TULCEA : Un început promițător, în caligrafii simple, transparente (uneori pînă la rarefiere), curate : „Zi de poezie", „Acasă", „Brâncuși", „Pace", „Melancolie", „Liniște", etc.

D. CERNESCU : Mai bună, „Scherzo". Cealaltă, deși abordează o idee interesantă, nu reușește s-o „aprindă".

E. SILVIU : Confecție mimetică, „în dodii", care nu comunică și nu sugerează nimic.

I. DOBOCAN : Lucrurile merg spre o formulă confuză, tulbure, în care vorbele își pierd capacitatea de a transmite, iar textele rămîn într-un fel de transă incoerentă, inertă, opacă. Ceva mai bine, în „Dacă știți careva", „Îl puteți vedea".

IOAN PLEȘ : E mai bine, de data asta (un început de limpezire se poate vedea, mai ales în „Mona Lisa", Metamorfoză", „Secetă", „Insultă nopții"). Dar în „Balada ucigașului" și în altele și mai ales în proză (aberantă, scrisă și stîngaci) v-ați dat din nou în petec ! Îndoielile din scrisoare sînt firești și stimulatoare. Părerea noastră este, însă, că aveți talent — dar trebuie să faceți mai mult pentru a-l cultiva, „hrăni", pune în valoare (trebuie să citiți mai mult, mai divers, să pătrundeți mai adînc, mai intim, în substanța, articulațiile, tehnica marilor experiențe ale literaturii de azi și de ieri ; de asemeni, trebuie să vă țineți musai de școală și să-i urcați, cu oricîtă cazną și sacrificii, toate treptele, pînă sus de tot — este rușinos, inadmisibil, pentru un tînăr aspirant în meseria literelor, să scrie încă **i-mi, răspunde-ți, sa** produs etc. !).

EUG. STĂNCULESCU : Compuneri relativ îngrijite, cu aer de „album" și „jurnal intim", cu multe reminiscențe de lectură și, în general, cu mici excepții, lipsite de freamăt liric. Pagini de nivel modest, în care semnele vocației încă nu sînt prezente.

Felicia Cepăreanu, Lupuțan Gheorghe, Mihai Tandru, Ioan Rain, Godină Mircea, Popa Adrian, Piciu Octavian, N. Radu Veneanu, Vasile Malcovici, Căsăracu Georgeta, Dumitru Badulescu, M. Laureanu, Leon Lucian, Marian Gagu, I. Rimniceanu-Craiova, Iancu Gorun, I. Antic.-Buc., Gh. Popa (Radu Popa), C. Slobozeanu, Smarandache Ion, X.Y.Z., Const. Munteanu, C. Urticeanu, Vișan Ionel, Dorobanțu S. Gica, Marcu Eugenia, Constanța Popescu, Carmen Duvalma, Anton Popa Mariana, Lidana : Pagini de nivel modest.

Mircea Delamare, A. Buzincu (versuri și proză), **Antoana M. Alexe, Ionașcu Tăchiță, Nestor Ioanid, Vlad Marius, Marian Morisena, T. Pîrvan, R. Pascale, Bubău Felix, Ioan Anda, V. Tarța, R.S. Andrișan** (ceva, în „Idoli îndepărtați", „Ce gogoși"), **Antin Irinela, Ion Craiova** (mai bună „Cheia"), **Botez Maria, St. I. Vlad, V. Vidrian, Florica Savu, Emmanuela** (pe viitor, texte dactilografiate), **Emil Georgius, G. Papp, Geo Siretin, Mile Racus Ub, Paul Grădinaru, M. Telian, A. Albu, L.I. Valeriu, Ion Biriș, Ion Rinea, Bogdan Vasile Dan, I.O. Cneaz, Adrian Olah, Sandu Moldova :** Nimic nou !

Manuscrise neiscălite : „Vis", „Puritate", „Singur", „Amurgul", „Moment", etc. ; „Zădărnicie", „Despre trecere", „Vîrste", „Clopote" ; „Teama de gorun", „Legenda șarpelui", „Un subiect pentru o schiță" ; „Văduve", „Curgea un gînd", „Carpați", etc. ; „Pasărea lumii", „Despre adevăr", Cîntec de seară", „Veniți în lumină" ; „Vatra ca o țară", „Mîndria omului", „Ceafă de taur" ; „Praful de pe tobă", „Viespea", „Dragoste pe nemîncate", „Pacea" etc.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se restituie.

Precum un crin...

Pămîntul acesta
greu de-atîtea legende,
așa cum roua-i
grea
de transparență,
Țara aceasta,
de la Dunăre revărsîndu-se
în formă de
Inimă,
e-n gîndul
și sîngele meu
precum un crin
în sufletul
seminței.

ION DRAGOȘ

Țara

Țara numai cu privirea se poate atinge
numai în vis poți să-i mîngîi marginile
cîtă tandrețe
în visul spălînd picioarele țării
alesei întru frumusețe.

Țara într-un ou se poate vedea
viață veșnică din ea desprinzîndu-se
rădăcină a tuturor, continuă mirare
în lucrurile curgătoare ca la început
de la mare la munte, de la munte la mare.

Numai luceafărul de dimineață senin
poate oglindi țara, numai inima
poate bate pentru țară, numai arzînd îi
poți tulbura soarele verii
cîmpia de aur în sudoare și unda
numai piatra, numai frunza.

VIVI ANGHEL

Cînd sîntem tineri

Cînd sîntem tineri, stăm ca într-o șa,
pe-un cal năpraznic, doritori de glorii,
cu fruntea sus, pe umeri cu o stea,
suind, ca din fîntîni și din istorii.

Cu șoimi în păr, destinu-l făurim,
visăm jivine mari să ne atîțe,
noaptea, în cerul înstelat suim,
lapte de aur sugem ca din țîțe.

Puteri, curaj și semeție-avem,
cu zeii bem din cupe împreună
și cînd pămîntul țării îl veghem
poeții vin și-n ode ne adună.

EMIL GAVRILIU

Decebal

Pentru buna noastră lumină
capul lui
n-a vrut să fie purtat
viu
prin fața senatorilor,
ci în pămînturile strămoșilor
s-a așezat ca o piatră de temelie
istoriei.

IERONIM DIACONU

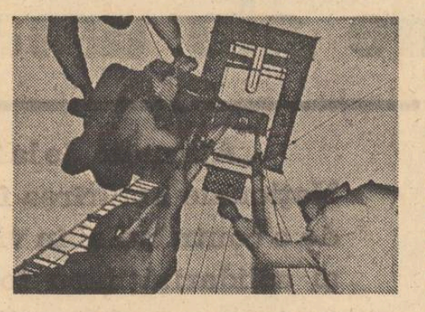

Numele

Lacul seacă
descriind pe maluri
o formă a luptei,
soarele cade în mîl,
peștii orbesc printre trestii
tăcerea lor rămîne intactă
în numele noastre

Năzuințele încrustate în cuvinte...
iarba ce se ridică
printre degetele luminii
iată dovezile
că eu și strămoșii mei
sîntem prizonierii aceluiași nume.

Cîte puțin, cîte puțin
pămîntul fără mișcarea din mine,
numele meu îmi ia
tinerețea la spinare
și o cară
dincolo de orizont

Nume,
victorie unde se însumează
pașii veacurilor și ai patriei
în tine pulsează
sîngele meu viitor.

V. PETRESCU MĂRGEAN

La Eminescu

Inima mea — odaie de mire —
e îmbrăcată în floare de tei
blînd așteptarea urcă în glasul
de fluier cu turma de miei

va veni noaptea tîrziu cu
umbră de plopi căzută pe mînă
și în drum spre cuvînt peste lac
voi auzi pleoapa un dor cum îngînă

pădurea e îmbătată de iubire și vis
noaptea are ochi de argint
luceferii vin aprinși pe pămînt
și clipele fără rostire mă mînt

D. BORCEA

Minjii

Întotdeauna cînd o stea cade
înfigîndu-se-n ape și explodează undeva
dedesupt ;
ies țăranii cu inimi de fulger furînd minjii
de lîngă iepele pămîntului,
minjii ce n-au învățat încă să necheze,
să pășească,
minjii ce încă lapte n-au supt,
minjii cu privire omenească
și-i învață nu pasul pe pămînt,
ci pasul pe aer,
nu nechezatul a galop, ci nechezatul
a zbor,
o, minjii aceștia crescînd vor purta pe
spinare
nu un călăreț, ci un popor...

Minjii aceștia sînt ascunși apoi la
subțiorile calde ale țării
să aștepte, să bată pămîntul pe loc,
să necheze
în inimile noastre ca o vălvătaie de foc
care ține privirile și mințile mereu treze,
o doamne, cum apar, odată clipa sosită,
din pupilele noastre ies boturi nechezînd
din inimi copite, aripi din gură,
din rana de glonte, din cenușă,
din pruncul țipînd, din înjurătură,
o, doamne, țara-i o herghelie dezlănțuită, —
în văzduh,
în ape,
degeaba cei veniți cu gînd dușmănos
se ascund,
hergheliile țării trec în galop
și ele-s fără margini, fără
început și sfîrșit.

TEODOR PURICE

ÎN CINSTEA CONFERINȚEI NAȚIONALE A PARTIDULUI ȘI CELEI DE-A XXX-A ANIVERSĂRI A REPUBLICII

cenaclul revistei «luceafărul»

REVERBERAȚIA POEZIEI...

Din inițiativa revistei, și în continuarea tradiției, ei, membrii Cenaclului revistei „Luceafărul" și-au reluat seria întîlnirilor literar-artistice.

Întîlnirea de simbătă 26 noiembrie 1977, s-a desfășurat în sala Căminului cultural din Homoriciu, comuna Izvoarele, județul Prahova. Membrii Cenaclului „Luceafărul" au fost oaspeții locuitorilor mai tineri și mai virstnici, pionieri sau membrii cooperatori, părinți, cadre didactice, oameni ai muncii din Homoriciu, care au umplut pînă la refuz sala.

Primirea călduroasă a mesagerilor poeziei de astăzi a fost cu atît mai semnificativă cu cît ea a fost o manifestare de sinceritate și spontaneitate a gazdelor, între care mulți pionieri, mulți elevi ai școlii din comună. Ei, oamenii de mîine, au înconjurat azi ca prieteni ai poeziei pe făuritorii ei, poeții Ion Horea, Nicolae Dragoș, George Chirilă, Daniela Crăsnaru, Profira Mihăilescu și Conelia Djigola.

Ținută cu cîteva zile înaintea festivității de înmînare a premiilor Uniunii Scriitorilor din R.S. România pe anul 1976, întîlnirea literar-artistică a avut prilejul de a-l prezenta cu anticipație în fața citorva cititori și iubitori de poezie, pe unul dintre premiați, distinsul poet Ion Horea, al cărui volum **Măslinul lui Platon** vorbește încă o dată despre delicatețea lirismului său, despre marca talentului său poetic recunoscut. Aflîndu-se în fața unui auditoriu atît de receptiv, atît de fraged și dornic să cunoască cît mai mult, Ion Horea a oferit un mic recital liric, un moment de poezie clasică, prevalîndu-se mai întîi nu de versurile proprii ci de cele ale marilor înaintași. Este un gest de nobil omagiu, de mare iubire și sensibilitate îndreptate către arta maeștrilor poeziei românești — Eminescu, Blaga, Bacovia, Arghezi — izvorît din gîndul și inima unui poet adevărat.

Alături de oaspeți, de poezia lor, s-au produs poeți locali, care și-au citit cu emoție versurile. Au fost, de asemenea, și două lecturi de proză — semnate, în primul rînd, de talentul scriitorului Mircea Palaghiu, directorul Școlii generale din Homoriciu.

Ne bucură ca, de fiecare dată, cînd ne oprim, pentru o clipă într-o comună, într-un sat, în diferite întreprinderi să întîlnim oameni cu chipurile preocupate, absorbite, deși adumbrite de oboseala adunată de munca de peste zi, dar alungată pentru cîteva ceasuri, aici în mijlocul nostru, alături de noi.

La reușita întîlnirii, la întregirea atmosferei călduroase a contribuit recitalul îngrijit alcătuit al lui Benedict Popescu. Iubitor al poeziei noastre contemporane, Benedict Popescu și-a structurat astfel repertoriul încît versuri semnate de Magda Isanoș, Octavian Goga, Eugen Jebeleanu ș.a. și-au găsit reverberația muzicală atît în glasul și „orchestra" truverului, cît și în mijlocul celor ce-l ascultau. Muzica a fost, de astă dată, inspirat însoțită de proiecții de diapozitive ce înfățișau, fie minunatele desene-picturi ale copiilor din Vulturești, sau ale tinerilor graficieni Raluca Grigorcea și Sabin Ștefănuță, fie imagini pitorești culese din satul natal.

Sperăm că iubitorii de poezie de la Homoriciu să aibă memoria marcată nu numai cu stelele și seninul nopții ce a învăluit satul ci și cu gestul aplecării pleoapelor către pagina scrisă, către versurile închinate lor — oamenilor.

Reporter

DIN „CARTEA CU PRIETENI"

Gheorghe Pituț

Stea fixă în pămîntul Transilvaniei, Gheorghe Pituț rămîne vecinul meu de masă înnoptată. Vecini de asemeni, în visul moale ce-l naște lenea visînd că o gondolă a intrat pe Rin, pe Vistula sau pe Dunăre, avînd drept felinar ritul de porc mistreț al unei nopți din Evul mediu, cu toate circiumile deschise : „De s-ar clădi pe cînd le nărui / trupul și sufletul oricărui / o, spirit, ți-ai salva declinul / frate cu aurul și vinul ; / cunoști că trupu-i o cîntare / a sufletului cînd răsare, / iar sufletul e o nălucă / a trupului, dacă se culcă...".

Pituț se definește lacom de fructe și de dropii. Fost pădurar în munții Apuseni, acei munți ai României care, fiecare în parte, seamănă cu un bot de zimbru, a învățat acolo că depărtarea învelește cu lespezi dorința deșartă de mărime și că ochii frumoși sînt totdeauna îndărătul timpului : „...voi fi bogat ca un sărac, / în liniștire și visare / la cuibul puilor de sare."

Închid ochii ca să mi-l închipui pădurar cu arma pe umăr și văd un migdal cu picioarele într-un piriu și gîndul suit în vîrf de brad. Cine vrea să-l aibă pe viață la mînă cu ceva, să-i întindă mîna ca prieten. Noi, cei care ne numim poeți, scriind, sîntem ceea ce mai rămîne de scris și nu încape în sufletul paginii. Pe această linie, Pituț e unul din puținii jucători la roata norocului, pe care-o învîrte cu o zvîrnire din deget destinul, ursit să piardă și să plătească și pagubele altora, inclusiv fulgii lipsă de pe spinarea, aripile și luminările serafimilor : „Ce-aș mai putea afla în re / decît bolnava curgere / a tuturor la locul lor / sub mari ciuperci de cositor / Mai bine-i să mă-ntind pe străzi / cînd nu sînt greve, nici parăzi / cînd fata făvebunt în zori / vor trece marii călători / din veacul celălalt senin / prin arcul de triumf latin, / mulțimile cum numa-n vis / cînd curg din iad în paradis / se vor trezi și aduna / în calea lor, deasupra mea"

Născut în carnea de crin a Transilvaniei, unde în fiecare clipă răsare o fîntînă plină de roadele pămîntului, iar copiii învață de la părinți că steaua polară e capul lui Decebal deasupra Romei, Pituț a trecut prin școala latină și școala germană, ca să afle, în a doua parte a vieții, de la fetița lui, Barbara, că „o idee este dacă vrei să faci ceva și spui cu gura..." Drept pentru care zice : „Puterea este fruct divin, / cine apucă să o guste / e-asemeni celor ce beau vin /în cer la cramele auguste. / Iar tot mai bine-i om umil / să sapi ori să topești metal / să crești pe rînd cîte-un copil / curat sub cerul social..."

Săptămîna trecută, mi-a bătut în geamul casei de la Mogoșoaia, la ceasul cînd se risipesc zorii, și mi-a arătat o pîine rotundă din care ieșeau aburi. Ningea și el mi-a zis : vino afară, să mîncăm pîine caldă și să privim cum ninge peste grîul răsărit. Am ieșit și-am mîncat împreună toată pîinea. Doi vecini de ninsoare. Doi vecini de grîu răsărit. Tăceam. Și sînt convins că el auzea cum departe, în munții Apuseni „...codrii murmură în vis și cîntă / că eternitatea lor e sfîntă".

Fănuș Neagu

INSTANTANEE

Tudor Arghezi
„cuvintilist și crucișolog"

Într-o bună zi — sînt mulți ani de atunci — coboram în subsolul clădirii ziarelor Adevărul *și Dimineața, să încasez onorariul pentru cronica mea literară. La o masă, ce să văd ? Flancat de un tînăr, maestrul, căruia nu-i plăcea să i se spună „maestre", scria și semna dedicații după o listă de ilustri necunoscuți ce-i era prezentată de partenerul său. Acesta nu era altul decît N. Gh. Popescu-Rebus, directorul revistei cu același nume* (Rebus !)*, care-l găsise pe cel mai inventiv dintre poeții noștri, să întindă capcane lexicale abonaților ei. Edificîndu-mă asupra acestei noi creații argheziene, am revendicat și eu un exemplar, cu dedicație, firește. Maestrul s-a executat fără a cîrcni și mi-a scris următoarele cuvinte pe cărțulia de una sută una pagini cu titlul* T. Arghezi, Cuvinte potrivite *și... încrucișate, 1934, Editura „Adevărul", București, str. Const. Mille 7-11 :*

„Domnului
Șerban Cioculescu
cu rușine
T. Arghezi
26 Ianuar 1934
București"

Într-o spirituală Prefață, *marele poet se declara învățăcelul literar al unui oarecare Nicolae Barzon ! „actual taxator la vama Constanța", fecior de bani gata, care se purta „mai frumos îmbrăcat decît Radu Rosetti". Mai departe, povestea cum a ajuns, mai cu voie, mai în silă, „cuvintilist și crucișolog" (ezitînd între cei doi termeni !). De fapt, ruptoarea o făcuse strălucitul umorist francez Tristan Barnard, care „se pretase" aceleiași exigențe inedite, a împrumutării unui nume ilustru, asociat trebii profesionale a rebusistului. Cu infinitele lui resurse verbale, Arghezi s-a achitat de minune, găsind metafore inedite pentru noțiuni curente sau circumlocuțiuni dintre cele mai derutante.*

Voi da cîteva exemple.

Pentru opal :
„A căzut în inel un strop de iurt din ciutura lunii".
Puful :
„Mătase smulsă de vie".
Efervescența :
„Furtună într-un pahar cu apă".
Bacanta :
„Muscă beției cu cercei".
Triluri :
„Gargare vocale".
Ananas :
„Pepene cu solzi".
Vis :
„Viață cu ochii închiși".
O gratuită ironie la adresa fostului primar general Dem. I. Dobrescu (a lăsat frumoase amintiri edilitare, în folosul cartierelor populare năpăstuite !) :
„Mic predecesor al marelui Dobrescu".
Dezlegarea :
„Bucur" (ciobanul, legendarul ctitor al Capitalei noastre).
Din sarcasmul față de politicianism, pentru oportunism :
„Tatăl Nostru politic".
Pentru că Minulescu a scris „Romanțe pentru mai tîrziu", numele lui e sugerat prin eufemismul :
„Poet român la timpul viitor".
Ca un nou Stan Pățitul, închei cu dezlegarea noțiunii
tabu :
„Pe românește : vezi de altul".
A zis și și-a mîntuit sufletul.

Șerban Cioculescu

TINERI ACTORI

Florian Pittiș

De neînchipuit, chiar peste o sută de ani, Pittiș, actor bătrîn ; prea a fost, este și va fi un copil teribil al teatrului românesc. Copil teribil, adică imprevizibil. Singura fidelitate a sa este căutarea, fuga de scleroză, de întruchiparea înghețată, încremenită.

Bufon shakespearean sau recitînd versuri maiakovskiene, întrece, depășește măsura : liber de orice constrîngere, e delirant, spasmodic, excesiv, frenetic. Gluma sau imprecația explodează, străfulgerînd. Bufonul din „A 12-a noapte" e un iconoclast într-o lume fanatică, intoleranță, el discută, pune întrebări, tulbură sufletele pentru că instinctiv se abate de la regulă. Și totuși nu este un învingător. Mai curînd suportă destinul decît i se supune. Insolența sa aparține disperării, poartă într-însul propriul infern, pe care îl acceptă din lipsa a altceva mai bun sau mai rău.

Risul, jocul, dăruirea de sine totală în orice rol devine la Pittiș o sărbătoare subversivă. Nu din cauza vocii, o voce țișnită din adîncuri, arzătoare, gravă, ascuțită, stridentă, supranaturală — bucurie a surzilor. Nu din cauza trupului — argint viu, trup de mim sau acrobat, executînd cu ușurință mișcări ce capătă o încărcătură metafizică, o dramaturgie optică a dansului. Nu din cauza gesturilor agresive, aproape erotice, cînd ai impresia că lovește, izbește, disecă, denunță, dinamitează.

Cea vinovată e mai ales privirea. O privire talentată și autoritară, răzvrătită, de o electricitate rece, care subsumă toate modalitățile sale de exprimare pentru ca, jucînd în Feydeau sau Mazilu, să ne ofere un festival al ipocriziei, batjocura să devină patetică, să-și strige cu haz acid oroarea de sine și de personaje în preajma cărora nu poți fi tu însuți, pentru care adevărul e totdeauna mascat.

Pittiș e atît de copil teribil în teatru încît demonstrează că poate juca roluri ce par a fi potrivnice spiritului său năbădăios. Ultima performanță e Radu cel Frumos din „Răceala" lui Sorescu, unde e tot timpul calm, de un calm amețitor, suveran, aproape înțelept, unde știe să exprime o ură cordială, frățească, a lașului ce apără curajul devenind autorul sclaviei sale pentru că o cheamă și o acceptă, trăind fără trecut, fără prezent, fără viitor.

Pittiș scapă mereu din plasa certitudinilor și cu brutalitate lirică înalță un cîntec dinamismului schimbării.

Ion Mihăileanu

ROLURI INTERPRETATE: Băiatul — „Transplantarea inimii necunoscute", Camille Chandehisse — „Puricele în ureche", Licheaua întîrziată — „Acești nebuni fătarnici", Valentin — „Valentin și Valentina", Bufonul — „A 12-a noapte", Leicester și Alençon — „Elisabeta I-a", Alioșa — „Azilul de noapte", Traian — „Titanic vals", Edmond — „Lungul drum al zilei către noapte", Radu cel Frumos — „Răceala".

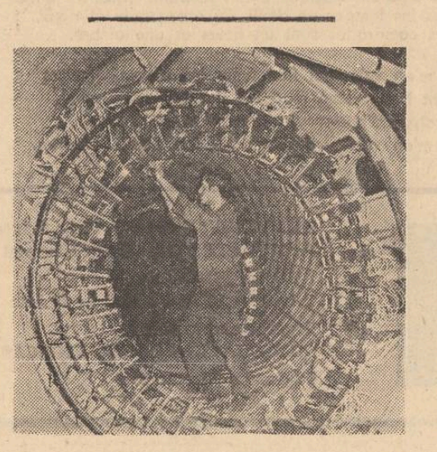

SPORT

Din viața națională de fotbal

● Campionatul de fotbal s-a încheiat cu o lideră neprevăzută. **A.S.A.** merită locul din frunte, ca și **F.C. Argeș.** Mai discutabile sînt alte poziții. **Universitatea Craiova** merge în jos într-un fel pe care-l prevăzusem și dacă e de urmărit starea fotbalului nostru la nivel de echipă să privim **Universitatea Craiova.** Cu un lot foarte bun echipa face jocuri mediocre și nu poate ieși din impasul lipsei de coeziune.

Criticile aduse fotbalului nostru sînt în mare parte îndreptățite. Dar și critica pentru a fi utilă trebuie să aibă măsura lucrurilor. S-au spus multe lucruri știute, dar n-am văzut propriu-zis o analiză a situației. De cînd se află în criză echipa României ? Ce rezultate a avut și în ce condiții ? Sînt ele cauza unor persoane sau sînt pricinuite de mai mulți factori ? A înșira abaterile fotbaliștilor nu înseamnă a elucida chestiunea. Abaterile amintite sînt efecte și nu cauze. Ele nu pot fi eliminate decît mergînd la rădăcina lucrurilor. Asta cred că a lipsit din discuțiile purtate în ultimul timp în jurul fotbalului românesc și al fotbaliștilor lui.

Un cîștig s-a înregistrat totuși. Nimeni nu s-a oprit retrospectiv asupra meciurilor făcute de naționala noastră în ultimul timp pentru a extrage cîteva caracteristici care sînt noi. Începem micul nostru bilanț de la meciul cu Ungaria din Campionatul european, calificări pierdute la Belgrad într-al treilea meci cu 2—1. Echipa pornea acolo ca favorită și n-a reușit să-și fructifice șansa. De ce ? În calificările pentru mondialele de la München echipa României pornea favorită înaintea R.D.G.-ului fără a reuși calificarea. După cum favorită era echipa României și în fața olimpicilor danezi la care a pierdut rușinos. Și așa mai departe. Ce se întîmplă totuși aici ?

Evident este că echipa a cîștigat un loc mai bun decît înainte în cota fotbalului european. Ea nu mai este o echipă neglijată, ci o echipă temută. Rolul ei în grupele de calificare a crescut mult. Selecționata noastră de fotbal nu mai este o victimă sigură a preliminariilor. Ea contează în disputa din grupe mai mult decît înainte. Calitatea jocului e indiscutabil alta. Despre absența oricărei urme de progres nu se poate deci vorbi. Victoria în fața Cehoslovaciei în turneul din Maroc nu este chiar atît de inexpresivă. Mai rău se descurcă naționala noastră în turneele cu miză mare, la competițiile de tradiție și anvergură, în care confruntarea e complexă și adesea dură. Am mai adăuga că a apărut și un lucru cu totul nou al naționalei noastre de fotbal : complexul de superioritate față de echipele de mîna a doua ceea ce a costat-o adesea în întîlnirile direcțe. Urmarea este o nesigură conștiință de sine a jucătorilor, care pierd simțul valorii lor.

Fără a fi în elita fotbalului european, fotbaliștii noștri au făcut demonstrația unor frumoase calități. Vrem să remarcăm aici și faptul că echipa noastră s-a dovedit capabilă să joace contra golaverajului și asta e poate cea mai mare noutate din viața națională noastre de fotbal. Ea a intrat în competiție cu partenerele ei de grupă adesea, indirect, prin numărul de goluri marcate. Dacă înainte vreme se punea doar problema victoriei, acum s-a pus adesea problema victoriei la scor. Nu întotdeauna cînd trebuia. Nu era cazul de pildă în fața Iugoslaviei la București, dat fiind jocul tăios al adversarilor noștri. Dar o trăsătură nouă a echipei a apărut. Ceea ce rămîne de clarificat este totuși evoluția extrem de contradictorie a acestei naționale care poate să facă fotbal excelent uneori, iar alteori unul execrabil, care se comportă foarte bine în meciurile amicale, dar cedează pasul în competiția oficială.

Aria întîlnirilor internaționale rămîne totuși insuficientă față de pretențiile pe care le avem firesc față de această națională. Cu jocuri amicale în Iran, Irak, Kuweit etc. nu se edifică o echipă. Naționala de fotbal a României întîlnește prea puține echipe bune de fotbal din prima elită a fotbalului european. Întîlnirile cu R.F.G. au rămas o frumoasă amintire. La fel cele cu Anglia. Cele cu Italia sînt la fel de sporadice. În genere, programul de mare angajament al naționalei noastre este numai cel din calificări. În afara lui rareori întîlnirile internaționale aduc în fața fotbaliștilor români echipe de marcă. Prea rare sînt și întîlnirile amicale cu echipa Iugoslaviei sau cu echipa Poloniei. În jurul nostru se joacă adesea un fotbal de clasă, dar calendarul nostru nu încorporează meciuri cu echipe cum sînt cele ale Poloniei, U.R.S.S., Iugoslaviei, Austriei (acum în revenire). O mai mare frecvență a întîlnirilor dificile cu adversari de marcă cu echipe vecine nouă, rămîn un deziderat important pentru fotbalul nostru. Nu este vorba numai de palmares dar și de cunoașterea adversarului. Cu atît mai mult cu cît între fotbalul Europei de răsărit și cel occidental începe să apară un decalaj important. Dacă vom urmări echipele calificate la mondiale vom vedea că ele aparțin mai ales fotbalului profesionist occidental și mai puțin echipelor țărilor socialiste. Nici cupele europene de fotbal nu arată altfel. Este o chestiune peste care nu putem trece prea ușor cu vederea. Situația națională nostre nu este singulară. Calificări similare au pierdut și alte competitoare cu pretenții.

Discobol

CONFERINȚA NAȚIONALĂ A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

În numele idealurilor supreme ale umanității

„Afirmăm de la înalta tribună a Conferinței Naționale hotărîrea fermă a României socialiste de a contribui și în viitor la întărirea colaborării și solidarității cu toate forțele progresiste, cu toate popoarele lumii, de a contribui neabătut la politica de pace, la crearea unei lumi mai drepte și mai bune, la instaurarea păcii pe planeta noastră".

NICOLAE CEAUȘESCU

Limbajul rațiunii

Un strălucit demers în contemporaneitatea noastră imediată, Raportul prezentat de secretarul general al partidului ne oferă și o imagine de ansamblu, grăitoare, asupra lumii în care trăim ca și asupra sensurilor și datoriilor vieții, în rezonanță cu însăși ideea de progres și civilizație. O privire adîncă și limpede în universul lucrurilor care-și reclamă ele însele o nouă ordine, în interesul păcii și umanității. Viața internațională, starea de spirit a lumii ca și cursul evenimentelor au confirmat, rînd pe rînd, aprecierile și orientările stabilite de Congresul al XI-lea al partidului, poziția activă a României, preocupările statornice, deosebite, ale partidului și statului nostru pentru ca înțelegerea și cooperarea între popoare să dobîndească un nou spirit, cel al echității, al încrederii și respectului care să prezideze inima și gîndurile oamenilor și să se înscrie ca un capitol nou, fundamental, în cronica acestui ultim sfert de secol.

Pămîntul, în rotirea sa, se izbește adeseori de arme, apasă cu uriașe depozite de pulbere gata să se aprindă. Antagonisme și crize, seisme politice și sociale scutură cînd și cînd viața planetei. Prin vocea sa cea mai autorizată, România și-a spus și își spune răspicat cuvîntul său de grijă și datorie față de umanitate, înțelegînd să nu înceteze nici o clipă construcția vastă la care participă, și-n arhitectura căreia se pot distinge liniile însești ale cugetului și acțiunii sale revoluționare. Ca de atîtea ori pînă acum, și pretutindeni unde a fost nevoie, de la contactul viu, nemijlocit, cu istoria și civilizația altor popoare, în organisme și foruri internaționale ca și aici, acasă, unde ne primim oaspeții și cunoaștem să-i găzduim. Se arată astfel ce înseamnă pacea și libertatea pentru un popor, independența și suveranitatea sa. De aici și acea neîntreruptă putere de a vedea mereu mai departe și a ști ce se întîmplă. O mărturie categorică pentru aceasta — aprecierea exactă a situației actuale, ca și a luptei care trebuie să se poarte pentru salvgardarea prezentului și viitorului lumii, conștiința pe care o reclamă această luptă, puterea ei limpede, mereu trează. E, neîndoielnic, un merit să acționezi permanent pentru aceasta și să rostești adevărurile care trebuiesc apărate și consolidate mereu. Forțele înaintate, progresiste, ale lumii sînt chemate să-și unească rîndurile și să acționeze pentru edificarea păcii, a colaborării și încrederii, pentru eliminarea oricărui focar de război și agresiune, pentru instaurarea unui nou climat de ordine și înțelegere. Este aceasta însăși consecvența noastră reală, este dialectica însăși a politicii noastre esențiale. O politică de prietenie și colaborare cu toate statele socialiste, de întărire a solidarității lor, în lupta pentru progres, civilizație și pace, o politică de amplificare continuă a relațiilor cu toate statele, pe baza deplinei egalități în drepturi, în temeiul respectului, al independenței și suveranității, al neamestecului în treburile interne, precum și al avantajului reciproc. O politică vie, angajată mereu pe drumul lung și greu al păcii, legăturile dintre țări și popoare trebuind să cunoască nu un limbaj al armelor, ci pe acela al rațiunii, al bunei și inconfundabilei umanități. În întreagă această uriașă operă, România, așa cum afirma secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, își va aduce o contribuție și mai activă, nu va înceta să trudească și să ajute la înălțarea unei lumi fără arme și fără războaie, considerînd că aceasta este o necesitate vitală a întregii omeniri, o misiune istorică, proprie socialismului. Ecourile unui asemenea amplu și stăruitor demers nu vor înceta, desigur, să se audă. Nu există mai multe variante ale păcii, spiritul ei este indivizibil. Un sunet mereu cald și distinct i se adaugă din iubirea noastră de țară, ca și din tot ce visăm și înfăptuim.

A. I. Zăinescu

Actualitatea unui mesaj al istoriei

Cine urmărește desfășurările mari ale istoriei mondiale a ultimelor decenii încercînd să înțeleagă caracterul pozițiilor diferite ale statelor și națiunilor care prin acțiunea lor nemijlocită au contribuit la definirea peisajului politic internațional, nu lipsit de frămîntări, traversat în acești ani, cine încearcă să descifreze în mozaicul acestor poziții pe acelea ce exprimă o tendință esențialmente pozitivă, în deplină concordanță cu necesitățile stringente de rezolvare a marilor probleme cu care se confruntă umanitatea, acela nu poate în nici un mod să ignore contribuția originală a României socialiste la precizarea unor raporturi de tip nou între popoarele lumii.

Ar trebui, desigur, ca înainte să enunțăm esența acestei poziții, să încercăm să le precizăm rădăcinile istorice. Însă noi, cei ce trăim în această țară, cunoaștem mai bine decît oricine vicisitudinile pe care a trebuit să le înfrunte poporul nostru, nu timp de secole ci timp de milenii. Aflați la o mare răscruce de vînturi a istoriei, într-un **punctum dolens** unde s-au confruntat civilizațiile, nu totdeauna în dorința de a se stimula unele pe altele, ba chiar dimpotrivă, poporul nostru a asimilat organic învățămintele desprinse din lecții cutremurătoare. Existența lui a fost de nenumărate ori în pericol : invazii grave l-au amenințat cu exterminarea ; expansiuni ale imperiilor i-au pus în pericol identitatea pe care a luptat cu îndîrjire să și-o mențină ; voința unora ce și-au imaginat că lumea poate fi condusă la infinit cu spada s-a pus de-a curmezișul dorinței sale de unitate. Teritoriul României a fost în decursul secolelor teatru de luptă pentru libertate, teatru de luptă între marile puteri ce își disputau supremația în această parte a Europei, teatru al luptei pentru cucerirea independenței și realizarea unității naționale. În toate aceste secole anii de pace

Sabin Bălașa : „Alegorie"

au fost puțini, ceea ce a avut, firește, urmări asupra țării. În lumea contemporană poporul român a intrat cu convingerea că fără libertate și independență nu se poate construi, că absența păcii este preludiul tragediilor. Această experiență a împărtășit-o cu o forță impresionantă țara noastră tuturor națiunilor. În cei treizeci și doi de ani de pace de cînd de destinele României se îngrijește partidul comunist — ani ce echivalează poate cu cea mai lungă perioadă de liniște cunoscută vreodată pe aceste meleaguri — învățămintele extrase de propriul nostru popor din propria lui istorie s-au constituit într-un veritabil cod de comportare în relațiile cu alte state. Pentru țările pe cale de a-și cuceri independența națională, voința de independență a României a fost, în multe cazuri, un exemplu de urmat. Pentru aceste țări și nu numai pentru ele, ci pentru toate acelea ale căror guverne și popoare au înțeles că libertatea, pacea și bunăstarea sînt indivizibile, politica externă a României poate servi și chiar servește drept exemplu de urmat. În mijlocul conflictelor și animozităților ce pun în pericol nu arareori liniștea și existența însăși a omenirii, țara noastră s-a făcut purtătoarea unui nobil mesaj de respect și înțelegere reciprocă. Reafirmarea cu claritate de către secretarul general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, de la înalta tribună a Conferinței Naționale, a voinței neabătute de **pace** drept principiu coordonator al activității politicii externe a partidului și statului nostru, are semnificația reîntăririi unei linii de conduită cu care țara noastră a fost și va rămîne pe deplin consecventă. Înlăturarea forței și amenințării cu forța în relațiile dintre state, instaurarea unui climat de liniște și siguranță sînt astăzi imperios necesare. Ideea că civilizația trebuie să triumfe în numele păcii este o idee generoasă izvorîtă dintr-o înțelepciune întemeiată pe o îndelungată experiență colectivă. Istoria noastră însăși se reflectă în ea ca într-o oglindă convexă, dinspre trecut către viitor.

Grigore Arbore

Pacea, un nobil țel al culturii

Nu spunem o noutate amintind că, dintotdeauna, cuibul culturii a fost pacea, că roadele puternice ale artelor, ale simțirii și gîndirii omului în vremi de liniște s-au plămădit și cules. Nu-i cituși de puțin o noutate această afirmație, de atîta vreme atît de actuală. Cînd vorbesc armele, muzele tac, spuneau anticii, și tăcerea lor izvora dintr-o tragică experiență umană ; tragică și veche lunga istorie a omenirii fiind, din păcate, și o lungă istorie a războaielor, a împărțirii și reîmpărțirii și răsîmpărțirii lumii pe măsură ce era cunoscută. Mersul omului spre desăvîrșire, calea perfecționării sale a fost mereu încetinit ori deturnat vremelnic de cumplita stihie a războaielor. Fabuloase sînt rezultatele unei cît de sumare adunări a ceea ce ar fi avut de cîștigat omenirea dacă dezvoltarea ei n-ar fi fost furată de aceste flageluri ! Ce forțe imense, prielnice n-ar fi făcut omul unui om și mai uman !

La această meditație ne îndeamnă, astăzi, lucida și profund responsabila analiză a vieții internaționale, făcută de Conferința Națională a P.C.R., mesajul vibrant de pace al unui pașnic și harnic popor pe care-l trimite lumii acest eveniment.

În optimismul concluziilor de a trăi într-o lume cu preponderență a forțelor progresiste, își face loc rostirea gravă a pericolelor care pîndesc astăzi pacea. Pericolele războiului al cărui mobil rămîne același de veacuri : însușirea prin forță a bunurilor unor state de către alte state. „Se poate spune că, după cel de-al doilea război mondial, pentru prima dată asistăm la intensificarea puternică a luptei pentru o nouă reîmpărțire a lumii, a zonelor de influență, pentru cîștigarea de noi poziții dominante de către diferite state și grupări de state". Această dramatică imagine a vieții internaționale, documentele Conferinței Naționale a P.C.R. o pun ca un memento în fața lumii, alăturîndu-i bogăția de inițiative și idei ale României pentru salvgardarea păcii, pentru transpunerea „declarațiilor de bune intenții" privind excluderea războaielor dintre mijloacele soluționării problemelor litigioase, în fapte, în acțiuni concrete și eficace menite a bara calea conflagrațiilor. Este un semnal pe deplin justificat, o numire francă a lucrurilor, o dezvăluire pilduitoare a adevărului îngrozitor că „în timp ce se discută despre dezarmare, din păcate asistăm la o intensificare a cursei înarmărilor, la creșterea cheltuielilor militare".

Este aceasta o fatalitate ? Răspunsul dat de întreaga istorie a României moderne este categoric negativ. Constituie problema păcii și a războiului o atribuție exclusiv a celor „mari și puternici" ? Răspunsul dat de istoria noastră este negativ. Pacea se află în mîinile tuturor popoarelor, fie ele mai mult sau mai puțin numeroase, iată un adevăr viu pe care constant, optimist, politica externă de azi a României îl afirmă pretutindeni. Iată un adevăr întocmit pe lecțiile istoriei, pe apelurile la vigilență pe care cultura, creația umană l-au evidențiat de atîta timp.

Nu poate fi ideal mai generos pentru cultură decît a sădi în oameni dorința de a se apropia unii de alții, încrederea, noblețea gîndului și marile virtuți care-l situează pe om la înălțimea menirii sale de mîndru stăpîn al planetei. Apare, în acest spirit al păcii promovat de țara noastră străveche și nouă, cu atît mai stringentă și splendidă menirea scriitorului și scrisului de a se opune violenței, obscurantismului în gîndire și simțire, brutalității, setei de putere asupra omului, inegalităților dintre oameni ; de a vesteji inechitatea, de a ține trează conștiința că progresul colectiv impune aportul fiecărei națiuni, fiecărui individ. N-am fost niciodată orgolioși campioni ai păcii, grăbiți a dobîndi succese de onoare. Munca pentru pace a României a fost și este laborioasă, cinstită și măsurîndu-se în roade concrete pozitiv. Este solia sobră pe care o trimit lumii și evenimentele politice care marchează istoria României în aceste zile.

Platon Pardău

cultura românească în lume

● **ULTIMUL NUMĂR** din **Buletin International des Critiques Littéraires,** (no 10, juin 1977), consacrat temei **L'Année littéraire 1976 à travers le monde** se bucură de colaborarea lui G. Ivașcu, care se ocupă de **Anul literar 1976** în România, prezentare urmată de o bibliografie selectivă pe genuri : proză, critică-teorie-istorie literară-eseuri. La aceeași rubrică, Nicolae Manolescu prezintă romanul lui Al. Ivasiuc, **Racul,** sub genericul **Parmi les meilleurs...** O notă, la **Informations** reține și nr. 2/1976 din **Cahiers roumains d'études littéraires,** prin menționarea temei generale **(Conscience littéraire — Conscience civique)** și a colaboărilor lui Jacinto do Prado Coelho și Adrian Marino.

● **ÎN WORLD LITERARY TODAY,** cea mai importantă revistă americană consacrată literaturilor străine, Virgil Nemoianu prezintă cititorilor (nr. Spring 1977, p. 267) romanul **Ploile de dincolo de vreme** de Dumitru Radu Popescu (Cluj-Napoca, Dacia, 1976). Criticul observă caracterul „ciclic" al operei scriitorului, orientarea spre „investigarea moralității" și „descoperirea adevărului moral", ajungînd la concluzia că acest volum are „mari șanse să devină una din cele mai bune opere în proză ale literaturii române moderne".

● **ÎN ACELAȘI NUMĂR** al aceleiași reviste, Virgil Nemoianu se ocupă și de eseul critic **Sadoveanu sau utopia cărții** de Nicolae Manolescu (București, Eminescu, 1976), pe care o apreciază ca fiind „o contribuție fundamentală la înțelegerea prozei românești moderne".

● **CĂLĂTORII ROMÂNI** în Spania și America latină, mult mai numeroși decît s-ar crede și care au lăsat însemnări de călătorie, jurnale și cărți, unele importante, sînt studiați într-un amplu articol de Domnița Dumitrescu intitulat **Viajeros Rumanos por Espana e Hispano-america,** publicat în revista madrilenă **Cuadernos Hispano-americanos** (Abril-Mayo, 1977, pp. 183—197). Tradiția începe cu M. Kogălniceanu și continuă pînă azi, pînă la Francisc Munteanu, trecînd prin Adrian Marino, Darie Novăceanu, Teodor Mazilu, Valentin Silvestru și mulți alții.

● **ÎN COLECȚIA BERLINEZĂ** de poezie universală **„Literarisches Colloquium",** unde a mai apărut și o selecție din poeziile lui Marin Sorescu, a fost publicată de curînd — într-o elegantă plachetă — o culegere de poezii, traduse în limba germană de Petre Stoica, **Und nirgends ein Schiff aus Attike** (Berlin, 1977, 68 p.). Poetul este în același timp un cunoscut traducător de poezie germană clasică și modernă în limba română.

● **INTERESUL CERCURILOR ȘTIINȚIFICE** americane pentru studiile noastre literare se traduce și prin faptul că 75 **MLA Abstracts,** cea mai importantă bibliografie analitică din S.U.A., publică în vol. II (New York, 1977) recent apărut, nu mai puțin de 26 de rezumate de studii publicate în **Cahiers roumains d'études littéraires,** în anul 1975. Dimensiunea acestor rezumate este între 8—12 rînduri. Sînt fișate studii de critici, comparatiști și eseiști români, de la Romul Munteanu la Ion Ianoși, de la Adrian Marino la Al. Duțu, de la Vasile Nicolescu la Mircea Martin de la Ion Taloș la Mircea Borcilă. Și bibliografia analitică franceză editată de **C.N.R.S.,, Buletin Signalétique** seria **Histoire et Sciences de la littérature** (No. 2/1976) reține și fișează în întregime sumarul nr. 1/1974 din **Cahiers** consacrat temei : **La littérature roumaine actualle,** cu colaborări de N. Balotă, Romul Munteanu, N. Manolescu, V. Nicolescu, ș.a.

● **SÎNT TOT MAI NUMEROASE** indiciile care dovedesc interesul mereu sporit al cititorilor și criticilor străini pentru traducerile din Lucian Blaga în limbi străine, poetul român modern cu o audiență tot mai largă. Ultimele două traduceri englezești din opera poetului : **În marea trecere / The Great Transition** de Roy MacGregor Hostie (București, Eminescu, 1975) și **Poemele luminii / Poems of Light,** de Don Eulert, Ștefan Avădanei și Mihail Bogdan (București, Minerva, 1975) sînt analizate elogios de doi critici americani Marguerite Dorian și Thomas A. Perry, în **World Literature Today** (nr. 1, Winter 1977, p. 85). Primul vorbește de „geniu al metaforei", al doilea constată că „Lucian Blaga vorbește unui auditoriu universal".

Dialogul cărților

În ziua de 1 decembrie s-a deschis într-una din impunătoarele clădiri ateniene expoziția de carte românească. Din asistența numeroasă făceau parte personalități de seamă ale vieții politice și literare ca Ioana Tsatsos, soția președintelui Republicii Elene, miniștri, diplomați, gazetari, scriitori, precum și unii tineri dornici să ne cunoască viața artistică și să studieze în țara noastră.

În acest climat de prietenie s-a vorbit despre cartea românească clasică și modernă, s-a relevat rolul traducerilor din cele două culturi și a fost pusă în lumină semnificația independenței poporului român, aspirația sa îndelungată spre o viață liberă și pașnică.

Trecînd prin fața standurilor cu exponate, am constatat încă o dată cum fiecare carte este un obiect încărcat cu o conștiință latentă, gata să se deschidă în fața celui ce o privește și o citește. Și dacă edițiile bilingve din Blaga, Arghezi, Bacovia, Ștefan Augustin Doinaș, Ion Brad au stîrnit un viu interes, la fel mi s-a părut a fi și stima pentru romanul românesc contemporan, considerat ca una din cele mai puternice și complexe școli de proză din Europa.

Cartea românească a început astfel să pătrundă pe cele mai diverse meridiane ale lumii. În unele mari librării ateniene pot fi văzute volume de versuri de Eugen Jebeleanu și Geo Dumitrescu, romane de Marin Preda și alții, dintre care multe au fost tălmăcite în limba greacă de regretatul meu prieten Menelaos Ludemis, în viața lui atît de agitată și mai ales atît de scurtă, după revenirea în frumoasa lui casă de la Vari. Masiva antologie de poezie românească, realizată de Costas Assimakopoulos reprezintă de asemenea o utilă cale de cunoaștere a creației lirice românești.

Standul de traduceri din limba greacă era masiv. Faptul acesta mi se pare foarte firesc. Să nu uităm, dar cum putem oare uita, că grecii au oferit pentru prima dată pe cei mai mari scriitori și gînditori ai lumii. De la Homer, Eschil, Sofocle și Euripide pînă la Socrate, Platon și Aristotel, întreaga cultură clasică din toate timpurile și-a căutat aici primele modele, cele dintîi norme ale creației artistice și ale esteticii.

Se știe, de asemenea, că traducerile din Homer, realizate de Murnu sau Lovinescu, au constituit în același timp un adevărat laborator al limbajului culturii române.

Cartea clasică greacă este o parte importantă a bibliotecii fiecărui om de cultură, tirajele uriașe realizate pentru tineret fiind și ele un fenomen elocvent al timpului nostru. Dar procesul de propagare a cărții clasice grecești în țara noastră s-a sincronizat, mai ales în ultimul deceniu, cu o largă difuzare a scrierilor autorilor contemporani. De la Kazantzakis, Seferis, Kavafis și Mirivilis pînă la generația reprezentată de Menelaos Ludemis, Pandelis Prevelakis, Evanghelos Vlahos, sau la autorii mai tineri ca Yannis Manglis, Costas Assimakopoulos, Costas Valetas, Dimos Rendis, Yannis Ritsos, întîlnim o largă gamă de cărți care înscriu valori diferite în peisajul culturii românești.

Este adevărat că trăim într-o epocă de masivă explozie a informației, cînd fiecare om se simte angajat ca parte în imensa conștiință planetară a timpului nostru. În această epocă de largă circulație a informației, fiecare *împrumută* de la toată lumea tot ce este util și bun. Știm, de asemenea, că omul contemporan trăiește atît sub zodia *tehnocrației* cît și a politicului. Poate mai mult ca oricînd cartea literară trebuie să-și păstreze forța de persuasiune rezultată din mesajul său umanist.

Or, idealul transformării lumii moderne într-o lume mai dreaptă și mai bună este prezent atît la scriitorii greci, cît și la români, așa cum este implicat și în operele unor mari oameni de litere din întreaga lume.

Trăim în Balcani și noi românii dorim să avem relații menite să întrețină un climat de prietenie și pace cu toate popoarele vecine. Ne străduim mereu ca prin cărțile literare, științifice să ne cunoaștem în mod reciproc într-un mod cît mai profund. Și dacă altădată unii intelectuali români au învățat la Academia greacă din București, dacă unii cărturari ai vremii au făcut traduceri din Voltaire și Rousseau în limba greacă, publicate în țara noastră, astăzi tot mai mulți tineri din Grecia vin să studieze în universitățile românești.

Nu știu dacă grecii au fost cei dintîi care au creat mitul *eternei întoarceri.* Vizitele mele în această țară de *foc* și *piatră,* verde doar din toamnă pînă în primăvară, mi-au întreținut convingerea înțelegerii profunde cu niște oameni care seamănă cu noi.

O expoziție de carte la Atena, în această superbă toamnă cînd portocalele pot fi culese cu mîna din pomii de pe marginea străzilor, este un important eveniment cultural. Contribuția poetului Ion Brad la realizarea acestui eveniment merită să fie remarcată în mod deosebit.

Romul Munteanu

george bacovia

EN FRANCAIS PAR RAOUL ESCADÉ

Pastel

Adio, pică frunza
Și-i galbenă ca tine,
Adio, nu mai plînge
Și uită-mă pe mine.
Și s-a pornit iubita
Și s-a pierdut în zare —
Iar eu în golul toamnei
Chemam în aiurare...

— Mai stai de mă alintă
Cu mîna ta cea mică
Și spune-mi de ce-i toamnă
Și frunza de ce pică ?

Adieu

Adieu, la feuille tombe
Pâle, pâle comme toi,
Adieu, ne pleure plus
Et ne pense plus à moi.

Ma chérie, elle partit
Dans les ombres du couchant —
Seul, dans le désert d'automne,
J'appelais en délirant...

— Reste encore, caresse-moi
De ta main petite et belle,
Dis, pourquoi l'automne vient ?
Le feuille, pourquoi meurt-elle ?

En palissant

Je m'en vais seul flâner sur les places désertes,
Aux lampes envoyant un reflet opalin —
Quand la profonde nuit tremble d'un bruit d'airain
Je m'en vais seul flâner sur les places désertes.

Mes camarades sont un rictus et une ombre
Qui effraient quelque chien fouillant dans les égouts ;
Sous les lampes en deuil, au rayon pâle et doux,
Mes camarades sont un rictus et une ombre.

Je m'en vais seul flâner sur les places désertes
Dont l'ombre me rend fou par son vacillement,
Paralysé d'horreur je m'en vais pâlissant,
Je m'en vais seul flâner sur les places désertes.

Pălind

Sînt solitarul pustiilor piețe
Cu tristele becuri cu pală lumină —
Cînd sună arama în noaptea deplină
Sînt solitarul pustiilor piețe.

Tovarăș mi-e rîsul hidos, și cu umbra
Ce sperie ciinii pribegi prin canale ;
Sub tristele becuri cu razele pale,
Tovarăș mi-e rîsul hidos și cu umbra.

Sunt solitarul pustiilor piețe
Cu jocuri de umbră ce dau nebunie ;
Pălind în tăcere și în paralizie,
Sunt solitarul pustiilor piețe.

revista străină

● **EDITURA „EUROPA"** din Budapesta cunoaște un mare prestigiu datorită efortului său de popularizare a literaturii străine în Republica Populară Ungară. Ultima apariție de rezonanță este „Pan Tadeus", celebrul poem al poetului romantic Mizkiewicz, în traducerea lui György Rónay, care s-a epuizat într-un timp record și a cîștigat sufragiile criticii budapestane.

● **PRIMUL VOLUM** al **Caietelor de închisoare,** cum au fost intitulate notele lui Antonio Gramsci, vor apărea în curînd în Biblioteca de filosofie a Editurii Gallimard. Este vorba de o ediție critică, în care traducerea lui Paolo Fulchignoni, Gérard Granel și Nino Negri este îngrijită de către Robert Paris. Ediția franceză va cuprinde patru volume și va respecta rigorile noii ediții italiene, din 1975, a lui V. Gerratana. Editorul italian a cercetat cu scrupulozitate manuscrisele originale ale lui Gramsci și a propus o nouă organizare a materialului cunoscut încă din ediția 1948—1951.

● **CELEBRUL CERCETĂTOR** francez al sistemului de organizare socială și politică de pe Noul continent, Alexis de Toqueville, se află în postură de învățăcel în fața confidentului său Louis de Kergorlay. În cel de-al 13-lea tom al **Operelor complete** ale lui Toqueville sînt publicate scrisorile dintre cei doi prieteni, începute atunci cînd marele scriitor nu avea decît 17 ani. Kergorlay l-a ajutat pe Toqueville în ceea ce privește stilul expresiei literare și, de asemenea, în ceea ce privește unele interpretări ale faptelor contemporane. Textul scrisorilor este stabilit de André Jardin iar notele sînt semnate de Jean-Alain Le sourd.

● **JORGE LUIS BORGES** este unanim considerat drept cel mai mare scriitor latino-american de azi, făcînd onoare oricărei case de editură din lume. Ultima sa apariție la New York, **The Book of Sand,** tradusă de Norman Thomas Di Giovanni este recenzată în **The Saturday Review** în termenii cei mai reverențioși cu putință. Stephan Koch scrie însă : „Adeseori Borges nu este tratat ca un artist ce își imaginează lucrările, oricît de paradoxal și de sceptic, în ordinea adevărului. În loc de aceasta, el este văzut ca un foarte mare performeur. (...) Dar chiar și această imagine ne înșeală. Pentru că Borges este privit sui-generis (ceea ce face mai ușor să ignori opiniile sale excentrice despre literatură, situînd pe Robert Louis Stevenson și Chesterton deasupra lui Dostoievski)".

● **UNA DINTRE MALADIILE CELE MAI RĂSPINDITE** în presa occidentală și în mijloacele de răspîndire a culturii este cea a reclamelor abuzive. Fenomenul întreruperii emisiunilor culturale de TV pentru a cîștiga interesul publicului în favoarea unui săpun sau a unei paste de dinți a fost adeseori analizat ca un semn de poluare intelectuală. Se cheltuiește spațiu și energie intelectuală pentru a răspîndi produsele firmei Textron, în locul unei analize referitoare la Shakespeare sau Dickens. În revista americană **Saturday Review,** se publică, între recenziile semnate de Joyce Milton și Stephen Koch, reclame pentru Textron și Western Electric. Oricum, locul lor nu era în paginile de critică literară.

● **A AVUT LOC** cea de a 30-a expoziție de carte austriacă, reunind 95 de case de editură, dintre care 56 prezentau standuri individuale. O secțiune specială este consacrată autorilor austrieci publicați în edituri străine. De asemenea au fost remarcate vitrinele referitoare la ediții foarte vechi și prețioase.

● **ARTA AUSTRIACĂ LA 1900** și **ARTA AUSTRIACĂ ÎN PERIOADA 1918—1938** sînt intitulate cele două expoziții care vor fi prezentate în Franța anul viitor. De asemenea, la Paris și Marsilia vor fi expuse lucrări de Hundertwasser, în timp ce Franța va prezenta, la Viena, expoziția **Arta celților din Galia.**

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
51
(816)
Simbătă
17 decembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

România de mîine

Pronunţîndu-se despre Congresele partidului, despre Conferinţele sale naţionale, presa, în consens cu cititorii, le-a apreciat drept **„evenimente de seamă în viaţa patriei şi a poporului“.** Pentru cel ce a trăit în România ultimelor decenii şi a participat cu cetăţenească demnitate la împlinirile social-economice şi spirituale ale acestei perioade, expresia „evenimente de seamă în viaţa ţării şi a poporului“ îşi află o deplină confirmare în impresionantele pagini ale realităţii. Fiecare congres al partidului, fiecare conferinţă naţională au însemnat un cuprinzător şi responsabil bilanţ al eforturilor şi pasiunii celor ce muncesc, o lucidă privire asupra dimensiunilor reale ale prezentului şi, totodată, o investigare a viitorului, apelînd la rigoarea legilor dezvoltării sociale, la cunoaşterea profundă a posibilităţilor umane şi materiale ale ţării, la corelarea organică a cerinţelor şi aspiraţiilor cu resursele reale de energie şi creaţie. Retrospectiva evenimentelor politice fundamentale, evocarea, deci, a congreselor şi conferinţelor partidului ar putea fi ilustrată printr-un grafic a cărui direcţie se îndreaptă mereu spre mai mult şi mai bine ; ar putea fi ilustrată prin ritmurile înalte ale dezvoltării multilaterale a patriei, prin paşii fermi pe care poporul i-a făcut, an de an, împlinindu-şi marea sa aspiraţie de a clădi o ţară puternică, liberă, independentă.

În această retrospectivă, asemeni piscului de munte care înnobilează şi dimensionează măreţ peisajul, vom aşeza firesc cel de-al XI-lea Congres al partidului, în cadrul căruia s-au adoptat documente de mare însemnătate privind prezentul şi viitorul României socialiste, întîmpinate cu încredere de poporul român care şi le-a asumat ca sintetizînd propriile sale năzuinţe esenţiale, acţionînd cu tenacitate pentru înfăptuirea lor.

Omul muncitor din România muncitoare ştie, a învăţat să ştie dintr-o experienţă trăită în modul cel mai deschis, că fapta muncii sale este dedicată înfloririi patriei sale, bunăstării generale în care se cuprinde — este de la sine înţeles — bunăstarea fiecărui cetăţean, idee atît de limpede şi convingător exprimată în strălucitul Raport prezentat Conferinţei naţionale a partidului de tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Prin documentul de mare însemnătate, practică şi teoretică, supus dezbaterii recentei Conferinţe naţionale a partidului, document care relevă încă o dată consecvenţa politicii partidului, gîndirea creatoare, ştiinţifică a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, personalitate proeminentă a lumii contemporane, au fost supuse analizei şi acţiunii de perspectivă a naţiunii, probleme esenţiale ale etapei actuale, vizîndu-se finalizarea optimă a obiectivelor adoptate de Congresul al XI-lea al partidului.

Privită din perspectiva documentelor adoptate de Conferinţa naţională a partidului, România de mîine se înfăţişează ca o ţară în care demnitatea faptei va cunoaşte împlinirile meritate. Toţi cetăţenii patriei au întîmpinat cu legitime sentimente de satisfacţie civică proiectul de cutezătoare dimensiuni al **înscrierii României, într-un timp foarte scurt, în rîndul ţărilor cu dezvoltare medie.** Constituie cu adevărat o aspiraţie, un obiectiv concret pe măsura puterii creatoare, voinţei de construcţie a poporului român, a experienţei sale atît de fecund verificată în desfăşurarea procesului revoluţionar de transformări economice, sociale, ale posibilităţilor morale şi umane de care dispunem. Cu această imagine a patriei de mîine în suflet şi în conştiinţe, oamenii muncii de pe întreg cuprinsul ţării se angajează plenar în efortul, atît de nobil şi atît de expresiv definit în cadrul lucrărilor conferinţei, de **transformare a cantităţii în calitate.** Trăim şi vom trăi din ce în ce mai intens acest **timp al calităţii muncii,** acest timp în care verificarea contribuţiei fiecăruia se va produce nu numai după criteriul cantităţii ci şi după acela, superior, al eficienţei calitative. Stă garanţie că asemenea obiective de esenţă, — circumscrise firesc în perimetrul unor cifre de plan, a unor obiective sociale — vor fi înfăptuite cu neabătută rigoare, faptul că pe drumul său spre viitor, România este condusă de un cîrmaci încercat, de un strateg exemplar, Partidul Comunist Român, iar clasa conducătoare a acestui proces fără precedent este clasa muncitoare, purtătoarea atîtor tradiţii glorioase de muncă revoluţionară, clasa care şi-a asumat organic destinul socialist şi comunist al naţiunii noastre. În acest efort plin de nobleţe creatorul de artă îşi va dori întotdeauna armonizat propriul său efort, îşi va dedica opera sa înfrumuseţării oamenilor, stimulării lor morale în lupta pentru atingerea unor asemenea înflăcărate idealuri. O artă de valoare, o artă angajată nu este un deziderat oarecare ci o consecinţă firească a stării de spirit generale a poporului român, a cerinţelor legice ale evoluţiei României de azi către România de mîine.

Sub cupola istoricei Săli a Palatului, conştiinţele înaintate ale ţării, reprezentanţii comuniştilor, ai poporului român au abordat cu maximă răspundere revoluţionară faţă de destinele poporului probleme actuale ale edificării unei societăţi al cărei ţel suprem este slujirea omului, crearea unor condiţii tot mai bune pentru afirmarea multilaterală a personalităţii sale.

Cum razele soarelui înălţat deasupra patriei învăluie întreaga ei cuprindere, la fel ideile, hotărîrile adoptate de Conferinţa partidului cuprind toate conştiinţele ţării şi le determină la o angajare activă în planul muncii şi al creaţiei. Aşa cum realitatea a demonstrat în atîtea rînduri, şi de data aceasta, din marele for al partidului au pornit spre popor, pentru că vin de la popor, idei şi hotărîri mobilizatoare. Împlinite, hotărîrile istorice adoptate, vor face ca ţara de la Dunăre şi Carpaţi să-şi confirme şi în anii ce vin, prin faptele sale, prin vocaţia sa constructivă, prin mesajul său de pace şi colaborare, preţuirea şi prestigiul legitim cu care este întîmpinată pretutindeni România de azi, cu care va fi întîmpinată România de mîine.

Luceafărul

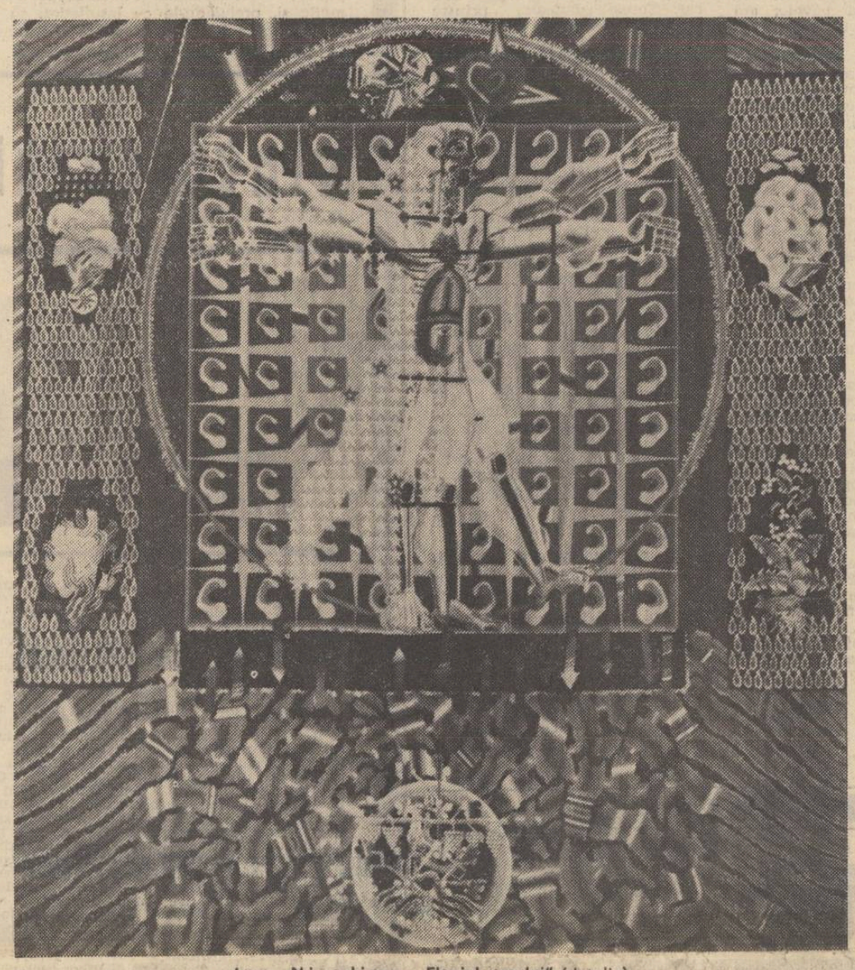

Ion Nicodim: „Elogiul omului“ (detaliu)
(Din expoziţia deschisă la Sala Mare a Teatrului Naţional ● Cronica expoziţiei în pagina a 5-a)

Dimensiuni cutezătoare patriei socialiste

Tovarăşului NICOLAE CEAUŞESCU,
Secretar general al Partidului Comunist Român

Mult stimate şi iubite tovarăşe Nicolae Ceauşescu,

Asemeni întregului nostru popor, obştea scriitoricească din Republica Socialistă România a urmărit, cu adîncă participare, deschiderea lucrărilor Conferinţei naţionale a Partidului Comunist Român, marele forum chemat să dezbată cu responsabilitate comunistă problemele de maximă importanţă pentru creşterea României Socialiste.

Raportul prezentat de Dumneavoastră în faţa Conferinţei şi-a aflat ecou, dintr-o margine în alta a ţării, în toate conştiinţele dăruite destinului ei, constituindu-se ca un exemplar şi atotcuprinzător program de lucru, privind dezvoltarea în ritm continuu a economiei naţionale, ridicarea pe o treaptă superioară a întregii activităţi economico-sociale, perfecţionarea neabătută a organizării şi conducerii societăţii, spre un nivel superior de viaţă al poporului român.

O copleşitoare impresie au lăsat asupra noastră capitolele dedicate participării active a clasei muncitoare, a întregului popor la conducerea societăţii, la adîncirea democraţiei socialiste în toate sferele vieţii economice şi sociale, precum şi dedicate necesităţii unor modificări radicale în legislaţia ţării în concordanţă cu evoluţia generală a societăţii, întăririi rolului statului socialist în conducerea unitară a vieţii economico-sociale, în apărarea independenţei şi suveranităţii Patriei.

Astfel, ni s-au trasat noi linii directoare pentru lărgirea înţelesului adevăratei democraţii socialiste, de necomparat cu orice altă formă de democraţie din lume, personalitatea umană, drepturile şi obligaţiile sale, situîndu-se în focarul principal al legităţilor care trebuie să ne deschidă şi ne ordonează,în fapt, drumul către societatea comunistă.

Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Continuare în pag. a 2-a

ADEZIUNEA — un act de suflet

De 29 de ani Muscalu Ion, şofer la Intreprinderea de transporturi Bucureşti se culcă la ora 18 şi se trezeşte la 1 noaptea. Deşi reporter de atîta amar de vreme, mărturisesc că acest fapt m-a emoţionat nespus de mult. I-am chiar spus ceva de genul „bine, cetăţene, ai lipsit de pe lumea asta mult, căci seara, în aceşti ani, s-au petrecut o grămadă de lucruri importante“. Zice : Munca mea îmi cere să duc o viaţă sportivă. Vedeţi ce mîini am eu ?“ Da, avea şi are niste mîini cam prea mari, tipul acela de mîini de bagă în sperieţi orice fabrică de măsuşi din Europa. În continuarea discuţiei, după ce scena mănuşilor a luat sfîrşit cu bine, l-am întrebat dacă are televizor şi mi-a mărturisit, ca să folosesc o expresie prăfuită, că are şi încă de 17 ani. E marca „Rubin“ tovarăşe. M-am uitat la el, a continuat, de 5—6 ori. Dar ar mai fi ceva, spune Muscalu Ion. Cam ce ? Păi nevasta mea s-a obişnuit şi ea cu programul. La 6

Eugen Seceleanu

Continuare din pag. a 2-a

Lucrul mîinilor noastre va fi bun şi frumos

„Să transformăm cantitatea într-o nouă calitate, aceasta este cerinţa primordială de care depinde viitorul industriei româneşti !“ Această afirmaţie făcută de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a Partidului va însemna, în anii ce vin, fără nici o îndoială, lozinca călăuzitoare pentru dezvoltarea întregii noastre economii. În calitate de muncitor la Intreprinderea mecanică „Metalica“ din Oradea, sînt mîndru de cerinţele şi de speranţele pe care conducerea statului şi a partidului nostru le pun în clasa muncitoare. A realiza produse competitive la cel mai înalt nivel pe piaţa internă şi internaţională, iată un deziderat fundamental căruia muncitorii, în primul rînd, vor şti — prin tradiţia pe care o au, prin experienţă şi prin o bună organizare — să-i răspundă. Muncitorii au înţeles şi vor transforma în produse această înţelegere, că problema industriei ocupă un loc prioritar în economia noastră naţională, că de înflorirea ei depinde bunăstarea poporului. Efortul uriaş, pe care clasa muncitoare din România l-a depus pentru a şterge într-un răstimp de aproape patru decenii petele negre de pe harta veche industrială a ţării, va deveni acum un efort al calităţii.

„Transformarea cantităţii într-o nouă calitate“ aduce în discuţie şi o nouă concepţie asupra muncii. O înţelegere modernă a locului pe care ţara noastră poate şi trebuie să-l ocupe în ierarhia economică internaţională, a faptului că tradiţia existentă deja, succesele obţinute, sînt cîteva repere fundamentale pe baza cărora înţelegerea de ansamblu a rolului industriei poate fi mult mai înaltă. Că dezvoltarea unei ţări nu poate fi concepută fără dezvoltarea industriei, acesta este un lucru pe care toată lumea l-a înţeles. Va trebui să înţelegem mai bine cît de important este ca lucrul mîinilor noastre să justifice pe deplin existenţa noastră profesională, timpul pe care i-l afectăm, încrederea cu care poporul român priveşte spre muncitori.

Gyomai Gabor
întreprinderea mecanică
„Metalica“-Oradea

În pagina a 3-a
CARTEA DE DEBUT ÎN 1977
În pagina a 6-a
CONŞTIINŢA DE SINE A LITERATURII ROMÂNE

Zile de iarnă

Atîţia oameni mi-au spus zilele acestea că le este frig, încît amintirilor mele despre zilele toride li s-a făcut deodată frig. Iar o voce lipsită de îngrijorare anunţa din micul ecran, peste gerul de acum, că va fi din ce în ce mai frig. Am, faţă de ştirile (pentru foarte mulţi) nefaste o repulsie, mai mult decît subiectivă, metafizică. Fenomenelor naturale însă le este indiferent dacă ne clănţăne dinţii ori ni se usucă buzele de sete. De aceea nici judecata noastră privind aceste fenomene nu trebuie să se lase influenţată de faptul că frigul înaintează din Groenlanda sau din Antartica. Teritoriile cu cea mai mare concentrare de arme, capabile să declanşeze oricînd cel mai mistuitor foc, sînt virtuale găuri de frig, de aceea o părere cît mai obiectivă trebuie să ne îndemne să considerăm frigul de origine europeană.

Copil fiind, îmbrăcat cu te miri ce, tăiam lemne, le stivuiam, le căram la soba de fontă, îmi duceam zilele iarna mai mult afară, împreună cu ciinii, fără să ne pese de frig. În ajunul sărbătorilor de iarnă, seara, tatăl meu, căruia totdeauna îi plăceau iernile bogate în nămeţi — fiindcă spunea că numai astfel se mai înfrăţeşte lumea — ne povestea despre cei douăzeci şi patru de bătrîni cu bărbi lungi şi albe, care vorbeau pe rînd cîte o oră, iar înţelepciunea lor se revărsa în toate caselе şi în toate gîndurile tuturor oamenilor cu luare aminte, astfel că după ce terminau toţi de vorbit cîte o oră, mai trecuse o zi şi o noapte, şi iar o luau de

Gheorghe Pituţ

Continuare în pag. a 7-a

Bradul

Glorios, cu fruntea-n stele,
Bradul stelei, profeţia,
Dorul visurilor mele-i,
Împlinit în România...

Graiul plaiului, visatul,
Al iubirilor şi-al urii,
Bradul vremilor, înaltul,
Timp de aur e pădurii...

Şi podoabă şi iubire,
Străjuind la mine-acasă,
Maica l-a brodat cu fire
De lumină şi mătasă...

Eu, din veacuri, cu strămoşii,
I-am simţit, prin cetini, glasul,
Ca un vînt, ce-n flamuri roşii,
Ne-a dat nouă, astăzi, pasul...

S-aducem, în prag de poartă,
Stele noi, văpăi în zori ;
Să aibă românii soartă
Croită de muncitori !...

Inimă biruitoare,
Brad înalt !... Torent şi torţă,
Ţării mele, far în zare,
Viaţă eşti, triumf şi forţă !...

Traian Iancu

În acest număr :
Biblioteca Luceafărul
SCOICA DE LEMN
de FĂNUŞ NEAGU

Lumea trece pe la porţile noastre

Am ascultat cu luare aminte şi am înţeles cu mare bucurie că în Raportul prezentat la Conferinţa Naţională a Partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu vorbea, cu atîta căldură şi-înţelepciune, despre acea ţară minunată pe care dintotdeauna poporul român a visat-o-n poveşti. Şi iată că acum „a fost odată ca niciodată“ este timpul prezent. Ceea ce nu se poate povesti deoarece există numai în vis, acum există în realitate şi aparţine poporului. Poporul însuşi este acela care îmbogăţeşte peisajele atît de frumoase ale visatei ţări. El este stăpînul visului de înălţare a naţiunii române în străvechiul ei leagăn de naştere din jurul Carpaţilor.

Sînt ţăran cooperator şi, de cînd muncesc, privind la pămînt aş putea spune că pentru unul ca mine ogorul nu mai are taine. Dar are ! Taina că de la an la an producţia creşte, taina că roadele lui sînt tot mai de preţ. Ştiinţa agriculturii este atît de puternică încît pămîntului i s-a supus făptură blîndă, deseori capricioasă. „Cînd omul e bun şi pămîntul e bun“ zic agricultorii, iată de ce cred eu că şi în ceea ce ne priveşte „transformarea cantităţii în calitate“ este cel mai frumos deziderat. Dintr-o cuprindere mai înaltă ţăranul de azi trebuie să privească asupra sa şi să se înţeleagă neapărat ca un muncitor, ca un specialist calificat în munca pămîntului. Tehnologiile avansate au pătruns şi în agricultură dar ele trebuie să fie însuşite de fiecare membru cooperator în parte, nu doar de tehnicieni. Lumea se mişcă repede, în fiece clipă se descoperă şi se află ceva. Săteanul de azi nu mai este prizonierul vatrei şi ai ogradei, nu numai uliţa satului ci lumea întreagă trece pe la poarta lui. Visăm să transformăm satul în oraş. Să ne construim locuinţe confortabile, să ne pavăm uliţele, să beneficiem de toate avantajele civilizaţiei. Visăm relaţii noi între oameni, un acces mai temeinic la cultură, un orizont spiritual mai larg. Lucrurile acestea sună frumos pe hîrtie dar vor suna şi mai bine cînd le vom înfăptui. Avem toate condiţiile pentru aceasta : o ţară bogată, oameni harnici, un partid călăuzitor. Depinde numai de noi ca acea ţară mîndră şi-nfloritoare să nu fie doar o visare ci realitatea pe care o construim.

Nicu Jiga
ţăran cooperator,
comuna Butimanu, Ilfov

Climatul perfecţionării

În mod firesc, Raportul prezentat de tovarăşul Nicolae Ceauşescu la Conferinţa Naţională a partidului s-a referit în principal la dezvoltarea economiei. În mod firesc, economia naţională se bazează în primul rînd pe industrie. Modul în care aceste deziderate ale lumii contemporane au fost înţelese şi interpretate de către preşedintele republicii noastre ne-a dat sentimentul atît de reconfortant că România socialistă, prin cel ce o conduce, partidul comunist, este astăzi o ţară cunoscută şi respectată pe toate meridianele. Poate că la obîrşia primelor cincinale viitorul era mai greu de închipuit ; uriaşul efort de refacere a ţării încă nu se încheiase şi în bătălia atît de dramatică a anilor de atunci peisajul de astăzi al ţării era greu de întrezărit. Iată însă că realitatea care ne înconjoară este o dovadă atît de puternică pentru pasul

Cornelia Ionescu

Continuare din pag. a 2-a

INSTANTANEE

Între tată şi fiu

La 10 mai 1969 se stingea din viaţă la Paris, în vîrstă de 64 de ani, fiul lui Tudor Arghezi şi al profesoarei Constanţa Zissu, talentatul fotograf de artă Eli Lotar, colaboratorul celebrului cineast spaniol, Luis Buñuel. Fugise din ţară, pare-se, sub osia trenului, la vîrsta de 20 de ani. Arghezi a încercat prin toate mijloacele să-i afle adresa şi să-l readucă în ţară. N-a reuşit să-i dea de urmă. La data de 10 martie 1925, într-o scrisoare (inedită, comunicată de Gh. Cardaş) către scriitorul G. D. Mugur, tatăl fixa condiţiile de viaţă ale tînărului fugar, în cazul că ar fi fost recuperat : „1. Băiatul meu nu are nimic de făcut la Paris. El trebuie să se întoarcă în ţară ; i-am pregătit în Bucureşti o slujbă care să-i permită să trăiască, dat fiind că la mine acasă nu-l mai primesc cu nici un preţ. Partea materială a vieţii lui este aranjată foarte avantajos pentru băiat. Apoi el **trebuie** să se înscrie la Facultatea de Drept şi să-şi facă licenţa. Acestea sunt condiţii sine qua non în existenţa lui.

2. Băiatului meu îi am de făcut cîteva reproşuri, în ce priveşte sinceritatea, corectitudinea şi cavalerismul.

I. A plecat ca şi de alte cîteva ori, fără să-mi arate că ar fi voit să plece. A plecat, mîntindu-mă cu actele şi atitudinea.

II. Nu mi-a scris după ce a plecat, deşi îi creiasem un criteriu moral pentru asemenea imprejurări.

III. Nu ascund de d-ta că a plecat în panică morală, după ce m-a mîntit că se înscrie la facultate, unde nu s-a înscris, şi a cheltuit o sumă, poate mică — dar actul rămîne acelaş — de 1 500 lei, fără nevoie.

IV. Scrie rudelor sale, cu care nu sunt în raporturi, introducîndu-le între el şi mine, cu un calcul de lăşitate şi căutînd să facă presiuni indirecte nepermise asupra mea.

V. Neîndrăznind să-mi mărturisească onest viciile şi scăderile — pe care voinţa şi educaţia pot să le canalizeze — născoceşte romane şi falsifică situaţiile.

Şerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Tînărul nostru maestru, Vasile Kazar

Duminica trecută, cînd odată cu soarele răsărea şi creierul, am avut bucuria de a revedea taina comunicării prin cuvînt, revigorată prin harul desenului.

În atelierul, eram cît pe ce să zic în tipărniţa exemplarului nostru artist, cel care întocmai ca şi Hokusai, „cel nebun după desen“, în interiorul acelui cub cu ziduri de coajă de ou, unde se nasc moduli, am avut revelaţia artei, desenului, ca un proces continuu de gîndire, şi cu precădere mai înrudit de litera versului care exprimă înţelesul cerului, decît cu albastra coloare a cerului, ce-l indentifică doar cu starea sa de a fi.

Subtilă, emoţionată şi tandră cunoaştere a unei arte bicefale, ţinîndu-şi un vultur pe strigătul ochiului şi altul în inima mea.

M-am simţit integrat într-o spiritualitate mai largă, într-o reciprocitate pe care viaţa noastră atomică ar putea-o denumi valenţă.

Şef de şcoală, Vasile Kazar creează nu elevi, ci cultură.

El inspiră nu numai linia independentă de linia sa, acelui care-l înţelege şi se cultivă, gîndindu-l, ci şi versul.

Malraux spunea undeva, că arta naşte artă, şi îi împărtăşesc întru totul opinia.

Opera lui Vasile Kazar nu poate fi fragmentată în cărămizile ei, ci contemplată numai în liniile ei de forţă, în tendinţa ei de cupolă.

Iată de ce, ea poate naşte în egală măsură meditaţie şi poezie.

Şi pentru că îl aminteam înainte pe colegul său din alte vremuri, pe Hokusai, îi dedic pe această cale, scumpului nostru maestru, un Haiku :

Linie-n zbor
este pasărea
linie-n zbor e privirea.

Nichita Stănescu

cronica literară

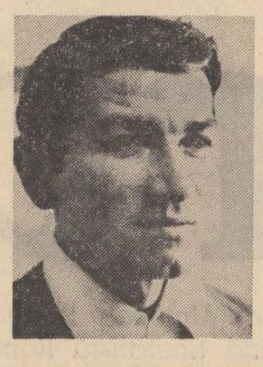

Cezar Ivănescu

ROD IV

Contactul cu poezia lui Cezar Ivănescu e deconcertant. Că autorul are har, nu încape îndoială, ba, mai mult, el dă dovadă și de un anume rafinament în a-și lucra compunerile lirice. Foarte multe caută și izbutesc să capete turnura cîtorva specii fixe cu parfum medieval, fără să le respecte întru totul tiparele. Unei serenade zise sub balcon în onoarea doamnei inimii sale, poetul îi spune „aubadă" care înseamnă cam același lucru, dar ne trimite nu la lăutarii țigani, ci la „trobadori"-i proversali. Altă bucată de inimă albastră se cheamă, iar cu gust pentru galanterii curtane „Jeu d'amour". Nu lipsesc nici „baladele", scutite însă de orice „envoi" și construite pe o versificație fantezistă.

Esențial e că poetul are intuiția formulelor verbale, a căror muzică grațioasă și surdinizată vrea să o reînvie, obținînd remarcabile mici frazări melodice, datorită mai ales efectului repetitiv. Iată și un exemplu :... „Tu, care iubești Toamna, / ca untdelemnul-suflet, / Tu-asemenea la umblet / cu Toamna vii ca ea (...) / / Tu, care iubești toamna / sfios, precum un mire / veșnică primenire-ți / alină inima (...) / / Tu, care iubești toamna / și ești ca toamna sfîntă, / domnită, dezmormîntă-ți / potirul **sfînt și bea...**" **(Terra paterna).** Dar repetiția e de multe ori pur și simplu plictisitoare. Poetul se agață de cite un vers și nu-i mai dă drumul : „Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor / Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor / Unde zaci acuma moartă / Soră a suspinelor... **(Jeu d'amour)** Așa umple pagini întregi.

Cezar Ivănescu practică o poezie de dragoste care amestecă în majoritatea cazurilor pe Eros cu Thanatos. Acesta n-ar fi motiv de perplexitate, unitatea celor două motive aparînd adesea în lirica noastră ; de la Eminescu pînă la Emil Botta fiorul extincției însoțește extazul amoros. Cită vreme rămîne în dialectica voluptății dureros de dulce, Cezar Ivănescu scoate sonor, mingiioase și aspre, țipete, care izbutesc să se acorde, ceea ce nu e puțin lucru. Mîna întîrzie duios pe coarda chitarei, ca să o lovească apoi deodată aspru, deznădăjduit : „Mi-am îndrăgit tristețea mea / Carnea bolnavă mi-i de ea, / Plîng ca fecioarele, suspin / Mănînc puțin, vorbesc puțin / / Chiar moartea mea ce mă-ngrozea / O simt acum ca muzica..." **(Jeu d'amour).** La fel, tinguieli muzicale, în tonuri obsedante litanice, sînt scoase din plîngerea iubitei pierdute și neînlocuibile prin nici o altă ființă feminină, ca la Poe : „Cum am să trăiesc fără de tine, / Cum am să pot trupul să-mi mai port, / Dulcea mea ca mierea de albine / Rîsul meu înmormîntat de tot ?"

Înțelegem oarecum că Cezar Ivănescu vrea să refacă și o atitudine trubadurească, un cult al dragostei spiritualizate, cu întreaga ei metafizică (divinizarea femeii, atîtarea cărnii și stăpînirea ei castă totodată, drept dovada devoțiunii supreme, focul încercărilor prin promisiunea senzuală etc). De aici însă, lirica poetului se tulbură, obsesii cețoase vin să o ideologizeze în sensul amintit. Dacă bagajul „filosofic" trubaduresc prilejuiește cite o strofă splendidă, ca : „Culcați alături c-o chitară / Ne ațintim priviri prin somn / Prin visul cărnii, mîndră țară, / În care viermele e domn. / Al castității semn de-a pururi / Chitara stă-ntre noi ca o / Preaaurită navă-n tărmii / Din care te-am răpit ISEULT..." **(Procesiunea soarelui)** face să răsară și destule trudnice, încîlcite. Iubita e o corabie voluptuoasă, unsă cu untdelemn preasfînt și purtată de marea sîngelui. Ciudata ambarcațiune are „suferința albă" a lebedei și-l coboară iute pe adorator în „casa morții" **(Balada rișniței).** Poetul își vede soția doar „din șapte-n șapte zile", patul nunții lor rămîne imaculat „ca pămîntul iarna sub zăpezi cuprins". Aceeași castă soție-fecioară, „soare tămîiet", devine o „blîndă" Walkyrie, „ornic alb și crunt". **(Aubadă).** În altă parte e îndemnată să se-ncingă cu „coroana cea de spini", și să plîngă „bolnavă", „prin mistice grădini", unde sub „măslinii drepți", iarba a încetat să mai fie „verde". **(Evlavie).**

Simbolistica, precum se vede, cade într-o „erudită pietate", care o face pe alocuri cu totul obscură. La nevoie, am putea să o decriptăm, dar nu merită osteneală. Puțin mister îi prinde oricînd bine poeziei. O enigmistică însă prea complicată a simbolurilor, aduce un praf de dicționar, în stare să o înăbușe.

Ca toți poeții autentici, Cezar Ivănescu are o mitologie personală. În versuriile lui, chiar din volumele precedente se vorbește de o tainică cetate Baad, loc unde trubadurul a văzut lumina zilei. Întîlnim referințe la un prieten dispărut, Mil. Intervine adesea și un nume de femeie, Mari, Maria, obiect de „mariolatrie". Alte personaje, de care dăm sînt Raz, bătrîna Ezo, o franțuzoaică, Geneviève. De cite ori sîntem trimiși la „nymphet" (?!).

Iarăși, din această mitologie ies, nu o dată, versuri tulburătoare, cum ar fi cele din **„Balada lui Mil".**

O mitologie poetică poate fi „rodul" celei mai capricioase fantezii, cu o singură condiție, să rămînă **organică,** adică să alcătuiască un univers sensibil coherent. Cînd trăiește doar în reveriile poetului și nu ajunge plăsmuire, dă o senzație de bîiguială lirică, fără noimă, cum se întîmplă în următoarele versuri : „! nu-mi aminti la Baad că am fost tînăr, mi-ai aminti o, dar cite nu mi-ai aminti... amintește-i lui Raz că a murit... Mi-e dor de Raz, Mil ce rost ar mai avea să-mi fie dor de Raz, cînd știu că a murit..." **(Pe malul Senei, VI).** Așa e !

Mitologia lui Cezar Ivănescu se destramă uneori datorită prea variatelor și greu perceptibilelor asociații culturale. Baad e oare „Balbec-ul" proustian, scris Baalbek. Nu putem ști, căci autorul însuși pune un semn de întrebare. În **Ovidiu,** se amestecă sfîntul Augustin cu Dante, ceea ce merge, dar sosesc apoi Isis și Osiris, după ce ne-a întîmpinat Krishna, iar la sfîrșit ne dă binecuvîntarea Yama. Ciclurile, intitulate Agamemnon, sînt într-o bună măsură impenetrabile, contrastînd cu simplitatea cuceritoare a versurilor confesive, directe din „Jeu d'amour **(Mantineea) :** „Ea făcea cea mai bună cafea (să încep chiar așa, cu o tautofonie ? / chiar o tautologie) / ea făcea rost de bani de chirie / Marie de la Roumanie... / sare din „La Nymphet (într-o zi, într-o ultimă zi) : „presimt cum va / veni moartea... / într-o dimineață ca aceasta / mă voi trezi cu ochii / nevăzînd nimic mai / mult ca o cameră, / tu vei fi plecată ca / acum, îți voi strînge lucrurile (așternutul) / apoi voi întinde încet / cuvertura... îmi va prii / liniștea și voi fuma țigară după țigară..."

O parte însemnată din volum cuprinde poeme inspirate de solul natal **(Terra paterna).** Aici rostirea se dorește oraculară, dar îl prinde pe poet mai rar. Totuși izbutește, printre propoziții dodonice să dea o absolut remarcabilă laudă a patriei în Agamemnon **(Zile)** XVI Reușitele cresc însă acolo unde poeziile de o inspirație identică se lasă pradă ca și versurile amoroase, rotirii muzicalizante. Așa obținem două memorabile „plîngeri", una a lui Ștefan cel Mare și alta, pe care o intonează premonitoriu Ioan Vodă : „Cal mă poartă către Țara Nenoroc / O ajungem cu cit stăm mai mult pe loc, / Ne înconjură și-ncinge / Ca pe-o sare ne tot linge, / Cal mă poartă către Țara Nenoroc !".

Ingenioase și originale la Cezar Ivănescu sînt și grefele de poezie populară în **Cantilana** cu versuri admirabile, dar, din păcate prea lungi și încurcate. Sună peste aceasta inedit mariajul bocetelor și colindelor cu producția lirică de curte : „Vine-ți ziua cea ca zioa / Domniță Ileana, / Vineți ochii tăi o a — / Aurită rană! / Și-am plecat la vînătoare / Domniță Ileană, / Lăsăm soarelui-răsare / Fața ta de rană !..."

Cezar Ivănescu are, hotărît, ceva propriu de spus în concertul liricii noastre noi, unde timbrul vocii lui se distinge. Ca să-l putem auzi mai bine, i-ar folosi poetului o limpezire intelectuală și puțină ordine în capitalul cultural adunat.

Ov. S. Crohmălniceanu

Tovarășului NICOLAE CEAUȘESCU,

Secretar general al Partidului Comunist Român

Urmare din pag. I

De un neprețuit ajutor ne vor fi, nouă, scriitorilor, celor care lucrează nemijlocit în colectivele unor organe de presă sau ale unor edituri, ca și celor care își află pentru cărțile lor sursa de inspirație în realitatea nemijlocită, indicațiile Dumneavoastră privind activitatea politico-ideologică de ridicare a conștiinței socialiste a maselor, de educare revoluționară a poporului și de formare a omului nou.

Obștea scriitoricească a înregistrat cu legitimă mîndrie patriotică vibrantul Dumneavoastră cuvînt referitor la politica internațională a Republicii Socialiste România de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele, de participare activă la soluționarea marilor probleme ale lumii contemporane — teze care au confirmat încă o dată clarviziunea partidului nostru, a Dumneavoastră personal, în descifrarea tuturor semnificațiilor cu care se confruntă azi omenirea, înțelepciunea cu care Dumneavoastră, în numele poporului român, propuneți soluții de salvgardare a speciei umane și de statornicire a păcii pe planeta noastră.

Vă făgăduim, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, că scriitorii din România Socialistă, indiferent de limba ce o vorbesc și în care scriu, vor ști să se pătrundă de substanța tuturor ideilor cuprinse în excepționalul Dumneavoastră raport prăgramatic și, preluîndu-le cu însuflețire, să se transforme în propagandiști de nădejde pentru toate întîlnirile cu oamenii muncii din fabrici și de pe ogoare, din laboratoare și din școli, din universități și unități militare.

Ne mărturisim, mereu activ și hotărîtor, atașamentul nostru pentru toate cite gîndiți și săvîrșiți cu privire la destinul Patriei noastre, știindu-vă suflet ales din nemuritorul suflet al poporului român, sursa noastră vie de teze și principii pentru realizarea unei culturi care să îndreptățească partea de contribuție la valorile culturii universale și să merite de la viitorime atributul de durată.

Stăpîniți de fiorul certitudinilor care se cuprind cu atîta fermitate în întreg conținutul raportului prezentat de Dumneavoastră la Conferința Națională a Partidului Comunist Român, ne angajăm să prelucrăm pentru propria noastră operă literară esența noului umanism socialist care se promovează azi în lume prin tăria glasului Dumneavoastră, astfel ca să ne constituim și pe mai departe în front unitar de conștiințe luminoase cu tot ce-i azi, în țara noastră, „riu și ram" de plămadă comunistă.

Primiți, Vă rugăm, mult stimate și iubite tovarășe Nicolae Ceaușescu, din partea scriitorilor care vă urează neabătut, în spiritul cuvîntului pe care-l rostiți și al legităților de istorie pe care le determinați spre gloria României Socialiste, expresia profundei lor mîndrii de a fi, odată cu Dumneavoastră, stăpîni peste timpul ce-l trăiesc și peste timpul care vine triumfător.

viața cărților

Patosul simplității

● Fără a fi dialectică — așa cum ar putea sugera titlul*) — lirica lui Virgil Carianopol are prin limbaj și formă prozodică un aspect „popular" (termenul trebuie citit literal, dar și în celelalte sensuri posibile). Iată un exemplu din poezia „Mirele către mireasă" : „Scumpa mea cu păr de lună / Dragoste de viață bună, / Ia-ți adio de la tată, / De la mama-nlăcrămată // Îți schimbi dragostea și casa, / O să pui la mine masa / Și-o să stăm să ne iubim / Fără să ne mai ferim // Casa-i mare pentru noi, / Numai pentru amîndoi, / Dar fă, cu iubirea mea, / Să fim cît mai mulți în ea". Dacă scenele lirice de factură rurală stau sub influența modelului idilelor coșbuciene, tema naturii ne apare, evident tratată în maniera Alecsandri, ca în acest pastel — personificare : „O fată-naltă, numai veselie / Cu daruri mari de grîne și de foc... / Umblă-mbrăcată-n fote lungi și ie / C-un curcubeu de bete pe mijloc // Mai mare dragul s-o privești în toate, / S-o vezi la horă-n zile de popas, / Sau să-i colinzi prin casele-nflorate, / Cu miros de gutui și ananas // Cu creștetul Paring, cu ochii stele, / Cu părul-n vînt, păduri, de mii de ani, / Pe piept în loc de șiruri de mărgele, / Ea poartă dealuri vechi de Drăgășani" **(Oltenia).** În aceeași constantă modalitate sînt înfățișate și alte motive poetice ; evocarea trecutul istoric, sentimentul patriotic sau redescoperirea lumii de eres a copilăriei consumată în spațiul fizic și spiritual al Olteniei, loc spre care se îndreaptă fidel admirația în ritm de „horă" a poetului : „Frunză verde, os domnesc, / Taică, pămînt oltenesc / Toți oltenii, cît vom fi, / Veșnic îți vom mulțumi // Ne-ai făcut înaiți, vinjoși, / Ageri toți și Feți-Frumoși / și Ilene Cosînzene / Numai sori pe sub sprîncene". Un astfel de orgoliu „regizoral" exprimat cu franchețe și candoare nedesmințită poate crea deliciul cititorului de poezie.

În concluzie, volumul lui Virgil Carianopol este străbătut de o constantă voioșie oltenească, de la prima pînă la ultima pagină ; veselie ce în definitiv se transmite molipsitor și lectorului.

Paul Antipa

*) **Virgil Carianopol : „Cîntece Oltenești", Editura „Scrisul românesc", 1977.**

Viața cărților

Peisaje lirice

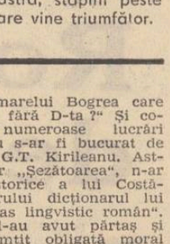

● Cel de al treilea volum de versuri*) al Doinei Cetea oferă imaginea unei sensibilități evoluînd în registrul minor al unei vagi melancolii. Primele poeme se constituie într-un preludiu cu ecouri trakliene **(Fratele meu ; Punți arzătoare) :** „Fratele meu mai albastru decît mine / Oprit la marginea cringului / Înfometat adulmeca mirosul stelelor / Din coroanele verzi", urmat de conturarea unei viziuni proprii. Melancolia este transfigurată în imagine („Frunza sub care cresc se vestejește-ncet / Pe fruntea mea lăsîndu-și nervurile prelungi"), structura poemelor este simplă, fiecare fiind un enunț inițial, dezvoltat și amplificat prin imagine sau, invers, prefigurat imagistic și formulat abia în finalul poemei. În poezia Doinei Cetea sentimentul, vibrația erotică rămîn în planul sugestiei, confesiunea este discretă, mișcarea sufleteaască domoală : „inimă, pasăre rătăcită în luminile / Trupului meu suav labirint". Confesiunea se convertește în imagine, de obicei senină : „Lung timp se lasă peste mine / Și mă încarcă de tăcere, / Pe doisprezece cai coboară / Punți arzătoare semne bune / Descintece din pietre curg".

Universul imagistic al poetei este predominant vegetal, cu arbori și ierburi, cu fructe albastre legănîndu-se în vînt, un univers concret, palpabil, dar în care se simte curgerea „sevelor astrale", prezența unor entități misterioase : „Copacul cu trunchiul subțire / Dintr-un capăt de uliță / Se-ndoale arzînd în lumină / Tulburate cad fructele de rouă / Duhuri se smulg din adînc / Și se-ntîlg în pămîntul rămas la tulpină / Alte stele lucesc pe oglinzi și se leagănă-n stropii bătrînului riu". Tonalitatea versurilor este discret elegiacă, tristețea lină, „albastră", generată de solitudine („Și neașteptate lumini se jertfesc / Peste trupul și singele meu / Sînt singură prinsă-ntre umbre"). Lumini și umbre animă peisajul liric al Doinei Cetea, univers în genere calm și stabil, cu rare înfiorări de presentimente malefice („Și păsări de pradă s-așază / Pe arbori să-i muște"). Atunci cînd poeta nu izbutește transfigurarea enunțului, axa ideatică a poemei rămîne discurs — pe care numai imaginea îl poate anula și metamorfoza în scînteie lirică — și atunci confesiunea devine directă, prea directă : „Aș vrea să plec / aș vrea să zbor" sau „Simt că voi trăi / Cît apele, cît tăcerile".

Sensibilitate discretă, exersînd pe o claviatură restrînsă a sentimentului, Doina Cetea este o creatoare de frumoase imagini poetice, care desenează un peisaj liric personal.

Sultana Craia

*) **Doina Cetea : „Ziua și noaptea cuvintelor", Editura „Dacia", 1977.**

Corespondență literară

● A apărut, în editura „Minerva", un impozant volum de corespondență G.T. Kirileanu*). De fapt volumul conține mai puțin de a 20-a parte din scrisorile pe care le-a trimis și le-a primit Kirileanu. La Biblioteca Academiei R.S.R se păstrează mai bine de 16 000 de scrisori, în fondul său. Ca să înțelegem pe deplin importanța publicației, ținem să arătăm că scrisorile din acest volum au fost adresate unor personalități ca Grigore Antipa, Octav Băncilă, Vasile Bogrea, Jean Boutière, Ion Breazu, Th. Capidan, D. Caracostea, Petru Caraman, Șerban Cioculescu, Ion Conea, George Giuglea, Dimitrie Gusti, Iorgu Iordan, Nicolae Iorga, Ion Lupaș, Virgil Madgearu, Titu Maiorescu, Simion Mehedinți, P.P. Negulescu, Andrei Oțetea, C.I. Parhon, Perpessicius, Ion Petrovici, Sextil Pușcariu, Alexandru Rosetti, Demostene Russo, Mihail Sadoveanu, Ion Simionescu, I. D. Ștefănescu, H. Tiktin, Gh Vîlsan, Tudor Vianu, ca să nu menționăm decît pe cei de prima mărime. Scrisorile primite, adaugă pe : Nicolae Banescu, Ion Bianu, Martha Bibescu, Nicolae Cartojan, Constantin Daicoviciu, Henri Focillon, C. C. Giurescu, George Oprescu, Vasile Pârvan, Vasile Voiculescu

Cine a fost omul care a scris la atîta lume și s-a învrednicit de răspuns cinstitor din partea celor mai eminente personalități ale științei și culturii românești ? Este o întrebare legitimă din partea celor mai tineri care n-au avut prilejul să audă vorbindu-se despre el, ori nu l-au cunoscut personal. Ceea ce trebuie subliniat cu deosebire este faptul că majoritatea corespondenților săi își exprimă mulțumirea și recunoștința pentru anume binefaceri primite de la Kirileanu. Nu se poate astfel trece peste acea exclamație a marelui Bogrea care în 1924 îi scria „Ce ne-am face noi fără D-ta ?" Și corespondența publicată ne arată că numeroase lucrări importante nu ar fi apărut, dacă nu s-ar fi bucurat de sprijinul și neobositul ajutor al lui G.T. Kirileanu. Astfel, n-ar fi apărut revista de folclor „Șezătoarea", n-ar fi apărut colecția de documente istorice a lui Costăchescu, n-ar fi văzut lumina tiparului dicționarul lui H. Tiktin și probabil nici vechiul „Atlas lingvistic român". Nenumărate alte acțiuni culturale l-au avut părtaș și pentru aceasta toată lumea s-a simțit obligată moral să-i poarte recunoștință și să-i mulțumească. A ajutat, în mod dezinteresat pe toți cei care simțea el că au o scînteie de talent și de prîcepere puse în slujba poporului și luminării lui. Printre altele, fondul de corespondență publicat acum, scoate în evidență eroismul unor mari înaintași care, în scurtele răgazuri pe care li le îngăduia boala care nu i-a iertat pînă la urmă, au aflat totuși puterea de a desăvîrși o operă fără egal. E vorba, în special, de V. Pârvan, Bogrea și George Vîlsan.

Pentru asemenea lucruri, a fost iubit și prețuit G.T. Kirileanu.

Poate că nu este inutil să arătăm aici că G.T. Kirileanu nu a scris prea mult și ceea ce a scris nu a atacat probleme senzaționale sau altele la modă. Pe cît de harnic la scris a fost în corespondență, pe atît de zgîrcit s-a arătat cu scrisul propriu. Printre lucrările sale este totuși una de importanță națională și este, de fapt, editarea științifică a operei lui Ion Creangă, lîngă care a zăbovit toată viața, dar căreia i-a pus bazele necesare oricărei ediții de viitor.

Cartea, așa cum rezultă din această corespondență, nu ne evocă numai personalitatea lui Kirileanu, ci ne face să retrăim cu ochii minții o epocă întreagă, cu problematica ei științifică și cu ținuta ei morală ceea ce este un lucru cu totul deosebit. Accentuăm asupra acestui fapt, considerîndu-l drept cîștigul principal cu care ne alegem de pe urma lecturii celor 787 de scrisori. Putem astfel înțelege mai bine specificitatea culturii care s-a edificat în vremea aceea în țara noastră și mai ales să apreciem, într-un mod mai just, eforturile eroice ale atîtor oameni de bine, depuse pentru a suplini lipsa unei organizări adecvate a muncii științifice și pentru a învinge inerția, dezinteresul și adeseori și reaua voință a unor forțuri de răspundere.

Editura „Minerva", publicînd această carte, a făcut culturii noastre contemporane un serviciu de seamă și am fi bucuroși să credem că nu se va opri la acest prim volum.

Adrian Fochi

*) **„Scrisori către G.T. Kirileanu", Editura „Minerva", 1977.**

Un eseu analitic excepțional (I)

În studiu animat de explicite ambiții demonstrative atît în ceea ce privește chestiunile ce țin de tehnica analizei, cît și sub raportul viziunii asupra „conținutului" operei literare interpretate, precum acela al Magdalenei Popescu despre Slavici*), evident, nu se poate dispensa de formularea, încă de la început, a unor postulate cu caracter metodologic. În acest sens, capitolul I al lucrării **(Preliminarii)** conține numeroase „declarații de principiu", care, dată fiind natura lor adesea „provocatoare", ar merita ele însele o discuție extinsă. Deocamdată, însă, ne limităm la decuparea unor scurte pasaje a căror înfățișare, mai puțin teoretică și mai puțin angajată în cursa de captare a definițiilor indubitabile, reține atenția tocmai prin surprinzătoarea lor doză de, cum să spunem, sentimentalitate profesională. „Obligat la o receptivitate largă, pe cît posibil atotcuprinzătoare — notează deci, autoarea —, criticul are criteriile sale de apreciere a valorilor, în care pot intra factorii cei mai diverși, conștienți sau nu. Printre cei mai puțin mărturisiți, în această epocă ce ambiționează să formuleze matematic fenomenele oricărui domeniu, figurează **emoția lecturii"** (s.n). Realul înțeles al declarației poate fi dedus în întregime numai dacă aceasta este nemijlocit raportată la ceea ce se spune în frazele ce o urmează. Observînd că, de cele mai multe ori, „autorul cu care criticul întreține un comerț existențial viu, sînt autorii săi preferați, și de aceea mai puțin sau ultimii analizați", Magdalena Popescu mărturisește că, în ceea ce o privește, aceasta este și situația lui Slavici („făcea parte dintre acei scriitori români pe care, preferîndu-i, îi reciteam"). Din această pricină marea dilemă cu care ea este constrînsă a se confrunta scriind despre Slavici, este a posibilității sau imposibilității de a dovedi compatibilitatea dintre ceea ce am numi pasiunea lecturii dezinteresate, apanajul cititorului „obișnuit" (dar mare, împătimit iubitor de literatură!) și exigențele lecturii cu finalitate de studiu sistematic, supus el însuși lecturii și aprecierii critice „din afară". Temerile ce declanșează această stare de îndoială fundamentală vizează nucleul unei adevărate drame de creație pentru critic : „Odată cunoscut pînă la temeiul articulării frazei sale (e vorba de scriitorul preferat — n.n.), și nu numai cunoscut, dar și explicat printr-o imagine mai mult sau mai puțin adecvată obiectului, aceasta, formulată și definită, ia locul obiectului însuși, iar scriitorul încetează de a interesa ca termen al acestui raport de existență între literatură și lector. El poate, desigur, deveni mai viu pentru cititorii cărora textul critic le e destinat, dar în nici un caz pentru criticul care a recurs la nenumărate operații de analiză și sinteză, de dezintegrare și reconstituire a fenomenului artistic". Întrucît „emoției primordiale a lecturii" îi ia locul „amintirea acestui efort de sistematizare finală", concluzia ultimă ar fi aceasta: „Un scriitor analizat, e un scriitor sacrificat pentru cel care a întreprins analiza".

Formularea din urmă, desigur, constituie un grav paradox care, prin cuvintele lui G. Ibrăileanu, exprimă însăși esența dramei al cărei exponent este criticul devorat de idealul „criticii complete". Făcînd „critica criticii", în cazul lucrării Magdalenei Popescu de fapt, cel mai instructiv lucru e de a urmări captivanta „cursă de urmărire" dintre cele două tipuri de lectură mai înainte amintite și de a aprecia măsura în care ele se interferează de așa manieră încît „sacrificiile" acceptate fie de o parte, fie din cealaltă, să se soldeze cu rezultate realmente viabile.

Aflîndu-ne în fața unui eseu analitic de cuprindere monografică, cum e și de așteptat, modul concret de manifestare a fenomenului se relevă mai întîi la treapta structurilor de ansamblu. În acest punct, lucrarea nu e mai puțin demonstrativă și, ca atare, demnă a fi discutată. A respinge „extremismul unei critici care încearcă să explice misterul unei opere printr-un alt mister, cel al biografiei și personalității", pentru Magdalena Popescu nu echivalează totuși cu ideea de a ignora interdeterminările dintre cele două planuri. Cu atît mai mult în cazul lui Slavici, „omul care n-a vrut să fie scriitor", și a cărui operă tocmai din această cauză, în alcătuirea ei intimrevelatoare, poartă pecetea unui dramatism moral de tulburătoare sorginte autobiografică. De acord cu Magdalena Popescu asupra faptului că „opera și autorul își sînt contemporani", întrebările ce urmează sînt inevitabile: „Căror etape din viața lui Slavici le corespunde marea sa creație? De cînd începe degringolada estetică? Este această relație direct proporțională, invers proporțională, sau pur și simplu indiferentă? Echilibrul moral produce opere echilibrate estetic sau invers? Dar dezechilibrul sau agitația morală ? Care e raportul dintre **fericire,** pe care atîta a rîvnit-o scriitorul, și literatura lui?". Prevalîndu-se de criteriile ce decurg din aceste întrebări-cheie, autoarea consacră analizei operei trei ample capitole a căror dispunere în sumar și a căror definire prin înșeși titlurile primite arată cu exactitate chipul în care își propune să desfășoare interpretarea critică. Capitolul **Lumea ca dorință** încorporează scrierile caracterizate în principal prin „idilismul și reveria" lor **(Popa Tanda, Scormon, La crucea din sat, Gura satului, Budulea Taichi)** și corespund fazei de început, tinereții literare a scriitorului. Capitolul următor, **Sistemul lumii,** are în atenție narațiunile de încordare „dramatică și obsesivă", scrise de Slavici la vîrsta maturității artistice **(Moara cu noroc, Pădureanca, Mara).**

În fine, al treilea capitol consacrat analizei operei, **Scheme și precepte,** se referă la scrierile de factură „didactică și instructivă", din categoria cărora fac parte numeroasele nuvele și povestiri elaborate de Slavici în ultima perioadă a vieții, adică după 1900: **Spiru Călin, Negrea bătrînul, Stîlpi de cafenea, Prietenul Costea, Vatra părăsită, Om de caracter, Comoara** și altele. Raportarea judecătilor de situare ce conduc la clasificările de mai sus, la disocierile vizînd biografia morală a scriitorului, schițată în capitolul al IV-lea al studiului **(Omul care n-a vrut să fie scriitor),** va fi în măsură să arate „pe viu" cum anume înțelege Magdalena Popescu să-și pună în valoare metoda de lucru adoptată.

Nicolae Ciobanu

*) **Magdalena Popescu : „Slavici", Editura „Cartea Românească", 1977.**

Climatul perfecționării

Urmare din pag. I

uriaș pe care poporul român l-a făcut înainte încît nici o stavilă nu există pentru cel ce vrea să viseze viitorul cu ochii deschiși. Fac parte dintre aceștia. Mi-am luat libertatea să visez la ziua de mîine în toate lucrurile pe care le îndeplinesc. Mă bucur că după peste trei decenii de eră nouă, realitatea care mă înconjoară îmi oferă suficiente repere să știu și să cred că ziua de mîine va fi o zi bogată în muncă, în pace, în înțelegere.

În mod firesc, Raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Conferința Națională a partidului s-a referit la dezvoltarea economiei. În mod firesc el s-a referit la industrie. Iată însă că aceste deziderate desenează o hartă umană fără de care izbînda lor absolută ar fi de neconceput. Acest **salt superb de la cantitate la calitate** vorbește despre o stare spirituală specifică poporului nostru, despre oameni care au deja în mîinile lor un număr important de victorii ale economiei naționale, un număr destul de mare de zile de muncă și de nopți nedormite, de ore de încordare și de efort, un număr destul de mare de ore în care conștiința a fost profund cercetată pentru ca frînele subiective, tot ceea ce nu era în acord cu mergerea înainte, să cadă, dureros să se rupă pentru ca acel personaj de care era atîta nevoie, acel om al viitorului să poată acum, de-odată, de la tribuna Conferinței Naționale a partidului să-și ceară însăși visarea, înțelegerea zilei de mîine ca o perfecționare continuă a modului nostru de-a avea și de-a fi.

Iubesc și respect munca fizică, acea muncă producătoare de bunuri materiale nu pentru că sînt scriitor. Lucrurile stau chiar invers. M-am născut într-o casă în care singurul lucru care se găsea tot timpul din belșug era munca. Atunci cînd tata venea dimineața de la serviciu, căci pe la Făgăraș, pe la combinatul chimic, se lucrau toate nopțile, noi, copiii, eram trimiși la muncă, căci tata se odihnește. Cunosc foarte bine lumea producătorilor de bunuri materiale și dealtfel, la o examinare mai atentă, romanul meu „Eternitate locală" are umorul specific acelor oameni. Adică aspru, însuflețit de convingerea că dreptatea învinge și nedreptatea moare.

Am fost cu adevărat cuprins de căldură auzind cuvintele secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Conferința Națională a Partidului, cuvinte exprimînd adîncă prețuire pentru muncitori. În acest fel, adeziunea față de hotărîrile Conferinței Naționale a Partidului a devenit un act de suflet și iată că în viața mea muncitorul ITB-ist Muscalu Ion și-a cîștigat dreptul la eternitate. Căci lui Muscalu Ion nu i-a spus nimeni, în 29 de ani, „Noapte bună". Seara adoarme și ea ca un copil nou-nouț. Vasăzică în semn de prețuire pentru munca soțului, o femeie își refuză serile, nu știe cum arată marile bulevarde la ora neonului, nu scrie o scrisoare spre noapte atunci cînd gîndurile respiră tandrețe și dorința de a reveni.

ADEZIUNEA

Urmare din pag. I

TELEGRAME

Mult stimate și iubite tovarășe Mihail Cruceanu,

Cu prilejul împlinirii a celor 90 de ani de viață, din care cea mai mare parte i-ați închinat, încă din fragedă tinerețe, luptei revoluționare pentru triumful cauzei Partidului Comunist Român, a întemeierii partidului nostru, a eliberării sociale și politice a poporului român, pentru progres și democrație socialistă, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de civilizație și bunăstare, conducerea Uniunii Scriitorilor încearcă o deosebită bucurie și satisfacție de a vă trimite un cordial mesaj tovărășesc de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață în tihnă, în mijlocul familiei dumneavoastră și a celor dragi.

Scriitorii din țara noastră vă prețuiesc în unanimitate personalitatea și opera literară, vă înconjoară cu dragoste, respect și prețuire profundă.

Vă urăm încă o dată, din inimă, multă sănătate, mari succese în opera de creație literară și în activitatea obștească.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Dan Simonescu,

Cu prilejul împlinirii a 75 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă roagă să primiți un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Toth Kálman,

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă adresează sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în activitatea de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Stimate tovarășe Grigore Băjenaru,

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de viață, conducerea Uniunii Scriitorilor vă transmite un mesaj de sincere felicitări, calde urări de sănătate, viață îndelungată și noi succese în munca de creație literară.

La mulți ani !

Președinte,
George MACOVESCU

Cartea de debut în 1977

● A devenit o tradiție a revistei noastre ca la sfîrșitul fiecărui an să se acorde o atenție specială celor mai tineri scriitori, respectiv debutanților în volum, în sensul publicării unor articole cu caracter sintetic. Dacă producția editorială circumscrisă fenomenului literar ceiui mai tinăr, pînă acum, adică de la începutul anului 1977, a fost sistematic recenzată la „Cartea de debut", în articolele din prezenta pagină urmărim să oferim un tablou cit mai cuprinzător, edificator pentru cititorii noștri. Sperăm astfel că selecțiile și, firește, caracterizările mai mult sau mai puțin succinte operate de colaboratorii noștri în aceste articole se vor constitui în puncte de reper pentru toți cei in interesați de prezența în cîmpul literaturii a debutanților : cititorii, criticii și editorii. Esențial este faptul că și anul literar 1977 este marcat de o efervescentă activitate editorială consacrată celor mai tineri scriitori și că, prin urmare, aceștia își au partea lor de contribuție incontestabilă la diversificarea și improspătarea peisajului literar actual.

Întîmpinare

1977 este anul unor debuturi în literatură excepționale. În proză și în critică, mai puțin în poezie. Spre deosebire de ani mai îndepărtați și în spiritul evoluției mai recente a literaturii actuale, poeții datorează mult, prea mult chiar, dobîndirii unui anume exercițiu publicistic, ei atingînd repede o „onorabilitate" dincolo de care trec însă rareori. Tipărirea primului lor volum înseamnă, de cele mai multe ori, îndeplinirea unei formalități, indiferent dacă este ori nu dependentă de „hazardul obiectiv" al concursurilor de debut, indiferent dacă e tergiversată sau accelerată. Nu sînt, de aceea, nici „poeți noi", nu aduc nici o „poezie nouă", fără totuși a fi cu totul neinteresanți și fără a se situa, ca „nivel" literar, mai prejos de alți poeți ; dar căutările lor, cite sînt, se îndreaptă aproape exclusiv și în orice caz cu tenacitate către însușirea acelei mărunte „onorabilități" care e condiția minimală a publicării și care poate fi obținută în cele mai diverse moduri. E, înclin să cred, o țintă prea mică și se plătește, pentru atingerea ei, un preț prea mare.

Prozatorii, romancierii în special, sînt poate mai avantajați de absența posibilității de a tipări prea mult în reviste. Feriți de tentația micului succes, au de trecut proba grea a devoțiunii pentru o „chemare" deloc evidentă și în nici un fel stimulată din exterior. Și nu există nici o legătură între efort și rezultate ; dificultățile nu condiționează izbînda ; la capătul tuturor încordărilor, „chemarea" se poate dovedi a fi fost o iluzie, penibil destrămată de un eșec al cărui preț nu se va ști poate niciodată. Debutul unui romancier adevărat e întotdeauna un eveniment. Și trebuie privit ca atare.

Nu auzisem niciodată de numele lui **Mircea Săndulescu** ; l-am citit, după o mai lungă absență din București, pe coperta uneia dintre cărțile care, așteptîndu-mă, formau citeva teancuri misterioase (cărțile noi au ceva enigmatic, în paginile lor freamătă necunoscutul). O carte groasă, o copertă urită, un titlu — **Victorie clandestină** — care, nu știu de ce, îmi aducea aminte de titlurile cărților lui Francisc Munteanu ; am pus-o deoparte fără s-o deschid. După citeva zile, într-un moment gol, neutru, încerc să o răsfoiesc : din și cu indiferență. O frază, un început de capitol, o pagină acolo unde cartea se deschisese din întîmplare. Într-o dispoziție dintr-odată schimbată, încep să citesc de la prima pagină și după ce trec de douăzeci lucrurile sînt limpezi : romanul poate fi oricum, autorul este un remarcabil scriitor. Cine e Mircea Săndulescu ? ! Dau telefon la editură redactorului de carte, aflu că este debutant, profesor de engleză în București, în virstă de aproximativ 30 de ani. Explic de ce mă interesează ; „mai am un debutant — îmi spune Georgeta Dimisianu —, și el, foarte bun, Ioan Dan Nicolescu. Tot cu un roman, **Rana statuilor.** Să-l citești neapărat". Mulțumesc pentru tot, știu că programul pe care îl aveam în ziua aceea e compromis : cu telefonul scos din priză, amînînd, renunțînd, citesc fără pauză cele cinci sute de pagini ale romanului, cu bucuria rară de a fi descoperit UN ROMANCIER.

...Pe care, aveam să văd, îl mai „descoperiseră" Al. Piru și Eugen Simion, iar înaintea lor — Editura „Cartea Românească".

Avertizat de astă dată, dar cu aceeași bucurie, am citit și romanul lui Ioan Dan Nicolescu. Și acesta comentat — admirabil — de Eugen Simion.

E un an fast 1977 pentru proza românească dacă, pe lîngă cele citeva strălucite cărți publicate de „consacrați", s-au tipărit aceste volume de debut ; pe care nu le voi comenta aici (articolele lui Al. Piru și Eugen Simion au apărut de altfel în „Luceafărul"), mulțumindu-mă deocamdată să le așez în rama unei mărturii sentimentale. Întîlnirea cu asemenea cărți, trăită cu intensitate, e poate justificarea cea mai înaltă a criticii literare : miile de pagini cenușii, pustiul dezolant al atitor volume rudimentare, toate parcurse și suportate cu sentimentul inutilității, se șterg din amintire.

Celor care **au venit,** debutanților străluciți ai acestui an — Mircea Săndulescu și Ioan Dan Nicolescu în proză, Magdalena Popescu și Alex. Ștefănescu în critică — li se cuvine o întîmpinare pe măsura cărților pe care ni le-au dăruit.

Fie să ne putem entuziasma de apariția cărților bune măcar atunci cînd aparțin unor debutanți.

Mircea Iorgulescu

Momentul criticii

Iată, mai întîi, cifrele : 34 poeți, 16 prozatori, 20 critici și istorici literari, nici un dramaturg. În total **70 de debuturi literare** în 1977, pînă la 1 decembrie. Din cite știu urmează să mai debuteze în această lună și în ianuarie — dar în contul lui '77 — încă vreo zece autori. Nu e de mirare, cunoscînd starea dramaturgiei contemporane, că nu avem nici un debut dramaturgic. Nu ne poate mira, cunoscînd de asemenea starea poeziei și a prozei, numărul mare de poeți și relativ mare de prozatori la prima carte. 20 de critici și istorici literari într-un singur an este însă, orice s-ar spune, un număr peste așteptările noastre și mult în afara normei, dacă admitem ca normă pe cei 14 debutanți în acest gen din anii 1973 și 1974 la un loc sau pe cei 16 din anii 1975 și 1976 iarăși la un loc. Peste așteptări, desigur, dar nu tocmai surprinzător. Trăim un **moment al criticii** și asta se vede deopotrivă în cărți și în acțiunea critică curentă. Aceasta din urmă dă, prin unitatea diversităților și prin aplicația imediată la obiect, măsura vivacității criticii de azi, în vreme ce cărțile dau măsura valorii ei intrinseci și a durabilității. O atare observație este o banalitate și dacă o repet e pentru că am observat de la o vreme o tendință — greu de precizat a cui anume — de a privi critica în afara cărților ei, la nivelul numai al exercițiului curent, cu intenția de a-i sublinia defectele ce se ivesc, aș zice inevitabil, în cadrul atît de divers și de schimbător al miezului realității. Numai că este artificială orice despărțire netă între critica din reviste și critica din cărți iar cine se străduie să caute petele negre ale celei dintîi ignorînd-o pe cealaltă intră ușor în eroare logică. Mai cu seamă că, nu întîmplător, mare parte din cărțile bune de critică apărute în ultimul timp sînt scrise de aceiași excesiv mustrați critici ai literaturii „la zi", în speță cronicarii literari, funcționînd ca atare sau în contexte similare...

Așadar, 20 de debuturi în critică și istorie literară pe traseul lui 1977. Citeva constatări de ordin general : a) debuturile acestea sînt cu puține excepții false debuturi ; autorii se află la prima lor carte, așa că formal îi tratăm ca debutanți, dar au în urmă o relativ îndelungată experiență critică, prima carte găsindu-i la maturitate, ceea ce conferă debutului lor un sens relativist (Magdalena Popescu, Ion Vartic, Andrei Brezianu, A. I. Brumaru, Petre Mihai Gorcea, Ileana Verzea, Al. Ștefănescu, Clio Mănescu, Liviu Grăsoiu, Virgil Stanciu, s.a.) ; b) sub aspect tematic notabilă e varietatea preocupărilor: istorie literară cu metodă critică (Liviu Grăsoiu, Fănuș Băilești eanu) sau integratoare (Petre Mihai Gorcea, Mariana Ionescu), literatură contemporană în ansamblu (Al. Ștefănescu) sau monografic (A. I. Brumaru), literatură comparată din unghiul „influențelor" și al „confluențelor" (Ileana Verzea, Ion Vartic, Aurel Curtui), literatură universală pe arii tematice și lingvistice (Andrei Brezianu, Virgil Stanciu, Clio Mănescu) sau de tip exegetic (Ana Maria Păcuraru) ; c) dincolo de disponibilitățile critice mai mari sau mai mici ale fiecăruia, dincolo de diferențele metodologice, comune le sînt datele fundamentale de biografie intelectuală : formație spirituală, definită, informație literară solidă, seriozitate profesională ; d) o tendință generală este personalizarea discursului critic, consecință a maturității stilistice (e vorba de stilul critic propriu-zis dar și de stilul gîndirii critice), și a constituirii unui fel propriu de a gîndi literatura, dacă nu chiar a unei concepții critice. Fără îndoială toate aceste constatări implică și un anume nivel de valoare a debuturilor critice. În ce mă privește îl consider drept remarcabil. Pe ce mă bazez ? ! Aș zice că pe majoritatea cărților și n-ar fi o exagerare. Despre unele am scris, despre altele încă nu, oricum, o trecere în revistă a celor mai semnificative (și concludente) are funcțiune de argument, chiar dacă ordinea — recunosc — e preferențială :

Slavici de Magdalena Popescu impacă admirabil spiritul monografic cu spiritul eseistic sub un regim metodologic ferm și consecvent, studiul întreg fiind în egală măsură descriere și rescriere a operei lui Slavici cu minuția documentară și fantezia critică necesare unei interpretări personale ; **Spectacol interior** de Ion Vartic are înfățișarea unui caleidoscop, diversitatea de obiect și de temă a eseurilor ce-l compun vădind nu doar informație literară serioasă și o formație intelectuală de tip universitar ci și un fel de radicalism al ideilor și motivelor critice, susținut de o remarcabilă inteligență ; **Odiseu în Atlantic** de Andrei Brezianu, cartea unui comparatist nedeclarat, impune prin finețea

Virgil Almășan, Gheorghe Iacob : „Odă Patriei"

investigației critice, în manieră, totuși, eseistică, a motivului sau temei titulare într-o arie de civilizație și de cultură (anglo-saxonă) foarte bine stăpînită, cu referiri și estetice și sociologice subtile ; **Preludiu** de Al. Ștefănescu este o curajoasă încercare de concentrare într-un tablou sever a literaturii contemporane, atestînd suplete critică și un stil personal, dincolo de oscilațiile gustului, încă detectabile prin ceea ce lipsește din imaginea propusă ; **Masca principelui** de A. I. Brumaru, citită, din păcate, cam neatent, conține o tentativă, în bună măsură reușită, de privire a literaturii unui scriitor contemporan (Eugen Barbu) în lumină bachelardiană și într-un limbaj adecvat, pe alocuri de o prețiozitate terminologică ostentativă ; **Nesomnul capodoperelor** de Petru Mihai Gorcea interpretează literatura lui Sadoveanu, Arghezi și Rebreanu în intenția sintezei, dovedind putere de analiză, spirit de observație și consecvență metodologică într-un stil însă cam didactic, de explicitare excesivă ; **Byron și byronismul în literatura română** de Ileana Verzea e o analiză în spirit comparatist a „succesului" și „influenței" unei mode literare într-un alt spațiu decît cel în care s-a născut, notabile fiind meticulozitatea documentării și exactitatea diagnosticării. Un cuvînt trebuie spus despre excelenta monografie dedicată de regretatul Ovidiu Cotruș lui Mateiu Caragiale, cartea intrînd prin valoarea ei în sfera lucrărilor de referință peste care nici un cercetător viitor al operei mateine nu va putea trece fără a prelua sugestii și idei.

Laurențiu Ulici

În căutarea cuvîntului

Ce oare poate spune despre poetul viitor ori chiar despre Poezie, cartea de debut ? Sînt poeți a căror forță de creație a izbucnit tumultuos, dar s-a istovit după primele apariții. Și, la antipod, cît de trudnic, cît de îndelungat a fost debutul unui creator de mare energie poetică ca Arghezi.

Cititorul avizat, adică criticul, se găsește în dificultate atunci cînd trebuie să se pronunțe asupra debuturilor unui an editorial. Pe ce plan se va situa demersul său ? Pe acela al taxinomiilor ? Dar, în acest caz, orice ierarhie este lipsită de conținut, deoarece absentează termenul de comparație, elementul ordonator în funcție de care pot fi rînduite respectivele opere. Spicuiesc din citeva cărți : „și toată casa e un gorun cu cercuri de zi" (Ion Davideanu — **Gravuri**) „ca melcul pe oglindă descopăr adevărul" (Laurențiu Cârstean — **Ținutul îndepărtatelor seri**). „Iar prin albastru trece o spaimă de-însemă ordonatoare : aceea a plecării. Poetul este centrul unui univers, care departe de a fi opresiv, convergent, este, din contra, emergent. Toate par a se desprinde de el, golindu-l de aparențe și lăsîndu-l singur în fața marilor întrebări. Iar atunci cînd va vorbi despre rădăcini, despre „aici", poetul va vorbi de fapt despre „izvoare".

Rîndurile de mai sus sînt simple impresii de lectură. Ar fi prezumțios să fie luate drept un „bilanț" al debuturilor poetice ale anului 1977 (sînt aici omise apariții notabile ca Dumitru Eliade, George Iarin, Patrel Berceanu, Laurențiu Cârstean, I. V. Strătescu, Mariana Bojan ș.a.). Ideea ipostazelor limbajului poetic în acest moment decisiv al întîlnirii creatorului cu poezia a ordonat materialul prezentat. Așa încît cele spuse pînă aici sînt dedicate nu atît „debuturilor", cît mai ales **debutului.**

Mihai Coman

rare" (Ion Popa Argeșeanu — **Subțire trecere**) etc. Dar, dacă figurile izolate pot fi sclipitoare, cu mult mai greu se constituie viziunea integrală, acea percepție globală care-și asumează lumea în mod specific, generînd universuri poetice. S-a spus adeseori că poezia nu este numai un mod de a scrie, ci și unul de a gîndi lumea. Și, ca orice „modus vivendi", și gestația ei cere acumularea, în timp, a unei experiențe decisive. De aceea, și critica remarcă adeseori acest fapt, cartea de debut ne poate aduce mai ales un stil propriu, un glas personal și mai rar, o viziune totală inedită.

Se susține uneori că poezia este „mod de a trăi" iar alteori, că ea este „mod de a spune". Se pare însă că adevărul este la mijloc, căci modul specific de a trăi numit poezie se realizează prin actul comunicării poetice. Simpla trăire „poetică" a unui fapt, nu ne va face niciodată să fim și „poeți". Or, relativa inaccesibilitate a acestui statut stă în dificultatea găsirii unui limbaj propriu prin care lumea să poată fi gîndită și trăită într-un mod autentic și inedit. Se mai susține că poetul comunică, prin poezie, o stare. — Fals ! Poetul nu comunică cu nimic mai mult decît ceea ce comunică versurile sale. Acestea pot genera un univers liric (adică o constelație verbală care ne oferă un model de lume posibilă, pe care o trăim ca atare) ori sugestia unei stări (adică, prin interacțiunea cuvintelor, dincolo de semnificația lor, poezia trimite către o anumită dimensiune pe care nu o putem exprima decît prin termeni legați de psihologie). Și cum problema limbajului poetic este esențială pentru cartea de debut voi nota, de-a lungul lecturii, citeva din aspectele, concretizate în creația individuală, ale acestui proces.

Este uluitor cîte lucruri se petrec în poezia Ioanei Crăciunescu **(Scrisori dintr-un cîmp cu maci).** Găsim aici o adevărată explozie de fapte mărunte, difuze, fără capăt. Totul are aerul unei povestiri rostite pe nerăsuflate, încărcată cu multe evenimente și relatată cît mai pe scurt. De fapt, tonul narativ nu este decît o mască pentru confesiunea lăuntrică. Anihilatoare prin multitudinea lor, acțiunile se dizolvă reciproc, își pierd înțelesul și rostul ; convergența lor generează o anumită disponibilitate pentru reverie. O ironie blîndă dublează toate cele povestite. Ea este ecoul detașării de fapte, a distanței față de universul creat. Limbajul devine transpareat, căci prin el cititorul pătrunde spre sugestii neexprimate. El este atras nu de ceea ce acesta spune, ci de ceea ce el presupune. El descoperă atunci nu o confesiune, ci o contemplare, nu un șir de fapte, ci o stare continuă de reverie senină.

Pentru Liliana Ursu **(Viața deasupra orașului)** lumea este o încordată luptă între natural și tehnologic. Se poate remarca disoluția ordinii biologice într-una pur obiectuală, mecanică. Elementele cosmosului se întrepătrund, ființele devin alcătuiri hibride, haotice. În această lume cu „cercuri de asfalt" și „nori sintetici" poeta este „electrocutată de seve". Se observă că orașul (elementul tehnologic) nu reprezintă o temă, un obiect poetic, ci un vocabular. Elementele sale nu sînt cîntate ca atare, pentru virtuțile lor intrinseci, ci sînt folosite ca termeni expresivi pentru a comunica o anumită stare și viziune asupra lumii. Fenomenele naturii sînt descrise prin fapte din ordinea orașului. Acesta îi furnizează poetei un limbaj adecvat exprimării trăirilor sale în fața lumii. Pentru ca poezia să se nască a fost de ajuns să se ivească un cuvînt, un vocabular metaforic, care să integreze universul inconjurător.

Primordialitatea limbajului poetic, ca transcriere mediată a viziunii, este și mai evidentă la Ion Iovan **(După amiaza unei clipe).** Orizontul său poetic, lumea „obiectuală", creată de textele sale, este doar un pretext pentru o altă ordine a zicerii poetice. Pe un plan secund se decantează un sens difuz, nelegat de conținutul concret al fiecărei poezii. Înșiruiri de fapte, notații vizuale, observații curg fluent, aproape fără pregnanță. Dincolo de ele, cuvîntul sugerează o altă deschidere a semnificației poetice : este sugestia unei stări, văzută mai puțin ca o coordonată psihologică, ci mai ales ca o dimensiune a lumii.

Tot limbajul este cel care te izbește la primul contact cu poezia lui Corneliu Vadim Tudor **(Poezii).** Sonor, maleabil, armonios, el se impune ca o prezență în sine. Dacă s-ar putea folosi o asemenea formulă, ar trebui să vorbim de o „calofilie sonoră". Deseori valoarea simbolică a textelor este potențată de arhaismul șocant („veliștea vremii", „tinerețe scumpă, vreme de porfiră" etc). Bogate în metafore, poeziile sale creează un spațiu aparte ; discursul liric se convertește într-un univers poetic. În consecință, poezia sa este întotdeauna evocatoare. Altfel spus, ea își creează un referent propriu. Metafora și simbolul direcționează semnificația către constituirea unui univers obiectual. De aceea, centrul de interes se fixează nu asupra spunerii poetice (ca act), ci asupra tărimului pe care ea îl circumscrie. Imaginea va fi atotputernică, frapînd prin forța ei evocativă. Discursul se imanentizează (devine opac), nu mai trimite către nici o dimensiune exterioară. Semnificația lirică nu este centrifugă, ci centripetă.

Poet în toată puterea cuvîntului este Nicolae Dan Fruntelată **(Puterea sunetului).** În versul său plin de forță, recunoaștem filonul fertilizator al simțirii populare. Lumea sa este animată de o stihie lăuntrică. Totul este fierbere, tensiune, devenire. Poetul este bîntuit de semne și de puteri. Străpuns de acestea el participă la o ordine mai înaltă a lumii : aceea a tainelor și stihiilor. Recunoaștem aici programul blagian, transpus de Nicolae Dan Fruntelată într-o viziune originală, retrăit pe coordonatele unei sensibilități proprii. Textele sale dau la iveală o

Porți și fîntîni

Întîmplarea a făcut ca volumul Vindecările *(1976) să apară exact la zece ani după debutul din* Contemporanul, *însoțit de emoționantele cuvinte ale poetului Geo Dumitrescu. Zece ani trecuseră de la acel număr purtînd data de 5 august 1966. Încărcate de semnificații diferite, cele două date, stringînd între granițele lor un deceniu, aș vrea să le cred, evocîndu-le acum, firesc, apropiate, asemănătoare cu stîlpii aceleiași porți. O poartă maramureșană voi adăuga repede. O poartă deschisă către o gospodărie grea și aspră, o poartă mîndră, înaltă, fără de care rosturile și temeiul casei și omului ce ți-o deschide par mai puțin statornice și frumoase. Deci o intrare în lumea creației pe care s-o vezi, să te bucuri c-o văd și ceilalți, nesubordonată acareturilor și curții, o intrare orgolioasă, într-un fel, spre tine și ai tăi, care să-i onoreze și pe cei care-ți calcă pragul. Nu o ușă dosnică ori josnică sau o portiță pe care-o biciuie vîntul, căzută într-o rînă, nu trei-patru scînduri încropînd o intrare indiferentă, profanînd ideea pragului spre o lume nouă și trecerea, creșterea. Generația mea a debutat în volum, cel mai adesea, tîrziu. Numele s-au amestecat cu cele dinaintea lor și cu cele care-au venit grăbite din urmă, dar toate acestea n-au avut importanță, căci virsta debutului nu reprezintă pentru nici unul din noi un titlu de glorie sau o sămînță de nostalgie. Fiecare ne construim poarta noastră și ne gospodărim — nu văd nimic străident pentru urechea poetului în acest cuvînt — darul nostru. Modelul meu contemporan de volum de debut a fost cel al poetului Dan Laurențiu. Esențialitatea unei rostiri stăpînită încă din prima carte. Dar nu mi-am potrivit vocea după cea a poetului ce-și tipărise primul volum odată cu cîțiva colegi de virsta mea. Am înțeles însă că Poziția aștrilor e o poartă și că multe din celelalte cărți, deși și-au găsit lumea, nu și-au deschis o cale spre ea. E foarte ciudată această descoperire a unui univers, revelația că te afli în fața unei lumi care poate fi a ta precum îți aparține zidul casei și ferestra prin care doar tu vezi astfel cerul și dealurile, răsăritul și florile de gheață ale iernii ; e foarte ciudat acest sentiment și conștiința că, dacă-ți lipsește intrarea spre poezia ta, pragul către tine e ca și cum ai pierde totul. Cînd am citit cronicile la prima mea carte, am căutat în miezul lor urmele sau semnele că această poartă spre lumea mea există. Am citit și recitit cuvintele scrise de Nicolae Ciobanu, Constanța Buzea, Laurențiu Ulici, Liviu Leonte, Nicolae Manolescu, S.I. Nicolaescu, Petru Romașan, Dinu Flămînd, Corneț Ungureanu și cronica din* Transilvania, *tălmăcîndu-le astfel, măsurîndu-le cu această măsură și nu cu laude ori critici în afara poeziei. Nu sînt în primul rînd originale porțile din Maramureș. N-au vanitatea alterității și-a inovației cu orice preț. Sînt înalte și drepte, solide și curate și nu întîmplător lîngă poartă se înalță cumpăna fîntînii și ghizdurile ei, poartă și fîntînă sînt legate. Fiecare din noi dăruindu-și prima carte dorește să pună în fața cititorului său o poartă și o fîntînă. Nume noi și-au pus semnătura pe un volum în ultimul an. Pe citeva dintre ele le cunoaștem de mult, ca și cum poarta și fîntîna existau înainte să existe cartea. În poezie, Liliana Ursu, Ioana Crăciunescu, Ion V. Strătescu, Laurențiu Cârstean, Mariana Bojan, Ion Iovan, Gabriel Chifu, Ștefan Ioanid, Corneliu Vadim Tudor, Nicolae Dan Fruntelată. În proză, Dragomir Horomnea și premiata* Luceafărului, *Areta Șandru, Dan Claudiu Tănăsescu, Sorin Holban, Nicolae Neagu și romancierii Mircea Săndulescu și Ioan Dan Nicolescu. În critică și istorie literară Gelu Ionescu, Marian Papahagi, George Gană, Alex. Ștefănescu, Mariana Ionescu, G. Gheorghiță, A.l. Brumaru, Mircea Scarlat, Virgil Stanciu, Gheorghe Pătrar... În spatele acestor nume există sau nu o identitate creatoare, un ținut, o lume, un adevăr estetic. Ceea ce știu sigur, bucurîndu-mă și tresărind în fața acestei certitudini atît de simple și împovărătoare, este că cei ce vor rămîne din aceste înșiruiri de nume vor avea sau au deja poarta și fîntîna lor precum casele din Maramureș.*

Doina Uricariu

DEBUTURI ÎN ROMAN (III)

O posibilă carte de moravuri

Recomandat de Marin Preda („Dragomir Horomnea e un tînăr debutant, dar cartea sa e matură, plină de fapte și încărcată de surprize care fac lectura pasionantă... Un prozator de viitor") și susținut de o parte a criticii literare, romanul **Cer cuvîntul** este opera unui ziarist perspicace, interesat de faptele actualității, în stringența și, am zice, tulburea lor efervescență. Față de tendința prozatorului român de a merge cu un pas în urma evenimentului și de a scoate o filozofie de viață din prezentarea prea parabolică a istoriei, dorința unui debutant de a pipăi pînza actualității sociale și a scoate din ea simbolurile morale ale individului reprezintă, se înțelege, un indiciu de bun simț și clarviziune. Însă nici clarviziunea în privința temelor, nici bunul simț față de ele nu sînt suficiente în roman. Mai trebuie un simț al creației care să aducă documentul de viață în literatură și să dea subiectului smuls din cronica prezentului o reprezentare generală de viață.

Ce ne spune, din acest punct de vedere cartea lui Dragomir Horomnea ? Fără complicație epică, ea reproduce stenograma unei ședințe pe un șantier carecare, voind să surprindă într-o împrejurare obișnuită de viață o varietate de atitudini umane. Inginerul Păun, specialist eminent și, după cite se pare, om cu o moralitate de bronz, face cerere să fie primit în partid, și cererea este primită, la început, sărbătorește. Vorbitorii elogiază pe candidat, candidatul se simte stingherit de atitea vorbe bune, în fine, cazul este limpede și nici o complicație nu se întrevede. Întrebările ca și răspunsurile sînt de o banalitate previzibilă, cuvintele n-au culoare, frazele n-au originalitate. Înțelegem că prozatorul își alege deliberat o schemă și un limbaj adecvat, cu intenția de a sugera monotonia, rutina normalității. Însă, de ar merge pînă la capăt așa, romanul n-ar fi posibil sau ar fi posibil numai într-un singur caz : să existe un talent puternic de analist care să dea, din observarea faptelor mărunte, iluzia locurilor comune ale vieții curente, dar de la o mare înălțime a spiritului. Cazul dificil al actorului care trebuie să interpreteze rolul unui actor fără talent. A sugera lipsa de vocație cere o mare vocație și numai artiștii mari se încumetă să dea viață unor astfel de personaje.

Dragomir Horomnea nu merge pe această cale, el tulbură după oarecare vreme premizele cărții, punînd pe cristalul personajului său o pată. Seriosul, priceputul, onestul inginer Păun avusese un moment de derută pe cînd se afla în străinătate. Ispitit de contractul unei firme străine, el ezită timp de o săptămînă, apoi ispita este învinsă și inginerul se întoarce acasă. Nimeni nu cunoaște această veche criză morală, inginerul Păun ține, totuși, s-o mărturisească în fața adunării de partid, din dorința, lesne de bănuit, de a se elibera de un rău ascuns. Confesiunea produce stupoare, tonul sărbătoresc dispare, atitudinile vorbitorilor se diferențiază. Romanul începe (sau ar putea să înceapă) propriu-zis de aici pentru că, odată ce conflictul se complică, apare și posibilitatea unei diferențieri tipologice. Romanul devine, într-adevăr, mai interesant, totuși personajele întîrzie să iasă din anonimat. Dragomir Horomnea orientează cartea, jurnalistic, spre un caz moral. Este sau nu culpabil inginerul Păun ? Adunarea se împarte în două și faptele inginerului sînt puse pe două coloane. Cei care îl neagă sînt în ofensivă, antipatii refulate ies, acum, la suprafață, greșelile vechi ale inginerului sînt reactualizate. Lucrînd, pe cînd era tînăr de tot, la căminul cultural din sat, pregătise un fotomontaj în scopul de a populariza avantajele agriculturii socialiste, dar imaginile fuseseră trucate. În ce scop ? în scopul de a înșela pe țărani, spun cei care îl acuză. Dimpotrivă, zic alții, mica înșelătorie servea o cauză înaltă : mai repedea hotărîre a sătenilor de a purcede pe calea socialismului ! Un inginer din aceeași localitate, Pătrăuț, invidios pe succesele lui Păun, îl acuză de a fi făcut presiuni asupra propriului tată pentru ca acesta să intre în cooperativa agricolă, un altul aduce amănuntul că, același Păun, pe cînd se afla în concediu, n-a vrut să participe la strîngerea recoltei, amenințată de ger. Din altă relatare aflăm că personajul avusese conflicte cu inginerul Mocreață de la centru și asta nu-i bine pentru că arăta o înclinație spre anarhie.

La șirul faptelor negative se adaugă și detaliul că mama culpabilului Păun este o ființă religioasă. În fine, inginerul a indicat altă dată, la începuturile carierei lui, o soluție tehnică falsă, aducînd prejudicii întreprinderii, și în altă împrejurare a acoperit pe un șofer care furase niște saci de ciment de pe șantier, obligîndu-l, este drept, să-i restituie. Șoferul însă, explică inginerul, era la prima lui abatere și avea o fată bolnavă care, în fapt, a și murit. Nereclamîndu-l, el a avut în vedere o pedagogie simplă, și pedagogia a dat roade : șoferul Băoiță Vasile s-a îndreptat, fiind azi un muncitor destoinic, onest.

În lista faptelor bune figurează și curajul inginerului Păun (salvase un muncitor de la moarte) și, în genere, la toate acuzațiile aduse de răuvoitori, există reversul medaliei. Păun n-a participat, de pildă, la salvarea recoltei nu din lene sau indiferență, ci pentru că s-a grăbit să se întoarcă pe șantier pentru a salva betonul amenințat de ger. N-a insultat pe superiorul său Mocreață, s-a opus doar în chip dîrz unei hotăriri aberante venite de sus. N-a fost tentat, pe cînd se afla în străinătate, de bani, a avut doar un moment de șovăire, provocat de o cauză intimă. Cauza iese pînă la urmă, cu toată împotrivirea inginerului, la iveală. Din relatarea directorului Nicolau, fost profesor al inginerului Păun, reiese că acesta din urmă avusese dificultăți în familie : soția, doctoriță, nu acceptă viața aspră de șantier, vrea distracții, viață mai variată, comoditățile civilizației și, intrînd în conflict, soții sînt pe punctul de a se despărți (eternul conflict grav al prozei ușoare).

Ezitarea inginerului Păun avusese, vasăzică, nu o cauză de ordin politic, cum însinuează unii vorbitori (între ei, o femeie teribilă, Viorica Hortopei) ci una sentimentală, repede depășită. Dialectica aceasta intimă nu este înțeleasă, și inginerul Păun nu primește, în cele din urmă, adeziunea adunării. Unii dintre cei care îl susținuseră îl părăsesc, alții continuă să-l apere, dar fără succes. Cererea este amînată, pînă ce cazul său va fi elucidat. „Parcă mai scîrțîie ceva, tovarășe inginer", explică un personaj, nea Cîrnu, care-i dăduse recomandare, dar votase împotriva primirii în partid.

Acesta este dosarul pe care îl propune Dragomir Horomnea, într-o relatare reportericească, liniară, cu un mic și neinsemnat artificiu epic (rememorarea unor întîmplări vechi sub forma unor paranteze introduse, fără altă explicație, în cronologia narațiunii).

Nimic de zis împotriva formulei epice și nici împotriva subiectului ca atare, pretext pentru un posibil roman de moravuri. Însă justificarea „cazului" este în **Cer cuvîntul** nesatisfăcătoare. „Pata" morală a inginerului Păun este de-a dreptul absurdă, ca toate celelalte erori pe care le fabrică adversarii săi. A discuta, pe mai multe pagini, dacă un tînăr activist cultural a făcut sau n-a făcut bine expunînd o fotografie cu spice de grîu mai mari decît în realitate mi se pare un fapt derizoriu. A întoarce pe toate fețele amănuntul că un inginer în concediu nu participă la munca agricolă este, iarăși, a dramatiza în chip inutil viața, și a falsifica literatura crescută în marginea ei. O oarecare consistență au în **Cer cuvîntul** însemnările despre unele piese secundare din acest roman-document (Popeangă, Haralamb Fătucă zis Malacu), deși limbajul personajelor, de o trivialitate necolorată, nu reprezintă o bună carte de vizită : „doar nu-s supus austriac", „nu-s făcut la bețe" etc. Romanul lui Dragomir Horomnea, pornind de la o premiză verosimilă (istoria culpabilizării unui individ inocent) devine pînă la urmă schematic. Oamenii n-au viață, dosarul-moral rămîne, în afara simțului de creație, nerevelator.

Eugen Simion

planetă de tînăr

Publicăm în numărul de față, la rubrica „Planetă de tînăr", pe cîțiva dintre poeții și prozatorii tineri debutanți și susținuți mai atent de revista noastră în ultimii ani, pe cîțiva dintre autorii ale căror creații îndreptățesc speranța că mîine numele lor se vor așeza pe coperțile unor cărți demne de stima cititorului, de prețuirea criticii literare. Marin Lupșanu, Mircea Brăiliță, Denisa Comănescu, Artur Bădița, Dan David, Constantin Dochian, Marian Bodea, Adrian Frățilă, Boris Marian, Mircea Nedelciu și Dumitru Augustin Doman, prezenți în paginile revistei de față, ne par — la fel ca Aurel Antonie, Marian Drumur, Mihai Vișan, Gheorghe Truță, Roman Istrati, Tatiana Lucsandra, Mihai Adrian Eres, Florea Burtan, Aurel Sefciuc, Ion Andrei, Marcel Bărăgan, publicați în alte numere ale revistei, mai mult decît niște „stele fără nume". Dintre ei, avem încredințarea, se vor impune noi autori de talent, aspirația lor către literatură va cunoaște împliniri importante. Le adresăm acum, în numele redacției revistei „Luceafărul", propunîndu-i totodată atenției editurilor noastre, o colegială urare de „Drum bun".

marin lupșanu

Mori de grîu

La marginea satului înmirezmate și dulci
morile de grîu imense cît niște dealuri
pe care turmele soarelui pasc în neștire.
În coliba unui roi de albine să intri
și nu vei găsi atîta lumină ca-ntr-o moară de grîu :
lemnul acela troienit de făină,
boabele risipite luminînd dușumeaua
și mărarul blajin și suav ca un tei înflorit.
Într-o moară străveche de grîu toamna să intri
cînd lumina fosnește în boabele dulci
și soarele, patriarhal arde numai în pieptul țăranului tînăr. Un sentiment
de împlinire ți-apasă sufletul ca și cum
firizile cerului pe umerii tăi s-ar sprijini.

La marginea satului împrejmuite de nuci
morile de grîu înmirezmate și dulci.

Rădăcini

„Cînd rupi pîinea caldă pe masă
și din ea țîșnesc ciocîrlii
ce sentiment îți luminează sufletul tată" ?
„Fiul meu,
un plug de lemn dacă rămîne prea mult în brazdă
prinde rădăcini, învlăstărește
și tu știi aceasta, altfel,
n-ai iubi Caii și Soarele cu atîta patimă,
nu ți-ar fi sîngele înmirezmat de mirezmele cîmpului
și-n pieptu-ți tînăr și sănătos
n-ar pendula Soarele ca o inimă".
„Tatăl meu,
cu patimă iubesc Caii și Soarele
dar uite, la temelia copilăriei mele
țărîna umedă imbobocește, dă-n floare",
„Ehei, fiul meu, părinții pe sub pămînt
dorm cu rădăcinile grîului de gît".

Părinții

Cu piepturile troienite de albe cămăși –
părinții –
lemnari, fîntînari cu teaca ochilor plină
de zeii păcii și de lumină.
Toamna pe cîmpurile mari
ca pe niște prunci ținînd snopii în mîini
buni părinți cu piepturi albe cum sînt fagurii din pîini.
Țărani – aspri cu viața dar blajini cu țărîna
pe care o mîngîie cu sufletul nu cu mîna.
Țărani noduroși ca niște copaci
cu rădăcinile adînci cît istoria neamului
fiecare inel : un război, o răscoală
moartea unui copil sau o ploaie viguroasă de vară,
anul în care și-a 'nălțat casa sau i-a căzut boul în jug
cînd însuși țăranul i-a luat locul la plug.
Bărbați care la nevoie duc soarele-n spate
și-l răstoarnă pe cîmpuri însămînțate,
femei cu mîinile înzăpezite de cocă.
Dacă nu dorm vara pe cîmp
țăranii se-mbolnăvesc, se sufocă.

dumitru augustin doman

cerul

Pe la trei și jumătate spre dimineață i se făcu somn, de vină putea fi aeroterma care-i arunca în spinare de la cinci-șase pași valuri de aer cald și umed. I-ar fi spus lui nea Busuioc, „mai oprește-o dom'le, dă-o dracului de măgăoaie, n-a dat gerul peste noi, căldură fac și mașinile...", dar cum să-i spună el așa ceva lui nea Busuioc cînd acesta era cel mai vechi strungar din secție, iar el cel mai nou, era la a doua săptămînă de schimbul trei. Rămase de cîteva ori amorțit, motăind în fața strungului, pentru o clipă începea să se innoade un vis, se trezea apoi la cîte un zgomot mai puternic și hotărît să iese la aer să se trezească.

Afară îl tăie un aer rece. Pe cerul sticlos și plin de stele, deasupra Bahluiului atîrna o lună lămîie ; o privi crîncen clipe lungi pînă nu mai vedea decît haloul ei rostogolindu-se pe loc ametitor.

Aude pocnind ușa masivă de tablă și se-ntoarce brusc, poate e maistrul ; dar nu, nu este maistrul, ci Nuțu, colegul lui cu care s-a angajat cu o lună în urmă.

— Ce faci, mă, aici ?

Dă din umeri și mormăie un „mi-e somn...".

— De unde să iau o roabă ?, nu tace Nuțu, trebuie să duc niște flanșe.

— Eu n-am, îi răspunde și face gestul de a întoarce buzunările pe dos. Și, în definitiv, asta nu-i sculă de strungar.

— Du-te dracului, înjură Nuțu și pleacă.

Răcoarea nopții îi taie fruntea. Deodată se opresc motoarele la compresoare și se lasă liniște, doar din secție se aud vuind mașinile, ca ecoul unui rîu poticnindu-se în cascadă. Pereții secției sînt fulgerați des de arcul electric de sudură din secția alăturată.

E martie, se gîndi, ar trebui să fie primăvară dar iarna asta insistă. Ridică din nou ochii spre cer, era sticlos și plin de stele. Își aminti că duminica trecută a fost pe-acasă pe la Nuțu și l-a privit seara împreună cu Marina, sora lui Nuțu. „Tu știi cerul ?". l-a întrebat odată Marina și el a privit-o mult, parcă o veșnicie, ea a tăcut parcă vinovată și el și-a simțit deodată fruntea nădușită și i-a zis : „Poate-l învățăm împreună". Au rîs încet amîndoi, se făcuseră gropițe în obrajii de țigancă ai Marinei, i se făcuseră gropițe în obraji și-i sclipeau ochii și dinții lați. Au rîs încet, tainic.

mircea brăiliță

Labor

Valul ce bate acum dar și pururi în
oamenii tăi diafani
ca într-o stîncă celestă – o ! Patrie – piere
în grele mătăsuri cu dor de tăcere.
Muzica vie a smulgem din pulberi sub blinda
uriașa ureche a marilor mani :

cîntec de trecerea soarelui, lunii ca
roți îngerești pe miresmele cîmpului darnic
lamura singurătăților noastre le-alungă
ca veșnice comori la soborul de prunci
care uite cum rid și li-e plînsul amarnic

cîntec despre grădini înviate și nu
labirintului imn pentru strîmba-i nemărginire
ființele cele mai limpezi l-aud
dacă ființele cele mai drepte plivesc
gloria lumii (o ! floare) cu-o mînă atît de subțire

lirica magna din sufletul bulbilor vechi
care fac în secret înfiere
și toamna păduri scuturate de chin și
corvezile noastre în timp cum se-ntorc
ca stupini pe un fluviu de miere

fala timpanelor reci ce-o auzi
prăbușită de fluierul dulce și fală
a citirilor sorții în grai părintesc
ca un rîu oglindind galaxia spirală

și vor sui ca sărbătoare
în cosmosul preamilostiv aceste
(plîngerea timpului, dor de tărîm și cîntul)
și-n țara de poveste
va licări argintu-mi limbii
din pulbere cînd trece vîntul.

Om nou

Om nou
arată-te iar pentru mine să rătăcim în dublă soartă
atît de-aproape să trăim încît să nu știm cine moare
să fim tot fericiți dar prinși într-o priveliște mai crudă
unde-n cîmpiile fierbinți fug sorii reci de sperietoare
și aerul i-adus la buze printr-o nepămîntească trudă
iar carnea secolului, dulce, aproape să ne-nghețe-n gură
în oglinzile minții, cu vitezele minții
să ardă huila timpului nou
noi cu mîini nestemate alesătură
să scoatem din sufletul încă lingou

și mila cerului străin să n-o cunoaștem niciodată
decît lumina fără zare a celor care vin de mîine
pe sub pămînt trecuți o clipă să stăm la masa preacurată
cu vinul veșnic în pahare și-alături strălucind o pîine.

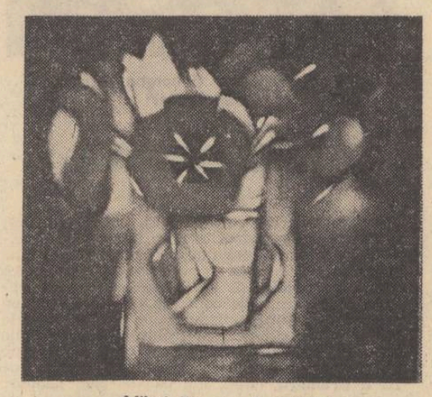

Mihai Topa : „Pasteluri"
(Din expoziția deschisă în holul Teatrului Mic)

Din vară

Văd iarăși albe
minuni ale zilei unduind ca spice
și ele cu o larmă doriforă deschizînd
în pîntecele verii un drum fără sfîrșit
sori dulci arunc acum peste întreaga țară

cum într-o seară
crezusem că sub țeasta-mi de cleștar
abia sclipind și respirînd abia, o să te furișezi
și tot stîrnind minusculele-ți uragane
să-mi cîrîi cînd și unde se sfîrșește
păsunea creierului meu uitat de iezi
fiindcă așa erai doar pasăre lingușitoare
de dinăuntrul limbii pe care-o îndrăznim
și n-ar mai fi acest popor între popoare
ferit de scîncetele unui anonim
acum cînd casa celor vii se-nalță
și îți înșiri speranțele în alte salbe
acum cînd scormonind în nesfîrșitul verii
te-nnobilezi. Văd iarăși albe...

denisa comănescu

Numai eu mai întîmpin bucuria...

deja am văzut îndrăgostiți în ruină
am văzut soarele bolnav scuipînd peste
multe din fericitele clipe ale prietenilor mei:
cu flori de ghiață i-a amăgit, aruncîndu-le apoi mere putrede
trupurile și-au fluturat trufia de-o clipă prin impudice ploi
toamna a despărdosit lucrurile de safirele false
mirii sculptați pe copaci au adormit...
Numai eu mai întîmpin bucuria
care vine cu picioare de zahăr prin rîu

Miercurea familiei

De noi trei depinde un nor foarte subțire
mama vopsește lucrurile negre (și numără locurile la cimitir)
eu mă furișez pe la două noaptea în casă
mama (care simte în somn și coada pisicii mișcîndu-se) oftează
în fiecare zi facem cu schimbul de veghe
la patul bunicii dintr-o cameră de spital de la etajul IV
și ne vine rău la ieșire
uneori ascult muzică simfonică la pick-up
și nori păstoși migrează prin aerul familial
părinții se refugiază pe balcon
dar telefonul îi urmează precum o zi de vară torturează nordul
încă de duminică dimineața tata ne anunță pe rînd
pe mama și pe mine (și de atunci în fiecare zi)
(ne spune) cu glas rar și hîrîit întocmai ca bătăile inimii sale
„Miercuri la telecinematecă e Laleaua neagră"
„Miercuri la telecinematecă e Laleaua neagră"
în camera de musafiri ne întîlnim în fața televizorului
și ne atingem mîinile cu grijă ca și cum
de noi ar depinde un nor foarte, foarte subțire.

Privind stejarii din fața căminului de fete

În amurgul acesta mă întorc încă o dată-nspre tine
mi-aș rupe tinerețea ca pe o rochie veche
și-aș da-o hrană peștilor
dacă inima ta ar mai bate
așa cum se-nvîrtește pămîntul
puține lucruri au rămas
borurile pălăriei în care bunica își încropise biserică
chibritul aprins sub nacela părinților plutitori
voi veni înainte ca soarele
să-ți atingă fața
și să nu lase nici o urmă acolo
unde au fost ochii tăi.

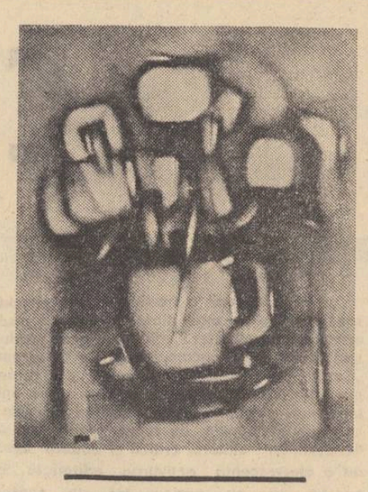

dan david

Ochii lui Homer

Dar mi se zbat în frunte
ochii lui Homer

Și simt pe carnea mea cum umblă
sudoare și priviri,
lumini și omeniri ;
parcă luna rece calcă peste trupul meu fierbinte
parcă noroade de cuvinte scumpe
în nervii mei frumoși se scaldă
și toate izvoarele curg prin pustiul privirii, spălînd
ochii lui Homer, ochii diamantului,
ochii de cărbune zvîrcolind cenușa nopții
curg izvoarele ca șingele prin
frumusețea luptei (o, raze de iubire și har ! / stele
cad pe lume și soarele-i barbar...)
și ochii se zbat amar
prea sînt priviți din toate părțile
forme de noapte, celule –

Dar cînd se face ziuă ?

Soarele e frumos ?
Cum e soarele, luna ?

Probleme

– sînt tare vinovat –

sfîntă rouă clipocind în valuri de mure
inima mea viață de pădure / lăcrimează fluturi și răcoare
sînt doar privirea unui blînd țăran
spălată-n hronici, lacremi și duhan.
am furat meseria de izvor – harul și focul sticlind în pădure
căci spirit curat / greu m-a botezat / frumos m-a blestemat / De m-am făcut aflat
în lungi bătăi de vise clipind cu ochi de cerb, în
rîuri de garoafe și iubire, întunericul
dulce al tăcerii prinde rădăcină,
mugur și floare...
Am furat meseria de izvor, sînt tare vinovat –
iubita clipește ca o stea în rîul botezat

constantin dochian

Cîntec

În seara asta toți copiii-s blonzi
de parcă luna-ntîrziind în palmă
trecu-n privighetori și în rapsozi
toți caii ei veșnici de-aramă

În vie strugurii lehuzi
călătoresc spre lacrima de vin curat
și umblă vîntul hai și hui, auzi
cum cade toamna-n frunzele cu strigătul uscat

Și la fîntîni cu-n singur dor
apa limpede să steie
soarbe-olarul din urcior
numele blînd de femeie

Generație

În punctul meu de vedere pasărea zboară
fără să-mi ceară părerea
în ce să mă sprijin
pînă la steaua care abia de se vede
mirarea-mi adună verbul cu verb
nu mai vremea mea șlefuiește triunghiul
pînă trece în cerc

Sper într-un cerc, deci exist !

Conștiință

Cînd își spune cuvîntul forțează trecerea dincolo de vedere
Pasărea-i doar esență de sbor în faptele sale
Trage linia dreaptă fără să taie copacii
care fac umbră-n amiaza de vară cosașilor
Zilnic cioplind tot altfel de fluiere
în luptă cu starea de gravitație-a unora
pe cei care muncesc pentru dreptul la pîine se sprijină
Ține sfat cu Mihai și Ștefan
în problema acestei istorii care o scrie
și mîna arată șiruri de cară spre mîine
încărcate cu grîu

teatru **t**

Domnul Puntila și sluga sa Matti

Acordarea unui premiu cu mențiunea „pentru regie" pare să sugereze o breșă între proiectul regizoral și totalitatea instrumentelor artistice care asigură calitatea unei reprezentații. În cazul spectacolului lui Adrian Lupu confuzia (posibilă) se cere în mod sensibil limitată. Întîi de toate fiindcă avem de-a face cu un spectacol-eseu, în care elementele formale sînt subsumate unor tendințe multiple, neglijînd într-o oarecare măsură principiul armonioasei desfășurări. În al doilea rînd, observația poate fi legată de însăși modalitatea de percepție a comicului brechtian. Risul este aici mai degrabă o descărcare nervoasă, o eliberare catarctică de sub presiunea unor situații alienante decît acea facultate tipizatoare și plastică care îndeamnă la toleranță. „Domnul Puntila și sluga sa Matti", în interpretarea Teatrului dramatic din Galați, implică tocmai un asemenea tip de limbaj de alternanțe și subite deconspirări vulgarizatoare al cărui efect se traduce prin dubla stare de șoc și reculegere, cu un alt nume, distanțarea. Dacă în formula ortodox brechtiană personajul Puntila apare scindat în funcție de capricioase dispoziții existențiale, în spectacolul gălățean el este mai puțin surprinzător, tutelat în schimb de forțe în aparență străine. Inconștiența exuberantă a burghezului va deveni însă, prin transfer de putere, totalitarism absolut. Dansul celor trei orbi, amintind maniera expresionistă, circumscrie evoluția evenimentelor. Mesajul politic impune prin adecvare. De pildă, „domeniul" lui Puntila, mașina, capătă diverse funcții. Va fi rînd pe rînd trapez, masă, tribună, muntele Hatelma, purtînd lozinci corecte sau inversate. Acestui proteism factice i se asociază deruta, simbolizată prin goana fără sens a vehiculului care nu părăsește însă centrul scenei. Rezolvări exemplare și perfect integrate scopului manifest pot fi descoperite pe întreg parcursul spectacolului. Demersul regizoral tratează cu egală comprehensiune metafora vizuală ca și forța penetrantă a cuvîntului „spus", operînd ingenioase incizii în structura textului pentru a revela semnificații contextuale. Spre exemplu plecarea lui Surkkala de la moșie, evadarea este o imposibilitate, cercul închis nu permite iluzia, Surkkala este ucis cu consimțămîntul tacit, ipocrit îndoliat, al lui Puntila. Poate de aceea rolul lui Matti își pierde aura idealist demistificatoare, acesta semnificînd măreția omului comun, dar care el însuși nu poate interveni în vreun fel în destinul aberant al istoriei.

Trupa de actori răspunde cu promptitudine comandamentelor regizorale, încadrîndu-se nu fără efort concepției de joc de o mobilitate adesea explozivă. Excelentul Mitică Iancu, secondat cu intuiție și simț al măsurii de Mihai Mihail, interpreții unui cuplu de distinctă originalitate. Realizînd nu simple raporturi de completitudine, ci punctînd elementele unor dialectice opoziții. Întrucît spațiul nu ne permite, vom mai menționa cîțiva actori notabili în ordinea interesului : Liliana Lupan, Dan Andrei Bubulici, Marcel Hirjoghe, Grig Dristaru, Aurelian Georgescu, Stela Popescu Temelie, Sanda Maria Ulmeni, Marga Georgescu, Victoria Suchici Codricel ș.a.

Valentin Dumitrescu

film **f**

Laudă unui scenariu

Tema și subiectul filmului serial pe care televiziunea a început să-l prezinte simbătă seara, sînt desigur, de la bun început, emoționante. Războiul de Independență, tulburător și de neuitat moment în istoria și sufletul neamului nostru, devine prin această ecranizare o mare întîlnire între ideile și emoțiile contemporane și cele care au însuflețit glorioasa desfășurare de la 1877.

Dar multe teme generoase, abordate de lumea filmului, au dezamăgit publicul și au degenerat în filme ratate, fără spectatori. Ceea ce impune și captivează încă de la primele două episoade, ceea ce asigură interesul și atenția telespectatorilor, ceea ce asigură chiar **emoționantul** acestui film, este scenariul semnat de Paul Anghel, scenariu care, spre deosebire de foarte multe alte cazuri — implicînd alți scenariști — nu mai contrastează ca valoarea cu jocul actorilor (deobicei impecabil) sau încercările lăudabile ale regizorilor și operatorilor. Este un scenariu admirabil dozat, în care informația istorică, livrească și mișcarea firească, verosimilă, se combină armonios, unitar, un scenariu în care faptele sînt redate cu simplitate fără a evita tensiunea înaltă la care ele s-au desfășurat și la care ele trebuie să fie astăzi receptate, în care dialogul trebuie urmărit cu atenție, pentru că nu este niciodată gratuit, dimpotrivă, este încărcat de idei și semnificații, de sensuri vechi și actuale, în care gesturile și atitudinile eroilor sînt gîndite, concepute să exprime la fel de puternic ca vorbele, în care figurile eroilor noștri, aproape legendari astăzi, devin apropiate și calde, ca acelea ale prietenilor și ființelor dragi, în care fiecare scurt episod, sentimental sau numai informativ, trece prin cenzura bunului simț, devenind important în marea și impresionanta desfășurare de forțe ale acelui an de arme, sînge și flori, un scenariu fierbinte, dogoritor.

Totul este sentiment în scrierea acestui film prin care prezentul devine o oglindă a trecutului, în care ideea emoționează și emoția se ridică la rangul de idee. E o defilare de mari bărbați ai neamului, acei bărbați frumoși, parcă masivi ca munții, care și-au pus cuvîntul și viața pe inima istoriei, a timpului, a patriei, a neamului, a generațiilor. Tocmai această imensă cuprindere, această substanță consistentă o realizează Paul Anghel prin scenariul său (Vom reveni asupra regiei și interpretării). Un „Deșteaptă-te Române !" grandios fără a fi teatral sau grandilocvent, un imn care a existat și există subteran în ființa neamului, căpătînd tonalități majore în momentele grave și de impas. Temele istorice au fost întotdeauna atrăgătoare dar puțini s-au descurcat în tumultul lor. Paul Anghel pare prieten cu eroii naționali. Și așa reușește să ni-i prezinte. Participăm la evenimente și așteptăm cu suflarea la gură ce-o să se întîmple ca și cum n-am fi știut-o niciodată. Tot ce vorbesc marii bărbați, conducători sau simpli soldați, ne atinge inimile. Învățăm, înțelegem și ținem minte totul din nou, totul altfel, mai profund, mai adevărat, mai sigur. E un merit al său pentru care îi aducem laude, căci e bine cînd scenariul — primul pas făcut în drumul spre succes al unui film — are semnul de calitate al ochiului, mîinii și filtrului moral, al unui scriitor ca Paul Anghel.

Corina Cristea

televiziune **tv**

Emisiuni și reporteri

● Situația reporterului de televiziune e într-o mare măsură diferită de cea a reporterului din presa scrisă. Prin însăși tehnica realizării emisiunilor, reporterul T.V. e obligat să rămînă în „umbră" în planul secund al imaginii și al memoriei telespectatorului ; cele cîteva planuri îndepărtate care îi prind chipul și secundele (puține) în care numele său persistă pe genericul din finalul emisiunii, nu sînt de natură să-l fixeze în conștiința telespectatorului. Prin firea lucrurilor, în raport cu marea putere de penetrație a televiziunii, reporterul TV e sortit să rămînă un „anonim". Și, cu toate acestea, cei mai buni reporteri ai televiziunii ies din anonimatul de care vorbeam, ne impun în memoria noastră. Așa cum s-a întîmplat cu un foarte frumos reportaj inspirat din realitățile uzinelor „23 August" din Capitală, reportaj ce a beneficiat de comentariul expresiv și inteligent al lui **Constantin Vișan.** Reporterii de vocație reușesc să imprime programelor TV un „stil", o personalitate, să realizeze emisiuni memorabile. Despre cîteva asemenea **nume** în rîndurile care urmează :

● **Cornelia Rădulescu** intră și ea în categoria reporterilor de marcă ai televiziunii. Reportajele sale sînt realizate cu inteligență și cu multă căldură, cu o fină știință a apropierii interlocutorilor și a temei. Cornelia Rădulescu stăpînește arta de-a face un reportaj mare dintr-un fapt obișnuit și un interviu emoționant cu un interlocutor oarecare. ,

● **Ciprian Enache** este un remarcabil (poate cel mai bun) realizator al emisiunilor cu profil economic. El a reușit să realizeze un lung șir de emisiuni „Panoramic", foarte interesante, ingenios structurate, și ceea ce este foarte important, apropiate de gustul și înțelegerea telespectatorilor. Comentariile sale, alerte, concise, incisive, de o ironie neiertătoare atunci cînd e vorba de aspectele critice, conferă emisiunilor pe care le realizează, calitatea de „piese de rezistență" în programul TV.

● **Ion Simion Pop** s-a impus pe micul ecran în „maratonul" realizat prin prezentarea celor circa 50 de emisiuni din ciclul „Drum de glorii", prezentări făcute cu erudiție, cu inteligență și cu un deosebit simț al scenei. Prezentator și reporter la „Ora tineretului" rămîne un amfitrion remarcabil : prezență de spirit, sobrietate, profunzime și... tinerețe.

● **Gheorghe Verman** se impune memoriei telespectatorului prin ținuta și competența cu care prezintă (și realizează) emisiunea „Viața satului". Amfitrion priceput, prezență plăcută pe micul ecran. Știe să imprime prezentării ori dialogului firesc și degajarea necesară. Emisiunile pe care le realizează sînt alerte, bogate în conținut, interesante.

● Firesc ar fi ca emisiunile de actualități, în speță „telejurnalele" să fie prezentate și de femei. Cum tot firesc ar fi ca duminică seara să urmărim filme care dezbat teme de acută actualitate nu pelicule îmbătrînite (vezi „Montana").

Mircea Florin Șandru

MIHAI : Nu-i așa că, uneori, vinzi pe sub mînă și fotografii pornografice ?

LIDIA :Ești o javră care umblă după azimă caldă.

SERGIU FAMAGUSTA : Eu vă las, căci atît am avut de spus. *(Pe trepte se oprește)*. Doamnă Lidia, știu ce vă supără la mine. Vă gîndiți că ar trebui să-mi pun o lipitoare pe nume ca să mai sugă cîteva litere din el. *(Iese)*.

LIDIA : Vaporul ăla se-neacă cu adevărat sau se joacă ? Dacă se ineacă, nu înțeleg de ce nu urlă din sirene după ajutor.

IRIS DAVID : Se-neacă. Iar diseară o să apară în același punct și o să se înece din nou.

MIHAI : Exact ca noi, ba se joacă, ba se-neacă.

MIHAI : Oprește-te, Iris. Înfii să plătească o ladă cu bere și după aceea să asculte povestea unui naufragiu legendar.

LIDIA : Consideră că jocheul ăla mizerabil stă călare pe un butoi cu bere. Taică-tău e cel mai fericit imbecil din ciți imbecili cunosc eu. O cazacă, o bonetă roșie, pantaloni verzi de mătase...

MIHAI : Un stomac de ciine, o nevastă pierdută în viforul din Chicago și un cal pe care să-l imblînzească, da, asta-l face fericit.

LIDIA : Nu știu ciți cai a îmblînzit. Cred că nici nu-l interesează prea mult povestea asta. El trece prin viață călare pe o herghelie de sticle și de damigene și cînd va crăpa, cind o să cadă pentru ultima oară cu botul într-un șanț, lumea o să știe că la Radu Palela a fost o petrecere cu pahare sparte... Dar voi nu glumiți cu vaporul ăla ?

IRIS DAVID : Vaporul acela s-a-necat cu adevărat numai o dată, dar la începutul lunii august, năluca lui se ridică din adîncuri și se îneacă din nou, trei zile la rînd.

MIHAI : Adică, exact timpul cît rămîne la mare Iris David cea adevărată.

LIDIA : E povestea ta cea mai tristă, Iris ? Dacă vrei pot să ies cu tine, dimineața, să tămîiem apele.

IRIS DAVID : Nu e deloc povestea mea. *(lui Mihai)* Te rog să n-o zăpăcești.

MIHAI : Dragă mamă, ca să nu te ia amețeala, află că Iris David vine la mare, trei zile din august, ca să respire văzduhul dintre casa noastră și restaurantele de pe faleză... Trei zile de libertate, stepă, mare, piersici. Dar habar n-are nimeni de ce sosește la mare numai în ziua în care se arată vaporul ăla, așa cum habar n-are nimeni de unde-l aduci tu pe Fred.

LIDIA : Nu-nțeleg nimic. Tu, cînd nu stai închis în colivie, ai tot atîta minte cît taică-tău.

MIHAI : Iar eu, cînd te văd cît de cald, cît de frumos vorbești despre tata, mă simt ca și cum aș ține în brațe o icoană cu doi miei atîrnați de deștele lui Iisus. *(Pentru Iris)* Cred că pe undeva s-a petrecut o greșeală. Cred că mama, inițial, era destinată să fie prăpastia în care se aruncă îndrăgostiții lipsiți de noroc. Cum ești tu, de pildă.

IRIS DAVID : Trei zile, cînd vin la mare, eu nu iubesc. Sau în nici un caz nu te iubesc pe tine.

(Lidia rîde în hohote. Mihai rămîne descumpănit).

MIHAI : M-am repezit la bătaie și-am ieșit din încăierare cu oasele ceva mai mici decît intrasem. Iris, cu vorbele astea mi-ai pus în brațe un pui de căprioară nou născut și nu știu ce să fac cu el.

LIDIA : Așează-l pe un ștergar românesc în fața restaurantelor de pe faleză cînd vin americanii și nemții cu copii la masă și-o să ciștigi bani buni.

MIHAI : De cînd te-ai stabilit în America gîndești numai ca un om de afaceri.

LIDIA : Da, băiatul meu. Dacă aș ști că ai capul plin cu păduchi de aur, te-aș pieptăna într-una, de dimineață pînă seara, ți-aș cînta cîntece de lea-

găn și ți-aș prefira părul printre degete, șuviță cu șuviță.

(Mihai ia din perete legătura cu clopoței, o scutură deasupra capului și strigă, cu fața spre mare).

MIHAI : Mare bătrînă, fîntîna mea cu frumuseți, dezleagă izvoarele lumii, fă să înflorească în plină zi trandafirii stelelor pentru femeile ce-și abandonează copiii la vîrsta de o lună *(se înclină spre Lidia)* și umblă toată viața după Bufalo Bill sau Fred-barosanu.

(Lidia coboară din hamac. E îmbrăcată într-o rochie lungă, de bal, cu o mulțime de flori aplicate.

LIDIA : Îmi place că ești tare. Îmi place foarte mult că nu-ți tremură vocea atunci cînd Iris David iți spune că nu te iubește.

MIHAI : Dumnezeu ne-a dat puterea, la amîndoi, să fim stăpîni numai peste umilințele noastre. Bucuria ne scapă din mîini sau ne pierde.

LIDIA : Unde-i pușca mea ?

MIHAI : Lîngă șeile jocheului, firește.

(Lidia încarcă pușca. Mihai aruncă chinga cu clopoței și o privește încurcat, Lidia înalță arma deasupra mării).

LIDIA : În cinstea lui Iris David, învingătoarea *(trage)*.

IRIS DAVID : Te-a înnebunit vaporul ăla. Așa se întîmplă cu toate femeile care ascultă povestea, prima oară.

VOCEA LUI RADU PALELA : Am intrat pe pod împreună și de-abia atunci, domnule Famagusta, am înțeles că se dă cu floare de tei la subțioară. Sănătate.

(Intră Radu Palela. Poartă sub braț un sul de afișe).

RADU : Doi golani lipeau pe ziduri afișe cu chipul lui Iris. Ia dați-mi, mă, vre-o zece-două zeci de bucăți, să i le dau fetei cînd o ieși din mare. *(Desface un afiș și-l întinde pe perete, fixîndu-l în două cuie)*. Ești

foarte frumoasă în poza asta. Parcă zboară niște pescăruși prin preajmă și tu rîzi la ei. Sau zici că ai un gînd trăznit : adică, te gîndești că valurile argintii ce-ți udă picioarele au fugit din largul mării ca să aducă la mal o veste de pe vaporul ăla care s-a ivit din ape să se înece din nou. Tu, că ești subțire și scînteietoare ca un pumnal ofițeresc, ce crezi, ofițerii ăia veneau sau se duceau la un bal de nu și-au dat seama ce se întîmplă cu vasul lor ? *(N-așteaptă răspunsul lui Iris David)*. Eu n-am fost niciodată la teatrul unde cînți tu. Mi-ar place tare mult să te aud cîntînd.

IRIS DAVID : Vino poimîine seară, la concertul pe care-l dau aici.

RADU : Nu-mi plac cîntecele astea de-acum. Am eu un cîntec mai vechi, pe ăla dacă ai vrea să-l învеți. Vrei ?

IRIS DAVID : Îl învăț și-ți promit c-o să închei programul cu el.

RADU : Atunci să ți-l îngîn. *(Se reazămă de un stîlp și cîntă cu ochii închiși)*.

Am visat că stam cu tine
Pe o bancă din Haway,
Numai la doi pași de stele,
Numai la doi pași de rai.

IRIS DAVID : Dar ăsta e un cîntec de septembrie și aprilie din Bucureștii de altădată. Un cîntec de veche nerușinare bucureșteană.

RADU : Nu, e un cîntec care te răvășește, atît. Îți amintești, Lidia ? Într-o noapte de aprilie, la Mangalia, pe terasa Cazinoului. După primul pahar cu vin, mi-ai zis : Radule, luna aia seamănă cu o oglindă cu picior, smulge-o și dă-mi-o să mă privesc în ea.

LIDIA : La tinerețe, toți sîntem cu capul plin de timpenii sentimentale.

RADU : Eu am început cîntecul *(murmură o nouă strofă)*.

Am visat că stam cu tine
Pe o bancă din Haway,
Și în noaptea minunată
Am visat că mă iubeai...

RADU : Spovedania se face așa : valurile vorbesc, iar pămîntul Dobrogei înalță niște pînze străvezii, de ascultare și de suspin.

IRIS DAVID : O iubești mult pe Gerume ?

RADU *(bîlbîială)* : Eu ?... Ce-ți veni ?

(Mihai apucă un scaun și-l dansează)

MIHAI : Rumba-rumbița... Rumba-rumbița...

RADU : Liniștește-te, nu-ți stă bine cînd o faci pe maimuțoiul.

MIHAI *(lui Iris David)* : Ai pus o întrebare demnă de cabaretul asasinilor din Marsilia.

RADU : Legea mării spune că orice om are dreptul să iubească.

IRIS DAVID : Asta nu-i un răspuns la întrebarea mea.

RADU : E prima dată cînd aud, iarna, aici, o întrebare de felul ăsta.

MIHAI : Întrebări despre dragoste se pun, la mare, numai vara. Iarna, aici ni se ordonă : întunecați pămîntul, iar noi îl întunecăm, reparăm mobilă, bușumăm cai sau ne transformăm în instructori de gimnastică medicală la bazinul clinicii balneare.

RADU : Ieri seară, Mihai urmărea la geam luminile de poziție ale unui vapor și zice : aș da mult să plec cu vaporul ăla la un bal din Nordul continentului.

IRIS DAVID : La balul organizat în cinstea vînătorilor de balene norvegieni.

MIHAI : M-am trezit vorbind așa, fiindcă aici toți vorbesc așa, iar de o săptămînă visez în fiecare noapte șase inși în smoking, care coboară de la un bal din Nordul continentului, însoțiți de șase cîini. Ajung în dreptul casei noastre... au plecat de acolo, iarna, ajung aici, vara și se apucă să joace volei, o echipă de oameni, alta de cîini. Patru oameni și doi cîini se topesc chiar după primul schimb de

mingi, fiindcă toți sînt de gheață, iar ăilalți pleacă mai departe și pe măsură ce merg, se topesc și ei, se fac păpuși și cățel de gheață.

RADU : E un vis care-ți urcă-n trup din biserica de sub pămînt.

IRIS DAVID : Unde e biserica aceea ?

RADU : Sub pămîntul Dobrogei, se înțelege.

MIHAI : S-ar putea să fie chiar sub picioarele noastre.

RADU : Nimeni n-a văzut-o, dar ea există cu siguranță.

IRIS DAVID : Dacă n-a văzut-o nimeni, nu există.

MIHAI : Există, și încă de sute de ani. Pereții sînt făcuți din miliarde de pești zburători și pești fluture care se rotesc necontenit pe un traseu fix : praguri, ferestre, streașină, cupolă, și tot așa la nesfîrșit.

RADU : E o biserică fantastică.

MIHAI : A făcut-o un preot bătrîn, ca să nu ne pierdem credința și neamul sub năvălirile turcești.

RADU : Fiecare val, cînd ajunge în dreptul ei, ia forma de cruce...

IRIS DAVID : Sau își face cruce cu limba în gură.

RADU : Ia forma de cruce, o singură secundă și e obligat să o umple cu sunete, cu șoapte sau cu hohot de furtună, ca să nu se audă că acolo se țes singure covoare și veșminte bisericești.

IRIS DAVID : Mi-a spus cineva că o biserică închisă nu e o biserică vie.

MIHAI : Trăiește în ea o lebădă care face ouă de aur. Dacă te duci la mănăstirile din Moldova și-l cunoști pe cineva de-acolo care te cunoaște bine, roagă-l să-ți arate un asemenea ou.

RADU : Lebăda mai are datoria să-mpodobească firidele, la sărbători, cu crengi de merișor.

IRIS DAVID : Și cînd se plictisește încalecă un cal de mare și se duce să-i privească pe brazilieni cum aruncă în ocean mii de saci de cafea.

MIHAI : Te cheamă Iris, Iris înseamnă curcubeu și curcubeul e plin de voie-bună totdeauna.

IRIS DAVID : În afară de faptul cînd simte că moare de foame.

RADU : Mihai, sîntem buni de bătut cu biciul. Niciunuia nu ne-a dat prin minte s-o întrebăm dacă îi e foame sau sete. *(lui Iris David)*. A rămas de la prînz o jumătate de iepure, dar nici un strop de vin. Dau o fugă pînă la restaurant și într-o clipă mă întorc cu două sticle.

IRIS DAVID : Mulțumesc, eu nu beau aproape niciodată.

RADU : Ești o fată de treabă și vreau să te învăț un lucru important : cine nu bea niciodată pune la cale ceva primejdios împotriva omenirii.. Eu și Mihai preferăm vinul alb, dar o să aduc și o sticlă roză.

MIHAI : Ia motocicleta mea, însă holbează ochii bine, drumul pînă la șosea e plin de gropi.

(Radu iese. Coborînd treptele, cîntă)

VOCEA LUI RADU : Și-am să-mi fac un corn de vînătoare, lele, lele, dintr-un corn de țap ispășitor, măi frate.

(Pauză scurtă. Apoi Mihai atacă frontal.)

MIHAI : Iris David, tu trebuia să vii aici în noaptea de Anul nou, nu-i așa ?

IRIS DAVID : Ce-i cu tine, aiurezi ?! Pînă azi n-am știut nimic de casa asta.

MIHAI : Pe la jumătatea lui decembrie am primit o telegramă : *De Anul nou vin să ne dăm în scrinciobul din spatele casei noastre. Atîrnă felinare multe la streașina verandei.*

IRIS DAVID : Și mai departe nimic ? Nici un nume ?

MIHAI : Nimic, nici un nume. Astă-vară, am spus într-un grup de fete că-n noaptea de Anul nou, primul lucru pe care-l fac e să mă dau în scrinciob. Mă gîndesc că una din ele o fi vrut să facă o glumă, să mă pună cu călcîiele pe plita încinsă.

IRIS DAVID : Sau o fi vrut cu adevărat să vină și între timp o fi pățit ceva.

Ilustrații de
Mircea Barzuca

MIHAI : Oricum, eu am împodobit streașina cu douăsprezece felinare. Unora le-am așezat în creștet pălării de pislă sau de pai... patru felinare le-am vîrît în cuib de lăstun... altora le-am atîrnat barbă din măciulii de scaieți, iar în geamul ăla lîngă care stai acum am așezat pe o tavă un purcel cu măr în gură.

nicii mondiale. Dă-ne, cică, nouă căsuța pentru cinci zile și-plătim oricît. *(Mihnit)* Dar nu-mi place, fiindcă au visuri organizate : au ploaie și furtună pe bandă de magnetofon și cînd se satură de ploaie și de furtunile nevăzute scot un aparat și proiectează curcubeul. Voi, ca bani, sînteți niște pîrliți, dar aveți, cum spune un inginer din livada de piersici, o ținută inspirată. Dă-le ăstora, zice, un capețel de sfoară și-ți vor face un palat de sfoară. Unde prindeți fluturii pe care-i aduceți cu pungile ?

MIHAI : În munții Bucegi. Cînd pornim spre mare, suim două zile la o cascadă.

IRIS DAVID : N-ai să ghicești în veci cu ce-i prindem. *(Așteaptă, apoi rostește triumfătoare)* Îi prindem cu capcane de lumină.

SERGIU FAMAGUSTA : În munți sînt niște păsări care se numesc silvii. Probabil că toate sînt femei.

IRIS DAVID : Cînd suim în munți, eu nu mai sînt Iris David, sînt Silvia pădurii, Silvia Dunării și Silvia Bărăganului.

MIHAI : De la cascada aia poți vedea balul stelelor, care are loc în fiecare duminică.

IRIS DAVID : Stelele clipesc și rîd și se joacă, iar două stoluri de păsări stau suspendate în aer, deasupra cas-

cadei, ca să prindă în plisc orice scînteie ar pica din cer.

SERGIU FAMAGUSTA : Mă duc să le zic ălora cu aparatele să mai aștepte. *(Pentru noul grup de visători)* Nu vă supărați, dar zilele de 8, 9 și 10 august nu sînt sub stăpînirea mea. *(iese)*.

MIHAI : Ticălos bătrîn ! Odată și odată tot o să-l pocnesc în numele Tatălui. Mi-e silă cînd văd un carton cu chip omenesc duhnind a pofte.

IRIS DAVID *(mîngîindu-l)* : Îmi pare rău că în luna mai n-am rupt o zi ca să viu aici.

MIHAI : Nici nu-ți închipui cît am sperat c-o să dai o fugă încoace. După aia mi-a venit să ling pereții de silă.

(Mihai scoate de sub maldărul de șei, sau din spatele coliviei, doi căluți de lemn și-i împinge în mijlocul scenei).

IRIS DAVID : Vai, ce dolofani sînt ! Pot să necheze ?

MIHAI : Încearcă uneori, dar sînt pelțici.

IRIS DAVID : Trebuie să existe undeva în stepa Dobrogei un petec de iarbă fermecată cu care să le dezlegi picioarele și limba.

MIHAI : Dacă veneai în luna mai am fi mers călări pe căluții ăștia pînă la o casă mărginită de pîlcuri de salcîmi cu floare roșie. Ți-aș fi arătat niște păsări mici, care vin pe prispa casei ca să se îmbete cu mireasmă de floare de salcîm și să-și spună povești auzite în Asia.

IRIS DAVID : Le spun în graiul omenesc ?

MIHAI : Nu, în graiul lor, dar le spun foarte pe înțelesul oamenilor.

(Iris David trage un căluț spre ea și-i împletește panglici în coamă).

IRIS DAVID : Acum, cînd vine seara, mi-ar place tare mult să mă dau în scrinciob.

MIHAI : Nu mai avem scrinciob, ni l-au luat.

IRIS DAVID : Copiii Vulturului care răspunde de fructe și miresme ?

MIHAI : Ei. L-au mutat în curtea vilei de la București.

IRIS DAVID : Atunci coboară sania din pod și trage-mă cu sania.

MIHAI : Pe nisip ?!

IRIS DAVID : Știind că viu aici, trebuia să strîngi sare din apa mării și să înzăpezești o coastă de mal.

MIHAI : Trebuia să-mi dai o telegramă : Mihai Palela, fă-mi o pîrtie de săniuș, iar în zilele de 8, 9 și 10 august să te găsesc prefăcut în cal, cu clopoțel la gît și înhămat la sanie.

IRIS DAVID : Atunci să mergem în mare, să căutăm intrarea în biserica de sub pămîntul Dobrogei. Sau, poate, în biserica aceea se intră printr-o vioară ?

MIHAI : Se intră pe o ușă cu două canaturi. Cel din stînga înfățișează răsăritul luceafărului, cel din dreapta, asfințitul lunii. Dar astăzi o să faci numai ceea ce zic eu.

IRIS DAVID : O să fac ceea ce zici tu.

MIHAI : O să mergem la un bar și o să dansăm.

IRIS DAVID : Atîta tot ?

MIHAI : Iar după ce ne săturăm de dans intrăm în livadă și scutur un piersic peste tine.

IRIS DAVID *(încălecînd căluțul de lemn)* : Suie-te și tu pe calul tău și ascultă prezentarea pe care mi-am pregătit-o pentru concertul care urmează să-l dau pe litoral. Bună seara, stimați spectatori. *(Lumina din scenă se subțiază și Iris David nu observă sau nu o interesează că Mihai a intrat în cușcă, împreună cu calul lui de lemn)*. Cred că o să avem o seară frumoasă, fiindcă luna e cu crengile la pămînt, iar ziua s-a stins luînd cu-

loare de chihlimbar. E o vară cu lumină din struguri de la Murfatlar și cu lumină de piersici. Mestecenii din jurul Teatrului, care pun în aer un sîmbure de suferință din dragoste, s-au urcat azi pe o scară de mătase și au văzut că în stepa dinspre Medgidia crește fildeș verde. Fiecare clipă e un bob de mister. În seara aceasta, pe la miezul nopții, o lebădă va veni din Delta Dunării ca să-și scalde aripile în fîntînile de marmoră ale Constanței. E lebăda pe care zeii vor s-o facă nemuritoare, dacă va găsi drumul spre mormîntul lui Ovidiu. Cînd va găsi mormîntul poetului, se va muta pe Tibru, la Roma, lăsînd pe cer o cărare de stele răsărind. Uitați-vă, fulgeră spre zarea cea mai tîrzie a mării, încă puțin și tufele de laur și de trandafir vor coborî cărarea spre ape, ca să se împletească singure în cunună.

VOCEA LIDIEI : Mihai, sări și scapă-mă de la moarte, Mihai.

(În scenă intră Lidia. Și odată cu ea, lumina revine la fluxul normal. Lidia aduce o ladă cu bere, plus vreo cîțiva cățel și pisici de pluș pe care-i aruncă peste mormanul de șei).

LIDIA : Am făcut o nenorocire, Mihai !

(Mihai iese din cușcă, fără cal. Iris David descalecă și ea și, luînd o frînghie, începe să sară coarda ; e de bănuit că dansul acesta face parte din programul concertului pe care urmează să-l susțină, fiindcă, sărind, Iris cîntă o melodie ritmată).

MIHAI *(Lidiei)* : Ai dat foc cartierului tătăresc din Mangalia !

LIDIA : Mai rău.

MIHAI : L-ai înjunghiat pe Fred și, fiindcă ești cetățean american, America te cere la Sing-Sing.

LIDIA : Cînd oi vrea să-l curăț pe Fred pîndesc o zi de iarnă geroasă, arunc două găleți de apă peste prag și, gata ! căci nu s-a construit încă pragul ăla de care să nu se împiedice Fred.

Biblioteca Luceafărul

1

DECEMBRIE 1977

FĂNUȘ NEAGU

Scoica de lemn

Nr 1 • decembrie 1977

fănuș neagu

„Despre Fănuș Neagu se spune adesea că este un romantic, cu expresia supravegheată, mai analitic și mai riguros în observații". **(Eugen Simion)**.

„Proza lui Fănuș Neagu are ca notă particulară reprezentarea într-o proiecție melancolică a tot ce ține de aspectele fruste și elementare ale vieții : idilicul și violența se conjugă astfel, într-o expresie în același timp convențională și robustă, calofilă și directă, împodobită pînă la exces și cu asperități grosolane". **(Mircea Iorgulescu)**.

„Fănuș Neagu mai deține încă acea capacitate atît de rară la prozatorii „tineri" (părînd chiar anacronică) de a „crea", de a inaugura o lume". **(Mircea Martin)**.

„...un prozator cu un excepțional simț al limbii române" **(M. Ungheanu)**.

„...un prozator cu imaginație de poet și acuitate a cuvîntului de dramaturg, stilist înainte de toate în cea mai fericită descendență munteneaseă, profund temperamental, un metaforist fără îndoială dar unul cu o inițiabilă poftă de real" **(Laurențiu Ulici)**.

„Modalitatea stilistică fundamentală este oralitatea : povestirea urmărește exact temperamentul autorului, care este un senzual, viril și generos, descoperindu-se cu timpul pe sine însuși, notația începe prin a fi exactă, pentru a evalua spre o expansiune sentimentală și sfîrșind în explozii de monolog interior". **(Marian Popa)**.

„Dacă îl găsesc lui Fănuș Neagu o virtute specială, pe lîngă darurile povestitorului, pe lîngă palatul lingvistic rafinat aceasta e cea mai autentică sete de adevăr din proza actuală" **(Nicolae Baiotă)**.

„Cine-l cunoaște pe Fănuș Neagu nu poate rămîne indiferent față de personalitatea scînteietoare a scriitorului, de o fermecătoare agresivitate, vorbitor neîntrecut în culori și dodii, în metafore și sictiruri, în glume și mohoreli, în urzici și crini". **(Nichita Stănescu)**.

„La Fănuș Neagu există o densitate a texturii, pe care o comunică precizia observației, acuitatea senzorială, autenticitatea retrăirii de către autor a sentimentelor eroilor săi." **(Ov. S. Crohmălniceanu)**.

„E o concentrare a darului lui Fănuș Neagu de a transfigura realitatea, o contopire a liricului cu dramaturgul, a fantasticului, cu posibilul" **(Paul Georgescu)**

„Lumea lui Fănuș Neagu are ceremoniile ei, ceremonii grotești, bizare dar nu mai puțin tulburătoare decît acelea sadoveniene" **(Nicolae Manolescu)**.

„Fănuș Neagu este un suav poet al dragostei (...). Multă poezie, culoare și savoare ne întîmpină în paginile înfățișînd oameni și întîmplări din mediul bălților" **(Al. Piru)**.

Biblioteca Luceafărul

De același autor :

- **Ningea în Bărăgan** (Editura Tineretului, 1959)
- **Somnul de amiază** (E.P.L., 1960)
- **Dincolo de nisipuri** (E.P.L., 1962)
- **Cantonul părăsit** (E.P.L., 1964, 1968)
- **Vară buimacă** (E.P.L., 1967)
- **Caii albi din orașul București** (E.P.L., 1967, 1969)
- **Îngerul a strigat** (E.P.L., 1967, 1969)
- **Casa care se leagănă** (Editura Ion Creangă, 1971)
- **În văpaia lunii** (Editura Minerva, 1971, Col. B.P.T.)
- **Fîntîna** (Editura Scrisul Românesc, 1974)
- **Cronici de carnaval** (Editura Stadion, 1976)
- **Frumoșii nebuni ai marilor orașe** (Editura Eminescu, 1976)
- **Cronici afurisite** (Editura Sport-turism, 1977).

Scoica de lemn

Se dedică lui
H o r i a   L o v i n e s c u,
la îndemnul căruia
a fost scrisă

PERSONAGIILE

RADU PALELA (40–45 de ani)
LIDIA (soţia lui Radu, peste 40 de ani)
MIHAI (fiul lor, 20–25 de ani)
IRIS DAVID (20–23 de ani)
SERGIU FAMAGUSTA (60 de ani)
IRIS DAVID a doua (20–23 de ani)

RADU : Poartă o pelerină care se încheie în trei lăstuni de aur.

MIHAI : I-au plăcut mult strugurii şi, clipind din ochi de mulţumire, a adunat două seri într-o singură seară : o seară de iarnă şi o seară de vară...

IRIS DAVID ŞI IRIS DAVID CEA NOUĂ *(pe rînd sau amîndouă deodată)* : E adevărat, măi căluţilor de lemn ?

(Caii răspund cu două nechezături subţiri şi, imediat, trei pătrimi din scenă intră în întuneric, mistuindu-i pe Radu, Lidia, Sergiu Famagusta şi Iris David Cea Nouă. Rămîn în lumină, la rampă, ţinînd de hăţuri cîte un căluţ de lemn, Mihai şi Iris David).

MIHAI : Toată povestea noastră a fost un vis : jumătate viaţă, jumătate amăgire.

IRIS DAVID : La Mare numai Marea şi dragostea sînt adevărate. Şi, poate, mai presus de ele, iluzia. Egală cu Darul de a fi în viaţă.

MIHAI : Colivia în care am intrat de cîteva ori e din hîrtie.

IRIS DAVID : Şi scrinciobul, tot din hîrtie.

MIHAI : Şeile sînt de lemn.

IRIS DAVID : Dincolo de peretele cu două ferestre nu există nici-o odaie. Uşa duce spre nicăieri sau se deschide în drumul pe care ţi-ar place să mergi toată viaţa.

MIHAI : Chiar şi arma n-a fost decît o armă de carton.

(În clipa aceea trosnesc trei focuri de armă. Mihai şi Iris David se clatină loviţi).

IRIS DAVID *(glas chinuit)* : Greşeşti, Mihai ! Uite, arma a fost adevărată !

(Peste strigătul ei, zgomot asurzitor de motoare, umplînd scena şi sala. Subţire şi venind foarte de departe, o melodie lirică :

Daţi-mi un cal de lemn,
O lebădă de lut,
Cinci sute de corăbii de hîrtie...

Neptun — Mogoşoaia
august—octombrie 1977

IRIS DAVID *(sărind coarda)* : Ai răpit-o pe Gerume, ai tuns-o şi ai înghiţit cozile.

LIDIA : Nu ! Am închiriat trei măgari şi le-am dat să mănînce toate tablourile expuse de un pictor tînăr în salonul hotelului „Pîrîul Giştei de argint".

IRIS DAVID : De două veeii n-am auzit un lucru mai caraghios.

LIDIA *(lui Mihai)* : Fred s-a obligat să-l despăgubească imediat, dar ticălosul ăla urlă că pe el nu-l interesează banii, îl interesează să rămînă ca artist în conştiinţa umanităţii.

MIHAI : Înseamnă că nu s-a fixat încă asupra preţului.

LIDIA : E turbat de-a binelea. *(lui Iris David)* Lasă naibii ştreangul ăla ! Sau vrei să mi-l atîrni de gît ? ! *(revine la Mihai)* M-a umplut de lături, nemernicul ! Fiară, striga, scorpie, Salomee modernă !

MIHAI : E un timpit.

LIDIA : E prietenul tău.

MIHAI : Nu-i timpit fiindcă-i prietenul meu, e timpit că nu i-a dat prin gînd s-o facă el pe Salomeea modernă.

LIDIA : Adică să-mi taie capul ca lui Ioan Botezătorul şi să-l joace pe tavă?!

MIHAI : E unul, aşa... mic şi chel, care umblă însoţit de o fată slabă şi puţin fandosită?

LIDIA : Însoţit de o feştilă gata să se stingă şi care se îmbracă în steagurile tuturor ţărilor membre ale O.N.U. şi se căsneşte din răsputeri să tremure ondulat. Dă fuga şi linişteşte-l pe zugravul ăla pînă nu i se face greaţă lui Fred.

MIHAI : Cu condiţia să-mi plăteşti.

LIDIA : Plătesc cît ceri, plătesc cu ochii închişi.

IRIS DAVID : Mihai, te rog, cinsteşte măgarii ăia în contul meu, dacă mai sînt acolo.

(Mihai iese).

LIDIA : Am făcut-o lată şi dacă nu se nimerea să vină repede Fred, dădeam de dracu. Bei o gură de bere germană ? *(Deschide şi-i dă o sticlă. Iris bea).*

IRIS DAVID : E foarte bună.

LIDIA : Mai vrei o sticlă?

IRIS DAVID : Nu, mă turtesc, din două înghiţituri.

LIDIA : Pentru tine strînge Mihai ban lîngă ban.

IRIS DAVID : Mie nu-mi trebuie banii nimănui.

LIDIA : Vrea să ajungă pe insula aia care se construieşte pentru milionari, dacă s-o fi construind aşa ceva şi vrea să te ia şi pe tine, să le cînţi ălora şi să vă-nbogăţiţi.

IRIS DAVID : Îmi place de o sută de ori mai mult să cînt pentru cei ce împuşcă francul.

LIDIA : Pentru tine ar fi în stare să organizeze şi o reţea de contrabandă cu Marijuana.

prinzînd fluturi într-o poiană din munţi. Mai mult, jur să mă rog lui Dumnezeu să-ţi ajute să te scoli în fiecare dimineaţă cu palmele mîngîiate de fluturi. Mai vrei, sau mă opresc aici?

LIDIA : Vine omul ăla care păzeşte livada de piersici şi ne închiriază căsuţa în fiecare an. Mereu ne strică jocul.

MIHAI : Domnul Sergiu Famagusta, al doilea port din insula Cipru.

LIDIA : Are un nume prea lung şi unsuros. Dacă vrei să capeţi ceva de la mine, nu-l lăsa să se-ntindă la vorbă.

(Sergiu Famagusta intră pe verandă. Poartă o uriaşă beteală de ginere).

SERGIU FAMAGUSTA : Vă aduc cele mai calde salutări din partea copiilor Vulturului pleşuv care răspunde de fructe şi de miresme.

MIHAI : Mă bucur...

LIDIA : Transmite-le din partea noastră mulţumiri cu stafide şi năut.

SERGIU FAMAGUSTA : Doamnă Lidia, îmi place de dumneavoastră, fiindcă vorbiţi ca femeile alea din una mie una sută nopţi.

IRIS DAVID : Seherezade, ochi fierbinţi şi frînghii de mătase.

SERGIU FAMAGUSTA : Femeile alea şedeau cu trupul cufundat în butoiaşe pline cu apă de trandafiri şi se apărau de muşte cu crengi de chiparos în care cîntau canari galbeni.

MIHAI : Matale, domnule Famagusta, mai ai ceva de... cîntat?

SERGIU FAMAGUSTA : Domnişoara a promis că o să ne trimită la toţi cîte o vedere. Ştiţi, copiii Vulturului pleşuv au sosit azi noapte, însă în zori au plecat într-o croazieră la Istanbul.

IRIS DAVID : Dacă au plecat, de ce i-au mai dat afară pe ingineri din casa livezii?

SERGIU FAMAGUSTA : Păi, aşa se obişnuieşte.

LIDIA *(arătînd spre beteala de pe pieptul lui Famagusta)* : Ce-i cu beteala asta?

SERGIU FAMAGUSTA : O port în zilele cînd luna arde trandafiriu.

IRIS DAVID : Eu aş fi fost gata să jur că azi te însori cu o gaiţă care-şi are culcuşul sub un clopot de pastramă.

SERGIU FAMAGUSTA : Cu prinţesa păpădiilor. Ştiţi care-i deosebirea între mine şi dumneavoastră? Dumneavoastră trădaţi viaţa apucîndu-vă să visaţi, iar mie viaţa mi-a ros toate frunzele, fără pic de ruşine.

MIHAI : Vrei să spui că ţi-ai stropit zilele tinereţii cu sînge şi lapte?! Femei frumoase, cu zîmbete promiţătoare, desenate cu pensula pe tavanul odăii...

SERGIU FAMAGUSTA : Am iubit...

LIDIA : Nu te cred. Dumneata-ţi trăieşti viaţa numai de nota 3, nici-o sutime mai mult.

IRIS DAVID : Eu îl cred.

SERGIU FAMAGUSTA : Mă crezi, pentru că ai sufletul cald şi pentru că tribunalul privighetorilor te-a condamnat la cîntec pe toată viaţa. Am iubit o femeie pe care o părăsise soţul. Dar de cîte ori se întorcea ăla din zoaie şi din lături, ea mă scotea pe uşa din dos şi rămîneam să aştept sub gard. După cinci ani de ticăloşie, am legat un berbec de coada calului meu şi l-am tîrît prin stepă pînă s-a făcut zdrenţe.

IRIS DAVID : În ziua cînd îţi aminteşti frumos de femeia aia, îţi pui beteală de ginere şi luna arde trandafiriu.

SERGIU FAMAGUSTA : Nu, beteala mi-o atîrn cînd se iveşte ocazia să mai cîştig un ban. Vara, lucrează pe-aici, la îngrijitul florilor, nişte bătrînele care n-au fost niciodată măritate. Eu le închiriez o rochie de mireasă, îmi pun beteala şi mergem să ne fotografiem. Pe urmă, ele, cînd se întorc prin satele lor, se laudă c-au fost mirese.

şi pe la jumătate, tu n-ai mai putut să înduri, ai spart paharul, iar o femeie de la masa vecină a zis : vreau să mor în noaptea asta ; cînd înfloresc migdalii, trebuie neapărat să moară o femeie tînără, şi, iată, sînt gata să mor eu.

LIDIA : O iei pe la Mangalia, fiindcă ai o veste proastă pentru mine. Spune-o de-a dreptul.

RADU : E vorba chiar de Mangalia.

MIHAI : Staţi puţin *(intră în cuşcă)*. Dropie portocalie, cocoş verde, lapte afumat, ciolan de argint.

LIDIA : Ce-i asta ?

MIHAI *(ieşind din colivie)* : Un descîntec care face să-ţi meargă drept la inimă vestea cea proastă.

RADU : Fred, soţul tău din America, a renunţat la serviciile mele. Azi dimineaţă a anunţat onor direcţia herghelei că în locul lui Radu Palela doreşte să aibă ca jocheu însoţitor pe Gerume.

MIHAI *(rîde în hohote)* : Doamne, ce bine vă potriviţi ! De ce aţi renunţat unul la altul ?!

IRIS DAVID : Cine e Gerume ?

MIHAI : Gerume, fată de tătar, gutzel-güzel.

LIDIA : *(traduce alb)*. Frumoasa-frumoaselor. *(lui Radu)* Sînt în stepă ?

RADU : Nu, pe străzile Mangaliei. E o şmecherie de-a lui Gerume ca să-i ducă pe tipi în oraş la Mangalia. Acolo trece pe sub balcoane vechi şi nişte prietene de-ale ei aruncă de sus flori : nalbă, muşcate, crini de Dobrogea.

LIDIA : Şi pe urmă intră într-o curte mică, leagă caii de un smochin, beau ceai tare, aşezaţi pe un covor, Gerume arde mirodenii şi cîntă din liră, iar Fred dă din lăbuţe ca un căţeluş de 140 kg. *(lui Mihai)* Vino cu mine.

MIHAI : Trebuie să merg la tenis să joc cu Fata-Morgana. Plăteşte în devize şi nu permite nici-o întîrziere.

LIDIA : Păcat. Ai fi văzut ceva de pomină. Ai fi văzut un lucru despre care se va vorbi multă vreme. *(Iese).*

MIHAI *(lui Radu)* : Doamne-Dumnezeule, ce zi frumoasă i-ai născocit mamei. *(pentru Iris)* O zi frumoasă e ca un film poliţist în care asasinul umblă pe acoperişuri şi nu-l simte nimeni.

IRIS DAVID : Aici, la voi, e cel mai plăcut loc de pe malul mării. Aici, chiar dacă ţi-e rău te doare capul cu perle şi cu pietre nestemate.

RADU : De aia trebuie să ne purtăm frumos cu copiii Vulturului pleşuv care răspunde de fructe şi de miresme. Eu le-am pregătit cei mai buni cai de călărie *(lui Mihai)* iar tu o să ai grijă să pierzi la fiecare, cînd şi cînd, să zicem o dată pe săptămînă, cîte un meci.

(Mihai intră în colivie).

MIHAI : Nu am chef să pierd nici un set la nici un copil de vultur.

(Radu deschide colivia şi-l smuceşte afară).

RADU : Eu cred că vorbesc cu un om, nu cu o carapace de broască ţestoasă. De ce cu Vulturul ălălalt, care ne dădea afară din casă de la 15 iunie pînă la 1 octombrie, greşeai aproape toate mingile, iar cu copiii ăstuia de acum vrei s-o faci pe marele campion ?!

MIHAI : În primul rînd că Vulturul ălălalt era papagal şi venea la teren cu o actriţă tînără pentru care l-au şi zburat din scaun şi nu puteam să-l fac de rîs în faţa ei ; îl umilea ea destul, punîndu-l să-i spele cămăşile şi chiloţii numai cînd se nimereau prin preajmă inginerii din livada de piersici.

RADU : Te invit să pierzi la copiii ăştia chiar primele meciuri pe care le joci cu ei *(enervat, fiindcă Mihai scutură din cap)*. Dacă scuturi în continuare din căpăţîna aia de lemn, atunci îţi interzic şi eu să mai umpli casa cu fel de fel de inşi care nu găsesc loc la hotel sau nu vor să gă-

(Iris David intră într-un leagăn de scrinciob şi-şi desface mîneca bluzei).

MIHAI : Poate ar fi mai bine să te opreşti la o prostie răsunătoare.

IRIS DAVID : Mi-e silă de mizeria prostiilor răsunătoare. Vreau să fac o prostie ireparabilă. Vino !

(Mihai intră în leagăn lîngă Iris David. Începe şi el să-şi dezvelească braţul).

RADU : Şi cu geamantanele de piele ce fac ?

MIHAI : Le duci înapoi.

RADU : Le duc înapoi şi-i spun : aţi întîrziat, domnişoară.

REVENIRE ÎN PREZENT

IRIS DAVID : O noapte smintită. Şi eu parcă-mi pierdusem minţile. Dar mi-era groaznic de frică să nu vină femeia din restaurant şi să te înhaţe.

MIHAI : Atunci l-ai iubit cel mai mult pe Vlăsceanu-Algoria.

IRIS DAVID : Îţi propun să ne întoarcem amîndoi cu faţa spre mare şi să uităm că există Vlăsceanu-Algoria.

MIHAI : Să trecem cu vederea peste ceea ce e urît, de acord, dar el e un bărbat frumos, bărbatul care a avut ideea să te suie în munţi, toamna şi să te ascundă, o noapte, într-o scorbură de brad ca să priveşti o bătaie de cerbi.

IRIS DAVID : Nu-l nevoie să-mi spui mereu că-l dispreţuieşti, eu ştiu cîte a făcut pentru mine.

MIHAI : A făcut, sigur că da... i-a făcut un copil nevestii-si.

IRIS DAVID : Nu şi l-a dorit.

MIHAI : Deci vom avea în curînd un cîntec pe tema : Vlăsceanu-Algoria sau micul său apocalips.

IRIS DAVID : Dacă nu isprăveşti, plec chiar în clipa asta.

MIHAI : Nici o noutate. De doi ani se întîmplă tot aşa : vii trei zile la hotel şi pleci.

IRIS DAVID : E absurd şi ridicol...

MIHAI : Iris David recunoaşte totul cu glasul dulcei dezmierdări ?

IRIS DAVID : Nu, mă gîndeam că e absurd şi ridicol să mă supăr pe tine, după ce stai şi mă aştepţi aici unsprezece luni şi douăzeci şi şapte de zile.

MIHAI : Prefăcîndu-te că mă alinţi, dai mai mult relief cruzimii, nu-i aşa?

(Intră Sergiu Famagusta. De data asta poartă un frac ferpelit şi binecunoscuta-i beteală).

MIHAI *(răstit)* : N-ai dreptul să intri aici de cîte ori îţi trăsneşte prin cap !

SERGIU FAMAGUSTA : Stai, nu te repezi, vă las inediat.

IRIS DAVID : Da nu-nţelegi că orice amestec face să se destrame vraja ! ?

SERGIU FAMAGUSTA : Mor de urît dacă nu vă spun ce babă tîmpită mi-a trimis Dumnezeu astăzi ! Încă una ca asta şi vă zic adio şi amîn tuturor celor pe care vă iubesc : piloţi de vînătoare, barcagii şi mecanici de întreţinere la roata norocului. Ştiţi cum a vrut să ne fotografiem ?

MIHAI : Lungiţi pe dric.

SERGIU FAMAGUSTA : Pentru insulta asta pot să te pedepsesc imediat.

MIHAI : Rupi o trestie, o umpli cu nisip şi mi-l sufli în ochi.

SERGIU FAMAGUSTA : Vă dau banii înapoi şi vă poftesc să vă căraţi de unde-aţi venit. S-a prezentat un nou grup de visători, bogaţi şi plini de tot felul de aparate la nivelul teh-

IRIS DAVID : Te pricepi să suceşti gîtul fetelor.

MIHAI : Iar tu eşti una din fetele alea care le strecori băieţilor în inimă năuceală groasă adusă din Hong-Kong, din Singapore sau din Haiti.

IRIS DAVID : *(privind pe fereastră)* : Afară e o situaţie puţin violetă : ninge.

MIHAI : M-am înşelat. Îmi dau foarte bine seama.

IRIS DAVID :În ce privinţă ?

MIHAI : M-am înşelat crezînd că eşti femeia pe care am aşteptat-o în noaptea de Anul nou.

IRIS DAVID : Şi dacă, totuşi, sînt femeia aceea ?

MIHAI : Nu eşti.

IRIS DAVID : N-ai de unde să ştii.

MIHAI : Telegrama cuprindea şi o parolă. Dacă eşti femeia aia, înaintează şi dă parola.

IRIS DAVID *(gravă)* : Deschideţi zăvoarele de lemn !

MIHAI : Du-te şi culege fulgi de zăpadă pe limbă, nu eşti femeia aia.

IRIS DAVID : Da, trebuia să spun altfel. *(recital)*. Sînt femeia care, dorind să vină să se dea în scrinciob, a scos

la vînzare un pian şi crini imperiali, o cutie muzicală Géneve, un cronometru Berna şi o pereche de schiuri.

MIHAI : Nu, nu eşti femeia aia.

IRIS DAVID : Pune-mă la altă probă.

MIHAI : Astă-vară, în grupul ăla de fete, eu am povestit şi cum facem noi rost de brazi pentru Anul nou.

IRIS DAVID : Dar asta o ştie orice copil. Cu două zile înainte de Anul nou, din largul mării vine o luntre avînd doi brazi la visle şi unul drept catarg. Cînd luntrea ajunge la mal, bradul de la catarg strigă : familia Palela, v-am adus un pui de brad împodobit cu veveriţe şi lanterne veneţiene, după sărbători ni-l daţi înapoi.

MIHAI : Nu eşti femeia aia. În Dobrogea, brazii nu sosesc *via* Terra.

IRIS DAVID : Adică ?

MIHAI : Adică, pe drum de pămînt.

IRIS DAVID : Telegrama aia nu cuprindea nici un fel de parolă.

MIHAI : La naiba, cum ţi-ai dat seama ?

IRIS DAVID : Am zis la întîmplare.

MIHAI : Bagă de seamă, luneci primejdios.

IRIS DAVID : Mi-ar fi plăcut să fiu o femeie primejdioasă.

MIHAI : Vrei să zici : o femeie celebră.

IRIS DAVID : Femeile celebre din trecut înhămau la trăsură, în locul cailor, patru sau şase sau opt adoratori şi se plimbau aşa prin oraş.

MIHAI : Într-un fel cred că ştiu cine e fata care trebuia să vină să ne dăm în scrinciob.

Minulescu :
Adio, port...
Adio, cuib de veselie trecătoare...
Adio, cabareturi...
Adio, dansatoare...
Adio, ciocnet de pahare...
Adio, tot ce-a fost...
Adio !...
şi o rup la fugă, fiindcă îmi vine să plîng.

RADU : Ştii ce mi s-a întîmplat mie la prima intrare în Dobrogea ? M-am oprit la un han şi un copil mi-a zis : vezi deştu ăsta ? fac cu el fluturi.

IRIS DAVID : Şi nu l-ai muşcat de deget ?

RADU : Nu.

IRIS DAVID : Păcat. Ai fi putut să faci fluturi şi să umpli aerul cu ei, ori de cîte ori ţi-ar fi trăsnit prin cap. Cînd o să am un copil, aş vrea să ştie să facă fluturi cu degetul.

MIHAI : Vorbeşti ca o cîmpie plină cu castraveţi în oţet.

IRIS DAVID : Aşa crezi tu ? Bine, treaba asta o să te coste scump !

MIHAI : Am vrut să te întrerup, pentru că tata, cînd începe să spună cum a intrat în Dobrogea, trebuie ascultat pînă la capăt, altfel nu mai spune nimic.

RADU : Poate pe dînsa n-o interesează toate bazaconiile noastre.

IRIS DAVID : Vă rog să mă iertaţi. Uneori sînt atît de proastă încît mă mir că nu m-am născut cu picioarele îngropate într-un dovleac.

RADU : Eu am venit la mare ca detectiv particular.

IRIS DAVID : Cu pistolul la subţioară şi cu inelul cu otravă pe deget ?

RADU : Un detectiv particular nu-i plătit să împuşte oamenii, ci să transmită ştiri despre ei.

MIHAI : Un detectiv particular e ceva între un poliţist de profesie şi unul dintre împuţiţii ăia de pensionari bă-

trîni care se postează, cu creion şi carneţel, la intersecţii, notează numerele maşinilor care încalcă regulile de circulaţie şi le transmit seara la miliţie, fără să-şi dea numele.

RADU : Un detectiv particular deştept transmite numai ştiri convenabile pentru persoana care l-a angajat. Ştiri albastre de la Marea Neagră, ştiri verzi din munţii Bucegi. Vrei curmale păstrate în lapte, poftim curmale păstrate în lapte. Dar uneori se întîmplă să primeşti cîteva labe peste bot.

IRIS DAVID : Scrumbii putrede peste bot ! Asta merită indivizii care-şi fac o meserie din a urmări femeile.

RADU : Eu n-am urmărit nici o femeie. Contesa Bekendorf, care ţinea cel mai mare grajd de curse din România — Dumnezeule, ce driveri erau atunci !... Pavlic, Gaidaiev, marele Cerkasov — m-a plătit să văd cît e de mare teancul de bani pe care-l joacă un book-maker la Cazino — Constanţa. Ăla m-a mirosit imediat şi m-a trimis pe spezele lui la Istanbul. La întoarcere n-am mai îndrăznit s-o iau spre Bucureşti, am rămas aici.

IRIS DAVID : Cu un minut mai înainte puteam să jur că trăiţi la mare, fiindcă la mare, primăvara soseşte întotdeauna fix la 1 martie.

MIHAI : Păi chiar aşa se întîmplă. Fix în ziua de 1 martie, marea începe să miroasă a frunze de eucalipt şi a cantalupi.

RADU : Mai înainte, adică în noaptea de 28 februarie spre 1 martie...

MIHAI : Sau de 29 februarie spre 1 martie, dacă e an bisect...

RADU : În noaptea aia, toate valurile vin pe rînd şi se spovedesc la pămîntul Dobrogei. Tot în noaptea aia, ţiganii nomazi spoiesc căldările cu cositor. Joacă în ele, cu picioarele goale, pînă în zori.

IRIS DAVID : Va să zică, ultima noapte de iarnă e seara căderii în poveste a primăverii.

rumegă uritul de la malul Dobrogei.

(Apucă și el un scaun ca să-l repare).

IRIS DAVID : E normal ca fiecare om care vine la mare numai vara să creadă că marea e mereu o minune proaspătă ce-ți apare dimineața de după o cortină de privighetori și turturele. Eu, de exemplu, sînt convinsă că apele în care ne scăldăm toată vara, după ce plecăm noi, primesc ordin să se ducă la fundul mării și să se schimbe în ape moarte : de ajuns cît v-ați bucurat cu oamenii, li se zice, e rîndul altor valuri să iasă la lumină și să-i îmbrățișeze pe oameni *(spre Mihai)* iar oamenii să scuture crengi de piersic peste fețe. Cum arată luna, în august, cînd se scutură piersicii ?

MIHAI : E ca o cișmea din care curge apă roșie.

RADU : Mihai poate să răspundă la orice întrebare, fiindcă l-a văzut pe zeul care poruncește apelor să se ducă la fundul mării cînd se termină vara.

IRIS DAVID : Adevărat ?

MIHAI : L-am văzut în viile din spatele casei.

RADU : El credea că nu-l vede nimeni și se dezvelise de tot aurul de pe trup și minca struguri.

MIHAI : Rupea cîte doi ciorchini deodată : un ciorchine îl minca, pe celălalt îl-ascundea în pelerina intinsă pe iarbă.

RADU : Pelerina nu se încheia cu nasturi, se încheia în trei lăsturi de aur.

MIHAI : Mai important și de cît asta e faptul că, mincînd, zeul clipea foarte des. Iar de cîte ori clipea, se deschidea în plină zi, încă o zi de poftă și de bucurie *(către Iris)* Înțelegi cum vine asta ?

IRIS DAVID : Înțeleg, da, cred că înțeleg.

RADU : Zeul clipea și se făcea o mulțime de zile într-o zi. O sută de zile, sau două sute și mai mult. Și de cîte ori clipea își zugrăvea și sufletul.

IRIS DAVID : Era un zeu bun.

MIHAI : Foarte bun. La sfîrșit m-a văzut și mi-a zis : mă, în septembrie să prindeți o dropie, s-o frigeți, s-o mîncați și să cîntați Dobrogea.

IRIS DAVID : Asta n-o mai cred. Doar se știe foarte bine că dropia e monument al naturii și legea nu-ți dă voie să te atingi de ea.

RADU : În lipsă de dropie poate fi aruncat în groapa cu jar un berbec. Legea stepei chiar îl obligă pe om să mănînce, toamna, o pulpă de berbec bine friptă. Sau una de mînz.

IRIS DAVID : De mînz ?! Doamne ferește.

MIHAI : Eu nu mănînc, dar tata, ca să-i facă pe plac lui Gerume, ar fi gata să înfulece o herghelie întreagă...

RADU : Gerume e cea mai bună fată-jocheu. Dacă ar fi vrut, ajungea artistă. De altfel umblă îmbrăcată ca un arlechin.

IRIS DAVID : Legea femeilor de la malul mării.

RADU : Nu, legea femeilor de douăzeci de ani, sau a mesteceniior tineri de pe colina unde nu se pomenește nimic despre moarte.

IRIS DAVID : Îmi dau seama că cine iubește marea ar trebui să vină și să plece de la mare printr-o ușă secretă.

RADU : De ce ?

IRIS DAVID : În căsuța asta am înțeles că la mare trebuie să te duci așa cum te-ai duce într-un sat de piersici dintr-o țară de măr.

MIHAI : Ești puțin cam exaltată. Cel mai de preț lucru în legătură cu marea e să știi cînd trebuie s-o părăsești.

IRIS DAVID : Eu, cînd plec de la mare, trec neapărat prin Constanța, cobor o stradă veche, neumblată, mă închin în fața mării și recit din Ion

IRIS DAVID : Cine-l ?

MIHAI : Nu ți-ar face plăcere s-o cunoști.

IRIS DAVID : E chiar atît de frumoasă ?

MIHAI : N-am văzut-o niciodată la față.

IRIS DAVID : Nu mai înțeleg nimic.

MIHAI : Pentru că ți-e gîndul numai la friptura aia de iepure.

IRIS DAVID : Am și uitat că mi-e foame.

MIHAI : Eram pe plajă, și toate fetele alea care jucaseră tenis, vreo zece sau douăsprezece...

IRIS DAVID : Îl sorbeau din ochi pe un tip care semăna perfect cu James Bond.

MIHAI : Îl fluierau din dește pe un dobitoc care plimba pe dig două maimuțe în lesă. Una din fete — n-o vedeam, fiindcă eu, pe plajă, stau cu fața-n jos și cu ochii închiși — le-a zis celorlalte : vă rog, nu-l chemați încoace ! eu știu să ghicesc ziua morții fiecărui om și nenorocitul ăla cu maimuțele mi-e atît de antipatic încît o să-i spun, fără să mi-o ceară, ziua, ceasul și chiar clipa cînd îl va lua dracul.

IRIS DAVID : Uite, atunci trebuia să te scoli și s-o privești în față. Erai obligat să te scoli, afară de la mine.

MIHAI : Pe plajă, un bărbat nu ia în serios decît ocheadele și forma picioarelor unei femei.

IRIS DAVID : Da, pe plajă toate femeile se mișcă studiat... nimic spontan.

MIHAI : Fata aia se mișca, se înălța și se aduna numai în voce. De aceea i-am și spus, fără s-o privesc : dacă n-ai ceva mai bun de făcut, te aștept în noaptea de Anul nou ca să ne dăm în scrîncîobul din spatele casei noastre.

IRIS DAVID : Nu cumva țineai să-ți spună ziua și ceasul în care vei muri ?!

MIHAI : Cred că se lăuda zicînd că știe să ghicească ziua morții fiecărui om.

IRIS DAVID : Ce-a zis cînd ai invitat-o să vină aici ?

MIHAI : A zis că ea vine la mare numai vara, în zilele de 8, 9 și 10 august, că să cheme din adîncuri fantoma vasului cu care s-a înecat logodnicul ei. Zicea că vasul iese la suprafață și toți ofițerii, adică scheletele lor, se alinia pe puntea superioară și o salută : domnișoară, el era cel mai curajos dintre noi.

IRIS DAVID : Aș da mult să știu dacă era o fată sau o femeie care înflorea a doua oară.

MIHAI : Ți-am spus, n-am văzut-o la față.

IRIS DAVID : Ce păcat c-ai fost leneș ! Poate a trecut norocul pe lîngă tine.

MIHAI : Tot ce se poate.

IRIS DAVID : Femeile teribile înfloresc doar cînd sînt absolut convinse că celelalte femei înfloresc a doua oară.

(Intră Radu Palela, trîntind un coș plin cu sticle. Reține ultima sticlă și se privește în ea ca într-o oglindă.)

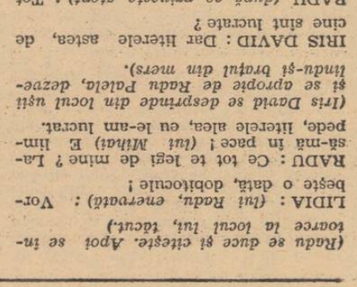

RADU : I-am adus bagajele aici. Două geamantane de piele.

(Iris David își revine cea dintîi).

IRIS DAVID : Dar ieșăgnele de la scrîncîob, uite-le, sînt aici în odaie.

RADU : Nu contează. Mîine dimineață, în două ceasuri, le-am fixat la locul lor *(lui Mihai)*. Oare unde am pus noi săculețul ăla cu șuruburi ?

MIHAI *(spre Iris)* : Întîmplarea e sau loc̦iitorul lui Dumnezeu pe pămînt, sau regina care-și bate joc de el ?

IRIS DAVID : Eu cred că ar trebui să-ți fie frică.

RADU : De ce ? Fata aia mi s-a părut a fi una cu totul și cu totul aparte. E o fată lîngă care merită să degeri nu numai o seară, ci toate serile de iarnă. Cînd vorbeam, un tip i-a aruncat nu știu ce vorbă și cînd s-a uitat o dată la el, tipul ăla s-a scuturat de parcă i-ar fi trecut prin șira spinării o căruță cu gheață.

IRIS DAVID : Eu ce fel de fată sînt?

RADU : Ești leit fata aia.

IRIS DAVID : Dar Gerume ce fel de fată este ?

RADU : Gerume e o fată pe care dac-o trimeți cu ulciorul la fîntînă, ajunge acolo numai cu toarta ulciorului și ride cu atîta poftă de ce i s-a întîmplat încît îți vine să zici : Doamne, nu mă lăsa să îmbătrînesc.

MIHAI *(apucînd o haină din cuier)* : De la care restaurant ai cumpărat vinul ?

IRIS DAVID : Nu, domnule Palela, te rog să nu-i spui.

(Iris smulge haina din mîinile lui Mihai și-o aruncă într-un colț).

RADU : Eu trec dincolo. Uite, iau cu mine un ac, iau și sticluța cu tuș negru și mă duc să-mi tatuez pe brațul sting data de 14 II 1974, ca să nu uit ziua cînd s-a zbenguit Gerume cu un idiot de picol.

(Radu Palela trece în camera alăturată).

IRIS DAVID : Vorbește serios ? Chiar o să-și scobească brațul ca să toarne cerneală în rană ? !

MIHAI : Fără doar și poate.

IRIS DAVID : Cheamă-l înapoi.

MIHAI : E treaba lui dacă vrea să se chinuiască. Sau poate încearcă și el să sufere, așa cum încerci și tu să fii tristă.

IRIS DAVID : Nu-mi place că ai gropiță în bărbie. E semnul nemernicilor.

MIHAI *(strigă spre camera alăturată)* : Tată, vino îndărăt o clipă !

(Radu Palela apare în ușă).

RADU : Primele trei rînduri de înțepături sînt cele mai grele, pe urmă carnea amorțește și treaba merge strună. Un prieten de-al meu, Sergiu Famagusta, care n-a ieșit niciodată în largul mării, are toată pielea crestată și îmbiscită cu boieli. Pe piept și pe burtă i-am făcut o gondolă și o femeie luîndu-și rămas bun de la bricul Mircea, pe spate i-am făcut o bătălie navală, iar pe picioare cîte patru torpile învelite în solzi roșii.

IRIS DAVID : Mihai și cu mine am hotărît să ne scriem fiecare pe brat numele celuilalt.

RADU *(lui Mihai, furios)* : Orice neghiob de douăzeci de ani poate să-și scoată prin piele, dacă i s-a scrîntit mintea, chiar o vadră de singe, dar n-are dreptul să-i ceară unei fete să-și sluțească brațul ei frumos. *(Lui Iris David)* Fetelor nu le stă bine cu nici un fel de tatuaj. Vara, pe stradă, nici un golan n-o să piardă prilejul ca s-o facă pe grozavul : domnișoară, fii atentă, ți-a izvorît un nume de bou din brațul sting sau drept.

IRIS DAVID : Puțin îmi pasă de toți golanii lumii. Vreau să fac o prostie ireparabilă și nimeni n-o să mă oprească.

seacă loc la hotel. Alaltăieri nu puteai să respiri aici de atîția pictori, rugbiști și domnișoare fără acoperire.

IRIS DAVID : Ce-i aceia o domnișoară fără acoperire ?

MIHAI : E un fel de fată care bate drumul la Marea Neagră ca să găsească un șoim de vînătoare ținînd în plisc cercei și inele de aur.

IRIS DAVID : La București, cînd mă gîndesc la căsuța asta, simt cald în inimă. Închid ochii și parcă sînt un copil care mîngîie o blană.

MIHAI : Vizon sau chinchilla ?

IRIS DAVID : Lutria.

RADU : De ce nu ne scrii ? Ne-ar face plăcere să primim scrisori de la tine.

IRIS DAVID : Am vrut să scriu, dar n-am găsit frunze de vișin. Pentru căsuța asta scrisorile trebuie scrise pe frunză de vișin.

MIHAI : Tot pe foi de vișin ne scrie și mămica din Chicago. Vișinii din livezile lui Fred *(ride)*.

RADU : Să-ți vină un secret Iris : asta nu-i casă, e o scoică de lemn. N-am zis de sidef, fiindcă lemnul, spre deosebire de sidef, e viu și păstrează toate sunetele. Numai într-o scoică de lemn poți să-ți dai seama ce e cu marea, cu piersicii, cu furtuna și să pricepi că chiar și iarba are ginduri omenești. Uneori, noaptea, cînd e liniște adîncă, îmi vine să mă scol în picioare și să strig : oameni buni, eu, Radu Palela, sînt un mărgăritar și nimeni n-o știe.

MIHAI : Dacă nu te oprești aici, mă atîrn cu picioarele de streașină și urlu toate rugăciunile din copilărie.

RADU : Vreți să rămîneți singuri ? Puteai să mi-o spui direct. S-a deschis o expoziție de fotografii din Egipt, mă duc s-o văd și eu. Știți cum îmi imaginez eu orașul Cairo ?

MIHAI : Asemănător cu orașul Chicago.

RADU : Vrei să-mi faci o groapă-n frunte ?! Spre orașul Cairo mergi cu mașina pe o șosea lungă, lungă, mărginită de tufe de dafin, de nisipuri zburătoare, de cîte un călugăr mahomedan cu pătura-n cap...

MIHAI : Sau de Fred, care-și mînă văcuțele spre abatoarele din Chicago.

RADU : Tii neapărat să te cîrpesc ?! *(reia firul)*. Mergi, mergi și, dintr-o dată, după o barieră de aur roșu, intri într-un basm, adică pur și simplu în-cepi să plu-tești. *(Iese).*

MIHAI : De la un timp încoace, tata trecînd grîul cu patru cai de cîrpă și se apără de țînțari aprinzînd cîte un morman de năzăriri. Îmbătrînește.

IRIS DAVID : Da de unde ! E la fel de tînăr ca tine.

(Pauză lungă. Se aude marea bătînd țărmul și țipetele pescărușilor).

IRIS DAVID : Nu te-ai bucurat văzîndu-mă. Nici măcar n-ai schițat gestul că vrei să mă săruți. Hai, vino și sărută-mă. Sîntem, totuși, soț și soție. Bine te-am găsit.

MIHAI : Ai mai fost o dată la mare anul ăsta.

IRIS DAVID : Ah, asta era ! Da, am fost. În luna mai. Dar n-am putut să trec pe la voi. Am filmat în crama de la Murfatlar, pentru televiziunea engleză, o nuntă românească.

MIHAI : Ai fost mireasă ?

IRIS DAVID : Am jucat rolul miresei și am cîntat, pentru prima oară, muzică populară. Partea engleză spune că filmul a ieșit nemaipomenit și că va avea un succes formidabil în lumea întreagă. Am mai filmat eu și altă dată, dar astea au fost trei zile și trei nopți de vis. Într-o seară, cînd tocmai urma să ies în pridvor și să cînt, un om trecea pe-acolo cu o poartă în spinare și regizorul a urlat ca ieșit din minți : ce mama dracului cauți, domnule, pe aici ?! Și ăla, cică : vă rog să mă scuzați, noi executăm stropirea albastră a pomilor fructiferi

IRIS DAVID : Spor că n-ai înnebunit, spor că nu vrei să-i împingi intr-o afacere cu sîrlici.

MEDUZA : Al dormit azi noapte la hotel Meduza ?

IRIS DAVID: Azi noapte eram la București.

IRIS DAVID : Cînd ai o aseme̦nea casă, stai tomnia, sînt pline de cocori și de raie albastre, care se opresc cerule : vreau aia, vreau aialtă...

LIDIA : Cînd ai o aseme̦nea casă, stai despre̦ună lumi și-ți dăruiești plăcerea de a te plimba pe coteț ca o curcă. Ce tot te legi de mine ? Lasă-mă în pace ! *(lui Mihai)* E îmbufnată ? Ia-o de mînă, du-o la bucătărie și se oprește de Radu Palela, dezechilibru și brutal în mers).

IRIS DAVID : Dar literele astea, de cine sînt lucrate ?

RADU : Ai mai vorbit și acum doi ani, iarna.

IRIS DAVID : Ce-i aceia o domnișoară fără acoperire ?

MIHAI : Eu n-am fel de fată care bate drumul la Marea Neagră ca să găsească un șoim de vînătoare ținînd în plisc cercei și inele de aur.

IRIS DAVID : La București, cînd mă gîndesc la căsuța asta, simt cald în inimă. Închid ochii și parcă sînt un copil care mîngîie o blană.

MIHAI : Vizon sau chinchilla ?

IRIS DAVID : Lutria.

RADU : De ce nu ne scrii ? Ne-ar face plăcere să primim scrisori de la tine.

IRIS DAVID : Am vrut să scriu, dar n-am găsit frunze de vișin. Pentru căsuța asta scrisorile trebuie scrise pe frunză de vișin.

MIHAI : Tot pe foi de vișin ne scrie și mămica din Chicago. Vișinii din livezile lui Fred *(ride)*.

RADU : Să-ți vină un secret Iris : asta nu-i casă, e o scoică de lemn. N-am zis de sidef, fiindcă lemnul, spre deosebire de sidef, e viu și păstrează toate sunetele. Numai într-o scoică de lemn poți să-ți dai seama ce e cu marea, cu piersicii, cu furtuna și să pricepi că chiar și iarba are ginduri omenești. Uneori, noaptea, cînd e liniște adîncă, îmi vine să mă scol în picioare și să strig : oameni buni, eu, Radu Palela, sînt un mărgăritar și nimeni n-o știe.

MIHAI : Dacă nu te oprești aici, mă atîrn cu picioarele de streașină și urlu toate rugăciunile din copilărie.

RADU : Vreți să rămîneți singuri ? Puteai să mi-o spui direct. S-a deschis o expoziție de fotografii din Egipt, mă duc s-o văd și eu. Știți cum îmi imaginez eu orașul Cairo ?

MIHAI : Asemănător cu orașul Chicago.

LIDIA : N-am timp. Cred că se scrîntește un vapor și lucrul mîrîi și vrean să privească scena prin binoclu.

MIHAI : Nu-i cer să fii pe punțea aia fumă un vapor. Te rog să te dai jos puțin-a dicolo de tentă. Ești prea aproape de lentile.

RADU: Azi noapte eram la hotel *David* înfricoșată în cerul *(mocă pentru Iris* mamă. *(către)* Te rog să te dai jos de la Stop ca să cumpărăm bere de dincolo să mergem cîteva minute la mare. Și-apoi vezi că ți-am adus ceva. Ți-am adus și ceva de mîncare, dar sînt plătit în lei, iar berea valută, dar nu știu dacă vrei. Am și ceva bun, o mușchiuleț cum vine asta.

IRIS DAVID : Adineauri al spus că nu pui stăpîn pe ființa.

MIHAI : Iubire încrîncenată ca pocnită zăpezile, în orice caz ce al de făcut mai departe. Fără ea, însă, n-are haz să te numi tu-nă. Știi în fiecare dimineață e-al fi putut să ai o voce superbă.

IRIS DAVID : Dar ce am o voce de beton de perbă.

MIHAI : Mamă, se spune că prin bătrînețe alea de care v-olinzi, noaptea, multă lume își spune în concert la David o cîntare.

IRIS DAVID : Și sînt Iris David și tot ea pe zi cobo̦ară în mare. Intră pînă la brîu cu nuie ciudat. Iris voîpsoc eu e o fată foarte cîudată. De fapt or pe zi cobo̦ară în mare. Intră de fățmă, mînînd icre negre și se-ntr-un stufiș cu-o ștergăță prăpăr de-o văzut-o mîntînd vrocdată jîrtun restaurant și toți amețeau de resaurante alea de pe faleză...

IRIS DAVID: Cel mai mult sînt mrafăr̦tar pentru toate sufletele...

LIDIA : Cu fleacuri ifărte, lecere ală de pește ? Deci ? Și ai mă bătrînești. Dacă. Tot amețește Europei sînt Americe sau ală America Europei sînt ș̦iaiu Ilie, îi prom̦it c-o să te vîsez în noapte, tîrfuț, în rochie albă și un scrîșnit?

MIHAI: Nemîț sînt amețește. Românește. Și să nu mă mai întrerupi. Dacă, toț amețește ală verită din Americe sau ală America Europei sînt convinși că Iris David e-ndrăgostită de cineva asemne de bruhul mefti. *(Lidiei)* Mamă dragă, poț sau nu să-mi faci un serviciu?

(Radu se duce și cîteste. Apoi se întoarce la locul lui, tăcut.)

LIDIA : *(lui Radu, enervată)* : Vorbește o dată, doftoricește !

RADU : *(pe̦rsentîndu-o pe Lidia)* : Poartă în cap 120 kg de bulimeșcală pe care le-a numit Fred, și-l plesnă. Îl știe de bani, îi dă telefoane la Chicago...

MIHAI : Iar mîncă a mai făcut rost de 50 kg de aiurească și le-a numit nepoată lui Fred...

IRIS DAVID NOUĂ : Mihai, ce am vrut aici ca să mă dau în scrîncîob cu tine.

RADU : Dumnezeu e domnitor enorm, oțel și-n mușchi, dar în rest, o vaș, iar e mițoc. Două pe̦rsentîmînturi, să arate ă̦ geam gecmanul mîcî. Radu și Mihai, ușăzaț testre, ăștarăpîă ce Lidia și Iris David, ă̦fiate ăștarînă, să dea și geam mătînaa unî om, cîteva cîrnăț și ș̦pînă̦dăcețe pe̦rsentă o cotlet de porc. Ș̦ergiu Famagusta și cloșpoț pe care le ăștînă în cuie pe perete, apoi pățru sau cîncî sît de cîlîfie pe care le înșirămădățe una nunre.

SERGIU FAMAGUSTA : Pune una pesle alta pățru sau cîncî ș̦pînă̦dăcețe și, gață, al făcut un ălîar și cațulnî.

MIHAI : Nu crut să mîănînc nă no-ădîncî și pentru a ș̦ăcîe ălîtă ș̦pre pe̦rna dovadă că mașera în ș̦ipăreț̦e.

SERGIU FAMAGUSTA : Nîă în rupe̦rsă, la ălîar, în mîjloc, două ș̦ăcîe cățulnî. De ălîar, în ș̦ipăreț̦e.

RADU : Anul are douăș̦prezece zoăîe, a trăișprezecea zoăîe e a cațulnî. În zoăîa asta m-am născut eu. Fîă atențî, n-am simțît că sînt pe-aproape. Aș̦ulnî-l ș̦ (*s-ară neclezăînt să ș̦ccolnî* mărîă). Au mîîntat în mașeră, fîîndcă el ș̦îu că mașera înț pîăce mai mult cînd ș̦ccîeț̦e ș̦ălîe. Ș̦ă ș̦ă ș̦ă

și mutăm gardurile livezii. Regizorul s-a dus de l-a îmbrățișat și ne-a zis: Măi băieți, Dumnezeu ne luminează noaptea cu vorbe portocalii și ne deschide ușa cu o cheie albastră.

MIHAI: A fost și el acolo?

IRIS DAVID: Cine? Dumnezeu?

MIHAI: Vorbesc de ălălalt dumnezeu al tău, vorbesc de Titi Vlăsceanu-Algoria, compozitorul și dirijorul. Și-a potrivit un nume cu care poți să populezi două ospicii.

IRIS DAVID: E un nume ce pare trecut prin toate ecluzele păcatului.

MIHAI: Așa zice el? Decît să porți un nume ca ăsta, mai bine te spînzuri cu o curea găsită într-un closet de gară.

IRIS DAVID: *(repetă o lecție)* Vlăsceanu-Algoria e un nume melodios și lung, făcut să-ngîne ploaia și să dea trei lovituri cu unghia în tîmpla pustie a toamnei, așa cum ai lovi într-un pahar de cristal plin cu coniac franțuzesc, într-o seară de slavă a decadenței.

MIHAI: Una din fetele alea fără acoperire zicea despre el că e frumos ca un faraon.

IRIS DAVID: Te-a mințit. Sau nu l-a văzut niciodată de-aproape *(pauză)*. Mihai, îmi pare rău că ți-am făcut viața.

MIHAI: Mai zicea tîrfa aia că Vlăsceanu-Algoria i-a răsucit o țigară cu degetele de la picioare. Singuri ne fărîmăm viața. Sau mai degrabă pot să zic că iarna lui 1974 nu prea mi-a fost cu noroc.

ÎNTUNECARE

(Interiorul casei. Noapte. Un pat, o grămadă de șei, șase sau șapte leagăne de scrinciob îngrămădite pînă-n tavan. Mihai, singur, lucrînd cu tesla și ciocanul, repară un scaun. Se deschide ușa și intră Iris David. E îmbrăcată gros: scurtă de blană, cizme, căciulă de lînă.)

IRIS DAVID: Bună seara.

MIHAI: Bună seara, domnișoară.

IRIS DAVID: Mă numesc Iris David și stau la hotelul ăla cu fațadă de cărămidă galbenă.

MIHAI: Cu un lan de floarea-soarelui de ceramică aplicat pe fațadă. Eu mă numesc Mihai Palela, iar hotelul ăla se numește Cîntecul norilor.

IRIS DAVID *(direct, precipitat)*: Mihai, ajută-mă, te rog, să fac o prostie mare.

MIHAI: Cine ți-a spus că sînt ucigaș de profesie?

IRIS DAVID: N-ai mutră. Eu vreau să fac o prostie mare și-ai să m-ajuți. Cred că lucrul cel mai nimerit ar fi să mă legi cu o funie între coarnele unui taur și să iei taurul la bătaie cu o joardă, ca să se arunce în mare.

MIHAI: Ești hotărîtă să faci o prostie atît de gogonată?

IRIS DAVID: Sînt hotărîtă să fac o prostie răsunătoare.

MIHAI: În cazul ăsta trebuie să aștepți pînă în luna august. Sîntem în februarie, mai aștepți cinci luni, cinci luni trec repede. Prostii răsunătoare se petrec numai în luna august, cînd niște băieți de oameni ajunși vin și scutură piersicii peste balerinele care susțin programe în barurile de pe litoral. Noaptea, pe lună plină, ele ies goale din mare și ăia le așteaptă cocoțați în piersici.

IRIS DAVID: Dacă ar fi deștepte și-ar îndrepta ochii spre copiii oamenilor din provincie cu foarte mulți bani. Unul din ăștia, elev în clasa a noua linge roua, mi-a trimis de revelion douăzeci de sticle de șampanie. L-am chemat să-i mulțumesc, în cabina mea de la Savoy, într-o seară... mă pieptănam pentru a intra în scenă, el ședea pe scaunul din colț, cu brațul plin de flori și mă împodobea în gînd cu piepteni de fildeș... Tatăl meu, zice... Ce-i cu tatăl tău? Tatăl meu poate să-mi dea oricîți bani îi cer, fiindcă are o meserie de aur:

IRIS DAVID: Trec în bucătărie. Cu ocazia asta o să spăl și vasele.

MIHAI: Rămîi unde te găsești.

IRIS DAVID: Rămîn. *(lui Radu)* De altfel, nimeni nu e niciodată singur. În perete se află în permanență zeul casei.

RADU *(lui Mihai)*: Îmi vine cam peste mînă să vorbesc de față cu dînsa.

MIHAI: Ascunde mîinile sub masă și dă-i drumul.

RADU: Cred că soarta are planuri mari cu tine.

IRIS DAVID: A fost ales să intre în biserica de sub pămîntul Dobrogei!

RADU: Nu, e altceva.

IRIS DAVID: O femeie!

RADU: Da.

MIHAI *(batjocoritor)*: O femeie cum nu întîlnești decît o dată în viață, chiar de-ar fi să trăiești o sutăcincizeci de ani.

RADU: Prin urmare știi despre cine-i vorba!

MIHAI: Nu știu nimic.

RADU *(lui Iris David)*: Plătisem vinul și dam să ies din restaurant, cînd o fată, așa, de seama dumitale, parcă un pic mai înaltă, îmi face semn. O clipă, vă rog, zice, sînteți tatăl lui Mihai Palela, spuneți-i că fata care trebuia să vină de Anul nou a venit acuma. Mîine seară, cînd împlinesc douăzeci de ani și o să mă dau cu el în scrinciob, o să-i povestesc de ce n-am putut să vin atunci.

(Pauză. Mihai și Iris David se privesc uluiți).

RADU: Iar lupul, la oglindă, îl întreba pe lup: cîte clase primare trebuie să aibă un iepure ca să bei după el o sticlă de vin, pe nerăsuflate? *(lui Iris David)* Afară ninge în draci și Gerume, fata despre care ziceai așa și pe dincolo, îmi pune coarne de mele cu un picolo. *(lui Mihai)*. Adă repede jumătatea aia de iepure și ce mai găsești prin bucătărie. *(Mihai iese)* Iar noi o să spunem o rugăciune. Dă-ne Doamne iarbă pentru cai și oi, iar mie personal dă-mi un cuțit tăios ca să-i retez un deșt idiotului ăluia de picolo. *(lui Iris David)* Știi, ăla are șase degete la o mînă.

IRIS DAVID: Nu-i o piedică serioasă, pentru că chelnerii din ziua de azi umblă călări pe viței de aur.

(Intră Mihai. Se așează masa).

MIHAI: Dacă se mai umflă vîntul, o să ne azvîrle din nou cotețul de găini în largul mării. *(lui Iris David)* Aveam un cocoș care s-a bătut o noapte întreagă cu rechinii.

IRIS DAVID: Și i-a dovedit?

MIHAI: Pe toți, dar a pierit eroic în luptă cu niște pescari care ne-au vizitat cînd nu eram acasă *(lui Radu)* Toți pierdem cîte ceva, în fiecare zi, însă nu lăsăm să se vadă. Am pierdut cînd cu năvălirea tătarilor, apoi...

RADU: Porcul ăla de picol povestea că la ei, în Transilvania, oamenii hrănesc vițele cu mere și proasta de Gerume rîdea că-și scînteia cerceii.

IRIS DAVID: Trebuia să-l chemi afară pe puștiul ăla obraznic și jart! jart! să-i cîrpești două palme.

RADU: Nu merita să fac gîlceavă, bănuiesc că Gerume se joacă. De altfel, în multe restaurante de pe faleză e un freamăt și o aiureală, exact ca-n noaptea cînd marea se luminează cu fosfor adus de un neam de pești de la tropice.

IRIS DAVID: Nici un fel de pești! E vorba despre niște infuzorii.

RADU: Domnișoară, eu am stat neclintit pe malul mării în nopțile alea: află că și apa și aerul sînt limpezi și luminoase de vezi totul, ca într-o carte cu poze, pînă în U.R.S.S., Turcia și Bulgaria.

IRIS DAVID: Se vede atunci și biserica de sub pămînt?

RADU: Biserica aia o vede un om special, o dată la cincizeci de ani, cînd intră să ia ouăle de lebădă cu coajă de aur și maldărul de stihare.

IRIS DAVID: Cine e omul acela?

RADU: E un om ales pe care nu-l știe nimeni din cei care nu trebuie să-l știe.

IRIS DAVID: Eu aș fi unul din cei ce nu trebuie să știe?

RADU: Da.

MIHAI *(lui Radu)*: M-ai învățat că atunci cînd discuți cu o fată trebuie să folosești vorbe și idei căptușite cu mătase.

RADU *(pentru Iris David)*: Iartă-mă, sînt nițel cam zăpăcit de ceea ce se-ntîmplă pe-acolo pe faleză. Știți că femeile de serviciu din două hoteluri nu mai vor să măture și să spele?

IRIS DAVID: Au declarat grevă?

RADU: Nici un fel de grevă. *(măreț)* Au aruncat mături, perii și găleți și s-au apucat să pic-te-ze.

MIHAI: Dacă tot s-au țicnit, mai bine se apucau să împăieze un director de bar de noapte.

IRIS DAVID: Pot să vă spun că ori pe unde am fost, femeile de serviciu nu-i suferă pe chitariști *(spre Radu)*. Pictează cu vopsele curate sau din acelea amestecate cu zahăr?

RADU: Nu poți să-ți dai seama, fiindcă dacă vrei să intri în vorbă cu ele, nu te primesc. Cică: ne-ajunge că spălăm scările toată vara, iarna vrem să facem artă. *(stînjenit)* Trebuie să-i spun ceva lui Mihai, separat.

împletește cele mai frumoase și mai trainice fitile, cu materialul clientului — fitile din cîlți și din bumbac pentru destituiri, rostogoliri sau dări în gît, fitile de purpură, pentru avansări.

MIHAI: Iris David, ești o femeie mult prea frumoasă ca să nu faci o prostie ireparabilă.

IRIS DAVID: Dă-mi un exemplu de prostie ireparabilă.

MIHAI: Mărită-te cu mine.

IRIS DAVID: Poftim ?!

MIHAI: Am zis: mărită-te cu mine și vei săvîrși o prostie ireparabilă.

IRIS DAVID: Ascultă, eu am fugit din București, fiindcă omului pe care-l iubesc și care zice că mă iubește i s-a născut un copil care nu e al meu. Îți ajunge?

MIHAI: Am intrat în luptă fără nici o speranță și dintr-o dată mă văd foarte aproape de victorie.

IRIS DAVID: Pot să mă mărit cu tine, dar peste trei zile fug și nu mă mai întorc decît în august, ca să scutur un piersic peste umerii mei și pe urmă să fug iar. *(Dacă regizorul vrea și are de unde poate porunci să fie scuturate flori de piersic peste Iris David).*

MIHAI: Știi ce e cu tine? Tu nu ești tristă cu adevărat, dar ai foarte mare chef să fii tristă și lumea să știe lucrul ăsta.

IRIS DAVID: Am stat toată ziua închisă în cameră, iar cînd asfințea soarele, m-am dus la fereastră, am dat în lături perdeaua, și m-am întrebat: oare ce-i mai trist și mai trist pe țărmul acesta?

MIHAI: Și-ai contestat că cel mai trist e faptul că Europa se termină la douăzeci de pași dincolo de fereastră.

IRIS DAVID: Nu, nici nu mi-a trecut prin cap. Cel mai trist lucru mi s-a părut a fi căsuța asta. De aia am și venit aici, să văd cît de triști sînt oamenii din ea. Cinstit, ești tare trist aici?

MIHAI: Nu.

IRIS DAVID: Dar părinții?

MIHAI: Locuiesc numai cu tata. Mama trăiește în America, la Chicago și dă pe la noi din cînd în cînd, vara, o săptămînă sau două. În rest e foarte ocupată, joacă ruletă în Ursa mare cu Fred-barosanu. În Las Vegas le e silă să intre.

IRIS DAVID: Cu puțin noroc, într-o zi o să ajung și eu în America, să cînt.

MIHAI: Cu puțin noroc, în septembrie o să mă duc și eu la munte s-aud cum cad alunele. Dac-ajungi în America, să n-o cauți pe mama, s-ascunde.

IRIS DAVID: Vorbesc foarte serios. Vreau să cînt în California.

MIHAI: Să ai grijă să ajungi acolo, toamna. Se spune că atunci, luna seamănă cu mama în chimono galben, iar luceafărul cu contele Fred în dantele albe.

(Din camera alăturată apare Radu Palela. Abia sculat din somn, e ciufulit și-și freacă ochii cu pumnul).

RADU: Auzi, Mihai, am visat că-mi dădea un șarpe în cărți. Se lungise, al dracului, peste umărul meu și-mi zicea: Radu Palela, fii atent, popă de tobă peste birlic de ghindă înseamnă drum pe jos pînă la mînăstirea de treflă. *(O descoperă pe Iris David și începe să-și netezească ținuta).* Bună seara. *(lui Mihai).* Trebuia să mă faci atent că nu ești singur.

MIHAI: Domnișoara Iris David s-a uitat pe fereastra de la hotelul „Cîntecul norilor" și și-a dat seama că lucrul cel mai trist, acum, la Marea Neagră, e casa noastră.

RADU: *(către Iris David)*: Ești din București? *(Iris David aprobă din cap).* Bucureștenilor care nimeresc iarna la Marea Neagră li se pare c-au fost aruncați într-un morman de plictiseală. Toți, fără excepție, au impresia că, iarna, un bou negru și nesimțit stă tolănit la ieslea apelor și

(Radu și Mihai desfac pungi și aruncă roiuri de fluturi spre Lidia și Iris David).

MIHAI *(recitind)*: Cocoși de piatră rară cîntau la miezul nopții...

IRIS DAVID: Mîinile ei, doi iepuri smălțuind cu lună un lan de lucernă.

RADU *(răstindu-se la Famagusta)*: Te-ai născut ca să spinteci o zi de primăvară și să strîngi mieii de gît! Du-te și lasă-ne-n pace.

IRIS DAVID: Poți să te întorci la asfințitul soarelui, cînd se deschide floarea intrării în păcat.

ÎNTUNECARE...

(...și, peste cîteva minute, începe o nouă zi, iar pe veranda cabanei se află Radu Palela, Iris David și Lidia. Radu Palela, abia ieșit din mare, își usucă trupul cu un prosop. Iris David, așezată pe o buturugă, fumează. În hamacul atîrnat de streașină se leagănă, jucîndu-se cu un binoclu și cu un cățel de pluș, Lidia).

RADU: Azi noapte au sosit copiii Vulturului pleșuv care răspunde de fructe și de miresme. I-au scos din casă pe inginerii din livada de piersici și s-au instalat ei, cu arme și cîini. De-acum o să mîncăm vînat și o să ne îmbătăm cu vin scump. Fata țintește mult mai bine decît băiatul.

LIDIA: Cine?! Cretina aia care, anul trecut, m-a împușcat în fund cu sare?! Va să zică, n-a luat-o dracul! Tot timpul am sperat c-au s-o mărite cu cineva capabil s-o sugrume chiar în noaptea nunții.

RADU: Lidia, te rog, fii atentă la cuvinte. Ție puțin îți pasă, te-ai căsătorit cu un avocat din America, de cinci ani dormi pe saltele pline cu dolari...

LIDIA: Ești un idiot de jocheu, mîndru de cazaca și de boneta lui, care nu vrea să se pună rău cu nimeni, un măscărici care flutură necontenit o biciușcă de piele, fericit cînd are băutură sau cînd e lăsat să miroasă gunoaiele, prost și fanfaron...

RADU: Un idiot care o să-și tragă pumni în cap cu nemiluita, pînă la moarte, fiindcă, la tinerețe s-a lăsat furat de o nebună cu toane și-au făcut împreună un copil, care s-a-ntors azi în zori, beat turtă.

LIDIA: Sînt convinsă că l-a îmbătat cățeaua aia care a vrut să mă curețe!

IRIS DAVID: Isprăvește Lidia! Procurorului i-ai declarat c-a fost un accident stupid și nimic altceva.

LIDIA: Nici acum nu spun altfel. Din punctul ei de vedere a fost, fără îndoială, un accident cu totul regretabil că, în clipa cînd m-a zărit singură pe plaja pustie, n-avea la ea decît un set de cartușe pline cu sare.

RADU: Mi-a fost mie scris să nu mi se întîmple niciodată o bucurie mare.

LIDIA: Doamne-Dumnezeule, cîte zile frumoase am pierdut cu tine! Zile unice, care nu se mai întorc. Închipuiește-ți, scumpa mea Iris, că a fost o vreme cînd am cumpărat o căruță cu coviltir ca să străbat cu acest Radu Palela județele din nordul țării, pline de meri. Să fie toamnă, să bată vîntul și să scuture merele peste noi. N-am izbutit să plecăm.

RADU: Păi cum să izbutești, dacă ne-am cunoscut în aprilie și în iunie ai fugit cu un doctor din București, ca să te întorci tocmai în martie, să-mi lași plocon un copil în vîrstă de cinci săptămîni și să-mi spui că între noi doi totul s-a terminat?!

LIDIA: Așa e, uitasem că nu m-a prins toamna cu tine. Cînd ești tînără, pietroasă și plină de draci, toamna trebuie să te găsească lîngă un bărbat melancolic și trist, de la care să împrumuți puțină lumină albastră și o rază de dor. Pe cinstea mea, însă, că mereu mă gîndeam că ne-ar fi făcut bine un drum cu căruța, în septembrie, printre livezi de meri.

(Intră Mihai).

MIHAI: *(a auzit vorbele Lidiei)*: Ce s-o mai lungim, ai fost o femeie doldora de sentimente aurii. *(Dă mîna cu Iris David).* Bine-ai venit! Te-am văzut de dimineață făcînd baie în mare.

(Traversează scena, pătrunde în cușcă, încalecă un scaun și se închide pe dinăuntru).

iarnă adevărată și prefectul poliției, fiindcă era iunie, vară, tei înfloriți, a închis strada Sărindar, a vărsat pe ea cinci sute de saci de zahăr și a plimbat-o pe Josephine cu sania trasă de doi cai albi.

LIDIA: Minți!

SERGIU FAMAGUSTA: Am fost acolo.

LIDIA: În sania cu Josephine și cu prefectul!?

SERGIU FAMAGUSTA: Am fost unul din hamalii care-au cărat sacii cu zahăr.

LIDIA: Văd că n-ai mai avansat în grad.

SERGIU FAMAGUSTA: Fiindcă am mulți dușmani.

MIHAI *(oprindu-se în colțul dinspre mare al verandei)*: Ia uitați-vă, un cîrd de delfini se joacă în apele de lîngă mal.

LIDIA: O fi adevărat ce se spune despre ei, că se apropie de țărm ca să vadă oameni?

MIHAI: Cred că n-au de ce să ne iubească. Un timp au fost vînați fără milă, iar mai de curînd niște creiere cazone încearcă să facă din ei purtători de torpile.

SERGIU FAMAGUSTA: Sunt foarte inteligenți și respectuoși. Un finlandez pripășit la Constanța a adus o dată, în orașul Rîmnicul-Sărat, doi delfini închiși într-o cameră de cristal plină cu apă de mare. Două exemplare nemaipomenite, unde vedeau un grup de oameni, se înălțau în coadă și salutau. Numai la fabrica de țigări și la abator n-au vrut să salute. Țin minte cît oi trăi ziua aia fiindcă nevasta finlandezului, seara, s-a împușcat: pac! pac!

(Urcă scara dinspre mare Radu Palela, cu două geamantane, urmat de Iris David).

RADU *(lui Mihai)*: Stai și te uiți cum se joacă delfinii și Iris se tăbărcește singură cu ditamai geamantanele. Am văzut-o de departe, dar abia în curte la noi am ajuns-o din urmă.

SERGIU FAMAGUSTA *(uluit)*: Nu se poate! Domnișoara Iris David e în camera din stînga, doarme pe divan.

(Sergiu Famagusta dă să intre în casă, dar în ușă apare Iris David, abia sculată din somn. Radu, Mihai, Lidia, Sergiu Famagusta se privesc între ei năuciți).

IRIS DAVID CEA NOUĂ: *(către Iris David din tocul ușii)*: Bună seara, eu sînt Iris David.

IRIS DAVID: Bună seara. Și eu sînt Iris David.

IRIS DAVID CEA NOUĂ: Am venit acum o oră cu vaporul de la Istanbul, după un turneu de o săptămînă prin toată Turcia.

IRIS DAVID: Eu am venit azi dimineață ca să susțin un concert în cel mai mare teatru de pe litoral.

(Mihai se apropie de Iris David cea nouă și-i dezvelește brațul stîng).

RADU: E scris numele tău pe braț?

IRIS DAVID CEA NOUĂ: Apropie-te și citește. Cred că-ți recunoști scrisul.

IRIS DAVID: Un cal de lemn,
O lebădă de lut,
Cinci sute de corăbii de hîrtie...

LIDIA: Ce tot bîigui acolo?

IRIS DAVID: Mă duc înăuntru, ca să ațipesc o clipă și-mi spun cu voce tare ceea ce vreau să văd în somn. *(intră în casă.)*

LIDIA: Încearcă să vezi căsuța aia dintre salcîmi, plus zece mii de lei bani gheață.

(Lidia urcă și se lungește în hamac. Se înserează și din clipa asta țîrîitul greierilor se aude mai pronunțat decît vuietul mării.)

LIDIA: Proștii ăia de greieri își închipuie că sînt singuri pe fața pămîntului.

(Pauză. Mihai și Sergiu Famagusta urcă pe verandă, opintindu-se, cu trei saci plini. Sergiu Famagusta tropăie vîrtos cu bocancii.)

MIHAI: Mai încet cu tropăitul că se scoală mama și știi foarte bine că nu te-nghite.

SERGIU FAMAGUSTA: Nu mă-nghite, fiindcă sîntem amîndoi din orașul Rîmnicul-Sărat și-i cunosc tot neamul. Pe taică-su, pe bunică-tu cum ar veni, l-au înmormîntat vecinii adunînd bani cu farfuria. Iar un frate de-al lui bunică-tu era atît de prost că ședea toată ziua ascuns în sobă și cînd intra cineva în casă, el scotea capul din sobă și făcea: bau. În tot Rîmnicul-Sărat...

LIDIA: Ce tot bați cîmpii despre Rîmnicul-Sărat?!

SERGIU FAMAGUSTA: Sărut-mîna. Ziceam că e un orășel prăpădit și fără viitor, fiindcă n-are apă industrială.

MIHAI *(Lidiei)*: Nă mă-ntrebi ce s-a aranjat cu pictorul ăla?

LIDIA: Chiar așa, cum s-a isprăvit tărăboiul?

MIHAI: Fred, pictorul și nevasta pictorului stau deocamdată călări pe capota mașinii voastre și beau vin dintr-un hîrdău de-o vadră. Toți trei dau din picioare ca niște apucați, iar fata mai scoate cîteodată capul ca să strige: beți Porto-Madera și Sarica Niculițel.

LIDIA: Pupăza dracului!

MIHAI *(lui Sergiu Famagusta)*: În cămăruța de lîngă bucătărie e o sanie, du-te și ad-o încoace, dar ai grijă, pe poliți sînt înșirate tot felul de ciocane, rindele, burghie.

(Sergiu Famagusta dă să intre în casă, dar cînd să treacă pragul se răzgîndește, se întoarce și-și descalță bocancii.)

SERGIU FAMAGUSTA: Domnișoara Iris David...

MIHAI: Ce-i cu ea?

SERGIU FAMAGUSTA: Doarme pe divan, iar afurisitele voastre de dușumele scîrțîie și fac o larmă de parcă-ar păzi cine știe ce comori.

(Sergiu Famagusta lasă bocancii, dispare și se întoarce cu sania. Mihai, între timp, a desfăcut un sac și, luînd cu pumnul, împrăștie sare pe poteca din fața verandei.)

SERGIU FAMAGUSTA: Ceea ce vrei să faci tu acum, a făcut pe vremuri un boier țîfnos, prefectul poliției din București.

LIDIA: Dar ce vrei să faci, Mihai?

SERGIU FAMAGUSTA: Vrea s-o plimbe pe Iris David cu sania prin fața casei. Pe zăpadă de sare și de zahăr.

LIDIA: Dacă în clipele astea, Iris visează ceea ce trebuie, o să te vindeci de friguri, fără să iei chinină.

SERGIU FAMAGUSTA: Venise la București o mare artistă, Josephine Becker, care nu văzuse niciodată

MIHAI: Domnilor europeni, trăiți cam anapoda!

IRIS DAVID: Ce nebunie mai e și asta?

RADU: Habar n-am. Bănuiesc că vrea să-nghesuie toată Europa în boxa acuzaților.

MIHAI: Domnilor europeni, această cușcă este colțul meu de pămînt ispititor, înfipt în coasta bătrînului vostru continent, ca să vă aducă aminte următoarele...

LIDIA: Mihai, n-am chef să căpiez!

MIHAI: Ca să vă aduc aminte că prin Asia ați ajuns să gustați din fructul oprit, care-i mierea și dulceața vieții și mai ales bucuria tinereții. Mamă dragă și iubită, dacă vrei să te iert că nu mi-ai dat să sug lapte în copilărie, trimite repede după niște bere germană rece.

LIDIA: Taică-tău spune că te-ai întors beat, în zori.

MIHAI: Ce minunat de limpede se exprimă părinții din ziua de azi. O climă aspră și secetoasă, adică un văzduh străveziu, dansat de Fata-Morgana, — iată temelia unei gîndiri suple și majestuoase.

RADU: Într-o săptămînă, poștașul te-a cules de două ori din stepă și te-a tîrît pînă aici cu coțiga lui.

MIHAI: Cu coțiga, zici?! Excrocul dracului! I-am plătit să mă tragă cu măgarul. I-am dat bani și i-am dat și funie cu care să mă lege de gîtul măgarului. Am pariat cu americanii din restaurantele de pe faleză c-o să mă-ntorc aici tras de măgar, și ăla m-a suit pe coțigă!

IRIS DAVID: Te joci de-a băiatul nefericit?

MIHAI: Tăticule, împrumută-mi o bere de la tine.

(Radu scoate dintr-o găleată și-i aruncă o cutie de tablă. Mihai o desface și bea lacom. Radu se îmbracă jocheu, cu cazacă și bonetă roșie, cu pantaloni de mătase verde).

MIHAI: Fă patru pași în sus și-n jos și pocnește-te cu biciușca peste pulpe.

RADU: De ce?

MIHAI: Ca să-ți crească pinteni.

RADU: Am două ore de călărie prin stepă cu soțul Lidiei. I-ai promis că-l duci la dropii, ce să-i spun?

MIHAI: Spune-i că dropia vine pe lună plină, dacă pui două grămezi de argint lîngă o tufă de pelin.

RADU: O să-i spun, deci, că s-a dublat prețul. O să se mire (iese).

LIDIA: Americanii sînt niște copii mari, dar nu-i mai uimește nimic, fiindcă sînt de la început cu gura căscată de mirare.

MIHAI: Spre deosebire de noi, care sîntem niște mici trecători printre fluturi și orhidee și știm totul despre tauri, tîrnăcoape, toporași, tignafes etcetera și tot așa de la tăbăcării pînă la tusea tabacică.

LIDIA: Umbli nebun după dolarii americanilor, dar de iubit nu-i iubești.

MIHAI: Dacă nu m-ai fi născut c-un picior puțin mai scurt, aș fi cîștigat turneul de la Wimbledon și aș fi avut mai mulți bani decît bărbatul tău.

LIDIA: Lovești mingea foarte bine, însă n-ai fi ajuns pînă acolo. Ești plin de voință doar cînd e vorba să-ți pierzi nopțile.

MIHAI: Pe întuneric scot tot atîția bani cît scot și ziua. Nu beau nici un strop de alcool, aici vă înșelați voi. Ziua fac bani jucînd tenis cu americanii tăi burtoși, iar noaptea le întorc buzunarele pe dos la ruletă sau la alte jocuri. Am auzit că se va amenaja, departe, în largul mării, o insulă artificială pentru milionari și trebuie să strîng bani să ajung acolo. O să dau bacșișuri din gros și o să ajung. Îmi place printre milionari, așa cum le place lor să le facă umbră la masă doar palmierii, arborii de camfor sau arborii de cauciuc.

LIDIA: Ai atinge nemurirea dacă te-ar planta sub formă de arbore de cauciuc pe insula aia. Ar ieși din tine cele mai reușite prezervative.

mircea nedelciu

curtea de aer

Coboară scara cu multă atenție, pipăind fiecare treaptă cu ambele tălpi. Nu este un nevăzător, dar imaginile care i s-ar putea impresiona pe retină continuă să fie pentru el niște imagini imposibile. Blocuri de locuit, cu balcoane și ghivece de flori, arbori încă goi, fără frunze, un soare foarte luminos dar nu prea cald, oameni care se mișcă liber în diverse direcții. Este chiar tentat să-și privească propriile picioare executînd acțiunea de a merge. Este oare suspicios ? Se suspectează pe sine de irealitate ? Tălpile, pipăind deja trotuarul acum, sînt în continuare singurele elemente de siguranță. Este evident că și ele se mișcă puțin mai altfel decît acolo, dar, oricum, de vreme ce își îndeplinesc funcția esențială, de vreme ce te păstrează în poziția verticală, de vreme ce îți asigură un contact cu ceva real, cu ceva care există, trebuie să ai încredere în ele. Ochii, încă umezi din cauza contactului cu aerul rece și curat, nu pot prezenta aceleași garanții. Ei înregistrează imagini pe care ai în continuare dreptul să le crezi ireale.

Și numai cu cîteva ore în urmă încă îți mai aranjai pătura pe patul de fier, încă o mai scuturai de firimituri, încă mai măturai chiștoacele de țigară răspîndite pe ciment, încă mai jucai FAZAN cu colegii de cameră. (Acum nu se mai spune celulă). Giubi și Mustață, se întinseseră pe pat și se prefăceau că așteaptă ceva. Poate pe Calu'. Tu nu așteptai nimic, așa cum, de fapt, nici ei nu așteptau mare lucru. Dar trebuia să aștepți și să speri. Să aștepți și să speri : În timp ce dormeai așteptai dimineața. Zgomotul vizetei deschise brusc de nea Georgică, strigătul acestuia („Deșteptarea !") și gluma lui zilnică (aceeași în fiecare dimineață : „Ciine ați mai apărut și voi, mă !"). După asta așteptai cana de aluminiu cu zeama călduță, negricioasă, despre care nu știai niciodată dacă e ceai sau cafea și despre care în nici un caz gustul nu te-ar fi ajutat să spui ce e. Apoi sfertul de piine neagră și marmelada. După toate astea (părîndu-ți parcă rău că au sosit așa devreme și că acum nu prea mai ai ce eveniment să aștepți pînă la prînz) făceai patul, te întindeai pe pat și te prefăceai că aștepți. Veneau apoi cele cinci minute ale programului administrativ. Aici totul era împărțit pe roluri : Unul mătura pe jos, unul spăla cănile și le umplea cu apă. Rolurile se schimbau desigur în fiecare zi. Apoi ne spălam mîinile și fața și ne întorceam cu regret în cameră. Aici îi regăseam pe fratele pat de fier, pe fratele postav cenușiu, pe sora pînză, pe fratele bec de 25 de wați și pe sora lumină gălbuie împrăștiată de-a lungul fraților pereți. Împreună cu aceștia din nou ne puneam pe așteptat. Cînd nu se mai putea, unul din noi apăsa butonul soneriei și cerea prin vizetă un foc. Țigara nu ușura cu nimic așteptarea așa că, în cele din urmă, dacă nimeni nu începea să povestească ceva trebuia să continuăm să jucăm FAZAN. A povesti ceva era desigur mult mai frumos.

— A — spunea Calu'.

Niciodată pînă atunci nu mai văzuseși la semeni de ai tăi o atît de mare sete de narațiune. Dacă povesteai un roman îți făceau patul, îți dădeau din țigările lor, din piinea lor de dimineață, măturau în locul tău și, mai ales, te ascultau cu mare atenție.

— L — zicea Giubi.

La început povestiseși trei romane unul după altul. Apoi le raționalizaseși : cîte unul în fiecare seară. Dacă povesteai filme era mai ușor însă, cum unele fuseseră văzute și de ei, trebuia să fii foarte atent să nu le amesteci. Nu erau pretențioși, desigur, dar preferau romanele lungi, cu multe detalii, cu multe personaje, cu întorsături de situație și cu happy-end.

— B — zice și Mustață.

— Alb. Ai pierdut, ai F !

Dacă ai fi știut pe dinafară „O mie și una de nopți" ți-ar fi fost mai ușor. Atunci cînd așteptai însă, așteptai și sperai, de fapt, să nu stai acolo o mie și una de nopți.

— L.

Cînd povestea vreunul din ei observai că te simți foarte bine și încercai să-ți explici de ce. Poate pentru că, îți spuneai tu, aici este un loc de gîndire, un loc în care fiecare își poate să înceapă o nouă viață, iar poveștile alea puteau fi tot atîtea variante ale acelei vieți mult schimbate pe care te gîndeai s-o începi.

— I.

Un alt eveniment important, care se petrecea o dată la două sau trei zile, dar fără să știi niciodată cînd anume, era și ieșirea în curtea de aer. Acesta era, de obicei, o surpriză plăcută. Unul dintre puținele evenimente așteptate în secret.

— B.

De fapt, nu era chiar o curte ci un hol mai mare al acestei foste case de negustor, poate chiar holul prin care, pe vremuri, erau introduse mărfurile în pivniță. Aici erau niște scări care duceau la o ușă masivă mereu încuiată și o deschizătură largă spre în AFARĂ. Aceasta ocupa aproape tot sfertul de sus al peretelui dinspre exterior și era, bineînțeles, prevăzută cu gratii.

— E.

Dacă urcai scările pînă sus lîngă ușă și te înălțai puțin pe vîrfuri puteai vedea spatele unui bloc cu două etaje și un teren gol cu două bătătoare de covoare și un pom fără frunze. Se mai putea vedea și ușa de tablă a unui garaj din care uneori ieșea un Trabant de culoare crem condus de o femeie.

— R — zice Calu' — am pierdut ! Am F.

Din cînd în cînd mai treceau pe acolo și alți oameni liberi dar aceștia, ca și femeia cu Trabantul, păreau să ignore complet existența clădirii în care ne aflam și cu atît mai mult deschizătura de un sfert de perete pe care aceasta o avea puțin deasupra nivelului solului. Așa că nu priveau niciodată spre noi. În schimb noi îi urmăream cu privirea pînă ce dispăreau. Încercai să ghicești ce treburi vor fi avînd acei oameni, încotro se duceau și la ce se gîndeau. Asta îți făcea bine și-ți ușura așteptarea. Aerul rece cu care ochii tăi veneau brusc în contact acolo în curtea de aer condensa cîte o picătură pe fiecare din ei. Acolo îți era ușor să crezi că acele picături sînt lacrimi și ți le ștergeai la iuțeală să nu cumva să-ți impăienjenească privirea. Acum știi bine că nu sînt lacrimi și poate tocmai de aceea le lași să-ți deformeze imaginea acestei străzi largi în care tocmai ai intrat fără să știi prea bine cînd și în ce scop. Știi numai că ți-ai lăsat tălpile să-și aleagă singure locul pe care să-l calce. Acum poți, în sfîrșit, să acorzi încredere și ochilor tăi. Să crezi că e dimineață, că e soare, că acesta e fratele pom fără frunze, că aceia sînt frații pietoni care traversează pe unde vor ei, că acelea sînt surioarele mașini care-i evită, că cel care a rămas pe trotuar lîngă tine e un tovarăș care împinge un frate cărucior de copil și că în fratele cărucior se mai află încă un frate de al tău. Acum poți chiar și să încerci să ghicești în ce zonă a orașului te afli. Pentru că în ce oraș și în ce țară o știi foarte bine. Îți amintești însă că numai aseară, cînd tocmai le povestiseși „Crimă și pedeapsă", te-au întrebat în ce țară și în ce oraș s-au petrecut toate astea și că le-ai spus că n-are importanță.

— B. — spune Mustață.

— Ai pierdut ! — zice Calu' — ai FAZA-!

Pe urmă au tăcut multă vreme dar îi simțeai că nu dorm și știai că nu lumina beculuі de 25 de wați era cea care-i împiedica să adoarmă. Tu te gîndeai, ca și ei probabil, la ce povestiseși, dar era prima dată cînd te gîndeai în felul acela. Mult după miezul nopții, să fi fost ora două sau trei, l-ai văzut pe Giubi ridicîndu-se din pat și încălțîndu-și pantofii și l-ai auzit pe Calu' :

— Ce faci Giubi, pleci în oraș ?

— Da, — a zis Giubi — mă duc la „Geamurimulte" să beau o bere !

— Nu te mai duce, nene, că te-ncurci și iar faci scandal ! — a zis Calu' tocmai cînd gardianul de noapte deschidea și el vizeta să vadă ce se întîmplă.

— Ce faceți, mă, nu dormiți ?

— Dom' major, un foc și mie că mă doare măseaua și nu pot să dorm — a zis Giubi de lîngă tinetă.

— Păi la ora-sta, mă, ce eș'nebun ?

— Hai, dom' major, că ți-o dau pă soacră-mea.

— Vezi să n-adormi cu ea aprinsă să luați foc, dracu' !

Ați fumat fără să spuneți nimic. Nici măcar Mustață, concurentul tău, n-a mai îndrăznit să povestească nimic. De obicei el povestea filme de „desene animale" cu Donald Duck, cu Pluto, cu Tom și Jerry, cu Asterică și, cu Cleopatre și cu dalmații. Acum ești înclinat să crezi că tăcerea aceea a fost o presimțire a ce avea să se întîmple acum dimineața. N-ai mai adormit deloc nici după aceea sau poate erai chiar pe punctul de a adormi cînd ai auzit vocea lu' nea Georgică („Ciine ați mai venit și voi, mă ?").

Și pe urmă nici nu-ți mai amintești cum a fost cînd ți-ai făcut patul sau cînd ai băut cafeaua (era cafea sau ceai ?) și nici dacă începuse partida de FAZAN cînd a apărut în ușă locotenentul ăla tînăr de la penal și cînd v-ați întors cu toții cu fața spre perete și el ți-a strigat numele și a zis să te duci în curtea de aer și a întrebat și dacă mai e cineva sub 21 de ani.

— R. — zice Giubi (el n-are sub 21 de ani).

— I. — spune Calu' (nici el n-are mai puțin de 21 de ani).

În curtea de aer mai erau vreo opt sau nouă băieți și după tine au mai apărut vreo doi, dar nici unul nu se urcase încă acolo sus lîngă ușă ca să vadă ce se mai întîmplă în spatele blocului cu două etaje. Pe urmă a venit nea Georgică și un alt gardian și locotenentul care v-a zis să stați jos și v-ați așezat pe treptele scării ca într-un amfiteatru. (În fond ce altceva este o scară decît un mod de organizare a lui **a urca** sau a lui **a cobori ?**) Și iată că locotenentul a scos un ziar dintr-unul din buzunare și a început să citească :

— Decret prezidențial, decret prezidențialdecretprezidențialde

Nu-ți mai amintești ce anume ai strigat, dar ai strigat, asta e sigur. Și nu e decît aproximativ o oră de atunci. Traversează pe zebră călcînd pe liniile albe. În fața se vede un chioșc unde ar putea să schimbe și să facă rost de o fisă. Locotenentul explica ceva și vorbea foarte frumos. Tu priveai teancul de buletine pe care le scosese dintr-un alt buzunar și auzeai ceva despre o societate care poate să-i reeduce pe cei care au pornit pe un drum greșit, o societate sănătoasă. Și-n fiecare buletin se afla (aveai să descoperi) o hîrtie de 50 de lei și un număr de telefon alături de numele unui tov. maistru notate pe o altă hîrtie. Aveau toate astea vreo legătură cu ce gîndiseși aseară. Începi să acorzi încredere și urechilor tale, se pare. Altfel de ce te-ai îndrepta acum spre cabina telefonului public ?

(fragment din romanul „Traiectoria")

planetă de tînăr

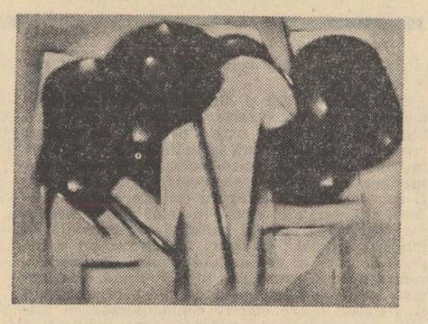

adrian frățilă

Sînt tînăr

Sînt tînăr și zăpada curată nu mă minte
Cînd trupuri de fecioare o-mbracă dinadins
Aș rupe șapte albe perechi de oseminte
Cum n-are loc amurgul în sufletu-mi aprins

Vin lebede să-noate în lacrimile noastre
Cînd bumerangul verii a mai închis un cerc
Cu genele schimbate în fulgerări albastre
Eu adîncimea mării în pe-aproape o încerc

Sînt tînăr, lîngă umeri salcîmul se deschide
Mă roade întrebarea ca viermele și țip
Cîți robi își veșnicră genunchii-n piramide
Cît aur scos la soare recade în nisip ?

Și dacă plîng și dacă mă clatin ca o vină
Întins pe roata zării, de floarea ei impuns
Pădurea îmi vestește cu stele de rășină
Că peste toate astea sînt tînăr și-i de-ajuns.

Priviți

Priviți, eu sînt de sticlă, nu vreau să vă răpesc
Dorința de-a pătrunde cu ochi acizi prin mine
Cînd așteptați ca roiuri ciudate de albine
Să-aprindă-n locul stelei un fagure ceresc

Nu am nici umbră care de vrajă să vă rupă
Cum stau în dreptul stelei ca un contur de geam
Dar steaua face semne din lacrima ce-o am
Și trupul îmi devine amețitoare lupă.

Nomad

Vino, iubito, hai în lumină
Sînt călărețul văii de sus
Anii mei tineri ți se închină
Scumpă mireasmă la frîu am pus

Cortul de aur dacă mă strînge
N-a venit vremea pentru popas
Bolta mi-așterne drumuri în sînge
Pînă departe mai e un pas

Trăpașul zilei nu se coboară
Și tu, iubito, încă nu știi
Mă trage veacul iar lîngă scară
Eu sînt nomadul stelei tîrzii.

artur bădiță

Altceva decît a scrie pur și simplu

Zvicniri de pace.
Înainte te așteaptă o frază, un poem.
Iubita e iarnă, ninge dureros și se retrage.
O ieșire din timp și la care poți reveni,
altceva
decît a scrie pur și simplu.

Odată rostit cuvîntul mă simt sub semnul pietății.
Versul demn și imblînzit
devine ceea ce este.
Se așează în genunchi ca marea pe marginea gurii.
Se întinde sub ochi, se păstrează încă în libertate,
se lovește de carnea și oasele mele,
are în vedere istoria, existența
scriind, trăind pentru fiecare generație.

Pentru ea.
Pentru ceea ce rămîne în afară ca semn
ca amintirea ei despre țărmuri
pe care nu le poți rosti în silabe.
Ca apa.
În loc de apă – setea sau
focul potolit și nopțile iarna.

Purificarea cîntecului

Lîngă tine, frate
văpaia mea a întrecut
albul ninsorii de pe monezi.
Te urmăresc pe pînza paingilor
dus în zbor de zefir
pînă ce fereastra ta
va rătăcii în miezul sufletului,
pînă ce bucățile trupului tău
vor rupe țărîna din noi.
Suit-am în noaptea minoică
spre-a învăța să merg.
suită-am în lemnul viorii rotindu-mi scînteile
pînă ce stiletul oaselor
va fi atins alt instrument –
pînă la ultima purificare a cîntecului.

Copilăria

Ne-ajunge din urmă copilăria
sonore arcușuri scîrțiie în limbul lumilor.
Privighetori în tufe albe și maci
vor strivi luna cu puritatea lor de argint.
E timpul să guști
cireașa înțepată de foc,
e timpul să umpli cu trupul
oceanele omenești.
În codri se aude riul
scobind vocale-ntre noi
în ochiul tău blînd ca un iepure
ca tremurul frumoaselor picioare de vulpe
iarna, la vînătoare.
Sînt om liber și vinovat ca vîntul
și știu un leac să distrugă uitarea,
dar și buzele
cînd adormi în cuvînt
și dau buzna zăpezile-n cringuri.
Ne-ajunge din urmă copilăria
și pune lacăte morții
între timpul mișcării dar și al opririi
la ora cînd sîntem gîndiți împreună.

marian bodea

Ridică-ți fruntea, mamă

Ridică-ți fruntea, mamă !
Țiuie primăvara-n munți
Ca o lăută nemîngiiată de-o zi și de-o noapte
Sînt seri ploioase în care mă mai duc pe la mama
Și-i pun furiș o floare pe mașina de cusut
Și ea-și ridică fruntea
Și-n ochiul ei căpruj mă halucinez copil
Ca o livadă cu florile goale
Călcînd etern peste țară,
Ridică-ți fruntea, mamă
Să m-aburești cu ochii tăi cei mari
E încă frig, primăvara țiuie-n munți.

Socotirea stelelor

Gătite aflu mările aseară
De trei ori luna închizîndu-mi poarta :
Sînt fals drumeț ajuns neobosit,
M-au ridicat de sînge ca de umeri,
M-au îmbrincit să-mi recunosc o soră geamănă o floare
Ca o măsea de vulpe înfloritâ.
N-am fost nici sol trimis la proprii părinți,
N-am fost iscoadă la tutorii mei
Și luna nu se-ncrede și-a-mpînzit
Cu bîrfe stelele cînd hotărîrea mea
Să nu m-asemăn cu nimic era.
Am răsturnat ospățul ca pe o carte
Și am găsit în vin un vis de treflă
Ce-a strîns la nuntă mările gătite
Și a-mpins luna a mireasă la soroc
Cînd mirele valet pețit de drumuri
Socotea stelele în rătăcirea sa.

Mila vînătorului

Mila vînătorului umple pușca cu cartușe de flori
O urmă șchioapă de ciută se pierde în cer
Și toate butoaiele nopții
Se varsă peste vînătorul care nu mai crede,
Iepuri vor veni în somn
Și-i vor pune capetele pe piept
Să-i asculte inima fricoasă...
Cînd fusul nopții se închină
Ca ghearele păsării în zbor
Vînătorul adoarme ascultînd în pămînt
Cîrtița mușcîndu-și ochiul cum peștele ochiul năvodului
Plînge vînătorul, libertatea lui nu ține decît
din țeava puștii
Pînă-n sufletul lupoaicei cu gleznele închise-n zăpadă, urlînd
Cînd noaptea o-mpăiază cu-ncetul,
Ce vînător e-acela ce-și asasinează arma
Coclind-o cu propria lui armă ?!

boris marian

Oamenii-n teatru

Oamenii-n teatru privesc cum umblă,
cum se ridică și se scufundă
suflete ca-ntr-o judecată de apoi,
își zîmbesc din colțul buzelor moi
și-apoi se-mbulzesc să-și scoată paltoanele,
să-și scoată mai repede din teatru doamnele,
iar cînd își pun pălăriile simt
o ciudată rezistență de ghimpi :

„Ași, o aureolă nu prea gravă",
își spun repezindu-și trupul în stradă.

Moartea bunicii

Ea voia să audă glas de om sau de ciine,
avea optzeci și cinci fără ziua de mîine,
de vreo două decenii mai mult singură sta
în pervazul ferestrei sau cu ușa vorbea.
Și-a lovit-o pe stradă un vehicol, greșala
a ei a fost doar, că-i tăiase lui calea.
Ce căuta peste drum ? Cine știe, un om,
cum cauți macul pe pista unui aerodrom.

radio

r

Week-end

Ca într-un text clasic din manualul de limbă franceză (clasa a VIII-a) (în care un șofer explică pe larg avantajele de a avea un aparat radio la bordul mașinii), tot astfel am întîlnit și eu un șofer care, pentru a nu se plictisi în lungile sale drumuri, a dat drumul radioului. O muzică bună, o glumă, o știre, buletinul meteo-rutier, toate astea te fac, într-o mașină fiind, să nu te simți singur, ba chiar să nu obosești. Așadar, sîmbătă, pe o șosea națională (care ? nici nu contează) am ascultat unele din emisiunile radioului prin prisma sfîrșitului de săptămînă și a influenței pe care le au (sau ar trebui să le aibă) emisiunile pentru alungarea plictiselii, a oboselii, a monotoniei, pentru menținerea prospețimii.

A fost mai întîi reîntîlnirea cu un regizor artistic (al emisiunilor satirice) despre care am mai avut și altădată prilejul să scriu : **Alexandru Darian.** Echipa lui Al. Darian este formată, rodată la școala umorului clasic în care toate mijloacele sînt exploatate : muzicale, sonore, alăturări de texte etc. Astfel încît emisiunea este un continuum (ca o piesă de teatru, de exemplu) și nu o selecție de schițe umoristice, melodii, catrene ș.a.m.d. Impresia creată de o astfel de emisiune este de derulare a evenimentului cotidian, prin apariția constantă a acelorași personaje care se tot întîlnesc, se amînă, revin. Șarja, poanta care ar domina intervenția devin instrumente ironice prin aminare. Un exemplu de poantă ar fi acesta : Tatăl : Gigel, ai mai făcut vreo năzbîtie azi la școală ? Fiul : Cum să faci, tătucule, cînd toată ziua stai la colț ?

Efectul, după cum se poate vedea, este umoristic. Dar într-un caz în care recuperarea unei umbrele uitate la un hotel devine un adevărat carusel al telefoanelor, al intervențiilor, al explicațiilor, transformarea schiței într-un serial a schimbat șarja în ironie, vizînd, în acest fel, birocrația. La fel ca și în celălalt serial cu repararea televizorului. Din păcate, o schiță cu un subiect asemănător (cu un final aproape identic) mai văzusem și la televizor cu o săptămînă înainte. N-am reținut dacă este vorba de același autor, dar (chiar dacă este așa, chiar dacă nu) rămîne stabilă impresia de sărăcie a textelor sau a autorilor.

Emisiunea a reconfirmat buna impresie pe care o lăsase regizorul Al. Darian, același efort de a folosi mijloace specifice radioului pentru crearea efectului comic, aceeași demnă încercare de a pune în corelație destinderea cu educarea, plăcutul cu utilul.

Pentru că era sîmbătă și pentru că nimic nu e mai reconfortant decît o muzică bună am ascultat emisiunea muzicală de după-amiază cu mult interes. O emisiune muzicală nu poate fi altfel discutată decît după calitatea muzicii pe care o difuzează. Restul (prezentare, informații, știri) contează mult mai puțin. Putem spune că emisiunea de sîmbătă după-amiază prin calitatea muzicii prezentate și-a îndeplinit menirea.

Corelate cu celelalte emisiuni de sîmbătă (despre care am scris altădată) putem trage concluzia că un week-end plăcut oferă ascultătorilor săi și radioul. Chiar dacă între o emisiune și alta există momente de respiro, așteptarea nu se consumă în gol.

Constantin Stan

plastică

p

Elogiul omului

Elogiul omului — uriașa tapiserie a lui Ion Nicodim — este una din acele creații de excepție care materializează sugestiv, cu rară pregnanță simbolică, o idee profundă, ale cărei rezonanțe nu s-au stins de-a lungul secolelor în ciuda faptului că întruchiparea ei a concentrat osteneala unor artiști de primă mărime. Universul este asemeni unei uriașe ființe care trăiește și respiră, credea, în secolul al XV-lea, Marsilio Ficino, acel mare stimulator al disputelor umaniste, căruia îi revine cinstea de a fi reintărit, în zorii timpurilor moderne, convingerea că omul rezumă cosmosul, că funcțiile sale vitale sînt o abreviere a mișcării acestuia. **Homo ad circulum** și **ad quadratum** ai lui Leonardo sînt reinterpretați de Nicodim și prezentați drept simbol al aspirației umane de a sparge tiparele înguste ale existenței, ale cunoașterii, de a se integra plenar într-o ordine cosmică uriașă construită pe potriva unei infinite dimensiuni interioare.

★

Ideea poetică de la care au plecat Virgil Almășanu și Gheorghe Iacob — autorii tapiseriei **Odă patriei,** de dimensiuni apropiate celei la care ne-am referit deja — a fost aceea că poporul țării este un arbore gigantic, cu o coroană veșnic tînără, ale cărei prelungiri sînt etern viile făpturi ale marilor personalități ale neamului, înfruntătoare ale vitregiilor vremii și creatoare de pagini glorioase de istorie. Trama narativă este explicită ; detaliile ei nu scapă nicicînd controlului. Armonia maselor cromatice fiind obiectul ce a canalizat atenția autorilor după determinarea structurilor compoziționale, efectul de ansamblu apare astfel stăpînit. Senzația de demnitate reținută, de sobrietate mîndră, de dîrzenie neostentativă se comunică pe nesimțite. Lucrarea nu șochează vizual : ea dialoghează firesc cu publicul propunîndu-i ca temă de reflecție memoria oamenilor și implicit a faptelor.

★

Sculptura lui Ovidiu Maitec — **Coloană și aripi** — se lasă privită din toate părțile cu egal interes. Aerul și lumina circulă prin ea în deplină libertate, în direcții bine precizate însă, subliniind parcă ideea că în spațiu există sensuri precise, că aspirația spre înălțime trebuie pusă întotdeauna în raport cu un punct de referință situat între aici, de unde privim, și departe. Depinde de privitor unde plasează acest departe. Este drept că, în general, sculpturile lui Maitec stau mult mai bine în aer liber, unde se integrează firesc unei ordini naturale. Dar lucrarea de pe platforma superioară a holului Naționalului are, ca și alte sculpturi ale artistului, o articulare atît de riguroasă încît captează atenția și creează tentația izolării de ambient. Căci **Coloană și aripi** este o metaforă ce nu se poate „povesti" deoarece lipsește orizontul de referință. Coloanele și aripile sînt în gîndirea metaforică a sculptorului constante ale spiritului, reprezentări abreviate ale acțiunii sale de edificare.

Metafora creației, realizată de Maitec, se completează firesc cu cea a permanenței într-un trup istoric din tapiseria lui Almășanu și Iacob. Prezența lor în lăcașul Thaliei și Melpomenei reflectă o opțiune bine gîndită.

Grigore Arbore

muzică

m

Ipostaze ale melodicului

Revenim cu detalii asupra concertului de sonate organizat de Uniunea Compozitorilor și Filarmonică. Se pare că sîntem, cum mai spuneam, la ceasul sintezelor, și concertul la care ne referim este exemplar, din acest punct de vedere. El reprezintă o formă nouă de susținere a creației autohtone, de perpetuare a ei în conștiința publicului prin reluări ierarhizante, după decantarea timpului. Acest mod poate fi viabil, desigur, în contextul existenței concertelor de prime audiții, cum erau Dezbaterile și, de multe ori, și concertele simfonice ale Radioteleviziunii.

Sintezele tematice au continuat, după lied, cu seara dedicată sonatei. Genul este simptomatic căci privește în două direcții, o dată ca sumă a experienței clasice, altă dată ca teren al inovațiilor celor mai responsabile. Selecția numelor s-a făcut și ea într-un spirit de justețe, fiind incluși numai compozitori reprezentativi (desigur nu toți cei reprezentativi) pentru generațiile luate în discuție. Într-adevăr cei ce au fost considerați mesagerii virstelor de maturitate sînt chiar dintre cei ce și-au asumat reprezentativitatea prin calitatea creației lor. Lucrările au fost alese din anii de răscruce stilistică 1961—1963, cea mai veche sonată fiind cea de Ștefan Niculescu (1955), cea mai nouă, cea de Wilhelm Berger (1964).

Epoce focalizată pare astăzi extrem de interesantă, căci în vremea în care experiențele își declinau identitatea în cercurile de specialiști de la noi, ele își și aflau o replică particularizatoare ce va deveni apoi linia europeană a evoluției : depășirea structuralismului prin redescoperirea valențelor melodico-intervalice. Resuscitată într-un context ideatic nou, favorizată de persistența tradițiilor locale, de o înclinație incantatorie a ethosului românesc și de moștenirea enesciană, gîndirea melodică reprezintă originala contribuție de echilibru a școlii românești de compoziție, căreia mersul mecanismului istoric avea să-i dea dreptate.

Cele șase sonate audiate ar putea fi clasate și ca tot atîtea ipostaze ale melodicului. Conceptul este suplu, generos, incit permite acomodarea personalității creatoare.

Detaliind, la Liviu Glodeanu (Sonata a II-a pentru pian) este melodicul geometric, mărturisind luciditate poetică și un sens precis asociat sintagmelor. Pascal Bentoiu (Sonata pentru pian și violină) este un melodist liric, discursul solistic luînd aspectul ariosolui și ascultînd de voința exprimativă. În Sonata de clarinet de Tiberiu Olah, monodicul este organizator dialectic al spațiului muzical, el lasă lumina spațiilor subiacente, este translucid. Wilhelm Berger(Sonata pentru vioară solo) are o monodie reflexivă. Sunetele se orînduiesc meditativ, melodia fiind firul Ariadnei în labirintul proporțiilor anvizajate ca suport metafizic. Sonata pentru flaut și pian de Cornel Țăranu mărturisește considerarea melodiei cantilenice, a vrajei sonore prin flux intervalic. Iar Ștefan Niculescu era, în Sonata pentru clarinet și pian, un melodist apolinic, tema este organizatoarea frumosului senin, a frumosului ca replică de echilibru și claritate.

Costin Cazaban

Conştiinţa de sine a literaturii române

ECOURI: PROTOCRONISM ŞI SINCRONISM

Protocronism, pancronism, sincronism

Discuţia actuală din presa literară despre „protocronism" (mă întreb cît de corect „grecească" este o asemenea formulă) şi „sincronism" nu este, în esenţă, decît expresia nevoii de confruntare europeană a spiritului românesc, de depăşire a oricăror complexe, ieşirii din provincialism, afirmării personalităţii şi contribuţiei creatoare a culturii noastre ca formă de participare specifică la universalitate. Pentru a ajunge la rezultate cu adevărat concludente, obiective, de o seriozitate indiscutabilă, dezbaterea trebuie ferită de orice entuziasm facil şi jurnalism literar, de orice exagerare, sărire peste cal şi verbalism nedocumentat. Problema nu poate fi rezolvată decît de cercetători cu formaţie riguroasă, de specialişti, istorici literari, comparatişti, istorici ai culturii şi ai ideilor, care vorbesc în deplină cunoştinţă de cauză, într-o perspectivă cu adevărat istorică, dublată de spirit constructiv. Am putut reţine astfel de contribuţii — sobre, echilibrate, în spiritul maiorescian al adevărului — la Ov. S. Crohmălniceanu, M. Ungheanu şi Pompiliu Marcea, într-o recentă „masă rotundă" pe această temă (**Luceafărul**, 41 şi 42/1977). Cîteva însemnări generale, de principiu şi metodă, exprimă un punct de vedere personal. Problema — extrem de actuală — formează un adevărat fir roş şi al **Carnetelor europene**, precum şi al unui **Jurnal european**, în curs de apariţie. Ea reprezintă o preocupare centrală, descoperită, trăită şi asumată ca un adevărat act autobiografic.

„Protocronismul" în sens de prioritate, anticipare, iniţiativă creatoare, „avangardă" este un fenomen cultural universal, la care participă — bineînţeles — şi cultura română. Nici o îndoială nu poate exista în această privinţă. Toată dificultatea constă în a distinge între „protocronismul" real şi cel aparent, de fantezie, infirmat de cronologie, de datarea precisă şi de examenul riguros, comparat, al datelor în discuţie. O altă observaţie, tot de ordin general, dar esenţială, este şi aceasta : „protocronismul" este mult mai uşor de demonstrat în domeniul ştiinţelor şi tehnicii, unde descoperirile şi invenţiile sînt mult mai uşor databile (cu toate controversele care pot exista şi în aceste domenii), decît în creaţia literară şi artistică, unde fiecare operă originală este „protocronică", reprezintă un unicat, un cap de serie. Şi în filozofie şi ideologie „protocronismul" poate fi circumscris şi datat cu mai multă exactitate decît în literatură. „Revoluţiile" coperniciene, kantiene, marxiste sînt riguros databile şi protocronismul lor este în afară de orice discuţie. Descoperirea legii gravitaţii, a circulaţiei sîngelui — iau exemple de o simplitate extremă, oricui accesibile — face parte din aceeaşi categorie. În cazul culturii române nu cred că se pot invoca exemplul lui Neagoe Basarab pentru filozofia practică de ecouri directe a lui **hombre segreto baroc** (pentru bunul motiv că **Învăţăturile** folosesc izvoare anterioare bizantino-slave, unde aceeaşi etică practică este infuză ; discuţia nu este posibilă decît în planul barocului ca tip de existenţă, deci al pan sau sincroniei) şi nici cazul lui D. Cantemir, cu a sa teză despre „grandoarea" şi „decadenţa" imperiului otoman. Aceasta nu anticipă filozofia ciclică a lui Vico (la învăţatul român nu este vorba de nici o lege generală, ciclică, a umanităţii, de o „storia ideal eterna", ci de un simplu **topos** al „creşterii" şi „descreşterii", folosit şi de alţi istorici (îndeosebi italieni) **înainte** de Cantemir şi în legătură nu numai cu istoria imperiului otoman.

În schimb, se poate vorbi de „protocronism" efectiv, incontestabil, la Xenopol, cu a sa clasificare a ştiinţelor faptelor de repetiţie şi de succesiune, în cazul unor descoperiri ştiinţifice, medicale, etc. : E. Racoviţă — speologie, Gh. Marinescu — neurologie, G. Constantinescu — teoria sonicităţii — N. Paulescu — descoperirea insulinei, etc. Exemplele date au un caracter pur demonstrativ şi indicativ. Ele se pot înmulţi. Sugerăm doar o pistă valabilă. În literatură, Eminescu, Macedonski, Caragiale, Arghezi etc. sînt „protocronici" prin originalitatea structurii lor literare şi spirituale. În filozofia culturii, Lucian Blaga şi Mircea Eliade, ş.a. Tendinţa de a împinge cît mai departe în timp, această „protocronie", în sensul de a demonstra cu orice preţ prioritatea absolută că „am luat-o înaintea altora" — fără a o exclude în principiu — trebuie totdeauna riguros documentată şi raportată la proporţiile exacte ale fenomenului invocat : „protocronic" printr-un singur detaliu, o **trouvaille**, un element accidental, sau prin esenţa şi configuraţia unei întregi opere ? Chestiune de păstrare a proporţiilor şi a raportului exact între tot şi parte, fragment şi ansamblu.

Trebuie neapărat introdusă în discuţie nu numai fiindcă ne „avantajează", dar şi deoarece este perfect justificată ştiinţific, şi noţiunea de „pancronism". Ea defineşte, în esenţă, fenomenul nu mai puţin universal al creaţiilor şi invenţiilor simultane, fără contaminare directă, uneori de-a dreptul imposibilă. În zone culturale diferite şi foarte îndepărtate între ele apar în acelaşi timp acelaşi tip de fenomene, se produc aceleaşi forme literare, sînt enunţate aceleaşi idei literare, etc. Intervine în astfel de cazuri fenomenul de „poligeneză", ce nu poate fi revendicat de nimeni în exclusivitate şi care nu are niciodată „naţionalitate" precisă. Cu cît înaintăm în istorie, cu atît paternitatea dispare şi originalitatea se dizolvă în marea masă a **topoilor**, invariaţiilor, constantelor, de frecvenţă şi circulaţie universală. Fenomenul a fost scos în evidenţă în domeniul literaturii comparate de Etiemble, Dàmaso Alonso, de alţii. În **Critica ideilor literare** (1974) am studiat acelaşi fenomen de „pancronism" în domeniul ideilor literare, care tind să devină „locuri comune", reductibile la „modele" universale. În cazul culturii române, „pancronismul" său potenţial apare încă la nivelul protoistoric, prin creaţii de ordin mitologic, simbolic, folcloric, prin „fenomene originare" autentice. Mircea Eliade a atras atenţia asupra faptului că „protoistoria ne aşează pe picior de egalitate cu seminţiile germanice şi latine". Ideea revine de mai multe ori în **Fragmentarium** (Bucureşti, 1939), în articolele ca **Protoistorie sau Ev Mediu, Valorificări ale Evului Mediu, Speologie, istorie, folklor...** Românii au fost şi sînt contemporani cu Europa, chiar dacă demonstraţia devine cu adevărat concludentă într-o serie întreagă de situaţii la alte nivele de căldură şi în alte zone de investigaţie decît cele strict literare unde fenomenul contaminării se dovedeşte atît de frecvent şi de inevitabil. Prejudecata priorităţii „izvorului" absolut este contrazisă de realitatea obiectivă a paralelismelor, convergenţelor, coincidenţelor, frecvente în întreaga literatură universală, deci şi în cea română. Nu trebuie omis nici faptul că fenomenul „pancronismului" (ca şi celelalte) este totdeauna constatat observat, dedus **a posteriori,** de o conştiinţă contemporană, care procedează în toate cazurile la o lectură simultană, transistorică, deci sincronică, a faptelor aduse în discuţie. Citim totdeauna istoria de la nivelul actual, al prezentului. Orice istorie este de fapt, trebuie repetat încă o dată, o istorie contemporană, întemeiată pe structurări şi generalizări sincronice.

În felul acesta ajungem şi la realitatea indiscutabilă a „sincroniei", înţeleasă sub forma imitaţiei şi circulaţiei ideilor, formelor, temelor, tipurilor literare, a contaminărilor de orice natură, negate, diminuate, escamotate adesea, din cauza prejudecăţii „protocroniei", **id est** a originalităţii absolute pe de o parte, a presupusei nonvalori a fenomenelor sincronice pe de alta. Dacă imităm înseamnă după unii autori că nu sîntem sau nu putem fi originali, creatori, valoroşi, etc., uitînd totuşi că orice imitaţie reală este implicit fecundă, incitantă, niciodată mecanică. Formele goale oricît de sincronice nu rezistă.

Este cazul a face şi alte cîteva distincţii elementare : 1. orice creaţie „pancronică" este implicit sincronică ; 2. există deci un sincronism creator şi unul de pură imitaţie ; 3. doi creatori în condiţii social-istorico-biologice deosebite pot produce creaţii analoge, convergente, care pot fi subsumate unei categorii estetice unitare (curent, stil, etc) ; ei devin în felul acesta sincronici, dar nu şi epigoni imitativi (= sincronici la modul mecanic) ; 4. există un sincronism european şi unul al contextului publicistic imediat, rămas dintr-o cauză sau alta în urmă, neinformat, neintegrat unor serii de idei europene ; pot deci exista opere efectiv contemporane cu Europa, care să nu-şi găsească încă publicul şi critica sincronică imediată în propria lor literatură ; 5. cine decide dacă o lucrare, o operă este sau nu efectiv sincronică ? Spiritele competente constată imediat adevărul, dar cînd sînt în minoritate ele nu pot impune o astfel de opinie; 6. apar şi situaţii „false" (Macedonski este un exemplu clasic) : ai conştiinţa precisă că eşti „sincronic", contemporanii nu-ţi recunosc însă această calitate, atunci o spui tu, dar te expui ridicolului, sarcasmelor „vieţii literare" ; „X se crede sincronic, se crede european... ha, ha, ha !". Deşi el **este** efectiv sincronic şi european la nivelul său, la care nu s-au ridicat **încă** detractorii, adversarii, etc ; se pot cita şi cazuri precise de „pancronie" şi „sincronie" evidentă ale unor studii literare, ignorate prin necunoaştere, spirit de concurenţă, gelozie şi invidie profesională, moravurile „vieţii literare" şi de redacţie etc ; 7. obsesia „sincroniei" asimilată cu ideea de „valoare" ia uneori aspecte de-a dreptul burleşti, caricaturale : X sau Y deţin anume „poziţii" culturale ; nu sînt în nici un caz nici „proto", nici „pan", nici „sincronici". Dar ei nu recunosc această realitate, şi protestează ; „Cum tocmai noi, care sîntem etc, etc. nu sîntem europeni, nu sîntem sincronici ?" Caragiale, după cum se constată încă o dată, rămîne un autor foarte actual, vreau să spun foarte... „sincronic".

Cultura română participă în felul acesta la toate cele trei situaţii şi tipuri de „cronie", de situare în raport cu factorul cronologic : prioritar, simultan şi concordant. Chiar dacă nu puţine exemple care s-au dat sînt greşite, insuficient documentate sau doar trase de păr, o concluzie se desprinde în mod limpede : **convingerea că putem fi egali, integraţi şi sincronici culturii europene, deci neprovinciali şi competitivi, este pe deplin îndreptăţită, creatoare a unei stări de spirit stenice, vibrante şi constructive.** Folosul imediat al unor astfel de dezbateri este de ordin stimulativ şi energetic : a fi tot mai pătrunşi de capacitatea deplinei noastre sincronizări — cronologice şi valorice — cu cele mai înalte vîrfuri ale culturii europene. Urmează doar a inversa tot mai hotărît raportul **imitaţie/creaţie**, în favoarea termenului din urmă, fără nici o automistificare, improvizare şi manifestare festivistă. O creaţie românească autentică şi sobră convingătoare prin ea însăşi, care să se facă recunoscută prin calitatea sa intrinsecă.

Adrian Marino

Pentru o istorie generală a culturii moderne româneşti

Este neîndoielnic că unul din cele mai caracteristice şi totodată cele mai îmbucurătoare aspecte, marcînd dezvoltarea criticii şi istoriei noastre literare şi artistice din ultimii 10—15 ani, constă în interesul mereu mai mare pentru curentele sau mişcările culturii moderne româneşti, pe de o parte ; şi pe de alta, pentru justa lor integrare în fluxul valorilor universale.

Au apărut astfel o serie de studii monografice remarcabile, care au contribuit în bună măsură la întregirea istoriei culturii din România, reducînd din multitudinea paginilor albe. Iar numărul lucrărilor, ce analizează fie opera unui scriitor, a unui pictor sau a unui arhitect şi mai rar, din păcate, a unui muzician, actor sau regizor, fie chiar un curent în ansamblu, este atît de mare încît ele nu pot fi nici măcar citate aci.

Totuşi persistă o lipsă acută a lucrărilor de sinteză, în stare să coordoneze şi să echilibreze ansamblul fenomenelor, aşezîndu-l în cadrul general istoric naţional, precum şi în cel universal.

Mai mult ; mare parte din studii, nu numai că limitează investigaţia la un singur domeniu de creaţie, dar nu urmăresc nici măcar fenomenele fireşti de osmoză cu celelalte ramuri artistice, nu fac suficiente corelaţii cu ansamblul sociocultural, într-un cuvînt : nu integrează rezultatele cercetării în sfera generală istorică. Sau uneori se ignoră chiar ansamblul mişcării căreia îi aparţine fenomenul studiat, neputîndu-se astfel ajunge la rezultate pe deplin concludente.

Aşa de pildă, unele lucrări prezintă simbolismul sau expresionismul ca orientări în sine, fără vreo referire la atotcuprinzătorul flux în care s-au născut : mişcarea de la 1900. Iar altele, ce analizează ansamblul fenomenelor literare sau artistice de la răscrucea veacurilor 19 şi 20, ignoră pur şi simplu însăşi existenţa acestei revoluţii generale ce a tins, înainte de toate, la sinteza modernă a artelor.

Cu cinci ani în urmă propusesem o dezbatere privind **Arta 1900** *), mai întîi pentru că ea reprezintă prologul întregii culturi moderne. Departe de a fi un **stil,** 1900 a însemnat o **nouă** conştiinţă artistică, un spirit **modern, tînăr,** nonconformist, **secesionist,** întemeindu-se esenţialmente, pe libertatea expresiei şi pe originalitate. Într-adevăr, perspectiva istorică şi cercetările ultimelor trei decenii ne-au arătat că, în pofida dicotomiei fundamentale a orientărilor estetice — **Sichtbarkeit** şi **Einfühlung** — nu există curent de la răscrucea veacurilor : divizionismul, simbolismul, şcoala de la Pont-Aven, cézannismul, nabismul, expresionismul, realismul critic proletar şi mai ales folclorismul, care să nu aparţină artei 1900. În marile expoziţii generale 1900, organizate de prin 1956 şi pînă azi, nu numai că stăteau într-o perfectă armonie figuri, a căror simplă alăturare ar fi părut o gravă erezie în perioada dintre cele două războaie mondiale : Gauguin şi Klinger sau Kandinski cu Mucha ; dar, din acelaşi ansamblu armonic mai făceau parte arhitectura, decoraţia şi artele aplicate **Art Nouveau, Modern Style, Jugendstil** sau **Floreale.** În aceleaşi expoziţii s-ar fi încadrat la fel de armonic — dacă ar fi fost cunoscute — şi creaţiile stilului „neoromânesc" sau pictura 1900 a unui Luchian, Pallady sau Iser, sculptura lui Paciurea sau operele Secesiunii din Transilvania şi cele ale Şcolii de la Baia Mare.

Ansamblurile mai cuprindeau şi bicicletele şi automobilele de la 1900 sau imaginea avionului lui Traian Vuia, filmele lui Méliès şi ale altor pionieri ai cinematografiei. Dar ele ar fi putut cuprinde tot atît de bine şi noul teatru — de la Antoine, Paul Fort şi Poë, pînă la Craig şi Diaghilev, operele unui Wilde, Claudel, Maeterlinck sau Rilke, ca şi cele ale lui Macedonski, Anghel, Minulescu, Bacovia sau Emil Isac. Iar totul putea fi acompaniat de muzica lui Debussy sau Richard Strauss, de cea a compozitorului pictor, lituanian, Ciurlionis, sau de muzica de inspiraţie folclorică a unui Ion Vidu, Tiberiu Brediceanu, Giuleanu Şerban, George Stephănescu sau marele nostru Enescu, ce compusese „Poema Română" înainte de 1900.

Mişcarea de la 1900 marca, în al doilea rînd, un punct de mare progres istoric, încercînd să integreze arta în viaţa socială, de pe poziţii democratice, antiburgheze. Situaţie ce s-a ilustrat perfect şi în România, nu numai prin crezul socialist al unui Băncilă, Ressu sau Tonitza, ci şi prin poziţiile general democratice ale unui şir de intelectuali, exegeţi ai mişcării de la 1900 ca : Theodor Cornel, Constantin Mille, B. Brănişteanu, Nic. Ghica-Budeşti, Cristofi Cerchez, Tzigara Samurcaş, Apcar Baltazar, Sextil Puşcariu sau Lucian Blaga — care a şi lansat vocabula „Noul Stil".

Însfîrşit, fenomenul se impune, în al treilea rînd — **last but not least** — prin autenticitatea sa. Înlăturînd acel tăvălug egalizator care a fost academismul eclectic, mişcarea de la 1900 a incitat la invenţie şi originalitate, creînd premisele unei diversificări stilistice şi, în ultimă analiză, pe cele ale naşterii şcolilor naţionale moderne.

Aşa de pildă, răspîndirea concepţiei 1900 în România dovedeşte atît un orizont larg deschis spre marile direcţii ale progresului european, cît şi, mai ales, capacităţi creatoare proprii. Arta românească, în plin proces de cristalizare modernă, găsea astfel căi fertilizatoare noi.

Fireşte că arta 1900 din România nu aparţine nici **Art Nouveau**-ului nici **Jugendstil**-ului, ci reprezintă o creaţie originală, caracteristic naţională. E deajuns să amintim doar nume ca : Mincu, Antonescu, Kós, Cuţescu-Storck, Luchian, Pallady sau Tonitza, pentru a nu mai fi nevoie de argumente. Dar apariţia ei n-a fost şi nici nu putea fi atemporală şi extracontinentală, ci a corespuns firesc cu ansamblul condiţiilor de la 1900. Marea noastră artistă Cecilia Cuţescu-Storck spunea în legătură cu luptele de la începutul veacului dintre arhaizanţi şi modernişti: „...Era natural să ne lăsăm influenţaţi de spiritul din Occident (...) în permanentă înflorire şi cu care ne găseam multe afinităţi. Luam ceea ce corespundea firii noastre şi căutam o formă de exprimare specific nouă pentru a cristaliza simţirea românească. (...). Această adaptare la curentele Occidentului progresist, cu toate salturile ce le necesita la noi şi pe care reacţionarii nu le puteau înţelege, era pentru mine proba inteligenţei poporului şi chezăşia lui de evoluare".

Toată civilizaţia s-a întemeiat pe circulaţia invenţiilor şi a ideilor. Nu ştim exact cum s-au răspîndit în decoraţia ceramică neolitică acele meandre-spirale şi cine le-a inventat, dar ele sînt prezente pe o arie vastă ce se întinde din nordul Chinei, prin Ucraina şi România, pînă în Scandinavia. Ştim în schimb foarte bine ce mult a durat pînă să ajungă în Transilvania şi Moldova acele minunate invenţii ale meşterilor gotici. Tot pe atunci, au inventat însă şi meşterii lui Ştefan sistemele originale ale bolţilor stelate moldoveneşti, admirabile creaţii de piatră, rivalizînd cu cele ogivale.

Procesul interferenţelor în istoria civilizaţiei s-a intensificat în pas cu viteza circulaţiei informaţiilor. Lovinescu constata faptul încă din 1925 : „...comunicaţia gîndului se face aproape instantaneu ; telefonul şi telegraful transmit imediat evenimentele..." Ce ar spune subtitlul critic de la „Sburătorul" de uluitoarea tehnică — audio-video — de azi a transmiterii informaţiilor ?

Dar nemaipomenitul progres al schimbului de informaţii cultural-artistice, prin care ajungem să cunoaştem mereu mai mult şi mai bine ceea ce se creează în străinătate şi sîntem mereu mai mult cunoscuţi peste hotare, a adăugat cumva originalităţii şi valorii creaţiei româneşti ?

Din păcate însă, dezbaterea pe care sperasem s-o pot incita, prin lucrarea de acum cinci ani, nici n-a început. Fenomenul 1900 în România a fost luat în consideraţie şi argumentele socotite în general valabile în cîteva ziare şi reviste din Bucureşti, Craiova sau Oradea care recenzaseră cartea. De asemenea ţin să mai menţionez, dintre cele cîteva lucrări de licenţă ale absolvenţilor secţiei de Istorie şi Teorie a Artei de la Institutul de arte plastice „Nicolae Grigorescu" din Bucureşti, ce s-au ocupat de mişcarea de la 1900, pe cea a lui Cristian Velescu, privind arhitectura 1900 din Timişoara şi care ar merita tipărită.

Dar atîta tot. Studiile sau lucrările ce ar fi putut duce mai departe cercetările, atît în ceea ce priveşte artele vizuale, cît şi corelaţiile mişcării de la 1900 cu literatura, muzica, teatrul sau dansul, n-au apărut încă.

Ba mai mult ; însemnătatea mişcării n-a fost luată în consideraţie nici de cele două reviste centrale de specialitate : „Contemporanul" şi mai ales „Arta", devreme ce n-au publicat nici măcar o cît de sumară recenzie, indiferent de părerea lor asupra lucrării.

Aşa stînd lucrurile, nu e de mirare că fenomenele sînt frecvent greşit prezentate, că se nasc confuzii şi mai ales că nu se creează premisele apariţiei lucrărilor de sinteză, menite să contureze — cu competenţă şi răspundere — ansamblul culturii româneşti, precum şi să-i stabilească locul, pe bună dreptate meritat, în circuitul universal.

Paul Constantin

*) „Arta 1900 în România". Editura „Meridiane", Bucureşti, 1972.

Contribuţie reală la valorile umanităţii

Colocviul critic iniţiat de revista **Luceafărul** în jurul conceptului de **protocronism,** avînd ca punct de plecare cartea **Din clasicii noştri** a profesorului Edgar Papu, reprezintă o expresie a maturizării şi modernizării istoriei noastre literare, un exemplu dintre cele mai elocvente că această disciplină este, mai ales astăzi, un capitol esenţial al istoriei civilizaţiei româneşti şi al raporturilor ei cu alte culturi.

Previziunile în materie de critică sunt, îndeobşte, suspectate de entuziasm necontrolat. Înţeleasă bine, discuţia despre protocronism poate deveni însă, prin sugestiile ei de ordin metodologic, un reper important în impunerea unei noi direcţii de interpretare şi apreciere estetică a tuturor valorilor perene ale literaturii noastre şi de încadrare firească a lor în context european.

Conceptul de **protocronism,** în accepţia fixată de Edgar Papu (**„anticipări româneşti în creaţia universală de valori", „întîietate cronologică"** în plan literar mondial) îndeamnă, în primul rînd, la o analiză din interior, fără complexe de inferioritate şi ezitări conjuncturale, a trecutului nostru literar. Acest principiu activ, de care nu s-ar putea îndoi adepţii obstinaţi ai sincronismului conceput ca pură **imitaţie,** se situează pe o treaptă de înţelegere net superioară a fenomenului creator românesc şi a mecanismului său intern de dezvoltare de-a lungul secolelor. Prin apelul la mai multe perspective critice, între care comparatismul ocupă, firesc, un loc central, se creează posibilitatea modificării, parţiale, a statutului însuşi al literaturii române, originalitatea specifică, vitalitatea şi demnitatea ei putînd să fie receptate cu mai multă înţelegere şi profunzime.

În esenţă, protocronismul, opunîndu-se totuşi, pînă la un punct, sincronismului, nu este ceva cu totul nou, inventat anume ca să strice cumva tihna spiritelor conformiste şi conservatoare sau să sperie pe publiciştii care se îndeletnicesc cu negarea marilor valori ale literaturii române. Această nouă viziune critică reactualizează vechea tendinţă de **întoarcere spre noi înşine,** dar într-un mod mult mai hotărît şi din perspectiva organică a contemporaneităţii noastre care refuză lucid izolaţionismul şi caracterul impenetrabil al culturilor în spaţiul mondial şi pune un mare preţ pe autohtonism (factorul intern), înţeles ca forţă principală în afirmarea creaţiei spirituale şi a independenţei noastre.

Dezbaterea teoretică din paginile **Luceafărului** are şi meritul de a fi supus analizei unele din controversele iscate în jurul **sincronismului,** mai ales cel teoretizat de Lovinescu, şi de a le fi limpezit cu cîteva disocieri şi argumente noi, extrem de utile în susţinerea însăşi a **necesităţii protocronismului** în procesul critic actual de înlăturare a prejudecăţilor şi de evaluare matură a modernităţii literaturii române, a contribuţiei sale la tezaurul de valori spirituale ale umanităţii.

Problema este, desigur, esenţială deoarece de la examinarea cît mai atentă şi înţelegerea diferenţiată a teoriei lovinesciene despre sincronism atîrnă, cel puţin într-o oarecare măsură, impunerea, în cuprinsul cercetării istorico-literare contemporane, a principiilor protocroniei. Situaţia este aceasta şi nu alta deoarece sincronismul, aşa cum l-a înţeles Lovinescu (**„a imita este felul cel mai potrivit de a fi original" ; „imitaţia e prima formă a originalităţii", — Istoria civilizaţiei române moderne,** III, Editura **Ancora,** 1925, pp. 104, 190), a devenit, parţial, o prejudecată şi o inerţie grea. Nu se poate spune nici astăzi că o cultură şi o literatură ar avea posibilităţi să se dezvolte, în ritm modern, făcînd abstracţie totală de legile sincronismului, dar postularea unei **„imitaţii"** continue, indiferent de timp şi de condiţii istorice, aşa cum gîndea criticul, este o eroare dintre cele mai grave care a operat tenace, la diferite nivele ale formelor culturii, chiar şi în perioade mai apropiate de vremea noastră. Consecinţele au fost uneori prea dureroase ca să poată fi uitate cu desăvîrşire.

Ion Nicodim : „Elogiul omului"

Concepem protocronismul nu numai ca o acţiune de nominalizare şi interpretare, fără entuziasme de circumstanţă, a elementelor anticipatoare din literatura noastră, dar şi ca un act permanent de valorificare estetică responsabilă şi modernă a tot ceea ce este creaţie artistică originală şi profundă, în multe cazuri cu şanse sigure de universalizare. O asemenea acţiune critică poate devansa sfera însăşi a protocroniei, dar are mai multe posibilităţi să răspundă aspiraţiei noastre de a vedea în dezvoltarea literaturii române un proces organic de profunzime, în care esenţiale au rămas, în toate marile ei epoci, creaţia originală, sforţarea, absolut firească, de independenţă, şi nu influenţele, **„imitaţia"** altor literaturi, altfel spus, — sincronizarea cu orice preţ.

Ar fi absurd să credem că Lovinescu n-a fost un critic mare (fireşte, nu **cel mai mare** al literaturii noastre) şi un gînditor subtil, fascinant adeseori prin stilul în care şi-a expus teoriile. Acest fapt nu trebuie să ne împiedice să afirmăm răspicat că el n-a avut spirit istoric (chiar dacă a scris o **istorie** a civilizaţiei române moderne), că i-a lipsit curajul de a privi din interior literatura naţională (aşa cum a procedat Călinescu, Ibrăileanu, Iorga), că prin obsesia sincronizării ei rapide cu occidentul a lăsat, paradoxal, cale liberă dispersării formelor artistice în multiplele fenomene culturale faţă de care literatura, evident, mai conservatoare, îşi păstrează, în realitate, o necesară autonomie.

Transformînd ideea sincronismului (imitaţia) într-un **fetiş,** criticul se îndoieşte, în fond, de puterea de creaţie originală a spiritului românesc, de capacitatea acelui **fond preexistent,** altfel spus, a geniului naţional, de a **„elabora"** şi prin el însuşi. Lovinescu afirmă că **„unghiul de refracţie** [trecerea, de la un mediu la altul, a ideilor şi formelor] **constituie originalitatea fiecărui popor",** de unde părerea, atît de vulnerabilă, că **„originalitatea civilizaţiei noastre ca şi a civilizaţiei celor mai multe popoare nu stă, aşadar, în «elaboraţie», ci în adaptare şi prelucrare" (op. cit.,** pp. 104, 190).

Chiar dacă am limita-o strict numai la fenomenele culturale, această **„lege"** se situează în afara dialecticii istorice ; şi trebuie spus cu atît mai mult cu cît Lovinescu a crezut cu tărie că **„tendinţa de generalizare şi de uniformizare a obiceiurilor şi a instituţiilor"** este, ca **„proces de unificare", „negreşit, ireversibilă" (ibidem,** p. 77), ducînd, în consecinţă, la anularea **„diversităţii regionale"** în plan mondial, ceea ce, în fapt, este o imposibilitate.

Oricît, în epoca modernă, tehnicismul şi tehnocraţia ar tinde să înghită omul, iar spiritul de uniformizare ar trebui să ducă, după părerea unor teoreticieni, la dispariţia formelor specifice ale artei naţionale, necum ale culturii, cum, probabil, credea şi Lovinescu (este şi criticul **protocronic,** dar în alt sens !), specificul naţional, — sufletul original al poporului (literatura şi arta sunt expresia lui cea mai fidelă) — se opune acestor tendinţe care, în realitate nu pot să ducă decît la anularea individualităţii naţionale.

Complementar sincronismul, cum bine s-a spus, **protocronismul** apare totuşi, în dialectica mişcării noastre literare, ca o replică necesară dată sincronismului conceput ca pură imitaţie. Acest concept reprezintă, de fapt ,continuarea, pe o treaptă superioară, a spiritului **autohtonist** (a **factorului intern)** care, odată ajuns la o deplină conştiinţă de sine, poate să-şi afirme cu argumente solide independenţa creatoare, contribuţia lui reală la valorile întregii umanităţi.

Mihai Drăgan

Anticipaţii muzicale

În cărţile mele, **Muzica corală românească, Începuturile muzicii culte româneşti** şi **Muzica românească contemporană** — de fapt, toate la un loc semnificînd prima istorie a muzicii noastre, începînd de la finele secolului al XVIII-lea şi ajungînd pînă în prezent — am reliefat unele aspecte legate de ideea unui **protocronism muzical românesc.** Citind şi aprofundînd remarcabila carte a maestrului Edgar Papu, **Din clasicii noştri,** carte care tratează magistral această problemă raportată la literatura noastră, m-am gîndit să scriu ceva similar, aducînd, totodată un omagiu cîntecului românesc, şi contrazicînd unele teze false — din păcate, expuse chiar de unele personalităţi ale culturii noastre precum Eugen Lovinescu — după care arta noastră sonoră ar fi ceva minor, fără tradiţie şi fără nici o contribuţie originală în contextul universal.

Muzica românească îşi are originile în mitul lui Orfeu Tracul. Iar în această privinţă, tulburătorul Claudio Monteverdi, în geniala sa operă **Orfeu şi Euridice,** — mai precis, în secţiunea ei mediană — relevă impresionant, sub aspectul muzical, acest lucru : ...„Venea Orfeu în cîmpiile Traciei"...

Din îmbinarea monodiei greceşti şi, nu în ultimul rînd, aceea a neamurilor Trace, cu psalmodia ebraică, s-a născut, în vestul european, **cîntegul gregorian,** iar în estul continentului, **muzica bizantină.**

Aceasta din urmă a fost, ca şi arta gregoriană, **monodică prin excelenţă ;** dar ea se deosebeşte, sensibil, prin lirismul ei, confesional, — atît de departe de austeritatea vechilor imnuri din lumea catolică... — realizat printr-un melos încadrat într-o mare varietate de game şi mai ales de ritmuri, ce înclină spre o eufonie incantatorie. Şi imnurile gregoriene şi cele bizantine, creatoarele muzicii de cult europene, au suferit influenţele folclorului. Există o ţară italiană, potrivit căreia, romanitatea orientală, din care se va naşte poporul român, a fost stăpînită de o jale continuă, după prăbuşirea Romei, de o tristeţe ce stă la originea doinei. În cazul artei sonore bizantine s-a produs în secolul X—XI tocmai prin această înrîurire românească, **o adevărată revoluţie în domeniul istoriei muzicii !** Doinele noastre, cu melodii de o cuceritoare policromie modală şi o violentă asimetrie ritmică, ce tinde spre o muzică nemăsurată, atemporală şi improvizatorică — anunţînd „aleatorismul" contemporan — au **conferit** străvechilor imnuri bizantine o stare extatică şi, totodată, nelipsită de un anume sentiment reţinut, încît nu o dată grandoarea austeră şi hieratică a discursului sonor cedează în faţa unui limbaj foarte aparte, generator al unei **eufonii a dorului...** (În compoziţia mea **Simfonia III-a — „Bizantina"** — am utilizat — în părţile II şi IV — asemenea imnuri, din secolele XI—XII, culese, orînduite şi descifrate de marele nostru bizantinolog, muzicolog de talie mondială : **I. D. Petrescu.** Aceleaşi imnuri pot fi întîlnite şi în emoţionanta **Sonată pentru cello solo** de **Paul Constantinescu.** Analizînd imnurile respective, am înţeles mai bine de ce cercetătorii italieni au denumit ritmul lor — şi al doinelor noastre — **parlando rubato...).**

Sub acest raport, muzica românească se dezvoltă pe alte temelii decît cea occidentală. Iar în această ambianţă, doinitul ritm de **parlando rubato,** joacă un rol hotărîtor ! Şi nu întîmplător el tălmăceşte din textul literar nu semnificaţiile transcendentale ci, dimpotrivă, **pe cele mai laice,** cum ar fi de pildă : **pre pămînt pace şi între oameni bunăvoire...**

După străvechiul aport românesc la constituirea muzicii bizantine din secolele X—XI, un alt moment novator al muzicii noastre, pe plan universal, îl reprezintă **cromatizarea doinei,** fenomen observabil începînd cu sec. XIV. Cu alte cuvinte, în muzica noastră se infiltrează influenţa orientală, a gamelor „alterate", de o expresie senzuală, game ce deschid largi orizonturi modalismului muzicii moderne, reprezentată de un Enescu, Bartok, Messiaen. Odată cu cromatizarea melosului ritmurile devin din ce în ce mai **asimetrice.** Or, iată că aceste aspecte ultramoderne pot fi întîlnite în culegerile **vizionarului Anton Pann** care, pornind de la acest tezaur, anunţă — fără exagerare ! — o mare parte din ritmurile şi modurile lui Olivier Messiaen. Cîtă dreptate avea Verdi cînd spunea cu atîta convingere **Torniamo all'antico e sarà un progresso...** Mă întreb, de ce or fi căutînd unii „noul" în laboratoarele de la Darmstadt — şi din multe alte festivaluri internaţionale —, cînd atîtea aspecte care au revoluţionat limbajul muzicii contemporane pot fi remarcate cu limpiditate de cristal în clasicismul nostru : **nepieritorul folclor românesc...**

Nu mai puţin importantă îmi apare mişcarea corală **Carmen,** în frunte cu D. G. Kiriac şi Cucu. Cei doi compozitori valorifică **pentru prima dată,** pe planul muzicii europene culte europene amintite la game şi ritmuri, culminînd cu genialele piese corale ale lui Kiriac, **Am umblat pădurile şi Liturghia psaltică.** Şi fiindcă am pomenit de aceasta din urmă, putem vorbi de un nou tip **polifonic,** mai adecvat sentimentului şi sensibilităţii româneşti, **eterofonia,** ce-şi are rădăcinile în **isonul corurilor ţărăneşti** — din vremuri imemoriale.

Cu aceste ritmuri, moduri şi eterofonii, va crea **George Enescu marea sinteză,** îndeosebi în **Preludiul la unison** din Suita I-a, **Sonata III-a pentru vioară şi pian, Oedip** şi în cîntecul său de lebădă, **Simfonia de cameră.** La rîndul său Paul Constantinescu revoluţionează, — pe plan **mondial !** — arta sonoră, prin introducerea imnurilor bizantine în muzica vocal-simfonică. Ne referim la profundele **oratorii** în stil bizantin. Iar inovaţiile lui Anton Pann îşi găsesc o superioară aplicaţie în deliciosul său „Scherzo scenic", cum a numit Sebastian, opera **O noapte furtunoasă.** Exemplele ar putea continua cu „cele 3 Mioriţe" de **Paul Constantinescu, Sigismund Toduţă** şi **Anatol Vieru** — într-adevăr, opere de o grandioasă forţă emoţională. Mai pot fi citaţi Silvestri, Rogalski, Gh. Dumitrescu, T. Ciortea, iar ca o continuare firească, apar sintezele şi inovaţiile neomodale şi poliritmice ale lui Tiberiu Olah, Aurel Stroe, Şt. Niculescu, Cornel Ţăranu, T. Grigoriu, A. Raţiu, Liviu Glodeanu, Pascal Bentoiu, D. Capoianu, N. Brînduş, Dan Constantinescu, Mihai Moldovan, Dinu Petrescu, — şi cîţi alţii ! — care întregesc marea constelaţie sonoră, pe care semnatarul acestor rînduri a denumit-o simbolic **eufonia balcanică.**

Desigur că putem întări afirmaţiile noastre prin scrisoarea lui Bartòk către Kiriac, prin cronicile lui Antoine Golea despre Enescu şi Olah, prin cele ale lui Roman Vlad, Irwing Lowens, Dallapiccola, Jerzy Waldorf, Ilya Harnik, Ruffi Leites etc. — deci, puncte de vedere exprimate din toate colţurile globului, în strînsă corelaţie cu o **dimensiune majoră** a muzicii româneşti. Şi atunci, mă întreb, undeva, într-un „colţ înlăcrimat de inimă" : nu avea dreptate Roman Vlad, directorul Filarmonicii din Roma, cînd, referindu-se la ideea de **inovaţie** la români, spunea din adîncul sufletului său că **muzica românească are toate avantajele avangărzii occidentale, minus defectele ei !!!**

Doru Popovici

P.S. : Doresc ca cititorii să considere aceste însemnări o simplă prefaţă la o viitoare carte concepută pe aceste teme.

atelier literar
poșta redacției

D. MARAN : Lucrurile coboară, din păcate, spre o confecție minoră, fără aripi, fără răsunet, „gherghef" mărunt, neinsuflețit, cu scunde și efemere artificii metaforice. Două-trei sînt ceva mai răsărite („Revedere", „Autoportret"), dar e prea puțin.

C. PRICOP : Lucruri frumoase, de data asta, cele mai multe, deși asediate de o tulbure amărăciune, care, parcă, uneori, le stinjenește respirația. (Dar dezamăgirile sînt un bun îngrășămînt natural...).

A. DAN: Dintre versuri, „Crizanteme", „Iubirea mea", „Senalță", „Prejudecăți", „Menire", „Spaimă". Crîmpeiele de proză par niște lucruri începute și părăsite, cu cîte un dram de substanță și perspectivă fiecare, mai ales „Sculptorul" și „Muscelu".

D. JELA : Textul e înecat în amănunte (adesea, fără semnificație) sucite și răsucite pe toate părțile, greu de urmărit, îmbîcsit, pisălog, confuz. Ceea ce face să se piardă tocmai esențialul (similitudinea celor două momente — care nu mai „operează" asupra cititorului, lucrurile începînd cumva cu sfîrșitul...). E, poate, și o stîngăcie, o inadecvare în construcție, în tehnica de compoziție și redactare.

GEORGE DE VEDE : „Întîlniri" e scrisă viu, simplu, cu nerv reportericesc (chiar mai mult). Cealaltă rămîne neconvingătoare, mai degrabă „făcută".

ELINA AMURG : Plicul dv. s-a rătăcit, ne pare rău pentru întîrziere. Din puținele pagini trimise, e greu să tragem o concluzie definitivă, dar, atît cît se poate vedea, perspectivele sînt bune și povestea, scrisă simplu, curat, cu o anume tensiune, are toate șansele să fie un lucru interesant. Merită să vă angajați cu toate forțele în acest proiect — aceasta poate fi și terapia salvatoare (s-au mai văzut cazuri !). Țineți-ne la curent.

VAL. VEL. : Mulțumiri cordiale și reciproca !

E. K. : Uneori, plicurile se-ncurcă, se rătăcesc, dacă vin la intervale mici, fără să-și aștepte, fiecare, răspunsul „individual" (trebuie să le țineți dv. socoteala, pentru noi e mai greu). Din ultimele (inclusiv 10 oct., data de pe pagină) :

Letiția Oprișan : „Natură statică"

„Sticlar", „Cu undița", „Zoo". Și o observație generală : folosiți prea des și nejustificat formele nefirești **vuietu-ți, urechile-mi, Viața-mi, rastelu-ți, sîngele-mi,** etc. Nefirești, pentru că ele nu apar, în mod obișnuit, în graiul viu, în vorbirea curentă, fiind niște convenții literare, niște creații artificiale impuse de legile versificației, prozodiei tradiționale. Într-un vers liber și alb (ca acela pe care-l practicați și dv.) asemenea forme n-au nici un rost (dacă nu sînt căutate intenționat anumite efecte : culoare de epocă, etc, compatibile în context). Fără o asemenea compatibilitate în context, indispensabilă, frecventarea acestor forme poate avea, dimpotrivă, efecte nedorite : disarmonii, ligamente rebarbative (sau chiar cacofonice), sensuri ori sugestii hilare, etc., etc.

L. CODRIN: Ceva mai bine, în „Nord", „Ochiul", „Cocor".

C. MELINTE : Nu sînt progrese, ci dimpotrivă : pagini confuze, scrise stîngaci, neglijent, întîmplări banale, nesemnificative. (Pe viitor, folosiți mașina de scris).

G. HAVAȘIU : „Reîntoarcerea", lungă și cam deslînată, rămîne mai mult la suprafața lucrurilor (în ciuda eforturilor analitice). Stilul, neformat, sumar, șovăitor. „Requiem pentru amurg", la același nivel.

Dumitru Maxim, Enăcache Dumitru, Lițoiu Gh. Ștefan, Veli Nejdet, Constantin Popa, Șuțeu Roxana, Goșa Aristică, Sg. m. Gh. Popescu, V. Lup, Mateiaș Dumitru-Doru, Valeriu Gheorghiu, Gheorghe Blaga, Bontea Constantin, Cișmaș Nicolae, Semen Ion, Pășu Elena, Marius C., Mia Ina, Ana Niculescu-Păun, Stoica Mitică, Începător-Tudora, Ștefan Velcea, Onofrei Mioara, Lenta Letiția Sorina : Nu se văd, deocamdată, semne de talent.

G. Felder, Dan Adrian Păduraru, Ego, E.O.I., Sabin Ciupa, Anca și Cătălin (ceva mai bine, Cătălin), **Daniela Popa** (pe viitor, texte dactilografiate), **Nicolae Roșianu, G. Adrian, Matei Mihail, Arim Ghali, Elena Seren, Ilie Gh. Ion, I. Cubleșan** (ceva, în „Toamnă"), **Constantin Cerna-Drăganu** (versuri și proză), **Ra Zen Cristian** (ceva, în „Coloristică"), **Augustin Zghibolț, Neagu Gheorghe, Eugeniu Nistor, Ioachimciuc Anca, Andreea Soran, R. Baroma, Cora Codreanu, Dobre S. Ion Florin, Dumitriu Gabriela, P.C., Tudor Gh. Gheorghe :** Pagini de nivel modest.

Geo Dumitrescu

N. R. Manuscrisele nu se restituie.

Nevoia de pace

Cînd pleci de acasă
îmbracă-te din cap pînă-n
picioare cu poeme și cîntece
negreșit vei întîlni printre
oameni
sărbători care îți vor lumina
calea
prea mult în palma amiezii
să nu stărui
cînd cerul se surpă
în ochii adînci ai
pămîntului
și numai cînd simți nevoia
de pace
întoarce-te

drumul către casă se face
totdeauna
pe jos...

IOAN VASIU

Catarge

Vei căuta destul timp adevărul
printre flori, printre întîmplările lumii
ne vor străbate viața
săgețile atitor epitete
ci prin cuvînt vindecat de
singurătate
pentru totdeauna.
În spatele fiecărei silabe
visul dă muguri
zbori tu peste mare și-ți
recîștigi încrederea în aer
libertatea aceasta nu-i joc
albastru de zaruri
(cazi dintr-un cer care nu e al tău)
și-oricînd o stea de sînge pulsează
la rădăcina zăpezilor.
nu te privi în oglindă
doar cînd surizi
nu poți vedea chipul tău și-al
tăcerii în aceeași culoare
și mai ales fii necesar acestui
ocean de lumină,
cu înălțimea dureroasă a catargelor tale

VALERIU PRUTEANU

Țara

Țara nu e o lozincă
ci un adevăr etern,
o liniște plină de certitudini
căreia i te închini cuvios.
Țara ești tu și alții ca tine
care vin și se duc în infinit
clădiți din aceleași iubiri și taine
culese din basme și din mit.

Salcie plîngătoare pentru strămoși,
brad carpatin pentru cei care sînt,
rouă și soare pentru cei care vin,
pentru care mă bucur și cînt.

EMIL GAVRILIU

Letiția Oprișan : „Primăvara"

Acasă

Acasă unde mama frămîntă aluatul pentru
prăjitura de duminică
iar tata pleacă la meci
acasă unde știam cîndva cum să ajung în
podul vecinului
la o ladă cu cărți păfuite
vreme de basm
cu veri nemaipomenit de lungi și scăldatul
zilnic
în Bega
și cu plopii din care puteam vedea filmele
care se dădeau în grădina Capitol
acasă unde am visat prima dată
și unde canatul ușii mai păstrează
crestăturile pe care le făceam în fiecare an
la 29 iunie
acasă
unde au rămas din mine mai mult de
douăzeci de ani
și unde mă întorc din cînd în cînd
la hergheliile de cai verzi de pe pereți

ADRIAN DERLEA

Drumuri de țară

Nu știu cum
m-am îndrăgostit
de bornele albastre
ale drumurilor de țară
e la fel cum aș despica marea
spre insule necunoscute
alte căi de a ieși la liman
după ani după zile de ploaie
regăsești drumul mare
orașul care te-a aruncat în lumină
respiri în sfîrșit într-un ritm sideral
ție doar ție dator
pentru alte întrebări și răspunsuri
martori tăcuți drumuri de țară
ce ți le-ai scris pe obraz.

VIORICA IONESCU

Amintirea

E mult pînă sîngele îngheață
privirea rămasă trează în somn
apoi
oricare ar fi amintirea
ei un izvor
aripi simți că îți cresc
amintirea devine prezent
ceea ce ai iubit
mai iubești
iar dacă are transparența
luminii
amintirea ți se-așterne în față
viitor...

G. M. BUCOVICIOR

În numele vostru

Voi știți la fel de bine
Că din buzunarele sparte ale nopții
Stelele presărate arată
Fără greș
Drumul spre o nouă dimineață.

Voi știți la fel de bine
Că prin jungla-noielilor soarele
Răzbate necruțător
Cu oastea razelor sale.

Dar voi știți că, pînă la urmă,
Pe orice armă
Flori de rugină vor crește...

Dar voi știți că în numele vostru
Eu rostesc toate acestea.

VALERIU DRUMEȘ

Zile de iarnă

Urmare din pag. 1

la capăt, pentru ca tot timpul cît noi copiii ne jucam sau dormeam, iar casele și pomii stăteau în neclintire, cineva să stea de veghe, vorbind cu nesfîrșită grijă pentru noi și pentru toate lucrurile. Printre rotițele știrbe de vreme de la plita sobei focul proiecta bărbile celor douăzeci și patru de bătrîni albi ca neaua și mesele de dinaintea lor erau niște dealuri pe care le țineau în brațe, iar dealurile erau dispuse în cerc și noi copiii curgeam, din barba celui care vorbea, pe sănii iuți ca gîndul spre valea nesfîrșită și plină de lumini. După ce-și termina povestea și focul abia mai pîlpîia, tata mai spunea că în viitor, cînd noi vom avea vîrsta lui de atunci, el se va duce la cei douăzeci și patru de bătrîni. Timpul — cea mai ireductibilă abstracțiune — era astfel explicat într-o viziune antropologică fiindcă cei douăzeci și patru erau orele vieții de secole și ere și eoni.

Mie nu mi-a fost, pot spune, niciodată frig, iar primii fulgi din fiecare an mi se par cel mai tulburător fenomen. Iarna nu e o babă, ci o prințesă inaccesibilă inimilor care au obosit, dar atît de primitoare și de puțin aristocrată pentru milioanele de copii care i se dăruie cu inimile lor biruitoare. Anotimpurile și oportunitatea lor trebuie primite și privite sub unghiul gradului de atracție pe care îl exercită asupra celor mai noi locuitori ai planetei, deci ai viitorului ei. Copiii sînt partizanii iernii ; între puritatea ființei celei mai fierbinți și puritatea naturii celei mai reci se naște cu fiecare iarnă iubirea cea mai pură. Teama de ger pe care o am nu mi-o dă niciodată gerul însuși, ci neputința celor bătrîni, a mamelor care tremură în stații așteptînd nerăbdătoare să-și vadă copiii ; teama de care sînt cuprins nu numai iarna, se referă la frigul din relațiile umane, la lipsa de dragoste dintre oameni, la frigul din mintea celor care înnebunesc tocmai din lipsă de dragoste. Pe cînd iarna adevărată, cu întinderile ei de o nesfîrșită ospitalitate pentru cea mai nouă umanitate, mi se pare un anotimp de basm. De aceea mi-am amintit niște versuri care celebrează acest minunat anotimp :

Numai la frig se mai păstrează
și bunătatea și credința
că în curînd va pune știința
pe ochii noștri noua rază
ca pe un înger blînd de pază
și ne va crește iar voința...

REVISTA STRĂINĂ

● **EXPOZIȚIA DE ARTĂ EGIPTEANĂ,** pînă acum cea mai cuprinzătoare și mai importantă din Europa, se va deschide la München la „Casa Kunst" în februarie 1978. Ea va cuprinde 183 opere de artă antică reunite sub titlul general „Creațiunea și Faraonul". Piesa cea mai prețioasă a expoziției este statuia de aur, în mărime naturală, a faraonului Tut Ankh Amon.

● **CU PRILEJUL ÎMPLINIRII A 100 DE ANI** de cînd scriitorul german Karl May (1842—1912) a creat personajul Winnetu, șef legendar al tribului de apași, o casă de editură din New York și-a propus să redea cititorilor americani pe acest romancier plin de imaginație. Întreaga operă va cuprinde 75 de volume, ediția integrală totalizînd un tiraj de 50 milioane exemplare. Primele trei volume au și apărut.

● **POLONEZII ÎN MIȘCAREA DE REZISTENȚĂ A POPOARELOR DIN EUROPA — 1939—1945** se intitulează volumul editat de P.I.W. din Varșovia, în care, pentru prima oară se încearcă o prezentare integrală a participării polonezilor în mișcarea de rezistență în afara hotarelor țării lor. Redactarea s-a făcut în baza documentelor din arhivele poloneze și străine, ale declarațiilor supraviețuitorilor și articolelor din presa vremii. La elaborarea acestei cărți și-au dat concursul Beganski Witold, Juchniewicz Mieczyslaw, Okecki Stanislaw. Bogat ilustrat, sumarul cuprinde index de nume și pseudonime, precum și un index geografic.

● **OPERELE COMPLETE — VOL. II** ale lui Tristan Tzara au apărut nu de mult în Editura Flammarion, cu concursul Centrului Național de litere, textul fiind prezentat și îngrijit de Henri Béhar. Acest volum cuprinde scrierile dintre anii 1925—1932 (L'Indicateur des chemins de coeur, L.Arbre des voyageurs. L,Homme approximativ, Où boivent les loups, L'Amtitête).

● **CU PRILEJUL COMEMORĂRII A 25 DE ANI** de la moartea poetului Paul Eluard (1895—1952), a fost dezvelită o placă comemorativă la Charenton, unde a trăit și a murit. S-au rostit conferințe despre viața și opera poetului Rezistenței și un grup de actori au recitat din creația sa.

● **ATMOSFERA DE TEROARE** a anilor cînd Mussolini era stăpînul Italiei continuă să inspire cineaștii din peninsulă. **O zi deosebită,** filmul lui Ettore Scola, bucurîndu-se de colaborarea unor actori străluciți, în frunte cu Sophia Loren și Marcello Mastroiani, este o pledoarie pentru umanitate, pentru dorința de libertate a individului. Ettore Scola a creat un film ambițios, încercînd o radiografie a elementelor semnificative din psihologia fascismului, ca și o trecere în revistă a elementelor de decor pe care le cultiva. Opera sa a fost extrem de favorabil comentată de toți marii critici de film.

● **UN AUTOR DIN NOU ÎN CENTRUL INTERESULUI** se dovedește a fi Jack London. Recent au apărut trei biografii ale romancierului, **Jack : A Biography of Jack London** de Andrew Sinclair ; **Jack London : The Man, The Writer, The Rebel** de Robert Baritrop **(Omul, Scriitorul, Revoltatul) ; Marinarul în șea** de Irving Stone. Toate configurează portretul unui autor inspirat din realitatea imediată, „o piele aspră", cum se spune, un poet al vitalității debordante.

● **CORESPONDENȚA LUI CHATEAUBRIAND** a început să fie publicată la editura Gallimard într-un prim volum revelator. Un fenomen interesant în literatura occidentală de azi este de altfel gustul pentru jurnale și confesiuni de tot felul. Chateaubriand a cultivat o gamă largă de expresie, avînd și voluptate epistolară, o „boală" specifică secolului al nouăsprezecelea, înainte de inventarea telefonului, cum se zice.

● **ROMANUL DETECTIV** a luptat peste cinci decenii pentru cucerirea unui statut literar mai demn. Cu toate numele răsunătoare și cu elogiile unor critici de gust, cum era la noi Mihail Ralea, procesul a fost lung și incert. Abia John le Carré, autorul englez de renume mondial se bucură în ultimul timp de o considerație specială, datorită unei arte mai elaborate, pusă în slujba intrigii polițiste. Le Carré este un autor de înaltă ținută intelectuală, format în cele mai bune universități ale Europei. Cartea lui recentă, **Agentul care a venit din frig,** este comentată ca un adevărat roman balzacian.

● **FILMĂRILE LA CARTEA LUI CORNELIU RYAN, UN POD PREA ÎNDEPĂRTAT,** probează încă o dată interesul pentru literatura documentară. S-a încercat o reconstituire cît mai fidelă a unei acțiuni de luptă hazardată din timpul războiului, plătită cu vieți omenești, pentru a demonstra absurditatea deciziilor „strategice", în afara considerațiilor de umanitate, a prețului uriaș pe care-l reprezintă orice viață omenească.

Teodor Atanasiu

Poetul

Pe unde
Calcă
Poetul
Și visează
Pămîntul
Încolțește
Și creează.

Leac

Unde sădesc
Un gînd
Se vindecă
Pămîntul
De-o rană

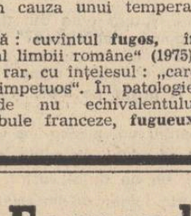

Desen de Mihai Gheorghe

Între tată și fiu

Urmare din pag. 1

Din rîndurile de mai sus, cu care împovărez inima d-tale, ai aflat psicologia aproape exactă a situației. Sfătuiește te rog pe Eliazar să vie în București, repatriindu-l prin mijloacele legației — și te rog indică-i ca odată sosit în București să tragă direct la cumnatul meu Colonelul Stamatiade (Strada Laptelui) care i-a pregătit o odaie. Pe mine nu mă va putea reîntîlni decît după ce mi-a produs dovezi precise și controlate de îndreptare".

Tatăl punea condiții ultimative, în spiritul tradițional al autorității paterne. Uitase că însuși fugise de la tatăl său, N. Theodorescu, neputîndu-se înțelege cu el și mai ales cu soția lui — mamă vitregă. Ecoul acelei drame, la acea dată veche cu aproape treizeci și cinci de ani, răsună în prima poezie a lui Arghezi, **Tatălui meu,** apărută în **Liga ortodoxă** a lui Macedonski, la 30 iulie 1896 și semnată Ion N. Theodorescu. Situațiile erau cam aceleași : Eliazar fugea din casa tatălui său, divorțat și recăsătorit. Din scrisoare aflăm că fugise de mai multe ori de acasă. Se iscă întrebarea : din motive bine întemeiate sau din cauza unui temperament fugos ?

O paranteză lingvistică : cuvîntul **fugos,** în „Dicționarul explicativ al limbii române" (1975), e dat ca un franțuzism, rar, cu înțelesul : „care are o fire iute ; aprig, impetuos". În patologie, același cuvînt corespunde nu echivalentului **fougueux,** ci altei vocabule franceze, **fugueux,** care în psihiatrie denumește tocmai pe cei ce fug de acasă dintr-un impuls maladiv. Ei bine ! Aci e buba : oare fuga de acasă, repetată sau nu, ține în genere de motive psihopatologice ? Nu cumva își găsește uneori explicația în stări de fapt, în afara domeniului științei medicale ? Cine ar putea răspunde la această întrebare, fie de ordin general, fie cu aplicație la divorțurile spirituale dintre părinți și copii, drame (iar nu romane !) din nefericire frecvente în toate timpurile, dar mai acut resimțite în condițiile moderne ale vieții de familie, cînd **pater familias** nu mai apare investit cu autoritatea sacrosanctă a dreptului roman ?

Cînd l-am cunoscut pe Eli Lotar, cu ocazia primei lui întoarceri în țară, mai acum doisprezece ani, gheața nu se spărsese între fiu și tatăl, pe care-l numea, vorbindu-mi :

— Poetul Arghezi.

Nu eram omul să zgîndăr răni vechi, încă necicatrizate. Eli Lotar a trecut pe la noi de două-trei ori, înainte de sfîrșitul tatălui său și odată după, fără să-și divulge secretul. Incompatibilitățile dintre caractere, mai ales cînd sînt de cremene, se unesc uneori cu mutismul. În el rezidă forța.

Poetul a spus-o :

„Seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse". (Numai tăcerea-i mare, tot restu-i slăbiciune).

Restul sînt recriminările fără rost, redeschiderea proceselor morale închise și poate insolubile.

Exigențele liricii patriotice

Conceptul de patriotism în poezie implică două coordonate esențiale: la nivel tematic și la nivelul limbajului. Aria de motive a liricii patriotice cuprinde întregul complex ideatic-afectiv pe care l-am putea defini sub emblema dragostei și a adeziunii față de realitatea fizică și spirituală a patriei în perspectiva istoriei. Cealaltă accepție, presupunînd o conștiință artistică exemplară, se referă la grija și misiunea poetului de a cultiva, în forme superioare, tinzînd spre desăvîrșire, limba națională. În poezie — și de la această regulă nu face excepție cu atît mai mult lirica patriotică — numai ideile sau bunele intenții nu sînt suficiente. Viabilitatea lor, perenitatea în timp, este în funcție de valoarea estetică a formei. Versurile eminesciene din „Criticilor mei" își păstrează mai mult ca oricînd actualitatea și pot constitui un continuu semnal pentru o conștiință poetică lucidă, sinceră cu sine și cu cei cărora li se adresează prin operă : „Ca și flori în poarta vieții / Bat la porțile gîndirii, / Toate cer iertare-n lume, / Cer vești-mele vorbirii / (...) Unde vei găsi cuvîntul / Ce exprimă adevărul ?" Aceeași idee a respectului față de cuvînt (deci față de limba și cultura poporului), a necesității adecvării formei la conținut, apare și la Ion Barbu : „Patriotismul, pentru poeți, constă în a scrie o poezie cît mai puțin coruptibilă, în a lega destinele poeziei de viața superioară și puternică a versului lor" **(Legenda și somnul în poezia lui Blaga).** Altfel, fără această meditație asupra cuvîntului scris, fără această autocenzură artistică din partea autorului și cenzura estetică din partea criticilor și cititorilor, la umbra imensă a poeziei patriotice, din ambele sensuri ce le-am amintit, pot începe să răsară versificatori fără valoare.

Istoria literaturii române oferă numeroase exemple de fericită convergență a inspirației cu expresia aflată sub semnul perfecțiunii artistice. Eminescu, Blaga, Arghezi sînt toți atîtea nume tutelare ale spiritualității românești ce desenează o linie de aur a poeziei patriotice. Fiecare a avut însă în jur un cor de „epigoni" ce le-au mimat sentimentele și limbajul. Nu alta este configurația în contextul actual. Dacă ordonăm volumele de versuri apărute în ultimul timp, în raport cu pozitia față de marile teme ale literaturii noastre contemporane, se desprind două mari direcții de evoluție : asumarea și interiorizarea istoriei patriei, meditația sublimată asupra sensurilor și semnificațiilor ei, pe de o parte, pe de alta, manifestarea superficială, retorică, nu de puține ori bombastică, a unei atitudini mai puțin consubstanțiale. Din prima serie amintesc, mai sînt desigur și alte titluri, **Un pămînt numit România** (Nichita Stănescu), **Cavalerul Trac** (Ion Gheorghe), **Imnele Transilvaniei** (Ioan Alexandru), **Repetabila povară** (Adrian Păunescu), **Poema patriei** (Gheorghe Tomozei), **Transilvane cetăți fără somn** (Ion Brad), sau **Stele fixe** (Gheorghe Pituț), volume ce afirmă valori certe ale liricii social-patriotice. Ceea ce unește aceste cărți este starea reflexivă în fața evenimentelor, trăirea gravă a sentimentelor și un comun optimism, iar ceea ce le diferențiază este viziunea proprie, originală a fiecărui autor, arta poetică specifică. Astfel, la Nichita Stănescu accentul cade pe fața tragică a istoriei, la Ion Gheorghe pe rădăcina mitic folclorică, la Ioan Alexandru pe ipostaza retorică, în timp ce la Gheorghe Pituț sînt reliefate coordonate etic-morale ale patriotismului. Există însă, din păcate, și negativul acestei imagini : autori care — animați poate de sentimente și intenții onorabile — nu slujesc noblețea temei datorită precarității mijloacelor de expresie. Metafore, sintagme, cuvinte și nume proprii ce au o reală încărcătură poetică (voievod, glie, străbun, Carpați, Zamolxe etc.) se transformă uneori, prin mimare lirică, în clișee verbale, locuri comune.

Vom cita în paralel din cele două serii valorice. În volumul **Transilvane cetăți fără somn,** Ion Brad realizează o panoramă mediată de alegorie și simbol a istoriei patriei. Marile figuri și nume ale culturii și istoriei noastre sînt rechemate în fluxul liric, devin metafore semnificative și nu elemente decorative prin sonoritatea lor. Iată un astfel de portret-simbol al lui Avram Iancu : „El n-a încăput, nu-ncape în statui ! / Să-l căutăm la rădăcini de fag, / De revoltă. / De luptă și de moarte, / La rădăcinile strămoșilor goruni / Trimise pînă-n trunchiurile noastre / Și-n rămurișul prunelor, departe, / Cu frunți mîntuitoare de tribuni ! / De-l întîlnim prin cronici, ca prin păduri pătrunse / De soarele ciudat, subpămîntean. / Privirea ni se umple de cîntece de frunze, / De-o fluieră ce singură se-nginâ / Prin munții storși de aur și alean / Nu vă mirați că totul ne pare o poveste / Trăite-n altă viață / A cărei poartă numai cu visul o descui / Căci Iancu pentru noi a fost și este / Cel care nu încape în statui".

Și iată reversul, un fel de parodie involuntară a poeziei patriotice, semnată de Dumitru Stancu. Cînd nu se prezintă sub formă de pastișe, neizbutite fireste, după limbajul lui Adrian Păunescu, sau chiar din eminesciana „Ce-ți doresc eu tie", volumul rămîne o listă (uneori versificată) de „voievozi" (supuși la un „tratament" liric discutabil), domnitori, nume și locuri istorice etc. lipsite de suportul vibrației interioare, al patetismului autentic și nu retoric : „Și pe cai alergau, se năsteau din lumină, / Edonii, Besii, Astrii, / Oleții, Tribalii / În imnul luminii / se năsteau din Carpați / Dacii, Geții, Tirizii, Crobizii, Costobocii, Bastarnii" etc. etc. Fraze din manual de istorie, copiate aproape ad literam. Sau „O povestire a stelei veșnice / ca și Diurpanu, Dapyx ori Rascupar / Scorillo, temelie a Lumii Dace, / A marelui simbol prevestitor".

Dacismul, filtrat printr-o sensibilitate proprie a lui Ion Gheorghe, viziunea sa cu inflexiuni originar folclorice a determinat din partea unor autori fără chemare pentru o asemenea temă gravă, modă ce se oprește la abordarea exterior-decorativă a mitologiei tracice și a folclorului. Spuneam că în poezia lui Gheorghe Pituț este relevată dimensiunea etic-morală a sentimentului patriotic. Părinții, copiii, casa, satul natal sînt „stelele sale fixe" : „Oriunde-ai fi adus te lasă / de-un sunet ancestral acasă / de fier sunt marile sisteme / cînd te-ai știut, adînc în vreme / coboară-te lîngă părinți / la sfinții limbii celor sfinți / Peste morminte curge timpul / ca frunzele etern cu schimbul, / aude-mă acele valuri / care se-ntorc mereu la maluri / cu o durere fără nume / precum a altei lumi în lume / casele vechi, biserici scunde / cuvîntul prim aici se-ascunde / făcliile emit paloarea / sub care-n zori bolnavă-i marea / acestui timp, acestui veac / voi fi bogat ca un sărac / în liniște și în visare / la cuibul puilor de sare". În schimb, într-o poezie a lui Adrian Beldeanu întîlnim imaginea „în negativ" cu tradiționalele stereotipii și locuri comune, simptomatice pentru un anumit tip de limbaj „livezi cu porți de voievozi" (!) sinziene „osîndite" și un „copil de Voronet dintr-un fluture". Și astfel de exemple se pot înmulți. Ele se cuvine să intre mai des în atenția criticii și să fie comentate cu exigența cuvenită. Bogatul, valorosul și necesarul peisaj al liricii patriotice actuale trebuie ferit de vegetația parazitară.

Paul Dugneanu

SPORT Probleme la Clermont Ferrand

● De fapt, aș fi vrut din toată inima să intitulez acest articol pur și simplu : **„Ahoe !",** ca un strigăt de triumf sportiv, sau : „Rugbyul nostru a depășit, în sfîrșit stadiul provincialismului, învingător numai la el acasă !" Dar nu a fost să fie așa, iar impedimentul principal l-a constituit arbitrajul englezului Hughes, internațional debutant, care a reușit, după cum menționau jurnalele franceze, să nemulțumească ambele tabere. Arbitrajul insularilor a fost de multe ori nefavorabil francezilor în **Turneul celor cinci națiuni,** dar se pare că există un consens tacit, în privința „prestigiului" occidental în rugby. Desigur că o Franță care cîștigă **Marele turneu,** dar e a doua în Europa Continentală, creează implicații în ierarhia valorică și impune participarea României la marea competiție. Mîndriile par vexate. Subliniam, într-un articol trecut, arbitrajul insidios al irlandezului David Burnett în jocul nostru cu Italia, fără să mai aduc în discuție pe anonimul arbitru francez, care a condus lamentabil partida noastră cu echipa Poloniei. Nu este în firea rugbyștilor de a fi contestatari, ci de a-și privi fățiș propriile erori, iar o echipă cu adevărat redutabilă, insinuam eu, percepe, interpretează și chiar exploatează o anume manieră de arbitraj. Ar fi regretabil însă ca această problemă să aibă rădăcini mai profunde și grave.

După ultimul joc al națională noastre de rugby cu Franța, Charles Durand, președintele colegiului de rugby al F.I.R.A. și al Federației Franceze de Rugby ne saluta astfel : „Felicitări! Sînteți în mare progres !" dar nu sufla o vorbă despre arbitrajul englezului, care, în mod surprinzător, uitase ce înseamnă fair-playul ! Jurnalul **L'Équipe** cerea iertarea celor „citorva greșeli grosolane" comise de Hughes, prin scuza... debutului ! În schimb, antrenorul emerit Viorel Morariu nu s-a putut înfrîna, declarînd limpede : „Arbitrajul larg i-a favorizat pe francezi". Oricum ar fi un arbitraj, larg sau strîmt, el nu trebuie să impieteze asupra jocului și scorului. Arbitrul nu are nici rude, nici prieteni pe teren ! În definitiv, ce acuze i se pot aduce lui Hughes ?

Mai întîi, faptul că a abordat două maniere de arbitraj diferite. În prima repriză și către sfîrșitul celei de-a doua, a favorizat net pe francezi, prin decizii ezitative și adesea contrarii realității, acordîndu-le o ploaie de lovituri de pedeapsă, care ar fi putut să amplifice esențial scorul.

Numai timp de douăzeci de minute, la începutul reprizei secunde, cavalerul fluierului și-a amintit de prerogativele sale și aceasta a corespuns cu declanșarea acelui „festival rugbystic românesc" de la Clermont Ferrand, terminat, totuși, cu scorul 9—6 pentru echipa epuizată a Franței !

Cum i-a favorizat pe francezi ? A permis mai întîtdeauna jocul obstrucționist al acestora în margine, săritura „ajutată" și incorectă a buchetelor de înaintași la tușe, le-a permis introducerea balonului direct în linia a doua, la grămezile ordonate și a permis în permanență situarea în ofsaid a mijlocașului de grămadă Fouroux, care l-a obstrucționat sistematic pe demiul nostru Paraschiv, ba chiar mergînd pînă acolo încît să recupereze mingea cîștigată de grămada noastră ! A permis, deseori, francezilor să „taloneze" balonul cu mîna sau să joace balonul în situații de „ținut" în vreme ce eseul lui Motrescu, care se rostogolise în but cu balonul, a fost prompt sancționat. În situațiile de mel, a permis intercalarea neregulamentară a adversarilor prin spatele grămezii noastre. În sfîrșit, acordarea loviturilor de pedeapsă în favoarea noastră a fost efectuată îndeosebi la distanțe mari de țintă, spre deosebire de cele acordate francezilor.

Desigur, nu vom trece sub tăcere unele execuții tehnice eronate și nici greșelile tactice ale echipei noastre. De altfel, antrenorul federal Valeriu Irimescu recunoștea comiterea acestor erori și în special controlul insuficient al baloanelor în tușă. La aceasta, aș mai adăuga fantazările periculoase pentru propria echipă ale lui Bucoș precum și unele greșeli ale mijlocașului Paraschiv, care nu a inițiat niciodată atacuri pe partea închisă și de asemenea, pe mingile lui, nu a ales partea de introducere a balonului contrară celei de recepție-deschidere, pentru a scăpa de Fouroux. La aceasta, se mai adaugă lipsa de grijă și protejare de către linia a treia de grămadă.

Grămada a avut în schimb, prin Enciu Stoica, un titan al repliajului. Întreaga echipă a noastră merită felicitări pentru impetuozitatea placajului, remarcîndu-l și pe Ianusievici, care, de data aceasta, l-a dublat în mod fericit, pe Bucoș. Dăruirea entuziastă a tuturor jucătorilor noștri ne-a făcut să privim fără mîhnire această relativă înfringere despre care **L'Équipe** titra : „O victorie care nu a rezolvat nimic". În încheiere, revenind la ideile de la începutul acestui articol, mă gîndesc, cu oroare că ar fi monstruos să încolțească în mintea cuiva intenția partajării Globului pe blocuri regionaliste, cu sfere de influențe sportive și bizuite pe un regim preferențial în ceea ce privește arbitrajul sportiv. Politica Sportului nu poate fi decît aceea a fair-playului, coroborat cu triumful celui mai bun.

Tudor George

„Scriu de cînd mă știu, dar niciodată din vanitate“

Convorbire cu IOANA TSATSOS

Rareori viața îți oferă prilejul să întîlnești o ființă într-adevăr excepțională a cărei valoare să-i depășească dacă nu să-i înlocuiască — faima. Auzisem firește despre poetă și despre prozatoare. Eram la curent cu activitatea ei din rezistență (1941—1944). Citisem chiar acea capodoperă care se numește **Jurnal de ocupație,** text care nu se poate citi decît plîngînd și pe lîngă care toate cărțile similare cite au apărut par simplă literatură. Dar rămăsesem cu o îndoială în suflet. Cum era omenește posibil ca o femeie care trăise între doi giganți — fratele ei, premiu Nobel de poezie, și soțul ei, scriitor și filozof de valoare mondială, să le păstreze cultul fără să-și piardă personalitatea ? Miracolul — am constatat este posibil.

Palatul Republicii în care ne-a primit nu este altul decît fostul palat regal care păstrează stilul neoclasic al regelui Othon și chiar un protocol de secol 19 întîrziat. Între două bulevarde (care poartă numele a două regine) clădirea adăpostește tablouri și gravuri de epocă, mobilă veche și are un parfum de neașteptată toleranță. (Este greu de înțeles pentru un străin cum amarnice dușmănii politice s-au putut transforma într-o coexistență pașnică îngăduind statui și nume de străzi care acum 50 de ani alăturate ar fi dezlănțuit măceluri).

Dar nu despre istoria Greciei moderne am venit să vorbesc cu doamna Ioana Tsatsos oricît ar fi fost subiectul, mai ales sub aspectul amintirilor personale, tentant.

Prima întrebare urmărește să confirme o informație :

— Scrieți literatură de multă vreme ?

— Da. Încă de cînd eram fetiță de școală. Scriam firește poezii pe care nu le arătam nimănui. Nici măcar fratelui meu Gheorghios — care ar fi putut să mă încurajeze dar și să-mi distrugă orice elan.

Înainte de a încredința tiparului primul meu volum de poezii **Vorbe ale tăcerii** i l-am dat să-l citească. Am aflat astfel că versurile mele sînt „adevărate“ — ceea ce în gîndul lui însemna un certificat de autenticitate. Și astfel cu drept de cetate, (în Poezie și nu în simplă Versificație) am continuat să tipăresc.

— Mă iertați că vă pun o întrebare la care s-ar fi cuvenit să am eu răspunsul gata. Cîte volume de versuri ați tipărit ? (Nu vă întreb cîte aveți în librării ; am căutat și n-am găsit).

— Să facem socoteala : Vorbele tăcerii (1963), Lumină nestinsă (1969) Elegie (1971) Zid gol (1975) Ciclul orologiului (1976). Asta face, dacă nu mă înșel, cinci volume de versuri. (Nu credeam că sînt atît de multe !)

— Ați scris și proză, dacă nu mă înșel.

— Desigur și încă de mai multe genuri. Menționez în mod deosebit jurnalul de ocupație și culegerea de documente (prezentate și îngrijite de mine). „Executați sub ocupație“. Este o experiență de viață pe care am ținut să o consemn. Pentru istoria poporului meu. Dar am scris o carte despre împărăteasa bizantină „Athenais“.

— De ce această alegere ?

— Am vrut să repar o relativă nedreptate istorică. Trebuie să recunosc însă că puținele lucruri care s-au spus despre ea nu au făcut decît să-i confirme în gîndul meu calitatea. Considerînd că adîncimea nenorocirii fiecăruia este relativă cu gradul lui de cultură am insistat asupra tragicei Athenais. Dacă pînă la un punct sîntem nevoiți să admitem nedreptatea vieții avem datoria să evităm, pe cît posibil, nedreptatea istorică și uitarea. Am umblat la izvoarele de bază cu speranța că printre dărîmături și fabule m-aș putea apropia de adevăr.

— Ce a însemnat pentru dumneavoastră... Athenais ?

— Pur și simplu întîlnirea Greciei cu creștinismul într-un moment decisiv. An cu an, noua Romă devenea Bizanț. Și în Athenais în acel moment izbucnea suflul cel nou...

— Nu v-am citit încă această carte. Răsfoind-o însă m-a izbit erudiția, numeroasele note, referințele istorice, întreg aparatul științific necesar pentru a orienta imaginația.

— Altminteri nu se putea — Athenais merita mai mult decît o simplă biografie romanțată.

— Nu știu ce carte va alege posteritatea din toate cîte ați scris. Mă întreb dacă nu cumva „Fratele meu Iorgos Seferis“ se va bucura de o preferință...

— Ar fi dorința mea cea mai mare.

— Cred că este ceva mai mult decît o simplă dorință. Istoria va lega numele dumneavoastră de al lui Seferis așa cum a legat de Pascal, de Goethe, de Nietzsche, numele extraordinarelor surori care i-au „crescut“.

— Nu știu dacă știți : am fost trei frați și toți trei am trăit sub semnul poeziei. Cel mai mare Iorgos a fost premiat și a ajuns celebru. Al doilea însă Anghelos, mereu închis, necunoscut s-a sfîrșit liniștit, într-o noapte și într-o țară îndepărtată. Poeziile lui s-au pierdut. L-a înghițit un întuneric plin de mesaje ...Am scris despre Iorgos fiindcă dialogul nostru a fost neîntrerupt. Anghelos, poate cel mai bun dintre noi, a ales tăcerea.

— Îmi permit, deși am citit puține versuri de Ioana Tsatsos — consider „simple prefețe“ traducerile, excelente cum sînt cele ale lui Ion Brad — îmi permit să vă mulțumesc pentru rafinata emoție pe care lectura lor mi-a prici-nuit-o. Poezia dumneavoastră respinge toate podoabele ieftine ale rimei și ale retoricii. Merge — fără să greșească drumul — la esențial.

— Vă mulțumesc !

Privesc femeia frumoasă, fragilă care îmi stă în față — dar nu pot înțelege, oricît m-aș strădui, cum izbutește să adune lîngă o nespusă omenie o energie sufletească fără pereche. Nu. N-au fost numai Aspasii și Diotime. Fără voie îmi revine în minte — nu Athenais ! — ci o eroină obscură din „Jurnalul de ocupație“ „Băieții mei au fost totdeauna bărbați. Era datoria lor. Nu se putea altfel. Arma era voinicia, libertatea lor. Cum să o predea ? ...A fost o nenorocire și atîta tot. Ceasul rău“. Iar Ioana Tsatsos adaugă că femeia purta pe cap — doliu pentru cei trei băieți împușcați — o basma neagră.

„O purta ca pe o coroană — cu măreție“.

Plec fără să fi vorbit despre Tsatsos și prea puțin despre Seferis. „Năvălesc“ în camera serviciile de televiziune. Trebuie să renunț — cel puțin deocamdată. Dar interviul trebuie să aibe continuare.

Cele două volume de proză pe care le-am citit : **„Jurnal de ocupație“** și **„Fratele meu George Seferis“** sînt două texte care vor rămîne clasice. Traduse în toate limbile mari ale lumii ele au suscitat comentarii față de care al meu păcătuiește prin reținere.

— Așa cum v-am spus scriu de cînd mă știu. Dar niciodată din vanitate. Totdeauna dintr-o necesitate interioară, ca să fiu mai exactă dintr-un sentiment al libertății cîștigate. Străinii nu ne înțeleg totdeauna.

— Aveți dreptate. Îmi permiteți să exprim o nedumerire. Libertatea ca și Adevărul sînt invenții grecești. N-ați putea să-mi explicați de ce acest popor este capabil de cele mai mari sacrificii pentru Libertate — iar Adevărul îl sacrifică imediat spiritului partizan ?

— Întrebarea asta să o puneți soțului meu. El este mai indicat să vă răspundă... Tot ce vă pot spune eu (și vă rog să mă credeți că sînt străină de orice spirit de îngîmfare) este că în timpul ocupației germane dacă mi-ar fi cerut cineva să-mi sacrific bărbatul, fratele și cele două fetițe ca să trăiască Grecia n-aș fi ezitat o singură clipă.

— Oricine v-a citit a simțit acest lucru...

Conversația a trecut pe nesimțite la raporturile ei cu George Seferis.

Într-o carte de aproape patru sute de pagini în care de-o parte și de alta tot șirul de intimități sînt cu delicatețe dezvăluite, nici-un singur cuvînt nu permite o sugestie, necum o interpretare... dubioasă.

Cartea conține o sumedenie de scrisori ale poetului către sora lui — oricine citindu-le își dă seama de adevăratele lor raporturi. Între ei doi, păstrîndu-și tot timpul feminitatea, ea este bărbatul. Iar George Seferis își crește la dimensiunile unei vieți agitate și pline, o sensibilitate care, fără ea, s-ar fi risipit pe drum. Încrederea Ioanei Tsatsos l-a menținut pe Seferis poet. Surprinzător este doar faptul că această femeie: soră, soție și mamă a avut energia spirituală de a-și defini, în același timp, talentul și omenia. Cît privește stilul ei, el are farmecul suveran al litotei.

Iată ce scrie de exemplu despre fratele ei :

„Iorgos ardea întreg în flacăra propriei lui sensibilități. Cînd un om are atîta simțire, ori moare, ori ajunge mare“ sau despre pămîntul grecesc : „Ce mare noroc să avem drept patric un asemenea pămînt ! Toate miturile vechi deveneau adevărate. În lumina ei proprie, jur împrejur, zeii și eroii. Ca frumusețe, ca putere nu o puteam stăpîni ; o ofeream acestor ființe prietenești : stîncilor, vînturilor care se apropiau mai mult de noi și deveneau astfel ale noastre. Chiparosul meu îl numeam cînd eram bine dispusă Belcrofon. Poate unde se urca mereu mai sus, poate fiindcă era tare...“.

N. Carandjno

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

● **ÎN ZILELE DE 2—8 DECEMBRIE** s-a desfășurat la Lahore, în Pakistan, Congresul internațional închinat primului centenar de la nașterea marelui poet pakistanez **Allama Mohammad Iqbal,** manifestare care a reunit oameni de cultură și artă din 38 de state Țara noastră a fost reprezentată de scriitorul **Ion Larian Postolache,** traducătorul în românește al poemelor lui Iqbal. Prezența sa la tribuna congresului, cu o comunicare, a fost remarcată călduros și într-un articol apărut în numărul din 7 decembrie al cotidianului de limbă engleză „The Pakistan Times“.

● **LA EDITURA „MERCURE DE FRANCE“** au apărut, sub titlul **Cartea vieții mele,** memoriile scriitoarei franceze de origină română Anna de Noailles (născută Brâncoveanu). Textul memoriilor este prefațat, îngrijit și adnotat de către criticul literar Léon-Paul Fargue.

Cu acest prilej autorul unei elogioase recenzii apărute în revista „Nouvelle Europe“ afirmă : „Se citesc cu deosebită plăcere, în această carte, paginile închinate Bucureștilor și patriei în care s-au născut strămoșii de stirpe ai poetei“.

● **PUBLICAȚIA „NEUE ZEIT“** din Republica Democrată Germană comentează elogios, sub titlul **O captivantă frescă istorică,** romanul lui Mihail Diaconescu **Culorile singelui,** apărut recent în această țară (în traducerea Elgăi Oprescu).

● **ÎN ZIUA DE 12 DECEMBRIE** corul **Madrigal,** sub bagheta dirijorului Marin Constantin, a susținut în sala mare a Radioteleviziunii din Berlinul Occidental un concert care s-a bucurat de un deosebit succes.

● **SUB EGIDA** manifestărilor închinate Centenarului independenței de stat a României, în ziua de 11 decembrie, la Biblioteca română din New-York a avut loc o întîlnire a cititorilor cu poetul Aurel Rău, care, în cursul dialogului, a evocat specificitatea spirituală și etnografică a Transilvaniei.

● **PRIMUL NUMĂR** din recent apărutul **International Journal of Rumanian Studies** (I, 1—2/1976) editor Sorin Alexandrescu, Lisse, Olanda) formează obiectul unei prezentări favorabile în revista austriacă de studii sud-est europene : **Österreichische Osthefte** (Heft 3/1977 p. 224) Viena.

● **STUDIILE ROMÂNEȘTI** de literatură comparată cîștigă tot mai mulți cititori, critici favorabili și putere de circulație științifice străine de specialitate. Două dovezi recente : în cunoscuta **Revue de Littérature Comparée** (1/1977) sînt prezentate pe larg revistele **Synthesis** L/1974, „buletinul Comitetului Național de literatură comparată“ și **Cahiers roumains d'études littéraires** nr. 1/1976 : **Comparatisme et actualité.** Totodată revista americană **Comparative Literature Studies** (no. 2, June 1977, pp. 177—179), publică sub pana lui Francois Jost un întreg articol intitulat **The Case of Rumania** despre ansamblul studiilor comparatiste românești După ce sînt amintite cîteva volume colective mai vechi ale **Institutului de Istorie și teorie literară,** se insistă mai ales asupra noului impuls dat de înființarea în 1974 a **Comitetului Național de Literatură comparată** (sub președinția Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga) și de primul colocviu internațional de literatură comparată de la București (13—15 sept. 1974). În acest context larg sînt discutate și contribuțiile aduse de revistele **Synthesis** și **Cahiers roumains d'études littéraires,** reviste românești de circulație internațională, care se bucură în același articol de o prezentare amănunțită și de o bună apreciere. Tot în aceeași ordine de idei se poate semnala și faptul că revista anuală franceză **Dix-Huitième Siècle** (no. 9/1977, p. 480) reține sub formă de fișe bibliografice și trei studii românești pe teme iluministe, apărute în **Synthesis.** nr 2 și 3, semnate de M. Freiberg, R. Crețeanu, G. Oprea.

ANIVERSĂRI UNESCO 1977

MOHAMMAD IQBAL

Simfonia astrelor

Și Existența noastră și blinda Armonie,
Și goana necurmată, și magice bețiii,
Și drumul vieții noastre curgînd fără hodină,
Și vremea ce se duce scurgîndu-se-n vecii,
Precum și timpul nostru trăit precum visăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Sanctuarele acelor divine revelații,
Și templul sfînt în care vedenii s-or ivi,
Și lupta ne-ncetată în goană după hrană,
Precum și lupta dintre : „A fi“ și „A nu fi“ ;
Și-această lume-n care vremelnic ne aflăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Și-acele lupte duse cu zel și-nflăcărare,
Și tot ce înțelepții greșind înfăptuiesc,
Și-a regilor coroană, spinzurători și sceptruri,
Și împărații care din tron se prăbușesc,
Cînd nestatornicia epocilor urmăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Seniorul care-și pierde superba lui grandoare,
Și sclavul care-și pierde condiția de rob,
Și-a Cezarilor sceptruri, și-a Țarilor domnie,
Și Marele-Alexandru ce-a stăpînit pe glob,
Și idolii la care smeriți ne închinăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Tăcut pămîntul doarme dar i se-aude plînsul,
Cu frageda-i structură tinzînd către efort,
Sau cînd arar în viață serbăm vreo bucurie,
Sau cînd ne fură **Viața,** tiriș, cîte un mort,
Că-n Univers și doamnă și sclavă o aflăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Cuvîntul **„Cum ?“** adesea în viață ne vrăjește,
Iar altă dată poate cuvîntul **„pentru ce ?“**
Că dreapta judecată ni-i rînd pe rînd constrînsă,
Sau e eliberată din cine știe ce ;
Ca puiul căprioarei căzut într-o capcană,
Nefericit, se zbate cu trupul numai rană,
Cînd noi, în exaltare, trăind, ne izolăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

De ce primim această învăluire stearpă ?
Vedenia aceasta, cu dînsa ce va fi ?
Care va fi principiul tenebrei și-al luminii ?
Ce-i inima ? Ce-i ochiul ? Ce-i dreptul de-a gîndi ?
De ce-i Natura oare atît de tulburată ?
Ce-nseamnă „depărtarea?“ — „Apropierea“, ce e?
Iar cînd cu mintea noastră cuprindem o idee,
În fața cărei, poate, cumplit ne minunăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

Dar pentru noi nimica-i a voastră bogăție,
Că tot ce-aduni, ca miine, sortit este risipei,
La noi, un an de-al vostru, înseamnă tot atîta,
Cît scurta fulgerare din scînteierea clipei.
— O, tu, acela care ascunzi în piept oceane,
Dar la sfîrșit și stropul de rouă e prea mult ;
Cînd tainic Universul și-al lumilor tumult,
Cu ascuțimea minții, atent, le cercetăm,
— Noi le privim pe toate și-ncet alunecăm.

În românește de
Ion Larian Postolache
și Charlotte Filitti

repere

Adevăratul Ady

Vom folosi și noi acest titlu al unei celebre monografii — **Adevăratul Ady** (Az igazi Ady) — închinate de Bölöni Gyorgy poetului maghiar Ady Endre. Vorbind de data aceasta despre tălmăcirea, adevărata tălmăcire în limba română a unui mare poet împlinită de un mare poet. Cîntecele noi ale lui Ady Endre, alese și traduse de Eugen Jebeleanu din cele peste o mie de poeme scrise „ca o furtună“ de un poet ce se consideră deopotrivă „triumfător“, „jălbar mihnit pentru poporul său“ dar și „scăpărătorul focului“, își păstrează în limba română linia vizionară și vehemența, mistuirea și sarcasmul. O fericită comuniune artistică și sufletească se așează precum o punte ajutînd trecerea versului maghiar în românește, secondată de exemplara grafică a lui Tudor Jebeleanu. Afinități elective. Desigur. E simptomatic faptul că această adevărată oglindire a lui Ady Endre în românește ne atrage atenția și „asupra oglinzii însăși“, cum bine observa Goethe referindu-se la **Don Juan** de Byron. Nu numai tăietura aspră și simplă a poemului, dezgolit de metaforă, nu numai mișcarea imaginii evocindu-se expresionismul lui Van Gogh și **Strigătul** lui Eduard Munch îi leagă pe cei doi poeți. Ei stăpînesc aproape aceleași tărîmuri ale conștiinței și sînt biciuiți de sentimente și revolte asemănătoare. Justițiar, versul lor e fulgerat de un „patetism aproape biblic“. Dacă vom decupa din **Cuvintul înainte** scris de Eugen Jebeleanu, portretul lui Ady Endre, vom observa în luminile și umbrele lui autoportretul celui ce a scris **Surisul Hiroshimei.** Nu numai la Ady Endre, dar și la Eugen Jebeleanu „sentimentul revoluționar, dorința inalt punitivă, respingerea slăbiciunilor și a jumătăților de măsură, mișcarea retractilă sau ofensivă în fața muzei domestice, soporifere, cu mișcări languroase („pe grațiile insinuante le-am îmbrîncit“) domină întreaga operă“. Traducîndu-l pe Ady Endre, Eugen Jebeleanu nu are sentimentul și nu-și creează sentimentul că luptă cu o limbă străină, cu o gîndire străină de sine. Transpunerea originalului în românește pare a fi dezvăluirea firească prin viu grai a propriei voci lăuntrice. Nu numai la Ady Endre dar și la Eugen Jebeleanu „simbolurile nu sînt... aeriene, ci vehiculează aproape totdeauna în conținut uman“. Și în opera amîndorura pulsează „permanentă legătură — pe deasupra morții, trecînd prin moarte sau depășind-o cu pulsația eternă a vieții“. Relevînd aceste afinități elective nu punem firește un semn de egalitate între două opere ce-și au propria identitate, și nu reducem nicidecum avatariile traducerii. Dezvăluim doar unghiul fericit de incidență al unei opere cu transpunerea ei în altă limbă. Și lucrul acesta e cu atît mai rar cu cît fiind vorba de afinități efective între două personalități ale liricii, ne izbește la fel de puternic originalitatea fiecăruia. Avînd certitudinea că indiferența, lîncezeala și stagnarea vor fi învinse, hrănind deopotrivă văpaia și luptînd în aceeași măsură în care respiră, ei minuiesc sarcasmul diferit, își aruncă blestemul și numesc apocalipsa cu alte cuvinte, își construiesc pe temelii diferite visele revoluționare. Ady Endre ca un cutremur în urma căruia se va deschide raiul, Eugen Jebeleanu ca o împlinire a conștiinței. Leda lui Ady Endre e altfel decît floarea secerată și totuși Elegiile... lui Eugen Jebeleanu îi ușurează întruchiparea. Dialogul lui Ady Endre cu istoria sună în românește adevărat, ajutat de „vocile“ și taina contrapunctului, așa cum s-au configurat ele și desăvîrșit de la **Surisul Hiroshimei** la **Hanibal.** După ce-l întîlnești pe Ady Endre în traducerea poetului Eugen Jebeleanu, fidelitatea tălmăcirii dintr-o limbă străină nu îți se mai pare o utopie, iar lamentațiile pe tema intraductibilității devin, din dramatice, melodramatice. Alegem deci acest citat din poemul **Panorame-nsingerate, primăvara** nu numai pentru a-l dezvălui pe Ady adevăratul, așa cum a fost el dăruit limbii române : „Frumos e, iadurile înfruntînd, / Să faci — luptînd — în mica noastră casă / orînduială, — atunci cînd fug gemînd, / Popoare uriașe, lumi, și veacuri, / Și visuri vechi,“ și tronuri îngrozite ; / Să vezi de visul unei biete țări, / Atunci cînd, sub a cerului cort roșu, / Aleargă panorame de hingheri / Și cînd puțin îi pasă lumii, dacă / Murdarul nostru grajd nu-i curățat : / Tovarăși tineri, azi, în Primăvara, / Mai sfînt-avîntul nostru, mai puternic / Decît oricînd și mai ne-nduplecat“.

Din el se desprinde neștirbit și poetul Eugen Jebeleanu. Publicată la Kriterion, traducerea aceasta, născută dintr-o fericită întîlnire a poeziei, e un izvor de emoție, deci de stil, o lecție a solidarității creației, ce nu-și pierde prin aceasta însemnele solitudinii, individualitatea.

Doina Uricariu

Reflecții despre critica literară

În istoria culturii, criticul literar reprezintă o apariție stranie și tîrzie, care n-a încetat pînă astăzi să-și caute o permanentă motivare a statutului său de existență. Nevoia criticului de a-și justifica rolul în republica eternă și imensă a literelor ni se pare firească. Cu mult înainte ca acest judecător sau comentator al operelor literare să-și fi asumat dreptul de-a face publice opiniile sale despre cărțile citite, creația artistică a înregistrat o existență milenară.

Poeticile și manualele de retorică reprezintă și ele apariții tîrzii, în raport cu existența unor mari scriitori consacrați de antichitatea greco-romană. Ele canonizează modalități literare existente, citează unele opere pentru exemplificare, apăsînd mai cu seamă pe fundamentarea teoretică a unor criterii care tindeau să devină universal valabile.

Stabilite adeseori de scriitori, ierarhiile literare sînt enunțate fără pretenția unor ample demonstrații. În **Nopțile atice,** Aulus Gellius îl citează pe Volcacius Sedigitus, deoarece în cartea sa **Despre poeți** încearcă o anumită clasificare a autorilor comici latini.

Am văzut pe mulți certindu-se
Neștiind cui să dea premiul poeziei comice
Îți voi rezolva prin judecata mea această problemă
Și dacă cineva are altă părere, ea e greșită.
Eu dau frunza de palmier comicului Caecilius Statius
În locul al doilea Plaut învinge ușor pe ceilalți
În locul al treilea este Noevius cu verva sa.
Dacă se va da și premiul al IV-lea, îl merită Licinius.
După Licinius socot că urmează Atilius
Al șaselea după aceștia e Terențiu,
Al șaptelea Turpilius, al optulea Trabea
În locul al nouălea îl așez cu ușurință pe Luscius.
Ca al zecelea, datorită vechimii sale, îl adaug pe Ennius.

Am ales această mostră îndepărtată de judecată critică, impresionistă și intolerantă față de orice alt punct de vedere pentru a demonstra că modul de comportament al unor iubitori de ierarhii literare se aseamănă în toate timpurile.

Aristotelismul și platonismul se constituie pînă în vremea clasicismului francez ca două modalități de comportament față de artă și realitate, supuse deviațiilor determinate de exigențele fiecărei epoci. De fapt, atît Platon cît și Aristotel au devenit niște pretexte sau niște **autorități-model** prin care se puteau justifica mai multe aserțiuni față de statutul artei în raport cu realitatea. Este adevărat că **tractatiștii** au întîrziat în mod sensibil apariția criticului de profesie, capabil să-și construiască un model teoretic propriu în funcție de care să fie emise anumite judecăți literare.

De la Castelvetro, Tesauro, Poliavicino, Matteo Peregrini și Gracian pînă la Boileau, Pope și Gottsched, asistăm la desfășurarea unui limbaj afirmativ, autoritar, adeseori dogmatic, menit să stabilească unele valori literare în funcție de anumite canoane prestabilite. Mediocri sau geniali, conformiști sau dogmatici, tractatiștii au întîrziat multă vreme apariția ieșită din comun a criticului eliberat de canoanele trecutului și preocupat de justificarea specifică a creației literare din vremea sa.

Dar în vremea acestor perioade de maximă canonizare a scriiturii, Cervantes și Shakespeare reprezintă cele mai elocvente abateri de la ceea ce se numea starea de normalitate a literaturii. Dealtfel, spre cinstea lor, unii dintre tractatiștii de la începutul secolului al XVII-lea, ca Baltasar Gracian și poate cîțiva dintre confrații săi italieni, au intuit faptul că în creația literară a epocii se producea o imensă abatere de la canoanele tradiționale. Ei nu găsiseră un numitor comun pentru această literatură nouă, dar sub masca unor autorități acceptate stabileau premisele teoretice ale unui alt mod de creație.

Beneficiind de un statut incert în epoca luminilor, criticul literar reprezintă marea descoperire a veacului trecut. Dacă secole de-a rîndul o anumită tendință literară ce reprezintă o abatere de la curentul literar hegemonic părea un fenomen aproape incredibil, precizat mult mai tîrziu, în veacul al XIX-lea se definesc pentru prima dată mai multe direcții literare ce coexistă vreme îndelungată în timp. Diversificarea literaturii și a științelor, lărgirea sensibilă a orizontului informațional al epocii etc., se sincronizează cu apariția criticului de școală și direcție. Sainte-Beuve, De Sanctis, Cernișevski, Maiorescu, Gherea fac parte dintr-o imensă suită de nume memorabile din această vreme. Fiecare dintre acestea se străduiește să impună un model de **critică de susținere,** conexată cu un suport teoretic specific.

După o absență multiseculară, apariția criticului în viața literară și artistică, în ipostaza de mediator între scriitori și public, apare ca o necesitate firească. Apariția presei literare, lărgirea publicului cititor în mod masiv, multiplicarea și diversificarea operelor literare, reprezintă doar cîțiva dintre factorii care au determinat existența criticului de profesie în viața culturală a fiecărei țări. El nu mai reprezintă nici un caz bizar și izolat, nu mai este nici un ins tolerat în mediul artistic sau un erudit anonim care să poată fi ignorat de confrații săi, scriitorii.

Dialectica raportului dintre tradiție și inovație face ca în fiecare epocă atît scriitorii, cît și criticii să fie angajați în campania de impunere a unor noi modele artistice, a unor alte tipuri de scriitură. Dacă în veacul trecut, criticii-scriitori de genul lui Saint-Beuve sau Fr. Schlegel erau puțini, iar scriitorii-critici de talia lui Novalis, Poe, Baudelaire, nu erau nici ei prea numeroși, în secolul nostru asistăm la o masivă imixtiune a criticului sau a scriitorului în domenii apropiate de activitate. Începutul veacului în care trăim a pus în lumină contribuția masivă a unor scriitori ca Marcel Proust, André Gide, Virginia Woolf, Henry James, Paul Valéry, André Breton, Lucian Blaga, Camil Petrescu la elucidarea unor dificile probleme de teorie și critică literară. Nu puține au fost cazurile în care intervenția scriitorilor în explicitarea unor opere s-a dovedit a fi mai strălucită și mai profundă decît a criticilor de profesie. Teza maioresciană despre incapacitatea scriitorului de a fi un bun critic este de multă vreme perimată. Mai mult, un anume complex de inferioritate al criticului care nu este el însuși un creator, începe să fie teoretizat din ce în ce mai frecvent, George Călinescu inscriindu-se într-o lungă serie a apărătorilor acestui punct de vedere.

În această perioadă de expansiune a scriitorului-critic s-a vorbit adeseori despre **moartea criticii.** Diagnosticul nu s-a dovedit a fi adevărat deoarece critica în sine trece printr-un stadiu de efloreșcență și diversificare, neîntîlnit în alte epoci anterioare. Actele acestea de transfer de funcții s-au soldat în numeroase cazuri cu unele consecințe demne de semnalat. Asistăm, pe de o parte, la o intelectualizare, la o conceptualizare excesivă a creației literare. Creația lirică poate deveni doar un mod de ilustrare a unui program prestabilit (poezia concretă și generativă), proza este în frecvente cazuri structurată ca o machetă a unui concept sau ca un act de exemplificare practică a unui experiment (Walter Jens, Alain Robbe-Grillet, Maurice Roche, Arno Schmidt), iar teatrul trece și el, în unele cazuri, printr-un proces de reducție a formulei dramatice (Arrabal). La rîndul său, critica din multe țări trece printr-un proces de literaturizare, iar într-o altă ipostază se ermetizează pînă la pierderea contactului cu un public mai larg

Trecerea unor opere literare din unele arii de cultură printr-un **stadiu critic** de incifrare programatică, exercitarea demersului critic ca un pretext creator pe marginea creației artistice, dezumanizarea criticii prin revenirea la **neoretorică** și **neopoetică,** orientate spre explorarea mecanismului general al discursului literar și eludarea personalității scriitorului, reprezintă anumite simptome de criză, evidente mai cu seamă în unele țări occidentale de pe continentul nostru.

Reintoarcerea scriitorului la destinatarul său normal, omul conexat la marele ciclu informațional al epocii noastre, ca și ieșirea criticii din faza de narcisism pe care o traversează, ni se pare că reprezintă modul de conciliere firească a creatorului cu cititorii operelor sale.

Romul Munteanu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
52
(817)
Simbătă
24 decembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Criteriile calității

Cetitorii României moderne cu sabia sau plugul, cu mistria sau condeiul, cu intreaga putere a gîndului și a simțirii, au visat o țară puternică și demnă, alături de cele mai de seamă națiuni civilizate ale Europei și ale lumii. Vis care a început să devină realitate odată cu revoluția și transformarea socialistă a patriei. Indeosebi Congresul al XI-lea al partidului a însemnat cea mai cutezătoare deschidere de perspective spre era comunistă, **Programul** adoptat îmbinînd visul romantic al unei lumi a dreptății și fericirii cu motivarea sa științifică și filozofică, iar **Conferința Națională** a partidului va rămîne în istoria contemporană a României ca o strălucită demonstrație a faptului că și cele mai cutezătoare visuri pot prinde viață, atunci cînd Programul partidului este programul întregului popor, atunci cînd creația maselor depășește cele mai optimiste proiecte. Este necesar să ne amintim cumplita moștenire a trecutului, să nu uităm cît de imens era decalajul între **nivelul de dezvoltare** și **structura** economiei românești și cea a țărilor avansate, pentru a înțelege pe deplin semnificația unor obiective cum ar fi creșterea producției pe cap de locuitor la un șir de produse de bază, a venitului național care va ajunge la 2 400—2 500 dolari pe cap de locuitor etc. Se va realiza deci un adevărat **salt calitativ** pe toate planurile economice și sociale.

Prilej de mîndrie patriotică și adîncă satisfacție, de încredere în forța atotbiruitoare a rațiunii comuniste. Numai o practică socială și o gîndire socială dialectică, revoluționară puteau crea premisele pentru a proiecta România pe o treaptă calitativ superioară de civilizație, între țările cu o dezvoltare medie.

Dar un cincinal al revoluției științifico-tehnice nu putea fi decît un **cincinal al calității** deoarece însăși această revoluție determină modificări radicale în **structura** producției, în **echilibrul cunoașterii** și **acțiunii umane.** Tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat că „...esențialul pentru perioada următoare îl reprezintă laturile de ordin calitativ ale activității economice... Consider necesar să trecem de la faza acumulării cantitative la o fază nouă, superioară, aceea a luptei pentru calitate. Aceasta este cerința primordială de care depinde viitorul industriei românești, viitorul întregii economii naționale. Numai realizînd acest mare salt calitativ putem transpune în viață obiectivul stabilit de Congresul al XI-lea cu privire la afirmarea plenară a revoluției tehnico-științifice în acest cincinal".

Prima revoluție industrială în condițiile capitalismului, ale parțializării umane, sărăcirii spirituale și abrutizării a constituit o experiență social-umană generatoare de mari suferințe pentru clasa muncitoare. Setea de cîștig, goana după profituri mari și rapide, făceau aproape cu neputință funcționarea **criteriilor calității** ceea ce a dus nu numai la stări economice, sociale și morale înspăimîntătoare, ca cele descrise de Engels în **Situația clasei muncitoare din Anglia,** dar și la o colosală invazie a urîtului. Mai tîrziu înșeși dezvoltarea și diversificarea producției industriale precum și maturizarea istorică (politică, ideologică, culturală) a clasei muncitoare au impus **criteriul calității** — muncitorul devenind un fel de „sculptor în metal", un artizan, iar mediul tehnic ce a rezultat din această nouă optică a constituit o adevărată fascinație pentru unele zone sau orientări ale creației artistice. Se realizează desigur, și unele progrese în ceea ce privește statutul obiectiv și conștiința făuritorilor civilizației moderne cu uluitoarele ei performanțe de ordin tehnic. Și cu toate acestea, despre o **dialectică superioară a cantitativului și calitativului** nu putem vorbi decît în condițiile socialismului maturizat, atunci cînd exigența umanistă fundamentală a multilateralității încetează de a fi un vis sau o vagă aspirație, devenind **obiectiv strategic** al unor programe concrete de dezvoltare armonioasă a tuturor domeniilor vieții sociale. Oricît de mult s-ar dezvolta capitalismul sub raport tehnic-economic, el nu poate realiza un adevărat etos al dreptății și egalității, omul rămîne parțializat, unidimensional, iar civilizația capitalistă este minată de o **criză spirituală acută,** reflex al unei **crize de sistem** atotcuprinzătoare, cultivînd un **etos tragic** mai ales în măsura în care progresele științifice, tehnice, economice nu sporesc automat densitatea axiologică a mediului existențial, sau dreptul și accesul la fericire al oamenilor.

Imperativul calității din ordinea obiectelor, a produselor, a tehnicii, nu poate fi asociat cu bătălia pentru calitate la nivelul conștiinței, a vieții spirituale a oamenilor decît în condițiile în care ei sînt simultan producători, proprietari, organizatori și conducători ai procesului de producție. Iată de ce, dincolo de cifrele de plan — grăitoare prin ele însele pentru gradul de civilizație pe care-l poate atinge poporul nostru — noi trebuie să vedem nu numai **o realitate tehnică** la nivelul celor mai de seamă cuceriri ale științei contemporane, dar și o nouă **realitate umană,** superioară atît sub raport profesional cît și sub raport etic și cultural.

În optica umanismului socialist, a promova consecvent principiul calității în tot ce plănuim și realizăm, înseamnă, în ultima analiză, a construi economic și moral, material și spiritual, **o nouă calitate a vieții** oamenilor. Ceea ce înseamnă că ne interesează alături de producția pe cap de locuitor a unor produse ca oțelul, energia electrică, mașini, utilaje, cereale, legume, carne, zahăr etc., care va atinge parametrii **la nivelul țărilor avansate** economic, dar și „producția" de bunuri spirituale pe cap de locuitor. Să mi se ierte alăturarea, dar, o **calitate socialistă** superioară a vietii înseamnă nu numai creșterea consumului de carne, să spunem, dar și a consumului de poezie pe cap de locuitor. Exigențele de calitate în sfera creației culturale au fost din totdeauna un obiectiv major în politica culturii, a partidului și statului nostru, iar de aici rezultă cu atît mai mult că marile **salturi calitative** preconizate în sfera industriei de Conferința Națională nu ar putea să-i lase indiferenți pe producătorii de bunuri spirituale, inclusiv pe făuritorii de frumos, unde balanța înclină încă, în bună măsură, pe cantitate ci nu pe calitate.

Dacă, parafrazînd cuvintele unui sociolog francez, progresul tehnic sporește coeficientul de creativitate a actelor de muncă și-i ajută pe oameni să se **specializeze în omenesc,** rezultă că răspunderea pentru **calitatea culturii,** pentru **calitatea educației,** pentru **calitatea vieții,** este răspunderea pentru **omul superior** al civilizației de mîine care va fi nu excepția ci regula generală.

În optica umanismului socialist, însăși noțiunea de **bogăție** umană se definește nu prin **avoir,** prin **posesiune,** prin acumulare nesățioasă de bunuri, ci prin **être,** prin ceea ce omul **este** și **face** ca personalitate, prin ansamblul calităților și însușirilor sale umane. Creșterea puterii omului asupra lucrurilor se armonizează cu sporirea cunoașterii de sine și a desăvîrșirii sale spirituale. Astfel, civilizația socialistă lichidează treptat decalajul dintre **cunoașterea** și **valorizarea omului** care a rămas mult în urma **cunoașterii lucrurilor,** dînd o satisfacție superioară **nevoii de omenesc,** de îmbogățire a relațiilor umane, atît de puternic resimțită în civilizația modernă.

Al. Tănase

Desen de Mihu Vulcănescu

Lumini de iarnă

înțepeneala gerului curată
albul zăpezilor ușor
chiar cea mai otrăvită răsuflare
pe geam și se transformă-n flori

mă scol în zori mușcat de grabă
iluminat de-un fel de sărbătoare
cum ai clădi din sare și din apă
o viață mai încăpătoare

mă iau de martor lucrurile multe
mă ia de martor ființarea
verbul mișcat atît cît să încapă
odihna umbra grea increierarea

e început de naștere de țară și de an
e început de naștere de eminescu
e-o cosmică învîrtejire-n cer și trag
speranțe pentru geniu-acestui veac

stau vorbele pe mine fier pe fier
cu miezul gravitației sînt conectat
atîtea veri s-au scurs prin mine în pămînt
cîte de sus am adunat

furtuna arșița rodirea
nu-s numai ale mele știu prea bine
eu însă le-am îmbrățișat pe toate
cu sîngele scînteietor sărit din vine

e iarnă deci și doar puternicele ape
curbura pură a pămîntului o simt
grăbind renăscător spre mare
în țărmuri lepădînd argint

de-am fost și sîntem fluviu viu de foc
și spirit mai presus de tină
istoria nu ne-a oprit în loc
decît să dăm lumină

Grigore Hagiu

COLOCVIUL NAȚIONAL DE CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Probleme actuale ale criticii literare

● Semnează : ● Ov. S. Crohmălniceanu ● Pompiliu Marcea ● M. Ungheanu
● Articole de : ● Al. Piru ● Eugen Simion ● Romul Munteanu ● George Alboiu

(paginile 2-3)

Un registru de vamă

Un registru de vamă din secolele pline de umbră ale trecutului poate fi și este pentru un ochi necoclit un extraordinar document istoric. Cîte oi trecură pe aici dintr-o parte în alta a lumii, căci orice vamă desparte două lumi, sub același cer de vară sau de gheață, cîți se călătoriră pe aici împinși de ciumă sau de războaie sau fugind de ascuțișul săbiei, ori de ura ce se distila pentru ei în veninul picurat în pahare întinse cu dragoste, cîte care cu aur și cîte cu piei tăbăcite de viței ori de miel fraged, cîți și cîte altele nu trecură pe-aici lăsîndu-și numele înscrise în umilul registru de vamă din neinsemnatul punct de vamă ? Doar păsările văzduhului trec pe aici fără vamă, în zbor legănat, doar ele și ciutele și iepurii și guzganii, dar toate animalele pămîntului nu intră decît în socoteala lui Dumnezeu și nu pot fi adunate și scăzute în registre de vamă, decît mult mai tîrziu, de cititorul care știe să vadă în aceste foi vechi și ce nu este scris, să vadă în albul dintre rînduri și zborul păsărilor și gîndurile celor ce se perindară pe aici, și încă și încă... Astfel că un registru de vamă devine o palpitantă capcană a timpului și astfel înțelegem de ce și timpul se oprește aici și dă vamă și-și înscrie anii și lunile și zilele ca orice neînsemnat văcsuitor de ghete, și astfel îndelunga complicitate a tăcerii încetează în clipa cînd deschizi copertile învechite ale nemuritorului registru, el singurul care nu piere în vîrtejul schimbătoare a atîtor secole grăbite să asfințească. Și iată-ne astfel ajunși acolo unde ne era gîndul, la o jumătate dintr-un secol, la o vîrstă cu care bucuros te trezești într-o zi în casă, privindu-te în oglindă altul decît cel știut de tine din oglinda apelor și din ochii oamenilor unde te-ai întîlnit pentru prima oară pe tine, o fărîmă de viață, un gigant de o șchioapă, iată-te într-o secundă revăzînd anii în care ai crescut ca în basme, din ce în ce mai repede, întîi, nouă într-o zi, apoi zece într-un ceas, și acum cincizeci într-o singură clipă, o jumătate de secol într-o clipită... Fodor Sándor, bunul meu și nu numai al meu prieten încărunțit, bunul prieten și al micului prinț genial **„Cipi",** Fodor Sándor deci stă în punctul de vamă dintre două jumătăți de secol și încă privește lumea cu ochi de copil, încă încercata sa candoare nu s-a alterat, rîndurile scrise de timp în acest registru perfect care este ființa umană și rîndurile transcrise de el în registrul ce sînt cărțile sale vibrează de dragoste și de înțelegere față de lumea a cărei perfecțiune ar fi o absurditate și a cărei lipsă de geometrie rece e atît de umană. Dacă mă gîndesc că pe Fodor Sándor îl cunosc de aproape un sfert de secol, de prin 1953, sau '54, sau '55, cînd l-am văzut pe strada 1 Mai, mergînd eu cu Aioanei probabil spre stadion, sau spre cinematograful de lîngă aripa deviată a Someșului, mă apucă o ciudată înfrigurare... Și dacă mă gîndesc cîte nopți și zile, din acest sfert de secol, Fodor Sándor mi le-a dăruit mie și cărților mele mă simt dator față de el cu aceste nopți și zile pe care i le-am luat, mă simt dator. Dar zilele și nopțile unui scriitor contează oare ? Și el merge înainte odată cu zilele și nopțile spre vesnic ziua de mîine și rămîne în urmă doar acel registru unde bucuriile și tristețile și visele sale și ale semenilor săi prind viață și vor fi mărturie despre timpul care prin noi a curs ca o rază invizibilă, vor fi o mărturie desigur fiindcă, da, să se știe, timpul se oprește în cărțile izvorîte din curățenia sufletului și din limpezimea minții nealterate de nici un alcool și din imponderabilitatea sfîntă a talentului nepîngărit, timpul se oprește, oprit de aceste cărți, în aceste cărți, în aceste registre, ca să nu moară odată cu zilele și nopțile și secolii ce se grăbesc mereu să apună.

D. R. Popescu

Șoaptă pentru Avram Iancu

De lancu mi-este dor acum...
Pădurea-i pulbere și fum,
Gorunii-n tremurul lor sfînt
Se mută tainic în pămînt.

Se-aud zăpezi căzînd curat
De nicăieri, ca un oftat,
Și fiecare frunză s-a
Întors în veșnicia sa.

Mai cîntă mierla a pustiu
Ascunsă-n sufletul meu viu
Și de atîta dor de el
Mă fac troiță și inel.

Nu l-ați văzut ieri, către zori,
Stînd ca o flacără-n ninsori ?...

Mircea Micu

Adevărul și ficțiunea „istoriei literare"

După ce am citit articolul publicistului B. Gruia **(Steaua,** Nr. 11), am fost tentat să mă duc la Uniunea Scriitorilor și să cer o adeverință în care să se specifice că scriitorul Alexandru Ghețea, eroul principal al romanului **Caloianul,** nu figurează în scriptele Uniunii, cu toate că în țara noastră nu mai există o altă Uniune a Scriitorilor. Normal ar fi după logica unora, după felul lor de a judeca literatura, ca Ghețea să existe în aceste scripte, dacă e cu adevărat scriitor. Dacă nu există, înseamnă că el nu e ceea ce pretinde autorul romanului, e o **ficțiune,** e o **minciună,** ce să mai tot vorbim. Iar autorul în cauză e un mistificator, e un denigrator, degeaba tot zice el că scrie despre actualitate și că e preocupat de „reliefarea adevărului".

N-am făcut, bineînțeles, acest pas, n-am cerut nici o adeverință de la Uniune. De răspuns însă caut să răspund articolului menționat, cu toate că îmi vine greu (lucrez la o altă **minciună,** care se numește **Fiul secetei,** care va fi, o doresc din toată inima, mai „gogonată" decît incriminatul **Caloian,** atenție, deci, domnilor polemiști și voi apărătorilor de meserie ai adevărului, pregătiți-vă condeiele !). De fapt, sînt obligat să răspund, dar nu pentru că aș fi atacat în acest artjcol deformator și denigrator (de cîte ori n-am fost eu atacat, de cîte ori n-am fost denigrat, de cîte ori nu voi mai fi, deoarece nu am de gînd să pun condeiul jos, aceasta fiind cea mai gravă greșeală pe care poate să o facă un scriitor, de neiertat !), ci pentru că în acest „studiu" se pun în discuție adevăruri de seamă, privind o întreagă perioadă istorică, pe deplin și pentru totdeauna clarificată de evoluția noastră socială și politică, fapt pozitiv, care nu le-a convenit însă unor pseudoliterați, drept pentru care se și erijează dumnealor în apărători ai „adevărului istoric", — „n-a fost chiar așa, Pătrășcanu n-a fost un erou, Blaga n-a fost un sfînt, alții n-au fost așa de teribili, **noi** însă...".

Înainte de a intra în „fondul problemei", aș dori să întreb de ce a așteptat B. Gruia atîta timp, pînă cînd s-a hotărît să treacă la restabilirea adevărului ? **Caloianul** a apărut în primăvara lui 1975 (la scurt timp după ce apăruse **„Blaga inedit",** cu care nu are nici o legătură, stagiul editorial al romanului fiind de patru ani !). În toamna aceluiași an a ieșit în librării o „continuare de tiraj", în 1976 a apărut o altă „continuare de tiraj", iar acum, în 1977, a apărut cea de a doua ediție a romanului, ajungîndu-se astfel (spre satisfacția întregii critici literare și spre bucuria „juriilor" de premiere de la Uniune și de la Academia Republicii Socialiste România !) la tirajul, destul de impresionant pentru o carte de asemenea dimensiuni, de 65 000 de exemplare. De ce nu a reacționat la timp venerabilul B. Gruia (aflu din **Dicționarul** lui M. Popa că B. Gruia a „polemizat" pînă și cu mareșalul Averescu, demult, e adevărat, cînd era lupul cățel și berbecul didițel !), de ce a lăsat să se răspîndească „în mase" o carte în care se spun atîtea minciuni, prin care sînt atacate autoritățile, prin care este deformat, chipurile, adevărul unei întregi epoci istorice ? De ce, aș mai întreba eu, nu a trimis preotul Ioan Lașită ampla sa scrisoare (care seamănă cu o declarație, nedeosebindu-se prea mult, în privința stilului, de narațiunea lui B. Gruia) autorului, direct, sau Uniunii Scriitorilor, sau familiei marelui dispărut ? E cumva B. Gruia unicul moștenitor spiritual al lui Lucian Blaga, singurul cunoscător al tuturor adevărurilor care țin de viața și opera marelui poet ?

Aș dori, de asemenea, să precizez de la început, întrucît mai toate acuzațiile din artico-

Ion Lăncrănjan

Conitуare în pag. a 7-a

RESPIRĂRI

Scrisoare de aer

Norii mi-apar adesea ca niște prapuri, cu precădere seara, cînd se rup, și luna, dureros de rece și de albă, ca o hernie a iernii, ne doare cu singurătate.

Dar în același timp vedea-vom prapuri, ca semn de sărbătoare laică, întinși pe pinze nefluturate, cu prilegiul unei vizite premeditate la locul unde „dealul-valea, dealul-valea", devine concept și rezidă spălat de vopsele și vertical, colegul nostru, Horia Bernea.

Ce bucurie de zmee, scoase cu penseta mîinilor din curăția raftului ordonat, de parcă ar fi un clasor de timbre.

Astfel se face că văzum nu atît Venezuela, și nici arhipelagul Canarelor, cu sau fără ștampilă, cît o înălțare timbrată, o scrisoare de aer către crivăț, către Dunăre, către dealurile Moldovei, trimisă.

De bună seamă că prapurii, așa cum prin înțelegere inventează Bernea, sunt un ritual fără

Nichita Stănescu

Continuare în pag. a 6-a

●**IN ACEST NUMĂR :** ● „Teodor întîiul și ultimul" — o proză de **Ion Brad** ● Poeme de ● **Mihai Ursachi** ● **Patrel Berceanu** ● **Gabriel Chifu** ● „In sus, pe scocul Sulinei" — reportaj de **Pavel Perfil** ● Cronica literară : **Dan Cristea** despre volumul **„Somnul din somn" de Ana Blandiana** ● Cartea de debut : **Nicolae Ciobanu** despre monografia **„Slavici" de Magdalena Popescu** ● Atelier literar de **Geo Dumitrescu** ● Tineri actori : **Melania Cîrje** ● Sport

Vacanța

Cea mai puternică ființă din natură e omul. Cel mai puternic om din om e copilul. Iar copilul devine de-a dreptul copil numai în vacanță. În timpul școlii, avînd griji aproape la fel de multe ca și părinții, dacă nu chiar și mai multe, copiii pot fi considerați într-un fel maturi.

Pe copiii din blocul meu i-am văzut trecînd spre școală în fiecare zi de la 15 septembrie încoace ; mărunți și palizi, mulți dintre ei mergeau spre școală încă dormind și poate că nu se trezeau decît în rumoarea primei pauze. M-am întrebat adesea dacă aerul de o temperatură

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 3-a

INSTANTANEE

Un prototip al lui Rică Venturiano

Vă amintiți, desigur, tirada cu care Rică Venturiano își face intrarea, noaptea, la Veta, crezînd că vorbește Ziței, care-i dăduse întîlnire :

„Angel radios ! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de cînd te-am văzut întîiași dată pentru prima oară **mi-am pierdut uzul rațiunii ;** da ! sunt nebun...".

La țipetele Vetei, care crede chiar că are de a face cu un dement, Rică, în genunchi, așa cum începuse a-și debita lecția învățată pe din afară, continuă :

„...fii mizericordioasă ! Sunt nebun de amor ; da, fruntea mea imi arde, timplele-mi se bat, sufer peste poate, parcă sunt turbat".

La celelalte țipete ale Vetei, Rică se roagă :

„Nu striga ! nu striga ! fii mizericordioasă ; **aibi pietate !...**"

Femeea **angel,** în stil latinizant, era un epitet frecvent în lirica generației precedente. N-aș fi

Șerban Cioculescu

Continuare în pag. a 7-a

COLOCVIUL NAȚIONAL DE CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

probleme actuale

Demnitatea profesională

Orice discuție despre critica și istoria literară românească nu poate începe astăzi decît de la stabilirea cotei ei valorice. Este indiscutabil că în momentul de față critica literară românească cunoaște o fază de dezvoltare remarcabilă. Dacă mai demult au existat acuze împotriva proliferării cărții de critică literară astăzi astfel de împotriviri primesc un răspuns concludent. Au apărut numeroase cărți de critică și istorie literară care demonstrează vitalitatea speciei, caracterul ei necesar în cadrele literaturii române actuale.

Cercetarea de istorie literară, interpretarea literaturii române din toate epocile cunoaște o etapă nouă, deosebită calitativ de cele precedente. Se poate face afirmația că se produce o mutație lentă în viziunea chiar asupra propriei noastre literaturi. Interesul pentru istoria literaturii române vechi este în creștere, lucrări cum sînt cele semnate de Dan Zamfirescu, Dan Horia Mazilu, Doina Curticăpeanu, Manuela Tănăsescu, Eugen Negrici impunînd un nou stadiu al înțelegerii acestei literaturi. Nu mai puțin fructuoase sînt cercetările asupra romantismului și preromantismului, între care se detașează cele ale lui Paul Cornea, după cum s-a îmbogățit considerabil zestrea de cărți care interpretează adesea din unghi nou pe marii clasici ai literaturii române. Lui Eminescu i-au dedicat lucrări substanțiale Edgar Papu, Ion Negoițescu, George Munteanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, pentru Caragiale avem incitantele interpretări ale lui I. Constantinescu și Al. Călinescu, recent Mircea Tomuș, după cum G. Cosbuc este extras din vechile tipare și repus în drepturi noi de Petru Poantă. Un punct de vedere nou asupra curentului cultural de la *Contemporanul* aduce Z. Ornea. Adesea amintitele contribuții sînt revizuiri ale întregii materii cunoscute, promovînd puncte de vedere noi, de natură a modifica opinia și optica folosită pînă acum. Deși pentru scriitorii perioadei interbelice, exegeza literară este, considerăm noi, abia în faza de început, putem enumera și aici lucrări remarcabile, interpretări noi, tentative care ies din obișnuit. O monografie excepțională, cum este aceea despre Bacovia a lui Ion Caraion, este de natură să ne indice încă o dată că sîntem la început de drum în materie de valorificare complexă a marilor noștri scriitori moderni. Tot aici amintim lucrările închinate lui Mihail Sadoveanu de N. Manolescu, Pompiliu Marcea, Zaharia Sângeorzan, pe cele de restituire a lui Ion Agârbiceanu semnate de Mircea Zaciu sau Cornel Regman, marile treceri în revistă ale literaturii interbelice înfăptuite de Ov. S. Crohmălniceanu sau de Nicolae Balotă, instrumente moderne de lucru ale criticii literare. Critica literară la zi a făcut efortul pasului către sinteză în lucrările lui Al. Piru, Eugen Simion, Ion Pop, G. Dimisianu, Mircea Iorgulescu, după cum o echipă nouă de critici tineri între care Dan Cristea, Laurențiu Ulici, Cornel Ungureanu, Dan Culcer, Al. Dobrescu, Daniel Dimitriu, Ion Marcoș vin să se alăture generației mai vechi. Se cer amintite lucrările de o anvergură specială, cum sînt cele scrise de Mircea Muthu, Aurel Sasu, Mircea Anghelescu. Numărul cărților demne de a fi citate este însă foarte mare și inevitabil omisiunile vin de la sine. Nu un bilanț se vor aceste opinii ci o sugestie despre amploarea și importanța mișcării critice actuale, despre rolul ei fatalmente preponderent în mișcarea noastră literară. Literatura română a avut întotdeauna critici de primă mărime, și tradiția aceasta se vede confirmată și în prezent.

Se evocă în anumite împrejurări lipsa de cordialitate a unor scriitori față de critici. Este desigur un fapt, dar decide el viața criticii ? El poate s-o decidă numai în împrejurarea în care criticul este pus într-o relație de dependență instituțională față de colegul său scriitor, de dependență în genere. O problemă demnă de discutat ar privi situația și condițiile de manifestare ale criticului literar. În reprezentarea unora el este o mașină automată de înregistrat cărți și de dat verdicte, ceea ce este cam simplist. Reprezentarea este comodă și mecanică. Intră în ea o idee de constringere. Să mai evocăm libertatea criticului de a alege autorii despre care scrie ? Într-adevăr, trebuie să existe o libertate a criticului așa cum există una a prozatorului sau a dramaturgului. Desigur criticul actualității literare are o libertate de inițiativă mărginită de cărțile care apar. Dar și aici posibilitatea lui de a alege rămîne foarte mare. Este condamnabil un critic care-și organizează activitatea pe preferințe estetice, afinități de spirit, teme predilecte ? Bineînțeles că nu. Există însă o constringere interioară a activității critice, o disciplină literară și estetică a fiecărui critic în parte, care structurează în cele din urmă întreaga lui activitate de comentator. Ea poate lua forme manifest programatice sau se situează la antipodul oricărei manifestări de acest fel. Oricare din aceste atitudini și soluții este bună dacă este născută de credințe sau de convingeri intime. Adevărul este că nimeni nu poate opta în exclusivitate doar pentru una din cele două poziții. Chiar critici dintre cei mai absenți de la ideea de program avansează în cele din urmă necesitatea promovării unui tip de literatură sau altul, ceea ce e, în cele din urmă, un program. În fiecare critic se ascunde, dincolo de degustător, și un om de viziune programatică mai mult sau mai puțin exprimată.

Ca și scriitorul, criticul are dreptul opțiunilor lui intime. Exprimate cu constanță, ele îi alcătuiesc portretul și-i impun desenul ideologic și estetic.

O afirmare mai subliniată a acestor poziții personale ar spori desigur dinamica peisajului nostru literar în care polemicile de idei sînt absente, în care disputa în jurul unor cărți importante nu s-a mai făcut demult. De la simplul stadiu al afirmării unor opinii diferite cum a fost cazul cu unele cărți recent apărute, nu s-a trecut la acela al unei dezbateri sau polemici în care schimbul de opinii să fie viu, în care participanții își pot modifica, în urma argumentelor, vechile lor păreri. Absența unui cadru mai larg de manifestare, absența unui număr suficient de rubrici critice și de dezbateri critice face ca nu tot potențialul intelectual al criticii și istoriei noastre literare de astăzi să se poată manifesta într-adevăr. „Monopolul de opinie" care este trista amintire a unei perioade revolute este de neacceptat iar revistele literare, ținînd seama de aceasta, vor trebui să acorde spații mai substanțiale criticii. Soluția recentă care duce la dublarea sau triplarea cronicarilor literari la o revistă își are atît părțile ei bune cît și părțile ei mai puțin bune și, în plus, nu rezolvă întreg ansamblul de probleme cu care se confruntă astăzi obiectiv critica noastră literară. Date fiind dovezile de însemnătate și valoare pe care le aduce critica literară de azi, ea are nevoie de un cadru de manifestare mai larg, mai adecvat marilor misiuni ce-i revin.

Pledoaria pentru demnitatea profesiei de critic, a statutului ei de profesie, a regimului ei adecvat rămîne unul din cîștigurile Colocviului național de critică literară.

M. Ungheanu

În zilele de 15 și 16 decembrie a.c. s-au desfășurat în Capitală lucrările primului Colocviu de critică și istorie literară. Organizat de Consiliul Uniunii Scriitorilor, sub egida secției de critică și istorie literară din cadrul Asociației scriitorilor din București, colocviul a reunit, alături de critici și istorici literari din întreaga țară, poeți, prozatori, dramaturgi, editori, redactori ai publicațiilor de specialitate, cercetători, editori, cadre didactice, studenți.

Cuvîntul introductiv a fost rostit de GEORGE MACOVESCU, președintele Uniunii Scriitorilor.

Subliniind importanța acestui prim colocviu de critică și istorie literară care se desfășoară în efervescența creatoare generată de Conferința Națională a Partidului, vorbitorul a arătat că reuniunea, care inaugurează seria de colocvii consacrate celorlalte genuri literare, își propune să stimuleze rolul criticii „pe măsura dimensiunilor creării unei mari literaturi în România", să sporească rolul activ, militant al literaturii noastre, să ofere maselor de cititori un plus de educație estetică prin critică, să aducă „o creștere substanțială a conștiinței responsabilității pe care criticul o are față de poporul român, față de cultura română".

Referatul biroului secției de critică și istorie literară din cadrul Asociației scriitorilor din București a fost prezentat de Ion Ianoși, secretarul secției. Pe marginea referatului au luat cuvîntul : Pompiliu Marcea, Radu Popescu, Gabriel Dimisianu, Romul Munteanu, Traian Iancu, Edgar Papu, Corneliu Sturzu, Ov. S. Crohmălniceanu, Ion Constantinescu, Mihail Ilovici, Alexandru Georgescu, Gheorghe Grigurcu, Mircea Zaciu, Aurel Martin, Dan Mănucă, Andrei Brezianu, Mihai Novicov, Ion Itu, Alexandru Dobrescu, Mircea Mancaș, Dan Zamfirescu, Eugenia Tudor Anton, Ștefan Aug. Doinaș, Mihai Ungheanu, Al. Piru, Nicolae Manolescu, Paul Anghel, George Ivașcu, Laurențiu Ulici, Eugen Simion, Al. Oprea, Gelu Ionescu, Vasile Drăguț, Dan Cristea, Dan Hăulică.

În încheierea lucrărilor colocviului a vorbit George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor.

Publicăm în aceste pagini cîteva dintre intervențiile la Colocviul național de critică și istorie literară (M. Ungheanu, Pompiliu Marcea, Ov. S. Crohmălniceanu), precum și articole, opinii critice, recenzii despre unele dintre cele mai recente apariții editoriale.

Primatul judecății de valoare

Pentru o evaluare cît mai exactă a stadiului în care se află critica literară actuală este necesar mai întîi să eliminăm cîteva prejudecăți de largă circulație cu atît mai mult cu cît, de regulă, asemenea prejudecăți de largă circulație devin un fel de consens unanim.

Prima prejudecată ar putea fi formulată astfel : critica actuală se află sub nivelul criticii clasice, de unde îndemnul întoarcerii la Maiorescu, Ibrăileanu, Lovinescu și ceilalți.

Ideea e susținută mai ales de criticii cu mai multă vechime, ale căror criterii în judecata literară și al căror gust ține mai ales de epocile mai vechi ale literaturii noastre, căci, cu toată obiectivitatea cu care Maiorescu i-a investit pe critici spre deosebire de creatori, criticii continuă să-și poarte însemnele formației și structurii sale intelectuale. Dar, după opinia mea, ideea aceasta, care exprimă un binemeritat omagiu pe care îl aducem înaintașilor ilustri, ilustrează în același timp o eroare de apreciere cu privire la stadiul, la nivelul criticii actuale.

Prin forța împrejurărilor de ordin profesional citesc atît texte ale criticii trecute, cît și a celei prezente. Au fost cazuri repetate cînd pentru anume operă literară sau un autor m-am adresat spre validarea impresiilor de lectură sau spre edificarea estetică atît criticilor mai vechi, cît și celor noi și mărturisesc cu toată convingerea că cei noi nu m-au dezamăgit deloc. Aș spune că, dimpotrivă, mi-au impus atît prin densitatea ideilor cît și prin lărgimea orizontului, nu o dată prin valoarea expresiei, ceea ce nu trebuie deloc să ne mire, întrucît critica literară ca disciplină a spiritului a evoluat, s-a îmbogățit, și-a lărgit orizontul, și-a șlefuit expresia. Înaintașii, folosiți la început drept modele, devin în textele discipolilor — evident, e vorba despre cei mai dotați — numai un punct de pornire, nu și un țel care în mod firesc se cere depășit. Aș spune că stadiul criticii actuale este și rezultatul competiției cu caracter anterior, competiție ce nu se poate decide decît în favoarea celei care are beneficiul posterității și ar fi grav să fie altfel.

De ce ne-ar veni greu să recunoaștem meritele colegilor și să preferăm, dintr-o inexplicabilă umilință, să fim admonestați „in corpore"? A prefera solidaritatea într-o umilință, recunoașterii loiale a valorilor ? Ne inhibă uneori modestia, alteori orgoliul, rezultatul e același.

Se cuvine amintită și o servitute a breslei critice care generează prejudecata despre care vorbeam, dacă nu stă uneori chiar la baza ei, fiindcă o eroare spre a se impune trebuie să conțină o doză de adevăr. Erori pure nu există, căci s-ar divulga singure automat. Eroarea devenită prejudecată se întemeiază pe un viciu de ordin etic al criticii ca profesiune și anume, pe lipsa de fermitate uneori în judecata critică. Atît spus, un text critic este dens în idei, bogat în asociații, instructiv, scris uneori cu sclipiri care delectează spiritul, dar cînd vine momentul calificării scrierii de care se ocupă el devine sibilinic, ascuns, excesiv de strategic, cu prea numeroase precauții. Un critic va înțelege bine despre ce este vorba, dar întrebarea este dacă facem critică pentru critici sau pentru publicul larg și pentru scriitori.

Pentru aceste din urmă două categorii o asemenea manieră critică este cel puțin nepotrivită. Autorul cărții de care ne ocupăm se face că nu pricepe despre ce e vorba și dă înainte în același mod, iar publicul cititor, marele beneficiar nefamiliarizat cu excesele protocolare nu știe ce să creadă. Or, să fie clar, publicul larg are nevoie de asemenea judecăți ferme, de concluzii limpezi, formulate adecvat. Evident, nu-i vorba cumva de jignirea autorilor. Caracterul urban al criticii noastre este un bun ce trebuie cultivat și pe mai departe, mai ales că critica este un factor de educare și nu numai spirituală, dar și civică — am spune — a cititorului. Este vorba însă de o exprimare mai vie, mai tranșantă, mai responsabilă a opiniilor critice, de revenire la o polemică sănătoasă, de idei și nu de persoane, la obiect și nu abstractă.

Ajuns aici, simt nevoia unei precizări și anume, mulți cred că este nevoie de un fel de bici puternic al criticii spre a alunga din altarul literelor precum pe negustători din templu, pe impostori, pe nechemați, pe cei greșit încadrați, să zicem așa, în literatură, cum făceau înainte Maiorescu, Gherea, Lovinescu, Șerban Cioculescu și alții.

Judecînd însă așa cred că pierdem din vedere faptul esențial că înainte cu trei decenii existau numeroase condiții de proliferare a pseudo-valorilor, în primul rînd, prin întreprinderile editoriale particulare, susținute la rîndul lor de foi particulare sau de grup ale căror interese sau gusturi erau desigur înguste cel puțin în cazul unora, criteriul pecuniar legitimînd măcar în punctul de pornire asemenea întreprinderi. Or, cum bine se știe, în ultimele trei decenii o atare posibilitate este teoretic, dar și practic în mare măsură exclusă, veghea publică și interesele naționale jucînd, fără îndoială, rolul principal, așa încît, deși uneori, mai ales în alte părți, mulți par a se irita că nu mai apar autori cum sînt cei așa de puțin știuți — Săpunaru, Volbură Poiană, Virgil Cîrstescu, Mihai Pricopie, Paul Papasiu, Holmezu, Eugen Iorevont, Grigore Vija și alții — trebuie să înțelegem că acest fapt este oarecum în firea lucrurilor într-un context social nou și care trebuie totdeauna apreciat.

Și încă o problemă. Cei care combat mai mult la cafenea, e drept, și mai puțin în scris înăsprirea tonului criticii, confundînd asprirea și duritatea expresiei cu fermitatea și exigența pleacă de la ideea că ne aflăm într-un moment de suprasaturație a literelor actuale, or, după părerea mea, în numele adevărului simplu și de aceea sacru, se cuvine să combatem cu energie o asemenea teză.

Faptul se poate dovedi, în primul rînd, statistic prin comparație cu noi înșine în trecut sau cu alții în prezent. Dar el se poate dovedi mai ales prin măsurarea exactă a necesităților spirituale ale poporului român, pe menirea încredințată de partid creatorilor de literatură. Trecutul nostru bogat și eroic, prezentul nostru socialist se cer reflectate într-un număr sporit de scrieri lirice, în proză, în teatru, în exegeze de valorificarea marelui trecut al literaturii noastre și în egală măsură al marelui ei prezent. Avem încă mari datorii și mari, imense disponibilități.

Pompiliu Marcea

DEBUTURI ÎN ROMAN (IV)

Tema morală

În seria debuturilor în roman să consemnăm și **Plexul solar** de Ștefan Iureș, cunoscut pînă acum ca poet (un poet al evenimentului, foarte activ în deceniul al VI-lea) și ziarist. Experiența din urmă i-a facilitat, probabil, trecerea de la versuri la proza de dezbatere morală, apropiată prin natura ei de intuițiile reporterului. Un prim cîștig se observă numaidecît : stilul este normal prozaic, fraza nu caută vorbele de preț, cartea are o intrigă și tinde să transforme cazurile verosimile în caractere posibile, printr-o analiză ce nu se îndepărtează prea mult de fapte. Premiza este bună, să vedem efectul epic. **Plexul solar** pleacă de la cea mai banală situație în roman : existența triunghiului conjugal, și-o complică printr-un număr rezonabil de întîmplări și personaje (fiica soților înstrăinați, Drina, un amic intrigant, Ouț Mihalcu) în intenția de a sugera cadrul și atmosfera socială. Intenție, iarăși, justificată căci eterna dramă a soților care nu se înțeleg capătă în epoca noastră și o determinare de ordin social. Mai trebuie spus că, în locul obișnuitei narațiuni despre conflictele dintre soțul rebel și morala familiei, Ștefan Iureș alege altă cale epică, simplă și verosimilă : pune fiecare personaj să se confeseze, în așa fel încît romanul se constituie din juxtapunerea a patru monologuri. Triunghiul a devenit un patrulater în care ultimul element joacă rol dublu : ferment (citește : instigator) și agent de legătură între cele trei poziții tradiționale. La toate acestea se adaugă judecătorul necruțător (copilul) care tranșează conflictul în favoarea moralei familiale.

Monologurile nu sînt chiar monologuri curate, prozatorul introduce în ele **voci** străine care amplifică și dau o notă, nu zic mai obiectivă, dar mai bogată în fapte obiective, confesiunii. Formula epică nu este, ca și teama, inedită și nici nu este obligatoriu să fie într-un roman unde este vorba, în fond, de complicațiile vieții morale și de relațiile insuportabile în care intră în urma lor niște indivizi onești. Căci noutatea pe care o aduce romanul lui Ștefan Iureș este că toate personajele (cu excepția intrigantului) au, în felul lor, dreptate, toți eroii caută o împlinire sufletească și nu aduc cu dinadinsul prejudicii morale celorlalți. Soțul (arhitectul Filip Halunga) s-a instrăinat de o soție rece și corectă (Clara) și cunoaște un sentiment puternic pentru o femeie inteligentă și sensibilă (Nușa Predescu), soția rabdă în tăcere și alege terapeutica muncii (este sociolog), îndepărtînd avansurile unui coleg sportiv, în fine, Nușa, uzurpatoarea, este o ființă demnă, cu o biografie traumatizantă în spate, și nu acceptă cu ușurință o situație umilitoare. Nimeni, vasăzică, nu este vinovat și morala cărții lui Ștefan Iureș se deduce din observația că viața poate să pună pe oamenii profunzi în relații de culpabilitate morală. Ideia poate fi acceptată, ca și intenția prozatorului de a găsi, într-o schemă romanescă des folosită, o cauzalitate nouă. Ar fi trebuit doar o forță epică mai puternică pentru ca aceste desene psihologice să capete consistență și protagoniștii să poată trăi independent de mica lor dramă. Cel care are o anumită identitate literară este personajul negativ din această dramă a caracterelor tari, Ouț Mihalcu, seducător de profesie, mic escroc bucureștean. La atributele tradiționale ale speciei (popularizate de proza românească veche și nouă) se adaogă un simț mai dibaci al compromisului și o armă de acțiune mai puțin folosită : sinceritatea. Ouț este de părere că pentru a cîștiga în minciună trebuie să joci pe cartea adevărului. Jocul se dovedește rentabil, șmecherul se descurcă și, cu fervoare, provoacă răul. Kuki, o fată inocentă, moare din cauza lui, un tînăr inginer, Toni, fratele Nușei, este împușcat de o mamă disperată și nebună într-o împrejurare confuză în centrul căreia se află, iarăși, neobositul spion și găinar.

Celelalte personaje nu sar dincolo de intenția și de determinarea lor primar existențială : soțul rătăcit stimează pe soția care adoptă deviza demnității în suferință, fiica este, ca orice fiică, de partea mamei, dar nu se grăbește să-și condamne tatăl, fiind, însă necruțătoare cu străina care tulbură armonia familiei, străina tînără și sensibilă are curajul de a rupe o legătură împovărătoare etc. Soluția distruge un sentiment frumos, dar salvează, moral, pe toată lumea.

Descriind suferințele acestor suflete oneste și demne, Ștefan Iureș se menține la un nivel estetic mediu. Cartea nu coboară sub o linie acceptabilă de proză (evocarea Vienei și a Veneției este fără rost în roman, cum fără rost mi se pare istoria familiei Gologan-Terebleceа), analiza este fără profunzime, dar corectă, ceea ce nu reprezintă puțin într-o producție literară în care eseistica mohorită, pisălogeala interminabilă se substituie des analizei epice propriu-zise.

* * *

Pentru a fixa mai bine tematica romanului românesc de azi revin la unele cărți pe care n-am avut posibilitatea să le comentez la apariție. Romanul **Diminețile lungi** de Costache Anton nu reprezintă propriu-zis un debut, iar autorul lui nu este un necunoscut. A publicat mai multe volume de proză și s-a ilustrat (indeosebi prin **Seri albastre**) ca un bun evocator al copilăriei și adolescenței. **Diminețile lungi** constituie, totuși, debutul lui Costache Anton în romanul de observație socială. Este interesant de remarcat că el, ca și alții, este preocupat de **tema morală**. Cu un deceniu și jumătate în urmă se scria mult, pe **tema începuturilor,** tema constituirii unui spirit nou și a unei morale noi. Întrebarea pe care și-o pun din ce în ce mai des prozatorii mari și mici de azi este „cum trăim ?". Lîngă romanul politic, obsedat de mecanismele puterii, se afirmă tot mai insistent romanul de moravuri, într-o variantă nouă, aceea care studiază sistematic relația dintre politică și morală. Realismul tradițional (ca metodă epică) este confruntat cu o tematică nouă, dedusă (dacă judecăm sociologic faptele) din observarea unei clase sociale în faza stabilizării structurilor. Sînt reluate, atunci, vechi teme, cum este aceea a generațiilor, dominantă în romanul din secolul al XIX-lea.

Diminețile lungi intră în această direcție a romanului actual și aduce, pe cît talentul autorului îngăduie, o imagine autentică a confruntării etice dintre trei generații. Romanul este scris la persoana întîi (Confesiunea unui tînăr abia ieșit din adolescență) și, exceptînd cunoscuta convenție a jurnalului găsit și introdus în corpul narațiunii, romanul notează într-o cronologie coerentă impresiile unui spirit juvenil despre societatea în care intră. Tim coboară într-o vacanță din Moldova patriarhală și se instalează în casa unchiului Alexandru, înalt funcționar de stat, la București. Deschidere, iarăși, cunoscută din literatura secolului trecut, unde dăm mereu peste tineri veniți din provincie la Paris sau altă capitală cu o ambiție mare în suflet și o intransigență morală care cedează pe măsură ce voința de parvenire crește. Tim este un provincial timid și cumpătat, hotărît să păstreze, în toate, simțul proporțiilor și să respecte adevărul. Picat în casa unchiului Alexandru, el descoperă niște veri emancipați (Uca, Ioniță) care nu se înțeleg cu părinții lor (severul Alexandru, mătușa Asiza) și o bunică (Maie) care încearcă să împace pe răzvrătiți cu familia. Maie este o fostă ilegalistă, Alexandru, ginerele sau fiul, nu mai țin minte, a făcut o mare carieră socială datorată, între altele, acestei femei simple și curajoase. Ea este acum gospodina familiei și interlocutorul ei fidel este pisoiul Țață. Nepoții o ironizează cu cordialitate, ginerele o ignoră și se folosește, în continuare, de vechea ei reputație revoluționară.

Studiate cu mai mare atenție aceste relații de familie ar fi putut pune în evidență diferențierea morală dintre cei care au pregătit, prin sacrificiul lor, **luarea puterii** și cei care exercită și beneficiază de putere. Însă cartea lui Costache Anton nu merge în acest sens, ea înregistrează doar conflictul între Alexandru (tatăl) și Ioniță (fiul), luînd partea celui din urmă, pentru a descrie, apoi, nașterea unui sentiment nou. Tim iubește în tăcere pe verișoara Uca, se plimbă cu altă fată, misterioasa Cat, merge, în fine, la profesoara Maria Penescu pentru a lua lecții de vioară și este gelos cînd Uca pleacă de acasă cu o bandă de tineri amatori de distracții (Ana-Maria, Corsicanul, Horațiu Birsan etc). Nota de critică socială nu trece neobservată, aici. Cele mai bune pagini din roman le găsim însă (are dreptate Valeriu Cristea) în jurnalul procurorului Popeea, primul fiu al Maiei. Tînăr, acesta voise să devină muzician, însă, intrat, la sugestia mamei sale, în lupta ilegală, este prins (dacă reținem bine amănuntul) de organele de represiune și degetele lui sînt strivite. Studiază, după eliberare, dreptul și devine procuror. Suferă de coșmare și, ca să nu doarmă, se leagă noaptea de scaun cu un complicat harnașament. Jurnalul lui, descoperit și citit de Tim, aduce fapte mai aspre din viața morală a magistraților. Personajele de aici (Hazan, Guță Mihăescu etc) ne amintesc, parcă, de citeva chipuri și moravuri din viața literară. S-ar putea să ne înșelăm, faptul nu are, de altfel, importanță. „Cu cheie" sau fără cheie personajele trebuie să aibă viață și, constat, portretul este la acest capitol mai ferm și notația mai colorată. Reținem din carte și figura profesorului Octav Salcu, tatăl lui Tim, personaj de factură sadoveniană din lumea tîrgurilor mohorîte. Maniac, Octav întocmește fișele celor pe care îi cunoaște, inclusiv fișa familiei sale, traducîndu-și plictiseala, tristețea și mediocritatea într-un fel de spionaj perpetuu. O maladie care, descrisă cu mai mare pregnanță, ar putea fixa un personaj literar original.

În **Diminețile lungi** se vorbește, pe scurt, despre educație și despre moravuri, într-o notă critică bine cumpănită și cu o imaginație epică potolită. Cartea are substanța necesară pentru un roman și, dacă dăm deoparte ceea ce este de prisos (descrierea, de pildă, apăsată și inutilă a interioarelor), vedem că tema morală este bine condusă, autorul are spirit de observație și știe să construiască. Semnalăm prozatorului o curiozitate : atunci cînd înfățișează locuințele pe care eroul său le frecventează, ochiul cade invariabil pe pereții plini de tablouri. Nimic de zis, tablourile pot spune ceva despre stăpînul lor. Numai că, noii bucureșteni au niște gusturi, cum să zic ?, peste posibilitățile lor !... În casa unchiului Alexandru există pînze de Cézanne, Renoir etc. În camera unei profesoare de muzică se află desene de Marc Chagall, Picasso, Brâncuși. Judecînd după aceste exemple, am putea crede că interioarele bucureștene sînt impodobite cu marea pictură europeană, ceea ce ar fi o exagerare...

Diminețile lungi este o bună carte de actualitate.

Eugen Simion

Desen de Mihaela Istrate

Memoriile lui Iorgu Iordan

Cel de-al doilea volum de **Memorii (Eminescu,** 1977) de Iorgu Iordan stîrnește un interes și mai mare decît primul, atît prin împrejurările vieții personale expuse, cît și prin cronica social-politică și culturală a anilor 1919—1944, a perioadei dintre cele două războaie, cum se zice. Dacă multe lucruri nu erau cunoscute din alte scrieri și parțial din experiență directă, rămînem recunoscători autorului pentru numeroasele detalii noi. Viitorul biograf al savantului are toate documentele la îndemînă, îi va rămîne doar sarcina de a controla, verifica și confrunta datele, ceea ce nu ne propunem aici. Ne mărginim doar la citeva impresii fugare.

Mai întîi să admirăm extraordinara dispoziție de a învăța a lui Iorgu Iordan. La 8 iulie 1919, așadar la 31 de ani, își trece doctoratul în Filologie modernă cu teza **Diftongarea lui E și O accentuați în pozițiile Ă și E,** publicată doi ani mai tîrziu (325 p), în fața unei comisii prezidate de D. Gusti și avînd ca membri pe Al. Philippide, Traian Bratu, G. Ibrăileanu și Ilie Bărbulescu, așadar un lingvist, un germanist, un istoric literar și un slavist. În octombrie 1921, plătindu-și din salariul de profesor secundar doi suplinitori (pe C.I. Balmuș la germană și D. Paulian la română) pleacă în Germania pentru a se specializa în romanistică și devine elevul lui W. Meyer-Lübke la Universitatea din Bonn. Urmează asiduu toate cursurile legate de specialitate și se împrietenește cu Leo Spitzer care funcționa atunci în calitate de Privat-Dozent (lector). În afară de citeva vizite, nu-și permite decît excursii în grup pe malurile Rinului între Bonn și Mainz. La Berlin, în semestrul de vară al anului 1923, urmează, la Universitatea Humboldt, nu mai puțin de 16 cursuri și seminarii. **Gramatica istorică a limbii gotice** cu W. Schulze, **Bazele culturii spirituale germane și franceze** cu Ed. Wechssler, **Literatura spaniolă modernă** cu M.L. Wagner, **Probleme de istorie a limbii franceze** cu G. Rohlfs, **Antichități slave** cu Alexander Brüner, **Introducere în filologia celtică** cu J. Pokorny. S-a dus o dată și la cursul de fizică al lui Max Planck, la cel de economie, cu o mie de audienți, al lui Werner Sombart. Prelegerile nemților erau **Vorlesungen,** texte citite în fața studenților, ne închipuim cît de atrăgătoare, cu toată seriozitatea lor... Specializarea continuă în 1925 la Paris cu profesori celebri precum Ferdinand Brunot, Jules Gillieron, Antoine Meillet și Mario Rocques, într-atît de absorbante, încît nu lasă aproape nici un timp liber pentru lecturi. „La Biblioteca Națională am fost numai de citeva ori, mai mult ca s-o văd... Alte biblioteci nu le-am cunoscut nici măcar în felul acesta". Vacanța din vara anului 1925 e folosită pentru cunoașterea Italiei, a Cetății eterne și a cetății unde „calci pretutindeni pe artă" (Florența).

Iorgu Iordan a devenit profesor universitar, fără a funcționa ca asistent și conferențiar, la 38 de ani. A fost numit întîi profesor suplinitor la catedra nou înființată de Filologie romanică (la recomandarea lui Al. Philippide) și, după legalizarea catedrei în primăvara anului următor, a fost titularizat (la 15 iulie 1927). A avut trac, cum era și normal, la prima prelegere, la care au asistat Ion Petrovici, ca decan, Al. Philippide și G. Ibrăileanu : „M-a ajutat textul pe care l-am citit satisfăcător, în primele momente cu glasul tremurat, dar nu știu dacă din cele circa 60 de minute ale lecției, am privit în sală, cu una cu alta, mai mult de cinci, șase minute". Lecția intitulată „Lingvistică, filologie, istorie literară" a fost publicată în revista **Orpheus** (septembrie-octombrie 1926) pe 19 pagini. În afară de teza de doctorat, Iorgu Iordan mai tipărise pînă la această dată trei tomuri (total 300 p.) din lucrarea **Rumänische Toponomastik** la Bonn Leipzig între 1924—1926 și aproximativ 50 de studii, recenzii și comunicări prin periodice române și străine (între care și **Zeitschrift für romanischen Philologie).** Pînă în 1944 va mai publica : **Introducere în studiul limbilor romanice. Evoluția și starea actuală a lingvisticii romanice** (Iași, 1932, operă fundamentală, tradusă în 1937 în limba engleză de John Orr), **Gramatica limbii române** (1937, tradusă în limba rusă în 1950), **Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor".** (1943), **Stilistica limbii române** (1944, operă fundamentală) și circa 180 de articole în reviste. Nu s-au tipărit cursurile sale de **Lingvistică generală** și **Lingvistică românească.** „Am rămas, scrie Iorgu Iordan despre concepția sa științifică, neogramatic, cu modificări inoitoare, nici prea mult, nici prea importante și definitive... Spre deosebire de confrații mei dintre cele două războaie, care, indiferent de virstă, făceau lingvistică istorică — excepțiile erau extrem de puține și nici una totală — dovedindu-se astfel foarte fideli neogramatismului, eu am făcut (și continuu să fac) lingvistică descriptivă. Totdeauna m-au interesat în mult mai mare măsură stările de limbă actuale decît cele din trecut, pe care nu le-am trecut niciodată cu vederea, dacă trebuia să le explic pe cele corespunzătoare de astăzi".

Iorgu Iordan a făcut neîndoios școală. Elevii, recunoscuți ca atare, sînt (în ordinea din **Memorii) :** Gh. Ivănescu, G. Ivașcu, Adrian Marino, Nicanor Rusu, Petre Ciureanu, G. Istrate, Vladimir Robu, H. Mihăescu, Clara Chiosa și Florica Ficșinescu. Un lingvist de renume mondial a devenit Eugen Coșeriu.

Ca și în primul volum, dar mai ales aici, sînt multe pagini cu impresii originale despre peisaje și oameni, cu un ușor aer de ghid, totuși nu lipsite de notații proprii. Autorul a încercat să se transpună în mediile străbătute, să înțeleagă spiritul locului și mentalitatea parcurilor, a învățat limbile țărilor în care s-a dus : Italia, Spania, Portugalia. Nu s-a lăsat convins că Rafael e mai prejos de Leonardo sau Velazquez mai presus de Murillo, s-a dus s-o vadă pe Mistinguett la Moulin Rouge, a observat că portughezii sînt lusitani, celți, nu seamănă cu spaniolii (africani). Călătoriile lui Iorgu Iordan nu sînt simple excursii turistice, ci activitate de cunoaștere și nu ne mirăm că cele două vacanțe petrecute în Italia în 1927 și în Spania în 1928 sînt puse la capitolul „Munca științifică".

Cele mai captivante pagini ale memoriilor sînt cele privitoare la viața universitară din perioada 1926—1944. Reprezentant în consiliul profesoral și în senatul Universității, membru permanent în consiliile de recomandare ale noilor cadre și în comisii de anchetă a unor nereguli, decan, Iorgu Iordan a dus de la început o luptă acerbă pentru întronarea legalității, disciplinei și ordinii, a vrut să facă din Facultatea de litere o „citadelă, fie și modestă, a rezistenței contra abuzului și arbitrariului public". Din această cauză și-a făcut mulți dușmani pe care a fost nevoit să-i înfrunte. Philippide îl numea cu simpatie iacobin (el însuși asemuit de cineva cu Napoleon, a ripostat : „Lasă, bre omule, nu mă mai compara cu bătăușul acela"). Ni se relatează cu haz modul în care unii au tentat să devină profesori (G. Aslan, I. Hudiță) sau modul în care alții mai abili au izbutit să pătrundă (N. Șerban). Iorgu Iordan s-a opus cu demnitate și curaj fascismului, invaziei obscurantismului în Universitatea ieșeană, a cărui victimă a fost rectorul Traian Bratu. A fost urmărit, anchetat, percheziționat, arestat. A militat cu energie pentru promovarea conferențiarului G. Călinescu în rîndul profesorilor, obținînd, după o înfrîngere în 1941 (cînd Nicolae Cartojan a impus la catedra de literatură română veche, devenită vacantă prin pensionarea lui Giorge Pascu, pe Dan Simonescu) recomandarea în unanimitate, în 1944, ca profesor a lui G. Călinescu la catedra de istoria literaturii române moderne, devenită vacantă prin moartea titularului Octav Botez. Dar relațiile în continuare ale autorului cu G. Călinescu (acesta este numit profesor la Iași abia la 30 noiembrie 1944, iar la 1 aprilie 1945 la București) vor face desigur obiectul volumului următor.

Al. Piru

ale criticii literare

COLOCVIUL NAȚIONAL DE CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Scriitor și comentator

Pot să existe critici fără scriitori ? Doar paradoxalul Borges a fost ispitit să răspundă afirmativ acestei întrebări, concepind exegeți și chiar istorici literari ai unor literaturi complet imaginare. Cită vreme rămînem însă cu picioarele pe pămînt, trebuie să admitem că acolo unde lipsește activitatea scriitorilor, critica își pierde însuși sensul.

Am pus inadins o întrebare de reducere la absurd a problemei asupra căreia vă cer permisiunea să mă opresc. Vreau să temperez astfel, din capul locului, un prea mare orgoliu ivit în cîmpul criticii. Din remarca judicioasă că interpretările originale vin să releve bogăția sensurilor unei opere, reintinerind-o și prelungindu-i viața, s-a născut și o convingere prezumțioasă. Criticul, de fapt, face să trăiască literatura. Fără el, aceasta ar rămîne un simplu vraf de semne moarte.

Că lucrurile nu stau așa, putem verifica îndată. Lectura criticului, oricît de avizată și ingenioasă, e un itinerar printr-o întreagă geografie. Dar fără ea orice voiaj e practic imposibil. Orgoliul e cel mai grav dintre păcatele capitale, de aceea, pe lîngă altele, și orbește pe cine îi cade victimă. Critica rămîne condiționată nu numai de existența literaturii, ci și de calitatea ei. Oricită inteligență și vervă ar cheltui un spirit criticînd cărți proaste (acțiune extrem de utilă și necesară) va ieși în pierdere, dacă se mulțumește cu atît. Foiletoniști redutabili, ca Ilarie Chendi sau Ion Trivale au suferit pînă la urmă, pentru faptul de a-și fi consacrat eforturile mai ales ecarisajului literar, discutînd îndeosebi scrieri anemice. Cronicile lor, chiar cînd formulau diagnostice foarte exacte, au murit fatal, în mare parte, odată cu volumele cărora le-au fost consacrate, fiindcă ele au intrat într-o totală uitare. Criticii noștri foiletoniști au beneficiat, în perioada interbelică, și de nivelul net superior al producției literare.

E apoi, mult mai ușor să faci praf o carte slabă decît să surprinzi notele inedite ale alteia bune. Criticii sînt prin urmare interesați vital să se producă o literatură valoroasă. Nu e deajuns să reții ca observator detașat, fie și cu probitate, cărțile reușite și să respingi pe cele ratate. S-ar putea ca nepunînd umărul, primele să întîrzie a apărea, iar ultimele să răsară peste tot asemeni ciupercilor. Criticul adevărat are, precum vedem, datoria să descopere ce împiedică talentele să atingă întreaga lor împlinire și să ajute, pe cît îi stă în putință la înlăturarea obstacolelor din calea dezvoltării optime a literaturii.

Un exemplu ne stă la îndemînă. A dispărut oare în întregime idilismul ? Fără îndoială că nu, și cărțile îndrăznețe continuă să aibă de înfruntat, chiar cînd apar și cîștigă adeziunea cititorilor, încă destule rezistențe tacite. Nu sînt într-un cuvînt agreate de o parte a criticii și li se recunosc meritele cu jumătate de gură. Luptă îndeajuns critica noastră ca să demonstreze cu argumentele teoriei și practicii esteticei marxiste, că adevărul, chiar crud, chiar dureros, chiar neplăcut, e revoluționar, are o autentică forță educativă, trezește conștiințele, pe cînd dulcegăriile, cuvintele umflate și goale, simplificările dilemelor încurcate ale vieții stîrnesc ilaritate și, asemeni tuturor minciunilor, neîncredere, scepticism și blazare în suflete. Unei cărți foarte

bune și realmente pilduitoare în sensul unei etici superioare, „O singură noapte eternă" de Th. Mazilu i s-au adus niște obiecții dogmatice în cel mai pur stil al anilor '50 („așa arată tineretul nostru ?"). A sărit critica să apere cartea, sau mai exact niște principii retrivializate ? Nici romanul regretatului Al. Ivasiuc „Iluminări", o curajoasă și pătrunzătoare explorare a realităților contemporane mai puțin festive, nu a găsit sprijinitori, spre a înfringe privirea acră, nemeritată, din partea criticilor. Cîte voci au scos la iveală sub ce forme noi se păstrează idilismul în atîtea volume, istorii nesărate, care iau fără nici o piedică drumul tiparului și recoltează și recenzii amabile ?

Fără însă a discuta semnificațiile unei cărți, astfel de intervenții salutare sînt imposibile. Criticii noștri consideră cea mai mare injosire să li se spună că fac „conținutistică". Dar lucru paradoxal, tocmai ceea ce reușesc să exprime operele în ordinea observațiilor filozofice, morale, sociologice și psihologice asupra realității vieții din jur e util să discutăm pentru însăși calitatea producției beletristice. Și continui să cred că între scriitori și critici nu este deloc exclus să se instaureze relații potrivite societății noastre.

Militantismul criticii rezidă, după mine, mai ales într-o asemenea deschidere de drum operelor care au șansa să formeze o literatură interesantă, actuală și originală. Iată, azi, romanul lui Șt. Bănulescu „Cartea milionarului", intîmpină — după opinia mea — rezistențe, exact pentru factura sa ieșită din comun și reflecția personală asupra umanității acestor locuri. Nimeni nu a luat condeiul să polemizeze cu obiecțiile nejustificate care i-au fost aduse.

Trucajul valorilor — recunoaște oricine — sfîrșește prin a anula autoritatea criticii. Sigur, mașina în stare să dea verdicte infailibile cu privire la valorile artistice nu a fost născocită încă. Părerile despre cărți diferă. Dar un anumit consens al ierarhiei valorilor se stabilește, totuși, pînă la urmă, cînd funcționează o conștiință critică trează. Ea n-ar trebui să tolereze sub nici un motiv, impostura prelungită, gloria aranjată prin reclamă, împotriva evidenței, ascunderea slăbiciunilor care sar în ochi. Într-o vreme, cînd mai toate întîlnirile pugilistice ajunseseră să fie aranjate, se organiza periodic o faimoasă și secretă „competiție" la Hamburg. Acolo, campionii susțineau niște meciuri reale, ca măcar impresarii să știe care sînt cei mai buni. Mă tem că lăsînd să treacă atîtea lucruri nespuse, să nu resimtă și critica noastră, cumva, nevoia unor astfel de acțiuni, adică să-și întrunească reprezentanții spre a stabili efectiv ce cărți sînt incontestabil valoroase. Sper să nu avem nevoie de așa ceva. Dar de ce există riscul ?

Aș mai aborda și o altă întrebare nedelicată. Pot exista scriitori fără critici ? După declarațiile multora dintre primii, s-ar părea că da. Critica e un gen apărut relativ tîrziu în literatură. Aceasta s-a dispensat de ea multe veacuri și ca o profesiune autonomă a început să o cunoască abia din secolul al XIX-lea. Pe urmă, poetul, romancierul, dramaturgul poate, în definitiv, susține că-i e suficientă reacția publicului. Îl citește pe scriitor sau nu, aplaudă sau fluieră o piesă de teatru, asta rămîne esențialul.

Că lucrurile se prezintă cu totul altfel în realitate ne-o confirmă chiar autorii care nu pierd prilejul să ia peste picior mereu activitatea criticilor. Dacă ar crede-o realmente atît de inutilă ar lăsa-o în plata domnului. Dar nu contenesc, de fapt, să o țină sub focul ironiilor : bizîitul muștii la arat, compensație de scriitor nerealizat, etc. Practic abia acești autori, minioși pe critică, au o nemărturisită credință, chiar exagerată, în puterile ei. Unii îi atribuie adevărate forțe oculte, o văd urzind comploturi și mașinațiuni, își închipuie că e în stare să facă peste noapte, dintr-un autor modest o glorie mondială comparabilă cu toate numele ilustre ale literaturii contemporane. De aceea și încearcă să o utilizeze pentru „desființarea" rivalilor. Aici se manifestă o tentativă din partea unor scriitori de a-și înfeuda critica. Forma cea mai blîndă e neacceptarea nici unei rezerve. Autori reputați, cu „poziție" literară puternică, se întîmplă destul de frecvent, să nu tolereze a li se aduce obiecții chiar cînd scriu și o carte mai slabă. Cine cutează a arăta scăderile ei devine dușmanul lui pe viață ; o inamiciție vindicativă, stăruitoare îl urmărește, oriunde scriitorul respectiv are un cuvînt greu, la gazete, la edituri.

Aceasta ar fi forma blîndă. Prin însăși ordinea pe care o presupune, feudalul are însă pretenții mai mari. Ai jurat pe culorile lui, nu e deajuns să nu-i faci vreun repros cît de infim dar trebuie să-l și lauzi necontenit și să-ți crăpi capul ca să găsești elogii mai răsunătoare decît ale feudelor vecine. A fost unul comparat cu Thomas Mann și altul cu Malraux, să fim și noi puși alături de Thomas Mann și de Malraux și de Marquez, în plus, că se poartă acum. Și încă asta e puțin. Nu cumva să-ți vină a spune vreo vorbă bună despre rivalii literari ai seniorului, chiar dacă scriu un lucru excelent. Pînă și tăcerea e socotită o lipsă de lealitate. Pe cel neagreat de suveranul ales, trebuie să-l blamezi în orice împrejurare. Așa îți arăți deplina fidelitate.

Recunosc că nu e plăcut deloc să auzi impresii dezagreabile despre ceea ce spiritul tău a zămislit, adesea cu chin și ardoare. Scriitorii ar trebui să fie niște sfinți ca să accepte senini judecăți nemiloase asupra roadelor muncii lor. Dar aceasta e regula jocului. Dacă scriitorii reclamă dreptul să spună adevărul, fie și crud, despre realitate — și bine fac — sînt datori să acorde prin bună logică și criticilor acelasi drept. Idilismul e nefast și aici. Realitatea literaturii trebuie cunoscută așa cum e. Adevărul e revoluționar.

Aș îndrăzni să sugerez că un scriitor cu cît are mai multă încredere în talentul său, cu atît și-ar putea îngădui mai multă toleranță față de opiniile neentuziaste la adresa lui. Autorii, într-adevăr buni, ar trebui să-și interzică primii miniile împotriva celor care nu i-au gustat. Ba, mai mult, exceptate fiind loviturile „joase", atacurile pornite din rea credință, s-ar cuveni să asculte cu interes sporit vocile neditirambice. Chiar greșind, nu e exclus să păstreze în ce spun și un dram de adevăr. Ceea ce le face stimulatoare.

Inițiativa apărării criticii de intențiile către înfeudare ne-am bucura să vină cu precădere din rîndurile autorilor noștri cei mai înzestrați. Ar fi un semn de conștiință artistică ridicată și o garanție pentru o critică sinceră, onestă și, în ultimă instanță, creatoare a emulației literare autentice.

Există un singur drum al criticii, drumul demnității profesionale. Criticul nu poate trăi fără scriitor, dar nu trebuie să trăiască *prin* scriitori. Scriitorul nu poate trăi fără critic, dar nu trebuie să trăiască *prin* critici. Rostul nici unuia nu e să slujească celuilalt, ci amîndoi au de slujit cauza literaturii bune, și implicit, marea operă pe care o săvîrșesc, întru înnobilarea sufletului omenesc.

Ov. S. Crohmălniceanu

Curente și stiluri literare

Atît în literatură, cît și în alte domenii de creație, s-au configurat pe parcursul timpului, în diferite țări, unele curente și stiluri artistice a căror integrare în sfera unui anumit numitor comun, apare ca o necesitate firească pentru orice istoric sau critic literar, care cercetează aceste fenomene dintr-un unghi de vedere comparatist. Dar acest deziderat, firesc pentru orice tentativă de sistematizare, se izbește de la început, de dificultăți extrem de mari.

Vreme îndelungată a domnit prejudecata preluată din poeticele clasice, că fiecare perioadă este dominată de un curent sau de un stil artistic unic. Operele ce se abăteau de la normele unui asemenea stil oficializat erau declarate adeseori drept cazuri nesemnificative.

De fapt, perioadele din istoria culturii în care literatura și arta s-au dezvoltat ca un stil unic sînt extrem de puține și, mai ales, foarte scurte. De cele mai multe ori, curentele dominante au fost concurate de alte stiluri și concepții despre lume, sensibil diferite de modelul instituționalizat. Ele rezultau din alte idealuri estetice și năzuințe umane, ce existaseră pînă la un moment dat doar în stare latentă.

Cercetarea unor epoci de cultură aparent omogene, ca antichitatea greco-romană sau renașterea, duce la concluzia că alături de o direcție hegemonică, apărată cu tenacitate de manualele școlare de poetică, există un mare număr de opere cu o notabilă valoare estetică ale căror trăsături analogice minimale sau maximale le scot din matca generală, instituționalizată, situîndu-le într-o direcție diferită ce impune căutarea unui alt numitor comun. Care este statutul axiologic al acestor opere în comparație cu cele consacrate de stilul dominant, ce elemente comune pot eventual să le situeze într-o altă matrice specifică, încă nenominalizată, aș citeva din întrebările și obstacolele ce îl asaltează în permanență pe istoricul fenomenelor literare și artistice.

În raportul dintre tradiție și inovație nu apar doar unele fenomene periferice de interferență, ce pot modifica, fără mijloace de șoc, un **model** de multă vreme stabilizat. Adeseori, unele tendințe centrifugale dispersate capătă, în cele din urmă, marca unei alte orientări în creația artistică. Istoria literară tradițională ne-a obișnuit cu o succesiune a curentelor literare care pare să fi avut peste tot și în toate timpurile, aceeași dispunere simetrică. Știm că există o literatură a antichității și a evului mediu, după care urmează literatura renascentistă, clasică, iluministă, romantică etc. Dar ceea ce ne incomodează în cele mai multe cazuri sînt perioadele de tranziție de la un curent literar la altul. Ele nu mai respectă întrutotul nici modelul artistic anterior și nu îl anunță în toată complexitatea sa nici pe cel ce va urma. Dificultățile de această natură au fost rezolvate adeseori prin unele etichetări facile ca **prerenaștere, postrenaștere, contrarenaștere, preclasic, neoclasic, preromantic, neoromantic, realism, neorealism** etc. Astfel de concepte, încă în uzanță, au neajunsul de a nu putea sugera întotdeauna

Romul Munteanu

Continuare în pag. a 7-a

La un Dicționar

A apărut, zilele acestea, a doua ediție, revizuită și adăugită, a **Dicționarului literaturii române contemporane** de Marian Popa. Voi face cîteva observații, și de fond și de amănunt, pentru a sugera o parte din insuficiențele lui. E drept că este singurul dicționar de acest fel, rezultat al strădaniei unuia din cei mai ambițioși critici contemporani, formați în deceniul șapte. Primul merit al cărții, merit recunoscut încă de la prima ediție, stă în puterea ei de a incita spiritele. Chiar dacă își ascunde caracterul polemic, invită la polemică, cere polemică, deci este un bun pretext. În ochii publicului cititor el apare însă, în primul rînd, ca un text de sine stătător. Ușoara maliție pe care o voi strecura în comentariu nu este străină de tonul acestei cărți.

În precizarea făcută la începutul volumului citim : „Cantitatea de date variază după importanța autorului ; s-a acordat credit sporit tinerilor cu o operă încă redusă, dar despre care există convingerea că vor fi prezențe sigure în literatura viitoarelor decenii". Care vor fi aceste prezențe sigure în literatura viitoarelor decenii ? În viziunea lui Marian Popa sînt : Dumitru Bălaeț, Dumitru Stancu, Ion Segărceanu, Dan Mutașcu, Adrian Beldeanu, Petre Jaleș, Petre Got. Alții ca : Ileana Mălăncioiu, Adrian Popescu, Paul Emanuel, Mircea Dinescu, Marin Mincu, Dan Verona, Ion Murgeanu, Florica Mitroi, Ion Nicolescu, scriitori într-adevăr importanți, sînt aduși la aceeași măsură. Autorul a găsit aici o metodă, de a minimaliza și de a crea confuzii, excelentă.

Să răsfoim dicționarul. La litera „T" citim : „Tion, Al. T. (Traian Tion), 10.4.1922, Cluj. Studii universitare la Sibiu (1941—1945), profesor la Cluj (1947—1956). Debutează la „Vremea" (1945). Teme libere în versuri libere : Restituiri (1968), Ierburi și raze (1974)". La litera „S" citim : „Scripcă Gheorghe, 27.7.1930, Suceava. A scris poezie pentru militari (Nimbul izvoarelor, 1974), povești și teatru pentru copii (Doi balauri și-o poveste, 1969 ; Misterul nucului trăznit, 1975), o comedie pentru adulți : Peripețiile cavalerului Don Tase de Gisconia (1973)". La alte litere ne confruntăm cu o metodă similară. Raționamentul care contrazice această metodă e simplu : numai interpretarea justifică prezența într-un dicționar de literatură a informației biografice și bibliografice. Dacă interpretarea nu există sau are mai puțină pondere decît informația, putem vorbi de un dicționar mai degrabă biobibliografic și mai puțin de un Dicționar al literaturii... Orbit de atita material criticul Marian Popa a căzut în plasa cantității ; înconjurat de atîta „literă" a ignorat spiritul acesteia. Tendința autorului este de a netezi valorile, de a le (profit de împrejurare pentru a sugera un termen adecvat) „dicționariza" Un asemenea dicționar e ca o cîmpie arată de la un capăt la altul, fără alt relief și fără transcendență. În afară de Marin Preda, Eugen Barbu, Geo Bogza, Fănuș Neagu, Adrian Păunescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, D.R. Popescu și alți cîțiva (mă refer la scriitorii în viață) virfurile nu se prea văd. Mircea Zaciu sau M. Ungheanu sînt, aici, la fel de importanți ca Ion D. Sîrbu sau I.M. Ștefan.

Autenticitatea talentului lui Cezar Ivănescu este celebră. Lipsa de talent a lui Dumitru Stancu este la fel de celebră (printre scriitori). A confunda aceste două feluri de celebritate promite o eroare celebră. Acest dicționar este și pentru uzul cadrelor didactice care vor fi mai impresionate de faptul că la Dumitru Stancu „în esență patriotismul este susținut pe istoria eroică" decît de cele două fraze confuzo-sintetice despre poezia lui Cezar Ivănescu. În absența talentului marile teme devin totdeauna mici. Este cazul lui Dumitru Stancu. Cînd un dicționar este burdușit cu asemenea „creatori" avem motive să fim siguri de falsitatea lui.

Dar să vedem cum scrie Marian Popa despre marii poeți. Cînd vorbește despre poezia lui Lucian Blaga citim această afirmație năstrușnică : „miza artistică este elementaritatea senzației". Observația este nepotrivită chiar dacă nu este originală. Dintre marii noștri poeți antebelici (Arghezi, Bacovia, Blaga, Barbu) Lucian Blaga mizează cel mai puțin pe elementaritatea senzației. E de ajuns să ne amintim „Florile de mucigai", „Cuptor" de Bacovia și unsorile Isarlikului. Deci, în cazul lui Blaga, nu aici este nodul gordian care așteaptă lovitura precisă a criticului. Acest lucru și, sper, este de ajuns să înțelegem că puterea lui Marian Popa de a intra în relație cu o operă poetică de prim rang se arată a fi insuficientă. Poate că Marian Popa înțelege sistemul filozofic al autorului. El afirmă (pag. 88) : „O însușire unică a filozofului este aceea de a gîndi în imagini sensibile, creind de cele mai multe ori o terminologie prin mijloace metaforice". Pînă aici e bine. Cîteva rînduri mai jos continuă : „Pietre pentru templul meu (1919) și Discobolul (1945) conțin aforisme în stil romantic : ele au față de sistem avantajul metaforizării". În rîndurile de mai sus parcă și sistemul avea acest avantaj... A doua afirmație o infirmă, în mod evident, pe prima. Adică se susține că sistemul nu este metaforic deși se observase că „lucrează prin mijloace metaforice". Se știe că și sistemul filozofic și aforismele (care, de fapt, completează sistemul) conțin structuri metaforice cu funcțiuni, însă, specifice, mai mult sau mai puțin creatoare de concepte. Aici era problema. Nu lungim comentariul pentru că lucrurile sînt cunoscute. Oricum incoerența demonstrată mai sus îi este defavorabilă autorului acestui dicționar. Am ales comentariul despre Blaga, pentru că dă măsura modalității de interpretare a lui Marian Popa. În cazul autorilor mai puțin dificili erorile lui Marian Popa sînt și ele mai puțin dificile, adică mai vizibile. În această ordine de idei trebuie să recunoaștem că există o concordanță, o comunicare între subiectul critic și obiect-subiectul său.

Critici mai metodici ca mine vor evidenția, poate, lacunele de informație etc. Eu voi da doar cîteva exemple absolut întîmplătoare sugerind diversitatea carențelor. Un critic nu lipsit de personalitate ca Zaharia Sângeorzan, autor al unei monografii despre Sadoveanu (comentată favorabil de critică) este absent din dicționar. La fel Al. Călinescu de la Iași, critic informat și nu mai puțin ambițios decît Marian Popa. Lipsește un Ovidiu Ghidirmic ; tot de la Iași lipsește Magda Ursachi. Poeți ca Aurel Șorobetea, Lucian Avramescu și alții din ultimele promoții sînt omiși, deși ei s-au bucurat de atenția criticii. Ioanichie Olteanu e cunoscut ca unul din traducătorii lui Esenin. În Dicționarul lui Marian Popa, Ioanichie Olteanu nu-l traduce pe Esenin. Lui Constantin Toiu i se uită traducerile (excelente) din Karel Čapek etc., etc.

În comentariul pe care și-l face, la litera „P", Marian Popa afirmă că este un spirit „compilativ". Ce compilează el ? Compilează, în primul rînd din scriptele Uniunii zeci și sute de pagini, autori care, cu ani în urmă, au devenit membri ai Uniunii sau ai Fondului după ce au scris cîte un text de brigadă artistică. Asta este literatură contemporană, în viziunea lui Marian Popa. Confuzia de valori este — și în literatură — nocivă. Dacă Marian Popa și-a făcut din compilație o metodă de ce nu compilează criticii buni, acei critici care simt profund interesați de ceea ce este substanțial în literatura contemporană ? Dacă opiniile lui sînt exagerat critice la adresa criticii bune de ce compilează critica proastă ? Să vedem cîteva comentarii : „Modalități lirice contemporane (Petru Poantă) propune o clasificare caracterologică și psihologică a poeziei române dar fără o ierarhizare estetică" ; Eugen Simion „se ocupă numai de certitudinile literare cărora le evidențiază numai ceea ce este ușor controlabil și acceptabil", „cu o anume rigiditate pedantă". La Dumitru Micu vede „umbra unei superficialități, născute fie din pasiune, fie din grabă cu care pare a elabora", la N. Manolescu „absența informării", la Marin Mincu „împărtirea nesemnificativă a liricii actuale" ; Valeriu Cristea „preferă asociațiile neconcludente între situații literare, opere și autori" ; N. Ciobanu „discută fără sistem și instrumente profesionale, dar potrivit unor veleități" ; Laurențiu Ulici „se ocupă de opere literare pe care le favorizează și care îl favorizează". S-ar înțelege că atunci cînd „compilează Marian Popa refuză cărțile acestora (sau parte din ele). Cum arată deci textul lui Marian Popa cînd nu este compilativ ? La Dumitru Bălaeț citim : „Topos atopos (1968) impune un poet sprijinit pe mari metafore filozofice și mitologice, predominînd universul elin și visul în sens platonician pentru construcția lumii umane". La același poet mai vede : „enorme procese explozive ale materiei, istoriei, mitologiei, (Ce rămîne, 1974) unde viziunile cosmice concrete și abstractizările metafizice ale peisajului terestru definesc sobrietatea superioară"... Nu era mai bine să fie consecvent în compilație ? Pare-se că multe pagini ar fi avut de cîștigat fără asemenea originalități. Pe lîngă Dumitru Bălaeț, să spunem. Adrian Popescu este „un fabricant de mare clasă", Paul Emanuel e numai un epigon, poezia lui Mircea Dinescu conține „emoții pasagere și instantanee".

Dacă un dicționar este altceva decît o istorie literară el nu trebuie să contrazică, într-un mod flagrant, istoriile literare. Sub aparența obiectivității (stilul mimează neutralitatea) se ascunde o subiectivitate ce-și face din prudență o metodă de minimalizare a valorilor. Acest Dicționar mi-a adus aminte de acele orașe moderne care înghit pur și simplu, printr-o urbanistică uniformizatoare, monumentele de artă.

Sînt și multe caracterizări, totuși, la obiect, adică reușesc să sugereze realitatea literară a autorului comentat. Ele au șansa să-și păstreze valabilitatea și în alte ediții.

George Alboiu

Vacanța

(Urmare din pag. 1)

relativ egală al locuințelor de bloc sau faptul că-și petrec prea puțin timp în aer liber sînt cauzele palorii de pe chipurile lor ; sau poate un fel de bio-magnetism găsește un mediu foarte propice de a se exercita vertical și orizontal în locuințele etajate tocmai asupra copiilor, egalizîndu-le tonusul vital în timpul somnului, astfel ca la deșteptare cei mai mulți să apară la fel de somnoroși sau zglobii. Cei care au crescut la țară știu că decum ai făcut un pas dincolo de ușa casei intri direct în cosmos și ești mai aproape de luceafăr decît de casa vecinului.

Acum aș dori ca fiecare din ei să aibă bunici la țară, îndeosebi în satele situate în regiuni cu dealuri sau în munți. Sătui de săniuș, de priveliști și joacă, în timp ce focul duduie în sobă, să adoarmă seara fericiți de vestea că bunicul va tăia porcul a doua zi. Și să se trezească încă din zori emoționați de evenimentul apropiat, să se îmbrace la repezeală și să alerge la cotețul unde bunicul și încă vreo trei vecini tocmai au isprăvit sacrificiul, să-i pară rău de bietul animal, dar să se bucure apoi de flăcările înalte de paie uscate cu care se pîrlește porcul pînă cînd pielea-i rămîne albă ca o foaie de hîrtie, să aducă oală după oală cu apă caldă, să pună mîna pe un cuțit și să taie vîrful cozii rumenite, iar mai tîrziu să se amestece la făcutul cîrnaților și caltaboșilor plini de mirodenii, la săratul cărnii și al slăninii, iar pe la prînz cînd varza cu ceva mai proaspătă carne a fiert, să-și dea toată osteneala să umfle cît mai tare bășica ce se atîrnă la grindă pentru a fi uscată și în care bunicul își va păstra tutunul.

După ce vor fi trecut cele trei săptămîni de libertate să ne întîlnim în prima zi de școală și fiecare copil să-mi poată răspunde că anotimpul cel mai frumos e vacanța.

VIAȚA CĂRȚILOR

O poezie a actualității

● Pentru cei care cunosc proza scurtă a lui Franz Storch, debutul său ca poet *) nu este o surpriză.

O proză de asemenea acuitate în captarea clipei ca întreg semnificativ, o proză care refuză voit sau din instinct psihologismul surprinzînd mai profund și mai complet tensiunile interioare din gestică și din tăceri — comparabilă cu pelicula cinematografică — nu poate fi decît opera unei structuri lirice.

În poezie, Franz Storch procedează cu aceeași economie, operînd în retortele sale lirice acea condensare a sensurilor și, a timpului pînă la esențializare. Un paralelism paradoxal, aș spune, între vocația visului și vocația certitudinii conferă versurilor sale adesea o luciditate, o precizie, denudînd sensul pînă la sentință: „unde ne-am aștepta să găsim / degete indicatoare / ne așteaptă adesea numai / degete arătătoare".

Este captivantă urmărirea, printre rîndurile de vers și rîndurile de proză a aceluiași Franz Storch, care se trădează ca poet în povestiri, ca prozator în poezie. Această manieră, dar nu manieră în sensul rău al cuvîntului, ci predispoziție organică, demonstrează o disponibilitate neobișnuită, ducînd la acel fenomen de ștergere a granițelor dintre genuri, fenomen care caracterizează atît de pregnant arta modernă. Fără îndoială că o asemenea atitudine față de creație presupune o multitudine de ipostaze lirice. **Masca ironică** ascunzînd rictusul amar al celui ce iubește lumea și o răsfrînge dureros în oglinzile sale interioare: „cînd pălanjenii / își întind plasele / ușoare ca gîndul / îi urmăresc / cu un interes uman / pălanjenii sînt programați / pentru pradă / cînd oamenii / își înoadă firele / asemenea pălanjenilor / îi urmăresc / cu un interes zoologic / pălanjenii bipezi / își programează prada / spune mama mea moartă / în putrezirea culcușului ei / care îngrașă pămîntul / văd că ți s-au încurcat ițele", sau confesiunea directă a artistului trăind dramatic ritmul ameițitor al actualității în cîteva versuri, o grăitoare pagină biografică: „Lîngă ceștii de cafea / cuvinte / reduse în stenograme / reiau turnul de emisiune / paranteza / cum unde cînd dece / grevă în Hiroșima / bombe într-o țară indescifrabilă / puci în sud / restul ilizibil / cearceaful telexului crește, / rotativa, își pîndește umbra sonoră / cineva se spală pe mîini / și cititorul doarme încă / în șaizeci de mii de exemplare". **Pasiunea pentru joc,** acel indispensabil moment recreativ al spiritului, fără de care poezia modernă nici nu poate fi gîndită: calamburul, apare în această poezie ca o spectaculoasă demonstrație de șah: „Nu dădeau doi bani UNUL PE ALTUL / își bătuseră joc UNUL DE ALTUL / vorbeau puțin UNUL CU ALTUL / totuși țineau UNUL LA ALTUL / geloși UNUL PE ALTUL / sfîșiindu-se din priviri și UNUL ȘI ALTUL / ca să nu dea doi bani UNUL PE ALTUL / cînd din nou liniștiți UNUL CU ALTUL."

Dar Franz Storch nu este un poet exclusiv cerebral. O undă sentimentală, purtînd **culorile estompate ale visului,** străbate momentele confesive ale poetului: „Ceașca visului în perna / orelor mici ale zilei / fiecare gest o răstoarnă / cîte puțin din văpaia acelor imagini / risipindu-se în netezirea reflexelor seci / cum aduni un păr răvășit / în neîntrupare mai flutură chipuri / drumuri se șterg / ca lampa lui Aladin / ruine priveliști se sting / la fereastră corbii nopții își pierd penajul umbros / dedesubt / ziua își arată pielea incoloră".

Veșnic în căutare, veșnic în luptă cu inerția, preferînd arderea pînă la autodistrugere, protecției pe care i-ar oferi-o un clopot de sticlă; un poet al cetății, cu o viziune originală, dinamică asupra **mesajului politic,** de pildă în poezia „Karl Marx": „i-a luat omului libertatea / DE A RĂMÎNE ANALFABET / i-a luat omului / dreptul / DE A-L UITA PE OM / i-a luat omului / fericirea / DE A TRAI FĂRĂ VIITOR / a luat libertatea fericirea și dreptul / din haosul numit istorie / pentru a face / odată cu istoria /umanul posibil / posibilul uman."

Poezia lui Franz Storch, este o poezie a „actualității"; pentru că întreaga lui operă lirică sau epică relevă fizionomia unei personalități dinamice, scormonitoare, cerînd prezentului să vorbească direct și deschis în fața oamenilor.

Nora Iuga

*) Franz Storch : „Dem Tag in die Tasten", Ed. Dacia, 1977.

Roman istorico-umoristic

● Prolificitatea lui Ioan Dan, autor de romane istorico-umoristice este explicabilă. Aflîndu-se în posesia unei formule narative suficient de elastice și a unui stil fluent, avînd, apoi, suficientă ingeniozitate epică pentru a acoperi necesitățile prozei de aventuri, Ioan Dan scrie fără cazne, cu o remarcabilă ușurință, etalînd chiar o calitate pe care am putut-o denumi naturalețe narativă. Așa stînd lucrurile, noul său roman *) despre o serie de întîmplări din timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn se naște cu aceeași dezinvoltură cu care s-au ivit precedentele sale două cărți despre epoca lui Mihai Viteazul. Schimbînd numele personajelor și localităților, modificînd recuzita militară, alegînd evenimente adecvate, autorul poate scrie, fără îndoială, cu aceeași ușurință despre epoca lui Burebista sau al ui Menumorut. Nu este exclus ca asemenea romane să se afle într-un stadiu avansat.

Shema pe care o utilizează Ioan Dan este, în linii mari, următoarea: un domnitor român reprezentativ este ajutat de o echipă formată din osteni de elită, ce trec prin diferite întîmplări periculoase, reușind să dejoace toate încercările dușmanului de a-i anihila și aducînd servicii mari în domeniul obținerii informațiilor și al faptelor concrete de arme. Acestora li se adaugă cîteva personaje pitorești, de tipul bufonilor dicărești care au, în fond, suflet bun, și sînt capabili de acte generoase. O serie de alte personaje pitorești (călugări cheflii, hangii hîrti etc.) contribuie la întărirea atmosferei comice a romanului. Aparițiile negative (și de această dată turci situați pe diferite trepte ale puterii politice) se comportă „corect", făcînd ceea ce o lectură naivă așteaptă de la ele. Sînt schițate și cîteva legături amoroase situate la diferite grade de puritate.

Notabilă este, în afara calităților la care ne-am referit, unda de autoironie ce însoțește adeseori relatarea. Prin ea autorul dorește să sugereze că este conștient de ținta literară modestă pe care și-a ales-o. Această autoironie nu înseamnă însă prea mult, **Cavalerii Ordinului Basarab** rămînînd ceea ce este: un roman ușor, din categoria cărților care se citesc și apoi se uită în tren.

Paul Dugneanu

*) Ioan Dan: „Cavalerii Ordinului Basarab", editura Eminescu, 1977.

mihai ursachi

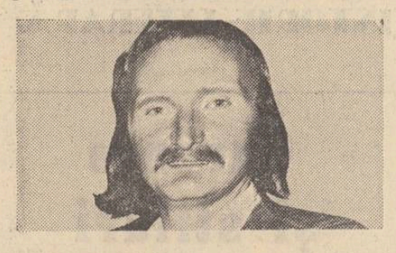

Trei poezii în favoarea furnicilor

I. Cîntecul furnicii

Ați auzit vreodată cintecul furnicii ?
Nimeni nu-l aude, nimeni nu-l aude.

Ea inainte de zori, cind se duce la lucru,
cîntă cu vocea-i neauzită,
nimeni n-aude, nimeni n-aude.

În vreme ce cară, aduce, zidește,
aleargă, se zbate în fiece clipă
a zilei, pînă cind soarele vînăt apune,
ea cîntă un cintec, un cintec anume,
nimenea, nimenea nu il aude.

Atunci cind furnica abia se mai mișcă,
trupu-i uscat — mai nimica — se duce
la mușuroi, după ziua de lucru,
ea mai găsește puterea să cînte
un cintecel, unul mic, însă nimenea,
nimenea nu il aude.

Și cînd viața furnicii se isprăvește,
ea presimte cu-o clipă mai inainte
și mai găsește puterea să cînte
cintecu-acela, pe care
nimenea, nimenea nu il aude.

Ați auzit vreodată cintecul furnicii ?

II. Vremea furnicilor

Cînd vremea-i propice
și bietei furnice,
aceasta își zice :

lui Friedrich Nietzsche
poate să-i strice
o pereche de brice ?

III. Avertisment

De vreme ce umanitatea
a născocit bomba H, fără
a consulta și poporul furnicilor,

ne putem aștepta ca acestea să
născocească ceva și mai și,
fără-a ne cere părerea.

Spre

Fără să bage de seamă
strivea sub călciiele
sale copilărești
corolele minunii :
crini azalee hiacint
miosotis

Fără să știe
cind respira
sufletul lumii il respira
fără să vrea
în orice corolă se prefăcea
și în aceeași clipă murea

Și totul gonea spre o stea sinilie

Șlagărul zilei

„Citeeește-mă, citeește-mă, citeșteee-mă
citeșteee-mă, citeeește-mă, citeee..."

Astfel îmi cintă, foarte duios cintă,
pietrele, arborii, coșul de fabrică,
pe melodia „iubeeește-mă, iubeșteee-mă"

Cit despre inima mea (vai, ce duioasă) e
totuși o
piatră (ardezie) cioplită în formă de inimă,
sau un furnal sau un arbore.

Autoportret

O, dacă după moarte
s-ar putea scrie versuri
visez
să fi murit
mai înainte de a
se naște Universul

ion brad
teodor întîiul și ultimul

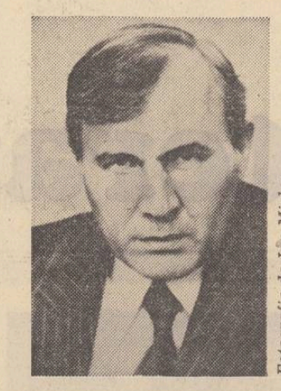

Fotografie de Ion Miclea

Pe la prinz, cind ajunseră, plutind parcă peste zăpezi, înapoi la Brașov, se opriră, bineînțeles, în orașul vechi, la chilia Letiției. Unde era să meargă ? Prietena lor nu se întorsese încă de la fabrică. Era zi de lucru. Trecuse duminica de Crăciun.

„Ia-ți ce ai, lasă-i un bilet, să ne caute la mine, adică la noi... Fiindcă vii, nu-i așa, Jenico ? Te muți acolo, în garsoniera mea, la cucurigu...", încercă Veanu s-o întoarcă pe glumă.

„Nu, nu vin... O aștept aici... Trebuie să dau ochii cu ea, altfel se sperie, cine știe ce mai crede, mă pirăște mamei... Du-te, Veanule, la uzină, să nu te pună toată ziua absent..." Fata vorbea școlărește. Nu se putu despărți, peste noapte, de vîrsta ei adevărată. O îmbrățișă. O lăsă așa ca pe-o icoană în rama ușii vechi, scorojită de privirile veacurilor.

La uzină, unde ajunse în fugă, cu un taxi, Veanu îl rugă pe șeful atelierului de proiectări să dea un telefon, dacă nu-l poate crede pe el, sus la Poiana, să verifice povestea cu viscolul. Dar omul n-avea chef de nici o verificare. Îl crezuse pe cuvînt, ca și altă dată. „Ți se taie doar salariul, pentru orele lipsă... Dar cu cine-ai fost tu, sus la Cristianul Mare, tinere Borcea ?" îl întrebă inginerul. „Singur. Cu cine să fiu ?!" minți spontan Veanu, ca să nu fie obligat să înșire o poveste încă destul de încurcată, nu pentru el, ci mai ales pentru fată, pentru toți cei dispuși s-o judece în pripă, greșit. „Dar de ce mă întrebați, tovarășe Birsan ? — făcu el pe curiosul. M-au pirit iarăși colegii, ca anul trecut ?" „Nu, că n-am eu timp să stau la palavre cu ei, despre puii de veveriță... Nu... Te-a căutat numai, și încă insistent, Teodor Moraru, băiatul de la UTC. Zicea să-i dai un telefon cînd te întorci, că-i vorba de-o ședință urgentă..." „Vasăzică, asta era toată boala lui — își spuse în sine inginerul Octavian Borcea — să mă caute pe mine, să mă convoace la o ședință... Nu cumva a și început dumnealui să răspindească vestea că am petrecut o noapte la Cristianul Mare cu o elevă? Nu cumva încearcă, chiar și tardiv, să-și ia revanșa pentru înțepăturile mele de prin ședință, pentru toate inițiativele acelea împrumutate de la Cimpulung ? Numai o analiză de-asta, de atitudine, de moravuri, mi-ar mai trebui acum ! oftă tînărul inginer. Te pomenești că vicleana asta de Letiția, ca să-i ciștige dragostea și încrederea lui Teodor, e în stare s-o tragă de limbă pe Eugenia, să-i spună totul ! De fapt, ce să mai ascundem ? Chiar în seara asta, da, da — repetă el tot mai decis — fata o să se mute la mine. Mîine mergem la doctor, să dăm probele de sînge, apoi la primărie, pirostriile, și gata !".

Tăcerea lui Veanu, felul acesta de-a fi mereu absent, îl nedumeri din nou pe șeful său. De aceea, îi mai aminti o dată : „Caută-l, neapărat, pe maistrul de la oțelărie..." „Vă mulțumesc, îl caut", tresări inginerul, grăbit spre planșeta lui, ținută în continuu sub observație de ochii curioși, indiscreți, ai unora dintre colegi. „Te-au căutat mai mulți, tovule, îi raportă unul din vecini. Mai ales Teodor, de la UTC, și o fată..." „Ce fată ?" îi veni să întrebe, dar renunță. Nu putea fi altcineva decît Letiția. Nu, dacă ar fi fost soră-sa, Lucreția, ea și-ar fi spus numele, i-ar fi lăsat vorbă să-i telefoneze. Numai să nu se fi întîmplat ceva pe acasă, pe la Zăpadia ! Să nu fi căzut cumva bolnav bunicul său Artimon. Sau tatăl său Octavian. Era și el slăbit de o tuse interminabilă, după cum își dăduse Veanu seama cînd fusese ultima oară pe-acasă, într-o duminică din luna noiembrie. Stătu, cu astfel de gînduri, concentrat două ore peste planșeta de lucru, care-i păru pustie, siciitoare. Încercă, totuși, să recupereze ceva din întîrzierea de dimineață. Apoi, îl sună din nou, pe interior, Teodor. Îl pofti să treacă, după ora trei, pe la ei, fiindcă aveau o treabă importantă de rezolvat împreună. „O sarcină ?" întrebă ironic Veanu. „Da, se poate lăsa și cu o sarcină..." i-o întoarse în doi peri, mormăind hotește, Teodor. Parcă i-ar fi zis : „Pînă acum m-ai luat tu peste picior, amice ! Acum a venit și rîndul meu să te judec..." „Bine — i-o reteză scurt inginerul — dacă ai ceva să-mi spui, ne întîlnim diseară la Letiția". Replica lui îl descumpăni pe celălalt de la capătul firului. Dar nu mai apucă să-i răspundă nimic. Veanu închise nervos telefonul. Teodor sună din nou : „Vino, tovule, că altfel îi spun secretarului nostru că refuzi..." „Spune-i ce vrei ! Nu arde uzina, nici biroul UTC pînă mîine. Ți-am spus : ne vedem diseară la Letiția..."

Se grăbi, deci, după masă, să ajungă în orașul vechi. Se făcuse aproape întuneric. Zilele de iarnă erau scurte, înșelătoare.

Letiția și Eugenia, îmbrăcate în capoate albastre, contrastînd puternic cu fundalul posomorît al chiliei, tăifăsuiau la o cafea. Parcă ele ar fi fost cucoane din vechea societate, obișnuite cu tabieturile, cu arta cozeriei, cu șușotelile și cu semnele ciudate din priviri. „Ei, ce-ați hotărît, fetelor ?" le luă prin surprindere inginerul. Buna lui dispoziție distona în ochii Letiției cu melancolia ingrijorată de pe chipul prietenei sale. „I-ai spus, Jenico, ce te-am rugat ?" se grăbi iarăși Veanu, uitînd de orice delicatețe sau diplomație. „Ce ?" făcu ea pe neștiutoarea. „Că ne mutăm în seara asta la mine... Mîine, ne ducem la doctor, să ne ia probe de sînge. Apoi, la primărie, pirostriile pe cap și gata !" repetă el dintr-o răsuflare, cu o emoție abia ținută în frîu. Se temea să nu-l persifleze cumva consăteana sa, bănuită de el ca fiind o mare vicleană, o adevărată vrăjitoare.

„Nu, preciză Eugenia, nu i-am spus, fiindcă... da... fiindcă nu mă mut la tine... Nu pot, Veanule. Mai am încă vacanță, pînă după Anul nou... Apoi, știi bine, mă așteaptă mama... Nu vreau s-o fac să sufere... Trebuie să-mi termin liceul. Pe urmă mai vedem noi... Poate că da, poate că voi veni cu tine... unde vrei tu..." „Deci, te-ai răzgîndit — se arătă foarte intrigat inginerul. Mi-e clar... Numai parlamentările cu Letiția te-au putut duce la hotărîrea asta... Așa-i ?" „Dacă chiar vrei să știi, Veanule — se ridică de pe sofaua ei cîntătoare Letiția — da, eu i-am spus să mai stea, săptămîna asta, la mine. Te superi sau nu, eu i-am spus ! Cum o să vă dați voi pe gura lumii, înainte de vreme ? Aude doamna Veronica, și e în stare să vină urgent aici... Tu n-o cunoști... Las' să-i scrie Jenica, după Anul nou, tot ce vrea ea, tot ce hotărăște ea singură... Poate că nu e rău, într-adevăr, să-și termine liceul acolo, acasă, cu profesorii ei care-o cunosc, care-o apreciază, crede-mă ! Eu știu mai bine ca tine, nu te uita așa de urît ! Și-apoi, își luă ea o alură de moralist, trebuie să accepți că și tu ești un băiat ca toți băieții. Adică, nu chiar ca toți, să nu păcătuiesc... Ești, cum să zic, ești un om deosebit... Dar numai un om, nu un zeu ! Și oamenii, Veanule, mai au și slăbiciuni... Pot aluneca, pot fi uneori nestatornici... Mai ales cînd sînt tineri... Cînd... Da, n-ar fi oare mai bine să te mai verifici ! Să-ți pui la probă sentimentele, nu șingele !".

Ce putea să-i răspundă Veanu acestei firoscoase de fete ? El n-avea voie, își interzisese chiar față de Eugenia, să scoată la lumina zilei toate întîmplările acelea nefericite, tragice, care-l despărțiseră definitiv de ea, de Liliana. Întîmplări care-l verificaseră, îl puseseră într-un timp scurt, prea condensat, la probele cele mai grele care pot încerca o viață omenească. Cum, deci, era să-și ascundă el în cuvinte obișnuite, de toate zilele, un univers întreg de amărăciuni, gata să dea pe dinafară, să-l arunce în aer ? Trebuia să aibă grijă, cel puțin în ceasul al doisprezecelea, s-o ia de mînă pe fata asta speriată, s-o ducă în casa lui, să-i alunge singurătatea, leucemia spiritului, cum o numise el în dialogurile acelea improvizate, întrerupte mereu, din ziua precedentă, din seara lor primă, de ajun, seara de colinzi și de zăpezi uriașe.

„Bine, se resemnă el, obligat de împrejurare. Treaba voastră, faceți fetelor, toate calculele posibile și imposibile... Dacă vine Teodor pe-aici, consultați-l și pe el. Are stofă de popă, sau cel puțin de predicator. Am să propun biroului nostru UTC să-i cumpărăm un briu roșu..." „Vezi ce rău ești ! exclamă Letiția. El te admiră și se interesează de tine..." „Uite, interesul ăsta drăgălaș al lui nu-mi place mie. Mai bine s-ar interesa de tine, Letiție, că te văd cam părăsită, gata să devii mama răniților !" „Te rog, Veanule, încetează ! se repezi, pe neașteptate, Eugenia. Ce ai cu oamenii ? Dacă ai ceva,, de-acum încolo, să ai cu mine, nu cu ei ! Pe mine poți să te superi, să mă certi, să mă și părăsești, dacă vrei, că sînt vinovată... Dar cu ei..." Supărarea agresivă a Eugeniei îl surprinse nepregătit. Dar intimitatea tonului, durerea ce se citea ușor în accente îl impresionară plăcut, îi făceau bine. El era înclinat încă spre suferință, o socotea leacul cel mai potrivit pentru rănile sale ascunse, care se cicatrizau atît de încet. Se apropie,

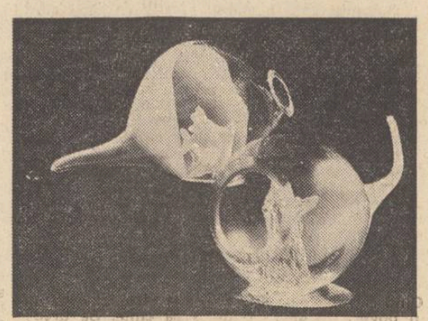

Dan Băncilă : „Universul sticlei"

deci de Eugenia, și, la fel de agresiv, o strînse lîngă el, o sărută pe ochi și pe obraz, în mirarea nu prea contrariată a Letiției. „Asta e toată supărarea mea — făcu Veanu — să știi și tu și să afle și stimata mea consăteană ! Puteți să mă piriți și lui Teodor, iubitorul de Dumnezeu, precum îl trădează și numele... Și-acum, la revedere, vă las, fetelor, să deliberați mai departe, în toată voia ! Vă aștept mîine seară la mine, să impodobim bradul de Anul nou. Da, fetelor, am rugat vecinii să-mi cumpere și mie unul. Unul mare, cu virful pînă în cer. Podoabele le am de anul trecut, ca orice gospodar. Iar de sacul lui Moș Gerilă nu am nici o grijă. N-o să uite el să ne aducă la fiecare cîte ceva. Cît despre Teodor, pe el o să-l invit personal mîine, fiindcă avem o întîlnire căreia, ca de obicei, el o să-i spună, probabil, ședință. M-a convocat azi, cu insistență, nu știu de ce... Poate știi tu, Letiție..." „Habar n-am ! Ce, tu crezi că eu mă amestec în treburile lui politice ?" replică fata, ridicînd sprincenele, viclean, a nedumerire.

A doua zi, cînd se întîlni cu Teodor, acesta începu destul de confuz, de bîlbîit : „Tovarășe inginer, ce-i cu tine ?" „Cum, ce-i cu mine ? se miră Veanu. Adică, ai impresia, Teodore, că e ceva cu mine ?" „Nu, n-am nici o impresie... Am observat doar că lipsești, în ultima vreme... că te găsește omul tot mai greu... Mai ales cînd are nevoie de tine, pentru sarcinile noastre..." „Ce fel de sarcini ?" făcu Veanu. „Sarcinile stabilite de birou... Ori ai uitat că se apropie alegerile și că trebuie să lucrăm împreună la **darea de seamă ?** Uite, știi că secretarul nostru dă întotdeauna îndrumări cam generale. Mi-a spus că noi doi sîntem obligați să scriem partea despre etica uteciștilor și despre activitatea cultural-educativă..." „Lasă-l în pace pe secretar — îi replică inginerul că e băiat de treabă ! Cel puțin așa îl cunosc eu... Are bun simț, e harnic, e realist, nu bate cîmpii, ca alții... completă el insinuant. De ce nu-ți place ție de el, Teodore ?" „Cum, nu-mi place ? De unde-ai mai inventat-o și pe asta ?" se înfurie maistrul. „Dar ce-am mai inventat eu, Teodore, de spui acum : **și pe asta ?**" „Ai mai inventat — se arătă decis celălalt — da, ai inventat povestea cu Letiția..." „Ce poveste ? Dragostea ta cu Letiția e doar o poveste ? Ți-e rușine de ea ?" se uită Veanu lung, stăruitor, în ochii lui peste care pleoapele obosite clipeau des, nervos. „Nu mi-e rușine... O cunosc și-atita tot ! îl făcu atent Teodor. Asta nu înseamnă că n-am aflat ce fel de colinzi mistice ai cîntat tu în ajunul Crăciunului... pe unde-ai rătăcit... de ce-ai întîrziat de la slujbă !" Își încheie frazele cu un aer martial, triumfător. „Bravo, băiete ! izbucni, congestionat la față, inginerul. Văd că ai ajuns un mare maistru ! Nu atît la aliat oțelul, cît la combinat insinuările, intrigile... Putem, deci, începe redactarea referatului, partea despre educație. Văd că avem ce spune. Critic și autocritic, nu-i așa ? Partea despre producție, despre disciplina în muncă, va ieși bine, ca întotdeauna ! Partea mai dificilă, mai neconvingătoare, rămîne mereu asta pe care am început s-o scriem noi... Povestea despre „dragostea" ta și despre „aventurile" mele... Iar dacă nu ești corect și vrei să rămîi numai insinuant, apoi te-anunț de pre-acum, amice, că ți-ai găsit nașul cu mine ! Oricît de scump m-ar costa..." Furia lui îl întărîtă și mai mult pe Teodor, care simți că nu trebuie să se lase intimidat: „Da, văd că m-ameninți... Înseamnă că te simți cu musca pe căciulă, dom' inginer ! Crezi că eu mă intimidez atît de ușor ? De colindat ai colindat ? Da, nu poți nega ! Deci, atitudine mistică, foarte clară... De întîrziat ai întîrziat o noapte la cabana de pe Cristianul Mare, cu fata aceea de liceu ? Ai întîrziat, nu poți nega ! Deci, după misticism, imoralitate. Și-acum, vrei să mai dai lecții altora ?" gîfii Teodor Moraru, după ce-și măcină toate vorbele amenințătoare. „Măi, nemernicule ! îi șopti, rece, stăpîn pe sine, Veanu. De-aia te-ai dus tu aseară la Letiția, să tragi fetele de limbă ? De unde dracu ai învățat tu morala asta ? Atita ți-e toată dragostea pentru fata asta cumsecade ! Și ea, nefericita, vorbește despre tine ca despre un idol. Tu, idol ! Măgar, nu idol !" încheie el tăind aerul, a silă, cu mîna dreaptă. Tonul șoptit, rece, sentențios, îl scoase și mai rău din sărite pe Teodor : „Să nu mă iei tu pe mine cu înjurături măgărești, că te bag undeva! Ți-am făcut ceva ? Da, nu te uita așa ponciș ! Ți-am cerut eu ceva ? mai îmblînzi tonul cînd văzu mutra indignată, furioasă a inginerului. Ți-am adus doar aminte că ești obligat de **birou** să lucrezi împreună cu mine la darea de seamă..." „Da, ai ținut să-mi aduci aminte că secretarul nostru actual e un tras-împins, un tiriie-briu, un proprietar de vorbe și de indicații generale. Deci, la alegeri, ar trebui neapărat schimbat!... Și cu cine? Bineînțeles, cu tine, că ești maistru, c-ai fost muncitor. Așa-i ? Ei, află, Teodore, că și eu am fost muncitor, știi tu bine, tractorist, om de tăvăleală, sobolul pămîntului... De-aceea, pînă mai sînt eu în uzina asta n-ai s-ajungi tu secretarul UTC-ului în veci amin !" „Dar ce ? se descumpăni Teodor, în fața acestei sentințe tăioase, căzută ca o ghilotină peste aspirațiile sale secrete. Ce, ți-am spus eu că vreau să ajung secretar ? Ți-am cerut eu ceva ?" „Nu, nu mi-ai cerut decît să facem un tîrg : ca să taci tu în legătură cu intențiile tale ! O să te las să-l sapi în liniște, frumos, pe secretar, să te ungem pe tine șef. Așa-i ? Frumos tîrg, n-am ce zice, Teodore ! Tîrgul dracului !..."

Spre seară, cînd cele două fete intrară în garsoniera lui Veanu, bradul rămuros, cu cetină grasă, era așezat pe stativul masiv, bine uscat, de anul trecut. Becurile colorate, poleiala argintie, luminările și artificiile așteptau într-o cutie lunguiață, pe care inginerul o dădu jos de pe dulap. Două geamantane, destul de mari, ca de comis voiajor, așezate tot pe dulap, îi reținură atenția Eugeniei : „Măi, dar mare gospodar te-ai făcut, Veanule ! Nu știam că ești un om așa de practic", se miră în gura mare Letiția, s-o audă bine prietena ei cea neliniștită, care nu reacționă însă la aceste vorbe. Se uita curioasă, ca pierdută, la mobila nouă, la toate lucrurile acelea îngrijite și ordonate de mîinile iubitului ei, la pozele de familie atîrnate pe pereți. Un univers nou, o lume mai proaspătă, mai intimă decît cea alcătuită din mobilele vechi, hodorogite, ce populau chilia Letiției, o întîmpinau aici cu o dragoste secretă, cu o respirație proaspătă, pe liceana aceasta devenită, prematur, o candidată la măritiș. Letiția, observînd curiozitatea concentrată a prietenei sale, începu să facă pe invidioasa, dar numai atît cît i se păru ei că se cuvine unei pețitoare serioase : „Vezi, Jenico, de ce te invită să te muți la el ? Ca un veteran ce este, în cîmpul muncii, bineînțeles, și-a cumpărat mobilă nouă, mobilă stil, nu ca mine, că dorm printre gioarsele alea de pe vremea lui Anton Pann !" Veanu sesiză repede direcția în care băteau spusele consătenei sale. N-avea ce să-i reproșeze. Ea îl uimea însă mereu cu amestecul acela secret de bun simț și de viclenie țărănească. Vorba lui Anton Pann, care cintase în strana din biserica brașoveană a Scheilor era însă, pentru el, iarăși neașteptată, surprinzătoare. „Dar de unde pînă unde, Letițio — zise Veanu, întorcîndu-se din bucătărioara lui cu trei pahare pe o tavă — de unde ai descoperit tu că mobilele din trusoul tău au valoare istorică, adică sînt de pe vremea lui Anton Pann ?" „Dar ce, nu sînt ?" se uită într-un fel curios la el Letiția. Ea băgă îndată de seamă că pe tava lui Veanu nu se aflau decît trei pahare. „Vasăzică — își spuse în gînd fata — pe Teodor nu l-ai chemat, cum ai promis aseară. Iar el nu mi-a dat azi nici un telefon. Te pomenești că la ședința aia a voastră v-ați certat..." După ce împodobiră frumos pomul, fetele se așezară în jurul mesei, încărcată de inginer cu checuri și cozonac, cu portocale mari, merline, care se vindeau în zilele acelea, din preajma Anului nou

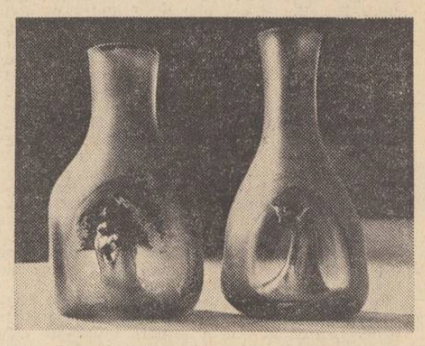

1973, pe la toate colțurile de stradă. Vinul turnat în pahare, primit de inginer de la soră-sa, Lucreția, își schimba mereu culoarea, după jocul becurilor înșirate pe cordonul electric, în crengile cu miros puternic de pădure, de munți înzăpeziți. Cînd închinară, în sfîrșit, cu o voioșie solemnă, sărbătorească, Letiția se grăbi să-l întrebe pe consăteanul ei : „Veanule, ce crezi, Teodor o să întîrzie mult ?" „Nu. Nici nu vine". „De ce ?" „Nu l-am chemat. E un măgar..." Eugenia se sculă în picioare, ofensată, în timp ce Letiția, palidă, arătă că știa, ca și altădată, să se stăpînească, „Da, continuă inginerul, e un măgar, ca să nu zic ceva mai urit. Aseară a venit la voi numai ca să vă tragă de limbă. Să afle dumnealui de ce-am întîrziat eu de la uzină, de ce-am fost înzăpeziți la cabană, de ce-am colindat în seara de ajun ! Numai de-aia a venit, Letițio, să-și stringă un capital murdar..." Socotindu-se admonestată, expusă unor judecăți grave, fata voi să-l împiedice la timp din pornirea aceea nervoasă, neiertătoare. „Nu e-adevărat ! se răsti ea. Spune tu Jenico, a venit să ne spioneze ?" „Nu, se grăbi să-i ia partea, Eugenia. A stat frumos de vorbă cu noi. E un băiat politicos. Află, Veanule, mai politicos decît tine !" „Vă mulțumesc, fetelor, își luă iar platoșa sa de ironie inginerul. M-am lămurit cu metodele lui de lucru. Cu voi, politicos, cu mine, murdar ! Cu voi, povești nevinovate, iar mie îmi toarnă lături în cap ! Așa prieten, mai bine lipsă !" Cuvintele lui, însoțite de gesturi sentențioase, o năuciră pe Letiția, o făcură pe Eugenia să ceară explicații. „N-are rost să mai intrăm acum în toate dedesubturile. Parcă l-a apucat strechea, vrea să ajungă șef. De aceea, pe tine Letițio, mi-a spus că te cunoaște, și-atita tot ! Iar eu am ajuns în ochii lui un mistic și un imoral..." Fetele, ca la un semn nevăzut, se așezară îndată pe plins, semn că Letiția îl iubea cu adevărat pe Teodor. Eugenia era speriată de noile incurcături. „Hai, nu bociți, se oțări la ele Veanu. E păcat să spălați în lacrimi curate sufletul unei lichele !" „Nu-i adevărat, Veanule, suspină Letiția. Îl cunosc, îl iubesc, crede-mă, poate c-a fost o supărare de moment, cine știe ce i-ai spus tu, de-ați ajuns la asemenea vorbe..." „Că îl iubești, nu mă îndoiesc, Letițio ! Nu știu dacă te iubește și el pe tine. Asta e întrebarea..." „Dar ce ? sări fata. El nu s-ar îndoi la fel ca tine ?" „S-ar putea, Letițio, răspunse calm inginerul. Numai că el nu-și pune întrebări, nu se îndoiește. Întrebarea e semnul oamenilor normali, sănătoși și cinstiți, a prietenilor, dacă vrei tu... Dar Teodor nu se întreabă, nu se îndoiește, el insinuează, el dă sentințe... Severe, implacabile... Vezi, abia acum îmi dau seama cît de mult îl iubești, și asta mă sperie... Ce să-ți spun, prietenă dragă ? Iubește-l, e

---

teatru t

Romulus cel Mare

Creație de prestigiu a Naționalului bucureștean, „Romulus cel Mare", laureat cu premiul pentru cel mai bun spectacol la a doua ediție a Colocviului de la Galați este un spectacol de succes. Pornind de la textul omonim și sfîrșind cu o distribuție de răsunet. Speculînd însă și o anume concepție ilustrativă despre spectacolul teatral. Piesa lui Fr. Durrenmatt, parabolă poematico-filosofică asupra sensurilor morale ale civilizației omenești oferă, în pofida clasicizării sale rapide, posibilități moderne de interpretare. Drama sau mai degrabă comedia decăderii unui imperiu abstrus al cărui liant a devenit în ordinea temporală revolut și meschin, este, totodată, și a acestui personaj investit cu toate atributele unei conștiințe moderne dar, paradoxal, nu nefericite. Raționalismul, înțeles aici ca orizont al lucidității ironice, benefic prin deschidere și toleranță, își găsește întruchiparea în figura ultimului împărat care pecetluiește istoria Romei. Sacrificiul său voluntar și, prin el, al imperiului care l-a produs, este departe de a fi o cădere. Este, dimpotrivă, un act justițiar, expresie a solidarității nu față de necesitatea prezentă și restrictivă, nici în raport cu o utopică fericire viitoare, imagine subiectivă a egoismului refulat, ci cu destinul istoriei omenești. Cumpăna dintre bine și rău, dezechilibrată în favoarea celui dintîi termen, așteaptă un nou reviriment. Regizoarea Sanda Manu a transpus astfel semnificația mesajului. Punînd între paranteze ceea ce depășește cadrul problematic manifest pentru a reliefa structura personajului central. Fiindcă spectacolul poate fi considerat și ca un recital în care artistul poporului Radu Beligan (Marele premiu al Colocviului) dă întreaga măsură a talentului său. Umorul subțire, de factură intelectuală — în nota dominantă a reprezentației — constituind mijlocul principal prin care actorul-personaj cucerește aplauze. În decorul baroc, imaculat, al decrepitudinii instituționalizate, celelalte apariții sînt prezențe fugare, mai slab conturate. În rolul lui Cezar Rupf, Marin Moraru creează involuntar un comic de situație. Un Odoacru cu momente de plenitudine dar și de surprinzătoare stîngăcii — Gheorghe Dinică. Deși cam șarjat, cuplul celor doi valeți, Achille și Pyramos, în interpretarea lui Mihai Mălaimare și Radu Gheorghe, vivifică ridicolul atmosferei. Tamara Crețulescu aduce în scenă cu intuiție acel necesar accent de candoare și sensibilitate pe care-l reprezintă Rhea, fiica lui Romulus. Bun, de asemenea, Alexandru Georgescu în rolul lui Spurius Titus Mamma. Simona Bondoc, Nicolae Brancomir, Grigore Gonța, Mihai Fotino ș.a., au însoțit firesc recitalul actorului Radu Beligan în acest spectacol reprezentativ pentru Teatrul Național din București.

Valentin Dumitrescu

---

film f

Selecție „naturală"

Impușcături sub clar de lună, în cea de a doua săptămînă de la apariția pe ecrane, rulează cu sala plină, chiar numai titlul, promițător de senzații și aventură, atrăgînd publicul. Genericul, exploziv în galben crom, într-o grafică incendiantă, asigură un debut de încordată atenție. Efectele împușcăturilor sub clar de lună sînt eficiente și promițătoare. Acțiunea își continuă desfășurarea firesc, pînă cînd, pe nesimțite, spectatorul se simte obosit de așteptarea scenelor „tari" pe care le spera. Mobilul „vînătorii" banditului Olteanu, a întregii anchete întreprinse sub conducerea unui experimentat colonel de securitate, este defectuos din plecare. Urmăritorii au prea mult timp la dispoziție, cel puțin aceasta este senzația creată de comportamentul lor, folosesc mitraliere, revolvere și grenade, ca într-un masiv atac belicos, întreprins pentru capturarea unui singur om. Eroul care conduce ancheta, (interpretează Ion Besoiu) își face apariția într-un costum gri-bleu, cu o tăietură impecabilă (excelent croitorul: acțiunea se petrece în 1947), rămîne întotdeauna cu dunga pantalonilor perfect călcată, indiferent de ascensiunile dificile pe care le execută prin pădure, în căutarea infractorului, prezintă elegante combinații de albastruri palide, veste și cămăși cu gulerul scrobit (ca o reclamă a unei case de modă, probabil fără știrea lui Petre Sălcudeanu sau a regizorului Mircea Mureșan), o ținută „comme il faut". Ca Luca să participe la urmărire se înscenează o crimă, deloc necesară, dar trecută în program, apoi cu vederea. Iar împușcăturile — scopul în sine, parcă — sub clar de lună sau în toiul zilei, sînt zgomotoase, îmbelșugate și evident inutile, ca într-un joc de copii. Povestea este convingătoare numai prin scenele ei autentice, pline de haz, adesea, prin atmosfera locului în care se desfășoară, și anume un sat din sudul Transilvaniei. Aici și scenaristul și regizorul operează perfect. Antenele publicului sesizează îndată valoarea și recompensează oferta cu apreciere. Se realizează astfel o selecție de la sine, între scenele bune ale filmului, solide, cu adevărată încărcătură emoțională, cu adevărat mesaj umanitarist și cele care constituie o simplă umplutură cu împușcături. Toate scenele din sat sînt de o rară calitate : cimitirul (filmat deosebit de frumos), interioarele și exterioarele caselor, adepții cuvîntului lui Iehova, discuția cu Aron-bătrînul (Amza Pellea vorbește neaoș ardelenește), atmosfera din tîrg, travestiul lui Achim în pădurar, la moară, toate replicile și gesturile „șmecherului de oltean" (Mircea Diaconu), învîrtita măruntă, traistele cu merinde, trenul cu vagonul comun, ibovnica satului, tobosarul satului etc. Aceste imagini ale filmului, care aveau rolul de fundal, de culoare locală, sînt atît de bine surprinse și redate încît constituie o desfășurare aproape liberă de subiectul propriu-zis, ca un film fără text, fără dialog, dar foarte expresiv. O peliculă **Fuji** — color (imaginea Dan Niculescu) asigură nuanțe armonioase, prin care artiști încercați, un scenarist și un regizor de primă mînă, încearcă un film polițist, fără ca el să fie **top**-ul carierei lor. Finalul în care obiectivul se plimbă deasupra pădurilor este odihnitor, topind în culoarea liniștitoare, proaspătă, întreaga poveste.

Corina Cristea

---

televiziune tv

Emisiuni și reporteri (II)

Continuăm a propune cititorilor noi nume de reporteri TV a căror profesionalitate este bine verificabilă pe micul ecran.

● **Andrei Bacalu** este o prezență cu totul remarcabilă fiind cunoscut în rîndul telespectatorilor ca realizator al unor emisiuni cu caracter de informare științifică. Avînd o formulă aparent simplă, aceste emisiuni, cunoscute și sub titlul : „Mai aveți o întrebare ?" se remarcă atît prin ținuta științifică cît și prin efortul de-a se situa la nivelul interesului și înțelegerii telespectatorului. În postura de mediator între public și savanți, Andrei Bacalu propune întotdeauna emisiuni interesante, dinamice ; din tematica unei emisiuni Andrei Bacalu știe să întrebe exact „ceea ce-l interesează pe telespectator", „Emisiunile Bacalu" reprezintă puncte de interes în programul TV de aproape un deceniu.

● Pe **Ilie Ciurescu** memoria telespectatorului îl reține drept un avizat comentator al actualității externe (să ne amintim reportajele realizate — prin intervizIune — cu ocazia vizitelor tovarășului Nicolae Ceaușescu pe itinerarii ale păcii și colaborării, prilej cu care reporterul a realizat ample și competente emisiuni. De remarcat, ținuta, sobrietatea și siguranța cu care a realizat și alte comentarii și cronici ale actualității externe.

● **Viorel Grecu** se numără printre realizatorii emisiunilor literar-artistice („Revista..." și „Atelierul de creatic") în cadrul cărora a realizat memorabile interviuri cu oameni de litere (să ne amintim interviurile cu Marin Preda și Ioan Alexandru). Aceste interviuri nu rămîn numai niște momente interesante, apreciabile în spațiul emisiunii. Reporterul ambiționează să realizeze niște dialoguri „esențiale" despre probleme esențiale, pornind de la întrebări care vizează esențialul. Dialogul pe care îl întreține Viorel Grecu cu multă sobrietate și înțelepciune, are grijă să-și mențină interlocutorul în sfera esențialului, de aceea de cele mai multe ori pelicula care fixează aceste interviuri rămîne document de istorie literară.

● Dacă concursurile organizate de radioteleviziune au succes la public, dacă pe scenele și în sălile de concurs plutește o atmosferă fierbinte de întrecere ș.a.m.d. acest lucru îl datorăm negreșit lui **Ion Mustață**, al cărui stil de prezentator și realizator de concursuri cu public se dovedește pînă la ora de față inimitabil. Mereu în vervă, într-un permanent dialog cu scena și sala, pe fază la toate „întorsăturile" unui concurs, entuziasmat sau abătut, în funcție de răspunsurile concurenților, Ion Mustață participă efectiv la desfășurarea concursului, fapt esențial pentru un prezentator.

● Reportajele poetului **George Țărnea** sînt frumoase, în sensul că unelte poetului se simt peste tot de-a lungul reportajelor. Comentariul dens, încărcat de metafore, unda puternică de lirism sînt calități indiscutabile, concurențe serioase ale imaginii propriu-zise. Reporterul știe să-și reprime excesul de personalitate astfel că, pe ansamblu, reportajele lui George Țărnea rămîn memorabile (să reamintim reportajul „O zi în Țara Zarandului").

Mircea Florin Șandru

dreptul tău, e soarta ta ! N-am eu căderea să mă amestec. Poate că la focul ăsta curat, al dragostei tale, să se topească, să se curețe murdăria din...“ „Ești prea sever, Veanule, îl întrerupse Letiția. O să mă duc la el chiar acum, ai să vezi, n-a fost decît o rătăcire de moment... Dacă își cere scuze, deși recunosc, e orgolios, n-o să primească ușor, o să-l ierți, o să vă împăcați ?“ Implorarea ei avea ceva atît de cald, de curat, încît inginerul se simți deodată vinovat, se mustră că-și dăduse drumul la gură. Cu atît mai mult cu cît sughițurile repetate din plînsul Eugeniei, solidară în suferință cu prietena sa, dovedeau că Veanu deschisese, în felul ăsta, o rană nouă, usturătoare, în ființa fetei, și așa pusă la grea încercare, încordată la maximum. De aceea, se grăbi să schimbe tactica : „Îmi cer scuze, fetelor, că v-am supărat atît de rău... Nu trebuia să-mi descarc sufletul, așa, prostește, ca între băieți... Poate ai tu dreptate, Letițio... O fi fost și la el ceva spontan, de moment, o răutate trecătoare... Dea sfîntul să ai tu dreptate... O să vedem... Ca dovadă, însă, că n-am nimic de împărțit cu el, uite, spune-i te autorizez s-o faci cînd vrei tu, chiar și-n seara asta, spune-i că sînt gata să mergem cu toții, da, împreună, la petrecerea de revelion de la uzină...“ „Eu acolo nu mă duc !“ sări Eugenia, terminîndu-și brusc lacrimile, de parcă și le-ar fi drămuit, și le-ar fi gospodărît anume să țină numai pînă în punctul acela al discuției. „De ce, Jenico ?“ o luă la întrebări imediat Letiția, și ea fără o lacrimă în ochi. De ce să nu vii la o petrecere tinerească ? Mai ales că mergem împreună... Uite, eu mă și grăbesc la Teodor, să văd ce s-a întîmplat cu el... De ce s-o fi purtat așa, ca un zăpăcit ? Ne vedem, Jenico, acasă, ți-ai luat cheia, nu ? După ce vă depuneți actele la primărie, te las să te muți aici, la Veanu. E mai frumos ca la mine, recunosc, întinse ea vorba, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic neplăcut în seara aceea. Știi, Veanule, la ce m-am gîndit ? Că Jenica ar putea face liceul seral aici, la uzina voastră... Dacă se va învoi maică-sa...“ „Bine, Letițio, o să vedem, conveni inginerul, bucuros că se salvase, pînă la urmă, din încercarea asta. Se vedea, încă o dată, limpede de tot, că nu cunoștea bine sufletul tainic, generos și contradictoriu al femeii. Mai avea încă destul de învățat, destul de pătimit, pînă să-i cunoască, să-i înțeleagă toate ascunzișurile, toate hieroglifele, atît de greu de descifrat. De îndată ce plecă Letiția, cînd nici nu ajunse bine jos, Eugenia se agăță de gîtul lui și începu să-și ceară iertare pentru plînsul răsucit, nervos, izbucnit din motive nelămurite. Și totuși, dincolo de-acest sentiment de vinovăție, stăruiau în sufletul ei neliniști mai adînci : „Crezi, Veanule, că băiatul ăla, Teodor, chiar vrea să ne facă de ris ? Are ceva cu tine ? E invidios pe dragostea noastră ? Ce crezi tu, spune-mi sincer, ce e de făcut ? Dacă iese un scandal public, nu-mi rămîne decît să mă spînzur...“ „Prostie curată ! se grăbi s-o descurajeze el. Ce scandal? Și de ce ? Pentru că m-am îndrăgostit de tine ? Nu sîntem, fată dragă, nici primii, nici ultimii, care nu vor și care nu pot aștepta zece ani ca să recunoască deschis că se iubesc. Tu crezi ?“ „Cred, dar...“ se întrerupse singură. „Important e să crezi, apoi ne descurcăm noi. Credința, nu-i așa, mută munții din loc ! Ți-am spus : ne facem formele, ne căsătorim, nu mai întrebăm pe nimeni... Uite, chiar mîine o să mă învoiesc de la șeful, și mergem acolo, la doctor. Ai buletinul de biroul populației la tine ?“ „Îl am, confirmă fata. E în poșetă...“ Semn că nu se mai opunea ideii de a-și lega pentru totdeauna, în fața lumii, viața, numele și soarta de viață, de numele și soarta lui Octavian Borcea, inginerul ăsta încomod, frumos, delicat și dur în același timp, care n-avea nimic de actor în el. „O să-i scriu mamei, se consola Eugenia, dar numai după Anul nou, să nu dea năvală mai repede cu scandalul...“ Bine, să-i scrii... O voi ruga și eu pe Letiția, să-i ticluiască și ea o scrisoare frumoasă, liniștitoare. După ce ne ies formele, după ce ne punem pirostriile, cum se zice pe la noi, poate să dea năvală cît vrea... Sau, și mai bine, o să fugim noi la ea, la Tîrnăveni... Ce zici ?“ „Nu mai știu nici eu cum e bine, nu mă întreba...“ se scuză fata. „Dar pentru ce, Jenico, e maică-ta atît de bănuitoare cu tine ?“ Ea se înroși toată, își propti fruntea de pieptul lui lat, bine arcuit, murmurînd înfundat : „Sînt fată din flori, Veanule... Mama se teme să n-o pățesc și eu ca ea... Judecă-mă, batjocorește-mă, fă-mi ce vrei. Acum sînt a ta, numai a ta...“ Inginerul se grăbi să-i întindă paharul de vin, ca nu cumva s-o apuce iar plînsul. Numai că ea, ca prin farmec, nu mai plînse deloc. Poate nu mai avea lacrimi, poate le cheltuise pe toate. Se scufundă, ca hipnotizată, în ochii lui obosiți, cu priviri întrebătoare, neliniștite. Arăta exact ca orice fată care se decide să aleagă definitiv, nu pentru cîteva zile, între maică-sa și un băiat oarecare, abia cunoscut, plin încă de ascunzișuri, poate chiar de prăpăstii, pe care ea nu știa dacă va reuși să le descopere vreodată. În schimb Veanu primise vestea despre sorgintea fetei aproape amuzat. Se controlă, desigur, atent, să n-o supere cumva, să n-o atingă nici cel puțin cu o nuanță de ironie, periculoasă, în asemenea ocazii, ca vitriolul. „Sper, sînt convins că nu te mai îndoiești de dragostea mea... Cum aș putea să te judec ? De ce ? Pentru că te-ai născut ? Dar asta, draga mea, a fost norocul meu, crede-mă ! Nu pot decît să binecuvintez florile din pragul acela de primăvară — te-ai născut în februarie, nu ? — care au împodobit lumea cu tine ! Și ce rău ți-aș putea eu face, pentru tot binele ăsta ? !“ „Acum, zise ea, îmbrățișîndu-l cu lăcomie, cu o senzualitate disperată, de parcă nu l-ar mai fi întîlnit de luni și ani în șir, singurul rău ce mi l-ai putea face, Veanule, ar fi să-l lași pe Teodor ăsta să ne batjocorească... Fă ceva, împacă-te cu el, nu te ambiționa degeaba ! Mi-e teamă, totuși, de gura lumii, de bîrfe și de șușoteli. Știu cît a suferit biata maică-mea din pricina lor... Adevărat, și ea este puțin vinovată, are o gură cît zece...“ se trezi gata de confesii, dacă nu chiar de o mică bîrfă, femeia din ea. Veanu, mobilizat pînă la încordare de îngrijorările ei, nu ezită însă mult. Îi acceptă propunerea : „Bine, fii liniștită, se vor lămuri toate, n-am nimic cu el, ți-am spus...“

(Fragmente de roman)

patrel berceanu

Sisif,

jurnal

V. nu mai am timp
să mă ocup de copii

dar nici să mai uit
ca în atîtea dăți
o floare fragedă
semn de carte într-un manual
despre fericire

VI. uneori o pasăre mi se așează
pe umărul rămas
liber
e prietena mea
atunci îmi dau seama
că greutatea bolovanului
este o glumă.

Arc-en-ciel

ecoul ecoului meu
și-un continent de păuni
își risipesc conturul în ape
sufletul rotund al stelei apex
se-ncuviințează pe-aproape.

Promisiune

n-o să mă vedeți vreodată
cu brațul plin de iarbă
astîmpărînd înfometate
boturi de otomobile

totuși se spune că aș fi rămas
același naiv
poate unde nu cred că o mașină
găsește singură drumul
spre o fîntînă cu ciutura
veche

Ce dacă

nu e puțin lucru
să fii tînăr de bună voie
dacă ești contemporan cu moartea
ce dacă ești mai frumos
cu o inimă
cînd vezi cum intră în lume zorii
cu veacul legat de picioare
dar tu să ai gleznele
numai de iarbă atinse
puțin lucru nu e
încredințat fiind de onestitatea sirenelor
și a tramvaiului
să trăiești prin mila cîntecului de ciocîrlie.

în sus, pe scocul sulinei

pavel perfil

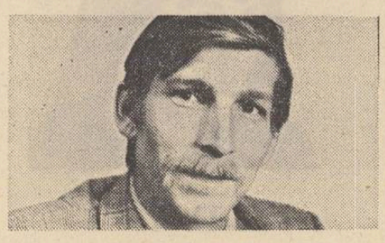

Cîntau bărbații, iar cîntecul umplea malul de flori mari, aspre și țepoase. Urca aidoma volburei pe lujerul de floarea soarelui. Șarpele care se înalță sub fluierul magic. Vinul vechi care te duce pe căi alunecătoare. Surparea malului mîncat de valul apei. Cîntau bărbații în umbra dimineții, acolo unde ceața mai scobea cupe lăptoase. Sub plopișuri, sub sălcii, ștergîndu-se de iarba încă verde-grasă, barca lor cu trei rînduri de rame.

Năvodari ar fi trebuit să fie, dar nu erau. Oameni de pus taliene în ape adînci, de cristal. Au fost. Barcagii pentru trecut o mare sub furtună și nicidecum scocul îngust al Sulinei. Bărbați despre care se spune : cînd se întîlnesc doi și au o litră de răchie fac un cor. Dar nu erau nici asta. Erau prea tineri și prea senini și prea urcau fluviul măturat de scame lăptoase.

Luni dimineața, septembrie 196... Stau la cîrmă — al treisprezecelea, cum ar fi. Șase în cămăși, șase în flanele de lînă. La Ceatal cei cu flanele vor trece la vîsle.

Primii șase în cămăși : sudoarea vine din părul de deasupra frunții, se prelinge pe nas, apoi picură între crevace. Dacă ții palmele căuș un minut-două stringi atîta apă cît să-ți speli mîinile înainte de a le pune pe vîsle. Stamba în carouri, panamaua izabel lipite de spinarea udă leoarcă. Te oprești o clipă, stringi în ispol două înghițituri de apă apoi, din nou, în rînd cu ceilalți, la drum. Cînți, iar saliva e în jurul gurii ca sacizul, pe arcuș. Mîinile. Palmele cu monturi, coline Beștepe, cinci ghebe la scara palmei. Amprentele — tranșee pentru catranul marangozilor și gudronul împletitorilor de vîrșe. Cizme spălate înainte de a te urca în barcă — da, bărbații bat drumul orașului.

Stau la pupa și ascult. Din cînd în cînd curelele ramelor scîrțîie, ceva din scîncetul cocorilor înălțați de plecare. Apa clipocește surd sub carena de stejar. Valuri albe spală malul înierbat. Întreg fluviul petrece ca în ajunul unei mari despărțiri. Oh ! Dimineți de cristal. Dimineți pentru bărbații tineri în cămăși de stambă.

Ce simplu e cînd obosești muncind. Nimic nu-ți încarcă sufletul, senin și cumsecade rupi piinea și nu tresari cînd cineva îți spune bună ziua. Mîncați întîi voi, cei cu flanelele pe voi. Chemați-i apoi și pe ceilalți. În timpul ăsta doar apa, malul și plopii stîrnesc ecou — caligrafia păsării în oglinda lacului vrăjit.

La Ceatal, obosiții, transpirații și flăminzii iau locul celor în flanele. Malurile se umplu din nou de flori mari, aspre și țepoase. Se apropie orașul... Un oraș pentru Alexa Hariton, Alexa Ion, Alexa Petre, Chirilă Pavel, Chirilă Petre. Chirilă Ilie, Nepohoda Bartolomeu, Nepohoda Gheorghe, Nepohoda Vasile, Tingire Petre, Tingire Lazăr, Tingire Traian. Un oraș pentru primii trei din Crișan, pentru neamul lui Chirilă din Gorgova, pentru Nepohoda din Caraorman, pentru băieții lui Tingire din Ilgani. Numai eu eram veneticul. Copilul, piticul, absentul, inutilul cîrmaci.

Cînd șase bărbați tineri trag la vîsle, cîrmaciul e o povară. Atunci e dator să cînte. Să urce cîntul — privighetoare printre vulturi. Aripă lîngă aripă, să spargă valurile, să facă din firul văii clopot de aramă.

II

S-au despărțit de fluviu pentru o lună, apoi la două luni o dată mai vîsleau. Îl vedeau de departe — pîrtie de argint viu, biciuită de vînturi, încrețit ca brîul de la podiovca credincioșilor. Oftau serile în baracă. Cîntau, își dregeau hainele murdărite peste zi. Răsuna baraca sub cîntul lor, aidoma unui rug înalt din stuf de plaur. Noaptea se mai trezea cîte unul vîslind la vale, pe scocul Sulinei. Dar rămîneau, continuau să rămînă pe colina aceea ridicată cu o sulință deasupra Tulcei.

„Mai stăm ?“ se întrebau.

„Mai stăm“, își răspundeau.

În martie au plecat din nou acasă. Tot cu barca aia cu trei rînduri de rame. Era vremea scrumbiei. Mai puțină pe Sulinei, mai multă pe Sfîntu Gheorghe. Dar și pe Sulinei satele trăiesc așa cum se cuvine momentul.

„Rămîneți acasă“, au zis ăi bătrîni — Alexa, Chirilă, Nepohoda, Tingire. „Lumea cîștigă cincișase mii pe lună în vremea asta, iar voi v-ați ales cu un radio și un rînd de haine. Orașul, fir-ar mama lui să fie. Fetele, io-tă-le, vor să vină și ele după voi“.

Aveau dreptate — n-aveau dreptate. Aveau : satele se uscau ca papura în august, cînd scade apa, iar nămolul e numai crăpături. Vlaga lumii — tinerii — urcă în bărci, în vapoare și pleacă. Alde Nepohoda au treizeci de porci în baltă, cine-i mai îndrumă prin hățișuri ? N-aveau dreptate : orașul avea nevoie de oameni pentru uzinele care se ridicau. De unde să vină acești oameni : din Neamț, Botoșani, sau Apuseni ? Veneau și de acolo, puțini, cîțiva și pentru scurt timp. Pentru că și-n Neamț, și-n Botoșani, și-n Apuseni se construiesc uzine. Și acolo e nevoie de oameni. „O fi — zic tații, unchii și cumnații, da ce facem, că de atîtea uzine lumea mănîncă conserve și pește congelat. Acolo o să ajungeți — la pește adus de la mama dracului și ceapă stoarsă de apă“.

Aveau — n-aveau dreptate. Băieții îi ascultau, n-aveau ce face. Cînd să dea un răspuns — n-aveau cuvinte. Își lipeau bărbia de piept, ochii în podele. Un „Mdaa“ spus cu o jumătate de gură, care putea să însemne orice : și da și nu și mai vedem noi. Au trecut cinci ape și vor mai trece cinci peste casele bătrînilor, dar, e lucru știut, oamenii nu se vor clinti din loc. Nepohoda ăl bătrîn are casa lîngă o dună de nisip. Îi intră piatra în blide, vulpile din strejărișuri i-au căsăpit jumătate din găini, apa o aduce toma din Litcov, de la trei kilometri, cu catîrul, dar n-ar pleca de acolo nici tăiat. La ăia cu prea multă apă sub case necazul e altul. Dar și ei se țin locului, ca bacteria de rădăcina mazării. Au — n-au dreptate bătrînii din partea aia a apelor ?

III

Toți doisprezece s-au întors la Tulcea. Prima dată cînd au venit cu vaporul. Începuse campania scrumbiei — încercaseră ei să-și explice această ciudată despărțire de sat —, era mare nevoie de bărci mari, cu trei rînduri de rame. Loc pentru un rînd de setci, loc pentru peștele prins, basca cei doi oameni care trebuie să se fițiie de colo-colo. Dar nu era numai asta. Coceau cu toții un gînd mai acru. Sindicatul și U.T.C.-ul de acolo de la șantier promiseseră locuri la cămin. Baraca urma să devină doar vestiar, magazie de scule și alte cele. Ei, din cauza asta, barca cu trei rînduri de rame, barca cu miros de plecare, nu-și mai aveau rostul. O clădire din chirpic, cărămidă, sau pămînt prins în țesătura parilor e făcută să țină mai mulți ani — zece, o generație. Și, pe urmă, mai era ceva : Nepohoda și Chirilă s-au înscris la un curs de calificare. Nu mai visleau pămîntul, subpămîntul, învățau să lege fier pe fier și să facă o mașină. Cu asta i-au impuns și pe ceilalți șase : Tingire și Alexa. Au intrat în echipa unui meșter sudor. Sulinean, deci tot de pe acolo.

Făceau, dregeau, căutau justificări. Culegeau ziua „probe“ pentru sfada de noapte, în vis, cu bătrînii : „Sulinean, deci de pe aici“. Sau „Să faci motoarele să meargă, așa ca alea de la stăvilarele de pe Litcov“. Ciudat, tații, unchii și cumnații tăceau. Acceptau plecarea bărbaților tineri ? Puteai crede orice și, mai ales asta în primul rînd.

Prin '71 unul din Chirilă și-a găsit o fată. O cunoscuse mai demult, de cînd cu plimbarea în bărcile de oraș, dar abia acu a găsit-o. S-au mutat la două camere și, cu ea s-a mutat și din șantier. Combinatul de aluminiu urma să intre în lucru. Era nevoie de lăcătuși. Fata, tot lăcătuș, s-au dus într-acolo. Om bun, cumsecade, meserias proaspăt școlit — l-au primit cu brațele deschise. Așta a fost începutul. Fărîma de timp în care rizi în dungă să vadă lumea că ai trecut un hop. Dar cîte gînduri nu ți se adună-n cap și nu dau în clocot ? Ai tăi mai sînt acolo, în grînduri, nu i-ai văzut — descoperi surprins — de vreo șase luni. Ăla s-a însurat, noi ce facem? Auzi, cu casele se stă mai prost. Nu-i nimic, îți cumperi pe bani, pe credit. Descoperi — iar surprins — că un anume gen de casă îți face cu ochiul. Nu aia din baltă, săltată pe pari din salcîm dați cu catran. Stau bătrînii acolo, nu zici că nu stau, dar aluneci puțin cu gîndul și iese că hurdughia săltată-n pari e un fel de mic muzeu al familiei. În dosar, cînd e să intri în partid, scrii că tata e pescar — muncitor ? țăran ? ceva mai pe la mijloc — iar tu, lăcătuș, sudor. Muncitor, sigur, muncitor. Om al orașului, om de uzină. Atunci te întorci un pic în urmă și vezi ce lung, ce greu, ce împovărător a fost drumul. Distanța dintre cuvinte e așa, chestie de dosar, dar dincolo de ea ? Ți se mai par pescarii un muzeu viu și în aer liber ? Ce greu e să dai un răspuns. Oh !! Ce greu e să dai un răspuns cînd îți amintești ce frumos cînta odată scocul de lut al Sulinei. Și bărbații tineri în cămăși de stambă, și barca cu trei rînduri de rame, și urcarea — impresionantă urcare — pe pîrtia apei.

„În concediu mă duc să repar casa bătrînului“ — îl auzi. Au trecut cinci, șase, zece ani, multe, atît de multe s-au schimbat, dar casa aia — șașie, șuie, reumatică — trebuie neapărat reparată. E bine să ai unde merge după ce ai coborît scara blocului.

gabriel chifu

Septembrie

Miros de fum, de aur topit, de cocori.
Ca un cocoș sălbatic mustul
cîntă și zboară peste oraș șuierînd.
Un singur bob de grîu
umple hambarul.
Din cauza fructelor satul ca un rug aprins
luminează pînă la mari depărtări
în trecut și în viitor.
O albină în loc de polen cară sub aripă
cîmpia.
Alături de mine o femeie tînără
cu o pădure arămie își piaptănă
părul nemărginit, fabulos.

Septembrie sfînt, mi-aș da foc
ca să vezi tu să treci
nevătămat
dintr-un secol în altul.

Fără titlu

Fiecare cuvînt de îndată
ce-l pierd din vedere
devine obiect
care grăbit începe să ruginească
devine vietate
care grăbită începe să sufere

rugină harnică — sufletul nostru macină
macină
inexistentul

la căderea serii voi ieși din casă
și aidoma mării
mă voi izbi de stînci și de țărmuri
mă voi sparge în mii de valuri
murind și născîndu-mă murind și născîndu-mă

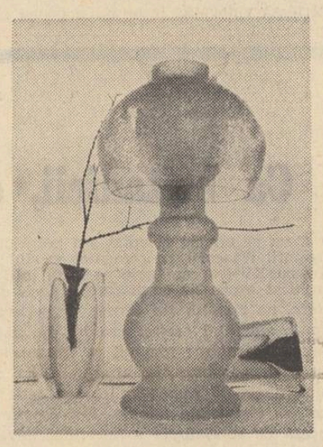

Discotecă

Ca o sticlă de șampanie
explodează, se revarsă discoteca.
Tinerii de pe ring dansînd
se ridică deasupra orașului, —
în locul inimii ei au niște fluturi,
se înalță, se înalță,
nu știu cum o corabie nu a nimerit
în mare,
ci a ajuns în ochii lor lărgiți și plutește...

Cine mai poate azi să oprească
cu un trandafir o oștire ?
Toată noaptea o pădure
trece pe străzile orașului ca
o sentinelă sau ca o fantomă — în vreme ce

tinerii aceia dansînd,
încă mai dansînd se înalță se înalță,
n-au terminat dansul, dansează
nici nu observă cum acolo sus Orfeu
îi topește și apoi îi naște printre corzile
harfei :
sunete, cîntece miraculoase
susținînd cerul și stelele.

radio

r

Un reporter al simplității

De cîte ori duminica n-am deschis radioul pentru a ne întoarce iarăși și iarăși la virsta pasiunilor, fie că era vorba despre zmee propulsate cu ajutorul complicatelor motorase de producție proprie celor ce se bucurau de coada zmeului, fie că era vorba de colecționari pasionați de canari, monede etc. pentru a ne întreba, așa cum stă în firea omului, ce mai fac și alți oameni, cu ce-și mai petrec ei timpul liber ! Ne împlineam astfel dorința de a fi într-o zi de duminică un pic amuzați, un pic gînditori, un pic contrariați, dar fără îndoială îmbogățiți sufletește după ce vreme de-un ceas ascultam **Divertis-clubul.** Duminică de duminică, dădeam peste inflexiunile voioase, tinerești ale unui om ce părea că știe să vadă și altfel decît noi cele înconjurătoare.

Emisiunile lui Sergiu Deleanu cultivau cu multă pregnanță autenticitatea, pulsul adevărat al vieții și al trăirii. Dialogurile pe care le susținea erau atît de firești încît aveai senzația certă că nu există nici un fel de unealtă de transmisie, de înregistrare sau redare; ele păreau a se desfășura ca un joc de spirit între niște oameni care s-au cunoscut și se confesează fără false probleme, într-o adevărată dispută a inteligenței și a bunului simț. Vorbind cu simplitate despre fața mai puțin revelată a lucrurilor, avînd pasiunea descoperirii în însuși faptul comun a elementului de atracție, instruind într-o formă atît de plăcută încît nu era nici un efort de a reține cele ce auzeai de la emisiunile sale, Sergiu Deleanu avea delicatețea sufletească, farmecul personal al unui OM.

Mi s-a întîmplat ca după emisiunea realizată de Sergiu Deleanu și Tudor Liviu Samoilă la Bistrița-Năsăud să vizitez orașul și vreme de cîteva momente am avut senzația certă că-l recunosc de parcă aș fi trăit ani de zile acolo. Era meritul emisiunii de a-mi fi făcut dintr-un oraș pe care-l văzusem într-o singură după-amiază în vremea studenției un loc plăcut în care mă simțeam ciudat de plăcut, în care știam cu certitudine care sînt preferințele și obiceiurile oamenilor de aici.

Nu-mi puteam imagina că doar la cîteva zile de la întoarcerea mea de la Bistrița-Năsăud aveam să aflu că nu-l voi mai vedea pe Sergiu Deleanu, că nu voi mai avea altfel prilejul de a-mi comunica prețuirea decît prin acest ultim omagiu (fără ca el s-o mai afle vreodată) pentru dragostea lui față de ascultători, față de oameni.

Mîine, la ora obișnuită, „Divertis“-ul, va transmite ultima emisiune semnată de Sergiu Deleanu. Pentru că, deși suferise mai demult accidentul, emisiunea era deja gata. Conștiinciozitatea și talentul nu i-ar fi permis ca emisiunea să nu fie terminată mult înainte de transmiterea ei pe post. Ne vom minuna din nou de pasiunile oamenilor, ne vom îmbogăți cunoștințele dar ne vom simți triști și, fără îndoială, ne va cuprinde un mare gol.

Constantin Stan

plastică

p

Mihai Topa Constantin Nițescu

În holul Teatrului de comedie, Mihai Topa a expus o suită de lucrări de o generoasă sensibilitate. Repertoriul imaginilor pictorului este destul de diferențiat în ciuda faptului că ceea ce îi concentrează atenția cu precădere nu este atît realitatea vizibilă, cît o anume proiecție interioară a ei filtrată cu grijă, astfel încît să se încarce cu o potențialitate simbolică. În procesele de simbolizare, se știe, se operează de regulă reductiv, în actul selecției, asupra materialului figurativ, extrăgîndu-se acea gamă redusă de imagini cu o anume încărcătură de semnificații. Convins de faptul că pe această cale există riscul fie de a recalchia experiențe consumate, fie de a vina cu orice preț o idee care să rezulte dintr-o deliberată operație de debarasare, de elemente parazitare structurii compoziționale spre care se tinde, Mihai Topa a optat pentru realizarea efectului simbolic prin simplul transfer de calități la nivelul realității vizibile. Se creează astfel impresia că apartenența obiectului, a imaginii, la un univers, din care firesc face parte, are o anume doză de nefiresc, acel nefiresc al visului, cînd irealitatea își formează propriile contexte. Este un vis fără tensiune dramatică, frumos am putea spune : cu cavaleri împăturiți în propria armură, cu case și copaci dizolvați într-o atmosferă învăluitoare, cu cai roșiatici în ținuturi din care a mai rămas doar haloul amintirii, cu năluci moarte a căror geometrie abia mai poate fi întregită datorită confruntării formei cu ambiantul.

•

Recentul laureat (cu premiul III) al Festivalului Național „Cîntarea României“ a prezentat la Galeria „Orizont“ o suită de picturi în care și-a propus să fixeze fie imaginea unor locuri ale căror nume au ecouri grave în memoria noastră (Paralissum, Histria, Vaslui, Tîrgoviște, Călugăreni), fie chipul unor personaje de amplă rezonanță istorică, ale căror nume se asociază indisolubil cu acela al respectivelor locuri (Vlad Țepeș, Ștefan, Mihai). În compoziția istorică ca și în peisaj Constantin Nițescu vădește o siguranță matură. El simplifică detaliile fără ca prin aceasta să creeze o senzație de paupertate. Dealurile, podurile, casele și apele din riurile sale respiră toate o anume energie a materiei — rezultat al delimitărilor destul de nete între masele de culoare. Eroii săi tind parcă să se smulgă din pînza timpului — sugerat prin mari mase monocrome — și să-și recapete înfățișarea. Grafismele ce delimitează contururile siluetelor au eleganța lor, independent de faptul că se pot exprima rezerve atît asupra echilibrului formelor cît și asupra pregnanței lor. Constantin Nițescu este stăpîn pe mijloacele sale de exprimare.

Grigore Arbore

muzică

m

Așezare de nume

Spre deosebire de scriitori, pentru care o primă carte înseamnă debutul în literatură, interpreții au de susținut numeroase apariții în fața publicului, anul lor de real început solistic fiind acela în care au concertat de mai multe ori. Numele „fixate“ de 1977 sînt de virste amestecate, muzicieni formați, elevi, studenți, care, datorită numeroaselor recitaluri organizate în acest an fie de „Societatea Muzica“, fie de Filarmonică sau de Conservator, s-au distins dintr-o întreagă pleiadă de tineri soliști. Este cert că școala românească nu trece și nu va trece niciînd printr-o „criză“, dat fiind că nu se bazează numai pe o abundență de noi afirmări, ci și pe permanența datorată studiului neîntrerupt și seriozității.

Să trecem în revistă cîteva din succesele ultimelor două săptămîni : la Sala Mică, violoncelistul **Andrei Csaba,** sensibil prețuitor al culorii, dînd fie „Pastoralei“ de Couperin, fie „Habanerei“ de Ravel sau Sonatei de César Franck acea linie caldă, condusă de imaginație : pianiștii **Iustin Oprean** (cu un repertoriu „crucial“ — Bach, Brahms, Enescu, priviți cu seriozitate și ceremonioasă gravitate) și **Remus Manoleanu,** celebrînd cu sobrietate sau pasionată strălucire. Duminică, 18 decembrie, l-am ascultat pe violonistul **Dinu Bogdănaș** (la pian **Rodica Băluță)** a cărui viziune se sprijină pe o percepție transfiguratoare și pentru care imaginile avintate, tehnica și stilizarea se întrepătrund într-o subtilă și totuși severă țesătură. De la puritatea lui Vivaldi sau suportul conceptual al Sonatei nr. 4 de E. Ysaye pînă la încărcătura de fabulos, de simboluri, în „Mitul Fintina Aretuzei“ de Karol Szymanovsky, sau la bucuria exteriorizată în „Rondo“ de Vasile Timiș și „I palpiti“ de Paganini, Dinu Bogdănaș a dovedit o stăpînire a stilurilor care demonstrează nu numai studiu perseverent și talent, ci și reală cultură. O altă revelație a serii a constituit-o soprana **Luminița Teleabă** (la pian **Adriana Lugojan)** — de data aceasta prin luminozitate, transparență și, în liedurile de Haydn și Mozart, prin prospețime, chiar ingenuitate. Contrabasistul **Cornel Racu** a impresionat prin liniște interioară, prin discernerea melosului bizantin la Paul Constantinescu și Tudor Ciortea.

Iată numai cîteva nume dintre cele care, aproape ca un bilanț al aparițiilor lor în 1977, și-au definitivat o prezență remarcabilă în viața muzicală.

Grete Tartler

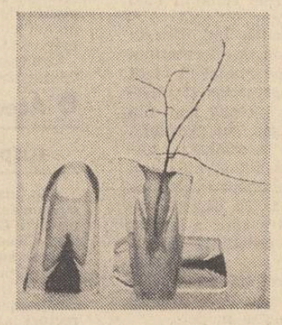

CRONICA LITERARĂ

Ana Blandiana:

SOMNUL DIN SOMN

Cu o față întoarsă spre natură și spre realități exterioare și, cu o alta, spre natura care ne definește în modul cel mai propriu, poezia Anei Blandiana caută un cifru nu neapărat ideal, dar cel puțin acceptabil al existenței umane. Căci, vegheată și refractată de către „ochiul cel sigur, înlăcrimat și miop" al celei dintîi, existența noastră cunoaște momente de unitate și de acord interior și, deopotrivă, momente de antinomie, de dezechilibru și de oscilație a elementelor ei. Nici o copie perfect fidelă după natură, după o natură oarbă, instinctuală, neinfuzată de spirit chiar și în clipele de virf, nici o îndepărtare traumatizantă de legitățile ei firești nu pot fi căile demne de ales, și ceea ce preconizează poeta, întru stabilitatea armonioasă a ființei umane, este o cale de mijloc, conștientizat naturistă dacă se poate spune astfel, o asumare încărcată de fervoare și în același timp severă a existenței. Într-un prim plan, lumea pe care o închipuie Ana Blandiana este o lume o polilor opuși, profund contradictorii la o privire superficială. Ea se ordonează într-un lanț de antinomii, în esență aceleași : trup și spirit, senzație și conștiință, sacru și profan, viață și moarte, pur și impur, abandon și luciditate etc. În foarte frumoasa poezie care deschide volumul de față **(Dealuri)**, poezie scrisă în stilul concis și limpede, imediat reperabil, al poetei, cu ideea plasticizată în metaforă, realitatea se lasă contemplată și absorbită totodată din două unghiuri total diferite, deși complementare : „Dealuri, dulci sfere-mpădurite / Ascunse jumătate în pămînt / Ca să se poată bucura și morții / De carnea voastră rotunjită blînd. // Poate un mort stă ca și mine-acum, / Ascultă veșniciile cum cură, / Își amintește vechi vieți pe rînd / Și contemplîndu-vă murmură : // Dealuri, dulci sfere-mpădurite / Ascunse jumătate în văzduh / Ca să se poată bucura și vii / De nesfîrșit de blîndul vostru duh...".

Dar, deși crescute dintr-un trunchi comun, împletind în sevele lui pînă la confuzie și pînă la amestec al stărilor materiei viața și moartea, moartea și viața, cele două viziuni nu pot fi acceptate totalitar și în exclusivitate. Disputîndu-și rînd pe rînd poezia și conștiința poetei, preaplinul vital și sterilitatea, chiar aparentă, a morții nu mulțumesc ca soluții definitive. Pînă una alta, însă, lirismul Anei Blandiana se rotește magnetic în sfera de atracție a celor doi poli, refuzînd de fiecare dată impactul decisiv și integrator. Despărțite ca de geana unei pelicule, lucrurile cheamă opusul lor într-o armonie a contrariilor de densitatea unui precipitat în care moleculele nu s-au ales deplin și dacă, aici, iubirea presupune ura, iar binele presupune răul, de asemeni, există un trup solar și unul selenar, un trup al vieții și unul al visului, o ordine a naturii care are alături, nedesmințit, dezordinea. Cîntînd fie glacialitatea hibernală a stelelor, fie anotimpul „lubric" al verii, cîntînd fie înstrăinarea și depărtarea mărilor de gheață, fie impudoarea acaparantă a fructelor coapte, cîntînd, deopotrivă, invazia deslănțuită a senzațiilor și cenzura responsabilă pe care le-o pune în cale spiritul veșnic în stare de alertă, poezia Anei Blandiana nu cantonează optativ în nici unul din locurile care ar însemna nu atît stabilitate, ci stagnarea pură și simplă a ființei. Fără de a se contrazice definitiv și iremediabil și păstrîndu-se mereu în marginile unei stări de misterioasă vinovăție, incantațiile poetei alunecă ușor dintr-un domeniu în celălalt și exaltarea momentană a senzației, de pildă, cuprinde ca pe o conștiință negativă și reversul ei : „Mi-am așternut un braț de fîn în umbra, / Mai sclipitoare decît lumina, a frunzelor galbene, / Așezate-ntre mine și soare pe crengile nucului / Devenite golașe și firave de atîta văzduh. / M-am întins cu fața la cer în iarba uscată, / Goală de gînduri și de dorințe, fără cuvînt, / Numai miros, numai auz, numai privire, / Și-am așteptat să treacă după amiaza. / Lungi ore întregi în care n-am fost decît trup / Uitat în mireasma adîncă, asemenea fructului / Fericit că vremea îl coace trecînd / Și-l face dulce și bun putrezirii. / Tăcere-ntreruptă doar de foșnetul aspru al frunzei / Aproape lemnoase de nuc, plutind nesfîrșit, / În timp ce pe cer constelații mișcătoare de păsări / Sînt înlocuite de stele mirate timid" **(Imn)**.

Cum alternativele exacerbate sînt excluse din această poezie, poezie a dorințelor pururi regenerate prin însăși condiția lor de virtualitate, și cum ceea ce se caută — fericirea și acordul ființei — se află la egală distanță de termenii opoziționali, în climatul afectiv al poetei își face loc limanul salvator al unei zone de grabiță, de tranziție, de indecizie, tărîm real și imaginar în același timp „unde viața sfîrșește, dar nu începe moartea", cu alte cuvinte, un spațiu privilegiat al tuturor deschiderilor și al tuturor înțelegerilor, răsfrîngere a naturii asupra comportamentului nostru și răsfringere a legii morale asupra ordinii naturistice. Ce este acest „spațiu" al posibilului perpetuu, această stare de neîmplinire împlinită, **presupunînd atît o etică dedusă**, cît și o observație sistematizată etic și pe care ordinea firii o realizează, de pildă, în sempiterna și exemplara ei continuitate ? El poate fi aproximat printr-o oscilație fecundă, înglobatoare și comprehensivă între antinomiile existenței. printr-o „plutire" între fructe și frunze, între realizare și dorință, așadar, care se confundă aici cu însăși aflarea fericirii **(Această plutire)**. Poate fi, de asemeni, nu o ștergere ignorantă și parțială a opozițiilor vieții, ci o comunicare fructuoasă, deplin probantă a statutului ființei într-o dezvăluire vie și lucidă în egală măsură : „Dar eu visez amiaza-mbrățișată / De frigul dimineții și al serii, / Ora de miere, galbena zăpadă / Pe care-o ning din crengi învinse merii..." **(Mă-ntorc în toamnă)**.

Această aspirație de a uni contrariile prin ceea ce au ele mai pregnant uman traversează ca un fir roșu toată poezia Anei Blandiana, poezie care își găsește expresiile cele mai fericite atunci cînd laturile antinomice ale firii se împacă nu într-o confortabilă unitate, ci într-o continuitate reală a ființei, uneori orgolioasă, uneori umilă, uneori răzvrătită, dar mereu într-o ascuțită stare de pîndă după disponibilitatea capabilă să ne releve cel mai plenar. Teluricul și spiritualul coexistă aici nu o dată, jinduind împreună să înalțe dacă nu ființa perfectă sau fericirea fără pată, iluzorie și superficială, măcar să întreprindă regăsirea nucleelor celor mai iradiante pentru umanitatea din noi. O etică a mobilității în stabilitate, o etică a concentrării și a densității se exprimă în cîntece de o mare frumusețe și de o indiscutabilă finețe de mesaj : „De ce nu ne-am întoarce în livezi, / În liniștea-ntreruptă doar de poame, / Unde pe mii de ani nainte vezi / Rostogolindu-se aceleași toamne ; // Și orice spaime ar aduce norii / Din răscolite ceruri megieșe, / Ca-n cele mai de mult istorii / Cireșii murmură cireșe // Legile basmelor se schimbă / Zadarnic printre paradise, / În doar de ei știuta limbă / Caișii spun mereu caise ; // Și ca și cum nimic în lume / Nu-i poate face să dispere, / Cînd zările descresc, anume / Merii îngînă veșnic mere. // Oh, pomii, frați de cruce și de țară, / Legați ca noi de vînt și de pămînt, / Cînd timpul singură-l măsoară / Bătaia fructelor căzînd... **(În livezi)**.

Căci aparent cultivînd indecizia sau chiar indiferența, poezia Anei Blandiana este un flux și un reflux prin care subiectivitatea regăsește realitatea, iar realitatea operează un adevărat transfer de vitalism subiectivității : „Cînd voi fi-mbătrînit destul / Să nu îmi mai doresc să mor, / O să mă sui într-un pătul / Cu miros bun, adormitor // De grîu încins sub bolți de stuh, / De floarea-soarelui uscată, / De praf bătrîn și de văzduh / Pe care-l știu de altădată ; // O să mă-ntind printre grămezi, / Fără dorințe, fără gînd / Și nici măcar n-o să visez / Perechi de vorbe-alunecînd ; // În dulcele coșciug de boabe, / Voi sta zîmbind cu ochii-nchiși / Și-o să îmi joace pe pleoape / O rază din acoperiș ; // Uimită fără de pricină, / Din cînd în cînd o să adorm, / Mă va trezi cîte-o albină / Cu bîzîitul ei enorm, // Curînd miresmele vecine / Mă vor topi în sinea lor, / Voi fi bătrînă, va fi bine / Și nu-mi voi mai dori să mor" **(Cînd voi fi-mbătrînit)**.

Dan Cristea

CARTEA DE DEBUT

Un eseu analitic excepțional (II)

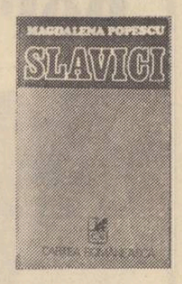

Am numit lucrarea Magdalenei Popescu **eseu analitic** nu întîmplător. Deși de proporții impozante, cercetarea sa nu constituie o monografie de tip clasic **(Viața și opera)**. Autoarea respinge în chip deliberat ideea de a-și informa, de a-și documenta cititorii. Intenția expresă este de a realiza o interpretare în sine a operei și personalității slaviniene, investigația situîndu-se în interioritatea artistic-problematică și, respectiv, spiritual-temperamentală a acestora. Datele propriu-zise, în ordinea expunerii rezumative, atentă la coerența strict istoricistă, atît în ceea ce privește biografia operei cît și biografia scriitorului, sînt solicitate cu maximă zgîrcenie. Am spune că **Slavici**-ul Magdalenei Popescu se adresează aproape exclusiv cititorului care **știe tot**, acelui cititor care este pe deplin informat în legătură cu „dosarul" operei și vieții autorului romanului **Mara**. Ideea călăuzitoare a demersului critic este că adevăratul Slavici de-abia acum poate fi descoperit și înțeles, adică în momentul cînd cunoașterea biobibliografică pare a se fi încheiat, favorizînd și făcînd loc tipului de cunoaștere exclusiv existențială a operei și a plăsmuitorului ei. În ultimă instanță, clasicitatea autentică a operei scriitorului, mai exact viabilitatea ei perpetuă, modernitatea ei intrinsecă, se relevă odată cu întreprinderea unei asemenea schimbări de regim critic. Observînd deci că fără travaliul depus de editorii și cercetătorii ce s-au aplecat cu atîta rîvnă asupra dosarului Slavici (ne gîndim în primul rînd la rodnica activitate desfășurată de D. Vatamaniuc) o tentativă precum cea de față aproape că nu s-ar fi justificat, să reținem că istoria noastră literară de azi, prin lucrarea Magdalenei Popescu, își dovedește unele dintre disponibilitățile ei de indiscutabilă acuitate modernă.

Prevalîndu-se de „diagrama dinamicii interioare" a portretului moral al scriitorului, Magdalena Popescu — cum am arătat — distinge cele trei mari etape în evoluția operei epice slaviciene. Constatarea de principiu este că eul metafizic al scriitorului, tributar în structura sa specifică pînă la obsesie celui empiric, capătă întruchipări artistice de o tipicitate nebănuită pînă acum. Sentimentul că ne aflăm în prezența unei proze de neobișnuită iradiație ideatică își trage izvorul tocmai din neistovita ei tensiune confesivă, element ce își disimulează prezența grație marii capacități a scriitorului de obiectivare a epicului. **Popa Tanda** și celelalte nuvele al căror semn distinctiv îl formează aplecarea spre idilism și reverie se plăsmuiesc în spiritul unei nostalgii artistice ce se revendică de la aspirațiile social-morale ale unei lumi pe care încă tînărul junimist Slavici o revede în alcătuirea ei cu ochiul amintirii, opunînd-o durelor descoperiri și dezamăgiri procurate de prezentul social-istoric. O asemenea „derută dispersată — apreciază autoarea — e compensată tocmai acum de literatura pe care (Slavici) o scrie construind imaginea nostalgică a locului ideal și interzis, suprem ordonat de norme și tradiții". Ca judecată critică finală, nuvelele din seria deschisă de **Popa Tanda** primesc acest diagnostic revelator : „Așadar, scriitorul mînează cîteva convenții ale literaturii din epocă, printr-o injectare energică de real, dar în același timp instituie noi convenții, care țin de idealizare. Estompa sentimentului, care nu devine niciodată patimă, absența voinței ca factor de dramatizare a conflictului interior, înlăturarea întîmplării ca formă de manifestare a destinului nefast, îi permite construirea unui univers mirific, cu atît mai credibil în idealitatea lui surizătoare, cu cît materialul brut este mai real, mai concret. Realul nu servește aici decît la acreditarea idealului". Chiar dacă nu putem trece cu vederea o seamă de supărătoare excese metodologizante **(scheme grafice**, codificări, clasificări și **subclasificări** fărîmițate) evidente piedici în calea lecturii **cursive** și, la urma urmei, participative, a textului critic, trebuie să spunem că „teza" se bucură de o excelentă demonstrație.

Analiza prozei slaviciene de după 1880 (cap. **Sistemul lumii)** cade sub unghiul de incidență aparținînd altor date înscrise în biografia scriitorului. Fapt bine cunoscut, biografia lui Slavici din perioada elaborării marilor nuvele e presărată cu nenumărate avataruri înscrise atît în sfera existenței intime cît și în aceea a existenței sociale. Disimularea prin scris a acestei stări de lucruri (elaborarea nuvelelor „idilice") nu putea continua la nesfîrșit, observă Magdalena Popescu. Maturizarea artistică a scriitorului se produce odată cu trecerea de la „exterioritatea" la „interioritatea" existenței sale, semnul supremei obiectivări față de sine : „Înainte de a-și da seama unde-l aduseră acea obiectivare a observației și relaxata expresie de sine, el intrase în tărîmul absolut al artei, acela care pretinde subordonarea definitivă a creatorului țelurilor supreme ale creației, predarea lui integrală, angajarea totală a ființei. În marile nuvele, Slavici se exprimă pînă la desființare, ipostaziindu-și latențele necunoscute în personaje ferme și liminare. Se descoperea pe sine așa cum nu se știuse și nu se voia". Unghiul critic ce guvernează analiza tripticului **Moara cu noroc, Pădureanca, Mara** se eliberează complet de obsesiile metodologizante, făcînd loc unei percepții de excepțională adîncime estetică. Premisele sînt sugerate de Slavici însuși, de vreme ce, în chip de motto, la începutul capitolului sînt inserate aceste reflecții extrase din mărturiile sale : „...este o putere tainică ce lucrează prin oameni și le luminează mințile [...] toate vin de la această putere, pe care nimic nu o covîrșește [...]". Schimbarea perspectivei din care este scrutată existența individului uman este deci cu totul alta acum. De aceea, prin personajele lor, **Moara cu noroc, Pădureanca** și **Mara** aspiră la statutul de „tragedii ale destinului". Corelînd sugestiile propuse de scriitor cu unele dintre cele mai pregnante postulate vizînd esența tragicului avansate de poetica modernă, în acest punct, Magdalena Popescu întreprinde o analiză atît de insolită încît ne este de-a dreptul greu să ne gîndim la aceia care vor fi văzînd în Slavici, și azi, scriitorul „poporal" premergător al sămănătorismului.

Nicolae Ciobanu

Scrisoare de aer

(Urmare din pag. 1)

de ritual, în fruntea unei procesiuni numai de tensiune artistică.

Mi-aduc aminte că la începutul artei filmului (și să remarcați indeobște că, începutul începe întotdeauna cu o capodoperă), într-un film numit „Ivan cel Groaznic", există o imagine aproape desenată. În prim plan, profilul negru aproape de strigoi al țarului, iar în plan secund, pe un cîmp alb și nesfîrșit de zăpadă, un imens șir de oameni, — ca un șarpe punctiform —, înaintînd cu prapuri.

Îndrăznesc să spun, că dintr-o astfel de imagine, Bernea și-a ales prapurele ca pe o parașută inversă, ce ține spiritul atîrnat de ea, coborînd încet spre ceruri.

Bernea neagă coloarea albă, ca fiind mult prea bogată, oprind discul lui Newton.

Spițe risipite, foarte colorate, el însuși osie a lor, Bernea este, și de aceea suntem alături de el.

PREZENȚE

● Vineri, 16 decembrie a.c. a avut loc o seară bacoviană desfășurată sub genericul „Copacii albi, copacii negri", titlu care ne introduce în atmosfera acestei luni, amintindu-ne de versurile poetului : „Te uită cum ninge Decembre!"...

Poetul Mihai Adrian Eres, alături de poetul chilian Omar Lara și poetul peruan Luiz Fernando Ramirez au citit din versurile lui George Bacovia, unele în traducere. Serii bacoviene i s-au adăugat și alți iubitori ai versului poetului, precum și interpreți de muzică tînără, membri ai cenaclului literar „Orizonturi noi".

Gazdele, poeta Agatha Grigorescu-Bacovia și Gabriel Bacovia, au completat momentul poetic citind, din creațiile proprii, versuri dedicate lui Bacovia. Seara de poezie s-a încheiat ascultînd cu emoție glasul poetului... „Te uită cum ninge Decembre!".

C.D.

SPORT

Ca britanicii, dar și în campionat!

● Ceea ce era de așteptat s-a petrecut. Deși cîștigători, francezii au comentat meciul lor de rugby cu XV-lea românesc ca niște înfrînți. Ei au criticat aspru pe omul care a decis de fapt victoria, pe Fourou. Iar acesta a declarat, în revanșă, anunțînd retragerea lui din naționala franceză de rugby : românii ca britanicii. Confruntările rugbyștilor români cu cei francezi n-au produs niciodată asemenea rezultate de presă, asemenea consecințe morale. Ani de zile presa franceză de specialitate a întreținut mitul unui decalaj valoric între rugbyul francez și cel românesc, deși faptele au contrazis-o adesea evident. De la meciul de pe Giulești însă, evidența faptelor nu mai poate fi pusă la îndoială. Cu o pregătire fizică la fel de bună ca aceea de pe Giulești, românii ar fi învins la 10 sau 15 puncte diferență au declarat comentatorii francezi. Victoria cocoșului galic este o victorie neconcludentă obținută și prin contribuția unui arbitru indulgent. Ea a fost obținută prin lovituri de picior, date avantajos pentru gazde, în timp ce românii au marcat din acțiune și au avut și singura mare acțiune de eseu a meciului. Repriza a doua ne-a aparținut și rugbyul arătat în ea de români justifică declarația lui Fourou. Despre asta s-a mai scris în presă, dar ceea ce este de subliniat este că valoarea rugbyului românesc, dovedită de multă vreme, este în sfîrșit recunoscută cu toată deferența. Nu trebuie să tragem de aici concluzii exagerate. Rugbyul românesc e bun mai ales la nivel de națională. Echipele de club joacă de cele mai multe ori confuz, fără limpezimea care impune în jocul francezilor sau englezilor. Chiar **Steaua**, în fața unei selecționate militare franceze fără mari valori, n-a fost în stare să se impună. Înregistrăm momentul de recunoaștere a rugbyului nostru, dar reținem și faptul că mișcarea noastră rugbystică, mai tînără decît cele de mare tradiție, mai are încă multe de făcut pentru a deveni ceea ce așteptăm de la ea. Meciul din fața Franței este totuși un meci pierdut, și pe laurii unui meci pierdut în deplasare putem foarte bine pierde și unul anul viitor la București în fața aceluiași adversar. Cu alte cuvinte, elogiile să nu ne îmbete. S-a muncit serios în ultimii ani la rugby. Continuînd la fel, asigurăm baza unor succese viitoare. Exigența trebuie să meargă către seriile campionatului intern de rugby unde calitatea jocurilor, deși în creștere, suferă încă adesea. Pentru ca, într-adevăr, românii să fie în rugby la fel ca britanicii, ei trebuie să fie la fel de buni și în meciurile de campionat. Iar comparația marelui mijlocaș francez este demnă de reținut : într-adevăr rugbyul nostru nu mai seamănă de mult cu cel de proveniență franceză. Trăsăturile lui ne apropie de rugbyul anglo-saxon.

Discobol

LUCEAFĂRUL PUBLICITATE

Prestigiul unei embleme

● A fi modern

Despre **Combinatul de articole tehnice din cauciuc** citisem și auzisem — înainte de a-i trece pragul — multe cuvinte de laudă. Superlativul mi se părea a fi aprecierea, reprodusă într-o revistă, din Le Monde, după care C.A.T.C.-Pitești este cel mai modern combinat din Europa.

Un alt reporter, devenit ca și mine, pentru cîteva ore oaspete curios califica, fără rezerve, această unitate drept un gigant al industriei argeșene.

Cînd am intrat, așadar, pe poarta combinatului piteștean, eram cît de cît familiarizat cu o parte din produsele fabricate aici, cu aprecierile unor beneficiari la adresa acestor produse. Și totuși intram pe poarta C.A.T.C.-ului stăpînit de o reală curiozitate. Voiam să aflu ce produse au fost asimilate în ultimul timp, care sînt rezultatele cu care moderna unitate încheie cel de-al doilea an al cincinalului revoluției tehnico-științifice. Voiam să cunosc cît mai mulți din cei ce contribuie la prestigiul cîștigat în ultimii ani de acest harnic colectiv de muncă. Doream să-i cunosc și acolo, la locul de muncă, în fața modernelor și ultracomplicatelor mașini, unele adevărați coloși, pe care le conduceau cu dezinvoltură și ușurință. Spun că voiam să-i cunosc și acolo, în producție, pentru că pe unii dintre ei îi cunoscusem în postura de „muncitori ai artei", cum frumos îi numea un distins poet contemporan pe participanții la mărețul festival al muncii și creației, „Cîntarea României". Îi văzusem făcînd dovada talentului lor, pe scenele pe care se desfășuraseră unele etape ale festivalului. Mă impresionaseră atunci la ei ardoarea cu care doreau să-și etaleze simțirea curată, patosul cu care spuneau poezii, acuratețea interpretării dansurilor și jocurilor populare. Atunci, cînd îi priveam sau îi ascultam, îi bănuiam, îi ghiceam și dincolo de scenă, în viața de întreprindere, la fel de pasionați, de dornici de succes. În plus, voiam să mi se traducă în cifre și denumiri de produse un singur cuvînt, întîlnit de mine în mai toate articolele al căror **erou** era C.A.T.C.-Pitești.

L-am întrebat, deci, pe contabilul-șef al unității, economistul **Ion Bica**, ce înseamnă **modern** în cazul C.A.T.C.-Pitești ?

Interlocutorul meu m-a invitat să radiografiem împreună un organism bine pus la punct, un organism format din conducte, prese, motoare electrice, valțuri, compresoare, coloși metalici cu denumiri dintre cele mai neașteptate.

Într-adevăr, fiecare din cele cinci fabrici ale acestui combinat este un organism viu, care consumă ceva, care transformă ceva, care produce ceva. Fie că uneori li se spune **secție**, alteori **fabrică**, în toate aceste cinci locuri se produc, în urma unor procese tehnologice mai mult sau mai puțin complicate, dar foarte minuțios stăpînite și cunoscute, un șir de bunuri materiale cărora cei de aici le spun în mod obișnuit **repere**.

Încet, încet curiozitatea mea era satisfăcută. Îmi dădeam seama, grație explicațiilor primite din partea interlocutorului meu, care s-a dovedit un bun cunoscător nu numai al vieții financiare, economice a unității ci și al proceselor și utilajelor tehnologice, îmi dădeam seama, deci, că nici unul din reporterii citați de mine în fugă la început nu greșiseră. Pentru că modern în cazul C.A.T.C.-Pitești înseamnă nu numai procese tehnologice de ultimă oră, nu numai utilaje și mașini dintre cele mai noi, ci și o înaltă pregătire profesională, o permanentă preocupare de a învăța cu care te întîmpină fiecare membru al acestui colectiv care a probat și probează în tot ce întreprinde o înaltă conștiință muncitorească...

Aveam să aflu apoi că unitatea în care mă aflam este **unitate model.** De aici altă curiozitate : aceea de a afla ce înseamnă, pentru C.A.T.C.-Pitești, a fi unitate model...

● Tabletă economică

„O unitate model, îmi spunea contabilul-șef al C.A.T.C.-Pitești, economistul Ion Bica, înseamnă în primul rînd preocupare deosebită pentru îndeplinirea și depășirea tuturor indicatorilor de plan izvoriți din planul unic de dezvoltare a economiei naționale".

Cum pe fața mea se citea, probabil, că răspunsul trebuia completat cu alte precizări, am aflat că aici există o preocupare permanentă pentru folosirea intensă a întregului utilaj și a timpului de lucru, pentru gospodărirea și utilizarea cu grijă a materiilor prime și a materialelor.

A fi unitate model, am aflat că înseamnă deosebită preocupare pentru reducerea cheltuielilor materiale de producție, pentru înlocuirea materiilor prime scumpe cu materii prime mai ieftine, păstrîndu-se totodată, sau crescînd chiar, parametrii calitativi ai produselor finite.

A fi unitate model înseamnă pentru C.A.T.C.-Pitești reducerea consumurilor de energie electrică-termică.

Toate aceste preocupări duc în final la creșterea rentabilității unității, la realizarea și depășirea planului.

Încă de la începutul cincinalului revoluției tehnico-științifice s-a acordat o mare atenție reducerii cheltuielilor la mia lei producție marfă. Astfel, față de 1975, cheltuielile la mia lei au scăzut în 1977 cu 114 lei.

În cazul producției globale, a cărei realizare a stat în centrul preocupărilor tuturor oamenilor muncii de aici, s-a urmărit îndeaproape încadrarea în normele de consum, defalcarea pe fiecare secție a nivelului maxim de cheltuieli de producție admise, precum și urmărirea lor operativă, analiza periodică, decadal și lunar, a modului cum se respectă aceste cheltuieli, a factorilor care au influențat și a măsurilor ce se impun în perioada următoare pentru reducerea continuă a cheltuielilor de producție. Ascultîndu-l pe interlocutorul meu care radiografia, ca un medic atent, organismul unității în partea lui economică, în minte mi se profila o tabletă economică sui-generis. Și pentru ca aceasta să fie cît mai completă, pentru ca explicația termenului de unitate model să fie cît mai completă, i-am solicitat interlocutorului meu și cîteva cifre. Cifre capabile să vorbească singure despre această unitate model, despre rezultatele excepționale pe care le cunoaște producția industrială de aici, despre ce înseamnă **preocupare** permanentă pentru bunul mers al producției și desfacerii.

Economistul Ion Bica mi le-a oferit, cu o mîndrie secretă ce stă bine unui contabil-șef de unitate fruntașă, „spre a putea înfățișa cititorilor adevărata situație excelentă !, aș zice eu, economico-financiară a combinatului, aceea cifrică". Astfel, pe 11 luni ale acestui an producția marfă a fost îndeplinită în procent de 102,8%, producția globală, în procent de 103,5%, productivitatea muncii, în procent de 102,9%, planul de export a fost îndeplinit în procent de 103,9%. Sînt numai cîteva cifre, grăitoare asupra seriozității cu care sînt privite aici sarcinile de plan.

Grăitoare pentru ceea ce înseamnă a fi unitate model. Binevenite pentru încheierea unei tablete economice...

● Aceeași întrebare și completarea unui răspuns

„Ce înseamnă pentru dumneavoastră o unitate model ?", cu aceste cuvinte a început discuția mea cu doi dintre directorii C.A T.C.-ului piteștean. Amîndoi, directorul general, ing. **Gheorghe Zamfirescu**, și directorul tehnic, ing. **Mircea Cimpeanu**, s-au completat reciproc, completînd totodată răspunsul primit cu puțin timp înainte din partea economistului Ion Bica.

Sintetizate, răspunsurile primite din partea celor doi directori ai combinatului vizează aceeași preocupare pentru îndeplinirea și depășirea planului la indicatorii producției globale, producție marfă și productivitatea muncii cu cel puțin 3%, și îndeplinirea tuturor celorlalți indicatori de plan.

A fi unitate model mai înseamnă, în plus, reducerea la minimum a refuzurilor de calitate. De altfel, în ultimul timp și acesta e unul din aspectele cu care fiecare membru al acestui colectiv muncitoresc se mîndrește, formula **refuz de calitate** nu s-a prea auzit în viața combinatului...

A fi unitate model mai înseamnă mărirea duratei de funcționare a utilajelor între două reparații, precum și valorificarea rezervelor interne, reducerea cheltuielilor de producție cu 10% pe ultimele 10 luni.

A fi unitate model înseamnă ridicarea în permanență a calificării profesionale, prin cursuri la locul de muncă sau prin lectorate.

„La toate rezultatele obținute, îmi spunea în final directorul tehnic, ing. Mircea Cimpeanu, a contribuit în special munca cu omul, pentru că toate se realizează cu oamenii. De aceea la noi s-a acordat o mare atenție perfecționării activității tuturor oamenilor muncii, la toate eșaloanele, la toate nivelele, de la șefi la subalterni. Munca cu oamenii, explicarea importanței ce se acordă fiecărui gram de materie primă ce vine din import, pentru care plătim valută, explicarea necesității folosirii cu grijă a acestor materii prime și-a dovedit nu o dată eficiența".

Îi priveam pe cei doi oameni din fața mea, le citeam în priviri mîndria de a conduce o unitate model.

O unitate pe porțile căreia ies produse dintre cele mai diverse, dar toate avînd comun **calitatea excelentă**, ce le atrage aprecierea și cuvintele de laudă ale beneficiarilor interni și externi. Calitate pe care o recomandă, cuvinte de laudă și aprecieri la care subscrie, după ce a cunoscut atmosfera de lucru ce domnește în acest combinat și reporterul.

● Mai multe recorduri, transcrise exact

Tocmai cînd mă declaram convins de ceea ce înseamnă **a fi unitate model,** inginerul Mircea Cimpeanu a spus, fără o intenție aparte, că C.A.T.C.-Pitești este o **unitate a recordurilor.**

Cum această îngemănare de cuvinte m-a făcut curios, am cerut imediat lămuriri. Caietul de reporter a fost deschis din nou, în el fiind transcrise cuvintele interlocutorului meu.

Astfel, în C.A.T.C. se întîlnește **recordul calității.** Produsul care deține acest record este **furtunul Rotary.**

„În ce constă recordul ?" s-ar întreba imediat un cititor grăbit. Așa am procedat și eu. Directorul tehnic al combinatului mi-a spus, de aceea, că recordul îl constituie, în cazul de față, presiunea de spargere pe care o ating aceste furtunuri : 700 atmosfere. Dar folosirea lor la instalațiile de foraj produse de întreprinderea „1 Mai" din Ploiești a demonstrat că practic ele nu se sparg nici la 900 atmosfere.

„Depășesc chiar normele înscrise în STAS", a completat, mîndru, inginerul Mircea Cimpeanu.

În C.A.T.C.-Pitești se întîlnește **recordul eficienței.**

„În ce constă acesta ?", am întrebat.

„În cazul furtunului sorb de diametru 150 mm, s-a ajuns de la o greutate de 14 kg, pe metru linear la 8,5 kg, ceea ce reprezintă, păstrîndu-se parametrii calitativi, un record. Un alt **record,** cu care cei de la C.A.T.C. se mîndresc este **cupola gonflabilă,** ultima ce s-a executat avînd 60 metri lungime, 20 m lățime, livrată Fabricii de zahăr Roman.

Tot la capitolul recordurilor am consemnat faptul că în ultimii doi ani la benzi transportoare cu cablu metalic, la benzi transportoare inflamabile, la furtunurile Rotary și la furtunurile sorburi nu s-a primit nici o reclamație de calitate.

Și tot aici, în rîndul recordurilor am fost invitat să trec și înlocuirea unor ceruri plastifiante, aduse din import, cu polietilenă de greutate moleculară mică, un produs secundar al fabricii de polietilenă din cadrul Combinatului petrochimic Pitești.

Recorduri. Recorduri. Recorduri.

Combinatul de articole tehnice din cauciuc Pitești produce... recorduri. Recorduri atinse de produsele sale. Pe care, așa cum îmi impune calitatea lor, le recomand beneficiarilor.

Cu toată căldura...

● Fabricat la C.A.T.C.-Pitești

Așa cum recomand și alte produse ce poartă pe ele inscrise cuvintele „Fabricat la C.A.T.C.-Pitești".

Este cazul faimoaselor benzi de transport, despre care un confrate scria că și le poate imagina transportînd o casă. Caracteristici : pot atinge 15 tone în greutate, sînt rezistente la foc, la acizi, la temperaturi inalte.

Se pot livra cricărui beneficiar benzi cu inserție textilă sau cu inserție de cablu de oțel.

Alte caracteristici : cîțiva kilometri lungime, lățime pînă la 1 m.

Posibililor beneficiari reporterul le mai recomandă și alte produse ale C.A.T.C.-Pitești cărora le garantează calitatea.

Astfel, aici se mai produc : plăci tehnice, covoare și pînze cauciucate, covorașe, furtunuri de joasă presiune, furtunuri de frînă, garnituri buretate, căptușeli de uși, chedere de geamuri, coturi manșon din cauciuc, tuburi alimentare, tuburi de cauciuc, furtunuri pentru pompieri, garnituri presate, articole de ebonită, containere pneumatice, valțuri și roți metalice cauciucate.

Și alte și alte produse.

Pentru că aici, la C.A.T.C., se fabrică peste 20 000 de repere. Inginerul **Vasile Divan**, șeful serviciului producție, care mi-a oferit, cu amabilitate și competență profesională, explicații și nume de repere, mi-a spus, ajunși în fabrica 4, că numai acolo se fabrică peste 6 000 repere, care iau drumul a nu mai puțin de 2 000 beneficiari.

Așadar, 20 000 de repere, toate purtînd emblema calității și a recordurilor C.A.T.C.-Pitești, de la garnitura presată de 0,08 grame, folosită la inelele pentru balanța de precizie, pînă la banda de transport cu inserție de cabru de oțel de 15 tone !

20 000 de greutăți și profile ale produselor, avînd aceeași calitate : excelentă !

Și același furnizor : C.A.T.C.-Pitești.

● Tablou de onoare

„Pînă la urmă, îmi spunea contabilul-șef al C.A.T.C.-Pitești, economistul Ion Bica, toate rezultatele noastre sînt legate de oameni, de cei care produc toate cele peste 20 000 de repere care ies pe poarta combinatului nostru".

Într-adevăr, toate rezultatele și cuvintele frumoase, de apreciere a calității produselor, se datorează acelor oameni care țin la emblema fabricii în care lucrează, acelor oameni care își fac în mod sîrguincios datoria acolo, la locul de muncă.

Dacă ar fi să încercăm a schița un **TABLOU DE ONOARE,** la care să evidențiem numele celor care fac cinste combinatului în el ar trebui trecute numele : Nicolae Epure (inginer), Constantin Paul (maistru), de la fabrica 1 ; Ion Constantin, Florea Gheorghe (maiștri), Gheorghe Mangiru (operator), de la fabrica 2 ; Petre Iancu și Anișoara Lazăr (ingineri), Ion Radu (operator), de la fabrica 3 ; Dan Rădulescu și Vasile Zaharia (ingineri), Nicolae Arsene (economist) și Ecaterina Costache (operator), de la fabrica 4 ; Constantin Țuru (maistru) și Paul Cimpeanu (operator), de la fabrica 5. Despre toți se pot scrie cuvinte frumoase, calde, cuvinte spuse cu inima.

Cuvinte frumoase, cum sînt și recordurile întîlnite în C.A.T.C.-Pitești, se cer spuse și în încheierea acestor însemnări despre un modern combinat argeșean.

Despre produsele care ies pe porțile lui, și care au ca numitor comun CALITATEA.

Pentru calitățile lor, reporterul le recomandă posibililor beneficiari.

În aceleași cuvinte frumoase, de laudă...

RECOM AND

atelier literar

poșta redacției

R. ALDULESCU : Povestirile atestă unele aptitudini narative. Toate sînt cam de același nivel. „Stupul" e mai împrăștiată, cu destule părți care alunecă în reportaj sec, sumar. „Fiesta" și „Braconierii", ceva mai dense, deși au și ele același final suspendat, care le dă, ca și primei, aerul de fragmente, de „foto-instantanee" (ceea ce pare să însemne că aveți în vedere un proiect mai amplu, poate un roman). Expresia e simplă, frustă (uneori, simplistă, sau chiar rudimentară), directă, strict narativă și descriptivă, fără implicații analitice. E cert că perspectivele unei proze adevărate, de substanță, nu lipsesc. Dar tot atît de cert e că mai aveți mult de învățat, atît în ce privește tehnica de construcție, cît și în privința nuanțării, îndeminării, perfecționării mijloacelor de expresie.

DAN BOGDAN : Din păcate, nu sînt noutăți deosebite. Dincolo de orice comentarii și declarații, singurul criteriu determinant rămîne calitatea textelor.

A. RALU: Lucruri noi, îmbucurătoare. Se pare că, de data asta, ați apucat mai bine, mai strîns, mai decis, condeiul și că acesta este într-adevăr condeiul dv. propriu. În privința discuției propuse, vom reveni la momentul potrivit. Pînă atunci, așteptăm o notă de prezentare personală.

AL. HARITON : „Băieții", inconsistentă, nesemnificativă. Cealaltă, o parafrază livrească de nivel modest, fără contribuții noi (în afară de o ușoară undă de vulgaritate). Pe viitor, apelați la mașina de scris.

SORIN SOLITARIS : Felicitări, mulțumiri cordiale și „multe înainte" !

DENISA B. ALECU : Pagini fermecătoare, pline de poezia virstei, cu un spirit de observație ascuțit și năstrușnic, adevărind o incontestabilă vocație pentru proză. Reveniți (și cu o scurtă notă de prezentare și cu semnătura reală — dacă e cumva alta).

AL. PRIBOIENI : Ați intrat pe un făgaș de obișnuință, de lucru în serie, cu oarecare randament cantitativ, dar cu îngrijorătoare scăderi de nivel, concesii de calitate. S-a pierdut ceva din asprimea zgrunțuroasă

Desene de :
Irina Dascălu

a versului, din nervul lui inegal și uneori stîngaci, strofa curge acum mai lin, mai cursiv, dar și cu prețul unui efect nivelator, pe linia minimei rezistențe. S-au ivit, în această formulă standard la care v-ați fixat, și alte elemente indezirabile : un ton sentențios, retoric, un început de monotonie (și în sunet, și în sfera tematică). Din ultimele trimiteri, nu putem cita decît „Și dacă tac", „Și mă gîndesc". Scrieți prea mult ? Citiți prea puțin? Sînteți prea încîntat de ce-ați pus pe hîrtie ?...

J. ZIEMSSEN : Nu sînt schimbări decisive : cîteva pagini („Bătrînul", „Timpul cuvintelor simple", aceasta din urmă, cu un final slab) aduc un efort de limpezire și congruență (care lipsește și acum, în cele mai multe piese). Poemul, laborios, dar fără o vibrație profundă, evoluează, în general, la suprafața lucrurilor, colecționînd nu puține din locurile comune, convențiile și truismele genului.

MELANIE-PLENIȚA : Pare să fie un progres, mai clar în „Comoara numelui tău" și, mai ales, „Sisif".

X. DELADUNĂRE : Inegale, neconcludente ; printre pagini modeste, convenționale, un reper al speranței : „Alternativă".

D. CORBU : Nu sînt progrese decisive, dar uneori se aude un zvon liric care ne îngăduie să sperăm în continuare („Ultimul război", „Poem").

B. PĂCUREȚEANU : De data asta, se ivesc indicii mai consistente care vorbesc despre poezie („Absurdul", „De ce vorbim", „Regăsirea"). Să sperăm că viitoarele plicuri vor confirma aceste semne îmbucurătoare.

I.V. PERIAM : O încercare de a ieși din făgașul monoton și plafonat : „Aruncînd cu pietre", „Nevoia de pace".

E. BOITOȘ : În general, versificări cuminți, relativ îngrijite, de un nivel mai de grabă modest. Nu lipsește, însă, ici-colo, o oarecare undă lirică („Elan", argheziana „Alchimie în degetar" etc.), care poate fi un punct de plecare.

V. ROTARU : Sînt unele semne, încă nu prea clare și concludente : „Oamenii priviți cu ochiul sting", „După plecarea păsărilor". Să vedem ce mai urmează.

V. PAGU : Cristalizări inegale, oscilînd între un prag al confecției neinsuflețite și unul al poeziei adevărate. Dar, oricum, cristalizări. Adică perspective.

Geo Dumitrescu

N.R. : Manuscrisele nu se restituie.

Ne sprijinim

Totdeauna ne sprijinim de ceva :

De-o amintire, de-un fir de iarbă, de-un cuvînt,
De-o frunză măcar, pentru a trece apa
Spre o stare nouă, spre un alt vesmînt.

Nimic nu se-ntrupează din nimic,
Cum știm din viață și cum am citit.
Clopotele nu sună agățate de aer
Ci de clopotnița unui schit.

Trupurile-și trag puterea din pămînt
Pentru ca gîndurile să spargă cerul fugind,
Iubirile vin dinspre femei
Și tot înspre ele tind.

Fruntea se sprijină-n palmă, palma-n cot, cotul pe masă,
Masa pe pămînt, pămîntul pe spații,
Spațiile pe ceva fără sfîrșit
Ca plopii cu legănări pline de grații.

Totdeauna ne sprijinim de ceva.
Chiar de-o durere — durerea ne face mai buni —
Pentru ca sufletul nostru să ardă ca o flacără
Căutătoare de frumuseți și minuni.

EMIL GAVRILIU

Un adevăr

Am învățat
secretul
primul zbor
al cuvîntului
din copitele calului
cînd cere drum
întoarce capul
ușor înapoi
să vadă adevărul
în ochii stăpînului.
Rămîn credincios
aceluiași gînd
pentru drum
fărîmițat în unghii,
în dinți,
înșurubat pe nările
de flăcări
odată cu spuma
adunată în palme
din pieptul
care ține cumpăna
timpului.

MARIN CIORANU

Mai mult ca orice

Nici un dor precum dorul
lucrurilor de atingerea mîinilor,
al mîinilor de atingerea lucrurilor.

Căci altminteri s-ar putea
să vedem la privirea curcubeului
cum ne cad pruncii rostogoliți
în brațele noastre odată cu roua...

Nimic mai tulburător decît
consumarea de sine a mîinilor
secundă cu secundă, decît
nașterea de sine a mîinilor
cu fiecare somn de secundă.

ARMINA RALU

Irina Dascălu :
„Epilog 1907"

Pietrele

Să nu schimbați o floare pe o piatră
chiar dacă aceasta din urmă vă promite
o catedrală,
să nu așezați în locul inimii o piatră
riscați să nu vă mai înțelegeți cu greierii,
să nu ridicați în jurul vostru un turn de piatră
adică din propria umbră să faceți un șreang
ca să vă ucideți neliniștea,
să nu cărați o piatră în spate
adică să arătați ca un hohot de plîns care
nu-și mai găsește ochiul,
să nu aruncați cu pietre în privighetori
oricînd vă vor condamna la singurătate
toți teii pămîntului,
căci
pietrele au doar amintiri
dar nici un dor.

CRISTINEL PRICOP

Aruncînd cu pietre după vînturi

Dătător de viață și rod
am fost însetatelor cîmpii
și-n fiecare dimineață
soarele-și spăla obrajii
în oglinda-mi tremurîndă
pruncii desculți
îmi furau pietrele
crezînd că-s mărgele
și aruncau cu ele
după vîntul buimac
ce-mi tulbura somnul
fără odihnă mărșăluiam
de la un capăt la altul
al anotimpului

mie mi se cuvin
toate cîntecele voastre
spunea riul
înainte de a-l înghiți
M a r e a...

IOAN VASIU

Cerbul

Dacă știți careva
de unde se opintea drumul
la poiană
m-am rătăcit
eram cu femeia
care doarme în pădure cu cerbul
dacă o vedeți să-i dați de știre
că se va întîmpla ceva
cerbul a scăpat la țărm
au început oamenii să vîneze
dacă știți careva
dacă o vedeți
alungați-o la țărm
înainte de căderea zăpezii

IONA DOBOCAN

Poetica

Numai
cuvintele simple
ca florile sălbatice
spun adevărul
arzător ca rachiul
și așternd pe hîrtie
suferința
ca o pată de sînge pe batistă.

ALEXANDRU HORIA

Adevărul și ficțiunea „istoriei literare"

Urmare din pag. I

lui lui B. Gruia se bizuie pe „scrisoarea" preotului Ioan Lașiță, că numele preasfinției-sale nu este pomenit **nicăieri** în cartea numită **Caloianul.** În roman nu se spune, cum se pretinde în „scrisoare" — eu sînt „preotul din Lancrăm", ci „preotul satului" **(Caloianul,** vol. II, pag. 243), ceea ce e cu totul altceva. Fiindcă Lancrămul din roman nu e tot una cu Lancrămul din realitate. Cei care caută modele, cei care vor cu orice preț să devină eroi de roman, sau cei care nu pot trăi dacă nu restabilesc adevărul în anumite probleme, ar putea să-mi spună, că în țara aceasta a ncastră nu există decît un singur Lancrăm, în care nu există decît un singur preot, ceea ce nu înseamnă, aș îndrăzni eu să adaug, că preotul din realitate este unul și același cu preotul din roman. Dacă ar fi așa, ar trebui, într-adevăr, ca Alexandru Ghețea să figureze în scriptele Uniunii, deoarece și Uniunea Scriitorilor este singura organizație de acest fel din România. Vă rog să mă credeți, părinte Lașiță, că numele scriitorului Alexandru Ghețea nu există în scriptele Uniunii, iar pe sprijinitorul dumneavoastră într-ale publicisticii, pe atît de infocatul apărător al lui Blaga și al „autorităților locale" (mă refer, desigur, la B. Gruia), îl rog să verifice acest lucru, poate că ajunge la alte concluzii.

N-aș vrea să vă supăr, părinte Lașiță, dar adevărul spuselor dumneavoastră stă sub un mare și inevitabil semn de întrebare. Asta pentru că dumneavoastră spuneți la un moment dat, foarte clar și foarte răspicat, că nu ați stat de vorbă niciodată cu Alexandru Ghețea, cum pretinde romanul **Caloianul,** în chip mincinos. Dar bineînțeles că nu ați stat de vorbă cu Ghețea ! Iată, confirm și eu acest fapt, în scris, sub semnătură, scoțîndu-vă astfel de sub patrafirul spovedaniilor. Cu smerenie vă rog, părinte Lașiță, să nu vă supărați pe mine dacă vă voi mărturisiri că nu pot să folosesc, ca scriitor, din tot ce spuneți dumneavoastră, decît precizarea referitoare la „Bunul Simion" (bunicul lui Blaga, după cum știți). Și asta nu pentru că aș fi încăpățînat sau răuvoitor (am multe păcate, părinte Lașiță, dar încăpățînat și răuvoitor nu sînt, vă rog să mă credeți !), ci pentru că adevărul literaturii este **un lucru,** iar adevărul vieții, în sensul cel mai larg al cuvîntului, este **alt lucru.**

Dumneavoastră, părinte Lașiță, greșiți și păcătuiți, vă lăsați doborît de trufie cînd vă socotiți singurul cunoscător al unor evenimente, singurul martor autorizat și obiectiv, de parcă alții, scriitori sau oameni de cultură, sau consăteni de ai poetului, nu ar fi participat la înmormîntarea lui Blaga, nu ar fi văzut cu ochii lor cum a decurs această ceremonie. De ce ar fi mărturiile lor de „mîna a doua" ? Dumneavoastră, părinte Lașiță, menționați numărul participanților la ceremonia de la Lancrăm, înainte de asta însă spuneți că erați ocupat „cu pregătirea înmormîntării". Erați ocupat („pînă peste cap"), dar știți numărul participanților. Foarte bine, să admitem că este așa. Dar iată că eu vin și spun, bizuindu-mă pe alte mărturii, că nu au fost 600 de participanți la ceremonie, ci doar 399. Puteți dumneavoastră să mă contraziceți, aveți tabele cu semnăturile participanților, ați făcut atunci o prezență ? De fapt, problema e alta, părinte Lașiță și nu ține nici de cifre, nici de tabele, ține de un adevăr trist, dacă nu chiar tragic (prezent în **Caloianul,** cu sau fără voia dumneavoastră, cu aprobarea sau fără aprobarea lui B. Gruia sau a lui Al. I. Ștefănescu), și-anume, ține de faptul că Lucian Blaga a fost nedreptățit și ostracizat într-o anumită perioadă, neavînd parte nici de înmormîntarea pe care o merita, aspect asupra căruia îmi voi îngădui să revin.

Sprijinitorul părintelui Lașiță într-ale publicisticii, B. Gruia, face aceleași greșeli, cu deosebirea că dumnealui greșește cu scop, ca să denatureze adevărul întregului roman, nu numai a părții referitoare la Lucian Blaga.

B. Gruia începe prin a vorbi frumos de **Caloianul,** spunînd despre paginile referitoare la poet că sînt „zguduitoare", pentru ca după aceea să susțină că aceste pagini sînt mincinoase și că felul „cum apare Blaga" în roman este necorespunzător și dăunător. E greu de admis și conceput, din punctul de vedere al adevărului, că o pagină de literatură poate fi, în același timp, zguduitoare și deformatoare, dar dacă zice B. Gruia, și dacă ceea ce a zis dumnealui s-a publicat, înseamnă că e de admis și e posibil și așa ceva — de ce nu ar fi !?

B. Gruia își creează cu abilitate, cu abilitate avocățească, — în spatele căreia stă falsul cel mai grosolan, — premizele acuzațiilor pe care le vehiculează de-a lungul linosului său articol. Dumnealui enumeră mai toate paginile din roman în care este vorba de Blaga, uitînd să spună că în cele mai multe locuri numele poetului e doar amintit, alături de numele altor scriitori, — Rebreanu, Arghezi — într-un context firesc, eroul principal al romanului fiind un scriitor. Cu ajutorul acestei „uitări", deloc întîmplătoare, B. Gruia vrea să demonstreze că prezența lui Blaga în **Caloianul** este „aproape obsesivă" și că destinul poetului capătă un înțeles simbolic în carte, ceea ce este inexact. Blaga este prezent în roman (la modul indirect, prin relatările altora, așa cum este prezent și Pătrășcanu, în alt plan al cărții), fără a fi însă singurul „termen de referință", amănunt mai mult decît important, peste care B. Gruia trecc cu o dezinvoltură surprinzătoare.

B. Gruia comite un fals și mai de neadmis atunci cînd acrcditează ideea că în articolul meu **Adevărul și ficțiunea** (al cărui titlu îl și „împrumută") aș fi făcut mărturisiri revelatoare în legătură cu **Caloianul** și cu felul cum este prezentat Blaga în roman. Dumnealui spune că un viitor biograf al poetului ar putea fi indus în eroare de paginile **Caloianului,** — „datorită afirmațiilor autorului din articolul programatic **„Adevărul și ficțiunea".** S-ar înțelege, deci, că partea aceasta a romanului ar fi un simplu „document", ceea ce e absolut fals, ținînd de ficțiune, dar nu de ficțiunea artistică, ci de ficțiunea agresivă și dăunătoare a răstălmăcirii. Fiindcă în realitate, în acest articol nu se spune decît atît, despre **Caloianul :** „M-am bizuit mult pe **document,** în creația-mi proprie, în **Fragmentarium** și în **Caloianul,** în oarecare măsură (nu în măsura în care s-a spus, în orice caz)". Iar **document,** în **Caloianul,** în sensul strict și exact al cuvîntului, în legătură cu problema pe care o discutăm acum, nu este decît scrisoarea pe care Blaga i-a trimis-o lui Ion Chinezu **(Caloianul,** vol. II, pag. 228), scrisoare pe care B. Gruia o ocolește, tot așa, ca din întîmplare.Precizarea aceasta îl privește și pe romancierul amintit mai înainte (Al. I. Ștefănescu), care preia în mare grabă „argumentația" lui B. Gruia (**„Documente și mutații"**, „România literară" nr. 50, pag. 12), generalizînd exact în același fel, pe gîfîitele și fără a cerceta. Mergînd pe urmele lui B. Gruia, fără a se uita dacă sînt sau nu sînt gropi pe drum, Al. I. Ștefănescu susține că „pasiunea justițiară" (de unde pînă unde, fiindcă eu nu mi-am arogat niciodată asemenea misiuni ! ?) mi-a „jucat feste" și că documentul în **Caloianul** „nu duce totdeauna la adevăr". La ce document vă referiți, tovarășe romancier, la scrisoarea lui Blaga sau la citatele ample dintr-o Hotărîre de partid privitoare la Lucrețiu Pătrășcanu ? Credeți că aceste **documente** expun pe autorul **Caloianului** unor interpretări „nedorite", credeți cumva că ele sînt false și nu reflectă cu exactitate un adevăr istoric ? Ar fi bine să vă precizați, fără a „rezolva", dacă se poate, problematica unei cărți într-un flintic de coloană gazetărească. Apelați, eventual, la preotul Ioan Lașiță, poate vă ajută cumva preasfinția-sa, fiindcă deocamdată sînteți complet descoperit (o spun cu frățească milă !). căzînd în această discuție precum musca în lapte (și ea este o făptură a lui Dumnezeu, nu-i așa ?).

După ce a fost înălțat un asemenea „edificiu", cum e cel realizat de B. Gruia, e posibil, într-adevăr, orice.

(Continuare în numărul viitor)

Al cincilea cavaler al Apocalipsei

Cristinei,
ca o presimțire

În timp ce să-ii ajungă se lupta
cu valul dens de pulbere
strigă de-odată : „Așteptați !
sînt Dragostea, cu voi mă luați"
Opri un gălbior căluț doar Moartea
uimindu-se tăcută că nu știe
cine-s aceia care trec
prin aer ca o presimțire.
„Desigur știu — răspunse-ntr-un tîrziu —
dar poate că introvertitul de Ioan
de mine n-a dorit să-și amintească"
„O, vino — rise purtătoarea coasei —
și lîngă coapsa mea te-așează
ca pentr-o cavalcadă îngerească".

S. Kabot

Un prototip al lui Rică Venturiano

Urmare din pag. I

crezut că bîntuia și în proză, ba chiar în literatura dramatică a timpului. M-a dezmințit talentata cercetătoare și poetă Livia Bacâru, comunicîndu-mi pasaje din piesa uitatului romancier Ioan M. Bujoreanu, **Cuconu Zamfirache,** comedie în trei acte, urmată de două „cîntecele" în proză și versuri, ultimul și în versiune franceză (București, Librar — Editor George Ioanid, 1857).

E vorba de scrisoarea unui personaj secundar, Teodor Bogasierescu, către Florina, cerută în căsătorie de eroul titular al piesei. Iată textul **în extenso :**

„Angelul meu !

Agreabila-ți fisionomie m-a ansantat din momentul sejurului dumitale în București. Te amez cu ardoare, angelul meu ; te ador cu pasiunea cea mai ardinte ca Menelau pe Elena. Ești pentru mine tot ce poate fi mai anflatant și mai suprem. De cînd te am apersevat, **mi-am pierdut rațiunea,** simțiriunea și repaosiunea. Nu mai poci să îndur o flammă care mă brulă. Ești bellă ca o nimfă, ca o divinitate... în fine pluma mea nu e în etate ca să descrie tot ce tu posezi. **Aibi pietate** de pasiunea și de larmele mele. Attandez cu impacientă o parolă de consolațiune.

Sclavul și adoratorul dumitale
Teodor Bogasierescu"

Înaintea lui Rică, așadar, acest Bogasierescu și-a pierdut și el **rațiunea,** și el se roagă iubitei sale să aibă **pietate,** în loc de milă, și el e un frantuzit și un pletoric, mai dihai decît Rică.

Nu încape îndoială că tînărul Caragiale, în curent cu literatura dramatică autohtonă, a cunoscut piesa și, în cazul că nu s-a folosit conștient de acest model, l-a păstrat în memorie și nu și-a dat seama, cînd a compus personajul lui Rică Venturiano, că-i împrumută, prin reminiscență, cuvinte ale altuia.

Obsecviozitatea lui Pristanda, din **O scrisoare pierdută,** e de asemenea prefigurată în aceeași piesă, în dialogul dintre Zamfirache și Stănică, sluga lui :

Zamfirache, Ești un dobitoc.
Stănică, (asemenea, adică speriat). Dobitoc, cucoane.
Zamfirache, Ești un măgar.
Stănică, (cu frică). Măgar, cucoane
Zamfirache, (răstit). Ești un beție.
Stănică, (speriat). Be... e... beție, cucoane.

E totuși o deosebire în comportarea celor doi. Pe cînd Stănică încuviințează de frică, terorizat la gîndul bătăii, Pristanda este perfectul subaltern, care se simte dator să aprobe tot ce spune superiorul său ierarhic și o face cu luciditate, fără mobilul fricii, dintr-o solidă deprindere profesională : **„Curat** murdar !"

TINERI ACTORI

Melania Cîrje

Savurează nu ceea ce spune ci ceea ce avea de gînd să spună. Ezită, ca înspăimîntată, amuzindu-se din cauza ideilor care-i trec prin minte și a replicilor pe care abia le reține pe vîrful limbii. Nu acceptă să exprime decît cîteva din impunsăturile și ironiile care-i dau ghies la colțul gurii. Între ce-a gîndit și ce rostește e un filtru caritabil care o împiedică să fie răzbunătoare și o ajută să pară generoasă. Își pune mîna la gură pentru a-și stăpîni un ris rușinat sau încîntat de sine. Cu un zîmbet în priviri pare să regrete toate mișcările de sabie scînteietoare pe care le-a reținut.

E Melania Cîrje interpretînd-o pe Cecily din „Bună seara, domnule Wilde", Irene Kendy din „Patima fără sfîrșit" sau într-un scheci la TV ? E în orice caz o imagine a unei interpretări caracteristice, sclipitoare în jocul ei de nuanțe, proiectînd o lumină asupra lumii personajelor pe care e mereu chemată să le interpreteze actrița.

Întotdeauna Eva. O Evă copilăroasă, fals ingenuă, gîndindu-se tot timpul la paradisul pierdut. De o frivolitate gravă, prea egocentrică, prea naivă, prea logică, prea impulsivă, prea ironică. Un suflet mohorît ce aruncă o privire veselă, un cap smerit ce jinduiește o cucerire ușoară, un suspin ce nu exprimă nici un regret, o prezență ușoară ca fulgul, aeriană, un gest pierdut. De o finețe fremătătoare, plictisindu-se distins, cu tact și maliție, curtenitoare, abilă. O cochetă reflectîndu-se nesfîrșit într-un joc de oglinzi, în același timp femeie vamp și clovn, o putere neputincioasă lăsîndu-ți în gură un gust de șampanie. Manifestîndu-și privilegiul scandalos insultător de a fi fericită în dragoste.

Pînă a întîlnit rolul Elenei Ivanovna Popova din „Ursul", un rol cehovian mai complex decît cele avute pînă acum, care i-a îngăduit Melaniei Cîrje nu numai să fie premiată pe țară pentru interpretarea unui rol de comedie, împreună cu Radu Beligan pentru creația din „Romulus cel Mare", dar mai ales să-și dezvăluie o față mai puțin cunoscută a temperamentului ei dramatic.

La început, văduva Elena Ivanovna e doar ipocrită, mințind mai mult decît trebuie din lipsă de imaginație, uitînd că și adevărul se inventează, făcînd efortul cumplit de a rămîne cantonată într-o fidelitate care nu i se potrivește.

Este însă de-ajuns să fie provocată, să audă adevăruri grele pe care nu le accepți să fie rostite decît de tine însuți, pentru ca să se deslănțuie. Pentru ca să se deslănțuie frumusețea Diavolului. Cu o sinceritate care este desnodămîntul unei arte savante, compusă din intrigă și calcul. Femeie pierzîndu-l și prinzîndu-l pe bărbat în flagrant delir. Întruchipînd butada lui Victor Hugo : „O femeie care are un amant e un înger. O femeie care are doi amanți e un monstru. O femeie care are trei amanți e o femeie".

Totul e atunci permis. Privirea încetează să mai fie o metaforă, e feroce, replicile sînt tăioase, bruschețea zguduie, felina își arată ghiarele, pentru că dincolo de frică e numai curajul.

Și atunci femeia fragilă capătă forță. Nu mai este doar o amenințare parfumată. Nu mai este obișnuită a fi învinsă. Ci răpusă. Pentru că atunci cînd, în final, se pierde, abia atunci se găsește. Melania Cîrje și-a găsit în „Ursul" piesa. Amintindu-ne de cele mai bune roluri interpretate cîndva de Dina Cocea.

Ion Mihăileanu

Roluri interpretate : Louise — „Două orfeline" ; Zița — „O noapte furtunoasă" ; Patty O'Neill — „Cînd luna e albastră" ; Joyce — „Lady X" ; Cristina — „Ultima cursă" ; Cecily — „Bună seara, domnule Wilde" ; Alexandra — „N-am încredere în bărbați" ; Magda Minu — „Ultima oră" ; Irene Kendy — „Patima fără sfîrșit" ; Elena Ivanovna Popova — „Ursul".

Curente și stiluri literare

Urmare din pag a 3-a

specificitatea unui proces artistic, aparent de tranziție, dar care poate avea uneori un statut deplin autonom.

Este cunoscut de asemenea faptul că istoria creației artistice pune în lumină existența unor curente variabile ca durată de la o țară la alta, din care se desprind anumite stiluri a căror apreciere tipologică duce la considerarea lor ca niște fenomene permanente sau recurente. Este adevărat că un stil dominant o anumită vreme poate ieși din prim plan fiind înlocuit de altul. Dar fostul stil hegemonic nu dispare întotdeauna în mod definitiv. El poate intra într-o stare latentă, durînd ca un fenomen subiacent, pînă cînd o altă conjunctură socio-istorică și spirituală favorizează iarăși ieșirea lui la suprafață. **„Reapariția"** unui asemenea stil într-un alt context de gîndire și creație nu s-a soldat niciodată cu preluarea tuturor trăsăturilor sale anterioare. Ieșirea din starea de latență și reintrarea în prim plan reprezintă un proces complex de adaptare și modificare a modelului vechi, intrat în muzeul istoriei. Acest proces de „deformare" a tiparului vechi rezultă din influența exercitată de o serie de factori noi de natură extrem de variată. Pe această cale se produce, „deviația" modelului stilistic nou, derivat din aceeași structură arhetipală, dar sensibil diferit în raport cu matricea sa anterioară. Așa ne putem explica de ce vorbim în mod legitim de un clasicism din epoca lui Pericle sau August, așa cum ne putem referi, cu aceeași îndreptățire la clasicismul renascentist, succedat de cel din veacul al XVII-lea în Franța sau la clasicismul german, reprezentat de o anumită etapă din cariera lui Schiller și Goethe. Existența unor elemente comune minimale sau maximale, evidente în operele literare, ca și în gîndirea estetică, nu poate duce pe nimeni la stabilirea unei echivalențe între toate aceste tipuri de clasicism. Exemplul acesta nu constituie însă pentru istoricul literar un caz izolat. Pe parcursul timpului, realismul a trecut de asemenea prin numeroase metamorfoze care nu pot fi considerate încheiate nici în vremea noastră. De aceea, între existența tipologică a unor stiluri și configurarea sau expansiunea lor istorică în anumite perioade, trebuie stabilită acea stare de diferență, imprimată de structura de ansamblu a unei epoci prin toți factorii ei caracteristici de ordin genetic sau formativ.

Starea de echilibru, de dezintegrare și de reechilibrare sau recurență a unor stiluri artistice fundamentale în alte condiții și într-un climat nou de gîndire, nu generează o revenire ciclică, stereotipică a acestora. Un proces istoric de o mare complexitate, bazat pe un nou orizont de cunoaștere, duce la o sporire masivă și evidentă de sensuri, ca și la o îmbogățire și transformare sensibilă a modalităților de comunicare.

Totuși sîntem nevoiți să ne întrebăm dacă nu cumva studiul tipologic al unor stiluri fundamentale ca clasicismul, romantismul și realismul ar permite acreditarea ipotezei că toate celelalte stiluri sînt doar **moduri deviate** de la anumite matrici stilistice arhetipale ? Evident că nu ne gîndim la o simplă derivare a unor forme stilistice din alte forme, în maniera lui H. Focillon, ci la o abordare transformațională, determinată de exigențele specifice fiecărei epoci. Dar trebuie să mărturisim că în momentul de față nu dispunem de suficiente dovezi pentru a susține o asemenea afirmație în modul cel mai convingător.

Irina Dascălu : „Epilog 1907"

Abordarea tipologică sau istorică a clasicismului, ca și a barocului și a manierismului, suscită acum, ca și altădată numeroase întrebări. Reprezintă, oare, toate aceste stiluri o permanență istorică, un fenomen repetabil în timp cu evidente modificări, determinate de orizontul informațional al epocii ? Extensia unora în dauna altora constituie o realitate obiectivă sau o rezultantă a unei viziuni deformante a istoricului literar ? Un curent literar nenominalizat, ca și un anumit stil artistic cultivat pe o scară largă, capătă o identitate reală numai din momentul în care cercetătorii de mai tîrziu au descoperit numitorul lor comun, determinîndu-i resursele teoretice și elementele componente de ordin estetic ? Mai exact, barocul și manierismul reprezintă o descoperire a epocii noastre, marcată mai ales de anii 1950—1960 ? Nu cumva, unii dintre cercetătorii contemporani au căzut în capcana nominalismului, crezînd că o mișcare literară există doar din clipa în care i s-a aplicat un timbru caracteristic, destinat să o distingă din marele flux al unor creații artistice eterogene ?

Multe din aceste întrebări impun o precizare cît mai riguroasă a conceptelor de clasicism, baroc și manierism. Teama de a nu crea noi confuzii ne obligă să distingem accepțiunea unui stil, privit ca un **eon,** ca o permanență istorică sau un fenomen de recurență, de modurile sale de cristalizare într-o anumită epocă istorică. Dar odată cu această tentativă a unor precizări elementare, convertite în instrumente sau ipoteze de cercetare, începe marea aventură a întîlnirii cu unele fenomene literare a căror complexitate nu permite integrarea lor în unele tipare fixe, net delimitate unele de altele.

m a p a m o n d

„Istoria este destul de pasionantă ca să merite să fie scrisă pentru marele public“

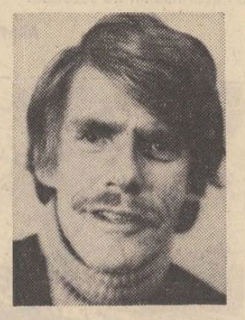

Interviu cu RADU FLORESCU, profesor la „History Boston College“ — U.S.A.

Prin cărțile sale „În căutarea lui Dracula“ (1972) și „Dracula. O biografie a lui Vlad Țepeș“ (1973, S.U.A.) omul de știință, istoricul american Radu Florescu a urmărit să destrame legenda vampirului Dracula și să facă cunoscută lumii, cititorilor, figura reală, a domnitorului român. Răspunsurile domniei sale ne-au ajutat să adăugăm o pagină la „cazul Țepeș-Dracula“ venită în ajutorul restabilirii adevărului istoric și în defavoarea mitului înfricoșătorului Dracula, care mai circulă încă. Așadar, prima întrebare :

— Ce v-a determinat să reluați, pentru cititorul american, cazul Dracula ? Personalitatea voevodului român Vlad Țepeș sau faima vampirului Dracula, cu o atît de mare priză la cititor ?

— Despre Dracula, vampirul adică, s-au mai scris o mulțime de lucruri, lucruri proaste. Și despre Vlad s-a mai scris, și acum se mai scriu lucruri proaste. După o carte, știți, dacă este o carte de succes se mai scriu și altele. Despre Dracula ca subiect istoric n-a apărut, însă, nici o carte înainte de-a noastră. Și chiar în România n-a apărut nici-o carte, de la publicația lui Bogdan în 1896. Adică, s-a scris despre Țepeș, așa în amănunte. Au fost articole asupra campaniei lui, articole foarte științifice asupra povestirilor rusești referitoare la Țepeș, dar o carte de ansamblu nu există. Acest Dracula avea un răsunet foarte mare, nu numai prin romanul lui Bram Stoker care a creat mitul, a pus în circulație, ce era, de fapt, numele lui autentic și probat, dar avea și un răsunet internațional. Astfel, prin pamfletele germane epoca lui, și eroul, aveau o circulație internațională, și eu presupun că ele erau deja best-sellers pentru epoca noastră, adică, acum un best-sellers se măsoară în milioane, atunci un best-sellers se măsura în citeva sute. Și pe deasupra apariția acestor pamflete a coincis cu invenția tiparului. El este singurul domnitor român care, cu numele acesta Dracula, a fost cunoscut în Occident pe o scară foarte vastă, pe o scară publicitară.

— Epoca în care trăiește Vlad Țepeș a fost plină de acte de cruzime răspîndite în toată Europa. De ce credeți, totuși, că faima lui Țepeș a depășit-o pe a altora ?

— Fiindcă și-a făcut inamici. Adică, cruzimea, desigur, exista pretutindeni. Au fost însă unii regi cu o „presă“ bună, iar alții cu o „presă“ proastă. Ludovic al XI-lea făcea cam aceleași lucruri, dar avea istoricul regelui. Ziaristica este o putere foarte mare în lume acum, și chiar cronicarii timpului erau, într-un fel, ziariștii vremii. Țepeș a avut nenorocul de a avea o „presă“ proastă. Și-n țară boierii nu-l iubeau, și-n străinătate, și mai ales în străinătate, pentru că, de fapt, germanii sînt răspunzători de această „presă“ proastă, de această falsă ipostază în care au așezat personajul istoric. De ce ? Fiindcă era, mai ales, un patriot înainte de toate, care vedea o primejdie în coloniile germane din Transilvania, o primejdie comercială, dar și una politică, pentru că aici se adăposteau dușmanii săi. Vlad s-a răzbunat. Adică a fost crud și neiertător cu ei. Și ei s-au răzbunat după aceea încercînd să-l învinuiască în fața regelui Ungariei și să-i facă această faimă. de vampir, această propagandă nedreaptă. Dar, într-un sens, după secole, propaganda negativă a avut un rezultat pozitiv.

— Istoriografia românească care cercetează chipul lui Țepeș neinfluențată de legenda lui europeană a ajuns la concluzii mai realiste în ceea ce privește figura istorică a eroului în discuție. Cum ar trebui, după părerea dvs., să primească adepții mitului Dracula demitizarea totală a personajului ?

— Pentru publicul american mitul este foarte adînc înrădăcinat în memorie, fapt întîmplat nu numai prin cărți, dar și prin cinematografie. Această tradiție a filmului cu vampiri începe încă din 1923 și continuă chiar cu filmele ce se fac acum. La care mai adăugăm și teatrul. Acum, de pildă, se joacă la New York o piesă „Dracula“ cu o cronică foarte favorabilă în „News Week“ și chiar în „Times“. Așa că este foarte greu cînd un mit este atît de adînc înrădăcinat, dar, pe de altă parte, publicul, citind despre Vlad Țepeș, văzînd România, începe să fie mai interesat de personalitatea domnitorului român, decît de aceea a vampirului Dracula. Eu spun mereu : vampirul este puțin plicticos, face aceleași lucruri. În momentul de față este un gust îndreptat către realitatea istorică și lumea s-a plictisit de vampiri. Eu cred, totuși, că vampirul o să continue să existe, o să-și continue șirul teribilismelor. Dar la fel de mult sînt sigur că odată cu eforturile noastre, eforturi ce s-au făcut și din partea mea ca istoric, lucrurile se vor schimba. Lumea vrea să-l vadă pe Țepeș, pe cel adevărat. Va fi tradusă, în curînd, și cartea despre Țepeș a specialistului român N. Stoicescu. De asemenea, Țepeș a fost prezentat la televiziunea americană, de mai multe ori, arătat ca personalitate istorică, reală într-un film documentar făcut de noi. Dezbaterea despre Țepeș continuă. Adică am ajuns la stadiul unde aceste două fețe ale lui Țepeș, care au fost reunite într-unul, se despart și fiecare trebuie studiată. Este interesant chiar de studiat tradiția strigoilor în sud-estul Europei. Dar trebuie despărțită de personalitatea istorică a lui Țepeș. Ambele postúri sînt interesante, dar dominanta este aceea de figură istorică, desigur, și eu, ca istoric, sînt dator, și presupun că și lumea este orientată către istorie. Cred că a venit momentul cînd lumea o să fie captivată de acest personaj istoric, pe care noi încercăm să-l impunem, prin cărți, filme etc. Eu am un curs despre legendele istorice. Încep cu mitul. Încep cu „Cei trei mușchetari“ și încetul cu încetul atrag auditoriul meu la adevărul istoric. A fost un d'Artagnan, și a fost un Aramis, și un Portos. Cyrano de Bergerac adevăratul este mult mai interesant decît Cyrano al lui Rostand. Așa și Țepeșul adevărat este mult mai interesant decît vampirul mitic. Situația asta este foarte des întîlnită în literatură. Personalitățile sînt fascinante, dar trebuie, desigur, să apară chiar într-un roman în realitatea lor istorică. Și a venit momentul să fie cărți și la noi, pe tema lui Țepeș, dar fără strigoi. Nu numai în romane ci și în teatru, în film.

— Reconstituind trecutul domniei lui Țepeș în cea de a doua carte a dvs. ați vorbit, implicit, și despre condiția istorică a poporului român. Cum a primit cititorul american această a doua carte ?

— A doua carte „Dracula. O biografie a lui Vlad Țepeș“, am scris-o înainte de prima. Eu speram ca a doua carte să fie, de fapt, prima și singura carte. Dar un editor mi-a spus că este prea grea, prea dificilă, pentru cititorul neavizat și că ar trebui să o pun pe altă bază, accesibilă mass-mediei, publicului general, care nu știe încă prea multe despre istoria României. A doua carte este prea grea, sau ar fi fost prea grea, pentru o introducere. Din punct de vedere românesc, ea este o carte ușoară, nu este așa de bine documentată ca a domnului N. Stoicescu sau Andreescu, însă, pentru noi americanii este, totuși, deficitară. Românii sînt așa obișnuiți, să cunoască istoria, fiindcă aici, la dumneavoastră, este o lume întreagă pasionată de istorie. Cărțile de istorie dispar imediat, la noi nu este chiar așa. Istoria rămîne un subiect pentru specialiști, și cartea a doua a mea n-ar fi avut răspîndirea ei dacă ar fi apărut ca o primă carte. Dar așa, ce s-a întîmplat ? Cititorii primei cărți au citit-o și pe a doua fiind avizați cu prima și, să zicem, apetitul lor era astfel puțin servit, și aveau gust pentru o a doua carte mai profundă. Socotesc că e o carte solidă, avînd la bază documentul istoric și o să continui acest început. Foarte mulți mă întreabă și doresc să afle mai multe. Este scrisă într-o limbă simplă, neîncărcată, fiindcă eu cred că istoricul trebuie din ce în ce mai mult să atragă prin cărțile lor cititorul general și nu numai specialistul. Eu m-am luptat pentru asta foarte mult. Sînt puțin criticat de unii că utilizez un limbaj simplu, fiindcă la noi, nu numai la români, sînt și foarte mulți care spun că specialistul trebuie să scrie cărți numai pentru specialiști. Eu n-am această pornire, și cred că istoria este destul de pasionantă ca să merite a fi scrisă pentru publicul general. Aici nu poate fi o problemă minoră, fiindcă publicul citește, dar eu aș vrea ca prin cărțile mele să lărgesc numărul cititorilor și să nu mai folosim acest jargon, acest standard de specialiști care numai ei îl înțeleg. Și, de fapt, nu este așa de ușor să scrii o carte de istorie pentru publicul general. Noi istoricii avem limbajul nostru și ne este mai ușor să scriem o teză de doctorat, decît să scriem o carte nouă care să aibă ceva captivant, să dezvolte pasiunea cititorului pentru istorie.

— Ce eforturi de popularizare a României apreciați mai mult ?

— În acțiunea de popularizare a istoriei României pornim din diferite locuri. De pildă, acum putem porni de la programul relațiilor culturale stabilite între Statele Unite și România. Eu vorbesc de Statele Unite pentru că cunosc mai bine situația, dar poate să fie și Franța și Anglia. Apoi începem să avem din ce în ce mai mulți bursieri, pe an 80—90 studenți bursieri la diferite niveluri, diferite stagii. Din 1969, de cînd ființează **Acordul cultural** între Statele Unite și România, semnat de președintele nostru, de atunci, Nixon și președintele României, Nicolae Ceaușescu, a început o sporire a relațiilor culturale dintre cele două țări. Eu zic America, mai ales, pentru că America are relații mai întinse decît orișicare altă țară din Occident. Avem, în medie, cam 80 de specialiști care vin în România. După cițiva ani (desigur, dacă vom adăuga și acești 80 de oameni, pentru că ei se întorc cu cunoașterea limbii, cu cunoașterea istoriei, a culturii românești din diferite domenii) ei vor fi cei mai buni propagandiști. În prezent eu sînt președintele **Asociației de studii românești** din Statele Unite, care numără cam 200—300 de membri, efectiv compus din bursierii „Fullbright“ și alte fundații. Mai sînt și acordurile bilaterale între diferitele universități, fiindcă au fost sporite, ca urmare a acordului amintit, relațiile dintre țările noastre. Desigur, încep să pătrundă și cărți românești, avînd acorduri foarte bune cu **Biblioteca Centrală** din București, care face un lucru extraordinar de bun pentru bibliotecile noastre, nu numai celor mari ci și pentru cele mici. Avem centrele noastre de studii est Europene. Organizăm din ce în ce mai multe simpozioane, sîntem la al IV-lea simpozion româno-american. Asociația noastră se întîlnește în fiecare an, cu prilejul diferitelor ocazii comemorative.

Acuma, pe o bază, așa, de popularizare, este că și cartea mea „În căutarea lui Dracula“ a fost un fel de operă de început. Eu de ce m-am apucat de Dracula ? Fiindcă știam că e un nume magic, și nu puteai să ai o carte cu Dracula pe copertă fără să nu o citești. Și am utilizat această carte ca un fel de umbrelă care acoperea o mulțime de lucruri, mai întîi istorie, fiindcă sînt anumite elemente istorice, pe care vroiam să le trec prin carte, apoi și elemente folclorice, care le consider importante. Cartea asta, desigur, cum știți, a avut un succes extraordinar în Statele Unite. A fost tradusă în 7 limbi, inclusiv în Japonia anul acesta. Mi-a dat ocazia să țin cîte o conferință, cred, în fiecare stat din Statele Unite. Am apărut des în programele noastre de radio și televiziune, în mai multe locuri care cuprind și interesează multe persoane. Și acum satisfacția mea principală cu cartea asta e că **lumea știe că Transilvania există, că este în adevăr o parte a României, că Țepeș a existat, că avem o istorie a secolului al XV-lea, că Tîrgoviște era capitala țării.** Adică lucruri de bază. Și a sporit desigur interesul față de România. A mai ajutat foarte mult turismul ; între altele, și prin Țepeș s-a făcut, mai ales pentru vizitator, un fel de introducere a celor trei provincii românești, fiindcă Țepeș s-a născut și a stat în Transilvania, și-a făcut o parte din educație în Moldova, și a fost domnitor în Muntenia. Așa că, prin Dracula cuprindem toată România. A devenit un „vehicul“ foarte bun pentru cunoașterea țării. Toate astea, cuprinse împreună, au ajutat foarte mult ca România să fie cunoscută.

Convorbire realizată de Cornelia Djigola

rafael alberti
LA 75 DE ANI

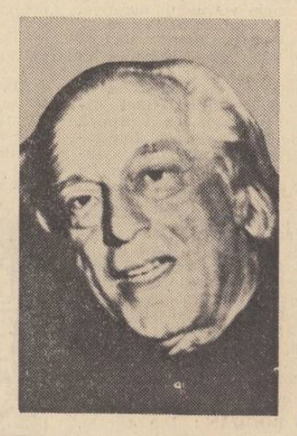

● Astăzi, cînd Rafael Alberti pășește peste trei sferturi de secol într-o existență exemplară prin noblețe, rodnicie și demnitate, personalitatea umană și artistică a poetului necesită mai mult decît oricînd adunarea, într-un singur mănunchi, a elementelor care compun exuberanta sa strălucire. Într-adevăr, în Rafael Alberti se însumează și se întregesc un sol al celei mai însorite frumuseți mediteraniene, un aed îngemănat cu visurile și frămîntarea mulțimilor făuritoare de istorie și un mare pelerin al plenitudinii umane. Un călător fără seamăn care, pornind de la voioșia tinerească, în alb și albastru, a golfului său natal — Cádiz —, trecînd prin patetica apărare a dreptăților poporului spaniol în timpul războiului antifascist și prin amara nostalgie a exilului, a ajuns la generoasa umanitate de azi, la atotputernica stăpînire a verbului poetic revelator și iradiant. Verb care răsună acum, biruitor, chiar în Spania unde s-a întors după 38 de ani de luptă și izbîndă asupra puterii întunericului. Cei care l-au urmărit pe Rafael Alberti în cursul călătoriilor sale în România, cei care au cunoscut și simțit nesfîrșita lui dragoste pentru geniul poporului român și pentru darurile scriitorilor noștri, așa cum o dovedesc traducerile sale de doine și balade populare, precum și tălmăcirile din Eminescu și Arghezi, în colaborare cu admirabila scriitoare care este soția sa, Maria Teresa León, toți aceștia, împreună cu iubitorii de poezie și luptătorii pentru mai bine din lumea întreagă, îi aduc astăzi, prinos de gratitudine, concretizat într-o definiție caldă ca inima lor și gravă ca destinul tuturora : Rafael Alberti, poet al primăverii popoarelor, al dimineților care cîntă.

Lăsat-am pentru tine

Lăsat-am pentru tine un cring, pădurea toată,
ciinii neadormiți,
anii cei mulți și surghiuniți,
pășind spre iarna vieții, apropiată.

Lăsat-am vremea grea cutremurată,
splendoarea focului pentru neistoviți,
chipul în umbră-al celor risipiți,
lăsat-am apăsarea despărțirii, — însingerată.

Lasat-am lîngă un rîu, dusă avan,
tristețea mea de soarele dorinții,
și marea am lăsat spre-a te vedea.

Lăsînd de dragul tău tot ce aveam,
tu, Romă, dă-mi schimbarea suferinții,
asemuirea celor de atunci : iubirea ta.

Basilica lui San Petro

Doamne, mulți-s ! De ce oare
mi se pleacă la picioare ?
De ce-atita sărutat ?
Sînt San Petro, așezat
aici și prins în bronz pur.
Nu pot să privesc în jur,
nici să dau, chiar cuvenit,
un picior : mi le-au tocit...
Doamne sfînt, fă o minune,
lasă-mă să merg în lume,
lasă-mă să cobor iar
riul și să fiu pescar
pe marea ce mă știa...
că asta e treaba mea.

Atunci

Aveam atunci doar cincisprezece ani
și poposeam din golful meu din Cádiz,
îngemănare de azur și alb,
într-un oraș departe-n miezul țării.
În acel an, o mie nouă sute
șaptesprezece, ca o frunză-n mîini,
paleta mea de pictor mi-aducea,
în clar alai, culorile visate.
Mă pătrundea viața, caldă boare
a peisajului și nu știam nimic,
afară doar de-a face străvezie
c-un vioriu, o umbră. Apa, cu un alb.
Vedeam în soare-o floare-nvăpăiată
și nu știam nimic, cînd deodată
un nume-aprinse-un roșu de-aurore,
lumină-n noaptea planetară : Lenin.

Ernesto Che Guevara

Te-am cunoscut copil,
acolo, pe meleagu-ndepărtat
al Cordobei argentiniene,
jucîndu-te între șiruri de plopi
și lanuri de porumb.
Martori, turmele vechilor estancias
și trudiții zilieri...
Nu te-am văzut de-atunci,
pîn' ce-am aflat într-o zi
că erai lumina însingerată,
și călăuzitoare, acea stea
ce ne aruncă priviri neîncetat,
în fiecare clipă,
pentru ca noi să știm
în ce loc ne aflăm
și unde mergem.

Prezentare și traducere de Paul Alexandru Georgescu

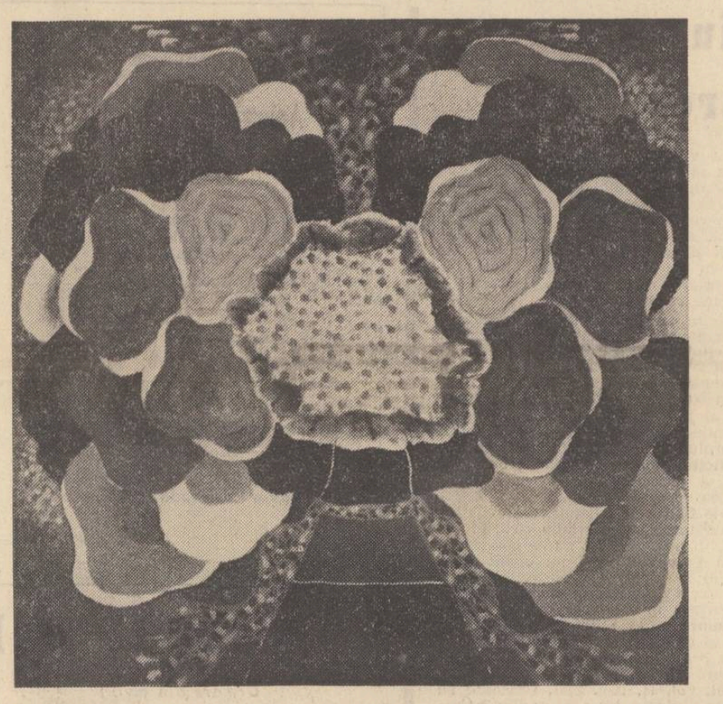

Ion Gheorghiu : „Grădina suspendată“

cultura românească în lume

● **EDITURA FRANCEZĂ „MARABOUT“** a publicat de curînd, într-un somptuos veșmînt grafic, antologia intitulată **Fantasticul feminin de la Anna Radecliffe pînă în zilele noastre,** culegere care adună piese de literatură fantastică semnate de 25 de scriitoare ale lumii care s-au ilustrat în acest gen, dintre care amintim pe George Sand, Virginia Woolf Elsa Morante, Anna Seghers, Silvina Ocampo. Alături de acestea este prezentă **Nina Cassian,** cu o nuvelă fantastică **(Animalul),** apărută inițial în volumul de proză „Confidențe fictive“. Semnalăm de asemenea prezența **Ninei Cassian,** în nr. 293/1977 al publicației „La Nouvelle Revue Française“ (număr dedicat poetului Eugen Guillevic), alături de Michel Deguy, Pierre Oster, Robert André ș.a.

● **LA EDITURA „EUROPA“** din Budapesta a apărut în traducere maghiară, într-un tiraj considerabil, romanul lui George Bălăiță **Lumea în două zile.**

● **ÎN NUMĂRUL SĂU DIN LUNA NOIEMBRIE,** revista irakiană **Al-Aqlam,** care apare la Bagdad, consacră 12 pagini liricii românești contemporane alcătuind astfel o antologie sui-generis. Au apărut aici, în traducerea poetului egiptean Nabil Quasem, poeme semnate de Ion Pillat, Al. Philippide, Geo Dumitrescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Leonid Dimov, Radu Boureanu.

● **LA COLOCVIUL TRADUCĂTORILOR** desfășurat în Uniunea Sovietică, în primele zile din a doua jumătate a lunii decembrie, au participat Aurel Covaci, Madeleine Fortunescu, Marcel Petrișor și Mihai Călmâcu. De asemenea, la „Colocviul internațional de literatură pentru copii“, care a avut loc în Republica Democrată Germană, în aceeași perioadă, țara noastră a fost reprezentată de Sonia Larian.

● **ULTIMUL NUMĂR** al prestigioasei publicații **American Historical Review** consacră, sub semnătura profesorului Keith Hitchins de la Universitatea din Illinois, o elogioasă prezentare lucrării **Evoluția istoriografiei române** alcătuită de dr. Lucian Boia. Autorul recenziei subliniază faptul că este vorba de prima încercare de-a alcătui un tablou integral al istoriografiei din țara noastră și menționează, între altele, spiritul de sinteză al istoricului român, judecățile și formulările sale.

● **LA RECENTUL SIMPOZION INTERNAȚIONAL** pentru probleme de educație estetică prin film și televiziune, care s-a ținut la Erevan, în Uniunea Sovietică, au fost proiectate patru filme românești : **Studiu,** de Ion Popescu-Gopo ; **Anotimpul mireselor** și **Baladă pentru independență,** de Alecu Croitoru ; **Pictura și un autobuz** de Alexandru Sîrbu.

● **LA 21 DECEMBRIE,** în sălile de la Bode Museum din capitala Republicii Democrate Germane a avut loc vernisajul expoziției **Artă veche românească** cuprinzînd piese din colecțiile Muzeului de Artă al Republicii Socialiste România și ale altor muzee din țara noastră.

● **ACADEMIA NAȚIONALĂ FRANCEZĂ DE MEDICINĂ** l-a primit în calitate de membru corespondent al Secției de științe biologice pe doctorul docent **Gheorghe Marinescu-Dinizvor,** medic-șef la spitalul de boli infecțioase „Victor Babeș“ din București. Savantul român este al treilea om de știință, urmînd lui Victor Babeș și lui Ion Cantacuzino, primit cu acest titlu în forul Secției de biologie a Academiei naționale franceze de medicină.

● **LA GALERIILE DE ARTĂ „WESTING“** din orașul danez Odense a avut loc vernisajul expoziției artistului plastic Ion Miroiu care expune aici peste o sută de lucrări. Bucurîndu-se de prezența unui mare număr de vizitatori, expoziția a fost totodată remarcată, în termeni calzi și elogioși, de critica de specialitate. Citâm din articolul semnat de Kelle Ostergaad, cronicarul plastic al cotidianului „Morgenposten“ : „Ion Miroiu se consumă pentru artă și pentru viață, două dimensiuni de nedespărțit, și vrea ca picturile sale ceramice și în ulei să ofere tuturor daruri încărcate de bucurie“.

● **ÎN CADRUL MANIFESTĂRILOR** dedicate centenarului Independenței de stat a României, la Leon, în Spania. a fost inaugurată expoziția **Lupta poporului român pentru unitate și independență națională reflectată în arta plastică.** La vernisajul expoziției, despre a cărei semnificație a vorbit profesorul universitar Manuel Garcia Alvarez, au participat oameni de cultură și artă, studenți și elevi.

REVISTA STRĂINĂ

● **EXISTĂ ASPECTE** ale procesului de creație mai puțin cercetate în critica genetică. Așa pare să sugereze scriitoarea Nancy Shiffrin din California, care suferă de o boală „artistică“ și organică ciudată: nu poate să-și încheie niciodată cărțile și articolele. Pentru a-și rezolva problemele, Nancy Shiffrin a consultat un terapist, pe Morris Netherton din Los Angeles, care i-a înlesnit descifrarea procesului patologic și vindecarea lui. Revista americană **Time** ne informează că autoarea își datora „biocajul“ unei întîmplări petrecute într-o altă viață, în 1677, cînd fusese judecată pentru erezie și procurorii de atunci încercau să o încrimineze cu pasaje din jurnalul său intim. Peste trei sute de ani, în zilele noastre, autoarea ar încerca să-și ascundă acest jurnal, neîncheindu-și cărțile. Nancy Shiffrin se declară vindecată, după ședințele terapeutice de la Morris Netherton. Greu de admis, dacă avem în vedere ce mult a durat boala !...

● **A MURIT HANS HABE,** autorul antifascist, care a devenit celebru în anii treizeci. Considerat de Thomas Mann „un romancier înnăscut“, Hans Habe, a stîrnit furiile neputincioase ale lui Hitler. Autor al celebrei cărți **O mie vor cădea,** Habe a combătut fascismul cu arma în mînă, luptînd alături de trupele franceze și apoi de cele americane în cel de al doilea război mondial. A fost tradus în mai multe limbi și are la activul său nu mai puțin de 10 000 de articole angajate în cele mai generoase cauze ale umanității din acest secol atît de greu încercat.

● **AU FOST ACORDATE PREMIILE ANUALE** ale fundației „Casa de las Americas“ din Havana Manilo Argueta din Salvador a fost încununat pentru **Scufițe din zona roșie,** Eva Claudia Kaise-Lenoir din Argentina pentru **Grotescul creol — stilul teatral al unei epoci,** Eugenio Hernandes Espinosa din Cuba pentru cartea de eseuri **Simone,** Jorge Musto din Uruguay pentru o piesă de teatru, **Călătorul.** Alte multe premii au încununat opere importante ale literaturilor latino-americane, mesajul lor viguros.

● **TELEVIZIUNEA SĂ FIE DE VINĂ?** Așa pare să afirme avocatul Ellis Rubin, apărătorul tînărului criminal Ronald Zamora, asasinul bătrînei Elinor Haggart din Miami Beach. Zamora stătea cel puțin cinci-șase ore pe zi în fața televizorului, fiind un admirator fără limite al actorului Telly Savalas. A mers pînă acolo încît și-a rugat tatăl să se radă pe cap, asemănîndu-se cu eroul întruchipat de cunoscutul actor, detectivul Kojak. Sub influența televiziunii, administrată cu regularitatea unui drog, Zamora s-a obișnuit să apese pe trăgaci „tot atît de ușor cum ar omori o muscă“, declara avocatul său, care a cerut audierea lui Telly Savalas, el însuși un mare adversar al filmelor violente la televiziune. Revista „Times“ dezvăluie vîrsta stupefiantă a asasinului Zamora: 15 ani, iar Nielsen Index, o instituție specializată, în urma unei cercetări științifice afirmă că la vîrsta de optsprezece ani fiecare american a văzut deja pe ecranele televizoarelor peste 18 000 de asasinate, dar nu a petrecut decît 11 000 de ore în școală.

● **PREFAȚA CĂRȚII Boxul, istoria lui în imagini** de Harry Carpenter aparține lui Mohammad Ali, alias Cassius Clay. Plin de trufie, vrînd parcă și cu acest prilej să-și anuleze adversarii, boxerul spune, printre altele : „A mai existat oare în lume un alt campion ca mine, în stare să prevadă victorul, să scrie versuri, să se adreseze lumii, să viziteze ghetouri și să fie oaspetele regilor, prinților și președinților?“. Apoi, cu aceeași „modestie“ caracteristică, încheie: „În afară de astea, ceilalți boxeri nu sînt frumoși ca mine. Eu sînt cel mai bun în toate. Și cel mai mare...“

● **PRESA ILEGALĂ DIN CRACOVIA ÎN ANII 1939—1945,** cartea lui Jarowiecki Jerzy, a apărut în Editura „Ossolineum.“ Autorul descrie condițiile în care s-au imprimat și difuzat tipăriturile ilegale, cit și tendințele care au stat la baza presei tuturor organizațiilor ilegale din Cracovia în timpul ocupației hitleriste, avîndu-se în vedere orientările politice, ideologice și militare.

● **AJUNS** la un oarecare punct din cariera sa, orice romancier se întreabă ce formă literară anume va da noii sale opere. Pornind de la această idee, Jacques Laurent își fixează cîteva amintiri din copilărie și adolescență și suscitînd o seamă de reflecții, descoperă o producție romanescă veche de cînd lumea. Astfel, ne vom întîlni cu nume prestigioase ca Petroniu, Homer, Cervantes, Rabelais, M-me de Lafayette și mai aproape de noi, Balzac, Maupassant, Flaubert, Dickens, Joyce, Morand, Nimier, Sarraute. Apărut în Editura „Gallimard“, romanul lui Laurent e ilustrat de însuși titlul său ROMANUL ROMANULUI, pasionant ca un roman de suspens intelectual a cărui acțiune relevă cititorului o întreagă galerie de personaje care au jucat un rol dominant de-a lungul istoriei lumii și pe scena literară și de ficțiune.

● **PISICILE ASTEA TICĂLOASE** este titlul noului film al regizorului polonez Henryk Bielski, după un scenariu al lui Jerzy Janicki (muzica aparținînd compozitorului Andrzej Korzki). Subiectul: o zi din viața vechii Varșovii și a locuitorilor ei, prilejuiește actorilor Janusz Klosinski și Janusz Palaszkiewicz o nouă ocazie de a-și arăta măsura talentului lor.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII“
Paginator Nicolae Ion

ANUL XX
53
(818)
Sîmbătă
31 decembrie
1977
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

REPUBLICA XXX

„Proclamarea Republicii a deschis calea puternicelor transformări revoluționare socialiste din patria noastră. Aceasta corespunde, de fapt, cu asumarea de către clasa muncitoare a misiunii de înaltă răspundere istorică de a conduce națiunea noastră pe calea făuririi noii orînduiri sociale, a socialismului și comunismului în România."

NICOLAE CEAUȘESCU

Marile evenimente din viața popoarelor reprezintă încununarea aspirațiilor profunde, încorporate în procese istorice cu viață amplă, capabile să definească idealuri durabile. Republica proclamată în urmă cu 30 de ani a fost actuală de la 1848, atunci cînd nobila generație de revoluționari a proclamat idealurile justiției sociale și ale împlinirilor naționale. Unirea, egalitatea în drepturi, frăția între cetățeni, instituții armonioase, răspunzînd exigențelor de viață socială puse sub semnul luminii și al propășirii, aceste imperative ale istoriei noastre moderne au culminat, firesc, în momentul revoluționar al proclamării republicii, etapă importantă în realizarea idealurilor democratice și socialiste. Anii aceia eroici de la începuturile revoluției socialiste au fost meniți întemeierii, creării cadrului politic și social al marilor înfăptuiri pe care le putem azi contempla cu un sentiment de justificată mîndrie. Țara, condusă de partidul comunist, s-a ridicat pe culmile visate de înaintașii noștri, a prosperat din punct de vedere economic și social, și-a impus vocea demnă între națiunile respectate ale lumii, încît anii Republicii pot fi considerați ani de remarcabile împliniri istorice, treptele întemeierii unui viitor de aur, cum îl imagina un mare poet.

30 de ani este, desigur, o perioadă istorică scurtă. Ea circumscrie în limitele sale cel mult o generație, dar cît de bogată este recolta generației care s-a ridicat odată cu țara, într-un răstimp atît de generos în înfăptuiri. Industrializarea accelerată, generalizarea învățămîntului, socializarea agriculturii, democratizarea adîncă a vieții publice, instituții dinamice, care asigură participarea egală a tuturor la marile decizii, orașe noi, construcții industriale spectaculoase, noi ramuri ale științei și tehnicii, laboratoare și cărți, filme și muzee pline de lume, teatre și cinematografe frecventate de toți, tiraje de cărți cu cifre ametitoare, traduceri în serii complete din clasicii literaturii universale, iată numai cîteva coordonate care pot să definească chipul țării în acești ani. Ne-am asumat, în termeni economici, condiția de țară în curs de dezvoltare, referindu-ne la marele drum care ne așteaptă, la năzuința noastră spre mai bine și frumos. Dacă ar fi, însă, posibil să definim actualitatea țării prin proiectele și aspirațiile sale, am spune că România socialistă se află azi între țările militante pentru progres, capabile de dinamismul ce trebuie să caracterizeze popoarele în momente istorice. Prietenii de pretutindeni ai țării noastre au apreciat adesea hotărîrea de a construi viitorul luminos pe care îl merită poporul român. De aceea, aniversarea Republicii este o sărbătoare în care nu celebrăm numai un eveniment din trecut, ci și viitorul pe care l-a deschis acest eveniment, gloria de mîine a țării noastre socialiste.

Anul acesta a fost marcat de un eveniment politic important, Conferința națională a partidului, care a hotărît asupra direcțiilor fundamentale de dezvoltare a țării pînă în anul 1985, în lumina documentelor Congresului al XI-lea, temeiul tuturor planurilor noastre cutezătoare. În țara „lucrului public" pe care îl aniversăm acum, mobilizarea întregului popor pentru a înscrie România cît mai rapid între țările cu dezvoltare medie este o exigență firească. Devotamentul tuturor față de patria comună este corolarul idealului republican, o trăsătură a realității istorice pe care o trăiește România socialistă, o garanție că poporul român, sub conducerea partidului comunist, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, se va dovedi prin fapte la înălțimea vocației sale istorice, la înălțimea cutezătoarelor sale idealuri.

Luceafărul

Bălcescu — gravură de Iulian Olariu

REPUBLICA

Doruri din Dor, Soare, Soare, m-au fost podidit
în România mea frumoasă de infinit
lacrimă de dintre două milenii
din culoarea de vis a Cosînzenii
din de statuia lui Făt-Frumos
din Țară de Sus, din Țară de Jos.

Doruri din Dor, din codri, din cîmpii, din ape
se învălmășesc în mine, aproape
în iubire de oameni, de Om
în floarea Lumii, în Metronom.

Republică a mea, din tot ce ai fost
dă-mi dorul Tău din cel mai vechi adăpost
dă-mi iarba mare de din astre
să fiu frumos într-ale noastre.

Ion Bănuță

Arborele viu

...a fost voievodate, cringuri de țări gemene sub coroana bogată și puternică a unui arbore falnic. Și s-au pornit vînturile, nu ajungeau cele patru zări cardinale ca să se iște furtunile potopitoare. Dar arborele a fost rezistent. Voievodul fiind să fie osul neamurilor strînse sub brațul lui, sub sceptrul înțelepciunii lui, voievodul acesta s-a neclintit. Armură de voință demnă și firească și dreaptă. Cuget și brat de viteaz.

...Au fost, apoi, țările, păduri de voievodate aliniate sub stindardul celor de-o obîrsie. Județul bătrînilor fiind să fie altoiul menit îndreptățirii cuviincioase a gîndului și faptei celor dintre hotare. Iar județul domnesc fiind să fie îndreptarul gîndurilor de păstrare și apărare a ființei de neam, a osului domnesc, ridicat și crescut între hotare, altfel nu. Și din nou n-au fost suficiente zările cardinale. Europa își trimitea periodic cîcloanele de oști ca să pună alte pietre de hotar bărbăției și creației celor de-un cring și de-un codru înfrățiți. Zvircolit de izbeliște, pămîntul se ascundea sub pămînt, riu-

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 5-a

● ÎN ACEST NUMĂR : ● **„Drumurile țării, drumurile oamenilor"** — reportaje de ● Nicolae Stoicescu ● Mircea Florin Șandru ● Ion Crăciunică ● Ion Longin Popescu ● proză de ● George Nicolescu Mizil ● **„Anul literar 1977"** — semnează : ● Doina Uricariu **(poezia)** ● V. F. Mihăescu **(proza)** ● Dan Cristea **(critica)** ●

Sentiment

Republica este organizarea de stat cea mai potrivită exercitării voinței generale, deci a suveranității și independenței. Forma de guvernare republicană solicită tuturor cetățenilor un aport maxim la înflorirea și întărirea întregii societăți și, totodată, dă dreptul fiecăruia, conform talentelor și capacităților intelectuale sau fizice, să participe direct la conducerea și realizarea treburilor social-economice ale cetății. Dar nu justificarea modelului de *stat-Republică* mă îndeamnă să scriu aceste rînduri, acum cînd sărbătorim cei 30 de ani de existență ai ei, ci lauda ce se cuvine unui eveniment atît de însemnat în viața poporului nostru.

De sute și sute de ani, clasele productive ale țării noastre s-au jertfit cele dintîi, atît în lupta de menținere sau cîștigare a independenței, cît și în lupta socială de îndepărtare a exploatării omului de către om, încît la aniversarea celor 30 de ani ai Republicii noastre aducem un pios omagiu și un prinos de recunoștință milioanelor de luptători căzuți de-a lungul timpurilor pentru libertatea patriei și poporului român. Meritul instaurării Republicii în România revine Partidului Comunist Român, prin lupta căruia, la 30 decembrie 1947 a fost posibilă abolirea monarhiei.

La noi în sat, unde nici azi nu există un post telefonic, Republica a sosit pe 31 decembrie decum s-a făcut ziuă; un invalid de război, avînd misiunea difuzării știrilor celor mai noi, lovea toba cu singura lui mînă și striga tare în fața fiecărei porți: „Avem Republică". Unii oameni ziceau: *foarte bine*, iar alții îl necăjeau pe invalid, spunîndu-i: *bine mă, da nu cred că știi cum s-o întîmplat*, la care omul cu noutățile răspundea că n-a primit ordin să desvăluie decît că *avem Republică*. Pe la prînz învățătorul din sat a ținut o scurtă cuvîntare, în fața tuturor sătenilor, în urma căreia au plecat cu toții convinși că Republica va fi statul celor ce muncesc.

De trei decenii, din care de douăzeci de ani — conștient, participînd cu entuziasm, în fiecare decembrie la aniversarea Republicii. Mă bucur din inimă de realizările tinerei industrii românești, de succesele ei, atît interne cît și de pe piața internațională, de modernizarea și creșterea productivității agriculturii, de prestigiul mereu crescînd al țării noastre pe toate meridianele. În numele acestui sentiment, mă consider un adversar al poluării de orice fel, al lipsei unora de interes sau entuziasm pentru înflorirea culturii române, precum și al absenței uneori, din relațiile umane, a celui mai experimentat și luminos model — omenia poporului nostru.

În ajunul Anului Nou, cînd Republica noastră a împlinit trei decenii, visez ca pămîntul sau creanga ori frunza ce voi fi devenit, să se legene, să tresară, ori să tremure, fie și numai o fracțiune de secundă, la rostirea în aceeași limbă a laudei aniversării de trei milenii a Republicii pe pămîntul românesc.

Gheorghe Pituț

BĂLCESCU

Cuvînt al meu ! un cîntec pentru-acel
frumos martir ce și-a învins destinul,
pentru Bălcescu ! sufletu-i drapel
trăiește-n veci împurpurînd seninul.

Cuvînt al meu ! fii rug învîlvorat
topind în flăcări nalte umilința
acelui fiu al Daciei, bărbat
ce s-a jertfit spre a-i trăi credința.

Cuvînt al meu ! fii un alin tîrziu
acelui cuget ars de dorul țării
și care-n ceas mediteran, pustiu
sta-nlăcrimat spre nordul depărtării.

Cuvînt al meu ! fii piatră de mormînt
aceluia ce nici nu-i știm mormîntul,
ci, duh plutește — vultur alb în vînt —
peste Carpați, veghindu-și legămîntul.

Cuvînt al meu ! fii imnul ce-l doresc,
de adorare, fii, de-ngenunchiere :
Bălcescu-i christul nostru românesc,
și arde-nalt și arderea ne-o cere !

Priviți-i chipul din dureri adînci
și din speranțe, de-ndrăzneală gravă,
e-n el a revoluției porunci
chemînd dreptate, libertate, slavă —

E-n el, viteaz, un sînge de român
și-o patimă mereu fără de moarte :
fără stăpîni, în țara lui stăpîn,
unindu-ne pe toți o mîndră soarte !

Bălcescu ! timp de flacără și vis !
El, înaintemergător spre zare,
El, cer de dragoste mereu deschis,
fără de ani și numai depărtare,

El, Domn al meu, frumos și inspirat
și căutînd sub prav de cronici rodul,
El, care, vulturi munților a dat,
El a învins murind cu Voievodul !...

Priviți-l, deci, și vă învățați
voi, toți acei care sosiți prin vreme,
El e sublimul marilor bărbați :
să-l așezăm în inimi și în steme

Și-un rai să facem sufletului său
în care, sfînt și mîndru, să domnească
El, cel urît de domni și dumnezeu,
e Domn ca noi în țară românească !...

Cuvînt al meu ! fii imnul ce-l doresc,
de adorare, fii, de-ngenunchiere :
Bălcescu-i christul nostru românesc,
rodind mereu putere din putere !...

Radu Cârneci

**„Luceafărul"
urează cititorilor săi
„LA MULȚI ANI!"**

Continuitatea unei idei

O istorie ilustrată cu texte literare a ideii de republică românească s-a făcut în cîteva rînduri, mai ales prin antologii și comentarii tematice. Nu s-a făcut însă, pînă acum, o cercetare mai ideologică, am zice, a acestei teme, ceea ce ar echivala cu un fel de **filozofie istorică** a subiectului. O semnalăm și-i indicăm în comentariul nostru potențiala abordare.

Prima idee a unei republici, echivalînd cu o pledoarie simbolică, apare fragmentar în **Țiganiada** lui Ion Budai Deleanu. Volterianul autor al **Țiganiadei** era un adept al unei orînduieli apropiate de popor ; concepția sa despre republică este luministă și, din păcate, rămasă materializată numai în expresie poetică, nedublată de o susținere teoretică.

O altă structură ideatică are conceptul de republică în epoca romantică. Scriitorii romantici nu numai că vorbesc în opera lor de republică dar chiar îi definesc, deși nu suficient de clar din punct de vedere ideologic, conținutul. Astfel, scriind despre **Mersul revoluției în istoria românilor**, Nicolae Bălcescu definea viitorul patriei, deci definitivarea mișcării de la 1848, în termeni extrem de moderni : „În zadar veți îngenunchia și vă veți ruga la porțile împăraților, pe la ușile miniștrilor lor. Ei nu vă vor da nimic, căci nici vor, nici pot. Fiți gata, dar, a lua voi, fiindcă împărații, domnii și boierii pămîntului nu dau fără numai aceea ce le smulg popoarele... Ziua izbîndirii, ziua dreptății se apropie..." Rîndurile sînt scrise în exil, la Paris, în 16 sept. 1850, dar conțin ceva mai mult decît esența ideologiei burgheze, pe atunci revoluționară, aceste cuvinte au ceva din spiritul **Manifestului comunist.** Trebuie menționat în această ordine de idei **Discursul** lui Ion Heliade Rădulescu din Adunarea Constituantă de la 1866 care vorbea despre legitimitatea unui regim republican.

Un ardent partizan al ideii de republică a fost Hașdeu care a declanșat o adevărată campanie în pamflete, în fabule **(Femeia cu cățelul)**, în piesa **„Răzvan și Vidra"**.

Un loc aparte se cuvine a acorda conceptelor lui Mihai Eminescu cu privire la problema politică a conducerii statului ; el care cîntase în versuri Comuna din Paris și crease un magnific discurs al proletarului, se considera un reprezentant al poporului, după cum declară într-un articol : „Ce să vă spun ! Iubesc acest popor bun, blînd, omenos, pe spatele căruia diplomații croiesc charte și rezbele, zugrăvesc împărății despre care lui nici prin gînd nu-i trece ; iubesc acest popor nenorocit care geme sub măreția tuturor palatelor de gheață ce i le așează pe umeri...".

Sînt cunoscute pamfletele lui Caragiale și ale lui Bacalbașa, poemul lui Vlahuță, au fost con-

Emil Manu

Continuare în pag. a 8-a

Timpul istoriei, timpul literaturii

Nu putem și nu ne este îngăduit a ignora criteriile încadrării în marele ansamblu a scrierilor recent apărute nici măcar în situațiile în care ne mărginim a da seama, în articole bilanțier-festive, asupra producției editoriale dintr-un singur an. Ceea ce la o privire superficială poate să pară drept o forțare a lucrurilor, în realitate constituie însăși rațiunea de a fi a unor astfel de tentative. Autonomizarea judecăților valorizatoare în atari împrejurări echivalează cu atemporalizarea lor, însemnează, adică ignorarea datului axiologic ce justifică ori nu înscrierea unei cărți sau alteia pe orbita unicului ei timp, acela al istoriei literare. Dacă simplul act de „înregistrare" a apariției unei cărți — recenzia și cronica — este condiționat de această operație asociativ-disociativă, e lesne de observat ce implicații de natură similară se ivesc în cazul unei ochiri panoramice, fie ea delimitată și numai de parametrii temporali ai unui singur an literar.

Iată, anul literar 1977 ne-a adus reale satisfacții în principalele sfere de manifestare ale scrisului românesc contemporan.

Creația beletristică (poezie, proză, teatru, reportaj, memorialistică) și interpretarea critică (foiletonul consacrat producției editoriale la zi, eseul analitic, monografia, ediția critică etc.) au înregistrat nu puține apariții remarcabile. Lista lor este efectiv bogată, așa cum o dovedesc și articolele cu un mai pronunțat caracter analitic, menit a celebra anul literar 1977, din chiar acest număr al revistei noastre. Încercînd a ne explica dialectica interioară a acestor realizări ne dăm numaidecît seama că impulsul „întoarcerii în timp" se impune ca un reflex, că evitarea lui este exclusă. Este vorba, evident, de timpul literaturii noastre actuale ce se măsoară cu inserții deceniile istoriei noastre contemporane de pildă cu cele trei decenii ce au trecut de la instaurarea Republicii. Circuitul osmotic dintre timpul istoriei noastre de azi și timpul literaturii plăsmuite în decursul acestor decenii constituie esența fenomenului, privit nu numai din unghi tematico-problematic ci și din unghiul structurilor sale estetice specifice. Orice operă literară viabilă revendică dreptul de a face loc în substanța ei respectivului circuit, — determinat de cele două ipostaze ale timpului —, spre a-și dobîndi propria temporalitate. De unde purced, cum se întretaie și unde ajung firele incorporate într-o astfel de osmoză a timpului, fie că ne referim la genuri, la autori sau, pur și simplu, la cărți, pe scurt, aceasta ni se pare a fi îndreptățirea scurtei ochiri critice asupra anului literar 1977. Cîteva succinte sondaje — sperăm — o vor dovedi.

Nu ne grăbim a susține că anul ce s-a scurs a fost numaidecît un an al romanului. Cert este însă că, mai mult decît în 1976 „genul proteic", în 1977, se detașează prin vastitatea cîmpului de manifestare, oferind exemple de relevatoare tipicitate pentru întreaga sa dinamică. De pildă, **Fascinația** de Laurențiu Fulga exprimă nu numai ultima consecință a metamorfozei prin care trece o temă-obsesie a prozei românești de azi — războiul —, ci, totodată, constituie punctul artistic maxim atins, în evoluția sa, de unul dintre prozatorii noștri contemporani cei mai însemnați ; **Cartea milionarului** de Ștefan Bănulescu legitimează, concomitent, vocația epicii actuale pentru proiecțiile fantastic-parabolice de acută sondare a realului dar și vocația pentru

Nicolae Ciobanu

Continuare în pag. a 2-a

Adevărul și ficțiunea „istoriei literare"

(Urmare din numărul trecut)

Acuzațiile se pot înlănțui în voie, fiind însoțite de o satisfacție secretă și aproape întemeiată (praf l-am făcut pe romancier, nu i-a mers cu mine nici mareșalului Averescu, darămite ăstuia, în grădina căruia dau toți cu pietre, de ce aș lipsi eu ! ?). Se poate spune, cum o și face dealtfel B. Gruia, că înmormîntarea poetului (rog cititorii acestui articol și pe cunoscătorii **Caloianului** să mă ierte că revin asupra unor împrejurări despre care aș fi vrut să nu mai vorbesc !) a fost trunchiată deliberat de către autorul romanului, omițîndu-se dinadins ceremonia de la Cluj, ca să se poată lovi... în autorități. Aceasta **se** numește, într-un limbaj foarte exact, proces de intenție. Pentru că eu nu mi-am propus să realizez un reportaj al înmormîntării lui Blaga. M-am referit doar la aspectele care prezentau interes pentru reliefarea (literară) a unor stări de lucruri, a unei atmosfere care a existat atunci (ca încearcă și acum să mai existe, dovedindu-și astfel nocivitatea) în jurul acestui nume de întemeiată fală. Da, dar B. Gruia susține, nici mai mult, nici mai puțin, că folosesc dinadins tehnica „referirilor fugare", ca să ajung, în chip forțat, desigur, cu scop precis însă (și perfid, ascuns) la conturarea concentrică a „simbolului «elitelor nimicite»". B. Gruia afirmă că Blaga apare în roman ca un om „nimicit", ceea ce e mai mult decît o deformare care cade în afara înțelesurilor reale ale romanului, nemaivorbînd de faptul că B. Gruia se contrazice și de data asta. Dumnealui îmi reproșează mai întîi că îl „transform" pe Blaga în simbol, pentru ca după aceea să vină să spună că prezint în roman un Blaga „nimicit". Un simbol nimicit, așadar ! ? O mare și inutilă bolmojală, în fond, deoarece poezia nu poate fi nimicită de nimeni, așa cum nu poate fi nimicit un poet, mai ales după ce el s-a edificat, prin muncă și prin cinste, după ce a devenit o mare și invincibilă personalitate, un exponent de prim rang al unei spiritualități.

Dacă ne vom întoarce la roman, vom vedea că el nu se sprijină pe tehnica „referirilor fugare", cum pretinde B. Gruia. Abordarea problemelor în această carte, dacă mi se îngăduie și mie o părere, se realizează, dimpotrivă, di-

Ion Lăncrănjan

Continuare în pag. a 5-a

Republica XXX

ANUL LITERAR 1977

POEZIA

Fidelitate și consolidare

Un an în poezia unei țări e mai mult decît producția editorială, decît receptarea critică a acesteia, decît ecourile ei imediate. De multe ori istoria literară îl va identifica nu cu o carte ci cu anul de naștere al unui poet, sau cu cel al pierderii lui, ori va pune un semn de echivalență între acest an și o traducere esențială, numindu-l uneori nu cu poezia lui ci cu artele ei poetice, punîndu-l sub semnul vreunui eseu fundamental sau al unei cărți de proză ce a schimbat și legile lirismului. Nu dintr-o dorință de relativizare a poeziei și poeților amintim aceste lucruri.

Poeți aparținînd unor momente de ruptură și revoluție lirică, de structuri și formule diferite trăiesc într-o armonie estetică fățișă. Alianțele lirice sînt permanente, imaginismul întinde mîna reflexivității, clasicii sînt admirați și ascultați deopotrivă și încap într-un vers Eminescu lîngă Blaga și Ion Barbu. Sașa Pană își publică o selecție din poemele primelor sale culegeri dinainte de război și un ciclu nou de versuri în **Culoarea timpului** în acest an în care alți doi poeți suprarealiști români, Virgil Teodorescu și Constantin Nisipeanu, sînt prezenți în librării cu **Ancore lucii** și respectiv **O lăută de frunze**, volume în care o apartenență, ieri orgolioasă și insolită, e azi clasică firească, de consolidare și nu de instaurare. În fond, toate cărțile bune de poezie ale acestui an ascultă de legile consolidării și echilibrului. Pe aceste coordonate se înscrie volumul **Suave** de Nina Cassian, de o mare pregnanță estetică, în care feminitatea e surprinsă în ipostazele ei de calm și profundă reflexivitate existențială. În **Dialectica vîrstelor,** Leonid Dimov e pentru ochiul obișnuit cu universul poeziei sale același dar dincolo de consecvența față de propria formulă răzbate un dramatism de o nouă calitate, o naivitate cu ape tulburi ce are semnificații complexe. Există în acest volum un poem **Baia sau O eternitate iterativă** la titlul căruia va trebui să reflectăm cînd vorbim despre poezia noastră nemulțumiți de lipsa schimbărilor ei la față. O eternitate iterativă ! Aceasta este una din legile artei. Păstrînd proporțiile, va trebui să cultivăm un entuziasm mai puțin infantil și o emoție mai puțin adolescentină față de poezia și poeții noștri. Anume, entuziasmul față de continuitate și repetiție, emoția față de identitatea cu sine și consecvență. Dincolo de semnificația titlului unui volum publicat de Gheorghe Pituț anul acesta, **Stelele fixe** — carte de răscruce pentru propria lui creație dar și de exemplară identitate cu sine — descoperim în el o metaforă definitorie pentru acest an liric.

Tudor George în **Catehismul iubirii,** descinde, consecvent cu el însuși, așa cum arată OV. S. Crohmălniceanu din „producția goliardică a lui Ion Barbu" dar desenul poemelor e mai puțin baroc. Mircea Ivănescu în **Alte poesii** își consolidează spațiul său poetic și afectiv de neconfundat. După **Lumea diafană,** Vasile Nicolescu nu mai poate fi caracterizat decît cu superficialitate un poet apolinic. Solarul poet legat de mitologia diurnă și de avatarurile focului dezvăluie nu numai în **Capricii** dar și în **Soarele,** obrazul nocturn, al liricii sale, capacitatea ei de a surprinde grotescul, de a înfiera și îngheța prin metaforă.

În poezia cu semnificație explicit patriotică rostită direct, ceea ce nu înseamnă că e doar declarată au apărut cîteva volume reprezentative, de formulă artistică diferită. Dacă **Poema patriei** de Gheorghe Tomozei se distinge prin limbajul ei cărturăresc, arhaizant, cu patină de broderie veche, **Cu inima curată** de Nicolae Dragoș e un manifest contemporan, scris cu cuvintele prezentului, definind bucuria și durerile lui în imagini ce aparțin deopotrivă artei monumentale și mesajului intim. O semnificativă identitate artistică și morală impune Ion Brad în **Transilvane cetăți fără somn,** volum în care elegiacul transfigurează copilăria, satul, Transilvania și țara ca pe o serie sinonimică esențială. O carte în care lirica patriotică e o gravură austeră, un recviem în istorie e **Satul din pămînt** a lui Teodor Balș. Cîntecul popular, încantația folclorică răsună ca un murmur în **Baladele Arborei** de Stelian Gruia. Motive folclorice sînt integrate simfonic de Grete Tartler în volumul **Hore.** Descîntecul, fabulosul și mitul stau la baza volumului lui Teohar Mihadaș, **Nimburi.**

Descoperim în cărțile poeților ce ni se par aceiași stăpîni pe o țintă a lor, pe o lume a lor, **plecări** în curse noi. Și aceste „așezări" lirice își conțin evadarea din ele, așa cum în popas sînt cuprinse drumul străbătut și cel ce urmează. La Ana Blandiana, **Somnul din somn** anunță parcă mai puțin drumul ce va urma decît cartea de proze ce-i deschide căi noi propriei poezii. La Florența Albu, **Roata lumii** pare a conține în echilibru închiderea și deschiderea unui univers liric. În **Piatra palidă,** Florin Mugur își exacerbează cele două tensiuni ale poeziei sale de polaritate și depășire. E vizibilă intrarea poemului său sub zodia unei austerități ce luptă cu narcisismul metaforei pentru o nouă descoperire a eului și a lumii. Spiritul ludic, fantezia, verbozitatea și mimica unei comedia dell' arte moderne sînt prezente în volumul lui Gheorghe Azap **Bocceluța cu plăpînde** în timp ce ironia inteligentă e asumată liric în volumul **Miraria** al lui Marcel Gafton, foarte bine primit de critică.

O poezie confesivă și reflexivă, ce ascultă de legile polarităților lirice, publică Ion Pop în **Gramatică tîrzie,** carte din care răzbate acel cunoscut adagio : „Sîntem originali doar întrucît ignorăm ce s-a scris". Mai neliniștiți se arată la față Mircea Florin Sandru în **Melancolia** și Dan Verona în **Dați ordin să înflorească magnolia,** în timp ce Carolina Ilica își liniștește prea devreme, estetizîndu-și calea poetică. O carte ce impune definitiv un poet, Dominic Stanca, din păcate, după trecerea lui, este **Strada ce urcă la cer,** al cărei ciclu cu același titlu consacră o formulă originală de transfigurare a peisajului și oamenilor, așa cum a remarcat Eugen Simion.

E foarte semnificativă pentru acest an evoluția unor poeți taxați drept tineri din comoditatea formulărilor. Dintr-un punct de vedere, 1977 va rămîne ca anul în care poezia s-a auzit și prin vocea lui Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu și Dorin Tudoran. Cărțile lor n-au fost comentate suficient și s-a trecut peste substanța lor, cu cîteva excepții, definindu-se mai mult forma lor, ascendența lor etc. În toate există o răsturnare a artei poetice, un polemism subtextual, o gravitate ascunsă de recuzita lirică, o subminare a căilor bătătorite și sigure ale poeziei. Ceea ce în aparență consolidează și polarizează e, în realitate, părăsit, infirmat, depășit. În **Marea înfățișare,** titluri ca **Marșul spre stele, Peisaj industrial cu insectă, Priveliște marină cu capre și furnale, Alte 11 chipuri de a vorbi tăcerea, Fructul oprit** și altele circumscriu o reală calitate a poeziei ce „sfîșie spornic", ce se odihnește înaintînd, ce tace grăind, curajoasă și prin cumințenie. În **Uneori plutirea,** dincolo de muzicalitatea eminesciană, de scenariul romantic, poesc al iubirii, într-un decor glacial, hibernal el însuși captat cu oglinzi țișnesc adevăratele cuvinte, adevăratele amintiri, adevărate cîntece. O voce singulară în poezia contemporană are Cezar Ivănescu în **Rod IV.**

Poezia anului 1977 va rămîne prin miezul ei peren și nu prin invelișul ei caduc. Pentru a face o butadă cunoscută de mult poezia, atunci cînd ni se arată precum lupul în piele de oaie, deci cuminți tă, fragilă e mai puțin periculoasă decît atunci cînd travestiul e invers, adică oaia poartă piele de lup. Există mai multă forță lirică în tradiție și continuitate, în consolidare decît în originalitatea inscenată, în lirismul spectaculos, în răsturnările ce ne atrag privirea prin noutate și pitoresc. Și, desigur, nu trebuie să ne micșoreze entuziasmul și emoția, fidelitatea față de sine a unui gen artistic.

Doina Uricariu

PROZA

Succese ale romanului

Și doar simpla trecere în revistă a cărților de proză apărute de-a lungul anului, care acum se sfîrșește, impune concluzia clară că ne aflăm în fața unui moment de eflorescență a romanului. Nu lipsită de semnificația ei, această evaluare după criteriul cantității este dublată și validată prin actul valorizator al lecturii critice.

Începem enumerarea, fatal lacunară, cu **Orgolii** de Augustin Buzura, carte în care unii au văzut cel mai bun roman de după război. Afirmația este hazardată, nu pentru că romanul n-ar oferi reale motive de satisfacție, ci fiindcă astfel de clasamente radicale mi se par imposibile, în cazul unor cărți de valori apropiate. Cert este că **Orgolii,** deși tributar încă unei viziuni maniheiste asupra personajelor, se situează în elita romanului românesc actual și de actualitate. Secvențele în care se reconstituie trecutul profesorului Cristian și drama sa din perioada anilor '50, se întretaie cu cele ce surprind ritmurile tensionate ale vieții „la zi" dintr-o clinică medicală. Acestea din urmă alcătuiesc materia unui roman al actualității, scrutată cu o privire nefalsificată de idilism, cu incisivitate și ironie, calități ce conferă realism dezbaterii etice, esențiale în carte, despre cei ce încearcă și reușesc să fie ei înșiși.

O imagine complexă a vieții social-politice în societatea românească din deceniul al șaselea, ne oferă romanul **Marile iubiri** de Aurel Dragoș Munteanu. Unul dintre meritele incontestabile ale cărții, prin comparație cu alte opere care au abordat aceeași epocă este acela al lipsei de ostentație și tezism, al pătrunderii dialectice în esența fenomenelor, dezvăluindu-le astfel coerența sistemică. Herescu, Dauer și Bejan, cele trei personaje de prim plan ale romanului, intelectuali recrutați din medii sociale diferite, traversează un proces continuu de alienare, ale cărui resorturi intime devin vizibile sau, mai exact, sînt sugerate de finețea și profunzimea analizei. Scriitorul reușește, într-o narațiune esteticește superioară, să exprime în termeni artistici, relația complexă dintre individ și istorie. S-a spus despre recentul roman al lui Laurențiu Fulga, intitulat **Fascinația,** că reprezintă o rescriere și o sinteză a tuturor cărților de pînă acum ale scriitorului. Lucru firesc, pentru că, de fapt, orice scriitor de autentică vocație modelează și exprimă în fiecare carte aceleași obsesii, constituind structura personalității, ce se vrea comunicată.

Vom remarca doar, împreună cu ceilalți comentatori, varietatea stilistică a fiecăruia, dintre cele patru capitole ale romanului, probă de virtuozitate interpretativă, în registre diferite. Același cuplu, Luchian și Maria (personaje exponențiale, de factură expresionistă) este trecut prin patru situații-limită, în timpuri și spații diferite, în posturi diferite, în contexte sociale diferite, trasînd astfel un periplu existențial cu valoare simbolică. Grotescul, fantasticul, absurdul se întrepătrund într-o narațiune densă, saturată de evenimente.

Între aparițiile importante ale lui 1977 se numără și **Cartea de la Metopolis,** primul volum dintr-o anunțată tetralogie, pe care Ștefan Bănulescu îl propune cititorului. Dicomesia, Metopolisul, orașul Mavrocordat, insula Cailor, Dealul lui Feisal sînt toponimicele unui spațiu imaginar, învăluit în aburul legendei și mitului. O lume fabuloasă, cu aură romantică, a cărei cronică o face Milionarul, personajul narator al romanului. Influența realismului magic al literaturii sud-americane se face simțită în acest roman cu timbru aparte în literatura română. Interesul cărții nu se află în epică ci în ceremonia rostirii, în capacitatea stilului de a crea o atmosferă crepusculară, de spațiu sortit unei lente eroziuni interioare.

Deocamdată tot cu primul volum, se înscrie în actualitatea literară a anului și Mircea Ciobanu, cu romanul **Istorii.** Sîntem în fața unui studiu al degradării morale într-o familie burgheză. Scriitorul dezvăluie la personajele sale discrepanța între aparență și esență, construind pe această temelie o satiră necruțătoare, cu accente parodice, în care grotescul, caricatura, sarcasmul sînt notele dominante. Mircea Ciobanu se dovedește un excelent pictor al mediilor sociale investigate și în același timp, un moralist percutant, alunecînd discret spre mizantropie.

Că asistăm la un moment de vîrf al romanului românesc o arată din plin și Sorin Titel cu recenta sa carte **Pasărea și umbra.** Există la acest scriitor, interesant în tot ce a scris pînă acum, remarcabil acum, o irepresibilă plăcere a povestirii, care se transmite întreagă cititorului.

Controversat la apariție și după, ba chiar contestat, pe cît de violent, pe atît de, să spunem, subiectiv, **Bunavestire** are cel puțin meritul (deloc neglijabil) de a fi o carte incitantă, ca fiecare dintre romanele lui Nicolae Breban. Cu inegalități frapante, cu neglijențe stilistice greu de trecut cu vederea, cu personajul principal ratat din orgoliul autorului de a-l prezenta la antipozi, dar conținînd în materia stufoasă un foarte bun roman erotic și alte cîteva secvențe memorabile.

Îmbucurătoare pentru situația prozei în perspectivă apropiată, este lipsa de reticență cu care tinerii scriitori „atacă" „partitura" complexă a romanului. Nu simpla abordare a genului, ci maturitatea artistică cu care o fac, constituie reale motive de satisfacție. Au apărut anul acesta romanele lui Marius Tupan **(Crisalide),** Dragomir Horomnea **(Cer cuvîntul),** Radu Felix **(Septembrie),** Mircea Săndulescu **(Victorie clandestină),** Ioan Dan Nicolescu **(Rana statuilor).** Din generația mijlocie au publicat anul acesta romane interesante, atît ca formulă cît și ca materie epică, Nicolae Țic **(Roșu pe alb),** Corneliu Leu **(Plingerea lui Dracula),** Ștefan Iureș **(Flexul solar),** I. D. Teodorescu **(Șase călui în galop)** și foarte recentul roman **(Șansa)** de Al. Simion.

Revenind la generația tînără un nume nu trebuie pierdut din vedere. Este vorba de Eugen Uricaru, prezent în librării cu un remarcabil roman intitulat **Rug și flacără.** Toate acțiunile întreprinse de Alexandru Botta, eroul central al romanului, sînt expresia intenției de a sluji idealul scump al independenței românilor. Drama personajului este aceea de a se descoperi simplu figurant, piesă ușor de manevrat, într-un joc politic vizînd scopuri concrete aspirațiilor sale. Revelația acestui adevăr, deși tîrzie, pune capăt derutei și-i oferă, pentru prima oară, posibilitatea opțiunii reale, semn al regăsirii de sine. **Rug și flacără** — narațiune complexă, reunind într-o construcție armonioasă reconstituirea istorică, romanul de acțiune și romanul de atmosferă, este o meditație adîncă asupra existenței. La a doua sa carte, Eugen Uricaru se arată a fi una dintre valorile sigure ale prozei românești.

În încheierea acestor sumare notații, care nu-și reclamă decît favoarea de a reaminti o parte din aparițiile editoriale ale anului, semnatarul acestor rînduri vă propune spre atenție patru nume de tineri prozatori pe care revista „Luceafărul" i-a publicat în acest an. Ei se numesc : Constantin Stan, Aurel Antonie, Mircea Nedelciu și Nicolae Cristache. Sînt semnele bune pe care anul ce trece le transmite celui ce vine.

Valentin F. Mihăescu

CRITICA

Reevaluări necesare

Cine parcurge cărțile de critică ale anului 1977, chiar și la o sumară cercetare de titluri, poate rămîne impresionat de frecvența subiectelor, așazicînd, clasice. Există o aparentă modestie în felul în care criticul român al acestui an revine la opere și autori deasupra cărora s-au revărsat valuri și valuri de interpretări, lăsînd de multe ori impresia că nimic nou sau decisiv nu s-ar mai putea spune. Pînă și titlurile volumelor sînt pilduitoare în acest sens, căci, iată, a dispărut aproape în totalitate aceea emfază cam găunoasă a titulaturii atotcuprinzătoare, și criticul român de azi scrie pur și simplu despre Caragiale, despre Slavici sau despre Labiș. Să însemne, oare, un refugiu în confortabilul trecut literar, mai îndepărtat or mai apropiat, această abundență a reintoarcerilor la teme considerate a fi „sigure" și pe care, de fapt, numai o privire mioapă le poate socoti rupte de actualitate ? Dimpotrivă, niciodată ca în prezent criticul român n-a trăit mai aparenta lui modestie ascunde în realitate o acut și mai lucid cu sentimentul prezentului și conștiință orgolioasă, orgolioasă în înțelesul bun al cuvîntului, pentru că ea provine din asumarea angajării și a confruntării și dintr-un imperativ al reevaluării fără de care nu se poate imagina o critică adevărată. O critică altfel zis demnă de numele ei și care, așa cum exact o definea Serge Doubrovsky, începe prin a fi o autocritică. Or, acest gest al reevaluării, al reevaluării pe multiple planuri, și care presupune nu numai o maturizare, ci și un reflex al profunzimii ni se pare a caracteriza cel mai bine momentul critic actual, fireste nelimitat doar la perioada unui singur an editorial.

Nemulțumită uneori de ceea ce s-a scris în trecut despre literatura românească, fie ca judecată de valoare, fie ca perspectivă mai amplă sau ca finețe a nuanțărilor și convinsă totodată că lucrurile trebuie gîndite mai complex și mai apropiate de sensurile existenței, critica noastră de azi trece neîndoios printr-un proces autocritic.

Făceam observația că multe din lucrările critice apărute în acest an au drept temă literatura și autorii clasici. Exagerînd puțin lucrurile și folosind titlul uneia dintre cele mai discutate cărți, critica anului '77 s-ar și putea îngloba sub însemnul **„Din clasicii noștri".** Departe, cu toate astea, de a reprezenta un subterfugiu al comodității ori o strategică întoarcere de la fața unui prezent artistic în mișcare, acest fapt și mai cu seamă modul cum și-a căutat și găsit rezolvările denotă o mai deplină luare în posesie a întregului nostru spațiu literar. Căci a discuta despre clasici, a discuta revelator cum s-a făcut anul acesta și, în genere, în anii din urmă, semnifică atît un colocviu al actualității cu trecutul, cît și o dezbatere mai amplă asupra originilor și latențelor unei literaturi. Posibilități expresive aproape nebănuite au fost astfel descifrate. Evadați din adesea plicticoasele teze de doctorat ce li se dedicau, clasicii literaturii române sînt citiți astăzi prin ochii unui prezent cultural care se îmbogățește deopotrivă din citirea lor. Lectura aceasta, de diferite nuanțe și folosind felurite metode critice, decurge dintr-o înțelegere de sine a literaturii române care îi exprimă atît forța de creație cît și marile disponibilități. O asemenea perspectivă modelatoare, țintind a scoate în evidență autonomia capacității creative românești, aduce interesanta și nu mai puțin controversata carte a profesorului E. Papu, **Din clasicii noștri.** Propunînd termenul de „protocronism românesc" prin care pot fi denumite cîteva din „anticipările pe plan universal care au avut loc de-a lungul secolelor în literatura noastră" și provocînd în jurul acestui termen o dispută cu adevărul și exagerările ei, volumului nu i s-a contestat, totuși, de către nimeni îmbogățirea orizontului estetic în cazul unora dintre pilonii literaturii române.

Acestui efort de a privi spațiul clasic al literaturii române ca pe o matcă avînd izvoarele încă nedestupate în întregime i se adaugă o critică de analiză și de orientare modernă, care avansează soluții originale de interpretare și de coerență a semnificațiilor pe măsură ce înlătură balastul unor prejudecăți și comune locuri critice. Este cazul remarcabilelor studii și eseuri scrise de Mircea Tomuș **(Opera lui I. L. Caragiale,** vol I), Ovidiu Cotruș **(Opera lui Mateiu I. Caragiale)** și Magdalena Popescu **(Slavici)** cărora, dacă li se poate găsi o trăsătură comună, aceasta ar fi atît explorarea universului imaginar al operelor cît și ceea ce constituie biografia morală, intelectuală, și spirituală a marilor scriitori avuți în vedere. Un univers imaginar, cu multe sugestii bachelardiene și trecut totodată prin conul de raze al poeticii moderne, ne propune și Ion Caraion în eseul dedicat lui Bacovia **(Spațiul continuu),** eseu în care demnitatea expresiei se îmbină cu trăirea din interior a destinului bacovian. Într-o altă sferă, aceea a monografiei de istorie literară, solide și extrem de minuțioase descripții ale unor epoci și mentalități culturale ne-au dat Z. Ornea **(Curentul cultural de la „Contemporanul")** și Al. Zub **(Junimea. Implicații istoriografice).**

O critică a interferențelor și a alianțelor semnificative, o critică de recuperare în care timpul lecturii devine un spațiu al lecturii primind în perimetrul său literaturi și epoci varii, scriitori cu diferite mentalități dar cu asemănătoare obsesii și probleme de creație, luminîndu-se reciproc în reflexe primite de la un statut modern al literaturii, este cuprinsă, desigur și cu rezultate ce diferă de la caz la caz, în cărțile semnate de Ion Vlad **(Lectura : un eveniment al cunoașterii),** Valeriu Cristea **(Alianțe literare),** Nicolae Ciobanu **(Insemne ale modernității),** Eugenia Tudor-Anton **(Ipostaze ale prozei),** Eugen Negrici **(Expresivitatea involuntară).** Controversat de către unii, densul eseu al lui Lucian Raicu consacrat lui Labiș, deși nu „atacă" un autor clasic, se înscrie în aceeași direcție a propunerilor pentru o nouă lectură, vie, demitizantă și lipsită de prejudecăți, perspectivă care să conducă la capătul ei spre o imagine scriitoricească, interioară și complexă Eseul dezvoltă o incitantă judecată despre destinul creatorului a cărui viață și operă comunică reciproc, într-un „circuit continuu în ambele sensuri" și vine să demonstreze, alăturîndu-și și alte posibile exemple, accentul sporit pe care îl pune criticul de azi pe determinările existențiale, sintetizatoare ale unei opere. De altminteri, această apetență deosebită pentru faptele și relațiile umane, pentru viața plenară. morală, intelectuală și spirituală a unui om, a unei epoci și a unei culturi este un aspect ce trebuie remarcat cu prioritate în critica noastră actuală. Lui i se datorează și două din cele mai interesante apariții vizînd cultura străină : cartea lui Ion Ianoși **(Poveste cu doi necunoscuți Dostoievski și Tolstoi)** și volumul lui S. Damian **(Duelul invizibil),** eseu atît despre un oraș cît și despre încrucișarea de forțe spirituale pe care le-a exprimat.

Critica la zi, cu un efort mai mare de coagulare și sinteză decît în alte rînduri, a propus, dintre cărțile tinzînd spre o ținută de obiectivitate și de rigoare a comentariului critic, pe cele semnate de :G. Dimisianu **(Nouă prozatori),** tablou pertinent al unei generații de autori, Cornel Ungureanu **(Proză și reflexivitate),** discurs liber, inteligent al unor repere și momente din proza contemporană, și de debutantul în critică Alex. Ștefănescu **(Preludiu),** prezent în librării cu o ambițioasă, dar parțială încercare de panoramă a literaturii române de azi. De altfel, despre posibilitățile criticii prezente de a asigura examenul responsabil și competent al literaturii vorbește, nu mai puțin, nivelul cărților de debut din acest an.

Prin ce au mai implinit, cărțile de critică ale anului evidențiază demnitatea intervenției critice de ăzi și de mîine.

Dan Cristea

Timpul istoriei, timpul literaturii

Urmare din pag. 1

roman a unui scriitor ce s-a ilustrat pînă acum doar ca mare nuvelist ; **Pasărea și umbra** de Sorin Titel, are semnificația deplinului triumf înregistrat de epicul difuz rememorativ, infiorat de penetrante efluvii poetice dar înscris într-o viziune tematică ce acceptă deliberat confruntările cu realismul dur al existenței, prin urmare, indiciu sigur al maturizării artistice a scriitorului ; **Marile iubiri** de Aurel-Dragoș Munteanu e o sinteză inextricabilă între aplicația autorului pentru reflecția de factură eseistică și sondajul psihologic labirintic ce își apropie, cu mare siguranță de sine, un univers tematic de extraordinară tensiune social-istorică, romanul sublimîndu-se într-o acaparantă meditație asupra raportului dintre bine și rău, dintre frumos și urît, în ordine existențială ; **Orgolii** de Augustin Buzura, s-ar putea spune, face joncțiunea dintre structurile relativ antagoniste din romanele anterioare ale scriitorului: investigația psiho-morală aproape pură din **Absenții** își dă întîlnire deschisă cu pasiunea aproape telurică pentru faptele istoriei contemporane **(Fețele tăcerii),** dovedindu-se astfel că șansele prozei actuale de a fi „totală" sînt mai palpabile decît oricînd. Dubla perspectivă critică utilizată în cazul romanelor de mai înainte, într-o măsură mai mare sau mai mică, desigur, își probează eficiența și dacă e solicitată de analiza romanelor publicate anul acesta de Eugen Barbu, Nicolae Breban, Teodor Mazilu, Mircea Ciobanu, Eugen Uricaru, Al. Simion, Bujor Nedelcovici, Corneliu Leu, Platon Pardău, I.D. Teodorescu, Gheorghe Suciu, Marius Tupan, cărora li se alătură cei trei remarcabili debutanți ai editurii „Cartea Românească", Dragomir Horomnea, Mircea Săndulescu și Ioan Dan Nicolescu.

Circumscrise în aria atotcuprinzătoare a prozei, cîteva volume de memorialistică, mărturisiri și însemnări de călătorie se impun în chip spectaculos prin valoarea lor. Ele, însă, ni se par simptomatice și pentru ceea ce am numi fenomenul de stabilizare a conștiinței de sine a scriitorului român contemporan. În acest chip credem că trebuiesc înțelese, principial, volumele **Jurnal (II)** de Iorgu Iordan, **Viața ca o pradă** de Marin Preda, **Remember** de marele dispărut A.E. Baconski, **Farmecul pămîntului** de George Macovescu, **Zidul și iedera** de Mircea Malița, **Timpul trăirii, timpul mărturisirii — jurnal francez** de Eugen Simion, **America ogarului cenușiu** de Romulus Rusan și **Duelul invizibil** de S. Damian.

Poate că mai zgîrcit decît alți ani, în domeniul poeziei, anul literar 1977 se evidențiază totuși prin apariția unor cărți de marcată semnificație pentru starea genului la ora de față, privită din chiar miezul dublei lui deveniri în timp. Autorii acestor cărți : Mihai Beniuc, Virgil Teodorescu, Ana Blandiana, Marcel Gafton, Vasile Nicolescu, Constantin Nisipeanu, Virgil Carianopol, Teohar Mihadaș, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu, Nina Cassian, Ion Pop, Florin Mugur, Florența Albu, Constantin Abăluță ș.a.

Dar poate că nota aparte a anului poetic 1977 trebuie căutată în următoarele două aspecte. Mai întîi, ne gîndim la pronunțatul proces de reconsiderare și, în fond, de redefinire a statutului estetic ce prezidează geneza poeziei de inspirație nemijlocit civică, politică și patriotică. Credem că nu exagerăm spunînd că volume precum **Transilvane cetăți fără somn** de Ion Brad. **Poema patriei** de Gheorghe Tomozei. **Cu inima curată** de Nicolae Dragoș, **Satul din pămînt** de Teodor Balș, deci asemenea volume al căror regim poetic este radical diferit de acela al producției ocazional-festiviste ce mai parvine încă la privilegiul de a fi republicată în cărți, contribuie efectiv la actul de impunere a unei alte optici generale asupra genului poeziei patriotice. În al doilea rînd, socotim că anul literar 1977 a atras atenția asupra unui număr de poeți tineri în curs de afirmare plenară, acordîndu-le „certificat" de liberă mișcare în cîmpul lirismului românesc contemporan. Ei sînt : Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Gheorghe Pituț, Adrian Popescu, Dorin Tudoran, Ioanid Romanescu, Horia Bădescu, Florin Costinescu, Paul Balahur.

Nefrecventînd spectacolele teatrale, nu ne putem pronunța asupra producției dramatice originale în totalitatea ei. Am reținut în schimb două apariții editoriale semnificative : **Scoica de lemn** (Bibl. „Luceafărul") de Fănuș Neagu și volumul tipărit la Ed. „Junimea" de Mircea Radu Iacoban.

Critica și istoria literară prezentă în cărțile anului literar 1977 își confirmă și ea cu argumente peremptorii apartenența la timpul istoriei și al literaturii române contemporane. Contemporaneitatea viziunii analitice asupra unor mari valori ale trecutului se relevă în o serie de studii de înaltă ținută profesională, în care este explorată opera lui I. L. Caragiale (Mircea Tomuș), I. Slavici (Magdalena Popescu), Titu Maiorescu (Eugen Todoran). Mateiu Caragiale (Ovidiu Cotruș), Bacovia (Ion Caraion), Labiș, (Lucian Raicu), sau în care este supusă disocierilor sintetizatoare fie problematica unui curent precum cel de la „Contemporanul" (Z. Ornea), fie diversitatea formelor de manifestare creatoare într-un moment istoric de răscruce precum Războiul de Independență de la 1877 (Teodor Vârgolici). Atent analizată este și poezia lui V. Voiculescu într-o carte de debut semnată de Liviu Grăsoiu. Au apărut apoi cîteva incitante volume de studii și eseuri a căror caracteristică generală rezidă în faptul că valorile literaturii noastre clasice, moderne și actuale sînt privite ca un tot, adică într-o continuitate stilistică și problematică revelatoare sub raportul specificității naționale. Avem în vedere volume precum cele semnate de Ion Vlad, Dan Cristea, Eugenia Tudor Anton, Valeriu Cristea, Cornel Ungureanu, Mariana Ionescu. Volumul **Nouă prozatori contemporani** de G. Dimisianu e încă o dovadă concludentă în direcția compatibilității dintre perspectiva critică sintetică și cea analitică din unghiul cărora se cuvine a fi investigată creația a nu puțini scriitori de azi. Dintre cărțile în care dialogul spiritualității române cu valorile literaturii universale capătă forme realmente penetrante, reținem **Barocul — mod de existență,** de Edgar Papu, **Poveste cu doi necunoscuți** de Ion Ianoși, **Odiseu în Atlantic** de Andrei Brezianu, la care am mai adăuga studiile publicate de Ileana Verzea și Clio Mănescu.

Revenind la considerațiile introductive, încheiem deci prin a spune că anul literar 1977 este expresia vie, de esență spirituală, a marilor impulsuri spre progres și civilizație prin care trece România socialistă la cea de-a treizecea aniversare a Republicii. Sîntem îndreptățiți a spera că un apreciabil număr dintre cărțile acestui an au depline șanse de inscriere pe traiectoria timpului istoriei literaturii noastre contemporane.

În enumerarea participanților la dezbaterile din cadrul Colocviului național de critică și istorie literară (apărută în numărul trecut, în pagina a 2-a) se vor adăuga și Alexandru Dima, Alexandru Paleologu, Paul Alexandru Georgescu, omiși dintr-o greșeală de corectură.

Alexandru Ciucurencu

● Din cînd în cînd se întorc paginile unei cărți. Și de astă dată în cartea culturii românești ne oprim cu inima și cu gîndul la o personalitate de frunte, la un artist a cărui operă a marcat ultimii 40—50 de ani de pictură românească. Pare de necrezut : Alexandru Ciucurencu a plecat dintre noi. El nu va mai lua în mînă paleta și nu va mai așterne pe alba pînză acele tonuri care în plastica românească erau specifice ale lui.

Creierul său acționa cu precizie în ale picturii. Pe lîngă o bună școală trebuie să remarcăm că era dotat prin excelență pentru armoniile subtile. S-a născut la Tulcea în 27 septembrie 1903 și are printre profesori pe Ressu. Frecventează și academiile Julien și André Lhote. Din Ressu îi revine disciplina construcției în pictură. Petele de culoare care stau totdeauna în raporturi subtile și colorate își află structura specifică a anilor de vîrf în acele lucrări unde conturul intervine precis și determinant într-un arabesc ce subliniază compoziția, o stringe într-un tot. Alexandru Ciucurencu ne-a oferit un vast registru coloristic în care anumite tonuri bătînd în gri-verzui și violet îi aparțin prin excelență. Dar și contrastele de marouri violete și galben aparțin paletei sale.

Admirabile peisaje decantate, inspirate fac mîndria operei pe care o lasă patriei sale. A stăpînit întotdeauna natura și i-a găsit veșnic noi și prețioase ipostaze. Naturile moarte tratează subiecte obișnuite dar artistul le învesmîntează într-o îmbrățișare poetică, lirică ca și pe numeroasele sale personagii surprinse în interior. Orice motiv capătă la el referințe estetice în acorduri de cald-rece. Un laborios, artistul a lucrat toată viața cu pasiune, cu ardoare, cu o voință dîrză de a se realiza. Pasta a avut la el întotdeauna o anumită materialitate, consistență. Puritatea tonurilor merge mînă-n mînă cu tendința spre sinteză cu o artă care înglobează reducția și notația ca metodă. El a fost și este un artist realist căci întotdeauna arta lui posedă o referință directă.

Înțelegea pictura ca pe o compoziție și aceasta i-a asigurat forța de cuprindere necesară. Nu-i plăcea arta decît cum o făcea el, dar știa ce-i arta și unde avem de-a face cu arta.

În toată opera sa trăiește o culoare magnifică și o rigoare compozițională care ne impune și azi și va impune și mîine.

Tema unor compoziții istorice ca „Ana Ipătescu" (compoziție de vîrf), „1 Mai liber", „1907" și altele sînt completate cu scene intime ca „partida de șah", odalisce și numeroase scene de interior de o mare forță și o aleasă rezonanță coloristică. El a fost într-adevăr posesorul unei inteligențe specific plastice de care nu beneficiază mulți căci artistul organizează tabloul într-un colorit specific întotdeauna cu luciditate.

Alexandru Ciucurencu reprezintă în arta românească o referință de vîrf. Tot ce a lucrat ne apare decantat și pictat cu o impunătoare convingere artistică : totul la el ne apare nuanțat, distilat. Culoarea îl obsedează, îi gustă din plin și transparența și sonoritatea. Stie, ca cei mai buni artiști ai noștri, să anvelopeze formele. O experiență

proprie ne-a dovedit întotdeauna că Alexandru Ciucurencu e un artist ieșit din comun, un adevărat și un mare minuitor al culorilor.

Sensibilitatea sa plastică a dat artei românești admirabile valori estetice, noi frumuseți, o nouă înțelegere cromatică. Arta sa ne cheamă spre bucuriile vieții, spre oameni, spre flori, spre acele peisaje pline de vis, spre bunele tradiții ale unei picturi de calitate, de o puternică expresie picturală. Adevărul este că făcea parte din marii artiști.

Maestru pentru multe generații de artiști, el a fost multora dascăl și un dascăl care stăpînea cu forță meseria. Structura sa intimă rămîne de peisagist ca la majoritatea artiștilor români ; știa însă să realizeze portrete excepționale, ca cel al mamei sale, ca cel al colecționarului K. H. Zambaccian, sau al lui G. Călinescu, etc. Opera sa rămîne o mîndrie a muzeelor noastre. Profesor, academician el rămîne pentru noi toți, înainte de toate, pictorul Alexandru Ciucurencu, omul care știa să amestece culorile pe o paletă cu nestemate. Prima și admirabila sa forță și virtute va fi întotdeauna pictura. Pe masă am o reproducere a autoportretului său de tinerețe. De pe atunci încă era un mare pictor. Astăzi, pe acea admirabilă paletă nimeni nu mai frămîntă culori...

Brăduț Covaliu

Decembrie 1977

Republica XXX

Drumurile țării — drumurile oamenilor

● Suprapunem, tot mai frecvent, în imaginația colectivă, peste marile aniversări ale patriei, conturul ferm și atît de concret al timpului prezent. Împlinirile noastre din urmă iradiază o lumină cu mult prea puternică pentru ca chipul țării, cel din urmă cu peste trei decenii, să mai apară, chemat de memorie, fără chipul de azi. Sînt două imagini ale devenirilor noastre care nu pot exista una fără de alta, pentru că numai la un loc demonstrează felul în care — prin voința și munca unui popor — idealurile se pot împlini numai la un loc, demonstrează felul în care 30 de ani de Republică înseamnă, în perspectivă istorică, saltul uriaș către o țară puternică, liberă, independentă, saltul uriaș de la refacerea economică la o industrie și o tehnică avansată, înseamnă împlinirea conștiinței umane pînă în pragul din care omului muncii, de la înalta tribună a Conferinței Naționale a Partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu i-a cerut, cu atita încredere în dăruirea și forțele sale, să înscrie în grandioasa campanie a calității, simbolul înălțării României socialiste în rindul națiunilor ce pot și știu hotări traiectul viitorului lor comunist.

Cîțiva tineri scriitori, colaboratori ai revistei „Luceafărul", în drumurile lor de reporteri la locurile de muncă fierbinte, acolo unde realitatea industrială, agrară și culturală este expresia vie a înnoirii umane produsă în anii socialismului, aduc — prin biografii și fapte ale cîtorva dintre oamenii cărora Republica noastră, aflată la cea de a 30-a aniversare, le datorează înfățișarea de azi — mărturii semnificative despre drumurile noi ale țării, sub steagul partidului, drumuri în care se întîlnesc și împlinesc organic drumurile oamenilor.

DEMNITATEA CLĂDITĂ CĂRĂMIDĂ CU CĂRĂMIDĂ

Cîndva, un tînăr scriitor afirma concluziv că la noi bucuria are întotdeauna culoarea sîngelui și a macilor. Adaug la această metaforă componenta cuprinzătoare a muncii pentru ca sentimentul să fie întreg definit în contextul timpului trăit astăzi, în anul de muncă, de speranță și de necesară confruntare cu viața, an pe care-l încheiem cu izbînzi dedicate celebrării a trei decenii de la proclamarea Republicii — anul o mie nouă sute șapte zeci și șapte. Astfel, numai astfel, bucuria e omenească și vie, verificabilă în fiecare ceas, zi și noapte, pe pămîntul nostru de legendă și istorie clădită cărămidă cu cărămidă de la cătun la cetate, de la pădure la holdă, de mîinile noastre și ale înaintașilor noștri.

Ideea libertății este continuă și vitală. Anul acesta am aniversat unul din evenimentele memorabile ale libertății.

La 9 mai pendula istoriei a bătut de o sută de ori amintirea ceasului în care de la cea mai înaltă tribună a națiunii, în numele ei, Mihail Kogălniceanu vestea lumii „Sîntem o națiune independentă, sîntem un stat suveran". În ceasul acela, și vorbitorul și națiunea, știau prețul de sînge și lacrimi, teribilul preț de eroi cu care independența trebuia cucerită în fapt. Știau și n-au șovăit.

Iată, bate ceasul altei aniversări. Decembrie înseamnă desigur libertate. Ideea semănată încă o dată în pămîntul românesc acum treizeci de ani, a crescut, s-a întărit, a devenit arbore adevărat, în munca anilor ce au urmat.

Ca să faci portretul României Socialiste în contextul libertății ei depline, cucerite și construite, trebuie să pornești neapărat de la ce ne-a lăsat drept moștenire societatea anterioară.

Pensionarul Alexandru S. își amintește o imagine a orașului Pitești de acum 30 de ani, o imagine cutremurătoare prin sărăcia, prin mizeria și degradarea umană, prin sentimentele de umilire și neputință pe care le evocă. În spațiul delimitat astăzi de Sediul Comitetului Județean de Partid, Casa de Cultură a Sindicatelor, Galeriile de Artă „Metopa" și cîteva unități comerciale ultramoderne, în anii războiului și imediat după aceea, un peisaj sordid se înfățișa privitorilor, martorilor timpului.

De aici, am pornit să ne clădim libertatea prin muncă, adăugînd cărămidă cu cărămidă edificiului material, social și uman al României de astăzi.

Maistrul Bucura Constantin, născut în 1947, în anul Republicii, consideră că generația sa este generația care s-a ridicat odată cu țara, generația economiei planificate a României înfloritoare și demne. O generație care, deși tînără, foarte tînără, a atins deplina maturitate creatoare și este capabilă să răspundă tuturor cerințelor sociale pe care le implică o economie prosperă și complexă la nivelul înalt al contemporaneității. O generație de constructori. Nu întotdeauna se cunoaște numele lor. Deseori ei rămîn anonimi în spatele unui nume generic și cuprinzător — oameni ai muncii — continuîndu-și campania nesfîrșită și uneori, trebuie s-o recunoaștem, grea. Un personaj colectiv, anonim și genial, care acceptă, cum spunea o scriitoare a zilelor noastre, cu modestie, bunăcuviință și bucurie să-și șteargă cu palma bătătorită numele de pe temelia zidirii care tocmai s-a terminat. Un personaj colectiv alcătuit din milioane de eroi care au înțeles să nu precupețească nimic din ce-i stă omului în puterea firii și a minții pentru a așeza țara pe drumul industriei. O generație născută, crescută și călită aici, în spiritul ideii formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu : „Formarea omului nou, constructor al socialismului și comunismului, presupune așezarea la baza întregii activități educative a concepției revoluționare, materialist-dialectice și istorice, a marxism-leninismului, a tot ceea ce a creat mai avansat omenirea în domeniul cunoașterii". S-o numim Generația Republicii.

La masa de idei și lumină a lumii contemporane, România anilor noi, tînăra Românie vine astăzi cu o industrie înfloritoare. O industrie care s-a ridicat odată cu această Generație a Republicii.

Manea Nicolae și colegii lui de generație știu că dacă pînă nu de mult specializarea însemna în primul rînd experiență, adică un număr mare de ani petrecuți în meserie, astăzi se trăiește mai repede și se învață mai mult. Școala, dacă i te dedici cu încredere și pasiune, te ajută să ajungi mult mai repede la aprecierile de mare preț în zilele noastre de „înaltă calificare", de „specialist", să treci cu succes examenele calității. Astăzi și tînăr poți fi SPECIALIST. Generația despre care vorbeam, confruntată cu viața de zi cu zi, se găsește în fața unei probleme de conștiință care-i probează responsabilitatea faptelor și maturitatea convingerilor : necesitatea unei cît mai avansate utilități sociale. Tinerețea se confundă cu dorința de a fi util, cît mai util semenilor. Din această relație cu lumea derivă esența demnității în aspirațiile, comportamentul și actele tinerei generații. Această virstă deopotrivă a omului și a țării este o stare plină de energie : ea este prin excelență activă.

Munca oamenilor muncii, contemporanii noștri, este un act definitiv cum este natura ; nimic n-o poate nega, nimic nu poate schimba sensul acestui efluviu de elan creator.

În numele demnității definitiv cucerită, Generația Republicii adaugă cărămidă după cărămidă la nesfîrșita columnă a României viitoare.

Nicolae Stoicescu

LUMEA VĂZUTĂ DE LA FEREASTRA UNUI TRAMVAI

Lumea urcă, lumea coboară, pămîntul se-nvîrte, trece tramvaiul prin oraș. Trece tramvaiul de zi, trece tramvaiul de noapte, linia se tocește, roțile bat. Tramvaiele vin și se duc, orașul se schimbă, totul e trecere. Undeva la marginea orașului, acolo unde înainte tremura frunza porumbului, tramvaiul are linie nouă și casele sînt noi.

Tramvaiul e trecere, e mișcare ; trec tramvaiele, numărul unul, numărul doi, numărul zece, numărul douăzeci, trec și fac cercuri în jurul axei orașului. Tramvaie noi, tramvaie vechi, vatmani tineri, vatmani bătrîni, se îndeamnă la drum. Un tramvai e o trecere și omul la fereastra tramvaiului e un trecător. Citeva zeci de mii de bucureșteni urcă zilnic pe scara tramvaielor : părul fetelor fluturã în fața geamului deschis, și cămașa băieților se umflă ca o velă de corabie. Lumea urcă, lumea coboară din tramvaiul timpului, omul urcă tînăr și coboară bătrîn. Bunicii noștri au urcat tineri în tramvaiele cu cai și coboară bătrîni din tramvaiele cu remorcă triplă și roți silențioase. Între un moment și altul e mișcarea orașului și a virstelor, văzută din tramvaiele care călătoresc fără întoarcere. Vatmanul urcă tînăr și coboară bătrîn. Între o clipă și alta e o viață de om, este o meserie și este o dragoste.

Omul cu care discut are numai 23 de ani și e unul din cei mai tineri vatmani de pe tramvaiele Bucureștiului. Călătoria lui cu tramvaiul 20 va dura, se pare, o viață, plecarea din comuna natală, Dor Mărunt spre tramvaiele Bucureștiului reprezentînd aspirația lui către oraș și către mașinile „care merg bine, merg bine cînd le îngrijesc oamenii". Cînd spune că iubește tramvaiul, G.B. (de ce mi-ați da numele cînd sînd atîția alții ca mine ?), nu minte. Stăm împreună în cabina strîmtă a vagonului de pe linia 20 și începem minunata călătorie în lungul liniei lucitoare, pe care alunecăm pentru o nouă întoarcere. Îmi dau seama că G.B. simte mișcarea orașului mult mai adînc decît toți călătorii care stau cu ochii lipiți de sticla geamului, călătoria lui repetată prinzînd mișcarea și demontînd-o în alcătuirile sale secvențiale. Mergînd pe aceleași străzi, vede de la o zi la alta, schimbările caselor și mișcările oamenilor, trecerea plantelor de la floare la fruct, dimineața și amurgul, ploaia de primăvară și zăpada, casele vechi și casele noi, tinerii și bătrînii.

„Cite s-au schimbat ?" spune conductorul unul dintre cei mai tineri dar și dintre cei mai buni conductori din București, în timp ce tramvaiul desface imagini și le rotește într-o cronică mișcătoare a orașului. 1 — „Ați băgat de seamă, desigur, că lumea de azi e tare grăbită. Aglomerație mare, stopuri multe, lume nervoasă, mai bagă cite unul capul la mine, și zice : dom'le nu poți să mergi mai repede ? Cum să mergi, nu poți, uitați-vă cum trece lumea pe roșu, peste linie, ce, poți să-i calci ? Cele mai mari necazuri sînt la intersecția cu Calea 13 Septembrie, la Podul Izvor, la Cișmigiu și la Buzești, lumea parcă vrea să fure secundele, nu alta". 2 — „Dimineața e cel mai greu cînd trebuie să duc lumea la muncă. O, e atita lume că mă întreb cum nu pleznesc vagoanele. String oamenii de pe traseu și îi duc în fabrici, am oameni de la „Tricotaje", de la fabrica de ulei, de la fabrica de zaharoase, toate pe Viilor, de la „Laromet". Fiecare vrea să ajungă la timp, e aglomerație, ce mai, așa e într-un oraș mare ca Bucureștiul". 3 — „E imposibil să nu bagi de seamă că Bucureștiul se schimbă de la o zi la alta. Se dărîmă casele vechi și se face altele, sănătoase și elegante. Treceam într-o zi printr-un loc și a doua zi în locul unei case găseam o grămadă de moloz, vă închipuiți, totul într-o jumătate de zi. Pe Dr. Felix oamenii s-au mutat în case noi, în Piața 1 Mai nu mai cunoști locul, e șantier mare și stația noastră se mută în funcție de mișcarea șantierului. Orașul se schimbă, e mai curat". 4 — „Vine citeodată cite un tînăr ca mine, se urcă și face gălăgie, irită lumea. Atunci opresc, vin în vagon și-l întreb : „Ce ai colega, nu ți-e bine ? cu toții venim și ne ducem la muncă, tu ce ai ? Îl dau jos și pornesc ; mie ăștia nu-mi plac". 5 — „Cel mai frumos cu tramvaiul, să știți, este noaptea, atunci e lume puțină, e liniște, sînt multe lumini și reclame, e plăcut și chiar așa, un anumit mister care te face să fii foarte bucuros. Pe unde îmi place mie las mai încet, mă uit pe geam și îmi zic, ce mult se schimbă Bucureștiul ăsta. Mă uit la oameni, sînt obosiți, picotesc cu capul lipit de geam. Odată, o femeie mai în virstă m-a întrebat : „măi băiete, ești tînăr, cum faci tu munca asta de noapte, nu te surmenezi... ?" Nu mă surmenez, maică, pentru că sînt în putere, nici nu e mare grozăvie să înveți meseria asta". 6 — „Dacă îmi cereți să-mi amintesc ce momente frumoase am avut în meseria mea aflați că odată am luat în tramvai o nuntă : mire, mireasă și nuntași. Ieșisem din depou de la Panduri și vagoanele erau goale, i-am luat, că era o nuntă frumoasă. Nici eu nu-s însurat de mult". 7 — „La depou e o hală mare unde facem reparații tramvaielor, adică le îngrijim. Noaptea, cum s-ar zice, se odihnesc, înghesuite unele într-altele ca niște animale ciudate circulă numai cele de noapte. Să le vedeți cum intră și ies, noaptea, să veniți neapărat, e foarte frumos, merită".

Lumea urcă, lumea coboară, un tramvai e trecere, e mișcare, trece tramvaiul prin București.

Mircea Florin Șandru

ARGUMENT

Referat : „Propun pentru premiere excepțională și felicitări în fața colectivului de muncă pe lăcătușii mecanici Nicolae Panait și Ivașcu Laurențiu, care în ziua de 3.08.1977 au dat dovadă de un înalt spirit de abnegație și devotament, prin intervenția lor deosebită îndepărtînd o defecțiune care ar fi blocat o producție de aproape 10 milioane la zi".

Sînt în biroul secretarului comitetului de partid al platformei industriale Tîrgoviște, cu referatul în față. Ce vor fi făcut cei doi lăcătuși atît de deosebit ? Din referat nu reiese clar dacă a fost vorba de o intervenție periculoasă în care a fost nevoie de curaj, de o clipă supremă în care cei doi s-au gîndit să salveze ceva foarte important cu prețul propriilor lor vieți, sau a fost nevoie de un altfel de curaj, de un curaj al meșteșugului.

Aș putea foarte bine să aflu imediat, dar nu, îmi prelungesc momentele acestea în care caut să-mi lămuresc mie acțiunea celor doi, s-o intuiesc și să-i pătrund sensul.

Desigur că e lăudabil pentru orice societate care are în sinul său oameni în stare de asemenea gesturi, de eroi care nu pregetă să se sacrifice pentru un scop nobil, intervenția lor fiind dictată de dragostea de semeni, de țară, de împlinirile și zestrea ei. A fost și este nevoie oricînd de acești oameni. Dar ce te faci atunci cînd problema este de cunoaștere, de o competență profesională de excepție, cînd ideea oricărui sacrificiu devine nulă, inoperantă, de o clipă tot atît de supremă cînd mintea trebuie strălucitoare de geniu iar mîna să cumpănească cu precizie de calculator sutimea aceea de gram de metal în plus sau în minus, într-un loc anume, de care depind colosii industriali ? De oamenii aceștia este nevoie mai ales acum. Era noastră și cea viitoare le reclamă cu energie prezența.

„A fost o cădere de tensiune de 1 minut — ne spune ing. Ștefan Tănase — după care ne-am dat seama că turbodetentorul nu mai funcționează. Aceasta este piesa cea mai delicată, cu precizie de zecimi de microni. La demontare s-a constatat că avea lagărele distruse. Ne-am îngrozit cînd ne-am dat seama. Afecta în mod direct laminorul de benzi electrotehnice și oțelăria nr. 1.

Existau numai două soluții : una să se aducă niște lagăre de schimb de la un utilaj asemănător din țară, a doua să se facă urgent comandă în țara din care aveam utilajul. Prima însemna o întîrziere de aproape o săptămînă, a doua, circa o lună.

Atunci a venit a treia propunere din partea a doi muncitori Nicolae Panait și Laurențiu Ivașcu. Vor încerca ei să recondiționeze cele două lagăre. Am crezut prima oară că este o glumă. Recondiționare ! ? Dar practic nu era posibil așa ceva. În primul rînd trebuia stand de echilibrare dinamică pentru piese mici și nu aveam așa ceva. Apoi turația ajungea la 135 000 rotații pe minut, așa că orice micron de metal în plus sau în minus, însemna un fiasco. Ne-am învoit ca să nu-i dezamăgim, dar nu le-am dat șanse mai mari de unu la sută".

Povestește Laurențiu Ivașcu — „Trebuia să se rezolve. Credeam în reușita noastră. Trebuia să ne apucăm imediat. Era marea noastră încercare. Vroiam să credem că avem și simț artistic și mînă de superspecialist".

Povestește Nicolae Panait — „Mi-a zis Ivașcu : «Ce crezi nea Panaite, o facem ?». Trebuie făcută, n-auzi că altfel se întîrzie între o săptămînă și o lună ? Aveam mare încredere în Ivașcu, deține multă experiență, a urmat liceul la seral, apoi școala de maiștri. Aveam curaj lîngă el".

Și astfel a început acțiunea care nu era lipsită nici de tensiune, nici de suspens.

În primul rînd cei doi au făcut curat în vestiar, au pus multă hîrtie și-au șters hainele, îmbrăcămintea, încălțămintea, și-au spălat mîinile de două ori cu săpun. Operație chirurgicală de mare profesionalism.

Ora 16.00. Începe operația. Pe banca de alături, cu respirația întretăiată stau șeful secției ing. Ilie Tănase, maistrul Alexandru Petrescu și cîțiva colegi. A fost înștiințată conducerea platformei de încercarea celor doi. A trecut inginerul șef și le-a dat răgaz pînă dimineața.

Ora 16.20. Nimeni nu scoate o vorbă. Pe fruntea celor doi înfloresc broboane de sudoare pe care ei le șterg mașinal cu mîneca halatului. Încă nu se știe dacă e bine sau rău. Din cînd în cînd se aude vocea unuia dintre ei care cere cîte o ustensilă. Ușa este încuiată pe dinăuntru.

Ora 16.30. Nimeni nu știe la ce se gîndesc cei de pe bancă. Tensiunea crește. Întrebarea plutește în aer : „Și dacă nu reușesc ?". Serviciul de specialitate a luat legătura cu întreprinderile din țară. Piesa cu pricina nu se poate găsi nicăieri. Singura șansă rămîne procurarea piesei din străinătate. Și bineînțeles, șansa, gramul de șansă al celor doi. „Și dacă nu reușesc... ?"

Ora 16.45. Operațiunea se sfîrșește. Cei doi zîmbesc stinghеriți. Mîinile le tremură imperceptibil. Nimeni nu știe dacă operațiunea este sau nu reușită. Se va ști după proba de funcționare. Oamenii se feresc să facă pronosticuri.

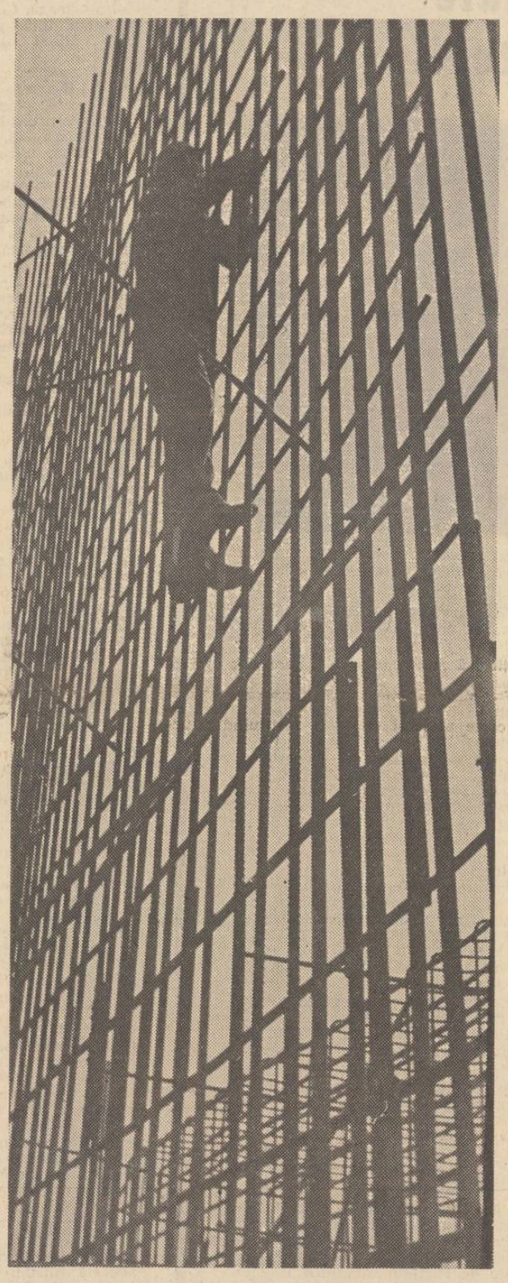

Ora 17.00. Începe montarea pe poziție. Se lucrează înfrigurat, pe tăcute. Se aud respirațiile și din cînd în cînd scrîșnete cînd uneltele nu ascultă de prima oară.

Ora 17.30. Se sfîrșește montarea. Se asigură ulei la lagăre. Operatorul de serviciu își șterge fruntea cu o batistă mare, roșie, și pune mîna pe turometru. Toți cei prezenți își fac neauzită respirația. Ochii tuturor sînt îndreptați spre tahometru : 5 000 de ture, nu se sesizează nici o trepidație. Mîna operatorului înclină încet, foarte încet manșa : 10 000 de ture. Totul este normal. Afară, o pală de vînt lovește cu zgomot în geam. Toți tresar, apoi se întorc spre tahometru. Mîna stîngă a operatorului este încleștată alb pe mecanismul de frînare. 15 000 de ture, 30 000 de ture, 60 000 de ture, „viteza de croazieră", cu această viteză se poate lucra. Se încearcă totuși 80 000 de ture. Nici o perturbare. Normal, ar fi trebuit să izbucnească urale, ovații, dar toți erau prea obosiți pentru astfel de gesturi. Storși, numai ochii le strălucesc puternic. Uzina intră în puls încet, cadențat, ca o inimă. A doua zi dimineață operatorul care nu aflase nimic ridică turația la 100 000 turații, fără a observa nimic deosebit. Cînd a aflat ce se petrecuse cu o zi în urmă, a rămas stupefiat. Panait și Ivașcu au dormit la întreprindere. Dimineața la 5,00 erau prezenți, cu două ore înaintea tovarășilor lor de muncă.

Cred tovarășe inginer, mă adresez eu șefului de secție, tovarășul Ilie Tănase, că i-ați notat într-un caiet pe cei doi să-i iertați altădată de vreo întîrziere sau absență.

— Într-adevăr, am un astfel de caiet de întîrzieri, îmi spune el zîmbind, dar nu **de la** program ci, **peste program.** Și cei doi ocupă cîteva file.

Ion Crăciunică

ISTORIA CARE NE ÎNVAȚĂ

Mi-am trecut tinerețea la țară,, în agricultură. Fiind opt frați la părinți, toți lucram în agricultură. Pămîntul Dobrogei era sărac, pămîntul era mult, noi aveam puțin, cinci hectare, doi cai, două vaci la plug. În satul Goruni trăiau 75 de familii și 80 de comuniști. În familia noastră eu și tata deveniserăm membri ai partidului din 1945. „Mă, băiatule", părea să cadă el pe gînduri — „dacă vin, mă americanii ?" Maica dacă-l auzea, se ducea, săraca, la icoană și se făcea că o șterge de praf. Stătea încordată să audă răspunsul meu, să se liniștească. Bre, tată, dumneata ești om serios ? Nu înțelegi istoria, ori zici ca să mă încerci ? Află că tovarășul secretar de la plasa Ostrov ne-a chemat la sediu pentru mîine seară. Zice că are vești importante pentru popor. Te pomenești că tocmai asta are să ne spună, că au debarcat americanii... Că vom intra iar în ilegalitate... Ce-ai zice, ha ? Ce-ai zice... „Mă, Mitică... Tu-l crezi prost pe taică-tu, mă ? Tu gîndești că io nu văd mai încolo de bătătura asta prăpădită ? Dacă ne-a chemat secretarul, o mai fi ceva de comunicat de la București. Că acolo mai în fiecare zi se petrece unele evenimente".

REZULTATELE ÎNTRECERILOR ÎNTRE MARILE ÎNTREPRINDERI METALURGICE DIN CAPITALĂ ÎNCHEIATE LA 31 DECEMBIE 1947 : MALAXA—GRIVIȚA, LA EGALITATE, GRIVIȚA LOCOMOTIVE—VULCAN, LA EGALITATE, CU UN SPOR DE PRODUCȚIE DE 77%. WOLFF—LE MAÎTRE LA EGALITATE, CU UN SPOR DE 38%.

„Tovarăși", a început secretarul, „care dintre voi știe ce s-a întîmplat astăzi la București ?... Nimeni ? Ei bine, îmi revine bucuria să vă anunț că țara noastră a devenit republică. Mă, ăla mic al lui Balaban (m-a întrebat), știi ce-i aia o republică ?"

Ne adunasem într-o sală încălzită de un godin din tuci ; o căldură uscată mă făcea să respir cu greutate. Purtam o haină veche, jumătate de lînă, jumătate de stofă, iar taica, o căciulă neagră de oaie, cumpărată demult în bilci, la Constanța. Auzind întrebarea pe care mi-o punea secretarul, m-a privit încurcat, ar fi voit să-mi șoptească, dar cred că nu știa prea bine ce. A lăsat să-i cadă căciula, s-a aplecat și a zis pe înfundate : zi-i, mă, acolo, ceva, deschide dracu gura aia odată ! Mi-am scos mîinile din buzunare și am îngăimat : „republica este o țară în care conduc muncitorii, tovarășe secretar !" Cei din sală mă priveau ca pe un dascăl la o întrunire cu părinții. „Dar de unde știu ei să conducă, Balabane ?" a zis unul Nicu Gaiță. „Păi, chiar dacă nu știu, îi învață istoria", mi-a trăznit prin cap să-i răspund omului potrivindu-mi laibărul pe mine și întorcîndu-mă cu spatele la taica, deoarece nu puteam să-i mai suport privirea plină de laudă pentru înțelepciunea de care mă dovedisem în stare.

RĂSPUNZÎND APELULUI METALURGIȘTILOR, MUNCITORII BRUTARI S-AU LUAT LA ÎNTRECERE PENTRU A DA CELORLALȚI MUNCITORI O PÎINE DIN CE ÎN CE MAI BUNĂ.

O BĂTAIE CU ZĂPADĂ

Aveam combinezonul rupt în încăierarea cu cei de la „Strîmbătatea". Combinezon de cilți, vechi și putred, cu care mă îmbrăcasem în fabrică. Noi, ăștia care vindeam „Scînteia", ne băteam aproape în fiecare zi, pentru că eram atacați de golănimea din Militari.

VÎND PARCELE ÎN COMUNA MILITARI, PLIN CENTRU (FARMACIE), TRAMVAI, LUMINĂ, APĂ, CANAL, PREȚURI CONVENABILE, PLASAMENT BUN.

Aveam și ochiul umflat, ochiul drept, miop, din cauza căruia nu fusesem admis la școala de piloți de aviație, visul meu din copilărie. Trebuia să fiu în vacanță, dar patronul Fichet ne-a oprit. Într-o zi, ne zice una Niță Ureche, vechi comunist : copii, locul vostru e în stradă ! Să nu vă lăsați provocați, să nu fiți indisciplinați. Și tu, mă, tutnarule, ține ac și ață și coase-ți izmenele alea de pe tine, doar nu vrei să ieși în halul ăsta la demonstrație.

„Domnule Fichet, ne datorați niște haine. Acum, că sîntem republică, vă rugăm cu onoare să ni le dați". Cînd a primit cererea noastră, patronul a început să înjure. „Nu se aprobă", a scris pe colțul hîrtiei. În ziua de 31 decembrie, l-am așteptat, în grup de vreo 50 de ucenici, în poarta uzinei. Cum a coborît din mașină, l-am luat în primire cu zăpadă.. Îl loveam și strigam : „ne dați ori nu ne dați ?" A fost un mare haz în toată uzina. Seara, cînd tinerii de la „Vulcan" ne-au invitat la o reuniune, puteai foarte ușor să dansezi cu cineva, cu oricine voiai, dacă făceau cumva să se afle că ești de la „Fichet". A doua zi după Anul Nou am primit hainele și încuviințarea să plecăm în vacanță.

BUCURIA UNUI ȘEF DE ECHIPĂ

În 1948, veniseră AFSM-urile, fermele de stat, și tata zice către mine : Mitică, eu nu mai pot, sînt bătrîn ; părerea mea e ca tu să intri în domeniul tehnic al tractoarelor. Dă-te pe lîngă un tractorist, învață cum poți și cîștigă-ți pîinea. Că la ședințe am văzut că ești bun, ai șpiriat o plasă întreagă. M-am angajat ajutor pe un Lanz Buldog care se pornea la volantă, cu fitilu. Trăgeam de roată pînă răsărea soarele. Fierotenia miriia ca un buldog somnoros pe care-l dai la o parte cu piciorul. Era mostenire de la un moșier. După cîteva luni am trecut pe un I.A.R. Ăla pornea mai ușor, dar cînd își înfigea pintenii în brazdă, gîndeai că intră să dea petrol. Aduceam două perechi de boi să-l remorcăm. De nervi am început să fumez, întîi pe furiș, apoi pe față.

„C.A.M. PUNE ÎN VÎNZARE ȚIGĂRI „CARPAȚI", „MĂRĂȘEȘTI" ȘI „NAȚIONALE" DE CALITATE SUPERIOARĂ.

Remarcîndu-mă în muncă și în activitate, tovarășii m-au propus pentru o școală de partid. După cursuri, m-am întors la plasa Ostrov, ca activist. Balabane, zicea lumea, văzuși, mă, ce ieși din fiu-tău ? Ăsta poa' să devină și ministru, poa' să devină tot ce vrea.. Am lucrat ca activist inclusiv la județ, pînă în 1975. Am participat direct la colectivizare, așa cum am participat și la reforma agrară din '45. Viața mea a fost o viață în cimp, în teren de unde m-am ales că mă cunoaște toată Dobrogea minus cei de s-au născut din '75 încoace, anul în care m-am mutat la București. Am bătut primii țăruși la sistemul de irigații, la complexele zootehnice, la unele cămine culturale. Am fost naș de o sută de ori, mi-au plăcut întinderile și toamnele, mi-au plăcut, culesul și bilanțurile, vinul de Murfatlar și somnul în cimp. Cei trei copii care mi-au îndulcit îmbătrînirea sînt acum la casa lor și mi-au expediat telegrame că sînt bunic. Am venit în București să fiu aproape de ei, să-l urmez pe fiul meu care lucrează de mult timp la IMGB. Sînt șef de echipă la sudură automată și sînt bucuros că pot lua pe lîngă mine doi-trei băieți dintr-ăștia tineri să-i învăț meserie, să-i cresc, să le pun pîinea în mînă ? Atît aș vrea să spună mîine, poimîine : mulțumesc, mă nea cutare, că mi-ai făcut viața mai ușoară, că mi-ai dat un exemplu... Mai am doi ani pînă la pensie și tare aș vrea să am mai mulți. Cîtă tinerețe am avut, cam treizeci de ani, am pus-o toată în slujba partidului. Sînt șef de echipă tînăr, șef sînt și bătrîn. Îmbătrînesc și-mi pare rău... Timp de 7 ani am fost secretar de partid la IMGB și mi-au dat lacrimile de multe ori cînd plecau colegi la pensie și-și luau rămas bun de la întîlnirea festivă. Să nu zici că sînt un om slab, că nu sînt. Mă leagă însă prea adînc sufletul de uzina asta ca să pot avea alte cuvinte cu care să mă ajut, decît lacrimile. Aci, în uzină și dincolo, la „23 August", am primit an de an toate medaliile și ordinele care au fost acordate, de cînd există republica celor ce muncesc.

DECRET AL PREZIDIULUI M.A.N. : ART. 1. SE ÎNFIINȚEAZĂ „ORDINUL MUNCII" CARE SE VA CONFERI TUTUROR ACELORA CARE S-AU EVIDENȚIAT PRIN RIDICAREA CALITĂȚII ȘI PRODUCTIVITĂȚII MUNCII, PRIN INTRODUCEREA METODELOR NOI DE MUNCĂ ȘI PRIN INVENȚII, PRIN NOUA CONCEPȚIE ȘI ATITUDINE FAȚĂ DE MUNCĂ IZVORÎTE DIN DEVOTAMENT FAȚĂ DE POPOR.

Ion Longin Popescu

Republica XXX

FLORIN COSTINESCU

Trecînd spre un vis

Încă o dată merg pe urma mea – cea dinainte ;
trecînd spre un vis am lăsat urmă fierbinte,
o știu numai eu, numai văzduhul singelui meu o știe
cel ce poartă stele de veșnicie.

Drumul mi-era spre o casă – spre o casă zidită-ntr-un glas
ce-l aud și peste moarte românii,
spre părinți drumul e lung și fără popas,
nu numai focul cuvîntă, rostesc chemări și tăciunii.

Încă o dată trec pe urma mea – cea de milenii,
trec și-s la fel și cu mine nu semăn și
văzîndu-mi pașii mă strig ;
Astfel totdeauna trăiesc într-o vară
departe de frig.

IOAN STRUJAN

Patrie a puterii celor mulți

Cînd revoluția te-a ridicat în jilțul puterii
Mi-amintesc, zăpezile s-au aprins de-atîta puritate
Iar inimile au izbucnit în salve de bucurie
Căci tu erai trandafirul înflorit al așteptării
Și sărbătoarea luptei.

Eu eram soldat, cu hainele cam ponosite și strîmte,
Strecurate de urgia războiului și roase în coate de ginduri
Iar pe la șolduri rărite de înghesuiala mitingurilor.
Dar fără să-mi pese.
Partidul mă înfășurase în armura ideilor sale
Și cu puterea de a-mi primeni sufletul.

Și ai venit, Republică, mireasa visurilor mele
Și m-ai luat de mînă să-mi arăți
Strălucirea luceafărului de ziuă și comunista Cale Lactee
Și, răscolit de-atîta vastitate și frumusețe
Am cutezat a-ți cere să fiu străjerul timpului tău voievodal
Cu arma iubirii și-a faptei.

Și așa sub iradierea luminii tale comuniste
Care fecundează voința poporului de a fi
Eu am rămas de-a pururi la postul datoriei.
Limpezimea luminii tale mă face să fiu departe văzător
Și să-ți păstrez neumbrită
Imaginea chipului de patrie a puterii celor mulți.

Premiile speciale ale Uniunii Scriitorilor

● În prezența a numeroși confrați de breaslă, într-o caldă atmosferă de stimă și de admirație pentru frumoasa lor vîrstă și bogata lor operă, Mihail Cruceanu, Franyó Zoltán și Franz Liebhardt au fost sărbătoriți, la Casa Scriitorilor, în ziua de 27 decembrie — prin acordarea **Premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor** pe 1977.

Marcînd semnificația evenimentului, George Macovescu, președintele Uniunii Scriitorilor, a elogiat pe sărbătoriți în cuvinte de o profundă vibrație pentru noblețea dăruirii și a muncii literare :

MIHAIL CRUCEANU și FRANYÓ ZOLTÁN au împlinit 90 de ani, FRANZ LIEBHARDT este decanul de vîrstă al scriitorilor de limbă germană din România. Ce vîrstă splendidă pentru oameni care din purtarea condeiului pe albul hîrtiei au făcut scop al vieții lor !

Ce exemplu de longevitate a imnului închinat frumuseții !

Poate fi, oare, ceva mai frumos decît să crezi, aproape un veac, în forța cuvîntului, al cărui sunet să-l descoperi, al cărui loc să-l alegi, a cărui dimensiune s-o încarci cu forța gîndului tău, cu vibrația sentimentului **tău ?**

Poate fi, oare, ceva mai frumos decît să crezi, aproape un veac, în cîntecul tău, auzit cînd mai tare, cînd mai încet, în zorii dimineții, în lumina vieții, iubindu-ți semenii și pămîntul și florile și cerul ?

Poate fi, oare, ceva mai frumos decît să crezi, aproape un veac, într-o altă lume, mai bună și mai dreaptă, într-un om mai înțelept, mai elevat, într-o orînduire mai aproape de idealul după care alergăm, generație după generație, în socialism ?

Ați dovedit astfel, scumpi tovarăși și prieteni, că Cronos poate fi învins, v-ați scris viața cu propria operă. Ați construit-o din litere și rînduri, din pagini și volume, în care ați zidit tot ce ați avut mai bun, dăruindu-vă maicii noastre, Natura, Patriei în care v-ați născut, Poporul nostru.

Vă mulțumim pentru acest act simplu, dar măreț, prin simbolurile lui.

Scriitorii din România, conducerea Uniunii Scriitorilor, vă spun în prag de an nou :

La mulți ani !

Laurențiu Fulga, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, a dat citire hotărîrii Consiliului Uniunii Scriitorilor :

„Considerînd activitatea literară a poeților Mihail Cruceanu, Franyó Zoltán și Franz Liebhardt, desfășurată de-a lungul atîtor decenii, ca expresie a unor conștiințe care au fost însuflețite de cele mai nobile idealuri ale progresului și ale democrației, conștiințe cu atît mai puternic afirmate în anii socialismului, chezășie a unor vieți închinate cu abnegație și cu talent creator ideilor promovate de Partidul Comunist Român în domeniul culturii, care îi adună în același front ideologic pe scriitorii români și pe scriitorii reprezentînd naționalitățile conlocuitoare, Consiliul Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, în plenara din 4 noiembrie 1977, a hotărît în unanimitate să acorde poeților Mihail Cruceanu, Franyó Zoltán și Franz Liebhardt PREMIUL SPECIAL AL UNIUNII SCRIITORILOR — 1977, în semn de respectuoasă și colegială prețuire pentru opera lor de o viață".

Apoi George Macovescu a înmînat celor trei laureați diplomele premiilor speciale ale Uniunii Scriitorilor, felicitîndu-i și îmbrățișîndu-i călduros.

Poetul Ștefan August Doinaș, secretar al secției de poezie din cadrul Asociației scriitorilor — București, a adus un vibrant omagiu lui Mihail Cruceanu, Domokos Geza, secretar al Uniunii Scriitorilor l-a omagiat pe scriitorul Franyó Zoltán, iar Franz Storch, vicepreședinte al Uniunii, a rostit cuvinte calde de prețuire pentru Franz Liebhardt.

În numele premiaților a vorbit poetul Mihail Cruceanu, care a mulțumit conducerii Uniunii Scriitorilor pentru înalta cinstire ce s-a făcut celor trei laureați, relevînd condițiile noi create de Partidul Comunist Român pentru munca vie, creatoare, a scriitorilor în Republica Socialistă România.

FILE DE ISTORIE, FILE DE EPOPEE

înfruntarea

George Niculescu Mizil

— Nelegiuirile produse de guvern au revoltat întreaga lume, declarase Mihai Dorobanțu la întrunirea de la Clubul Socialist. Socialiștii din multe țări au protestat. Însuși Jean Jaurés a trimis o telegramă în care se spunea : „Mare emoție la Paris din cauza afacerii Racovski. Publicăm în «L'Humanité» un articol conjurînd guvernul român să desmintă zvonul de necrezut", continuă el.

În același timp conducerea Uniunii Socialiste și a Sindicatelor Unite a luat hotărîrea să organizeze imediat o întrunire la care să protesteze împotriva arestării samavolnice. Concomitent au fost organizate întruniri și în alte orașe ale țării.

În Capitală adunările s-au ținut lanț. Sîmbătă, duminică dimineața și seara, luni, oamenii s-au adunat în număr mare la sediul Uniunii Socialiste și au protestat energic, cerînd încetarea samavolniciei și eliberarea celui arestat. De fiecare dată poliția a supravegheat sala. La ieșire au avut loc ciocniri care s-au soldat cu numeroși răniți. Duminică seara, participanții la întrunire au trecut pe la sediul ziarului „Adevărul" — primul care aflase vestea și informase opinia publică — pentru a face o manifestație de simpatie. După aceea, un grup restrîns s-a îndreptat către berăria teatrului. Printre ei se aflau Cristescu și Mihai Dorobanțu. Fără nici un motiv, poliția intervine și-i bruschează pe muncitori. Aceștia nu se lasă molestați. După cîteva încercări nereușite de clarificare pe cale pașnică, ripostează și ei. S-au bătut vitejește. Au dat și polițiștii dar au dat și muncitorii. În cele din urmă, polițiștii îl izolează pe Cristescu și-l arestează. Ceilalți polițiști caută să mascheze manevra ținînd pe tovarășii lui Cristescu la distanță. Mihai Dorobanțu observă primul și strigă :

— L-au arestat pe Cristescu, fraților ! După ei, să nu-l lăsăm pe mîna lor !

Toți se repeziră după cei ce-l duceau pe Cristescu. Pe drum li s-au alăturat un număr foarte mare de oameni.

— Să fie eliberat tovarășul nostru ! a strigat primul Mihai.

— Jos samavolnicia !

— Trăiască libertatea.

— Jos despotismul.

— Tovarăși ! Tovarăși ! se auzi vocea hotărîtă și puternică a lui Mihai. Să nu ne mișcăm de aici pînă nu-l eliberează pe tovarășul nostru arestat ilegal și fără să fi avut vreo vină. Chiar dacă vor încerca să ne împrăștie să facem zid de fier împotriva despotismului și a bunului plac. Burghezia trebuie să cunoască forța unită a noastră, a muncitorilor. Să nu-i lăsăm să-și facă de cap...

Toți cei adunați acolo, în fața Prefecturii poliției Capitalei și-au manifestat hotărîrea de a nu se mișca din loc pînă cînd Cristescu nu va fi eliberat.

— ...Dacă le vom permite astăzi cu Cristescu, continuă Mihai, mîine își vor permite ei cu noi, iar poimîine cu întreaga muncitorime.

— Așa este ! Așa este ! strigau cei adunați acolo.

Și oamenii s-au postat cu toții în fața Prefecturii poliției și nu au plecat de acolo pînă cînd Cristescu a fost eliberat. Ieșirea acestuia pe poarta prefecturii a fost măreață. Deși era înconjurat de o grămadă de polițiști, oamenii care așteptau la poartă l-au primit cu strigăte de „ura" și cu mare entuziasm.

— Trăiască tovarășul Cristescu ! a strigat Mihai satisfăcut, la care sutele de oameni au răspuns cu un puternic strigăt de „ura".

Apoi în grup compact au pornit-o pe Calea Victoriei.

A doua zi, luni, a fost organizată o nouă întrunire la Cercul „România Muncitoare". Au participat peste 4 000 de muncitori din Capitală, care au protestat împotriva arestării ilegale, cerînd să se facă dreptate. Oamenii au umplut sălile pînă la refuz. Gangul și curtea, de asemenea, dînd întrunirii o înfățișare grandioasă.

Vorbitorii, oameni cunoscuți, activiști cu răspundere în mișcarea socialistă au înfierat rînd pe rînd actul samavolnic, săvîrșit de poliție în ajun, cerînd să se pună capăt imediat unor asemenea metode. Totodată au făcut apel la participanți să plece în liniște acasă, să nu se lase provocați. Poliția aștepta în stradă. Voia doar un mic incident, motiv ca să treacă la represalii. Mai ales că, în ajun, la o întrunire asemănătoare, cînd un grup de 300 de participanți au plecat pe Calea Victoriei, cîntînd și manifestînd pașnic și neagresiv, poliția, care-i aștepta în dreptul bulevardului, a început să-i brutalizeze. La provocare, muncitorii au răspuns cu îndîrjire, deși cu forțe inegale. Ei se adunaseră pentru a manifesta pașnic, neînarmați, iar acum se găseau față în față cu poliția care avea de partea ei legea și bastoanele de cauciuc.

Cu o săptămînă în urmă, la 18 octombrie, cînd Blériot încerca aparatul său de zbor, poliția și armata au intervenit cu aceeași brutalitate împotriva oamenilor sub pretext că nu au bilet de intrare. În realitate se dăduse ordin să se permită intrarea tuturor fără bani.

Mihai era în sală, pregătit să ia note pentru articolele ce urmau să apară în presă după această întrunire. Ca de obicei atmosfera era furtunoasă. Oamenii și-au manifestat dorința și hotărîrea de a lupta pînă la capăt pentru restabilirea drepturilor democratice și înlăturarea abuzului.

Sfîrșitul adunării a fost emoționant. Mihai, ca toți ceilalți vorbitori a încheiat și el cu recomandarea ca fiecare să se îndrepte spre casă în liniște și ordine și să fie pregătiți pentru mai tîrziu dacă se va da alarma. „Căci prin liniște vom impune respect poliției", răsună vocea de bariton a acestuia. Dind tonul, a început să fredoneze primele acorduri ale „Internaționalei". Fu urmat apoi de toți cei de față făcînd să vibreze geamurile de la ferestre. De la om la om, imnul s-a transmis celor de afară, în gang, apoi în curte, la peste 4 000 de persoane care l-au reluat, hotărîți să-și impună voința de dreptate și adevăr.

Indicațiile date de vorbitori au fost înțelese. Muncitorii au procedat corespunzător. Dar hotărîrea poliției nu a fost aceeași cu a muncitorilor. Agenții așteptau afară cu armele în mîini, îndîrjiți. Credeau că prin brutalitate își vor impune voința, că prin represiune vor „restabili ordinea", că prin bătaie vor speria oamenii ! Speranțele lor au fost înșelate. Muncitorii, după ce au încercat să se adune în grupuri pentru a pleca spre casă, au ripostat la acțiunea poliției și jandarmilor care au năvălit cu baioneta la armă și bastoanele de cauciuc, lovind într-o parte și-n alta, fără să se uite. Mihai, care se afla și el în grupul de față, a îndemnat oamenii la liniște :

— Grupați-vă, tovarăși, nu vă lăsați provocați !

— Ce să ne grupăm, dragă, unde să ne grupăm ? Nu vezi că ne omoară ? strigă cineva.

— Vrei să ne lăsăm călcați în picioare ? strigă altul.

— Nu ! le răspunse Mihai, dar să nu ne lăsăm provocați.

— Provocați, ai ?! Provocați ? auzi Mihai o voce surdă, înfundată, plină de ură. Na, provocare !

Privi o clipă cerul, după care nu mai auzi, nu mai văzu nimic, nu mai știu nimic.

Oamenii se îmbulzeau, încercînd să-i stringă la mijloc pe polițiști pentru a-i imobiliza. Dar nu au reușit. Polițiștii și jandarmii loveau cu brutalitate unde nimereau, rănind oamenii și trîntindu-i fără cunoștință la pămînt. Singele curgea șiroaie, hainele se rupeau. În învălmășeala aceasta, oamenii se mișcau într-o parte și-n alta ca valurile mării în furtună.

Mihai fu apucat de cîțiva tovarăși care văzură scena și tras cu greu mai la o parte. Singele i se prelingea pe obrazul drept. Unul din tovarăși a apăsat cu o batistă rana, în vreme ce altul îi masa fața în speranța că își va reveni. După cîteva minute un geamăt greu ieși din gura rănitului. Încet, încet, ochii i se deschiseră. Vedea ca prin ceață. Îi văzu pe cei de lîngă el și-i privi întrebător fără să-și dea seama ce-i cu el. Spuse cu greu, înăbușindu-și un nou oftat :

— Ce-i cu mine, unde sînt ?

— Stai liniștit, tovarășe, nu te mișca !

— Te-au lovit, criminalii !

Mihai dădu să se ridice, dar nu reuși.

— Nu te ridica, nu te ridica !

— Stai liniștit să se oprească sîngele !

Mihai duse mîna la cap, acolo unde simțea durerea. Mîna i se năclăi de sînge. Întrebă iar :

— Ce-i cu mine, unde sînt, ce s-a întîmplat ?

— La întrunire, te-au lovit canaliile.

— Ah, nemernicii ! spuse printre dinți punînd atîta ură în aceste două cuvinte, încît ochii lui aruncau flăcări. Ajută-mă, frate dragă, ajută-mă ! îl rugă pe unul din cei apropiați, sprijinindu-se de umărul său.

— Nu-i bine, nu-i bine, încercă să-l oprească omul. N-o să ți se oprească sîngele...

— Să curgă tot ! urlă Mihai. Pe ei, fraților, nu-i lăsați ! mai spuse sărind în picioare și repezindu-se în primii polițiști pe care-i văzu. Să simtă mîna noastră de muncitori ! Au vrut bătaie ? Să le dăm bătaie !...

Aceste strigăte urmate de îndemnul lui Mihai, „Pe ei, fraților, nu-i lăsați !", a transformat întreaga mulțime într-o masă furioasă.

Muncitorii au pus mîna pe cîțiva comisari, subcomisari și gardiști și le-au administrat lecția cuvenită. Cordoanele de gardiști și jandarmi, s-au repezit să le vină în ajutor. S-au năpustit asupra celor ce le-au înconjurat șefii, lovind cu armele și baionetele pentru a le face loc și a-i scoate din încercuire, vociferînd și înjurînd cît îi țineau gura :

— Înfige baioneta-n el !

— Dă-i, biserica cui l-a făcut, să se învețe minte.

— V-a venit pofta să ajungeți mari ?

— De cinci zile ne țin consemnați pentru voi, mama voastră de puturoși !

— Noi, puturoși, mă ?! strigă Mihai, repezindu-se la cel ce înjurase și apucîndu-l de veston, îl strînse atît de tare încît acesta începu să horcăie, gata, gata, să-și dea sufletul.

— Lasă-l, tovarășe Dorobanțu că-l omori, nu vezi ?

— Să moară, să moară ! striga Mihai.

Învălmășeala era de nedescris. Vuietul mulțimii înfierbîntate se auzea pînă departe. Muncitorii reușiseră să izoleze o bună parte din polițiști și jandarmi și să se grupeze mai mulți. Bătălia era aproape cîștigată.

Deodată dinspre Biserica Albă se auzi forfotă mare. Un grup numeros de gardiști ascunși, după biserică, avînd în mîini cărămizi, s-au năpustit asupra demonstranților. O ploaie de cărămizi s-a abătut asupra oamenilor, rănindu-i. Geamurile localului în care se afla cercul „România Muncitoare" au fost sparte. Oamenii au trecut din nou la apărare. În toiul acestei lupte o trăsură luxoasă își face apariția, înaintînd cu greu prin mulțime. Se oprește și procurorul Férichide, cu figura crispată, vădit supărat, se ridică pentru a putea fi văzut. Cu mîinile deasupra capului, cere ascultare.

— Cine mai e și ăsta ? Ce-o mai fi vrînd ?

— E procurorul Férichide !

Nu a fost nevoie de prea multă așteptare, pentru că procurorul își lămuri imediat prezența.

— Liniște, liniște, strigă el, plimbîndu-și mîinile deasupra capului pentru ca să se facă văzut.

— Liniște, liniște ! repetară cîteva voci.

— Ce se întîmplă aici, oameni buni ! întrebă el plin de indignare.

— De ce ne întrebați pe noi, domnule procuror ? se miră Mihai.

— Dar pe cine să întreb, domnilor ?! se făcu Férichide că nu înțelege despre ce este vorba.

— Întrebați oamenii stăpînirii, poate vă pot spune ei cite ceva, răspunse ironic Mihai. Doar noi ne-am adunat în mod legal și pașnic, iar dumnealor nu vor să înțeleagă acest lucru.

— Ne-au brutalizat !

— Au dat cu baioneta.

— Priviți loviturile bastoanelor de cauciuc, replică o voce arătînd spre Mihai care-și tampona încă rana cu batista și la alți cîțiva loviți.

— Cum de este posibil domnilor să faceți așa ceva, se adresă el apoi comisarilor ? Ce aveți cu bieții oameni ?

Văzîndu-l atît de revoltat și de indignat, ai fi crezut că e gata să ordone arestarea celor care conduceau „operațiunea".

— Au încercat să tulbure liniștea, domnule procuror, încercă unul din comisari să explice.

— Nu-i adevărat, nu-i adevărat ! strigă Mihai. Ne-am adunat legal și pașnic să ne cerem drepturile.

— Ei ne-au provocat, ei ne-au lovit ! Ei au arme și baionete, nu noi !

— Așa-i așa-i ! striga mulțimea.

— Minciună, minciună ! Nimeni din noi nu a provocat.

Mulțimea striga cu năduf. Procurorul se străduia zadarnic să potolească spiritele cu scopul de a continua cele ce voia să spună.

— Liniște, fraților ! se auzi vocea de bariton a lui Mihai. Liniște să vedem ce vrea !

Mulțimea se liniști. Procurorul reluă mieros :

— Domnilor ! Vă rog să plecați în liniște fiecare la casele dumneavoastră. Vă promit ,liniște, domnilor ! apăsă el pe cuvîntul liniște. Se adresă apoi unuia din comisari ; vă rog să transmiteți ordinul subordonaților dumneavoastră pentru a-i lăsa pe acești oameni să plece în liniște acasă...

— Dar, domnule procuror !... încercă comisarul.

— Nici un dar, domnule comisar ! Dacă nu o faci din rugămintea mea, ai **s-o faci din ordin.**

teatru **t**

Tineri actori

Studioul de teatru al Institutului de artă teatrală și cinematografică „Ion Luca Caragiale" și-a deschis stagiunea de o manieră notabilă — cu două premiere românești, aparținînd unor prestigioși autori contemporani : Dumitru-Radu Popescu și Laurențiu Fulga.

Piticul din grădina de vară este o opțiune fericită — studenții au primul lor contact profesionalist cu publicul în cadrul ideologic și dramatic al uneia dintre cele mai importante piese românești — iar viitorii actori — pregătiți competent de conferențiarul Amza Pelea și consiliați cu abilitate de regizorul Ion Cojar — certifică, față de promoția trecută, talent, existînd un anume nivel artistic general, o ștachetă ridicată mai sus decît de obicei. Profesorii regizori au accentuat în spectacol dialectica relațiilor între personaje.

În jurul comunistei Maria, simbol vitalist, panteic al veșniciei, se țese și se rotește o plasă încîlcită de sentimente contradictorii, determinate social și politic, fiind astfel exprimată, printr-un al doilea simbol, stratificarea perisabilului, a conjuncturalului la peren. Tinerii „aproape actori" apelează la compoziții meticuloase, evidențiind în special dicotomia dintre aparență și adevărul fiecărui personaj. Este, însă, vizibilă o anume nesiguranță, datorată, desigur, lipsei de experiență.

M-au impresionat în mod deosebit (deși este doar un prim spectacol, celc care vor urma probabil îmi vor așeza și reașeza impresiile) Diana Lupescu — sarjînd uneori în contratimp — Paul Gheorghiu — rostind citeodată alb replici generoase — Nicolae Tuță și Șerban Ionescu — tentați să-și încarce eroii cu pitoresc excesiv.

Scenografia studenților plasticieni Puiu Antemir și Daniela Codarcea e funcțională.

Piesa-dezbatere, piesa-anchetă **Este vinovată Corina ?** oferă clasei conferențiarului Petre Vasilescu partituri ale actualității, personaje desprinse din realitatea fierbinte. Laurențiu Fulga a scris o piesă potrivită cu virstele universitare ; pe scena studențească dezbaterea curge firesc, punctele de tensiune sînt bine pregătite și accentuate, caracterele capătă încă de la început un contur ferm. Și totuși, spectacolul, în ansamblul său, rămîne expozitiv.

Asta în condițiile în care studenții actori par mai siguri, mai înarmați cu argumente profesionale decît colegii lor din **Piticul...**, fiind în același timp la fel de talentați. Și atunci ?

Cîteva erori de distribuție (Valentin Teodosiu, Liana Ceterchi, Magdalena Cernat) și o angajare scenică minoră, o lipsă de ardere, ca să spunem așa, decolorează întreaga montare care are calitatea de a fi corectă, dar nu și angajantă.

Studenții, în mizanscena lui Cornel Vendel, ajutat și el de Ion Cojar, se pare că știu multe despre meseria lor, dar în acest act spectacular mizează prea mult pe tehnică. Se detașează totuși Maria Buruiană, ca un talent excepțional, apoi Micaela Caracaș (puțin mai mult aplomb n-ar strica), Brîndușa Marioțeanu, Constantin Brînzea (bine dirijat acest tînăr poate deveni un mare actor).

Moderne decorurile Dianei Cupșa, studentă la clasa conferențiarului Vasile Roman, Institutul de Artă Plastică, aidoma colegilor ei de la **Piticul...**

Radu Anton Roman

film **f**

Anul cinematografic

Un film despre care se poate vorbi ca despre o reușită : **Iarba verde de acasă.** Alte cîteva producții la un nivel profesional acceptabil: **Gloria nu cîntă,** în regia regretatului Alexandru Bocănet, **Împușcături sub clar de lună,** regizat de Mircea Mureșan și **Buzduganul cu trei peceți.** În rest, fie filme copleșite de contradicții interne, între regie și scenariu, între ambiții și fapte, între mijloace și pretenții, fie eșecuri precum **Misterul lui Herodot, Fair Play,** sau **Oaspeți de seară.**

Nu putem să nu amintim aici cele șase episoade ale serialului despre Independență realizate pentru televiziune; ele sînt, prin continuitate și prin unitate, prin calitatea sentimentului patriotic, dovada cea mai bună că, atunci cînd li se oferă prilejul, regizorii noștri pot fi convingători și generoși chiar, că mijloacele artistice nu le lipsesc. Fără îndoială că „prilejul" a fost aici scenariul scris de Paul Anghel cu un simț al dozării dramatice și al replicii pe care arareori le-am întîlnit în filmele noastre. Nu înțeleg însă de ce regizorilor noștri trebuie să li se „ofere" prilejuri și de ce, atunci cînd nu le au la dispoziție, găsesc de cuviință că e mai bine să le inventeze — să inventeze drame și să inventeze mijloace artistice... Cred de aceea că serialul despre Independență, ca fapt artistic și civic de excepție, poate să fie o garanție ca regizorii care au contribuit la reușita lui, (ca și alții) vor ține minte lecția de patriotism și de angajare afectivă pe care ei înșiși ne-au dat-o.

Este poate momentul să ne convingem că proba de rezistență prin care trebuie să treacă filmele și regizorii noștri nu este cea a marilor adevăruri, în speranța că ele vor produce și mari eroi ci, mai ales, cea a cunoașterii propriilor posibilități și mijloace, cea a cîștigării adevărului pas cu pas, a modestiei și simplității. S-a spus, de pildă, despre filmul lui Stere Gulea, **Iarba verde de acasă,** că nu a reușit să iasă din granițele imediatului, ale percepției ; mie tocmai prin aceasta filmul mi s-a părut un cîștig, și regizorul un om care știe ce vrea; **belcanto**-ul și vocalizele din filmele noastre, cochetăria cu marile idei au făcut, este adevărat, mari eroi, dar cel mai adesea nu fac decît bieți învinși ridicoli. Pe lîngă atitea ambiții neonorate, **Iarba verde de acasă** ne dă sentimentul liniștitor al vieții de toate zilele care se consumă în tăcere, fără gesturi teatrale și fără suferințe închipuite. E nevoie doar de curajul de a porni de aici, sau de la filme ca ale lui Mircea Daneliuc sau Andrei Blaier pentru a ne simți poate mai împăcați la viitoarele bilanțuri cinematografice.

Nicolae Mateescu

televiziune **tv**

Noaptea dintre ani

● Și, iată-ne, privind cum pe o ușă iese vechiul an, în timp ce, pe cealaltă, intră împins de speranțele noastre cel nou, același bătrîn și același copil dintotdeauna care ne-au împărțit virstele de la unul la altul. Ne este greu acum să nu recunoaștem, că, dincolo de reprosurile, cite au fost, adresate colegilor noștri din redacțiile televiziunii, ne-au impresionat mai ales eforturile pe care le-au făcut, pentru ca seară de seară acest prieten, al timpului nostru — televizorul — să ne atragă privirile spre colțul din care lumina lui făinoasă ne albește ochii.

În ceea ce mă privește, recunosc deschis că televizorul nu poate lipsi dintr-o casă fără ca aceasta să nu însemne o reală pierdere pentru fiecare dintre cei care o locuiesc, de la cei mai bătrîni pînă la copii.

● Privind în urmă, la emisiunile care ne-au interesat cu precădere — cele dedicate literaturii, putem afirma că „Revista literară — TV", în ciuda programării sale fluctuante, în zile și la ore diferite, a înregistrat un progres vizibil prin atragerea unui număr mult mai mare decît înainte de colaboratori, cît și prin promptitudinea cu care a subliniat actualitatea unor dezbateri din lumea literară. Am dori încă multe în ceea ce o privește, inclusiv un spațiu de emisie mai larg care să-i permită măcar apariția unei rubrici în care criticii să recomande cu toată autoritatea lor o carte sau alta dintre cele recent apărute.

● Un real progres au arătat emisiunile de versuri, atît cele dedicate unui singur poet, cît și cele tematice care adunau, în interpretarea unor actori strălucițl (cel mai recent exemplu este emisiunea de simbătă, 24 decembrie — „Partid, lumina și mîndria țării"), versurile cele mai semnificative ale poeților contemporani, de valoare recunoscută.

● Această preocupare constantă a televiziunii pentru fenomenul literar este salutară și a fost subliniată ori de cite ori s-a concretizat în emisiuni bine programate, la ore de largă audiență. Desigur că am fi ipocriți dacă nu ne-am susține, chiar și în această ultimă telecronică a anului 1977, observațiile critice și, în primul rînd, pe acelea că sînt de preferat emisiunile prin care să fie făcuți cunoscuți poeții și poeziile lor, mai mult decît actorii, pentru această din urmă programul televiziunii fiind și așa foarte generos în rubrici și în distribuții. Să ne amintim măcar splendidul recital din poezia lui Nichita Stănescu sau interviul (cu versuri în lectura poetului) luat lui Ion Gheorghe, pentru a înțelege că recitările unor actori cunoscuți din poezii greu de identificat de marele public nu pot fi absolutizate.

Cum însă va începe un nou an, sperăm că în viitor aceste sugestii ale noastre vor fi luate mai mult în considerație, stabilind între cronicarul TV și redactorul TV un spirit de conlucrare, de colaborare fertilă.

Vom încheia deci cronica de față cu această dorință, convinși fiind că numai așa cei care ne văd și ne citesc vor fi mai mulțumiți decît înainte. La mulți ani !

Iulian Neacșu

ne-am înțeles ? încheie hotărît procurorul, făcîndu-i comisarului un semn discret ce nu scăpă lui Mihai care din acest moment, deveni mai atent.

— Am înțeles, domnule procuror, voi da ordinele de rigoare, și se și execută.

Oamenii poliției făcură loc, retrăgîndu-se și înșirîndu-se pe marginea drumului : grupuri, grupuri, participanții la întrunire începură să se retragă spre casele lor.

Mihai, însă, hotărî să nu-i scape din ochi pe procuror și pe comisarul care primise și executase dispoziția. „Trebuie că mai pun ei ceva la cale, își zise. Altfel cum ar fi executat atît de repede ordinul acest comisar ? După cîte știu nu prea se înghit unii pe alții !"

Comisarul se apropie iar de procuror. Acesta din urmă îi spuse ceva la ureche. Mihai nu-l auzi. Dar din semnele pe care le făcea înțelese ce voia procurorul : îi dădea indicații ca să-i lase pe demonstranți să plece în grupuri. Mai înțelese că el, procurorul, se va duce în sediul clubului. Pentru ce ? nu-și putu da seama.

Hotărî atunci să ajungă el primul în sediu. Aici îi găsi pe Frimu, Marinescu și Cristescu, care discutau sumarul numărului următor al ziarului „România muncitoare".

— Jos se petrec lucruri ciudate, tovarăși ! spuse precipitat Mihai.

Cei trei îl priviră întrebători.

— Despre ce este vorba ? întrebă calm Frimu.

Mihai explică pe scurt cele constatate. Cei trei se uitară unii la alții.

— Acum cred că vine aici să vă aresteze, reluă Mihai.

— Cine ? întrebă precipitat și nervos Cristescu.

— Procurorul, răspunse hotărît Mihai.

Cei trei nu mai avură timp să-și spună părerea. Pe ușă intra procurorul :

— Dumneavoastră de ce nu ați ieșit odată cu ceilalți ? îl întrebă omul legii.

Frimu îl privi și-i răspunse calm :

— Nu văd dreptul cu care dumneavoastră intrați în casa noastră și ne cereți socoteală.

— Drept, nedrept, afară ați provocat dezordini !

— Nu noi, domnule procuror, îi spuse Cristescu.

— Poliția a provocat, spuse indignat Mihai. Doar dumneavoastră i-ați mustrat și le-ați dat ordin să-i lase pe oamenii noștri să plece către casele lor. V-am văzut chiar eu ! conchise Mihai fără să primească vreun răspuns de la procuror, care-l privi insistent și bănuitor, înțelegînd că este unul și același cu cel de afară.

— Vă sfătuiesc să părăsiți sediul și să vă duceți la casele dumneavoastră, îi se adresă iar procurorul, în vreme ce, unul dintre participanții la întrunire, intră ca o furtună în încăpere anunțînd :

— Poliția operează arestări, tovarăși ! I-au lăsat pe ai noștri să plece în grupuri, apoi s-au repezit asupra lor cu bastoanele de cauciuc și cu armele. I-au lovit și au arestat o mulțime...

— Ah ! Dumneavoastră ați fost cu ideea, domnule procuror, spuse sarcastic Mihai.

Frimu, Cristescu și Marinescu îl priviră atent pe procuror.

— Iată, domnule procuror, cine provoacă și calcă în picioare legile și așa șchioape și ca vai de ele, spuse și Frimu.

— Nu cunosc astfel de încălcări, încercă să evite procurorul. Eu vă rog să vă retrageți către casă. Cred că e mai bine așa, încercă el să curme discuția.

— Nu plecăm, îi răspunse hotărît Frimu.

— O să puneți poliția în situația să vă dea afară cu forța, îi amenință procurorul.

— Mai încet cu amenințările, domnule procuror, zise Marinescu.

— Sîntem aici în mod legal, în localul nostru unde avem de aranjat chestiuni care nu privesc nici Parchetul, nici Poliția, domnule procuror, îi aduse aminte Frimu. Nimeni nu are dreptul să ne dea afară fără vreun ordin expres și legal al procuraturii, adică al dumneavoastră sau al guvernului dumneavoastră...

— Eu vă sfătuiesc să plecați, e mai bine așa, îl întrerupse procurorul.

— De ce ? Ca să ne aresteze în stradă, domnule procuror ? îl întrebă Cristescu. Pentru că aici, în sediul nostru nu ne pot aresta ? N-au probe ! Nu va fi o arestare „legală", înțelegem.

— Mergeți cu mine și nu vă vor aresta, le spuse procurorul.

— Ce garanții avem ? întrebă Frimu.

— Cuvîntul meu de onoare ! răspunse procurorul ridicînd mîna dreaptă sus, în semn de jurămînt.

Oamenii se priviră din nou, apoi îl priviră neîncrezători pe procuror. Tăcerea, grea, apăsătoare, care se așternuse în odae, deveni penibilă. Ea îl punea într-o situație delicată pe procuror, al cărui cuvînt de onoare, depus acolo ca pe un jurămînt, nu fusese luat în seamă. Mai mult, îi era contestat.

Primul rupse această tăcere Frimu, care spuse tovarășilor săi :

— Trebuie, totuși, să-l urmăm pe domnul procuror, tovarăși ! Și-a dat doar cuvîntul de onoare !

Își strînseră în grabă lucrurile, le încuiară și ieșiră după procuror.

Ajunși în stradă, abia păși pragul intrării, cînd procurorul le întoarse spatele și mări pasul. În drum făcu semn unui comisar care, împreună cu cîțiva polițiști, se repezi și-i arestă pe cei în fața cărora Férichide își dăduse cuvîntul de onoare.

Încercară să se opună. Arătară că arestarea este ilegală, că încalcă cele mai elementare norme de drept. Au susținut hotărît că nu au contravenit cu nimic la tulburarea ordinei publice și nici nu au încălcat legile țării. Cu toate acestea au fost molestați și duși cu forța la Prefectura poliției Capitalei.

Pe drum, cortegiul celor arestați s-a întîlnit cu comisarul care complotase cu procurorul. Văzîndu-l pe Mihai între cei arestați, comisarul a crezut — datorită întunericului — că-i un jandarm de-al lui și s-a repezit imediat în el :

— Tu ce caști gura, dobitocule ? Du-te la treburile tale ! Unde îți e locul ?

Mihai vru să-i răspundă că locul său este acolo, alături de tovarășii săi, în mijlocul luptei și va merge tot acolo unde vor fi duși și ei. Va răspunde împreună cu ei ! O lovitură de ghiont pe care o primi între coaste îl aduse la realitate și îi săgetă inima.

Era Frimu. Nu-l lăsă să scoată o vorbă. Îi șuieră șoptit la ureche :

— Du-te, nu aștepta să te „roage" a doua oară !

Îi făcu vînt afară din grup. Mihai se clătină puțin, dar nu avu timp să mai spună ceva. Se simți iar îmbrîncit ușor, din grupul înconjurat de baionete. Îl împinsese Cristescu.

Cei arestați s-au bucurat că l-au putut scoate pe Mihai din grup. Asta din două motive : întîi era ostaș și participarea la adunare îi agrava situația. Pedeapsa în acest caz era mult mai aspră. Al doilea, pentru că orice om rămas afară, reprezenta o forță de care mișcarea socialistă avea mare nevoie.

Mihai, a rămas în stradă, cu părere de rău că se desparte de ceilalți tovarăși. Se considera chiar inutil : „De ce m-or fi înlăturat ? se întrebă el. Cu ce am greșit față de tovarășii mei ?" Punîndu-și asemenea întrebări se simți, deodată, luat de brat și tras pe trotuar. Privi în dreapta și-l zări ca prin ceață, în întuneric, pe Olteanu.

— De ce ai rămas așa, frățioare ? Parcă ai căzut din lună !

— Da cum vrei să rămîn ? frate dragă, încercă Mihai să se explice.

— Ce ți s-a întîmplat de nu te hotărăști odată să mergi la unitate ?

Mihai explică pe scurt cele ce se petrecură, așteptînd replica interlocutorului său. Acesta însă zîmbi, îl bătu prietenește pe umăr, și-i spuse :

— Dar tare naiv ești ! La ce ar fi folosit să te duci și tu cu ei ? Avem nevoie, frățioare, de oameni aici, nu la închisoare, îi explică lămurindu-i importanța acestui lucru, după care continuă : Du-te repede la cazarmă și ai grijă, cum poți scăpa de acolo, vino la club ! Avem multe de făcut. Vezi bine că acum, mai ales, nu mai are cine scoate ziarul... Hai, hai, du-te repede. E nevoie de oameni prinși și energici. Vezi de fă tot ce poți să scapi cît mai repede... Ia aici cîțiva gologani. Poate-ți ajută să te învoiești mai repede, și-i strecură niște bani în buzunarul vestonului.

Mihai rămase în stradă. Din urma lui o trăsură în mersul cadențat al copitelor cailor bine hrăniți, își anunța apariția solitară și sumbră. În liniștea care se lăsase, auzi în întuneric :

Desene de
Mihai Gheorghe

— Mergi mai încet, omule, că mă doare !

— Încet, domn' inspector șef, încet. Da-i drumul al dracului de rău... Nu știu ce-or face ăi de la primărie !...

— Fură bă, fură ! îi răspunse inspectorul șef, luîndu-i vorba din gură.

— Dacă ziceți dumneavoastră, domn' șef, mai zise cel de pe capră, nemaiavînd curajul să mai spună altceva, fură.

— ...Dacă au îndrăznit ei să mă lovească pe mine, ce trebuie să fi pățit ceilalți ! reflectă inspectorul șef cu vocea tare.

— Poate că s-au gîndit la înalta dumneavoastră funcțiune, domnule inspector șef, auzi Mihai cuvintele birjarului, pierzîndu-se în noapte, după care îi răsună în ureche vocea tunătoare a celui rănit :

— Nu te-am întrebat, dobitocule ! Ți-am spus să răspunzi numai cînd ești întrebat...

Pasul cadențat al copitelor lovea caldarîmul îndepărtîndu-se în noaptea care se înstăpînea din nou, peste orașul adormit acum, dar care avea să afle a doua zi ce zbucium îl zdruncinase în această seară.

(Fragmente din romanul „Săgetătorul" în curs de apariție la Editura „Eminescu")

DUMITRU BĂLĂEȚ

Patria e fîntîna

Nu doar muntele, sau dealul, sau șesul,
ci toate acestea și, către adîncurile lor,
încărcîndu-se de izvoare,
Fîntîna...

Nu numai drumurile de picior, sau căile de fier,
de ape și de asfalt, ci toate-mpreună și,
la marginile lor, din loc în loc,
către adîncuri,
Fîntîna...

Nu numai orgolioasele blocuri de la oraș,
vibrînd de conducte și robinete,
sau numai casele cu olane și țigle de sat,
ci toate sub aceeași caldă privire
și lîngă ele, către adîncuri de cuget,
Fîntîna...

Nu doar primăvara avîntului tineresc,
sau vara fierbinte și toamna roadelor,
sau iarna purificării, ci-n toate acestea
să fii prin luminile anilor,
către adîncurile tale
Fîntîna...

Și nu numai un om trecînd prin anotimpuri
să vezi prin munți, prin orașe și sate,
pe drumuri, oriunde, ci oamenii împreună și,
către adîncurile lor nebănuite
Fîntîna...

De ți-este sete, de vrei să-ți primenești fața,
Dacă te doboară arșițele și dorul
Nu uita că toate acestea au o patrie
Și Patria este către adîncuri
Fîntîna...

ȘTEFAN DINCĂ

La mulți ani !

Ne bate-n poartă cu bradul cu ramul luminat
Se-aud colindătorii urînd dinspre istorii :
Să ne rodească grîul în brazde semănat,
Ca pomul dalb să crească spre-naltul cer feciorii.

De astăzi, poate ninge, avem hambarul plin
Și pacea ne e-n țară și la hotare semn.
Cu piinea românească și românescul vin
Ieșim în calea vremii cutezător și demn.

Acum cînd anul pleacă, acum cînd anul vine,
Cînd ne privim în inimi și-acolo vedem Țara,
Cînd ascultăm copiii rostind urări de bine,
În suflet fiecare-și citește primăvara.

E timpul să ne-ntoarcem spre aurul din noi
Și limpeziți de vreme, curați precum e glia
Să ne rostim credința în vatra de eroi
Ce-a fost și va rămîne de-a pururi
România...

...De-a pururi România cu dealurile ninse...
Poporului acesta ca un nestins vulcan,
Cînd brazii-n casa noastră au crengile aprinse,
Să îi jurăm credință, să-i spunem
„La mulți ani !"

Republica XXX

ION SEGĂRCEANU

Imperiu de lumină

E undeva, acolo, în zarea fără ceață
Un mult rîvnit de soare, încîntător tărîm,
Imperiu de lumină, de păsări și verdață
În care pururi tînăr dorire-aș să rămîn.
Ca arborii în vară cu vîntul lin în plete,
Cu crengile destinse de tihnă și răcoare,
De-azur duiosu-mi suflet avid să se îmbete,
În mantii diafane de vis să se-nfășoare.
Căci el, tărîmu-acela, e spațiul meu firesc
În care-mi aflu-ntr-una tînjitul loc sub stele
Și-n care ca-ntr-o vrajă, întreg mă regăsesc
Cu doruri și speranțe, cu cîntările mele.
Cînd nouri peste fruntea-mi în șiruri lungi se-abat,
Cînd mă cuprind adesea durerea, disperarea
Eu mă întorc acolo, sub ceru-nalt, curat
Unde cîmpia-n floare înmiresmează zarea.
Și-mi place, mai cu seamă, cînd seara-ncet se lasă
Să urmăresc cu gîndul și trupu-n relaxare
Cum se aprinde-n slavă — făclie peste casă —
Luceafărul de noapte, arzînd ca o chemare...

Adevărul și ficțiunea „istoriei literare"

Urmare din pag. 1

rect și frontal, fără învăluiri și fără subtilități de prisos, fără „gîdilarea" mai mult sau mai puțin abilă, a unor problemuțe mai mult sau mai puțin minore. Și asta nu din pricina stîngăciei, cum s-a spus, ci pentru că așa o cerea conflictul cărții, pentru că modul acesta de abordare a problemelor se potrivea cel mai bine cu dezbaterea care stă la baza acestui roman, deloc justițiar, ancorat, e adevărat, în actualitate, dar nu la acest mod. În **Caloianul** a fost „îngropat" un simbol, dar acesta nu e simbolul „elitelor nimicite", cum se preface a înțelege B. Gruia. Simbolul cărții nu poate fi desfăcut de înțelesul ei fundamental, care presupune o judecare globală și obiectivă, a întregii cărți. Există, e drept, și evidențieri directe (sau indirecte) a unor idei de seamă. Nici ele însă nu corespund cu catalogările lui B. Gruia. „...în cartea aceasta a mea, spune Ghețea **(Caloianul,** vol. II., pag. 335), referindu-se, desigur, la romanul pe care nu a mai apucat să-l scrie, — e vorba de o trecere, de perindarea lucrurilor și a oamenilor, mai mult a gîndurilor și a simțămintelor, de fapt !... **Caloianul,** dragă domnule Frențiu, este o epopee a modificărilor, a unor erodări de nestăvilit, fără a se sprijini pe mari desfășurări epice !... Dimpotrivă, ea s-a alcătuit și se alcătuiește din trăiri și disecări, din întrebări și din frămîntări, din ceea ce moare și cade în apă, — fiindcă nu întîmplător am ales acest titlu : **Caloianul** — în apă și nu în foc, pentru că ceea ce intră în apă nu moare decît aparent..."

Despre „elite" nu se spune nimic în această carte (termenul îi aparține lui B. Gruia). În roman se vorbește de **întreruperi,** de scoaterea din circuitul de valori a unor mari personalități. Ceea ce nu înseamnă **nimicire,** ceea ce ar fi putut duce, în timp, la **nimicire.** Și e dreptul (ba și datoria) literaturii să mențină trează conștiința poporului. Pentru că zeii, cînd vor să-l piardă pe om, „îi iau mințile", iar cineva, indiferent cine, dacă vrea să piardă un popor, sau să-l îngenuncheze definitiv, îi ia **înțelepții,** îl determină să nu se mai recunoască pe sine, să-și renege fiii, pe cei mai buni și mai străluciți. Se poate ajunge astfel la o sincopă tragică, ceea ce nu s-a întîmplat la noi, din fericire, cum se poate vedea, printre altele, și în romanul **Caloianul.** Vorbind despre aceste **întreruperi** (nu despre **nimiciri),** unul din interlocutorii lui Ghețea îi spune acestuia **(Caloianul,** vol. II. pag. 166) că „nu s-a dărîmat nimic, nici un edificiu, pentru că a apărut Rebreanu în librării... Și nu s-ar fi întîmplat asta nici în 1948 și nici în 1950, fii sigur !... Astea sînt pretexte, domnule Ghețea, sînt false argumente și-i vai și amar de cel ce se bizuie pe ele... Nu crezi că-i așa, nu crezi că a existat o intenție de nimicire, dacă nu chiar un plan bine gîndit, în toate **întreruperile** acestea !?..." Ghețea însuși se întreabă **(Caloianul,** vol. II, pag. 59) „cine avea nevoie de ofensarea acestor oameni, revoluția sau altcineva ?!...", răspunzîndu-și în acest fel : „...Aveau nevoie de asta **ezechilii** noilor imprejurări, paraziții noii noastre orînduiri, cei care îți intră în casă pe fereastră, dacă îi dai afară pe ușă, cei care nu se gîndesc decît la ei și la propriile lor interese !..."

În ce privește înmormîntarea poetului, aș vrea să spun, răspunzîndu-i astfel și tovarășului preot Ioan Lașiță, că ea nu a avut, nici pe departe, amploarea și semnificația pe care ar fi trebuit să le aibă. Înmormîntarea a fost un eveniment pentru Lancrăm, bineînțeles, dar nu a fost un eveniment pentru cultura căreia Blaga i-a închinat, practic, întreaga lui viață. Dacă lucrurile nu ar fi stat așa, la înmormîntare ar fi luat parte, și i-ar fi adus lui Blaga un ultim și meritat omagiu, conducerea de atunci a Uniunii Scriitorilor, un reprezentant al Academiei R.P.R., alte oficialități, eventual, cum s-a întîmplat, de pildă, cînd a fost înmormîntat renumitul A. Toma, cum nu s-a mai întîmplat acum, fapt care capătă, cu voia sau fără voia noastră, în chip obiectiv, un anumit înțeles, o anumită semnificație. E de adăugat că pînă și în necrologul publicat atunci se vorbea de „reconsiderarea" operei lui Blaga, fapt care conține, de asemenea, o anumită semnificație. N-am reprodus acest „necrolog" în roman, ca să nu-l „încarc" cu prea multe **documente,** așa cum nu am folosit tot ceea ce știam despre înmormîntare, literatura fiind (chiar și literatura de acest gen, care se bizuie în oarecare măsură pe **document)** selecție și cernere, nu simplă îngrămădire de date și de fapte, cum mai cred încă unii.

În ce privește ajutorul pe care l-a primit Blaga într-o anumită perioadă, ajutor pe care romanul îl ignoră (tot așa : cu scop precis și perfid), aș dori să întreb de ce era nevoie de acest ajutor, dacă Lucian Blaga nu se afla într-o situație nefirească și nepotrivită cu valoarea și dimensiunile reale ale personalității sale ? De ce să fie ajutat Lucian Blaga, un mare și recunoscut poet, de către un tînăr și promițător poet, cum era atunci A. Rău ? N-ar fi fost normal ca sensul ajutorului să fi fost complet opus ?

(Continuare în numărul viitor)

Arborele viu

Urmare din pag. 1

rile își înghețau apele pînă ce peștii asurzeau sub gerul vremurilor ciinoase, carele cu obidă și strînsură grabnică și vaiete de oameni despărțiți de femei, și vaiete de mame despărțite de prunci, carele bejeniei se hurducau sub ripi tăinuite de ochiul hulpav, de sabia vrăjmașa. Și pîlcuri de puțini dar drepți, de săraci dar drepți, iar și iar țineau piept furtunilor ostile. Iar și iar, oștenii implineau paradigma surprinzătoare, uimind nestiutorii sau răuvoitorii care nu înțelegeau că ei, oștenii aveau rădăcinile moșilor și strămoșilor sub ei, aveau un trecut de slăvit, aveau un prezent de iubit și de plămădit.

...Au fost să fie, apoi, trebuințele înfrățirii. Atunci țările de voievodate răzlețe și-au șters Milcovul despărțitor. Și-au întemeiat zvonul, credința independenței și prosperității viitoare. Din nou cavalcada vînturilor vrăjmașe s-a fost pornind să scuture din temelii mai puternicul neam al țărilor în sfîrșit înțelese sub un steag, sub un singur țel. Iar într-o răspîntie de veac, din ciocnirea ghiulelelor de veleități imperiale, marile furtuni s-au dovedit casabile și spulberabile în cele patru zări cardinale. Și-atunci, de dincolo de Carpații care-au fost să mai fie, an de an, zid izolator, vuietul de glas al celor tot de-un neam, de-o datină și de-un viitor, vuietul acesta a bătut fruntea cerurilor și piciorul de plai înmiresmat și pieptul munților cu aur, îmbrăcați în pădurile străvechimii legendare. Și-atunci, un continent clevetitor și diplomatic, iar și iar stînd în mirări și cumpene expectative, s-a fost pus dinaintea actului ferm al reunirii celor de-un trecut comun, a celor de-un sînge și grai comune, a celor de-un mîine comun.

...Au fost să fie, apoi, zorii visați de tot omul drept al timpilor duși, dimineața slobozirii definitive a pălmașilor și plugarilor, a făuritorilor și rapszoilor. O dimineață de iarnă s-a fost ales — acum treizeci de ani — să fie clipa de hotar dintre două lumi. Abia în această dimineață dintr-un decembrie bătut în smaragdele gerurilor, un continent de glasuri mirate a înțeles, în sfîrșit, că aspirația de absolută neatîrnare, de liberă construire a viitorului oamenilor dintre Carpați și Dunăre, pînă la marea cea mare, va fi să fie intangibilă, inexpugnabilă. Și cei treizeci de ani trecuți au incuviințat pentru vecie făptuirea. Și cei treizeci de ani trecuți au confirmat că, o aspirație veche de cînd cuvîntul — și cuvîntul **res publica** e vechi de cînd lumea — nu poate să nu izbîndească ; nu poate să nu biruie adversitățile poleite sau fățișe, lașitățile circumstanțiale, mărunțele sau marile veleități meschine. **Res publica** românilor este azi tălmăcită în milioanele de produse de civilizație și cultură peste care stau aplicate, în chenar de prestigiu și izbînzi, cuvintele de-acum ilustre, de-acum dragi pe cît de necesare atîtor solicitanți : **Made in Rumania.** Făurit în România, adică plăsmuit și chibzuit de mîna meșteră, de sufletul demn și de mintea lucidă ale muncitorului din Republica Socialistă România. Este încununarea de milenii a unor aspirații întru dreptate și echitate sociale, întru pace și solidaritate, întru neatîrnare și slobodă ridicare și dezvoltare a celor care întotdeauna au stat și vor sta de strajă acestor aspirații, a celor pe care strămoșește mituri autohtone i-au chemat, inconfundabil, să fie Făt-Frumos și Ileana Sînziana cu copiii lor și cu copiii copiilor lor...

radio

„Ne-au vizitat salcîmii prin amintirea aceasta"

Să nu fie anotimp, nici ger, nici caniculă, frigul să nu ne doboare nici căldura să nu ne asuprească. Așezați pe o palmă de pămînt să simțim căldura lui binefăcătoare și răcoarea lui ocrotitoare, așezați pe o palmă de pămînt din care răsar mîndru firele de iarbă sau pe care s-a așezat mantia zăpezii. Să nu fie anotimp, căci nici nu este anotimp pentru iubirea de țară, pentru iubirea tăcută, înaltă față de mult încercatul nostru pămînt. Privind natura în oricare anotimp noi o găsim mereu aceeași, căci anotimp nu există (decît pentru ochii înghețați ai stelelor) pentru iubirea fără de margini.

Căutînd cu tot dinadinsul un capitol intitulat „lirica patriotică", în istoria literară românească, nu vom găsi. Poezia românească, prin tradiție, a fost și este în întregime patriotică; luînd numai două mari exemple, Eminescu și Blaga, vom vedea, citindu-le opera, că ea este în întregime patriotică. Urmînd această tradiție, literatura noastră contemporană, deci și a ultimelor trei decenii, (vorbesc de literatura autentică) va purta același însemn. Căci, nu este nevoie de un „prototip" de poem patriotic din moment ce acest sentiment, al iubirii față de tot ce-i al pămîntului tău, cuprinde întreaga creație poetică a autorilor noștri contemporani reprezentativi.

După cum bine se știe, radioul a dedicat în ultimul timp nenumărate emisiuni aniversării Republicii, literaturii ultimelor trei decenii. Este demn de luat în seamă felul în care au fost alcătuite unele emisiuni de versuri.

Momentul poetic ce va purta această săptămînă titlul „Cu glas de aur te cînt, țară", a debutat cu un grupaj de versuri intitulat, „Pasteluri de iarnă", grupaj alcătuit din lirica clasicilor A. E. Baconsky, Ilarie Voronca precum și a contemporanului nostru Ion Horea. Emisiunea a fost alcătuită pe principiul pe care încercam să-l dezvolt la începutul acestui articol : nu este nevoie de lozinci, de șabloane pentru ca un poem să fie patriotic. Interesant mi s-a părut felul în care au fost grupate poemele, ce sînt ale iernii numai în formă, ele fiind, de fapt, imnuri emoționante închinate acestui pămînt. „Zăpada sărută întinderile", spune un vers de A.E. Baconsky, ce rătăcește pe „înzăpezitele cîmpuri" ale țării. „Leagănul de zăpadă" al lui Ilarie Voronca nu este altul decît România. Ion Horea vine „Din iarnă" supus aburului cald pe care-l scoate pămîntul.

Cred cu putere în vis. El, visul, geamăn cu amintirea, îmi poartă pe sub pleoapele încnise întîmplări din trecut și viitor, trăite aici, în natura pătimașă a țării mele. De aceea, spuneam, nu cred în anotimp, căci el nu este decît o formă trecătoare. Curat și înghețat în unitatea lui, sunetul acestor versuri ale lui Ilarie Voronca spune totul : „Ne-au vizitat salcimii prin amintirea aceasta".

Ioana Diaconescu

plastică

Salonul municipal

Sălile Muzeului de Artă oferă, neîndoielnic, un cadru mai agreabil, pentru marile expoziții de artă plastică, decît cele de la Dalles. Iată de ce ideea expunerii aici a picturii și sculpturii ni se pare o soluție fericită deși nu la fel de fericită este folosirea în acest scop chiar și a holului. Mai lipsea un pas și expunerea ar fi început chiar din stradă...

Nu am făcut o statistică dar totuși avem impresia că numărul de lucrări de pictură și sculptură prezente anul acesta — depășește ușor pe cel din anii anteriori. A crescut numărul artiștilor, s-a mărit interesul pentru expunere sau a scăzut exigența juriului ?

La întrebarea de mai sus nu se poate răspunde, evident, decît analizînd **calitatea lucrărilor.** Se poate afirma că, în genere, ele dau o imagine corectă asupra nivelului producției artistice din acest an. Majoritatea covîrșitoare a pictorilor prezintă lucrări elaborate în ultimele luni și deci ilustrative, în bună măsură, pentru preocupările lor actuale. Nivelul actual al picturii noastre contemporane fiind credem, chiar acela ilustrat de actualul salon municipal, s-a procedat deci bine manifestîndu-se larghețe căci s-au pus în evidență aspecte ale fenomenului artistic actual pe care altădată folosirea unor criterii limitative de selecție l-au obscurat.

Unul din aceste fenomene poate fi definit prin tentativa unui număr tot mai însemnat de artiști de a se angaja într-o vie dezbatere asupra finalității actului reprezentării. La nivelul problematicii această tentativă este vizibilă prin abordarea din multiple unghiuri a relației imagine picturală — natură, semn plastic — realitate. Nu este cazul să facem generalizări pripite dar am avut impresia, vizitînd expoziția, că se întrevăd unele modificări de optică în abordarea unor probleme ce țin de sensul și natura reprezentării artistice. Față de saloanele anterioare municipale de pictură acesta aduce, prin lucrările cele mai reușite, un surplus de gravitate.

Universul și modalitățile de expresie diferite de la artist la artist, în expoziții de genul celei la care ne referim, pot da ușor senzația că ne aflăm în fața unui mozaic de opere reunite mai mult sau mai puțin întîmplător. A încerca o ordonare a lor prin gruparea împreună a celor ce prezintă cel puțin caractere stilistice apropiate este riscantă căci pot fi puse alături personalități ale căror opere, în structura lor intimă, au puține legături unele cu altele. Ca atare nu ne propunem o asemenea întreprindere. Nu putem să nu facem însă constatarea că un filon realist, puternic, domină cursul artistic ilustrat de această expoziție. El estompează tendințele de abstractizare și simbolizare prezentetimid și doar cu parțiale reușite — pe simezele expoziției. În unele cazuri filonul respectiv se propune în ipostaze de o densă poezie, cu rezolvări formale pregnant personale. Ar trebui să înșirăm vorbind despre ele, destul de multe nume dar spațiul nu ar fi suficient nici măcar pentru un comentariu sumar al lucrărilor în cauză. Să reținem deci, în final, că pictura salonului stă sub semnul reflecției asupra sensurilor și obiectivelor actului reprezentării plastice.

Grigore Arbore

muzică

Linii de forță

În calitatea interpretării și în densitatea fără concesii a programului se argumentează condiția de eveniment pe care și-a asumat-o ultimul concert bucureștean al formației **„Ars nova"** din Cluj-Napoca. Ansamblul are acea fericită intercomunicare a membrilor săi, desigur virtuoși fiecare, ce face să se prevadă intențiile expresive și dă interpretării siguranță, captivantă investigație peste certitudinea tehnică. Aici, și în asigurarea repertoriului, totdeauna reprezentativ, citim semnătura conducătorului ansamblului — compozitorul Cornel Țăranu. În fragmentul din opera „Pacea" de Aurel Stroe, prezența sa era cea mai eliberată de tehnic, de sine qua non, și putem să realizăm contribuția aproape coregrafică și mereu devotată, cu toate acestea, sonorului. Muzica lui Aurel Stroe are și în comic forța, însemnele personalității de excepție.

Ca și secțiunea semnată de Aurel Stroe, dar în cu totul alt registru expresiv, „Mozaicurile" de Anatol Vieru sînt o muzică de economie și anvizajare meșteșugită a sentimentului complexității din tentarea limitelor unui vocabular restrins. O desfătare în decurs, o eliberare a firescului făcea și marca distinctivă a „Parabolei" de Miriam Marbe. Aici tocmai vocabularul vast, aluziile strunite pînă la a-și pierde aproape identitatea aluzivă, din care le rămînea însă forța de sugestie, tocmai, deci, concretul expresiv se declină prin sine însuși într-o mare compunere de mișcări sinuoase ale planurilor, iar firescul de care vorbeam este exorcizarea ordinei interioare.

Despărțite prin locul în program, dar apropiate paradigmatic, se aflau lucrările lui Lucian Metianu („Evolutio II") și Tiberiu Olah („Invocații II"). În ambele gestul muzical este imaginativ, materialul parcă își dictează forma, dacă n-am ști la ce tensiune trebuie să se petreacă scurt-circuitul dintre micro și macro-structură, pentru a se obține senzația de dezinvoltură și naturalețe a arcului. Acest arc însemna la Metianu transformarea perfect logică a figurativului în melodic, iar la Tiberiu Olah arcul mărturisește capacitatea maestrului de a-și ierarhiza lumea sonoră proprie, de a pune în comunicare sintagme ce-și denotă grăitor autorul.

Cornel Țăranu a ales, pentru primă audiție bucureșteană, din propria creație, „Rime di Michelangelo". Fuziunea recitării muzicalizate cu instrumentele este admirabilă. Compozitorul deține secretul de a sugera muzical gravitatea textului, discursul său surprinde contemplația lirică, mirarea renascentistă în fața splendidei alcătuiri. Alăturată pe afiș și nu exclusă unei înrudiri procedurale, ceea ce face să ne gîndim la un „dialect" clujean în sînul școlii românești de compoziție, „Sintagma II" de Vasile Herman are o altă semnificație. Stăpînul muzician este un posesor deplin al lumii sale cu obiecte muzicale simbol (timbruri caracteristice, repere melodice distilate savant), o lume a ornamenticii și exercițiului ludic hrănit de abordarea responsabilă și inspirată.

Costin Cazaban

ȘEDINȚĂ FULGER

(Proces verbal detaliat, redactat de Gheorghe Suciu)

Deschizind ședința cu întregul colectiv redacțional (n-a lipsit decît Ilie Ruse care făcea controlul antidoping la „redacția" RAPID) redactorul-șef, Nicolae Dragoș a zis :

— Tovarăși, de paginile cu umorul pentru numărul de Anul Nou se va ocupa și în acest an (continuitate în serviciu) tot tovarășul SUCIU !

— CIUCIU, zise cel numit, eu sînt ardelean...

— Tovarășul Gheorghe, zice redactorul-șef (căci adjunctul n-a intrat încă în sală), această sarcină ți-a fost trasată de consiliul redacțional cu o zdrobitoare majoritate de voturi (unde n-au ieșit nume mai mari). În numele colegialității, trebuie să-ți spun că singurul care a votat împotrivă a fost tov. Ion Lăncrănjan. Așa că tovarășul Gheorghe...

— De ce nu-mi ziceți pe nume, că la Gheorghe n-am rimă !

(Marius Robescu :) — Dar Ghiorghiță nu rimează cu fetiță ?

(Dan Laurențiu :) Nu e clar pe cît e bar / Fiindcă dînsul are două / Și în casă tot îl plouă.

— Tovarăși, zise în continuare redactorul-șef, neplăcîndu-i pista discuției, hotărirea rămîne luată, eu, în numele spiritului colegial redacțional, vă invit să vă spuneți părerea. Cine se înscrie, vorba lui Nichita Stănescu, primul la necuvînt ?

Invitația redactorului-șef a găsit răsunet. În lipsa lui Bratoloveanu (care nu face de drept, dar nici de fapt, parte din redacție) a luat cuvîntul ION GHEORGHE :

— Stimați tovarăși (așa începe el), sînteți niște copii (cu doi de i) HUMORUL..., băieți, vine de departe ! În colecția mea de betoane dacice (pe care le-a fotografiat și ION CUCU), dovedesc fără tăgadă că H-UMOR-UL e mai vechi decît credeți.

(Dan Cristea :) Și cine contestă asta ?

— Ei, cine ? Păi știu dînșii de unde vine cuvîntul Humor ? HU-MO-R. HUMA ȘI OR încrustat pe tablele vechi, adică, citit invers, după sistemul cu logostele, ORI ei ori NOI ? Ce ? nu sînt literele ? Sînt, dar nu le putem citi, că se văd dar nu se descifrează. Am explicat totul în **scrisorile mele** de pe **oceanul atlantic** și în **noimele mele** !

(Grigore Hagiu :) Să revenim la contemporaneitate. Veți vedea de ce. Ideea mea e să dăm două pagini de sonete de simbătă. Să nu uităm ziua în care aparem. Vă dau sonetele imediat, mi-au rămas, din cele de vineri, de la **Contemporanul.**

(Dan Laurențiu :) Se adjudecă !

(Suciu :) Ideea lui nen'tu Hagiu ?

(Dan Laurențiu :) Nu mă interesează ce, dar se adjudecă. Și-apoi se rejudecă !

(Sânziana Pop :) Colegii mei dragi, am niște tineri, scriu niște reportaje, actualitate, combativitate, stil, modernism etc, tot, tot, tot, dați-mi paginile pentru ei. Și niciunul nu cotizează la clubul Dinamo !

(Dorin Tudoran :) Dacă mai aveam eu rubrica pe care am avut-o, îi luam un interviu maestrului Șerban Cioculescu, adică îl treceam într-a-ntîia în a treia, și ne vorbea domnia-sa despre **biografia debuturilor** de astăzi. Ar fi ieșit ceva de tot hazul, căci dînsul prea bine cunoaște mai ales literatura ultimelor patru decenii (numai pe... cum îi zice, îl neglijează).

(Nicolae Ciobanu :) De ce n-aș republica eu cronica mea la romanul lui Marian Popa ? Procedeul se practică și la case mai mari.

(M. Ungheanu :) Dar de ce n-ar organiza secția de critică o masă rotundă (cu ecouri și-nainte și după) pe tema sincronie și protocronie în genul umoristic ? Care sînt problemele reale ale comportamentului ? Care sînt cele închipuite ? Care sînt forțele, încotro țintesc scopurile ?

(Voicu Bugariu :) Eu întreb : umorul se plătește ? Dacă da, cît tăticule ? Unchiul meu spunea că nimic nu e înjositor dacă...

(N. Velea :) Nu înțeleg de ce două pagini ? O schiță piperată de Ștefan Pârvu sau chiar de însumi, o vorbă-două cu clonț, dar rotundă, n-ar fi suficient ? Faceți cum se cuvine, în definitiv eu sînt vegetarian.

(A.D. Munteanu :) Stimați confrați, ca să nu supărăm pe nimeni, eu vă propun să publicăm umor străin. Nu e bun, dar e bine tradus.

(Cezar Ivănescu :) E ceva de groază !

(Mircea Dinescu :) Ce ? Eu mi-am acordat premiul Uniunii Scriitorilor ?

(Ingrid Fulga :) O poveste de iarnă cu doi melcuți, un melcuț bunicuță și un melcuț moșnegel ar fi cea mai captivantă lectură.

(Cornelia Djigola :) Sau două pagini dedicate modei anului 1978. Se poartă culorile stinse, șterse...

(Gelu Stoicescu :) Fie cum o fi, le scoatem noi albe la corectură.

(În sală intră Gheorghe Pituț. I se spune de către Florica :)

— E ședință, tovarășe !

— Să fie sănătoasă ! Eu v-am adus articolul în care le explic pruncilor citadini cum se taie porcul de Gerilă. Și cum ei (copiii tatei tustrei) îi decimează barbara coadă.

— Dar ceva umoristic nu ai ?

— Frate Suciule, ăștia cred că eu am uitat poanta ?

(Nely Arsenescu :) Scumpi redactori, nu apelați la nume consacrate. Eu nu pot încadra umorul decît la 3C !

(Mircea, Croitorul revistei :) Tovarășu' Balș, umorul îl dăm în paginile șase și șapte sau în șapte și șase — ca să știu cum paginez !

(Nicolae Dragoș :) Ședința s-a terminat.

(Teodor Balș :) Hai, tovarășul Suciu, dă-mi rubrica, tipografia nu așteaptă !

N.B. După ce am reținut toate propunerile și le-am selectat, am dat un telefon lui Mircea Micu.

— La țanc, domnule ! Tocmai am terminat comanda pentru **Tribuna.** V-o dau vouă, pe a voastră am dat-o **Almanahului Literar,** la **Tribuna** dau ce-am scris pentru **Orizont,** iar la ăștia nu mai dau : Mi-s și eu tot bănățean / Nu-l luxez pe Velican. Apropo : știi cine e ăsta ?

Ingeniozitate lirică

Asociația bănățeană de mit(ă)ologie

(O povestioară ireală ?)

În viața mea, măi oameni buni, am trăit și am văzut multe. Însă, ceea ce s-a petrecut zilele acestea la noi, la Strîmbenii de Vale, așa ceva n-am mai pomenit. Într-o sîmbătă seară, tocmai cînasem, cînd s-a deschis ușa și intră nea Ion, birtașul. „Nicule, te îmbraci iute cu toalele de duminică și vii cu mine la bufet !", mă comandă el ca un majur de carieră. „Păi bine, mă omule, eu... eu nu sînt...". „Nici un „nu sînt", pe drum o să-ți explic. Îmbracă-te !"

N-am avut încotro și m-am conformat, urmîndu-l apoi pe eminentul meu concetățean, cum l-a numit în glumă șeful nostru de post.

Ajuns în stradă, Ion îmi șopti sobru : „Am oaspeți distinși de la oraș ! Toți au venit cu mașini proprii. Din comună numai tu și cu mine am fost invitați. O să vezi bairam ! Muzica a și sosit ! Ascultă-mă pe mine, Nicule, de seara asta o să se mai pomenească mult și bine !".

În fața bufetului staționau într-adevăr vreo cincisprezece mașini de lux, una mai frumoasă decît cealaltă, una mai mare decît cealaltă. „Ce domni or fi ăștia !", mă întrebam intrigat.

Dintr-una într-alta, m-am trezit în sala cea mică, împodobită sărbătorește : Bărbații și femeile, în haine elegante din pachet, miroseau a țigări scumpe și a parfum de peste hotare. Am privit mirat în jurul meu. „Muzica !", strigă nea Ion și deodată a început să cînte o veritabilă orchestră de... tromboniști. Emoționat, nea Ion îmi șopti la ureche : „Acum se cîntă... „Oda carnetului de C.E.C." ! Imediat va intra prezidiul.

Așa a și fost. Printr-o ușă camuflată au apărut trei bărbați cu vagă înfățișare de intelectuali, în aplauzele și strigătele de „ura" ale celor prezenți ; geamurile zăngăneau. Cel mai în vîrstă (mai pe urmă am aflat că era profesorul Valeriu Multam) s-a adresat cu o voce vibrantă auditoriului înmărmurit : „Stimați membri ai Asociației bănățene de mit/ă/ologie ! În calitatea mea de președinte de onoare vă spun : Bine ați venit la această adunare extraordinară, pe care o ținem aci, la Strîmbenii de Vale, datorită sprijinului neprecupețit al prietenului nostru drag Ion Ilicitu".

Asistența a aplaudat din nou, pe cînd eu mă gîndeam în sinea mea : „Vasăzică, de aici bate vîntul...".

Între timp, președintele de onoare își continuă cuvîntul de salut : „Adunarea noastră de azi se desfășoară sub deviza „Nu putem să ne plîngem, dar trebuie să ne iasă mai mult !" De aceea, doamnelor și domnilor, specialistul internațional în domeniul bacșișului, conf. dr. Vasile Șperț se va ocupa în detaliu de unele greșeli și neajunsuri în domeniul nostru de activitate. În continuare, conf. ing. Haralambie Ciubuc, pe care desigur îl cunoașteți și îl stimați, va analiza istoria ciubucului din vremea ostrogoților și pînă în zilele noastre.

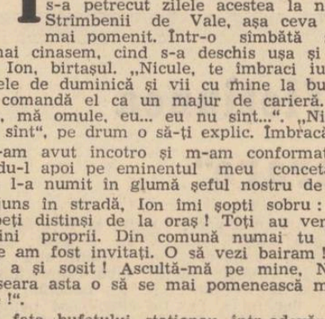

Un critic dincolo de aparențe

Apoi timp de cîteva ore acești doi specialiști de faimă mondială n-au mai tăcut. Ca morișca le mergea gura, iar membrii plini și corespondenți ai Asociației bănățene de mit/ă/ologie notau cuvînt după cuvînt. Se pare că problema bacșișului a devenit într-adevăr „o științță", după cum susținea competent conf. Ciubuc.

După o scurtă pauză, a revenit la pupitru profesorul Multam : „Întrucît în ultimul timp sîntem tot mai mult supuși unor presiuni", strigă el cu ochii holbați, „va trebui să lucrăm mai prudent și pe cît se poate de camuflat. De aceea, propun azi, cu ocazia acestei adunări extraordinare, a asociației noastre, să luăm hotărîrea de a afișa peste tot în Banat lozinci cu următoarea inscripție : „Nu luăm bacșiș, nu facem ciubuc !" Că o scrie în malgașă, sau în altă limbă, asta rămîne s-o hotărască fiecare în parte...".

Mie mi-a venit de-a dreptul să rid, cînd profesorul Multam i-a înmînat apoi conferențiarului Bacșiș, ca semn al consacrării activității sale titlul și diploma de „Erou al muncii... altuia". „Stați", mă gîndeam eu, „cu toții o să..." (defecțiune tehnică !)

Nikolaus Berwanger

Tălmăcire din dialectul șvăbesc de Erwin Lessl

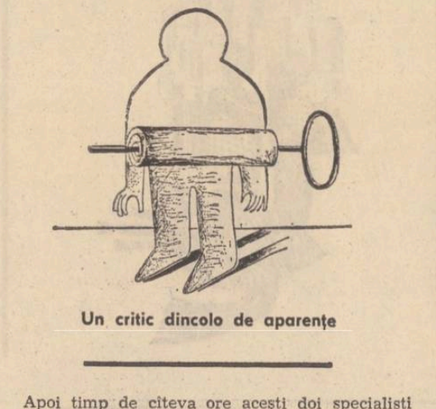

Trei colegi de... literatură

(re) stanțe pentru mai tîrziu

Ziua de miercuri

Era o zi minunată, soarele strălucea cu putere dincolo de acoperișul Casei scriitorilor. Chiar și vrăbiile ciugulecu din palma lui Schapira sub privirile admirative ale pisicilor crescute din mila abonaților. Înăuntru, mesele erau toate ocupate de poeți, prozatori, dramaturgi și critici pe care o așteptare plină de tensiune îi unise temeinic. Cîteva cereri de împrumut care nu apucaseră să se înalțe sus, pe masa comitetului, zăceau jos, pe mochetă, ca niște egrete cu aripile rupte, nefolositoare. Din cînd în cînd însă cîte una era ridicată cu grijă și înălțată de un membru al Comitetului coborît pentru o clipă între mese ca să bea un pepsi. Atunci privirile tuturora se înviorau și se făceau noi comenzi optimiste, inclusiv pachete pentru acasa. Departe de toate acestea, poetul Catilina privea absent prin ventilator, înghinînd o melodie scurtă, dar plină de sensuri adînci, din care se auzea în imediata sa apropiere numai un bizîit subțire. Confrații îl priveau pe Catilina cu tot respectul, era doar un poet așezat bine în scaunul lui, părul nu-i cădea pe frunte, iar pleoapele abia îi descopereau ochii mari, albaștri, umflați de ambiție. Un teanc mare de cărți de curînd apărute îi umbrea chipul, iar un pahar cu apă minerală îi sprijinea bărbia cu putere. Pentru că, spre deosebire de alții, poetul Catilina nu citea nimic acasă, citea numai în public, îi plăcea să fie văzut citind, astfel că se și oferise să stea în vitrina unei librării cu o carte în mînă. De băut, bea invers : apă minerală afară, celelalte acasă sau în separeurile restaurantelor. I se dusese astfel vestea că bea puțin și citește mult, deși fața lui roșie-vînătă, cît și părerile literare îngăimate nu arătau acest lucru. Vestea este însă veste și, odată dusă, cu greu mai poate fi întoarsă, astfel că poetul Catilina începuse să sară dintr-un scaun într-altul cu mare ușurință. Este de la sine înțeles de ce acum, resemat temporar în scaunul din restaurant, aștepta cu atîta liniște, după ce avusese grijă să-și anunțe confrații că prezența lui în mijlocul lor este absolut întîmplătoare, departe de interesul meschin care-i adunase pe ei. Apucase chiar să scrie cîteva rînduri demne despre spectacolul degradant la care asista, nu ? întîmplător, cînd, iată, unul cîte unul, mai rar doi-trei împreună, apărură membrii, zîmbind cu subînțelesuri de la 300 de lei în sus Cei cărora nu le zîmbea se înnegreau de supărare și simțeau, ciudat, că le cresc gheare în loc de degete. Numai Catilina, deși nu-i zîmbise nimeni, era la fel de senin, chiar mai senin decît înainte. După puțin timp plăti apa minerală, ieși fără să salute pe nimeni și se urcă în „șlepul" personal pe bancheta căruia căzuse prin deschizătura subțire a geamului o egretă de hîrtie cu un colț de aripă scris cu cerneală : „Se aprobă un ajutor de... împrumut 2% de... și o documentare de...". Împături cererea și o puse în buzunar, alături de pamfletul din care abia apucase să scrie cîteva rînduri.

Iulian Neacșu

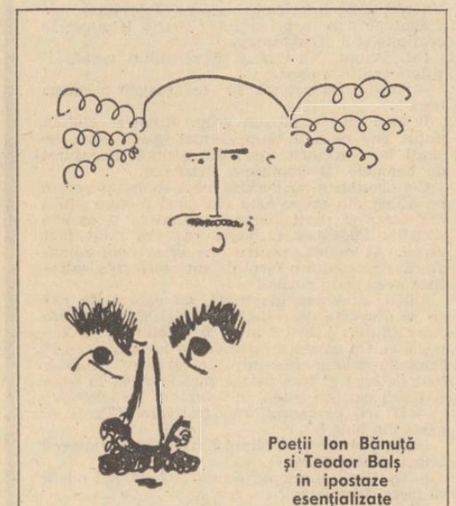

Poeții Ion Bănuță și Teodor Balș în ipostaze esențializate

Maxime și minime

- Abia după ce se lansă moda cu haina din blană de vulpe aceasta se apucă de găinării.
- În căsnicie bărbatul este sufletul iar femeia sinul familiei.
- Despre dragoste nu știu absolut nimic pentru că atunci cînd văd o fată îmi pierd imediat capul.
- O vulpe văzu un lup prins într-o capcană și dădu de veste că acesta a intrat în slujba omului.
- Ziua stelele nu cad pentru că nu le vede nimeni.
- Mi-am încălzit iubita la piept și după un timp s-a evaporat.
- Prietenul anevoie se cunoaște.
- Ia-ți „adio" dacă n-a mai „rămas bun".
- Ce-i al meu, e al meu : sînt zgircit.
- Beției ului îi place să facă naveta.
- Excursiile pe muntele Găina s-au sistat : a căzut cloșcă.
- I-am cerut mîna tatălui ei. Tîrziu după aceea am aflat de la vecini că o luasem la mina a doua.

Ion Vlăsceanu

Balade celebre despre oameni celebri

Exegeză ilustrată cu versuri în redactarea lui Ion Lotreanu

● **Fănuș Neagu.** Cum ne spun biografii săi, Fănuș Neagu a făcut liceul militar. În balada **Fănică de la Bistrei,** aflată în antologia **Cîntece bătrînești din Oltenia** (pag. 426), plecarea la armată e surprinsă exact : „Dar Fănică ce făcea ? / În armată să trecea". Ambianța de studiu neîntrerupt, profund, din liceu e prezentată de poetul anonim astfel : „Toți soldații că făcea / La stînga și la dreapta". La un moment dat, Fănuș are un conflict de studii cu un subofițer : „Iar majuru de-l vedea, / La Fănică se ducea, / Arma din mînă i-o lua, / Drept în piept că îl izbea, / Fănică din front cădea, / Brancardierii că-l vedea, / Pe brancardă că-l punea / Și la spital îl pornea, / La spital la Colentina / Vin soldații cu duzina".

Împlinindu-și adevărata vocație, Fănuș Neagu a devenit scriitor, cunoscut și iubit de cititori. Într-o zi, terminîndu-i-se cerneala, el îl trimise pe Mircea Micu să-i cumpere o călimară. Mircea Micu — ne spune balada — „Aleargă în fuga mare, / Să coboară, frățioare, / Și să duce la dugheană, / Ia cerneală și c-o pană, / La Fănică le ducea / Și lu Fănică le da".

● **Nichita Stănescu.** În ediția de folclor **Cîntece bătrînești,** îngrijită de Al. I. Amzulescu, am dat peste poemul **Năchită** cules în zona Buzăului. Iată începutul baladei : „Foaie verde și-o crăiță, / Cin' să plîmbă pe Istriță ? / Iar căpitanul Năchită. / Foaie verde colilie, / Cu tovarășul Ilie". Istoricii literari nu știu exact cine era acest tovarăș Ilie...

Poezia lui Nichita Stănescu fiind prin excelență accesibilă maselor largi de cititori, poetul a fost invitat într-o zi la o stînă, ca să le citească ciobanilor ceva : „Foaie verde ș-un susai, / Urcă Năchită la plai, / Dosu Pinteleului / La stîna nemeșului". Spre surpriza celor de la stînă, Nichita nu le citește versuri, nici din **11 Elegii,** nici din **Laus Ptolemaei :** „Dar Nichită ce-mi făcea ? / Fluier de la briu scotea / Și-ncepea / D-a cînta, / Toată lumea-l asculta / Și ciobanii-mi auzea". Se pare că e vorba de următorii ciobani : Mircea Ciobanu, Nicolae Ciobanu, Radu Ciobanu și Maria Ciobanu... Unul din ciobani a fost de părere că melodia cîntată din fluier nu e originală, ci e un plagiat după Ion Lăceanu sau Dumitru Zamfir : „Știi, Năchită, da nu știi, / Lasă-te tu de hoții / C-o să mori în pușcării ; / Lasă-te tu de furat / C-o să mori tu spînzurat / Și de gloanțe fărîmat !" Însă o băciță, care se pare că scria și ea versuri, îi ia apărarea lui Nichita astfel : „Tine-l, doamne, nu mi-l pierde / Că-i voinic de codru verde, / Voinic tînăr și gingaș, / Frumos ca un năsturaș".

● **Eugen Barbu.** Pentru a găsi referințe despre acest scriitor, am consultat balada **Nunta lui Barbu Copilu,** titlu ce pare să aibă oarecare legătură cu volumul de nuvele **Miresele.** Mulți vor să cunoască programul zilnic al scriitorului. Poemul popular conține unele indicii clare : „Frunză verde de-o lalea, / N-avea Barbu ce lucra, / Mai de noapte s-a sculat, / Pe ochi negri s-a spălat, / Toale noi a îmbrăcat, / la plimbare a plecat. / C-o cămașe albă floare, / Pleacă Barbu la plimbare, / Dimineața pe răcoare..." În baladă nu se precizează dacă era însoțit de Cezar Ivănescu sau de Corneliu Vadim Tudor.

Eugen Barbu, cum se știe, a lansat mulți scriitori tineri, încă de cînd era redactor-șef la **Luceafărul** pînă acum, cînd conduce **Săptămîna.** Un poet care a vrut să rămînă anonim, îi mulțumește în felul acesta maestrului : „Barbule, copilule, / Presădi-ți-aș numele / Prin toate grădinile, / Să răsară florile / Să te poarte fetele / Cînd vin sărbătorile". În schimb, Ana Blandiana ar putea spune, odată cu poetul popular : „Calu tău să poticnească / Din văzduh să te trintească, / În grumaj te nimerească, / Mîna dreaptă să-ți scrintească ; / Și pe-a stînga să ți-o fringă, / Inima-n tine să plîngă". Despre nestîrbita prietenie dintre Marin Preda și Eugen Barbu, ne-a rămas o mărturisire sugestivă din partea autorului **Moromeților :** „Da știi, Barbule, nu știi, / Cînd eram tineri copii, / De suiam dealu prin vii, / Și tăiam un măr felii ; / Și-ți dam ție cît și mie, / Ca să nu facem minie, / Știi, Barbule, cum ziceai, / Cînd pe mine mă iubeai ?" Prin urmare, scriitorii se pot avea ca frații.

● **Liviu Călin.** Colegii de breaslă ai lui Liviu Călin știu că poetul își ia periodic concedii de creație la Poiana Brașov. Autorul unei balade populare a reținut amănuntul : „Foaie verde-o buruiană, / Călin pleacă la Poiană".

După o oarecare tăcere, Liviu Călin revenea, acum peste un deceniu, în actualitate cu un volum de versuri. Un vechi adversar al lui, critic literar, își începea recenzia astfel : „Ș-aoleo, serdar Căline, / Bată-te legea de ciine ! / De cinci ani mi te-am păzit, / Dar acum te-am încoltit". Criticul l-a încoltit pe poet așa de tare, încît confrații au început să spună : „Pe Călin mi-l îngropa / Mai din jos de cafenea". Cîțiva folcloriști de formație structuralistă vor să stabilească dacă e vorba de cafeneaua Podgoria, Capșa sau Bufetul Gării.

● **Marina Voica.** Cunoscuta cîntăreață e prezentă în mai multe balade, intitulate alintat **Voichița.** Poetul anonim pare nemulțumit că într-o zi n-a fost prezentă la radio interpreta lui preferată : „Că tu nu ești Voica mea, / Ci ești moartea crîncena ; / Că, cîți copii am avut / Toți de tine au murit". Probabil că în ziua aceea a fost dată pe post Doina Limbășanu... Un redactor de la emisiunea de varietăți, încercînd să repare ce mai e de reparat, i-a spus colegei lui : „Auzi, maică dumneata, / Hai să dăm noi pe Voica". După ce a ascultat melodia **Încrederea,** poetul anonim pare mulțumit. Într-o variantă din Ardeal a baladei, dăm peste aceste versuri : „Voică, Voica mea, / Fetișoara mea, / Bine c-ai venit, / Pin' n-am adurmit !" Semn că uneori se mai întîmpla și pe-atunci ca ascultătorii să adoarmă la emisiunile de muzică ușoară.

● **Poetul Traian Iancu, directorul Fondului literar al Uniunii Scriitorilor.**

Și pe vremea aceea, adică acum două-trei sute de ani, Fondul literar oferea împrumuturi și ajutoare scriitorilor. Într-o baladă e vorba chiar de un tînăr poet care, ajuns la strîmtoare cu banii, se duce la Fondul literar, la Iancu. Coridoarele de la Uniunea Scriitorilor erau și atunci cam strîmte, amănunt pe care balada l-a reținut : „Să mă mai duc la strîmtori, / Să-mi mai prind neguțitori, / Să-mi mai iau la gălbiori, / Că-s spornici la numărat / Și-s ușurei la purtat !" Dar nu numai poetul nostru ia drumul Fondului ; la ușa biroului lui Iancu se formează o adevărată... poteră. Sînt scriitori cu cereri de împrumut în mînă. Într-o baladă aflată în volumul **Miorița,** apărut la Editura tineretului 1961, găsim și „rezolvarea" de către erou a situației : „Iancu ici, Iancu colea, / Cînd la gazdă-n Craiova, / Cînd la gazdă-n Slatina. / Potera nu-l mai găsea". În altă zi, sub fereastra biroului, „potera" îi cîntă lui Iancu ca să-l convingă să aprobe împrumuturile : Traian Iancu nu se lasă convins, dimpotrivă îi ia pe poterași foarte tare. Unul din ei încearcă să-l domolească în felul acesta : „Iancule-mpăratule, / Iancule, viteazule,/ Lasă-ți feciorii încet / Că le sar bumbii din piept !"

Iată alt moment critic înregistrat de poezia populară. La Casierie banii s-au terminat. Traian Iancu, aflat în dificultate, găsește totuși o soluție ingenioasă : iese pe o ușă secretă. Fuga eroului din baladă a rămas surprinsă în versurile pline de dinamism : „Mai sta Iancu ce mai sta, / Înspre ușă se trăgea, / Calu că s-apropia. / Pin' la ușe că-mi venea, / Iancu pe el s-arunca, / Pinteni calului că-i da, / Peste garduri îmi sărea, / Și de poteră-mi scăpa. / Mergea calumbuestrind / Din copite foc lăsînd". Mai tîrziu, s-a constatat că nu era vorba de un cal, ci de o... **Dacie 1 300** pe care o folosea și Laurențiu Fulga.

Maeștrii sfătuiesc debutanții

(în ordine alfabetică)

AUREL BARANGA : Tu fii cuminte **Cristofor,** nu lua seama la **opinia publică, ci vezi-ți,** în **travesti,** de **interesul general.** Morala e **rețeta fericirii** care-ți va **aduce recolta de aur.** Nu colabora cu oricine **pentru fericirea poporului.** Toate se cern și mai ales se discern ! Vezi : „Tipuri și tertipuri".

EUGEN BARBU : Publică într-o **săptămînă** cît alții într-un an ! **Să nu-ți faci prăvălie cu scară** (vine de ocară) și fii cumpătat, nu servi decît **prînzul de duminică,** împreună cu **mireselе,** precum **princepele.** Gîndește-te că **facerea lumii** este grea, după ce vei petrece **martiriul Sfîntului Sebastian,** te va ajunge și pe tine **vînzarea de frate** și vei sfîrși în (pardon) **groapă.**

MIHAI BENIUC : Pînă să ajungi la **inima bătrînului Vezuv** cheltuiește-ți toate **cîntecele de pierzanie,** dar totodată susține-ți doctoratul cu teza „Învățare și inteligență la animale". **Materia și visele** stau **pe muchie de cuțit.** Cînd nici nu te aștepți bine, ești silit să constați **dispariția unui om de rînd.** Adică e alungat tocmai **în valea cucului.** Astea le-a avut de spus **un bătrîn către un tînăr cărturar.**

GEO BOGZA : Fă-ți săptămînal norma de **paznic de far,** indiferent ce **jurnal de sex** îți impun **tăbăcarii.** Oricum, nu publica decît poezii publicate în **ultima ediție definitivă.**

(Adnotarea lui Gigă : Mulți mai sînt cu bă, mă !)

LAURENȚIU FULGA : În **general, steaua bunei speranțe** n-o veți găsi decît în **straniul paradis.** Nu vă lăsați impresurați de **fascinația** nici unei **Alexandre !** Eu am cunoscut **infernul** ei (Nu vedea filmul pe care nici nu l-am iscălit). Ia cu umilință sfatul fiicei tale Ingrid.

EUGEN JEBELEANU : Intră, precum **Hanibal,** în **arenă** (la luceafărul, colț cu restaurantul casei scriitorilor), iar dacă o părăsești fără explicații retrage-te la **schituri cu soare** (aceeași adresă de mai sus) și arborează **surîsul Hiroșimei.** Tinere, am fost și eu **în satul lui Sahia !**

ION LĂNCRĂNJAN : Bucură-te și de **eclipsa de soare** și de **ploaia de la miezul nopții.** Toate sînt **capricii,** chiar și **drumul ciinelui** are un capăt unde nu-ți dă nimeni **capital și dobîndă** (îl ia popa Lașiță). Încrezător și neguros, precum **cordovanii,** așteaptă provincia.

FĂNUȘ NEAGU : Debutează **dușman cu lumea.** Fugi din **cantonul părăsit** și vezi-ți de **somnul de la amiază. Dincolo de nisipuri** nu-i decît **o vară buimacă. Îngerul a strigat** și a rostit **cronici afurisite.** Nu te sfii de **frumoșii nebuni ai marilor orașe** (sînt și ei rapidiști), dar nici de Federația română de fotbal !

AL. I. ȘTEFĂNESCU : Sfaturile mele ți le va da Nina, **fratele meu, femeia.** Atenție să nu te uzurpeze **Leu !**

(A doua adnotare a lui Gigă : alfabetul face tabietul)

ALEXANDRU PHILIPPIDE : Aur sterp, stinci fulgerate, ce pot fi decît **visuri în vuietul vremii ?** Te va recompensa cineva cu vreo **floare de prăpastie ?** Ba bine că nu ! Același neînțeles **monolog în Babilon,** așa că preocupă-te de **considerații confortabile.**

D. R. POPESCU : (inconfundabil). Ești **prea mic pentru un război așa de mare.** Ce te faci dacă te prinde **ploaia albă** (aia de la **miezul nopții** l-a prins pe bădia) fără **umbrela de soare ?** Dă-mi **o bere pentru calul meu** și te duc la **vînătoarea regală Acești îngeri triști** au văzut cum **duios Anastasia trecea** (numai Silvestri ba). **Pasărea Shakespeare** e **o pasăre dintr-o altă zi.** În definitiv, n-o să găsești **pitici** în fiecare **grădină de vară,** dar nici pe toate străzile Clujului — olteni.

MARIN PREDA : Am început cu **pîrîitul,** și-abia apoi am avut și eu **intîlnirea din pămînturi.** M-au trădat mulți, pînă și **Ana Roșculeț,** dar am știut că timpul nu stă pe loc și mi-am întrerupt **desfășurarea** bineînțeles, răbdînd de **friguri.** M-am întors la **moromeții** mei, chiar dacă printre ei sînt considerat **intrusul** sau **marele singuratic.** În **delirul** meu am observat că **viața** este **ca o pradă.** Îți amintesc, monșer, maxima lui Pisică : cartea ți-am tipărit-o, prefață ți-am făcut, de scris — mai învață-te și singur !

(A treia adnotare a... săptămînii : mut ca tașcu și lotru ca ion)

NICHITA STĂNESCU : Sentimentul iubirii, al meu iubit pînă la os confrate, presupune **o viziune a sentimentelor.** N-ai **dreptul la timp** decît dacă scrii **în dulcele stil clasic,** mai ales ziua pe **clar de inimă.** Și iarăși, iubit al meu și-al nemăiestrului necunoscut îți zic, din ne-gura mea : analizează necontenit și netulburat nemonedele vechi (nu merge veci-ne), neprecum uita să adnotezi (nu ca nepiru) **cartea de recitire.** Fii ne-atent la proverbul : de ne-prieteni în ne-casa mea nu știu să mă neferești !

VIRGIL TEODORESCU : Dacă ești **sentinela aerului,** află că nu te mai pot încălzi nici **blănurile oceanelor. Repaosul vocalei** vine totdeauna după **marea rocadă,** cînd nu mai poți face **corp comun** cu **heraldica mișcării.** Așa că stai cuminte în **Butelia de Leyda,** traducînd-o pe Olga Bergolț și meditînd la **spectrul longevității** (în colaborare).

Epigrame

CEZAR IVĂNESCU
„Rod I... Rod II... Rod infinit"

O ține-n același mod
Dîndu-ne Rod după Rod
Dar noi credem că se cade
Să ne dea și ceva... roade.

NORA IUGA
„Vina nu e a mea..."

Știm că nu ești vinovată
Deci nu poți fi acuzată.
În volumul cu pricina,
Editura poartă vina.

FLORICA MITROI
„Diapazon"

Nu schimbi c-un diapazon
Poezii anterioare,
Cînd în loc de-un singur ton
El dă patru : SI-MI-LA-RE.

CORNELIU IROD
„Clarobscur"

În volumul lui apar
Două părți fără cusur :
Pentru autor e Clar,
Pentru cititor — Obscur !

Gelu Stoicescu

parodii

de Alexandru Veronia

MIRCEA DINESCU :

Baladă veselă pentru tristețea celui plecat în străinătate (Din vol. Proprietarul de ponturi)

Eu trebuie să plec prin lume
Tu plîngi și-ți ștergi nasul cu obielele mele,
Te-aș fi-nvățat ceva ce nu știai
Dar ai dat ascultare maică-ti.

Țin între dinți un mac
Pentru orice eventualitate poetică
L-am luat de teamă să nu devină obiect
de uz casnic.

Mi-am pus capra contemporană la adăpost
Să nu se extragă petrol din ugerul ei.
Am și o piine sub braț
Ultima din griul natural.
În rană mi-am luat
Orbitorul meu destin de 18 carate
Poate-l valorific undeva
Și-mi cumpăr o mașină de tocat versuri.

Și-acum plec, adio !
Le vine rîndul, Doamne, mașinilor să plîngă ;
Voi astupa gura industriei cu un căluș
Din iarba verde de-acasă.
În rest voi bea liniștit ceai de pojarniță
Mă voi pieptăna în oglinda artei
Sub podul meu de pe Sena.

Paris, 1974.

ODATĂ PE AN

POȘTA REDACȚIEI

Tudor George : Sonetul trebuie să aibe un anume număr de picioare fiindcă altfel șchioapătă. Nu e ca la rugby ! Ahoe !

Ioana Diaconescu : Am primit manuscrisele. Trimiteți de urgență marca parfumului cu care le odorizați. Murim de curiozitate.

Petru Vintilă : Sînteți și pictor naiv care a avut chiar expoziții personale. Și, mă rog, ce vină avem noi ?

Nicolae Prelipceanu : Veniți săptămînal la București și niciodată nu vă puteți hotărî ce să ne aduceți ? Aduceți-l pe Pavel Aioanei.

Al. Piru : Aforismele sînt duioase dar suferă de calofilie. Reproducem, totuși, unul pentru deliciul aluziilor subtile : „Cei mai tendențioși critici sînt ardeleanu și virgil fiindcă umblă cu steaua".

Ion Băieșu : Schița ați mai trimis-o și anul trecut dar, e adevărat, avea un titlu cam anost : **Pasărea galbină.** De data aceasta este altceva : **Cea pasăre galbină...** Ei, da ! Vă restituim manuscrisul și păstrăm titlul.

Romul Munteanu : Nu este nici o exagerare. Frații Chivu s-au întors la vechiul local. O știm din sursă sigură.

Grigore Hagiu : Svonuri ! Nu ne-am mutat din fostul sediu.

Teodor Mazilu : Am primit cugetările. Sînt ale dumneavoastră ?...

Horia Zilieru : Din poeziile trimise am înțeles că la Iași ninge și Mircea Radu Iacoban pescuiește la copcă cu momeală vie. Vă mulțumim pentru informații. Anunța-ți-ne cînd nu mai ninge...

Traian Iancu : Vă mulțumim pentru dispoziții și instrucțiuni. Le-am prelucrat.

Autorul „Revelionului tango și a altor romanțe", cunoscutul reporter Mircea Micu, idilizat în desenul de față, urează confraților un an bogat în parodii

M. N. Rusu : Am primit studiul despre D. Stancu. Este prea laudativ. Citiți-i-l personal la o șuetă !

Nicuță Tănase : V-ați făcut băiat mare ? În sfîrșit...

Ana Blandiana : Nu știm în ce rochie a fost îmbrăcată Corina Cristea la festivalul de poezie de la Buhuși. Știm în ce rochie era îmbrăcată Ion Sofia Manolescu.

Octavian Stoica : Știți o mie și una de rețete culinare... Însurați-vă !

Romulus Vulpescu : V-am văzut la televizor pe ambele programe. Cîntați excelent. În treacăt fie zis, vă stă mult mai bine cu chitară decît cu barbă.

Nicolae Mărgeanu : Am primit schița polițistă. Pentru numele celui de sus, cine e criminalul la urma urmei ?

Nicolae Velea : Vreți să ne scrieți un serial cu amintiri din copilărie ? În ce scop ?

Eugen Barbu : Mai mulți colaboratori, printre care : M. N Rusu, Romul Munteanu, George Alboiu, Cezar Ivănescu ș.a., vă întreabă în ce zi primiți „cu sorcova" !

Aurel Baranga : Am primit „Rețeta fericirii". Vom încerca s-o punem în practică la secția de dramaturgie.

Haralamb Zincă : Am aflat cine este „tipul mai mult decît bine proporționat, cu părul tuns perie, ochelari, barbișon, cu un curcan sub braț, care strigă din secundă în secundă Conan, Conan, Conan"... Se numește **Vlad Mușatescu** și nu scrie poezii așa cum bănuiați.

Leonida Teodorescu : Ne scrieți „că ați mai făcut o piesă". Pentru ce tip de mașină ?

Mircea Micu

(re) stanțe pentru mai tîrziu

Premii și Distincții

Un juriu special compus din : Romulus Pulpescu, președinte, Gheorghe Mituț, vicepreședinte, Faurențiu Lulici (pseudonim), Geo Dumitrescu-Bușulenga, Danghel Lumbrăveanu, Cerban Șoculescu și Traian Francu, membri, după îndelungi deliberări în care s-au consumat energie, 88 de sticle pepsicola și 302 piftele sub gramaj, au hotărît acordarea următoarelor premii pe categorii și genuri :

Categoria muscă : Petru Vintilă : „Ușa care a sărit prin casă".

Ion Băieșu : „Clanța și Clănțel" (dramă tristă).
Teodor Mazilu : „La o masă străină" (însemnări de la restaurantul Berlin).

Categoria cocoș : Tiberiu Iliescu : „La cocoșul spînzurat" (reeditare).
Grigore Hagiu : „Hai, la Doi cocoși" (sonet).
Vasile Băran : „Cocoșelul neascultător" (roman).

Categoria hîrtie : Vintilă Corbu : „Căderea fabricii Letea".

Categoria grea : Fănuș Neagu și Adrian Păunescu, la egalitate pentru șlagărul „Hai să ne-ntîlnim simbătă seara...".

La toate categoriile : Mircea Sântimbreanu (știe juriul pentru ce).

Premiul optimismului robust : Vasile Nicorovici.

Premiul agriculturii : Ion Horea pentru „Măslinul lui Platon Pardău".

Premiul căilor ferate : Alexandru Aluițoiu.

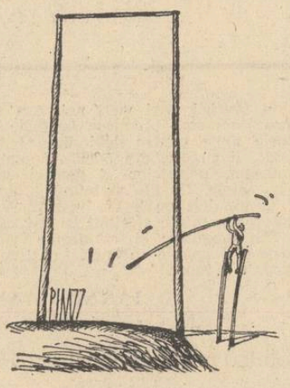

La porțile consacrării

Dicționar literar

● În ultimele momente, înainte de închiderea ediției, am primit de la colaboratorul nostru Marian Popa această fișă de dicționar pe care o publicăm ca atare.
Consultanți științifici : **Popa Marian și Marian Popa.**
Referenți științifici : **Dan Ciachir, Dan Mutașcu, Dan Deșliu, Dan Dutescu și Dan Coe (doctor docent).**

Anghel Dumbrăveanu : născut în 1958 la Timișoara pe strada Scrisul Bănățeanu nr. 1, nas oficial Mircea Șerbănescu. Termină grădinița în cartierul Mehala apoi se apucă de pictură și tricotat. Fuge de-acasă și se înscrie direct în anul doi al Facultății de electronică aplicată. Are 1,84 înălțime, circomferința craniană 92 cm. N-a făcut armata din pricină de fus-plat la mîna stîngă. De atunci scrie. Debutează cu un roman despre o problemă personală. Stil sec. Poartă bretele. În august 1977 fiind la mare s-a făcut că nu mă vede. A încercat să scrie și poezii în vers clasic pe care le-a publicat sub pseudonim. A mai publicat cîntece de muzică ușoară în același stil nebulos. E prieten și cu D.R. Popescu.

Horia Zilieru : Băiat de țărani pălmași, fără pămînt, astăzi colectiviști. Născut la Tîrgu-Ocna, marți 13 aprilie 1922, fără moașă. Are o copilărie zbuciumată. E precoce. La 17 ani recită o poezie pe teme de amor. Apoi începe să scrie. Are multe cărți de balade. E căsătorit legal. Lucrează în prezent la revista „Cronica". E student la cursul seral al Facultății de farmacie. Cînd vine la București trage la Hotel Nord.

Iulian Neacșu : Născut în București la 30 februarie 1944. Familie de intelectuali. Face pe rînd diferite meserii și concomitent scrie în diverse genuri. Stilul e tradiționalist. A fost dulgher, reporter, muncitor calificat, profesor la o școală de ambliopi, student, funcționar la P.T.T. și pescar amator. A lucrat și la „Albina". Între 1956—1977 scrie romanul „Cea mai lungă zi a lui Ion Bănuță" (trilogie). Face și teatru. Are un frate și e prieten cu Mircea Micu Locuiește în Balta Albă.

Negoiță Irimie : Prima fetiță din familia Irimie. Nu vrea să-și schimbe numele și debutează ca atare. Scrie piese de teatru și eseuri critice. Uneori mai semnează și Lucia Negoiță. Locuiește la Sibiu și e căsătorită. Soțul ei este poetul Serban Nedelcu. Nu au copii. Traduce din greaca veche și sanscrită. E licențiată în studii Continentale.

Mircea Micu : Îl mai cheamă și Ionel. Cîntăreț de crișmă și tangouri demodate. A scris direct în limba polonă lucrarea beletristică **Patima.** Nu știm despre ce e vorba în ea neposedînd limba. E flotant în București. Are mustață și lucrează pe

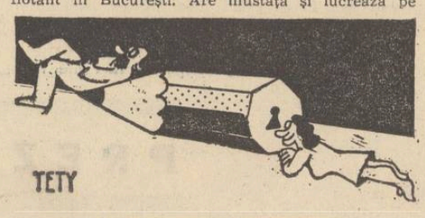

Idilă în familia prozatorului

unde apucă. A fost surdo-mut. Recuperat. Va muri în curînd călcat de tramvaiul 8. Îi place peștele și vinul de Miniș.

Mircea Radu Iacoban : Vezi Zaharia Sângeorzan, pag. 1 199

Paul Everac : Născut în comuna Careva, județul Olt. E rînd pe rînd avocat, doctor, director de cămin cultural și regizor. Termină liceul industrial secția arte frumoase. Debutează cu piesa. **Mielul Turbat** de Aurel Baranga. În 1960 se retrage la țară de unde corespondează intens cu Valentin Silvestru Cînd e chemat la ședințe vine cu Trabantul personal. A scris și un volum de versuri în proză Posedă limba franceză și filozofia lui Kant. De curînd a debutat ca actor la televiziune

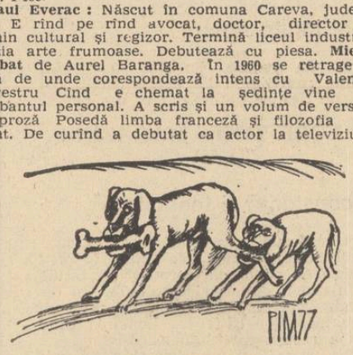

D'ale literaturii

în piesa proprie intitulată „Io, Mircea voievod". Nu are rude în străinătate

Fănuș Neagu : Născut în bălțile Brăilei de lăsata secului. Chef mare Nașii (căci doi a avut) l-au botezat Decebal, Fănică, Trifan, Aristotel... Preotul și familia i-au oprit la timp. Scrie orice. În special note de plată. A trecut prin toată filiera școlară tradițională. Premiul întîi la grădinița din comuna natală, premiu cu cunună la școala primară din comuna vecină, premiul fără cunună la liceul comercial Brăila, premiul Infanteristul sîrguincios la Liceul militar din Iași, premiu pentru frecvență la Facultatea de limbă și literatură, secția japoneză, și alte numeroase prime pe care nu le mai enumerăm. A scris poezii, poeme, poeme în proză, critică de sport, teatru lung, teatru scurt, scenarii, librete de bar, romane fluviu, amintiri și procese verbale la ședințele de birou ale Uniunii scriitorilor. A jucat în filme și la nunți. În timpul liber îl citește pe Marin Preda E nepot de frate cu Tamango și susținător moral al echipei U.T.A. Nu are vicii. Nici vicisitudini.

Pt. conformitate P.M.

P.S. Orice inadvertențe, greșeli de informație, scăpări, se datorează numai și numai dactilografei Maria Georgescu care a învățat să bată la un club de cartier pe o mașină de carton presat.

Revelion tango și alte romanțe

SCENARIU REAL ȘI IMAGINAR

Ce știm despre zăpadă ?

A nins și va mai ninge : „corect la timp și frumos, fără exagerări inutile", vorba lui Vasile Băran *rostită la ultimul cenaclu al umoriștilor ținut în aer liber din motive de inaeniozitate stilistică. Cu acest unic prilej, bonom și hîtru* Valentin Silvestru, *președintele tuturor celor ce se fac de risul lumii, ne-a declarat îmbrăcat în costum pepit și cravată adecvată : „Un cititor din Birlad ne-a întrebat dacă e cazul să contribuie la dislocarea zăpezii din fața casei sau să lase această plăcută îndeletnicire în seama organelor de resort, chiar cu riscul de-a plăti o oarecare amendă. Chestia e, zice domnia sa, că dacă nu vin să curețe zăpada și dacă dînsa continuă să cadă cu perseverența de pînă mai ieri, voi rămîne imobilizat în casă. Ce să fac, deci ? Faceți ce știți, îi răspundem noi, dar oricum croiți-vă o pîrtie și plătiți amenda să scăpați de majorări. Dacă n-aveți forța necesară, așteptați să mai ningă"*

Încurajați de aceste declarații ne-am adresat maestrului Fănuș Neagu, *găsit în Piața Matache cu o plasă doldora de suc de roșii. „Păi ce să fie zăpadă ? Se scutură din cer un pom cu fluturi, năpîrlesc mieii de dragul fotbaliștilor și cei de la U.T.A. mă pudrează cu vorbe de vată Las' să ningă bă, că stau în casă și mai scriu o piesă cu morarul ăl bătrîn care mestecă griu și scuipă făină în casa dușmanilor mei..." Mai poetic și echilibrat,* Tudor George *ne-a făcut următorul* sonet aerian *(de fapt, de cameră, avînd în vedere că eram la restaurantul Casei scriitorilor) : „Puf, puzderie, ahoe / Moft scornit de Tata Noe / Păi, zăpada pentru voi e / Cîtă e... Am zis ! Ahoe !". La care,* Ion Sofia Manolescu, *prezent alături la o masă pe care abureau cartofi fierți, a rostit în inegalabilul său dialect moldovenesc „Zăpada, băiatul mamii, e șeva moali și reșe care ți să topești în palmi. Mă mir că nu știi, minca-l-ar mama... !"*

Încrîncenat și sobru, Gheorghe Pituț *a zis mestecînd cuvintele ca un malaxor fabricat la Brăila : „Mă, zăpada îi un lucru infernal. Cînd îi zăpadă mașina me nu mere nici s-o omori. Nu vre să pornească. Îmi vine s-o vînd da' mă gîndesc că poate nu mai ninge..."*.

„Nu discut despre zăpezile sub doi metri. Nu mă afectează", a oftat melancolic Mircea Sântimbreanu. *„Și ce dacă-i zăpadă ? Unde-i Mihăilescu și Butușină ? Să luăm niște lopeți, organizat, conform legii și peste gard cu ea. Ce, vreți să se topească și să inunde Casa scriitorilor?" Se supără tovarășe* Jebeleanu. *„Nu-i așa tovarășe* Fulga ?", *a cerut* Traian Iancu *incuviințarea vicepreședintelui activ care a oftat melancolic : „Măi, frate, cînd eram pe front, în infernul acela în care umanitatea lupta cu forțele dezlănțuite ale crimei, zăpada era o binefacere cerească. Cînd ningea încetam focul că se uda muniția și nici nu vedeam dușmanii. Și ne uitam extaziați în necuprinsul zării la valsul acela pur, și imaginam femei în mantii roșii dansînd peste zăpadă..." Traian Iancu intervine practic și nedumerit : „Și n-o curățați, tovarășe vice... ?" În timpul discuției de față, în birou pătrunde suav și neterestru, interiorizat și ironic, palid ca un crin imperial,* Teodor Mazilu : *„Am auzit că ninge la Sovata. Și ce dacă ninge. Mare brînză. Eu nu din aceste motive vreau să merg acolo. Nu înțeleg de ce se bucură lumea cînd ninge. Ninsoarea e o chestiune de fast obligatoriu. Vechii greci nu cunoșteau această digresiune climaterică. Ninge și gata. Mare scofală..."*

„Cînd ninge la Poiana Țapului pot să-l critic pe primar dar mai ales pe Dan Mutașcu *care nu mi-a adus șpalturile la timp", a declarat* Eugen Barbu, *ieșit să se plimbe pe Calea Victoriei cu* Adrian Beldeanu, *prilej cu care, trecătorii, se întrebau nedumeriți : „Cine e dragă tipul ăla care se preumblă la braț cu poetul și pictorul* Adrian Beldeanu ?"

„Să ningă, stimate coleg, să se dea olimpiade de iarnă pe micul ecran, să-l aud pe scumpul, pe dragul, pe iubitul meu Cristian Topescu *vorbind în metafore și cai albaștri, dragul de el drag și marele și poetul. Vorbește atît de frumos că-mi vine să-mi iau televizor..." A rostit într-o suflare și cu alintări de Ploiești,* Nichita Stănescu... *Nu știm ce gîndesc despre zăpadă :* Nicolae Velea, Grigore Hagiu, Nae Prelipceanu, Ion Drăgănoiu *și* Romulus Vulpescu *care au refuzat să răspundă la întrebare declarînd că e profund neserioasă și inutilă...*

Relatări de la revelionul scriitorilor, de același inspirat și frenetic reporter, în numărul viitor.

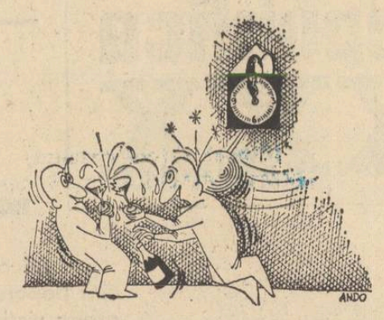

Urări colegiale

parodii

de Alexandru Veronia

MARIN SORESCU :
Mama (I) (Din vol. La lilieci III)

Mama s-a apucat să scrie :
A luat cerneală
Peniță
Și toc
(I le-am adus eu de la București)
Și scrie.
Scrie ce-i vine
(ca și mine)
Ce-i trece prin cap :
Despre noi
Copiii ei
Care acum sîntem la oraș
Mai ales despre mine
Că sînt Poet.
Cum nu voiam noi
S-o ajutăm la treabă.
Și fugeam care-ncotro,
Cum o viță a murit
Călcată de vaca mumă,
Cum am dat noi foc
La casa vecinului
Și tot așa
Pagini întregi
Acoperite cu scrisul ei șchiop.
Cînd vin pe-acasă
De la București
Unde am rămas tot
Singur printre poeți,
Ea ar vrea să-mi citească
Ce-a mai scris
Și mă-ntreabă
Dac-o s-apară
Tipărită
Cartea ei.

Iar eu o mîngîi
Și-i spun că o s-apară
Că doar și lui Toader Hrib i-a apărut
Apoi ea îmi dă să mănînc
Și eu sînt bucuros
Că regăsesc strachina și lingura
De care-mi era dor.

Seara eu plec
De unde am venit
Și ea mă petrece cu privirea
Și ștergîndu-și cu broboada
O lacrimă
Îmi strigă să nu uit
Să-i public manu-scrisul.
Eu îi spun „pa"
Apoi mă duc
Și vorbesc la o editură
Iar editorul îmi spune
Că dacă-i zice tot Sorescu
Nu-i nici o problemă.

● Caricaturi și desene de : **Aurel Ștefan Alexandrescu ● Octavian Andronic-ANDO ● Ștefan Boroș ● Mihai Gheorghe ● Mihai Pinzaru-PIM ● Sorin Postolache**

modele negative

● Ca în fiecare an, **Geo Dumitrescu** a ales din plicurile al căror conținut îl examinează cîteva mostre de umor involuntar. Oferim deci cititorilor revistei **Luceafărul** o serie de produse comice care pot pune în melancolie pe umoriștii de profesie.

Așteptarea

Ai trecut într-o mașină
Și fața îți suridea
Erai tare fericită
Lîngă cel ce conducea.

N-ai aruncat o privire
Pe trotoarul ce stăteam
Așteptînd de două ceasuri
Clipa cînd ai să apari,

Să te privesc mai deaproape
Cum te priveam altă dată
Cînd erai dulce copilă
Și în păr purtai flori de mac.

Astăzi nu mai ești copilă
Vraja ți sa risipit
Căci pe drumul ceai pornito
Maci ți s-au ofilit.

Ești ca orice muritoare
Ușuratică din fel
Care caută iubirea
Privind stelele pe cer.

COSTICĂ ADAM

Senzative

Noaptea blestemată de vise
Zmulge imagini vii din culise
Frînte pe oboseli de gene
Brațele dansează la Sirene.

Noaptea spaimei cu brațele-ntinse
Topește valuri cu torțe aprinse,
Corpuri cu îmbrățișări în aiurare, în gol,
Ca un pește înotăm în pelicanol.

Acorduri fragete încep să cînte
Ca palizi cerșetori în ceruri să se-avînte,
Atît de triști, cu atîta splendoare.
Din fundul imaginii vii, educatoare.

PANAIT CUCU

Lili

Lili, persoana ta
M-a fermecat întrucîtva,
Lili, ai apărut
Ca o stea
În calea mea,
Dar ca o cometă
În zarea întunecată
A universului pustiu,
Ai dispărut, spunînd
Că vrei în altă parte
A gravita
Frumusețea ta.

VLAD MARIUS

Sînt un simplu om

Sfatul ți-l urmez
Și te las în pace
Mereu întrebîndu-mă :
Ce oare nu-ți place ?

Nu sînt ca un zeu
Ca să mă alegi,
Nici ca Prometeu,
Să descopăr legi.

Nu am nimic magic
Ca să te-nspăimînt,
Și în jocul tragic
Eu nu mă avînt.

Nu sînt gentilom
Ca în filme tari ;
Sînt un simplu om
Printre cărturari,

Dar caut iubirea
Și o cînt în versuri.
Însă-n toate astea
Nu găsesc represuri.

I. GRIGOROȘCUȚĂ

Extaz

Îmi intră zilele în porii pielii
Și scap mirosul primăverii,
Mă scald în gînduri deplasate
Și îmi miros timpul din spate.

Ies din cîmpia de lumină,
Pătrund în mine ca-ntr-o mină,
O exploarez fără zăbavă,
Dar parc-ar fi gînd de epavă.

Torc veselia ochilor de albatros
Și gîndurile-mi urmărite fără rost
Trăiesc sus pe o floare de cactus
Tîrîndu-se în apexuri pe-ascuns.

Miros culorile din negura uitării
Să scap iar cactusul la malul mării;
Lăsați-vă, zic, inima să bată
nebunește
Că-atunci cînd ea pulsează ne
lovește.

Alarmă dați pentru a voastre vieți
Că s-au ivit ca din senin nămeți.
Alarmă ! Inima este-n pericol !
A ! Ce meschin și ce ridicol !
Să fie oare inima-n pericol ?!

G. MITELUȘ

Adio !

Nu sînt poet !
O, Eglantina, cît de mult regret !
Iubirea adîncă, pătimașă și curată-ți
port.
Ți-am dăruit inima, gîndul, tot !
Doream să fim nedespărțiți, comoară
de fericire
Dar în van ! Rămas-am pe-o mare fără
port.
Nu pot durerea mea adîncă să ți-o spun
Și nici ale mele simțiri adevărate
În rime și cadențe să le pun.
Adio, Eglantina ! Adio fericire !
Primiți deosebitul meu respect.

V. TĂTARU

Gînduri umede

Motto : Am pornit pe drumul vieții
Și tînzind spre ideal
Mă strecor cu greu prin lume
Că sînt mic, și-i matinal.
A. Bucureșteanu

Alerg de-o viață întreagă
Pe drumuri diferite
Și nimic n-o să se aleagă
Din aceste alergături, umbrite.

Cu mine aleargă și copacii
Și plopii de pe alei
Se țin după mine, burlacii.
Ca o turmă de lei.

Dar copacii, crengile,
Mă feresc de acești turbați
Și-mi ascund alergăturile
Din privirile acestor bărbați.

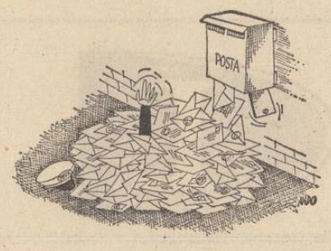

Dar toate aceste figuri
Nu sînt altceva decît
Umbra mea pe nămeții suri
Și figura sufletului amărît.

S. TILIHOI

De multe ori

Motto :
„În genunchi mă-ntorc la tine".

Mulți au fugit,
mă reîntorc la pieptul drag
și cufundat în el plîngînd îmi cer iertare.
Iertare, pentru tot ce ți-am făcut,
Iertare, pentru timpul pierdut,
Iertare, pentru dragostea ce am avut,

Totul pentru mine ești tu,
suoavă, gingașă mireasmă de tei.
totul pentru tine am fost eu,
ca un ciorchine scăpat în butoi.

B. ȘTEFAN

Perlă mîndră

Mîndră ești tu stațiune,
între ziduri de granit ce te susține,
iar ție „Slănic Moldova" ți se spune,
Și ești mîndră cu al tău nume.

Ești vestită-n lumea întreagă
Cu a ta apă minerală,
Vin oameni să ți se-nchine
în fiecare primăvară.

Iar la poala muntelui
trece apa Slănicului
și apoi jucînd în soare
pete roșii de păsărioare.

Iar cînd spre cascadă urci
te cheamă glasul ei ca să te duci
să vezi cum cade zgomotoasă
din piatră în piatră furioasă.

Iar eu stau pe-o bancă mucezită
între lanțul munților înalți,
ce pe crestele lor cărunte
stau de straje falnici brazi

și cu privirea-mi furată,
privesc la apa ce curge-n vale,
fără a se opri în cale.

JEAN HEBE

Cumpănă

Mă-ntreb
de ce îmi placi,
de ce nu-ți strig
adio.
Cu fața ta catifelată.
cu zînbetu-ți ca de Giocondă
mai prins în lumea-ți
deochiată
și sufăr.
Da tot nu vreau
să-ți zic adio
iubire prefăcută.
Am să te fierb
într-un cazan cu smoală.
nu azi, nici mîine,
dar poate mai tîrziu.

ST. BĂLĂCEANU

Sînt un dement

De cîte ori încerc să-ți fiu pe plac
De cîte ori încerc să fiu bărbat
Nu izbutesc.
Căci tu în ochii tăi mă vezi
Ca pe-un dement.
Nu te-ai gîndit, m-ai blestemat
de-atîtea ori
Cuvinte ce azi te-njosesc
Le-ai aruncat în vînt
Nu, nu are rost, nu are rost
Să sfarmi tot ce-am zidit.

Nu are rost să-ți demonstrez că sînt
bărbat
Vreau să rămîi cu gîndul tău
Că sînt dement și că sînt eu
Pe-o treaptă ca să urc mai sus nu pot
Chiar dacă urc,
Eu pentru tine azi rămîn
Tot un dement.

I. IACOB

Poluare

Zgomote asurzitoare
Fumuri lungi nepieritoare
Se-nșiruiesc se răsucesc
Viața însăși o cobesc.

Oameni încă buimăciți
Merg pe drum bodogănind
De obîrșia-nfloritoare
Ce sa stins cu remușcare

Ce ? zic unii
Poluare, poluare
Vorbe goale și zicale
Dar la fapte, nu-i mișcare ?

Că mișcare și avînt
Trebuie pe ăst pămînt
Nu tu zgomot, nu tu fum
Nu avem destul tutun ?

ILIE STOINA AMARADIA

Despre mine

Sînt un elev romantic
Și lumii aș vrea să spun
Că n-am ajuns un sceptic
Ca ei să mă supun.

Versurile ei să-i placă
Cu ele eu doresc
Iubita să se-ntoarcă
Apoi să o vrăjesc

O fac numai pentru o fată
În anul doi la ea mult am ținut
M-a șters din viața ei ca pe-o pată
Fără să-mi dea măcar un sărut

Pentru aceasta eu le scriu
În genunchi îi cer iertare
Inima-i un pește viu
Ce așteaptă o sărutare

LUCIAN PALĂU

Cuvînt pentru început

M-am asigurat la „Adas"
Batistă am pentru nas
Prin bazar în căutare
Mi-am ales-o la culoare
Cu dimensiunea ce o are...

În discuție-s probleme.
Unda Dornei în valuri geme
Pădurea de secure nu se teme
Nici de capricioasa vreme.

M. DUMITRU

Republica XXX

România în lume, lumea despre România

„Acordînd o importanță primordială făuririi bunăstării și fericirii poporului, edificării socialismului, România acționează ferm pe arena vieții internaționale, dezvoltă relații cu toate țările socialiste, cu toate statele lumii, pe baza principiilor egalității în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, al neamestecului în treburile interne, își aduce contribuția activă la afirmarea în lume a unei politici noi, intemeiate pe dreptate și echitate, pe colaborare și pace".

NICOLAE CEAUȘESCU

Mare dragoste pentru această nobilă țară

La cordînd o atenție deosebită tuturor aspectelor legate de activitatea internațională concepînd politica statului nostru ca o legătură indestructibilă intre activitatea internă și externă, partidul a definit liniile directoare ale unei acțiuni constructive bazate pe principii ferme, care au dus la creșterea prestigiului României socialiste,. la inmulțirea prietenilor săi, in rindul oamenilor politici, al maselor personalități culturale, al tuturor popoarelor iubitoare de pace. de justiție în raporturile internaționale, de echitate și de ordine bazată pe egalitatea în drepturi. În acest sens, presa a consemnat numeroase mărturii ale prestigiului crescind de care se bucură țara noastră :

„Aveți în fruntea țării un om excepțional"

„Aveți în fruntea țării pe președintele Nicolae Ceaușescu, care este un om excepțional și față de care nutresc cea mai mare admirație. Ideile sale privind democratizarea vieții internaționale sînt deosebit de importante, întrucît, grație acestei democratizări pacea poate fi menținută în lume. Avem în vedere nu numai Europa și America, ci întreaga lume, pentru că destinderea și pacea vor permite socialismului și democrației să triumfe".

LEOPOLD SÉDAR SENGHOR
(Senegal)

„În avangarda acțiunilor pentru o nouă ordine internațională"

„Nicolae Ceaușescu a arătat că în prezent sînt necesare cooperarea internațională, dezvoltarea neîngrădită a comerțului între țări, liberul acces în condiții de egalitate la sursele de materii prime și la tehnologiile cele mai avansate. Principala condiție a unei vieți internaționale pașnice, a unei ordini economice bazate pe colaborarea reciproc avantajoasă a tuturor țărilor, o constituie renunțarea la politica imperialistă. România sub conducerea lui Ceaușescu, se află în avangarda acțiunilor vizînd promovarea, pe aceste baze, a unei noi ordini internaționale".

Prof. CARLO SALINARI
(critic literar, Italia)

„Țara viitorului"

„România este o țară plină de dor, o țară a viitorului. Eu cred în viitorul fericit al țării dumneavoastră. Cred că toate popoarele care aspiră spre fericire, ca și România, vor urca pe treptele progresului și ale unui trai mai bun".

Prof. ALAIN GUILLERMOU
(critic și istoric literar, Franța)

„Un popor cu idealuri, inteligent și harnic"

„Poporul român este un popor cu idealuri, inteligent și harnic. Mărețele succese obținute de dumneavoastră în construirea socialismului ne-au interesat foarte mult. Vom căuta să le cunoaștem cît mai bine și să învățăm și noi din ele".

Delegația ziarului „JENMINJIBAO"
(din R.P. Chineză)

„Cea mai profundă admirație"

„Am venit în România foarte curios, pentru că urma să vizitez pentru prima dată o republică socialistă. Plec din România cu multă părere de rău (...) Cu adîncă nostalgie plec dintr-o țară care a trezit în mine cea mai profundă admirație (...) Nu am nici o competență în probleme de economie; cred însă că echilibrul gîndit și stabilit, mai ales la sate, între proprietatea personală și cea colectivă este o foarte bună soluție. Mi se pare că relația stabilită între venituri și cantitatea muncii constituie un bun stimulent pentru dezvoltarea producției, ca și pentru dezvoltarea unei mereu mai accentuate conștiințe sociale. Cred, de asemenea, că soluția dată problemelor sănătății fizice este mai mult decît satisfăcătoare".

Prof. ANTONIO PIERETTI
(Italia)

„Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii contemporane"

„Președintele Nicolae Ceaușescu reprezintă în modul cel mai strălucit spiritul lumii contemporane. Președintele României este un minunat ginditor, un admirator și creator al frumosului și binelui, un excepțional om de stat, un promotor neobosit al politicii dialogului și deschiderii largi către întreaga lume. Domnia-sa este un excepțional partizan al cooperării internaționale, ca singur mijloc prin care poate fi realizată pacea în lume. Președintele Nicolae Ceaușescu nu a incetat niciodată să intreprindă noi și noi pași pe calea către o pace justă și durabilă în lumea de azi, bazată pe respectarea unității și integrității teritoriului fiecărui stat, în conformitate cu dreptul internațional, fără nici un amestec din afară în treburile interne".

George Apostu : „Luptătorii pentru independența patriei"

SAYED ZAKI
(Egipt)

„Am scris și voi mai scrie versuri dedicate României"

„Am scris și voi mai scrie versuri dedicate României. Fac acest lucru cu multă pasiune, fiindcă, așa cum am scris într-una din poeziile mele, iubesc foarte mult România. Am mare dragoste și admirație pentru această nobilă țară prietenă, legată prin mii de amintiri și lupte comune de Grecia. Sîngele grecilor și al românilor s-a vărsat pentru măreața cauză a libertății. Admir marile realizări ale poporului român prieten, în domeniul cultural, în domeniul făuririi unei vieți noi. Am citit mult despre România, îi cunosc jertfele, suferințele, eroicele lupte pentru dobîndirea independenței de stat. Îi cunosc, din păcate numai din cărți, frumusețea peisajelor și duioșia doinelor. Orașele, satele, fluviile și munții României îmi sînt dragi, deși nu le-am văzut. Vedeți, noi grecii, avem multe afinități cu d-voastră, românii. Din dragostea și admirația mea pentru frumoasa Românie a luat naștere volumul «România te iubesc !»"

IANNIS MANIKAS
(Grecia)

„Politică profund constructivă"

„De la alegerea Domnului Ceaușescu, în anul 1967, ca șef al Statului, România a obținut rezultate remarcabile atit pe plan intern, cît și pe plan extern, ca urmare a unei politici profund constructive".

Prof. NECIP ALPAN
(Turcia)

„Prietenia, sursă de poezie"

„Cred că această cunoștință făcută cu România va avea un ecou în poezia mea. Drumurile poeziei sînt atît de diverse. Ne-am simțit foarte bine în mijlocul Dumneavoastră, iar prietenia este sursă de poezie, de asta sînt sigur".

STANISLAV KUNIAEV
(poet, U.R.S.S.)

„Cele mai înalte ritmuri"

„Din punct de vedere statistic, progresul României este „amețitor". Ea deține unul din cele mai înalte ritmuri de dezvoltare din lume".

NEW YORK TIMES MAGAZINE
(S.U.A.)

„Curaj, constanță și tenacitate"

„Țară care se dezvoltă ea însăși cu curaj, constanță și tenacitate, România se simte, în mod firesc, aproape de popoarele care vor să biruie rămînerea în urmă, sărăcia și ignoranța. Nu întîmplător, mișcările de eliberare națională s-au indreptat cu incredere către ea. România fiind prima care a recunoscut Guineea Bissau sau care a primit pe primul ministru al Republicii Capului Verde. Bucureștiul este locul unde numeroase mișcări legitime de eliberare au incheiat primele acte oficiale, atestînd existența lor națională și locul lor în lume".

„REMAQUES AFRICAINES"
(Belgia)

„Exemplu și pentru alte popoare"

„Ca om de cultură și artă elen, aduc omagiul meu culturii românești și reprezentanților săi, iar ca om politic aș vrea să exprim admirația mea profundă pentru consecvența și spiritul de răspundere cu care poporul român, în frunte cu conducătorul său, președintele Nicolae Ceaușescu, își înalță astăzi țara, bazîndu-se pe principiile păcii, prieteniei și colaborării între popoare. Un asemenea popor și un asemenea conducător cred că pot să constituie un exemplu și pentru alte popoare ale lumii".

MIKIS THEODORAKIS
(Grecia)

Sînt numai cîteva dintre numeroasele mărturii de înaltă prețuire care au fost exprimate la adresa activității internaționale a țării noastre, a celui mai iubit fiu al poporului, președintele Nicolae Ceaușescu. Procesul istoric inaugurat la Congresul al IX-lea al partidului și consfințit la congresele următoare și la Conferințele Naționale, a fost validat cu puterea indestructibilă a realității, a fost verificat de către viață. Aceasta se dovedește a fi una din trăsăturile politicii externe a României : caracterul realist, fundamentul științific. unanimitatea cu care întregul nostru popor susține politica internă și externă a partidului nostru.

Prestigiu pe meridiane

Eveniment important în viața patriei noastre, Conferința națională a partidului a polarizat atenția intregii lumi, care urmărește în ultimul deceniu procesul istoric spectaculos al devenirii moderne a României. Lucrările Conferinței naționale au fost amplu comentate de către agențiile de presă și de către marile cotidiene și publicații periodice ale lumii, în termeni elogioși, fiind subliniată voința istorică a partidului și poporului român de a continua eforturile în direcția modernizării societății românești și al dezvoltării economice.

În acest sens, ziarul sovietic **Pravda,** referindu-se la conținutul raportului prezentat Conferinței naționale de către tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a subliniat că primii ani ai actualului cincinal au fost încununați de mari realizări în toate sectoarele de activitate social-economică. În legătură cu marile probleme internaționale de astăzi, **Pravda** sublinia că Partidul Comunist Român acordă o însemnătate primordială dezvoltării relațiilor cu toate țările socialiste, întăririi colaborării și solidarității acestora, în lupta pentru socialism, securitate și pace.

Ziarul iugoslav **Borba** a publicat ample corespondențe referitoare la lucrările Conferinței naționale a partidului. S-a subliniat că secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a apreciat realizările industriale ale României și a precizat că actualul ritm al industrializării va continua pînă în 1985. De asemenea a fost remarcat capitolul din raportul tovarășului Ceaușescu, consacrat ridicării continue a nivelului de trai a poporului. Ziarul iugoslav a scos în evidență poziția exprimată de secretarul general al partidului, cu privire la rezolvarea situației din Orientul apropiat. În incheierea corespondenței sale din București, ziarul **Borba,** arăta că secretarul general al Partidului Comunist Român se pronunță pentru autonomia fiecărui partid comunist și muncitoresc și pentru alegerea liberă a căii și liniei politice independente a strategiei sale, pronunțîndu-se pentru o unitate de tip nou în mișcarea muncitorească internațională.

Ziarul **Neues Deutschland,** organ al C.C. al P.S.U.G., a inserat ample extrase din raportul prezentat la Conferință de tovarășul Nicolae Ceaușescu, relevînd că la Conferința Națională au fost trasate noi sarcini de plan, superioare, pe baza succeselor de pînă acum în intreaga activitate economică. Ziarul consideră că, în partea rezervată activității internaționale a partidului și statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu a abordat probleme fundamentale privind asigurarea păcii, dezarmarea, solidaritatea și colaborarea tuturor forțelor progresiste.

Ziarul **Trybuna Ludu,** organ al C.C. al P.M.U.P., s-a referit pe larg la principalele idei ale raportului prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, subliniind marile realizări ale țării noastre în dezvoltarea economică și socială, în primii doi ani ai actualului cincinal. Ziarul **Trybuna Ludu** evidențiază programul de creștere suplimentară a producției, obiectivul fundamental, care este dezvoltarea forțelor de producție și amplasarea lor rațională pe întreg teritoriul țării.

Ziarul **Nepszabadsag** de la Budapesta publica o corespondență din București sub titlul „Conferința națională a P.C.R. dezbate probleme economice". Se arăta că în perioada care a trecut de la Congresul al XI-lea rolul conducător al partidului a crescut iar hotărîrile istorice ale Congresului au fost integral îndeplinite. Ritmul mediu de creștere a industriei a fost mai mare decît cel planificat, de asemenea a crescut producția agricolă. Ziarul de la Budapesta aprecia semnificația și importanța întîlnirii româno-ungare la cel mai înalt nivel din acest an, care a marcat un nou pas în direcția adîncirii prieteniei și colaborării dintre cele două partide și popoare, a relațiilor de bună vecinătate, subliniind că raportul a evidențiat existența tuturor premiselor pentru extinderea pe mai departe a colaborării dintre țările noastre.

Ziarul vest-german **Frankfurter Rundschau** arăta că România va continua strategia dezvoltării producției industriale în cel mai înalt ritm, că documentele Conferinței naționale prevăd ridicarea continuă a nivelului de trai și o mai mare mobilizare a resurselor economice. De asemenea, cotidianul **Süddeutsche Zeitung** acordă o mare atenție părții din raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu, în care sînt abordate problemele securității, destinderii și colaborării pașnice în Europa.

Ziarul indian **National Herald** remarca indeosebi capitolul din raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu care se referă la relațiile internaționale, la necesitatea negocierilor directe, ca o garanție sigură că soluțiile la care se ajunge vor fi viabile, vor duce la instaurarea unei păci trainice. Într-un comentariu amplu, referitor la lucrările Conferinței, ziarul britanic **The Guardian** releva hotărîrea conducerii de partid și de stat a României, de a continua politica dinamică de dezvoltare industrială a țării, astfel incît România să depășească nivelul de țară în curs de dezvoltare, să se înscrie în rîndul țărilor cu dezvoltare medie.

...Toate aceste comentarii subliniază voința creatoare a poporului român, mobilizarea tuturor resurselor sale materiale și morale, unitatea în jurul partidului și a secretarului său general. Gîndind cutezător, partidul nostru, conducerea sa dinamică asigură țării o chartă fundamentală a dezvoltării sale. Dezvoltarea viitoare a României este astăzi o certitudine unanim apreciată de intreaga lume. Ea este asigurată de voința unui popor liber și hotărît să-și construiască, sub conducerea partidului, un loc demn în lumea contemporană.

PREZENȚE

● **REGIZORUL IULIAN VIȘA** va adapta în studiourile Televiziunii poloneze, în cursul anului viitor, piesa **Steaua fără nume** de Mihail Sebastian. Totodată pe scena teatrului „Ludwik Solski" din orașul Tarnow, Iulian Vișa va monta piesele **Năpasta,** de I.L. Caragiale, și **Îmblînzirea scorpiei,** de W. Shakespeare.

● **SCRIITORUL AMERICAN W. A. SNODGRASS,** laureat al premiului „Pulitzer", a tradus în limba engleză, în coloanele publicației „România Bulletin", balada populară românească **Dălea Dămean și Șila.** W.A. Snodgrass este, de asemenea, autorul unor versiuni engleze ale baladelor **Miorița** și **Meșterul Manole.**

● **SUB TITLUL NEKAS NAV CITS** (Nimic nu este altceva), la editura „Liesma" din Riga a apărut o culegere antologică din cele mai frumoase poeme ale lui Nichita Stănescu. Traducerea în limba letonă și prefața volumului poartă semnătura lui Leons Briedis.

● **O SEARĂ ÎNCHINATĂ POEZIEI ROMÂNEȘTI** a avut loc la Roma, la **Academia di Romania,** la 22 decembrie. Cu acest prilej, cunoscutul traducător de poezie românească Mariano Baffi a vorbit despre originalitatea creației lirice populare și culte din țara noastră iar un grup de actori au recitat vechi balade românești și versuri din creația lui Eminescu, Bacovia, Blaga, Arghezi. Lucrări de grafică ilustrînd scene din Meșterul Manole au fost expuse de artistul plastic Paolo Pischiedda.

● **DOCUMENTARUL ROMÂNESC „BRÂNCUȘI",** peliculă realizată de studioul de scurt-metraje „Alexandru Sahia", a primit premiul pentru cel mai bun film consacrat creației unui artist, la Festivalul internațional al filmului de artă care s-a desfășurat la Paris, în sălile Centrului național de artă „Georges Pompidou".

● **ÎNTR-UN NUMĂR RECENT** al revistei americane **World Literature Today,** criticii literari Margueritte Dorian și Thomas A. Perry recenzează elogios două culegeri de poeme din opera lui Lucian Blaga, tălmăcite în limba engleză. Este vorba de volumul **În marea trecere** (The Great Transition), tradus de Roy Mac Gregor Hastie și, respectiv, de **Poemele luminii** (Poems of Light), tradus de Don Eulert, Ștefan Avădanei și Mihail Bogdan.

● **ÎN A DOUA JUMĂTATE A LUNII DECEMBRIE,** în orașul mexican Merida din statul Yucatan s-a desfășurat o **Săptămînă a culturii românești.** Cu această ocazie au avut loc proiecții de filme artistice și documentare din țara noastră, expuneri pe teme de cultură și istorie românească, îndeosebi asupra semnificației actului independenței de stat a României. Au luat parte personalități din conducerea statului Yucatan, profesori universitari, oameni de cultură și artă, studenți.

● **TRADUCĂTOAREA FINLANDEZĂ LIISA ROMA,** care a tălmăcit opere din creația lui I.L. Caragiale și a lui Zaharia Stancu, lucrează în prezent la versiunea finlandeză a piesei **Răceala** de Marin Sorescu, piesă ce urmează a fi montată, în decursul anului 1978, pe scena Teatrului național din Helsinki.

● **ÎN ZIUA DE 22 DECEMBRIE,** la Centrul cultural românesc de pe lîngă Universitatea catolică din **Louvain-la-Neuve** din Belgia a fost organizată o seară de muzică populară românească, manifestare la care și-a dat concursul taraful Constantin Gheorghe.

● **ÎN CADRUL MANIFESTĂRILOR CULTURALE** dedicate celei de-a 30-a aniversări a Republicii noastre, la Varșovia s-a deschis, zilele acestea, o reprezentativă expoziție de caricatură românească, organizată de revista „Szpilki", în colaborare cu „Urzica". Sînt expuse peste 60 de lucrări, aparținînd unui număr de 30 de caricaturiști.

● **ÎN CADRUL MANIFESTĂRILOR PRILEJUITE** de cea de-a XXX-a aniversare a proclamării republicii, la casa de cultură „Ciollima" din Phenian, la 26 decembrie a avut loc o gală de filme românești. Cu acest prilej, a fost prezentat filmul artistic **Trei zile și trei nopți.**

PREMIILE UNIUNII ARTIȘTILOR PLASTICI PE ANUL 1976

Premiul U.A.P. : **Catul Bogdan**
Premiul pentru pictură : **Iacob Lazăr**
Premiul pentru sculptură : **Horia Flămindu**
Premiul pentru grafică : **Ioan Untch**
Premiul pentru artă decorativă : **Radu Tănăsescu**
Premiul pentru scenografie : **Edith Kunovich-Schrantz**
Premiul pentru artă monumentală : **Gheorghe Coman**
Premiul pentru critică de artă : **Barbu Brezianu**
Premiul tineretului : sculptorul **Neculai Păduraru**
Premiul pentru meșteri populari : **Gheorghița Maleanu,** din Bărbătești-Vilcea.
Premiul revistei „Arta" : graficianul **Tiberiu Nicorescu**
Premiul criticii : pictorița **Michaela Eleutheriade**

PREMII PENTRU FILME DOCUMENTARE

Marele premiu „Cupa de cristal" a fost acordat filmului documentar : O TRAIECTORIE ULUITOARE — regia: Alexandru Boiangiu, imaginea: Carol Kovacs. Au fost distinse cu premiul I : filmul științific „Plante și animale" — regia : Paul Mateescu., imaginea : Traian Boteo, Mircea Gheorghiu —, filmul de animație „Furtuna" — regia : Ion Truică, și filmul de protecția muncii „Orele neglijenței" — regia : Cristu Poluxis.

Continuitatea unei idei

Urmare din pag. 1

semnate și prezentate de istorici literari" articolele scriitorilor grupați în jurul **Contemporanului (1881—1891).** Cu aceste creații se trece la o altă concepție — cea muncitorească — socialistă — despre republică.

Cîndva Tudor Vladimirescu identifica patria vorbind de norod și înfierind „tagma jefuitorilor" ; Bălcescu îi scria lui Alecsandri că iubita lui se numește România ; socialiștii incep să vorbească de republica română ca de o necesitate istorică.

Romanticii români de la 1848 aveau, desigur, printre idealuri și idealul republican, dar cel de care erau mai ales frenetizați era Unirea. În mod normal, după înfăptuirea Unirii și, mai tîrziu, în 1918, a unității naționale, ideea de republică va deveni un subiect sau un deziderat politic de prim plan.

Literatură prorepublicană (fără ca să se formuleze o doctrină prea clară a acestui concept) se ilustrează cu putere prin Macedonski, Constantin și Anton Bacalbașa, Constantin Mile. Și, desigur, prin Caragiale cu **1907 din primăvară pînă-n toamnă.** Păun Pincio, Raicu Ionescu-Rion, G. Ranetti, I. M. Roman, A. Mirea ș.a., propun o literatură de context, utilă ca agitație dar fără altitudinea estetică a marilor pamflete argheziene și a incisivelor scrieri similare ale lui N. D. Cocea. După eliberare, republica devine în opera argheziană un subiect deschis **(Cintare omului, Stihuri pestrițe).**

Gala Galaction scria încă din 1919 despre **O lume nouă ;** despre această lume au publicat apoi, între 1921—1944, articole și eseuri Camil Petrescu, Ion Vinea, Alexandru Sahia, Geo Bogza, Mihai Ralea, M. R. Paraschivescu, Zaharia Stancu, George Macovescu, Eugen Jebeleanu, Mihail Sadoveanu ș.a. Acești scriitori vorbeau, cei mai mulți, despre schimbarea orînduielii celei vechi. Și chiar dacă nu pronunțau cuvîntul republică, ei vorbeau de treburile publice, ceea ce, în latinește se numea Respublica.

REVISTA STRĂINĂ

● **MULTĂ VREME** Jorge Guillen a fost poetul unei singure cărți, celebra **Cántico,** a cărei ediție originală — o culegere de 60 poeme — a apărut la Madrid în 1928 ; în 1960 însă își găsește forma unei opere cuprinzînd peste 300 de poeme ; aproape 30 de ani, această carte a rămas, după cum însuși poetul o dorea : o „operă" care nu se prezintă „ca o simplă reeditare, ci de sine stătătoare, în stare să dea satisfacție cititorului asupra întregului proces de creație, întocmai unei configurații arhitecturale, unde descoperirile succesive îți dau senzația unui zbor continuu spre înalt". Claude Esteban a prezentat Editurii Gallimard o versiune franceză, care a fost publicată în colecția „Du monde entier". Cum știm, Jorge Guillen este, alături de Rafael Alberti, Vicente Aleixandre, Luis Cernuda, Federico Garcia Lorca și Pedro Salinas, unul din marii poeți ai generației spaniole ai anilor 1920. Poetul a obținut de curînd, Marele premiu al Editurii Feltinelli.

● **LA EDITURA GALLIMARD,** col. „Du monde entier", a apărut **„Les aventures de Nick Adams",** un ciclu de nuvele publicate sporadic prin diferite reviste, constituind o autobiografie romanțată a lui Ernest Hemingway. Apărute pentru prima oară (în traducerea lui Céline Zins) în ordine cronologică și adăugîndu-se în volum multe nuvele inedite găsite printre hîrtiile autorului după moartea sa, culegerea de față dă posibilitatea cititorului să urmărească întregul proces de creație, de la frămîntările copilăriei și experiența Marelui Război pînă la reflecțiile scriitorului asupra procesului de creație. Firul discontinuu al povestirii nu întunecă omogenitatea povestirii în care se pot recunoaște toate marile probleme care au populat viața și opera lui Hemingway : dragostea de natură, pescuitul, vînatul, tascinația războiului, locul omului în lume.

● **CU PRILEJUL** apropiatei aniversări a eliberării Bulgariei de sub jugul otoman (3 martie 1978) sub genericul „Galeria"-„Eliberarea", vor fi prezentate o serie de creații de pictură, grafică și desene, semnate de plasticieni de diferite naționalități. Expoziția va cuprinde tablouri, gravuri și desene create în anii '70, ai secolului XIX, realizate de pictori care au participat direct la luptele și evenimentele revoluționare sau au fost contemporani ai acestor acte istorice, ele constituind incontestabile documente de epocă și oglindind umanismul și democratismul pictorilor ruși, români și polonezi, care au reflectat în creațiile lor momentele istorice legate de cucerirea libertății poporului bulgar. Între autorii pînzelor se află și Nicolae Grigorescu, Oscar Obedeanu și Carol Popp de Szathmary, pictori inspirați direct din evenimentele legate de războiul de independență.

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dragoș
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei : 6 luni — 26 lei : 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Nicolae Ion